Bookplate in
other end

הלכות

בכורות וחלה

להרב רבינו משה ב״ר נחמן ז״ל

שהשמיטן הרי״ף מהלכותיו, וקם אחריו הרמב״ן זצ״ל וחיבר ועשה לב׳ הלכות אלו דמות ותבנית
כמראה אשר הראה לנו הרי״ף בכל ספריו, להורות הלכה ברורה.

וסביב סביב לו

באור נחמד ועמוק מאוד, משוט בים התלמוד, מגלה עמוקות, בש״ס ופוסקים

מאת הרב החריף העצום הגאון המפורסם ע״ה פ״ה מוהר״ר **יום טוב אלגזי** זצ״ל
מאנשי עיר הקדש **ירושלים** תוב״ב.

ועל שוליו הגהות יקרות מאת מגיהי הספר בדפוסנו בשנת תרכ״ז, ה״ה הרה״ג מוהר״ר **אליהו** בהג״ם **שמואל שטראשון** זצ״ל
והרב ר׳ יוסף תנחום ב״ר דוד ז״ל.

ווילנא

בדפוס והוצאות האלמנה והאחים ראם

שנת תרע״א לפ״ק

АЛФЕСЪ БЕХОРОТЪ.
1911

ВИЛЬНА. Тип. «Вдова и братья Роммъ». Уголъ Духовскаго и Глухого пер. соб. домъ № 1-2.

מתני' הלוקח עובר חמורו של עובד כוכבים והמוכר לו אף על פי שאינו רשאי המשתתף וכו' · כתבו התוס' [דף ב.] בד"ה הלוקח וז"ל לוקח תפטר מבכורה משום אם שהיא של עובד כוכבים ומוכר תפטר משום ולד של עובד כוכבים ומתרי קראי נפקי (וכו') [כולה] ושותפות של עובד כוכבים פוטר בבכורה אפי' אזנו וכדאמרינן [דף ג.] מ"ש בו בעינן כל בכור וליכא אמו נמי בעינן כל מקנך תזכר וליכא וכו' והא דמשמע ממתני' דמחד קרא נפקי דקתני פטור שנאמר בישראל נ"ל דאמוכר קאי וכו' עכ"ל · נמצא מתוך דבריהם דלרבנן דפליגי אר"י וס"ל שותפות דעובד כוכבים פוטר בין אם יש לעובד כוכבים חלק באם או בולד מתרי קראי נפקי לה דאם יש לו חלק בולד פוטר מקרא דכל בכור בישראל דלעלויי אתא עד דאיכא כל בכור בישראל ואם יש לו חלק באם פוטר מקרא דכל מקנך תזכר דמשמע עד שיהיה כל האם של ישראל: והנה כי כן יש לחקור דלרבי יהודה נמי דס"ל דשותפות העובד כוכבים אינו פוטר דס"ל דכל לגרועי אתא וכיון דאיכא כל דהו מישראל חייב היינו דוקא כשיש לו לישראל חלק כל דהו בין באם ובין בולד דאם יש לו חלק בולד ואין לו חלק באם כי האם כולה דעובד כוכבים או שיש לו חלק באם והולד כולו לעובד כוכבים פוטר דהא איכא תרי קראי כל בכור בישראל להצריך שיהיה לישראל חלק כל דהו בולד וכל מקנך תזכר להצריך שיהיה לישראל חלק כל דהו באם · דמדרבנן נשמע לרבי יהודה דכשם דלרבנן לפטור פוטר שותפות עובד כוכבים בין באם ובין בולד כ"כ לר"י לחייב אינו מחייב כי אם כשיש לישראל חלק בין באם ובין בולד וזה נראה פשוט: **איברא** דצריך להבין לפי זה דהא עיקר פלוגתייהו דרבנן ור"י הוא במקבל בהמה מן העובד כוכבים וילדה דלר"י נותן חצי דמיו לכהן וסתם מקבל גוף הבהמה הוא של העובד כוכבים ואין לו חלק לישראל כי אם בולדות ובהאי גוונא שאין לו חלק באם איך מחייב רבי יהודה ליתן חצי דמיו כיון דלא קרינן ביה כל מקנך תזכר אפילו כל דהו וצ"ל דע"כ במקבל נמי מסתמא יש לישראל חלק באם דהא המקבל בהמה אף דהתנו ביניהם שיחלוקו הולדות ביניהם בעד שכר טורח המקבל מ"מ לא קנה המקבל חלק הולדות ממש אם לא יקנה לו הבהמה לולדות כדין מוכר דקל לפירותיו [בבא בתרא דף קמז:] דבלאו הכי כיון דקי"ל אין אדם מקנה דשלב"ל אף דמתנה דבעד שכר טרחא יזכה בחלק הולדות לא זכה מידי דהוה אמ"ש הר"ן והריטב"א במיגו דאיכא בפרק השוכר את הפועל גבי שהיה דבא עליה ואח"כ נתן לו אתננה דהשוכר את הפועל והתנה עמו ליתן לו איזה חפץ מטלטלים בעד שכר טרחו כל דלא משך החפץ לא קנה דהפעולה חשיבא כמעות ומעות אינם קונות בלא משיכה וכל שלא משך יכול לפטור את עצמו בדמי החפץ בעד שכר פעולתו אבל גוף החפץ לא קנה יעויין שם וה"ה הכא כיון דלא קנה מלד דהוי דשלב"ל למ"ד [לקמן ד' יג.] דמעות קונות בעובד כוכבים אינו מתחייב העובד כוכבים בעד שכר טרחו כי אם בדמי חצי הולדות ואין לו זכיה בגוף הולדות ואיך מחייב ר"י ליתן חצי דמיו כיון שלא זכה [illegible]

דקל לפירותיו יעויין שם א"כ מתני' דהקונה עובר ע"כ מיירי שהקנה האם לעוברה וכה"ג לרבי יהודה חייב בבכורה כיון דהעובר כולו דישראל וגם יש לו חלק כל דהו באם כדין המקבל בהמה שכתבנו וא"כ מרישא דמתני' משמע דמתני' דלא כר"י וק"ק דלפי זה מאי משני הש"ס על מאי דפריך כל הכי ל"ל וכו' והמשתתף ל"ל ומשני לאפוקי מדר"י דאמר שותפות עובד כוכבים חייב ולפי האמור ברישא דהקונה עובר עובד כוכבים משמע דשותפות העובד כוכבים פוטר דלא כר"י: והנה התוס' בד"ה והמשתתף כתבו וז"ל בת"כ בפרשת אמור משמע בכור איתיה בשותפות מדכתיב בכורות בקרכם ובצאנכם וא"ת תיפוק ליה מדאיצטריך בישראל למעוטי שותפות עובד כוכבים מכלל דשותפות ישראל חייב ועוד קשה דבפ' ראשית הגז [דף קלה:] אמרינן בקרך ובצאנך למעוטי שותפות עובד כוכבים והכא ממעטים ליה מבישראל · ולמאי דפרישית דאיכא תרי קראי חד בעובר וחד באם ניחא וכו' וניחא דאיצטריך בקרכם משום שותפות אם דמדאיצטריך בישראל למעוטי שותפות עובד כוכבים לא מרבינן שותפות אם בישראל דההוא בולד כתיב וכו' עכ"ל · וק' דלפי האמור לדעת התוס' דס"ל דעובר חשיב דבר שלב"ל אם בא להקנות חלק בעובר צריך שיקנה האם לעובר כדין דקל לפירותיו א"כ היכי משכחת לה שותפות ישראל בולד דמרבינן מקרא דבישראל דאי במקבל בהמה שהתנו לחלק הולדות ביניהם כיון דהולדות דבר שלב"ל ע"כ דצריך שיזכה המקבל חלק באם כדי לקנות חלק בולדות כדין דקל לפירותיו כמש"ל ואי מיירי בקונה חלק בעובר בהיותה מעוברת אכתי לדעת התוס' צריך שיזכה הקונה האם לעוברה ואי מיירי במוכר לחבירו האם וחלק בעובר ומשייר לעצמו חלק בעובר הא קי"ל [ב"ב דף קמח.] דכשם שאין אדם מקנה דשלב"ל כך אין אדם משייר לעצמו דבר שלב"ל וצריך שישייר חלק באם לשייר חלק בעובר וא"כ לא משכחת לה שותפין בולד אם לא יהיו שותפין נמי באם וכיון דמרבינן שותפות ישראל בולד מרבינן נמי שותפות באם ולמאי איצטריך קרא דבקרכם:

וי"ל דבמקנה האם לולד או לעובר אין לקונה זכות בגוף האם כי אם דוקא לקנות הולד אגב אמו ולא יש לו ממש חלק באם כמאן שותפין באם שיש לכל אחד חלק ודרכא דממונא בה דהכא אינו אלא קנין לקנות אולד וכשתלד ויזכה בולד פקע מיניה חלק זכות שהיה לו באם לגמרי וכה"ג לא חשיב שותפות ממש ולהכי איצטריך קרא דבקרכם לרבות אפילו שותפין גמורים באם וע"כ צ"ל הכי דאל"כ תקשי לן למה איצטריך לרבנן תרי קראי למעט שותפות העובד כוכבים [לקמן דף ג.] קרא דכל מקנך וקרא דכל בכור בישראל הא לא משכחת לה שיהיה לאחד מהם חלק בולד אם לא שיהיה לו זכות באם כאמור וא"כ אפי' שותפין בולד ממעטינן ליה מקרא דכל מקנך דלעלויי אתא דמשמע שתהיה כל האם לישראל וכיון דיש לו לעובד כוכבים קצת זכות באם דבלאו הכי אינו קונה חלק בולד א"כ לא קרינן ביה כל מקנך ולמאי איצטריך קרא דבישראל לולד · אכן לפי האמור א"ש דכיון דאין לו ממש קנין ממון באם כי אם שעבוד בעלמא כדי לקנות הולד אגב אם לא חשיב חלק כחלק השותפין דאיכא דרכא דממונא ביניהם וקרינן ביה כל מקנך ואע"ג דלר"י דס"ל דהמקבל בהמה מהעובד כוכבים חייב ע"כ ס"ל דכיון דזכה המקבל באם לזכות בולד חשיב כשותפות ממש כאמור היינו דוקא לר"י דדריש כל לגרועי וכל מקנך דריש אפילו כל שהוא מקנך דלדידיה בכה"ג דקונה האם לולד הא איכא כל דהו זכות באם וקרינן ביה כל מקנך אבל לרבנן דבעינן עד דאיכא כל מקנך כיון דאין לו חלק כחלק השותפין ממש כי אם קנין כל דהו אית ליה לזכות בולד אגב האם שפיר קרינן ביה כל מקנך כיון דאחר האמת כל האם של ישראל ואין לעובד כוכבים אלא שעבוד בעלמא לזכות בולד אגב אמו ומש"ה איצטריך קרא דכל בישראל למעוטי שותפות עובד כוכבים בולד וכמו כן י"ל הכא דמהאי טעמא איצטריך קרא דבקרכם לרבות שותפות ישראל ממש כאמור: **אך** ק"ק דיש לומר דאיצטריך קרא דבקרכם לרבות שותפות ישראל דחייבים אפי' יהיו שותפים שוים בחלקים דהיינו דחצי הבהמה לאחד וחצי הבהמה לשני דאחר דאמרינן בגמרא [דף ג.] דלר"ה שותפות העובד כוכבים פוטר אפילו אין לו לעובד כוכבים כי אם אזנו ואפי' למ"ד דבר שעושה אותה נבילה כגון שיש חלק לעובד כוכבים בושט או בגרגרת שלו מ"מ לענין שיווי הבהמה אפי' שרוב הבהמה היא של ישראל ומיעוט שיווי ממון אבל בה הוא של עובד כוכבים פטור י"ל דלעולם בשותפות ישראל שיש לשניהם בגוף של הבהמה חלק כחלק פטורים ומאי דאיצטריך קרא למעט שותפות העובד כוכבים היינו בכה"ג דרוב הממון הוא של ישראל ומיעוטו לעובד כוכבים דכה"ג אי הוה שותפות ישראל חייבת כיון דרוב ממון הבהמה הוא של אחד אבל כששני השותפין שוים חלק כחלק אסבר דאפילו שותפות ישראל כה"ג פטורים ואתמו להכי איצטריך קרא דבקרכם לרבות אפי' בכה"ג דשניהן שוים:

עוד יש לעמוד בדברי התוס' במ"ש דבת"כ פרשת אמור אמרינן בכור איתיה בשותפות מדכתיב בכורות בקרכם ובצאנכם כי הנה מלבד דבת"כ בפרשת אמור לא מצאתי רמז דברים אלו כלל · יתר ע"כ קשה דע"כ הך ברייתא דת"כ אתיא אליבא דרבנן דפליגי ארבי אלעאי בר"פ ראשית הגז [דף קלה.] דתניא התם בהמת השותפין חייב בראשית הגז ורבי אלעאי פוטר ואמרינן התם (בדף קל"ו ע"א) דפליגי נמי לענין בכור דתניא בהמת השותפין חייבת בבכורה ורבי אלעאי פוטר ואמרינן התם דה"ט דר"א בראשית הגז דכתיב גז צאנך ולא של שותפות ורבנן למעוטי שותפות העובד כוכבים וגבי בכור נמי מ"ט דר"א דכתיב בקרך וצאנך ורבנן למעוטי שותפות העובד כוכבים וכיון דלרבנן גבי ראשית הגז בהמת השותפין חייב בלא שום ריבויא דקרא דס"ל דצאנך לא מסתבר למעט מיניה כי אם שותפות העובד כוכבים א"כ בבכורה נמי אינו צריך ריבויא דקרא דבכורות בקרכם להכי וא"כ הך ברייתא דת"כ מני אי רבנן הא לא צריכי קרא להכי ואי ר"א הא אינהו ס"ל דבהמת השותפין פטורה: **שוב** ראיתי בפרק מעשר בהמה (דף נו ע"ב) דאמרינן התם עלה דמתני' האחים השותפין קנו מתפוסת הבית חייבים במעשר בהמה ואם לאו פטורים ת"ל יהיה לך ולא של שותפות יכול אפילו קנו מתפוסת הבית ת"ל יהיה מ"מ ופריך והאי בבכור כתיב ומשני אם אינו ענין לבכור דהא איתיה בשותפות דכתיב ובכורות בקרכם ובצאנכם תנהו ענין למעשר בהמה ע"כ · הרי מפורש מסוגיא זאת דלמ"ד דבכור איתיה בשותפות דהיינו רבנן הוא מריבויא דקרא דבקרכם כמ"ש התוספות וע"כ צ"ל דה"ט דלגבי בכור צריך לרבות שותפין לרבנן משא"כ גבי ראשית הגז דבכור שאני דכיון דאיכא תרי קראי דבקרך ובצאנך וקרא דיהיה לך דכתיב גבי בכור והוו תרי מעוטי אי לאו קרא דבקרכם הו"א דחד קרא למעוטי שותפות עובד כוכבים וחד קרא למעוטי שותפות ישראל אבל השתא דאיכא קרא דבקרכם ריבויא ע"כ צ"ל דהא אינו ענין לבכור תנהו ענין למעשר בהמה: **איברא** דבדין זה דהשותפין פטורים

*הלוקח
(דף ב ע"א)

עובר חמורו של עובד כוכבים והמוכר לו אע"פ שאינו רשאי המשתתף לו והמקבל הימנו והנותן לו בקבלה פטור מן הבכורה שנאמר בישראל אבל לא באחרים: גמ' מתני' דלא כר' יהודה דאמר שותפות עובד כוכבים נתחייבה בבכורה (דף ב ע"ב) דתניא ר' יהודה אומר המקבל בהמה מן העובד כוכבים וילדה מעלין

ממעשר בהמה איכא פלוגתא דרש"י עם הרמב"ם ז"ל ותלוי בפירושא דמתני' האחין השותפין דלגירסת רש"י גרים האחים השותפין בלא וי"ו והכי פירושו דהאחים שירשו מאביהם טלאים כל זמן שלא חלקו חייבים במעשר בהמה אותם הטלאים עצמם שירשו וכל מה שיולדו להם מהם דכל שלא חלקו ועדיין תפיסת הבית קיים רשות יורש לאו כרשות לוקח הוא ולא חשיב לקוח דקי"ל דהלקוח פטור ממעשר בהמה והטלאים עצמם שירשו חייבים במעשר בהמה וכן מה שיולדו מהם דכל שלא חלקו אין דינם כשותפין דעלמא דבשותפין דעלמא שנשתתפו בטלאים פטורים ממעשר בהמה בין באותם הטלאים עצמם ובין באותם שיולדו אח"כ דכיון דהם בשותפות שותפין פטורים ממעשר בהמה וכמו כן האחים שחלקו וחזרו ונשתתפו כדדרשינן בברייתא מקרא דיהיה לך אבל הרמב"ם בפירוש המשנה ובספר היד בפ"ו מהלכות בכורות דין י' מתבאר מדבריו דגרים במתני' האחים והשותפין בוי"ו ופירושא דמתני' הכי הוי האחים שירשו מאביהם או שותפין דעלמא קנו מתפיסת הבית חייבים כלומר אם האחים ירשו טלאים או השותפין נשתתפו בטלאים אם ילדו אותם הטלאים ברשותייהו והיינו קנו מתפיסת הבית דהרויחו וקנו קנין חדש וריוח חדש שילדו אותם הטלאים דאותם הטלאים הנולדים מהם חייבים דאע"פ שלא חלקו והם שותפין חייבים במעשר בהמה באותם שנולדו ברשותייהו ואם לאו פטורים כלומר כל זמן שלא ילדו הם עצמן פטורין דכיון דלא נולדו ברשותייהו חשיב לקוח ופטור דאפילו ביורשים חשיב לקוח כיון דס"ם לא נולדו ברשותייהו ולפ"ז מאי דאמרינן בברייתא יהיה לך ולא של שותפות לאו למעוטי כל שותפות הוא אלא דוקא באותם הטלאים שנשתתפו או שירשו ומטעם לקוח אבל הטלאים שנולדו ברשותייהו בעודם שותפים חייבים:

וצריך להבין לדעת הר"מ דא"כ קרא דיהיה לך למעט שותפין ויורשים באותם הטלאים עצמם שירשו או נשתתפו דפטורים ל"ל תיפוק ליה דלקוח הוא ונפקא ליה מקרא דכן תעשה לשורך לצאנך כדאמרינן התם (דף נו ע"א) ונראה פשוט דאצטריך קרא דיהיה לך דאע"ג דלקוח פטור ובשותפים שנשתתפו זה הביא מאה טלאים וזה הביא מאה טלאים קנו כל אחד ואחד בשל חבירו חלקו בהם וכל אחד ואחד במה שקנה מחלק חבירו לקוח הוא ופטור מ"מ לכל אחד ואחד נשאר לו חלק בטלאים שלו שנולדו ברשותו והוי אמינא דמפני אותו חלק שיש לכל אחד ואחד ממה שנולד ברשותו יהיה חייב דאע"ג דכל חד וחד יש חלק לחבירו שקנה ממנו שהוא פטור מ"מ לא גרע משותפות העובד כוכבים דקי"ל בפרק ראשית הגז לרבנן דאיצטריך קרא דגז לאהך למעט שותפות העובד כוכבים דאף דשותפים ישראלים חייבים שותפות העובד כוכבים פוטר מכיון דהעובד כוכבים פטור מצד עצמו דכראה דאי לאו קרא דפטריה הוי אמינא דחייב הישראל בעד חלקו בכה"ג וה"ה הכא דאצטריך קרא דיהיה לך דלא נימא דהשותפים חייבים בעד חלק כל אחד ואחד אף דיש לחבירו חלק והוא פטור: ואולם לפירוש רש"י קשה מההיא דאמרינן בר"פ ראשית הגז דלרבנן בהמת [illegible]

דכל אחד ואחד במה שקונה מחלק חבירו הוא לקוח לגבי דידיה ופטור בכה"ג אפילו שותף ישראל חשיב כשותף עובד כוכבים דמידי הוא טעמא דעובד כוכבים משום דלאו בר חיובא הוא וישראל לענין מעשר בהמה דליתיה בלקוח נמי לאו בר חיובא הוא אבל לעולם דטלאים שנולדו ברשות השותפין חייבים אף דאיתנהו בשותפות כיון דשניהם בר חיובא נינהו דנולדו ברשותייהו · וי"ל דע"כ קרא דיהיה לך למעט אפי' שותפות ישראל דלמעט שותפות עובד כוכבים לא איצטריך קרא דשפיר אפשר ללמד פטור שותפות עובד כוכבים מג"ש דהעברה העברה מבכור כדאמרינן ג"ש זאת בבכורות (דף ל"ב ע"א ובדף כ"ה ע"ב) וע"ש:

ברם אכתי י"ל לדעת רש"י דיש חילוק בין יורשים שלא חלקו עדיין לשותפין דיורשים מתפיסת הבית לא חשיבי כשותפין וחייבים במעשר בהמה בין מה שירשו ובין מה שנולדו אח"כ מהם דא"כ דיש חילוק זה מנ"ל דקרא דיהיה לך למעשר בהמה כיון דגבי בכור כתיב נימא דקרא דיהיה לך לבכור אתא למעט דאפילו שותפות ישראל פוטר דאע"ג דלרבנן קרא דבקרך ובצאנך שדינן ליה למעט אפילו שותפות עובד כוכבים מ"מ היינו דליכא אלא חד מיעוטא אבל כיון שיש מיעוטא אחרינא ע"כ צריך לומר דלמעט אפילו שותפות ישראל אתא וקרא דבקרכם ובצאנכם י"ל דמיירי ביורשים דקנו בתפיסת הבית שאע"פ שהם שותפין כל זמן שלא חלקו חייבים בבכורה כמו שאנו אומרים אחר האמת גבי מעשר בהמה ומנ"ל לומר דקרא דבקרכם בא לרבות כל מין שותפות ישראל דנדחוק לומר דקרא דיהיה לך אינו ענין לבכור ותנהו ענין למעשר בהמה · ובשלמא לדעת הרמב"ם אין להקשות באופן זה דנימא דקרא דיהיה לך מיירי לבכור ובא למעט שותפות ישראל באותם טלאים שנשתתפו דפטורים וקרא דבקרכם לחייב הנולדים מהם דומיא דמעשר בהמה דאמרינן השתא דהא ליתא דבשלמא במעשר בהמה יש לחלק בהכי מטעם דגבי קרא אחרינא דלקוח פטור וא"כ י"ל דכמו דלכל הדברים שותפות דעובד כוכבים פוטר כן נמי שותפות ישראל במעשר בהמה בטלאים הראשונים שנשתתפו כשותפות העובד כוכבים הוא כיון דהשותף לאו בר חיובא הוא במה שקנה בחלק חבירו אבל בבכור דלא שייך ביה דין לקוח דאם קנה בהמה שלא בכרה חייבת בבכורה מאין הרגלים לחלק בין אותם שנשתתפו עצמם ובין אותם שיולדו אח"כ דכיון דאותם עצמם פטורים מטעם שותפות ולא מדין לקיחה ה"ה נמי לאותם שנולדו דפטורים מטעם שותפות · אך לדעת רש"י קשה · וי"ל דכיון דאמרינן יכול אפילו קנו מתפיסת הבית ת"ל יהיה לך מ"מ ש"מ דמשמעות יהיה הוא לרבות ואי משתעי קרא בבכור למעט שותפות דעלמא מיהיה מרבינן לחייב יורשים מתפיסת הבית וא"כ בקרכם ובצאנכם ל"ל ש"מ דקרא אינו ענין לבכור כי אם למעשר בהמה: **עוד** י"ל לסברת רש"י דיש חילוק בין יורשים לשותפין דעלמא דאמרינן התם בפרק ראשית הגז (דף קל"ו ע"א) עלה דתניא בהמת השותפין חייבת בבכורה ורבי אלעאי פוטר מ"ט דר"א דכתיב בקרך ובצאנך ופריך והכתיב בקרכם ובצאנכם ומשני דכולהו ישראל ואם איתא דיש חילוק מיורשים לשותפין דעלמא כיון דבברייתא שותפין סתם קתני וסתמא מיירי דעלמא למה לן לדחוק נפשין דקרא דבקרכם ובצאנכם לר"א אכולהו ישראל קאי נימא דמודה ר"א באחים השותפין שירשו מאביהם דחייבים בבכורה וקרא דבקרכם בא לרבות יורשים אע"פ שהם שותפים: **והנה** לדעת הר"מ איכא למידק מההיא דתנן בפ"ק דתמורה (דף י"ג) הצבור והשותפים אינם עושים תמורה שנאמר לא יחליפנו ולא ימיר אותו יחיד עושה תמורה ואין הצבור והשותפין עושים תמורה קדשי ב"ה אינם עושים תמורה א"ר שמעון והרי מעשר בכלל היה ולמה יצא לומר לך מה מעשר קרבן יחיד יצאו קרבנות צבור ומה מעשר קרבן מזבח יצאו קרבנות ב"ה ע"כ והנראה פשוט ממתני' דר"ש פליג את"ק דת"ק סבר לצבור ושותפין דאינם עושים תמורה מקרא דלא יחליפנו ולא ימיר אותו דנקט לשון יחיד נפקא לן דמשמע יחיד ולא שותפין אבל לר"ש לא משמע ליה הכי אלא מהיקשא דמעשר בהמה ילפינן לה דמה מעשר בהמה ליתיה בשותפות וכו' וכן אמרי' בגמ' בברייתא [שם] ת"ר לא יבקר בין טוב לרע ולא ימירנו הכתוב גבי מעשר בהמה למה נאמר והלא כבר נאמר לא יחליפנו ולא ימיר אותו [לפי שנאמר לא יחליפנו ולא ימיר אותו] משמע קרבן יחיד קרבן צבור קרבן מזבח קרבן ב"ה ת"ל לא יבקר א"כ שמעון והלא מעשר בכלל היה ולמה יצא לומר לך מה מעשר קרבן יחיד וקרבן מזבח ודבר שאינו בא בשותפות וברייתא זאת ע"כ כולה ר"ש היא כמ"ש רש"י שם לכולהו ליפני הרי מבואר דרבי שמעון לא משמע ליה לצבור ושותפין מלישנא דקרא דנקט לשון יחיד כתנא קמא והרמב"ם ז"ל בפרק א' מהלכות תמורה דין י"ב פסק כרבי שמעון שכתב וז"ל קרבנות בדק הבית אינם עושים תמורה שנאמר במעשר לא יבקר בין טוב לרע ולא ימירנו והלא המעשר בכלל כל הקדשים היה ולמה יצא ללמד על הכלל מה מעשר קרבן יחיד יצאו קרבנות צבור וכן השותפין ומה מעשר קרבן מזבח יצאו קדשי ב"ה מה מעשר בהמה הוקש למעשר דגן שאין חייבים בו אלא ישראל ולא עובדי כוכבים יצאו קרבנות עובדי כוכבים שאין עושים תמורה עכ"ל הרי מבואר דהרמב"ם ז"ל פסק בכל הדברים כר"ש ולצבור ושותפין נמי ממעטינן מהיקשא דמעשר בהמה ולפי סברת הרמב"ם ז"ל מעשר בהמה לא נתמעטו שותפין ויורשים כי אם דוקא בבהמות עצמם שירשו או שנשתתפו אבל במה שנולד ברשותייהו חייבים אף דהם בשותפות א"כ איך קי"ל דהשותפים אינם עושים תמורה בכל גוונא התינח בקרבן שהפרישו מאותם הבהמות עצמם שנשתתפו דאיכא למילף ממעשר בהמה דבכה"ג פטור ממעשר בהמה אבל אם הפרישו קרבן ממה שנולד ברשותייהו בשותפות מנ"ל דלא עבדי תמורה אי ממעשר במעשר גופיה בכהאי גוונא חייבים במעשר בהמה וכגון דא מלתא דפשיטא הוא דלענין תמורה אין חילוק כלל שהרי מעיקרא מה שאמרו דקרבן השותפין אינו עושה תמורה לא אמרו כשהם שותפים בבהמות והפרישו מהן קרבן כדי שנאמר לחלק [בין] הבהמות עצמם שנשתתפו לאותם שנולדו ברשותייהו אלא מיירי בשני בני אדם שקנו קרבן בשותפות להקריבו בשותפות ואם כן מה שייך לחילוק זה כלל ועוד דאם יש לחלק חילוק זה צריך לומר דמעיקרא דין תמורה אפי' ביחיד אינו אלא בקרבן שנולד ברשותו של אדם ולא לקוח ונתון במתנה מאחר דומיא דמעשר דכיון דשותפין דאינם עושים תמורה הוא באופן זה שהפרישו קרבן מהבהמות שנשתתפו ע"כ לא מטעם שותפות הוא כי אם מטעם לקוח כמו שהוא בענין מעשר כאמור דטעמא דמלתא משום לקוח כמ"ש הרמב"ם ז"ל ואם כן ה"ה ביחיד דאינו עושה תמורה בלקוח דומיא דמעשר וא"כ הוא למה נאמר דין השותפין ולא איסתמיט שום תנא לומר נמי דקרבן יחיד לקוח אינו עושה תמורה אלא ע"כ צריך לומר דאפי' בלקוח עושה תמורה ואף דהוקש למעשר ואין היקש למחצה לענין לקוח לא ילפי' מהיקש זה דכיון דעיקר דין לקוח במ"ב ילפינן

מעלין אותו בשוויו ונותן חצי דמיו לכהן והנותן לו בקבלה אף על פי שאינו רשאי קונסין אותו עד עשרה בדמיו ונותן (לו) כל דמיו לכהן וחכמים אומרים כל זמן שיד עובד כוכבים באמצע פטורה מן הבכורה: (דף ג ע"ב) ההיא גיורתא דהוו מסרין לה אחא חיותא לפטומה אתאי לקמיה

דבכור אדם דכתיב בכור בניך תתן לי כן תעשה לשורך לצאנך מה בכור אדם ליתיה בלקוח ובמתנה אף בכור בקרך ליתיה בלקוח ובמתנה כדאמרי' בפ' מ"ב (דף נ"ו ע"א) [illegible]

מהיקשא דמ"ב ס"ל דבמעשר בהמה אפי' יורשים פטורין דשותפין נמי מקרו דלית ליה ליבויה דיהיה מ"מ ואנן קי"ל דלא כר"ש אבל לדעת הרמב"ם ז"ל דלענין הלכה פסק כר"ש קשה וכעת צ"ל עיון:

ובבר עלה על דעתי ליישב בין לדעת הרמב"ם ובין לדעת רש"י הא דתמורה באופן זה דהא עיקר מאי דאמרינן דאין השותפין עושין תמורה הוא בב' ב"א או ב' אחים שנשתתפו מחדש בקרבן אחד בכל אופן שיהיה או שקנו בהמה מן השוק או מתפיסת הבית או מהשותפות אבל מ"מ בענין הפרשת הקרבן באים להשתתף מחדש בקום עשה להיות שותפין בהקרבת קרבן זה ובאופן זה שבאים להשתתף להקריב קרבן בשותפות לא מצינו אופן שותפות זה במעשר בהמה דאם להשתתף בטלאים מחדש כדי לקיים מצות מעשר בשותפות מאותם בהמות עצמם שדומה לענין שנים שבאים להשתתף להקריב קרבן אחד הא ליתא במ"ב לדעת הרמב"ם ואם בטלאים שנולד להם אח"כ שחייבים זה האופן לא נגע ולא פגע בדין השותפין בקרבן כיון דלא נשתתפו מחדש בידים על זה אלא מאליהם ילדו הבהמות ונתחייבו במ"ב ונמצאו שותפין ממילא בלא שום מעשה משא"כ בשותפין דקרבן וכן לדעת רש"י ביורשים דחייבים במ"ב הוא שותפות הבא מאליו דמירושה דממילא נמצאו משותפים ולא דמי לקרבן השותפים ומאי דילפינן ממעשר הכי ילפינן מה מעשר בהמה ליתיה בשותפות כלומר ליתיה בשותפות דכה"ג דקרבן השותפין שבאים להשתתף מחדש על זה דלא שייך שותפות במ"ב כי אם דוקא בשותפות דממילא משא"כ בקרבן השותפין דאפי' ב' אחים שהפרישו קרבן מתפיסת הבית מ"מ הרי נשתתפו מחדש להיות שותפין בקרבן מה שלא היה מקודם אבל שוב ראיתי דזה אינו דא"כ שותפין שהפרישו מעשר בהמה מהנולדים ברשותייהו וכן היורשים לדעת הרמב"ם ז"ל או לדעת רש"י באותם שירשו עצמם אם היה תם וראוי לקרבן נימא דאיתיה בתמורה כיון דהאי קרבן לא נשתתפו בו מחדש לשם קרבן כי אם ממילא נולד להם נתחייבו במעשר וכן ב' כהנים שהיו שותפין בבהמה שלא בכרה וילדה בכור תם שהכהנים חייבים ג"כ בבכור בהמה טהורה להקריבו בכה"ג נמי נימא דאיתיה בתמורה אף דקרבן שותפין הוא מכיון דממילא נשתתפו בקרבן זה ומצינו במעשר בהמה דאיתיה בשותפות בכה"ג ולא מצינו חילוק זה כלל לענין תמורה דבכה"ג אין השותפין עושין תמורה ועוד דאמרי' בפ"ג דתמורה (דף כ"א) במתני' דקתני מה בין בכור ומעשר לבין כל הקדשים שכל הקדשים נמכרים באיטלית וכו' חוץ מן הבכור והמעשר וכו' ואם איתא אמאי לא קתני נמי דכל הקדשים אין השותפין עושים תמורה חוץ מן הבכור והמעשר דהשותפין עושים תמורה כדקתני התם כל הדברים שיש בין כל הקדשים לבכור ולמעשר ומדלא קתני הפרש זה ש"מ דל"ש דאפי' בכור ומעשר שותפין אינם עושים תמורה והדרא קושיא לדוכתין דכיון דמעשר ילפינן ליה דליתיה בשותפין א"כ בכה"ג הא איתיה בשותפות במעשר ולדעת רש"י י"ל בדוחק דלר"ש דלא ממעט שותפין מקרא דלא יחליפנו וגו' דנקט בלשון יחיד כמו שסובר ת"ק דמתני' ע"כ ס"ל דכיון דמקרא דיהיה לך ממעטינן שותפין ממעשר בהמה ה"ה יורשים דלא ס"ל כתנא דמתני' דהתם דקנו מתפיסת הבית חייבים דיהיה לך מ"מ דתנא דמתניתין דמחייב יורשים היינו כת"ק דהכא דממעט שותפין מתמורה מלשון יחיד דנקט קרא אבל לר"ש דממעט מהיקשא דמעשר בהמה ס"ל דבמעשר בהמה אפילו יורשים פטורים דשותפין נמי מקרו ואנן קי"ל דלא כר"ש אבל לדעת הר"ם דלענין הלכה פסק כר"ש קשה: **ואפשר** לומר ליישב ג"כ דעת הרמב"ם והענין הוא דס"ל להר"ם דכולה מתני' דתמורה דקתני הצבור והשותפים אין עושים תמורה שנאמר לא יחליפנו ולא ימיר אותו וגו' כולה ר"ש קתני לה וליכא פלוגתא דת"ק עם ר"ש וכמ"ש רש"י שם לגירסא אחרת שהביא שם דגרסינן הא רבי הא ר"ש דלהאי לישנא יש לפרש דבמתני' ליכא פלוגתא אלא כולה ר"ש היא וכתב הרב תוי"ט דהרמב"ם שכתב בפ"א מהלכות תמורה קרבנות צ"ה אין עושים תמורה ס"ל כהאי גירסא דכולה מתני' ר"ש ות"ק ס"ל נמי דקדשי צ"ה איקרו קרבן ומאי דאמרינן דקדשי צ"ה אין עושים תמורה הוא מהיקשא דמעשר דכולה ר"ש היא ובהכי א"ש דקתני אר"ש ולא קתני רש"א כמי שבא לחלוק את"ק אלא שהתוי"ט כתב שבמחלוקת השותפים פליגי דלת"ק ממעט להו מלשון יחיד דלא יחליפנו ולא ימיר ור"ש ממעט להו ממעשר אבל לפד"נ דגם בחלוקה זאת לא פליגי וכולה ר"ש היא דגם ר"ש ס"ל דיש למעט מלשון יחיד דנקט קרא שותפין אלא דאיצטריך נמי היקשא דמעשר דאילו לא היה היקשא דמעשר נמי הו"א דלשון יחיד דממעט קרא שותפין היינו בשותפין שקנו בהמה או יורשין שירשו בהמה ונשתתפו מחדש והפרישו אותו לקרבן בעבור ב' דבכה"ג כיון דמצינו במעשר בהמה דכה"ג דשותפות פטורים ממעשר בהמה דבאותם שנשתתפו או ירשו פטורים ה"ה גבי תמורה ובכהאי גוונא הוא דממעט קרא אבל בשותפין שהפרישו מעשר בהמה ממה שנולד ברשותם וכן שותפין כהנים בבהמה ונולד להם בכור אכתי י"ל דעושים תמורה אבל כיון דאית לן היקשא דמעשר דשותפין דכה"ג שקנו בהמה בשותפות או ירשו בהמה והפרישו אותה לקרבן דאינם עושים תמורה מהיקשא דמעשר ילפינן לה דמה מעשר ליתיה בשותפות דכה"ג דאותם שנשתתפו או ירשו פטורים כן תמורה א"כ ע"כ קרא דלא יחליפנו ולא ימיר לשון יחיד בא למעט אפילו בשותפין שהפרישו מעשר בהמה ממה שנולד ברשותם ובכור שנולד לכהנים שותפין בבהמה ולר"ש נמי איצטריך היקשא דמעשר וקרא דלא יחליפנו ולא ימיר דבא זה ולימד על זה למעט מתמורה שותפין בכל גוונא והשתא כולה מתניתין ר"ש ופרושי קא מפרש ר"ש ומאי דאמרינן בברייתא דמייתי הש"ס דכולה ר"ש היא כאמור לפי שנאמר לא יחליפנו ולא ימיר אותו דמשמע קרבן יחיד קרבן צבור קרבן מזבח וקרבן צ"ה וכו' דנראה בהדיא דלר"ש לא משמע ליה למעט בכל מלשון יחיד דנקט קרא יש לדחוק ולומר דמאי דקאמר דמשמע אפילו קרבן צבור היינו בשותפין שהפרישו מעשר בהמה ממה שנולד ברשותייהו או כהנים שותפין שנולד להם בכור דאי לאו היקשא דמעשר הו"א דבכה"ג לא ממעט להו קרא דנקט לשון יחיד ולא ממעט אלא שותפין שקנו בהמה או ירשו אלא דנראה דזה דוחק גדול בלשון הברייתא דנקט משמע קרבן יחיד קרבן צבור דבקרבן צבור לא משכחת לה אופן זה שהצבור יהיו שותפין בבהמות וממה שנולד ברשותייהו יפרישו קרבן מעשר בהמה דלעולם קרבן צבור מיירי שקונים בהמה ומקריבין אותם לשם הצבור ומדנקט צבור נראה דלר"ש לא משמע ליה למעט מלשון יחיד אפילו בשותפין שקנו בהמה ועוד דלפי"ז מהלאוי היה שהרמב"ם יביא ג"כ משמעות קרא דלא יחליפנו וכו' דנקט לשון יחיד כיון דאפילו לר"ש איצטריך וצ"ע: **והנה** הרב ל"מ הקשה לסברת הרמב"ם מהא דאמרינן בסוף פרק הגוזל עצים [דף קי:] דקא מבעיא לן אם נפלו י' בהמות בגזל הגר מיחייבי לאפרושי מנייהו מעשר או לאו יורשים הוו וחייבים דאמר מר קנו מתפיסת הבית חייבים או דילמא מקבלי מתנות הוו ופטורים ע"כ דמוכח בהדיא שם דאי אמרינן יורשים הוו חייבים אפילו באותם הבהמות שנפלו עצמם דאי לאותם שיולדו מהם ברשותייהו אפילו אי מקבלי מתנה הוו חייבים ולעכ"ל לומר דהרמב"ם מפרש הבעיא הכי דמיירי בגזל עשרה גדיים בתוך ח' ללידתם וכפר בהם ונשבע ומת הגר והודה והכל היה בתוך ח' ימים ללידתם וקי"ל דאין הלקוח פטור אלא א"כ נלקח אחר שנראה למעשר דעבר זמנו אבל אם נלקחו בעודו מחוסר זמן חייב וכמ"ש הר"ס בפרק ו' דין ע"ו והכא דמיירי דמת הגר והודה בהיותם מחוסר זמן ולא הספיק ליתנם לכהנים עד שעבר זמנם דאי מקבלי מתנה הוו פטורים ממעשר בהמה דמקבל מתנה אינו זוכה כי אם עד שיגיע לידו וכשזכו בהם כבר נראו למעשר דכבר הגיע זמנם וחל עליהם דין לקוח דפטור אבל אי יורשים הוו הרי משעת מיתת הגר זכו בהם הכהנים דיורש זוכה ממילא דכל היכא דאיתיה ברשות דיורש קאי וזוכה בו ממילא וא"כ משעת מיתת הגר זכו בהם ואותה שעה שזכו בהם היו עדיין מחוסרי זמן ואף דקי"ל דיורשים שירשו פטורים באותם בהמות שירשו מ"מ אי ירשו בהמות מחוסרי זמן חייבים דכנולדו ברשותייהו חשיבי וחייבים דגם בשותפין אי נשתתפו בענין זה חייבים ומאי דמייתי הש"ס דאי יורשים הוו חייבים דאמר מר קנו מתפיסת הבית חייבים היינו להביא ראיה שלא תאמר דאפילו הוו יורשים וזכו בהם בהיותם מחוסר זמן מ"מ אפשר דכיון דכהנים של אותו משמר הם רבים הו"ל כשותפין ואפשר דשותפין דעלמא נמי פטורים כמו שהיא סברת רש"י בשותפין דעלמא לזה מייתי מתני' דקתני דקנו מתפיסת הבית דהכוונה להרמב"ם דאם נולדו ברשותייהו חייבים ולא אכפת להו משום שותפות וה"ה הכא שחייבים אלא שצריך להבין לפי זה דהרמב"ם הביא דין זה בפ"ו דין י"ג וז"ל כהן שנפלו לו י' בהמות בגזל הגר פטורים מן המעשר שמתנות כהונה מתנות הם וכבר ביארנו שהנותן מתנה פטור מן המעשר ולפי האמור אמאי לא באר הדין דמיירי שמת הגר בעודם מחוסר זמן כאמור דבלאו הכי אין חילוק בין אם הם מקבלי מתנה או יורשים וצ"ל דבעיין בגמרא מיירי כשנפלו לכהנים רבים דכיון דהוו רבים אפילו אם יורשים הוו לא שייך בעייא אם לא דמיירי במת הגר בעודם מחוסר זמן אבל הר"ס נקט

[illegible]

לשון רבים ולא כתיב בקרך ולאנך ש"מ דתרתי אתא לאשמועינן הן על הבכור דאיתיה בשותפות דמשמעותיה דקרא דקאי לבכור וכן על מעשרות ותמורות ולפי האמור דקרא דיהיה לך אתא למעוטי שותפות במעשר בהמה באם אינו ענין לבכור ק"ק דהכתי איכא קרא אחרינא בפ' משפטים בכור בניך תתן לי כן תעשה לשורך לאנך וכו' ואמרי' בר"פ עד כמה דף כ"ו דמיניה ילפינן דבכור בהמה ניתן לכהן אחר ל' יום יע"ש ומדלא קאמר קרא כן תעשה לשור ולאן וכתיב שורך ולאנך ש"מ דבא למעט של שותפין דאם נאמר דהאי קרא נמי בא למעט שותפין במעשר בהמה דהא בפ' מעשר בהמה דף נ"ו דרשינן נמי להאי קרא למעשר בהמה למעט לקוח יע"ש תרי קראי ל"ל למעשר בהמה קרא דיהיה לך והאי קרא ולדעת רש"י בההיא דהשותפין פטורים ממעשר בהמה כנזכר לעיל יש לומר דתרוייהו אצטריכו למעשר בהמה דאי מקרא דיהיה לך הוי אמינא דדוקא שותפות עובד כוכבים דלאו בר חיובא או באותן הטלאים עצמם שנשתתפו דאפילו שיתוף ישראל חשיב כשותף עובד כוכבים כיון דלאו בר חיובא הוא קמ"ל קרא דכן תעשה לשורך למעט שותפות ישראל אפילו בטלאים שנולדו ברשותייהו דשניהם בני חיובא ניהו ולעיל כתבנו דלדעת רש"י ילפינן לה מג"ש דהעברה העברה מבכור ולפי"ז אין אנו צריכין להכי דהא איכא תרי קראי אך לדעת הר"ס דפטור השותפין במעשר בהמה אינו אלא באותם טלאים שנשתתפו דוקא תרי קראי למה לי:

והנה למ"ש התוס' במתניתין דמאי דמייתי בפ' ראשית הגז שותפות עובד כוכבים מקרא דבקרך ולאנך היינו לשותפות דאם וה"ה דמפיק ליה מכל מקנך תזכר וניחא ליה לאתויי בקרך איידי דמייתי התם בקרכם צריך להבין דסוף סוף אף דניחא ליה לאתויי קרא דבקרך מטעם האמור מ"מ תרי קראי למעט שותפות עובד כוכבים באם קרא דבקרך וקרא דכל מקנך תזכר צ"ל דאין לומר דאיצטריכו תרוייהו דאי מקרא דבקרך הוי אמינא דוקא בשותפות דרובא דישראל ומיעוט של עובד כוכבים חייב ולזה איצטריך קרא דכל מקנך לומר דבעינן שיהיה כולו של ישראל דאפילו מיעוט דעובד כוכבים פוטר דאפי' אזנו למ"ד או דבר שעושה אותה טריפה או נבילה פטור דא"כ לשתוק קרא דבקרך כיון דפשטיה דקרא דכל מקנך לרבנן כל משמע לעלויי דעד שיהיה כולו של ישראל ואפי' מיעוט פוטר וכ"ש בים להם חלק כחלק ולמ"ד דדוקא בדבר שעושה אותה טריפה או נבילה פוטר אבל באזן בלבד אינו פוטר אתי שפיר דאי הוה כתיב קרא דכל מקנך בלבד הוי אמינא דאפילו יש לעובד כוכבים חלק באזן דאם דמאי אמר ליה שקול אזנך וזיל פוטר כיון דכל משמע עד שיהיה כולו שלו אבל השתא דכתיב נמי בקרך ולא כתיב כל ש"מ דאם גוף הבהמה של ישראל דקרינן ביה בקרך אף דיש לעובד כוכבים חלק באזן חייב בבכורה כיון דמצי אמר ליה שקול אזנך וזיל וחלק שיש לו באזן אינו כלום ובקרך קרינן ביה כיון דכל הגוף שלו אבל למ"ד דאפי' יש לעובד כוכבים חלק באזן פטור והכי קי"ל כמו שיבא לפנינו קשה תרי קראי ל"ל: **והנה** ראיתי לתוספתא בפ"ב דבכורות וז"ל בהמת המדבר וההקדש וגר שמת ואין לו יורשים פטורים מהבכורה ע"כ ונראה פשוט דהכוונה הוא דבהמת מדבר דהיינו שהיתה הפקר מתחלה ולא היה לה בעלים מעולם או שהיה לה בעלים שהיתה של גר ומת ואין לו יורשים דנעשה הפקר דאם ילדה בכור בעודה הפקר קודם שזכה בה שום אדם לא חייל קדושה על הבכור מאליו בפטר רחם כל שבשעה שנולד לא היה לה בעלים ואם זכה בו אדם אח"כ אינו חייב להקדישו בקדושת בכור וה"ש דהא"ב דבכור בפטר רחם קדוש מאליו אף שלא הקדישו בפה מ"מ בעינן שיהיה לו בעלים וראוי להקדישו דבהכי אף דלא הקדישו בפה קדוש מאליו דכל הראוי לבילה אין בילה מעכבת בו ומה גם דכשהבעלים מאשרים ומקיימים קדושתו ע"י מעשה שנותנו לכהן להקריבו חשיב כמקדישו בפה אבל כשאין בעלים [illegible] להקדישו בין בפה ובין במעשה לא חל עליו מאליו ומאי דנקט בברייתא תרי גווני הפקר מדבר וגר שאין לו יורשים אע"פ שהכל אחד דמה לי אם היו לה בעלים מעיקרא או לא כיון דבתר שעת לידה אזלינן ובשעת לידה הפקר ניהו י"ל דנקט גר שאין לו יורשים לאשמועינן דאפילו אם נתעברה בהמה זו בחיי הגר ונמצא דנתהווה עובר זה בזמן שהיו לו בעלים ונראה למצות בכור טב"ה כיון דבתר פטר רחם אזלינן פטור ועי' בבבא קמא (דף מ"ד ע"ב) דמייתי שם ברייתא דשור המדבר ושור של גר שאין לו יורשים שנגחו פטור והאריך הש"ס שם לריכותא למה נקט תנא תרי גווני הפקר יע"ש וזה נראה פשוט בכוונת התוספתא דמיירי כשנולד בעודו הפקר קודם שזכה בו אדם דאם מיירי שנולד אחר שזכה בו שום אדם פשיטא דחייבת בבכורה דמ"ש מלוקח בהמה מבכרת או ניתן לו במתנה דחייבת בבכורה וזוכה מן ההפקר ה"ה נמי דחייב אלא ע"כ צריך לומר דמיירי בבכור שנולד בהיותה הפקר והטעם כאמור:

וצריך להבין מנין לנו זה דכיון דקי"ל דאפילו למ"ד דמצוה להקדישו אם לא הקדישו קדוש מאליו כמ"ש הרמב"ם ז"ל בפ"א מהל' בכורות דין ד' יע"ש א"כ קדושתו בפטר רחם תלוי וא"כ אפילו נולד ברשות הפקר למה לא חל קדושת בכור עליו בלא בעלים וע"כ צ"ל דילפינן דין זה מקרא דבקרך ולאנך או מקרא דכן תעשה לשורך לאנך דכיון דלא איצטריך למעט שותפות העובד כוכבים ע"כ בא למעט בכור שנולד בהיותו הפקר דהכי הוי משמעותיה דקרא דדוקא בבכור שנולד מבהמה שלך שבהיותה שלך נולד הבכור וכיולא בזה יש ללמוד מדברי רש"י בריש פרק הזרוע (דף ק"ל ע"א) דכתב רש"י שם אמאי דאמרינן דלקוח פטור ממעשר בהמה ז"ל אם לקח י' טלאים פטור מלעשר דבקרך ולאנך אמר רחמנא על"ל הכי דמשמעות בקרך ולאנך ממעט מי שלא נולד ברשותו · אף שלע"ד דברי רש"י תמוהים בעיני דמעיקרא בקרך ולאנך כתיב בבכור ולא במעשר והדרבה במעשר כתיב אך מעשר בקר ולאן וגו' ולא כתיב בקרך ולאנך והיותר תימה דבפרק מעשר בהמה (דף נ"ו) ילפינן לה מהיקשא דבכור בניך תתן לי כן תעשה לשורך דאם אינו ענין לבכור תנהו ענין למעשר בהמה יעו"ש מ"מ שמעינן מדברי רש"י דמשמעות בקרך ולאנך בא למעט מי שלא נולד ברשותו ולפי דרכינו נאמר דקרא אתא למעט בהמת הפקר לענין בכור דכל שנולד הבכור בעודו הפקר פטור דהא ודאי אין לומר דאתא למעט לקוח בבכור כדין מעשר דהיכי משכחת לה בבכור דין זה אי בלקחו או נתנו לו בכור אחר שנולד אם לקחו מישראל בפטר רחם כבר חל עליו קדושה וחייב הישראל הא' ליתנו לכהן ואינו יכול למכרו או ליתנו לאחר דאינו שלו דממון כהן הוא דאין לו כי אם טובת הנאה ואפילו שיכול ליתנו לאחר היינו שזוכה בו המקבל בטובת הנאה לבד ליתנו לכל כהן שירצה ולא בגוף הבכור וא"כ איך שייך לומר דמצות בכור ליתיה בלקוח ואם בלקחו מעובד כוכבים הא דבר פשוט דכיון דנולד ביד עובד כוכבים פטור ואי מיירי בלוקח בהמה מעוברת מישראל הכירו ונולד הבכור ברשותו דכה"ג נמצא דהלוקח מקדישו הא נמי לא אפשר דהא נמי במעשר דליתיה בלקוח בכה"ג חייב דאם לקח עשרה עוברים ונולדו ברשותו חייבים במעשר כדאמרינן בפ' מעשר בהמה (דף נ"ו ע"א) יעו"ש אלא עכצ"ל דלא אתא קרא למעט אלא בהמת הפקר דכל שנולד הבכור בהיותה הפקר לא חלה קדושת בכור עליו כדבר האמור ונמצא דקרא דבקרך ולאנך איצטריך להכי:

איברא דראיתי בפ' ראשית הגז (דף קל"ו ע"ב) דאמרי' התם עלה דאמר ר"ש דפוטר את הטריפות מראשית הגז דיליף לה ממעשר בהמה ופריך ולילף לאן לאן מבכור וגו' ופריך עוד אדרבה מבכור הו"ל למילף שכן יתום שלקחו וכו' יעו"ש באורך וי"ל דהיכי משכחת לה בבכור דחייב הלוקח משא"כ במעשר לפי האמור דאין לומר דכ"מ דאי לקח בהמה שלא בכרה דאותה בהמה עצמה חייבת בבכורה משא"כ במעשר דאותה עצמה שלקח פטורה ממעשר כי אם מה שתלד חייב דהא ליתא דבבכור נמי אין גוף הבהמה שלקח היא עצמה הבכור כי אם הבכור אשר תלד מתקדש בתורת בכור ואינו דומה לראשית הגז שגיזת גוף הבהמה אשר לקח הויא ראשית הגז וכה"ג דבכור כן הוא במעשר שהנולד מהלקוח חייב ועכצ"ל דכ"מ לבהמת הפקר דאם נולד הבכור בהיותה הפקר אם זכה ישראל עצמו מן ההפקר נעשה הזוכה כיורש מן הגר ומשעה שזכה בו חל קדושת בכור עליו וכה"ג משכחת לה לקוח דחייב בבכורה דבכה"ג מכח הזוכה הזה מתקדש הבכור ולא מכח הבעלים ובכה"ג גבי מעשר פטור דאם זכה בבהמת הפקר פטור ממעשר דלקוח הוא ואם כנים אנו בזה צ"ל דתוספתא דפ"ב דבכורות הנזכר דקתני דבהמת הפקר פטורה מן הבכורה ר"ל כל עוד וזמן שלא זכה בה ישראל מן ההפקר דכיון דליכא בעלים לא קדים בפטר רחם וכ"מ דאם זכה בו עובד כוכבים מן ההפקר ומכרו או נתנו לישראל פטור כיון דכבר פקע קדושתו ביד עובד כוכבים אבל אם זכה בו ישראל מן ההפקר משעה שזכה בו חל עליו קדושת בכור דקדושת פטר רחם מתלא תלי עד שיהיו לו בעלים וכיון שזכה בו אחר חל עליו קדושת בכור ואפשר דקרא דבקרך ולאנך איצטריך לזה כלומר

מתני' דהיינו שזכה בו העובד כוכבים מההפקר ואח"כ בא ליד ישראל דבכה"ג איצטריך קרא כי היכי דלא נימא דבפטר רחם תליא רחמנא ואפי' בעודו דהפקר מתקדם הבכור ועל פי זה אפשר ליישב ג"כ דלמה לי קרא דט תעשה לשוכך נלאכך דלדעת הכ"ס למ"ב לא איצטריך דהא כתיב קרא דיהיה לך כאמור לעיל די"ל דלדעת הכ"ס קרא דבקכך ולאכך וקרא דכן תעשה וגו' תרוייהו איצטריכו לבכור גופיה לענין בהמות הפקר פ"ד כאמור וחד קרא אתא להפקר שלא היו לו בעלים מעולם וחד קרא אתא לבהמה דנכסי הגר וכבר כתבנו לעיל דאיכא לריכותא בתרוייהו ודו"ק: והנה לסברת התוס' דלפטור שותפות העובד כוכבים איצטריכו תרי קראי חד לשותף באם וחד לשותף בולד נראה פשוט דלסברת ר' אלעאי דאמרינן בפרק ראשית הגז [דף קלו.] בהמת השותפין חייבת בבכורה ור' אלעאי פוטר מקרא דבקכך ולאכך היינו דוקא בשותפין באם דהא קרא באם קא משתעי אבל שותפין בולד כמו המקבל

הספקה כדין מעייל לעצמו דבר שלב"ל דבעין יפה מעייל ואח"כ אף שלא עייל השובר בפירוש שפיר י"ל דעייל השובר ושיורו שיור אף דלא פירש אך אי ס"ל דהוי דבר שלב"ל ואי שיירו בעינן שישייר בגוף הספחה כדין דבר שלב"ל כל שלא שיירו בפירוש ולא אמר חוץ מעוברה לא שייך לומר דבעין יפה שייר ושייר בגוף הספחה דכל שאמר לו שפחה זאת אני מוכר לך הרי משמעות דבריו דמכר לו כל הספחה ולא שייר מחנה כלום וא"כ משמעה אין שיור השובר כלום כיון דלא שייר בגוף הספחה ומש"ה לא משתבר לומר דלא מכר את הולד דכל דלא שייר בפירוש השובר בתר אמו נגרר וקנה את הולד ומסתימה על מכן הב"י איך לא הביא סברת ר"ת שהביאו התוספות והרא"ש שסדבו מפורש דעובר דבר שלב"ל השיב והולך להביא מלקדוש דברי הרא"ש וכבר הרב מ"א בהל' דבר שלב"ל ש' א' עמד על דברי מרן הנזכר והאריך בענין זה יעו"ש מתני' כהנים ולוים וכו' · גמ' אמר רבא ה"ק וש'

לקמיה דרבא אמר לה [א] לית דחש להא דרבי יהודה דאמר שותפות עובד כוכבים חייבת בבכורה· מהא שמעינן דלית הלכתא כר' אלעאי דתניא בהמת השותפות חייבת בבכורה ורבי אלעאי פוטר.*וכמה תהא שותפות לעובד כוכבים (דף ג.) ותהא פטורה מן הבכורה אמר רב הונא אפי' אזנו מתקיף לה רב נחמן ולימא ליה שקול אזנך וזיל· אתמר רב חסדא אמר דבר שעושה אותו נבילה רבא אמר שעושה אותו טריפה והלכתא כרב הונא דרב' יוחנן הכי ס"ל דאמר רבי יוחנן אפילו מום קל· ועוד אמרינן (דף ג ע"ב) רב מרי בר רחל הווין ליה חיותא והוה מקני לאודנייהו לעובד כוכבים ואסר להו בגיזה ועבודה ויהיב להו לכהנים וכלאי חיותא דרב מרי בר רחל וכי מאחר דאסר להו בגיזה ועבודה ויהיב להו לכהנים אמאי מקני לאודנייהו לעובד כוכבים דילמא אתי בהו לידי תקלה אי הכי אמאי כלאי חיותא דרב מרי בר רחל משום דקא מפקע להו מקדושתייהו והאמר רב יהודה מותר להטיל מום קודם שיצא לאויר העולם התם מקדושת מזבח קא מפקע ליה מקדושת כהן לא קא מפקע ליה הכא מקדושת כהן נמי קא מפקע ליה ואב"א רב מרי בר רחל ידע לאקנויי קנין גמור וכ"ע לא ידעי לאקנויי קנין גמור והזי ליה איניש אחרינא ואזיל ועביד וסבר רב מרי בר רחל מלתא בעלמא הוא דעבד ואתי בה לידי תקלה ומסקנא בפ"ק דפסחים בהמת ארנונא פטורה מן הבכורה ואע"ג דמצי מסלק ליה בזוזי ול"ש בו ול"ש באמו כיון שיש לעובד כוכבים שותפות אפילו באזנו פטור דמ"ש בו דבעינא כל הבכור וליכא אמו נמי בעינא כל מקנך תזכר וליכא וכן הלכתא· ומצינו למקצת רבוותא דדייקי מרבי יוחנן דאמר אפילו מום קל ששותפות שאינו עושה אותו בעל מום חייב וכן באמו ואע"ג דכתיב כל הבכור כיון דאינו עושה אותו בעל מום כל הבכור קרינן ביה: מתני' כהנים ולוים פטורים מק"ו אם פטרו של ישראל במדבר דין הוא שיפטרו של עצמן: גמ' *אינהו פטרי אדם אדם פטר (דף ד.) בהמה בהמה פטרה דכתיב קח את הלוים תחת כל בכור בבני ישראל ואת בהמת הלוים תחת בהמתם ואמר רבא הכי קאמר כהנים ולוים פוטרין עצמן מפדיון הבן מקל וחומר אם הפקיעה קדושתן של לוים את של ישראל דין

בהמת השותפין דתניא וכו' עכ"ל ואני שמעתי ולא אבין היכן ... דהלכתא כרבנן דשותפות העובד כוכבים פוטר דלא כר"י מ"מ ... העובד כוכבים חייבת מ"מ קי"ל כרבי אלעאי דאפילו שותפות ... שותף עובד כוכבים היינו לפטור אפילו בולד ומשותפות עובד ... ולא עדיף זה על זה כאמור אלא דלרבנן דהכא דנראה דס"ל ... אלו דשותפות עובד כוכבים גרע כיון דלאו בר חיובא הוא ... שותפות עובד כוכבים אבל אכתי י"ל דלא קי"ל כוותייהו דלרבנן בהא ... לא כר"י אבל אין ה"נ דקי"ל כר' אלעאי דאפי' בשותפות ישראל ... הוא דהם נאמר הכא דהלכה כר"י דשותפות עובד כוכבים

לרישיה דקרא מפרש לסיפיה וי"ל ודו"ק: והנה ... פטר כל רחם וכו' באדם ובבהמה וז"ל באדם ובבהמה ... להם באדם אין להם בבהמה ד"א הקים בכור אדם ... הנפלים פוטרים בו הבכורה אף האדם הנפלים פוטרים ... בכל מקום שילדה אף בכור בהמה ראוי אתה ליתנו ... עוללותיכם שומע אני אפי' הוא במקום רחוק יהיה עליו ... ומה בכור אדם מיטפל בו ל' יום אף בכור בהמה מטפל ... קרא על פסוק כל פטר רחם לכל בשר אשר יקריבו ... למפורש בברייתות אלו דמכילתא ודספרי דמקישא ...

חייב באחריותו ורבנן פליגי עליה דאינו חייב באחריותו דלא ס"ל היקשא זה כדאמר רבא התם דאף דרבא במתניתין סבירא ליה דפטור הלוים מבכור בהמה טמאה הוא מהיקשא זה ועל כרחך לר"ע קאמר דאל"כ לרבנן דקי"ל כוותייהו מנ"ל דפטורים מבכור בהמה טמאה ועכ"ל דאפי' רבנן מודו דעבדינן האי הקישא אלא דס"ל דלא עבדינן היקשא זה כי אם לגוף הבכור עצמו שדין בכור בהמה טמאה עצמו הוא כדין בכור אדם עצמו אבל פדיון שניהם אינם שוים ולא הוקשו

התוס' בפ' השולח (דמ"א ע"ב) תירוץ זה בלבד יעו"ש וא"כ הכא אף דהיקשא דבכור אדם צריך למילי אוחרי עם כל זה לגבי ג"ש היקשא עדיף אלא דים לדחות דהא דאמרינן התם דהיקשא עדיף הוא בהסיא דהתם דמהיקשא ילפינן חומרא דהיינו לחייב בספק מעילה אשם תלוי משא"כ מהג"ש דאי ילפינן מהג"ש הוא לקולא שלא לחייב אשם תלוי בספק מעילה משא"כ הכא דמהיקשא ילפינן קולא לפטור את הכהנים ממעשר בהמה ומהג"ש יש ללמוד דחייבים לחומרא וכל כי האי גוונא י"ל דכל היכא דאיכא למדרש לקולא ולחומרא לחומרא דרשינן

דין הוא שתפקיע את של עצמן אשכחן אדם בהמה טמאה דהיינו פטר חמור מנא לן אמר קרא אך פדה תפדה את בכור האדם ואת בכור בהמה הטמאה תפדה כל שישנו בבכור אדם ישנו בבכור בהמה טמאה וכל שאינו בבכור אדם אינו בבכור בהמה טמאה כהנים מנלן כדרבי יהושע בן לוי דאמר רבי יהושע בן לוי בעשרים וארבעה מקומות נקראו כהנים לוים *לדורות מנא לן אמר קרא (דף ד:) והיו לי בהוויתן יהיו : **מתני'** *פרה שילדה כמין חמור וחמור שילדה כמין סוס (דף ה:) פטור מן הבכורה שנא' ופטר חמור ופטר חמור ב"פ עד שיהיה היולד חמור והנולד חמור : (שם) **גמ'** *תנן התם רחל שילדה כמין עז ועז שילדה כמין רחל פטורה מן (דף ו') הבכורה ואם יש בה מקצת סימנים חייב *איבעיא להו פרה שילדה כמין חמור ויש בו מקצת סימנים מהו רחל שילדה כמין עז ועז שילדה כמין רחל הוא דכי יש בו מקצת סימנים חייבים בבכורה דהאי טהורה והאי טהורה האי קדושת הגוף והאי קדושת הגוף אבל הכא דהאי טהורה והאי טמאה והאי קדושת הגוף והאי קדושת דמים לא או דלמא כיון דאידי ואידי בני מקדש בבכורה קדוש ואת"ל כיון דאידי ואידי בני מקדש בבכורה הוא קדוש חמור שילדה כמין סוס מהו הכא ודאי האי בת מקדש בבכורה והאי לאו בת מקדש בבכורה או דלמא כיון דתרווייהו

אבל לעולם קדשי בקדושת בכור ונראה ליתן עוד טעם ... קדשי כלל על פי מ"ש התוס' במתניתין בסה"ד ועוד אם ... בטהורה י"ל קסבר לענין טהורה שיש בהם קדושת ... עריס של ישראל דכהנים ולוים קרובים לגד מזבח יותר ... מההקש לפטור לגמרי כיון דהם קרובים לגד מזבח יותר ... מההקש לגמרי דהא אמרינן בפ' כל פסולי המוקדשין ... דבמעשר כתיב כל אשר יעבור תחת השבט ובבכור ... יעו"ש וכן אמרינן בפ"ק דזבחים (דף ח ע"א) דמתני

מדבר אחד מעשר בהמה ואחד מעשר דגן ומנקים ... היפן לא אף מעשר בהמה מחלם על היפן לא ואף ... הקשתיו ולא לדבר אחר מ"מ הא אמרינן התם (דף כ"ד ... מתעשרים זע"ז משום דאיתקש מעשר בהמה למעשר ... הקשתיו ולא לדבר אחר ומשני הדר ביה רבא מההיא ... לליבנא קמא מבואר דהדר ביה רבא ובכן הסיקש הוא ... רבא דידיה ס"ל דלא הוקש לדבר אחר הנה מלבד ...

תורה אור

דתרוייהו מין טמא נינהו קדוש ואת"ל כיון דתרוייהו מין טמא נינהו קדוש פרה שילדה כמין סוס מהו הכא ודאי האי טהורה והאי טמאה האי בת מקדש בבכורה והאי לאו בת מקדש בבכורה או דלמא סימנים מילתא היא ת"ש בהמה טהורה שילדה מין בהמה טמאה פטורה מן הבכורה ואם יש בה מקצת סימנים חייבת מאי לאו אפילו פרה שילדה כמין סוס ותפשוט כולהו לא פרה שילדה מין חמור ופשוט מיהא חדא ואינך לא איפשיטן וספיקי נינהו הלכך לענין איסורא אזלינן לחומרא ואסירי בגיזה ועבודה מספק אבל לענין ממונא קי"ל זה כלל גדול בדין המוציא מחבירו עליו הראי' ולא מפיק כהן מנייהו דבעלי' כלום ומסקנא בפ' שני' אוחזין בטלית* בספק בכורו' דאפי' תקפו כהן מוציאין אותו מידו ואפי' הכי אסירי בגיזה ועבודה דקדושה הבאה מאליה שאני וכי אמר רחמנא בהמה טמאה תקדיש בבכורה דווקא פטר חמור כדכתיב° ופטר חמור תפדה אבל שאר בהמה טמאה לא נהגה בהו קדושת בכורה כלל: **מתני'** *ומה הם באכילה (דף ה:) בהמה טהורה שילדה כמין בהמה טמאה מותר באכילה וטמאה שילדה כמין בהמה טהורה אסור באכילה שהיוצא מן הטמא טמא ומן הטהור טהור:

גמ' *מנא ה"מ דת"ר° אך את זה לא תאכלו ממעלי הגרה וממפריסי הפרסה יש לך שהוא מעלה גרה ומפריס פרסה ואי אתה אוכלו ואיזה זה טהור הנולד מן הטמאה או אינו אלא טמא הנולד מן הטהור ת"ל° גמל טמא הוא טמא ואין הנולד מן הטהור טמא אלא טהור *רבי שמעון אומר גמל° גמל ב"פ אחד (דף ו.) גמל הנולד מן הגמלה ואחד גמל הנולד מן הפרה [ג] ורבנן האי גמל גמל ב"פ

מאי עבדי ליה חד לאסור את עצמו וחד לאסור חלבו אמר ליה רב אחא בריה דרבא לרב אשי אלא מעתה טעמא דרבנן מגמל גמל ור"ש מאת הגמל הא לאו הכי הוה אמינא חלב דבהמה טמאה שרי מ"ש מהא דתניא הטמאין לאסור צירן ורוטבן וקיפה שלהן איצטריך סד"א הואיל דבהמה טהורה נמי חידוש הוא דליבא מידי דאתי מחי ושרייה רחמנא והאי חלב כאבר מן החי הוא ושרי והילכך אפילו בבהמה טמאה נמי לישתרי קמ"ל וחלב בבהמה טהורה מנלן דשרי דכתיב

דמותר א"כ הכא איך ר"י עלמו בירושלמי הולך לומר המוטע בהמה ומלא חזיר מותר באכילה ומייתי לה מקרא דבהמה בבהמה דמשמע דדוקא במלא במעי אמו הא בחזיר אפי' ר"ש מודה למותר אפי' בנולד ויצא לאויר העולם וא"כ נמלא דמאי דנקט ר"י בכה"ג דמלא חזיר במעי אמו דמשמע דבילא לאויר העולם אסור הוי דלא כמתן : איברא דיש קצת סייעתא לס' התוס' הלזו ממאי דלכאורה קשה לר"ש דדריש קרא דפרסה לקלוט הנמלא במעי טהורה למה אילטריך לדידיה קרא דגמל גמל לאסור גמל הנולד מן הפרה הא מקרא דפרסה נפקא לן דמדאילטריך קרא להתיר בנמלא במעי אמו ש"מ דבנולד ויצא לאויר העולם אסור דאם איתא דאפי' בנולד מותר לא גרע נמלא במעי אמו מנולד ופשיטא דמותר ולא אילטריך קרא להתירו כמו בנא היילך קרא דפרסה לרבנן לזה כמ"ש התוס' ואולם אי אמרי' דסברת ר"ש אינו אלא בגמל דווקא א"ש דאילטריך נמי קרא דגמל גמל דבלאו קרא דגמל גמל הו"א דמקרא דפרסה יולא לנו דכל מין קלוט שילא לאויר העולם אסור אפי' קלוט דשפן וארנבת ושאר בהמות טמאות שאין להם אלא פרסה אחת דכיון דקרא נקט פרסה סתם למשרי קלוט משמע כל מיני קלוט דכולם בא להתיר בנמלא במעי אמו לאפוקי נולד לכן אילטריך קרא דגמל גמל לומר דלא נאסרו כל הקלוטים אפי' בילאו לאויר העולם כי אם דווקא גמל ולפי מ"ש לעיל דהרא"ש ז"ל פליג על סברת התוס' הנזכר ס"ל דלרבי שמעון לאו דוקא קאמר דה"ה כולם לריך ליישב לר"ש למה אילטריך קרא דגמל גמל ונראה פשוט די"ל דאי לאו דאית ליה לר"ש קרא דגמל גמל לאסור בילא לאויר העולם לא היה דורש דקרא דפרסה אילטריך להתיר במעי אמו אלא היה דורשו לדרשא אחרת כדדרשי ליה רבנן לדרשא אחרת כמ"ש התוספות דפשיטא דאי ליכא קרא דגמל גמל לאסור הוה דריש ר"ש היתר מקרא דגמל טמא הוא כדדרשי רבנן וא"כ הו"א דקרא דפרסה לדרשא אחריתי ודו"ק : וראיתי להרב דמש"א בדף הנזכר ע"ג שהרגיש מזה וכתב וז"ל וא"ת לפ"ז גמל גמל ל"ל לר"ש וי"ל אי מבהמה בבהמה הו"א ה"ה חזיר בין למ"ד חזיר מין בהמה או למ"ד מין חיה מ"מ חיה בכלל בהמה וגם בקרא דכתיב בהמ' בבהמ' כתיב פרסה ופרסות וחזיר וגמל פרסה אית ליה אע"ג דאין לו פרסות קמ"ל גמל גמל ב"פ למעט אפי' חזיר וגמל מטהורה ואי כתב גמל גמל ב"פ הו"א הא שקץ ועוף דאינם כגמל שרי קמ"ל בהמה בבהמה ולא שקץ ועוף עכ"ל ואי כוון הרב להקשות לר"ש ע"ד שהקשיתי אין תירולו מובן כלל דאי כוונתו לפי סברת התוס' דלא אסר ר"ש אלא בגמל דווקא ולא בחזיר כאמור הנה מלבד דסברת התוס' הלזו לא הזכירה הרב כלל יתר על כן דא"כ הוא איך יכוון לומר קמ"ל גמל גמל ב"פ למעט אפי' חזיר וגמל מטהורה חדא דגמל מאן דכר שמיה ועוד דאדרבה לא בא למעט לאסור חזיר אלא להתיר ועוד קשה במ"ש ואי כתב גמל גמל הו"א הא שקץ ועוף וכו' דמעיקרא מאי קושיא איכא דלכתוב גמל גמל ולא לכתוב בהמה בבהמה הא אילטריך לר"ש להתיר בנמלא במעי אמו דלא אסר הכתוב אלא בנולד וא"כ מה לנו לילך אלל ענין שקץ ועוף באופן דלענ"ד אין דברי הרב מובנים כלל ועיקר : ועוד ראיתי להרב הנזכר שם שילא לדון בדבר חדש והאריך להוכיח דכל אותה סוגיא דפ' בהמה המקשה [דף סט'] דאסר ר' יוחנן במלא בה דמות יונה וכן הירושלמי דאוסר בהמה שמלאו בה שקץ היא אליבא דר"ש אבל אליבא דרבנן דהלכתא כוותייהו בהמה שילדה או שנמלא בה עוף בין טמא ובין טהור ובין שנמלא בה שקץ מותר באכילה ותמה על הרי"ף והר"ס שפסקו כר"י שר"י לא אמר למלתיה אלא לר"ש ולא לרבנן יע"ש וכשאני לעלמי לא מלאתי לא טעם ולא ריח הוכחה לדבר זה כלל ועיקר דמ"ש דלרבנן דאמרו סתם ויולא מן הטהור טהור משמע דאין חילוק ואפי' עוף ושקץ בכלל הא ליתא דהא מקרא דגמל טמא הוא ילפי' לה דדוקא סתם גמל בן גמלה אבל גמל בן טהורה טהור וי"ל דלכוותיה דגמל קא ממעט דכלל זה מסור בידינו דלכוותיה דקרא קא ממעט והכא נמי אינו ממעט אלא דכוותיה דגמל שהוא מין בהמה לא עוף ולא שקץ שאינם מין בהמה וא"כ אפי' לרבנן מנין לנו להתיר בעוף ושקץ ועוד דאיך מלאו לבו לומר דר"י דאסר במלא דמות יונה הוא אליבא דר"ש הא ביונה שהיא מין טהור מה שייך פלוגתא דרבנן ור"ש הא לא נחלקו אלא במין טמא היולא מן הטהור אבל ביונה שהיא מין טהור אפי' לר"ש מותר ובדין יונה מה חילוק יש בין רבנן לר"ש וע"כ צ"ל דר"י לאו דווקא לר"ש קאמר כי אם לכ"ע וה"ט דכיון דסתם עוף אינו מתקיים כשילא לאויר העולם ואנו באים להתירו בשחיטת אמו הא גלי קרא דכל דבר אפי' מין טהור אינו ניתר בשחיטת אמו כי אם דווקא מין בהמה כדכתיב בהמה בבהמה לטעמיה דרב שימי או משום דבעוף בעי' פרסות וליכא וכיון דמלינו דר"י קאמר לה אפי' בעוף טהור דלא שייך פלוגתא דרבנן ור"ש מטעמים הנזכרים דבעינן מין בהמה או בעינן פרסות וליכא א"כ ה"ה בעוף טמא ושקץ דאפי' אם נאמר דאם יש מציאות שילאו לאויר העולם בדרך לידה מחיים יהיו מותרים ע"י שחיטה לרבנן מטעם דכל היולא מן הטהור סתם אמרו מה שאין כן דלא שייך לידה מחיים לשקץ ולעוף מ"מ כל שנמלאו במעי בהמה לכ"ע אפילו לרבנן אינם ניתרים בשחיטת הבהמה כיון דבעינן מין בהמה או פרסות וליכא דבזה אפי' רבנן מודו מידי דהוה לעוף טהור וזה פשוט וברור ועוד דאיך אפשר לומר דמימרא זאת דר"י במלא דמות יונה הוא אליבא דר"ש דא"כ לא יתחייב מזה דר"י ס"ל הלכתא כר"ש מדנקט מימרא דידיה סתם כר"ש והוא תימה דר"י היא בעל סברא זאת דהלכה כסתם משנה וסתם במתני' ומחלוקת בברייתא נמי ס"ל לר"י דהלכה כסתם כדאמרי' בפ' החולץ [דף מב:] כנזכר לעיל ומאחר דסתם לן תנא בבכורות כרבנן איך ס"ל לר"י כר"ש ועוד דמהסיא דאמרי' בחזיר שהיה כרוך אחר בהמה טהורה כנז"ל לדעת הרא"ש מוכח בהדיא דס"ל לר' יוחנן דהלכה כרבנן כאמור לעיל : והנה הא דאמרי' דהאי חזיר כרוך אחר רחל דאסורה באכילה מספק דאמרי' התם דהיינו דמספקא ליה לר"י אליבא דרשב"ג אי סבר רשב"ג יולדת מרחמת אפילו בחזיר דלאו מינה יע"ש דמוכח מזה דאי הוה פשיטא לן דאפי' יולדת אינה מרחמת במינה או שלא במינה היה מותר באכילה מכח חזקה דאית ליה לרשב"ג דאנן סהדי דאינה מרחמת לבנה של אחרת וי"ל דהא קי"ל בעלמא דרובא וחזקה רובא עדיף והכא איכא רובא לומר דחזיר זה לא נולד מן הטהור דהא רוב בהמות במינן יולדות וכדאמרינן בסוף פרק בהמה המקשה (דע"ז ע"ב) עלה דמתני' המבכרת שהפילה מ"מ אמר ר"א בריה דר"א רוב בהמות יולדות דבר הקדוש בבכורה ומיעוט בהמות דבר שאינו קדוש בבכורה ומאי ניהו נדמה וכו' ע"כ הרי מפורש דרוב בהמות יולדות במינן ולא נדמה דהיינו עז בת רחל וא"כ הכא נמי רוב בהמות יולדות במינן דבר טהור כמותן ומיעוט יולדות מין טמא וא"כ הכא דלא ידעינן אי חזיר זה ילדתו רחל זו או לא שורת הדין נותן דליזיל בתר רוב בהמות דעלמא דאינן יולדות אלא במינן ואף רחל זו מן הרוב היא ולא ילדה דבר טמא ואף דאיכא לפנינו חזקה דכרוך אחריה מ"מ הא קי"ל רובא וחזקה רובא עדיף · שוב ראיתי דלק"מ לפי מה שראיתי למהרימ"ט בחא"ה סי' כ"ז דהא דאמרי' רובא וחזקה רובא עדיף היינו חזקה דשמא שאינה באה לא מכח סברא ולא מכח רובא אלא דאמרי' העמד דבר על חזקתו כגון העמד טמא על חזקתו וכיולא אבל חזקה דאין אדם פורע תוך זמנו דבאה מכח סברא דחשיב כעדים דאנן סהדי שלא פרע דהלואי שיפרע האדם בזמנו עדיף מרובא יעו"ש וא"כ הכא נמי כיון דחזקה זאת דרשב"ג הוא מכח סברא דאנן סהדי דלא מרחמא אלא על בנה הך חזקה עדיפא מרובא ואזלינן בתר חזקה להתיר ולענ"ד מסוגיא זאת יש ראיה ברורה לסברת הרב מהרימ"ט והרב לא מלא כ"כ ראיה ברורה ע"ז כי אם מדברי התוס' בחולין לתירוץ הב' אבל לתירוץ הראשון אין כאן ראיה אלא מסברא קאמר לה יעו"ש : **וחלב** בהמה טהורה מנ"ל דשרי דכתיב ארץ זבת חלב ודבש אי לאו דשרי משתבח לן קרא במידי דלא חזי לנו : **זה** הוא לפי המסקנא אבל קודם זה לדד הש"ס לומר דילפי' לה מדאסר רחמנא בשר בחלב הא לחודיה שרי ודחי ואימא חלב לחודיה אסור באכילה ומותר בהנאה בשר בחלב בהנאה נמי אסור ולר"ש דשרי בהנאה משכחת לה למלקי' על בשולו · ויש לעמוד דבפרק כל הבשר (דקט"ו) איכא סברות טובא דמנין לנו דבב"ח אסור באכילה ובהנאה דבי ר' ישמעאל תנא לא תבשל גדי בחלב אמו ג"פ א' לאיסור אכילה וא' לאיסור הנאה וא' לאיסור בשול ואיכא סברות אחרות שם דתנאי ואמוראי דע"כ צ"ל דס"ל דג' לא תבשל כולהו באיסור בשול ואיסור אכילה והנאה מפקי להו מקראי אחריני דרבי מפיק לאיסור אכילה מקרא דלא תאכלנו יתירה דגבי דם ובהנאה מפיק לה דנאמר כאן כי עם קדוש ונאמר להלן לא יהיה קדש וכו' דבי ר' אליעזר [תנא] לא תאכלו כל נבלה וכו' לא תבשלנה ותמכרנה (דרבי) [דר"א] מפיק ליה איסור הנאה מקרא דנבלה ולר"ל ס"ל דאיסור הנאה הוא מקרא דובשל מבושל דק"פ ולאיסי בן יהודה מפיק ליה איסור אכילה מג"ש כי עם קדוש ונאמר ואנשי קודש וכו' ואיסור הנאה מפיק לה מק"ו דערלה ור"ש מפיק איסור אכילה מג"ש זאת ומינה יליף דמותר בהנאה דומיא דטריפה וק"ו לית ליה ורב אשי ס"ל התם דא' איסור אכילה וא' איסור הנאה הוא מקרא דלא תאכל כל תועבה כרבי אבהו דאמר דאחד איסור אכילה ואחד איסור הנאה במשמע זהו כללות סברתם יעו"ש והנה כי כן צריך להבין דהאי דדחי הש"ס די"ל דדין בב"ח אינו אלא לאוסרו בהנאה לא אתי אלא לס' רב אשי דמפיק ליה מקרא דלא תאכל כל תועבה די"ל דלא אילטריך קרא אלא משום איסור הנאה אבל לר' אי אפשר לומר הכי דהא עיקר קרא לאסור אכילה מקרא דלא תאכלנו דגבי דם ואיכא קרא לאסור הנאה לרבי מג"ש דלא יהיה קדש ולר"א מקרא דנבלה ולר"ל מקרא דבשל מבושל דק"פ ואם איתא דחלב אסור בלאו הכי מטעם אבר מן החי למה אילטריך קרא לאכילה ולהנאה וכן לרבי ישמעאל דמפיק להו מג"פ דלא תבשל גדי (לא) מלינן לדחות הכי דהא איכא קרא יתירה לאיסור אכילה וכן לאיסי בן יהודה אם איתא אמאי אילטריך ג"ש דואנשי קודש תהיון לי דטרפה לאיסור אכילה הא בלאו הכי משום אבר מן החי אסור ואיסור הנאה שפיר יש ללמוד מק"ו דערלה ולר"ש דדחי הש"ס דלמלקי על בשוליה אילטריך קשה נמי דהא ר"ש נמי אית ליה ג"ש דקדש קדש דטריפה ואי לאכילה לא אילטריך למאי אילטריך ג"ש זאת ולזה י"ל והוא פשוט דאי לאו דגלי לן קרא דחלב מותר וליכא משום אמ"ה הו"א דלר"ש לא אלטריך ג"ש זאת אלא להתיר הנאה מק"ו דערלה כדיליף איסי בן יהודה דאף דמק"ו זה ליכא למילף איסור אכילה ואיסור הנאה משום דאיכא למימר חורש בשור ובחמור ותוסס פי פרה ודש בה יוכיח כדאמרינן התם לס' איסי בן יהודה מ"מ כיון דאסור באכילה מטעם אמ"ה שפיר יש ללמוד איסור הנאה מק"ו דערלה כמו שהוא לאיסי בן יהודה דהשתא דילפינן איסור אכילה מג"ש עבדינן ק"ו דכשם שאסר באכילה אסור בהנאה דמ"ל אם איסורו משום ל"ת דבב"ח או אם איסורו משום גוף החלב דהוי אמ"ה ולמה אילטריך ג"ש להתיר בהנאה כי היכי דלא נילף מק"ו אבל לעולם דלאכילה לא אילטריך דמשום אמ"ה אסור וע"ז י"ל נמי הדרך כולם דכל הסברות הנאמרות שם הוא אחר

האמת דילפי' מקרא דחלב מותר ולית ביה משום. אמ"ה אבל אי לא הוה לן קרא מפורש הו"א דלר' ישמעאל דאית ג' לא תבשל האחד מהם לאיסור אכילה לא הוה דרש אחד מהם לאכילה אלא אילטרך לדרשה אחרת וכדאמרינן התם (דקי"ג) במתני' דלר"ע אילטריך ג"פ למעט חיה ועוף ובהמה טמאה וכמו כן הוא לר"י דאילטריך למעט אחד מאלו ולאכילה לא אילטריך ולרבי דמפיק מקרא דלא תאכלנו דגבי דם אי לאו דאחר האמת לית ביה משום אמ"ה הו"א דעיקר קרא דלא תאכלנו משום איסור הנאה הוא דלרבי אבהו משמעות לא תאכלנו איסור הנאה נמי במשמע ומאי דלא נפ"ל לרבי איסור הנאה מגופיה דקרא אחר האמת הוא משום דשאני הכא דאסמכי' קרא אלאו דל"ת דם למגמר מיניה דלא ליתסר בהנאה. כדם ואפי' רבי אבהו מודה בהכי דאינו אלא לאכילה כיון דהוקש לדם וכן כתב הריטב"א בחי' לחולין ע"ז דרבי יעו"ש אבל אי הו"א דחלב אסור משום אמ"ה ע"כ הו"א דלא תאכלנו לאיסור הנאה הוא כיון דלאכילה לא צריך קרא דבלאו הכי אסור ואף דאסמכיה קרא לדם ע"כ היינו אומרים דלאו להכי אסמכיה אלא עיקר הלאו לאיסור הנאה הוא דאתא ואף דיליף רבי איסור הנאה מקרא דלא יהיה קדש לאו ג"ש הוא אלא סמך כל דהו דמה ענין עם קדוש אצל לא יהיה קדש וכמ"ש הריטב"א בחי' שם דאינו אלא סמך כל דהו לומר דקרא דלא תאכלנו אחד איסור אכילה ואחד איסור הנאה ולא אסמכיה קרא לדם למשרי בהנאה ואי הוה לן איסור אכילה מטעם אמ"ה אין לנו סמך גדול מזה כדי שנאמר דלא אסמכיה קרא למשרי הנאה וכ"כ י"ל לדרשת ר"א מנבילה דדריש הכי אמרה תורה כשתמכרנה לא תבשל ותמכרנה לאו דרשה גמורה אלא סמך בעלמא כי היכי דנוכל לומר דלא תאכלנו דכתיב גבי דם איסור הנאה הוא וכ"כ לר"ל דיליף לה מבשל מבושל דק"פ אינו אלא סמך מעלמא דכפל בשל מבושל הא דרשינן ליה בפרק כל שעה (דמ"א) לשאר דרשות יע"ש ואילו הו"א דחלב אסור משום אמ"ה לא היינו לריכים להני סמוכות דע"כ היינו אומרים דאף דכתיב גבי דם ל"ת לאיסור הנאה הוא דלאיסור אכילה לא אילטריך וכמו כן י"ל לס' איסי בן יהודה לפי מ"ש התוספות (חולין דקט"ז ע"א) ד"ה מה להלן וכו' וז"ל אע"ג דאיכא למילף איסור הנאה בק"ו כדלעיל קא סבר אין ג"ש למחצה ויליף מינה אף היתר הנאה והא הוא דלעיל סבר דאסכי ג"ש והסכי ק"ו א"כ משום דבההיא קרא דטרפה מיירי נמי בקדשים שילאו חוץ למחילתן דאסירי אף בהנאה וגבי לן ק"ו דילפינן מנייהו עכ"ל וא"כ לפי"ז אינו הו"א דחלב בלאו הכי היה אסור משום אמ"ה ע"כ בלא גזירת דק"ו היינו אומרים דעיקר הג"ש הוא ללמוד מקדשים שילאו ממחילתן לאסור בהנאה דאי לאיסור אכילה לא אילטריך באופן דכל אלו הדרשות דנקט' דאיכ' קרא לאסור אכיל' למר כדאי' ליה ולמר כדאי' ליה אינו אלא אחר האמת דאיכא קרא להתיר חלב אבל אי לאו קרא אין ללמוד מהתם היתר החלב דכולהו קראי י"ל דאתו לענין איסור הנאה כדדחי הש"ס : **ואולם** איכא למידק דמאי דוחקיה דתלמודא לדחות דהיה זאת דבב"ח באופן זה דאילטריך לאיסור הנאה בהיות דבלא"ה איכא למידחי דאילטריך קרא לאסור בשר בחלב אפי' באכילה וכ"מ לאוכל חצי זית בשר וחצי זית חלב מבשר וחלב שנתבשלו כאחת דהשתא דאדית לן קרא איסור זה דבב"ח עבר על לאו ולוקה כדאמרינן בפרק כל הבשר (דק"ח ע"ב) דבין לרב ובין ללוי לוקה על אכילתה יע"ש ובכה"ג אינו היה משום איסור אמ"ה דחלב לא היה לוקה דאפי' לר"י דאמר חצי שיעור מן התורה מ"מ אינו אלא איסורא בעלמא ומלקה לא לקי ועל אכילת חצי זית החלב לא לקי משום אמ"ה ועוד מלינן לדחות דאלטריך קרא לאסור בשר בחלב וכ"מ דלוקין על אכילתו שלא כדרך הנאתם וכדאמר אביי בפרק כל שעה [דף כד:] גבי הכל מודים בכלאי הכרם שלוקין עליהם שלא כדרך הנאתם דפריך ליה התם מהסיא דאיסי בן יהודה ומשני אביי דה"ה בב"ח דלוקין שלא כדרך הנאתן כיון דלא כתיב אכילה דאף דילפי' לה מג"ש דטריפה דכתיב ביה אכילה להכי לא כתב אכילה בגופו לומר שלוקין עליו אפילו שלא כדרך הנאתן וכן פסק הר"ס בפ' י"ד מהל' מ"א דין י' וי"א וכתב שאם ערב דבר מר בתוך קדרה של בשר וחלב ואכלו חייב ואם היינו אומרים דאיסורו משום אמ"ה בכה"ג לא היה חייב דכל האיסורים אין לוקין אלא כדרך הנאתן ולזה י"ל דהש"ס לא דחי בכה"ג משום דבעי למדחי דהיה כוללת לכ"ע משא"כ הא דשלא כדרך הנאתן דע"כ הא דאביי אינו אלא או לר"י דג' לא תבשל כתיבי דאפילו איסור אכילה אפקיה בלשון בשול ולא כתיב ביה אכילה או לאיסי ב"י דיליף מג"ש דלהכי לא כתב אכילה בגופו לומר שלוקין עליו שלא כדרך הנאתן אבל לרבי דמפיק לה מקרא דלא תאכלנו דגבי דם כיון דכתיב ביה לשון אכילה הוי כשאר איסורין דכתיב בהו לשון אכילה ואין לוקין עליהם שלא כדרך הנאתן וכן לרב אשי דנפ"ל מקרא דלא תאכל כל תועבה דכתיב בגופיה לשון אכילה אף בב"ח אין לוקין שלכ"ה : **וראיתי** בשיטה לבכורות למהר"ם גורמיזאן זלה"ה כ"י שכתב במתניתין וז"ל וקלת קשה לפי האמת דיליף מקראי דשרי אכתי איכא למימר דהתם בשחוטה דליכא משום אבר מן החי וכן כי קא יליף מדאסר רחמנא בשר בחלב איכא לאקשויי דלמא בתר שחיטה דשרי משום אבר מ"ה עכ"ל ונראות נפלאתי איך כתב כן דהא קי"ל דהמבשל בחלב מתה או שחוטה אין איסורו מדאורייתא אלא מדרבנן וכמו שמתבאר בי"ד ברים סימן ל' בדין כחל וכן בסימן פ"ז ס"ו בחלב מתה יע"ש ואמרי' בפ' כל הבשר (דף קי"ג:) דיליף לה שמואל מקרא דבחלב אמו ולא בחלב שחוטה וא"כ איך אפשר לומר דעיקר איסור בב"ח הוא לחלב שחוטה כיון דכתיב בפירוש בחלב אמו וגדולה מזו נראה לענ"ד דאפי' בן פקועה דקי"ל דאפי' הפריס ע"ג קרקע ונתגדל מן התורה אינו לריך שחיטה דניתר בשחיטת אמו ונראה דאין בו משום אבר מן החי מן התורה כיון דמדאורייתא כשחוט דמי דה"ה בחלב בן פקועה אין בו דין בשר בחלב מן התורה דכחלב שחוטה דמי ואף דלכאורה לא מלאתי דבר זה מפורש מ"מ נראה פשוט דהכי הוי דמן התורה כשחוט דמי לכל מילי ומשמעתין יש ראיה דאם איתא דבחלב בן פקועה כיון שהוא חי איכא משום בשר בחלב מאי ראיה איכא מבשר בחלב הא יש לדחות דאלטריך בל"ת לחלב בן פקועה דמשום אבר מן החי ליכא ומשום בב"ח איכא ועי' בש"ך סי' י"ג ס"ק ג' ודו"ק ואולם חקירת הרב קיימת בהני קראי דמייתי הש"ס [מכלתין דף ו:] מדכתיב ודי חלב עזים ומדכתיב ואת עשרת חרילי החלב דיש לדחות דהתם מיירי בחלב שחוטה וכפרט דאפשר בחלב בן פקועה דלא שייך דין אבר מן החי ומש"ה מותר עוד כתב הרב הנזכר שם וז"ל וכן איכא לאקשויי דלמא התם משום בשר קאמר דבשר וודאי שרי ומיהו הא וודאי טעות דאם חלב לחודיה אסור פשיטא דאסור כשנתבשל עם החלב עכ"ל ולדידי החקירה במקומה עומדת די"ל דאיסור בשר בחלב משום בשר קאמר דהא לדעת רוב הפוסקים ס"ל דאפי' למ"ד מין במינו בטיל [מנחות דף כב'] אמרי' דבבשר וחלב התיכה עלמה נעשית נבילה משא"כ בשאר איסורים וכמו שמתבאר מדברי הר"ס ספ"ט מהל' מ"א וכדברי ה"ה שם וכמו שמתבאר בי"ד סי' ל"ב יעו"ש וכיון דבשאר איסורים לא אמרי' חתיכה עלמה נעשית נבילה א"כ באיסור אמ"ה נמי דיכא הכי ואילו לא חדית לן קרא דין איסור בישול בשר בחלב אילו נפל חלב בחתיכת בשר דאין בה ס' כנגד החלב וא"כ נתערב באחרות לא בעינן ס' כנגד החתיכה כולה אלא כנגד החלב בלבד אבל השתא דאסר לן רחמנא עירוב בשר בחלב חתיכה עלמה נעשית נבילה ובעינן ס' כנגד כל החתיכה · עוד אמרינן במשמעתין [מכלתין דף ו:] אלא מדגלי רחמנא בפסולי המוקדשין תזבח ולא גיזה בשר ולא חלב ודחי דהתם לאסור אפי' בהנאה וגם פה י"ל דאמאי לא דחי הש"ס לומר דאלטריך בשר ולא חלב לאסור אפי' חלב שחוטה ופשטיה דקרא הכי הוי דקאמר קרא תזבח ואכלת בשר כלומר אחר זביחה לא תאכל ממנו אלא הבשר אבל חלב לא : **שוב** ראיתי להתוס' בפ"ג דבכורות (דף כ"ה ע"ב) בד"ה שער בכור וכו' דכתבו באמצע דיבור וז"ל וחלב נמי לא אסרינן מדכתיב בשר אלא מחיים ולא לאחר שחיטה כמו למאן דדריש לעיל אין לך בהם היתר אכילה אלא משעת זביחה ואילך ועוד דשרי לכ"ע מדבעי למילף היתר חלב בפ"ק מדאסר רחמנא חלב של פסולי המוקדשין ולא קאמר דאלטריך משום ההוא דלאחר שחיטה עכ"ל הרי דפשיטא להו להתוס' דאיסור זה דגיזה וחלב דפסולי המוקדשין אינו אלא מחיים ולמדו כן מסוגיין דאפי' למאן דדריש תזבח ולא גיזה בשר ולא חלב אינו אלא מחיים אבל לאחר שחיטה לכ"ע מותר ולענ"ד כן מפורש בספרי בפ' ראה דאמרי' התם הכי תזבח ואכלת ולא גיזה בשר ולא חלב יכול יהיו אסורים לאחר זביחה ת"ל כברכת ה' אלהיך אשר נתן לך ע"כ דנראה דהכוונה פשוטה לומר דכיון דאסר הכתוב גיזה וחלב יכול יהיו אסורים גיזה וחלב אפי' אחר שחיטה ת"ל אשר נתן לך לומר שלך יהיה הגיזה והחלב אחר שחיטה ולא אסרתי לך אלא מחיים וכן כתב מהר"א נחום ז"ל בביאורו על הספרי כ"י ופשוט הוא ומהתימה על התוס' איך לא הזכירו הספרי הנזכר : **וראיתי** להכה"ג בג"י שהביא משם תוס' חילוניות וז"ל וחלב בהמה טהורה מנ"ל וא"ת אמאי לא ילפי' מדכתיב גבי אברהם ויקח חמאה וחלב ובן הבקר וגו' ובודאי לא האכילם איסור דאברהם אבינו קיים כל התורה כולה ואומר ר"י מפרי"ש דהיה סבור שהם בני נח ולא נלטוו ע"כ כי אין זה משבע מלות שקבלו עליהם ואף דבירושלמי משמע דאכלו בשר וחלב דקאמר מה"ל הקב"ה כשבקשו שיתן להם התורה אין אתם ראוים לקבלה שמיד שתינוק בא מבית הספר מביאין לו חלב ואוכל מביאין לו בשר ונוטל ידיו אבל אתם אכלתם בשר וחלב כדכתיב ויקח חמאה וחלב עכ"ל ויש להקשות דהתינח למ"ד דדם נעכר ונעשה חלב [מכלתין דף ו:] וחידוש היתר חלב בבהמה טהורה היא משום איסור דם דמעיקרא הוה דם דהא קי"ל כרבנן דבני נח מותרין בדם מן החי כדאמרינן בפרק ד' מיתות (דף נ"ט') דלרבי חנינא בן נח מוזהר על דם מן החי אבל לרבנן אינו מוזהר על דם מן החי אבל לטעם הב' דהחידוש הוא משום אבר מן החי אכתי קשה אמאי לא הביאו מדכתיב גבי אברהם דהא אפי' היה סבור שהם בני נח אם איתא דחלב יש בו משום אבר מן החי הא בן נח מצווה על אבר מן החי ובכלל ז' מלות בני נח היא כדאמרינן בפרק ד' מיתות [שם] ואיך אפשר שנתן אברהם אבינו להם חלב ועבר על לפני עור לא תתן מכשול ואין לומר דבני נח לא נלטוו אלא על אבר מן החי אבל על בשר מן החי שאינו אבר לא נלטוו דהא קי"ל כר"י דאזהרת בשר מן החי הוא מקרא דובשר בשדה טרפה ובני נח לא נלטוו על הטריפה דא"כ לא נלטוו על החלב דאם יש מציאות לאסור את החלב משום שבא מן החי אינו אלא משום בשר כיון שאינו אבר דהא ליתא דבהדיא כתב הרמב"ם ז"ל בפ"ט מהל' מלכים דין י"א אחד האבר או הבשר הפורש מן הבהמה או מן החיה אסור לבני נח יעו"ש ואף דמרן הכ"מ שם הק' על הרמב"ם דהא קי"ל כר"י [חולין דף ק"ב:] דאינו חייב על בשר מן החי אלא משום טריפה והניח הדבר בצ"ע מ"מ הל"מ שם ישב הענין והביא ברייתא מפורשת דרבי הושעיא בפרק הטור והרוטב (דקכ"א:) כדברי הרמב"ם דגם בבשר מן החי הבן נח חייב יעו"ש ואולי דכוונת התוס' היא לומר דמאי דלא יליף הש"ס מהאי קרא הוא משום

תורה אור

(שמות ג) דכתיב °ארץ זבת חלב ודבש אי לאו דשרי משתבח לן קרא במידי דלא חזי לנו [ג] וביצת עוף טהור נמי אע"ג דאתי מחי רחמנא שרייה מדגלי רחמנא גבי טמאה דאסירא *דאמר חזקיה מנין לביצת טמאה שאסורה שנא' °ואת בת היענה (ויקרא יא) וכי בת יענה יש לה ליענה אלא מכאן לביצת טמאה דאסירא והכי כתב בה"ג [ד] ואפשר למידק על הדין טעמא אי הכי גבי חלב נמי נימא הכי מדאיצטריך רחמנא למישר בהמה טמאה מגמל מכלל דטהורה שרי ומסתברא לן בפירוקא דהך קושיא דהיינו טעמא דלא אמרי' הכי משום דלא גלי רחמנא בהדיא איסורא דחלב טמאה ואי לאו דאשכחן דשרא רחמנא של טהורה הוי אמינא אידי ואידי אסור ככל מידי דאתי מחי ואי משום גמל גמל לאו לרבויי אתא אלא יתירה הוא כדכתיב גבי שפן ארנבת חזיר וכולהו יתירי נינהו כדאמרינן אלא מעתה שפן שפן ארנבת ארנבת חזיר חזיר להכי הוא דאתו אלא כדתניא למה נשנו בבהמה מפני השסועה ובעופות מפני הראה גמל גמל נמי להכי הוא דאתא ומפרקינן כל היכא דאיכא למידרש דרשינן ואי לאו דשרא רחמנא חלב טהורה הוי אמינא דאסיר וגמל גמל ליכא רבויי (הוא) להכי איצטריך רחמנא למשרי טהורה ומדשרא רחמנא טהורה איצטריך למיסר דטמאה ואיכא מאן דיהיב טעמא אחרינא ואמר אי ביצת טהור אסירא עוף היוצא ממנה נמי למיסר דהא כל היוצא מן הטמא טמא אלא מדשרי עוף היוצא ממנה היא גופה נמי שריא והך טעמא לאו דווקא הוא דהא אמרינן במסכת כריתות אפרוח של טריפה מותר מ"ט כמה דלא מסרח לא גביל וכי גביל עפרא בעלמא הוא והא טעמא נמי הוה אפשר לן למימר דביצת עוף טהור אסירא ועוף היוצא ממנה שרי אלא עיקר טעמא כדברי בעל הלכות וכדפרשינן · והני יאלי דיחמורתא נמי שריין כרב ספרא דאמר האי זרעא דאילא הוא דאזיל בתר אילתא ואיידי דרחמה צר לא מזדקקא ליה ואזיל בתר יחמורתא ונתרי *אריב"ל לעולם אינה מתעברת לא טמאה מן הטהור ולא טהורה מן הטמאה לא בהמה גסה מן הדקה ולא גסה מן הגסה ולא בהמה מן חיה ולא חיה מן בהמה חוץ מרבי אליעזר ומחלוקתו שהיה אומר חיה מתעברת מן הבהמה וקי"ל כריב"ל הילכך כוי שדברו בו חכמים בכל מקום בריה בפני עצמה היא ולא הכריעו בה חכמים אם מין חיה אם מין בהמה: שהיוצא מן הטמא טמא בעו מיניה מרב ששת מי רגלים של חמור מהו ותבעי לך דסוסים וגמלים דסוסים וגמלים לא קא מבעי להו דלא שתו אינשי כי קא מיבעיא להו דחמור דשתו אינשי משום דמעלו לירוקא מאי אמר להו רב ששת תניתוה שהיוצא מן הטמא טמא ומהטהור טהור מטמא לא קאמר אלא מן הטמא והני נמי מניה דטמא קאתו *ת"ש מפני מה אמרו דבש דבורים מותר מפני שמכניסות אותו לגופן ואין ממצות אותו מגופן הוא דאמר כרבי יעקב דאמר דובשא רחמנא שרייה דתניא *רבי יעקב אומר °אך את זה תאכלו (ויקרא יא) מכל שרץ העוף זה אתה אוכל ואי אתה אוכל שרץ עוף טמא שרץ עוף טמא בהדיא כתיב ביה אלא שרץ עוף טמא אי אתה אוכל אבל אתה אוכל מה ששרץ העוף טמא משריץ ואיזה זה דבש דבורים יכול אף דבש הגיזין וצרעין אמרת לא ומה ראית לרבות דבורים ולהוציא דבש הגיזין וצרעין מרבה אני דבש דבורים שאין לו שם לווי ומוציא אני דבש הגיזין וצרעין שיש לו שם לווי כמאן אזלא הא דתניא דבש הגיזין וצרעין טהור ומותר באכילה כמאן דלא כרבי יעקב הא מלתא מסתברא לן למיפסק לחומרא ולא משום דאתברר לן מילתא הכין אלא כיון דרב ששת סבר לה כרבי יעקב ולא אשכחן אמורא דפליג עליה איכא למימר דהלכתא כוותיה דהא אמורא אמר כוותיה ועוד דהא דייק לה ממתני' וכיון דלא דחי ליה בגמרא מהאי דיוקא דדייק ממתני' שמעינן מיניה דדיוקא הוא ולאו דחיה הוא דמתני' כרבי יעקב היא ואע"ג דלא מפרשא בהדיא הכי וכיון דתנן סתמא כרבי יעקב הלכתא כוותיה · ודאי אשכחן נמי סתמא כרבנן דתנן במכשירין בפרק

משום דכל הילפותא דמייתי הש"ס הם ראיה לב' הטעמים הן לטעם דם וכן לטעם אבר מן החי לסוגי' פלמא אבל מקרא דאברהם ליכא ילפותא אלא לטעם דאבר מן החי לכו"ע אבל לטעם דדם ליכא ילפותא כי אם דווקא לר' חנינא אבל לרבנן דקי"ל כוותייהו כמ"ש הרמב"ם בפ"ט מהל' מלכים דאין ב"נ מוזהר על דם מן החי ליכא ראיה די"ל דכיון דהוא סבור דבני נח הם דאינם מוזהרים נתן להם אלא דזה דוחק דע"כ מאי דמהדר הש"ס בהיתר החלב העיקר משום אבר מן החי הוא דלטעמא דדם נעכר אין אנו צריכין קרא להתירו מהרי סברא זאת דדם נעכר *) ונעשה חלב סברת ר"מ היא ואמרי' בפ"ק דנדה [דף ט ע"א] אמר ר' אלעזר מ"ט דר"מ דכתיב מי יתן טהור מטמא לא אחד וכתב רש"י וז"ל מ"ט דר"מ כלומר מנ"ל לר"מ דדם נעכר ונעשה חלב טהור מטמא חלב מדם עכ"ל וכיון דעיקר סברת ר"מ מהאי קרא הוא מגופיה דהאי קרא עצמו נלמד דהחלב מותר דהא קרי ליה טהור לגבי דם אלמא דאינו בסוג דם ומותר דאם איתא דבאיסורו עומד לא שייך לומר טהור מטמא אלא דיש לדחות דטהור מטמא קאמר קרא ואפשר דלא אתא לן קרא כי אם לענין טומאה וטהרה דמעיקרא היה דם טמא דנדה באשה ונעכר ונעשה דם טהור בהיותו חלב ולענין איסור והיתר לא משתעי קרא דקרא בחלב אשה קא משתעי דשייך ביה טומאה וטהרה וטהור מטמא מקרי אלא דחלב דבהמה ג"כ ילפינן מחלב אשה דדם נעכר ונעשה חלב אבל עיקר קרא הוא על חלב אשה לומר דנהפך מדם טומאה לדם טוהר וא"כ אין ללמוד היתר מהאי קרא כיון דלא כתיב מי יתן מותר מאיסור וכו' :

והנה בפ"ג דבכורות (דף כ ע"ב) אמרי' דפליגי ר"מ ור"ע אי חלב פוטר מן הבכורה ואמרי' דטעמא דמ"ד דחלב אינו פוטר הוא משום דהא איכא מטועא דחולבות אע"פ שאינן יולדות יעו"ש דנמצא דבבהמה איכא מטועא דחולבות אפי' לא ילדו וצריך לידע לר"מ דאמר דדם נעכר ונעשה חלב אם הוא דוקא בחלב בהמה שילדה דומיא דאשה דכיון דמאשה יליף לא מצינו אשה חולבת אע"פ שלא ילדה ואם כן ה"ה בבהמה אינה אלא בחלב יולדת אבל בחלב בהמה שלא ילדה כלל לא אמרינן דדם נעכר ונעשה חלב דבכה"ג שלא ילדה מנ"ל לומר הכי וכן נראה מדקדוק דברי רש"י במעתין שכתב וז"ל דם נדות נעכר מחמת הלידה ונעשה חלב דנראה דמחמת הלידה הוא דוקא דהדם נעשה חלב ומסתברא דל"ש דכיון דחדית לן קרא דחלב יולדת הוא מן הדם אין סברא לחלק בין חלב לחלב וע"כ כל מין חלב מן הדם הוא וע"כ צ"ל הכי דאל"כ מאי מייתי הש"ס מכל הני קראי להתיר חלב אפי' לר"מ מכיון דיש לדחות דכל הני מיירי בחלב דבהמה שלא ילדה דליכא משום איסור דם ואולם לא תעזוב נפשי לשאו"ל דמנ"ל בגמרא דלר"מ דיליף מקרא דמי יתן טהור מטמא לחלב אשה דה"ה דה"ל הכי בבהמה דלמא ל"ק ר"מ כי אם באשה דרגילה לראות דם נדה ועינינו הרואות דכל ימי היניקה אין לה דם נדה וקרא באשה כתיב אבל בבהמה דלא שייך זה מנ"ל כיון דמצינו מטועא דבהמות דחולבות אף ע"פ שאינן יולדות : [ג] וביצת עוף טהור אע"ג דאתי מחי רחמנא שרייה מדגלי רחמנא גבי טמאה דאסירא וכו'. והכי כתב בהל' גדולות וכו' וכ"ה בה"ג בהל' גיד הנשה דקל"ה סע"א יעו"ש וראיתי להתוס' בפ"ג דחולין (דס"ד ע"א) בד"ה שאם רקמה וכו' שכתבו וז"ל ובה"ג משמע בפרק גיד הנשה דקרא דבת היענה לא איצטריך לגופיה אלא למידק מיניה הא דעוף טהור שרייא דס"ד דאסירא משום דלא אשכח מידי דאתא מחי ושרייא עכ"ל ואני נפלאתי דבקשתי בכל פרק גיד הנשה שהזכירו התוס' ולא מצאתי כמו מזה ואפשר דט"ס יש בדבריהם וכצ"ל ובעל הלכות גדולות בהל' גיד הנשה דקרא דבת היענה וכו' ומתוך דברי רבינו הרמב"ן מבואר דמסכים לס' בה"ג דהא דביצת עוף טהור שרי הוא מדגלי רחמנא גבי טמאה דאסורה וצריך ניתן טעם למה לא ניחא להו כמ"ש התוס' שם בדבור הנזכר וכ"כ הרא"ש במעתין וכ"כ הרשב"א והריטב"א והר"ן בחדושיו לחולין בדף ס"ד גבי הא שאם רקמה והכלה דכולהו פה אחד דהיתר ביצת עוף טהור נפקא לן מדדרשינן בחולין (דק"מ.) גבי שילוח הקן תקח לך ולא לכלבך דממעטינן מיניה עוף טהור רובץ על ביצי עוף טמא ואם איתא דאפי' ביצי עוף טהור אסורים א"כ אי אפשר לדרוש הכי גבי ביצים דמ"ל ביצים טהורים ומ"ל ביצים טמאים דא"ל דעיקר דרשת תקח לך ולא לכלבך הוא על האפרוחים ולמעוטי אפרוחים דהם עצמם טריפות אבל ביצים טמאים לא בא למעט כיון דאפי' דעוף טהור אסורים אלא דהשתא דגלי קרא דביצת טמאה אסורה דש"מ דביצת עוף טהור מותר אמרי' בגמרא דה"ה דממעטינן רובץ על ביצי עוף טמא אבל בלאו גילויי דקרא לא הייתי ממעטים ביצי עוף טמא דהא ליתא דאיך אפשר לומר דקרא דואת הבנים תקח לך קאי על האפרוחים חוקא כיון דהוקשו ביצים לאפרוחים לכל דבר וכדאמרי' במתני' התם (דף קמ ע"ב) היו שם ביצים מוזרות פטור מלשלח שנאמר והאם רובצת על האפרוחים או על הביצים מה אפרוחים בני קיימא אף ביצים בני קיימא וכו' ועיין במ"ש שם בגמרא (דף קמא ע"א) א"כ נכתוב קרא והאם רובצת עליהם מאי והאם רובצת על האפרוחים או על הביצים לאקשויי אפרוחים לביצים וביצים לאפרוחים וא"כ איך אפשר לומר שימעט הכתוב אפרוחים האסורים באכילה ולא ימעט ביצים וי"ל דאי לאו דגלויא דקרא לאסור ביצת טמאה והייתי אומרים דביצי עוף טהור נמי אסורים הו"א דע"כ קרא דתקח לך אינו למעט ביצים ואפרוחים שאינם ראויים לאכילה דהא אפרוחים דומיא דביצים הוא ולא דרשינן לך הראויים לך לאכילה אלא הו"א דהדרשא הוא לך הראויים לך להנאתך דהיינו שיהיו מותרים בהנאה אבל ביצים או אפרוחים האסורים בהנאה פטור מלשלח ואע"ג דבעלמא דרשי' קרא דלכם או לך הראוי לכם בכל דרכי הנאתו אפי' באכילה וכדאמרינן בפ' לולב הגזול (דף לה ע"א) גבי אתרוג של ערלה לפי שאין בה היתר אכילה מ"מ ככר כתבו התוס' שם ד"ה לפי וכו' וז"ל ואע"ג דגבי תרומה טמאה דרשינן בפ' ב"מ [דף כז.] לך שלך תהא להסיקה תחת תבשילך כיון דנטמאת ואסרה הכתוב שייך לדרוש לך דידיה לגבי שאר הנאות כמו לכם דלולב דלא שייך ביה אכילה עכ"ל וא"כ ה"ה הכא דכיון דסתם ביצי עוף טהור אסורה באכילה משום אמ"ה שייך לדרוש לך דקרא לגבי שאר הנאות ולא לאכילה ובכן ע"כ ה"ה אפרוחים באופן דהו"א דלא בא הכתוב למעט אלא ביצים ואפרוחים האסורים בהנאה וכ"ת למאי דאמרי' התם בר"פ שילוח הקן [דף קלח:] נוהג בחולין ולא במוקדשין ואמרי' בגמ' אמאי לא דאמר קרא שלח תשלח את האם דמי שאתה מצווה לשלחו יצא זה שאי אתה מצווה לשלחו וכו' וכתבו התוס' שם ד"ה יצא וכו' וז"ל ופי' בקונטרס מתקח לך לא מצי למעוטי דהא ביצי תורים לא מועלים ולא נהנין ואע"ג דבקדשי ב"ה מועלים מתני' איירי בקדשי מזבח לכ"ע ול"פ בסמוך אלא בקדשי ב"ה ולהכי לא מצי ממעט מתקח לך ע"כ וכ"כ הרשב"א והריטב"א והר"ן בחי' שם וז"ל ואיכא דקא קשיא ליה ותיפוק ליה מתקח לך וכו' ויש מתרצים דכי איצטריך קרא לקדשי מזבח שאין מועלין בהם ומדרבנן בלחוד הוא דאסירי ביציהם אבל בשל בדק הבית שמועלין בהם לא צריך קרא עכ"ל וא"כ היינו אומרים דקרא דתקח לך בא למעט מוקדשים דאסורים בהנאה דאם הקדיש תרנגולתו לבדק הבית ומרח כדמוקי שמואל ור"י התם מתני' דס"ל דאפי' קדשי בדק הבית לא פקע קדושתייהו ופטורים משילוח והו"א דעיקר קרא דתקח לך אתא למעט קדשי ב"ה דאסורים בהנאה וחדית לן קרא דאפי' קדשי ב"ה לא פקע קדושתייהו דאילו מקרא דשלח תשלח את האם דדרשי' פרט לזו שאי אתה מצווה לשלחו הו"א דדוקא בקדשי מזבח משתעי קרא דכיון דקדשי קדושת הגוף לא פקעה קדושתייהו מינייהו אבל בקדשי ב"ה דקדושת דמים בעלמא הוא פקעה קדושתייהו וחייבים בשילוח לזה איצטריך קרא דתקח לך למעט איסורי הנאה וע"כ הוא למעט קדשי ב"ה הוא דשייך לומר דהביצים אסורים בהנאה מן התורה משא"כ בקדשי מזבח כל זה הייתי יכולים לומר אי לאו דגלי קרא בביצת טמאה דביצי עוף טהור מותרים אבל השתא דגלי קרא דמותרים דרשינן קרא דתקח לך כפשטיה למעט אפי' ביצים ואפרוחים שאינם ראויים לאכילה ומש"ה אין ללמוד מהאי קרא לענין קדשי ב"ה משו"ה פליגי בסברא זאת דלרב ולר"ל ס"ל דקדשי ב"ה פקע קדושתייהו אבל ר"י ושמואל לא פקע כיון דליכא שום ילפותא דקרא ועוד י"ל דר"מ למי שאסר על עצמו בקונם הנאה מן עוף פלוני היא וכל היוצא ממנה דבכה"ג אם מלא קן ממין עוף זה דאסור עליו בהנאה אתא קרא דתקח לך למעט דפטור משלוח כיון דהביצים או האפרוחים דהאם רובצת עליהם אסורים עליו בהנאה ולא קרינן בהו לך להנאתך ואף על גב דאי בעי מתשיל על נדריה ותזי ליה לא אמרינן הכי דומה למ"ש הרשב"א בתשובה ח"א סי' תשמ"ז דמי שאסר הנאת לולבו עליו אינו יוצא ביום ראשון דבעינן לכם הרא' לכם אף דאיכא למימר הואיל ובעי מתשל יעו"ש וגדולה מזו איבעיא לן התם (דף קמ ע"ב) הושיט ידו לקן ושחט מיעוט סימנין מהו מי אמרינן כיון דאילו בעי שביק להו מטרפי בעינן לך ולא לכלבך או דלמא כיון דבידו למיגמר שחיטה תקח לך קרינן ביה וחייב בשילוח ופלקא בתיקו הרי שאפי' בדבר זה שהוא בידו ממש למיגמר שחיטה עכ"ז מבעיא לן כיון דהשתא מיהא כל זמן שלא גמר בהם סימנים פטור מלשלח וכ"ש בנודר הנאה דאינו כ"כ בידו לאתשולי עד שימצא פתח לנדרו ועד שימצא ג' שיתירו לו ואינו בידו ממש כענין גמר שחיטה שאינו צריך סיוע אחרים והכל הוא בידו ועוד דמשכחת לה בנדר שנדר על דעת רבים דקי"ל שאין לו הפרה וא"כ לא שייך לומר הואיל ובעי מתשיל :

[ד] ומה שהקשה רבינו לס' בה"ג דא"כ גבי חלב אמאי איצטריך קרא להתיר ותירץ כן הקשה הב"ח בסי' פ"א והכנה"ג שם בהגה"ט אות י"ז הביא קושיא זאת מהב"ח ותירץ הוא ז"ל כתירוץ רבינו ועוד תירץ וז"ל אי נמי י"ל דה"א דאף על גב דאי הוה אסור היוצא מן הטהור מיניה הוה ילפינן הטמאים מכ"ש מ"מ צריכין לקרא דגמל לרבנן ואת הגמל לר"ש לאסרם ג"כ משום טומאה עכ"ל ואני שמעתי ולא אבין תי' זה דהא בגמ' הקשה דלמה לן קרא לרבנן ולר"ש מ"ש מהא דתניא הטמאים לאסור ליכן וכו' ומשני הואיל ובהמה טהורה חידוש הוא וכו' וא"כ אי ליכא חידוש זה בבהמה טהורה אין אנו צריכין קרא לאוסרם משום טומאה דמקרא דהטמאים נפקא מידי דהוה לאיסור ליכן והני ע"כ צ"ל דמדאיצטריך קרא לאסור חלב ש"מ דלהתיר חלב טהורה אתא לא לגופיה וכ"כ בתי' הג' שכתב הרב שם יש לדחות על ד"ז כמבואר : **והנה** התוס' בפרק אלו טרפות (דף סד.) בד"ה שאם ריקמה וכו' הכז"ל הפלו שם דביצת השרץ דוקא ריקמה אסירא ואי לא ריקמה שריא מטעם חידוש דליכא מידי דאתי מחי ושרייה רחמנא (ושרייה) [וכו'] כמו דעוף טהור שבעופות הוא דכתב קרא בת היענה ולא בשרץ דעוף מעוף ילפינן ולא ביצת שרץ מעוף אנו תוכן דבריהם יעו"ש והר"ן בחידושיו הביא דברי התוספות הנזכר וכתב וז"ל ולא נהירא דמכיון דגלי לן קרא דביצת עוף טמא אסירה ממילא ידעינן דאיסור אבר מן החי הוא דשרא רחמנא גבי ביצה ולא איסור טומאה והייתו טעמא דביצת טריפה דאסירא וביצת השרץ דכוותה עכ"ל וי"ל קצת בסברת הר"ן דנראה דס"ל דילפי' שרץ מעוף אף דהם ב' מינים מהסיא דאמרינן בפרק אע"פ (דף ס ע"א) יכול יהא חלב מהלכי שתים טמא ודין הוא ומה בהמה שהקלת במגעה החמרת בחלבה אדם שהחמרת במגעו אינו דין שנחמיר בחלבו ת"ל הוא הוא טמא ואין חלב מהלכי שתים טמא אלא טהור ע"כ דמשמע דדוקא משום דאיכא ק"ו לאסור חלב דמהלכי שתים איצטריך קרא להתיר הא לאו הכי לא הוה צריך קרא להתיר דפשיטא דהיה מותר ממילא מטעם חידוש היתר החלב המבכין אב דחלב בהמה טמאה לא הייתו עמדים דין דמהלכי שתים ובהמה טמאה ב' מינים הם ולא ילפינן זה מזה כמ"ש התוס' לגבי שרץ ועוף אבל לפי סברת הר"ן דילפינן זה מזה בלאו ק"ו נמי איצטריך קרא להתיר כי היכי דלא נילף מבהמה טמאה מבנין אב וי"ל דלפי מה שהעלה הר"ן שם בהלכות כדעת הרמב"ם פ"ב מהל' מ"א דס"ל דבבשר אדם איכא איסור לאו שבא מכלל עשה ולא לאו גמור א"ש די"ל דחזקא גבי שרץ ועוף דשניהם שוים דאיכא לאו בהם ילפינן זה מזה משא"כ גבי חלב מהלכי שתים דמעיקרא איסור בשר אדם אינו כאיסור בשר בהמה טמאה דאיכא לאו ואינו אלא עשה ואיכא למימר דמטעם חידוש התירה תורה נמי איסור עשה ולא אסר אלא באיסור לאו וזה פשוט ואדרבה נראה דלסברת התוס' קשה מהכא דאף דלא ילפינן ביצת שרץ מבנין אב בביצת עוף טמא כיון דלאו שניהם מין אחד מ"מ נילף מק"ו ומה עוף טמא שהקלת במגעו החמרת בביצתה שרץ שהחמרת במגעו אינו דין שתחמיר בביצתו דומיא דהתם דאי לאו קרא דהתיר חלב מהלכי שתים הייתו אוסרים אותו מק"ו דחלב בהמה טמאה אף דהם ב' מינים ובפר"ג נמי יש לדון ק"ו כי האי ואולי דס"ל להתוס' דעיקר הק"ו דעביד הש"ס התם מטעם מאדם החמרת במגעו לאו מאדם בלבד הוא אלא דהחלב נמי אשר אנו דנין בה היא עצמה מטמאה במגע דחלב הנדה נמי מטמאה במגע וכמ"ש הרמב"ם משא"כ בבהמה ומשו"ה הוא ק"ו אלים אבל גבי ביצת השרץ דאף דהיא עצמה מטמאה במגע מ"מ הביצה שלא כל זמן שלא ריקמה אינו מטמאה במגע כמ"ש התוס' שם וא"כ לאו קל וחומר אלים הוא לאסור כקל וחומר דחלב מהלכי שתים : **ודע** דבענין איסור בשר אדם איכא ג' סברות דלדעת הרמב"ם ודעמיה איכא איסור עשה ולדעת רבינו הרמב"ן והרשב"א ליכא אפילו איסור עשה ולדעת הרא"ה והריטב"א הביא בס' א"ז בפרק אע"פ בסוגיא הנזכרת לאו נמי איכא יעו"ש וי"ל לסברת הרא"ה והריטב"א דא"כ מאי קשיא להו לש"ס במעתין דבין לרבנן ובין לר"ש אמאי איצטריך קרא לאסור חלב טמאה דתיפוק ליה מדתניא הטמאים לאסור ליכן וכו' ונדחק הש"ס לתרץ זה מטעם חידוש תיפוק ליה דאיצטריך קרא לאסור כי היכי דלא נילף היתר חלב בהמה טמאה מקל וחומר דחלב מהלכי שתים ומה אדם דבשרו אסור והאוכלו עובר על לאו והחמרת במגעו הקלת בחלבו בהמה שהקלת במגעו אינו דין להקל בחלבה וכיון דאיכא ק"ו להתיר אף דאיכא קרא דהטמאים לאסור ליכן הו"א דחלב שאני כדין חלב מהלכי שתים ע"כ איצטריך קרא אחרינא לאסור החלב עוד י"ל לדעת הרא"ה והריטב"א דס"ל דבשר אדם אסור מן התורה מהסיא דאמרינן בירושלמי בנדה בפרק המפלת הלכה ב' עלה דתנן במתני' התם דלר"מ המפלת כמין בהמה חיה ועוף הוי ולד ר' חגי א"ר חנינא חברין דרבנן מקשין לה על ר"מ הפילה דמות עורב עומד בראש הדקל ואומר לו בא ותלון או יבם אמר ליה רבי מנא עד דאת מקשי לה על דר"מ קשיתה על דרבנן דמר רבי יסא בשם ר"י כולו אדם ופניו בהמה אינו ולד כולו בהמה ופניו אדם ולד הוא סוף אדם ופניו בהמה עומד וקורא בתורה ואומרים לו בא לשחטך וכו' ע"כ והכוונה פשוטה דפריך ליה ר' מנא דאמאי לא מקשה כי האי גוונא אפי' לרבנן דהא אמר ר' יוחנן דכ"ע מודו בכולו אדם ופניו בהמה דאינו ולד ואינה טמאה לידה אפילו לר"מ ובכולו בהמה ופניו אדם אפי' רבנן מודו דטמאה לידה דולד הוי וא"כ איכא לאקשויי לכ"ע בכולו אדם ופניו בהמה עומד וקורא בתורה ואומרים לו בא לשחטך וכן בהפטו ואם איתא דבשר אדם אסור מן התורה איך קאמר הירושלמי בכולו אדם ופניו בהמה דאומרים לו בא לשחטך כיון דקי"ל היוצא מן הטמא טמא וזה שנולד מן האדם שהוא אסור כדין בהמה טמאה היוצא ממנו אף דפניו בהמה ומחיב כבהמה לגמרי מ"מ דינו כדין בשר אדם לאיסור אכילה · ובשלמא לדעת הרמב"ם דס"ל דאיסור בשר אדם אינו אלא איסור עשה לק"מ לפי מ"ש ה"ה בפ"ב מהל' מ"א לייסב מה שהקשו עליו דאם איתא דבשר אדם אסור מן התורה איך אפשר דחלב יהיה מותר כיון דקי"ל היוצא מן הטמא טמא דאין כלל זה אלא לטמאין בלאו אבל באדם דאינו אלא בעשה לא נאמר כלל זה יעו"ש אבל לדעת הרא"ה והריטב"א קשה וי"ל והוא פשוט דמאי דאמרינן בירושלמי עומד וקורא בתורה ואומרים לו בא לשחטך לאו למימרא דמותר לישראל אם ישחטו דפשיטא דלישראל אסור דהיוצא מן הטמא טמא אלא תמיהת הש"ס היא לומר דאיך אפשר שיהיה מציאות זה בעולם שיעמוד לקרות בתורה כבן אדם ויהיה מותר לשוחטו כבהמה למכור לעובד כוכבים זה אין הדעת סובלתו ותמאי באופן זה דפניו כבהמה אינו ולד לענין טומאת לידה כיון שכל גופו כבן אדם ממש והפר"ח בסי' י"ג ס"ק י"ז הביא ראיה לומר דאם מצא בבהמה דמות בהמה אע"פ שרגליה עוף דמותר באכילה מהירושלמי הנזכר דמוכח מיניה דהכל תלוי בדמות יעו"ש ונראה פשוט דאין טוענת הרב להביא ראיה גמורה משם דהא התם במין זה דכולו אדם ופניו בהמה וכן בהפטו מיירי בנולד מן האדם ומה ראיה הוא לדין הנמצא בבהמה דאמרי' בגמ' דהשוחט את הבהמה ומצא בה

*) ביאור ילפינן מבוא"ר לא דרך ביטול המקרה הורה ודם שבחלב אינו אלא מדרבנן ·

בפרק בתרא דבש צרעין טהור ומותר באכילה אפילו הכי הך סתמא דדייק לה רב ששת אלימא משום דתני לה גבי הלכתא דהאי דינא ולא אלימא ההיא סתמא אחרניתא דקתני לה בר מדוכתה אגב גררא למשרי איסורא ובגמרא לא אותבוה לרב ששת מינה ולא איתו לה ההיא סתמא כל עיקר ועוד דלא יהא אלא ספק הא קי"ל ספק איסור לחומרא והכי נמי אשכחן לחד מרבוותא דמסיק בה כרב ששת ואשכחן לאחרינתא דמסיק הלכתא כרבנן ודחי לה לרבי יעקב ולרב ששת דקאי כוותיה: אמר רב הונא עור הבא כנגד פניו של חמור מותר מ"ט פירשא בעלמא ואע"ג דמגופיה ממש קא ממצי ישרי דעפרא בעלמא הוא והלכתא כרב הונא דקא סייעיה רב חסדא ממתניתא: **מתני'** דג טמא שבלע דג טהור מותר באכילה ודג טהור שבלע דג טמא אסור באכילה לפי שאינו גדוליו: **גמ'** טעמא דחזיניה דבלעו אבל לא חזיניה דבלעו אמרינן אשרוצי אשריץ מנלן דתניא דג טמא משריץ דג טהור מטיל ביצים אי הכי כי חזיניה דבלע נמי אמרי' האיך קמא איעכל ליה והאי אשרוצי אשריץ ואסיקנא אמר רב אשי (אימור) רוב דגים במינן משריצין ואע"ג דלא חזינן דבלע נמי והכי קאמר כיון דרוב דגים במינן משריצין כמי שבלע לפנינו דמי וכן הלכתא: ***מתני'** חמורה שלא בכרה וילדה ב' זכרים נותן טלה א' לכהן זכר ונקבה מפריש טלה א' והוא לעצמו שתי חמורות שלא ביכרו וילדו שני זכרים נותן לכהן ב' טלאים זכר ונקבה או ב' זכרים ונקבה נותן טלה אחד לכהן שתי נקבות וזכר אחד או שני זכרים ושתי נקבות אין כאן לכהן כלום: **גמ'** *וכיון דלעצמו הוא למה ליה לאפרושי לאפקועי איסורא מיניה אלמא כמה דלא מפקי ליה לאיסוריה אסור בהנאה מתניתין מני רבי יהודה היא דתניא פטר חמור אסור בהנאה דברי ר' יהודה ור' שמעון מתיר [ה] והלכה כר' יהודה דר' יהודה ור' שמעון הלכה כר"י ועוד דהא סתם לן תנא כוותיה אבל בכור

בכור אדם שרי דתניא לא תעבוד בבכור שורך אבל אתה עובד בבכור אדם :

תניא תפדה תפדה [תפדה] מיד תפדה כל שהוא רבי יוסי ברבי יהודה אומר אין פדיה פחות משקל *אמר רב נחמן הלכה כדברי חכמים וכמה אמר רב יוסף אפילו פטרוזא בר דנקא אמר רבא אף אנן נמי תנינא גדול וקטן פשיטא מהו דתימא כולי האי לא אי נמי פטרוזא לא קמשמע לן [ו] רבי יהודה נשיאה הוה ליה ההוא פטר חמור שדריה לקמיה דר' טרפון אמר ליה כמה בעינא למיתב לכהן אמר לו הרי אמרו עין יפה בסלע עין רעה בשקל בינונית ברגיא וכמה תלתא זוזי רגיל הכא ורגיל הכא פירוש פחות מסלע ויתר משקל קשיא הלכתא אהלכתא לא קשיא כאן בבא לימלך וכאן בעושה מעצמו אמר רבי יצחק אמר רבי שמעון בן לקיש מי שיש לו פטר חמור ואין לו שה לפדותו פודהו בשווי מאי טעמא לא יהא פדיונו חמור מן ההקדש ולא' אמרה תורה בשה

שותפין ג"כ בבכור עלמו דבכה"ג מסתברא לומר דלא חייל קדושה כלל בבכור כיון דחלק העובד כוכבים מעורב בו אבל בשותפין באם ולא בבכור דשייך לומר דלחול קדושה נמי ביה כיון דכולו של ישראל. לזה איצטריך קרא דלא תעבוד בבכור שורך לומר דאפי' אינם שותפין כי אם באם והבכור כולו הוא שלך פטור מגיזה ועבודה דכל דיד העובד כוכבים באמצע בין בבכור עלמו ובין באם לא חייל קדושת בכור עליו ליאסר בגיזה ועבודה דלא אמרינן בשותפות העובד כוכבים חייב כי אם לענין נתינה לכהן: עוד יש להקשות מהא דאמרינן בפ"ק דתמורה (דף י"א ע"ב) בעו מיניה מרבה הקטיע מהו אבר מהו בגיזה ובעא למפשטא מהא דתניא לא תגוז בכור לאחך אבל אתה גוזז בשלך ושל אחרים ודחי התם לא נחתא עליה קדושה כלל הכא נחתא עליה קדושה ליבטא. אחרינא התם אין בידו להקדישו הכא יש בידו להקדישו ע"כ ומתבאר מדברי הרמב"ם בספ"א מהל' מעילה דס"ל דבעיין דלא איפשיטא הוא בין בעבודה ובין בגיזה דלא גרס בבעיא מהו בגיזה כגירסת רש"י כי אם גריס מהו סתם והבעיא היא אפילו בעבודה דאע"ג דמכתב אפשר דלא מחייב מדאורייתא אלא במקדיש כולה וכמ"ש מהריק"ו בביאורו כ"י יעו"ש וללישנא בתרא העיקר תלוי אי יש בידו להקדישו כולו או לא והנה כי כן י"ל דאיצטריכו תרי קראי לר"י דאי מחד קרא הוה אמינא דלעולם אף דיש לו חלק לעובד כוכבים בגוף הבכור נחתא ליה קדושה לענין דאסור לישראל לאוכלו בלא מום אלא דלענין גיזה ועבודה התיר הכתוב מטעם דלא חייבה תורה אלא בהקדש כולו ולא מקצתו ולזה איצטריך קרא אחרינא ללמדנו דעיקר טעם היתר גיזה ועבודה הוא משום דלא חייל קדושה ביה כלל ומותר לאוכלו בלא מום דכיון דאייתי לן קרא אחרינא מוקמינן לה בשהקדש וישראל שותפין בו ומאי דקאמר ר"י בקרא תנייתא נמי אבל אתה גוזז בשלך ושל אחרים לאו כגוונא דקרא קמא קאמר אלא מיירי בבהמה של שותפין או דישראל עם חבריה או ישראל עם עובד כוכבים ואחד מן השותפין הקדיש חלקו לקדשי מזבח דבכה"ג דאין בידו להקדיש כולה לא אמרינן פשטה קדושה בכולה כדאמרינן בפ"ק דקדושין (דף ז ע"א) יעו"ש דאם אותה בהמה ילדה בכור לרבנן דס"ל דשותפות העובד כוכבים פוטר כיון דלאו בר חיובא הוא ה"ה בשותפות ההקדש נמי דפוטר כיון דלאו בר חיובא הוא ולר"י חייבת כדין שותפות העובד כוכבים וע"ז חדית לן קרא תנייתא דבכה"ג דשותפות הקדש ליתיה באיסור גיזה ועבודה וע"כ צ"ל דס"ע דלר"י לא חייל שום קדושה בחלק הישראל כלל אף לענין איסור ומשו"ה בכה"ג לית ביה איסור גיזה ועבודה כיון דלא נחתא קדושה עליה דאף דבעיין לא איפשיטא היינו במקדיש אבר דבידו להקדישו כולו אבל בשאין בידו להקדישו כולו כהכא שאין הכל שלו אלא משותף לית ביה איסור גיזה ועבודה דאי חייל קדושה ביה לר"י לענין איסור אכילה בלא מום א"כ אמאי פטר קרא בשותפות הקדש מגיזה ועבודה הא עכשיו שהוקדש חלק ההדיוט נמי בקדושת בכור הרי כולו הקדש קדושת מזבח חליו מדין בכור וחליו מדין הקדש ולמה לא יהיה מוזהר עליו בגיזה ועבודה ועפ"ז יש להקשות על מאי דפריך הש"ס עוד במתניתין בשלמא לר"י היינו דכתיב לאחך ושורך אתו לאחך אלא לר"ש שורך ולאחך למה לי קשיא ולפי האמור למה מסיק בקושיא לר"ש הא שפיר י"ל דלר"ש אף דס"ל שותפות העובד כוכבים פוטר ולא איצטריך קרא לגיזה ועבודה בשותפות עובד כוכבים מ"מ איצטריך קרא לאשמועינן לענין גיזה ועבודה דה"א דאיתיה באיסור גיזה ועבודה מפני חלק ההקדש וקמ"ל קרא דכיון דקדושת בכור לא חייל בחלק ההדיוט א"כ לא הוי כולו קדוש ולא חייבה תורה אלא כשהוא הקדש כולו ולא במקצתו כיון דאין ביד המקדיש להקדיש כולו שאינו שלו כאמור ולזה י"ל והוא פשוט דאי לר"ש איצטריך קרא להכי א"כ מנין לו למדרש מהאי קרא אבל אתה עובד בפטר חמור כיון דבלאו הכי הא איצטריך קרא לומר בכור לאחך למעט שותפות הקדש דאין לומר דלמעט פטר חמור כפ"ל מדכתיב לאחך דאי אתא קרא דוקא למעט שותפות הקדש א"כ לימא קרא לא תגוז בכורך דבהכי משמע דדוקא בכורך המיוחד לך ולא להקדש עמך ומדנקט לאחך ש"מ דלמעט פטר חמור אתא קרא דהא ליתא דאי איכא למימר הכי א"כ לר"י נמי אמאי לא ממעט נמי פטר חמור מקרא תנייתא מדשני קרא ואמר לאחך ולא אמר בכורך דלמעט שותפות עובד כוכבים די באומר בכורך אלא ע"כ צ"ל דאין ללמוד כן מדנקט קרא לאחך ולא אמר בכורך כיון דגופיה דקרא דלאחך איצטריך למעט שותפות עובד כוכבים וא"כ ה"ה לר"ש :

ונראה דעפ"ז יתיישב מאי דלכאורה קשה דלענין הלכתא דקי"ל כרבי יהודה דפטר חמור אסור בהנאה דסתם לן כוותיה לכך ליבעיא בתרא דאמרינן בגמרא דפלוגתייהו דר"י ור"ש בקראי דלא תעבוד בבכור שורך ולא תגוז בכור לאחך קא מפלגי דאיך מצאנו ידינו ורגלינו לומר דהלכה כר"י מאחר דקי"ל כרבנן דשותפות עובד כוכבים פטור מן הבכורה דלדידהו לענין גיזה ועבודה לא איצטריך קרא וע"כ צ"ל דכי איצטריך קרא דלא תגוז בכור לאחך הוא-למעט פטר חמור כר"ש ונראה דאפי' לליבנא דאמרי' במתניתין דטעמיה דר"י הוא דיש לך דבר שהקפידה תורה בשה ומותר קשה דהא עכ"פ לדידן דקי"ל דשותפות העובד כוכבים פוטרת מה בא למעט קרא דלאחך אם לא למעט פטר חמור ואולם לפי האמור י"ל דלתנא דמתני' דסתם לן תנא כר"י ס"ל דקרא דלאחך איצטריך למעט שותפות הקדש על דרך האמור דאף דחלק ההקדש נחתא ליה קדושה מ"מ כיון דאין כולו קדוש מותר בגיזה ועבודה ולע"ד אפשר להבין בזה בסוגיא דתמורה הנזכר דלליבנא אחרינא קאמר התם אין בידו להקדישו הכא בידו להקדישו דאמאי כייד מליבנא קמא שהוא חילוק יותר פשוט דפשיטא דגבי בכור שאני דמעיקרא לא נחתא ליה קדושה לכן נראה דלליבנא אחרינא ס"ל דמאי דמייתי הש"ס למפשט בעיין מברייתא דאבל אתה גוזז בשלך ושל אחרים הוא לפי הדרשה שאנו דורשים בו אנן לדידן דקי"ל דשותפות העובד כוכבים פוטרת דלדידן ע"כ לא אתא קרא אלא לשותפות הקדש וא"כ לפ"ז לא שייך לדחות כליבנא קמא מטעם דלא נחתא ליה-קדושה דהא ליתא דהא בחלק ההקדש כבר חלה עליה קדושה ועם כל זה ממעט קרא מכיון דאינו כולו הקדש וא"כ ה"ה במקדיש אבר לבד ולזה מחלק באופן אחר דהתם בהאי דאף דנחתא ליה קדושה מ"מ אין בידו להקדישו כולו כיון דב' שותפין בו ואינו יכול להקדיש אלא חלקו בלבד לא כן הכא דבידו להקדישו כולו : **והנה** אמרינן בגמרא אמר רב' ומודה ר"ש לאחר עריפה שהוא אסור מאי טעמא גמר עריפה עריפה מעגלה ערופה וכו' ואמרינן עוד וכן אמר רב נחמן אמר רבה בר אבוה מודה ר"ש לאחר עריפה דתניא וערפתו נאמר כאן עריפה וכו' וכן אמר ר"ל מודה ר"ש לאחר עריפה שהוא אסור ורבי יוחנן אמר עדיין הוא מחלוקת ולריך טעם דכיון דקי"ל כר' יהודה מאי נפקא מינה במאי דפקלו ועלו כל הני אמוראי אי מודה ר"ש לאחר עריפה כיון דלית הלכתא כוותיה ובכמה דוכתין כתבו הפוסקים לפסק הלכה דמדפקלו ועלו אליבא דפלוני ש"מ דהלכתא כוותיה והכא חזינן דפקלו ועלו טובא לר"ש דלית הלכתא כוותיה וי"ל והוא פשוט דאיכא למידק דכל הני אמוראי שערתו להביא ראיה דמודה ר"ש לאחר עריפה אמאי לא הביאו ממתני' דסוף תמורה [דף לג:] דתמן תנינן ואלו הן הנקברין שור הנסקל ועגלה ערופה ופטר חמור ובשר בחלב וחולין שנשחטו בעזרה ר"ש אומר חולין שנשחטו בעזרה ישרפו ע"כ דמדפליג ר"ש אחולין בעזרה ש"מ דס"ל דכולהו דקתני ת"ק שהם מן הנקברים גם הוא מודה בהם ואם איתא הא פטר חמור לר"ש מותר בהנאה אלא ע"כ צ"ל דמודה ר"ש לאחר עריפה ומתני' לאחר עריפה מיירי. שוב ראיתי דלק"מ דהא ת"ק קתני בכלל בשר בחלב וע"כ ר"ש לא ס"ל הכי דהא לר"ש בב"ח מותר בהנאה וא"כ ה"ה בפטר חמור דלא נחית ר"ש לאפלוגי את"ק לגלות דעתו אי ס"ל דכל אלו אסורים בהנאה ולא נחית אלא על ענין חולין בעזרה דאינו מן הנקברים : **והנה** אמרינן במתניתין [דף י:] אמר רב נחמן מנא אמינא לה מדתני לוי הוא הפסיד ממונו של כהן לפיכך יופסד ממונו וכו' וכתב רש"י וז"ל לפיכך יופסד ממונו יכפוהו ב"ד לעורפו לאחר שלשים יום כדמפרש בפרקא ויאסר בהנאה עד כאן לשונו ולא ידעתי היכן מנא רש"י דמפורש בפירקין דאם שהה ל' יום ולא פדאו בשה דקונסין אותו לעורפו ונראה דכוונת רש"י הוא לא דהיו ממתינין לו לכופו ל' יום ע"ז הוא דמפרש בפרקין כדאמרינן בסוף פרקין [דף יג.] דלר"א מלוה להשהותו עד ל' יום ואפילו לרב ששת דס"ל דמלותו לאלתר מ"מ אינו עובר עליו אלא עד ל' יום ומשו"ה לא היו קונסין ליה בתוך ל' יום אם לא רלה לפדותו אבל אחר ל' יום אם לא רלה לפדותו היו כופין אותו לערפו משום קנס דאף דהיה ביד ב"ד לכופו בדרך כפיה-לפדותו עד שיאמר רולה אני דהא במלות עשה היו מכין אותו עד שתלא נפשו [כתובות דף פו.] כדי שיקיים המלוה ולענין קרבן אמרי' בפ' חזקת (דף מח.) יקריב אותו מלמד שכופין אותו עד שיאמר רולה אני יעו"ש מ"מ בדרך קנס לא היו כופין אותו על הפדיון כי אם לערוף כדי שיופסד ממונו:

תניא תפדה תפדה תפדה מיד תפדה כל שהוא וכו'. וכתב רש"י וז"ל תפדה תפדה תרי זמני כתיב ופטר חמור תפדה בשה עכ"ל נראה מדברי רש"י דמדכתיב תרי זמני ופטר חמור תפדה בשה אחד בפ' בא ואחד בפרשת תשא קא דריש דהאחד מיותר לאשמועינן תפדה כל שהוא וי"ל דהא אמרינן לעיל (דף ו' ע"א) דלתנא דידן ופטר חמור שני פעמים איצטריך לאשמועינן עד שיהיה היולד חמור והנולד חמור ולר"י הגלילי מבע"ל למעוטי שאר בהמה טמאה מפדיון יעו"ש וכיון דלמר כדאית ליה ולמר כדאית ליה איצטריכו הני תרי קראי א"כ איך דריש תנא מתפדה דקרא תנייתא כיון דלאו מיותר הוא כיון דאיצטריך לדרשה דהיכי לימא קרא פעם ב' לדרשה אם לא דליכתוב ופטר חמור תפדה בשה דאין דרך דלימא קרא ופטר חמור בשה בלבד כיון דאין לו מובן בלא תיבת תפדה ומהתימה על רש"י אמאי לא ניחא ליה לומר דמקרא דפ' קרח קא דריש דכתיב אך פדה תפדה את בכור האדם ואת בכור הבהמה הטמאה תפדה דהאי תפדה הוא מיותר דהכי כתיב ברישא דקרא אך פדה תפדה ומשמעה קאי לבכור האדם ולבכור בהמה טמאה ואמאי הולרך קרא לחזור ולומר ואת בכור הבהמה הטמאה תפדה אלא ש"מ דלדרשה קא אתי וכן נראה בספרי בפרשת קרח דעל פסוק זה קא דריש דהכי אמרי' התם תפדה מיד אתה אומר תפדה מיד או אינו אלא לאחר זמן ת"ל ופדויו מבן חדש תפדה בערכך כסף חמשת שקלים הנפדה בחמש סלעים נפדה לאחר שלשים יום הא מה ת"ל תפדה תפדה מיד עכ"ל :

[ו] **רבי יהודה** נשיאה הוה ליה ההוא פטר חמור שדריה לקמיה דר' טרפון וכו' הרי אמרו עין יפה בסלע וכו'. לריך להבין רבי טרפון כמאן ס"ל אי כרבנן הא ס"ל דמקרא דתפדה ילפינן דאפי' כל שהוא ואי כר"י בר' יהודה הא ס"ל דדוקא בסלע וכיון דיליף לה מקרא דכל ערכך בשקל וגו' בדוקא הוא וכל אפיה

שוין דדוקא בסלע ומכין לנו לומר דאיכא הכי שלשה שיעורין דעין יפה ועין רעה ובינונית ונראה פשוט דר"ע כרבנן ס"ל דקי"ל כוותייהו ובוודאי דמן התורה שה דפדיון פטר חמור אין לו שיעור אלא דמדרבנן נתנו שיעורין הללו כמו שתקנו חז"ל לענין תרומה דמן התורה חטה אחת פוטרת והם נתנו ג' שיעורין עין יפה אחד מארבעים ועין רעה אחד מס' ובינונית א' מחמשים וה"ה לענין פדיון פטר חמור וכן מתבאר מדברי הסמ"ג עיין קמ"ה דשיעורין הללו הם מדרבנן יעו"ש אלא דלריך להבין לפ"ז דמאי פריך הש"ס למאי דקאמר רבא הלכתא ברגיא וכמה שלשה זוזים קשיא הלכתא אהלכתא כיון די"ל דהלכתא דקאמר רבא הוא מתקנת חז"ל והלכתא דפסיק רב נחמן כרבנן הוא לדאורייתא דמן התורה בכל שהוא סגי דלא כר"י בר' יהודה דס"ל דמן התורה נמי בשקל וי"ל דכוונת המקשן לומר דמאחר דמדרבנן יש שיעור לא היה מן הראוי דליתא רב נחמן סתם הלכה כרבנן דמשמע דלענין מעשה הכי עבדינן בכל שהוא כיון דעכשיו שתקנו חז"ל שיעור לא כ"מ אי מדאורייתא בכל שהוא דכיון דמדרבנן יש שיעור וע"ז משני הש"ס דמאי דפסיק רב נחמן הכי הוא דכ"מ לעושה מעלמו בכל שהוא דכיון דקי"ל כרבנן דמן התורה בכל שהוא מה שעשה עשוי ופדיונו פדוי אבל אה"נ דבבא להמלך מורין לו השיעורין שתקנו חז"ל אך לריך להבין במאי דפסיק רבא הלכתא ברגיא דהא עיקר ג' שיעורין שאמרו רז"ל לאו במחלוקת שנוי לפסוק הלכתא באחד מן השיעורין דהא חז"ל תקנו ג' שיעורין אלו לעין יפה ורעה ובינונית ומה שייך בזה לפסוק הלכה אין חילוק בין עין יפה לרעה ולבינונית דכל הדעות שוין ומשערינן בבינונית דמנין ליה לרבא לומר כן ולדחות תקנת חז"ל שחילקו ביניהם ואמרו ששיעורו של זה לא כשיעורו של זה ובאמת שמדברי רבינו הרמב"ן והרא"ש בפסקיו נראה דלא גרסי הא דאמר רבא הלכתא ברגיא שלא הביאו זה כלל כי אם קשיא הלכתא אהלכתא אבל דברי רבא דאמר הלכתא דעל זה פריך קשיא הלכתא אהלכתא לא הביאו ולפי האמור נראה דגירסא נכונה היא דאיך אפשר שיפסוק רבא הלכתא הכי אלא דלריך להבין דא"כ מאי קשיא הלכתא אהלכתא איכא וי"ל דכוונת המקשן הוא דמאחר דסברת רבי טרפון ע"כ הלכה היא דהא ר"ט מדרבנן קאמר אבל מדאורייתא ס"ל כרבנן דבכל שהוא וכבן סברת ר"ט אפי' רבנן מודו בה א"כ לענין הלכה הכי קי"ל ואיך פסק ר"נ כרבנן דמשמע דלענין מעשה לכתחלה פודין בכל שהוא ומשני דהולרך לפסוק כרבנן לאפוקי מדר"י דמן התורה אין לו שיעור וכ"מ בדיעבד כאמור וכן נראה מדברי הרמב"ם בפי"ב מהלכות בכורים דין י"ב דלא גריס הא דרבא שהרי כתב וז"ל בד"א כשהיו דמי פטר חמור מג' זוזים ולמעלה אבל אם היו דמיו פחות מג' זוזים אין פודין אותו אלא בשה או בג' זוזים ועין יפה לא יפחות מסלע ועין רעה בחצי סלע ובינונית בג' זוזים עכ"ל ואם איתא דגריס כגרסתנו דפסק רבא הלכתא ברגיא א"כ איך כתב לענין הלכה הג' שיעורים דעין יפה ורעה ובינונית מאחר דרבא פסק דהלכתא ברגיא אלא ע"כ צ"ל דגירסתו כגירסת רבינו הרמב"ן : **והנה** הנראה מדברי הרמב"ם דס"ל דהא דאמרי' עין יפה בסלע רעה בשקל בינונית ברגיא היינו בזמן שבא לפדות במעות בשוויו דבעין יפה לא יפחות מסלע אפי' שדמי הפטר חמור פחות מסלע וכן על זה הענין בעין רעה לא יפחות מחצי סלע אפילו שהפטר חמור אינו שוה כך וכן נמי בבינונית דכל מדה ומדה מאלו לא יפחות משיעורו אף שאין הפטר חמור שוה כ"כ אבל אם בא לפדות בשה לא בעינן שום שיעור דאפי' כל שהוא סגי אבל דעת רש"י והראב"ד אינו כן דס"ל דבשה נמי נאמרו השיעורים הללו ונראה דדעת הרמב"ם הוא מטעם דאם בבא לפדות בשה נמי נאמרו השיעורים הללו א"כ לעיל דאמרי' במתני' דהמקדש בפטר חמור אינה מקודשת ופריך הש"ס הא מני לא ר"י ולא ר"ש ומשני אמר רבה בר אבוה אמר רב לעולם ר"י וכגון שאינו שוה אלא שקל וסבר לה כר"י בר' יהודה אמאי הולרך לאוקמי מתני' דסתם לן תנא כר"י בר' יהודה דלא קי"ל כוותיה בהיות שאפשר לאוקמא למתני' כר' טרפון ומיירי מתני' בעין יפה שאינו שוה אלא סלע ובעין רעה שאינו שוה אלא חצי סלע ובבינונית דאינו שוה אלא רגיא דבהכי ליכא למימר דתקדש במאי דביני ביני דאע"ג דלרבנן שיעורין הללו דר' טרפון אינו אלא מדרבנן ולכתחלה בבא לימלך אבל בדיעבד מה שעשה עשוי מ"מ י"ל כיון דמדרבנן לכתחלה לריך לפדותו בשה שוה כדמי הפטר חמור הרי אין לה שום הנאה כדי שתתקדש בו שהכל שאין בידה לכתחלה לפדותו בפחות ליהנות במאי דביני ביני נמצא דלאו מידי יהיב לה ואף דלכתחלה נמי הוא מדרבנן מ"מ הרי היא אינה יכולה ליהנות והרי זה דומה למקדש באיסורי הנאה דרבנן שכתב הרמב"ם ריש פרק ה' מהל' אישות דאינה מקודשת יעו"ש זה נראה קלת סמך לסברת הרמב"ם אך קשה דאם כסברת הר"מ דדברי ר' טרפון קאי לפודה בדמים ואתא לאשמועינן דלא יפחות מג' שיעורים אלו אפי' אינו שוה כ"כ א"כ הרי מלינו תנא דס"ל בהדיא כר' יצחק אמר ר"ל דאמר לקמן דפודהו בשוויו וא"כ אמאי שקיל וטרי הש"ס לומר דסברת ר"ל לא אתי אלא לר"ש ולא לר"י ורבינא קשיא ליה דהא קי"ל כר"י עד דמסיק לומר דאפי' כר"י אתי דלא יהא חמור מן ההקדש דמכל זה נראה דסברא זאת הולידה ר"ל וליכא שום תנא דאמר בפירוש כן והוא תימה דסמוך ונראה לזה הביא הש"ס ברייתא כר' טרפון דע"כ הכי ס"ל ואמאי לא הזכירה כלל ועוד דלפי סברתו מאי דמקשה הש"ס קשיא הלכתא אהלכתא הו"ל לתלמודא לתרוצי כאן בבא לפדות בשה כאן בבא לפדות במעות וכמו שהקשה הרדב"ז וז"ל אלא דאכתי קשה למה לא כתב החילוק שיש בין הבא לימלך לעושה מעלמו ואם היתה גירסתו כגירסת הספרים שלנו צ"ע עכ"ל לכן נראה לעניות דעתי לומר דהרמב"ם לא גריס ל"ק כאן בבא לימלך וכו' אלא גירסתו היא קשיא הלכתא הלכתא לא קשיא כדאמר ר"י אמר ר"ל מי שיש לו פטר חמור ואין לו שה וכו' וכל הנמשך ומפני גירסא זאת פי' דברי ר"ע דבבא לפדות בדמים מיירי דבלאו הכי אי אפשר להבין המשך הסוגיא אמנם אי מיירי בבא לפדות בדמים אתי שפיר וכוונת המקשן שהקשה קשיא הלכתא אהלכתא הכוונה לומר דקס"ד לומר כדסבר רב אחא למימר דסברת ר"ל לא אתי אלא לר"ש ולא אליבא דר"י וע"ז מקשה דקשיא הלכתא אהלכתא דהא קי"ל כר"י הן דר"י ור"ש הלכה כר"י וכן דסתם לן תנא כר"י כדפריך רבינא לרב אחא והכא אפסיקא הלכתא כר"ע דאם בא לפדות בדמים שלא יפחות מהשיעורים הללו אלמא פודין נמי בדמים ומשני ל"ק כדאמר ר"י אמר ר"ל וכו' כלומר דלר"ע יש לומר כדמסקינן אליבא דר"ל דאפי' לר"י קאמר ומטעם דלא יהא חמור מן ההקדש ולא אמרה תורה בשה להחמיר עליו אלא להקל עליו אלא דכפי זה צ"ל דגרים הר"ם אמר רבא הלכתא ברגיא וכבר כתבנו דמדברי הר"ם נראה דלא גריס ליה לכן נראה דלפי גירסא זאת מה שכתב הרמב"ם דדברי ר"ע הוא בפודה בדמים הוא לפי המסקנא דמשני הש"ס ל"ק כדאמר ר"י אמר ר"ל אבל המקשן שהקשה קשיא הלכתא אהלכתא קס"ד דר"ע בבא לפדות בשה מיירי כפירוש רש"י והראב"ד ועל זה הקשה ממאי דפסק רב נחמן הלכה כרבנן דבכל שהוא כמו שהוא לפירוש רש"י ודעמיה והתרלן חדית לן לומר דלא מיירי בפודה בשה אלא כדר"ל דאם אין לו שה פודהו בשוויו וע"ז קאמר ר"ע דאם בא לפדות בשוויו לא יפחות מג' שיעורים הללו אפי' שאינו שוה הפטר חמור כ"כ ואולם אכתי י"ל על הרמב"ם דכיון דעיקר הטעם דיכול לפדותו בשוויו שלא בשה הוא משום שלא יהא חמור מן ההקדש א"כ מה טעם החמירו בו יותר מן ההקדש דאילו בהקדש פודהו בשוויו ממש דאפי' ההקדש שוה פרוטה פודהו בשוה פרוטה דוקא ולא יותר ואם בהקדש החמור לא החמיר לעשות שלא יפחות משיעורים הללו לא יהיה פטר חמור חמור מן ההקדש וי"ל :

והנה אמרינן במכילתא בפרשת בא ופטר חמור תפדה בשה למה נאמר לפי שנאמר אך פדה תפדה שומע אני כל בכור בהמה טמאה במשמע ת"ל ופטר חמור תפדה בשה חמור אתה פודה ואי אתה פודה **כל** בכור בהמה טמאה ד"א כל פטר חמור וכו' יכול כל פטר חמור אתה פודה בשה ושאר בהמה טמאה בכסות וכלים ת"ל אך א"כ מה ת"ל פדה תפדה אם אינו ענין שפודין בהמה טמאה תנהו ענין שמקדישין בהמה טמאה לבדק הבית ופודין אותה מהקדש ב"ה ע"כ וכיוצא לזה אמרינן בספרי בפ' קרח אך פדה תפדה שומע אני אף בכור שאר בהמה טמאה במשמע ת"ל ופטר חמור תפדה בשה וכו' או פטר חמור תפדה בשה ושאר כל בהמה טמאה בכסות וכלים ת"ל עוד במקום אחר ופטר חמור תפדה בשה בשה אתה פודה אבל אי אתה פודה בכסות וכלים א"כ מה ת"ל אך פדה תפדה אם אינו ענין שפודין בהמה טמאה תנהו ענין שמקדישין בהמה טמאה לבדק הבית וחוזרין ופודין אותו מהקדש בדק הבית ע"כ ולפי מאי דקי"ל דפדיון פטר חמור בשה בכל שהוא ואם רולה פודהו בשוויו בדבר אחר י"ל בברייתות אלו דהא ודאי מאי דקס"ד לומר אילו לא היה קרא תנייתא דפטר חמור תפדה בשה או מיעוט דקרא דאך דשאר בהמה טמאה בכסות וכלים היינו לומר דפטר חמור בשה אפי' שוה כל שהוא ובכסות וכלים עד שיהיה בשווין אבל בשאר בהמה טמאה פודה בכסות וכלים אפי' בכל שהוא כמו שהוא בשה בפטר חמור וא"כ אף דאיכא קרא אחרינא דפטר חמור תפדה מנ"ל דמיעט קרא שאר בהמה טמאה לגמרי מקדושת בכור נימא דקרא תנייתא בא למעט דלא יפדה שאר בהמה טמאה בכל שהוא כי אם בשוויו דוקא לא כמו פטר חמור דנפדה בפחות משוויו ע"י שפודהו בשה וכן להמכילתא דממעט לה מקרא דאך פדה וכו' נימא דלא מיעט קרא כ"א באופן פדיון פטר חמור דנפדה בפחות משוויו משא"כ שאר בהמה טמאה דאין מליאות לפדותו כ"א בשוויו :

והנה בגמ' בפרקין (דף ו.) הביאו ברייתא זאת משם ר"י הגלילי דמפיק ליה מיעוט שאר בהמה טמאה מדכתיב פטר חמור פטר חמור שני פעמים כברייתא דספרי ואמרי' התם פריך רב אחאי אי כתב רחמנא **חד** הוה אמינא דבר שהיה בכלל ויצא מן הכלל וכו' ולעולם בשה כתב רחמנא פטר חמור אחרינא פטרי חמורים ולא פטרי סוסים ואימא מעטינהו משה ולעולם בכל דבר ומשני א"כ לכתוב רחמנא פטר חמור תפדה בשה וחמור תפדה בשה פטר פטר ל"ל פטר חמור אמרתי לך ולא פטרי סוסים וגמלים ע"כ דלפ"ז דמיתורא דפטר חמור קא דריש א"א אלא דיש להקשות על זה דכפי הברייתא דמכילתא והספרי דקרא דאך פדה תפדה אמרי' תנהו ענין שמקדישין בהמה טמאה לבדק הבית וחוזרין ופודים אותה וא"כ אכתי י"ל דאי הוה כתיב בקרא תנייתא וחמור תפדה בשה הוה אמינא דמדלא כתיב פטר להורות דעל בכור קאמר דקרא לא משתעי בבכור אלא בפדיון חמור שהקדישו לבדק הבית דחדית לן קרא דפדיונו מהקדש כדין נטור לפדותו בשה דכל פדיון שאתה פודה לחמור לא יהיה אלא בשה וה"ה דהוה אמינא דכ"כ הוא בשאר בהמה הטמאה מטעם דכל דבר שהיה בכלל וכו' ואכתי הו"א דבין לענין בכור ובין לענין הקדש פ"ח ושאר בהמות טמאות שוין לפדותן בשה מדין דבר שהיה בכלל ולזה איצטריך פטר להורות דאבכור קאי ובא למעט שאר בהמות משה לענין

לשון בשלה לשלש בכל דבר : עוד אמרינן בסוגיא הנזכר דפריך הש"ס ותנא דידן למעוטי סוסים וגמלים מנ"ל ומשני א"ר פפא כל מקום תזכר כלל ופרט כלל שור ושה וחמור פרט כלל ופרט אין בכלל אלא מה שבפרט שור ושה וחמור אין מידי אחרינא לא וק"ק דאמאי הוצרך ר"פ לטעם זה לתנא דידן לומר דתנא דידן דן כלל ופרט מאחר שפטר כפסיק כענין כדאמרינן התם לר"י הגלילי בהיות שאפשר לומר דתנא דידן ס"ל כתנא דמכילתא דממעט שאר בהמה טמאה מקרא דאך פדה וגו' דאך מעוטא הוא לומר דפטר חמור דוקא ולא שאר בהמות טמאות :

בשה להחמיר עליו אלא להקל עליו רב נחמיה בריה דרב יוסף פרק ליה בשילקי בשיווין אמר רב שיזבי [ז] א"ר הונא הפודה פטר חמורו של חבירו פדיונו

[ז] אמר רב הונא הפודה וכו'. יש להקור אם הכוונה אפי' פדאו שלא מדעת בעלים פדיונו פדוי דאין לומר דפשיטא דאפי' שלא מדעת פשיטא ומאי קמ"ל דהא י"ל דאפילו מדעתו איצטריך לאשמועינן דהא אמרינן בפ"ק דקדושין (דף ז.) דהאומר הילך מנה והתקדשי לפלוני מקודשת מדין עבד כנעני עבד כנעני לאו אע"ג דלא קא חסר ולא מידי קא קני נפשיה האי גברא נמי אע"ג דלא קא חסר ולא מידי קא קני לה להאי איתתא ואמרינן עוד א"כ וכן לענין ממונא ומדברי רש"י ושאר פוסקים שתבאר דקאי נמי לדין עבד כנעני דאם ראובן אמר למוכר הילך מנה ושדך קנויה לשמעון קנה שמעון אבל הרמב"ם בפ"א מהל' מכירה לא הביא דין זה דעבד כנעני לענין ממון וכתב הר"ן בפ"ק דקדושין דטעם הר"ם הוא משום דסובר דדוקא גבי קדושין גמרינן מעבד כנעני משום דעבד ואשה כהדדי ניהו דעבד גמר לה לה מאשה אבל לענין ממון אין למידין מעבד כנעני עכ"ל וא"כ נמצא לפי זה דדין עבד כנעני דקני נפשיה אע"ג דלא קא חסר ולא מידי חדוש הוא שחדשה תורה גבי עבד כנעני ובקדושין דילפינן מיניה אבל בממון לדעת הר"מ לא קנה כיון דהלוקח לא קא חסר ולא מידי ודין זה הוא אפי' שעשאו שליח לקנות בדמי השליח דומיא דקידושין דע"כ כשעשאו שליח וא"כ לסברא זאת בפדיון פ"ח אם המצוה מוטלת על הבעלים ותיובא רמייה עלייהו כל שפדאו אחר בשה של הפודה עצמו והבעלים לא קא חסרי ולא מידי אף דבשליחותייהו קא עביד הו"א דאין פדיונו פדוי דכך היא המדה דהבעלים שבאים לקנות (מה) מהכהן בפ"ח ע"י השה שנותן לו וחשיב כמוכרו לו צריך שהקונה והזוכה בו יהיה חסר ממונא וכל דלא קא חסרי ממונא לא קא קנו ליה וכיון דהבעלים לא קנו ליה גם הפודה לא קני ליה הן מצד דע"ד שיזכו הבעלים בו פדאו וכן דאפילו כוון לפדותו לעצמו לאו כל כמיניה כדאמרינן לקמן וא"כ הו"א דאין פדיונו פדוי וקמ"ל ר"ה דפדיונו פדוי דאפילו לדעת הר"ם זה לא שייך הכא כי אם לסברת ר' אליעזר דפדיון פ"ח הוא כפדיון הבן דאינו פדוי משעת הפרשה עד שיבוא ליד כהן דלדידיה אפשר שכן הוא כיון שעיקר הפדיון הוא ע"י נתינה לכהן ודמי קצת למכר אבל לרבנן דקי"ל כוותייהו דמשעת הפרשה פדוי אף שלא בא ליד כהן דאין דינו כפדיון הבן וכדאמרינן לקמן במתני' (דף י"ב:) יעו"ש לא שייך זה דהא אין הפדיון תלוי במאי דקא חסר ממונא אלא בהפרשה תלוי ואפי' לא נתנו לכהן דמהאי טעמא בספק בכור מפריש טלה להפקיע איסוריה וכל כי האי עולה דמפקיע איסוריה אע"ג דלא קא חסר ולא מידי ה"ה כשחבירו פודהו משלו ולפי זה אפי' לר"א הוי דינא הכי דהא אמרינן התם דמודה ר"א בספק פ"ח דמפריש טלה ומפקיע איסורו ואי שייך דין זה לדעת הרמב"ם הוא בפדיון הבן דכיון דבפדיון הבן לכו"ע אינו פדוי בהפרשה בלבד עד שיגיע ליד הכהן דנמצא דכפי זה עיקר פדיון הבן תלוי בהנאת ממון שיגיע לו לכהן ודומה קצת למכר א"כ הפודה בן חבירו בממון הפודה אי אמרינן דעיקר המצוה מוטלת על האב בעינן דהאב יתן משלו דקא חסר ממונא אבל אם נתן אחר בשבילו דלא קא חסר ממונא אין בנו פדוי דכל דבר שתלוי בהקנין ממון כל שהזוכה לא קא חסר ממונא אף דאחר קא חסר ממונא בעדו ובשליחותיה דאב קא עביד אפשר דלא מהני באופן דיש לצדד קצת דרב הונא מיירי בפודה מדעת חבירו ועם כל זה איצטריך לאשמועינן · אבל האמת יורה דרכו דר"ה עיקר דינו הוא אם פדאו שלא מדעת בעלים וכן מפורש בדברי התוס' בד"ה הפודה וכו' שכתבו וז"ל ולא דמי לתורם משלו על של חבירו דאיבעיא לן פ' אין בין המודר [דף לה:] אם צריך דעת דהתם כתיב גם אתם לרבות שלוחכם מה אתם לדעתכם אף שלוחכם לדעתכם אבל הכא לא כתיב בעלים עכ"ל הרי מפורש דאפי' שלא מדעת הבעלים קאמר ובעיקר כוונת התוס' לכאורה נראה דכוונתם לחלק דהכא לא כתיב בעלים דס"ל דהכא אין המצוה תלויה בבעלים שנצטרך שהפודה יפדה בשליחותו אלא הרי הוא כהקדש דכל הרוצה לפדות פודה בלא שליחות המקדיש וא"כ אף דמספקא לן לענין תרומה דאפשר דניחא ליה למעבד מצוה בממוניה הייט דוקא לענין תרומה דתלוי ביד בעלים וצריך שליחות ואי לאו דזכות הוא לו הרי ליכא שליחות אבל הכא אפילו נאמר דחוב הוא לו שפיר פדיונו פדוי כיון דמעיקרא לא בעינן בעלים ולא בעינן שליחות ואולם ראיתי להרב בצלאל ז"ל כ"י דגרס בדברי התוס' הכי דהתם כתיב אתם גם אתם לרבות שלוחכם שהם כמו הבעלים ולכך בעינן מה אתם לדעתכם אף שלוחכם לדעתכם אבל הכא לא אתרבי שליח בכלל בעלים עכ"ל דלפי גירסא זאת נראה דאין הכוונה ע"ד האמור דלעולם דס"ל דהכא נמי המצוה תלויה בבעלים והפודה צריך שיפדה בשליחותו כדין תרומה אבל מ"מ יש לחלק בין פדיון לתרומה דהא כבר נודע דעיקר דין זכין לאדם שלא בפניו כתב ה"ה בפ"ד מהל' זכיה משם הרמב"ן הביא דבריו הרב מ"א בהלכות זכיה סי' ו' והעלה שם דג' חלוקים יש · הא' מידי דהוי זכות גמור וליכא שום צד חובה דנראה דכל כי האי גוונא אפילו לא נתרצה כששמע לאו כל כמיניה. והב' הוא היכא דאיכא צד זכות וצד חובה וכגון אפי' במזכה מתנה לחבירו דאיכא צד חוב נמי משום דשונא מתנות יחיה כה"ג אם נתרצה כששמע זכה אבל אם לא נתרצה כששמע לא זכה. והג' הוא דאיכא צד חוב אבל כל אדם דכה"ג אפי' נתרצה כששמע אינו כלום יעו"ש אלא דע"ד סברא זאת שהעלה הרב דמידי שהוא זכות גמור אפילו לא נתרצה. מדברי הרשב"א בחי' קדושין על (דף כ"ג ע"א) גבי מאי דקי"ל כרבנן דבין בכסף ובין בשטר ע"י עצמו וע"י אחרים בד"ה ולענין הלכה מתבאר דס"ל בהפך דין זה דאפילו בזכות גמור אין זכין בע"כ זולתי בשטר שחרור מהטעמים שכתב שם יעו"ש וא"כ גבי תרומה דאתרבי השליח כמו הבעלים עצמם ובעינן מה אתם לדעתכם אף שלוחכם לדעתכם אין מציאות לאדם שיתרום את של חבירו אם לא בשליחות גמור או ע"י דין זכיה דזכין לאדם בדבר שהוא זכות גמור וליכא צד חובה וכגון בתורם משלו על של חבירו דאי אמרינן דלא קפיד איניש לעשות המצוה בממוניה הו"ל זכות גמור שתרווח שיעור תרומה וליכא צד חובה דאפילו משום שונא מתנות ליכא שהוא אינו נהנה כלל מממון אחרים כי אם מבריח ארי מנכסיו הוא דבכה"ג דהוי זכות גמור דאפי' אם לא נתרצה לאו כל כמיניה כל כי ה"ג חשיב כשליחות גמור וכאילו עשאו שליח בפירוש מתחלה דמי אלא דמשום דמבעיא לן דילמא ניחא ליה למעבד מצוה בממוניה א"כ הא איכא צד חובה ואף דלא הוי חוב גמור דהא איכא צד זכות שמרויח ממון וצד חובה שמפסיד המצוה ואם יתרצה כששמע כה"ג בעלמא שפיר דמי מ"מ גבי תרומה דאתרבי שליח דומיא דבעלים לא מהני רצוי דאחר מעשה כיון דבשעת מעשה שלא מדעת בעלים היה דלא דמי לדבר שהוא זכות גמור דבשעת הפרשה ליכא שום ספק דודאי ניחא להו לבעלים כל זה הוא גבי תרומה אבל הכא גבי פדיון דלא אתרבי שליח בכלל בעלים לא בעינן שליחות ממש אלא פדיונו פדוי מדין זכיה דמדין שליחות הוא וכמו דזכין לאדם שלא בפניו אפילו בדבר דאיכא צד זכות וצד חובה כל שנתרצה כששמע כמו כן נמי בפודה פטר חמור של חבירו אף דבעיין לא אפשיטא ואפשר דאיכא צד חובה דהפסד מצוה מ"מ הא איכא נמי צד זכות דריוח ממון דפדיונו לבעלים וכל שנתרצה כששמע פדיונו פדוי והכא מיירי כשנתרצה כששמע וכיון שנתרצה לבסוף הרי הוא פדוי למפרע ונראה דהעיקר בכוונת התוס' הוא כהדרך הב' דמלבד שזה נוטה גירסת הרב ז"ל כאמור יתר ע"כ דאפושי פלוגתא לא מפשינן ועיינו הרואות להרמב"ן והרשב"א והריטב"א בחידושיהם בפ"ק דקדושין גבי הא דאמר רב הונא התם הני כהני שלוחי דרחמנא ניהו שהוקשה להם דבעיא בנדרים היא ולא איפשטא ואמאי לא פשיטו לה מהא דרב הונא ותירצו הם ז"ל דלא חשבו לפשוט אלא מברייתא או ממשנה וכיוצא בה באותו פרק דאבעיא לן התורם משלו על של חבירו וכו' ולא אפשיטא ולא פשטוה מדאמר רב הונא בבכורות הפודה פטר חמור של חבירו וכו' וטעמא נמי התם משום דלא בעו למפשטה אלא ממתני' או מברייתא עכ"ל הרי מפורש מדבריהם דבעיין דהתורם משלו על של חבירו איפשיטא מהא דרב הונא דפטר חמור וא"כ צ"ל דס"ל דדין פ"ח כדין תרומה דבפדיון נמי המצוה תלויה בבעלים והפודה צריך שיפדה בשליחותו כדין תרומה ואע"ג דלפי' התוס' בעיין דתרומה לא נפשטה מהכא דיש לחלק מ"מ כל היכא דאפשר להשוות דעות הפוסקים עדיף טפי דלפי דרך הראשון דס"ל דאין המצוה תלויה בבעלים סברתם היא מן הקצה אל הקצה עם הרמב"ן ודעמיה אלא המחוור לומר כדרך הב' דהכא נמי בפדיון המצוה תלויה בבעלים אלא דעיקר פלוגתייהו תלוי בסברא אחרת דלענין תרומה איכא פלוגתא אי גילוי דעת דקודם הפרשה או דאחר הפרשה מהני כיון דתרומה לא הוי חוב גמור דהא לתרום עומד ואם תרם שלא ברשות ובא בעה"ב ונתרצה מהני כיון דחשיב כדבר שיש בו צד זכות וצד חובה דמדברי הרמב"ן שהביא הר"ן בפרק התקבל גבי מתני' דכל השומע יכתוב גט וכ"כ הריטב"א שם בחידושיו דמהני גילוי דעת לאודיה אבל מדברי הר"ן בפרק אין בין המודר (דף לו.) נראה דס"ל דגילוי דעת לא מהני אלא בעינן שליחות גמור וכמ"ש הרב מ"א בהלכות זכיה סי' ו' הנזכר לעיל יעו"ש דלפי שיטת הרמב"ן והריטב"א דבתרומה נמי הוי כדין זכיה דעלמא דאם יש צד זכות וצד חובה אם נתרצה אח"כ שפיר דמי א"כ ע"כ צ"ל דמאי דקא מבעיא בתורם משלו וכו' הוא דדילמא מצד דניחא ליה לעשות המצוה חשיב כדבר דאיכא צד חובה אבל כל אדם דלא מהני רצוי דאח"כ דאפילו אם נתרצה אח"כ לא מהני ואי לא איפשטא בעייא מ"מ מפדיונו דפדיון פדוי כיון דאפשר דמטעם הפסד מצוה חשיב כחוב גמור אם לא דר"ה פשיטא ליה דזכות הוא לו אבל התוס' ס"ל דכיון דשליח דתרומה אתרבו כמו הבעלים לא מהני גילוי דעת כדעת הר"ן וא"כ י"ל דבעיין דהתורם משלו הוא דקא מיבעיא לן אם יהיה כדין זכות גמור דהתם לכו"ע מהני או כדין צד זכות וצד חובה דא"כ הוא גבי תרומה לא מהני רצוי דאח"כ משא"כ גבי פדיון דמהני כאמור : באופן דנלע"ד דהעיקר בדברי התוס' הוא כדרך הב' ופדיון פטר חמור נמי המצוה תלויה בבעלים והפודה פדיונו פדוי מטעם שליחות ודין זכיה הוא דזכיה מדין שליחות אבל מדברי התוס' בפ' מרובה (דף סח ע"ב) בד"ה הוא דאמר וכו' נראה דס"ל כהדרך הא' דדין פדיון פטר חמור כדין הקדש הוא לענין זה שיכול כל אדם לפדותו דאין המצוה תלויה בבעלים : והרמב"ם בפ"ד דהל' תרומות כתב וז"ל והתורם משלו על של חבירו הרי זה תרומה והרב מ"ל שם כתב ליישב סברת הרמב"ם דס"ל כסברת הריטב"א דס"ל דבעיין איפשטא מהא דר"ה גבי הפודה פטר חמורו של חבירו והביא הרב שם דברי התוס' ועיין מתבאר מדבריו שם שהבין כוונת התוס' על הדרך הב' שכתבנו שכתב על דבריהם וז"ל ועיקרא דפלוגתא דבני התוס' שבנו ממתני דהא דקי"ל שלוחו של אדם כמותו מתרומה ילפינן לה והתם גלי קרא ואמר אתם גם אתם לומר דמה אתם לדעתכם אף שלוחכם לדעתכם א"כ פשיטא דבעינן דומיא דתרומה ודברי התוס' צריכין אלני תלמוד עכ"ל ולע"ד לא הבנתי תמיהתו דהא מתבאר בפרק האיש מקדש (דף מא ע"ב) דלמסקנא התם אמרי' דבכל התורה ילפינן שלוחו של אדם כמותו מביניא דקדשים וגרושין וקדושין ואפילו תרומה ילפינן מינייהו ואמרינן דקרא דאתם לא איצטריך לעיקר שליחות אלא למעט שליחות עובד כוכבים אליבא למ"ד דעובד כוכבים איתיה בתרומה דנפשיה ולר"ש דליתיה בתרומה דנפשיה איצטריך סד"א הואיל ואמר מר אתם ולא אריסין וכו' אימא אתם ולא שלוחכם נמי קמ"ל · באופן דמבואר שם דבכל התורה לא ילפינן מתרומה ואע"ג דבפרק איזהו נשך (דף פא ע"ב) אמרינן הא דר"א בדותא היא מ"ש תרומה דלא דכתיב אתם גם אתם מה אתם בני ברית אף שלוחכם נמי בני ברית שליחות דכל התורה כולה נמי מתרומה גמרינן לה ע"כ כבר עמד בזה הרשב"א בחידושיו לקדושין וכתב דהתם ה"ק שליחות בכל התורה כולה דע"י ישראל ולא ע"י עובד כוכבים מנ"ל מתרומה יעו"ש בדבריו באופן דזה פשוט ממסקנא דסוגיין דקדושין דשליחות דכל התורה מביניא דקדשים וגרושין ילפינן א"כ י"ל דדוקא גבי תרומה אתרבי שליח שיהיה כמו בעלים הלכך בעינן מה אתם לדעתכם וכו' אבל בכל התורה דלא אתרבי שליח בכלל בעלים אמרינן דמטעם דזכין לאדם וכו' כל מילתא דאיכא צד זכות וצד חובה כל שנתרצה כששמע חשיב כשלוחו למפרע דזכיה מדין שליחות היא אלא דלע"ד ק"ק לסברת התוס' דלפי המסקנא בפרק האיש מקדש דכל שליחות ילפינן מביניא ופריך דא"כ אתם גם אתם דתרומה ל"ל אם איתא לסברת התוס' דיש חילוק בין תרומה לכל התורה א"כ נימא דאיצטריך קרא דאתם גם אתם לאלומי שליחות דתרומה שיהיה השליח כמו הבעלים ממש ומדין זכות וגילוי דעת בלבד אינו מספיק : וראיתי להרב מ"א בהל' זכיה סי' ז' דמתבאר מדבריו דס"ל בפשיטות דכוונת התוס' דשמעתין הוא עפ"י הדרך הא' שכתבנו דס"ל להתוס' דפדיון פטר חמור הוא כדין הקדש דאין המצוה תלויה בבעלים ואחר הפודה אותו אין אנו צריכין לא לשליחות ולא לזכיה יעו"ש ולע"ד אינו נראה כן דמלבד דלפי גירסת הרב בצלאל ז"ל אי אפשר לומר כן יתר ע"כ דאפילו לפי גרסתנו אין דבריהם מורין כן דאי כוונו לזה למה האריכו לומר מה אתם לדעתכם וכו' הכי הו"ל תרומה שאני דכתיב בעלים אבל הכא לא כתיב בעלים ומסתימה איך לא ראה הרב דברי הרשב"א והריטב"א בחידושי קדושין שמזכירין בכמה דוכתין דהם סבורים דבעיין אפשיטא מההיא דהפודה פטר חמור וע"כ צ"ל דס"ל דהמצוה תלויה בבעלים כתרומה והרב ז"ל שם הפריז על המדה לומר דאפילו בפדיון הבן דחשיב כאילו כתיב בעלים דבכור בניך כתיב עכ"ז יכול אחר לפדותו שלא מדעתו ולא בעינן שליחות והלכך הפודה הוא מקיים המצוה ולא הבעלים כיון דלא בעינן שליחות והביא ראיה לזה מדברי הר"ן בפ"ק דפסחים יעו"ש ולע"ד יש לדחות דדעת הר"ן כמו שיערנו לדעת התוס' דכבר כתבנו דהר"ן ס"ל דלא מהני גילוי דעת בתרומה כמ"ש הרב עצמו בסי' ו' שם כנזכר לעיל דקי"ל דבעינן שליחות גמור דשאני תרומה דכתיב אתם גם אתם דבעינן שיהיה השליח ממש כמו הבעלים והלכך בעינן מה אתם לדעתכם אף שלוחכם לדעתכם והנה כי כן י"ל דלעולם דס"ל להר"ן דמצות פדיון הבן תלוי בבעלים ואם פודה אחר בשליחותיה דאב קא עביד והאב הוא המקיים המצוה כדין תרומה אלא דהפודה בממונו כיון דאיכא צד זכות דקא מרויח ליה ממון ואיכא צד חובה דהפסד מצוה מממונו יכול לפדותו אחר שלא מדעתו ופדיונו פדוי מדין זכיה דזכין לאדם וכו' כל שנתרצה כששמע משא"כ בתרומה דכיון דבשעת הפרשה אינו זכות גמור לא מהני מה שנתרצה אח"כ כששמע ועפי"ז הוא שחילק הר"ן לענין הברכה דאף דאפשר ע"י אחר לא מברכינן עליה בעל כיון דעשיית השליח היא מדעת הבעלים ממש ועשיית השליח כמעשה המשלח ממש הוא נחשב וחשוב כאילו לא אפשר ליפטר ממנה ע"י אחר משא"כ בפדיון שאחר יכול לפוטרו שלא מדעתו דאף דבשליחותיה קא עביד דמדין זכיה הוא דעביד מ"מ כיון דבשעת מעשה נעשה שלא מדעת בעלים אלא דמהני מה שנתרצה אח"כ שייך לברך בעל ואין ללמוד מתוספתא הזאת שהביא הר"ן דלא מברכינן בהפרשת תרומה בעל לפשוט הבעיא דתורם משלו על של חבירו דכבר כתבו דלפי סברת התוספות עיקר הבעיא הוא אי בכה"ג הוא זכות גמור אפילו שלא נתרצה אח"כ דבאופן זה הוי כאילו עשאו שליח בפירוש או דלמא דיש בו צד זכות וצד חובה ולא מהני בתרומה וא"כ ממנ"פ אין כאן ראיה מענין הברכה דאפשר דהוי זכות גמור וחשיב כאילו עשו הבעלים עצמם ולא שייך לברך בעל או אפשר דלא הוי זכות גמור ובתרומה לא מהני תורם משלו שלא מדעתו וכיון דאי אפשר ליפטר ע"י אחר אין לברך בעל והרב מ"ל הביא שם דברי התוס' דפ' מרובה הנז' וקיים וז"ל ונראה ג"כ שגירסת התוס' בבכורות לא היתה כגירסתנו דוק ותמצא עכ"ל ולע"ד י"ל דגרסתם כגירסתנו דקודם הבעיא דפדיונו לבעלים או לא אמרינן מימרא דר"ה דאמר הפודה פ"ח של חבירו וכו' ומאי דמייתי התוס' להכריח דשלא מדעתו נמי פדוי מהבעיא ולא מעיקר מימרא דר"ה היינו משום דיש לדחות דרב הונא מיירי דוקא מדעת בעלים כאשר נרדע לעיל בתחלת דברי : והנה לפי סברת הרמב"ם ורבינו הרמב"ן והרשב"א והריטב"א דס"ל דבעיא דתורם משלו על של חבירו נפשטא מהא דרב הונא בפודה פ"ח של חבירו דכשם דלענין פדיון פדוי כן לענין תרומה תרומתו תרומה נלע"ד דהיינו דוקא כשנתרצו הבעלים כששמעו דכיון דגלי דעתייהו אח"כ דניחא להו נתקיים המעשה למפרע דזכין לאדם שלא בפניו כל שנתרצה אח"כ אבל אם לא נתרצו אח"כ אין תרומתו תרומה ואין פדיונו פדוי דהא ודאי עיקר הבעיא היא דשמא מצד דניחא ליה למעבד מצוה דיליה חוב גמור מקרי ואין חבין לאדם שלא בפניו דבהכי אפי' נתרצה אח"כ ואם נפשטה הבעיא דלא הוי חוב גמור מ"מ פשיטא דלא הוי זכות גמור דהא איכא צד חובה דזמנין ניחא ליה למעבד מצוה דיליה ועוד דאפי' אם נאמר דחשיב זכות גמור כבר כתבתי לעיל דמדברי הרשב"א בחידושיו לקדושין נראה דלא ס"ל הכי דאפי' בזכות גמור כגון הזוכה בעד חבירו בנכסי הגר ומהפקר דזכות גמור הוא דלא שייך שונא מתנות יחיה ועכ"ז דוקא בנתרצה אבל אם לא מחה לא יעו"ש : והנה גרסינן בערכין (דף כ"א ע"א) אמר שמואל עולה צריכה דעת שנאמר לרצונו ופריך מאי קמ"ל תנינא אע"פ שאין מתכפר לו עד שיתרצה שנאמר לרצונו ומשני לא צריכא דפריש ליה חבריה מהו דתימא כי בעינן דעת מדידיה אבל מדחבריה לא קמ"ל זמנין דלא ניחא ליה דליכפר במידי דלאו דידיה ומתבאר שם דלשמואל המפריש חטאתו ואשמו של חבירו צריך שיהיה מדעת המתכפר בין בשעת הפרשה ובין בשעת כפרה והמפריש עולתו ושלמיו של חבירו בעינן דעתו בשעת הפרשה אבל לא בשעת כפרה ועולא פליג אשמואל וס"ל דבשעת כפרה אין חילוק בין חטאות ואשמות לעולה ושלמים דבעולא בעינן דעתו אבל בשעת הפרשה בחטאות ואשמות בעינן דעתו ובעולה ושלמים לא בעינן דעתו וכתבו התוס' שם בד"ה מאי וכו' וז"ל נראה לר"י דהא דאמר שמואל עולה ושלמים צריכין דעת בשעת הפרשה משום דלא ניחא ליה לאינש להתכפר במלתא דלאו דידיה אבל בשעת כפרה אינו צריך ומשום סמיכה אינו צריך לדעתו כיון דאינם באים לכפר על חטאו אבל חטאת ואשם שהם באים על חטא וצריכין להתודות בשעת סמיכה בעינן דעתו בשעת כפרה ועולא ס"ל דאפילו בעולה ושלמים רוצה לקיים מצות סמיכה הלכך בעינן דעתו בשעת כפרה אבל בשעת הפרשה לא בעינן דעת אלא בחטאת ואשם משום דלא ניחא ליה לאינש להתכפר במלתא דלאו דידיה אבל עולה ושלמים דלאו לכפרה קאתו כולי האי אינו צריך בשעת הפרשה וכגירסת הרב ב"י מקיים בדברי התוס' (הם) וקדושים הם עכ"ל ונראה דמ"ש התוס' דעולה ושלמים לא לכפרה קא אתי כולי האי דמשמע דלכפרה פורתא מיהא קא אתו אלא שאינם כמו החטאת והאשם כתבו כן מפני עולה דעולה מכפרת על עשה ועל לאו הניתק לעשה כדאמרינן בת"כ בפ' ויקרא פ' ד' סימן ח' יעו"ש אבל שלמים לא אתו לכפרה כלל דמהאי טעמא כתב הרמב"ם בספ"ג מהל' מעשה הקרבנות דבעולה מתודה בסמיכה ובשלמים אינו מתודה יעו"ש ואיכא למידק על עיקר שמועה זאת דמהכא משמע דפשיטא ליה לעולא דדוקא בחטאת ואשם הבאים לכפר על חטאתו צריך דעתו בשעת הפרשה דבלאו הכי לא סגי כשיודיעו לו בשעת הקרבה דנהי דאם היה המפריש לפניו בשעת הקרבה שפיר דמי כיון דמאותה שעה חלה קדושת ההקדש על הקרבן אף אם נאמר דמשעה ראשונה לא חלה כיון שהפרישו שלא מדעתו אבל אם אין המפריש לפניו בשעת הקרבה כי משעת הפרשה מסרו לכהנים להקריבו אף שהודעא נתרצה בשעת הקרבה לא חל קדושה משעה ראשונה כיון שהפרישו שלא מדעתו דמסתמא כל שבא על חטאו אמרינן דלא ניחא ליה לאינים להתכפר במלתא דלאו דידיה ואף דלפי הדין יצא במה שהפריש עליו חבירו כיון דס"ס לשמו הפרישו ועל שמו היא המצוה מ"מ במתכפר מממונו עדיף טפי דבההוא צערא דקא חסר ממונא מתכפר טפי ואף דאיכא בהפרשה זאת לכאורה צד זכות דלא קא חסר ממונא וצד חובה שאינו מתכפר מן המובחר וכבר כתבנו דכל דאיכא צד זכות וצד חובה כל שנתרצה אח"כ כששמע מהני ע"כ צ"ל דהכא מאי דניחא ליה לאינש להתכפר בממונו חשיב כחוב גמור והוי כדין אין חבין לאדם שלא מדעתו ומש"ה בעינן שיפרישו מתחלה מדעתו אבל בעולה ושלמים דלא קאתו לכפרה לא בעינן דעתו משעת הפרשה דמסתמא אנן סהדי דניחא ליה דלא קא חסר ממונא וזכות הוא לו וזכין לאדם שלא בפניו ושמואל פליג בזה דס"ל דאפילו בשלמים דאינם באים לכפרה כלל לאו זכות הוא לו דכיון דמצוה דעליה הוא ניחא ליה למעבדה מממוניה אף דקא חסר ממונא ואדרבה המפריש קרבנו חב לו ואין חבין לו שלא מדעתו וא"כ בכל המצות נמי איכא למימר הכי דס"ה בתורם משלו על של חבירו דאבעיא לן התם בפרק אין בין המודר · נמצא כפי זה דתלוי בפלוגתא דשמואל ועולא דהכא ומאי דלא איפשיטא בעיין מהכא אין כאן תמיהה דאף דבעייא זאת לא נפשטה במקומה מ"מ נפשטה במקום אחר וכמ"ש רבינו הרמב"ן והרשב"א והריטב"א דנפשטה בשמעתין דהפודה פטר חמורו של חבירו ואין זה מן הקושי' דהורכיה דתלמודא דלא למפשט אלא ממתני' או מברייתא אע"ג דאפשר למפשטה מאמוראי וא"כ בדין זה לא בעו למפשטה אלא ממתני' או מברייתא אע"ג דשמואל פליג בהכי דאע"ג דעיקר פלוגתייהו תלוי בברייתות הנאמרות בענין כדאמרינן בגמרא מ"מ כיון דמצד עצמן אין הכרח בדבר דאפשר לפרשן כשמואל ואפשר לפרשן כעולא לא ניחא להו למפשטא בעיין מהכא דס"ס מאמוראי קא פשיט : אמנם אי קשיא הא קשיא דכבר כתבנו דהרמב"ם בפ"ד מהל' תרומות פסק דהתורם משלו על חבירו הרי זה תרומה דאלמא ס"ל דנפשטה הבעיא ובענין זה בפלוגתא דשמואל ועולא היינו גופיה בפ"ד מהל' מעשה הקרבנות דין י' פסק כשמואל דאפילו בעולה ושלמים בעינן דעתו בשעת הפרשה דלא אמרינן זכות הוא לו ונמצא נסתר מחמתו ממה שפסק לענין תרומה :

הנלע"ד לומר דס"ל להרמב"ם דכיון דחזינן ליה לעולא דס"ל דאפילו בעולה דאיכא מקצת כפרה זכות הוא לו ולא בעינן דעת ולדידיה פשיטא ודאי דס"ל לענין תרומה דזכות הוא לו ולא צריך דעת אפושי פלוגתא לא מפשינן ואפילו שמואל מודה לענין תרומה דזכות הוא לו ולא צריך דעת כיון דלא שייך גבי כפרה

שם פדיונו פדוי *אבעיא להו [ח] פדיונו פדוי לפודה או דילמא פדיונו פדוי לבעלים ופשטינן פדיונו פדוי לבעלים וכן הלכתא :

מתני'

שכפ"ש אלא קאמר אלא בעולה דבאה קנת לכפרה וכל שהוא כפרה מסתמא ניחא ליה לעשותו מממונו ואף שלמים נמי דלא אתי לכפרה מ"מ כיון דעיקר הקרבן הוא הקרבת דורון לקונו הרי הוא משל למי שאמר להקריב דורון למלך ובא אחר והקריב משלו בעדו דאינו כ"כ חשוב לפני המלך כיון שאחר הקריבו לפניו לא כן בענין תרומה דעיקר המצוה היא להרווחת הכהנים תחת עבודתם וכל שבא ליד כהן שיעור התרומה יהיה ממי שיהיה כיון דבשליחות בעל הכרי הוא תורם והמצוה תקרא על שמו וזכות הוא לו ואינו מקפיד שיהיה משלו ואדרבה לע"ד מסוגייא זאת מלינו ישוב נכון לדעת הרמב"ם דאיך פסק לענין דהתורם משלו על של חבירו פירותיו מתוקנים כיון דבעיין לא איפשיטא אמנם לפי האמור א"ש דאף אם נאמר דהר"ס ס"ל כדעת התוס' בשמעתין ובפ' מרובה דלא איפשיטא בעיין מהא דהפודה פטר חמור של חבירו מ"מ ס"ל דאיפשיטא מפלוגתא דשמואל ועולא דלענין תרומה כ"ע לא פליגי דזכות הוא לו וקצת יש לדקדק על הרמב"ן והרשב"א והריטב"א שהביאו ראיה לומר דאורחא דתלמודא דכל היכא דלא מצי למפשט ממתנה או ברייתא לא פשיט ליה מאמוראי מהא דבעיין דאע"ג דלא איפשיטא במקומה איפשיטא מהסיא דר"ס בפודה פטר חמור של חבירו דאמאי לא הביאו נמי פלוגתא דשמואל ועולא דנראה דבעיא דתורם משלו על של חבירו תלויה בפלוגתא דשמואל : וראיתי להרב ב"י בסוגיא דערכין הנזכר שהביא משם הרא"ש וז"ל הילכך לשמואל אם הפרים ראובן עולה ושלמים שיתכפר בהם שמעון בלא דעת שמעון אינם קודשין ואין מועלין בעולה ואם נתרצה שמעון בשעת הפרשה מקריבה ראובן בלא דעת שמעון ואם הפרישה שלא מדעתו ובשעת כפרה נתרצה שמעון יצא בו ידי חובתו אבל אין בה מעילה עד שנתרצה שמעון משום דזמנין דלא ניחא ליה לאינים דליתכפר במידי דלאו דיליה אבל חטאת ואשם וכו' עכ"ל מתבאר מדברי הרא"ש דסברת שמואל הוא כמו שביארנו דאפי' בעולה חוב גמור הוא לו ושייך לומר אין חבין לאדם וכו' ואפילו נתרצה אח"כ לא חל קדושה עליהם למפרע ומש"ה אין בהם מעילה עד שנתרצה דאם איתא דדין זה הוא מסוג דבר שיש בו צד זכות וצד חובה אמאי אין בו מעילה למפרע הא כיון דנתרצה אח"כ חל קדושה למפרע מטעם דאמונה דהא הרא"ש ס"ל בפרק האיש מקדש גבי נתקדשה שלא מדעת אביה דאי ידעינן דנתרצה האב אח"כ מקודשת למפרע וכמו שכתב הרב ת"א בהל' זכיה סי' ו' הנזכר לעיל יעוין שם ועיין בטור אה"ע סי' ל"ז דהלכתא ס"ל דבצד זכות וצד חובה אם נתרצה אח"כ מקודשת למפרע מטעם דאמונה דאין לומר דמעילה לא שייך בהקדש דבשעת הנאה לא נתברר עדיין אם חל או לא כמו הכא דבשעת הנאה תלוי ועומד חלות ההקדש עד שיתרצה דבהדיא מפורש בירושלמי בפרק ג' דנדרים גבי מתני' דהכי הנעימות האלו קרבן אם אינם נקלקלות דאמרינן התם דלמ"ד דלמפרע קדשו את נהנה קודם קיום התנאי מעל יעו"ש דכל דבקיום התנאי חל ההקדש למפרע איכא מעילה יעו"ש דבהכי ניחא דלפי דברי הרא"ש משמע דלסברת עולא גבי עולה ושלמים דלא בעינן דעתו בשעת הפרשה יש בו מעילה קודם שנתרצה ואמאי הא ע"כ צ"ל דאפילו לעולא אם לא נתרצה לבסוף לא חל קדושה עליהם דאפילו במזכה מתנה לחבירו כל שלא נתרצה המקבל לא קנה אלא דבנתרצה לבסוף חל ההקדש למפרע ועכ"ז אם נהנה בינתים מעל כיון דלמפרע חל ההקדש : והנה בריש תמורה (דף ג ע"ב) איבעיא לן התם עובד כוכבים מהו שימיר מי אמרינן מדאקדושי מקדיש אמורי כמי מימר או דילמא כיון דלאו בר עונשים הוא בתמורה לא מתפיס ופשיט רבא מדהגיא קדשי עובדי כוכבים אינם עושים תמורה דברי ר"ש ואמרינן דבהקדש עובד כוכבים להתכפר עובד כוכבים לא קא מיבעיא לן כי קמיבעיא לן בהקדש עובד כוכבים ומתכפר ישראל בתר מקדיש אזלינן או בתר מתכפר אזלינן ופרש"י ומתכפר ישראל שהפרישו עובד כוכבים לצורך ישראל שיתכפר בו ישראל ויש לחקור בעיקרא דמלתא איך אפשר שהעובד כוכבים יפרים קרבן לצורך ישראל דהא קי"ל כשמואל דהמקדיש קרבן בעד חבירו צריך דעת המתכפר בשעת הפרשה וכל הקרבנות שוים דאפילו עולתו ושלמיו בעינן מדעת המתכפר וא"כ המפרים כיון דצריך דעת מתכפר שליחותיה דמתכפר קא עביד ומדין שליחות דקי"ל שלוחו של אדם כמותו הוא דמצי מפרים ליה בעד חבירו וא"כ גבי עובד כוכבים דקי"ל דאין שליחות איך אפשר שיקריב עובד כוכבים קרבן בעד ישראל ועיין להרב מ"א בהל' שלוחין סימן י"ב ובהל' מכירה סימן ע"ו שמתבאר דכל מידי דאם עשהו שלא מדעת בעלים אין מעשיו כלום אי אפשר לעשותו ע"י עובד כוכבים כלל כיון דאימעיט משליחות יעו"ש ואפילו לסברת עולא דס"ל דבעולה ושלמים לא בעינן דעתו בשעת הפרשה מ"מ בעינן שיתרצה בשעת כפרה ומשעת הפרשה חל קדושה עליה מדין זכין לאדם שלא בפניו והא קי"ל דאין שליחות וזכיה לעובד כוכבים והא ע"כ מדין זכיה הוא דזכות הוא לו דלא קא חסר ממונא : ובבר עלה על דעתי לומר דהכא אליבא דר"ש דאמר קדשי עובדי כוכבים אינם עושים תמורה קא מיבעיא לן במקדיש עובד כוכבים ומתכפר ישראל ונאמר דאליבא דר"ש [תרומות פ"ג מ"ע.] דס"ל דתרומות העובד כוכבים אינה תרומה א"כ י"ל כיון דעיקר דין אין שליחות לעובד כוכבים מתרומה ילפינן לה [קדושין דף מא:] מאתם גם אתם מה אתם בני ברית וכו' דהיינו דוקא במלתא דליתיה כגון תרומה דליתיה בתרומה דנפשיה אבל במלתא דאיתיה נעשה שליח ולענין קרבן כיון דיכול להקדים קרבן לעצמו נעשה שליח להקדים בעד ישראל דהכי אמרינן בפ' האיש מקדש [שם] דלר"ש דעובד כוכבים ליתיה בתרומה דנפשיה לא היה צריך קרא למעט עובד כוכבים דסברא הוא דמלתא דליתיה אינו נעשה שליח וא"כ י"ל דאין ללמוד מתרומה דאין שליחות לעובד כוכבים אפילו במילתא דאיתיה דאפשר דלר"ש היינו דוקא כגון תרומה דליתיה בתרומה דנפשיה דבשלמא לרבנן דס"ל דתרומות העובד כוכבים תרומה שפיר יש ללמוד מתרומה דאפילו במלתא דאיתיה אינו נעשה שליח אבל לר"ש לא וכיוצא בזה כתבו התוס' בפרק התקבל (דף סד ע"ב) ד"ה שאני וכו' שהקשו שם למ"ד דקטן זוכה לאחרים מדאורייתא דהא זכיה מדין שליחות ואין שליחות לקטן ותירצו וי"ל דאין למעט קטן משליחות מקרא דתרומה אלא במלתא דליתיה כגון תרומה דליתיה בתרומה דנפשיה אבל בזכיה כמו שזוכה לעצמו זוכה נמי לאחרים וה"ה די"ל כן לר"ש גבי עובד כוכבים נמי ומש"ה אמרינן הכא דלר"ש שפיר איכא למימר דעובד כוכבים מפרים קרבן בעד ישראל דנעשה שלוחו כיון דאיתיה בקרבן דנפשיה : וראיתי בירושלמי (בפרק י"ג דיבמות הלכה ב') דאמרינן התם עובד כוכבים פשיטא לך שהוא מביא מהו שיעשה בהן שליח מאחר שהוא בהן נעשה שליח בהן או מאחר שאינו נעשה שליח לכל הדברים אינו נעשה בהן שליח התיב רבי יודן הרי יש לו טבל דבר תורה ופוטר טבלו דבר תורה והכא אע"פ שהוא בהן אינו נעשה שליח בהן ע"כ ונראה דהכוונה דקאמר דפשיטא שהעובד כוכבים הוא מביא דהיינו שמפרים קרבנותיו נדרים ונדבות כישראל ומיהו קא מיבעיא לן מי נעשה שליח להפרים קרבן בשביל ישראל הואיל ואיתיה בהקדש קרבן דנפשיה או דלמא כיון דבכל התורה אין שליחות לעובד כוכבים ה"נ ל"ש ופשיט לה רבי יודן דהא עובד כוכבים איתיה בתרומה דנפשיה ופוטר את טבלו דבר תורה ואפילו הכי אינו נעשה שליח לתרום בעד ישראל וה"ה גבי קרבן וכן פי' הרב קרבן העדה בביאורו הרי מבואר מדברי הירושלמי דהפרשת קרבן בעד חבירו צריך שליחות ואפ"ה קא מיבעיא לן גבי עובד כוכבים אי מצי מפרים בעד ישראל דאף דאין שליחות לעובד כוכבים במלתא דאיתיה נעשה שליח ואפילו למאי דפשיט ליה היינו למ"ד דעובד כוכבים שתרם תרומתו תרומה אבל לרבי שמעון דאין תרומתו תרומה א"כ דבמלתא דאיתיה נעשה שליח : איברא דהירושלמי הזה הובא בפרק קמא דתרומות גבי מתני' קטן שלא הביא שתי שערות ר"י אומר תרומתו תרומה וכו' והוא בסגנון אחר דלא הוזכר עובד כוכבים כלל אלא דקא מבעיא לן על מופלא סמוך לאיש מהו שיביא קרבן זיבה וכו' מאחר שהוא חובה לא מביא או מאחר שהוא מטמא בהן מביא ואח"כ הביא הלשון הנזכר באופן זה פשיטא לך שהוא מביא מהו שיעשה שליח וכו' ונראה דקאי אבעיא של קטן וכן פירש מהר"ש סירלין ז"ל וז"ל פשיטא לך שהוא מביא כלומר ואת"ל שהוא מביא קרבן זיבה וכו' מהו שיעשה בהן שליח לאחר כיון דקטן לאו בר שליחות הוא ופשיט רבי יודן מתרומה דאף דקטן חייבים על טבלו עתה דאינו פוטר טבלו שלו לר"מ ולר"י וכ"ש שאינו נעשה שליח לתרום לאחרים והכי נמי גבי קרבן זיבתו אפילו הקדים קרבן זיבתו לעצמו לא קדוש וכ"ש להפרים לאחרים זה תוכן דבריו ומוהר"ר אליהו בביאורו פי' דמאי דקאמר הש"ס [ירושלמי] פשיטא לך שהוא מביא הוא דפשיט לה הש"ס [ירושלמי] דמביא קרבן זיבה ולא בדרך את"ל קאמר לה והאמת אתו דדוחק לומר דהכוונה בדרך את"ל כמו שפירש מהר"ש דאין משמע הלשון כן מ"מ נראה דמהר"ש הוכרח לדחוק עצמו בכך דאל"כ מה מייתי רבי יודן מתרומה לפי הגירסא דמייתי דאינו פוטר את טבלו דבר תורה כר"מ ור"י הא התם שאני דקטן אינו נעשה שליח לתרום הואיל וליתיה בתרומה דנפשיה לא כן הכא גבי קרבן זיבה דכיון דאיתיה בקרבן זיבה דנפשיה דהא פשיטא לן דמביא איתיה בקרבן זיבה דאחר דנעשה שליח להפרים קרבן זיבה לאחר ואולם לע"ד דהגירסא דגרסינן ביבמות היא הגירסא העיקרית וגרסינן עובד כוכבים פשיטא לך שהוא מביא וכו' ולא קאי אדלעיל מניה דאם איתא כגירסא דתרומות ופי' הגאונים הנזכרים אין לו מובן כלל דאפילו דקא מבעיא לן בדרך את"ל דקטן מביא קרבן זיבה לעצמו מהו שיביא על אחר מאי קא מבעיא ליה הא אמרינן בפרק אין בין המודר (דף לה.) א"ר הכל צריכין דעת חוץ ממחוסרי כפרה שהרי אדם מביא קרבן על בניו ועל בנותיו הקטנים שנאמר זאת תורת הזב בין גדול בין קטן דנמצא כפי זה המפרים קרבן מחוסר כפרה כמו קרבן זיבה וכיוצא בעד חבירו אין צריך דעת חבירו ואם הפרישו בעד חבירו לאו מדין שליחות הוא כיון דיכול להקריב אפילו שלא מדעתו דמהאי טעמא דחי הש"ס למאי דמייתי ממתניתין דמקריב עליו קני זבין וכו' דשלוחי דרחמנא נינהו דמחוסרי כפרה שאני דלאו שליחותיה קא עביד דיכול להקריב שלא מדעתו וא"כ בקטן נמי כיון שהוא מביא לעצמו למה לא יביא על אחר כיון דמחוסרי כפרה לא בעינן שליחות ואף דלאו בר שליחות הוא מצי מפרים בעד אחר :

באופן דהיה אפשר ליישב האי דהקדים עובד כוכבים להתכפר ישראל דלר"ש דאית ליה דאין תרומת העובד כוכבים תרומה א"כ דבמלתא דאיתיה נעשה העובד כוכבים שליח אבל שוב ראיתי דהא ליתא דא"כ הא דלמ"ד דתרומת עובד כוכבים הינה תרומה יש שליחות לעובד כוכבים במלתא דאיתיה וכיון דאנן קי"ל הכי דתרומת העובד כוכבים הינה תרומה מן התורה וכמ"ש הרמב"ם בפ"ד מהל' תרומות יתחייב מזה דיש שליחות לעובד כוכבים במלתא דאיתיה ובפרק איזהו נשך (דף עא:) עלה דישראל שלוה מעות מן העובד כוכבים ברבית ובקש להחזירם לו מצאו ישראל אחר ואמר ליה תנם לי ואני אעלה לך אסור ואם העמידו אצל עובד כוכבים מותר ופריך דכיון דאין שליחות לעובד כוכבים ולא מצי ישראל הב' לזכות לעובד כוכבים בדמי החוב דזכיה מדין שליחות א"כ אמאי מותר וטרח הש"ס שם לתרץ הברייתא ואם איתא מאי קושיא נימא דהך ברייתא אתיא כמ"ד דעובד כוכבים ליתיה בתרומה דנפשיה וכיון שכן אין ללמוד מקרא דאתם גם אתם כי אם דאין שליחות לעובד כוכבים במלתא דליתיה כתרומה אבל במלתא דאיתיה כי הא דזכיה

דהעובד כוכבים יש לו יד לזכות לעצמו וכיון דאיתיה בזכיה דנפשיה שליחות נמי אית ליה ושפיר ישראל זוכה לו ומדלא תשני הכי ש"מ דלכ"ע אין שליחות לעובד כוכבים אפילו במלתא דאיתיה ומ"ל ג"ל דס"ל לש"ס הכי דאפילו למ"ד דליתיה בתרומה דנפשיה ילפינן מקרא דאתם גם אתם דתרומה לכל השרם טלה דאין שליחות לעובד כוכבים אפילו במלתא דאיתיה דהא אמרינן התם בפרק האיש מקדש [דף מא:] דבמלתא דליתיה לא צריך קרא למעט שליחות שכר טכבים דסברא הוא ומסתמא אמרינן דכיון דקרא דאתם גם אתם לא איצטריך לענין תרומה דאמרינן דאתא קרא למעט שליחות עובד כוכבים אפי' במלתא דאיתיה דאם אינו ענין לתרומה תנהו ענין למעט במלתא דאיתיה אלא דקשה לזה דאמאי לא משני התם על מאי דפריך הש"ס [שם:] ולר"ש דליתיה בתרומה דנפשיה אתם גם אתם למה לי דלר"ש אתא קרא למעט במלתא דאיתיה באם אינו ענין לתרומה ולמה הולרך לשנויי דאיצטריך דסלקא דעתך אמינא דאמר מר אתם ולא אריסין וכו' אימא ולא שלוחכם נמי קמשמע לן ויש לומר דכל היכא דאפשר למסדר לומר דקרא לגופיה איצטריך אמרינן ומכל מקום מסמיכות דסמיך קרא גם אתם דאי לאתויי שליח לימא קרא (גם) כן תרימו אתם מאי גם אתם שתם מינה תרתי דבעינן שליח דומיא דאתם דמה אתם בני ברית אף שלוחכם בני ברית ואם אינו ענין לתרומה תנהו ענין לדבר דאיתיה ביה דאף על גב דאיתיה ביה אינו נעשה שליח וכבר ראיתי להתוספות בפ"ב דגיטין (דף כג ע"ב) ד"ה מה אתם דעמדו בזה דלר"ש הא דקי"ל בכל דוכתא דעובד כוכבים לאו בר שליחות לענין זכיה ורבית מנ"ל ותירצו וז"ל וי"ל דמ"מ כיון דדרשינן שליחות מתרומה מגם אתם ומינה ילפינן בעלמא מסתמא דלא מרבינן בעלמא אלא דומיא דאתם עכ"ל ולע"ד אין תירוצם מובן דשליחות דכל התורה לא ילפינן מתרומה אלא מהנייא כנזכר לעיל וא"כ מנ"ל לומר בעלמא דבעינן דומיא דאתם שוב ראיתי להרב עצמות יוסף בפ' הא"מ (דף מב) שהביא משם המרדכי בר"פ הא"מ שתמה ע"ז והרב שם יישב הענין ע"ד האמור לעיל יעו"ש : באופן דכתלינו למדין דכל אפייא שוין דאין שליחות וזכיה לעובד כוכבים אפילו במלתא דאיתיה לנפשיה וא"כ הדרא קושיא לדוכתא איך אפשר שיפרים עובד כוכבים קרבן בעד ישראל שוב ראיתי דלק"מ דאפשר לומר דמתכפר לא בשמפרים העובד כוכבים קרבן דמחוסרי כפרה בעד ישראל דכבר כתבנו לעיל דאמרינן הכל צריכין דעת חוץ ממחוסרי כפרה וכיון דאפילו שלא מדעתו מהני כי עשאו מדעתו לא בעינן שליחות ואפילו עובד כוכבים מהני וא"צ דאין מקבלין מהעובד כוכבים אלא נדרים ונדבות דכל שנידר ונידב מקבלין מידן וכל שאין נידר ונידב אין מקבלין מידן כדתנן בפ"ה דשקלים היינו דוקא כשמביאין לעצמם אבל במפרים כדי שיתכפר ישראל מקבלין דהא העובד כוכבים אין קרבנו אלא עולה ואפילו נדר שלמים הוי עולה ובמפרים שלמים שיתכפר ישראל דינו כשלמים וכמו שמפורש במנחות (דף עג ע"ב) יעו"ש וה"ה במפרים קרבן דמחוסר כפרה בעד ישראל : והנה לפי האמור לענין פדיון פטר חמור נמי נראה דאם עובד כוכבים פדה פטר חמור של ישראל לדעת הרמב"ן והרשב"א והריטב"א וכן לדעת הר"ס ז"ל לפי מ"ש המשנה למלך דפשיט ליה בעיין דתורם משלו מהא דפודה פטר חמור של חבירו דלדידהו דס"ל דבעינן שליחות דומיא דתרומה עובד כוכבים לאו בר שליחות הוא ואין פדיונו פדוי ואף דהרב מ"א בהל' שלוחין סי' ע"ו העלה דעובד כוכבים נעשה שליח לישראל להזכיר או לקנות בין במעות של ישראל בין במעותיו של עובד כוכבים ועשה שליחותו דקנה העובד כוכבים מטעם דהויא דרבא [קדושין דף כג.] בעבד כנעני דקבלת רבו גרמה לו דהכא נמי כל דקביל מוכר המעות מתילא מקנהו לאחרים ע"י כסף סלקא ולא בעינן שליחות וזכיה יעו"ש באורך וכן כתב הרב הנזכר בהל' זכיה סוף סי' ז' דמטעם זה הפודה בנו של חבירו משלו אין צורך לשליחות וזכיה דכיון דע"י קבלת הכהן הה' סלעים קבלת הכהן גרמה לו ולא בעינן שליחות יעו"ש וה"ה לענין עובד כוכבים לע"ד כבר כתבתי במקום אחר דדברי הרב תמוהים דאיך כתב כן כאילו כ"ע ס"ל הכי דהרואה יראה דלדעת הרי"ף והר"ס סבירא להו דהא דרבא דקבלת רבו גרמה לו לא נאמר אלא אליבא דר"מ אבל לרבנן אפילו בכסף ע"י אחרים הוא מדין זכין לאדם שלא בפניו ודוקא בנתרצה כמשמע אבל בע"כ לא דלא אמרינן קבלת רבו גרמה לו וכמו שמתבאר מדברי הר"ן בפ"ק דקדושין שם ומדברי מרן הב"י בי"ד סימן רסז יעו"ש ולדידהו לא שייך לומר דבר זה וא"כ ה"ה לענין פדיון פטר חמור דלדעת הרי"ף והרמב"ן דס"ל דלרבנן דקי"ל כוותייהו לא אמרי' קבלת רבו גרמה לו אם פדאו עובד כוכבים אין פדיונו פדוי אבל לשאר הפוסקים דסבירא להו דסברת ר"מ דקבלת רבו גרמה לו כו"ע מודו בה אפשר דפדיון העובד כוכבים מהני כיון דקבלת הכהן גרמה לו ואין צריך לשליחות וזכיה אך קשה כפי זה דהרי הרמב"ן והרשב"א והריטב"א בחי' בפ"ק דקדושין מבואר מדבריהם דלא ס"ל סברת הרי"ף ובכסף ע"י אחרים אפילו בעל כרחו של עבד מטעמא דרבא דקבלת רבו גרמה לו דבהא אפילו רבנן מודו יעו"ש בדבריהם והנה כי כן יקשה לשיטתם דאיך כתבו הם דבעיין דהתורם משלו על של חבירו נפשטה מדין הפודה פטר חמור של חבירו כיון דגבי פדיון י"ל דאפילו אם תמצא לומר דחוב הוא לו דניחא ליה למעבד המצוה מ"מ הפודה אינו חב לו דקבלת הכהן גרמה לו כדאמרינן גבי עבד אפילו לר"מ דחוב הוא לו משא"כ בתרומה דעיקר התרומה הוא להפרשה לא נתינתה לכהן . שוב ראיתי דהא ליתא דלא שייך דבר זה כי אם בפדיון הבן דאין פדיונו פדוי עד שיבוא ליד כהן והפרשה אינו כלום אבל בפטר חמור דמשעת ההפרשה הרי הוא פדוי ומותר בהנאה דהא קי"ל כרבנן דפליגי אר"ש בסוף פרקין כמש"ל א"כ הרי פדיון פטר חמור הוא ממש כדין הפרשת תרומה דמשעת הפרשה חלה שם קדושת תרומה עליה וה"ה בפדיון פטר חמור ולא שייך לומר קבלת כהן גרמה לו וזה פשוט דבהכי ניחא אמאי נקט דין זה ר"ס בפדיון פטר חמור ולא נקט לה בפדיון הבן לומר דהפודה בן חבירו שלא מדעתו פדוי דהתם פשיטא דאפילו נאמר דחוב הוא לו קבלת הכהן גרמה לו ולאו מדין זכין לאדם הוא וא"כ שלטא בידן דאם פדאו עובד כוכבים אינו פדוי לדעת הסוברים דבעינן דעת הבעלים אבל לפי דעת התוס' בפ' מרובה [דף סח: ד"ה הוא דאמר] דס"ל דדינו כדין הקדש דאין המצוה תלויה בבעלים וכל הרוצה לפדות פודה אפשר דאפילו עובד כוכבים נמי פדיונו פדוי דאע"ג דלאו בר חיובא הוא וליתיה בדין פדיון פטר חמור מ"מ כיון דבא לפדות פטר חמור של ישראל דבר חיובא הוא פדוי מידי דהוה למפרים קרבנות שאינו חייב בהן העובד כוכבים ולאו בר חיובא הוא בעד שיתכפר בהן ישראל כאמור לעיל : ועוד נ"ל מתני' סברות הנזכרים לעיל לענין כהן שפדה פטר חמור של ישראל בשה שלו דלמ"ד דהמצוה מוטלת על הבעלים והפודה פודה מדין שליחות י"ל דאם הפודה כהן אינו פדוי דכיון דהכהן פטור מפטר חמור אינו נעשה שליח לפדות פטר חמור של ישראל דבמלתא דליתיה לנפשיה אינו נעשה שליח דהרי זה דומה למאי דאמרי' בר"פ האיש מקדש [דף מא:] דאין העבד נעשה שליח לקבל גט אשה כיון דליתיה בתורת גיטין וקדושין דאף דעבד כשר לשליחות למלתא דשייך ביה במלתא דליתיה אינו נעשה שליח וה"ה הכא דכיון דהכהן ליתיה בתורת פדיון פטר חמור בשלו אינו נעשה שליח לפדות של ישראל ולמ"ד דאין המצוה מוטלת על הבעלים ולא בעינן שליחות פדיונו פדוי אלא דאפשר דאפילו אי בעינן שליחות יכול הכהן לפדות דהא איתיה בפדיון עצמו בכהן שנפל לו בירושה פטר חמור מאבי אמו ישראל שצריך שיפדם אינו בשה והשה שלו כדאמרינן לקמן וכיון דשייך קצת בתורת פדיון נעשה שליח :

[ח] איבעיא להו פדיונו פדוי לפודה וכו'. ואמרינן בגמרא כי תבעי לך אליבא דר"י דאמר בהנאה להקדש מדמי ליה ורחמנא אמר ונתן הכסף וקם לו או דלמא כיון דקני ליה למאי דביני ביני לא דמי להקדש וראיתי להרב המפו' ב"י שהביא משם תוספות חיצונית וז"ל וא"ת כל הקדש נמי איכא דביני ביני דהא אמרינן בעלמא דהקדש שוה מנה שחללו על שוה פרוטה מחולל ומ"מ אחר מצי פריק ליה וי"ל דדוקא בעלים יכולים לחללו על שוה פרוטה ולא אחר עכ"ל ויש לתמוה דהא אמרינן בערכין (דף כט ע"א) דהא דאמר שמואל הקדש שוה מנה שחללו על שוה פרוטה מחולל היינו בדיעבד אבל לכתחלה לא יעו"ש וא"כ מאי קשה ליה להתוספות מהקדש הא אע"ג דבהקדש הפודה זוכה בהקדש אפילו אם פדה שוה מנה בפרוטה ולא אמרינן דפדיונו פדוי לבעלים לא דמי פדיון פטר חמור להקדש דבפטר חמור ביד הבעלים לפדותו בשה לכתחלה ולזכות במאי דביני ביני ומש"ה מסתבר לומר דלאו כל כמיניה דפודה להפקיע זכותו משא"כ בהקדש דאין ביד הבעלים לפדותו בפחות משוויו לכתחלה דאסור לעשות כן לכתחלה ואם הפודה עבר על האיסור ופדאו בפחות לא הפסיד לבעלים כלום כיון דאין בידו לכתחלה לפדותו בפחות והפודה שעבר סברה הוא דאיהו זכה בההוא עודפיכא ומאי ק"ל וי"ל דאפשר דס"ל להתוספות כדעת הרשב"א והריטב"א הביא דבריהם הרב בס' א"ז עלה דאמרינן בפרק הזהב (דף נז ע"א) גבי פלוגתא דר"י ור"ל דפליגי בדשמואל וכו' ואב"א כ"ע אית ליה דשמואל והכא בהא קמיפלגי מ"ס שחללו אין לכתחלה לא ומ"ס אפילו לכתחלה וכתבו הם דלמ"ד אפילו לכתחלה כי היכי דלא תקני דתניה מלתא דאיך אפשר למתני למיעבד הכי לכתחלה נ"ל דודאי דבהקדש שכבר בא ליד גזבר ורצו הבעלים לפדותו לכתחלה אינו יכול לחללו פחות משוויו והא דהכא מיירי בהקדש שהוא עדיין ברשות הבעלים ובאים הבעלים לחללו כמו דלענין שאלה יש הפרש דהקדש שבא ליד גזבר אינו יכול לישאל עליו ובהקדש ביד הבעלים יש בו שאלה להוציאו לחולין כן נמי לענין פדיון יכול לחלל פחות משוויו יעו"ש והתוס' הכא ס"ל כוותייהו וכונת הקושיא דבהקדש דעדיין ביד הבעלים דביד הבעלים לפדותו בפחות לכתחלה הרי זה דומה ממש לפדיון פטר חמור ומ"מ דבהקדש אפי' בכה"ג זוכה הפודה אם פדאו בפחות במאי דביני וביני משא"כ בפודה פטר חמור דפדיונו לבעלים דבהכי ניחא מה שתרצו דדוקא בעלים יכולים לפדותו בפחות ולא אחר דזה דבר תלוי הוא מה טעם לחלק בין בעלים לאחר כיון דלענין הקדש יד בעלים ואחרים שוים הם אמנם לפי האמור דדבריהם מיירי בהקדש שלא בא ליד גזבר והיינו טעמא דיכולים לפדותו בפחות דלפי זה איכא טעם כעיקר דדוקא בעלים דבידו לישאל עליו ולהוציאו לחולין בתנם יש להקל בו לחללו בפחות אבל אחר שאין בידו לישאל עליו אין בידו לפדותו לכתחלה בפחות וכיון דאין בידו לפדותו בפחות מסתמא אינו בכלל קרא דונתן הכסף וקם לו דקרא לא מיירי אלא בפדיון דאפשר לעשותו לכתחלה אבל זה דאסור לכתחלה לעשות כן אינו בכלל והכתי י"ל דאפי' אם פדאו בדיעבד דפדוי הוא מ"מ פדיונו לבעלים כיון דאית להו לבעלים זכות בגווים במאי דביני ביני דלכתחלה הוא רשאי לפדותו בפחות ואיך יפקיע את זכותו : והנה ראיתי להתוס' רי"ד בפ' האיש מקדש דהמקדש בפטר חמור דאינה מקודשת שכתב וז"ל בפטר חמור פירוש ואע"פ שהאשה יכולה לפדותו בשה ונהיית מותרת בו אעפ"כ כל זמן שלא פדאתו הוי איסור הנאה ונמצא שלא נתן לה כלום וה"ה בהקדש דאמרינן במזיד לא קדש מפני שלא נתחלל והקדש כדקאי קאי ואע"פ שהאשה יכולה לחלל

עד כאן פרוטה בדקי"ל הקדש מ"ה שחללו על שוה פרוטה מחולל אפי' הכי כל זמן שלא חללתו אינה מקודשת דבשעת קודשין לאו מידי יהיב לה וה"נ הכא עכ"ל וגם עליו קשה הא דשמואל אינו אלא בדיעבד אבל לכתחלה לא וא"כ איך מדמה הקדש לפ"ח הא בהקדש אין אנו צריכין לטעם זה דמשני שבשעת קודשין לא יהיב לה מידי דתיפוק ליה דלעולם לא יהיב לה מידי כיון דאין בידו לחללו פחות משוויו לכתחלה ואם יחללנו בשוויו אין לה הנאה כלל מחמת הקודשין דכאילו קנאו בדמים דמי. אמנם לפי האמור דס"ל להרמב"ן והריטב"א דבהקדש שהוא עדיין ביד הבעלים יכולים לפדותו בפחות לכתחלה י"ל דהתוס' רי"ד אפשר דס"ל כוותייהו וכיון דרבי יהודה במתני' קא פסיק ותני דבמזיד לא קידש דמשמע בכל גוונא אפי' בהקדש דעדיין ביד בעלים הולכך לומר דה"ט דאפי' הקדש ביד בעלים אינה מקודשת משום דס"ם בשעת קודשין לא יהיב לה מידי דומיא דפ"ח ואע"פ דלדעת תוספות חילוניות שכתבנו לעיל ס"ל דאין דין זה אלא לבעלים עצמם אבל אחר אינו יכול לחלל בפחות לכתחלה י"ל דאף אם נאמר דס"ל כוותייהו מ"מ הכא במקדש את האשה בהשית הנאה שיש לה במאי דביני ביני חשיב כאילו הוא עצמו פדאו דשליחות דידיה קא עבדה דהא ודאי פשיטא דאם עשה שליח לחלל בפחות ע"מ שפדיונו יהיה פדוי לבעלים פשיטא דפדוי כיון דשליחותיה קא עביד ומה לי שיפדנו הוא או אחר בשליחותו להנאתו וכ"ה האשה המקודשת דהנאת הקודשין לעצמ' הוא וכאילו פדאו הוא דמי:

ואולם דברי התוס' רי"ד תמוהים במ"ש לענין פטר חמור דהא בהדיא אמרי' בפירקין לעיל (דף ט ע"ב) דאפי' לר"י דפטר חמור אסור בהנאה אם קדשה בו מקודשת למקדשה בהן במאי דביני וביני וכן אמרינן עוד לעיל (דף י ע"ב) עלה דמתני' דהמקדש בפטר חמור לגיסגא בתרא דפריך הש"ם אי ר"י תקדש בהך דביני ביני ומוקי לה בדאינו שוה אלא שקל וסבר לה כר"י בר' יהודה הרי מפורש דאי שוה יותר משקל ויש לה הנאה בהך דביני ביני מקודשת אף דקדשה בו קודם פדיון וכבר הקשה כן בקונטרס אשר הובא בס' חזון נחום בדף קפ ע"ב והניחה בצ"ע ובאמת שהוא דבר תימה ולפי חומר הנושא אפשר ליישב דבריו בדוחק ע"פ מ"ש הרשב"א בחי' בפ' הא"מ גבי מתני' [דף נו:] דהמקדש באיסורי הנאה שהקשה דהא קי"ל דכל הנשרפין אפרן מותר ותתקדש בשוה פרוטה דאיכא באפרן ותירץ וז"ל ומסתברא דלעולם אינה מקודשת משום דהשתא מיהא לית להו דמים דאסור למוכרן ואי משום אפרן הא אינו בעולם ולכי קני ליה הו"ל כנופא אחרינא ולאו זה הוא מה שקדשה בו ואע"ג דאמרי' בפ' האומר לקמן [דס"ב] גבי הרי את מקודשת לי לאחר שאתגייר דכל שבידו לאו כמחוסר מעשה דמי התם הוא דאין הגוף משתנה אבל כאן שהגוף משתנה לגמרי לא ועוד דהתם נמי דוקא באומר לכשיהיה אבל בלאו הכי לא וכדתניא התם וכו' עכ"ל מפורש יוצא דלתירוץ הב' הכל תלוי במה שקדשה סתם ולא פי' שתתקדש אחר שיהיה אפר ונראה דהתוס' רי"ד ס"ל סברא זאת נמי הכא דכל שקדשה בפטר חמור סתם דמשמע דמעכשיו מקדשה בו אינה מקודשת דכיון דקודם פדיון אסור בהנאה והשתא מיהא לית ליה דמים דכל דאסור בהנאה אסור למוכרו דאפי' אם יפרש שמוכר לו מאי דשוה יותר משה כל שמוכרו סתם משמע דמוכרו שיחול הקנין מעכשיו אסור למוכרו בכה"ג כיון דכל עוד שלא נפדה אסור בהנאה ואינו מן הראוי שיהיה לו הנאה למוכר בדמיו בקנין שחל מעכשיו שפדיון אסור בהנאה ואה"נ דאם פירש שמוכרו לו למאי דשוה יותר משה ולא יחול הקנין כי אם אחר שיפדנו וכ"ת דיכול לחזור המוכר קודם פדיה שפיר דמי כיון דבשעת חלות הקנין הוא מותר בהנאה וא"כ לענין קודשין נמי אם אמר לה התקדשי לי בו לאחר שתפדה אותו במאי דביני ביני הויא מקודשת כיון דבשעת חלות הקודשין ממונו הוא אבל במקדשה סתם או במפרש מעכשיו אינה מקודשת כיון דענין הפדיון מחוסר מעשה הוא ואף דכל שבידו לאו כמחוסר מעשה מ"מ בעינן שיאמר שתתקדשי לאחר פדיון אבל בסתם דמשמע מעכשיו אינה מקודשת כיון דבשעת חלות הקודשין כל שלא פדאתו עדיין אסור בהנאה הוא ואינו ממונו כדין אפר איסורי הנאה שכתב הרשב"א ומאי דאמרי' בגמרא דלר"י מקדשה במאי דביני ביני היינו במפרש ואמר התקדשי בו לאחר שתפדנו ומאי דדחיק הש"ם גבי מתני' דהמקדש בפטר חמור דמיירי בדאינו שוה אלא שקל ואליבא דר"י בר' יהודה בהיות שאפשר לומר דמתני' א"ש כר"י ומיירי אפי' בדשוה יותר ואיכא דביני ביני אלא כיון דמיירי מתני' במקדש בסתם דמשמע מעכשיו אינה מקודשת היינו משום דכיון דמתני' קתני סתם דהמקדש בפטר חמור אינה מקודשת ש"מ דבכל גוונא אינה מקודשת אפי' במפרש לאחר שתפדנו ובמפרש הכי אפי' לר"י אמאי אינה מקודשת לכן ניחא ליה להש"ם דמתני' מיירי בכל גוונא אפילו במפרש לאחר שתפדנו ומיירי שאינו שוה אלא שקל דליכא מאי דביני ביני ודברי התוס' רי"ד לא בא ליתן טעם אמאי אינה מקודשת במפרש לאחר הפדיון דזה כבר מפורש בגמ' דע"כ צ"ל דמיירי בדלא שוה אלא שקל וכל עלמו לא בא אלא דבמקדש סתם דסתמא מעכשיו אין אנו צריכין לומר דמאי דאינה מקודשת הוא משום דלא שוה אלא שקל דאוקימתא זאת לא נצרכה אלא במפרש לאחר פדיון אבל בסתמא אפי' שוה יותר דאיכא עופייגא אינה מקודשת כיון דבשעת חלות הקודשין עדיין אסור בהנאה ואותה שעה לאו ממונו הוא ולפי זה במקדש בהקדש נמי כיון דמתני' קתני סתם דבמזיד ל"ק סתמא בכל גוונא מיירי ובמפרש שתתקדש לאחר שתפדנו ע"כ דמיירי בדליכא עופייגא אחר החלול אבל במקדש בסתם דסתמא מעכשיו משמע אפילו בדאיכא עופייגא אחר החלול כיון דבשעת חלות הקודשין לאו ממונו הוא:

והנה מ"ש דהרמב"ן והריטב"א כתבו בפרק הזהב דבהקדש דעודנו ביד הבעלים אפי' לכתחלה פודה בפחות משוויו נראה ודאי דלא קי"ל הכי דהא אליבא דר"ל אמרי' הכי התם אבל לר"י דקי"ל כוותיה אפי' בכה"ג דוקא בדיעבד דהכי מוקמינן פלוגתא דר"י ור"ל התם אבל מדברי התוס' רי"ד דכתבו דקי"ל הקדש שוה מנה שחללו על ש"פ מחולל וע"כ דאפי' לכתחלה קאמר ש"מ דס"ל דהכי קי"ל ואפשר דהסיה דפ' הזהב לא מפרש כפי' הרמב"ן והריטב"א דכפי פירושם יוצא דקי"ל כר"י דאפי' בכה"ג בדיעבד דוקא אלא ס"ל כפי' התוס' שם אלא דמכל הסברא ס"ל דבהקדש ביד בעלים מסתברא דלענין הלכה אפי' לכתחלה פודה בפחות כיון דבידו לאתשולי לעקור ההקדש לגמרי וכן נראה דעת תוס' חילוניות דהי לא"ה היכא למימר דסתמא דתלמודא הכא אזיל כשיטתיה דר"י דקי"ל כותיה ודוקא בדיעבד באופן כי נמצינו למידין כי לדעת תוס' חילוניות ותוס' רי"ד כל זמן שהקדש ביד הבעלים הבעלים יכולים לפדותו שוה מנה בשוה פרוטה ודוקא הבעלים אבל אחר לא: **והנה** יש לעמוד כפי סברתם דהא אמרי' במתניתין [דף יא'] דהגונב פטר חמור של חבירו משלם תשלומי כפל ואע"פ שאין לו עכשיו יש לו לאחר מכאן וא"כ בגונב הקדש ב"ה מרשות הבעלים נמי אמאי אינו משלם תשלומי כפל דבהקדש נמי איכא למימר דאע"פ שאין לו עכשיו יש לו לאחר מכאן שהרי ביד הבעלים לפדותו בפחות ואית לו זכיה בגוויה למאי דביני ביני כדין פטר חמור ובפרק מרובה (דף עו ע"א) אמרי' דת"ק ס"ל דהגונב הקדש מבית בעלים פטור מ"ט וגונב מבית האיש כתיב ולא מבית הקדש ר"ש אומר קדשים שחייב באחריותן חייב דמדקאמר מבית הבעלים ומדקאמר ר"ש קדשים שחייב באחריותם היינו דס"ל דלת"ק אפי' בחייב באחריותם פטור ושם אחריות הוא בדאמר הרי עלי והוא עדיין ביד בעלים ש"מ דאפי' בהקדש דלא בא ליד גזבר פטור ואמאי לימא דקרא דמבית האיש בא למעט הקדש שכבר בא ליד הגזבר אבל בהקדש שביד הבעלים חייב כיון דבידו לפדותו בפחות ואית ליה זכיה בגויה למאי דביני ביני ואין לומר דלא מיירי אלא בקדשי מזבח תמימים דאינם נפדין והכי נראה דקדשים דחייב באחריותם לא שייך בקדשי ב"ה דבקדשי ב"ה כיון דהפריסם אפי' למ"ד הרי עלי אינו חייב באחריותן דכל היכא דאיתיה בי גזא דרחמנא איתיה ואינו מהוסר הקרבה כקדשי מזבח דהא ליתא דבהא מלתא אתפליגו ר"י ור"ל בחולין (דף קלט ע"א) דמפורש שם דלר"י דקי"ל כותיה אפי' בקדשי ב"ה חייב באחריותן יעו"ש וא"כ מסתמא בקדשי ב"ה נמי מיירי ואפי' בהקדש שביד הבעלים ומתמעטין מוכח נמי הכי דאמרי' ואי ס"ד להקדש נדחיניו ליה וגונב מבית האיש אמר רחמנא ולא מבית הקדש ואם איתא בהקדש כיוצא לזה דפטר חמור שהוא ביד בעלים ובידו לפדותו בפחות א"כ דבהקדש כזה חייב בתשלומי כפל וע"כ צ"ל דפטר חמור לא דמי להקדש כלל דפטר חמור אית להו זכיה לבעלים בגוויה קודם פדיון דמעכשיו קני ליה למאי דביני ביני דבידו למוכרו לאחר שיחול הקנין מעכשיו במאי דשוה יותר משה וכמ"ש הרא"ש בפסקיו בסוגיין וכיון שכן נמצא דמעכשיו חשיב ממונו וכגונב ממונו של חבירו חשיב אבל גבי הקדש לא חשיב כממונו קודם פדיון דאף דיש בידו לפדותו בפחות לא קני ליה למאי דביני ביני ואסור למוכרו לאחר שיחול הקנין מעכשיו למאי דשוה יותר משוה פרוטה והיינו דחדית לן הש"ם במתניתין דאף דנראה דדין פטר המור והקדש שוין אינו כן דרב המרחק כאמור וא"כ לפ"ז אין מקום לדברי התוס' רי"ד אף לפי מה שנידדנו בדבריו: **ועוד** יש לעמוד מההיא דתניא בתמורה (דף לב ע"א) קדשי ב"ה שהתפיסן בין לקדשי מזבח בין לחרמי כהנים לא עשה כלום ע"כ וכתב רש"י ד"ה דגופייהו לא מפקע מבדק הבית וטובת הנאה לא שייכא בהקדש ב"ה עכ"ל והתוס' שם בד"ה מקדישין וכו' כתבו טעם אחר דקדשי ב"ה שהקדישן אין לבעלים עליהם יותר משאר אדם לפיכך אין בידו להתפיסם ע"כ ולפי ב' הטעמים הניחא בהקדש שבא ליד הגזבר אבל בהקדש ביד בעלים דאית להו טובת הנאה לבעלים לחללו בפחות משוויו והאוה יתרון ממונו הוא אמאי אם התפיסה לקדשי מזבח לא עשה כלום ודוחק לומר דמיירי דוקא בהקדש שבא ליד גזבר: **איברא** דיש קצת סמך לדברי התוס' רי"ד ממאי דאמרי' בתוספתא דפ"ד דקודשין וז"ל המקדש בין בקדשי קדשים בין בקדשים קלים אינה מקודשת בהקדש במזיד קדש מפני שמעל בשוגג לא מעל דברי ר"מ ר' יהודה אומר אם יש לו טובת הנאה שהוא שוה פרוטה מקודשת ואם לאו אינה מקודשת ע"כ דלכאורה דברי ר"י אינם מובנים דמה שייך בהקדש טובת הנאה אבל לפי סברת התוס' רי"ד אפשר דהכוונה לומר דאע"ג דר"י במתני' קתני סתם דבמזיד לא קדש אתא לפרושי דהיינו דוקא בהקדש דלית ליה טובת הנאה שוה פרוטה וכגון בהקדש שהגיע ליד גזבר או אפי' ביד בעלים וכשאינו שוה יותר מפרוטה אבל בהקדש ביד בעלים ושוה ב' פרוטות מקודשת דהא יש למקדש טובת הנאה דשוה פרוטה בגוף הקדש זה שיכול לחללו בפרוטה ויכויה פרוטה וא"כ ממונו הוא ומש"ה מקודשת אלא דל"ע לפי האמור דאפי' בכה"ג מיירי במפרש התקדשי לי לאחר שתחלל אותו בפרוטה דבכה"ג כיון דחלות הקודשין הוא אחר החלול תסגי אבל זה דוחק בדברי ר"י דסתמא משמע אפי' במקדש סתמא דמעכשיו משמע ואפי' כפי דברי התוס' רי"ד אינה מקודשת בכה"ג והאפשר לומר כפי' התוספתא דסברת ר"י לא קאי אהקדש אלא אברייתא דקתני המקדש בקדשי קדשים ובקדשים קלים אינה מקודשת דבענין הקדש ב"ה כבר פליג ר"י אסברת ר"מ במתני' והכא בתוספתא בא להוסיף דפליג ר"י נמי ברישא דהמקדש בקדשי מזבח והענין הוא ע"פ מאי דתנן בערכין (דף כח ע"ב) מחרים אדם את קדשיו בין קדשי קדשים בין קדשים קלים וכו'

תורה אור

ר' פ· **מתני'** *אחת בכרה ואחת שלא בכרה וילדו שני זכרים נותן טלה אחד לכהן זכר ונקבה מפריש טלה אחד והוא לעצמו שנאמר °ופטר חמור תפדה בשה מן הכבשים ומן העזים זכר ונקבה גדול וקטן תמים ובעל מום ופודה בו פעמים

שמות יג

ואם נדבה נותן את טובתה שור זה עולה אומדים כמה אדם רוצה ליתן בשור זה להעלותו עולה אף על פי שאינו רשאי ע"כ וכתב הרב ב"י משם הרנמ"ה דאחר שפי' כפירוש רש"י והתוס' בהא דנותן את טובתו כתב פי' אחר וז"ל אומדין כמה אדם כהן אחר שאינו משמרתו זה העובד באותו זמן רוצה ליתן לבעלים בשור זה שימתין לו שיתננו לו להעלותו עולה בזמן משמרתו כדי שיהיה בעורו שאינו רשאי זה הכהן להעלותו אלא בזמן משמרתו וכמה שאותו כהן רוצה ליתן כך הוא יתן לב"ה עכ"ל וכיוצא לזה פי' רש"י נמי בתמורה (דף לב ע"א) גבי מקדישין אותו הקדש עלוי יעו"ש דנמצא כפי פי' זה דל"נ דבקדשי מזבח יש טובת הנאה לבעלים כמו שיש טובת הנאה למתנות כהונה ולמאן דאמר טובת הנאה ממון אמרינן בפרק הא"מ [דף נח'] דישראל המקדש בתרומות ומעשרות מקודשת אי אמרינן דטובת הנאה ממון וע"ז הוא דפליג ר"י הכא דת"ק קאמר דהמקדש בקדשי מזבח א"נ דמשמע דבכל גווני אינה מקודשת דבין לאחר שחיטה שקדש הכהן בחלקו או הישראל בחלקו א"נ כיון דמשולחן גבוה קא זכו ובין מחיים קודם שחיטה אם קדש בעל הקרבן בו אינה מקודשת ועל פי זה פליג ר"י לומר דלאו בכל גווני א"נ דאם יש לו טובת הנאה בו כגון מחיים דהבעלים יש להם טובת הנאה ליתן להקריב לכל כהן שירצה מקודשת דס"ל לר"י דטובת הנאה ממון ואם לאו שהוא באופן שאין לו טובת הנאה כגון אחר שחיטה דמשולחן גבוה קא זכו ולית להו שום טובת הנאה א"נ (דטובת הנאה אינה ממון ור"י ס"ל דטובת הנאה ממון) אלא דקשה לזה דכנה ערכו בגמרא בפרק הא"מ (דף נח: ובנדרים דף פה ע"א) דלא לאוקמי הא דטובת הנאה אי הויא ממון או לא כתנאי ואיך לא הזכירו בשום מקום דהוי פלוגתא דר"מ ור"י דפליגי בזה ועיין במ"ש התוספות בתמורה (דף לב ע"א) דהקשו על רש"י בהא דהקדש עלוי דלא שייך לומר בקדשי מזבח טובת הנאה דליתנו לכל כהן שירצה להקריבו יע"ש ולסברא זו לא שייך פי' זה בתוספתא הנזכר ועיין במדרש שמואל בדין טובת הנאה ובספר כאות יעקב ודו"ק: **מתני'** אחת בכרה ואחת שלא בכרה וכו' ופודה בו פעמים הרבה וכו' בהא דתנן ופודה בו פעמים הרבה פירש"י ז"ל וז"ל שאם חזר כהן ונתנו לו לישראל ויש לו פטרי חמורים אחרים יכול לפדותן בו עכ"ל נראה מדברי רש"י דאינו חוזר ופודה בו אלא א"כ נתנו לכהן וחזר ולקחו אבל אם יש ספיקות הרבה דצריך להפריש טלה והוא לעצמו אינו יכול לפדות בטלה אחד כמה ספיקות וכן נראה בפי' דברי רש"י במתניתין גבי שתי חמורות שלא בכרו וכו' או ב' זכרים וב' נקבות אין לכהן כלום שכתב וז"ל אין לכהן כלום אלא מפריש עליהם ב' טלאים לאפקועי איסוריהן והן לעצמו הרי דלב' זכרים שביניהם ספקות הצריך רש"י ב' טלאים ולא סגי בשיפדה בטלה א' ב' ספיקות והטעם דאף דלענין ממון אמרינן דמפריש טלה לעצמו מטעם דהמע"ה מ"מ לענין איסור שבא להפקיע איסור של הספק הב' בטלה שהפקיע איסור הראשון איך אפשר כיון דיש לד לומר שהראשון שפדה הוי בכור ודאי וא"כ השה ממון כהן הוא ואין פודין ב' ודאים בטלה א' אבל ר"ת ז"ל ס"ל דמתניתין דפודה בו פעמים הרבה אספיקות קאי ובספק זה שלא יצא מידו הולכך למתני' שחוזר ופודה בו ספק אחר פעמים הרבה וכמ"ש התוס' בשם ר"ת ברים פרקין (דף ד ע"ב) ד"ה ופודה בו וכו' וכתבו בסוף דבריהם שם וז"ל אבל בודאי לא אפשר למימר פודה וחוזר ופודה כל זמן שהוא ביד ישראל ולא כתן דהא תנן לקמן בפירקין ב' חמורות שלא בכרו וילדו ב' זכרים נותן ב' טלאים לכהן עכ"ל וצ"ל דמסיפא תיתי לומר דבודאין פודה וחוזר ופודה כל זמן שהוא ביד ישראל דהולרכו להביא ראיה ממתניתין הא מלתא דפשיטא הוא דאין פודין ב' פטרי חמורים בשה א' ונראה דכוונתם לשלול דאי אפשר למימר דמתניתין דפודה וחוזר ופודה הוא בודאין והוא באופן זה דאחר שפדה הפטר חמור הראשון מעלה אותו בדמים שמם את דמי השה כמה שוה ע"מ ליתן דמי השה לכהן וחוזר ופודה פטר חמור אחר באותו השה עצמו וכיוצא לזה אמרינן בפ' הזרוע (דף קלד ע"ב) לענין מתנות דאם אין שם כהן מעלין אותו בדמים והוכלו מפני הפסד כהן ונותן דמיהם לכהן הבא ראשון כיון דמתנות כהונה אין בהם שום קדושה יע"ש וא"כ בשה דפדיון פטר חמור נמי דאין בו שום קדושה אם אין לישראל כי אם שה אחד ואם יבא לפדות הפ"ח הב' כיון דאין לו שה לפדותו בשוויו ויש לו פסידא לישראל הוה אמינא דשפיר יכול להעלות אותו בדמים ויחזור ויפדה הב' בשה זה עצמו וע"ז הוצרכו להביא ראיה ממתני' דמדהצריך התנא ב' טלאים ש"מ דלא אפשר בטלה א' על דרך הנזכר וה"ט דהתם במתנות כהונה התירו לעשות כן כשאין שם כהן משום הפסד כהן אבל הכא הא בידו ליתנו לכהן ויחזור ויקחנו ממנו:

ואולם אכתי קשה דכיון דפירושא דמתני' דפודה בו הרבה פעמים מיירי בודאין אפילו כל זמן שהוא ביד ישראל ולא נתנו לכהן והוא באופן זה דמעלהו בדמים דמיירי באין שם כהן באופן דאם ימתין עד שיבא הכהן יעבור ל' יום וקי"ל כרב ששת דאמר בסוף פרקין [דף יג'] דמצותו דפדיון פטר חמור לאלתר ואינו עובר עד ל' יום וכמ"ש הרמב"ם פי"ב מהל' בכורים ואפשר דכדי שיעשה המצוה לאלתר כמצותו ושלא יפסיד הישראל לפדותו בשוויו התירו לו להעלותו בדמים לחזור ולפדות פטר חמור אחר כיון דאין בזה שום פסידא לכהן דמה לי שה עצמו ומה לי דמיו ולעיקר מחלוקת רש"י ור"ת אי פודה וחוזר ופודה בספיקות לענ"ד מפורש יוצא מהתוספתא דספ"ק דבכורות הנזכר לעיל דקתני גבי ב' חמורות שלא בכרו דאם ילדו ב' זכרים וב' נקבות ואין ידוע אין כאן לכהן כלום אלא מפריש טלה א' ופודה כל אחד ואחד לעצמו עכ"ל הרי מפורש דבילדו ב' זכרים וב' נקבות דב' הזכרים הם ספק בכור דשמא כל אחד ילדה זכר ונקבה וקדם הזכר או אפילו את"ל דהאחת ילדה ב' זכרים והאחת ילדה ב' נקבות מ"מ הא אין ידוע איזה מהזכרים נולד ראשון וא"כ צריך להפקיע איסור בכורה משניהם ועם כל זה קתני דמפריש טלה ובאותו טלה לבד פודה כל אחד ואחד לעצמו ולא הצריך התנא ב' טלאים כמ"ש רש"י ז"ל והוא תימה איך לא הזכירו התוס' תוספתא זאת כלל: **ועוד** יש להקשות לדעת רש"י דמאיזה טעם ס"ל דאין פודה וחוזר ופודה בספיקות דאי משום דאף דלענין ממון אין מוציאין מידו מ"מ לענין איסורא חיישינן שמא פטר חמור היה הראשון ונמצא פוטר ומפקיע איסור הפטר חמור שני בממון של כהן שהשה שלו הא ליתא דהא אמרינן בפ"ק דב"מ (דף ו ע"ב) דמייתי סייעתא לומר דתקפו כהן מוציאין מידו מהא דהספיקות נכנסין לדיר להתעשר ואי ס"ד תקפו כהן אין מוציאין מידו אמאי נכנסין לדיר להתעשר נמצא זה פוטר ממונו בממונו של כהן דמפורש יוצא דאי תקפו כהן אין מוציאין מידו דמהניא ליה תפיסה הא אית ליה דררא דממונא לכהן ומש"ה איכא למיחש שמא יפטור ממונו בממונו של כהן אבל אי לא מהניא ליה תפיסה ומוציאין מידו לא חשיב אלא ממונו של ישראל לגמרי ולא שייך למיחש שמא יפטור בממונו של כהן וא"כ הכא בפודה ספק פטר חמור בשה דלכ"ע אפי' לדעת הרמב"ם בפ"ב ובפ' א' דבכורות דס"ל דספק בכור אם תקפו כהן אין מוציאין מידו לענין בכור בהמה טהורה ואפשר דהכי סבירא ליה נמי בבכור בהמה טמאה דאם תפס הפטר חמור עצמו ופדאו בשה דאין מוציאין אותו מידו מיהו היינו דוקא בתפס הבכור עצמו אבל אם פדה הישראל ספק פטר חמור בשה ותפס הכהן השה פשיטא דמוציאין מידו אפי' לדעת הרמב"ם וכמו שמתבאר מדברי הרשב"א בתשובה ח"א סי' ש"א דכשתפס השה כיון דמעיקרא הא איתחזק השה ביד בעלים ובחזקת בעלים הוא וכשנפל ספק אי יצא מרשותו על ידי פדיון הפטר חמור או לא אמרינן אוקי ממונא בחזקת מאריה קמא משא"כ כשתפס הבכור עצמו דכיון דקדושה הבאה מאליה היא משעה שנולד לא איתחזק ביה ישראל יותר מכהן ולא כהן יותר מישראל דאע"ג דאיתחזק ישראל באם הולד בולד מיהא לא איתחזק יעו"ש וא"כ כיון דלכ"ע אי תפס הכהן שה דפדיון ספק פטר חמור מוציאין מידו א"כ לית ליה לכהן דררא דממונא ולא שייך למיחש שמא פוטר ומפקיע איסור בממון כהן דכיון דלא מהני ליה תפיסה הרי כממון גמור שלו הוא לכל דבר וא"כ אמאי אינו יכול לחזור ולפדות בו ספק פטר חמור אחר ואפי' לפי התירוץ אשר תירץ מרן הכ"מ בפ"ב מהל' בכורות ובב"י י"ד סי' שט"ו לדעת הר"ם דלפי תירוצו יוצא דאפשר דלדעת הר"ם אפילו תפס השה אין מוציאין מידו מ"מ עיקר תירוצו הוא באומרו דס"ל להר"ם דסייעתא דר"ח לאו סייעתא היא דכיון דבהמות ישראל הוא והמוציא מחבירו עליו הראיה אע"ג דאם תקפו כהן אין מוציאין מידו לא נפיק מידי ממונו של ישראל ושפיר יכול לפטור עצמו בו יעו"ש א"כ ה"ה הכא דאפי' אם יסבור רש"י כסברת הר"ם אמאי לא יכול לחזור ולפדות דכיון דעכ"פ כל עוד שלא תקפו כהן ממון ישראל הוא דהמע"ה: **עוד** יש לדקדק על סברת רש"י דמאי דחק עצמו לפרש מתני' דפודה בו פעמים הרבה כשחזר וקנאו מהכהן או נתנו לו דכגון דא מלתא דפשיטא הוא ולא איצטריך תנא לאשמועינן הא ולמה לא פירש כדבר שאינו כ"כ פשוט יכגון בכהן שירש מבית אבי אמו ישראל פטרי חמורים דשורת הדין דצריך שיפרים הכהן עלה להפקיע איסוריה כיון דחל קדושת בכור ביד הישראל וכן אם ירש ישראל הפטרי חמורים האלו מאבי אמו כהן ממה שירש מאבי אמו ישראל וכמו שמפורש בשמעתין דבכה"ג אשמועינן מתני' דבטלה אחד יכול לפדות את כולם בזה אחר זה כיון שמן הדין הם שלו אע"פ שהם ודאין דבכל פעם ופעם חשוב כאילו נתנו לכהן וחזר ולקחו שכתבו התוס' בשמעתין ד"ה שהיו לו דאפי' רש"י מודה בזה יעו"ש: **וראיתי** להרב המפורסם כ"י בר"פ ד"ד שהביא משם תוס' חילוניות וז"ל לפי' הקונטרס קשה דמאי חידוש הוא כיון שחזר וקנאו ושמא קמ"ל דאינו נתפס בקדושת פטר חמור ויכול לחזור לפדות בו ועוד פי' ר"ת דמיירי הכא בספק פטרי חמורים וכו' והוי דומיא דשה א' של בן לוי פוטר כמה פטרי חמורים של ישראל דמיירי שלא זז מתחת ידו עכ"ל וי"ל דהא דפדיון פטר חמור אינו נתפס בקדושת פטר המור הא שמעינן ליה מסיפא דמתני' דהכא דקתני ואם מת נהנין בו וקאי על פדיון פטר המור שאם אחר שהפרישו מת השה נהנה בו הכהן כאילו הגיע לידו כדאמרינן בגמרא [דף יא:] ואם איתא דנתפס בקדושה איך נהנה בו הא ע"כ אם נתפס בקדושה אסור בהנאה כמו הפטר חמור ואיך נהנה בו וא"כ למה איצטריך נמי הא דפודה וחוזר ופודה לדעת רש"י וי"ל דהאי הוה ס"ד דנתפס בקדושת פטר חמור לאו הייט לומר שיהיה דינו כפטר חמור ממש דא"כ מה הנאה יגיע לו לכהן בנתינת השה והוא אחד ממתנות כהונה ועוד מאי דקתני דספק בכור מפריש עלה והוא לעצמו דמה תועלת יש לו במה שיהיה לעצמו אלא הענין הוא דהוה אמינא דנתפס בקדושה ויהיה דין השה כדין בכור בהמה דאפילו עלד בעל מום חל קדושת בכור עליו ליתנו לכהן וליאסר בגיזה ועבודה ואם נולד תם להקריב אימוריו למזבח כמו כן בשה דפודין פטר חמור דאף דפודין בתם ובבעל מום דינו כדין הבכור לאסור בגיזה ועבודה אפילו בעל מום ואם הוא תם להקריבו למזבח וא"כ לפי זה יש לו הנאה לכהן כבכור וגם אם מפריש עלה בספק יש לו תועלת במה שיפרים בבעל מום דאוכל אותו במומו ואם יפרים תם אם יפול מום בו יאכל במומו באופן דהוה אמינא דכל דין קדושת בכור

פעמים הרבה ונכנס לדיר להתעשר ואם מת נהנין בו: גמ' *תנו רבנן כיצד אמרו נכנס לדיר להתעשר אי אתה יכול לומר בבא לידי כהן שהרי שנינו הלקוח ושניתן לו במתנה פטור ממעשר בהמה אלא בישראל שהיו לו עשרה ספקי פטרי חמורים שמפריש עליהם עשרה שיין ומעשרן והן שלו: *ואם מת נהנה בו דמיית היכא אילימא דמית ביד כהן ונהנה בו כהן פשיטא ממונא דידיה הוא אלא דמית ביד בעלים ונהנה בו כהן מהו דתימא כמה דלא מטא לידיה לא זכה ביה

ושם לכהן בגוף הפ"ח בהיות בכור ודאי ועכשיו שהוא ספק שיעור שיווי השה אין זה מוחזק יותר מזה יאם תפס הכהן גוף הבכור ישראל הבא להוציא ממנו אפי' זכות דשיעור השה מוציא מקרי וצריך לומר שאין זכות לכהן בשיעור ה' סלעים בבכור אדם אלא חיוב הוא שמחייבת תורה לבעלים שיפדנו בשה והנכסים משועבדים לפדיון הפ"ח אבל בגופו אין שום

מכמה מקומות יעו"ש באורך והנה כי כן י"ל כי כאשר עשה הרא"ש בהלכות הרי"ף כמו כן אפשר דעשה להלכות הרמב"ן דהלכות נדרים והלכות בכורות אשר חבבן לתשלום ס' הרי"ף דלפעמים מביא דברי הרמב"ן בהלכות ואפשר דאיהו לא ס"ל כוותיה כיון דגילה דעתו במקום אחר בהפך וא"כ כיון דחזינן דבחולין פסיק כהלכתא כר"א שמעינן דכך הוא דעתו ומ"ש בבכורות הם דברי הרמב"ן ולע"ד יש להביא ראיה לזה דאף בהלכות הרמב"ן עשה כן הרא"ש כהלכות הרי"ף

ביה [ט] קמ"ל דמעידנא דאפרשיה ברשותיה דכהן קאי: **מתני'** *אין פודין לא בעגל ולא בחיה ולא בשחוטה ולא בטריפה ולא בכלאים ולא בכוי ורבי אליעזר מתיר בכלאים מפני שהוא שה ואוסר בכוי מפני שהוא ספק נתנו לכהן אין הכהן רשאי לקיימו עד שיפריש שה תחתיו: **גמ'** *[י] איבעיא להו מהו לפדות בבן פקועה מר זוטרא אמר אין פודין ורב אשי אמר פודין אשכחן לרבינו חננאל ז"ל דכתב בפרק בהמה המקשה מסתברא כמר זוטרא דשמעתין כוותיה רהטא [יא] ופרה שילדה כמין עז אין פודין הא רחל שילדה מין עז דהיינו נדמה *בעיא ולא אפשיטא הילכך אין פודין בו ואם פדה בו ומת פטר חמור קודם שיתנו לכהן יהנה ישראל באותו טלה ופטר חמור יקבר ואם אחר שנתני

שנתנו ליד כהן מת פטר חמור יקבר והטלה של כהן [יב] דלא אמרינן *תקפו כהן מוציאין אותו מידו אלא כשתקפו אבל נתנוהו לו בעלים הדר הוו להו כהן בעלים והוו להו בעלים המוציא מחבירו עליו הראיה כי ההיא דתנן בפרק יש בכור לנחלה *רבי עקיבא אומר אם נתן לא יטול ואם לא נתן לא יתן והכי נמי סבירא ליה בכל ספקא דממונא דבכה"ג וגמרינן לה מההיא דאמרינן *כור בשלשים סאה בסלע אני מוכר לך ראשון ראשון קנה מאי טעמא מספקא לן אי תפסינן לשון ראשון או לשון אחרון ומשום דתפיס קני כדמפרש בגמרא בדוכתה · וגרסינן נמי במציעא בפרק האומנין *השוכר את הספינה וטבעה לה בחצי הדרך רבי נתן אומר אם נתן לא יטול ואם לא נתן לא יתן משום דספיקא הוא ולא מפקינן ממונא ממאן דתפיס הואיל ותפס ברשות אבל תקיפה לא מהניא ולא מידי בכהאי גוונא והדין הוא סברא דילן וסברא מעליא היא וכן הלכתא : [יג] נתנו לכהן וכו' *תנינא להא דת"ר ישראל שהיה לו פטר חמור בתוך ביתו וא"ל כהן תנהו לי ואני אפדנו ה"ז לא יתננו לו אלא אם כן פדאו בפניו אמר רב נחמן אמר רבה בר אבוה זאת אומרת נחשדו כהנים על פטרי חמורים פשיטא מהו דתימא ה"מ היכא דמוחזק לן דמקרי ועביד אבל

כיון דאיכא התירא ואיסורא לא שביק איניש התירא ואכיל איסורא ומתבאר התם בסוגיא דאפילו באיסורא דרבנן אמרינן הכי וכ"ש באיסורא דאורייתא דלא שביק התירא ואכיל איסורא וקי"ל כרבא וכיוצא לזה אמרינן בפ"ב (דף לט ע"ב) יעו"ש וא"כ הכא אמאי חמדינן ליה לכהן דשביק התירא ואכיל איסורא הפך החזקה אבל הפירוש ח"ל דמדה זו בתורה דלא שביק אינש התירא ואכל איסורא ובשלמא בדהוחזק בכך דאתנמי דעבד עבודה בפ"ח קודם פדיון א"ש כיון דהא אתרע חזקתיה דחזינן ליה דשבק התירא ועבד איסור אבל לנ"ל דקמ"ל דחשודים הם אפילו בסתמא דמורה בה התירא הדבר קשה דלמה יהיו חשודים ע"כ מסתמא כיון דאית לן חזקה אינמתא דלא שבק התירא ועביד איסורא ויש ליישב קצת דאפילו לסברת ר"ע לא אמרו חז"ל דכהנים נחשדו על פ"ח אם לא שראו חז"ל נקצת כהנים דעבדו עבודה בפטר חמור קודם פדיון וכיון דראו כך בפועל אמרו ליתן בלא פדיון לכל כהן אפילו שאותו כהן שבא ליתן לו לא הוחזק בכך מ"מ כיון דראינו דקצת כהנים נחשדו בכך א"כ כל הכהנים הם בכלל חשדא זאת דכיון דאיתרע חזקתייהו ממקצתם דשבקי התירא ועבדי איסורא בלי שום תועלת ודרלא דממונא חשדינן לכולהו: מתני' המפריש פדיון פטר חמור ומת רבי אליעזר אומר חייב באחריותו כחמש וכו' תמיה לי למה ליה למיתני פלוגתייהו דר"א ורבנן במת הפדיון ובמת הפ"ח הא בחדא סגי דאי תני במת הפדיון דחייבים באחריות כה' סלעים של בן מינה נשמע דלא חל הפדיון משעת הפרשה עד שיגיע ליד כהן וא"כ פשיטא דאם מת הפ"ח נמי קודם

פדיה הקשתיו הוא למעט כל דבר אפילו ענין דיני הפדיה עצמו ולא בא ללמד ההיקש כי אם שאופן פדיון בכור אדם הוא באופן פדיון בכור בהמה טמאה דמשעה שהפרים הפדיון חל הפדיון ופקע זכות הכהן מגוף הפטר חמור ונכנס השה במקומו ונעשה ממון כהן כך בכור אדם משעה שהפרים פדיון הבן נעשה ממון כהן דס"ל לרבנן דפשט הכתוב דמשמע לפדייה ולא לדבר אחר מורה דמההיקש אין ללמוד אלא דשייך פדיון בזה כמו זה אלא דכיון דעיקר הפדיון כבר כתב בפי' בפניהם ע"כ נ"ל דבא למדע ההיקש אופן פדיון דבכור אדם מה שאינו מפורש מגופיה דהא אופן פדיון בכור אדם סתמו הוא דלא חשיב פדיה אלא בשיתן ליד כהן אבל בהפרשה לא חשיב פדיה וחדית לן היקשא אופן פדיה אחרת דאפילו בעודו ביד אבי הבן חשיב פדיון וכ"מ דתיכף משעת הפרשה נעשה ממון כהן דלמוד זה כיון שהוא קרוב לפשט הכתוב דלעיקר פדיה הקישם ולא לדבר אחר דרבי' ליה מהיקשא אבל שאר דיני פדיון לא ילפינן מהיקש זה וכיון דילפינן

אבל בסתמא לא קמ"ל דמורי ביה התירא: **מתני'** *המפריש פדיון פטר חמור ומת רבי אליעזר אומר חייב באחריותו כחמש סלעים של בן וחכמים אומרים אין חייבין באחריותו כפדיון מעשר שני העיד רבי יהושע ורבי צדוק על פדיון פטר חמור שמת שאין כאן לכהן כלום מ"ת פטר חמור ר"א אומר יקבר ומותר בהנאתו של טלה וחכמים אומרים אינו צריך להקבר והטלה לכהן: **גמ'** [יד] *תנן התם הערכין בשעתן ופדיון הבן אחר שלשים יום ופדיון

גאחריותו דנפקא לן בגמ' [דף יב:] תפדה ריבה לא הבנתי דבריהם דמה שאמרו בגמ' תפדה ריבה לעיל [שם.] גבי מתני' דאין פודין לא בעגל וכו' הוא לרבות דפודין בשה בין תמים ובין בעל מום וכיוצא מהנך דאמרי' התם ואין כאן מזה וכפ' יש בכור (דף נא.) אמרי' במתני' דילפינן לה מקרא דיהיה לך ופדה תפדה ופרש"י ז"ל כשיהיה לך הפדיון אז יהיה פדוי עכ"ל ונראה דכוונת התוס' הוא כמ"ש הרא"בד בפי' המשניות ברפ"ז דמס' עדיות שכתב שם וז"ל עיקרה בבכורות והתם מפרש טעמא דר"א דכתיב אך פדה תפדה וכו' ובפדיון הבן כתיב פדה תפדה אפי' כמה פעמים ורבנן סברי אך חלק כלומר חלק בכור אדם לבכור בהמה טמאה עכ"ל דמוכח מדבריו דמאי דילפינן דפדיון הבן חייב באחריותו הוא מדכתיב פדה תפדה דרשי' אפי' כמה פעמים כדדרשי' בעלמא [חולין דף קמא.] כיוצא לזה שלח תשלח אפי' מאה פעמים וכיוצא וה"נ דרשי' הכא דאפי' אם נאבד כמה פעמים קודם שיבא ליד הכהן חייב באחריותם והשתא דכוונת התוס' הוא לזה ומ"ש תפדה תפדה ריבה ט"ס ול"ל פדה תפדה ריבה דמכפל המלות דרשינן אפי' מאה פעמים : ואולם אכתי קשה בין להרא"בד ובין להתוס' דמפשטא דמתני' דפרק יש בכור אינו נראה כן שהרי הביא התנא דמתני' ריהא דקרא דיהיה לך אך פדה תפדה ולפי סברת הרא"בד למה הביא התנא קרא דיהיה לך כיון דעיקר הדרשה הוא מכפל המלות דפדה תפדה דמטעם זה פירש"י יהיה לך כשיהיה לך הפדיון אז יהיה פדוי ולפי מה שכתבנו לעיל דס"ל להר"ס ור"ע דבפדיון הבן נמי משהפרישו נעשה ממון כהן כדין פדיון פטר חמור יש ליישב קצת דברי הרא"בד דע"כ אי יש קצת סברא לומר כן גם בפדיון הבן הוא מטעם דגם בפדיון הבן נמי י"ל דמשעה שנולד הבן הרי הוא קנוי לכהן וכממון כהן הוא וכשפודהו בה' סלעים כקונה אותו מהכהן דמי ולפיכך כשהפרישם הרי ע"י הפדיון הוציא הבן מחזקת הכהן ונכנס הפדיון במקום הבן ונעשה ממון כהן וזה שאנו אומרים דבכור אדם נמי משעה שנולד הבן הוא קנוי [illegible]

באחריות וא"כ י"ל דלעולם דעיקר הדרשה הוא מכפל המלות דפדה תפדה ומה שהביא התנא ריהא דיהיה לך הוא לומר דבא הכתוב ללמדנו דאף דגוף הבכור משעה שנולד הוא ממון כהן כדכתיב יהיה לך וא"כ היה אפשר לומר דכל שהפרים הפדיון אינו חייב באחריותו כתב רחמנא פדה תפדה בכפל המלות לחייבו באחריות מיהא ואין לתמוה על דברי הרא"בד שכתב דר"ע דרבנן דפליגי משום דס"ל אך חלק דממעט דלרבנן נמי תקשי בכור בהמה טמאה לבכור אדם אלא לדבר זה בלבד לומר דאינו חייב באחריותו הוא דפליגי ור' אליעזר מטעם דאך חלק וא"כ יקשה דאיך קאמר רבא במעתין דלרבנן פודין פטר חמור לאלתר כיון דלא מקשי הא מעוטא דאך חלק לא ממעט אלא דבר אחד לפוטרו מאחריות אבל לפדותו עד ל' יום אמאי לא ילפינן מההיקש די"ל דדברי הרא"בד אמורים לענין הלכה דקי"ל כר"ש דכתבנו לעיל דלרב ששת לכ"ע לא ילפי' מההיקש זה לענין זמן הפדיון מכיון דכתיב תפדה דמשמע מיד כנזכר לעיל : **והנה** יש לעמוד במעתין בעיקר דין זה אי בעינן ל' יום בפדיון פטר חמור או לא ממה שמתבאר מדברי רש"י גבי מתני' דפ' יש בכור [דף מט.] דקתני מת הבן בתוך ל' יום אע"פ שנתן לכהן יחזיר שכתב וז"ל יחזיר דנפל היה ולא מחייב פדיון עד לאחר ל' יום עכ"ל וכתבו התוס' שם בד"ה מת בנו וכו' וז"ל פי' הקונטרס משום דנפל הוא ונהגס פי' כן דאפי' קי"ל דכלו לו חדשיו בבן חדש תלה רחמנא עכ"ל וכ"כ עוד רש"י שם בפ' יש בכור (דף מח ע"ב) גבי ב' נשים שלא בכרו מת אחד מהם בתוך ל' יום וכו' וז"ל הואיל ומת בתוך ל' יום איגלאי מלתא דנפל הוא ושלא כדין שקל עכ"ל וכן כתב ר"י ז"ל בנתיב א' ח"ג דהטעם הוא משום דהוי נפל יעו"ש והאמת שהוא דבר תימה ואולם נראה דדברי רש"י יש להם שורש גדול מההיא דאמרי' בפ"ע דשבת (דף קלה ע"ב) תניא רשב"ג אומר כל ששהה ל' יום באדם אינו נפל שנאמר ופדויו מבן חדש תפדה ח' ימים בבהמה אינו נפל שנאמר ומיום השמיני והלאה ירצה ע"כ הרי דס"ל לרשב"ג דטעמיה דקרא הוא כדי שיצא מכלל נפל וא"כ כל שידענו שכלו לו חדשיו הרי יצא מכלל נפל ופודין אותו אפי' בתוך ל' יום אמנם נראה דהא לא אפשר דא"כ גבי בהמה נמי כל שידענו שכלו לו חדשיו יהא מותר להקריבו אפי' קודם ח' והא ליתא דבהדיא מבואר בפ"ק דר"ה [דף ו.] דאפי' דקי"ל דכלו לו חדשיו אינו מותר בהקרבה וכבר עמדו התוס' בזה בפ"ג דמנחות (דף לז ע"א) ד"ה שומע אני וכו' ובפ"ק דב"ק (דף יא ע"ב) בד"ה בכור שנטרף וכו' יעו"ש ועכצ"ל ליישב סברת רש"י ור"י ז"ל דודאי אזלי ומודו הם ז"ל דבין לענין פדיון ובין לענין קרבן אפי' דידעינן דכלו לו חדשיו גזרת הכתוב דלא מהני בתוך ל' יום ובתוך ח' ימים אבל ס"ל דכיון דהזינו דרשב"ג יליף דל' יום באדם וח' בבהמה אינו נפל מקרא דופדויו מבן חדש תפדה ומקרא דיום הח' וגו' ע"כ צ"ל דודאי טעמיה דקרא משום ספק נפל נגע בה דאל"כ היכי יליף רשב"ג מהני קראי דשאני התם דגזרת הכתוב הוא ואינו מטעמא דספק נפל דהא אפי' בדקים לן דכלו חדשיו דינא הכי אלא ע"כ צ"ל דלרשב"ג טעמיה דקרא משום ספק נפל נגע בה אלא שלא רצה הכתוב לסמוך גבי פדיון וקרבן אידיעת כלו לו חדשיו כיון דידיעה זאת מלתא דלא שכיח כ"כ הוא דכבר כתב רש"י בשבת (דף קלו ע"א) דקי"ל שכלו לו חדשיו הוא ע"י שעברו ט' חדשים באדם משעה ששמש עד שילדתו ולא שמשה כל ימי עיבורה יעו"ש וכיון שזה שלא ישמש כל ימי עיבורה לא שכיח כ"כ לא רצה הכתוב שנסמוך על זה וסתם לנו את הדרך וגזר ואמר דבשום אופן כל שלא עברו ל' באדם וח' בבהמה לא יצא מכלל נפל אף באיתרמי דידעינן דכלו לו חדשיו אבל לעולם דמאי דגזר הכתוב מבן חדש ומבן ח' עיקר הטעם הוא כדי שיצא מכלל נפל הוא ולא בא לגזור הכתוב כי אם שלא נסמך על בירור וידיעה אחרת אלא על הימים דמסתמא ל' באדם וח' בבהמה אינו נפל ונראה דאפילו להתוס' ושאר האחרונים שחלקו על רש"י ע"כ צריכין לומר הכי דאל"כ מהיכא יליף רשב"ג הכי מהני קראי כיון דגזרת הכתוב הוא וכיוצא לזה ראיתי להרב משנה למלך בפ"ג מהל' איסורי מזבח הלכה ח' דנראה מדבריו שם דלכ"ע ייושב הא דרשב"ג דהיכי יליף הכי מהני קראי ע"ד האמור דלעולם מאי דגזר הכתוב כן משום ספק נפל נגעו בה ולא בא לגזור הכתוב אלא שלא נסמוך אלא על הימים יעו"ש והנה כי כן י"ל דלסברת רבא במעתין דברייתא דקתני דפדיון פטר חמור עד ל' יום היא אליבא דר"א דמקיש בכור בהמה טמאה לבכור אדם וכן לסברת רב נחמן דס"ל דלמצוה לכתחלה בעינן ל' יום ואפי' לרבנן דע"כ מטעם ההיקש הוא כאמור לעיל דהא כיון דעיקר פדיון הבן מבן חודש משום ספק נפל נגעו בה א"כ אפי' למאן דמקיש בכור בהמה טמאה לבכור אדם מנ"ל ללמוד מההיקש דבעינן ל' יום בפטר חמור הא י"ל דעיקר ההיקש לא בא ללמדנו אלא דפטר חמור נמי אין פודין אותו כי אם עד שיתברר לן דאינו נפל ומגזרת הכתוב דהקישו לבכור אדם שלא נסמוך על בירור וידיעה אחרת כי אם על הימים דאפילו אם נודע לנו שכלו לו חדשיו לא נסמוך על זה אבל לעולם דהאי בדיניה דבכור אדם אינו מתברר שאינו נפל כי אם עד ל' יום ובכור בהמה טמאה מתברר שאינו נפל לאחר שעברו עליו ח' ימים כדין בהמה טהורה דיליף רשב"ג מקרא דמיום השמיני והלאה ירצה דמח' ימים והלאה יצא מכלל נפל וה"ה בבהמה טמאה דמנין לנו לחלק בין בהמה טהורה לבהמה טמאה ואם נאמר דיש חילוק בין בהמה טהורה לטמאה דטמאה הוא כדין אדם דאינו יוצא מדין נפל עד ל' יום כמו שיש חילוק ביניהם בענין עיבורם דבהמה גסה טהורה יולדת לט' חדשים ובהמה טמאה יולדת לי"ב חדש כדאמרינן לעיל בפרקין (דף ח ע"ב) יעו"ש מ"מ אכתי קשה דלרבא אמאי לא משני דשני הברייתות כולהו אתו כרבנן דלא מקשו והברייתא דקתני עד ל' יום מיירי בדלא קים לן דכלו לו חדשיו וספק נפל הוא ומש"ה אין פודין אותו עד שיצא מכלל נפל דהיינו שיעברו ל' יום דאי הוי נפל חשוב כמת כדאמרי' בשבת (דף קלו ע"א) דמסקינן התם דנפל דינו כמת ממש יעו"ש וכיון דפטר חמור שמת אין לו פדיון כמו כן נפל ואף דאם פדאו בתוך ל' יום ועברו עליו ל' יום דאיגלאי מלתא למפרע דלא היה נפל פדיונו פדוי מ"מ תנא דברייתא אתא לאשמעינן דפדיון פטר חמור בעינן שיצא מכלל נפל כי היכי דלא נטעי לומר דבר פדיון הוא אפי' שלא חי ל' יום דאין הדבר כן וברייתא דקתני דפדיונו לאלתר הוא בפטר חמור דקים לן שכלו לו חדשיו דבכה"ג תיכף ללידתו ראוי לפדיון כיון דלא מקשינן פטר חמור לבכור אדם :

שוב ראיתי להרשב"א בחי' בפ"ק דב"ק [דף יא:] גבי הא דבכור שנטרף בתוך ל' יום וכו' שהביא דברי רש"י והקשה עליו בכל מה שכתבו התוס' שם וכתב עוד וז"ל וא"ת א"כ היכי נפקא לן בשבת מהאי קרא דופדויו מבן חדש תפדה דכל ששהה ל' יום אינו נפל י"ל דודאי אי נפל הוא לא הוה מחייבת תורה לפדותו ומ"מ אפי' קי"ל ביה דאינו נפל אינו בר פדיה דגזרת הכתוב הוא עכ"ל מתבאר מדבריו דלא ס"ל כמ"ש הרב מש"ל כנז"ל דלרשב"ג קרא משום ספק נפל נגע בה אלא לעולם גזרת הכתוב הוא לגמרי וליכא שום טעמא דספק נפל אלא דלרשב"ג מייתי מהאי קרא דכל ששהה ל' יום אינו נפל דודאי אי נפל הוה לא היה מחייבת תורה לפדותו כיון דחשיב כמת וא"כ כפי דברי הרשב"א כל הראשונים שחלקו על רש"י מסתמא הכי ס"ל נמי כסברת רשב"ג ולדידהו לק"מ מהא דמעתין אפי' אם נאמר דבהמה טמאה דינה כבהמה טהורה דמח' ימים ואילך יצאה מכלל נפל כיון דלדידהו קרא דופדויו מבן חודש גזרת הכתוב הוא ולא משום ספק נפל ושפיר י"ל דה"ה בפטר חמור לר"א דמקיש פטר חמור לבכור אדם ואולם לסברת רש"י ור"י קשה ואף לסברת התוס' והרשב"א החולקים על רש"י אכתי קשה ממעתין דממעתין נראה דלכ"ע אי לא מקשינן פטר חמור לבכור אדם לענין זה פדיון פטר חמור לאלתר כדקתני בברייתא ראשונה דפטר חמור פדיונו לאלתר וכן בברייתא שהביא הש"ס לעיל [דף י:] דקתני תפדה תפדה מיד דמכלל דתפדה תפדה יליף דפטר חמור פודין אותו מיד בשעה שנולד והדבר קשה דכיון דנפל חשוב כמת ואינו בר פדיון דמהאי טעמא יליף רשב"ג מקרא דופדויו מבן חדש דודאי אינו נפל דאי הוי נפל לא הוה מחייבה תורה לפדותו כמ"ש הרשב"א וא"כ ה"ה בפטר חמור דאי הוי נפל לאו בר פדיון הוא וא"כ היכי קתני דפודין אותו מיד הא ספק נפל הוא עד שיעברו ח' ימים ויצא מכלל נפל דאין לומר דקרא דתפדה תפדה מיד מיירי בדקים לן שכלו לו חדשיו דא"כ מה מייתי רשב"ג מקרא דופדויו מבן חדש וע"כ צ"ל דאי אפשר לאוקמא אוקימתא דקרא דמיירי באופן זה ולא מיירי בדלא קים לן שכלו לו חדשיו וא"כ ה"ה בקרא דתפדה אין לומר דמיירי בהכי דקרא בכל גוונא מיירי ועוד דאם איתא דלא מיירי אלא בדקים לן שכלו לו חדשיו איך לא נתבאר דבר זה בפוסקים לחלק בהכי ולומר דבלא קי"ל שכלו לו חדשיו אין פודין עד ח' ימים ומסתמיות דבריהם נראה

פשוט דאין חילוק כלל וא"כ צריך טעם בדלא קים לן דכלו חדשיו והוי ספק נפל אמאי לא כתתין לפדותו עד ל' ימים דאף דאם פדאו בתוך ל' ימים ואח"כ היה חי עד ל' ימים הוי פדוי למפרע דאיגלאי מלתא למפרע דלא היה נפל בשעת פדיון מ"מ איך קתני סתם תנא דברייתא דפדיונו מיד דמשמע דהוא פדוי מיד אפילו מת אח"כ בתוך ל' ימים ולא איתברר אם היה נפל או לא ומסתמא זוכה הכהן בפדיונו ואמאי כיון דאם היה נפל אינו חייב בפדיון דכמת הוא חשוב א"כ אף את"ל דצריך לפדותו להפקיע איסורו דמשעה שנולד חל עליו איסור הנאה אף דכיון דנולד נפל כנולד מת דמי מ"מ יפרים טלה עליו ויהיה לעצמו כשאר ספק פטר חמור דהמוציא מחבירו עליו הראיה ואיך קתני סתם דנראה דפדיונו לכהן אפילו במת קודם ל'

ד' י"ג ופדיון פטר חמור לאלתר *ואי אשהי ליה אינו עובר עליו : **מתני'** *לא רצה לפדותו עורפו בקופיץ מאחוריו וקוברו מצות פדיה קודמת למצות עריפה שנאמר

ימים כיון דאם הוא נפל חשוב כמת ואינו בר פדיון דומיא דמת ממש קודם פדיון דמהאי טעמא כתב הרשב"א דהיינו מאי דיליף רשב"ג מקרא ופדויו מבן חדש וגו' דאי עפי מל' יום עדיין הוי נפל לא היתה התורה מחייבת לפדות כיון דנפל חשיב כמת הרי משעה שנולד כנולד מת דמי וכל שמת בתוך הל' יום אינו חייב בפדיון : **איברא** דלדברי הרשב"א אנו י"ל דהא התם בשבת עלה דפריך הש"ס אהא דרשב"ג הא לא שהה ספיקא הוי היכי ממהלינן ומשני הש"ס ותדיא לן דנפל חשוב כמת ומ"מ ממהלינן דאפילו נפל הוא כמחתך בבשר הוא וסברא זאת דחדית לן הש"ס דנפל חשוב כמת קס"ד דאביי לומר התם דתנאי היא דאיכא מ"ד דכחי הוא ואם איתא לסברת הרשב"א דמטעמא דקרא לא נגע ולא פגע מטעם נפל אלא דמייתי רשב"ג דע"כ טפי מל' יום אינו ספק נפל דאם איתא דעדיין הוי ספק נפל לא היתה התורה מחייבת לפדות א"כ אמאי לא הכריע הש"ס מתוך דברי רשב"ג עצמו דודאי ס"ל לרשב"ג דנפל חשוב כמת דאי ס"ל דדינו כחי אכתי י"ל דאפילו טפי מל' יום הוי ספק נפל אלא דחייבה התורה לפדות מבן חדש מגזרת הכתוב דכיון דגזרת הכתוב הוא ולא קפיד קרא אם יהיה נפל או לא י"ל דלא קפיד שיהיה בן קיימא אלא כל שהוא [illegible] מתלתין יום אינו עובר וזה דלא כרב ששת דלר"ש מל' יום ואילך עובר וע"כ צ"ל דהם פסקו כתירוצא דרבא דמשני ל"ק הא ר"א והא רבנן וכיון דקי"ל כרבנן דלא מקשינן קי"ל דמצותו לאלתר וס"ל דלרבא אפילו שהה עד אחר ל' יום אינו עובר עליו דכיון דלרבנן לא מקשי לבכור אדם מנין לנו לומר דאם שהה טפי מל' יום עובר דס"ל דשינויא דרבא באנפי נפשיה הוא דאף דאמרינן אלא אמר רבא אין הכוונה דבא לשנויי מאי דאותביה רמי בר חמא לרב ששת מברייתא דמצותו כל ל' יום לומר דלעולם דמצוה להשהותו קתני אלא דברייתא זאת הוא אליבא דר"א דמקיש אבל לרבנן מצותו לאלתר ומ"מ ברייתא דלעיל דאין בפטר חמור פחות מל' יום אפילו כרבנן אתיא כאוקימתא דר"ש דבא לומר שאינו עובר עליו עד ל' יום דהא ליתא דכיון דכבר נחית רבא לומר דדין זה תלוי בפלוגתא דרבנן ור"א מי הכניסו לדחוק נפשיה לשנויי ברייתא קמייתא כרב ששת בהיות דאפשר לומר דברייתא קמייתא נמי דאין בפטר חמור פחות מל' יום אתיא כר"א ואידך ברייתא דלאלתר אתיא כרבנן אלא ע"כ צ"ל דרבא שינויא באנפי נפשיה קאמר ולדידיה לרבנן דקי"ל כוותייהו לכתחלה מצותו לאלתר ואפילו שהה ל' יום או יותר אינו עובר ובתוספות חיצוניות כ"י כתבו וז"ל אלא אמר רבא וכו' וצ"ל דרבא לא ס"ל דרב נחמן דאמר מצוה להשהותו דא"כ לא הו"לך לומר הא ר"א הא רבנן דלר"כ ניחא הך ברייתא דמצוה להשהותו ודאי מליכא לפרושי דשינויא באנפי נפשה קא משני ולא נימא דהא דקתני אין פטר חמור פחות מל' מיירי לומר שאין עובר עליו כרב ששת אלא כר"א ובדיעבד נמי אינו פדוי אם פדאו תוך ל' או למצוה מיהא דמצוה להשהותו דהך דפטר חמור לאלתר כרבנן ובקונטרס פירש לא כר"כ מיתרצא אלא כרב ששת וצ"ע למה לא פירש רש"י דהאי שינויא באנפי נפשה היא עכ"ל מפורש מדבריהם דהתוס' ס"ל דרבא שינויא באנפי נפשה קא משני ולא ס"ל לא כרב נחמן ולא כר"ש כמו שכתבנו שהוא דעת רבינו והרא"ש אבל דעת רש"י לפי התוס' ס"ל דרבא ליישב דברי ר"ש אתא למאי דמותיב ליה רמי בר חמא ונמצא דרבא ס"ל כוותיה ואם שהה יותר מל' יום עובר וזה נראה שהוא דעת מרן הכ"מ בעד הרמב"ם בפי"ב מהל' בכורים שכתב דפסק כר"ש וע"כ צ"ל דמפרש דברי רבא על דרך פירוש רש"י ז"ל והו"ק ועל דברי רב ששת כתבו התוס' חיצוניות וז"ל ר"ש אמר לומר שאינו עובר עליו כלומר ודאי גם למצוה מצוה לאלתר כדקתני ברייתא קמייתא והא דקתני אין בפטר חמור פחות מל' לענין דאינו עובר אם מאחר לפדותו עד ל' אבל מכאן ואילך עובר עליו אם אין פודהו או עורפו וצ"ע קצת כיון דמצוה לפדותו לאלתר אלמא לא יליף כלל מפדיון הבן א"כ מנ"ל הא דמל' יום ואילך עובר ומה שיעור הל' יום וצ"ל דמדרבנן היא בעלמא עכ"ל וקצת י"ל בדבריהם דאם איתא דמדרבנן קאמר דעובר אם כן מאי פריך רמי בר חמא מהברייתא דהו"ל או פודהו או עובר הא שפיר י"ל דהאי תנא דברייתא לא משתעי בדרבנן כלל ומדאורייתא קאמר דאו פודה או עורפו דמן התורה אינו עובר וי"ל דאולם אעיקרא דמלתא לע"ד יש לחקור ומהיכא תיתי לומר דעובר אחר הל' יום אפי' בפדיון הבן וכן בפטר חמור אפילו אי יליף מפדיון הבן דהא אמרינן בפרק ר"א דמילה (דף קלב ע"א) עלה דאמר רב אחא בר יעקב אמר קרא שמיני אפי' בשבת דפריך האי שמיני מבעיא ליה למעוטי שביעי ומשני שביעי מבן ח' ימים נפקא ואכתי מבעי ליה חד למעוטי שביעי וחד למעוטי תשיעי דאי מחד הו"א שביעי הוא דלא מטא זמניה אבל משמיני ואילך זמניה הוא ע"כ הרי מפורש יוצא דבעינן תרי קראי חד למעט פחות משמונה וחד למעט מכאן ואילך לומר דלאו זמניה הוא ומצותו ביום הח' ואי עבר ולא מל בח' עובר על מצותו אלא דעכ"ז חייב למול מכאן ואילך אלא דעבר על מצות מילה בזמנה ומיהו היינו דוקא משום דאיכא קרא יתירה אבל אי לאו קרא יתירה הוה אמינא דמשמיני ואילך זמניה הוא ובכל עת וזמן שימול מקיים מצות מילה בזמנה ואינו עובר כלל וא"כ הכא בפדיון הבן דלא כתיב אלא חד קרא בפרשת קרח ופדויו מבן חדש תפדה אכתי י"ל דלא אתא למעט אלא פחות מל' דלא מטא זמניה אבל מל' ואילך זמניה ובכל עת וזמן שיפדה אחר הל' מקיים מצות פדיון בזמנו ומנין לנו לומר דאם לא פדה מבן חדש עובר הא ליכא קרא יתירה לזה כמו שיש לענין מילה :

הן אמת דממקום אחר יש לדקדק מהאי דמילה מההיא דאמרינן במכילתא בפרשת בא בפסוק בעשור לחדש הזה ויקחו אין לי אלא עשירי שהוא כשר ללקיחה י"ד מנין אמרת ק"ו ומה עשירי שאינו כשר לשחיטה כשר ללקיחה י"ד שהוא כשר לשחיטה אינו דין שיהא כשר ללקיחה על כרחך דמוכח מהם דדוקא משום דאיכא ק"ו ותומר מרבינן י"ד ללקיחה הא אי ליכא ק"ו ותומר לא מרבינן ליה כלל ואמאי הא ליכא אלא חד קרא דבעשור לחדש וניתא דאתא למעט פחות מעשרה אבל מעשרה ואילך זמניה הוא ואינו צריך ק"ו לרבות ולזה י"ל דלא אמרינן הכי גבי מילה אלא משום דשייך לומר דמשמיני ואילך זמניה הוא לעולם דעד שימות זמניה הוא למול לא כן הכא גבי לקיחה דכיון דאי אפשר לומר דזמניה הוא לעולם דהא אין לו זמן אלא עד י"ד לא מרבינן טפי מעשרה כיון דאי אפשר לרבות לעולם ומסתמא הוה אמינא דבעשור הוא דוקא ומכאן ואילך לאו זמניה הוא אלא דאכתי ק"ק מההיא דאמרינן במכילתא בפרשת משפטים על פסוק ביום השמיני תתנו לי אין לי אלא שמיני משמיני ולהלן מנין הרי אתה דן נאמר כאן שמיני ונאמר להלן שמיני מה להלן להכשיר בין שמיני ומשמיני ולהלן אף כאן להכשיר בין ח' ומשמיני ולהלן ע"כ הרי הכא דאי מרבינן משמיני ולהלן הוא לעולם דלעולם ראוי להקרבה ועכ"ז אי לאו דגמרי מג"ש הו"א דוקא שמיני ולא משמיני ולהלן : **מתני'** לא רצה לפדותו עורפו בקופיץ מאחוריו וכו' מצות פדיה קודמת וכו' :

ראיתי למהרב"ג בחידושיו כ"י שכתב על מתני' וז"ל ותמיה לי למאי דתני לוי לעיל [דף י:] דעריפה קנסא הוא דקנסו הכתוב הוא הפסיד ממונו של כהן לפיכך יופסד ממונו מה שייך לומר מצות פדיה קודמת והא עריפה מעיקרא ליכא אלא לבתר דלא רצה לפדותו משום קנסא דהפסיד ממון כהן וצ"ע עכ"ל וכיוצא לזה כבר עמד הרא"בד ז"ל ברים פרק יב דהל' בכורים על דברי הר"ם שכתבו דעריפה מצות עשה היא יעו"ש באורך ולדידי י"ל דלק"מ עפ"י מה שראיתי במכילתא בפ' בא על פסוק ואם לא תפדה וערפתו וז"ל אם לא תפדה וערפתו מכאן אמרו מצות פדיה קודמת למצות עריפה דבר אחר אם לא תפדה וערפתו אם אין אתה פודהו עורפהו הואיל ואיבדת נכסי כהן אף נכסיך יאבדו עכ"ל מפורש יוצא מהמכילתא דב' פירושים וב' דרשות יש בפסוק דלפירוש ראשון הוא דב' מצות הן ומצות פדיה קודמת ולפי' הב' עריפה לאו מצות עשה הוא אלא משום קנסא והא דתני לוי דמשום קנסא הוא אתי כדרשא השניה דבמכילתא אבל אנן לא קי"ל כהך דרשא אלא כדרשא הראשונה דעריפה נמי מצות עשה היא אלא שמצות פדיה קודמת כיון דסתם לן תנא דמתני' דהכא דלא כתנא דלוי דהא קתני מצות פדיה קודמת למצות עריפה אלמא דסתם לן תנא דהעיקר כדרשא הראשונה דמכאן אמרו מצות פדיה קודמת למצות עריפה וזה דעת הר"ם ז"ל דפסק דשתיהם מצות עשה ניהו ולא משום קנסא הוא דהלכה כסתם מתני' דהכי דרשינן ליה לקרא ולא כדרשה דלוי והדבר אחר שאמרו במכילתא דמשום קנסא הוא :

והנה כתב רש"י ז"ל [לעיל דף י.] גבי הא דתני לוי וז"ל לפיכך יופסד ממונו יכפוהו ב"ד לעורפו לאחר ל' יום כדמפורש בפרקא ויאסר בהנאה עכ"ל ונראה דכוונת רש"י במ"ש כדמפורש בפרקא הוא **להא** דממתינין לו לכופו עד אחר ל' יום דע"ז הוא דמפורש בפרקין כדאמרינן לעיל דלר"כ מצוה להשהותו **עד** ל' יום ואפילו רב ששת דס"ל דמצותו לאלתר מ"מ אינו עובר עליו אלא עד ל' וכבר כתבנו לעיל **דלפי** דעת התוס' חיצוניות בעד רש"י דגם רבא דמשני הא ר"א והא רבנן אזיל ומודה לסברת רב ששת **דעובר** אחר ל' יום ומש"ה לא קנסינן ליה בתוך הל' יום ואם לא רצה לפדותו כופין אותו לעורפו משום קנס דאף דביד ב"ד לכופו בדבר כפיה לפדותו עד שיאמר רוצה אני דהא קי"ל דבמצות עשה מכין אותו עד שתצא נפשו כדי שיקיים המצוה כדאמרינן בפ' הכותב [דף פו.] ולענין קרבן אמרינן בפרק חזקת הבתים [דף מח.] יקריב אותו מלמד שכופין אותו עד שיאמר רוצה אני יעו"ש מ"מ בדבר קנס אין כופין על הפדיון כי אם לערוף כדי שיופסד ממונו ונראה פשוט דלתנא דמתני' דמצות עריפה מצות עשה ולאו משום קנסא הוא אם עבר ל' יום ולא רצה לא לפדות ולא לערוף כופין אותו ב"ד לקיים את המצוה כשאר מצות עשה ואין כופין לערוף כי אם לפדות כדי שלא יופסד ממונא דידיה כיון דלדידן ליכא גלויי דקרא לקנוס אותו שיופסד ממונו ואולם אם ברצונו רוצה לערוף ולא לפדות אין כופין אותו על הפדיון אף דמצות פדיה קודמת **כיון** דהתורה נתנה לו הרשות בידו לפדות או לערוף וכן מפורש מדברי התוס' בערכין (דף כז ע"א) **בד"ה**

תורה אור

שנאמר °ואם לא תפדה וערפתו : גמ' [טו] *תניא לא רצה לפדותו עורפו בקופיץ מאחוריו וקוברו ואסור בהנאה דברי רבי יהודה ורבי שמעון מתיר ולא ימיתנו לא בקנה ולא במקל ולא בקרדום ולא במגירה אלא בקופיץ ולא יכניסנו לחדר ויגעול בפניו בשביל שימות ואסור בגיזה ועבודה דברי רבי יהודה ורבי שמעון מתיר וכבר איפסיקא הלכתא בהדיא כרבי יהודה :

פרק שני

מתני' *הלוקח עובר פרתו של עובד כוכבים והמוכר לו אע"פ שאינו רשאי והמשתתף לו והמקבל הימנו והנותן לו בקבלה פטור מן הבכורה שנאמר בישראל אבל לא בעובדי כוכבים כהנים ולוים חייבין לא נפטרו מבכור בהמה טהורה אלא מפדיון הבן ומפטר חמור : גמ' [טז] *אמר רבי יצחק בר נחמני אמר רבי שמעון בן לקיש משום רבי אושעיא ישראל שנתן מעות לעובד כוכבים בבהמתו בדיניהם אע"פ שלא משך קנה וחייבת בבכורה ועובד כוכבים שנתן מעות לישראל בדיניהם אע"פ שלא משך קנה ופטורה מן הבכורה מאי בדיניהם אמר

מאי אמרינן כופין וז"ל ואם תאמר מ"ש דצריך כפיה הכא טפי מכל הני דתנן בסוף פ"ק דבכורות [דף יג.] מצות פדיה קודמת למצות עריפה וכו' ומפיק כולהו מקראי התם ולא אשכחן כפיה כי אם בזה וי"ל דשאני הכא דיכול לבוא לידי תקלה אם יהנו העולם ממנה עכ"ל וי"ל בדברי התוס' במה שתירצו דשאני הכא דיכול לבוא לידי תקלה דא"כ מה יענו לחלוקת מצות פדיה קודמת למצות עריפה דמאי אין כופין לפדות מטעם זה דיכול לבוא לידי תקלה אם יהנו העולם ממנו דהא קי"ל כר"י דפטר חמור אסור בהנאה [דף י:] דהא סתם לן תנא כוותיה בפרקין ומסתמא סתמא דמתני' דהכא ס"ל כוותיה נמי וי"ל דשאני הקדש דכדי שלא יהיה הפסד תומם להקדש אי שוהם הדין לומר שלא יכופו לבעלים בדרך כפיה לפדותו מ"מ באמירה בעלמא שיאמרו לו שהדין הוא שהוא קודם לפדות מכל אדם לא סגי אלא צריך שישתדלו קצת זמן עם הבעלים אולי יודה לפדותו ויוסיף חומש וצריך שיאמרו לו קצת פעמים שהוא קודם ומאי דגיני יכול לבוא לידי תקלה אם יהנו העולם ממנו אבל גבי פטר חמור כיון דליכא פסידא אלא לכהן לא איכפת לן כ"כ בפסידא דכהן כפסידת ההקדש ואין צריך להשתדל עמו שיקיים מצות פדיה אלא בפעם אחד שמודיעין לו דמצות פדיה קודמת תיכף ומיד יקיים מצות עריפה וליכא שהייה כלל לחוש שיבא לידי תקלה ואולם זה נראה קצת דוחק דהעיקר חסר בדבריהם שהיה צריך לפרש בדבריהם מתחלה דשאני הקדש דמשום פסידא דהקדש צריך להשהות קצת לפייס לבעליהם ויבא לידי תקלה מבא"כ במצות פדית פטר חמור דלא משהינן ליה כלל דלא איכפת לן בפסידא דכהן ומזה אין רמז בעיקר תירוצם ואין לומר דכוונת התוספות לאו משום שהייה דפיוס בעלים הוא אלא משום שהייה עד שימצא אחר שיפדנו דכיון דהבעלים קודמים והמצוה מוטלת עליו כופין אותו לפדותו שלא יבא לידי תקלה עד שימצא אחר מבא"כ בפדיון פטר חמור דליכא שהייה כלל דתיכף ומיד יקיים מצות עריפה וליכא חשש תקלה דא"כ כפי זה אם יהיה האופן שיש אחר מזומן לפדותו ורצונו לפדותו למה יכופו הבעלים בהיות שהפודה מזומן לפנינו וליכא שהייה כלל ומדאמרו דכופין לבעלים סתם ש"מ בכל גוונא כופין לבעלים ומ"ש ממצות פדיית פטר חמור ואולי די"ל דלא פלוג רבנן דכיון דהקנו לכוף לבעלים כשאין אחר מזומן לפנינו ה"ה במזומן :

[טו] תניא לא רצה לפדותו עורפו וכו' ואסור בהנאה וכו' הך ברייתא שהביא רבינו הכא על מתני' והביאה הרא"ש ג"כ הכא אובאה לעיל בגמ' (דף י ע"ב) ואמרינן התם דלמאי דקי"ל דמודה ר"ש אחר עריפה דאסור בהנאה רישא וסיפא מחיים רישא בהנאת דמיו סיפא בהנאת גופו וצריכא דאי תנא הנאת דמיו בההיא קא שרי ר"ש אבל בהנאת גופו אימא מודה ליה לר"י ואי תנא בהנאת גופו בההיא קאסר ר"י אבל בהנאת דמיו אימא מודה ליה לר"ש צריכא יעו"ש וי"ל אמאי השמיט רבינו דין זה דר"י דאוסר בהנאה הוא אפילו בהנאת דמיו ולמה הביא הברייתא סתם וכתב וכבר איפסיקא הלכתא בהדיא כר"י ולא ביאר זה כלל דפשיטא דהעיקר כמ"ד דמודה ר"ש לאחר עריפה דאסור בהנאה דהא רבינו ס"ל הכי כדאמרי' התם דרב נחמן וכו"ל הכי ס"ל ואע"ג דאמרינן דר"י ואי תימא רבי אלעזר ס"ל דאפילו אחר עריפה מתיר ר"ש מ"מ רבא דהוא בתרא אמרינן התם דס"ל דמודה ר"ש לאחר עריפה וכיון שכן ע"כ צ"ל דרישא וסיפא דהך ברייתא מחיים והולכך התנא לאשמועינן דאפילו בהנאת דמיו אוסר ר"י וכיון דהתנא הולכך לאשמועינן דין זה אמאי רבינו השמיטו ולא הזכיר מזה כלל ובשלמא הרא"ש שהביא הברייתא הכא סתם הא כבר ביאר זה לעיל גבי מתני' דמפרים עלה והוא לעצמו יעו"ש וכן הר"ס בפי"ב מהל' בכורים ביאר זה דאפילו בהנאת דמיו אסור והנה כי כן צריך טעם למה רבינו השמיטו ולא הזכירו כלל לא הכא ולא לעיל גבי מתני' דמפרים עלה והוא לעצמו דשם פסק הלכה כר"י ולא הזכיר דין זה ומ"ש רבינו וכבר איפסקא הלכתא בהדיא כר"י דנראה דבגמרא איפסקא הלכתא והכי אמרינן (לעיל דף יא ע"א) רבינא קשיא ליה ר"י ור"ם הלכה כר"י וסתם לן תנא כר"י ואת אמרת הלכה כר"ש יעו"ש ומהתימה על מרן הכ"מ ז"ל שכתב בפי"ב מהל' בכורות שכתב על דברי הר"ס דפסק כר"י דהכי משמע התם דהלכה כר"י והדבר קשה דהא בהדיא אמרינן שם בדף (יא.) כנזכר לעיל · וגבי מתני' [מכלתין דף יג.] דתני דמצות יעידה קודמת למצות פדיה כתבו התוס' חיצוניות כ"י וז"ל כלומר מצוה ליעד דודאי בפדיה אינו עושה כלום דבעל כרחיה דאדון הוא עכ"ל ולא הבנתי דבריהם דודאי מצות פדיה נמי מצות עשה כמ"ש הר"ס והסמ"ג בעשין פ"ה והיינו משום דכתיב והפדה ואמרינן בפ"ק דקדושין (דף יח: ודף יד:) דאמר חזקיה והפדה מלמד שמגרעת פדיונה ויוצאה דמדלא כתב ונפדה משמע והפדה שאף האדון מקיים בפדיונה דאינה נפדת בכל מה שקנאה אלא מגרע כל השנים שכבר עבדה וזה שמגרע שיעור השנים שעבדה הוא המצות עשה דפדיה שמקיים האדון וא"כ איך כתבו התוס' דבפדיה אינו עושה כלום דבע"כ דאדון הוא דנראה דאינו מקיים האדון שום מצוה הא אפילו דבע"כ מגרע פדיונה מ"מ מקיים המצוה דהוי כאמר מצות עשה דכופין אותו לקיימה ועל ידי כפיה נמי מקיים המצוה מיהא ושפיר קתני מתני' מצות יעידה קודמת למצות פדיה ודו"ק :

פרק שני

מתני' הלוקח עובר פרתו של עובד כוכבים והמוכר לו אע"פ שאינו רשאי והמשתתף וכו' : גמ' [טז] א"ר יצחק בר נחמני ישראל שנתן מעות לעובד כוכבים בבהמתו בדיניהם אע"פ שלא משך קנה וחייבת בבכורה וכו' : הנה קודם בואי לדברי רבינו לענין הלכה ראיתי לעמוד בקלת דברים בסוגיא זאת והנה התוספות כתבו בד"ה קנה וחייבת בבכורה וז"ל ואע"ג דמשמעינן קנה איצטריך לאשמועינן דחייבת בבכורה דלא תימא קנה מספק או מדרבנן קמ"ל דקנה קנין גמור עכ"ל וצריך להבין דאין היה אפשר לומר קנה מספק הא כיון דספיקא דדינא הוא דספוקי מספקא ליה אי מעות קונות בעובד כוכבים או לא הא שורת הדין הוי דאוקמינן ממונא בחזקת מאריה קמא כדקי"ל בכל ספיקא דדינא ובעיא דלא איפשיטא דמוקמינן ממונא בחזקת מאריה קמא ואי איכא ספיקא אי קנה הלוקח או לא לא אמרינן דקנה מספק אלא דינא הוי דהמוציא מחבירו עליו הראיה וכמו שמתבאר גבי בעיא דפ"ק דקדושין [דף כז.] בהקנה שדה לא' ומטלטלין לאחר דלא איפשיטא ובדברי הר"ס בפ"ג מהל' מכירה דין אחד ובדברי ה"ה שם יעו"ש וכן מתבאר בכמה דוכתין ואפי' אם נאמר דס"ל להתוס' הכא כדעת הר"ס שכתב שם וכמה דוכתין דאף דלא קנה אם תפס אין מוציאין מידו מ"מ לא שייך לומר קנה סתם דמשמע דמעות קונות אפילו לא תפס ויש ליישב עפ"י מה שיש ללמוד מדברי הרמב"ן והרשב"א והרא"ה והרא"ש הביא דבריהם הרב בס' א"ז בפ"ק דכתובות (דף טו ע"ב) גבי מאי דאמרינן התם מחלה על מחלה ישראל ואוקימנא לה התם דנ"מ לנזקין דמתבאר בתוך דבריהם גבי עובד כוכבים לא אמרינן אוקי ממונא בחזקת מאריה דעובד כוכבים לית ליה חזקה דממונא יעו"ש והנה כי כן י"ל דשפיר אפשר לומר דקנה מספק קאמר דכיון דאין לעובד כוכבים חזקה דממונא לא שייך לומר כדאמרינן גבי ישראל העמד ממון על חזקתו ולא קנה ואע"ג דהישראל שנתן מעות ולא משך לית ליה נמי שום חזקה והשיב כממון המוטל בספק דאין לשום א' מהם חזקה דקי"ל דשורת הדין דיחלוקו וכמו שהאריך בזה הרב תרומת הדשן בסי' שנ"ב דלכו"ע כל דלא תפיס לא זה ולא זה דינא הוא דיחלוקו מ"מ י"ל דהוה אמינא דקנה דקאמר היינו דקנה חלק בבהמה כיון דשורת הדין דיחלוקו וא"כ הוה אמינא דאינה חייבת בבכורה דכל דיש חלק לעובד כוכבים פטורה מן הבכורה דשותפות העובד כוכבים פוטר כדאמרינן במתני' :

ואולם צריך להבין דא"כ בעובד כוכבים שנתן מעות לישראל דאמרינן קנה ופטורה מן הבכורה מה יענו התוס' הכי התם דהמוכר הוא ישראל דיש לו חזקת ממון ואיכא למימר העמד ממון על חזקתו וכיון דאשמועינן קנה למה איצטריך לאשמועינן דפטורה מן הבכורה הא קנה מספק אי אפשר כשהמוכר ישראל דיש לו חזקת ממון ועוד דאפילו אם נאמר דבישראל נמי שורת הדין דיחלוקו וקנה העובד כוכבים חלק בבהמה מ"מ הכי הדין נותן דפטורה מן הבכורה דשותפות העובד כוכבים פוטר ואולי דהתוס' לא כתבו הא די"ל דקנה מספק כ"א ברישא דישראל שנתן לעובד כוכבים אבל בסיפא דעובד כוכבים שנתן לישראל ע"כ לאו משום דאיכא למימר דקנה מספק אלא משום דאיכא למימר דקנה מדרבנן ומשום הכי איצטריך לאשמועינן דפטורה מן הבכורה דבלא"ה הוה אמינא דכיון דאין קנין לעובד כוכבים כי אם מדרבנן לא העמידו דבריהם אדין תורה לעקר מצות עשה דקדושת בכור כמ"ש רש"י בפרק הזהב [דף מח.] גבי פלוגתא דר"י ור"ל אי דבר תורה מעות קונות או לא וכהב דנפקא מינה לענין איסורא כגון אם קדש בו את האשה לר"י הוו קדושין דמדאורייתא קנייה ודידיה הוא לר"ל לא הוו קדושין יעו"ש דמתבאר מדבריו דאע"ג דחז"ל עקרו קנין מעות ותקנו משיכה מ"מ לענין איסורא לא העמידו דבריהם וגזר שאינה מקודשת וה"ה הכא דאף דקנה מדרבנן לענין איסורא להפקיע קדושת בכור לא העמידו דבריהם ובפרט להתירו בגיזה ועבודה ושיהא מותר באכילה בלא מום ומש"ה איצטריך לאשמועינן דפטורה מן הבכורה דקנה העובד כוכבים קנין גמור מן התורה : והנה סברא זאת דהיה אפשר לומר דקנה מדרבנן קאמר כתבו התוס' גבי ריפא דישראל שנתן לעובד כוכבים וע"כ צ"ל דס"ל להתוס' הכא כמ"ד דקנין מדרבנן אף בממון דאיכא למימר הפקר ב"ד היה הפקר לא חשיב כקנין מן התורה ולא מהני לענין דבר מן התורה דלא כמ"ד דכיון דהפקר ב"ד היה הפקר מהני קנין דרבנן אפי' לדאורייתא וכמו שעמד במחלוקת זה הרב מ"א בהל' מכירה סי' ב' יעו"ש ומש"ה הוה אמינא הכא דכיון דלא קנה הישראל כ"א מדרבנן דמדאורייתא אכתי ברשות העובד כוכבים קאי אינו חייב בבכורה דכיון דמן התורה בהמת עובד כוכבים היא אין לחייבו לישראל בבכורה מפני קנין דרבנן שיש לו לישראל : ואולם י"ל דאפילו דס"ל להתוס' הכי דהאי טעמא דהפקר בית דין

היה הפקר אינו מעלה ומוריד מ"מ אמאי לא מחייבינן ליה בבכורה מדרבנן דכיון דחז"ל תקנו שקנה הישראל א"כ מן הראוי להחמיר ג"כ מפני תקנתם להחשיב בהמה זאת כבהמת ישראל לענין קדושת בכור הן דחייב ליתן הבכור לכהן והן שיהיה לו דין בכור לכל דבר לאוסרו באכילה בלא מום ולאסור בגיזה ועבודה להחמיר דאף לענין הקרבה אם הוא תם אפשר דאינו ראוי להקרבה כיון דאינו אלא בכור מדרבנן ואיכא משום חולין בעזרה ולהקל לא אזלינן בתר קנין דרבנן מ"מ לשאר עניני קדושת בכור אמאי לא נחמיר נמדרבנן הכי לענין קדושין אמרינן בפרק האיש מקדש [דף מז:] דאם קדש בחוב שחייבים לו אחרים וזיכה לה במעמד שלשתן מקודשת ולמ"ד דקנין דרבנן לא מהני לדאורייתא ע"כ צ"ל דמקודשת מדרבנן קאמר וכמ"ש רבינו ירוחם כמ"ש מרן הב"י דבריו בא"ה סי' כ"ח וגם מאי דאמרינן התם בפרק האיש מקדש [דף מח.] דאם קדשה בשטר חוב מקודשת למאן דאמר דקנין השטרות אינו אלא מדרבנן לסברא זאת ע"כ מקודשת מדרבנן קאמר וכמ"ש הרמב"ן בפ' השפינה בחידושיו על דף ע"ז יעו"ש וע"כ דס"ע דכיון דתקנו חז"ל דחל הקנין לכל דבר הוא תקנתם ומדרבנן מקודשת לחומרא וא"כ ה"ה הכא דכיון דתקנו דקנה הישראל ראוי להחמיר מדרבנן להחשיב בהמתו ממש לענין קדושת בכור אלא דיש לחלק דשאני קדושין דאם לא נחמיר לעשותה מקודשת מדרבנן הכי תרתי דסתרן דהם אמרו דזכתה האשה בחוב ההוא ואם אנו אומרים דאינה מקודשת כלל חוזרים דמי החוב לבעליה' דאדעתא דקדושין נתן לה וכל כה"ג ידנעקר עיקר תקנתם שאמרו שזכתה ולא כן הוא שלא זכתה כיון דאינה מקודשת החמירו חז"ל שתהיה מקודשת כדי שתזכה האשה בחוב ותתקיים תקנתם משא"כ הכא לענין בכור דאם נאמר דלא הוי בכור כיון דלא הוי פטר רחם בישראל מן התורה לא מפני זה נעקר תקנתם דקנין הישראל שתקנו דקנה במקומו עומד דלענין דרכא דממונא אין העובד כוכבים יכול לחזור בו אלא דלענין קדושת בכור אוקמוהו אדין תורה וכן יש ללמוד מת"ש התוס' כיוצא לזה בפרק כל שעה (דף לח ע"א) ד"ה אבל חלתו וכו' שכתבו וז"ל זו הסוגיא כמאן דאמר מחילה לקלוט דאורייתא דאי מדרבנן יש לה היתר מושבות דאי יצאה חוץ למחיצה נפדת אפילו טהורה ע"כ הכי דס"ל להתוס' דאף דמדרבנן אין לה היתר מושבות כל דמן התורה יש לה היתר מושבות לא החמירו חז"ל מפני הקנתם דמחילה לקלוט לפסול מצה של חלה ושל מעשר שני בירושלים כיון דאם לא יחמירו לפסול אינו סותר תקנתם ואוקמוה אדין תורה ואע"ג דלפי תירוץ הב' שם שכתבו וז"ל אי נמי כיון דמדרבנן אין לה פדיה לא חשיב נאכל בכל מושבות נראה דס"ל איפכא מ"מ לפי תירוץ הראשון הכי ס"ל וס"ה הכא גבי בכור דס"ל הכי : הן אמת דלתירוץ הראשון שכתבו התוס' בפ' כל שעה קשה דהא אמרינן התם בפ' כל שעה (דף נג ע"ב) בעי רמי בר חמא מהו שיצא אדם ידי חובתו במרור של מעשר שני בירושלים אליבא דר"ע לא תיבעי לך וכו' כי תבעי לך אליבא דר"י הגלילי מאי במלה דאורייתא הוא דלא נפיק במרור דרבנן נפיק וכו' ומסיק אמר רבא מסתברא מצה ומרור ופרש"י מצה ומרור הוקשו יחד וכי היכי דמצה יש עליה שם מעשר שני ולא נפיק [ביה] אף מרור נמי שיש עליה שם מעשר שני לא נפיק ביה ע"כ הרי מפורש דאע"ג דמרור של מעשר שני יקר הוא מדרבנן ומדאורייתא יש לה היתר מושבות עכ"ז החמירו חז"ל דאינו יוצא במרור מעשר כיון דמדרבנן אין לו היתר מושבות כל זה כתבתי להבין דברי התוס' אשר לפניע אבל ראיתי להתוס' חיצוניות כ"י שכתבו וז"ל ואומר ר"י דהוה ס"ד דקנה מספק והכהן לא יוכל להוציא מידו הבכור מטעם ספק קמ"ל דחייב בבכורה ודאי שהקנין קנין גמור ולהכי תנא נמי בתר הכי ואע"ג שלא משך קנה ופטורה מן הבכורה עכ"ל ובדברי התוס' חיצוניות שלא כתבו אלא דהוה סלקא דעתיה דקנה מספק ולא כתבו נמי דהוה ס"ד דקנה מדרבנן אין לייצב דבריהם על דרך האמור בתוס' שלנו והדבר תימה דבשלמא ברישא דישראל שנתן לעובד כוכבים יש לייצב ע"ד האמור מטעם דאין לעובד כוכבים חזקת ממון אבל בסיפא דעובד כוכבים שנתן לישראל דיש לו חזקת ממון איך אפשר לומר דקנה העובד כוכבים מספק ויש לייצב דהתוספות ס"ל דבס"ס נפקינן מיד המוחזק וכמ"ש מהריב"ל בחלק ג' סימן לג והביא ראיה מדברי התוס' בפ"ק דכתובות (דף ט ע"ב) ד"ה אי נמיתב לה כתובה וכו' דכתבו שם דאמאי מפסדת כתובתה כיון דאיכא ס"ס באומר פתח פתוח מצאתי ספק שמא אינו בקי בפ"פ ואת"ל בקי ספק באונס ספק ברצון דמתבאר מדבריהם דבס"ס מפקינן מיד המוחזק יעו"ש והכא י"ל דמ"ש התוס' דהוה ס"ד דקנה מספק היא משום דאיכא ס"ס דמעיקרא מספקא לן אי ישראל ועובד כוכבים קונה זה מזה במעות דלמא קנה מיד עמיתך כתיב ולדשינן מיד עמיתך במשיכה ועובד כוכבים בכסף או לא דרשינן הכי אלא הכי דרשינן ישראל במשיכה ועובד כוכבים עד דאיכא תרתי כסף ומשיכה כאבר לדד הס"ס לקנין דאיכא נד לומר הכי דנמצא דאיכא ספק שמא קנה בכסף לחוד ואת"ל דלא קנה עד שימשוך דבעינן תרתי אפשר דאם משך אח"כ קונה למפרע משעת נתינת המעות דמאי דבעינן תרתי קניינים כסף ומשיכה חשיב כתנאי כאומר קנה בכסף ע"מ שתמשוך דככה"ג קנה למפרע משעת נתינת הכסף וכיוצא לזה יש ללמוד מדברי הריטב"א בפ"ק דקדושין דאמרינן דבמקום שכותבין את השטר לא קנה בכסף עד שיכתוב את השטר דאע"ג דהר"ן ז"ל שם כתב דבשטרי קנין אינו קונה אלא בשעת השטר ולא משעה ראשונה בנתינת הכסף ועטמא דמלתא משום דכל שיש לפניו ב' קניות אין דעתו לקנות אלא בקנין שהוא יותר מועיל והשטר מועיל יותר מכסף שמועיל לקנין ומועיל לראיה יעו"ש מ"מ מדברי הריטב"א שמי' שם אינו נראה כן שכתב וז"ל וכ"ת במקום שכותבין את השטר ל"ל לקנות בכסף ליקני בשטר ואפשר לומר דכ"מ לקנות משעת נתינת הכסף דהו"ל כאומר קנה בכסף ע"מ שתכתוב את השטר ולכשתמצא לומר שלא קנה אפי' בכסף אלא מכתיבת השטר ואילך כ"ת במקום שכותבין שטרי ראיה דלא קני בשטר וקני בכסף עכ"ל נראה מדבריו דבשטרי קנין ספוקי מספקא ליה להריטב"א אי חשיב כאומר ע"מ שתכתוב את השטר וקונה למפרע משעה ראשונה · ולע"ד מדברי הריטב"א בפ"ק דגיטין (דף י:) גבי מתניתין דכל השטרות העולים בערכאות של עובדי כוכבים כשרים ופריך הס"ם קא פסיק ותני ל"ם שטרי מכר וכו' בשלמא מכר מכי יהיב זוזי קמייהו הוא דקנה ושטרא ראיה בעלמא הוא נראה דפשיט ליה דאפי' בשטרי קנין קונה למפרע שכתב שם וז"ל ואע"ג דקי"ל דבמקום שכותבין את השטר לא קנה עד שיכתוב את השטר לאו למימרא דבשטר קני אלא דלא סמכי דעתייהו עד שכתב שטרא וכי כתב שטרא קנה למפרע במעות שנתן עכ"ל מבואר מדבריו דאפי' בשטרי קנין קונה למפרע משעה ראשונה דאל"כ אכתי קשה דבמקום שכותבין שטר קנין שאינו קונה אלא ע"י השטר אמאי קונה וכן יש לדקדק ממ"ש עוד בס"ד שם וז"ל ומיהו ה"ה דלפעמים במכר השטר לקניה ובמתנה לראיה וכגון שקנה קרקע ממנו ומעות הלואה גביה דהשתא במעות לא קנה השטרא לאו לראיה אלא לקנות בו וכו' עכ"ל ואם איתא אמאי לא אסיק גוונא דליהוי השטר לקנייה במכר אלא כי אם בבא לקנות במלוה הא משכחת במקום שכותבין שטר קנין דכה"ג תולה קנייתו דוקא בשטר : אשר עפי"ז אגב אורחין י"ל על הר"ן ז"ל שכתב שם כלדברי הריטב"א דמשכחת לה במכר דליהוי השטר קניה בבא לקנות במלוה יעו"ש ולפי שיטתיה דס"ל דבשטרי קנין תולה קנייתו בשטר דוקא אמאי לא קאמר דמשכחת לה כה"ג דבמקום שכותבין שטר קנין אין דעתו לקנות כי אם בשטר והשטר פסול : איך שיהיה למדנו מזה דלדעת הריטב"א בקדושין ספוקי מספקא ליה אי קונה משעה ראשונה ובגיטין פשיטא ליה דקונה משעה ראשונה וכמו כן יש לצדד אם נאמר דבעינן תרתי בעובד כוכבים כסף ומשיכה די"ל דאינו תולה קנייתו עד שימשוך כי אם קונה משעת נתינת הכסף דענין המשיכה הוא בדרך תנאי וכל שמשך זוכה משעת נתינת מעות וי"ל דהכא גבי קנין משיכה ספוקי מספקא ליה אי זוכה למפרע או לא כאשר נסתפק הריטב"א לענין שטר וא"כ נמצא דאיכא ס"ס אי זוכה משעת נתינת המעות ספק שמא מעיקרא מאי דממעט קרא דלעמיתך הוא שלא יקנה במשיכה אלא בכסף בלחוד דא"כ הוא פשיטא דקנה משעה ראשונה ואת"ל דקרא ממעט דאינו קונה במשיכה לחודה אלא דבעינן תרתי ספק שמא אפי' בעינן תרתי אינו תולה קנייתו במשיכה אלא בדרך תנאי הוא וזוכה משעת נתינת המעות וכיון דאיכא ס"ס זוכה הלוקח משעת נתינת המעות כל שמשך אח"כ דכל דאיכא ס"ס לא אמרי' העמד הממון על חזקתו ומאי דאמרי' הכא קנה בין עובד כוכבים מישראל או ישראל מעובד כוכבים י"ל דאשמועינן דקונה משעת נתינת המעות כל שלבסוף משכו אבל לעולם דאינם קונים בכסף בלבד וע"כ איצטריך לאשמועינן פטור וחיוב דבכורה ללמדנו דאינו כן אלא קונים בכסף קנין גמור בלא שום משיכה כלל וכ"ת דאם נתן מעות ונולד הבכור קודם שימשוך אם ישראל נתן לעובד כוכבים יכול הישראל להפקיע קדושת הבכור במה שלא יקיים תנאי המשיכה ולא ימשוך דיכול לחזור בו דכל עוד שלא משך אי בעינן תרתי יכול לחזור ולא יהיה לו חיוב ליתן לכהן דאע"ג דבלא משיכה נמי אכתי איכא חד ספיקא שמא קנה בנתינת הכסף לחוד מ"מ אין הכהן יכול להוציא מידו מספק ועוד דאפי' יקיים הישראל תנאי המשיכה ויקנה למפרע מס"ם דמוציאין מיד המוחזק מס"ם מ"מ כיון דהקנין הוא מס"ם אין הכהן יכול להוציא מידו מטעם ס"ם דאפי' למ"ד דמוציאין מיד המוחזק מס"ם מ"מ לגבי הכהן דהוה ממון שאין לו תובעים אין מוציאין מיד הישראל אפי' בכמה ספיקות וכמ"ש הרב משנה למלך בפרק ד' דבכורות בסוף התשובה דף קג ע"ב יעו"ש לכן איצטריך לאשמועינן דכל דנתן הכסף שוב אין בידו להפקיע חיוב הבכורה דעל כל הודאי קנה בכסף לחוד וכן בעובד כוכבים שנתן לישראל איצטריך לאשמועינן נמי דפטור מן הבכורה כי היכי דלא נימא דמס"ם הוא דקנה משעה ראשונה והיינו דוקא במשך לבסוף אבל אם לא משך לבסוף פקע קניינו של עובד כוכבים משעה ראשונה וכשנולד הבכור ברשות ישראל נולד וחייב בבכורה אלא אמת הוא דאפילו בלא משיכה קונה העובד כוכבים בכסף לחוד וכל שנולד הבכור אחר שנתן הכסף פקע קדושת בכור מעליו ואפילו אם יחזרו שניהם מהקנין ברצון שניהם הוא ליה כהוזר וקונה מהעובד כוכבים דמי וכבר נפקע קדושת בכור מיניה בשעת לידה ושוב אינו חייב :

ועל

[יז] אמר אביי בדיניהם שפסקה להם תורה שנאמר °וכי תמכרו ממכר לעמיתך או קנה מיד עמיתך מיד עמיתך הוא דבמשיכה מיד עובד כוכבים או עובד כוכבים מיד ישראל בכסף ואימא מיד עמיתך הוא דליקני מיד עובד כוכבים או לעובד כוכבים לא ליקני גופו קונה ממונו לא כל שכן ואימא עד דאיכא תרתי גופו באחת ממונו בשתים ואימא או בהא או בהא דומיא דעמיתך *מה עמיתך בחדא אף עובד כוכבים בחדא הא מלתא אע"ג דשקלינן וטרינן בה בגמרא בפירוש לית הלכתא הכי דרשב"ל לטעמיה דאמר משיכה מפורשת מן התורה וקי"ל כרבי יוחנן דאמר דבר תורה מעות קונות ולדידיה ס"ל דאמימר דאמר משיכה בעובד כוכבים קונה דקראי הכי מדרשי לעמיתך בכסף לעובד כוכבים במשיכה וה"נ אמר אמימר בהדיא במסכת ע"ז בפרק השוכר* ור' יוחנן כאמימר ס"ל וסלקא נמי שמעתתא דהתם כוותיה דאמרינן *א"ל רבינא לרב אשי ת"ש דאמר רבי חייא בר אבא א"ר יוחנן בן נח נהרג על פחות משוה פרוטה ולא ניתן להישבון ואי אמרת משיכה אינה קונה אמאי נהרג משום דצעריה לישראל ומאי לא ניתן להישבון שאינו בתורת הישבון אי הכי אימא סיפא בא אחד ונטלה ממנו נהרג עליה בשלמא קמא צעריה לישראל אלא בתרא מאי עבד אלא לאו משיכה בעובד כוכבים קונה ש"מ ומדאסיקנא ש"מ משיכה בעובד כוכבים קונה ש"מ אלמא סמכינן ארבי יוחנן בהכי ואידח"א ליה דיחויא דרב אשי דאמר לעולם אימא לך משיכה בעובד כוכבים אינה קונה והכא בשמעתין נמי הוינן בהא דתניא הלוקח גרוטאות מן העובד כוכבים ונמצא בהם עבודת כוכבים

תורה אור: ויקרא כה · ד' יג: · דף עא. · שם ע"ב

[יז] יע' מאי דאמרי' בסוגיין אמר אביי בדיניהם שפסקה להם תורה או קנה מיד עמיתך וכו' ופריך הש"ס ואימא מיד עובד כוכבים כלל כלל לא פירש"י וז"ל כלל כלל לא עד שתבא לרשותו של ישראל לא קני עכ"ל מתבאר מדבריו דס"ל דמאי דאמרי' כלל כלל לא היינו דלא קני לא בכסף ולא במשיכה אבל כשיבא ברשותו של ישראל קני מדין חצר דחצירו של אדם קונה לו וק"ק דא"כ מאי משני הש"ס אמרי לא ס"ד ק"ו אם גופו קונה ממונו לא כ"ש ואם איתא מאי ק"ו איכא הא אף דבאלו הקניינים לא קני הא קני ממונו מדין חצר וכל דאיכא מניעות לקנות ממונו ליכא ק"ו דהא הק"ו אינו ללמוד דקונה בכסף מק"ו דגופו דקונה ליה ישראל בכסף כדאמרי' לעיל דהא אמרינן דאין זה ק"ו דאיכא למיפרך ישראל מישראל יוכיח דגופיה קני ליה בכסף ממונו במשיכה אלא עיקר הק"ו דאי אפשר שלא יהיה מניעות לקנות ממונו של עובד כוכבים מק"ו מגופו וזה פשוט וכן מתבאר מדברי התוספות איכוניות כ"י שכתב וז"ל אמרינן ק"ו גופו קונה וכו' וא"ת אמאי לא קאמר כסף דישראל יוכיח דגופו של ישראל קנוי בו ואין ממונו דישראל קנוי בו וה"נ קאמר לעיל וי"ל דאין זה סברא שלא יהיה שום קנין בממונו דעובד כוכבים דלגבי זה אין לומר יוכיח דדוקא לעיל דבעי למילף קנין כסף שיועיל במטלטלין הייך לומר ישראל מישראל יוכיח עכ"ל וע"ק ע"ד רש"י אלו דהא קי"ל [ב"מ דף יא:] דחצר מדין יד אתרבאי ואם מסך בידו לא קנה במשיכה ואיך יקנה בחצירו ואפי' אם נאמר דחצר גברא מדין שליחות איתרבי מ"מ השליח לא יש לו כח יותר מן המשלח דאם הלוקח עצמו אינו קונה במשיכה גם השליח כן ולזה י"ל דס"ל לרש"י דהא דאינו קונה הלוקח עצמו במשיכה היינו דמשיכה אין החפץ הנמכר כולו בידו משא"כ בחצירו שכל החפץ נתון בחצירו דהו"ג דחצירו אא הוא בידו כגון חפץ קטן שיכול להיות כולו תוך ידו של לוקח קנה וכיוצא לזה כתב מורי הרב בספר מ"א בלות הטעיות לייסב סברת הרמב"ן שכתב דלר"י דדבר תורה מעות קונות ומשיכה אינה קונה במתנה במה יקנה וכתב דקונה מתנה ע"י חצירו דיש לעורר ע"ד האמור לכאו' וע"כ צריך לייסב בדרך האמור יעו"ש ונמצינו למדין לענין הלכה מדברי רש"י דלמ"ד אינו קונה מעובד כוכבים במשיכה על ידי חצירו מיהא קונה בלא נתינת המעות : עוד אמרי' בשמעתי' דלאמימר דאמר משיכה בעובד כוכבים קונה אי סבר כר"ל דאמר משיכה מפורשת מן התורה לעמיתך למה לי ומשני אמרי לעמיתך אתה מחזיר אונאה ואי אתה מחזיר אונאה לעובד כוכבים ומסיק דאי ס"ל כמ"ד גזילו אסור יכול להיות דס"ל כר"ל אבל אי ס"ל כמ"ד גזילו היה מותר ע"כ כר"י ס"ל דאי גזילו היה מותר אונאה מבעיא ואיכא למידק מההיא דאמרי' בר"פ איזהו נשך (דף סא ע"א) אמר רבא למה לי דכתב לאו ברבית לאו בגזל לאו באונאה ועביד צריכותא דאי כתב רחמנא לאו באונאה לא אתי גזל מיניה דמה לאונאה שכן לא ידע דמחיל תאמר בגזל דידע ואיכא למימר דמייאש ומחיל יעו"ש כמנא דיש לך לומר דאונאה חמיר מגזל וא"כ אמאי מסיק הש"ס הכא דאי סבר דגזל כנעני היה מותר ע"כ ס"ל כר"י הא אפשר דאפי' יסבור דגזל כנעני היה מותר וסבר כר"ל שפיר י"ל דאילטריך קרא דלעמיתך לומר דאין אתה מחזיר לכנעני דאף דגזילו היה מותר הו"א דשאני גזל דידע וא"ל דמייאש ומחיל אבל אונאה דלא ידע ומחיל אפשר דאסור אפי' בעובד כוכבים קמ"ל קרא דלעמיתך לאשמועינן דאינו חייב להחזיר אף דלא ידע ומחיל : והנני חוזר על דברי רש"י דלעיל שפי' מיד עובד כוכבים כלל כלל לא עד שימשכנו לרשותו של ישראל לא קנה דיש לעמוד עוד דמה יענה למאי דאמרי' לקמן בסיפא בעובד כוכבים שנתן מעות לישראל דקנה ואמרי' נמי בדיניהם שפסקה להם התורה ופריך נמי הכי ואימא עובד כוכבים כלל כלל לא דהתם אי אפשר לפרש כדפירש הכא דלא קני עד שתבא לרשותו של עובד כוכבים דעובד כוכבים אין לו דין קנין חצר דהא אמרי' בפ"ק דב"מ (דף יב:) אמר ר"ל קטנה אין לה חצר ור"י אמר יש לה חצר ומסקינן התם דכו"ע דקטנה יש לה חצר כי פליגי בקטן דר"ל ס"ל דחצר דגברא מדין שליחות אתרבאי וקטן דאין לו שליחות אין לו חצר ור"י ס"ל דחצר דגברא נמי מדין יד איתרבאי וקטן נמי יש לו חצר ואי בעית אימא מר אמר חדא ומר אמר חדא ולא פליגי דמר מיירי בקטן ומר מיירי בקטנה ונמצא דבין ללישנא קמא ובין ללישנא בתרא לר"ל דס"ל דאין חצר לקטן ס"ל דחצר מדין שליחות איתרבאי ולדידיה פשיטא דאין חצר לעובד כוכבים דאפילו ללישנא קמא לר"ל הכי הוא ומה גם דקי"ל כלישנא בתרא דלכו"ע חצר מדין שליחות איתרבאי כמ"ש הרי"ף והרא"ש שם והר"ס בפ"ד מהל' זכיה יעו"ש וא"כ פשיטא דהכא מלבד דהאי מימרא דעובד כוכבים שנתן לישראל מימרת ר"ל משמיה דר' אושעיא היא ולר"ל ע"כ ס"ל דחצר מדין שליחות איתרבאי יתר ע"כ דהכי קי"ל וכיון שכן אין קנין חצר לעובד כוכבים ועכצ"ל דמאי דפריך הש"ס ואימא כלל כלל לא הוא כמשמעו דנימא דכנעני לא יהיה לו שום מניעות קנין בממונו של ישראל וא"כ ה"ה בריפא דישראל שנתן לעובד כוכבים ומי הכניסו לרש"י לפרש הכי דעד שיבא לרשותו של ישראל לא קני ולחדש לנו חידוש כזה דאף דבמשיכה אינו קונה אבל חצר שכל החפץ הוא בתוך החצר קנה דמדין דיד נמי אם הוא חפץ קטן ונכנס הכל בידו קנה כדבר האמור : והנה הרא"ש ברים פ"ק דמכילתין גבי האי דרב מרי בר רחל דהוה מקנה לאודנייהו לעובד כוכבים וכו' כתב דאופן ההקנאה לעובד כוכבים המחוור שבכולם הוא שיקבל פרוטה מן העובד כוכבים ויקנה לו מקום שהבהמה עומדת שם ויקנה לו אוזן הבהמה יעו"ש והביא דבריו הטור בי"ד סי' ש"ך יעו"ש מתבאר מדבריו דס"ל דיש דין קנין חצר לעובד כוכבים ומשו"ה כתב דיקנה לו המקום וממילא זכה באוזן הבהמה מדין חצר ויש לתמוה דהרי הרא"ש בפ"ק דב"מ פסק כהרי"ף דחצר דגברא מדין שליחות איתרבאי ומשו"ה אין חצר לקטן וכמו דאין חצר לקטן כן נמי ה"ה עובד כוכבים דכיון דאין שליחות לעובד כוכבים חצר נמי לית ליה :

וכבר ראיתי להרב ברכת הזבח בתשובה אחת הובאה בספר נחלת שבעה סימן ל' שכתב על דברי הרא"ש אלו וז"ל ותמיהא לי דהא דחצר קונה הוא מדין שליחות דאי משום יד היה צריך העובד כוכבים להיות עומד סמוך לו דמה יד בסמוכה וכו' וא"כ כיון דמדין שליחות קני החצר ואנן קי"ל דאין שליחות לעובד כוכבים וא"כ תקנה זו לא ידענא דמנ"ל לומר דחצר של עובד כוכבים קונה ודוחק לומר דעובד כוכבים לעובד כוכבים יש שליחות וא"כ חצר של עובד כוכבים הוי כשליח עובד כוכבים דערבך ערבא צריך וכו' ומצאתי ברבינו ירוחם שכתב ז"ל או יקנה לעובד כוכבים המקום שהבהמה עומדת שם ויקנה לו אגביו אוזן הבהמה עם העובר כו' ולפי"ז גם במכירת החמץ צריך מדין אגב ולא מדין חצר וכך אני מורה לבא לפסח לבאול אותי ומקום הניחו לי רבותי האחרונים להתגדר בו עכ"ל ויש לעמוד על דבריו במ"ש דחצר מדין שליחות דאי משום יד בעינן עומד בצדו דנראה דאי עומד בצדו יכול להיות מדין יד והא ליתא דהא הרי"ף והרא"ש ורוב הפוסקים ס"ל דלכו"ע חצר דגברא מדין שליחות איתרבאי ומשו"ה קטן אין לו חצר אפילו עומד בצדו וא"כ ה"ה עובד כוכבים דדין חצר דגברא יש לו דמדין שליחות הוא ואין שליחות לעובד כוכבים גם מה שלמד מדברי ר"י ז"ל דלאו מדין חצר הוא אלא מדין אגב מלבד דהדבר קשה דאי מדין אגב הוא למה נקטו הרא"ש ורי"ו והטור שיקנה לו מקום שהבהמה בו קשה הא קי"ל דלבורין לא בעינן והיה אפשר אפילו מקנה לו איזה מקום אחר יקנה הבהמה אגבו דלענין אגב לא בעינן צבורים בתוכו יתר ע"כ דהא קי"ל דקנין אגב אינו אלא מדרבנן וכמ"ש התוס' בפרק קמא דב"ק (דף יב.) [ד"ה אגב] וכן כתב הרא"ש שם יעו"ש וא"כ איך בקנין אגב דמדרבנן מפקעינן קדושת בכור התיכה למ"ד דקנין דרבנן מהני לאיסור דאורייתא מטעם הפקר ב"ד היה הפקר אלא למ"ד דקנין דרבנן לא מהני לאיסור דאורייתא מאי איכא למימר ורבינו ירוחם הוא מכת הסוברים דלא מהני דהא כתב דהמקדש בחוב של אחרים במעמד שלשתן דאינה מקודשת כי אם מדרבנן כמ"ש לעיל וא"כ איך בקנין אגב דרבנן יועיל להפקיע איסור קדושת בכור דמן התורה ועל כרחך צריך לומר דמדין חצר קאמר ומ"ש רי"ו ויקנה לו אגביו לאו דוקא האי לישנא דאגב דמלינו לשון אגב שאינו קנין אגב כדאמרינן בפרק הזהב (דף מו.) וליקני אגב סודר יעו"ש הכי דנקט אגב סודר אף דמן הראוי היה לומר וליקני ליה בקנין סודר ונקט אגב סודר ופי' הוא דאגב דקונה הסודר המוכר מקנה ליה ללוקח הפירות וכ"כ הכא נקט לשון אגב והכוונה דאגב דקונה העובד כוכבים המקום קונה הבהמה מדין חצר ולשון אגב לשון מושאל הוא לכן נלע"ד דהעיקר דהרא"ש ורי"ו והטור ס"ל דיש קנין חצר לעובד כוכבים והיינו טעמא משום דס"ל כספר המשאת בנימין דעובד כוכבים בעובד כוכבים יש שליחות וכיון דעושה שליח לעובד כוכבים שכמותו גם קנין חצר יש לו מדין שליחות כמו שהליד הרב בתשובה הנזכר ואע"ג דבירושלמי פ"ק דתרומות נראה דאפילו עובד כוכבים בעובד כוכבים אין שליחות כמ"ש הרב משנה למלך בפרק ב' מהל' שלוחין הלכה א' יעו"ש מ"מ נראה דבש"ס דילן לא ס"ל הכי דהא בפרק השוכר את הפועל (דף עא ע"ב) מתבאר דכליו של עובד כוכבים קונה לו יעו"ש ובפ"ק דב"מ מתבאר מתוך דברי הראשונים דכליו של אדם קונים לו הוא מדין חצר ואם איתא דאין שליחות לעובד כוכבים כלל אפילו בעובד כוכבים חבריה א"כ אף קנין חצר וכליו אין לו וכבר עמדתי ע"ז בספר תוספת דרבנן באות מ' משיכה יעו"ש והן עתה חשבתי דרכי דנוכל לומר דאדרבה מתוך סוגיא זאת יש ללמוד דעל כל פנים עובד כוכבים בעובד כוכבים יש לו שליחות דלא כהירושלמי ומשום הכי יש לו קנין חצר וקנין כליו באופן דנראה לע"ד מה שכתב הרא"ש דמקנה לו מקום שהבהמה שם הוא מדין חצר וכן נראה מתשובת התס"ד סי' ע"ד שלא מצא תיקון בפרה שהיא ברשות העובד כוכבים במקום רחוק ואי אפשר להקנות מקום שבהמה כי אם ע"י קנין חליפין ואם איתא יקח פרוטה מן העובד כוכבים ויקנה לו איזה מקום משלו ואגב יקנה לו הפרה בכל מקום שהיא מדין אגב : **והן** עתה הבא נבא לענין הלכה בענין קנין מטלטלין ישראל מעובד כוכבים ועובד כוכבים מישראל וכבר נודע דאיכא שלשה סברות בדבר דרש"י ז"ל ודעמיה ס"ל דהלכה כר"ל דישראל מישראל במשיכה ודרשינן עמיתך במשיכה ועובד כוכבים בכסף ולא במשיכה ולדעת ר"ת ודעמיה ס"ל דהלכה כר"י דדבר תורה מעות קונות בישראל ועובד כוכבים דוקא במשיכה ולא בכסף ומבואר בדברי רבינו הרמב"ן דס"ל כסברת ר"ת ובין ישראל מעובד כוכבים ובין עובד כוכבים מישראל אינו קונה במעות כי אם במשיכה וכתב רביט דבעל הלכות גדולות ס"ל הכי כמו שמפורש בבעל הלכות הלכות בכורות דף קלט ע"ד אלא שיש לדקדק קצת דראיתי לבעל הלכות עצמו בהלכות הלואה דף קע ע"ד שכתב וז"ל דתנן שאין להם אחריות אין נקנין אלא במשיכה דכתיב או קנה מיד עמיתך דבר הנקנה מיד ליד עכ"ל דמדהביא קרא דאו קנה מיד עמיתך שמע מינה דסבירא ליה לענין הלכה כריש לקיש דמשיכה בישראל מן התורה דהא בפרק קמא דקדושין [דף כו.] גבי מתניתין ושאין להם אחריות אין נקנין אלא במשיכה אמרינן מנא הני מילי דכתיב או קנה מיד עמיתך וכו' ואמרינן התם ולר"י דאמר דבר תורה מעות קונות היכי תקנתא דרבנן יעו"ש וא"כ אי ס"ל לבעל הלכות דהלכה כר"י איך מביא מקרא אלא עכצ"ל דס"ל דהלכה כר"ל וא"כ איך כתב דמשיכה בעובד כוכבים קונה ולא מעות כיון דלר"ל נהפוך הוא דלעמיתך במשיכה ולעובד כוכבים בכסף והסברא הג' הוא סברת הרמב"ם בפ' א' מהל' זכיה דס"ל דעובד כוכבים קונה ומקנה מישראל בין בכסף לחוד ובין במשיכה לחוד וכתב ה"ה שם דהרמב"ם עשה עיקר מסוגיא דפרק השוכר (דף עא:) דמוכח מיניה דאמימר דאמר משיכה קונה אף משיכה קאמר דה"ה דמים דהכי דרשינן לעמיתך בכסף בלבד הא לעובד כוכבים בין במשיכה ובין בכסף דהכי מוכח התם מדלחי הש"ס הא דמייתי ר"ת מהא דאמר להו רב וכו' אקדימו ושקולי זוזי מנייהו דהלכה במאי עסקי' דכייל ורמי במגא דעובד כוכבים דקשה דכיון דהאי מקשה סבר דמשיכה בעובד כוכבים קונה א"כ מעות אינם קונות ומה מועיל הקדמת המעות דקאמר להו רב ועכצ"ל דסוגיא דהתם סבר כאמימר אף דס"ל כר"י מ"מ העובד כוכבים קונה ומקנה בין בכסף ובין במשיכה דלעמיתך בחדא ולעובד כוכבים בתרתי בכסף או במשיכה דלא כשמעתין דבכורות והריטב"א בחי' לע"ז כתב משם רבינו הרמב"ן דהכי ס"ל בפי' הסוגיא דהתם דלפום סוגיא אמימר אף משיכה קונה קאמר וה"ה כסף ע"ש בדברי הריטב"א שכתב כן משם רבינו גבי הא דתני פרסאי משדרי פרדשני וכו' וגבי הא דדחי הש"ס דהב"ע דכייל ורמי במגא דעובד כוכבים יעו"ש וכן כתב הרשב"א בתורת הבית הארוך הביא דבריו מרן הב"י בי"ד סי' קל"ב וז"ל אבל הרמב"ן פי' דאמימר לאו משיכה דוקא קאמר אלא אף משיכה וה"ה למעות והלכך כל שהקדיש לו מעות ופסק סמכא דעתיה ולפיכך מותר וזה יותר נכון עכ"ל הרי מבואר ג"כ בדברי הרשב"א דדעת רבינו הרמב"ן הוא כמ"ש הריטב"א דס"ל דפי' הסוגיא דע"ז הוא על פי סברא זו דלאמימר אף משיכה קונה קאמר וה"ה דמים ומאחר שעינינו רואות דרבינו בהלכות בכורות נראה בבירור דדעתו כדעת ר"ת ודעמיה דדוקא משיכה קונה ולא מעות ע"כ צריך לומר דמ"ש משם רבינו הרמב"ן הוא דס"ל דפירוש הסוגיא דע"ז מתפרש הכי דבסוגיא דהתם ס"ל דאפילו לר"י דרשינן הכי לעמיתך בכסף לחוד ולעובד כוכבים בין בכסף ובין במשיכה אבל כיון דסוגיין דבכורות לא ס"ל הכי דאדרבה אמרינן מה עמיתך באחת אף עובד כוכבים באחת וא"כ ע"כ לר"י דקי"ל כוותיה אין קנין העובד כוכבים אלא במשיכה כסוגיא דבכורות קי"ל לענין הלכה ועובד כוכבים לא קני אלא במשיכה דרבינו לא ס"ל כדעת הר"ס דפסק כאותה סוגיא דע"ז דאיהו ס"ל דהעיקר כסוגיא דבכורות · ולפי האמור בחנם הגיה בדברי הרשב"א דתורת הבית הנזכר לעיל הריב"ע בתשובה הובא במהרש"ך ח"ב סי' קט"ז דגרסינן בדבריו הרמב"ם דאי גרסינן הרמב"ן דבריו סותרות זו את זו דלפי מה שאמר ה"ה משמו נראה דחולק אהרמב"ם יעו"ש ולפי האמור אין צריך להגיה דהאמת הוא דהרמב"ן הכי ס"ל בפי' הסוגיא דפ' השוכר כמ"ש הריטב"א בחי' והרשב"א ג"כ לא לענין הלכה הביא דברי הרמב"ן כי אם ליישב הסוגיא דהתם דאי סבר רב דמשיכה קונה ומעות אינם קונות מאי אהני הקדמת המעות דאמר להו רב דליישב זה הוכרח רבינו הרמב"ן לפרש דסוגיא דהתם ס"ל דאמימר אף משיכה קונה קאמר היפך ממה שמבואר בסוגיין דבכורות אבל לענין הלכה העיקר כמ"ש בהלכות בכורות דקי"ל כסוגיא דהתם דלר"י אי אפשר בעובד כוכבים אלא במשיכה בלבד : **והנה** מפני המחלוקת זה דרש"י ודעמיה ור"ת ודעמיה כתבו הראשונים דישראל הבא להקנות בהמה לעובד כוכבים לפוטרה מן הבכורה טוב להחמיר לעשות הקנין לכולי עלמא שימשוך העובד כוכבים הבהמה וגם שיתן דמים וכמ"ש הרא"ש בפ"ק דמכילתין גבי הא דרב מרי ידע לאקנויי קנין גמור וכו' יע"ש וכן כתב הטור אחריו בי"ד סי' ש"ך וכן כתבו התוספות בע"ז (דף עא.) ד"ה רב אשי וכו' יעו"ש וכן כתב המרדכי בר"פ השוכר משם ר"י יעו"ש וצריך טעם דלמה הוצרכו להחמיר להצריך משיכה ודמים בהיות דאפשר במשיכה לבד לכו"ע דפלוגתייהו דהני רבוותא איכו אלא במכר אבל במתנה לכו"ע קונה במשיכה דאם לא במה יקנה וכמ"ש התוס' שם בפרק השוכר בד"ה פרדשני וכו' וז"ל ואומר ר"י דאפילו למ"ד משיכה אינה קונה ה"מ כגון דאיכא כספא אבל במציאה ומתנה דליכא כספא כו"ע מודו דקנו במשיכה או בהגבהה עכ"ל · וכן כתבו עוד שם (דף עב ע"א) ד"ה ומאי לא ניתן להישבון וכו' יעו"ש וכן כתב רבינו הרמב"ן בפ' הזהב הביא דבריו הרב בספר א"ז דלר"י דדבר תורה מעות [קונות] במתנה דליכא מעות קונה במשיכה וא"כ ה"ה לר"ל לענין עובד כוכבים דאף דלדעת רש"י קי"ל כוותיה ודוקא בכסף היינו במכר אבל במתנה קונה במשיכה וא"כ הא איכא תקנה לפטור מן הבכורה כשיתן הישראל הבהמה לעובד כוכבים במתנה וזוכה בה במשיכה לבד ולמה צריך בדלך מכר כדי להצריך תרתי בהיות דאפשר במשיכה בלבד ובשלמא להרא"ש והטור י"ל דלא ס"ל הכי אלא כמ"ש הריטב"א בחי' לע"ז דס"ל דכמחלוקת לענין מכר כן מחלוקת לענין מתנה ומייתי ראיה מהא דפשיט הש"ס שם דמשיכה קונה מהא דר"י דבן נח נהרג על פחות משוה פרוטה יעו"ש אבל להתוספות והמרדכי שכתבו משם ר"י דצריך משיכה ומעות ק"ק דהא ר"י עצמו הוא דאמר דבמתנה דליכא כספא לכו"ע קונה במשיכה וא"כ יתננו לו במתנה וסגי במשיכה : **וראיתי** בס' בני יעקב בתשובה שהביא בשם מהר"ר יעקב ן' פורנה וז"ל שכתב שם אך את זה ראיתי קשה ולכאורה לא מצאתי תשובה נכחת והיא דהנה ידוע דספק ספיקא בפלוגתא דרבוותא שפיר מקרי ס"ס וא"כ בכך דינא דבכור למה החמירו להצריך משיכה וכסף ולא התירו בנתינת המעות לבד מטעם ס"ס ספק שמא הלכתא כר"ל דהכי פסק רש"י וא"כ העובד כוכבים קונה בכסף ואם תמצא לומר הלכה כר"י כדעת ר"ת ובכן העובד כוכבים קונה במשיכה לבד שמא הלכתא כהרמב"ם ודעמיה דס"ל דאפילו לר"י עובד כוכבים קונה בכסף או במשיכה יעו"ש באורך : **וראיתי** להרב בני יעקב שם בתשובה על דברי הרב הנזכר בסוף תשובתו השיב ע"ז וז"ל ולדידי ב' תשובות בדבר חדא מ"ש התוספות בסוגיית פתח פתוח דכולה חד ספיקא דשם אונס חד הוא והכי נמי הכא לא נפקא לן מינה אלא דמעות בעובד כוכבים קונות וכן אם נאמר דטעמא משום דקי"ל כר"ל וכן אם נאמר דטעמא משום דר"י מודה בעובד כוכבים סוף סוף מה שאנו לומדים אינו אלא דמעות קונות מה לי הכא ומה לי הכא וכה"ג לא מקרי ספק ספיקא עכ"ל ולע"ד אין ישוב זה נכון דהרי כתב הפרי חדש בכללי הספק ספיקא סי' י"ב דמתבאר מדברי פסקי מהרא"י בסי' ק"ל דלא מבעיא ליה כשהספק האחד מוסיף על חבירו בהיתר דמתקרי ס"ס ולא הוי שם אחד אלא אפילו שלא יש שינוי בין ב' הספיקות אלא תוספת דמציאות כגון ההיא שילדה זכר ונקבה דלספיקא קמא דשמא ילדה בכר אלו הגדיים שניהם פשוטים והידך ספיקא דשמא הנקבה ילדה תחלה הרי הוסיף שלא קדם שום ולד לנקבה זאת ומקרי ספק ספיקא אפילו בכה"ג יעו"ש ואם כן הכא נמי אף דלא נפקא מינה בב' הספיקות אלא דמעות קונות וליכא שום תוספת חידוש בדין קנין המעות בין ב' הספיקות מכל מקום הא איכא תוספת בספק הב' לענין אחר דלספק הא' שמא הלכה כר"ל אין מניעות קנין לעובד כוכבים אלא בכסף אבל לפי ספק הב' דשמא הלכה כהרמב"ם מוסיף עוד דהעובד כוכבים יש לו קנין בכסף ובמשיכה מה שאין כן בספק הא' ובכה"ג אף דלענין קנין מעות לא נפקא מינה כלל חשיב ספק ספיקא לדעת מהרא"י וגדולה מזאת דסברת מהרא"י יש ללמוד מדברי הרא"ש בפרק קמא דמכילתין גבי מתניתין דב' אמורות שלא בכרו וילדו ב' זכרים ונקבה דאמרינן במתניתין דנותן טלה א' לכהן וכתב הרא"ש דעל הזכר הב' מפרים והוא לעצמו דאף על גב דאיכא ספק ספיקא דשמא ב' הזכרים נולדו מתמורה אחת דבהכי האחד ודאי פטור ואם תמצא לומר דהאחת ילדה זכר ונקבה שמא הנקבה ילדה תחלה מכל מקום כיון דאפשר בתקנתא דהפרשת טלה לא מקילינן בספק ספיקא יעו"ש ובספק ספיקא זה לא נפקא מיניה אלא דהא' אינו בכור דבין אם נאמר שהב' זכרים נולדו תאומים ובין אם נאמר שהאחד נולד עם הנקבה סוף סוף מה שאנו לומדים הוא שהאחד מהם הוא פטור ולא פטר את הרחם ואם כן כ"ש דשם אחד הוא ועל כרחך צריך לומר דכיון דאיכא קצת שינוי במציאות בין ב' הספיקות חשיב ס"ס והכא איכא קצת שינוי דלספק הא' דנולדו תאומים הרי הזכר הב' אינו אפילו ראשון לזכרים אבל בספק ב' שנולד עם הנקבה הרי הזכר אף דלא הוי בכור דפטר רחם דהנקבה ילדה תחלה מ"מ הוא בכור וראשון לזכרים שקודם ממנו לא נולד זכר ואף דלא כ"מ כלל מ"מ כיון דאיכא קצת שינוי דמציאות הוי ס"ס כ"ש בנדון דידן דאיכא נפקותא לענין דינא בענין קנין העובד כוכבים עצמו דהספק הא' מוסיף לו קנין אחר דאפי' במשיכה קונה דפשיטא דאף דבגוף קנין מעות אינו מוסיף כלום הוי ס"ס גם מ"ש הרב בני יעקב לסתור ס"ס זה מטעם דהמתבטל סיטב יראה בעיניו

דהספק

כוכבים אם עד שלא נתן מעות משך יחזיר ואם משנתן מעות משך יוליך הנאה לים המלח ואסיק רבינא מדסיפא משיכה קונה ואע"פ שנתן מעות אי משך אין אי לא משך לא רישא נמי משיכה קונה וכו' ואזדא לטעמיה דפשטא ליה התם כאמימר אבל מעות הוי ליה כמטלטלי הלכך ישראל שנתן מעות לעובד כוכבים בבהמתו אם לא משך לא קנה ופטורה מן הבכורה ועובד כוכבים שנתן מעות לישראל בבהמתו אם לא משך לא קנה וחייבת בבכורה ואם משכו אע"פ שלא נתן מעות קנה הלכך זו שקנה עובד כוכבים פטורה ושקנה ישראל חייבת בבכורה ובעל הלכות נמי הכי אמר ישראל שנתן מעות לעובד כוכבים על בהמתו ולא משכה וילדה ברשות העובד כוכבים פטורה מן הבכורה והכי נמי פסק רבינו הגאון בספר המקח דמשיכה בעובד כוכבים קונה כאמימר אלא דתמיהא לן דמזכי שטרא לבי תרי דקא פסק נמי כי הא *דאמר להו רב להנהו סבוותא כי כייליתו חמרא לעובד כוכבים אקדימו ושקולי זוזי מינייהו וכו' והא אמימר דאמר משיכה קונה אוקמה לדרב בדאיכא עכבת יין אפומא דמנא דקמא קמא אינסיך ולא כרשב"ג דאמר *ימכר כולו לעובד כוכבים חוץ מדמי יין נסך שבו ואנן הא קי"ל כרשב"ג דאמר סתם יין אפילו יין ביין הילכך ליתא לדרב אלא אפילו לא שקל זוזי מינייהו עד דכייל להו שרי דהא מעידנא דמשיכה קנייה

ע"ז עא. שם עד.

דהספק האחרון מותר להאכיל וכו' יעו"ש אינו סתירה דלמאי דקי"ל דלא בעינן ס"ם מתהפך כמו שהעלה הפר"ח וכמו שהביא דברי מהר"י ן' חביב ע"ז י"ל דאף דבכל ד' נראה כסותר מ"מ י"ל הס"ם נגד האחר שאינו מותר הראשון דהיינו ספק אם הלכה כהרמב"ם דאפי' לר"י בין משיכה ובין מעות קונות י"ל דאין הלכה כהרמב"ם אלא כמ"ש דלר"י אינו קונה אלא במשיכה שמא אין הלכה כר"י אלא כר"ש ולר"ע עובד כוכבים קונה בכסף ובכה"ג אינו מותר בכל : ואולם לע"ד הס"ם דלא התירו הראשונים במעות בנ"ד מטעם ספק ספיקא דהא בכה"ג כבר נודע דרוב הפוסקים ס"ל דהשתא דאין מוציאין ממון מיד המוחזק מס"ם דאפילו מהרי"ל שכתבנו לעיל שכתב דבס"ם מוציאין מיד המוחזק איהו גופיה כתב להיפך בכמה מקומות מטעם דס"ם הוא מטעם רוב וכיון דלא אזלינן בממון בתר רובא להוציא מיד המוחזק ה"ה בס"ם כמו שהביא כל הדעות הרב כנה"ג בכללי הס"ם אות י' יעו"ש וא"כ אם נתן העובד כוכבים מעות בעד בהמת ישראל והוי בא"ס לדון לענין דרכא דממונא דהישראל רוצה לחזור בו והעובד כוכבים רוצה לזכות בקניינו מכח קנין מעות שורת הדין נותן דאינו יכול להוציא מיד המוחזק דאע"ג דאיכא ס"ם דפלוגתא דרבוותא ע"ד האמור אין מוציאין מיד המוחזק בס"ם וכיון דלענין דרכא דממונא אזלינן בתר חזקת ממון הכי מן הדין בהמה זאת שאנו דנין עליה לענין בכור של ישראל היא ופטר רחם בישראל קרינן בה כיון דאין העובד כוכבים יכול להוציא מיד ישראל מן הדין ואיך אפשר שנאמר דפטורה מן הבכורה מטעם דלענין איסור מקילינן בס"ם מאחר דהאיסור זה תלוי בעיקר הממון והאיסור בתר ממונא גריר וכיון דלענין ממונא חשבינן ליה כבהמת ישראל איך לענין איסורא נחשב אותה כבהמת עובד כוכבים כיון דהוי תרתי דסתרן דלענין דרכא דממונא אין מוציאין מידו ולענין איסורא אמרינן דשל עובד כוכבים היא וכבר כתבתי בספר תוספת דרבנן בא"ות ח"ת חמץ · דאפי' להקל אמרינן איסורא בתר ממונא גריר דכיון דלענין ממון אמרינן העמד ממון על חזקתו גם לענין איסורא בתר ממונא גריר ולא אמרינן ספק איסורא לחומרא כיון דהוי תרתי דסתרן דמהאי טעמא בספק שחרור עבד כיון דלענין ממונא עדיין משועבד לרבו גם לענין איסורא אכתי עבד גמור הוא ומותר בשפחה כדין עבד אלא שכתבתי שם דהיינו דוקא למ"ד דתקפו כהן מוציאין מידו אבל למ"ד דאם תפס אין מוציאין מידו לא אמרי' הכי יעו"ש וא"כ כ"ש הכא דאמרי' איסורא בתר ממונא גריר להחמיר דכיון דלענין ממון ממון ישראל הוא אין כאן צד לפטור אותה מן הבכורה מטעם ס"ם ואפשר להחמיר בנדון דידן אפי' למ"ד דאם תפס אין מוציאין מידו דיש לעובד כוכבים דרכא דממונא אין טעם זה מספיק לפוטרה מן הבכורה ועוד דהראשונים אשר כתבו להחמיר בענין בכור ס"ל דבספק אם תפס מוציאין מידו דהתוס' הכי ס"ל כמו שנראה מדברי התוס' בפרק יש בכור (דף מח ע"ב) ד"ה ואם יכו' יעו"ש והרא"ש נמי הכי סבירא ליה כמו שמפורש בפ"ק דבכורות ובכמה דוכתי והטור ג"כ נמשך אחריו וכמ"ש הרב תקפו כהן יעו"ש :

והנה לפי האמור לכאורה היה נראה דאם ישראל נתן מעות לעובד כוכבים בבהמתו ונולד בכור קודם משיכה דפטור מן הבכורה דאף דספיקא הוא אם קנה במעות לבד ובפרט דאיכא ס"ם להחמיר דחשיב כודאי בכור דהא איכא ספק שמא הלכה כהרמב"ם דאפי' לר"י ישראל מעובד כוכבים קונה נמי במעות ואת"ל דאין הלכה כוותיה דהר"ס אפשר דהלכה כר"ל ע"ד האמור בל"א דהכא הוא להחמיר מ"מ כיון דהאיסורא בתר ממונא גריר ושורת הדין לענין דרכא דממונא דאם רוצה לחזור העובד כוכבים יכול לחזור ואין מוציאין מידו דאין מוציאין מיד המוחזק אפי' בס"ם א"כ ה"ה לענין איסורא דחשבינן לה כבהמת עובד כוכבים ממש לפטור מן הבכורה אמנם לפי האמור לעיל בשם הראשונים שכתבו בספ"ק דכתובות דגבי כנעני לא אמרינן אוקי ממונא בחזקת מאריה אין הדין כן דכיון דאיכא ס"ם להחמיר יש לו דין בכור לענין איסור גיזה ועבודה ואיסור שחיטה קודם שיפול בו מום דאע"ג דבספק שקול כתבנו לעיל דאף לסברת הראשונים דאין לו חזקת ממון מ"מ כיון דהישראל נמי אינו מוחזק חשיב כממון המוטל בספק דיחלוקו מ"מ הכא דאיכא ס"ם המסייע לישראל הקונה כיון דלענין איסור אמרינן בעלמא דס"ם להחמיר חשיב כודאי איסור וכן משמע מדברי הרב משנה למלך בתשובה לענין בכור בהל' בכורות בסוף התשובה דף קג ע"א וכן מתבאר מדברי הרב ל"מ בפ' ב' מהל' גרושין גבי דין מילי לא ממסרן לשליח יעו"ש דכל דאיכא ס"ם חשיב כודאי איסור א"כ הכא דאיכא ס"ם המסייע לישראל הקונה חשיב כודאי קנה הישראל ובהמת ישראל מיקרי וחייבת בבכורה לענין איסור קדושת בכור · אלא דאעיקרא דמלתא צריך לדעת מאיזה טעם כתבו הראשונים הנז"ל דאין לו חזקת ממון דמאחר דקי"ל דגזל עובד כוכבים אסור ומתבאר מדברי הר"ס בפ"א מהל' גניבה דין א' ובפרט בפ"ו מהלכות גניבה דין ח' דגזל עובד כוכבים איסורו מן התורה יעו"ש בדברי ה"ה וכ"כ הטור בח"מ סי' שמ"ח יעו"ש · וכיון דמן התורה ממונו של עובד כוכבים אסור לגוזלו א"כ אמאי לא יהיה לו חזקת ממון כישראל ועל כן נ"ל דכל הראשונים הנז"ל שכתבו כן ס"ל כסברת רש"י בפרק ד' מיתות [דף נז.] הביא דבריו רש"ל בפ"ק דב"ק סי' מ"א ובפ' בתרא סי' כ' דס"ל דקראי אסמכתא בעלמא ורש"ל תמה על סברת הרמב"ם והסמ"ג דס"ל דהוי מן התורה דלא תגנוב ולא תגזול לישראל נאמר כי כל התורה כולה בכללה ובפרטה לישראל ניתנה יעו"ש וגם מרן הכ"מ בפ"א מהל' גזילה כתב בעד הר"ס כן יעו"ש א"כ פשיטא דלית ליה חזקת ממון וא"כ הוא יוצא לנו דלדעת הר"ס והסמ"ג והטור ודעמיה דס"ל דגזל כנעני אסור מן התורה יש לכנעני חזקת ממון ואמרינן לגבי עובד כוכבים אוקי ממונא בחזקת מאריה כדין ישראל כיון דיש לו זכות בממונו ולא הוי הפקר · ולעד"נ דדבר זה במחלוקת שנוי ותלוי בזה אי גזל העובד כוכבים איסורו מן התורה או מדרבנן : הן אמת דהגב אורחין הוקשה לי דאיך אפשר דגזל העובד כוכבים אינו אלא מדרבנן הא בשמעתין מפורש להדיא דלמ"ד דגזל העובד כוכבים אסור מן התורה הוא · דאמרינן דלאמימר דאמר משיכה בעובד כוכבים קונה אי סבר כר"ל הניחא למ"ד גזילו אסור היינו דאיצטריך קרא לאונאה וכו' ואם איתא דאינו אלא מדרבנן אפי' למ"ד דגזילו אסור לא מצי אתי אמימר כר"ל . שוב ראיתי להרב מ"א בהל' גזילה סימן ג' שעמד בזה על דברי רש"ל הנז"ל יעו"ש ובאמת שתמיהת הרב מ"א בשמעתין על דברי רש"ל היא תמיה גדולה שנראה מדברי רש"ל דס"ל בעד רש"י במ"ש בפ"ד מיתות דרש"י ס"ל דהני קראי דמייתי הש"ס בפ' הגוזל ומאכיל [דף קיג:] לומר דגזל העובד כוכבים אסור הוא בדלך אסמכתא · וזה דבר תימה משמעתין כאמור . אבל לע"ד יש לפרש דברי רש"י עפ"י מ"ש הר"ן בחי' שם בפ' ד"מ וז"ל וישראל בעובד כוכבים מותר הא אתיא למ"ד דגזל כותי אנס היה מותר מן התורה ופלוגתא היא בפ' הגוזל בתרא ומיהו מדרבנן אסור מפני חילול ה' וכדאי' התם ומשמע לי מסתמא דהכי הלכה דמותר מן התורה וכדאמרינן בעלמא וכן משמע לי שכן דעת הר"ס בפ"א מהל' גזילה וכו' עכ"ל מפורש יוצא מדברי הר"ן דלכ"ע אסור מדרבנן מפני חילול ה' ומ"ש הר"ן וכדאיתא התם היינו דאמרינן התם דלר"ע בכנעני שבא לדין לפנינו אסור לבא עליו בעקיפין מפני קידוש ה' דאע"ג דמוקי לה התם בהפקעת הלואתו דלכו"ע אסור מפני חילול ה' וכן אמרינן התם באבידת כנעני דלכ"ע אסור מדרבנן מפני חילול השם וזהו מ"ש רש"י גם ישראל בכנעני היה מותר · וגם כוונת רש"י דמדרבנן איכא למאן דאסר משום חילול ה' בהגוזל בתרא כמ"ש הר"ן אבל לעולם דאין כוונת רש"י לומר דליכא מ"ד דאסור מן התורה כמו שהבין רש"ל אשר מפני זה תלק עליו דאינו מטעם חילול ה' · דלפי האמור דדברי רש"י אינו אלא למ"ד אסור מדרבנן מפני חילול ה' · ובדברי הר"ן הנז"ל י"ל במ"ש הא אתיא אליבא דמותר מן התורה ופלוגתא היא בפ' הגוזל בתרא דלכאורה נראה דהתם ליכא פלוגתא דכו"ע מודו דגזל הכנעני אסור מן התורה אלא דלר"ע נפקא ליה מקרא דאחרי נמכר גאולה תהיה לו ולרבי שמעון חסידא נפקא ליה מקרא דואכלת את כל העמים אשר ה' אלהיך נותן לך · ונראה פשוט דעיקר כוונת הר"ן הוא דעכ"פ פלוגתא הוי דהא בפרק המקבל מפורש דדרשינן מקרא דרעך דהיה מותר אלא דלא הם לומר דפלוגתא היא בפרק הגוזל בתרא דהתם נמי איכא פלוגתא דלר"ע דדרים ליה מקרא דאחרי נמכר וכו' גזל הכנעני היה אסור אפילו בזמן שהם מסורים בידך אבל לר"ש חסידא בזמן שאינם מסורים אסור דבזמן שמסורים בידך הא כתיב ואכלת וכו' · דאין לומר דלא קאי הר"ן אלא דוקא להאי פלוגתא דבזמן שהם מסורים בידך ואם כן נ"ל דמאי דפסק הוא דוקא כר"ש חסידא דבזמן שמסורים בידך היה מותר דהכי כתב הרמ"ה בפרקיו שם הביא דבריו הרב בס' א"ז ע"ש דאם סברת הר"ן נמי הכי איך פסק הלכה כמ"ד דהיה מותר מן התורה ולא בא לומר דדוקא בזמן שמסורים היו בידך. אלא עכצ"ל דסמך הר"ן נמי אההיא דהמקבל [קיא.] דאיכא תנא דדרים תלא העשק את רעך לעולם דהתם שתמא קא ממעט דמשמע באופן דנמצינו למדין מדברי הר"ן דס"ל דהלכה כמ"ד דהיה מותר מן התורה אלא דמ"ש דכן משמע לו שכן דעת הר"ס הדבר קשה דמדברי הר"ס נראה דפסק כמ"ד אסור מן התורה כאמור והדרבה מדברי הר"ס מתבאר דבגזל כנעני עובר על לאו כדין ישראל ואולי דט"ם הוא בדברי הר"ן ולסברת הר"ס והסמ"ג והטור דס"ל שבגזל כנעני עובר על לאו י"ל מההיא דאמרי' בפ' איזהו נשך (דף סא.) דפריך הש"ס ל"ל דכתב רחמנא לאו בגזל תיתי מביניי' דרבית ואונאה ומשני דלאו דגזל לכובש שכר שכיר לעבור עליו בשני לאוין וכיוצא פריך התם [ע"ב] לא תגנבו דכתב רחמנא וכן לאו דכתב רחמנא במשקלות למה לי ומשני התם ואם איתא לוקמה בגזל גופיה וכ"ת לגזל הכנעני דמרבית ואונאה לא ידענא גזל הכנעני דהא רבית היה שרי בכנעני דכתיב לנכרי תשיך ואונאה נמי לא היה לו כדאמרינן בשמעתין ופסקו הר"ס בפי"ג מהל' מכירה דין ו' יעו"ש · וי"ל דעכצ"ל דלאו דלא תגזול לא איצטריך לגזל הכנעני דאי איצטריך

לכך י"ל קרא דאחרי נמכר גאולה תהיה לו לגזל הכנעני לר"ע וקרא דואכלת את כל העמים לר"ש חסידא הא נפקא לן מעיקר לאו דלא תעשוק ובשלמא בקרא דואכלת דדרשה י"ל דאיצטריך להתיר בזמן שהם מסורים בידך דאי מקרא דלא תגזול ולא תעשוק הו"א דאפילו בזמן שמסורים בידך הוא אסור אבל קרא דאחרי נמכר לר"ע למה לי הא לר"ע דדרים מהאי קרא אפי' בזמן שמסורים בידך הוא דקרא דאחרי נמכר בזמן שמסורים בידך מיירי ואפ"ה דכתב הכתוב דלא קי"ל כר"ע מ"מ י"ל דלדעת הר"ס ודעמיה לא ס"ל הכי אלא דקי"ל כר"ע וכמו שנראה מדברי הר"ס בפ"ה מהל' גניבה דין ח' יעו"ש : והנה התוס' בשמעתין דבכורות בד"ה כמ"ד גזל וכו' כתבו וז"ל פ"ה פלוגתא בהגוזל בתרא וכולה שמעתא דהתם מוכח דהתם אסור והפקעת הלואתו פליגי עכ"ל ולפי האמור אין כאן השגה על רש"י דהא עכ"פ איכא פלוגתא בזמן שמסורים בידך דלרבי עקיבא אסור ולרבי שמעון חסידא דמייתי לה מקרא דואכלת בזמן שמסורים בידך היה מותר וא"כ אפי' לא היה לנו מקומות אחרים אשר כתבו התוספות דמוכח מהם דס"ל דגזילו היה מותר שפיר אפשר לפרש שמעתין דאהך פלוגתא קאי הש"ס עוד כתבו התוס' שם ואם תאמר גזל כנעני היכי היה שרי הא כתיב וחשב עם קונהו וכו' י"ל היכא דאיכא חילול ה' ודאי היה אסור וכו' ע"כ וי"ל דא"כ דאפשר לומר דקרא דוחשב וכו' הוא במקום דאיכא חילול ה' א"כ מאי פריך התם בפ' הגוזל לר"ע דאמר דאסור לבא עליו בעקיפין משום חילול ה' מהא דדרים ר"ע מקרא דאחרי נמכר הא י"ל דהתם נמי מפני חילול ה' הוא ומדלא משני הכי ש"מ דלא מצינן למימר הכי ודו"ק : איך שיהיה נמצינו למדין דאף לדעת הר"ס ודעמיה ורוב הפוסקים ס"ל דגזל הכנעני אסור מן התורה והכי קי"ל מ"מ הר"ן לא ס"ל הכי ולענין הלכה לדעת הר"ס ודעמיה דגזל הכנעני אסור מן התורה יש לעובד כוכבים חזקת ממון וא"כ דבר זה במחלוקת שנוי אי יש חזקה לעובד כוכבים או לא : עוד יש ללמוד בהא דהתמיהו הראשונים בבא להקנות לעובד כוכבים לפוטרה מן הבכורה דבעינן מעות ומשיכה לצאת י"ח כל הדעות · דאמאי הוצרכו לכך הא אמרינן בשמעתין דפריך הש"ס למ"ד מעות קונות בעובד כוכבים מהא דתניא הלוקח גרוטאות מן העובד כוכבים ומצא בהם ע"ז אם עד שלא נתן מעות משך יחזיר ואם משנתן מעות משך יוליך הנאה לים המלח ואם אמרת מעות קונות משיכה ל"ל ומשני הב"ע שקבל עליו לדון בדיני ישראל · הרי מפורש דאפילו דדינו של עובד כוכבים במעות כל שקבל עליו לדון בדיני ישראל קנה במשיכה לבד כדין ישראל לר"ל ומינה נמי לר"י דישראל בכסף ועובד כוכבים במשיכה כל שקבל עליו לדון בדיני ישראל קנה במעות לבד וא"כ אמאי לא עשו תקנה זאת שיקנה במשיכה או בדמים ע"י תנאי שיתנה עמו שיקנה במשיכה או בדמים דהיינו שיפרש שאפילו למ"ד שדינו בדמים מקבל עליו לקנות במשיכה וכן אפילו למ"ד שדינו במשיכה מקבל עליו לקנות בדמים · וכבר עלה על דעתי לומר דלענין איסורא דאורייתא להפקיע קדושת בכור לא מהני קבלת העובד כוכבים אם לא שיקנה בדיניהם שפסקה להם תורה ודוקא גבי קונה גרוטאות ומצא ע"ז דאע"ג דענין איסור הוא עכ"ז אם קבל לדון בדיני ישראל להקנות במשיכה חשבינן לה כע"ז דישראל לאוסרה בהנאה דלהחמיר מהני קבלת העובד כוכבים אבל להקל להפקיע קדושת בכור לא מהני קבלת העובד כוכבים עד שיקנה קנין גמור כדינו · אבל נראה דהא ליתא דא"כ מאי משני הש"ס למאי דפריך על זה אי הכי מעות למה לי ומשני ה"ק אע"פ שנתן מעות אי משך אין ואי לא לא דנראה דבדקבל לדון בדיני ישראל אפילו נתן המעות יחזיר ולא חשיבא ע"ז דישראל ואם איתא דקבלת העובד כוכבים לא מהני לאסור אלא בדלך חומרא א"כ בנתן המעות שהוא קנייתו של עובד כוכבים מן הדין למה לא תאסר כדין ע"ז של עובד כוכבים אע"פ שלא משך אלא דלזה י"ל דכיון דקבל עליו לדון בדיני ישראל שיקנה במשיכה הרי הוא כמי שהתנה שלא יקנה כי אם במשיכה וקפידא הוי וכהאי דאמרינן בפרק הספינה (דף עו ע"ב) גבי ספינה דבאמר ליה משוך וקנה לרבנן דקי"ל כוותייהו קפידא הוי ולא קנה במשיכה כדינה עד שימשכנה כיון דקפיד שלא יקנה כי אם במשיכה וה"ה הכא · דעפי"ז לע"ד י"ל דמי הכניסנו הכא לאוקמא בדקבל לדון בדיני ישראל דבהכי קשיא לן רישא דקתני דמשך עד שלא נתן יחזיר בהיות שאפשר דלעולם דהכא מיירי דאין העובד כוכבים רוצה להתחייב דתו לדון בדיני ישראל אלא הכא מיירי כשהתנה שלא יקנה במעות לבד עד שימשוך דמש"ה קתני סיפא דאע"פ שנתן מעות אי משך אין ואי לא לא כיון דהקפיד בכך וברישא קתני דאפילו משך כל שלא נתן הדמים לא קנה דקנין העובד כוכבים הוא בדמים דוקא ולא במשיכה ול"ע אמאי לא משני הכי באופן דנמצינו למדין דאפשר לדחות ולומר דענין הפקעת קדושת בכור להקל קבלת העובד כוכבים לדון בדיני ישראל אינה עושה קנין ודוקא להחמיר אמרינן הכי דכיון דרואים העולם שקבל העובד כוכבים שיקנה במשיכה טועים לומר דבקבלתו זוכה הישראל קנין גמור וע"ז של ישראל היא ואם נתיר אותה בהנאה כיון דאין קבלת העובד כוכבים עושה קנין גזרינן שיתירו ע"ז דישראל אע"פ שקנאה קנין גמור : שוב ראיתי להרב מ"א בהל' מעות סימן ע' שעמד על דברי הראשונים בזה ועל עיקר חקירת הרב שכתב שם דל"ל לראשונים כולי האי הא כשיתנה עם העובד כוכבים שיקנה במשיכה או בדמים סגי · צריך להבין דבשלמא במתנה שיקנה במשיכה שפיר דמי שהות מתנה דאף דדינו בכסף כר"ל מקבל עליו שיהיה דינו כישראל שקונה במשיכה ואם הלכה כר"י הא בלאו הכי דינו במשיכה דנמצא דלכו"ע א"ש אבל במתנה שיקנה בדמים התינח לר"ל דדינו בלאו הכי בדמים אבל לר"י לא מהני דכיון דחז"ל עקרו קנין מעות ואמרו שישראל נמי לא יקנו כי אם במשיכה א"כ אפילו קיבל העובד כוכבים דין הישראל אכתי דין ישראל אינו אלא במשיכה דהא ודאי פשיטא דאין העובד כוכבים יכול לקבל עליו לעשות דבר שאינו קנין לא לישראל ולא לעובד כוכבים שיקנה בו דאפילו בישראל כתב הריטב"א בקדושין דכל מקום שאמרו חכמים שאין קנין מן הקניינים קונה אע"פ שפירש המוכר והלוקח שיקנה בו אינו קונה והרי הוא כאילו אומר שיקנה באמירה עכ"ד וא"כ ע"כ הא דמהני קבלת העובד כוכבים הוא כשיקבל עליו דבר שהוא קנין לגבי ישראל אבל בדבר שאינו קנין לישראל לא מהני והנה כבר עקרו חז"ל קנין מעות · ונראה דהרב מ"א חקר כן ע"פ מה שהעלה שם בהל' מעות סי' א' בדברי מרן הב"י שכתב דאף דעקרו חז"ל קנין מעות אם התנו להדיא דהמעות יקנו קנה · דאף דהש"ך דחה דבריו מדברי הריטב"א דקדושין הנז"ל הרב שם ישב את דבריו דע"כ לא אמר הריטב"א הכי אלא במידי דאינו קנין כגון מסירה ברשות היחיד ומשיכה ברשות הרבים דחכמים לא תקנו שם אלו הקניות אבל קנין כסף ודאי קנין גדול הוי דבר תורה אלא שחכמים הוא שאמרו שלא יקנה בדמים יעו"ש · וכיון שכן שפיר יכול להתנות עם העובד כוכבים שיקנה בדמים כדין ישראל שהתנה לקנות בדמים דכיון דהתנאי מועיל בישראל כל שמקבל דינו של ישראל לא חשיב כאילו מקבל עליו לעשות דבר שאינו קנין שיהיה קנין · ולע"ד משמעתין דהא דגרוטאות דמוקי לה בדקבל לדון בדיני ישראל יש לאיה לסברת מרן דנראה מהכא דאף דאין דינו של עובד כוכבים כי אם בכסף כל שהוא ברצונו רוצה להתליף דינו שיהיה דינו כישראל דקונה במשיכה שפיר דמי וא"כ בישראל נמי אף דעקרו חז"ל קנין מעות לגבי כל ישראל מ"מ כל שמתנין לומר שיהיה דינם כדין יתומים והקדש עניים דקי"ל דאוקמוה אדין תורה וקונים ומקנים במעות שפיר דמי דמ"ש מעובד כוכבים דאף דדינו בכסף מקבל דין ישראל מהני וה"ה בין ישראל לישראל דיכול לקבל שיהיה דינו כדין היתומים וכיוצא : והנה מורי הרב ז"ל שם כתב ליישב חקירת הרב מ"א ע"פ מ"ש בתשובת הרמב"ן סי' רכ"ה שכתב דלר"י דעובד כוכבים במשיכה אפילו אם נהגו העובדי כוכבים ביניהם לקנות בכסף ישראל שנתן מעות בעד בהמת עובד כוכבים פטורה מן הבכורה עד דמשיך לה דלענין איסור בכורה דיינינן לה כדינא דאורייתא שהוא במשיכה ולא דיינינן לה לפי המנהג אף דלענין ממונא אנו מחייבים את העובד כוכבים לתת לו לישראל בהמה זו שקנה ממנו דבדיניהם דיינינן ליה עכ"ל נראה דדימה מורי הרב הא דקבל לדון בדיני ישראל למנהג · ולע"ד אחר המחילה הראויה אליו יש לחלק דבשלמא במנהג שנהגו ביניהם לקנות בכסף י"ל דלא נהגו כן אלא ביניהם בעובד כוכבים הקונה מעובד כוכבים אבל בישראל הקונה מעובד כוכבים אין כאן מנהג אלא דאנו אומרים לענין דרכא דממונא דבדיניהם ומנהגם דיינינן ליה לחייב ליתן הבהמה לישראל כדאמרינן אם אתה יכול לחייבו בדיניהם חייבהו אבל כל שאינו מנהג בישראל הקונה וגם לא קבל עליו העובד כוכבים לדון בדיני ישראל דדינם בכסף לענין איסור קדושת בכורה לא דיינינן בדיניהם אלא כדינא דאורייתא דדוקא לענין ממון לזכות את ישראל בדינו מהדרי' לזכותו אפילו בדיניהם כמו שאמרו חכמינו ז"ל אבל בענין איסור בכורה מה שייך לדון בדיניהם כיון דאינו זכות הישראל אבל בנדון הש"ס שקבל העובד כוכבים בפירוש לדון בדיני ישראל לא דמי למנהג דהכא כיון דקבל מדינא דידן נמי זוכה הישראל דכל שהתנה בפירוש כן דינא דידן נמי הוא דקונה דומיא למ"ש מרן הב"י דאם התנה הישראל בישראל לקנות בכסף קני והיינו דמש"ה חשבינן ליה קנין גמור לענין איסור נמי דחשבינן לה כע"ז דישראל לאוסרה בהנאה משא"כ גבי מנהג דכתב הרמב"ן דפטורה מן הבכורה לגמרי דמשמע דאפילו לענין איסור לאוסרו בגיזה ועבודה ושחיטה בלא מום לא מחמרינן לה לאוסרה ואם איתא דנדון הש"ס דומה למנהג למה יאסר כע"ז דישראל ונראה דמטעם זה לא משני הש"ס דבלייתא מיירי כדנהגו לקנות במשיכה דמשום מנהג אשר נהגו ביניהם לענין איסור דיינינן לה כדינא דאורייתא ואינה נאסרת : ונראה לע"ד דהעיקר דקבלת העובד כוכבים לדון בדיני ישראל עושה קנין וקונה מן הדין ולאו דוקא להחמיר בענין איסור ע"ז כאשר שיערנו דכן נראה פשט השמועה וליישב חקירת הרב מ"א נלע"ד דהראשונים לא ניחא להו בתקנה זאת דתנאי די"ל דס"ל דהאי דקבל העובד כוכבים בדיני ישראל דקנה הישראל בקנין משיכה כישראל הייט כל זמן שלא חזר

קנייה יין נסך לא הוי למתסר בהנאה עד דנגע ביה בגופיה דהמרא ומשכשך ביה בכוונה ואפילו כייל נמי ורמא למנא דאית ביה עכבת יין כרשב"ג :

מתני' *המקבל צאן ברזל מן העובד כוכבים *ולדות פטורין וולדי ולדות חייבין העמיד ולדות תחת אמותיהן ולדי ולדות פטורין וולדי ולדי ולדות חייבין רשב"ג אומר אפילו עד עשרה דורות פטורין שאחריותן לעובד כוכבים :

גמ' *למימרא דברשותא דמרה קיימא ורמינהו אין מקבלין צאן ברזל מישראל מפני שהוא רבית אלמא ברשותא דמקבל קיימא אמר אביי לא קשיא מתניתין דמקבל עלה מרה אונסא וזולא ולא מחייב ישראל אלא במיתה אבל ההיא דאיזהו נשך *בדלא קביל עליה אונסא וזולא אלא הכל על המקבל ואתקיף עלה רבא ודחייה [יח] ופרקינן אלא אמר רבא אידי ואידי דלא קביל עליה אונסא וזולא והכא היינו טעמא דכיון דאילו אתי עובד כוכבים ובעי זוזי ולא יהיב ליה תפיס לה לבהמה ואי לא משכח בהמה תפיס ולדות דידה הו"ל יד עובד כוכבים באמצע וכל יד עובד כוכבים באמצע פטורה מן הבכורה

ז העובד כוכבים מקבלתו דכל זמן שהעובד כוכבים עומד בדבורו לאו כל כמיניה דישראל לחזור מפני שלא קנה בקנין העובד כוכבים דכיון דהלוקח הוא ישראל ודינו במשיכה כל דליכא טענה מצד העובד כוכבים שכבר סבר וקבל קנין הישראל שוב אין הישראל יכול לבטל הקנין אבל אם העובד כוכבים עצמו חזר בו ורוצה לבטל המקח מטעם שלא קנה בקנין העובד כוכבים וחזר בו מקבלתו יכול לחזור בו דהא מה שקבל לדון בדיני ישראל דבור בעלמא היה בלי שום קנין ולמה לא יכול לחזור דכיון דאתי דבור ומבטל דבור ולא מהני קבלתו כי אם לענין שהישראל לא יוכל לחזור בו וכל שהישראל אינו יכול לחזור והעובד כוכבים לא חזר ומש"ה השיבא ע"ז דישראל אבל לעולם דאם חזר בו העובד כוכבים בטל המקח ומש"ה לא ניחא להו להראשונים בתקנה זאת דלפעמים מוכר ישראל בהמה לעובד כוכבים מכירה גמורה מעכשיו עד שיקח אותה לאחר שתלד ואם יעשה הקנין שיקנה בכסף או במשיכה בקבלת העובד כוכבים דיני ישראל דילמא יחזור העובד כוכבים מדבורו וכיוצא ונמצא דבטל המקח מעיקרא ומאי דהוי ביני ביני אם נולד בכור יסמוך הישראל בקנין העובד כוכבים ויכשל באיסור קדושת בכור שיאכלנו בלא מום וכיוצא ונמצא נפרע נכשל הישראל באיסור בכורה ואף דאם יבא הישראל להקנות לעובד כוכבים כדי לפטור מבכורה ומקנה לו איזה חלק בה באופן דלא נחתי לשם מכירה כדרך משא ומתן דבכהאי גוונא לא שייך למיחש ולומר דלמא יחזור בו העובד כוכבים מכל מקום לא פלוג בתקנתם כדי שלא יבואו לטעות במכירה דרך משא ומתן דאיכא למיחש לשמא יחזור בו:

והנה לעיל דאמרינן ישראל שנתן מעות לעובד כוכבים בדיניהם אע"פ שלא משך קנה וחייבת בבכורה פי' רש"י בדיניהם דיינינן ליה בדיניהם עכ"ל וכן כתב רגמ"ה בפי' כ"י וז"ל בדיניהם כל סחורה שיש ביד עובד כוכבים באמצע בעי למיזל אחר דינו דאזלינן בתר דיניהם ובדיניהם מעות קונות עכ"ל דנראה מפי' דבדיניהם דאמרו בגמרא הוא דברי הש"ס לומר דבדיניהם דיינינן ליה וי"ל דא"כ העיקר חסר דהול"ל בדיניהם דיינינן ליה או לפחות יאמר כדיניהם בכף הדמיון דמוצא לבדיניהם דיינינן ליה ועוד דהכי הול"ל קנה בדיניהם וחייב בבכורה ומדקאמר ישראל שנתן מעות לעובד כוכבים בדיניהם נראה דתנאי הישראל הקונה הוא ולמה לא ניחא להו לפרש דהם דברי הלוקח דישראל נתן מעות והתנה שקניינו יהיה בדיניהם דמעות קונות והא קמ"ל דאם התנה בהיפך שקניינו בדיני ישראל לא קנה ופטורה מן הבכורה דהא אמרי' הכא דבדקבל העובד כוכבים לדון בדיני ישראל לא קנה עד שימשוך וצריך טעם למה לא פירשו כן ויש ליישב ודו"ק ועיין בדברי התוס' בפ' חזקת (דנ"ד ע"ב) בד"ה וישראל וכו' שמתבאר מדבריהם דס"ל דפי' בדיניהם דאמרינן הכא אין הכוונה כמ"ש רש"י אלא הם דברי הלוקח שהתנה שקניינו יהיה בדיניהם דמעות קונות:

והנה בפ"ב דחולין (דף לט ע"ב) אמרינן דלר"א דמחשבת העובד כוכבים פוסלת אי יהיב זוזא לעבה ישראל חזינן אי איכא אלמא הוא דלא מצי מדחי ליה אסור ואי לא אמר ליה ריסך והכל ע"כ וכתב הרשב"א בחי' שם על דברי הרמב"ן שדחה פי' רש"י וז"ל ומסתברא לי דהא אתיא כאמימר דאמר בשלהי מס' ע"ז [דע"א] דמעות בעובד כוכבים אינם קונות וקי"ל כוותיה והילכך אי לאו גברא אלמא הוא הא לא קנה ואינו שותף בה דאמר ליה ריסך והכל מיהו בגברא אלמא דעל כרחיה שקיל הו"ל כאילו נעשה שותף בה ואסור ומדרבנן קאמר וכו' עכ"ל מתבאר מדבריו הכא דס"ל דהלכה כמאן דאמר דמעות אינם קונות בעובדי כוכבים כי אם משיכה וזה היפך ממ"ש הריב"ש בתשובה שהובאה במהרש"ך ח"ב סימן קע"ז דהרשב"א ס"ל כדעת הרמב"ם ז"ל דמשיכה או מעות קונה בעובד כוכבים וכן כתב הרב כנה"ג ח"מ סימן קנ"ד בהגהת הטור אות י"ג ע"ש דהכא מפורש דדעתו לענין הלכה כר"ת ודעימיה דדוקא משיכה קונה ולא מעות:

והנה מכח סוגיא דחולין הנזכר למד הרב למה לדק סי' ס"ב דישראל שקבל מעות מעובד כוכבים בעד בהמתו אפילו שלא משך העובד כוכבים פטורה מן הבכורה אם העובד כוכבים גברא אלמא הוא דלא מצי ישראל לדחויי ליה להחזיר לו המעות יעו"ש ודבריו תמוהים לע"ד דהא כבר כתבו התוס' שם דלמ"ד מעות אינם קונות הא דבגברא אלמא אסור אינו אלא מדרבנן וכן כתב הרשב"א כנזכר לעיל ואינו אלא בדרך חומרא וא"כ איך אפשר לומר כן להקל לפטור מן הבכורה דאף דמדרבנן עשו אותו כקניה גמורה בגברא אלמא לאסור ולהחמיר מ"מ אין כח ביד חז"ל לעשותו כקנין גמור להפקיע קדושת בכור כיון דמן התורה לא קנה דאף למ"ד דיש כח ביד חכמים לעקור דבר תורה במקום עשה היינו דוקא למגדר מלתא כההיא דאמרינן ביבמות (דף פט ע"א) דלרב חסדא אם תרם מן הטמאה על הטהור אין תרומתו תרומה דאפי' ההוא גריוא הדר לטבליה דב"ד מתנין לעקור דבר מן התורה מטעם דלמא פשע ולא מפריש מן הטהור יעו"ש אבל בלי שום טעם כי הא דבכור איך יכולים לעקור דבר תורה ואם אמרו דהקנאה גמורה חשיב בגברא אלמא להחמיר לא אמרו להקל וזה פשוט ועוד דמדברי הרשב"א שכתב שם וז"ל ובהא מיתרצא לי נמי קושיא אחריתי דהי לא אפי' גברא אלמא אמאי אסור וכו' ואף הרמב"ן נשמר מזה ואמר דרב אשי לטעמיה דאמר במס' ע"ז דמעות בעובד כוכבים קונות ולא קי"ל כוותיה ואין צורך עכ"ל הרי דלפי סברת הרמב"ן אי לאו מטעם דרב אשי לטעמיה אפי' בגברא אלמא לא הוה אסרינן ליה אפי' מדרבנן דאי ס"ל דשייך לאסור מדרבנן מיהא למה הוצרך לומר דאתיא דלא כהלכתא דקי"ל דמעות אינם קונות וכן משמע מדברי רש"י דעיקר הטעם גברא אלמא הוא משום דקי"ל מעות קונות וכן כתב הר"ן בחי' שם יעו"ש נמצא דלדעת רש"י והרמב"ן והר"ן לא החמירו רבנן הכא לעשותו כקנין גמור לאסור כי אם מן הדין הוא מטעם דהכא למ"ד מעות קונות הוא וא"כ אפי' נאמר די"ל דלקולא נמי מדרבנן חשיב כקנין היינו לפי דברי התוספות והרשב"א אבל לסברת רש"י והרמב"ן והר"ן אין לומר: **עוד** למד הרב למה לדק מסוגיא זאת דחולין בסי' ס"ג דישראל שנתן מעות לעובד כוכבים בבהמתו וילדה בכור קודם משיכה דאם העובד כוכבים לאו גברא אלמא הוא וישראל מצי לדחויי ליה לעובד כוכבים להניח לו המעות ושלא יקח הפרה אין כאן קדושת בכור דומיא דהתם דאמרי' דבין לרש"י והתוספות אעפ"י שמן הדין היה לעובד כוכבים חלק בבהמה ומחשבת העובד כוכבים אוסרת אפ"ה אזלינן לקולא אי לאו אינים אלמא הוא העובד כוכבים ואמרי' דישראל מצי מדחי ליה ומכ"ש באיסור בכור דאזלינן להקל כיון דמצי ישראל לדחויי זהו ת"ד יעו"ש:

ונלע"ד דגם דין זה צ"ע שהרי כתב הרשב"א בחי' משם הרמב"ן על דברי רש"י ז"ל וז"ל והרמב"ן הקשה עליו דכיון שהוא קונה ממילא איתסר דהא על כרחיה שותפא הוא ואוסר ופירש הוא ז"ל דהאי לאו גברא אלמא ומצי מדחי ליה לא סמכא דעתיה ואף הוא אינו מחשב דמימר אמר דילמא [לא] דחיי ישראל מיניה עכ"ד וע"כ דליישב דעת רש"י צ"ל דלדעתו נמי הוא מטעם דלא סמכא דעתיה ואינו מחשב וכן נראה מדברי הר"ן בחי' שם שכתב על דברי רש"י וז"ל וכ"ת כיון דמעות קונות מ"מ הרי יש לו חלק בה י"ל אין ה"נ אלא מיהו כיון דלאו אלמא הוא ולא סמכא דעתיה ולא מחשב לעבודת כוכבים שלבו נוקפו שמא ידחנו ישראל וילך לו בפחי נפש עכ"ל הרי שהבליע פי' הרמב"ן על דברי רש"י דהעיקר הוא משום דלא סמכא דעתיה ולזה מעין דברי התוס' שכתבו דאפי' למ"ד מעות קונות הכא לא סמכא דעתיה וכו' דנמצא דלדברי הכל אין עיקר ההיתר משום דמצי מדחי ליה בלבד אלא משום דכיון דמצי מדחי ליה אמרינן דאנן סהדי דאינו מחשב לעבודת כוכבים כיון דלא סמכא דעתיה ולבו נוקפו שמא ידחנו הישראל ואף דמן הדין קנה ושותף הוא מ"מ כיון דאנן סהדי דאינו מחשב ליכא שום איסור אבל בדין בכור כיון דלמ"ד מעות קונות בעובד כוכבים מן הדין קנה ישראל בהמת העובד כוכבים בנתינת המעות איך אפשר לומר דכיון דמצי ישראל למדחי ליה לא חשיבא בהמת ישראל נפטרה מן הבכורה כיון דמן הדין קנה הישראל ואף דאיכא למימר דהעובד כוכבים לא סמכא דעתיה להקנות לישראל שמא ידחנו הישראל ויחזור בו ולבו נוקפו בקניינו מ"מ כיון דמצד תורת הדין קנה הישראל ואינו יכול לחזור בו ואם יחזור בו ויניח לעובד כוכבים המעות ולא יתן לו הבהמה הוא מצד אלמות ולא מצד הדין דמצד הדין בהמת ישראל היא איך א"ל דפטורה מן הבכורה באופן דדברי הרב ל"ל בב' הדינים אלו צ"ע לענ"ד · ולפי כל האמור למדנו דמדברי כל הראשונים בסוגיא דחולין הנזכר מפורש יוצא דלמ"ד מעות אינם קונות בעובד כוכבים הא דבגברא אלמא דאסור אינו אלא מדרבנן וכמ"ש הרשב"א בחי' וכתב בתוך דבריו ומיהו בגברא אלמא דע"כ שקיל הוה ליה כאילו נעשה שותף בה ואסור מדרבנן קאמר וכאותה שאמרו בפסחים [ד"ו:] בעירו אמירה דבני חילא דאילו מתביד או מתגניב ברשותייהו קאי הוה ליה כדידהו עכ"ל נראה מדבריו דס"ל להרשב"א דההיא דפסחים הוא כמו שפי' הר"ס בפרק ד' מהל' חמץ דהתם מיירי אפי' שלא קבלו אחריות עליהם ואינם חייבים בתשלומין מן הדין אלא מן האונס דעובד כוכבים אנס הוא יעו"ש וע"ז דימה דין זה לההיא דחמץ דהכא בגברא אלמא אינו אלא מדרבנן כההיא דפסחים דס"ל להרשב"א דאפי' לדעת הר"ס כל דהתשלומין אינו מן הדין אלא מן האונס אינו אלא מדרבנן ולא דמי לחייב מן הדין דעובר על לא יראה מדאורייתא ולענ"ד גם לדעת הר"ס י"ל כן דאינו אלא מדרבנן ומאי דאמרינן בגמרא התם [שם] הא בדלא קבל אחריות הא בדקבל כהא דרבא דאמר בעירו אמירה וכו' אין הכוונה לומר דבכה"ג דמשלמין באונס חשיב כאחריות גמור לאסור מן התורה אלא ה"ק דמדרבנן נשמע דבדקבל אחריות וחייב מן הדין אסור מן התורה דאל"ה למה אסר להם רבא מדרבנן אם לא דבדקבל אחריות מן הדין עובר מן התורה ולכן במשלמין מפני האונס שייך לאסור מדרבנן דדומה למקבל אחריות דמן התורה אסור ועל פי זה לא קשיא מידי עיקר הקושיות שהקשה הפ"ג בא"ח סי' ת"מ פ"ק א' על סברת הר"ס הנזכר אשר מתוכם הכריח דהמקיל כסברת הראב"ד לא הפסיד מכח קושיות אלו יעו"ש ולפי האמור דסברת הר"ס הוא כסברת הרשב"א דאינו אלא מדרבנן הרואה יראה דלק"ת כמבואר למעיין: **מתני'** המקבל צאן ברזל מן העובד כוכבים ולדות פטורין ולדי ולדות חייבין העמיד וכו':

[יח] **גמ'** ופרקינן אלא אמר רבא [וכו'] והכא ה"ט דכיון דאילו אתי עובד כוכבים ובעי זוזי לא יהיב ליה תפיס לה לבהמה וכו' הו"ל יד עובד כוכבים באמצע: **והנה** מדברי רש"י הכא ובפרק איזהו נשך (דף ע:) מוכחא דס"ל דהתם קבלת צאן ברזל דהכא היינו דכל זמן שלא נתן לו הדמים הוולדות חולקין ביניהם דיש לו חלק לעובד כוכבים בולדות עצמם אבל מדברי הר"ס בפ"ד מהל' בכורות נראה דס"ל דהכא מיירי אפי' אין לעובד כוכבים חלק בכלל בולדות עצמם אלא שנתן לו חלקו מהריות בדמים אפ"ה מה שילדו הולדות פטורים וכמ"ש הטור בשם הר"ס בסי' ש"כ יעו"ש וכתב הרב ל"ת בפ"ד דהל' בכורות וז"ל ודע שיש הפרש בין פירוש רבינו ז"ל לפרש"י דלרבינו אפי' אין לעובד כוכבים חלק בולדות אלא שנותן חלקו בדמים מהריות ולרש"י משמע דצריך שיהיה לו חלק בולדות וכבר ביאר זה הטור עכ"ל ולענ"ד דאין חילוק לענין דינא בין הר"ס לרש"י דהא כתב רש"י בפ' איזהו נשך דולדות דפטורין הוא אפי' בולדות המגיעים לחלק ישראל דאפי' אחר שחלקו הולדות החלק של ישראל כשיתעברו וילדו פטורין וכן כתב הטור בסי' הנזכר בשם רש"י וז"ל ונ"ל לפירושו דאפי' לאחר שחלק עם העובד כוכבים בולדות חלקו פטור עכ"ל ואם איתא דס"ל לרש"י דדוקא צריך שיהא לו חלק בולדות א"כ אמאי חלק הישראל פטורין דבשלמא באמם או בולדות קודם שחלקו שייך לומר טעם זה דכיון דיש לו חלק בולדות הרי חשוב כאילו יש לו קצת קנין באם לענין זכות הולדות וגם הולדות קודם חלוקה אם ילדו פטורים כיון דאכתי לא איתברר חלק הישראל בשעת לידה אבל אחר שחלקו בחלק הולדות של ישראל אין לו שום שייכות לעובד כוכבים מזכות וקנין כי אם דוקא שעבוד ובטחון לדמים שהוא חייב לו דאי לא משכח בהמה תפיס ולדות דידה ובשעבוד זה לבד חשיב יד עובד כוכבים באמצע לפטור וא"כ כמו שבחלק ולדות הישראל אחר חלוקה נפטרים מטעם שעבוד לבד א"כ גם בבהמה דצאן ברזל עצמה נפטרת מבכורה מטעם שעבוד לבד דאפילו התנה בפי' שלא יהיה לו חלק בולדות עצמם אלא שיתן לו מהריות הדמים פטורה כיון דיש להעובד כוכבים שעבוד בה דמה חילוק יש בין בהמת הצאן ברזל עצמה לולדות וע"כ לומר דרש"י אורחא דמלתא נקט דכן הוא סדר המקבל צאן ברזל דיש לו חלק בולדות עצמן אבל לעולם דאפילו התנה ליתן לו דמים בעד הריות פטורה מטעם שעבוד שיש לו לעובד כוכבים על הבהמה על דמי שומתה וזה נראה פשוט וברור בעיני וגם מדברי הטור לענ"ד אינו נראה דס"ל דאיכא נפקותא לענין דינא בין לרש"י בין להר"ס כאשר נראה דס"ל להרב לחם משנה דלענ"ד אינו כן והחילוק שיש בין פרש"י להר"ס הוא דלדעת רש"י עיקר טעמא דרבא דקאמר דמטעם שעבוד חשיב יד עובד כוכבים באמצע הוא לענין חלק הולדות שנטל הישראל אחר שחלקו דלפטור בהם הוא מטעם זה אבל לענין פטור האמהות והולדות קודם שחלקו אין אנו צריכין לטעם זה כיון דיש לעובד כוכבים קנין וזכות בגוף הבהמה לחלק בולדות וכן בולדות קודם חלוקה כיון דלא איתברר חלק העובד כוכבים בשעת לידה אבל לדעת הר"ס טעמיה דרבא הוא שייך אפי' לאמהות כיון דאין לו לעובד כוכבים שום קנין בגוף הבהמה לולדות עצמם אבל לענין דינא לא פליגי וכיוצא לזה נראה מדברי מהרש"י קורקוס ז"ל מכ"י בפ"ד דבכורות דכתב וז"ל וממה שכתב רבינו אם לא ימצא מעות יגבה מן הבהמות נראה דאפילו הבהמה כמכורה היא לישראל ואין לעובד כוכבים אלא משעתיה ונותן לו חצי הריות בשביל דמיה דאי לא לא שייך יגבה מן הבהמות גם דעתו שאפילו שאינו נוטל חצי הולדות עצמן אלא חצי הריות נוטל במעות כיון שאם לא יתן המעות יעול הולדות הוי יד עובד כוכבים באמצע ולדעת מי שמפרש שנוטל חצי הולדות עצמם איירי הכא דאפי' אחר שחלקו ולקח הישראל חלקו המגיע לו בולדות אפילו אותו חלק פטור שאם לא ימצא דמים ואם תמות הבהמה או יפחתו דמיה יגבה מולדות אלו שנטל ישראל הוי יד עובד כוכבים באמצע והאי הוא דאשמועינן עכ"ל:

באופן דמצינו למידין דלכ"ע אף דבהמה היא קנויה לישראל לגמרי ואין לעובד כוכבים שום זכות בבהמה אפילו לזכות בולדות כל שחייב לו הדמים ויש לו שעבוד בבהמה או בולדות לבטחון מעותיו דחשיב כמשכון ביד העובד כוכבים כמ"ש רש"י במתניתין וז"ל והכא גבי בכורה לאו משום דהוה ברשותו של העובד כוכבים אלא משום דמשכון הוי גביה עכ"ל חשיב יד עובד כוכבים באמצע ופטורים מן הבכורה דאף ע"ג דמשכון זה אינו אלא שעבוד כאפותיקי דעלמא ואין קנין גמור דהא אמרינן בפרק כל שעה (דף לא ע"ב) דעובד כוכבים מישראל לא קני משכון לכ"ע יעו"ש · ולכאורה נראה דלפי דרך האמור יש ללמוד מדין זה דאם עובד כוכבים נתן מעות לישראל בעד בהמתו דפטורה מן הבכורה אפילו למ"ד משיכה קונה ולא מעות לפי סברת ר"ת שהביא הרא"ש בפרק חזקת הבתים גבי עובד כוכבים שמכר קרקע לישראל וקבל המעות ולא כתב השטר דאע"פ שלא קנה הישראל קנין גמור מ"מ חלה זכיית הלוקח על השדה למשכנתא בשעת מתן מעות דאע"ג דלא קנה בכסף לגמרי היינו לקנות גוף השדה אבל תורת משכנתא לא פקע מיניה ומתבאר בדברי מרן הב"י ח"מ סי' קנ"ד דכן הוא סברת רבינו האיי ז"ל והרמב"ם והראב"ד והרמב"ן והרשב"א והריטב"א ורבינו יונה והנ"י שם דלפי סברתם י"ל דה"ה בעובד כוכבים שנתן מעות בעד בהמתו לישראל דאע"ג דלא קני בכסף לגמרי היינו לקנות גוף הבהמה אבל תורת משכון לא פקע מיניה דהבהמה משועבדת לו בתורת משכון דאם לא החזיר הישראל מעותיו גובה מעותיו מהבהמה וכיון שיש לו שעבוד לגבות ממנה חשיב כיד עובד כוכבים באמצע ופטורה ואף דבדין זה איכא פלוגתא דהרא"ש שם בפרק חזקת ודעימיה חולקים אסברת ר"ת דלא הוי אפילו משכנתא ולדידהו ה"ה הכא דאין לו שום שעבוד לעובד כוכבים בבהמת ישראל מ"מ דין זה תלוי במחלוקת זה דר"ת והרא"ש · וא"כ יש לחקור למ"ש לעיל דכל הפוסקים עלו בהסכמה דלפטור מבכורה צריך מעות ומשיכה לצאת ידי כל הסברות וכתבנו לעיל דמהרי"ן פירנה בתשובה שהובאה בסברת בני יעקב חקר לאמר דאמאי לא סמכו להתיר בנתינת המעות לבד · מש"ס דפלוגתא דרבוותא ספק שמא קי"ל כסברת רש"י דמעות קונות והלכה כר"ל וא"ת דקי"ל כר"ת דהלכה כר"י שמא קי"ל כהר"ס ודעימיה דמשיכה או מעות קונות אפילו לר"י והרב בני יעקב בתשובה שם שדי נרגא בס"ס זה מטעם דחשיב ס"ס דחד שמא וגם דהספק הב' סותר לראשון כאשר כתבנו לעיל באורך ברים פרקין יעו"ש ולפי האמור יש לתמוה אמאי לא סמכו להתיר במעות בלבד מטעם ס"ס ספק שמא הלכתא כר"ל כדעת רש"י ומעות קונות בעובד כוכבים וא"ת הלכה כר"י כדעת ר"ת ודוקא משיכה קונה ספק שמא קי"ל כר"ת ורבינו האי ודעמיה דכל דנתן מעות אף דלא קנה קנין גמור מ"מ תורת משכון לא פקע מיניה דמשועבדת לעובד כוכבים בעד מעותיו וחשיב יד עובד כוכבים באמצע ואם ילדה בכור קודם שנפרע העובד כוכבים מעותיו אין לו דין בכור וס"ס כזה לאו מחד שמא הוא וגם אינו סותר זה את זה וגם הוא מתהפך שפיר דהכא נמי יש לצדד שמא קי"ל כר"ת ודעמיה וא"כ מתורת משכון יד עובד כוכבים באמצע ופטור וא"ת"ל כהרא"ש דאין לו דין משכון ולמ"ד אין מעות קונות חייבת בבכורה מ"מ אכתי יש להסתפק דלמא קי"ל כסברת רש"י דמעות קונות קנין גמור דבכה"ג דס"ס לא שייך מ"ש לעיל דס"ע דלא התירו מטעם ס"ס דאיסורא בתר ממונא גריר וכיון דלענין ממונא לא מפקינן מיד המוחזק בס"ס גם לענין איסורא הכי הוי דתרתי דסתרן אהדדי לא אמרינן· דהתם שייך לומר הכי בההוא גוונא דס"ס שכתב הרב הנז' לעיל אבל בס"ס כזה לא שייך זה דאם אנו אומרים להתיר לפטור מן הבכורה בס"ס זה אינו סותר לדרכא דממונא דלא מפקינן מיד המוחזק דהא י"ל דאף דגוף הבהמה היא של ישראל דמספק מוקמינן בחזקת מריה מ"מ אנו תולין דפטור מן הבכורה כיון דיש לעובד כוכבים שעבוד מעותיו בו ויד עובד כוכבים באמצע ומש"ה פטורה לא משום דאנו תולין דקנה העובד כוכבים הבהמה וכל כה"ג דאינו סותר ענין אסור לענין הממון שפיר יש להתיר מכח ס"ס הנזכר: שוב ראיתי בתשובת מהרח"י בסי' ק"ל שכתב שם על עובד כוכבים שקבל בהמת ישראל לגדל בה והתנה עמו שיתן לו דמי חצי הולדות ולא יהיה לו חלק בולדות עצמן כי אם בדמיהם דלא אמרי' דפטורה מן הבכורה מטעם דיש לו לעובד כוכבים שעבוד לגבות ממנה דמי חלקו בולדות אם לא יתן מעות דומיא דישראל המקבל צאן ברזל דהתם דוקא משום דבהמה היתה של העובד כוכבים ובכה"ג כל כמה דאית ליה לעובד כוכבים צד זכיה פטורה אבל בנדון זה שעיקר הבהמה היא של ישראל בזכות שעבוד בעלמא שיש לו לעובד כוכבים לא פקע קדושת בכור מעליו והנה כי כן אזדא לה סברא הנזכרת דאפילו לדעת ר"ת ודעמיה דעובד כוכבים שנתן מעות בבהמת ישראל תורת משכון יש לה לגבות המעות ממנה מ"מ לפי חילוק מהרח"י כל שעיקר הבהמה היא של ישראל לא אמרינן דבשיעבוד בעלמא חשיב יד עובד כוכבים באמצע ומש"ה לא מצאו הפוסקים היתר להתיר במעות לבד מס"ס הנז' · וכן יש ללמוד מדברי הריטב"א בפ' איזהו נשך במתניתין הביא הרב בס' א"ז שכתב על דברי רש"י וז"ל ולפי דברי רבינו אעפ"י דאיתא לבהמה גופיה מאי מסלק ליה מקבל בזוזי השומא שקבל עליו אבל במטלטלין אחרים אינו יכול לסלקו לא מן הבהמה עצמה ולא אפילו מחלקו של הולדות וכאפותיקי הם אלו לענין זה והשמועינן רבא דאע"ג דמשום אפותיקי בעלמא דאיכא לעובד כוכבים בעדרו של ישראל אינו נפטר מן הבכורה ואע"ג דשעבודו נמי על שאר נכסיו עכ"ל ונראה דחסר קצת לשון · וקודם לשון דאע"ג צ"ל מ"מ הכא גבי צאן ברזל שעבוד פוטר ואע"ג דשעבודו נמי על שאר נכסיו ונראה דכוונתו לחלק דאע"ג דהריטב"א העלה בפ"ק דפסחים דאם לוה ישראל מעובד כוכבים ועשה לו עדרו אפותיקי אינם פטורים מן הבכורה דכיון דאין לעובד כוכבים עליהם אלא שעבוד לא חשיבא יד עובד כוכבים באמצע וכמ"ש הריטב"א שם בתחלת הלשון שהביא הרב בספר א"ז שם מ"מ הכא גבי צאן ברזל אשמועינן רבא דחשיב יד עובד כוכבים באמצע דשאני הכא גבי צאן ברזל וע"כ צ"ל דעיקר החילוק הוא דשאני הא דצאן ברזל דעיקר הבהמה היתה של עובד כוכבים משא"כ בישראל שעשה לו עדרו אפותיקי לעובד כוכבים על חובו וכחילוק שחילק מהרח"י ז"ל וגדולה מזו מתבאר מתשובת מהר"י וי"ל ז"ל בסימן קע"ד דאפילו אם קבל העובד כוכבים מישראל בהמה כצאן ברזל אינה נפטרת מבכורה לפי חילוק התוספות שחילקו בין היתה הבהמה מתחלה של עובד כוכבים לבהמה של ישראל יעו"ש אף שלענין עובד כוכבים שקבל צאן ברזל מישראל פשיטא דאין הדין כן ופטורה מן הבכור' דדברי מהרי"ו תמוהים כאשר תמהו עליו הרב משאת בנימן בתשובה סי' ל"ה יעו"ש ולענ"ד כסברת מהר"י וי"ל נראה דס"ל למהרח"י בתשובה הנזכר שהרי כתב שם וז"ל ואע"ג דכתב בי"ד בקיצור או עובד כוכבים שקבלה מישראל משמע דאין מחלק בהכי אין בידינו פה מיימונית מה' קדשים לדקדק בו ובעיקר מעיין הרבה תדקדק שם עכ"ל מתבאר מדבריו אלו דאם בדברי הר"ס היה כותב דעובד כוכבים נמי שקבל צאן ברזל מישראל פטור מן הבכורה היה נסתר חילוק זה אפילו כענין נדון דידן דעיקר הבהמה היא של ישראל ואין לעובד כוכבים אלא שעבוד לגבות ממנה הריות והדבר תימה דפשיטא דבכה"ג דהעובד כוכבים מקבל צאן ברזל מישראל כיון דכמכורה לעובד כוכבים דמי ואין כאן לישראל אלא שעבוד משכון לגבות דמיי אין לך יד עובד כוכבים באמצע כזה ודאי דפטורה כמ"ש והאריך הרב משאת

בנימין באופן דאף דלענין עובד כוכבים בקבל מישראל לאן כרזל אין הדין כן כמ"ש הם מ"מ לענין כשאין לעובד כוכבים א"א בשעבוד בהמת ישראל פשיטא דהאמת כסברתם דלא חשיב יד עובד כוכבים באמצע ואין מתבאר מדברי המשנת בנימין בפי' הנז' ועפי"ז א"ב מה שלא סמכו הפוסקים להתיר במעות לבד מטעם ס"ם הנז"ל :

ואולם ראיתי להרב למח לדק סי' ס"ד שכתב על עובד כוכבים שנתן מעות לישראל שיקנה לו פרה והלך הישראל וקנאה במעות העובד כוכבים דאף דמן הדין לא קנה העובד כוכבים בקנייתו מ"מ כיון שהישראל קנה הפרה במעות העובד כוכבים הרי שעבוד מעות העובד כוכבים על הפרה שאם לא ישלם לו הישראל מעותיו יתפוס הפרה ומקרי בכה"ג יד עובד כוכבים באמצע והביא הא דהמקבל ל"ב והוקשה לו כפי זה דא"כ בעובד כוכבים שנתן מעות לישראל על בהמתו דקי"ל דאין המעות קונות וחייב בבכורה אמאי לא אמרינן דשעבודא דעובד כוכבים על הפרה היא שאם לא ישלם לו המעות יתפוס הפרה ויהא מקרי יד עובד כוכבים באמצע לפוטרה מן הבכורה ותירץ הרב שם עפ"י מ"ש הטור בח"מ סי' קנ"ד שהביא סברת הרא"ש דפליג אסברת ר"ח דאפילו זכות משכנתא לא חלה עליה יעו"ש באורך ואני תמיה עליו איך מלאו לבו להתיר מטעם זה מאחר שמהרח"י ומהר"י וי"ל ס"ל דשעבוד עובד כוכבים בבהמת ישראל לא חשיב יד עובד כוכבים באמצע לפטור ותשובת מהרי"א הזכירה הרב בסי' זה וכבר כתבנו דמדברי הריטב"א מתבאר כן ועוד איך נתיישב הא דקי"ל דמעות אינם קונות וחייבת בבכורה כסברת הרא"ש והטור בסי' קנ"ד מאחר דרבים החולקים על סברת הרא"ש כנזכר וא"כ אי שעבוד העובד כוכבים בבהמת ישראל פוטר אמאי לא התירו הפוסקים בנתינת המעות בלבד מטעם ס"ם כנז"ל אם לא דשעבוד העובד כוכבים בבהמת ישראל אינו מעלה ונוריד לפטור מן הבכורה ודברי הרב ל"ע אצלי : [יט] אמר רב הונא ולדות

שם בפ' ראשית הגז דדוקא לרבי אלעאי אמרינן הכי דבקרקס דכולהו ישראל אבל לרבנן דהתם ס"ל דבהמת שותפין חייבת בבכורה מקרא דבקרקס ואנכס לשון רבים וה"ה הכא · והנה כי כן אילו ידעינן בודאי שילאו ב' בב"א ממש שניהם לכהן אלא דס"ל דבידי שמים אי אפשר לצמצם ואף דלפעמים דמקרי דילאו ב' בב"א בצמצום מ"מ אין בידנו לברר לצמצום דבידי שמים וכגון לידה דהכא דאין פנאי לברר ולדקדק אי ילאו בזה אחר זה או ילאו בב"א בצמצום ולעולם אין בידנו לברר דבר זה זהו ספק וכיון דהוי ספק אי ילאו בב"א או בזה אחר זה אין לכהן אלא אחד ואין ספק זה כספק שקול דעלמא דהכא על הרוב ילאו בזה אחר זה דבב"א בצמצום מלתא דלא שכיח הוא והוי מעוטא דמעוטא ומש"ה ס"ל לרבנן דעל כל הודאי אין לו לכהן אלא אחד דלמלתא דלא שכיח לא חיישינן וכמו שמתבאר זה מדברי התוס' בשמעתין בד"ה אפשר לצמצם בידי שמים וכו' בתחילת הדיבור יעו"ש וס"ל דהזכרים דאתא לרבות כשילאו ב' בב"א בצמצום אילטריך לאם יבא אליהו ויאמר דילאו ב' בב"א בצמצום דחייב ליתן ב' לכהן וכיוצא לזה כתבו התוס' בפ"ק דעירובין (דף טו ע"ב) ד"ה פרוץ כעומד וכו' שכתבו וז"ל ומפ"ב דחולין דמוקי קרא דתחת אמו פרט ליוצא זה פירש למיתה וזה פירש לחיים וכו'

תורה אור

שם וכן הלכתא *[יט] אמר רב הונא ולדות פטורין ולדי ולדות חייבין ורב יהודה אמר ולדי ולדות נמי פטורין ולדי ולדי ולדות חייבין ופירוש לרב הונא ביעי לצאן ברזל ינתן לכהן ולרב יהודה חמישי ולא איפסיקא בגמרא הלכתא כמאן הלכך רביעי ספיקא הוי : מתני' *רחל שילדה מין עז ועז שילדה מין רחל פטורה מן הבכורה ואם יש בו מקצת סימנים חייב : גמ' *כי אתא רב אושעיא מנהרדעא איתי מתניתא בידיה רחל בת עז ועז בת רחל רבי מאיר מחייב וחכמים פוטרין ואוקימנא לענין בכורה והכא במאי עסקינן ברחל בת רחל (ועז) בת עז מר סבר זיל בתר אימיה ומר סבר זיל בתר אימא דאימיה ואיבעית אימא ברחל בת עז בת רחל מר סבר חזרו שיות למקומן ומר סבר לא חזרו והלכתא כרבנן : *אמר רב אחא בר יעקב הכל מודים שאין לוקין על צמרו משום כלאים שנאמר °לא תלבש שעטנז צמר ופשתים מה פשתים שלא נשתנה אף צמר שלא נשתנה אלא בעינן כבש בן כבשה מששת ימי בראשית *אמר רב פפא הכל מודים שצמרו פסול לתכלת שנאמר לא תלבש שעטנז גדילים תעשה לך מה פשתן שלא נשתנה אף צמר שלא נשתנה דוקא דמוחזק שנוי בדריה אבל לא איתחזק מיהש ודאי לא חיישינן דלמא הוה בהו שנוי דאם כן צמר לתכלת לעולם לא משכחת לה אלא כולהו בהמות במינן יולדות : מתני' *רחל שלא בכרה וילדה שני זכרים ויצאו שני ראשיהם כאחד רבי יוסי הגלילי אומר שניהם לכהן שנאמר° הזכרים לה' [כ] וחכמים אומרים אי אפשר לצמצם אלא אחד לו ואחד לכהן רבי טרפון אומר הכהן בורר לו את היפה רבי עקיבא אומר משמנין ביניהם והשני ירעה עד שיסתאב *וחייב במתנות ורבי יוסי פוטר מת אחד מהם ר' טרפון אומר יחלוקו רבי עקיבא אומר המוציא מחבירו עליו הראיה : *שתי רחלות שלא בכרו וילדו שני זכרים שניהם לכהן זכר ונקבה הזכר לכהן שני זכרים ונקבה אחד לו ואחד לכהן רבי טרפון אומר הכהן בורר לו [את] היפה ור"ע אומר משמנין ביניהם והשני ירעה עד שיסתאב וחייב במתנות ורבי יוסי פוטר מת אחד מהם רבי טרפון אומר יחלוקו רבי עקיבא אומר המוציא מחבירו עליו הראיה שתי נקבות וזכר או ב' זכרים ושתי נקבות אין כאן לכהן כלום אחת בכרה ואחת לא בכרה וילדו שני זכרים אחד לו ואחד לכהן רבי טרפון אומר הכהן בורר לו את היפה

רבי

אנו שכתב הרא"ש הוא משום דס"ל דמרי רב הונא הוו אחד ... רב ושמואל וכמ"ש התוס' בחולין (דף יג ע"ב וגיטין דף ...) ... דרב יהודה הוא ר"ה הפני שהיה הבירו של רב יהודה ... מר"ה הוא מר"ה הראשון ולעפ"י שרב הונא הב' היה ... במנחות (דף לו ע"א) [ד"ה אמר רבה] יעו"ש מ"מ ס"ע

והתוס' בשמעתין פסקו לענין הלכה דבידי שמים כר"י דאפשר לצמצם וכן כתב הרא"ש בפסקיו לענין ב' זכרים שהוציאו ב' ראשיהם כאחת דאחד בפ"ע מה' רולא כרבנן דאי אפשר לצמצם יעו"ש והתוספות בשמעתין בסוף הדיבור הנזכר כתבו דיש ...

[כ] ולענין הלכה אי הלכה כרבנן דאי אפשר לצמצם או כר"י הגלילי ...

דמצות פדיה קודמת זה כתבתי לעיל ולפי מה שכתבתי דרכי וראיתי דלק"מ דהא דאמרינן דפדיון פטר חמור בהפרשה שני הוא דוקא למ"ד דפטר חמור אסור בהנאה [לעיל דף י:] דבהכי כיון דהפרשת הפדיון עושה מעשה דהיינו דמל הפדיון והותר הפטר חמור בהנאה חשיב ההפרשה כאילו בא ליד כהן אבל למ"ד דפטר חמור מותר בהנאה דאין הפרשת הפדיון עושה שום מעשה דבלא"ה בלא פדיון מותר בהנאה ע"כ ע"י ההפרשה אין כאן קיום מצוה כלל דהרי זה דומה לפדיון הבן דע"י ההפרשה אינו מקיים המצוה כיון דאין ההפרשה עושה שום מעשה כמו שהוא בשאר מתנות כהונה דמשעת הפרשה נתקדשו וכמו שנראה מדברי התוס' בפרק יש בכור (דף מו ע"ב) ד"ה וכן חייב לפדות את עצמו וכו' וכמו שהארכתי בזה שם דמדברי התוס' אלו ומדברי התוס' חילוניות מתבאר דסבירא להו דלא כמו שנראה מדברי רש"י והרא"ש בתוספותיו ובפסקיו דסבירא ליה דבפדיון הבן נמי איכא מצוה בהפרשה יעו"ש באורך ואפי' את"ל דאף למ"ד דמותר בהנאה איכא קיום מצוה בהפרשה כיון דההפרשה עושה מעשה דפוטרו ממצות עריפה משא"כ בפדיון הבן מ"מ כל דליכא מצות עריפה אין כאן קיום מצוה בהפרשה וא"כ הכא אין כאן קושיא דלמה לא יפריש לקיים מצות פדיה דלמ"ד דמותר בהנאה אינו מקיים שום מצוה בהפרשה בלבד אלא דהוקשה להם להתוס' דאם היה הדין נותן לחייב במצות עריפה מספק היה מקיים מצות פדיה בהפרשה בלבד כיון דהפרשת הפדיון עושה מעשה דהא פוטרו ממצות עריפה ע"י פדיון זה משא"כ בפדיון הבן דההפרשה אינה עושה שום מעשה ושום תועלת וע"ז תרצו דכיון דהעריפה הוא הפסד ממון חשיב כאילו אנו מוציאין ממון ממש והמוציא מחבירו עליו הראיה והנה כי כן קצת קשה דמאי הוקשה להו הכא דמספק יביאו ב' העגלות כיון דאם אנו מחייבים אותה להביא עגלה ערופה אחרת הוא הפסד ממון דעגלה ערופה אסורה בהנאה וכל כה"ג שייך למימר דבספק זה העמד ממון בחזקתו כדין מצות עריפה דפטר חמור וי"ל והוא פשוט ומבואר דמאי מצות עריפה דפטר חמור [illegible] לא לכפרה אלא במקום פדיון הוא ואם פודה אותו [illegible] פדיון נפקעת מצות עריפה כל דממון הפדיון אין [illegible] אין מפסידין אותו מספק משא"כ בעגלה ערופה [illegible] אין לומר דאין מפסידין מהם ממון מספק כיון [illegible] בפרק ואלו נערפות (דף ל ע"ב) בסוף ד"ה [illegible] ודו"ק :

[כא] גמ' מאי טעמא וכו' [illegible] היינו משום דבמתני' דלקמן (דף יח ע"ב) קתני סיפא דפלוגתא דר"י ור"מ היא בפירוש גבי אחת בכרה ואחת שלא בכרה וילדו ב' זכרים וראיתי להתוס' בחולין (דף קלב ע"א) ד"ה אמאי שכתבו וז"ל בפ"ב דבכורות איכא פלוגתא גבי שתי רחלות אחת בכרה וכו' וחייב במתנות והך סתמא כר"מ דבתוספתא מסיים בה דברי ר"מ עכ"ל ודבריהם תמוהים דבמתני' עצמה מפורש דר"מ הוא המחייב במתנות :

ורבי יוסי וכו' אמר רבא עשו את שאינו זוכה כזוכה עי' במה שהארכתי בזה בספר תוספת דרבנן באות הע' עשו את שאינו זוכה יעו"ש : [כב] מת אחד מהם ר"ט אומר יחלוקו ר"ע אומר המע"ה אמר ר' חייא בר אבא אר"י משל דר' טרפון וכו' : הנה לכאורה יש לעמוד במאי דפריך הש"ס אלא במאי פליגי ר"ע פליג בב' שהפקידו וכו' ור"ט פליג באחד שהפקיד וכו' מהסיא דאמרי' בפרק השואל (דף ק ע"א) גבי מתני' דהמחליף פרה בחמור וילדה זה אומר עד שלא מכרתי וזה אומר משלקחתי יחלוקו דפריך הש"ס אמאי יחלוקו ולחזי ברשות דמאן קיימא וליהוי המע"ה ומשני א"ר חייא בר אבין אמר שמואל בעומדת באגם ופריך ונוקמא אחזקת דמריה קמא וליהוי אידך המע"ה ומשני הא מני סומכוס הוא דאמר ממון המוטל בספק חולקין בלא שבועה ע"כ מפורש יוצא מסוגיא זאת דלרבנן דפליגי אסומכוס דקי"ל כוותייהו דסבירא להו דזה כלל גדול בדין המע"ה כדאמרי' בב"ק (דף מו ע"א) יעו"ש ה"ה הכא גבי מחליף פרה בחמור אף דקיימא באגם ואין שום אחד מוחזק עכ"ז אמרי' דמוקמינן ליה לולד בחזקת מריה קמא מטעם שהיה מוחזק בודאי מתחלה קודם מכירה כשהיתה הפרה מעוברת אף דלא הוחזק בודאי בולד אחר שנולד אלא בעובר דס"ס בעודו עובר כבר היה מוחזק בו בודאי ושייך לומר דנוקמא בחזקת מריה קמא וא"כ הכא נמי גבי בכור מאי פריך הש"ס ור"ע פליג בב' שהפקידו הא שפיר י"ל דפליגי דר"ע ס"ל כסומכוס ומש"ה קאמר יחלוקו כל שהפקידו אותם ביד רועה ואין שום א' מוחזק ור"ע ס"ל כרבנן דקי"ל כוותייהו דהמוציא מחבירו עליו הראיה דלדידהו אף דאין א' מוחזק מ"מ מוקמינן הבכור בחזקת מריה קמא דבעודו עובר כבר היה מוחזק בו דבמעי אמו אכתי לא חל עליו קדושת בכור דבפטר רחם תלה רחמנא וא"כ מה שזוכה הכהן הוא אחר שנולד ובעודו עובר בחזקת הבעל הבית הוא ושפיר י"ל בספק זה שמא מת הפשוט והבכור חי דהמוציא מחבירו ע"ה כיון דאפי' אם האי הוא הבכור הכהן בא לזכות עכשיו ומקודם שנולד היה בחזקת הבעל הבית ואף דנראה דאין לומר דר"ע ס"ל כסומכוס ומש"ה קאמר יחלוקו דהא קתני סיפא דמתני' ילדה זכר ונקבה אין כאן לכהן כלום וכתב רש"י וז"ל דשמא נקיבה יצאה תחלה והמוציא מחבירו ע"ה והכא אפי' ר"ע מודה דהתם הוא דפליג משום דודאי חד מינייהו לכהן הילכך יפה כחו לחלוק אבל הכא הורע כחו דשמא לא שייכא בכורה כלל עכ"ל וא"י ס"ל כסומכוס אפי' בסיפא פליג ר"ע דלסומכוס אפי' בכה"ג דלא שייך לומר דודאי חד מינייהו לכהן יחלוקו כל שהם ביד הרועה ואין אחד מהם מוחזק דומיא דהתם במחליף פרה בחמור · ונראה להמתיק חילוק זה שכתב רש"י לר"ע דהרי זה דומה למאי דאמרי' בעלמא דלדעת הרמב"ם ודעימיה הא דאמרי' ספק דאורייתא לחומרא אינו אלא מדרבנן והיינו דוקא בדליכא חזקת איסור ולא הוקבע איסורא אבל בדאיכא חזקת איסור כמו ספק מגורשת דעד השתא בחזקת אשת איש היתה או בשהוקבע איסורא כמו חתיכה מב' חתיכות דהוקבע איסורא דהא' ודאי חלב כי האי ספיקא הוי איסורא מן התורה נמצא כפי זה דהוקבע איסורא חשיב כאיתחזק איסורא וא"כ הכא נמי אף דבספק שמא הנקיבה יצאה תחלה אמרי' המוציא מחבירו ע"ה כיון דהבעל הבית יש לו חזקת ממון ובשכנגדו אין לו שום חזקה מ"מ בב' זכרים דודאי חד מנייהו בכור לכהן בב' זכרים אלו הרי כנגד חזקת ממון של בעה"ב לכהן נמי שכנגדו יש לו חזקת ממון שהרי הוקבע זכות ממון לכהן בב' זכרים דכחזקת ממון דמי ומש"ה יחלוקו באופן דע"כ צ"ל דלר"ע לאו משום דס"ל כסומכוס הוא אלא מטעם האמור מ"מ אכתי קשה למאי פריך ור"ע פליג בב' שהפקידו וכו' כיון די"ל דשפיר פליג ר"ע כיון דס"ל כרבנן דזה כלל גדול בדין דהמוציא מחבירו ע"ה ולא ס"ל לחלק כחילוק זה דס"ל לר"ע דבהוקבע זכות ממון לכהן בב' הזכרים שייך לומר יחלוקו מטעם שלשניהם יש להם חזקה דס"ל לר"ע דחזקת מריה קמא עדיף טפי דדוחק לומר דדחיקא לש"ס לומר הכי דפליג בזה ר"ע כיון דסברת ר"ע סברא אלימתא הוא דיש לחלק דהא במעתין דפרק השואל הנזכר דאמרי' התם דרבה בר רב הונא אמר דסומכוס אפי' בברי וברי קאמר ורבה אמר דלא אמר סומכוס אלא בשמא ושמא ופריך תנן זה אומר איני יודע וזה אומר איני יודע יחלוקו בשלמא לרבה מדסיפא שמא ושמא רישא נמי שמא ושמא אלא לרבה בר רב הונא השתא ברי וברי אמר יחלוקו שמא ושמא מבעיא ע"כ והתם סיפא מיירי במוכר ב' עבדים או ב' שדות א' גדול וא' קטן ומסופקים אם מכר הגדול או הקטן דאם זה אומר איני יודע וזה אומר איני יודע יחלוקו ואם סברא זאת דהוקבע זכות ממון לשכנגדו אלימא כ"כ דלר"ע אמרי' יחלוקו מה מקשה הש"ס לרבה בר רב הונא הא אפשר דסיפא אתאן לרבנן דאפי' לרבנן דפליגי אסומכוס מודים בזה דיחלוקו כיון דעכ"פ אחד מב' עבדים או ב' שדות אלו קנה בודאי הלוקח והוקבע לו זכות ממון בשניהם ואפי' את"ל דדוחק לומר הכי דכיון דהאי תנא ברישא ס"ל כסומכוס ואפי' בברי גו למאי איצטריך תנא למיתני האי גוונא דשמא ושמא אף דהוי אפי' לרבנן מ"מ אכתי קשה דלרבה מי ניחא הא לדידיה נמי סיפא אמאי איצטריך השתא ברישא דהמחליף פרה וכו' דלא הוקבע זכות ממון בעיקר הולד אמרי' דיחלוקו בסיפא דהוקבע זכות ממון בשניהם בודאי לכ"ש וא"כ לרב' נמי אמאי איצטריך סיפא כלל וע"כ צ"ל דס"ל סתמא דתלמודא דאין סברא לחלק בין הוקבע ללוקח זכות ובין לא הוקבע ופשט הסוגיא דהשואל משמע דס"ל דאין סברא לחלק בהכי וכן נראה שהפוסקים ז"ל שפסקו במוכר ב' עבדים וב' שדות א' גדול וא' קטן דאפי' בשמא ושמא מוקמינן ממונא בחזקת מריה קמא ולא קנה אלא הקטן דלא כסומכוס ולא אמרי' דהכא בכה"ג דהוקבע זכות ממון בא' מהם ללוקח בודאי לכו"ע יחלוקו וא"כ הכא במעתין אמאי דחיקא ליה לתלמודא לומר דרבי עקיבא פליג אר"ע בחילוק זה וי"ל דשאני הכא דחזקת ממון שיש לו בשני הזכרים לבעל הבית איכא כל כך חזקה אלימתא דאף דהוחזק בולד בעודו עובר מ"מ אחר שנולד לא הוחזק בו שתכף שנולד חל עליו ספק בכור ואם הוא בכור ממון כהן הוא ולא ממונו ומה שיש לו חזקה בעודו עובר אינו מעלה ומוריד לאחר שנולד דחזקתו דקודם שנולד אינו אלא שיש לו זכות בו שאם ימכרנה בעודה מעוברת יהיה לו קצת תועלת בשביל העובר שימכרנה ביותר אבל כל עוד שלא מכרה אין לו שום זכות ממון שאפשר שיהיה נפל ואחר שנולד דאיגלאי מלתא דהוי ממון גמור לא הוחזק בו בודאי וכל כי האי חזקה דאינה כ"כ חזקה אלימתא אהני מה שכנגדו הוקבע לו זכות ממון דמת"כ אחד מהן לכהן לומר דיחלוקו אבל בההיא דמכר ב' עבדים וב' שדות דחזקת מריה קמא היא אלימתא דקודם מכירה בחזקתו היו לגמרי שניהם בכה"ג אפי' שהוקבע ללוקח זכות ממון עכשיו באחד מהם מוקמינן להו בחזקת מריה קמא ולא אמרי' דיחלוקו לרבנן וחילוק זה יש ללמוד מדברי ה"ה בפ"כ מהל' מכירה דין י"ג שכתב וז"ל וכן כ"ם שאם אין הלוקח יודע דלא אמרי' יחלוקו דומיא דאגד דלעיל משום דהתם אין לזה בולד חזקה יותר מזה מה שאין כן כאן שהרי זה מוחזק בעבדו

וכהא להוציא ממנו עליו הראיה עכ"ל הרי דמחלק ה"ה [illegible] למוכר דבעודו עובר היה מוחזק בו דאין לומר דכוונת [illegible] מוכר משא"כ בולד דהא ליתא דבולד נמי כבר כתב הס[illegible] הראיה אלא ע"כ צ"ל דכוונתו לומר דאפי' מיירי דהעו[illegible] [illegible] אין לו חזקה לזה יותר מזה :

ואולם נראה דחילוק זה גבי בכור לא ניתן נאמר אלא למ"ד טובת הנאה אינו ממון דלדידיה שפיר י"ל דכשנולד אין לו שום חזקת ממון אבל למ"ד דטובת הנאה ממון [illegible] שהוא לענין בכור דלר"ע אמרי' המוציא מחבירו עליו הראיה התם נמי דומה להך דהכא דמעולם לא הוחזק בודאי בולד אחר שנולד אלא בעובר דאחר שנולד ממון כהן הוא אמנם לפי האמור אתי שפיר דלמ"ד טובת הנאה ממון גבי בכור נמי הוחזק בולד אף אחר שנולד ולמ"ד טובת הנאה ממון כתבו התוס' דלא דמי להא דבכורות : והנה הר"ס בפ"כ מהל' מכירה דין י"א כתב וז"ל וזה אומר איני יודע [כו'] ואינם ברשות אחד מהם יחלוקו ע"כ וכתב ה"ה וז"ל וקשה לי איך פסק כן רבינו שהרי אין הלכה כסומכוס וכו' ואולי שהוא סובר דהא דמוקמינן לה כסומכוס דוקא ודלא כרבנן כשעומדת ברשות מוכר הוא אבל בעומדת באגם מודו ואין זה משמעות הסוגיא ונ"ע עכ"ל וכן הקשה הטור ח"מ סימן רכ"ג על דברי הר"ס והב"ח שם ישב דברי הר"ס על דרך דברי ה"ה בהגיה דס"ל להר"ס דסומכוס אפילו במוכר מוחזק קאמר והלכך אע"ג דלא אמר הש"ס אלא הא מני סומכוס הוא כמו אלא דהכי אשכחן בתלמודא טובא ולאו דמוקי למתני' כסומכוס אפילו קיימא ברשותא דחד מינייהו יחלוקו ולרבא דקי"ל כוותיה דלא קאמר סומכוס אלא בשמא ושמא ורבנן לא פליגי עליה דסומכוס אלא היכא דקיימא ברשותא דחד מנייהו אבל בדקיימא באגם ובשמא ושמא מודו רבנן לסומכוס דיחלוקו יעו"ש ולע"ד י"ל עדיפא מינה דהרמב"ם גרסתו בגמרא הוא אלא הא מני סומכוס היא דלפי גירסא זאת שפיר י"ל דלסומכוס אפילו היכא דקיימא ברשותא דחד מנייהו והר"ן ז"ל בסוגיא דהשואל הנזכר הביא דבריו הרב בספר א"ז כתב וז"ל ואיכא נוסחי דגרסי אלא ואמרי השתא דאוקימנא לה כסומכוס לא צריכא לאוקמה כלל באגם או בסימטא אלא אפילו ברשותא דחד וכו' שם שזהו דעת הרשב"א יעו"ש וגם מדברי הריטב"א כתב שם הרב בספר א"ז אבל יש מי שפירש דהכא אלא קאמרי ולסומכוס לא בעי סימטא כלל והרבה יש בתלמוד דהוה צ"ל אלא ולא אמר עכ"ל הרי דבדברי הריטב"א כאשר כתב הב"ח אלא דצריך לדעת מנין לו להר"ס דבשמא ושמא וקיימא באגם מודו רבנן לסומכוס ונראה לע"ד לומר דממעתין דבכורות הוציא הר"ס דין זה דלא ניחא ליה לומר כמו שכתב רש"י לחלק דס"ע דר"ע ברישא משום דחד מנייהו ודאי לכהן והוקבע זכות ממון לכהן אלא דהטעם הוא דכיון דשמא ושמא הוא ושניהם לא קיימי ברשותא דחד מנייהו שורת הדין דיחלוקו דמודו רבנן לסומכוס דבכה"ג יחלוקו ולא אזלינן בתר חזקת מריה קמא והילכך אם ב' הזכרים מופקדים ביד הרועה אפילו ר"ע מודה דיחלוקו כיון דאין אחד מהם מוחזק ושמא ושמא נינהו ומוקמי פלוגתייהו דר"ט ור"ע בחצר בעל הבית ורועה כהן דלר"ט אקנויי קא מקני ליה בחצירו והוה ליה כמופקדים ביד הרועה ור"ע סבר דלא מקני ליה וא"כ כיון דקאי ברשות בעל הבית המע"ה ולפי זה אה"כ דבסיפא נמי דילדה זכר ונקבה דאין כאן לכהן כלום אם היתה הבהמה מופקדת ביד הרועה וילדה זכר ונקבה כיון דשמא ושמא נינהו ואין אחד מהם מוחזק שורת הדין דיחלוקו ומתני' דקתני דאין לכהן כלום מיירי בדקאי בחצר בעל הבית דומיא דרישא ובכה"ג דילדה זכר ונקבה אפילו ר"ע מודה דאין כאן לכהן כלום כיון דקאי ברשותיה דע"כ לא אמרינן דניחא ליה דלתעביד מצוה בממוניה ואקנויי קא מקני ליה לכהן מקום בחצירו אלא דוקא כשנולד ודאי בכור דאפילו בילדה ב' זכרים מ"מ חד מנייהו ודאי הוי לכהן ומקנה לו מקום כדי שיזכה הכהן מדין חצר באחד מהם כדי לקיים מצות נתינת הבכור על צד הודאי ולא חיים בעל הבית לפסידא כסברת ר"ע אבל מ"מ היינו דוקא כשיש לו לכהן ודאי בכור ועביד מצוה בממוניה אבל בילדה זכר ונקבה דאין כאן ודאי בכור לכהן מסתמא לא מקני ליה מקום להפסיד זכותו מאי דמן הדין אין לכהן כלום מהשתא דהמוציא מחבירו עליו הראיה ומאי לא חיים לפסידא הוא לומר דלא אסיק אדעתיה דבעל הבית שמא ימות אחד מהם ויהיה לו פסידא כיון דעכ"פ השתא יש לו זכות לכהן משא"כ כשאין לו זכות מהשתא דפשיטא דחיים לפסידא ולא מקני ליה מקום בחצירו ומש"ה לא פליג ר"ע אסיפא דהא דאמרינן דמקנה לו מקום בחצירו היינו בשעת לידת הבכור לא שמקנה לו מתחלה מקודם לידה כשהשכיר הכהן לרועה וא"כ לפי"ז הבכור הנולד מקנה לו דאם יש בכור ודאי מקנה לו ואם לאו לא מקני ליה זה נלע"ד דהר"ס הוליד דין זה ממעתין וא"ש לדעת ה"ה שכתבנו לעיל דס"ל דלא כתב הר"ס בזה אומר איני יודע וזה אומר איני יודע דיחלוקו כי אם במחליף פרה וכו' דחלוקים על הולד דאין לזה חזקה בולד יותר מזה כנזכר והכי נמי לענין בכור לפי דעת הר"ס דס"ל דקי"ל טובת הנאה אינה ממון הרי אין לבעה"ב חזקה בולד אחר שנולד כי אם בעודו עובר ובכה"ג לכו"ע שורת הדין דיחלוקו : אמנם ראיתי להר"ס בפ' ה' מהלכות בכורות דבדין א' הביא מתני' דילדה ב' זכרים ופסק כר"ע דאם מת אחד מהם המע"ה ולא בחר לומר דהיינו דוקא בחצר בעה"ב דהבעה"ב מוחזק אבל אם מופקדים אצל רועה דאין אחד מהם מוחזק יחלוקו כדמוכח בגמרא דאם הם מופקדים אצל רועה אפי' ר"ע מודה דיחלוקו ואף דהר"ס שם בדין ה' כתב דין זה בשנים שהפקידו אצל רועה ומת אחד מהם דיחלוקו מ"מ המתבאר מדבריו הוא בשנים שהפקידו אחד בכור ודאי ואחד הפקיד פשוט אבל בבעה"ב שהפקיד שנים זכרים שלא נודע איזה מהם בכור אינו מובן מתוך דבריו ואפילו מ"ש שם וז"ל ואפילו כהן רועה שהניח בכורו בחצר בעה"ב עם פשוט של בעה"ב ומת אחד המע"ה וכו' דבא לרמוז על מאי דמוקמינן בגמרא פלוגתייהו דר"ע ור"ט ברועה כהן וחצר בעה"ב דלכו"ע לא אמרינן דמקני ליה מקום בחצירו כתבו באופן דמיירי שהרועה כהן הניח בכורו שכבר זכה בו מאחר שנתנו או מהבעה"ב שנתנו לו אבל ברועה כהן וחצר בעה"ב בילדה ב' זכרים ולא נודע מי מהם הבכור לא בחר דעתו וכבר הרגיש בזה הרב ל"מ שם יעו"ש דאמאי השמיט הר"ס דבר זה יעו"ש אשר ע"כ נלע"ד לומר בעד הר"ס הכל בתר איפכא ממ"ש לעיל דהר"ס דחה סוגיא זאת דבכורות מהלכה מקמי סוגיא דפרק השואל דמתבאר פלוגתא דרבנן וסומכוס הוא אפילו בדהוקבע זכות ממון לשכנגדו כההיא דסיפא דמכר לו ב' עבדים אחד גדול ואחד קטן דלסומכוס אמרינן יחלוקו ולרבנן מוקמינן בחזקת מריה קמא ופסק הר"ס בהלכות מכירה בפרק הנזכר כרבנן בדין דמכר שני עבדים או ב' שדות וכתב ה"ה דבכה"ג דאיכא חזקת ממון גמור אפילו בליתנהו ברשותיה דחד מנייהו אזלינן בתר חזקת ממון אפילו בשמא ושמא דדוקא גבי ולד דאין לזה חזקה בולד אחר שנולד יותר מזה אמרינן דבשמא ושמא יחלוקו כמ"ש לשונו לעיל וכפי זה ס"ל להר"ס דה"ה גבי בכור בילדה ב' זכרים דכיון דאיכא חזקת ממון דאפי' אחר שנולד יש לבעה"ב חזקת ממון כיון דטובת הנאה שלו ליתנו לכל מי שירצה וממון שאין לו תובעים הוא ולא מבעיא למ"ד טובת הנאה ממון אלא אפי' למ"ד טובת הנאה אינה ממון מ"מ כיון דאין ביד הכהן ליקח ממנו בע"כ כי אם ברצונו חשיב שפיר חזקת ממון וכן מוכח מדברי התוס' בסוגיא דהשואל בד"ה וליחזי וכו' שכתבנו לעיל דנראה פשוט דמ"ש לעיל דהתוספות כתבו כן למ"ד טובת הנאה ממון דוקא הוא דוחק גדול דהוה ליה לפרש אלא נראה דהעיקר דאפי' למ"ד טובת הנאה אינו ממון חשיב כהוחזק בודאי בולד אפילו בנמשל וכיון דהר"ס ס"ל כן בפשיטות דחה מעתין דבכורות מקמי הסיא דהשואל דהכא במעתין אפשר דרבא ואי תימא ר"פ דאמר הכל מודים בשנים שהפקידו וכו' הוא אליבא דסומכוס דממון המוטל בספק יחלוקו אבל לדידן דקי"ל כרבנן דאזלינן בתר חזקת ממון ה"ה גבי בכור דאם ילדה ב' זכרים דאחד מהם בכור אפי' הפקידם ביד הרועה ואינם בחצר בעה"ב אמרי' המע"ה כיון דאפי' נאמר דהאי הוא הבכור מ"מ הכהן בא לזכות עכשיו ואין לו חזקת ממון אבל הבעה"ב יש לו חזקת ממון דקודם שיזכה בו הכהן היה מוחזק בו הבעה"ב ואע"ג דהשתא אינו ברשותו מוקמינן ליה בחזקת מריה קמא :

ואולם דעת רבינו הרמב"ן והרא"ש ז"ל שהביאו מעתין להלכה כצורתה נראה דסברת רבא ואי תימא ר"פ דאמר הכל מודים בשנים שהפקידו וכו' קי"ל הכי אפי' בילדה ב' זכרים והפקידם אצל רועה דאפי' ר"ע מודה דיחלוקו ולא אמרינן דמוקמינן ליה בחזקת מריה קמא וע"כ צ"ל לדידהו כמו שציירנו לעיל דשאני הכא דחזקת ממון שיש לו לבעה"ב אינה כ"כ חזקה אלימתא דאף דהוחזק בולד בעודו עובר מ"מ אחר שנולד לא הוחזק בו שתיכף שנולד חל עליו ספק בכור ואם הוא בכור ממון כהן הוא ולא ממונו וכל כי האי דאינה כ"כ חזקה אלימתא אהני מה שכנגדו הוקבע לו זכות ממון דמת"כ אחד מהם לכהן לומר יחלוקו משא"כ בההיא דב' עבדים וב' שדות דחזקת מריה קמא אלימתא דקודם מכירה בחזקתו היו לגמרי שניהם דבכה"ג אפילו שהוקבע זכות ללוקח מוקמינן ליה בחזקת מריה קמא ואע"ג דרבינו נראה דס"ל לענין הלכה דטובת הנאה ממון שהרי בס"פ האיש מקדש כתב סברת ר"ח דפסק דטובת הנאה ממון מטעם דרבא בנדרים [דף פד:] אסיק למתני' כמ"ד טובת הנאה ממון יעו"ש ומדלא חלק עליו נראה דהכי ס"ל

רבי עקיבא אומר וכו' : גמ' *מאי טעמא דרבי טרפון קסבר ההוא דבריא נפק ברישא והלכתא כרבי עקיבא ורבי טרפון נמי חזר בו : רבי עקיבא אומר משמנין ביניהם *אמר רבי חייא בר אבא אמר רבי יוחנן והכהן נוטל כחוש א"ל ר' חייא בר אבא לר' יוחנן משמנין ביניהם תנן א"ל אדאכלת כפנייתא בבבל תרגימנה מסיפא דקתני מת אחד מהם רבי טרפון אומר יחלוקו ור"ע אומר המע"ה ואי משמנין ביניהם דכי הדדי פליגי הבא נמי ליפלגי גבי הדדי אלא מאי משמנין ביניהם דא"ל לכהן אייתי ראיה דבבור הוא ושקול : *והשני ירעה עד שיסתאב וחייב במתנות וכו' ורבי מאיר מחייב [כא] מאי טעמא דרבי מאיר אמר ר' יוחנן הואיל וכהן בא עליו מב' צדדין דא"ל אי בכור הוא כוליה דידי הוא ואי לאו בכור הוא הב לי מתנות מיניה ור' יוסי מאי טעמא אמר רבא עשו את שאינו זוכה כזוכה וקי"ל כרבי מאיר : [כב] מת אחד מהם רבי טרפון אומר יחלוקו רבי עקיבא אומר המוציא מחבירו עליו הראיה : *אמר רבי חייא בר אבא אר"י משל דרבי טרפון למה הדבר דומה לשנים שהפקידו אצל רועה שמניח רועה ביניהם ומסתלק משל דר"ע למה הדבר דומה לאחד שהפקיד אצל בעל הבית שהמוציא מחבירו עליו הראיה ואלא במאי פליגי אמר רבא ואי תימא רב פפא הכל מודים בשנים שהפקידו אצל רועה שמניח רועה ביניהם ומסתלק ובאחד שהפקיד

שהפקיד אצל בעל הבית שהמוציא מחבירו עליו הראיה לא נחלקו אלא בחצר בעל הבית ורועה כהן רבי טרפון סבר אקנויי מקני ליה מקום בחצירו דניחא ליה דליעבד מצוה והו"ל כב' שהפקידו אצל רועה שמניח רועה ביניהם ומסתלק ור"ע סבר כיון דאית ליה פסידא לא מקני ליה מדעם והו"ל כאחד שהפקיד אצל בעה"ב שהמוציא מחבירו עליו הראיה הא דאמר רבא הכל מודים בשנים שהפקידו אצל רועה שמניח רועה ביניהם ומסתלק אוקימנא בפרק המפקיד* כשהפקידו בעדרו של רועה שלא מדעתו דלא הו"ל למידק והיינו משל דר' טרפון דלא אפשר ליה למידק הי דמר והי דמר אבל אפקידו ליה מדעתו שתי בהמות ומתה אחת מהן ואינו יודע איזו מהן מתה משלם לזה אחת ולזה אחת ונמצא מפסיד אחת משלו משום פשיעותא דיליה דהו"ל למידק הי ניהו דאפקיד ליה מר והי ניהו דאפקיד ליה מר כי היכי דלא ליחלף ליה אי מיתא חדא מינייהו ולא מצי למימר להו אתון פשעתון בדידכו דלא קפדיתו אהדדי דכיון דכל חד חדא הוא דאפקיד גביה לא הו"ל *למפקד אהדדי משום הך חששא דדילמא מיתא לה חדא מינייהו ולא ידעי דמאן היא דהא לא שכיחא דהא מיתא טפי מאידך הילכך משלם לזה אחד ולזה אחד כשהודה מפי עצמו ובא לצאת ידי שמים וא"נ לא בא לצאת ידי שמים אלא דקא תבעו ליה אינהו בבריא וכל אחד ואחד

ב"י וכן דעת הרא"ש שם בפ' האיש מקדש יעו"ש וא"כ הכא מלבד דיקא דכיון דרבא בעלמא אית ליה דטובת הנאה ממון וכמ"ש ר"ת ודעימיה איך קאמר רבא דבהפקיד אותם ביד רועה לר"ע יחלוקו כיון דרבא ס"ל בעלמא דטובה הנאה ממון קבה דהיך פסקו שם הכי כיון דקי"ל טובת הנאה ממון וכבר כתבנו דמסתברא דלמ"ד טובת הנאה ממון חשיב מוחזק בבכור אפילו אחר שטבע י"ל דס"ל דכיון דאפילו נמ"ד ט"ה ממון אם תפס הכהן שלא מדעת בעלים אינו יכול להוציאו דק ע"ה שיש לו בו וכמ"ש התוס' בפ"ק דב"מ (דף ו' ע"ב) בד"ה והא הכא יעו"ש נמצא דהאי אפשר לומר דמפני טובת הנאה מוחזק בכל הבכור כי אם בכדי שיעור ט"ה וכל כה"ג דאינו מוחזק בעיקר הבכור ליש חזקתיה והאי מה שכנגדו הוקבע לו זכות ממון דממ"נ אחד מהם נכהן נומר יחלוקו:

ועוד י"ל דלדעת רבינו והרא"ש דהכא מאי דקאמר רבא הכל מודים בשנים שהפקידו וכו' לענין בכור תקנת חכמים היא דתקנו גבי בכור יחלוקו ולא אזלינן בתר חזקת ממון ואפילו לרבנן וכמו שכתבו התוס' בב"ב בפ' י"נ (דף קנו ע"א) בד"ה [ובמלוה] בעמוד פלני וז"ל ולאו מטעם דקי"ל ממון המוטל בספק חולקין דהא לא קי"ל כסומכוס כדפרישית לעיל אלא תקנת חכמים הוא הכא ובמקום שמפורש בהדיא דחולקין עכ"ל וא"כ ה"נ י"ל דתקנת חכמים הוא:

אמנם דעת הר"ס נראה דאינו כן ונ"ל דס"ל כמ"ש אלא דנראה דדוחק גדול הוא לומר דרבא ואי תימא רב פפא דבתראי נינהו והלכתא כוותייהו דאזלי בשיטת סומכוס דלא קי"ל כוותיה ועוד יש לעמוד בדברי הר"ס במ"ש בדין חצר בעה"ב ורועה כהן דבדי להשמיענו דהלכה כר"ע דלא מקני ליה בחצר המליא באופן דהרועה הניח בכורו בחצר בעה"ב דמשמע דמיירי בבכור שכבר זכה הכהן מיד שמוחזק בעל הבית או מיד אחר וי"ל דבכה"ג שכבר הוא בכורו של כהן נראה דאפילו ר"ע מודה דלא מקני ליה מקום בחצר דדוקא בילדה ב' זכרים דעדיין לא זכה הכהן ס"ל דמקנה לו מקום בחצר כדי שיזכה כהן בבכורות כשיגדלו דהקני ליה חצירו דניחא לאינים דתתעביד מצוה בממוניה שיגדלו בכורותיו של כהן אחר שכבר זכה בהם בחצירו דבלאו הכי כל זמן שלא זכה הכהן בו לא חשיב ליה מצוה שמגדל בכורות בחצירו כיון דאינו בכורו של הכהן כי אם בכור שלו ומגדל בכור של עצמו הוא וכמו שמתבאר מדברי רש"י במתניתין אבל בכבר הוא בכורו של כהן שכבר זכה בו באופן אחר ואינו צריך לזכות מדין חצר מאיזה טעם יסבור ר"ע דמקנה ליה מקום כיון דלענין מצוה לגדל בכור הכהן בחצירו אינו צריך לקנין החצר דכיון דנותן לו רשות לגדל בכורותיו בחצירו הרי מקיים המצוה בלא הקנאת החצר ואדרבה בלא הקנאה עדיף טפי דמגדל בהגדל ממש בחצר שאין לו הנק לכהן כי אם בחצר שכולו שלו וכדברי רש"י שכתב דעיקר הקנאת החצר לר"ע הוא כי היכי דליקני מדין חצר וכן ראיתי להריטב"א בחי' למציעא הנדפסים בדף כ"ג מהספר ע"ג ד"ה שם וכו' וז"ל ר"ע אומר אקנויי אקני ליה מקום בחצירו למקני ההוא בכור כיון דהוא רועה דיליה דניחא ליה דליתעביד מצות נתינת הבכור והילכך יד בעה"ב ויד כהן שוה בחצר ואין נקרא הכהן מוציא מיד בעל הבית אלא מוחזק כמוהו ולכך יחלוקו עכ"ל ואדרבה מתבאר מדבריו דעיקר מאי דאמרינן בגמ' דניחא ליה דליתעביד מצוה הייט על מצות נתינה דכיון דילדה ב' זכרים ולא ידעי' איזה מהם בכור אי מקיים מצות נתינה ע"י שיתן לו א' מהם ויזכה בו במשיכה אינו מקיים מצות נתינה דאפשר דהפשוט נתן לו אבל במקנה לו מקום בחצר וזוכה בא' מהם מדין חצר מקיים מצות נתינה לגמרי דחצירו קונה לו אותו שהוא הבכור ואי דלא ס"ל להריטב"א דהמצוה הוא מה שמגדל בכור כהן בחצירו כדברי רש"י דס"ל דמצוה דקאמר הש"ס היינו מצות גידול בכור כהן אבל מ"מ שניהם שוים דעיקר הקנאת החצר הוא כי היכי דליקני הכהן מדין חצר וא"כ באופן דנקט הר"ס נראה דאפילו ר"ע מודה כאמור: איברא דראיתי להרב ב"י שהביא פי' הרנמ"ה ז"ל וז"ל ר"ע סבר אקנויי אקני ליה בעה"ב לרועה כהן מקום בחצרו שיהא בכורו שם דניחא ליה לבעה"ב דעביד מצוה בחצירו שיגדל בכורו של כהן שם וכו' עכ"ל הרי שלא הזכיר דההקנאה הוא כי היכי דליקני מדין חצר כי אם העיקר הוא המצוה שנותן לו רשות לגדל בכורו שם וזה כדעת הר"ס ונראה די"ל דס"ל דאף דלענין מצות גידול אינו צריך הקנאה כי אם בנתינת רשות לגדל בחצירו עושה המצוה מ"מ כיון דהקנאה זאת הוא בדרך שאלה שמשאיל לו מקום בחצירו כל שנתן לו רשות לגדל בחצירו הרי חשיב כמשאיל לו גוף החצר לשימוש כדין קנין שאלה ושכירות דנתינת הרשות הו"ל כאומר אני משאיל לך החצר לגדל הבכור ומאי דאמרי' בגמרא אקנויי מקני ליה היינו שנותן לו רשות לגדל בחצירו דנתינת הרשות כמשאיל דמי דנתינת רשות ושאלה דא ודא אחת היא וכן מוכח מההיא דאמרינן בפרק הפרה (דף מ ע"ב) דאמרינן התם דהיינו טעמא דאם אמר כנוס שורך ושומרו דאם הזיק חייב דס"ל כר' טרפון דקרן ברשות הניזק נזק שלם משלם הלכך אמר ליה שומרו לא אקני ליה מקום בחצר והויא ליה קרן בחצר הניזק ומשלם נזק שלם לא אמר ליה שומרו אקנויי אקני ליה מקום בחצר והויא ליה חצר השותפים וקרן בחצר השותפים אינו אלא חצי נזק ע"כ הרי דאפי' באומר כנוס שורך לחצירי שהוא נתינת רשות בעלמא כל שלא אמר ושומרו אקנויי אקני ליה מקום אפי' שלא פירש ואמר שמקנה לו המקום וכן מתבאר מההיא דאמרי' בפרק השולח (דף לז ע"א) דאמרינן דאפי' השאילו מקום לתנור וכו' כותבין עליו פרוזבול ופריך איני והתני הלל אין כותבין פרוזבול אלא על עציץ נקוב נקוב אין שאינו נקוב לא ואמאי הא איכא מקומו ומשני נ"ל דמנח אסיכי ע"כ ואם איתא דיש חילוק בין נותן רשות להניח עליו לאמר אני משאיל לך המקום לענין זכות המקום בדרך שאלה דבנותן רשות בלבד אין דעתו לזכות לו המקום אלא שנותן לו רשות שלא ישתמש בו בדרך גזילה אבל אינו מקנה לו כדין שאלה א"כ מאי פריך והא איכא מקומו הא שפיר י"ל דנתן לו רשות להניחו שם דוקא ולא אמר לו בפירוש אני משאיל לך המקום דבכה"ג לא זכה במקום אפי' לקנין פירות בדרך שאלה ולענין פרוזבול לפחות בעינן שיזכה בקרקע בדרך שאלה ומדלא משני הכי שמע מינה דלענין שאלה אפילו בנותן רשות בלבד חשיב כמשאיל דכיון דעיקר השאלה הוא להנחת כליו כל שנתן רשות חשיב כמשאיל ממש ואם קבע לו זמן אינו יכול לחזור בו כדין שאלה וא"כ הכא אף דלענין קניית הבכור אינו צריך לקנין חצר דבלאו הכי כבר זכה בו הכהן מכל מקום כיון דאמרי' דמסתמא נותן לו רשות להניח בכורות שלו בחצירו דניחא ליה למעבד מצוה הרי הרשות כמשאיל מקום ממש הוא דרשות היינו שאלה וא"כ חשיב כחצר השותפין ובכן אינו נקרא הכהן מוציא ונראה דאדרבה הר"ס ס"ל דהא דר' טרפון דמקנה לו מקום בחצר ע"כ מיירי בבכור שכבר זכה בו הכהן בלא קנין חצר דאפילו בילדה ב' זכרים מיירי שכבר זכה לכהן באופן זכיה אחרת דבהכי ניחא מה שהקשו התוס' במתניתין דאיך קונה המקום בלא קנין דהא קי"ל דהמוכר קרקע או השואל צריך לקנותו בכסף או בחזקה והכא מה קנין עושה הכהן אמנם אי מיירי בנותן לו רשות להניח בחצירו הבכורות שכבר זכה בהם הכהן שפיר זוכה הכהן בחצר מדין חזקה דהנחת בכורו שלו בחצר חשיב חזקה כדין אכילת פירות דסבירא ליה להר"ס בפ"ו מהל' מכירה דהויא חזקה ולדידיה אם שכר או קנה בית כיון שנתן כליו בתוכו קנה מדין חזקה וכמ"ש ה"ה שם משם בעל העיטור שכתב כן משם הירושלמי יעו"ש וה"ה לענין שאלה ומה שהתוס' במתניתין תירצו באופן אחר ולא ניחא להו בהכי י"ל באחד מב' פנים או דס"ל כדעת רש"י והריטב"א דהנה עיקר ההקנאה הוא כדי שיקנה מדין חצר וא"כ לא שייך לומר דזוכה בחצר בהנחת הבכור כיון דעכשיו בא לזכות בבכור אחר שיזכה בחצר או אפילו אי ס"ל כסברת הר"ס והרנמ"ה דסברת ר"ע הוא בבכור שכבר זכה בו י"ל דסבירא ליה להתוספות דאכילת פירות לא חשיבא חזקה כדעת הראב"ד בפ"א מהל' מכירה וכן הוא דעת רבינו הרמב"ן והרשב"א והר"ן בפרק קמא דקידושין גבי עבד כנעני נקנה בחזקה הביא דבריהם מרן הב"י בח"מ סי' קנ"ב ואף דיש לומר דהאפשר דגבי שכירות ושאלה כיון דאינו אלא זכיה לפירות דהיינו לאשתמושי ביה כדרך תשמישו כך דרך זכייתו כהא דקי"ל בסי' קנ"ב דהקונה דרך להלוך כיון דלהלוך בלבד הוא דקא זכי בהלוך בלבד חשיב חזקה וה"ה נמי דכיון דלהניח כליו שם שאל המקום בהנחת כלים הויא חזקה וזכה בו ואפילו למ"ד דלענין קנין אכילת פירות לא חשיב חזקה בכה"ג דשאלת מקום חשוב חזקה לכו"ע וכן נראה מדברי הריטב"א בחי' לקדושין דאע"ג דהריטב"א על דף כ"ב ע"ב כתב בהדיא כדעת הראב"ד ודעימיה דאכילת פירות והנחת כליו בבית לא חשיבא חזקה יעו"ש עכ"ז כתב הריטב"א שם בפ"ק דקדושין על דף כ"ה ע"ב עלה דפריך הש"ס אלא מעתה פיל לר"ש במאי יקנה ומשני אביי בשוכר את מקומו ור"ז אמר מביא ד' כלים ומניח תחת רגליו ופריך הש"ס ש"מ כליו של לוקח ברשות מוכר קנה לוקח כתב וז"ל כ"ל דלהכי לא שני ליה דמיירי כדאמר ליה מוכר זיל קנה דא"כ הרי השאיל לו מקום והרי זה בכלל שוכר את מקומו עכ"ל מתבאר מדבריו דסבירא ליה דמאי דאמרינן בפ' הספינה (דף פו·) דכליו של לוקח ברשות מוכר קנה בדאמר ליה זיל קני הוא משום דמשאיל לו מקום והו"ל כליו של לוקח ברשות לוקח וחשיב כשוכר את מקומו וע"כ צ"ל דזוכה במקום דמשאיל לו מדין חזקה דבהנחת כליו שם חשיב חזקה והייט טעם דכיון דעיקר השאלה הוא לתשמיש הנחת כליו כתשמישו כן זכייתו ובהנחת כליו זוכה מדין חזקה מכל מקום נראה דהתוספות שם בפרק הספינה בסוגיא הנזכר לא סבירא להו הכי דאפילו בשאלה לא אמרינן כתשמישו כך חזקתו שכתבו שם בד"ה כגון שהיה בעלה וכו' וז"ל ואם תאמר נהי דנותן לה רשות ומשאילה מכל מקום הא בעי חזקה כדאמרינן בהשואל וכו' וי"ל דאע"ג דאין המקום קנוי לה כיון דיש לה רשות להביא קלתה שם קנוי לה עכ"ל וכן מתבאר מדברי הרא"ש בפסקיו שם עלה דאמרינן שאני התם דאמר ליה זיל קני וז"ל שהקנה לו מקומו דהשתא הוי כליו של לוקח ברשות לוקח וכ"ת מאי איצטריך לאתויי הא פשיטא דכליו של לוקח ברשות לוקח קנה וי"ל דהא קמ"ל דלא תימא דלא מהני האי שאלת מקום להיות קנוי לו ללוקח בדברים בעלמא דהשואל קרקע או השוכר צריך לקנותו בכסף או בחזקה וכו' קמ"ל דדבור מהני הכא דודאי לענין שיקנה לו המקום בלא כלי בעי קניית המקום אבל לענין קניית כלי בדבור

בעלמא שנתן לו רשות להניח שם כליו קני עכ"ל הרי מפורש דסבירא להו להתוספות והרא"ש דאפילו בשאלה ושכירות בהנחת כליו שם לא חשיבא חזקה והוא הדין הכא במתניתין די"ל דהתוספות אזלי בשיטה זאת: ואגב אורחין הוקשה לי למה שראיתי למרן הב"י [בחו"מ] בסי' קנ"ב דעלה ונסתפק בדעת הרא"ש ז"ל אי ס"ל דאכילת פירות הויא חזקה או לא ולא איפשיטא ליה יעו"ש וי"ל שהרי מפורש יוצא מדברי הרא"ש הנזכר דסבירא ליה דאפילו בשאלת מקום סבירא ליה דהנחת כליו שם לא חשיב חזקה ומשו"ה הוצרך לומר דבנתינת רשות להניח כליו הדבר תלוי אף דלא קנה המקום ואם איתא דסבירא ליה דאכילת פירות הויא חזקה אמאי לא קנה המקום ע"י הנחת כליו: והנה לעיקר סברת התוספות והרא"ש דסבירא להו דהנחת כליו לא חשיבא חזקה י"ל מההיא דפרק השולח שכתבנו לעיל דפריך הש"ס נקוב אין שאינו נקוב לא והאיכא מקומו ואם איתא מאי פריך וכי כל השואל קרקע מחבירו עושה חזקה לקנות אפשר דמיירי שנתן לו רשות להניח שם ולא עשה שום חזקה במקום ובכן אינו קנוי לו המקום דשאלת קרקע אינו נקנה בדברים אלא עכצ"ל דהנחת הכלי חשיב חזקה ומש"ה הוצרך לדחוקי ולומר דמיירי דמנח אסיכי וכמו כן קשה עליהם מההיא דפ' הפרה דכתבנו לעיל דמתבאר שם דכיון דאמר ליה כנוס שורך ושומרו אקני ליה מקום בחצר ואפילו בלא שום חזקה ועכצ"ל דהכנסת השור שם הוי חזקה: עוד איכא למידק על סברת הרא"ש ממה שכתב הרא"ש עצמו בפ"ק דפסחים דישראל שהפקיד חמצו בבית העובד כוכבים דיש מן הגאונים דסבירא להו דאין חיוב לבער על המפקיד כיון דאינו בביתו של ישראל וכתב הוא ז"ל וז"ל וכל דבר פשוט דאע"פ שהנפקד קבל עליו אחריות מכל מקום עיקר הממון של בעלים הוא וכיון שהשאילו הנפקד ביתו לשמירת ממונו קרינן ביה ביתו עכ"ל ואם איתא דהנחת כליו לא הויא חזקה א"כ הכא אף דהנפקד משאיל ביתו למפקיד לשמירת ממונו מ"מ כל שלא עשה חזקה לא קנה המקום ולא קרינן ביה ביתו אם לא דעל כרחך צ"ל דכיון דהניח ממונו שם חשיב חזקה וקרינן ביה ביתו ודו"ק: איך שיהיה נמצא לדעת התוס' והרא"ש הנחת כליו בחצר לא הויא חזקה אפילו לקנות מדין שאלה וא"כ י"ל דהתוס' הכא במתניתין אזלי בשיטה זאת וע"ז כתבו וז"ל ואפילו בלא קנין קא קני דגמר ומשעבד נפשיה א"כ כמה פעמים הרועה פותח ונועל עכ"ל וכוונתם דכיון דאיכא טעמא דניחא ליה לאינש דליתעבד מצוה בממוניה ומפני זה אנן סהדי דאקנויי קא מקני ליה מקום בחצירו אף בלא קנין קא קני דמסתמא אמרינן נמי דגמר ומשעבד נפשיה ובגמר דעתו בלא קנין מקנה ליה מקום בחצר וזוכה בו הכהן בלא קנין וכענין שאמרו בש"פ השוכר את הפועלים (דף צד ע"א) דמתנה ש"ח להיות כשואל אפי' בלא קנין דבההיא הנאה דקא נפיק עליה קלא דאינים מהימנא הוא גמר ומשעבד נפשיה יעו"ש ה"ה הכא דמפני המצוה גמר ומשעבד נפשיה אמר עפ"י דברי התוס' אלו יש ליישב דברי הרמ"ה שכתב הטור משמו בח"מ סימן ר' וז"ל וכתב הרמ"ה דדוקא דאמר ליה זיל וקני דהא גלי דעתיה דכי יהיב ליה רשותא להניח כליו התם אדעתא דלמיקנא ליה הוא דיהיב רשותא אבל אי לא אמר ליה זיל קני אע"ג דיהיב ליה רשותא לאנוחי התם לא קנה דלפי מה שכתבתי לעיל דנתינת רשות להניח כליו חשיב כאומר בפירוש אני משאיל לך מקום ורשות היינו שאלה ממש כמו שהוכחנו מההיא דשולח ומההיא דפ' הפרה אם כן ע"כ מ"ש הרמ"ה דכל דלא אמר ליה זיל קני אפילו נתן לו רשות להניח כליו שם אין כליו של לוקח קונים לו ה"ה אפילו באומר לו בפירוש אני משאיל לך מקום בחצר להניח כלים אין כליו של לוקח קונים לו ואי סבירא ליה להרמ"ה כדעת הר"ס ודעימיה דאכילת פירות הויא חזקה והנחת כלים הויא חזקה לקנות החצר בשאלה א"כ אפילו בדלא אמר ליה זיל קני כל דנתן לו רשות להניח כליו דהוי כמשאיל לו מקום אמאי לא קנו כליו של לוקח שם כיון דקנה מקום בחצר וכליו של לוקח ברשות לוקח הוי ואי סבירא ליה להרמ"ה דהנחת כלים לא הויא חזקה א"כ בדאמר ליה זיל קני במאי קני כיון דלא קנה מקום בחצר בדרך שאלה בלא קנין חזקה ואכתי כליו של לוקח ברשות מוכר הוא ואמאי קנה אמנם לפי דברי התוס' אתי שפיר דהיינו טעמא בדאמר ליה זיל קני דכיון דגלי דעתיה דאדעתא דליקני ליה כליו יהיב ליה רשותא להניח כליו שם אנן סהדי דמשאיל לו המקום וקונה המקום בלא שום קנין דמסתמא כיון דניחא ליה דליקני ליה כליו ללוקח ובלאו הכי לא קני אנן סהדי נמי דגמר ומשעבד נפשיה לאחר ולקיים שאלת המקום כאילו נעשה ונגמר הדבר בקנין חזקה או בא' מהקנינים על הדרך שכתבו התוס' ולזה אתי שפיר דהיינו דוקא בכה"ג דגלי אדעתיה דניחא ליה דליקנו ליה כליו אבל בנותן רשות להניח כליו או אפילו באומר בפירוש אני משאיל לך דלפי האמור הכל שוה דרשות חשיב כמשאיל מכל מקום כיון שלא גילה דעתו המשאיל לו לענין דליקני ליה כליו אין כאן אומדנא דמוכח לומר דגמר ומשעבד נפשיה על שאלת המקום כאילו נגמר הדבר בקנין כי אם דבור בעלמא הוא וכל שלא נעשה שום קנין על שאלת המקום לא קני דאכתי כליו של לוקח ברשות מוכר הוא דהא ודאי אין לומר דטעמיה דהרמ"ה לאו מטעם זה הוא אלא משום דכל דפירש דניחא ליה דליקני בכליו קנה אף דמן הדין מסתמא כשלא פירש לא קני דתנאי שבממון תנאו קיים ואי פריש פריש כדאמרינן בפ"ק דקידושין [דף כז.] דבמקום שכותבין את השטר אי פריש אי בעינא בכספא אקנה קנה בכסף לבד דביד המוכר לקיים הקנין במה שירצה דהא ליתא דהרי הר"ן והריטב"א כתבו בפ"ק דקידושין גבי מתניתין דבהמה גסה נקנית במסירה דכל דמצד הדין לא הוי קנין אין ביד המוכר לעשותו שיהיה קנין וכן מתבאר מדברי הרמב"ן בחי' והריטב"א שם הוקשה לו ע"ז וז"ל ואי קשיא לך הא דאמרינן התם כליו של לוקח ברשות מוכר לא קני ואי אמר ליה קני קני אלמא פרים מהני הא לא קשה דהתם כיון דאמר ליה מוכר קני נעשה כמשאיל לו מקום בחצירו להניח שם כליו והו"ל כליו של לוקח ברשות לוקח הא אילו אמר ליה מוכר דליקני ליה כליו ברשות הרבים לא קנה עכ"ל ודוחק לומר דהרמ"ה פליג עליהם בזה · שוב ראיתי דברי הרמ"ה אלו בחי' לבתרא כ"י וכתב שם עוד וז"ל ודוקא גבי כליו של לוקח ברשות מוכר דאיתיה להאי טעמא אבל ברשות הרבים או בחצר שאינו של שניהם דאין לו רשות להניחו שם ואע"ג דאמר ליה זיל קני לא קני דלאו כל כמיניה דמוכר לאקנויי ליה זכותא ללוקח ברשותא דלא דיליה עכ"ל הרי בפי' דזיל קני בחצר המוכר הוא משום דמשאיל לו מקום משא"כ ברשות הרבים כמ"ש הריטב"א וא"כ ע"כ צריך לומר דהיינו טעמא דגמר ומשעבד נפשיה כאמור ועפ"י האמור בכוונת דברי הרמ"ה י"ל דכן הוא דעת הריטב"א דמשום דגמר ומשעבד נפשיה הוא ולא משום דסבירא ליה דאף דלענין קנין אכילת פירות לא הוי חזקה לענין שאלת מקום כליו הויא חזקה כמו שפירשנו לעיל דכיון דהתוס' והרא"ש וכן נראה שהוא דעת הרמ"ה לא חלקו כלל בין קנין גמור לשאלה דאפילו בשאלה הנחת כליו לא הויא חזקה מנ"ל לומר דהריטב"א דעתו לחלק בהכי אלא העיקר דדעתו כדעת הרמ"ה דהיינו טעמא משום דגמר ומשעבד נפשיה ומשאיל לו המקום: איך שיהא נחזור למאי דאתאן עלה במתניתין דלדעת רש"י והריטב"א בחי' למציעא עיקר הקנאת החצר דלר"ע אקנויי מקני ליה מקום בחצר הוא משום שיזכה הכהן בבכור מדין חצר כשיולד הבכור אמנם דעת הר"ס והרנמ"ה אינו כן אלא דמקנה לו החצר בדרך שאלה כדי שיגדלו הבכורות בחצירו כאמור ויש לעמוד לדעת רש"י והריטב"א דאיך אפשר דע"י דמקנה לו מקום בחצר זוכה בבכור מדין חצר הא קי"ל דחצר השותפין אין קונין זה מזה כדאמרינן בפ' הספינה (דף פד ע"ב) יעו"ש והכא דאמרינן ליה לר"ע כחצר של שניהם וכמ"ש רש"י וז"ל בד"ה דניחא וכו' והו"ל כחצר של שניהם והוי האי חצר כי רועה וכאילו שניהן הפקידו אצלו הלכך חולקין דברשות שניהם עומד עכ"ל וכיון דחצר השותפין הוי איך קונה הכהן בו הבכור מדין חצר כיון דחצר השותפין אין קונין זה מזה דאם נאמר דמקנה לו כל החצר כדי שיוכל לזכות בו מדין חצר א"כ הרי אינו עומד ברשות שניהם אלא ברשות הכהן בלבד עומד ואמאי יחלוקו ויש ליישב דלעולם דלר"ע מקנה לו כל החצר כדי שיזכה בבכור אלא דכיון דהקנאה זאת הוא בדרך שאלה בעלמא לקנין פירות וגוף החצר עומד ברשות בעה"ב כיון שהגוף של בעה"ב השיב כאילו עומד ברשות שניהם דאף דכל החצר שאול לכהן לקנין פירות מ"מ גוף החצר הוא של בעה"ב והרי לשניהם יש להם רשות בו זה מצד קנין הגוף שיש לו בו וזה מצד קנין פירות דשאול לו וכבר נודע סברת הרמב"ם בפ"ו מהל' שכירות דהגירו של אדם קונה לו שלא מדעתו בדבר הפקר אע"פ שהיא שכורה ביד אחרים דס"ל להר"ס דודאי חצר שהוא מושכר לאחרים יש לו דין חצר לקנות בו בין לבעל החצר ובין לשוכר ובכן כשיש דעת אחרת מקנה אם רוצה להקנות לבעל החצר שפיר קני ליה חצירו ואם רוצה להקנות לשוכר קני ליה כיון דאית ליה קנין פירות בחצר ומ"מ כח בעל החצר עדיף טפי כיון דיש לו גוף ופירות לאחר זמן ולפיכך בהפקר דליכא דעת אחרת מקנה קונה בעל החצר ולא השוכר ונראה פשוט דלדעת הר"ס אם איכא דעת אחרת מקנה שרוצה להקנות לבעל החצר ולשוכר בשותפות זוכין שניהם בשותפות בקנין חצר זה כיון דלשניהם יש להם כח לקנות כל א' וא' בפני עצמו מדין חצר בים דעת אחרת מקנה וא"כ י"ל דרש"י והריטב"א הכי ס"ל כסברת הר"ס הנזכר וכיון דלענין קנין חצר יד שניהם שוה דמפני ששאל החצר לכהן לקנין פירות לא נסתלק יד בעה"ב כיון דהגוף שלו ושניהם חציו לענין קנין חצר א"כ לא חשיב הכהן מוחזק לגמרי כאילו עומד בחצירו ממש אף דשאול הוא אתו כיון דמ"מ הגוף של בעה"ב ולענין מי מעניהם מוחזק חשיב כאילו שניהם מוחזקים דברשות שניהם עומד ולפיכך יחלוקו ואולם התינח לסברת הרמב"ם ז"ל אבל לדעת הראב"ד דהשיג על הר"ס בזה שם בהל' שכירות וס"ל דאפילו בדעת אחרת מקנה אין לבעל החצר רשות לקנות בו כלל אפילו שרוצה להקנות לו דשכירות ליומיה ממכר הוי ובזמן השכירות אין לו כח לבעל החצר וכמו שמתבאר מדברי הרב מ"א בהל' קנין חצר סי' ג' שזה הוא סברת הראב"ד ומתבאר מדברי הפוסקים דסברת הראב"ד היא סברת רובא דרבוותא דלא כהר"ס אשר מטעם זה עלה בדעת הרב כנה"ג דאין המוחזק יכול לומר קי"ל כסברת הר"ס דסברא יחידאה היא ולסברא זאת נמצא דחצר המושכר

תורה אור

ואחד אומר שלי היה והוא אומר איני יודע משלם לזה אחד ולזה אחד דאיהו פשע בדידהו אינהו לא פשעי ואע"ג דמספיקא לא מפקינן ממונא כל היכא דפשע מחייב והכי נמי משמע בהלכות גדולות דרבי' ז"ל כדכתבינן.

מתני' *יוצא דופן והבא אחריו רבי טרפון אומר שניהם ירעו עד שיסתאבו ויאכלו במומן לבעלים רבי עקיבא אומר שניהם אינם בכור הראשון משום שאינו פטר רחם והשני משום שקדמו אחר: גמ' [כג] *במאי קא מיפלגי רבי טרפון מספקא ליה בכור לדבר אחד אי הוי בכור אי לא הוי בכור ור"ע פשיטא ליה דבכור לדבר אחד לא הוי בכור וקי"ל *הלכה כרבי עקיבא מחבירו ורבי טרפון חבירו היה: *ת"ר °קדש לי כל בכור [כד] יכול אפילו נקבה תלמוד לומר °זכר אי זכר יכול אפילו יצאת נקבה לפניו ת"ל °פטר רחם אי פטר רחם יכול אפילו יצא אחר יוצא דופן ת"ל בכור *ולא תימא הני מילי היכא דיצא זכר דרך

דרך דופן וזכר דרך רחם אלא אפילו יצאת נקבה דרך דופן וזכר דרך רחם לא קדיש וכן הלכתא :

פרק שלישי

מתני' *הלוקח בהמה מן העובד כוכבים ואינו יודע אם בכרה אם לא בכרה רבי ישמעאל אומר עז בת שנתה ודאי לכהן מכאן ואילך ספק רחל בת שתי שנים ודאי לכהן מכאן ואילך ספק פרה וחמור בנות שלש ודאי לכהן מכאן ואילך ספק א"ל רבי עקיבא אילו בולד בלבד הבהמה נפטרת יהיה כדבריך אלא אמרו סימן ולד בבהמה דקה טינוף ובגסה שליא ובאשה שפיר ושליא זה הכלל כל שידוע שבכרה אין כאן לכהן כלום ושלא בכרה הרי זה לכהן ואם ספק יאכל במומו לבעלים : גמ' *מכאן ואילך ספק ואמאי הלך אחר רוב בהמות ורוב בהמות מתעברות ויולדות בתוך שנתן נינהו ונימא דהאי ודאי מילד אוליד לימא דרבי ישמעאל כר"מ ס"ל דחיישינן למיעוטא אמר רבינא אפילו תימא רבנן כי אזלי רבנן בתר רובא ברובא דלא תלי במעשה אבל ברובא דתלי במעשה לא אזלי בתר רובא דמעוטא דלא תלי במעשה עדיף מרובא דתלי במעשה מאי מעשה אי עלה עליה זכר אי לא עלה עליה זכר וקי"ל בהא כרבי ישמעאל דלא אשכחן לרבנן דפליגי עליה בהכי ת"ר עז בת שנתה ודאי לכהן מכאן ואילך ספק וחמורה כפרה ר' יוסי בר יהודה אומר המורה בת ד' שנים עד כאן דברי רבי ישמעאל כשנאמרו דברים לפני ר' יהושע אמר להם צאו אמרו לו לרבי ישמעאל טעית אילו בולד בלבד הבהמה נפטרת יהיה כדבריך אלא אמרו סימן הולד בבהמה דקה טינוף ובגסה שליא ובאשה שפיר ושליא ואני איני אומר כן אלא עז שטנפה בת ששה יולדת בתוך שנתה רחל שטנפה בת שנתה יולדת בתוך שתים אמר ר"ע אני לא באתי לידי מדה כזאת אלא כל שידוע שבכרה אין כאן לכהן כלום וכל שלא בכרה הרי זה לכהן ואם ספק יאכל במומו לבעלים במאי קא מיפלגי ר' ישמעאל ורבי יהושע לימא בטינוף פוטר קא מיפלגי דרבי ישמעאל סבר טינוף אינו פוטר ורבי יהושע סבר טינוף פוטר אי דהזינן דטניף דכ"ע לא פליגי דטינוף פוטר והכא במטנפת חוזרת ויולדת בתוך שנתה קא מיפלגי דרבי ישמעאל סבר מטנפת אינה חוזרת ויולדת בתוך שנתה והא מדאוליד ודאי לא טניף [כה] ורבי יהושע סבר מטנפת חוזרת ויולדת בתוך שנתה והלכתא כרבי יהושע כגמריה דמטנפת הוזרת ויולדת בתוך שנתה והיינו רבי עקיבא דמתני' ולאו למימרא דחוששין לטינוף דהא מיעוטא היא דמיעוט בהמות מפילות ואין הוששין למיעוט כדתנן *יצאת מלאה הוששת רבי יהושע אומר אינה חוששת אלא דאי טניף ואמר רועה הכם דטינוף ולד הוא וחזרה וילדה בתוך שנתה לא אמרינן מטנפת אינה חוזרת ויולדת בתוך שנתה והאי מדאוליד לא טינוף ולד הוה אלא מטנפת וחוזרת ויולדת בתוך שנתה ונפטרה מן הבכורה משום טינוף קמא על פי רועה והני מילי דטניף פחותה מבת ששה אבל טנפה *) בתוך ששה והזרה וילדה בתוך שנתה

*) בסוף ששה כו' שנתה לאו טינוף כו' ומטנפת בסוף ששה כו'

פרק שלישי

מתני' הלוקח בהמה מן העובד כוכבים ואינו יודע אם בכרה אם לא בכרה כו'

כדתנן יצאת מליאה חוששת ור"י אומר אינה חוששת לא קאמר אלא דבידוע דטניף אבל באינו ידוע לא ליתא דמלבד דלישנא קמא דמשני הש"ס דפליגי אי מיעוטא יהר ע"כ דאפילו אם נאמר דלא כתב כן רבינו

ולא דאי מטעם דאינו אלא דין אחד על כרחך לומר דה"ה דהוה מלי למימר הכי דבלאו הכי סבר דמי לה מטעם אחר וא"כ בודאי דאחר שאמת אי אפשר לומר דקאי אריבא אבל מכל מקום אמאי דמי כש"ס דלא קאי אריבא מטעם דפליגי ר"י ור' עקיבא ואין האמת כן דהא איכא מכאן ואילך דלא פליגי ומיין לומר דעל דין מכאן ואילך ספק קאי רב וסיס לו לדחות מטעם דלא הויא אלא חדא מלתא לא משום דפליגי כיון דהא איכא מלתא דלא פליגי וזו"ק:

[כו] והלכתא כר' יהושע דחלב פוטר וכו' - התוס' והרא"ש כתבו משם ר"ת דס"ל דהלכה דאין חלב פוטר והביא ראיה מהא דאפסיקא הלכתא כרשב"ג במתני' דלקמן (דף כג:) דקתני הלוקח בהמה מניקה מן העובד כוכבים דמשמע דוקא מניקה אבל חלב לבד אינו פוטר וכבר דחה רבינו לקמן גבי הא דרבן שמעון בן גמליאל ראיה זאת ועיין במ"ש לקמן שם בס"ד:

שנתה טנוף הוא דלא קי"ל כסבריה דרבי יהושע אלא כגמריה דהיינו רבי עקיבא דמתני' דקאמר ר"ע אילו בולד בלבד הבהמה נפטרת יהיה כדבריך דס"ל יולדת אינה חוזרת ויולדת בתוך שנתה ומנטפת בתוך ששה כיולדת דמיא דחד טעמא הוא משום דזעירי דאמר זעירי אין טינוף פחות מל' יום ומסתברא לן דכי אין חוששין לטינוף משום דהוא מיעוט ולמיעוטא לא חיישינן דוקא לגבי בכור גופיה לאכשוריה למזבח ולמלקא עליה בגיזה ועבודה ולמנהג בגופיה כל דיני בכור ודאי אבל לאפוקי כהן מינייהו דבעלים לא מפיק דקי"ל אין הולכין בממון אחר הרוב אלא זה כלל גדול בדין המוציא מחבירו עליו הראיה הלכך כל שלקח בהמה מן העובד כוכבים חוששין שמא נפטרה בטינוף והבא ראשון נאכל במומו לבעלים וכן הלכתא: *א"ר עקיבא אני לא באתי לידי מדה הזאת וכו' מאי איכא בין ר"ע לר' יהושע א"ר חנינא מסורא חלב פוטר איכא בינייהו רבי יהושע סבר חלב פוטר הלך אחר רוב בהמות ורוב בהמות אינן חולבות אלא אם כן יולדות ור"ע סבר הא איכא מעוטות דהולבות אע"פ שאינם יולדות [כו] והלכתא כרבי יהושע *היכי דמי טינוף אמר רב כדאמרי רעותא דצלתא אצר חיותא ושמואל אמר בעבועי דדמא וצריך להראות לחכם חכם מנא ידע אמר רב פפא רועה חכם [כז] והא דתנן *סימן הולד בדקה טינוף ובגסה שליא ובאשה שפיר ושליא ואילו שפיר בבהמה לא דוקא בצלול אבל בעכור כפיקא הוי והבא אחריו נאכל במומו לבעלים והכין סלקא לן שמעתתא במסכת נדה בפרק המפלת* [כח] וגרסינן נמי התם בהמה שיצאה מלאה ובאה ריקנית הבא אחריו בכור מספק והוינן בה ואמאי הלך אחר רוב בהמות ורוב בהמות ולד מעליא ילדן והאי פשוט הוא ופריק רבינא משום דאיכא למימר רוב בהמות יולדות דבר הפוטר בבכורה ומיעוט יולדות דבר שאינו פוטר בבכורה ורוב היולדות מטנפות וזו הואיל ולא טנפה איתרע ליה רובא (איתמר) [כט] *מצינו לוקח מן העובד כוכבים לוקח מן ישראל מאי אמר רב (חסדא) בכור ודאי דאם איתא דבכרה אשתבוחי משתבח ליה ושמואל אמר בכור ספק איתמר לשחיטה קא בעי ור' יוחנן אמר חולין ודאין מאי טעמא אם איתא דלא בכרה כיון דאיכא איסורא אודעי הוה מודע ליה תניא כוותיה דר'

...למיעוט ורבי יהושע נמי לא חייש למיעוטא ... אין דברי המגיהים דאי כוונתו לומר דלר"י נמי לא קאמר אלא דבידוע דטניף ... לטינוף כיון דס"ע דלא חיישינן למיעוט הא ליתא ... לטינוף או לא הכי לר"י חיישינן לטינוף אף דהוי מיעוטא ... לאמי דפסק כלישנא בתרא דפליגי אי ... חוזרת ויולדת בתוך שנתה או לא מ"מ ע"כ ... דרבי יהושע דפליג אר' ישמעאל וקאמר נהו ... לר"י טעית אילו בולד בלבד הבהמה נפטרת כדבריך אלא אמרו סימן וולד בבהמה דקה ... וכו' מ"מ דס"ל לר"י דחיישינן לטינוף דאי ... בידוע דטניף א"כ איך קאמר לר"י דטעה הא ... לוקח מן העובד כוכבים ואינו ידוע אם טנפה ... דלא חיישינן לטינוף אבל בידוע דטנפה אפשר ... דמטנפת חוזרת ויולדת בתוך שנתה ואם כן ... לכולי לישני לרבי יהושע חייש לטינוף ואם כן ... מ"מ לת"ש רבינו ור"י נמי לא חייש למיעוט ... אי כוונתו להביא ראיה דקיימא לן דלא חיישינן ... מאחר דר"י הכי ס"ל נמי לזה אינו צריך ... מר"י דבלאו הכי הא קי"ל כרבנן דלא כרבי מאיר וזה פשוט:

ועוד לפי דעת רבינו לקמן אין שום קושיא לא ... דחייש לטינוף מאחר דסבירא ליה דאין חוששין ... שהרי כתב רבינו בסוף דבריו ז"ל ומסתברא ... אין חוששין לטינוף משום דהוי מיעוטא וכו' ... לגבי בכור גופיה לאכשורי למזבח ולמלקא עליה ... ועבודה ולמנהג בגופיה כל דיני בכור ודאי ... לאפוקי כהן מינייהו דבעלים לא מפיק דקי"ל ... הולכין בממון אחר הרוב עכ"ד מתברר מדבריו ... בגוף אחד תרתי דסתרן דלענין איסור ... בתר רובא ולענין ממון לא אזלינן בתר רובא ... כדיניה והאי כדיניה דלא כסברת התוספות ... כתבו דהוי קצת תימה לומר תרתי דסתרי וא"כ ... קושיא על ר"י אי חייש לטינוף די"ל דלא ... כי אם לענין ממון דרבי ישמעאל קאמר בכור ... לכהן וע"ז פליג ר"י דאינו ודאי לכהן דלא ... בממון אחר הרוב אבל למנהג בגופיה כל דיני ... לענין איסורא לא חיישינן לטינוף דלמיעוט לא ... והנה מדברי הרא"ש נמי נראה דס"ל כדעת ...

דר' יוחנן אם לא הודיעו הולך ושוחט ואינו נמנע: **מתני'** רבי אליעזר בן יעקב אומר בהמה גסה ששפעה חררת דם הרי [זו] תקבר ופטורה מן הבכורה: **גמ'** *א"ר יוחנן [ל] תקבר כדי לפרסמה שנפטרה מן הבכורה ואיפסיקא הלכתא כרבי אליעזר בן יעקב דמשנת ר' אליעזר בן יעקב קב ונקי: מתניתין בפרק בהמה המקשה *המבכרת שהפילה שליא ישליכנה לכלבים ונפטרה מן הבכורה [לא] מאי טעמא אמר רב איקא בריה דרב יימר רוב בהמות יולדות דבר הקדוש בבכורה ומיעוט יולדות דבר שאינו קדוש בבכורה מאי ניהו נדמה וכל היולדות מחצה זכרים ומחצה נקבות סמוך מעוטא למחצה והוה ליה זכרים מעוטא ודקו רבנן גבי חררת דם נמי נימא הכי וניחא להו הכא כדי לפרסמה

לפרסמה שנפטרה מן הבכורה הוא וכדרבי יוחנן אבל התם אינו צריך לפרסם הדבר שכבר מפורסם הוא שאין שליא בלא ולד ונפטרה [לב] ותנן התם *המכברת המקשה לילד מחתך אבר אבר ומשליך לכלבים יצא רובו הרי זה יקבר ונפטרה מן הבכורה הא דקתני מתניתין ונפטרה מן הבכורה אמהתך נמי קאי דלא גרע מחררת דם ושליא דפטור ותנן נמי* גבי אדם כי האי גוונא המפלת סנדל או שליא ושפיר מרוקם והיוצא מחותך הבא אחריהם בכור לנחלה ואינו בכור לכהן ובבהמה נמי הכי הוא ולית בה מלתא ספיקא ואשכחן לחד מרבוותא דכתב מבכרת המקשה לילד מחתך אבר אבר ומשליך והבא אחריו בכור : אתמר *יצא שליש ומכרו לעובד כוכבים [לג] וחזר ויצא שליש אחר ר"ה אמר קדוש רבה אמר אינו קדוש ר"ה אמר קדוש סבר למפרע הוא קדוש וכיון דנפק ליה רובא איגלאי מלתא למפרע דמעיקרא הוא קדוש ומאי דזבין לעובד כוכבים לאו כלום זבין ורבה אומר אינו קדוש קסבר מכאן ולהבא קדוש ומאי דזבין שפיר זבין ואזדו לטעמייהו דאתמר יצא שליש דרך דופן ושני שלישים דרך רחם ר"ה אמר אינו קדוש רב הונא לטעמיה דאמר למפרע הוא קדוש ורובא קמא ליתיה ברחם רבה אמר קדוש רבה לטעמיה דאמר מכאן ולהבא הוא קדוש ורובא דרך רחם נפק ומסתברא דהלכתא כרבה דבתרא הוא ועוד דייקא מתניתין כוותיה וסוגיין נמי הכי

הכי ואיכא מאן דכתב כדרב הונא : [לד] *בעי רבא הלכו באברין אחר הרוב או לא אי דיצא רובו במיעוט אבר ודאי לא שבקינן רובא דבהמה ואזלינן בתר רוב אבר וכילוד הוא אלא כגון שיצא חצין ברוב אבר ההוא מעוטא דגוואי מהו למשדייה בתר רוב אבר ולא איפשיטא [לה] *בעי רבא כרכו בסיב מהו בשליתו מהו בשליא אחרת מהו כרכתו אחותו והוציאתו מהו קשיא לן הכא הא דאיתמר במכילתא בפרק

יתרה אתי שפיר דאם הקדישו למזבח אינו מוקדש דאין מזבח מקדש אפילו בתוך כדי דבור וכמ"ש הרב מתנה אפרים בנימוקיו על הר"ש בדין יעו"ש אבל לפי שבות דנמנה ממתנה אבי קודשת בדק הבית עד ל' יום דאמרי' אם הקדישו למזבח בתוך הל' יום אינו קדוש מ"מ מהכא דאע"ג דלמפרע אלא קדוש כיון דמתלא תלי קדושת בכור עד שיצא רובו אם הקדישו קדושת עולה קדוש :

אשר ע"כ נ"ל דהכי ס"ל דמאי דקאמר ר"ה למפרע הוא קדוש אינו רוצה לומר דלמפרע עם יציאת מיעוטו כל גוף הבכור קדוש לגמרי אלא הכוונה לומר דכיון דקדושת בכור תלוי ביציאת רובו א"כ ביציאת שליש אחד מתקדש אליו גוף הבכור וביציאת שליש הב' מתקדש אליו הב' דכיון דביציאת ב' השלישים דהוי רוב מתקדש כולו למפרע קדושתו מיציאת מיעוטו ונשלם ביציאת רובו ונמצא כפי זה דהא דאמר ר"ה למפרע הוא קדוש אינו קדוש על כולו אלא על קדושת אליו שמתקדש ביציאת מיעוטו ואינו נגמר עם יציאת מיעוטו אלא מתלא תלי עד שיצא שליש הב' דאם לא יצא השליש הב' לבסוף אין בו קדושה כלל אבל כשיצא השליש הב' מתקדש אליו הבכור למפרע עם יציאת מיעוטו באופן דלמפרע דאמר ר"ה הוא על אליו לבד שמתקדש מלד שליש האחד אבל אליו השני אינו מתקדש רק מכאן ולהבא בעת יציאת שליש השני והיינו טעמא דאמרי' דאם מכרו לעובד כוכבים אינו מכור דהרי דבשעת מכירה למפרע עדיין אליו הבכור אינו קדוש והוא חולין מ"מ כיון דתלוי הוא אם יקבל הוא קדושה [illegible] ישראל לקנותו מהעובד כוכבים בדמים [illegible] א"כ הוי מקח טעות דמדעתא דהכי לא מכר לו דמסתמא הוא עשה שהיה סבור שלא חל עליו שום קדושה ולפטור אותו מבכורה לגמרי נתכוון וכיון שאינו כן אדעתא דהכי לא מכר והוי מקח טעות ובטל המקח וחל קדושה על כולו כאילו לא מכרו לעולם ועוד דהא קי"ל בעלמא [ב"ב דף קמג.] דהמוכר דבר שאי אפשר לחלק ונתבטל המקח בחליו בטל המקח לגמרי כמ"ש בח"מ סי' ר"ג יעו"ש וה"ה הכא וא"כ באומר על הבכור עם יציאת מיעוטו יהיה עולה אפשר דקדושת עולה חל עליו ותקרב כדין עולה כיון דביציאת מיעוטו עדיין אינו קדוש בקדושת בכור כי אם אליו וחל קדושת עולה על אליו הב' שעדיין לא נתקדש אבכת רווחא לחול עליו קדושת עולה וכיון שנתקדש אליו עולה תקרב עולה דאי אפשר בלאו הכי . והרי זה דומה למאי דאמרי' בתמורה (דף כו ע"ב) אמר אביי הכל מודים היכא דאמר אליה עולה ואליה מעשר ד"ה עולה קריבה וכתבו התוס' שם בד"ה אמר אביי וכו' דה"פ דמיירי באדם המעביר צאנו תחת השבט ואמר משתא עשירי מן הדיר תהיה אליה עולה ואליה מעשר ד"ה עולה קריבה דקדושת הפה שהקדישה לעולה עדיפא מקדושת מעשר שאינו יכול לחול אלא ע"י מנין עשירי והעברת שבט דדוקא בעולה ושלמים פליגי ואמרינן דאלו ב' דלא אלימי כולי האי קדושה זו מזו אבל בעולה ומעשר דאלים קדושת עולה ועדיפא מאד מקדושת מעשר ד"ה תקרב עולה עכ"ד וא"כ יכולין אנו לומר דה"ה בבכור באומר עם יציאת מיעוטו יהיה עולה דכיון דקדושת עולה אמירה דהיא קדושת פה עדיפא מקדושת בכור שאינה יכולה לחול כ"א ע"י יציאת רובא ובפטר רחם תליא וכיון דאלים קדושת עולה מקדושת בכור תקרב עולה דומיא דמעשר :

והנה התוס' כתבו עוד בתמורה בדבור הנזכר וז"ל אמאי לא אמרינן דברי הרב ודברי התלמיד דברי מי שומעין כדאמרי' לעיל גבי בכור וי"ל דהתם כשאמר בבכור עם יציאת רובו יהיה עולה אבל הכא מיירי שאמר עם יציאת מיעוטו יהיה עולה ומעשר דלא חל עליו קדושת מעשר עד יציאת רובו עכ"ל :

יש לחקור אי פלוגתא דר"ה ורבה גבי בכור איתיה נמי במעשר דבמעשר נמי אף שאינו מתקדש עד יציאת רובו מ"מ לר"ה מתקדש למפרע ביציאת מיעוטו כדין בכור ולרבה אינו מתקדש כ"א מכאן ולהבא ונ"מ דאם מכר ביציאת מיעוטו לר"ה אינו מכור וקדוש קדושת מעשר ולרבה מכור והוא חולין ולכאורה נראה דדין המעשר כדין הבכור הוא וכמו שאיפליגו גבי בכור פליגי נמי גבי מעשר דכיון דעיקר פלוגתייהו אינו תלוי בילפותא דקרא אלא בסברא בעלמא קא מיפלגי אי אמרינן איגלאי מילתא למפרע או לא ה"ה גבי מעשר אלא דיקשה ע"ז מהסיא דאמרי' בר"פ מעשר בהמה [לקמן דף נג.] דבזמן הזה עקרו חכמים מצות מעשר מפני התקלה דדוקא גבי בכור נוהג בזמן הזה דהא אפשר להטיל בו מום במעי אמו כדרב יהודה משא"כ במעשר דלא ידע הי מינייהו נפיק בעשירי להטיל בו מום ולכוליה עדרא לא מצי מטיל מום יעו"ש דמהכה יגנה בהמ"ק ולא ימצא בהמה לקרבן דלפי סברת רבינו והרא"ש ורוב הפוסקים דס"ל דהלכה כרבה דלא אמרי' איגלאי מלתא למפרע א"כ איך קאמר סתמא דש"ס דעקרו מצות מעשר מפני טעם זה הא אפשר להטיל בו מום ביציאת מיעוטו דהא תנן דסדר מעשר בהמה הכי הוא דמכניסם לדיר ועושה פתח קטן כדי שלא יצאו שנים כאחד א"כ כשמתחיל לצאת העשירי והוציא אזניו שלו בלבד והוא יציאת מיעוטו יכול לעכב אותו שלא יצא עוד עד רובו ויטיל בו מום קודם שיצא רובו דבהכי לא היתה נעקרת מצות מעשר לגמרי ומדלא משכחת לה בהכ"ג ש"מ דלענין הלכה קי"ל כר"ה גבי בכור דלמפרע הוא קדוש וא"כ ה"ה גבי מעשר וכיון שכן אפילו ביציאת מיעוטו אסור להטיל בו מום דאע"ג דלרב יהודה אמרי' בבכורות [דף כה.] דאפילו יצא מיעוטו יכול להטיל בו דגדייא באזניה ואימרא בשפוותיה וכן משמע בפרק כיצד מערימין [דף כד:] מ"מ כבר כתבו התוס' בשמעתין דחולין בפשיטות דודאי הא דלא כר"ה דלר"ה כיון דלמפרע הוא קדוש אסור להטיל בו מום אפילו ביציאת מיעוטא ואי קי"ל כר"ה גבי בכור אי אפשר לתקן דבר זה במעשר ולפי מה שיערנו לעיל דטעמיה דרב הונא דלמפרע קדיש הוא משום דס"ל תחלת לידה קדיש ולא סוף לידה א"כ אפשר דלגבי מעשר אפילו רוב דסוף יציאה קדיש וא"כ אפשר דאפילו רב הונא מודה במעשר דלא קדיש למפרע וא"כ קשה לכ"ע דאמאי עקרו חז"ל מצות עשה דמעשר לגמרי ונראה פשוט דלק"מ דכיון דענין זה להטיל מום עם יציאת מיעוטא הוא דבר קשה דאי אפשר לצמצם לעכבו שלא יצא יותר וקרוב הדבר דאתי ביה לידי תקלה שיטיל בו מום אחר יציאת רובו עקרו חז"ל המצוה לגמרי כיון שהוא בשב ואל תעשה כדי שלא יבא לעשות איסור דהטלת מום אחר יציאת רובו שכבר חל קדושה עליו בקום עשה וכיוצא בזה אמרי' בתמורה (דף כד ע"ב) לענין בכור דאפילו בזמן הזה דלא חזי להקרבה הוה ס"ד דנגזור דלמא נפיק רוב ראשו וקא שדי ביה מומא אם מתירין לו להטיל בו מום במעי אמו או ביציאת מיעוטו יעו"ש וגבי מעשר שייך למגזר יותר דבנקל יבא להטיל מום אחר יציאת רובו כיון דאי אפשר לצמצם כאמור :

והנה מדברי התוס' שכתבו דאם אמר על המעשר עם יציאת רובו יהיה עולה דלא הוי עולה מטעם דברי הרב ודברי התלמיד דברי מי שומעים נראה דאם עשה כן עכ"פ כוונתו לפטור התשעה שמנה בזה העשירי אע"פ שהקדישו עולה ומפני זה אנו אומרים דלאו כל כמיניה דדברי הרב וכו' דאם כוונתו שלא יפטור את המנויים למה לא יהיה דבריו קיימים הרי חזר בו מהמנין ורלה להקדישו לעולה ויחזור וימנה אותם מחדש לקדש העשירי בדין מעשר ובידו הוא מידי דהוה דיכול למכור ולהקדיש מעדרו קודם שיעשר וכמ"ש הרמב"ם בפ"ז דבכורות דין ז' יעו"ש אלא עכ"ל דכוונתו לפטור את המנויים וא"כ באומר יהיה עולה עם יציאת מיעוטו הוא ג"כ במתכוון לפטור את המנויים ועכ"ז דבריו קיימים דאע"ג דסוף סוף חל עליו קדושת עולה ומקריבין אותו עולה פוטר את המנויים דעשירי יהיה קודש אמר רחמנא וכבר הוא קדוש ואם יהיה קדושת עולה או קדושת מעשר לית לן בה אדרבה קדושת עולה יותר חמורה מקדושת מעשר והרי גבי בכור דאם אמר עם יציאת מיעוטו יהיה עולה דבריו קיימים ופשיטא דבכה"ג פטורה מן הבכורה דהבא אחריו אינו בכור אף דהראשון לא נתקדש בקדושת בכור כי אם בקדושת עולה וע"כ נ"ל כאמור דאם יהיה קדושת עולה או קדושת בכור לית לן בה דרחמנא אמר קדש לי כל בכור וכבר הוא קדוש יהיה מה שיהיה והנה כי כן י"ל בהסיא דתנן בפרק מעשר בהמה [דף נח:] קפץ אחד מן המנויים לתוכם הרי אלו פטורים ולפי האמור קלת קשה דאמאי יהיו פטורים לגמרי הא כיון דאי אפשר לעשות התקנה שיפרים בתנאי ויאמר אם הוא מהחייבים יהיה מעשר ואם הוא מהפטורים יהיה עולה או שלמים דהא יש הפרש גדול בין דין מעשר לעולה ושלמים לענין סמיכה וכיוצא וכמו שמפורש בתוספות בפרק מעשר בהמה (דף סא ע"א) ד"ה והא דתניא וכו' יעו"ש אבל מ"מ יעשו תקנה לפחות שיאמר קודם המנין העשירי יהיה עולה או שלמים עם יציאת מיעוטו דכה"ג איכא לד שיפטרו אלא שהם חייבים עדיין אם יצא העשירי מהפטורים משא"כ עכשיו דאנו פוטרים אותם לגמרי : וראיתי להתוס' בתמורה (דף כד ע"ב) ד"ה אמר רב יהודה מותר להטיל מום בבכור קודם שיצא לאויר העולם כדאמרי' בבכורות גדייא באזניה אימרא בשפוותיה וא"ת לימא דרב יהודה דהכא פליג אדרב הונא דס"ל למפרע הוא קדוש דהכא נמי נימא גבי מטיל מום דאפילו עם יציאת מיעוטו אסור ויש לחלק בין מטיל מום למכירה דבמכירה יש לטעות יותר שמא ימכור אחר יציאת רובו עכ"ל ודבריהם תמוהים בעיני דנראה דס"ל דהא דר"ה דאם מכרו אינו מכור והוא קדוש אינו מן הדין אלא מדרבנן דגזרינן אפילו במיעוטא דלמא יבא למכור אחר יציאת רובו והא ליתא דאם איתא דמדרבנן הוא א"כ בדיעבד שכבר מכרו מן התורה כבר מכור ולא חלה קדושת בכור עליו איך אנו אומרים דקדוש ויקרב ע"ג המזבח כיון דמן התורה חשיב כחולין בעזרה אלא דלזה י"ל דכיון דקי"ל הפקר ב"ד היה הפקר לענין ממון וכיון דהם אמרו דלא זכה העובד כוכבים ממילא מן התורה נמי הוא קדוש אבל הדבר הקשה דבשמעתין בחולין מפורש יוצא דרב הונא מן הדין קאמר דלמפרע קדוש דהא מטעם זה אמר ר"ה דיצא שליש דרך דופן וב' שלישים דרך רחם דאינו קדוש דר"ה לטעמיה דאמר למפרע הוא קדוש הרי דמהאי טעמא אפילו לקולא קאמר ר"ה למפרע הוא קדוש ואיך אפשר לומר דטעמא מפני הגזירה דאחר יציאת רובו ויש ליישב דהתוס' ס"ל כאשר שיערנו בדעת הר"ס דאפילו לר"ה דמתקדש למפרע אינו אלא חלי הבכור והתוס' לא ס"ל כמ"ש לדעת הר"ס דה"ע דאם יצא שליש ומכרו לעובד כוכבים דאינו מכור הן מטעם דהוי מקח טעות והן מטעם דמקח שנתבטל מקצתו בטל כולו דס"ל דטעמא דמקח טעות ליתא דכיון דעיקר מכירתו לעובד כוכבים הוא כדי לפטור את עצמו שלא ליתנו לכהן הרי יצאת מחשבתו דכיון דיש לו חלק לעובד כוכבים אף דקדוש מקצתו אינו חייב ליתן לכהן ואף דאינו יכול לשוחטו וליהנות ממנו מ"מ כשיפול בו מום יכול לשוחטו וכל כי הא לא הוי מקח טעות וטעמא דמקח שנתבטל מקצתו בטל כולו נמי ליתא דהתינח כשמכר כל גוף הבכור לעובד כוכבים אבל אם מכר

חלק מתנו דכיון לפטור את עצמו הוא עושה אינה דמלתא הוא להקנות חלק אחד מתנו לעובד כוכבים ובשותפות עובד כוכבים פוטר ואם פירש שמקנה לו חלק מלד הפנימי אבו א"כ ליכא ביטול מקח וא"כ מ"ש דמ"ל דמתבטל המקח לגמרי ועכצ"ל דאף דלר"ס מתקדש אליו למפרע מלד הדין מ"מ מה שאינו חל המכירה בחלק החולין שבו הוא מטעם גזירה דהכותה דאמר שאלו קדושה במקנתו מכירתו לעובד כוכבים מכירה יבא לטעות למוכרה אחר שיצא רובו וא"כ דאי לאו דמתקדש אליו למפרע דאמר כבה בשעת מכירה היה חולין גמורים לא שייך גוזרים כ"כ ליבא למיעבד כולי האי כיון דלא חלה עליה קדושה ולפי זה סבירא ליה לתוס' דלענין הטלת מום אפילו לר"ס ליכא איסור תורה להטיל מום ביציאת מיעוטו דלא אסרה תורה הטלת מום כי אם בבכור שנתקדש כולו לגמרי לא כן בנתקדש אליו לבד ואי יש לאסור להטיל בו מום הוא משום גזירה שמא יטעו להטיל בו מום אחר יציאת רובו כדין מכירה לעובד כוכבים דגזרינן וע"ז כתבו דיש לחלק בין מטיל למכירה וכו' ונראה דעיקר החילוק הוא דבמכירה יש לטעות יותר שמא ימכור אחר יציאת רובו דאע"ג דלענין דינא כל שיצא רובו בב"א מתקדש כולו דאפילו השליש שבפנים שלא יצא עדיין נתקדש כמו שיבא לפנינו בס"ד מ"מ שמא יטעה הטועה לומר שמה שבפנים לא נתקדש עדיין כל שלא יצא לאויר העולם ויטעה למכור לעובד כוכבים השליש שבפנים כדי שיהיה בו שותפות עובד כוכבים ולא יתחייב ליתן לכהן משא"כ במטיל מום דלענין הטלת המום הוא בתוך שיצא כבר וכבר נתקדש כיון שיצא הרוב לא שייך לטעות להטיל בו מום כיון דבע"פ מה שיצא הוא הרוב ואסור להטיל בו מום אף במוכח שיטעה שעדיין מה שבפנים לא נתקדש [illegible] ולא חשיב בנתקדש המיעוט בלבד דליכא איסור :

[לד] בעי רבא הלכו באברין אחר הרוב וכו' . שם בפרק בהמה המקשה [דף ע ע"א] וכתב הרשב"א בחי' משום רבינו הרמב"ן דבעיין היא בין למ"ד יש לידה לאברים ובין למ"ד אין לידה לאברים ופי' הרשב"א דבריו וז"ל דמבעיא לן ביצא חציו ברוב אבר ותיבעי למ"ד אין לידה וכו' או דלמא אפילו למ"ד יש לידה לא אמר אלא שאין אני קורא בו בבהמה תאכלו וקורא אני בו ובשר בשדה וכו' אבל מ"מ לא מקרי לידה לענין בכור עד שילא דבפטר רחם תלה רחמנא והרי לא קדשוהו כותלי בית הרחם ולא אויר ולא איפשיט עכ"ל : ויש לחקור דלפי חילוק זה שכתב הרשב"א בגדדי הבעיא דאפילו למ"ד יש לידה שאני בכור דאינו מתקדש עד שילא ראשו או רובו דרך מרגלותיו אם מתקדש ג"כ מה שבפנים שעדיין לא יצא כיון דהוי מיעוט מידי דהוה לענין איסור דמתבאר במתני' (שם דס"ח ע"א) דאם יצא ראשו הרי הוא כילוד וה"ה ביצא רוב גוף העובר דחשיב כילוד ומה שבפנים נמי חשיב כילוד דע"כ לא מיבעיא לן (לעיל) (שם ע"ב) אלא בדלא נפיק רובא בבת אחת אבל ביצא רובא בבת אחת פשיטא דהרי הוא כילוד דהמיעוט שבפנים נמי הרי הוא כילוד וכן מתבאר מדברי הרשב"א בחי' שם על דף ס"ח ע"ב גבי הא דמ"ד יש לידה לאברים יעו"ש וכן האריך הרב דמש"א דף קפ"ז עמוד ד' והביא מדברי התוס' ומדברי ה"ה בה' מ"א יעו"ש וא"כ לגבי בכור י"ל דה"ה דהמיעוט שבפנים הרי הוא כילוד או דלמא דלא מקרי לידה לענין בכור כמו שגלדד הרשב"א לענין אבר ואם יצא רוב הבכור בתחלה ותתכו וא"כ יצא המיעוט לא מיבעיא לן דפשיטא דביציאת המיעוט נמי מתקדש מכח שכבר יצא הרוב ונתקדש אך מאי דמספקא לן הוא ביצא הרוב ותתכו ולא יצא המיעוט עד שחטו את הבהמה ולא הספיק המיעוט לצאת אם טעון קבורה המיעוט דלענין איסור דאינו ניתר בשחיטת אמו מ"מ יש לו דין נבילה ומותר בהנאה מ"מ אם נתקדש מדין בכור במעי אמו אסור בהנאה וטעון קבורה או דלמא כל שלא יצא המיעוט דרך לידה אינו מתקדש במעי אמו ומותר בהנאה ולכאורה יש לדקדק דלא נתקדש קודם יציאתו דאם נתקדש אמאי לא דחי הש"ס במאי דמייתי ת"ש יצא רובו הרי זה יקבר ופריך מאי רובו אי לימא רובו ממש עד השתא לא אשמועינן דרובו ככולו דאמאי לא משני דמתני' לאו על רוב היולא אתא לאשמועינן דלריך קבורה אלא הא אתא לאשמועינן דאפילו המיעוט שבפנים שלא יצא כלל טעון קבורה ואולי דיש לדחות דלא ניחא ליה למימר הכי דהא נמי פשיטא לן דכל שילא הרוב הרי הוא כילוד לגמרי אפילו מה שבפנים מידי דהוה לענין איסור והתוס' שם (דף סח ע"א) ד"ה סיפא וכו' כתבו וז"ל וזה נמי אין להקשות דהא אילטריך לאשמועינן דאפילו מה שבפנים אסור וכו' והא לא שמעינן מהסיא דבכורות דהא נמי פשיטא כיון דחשיב כנולד ואפילו מה שבפנים אסור כיון שהולד שלם ובנחתך הוא דמבעיא לן לקמן עכ"ל וה"ה הכא לענין בכור דפשיטא ואולם לפי מה שגלדד הרשב"א בגדדי הבעיא דהכא נראה דאינו כ"כ פשוט לענין בכור ואינו כ"כ רחוק לומר דמתניתא הא אתא לאשמועינן : והר"ם בפ"ד מהל' בכורות דין ע"ז כתב וז"ל יצא מיעוט אבר גדול והרי זה היולא רובו של עובר נפטר מן הבכורה ויקבר היולא עכ"ל מדמלדקק לומר ויקבר היולא ולא כתב סתם ויקבר ש"מ דס"ל דמה שבפנים כל שלא הספיק ללאת אין לריך קבורה דבכור שאני דבפטר רחם תלי רחמנא כאשר גלדד הרשב"א :

וראיתי להרב דמש"א בדף קפט ע"ג שכתב גבי פלוגתא דר"ה ורבה דלעיל וז"ל שם בסעיף ו' וכן לענין המיעוט שבפנים פשיטא אם לא חתך הרוב שילא המיעוט שבפנים קדוש כמוהו וכו' אבל אם יצא רובו בב"א וחתכו גם בזה פליגי לר"ה גם המיעוט שבפנים קדוש דלמפרע הוא קדוש ולרבה אינו קדוש דמכאן ולהבא הוא קדוש עכ"ל ונראה דכוונתו דמיירי בענין שלא יצא המיעוט שבפנים בדרך לידה דאם לא חתך הרוב ולא הספיק ללאת המיעוט עד שחטו הבהמה ואח"כ הוליאו לגמרי ודאי שכולו נתקדש כל שלא נחתך וכולו שלם וכיון שהרוב יצא בדרך לידה גם מה שבפנים כילוד נמי הוי וכן נראה מדברי התוס' הנזכר דר"פ בהמה המקשה שכתבו דכשהולד שלם ולא נחתך הוא פשוט דכנולד דמי אפי' מה שבפנים יעו"ש אבל יצא רובו בבת אחת וחתכו ולא הספיק ללאת המיעוט עד שחטו הבהמה ולא יצא המיעוט דרך לידה אם נתקדש המיעוט או לא תלוי בפלוגתא דר"ה ורבה ולא הבנתי לע"ד איך תלוי זה בפלוגתא דר"ה ורבה דלא שייך להסתפק בזה כי אם שאפשר דקדושת בכור לא נחית במה שבפנים דבפטר רחם תליא רחמנא ואינו תלוי ביציאת הרוב דאינו דומה לענין איסור ואם פשיטא ליה להרב דאין חילוק בין בכור לאיסור א"כ בשעת יציאת הרוב בהאי שעתא ממש חל קדושה נמי על המיעוט שבפנים ומה שייך לומר למפרע מתקדש או מכאן ולהבא מתקדש כיון דבבת אחת מתקדש הכל ואם נאמר דס"ל להרב בפשיטות דכל דהמיעוט לא יצא דרך לידה אינו מתקדש במעי אמו דבכור שאני כמו שדקדקנו מדברי הר"ם ונאמר דדברי הרב בשחתך הרוב ואח"כ יצא המיעוט דרך לידה דזה תלוי בפלוגתא גם זה אינו מובן דאם במעי אמו אי אפשר להתקדש איך אפשר לומר בשילא המיעוט בסוף דרך לידה דמתקדש למפרע במעי אמו בשעת יציאת הרוב ועוד דאמאי אנו לריכין דלחול קדושה למפרע הא אפילו לרבה בשעת יציאה מתקדש אלא דלזה י"ל דנפקא מינה דאם מכר המיעוט לעובד כוכבים קודם שילא דלר"ס קדוש כשילא כיון דלמפרע קדיש אבל לרבה לא קדיש כיון דלא קדיש ע"י יציאת הרוב ובשעת יציאת המיעוט שמתקדש כבר הוא של עובד כוכבים ואף זה נראה דאינו כן דע"כ לא קאמר ר"ה דאמרינן איגלאי מילתא למפרע כי אם דוקא לענין שליש ראשון דכיון דהשליש הראשון הוא משלים הרוב עם שליש שני דתחלת לידה דוקא מקדש משום הכי אמר ר"ה דע"כ דהשליש הראשון מתקדש למפרע אבל במיעוט הנשאר לפנים מאיזה טעם יסבור ר"ה דלמפרע מתקדש ומנ"ל דפליגי גם בזה :

[לה] בעי רבא כרכו בסיב מהו בשליתו מהו וכו' כרכתו אחותו והוליאתו מהו קשיא לן וכו' . שם בפרק בהמה המקשה כל הני בעיות ומה שהקשה רבינו מהסיא דפרק קמא דמכילתין דפליגי רב אסי מין במינו אינו חולץ התוספות והרא"ש שם בפרק קמא הוקשה להם זה ותירלו דיש חילוק מב' זכרים דשניהם ראוים לבכורה לזכר ונקבה דכיון דאינה ראויה לבכורה מבעיא דאפשר דהוי חלילה וכבר כתבנו בזה לעיל קלת ורבינו נראה דלא סבירא ליה לחלק בין נקבה לזכר וע"כ כתב דשינויא דר"א אינו אלא דרך דחיה בעלמא ואכתי מספקא לן דאפשר דטעמייהו דרבנן משום דמקלת רחם מקדש ולאו משום דמין במינו אינו חולץ וזה הוא עיקר בעיא דהתם בכרכתו אחותו ויש לדקדק לסברת רבינו דאם איתא דעיקר הבעיא הוא דה"ע דרבנן דמקלת רחם מקדש א"כ אמאי לא נפשטה ממתני' דפ"ב (דף יז:) דקתני פלוגתא דר"י הגלילי ורבנן בילדה ב' זכרים וילדה ב' כאחד וקתני בסיפא זכר ונקבה אין כאן לכהן כלום דנראה פשוט דאפילו איליאו ב' ראשים כאחד קאי דבזכר ונקבה אפילו יצאו כאחד מודה ר"י הגלילי נמי דאין כאן לכהן כלום ואם איתא דמקלת רחם מקדש אמאי מודה ר"י הגלילי בזכר ונקבה כיון דהא איכא מקלת רחם בזכר דאף דהנקבה פטרה רחם כמוהו מ"מ לא מפני זה בטלה בכורתו של זכר כיון דמקלת רחם מקדש ומדחזינן דאפילו ר"י הגלילי מודה בזכר ונקבה ש"מ דהעיקר הוא דכוליה רחם מקדש ומשום הכי אין הזכר בכור כיון דהנקבה נמי פטרה הרחם כמוהו בטלה בכורתו לגמרי וכמ"ש התוס' שם בד"ה זכר ונקבה וכו' דודאי דברי התוספות שם הוא במוכח דכוליה רחם מקדש דוקא כמבואר בדבריהם שם דפשיטא דאין לומר לדעת רבינו דסיפא דזכר ונקבה מיירי בדלא יצאו ב' כאחד דא"כ אמאי לא נקט מתני' פלוגתא דר"י הגלילי ורבנן בזה נמי דבזכר ונקבה דיצאו כאחד לר"י הזכר לכהן ולרבנן אין כאן לכהן כלום ואולי דסבירא ליה לרבינו דאפילו למ"ד מקלת רחם מקדש אינו אלא לענין נגיעת הבשר ברחם דלא בעינן שיגע בכוליה רחם אלא כל שילא ראשון דנמלא דהוא לבדו פט.. את הרחם אבל בזכר ונקבה דשניהן פטרו את הרחם לא אמרינן דמקלת פטר רחם מקדש דלקדושת בכור לכ"ע בעינן שהוא שהוא יפטור את הרחם בלבד ולא בשותפות עם הנקבה ומש"ה א"ל דאפי' אם נאמר דמקלת רחם מקדש לענין נגיעה מודה ר"י הגלילי בשפטר נמי נקבה עמו דלא קדים הזכר :

וראיתי להתוספות חיצוניות הביא דבריהם הרב כ"י בשמעתין דפ' קמא אמאי דקתני התם במתניתין תמורה שלא בכרה וכו' זכר ונקבה מפריש טלה אחד לעצמו שכתבו וז"ל פ"ה דלכהן לא יהיב ליה דדלמא נקבה יצאה תחלה והמוציא מחבירו עליו הראיה ואיסורא ליכא וכו' וא"ת לרב דאמר הולכין בממון אחר הרוב [ב"ב דף נב:] היה לו לתתו לכהן דרובא מסייע ליה דשמא הזכר יצא תחלה ועוד שמא יצאו יחד ולר"י הגלילי דאמר אפשר לצמצם וקדוש הזכר למאן דאמר מקלת רחם מקדש וליכא רק טעם אחד לפוטרו דשמא יצאה

מישור לנפל וכ"ת לענין בית הראשון דמספקא לן אם נפתח הקבר שם או לא הכלל זה ישים בידינו דכל שלא הגיע למישור זה אין להסתפק כלל דמסתמא לא נפתח הקבר ובבית הראשון מיהו אבל גבי בהמה למה הוצרכו ליתן שיעור לומר דבפחות מזה אין הקבר נפתח הא בהושיט ידו הרועה ונגע בו יודע ומכיר אם נפתח הקבר בתוס' שעה או לא דהא הרחם של הבהמה גלוי הוא וכי נפתח הקבר חזי ליה וכה"ג רש"י בפרק בהמה המקשה (דף עב ע"א) דמה"ע ברועה ליכא למגזר הכי מפני שרחם שלה גלוי וכי מפיק הוי ליה עכ"ל ישו"ם וא"כ למה אנו צריכין לשיעור זה הכי היה ראוי לומר דרועה שהושיט ידו ונגע אם בשפת שנפתח הקבר נגע שמא ולמה לן כלל שיעור זה ויש לומר דאפילו בבהמה אף דהרחם שלה גלוי וחזי ליה היינו לומר שאם יוציא הולד ראשו חזי ליה ואינו טועה ומשו"ה ליכא למגזר כדין חיה אבל לענין פתיחת הקבר אפשר לומר דאפילו בבהמה לפעמים

בהקבר תחלה וי"ל דוקא במילי דתלי בדעות כגון מוכר שור לחבירו ונמצא נגחן אמרינן דלוקח אחד מנה מתנה דמזבני לרדיא הכא לא מצי למימר הכהן שהבהמה מן הרוב שיולדת זכר קודם או בסנים יחד עכ"ל ויש ללמוד מדבריהם ב' דברים האחד שכתבו בתוך דבריהם למ"ד מקצת רחם מקדש כאילו יש מחלוקת בזה ועיניו הרואות דאין כאן מחלוקת כי אם דקס"ד לס"ם לומר דטעמייהו דרבנן דלא חיישינן לחלילה משום דמקצת רחם מקדש ובתר

בפרק קמא *גבי ילדה שני זכרים נהי דאי אפשר לצמצם חציצה מיהא איכא ופריק רב אשי מין במינו אינו חוצץ ומסתברא ספוקי מספקא ליה דילמא טעמא דרבנן התם משום דמקצת רחם מקדש אבל מין במינו חוצץ בבכור דפטר רחם אמר רחמנא וכל דלא נגע ברחם לאו פטר רחם הוא ורב אשי נמי אפשר דלא בסברא דקושטא מהדר הכי אלא בדרך דחויא הוא דאמר הכי לומר דמהא לא תפשוט הילכך קמה לה בעיא דרבא ולא איפשיטא וכבר בירנא דינא דספק בכורות: *אמר רב הונא שמעתי שתי פיקות אחת של שתי ואחת של ערב ואין לי לפרש כי אתא רב דימי אמר רבי יוחנן שלש פיקות שמעתי אחת של שתי ואחת של ערב ואחת פיקה גדולה של סקאין ואין לי לפרש וכי אתא רבין פירשה משמיה דרבי יוחנן של אשה כשל שתי ושל בהמה כשל ערב פיקה גדולה של סקאין כדתנן גוש הבא מבית הפרס ומארץ העמים וכו' [לו] הך שמעתא חזינא למכתבא משום דאית בה למקצת רבוותא פירושא דלא דאיק והכין כתב בהמה שיצאת מליאה ובאה ריקנית הבא אחריה בכור מספק שמא דבר שאינו קדוש בבכורה הפילה ואין לנפלי בהמה פטירת רחם עד שיעגילו ראש כפיקה של ערב והאי פירושא ליתיה דהך מלתא לאו לענין בכורות אמירא דהא אפילו בעבועי דדמא פטיר בה לשמואל ואפילו תימא דרב פליג עליה

עליה דלא פטר בעבועי דדמא מיהו עיגול ראש ודאי לא בעי דהא טינוף תנן [לז] ואי אמרת היינו טעמא דפטר משום דאמרינן ולד הוה אלא שנימוק אי הכי הו"ל ספק שמא לא העגיל ראש כפיקה והבא אחריו ספק בכור בעי למהוי מדפוטר לגמרי לא בעינן עגול ראש ועוד חררת דם ששנינו במשנתינו למה פוטר הא ליכא כלל ראש לא עגול ולא שאינו עגול ואפילו חיתוך צורת ולד אין בה ותו דאפילו גבי אשה לא בעינן עגול ראש כפיקה שהרי אמרו *צורת ולד באשה ארבעים יום ותנן נמי בבכורות *המפלת סנדל או שליא ושפיר מרוקם הבא אחריהן בכור לנחלה ואינו בכור לכהן ותנן נמי גבי נדה בפרק המפלת *ואם היה מרוקם תשב לזכר ולנקבה *תנו רבנן איזהו שפיר מרוקם אבא שאול אומר תחלת ברייתו מראשו שתי עיניו כשני טיפין של זבוב שני חוטמיו כשני טיפין של זבוב פיו פתוח כחוט השערה וגוייתו כעדשה והתוך ידים ורגלים אין לו אלא ודאי הך שמעתא לענין טומאה אתמר ולא לענין יצירת הולד באשה ובבהמה לגבי ולדות ובכורות תדע ד"א אמרינן אין לנפלים פטירת רחם אי נמי יצירה אלא פתיחת הקבר קאמרינן והכי פירושא דוקא דהך מתניתין דתנן לענין אהל בפרק ז' דאהלות* האשה שהיא מקשה לילד והוציאוה מבית לבית הראשון טמא מספק והשני ודאי משום דטומאה יוצאה דרך פתח הקבר אמר רבי יהודה אימתי בזמן שהיא ניטלת באגפים אבל אם היתה מהלכת טהור שמשנפתח הקבר אין פנאי להלך אין לנפלים פתיחת הקבר עד שיעגילו ראש כפיקה דפחות מכאן אין הקבר נפתח קודם יציאתה והוי ליה טומאה טמונה ואינה בוקעת ויוצאה לפיכך הבית הראשון טהור ומאי דאיתמר נמי בבהמה בכהאי גוונא הוה דתנן *בהמה שמת עוברה בתוך מעיה והושיט הרועה את ידו ונגע בו טהור משום דהויא לה טומאה בלועה ולא מיטמיא ומשנפתח הקבר ודאי אם הושיט ידו ונגע בו טמא וקאמרינן השתא דאין לנפלים דבהמה פתיחת הקבר עד שיעגילו ראש כפיקה של ערב האי הוא פירושא דוקא דשמעתא בלא קושיא ובלא ספק והכי נמי פירשו לה רבנן קשישי ולענין בכורות הא לא איתברר בגמרא יצירת הולד בבהמה כמה הלכך ליכא למיקם עלה דמילתא אלא על פי רועה חכם דחזי ליה לטינוף כדאמר לעיל שמעתין וכן הלכתא: מתני' *רשב"ג אומר הלוקח בהמה מניקה מן העובד כוכבים אינו חושש שמא בנה של אחרת היה נכנס לעדרו וראה את המבכירות מניקות ואת שאינן מבכירות מניקות אינו חושש שמא בנה של זו בא לו אצל זו ובנה של זו בא לו אצל זו: גמ' [לח] אמר רב הלכתא בכוליה פרקין בר מפלוגתא ואוקימנא להא דרב אדרבן שמעון בן גמליאל דלא פליגי רבנן עליה אלא בברייתא ופלוגתא דברייתא לאו פלוגתא היא מאי ברייתא דתניא *הלוקח בהמה

ועוד ובפרט שייך לומר הלכתא דכוליה דמשמע מינה ולזה הביא הש"ס פלוגתא זאת אבל פלוגתא סג' לא שייכי הש"ס לכביאה לזה ואכתי יש לומר דמתכלתא היא ואמאי לא הביאו אותה ואין לומר דהא דשמעינן מתלוקה זאת יש ללמוד מריבא דהלוקה בבהמה מניקה מהעובד כוכבים דאם היתה אמאי לא חיישינן דנכרי דאיסי מעלמא לא מרחמתא מכל מקום ניחא דהא העובד כוכבים הרגיל ליחוש א' אחר בהמה זאת שמניק אותו בע"כ של בהמה וכ"כ הרגיל אותו בע"כ עד שכבר כרוך אחרי' ומדלא חיישינן להכי ש"מ דאפילו בע"כ מרחקת אותו ואינה מקבלת אותו דהא י"ל דהתינח דיש ללמוד כן דבלא ילדה דלא מרחמתא כלל אבל אכתי י"ל דבדילדה כל כי הא דמרחמתא דאי הביאו אותו בע"כ אינה מרחקתו ומתלוקה זאת דהתוספתא ילפינן לה ואמאי לא הביאו אותה: והנה הא דקא מבעיא לן אי יולדת מרחמת לרשב"ג או לא וכ"ש לענין למלקי כו'. עליה משום אותו ואת בנו בעיא דלא איפשיטא כמ"ש רבינו וכיון דספיקא הוי לכתחלה אין שוחטין ב' ביום א' ואם שחט אינו לוקה וצריך טעם למה השמיט הר"מ דין זה בפי"ב מהל' שחיטה דין י"א דהש"ג דכתב שם וז"ל איסור אותו ואת בנו נוהג בנקבות שזה בנה ודאי ונאמר דכיון לומר דדוקא בדידוע בודאי שהוא בנה אבל בסתמא שהיא כרוך אחריה אינו נוהג וה"ט מפני הספק מ"מ היה לאוי' לבאר הדין בפירוש דפכ"פ בדכרוך אחריה אסור לכתחלה לשחוט ב' ביום א' משא"כ ממה שכתב דבודאי שזה בנה משמע דבספק אינו נוהג כלל ואפילו לכתחלה וזה אינו דהא בעיין לא איפשיטא ולא ידעתי מי הכריחו בזה: וראיתי להפ"ע בפי' מ"ו סי' ח' שכתב וז"ל והא דלוקה בא"ב דוקא בידוע דילדה אבל משום כרוך אחריה לא סמכינן ללקות דהא אפילו לענין בכור לא סמכינן אולד כרוך אחריה לחוד לומר שזהו ולדה ולפטור הבא אחריו מן הבכורה אם לא שהיא נמי חולבת ומשום רובא דאינה חולבת אא"כ ילדה א"כ לענין מו"ב אין כאן ראיה שזו הוא ולדה עכ"ל הנה מלבד דטעם זה שכתב דגבי בכור ה"ט בהצטרפות דרובא דאינה חולבת אא"כ יולדת לא שייך אלא לסברת ר"ת ודעימיה דפסקי דחלב אינו פוטר דחיישינן למיעוטא דרשב"ג הכי ס"ל אבל לדעת הר"ס ורבינו ודעימיה דחלב פוטר דלא חיישינן למיעוטא דרשב"ג מיירי כשראינו בהמה זאת שהיתה חולבת קודס לידה כמו שיבא לפנינו בס"ד בהורך לא שייך טעם זה דע"כ לדידהו סמכינן אולד כרוך אחריה בלחוד לומר שזהו ולדה וכיון דלדידהו בכרוך אחריה הגי אפוטי פלוגתא לא מפסינן ומסתמא י"ל הכי לכו"ע דסמכינן אולד כרוך אחריה בלחוד יתר על כן קשה על דבריו דהא בעיא דלא איפשיטא הוא בשמעתין לענין מו"ב דמבעיא לן בסכבר ילדה אי מרחמתא או לא ואפילו לרשב"ג דקים ליה דלא סמכינן אולד כרוך אחריה ואמאי לא קאמר בפשיטות דלענין מלקות באיסור מו"ב דמשום דכרוך אחריה אינו לוקה כיון דבעיין לא איפשיטא ודנין בו כדין ספק מלקות:
[לט] והנה בהא דאמר ר"י בשמעתין דהאה הזיר שכרוך אחר רחל דאסורה באכילה מספק ואמרינן דה"ט דמספ"ל לר"י אליבא דרשב"ג אי סבר רשב"ג יולדת מרחמת אפילו בחזיר דלאו מינה דמוכח מזה דאי הוה פשיטא לן דאפילו יולדת אינה מרחמת במינה או שלא במינה היה מותר באכילה מכח חזקה דאית ליה לרשב"ג דאנן סהדי דאינה מרחמת לבנה של אחרת יש לדקדק דהא קי"ל בעלמא רובא וחזקה רובא עדיף והכא איכא רובא לומר דחזיר זו לא נולד מן הטהור דהא רוב בהמות במינן יולדות וכדאמרינן בסוף פ' בהמה המקשה (דף עז ע"ב) עלה דמתני' המבכרת שהפילה מ"ע אר"א בריה דר"א רוב בהמות יולדות דבר הקדוש בבכורה ומיעוט בהמות דבר שאינו קדוש בבכורה ומאי ניהו נדמה וכו' ע"כ הרי מפורש דרוב בהמות יולדות במינן דבר שהוא כמותן ומיעוט יולדות מין שאינו וא"כ הכא דלא ידעינן אי חזיר זה ילדתו רחל זו או לא שורת הדין נותן דניזיל בתר הרוב בהמות דעלמא דאינן יולדות אלא במינן ואף רחל זו מן הרוב היא ולא ילדה דבר טמא ואף דאיכא לפנינו חזקה דכרוך אחריה מ"מ הא קי"ל רובא וחזקה רובא עדיף טוב לאותי דלק"מ לפי מה שראיתי למהרימ"ע אה"ה סי' כ"ז שכתב הא דאמרינן רובא וחזקה רובא עדיף היינו דוקא חזקה בסתמא שאינה באה לא מכח סברא ולא מכח רובא אלא דאמרי' העמד דבר על חזקתו כגון העמד טמא על חזקתו וכיוצא אבל חזקה דאין אדם פורע תוך זמנו דבאה מכח סברא דחשיב כעדים דאנן סהדי שלא פרע דלאו אינשי שיפרע האדם בזמנו עדיף מרובא יעו"ש וא"כ הכא נמי כיון דחזקה זאת דרשב"ג הוא מכח סברא דאנן סהדי דלא מרחמתא אלא על בנה הך חזקה עדיפא מרובא ואזלינן בתר חזקה להתיר ולפ"ד מסוגיא זאת יש ראיה ברורה לסברת הרב מהרימ"ע והרב לא מצא כ"כ ראיה ברורה ע"ז כי אם מדברי התוס' בחולין לתירוץ הב' אבל לתירוץ הראשון אין כאן ראיה אלא מסברא קאמר לה יעו"ש ועפי"ז מינח ניחא מאי דפריך הש"ס בשמעתין למאי דמסקי לעולם פשיטא ליה הלכה כרשב"ג מיהו מספ"ל אי סבר רשב"ג יולדת מרחמת או לא דפריך אי הכי עד דאשמועינן חזיר לישמעינן טלה ולמלקי עליה משום אותו ואת בנו ולכאורה צריך להבין דמאי אי אמרת בשלמא איכא דפריך אי הכי אפילו למאי דס"ד לומר דמספ"ל אי הלכה כרשב"ג אי כרבנן קשה נמי דעד דאשמועינן חזיר לישמעינן טלה דכיון דאפשר דהלכה כרבנן אפשר דלאו בנו ולא לקי משום או"ב אך לפי האמור א"ש דלפי מאי דס"ד דאין חילוק בין ילדה ללא ילדה אלא עיקר הספק הוא שמא הלכה כרבנן א"כ לא שייך להקשות דלישמעינן טלה דחזיר איצטריכא ליה לאשמועינן דאפילו חזיר דאינו מינו ואיכא רובא דרוב בהמות יולדות במינן ואיכא למימר דאפילו רשב"ג מודה דרובא וחזקה רובא עדיף עכ"ז כל שהיא חזקה דאתיא מסברא עדיפא מרוב ואפילו בחזיר קאמר רשב"ג אבל השתא דאמרת דעיקר הספק הוא לרשב"ג אי יולדת מרחמת וקס"ד דאין חילוק בין מינה לשאינו מינה לאשמועינן טלה שע"י זה אנו מבינים עיקר הספק שלו שהוא אי ילדה מרחמתא או לא משא"כ בחזיר דנקט דים לטעות דעיקר הספק שלו הוא דלמא לא קאמר רשב"ג בחזיר מטעם דרובא וחזקה רובא עדיף אפילו בחזקה דאתיא מסברא והו"א דפטורה מן הבכורה דקאמר לאו לגמרי קאמר אלא דפטור הבא אחריו ליתן לכהן דקי"ל בממון לא אזלינן בתר רובא וכיון דאיכא מעוטא דיולדות שלא במינן המע"ה דבזה ניחא מ"ש הר"ס בפ"ד דהל' בכורות דין ח' והטור יו"ד סימן שט"ו וז"ל ואפילו היה זה שמניקה כמו מין אחר ואפילו כמין חזיר הרי זה פטורה מן הבכורה דאע"ג דבגמרא משמע התם דעפי ראוי לפטור כשילדה כמין חזיר מכשילדה מינה ואיך כתבו הם דהחידוש הוא אפילו בילדה חזיר מ"מ י"ל דלא אמרינן בגמרא הכי אלא אליבא דרבנן דמרחמתא דלאו דילה והבא אחריו ספק בכור דלדידהו ודאי דהחידוש הוא אם נאמר דפטור מן הבכורה אפילו במינה אבל לרשב"ג לענין פטור בכורה דלא כ"מ בין ילדה ובין לא ילדה דמתמ"כ פטורה עיקר החידוש לפטור מן הבכורה הוא בחזיר דאע"ג דאיכא רובא כנגד החזקה עכ"ז אמרינן דחזקה דאתיא מסברא עדיפא ועיין להרב ל"מ שם ודו"ק:
[מ] הא דאצטריכינן למפסק כרשב"ג לפוטרה מן הבכורה משכחת לה וכו'. כן כתב הרא"ש נמי בפסקיו בשמעתין ובר"פ בתרא דיבמות דודאי קי"ל דחלב פוטר כיון דלא חיישינן למיעוטא והא דרשב"ג דנקט מטעם דכרוך אחריה ל"מ לבהמה דידעינן שהיתה חולבת קודס שילדה כמ"ש רבינו וכן הוא דעת הר"ס בפ"ד מהל' בכורות דין ח' אלא דלא באר בדין הלוקח בהמה מניקה דמיירי בהכי דלא הוצרך לפרש דמסתמא הכי הוי וכמ"ש הרב ל"מ אמנם דעת ר"ת כפי מ"ש התוס' והרא"ש לעיל [דף כ:] גבי פלוגתא דר"ע ור"י אי חלב פוטר או לא דקי"ל דחלב אינו פוטר כיון דאיפסיקא הלכתא כרשב"ג ואע"ג דקי"ל דלא חיישינן למיעוטא היכא דאיכא חזקה בהדיה כי הכא שהיא בחזקת שלא ילדה סמוך מיעוטא דחולבת ואע"פ שאינה יולדת לחזקה והויא פלגא ופלגא ואע"ג דלר"מ היכא דחזקה מסייע למיעוט מדאורייתא מדמטהר בההיא דרוב תינוקות מטפחין [קדושין דף פ. וס"כ] ולא קי"ל כוותיה מ"מ מדרבנן מיהא להחמיר מינה חיישינן היכא דאיכא סיוע חזקה יעו"ש והמתבאר מדברי התוס' והרא"ש הכא ובר"פ בתרא דיבמות [דף קיט.] דהאי אוקמתא דרבא דאמר התם אלא אמר רבא רישא חזקה ליבום ורובא לשוקא סמוך מיעוטא דמפילות לחזקה והויא פלגא ופלגא אליבא דר"מ הוא דוקא ולא אתיא מתניתין דהתם אלא אליבא דר"מ דחיים למעוטא וכיון דלא קי"ל כר"מ אין הלכה כמתני' דהתם דלדידן האשה שהלך בעלה וצרתה תנשא לשוק משום דאזלינן בתר רובא יעו"ש אמנם הרי"ף והר"ס בפ"ג מהל' יבום פסקוה למתני' וכתבו הרשב"א בחי' שם ביבמות וכן הריטב"א בתוספיו שם ובחידושיו לקדושין על דף פ' הא דרוב תינוקות מטפחין דתירוצא דרבא דהתם הוא דאליבא דכו"ע מוקי לה למתני' ואפילו כרבנן וכתבו שיש מקצת ספרים שכתוב בהם בפירוש אלא אמר רבא לעולם רבנן היא ושכן כתב רבינו האיי ז"ל דע"כ לא אמרי רבנן זיל בתר רובא אלא ברובא דליכא חזקה כנגדו אבל היכא דאיכא חזקה סמכינן מיעוטא לחזקה והוה ליה כפלגא ופלגא מן הדין ועי"ז הקשו מההיא דרוב תינוקות מטפחין דרבנן אמרי מיעוטא כמאן דליתיה דמי ורובא וחזקה רובא עדיף והרשב"א והריטב"א תירצו לקושיא זו דשאני האי מיעוטא דהכא משום דהאי מיעוטא מרע הרוב ממש ומן הרוב אתה מסלקו דמאותו חלק המרובה שמתעברות ויולדות יש מקלתן שמפילות ולפיכך חשוב לעמוד כנגד הרוב בצירוף החזקה אבל התם שהמיעוט ההוא אינו מתמעט ומגרע כחו של הרוב ממש מיעוט כזה אינו חשוב להצטרף כלל יעו"ש באורך אבל משם רבינו הרמב"ן הביאו שתירץ תירוץ אחר שלפי תירוצו נראה דס"ל דאין לחלק כמו שחלקו הרשב"א והריטב"א וכתב הריטב"א דלפי דבריו אומר מורי נר"ו דמאי דאמרינן [חולין דף ג: וכ"מ] רוב מצויין אצל שחיטה מומחין הם לאו דוקא רוב אלא כל המצויין דאי לא סמוך מיעוטא לחזקת בהמה בחזקת איסור עומדת והו"ל פלגא ופלגא וכתב עוד דלפי תירוצו שפיר אתיא ההיא דרוב מצויין אצל שחיטה וכו' כפשטה ממש דהוי רוב ממש והכי הגי מפני שהמיעוט איש מסולק מן הרוב וכמאן דליתיה דמי יעו"ש באופן דכתבנו למידין מדבריהם דרבינו הרמב"ן ס"ל כדעת רבינו האיי

דרובא דאיכא חזקה כנגדו אפילו רבנן מודו ומן הדין חשיב כפלגא ופלגא דסמכינן מיעוט לחזקה אף דהמיעוט אינו מסולק מן הרוב כההיא דרוב תינוקות מטפחין וכההיא דרוב המצויין אצל שחיטה מומחין הם ואיכא למידק על סברת רבינו הרמב"ן מההיא דאמרינן בפ"ק דחולין (דף יא.) דילפינן דאזלינן בתר רובא דליתיה קמן מפרה אדומה דליחוש דלמא טריפה היא אלא לאו משום דאמרינן זיל בתר רובא וכיון דילפינן מהתם הכי מסם יש ללמוד דאע"ג דאיכא חזקה כנגד הרוב רובא עדיף דהא התם כנגד הרוב דרוב בהמות כשירות גם יש חזקה כנגדו דאוקי גברא שמזין עליו בחזקת טמא וכמו שכתבו התוס' שם בד"ה מנא הא מלתא וכו' יעו"ש ובפלוגתא לדעת רבינו האיי והרי"ף והר"ס דס"ל כוותי' יש דס"ל לחלק כמו שחלקו הרשב"א והריטב"א דהתם גבי פרה אדומה המיעוט דמיעוט בהמות טריפות אינו מסולק מן הרוב ומשו"ה אינו מגרע כח הרוב ואינו חשוב להצטרף עם החזקה אבל לדעת רבינו הרמב"ן קשה וכ"כ יש לחקור בההיא דקאמר רב בר"ס המוכר פירות [ב"ב דף צב:] דבממון נמי אזלינן בתר רובא דאם איתא דכל דאיכא חזקה כנגד הרוב סמכינן המיעוט לחזקה והוי פלגא ופלגא לכו"ע א"כ גבי ממון לו יהיה דחזקת ממון לא עדיפא מחזקת הגוף מ"מ פשיטא דלא גרע מחזקת הגוף וכיון דבחזקת הגוף אמרינן דסמכין החזקה אם המיעוט לעשותו כספק שקול ה"ה בחזקת ממון הדין חזקת ממון היא נגד הרוב י"ל סמוך מיעוט לחזקה והוי פלגא ופלגא והוי כספק שקול דקי"ל דהמע"ה שוב לא אמר [illegible] פירות על זה שכתב מסם תוס' שם וז"ל הקשה ל"מ מ"ע דרב אמאי לא אמר סמוך מיעוטא דזבני לשחיטה לחזקה דממונא והו"ל פלגא ופלגא ונימא המע"ה ותירץ דסבר רב היכא שכישנית דלפעמים זה מוחזק ולפעמים זה מוחזק לא חשיבא חזקה דמעיקרא' היה הלוקח מוחזק ועכשיו המוכר עכ"ל ואולם ההיא דפרה אדומה קשה וראיתי להרב מ"א בנמוקיו על הר"ס בפ"ג דהל' יבום שכתב וז"ל והשתא נ"ל לדברי התוספות והרא"ש דסבירא להו דהיכא דאיכא חזקה בהדי מעוטא חיישינן למעוטא דהא בפ"ק דחולין [דף יא.] אמרינן מנא הני מילי דאזלינן בתר רובא ומייתי מפרה אדומה והא התם איכא חזקה דמוקמינן גברא בחזקת טמא וכו' ונלע"ד לחלק דכל היכא דהחזקה והרוב הם בגוף אחד כגון מתניתין [יבמות דף קיט.] דהלך עם צרתה למדינת הים שהיא בחזקת ריקנית שלא היו לו בנים והרוב סותר לחזקה דרוב נשים מתעברות ויולדות בכי הא חיישינן למעוטא כיון דהחזקה סותר הרוב לגמרי וכו' אבל היכא דהחזקה והרוב אינם בגוף אחד כגון גבי פרה אדומה דבבהמה ליכא חזקה דטריפה אלא דאיכא חזקה דטמא ואין זה סותר לרוב בהמות דאינם טריפות עכ"ל ודברי תמוהים בעיני דמה מקשה לדעת התוספות והרא"ש הא מפורש יוצא מדברי התוספות והרא"ש דתירוצא דרבא דהתם אינו אלא דמוקמינן מתני' כר"מ ואף דלר"מ בדאיכא חזקה חיישינן מדאורייתא אנן לא קי"ל אלא דמדרבנן להחמיר חיים למיעוטא בדאיכא חזקה כמבואר בכל דברי התוספות והרא"ש בשמעתין ואם כן אין כאן קושיא עליהם מההיא דפרה אדומה ולע"ד אין להקשות מהתם כי אם לדעת רבינו הרמב"ן ולא עוד שגם החילוק שחילק הרב אי אפשר לאומרו לדעתו שהרי כתב הריטב"א בקדושין דלפום סברא זאת ההיא דרוב מצויין אצל שחיטה לאו דוקא רוב אלא כל המצויין בקיאין הם ועכצ"ל דלא סבירא ליה חילוק זה שהרי התם אין החזקה והרוב בגוף אחד ואין החזקה סותר את הרוב לגמרי דבבהמה ליכא חזקה דמסתמא לא היה בקי השוחט אלא דאיכא חזקה דבהמה בחייה בחזקת איסור עומדת:
והנה לענין חלב פוטר לפי חילוק הרשב"א והריטב"א דכל דהמיעוט אינו מסולק מהרוב אף דאיכא חזקה כנגד הרוב לא חיישינן למיעוטא כמאי דלא קי"ל כר"מ אם כן אתי שפיר דאמרינן לענין הלכה דחלב פוטר מטעם רוב כיון דמיעוט החולבות קודם לידה אינו מסולק מהרוב ואינו ממעט הרוב ואף דאיכא חזקה העמד בהמה בחזקת שלא ילדה כנגד הרוב לא חיישינן למעוטא אך לדעת רבינו דלא סבירא ליה חילוק זה צריך לעיין איך סעלה לענין הלכה דחלב פוטר כיון דאיכא חזקה כנגד הרוב ונראה פשוט דסבירא ליה לרבינו דחזקה דהעמד בהמה בחזקת שלא ילדה לאו חזקה היא דאדרבה איכא למימר העמד ולד על חזקתו ונאמר שהוא חולין כמו שהיה במעי אמו כיון שהבהמה כבר ילדה ועכשיו אנו דנים על הולד אם הוא בכור או כבר ילדה מקודם לזה א"ל העמד בהמה בחזקת שלא ילדה כיון דאיכא תרתי לריעותא דהרי ילדה לפניך והעמד ולד על חזקתו וכדאמרינן בקדושין (דף עט.) גבי מקוה שנמדד ונמצא חסר כל טהרות שנעשו על גביו שמאות מטעם זה דאיכא למימר העמד טמא על חזקתו ולא אמרינן אדרבה העמד מקוה על חזקתו ואימר לא חסר כיון שהרי חסר לפניך כיון דאיכא תרתי לריעותא יעו"ש וה"ה הכא וכן כתבו התוס' והרא"ש בשמעתין דלעיל וביבמות דאדרבה איכא למימר העמד הולד בחזקתו שהיה חולין במעי אמו אלא שהרא"ש שם ביבמות כתב טעם אחר וז"ל ועוד קשה למה נלך אחר חזקת בהמה שלא ילדה להוציא ממון מחזקתו אדרבה העמד ולד על חזקתו ונאמר שהוא חולין כמו שהיה במעי אמו ולא מפקינן ליה מיד הבעלים עכ"ל ודבריו אינם מובנים דמאי קאמר למה נלך אחר חזקת וכו' להוציא ממון מחזקתו הא ר"ת לא קאמר דחיישינן למיעוטא בדאיכא חזקה כי אם להחמיר להתנהג עמו כדין קדושת בכור לא ליתנו לכהן דמהיכא תיתי הא לו יהיה כספק שקול אין מוציאין מיד הבעלים דהמע"ה כדין כל הספיקות וא"כ איך מטעם זה מבטל כח החזקה שלא ילדה כיון דאין אנו באים מכח חזקה זאת להוציא ממון מחזקתו ועוד דאמאי לא כתב מטעם הנזכר כדאמרינן [קדושין שם] הרי חסר לפנינו דאיכא תרתי לרעותא והכא דכוותיה: ועוד י"ל טעם אחר לדעת רבינו ע"פ מ"ש התוס' חיצוניות כתבנו לשונם לעיל גבי מאי דאמרינן דרבי יהושע ס"ל חלב פוטר שהקשו דכיון דר"י ס"ל דלא חיישינן למעוטא א"כ אמאי לא פליג אהישא דקאמר ר' ישמעאל מכאן ואילך ספק ותירצו די"ל דהכא גבי חלב שאני דאיכא תרי רובי חדא דרוב בהמות מתעברות ויולדות ועוד דרוב בהמות אינם חולבות אא"כ יולדות אבל לעיל דאינה חולבת וליכא אלא חד רובא חיים למעוטא יעו"ש והנה כי כן י"ל דאף דהיכא דאיכא חזקה כנגד הרוב דמסייע למיעוט חשיב כפלגא ופלגא מ"מ היינו דוקא בדליכא אלא רוב א' בלבד אבל הכא בדין חלב דאיכא תרי רובי כאמור לא אלימא חזקה דהעמד אותה בחזקת שלא ילדה והמיעוט כתרי רובי למשויה כפלגא ופלגא ומה גם דלפי הרוב דרוב בהמות מתעברות ויולדות בזמנן מרע לה לחזקה דלא ילדה דכיון דרוב הבהמות יולדות הרי הדבר מצוי ושכיח דחזקה דאתונה שלא ילדה עשויה להשתנות שהרי הלידה מצויה וכיוצא בזה כתב הר"ן בתשובה סימן ס"ו דכל חזקה העשויה להשתנות לאו חזקה היא והביא ראיה מההיא דקי"ל כרבי יעקב [ב"ב דף קנג:] דהוא מוציא מידם וטעמא דמלתא משום דכיון דאיכא למימר העמד ממון על חזקתו לא אמרינן העמד אדם בחזקת בריא כמו שהיה מתחלה לפי שאותה חזקה עשויה להשתנות שהרי החולי מצוי עכ"ל יעו"ש ועיין בתשובת מהרימ"ע אה"א סימן מ"א מה שהאריך בזה דמזה הטעם חזקה דקטנות לאו חזקה היא ודו"ק: ולדעת הר"ס שפסק ג"כ דחלב פוטר מטעם דרוב אינם חולבות אא"כ יולדות יש להקשות קצת דהא לפי מה שהוא סבור דנפלים אינם פוטרים מן הבכורה כי אם עד שהעגיל ראש כפיקה של ערב אבל פחות מזה אינו פוטר וכמ"ש לעיל א"כ לדידיה הרי גבי חלב איכא תרי מעוטי חדא דאיכא מיעוט דחולבות קודם לידה ועוד מיעוט אחר מסולק מן הרוב דאינם חולבות אא"כ יולדות דמיעוט מפילות כפל שאינו פוטר מן הבכורה והחלב בא לה מלד שהפילה דאפשר וקרוב לודאי דגם בהפילה חשיב כלידה לענין חלב דמחמת הנפל יש לה חלב כיון דעיקר טעם החלב אמרינן בפ"ק דמכילתין (דף ו.) דהחלב בא מחמת שאיבריה מתפרקין מחמת הלידה יעו"ש ועוד דהא איכא מעוטין אחרים מסולקין מן הרוב דיולדות ואותה לידה אינו פוטר מן הבכורה לדעת הר"ס שהרי כתב הר"ס בפ"ד מהלכות בכורות דין י"ד דמבכרת המקשה לילד מחתך אבר אבר ומשליך לכלבים והבא אחריו בכור וכן יש עוד דברים שהבא אחריו הוי ספק בכור כמ"ש שם הר"ס בבעיות דלא איפשיטו בגמרא יעו"ש וא"כ נמצא דאפילו בעיקר רוב בהמות דאינם חולבות אא"כ יולדות יש מיעוט מסולק מן הרוב דאפילו אם החלב היה מחמת לידה איגו פוטר וכל דאיכא תרי מיעוטי כנגד הרוב חשיב כפלגא ופלגא וכמו שמתבאר מתוך דברי הריטב"א בחידושיו לקדושין גבי הא דרוב תינוקות מטפחין וכו' יעו"ש וא"כ אמאי לא חיישינן למיעוטא גבי חלב וי"ל ודו"ק: גרסינן בפרק הזרוע וכו' (דף קל.) וגבי קרבן אמו. כתב רש"י וז"ל ספק ילדה כשהיתה עובדת כוכבים ספק משנתגיירה מביאה קרבן דספק איסור כרת הוא לאכול בקדשים עד שתביא כפרה דמחוסר כפורים אסור לאכול בקדשים וענוש כרת עכ"ל ובפ"ד דנזיר (דף כט ע"א) אמרינן ר"י בר' יהודה אומר מנין לחטאת העוף שהיא באה על הספק שאינה נאכלת ת"ל והזב את זובו לזכר ולנקבה מקיש נקבה לזכר וכו' יעו"ש מתבאר מהם דהא דספק יולדת מביאה חטאת העוף אף דהוי ספק חולין בעזרה הוא דילפינן לה מקרא דהיקשא דזכר ונקבה וכמו שמתבאר מדברי התוספות שם והנה כי כן יש לחקור שהרי כתב הר"ס בפי"א מהלכות שגגות דין ב' וז"ל יראה לי שאלו החייבים קרבן מספק אינם מביאין קרבן שמא יכניסו חולין בעזרה ואם תאמר והלא חטאת העוף באה על הספק ואינה נאכלת מפני שהמביא אותה מחוסר כפורים אסור לאכול בקדשים עד שיביא כפרתו אבל מי שאינו מחוסר אינו מביא קרבן מספק עכ"ל ולפי סברת הר"ס בכמה דוכתין דאיסור כל הספיקות אינו אלא מדבריהם דמדאורייתא כל ספק שרי א"כ איך אפשר לומר דלא התיר קרא כי אם חטאת עוף שבא להכשיר לאכול בקדשים הא מן התורה כיון דהוי ספק מחוסר כפורים מותר הוא לאכול בקדשים כדין כל ספק וא"כ אמאי התיר קרא חולין בעזרה בחטאת העוף טפי משאר קרבנות דבספק לא יביא כיון דמן התורה כולם שוים דכולם לא חשיבי מחוסר כפורים ומדגלי קרא גבי חטאת העוף דמביאה על הספק וע"כ לאו מטעם הכשר אכילת קדשים

סס

מאן דארהטא לשמעתא כולה כר"ע דאמר חלב אינו פוטר ולא מסתבר טעמיה משום דקי"ל אין חוששין למיעוט ודכ"ע אין חולבות אא"כ יולדות הלכך לית הלכתא כר"ע וליכא לאוקמא לדרשב"ג כוותיה וגרסינן בפרק הזרוע *א"ר חסדא וכן תני רבי חייא ה' ספיקות נאמרו בגר ד' לחיוב וד' לפטור קרבן אשתו וחלה ובכור בהמה טמאה ובכור בהמה טהורה לחיוב ראשית הגז והמתנות ופדיון הבן ופדיון פטר החמור לפטור מאי טעמא ספק איסורא לחומרא ספק ממונא לקולא:

מתני'

מתני' *רבי יוסי בן המשולם אומר השוחט את הבכור עושה מקום בקופיץ ותולש את השער ובלבד שלא יזיזנו ממקומה וכן התולש את השער לראות מקום המום: גמ' *אמר רב הלכה כרבי יוסי בן המשולם בעי מיניה מרב הונא כנגדו בי"ט מהו טעמא דרבי יוסי בן המשולם משום דקסבר תולש לאו היינו גוזז וכנגדו בי"ט אסור משום דהו"ל עוקר דבר מגידולו או דלמא בעלמא סבר רבי יוסי בן המשולם תולש היינו גוזז והכא היינו טעמא דשרי משום דהו"ל דבר שאין מתכוון ובי"ט מותר נמי א"ל בי"ט מותר איתמר נמי אמר *רב הונא בר שלמיא כנגדו בי"ט מותר *ואקשינן ומי אמר רב הכי והאמר רב הלכה כרבי יהודה ומהדרינן לעולם סבר רב דבר שאינו מתכוון אסור ותולש לאו היינו גוזז ובי"ט היינו טעמא דשרי דהוי ליה עוקר דבר מגידולו כלאחר יד ורמינן עלה מהא דתניא התולש כנף והקוטמו והמורטו חייב ג' חטאות ואמר רבי שמעון בן לקיש תולש חייב משום גוזז קוטם חייב משום מחתך מורט חייב משום ממחק ושנינן שאני כנף דהיינו אורחיה [מ] הך שמעתתא אשכחן לחד מרבוותא דשמע ליה מינה דבעוף כנגדו בי"ט אסור והכין כתב השוחט בהמה בי"ט מותר לתלוש צמר למקום הסכין בידו ובלבד שלא יזיזנו ממקומו אלא ישאר שם מסובך בשאר צמר הצואר אבל בעוף לא ימרוט מפני שהוא דרכו ונמצא תולש בי"ט אלו דבריו ז"ל ואנן כי מעיינן במלתא שפיר לא מסתברא לן הכי דעד כאן לא איבעי להו כנגדו בי"ט מהו אלא גבי בהמה משום דאי הוה שחיט לה בלא תלישת צמר לא איצטריך שחיטה למיתלש מיניה ולא מידי הלכך כיון דאפשר למשחט בלא תלישה אי תליש הו"ל מלאכה שלא לצורך ולא הותר בי"ט אלא צורך אוכל נפש ומש"ה אסורה בי"ט אלא דאתינן למשרא לה מאנפא אחריתי משום דדבר שאין מתכוון ורב שרי משום טעמא אחריני דקסבר תולש בכה"ג דלאו אורחיה לא מיחייב משום גוזז ומשום שמחת יום טוב נמי לכתחלה מותר אבל בעוף אע"ג דלא שרי למעבד הכי מהני אנפי משום דהיינו אורחיה ולאו דבר שאינו מתכוון הוא דהא תליש ממש ומתכוון לתלישה נמי הוא דהא. מהניא שחיטה לבתר תלישה אפילו הכי כיון דמסקנא דתולש משום גוזז הוא לא הוי משום עוקר דבר מגידולו דהוא תולדה דקוצר אלא תולש מן הקרקע אבל כל דתליש מן בעלי חיים משום גוזז הוא דמחייב בלחוד ומש"ה כי הוי כארחיה כגון עוף חייב משום גוזז ואי לאו ארחיה הויא מלאכה כלאחר יד ופטור ואף על גב דהוי כארחיה לעקור דבר מגידולו [מא] והלכך כיון דגוזז הוא שרי למיתלש מן עוף קודם שחיטה דודאי כיון דצריך הוא למיתלש לכולי' לבתר דשחט ליה אמאי לא תליש מקמי שחיטה כמה דצריך ואפילו כוליה

מערבין לאחר כיון וליסראל בתרומה דלפי גירסתו במתני' דגרסינן מוכרין את התרומה קשה טובא דאמאי לא אשכח הר"ם ראיה דתרומה לישראל מותר בהנאה כי אם ממתני' דמערבין לישראל בתרומה יכלה דיש לדחות ראיה זאת דהכי כתבו התוס' שם ד"ה מערבין דהכא לא פריך למ"ד אין מערבין אלא לדבר מצוה ומצות לאו ליהנות נתנו יעו"ש דיש לדחות דמתני' כמאן דאמר אין מערבין אלא לדבר מצוה ומצות לאו ליהנות נתנו ובפרט לדברי התוס' תמוהים דהא בפרק בכל מערבין (דף לא.) מפורש יוצא גבי פלוגתא דרבנן ור"י אין מערבין לכהן בבית הקברות דהמסקנא שם דכ"ע דאין מערבין אלא לדבר מצוה ומצות לאו ליהנות נתנו וכן כתבו התוס' שם בפ' בכל מערבין (דף ל ע"א) בד"ה ככר זו עלי וכו' יעו"ש וא"כ מאי פריך הר"ם מהא דמערבין לישראל בתרומה כיון דענין העירוב לא חשיבא הנאה דאין מערבין אלא לדבר מצוה ומצות לאו ליהנות נתנו וליכא מאן דאמר איפכא ואמאי לא מייתי ממתניתין דיבמות הנז"ל דמפורש יוצא משם דתרומה מותרת בהנאה לישראל דאם איתא דאסורה בהנאה במה שאינו יכול לאוכלה מפני הספק שמא הוא ישראל גם ליהנות ממנה למוכרה יהיה אסור שמא הוא ישראל ואסורה לו בהנאה ואולם לפי גירסא זאת א"ש דלא מייתי מינה דאדרבה ממתני' יש ללמוד איפכא דאסורה בהנאה ומהאי טעמא אמרי' דאין מוכרין את התרומה לכתחלה די"ל דמטעם איסור הנאה נגעו בה אלא בדיעבד אם מכרו הדמים שלהם דתרומה לאו מאיסורי הנאה התופסים את דמיו הוא ודמיו מותרים ואע"ג דקי"ל דאפילו באיסורי הנאה דאינו תופס את דמיו אסור למחליף מדרבנן וכמ"ש רש"י בע"ז (דף נד:) ובפ"ק דחולין (דף ז:) יעו"ש מ"מ כיון דאינו אלא מדרבנן הכא דהוי ספק כהן הוי ספק באיסור דרבנן דאזלינן להקל ומותרים בדמים אך לפי גירסתו במתני' דיבמות קשה אמאי לא הביאו מתני' וצ"ע:

והנה הטור כל ספיקות הגר פסקם כל אחד במקומו ענין ספק פדיון הבן בסי' ש"ה וספק בכור בהמה טהורה בסי' ש"ח וספק פ"ח בסי' שכ"א וספק חלה בסי' ש"ל אלא שצריך טעם אמאי לענין חלה לא הביא דברי הרא"ש אביו שכתב שיכול למוכרה לכהן ומה תימה על הרב כנה"ג שבסי' ש"א בהגהת הב"י אות ס"ג כתב דהא דהטור הדין בכור פ"ה לא הביאו דמדין בכור בהמה טהורה נלמד יעו"ש והוא תימה דהרב הביאו בסי' שכ"א עיין במ"ש הרב מ"ל בפרק עשירי מהלכות תרומות דין י"ד שכתב דלענין ספק תרומה אם יכול למוכרה או לא נלמד מדין חלה לענין גר דאמרי' בירושלמי והדבר קשה דלענין ספק תרומה הוא מפורש בדברי הר"ם בפ"ה מה"ת דין כ"ג והוא מהירושלמי דפ"ג דתרומות ומהתימה לדין זה דפ"ה מהלכות תרומה הזכירו הרב שם בתחלת דבריו:

וראיתי להרדב"ז בפ"ח מהלכות בכורים שהקשה בדין ספק חלה דגר דבחלה בזמן הזה דמדרבנן אמאי לא אמרי' דספיקא דרבנן לקולא וכתב וז"ל ונראה דלהכך קושיא זאת כתב רבינו לפי שהוא עון מיתה כלומר כיון דהחמיר כולי האי החמירו בספיקו ונכון הוא אלא שצריך לדקדק אם נאמר כן בכל עון מיתה עכ"ל כנראה שנסתפק הרב דבכל עון מיתה יהיה כן דספיקא לחומרא והוא תימה דמשנה שלימה שנינו בפ"ג דתרומות גבי ספק אם החמילה עד שלא תרמה וכו' דתרומה ויחזור ויתרום ובתני נפלו ב' למקום אחד מדמעות כקטנה שבמתניתין יעו"ש וי"ל כיון דספיקא דאורייתא הוא אמאי איכא מדמעת אלא כקטנה וצ"ל דכיון דמן התורה חד בתרי בטיל ומה שאין התרומה עולה אלא באחד ומאה אינו אלא מדרבנן אזלינן לקולא כדין כל ספק דרבנן וכמ"ש הרדב"ז עצמו בפ"ה מהל' תרומות בדין זה יעו"ש ואם איתא הכי תרומה איסור מיתה היא דהחמיר ואמאי אזלינן לקולא:

מתני' ר' יוסי בן המשולם אומר השוחט את הבכור עושה מקום בקופיץ וכו': גמרא אמר רב הלכה כר' יוסי בן המשולם בעו מיניה מרב הונא כנגדו וכו':

[מ] בזה שכתב רבינו אשכחן לחד מרבוותא דשמע לה מיניה דבעוף כנגדו ביו"ט אסור והכין כתב השוחט בהמה וכו' אבל בעוף לא ימרוט וכו' הם דברי הר"ם בפ"ג מהל' יו"ט ורבינו חלק עליו ועיקר טעמו משום דתולש תולדה דגוזז הוא וגוזז חוטים בין מקמי שחיטה ובין לאחר שחיטה וכיון דגופו של יו"ט לדחות אלל מלאכה זאת לאחר שחיטה אמאי לא יתלוש מקמי שחיטה והא דגוזז חייב אפילו אחר השחיטה הביא רבינו ראיה מהתוספתא דפ"ט דשבת דקתני הגוזז אפילו מן השלח חייב דהכוונה דהגוזז אפילו מן העור של הבהמה לאחר שהופשט חייב עוד הביא רבינו ראיה מהירושלמי דפרק כלל גדול דאמרי' תדע לך שהוא כן דתני התולש מהמתה תליפתה זו היא גיזתה הרי מפורש דהתולש מן המתה חייב וצריך להבין למה הולך להביא רבינו ראיה מהירושלמי נמי כיון דברייתא מפורשת בתוספתא הוא ונראה פשוט דרבינו סבירא ליה דהא דאמרי' בירושלמי דתני התולש מן המתה תליפתה זו היא גיזתה מיירי בתולש מן העוף לאחר מיתה דדוקא בעוף בתולש לאחר מיתה חייב דאורחיה הוא כדמסיק במתניתין אבל בתולש מן הבהמה אחר מיתה דוקא גוזז חייב אבל בתולש אפילו אחר מיתה לאו אורחיה הוא וחשיב כלאחר יד ופטור והא דנקט ירושלמי התולש מן המתה אורחא דמלתא נקט דסתם תולש כנף מן העוף הוא אחר מיתה והא דתניא התולש כנף והקוטמו וכו' חייב שלש מיירי נמי בתולש אחר מיתה וע"ז מייתי רבינו מהירושלמי דאילו מהתוספתא אין ראיה אלא בגוזז מן הבהמה אבל מן העוף אחר מיתה אין ראיה ומהירושלמי יש ראיה וכן מתבאר מדברי רבינו שסיים אחר לשון הירושלמי וז"ל כך היא גמרא דמערבאי ומתפרש בה בהדיא דתולש מן העוף לאחר מיתה חייב משום גוזז כדמחייב מחיים וכדתניא גבי בהמה אפילו מן השלח עכ"ל הרי מפורש דהירושלמי סבירא ליה דמיירי בעוף וא"כ יצא לנו לענין דינא דס"ל לרבינו דאין שום הפרש בין תלישה מחיים לתולש אחר מיתה דבעוף זה וזה שוין דתולש חייב כיון דאורחיה הוא ובבהמה זה וזה שוין דתולש פטור ואפילו אחר מיתה לאו אורחיה בתלישה וזה דלא כמ"ש הט"ז באו"ח סי' של"ז בס"ק י' שצריך אדם ליזהר במלבוש שנעשה מעור בהמה שלא יתלוש שער ממנו שיש בו חיוב חטאת דהכי איתא בירושלמי התולש מהבהמה מתה חייב שתליפה זו היא גיזתה עכ"ל: הנה הרב הוסיף בדברי הירושלמי התולש מהבהמה שאין לשון הירושלמי כן אלא סתם התולש מן המתה משום דס"ל בפשיטות בפי' הירושלמי דמיירי אפילו בבהמה וכן כתב הרב קרבן העדה דאפילו בבהמה מיירי דאע"ג דמסקנא דמתניתין דתולש דבהמה לאו אורחיה היינו מחיים אבל במתה אורחיה בתלישה כעוף מחיים ואולם לפי מה שכתבנו מדברי רבינו אינו כן דבבהמה אין חילוק כלל דאפילו אחר מיתה תולש פטור דלאו אורחיה כלל וראיתי להרב יד אהרן בסי' של"ז בהגהת הטור שהשיג על הט"ז דנראה דהירושלמי הזה הוא דלא כהלכתא מתלמודא דידן נראה דממתניתין דבכורות מבואר דהתולש מן הבהמה לאו היינו גוזז ולאו אורחיה ותמה על הט"ז איך לא שת לבו לש"ס דילן יעו"ש אחר המחילה לא דק דהא דמסקינן בתלמודא דידן דתולש בבהמה לאו אורחיה י"ל דהיינו דוקא מחיים אבל לאחר מיתה אורחיה בתלישה ותלישתה זו היא גיזתה כדברי הירושלמי ומ"ש הרב הנזכר שם דמדברי הר"ם בפ"ט מה"ש נראה דהתולש בין מן החי ובין מן המת אין בו חיוב חטאת האמת אתו שמשמע כן מדברי הר"ם אך מ"ש דהר"ם דחה הירושלמי מקמי הש"ס דילן אינו כן אלא די"ל דהר"ם נמי ס"ל בפירוש הירושלמי כדעת רבינו דמיירי בעוף דוקא:

והנה עיקר יסוד דין זה דס"ל לרבינו דגם בעוף מותר לתלוש קודם שחיטה הוא משום מ"ש דתולש לא הוי משום עוקר דבר מגידולו דהא תולדה דקוצר לא הוי אלא תולש מן הקרקע אבל התולש מן בעלי חיים משום גוזז הוא דמיחייב בלחוד ואין חילוק בין מחיים לאחר שחיטה ויש לתמוה דבירושלמי בפ' כלל גדול מבואר בב' מקומות איפכא דאמרינן התם רבנן דקסרין אמרין הסן דלייד כוורא וכל דבר שאתה מבדילו מחיותו חייב משום קוצר ע"כ ועוד דאמרי' התם בפיסקא דהמעבדו וכו' דהתולש והרודה חלות דבש לרבי אליעזר חייב משום קוצר יעו"ש הרי מפורש דהירושלמי ס"ל שכל שמבדיל דבר מחיותו חייב משום קוצר ואף דבתלמודא דידן אמרי' בשבת (דף צה ע"א) דהחולב חייב משום מפרק ולא משום קוצר הרי כתב רש"י שם בד"ה מפרק וכו' וז"ל ואית דאמר תולדה דקוצר ולא היא דלאו מחובר הוא אלא פקיד ופקיד וקאי בעטיני הדד כתבואה בקשיה ולשון מפרק נמי לא שייך למימר אלא לשון תולש עכ"ל הרי מתבאר דדוקא משום דלאו מחובר הוא דאמרי' דלא חשיב קוצר אבל בדבר המחובר אפשר דש"ס דילן נמי ס"ל כהירושלמי דהמבדיל דבר מחיותו אפילו מבעלי חיים חייב משום קוצר וי"ל דאף לרבנן דפליגי אר"א וס"ל דחולב אינו אלא משום שבות הוא אבל בדבר מחובר אפילו רבנן מודו דחייב משום קוצר לסברת הירושלמי ובפרק שמונה שרצים (דף קז ע"ב) אמרי' אמר שמואל הושיט ידו למעי בהמה ודלדל עובר שבמעיה חייב משום עוקר דבר מגידולו יעו"ש שוב ראיתי להרשב"א בחי' בפ' שמונה שרצים שכתב מתם כרבינו הרמב"ן ז"ל הא דאמרינן במושיט ידו למעי בהמה וכו' הקשה הרמב"ן ז"ל וכו' תולש כנף מן העוף בשבת חייב משום גוזז לא מחייבינן תרתי חדא משום עוקר דבר מגידולו וחדא משום גוזז וכו' הטוטל שערו או שפמו ולפכויי דלא מחייב משום עוקר דבר מגידולו אלא בגידולי קרקע כמו שאין דישה אלא בגידולי קרקע וכו' נמי משמע בבכורות גבי תולש לאו מבעור דתולש לאו היינו גוזז וכנגדו בי"ט מותר דלית ביה משום עוקר דבר מגידולו ולפיכך פי' הוא ז"ל דדלדל את העובר משום נטילת נשמה וכו' ומה שאמרו בירושלמי פרק כ"ב רבנן דקסרין אמרין הסן דלד יונה וכו' לא אתי בשיטתא דגמרא דידן עכ"ל הרי מפורש הכא דרבינו דחה הירושלמי הזה מהלכה דלא אתי כשיטת תלמודא דידן:

ואולם לא תעזוב נפשי לשאו"ל כי לכאורה יש לדחות כל הראיות שהביא רבינו לדחות הירושלמי דמה שהביא מהתולש כנף מן העוף כשהוא חי דלא מחייבינן תרתי מנין לו לרבינו דדין התולש כנף מן העוף הוא בעודנו חי הא הירושלמי עצמו דס"ל דהמבדיל דבר מחיותו חייב משום קוצר הביא ג"כ הא דהתולש כנף מן העוף דלא מחייב תרתי כמו שמפורש מהירושלמי הנזכר בדברי רבינו בשמעתין וע"כ צ"ל דמיירי בתולש מן המתה דליכא אלא משום גוזז דכבר כתבנו דרבינו ס"ל דהא דאמרינן התם דתני התולש מן המתה וכו' מיירי בעוף ונקט מתה דאורחא דמלתא לתלוש מן המתה ולא מן החיה וא"כ הא דתניא התולש כנף מן העוף הוא במתה נמי כיון דבירושלמי ע"כ צ"ל דמיירי במתה מנין לנו לומר דתלמודא דידן ס"ל דבתולש מן החי מיירי דכל דאפשר למהדר להשוות סברת תלמוד דידן לירושלמי מהדרינן גם מה שהביא מההיא דהנוטל שערו או שפמו ולפכויי לא הבנתי ראייתו כלל דהא דסוף פרק המצניע (דף צד ע"ב) פליגי ר"א ורבנן במתני' דהנוטל צפרניו זו בזו או בשניו וכן שערו וכן שפמו דר"א מחייב וחכמים אוסרים משום שבות דאי כוונתו להביא ראיה מדרבנן דסבירא ליה דלא מחייב כלל מה ראיה היא הא רבנן אפילו משום גוזז לא מחייבי וע"כ היינו טעמא משום דלאו אורחייהו בכך ליטלם בידו או בשניו וכל דלאו אורחיה הוי כלאחר יד ופטור ואם כן ה"ה משום קוצר דלא מחייב מטעם זה כיון דלאו אורחייהו בהכי דבתולש מן הקרקע נמי כל שתלש שלא כדרכו חשיב כלאחר יד ופטור כדאמרי' בפ' כלל גדול (דף עג ע"ב) אמר רב פפא האי מאן דשדא פיסא לדיקלא ונתר תמרי חייב שתים וכו' רב אשי אמר אין דרך תלישה בכך ואין דרך פריקה בכך וכתב רש"י אין דרך תלישה ופריקה בכך ע"י זריקה אלא ביד או בכלי והתולש כלאחר יד הוא ופטור יעו"ש ואי כוונתו להביא ראיה מדברי אליעזר דמחייב אין כאן שום ראיה דאפשר לדחות דלדברי אליעזר מחייב תרתי משום גוזז ומשום עוקר דבר מגידולו דמחייב התם קתני ועוד דאפשר דר"א משום עוקר דבר מגידולו דוקא הוא דמחייב דאפשר דס"ל דאין כאן משום גוזז דלא שייך גוזז אלא בצמר בהמה או בכנף עוף ולא באדם וכמ"ש רש"י שם גבי מאי דאמרינן מהו דתימא רבנן בכלי נמי פטרי דכתב דה"ט משום דאין כאן משום גוזז יעו"ש באופן דלע"ד אינו מוכח שום ראיה ממתני' זאת וכיון דמתני' היא אי אפשר דהירושלמי דס"ל דהמבדיל דבר מחיותו חייב משום קוצר לאיפלוגי סברתם דלא כמתני' וע"כ צריך ליישב הדבר ע"ד האמור כי היכי דלא תקשי מתני' להירושלמי וא"כ מה שנאמר בעד הירושלמי נאמר ג"כ בעד הש"ס דילן ומה ראיה היא זאת למצוא פלוגתא בין הירושלמי לש"ס דילן גם מה שהביא רבינו משמעתין דבכורות דבריו תמוהים טובא דהא מפורש במתניתין דטעמא דכנגדו ביו"ט מותר ולא אסרינן ליה משום עוקר דבר מגידולו הוא משום דהתולש לאו כגוזז וכיון דלאו אורחיה בתלישה כלאחר יד הוא ופטור אבל אסור הוא ומשום שמחת יו"ט התירו לגמרי וכבר כתבנו דבתולש מן הקרקע נמי כל שתלש שלא כדרכו חשיב כלאחר יד ופטור וא"כ מנ"ל לרבינו דמאי דאמרי' בגמ' במתניתין דשבת ויו"ט איכא משום עוקר דבר מגידולו לאו דוקא אלא משום גוזז דוקא הוא באופן דדברי רבינו שהביא הרשב"א הם תמוהים ומהתימה על הרשב"א שהביא דבריו ולא הרגיש כלל לומר דאין לראיותיו מספיקות לדחות סברת הירושלמי מהלכה. עוד יש להקשות על דברי רבינו שהביא הרשב"א דאמאי לא הביא ראיה מן התוספתא דפ"ט דשבת שהביא רבינו בשמעתין דקתני הגוזז מן הבהמה מן החיה ומן העופות אפילו מן השלח חייב דמדכייל הגוזז מן השלח בהדי הגוזז קודם מיתה שמע מינה דשניהם שוים דבשניהם לא מחייב אלא משום גוזז דהא הגוזז מן המתה לא מחייב אלא חדא משום גוזז אבל בגוזז מן החי אם איתא דאמרינן דחייב משום עוקר דבר מגידולו חייב ב' אחד משום קוצר ואחד משום גוזז ואיך כלל אותם התנא גוזז מן המתה בהדי גוזז מן החי ומדכייל להו תנא ש"מ דאפילו הגוזז מן החי אינו חייב אלא א' משום גוזז דלע"ד ראיה זאת עדיפא טפי מהראיה שהביא מההיא דהתולש כנף העוף כיון דהתם אפשר לדחות דמיירי בתולש מן המתה כאמור וי"ל דהא קתני הגוזז מלא הסיט כפול חייב ובשיעור זה דמלא הסיט כפול שהוא שיעור חיוב גוזז אפילו הגוזז מן החי אינו חייב משום קוצר דהא אי אמרי' דהתולש מן בעלי חיים נמי עוקר דבר מגידולו וחייב משום קוצר צריך שיתלוש מן הצמר שיעור כגרוגרת שהוא שיעור הקוצר ופשיטא דשיעור מלא הסיט הוא פחות משיעור גרוגרת דהא שיעור מלא הסיט הוא כדי לטוות ממנו חוט שאורכו כרוחב הסיט כפול כמ"ש הר"ם בפ"ט מהל' שבת ושיעור חוט זה ובפרט חוט דק יכול לטוות כרוחב הסיט בפחות משיעור גרוגרת וכיון שכן י"ל דמש"ה כייל להו דלענין שיעור זה דמלא הסיט אפילו הגוזז מן החי אינו חייב אלא אחת ובהכי יש לדחות נמי ראיית רבינו מההיא דהתולש כנף מן העוף דאפילו נאמר דמיירי בתולש מן החי מ"מ י"ל דמיירי בתולש שיעור שמתחייב משום גוזז וליכא שיעור משום קוצר ועוקר דבר מגידולו:

[מא] ובעיקר דינו של רבינו שמתיר לתלוש מן העוף קודם שחיטה מטעם כיון שמותר לתלוש לאחר שחיטה זה י"ל דנהי דגופו של יו"ט לדחות אחר שחיטה אבל מלאכה זאת מ"מ נימא דאסור לתלוש קודם שחיטה דחיישינן דלמא ימלך ואחר שיתלוש יחזור בו מאיזה סבה ולא ישחוט אותה ונמצא שחלל יו"ט במלאכה דאורייתא למפרע בלא צורך אוכל נפש דאע"ג דקי"ל כב"ה דלא גזרינן דלמא אתי לאמלוכי כדאמרינן בפ"ק דביצה (דף י ע"א) גבי מתני' ב"ש אומרים לא יטול אא"כ נענע מבעו"י וכו' וכן אמרי' עוד שם (דף יא ע"א) יעו"ש וכן מתבאר שם מכמה דוכתין דלב"ה לא גזרינן דלמא אתי לאמלוכי ושם בפ"ק דביצה (דף ז ע"ב) גבי מאי דאיפליגי רבה ורב יוסף אליבא דב"ש דלרבה אומרים לו שחוט חפור וכסה ולרב יוסף אומרים לו חפור שחוט וכסה ואמרי' דבהא פליגי דכ"ע אית להו לדר"ז רבה סבר אי איכא עפר לשעה אין אי לא חיישינן דלמא ממלך ולא שחיט ולרב יוסף לא חיישינן וכתב רבינו שם במלחמות ה' דה"ט דרב יוסף דלא חיישינן לאמלוכי אף דב"ש בכולה מכילתין ס"ל דחיישינן לאמלוכי משום דשאני הכא בסמוך לחפירה שחיטה ולא אתי לאמלוכי יעו"ש וא"כ כ"ש הכא דהוי טפי סמוך לשחיטה דהיכף לתלישה שחיטה ופשיטא דלא חיישינן דאתי לאמלוכי מ"מ י"ל דכ"ז הוא באיסור מלאכה דרבנן כמו מוקצה וטורח יו"ט והיא דיחפור ויכסה הא מוקמינן לה התם בעפר תחוח ובית לו דקר נעוץ מבעוד יום דאינו אלא אסור מדרבנן דהא מתבאר שם (דף ט ע"ב) דהאי אוקמתא הוא אפילו לב"ש דדוקא בית לו דקר נעוץ מבעו"י אלא דהחילוק הוא דלב"ש אפילו לכתחלה ולב"ה דוקא בדיעבד ומש"ה לא חיישינן לאמלוכי דלו יהיה שימלך אינו אלא דעבד איסורא דרבנן אבל בנדון דידן דאם ימלך ולא ישחוט נמצא דעבד אדאורייתא והתולש שלא לצורך אוכל נפש חייב משום גוזז ואפשר דבכה"ג אפילו דסמוך לתלישה היא השחיטה חיישינן לאמלוכי וכיוצא לזה וגדולה מזו אמרי' בפ"ק דנדרים (דף י ע"א) דהנודר לא לימא לה' קרבן דלמא אמר לה' ונמלך ולא אמר קרבן וקא מפיק שם שמים לבטלה ותניא ר"ש אומר מנין שלא יאמר לה' עולה לה' מנחה וכו' ת"ל קרבן לה' ע"כ יעו"ש הרי דמשום איסור תורה שלא יזכיר שם שמים לבטלה חיישינן דאפילו בדבור אחד שמא ימלך ולא ישלים דבורו אף שהתחיל לומר לה' אדעתא שישלים לומר לה' קרבן וכ"ש הכא לענין שחיטה דשכיח טפי שימלך אחר שיתלוש דלפעמים יזדמן לו דבין תלישה לשחיטה שלחו לו דורון בשר או עוף שחוט ולא אילטריך ליה ולא ישחוט אותה ונמצא שחלל יו"ט על מגן ואמאי לא אסרינן ליה לתלוש מפני חששה זאת ואפילו את"ל דלא חיישינן לאמלוכי בכה"ג מ"מ ליחוש שמא יארע שום פיסול בשחיטה שימצא הסכין פגום אחר שחיטה והויא נבילה דחיישינן שמא בשר נפגמה וקי"ל הכי אפילו בעוף כדאמרי' בסי' י"ח או שנפסלה השחיטה מחמת הגרמה או עקור או באחד מהדברים הפוסלים השחיטה ונעשית נבילה ונמצא למפרע דחלל יו"ט בלא צורך אוכל נפש:

והנה בפ' ראשית הגז (דף קלז.) עלה דמתני' דראשית הגז אינו נוהג אלא ברחלים אמרי' דש"ס דגמרינן גיזה גיזה מדכתיב ומגז כבשי וגו' ופריך ונילף גיזה גיזה מבכור דכתיב לא תעבוד בבכור שורך

וכו' ומשני אמר קרא תתן לו ולא לשקו ופריך אלא מעתה עולה של עזים ליחייב ומשני בעינן גיזה וליכא ופריך מאן שמעת ליה האי סברא ר"י הא מודה ר' יהודה במידי דאורחיה ותשני אלא כדאמר ר"י בן לוי לעמוד לשרת דבר הראוי לשירות וכו' ואתרי' התם עוד תני חדא גוזז את העזים ושוטף את הרחלים פטור ותניא אידך שוטף את הרחלים חייב ומשני ל"ק הא רבנן הא ר"י דתניא וכו' ע"כ: הנה קודם שאי להבין סוגיא זאת עם שמעתין דאיתי להרב הגדול מרן זקני זצוק"ל בספר גופי הלכות בסי' קי"ז שהקשה בסוגיא זאת וז"ל תו דלפי האמת דילפינן לדרבי יהושע בן לוי מלעמוד לשרת א"כ לו ולא לשקו למה לי וצ"ע עכ"ל ואני תמיה על מרן איך אישתמיט מיניה מאי דאמרינן בפרק במה מדליקין (דף כה ע"ב) דהא דתרומה טמאה יכול ליהנות ממנה הכהן להסיקה תחת תבשילו רב נחמן בר יצחק אמר אמר קרא תתן לו ולא לאורו מכלל דבת אורו היא ע"כ ופסוק זה דתתן לו קאי אתרומה ואראשית הגז דכללן הכתוב בנתינה אחת כדכתיב בפרשת שופטים ראשית דגנך תירושך ויצהרך וראשית גז צאנך תתן לו והכא בסוגיא דחולין קס"ד לומר דקרא דתתן לו דרשי' נמי לו ולא לשקו דאף דהא דרשינן מיניה תתן לו ולא לאורו לענין תרומה מ"מ תתן לו הוא מוסב על שניהם גם על ראשית הגז ואילו תיבת לו לא קאי אלא לענין תרומה למה כלל אוראשית גז בהדיה נימא קרא דגנך תתן לו וראשית גז צאנך וממילא מובן דגם ראשית הגז תתן לו ומדכתיב תתן לו לבסוף ש"מ דתיבת לו למעט בראשית הגז אתא וע"כ דלו ולא לשקו ממעט. זה הוא מאי דס"ד דש"ס לומר ואולם אחר שאמת דהא ילפינן ליה מדריב"ל פשיטא דתתן לו לא איצטריך למעט אלא לענין תרומה ומאי דנקט תתן לו לבסוף לאו למעט לענין ראשית הגז אתא אלא על עיקר הנתינה דגם ראשית הגז תתן לו כפשטיה דקרא: ובכן הבא נבא להבין בשמעתין דהתוס' דשמעתין בדבור המתחיל והיינו טעמא דשרי וכו' כתבו באמצע הדיבור וז"ל ועוד כדפרי' לעיל דלא קרי פלוגתא אלא אם כן נחלקו על אותו דבר עצמו וכן נ"ל דהא בשוטף נחלקו ר' יהודה ורבנן בחולין לענין ראשית הגז דאיכא למאן דמחייב אלמא מקרי גז צאנך והוא הדין תולש דהיינו גוזז אם לא נחלק בין תולש לשוטף עכ"ל וצריך להבין דנראה מדבריהם דלא מצינו מאן דמחייב גבי ראשית [הגז] כי אם שוטף אבל בתולש לא מצינו והוא תמה דעיקר פלוגתייהו דרבי יהודה ורבנן לענין לקט הוא בתולש דלרבנן הקוטף בידיו נמי חייב דלא בעינן קרא כדכתיב דדוקא קציר ובהדיא אמרינן בתוספתא בפ"ב דפאה איזהו לקט זה הנושר בשעת הקציר ובשעת התלישה ר"י אומר אין לקט אלא הנושר בשעת הקצירה בלבד שנאמר ולקט קצירך לא תלקט ע"כ הרי מפורש דבתולש נמי פליגי רבנן ובסוגיא דחולין [דף קלז.] מתבאר דכמחלוקת לענין לקט כן פליגי רבנן ור"י לענין ראשית הגז דהא אמרינן מאן שמעת ליה האי סברא ר"י הכי דקאמר הש"ס דלענין עולה של עזים דדרכו בתלישה ובעינן גיזה וליכא לא שייך אלא לר"י אבל לרבנן לא הכי דמדמה הש"ס דפליגי בראשית הגז בתולש כדפליגי לענין לקט וי"ל והוא פשוט דהא ודאי מה דהוקשה להתוס' מהא דשוטף דראשית הגז הוא לצריכותא דעביד הש"ס לעיל (דף כד ע"א) עלה דפריך הלכה כר"י בן המשולם נ"ל דאי אמר הלכתא בכוליה פרקין כו"א אדר' יוסי בן המשולם קאי וכו' ופלוגתא דברייתא פלוגתא היא וכו' דכיון דאיכא דמחייב בשוטף גבי ראשית הגז הרי איכא פלוגתא בברייתא וכיון דפלוגתא דברייתא פלוגתא איך היה אפשר דהלכתא בכוליה פרקין קאי אדר"י בן משולם וע"ז אמרו דלענין הצריכותא דס"ד כו"א דמאן דמחייב התם אינו אלא בשוטף ולא בתולש והו"א דלא מדמינן ראשית הגז לפלוגתא דגבי לקט דאין לדמות הענינים ובכן היינו יכולים לומר דליכא פלוגתא אפילו בברייתא לענין תולש ושפיר קאי אהלכתא בכוליה פרקין אדר"י ב"מ ואולם כ"ז אינו אלא דהוי ס"ד לומר הכי דלהכי הוצרך לפסוק הלכתא נמי כר"י ב"מ אבל אחר האמת דפלוגתא היא אה"נ דהאמת הוא כמו שמתבאר בסוגיא דחולין דכמחלוקת לענין לקט כן בענין ראשית הגז ולרבנן ס"ל תולש היינו גוזז וכיון דפלוגתא דברייתא ס"ל לרב דלאו פלוגתא פסיק הלכתא כר"י בן משולם דאזיל בשיטת ר"י דהתם דתולש לאו היינו גוזז: באופן דמצינו למדין מדברי התוס' דיש לדמות שפיר הא דתולש לאו כגוזז דמי בראשית הגז לענין איסור גיזה בבכור והנה כי כן י"ל דהא אמרינן התם בסוגיא דחולין דעולה של עזים דאורחיה בתלישה אפילו לר"י דתולש דרחלים לאו כגוזז דמי מודה הוא בעולה של עזים כיון דאורחיה הוא וא"כ הכא למאי דמוקי רב מתני' דס"ע דר"י בן משולם דתולש לאו כגוזז אמאי נקט ר"י התם השוחט את הבכור עושה מקום לקופיץ ותולש את השער דמשמע בכל מין בכור אפילו בכור דעזים הא בבכור דעזים כיון דאורחיה בתלישה כגוזז דמי ואסור ולפי חומר הענין י"ל דהא פריך התם בסוגיא דחולין וניליף גיזה גיזה מבכור וכו' דנראה דגמרינן גזרה שוה גיזה גיזה מבכור דהא אפילו מאי דקאמר התם דיליף גיזה גיזה מדברי קבלה מקרא דומגז כבשי וגו' כתבו התוס' שם בד"ה אתיא גיזה גיזה דג"ש היא יעו"ש וא"כ ה"ה וכ"ש במאי דקאמר הש"ס דניליף גיזה גיזה מבכור דאע"ג דלשון גיזה איצטריך למכתב לגופייהו ולא הוי מופנה מ"מ י"ל דמדכתב רחמנא לשון גיזה בראשית הגז ולא כתיב ראשית למר צאנך תתן לו ש"מ לג"ש אתא וכיוצא לזה כתבו התוס' בפרק הזרוע (דף קלא ע"א) בד"ה גמר אחריך וכו' וז"ל א"כ מדכתיב שכהה בלשון אחריך ש"מ לג"ש אתא עכ"ל יעו"ש וה"ה הכא ואע"ג דלפי המסקנא לא ילפינן ג"ש זו מדריב"ל דיליף מקרא דלעמוד ולשרת דדוקא דבר הראוי לשירות ולא דבר אחר מ"מ הג"ש במקומה וי"ל דאיצטריך לדבר אחר וכיוצא לזה כתב מהרי"ק בכללים ובספר יבין שמועה דף מב ע"ב משם הר"ן בפ' הפועלים (דף פז ע"ב) עלה דאמרינן אתיא קמה קמה וז"ל כתב רש"י דמקמן היה אומר ג"ש זאת כדי להקשות ואיכא למידק כיון דהך ג"ש לא קיימא היאך היה דן ג"ש מעצמו וכו' או י"ל דכ"ע מודו דג"ש דקמה קמה מסיני גמרי לה אלא דגמירי לה סתם ומש"ה אקשינן דלמא ג"ש דקמה קמה להכי איצטריך עכ"ל ועיין בספר א"ז שם דף קטע ע"ד שכתב כן משם הרמב"ן והרשב"א והר"ן יעו"ש והנה כי כן הוא הדין הכא דג"ש זו דגיזה גיזה כ"ע מודו בה דמסיני גמרי לה אלא דגמירי לה סתם וקס"ד דאצטריך לרבות ראשית הגז בשור ובעזים וכיון דלא אפשר לומר הכי דהא כתיב לעמוד ולשרת ע"כ ג"ש זו אצטריך לדבר אחר והנה כי כן י"ל דאחר האמת אדרבה ג"ש זאת איצטריך ללמד בכור מראשית הגז דאף דאיכא סברא לומר דלענין בכור חייב בנוצה של עזים דאורחיה הוא בתלישה מ"מ ילפינן מג"ש דראשית הגז דליכא איסור גיזה בבכור כי אם בכבשים ובשור בדרך גיזה ולא בדרך תלישה דומיא דראשית הגז דלשון גיזה דכתיב ביה אינו אלא ברחלים דאע"ג דכפי זה היינו יכולים לומר דאף בשור ליכא איסור גיזה דומיא דראשית הגז מג"ש מ"מ הא איכא קרא דלא תעבוד בבכור שורך ולא תגוז בכור צאנך דוי"ו מוסיף על ענין ראשון ליתן את האמור של זה בזה ולא ילפינן מג"ש אלא למעט נוצה של עזים בלבד:

ואולם עוד היא שקשה דהתינח מתני' דר"י בן המשולם לענין בכור אבל לרב דאמר דכנגדו ביו"ט מותר משום דתולש הוי כלאחר יד ולא חלק כלל בין כבשים לעזים קשה דהא בעזים איך מותר לתלוש ביו"ט כיון דאורחיה בתלישה ולא חשיב כלאחר יד אשר ע"כ נראה דמעיקרא קושיא ליתא לא לעיקר מתני' ולא לרב דהא דאמרי' התם דנוצה של עזים אורחיה בתלישה הוא בנוצה כל גוף הבהמה דבצמר הדק אשר עושים בגדים נאים ממנו אורחיה בתלישה ומש"ה נקרא נוצה לפי שמורטין אותה כמו נוצת התרנגולין אבל השער שבעזים דמקרי שער ולא נוצה אשר ממנו עושים השק אורחיה בגיזה ולא בתלישה וכן נראה מדברי התוס' בפרק ב"מ (דף כז ע"א) ד"ה ונוצה וכו' שכתבו וז"ל ותירץ ר"י דשק הוי מן השער של עזים והיא מקרי שער ולא נוצה ומן הדק דאיקרי נוצה עושים בגדים ולא שק ועל שם שמורטין אותה כמו נוצת התרנגולים קרי להו נוצה עכ"ל דמשמע דהשער שאינו נקרא נוצה אינו ע"י תלישה כמו שהוא הדק ממנו דאם השער ג"כ הוא ע"י תלישה למה לא נקרא נוצה כיון שמורטין אותו בעוף וא"כ בתולש מן הצואר לעשות מקום לשחיטה הוא תולש שערו שבעזים יש להן שערות סביבות הראש והצואר והשערות הם המעכבים השחיטה ותולש אותם לעשות מקום לסכין ותלישה דאותם שערות הויא שלא כדרכה דאורחיה בגיזה ע"י כלי וכל שתולש בידו תולש לאו כגוזז דמי לענין בכור ולענין יו"ט כלאחר יד הוי ומותר:

ואולם אכתי קשה דהר"ם בפ"א מהל' מעילה הביא שם בדין י"א דין השוחט בכור דתולש את השער

מקמי שחיטה מאי עבד הא סופו של יו"ט לדחות אצל מלאכה זו משום דאית בה צורך אוכל נפש דודאי כל שלא לצורך ליכא פלוגתא בין מחיים בין לאחר ששחיט דבתרווייהו מיחייב כדאמרינן* דתולש תולדה דגוזז הוא וגוזז חיוביה בין מקמיה שחיטה בין לאחר שחיטה דלא אשכחן בה פלוגתא ותניא נמי בתוספתא דמס' שבת הגוזז מן הבהמה מן החיה ומן העופות אפילו מן השלח מלא הסיט כפול חייב וכיון דליכא איסורא בדמחיים טפי מלאחר שחיטה וסופו למתלש לכוליה לבתר דשחיט ליה שניתנה יו"ט לדחות אצל מלאכה זו אי בעי למתלש מחיים לצורך שחיטה ודאי פטור ומותר וגרסינן בגמ' דמערבא בפרק כלל גדול בהאי עניינא הכי תמן תנינן השוחט את הבכור עושה מקום בקופיץ וכו' רבי הילא בשם רבי שמעון בן לקיש התולש בקדשים פטור אמר רבי יעקב בר אחא ריש לקיש כדעתיה דאיתפלגון התולש מן הקדשים רבי יוחנן אמר חייב ר"ל אמר פטור רבי ירמיה בעי למחלופיה שיטתיה דריש לקיש דאיתפלגון התולש כנף מן העוף המורטה והקוטמה חייב משום שלש ולא דמיא עוף שאין לו גיזה תלישתה היא גיזתה ברם הבא אינו חייב עד שיגוז תדע לך שהוא כן דתני התולש מן המתה תלישתה זו היא גיזתה ברם הבא אינו חייב עד שיגוז הך היא גמרא דמערבאי ומתפרש בה בהדיא דתולש מן העוף לאחר מיתה חייב משום גוזז כדמחייב מחיים וכדתניא גבי בהמה אפילו מן השלח וכיון דאפשיטא לן מלתא הכי שמעינן מינה דשרי למתלש מצואר העוף כאורחא לשחיטה ועושה מקום לסכין שהרי מעתה לצורך אוכל נפש הוא ולא מיתוסף בה איסורא טפי משום דעביד מחיים ועוד איכא טעמא אחרינא להתירא דקי"ל בכל השבת כולה הלכה (להתירא) כרבי (יהודה) שמעון בר ממוקצה מחמת איסור והוא אומר מלאכה שאינה צריכה לגופה פטור עליה ורבא הוא דתראה הכי ס"ל ותולש כנף נמי לשחיטה מלאכה שאינה צריכה לגופה היא ולא מחייב עלה הלכך אפילו לכתחלה נמי שריא משום שמחת יום טוב דהא רב הונא ורב אמרו כנגדו ביו"ט מותר דלאו היינו אורחיה ואע"ג דבעלמא אסור כדתנן* הנוטל צפרניו זו בזו וכן שערו וכן שפמו וכו' וחכמים אוסרים משום שבות הכא משום שמחת יו"ט לא גזור בה רבנן הלכך לדידן נמי במלאכה שאינה צריכה לגופה לא גזור נמי משום שמחת יו"ט וכ"ש דהא סופה של מלאכה ליעשות בו ביום ולא מחזי כעובדין דחול הדין הוא סברא דילן ומילי נהירי ותריצי נינהו וליכא למנדא מנייהו: ותולש את השער ובלבד שלא יזיזנה ממקומו* אמר רבי אסי ארשב"ל ל"ש אלא ביד אבל בכלי אסור והא קתני עושה מקום בקופיץ מכאן ומכאן תני לקופיץ: וכן התולש את השער לראות מקום המום *איבעיא להו לכתחלה או דיעבד א"ר ירמיה ת"ש צמר המסובך באוזן הבכור ר' יוסי בן המשולם אומר תולשו ומראה את מומו ש"מ לכתחלה קאמר א"ר מרי אף אנן נמי תנינא וכן התולש את השער לראות מקום המום מאי וכן אילימא שלא יזיזנה השתא ומה שוחט דשחיטתו מוכחת עליו אמרת לא יזיזנה לראות מקום המום מיבעיא אלא לאו אתולש וש"מ לכתחלה ש"מ: **מתני'** שער בכור בעל מום שנשר והניחו בחלון ואח"כ שחטו עקביא בן מהללאל מתיר וחכמים אוסרים [מב] דברי רבי יהודה אמר רבי יוסי לא בזה התיר עקביא בן

מכאן ומכאן ובדין ז' כתב כל קדשי מזבח אסורים בגיזה ועבודה וכו' ותולש אינו כגוזז עכ"ל ודמי להר"ם אנו הוא כולל אפילו בתולש משאר הגוף וא"כ אמאי לא ביאר לומר דדוקא בכבשים או בשער של עזים אבל בנוצה של עזים כיון דאורחיה בתלישה כגוזז דמי וע"כ צ"ל דס"ל להר"ם כמו שכתבנו דג"ש דגיזה גיזה דבכור וראשית הגז ג"ש גמורה היא וילפינן מראשית הגז דמה ראשית הגז לא שייך גיזה בנוצה של עזים כ"כ לענין איסור גיזה דבכור וקדשים: והנה הר"ם בפ"ד מהלכות מתנות עניים פסק כר"י לענין לקט דהתולש פטור מן הלקט יעו"ש ולענין ראשית הגז פסק בפרק י' מהל' בכורים דהתולש צמר הרחלים בידו ולא גזז חייב בראשית הגז והוי כרבנן וכבר הקשה הר"ן ז"ל על דברי הר"ם דהוו תרתי דסתרן וכמו כן נמי קשה דמ"ש ראשית הגז מאיסור גיזה דבכור דאמרינן דתולש לאו כגוזז ובפרט לפי מה שכתבתי דילפינן ג"ש דגיזה גיזה ולפי חומר הענין נראה ליישב קצת דהר"ם הוקשה לו דאיך אפשר לומר דרבנן ס"ל גבי לקט דלא מדייקינן לישנא דקרא דלקט קצירך ואפילו על ידי קיטוף חייב מן התורה הא לענין קצירת חדש דאסור לקצור לפני העומר דמתבאר במנחות (דף סח.) דלכ"ע ע"י קיטוף מותר דאמרינן התם עלה דמתני' משקרב העומר יוצאין ומוצאין שוקי ירושלים שהוא מלא קמח וקלי שלא ברצון חכמים דברי רבי מאיר רבי יהודה אומר ברצון חכמים היו עושים ופריך הש"ס מההיא דתנן ומשני רבה שאני חדש מתוך שלא התרתה לו אלא ע"י קיטוף זכור הוא ופריך ליה אביי התם וקאמר רבא דר"י אדר"י קשיא דרבנן אדרבנן לא קשיא אלא אמר רבא דר"י אדר"י לא קשיא כדשנינן דרבנן אדרבנן ל"ק הוא עצמו מחזר עליו לשורפו מיכל אכיל מיניה ע"כ ואם איתא דרבנן דפליגי לענין לקט דס"ל אפילו קוטף חייב מן התורה הוא דלא דייקינן לישנא דקרא דלקט קצירך א"כ ה"ה לענין קצירת העומר דלא דייקינן לישנא דקרא דראשית קצירכם ואפילו ע"י קיטוף אסור וא"כ מנ"ל דטעמא דרבנן דהכא הוא משום דגזרינן דילמא אתי למיכל מיניה ותקשי לן מחמץ הא שפיר אפשר לומר דטעמא דרבנן דהכא הוא משום דע"י קיטוף נמי אסור משום דהוי קוטפין קודם העומר אמרו שהיה שלא ברצון חכמים ור"י ס"ל כר"י דהתם דע"י קיטוף מותר אלא עכצ"ל דסבירא ליה לרבא דאי אפשר דס"ל לרבנן דע"י קיטוף אסור דודאי לכ"ע דייקינן לישנא דקרא דדוקא בדרך קצירה והדבר קשה דהכי התם גבי לקט דפליגי רבנן ובתוספתא פרק עשירי דמנחות אמרינן רשב"א אומר מקטפין לפני העומר ומוכרין לאחר העומר הרי דלא מייתי שום פלוגתא על היתר קיטוף ועוד ק"ל להר"ם דקי"ל כמאן דאמר בעינן קרא כדכתיב כדאמרי' בפרק נגמר הדין (דף מה ע"ב) דאמר שמואל התם נקטעה יד העדים פטור מאי טעמא דבעינן יד העדים וליכא דבעינן קרא כדכתיב ומסקינן התם דפלוגתא דתנאי היא ופסק הר"ם פ"ה מהל' מחוסרי כפרה כת"ק דבעינן קרא כדכתיב ובפי"ד מהלכות סנהדרין יעו"ש דמתבאר דקי"ל הכי אפילו בדליכא יתורא דקרא ועי' מ"ש התוס' בסוטה (דף כד ע"ב) ד"ה רב אשי אמר וכו' ודו"ק וכיון שכן איך אפשר דרבנן דהכא דפליגי אר"י בענין לקט דע"כ קי"ל כוותייהו דרבים נינהו לגבי דר"י דסבירא להו דלא דייקינן לישנא דלקט קצירך דמשמע דוקא דרך קצירך כיון דקי"ל בעלמא דבעינן קרא כדכתיב אשר ע"כ סבירא ליה להר"ם דמן התורה אפילו רבנן מודו דבעינן קרא כדכתיב ודוקא דרך קצירה אבל בתולש אינו חייב אלא מדרבנן קאמרי רבנן דחייב מטעם דלא יהיה כל אדם פוטר את עצמו ממתנות עניים ע"י קיטוף וכדי שלא יתבטל ממצות מ"ע חייבוהו חכמים אפילו בתולש ובראשית הגז נמי אפילו לרבנן אינו חייב בתולש כי אם מדרבנן דהתם נמי שייך טעם זה שלא יבואו לעקור מצות ראשית הגז ע"י תלישה משא"כ גבי קוטפין לפני העומר דלא שייך טעם זה כדי לאסור אפילו קיטוף וכן גבי איסור גיזה דבכור נמי לא שייך טעם זה לאסור מדרבנן אפילו תולש ופסק הר"ם בראשית הגז דחייב בתולש והיינו מדרבנן ופסק רבנן דלא כר"י כיון דרבנן רבים נינהו לגבי דר"י ולענין לקט דפסק כר"י הוא מטעם דסבירא ליה דסברת רבנן דס"ל דבתולש חייב בלקט מדרבנן דלא כהלכתא והענין בהקדים מאי דאמרינן בירושלמי בר"פ דפאה עלה דמתני' גדיש שלא לוקט תחתיו כל הנוגעות בארץ הרי הוא של עניים ואמר ר"א בשם ר"י דקנס קנסו בו שגדש על גבי לקט של עניים ואמרינן עוד רב אמי בשם רשב"ל דב"ש היא דב"ש אומרים הפקר לעניים הפקר וכב"ה עניים מעשרים ואוכלים אמר ר"י שמעט שהוא פטור מן המעשרות ד"ה משום קנס דהפקר בית דין היה הפקר דכתיב וכל אשר לא יבא וכו' ע"כ מתבאר מהירושלמי הנזכר דלדעת רשב"ל מתני' משום קנס ואינו אלא מדרבנן ע"כ אתי אליבא דב"ש דס"ל הפקר לעניים הפקר ופטור מן המעשרות דהכא נמי כיון דחייבוהו חז"ל ליתן כל הנוגעות בארץ הרי גומר בדעתו הבעה"ב ומפקיר לעניים מה שהוא יותר מהלקט ומש"ה קתני מתני' סתם ולא פירש לומר דחייבים לעשר אבל לב"ה לא אתי מתני' כיון דהפקר לעניים לא הוי הפקר לפטור מן המעשר ואף דלר"י ס"ל דמתני' אתיא אפילו אליבא דבית הלל היינו משום דאליבא דבית הלל אין ההפקר מבעה"ב עצמו אלא מב"ד דהפקר בית דין היה הפקר והפקירו ב"ד משום קנס את כל היתר מהלקט והפקירו בין לעניים ובין לעשירים כדין הפקר גמור ופטור מן המעשר אלא דעם כל זה קתני מתני' דהוי לעניים משום דהעשירים אינם יכולים לזכות ביתרון כיון דהוא מעורב עם הלקט ואיכא משום גזל עניים שמא יבא לידם ממה שהוא לקט וכבר האריכתי בפירוש הירושלמי הזה בספר תוספת דרבנן ס"י יעו"ש וא"כ לפי זה בהא דס"ל לרבנן דהתולש חייב בלקט ויש לו דין לקט ממש לענין פטור מעשרות ע"כ אתי כב"ש דהפקר לעניים הפקר אבל לב"ה אי אמרי' משום הפקר ב"ד היה הפקר והוי הפקר לעניים ולעשירים הרי אין כאן דין לקט לעניים דהא העשירים נמי זוכים בו כיון דליכא משום גזל עניים כיון דכל הלקט אינו לקט מן הדין אלא דבאים העניים לזכות מדין הפקר ב"ד וא"כ ה"ה עשירים ונמצא דאין זה דין לקט וכיון דאתי כסברת ב"ש לא פסק הר"ם כרבנן בדין לקט דלא שייך חיוב מדרבנן בלקט כיון דאיכא איסור פטור מעשרות אלא שק"ק למוכח זה דרבנן דפליגי אר"י ומחייבים אינו אלא מדרבנן דמפשט סוגיא דחולין לא משמע הכי דהכי אמרינן התם למאי דפריך אלא מעתה עולה של עזים ליחייב ותשני בעינן גיזה וליכא ופריך מאן שמעת לן האי סברא ר"י הא מודה ר"י במידי דאורחיה ואם איתא דמן התורה כ"ע מודו דבעינן גיזה ולא תלישה אמאי קאמר מאן שמעת ליה האי סברא ר"י הא לכ"ע היא דמן התורה תולש לאו כגוזז וי"ל והוא פשוט דנקט אליבא דר"י משום דעכ"פ לרבנן חייב בנוצה של עזים מדרבנן אף דהוי בדרך תלישה ודו"ק וצריך להבין אמאי השמיט הר"ם בפ"ז דהל' תמידין ומוספים בדין איסור קצירה קודם לקצירת העומר דקוטף מותר ואולי דסמך אמה שפסק לענין דין לקט דקוטף פטור: מתני' שער בכור בע"מ שנשר והניחו בחלון ואח"כ שחטו עקביא בן מהללאל וכו':

[מב] הנה מדלא איפליגו רבנן ועקביא כי אם לאחר שחיטה דלעקביא כיון דלצמר המחובר בו מותר לאחר שנשחט הכל מותר ה"ה בצמר שנשר מחיים דבשעת שחיטה ניתרת וחכמים אומרים דמה שנשר מחיים אינו ניתר בשחיטה דאף דמן התורה ניתר בשחיטה אפילו לרבנן מ"מ מדרבנן אסרוהו דלמא אתי לשהוייה ש"מ דלכ"ע מה שנשר מחיים אסור בהנאה קודם שחיטה וצריך לחקור אם קודם שחיטה איסורו מן התורה או מדרבנן ולכאורה היה נראה דאיסורו מן התורה דהא אמרינן לעיל בפ"ב דע"ו ומייתי לה בפ"ו דתמורה (דף לא ע"א) מנה"מ דת"ר תזבח ולא גיזה ואכלת ולא לכלבך בשר ולא חלב מכאן שאין פודין את הקדשים להאכילן לכלבים איכא דאמרי תזבח ואכלת אין לך בהן היתר אלא משעת זביחה ואילך קסבר פודין את הקדשים להאכילן לכלבים ע"כ ופרש"י שם בתמורה וז"ל איכא דאמרי תזבח ואכלת בשר אין לך בו היתר אכילה אלא משעת זביחה לאפוקי חלב וגיזה דהנאה מחיים היא אבל פודין את הקדשים להאכילן לכלבים ולא מייתר ליה לואכלת למדרש ולא לכלבים ומהך דרשא משמע אתה לא תאכל קודם זביחה כלומר אל תהנה מחיים אבל כלביך דלאחר מיתה הוא אפילו בלא זביחה שפיר דמי ופודין את הקדשים להאכילן לכלבים תרי תנאי נינהו והכי מוקמינן בשחיטת חולין עכ"ל מתבאר משם דלתנא דאיכא דאמרי עיקר הדרשא הוא מואכלת דאין לך בו היתר אכילה אלא משעת זביחה לאפוקי חלב וגיזה דהנאה מחיים הוא וא"כ מוכח דלהאי תנא גיזה וחלב שניהם שוים אשר הכתוב שלא יהיה לו הנאה מהם כ"א

אחר

ולא מחיים ולא אף דלת"ק דדרים תזבח ולא גיזה ואכלת בשר ולא חלב איכא למימר דדוקא חלב בייך לומר דאסר הכתוב חלב מחיים אבל גיזה דיליף לה מתזבח ולא גיזה י"ל דלא בא הכתוב אלא לאסור אלא יגוז אבל אם עבר וגזז מותר אפילו מחיים מ"מ לתנא דאיכא דאמרי פשיטא דחלב וגיזה שוים ואם עבר וגזז אסור מן התורה ואיכא למימר אפושי פלוגתא לא מפשינן ומסתמא תנא קמא נמי ממעט גיזה מתזבח לאסור הגיזה מחיים דומיא דבשר ולא חלב

כי אם מזביחה ואילך אבל לת"ק לא מצאו כלום כי אם הא דפ"ק דמייתי היתר חלב מפסולי המוקדשים וזאת תימה דהדבר מפורש בספרי בפרשת ראה וז"ל תזבח ולא גיזה בשר ולא חלב יכול יהיו אסורים לאחר זביחה ת"ל כברכת ה' אלהיך ע"כ הרי מפורש בפירוש דמכ"מ היתר לאחר שחיטה מקרא דכברכת וגו' ולמה לא הזכירו התוס' הספרי דאתי אפילו לת"ק ואפ"ה ס"ל הכי ובפרק כל פסולי המוקדשין (דף לג ע"א) א"כ שמואל ב"י מנין למעשר בהמה של יתומים

בן מהללאל אלא בשער בכור בעל מום שנשר והניחו בחלון ואח"כ מת בזה עקביא בן מהללאל מתיר וחכמים אוסרין: גמ' *א"ר נחמן הלכה כרבי יהודה הואיל ותנן בבחירתא כוותיה דתנן הוא היה מתיר שער בכור בעל מום שנשר והניחו בחלון ואח"כ שחטו וחכמים אוסרים ואמר רב נחמן בר יצחק מתניתין נמי דיקא דתנן צמר המדולדל בבכור את שנראה עם הגיזה מותר ואת שאינו נראה עם הגיזה אסור מני אילימא רבי יוסי ובמאי אילימא בשחטו בין לעקביא בין לרבנן אידי ואידי משרא שרי ואלא במת אי רבנן אידי ואידי אסירא ואי עקביא איפכא מבעי ליה נראה עם הגיזה אסור דמיתה קאסרה לה אינו נראה עם הגיזה מותר דמעיקרא תלוש הוה אלא פשיטא רבי יהודה ובמאי אילימא במת בין לעקביא בין לרבנן אידי ואידי מיסר אסרי אלא לאו בשחטו ואי עקביא אידי ואידי משרא שרי אלא לאו רבנן היא ש"מ בשחטו פליגי ש"מ הלכך שער בכור שנתלש מחיים לעולם אסור ל"ש תלש ל"ש נשר [בין שמת] בין ששחטו ואפי' התירו מומחה מאי טעמא גזירה דלמא אתי לשהוייה:

מתני' *צמר המדולדל בבכור את שנראה עם הגיזה מותר ואת שאינו נראה עם הגיזה אסור: גמ' *היכי דמי אינו נראה עם הגיזה אמר רבי אילעא' אמר רבי שמעון בן לקיש כל שעיקרו הפוך כלפי ראשו רב נתן בר אושעיא אמר כל שאינו מתמעך עם הגיזה וכיון דלא איפסקא הלכתא כחד מינייהו נקטינן לחומרא הלכך כל שעיקרו הפוך ואת שאינו מתמעך עם הגיזה תרווייהו אסור: מתניתין במס' ערלה *האורג מלא הסיט מצמר הבכור בבגד ידלק הבגד משער הנזיר ומפטר חמור בשק ידלק השק ואוקימנא במסכת תמורה* בדעבד מינה צרפתא הא לא"ה שרי דבטיל ברובא: תנן בפרק טבול יום* אמר רבי חנינא סגן הכהנים מימי לא ראיתי עור יוצא לבית השריפה אמר רבי עקיבא מדבריו למדנו שהמפשיט את הבכור ונמצא טריפה שיאותו הכהנים בעורו וחכמים אומרים לא ראינו אינה ראיה אלא יוצא לבית השריפה ואתמר עלה

עלה בגמרא אמר רבי חייא בר אבא אמר רבי יוחנן הלכה כרבי עקיבא ואפילו רבי עקיבא לא קאמר אלא כשהתירו מומחה אבל לא התירו מומחה לא והלכה כדברי חכמים הבשר בקבורה ועור בשריפה:

פרק רביעי

מתני' *עד כמה ישראל חייב ליטפל בבכור בהמה בדקה שלשים יום בגסה חמשים יום ר' יוסי אומר בדקה שלשה חדשים אמר לו הכהן בתוך הזמן הזה תנהו לי הרי זה לא יתננו לו ואם היה בעל מום וא"ל תן לי ואוכלנו מותר ובשעת המקדש אם היה תמים וא"ל תן לי ואקריבנו מותר: **גמ'** *מאי טעמא לא יתננו לו אמר רב ששת מפני שנראה ככהן המסייע בבית הגרנות תנו רבנן הכהנים והלוים המסייעין בבית הרועים ובבית הגרנות ובבית המטבחיים אין להם תרומה ומעשרות בשכרן ואם עשו כן חללו ועליהם הכתוב אומר

מעולה שהפרים לעצמו דהוי כגזבר עליה וליכא איסור גזילה:

פרק רביעי

מתני' עד כמה ישראל חייבין ליטפל וכו' · בגמ' מנה"מ אמר רב כהנא דאמר קרא בכור בניך תתן לי כן תעשה לשורך ולצאנך מלאתך ודמעך לא תאחר כן תעשה לשורך ופריך איפוך אנא ומשני מסתברא דמוקדם למוקדם דמאוחר לדמאוחר ופריך אדרבה דסמיך ליה לדסמיך ליה ומשני אלא אמר רבא א"ק תעשה הוסיף לך הכתוב עשיה אחרת בשורך ופריך ואימא שיתין ומשני לא מסרך הכתוב אלא לחכמים ומתבאר ממתניתין דלפי המסקנא דמסיק רבא עיקר הדרשא הוא דבין שורך ובין צאנך לסמיך ליה מקשינן להו לקרא דבכור בניך אלא דמדקאמר קרא תעשה הוסיף עשיה אחרת לשורך ואמרו חז"ל שהוא ל' יום וכאיתי להרע"ב שפי' במתניתין כדרשא דרב כהנא דדמינן מוכן המוקדם במקרא למלאתך ודמעך המוקדם ולאנך המאוחר לבכור בניך שהוא מאוחר והדבר קשה דלמסקנא לא קאי הא דרב כהנא כי אם העיקר משום דאמר קרא תעשה שהוסיף הכתוב עשיה אחרת ומזה לא הזכיר כלום ר"ע:

הן אמת דגם מפי' הר"ש בפי' המשנה נראה שתפס לעיקר דעת רב כהנא יעו"ש ועפ"י סברת הר"ש פירש כן ר"ע וי"ע על התוי"ט ז"ל איך לא הרגיש מזה וכבר עלה ע"ד לומר דהר"ש ור"ע סבירא ליה דע"כ עיקר הילפותא הוא כסברת רב כהנא דמסתברא דמוקדם למוקדם וכו' ולא משום דאמר קרא תעשה דהא בפ' בתרא דבכורות (דף נו ע"א) עלה דמתני' דהלקוח והנתון במתנה פטור ממעשר בהמה מה"מ א"ר כהנא דה"ק בכור בניך תתן לי כן תעשה לשורך לצאנך מה בניך אין בלקוח ומתנה אף לצאנך ובקרן אין בלקוח ומתנה ופריך והאי בבכור כתיב ומשני א"ק כן תעשה אם אינו ענין לבכור דלא איתיה

תורה אור

אומר שחתם ברית הלוי אמר ה' צבאות ואומר ואת קדשי בני ישראל לא תחללו ולא תמותו ובקשו חכמים לקנסן להיות מפרישין עליהן תרומה משלם ומפני מה לא קנסום דילמא אתי לאפרושי מן הפטור על החיוב ובכולן יש בהם טובת הנאה לבעלים *כיצד ישראל שהפריש תרומה מכריו מצאו ישראל אחר א"ל הילך סלע זה ותנהו לבן בתי כהן מותר ואם היה כהן לכהן אסור [מג] וה"מ בתרומות ומעשרות אבל במתנות כהונה כגון בכורות אי נמי זרוע ולחיים וקיבה לא מ"ט תרומה דקדושת הגוף הוא כיון דלא מיתחלא לא אתי למטעי בה אבל הני דקדושת דמים נינהו דאי בעי מאכיל להו לישראל אתי למטעי בהו סבר תתחלא קדושתייהו אארבע זוזי ואתי למינהג בהו מנהג חולין וכן הלכתא:

[מד] תנן *החלה נאכלת עם הזר על השולחן וניתנת לכל כהן שירצה ואלו ניתנים לכל כהן החרמים והבכורות ופדיון הבן ופדיון פטר חמור והזרוע והלחיים והקיבה וראשית הגז ושמן שריפה וקדשי המקדש וכו' וחזינן ביה תרין פירושי איכא דאמרי ניתנים לכל כהן שירצה ואפילו לעם הארץ ואשכחן עליה קושיא דבפרק הזרוע *גרסינן עלייהו מנין שאין נותנים מתנות לכהן ע"ה וכו' ואקשינן

מלאכי ב | במדבר יח | חלה פ"ד מ"ט | חולין קל:

...אסור וא"כ הכא נמי טובת הנאה כיון דמדרבנן הפקיעו זכות טובת הנאה שיש לו בבכור כיון שאעפ"כ ב"ד היה הפקר מן התורה הוא חשיב כאילו מדאורייתא נמי לית ליה זכותא בגויה וא"כ אכתי קשה אף אל ההקדש ולפיכך כתבתי דדחה הר"ש שמעתין מקמי דמתני' ואולי התוס' חילוקיות ס"ל כסברת רש"י שסיא דדבר תורה מעות קונות: [מג] אמנם יש לעמוד על דברי רבינו הרמב"ן שכתב דהל' כשמעתין דוקא בתרומות ומעשרות איכא טובת הנאה ולא בבכור ומתנות וכן כתב הרא"ש בפסקיו יעו"ש דמה שנו למתני' דערכין הנזכר לרבינו והרא"ש נלע"ד דאין לתרץ כמו שתירצו התוס' חילוקיות דכיון דמדאורייתא טובת הנאה שרייא לכך שייך ביה הקדש דלדידהו ע"כ אי אפשר לומר הכי והענין הוא ע"פ מה שכתבתי בספר תוספת דרבנן באות פ' דף נג דמתבאר מדברי רבינו הרמב"ן ומדברי הרא"ש בריש פרק פסולי המוקדשין דס"ל דהא דבכור ומעשר אינם נמכרים באיטלי"ז ואינם נשקלים בליטרא אינו אלא מדרבנן והנה כי כן לדידהו מתבאר מסוגיא דזבחים (דף עה ע"ב) גבי מאי דבעי רמי בר חמא התפיס בכור לבדק הבית מהו שישקול בליטרא וכו' דכיון דאיסור זה מדרבנן הוא ע"כ הכי קמבעיא ליה דכיון דמדאורייתא יש לו זכות לכהן על שיעור דמי למלוס משקל הליטרא הרי אפשר דחל ההקדש על שיעור זה הרווחא דהקדש עדיף ודחי ליה ר' אמי דס"ם כיון דמדרבנן אסרו משקל הליטרא והפקיעו זכות זה ממנו הפקר ב"ד היה הפקר ולא נשאר לו זכות כלל ולא חל ההקדש על זכות זה יעו"ש וא"כ במתניתין דערכין במקדיש בכור לבדק הבית אמאי אמרינן דחל ההקדש על שיעור זכות טובת הנאה דאית ליה זכותא בגוויה דאף דמן התורה אית ליה זכות ע"ש מ"מ כיון דמדרבנן הפקיעו זכות טובת הנאה מניה הפקר ב"ד היה הפקר ולא נשאר [נו] שום זכות כלל ולא חל ההקדש על זכות זה דומיא דמתפיס בכור לבדק הבית דאינו נשקל בליטרא מטעם זה האמור: **ונראה** לדעת רבינו והרא"ש ז"ל צריך ליישב מתני' דערכין ע"פ החילוק שכתבתי דע"כ לא אמרינן בשמעתין דבמתנות ובכור אסרו טובת הנאה כי אם דוקא דידע הכהן המקבל כי נתנו מפני הסלע שנתן לו זקנו דבהכי איכא למיחש שמא יבא למינהג בהם מנהג חולין אבל בדלא ידע הכהן המקבל בזה וסבור הוא שנותן לו מאליו בלי שום נתינה ומודיעין אותם דשורת הדין דאין להתיר טובת הנאה אלא בדלא ידע המקבל ליה זכות בגוויה כשיקבל מישראל זוזי ליתן לבן בתו כהן שפיר דמי ומשו"ה אתי שפיר דחל ההקדש על שיעור טובת הנאה דאית ליה דהא אפילו מדרבנן אית ליה זכות בגוויה בשיקבל מישראל זוזי ליתן לבן בתו כהן בהא"כ שלא ידע מזה הכהן המקבל אלא דק"ק דאי ס"ל חילוק זה אמאי לא ביארו רבינו והרא"ש חילוק זה וכתבו סתם דהלכתא הכי דבבכור ומתנות ליכא טובת הנאה: והנה ע"פ החילוקים הנזכרים מתישב נמי הא דאמרי' בפ' האיש מקדש [ד' נח:] דאיכא מאן דאמר התם דמאי דקתני מתני' דהמקדש בתרומות ומעשרות ובמתנות מקודשת דהוי מטעם טובת הנאה ממון הוא ולכאורה קשה דהתינח בתרומות ובמעשרות אבל במתנות הא מסקינן הכא דבמתנות ליכא טובת הנאה ואף דאינו אלא דרבנן מ"מ הפקר ב"ד היה הפקר והרי אסרו חז"ל טובת הנאה והפקירו זכותו והולם י"ל דהתם מיירי במפרים מעות למתנות דבדמים לא אסרו חז"ל טובת הנאה כיון דליכא למיחש למידי ולגירסת הרא"ש וספרים ישנים דגרסי דרשב"א פליג את"ק וס"ל דבמפרים מעות יש לכהן טובת הנאה ות"ק לא ס"ל הכי י"ל דמאן דאמר דמתני' דהמקדש במתנות משום טובת הנאה הוא מוקי למתני' דהתם כרשב"א דבמפרים מעות יש לכהן טובת הנאה או אפילו כת"ק דהכא מ"מ כיון דיש לו טובת הנאה לקבל מישראל ליתן לבן בתו כהן בלי שידע כהן המקבל כלום הרי אית ליה זכותא בגווייהו ושפיר מקודשת אי טובת הנאה ממון: **ובעיקר** האי דפריך הש"ס בשמעתין ותנא מאי טעמא לא קאמר מתנות כהונה וכו' יש לעמוד דאמאי לא פריך הש"ס כן לרישא דברייתא נמי דקתני הכהנים המסייעים בבית הגרנות ובבית המטבחיים אין נותנין להם תרומה ומעשר בשכרן דאמאי לא קתני נמי אין נותנין להם מתנות ובכור ואין לומר דמאי דפריך הש"ס ותנא אמאי לא קתני מתנות כהונה קאי נמי ארישא ומאי דמשני הש"ס שייך נמי ארישא דכיון דקתני ברישא ואם עשו כן חללו דהכוונה דחללו והוציאו התרומה והמעשר לחולין שאין בהם דין קדושה לזה דייק התנא למתני תרומה דוקא דקדושת הגוף היא ולא מתחלא וא"כ אף שאנו אומרים להם שחללו את התרומה לא אתו למטעי בה לזלזולי בה לאכול אותה בטומאה או להאכילה לזרים אבל מתנות כהונה דקדושת דמים נינהו אי אמינא להו דחללו אותם איכא למטעי בהו דנתחללו קדושתייהו לגמרי ואתו למינהג בהו מנהג חולין ומשום דבעי למיתני דאמינא להו חללו נקט התנא תרומה ומעשר דהא ליתא דאי איתא מאי דקאי גם ארישא מאי דפריך ומאי דמשני האי דקאמר הש"ס הכי כיון דקדושת דמים נינהו אתי למטעי בהו סבר תתחל קדושתייהו אארבעה זוזי דהא דארבעה זוזי לא שייך אלא בסיפא דטובת הנאה אבל ברישא לא שייך: **שוב** ראיתי להרב כ"י שהביא פי' הרגמ"ה לשמעתין וכתב גבי מאי דקתני ואם עשו כן חללו וז"ל ואם עשו כן שנתנו להם בשכרן חללו הוציאו התרומה והמעשר לחולין שאין בהם דין קדושה ולא יפה עשו ולא יצאו ידי חובתן וכו' וגבי מאי דפריך הש"ס ותנא מאי טעמא וכו' כתב וז"ל ותנא קמא דאמר אין נותנין להם תרומה ומעשר בשכרן ואם עשו כן חללו מאי טעמא לא אמר במתנות נמי להכי קאמר ותנא קמא משום דהאי דקאמר ובקשו חכמים לקונסן הוא תנא אחריתי ומשני אמר ר' כיון דלא מתחלא שלעולם אין פודין את התרומה להוציאה לחולין לא אתי למטעי דאע"ג דאמרינן הכא חללו לא אתי כהן לזלזולי בהו למאכלינהו בטומאה אבל הני מתנות כיון דקדושת דמים נינהו דנפדין אי אמינא חללו אתי למטעי בהו ואתו למינהג בהו מנהג זלזולי דחולין ושמא יאכילו לכלבים והוי בזיון עכ"ל מפורש יוצא מפירוש הרגמ"ה דלפי הגי' דגרים ותנא קמא פי' דלא קאי מאי דפריך הש"ס ותנא מ"ט וכו' אלא ארישא דאין נותנין להם תרומה ומעשר ועלה הוא דמשני הש"ס וע"כ צ"ל דלא גרים הרגמ"ה האי לישנא דשמעתא דידן דקאמר תיתחל קדושתייהו אארבע זוזי וכן נראה מתוך לשונו וא"כ כפי פי' הרגמ"ה יוצא לנו לענין דינא דלענין טובת הנאה לא נזכר בש"ס כלל חילוק זה שיש בין תרומה לשאר מתנות כהונה דאפילו במתנות כהונה ובכור שריא טובת הנאה כפשט הברייתא דקתני ובכולן יש להם טובת הנאה ולא קשיא ליה להש"ס דאמאי פתח תנא בלשון וכולן וכו' וסיים לומר כיצד ישראל שהפריש תרומה וכו' דס"ל דע"כ נ"ל דחדא מינייהו נקט ובפרט די"ל דנקט התנא לדוגמא תרומה שהוא היותר פשוט דטובת הנאה שריא כיון דהיא קדושת הגוף ולא אתי למטעי ואין ספק אצלי שפי' זה שפירש הרגמ"ה בשמעתין ס"ל להר"ם ז"ל ומשו"ה פסק בפשיטות דטובת הנאה מותר בכל גוונא בין בתרומות ומעשרות ובין במתנות כהונה ובאמת שפי' זה מחוור יותר כי היכי דלא תקשי לן ממתני' דערכין הנזכר ומאמר דוכתין ואפשר דמכח מתני' דערכין וכיוצא הכריעו דהעיקר כפי' זה: **והנה** כתב הר"ם בפ"א מהל' בכורות דין ט"ו וז"ל היה הבכור בעל מום ואמר ליה בתוך הזמן תנהו לי שאוכלהו עתה או שהיה תמים ואמר ליה תנהו לי בתוך זמן שאקריבנו עתה הרי זה נותנו לו ויראה לי שהבכור נותן לכל כהן שירצה עכ"ל וכתב מרן הכ"מ וז"ל ויראה לי וכו' נראה דהיינו לומר דטובת הנאה לבעלים עכ"ל ויש לתמוה דהא דטובת הנאה דבכור לבעלים כבר כתבו הר"ם בפי"ב מהל' תרומות כנזכר לעיל ובזה לא שייך לומר ויראה לי כאילו הוא דין שהמציא הר"ם דלפי דרכו של הר"ם כאמור מבואר בהדיא בברייתא דשמעתין דקתני וכולן יש לו טובת הנאה וקאי נמי אבכור לדעת הר"ם כאמור אשר ע"כ נלע"ד לומר דמ"ש הר"ם הכא ויראה לי שהבכור נותן לכל כהן שירצה הוא ללמדנו דאפילו בכור תם דחזי להקרבה אין דינו כבכורים שכתב הר"ם בפ"ג מהל' בכורים דהבכורים נותנין אותן לאנשי משמר ובבכור נמי אמרינן בירושלמי בפ"ד דחלה עלה דמתני' ואלו נתנין לכל כהן שירצה וכו' וז"ל יש מהם לאנשי משמר ויש מהם לכל כהן הבכורות והבכורים לאנשי משמר והשאר לכל כהן ע"כ והר"ם בפי' המשנה שם בפ"ד דחלה כתב אמרו בגמ' הבכורים והבכורות לאנשי משמר והשאר לכל כהן שירצה וכו' עכ"ל וכוונתו על הירושלמי הנזכר נמצא דלפי הירושלמי בכורות נמי ניתנין לאנשי משמר ואף כי בפי' המשנה הביא סברת הירושלמי מ"מ כסברת הירושלמי לא הביא להלכה כי אם בכורים דהוו לאנשי משמר אבל בבכורות לא הביא כלל דהוו לאנשי משמר ואדרבה נראה דעל זה כתב הכא ויראה לי דהבכור נותן לכל כהן שירצה לאפוקי מסברא זאת דאינו צריך ליתנו לאנשי משמר אלא הוי כשאר המתנות דנותן לכל כהן ותלה הדבר בסברתו באומרו ויראה לי ללמדנו דלפי ראות עיניו ולפי הראיות והכרחיות שיש לו ע"כ דברי הירושלמי לאו דוקא ואין הגירסא נכונה ויש סעד לזה מההיא דאמרינן במכילתא בפ' בא על פסוק קדש לי כל בכור וגו' באדם ובבהמה וז"ל באדם ובבהמה את שיש לו באדם יש לו בבהמה יצאו הלוים שאין להם באדם אין להם בבהמה דהא הקיש בכור אדם לבכור בהמה ובכור בהמה לבכור אדם מה הבהמה הכהנים פוטרים בו הבכורה אף האדם הכהנים פוטרים בו את הבכורה ומה בכור אדם רשאי ליתנו לו בכל מקום אף בכור בהמה אתה רשאי ליתנו בכל מקום שירצה לפי שהוא אומר והבאתם שמה עולותיכם שומע אני אף ממקום רחוק יהיה עליו חובה להביאו לבית הבחירה ת"ל באדם ובבהמה ומה בכור אדם מטפל בו ל' יום אף בכור בהמה מטפל בו ל' יום ע"כ וכלשון הזה אמרינן בספרי בפ' קרח על פסוק כל פטר רחם לכל בשר אשר יקריבו לה' באדם ובבהמה יהיה לך יעו"ש וכיון דאיתקש בכור בהמה לבכור אדם ואף בכור בהמה טהורה דמהיקשא זה ילפינן דאין חובה עליו להביאו לבית הבחירה א"כ מהיקש זה יש ללמוד דמה בכור אדם נותן לכל כהן שירצה ואינו לאנשי משמר אף בכור בהמה טהורה שתן לכל כהן שירצה ואין חובה עליו ליתן לאנשי משמר כיון דאין היקש למחצה ועוד יש סעד לזה מתני' דשמעתין דקתני דאם היה בכור תם ואמר ליה תנהו לי בתוך זמן שאקריבנו עתה הרי זה נותנו לו דאם איתא דדינו כבכורים דניתנין לאנשי משמר אמאי שומעין לו באומר תנהו לי שאקריבנו עתה דעיין דמן התורה אינו נותנו עד זמנו איך יכול כהן דמשמר זה לומר שיתנהו לו קודם זמנו להקריבו במשמר שלו ומפסיד זכות כמשמר שיהיה לאחר זמנו דמגד הדין הם זוכים בו בזמנו אם לא דע"כ צ"ל דבכור דינו כשאר מתנות דניתנין לכל כהן דבהכי א"ש דהר"ם סמך דין זה שכתב ויראה לי סמוך לדין זה וכללו בסעיף א' לרמוז דמזה הדין המציא דבר זה:

ומתוך דברי המכילתא והספרי הנזכר לעיל דקתני ומה בכור אדם מטפל בו ל' יום אף בכור בהמה מטפל בו ל' יום יצא לנו קצת ישוב עוד למה שהקשו התוס' בההיא דמעשר בהמה דיליף לקוח מקרא דוכן תעשה דהא איצטריך לרבות עשיה אחרת לשורך דבהמה גסה מטפל בה ל' יום כאמור דהא לכאורה קשה דהאי תנא דמכילתא וספרי הוי דלא כתנא דהא סתמא קתני דמשמע לכל מין בכור בהמה בין דקה ובין גסה אינו מטפל כ"א שלשים יום דומיא דבכור אדם וע"כ צריך לומר דסבירא ליה להנא דמכילתא וספרי דמהאי היקשא דבאדם ובבהמה אין ללמוד אלא טיפול דל' יום אפילו בבהמה גסה אבל מיתורא דהיקש שני דהוקש לבכור אדם בקרא דבכור בניך תתן לי כן תעשה לשורך ילפינן דבהמה גסה מטפל ל' יום דהיקש זה אי אפשר לומר דבא ללמדנו לטיפול ל' יום דלל' יום זו היא בידינו מהיקשא דקרא דקדש לי כל בכור ולמה איצטריך היקש אחר לזה וא"כ ע"כ לומר דעיקר ההיקש אינו להקישו לבכור בניך אלא לרישא דקרא דמלאתך ודמעך לומר דבזמן שביכורים שהוא ל' יום כן תעשה לשורך וס"ל להתנא דעיקר היקשא הוא לשורך ולא לצאנך דעפי סמך ליה לשורך ממאי דסמיך לצאנך וכל מאי דאפשר לדרוש ההיקש לרישיה דקרא דבכורים למאי דסמיך ליה יותר עדיף טפי כדאמרינן בשמעתין דאדרבה מדסמיך ליה לדסמיך ליה וכיון דעיקר הטעם הוא משום דהיקש זה לא איצטריך ליה לא לשורך ולא לצאנך לענין טיפול ל' יום דהא ילפינן לה מהיקשא דקרא דקדש לי כל בכור וע"כ דעיקר ההיקש הוא לרישיה דקרא דבכורים לא שייך להקשות דאדרבה דסמיך ליה לדסמיך ליה דמעיקרא לא מקשינן לצאנך בהיקש אלא לשורך מקביל לבכורים דסמיך להו טפי וא"כ כפי זה אין עיקר הדרשה בטיפול בהמה גסה ל' יום מקרא דכן תעשה כ"א מגוף ההיקש ומאי דאמרינן בשמעתין דלתנא דברייתא ס"ל דמקרא דכן תעשה ילפינן דהוסיף לך הכתוב עשיה אחרת היינו משום דס"ל להאי תנא דלא ילפינן מהיקשא דקרא דקדש לי כל בכור באדם ובבהמה דבר זה ובפרט לסברת רש"י בפרק לולב הגזול (דף ל' ע"א) הביא דבריו הרב הליכות עולם דף מ' ע"ב דהא דאין אדם דן גזירה שוה מעצמו לאו דוקא ג"ש דכל המדות נמי לא ניתנו לידרש מעצמן חוץ מק"ו בלבד יעו"ש דלדידיה י"ל דתנא דשמעתין לא קיבל היקש זה מרבו אלא היקש דבכור בניך וכן תעשה וא"כ ע"כ לא ילפינן לבהמה גסה דצריך ל' יום כי אם מקרא דכן תעשה וא"כ י"ל דההיא דאמרינן בפ' מעשר בהמה [דף נה:] דלקוח פטור מן המעשר מקרא דוכן תעשה באם אינו ענין היינו לומר דהעיקר כתנא דמכילתא וספרי דדרשי היקשא דקרא דקדש לי כל בכור וגו' לטפול ל' יום דבהכי אייתר לן היקשא דכן תעשה לשורך וע"כ צ"ל דלהיקש לשורך לרישיה דקרא דבכורים אתי ומינה ילפינן דבהמה גסה בל' יום וקרא דתעשה הוא ללמד על מעשר באם אינו ענין:

ואחרי כתבי כל זה מצאתי בתוספתא בפ"ד דדמאי דתניא הכי רשאי ישראל שיאמר לישראל אחר הילך סלע זה ותן תרומה לבן בתי כהן ותן בכור לבן בתי כהן רשב"א אומר אומר אני אף במתנות כן כיצד הרי עלי מאתים זוז לכל מתנות כהונה רשאי שיאמר לו הילך סלע זה והנם לבן בתי כהן עכ"ל מתבאר מתוספתא זאת דעיקר הגירסא בברייתא דשמעתין כמ"ש הרא"ש בתוספותיו דרשב"א פליג את"ק דלת"ק אפילו במפרים מעות למתנות כהונה אינו רשאי ולרשב"א אם אמר הרי עלי מאתים זוז למתנות כהונה דהיינו שהפרים ר' זוז להלוות לכהן רשאי לומר הילך סלע ותן לבן בתי כהן והגלות נגלות גירסא זאת ע"כ גירסת התוספתא היא כמו שכתבתיה ומ"ש בספרים אף במתנות מקודש בכהנים כן ט"ס הוא וצ"ע אף במתנות כן כגירסת הרא"ש ועיין בס' חסדי דוד מה שדחק עצמו לפרש הגירסא הזאת ואולם לפי התוספתא יש ללמוד דאפילו לת"ק מתיר לומר כן אפילו בבכור וצ"ל דהיינו דוקא בבכור תם דהוי קדושת הגוף כתרומה דלא אתי למטעי למינהג ביה מנהג חולין ולא גזרינן תם אטו בעל מום כאשר שיערט בברייתא דשמעתין לדעת רש"י כנזכר לעיל:

[מד] **תנן** החלה נאכלת עם הזר על השלחן וניתנת לכל כהן שירצה וכו' וחזינן ביה תרין פירושי א"ד ניתנין לכל כהן שירצה ואפילו לע"ה וכו' וא"ד לכל כהן אעפ"י שאין משמר שלו וכו' ואיכא למידק דהיך אפשר לפרש הפירוש הב' במתניתין הא במתניתין בכלל כל הני קתני וקדשי המקדש והבכורים וקדשי המקדש אינם ניתנין לכל כהן אלא לאנשי משמר דוקא וכן הבכורים דהא תנן בסוף מסכת בכורים ר"י אומר אין נותנין אותם אלא לחבר בטובה וחכ"א נותנין אותם לאנשי משמר והם מחלקין ביניהם כקדשי המקדש וא"כ איך אפשר לומר דמאי דקתני מתניתין דניתנין לכל כהן הוא לומר דאעפ"י שאין המשמר שלו ומהתימה על רבינו שכתב דפירושא קמא עיקר ולישנא בתרא ליתיה והוכרח להביא ראיה מהירושלמי בהיות דמפשט מתניתין דקתני קדשי המקדש והביכורים דחוי מעיקרו פירוש זה וכ"כ י"ל על התוספות בפרק הזרוע (דף קל ע"ב) ד"ה מנין וכו' שכתבו ואין לפרש לכל כהן בין לאנשי משמר בין לשאר כהנים דהא בירושלמי קאמר דיש מהם ניתנין לכל כהן ויש מהם לאנשי משמר א"כ ע"כ לכל כהן דקאמר היינו בין כהן חבר ובין כהן ע"ה עכ"ל ולא מצאתי טעם נכון למה הוצרכו להוכיח מכח הירושלמי כיון דזה פשוט דקדשי המקדש אינו אלא לאנשי משמר והיאך אפשר לפרש כן ומאי דמייתי רבינו והכי אשכחן לה בגמרא דמערבא במסכת חלה וניתנת לכל כהן בין חבר ובין ע"ה וכו' אע"ג דההיא דירושלמי קאי לחלת חו"ל דמדרבנן דעלה דמתניתין דקתני חלת חו"ל נאכלת עם הזר על השלחן וניתנת לכל כהן שירצה אמרינן בירושלמי הכי י"ל דהכי מייתי רבינו דכיון דלישנא דמתניתין דקתני גבי חלת חו"ל ולישנא דמתניתין דאלו ניתנין לכל כהן שוין כיון דלגבי ניתנת לכל כהן דחלת חו"ל פירשו בירושלמי דבין לכהן חבר ובין לכהן ע"ה ה"ה גבי מתניתין מאי דקתני ואלו ניתנין לכל כהן ע"כ הכי פירושו כיון דבלשון אחד קתני להו והרשב"א והר"ן בחי' בפרק הזרוע הביאו ראיה זאת וכתבו וז"ל וכ"ת בירושלמי וניתנת לכל כהן בין לכהן חבר בין לכהן עם הארץ ואעפ"י שאמרוה בירושלמי גבי חלת עובד כוכבים בארץ ותרומת עובד כוכבים בחו"ל מ"מ מינה שמעינן דלכל כהן שירצה דקאמרינן ר"ל בין חבר ובין עם הארץ עכ"ל וצריך להבין דנראה דהביטו דהא דאמרינן בירושלמי וניתנת לכל כהן בין חבר ובין עם הארץ קאי לחלת עובד כוכבים בארץ וכן נראה פשט הירושלמי דאמרינן הגיא חלת עובד כוכבים בארץ ותרומת העובד כוכבים בחוץ לארץ מודיעין אותו שאינו צריך ואוכל וניתנת לכל כהן וכו' דנראה דמאי דקתני וניתנת לכל כהן סיפא דברייתא היא וקאי לחלת עובד כוכבים אבל קשה דזה אי אפשר דכיון דקתני דחלת עובד כוכבים בארץ לא חלה קדושה עליה ונאכלת לזרים ותהו מאי דקתני ואוכלו כמו שאמרו בש"ס דילן במנחות (דף סז.) יעו"ש א"כ איך שייך לומר על חלת עובד כוכבים וניתנת לכל כהן ועכצ"ל דלשון זה דוניתנת לכל כהן לאו סיפא דברייתא דחלת עובד כוכבים בארץ היא אלא מלתא באנפי נפשה וקאי אמתניתין דחלת חו"ל דקתני וניתנת לכל כהן ומפרש דפירושו הוא אפילו לכהן עם הארץ וכ"כ הר"ש בפרק ד' דחלה גבי מתניתין וז"ל וניתנת לכל כהן מפרש בירושלמי בין לכהן חבר בין לכהן ע"ה עכ"ל ומ"ש רבינו אבל פירוקא דקושיין אמרי בה רבנן במקום שיש חבר לחבר במקום שאין חבר אפילו לע"ה ולא צריך למטרח בתר חבר או לעכבם עד שיבא חבר ע"כ כן כתבו התוספות בפרק הזרוע (דף קל:) [ד"ה מניין] ובפרק כל הבשר (דף קד:) ד"ה וניתנת לכל כהן וכו' יעו"ש ומ"ש רבינו ולא צריך למטרח בתר חבר היינו דאין צריך שישכור שליח להוליכן למקום שיש שם חבר וכמ"ש הרשב"א והריטב"א והר"ן בחי' יעו"ש ומ"ש ואין צריך לעכבם עד שיבא חבר אין הכוונה דהוה ס"ד דיניחם כן עד שיבא החבר דהא מסיקא תיתי הא אפשר שיתאחר עד שיבא החבר ויופסדו המתנות אלא הכוונה דהיה אפשר דמעלה אותם בדמים ואוכלן וכשיבא כהן חבר יתן הדמים וכדאמרי' בש"ס הזרוע (דף קלב ע"ב) ואם אין שם כהן מעלין אותן בדמים ואוכלן מפני הפסד כהן וקמ"ל דכל דיש כהן כאן אפילו ע"ה עפי עדיף ליתן המתנות עצמם כמלוותן לכהן ע"ה ולא ליתן הדמים לכהן חבר:

והנה בעיקר חילוק זה יש לעמוד דהא הא דאמרינן בפרק הזרוע אין נותנין מתנה לכהן ע"ה שנאמר למען יחזקו בתורת ה' לאו דוקא במתנות דהזרוע והלחיים וכו' אלא דכל מתנות כהונה כן ואפילו בקדשי המקדש דהא אמרינן התם ת"ש ר"י ב"ב אומר מפסע תלמד שהמתנות דין יכול אפילו חזה ושוק דין ת"ל זה למאי אילימא לחולקו בדייכן אטו חזה ושוק לאו בדייכן מחלקי ופירש"י אטו חזה ושוק וכו' כלום היה יכול לתתם לכהן ע"ה והא מנת נינהו עכ"ל וכן הביא רבינו הא דחזה ושוק וא"כ ניחזי אנן גבי מתניתין דאלו ניתנין לכל כהן דיש מהם דניתנין לאנשי משמר כמו קדשי המקדש והבכורים והחרמים והבכורות כמ"ש בירושלמי איך אפשר לומר דניתנין לכהן ע"ה מיירי באין שם כהן חבר הא אנשי המשמר כולם הם שם במקדש ובכל יום עומדין שם הבית אב הנוגע לאותו יום ומן הנמנע הוא שכל הבית אב יהיו כולם כהנים ע"ה דכיון דמן הדין אין נותנין מנת אלא לכהן חבר איך אפשר שיתקנו שיהיה במקדש בית אב שכולו מכהנים ע"ה ויזכו בכל קדשי המקדש אשר יקרבו באותו יום ועכצ"ל דודאי דלפי סברא זאת דאפילו בקדשי המקדש אין ניתנין אלא לכהן חבר דמעיקרא בתיקון המשמרות שתיקנו תיקנו שכולם יהיו כהנים חברים ולא הוה ביניהם ע"ה דאיך אפשר שיהיה ביניהם כהן ע"ה ולא יחלק עמהם ופשט דברי רז"ל נראה דכל המשמרות חולקין ביניהם בשוה אלא עכצ"ל דמעיקרא תיקנו כולם כהנים חברים ובפרט דהא אמרינן בכמה דוכתין כהנים זריזים הם וכדאמרינן בפ"ק דשבת (דף כ' ע"א) ופירש"י שם וז"ל וסמוך להשיכה ה"ט דלא גזור משום דכהנים זריזים הם שכולם היו בני תורה עכ"ל:

באופן דלא משכחת לה כלל שיארע מקרה שיהיו כל הכהנים עמי הארץ כיון דמסתמא נריכין שיהיו בני תורה וידעו הלכות עבודת המקדש וכמ"ש רש"י בעירובין (דף קג ע"א) גבי כהנים זריזין הם דאמרינן התם וז"ל דכיון דנכנס לעבודה בידוע שלמדוהו הלכות קודש וכל העוסקין בקדשים זריזין וחכמים:

ואקשינן נמי התם אטו חזה ושוק לאו בדיינין מחלקי וכולא מלתא כדאיתא התם אלמא אין ניתנין לעם הארץ ואיכא דאמרי לכל כהן אע"פ שאין משמר שלו ופירושא קמא עיקר ולישנא בתרא ליתיה והכי אשכחן לה בגמרא דמערבא במס' חלה וניתנת לכל כהן בין כהן חבר בין כהן עם הארץ סיפא דמתניתין *רבי יהודה אוסר בבכורים מפרש נמי עלה התם רבי יהודה כדעתיה דרבי יהודה אומר אין נותנין אותן אלא לחבר בטובה אבל לכהן שאין משמר שלו מפורש התם יש מהן לאנשי משמר ויש מהן לכל כהן הבכורות והבכורים לאנשי משמר ושאר כולם לכל כהן אבל פרוקא דקושיין אמרי בה רבנן במקום

הם יעו"ש ולפי מ"ש התוספות בפרק הזרוע ובפרק כל הבשר דאפילו איכא כהן חבר אם אינו רוצה לקבל יכול ליתן לכהן ע"ה יעו"ש יש ליישב דהכי דניתנין לאנשי משמר נפקא מינה כשלא רצו אנשי המשמר לקבל אותם את ידיהם ממנו כההיא דאמרינן ביומא (דף לט.) מכאן ואילך נשתלחה מארה בעומר ובשתי הלחם ובלחם הפנים וכל כהן המגיעו כפול הצנועין מושכין את ידיהם וכו' יעו"ש דבכה"ג לאנשי משמר מושכין את ידיהם יכולין ליתן לכהנים עניים אפילו ע"ה כיון שמסתברים הם לצנועין מושכין את ידיהם ואף דרבינו הרשב"א והריטב"א והר"ן לא הזכירו בתוך דבריהם אלא באין שם כהן חבר נ"ל דה"ה אם היה שם כהן חבר ואינו רוצה לקבל יכול ליתן לכהן ע"ה דבהכי אתי שפיר הני דניתנין לאנשי משמר דמתניתין :

והנה לע"ד דמילוק זה שהולידו רבינו ושאר פוסקים מתוך מתניתין דכשאין שם כהן חבר יכול ליתן לכהן ע"ה בלאו מתניתין יש ללמוד דבר זה מהא דאמרינן בפרק הזרוע (דף קלב ע"א) דבי רבי ישמעאל תנא כהן ולא כהנת ולימוד סתום מן המפורש דבי ר' אליעזר בן יעקב תנא כהן ואפילו כהנת הוי מיעוט אחר מיעוט ואין מיעוט אחר מיעוט אלא לרבות ע"כ ואם איתא דבדין זה אם אין כהן חבר צריך לעכבם עד שיבא כהן חבר או צריך שישכור וישלח אותם במקום החבר א"כ קשה דהא כיון דעיקר סברא זאת דצריך ליתן לכהן חבר הוא משום דכתיב למען יחזקו בתורת ה' זה לא שייך אלא באנשים דמצווים על תלמוד תורה והזהיר הכתוב לתת להם מנת כדי שיתחזקו בתורה וכמ"ש רש"י על פסוק זה בדברי הימים וז"ל למען יחזקו בתורת ה' יותר ברצון ועוד בעוד שיהיה להם פרנסתם מזומנת יוכלו לעסוק בתורת ה' לפי שלא ניתנה תורה אלא לאוכלי המן ושניים להם אוכלי תרומה עכ"ל אבל הנשים כיון דאינן מצוות על תלמוד תורה ולדרבה קי"ל כל המלמד את בתו תורה כאילו מלמדה תיפלות כדאמרינן בפרק היה נוטל [דף כ.] וכמו שפסק הר"ס בפ"א מהל' ת"ת יעו"ש לא שייך דבר זה דאפילו באשה כהנת שלמדה תורה כיון דלא מיפקדא אתלמוד תורה ליכא מצוה להחזיק בידה וא"כ לר"א בן יעקב דקיי"ל כוותיה איך אמרינן דאפילו כהנת אבל אי אמרינן דכל שאין כהן חבר נותנין לע"ה א"ש דמאי דאמרינן דאפילו כהנת הוא דווקא בשאין כאן כהן חבר דאפילו איכא כהן ע"ה הוא והכהנת שווים הם ויתנן למי שירצה וקצת קשה אמאי לא הביאו הפוסקים ראיה מזה וי"ל דהכתי יש לדחות דהכא מאי דאיצטריך קרא לרבות כהנת היינו משום כהנת הנשואה לישראל חבר דכיון דבעלה חבר זוכה בהם מכח אשתו חשיב כנותן לכהן חבר כיון דלגבי בעלה קרינן ביה למען יחזקו בתורת ה' ולעולם י"ל דבכהנת פנויה או נשואה לישראל ע"ה לא ריבה קרא אבל אחר האמת דלמדנו ממתניתין דכל שאין כהן חבר נותנין לע"ה א"כ י"ל דה"ה כהנת בכל גוונא דכי קרא כל דליכא כהן חבר ליתן לו אפילו יש כהן איש ע"ה יכול ליתן לכהנת · וראיתי להר"ש בפ' הזרוע סי' ו' שכ' וז"ל ונראה בעיני [דאפילו] היכא דאיכא כהן גמור יכול ליתן לכהנת ואם יש כהן ע"ה והיא אשת חבר טוב ליתן לאשת חבר דאשת חבר כחבר ואם יש כהן חבר שקולים הם [וה"ה כהן ע"ה כה"ג] עכ"ל ולע"ד צריך להבין מנ"ל הא דאשת חבר וכהן חבר שקולים הם כיון דמסברא י"ל דטפי עדיף כהן חבר שבא לזכות מלד עצמו משא"כ באשת חבר שהחבר בא לזכות מכח אשתו וי"ל דיש ללמוד כן דשקולים הם דאי לא תימא הכי מנ"ל לראב"י לומר דתרי מיעוטי דקרא הוו לרבות דאין מיעוט אחר מיעוט אלא לרבות בהיות דאפשר לומר דאיצטריכו תרי מיעוטי דאי הוה כתיב מיעוט אחד בלבד הו"א דכיון דעיקר נתינת המתנות הוא לכהן חבר כדילפינן מקרא אחרינא א"כ י"ל דמאי דממעט כהנת היינו בדאיכא כהן חבר שם דאפילו דהכהנת היא אשת חבר ישראל כהן חבר קודם אבל אי ליכא כהן חבר כי אם כהן ע"ה ואיכא כהנת אשת חבר אה"נ דאמרינן כהן ואפילו כהנת ואשת חבר קודם לכהן ע"ה לזה איצטריך מיעוט שני דלעולם אמרינן כהן ולא כהנת וכהן ע"ה קודם לכהנת אשת חבר דעיקר דין מתנות לא נאמר אלא לזכרי כהונה ומדלא אמרינן הכי ש"מ דהסברא הוא דכל דין המתנות הוא אחד האיש ואחד האשה וכהן ואפילו כהנת מו אי אפשר לומר דאי הוה כתיב מיעוט אחד שדינן ליה להיכא דאיכא כהן חבר וכהנת אשת חבר דהכהן חבר קודם דאין סברא לומר הכי כיון דשניהם שקולים הם ובשניהם שייך לומר אחזוקי תורת ה' :

והנה הר"ם במתניתין דחלה עמד ליישב הא דפרק הזרוע דאמרינן דאין ניתנין לכהן ע"ה ותירץ דהכא במתניתין בחבר מיירי אלא דאינו אוכל חוליו בטהרה כההיא דר"ע בשלהי הנזקין יעו"ש באורך ולע"ד דלפי' הר"ם ז"ל ומודה לסברת רבינו ודעימיה דאמר דאם אין כהן חבר יכול ליתן לכהן ע"ה דאי לא ס"ל הכי תקשי ליה הכיא דכהן ואפילו כהנת דמשמע בכל גוונא מיירי בין אשת חבר ובין אשת ע"ה או פנויה ואם איתא דאפילו בדליכא כהן חבר צריך למטרח לשלוח לחבר או לעכבם בידו עד שיבא התיבת באשת חבר אבל באשת ע"ה או פנויה דליכא אחזוקי תורה אמאי יהבינן לה אלא ע"כ דאף הר"ם מודה בדליכא כהן חבר ומאי דלא ניחא לאוקמא למתניתין אפילו בכהן ע"ה ובדליכא כהן חבר כסברת רבינו הוא משום דלישנא דמתניתין לא משמע ליה הכי דאיך קתני מתניתין וניתנין לכל כהן סתם דמשמע בכל גוונא אפילו בדאיכא כהן חבר דלכל כי הא הו"ל לתנא לפרש דדוקא בדליכא כהן חבר ועוד דאם איתא דמיירי בדליכא כהן חבר בהכי דתני דניתנין לאנשי משמר מאי איכא למימר דמשמעותא לאנשי משמר חבירים ניהו כאמור : **והנה** הרי"ף והר"ם בפ"ט מהלכות בכורים והרא"ש בפסקיו והסמ"ג עשין קמ"ב וריו"ז בנתיב כ' ח"ג השמיטו הא דר"ש בר נחמני דאין נותנין אלא לכהן חבר והוא תימה אמאי השמיטוהו מהלכה ולפי חומר הנושא לפי האמור י"ל דס"ל דדין זה דאמר ר"ש ב"נ משמיה דרבי יוחנן פלוגתא דתנאי היא בהיות דכהנת דלתנא דבי ראב"י דס"ל כהן אפילו כהנת לא ס"ל כסברת רבי יוחנן בהא דאין נותנין לכהן עם הארץ דאם איתא דס"ל כוותיה מנ"ל לומר דתרי מיעוטי הוא לרבות דאין מיעוט אחר מיעוט אלא לרבות בהיות דאפשר דתרי מיעוטי איצטריכו דאי הוה כתיב חד הוה אמינא היינו דוקא בדאיכא כהן חבר ילאו משום דמתנה זאת אינו אלא לזכרי כהונה אלא ה"ע מידי דהוה לכהן ע"ה דכהן חבר קודם ולזה איצטריך מיעוטא אחרינא למעט כהנת לגמרי אפילו בדליכא כהן חבר או דהיא נשואה לחבר וקמ"ל דמתנה ע לא ניתנה אלא לזכרי כהונה דאין לומר דכשיש כהן כהן חבר לא איצטריך מיעוטא אם איתא דאחד האיש ואחד האשה במתנה זאת דהא גלי קרא דלמען יחזקו בתורת ה' דלכהן חבר נותנין ולא לע"ה וה"ה כהנת דלא שייכא בתורת ה' דהא י"ל דקרא דסתם הוא מדברי קבלה אבל מן התורה ליכא שום גילוי מזה דאף על גב דאמרינן במעתין בפרק הזרוע דהא דאמר קרא וזה יהיה משפט הכהנים ללמד שהמתנות דין הוא לחלקן בדיינים כדרבי שמואל בר נחמני מכל מקום נראה דזה הוא לפי מאי דס"ד התם אבל בתר דפריך התם מברייתא דרבי יהודה בן בתירא יכול אפילו חזה ושוק וכו' ומשני הב"ע דאתו לידיה וקמ"ל דמתנות שלא הורמו כמי שהורמו דמיין מאי דאמרינן מלמד שהמתנות דין הוא להוציאו בדיינים ולא לחלקן בדיינין ואע"ג דבסוף פרשת קרח אמרינן בספרי ונתתם ממנו תרומת ה' לאהרן הכהן מה אהרן חבר אף כהנים חברים מכאן אמרו אין נותנין מתנות אלא לחבר עכ"ל יש לדחות דדוקא מתנות דומיא דתרומת מעשר דמשתעי בהו קרא כגון תרומה גדולה או חלה שיש בהם איסור טומאה וה"ט דאין ניתנין לכהן ע"ה מפני שהוא חשוד על הטומאה ושמא יטמאם ויאכלם ולא משום אחזוקי ללומדי התורה הוא וא"כ בשאר מתנות דליכא איסור טומאה אפשר דניתנין לכהן ע"ה וכיון דליכא קרא בתורה בהא דלשאר מתנות נמי ניתנין לכהן חבר משום חיזוק תורת ה' שפיר י"ל דאיצטריך מיעוט אחד למעט כהנת בדאיכא חבר מעטם דהויא ככהן ע"ה ומיעוט אחד ללמד דאפילו בדליכא כהן חבר או שהיא אשת חבר אין נותנין לכהנת דפיסול דידה לאו משום דלא שייכא בתורה אלא מלד עלמא דלא ניתנה מתנה זאת כי אם לזכרי כהונה ואין לומר דהיינו טעמא דראב"י דתרי מעוטי לרבות דאי מיעוט שני בא ללמד כי היכי דלא נימא דמיעוט ראשון לא מיעט אלא בדאיכא כהן חבר א"כ נמלא דעיקר קרא בא ללמדנו שצריך ליתן למחזיק בתורת ה' ולמאי הוצרך ללמדנו זה במיעוט כהנת כיון דאיכא למעטי דפיסול הכהנת הוא משום דלנשים לא ניתנו מתנות אלו ומן הראוי היה ללמד דבר זה בפירוש גבי אנשים עלמם דבעינן דומיא דאהרן שהוא חבר ולא כהן ע"ה דמ"מ אכתי י"ל דנימא דקרא למעט כהנת ולריכי תרי מיעוטי ע"ד האמור וא"ת דא"כ אמאי לא מיעט קרא כהן ע"ה דסו"א דמן התורה אין חילוק בין כהן חבר לכהן ע"ה כיון דגופיה חזי לעסוק בתורת ה' ואפשר דע"י שיש לו פרנסתו יעסוק בתורה ויזכה לתורת ה' ויעשה עלמו חבר משא"כ גבי אשה דגופה לא חזיא ולא מיפקדא וי"ל דעליה הוא דקפיד קרא דאם יש כהן חבר לא יתנו אבל בדליכא חבר או שהיא אשת חבר לא מיעט קרא לזה איצטריך מיעוט שני ומדס"ל לראב"י בפשיטות דהני תרי מיעוטי לרבות כהנת ש"מ דס"ל דאין כאן שום סברא כלל לחלק בין כהן חבר לכהן ע"ה דלענין מתנות דליכא איסור טומאה לא מסתבר כלל למעט כהן ע"ה מפני שאינו מחזיק בתורת ה' וכיון שכן אם איתא דאמרינן דכהן ואפילו כהנת לא היה ממעט קרא כהנת מטעם דאיכא כהן חבר מידי דהוה לכהן ע"ה וא"כ במיעוט אחד היה יכול למעט כהנת אפילו אין כאן כהן חבר ומדאיצטריך תרי מיעוטי ש"מ לרבות וזהו לראב"י אבל לתנא דבי רבי ישמעאל דס"ל דכהן ולא כהנת י"ל דס"ל כסברת רבי יוחנן דבאיכא כהן חבר אין נותנין לע"ה ומש"ה איצטריכו תרי מיעוטי הכא למעט כהנת כי היכי דלא נימא דלא מיעט אלא בדאיכא כהן חבר ובא זה ולימד על זה כאמור וכיון דאנן כראב"י קי"ל דכהן ואפילו כהנת א"כ ממילא לא קי"ל כר' יוחנן כלל דלעולם אין סברא לחלק בין כהן חבר לכהן ע"ה כלל דכל דהוי מזרע אהרן כולם שווים לטובה ואין חילוק ביניהם וע"ז א"ש דמתניתין דחלה דקתני סתם ואלו ניתנין לכל כהן דמוכח דאפילו לכהן ע"ה נותנין לכתחלה אפילו בדאיכא כהן חבר מדלא פירש תנא לומר דדוקא בדליכא כהן חבר ומתניתין כראב"י דקי"ל כוותיה ורבי יוחנן דקאמר הכי דבאיכא כהן חבר אין נותנין לע"ה תנא היא דס"ל דלא כמתניתין דחלה ודלא כראב"י ולא קי"ל כוותיה ומשום הכי השמיטוהו מהלכה לגמרי והרב דמשק אליעזר דף תס"ו ע"א תירץ תירולים בזה וכבר דחאם הרב כנה"ג בי"ד סימן ס"א בהגהת הטור אות י"ט ותירוץ האחרון שתירץ שם הדמש"א הביאו הכנה"ג ולא דחאו שכתב ואולי ר"ש ב"נ סובר דאין בהם טובת הנאה לבעלים והנן קיימא לן כמאן דאמר דיש בהם טובת הנאה לבעלים ויכול ליתנם לכל כהן שירלה עכ"ל ולע"ד אף תירוץ זה לא הבנתי דהיכן מלא דאיכא תנא דס"ל דבמתנות אין בהם טובת הנאה לבעלים ליתנם לכל כהן דהא דרשינן בספרי בפרשת נשא מקרא דאיש את קדשיו לו יהיו דמגיד דטובת הנאה לבעלים וליכא מאן דפליג עלה ובפרק הזרוע [דף קלא.] במעתין אמרינן דוקא ד' מתנות עניים שבכרם אין בהם ט"ה לבעלים אבל שאר מתנות אפילו מעשר עני דכתיבה כתיב בהו איכא טובת הנאה יעו"ש ועוד דאיך תלוי זה בזה הא י"ל דאף לדידן דקי"ל דיש בהם ט"ה לבעלים כיון דגלית לן קרא דעיקר הנתינה הוא לכהן חבר הטובת הנאה שיש לבעלים הוא דאם יש כהן כהנים חברים רבים שהרשות בידו ליתנם לכל כהן שירלה מהם ואפשר לומר ע"פ מאי דאמרינן בירושלמי בפ"ו דדמאי דאיפליגו ר' יוחנן ור"ל בר חנינא דלר"ל אין אדם נותן מעשרותיו בט"ה דקרא דאיש את קדשיו לו יהיו אינו אלא ליתנם לכל כהן שירלה ולר"ל בר חנינא אדם נותן מעשרותיו בט"ה דאם אמר ישראל לישראל הילך סלע זה ותן המעשרות לבן בתי כהן מותר יעו"ש וא"כ אפשר דר' שמואל בר נחמני משמיה דר' יוחנן ס"ל כר"י דאין לבעלים שום זכות ממון בנתינת המתנות ואם אנו אומרים שלא יתן כי אם לכהן חבר לית להו לבעלים שום פסידא בל ממון אבל לדידן דקי"ל דיכול ליתן בט"ה כריב"ח ואם אמר ישראל לישראל הילך סלע זה ותן המתנות לבן בתי כהן מותר אפשר דאין מזהירין שלא יתן כי אם לכהן חבר כיון דהתורה זכהו שיזכהו בטובת הנאה ואם אנו אומרים שלא יתן כי אם לחבר יהיה לבעלים קלת פסידא דכיון דעכ"פ היותר טוב ליתן לחבר אף דלא קי"ל כר"ש ב"נ וכמ"ש הר"ם בפירוש המשנה במתניתין דחלה אם כן אינו דומה הטובת הנאה שיש לו אם אומר תן לבן בתי חבר לאומר תן לבן בתי ע"ה דכדי שיתן לבן בתו עם הארץ נותן לו יותר ממון כדי שיתרלה ליתן לע"ה ואם אנו אומרים דמן הדין אינו יכול ליתן לע"ה אנו מפסידים אותו והתורה אמרה ואיש את קדשיו לו יהיו דהתורה נתנה רשות לבעלים שיהיה לו הנאת ממון בטובת הנאה זאת ואנו מפקיעים אותה ממנו וע"כ לדידן דס"ל דיכול ליהנות בט"ה ע"כ דבר זה דליתן לכהן חבר אינו אלא מדות טוב אבל אינו מן הדין לעכב על ידו זהו הנלע"ד להמתיק דברי הדמש"א בתירוץ זה : **באופן** דנמלינו למידין דלדעת הרי"ף והר"ס והרא"ש והסמ"ג וריו"ז דהשמיטו דין זה סבירא להו דלא קיימא לן כרבי שמואל בר נחמני ומן הדין אין מעכבין בידו מליתן לכהן עם הארץ אבל הדרך הטוב והיפה הוא ליתן לכהן חבר וכמ"ש הר"ם בפירוש המשניות אבל לדעת רבינו הרמב"ן והתוספות והרשב"א והריטב"א והר"ן כולהו ס"ל דמן הדין צריך ליתן לכהן חבר אלא דאם אין כהן חבר יכול ליתן לכהן ע"ה : **והנה** כל זה הוא במתנות וכל הנזכר במתניתין דחלה דאין בהם איסור טומאה דאין בהם קדושה אבל בתרומה גדולה ותרומת מעשר וחלה בארץ לכו"ע מן הדין אינו יכול ליתן לכהן עם הארץ ואפילו שהוא חבר אלא שהוא עם הארץ לדבר זה שאינו אוכל חוליו בטהרה דכיון דהוא חשוד על הטומאה שמא יטמאם ויאכלם בטומאה ואפילו אין כהן חבר אינו יכול ליתנם לכהן עם הארץ אלא דלריך להבין דלפי זה אמאי קתני מתני' בחלה בכלל הניתנין לכל כהן אפילו עם הארץ שמן שריפה שהיא שמן תרומה שנטמאה הא כיון שעם הארץ חשוד לאכול תרומה טמאה אמאי לא ניחוש דמשמן שריפה לא ידליק בה ושמא יאכלנה בטומאה וטמא האוכל תרומה טמאה איתיה בלאו ואפילו טהור האוכל תרומה טמאה איתיה בעשה כמ"ש הר"ם בפ"ז מהלכות תרומות ואולי די"ל דמשו"ה נקט מתני' שמן שריפה ולא נקט תרומה טמאה סתם דדוקא שמן שריפה דחזי להדלקה לא חיישינן שיאכל אותה דמסתמא לא שביק התירא ואכיל איסורא דלמה יאכל שמן שריפה וידליק לנורכו בשמן חולין בהיות דאפשר לו בהיתר דידליק לנורכו בשמן שריפה ואוכל שמן חולין בהיתר אבל תרומה טמאה וחלה טמאה דלא חזי להדלקה כי אם לאכילה ואם לא יאכלנה מפסיד ממון דאף אם יסיקנה תחת תבשילו הרי מפסיד דלא נהנה מהם כי אם כדי שיעור מה ששוו העלים אשר היו תחת תבשילו אבל עד כדי שיעור מה ששוה לו אם יאכל מפסיד וכל כי האי חיישינן ואולם הר"ם בפ"ו מהל' תרומות דין א' כתב וז"ל ותרומה טהורה בין תרומה גדולה ובין תרו"מ בין של תורה ובין של דבריהם אינה ניתנת אלא לכהן תלמיד חכם מפני שאסור לאכול תרומה טמאה וכל עם הארץ בחזקת טומאה לפיכך נותן תרומה טמאה לכהן שירלה עד כאן לשונו והדבר קשה דאיך כתב הר"ם תרומה טמאה סתם ולא פירש שמן שריפה כמתני' דבתרומה טמאה דלא חזיא להדלקה אמאי לא חיישינן שמא יאכלנה ונראה שזה היתה כוונת מרן הכ"מ שכתב שם קשה דהא איכא למיחש שמא יאכלנה ואסור לאכול תרומה טמאה עכ"ל דלכאורה יש לגמגם בדבריו דמאי קשיא ליה על הר"ם הא במתני' קתני שמן שריפה שהיא תרומה טמאה ומה שיאמר במתני' יאמר על הר"ם אך לפי האמור א"ש דמתני' [דקתני] שמן שריפה לק"מ מטעם האמור משא"כ בדברי הר"ם דכתב סתם תרומה טמאה קשה וצ"ל דדעת הר"ם הוא דלא חיישינן אלא בתרומה טהורה דים לחוש דעביד שני איסורים שיטמאנה ואסור לטמא התרומה טהורה כמ"ש הר"ם בפי"ב מהלכות תרומות וגם יאכלנה דבכה"ג דעביד ב' איסורים חיישינן אבל בתרומה טמאה דבלאו הכי היא טמאה בשביל איסור אכילה לבד לא חיישינן וכן נראה מדברי הר"ם בפירוש המשניות יעו"ש · ובמ"ש הר"ם שם דבין תרומה של תורה ובין של דבריהם אינה ניתנת אלא לכהן תלמיד חכם י"ל דהא אמרינן במתניתין דחלה ומייתי לה בפ' כל הבשר (דף קד:) דחלת חו"ל ניתנת לכל כהן ופירשו בירושלמי דלכל כהן הוא אפילו לכהן עם הארץ וכן כתב רש"י שם בפרק כל הבשר והטעם הוא דכיון דחלת חו"ל מדרבנן היא לא חיישינן שמא יאכלנה בטומאתו ואם כן איך כתב הר"ם דאפילו תרומה דרבנן אין נותנין לעם הארץ ואין לומר דהר"ם סבירא ליה כמ"ש התוספות משם ר"י דהיינו דוקא כשאין שם כהן חבר אבל כשיש כהן חבר אין נותנין לעם הארץ אפילו בחלת חו"ל כמו שמתבאר מדבריהם שם בפרק כל הבשר דהא ליתא דעיקר דברי התוספות לאו משום חשש איסור טומאה הוא אלא משום דסבירא להו דהלכה כרבי שמואל בר נחמני דאין נותנין אלא למחזיק בתורת ה' וסבירא להו דהוא הדין בחלת חו"ל דרבנן אבל לדעת הר"ם דנראה דהשמיט סברת רבי שמואל בר נחמני וסבירא ליה דלא קיימא לן כוותיה משום חשש איסור טומאה לא חיישינן ואפי' בדאיכא חבר נותנין לעם הארץ ומה גם דאי מיירי הר"ם כשיש כהן חבר וס"ל כסברת התוספות א"כ מ"ש בתרומה טמאה שכתב שיכול ליתנה לכל כהן שירלה כיון דס"ס תרומה טמאה בכלל מתנות כהונה וראיתי בתשובת הרדב"ז ח"ב בלשונות הר"ם סימן רל"ג שכתב בדעת הר"ם די"ל דסבירא ליה להר"ם דכל המתנות אין ניתנין לעם הארץ כרבי שמואל בר נחמני משום אחזוקי תורת ה' אלא דוקא תרומה טמאה אמר נותנה לכל כהן שירלה דמועט שיאכל אותה ע"ס מסריפתה אע"ג דמותר לכהן להסיקה תחת תבשילו מועט שיאכלנה ע"ה דהא דאמרינן אין נותנין מתנות כהונה אלא לכהנים המחזיקים בתורת ה' ה"מ בשהכהן המחזיק יכול ליהנות דרך כבוד אבל תרומה טמאה מועט שיאכלנה כהן עם הארץ ולפיכך כתב נותן תרומה טמאה לכל כהן שירלה עכ"ד ודבריו תמוהים בעיני דאם ס"ל להר"ס דמן הדין נותנין לחבר אף מפני שכהן עם הארץ יאכלנה לתרומה טמאה ויקיים מלות אכילה מועט שיתן אותה לכהן עם הארץ לקיים מלות אכילה כיון דמלוה הבאה בעבירה היא דאסור לאכול תרומה טמאה והדרבה אפילו אם לא היה מלוה ליתן לחבר כל מתנות כהונה בתרומה טמאה מלוה ליתן לחבר כדי שלא יעבור כהן עם הארץ על איסור אכילת תרומה טמאה וכ"ש דבלאו הכי לכל מתנות כהונה החבר קודם :

ועוד דלפי הנראה הרמב"ם לא סבירא ליה לענין הלכה כרבי שמואל בר נחמני וכן מתבאר מדברי הרמב"ם עלמו שכתב הכא דאין נותנין תרומה טהורה לעם הארץ מפני שאסור לאכול תרומה טמאה אלמא עיקר הטעם הוא משום חשש טומאה ולא מטעם דבעינן מחזיק בתורת ה' ובעינינו הרואות דבכל מתנות כהונה דאין בהם קדושה וליכא חשש איסור טומאה לא הזכיר הר"ס כלל הא דאין נותנין אלא לחבר לכן נראה דמ"ש הר"ס דאפילו תרומה מדבריהם אין נותנין לעם הארץ מפני חשש טומאה מיירי בתרומה דרבנן דעיקרה מן התורה כגון תרומה בזמן הזה דאף דהאידנא בזמן הזה מדבריהם מכל מקום מאחר שעיקרה מן התורה לא הקילו בה והחמירו בה כתרומה בזמן הבית ולא אמרו להקל בחלת חו"ל שיכול ליתן לעם הארץ אלא מפני שאין לה עיקר מן התורה דחלת חו"ל עיקרה מדרבנן וכיוצא בחילוק זה כתב רש"ל בפ' כל הבשר סי' ג' לענין חלה יעו"ש : **והנה** בהא דאין נותנין תרומה לעם הארץ מפני איסור טומאה מפורש בתוספתא ברפ"ב דדמאי דהוא הדין דאין משלמין קרן וחומש אלא לכהן חבר וז"ל כשם שאין נותנין תרומה אלא לכהן חבר כך אין משלמין קרן וחומש אלא לכהן חבר האוכל תרומת עם הארץ משלם קרן וחומש לכהן חבר וחבר נוטל דמים ומפייס לעם הארץ עכ"ל וכלשון הזה איתא בתוספתא ברפ"ו דתרומות יעו"ש ותוספתא זאת הובאה בירושלמי בפ"ו דתרומות באופן אחר וז"ל אכל תרומת חבר משלם לחבר תרומת עם הארץ משלם לעם הארץ ופריך ולא נמלא מוסר טהרותיו לעם הארץ ומשני כילד הוא עושה נותן שתיהן לכהן חבר ונוטל דמי אחת מהן ונותן לכהן עם הארץ רבי בון בר חייא אמר קומי רשב"ל אתיא כמ"ד הפרשתו מקדשתו ברם כמאן דאמר מתנתו מקדשתו בלא כן אינו לריך זכיה אמר ליה במזכה ע"י אחר עכ"ל הירושלמי ופירש מהר"ם סירליאו ז"ל וז"ל מוסר טהרותיו לעם הארץ דהא השלומין לתרומה הוא ומוסר תרומה לעם הארץ ואסור כדאיתא במסכת דמאי ונוטל דמי אחד מהם שמוכרה לחבר בדמים של תרומה ואותם הדמים נותן לעם הארץ הפרשתו מקדשתו דמשו"ה איקרי מוסר טהרותיו דתרומה הם מיד קודם שיבואו לידו ולדידן דקיימא לן כרבי אין כאן מוסר טהרותיו בלא כן אינו לריך זכיה בתמיה והלא לריך שיזכה בה הכהן עם הארץ כי היכי דליחול עלה שם תרומה אמר ליה במזכה ע"י אחר מיירי הכי דפרכינן ולא נמלא מוסר טהרותיו וכו' דקא חייל עלה שם תרומה והתימה על הר"ס ז"ל למה פסק בפ"י מהלכות תרומות אכל תרומת עם הארץ משלם לחבר ונוטל דמיה ממנו ונותן לעם הארץ שאכל תרומתו שאין מוסרין טהרות לעם הארץ דכיון דקיימא לן כרבי מחבירו ופסק כרבי יוחנן דמשלם לשבט היה לו לומר כן משלם לעם הארץ דאין בה קדושת תרומה עד שתבא לידו בד"א שלא זיכה לו ע"י אחר אבל אם זיכה לו ע"י אחר נותנה לחבר ומוכרה לו בדמי תרומה והדמים נותן לעם הארץ שאין מוסרין טהרות לעם הארץ ויש בזה קיצור גדול עד כאן לשון מהרס"ס והמתבאר מתוך פירושו דע"כ לא הקרינן לשלם לעם הארץ אלא למאן דאמר דמשעת הפרשה נעשה תרומה או אפילו למאן דאמר עד שעת נתינה אי זיכה לו על ידי אחר כיון דבשעת מסירה כבר היתה תרומה אבל למ"ד עד שעת נתינה ולא זיכה לו על ידי אחר דנמלא דבשעת מסירה ליד עם הארץ עדיין לא היתה תרומה עד שבגיעם

לידו

במקום שיש חבר לחבר במקום שאין חבר אפילו לעם הארץ ולא צריך למטרח בתר חבר או לעכבם עד שיבא *חבר [מה] *אמר רבא תרומת חוצה לארץ אין בה משום כהן המסייע בבית הגרנות רב חמא יהיב ליה לשמעיה [מו] *אמר שמואל

ליתו לא חבר נמוסר עהרותיו ועל פי זה תמה על הר"ס דקולר ואני תמה דאיך אפשר לפרש פירוש זה בירושלמי הא כיון דטעמא דאין מוסרין עהרות לע"ה הוא כדי שלא יטמא אותם אם כן מה לי אם הוא תרומה ע"פ נעשית תרומה פשיטא דמתקבלה דחשיב כמוסר עהרותיו ממש כיון דעל ידי מתנה מזכה נמסר ממנה שמעילא גורם טומאה לתרומה דזכיית עם הארץ בתשלומין וחלות שם תרומה עליהם בב"א הם דנגמר חלות הזכיה אל שם תרומה עליהם שם דהנותן יודע בודאי דכן יהיה פשיטא דאינו יכול למוסרה לעם הארץ ועוד דלפי פירושו לשון הירושלמי דמוקי לה הא דפריך ולא נמלא מוסר עהרותיו לעם הארץ במזכה לו על ידי אחר דמי הכניסו לומר דקתני בברייתא אבל תרומות עם הארץ משלם לעם הארץ לא הוי כפשטא אלא דמוכרה לכהן חבר בהיות דאפשר לומר כפשטא דנותנה ממש לעם הארץ והאי תנא דברייתא סבר כמאן דאמר מתנתו מקדשתו ולהכי משום מוסר עהרותיו לעם הארץ ולמה צריך לומר דמיירי במזכה על ידי אחר דבהכי אפילו למאן דאמר מתנתו מקדשתו צריך למוכרה לכהן חבר כיון דלשון הברייתא לפי מה שהבינו בירושלמי הוא דאבל תרומות עם הארץ משלם לעם הארץ ואפשר לאוקומה כמאן דאמר מתנתו מקדשתו לכן נראה לע"ד פשוט דאין כוונת הירושלמי כפירוש הרב דודאי אפילו למ"ד מתנתו מקדשתו איכא משום מוסר עהרותיו לעם הארץ מטעם האמור ועל זה פריך ולא נמלא מוסר עהרותיו לעם הארץ לכ"ע אפילו למאן דאמר דמתנתו מקדשתו ומשני דלשון הברייתא לאו דוקא אלא כילד הוא עושה נותן לכהן חבר ונוטל דמי תרומה ממנו ונותן לכהן עם הארץ ועל זה פריך דסתימה אי האי תנא סבר כמ"ד הפרשתו מקדשתו דלמ"ד הכי לא צריך לקיים מצות נתינה כדי שיחול שם תרומה עליה אבל למ"ד דמתנתו מקדשתו דבעינן ונתן לכהן את הקדש דעל ידי מצות נתינה מתקדש והמתנה צריכה ליתנה לעם הארץ וכיון שאינו נותן לעם הארץ גוף התשלומין כי אם הדמים אין כאן נתינה דמה שנותן לכהן חבר ולוקח ממנו הדמים הו"ל כאילו מכרו לו לכהן חבר ולא נתקיים הנתינה בגוף התשלומין דכיון דנתינה כתיב ביה ונתן לכהן את הקדש בעינן דליהוי נתינה בדרך מתנה בלא לקיחת דמים ממנו וכדאמרינן בפ"ק דב"מ (דף יא ע"ב) דמתנות כהונה אינו יכול לזכותם לכהן בקנין סודר דמתנות כהונה נתינה כתיבה בהו ואליפין דרך מקח וממכר ע"כ וכתב רש"י נתינה כתיב בהו וכו' לפיכך אסור להקנותן בסודר דדרך מקח הוא שזה נותן כליו תחתיהן ונראה כמוכרן לו עכ"ל וא"כ הכא דכתיב ונתן לכהן את הקדש נתינה כתיב ביה ובעינן דרך נתינה ולא דרך מקח וממכר ואיך ע"י שמוכרן לכהן חבר יוצא ידי חובת מצות נתינה לכהן את הקדש וע"ז משני דלמ"ד מתנתן מקדשתן מיירי במזכה ע"י אחר דהיינו שנותן לכהן חבר כדי שיזכה לע"ה בעל התרומה וכיון שזכין לאדם שלא בפניו הרי קיים מצות נתינה כאילו נתן בידו ממש ואח"כ נותן הדמים לו ומחשיב כאילו קונה אותו בדמים מעם הארץ ועפ"י פירוש זה לק"מ על הר"ס מה שהקשה מהרש"ם דקולר בדבריו ואע"ג דאנן קיימא לן כרבי מאיר דמתנתן מקדשתן וא"כ היה צריך הר"ס לפרש דמיירי במזכה לעם הארץ ע"י כהן חבר דבלא"ה לא קיימא מצות נתינה ולא קדשי התשלומין י"ל דסבירא ליה להר"ס דמאי דאמרינן בירושלמי דמיירי במזכה ע"י אחר לאו דלריך שיאמר בפירוש לחבר זכי בתשלומין אלו לכהן עם הארץ בעל התרומה וכל דלא פירש מזכה לו לא מהני דאפילו סתמא כל שמפרש ואומר שזה שמוכר לו הוא תשלומין מתרומה שאכל פלוני כהן ע"ה ומטעם שאינו יכול למוסרו ביד עם הארץ נותן לו כדי ליתן לו הדמים סתמו כפירושו דודאי אפשר לקיים מצות נתינה ומובת התשלומין בדבר שראוי להיות קודם אם לא שיזכו הבעלים תחלה בגוף התשלומין מסתמא נעשה כאילו אומר לו זכי מדין זכיה בגוף התשלומין לבעלים ואח"כ שתזכה תקנה בדמים ומלינו אופן כזה דאפי' בסתמא אמרינן דחשיב כאילו אמר זכי בהם לבעלים כמ"ש הטור בא"ה ס' קל"ט משם הרמ"ה וז"ל כתב הרמ"ה האומר לעדים כתבו גט ותנו לאשתי אין (צריך)[צריכין] לזכות לו הנייר כתיבה אלא אע"ג דכתבי' מדידהו ויהבי לה כיון דבשליחותו קא עבדי מכי יהיבי' לה בשליחותיה כמאן דיהבו לבעל והדר בעל ויהיב לאתתא דמי דכיון דמזכי לאתתא בשליחותיה אקנויי אקנו לבעל ביה ונמלא זכיית הבעל וגירושי האשה באים כאחד עכ"ל וכתב הדרישה שם וז"ל ונמלא זכיית הבעל וגירושי האשה באין כא' פי' העדים אינם יכולין לזכות הנייר לבעל אם לא ע"י אחר ובקבלת האשה שמקבלת הגט כאילו היא מקבלת אותו מהעדים בשביל הבעל לזכות לו הנייר ומאחר שנעשה הזיכוי ממילא ג"כ נעשו הגירושין הכל בפעם אחד עכ"ל וכתב הרב דברי אמת בקונטרס דס"ג ע"ג דשורש דברי הרמ"ה מלינו בירושלמי בפרק האיש מקדש דאמרי' דאם אמרה תנהו לעני ונתנו לעני מקודשת ואמרו דמיירי כרבי אילא דהעני זכה לאשה משל בעלה וחוזר וזוכה לעצמו יעו"ש דמוכח משם דאפי' לא אמר בפירוש לעני זכי ביה לאשה ותחזור ותזכה בו עם כל זה נעשה כאילו אומר בפירוש והעני זוכה לאשה ואח"כ חוזר וזוכה בו וכ"כ בדין הרמ"ה דבקבלת הגט האשה מיד השליח זכתה לבעל וזכתה ג"כ בגט וכיולא לזה כתב הרב הנזכר שם דה"ע דהרמב"ן והרמ"ך דס"ל דקנין סודר לריך בסודר הקונה ומה שהעדים קונים בסודר שלהם הוא משום דמקנים סודר לקונה ע"י המקנה דמתחלה זוכה הסודר לקונה מדין זכיה ע"י אחר וחוזר וזוכה לעצמו וע"י מקנה לו הקרקע יעו"ש ובכל אלו הכי אפי' בסתם שלא פירשו שיזכה להם אלא מסתמא אמרינן דנעשה כאילו אמר שיזכה בעדם הכא דכיון דאומר לכהן חבר שאלו התשלומין הם תשלומי תרומה שאכל מע"ה ושאינו יכול ליתנם משום דאין מוסרין עהרות ביד עם הארץ הרי מסתמא הכהן חבר זוכה ביד הבעלים מדין זכיה אחר וחוזר וקונה לעצמו ומש"ה לא פירש הר"ס דמיירי במזכה לו ע"י אחר דס"ל דאפילו סתמא כאילו מזכה לו ע"י אחר בפי' ומהירושלמי הזה יש לדקדק קלת על מ"ש הרב מחנה אפרים ות זכיה סימן ל"ג שכתב משם רש"ל שכתב דאם אין כהן בעיר שיכול לזכות לכהן החמש סלעים אחר וכתב על דבריו וז"ל ולע"ד אין נראה לי כן דכיון דהמוכה חייבתו לזה באחריותם עד דמטו כהן נראה דודאי לא מהני זכייתו אלא לענין דלא מצי למהדר ביה אבל באחריותיה קיימי דלא גרע כ"כ תן מנה זה לפלוני בעל חובי דאע"ג דאם רלה לחזור אינו חוזר אפ"ה באחריותיה קיימי [גיטין יד'] סלעים של בן חוב הוא ולפי דעתינו נראה דאם אין כהן בעיר אין תקנה לקיים המצוה כשיזכה "י אחר דכיון דחייב באחריותם עדיין לא קיים המצוה עכ"ל ואם איתא כסברת הרב א"כ הכא י לה דמזכה ע"י אחר כיון דחוב הוא דחייב לכהן עם הארץ ולא נשלם לו מאי אהני מה שמזכה לו אחר לקיים מצות נתינה דונתן לכהן את הקדש כיון דבתר הזכיה אכתי חייב באחריותו כדין חוב א דאע"ג דאינו יכול לחזור אפ"ה באחריותו קאי וכל דחייב באחריותו עדיין לא קיים מצות נתינה ן דאמר מתנתם מקדשתם בעינן נתינה גמורה עד דאיכא קיום מצות נתינה אלא ודאי דהעיקר ת רש"ל דכל דמזכה לו ע"י אחר ולא מצי למהדר ביה אף דחייב באחריותם עדיין קיים מצות ה ויש לחלק קלת ודו"ק ובעיקר הירושלמי י"ל קלת דאמאי לא מוקמינן לישנא דברייתא דקתני אבל ת עם הארץ משלם לעם הארץ באופן דהוי יותר קרוב לפשטא דברייתא דקתני אבל תרומת ע"ה לעם הארץ דמשמע דמשלם לעם הארץ עלמו ולא ע"י כהן חבר דאפשר לאוקמא דמשלם לכהן עלמו דמזכה לו התשלומין ע"י שמניח אותם בחלירו וחלירו קונה לו שלא מדעתו ומאחר דזכה בהם חלירו ונעשין תרומה נותן לו את הדמים דמי התרומה כיון דבכה"ג דלא ידע שהכניסם בחלירו ליכא ר שמא יעכבם בידו והיכא חשש איסור טומאה ועוד באופן אחר דאפי' אם ידע שהכניסם בחלירו ת לו מסכחת כשהתנה עמו שיזכה בהם לקיים מלות נתינה על מנת שיחזירם לו בדמיו שיתן לו דהא בכל התורה מתנה ע"מ להחזיר שמה מתנה ובכה"ג מקיים מלות נתינה וכיון דמכח התנאי חייב להחזיר תו ליכא חשש מסירת עהרות לעם הארץ דע"כ לריך שיחזירם לו ויקח הדמים ודו"ק:

[מה] אמר רבא תרומת ח"ל אין בה משום כהן המסייע וכו' רב חמא יהיב ליה לשמעיה. נראה פשוט דהא דיהיב ליה לשמעיה היינו אפי' שנותן לו בשכרו דהא אמרינן בתוספתא בפ"ה דדמאי וז"ל לא אדם תרומות ביתו לשומר ביתו ולא בכור לאנו לרועה לאנו אם נתן להם שכרם נותן להם לשום עובה לא יתן ישראל בהמתו לטבח כהן לשחוט ולא לרועה כהן לרעות אא"כ נתן להם שכרם עכ"ל ופסקה הר"ס ב מהלכות תרומות דין י"ע יעו"ש דמתבאר מזה דאפי' בתרומה דאורייתא מותר ליתן לשמעיה כל ן לו שכרו וע"כ ל"ל דהיינו רבותא דתרומת ח"ל דאפי' בשכרו יכול ליתן לשמעיה וכן כתב בפי' ה הביא דברי הרב כ"י בשמעתין שכתב וז"ל יהיב ליה לשמעיה כהן בשכרו ולא חיים לנראה כמסייע והר"ס בפי"ב מהלכות תרומות השמיט דין זה דתרומת ח"ל אבל כבר הביאו לענין חלה בפ"ה ת בכורים דין י"ב כפי גירסת מרן הכ"מ דגרים בדברי הר"ס ואין בה משום כהן המסייע במתנותיו אסור עכ"ל וא"כ ה"ה תרומה ולפי האמור דמותר ליתן לשמעיה אפי' בשכר פעולתו לריך טעם מאי השמיע דבר זה דאפי' בדרך פרעון שכר פעולתו מותר ודו"ק:

[מו] אמר שמואל תרומת ח"ל מבטלה ברוב וכו'. מאי דאיפליגו רבוותא שכתב רבינו הם רש"י והתוס' בשמעתין דלרש"י ז"ל הא דשמואל לאוכלה זר נמי בטילה ברובה ולדעת התוס' דלא מהני ל ברוב אלא לאוכלה בימי טומאתו כדהוה עביד רבה אבל לאוכלה זר לא ויש לעמוד לסברת רש"י ל דתרומת ח"ל כיון דמדרבנן היא אינה מדמעת וברוב חולין סגי להתירה לזר דהא תנן בפ"ב דערלה ומה ותרומת מעשר של דמאי עולים בא' ומאה ע"כ הרי דאפי' תרומת מעשר של דמאי דמדרבנן היא י' דמדמעת ואינה עולה אלא בא' ומאה ומ"ש תרומת ח"ל איברא דראיתי בירושלמי שם בר"פ דערלה רי' עלה דמתניתין וז"ל מאן תנא תרומת מעשר של דמאי ר"מ דר"מ מחמיר בדבריהם כדברי תורה אשכחן דר"מ מחמיר בדבריהם כדברי תורה א"ר חנינא ההיא דתנינן תמן הרואה כתם הרי זו מקולקלת ת משום זוב דברי ר"מ וחכמים אומרים אין בכתמים משום זוב עכ"ל ובפרק הזהב (דף נה ע"ב) ם דילן עלה דמתני' דחמשה חומשין הן דקתני נמי דהאוכל תרומת מעשר של דמאי חייב חומש אמרי' קשא ק"ל לר"מ תרומת מעשר של דמאי וכי עשו חכמים חיזוק לדבריהם כשל תורה ומשני הא מני היא דאמר עשו חכמים חיזוק לדבריהם כשל תורה דתניא המביא גט ממדה"י נתנו לה ולא אמר לה

בפני נכתב ובפני נחתם יוצא והולד ממזר דברי ר"מ וחכמים אומרים אין הולד ממזר ע"כ וכתב הריטב"א ובירושלמי הא בעיא דכל דבריו הכל בפסול הא"ה זו"ל וכי עשו חכמים חיזוק וכו' ותפ"ע דאילה כתה מילי שעשו חכמים וכו' קשיא ליה למאי מפני שהיא גזירה הרבה לפנים משורת הדין דהא רוב עמי הארץ מעשרין הם וסייע למייתי לה מאיך דר"מ דהמוציא גם דהיא נמי גזירה קלושה היא ואפ"ה עשה בה ר"מ חיזוק כשל תורה להיות הולד ממזר מדכריה כאילו היה הגט פסול מן התורה דאילא ממזר מן התורה כל"ע עכ"ל ולפי דברי הריטב"א דעיקר מאי דמוקי לה הא דחומש כר' מאיר הוא משום דהוי גזירה הרבה לפנים משורת הדין מטעם דרוב עמי הארץ מעשרין הם אם כן הא דהחמירו חכמים לומר דתרומת מעשר של דמאי מדמעת ועולה באחד ומאה פ"כ כר' מאיר היא דאפי' בגזירה קלושה עשו חיזוק כשל תורה כיון דדמאי רוב עמי הארץ מעשרין הם ובפרט גבי דמוע דמעיקרא אפילו בתרומה דאורייתא לא בעינן באחד ומאה כי אם מדרבנן דמדאורייתא בטל ברוב וחכמים החמירו באחד ומאה ואם בחיוב חומש דבתרומה דמן התורה איכא חיוב חומש מן התורה אמרי' דבשל דמאי אינו אלא אליבא דר"מ דוקא כ"ש גבי דמוע דמעיקרא עיקר תדומע אינו אלא מדרבנן וכיון דבעיקר סברת ר"מ בההיא דלא אמר בפני נכתב ובפני נחתם דס"ל דהולד ממזר לא קי"ל כר"מ אלא כחכמים דאין הולד ממזר דס"ל דבגזירה קלושה כי האי לא עשו חיזוק לדבריהם כשל תורה א"כ ה"ה לענין תרומת מעשר של דמאי דלא מחמירינן טפי האי לענין חומש ולענין דמוע כיון דהוי גזירה קלושה דרוב עמי הארץ מעשרין הם ואף דלפי מאי דמוקי מתניתין דערלה בירושלמי כר"מ אמרי' שהוא סברת ר"מ בההיא דכתמים דלר"מ ס"ל דחוששים בכתמים משום זוב ולפי זה קי"ל כוותיה דבההיא דכתמים קי"ל כוותיה דהא בפ' בא סימן (דף נג ע"ב) מוקמינן מלתייהו דחכמים בכתמים כיהודה כרבי חנינא בן אנטיגנוס דרבנן איפליגו עליה וקיימי כשיטת ר"מ וקי"ל כוותייהו דאפי' בחלוק א' חוששת לזיבה כמ"ש רע"ב שם במתני' ר"פ בא סימן וכמו שמתבאר מדברי הר"ס בפ"ע מהלכות איסורי ביאה דין י"ב יעו"ש הנה מלבד דהירושלמי דמוקי מתני' דערלה כר' מאיר אפשר דלא ס"ל דחכמים דהתם גבי כתמים הוא כיהודה מדלא אמרו דמתני' אתיא אפי' כרבנן דקיימי בשיטת ר"מ הכהו רבנן דפליגי ארבי חנינא ב"א ולעולם י"ל דאף לשיטת הירושלמי לא קי"ל כר"מ במאי דמחמיר בתרומת מעשר של דמאי יתר על כן דלפי הש"ס דילן דקאמר דהיינו ר"מ בההיא דהולד ממזר ע"כ בהא לא קי"ל כוותיה ומינה נמי לענין חיוב חומש בדמאי ומלתא כבר אמורה הדברים ק"ו לענין דמוע מאחר דעיקר דין דמוע אפי' בדאורייתא אינו אלא מדרבנן ובירושלמי דפ"ק דדמאי שלה דמתני' הדמאי אין לו חומש אמרי' תמן תנינן התרומה ותרומת מעשר של דמאי וכו' וכה את אמר הכין אמר ר' זעירא תמן תרומת מעשר ודאי ברם הכא מעשר שני של דמאי א"ר אסי אין המשנה הזאת יוצאה ידי תרומת מעשר של דמאי מהו כדון תמן ר"מ ברם הכא רבנין ופירושו פשוט דלרבי אסי דפריך דאין המשנה הזאת יוצאה ידי תרומת מעשר דבכלל מאי דקתני הדמאי אין לו חומש הוא חומש דת"מ נמי וא"כ קשיא מתני' אמתני' דהזהב ואמתני' דפ"ב דערלה ומשני דמתני' דהזהב ודפ"ב דערלה כר"מ ומתני' דהכא כרבנן וכתב מהר"ם סירליי"ן ז"ל תמן ר"מ דקסבר דחכמים עשו חיזוק לדבריהם כשל תורה כדאיתא בפרק הזהב ומתני' דהכא רבנן דס"ל דלא עשו חיזוק לדבריהם כשל תורה עכ"ל באופן כי מקום יש בראש לומר דלענין הלכה לא קי"ל כמתני' דפ"ב דערלה כיון דר"מ היא ולא קי"ל כוותיה ואפשר דתרומת מעשר של דמאי אינה מדמעת ובטילה ברוב כדין תרומת ח"ל לסברת רש"י ודעימיה אבל עפ"ז אפשר לייבא מ"ש התוס' בפרק כל הבשר (דף קד ע"ב) בסוף ד"ה אלא ח"ל וכו' שכתבו וז"ל ואע"פ שבהאשה נראה קלת שמדמעת מדתניא בפרק ר"י וכו' מ"מ השניה שהיא קלה בזאת שמא אינה מדמעת וכמו שלא גזרו על תערובת דמאי כמו כן שמא לא גזרו בה כיון שהיא קלה כ"כ עכ"ל ולכאורה דבריהם תמוהים דהא דלא גזרו על תערובת דמאי מפורש בפ"ק דחולין (דף ו ע"א) דהיינו אם לקח מע"ה דבר המעורב בדמאי כגון מוריים וכיולא כיון שלקחו בתערובת לא גזרו אבל בדבר שכבר נתחייב בדמאי והפריש ממנו תרומת מעשר אף שנתערבה בחולין אחרים מדמעת ועולה בא' ומאה כדתנן במתני' דערלה וא"כ איך מדמין לומר דבחלה שניה דקילא אינה מדמעת דומיא דתערובת דמאי כיון דבדמאי עלמו קי"ל דמדמעת ואולם נ"ל דס"ל להתוס' דלא קי"ל כמתני' דערלה וס"ל דלענין הלכה כל תערובת דמאי לא גזרו ואפי' תרומת מעשר שכבר הפרים מהדמאי אם נתערבה אינה מדמעת:

ואם כנים אנחנו במה שלמדנו מההיא דהזהב דכיון דלענין חומש אמרינן דלר"מ הוא דוקא דחייב בתרומת מעשר של דמאי כ"ש לענין דמוע דעיקרו מדרבנן דודאי הא דתנן תרומת מעשר של דמאי מדמעת אינו אלא לר"מ יש להביא ראיה לסברת רש"י ודעימיה דס"ל דתרומת ח"ל אינה מדמעת ובטילה ברוב ומותרת לזרים ממתני' בפ"ז דתרומות משנה ז' האוכל תרומת ח"ל משלם את הקרן ואינו משלם את החומש ע"כ דכיון דתרומת ח"ל פטור מן החומש אף דעיקרו של חומש בתרומה דאורייתא חייב מן התורה א"כ כ"ש בדמוע דאפי' בתרומה דאורייתא דמוע אינו אלא מדרבנן דפשיטא דתרומת ח"ל אינה מדמעת זה אפשר לומר לדעת רש"י ודעימיה ואולם ראיתי להר"ס בסוף הלכות תרומות דין כ"א שכתב וז"ל לפיכך אין ארבעתן לענין אכילה ודמוע אחד הוא כולם עולים באחד ומאה וכו' ודין תרומת מעשר של דמאי בכל אלו הדרכים כתרומת מעשר של ודאי אלא שאין לוקין על אכילתו עכ"ל הרי מפורש דפסק הר"ס כסתם מתני' דפ"ב דערלה דתרומת מעשר של דמאי מדמעת כדין תרומת מעשר של ודאי ונ"ל דהר"ס ס"ל דאין ללמוד מההיא דחומש לענין דימוע לפי מ"ש התוס' שם בפרק הזהב בד"ה וכי עשו וכו' וז"ל אע"ג דבכמה מקומות עשו חיזוק אפילו יותר משל תורה היינו היכא דשייך לקנוס כדי לעשות סייג אבל הכא אפי' בתרומת מעשר ודאי לא הוה שייך לקנוס חומש אם לא שאמרה תורה ולכך לא היה לו לקנוס בשל דמאי ומשני דה"כ עשו הולד ממזר אע"פ שאין סברא אלא משום דבאשת איש הולד ממזר עכ"ל ולפי פירוש זה י"ל דס"ל להרמב"ם דדוקא גבי חומש דמעיקרא אפילו בשל תורה הא דרך קנס לכך לרבנן לא מסתבר לקנוס חומש בדמאי דרבנן כי אם לר"מ אבל גבי דמוע דאסרו רבנן באחד ומאה דמלתא דסברא הוא ולא בדרך קנס י"ל דה"ה דאסור אפי' בתרומת מעשר של דמאי דכל דתיקון רבנן כעין דאורייתא תקון מידי דהוה אשאר איסורים שאסרו חז"ל מין במינו במשהו ולדעת רוב הפוסקים לא פלוג רבנן בין איסורי תורה לאיסורים דרבנן כמו שמתבאר בדברי הטור ומרן הב"י ביו"ד סי' ל' וסי' ל"ח יעו"ש ואף דלדעת הר"מ בפ' ע"ו מהלכות אסורות ס"ל דבאיסורין דרבנן במינו בכ"ע כדין כחל מ"מ מלינו שכתב הר"ס דבשומן גיד הנשה אף דהוו מדבריהם החמירו רבנן במשהו כאיסור תורה וא"כ י"ל דה"ה דהחמירו בתרומת מעשר של דמאי דבעינן באחד ומאה כתרומה דאורייתא ולא סגי ברובא לבד:

אך קשה לענין חומש שפסק הר"ס בפ"י דהלכות תרומות דין ד' דחייבים חומש אכילת תרומת מעשר של דמאי כמתני' דפרק הזהב והדבר קשה דכיון דמוקמינן לה כר' מאיר כההיא דלא אמר בפני נכתב ובפני נחתם דהולד ממזר א"כ ממילא לרבנן דקי"ל כוותייהו דאין הולד ממזר וכמו שפסק הר"ס בפ"ז מהלכות גירושין יעו"ש ה"ה דלא חייבו חז"ל חומש על אכילת תרומת מעשר של דמאי וצ"ע:

והנה מ"ש דיש מקום לומר דלא קי"ל כמתני' דפ"ב דערלה בהא דתרומת מעשר של דמאי מדמעת כיון דאפשר דר"מ היא וקי"ל כרבנן לכאורה היה נראה דיש לדחות סברא זאת דהא תנן בפרק ד' דדמאי משנה א' תרומת מעשר שחזרה למקומה ר"ש שזורי אומר אף בחול שואלו ואוכלו על פיו ואיפסיקא הלכתא כר"ש כדאמרינן בפרק בהמה המקשה (דף עה ע"ב ובמנחות דף ל:) יעו"ש וכיון שכן ע"כ דקי"ל כמתני' דפ"ב דערלה דתרומת מעשר של דמאי מדמעת דאי אינה מדמעת אמאי לריך לשואלו הא אפילו בלא שאילה מותרים הם דבטלי ברובא ואינו לריך באחד ומאה אבל שוב ראיתי דאין זה ראיה גמורה שהרי הר"ס בפי"ב מהלכות מעשר פסק כר"ש שזורי וכתב וז"ל מי שאינו נאמן שראיתוהו שהפרים תרומת מעשר מפירותיו שהם דמאי וראיתוהו שחזרה ונפלה לפניו בין למקום אחר בין למקומה וחזר ואמר הפרשתיה נאמן אפילו בחול ואוכל על פיו כשם שאימת שבת על ע"ה כך אימת דימוע עליהם ואינן חשודים להאכיל את המדומע עכ"ל הרי מפורש דס"ל דר"ש שזורי לא מיירי בחבר שהפרים מן הדמאי שקנה מעם הארץ תרומת מעשר אלא מיירי שהע"ה עלמו ראינוהו שהפרים תרומת מעשר דבכה"ג האי כדין תרומת מעשר של ודאי כיון שהוא עלמו הפרים וגילה בדעתו שעדיין לא הפרים ודינה כדין תרומת מעשר של ודאי דמדמעת ומש"ה אי לאו דשואלו אסור באכילה הן אמת דלריך להבין דמי הכניסו להר"ס לפרש מתני' כה"ג דראינו דהפרים לפניו דלא כפשטא דמתני' דמשמע דמיירי בהפרים תרומת מעשר של דמאי כדין קונה מעם הארץ ולא שהע"ה עלמו הפרים כיון דכבר פסק הר"ס בסוף הלכות תרומות כמתני' דפ"ב דערלה דאפילו תרומת מעשר של דמאי מדמעת ולמה הוצרך לומר דמיירי באופן שהיא תרומת מעשר של ודאי וכבר ראיתי להרדב"ז בספרו בביאורו שכתב וז"ל וא"ת מי דחקו לרבינו לפרש שראינוהו שהפרים תרומת מעשר של דמאי וי"ל לישנא דמתני' דחקו דקתני שחזרה למקומה מהיכא ידעינן שחזרה למקומה אם לא שראינו הכל עכ"ל ולא זכיתי להבין דבריו דאי מיירי דחבר הקונה מעם הארץ הפרים תרומת מעשר וא"כ חזרה למקומה מאי דוחק יש לו דמהיכן ידעינן הא הקונה שהפרים מהדמאי ונתערבה התרומה חזרה למקומה הרי נודע לו שנתערב וכהאי לעלמי לא מלאתי שום רמז דוחק כלל: אשר ע"כ נלע"ד דמה שפי' הר"ס מתני' באופן זה שראינו שהפרים תרומת מעשר הוא ע"פ מה שנבאר דברי הירושלמי שם עלה דמתני' דר"ש שזורי דאמרינן התם תני תרומת מעשר של דמאי שחזרה למקומה מדמעת שלא למקומה אינה מדמעת ר"ש אומר בין למקומה ובין שלא למקומה אינה מדמעת רבי בון בר חייא בעי קומי רבי זעירא מ"ד מדמעת מדמעת ומ"ד אינה מדמעת אינה מדמעת ניתא מ"ד למקומה מדמעת שלא למקומה אינה מדמעת מה בין למקומה ומה בין שלא במקומה על רבי תני אמרין כדין הוא מימר וכו' דהכא אמר טעמא מ"ד מדמעת שהיא מתרת את השיריים לאכילה מ"ד אינה מדמעת שאינה מתרת את השיריים באכילה הורה רבי אילא כהדא דרבי חגיא ע"כ זהו גירסתו של מהר"ב אלי"ע יצ"ל בביאורו ופי' דה"פ וז"ל וג"ל דמ"ד מדמעת ס"ל כטבל גמור וכי חזר והפרים השיריים

שעיריים מותרין באכילה כדין שאר טבל שהורם ממנו התרומת מעשר ולמ"ד אינה מדמעת ה"פ דהו"ע בתרומה שנתערבה בפירות מתוקנים בפחות ממאה אע"ג דחזר והפרים ממנו כשיעור תרומה משום ממון כהן מ"מ השירייס אסורים כדין שאר דימוע שנפל לחולין והשתא למ"ד במקומה מדמעת הייט שאיל וחזרה למקומה הראשון הו"ע כטבל אבל שלא למקומה הו"ל דימוע עכ"ל ואני שמעתי ולא אבין

שמואל תרומת ח"ל מבטלה ברוב רבה מבטל לה ברוב ואכיל לה בימי טומאתו

פירושו דהא ששם מדמעת דתנינן במתני' ובברייתא בכל דוכתא הוא שכיון שנתערבה בפחות ממאה נאסר הכל ולא מהני הפרשה ואיך שייך לומר דמ"ד מדמעת היינו דהפרשה מועיל להתיר את השיריים כדין טבל ואף אם נאמר דהכי סבירא ליה לרבי חגיי דלפעמים אמרינן לשון מדמעת ואין הכוונה שאוסר הכל ולא מהני הפרשה אלא הכוונה דכל עוד שלא הרים מתרומה משום גזל כהן דינו כמדומע דאסור לזר וכמו שיבא לפנינו שכן הוא אפילו נפלה באחד ומאה דכל עוד שלא הפרים התרומה אסור לזרים וכל עוד שלא הרים התרומה מדומע מקרי מ"מ אין שייך לומר לפי זה דמ"ד אינה מדמעת הוא לומר דדינו כשאר דמוע דתרומה ודאי שאוסר אפילו בהפרשה כיון דלת"ק מדמעת דקאמר הוא לענין שאסור קודם הפרשה בלבד א"כ מ"ד אינה מדמעת דכוותיה דת"ק קאמר דאינה מדמעת כלל דאפילו בלא הפרשה מותר דהא נאמר דהכוונה דקאמר תנא בתרא דאינה מדמעת כמו שאתה אומר לת"ק דאינו אלא בענין הפרשה אלא דינו כדין דמוע גמור זה לא ניתן ליאמר ודוחק גדול דפשטא דמלתא דתנא בתרא בא להקל דאינה מדמעת כלל אפילו לענין הפרשה ועוד דעדיין אף לפי טעם זה אינו מובן טעמא דמ"ד דשלא במקומה אינה מדמעת דאי במקומה מדמעת לענין חיוב הפרשה כדין טבל בלבד למה שלא במקומה נמי אינו מועיל הפרשה להתיר את השיריים ואמרינן דדינו כדין דמוע גמור דהא אפי' בחזרה למקומה כיון דכבר קרא שם תרומה והפרים מתטבל שוב אם חוזרת למקומה לא מפני זה חשיב כאילו לא הפרים כלל מעיקרא דאיך ע"י החזרה במקומה פקע שם קדושת תרומה להתיר השיריים בהפרשה שניה משא"כ בשלא במקומה הא כיון דקרא עליה שם תרומה דא ודא אחת היא והכתי קושיא דרבי זעירא במקומה קאי בחופן דלע"ד לא יצא ידי חובתו מביאור הירושלמי בפירוש זה :

וראיתי למהר"ש סירליי"ן ז"ל בביאורו על הירושלמי כ"י שהביא תירוץ רבי חגיי בסגנון אחר בקצת שינוי וז"ל עאל רבי חגיי ואמר כדין הוא ממר משה דהנא אמר טעמא מאי דאמר למקומה מדמעת שהיא מתרת את השיריים באכילה הורי רבי אילא כהדא דרבי חגיי ע"כ ופי' שם הרב בעיקר הברייתא דקתני במקומה מדמעת שלא במקומה אינה מדמעת וז"ל שחזרה למקומה לנ"ע הנותרים שלא למקומה אלא למקום אחר שעדיין לא הפרישו מהם תרומת מעשר ובדברי ר' חגיי פי' וז"ל כדין הוא מימר כדין הוא לפרש טעם בזה משה דהנא אמר טעמא לשון שבועה וכן מצינו בפ' משילין [דף לז:] משה שפיר קאמרת ופירש"י בקרא דמשה קא משתבע שהיא מתרת את השיריים באכילה כשחזרה לנ"ע שאסרתן כשאומר כשע"ה מתוקנים הם תשובתו היא מתרת את הנ"ע שנפלה בתוכן על פיו דהם אמר לא תקנתים מדומעין הם ואסורים א"כ כי לא אשכחן ליה או שמת אסירי אבל שלא למקומה דעדיין לא הפרישו כלום מהם דאפילו אם יאמר ע"ה מתוקנים הם אכתי צריך להפריש מהן דין דמאי ואינה מתרת את השיריים וכי היכי דמפרים דמאי דרמי עליו מפרים אידך חדא ולא חשיב לשיהיו מדומעין אם לא מצאנוהו לשואלו הורי רבי אילא כהדא דרבי חגיי כלומר הורי כרבי אליעזר דמסתבר טעמיה כדמפרש רבי חגיי עכ"ל ולדידי פירושו תמוה בעיני דאי בשלא במקומה איירי דנפלו במקום דעדיין לא הפרישו ממנו תרומת מעשר וטבל הוא נמצא דהעיקר תלוי בזה ואמאי מחלק התנא בין במקומה לשלא במקומה לפלוג וליתני בדידה בשלא במקומה עצמו דבנפל לחולין מתוקנים מדמעת ואם נפל לטבל אינה מדמעת והיותר תימה דמה כמטה סהא ומה טעם יש בה דבנפל בתוך טבל שלא הופרש ממנו תרומת מעשר מדמעת ואמרי' וכי היכי דמפרים דמאי דרמי עליה מפרים אידך חדא הא משנה שלימה שנינו ברים פ"ז דתרומות סאה תרומה טמאה שנפלה לפחות ממאה חולין וכו' ואם טהורה היתה אותה סאה ימכרו לכהנים בדמי תרומה חוץ מדמי אותה סאה ואם למעשר ראשון נפלה יקרא שם לתרומת מעשר ע"כ ופי' הר"ש בפי' משניות וז"ל ואם למעשר ראשון נפלה שלא נטלה ממנו תרומת מעשר ויקרא שם לתרומת מעשר שחייבת לאותו מעשר ראשון ויצטרף לאותה תרומה גדולה שנפלה וימכור הכל לכהן חוץ מדמי אותה תרומה שנפלה ודמי תרומת מעשר ראשון שקרא לה שם עכ"ל הרי בפירוש דבתרומה של ודאי בנפלה בטבל נמי מדמעת ולא אמרינן דכי היכי דמפרים תרומת מעשר דרמיא עליה מפרים אידך חדא ואם כן אם אנו אומרים דדין דמוע איתיה אפילו בתרומת מעשר של דמאי כשל ודאי כמתני' דפ"ב דערלה ומש"ה בנפלה בחולין מתוקנים מדמעת א"כ ה"ה בנפלה למעשר ראשון שלא הפרים עדיין תרומת מעשר מדמעת ואין תקנה במה שיפרים אותה בהדי מה שמפרים תרומת מעשר דרמיה עליה ועוד צריך להבין דלפי פירושו מאי האי דקאמר בירושלמי הורה ר' אילא כהדא דרבי חגייא ופי' הרב כלומר הורי כר' אליעזר דמסתבר טעמיה כדמפרש ר' חגיי עכ"ל דאיך מפני שרבי חגיי מצא טעם לסברת רבי אליעזר הורה לענין מעשה הלכה כר"א מאחר דרבנן פליגי עליה ואמרו דבין במקומה ובין שלא במקומה מדמעת כדאמרינן בתוספתא בפ"ה דמסכת תרומות דמייתי שם סברת ר"א ור"ש וסברת רבנן דס"ל דבכל גוונא מדמעת יעו"ש וגירסת הירושלמי בברייתא הנזכר כן היא דגרסינן סברת רבנן דס"ל דאפי' שלא במקומה מדמעת וכמ"ש מהר"י קורקוס בפי"ב מהל' מעשר סוף דין ד' יעו"ש ובפרט דקי"ל דאין הלכה כר"א דשמותי הוא ועוד דאמאי תולה הדבר ברבי חגיי דאי משום דאי לא הוה ידעינן טעמיה דר"א לא הוה פסקינן כוותיה מ"מ כיון דכבר בירושלמי שם טעמא מעמיה דרבי חגיי תו אמאי צריך להזכיר לר' חגיי ומן הראוי היה דלימא הורה רבי אילא כר' אליעזר בלבד :

אשר ע"כ נלפ"ד דהפי' הנכון הוא על פי מה שמתבאר מדברי הר"ס בפי"ג מהל' תרומות דין א' דאפילו תרומה שנפלה לא' ומאה דעולה בא' ומאה כל זמן שלא נטל הא' אסור לזרים דכיון דצריך להרים א' משום גזל הכהן כל עוד שלא הרימה אסרו חז"ל לזרים וכמו שדקדק כן מדברי הר"מ מהר"י קורקוס שם וכתב שכן נראה ממ"ש בפט"ו מהל' מ"א וכן הביא מדברי התוס' והר"ש יעו"ש ובר"פ נוטל בשבת (דף קמא ע"ב) תנן ר' יהודה אומר אף מעלין את המדומע בא' ומאה הרי דאפילו בסאה תרומה דנפלה בא' ומאה דכבר נתבטלה אפילו מדרבנן כיון דאסרו חכמים לזרים עד שיטול הסאה קרי ליה ר' יהודה מדומע דאמר מעלין את המדומע ועפי"ז יש לומר דר' חגיי כדי לתרץ מ"ש במקומה לשלא במקומה יצא לדון בדבר חדש דכולהו הני תנאי דברייתא דר"א אמר דבמקומה דוקא מדמעת ורבנן אמרי אפילו שלא במקומה מדמעת וכן לר"ש דאפילו במקומה אינה מדמעת כולהו ס"ל דתרומת מעשר של דמאי אינה מדמעת כתרומה ודאית כדתנן בפ"ב דערלה דהתם מתני' ר"מ היא דמחמיר בדבריהם כדברי תורה וכדאשכחן גבי כתמים דס"ל דחוששין לזוב אבל אנן קי"ל כרבנן דאין בכתמים משום זוב ותלו ענין זה לפלוגתא דכתמים בירושלמי שם בפ"ב דערלה כנז"ל וס"ל לרבי חגיי דרבנן דקתני במתני' התם לאו כיחידאה נינהו והלכה כרבנן דרבים נינהו לגבי ר"מ ותרומת מעשר של דמאי כיון דמדרבנן היא אפילו נפלה לפחות ממאה בטילה אבל עכ"פ אי איכא צד לדמות תרומת מעשר של דמאי לתרומה של ודאי הוא דעכ"פ בין אם נפלה לא' ומאה ובין נפלה לפחות ממאה אין התערובת מותר לזרים עד שיטול התרומה שנפלה בתוכן דכל עוד שהתרומה בתוכה אסרוהו חז"ל לזרים משום גזל כהן כדין תרומה ודאית אפילו בא' ומאה ועשאוהו כמדומע לענין זה דכל עוד שהוא מעורב מדומע הוא ואסור לזרים ועל אופן מדומע כזה דנאסר עד שיפרים התרומה הוא דאפליגו הני תנאי דלרבנן בין נפלה במקומה ובין נפלה שלא במקומה מדמעת דצריך שיפרישנה אלא דאחר ההפרשה היא מתרת את השיריים באכילה וכל עוד שלא הפרישה אסור לזרים ומ"ד אינה מדמעת ס"ל דאפילו לא יפרישנה מותרת לזרים דלא החמירו חכמים בדמאי כיון דמעיקרא מדין ספק הוא וכיון דעיקר ההפרשה לאו משום דמוע הוא אלא משום גזל השבט כיון דהוי ספק ליכא משום גזל הכהן כיון דאיכא למימר המע"ה ואע"ג דמדברי הר"ס בפ"ט מהל' מעשר דין ה' נראה דס"ל דתרומת מעשר של דמאי נותנה לכהן ולא אמרינן בה המע"ה וכמ"ש הרב משנה למלך שם בפ"ט דין ג' יעו"ש כמו שהיה סברת רש"י בפרק עגלה ערופה (דף מח') דאתמר עליה שלא לעכבו אלא ולמכור לכהן גזירה דלמא משהה ליה לגביה ואכיל ליה יעו"ש מ"מ י"ל דהיינו כשהתרומה בעין אבל כל שנתערב בחולין נתבטלה מן הדין שוב לא החמירו חז"ל לאוסרה מפני גזל הכהן כיון דמעיקרא איכא למימר המע"ה ורבנן לא ס"ל לחלק בהכי וס"ל דאפילו בתערובת איכא משום גזל הכהן ומש"ה מדמעת קודם הפרשה ועפי"ז שפיר מצינו טעם כעיקר לסברת ר"א דס"ל דבמקומה מדמעת ושלא במקומה אינה מדמעת דר"א נמי ס"ל כסברת מ"ד דכל שנתערב ונתבטל מן הדין שוב לא מחמירינן משום גזל כהן להפרישה ואין לאסור התערובת מפני זה אבל מ"מ ס"ל דבחזרה למקומה אם אנו מתירין בלא הפרשה יבואו לטעות דמן הדין אינו צריך להפרים תרומת מעשר מן הדמאי דהא רואין שחזרה התרומה למקומה ולא אסרו כלל דמפני זה יאמרו דמעיקרא לא היה צריך להפרים ובטעות הפרים וכשנודע לו החזירה למקומה ומש"ה התירו חז"ל דמדמעת ומאי דאמר מדמעת ר"ל שהיא מתרת את השיריים באכילה דכל עוד שלא יפרישנה אסור כל התערובת לזרים וכיון דרואים דמחייבים להפרים איכא חיזוק לדבריהם בענין תקנת הדמאי אבל כשנתערב שלא במקומה דליכא למטעי בהכי משום גזל כהן לא אמרינן דמדמעת לאסור את השיריים עד שיפרים ועפי"ז אתי שפיר מאי דאמרינן דהורי רבי אילא כרבי חגיי דאין הכוונה לומר דעשה מעשה כר"א אלא דעשה מעשה לומר כסברת ר' חגיי דלא קי"ל כמתני' דפ"ב דערלה דקתני דתרומת מעשר של דמאי נמי מדמעת דמוע גמור בפחות ממאה כיון דר"מ היא ולא קי"ל כוותיה ולדידן אפילו בפחות ממאה בטלה אלא דמדמעת לענין שצריך שיפרישנה אבל אחר הפרשה השיריים מותרים באכילה וע"ז הוא שהורה רבי אילא ואפשר דלענין מחלוקת זה דברייתא פסק כרבנן דאפילו שלא במקומה מדמעת עד שיפרישנה וכזה הפירוש שפירשתי בדברי הירושלמי נראה דס"ל להר"ס ומש"ה הולך לאוקמי מתני' דר"ש שזורי דמיירי בהפרים ע"ה לפנינו תרומת מעשר דבהכי חשיב כתרומת מעשר של ודאי דלכ"ע מדמעת דאי מיירי בחבר ומפרים מטבל דמאי מפני הספק תיקשי לר' חגיי ממתני' דר"ש שזורי דמעיקרא למה צריך לשאול מעם הארץ אם הם מתוקנים כיון דלדידן לא קי"ל כר"מ ותרומת מעשר של דמאי אינו מדמע לאסור כי אם עד שיפרשנה וכיון להפרישה ותנאי מתיר שכל דאין לומר דעיקר השאלה הוא להתירו בלא הפרשה דלמה צריך להתיר בלא הפרשה כיון דאין לו שום נזק ופסידא במה שיפרים שיעור תרומת מעשר כיון שיכול למוכרה לכהן דבכה"ג שנתערבה

וכבר נתבטלה ברוב שוב לא הצריכו חז"ל ליתנה לכהן בחנם גזירה דלמא משהה לה נגביה ויבא לאכול דזה אינו אלא בת"מ של דמאי שלא נתבטלה אבל בשכבר נתבטלה לא אסרו חז"ל למכור כיון דמעיקרא איכא למימר המע"ה אלא דהכא הצריכו הפרשה בלבד כדי שלא יבואו להקל בדין הפרשת תרומת מעשר מן הדמאי כיון דרואין שלא הצריכו הפרשה ונראה דאע"ג דהר"ס בסוף הל' תרומות פסק כמתני' דפ"ב דערלה דת"מ של דמאי מדמעת וטעמא דאע"ג דלאו האמור לרבי חגיי בירושלמי ס"ל דלא קי"ל כמתניתין דר"מ היא בההיא דכתמים ס"ל דהיינו דוקא לירושל' דלא מוקמינן מלתייהו דרבנן דמתניתין דפרק גא שמן כיחידאה דהיינו רבי חנינא ב"א אלא ס"ל דר"מ יחידאה הוא ורבנן פליגי דאין חוששין בכתמים משום זוב אבל לפי הש"ס דילן בפ' בא סימן [דף נה:] דאמרינן דרבנן כיחידאה הוא ואדרבה רבנן איפליגו ארבי חנינא ב"א וס"ל כסברת ר"מ וקי"ל כוותייהו דאפילו בחלוק א' חוששת לזיבה כנזכר לעיל א"כ ה"ה לענין דמאי דקי"ל כר"מ דמחמיר בשל דבריהם כשל תורה ועכ"ז דס"ל להר"ס לענין הלכה דת"מ של דמאי מדמעת כשל ודאי כיון דעכ"פ פירושא דמתני' דר"ש שזורי לפי הירושל' איירי בהפרים לפנינו העם הארץ תרומת מעשר מטעם האמור בבואו לפסוק מתני' דר"ש שזורי נקט הר"ס מציאות הדין בשהפרים לפנינו תרומת מעשר כיון דבכה"ג איכא רבותא לענין דינא דאפילו בכה"ג דתרומת מעשר שהפרים ע"ה בפנינו דהוית כתרומה ודאית מהימנינן ליה לע"ה במה שאומר חזרתי והפרשתי אותה מטעם אימת דמוע :

איך שיהיה נתלינו למידין מתוך כל הנזכר דעכ"פ דין זה דת"מ של דמאי אי מדמעת בפחות מא' ומאה או לא אע"ג דמתני' דפ"ב דערלה סתם לן תנא דמדמעת מ"מ בברייתא דהובאה בתוספתא בפ"ה ממסכת תרומות והובאה בירושלמי הנזכר לעיל איכא פלוגתא דתנאי דלר"א במקומה מדמעת שלא במקומה אינה מדמעת ולר"ש בין במקומה ובין שלא במקומה מדמעת ולפי הירושלמי הנזכר ומה שפירשתי בו לפ"ד יוצא לנו דלכ"ע הני תנאי ס"ל דלא החמירו בת"מ של דמאי כשל ודאי ואינה מדמעת לאסור בפחות ממאה וס"ל דאינה מדמעת כי אם לענין הפרשה דצריך להפרישה ולר"א ולר"ש שלא במקומה אפילו הפרשה לא בעי ולרבנן אף שלא במקומה הפרשה מיהא בעי ועפי"ז יש ליישב מה שהקשו התוס' על סברת רש"י דס"ל דהא דאמר שמואל תרומת ח"ל בטילה ברוב הוא אפילו להתירה לזרים והקשו עליו מההיא ברייתא דמייתי הש"ס בפ' רבי ישמעאל (דף סז.) דתרומת עובד כוכבים בח"ל אינה מדמעת דמשמע הא תרומת ח"ל דישראל מדמעת די"ל דשמואל לענין הלכה ס"ל לענין תרומת מעשר של דמאי כסברת ר"א ור"ש דתרווייהו ס"ל דלא כרבנן דשלא במקומה אפילו לענין הפרשה אינה מדמעת והא דשמואל מסתמא איירי כשנתערבה ברוב חולין שלא במקומה והסיא ברייתא דפ' ר"י דיש לדקדק הא של ישראל מדמעת כ"ת לתרומת ח"ל שחזרה למקומה או אפילו שלא במקומה והאי תנא סבר כרבנן דאפילו שלא במקומה מדמעת ועוד י"ל דשמואל בההיא דתרומת חו"ל ס"ל כמ"ד כל מקום אמר שנה ר"ש שזורי הלכה כמותו ואמרינן בפ"ג דמנחות (דף לא ע"ב) דכלל זה הוא אפילו בברייתא יעו"ש ובירושלמי בפ"ד דדמאי בסוגיא הנזכר נראה דסברת ר"ש המוזכר בתוספתא והובאה שם בירושלמי דס"ל דבין במקומה ובין שלא במקומה אינה מדמעת הוא ר"ש שזורי דאמרינן התם א"ר זעירא אתא עובדא קומי דרבי חנינא והורי כר"ש שזורי ר' אחא בשם ר' יונתן אין הלכה כר"ש שזורי ע"כ וכתב מהר"ר אליהו ז"ל בביאורו וז"ל אין הלכה כר"ש שזורי במאי דקאמר דאינה מדמעת אין הלכה כר"ש שזורי באינה מדמעת אבל במתני' דשואלו ואוכלו על פיו הלכה כר"ש שזורי ע"כ והאמת אתו שהרי במנחות (דף ל ע"ב) דאמרי' א"ר יוחנן הלכה כר"ש שזורי במסוכן ובתרומת מעשר של דמאי כתבו התוס' שם ד"ה הא איתמר עלה וכו' דעיקר הגירסא גרסי' רבי יונתן ולא רבי יוחנן יעו"ש דנמצא כפי זה דכפי פסק רבי יונתן כר"ש שזורי בתרומת מעשר של דמאי דשואלו וא"כ איך אמר רבי אחא בירושלמי משם ר' יונתן דאין הלכה כר"ש שזורי אם לא דע"כ לא קאי אלא לענין דאינה מדמעת דלא קי"ל כוותיה דר' יונתן ס"ל דאין הלכה כר"ש שזורי כי אם בהני תרתי במסוכן ובתרומת מעשר של דמאי וכמ"ש התוס' שם בדבור הנזכר אחר עפי"ז נלע"ד דיש לומר עוד טעם אחר מכוון לפי הרע"ב שפי' מתני' דרבי שמעון שזורי דמיירי בע"ה שהפרים תרומת מעשר בפנינו דבהכי חשיב כמין תרומה ודאית דמש"ה אי לאו דשואלו מדמעת אפילו לר"ש דאי מיירי שהחבר הפרים ת"מ מן הדמאי א"כ איך קאמר ר"ש דבמקומה שואלו דבלאו הכי מדמעת כיון דאיהו ס"ל דבין במקומה ובין שלא במקומה אינה מדמעת ואגב זה ראיתי לתמן הר"מ בפי"ב מהל' מעשר בדין הנזכר שעל מ"ש הר"ס בין למקום אחר ובין למקומה כתב וז"ל ומ"ש בין למקום אחר וכו' הכי אמרינן בירושלמי בפ"ד דדמאי לר"ש עכ"ל ולכאורה אין דבריו מובנים לע"ד דהא סברת ר"ש שהביאו בירושלמי הוא איפכא דבין במקומה ובין שלא במקומה אינה מדמעת וצ"ל דכוונת מרן הוא לומר ע"ד האמור דמה שצריך הר"ס להביא דין זה במציאות זה שעם הארץ הפרים לפנינו הוא מטעם דבלאו הכי בין במקומה ובין שלא במקומה אינה מדמעת דסברא זאת הוא כר"ש דאמרינן בירושלמי הכי אלא דק"ק דמשמע מדבריו קצת דהר"ס לענין הלכה פוסק כסברת ר"ש בת"מ של דמאי דאינה מדמעת וזה אינו דבהדיא פסק הר"ס בסוף הל' תרומות כמתני' דפ"ב דערלה דמדמעת ועכ"ל צ"ל שמה שהביא מציאות זה שהפרים לפנינו לענין הלכה הוא לאשמועינן רבותא דאפילו בת"מ כזאת דהויא כעין תרומה ודאית נאמן לומר הפרשתיה כיון דמתני' עכ"פ איירי בהכי כיון דר"ש ס"ל דאינה מדמעת אפילו במקומה והדבר קשה אמאי לא באר זה מרן הכ"מ לאמר דלאו לענין הלכה כתב כן הר"ס וראיתי להתוי"ט שם בפ"ד דדמאי שכתב בד"ה שואלו וכו' וז"ל והר"ס מפרש שאם יפריש העם הארץ תרומת מעשר לפנינו בתחלה ונפלה לפנינו בין למקום אחר ובין למקומה כמ"ש לעיל לר"ש דבירושלמי וכ"כ בכ"מ אבל לא נתן טעם למה פסק כר"ש וצ"ע עכ"ל ודבריו תמוהים שהבין שהר"ס פסק כר"ש וזה תימה דבהדיא פסק בסוף הל' תרומות כמתני' דפ"ב דערלה כאמור :

איך שיהיה נמצא דכפי דברי הירושלמי הנזכר סברת ר"ש המוזכר שם ובתוספתא דבין במקומה ובין שלא במקומה אינה מדמעת כר"ש שזורי וא"כ י"ל דשמואל דאמר תרומת ח"ל בטילה ברוב ס"ל כמ"ד דכל מקום ששנה ר"ש שזורי הלכתא כוותיה וממ"ש התוס' במנחות (דף ל ע"ב) בסוף הדיבור הא איתמר וכו' וז"ל ובספר רבינו גרשום כתוב בההיא דפול המצרי ר"י בר נחמני אמר שמואל וכן בספרים ישנים עכ"ל נראה דלשמואל ס"ל דבכל דבר הלכה כר"ש ולאו דוקא במסוכן ובת"מ יעו"ש והנה כי כן י"ל דס"ל דלענין דמאי ס"ל כר"ש דבין במקומה ובין שלא במקומה אינה מדמעת ובטילה ברוב כיון דאינה אלא מדרבנן וה"ה תרומת ח"ל דמדרבנן והסיא ברייתא דפרק ר' ישמעאל דנראה דמדמעת הוא אליבא דרבנן דבדמאי אף דהוי מדרבנן מדמעת בכל גוונא: עוד יש לעמוד על סברת רש"י ודעימיה דס"ל דתרומת ח"ל בטילה ברוב אף להתיר לזרים משום דאינה אלא מדרבנן דהא בפ"ד דתרומות משנה ה' מתבאר דאפילו תרומת תאנים ושאר פירות דתרומת פירות אינו אלא מדרבנן לסברת רש"י ורוב הפוסקים אינה מתבטלת כי אם בא' ומאה כתרומה דאורייתא ואפילו בתרומת ירק דלכ"ע אינה אלא דרבנן מתבאר שם בפ"ד משנה י"ג דאינה עולה כי אם בא' ומאה יעו"ש ובפרק הערל (דף פא ע"א) מתבאר דהא דתרומת פירות אינה עולה כי אם בא' ומאה הוא אפילו בזמן הזה דליכא תרומה דאורייתא דאפילו דגן ותירוש ויצהר הוא מדרבנן דאמרינן התם א"ל ר"י לר"ל מי סברת תרומה בזמן הזה דרבנן א"ל אין שאני שונה עיגול בעיגולים עולה וכתב רש"י וז"ל שאני שונה ברייתא עיגול של תרומה בטל במאה של חולין ואי תרומה בזמן הזה דאורייתא כיון דעיגול דבר חשוב הוא ודרכו להמנות לא בטיל אע"ג דתרומת תאנים דרבנן והואיל ותרומה דאורייתא נוהג לא מבטלינן דרבנן גזירה דרבנן אטו דאורייתא עכ"ל הרי מפורש דאע"ג דבזמן הזה ליכא שום תרומה דאורייתא ומש"ה לא מחמרינן בתרומת פירות דלא לבטל כלל כשהוא דבר חשוב כיון דאיכא למגזר אטו דאורייתא מ"מ אפילו היכא דליכא למגזר אטו דאורייתא לא בטיל תרומת פירות דרבנן כי אם בא' ומאה ואפילו בזמן הזה לא הקילו שיתבטל ברוב בלבד : **וראיתי** להרשב"א בחי' בפ' הערל גבי מאי דאמרינן התם (דף פב ע"ב) וקסבר ר"י בדרבנן לא בעינן רביעא והתנן מקוה וכו' שכתב וז"ל ואית להקשות אמתניתין דמדמקשי' אדר"י ממקוה ואמרינן וקסבר ר"י בדרבנן לא בעינן רביעא והתניא מקוה אלמא משמע דבאיסורין דרבנן אפילו נתערבו ודאי בטילין ברוב ואפילו איסורי אכילה וכו' וקשיא לן והא שמנו של גיד דרבנן הוא ואפ"ה לא בטיל אלא בששים כשל תורה וכו' וסתם יינם נמי דמדרבנן הוא ואפ"ה לא בטיל ברוב ותרומת תאנים נמי דרבנן היא ואפ"ה אינה בטילה אלא במאה כשל תורה כדאיתא בפ"ד דתרומות ותירץ הרמב"ן נר"ו דלא אמרו אלא באיסורי דבריהם שאין להם עיקר בדאורייתא כלל כגון שאיבה דכולה שאובה דרבנן וכגון תרומת ח"ל או חלת ח"ל שאין לה עיקר בדאורייתא כלל אבל שומנו של גיד שנאסר משום לתא דחלב דאורייתא א"נ סתם יינם משום ודאי יינן וכו' ואי נמי תרומת הארץ שאסורה משום תרומה דאורייתא בכי הא בעי' שיעורא כשל תורה והחמירו לששים ולמאה ולמאתים לפי מה שהוא האיסור והיינו דהקילו בתרומת ח"ל שמבטלין אותה ברוב וכדאמרי' בבכורות וכו' ואפילו לאכלה זר וכו' והביא הוא נר"ו ראיה לחלק בין תרומה לתרומה בשל דבריהם מהא דאמרי' בפ' כל הבשר גבי הא דתנן ונאכלת עם הזר על השולחן בשלמא אי אשמועי' חלת ח"ל בארץ דאיכא למגזר משום דאיכא חלת הארץ שפיר אלא הכא משום דליכא למגזר הוא מ"מ דתרומה של דבריהם בארץ אינו עולה על השולחן עם הזר דאיכא למגזר ובח"ל עולה דליכא למגזר ומזה ילמוד לכל קולא דהקילו בה חכמים כגון ביטול ברוב ואינה אלא בח"ל וכו' עכ"ל הנצרך לעניננו הרי נתבאר מדברי רבינו הרמב"ן בתירוצו ישוב למה שהקשינו דתרומה מדרבנן כגון תרומת פירות וירק כיון שהיא בארץ לא דמי לתרומת ח"ל דבשלמא תרומה דרבנן בארץ אמרי' דאינה מתבטלת ברוב משום דאיכא למגזר אטו תרומה דאורייתא כיון דבא"י שכיחי ב' תרומות משא"כ בתרומת ח"ל דלא שייך למיגזר משום תרומה דאורייתא כיון דלא שכיחא שם אלא דצריך להבין לפי חילוק זה דהתינח בזמן שביהמ"ק קיים דאיכא תרומה דאורייתא או אפילו בזמן הזה למ"ד תרומה דאורייתא אבל בזמן הזה למ"ד דהויא דרבנן אפילו בדגן ותירוש א"כ אמאי אנו מחמירים בתרומה של פירות ושל ירק דעיקרם הוא דרבנן לומר דאינה בטילה ברוב התינח דאנו מחמירים בתרומת דגן ותירוש דבזמן הבית היא דאורייתא לומר דאפילו בזמן הזה מדמעת ואינה בטילה ברוב אבל בתרומה דעיקרה הויא מדרבנן אמאי מחמרינן כיון דלא שייך למגזר אטו תרומה דאורייתא אפילו בארץ וכבר כתבנו מאי דאמרי' בפרק הערל [דף פא.] דר"ל מייתי ראיה דתרומה בזמן הזה דרבנן מההיא דעיגול בעיגולים עולה דמדלא גזרינן בפירות דמדרבנן אטו תרומת דגן דאורייתא דלא יהיה לה ביטול כד"ץ דבר חשוב ש"מ דאפילו תרומת דגן בזמן הזה דרבנן ומש"ה לא גזרינן ואם איתא דעיקר

מאי

טומאתו · [מז] רב הונא בריה דרב יהושע *כי מתרמי ליה חמרא דתרומה רמי תרתי נטלי דחולין והדא נטלא דתרומה מכאן ואילך שקיל חדא ורמי חדא דסבר הנך תרי דפיישן חולין נינהו אבל רמי הדא ושקיל חדא לא · הא דשמואל איפליגו בה רבוותא איכא מאן דמפרש מבטלה ברוב לאוכלה בימי טומאתו כדהוה עביד רבה ועובדא דרבה פירושא הוא למלתיה דשמואל למימרא דאיהו סבר לה כשמואל והוה עביד בה עובדא אבל למיכלה זר לא מיבטלא בהכי ומסייע לה להך סברא מדגרסינן במנחות בפרק רבי ישמעאל *חלת עובד כוכבים בארץ ותרומתו בח"ל מודיעין אותו שהוא פטור וחלתו נאכלת לזרים ותרומתו אינה מדמעת ושמעת מינה דתרומת ישראל בחוצה לארץ מדמעת ואיכא מאן דאמר דהא דשמואל אפילו לאכלה זר נמי בטילא ברובא דסתמא אתמר ולבטלה לגמרי משמע והא דתניא ותרומתו אינה מדמעת דשמעת מינה הא של ישראל מדמעת במחצה על מחצה הוא והא דקתני אינה מדמעת ולא קתני אינה אוסרת למידק מינה הא תרומתו בארץ אסורה ומדמעת דאפילו עד מאה מדמעת כשל ישראל אי משום דמירוח העובד כוכבים אינו פוטר אי משום גזירת בעלי כיסין כדמפורש התם בגמרא ולעולם אימא לך בטלה ברוב לגמרי אפילו לאוכלה זר והך סברא בתרא טפי עדיף דאי כטעמא קמא הוה לן למימרא בגמרא בדשמואל מבטלה ברוב ואכיל לה בימי טומאתו אי נמי לימא כתם רבה מבטיל לה ברוב כדאמר שמואל מדלא פירשו בהא ומסיימו בהא *) דשמואל לבטלה לגמרי אתמר ורבה הוה כהן והוה סמיך עלה לאכלה בימי טומאתו ומאי דהוה עביד מפרש בגמרא וה"ה לאכלה זר ואשכחן לה להך סברא סייעתא בגמרא דמערבא כדבעינן למימר קמן הלכך חלת חוצה לארץ שהזרה לתוך העיסה בטלה ברוב ואכיל לה אפילו זר וכן הלכתא *אמר שמואל אין תרומת חוצה לארץ אסורה אלא למי שטומאה יוצאת עליו מגופו והני מילי באכילה אבל בנגיעה לית לן בה *אמר רבינא הלכך נדה קוצה לה חלה ואכיל לה כהן קטן ואי ליכא כהן קטן שקלא פורתא בריש מסא ושדיא לה בנורא והדר מפרשא חלה אחריתי שלא תשכח תורת חלה ואכיל לה כהן גדול הא דאמר רבינא דאי ליכא כהן קטן שקלא פורתא בריש מסא וכו' שמעינן מינה דלא מחייב בחוצה לארץ לאפרושי שתי חלות אלא בכה"ג דאסירא לכהן גדול כטעמא דמפורש הכא בגמרא אבל בעלמא חדא חלה מפריש ויהיב לה לכהן ומקצת דוכתי דנהוג דמפרשי תרתי חלות אימור משום דשכיחא בהו טומאה עבדי הכי כרבינא והא דתנן *רבן גמליאל אומר שלש ארצות לחלה מא"י עד כזיב חלה אחת מכזיב ועד הנהר ועד אמנה ב' חלות אחת לאור ואחת לכהן של אור יש לה שיעור ושל כהן אין לה שיעור מהנהר ומאמנה ולפנים שתי חלות אחת לאור ואחת לכהן של אור אין לה שיעור ושל כהן יש לה שיעור ופרישו עליה בגמרא דבני מערבא מכזיב ועד הנהר ועד אמנה של אור יש לה שיעור שהיא דבר תורה

*) צ"ל שמע מינה

תורה ושל כהן אין לה שיעור שהיא מדבריהם מן הנהר ומאמנה ולפנים זו וזו מדבריהם מוטב לרבות בנאכלת ולא לרבות בנשרפת אלמא אפילו בחוץ לארץ דהוא מדבריהם בעי לאפרושי ב׳ חלות ההיא לא קשיא דלא אמר ר״ג הכי אלא בסוריא וסיפא דמתניתין ארישא קיימא דקתני ר״ג אומר ב׳ חלות בסוריא רבי אליעזר אומר חלה אחת ובסוריא הוא דאזיל לטעמיה בהך סיפא ואמר מהנהר ומאמנה ולפנים דהיינו ככל סוריא ב׳ חלות וטעמא דמלתא משום דסוריא כא״י דמיא והתם צריך לאפרושי תרתי כדפרישו מערבאי ויפריש לאור ולא יפריש לכהן שלא יהו אומרין ראינו תרומה טמאה נאכלת אבל בשאר מקומות שהן חוץ לארץ לגמרי ולא אתי לאחלופי לא מחייב לאפרושי אלא חדא חלה דעד כאן לא פליגי רבן גמליאל ור״א ברישא דמתניתין אלא בסוריא אבל בחוץ לארץ דברי הכל חלה אחת לכהן ומסתברא דאית לה שיעור כדתנן* שיעור החלה א׳ מכ״ד ואף על גב דלא אשכחן בהדיא שיעורא לדחוצה לארץ כיון דהיא נאכלת היא צריכה שיעור דומיא דמאמנה ולפנים דמרבו בנאכלת והכי כתבי מקצת רבוותא ואיכא מ״ד האידנא כיון דליכא למטעא בחלה טהורה דהא בטלה טהרה בכל מקום אף בכל א״י אין מפרישין אלא חלה אחת לאור *רב נחמן ורב עמרם ורמי בר חמא הוו קא אזלי בארבא סליק רב עמרם לאפנויי אתאי והיא איתתא לקמייהו אמרה להו טמא מת מהו שיטבול ויאכל מתרומה בחוצה לארץ אמר ליה רב נחמן לרמי בר חמא *וכי הזאה יש לנו א״ל רמי בר חמא לא ליחוש ליה לסבא אדהכי אתא רב עמרם אמר להו הכי אמר רב טמא מת טובל ואוכל בתרומת חוץ לארץ ולית הלכתא כוותיה ואמר מר זוטרא משמיה דרב ששת טמא שרץ טובל ואוכל בתרומה בחוץ לארץ ולית הלכתא כוותיה הלכך בין טמא שרץ בין טמא מת אוכלין בתרומת חוצה לארץ ואינן צריכין טבילה שאינה אסורה אלא למי שטומאה יוצא עליו מגופו וכן הלכתא [מח] גרסינן במנחות *בעי רבא גלגול עובד כוכבים *מהו מדתנא תנן גר שנתגייר והיתה לו עיסה נעשית עד שלא נתגייר פטור משנתגייר חייב ספק חייב הא מאן קתני לה דברי הכל היא או דלמא רבי יוסי ור״ש תנו לה דפטרי במירוח העובד כוכבים אבל ר״מ ור׳ יהודה דמחייבי גמרי ראשית ראשית מהתם הדר אמר רבא למאן דאמר מירוח העובד כוכבים פוטר גלגול העובד כוכבים פוטר למאן דאמר מירוח העובד כוכבים אינו פוטר גלגולו נמי אינו פוטר [מט] וקי״ל כמאן דאמר מירוח עובד כוכבים פוטר דר׳ יוסי הוא דאמר הכי ורבי יוסי נימוקו עמו הלכך גלגול העובד כוכבים נמי פוטר [נ] וקאמרי רבנן דהני מילי בשל עצמן כגון שגלגל עיסה ומכרה לישראל או

יסמיכה מדכתיב בני ישראל בני ישראל סומכין ולא בנות ישראל ועבדים דין נשים להם דכל מצוה שהאשה חייבת עבד חייב בה ובשלמא לר"י ולר"ש דס"ל נשים סומכות רשות כדאמרינן בברייתא דמייתי בר"ה (דף לג׳) א"ש דכיון דיש להם רשות לסמוך אע"ג דאין להם חיוב מידי דשייך ביה הוי ומתעבד שליח דומיא דעובד כוכבים בתרומה דקא חשיב ליה הש"ס שם בסוגיא דגיטין הנזכר ובפ' האיש מקדש דאיתיה בתורת תרומה הואיל ואי בעי תריס ותרומתו תרומה אע"ג דאין לו חיוב לתרום דהכי מסני הש"ס דמש"ה איצטריך קרא דאתם גם אתם לומר מה אתם בני ברית וכו' אבל לר' יהודה דס"ל התם דאין בנות ישראל סומכות עכובא אף סמיכה לא שייך בהו כלל ולמה לי קרא לתפוקינהו משליחות הא אפילו אי סמיכה איתא ע"י שליח (ע"י חבירו) ע"י עבדו ואשתו א"א כיון דלאו בני שליחות נינהו דהא ודאי אין לומר דהך ברייתא דהתם אתיא כר"י ור"ש דסברי דנשים [סומכות] רשות דהא קי"ל התם כסברא דרבי יהודה ועיקר סברת ר"י דאין בנות ישראל סומכות עיכובא אף דבסוגיא דר"ה הנזכרת הוזכרה סברא זאת בברייתא בשם ר"י בפירוש מ"מ בסוגית עירובין דהובאה ברייתא זאת נמי שם לא הוזכרה סברא זאת בשם ר"י בפירוש כי אם סברת ת"ק דברייתא והכריח הש"ס התם דע"כ ר"י היא דכיון דסתם ספרא ר"י היא וא"כ הכא הך ברייתא דהכא כיון דספרא היא סתמא ר"י היא ועיין בסנהדרין (דף פו׳) ובשבועות (דף יג׳) דמכח האי כללא דסתם ספרא ר"י כתי הש"ס דר"י אדר"י יעו"ש ולייבב זה עכ"ל דע"כ לא אמר רבי יוחנן דאין העבד נעשה שליח אלא בעבד שאינו שלה דכיון דמטעם שליחות הוא מסתברא דבמידי דלא שייך בגוויה לא מתעביד שליח אבל בעבד שלה דגופו קנוי וידו כידה מתעביד שליח קבלה דידה הואיל ואלימא מילתיה דעבד דגופו קנוי וידו כידה דחשיב ממש כאילו קבלתו היא בעצמה ומש"ה איצטריך קרא למעט אשתו ועבדו מסמיכה דעבדו ואשתו ידם כידו ואי לאו קרא דמעטינהו הו"א דנעשו שליח אף דליתנהו בתורת סמיכה :

או שנתגייר [נא] אבל גלגול עובד כוכבים בשל ישראל חייב והכי נמי אתמר משמיה דרבינו הגדול ז"ל כדכתבינן :

תנן

אשר עפ"י חילוק זה תיכה ניחא לי מאי דהוה ק"ל במאי דאיתא עוד בסוגיא דהמביא [דף כג:] הנזכר מתקיף ליה ר"א טעמא במלתא דליתיה הא במלתא דאיתיה כשר והא עובדי כוכבים דאיתנהו בתורת תרומה דנפשייהו ותנן עובד כוכבים שתרם של ישראל אפילו ברשות אין תרומתו תרומה מ"ט לאו משום דכתיב אתם גם אתם מה אתם ישראל אף שלוחכם ישראל ומשני אמרי דבי רבי ינאי לא מה אתם בני ברית אף שלוחכם בני ברית ע"כ דלכאורה הדבר קשה דהיכי קס"ד דר"א דטעמא דמתני' הוא משום דמה אתם ישראל אף שלוחכם ישראל דהכינן דא"כ אמותיב ליה לר"י מתני' גופא תקשי ליה דהא תנינן בפ"ג דתרומות משנה ד' במד"א כשלא דבר אבל הרשה את בן ביתו או את עבדו או את שפחתו לתרום תרומתו תרומה ע"כ הרי דעבדו ושפחתו איתנהו בתורת שליח לתרומה וע"כ משום דאיתנהו בתורת תרומה דנפשייהו הוא אף דלאו ישראל נינהו דאין לומר דעבדו ושפחתו דקתני הכא היינו עבדו ושפחתו העברים דהא ודאי סתם עבד ושפחה המוזכרים בכל מקום הם כנענים כל שלא פירשו עבדו ושפחתו העברים ועוד דאפילו אם נדחוק ונאמר דהכא עבדו ושפחתו העברים קאמר ומצינו בכה"ג בפרק השואל [ב"מ דף צח:] גבי מתני' דשילח ביד עבדו וכו' יעו"ש מ"מ נראה דהכא לא אפשר דא"כ אמאי איצטריך למתני עבדו ושפחתו כלל כיון דליכא שום רבותא דהיינו בן ביתו כיון שעברים הוו ועוד דאי מיירי בשפחתו העבריה האי שפחה היכי דמי אי דאייתי ב' שערות מאי בעיא גביה הרי היא יוצאה בסימנים ואי דלא אייתי ב' שערות קטנה היא ואין הרומתה תרומה דאין מעשה קטן כלום ואפילו אם נאמר דמתני' מיירי בשפחה שהגיעה לעונת נדרים וכמ"ד מופלא סמוך לאיש דאורייתא דלדידיה כשם שנדרו נדר כך תרומתו תרומה כמו שמתבאר בפרק יוצא דופן [דף מו׳] בשמעתא דמופלא סמוך לאיש יעו"ש מ"מ אכתי קשה דנהי דמופלא סמוך לאיש תרימתו תרומה היינו בתרומה דנפשיה אבל בתרומה דאחריני אינו יכול לתרום בשליחות בעל הפירות דהא קי"ל דאין שליחות לקטן ובשלמא לדעת התוס' בפ' התקבל (דף סד ע"ב) בד"ה שאני שיתופי וכו' דס"ל דרב יהודה דאמר הפך ומחזירו לאחר שעה זוכה בין לעצמו ובין לאחרים היינו דזוכה לאחרים מן התורה דאע"ג דזכיה מדין שליחות ואין שליחות לקטן י"ל דאין למעט שליחות בקטן אלא במלתא דליתיה כגון תרומה דליתיה בתרומה דנפשיה אבל בזכיה כמו שזוכה לעצמו זוכה לאחרים יעו"ש דלדידיה מופלא סמוך לאיש דאיתיה בתרומה דנפשיה שפיר י"ל דנעשה שליח לתרום נמי אבל לדעת רש"י שם שפירש דר"י זוכה לאחרים מדרבנן קאמר אבל מדאורייתא אינו זוכה לאחרים וע"כ ה"ט דרש"י ז"ל משום דס"ל דאין שליחות לקטן אפילו במלתא דאיתיה וכמ"ש הר"ן שם לדעת רש"י וכתב שדעת הרי"ף כסברת רש"י עו"ש קשה דאי בשפחה העבריה מיירי מתני' אף דכשהגיעה לעונת נדרים קא מיירי לאו בת שליחות היא אפילו בתרומה דאיתיה בתרומה ודוחק לומר דלעולם דמתני' בשפחתו העבריה מיירי ואיכא לאוקמא בתרומת יקך דמדרבנן היא והכי אוקמינן בפרק התקבל בדף הנזכר מתני' עובא דכוותה וכמו שראיתי למהר"ם סירילי"ו ז"ל שכתב כן במתני' פ"ג דתרומות בביאורו על הירושלמי דלעג"ד זה דוחק גדול דהא קתני מתני' עבדו ושפחתו דומיא דמרשה בן ביתו דמיירי אפילו בתרומה דאורייתא ואם איתא לגבי שפחתו מיירי בתרומה דרבנן דוקא לא הוה נקיט להו תנא בחדא מחתא וא"כ ע"כ צ"ל לעג"ד דבעבדו ושפחתו הכנענים הוה כיון שלא פי' העבריה וא"ת דכיון דהם גדולים הם ראוים לשליחות להפרים תרומת כנס וע"כ משום דאיתנהו בתרומה דנפשייהו הוא אף דלאו ישראל נינהו וע"כ צ"ל דלא דרשינן מה אתם ישראל אלא מה אתם בני ברית וא"כ איך קס"ד דר"א לומר דדרשינן הכי :

אך עפ"י החילוק הנזכר א"ש דאפילו אי דרשינן מה אתם ישראל ממתני' לא קשה מידי דשאני עבדו ושפחתו דידם כידו ואף דלאחרים לא מתעבדי שליח אפילו במלתא דאיתנהו בה משום דלאו ישראל נינהו מ"מ לרבם מתעבדי שליח מכיון דידם כידו וכתורם בעצמו ממש דמי : **ויש** ללמוד חילוק זה דיש לחלק בין עבדו לעבד אחרים מההיא דאמרינן בפרק השואל (דף צו ע"א) אמר ליה רב עילים לרבא האומר לעבדו לא והשאל עם פרתי מהו תבעי למ"ד שלוחו של אדם כמותו ה"מ שליח דבר מצוה הוא אבל עבד דלאו בר מצוה הוא לא או דלמא אפילו למ"ד אין שלוחו של אדם כמותו ה"מ שליח אבל עבד יד עבד כיד רבו דמי אמר ליה מסתברא יד עבד כיד רבו ע"כ ופרש"י עבד דלאו בר מצוה לא דשליחות נפקא לן מאתם גם אתם לרבות שלוחכם דבעינן דומיא דמשלח שיהיו דיניו נוהגים בו וזה אין דין שואל נוהג בו דגם משאיל שאין לו כלום בלא רבו ע"כ נמצא מדברי רש"י דמאי דקאמר הש"ס עבד דלאו בר מצוה הוא היינו משום דליתיה בתורת שאלה ומלתא דלא שייכא ביה לא מתעבד שליח ועכ"ז פשיט ליה לרבא דמסתבר יד עבד כיד רבו ובין למ"ד שלוחו של אדם כמותו לא שניא עבד בשביל דליתיה בתורת שאלה ובין למ"ד אין שלוחו של אדם כמותו עבד שאני דנעשה שליח כיון דידו כידו ממש דמי. הרי בהדיא דעבדו שאני דנעשה שליח אף במלתא דליתיה ואף בדבר שאינו נעשה שליח [ע"י] אחר וא"כ נראה דה"ה פועל דגופו קנוי לבעה"ב דשכירות ליומיה ממכר הוי דחשיב ידו כיד בעה"ב ואפילו בדבר שאינו נעשה שליח הפועל נעשה שליח כדין עבדו וכן י"ל כן מההיא דאמרינן בפ"ק דב"מ (דף י.) עלה דאמרינן המגביה מציאה לחבירו לא קנה חבירו ואותביה ליה ממתני' דהשוכר את הפועל לעשות עמו מלאכה היום מציאתו לבעה"ב אלמא המגביה מציאה לחבירו קנה חבירו ומשני שאני פועל דידו כיד בעה"ב. וצריך להבין דמאי שנא פועל משליח דעלמא אי משום דיד פועל כיד בעה"ב שליח נמי שלוחו של אדם כמותו וכבעה"ב דמי ועכ"ז ס"ל לר"נ דלא קנה חבירו וע"כ צ"ל דשליח שאני משום דאין אדם יכול לעשות שליח שיזכה לו במקום שחב לאחרים משא"כ לפועל דכיון דפועל גופו קנוי לבעה"ב דשכירות ליומיה ממכר הוי חשיב ידו כבעה"ב וכאילו בעה"ב עצמו הגביה המציאה דומיא דעבד כנעני דאמרינן ידו כיד רבו וחשיב שאלה בבעלים אם השאיל עבדו במקומו אף דלגבי שליח לא חשיב שאלה בבעלים :

וכן ראיתי להרב מחנה אפרים בהל' שלוחין סי' י"א שהעלה שם דישראל העושה מעקה ע"י פועל עובד כוכבים דיברך עליו מטעם דפועל גופו קנוי לבעה"ב וחשיב כמתקן הישראל עצמו ואף דאין שליחות לעובד כוכבים מברך עליו והביא ראיה מההיא דמציאת פועל לבעה"ב וההיא דהשואל דיד עבד כיד רבו יעו"ש וא"כ כפי זה שפיר י"ל דה"ט דרבינו דהולך להביא מפי השמועה ומסברת הרי"ף לומר דגלגול העובד כוכבים בשל ישראל אינו פוטר ולא הביא מהתוספתא הנזכר כיון דהתם מיירי דהגלגול הוא ע"י הפועלים והפשר לומר דשאני פועל דידו כיד בעה"ב וחשיב שלוחו וכאילו גלגל הישראל עצמו חשיב אבל אם הישראל עשה שליח עובד כוכבים לגלגל עיסתו שלא בתורת פועל אכתי אפשר דכיון דאין שליחות לעובד כוכבים לא חשיב כאילו גלגל הישראל עצמו ופטור אלא דהכי אמרי רבנן וכ"ד הרי"ף דאפילו דגלגל העובד כוכבים כשליח בעלמא שלא בתורת פועל פוטר דאף דלא חשיב כאילו גלגל הישראל עצמו כיון דאין שליחות לעובד כוכבים מ"מ אעיקרא דמלתא ל"א דגלגול העובד כוכבים פוטר אלא בגלגל בממונו אבל כל שעיקר העיסה היה של ישראל אינו פוטר כיון דממונו דישראל הוא והבעלים בר חיובא נינהו ובענין גלגול פוטר לעולם אזלינן בתר בעלים דאם הבעלים ישראל גלגול העובד כוכבים אינו פוטר ואם הבעלים עובד כוכבים אפילו גלגל ישראל פטור : **ואולם** לעג"ד נראה דאף דכ"ל כן בדעת רבינו דס"ל הכי כסברת הרב מ"א דיש לחלק בין פועל לשליח מ"מ נראה דעיקר דין זה במחלוקת שנוי ורבים מהפוסקים חולקים על זה דהא אי אמרינן הכי דעבדו ידו כידו ונעשה שליח לרבו אף במלתא דלא שייך ביה וכההיא דשאלה בבעלים לדעת רש"י כאמור א"כ י"ל דהא דאמרינן דאין העבד נעשה שליח לקבלה לקבל גיטה מיד בעלה אינו אלא בעבד שאינו שלה אבל בעבד של האשה נעשה שליח לקבלה דאף דליתיה בתורת גיטין מ"מ כיון דידו כידה חשיב כאילו קבלתו האשה עצמה ממש ועינינו הרואות דאין כן דעת הפוסקים דהתוס' בסוגיא דהמביא תניין כתבו ז"ל לפי שאינו בתורת גיטין וקדושין והא דמתגרשת בעבד שלה היינו מטעם חצר עכ"ל הנה נראה מדבריהם דס"ל דאפילו בעבד שלה אינו נעשה שליח מדהוצרכו לומר במתניתין דהיא דנותן ביד עבדה גט הוא מדין חצר וכן ראיתי לריא"ז בשלטי הגבורים שכתב בפי' הכי וז"ל העבד שפסלו שליחותו בגט בין אם היה של איש המגרש בין אם היה של אשה המתגרשת בין אם היה של איש אחר עכ"ל וכן נראה מסתמיות כל הפוסקים שסתמו דבריהם ולא חלקו כלל וכי היכי דלא תקשי לן מההיא דשאלה בבעלים דמוכח משם דאע"ג דעבד ליתיה בתורת שאלה נעשה שליח משום דיד העבד כיד רבו וכן מההיא דמציאת פועל לבעה"ב כדבר האמור ע"כ צ"ל דס"ל להתוס' וריא"ז וסתמות הפוסקים דמאי דקאמר הש"ס התם בהשואל תיבעי למ"ד שלוחו של אדם כמותו ה"מ שליח דבר מצוה הוא אבל עבד דלאו בר מצוה הוא לא לאו משום דליתיה בתורת שאלה כמו שפרש"י דהא ליתא שהרי בעבד נמי שייך דין שאלה בנתנו לו ע"מ

שאין לרבו רשות בו אלא כוונת הש"ס כמו שפי' הריטב"א שם ואחר תפרשים הפא דבריהם אע"ב בספר א"נ דמלדד הש"ס לומר דאפילו למ"ד דלא מסתבר למעט מבעליו יתירה שליח מ"מ עבד דלא בר מצוה הוא כישראל גמור אפשר דמסתבר למעט אע"ג דאיתיה בשליחות דעלמא במלתא דשייך ביה דשאני הכא דמעטיה קרא והשא מפיק רבא דמסתברא דיד העבד כיד רבו ולא מסתבר למעוטי וגם למ"ד אין שלוחו של אדם כמותו שאני עבדו דהואיל והעבד עצמו ראוי לשליחות הוא מסתבר לומר דאף דשאלה ליתא ע"י שליח עבד שאני דכגופו דמיא ואם כן נמצא דדוקא בעינן שהעבד ראוי לשליחות אלא דהענין עצמו אינו נעשה ע"י שליח אהני מה שהוא ע"י עבדו דחשיב כאילו עושה בעצמו ממש וכן ההיא דמציאת פועל היינו טעמא משום דהפועל עצמו ישראל הוא וראוי לשליחות אלא דהגבהת המציאה ליתא ע"י שליח וכל דהוי מושכר לו ידו כידו חשיב כהגביה בעצמו אבל לענין גט דמצד עצמו אינו ראוי לשליחות אף דהוי עבדו אינו נעשה שליח דמה שגופו קנוי לו אינו מעלה ומוריד להכשירו מפיסולו : **והנה** כי כן בנדון הרב מ"א במתקן המעקה ע"י פועל עובד כוכבים דהעלה דיברך עליו מטעם זה לעג"ד אינו נראה כן לענין דינא כיון דלרוב הפוסקים נראה דסבירא ליה דבדבר שהעבד והפועל אינהו גופייהו פסולים לשליחות אינם נעשים שליח אפילו לרבם ואם כן בעושה מעקה על ידי הפועל עובד כוכבים לא חשיב כאילו עשה הוא בעצמו כיון דאין שליחות לעובד כוכבים :

והנה גרסינן בפ"ד דשבועות (דף לה ע"א) במתני' שילח ביד עבדו או שאמר להם הנתבע משביע אני עליכם הרי אלו פטורים עד שישמעו מפי התובע ואמרי' בגמרא דילפי' לה מדכתיב אם לא יגיד וכתיב לוא בוי"ו ואל"ף לומר אם לו לא יגיד ונשא עונו הא אם לאחר לא יגיד פטור ע"כ ומפשט הסוגיא נראה דעד כאן לא ממעטינן מקרא דאם לא יגיד דעד שישמעו מפי התובע אלא באם השביע להם אחר מעצמו שלא בשליחות התובע דומיא דהשביע עליכם הנתבע דקתני מתני' שהוא מעצמו השביעם דאי לאו קרא דאם לא יגיד הוה אמינא דלא שנא שמעו מפי התובע עצמו ול"ש שמעו מפי אחרים שלא בשליחות התובע כיון דלא מסתבר לחלק דס"ס הרי שמעו שבועה ולא העידו אבל אם התובע עצמו עשה שליח להשביע אף דלא הרשהו על הממון לאשתמוטי דיכא בהדי נתבע כי אם עשאו שליח על ענין השבועה דוקא חייבים דהא קי"ל בכל התורה כולה שלוחו של אדם כמותו וה"ה הכא דנהי דקפיד קרא על התובע עצמו מ"מ העיקר אליבא דשלוחו של אדם כמותו ולפ"ז א"ש מאי דנקט מתני' שילח ביד עבדו ולא נקיט שילח ביד חבירו מטעם דדוקא עבדו דלא שייך בו שלוחו של אדם כמותו מכיון דאינו בר מצוה דליתיה בתורת שבועת העדות דהא מה שקנה עבד קנה רבו ואין לו ממון לבא לידי שבועת העדות וכמ"ש רש"י בההיא דשאלה בבעלים וכיון דליתיה בתורת שבועת העדות אינו נעשה שליח על כך אבל אם שילח ביד חבירו חייבים כיון דשלוחו של אדם כמותו אמנם נראה דהא ליתא דהתינח לדעת רש"י בההיא דשאלה בבעלים אבל לדעת הסוברים דעבד איתיה בשאלה דהא משכחת לה בנתנו לו ממון שאין לרבו רשות בו ה"ה נמי הכא דהעבד נעשה שליח לענין שבועת העדות כיון דאיתיה בתורת שבועת העדות בממונו ואם איתא דאי שילח ביד חבירו אמרי' בזה שלוחו של אדם כמותו א"כ מ"ש עבדו לכן נראה דהמתבאר מתוך סוגיא זאת הוא דאפילו אם ע"י חבירו פטורים דאם לו לא יגיד בדוקא בעינן ולא לשלוחו וכן מתבאר שם (דף לג ע"ב) עלה דמתני' משביע אני עליכם אם לא תבואו ותעידו לי שאני כהן שאני לוי וכו' ופריך הש"ס טעמא דאיש פלוני כהן הא מנה לי ביד פלוני חייבין הא קתני בסיפא עד שישמעו מפי התובע ומשני אמר שמואל בבא בהרשאה ע"כ דנראה בהדיא דדוקא בבא בהרשאה דיכול להוציא עיקר הממון מיד הנתבע דחשיב כבעלים ממש חייבים אבל שליח (בלבד) על ענין השבועה בלבד פטורים דאי לא תימא הכי אמאי הוצרך הש"ס לאוקמא בבא בהרשאה תיפוק ליה דאפילו שאינו בא בהרשאה כל שעשאו שליח על השבועה חייבים וכן מתבאר מדברי התוס' שם בד"ה בבא בהרשאה וכו' יעו"ש ועיין במ"ש הרשב"א בתשובה ח"ב ס"י והגה כי כן צ"ל דמאי דנקט מתני' שילח ביד עבדו לפי גירסתנו דלפי גירסת התוס' דגרסי שילח ביד בנו או ביד עבדו אין אנו צריכין לזה אבל לגירסתנו דלא גרסי' אלא שילח ביד עבדו צ"ל דה"ט דלרבותא נקט עבדו דלא נימא לומר דאף דע"י חבירו ל"א שלוחו של אדם כמותו מ"מ עבדו שאני דידו כיד רבו וכגופו דמי וכדאמרי' בההיא דשאלה בבעלים זה נלע"ד דמש"ה נקט מתני' עבדו דלא כמ"ש התוי"ט במתני' דנקט עבדו דבכל ענין פטורים דאפילו בבא בהרשאה אינו כלום למ"ד דאין עבד נעשה מורשה כיון דידו כיד רבו משא"כ חבירו דאינו בכל ענין דהא בבא בהרשאה חייבין אשר מדקדוק זה דמתני' תמה הרב על הסוברים דיכול להרשות לעבדו ולעג"ד אינו דקדוק כלל דלדעת הסוברים כן י"ל דמתני' לרבותא נקט עבדו דה"א שאני עבדו דידו כיד רבו משא"כ בחבירו : **ואולם** זו היא שקשה דמאיזה טעם חדית לן תנא הכא דאין העבד נעשה שליח על ענין השבועה דמ"ש מההיא דשאלה בבעלים ומההיא דמציאת פועל דלכ"ע כל שהעבד ראוי לשליחות מצד עצמו אלא דשאלה בבעלים ליתא ע"י שליח עבד שאני דידו כיד רבו ונעשה שליח וא"כ מ"ש הכא דאם שילח ביד עבדו פטורים כיון דידו כיד רבו ושפיר קרינן ביה אם [לו] לא יגיד משא"כ חבירו דלא חשיב כאילו הוא עצמו השביעם כיון דאין ידו כידו ממש וצריך להתיישב בדבר ואין כאן מקומו להאריך יותר בדברים הבאים בהגב :

ונחזור למאי דאתמן עלה דלפי סברת רש"י בההיא דשאלה בבעלים ולפי מה שלמד ממנה הרב מ"א שפיר י"ל דרבינו הכי ס"ל ומש"ה לא הביא ראיה מהתוס' דדמאי דיש לדמות דפועל דגופו קנוי שאני כאמור וכסברת רבינו כתב הרא"ש בתשובה כלל ב' סי' ב' שכתב דגלגול העובד כוכבים בשל ישראל אינו פוטר וכתב שרבינו שמחה הביא ראיה מן הירושלמי דמסכת פאה על אותה משנה קצרוה עובד כוכבים וכו' הרא"ש שם האריך לחזק דבריו במה שדימה חלה לפאה יעו"ש וי"ל דמאמר דניחא להו להביא מההיא דפאה אע"ג דהתם בפועלים עסקינן כדקתני בברייתא דמייתי התם בירושלמי אין שוכרין פועלין עובדי כוכבים וכו' דע"כ לא ס"ל לחלק בין פועל לשליח א"כ אמאי הוצרכו להביא מפאה ולבקש ראיה דיש לדמות חלה לפאה בהיות שהדבר מפורש בתוספתא ובירושלמי לענין חלה עצמה כנזכר לעיל והיותר קשה דהרא"ש שם כתב וז"ל ועוד אני מביא ראיה ממסכת חלה פ"ג עובד כוכבים שנתן לישראל לעשות לו עיסה פטורה מן החלה אלמא שהכל תלוי בעיסה כמו שגלגול של ישראל אינו מחייב עיסה ה"ה גלגול העובד כוכבים אינו פוטר עיסת ישראל עכ"ל דעלה דמשנה זאת אמרו כן בירושלמי והביאו התוספתא ואמרינן עלה בירושלמי הכ"י אף אנן כמי תנינן עובד כוכבים שנתן לישראל לעשות לו עיסה פטורה מן החלה ע"כ דנראה פשוט דכוונת הירושלמי לומר דממתני' ילפינן מאי דתני בתוספתא דכיון דבנתן לישראל פטורה אלמא שהכל תלוי בעיסה וכמו שגלגול ישראל אינו מחייב עיסה של עובד כוכבים ה"ה גלגול העובד כוכבים אינו פוטר עיסת ישראל וכדברי הרא"ש ממש והוא תימה אמאי לא הזכיר הירושלמי כלל :

[נא] **ונראה** דמ"ש רבינו דגלגול עובד כוכבים בשל ישראל אינו פוטר ה"ה דגלגול ישראל בשל עובד כוכבים אינו מחייב בחלה כיון דעיקר העיסה היא של עובד כוכבים ומה שלא באר רבינו כן היינו משום דסמך את"ש בהל' חלה לקמן שהביא מתני' דפ"ג דחלה עובד כוכבים שנתן לישראל לעשות לו עיסה פטורה מן החלה דממנה יתבאר דין זה : **והנה** לפי מאי דמסיק רבא במתניתין דמנחות [דף סז׳] דגלגול העובד כוכבים לענין חלה ומירוח העובד כוכבים לענין תרומה ומעשר שוים הם בדינם וכמחלוקת שנחלקו במירוח נחלקו נמי לענין חלה א"כ ה"ה בדין זה דמירוח העובד כוכבים דפוטר היינו דוקא מירוח בדגן של עובד כוכבים עצמו בין במה שגדל בשדה שלו ובין במה שקנה מישראל קודם מירוח ומרחו העובד כוכבים אבל עובד כוכבים שמרח דגן של ישראל בתורת פועל או שליח אינו פוטר וכן איפכא דישראל שמרח דגן של עובד כוכבים אינו מתחייב בתרומה ומעשרות בשביל מירוח ישראל כיון דעיקר הממון הוא של עובד כוכבים כמו שמתבאר לענין חלה במתני' דפ"ג דחלה ובתוספתא שהביא הירושלמי כנזכר דאלמא הכל תלוי בעיקר הממון של מי הוא שאם הוא של עובד כוכבים המירוח של ישראל אינו מחייבו ואם הוא של ישראל המירוח של עובד כוכבים אינו פוטרו וכ"כ מדברי רש"י בפרק השולח (דף מז׳) שכתב וז"ל דגנך ולא דיגון עובד כוכבים שאם מרחן עובד כוכבים והן שלו בשעת מירוח וכו' ואפילו לקחן מישראל בשיבולין מירוח העובד כוכבים פוטרו עכ"ל דאם איתא לאשמועינן רבותא דמירוח העובד כוכבים פוטר אפילו שלא לקחן מישראל כל שלא נמרח ע"י ישראל וכן י"ל מדברי רש"י בפ"ק דבכורות עלה דאמרי' התם (דף יא:) א"ר"ש ב"ל אמר רבי חנינא הלוקח עבלים ממורחים מן העובד כוכבים וכו' דמרחינהו מאן אילימא דמרחינהו עובד כוכבים דגנך אמר רחמנא ולא דגן עובד כוכבים אלא דמרחינהו ישראל מרשות עובד כוכבים ופרש"י שהישראל מירח של עובד כוכבים וכו' וכתב הרא"ש בתוספותיו הביא דבריו הרב בתשובה סי' א' ד"ה ע"א דמה שלא רצה לפרש כמו שמשמע פשטא דסוגיא שמירח הישראל תבואת העובד כוכבים משום דאכתי מקרי מירוח העובד כוכבים כיון שהתבואה שלו אע"פ שמרחה הישראל כי היכי דלא מקרי מירוח העובד כוכבים אם מירח העובד כוכבים תבואת הישראל עכ"ל וכיוצא לזה כתב הר"ב שם משם תוס' חיצוניות שאינם בדפוס שכתבו על פי' רש"י וז"ל נר"י דכיון דהיה אריסו של עובד כוכבים ויש לעובד כוכבים חלק שם פשיטא דהוי [כמו] מרחינהו עובד כוכבים וכי מירוח הקדש ר"ל מירחו ההקדש עצמו אלא הוי פירושא מירוח ברשות הקדש וא"כ מירח ישראל ברשות עובד כוכבים הוי כמו מרחינהו העובד כוכבים עצמו וא"כ קשה כדפריכנא ע"כ נראה לר"י דמרחינהו ישראל ברשות העובד כוכבים מיירי שלקחם הישראל מן העובד כוכבים בשבלין וא"כ מירחם עכ"ל מפורש יוצא למדברי התוס' מתבאר הדין הא' דהיינו דמירוח ישראל בדגן של עובד כוכבים אינו מחייב אבל דיגון עובד כוכבים בדגן ישראל אין ראיה מדבריהם אבל מדברי הרא"ש מפורש דס"ל דלא ודא אחת היא כאשר כתב בתשובה בענין חלה דכמו דמירוח ישראל אינו מחייב כן מירוח עובד כוכבים בשל ישראל אינו פוטר וצ"ל דלפי מ"ש התוס' בפ' הא"מ (דמ"א ע"ב) בד"ה העובד כוכבים והכותי וכו' משם ר"י ז"ל נראה שהוא היפך דברי ר"י שכתבו התוס' חיצוניות הנזכרים שכתבו התוס' שם וז"ל לכך פי' ר"י דת"ק סבר דאפילו יש קנין משכחת שפיר שתבואתו חייב בתרומה כגון שגדלה שלים בידי ישראל ואי משום מירוח עובד כוכבים דפוטר י"ל דמיירי שלקחה קודם מירוח וא"כ מירחם ישראל ואי משום זרעו ולא לקוח י"ל דמיירי דלקחן קודם מירוח וא"כ מירחם ישראל ופיטורה דלמעט אינו אלא אחר מירוח עכ"ל הרי דמוקי לה הא דעובד כוכבים שתרם שתרומתו תרומה בעובד כוכבים שלקחה מישראל בשבלין ואחר שקנאה מירחה הישראל דאע"ג דבשעת המירוח של עובד כוכבים הוא עכ"ל

לא חשיב במירוח העובד כוכבים והדבר פשוט דלק"מ דהם שכתב משם ר"י בבכורות דמירוח דישראל לא חשיב מירוח העובד כוכבים. הייט תבואה שגדלו בקרקע העובד כוכבים והביאו שליש ביד עובד כוכבים דבהכי משלם לא אל חיוב תו"מ עליהם דהעובד כוכבים לאו בר חיובא הוא ואפילו דאין קנין לעובד כוכבים בא"י היינו לענין דאם קנה ישראל ממנו בשבולין קודם מירוח דחייב להפרים כיון שמרחו ישראל אבל בעודן ביד העובד כוכבים לא נתחייבו כלל וא"כ אף במירוח ישראל ברשות העובד כוכבים הוא כמו דמרחינהו העובד כוכבים ומירוח דישראל אינו מחייב אותם אבל הכא דמיירי בתבואה שלקח העובד כוכבים מישראל אחר שהביאה שליש ברשותו שכבר נתחייבה בתרומה ברשות ישראל אין קנין העובד כוכבים מפקיע חיוב זה כי אם ע"י מירוח העובד כוכבים בעצמו אבל אם מירחם ע"י ישראל אכתי לא פקע חיובייהו שכבר נתחייבו מקודם דמלתא דסברא הוא דצריך מירוח העובד כוכבים ממש לאפקועינהו מחיובייהו :

הן אמת דראיתי להריטב"א בחידושיו שם בפ' הא"ת שכתב על פרש"י שפי' דה"ע דר"ש דפוטר בתרומת עובד כוכבים משום דס"ל דמירוח העובד כוכבים פוטר וז"ל ותו לר"ש דלא פטר אלא משום דמירוח העובד כוכבים פוטר היכי תנן פוטר סתם דהא זמנין דלא מרח ליה כגון שהקדימו בשבלין א"נ שמירחו ע"י ישראל עכ"ל וכלשון הזה כתב רבינו הרמב"ן בחידושיו שם וז"ל שאילו לדברי רש"י שאומר משום דמירוח העובד כוכבים פוטר אכתי איתנהו בתרומה שהקדימו בשבלין או שמירח ישראל ברשות עובד כוכבים עכ"ל וכיוצא בזה כתב הרשב"א שם בחי' יעו"ש דמשמע מדבריהם דאפילו בתבואה שגדלה ברשות העובד כוכבים ממש ס"ל דאם מירח ע"י ישראל לא חשיב כמירוח העובד כוכבים אף דעיקר הממון של עובד כוכבים וקשה דת"ש גבי חלה אמרינן במתני' ובתוספתא דכל דעיקר העיסה היא של עובד כוכבים אף שגלגלה ע"י ישראל חשיב כגלגול העובד כוכבים עצמו ופטורה ודוחק לומר דגם בזה כוונתם ע"ד סברת ר"י דמיירי זגדלה שליש ביד הישראל וקנאה העובד כוכבים קודם מירוח ואחר הקנין מירחו ע"י דכה"ג כיון דנתחייבה ביד ישראל תו לא פקע חיובייהו עד שיהיה מירוח ע"י העובד כוכבים עצמו כאמור : **וראיתי** בחידושי קדושין אשר לא נודע למי מקדושים היא שכתב שם בפ' הא"ת גבי הא דעובד כוכבים והכותי שתרמו תרומתן תרומה והרב בתשובה הנזכר דף ח ע"א הביא דברי החידושין הנזכר כמו שהם בדפוס וגם הוא כתב שלא נודע למי מקדושים הוא אלא שהיה קדמון בזמן הרשב"א ז"ל וז"ל תרומת עובד כוכבים מדמעת וכו' הלא איכא לאוקמה למ"ד אין קנין לעובד כוכבים בא"י ואי דמרחיה גופיה ודאי אין תרומתו תרומה דמירוח העובד כוכבים פוטר כדאיתא בפ' השולח [דף מז:] וכו' אלא דהכא במאי עסקינן דמרחיה ישראל ברשות עובד כוכבים דפליגי בה תנאי במנחות פ' ר"י [דף סז:] דאיכא מאן דמחייב ליה דכתיב דגנך דגנך תרי זימני דממעטינן מדגנך דיגון עובד כוכבים וה"ל מיעוט אחר מיעוט ואין מיעוט אחר מיעוט אלא לרבות פי' מדגנך איכא למעוטי כל דיגון עובד כוכבים בין דמרחיה עובד כוכבים לדגן שלו או לדגן של ישראל בין דמרחיה ישראל לדגן עובד כוכבים דדיגון עובד כוכבים נמי מקרי כלומר דיגון ברשות עובד כוכבים ומדכתב רחמנא דגנך אחרינא הו"ל מיעוט אחר מיעוט ואתא לרבויי חד מתרי מילי דאמעיטינהו מדגנך קמא ועדיף לן למימר דלרבויי דיגון ישראל ברשות עובד כוכבים אתא שבאה שעת החיוב ע"י ישראל ומירוח העובד כוכבים קס ליה אמעוטיה דאימעוט ליה מדגנך קמא ודבר זה נראה מסוגיא דמנחות דכי פליגי תנאי במירוח העובד כוכבים היינו במירוח ישראל ברשות עובד כוכבים דומיא דמירוח הקדש דהתם תנא להו בהדי הדדי עכ"ל מפורש יוצא מדבריו דס"ל דל"פ תנאי אלא במירוח ישראל בדגן עובד כוכבים ברשות עובד כוכבים אבל מירוח עובד כוכבים בשלו או בשל ישראל כ"ע מודו דמירוח עובד כוכבים פוטר ויש לתמוה דהא לפי סגנון פלוגתא דתנאי דברייתא דפ' ר"י מפורש יוצא דר"י קאי בשיטת ר"מ דמירוח ישראל בדגן עובד כוכבים ברשות עובד כוכבים אינו פוטר ובתוספתא דפ"ק דדמאי שהובאה בירושלמי הנזכר אמרינן ר"י אומר מלאי של עובד כוכבים ופועלין ישראל עושין לתוכו פטור מן החלה הרי דר"י ס"ל דלענין גלגול העובד כוכבים דפוטר מן החלה גלגול ישראל בעיסת עובד כוכבים חשיב כגלגול עובד כוכבים עצמו וכבר מסיק רבא במעתין דמנחות דגלגול העובד כוכבים ומירוח העובד כוכבים שוים הם וכמחלוקת לענין מירוח כך מחלוקת לענין גלגול וא"כ לר"י דלענין מירוח מירוח ישראל ברשות עובד כוכבים אינו פוטר כמו כן גלגול ישראל בעיסת עובד כוכבים אינו פוטר ואיך קאמר ר"י איפכא בתוספתא : **ועוד** י"ל דאם כסברת הרב החידושין הנזכר דל"פ אלא במירוח ישראל בשל עובד כוכבים ברשות עובד כוכבים א"כ אמאי במעתין דמנחות קבע רבא מאי דבעי בגלגול עובד כוכבים עלה דמתניתין דמסכתא תנן [חלה פ"ג מ"ו] גר שנתגייר והיתה לו עיסה וכו' וקא מבעיא ליה הא מאן קתני לה וכו' כיון דכה"ג דמתני' דגלגלה העובד כוכבים עצמו על ידו קודם שנתגייר כ"ע מודו אפילו לענין מירוח דמירוח העובד כוכבים עצמו פוטר ולפי סברת הרב הנזכר היה לאוי לקבוע הבעיא על מתני' דלעיל מזה דקתני עובד כוכבים שנתן לישראל עיסה לעשות פטורה מן החלה דעל מתני' זאת שייך למיבעי הא מאן קתני לה דכי הכל היא א"ד דר"י ור"ש קתני לה אבל ר"מ ור"י פליגי כיון דעיקר פלוגתייהו הוא דוקא באופן זה במירוח הישראל ברשות עובד כוכבים ואולי דהגאון הנזכר אית ליה גירסא זאת במעתין דעיקר בעיא דרבא על מתני' דעובד כוכבים שנתן לישראל עיסה לעשות וכו' דלפי גירסתנו דאמתני' דגר שנתגייר וכו' קבע הבעיא לא מלאנו ידינו ורגלינו בפי' הגאון הנזכר ולמה שהקשינו לפי' הרב מהתוספתא דסברת ר"י הוא י"ל בהניה דמאי דנחלקו בברייתא דלר"מ ור"י מירוח ישראל בשל עובד כוכבים אינו פוטר מיירי דוקא באופן דמירוח הישראל לא היה לצורך העובד כוכבים כי אם דעת הישראל לקנות מהעובד כוכבים וקודם שיקנה בהם מרחינהו ישראל ברשות העובד כוכבים כדי לפטור אותם מדין מירוח ברשות העובד כוכבים דבכה"ג דלצורך עצמו עשה המירוח ולגרמיה הוא דעביד ולא לצורך העובד כוכבים לעשות מלאכתו עשה כן בכה"ג אין מירוח זה פוטר וכ"כ ממ"ש עוד הרב בחידושין הנזכר דהסיא דפ"ק דבכורות דאמרי' הלוקח עגלים ממורחין מן העובד כוכבים מעשר והן שלו דפריך דמרחינהו מאן וכו' ומשני אלא דמרחינהו ישראל ברשות עובד כוכבים עכ"ל דכוונתו לומר דמאי דמשני (הוא) דמרחינהו ישראל ברשות עובד כוכבים שהיה רוצה לקנות אותם וקודם חלות הקנין מרחינהו ברשות עובד כוכבים וע"ז שייך לומר הלוקח עגלים ממורחין מן העובד כוכבים כיון דעיקר הקנין לא היה אלא אחר המירוח שנעשה ברשות עובד כוכבים ועכ"ז חייב ומכל"ל דאתי כסברת ר"מ ור"י דס"ל דבכה"ג לא חשיב מירוח עובד כוכבים וחייב באופן דנראה דבאופן הזה דמירחן הישראל ע"ד לקנותו לעצמו הוא דס"ל הכי לר"מ ולר"י אבל אם מירחן הישראל לצורך העובד כוכבים לעשות מלאכתו כפועל העושה לבעה"ב אפילו ר"מ ור"י מודו דמירוח העובד כוכבים חשיב ופטור וה"ע דקתני בתוספתא משם ר"י מלאי של עובד כוכבים ופועלין ישראל עושין בתוכן דפטורה מן החלה כיון דלצורך העובד כוכבים גלגל הישראל וכיוצא בזה חלקו בירושלמי בפ"ב דפאה עלה דמתני' שדה שקצרוה עובד כוכבים פטורה דאמרי' מתני' בשקצרוה לעצמן אבל קצרוה לישראל חייבת יעו"ש דה"ה י"ל בישראל העושה בשל עובד כוכבים לצורך העובד כוכבים אלא דאם כנים אנחנו במ"ש ליישב דברי הרב דפ"ב גרים בבעיא דרבא דאמתני' דעובד כוכבים שנתן עיסה לישראל לעשות אותה פטורה קאי הבעיא א"כ נמצא דלר"מ ור"י אפילו באופן זה דנתן לו לישראל לעשות לו עיסה לצורך העובד כוכבים ולא לצורך הישראל עצמו ס"ל דחשיב כגלגל בשל ישראל וחייבת וא"כ ה"ה גבי מירוח דאפילו מירוח הישראל לצורך העובד כוכבים חייב לכן היותר נראה לומר היא דסברת ר"מ ור"י הוא כשהישראל ממרח תבואה של עובד כוכבים שלא כדרך פועל ע"ד האמור במתני' דעובד כוכבים שנתן עיסה לישראל לעשות אותה דמשמע שאינו בדרך פועל כי אם בדרך חסד שעשה לו לעובד כוכבים דכל דלא הוי דרך פועל אלא כשליחות בעלמא כיון דקי"ל דאין שליחות לעובד כוכבים לא איכון לדידן ולא אנן לדידהו ובהכי לא שייך לומר שלוחו של אדם כמותו אפילו שמירח הישראל או שגלגל עיסה לצורך העובד כוכבים דבשליחותו לא חשיב כאילו מרח וגלגל העובד כוכבים עצמו כיון דאין שליחות לעובד כוכבים והיא דקאמרינן בתוספתא דמיירי במלאי של עובד כוכבים ופועלין ישראל כיון דפועל אפו קני יד ישראל כיד העובד כוכבים ממש הוי וחשיב כאילו נעשה ונגמר ע"י העובד כוכבים וכמו שביארנו לעיל לדעת רבינו כ"ז כתבתי ליישב סברת הרב החדושין ונ"מ דלפי שיטת הרב יכול להיות דמאי דמייתי הירושלמי התוספתא הזאת משמיה דר"י אפשר להיות דגירסא זאת אתיא אפילו לש"ס דילן דאמרינן דר"י קאי בשיטת ר"מ לענין מירוח אבל לפי פשט שמעתין דמנחות דר"מ ור"י פליגי אפילו במירוח העובד כוכבים בעצמו דס"ל דאינו פוטר א"כ ע"כ צ"ל דלפי הש"ס דילן לא גרסינן בדברי התוספתא דר"י קתני לה אלא סתמא קתני כמו שהוא הגירסא בתוספתא דסתם ברייתא היא דאי ר"י קתני לה אי אפשר דאף דגלגל ישראל בשל עובד כוכבים חשיב כגלגלה עובד כוכבים עצמו מ"מ הא ס"ל דגלגול עובד כוכבים עצמו אינו פוטר אלא דבירושלמי קאי לפי שיטתם בירושלמי דר"י קאי בשיטת ר' יוסי ור"ש דמירוח פוטר וכמ"ש הר"ש ז"ל בפ"ה דדמאי משנה ע' דהירושלמי גרים דר' יהודה כר"י ור"ש ס"ל יעו"ש :

עוד י"ל בדברי החידושין הנזכר שכתב מדגנך איכא למעוטי כל דיגון עובד כוכבים בין דמרחיה עובד כוכבים לדגן שלו או לדגן של ישראל וכו' עכ"ל דנראה דס"ל דמירוח העובד כוכבים פוטר אפילו מירח דגן ישראל ברשות ישראל ואפילו שלא קנה אותו העובד כוכבים וכן מתבאר דס"ל להר"ס בפ"א מה"ת דין י"ג וי"ד שכתב וז"ל וכן עובד כוכבים שגמר פירות ישראל הואיל ודיגונן ביד עובד כוכבים אינם חייבים בתרומה ובמעשרות אלא מדבריהם מכר עובד כוכבים לישראל פירות מחוברין אחר שבאו לעונת המעשרות ומרחן העובד כוכבים ברשות ישראל אינן חייבין בתו"מ הואיל ובאו לעונת המעשרות ברשות עובד כוכבים ומרחן העובד כוכבים אע"פ שהן ברשות ישראל עכ"ל וכ"כ הסמ"ג בעשין קל"ג כדברי הר"ס ממש יעו"ש וכתב מרן הכ"מ שם משם מהריק"ו על מ"ש וכן העובד כוכבים וכו' וז"ל סברת רבינו שמה שדרשו דיגונך ולא דיגון עובד כוכבים אפילו מירח עובד כוכבים פירות ישראל דבדיגון תליא מלתא ואדיגון קפיד רחמנא אבל מדרבנן מיהא מחייב מטעם הנזכר לעיל דכיון דנתחייבו דהיינו שהביאו שליש ביד ישראל אינם יוצאים מחיובם לגמרי אבל אין טעם חיובם מפני שבשעת מירוח היו של ישראל דלדעת רבינו אינו חייב וכל דיגון עובד כוכבים פוטר אפילו שהוא דגנך ולכן כשמכר העובד כוכבים פירות מחוברין אחר שבאו לעונת המעשרות ומירחן העובד כוכבים פטורים לגמרי אע"פ שבשעת המירוח היו של ישראל דכיון דהעובד כוכבים מירחן פטורים מן התורה וכיון שגם הם הביאו שליש בידו לא חייבו בו חכמים עכ"ל וי"ל דהכי בתוספתא הנזכר קתני מלאי של ישראל ופועלין עובד כוכבים עושין בתוכן חייבים בחלה הרי דלענין גלגול עובד כוכבים דפוטר מן החלה ודינו שוה למירוח העובד כוכבים למאי דמסיק רבא אמרי' דגלגול העובד כוכבים בשל ישראל כל שבשעת גלגול היו של ישראל אינו פוטר מן החלה וא"כ מ"ש דלענין מירוח פוטר מירוח העובד כוכבים בשל ישראל וא"ל דהתם שאני דהפועלים עושים בתוכה ופועל דגופו קנוי לישראל חשיב ידו כידו דהא ליתא דמדברי הר"ס ומטעם שכתב מהריק"ו מתבאר דלדעת הר"ס אין חילוק בין פועלין לשליח בעלמא. והנה ראיתי למרן הכ"מ שם בדין י"א שכתב משם אורחות חיים בסוף הלכות חלה בשם הראב"ד דאפילו קנה מהעובד כוכבים דגן ומירח ישראל חייב בתרומה ומעשר ואם קנה מהעובד כוכבים שבולין לצורך מלות ומרחן העובד כוכבים בשביל ישראל חייב בתרומה דשלוחו של אדם כמותו אבל אם המוכר העובד כוכבים מרחו פטור עכ"ל וכתב מרן ע"ד וז"ל ואיני יודע מנין לו לרב ז"ל לחלק בין מוכר עצמו לעובד כוכבים אחר עכ"ל והרב ב"ח בסי' של"א סעיף ל"ז כתב דה"ע דכשהמוכר העובד כוכבים מרחו דפטור לפי שהעובד כוכבים היה מחוייב למרוח השבולין שכך התנה עמו בשעה שקנה ממנו והשתא ודאי בשעת מירוח הו"ל של עובד כוכבים שהרי אין השבולין נקנין לישראל אלא לאחר שימרחם העובד כוכבים א"כ בשעת מירוח קרינן בהו דגנך ולא דיגון של עובד כוכבים ופטורים עכ"ל ולפ"ז במ"ש הר"ס בדין מכר העובד כוכבים ברשות ישראל לק"מ מהתוספתא דהכא שאני דהמירוח היה ע"י המוכר דמסתמא על תנאי מירוח קנאה ונמצא דמירוח העובד כוכבים לא לצורך ישראל ושליחותו הוא אלא לצורך עצמו הוא לקיים תנאו דבלא"ה לא יקנה הישראל וכל כה"ג במירוח עובד כוכבים כדגן שלו חשיב וא"כ לא דמי לפועלים העושים לצורך ישראל אבל ממ"ש הר"ס וכן עובד כוכבים שגומר פירותיו של ישראל וכו' נראה דאפילו מירוח העובד כוכבים בדגן ישראל שלא קנאו מהעובד כוכבים פוטר וקשה מההיא דחלה וי"ל דכיון דס"ל להר"ס דכיון דנתחייבו דהיינו שהביאו שליש ביד ישראל אינם יוצאים מחיובם לגמרי מפני מירוח העובד כוכבים ומדרבנן חייבים אף דהמירוח ברשות ישראל פוטר א"כ ה"ה לענין חלה דאם התבואה גדלה שליש ביד ישראל וכבר נתחייבה בתרומות ובמעשרות ובחלה ובכל המלות תו אינם יוצאים מחיובם לגמרי ואפילו לענין חלה אמרי' דמדרבנן מיהא חייבת בחלה אפילו בגלגול והא דקתני בתוספתא דמלאי של ישראל ופועלין עובד כוכבים עושין בתוכה חייבת בחלה היינו מדרבנן כיון דכבר נתחייבה ביד ישראל בכל המלות ומלות חלה בכלל תו לא פקע חיובא כ"א בגלגול עובד כוכבים אחר שקנה העובד כוכבים מהישראל ומגלגל בשלו אבל כל שלא קנאו ולא הויא עיסה של עובד כוכבים הגלגול של עובד כוכבים לא אלים טובי האי להפקיע החיוב שהיה עליה ומדרבנן מיהא חייבת :

והנה כי כן נראה דלפי סברת הר"ס והסמ"ג והגאון בעל החידושין דמס' קדושין הנזכר דס"ל לענין תו"מ דמירוח העובד כוכבים אפילו בשל ישראל פוטר מן התורה אפילו בהביאו שליש ביד ישראל אלא דמדרבנן מיהא חייבים ואם גדל ברשות העובד כוכבים וקנאו הישראל קודם מירוח ומרחו העובד כוכבים אחר קנין הישראל פטור לגמרי ה"ה לענין חלה דאם גדלה ברשות ישראל וגלגלה העובד כוכבים ברשות ישראל חייבת מדרבנן ואם גדלה ברשות העובד כוכבים וגלגלה העובד כוכבים אחר שקנאה הישראל מן העובד כוכבים בעודה קמח פטורה מן החלה דגלגול העובד כוכבים פוטר אף דבשעת גלגול היא ברשות ישראל דומיא דמירוח העובד כוכבים לענין תרומה ומעשר : **ואולם** לדעת רבינו הרמב"ם שכתב משם הרי"ף וכן כתב הרשב"א בפסקי חלה כמ"ש מרן הב"י בי"ד סימן ש"ל דגלגול עובד כוכבים בשל ישראל חייב נראה דאין לחלק כלל דאפילו בתבואה שגדלה שליש ביד עובד כוכבים וא"כ קנאה ממנו ישראל גלגול העובד כוכבים אינו פוטר מדכתבו סתם ולא חלקו כלל וע"כ צ"ל כן דהרא"ש בתשובה הנזכר כתב דגלגול העובד כוכבים בעיסה של ישראל אינו פוטר וכן הטור בסי' ש"ל שכתב כן ע"כ מיירי אפילו בתבואה שגדלה בשדה עובד כוכבים דהא הרא"ש ס"ל לענין מירוח דמירוח העובד כוכבים בשל ישראל אינו פוטר וכמ"ש בשם תוספי הרא"ש כ"י וכ"כ הטור בי"ד סי' של"א שריבה דברי הר"ס דמירוח העובד כוכבים בשל ישראל פוטר וחלק עליו וכמ"ש שם הב"ח והדרישה דדעת הטור הפך סברת הר"ס וא"כ לדידהו ה"ה בחלה דבכל גוונא גלגול העובד כוכבים בשל ישראל אינו פוטר : **הן** אמת דאם סתמיות דברי הפוסקים לענין חלה שכתבו סתם ולא חלקו ש"מ דס"ל דאפילו בתבואה שגדלה ברשות עובד כוכבים וקנאה הישראל גלגול העובד כוכבים אינו פוטר א"כ יקשה למרן בש"ע דבסי' ש"ל סתם כדברי הטור ודעימייהו לענין חלה ובסי' של"א לענין תו"מ פ' כסברת הר"ס דמירוח עובד כוכבים בשל ישראל פוטר ע"ש בס"ז ודו"ק וכבר עלה על דעתי לומר דאפילו לדעת הר"ס דמירוח העובד כוכבים בשל ישראל פוטר היינו דוקא לענין מירוח דשאני התם דגלי קרא דהא לפי מאי דאמרינן בשמעתא דה"ע דר"מ דאין מירוח העובד כוכבים פוטר משום דאיכא תרתי דגנך ואין מיעוט אחר מיעוט אלא לרבות א"כ עכצ"ל דלר"י ור"ש דמירוח פוטר ס"ל דתרי קראי דגנך מצרך צריכי וכמ"ש רש"י בפ' הא"ת (דף מח:) בד"ה ור"ש פוטר וז"ל דקסבר אין מירוח העובד כוכבים חייב בתרומה ויליף לה מדגנך ולא דיגון עובד כוכבים ולדידיה ליכא מיעוט אחר מיעוט דמצריך להו אצרוכי עכ"ל ולדעת הר"ס י"ל דהוצרכו תרי קראי דאי מדגנך קמא הו"א דוקא במירוח העובד כוכבים בשל עובד כוכבים עצמו בתבואה שגדלה בשדהו או שקנה מישראל אבל במירוח בדגן של ישראל בהיותו ברשות ישראל אינו פוטר כיון דבעינן שליחותיה דישראל קא עביד קמ"ל דגנך יתירא ללמד דאפילו דיגון עובד כוכבים בשל ישראל פוטר כיון דאין שליחות לעובדי כוכבים ואם כן י"ל דוקא במירוח דגלי קרא אבל גבי חלה דלא גלי קרא דהא לא כתיב אלא תרי עריסותיכם חד לכדי עריסותיכם וחד למעוטי עיסת הקדש ועובד כוכבים דגלגול העובד כוכבים פוטר וכיון דליכא קרא יתירה אמרינן דוקא בעיסה של עובד כוכבים עצמו גלגול פוטר אבל בעיסה של ישראל אינו פוטר אבל לע"ד כד דייקינן שפיר הא ליתא דהא טעמא דמסיק רבא בשמעתין דלר"מ כשם דמירוח העובד כוכבים אינו פוטר כך גלגול העובד כוכבים אינו פוטר הוא משום דילפינן מג"ש דראשית ראשית מתרומה וא"כ ה"ה לר"י ולר"ש דכיון דגלי קרא גבי תרומה דמירוח העובד כוכבים בשל ישראל פוטר ה"ה בחלה דילפינן מג"ש דראשית ראשית דהא ג"ש זו דראשית ראשית נראה דהיא מוסכמת דהא אמרינן בפ' ראשית הגז (דף קלה ע"ב) דפריך הש"ס אלא טעמא דכתיב עריסותיכם הא לאו הכי הו"א ניליף ראשית ראשית מראשית הגז אדרבה ניליף מתרומה וכתב רש"י אדרבה ניליף מתרומה לחובה דהא בתרומה כתיב ראשית ושותפות חייב בה וקולא וחומרא לחומרא מקשינן עכ"ל :

והנה ראיתי להדרישה בסי' ש"ל שכתב וז"ל ומקומות שהולכין הנשים וקונין בלק מאופה עובד כוכבים ולוקחין ממנה חלה נראה דאיסור גמור הוא אם לא שנותנין היהודים לעובד כוכבים מעות קודם שהתחיל לגלגל העיסה נמלא שמגלגל העובד כוכבים א"כ בשביל שותפות הישראל דמהני שותפות בעיסה לחלה כדבסמוך ואפילו על זה יש לפקפק דמעות אינם קונות במטלטלין בלא משיכה אם לא נאמר שיש לסמוך על זה הואיל שמדאורייתא מעות קונות עי"ל במקום שדרך הנשים ליקח כל ערב שבת מהעובד כוכבים אפשר אפילו בלא נתינת מעות קודם הגלגול מותר כיון דהעובד כוכבים יודע מנהג ישראל ואדעתא דהכי לש תחלה ודינו כאילו נתנו לישראל במתנה קודם שגלגלה כמ"ש בסמוך עכ"ל ודבריו תמוהים בעיני דהא דקי"ל [ב"מ דף מז:] דדבר תורה מעות קונות במטלטלין ורבנן תקנו משיכה אינו אלא ישראל הקונה מישראל חבירו אבל עובד כוכבים מישראל או אפילו ישראל מהעובד כוכבים באנו למחלוקת רש"י ור"ת דלרש"י מעות קונות בעובד כוכבים ולר"ת משיכה קונה בעובד כוכבים ועיקר פלוגתייהו תלוי דלרש"י הלכה כר"ל דאמר משיכה מן התורה ולדידיה דרשינן או קנה מיד עמיתך לעמיתך במשיכה ולעובד כוכבים בכסף ולר"ת ס"ל דהלכה כר"י דדבר תורה מעות קונות ודרשינן לעמיתך בכסף ולעובד כוכבים במשיכה ולדעת רש"י דהעובד כוכבים קונה בכסף מן התורה לא תקנו חז"ל גבי עובד כוכבים דליבעי משיכה מדרבנן דבכסף בלאו קונות ולר"ת אינו קונה בכסף כלל אפי' מדאורייתא כי אם במשיכה קונה מן התורה ולצאת ידי חובת האי פלוגתא כתב הטור לענין בכור בסי' ש"ך דכדי להפקיע קדושת בכור במה שמקנה לעובד כוכבים צריך לצאת ידי שניהם וצריך שיתן העובד כוכבים מעות וגם ימשיכנה לרשותו וכתב שם הדרישה סי' י"ב וז"ל נ"ל וכ"ש כשלא משך אלא נתן מעות לחוד דלא מפקע ביה הבכורה ואפי' ודאי בכור הוי לפי מאי דקי"ל כר"ת דעובד כוכבים מישראל או איפכא אינו קונה אלא במשיכה והא דכתב הטור בח"מ סוף סי' קצ"ד דמטלטלין קונה מעובד כוכבים במעות כתבתי שם והוכחתי דלא כתב כן אלא לדעת רש"י דס"ל שהעובד כוכבים קונה במעות לחוד וקמ"ל דאין צריך ג"כ שטר כמו בקניית שדה דאיירי ביה לפני זה ומינה נלמוד דלר"ת דקונה במשיכה ג"כ סגי במשיכה וא"ל עם המשיכה שטר ע"ש ובתשובות שהארכתי בזה עכ"ל וכדברים האלה כתב הדרישה בח"מ סס"י קצ"ד יעו"ש מתבאר מדבריו אלו בבירור דעת הדרישה הוא דאפי' ישראל מעובד כוכבים תלוי במחלוקת זה דלסברת ר"ת שהוא העיקר אינו קונה ישראל מעובד כוכבים כי אם במשיכה כן אמת דראיתי להש"ך בחו"מ סי' קצ"ד ס"ק א' שרצה לדקדק מדברי הסמ"ע בס"ק א' ובס"ק ע"ז דס"ל דישראל מעובד כוכבים לכו"ע קונה מטלטלין בדמים והשיג עליו בזה יעו"ש וכפאי לעצמי נלע"ד דמאחר דבדרישה באר דעתו בבירור דאין חילוק ישראל מעובד כוכבים לעובד כוכבים מישראל עכצ"ל דמ"ש בס"ק א' דהחולקים על הר"ס הוא בעובד כוכבים מישראל ל"ד וכן מ"ש בס"ק ע"ז ודו"ק וא"כ לענין חלה אפי' נותנות הנשים מעות לעובד כוכבים קודם גלגול אינו חייב בחלה לדעת ר"ת שהוא העיקר דאפי' ישראל מעובד כוכבים אינו קונה אפילו מן התורה כי אם במשיכה ואם יש מציאות קנין קודם גלגול הוא לסברת רש"י דס"ל דהעובד כוכבים קונה ומקנה בכסף ולדידיה לאו דוקא מדאורייתא דאפי' מדרבנן קונה דלא תקנו משיכה דכיון דקי"ל כרש"י דמשיכה מן התורה בישראל כמאן דלא תקנו חז"ל קנין משיכה אלא בישראל ופשיטא דבעובד כוכבים דקונה בכסף לא תקנו משיכה ואם כוונת הרב לפי סברת רש"י לא שייך לומר דצריך נמי משיכה ואם כוונתו לסברת ר"ת שהוא העיקר לענין הלכה אפילו מדאורייתא אינו קונה כי אם במשיכה ולע"ד דכיון דלמאר איסורין כמו הפקעת קדושת בכור וכיוצא חששו לצאת לכל הסברות א"כ לענין חלה אינם יכולות הנשים לברך על הפרשת חלה ע"י נתינת המעות קודם גלגול כיון דלסברת ר"ת ודעימיה לא קנה כלל ובשעת גלגול אכתי עיסת עובד כוכבים הויא ופטורה ואם כנים אנחנו במה שכתבנו דלדעת הר"ס והסמ"ג והרב חידושי קדושין הנזכר דס"ל לענין תרומה דמירוח העובד כוכבים בשל ישראל פוטר דה"ה לענין חלה אם עיקר התבואה היא של עובד כוכבים ולא הביאה שליש ביד ישראל דלדידהו בכה"ג גלגול העובד כוכבים פוטר אף שקנה הישראל ממנו קודם גלגול ואם כן איכא עוד פלוגתא אחריתי בזה ואם באים לברך על חלה זאת שנתנו המעות קודם גלגול איכא ספק ספיקא דפלוגתא דרבוותא להחמיר דחשיב כודאי איסור דמעיקרא יש להסתפק שמא הלכה כסברת ר"ת ודעימיה דישראל מעובד כוכבים או איפכא אינו קונה כי אם במשיכה וא"כ בנתינת המעו'

שמוכרין קודש בגבול לא קנוי לו ואמ"ל דהלכה כרמ"י דעובד כוכבים קונה ומקנה בכסף אפשר דהלכה שבררת הר"ס והסמ"ג ודעימייהו דס"ל דגלגול העובד כוכבים אפילו בשל ישראל פוטר והוי ספק ספיקא מתהפך יפה וכבר ידוע דספק ספיקא להחמיר חשיב כודאי איסור :
ועוד דאפשר דבכה"ג דהמוכר עצמו המגלגל לכו"ע גלגולו פוטר שכבר כתבנו מה שכתב האורחות חיים משם הראב"ד שכתב לענין מירוח דאף דס"ל דמירוח העובד כוכבים בשל ישראל אינו פוטר דשלוחו של אדם כמותו מ"מ היינו דוקא עובד כוכבים אחר אבל העובד כוכבים המוכר עצמו אם מרחו פוטר דמסתמא כיון שמרחו המוכר ודאי דהסכים עמו ע"מ שימרח אותו וא"כ כפי זה לאו שליחותיה דישראל קא עביד אלא לצורך עצמו קא עביד וכמש"ל וא"כ ה"ה לענין חלה דאף לדעת הסוברים דגלגול העובד כוכבים בשל ישראל אינו פוטר היינו דוקא כעין מאי דתניא מלאי של ישראל ופועלין עובדי כוכבים אבל בכה"ג דנדון זה דנותנין מעות לנחתום והמוכר עצמו יגלגל העיסה פשיטא דחשיב כתנאי גמור דקנאו ישראל קודם גלגול על מנת שיגלגלנה העובד כוכבים בכה"ג לגרמיה הוא דעביד וגלגולו פוטר גם מ"ש

הדרישה דבמקום שדרך הנשים ליקח בכל ערב שבת מהעובד כוכבים דאפשר דאפילו בלא נתינת מעות מותר דלדעתא דהכי לא תחלה ודינו כאלו נתנו לישראל במתנה קודם שגלגלה גם בזה דבריו תמוהים דהא כוונת העובד כוכבים דאמרינן דלדעתא דהכי לא תחלה כדי שיזכה הישראל חלק בעיסה הכוונה שעשה קנין דאיך אפשר שיזכה הישראל במה שדעתו לזה כיון דליכא שום אופן זכיה דאפילו ישראל אין אדם זוכה לחבירו במה שבידו כי אם ע"י אחרים מדין זכיה דזכין לאדם שלא בפניו ובעובד כוכבים המזכה לישראל איכא מ"ד דאפי' ע"י ישראל אחר אינו יכול לזכות כיון דאין שליחות לעובד כוכבים והמזכה ע"י אחר יעשה שליח מבעל הממון עיין להרב מ"א בהל' זכיה ובפרט דהכא אינו מזכה ע"י כי אם כוונה בעלמא הוא ולא מליכו דבכוונה בעלמא עושה קנין באופן כי לע"ד לא זכיתי להבין דבריו וזו"ק ומהתימה על הס"ך בי"ד סימן ש"ל ס"ק א' שהביא דברי הדרישה הנזכר ולא הרגיש בהם כלל ובפרט על מ"ש בטעם האחרון דבנתינת המעות שני לענין טעם הב' כבר הביא דברי המפאת בנימין בס"י שכתב דלא מהני מה שהעובד כוכבים דעתו נוח למכור לישראל יעו"ש :

ר"ט

הלכות חלה להרמב"ן

אלגזי

תורה אור

תנן התם במסכת חלה *חמשה דברים חייבין בחלה החטים והשעורים והכוסמין ושבולת שועל ושיפון הרי אלו חייבין בחלה ומצטרפין זה עם זה ואסורין בחדש מלפני הפסח :

תנא *כוסמין מין חיטין שבולת שועל מין שעורין כוסמין *גולבא שיפון דישרא שבולת שועל שבלי תעלי הני אין אורז ודוחן לא מנא הני מילי אמר רשב"ל אתיא לחם לחם ממצה התם גופא מנא לן ארשב"ל וכן תנא דבי רבי ישמעאל וכן תנא דבי ראב"י אמר קרא °לא תאכל עליו חמץ שבעת ימים תאכל עליו מצות דברים הבאין לידי חימוץ אדם יוצא בהן י"ח בפסח יצאו אלו שאינן באין לידי חימוץ אלא לידי סרחון :

תנן *אלו חייבין בחלה ופטורין מן המעשרות הלקט השכחה והפיאה וההפקר [א] ומעשר ראשון שניטלה תרומתו [ב] ומע"ש והקדש שנפדו ומותר העומר ותבואה שלא הביאה שליש רבי אליעזר אומר תבואה שלא הביאה שליש

תנן אלו חייבים בחלה ופטורין מן המעשרות וכו' מעשר ראשון שניטלה תרומתו ומעשר שני והקדש שנפדו וכו' :

[א] **גרסינן** בירושלמי עלה דמתניתין מעשר ראשון שניטלה תרומתו ומכיון שניטלה תרומתו לאו כחולין הוא הפתר שהקדימו בשבולין דא"ל אהכו בשם רשב"ל מעשר ראשון שהקדימו בשבולין פטור מתרומה גדולה אמר ר' יוסי כתיב את כל חלבו את מקדשו ממנו ולא חלבו וחלב שבכו א"ר יונה כתיב והרמותם ממנו תרומת ה' מעשר מן המעשר ולא תרומה ומעשר מן המעשר בשמכה וא"כ הפרים תרומת מעשר שבו אבל אם הפרים תרומת מעשר ואחר כך מרחו לא בדא כשהפרים ממנו עליו אבל אם הפרים ממקום אחר עליו לא בדא עכ"ל ועיין פי' הירושלמי בספר שדה יהושע ובביאור מהר"ל אליהו ז"ל והיוצא מדברי הירושלמי הוא דהא דאמרינן דמעשר ראשון שהקדימו בשבולין פטור מתרומה גדולה היינו כשהפרים תרומת מעשר אחר מירוח דכיון דאחר מירוח חל עליו חיוב תרומה גדולה נמי ונמצא דצריך שיפרים שני תרומות בבת אחת פטר הכתוב מתרומה גדולה אבל אם הפרים תרומת מעשר קודם מירוח דלא חל עדיין חיוב תרומה גדולה אחר מירוח דחל חיוב תרומה גדולה חייב להפרים תרומה גדולה כיון דלא חל חיוב ב' התרומות בב"א וכמו כן אפי' הפרים תרומת מעשר אחר מירוח אם הפרים ממקום אחר ת"מ כיון דלא הפרים ת"מ ממש ממנו חייב להפרים ממנו תרומה גדולה כיון דאינו מפרים ממנו ב' תרומות והרב משנה למלך בפ"ג מהל' תרומות הל' י"ג הביא הירושלמי הנזכר ועלה בדעתו להטעים חילוק זה שחלקו בירושלמי בדברי הר"ס שם ולבסוף כתב דליתא דאי הוה ס"ל להר"ס חילוק זה היה כותבו בפירוש ולא בנתנו והעלה דהנכון אלנו דהר"ס דחה הירושלמי מכח מתני' דפ"י דתרומות דתנן היו לו חבילי תלתן של טבל וכו' יעו"ש באורך והרואה יראה שם דאין כ"כ הכרח לדחות דברי הירושלמי ממתניתין דחבילי תלתן כיון דאפשר לפרש מתניתין עפ"י הירושלמי כמ"ש הרב שם :

ואולם לעד"נ פשוט דהר"ס דחה דברי הירושלמי מטעם דמן הש"ם דידן נראה דלא ס"ל חילוק זה כלל דהא אמרינן בפרק כל שעה (דף לה ע"ב) עלה דמתני' דקתני דיוצא י"ח במעשר ראשון שניטלה תרומתו אבל לא במעשר ראשון שלא ניטלה תרומתו דפריך הש"ם פשיטא דכיון דניטלה תרומתו חולין הוי ומשני לא צריכא שהקדימו בשבולין דפטור מתרומה גדולה וגבי סיפא דקתני אבל לא במעשר שלא ניטלה תרומתו פריך נמי פשיטא ומשני לא צריכא שהקדימו בכרי מהו דתימא כדאמר ליה רב פפא לאביי קמ"ל כדשני ליה ע"כ וכה"ג דמוקי רישא וסיפא דהכא מוקמינן נמי בפרק שלשה שאכלו (דף מז:) מתניתין דהתם דקתני אבל מעשר ראשון שניטלה תרומתו מזמנין עליו אבל מעשר ראשון שלא נטלה תרומתו אין מזמנין עליו וכן בפרק תפלין (דף קכז:) מוקמינן רישא וסיפא דמתניתין דהתם בהכי וכן בפ' בכל מערבין (דף לא:) מוקמינן רישא וסיפא דמתניתין דהתם בהכי דאם איתא כסברת הירושלמי א"כ כיון דלפי מאי דמשני דסיפא מיירי בהקדימו בכרי ומאי דקתני ולא ניטלה תרומתו היינו ת"ג דניטלה ממנו ת"מ ולא ניטלה ממנו תרומה גדולה למה צריך לדחוקי נפשין דהאצטריך מתניתין להשמועינן דלא נימא כדאמר ר"פ לאביי אלא כדשני ליה ובהכי נוקי רישא בהקדימו בשבולין וסיפא בהקדימו בכרי בהיות דהוה מצי לאוקמי סיפא נמי בהקדימו בשבולין בגוונא דרישא ורישא מיירי בהפרים תרומת מעשר אחר מירוח דפטור מתרומה גדולה וסיפא מיירי בהפרים תרומת מעשר קודם מירוח דאחר מירוח חייב בתרומה גדולה או דרישא וסיפא מיירי בהפרים תרומת מעשר אחר מירוח אלא דרישא מיירי במפרים תרומת מעשר מיניה וביה וסיפא מיירי בדהפרים ת"מ ממקום אחר עליו דבהכי חייב בתרומה גדולה דבהכי הויא סיפא נמי בהקדימו בשבולין משא"כ במאי דמוקי הש"ם דסיפא מיירי בהקדימו בכרי דאם איתא לחילוק הירושלמי איכא למקמי' המתניתין דליפלוג וליתני בדידיה דאפילו בהקדימו בשבולין משכחת לה חיוב תרומה גדולה אלא עכצ"ל דלפום ש"ם דילן אין לחלק כלל דבכל גוונא פטור מתרומה גדולה וכן נ"כ יש לדקדק מהש"ם דילן דלא ס"ל הכי דאם איתא דאיך לחלק הכי מאי דחי ליה אביי לר"פ דסבר למימר דאפילו הקדימו בכרי פטור ממאי דאמר קרא מכל מעשרותיכם תרימו את כל תרומת ה' הא יש לומר דבין הקדימו בשבולין ובין הקדימו בכרי שוים הם וקרא דמעשר מן המעשר דפוטר מתרומה גדולה הוא בתורם ממנו תרומת מעשר וקרא דכל תרומת ה' דמשמע דחייב אפילו בתרומה גדולה הוא בתורם תרומת מעשר ממקום אחר וכמו כן י"ל דקרא דפוטר מיירי בתורם ת"מ אחר מירוח וקרא דמחייב בת"ג מיירי בתורם קודם מירוח :

וראיתי לרבינו יונה בפרק שלשה שאכלו דעל מאי דמוקי הש"ם התם דסיפא מיירי בהקדימו בכרי כתב וז"ל והיכא למידק דמעיקרא קרי ליה ניטלה תרומתו כשניטל ממנו ת"מ ואע"פ שלא ניטלה ממנו ת"ג ובסיפא קרי ליה לא ניטלה תרומתו מפני שלא ניטלה ממנו תרומה גדולה אע"פ שניטלה ממנו ת"מ וי"ל בשהקדימו בשבולין כיון שלא הגיע לו שעת חיוב תרומה גדולה קרי ליה ניטלה תרומתו שהרי ניטלה ממנו התרומה שהגיע זמן חיובה דהיינו תרומת מעשר אבל בהקדימו בכרי שהגיעה שעת החיוב ולא הפרישה קרי ליה לא ניטלה תרומתו אע"פ שניטלה ממנו ת"מ שהרי לא ניטלה ממנו התרומה שהגיע חובה ליטול דהיינו ת"ג עכ"ל ואם נאמר כפי דברי רבינו יונה אין ראיה לסתור סברת הירושלמי ממאי דלא משני דסיפא נמי בהקדימו בשבולין אלא דמיירי דתרם ת"מ קודם מירוח דלא ניחא ליה להש"ם לומר הכי דא"כ איך ברישא דמיירי בתרם ת"מ אחר מירוח שכבר הגיע חיוב תרומה גדולה קרי ליה ניטלה תרומתו כשניטל ממנו תרומת מעשר ובסיפא קרי ליה לא ניטלה תרומתו מפני ת"ג אף דבשעה שתרם תרומת מעשר קודם מירוח לא הגיע עדיין חיוב תרומה גדולה מ"מ אדרבה לפי דברי רבינו יונה נראה דיש ראיה ברורה דלא ס"ל להש"ם כהירושלמי דהא לפי דבריו ע"כ מוקמינן רישא דמתניתין בתורם ת"מ קודם מירוח דמשו"ה קרי ליה ניטלה תרומתו כשניטל ממנו תרומת מעשר בלבד שהרי ניטלה ממנו התרומה שהגיע זמן חיובה דתרומה גדולה עדיין לא הגיע זמן חיובה עד אחר מירוח משא"כ בסיפא ולפי הירושלמי בכה"ג דתרם ת"מ קודם מירוח חייב בתרומה גדולה אחר מירוח :

[ב] **והנה** גבי מתניתין דקתני דמעשר שני והקדש שנפדו דחייבים בחלה כתב הר"ם וז"ל בעיסה של מעשר שני בירושלים פלוגתא דר"מ ור"י בפ' כ"ש [דף לז:] דלר"מ פטורים משום דממון גבוה הוא וכתיב עריסותיכם ולרבי יהודה חייבים אבל בגבולין פטורין אפילו לר"י כדאמרינן בסוף פרק חלק ומתניתין דהכא בגבולין ואפילו כר"י עכ"ל הנה בסוף פרק חלק (דף קיב ע"ב) גבי הא דאמר רב חסדא דבגבולין דברי הכל פטור כתב רש"י ז"ל תרי לישני וז"ל אבל בגבולין שאין לה היתר אכילה אלא בפדיה ד"ה פטורה מן החלה דממון גבוה הוא ל"א אבל בגבולין דאין לה היתר אכילה בשעת חיוב חלה דהיינו בשעת גלגול העיסה לא קרינן ביה לאשית עריסותיכם ואפילו פדאה לאחר זמן פטור מן החלה עכ"ל דמפורש יוצא מדבריו דללשון ראשון נראה דס"ל דבגבולין אפילו לר"י ממון גבוה הוא לכל דבר וללשון שני נראה דס"ל דלר"י לעולם ס"ל דממון הדיוט הוא אפי' בגבולין אלא דפטורה מן החלה בגבולין מטעם דבגבולין אין לה היתר אכילה בשעת חיוב חלה ולא קרינן בה עריסותיכם דמשמעות עריסותיכם הראוי לכם לאכילתכם הוא וכדאמרינן בפרק לולב הגזול (דף לה.) לענין אתרוג דבעינן לכם משלכם דלכו"ע היתר אכילה בעינן דהראוי לכם לאכילתכם בעינן ה"ה לענין חלה ולפי הלשון שני מאי דפריך התם מההיא דמעשר שני וכתבי הקדש יגנזו צ"ל דעל דרך זה פריך דאם איתא דלענין חלה מודה ר"י מטעם דלית בה היתר אכילה א"כ גבי עיר הנדחת הדרשינן שללה ולא של שמים מעשר שני בגבולין נמי אף דממון הדיוט הוא ולענין ממון קרינן ביה שללה מ"מ בעינן שיהיה שללה הראוי לכם לאכילה ומעשר שני בגבולין כיון דאינו ראוי לאכילה לא קרינן ביה שללה ונראה דהעיקר כלשון שני שכתב רש"י דלעולם לר"י אפילו בגבולין ממון הדיוט הוא כמו שמתבאר ממתניתין דפרק האיש מקדש (דף נג ע"ב) דלר"י אם קדש במעשר שני במזיד מקודשת ואפילו בגבולין וכן כתבו התוספות שם ד"ה איהו לא ניחא ליה וכו' יעו"ש ובחידושין למסכת קדושין לאחד מהראשונים לא נודע למי מקדמונים הוא כתב שם בפרק הא"מ בדף הנזכר משם רש"י שם דאפילו לר"י דאמר ממון [illegible] ה"מ בירושלים אבל חוץ לירושלים ממון גבוה הוא כיון דלא מצי למיכליה הכא בקדושתיה וכו'

מקדש לה חוץ לירושלים במע"ש במזיד קידש אע"ג דהכא ממון גבוה הוא ומצי למהדר ביה הרי זה כמאן דאמר הכי את מקודשת לי בהאי מעשר לכשתעלי עמי לירושלים וכי מסקא ליה לירושלים תיהא מקודשת ליה וכו' והביא ראיה שם לדברי רש"י מההיא דפרק חלק ומשם הב"ה כתב שם וז"ל והב"ה אומרים דכי אומרים במזיד קדש לאלתר נמי קדש דאפילו בגבולין נמי הוי ממון הדיוט וההיא דפרק חלק גבי חלה התם הוא משום דעריסותיכם כתיב דמשמע דעכשיו שלכם היא לאכילה כאן וכן כתב שם דהראב"ד הולך על דרך הב"ה יעו"ש באופן דבגבולין לר"י אם הוי ממון גבוה או ממון הדיוט תלוי במחלוקת בין הראשונים דלדעת רש"י בפרק חלק בלשון ראשון ולדברי רש"י בההיא דמקדש במעשר שני במזיד ס"ל דאפילו לר"י בגבולין ממון גבוה הוא ולדעת התוס' והב"ה והראב"ד ס"ל דאפילו בגבולין ממון הדיוט הוא לענין קדושין וכיוצא ומאי חלה וכן כל דבר דבעינן לכם משלכם כיון דבעינן ראוי לאכילה ומע"ש דבגבולין אינו ראוי לאכילה לא קרינן ביה לכם : **והנה** ראיתי בת"כ בפרשת בהר בפסקא ו' וז"ל את כספך ולא כסף אחרים או כספך ולא כסף מעשר כשהוא אומר [כסף] כסף לרבות כסף מעשר ע"כ וצריך להבין דכלל בידינו דסתם ספרא רבי יהודה היא ואם כן לרבי יהודה הא סבירא ליה דמעשר שני ממון הדיוט הוא ושפיר קרינן ביה כספך ואיך הוה ס"ד למעט כסף מעשר מכספך דאיצטריך קרא דנתן כסף לרבות וע"כ צ"ל דמיירי בכסף מעשר בגבולין דהוה ס"ד למעט מקרא דכספך בין למ"ד דאפילו בגבולין ממון הדיוט הוא ועם כל זה מודה ר"י בחלה דלא קרינן ביה עריסותיכם כיון דאינו ראוי לאכילה וה"ה לענין רבית דבגבולין לא קרינן ביה כספך כיון דאין בו היתר אכילה והכא בגבולין ולמ"ד דממון גבוה הוא פשוט יותר דאי לאו קרא דמרבה ליה הו"א דמעשר לא קרינן ביה כספך ובאמת הברייתא זאת היא ראיה לסברת רב חסדא בפרק חלק וק"ק איך לא הזכירו ברייתא זאת דמוכח בהדיא דמודה ר"י בגבולין ואולם נראה דמברייתא זאת יש להוכיח כמ"ד דלר"י אפילו בגבולין ממון הדיוט הוא דהא למ"ד ממון גבוה הוא אפילו לר"י בגבולין לא מצי ליתן לאחר במתנה וכמו שנראה מדברי התוספות בקדושין בדבור הנזכר וכמ"ש הרב בחי' קדושין הנזכר לעיל שכתב דלפי סברא זאת הא דאמרינן הפודה מעשר שלו מוסיף עליו חומש בין משלו ובין שניתן לו במתנה דאמרינן בשמעתין דלרבי יהודה היא אע"ג דפדיון מסתמא בגבולין הוא דאלמא דלר"י ממון הדיוט הוא אפילו בגבולין מדמצי יהיב ליה במתנה צ"ל דהתם נמי כגון דיהבה ניהליה דכי מסיק ליה לירושלים ניהוי שלו ונכסי דמצי נותן למהדר ביה כל כמה דלא אסקיה לירושלים אבל אי לא הדר ביה עד דמטא התם קני ומעשר שני [שלו] ומוסיף חומש עכ"ל אף דלע"ד יש לגמגם קצת בדבריו דכיון דלר"י אינו זוכה המקבל עד שיעלה אותו לירושלים וכל עוד שלא עלה הרי הם פקדון בידו וברשות הבעלים [ואם] לחזרה אך מפני שלא חזר בו הנותן קרינן ביה איש ממעשרו כיון דאכתי אינו שלו ולמה יתחייב בחומש כיון דהמקבל אם פודה אותו חשיב כפודה מעשר שני של אחרים דאינו צריך חומש ועוד קשה דכיון דכ"כ דחק עצמו ליישב זה עדיפא מינה הוה מצי למימר דמיירי הכא במעות מעשר שני דמתבאר בפ"ב דמעשר שני משנה ד' דאף דאין פודין פירות מע"ש בירושלים פדיון וחילול מעות מעשר שני מותר בירושלים וכמ"ש הר"ס בפירוש המשנה שם יעו"ש דבהכי ניחא לפי שיטת הרב דמודה ר"י בגבולין דממון גבוה הוא דלא תיקשו להו מההיא דאמרינן במנחות (דף פב ע"א) דמוקי ברייתא דהמתפים מעות מעשר שני לשלמים כשהוא פודהן מוסיף עליהם ב' חומשים דאתיא כרבי יהודה כדי שלא תיקשי ממנו לר"א די"ל דמיירי בירושלים ומעות באופן דאם ממון גבוה הוא אף לר"י א"כ במלוה כסף מעשר ברבית אין הלוה עובר בגוף המעות כדין כל הלואה דזוכה בה הלוה דמלוה להוצאה ניתנה אלא עד שיעלה אותם לירושלים וקודם שיעלה אותם אינו יכול להשתמש בהם כיון דאיסורא דמעשר שני רביע עלייהו ואכתי לא זכה בהם הלוה ובכה"ג אפילו שהלוה עבר ונשתמש במעות קודם עלייתן לירושלים שלכ"ע פשיטא דלא מיקרי אופן זה אגר נטר מידי דהוה למלוה מעות הקדש במזיד ברבית דליכא משום איסור רבית וכמו שכתבו התוספות בפרק הזהב (דף נז ע"ב) בד"ה כיון דמעל וכו' וז"ל ולא מ"ל דאוזפיה במזיד דלא נפקא לחולין דא"כ ליכא אגר נטר כיון דהלוה אסור להשתמש בהם דלא זכה בהם עכ"ל וא"כ אי שייך דין רבית בכסף מעשר הוא משום דמלוה לו כדי שיעלה אותם לירושלים ושם יזכה בהם וישתמש בהם כאמר הלואה ובכה"ג דעיקר הלות זכות שם הלואה אינו אלא לאחר שיעלה אותם לירושלים ומסתמא חשיב כאילו מפריש המלוה אותם שיזכה בהם לאחר שיעלה אותם בירושלים ובכה"ג לר"י למה צריך קרא לרבות דאיכא איסור רבית כיון דלר"י ממון הדיוט הוא בתוך ירושלים ובכה"ג חשיב כמלוה אותם מתחלה בתוך ירושלים וא"כ למה צריך קרא לרבות כסף מעשר לרבית לר"י ובשלמא למ"ד דאפילו בגבולין לר"י ממון הדיוט הוא א"ש דכיון דלר"י אפילו חוץ לירושלים זוכה בהם הלוה אף דאינו יכול להשתמש בהם בגבולין מ"מ כיון דבגבולין כבר זכה בהם כאמר מלוה זכיה גמורה על דעת להשתמש בהם בירושלים הו"א דכיון דאסור להשתמש בהם ובשעה שזוכה בהם בדרך הלואה לא קרינן ביה כספך הראוי לך לאכילתך ולהנאתך אף דאחר עלייתן לירושלים יכול להשתמש וקרינן ביה כספך מ"מ בשעת הלואה דאיכא זכיה לא קרינן ביה כספך והו"א דליכא איסור רבית קמ"ל קרא דנתן כסף דאף בכה"ג איכא איסור רבית כיון דקרינן ביה כספך אחר שיעלה אותן לירושלים : **ודע** דאגב אורחין הוקשה לי בברייתא הזאת דת"כ הנזכר דאמאי לא ממעט מקרא דכספך כי אם ממון עובד כוכבים ואמאי לא ממעט נמי ממון הקדש דאם הלוה ממון הקדש לא שייך ביה רבית כדמלינו בכמה דוכתין דממעטינן שניהם כדאמרינן בפ"ק דפסחים דמקרא דולא יראה לך ממעטינן שלך אי אתה רואה אבל אתה רואה של אחרים ושל גבוה ונראה פשוט דלא שייך רבית בהקדש בכסף דאי אוזפיה גזבר ק' בק"ך מעל הגזבר וכיון דמעל הגזבר יצאו מעותיו לחולין והוה להו דהדיוט כדאמרינן בפרק הזהב (דף נז:) יעו"ש דלא אשכח התם רבית בהקדש כי אם באבני בנין המאורות לגזבר כדמוקי' דבונין בחול ואח"כ מקדישין יעו"ש וי"ל מההיא דאמרינן בפרק כל שעה (דף כז:) גבי תנור שהסיקו בעצי הקדש דפריך והלא מעל המסיק וכל היכא דמעל המסיק נפקו להו לחולין ומשני אמר רב פפא הכא בעצי שלמים עסקינן ואליבא דר"י וכו' שלמים נמי כיון דלאו בר מעילה ניהו לא נפקי לחולין ע"כ וא"כ גבי רבית נמי משכחת לה בדמים שהפרישן לקנות בהם שלמים דכיון דהוקדשו הדמים לשם שלמים אין בהם מעילה ואם הלוה אותם המקדיש או הגזבר לאחר ברבית אפילו אחר הלואה אכתי מעות הקדש ניהו כיון דלא יצאו המעות לחולין ומשכחת לה במלוה אותם בשוגג דלא ידעו המלוה והלוה שהם דמי של שלמים דבכה"ג מסתמא נשתמש בהם הלוה כאמר חובות ואיכא אגר נטר :

איך שיהיה נראה דמברייתא זאת דת"כ יש קצת סמך כמ"ד דלר"י לעולם ממון הדיוט הוא אפילו בגבולין וכן יש ללמוד מדברי הירושלמי בפ"ד דמסכת מעשר שני עלה דמתניתין בעל הבית אומר בסלע וכו' אמר רבי יוחנן הקדש שפדאו יותר על דמיו תפס הכל מעשר שני שפדאו יותר על דמיו לא תפס הכל מה בין הקדש מה בין מעשר שני אמר רבי אמי שכן אדם מצוי להיות מרבה בהקדשות וכו' רבי יונה בעי כמ"ד כנכסיו ברם למ"ד אינו כנכסיו מה בין הקדש מה בין מעשר וכו' ואמרינן עוד אר"י הקדש שפדאו ולא הוסיף חומש הרי זה פדוי מעשר שני שפדאו ולא הוסיף חומש הרי זה אינו פדוי וכו' רבי יונה בעי כמאן דאמר כנכסיו ברם כמ"ד אינו כנכסיו מה בין הקדש ומה בין מעשר שני וכו' ע"כ והכא חוץ לירושלים מיירי דהא הפודה מע"ש קאמר ופדיון לא שייך כי אם בגבולין ועכ"ז אמרינן דאפילו בגבולין איכא פלוגתא דאיכא מאן דאמר כנכסיו ואיכא מאן דאמר דאינו כנכסיו אלמא דלר"י בכל גוונא ממון הדיוט הוא והדבר קשה למ"ד דר"י מודה בגבולין דממון גבוה הוא דלמאמר דבירושלמי נראה בפירוש איפכא ע"כ צריך לפרש הא דרב חסדא דס"פ חלק דמודה ר"י בגבולין [דפטור] בחלה דלאו משום דממון גבוה הוא אלא משום דלית ליה היתר אכילה דבכל היכא דאפשר להשוות תלמוד ירושלמי עם תלמוד דידן משוינן ובפרט כי סברת רב חסדא דפרק חלק] דבגבולים מודה ר"י דפטור מחלה כמו כן אמרו בירושלמי בפרק חמישי דמעשר שני גבי מתני' כרם רבעי ב"ש אומרים אין לו חומש יעו"ש ולפי מה שלמדנו מהירושלמי דאפילו בגבולין לר"י ממון הדיוט הוא ע"כ צ"ל דה"ט דחלה דפטור משום דאינו ראוי לאכילה ועפי"ז שלמדנו מן הירושלמי

בפ"ד דמעשר שני דלר"י אפילו בגבולין ממון הדיוט הוא הנא נמי להכין מאי דאמרינן בירושלמי עלה דמתני' דחלה וז"ל ר"ח רבי יוסי וכו' מעשר שני שהקדימו בשבולין פטור מתרומה גדולה רבי יונה כמ"ד אינו כנכסיו ברם כמ"ד כנכסיו הוא חייב א"ע אף הנא סבר כן הוי מע"ש הואיל וכל עמא מודו שהוא כנכסיו חייב הוי פליגי הוא מ"ד חייב אפי' תרומה שבו חייבת מ"ד פטור אפי' חולין שבו פטורין עשאו תרומת מעשר על מקום אחר מה את עביד ביה כמדמע או כעיסה שנדמעה וכו' ע"כ וכתב הר"ש במתני' וז"ל מפרש בירושלמי מע"ש שהקדימו בשבולין פטור מתרומה גדולה ומן המעשרות במה דברים אמורים שמירח ופדה אבל פדה ומירח חייב בכל וה"ה לענין הקדש עכ"ל נראה מדבריו דס"ל דמאי דאמרי בירושלמי מע"ש שהקדימו בשבולין פטור מן התרומה הוא לפרש מתני' דקתני אלו חייבים בחלה ופטורין מן המעשרות וקתני בכלל מעשר שני והקדש שנפדו דעכצ"ל דמיירי במעשר שני שהקדימו בשבולין דאי מיירי במעשר שני

מלאכתן ר"א אוסר לאכול עראי ורבנן מודו דתורם מן הכלכלה ולהכי קשיא ליה במעשר היכי משכחת נמי דאסר שהתרומה לעולם קודמת ומשני בשהקדימו בשבולין ולא מייתי דרבי אבהו אלא לאשמועינן שחל שם מעשר כשהקדימו בשבולין ואע"ג דרבי אבהו איירי במעשר ראשון ומתני' במעשר שני ל"ש כדאי' בירושלמי בפ"ק דחלה דאמרינן מעשר שני שהקדימו בשבולין פטור מן המעשרות ומיהו בסיפא דמתניתין דקתני גבי תרומת מעשר שאוסרת את הגורן כתרומה לא יתכן לפרש בכה"ג שהקדימו דאי אפשר להפרים תרומת מעשר עד שיקרא שם למעשר ונמצא שכבר נאסר הגורן אלא דמובלה לאסור באכילה עד שיפרישנה כתרומה גדולה משא"כ בבכורים ובכה"ג היה יכול לפרש כאן עכ"ל ולענ"ד ק"ק דהא לפי מה שאמרו בירושלמי במתניתין דפ"ק דחלה דהא דמעשר ראשון שהקדימו בשבולין פטור מן התרומה היינו דוקא בתורם תרומת מעשר ממנו אבל אם תרם תרומת מעשר ממקום אחר עליו חייב בתרומה כנזכר לעיל יתכן לפרש בסיפא

שליש פטורה מן החלה *אלו חייבים במעשרות ופטורין מן החלה האורז והדוחן והפרגין והשומשמין וקטניות ופחות מחמשת רבעים בתבואה הסופגנין והדובשנין והאסקריטין וחלת המשרת והמדומע פטורין מן החלה ודוקא נדמע עד שלא גלגלה אבל משגלגלה חייבת כדקתני לקמן *עיסה שתחלתה סופגנין וסופה סופגנין פטורה מן החלה תחלתה סופגנין וסופה עיסה *) חייבת בחלה וכן

*) צ"ל תחלתה עיסה וסופה סופגנין

שהפרישו כשהרו שהפרים תרומה גדולה בתחלה ואח"כ מעשר ראשון ואחריו מעשר שני איך שייך לומר דהמעשר שני זה פטור מן המעשרות דמשמע דפטור מטעם פיטור דהקדש דמע"ש ממון גבוה הוא תיפוק ליה דמע"ש זה אין בו חלק תרומה ומעשר ראשון שכבר הפרישם בתחלה אלא עכצ"ל דמיירי שהקדימו בשבולין דעדיין חלק תרומה ומעשר ראשון בתוכו ופטור מלד דממון גבוה הוא וחייב כאילו הקדים קודם מירוח ומירחו ההקדש דפטור כיון דהקדימו בשבולין וא"כ מ"ש הר"ש לעיל מזה ומתניתין דהכא בגבולין ואפילו כר"י צ"ל דס"ל כמ"ד דאפילו לר"י בגבולין ממון גבוה הוא ומתני' ע"כ בגבולין הוא דהא דתני מע"ש והקדש שנפדו ופדיון לא שייך אלא בגבולין אתיא אפילו כר"י אלא דקשה על זה דאי כוונת הירושלמי הוא לומר דמתני' מיירי בהקדימו בשבולין מהטעם האמור אם כן כיון דאמרו בירושלמי דהא דפטור הוא למ"ד שאינו כנכסיו אבל למ"ד שהוא כנכסיו חייב עכצ"ל דהירושלמי ס"ל דלר"י אפילו בגבולין ממון הדיוט הוא דהא מתני' ע"כ בגבולין הוא והרי מהירושלמי הזה מוכח כדמוכח מהירושלמי דמעשר שני שכתבנו וצ"ל דהר"ש מה שכתב דמתניתין אתיא אפילו כר"י הוא עפ"י הש"ס דילן בפרק חלק דקבילא ליה דפשט דברי רב חסדא הוא דלר"י ממון גבוה הוא בגבולין וי"ל דמאחר דבירושלמי נראה דאינו כן ודברי רב חסדא אפשר לפרשם דמטעם דלית ביה היתר אכילה הוא מי הכריחו להשוות מחלוקת בין הירושלמי וש"ס דילן:

והנה ראיתי להר"ש ולרע"ב בפ' ראשון דתרומות משנה ה' עלה דתנן אין תורמין וכו' ולא ממעשר ראשון שניטלה תרומתו ולא ממעשר שני והקדש שנפדו וז"ל ולא ממעשר ראשון וכו' אין תורמין ממנו תרומה גדולה על כרי של טבל ואיצטריך לאשמועינן היכא שהקדימו בשבולין דאמרינן בפ' כ"ש [דף לה:] דפטור מת"ג וכו' ולא במע"ש היכא דלא נפדו לא איצטריך דמתני' ר"מ היא דאמר מעשר שני ממון גבוה אבל נפדו ס"ד דעושה אותם תרומה גדולה וכי תימא הא נמי פשיטא דחולין גמורין הם איצטריך היכא דהקדימו בשבולין דפטורה מתרומה גדולה כדפרשינן גבי מעשר ראשון עכ"ל וי"ל דלפי מ"ש דהר"ש ס"ל במתני' דאפילו לר"י בגבולין ממון גבוה הוא למה איצטריך לומר הכא דהיכא דלא נפדו ל"א דמתני' ר"מ היא הא כיון דקתני נפדו בגבולין מיירי דלא שייך פדיון אלא בגבולין ואפילו לר"י ממון גבוה הוא ולא איצטריך לאשמועינן בלא נפדו עוד יש לעמוד בדבריהם במ"ש דבנפדו נמי איצטריך היכא דהקדימו בשבולין דפטורה מתרומה גדולה כדפרשינן גבי מעשר ראשון דמדלא פירשו דבריהם לומר דהא דמעשר שני בנפדו דפטור מתרומה גדולה מיירי דוקא בשמרחו בהיותו מעשר שני קודם פדיון דפטור דומיא דהקדש דמירוח ההקדש פוטר דמעשר שני ממון גבוה הוא אבל אם מירחו אחר פדיון חייב בתרומה כדין הקדש דאם מירחו אחר פדיון חייב מ"מ דס"ל דמעשר שני שהקדימו בשבולין בכל גוונא פטור מתרומה אפילו מירחו אחר פדיון דטעם הפיטור לאו משום דהוי כהקדש אלא מטעם דפרשינן ומעשר ראשון שהקדימו בשבולין שפטור מת"ג מקרא דמעשר מן המעשר ולא תרומה ומעשר מן המעשר דאע"ג דקרא גבי מעשר ראשון כתיב ילפינן מעשר שני ממעשר ראשון וכן נראה מדברי התוי"ט שם שהבין כן בדבריהם שכתב וז"ל ולא ממעשר שני וכו' פי' הרב ביטו עובדיה שהקדימו בשבולין וכן כתב הר"ש ותימה לי מנין דהא במעשר ראשון קראי דרשינן בפ"ז דברכות ואולי מסברא מפני שגם מעשר ראשון הוא והרי אפילו תרומה ילפינן ממעשר עכ"ל הן אמת דאינו כ"כ דחוק לומר דילפינן מע"ש ממעשר ראשון דהא הוקש מעשר ראשון למעשר שני כדאמרינן בספרי בפ' ראה עשר תעשר מלמד שאין מעשרין משנה לחברתה אין לי אלא מעשר שבו דבר הכתוב מנין לרבות שאר מעשרות ת"ל עשר תעשר ע"כ הרי דמכפל עשר תעשר דרשינן דבב' מעשרות הכתוב מדבר מעשר שני ומעשר ראשון וכיון דהוקשו אהדדי לענין דאין מעשרין משנה לחברתה י"ל דאין היקש למחצה ומע"ש נמי יליף ממעשר ראשון לענין זה אבל זה אי אפשר לאומרו כלל שהרי בפירוש אמרו בירושלמי דמעשר שני שהקדימו בשבולין דפטור מתרומה גדולה היינו למ"ד שאינו כנכסיו אבל למ"ד שהוא כנכסיו חייב בתרומה גדולה אלמא לא ילפינן מע"ש ממעשר ראשון לענין זה ודוקא למ"ד ממון גבוה הוא פטור מתרומה אם מירחו קודם פדיון מידי דהוה אהקדש אבל אם מירחו אחר פדיון או למ"ד ממון הדיוט אפי' מירחו קודם פדיון חייב דלא ילפינן ממעשר ראשון ומהתימה שהר"ש עצמו כתב במתני' דחלה וז"ל מפרש בירושלמי מע"ש שהקדימו בשבולין פטור מתרומה גדולה ומן המעשרות בד"א שמירח ופדה אבל פדה ומירח חייב בכל וה"ה בהקדש עכ"ל ועוד נלע"ד דמלבד דמדברי הירושלמי דמתניתין מוכח דלא ילפינן מע"ש ממעשר ראשון כאמור כן יש ללמוד מהש"ס דילן מהסוגיא דפ' כל שעה והסוגיא דפ' שלשה שאכלו והסוגיא דפ' מפנין והסוגיא דפ' בכל מערבין הנז"ל דפריך הש"ס בכל הני דוכתי במתני' דקתני מע"ש והקדש שנפדו פשיטא ומשני הכ"ע כגון שנתן את הקרן ולא נתן את החומש וקמ"ל דאין חומש מעכב דאם איתא דמע"ש שהקדימו בשבולין אפילו מירחו אחר פדיון פטור מן התרומה כדין מעשר ראשון אמאי לא משני דמעשר שני דמתניתין הוא במעשר שני שהקדימו בשבולין וקמ"ל דאע"ג דמירחו אחר פדיון לא חל עליו חיוב תרומה גדולה דומיא דמעשר ראשון שניטלה תרומתו דרישא דמוקמינן לה בהקדימו בשבולין ואיצטריך תנא לאשמועינן הכי גבי מעשר שני נמי כי היכי דלא נימא דלא ילפינן מע"ש ממעשר ראשון דאין לומר דניחא ליה להש"ס לשנויי דמיירי דלא נתן לו את החומש דבהכי בתירוץ אחד משני מעשר שני והקדש דהא ליתא דמאי דמשני גם חילוק מע"ש לאשמועינן דאין חומש מעכב הדבר קלא קשה דהא בפרק הזהב (דף נד ע"א) איפליגו ר"א ורבי יהושע דלר"א החומש אינו מעכב ולר"י מעכב ופלוגתייהו בין בהקדש ובין במעשר שני ומפורש התם דפלוגתייהו הוא אי חומש מעכב מדרבנן משום פשיעותא או לא וקי"ל כר"י וכמו שפסק הר"ס בפ"ז מהלכות ערכין לענין הקדש ובפ"ה ממע"ש יעו"ש וא"כ הכא איך מוקי כל הני מתני' דס"מתה ניהו כר"א דלא קי"ל כוותיה לגבי דר"י ואע"ג דלר"י נמי חומש אינו מעכב מדאורייתא כי אם מדרבנן מ"מ כיון דמדרבנן אסרו אותו באכילה לא חשיב דבר הראוי לאכילה דומיא דטבל דקתני בהני מתני' ופריך הש"ס פשיטא ומשני לא צריכא בטבל טבול מדרבנן ס"ד בעינן שאינו נקוב אלמא אפי' משום איסור דרבנן לא חשיב ראוי וא"ה בלא נתן את החומש והנה כי כן הוה עדיף טפי לשנויי דחלוקת מעשר שני מיירי בשנתן לו את החומש והחידוש הוא דמיירי בשהקדימו בשבולין ומרחו אחר פדיון ועם כל זה פטור מן התרומה ובחלוקת ההקדש החידוש הוא דמיירי בלא נתן לו את החומש וקמ"ל דהחומש אינו מעכב דבהקדש קאי האי אוקמתא (אתיא) כב"ע ואפי' כר"י דאמרינן התם בפרק הזהב דאמר רבי יוחנן הכל מודים בהקדש שחלל חלה דכתיב וקראת לשבת עונג ועוד הואיל וגזברין תובעין אותו בשוק משא"כ במעשר שני וכן פסק הר"ס בפ"ז מהלכות ערכין דהא בהסיה דמפנין והסיה דפרק בכל מערבין הא חזי ליה לאכילה בשבת משום עונג שבת וכן הסיה דפרק כל שעה לענין מלה כיון דהוא לקיים מלות עשה דמלה לא גרע מעונג שבת והסיה דפרק שלשה שאכלו הוה מצי לאוקמה דהא דקתני מתני' דבהקדש דנפדה מזמנין מיירי *) בחבית דמותר לו מפני **) עונג שבת ומדדחיק הש"ס לאוקמי כל הני סתמי דמתני' כר"א דלית הלכתא כוותיה ש"מ דאי אפשר לשנויי חלוקת מע"ש כי אם באופן זה וע"כ כסברת ר"א ומוקמינן ב' החלוקות באופן אחד דאין החומש מעכב:

והנה מאי דאמרינן בירושלמי במתניתין עוד א"ל אף הנא סבר כן הוי מעשר שני הואיל וכל עמא מודי שהוא כנכסיו חייב וכו' נראה דעיקר הגירסא הוא כגירסת מהרס"ם שהביא הרב שדה יהושע שמחיק דגרים מעשר עני הואיל וכל עמא מודי וכו' דגירסת מהר"ל אליהו דגרים הוי מעשר שני ופירושו הוא דחוק מאד אבל גירסת מעשר עני היא מכוונת ואיצטריך לאשמועינן דבמעשר עני שהקדימו בשבולין דלכו"ע ממון הדיוט חייב בתרומה כדי לאשמועינן דלא נימא דכל המעשרות ילפינן ממעשר ראשון דהקדימו בשבולין פטור מתרומה גדולה דהא ליתא דמאי מעשר ראשון דגלי קרא ולא ילפינן שאר מעשרות מניה ולהחזיק הדבר דהביא לו אף הנא סבר כן דבמעשר שני למ"ד כנכסיו חייב בתרומה גדולה הוסיף עוד לומר דלפי זה במעשר עני לכו"ע חייב ומאי דאמרינן עוד הוו פליגי הוא מ"ד חייב אפילו תרומה שבו חייבת וכו' ה"פ דלמ"ד חייב בתרומה אם הקדימו למעשר שני בשבלין דס"ל ממון הדיוט אם כן לענין חלה אם עשה עיסה ממנו קודם הפרשת תרומה אפילו חלק התרומה שבו חייבת בחלה דאף דתרומה בעלמא פטורה מחלה כאן חייבת כדאמרינן לקמן בפירקין בירושלמי גבי מתני' דאלו פטורין מן החלה וחייבין במעשרות דהעושה עיסה מן הטבל חלה חייבת בתרומה חייבת בחלה ומייתי לה מקראי התם דכיון דבעודה בטבלה עשאה עיסה וחל עליה חיוב חלה גם חלק התרומה חייבת בחלה וה"ה הכא דלמ"ד דחייב בתרומה אפילו התרומה שבו חייבת ומ"ד פטור מתרומה דממון גבוה הוא א"כ אף החולין שבו דהיינו מה שאינו חלק התרומה פטור מחלה: ובזאי דאמרינן עוד במתניתין מ"ד חייב עשאו תרומת מעשר על מקום אחר מה את עביד ליה כגדים שנדמעו או כעיסה שנדמעה וכו' דברים אלו לכאורה מבוללי הבנה הם וצריכין ביאור וכן קודם כדי לבא אל הביאור נקדים מאי דאמרינן בירושלמי בפ"ב דבכורים עלה דמתני' יש בתרומה ומעשר משא"כ בבכורים שהתרומה והמעשר אוסרים את הגורן ופריך ניחא התרומה אוסרת את הגורן המעשר אוסרת את הגורן ומשני תפתר שהקדימו בשבולין דאמר ר"א בשם רשב"ל מעשר ראשון שהקדימו בשבולין פטור מתרומה גדולה ע"כ והר"ש הביא דברי הירושלמי שם וכתב וז"ל משמע שרוצה לפרש אוסרין את הגורן דאע"פ דלא נתמרחה קובעין אותה לאוסרה באכילת עראי כההיא דתנן בפ"ב דמעשרות מ"ד ומייתי לה בפ' המביא כדי יין [ביצה דף לה:] פירות שתרמן עד שלא נגמרה

דמתני' דקתני דתרומת מעשר אוסרת את הגורן דמיירי נמי בהקדימו בשבולין ומאי דקאמר דתרומת מעשר אוסרת את הגורן לאו על הגורן קאמר אלא על גורן דמעשר ראשון שלקח הבן לוי בשבולין דאם קודם מירוח תרם הבן לוי תרומת מעשר ממקום אחר על מעשר זה שעודו שבולין דבכה"ג שתרם ממקום אחר נתחייב המע"ר זה בתרומה ובשאר מעשרות ואף דעדיין לא נתמרח הפרשת התרומת מעשר שהפרים עליו ממקום אחר הרי קובע אותו לאוסרו באכילת עראי כדין תרומה גדולה דלר"א תרומה קובעת דמלתא דפשיטא הוא דהא דאמרינן דאם הפרים תרומת מעשר ממקום אחר חייב בתרומה הוא לומר דאם מרחו יש לו דין טבל גמור עד שיפרים תרומה גדולה ומעשר שני או מעשר עני וכל שלא הפרים תרומת מעשר המעשר ראשון זה תלוי ועומד דאם יפרים ממנו שוב לא יהיה טבל מחמת תרומה גדולה ומעשר שני ואם יפרים תרומת מעשר ממקום אחר הרי בההיא שעתא חל עליו איסור טבל מחמת תרומה גדולה ומעשר שני אם הוא אחר מירוח ובתורם תרומת מעשר קודם מירוח נמי קובע למעשר ראשון זה בטבל מחמת תרומה גדולה ומעשר שני דהתרומה קובעת דמה לי מרים תרומה ממנו עצמו ומה לי שתרם ממקום אחר לענין קביעות דהתרומה קובעת דעפי"ז נלע"ד דיש להבין מ"ש בירושלמי בספ"ק דתרומות וז"ל חייא בר אדא בשם רשב"ל מעשר ראשון שהקדימו בשבולין אסור לאכול ממנו עראי וכו' מהו שילקו על טבלו דבר תורה רבי אבין בשם רבי יונה מתני' אמרה דאין לוקין על טבלו דבר תורה דתנינן תמן תרומת מעשר שוה לבכורים וכו' ואוסרת את הגורן ויש לה שיעור כתרומה אית לך אוסרת את הגורן אלא לאחר מירוח הדא אמרת שאין לוקין על טבלו דבר תורה ע"כ ואם פירוש סיפא דמתני' הוא כמ"ש הר"ש אינו מובן כלל מה ראיה ממתני' לומר דמעשר ראשון שהקדימו בשבולין דאסור לאכול ממנו עראי כדין טבל אינו אלא מדרבנן ואין לוקין עליו דבר תורה כיון דהתם לא מיירי בהקדימו בשבולין אמנם לפי האמור א"ש דהכא בירושלמי אזיל לשיטת סוגיא דבכורים דמוקי ליסא דמתני' בהקדימו בשבולין ואוסרת את הגורן היינו שאפילו קודם מירוח מעשר קובע ולשיטה זאת ה"ה סיפא דתרומת מעשר מתפרש הכי על דרך האמור דהקדימו למעשר ראשון בשבולין וקמ"ל מתני' דאם הפרים תרומת מעשר עליו ממקום אחר הרי נטבל כל המעשר ראשון זה מפני התרומה גדולה שבו ומעשר שני שבו וזהו שאמר אוסר את הגורן דמשעה שתרם תרומת מעשר ממקום אחר אסור לאכול מהמעשר ראשון אכילת עראי דמשמע דוקא משום דתרם תרומת מעשר נקבע לאסור אבל קודם הפרשת תרומת מעשר לא היה למעשר ראשון זה דין טבל מפני תרומת מעשר שבו כיון דהכתי לא חל עליו חיוב תרומת מעשר עד אחר מירוח וזה הוא אומרו אית לך אוסרת את הגורן אלא לאחר מירוח אבל קודם מירוח אינו אוסרת. ואם איתא דהא דמעשר ראשון שהקדימו בשבולין אסור לאכול ממנו עראי דשמו טובלו הוא מן התורה אם כן איך קאמר דאחר שהפרים תרומת מעשר דוקא נאסר גורן זה באכילת עראי הא קודם הפרשת תרומת מעשר נמי כבר היה אסור גורן זה באכילת עראי דכבר היה טבול לתרומת מעשר דשם מעשר טובלו אלא ע"כ צ"ל דהאיסור דאכילת עראי אינו אלא איסורא דרבנן ואין הכי נמי דמדרבנן אפילו קודם הפרשת תרומת מעשר אסור לאכול עראי ומאי דקתני דע"י הפרשת תרומת מעשר אוסר את הגורן היינו שאוסרת את הגורן מן התורה משא"כ קודם הפרשת תרומת מעשר ולענ"ד מהירושלמי הזה דספ"ק דתרומות יש ראיה דהעיקר כגירסת (כסברת) הר"ש אדברי הירושלמי דפ"ב דבכורים דגרסינן תפתר דהקדימו בשבולין דבהכי סיפא נמי דתרומת מעשר מיירי בהכי ולא כגירסת מהרס"ם שהביא הרב שדה יהושע שם בפ"ב דבכורים דלא גרים תפתר שהקדימו בשבולין אלא שהקדימו סתם והיינו שהקדימו בכרי אחר מירוח וכ"מ לגומר פירותיו להוליכן לבית דמותר לאכול מהן עראי אפילו אחר שנגמרה מלאכתן עד שיקבעו למעשר ואחד מד' דברים קובעת ואחד מהן הפרשת תרומה וכמ"ש הר"ס בפ"ג דמעשר יעו"ש וע"ז הוא דקתני מתני' דאם הקדים המעשר המעשר קובע ואסור הגורן אף שלא הכניסן בבית ולפי זה גם סיפא דתרומת מעשר אוסרת הגורן הוא על אופן זה שאחר מירוח הקדים מעשר ראשון וזה המעשר ראשון חייב בתרומה גדולה ובתרומת מעשר אבל כל זמן שלא ראה פני הבית לא נקבע אבל אם תרם ממנו תרומת מעשר אוסר את הגורן דהיינו הגורן של מעשר ראשון שהקדים דקודם שיכנס לבית אסור לאכול ממנו עראי דתרומת מעשר קובע למעשר זה כנראה שהוא פי' גירסת הרב מע"ש שהשדה יהושע כתב דבריו בקילור וא"כ הוא מה מייתי הכא בספ"ק דתרומות מתני' לענין הקדימו בשבולין דאיסור אכילת עראי הוא מדרבנן ומהרס"ם עצמו בביאורו למסכת תרומות אחר בידי כתב ע"ד הירושלמי הנזכר וז"ל ואוסרת את הגורן ע"כ בהקדימו מיירי וגורן דתנן היינו מעשה הלוי בשבולין שנתנו לו למעשר דאי בגורן דבעל הבית הא תרומה גדולה קדמה ואוסרת את הגורן היא אלא ע"כ בגורן דלוי קאי ואפ"ה לא אסרי משום טבל שילקו עליו עד שיפרים תרומת מעשר אלא לאחר מירוח הוא דהוי גורן לטבול עכ"ל ומהירושלמי הזה דספ"ק דתרומות דמסיק דמעשר ראשון שהקדימו בשבולין דאין לוקין על טבלו דבר תורה נראה דעפ"י הירושלמי הזה כתב הר"ס בפ"ג מהלכות מעשר דין י"ט וז"ל מעשר ראשון שהקדימו בשבולין אסור לאכול ממנו עראי קודם שיפרים תרומתו ואם אכל היו מכין אותו מכת מרדות והרב משנה למלך שם כתב דהר"ס לטעמיה אזיל שכתב בפ"ד שאין לוקין מן התורה על אכילת טבל עד שיקבע בכניסתו לבית יעו"ש ולפי טעם זה יוצא דאם הכניס לבית מעשר ראשון שהקדימו בשבולין בעודן שבולין הרי נקבעו מן התורה ואם נאמר דדברי הר"ס הם מהירושלמי הנזכר אפשר דאפילו הכניסם בבית בעודן שבלין אין ראיית הבית קובע מן התורה כדין שאר דברים שאם הכניסם לבית קודם גמר מלאכתן דאוכל מהם עראי דאפי' ראיית פני הבית אינה קובעת כי אם אחר גמר מלאכה כמ"ש הר"ס בפ"ג מהלכות מעשר דין ד' ודין ו' יעו"ש וא"כ כיון דעיקר דין מעשר ראשון שהקדימו בשבולין דאמרינן שמו טובלו אין לוקין עליו מן התורה מטעם דעדיין לא נגמרה מלאכתן א"כ הוא הדין אם נכנס לבית אינו קובע ללקות מן התורה ודין זה דמעשר ראשון שהקדימו בשבולין דשמו טובלו הובא בפרק קמא דביצה (דף יג ע"א) וכתב רש"י וזה לשונו שמו טובלו שם מעשר שנקרא עליו טובלו ואוסרו באכילת עראי ובמיתה כדין טבל עד שירים תרומת מעשר שבו עכ"ל הרי דרש"י חולק על סברת הר"ס ובאמת דדברי הירושלמי דספ"ק דתרומות הנזכר הוי תיובתיה דכיון דבש"ס דילן אין גילוי בדבר אם הא דאמר שמו טובלו ר"ל טבל גמור מן התורה או אינו אלא מדרבנן וכירושלמי פירשו דאין לוקין עליו מן התורה לא משוינן פלוגתא בין הירושלמי לש"ס דילן דאף דבש"ס דילן נקט לשון זה דטובלו דמשמע טבל גמור מדלא נקט לשון הירושלמי דאסור לאכול עראי מ"מ אין זה כ"כ הכרח לדחות מה שמפורש בהיפך בירושלמי באופן דנלמינו למידין מהירושלמי דספ"ק דתרומות דהעיקר כגירסת הר"ש בההיא דפ"ב דבכורים דגרסינן תפתר במעשר שהקדימו בשבולין כאמור:

ואולם י"ל בגירסא זאת ובפירוש הר"ש בה דהא אמרינן בתוספתא בפ"ב דמעשרות וז"ל התורם גרוגרות ועתיד לדורסן תמרים ועתיד לדושן רבי אליעזר אומר לא יאכל מהם עראי וחכמים אומרים אוכל מהם עראי מודה ר"א לחכמים בתורם שבולין ועתיד לעשותן גורן ענבים ועתיד לעשותן יין שיאכל מהם עראי עכ"ל הרי בפירוש דאפילו ר"א מודה בתורם שבולין ועתיד לעשותן גורן דמותר לאכול מהן עראי וכן מפורש בירושלמי בפ"ב דמעשרות גבי מתניתין דפירות שתרמן עד שלא נגמרה מלאכתן דקא מבעיא לן התם מעשר ראשון מהו שיטבול מה אנן קיימין אם בכרי שנתמרח דברי הכל אסור אם במעשר ראשון שהקדימו בשבולין דברי הכל מותר אלא כי אנן קיימין בתמרים והוא עתיד לדושן וכו' עד כאן דפשיטא דמאי דאמרינן דאי במעשר ראשון שהקדימו בשבולין ד"ה מותר הוא עפ"י התוספתא הנזכר דאמרינן דבשבולין ועתיד לעשותן גורן אפילו רבי אליעזר מודה וכן לעיל מזה אמרינן בירושלמי על עיקר פלוגתא דרבנן ור"א וז"ל מה אנן קיימין אם בכלכלה של תאנים ד"ה אסור ואם בזיתים על השמן וענבים על היין דברי הכל מותר אלא כי אנן קיימין בתמרים והוא עתיד לדושן ובגרוגרות והוא עתיד לדורסן ר"א אומר תרומה טובלת בפירות שלא נגמרה מלאכתן וחכמים אומרים אין תרומה טובלת בפירות שלא נגמרה מלאכתן הרי בפירוש דסברת ר"א אינו אלא בתמרים ועתיד לדושן וגרוגרות ועתיד לדורסן וראיתי למהר"ל אליהו ז"ל בביאורו שם שכתב בד"ה ואם במעשר ראשון שהקדימו בשבולין ד"ה מותר שסברי בהפרשה זאת אפילו על תרומת מעשר שבו לא נטבל מן התורה וכדאיתא סוף פרק ט' דשביעית משום דכתיב דגנך ואע"ג דאסור לאכול עראי וכדאיתא שם ובפ"ק דביצה דשמו טובלו לתרומת מעשר אין זה אלא מדרבנן משום קנסא עכ"ל ולא ידעתי למה הוצרך לבקש טעם בסברת הירושלמי דקאמר דברי הכל מותר דהא הדין מפורש בתוספתא דמודה ר"א בשבולין ולענ"ד דאם אין הדין מפורש בתוספתא טעם זה שכתב אינו מספיק דדוקא המעשר עצמו לא נטבל לתרו"מ מן התורה כיון שגוף המעשר לא נגמר מלאכתו ולא עשה בו מעשה על הטבל דאח"כ דאם היה תורם ממנו תרומת מעשר היה נטבל למעשר שני או למעשר עני כדין התורם תרומה גדולה מהפירות קודם גמר מלאכתן דנטבלין אבל עכשיו שלא הפרים ממנו שום דבר מהחיובים השייכים בו לא נטבל אבל במפרים מעשר ראשון מהגורן בעודן שבולין כיון דכבר עשה מעשה והפרים אחד מהחיובים דשייכי בכללות הפירות אפשר דהוי כתורם פירותיו עד שלא נגמרה מלאכתן דאפילו לא תרם כי אם תרומה גדולה נטבל לשאר מעשרות וה"ה במפרים מעשר ראשון לבד וחל עליו שם מעשר ואפשר דלא אמרינן דכמו שנטבלו כללות הפירות בהפרשת מעשר ראשון מהם כן חל שם טבל על גוף המעשר כיון דחלות שם טבל על הפירות הוא אחר הפרשת המעשר דאמנו:

*) נ"ל בשבת **) והוא ע"ד הפירו בזמן משום פתלון ביצה דף יח:

לאמון ואל גוף הפירות אל שם טבל שהתחיל להפריש מהם אחד מהחיובים ועל מעשר ראשון שלא הופרש ממנו כלום לא חל שם טבל גם מה שכתב כדאיתא בסוף פ"ע דשביעית כשאני לעצמי בקשתי שם ולא מצאתי כתן מזה ואולי דט"ס הוא וצ"ל בספ"ק דתרומות והוא לשון הירושלמי הנזכר אף דמדברי הרב שם משמע דס"ל דמאי דפשיט שם הירושלמי ממתניתין דבכורים הוא כמ"ש הרב וז"ל דאע"ג שנתרבה לאיסור ולמ"מ לא היו לוקין עליו עד אחר שנעשה גורן דנראה מזה דס"ל דנתרבה מקרא איסור ומיתה אלא דמלקות ליכא וא"כ נראה דנטבל מן התורה מ"מ הכא לא ניחא ליה לומר הכי והעיקר מ"מ כאן דזה פשוט לכל היפך הולך דמהירושלמי הנזכר מוכח דהא דמעשר ראשון שמו טובלו אינו אלא מדרבנן ואין צורך להאריך כמבואר למעיין היטב ומ"ש עוד ובפ"ק דבילה דשמו טובלו אין זה אלא מדרבנן משום קנסא לא ידעתי מנ"ל דמשום קנסא הוא דלא נאמר טעם זה דמשום קנסא בפ"ק דבילה [דף יג.] אלא למאי דפריך הש"ס למאי דמוקי בטבל טבול לתרו"מ כותש למה לי לימא ליה כי היכי דיהבו לי יהיבנא לך ומשני אמר רבה קנסא אבל לענין לאסור אכילת עראי לא הוזכר טעם קנס :

איך שיהיה מפורש יוצא מהתוספתא ומהירושלמי הנזכר דמודה ר"א בתורם שבולין ועתיד לעשותן גורן שיאכל מהן עראי וא"כ איך מוקי לה הכא בירושלמי דהפטר במעשר שני שהקדימו בשבולין דאוסר את הגורן לסברת ר"א הא הכא בשבולין אפילו ר"א מודה ועוד דאפילו נאמר דסברת ר"א הוא אפילו בשבולין היינו דוקא בתורם ת"ג אבל במפריש מעשר ראשון הא בעיא דלא איפשיטא הוא בירושלמי שם בפ"ב דמעשרות אי מעשר ראשון טובל לר"א יעו"ש ואם (כן) במעשר ראשון מיבעיא לן כ"ש במעשר שני דאיכא למימר דאינו טובל ולע"ד דיש לסבירא ראיה מהש"ס דילן דמעשר ראשון אינו טובל מההיא דאמרינן בפ"ק דבילה (דף יג.) דלמאי דמוקי התם מתניתין דחבילי תלתן של טבל בטבל טבול של תרו"מ פריך כותש למה לי ופריך עוד מחשב הא מדידה בעי ומשני הא מני אבא אלעזר בן גומל הוא וכו' ע"כ ואם איתא דמעשר ראשון טובל לר"א בתרומה אפילו קודם גמר מלאכה למאי דמוקי לה דמיירי במעשר ראשון שהקדימו בשבולין אמאי דחיק לאוקמא בטבל טבול לת"מ וקאי לבן לוי הא שפיר י"ל דגבי ישראל קרי ליה התנא טבל דכיון דהפריש מעשר ראשון בשבולין הפרשת מעשר ראשון טובל כל שאר הפירות וחל עליהם שם טבל דבהכי א"ש מאי דתני כותש דאי בן לוי כותש למה לי וכן א"ש מאי דתני מחשב ולא תני מודד דגבי תרומה שייך לשון מחשב דאינו צריך מדידה ואין לומר דלא ניחא לש"ס לאוקמה מתניתין דחבילי תלתן כר"א דלא קי"ל כוותיה דהא בלאו הכי מוקי מתני' כאבא אלעזר בן גומל דס"ל דתר"מ ניטלת נמי במחשבה אע"ג דלא קי"ל כוותיה וא"כ אמאי לא ניחא להו לאוקמא כר' אליעזר דתרומה ומעשר ראשון טובל ומדלא אוקמא בהכי ש"מ דס"ל להש"ס דמעשר ראשון אינו טובל אפילו לר"א :

והן עתה אבוא נכוא לבאר דברי הירושלמי דמעתין דחלה דקא מיבעיא לן מ"ד חייב עשאו תרומת מעשר על מקום אחר מה את עביד ליה כגדים שנדמע וכו' דלפי האמור דאפילו לר"א דתרומה טובלת מודה הוא בשבולין דאינה טובלת ואפילו את"ל דתרומה טובלת אפילו בשבולין מעשר ראשון או מעשר שני אינן טובלין דהכא דמיירי דהקדיש מעשר שני בשבולין לא נטבלו כל הפירות מפני הפרשת מעשר שני ואפילו למ"ש הר"ש בפירוש הירושלמי דפ"ב דבכורים דלר"א מע"ש שהקדימו בשבולין אוסר את הגורן עם כל זה הכא י"ל דקא מבעיא אליבא דרבנן דפליגי אר"א וקי"ל כוותייהו דאפילו תרומה אינה טובלת וכ"ש מעשר ראשון או מע"ש וא"כ בשאר הפירות שהפרים מהם מע"ש בשבולין פשיטא דלא טבלו ומאי דקא מיבעיא ליה הוא על מע"ש עצמו למ"ד דממון הדיוט הוא אפילו בגבולין וחייב להפריש ממנו תרומה גדולה ומעשר ראשון אי חל עליו שם טבל בעודן שבולין מפני חלק התרומה וחלק מעשר ראשון אשר בתוכו כיון דכל עוד שלא נפדה אסור לאכול ממנו בגבולין מפני איסור אכילת מע"ש חוץ לירושלים ואיכא למימר דכל דע"י הפרשתו חל עליו איסור אכילה בכה"ג נטבל וחל עליו נמי איסור טבל דכיון דנאסר ע"י קריאת שם מעשר שני מלד עצמו שמו טובלו לאוסרו ג"כ מחמת איסור טבל דאע"ג דלא דמי למעשר ראשון שהקדימו בשבולין דאמרינן דשמו טובלו דמעשר ראשון באמי דכיון דתרומת מעשר לא שייך אלא עד שיפרים מעשר ראשון ואי לאו דמפרים מעשר ראשון א"י לקרות שם לתרומת מעשר דנמצא דקריאת שם מעשר ראשון גורם לתרומת מעשר כה"ג שייך לומר דשמו טובלו לתר"מ משא"כ במע"ש דאין קריאת שם מע"ש גורם להתחייב בתרומה גדולה ובמעשר ראשון דבלאו הכי היה יכול לקרות שם תרו"ג ושם מעש"ר הקודמים למע"ש ואם יש טעם לומר דבמע"ש שמו טובלו לת"ג ולמעש"ר הוא משום דאגב דנחית ליה איסור מע"ש בגבולין נחית ליה נמי איסור טבל והנה כי כן אם עשאו תר"מ על מקום אחר לא חשיב כתורם מדבר שלא נגמרה מלאכתו על דבר שנגמרה מלאכתו כיון דכבר חל עליו שם טבל דמדמינן ליה כגדים שנדמע דס"ל להירושלמי דגדים שנדמע בעודו שבולין דהיינו דקרא שם תרומה בתוך הגדים ולא הפרים אלא דקרא שם וסיים מקומה בצפונו או בדרומו דכה"ג דסיים מקומם קרא שם וכדתנן בפ"ג דתרומות משנה ה' יעו"ש וכה"ג דכבר חל שם תרומה בתוך הגדים כל זמן שלא הפרים התרומה ממנו ממש הרי לא צפון או לא דרום שסיים בו התרומה הוא מדומע דיש בו תערובת תרומה ובתוספתא בפ"ד ממסכת תרומות ומייתי לה בירושלמי בפ"ג דתרומות עלה דמתניתין הנזכר וז"ל האומר תרומת הכרי הזה בצפונו תחליו כלפי צפון מדומע דברי רבי וחכמים אומרים עושין אותו כמין כי רשב"ג אומר נוטל את התרומה בצפון צפונו ע"כ דמתבאר מזה דמר כדאית ליה ומר כדאית ליה כל זמן שלא הוציא התרומה משם אותו המקום הוא מדומע וא"כ בקורא שם בצפונו בגדים בשבולין הרי המקום שסיים מדומע הוא עד שיוציא התרומה מהמקום ואע"ג דעד השתא היה מותר לאכול עראי מכל הגדים מ"מ משעת קריאת שם אסור לישראל לאכול עראי מאותו מקום שסיים התרומה מפני איסור תרומה לגדים שיש בתוכו וס"ל להירושלמי דבכה"ג דקריאת שם תרומה גורם לאסור לישראל מלאכול עראי אפילו רבנן דפליגי אר"א וס"ל דתרומה אינה טובלת מודו דבכה"ג טובלת דכיון דע"י קריאת שם תרומה חל עליו בלד צפון איסור אכילת עראי לישראל מפני התרומה מגו כי חל איסור תרומה חל נמי איסור טבל עליו גם על הכהן דאסור לאכול ממנו עראי כיון דנטבל למעשר ראשון ולמע"ש וא"כ אפשר דה"ה במקדיש מע"ש בשבולין די"ל דכיון דע"י הפרשה אסור לאכול ממנו עראי בגבולין עד שיפדה מגו כי חל איסור מעשר שני עליו לאוסרו חל עליו אפי' איסור טבל דנטבל לתרו"ג ולמעשר ראשון או דילמא לא דמי הא דמע"ש לגדים שנדמע דהתם כיון דקבלה הוא דתרומה טובלת דכיון דהתחיל אחד מהחיובים שבו הרי עשאו כאילו הגיע לעונת מעשרות כמו שהוא סברת ר' אליעזר א"כ י"ל דאפי' רבנן מודו כשקרא שם תרומה בצפונו דכיון דנעשה מדומע מפני איסור תרומה חל עליו איסור טבל דמעש"ר ומע"ש אבל בהקדיש מע"ש דאף דכשימרחנו חייב בתרומה ומעשר ראשון מ"מ כיון דבעודו בשבולין לא הפרים ממנו לא תרומה ולא מע"ר לא בקריאת שם ולא בהפרשה גמורה איך מפני שחל עליו איסור מ"ש בגבולין שהוא אופן איסור אחר שאינו מאחד מהחיובים דרביע עלייהו אחר מירוח יחול עליו דין טבל דאפשר דהרי זה דומה כעיסה שנדמעה ולאו דוקא עיסה קאמר אלא כקמח שנדמעת כלומר שעומדת לעיסה ומיירי בקמח של טבל שעדיין לא הפרים ממנה תרומה ומעשרות וקרא עליה שם תרומה ומעשרות וסיים להם מקום בצפון או בדרום דזה הקמח כל זמן שלא הוציא ממנה בפועל התרומה והמעשרות הרי אסורה לישראל משום תרומה ומעשרות המדומע בה דבכה"ג פשיטא דלא אמרינן דכיון דחל על קמח זה איסור אכילת עראי מלד קריאת שם תרומה ומעשרות חל עליה נמי איסור טבל דחלה דאע"ג דעדיין לא נתגלגלה אסור לאכול ממנה עראי אף דעיסה עד שלא נתגלגל מותר לאכול ממנה עראי וע"כ דה"ע דכיון דלגבי איסור טבל דחלה איסור זה דחל עליה איסור תרומה ומדומע הוא איסור אחר ואינו מסוג חיוב חלה ואין לו שייכות עמו משו"ה לא שייך לומר דנטבלת לחלה ואפי' הכהן אסור לאכול ממנה וא"כ ה"ה בנדון דידן דמעשר שני שהקדימו בשבולין דאינו נטבל מחמת איסור אכילת מעשר שני בגבולין ואפשר דלפי מאי דמסיק דמה בין גדים שנדמע לעיסה שנדמע משום דעיסה שנדמע עד שלא נדמע טבל והפרים ממנה אינה חלה דהמפרים חלה קמח אינה חלה אין טעם עיסה שנדמע דפטורה משום דאיסור תרומה הוא איסור אחר דלא שייך באיסור חלה אלא הטעם הוא מפני דאי אפשר דיחול שם טבל דחלה בעודה קמח משא"כ בגדים וא"כ כפי טעם זה אפשר דדין מעשר שני דומה לגדים שנדמע דמעיקרא קס"ד דש"ס דטעמא דעיסה שנדמע הוא מפני שהוא איסור תרומה דאין לו שייכות באיסור חלה ואח"כ מייתי הש"ס הא דכל הני אמוראי דס"ל דהטעם הוא משום דלא מצי חייל שם טבל לחלה בקמח וא"כ כפי זה מעשר שני דינו כגדים שנדמע ואין לומר דכפי פי' זה נמצא דבעיא זאת דעשאו תרומת מעשר על מקום אחר מיירי בגבולין דמעשר שני אסור באכילה וא"כ איך אפשר שיעשה המעשר שני עצמו תרומת מעשר על מקום אחר כיון דעכ"פ אף דעושה אותו תרומת מעשר לא מפני זה פקע מניה קדושת מעשר שני שכבר חל עליו בהיות דאף דחייב בתרומה גדולה ומעשר ראשון הא יכול להפרים עליו משאר הפירות דמפרים מהם תרומה ומעשר ראשון לפי חשבון המעשר שני נמי וא"כ בעושה אותו תרומת מעשר על מעשר ראשון אכתי קדושת מעשר שני עליו ואסור לאוכלו בגבולין וכיון דאינו ראוי לאכילה לכהן לא חייל שם תרומה דבעינן תתן לו ולא לאורו דבעינן ראוי לאכילה דאפשר דהכא הבעיין ס"ל כמ"ד בש"ס דילן בפ' כל שעה (דף לג ע"א) גבי הפרים חמץ תרומה דכל דהיה לו שעת הכושר כגון דאחמיץ בתלוש דקדשה התרומה אף דלא קרינן תתן לו דאינו ראוי לאכילה יעו"ש ועוד דאפי' את"ל דהירושלמי לא ס"ל הכי וכדמוכח בירושלמי בפ"ק דפסחים סוף הלכה ד' דאמרינן התם תמיהת כר"י הקדישו מוקדם עשאו תרומה אינה תרומה שלא ניתנה אלא לאכילה בלבד יעו"ש מ"מ מעשר שני שאני דכבר ראוי לאכילה בירושלים ויכול הכהן להעלותו לירושלים ולאוכלו שם או אפשר דאה"כ דהעושה אותו תרומת מעשר על מקום אחר מחייבינן ליה שיפדה אותו ואח"כ יתננו לכהן :

זה נראה לע"ד בפירוש דברי הירושלמי הנזכר ואף כי אין הפי' מרווח כ"כ מ"מ לפי אומר הנוסחא הפי' היותר נכון הוא פי' זה כי כבר ראיתי מה שפירשו המפרשים ולע"ד אין פירושם עולה כהוגן כי הרב מדה יהושע הביא הפי' שפירש מהרש"ס וז"ל בקיצור גדים שנדמע היינו כשהעומרין עשויין כרי קרויין גדים וכו' ונפל בגדים חטים של תרומה וכו' וא"כ כשנדמע שנפל בו תרומה מצא מין את מינו וניעור ומצטרפין חלק תרומות שבמעשרות ובעינן מאה כנגד כולן וכו' והכא מיבעיא לן האי מעשר שני שהקדימו בשבולין וכו' היכי מידמי ליה דאי תימר דדומה לגדים דנדמע אהני קריאת שם וכוליה הוי תרומה דלא פקע לה מעשר שני מניה דניעור חלק התרומה ותרומת מעשר שבו ומגו דחייל שם במקצתו חייל בכולו וכו' עכ"ל ולע"ד אין פי' עולה יפה דאיך שייך לומר הכא מצא מין את מינו וניעור להצטרף חלק התרומה שבו ובעינן מאה כנגד כולן כיון דתרומה שבו עדיין לא קרא עליהם שם תרומה ולא הוקדשו ואין עליהן אלא שם טבל באופן דאפי' הכהן אסור לאוכלם ובפירוש אמרו בירושלמי בפ"ק דמעשרות גבי תמר' שלא תמתם טמאה שנפלה לפחות ממאה חולין וכו' וז"ל תני רבי חייא טבל מעלה וקורא שם למעשרותיו פ"כ וכתב מהרש"ם עלמו שם וז"ל טבל מעלה כגון שנפלה סאה תרומה לפחות ממאה סאין של טבל בעלה ותעלה הסאה לכהנים ושאר אחרנייתא ומפריש מעשרות של הטבל ולא תאמר דלא בטיל דהא קרוב לשלשה סאין של תרומה יש בתרוי וכ"ש אם נאמר מגו דאי עביד כוליה תרומה בר מכל שהוא תלי עביד מצא מין את מינו וניעור קמ"ל דכחולין דמו ומסייע נמי חלק התרומה לבטל עכ"ל ואין לומר דהבעיין דהכא לא ס"ל הכי דהא ברייתא הוא דתני רבי חייא ואמרינן עוד התם אמר רבי יוסי מתני' אמרה כן סאה תרומה וכו' ולא טבל הוא ע"כ ועוד דלפי פי' הרב איך שייך לומר גדים שנדמע את אמר חייב דמה שייך לומר לשון חייב דמשמע דגדים שנדמע חייב בתרומות ומעשרות דהכא כטבל כיון דלענין ביטול במאה עסקינן דבעינן ק' כנגד כולן ועוד דמהו הדמיון דמדמי מעשר שני לגדים שנדמע דהתם דגבי גדים אמרינן מצא מינו את מינו וניעור כן אמרינן דניעור חלק התרומה ותרומת מעשר שבו ומגו דחייל שם במקצתו חייל בכולו דמשמע דאי לאו דמדמי לדין גדים דאמרינן דניעור חלק התרומה שבו שורת הדין היתה דאם עשאו כולו תרומת מעשר על מקום אחר לא חייל כלל דהא ליתא דלענין לעשותו תרומת מעשר על מקום אחר כיון שהוא טבל לתרומה גדולה ולמעשר ראשון הרי ראוי לעשות תרומת מעשר על מקום אחר אף דלא נאמר דניעור התרומה שבו דכל דבר שהוא טבול לתרומה יכול לעשותו תרומה על מקום אחר וכדאמרינן דבן לוי יכול לעשות מעשר ראשון שלא ניטלה תרומתו תרומה גדולה על מקום אחר וכמ"ש הר"ש בפ"ק דתרומות דהכי אמרינן בספרי זוטא יעו"ש ומ"ש הרב דהוה אמינא דהוה פקע ליה מעשר שני מיניה דנראה דהאי טעמא דאי לאו דאמרינן דניעור התרומה שבו לא הוה חייל שם תרומת מעשר על מקום אחר בכולו כיון שנתקדש וחל עליו שם מעשר שני הא ליתא דאף דחל עליו שם מעשר שני לא מפני זה אינו חל עליו שם תרומת מעשר על כולו דחלות שם תרומת מעשר עליו אינו מפקיע קדושת מעשר שני מיניה דאפילו הכהן שיתן לו לריך שיאכל אותו בקדושת מעשר שני ואי משום דבגבולין אינו ראוי לאכילה ולא ניתנה תרומה אלא לאכילה הא כבר כתבנו דכיון דראוי לאכילה בירושלים ראוי לאכילה מיקרי ובפרט אם נאמר דהישראל חייב לפדותו קודם שיתן אותו לכהן באופן דלע"ד דאין מקום לפירושו כלל וגם מה שפירש מהר"ל אליאו בביאורו שדרך קלת על דרך שכתבתי לע"ד אינו נראה בעיני שהרי כתב דגדים שנדמע היינו גדיש שנתערב בו שבולת אחת של תרומה חייב כל הגדים בתרומה והוה ליה כאילו נתמרח ונגמר מלאכתו ואסור לאכול ממנו הכהן כדין טבל עד שיתרום ממנו שיעור תרומה שיש בגדים זה לבד השבולת שנתערב וכיון דטבל הוא ע"י דימוע זה יכול לעשות הכל חוץ משבולת אחת תרומה למקום אחר עכ"ל ואני שמעתי ולא אבין דהיכן מצינו שורש דבר זה דמפני שנדמע כל הגדים ואסור מפני התרומה שנתערב דנעשה הכל טבל ואפילו הכהן אסור לאוכלו ועוד דכיון דשבולת אחת של תרומה היא שנתערבה הרי מן התורה בטלה ברוב ומותר הכל ומה גם דבשבולת אחת בתוך הגדים קרוב לודאי דאיכא מאה שבולין של חולין ושבולת של תרומה עולה באחד וק' דכבר כתבנו דמפורש בירושלמי דתרומה עולה באחד וק' אפילו נפלה לק' חולין של טבל ואפילו את"ל דמיירי בדליכא ק' בגדים כנגד התרומה מ"מ מן התורה בטילה ברוב וכיון דמן התורה לא חל עליה שם טבל כיון דמותר כל הגדים איך יכול לעשות כל הגדים תרומה למקום אחר כיון דאין תורמין מדבר שלא נגמרה מלאכתו לדבר שנגמרה מלאכתו ועוד לפי זה מה דמיון יש למעשר שני שהקדימו בשבולין עם גדים שנדמע ואי משום דס"ל דמיירי בגבולין וכיון דאסור מלד עצמו מחמת שם מעשר שני חל עליו שם טבל ע"ד שפירשתי אני כל כי הא הו"ל לפרש :

והנה אמרינן בירושלמי בפ"ה דמ"ש עלה דמתני' כרם רבעי בש"א אין לו חומש כו' דלר' יהודה דס"ל דמעשר שני ממון בעלים ה"ה נטע רבעי ילפינן ממעשר שני דממון בעלים הוא וקא מבעיא לן התם רבי ירמיה בעא קומי רבי זעירא כדברי מי שהוא עושה נכסיו מה שיהא חייב במעשרות וכו' אמר רבי אבין כלום למדו נטע רבעי אלא ממעשר שני כמה דתימא אין מעשר שני חייב במעשרות ודכוותה אין נטע רבעי חייב במעשרות ע"כ ולריך להבין האי מעשר שני דקאמר דפטור מן המעשרות במאי קא מיירי אי מיירי *כמה שכתב שהפרישו כסדר דהיינו שהפרים תרומה גדולה ומעשר ראשון וא"כ מעשר שני א"כ בכה"ג לא שייך לומר דמעשר שני פטור מן המעשרות וילפינן נמי מיניה דנדון דידן פטור דהא שאני מעשר שני דכיון דהופרש כסדרו אין בו חלק תרומה ומעשר כדי שיפרים ומשא"כ בנדון דידן שיש בו כל המעשרות אלא ע"כ דמיירי האי במעשר שני שהקדימו בשבולין דבכה"ג יש בתוכו חלק תרומה גדולה ומעשר ראשון א"כ בכה"ג הא אמרינן במעתין דחלה דלמ"ד דמעשר שני כנכסיו הוא אם הקדימו בשבולין חייב בתרומה ובמעש"ר דדוקא למ"ד ממון גבוה הוא פטור כל זמן שנתמרח קודם פדיון וא"כ הכא מאי מייתי לומר דנטע רבעי פטור מן המעשרות אפילו למ"ד כנכסיו כדין מעשר שני הא למ"ד כנכסיו מעשר שני יש בתוכו חלק המעשרות חייב וה"ה לנדון דידן ול"ל דהכא רבי אבין דקאמר בירושלמי הנזכר דילפינן נטע רבעי ממע"ש דפטור מן המעשרות ס"ל כמו שכתבנו לעיל דס"ל להר"ש ולרבינו עובדיה בפ"ק דתרומות משנה ה' דמעשר שני נמי שהקדימו בשבולין ילפינן ממעשר ראשון שהקדימו בשבולין דגלי קרא דפטור מן התרומה וסברא זאת במחלוקת שנויה דלפי הירושלמי במעתין דחלה לא ס"ל סברא זאת וס"ל דלא ילפינן מעשר שני ממעשר ראשון וסוגיא דפ"ה דמעשר שני ס"ל דילפינן מעשר שני ממעשר ראשון כסברת הר"ש והרע"ב ואפשר שהם תפסו עיקר כסוגיא זאת דפ"ה וכן משמע מדברי הר"ש בפ"ע מהל' מעשר שני דין ד' וז"ל כרם רבעי אין לו שכחה וכו' ואין מפרישין ממנו תרומות ומעשרות כשם שאין מפרישין ממעשר שני אלא כולו עולה לירושלים או נפדה ויעלו הדמים ויאכלו בירושלים כמעשר עכ"ל דאע"ג דהר"ש פסק דבין מעשר שני ובין נטע רבעי ממון גבוה הוא וכמ"ש שם ובשאר מקומות וא"כ י"ל דהיינו טעמא דפטורים מן המעשרות כדין הקדש דהקדש פטור מ"מ מדסתם דבריו ולא חילק לומר דהיינו דוקא כשנגמרה מלאכתן קודם פדיון מידי דהוה אהקדש דכל שמחהו הגזבר פטור אבל אם פדאו קודם מירוח אפילו בהקדש חייבים וה"ה במעשר שני ובנדון דידן דכל שפדאן קודם מילוח אחר מירוח חייבים ומדלא חלק כלל ש"מ דפסק כרבי אבין בירושלמי דס"ל דאפילו למ"ד דכנכסיו הוא פטור מן המעשרות משום דילפינן ממעשר ראשון דפטור לגמרי אפילו פדאו קודם מירוח דטעמא לאו משום הקדש אלא מגזירת הכתוב דגלי במעשר ראשון כן : **והנה** הר"ש בפ"ו מהלכות בכורים פסק דעיסה של מעשר שני בירושלים חייבת בחלה וכבר מהריק"ו עמד על דבריו דמאחר שפסק כר"מ דמעשר שני ממון גבוה הוא איך פסק לענין חלה דחייבת ויישב דבריו וכללות תירוצו הוא דהר"ש ס"ל דהלכה כרבי חייא בהסיא דפרק גוזל הגזול [דף לה.] דס"ל דהיתר אכילה בעינן ודין ממון לא בעינן וס"ל דאתרוג ומצה וחלה שלשתן שווים לרבי חייא והאריך למעניתו בטעמים ולאיות על זה יעו"ש בדבריו באורך אמר ע"פ יסוד דבריו אלה יתיישבו דבר' הר"ש בפ"ה מהלכות בכורות דין ט' וז"ל הלוקח בהמה ממעות מעשר שני בירושלים חייבת בבכורה עכ"ל והדבר קשה דהא אמרינן בירושלמי בפ"ק דמעשר שני וז"ל ר"י בשם רבי יוחנן בהמת מעשר שני בירושלים כר"מ פטורה מן הבכורה כרבי יהודה חייבת בבכורה רבי ירמיה בעי קומי רבי זעירא ילדה בכור אימוריו מהו שיקרבו על גבי המזבח אמר ליה ולא חל מעשר שני על אימוריו ולא נמלא מבריחו מן האכילה אמר ליה וכי הלוקח בהמה לזבחי שלמים לא חל שם מעשר שני על אימוריו ולא נמלא מבריחו מן האכילה אמר ליה בלקיחתה פקעה ממנה קדושת מעשר אמר רבי יוסי ואנן לא הוינן אמרין כן אלא לא התירה התורה ליקח בכסף מעשר אלא שלמים בלבד וכו' עכ"ל והעתקתי לשון הירושלמי לפי מה שהגיה מהר"ל אליאו בביאורו דלע"ד הגהותיו הם מוכרחות ולפירוש הרב שם יוצא לנו דמאי דקא מיבעיא ליה לרבי ירמיה תאו שיקרבו אימוריו הוא לרבי יוחנן דאמר דלרבי יהודה דמעשר שני כנכסיו הוא דחייבת בבכורה וקמ"ל דאפשר דאף דלר"י חל קדושת בכור עליו מ"מ לא יקריבנו וירעה עד שיפול בו מום וישחטנו במומו ואמר ליה רבי זעירא דכן הוא האמת דלא יקריבנו וחזר והקשה לו ר"י לר"ז דא"כ הלוקח בהמה לשלמים היאך מקריבין אותה הרי חל שם מע"ש על אימוריו ושני ליה דבלקיחתה פקעה קדושת מ"ש וחלה עליה שלמים משא"כ הלוקח בשר תאוה דחלה קדושת מעשר שני בלקיחתה ותו לא תפקע ממנה ונולדה הבכור הואיל וכבר חלה שם מעשר שני בלקיחתה ור' יוסי אמר ואנן לא הוינן אמרין כן לא כתירולו דר"ז ולא כר"י אלא לא התירה תורה ליקח בשר תאוה כלל אלא שלמים ואם נקח בשר תאוה לא חלה קדושת מעשר שני עליה כלל כרבי אליעזר לעיל דלא קנה וא"כ לא שייך דין בכור אפילו לר"י דאמר כנכסיו כיון דמעיקרא לא חלה שם מעשר שני על הבהמה ובהמת חולין היא ולכו"ע חייבת בבכורה יעו"ש ואם כן לדעת הר"ש דפסק בכמה דוכתי כר"מ דממון גבוה הוא איך פסק דאם קנה בהמה ממעות מעשר שני חייבת בבכורה הא בהדיא אמר רבי יוחנן בירושלמי דלר"מ פטורה מן הבכורה ואין לומר דהר"ש פסק כרבי יוסי בירושלמי דלא התירה תורה ליקח בשר תאוה כי אם שלמים כר' אליעזר דאמר לא קנה מעשר וא"כ לא שייך לפוטרו מן הבכורה כיון דמעיקרא לא חל קדושת מעשר שני על הבהמה דהא ליתא דהא כתב הר"ש בפ"ז מהלכות מעשר שני דין י"ב וז"ל בראשונה היו לוקחין בהמות לאוכלן חולין מכסף מעשר שני כדי להבריחה מעל המזבח גזרו ב"ד שאין לוקחין בהמה ממעות מעשר שני אלא שלמים עכ"ל הרי דפסק הר"ש דדין זה אינו אלא מדרבנן אבל מן התורה מותר ליקח בהמה לאוכלה חולין כמו שהיה בראשונה קודם גזירה וכיון דמדרבנן הוא פשיטא דאם עבר וקנה בהמה לשם חולין חל קדושת מעשר שני עליה וזה דלא כר"י ור"א דאמרי דלא שייך דין בכורה בבהמת מעשר שני כיון דמעיקרא לא קנה ולא חל קדושת מעשר שני עליה : **והנה** לאיתי למרן הכ"מ שם בהל' בכורות שכתב ע"ד הר"ש וז"ל הלוקח וכו' ירושלמי פ"ק דמעשר שני וכרבי זעירא דמסייע ליה מתניתא עכ"ל ודברי מרן נראה דהם לקוחים מדברי מהריק"ו בביאורו להל' בכורות כ"י דבתחלה עמד על דברי הר"ש והקשה דהא קי"ל דמעשר שני ממון גבוה הוא כר"מ א"כ למה הבהמה חייבת בבכורה והרי אינו נוהג במוקדשין ולא קרינן ביה כל מקנך ולבסוף כתב וז"ל ושוב מצאתי בירושלמי דמעשר שני פ"ק שר"י בשם ר' יוחנן אמר כן וז"ל בהמת מע"ש בירושלים כר' מאיר פטורה מן הבכורה וכו' והביא הרב כל לשון הירושלמי הנזכר וסיים הרב וז"ל נראה שדעת ר' זעירא שהבכור קרב ולא חשו לאימוריו שנשרפין ואין נאכלין כי גם זבחי שלמים אימוריו נשרפין ואין נאכלין וכבר נתבאר במקומו שקונים בו שלמים על הרוב וכיון שסייעו אותו ממתני' סמך רבינו עליו עכ"ל ונראה דהרב לא גרים בירושלמי א"ל ולא חל מעשר שני על אימוריו וכו' כגירסת מהר"ל אליהו דכפי גירסת מהר"א נמצא דרבי זעירא השיב לו לר"י דכן הוא האמת דאין מקריבין אותו מפני אימוריו ור"י חזר והקשה לו לר"ז משלמים ושני ליה ר' זעירא דשאני שלמים דבלקיחתו פקעה קדושת מע"ש אבל מהריק"ו לא גרס א"ל

יצא מן וכו' אלא אכתי דברי ר"י הם כעתן טעם לנפייתו דסברא הוא שלא יקריבנו מפני אימוריו והשיב לו ר"ז דמקריבין אותו ואין חוששין לאימוריו מידי דהוה לשלמים ואזל ר' ירמיה ודחה סברת ר' זעירא דמייתי משלמים דשאני שלמים דבלקיחתן פקעה קדושת מע"ש ולפי פירוש זה נמצא דלר"ז הבכור מקריבין אותו ואין חוששין לאימוריו והדבר קשה דזה לא אפשר דהרי אמרו התם ומתני' מסייע לר"ז לא יביא מחטי מעשר אלא מתמות מעשר שני מה בין תטין מה בין מעות אלא בלקיחתה פקעה ממנה קדושת מעשר וכפי גירסתו מתני' מסייע לר' ירמיה לא לר' זעירא דאדרבה ר"ז מייתי ראיה משלמים ואי גרים הרב בירושלמי מתניתין מסייע לרבי ירמיה א"ש משא"כ שהגירסא שהביא הוא כן מתניתין מסייע לר"ז יותר ע"כ דא"כ איך כתב דכיון דסייעו אותו ממתניתין סמך רבינו עליו דאדרבה נהפך הוא דראוי לפסוק כר' ירמיה דאין מקריבין את הבכור כיון דסייעו אותו ממתניתין ועוד קשה דמה מעלה ומוריד זה דסמך אסברת רבי זעירא לעיקר מה שיש לתמוה על הר"ס דלפי דברי רבי יוחנן בירושלמי דבהמת מע"ש לר"מ פטורה מן הבכורה אחר דהוא פסק כר"מ דממון גבוה איך פסק דחייבת בבכורה דלתמיה זאת מאי נ"מ מאי דסמך אסברת ר' זעירא דסמך סברת ר"ז אהני דלא תיקשי לן על הר"ס אמאי לא · באר בדין זה בהדר דחייב בבכורה אי מקריבין אותו או לא כיון דבעיא הוא בירושלמי דבעי ר"י לר"ז אבל אי סמיך אר"ז אתי שפיר דמשו"ה סתם וכתב חייבת בבכורה דמסתמא הוא כדין סתם בכור דמקריבין אותו ואין חוששין מפני האימורים אבל לענין עיקר הקושיא דכיון דפסק כר"מ דמע"ש ממון גבוה הוא איך פסק דחייבת בבכורה מאחר דאמרי' בירושלמי דלר"מ פטורה ובעיא דר' ירמיה וסברת ר' זעירא הוא אליבא דר' יהודה דס"ל דמע"ש ממון הדיוט הוא דלדידיה חייבת בבכורה או מקריבין אותו כיון דהאימורים נשרפין ואינן נאכלין מה מעלה ומוריד הא דסמך אדרבי זעירא ואף דמהריק"ו קודם שכתב ושוב מצאתי בירושלמי וכו' כתב ליישב שם דעת הר"ס ז"ל ואפשר שאחר שקנה הבהמה במעות הרי היא כחולין לענין זה וגם כי מותר לזרים וכבר נתבאר במקומו שאינו תמור הלקוח בכסף מעשר שני כמו המעשר עצמו ובפ"ב דבכורות הוכרכו לומר דסבר קדושת דמים מדחה מן הבכורה א"כ בזה דגרע מקדושת דמים שמותר לזרים מודו כ"ע שחייבת עכ"ל מ"מ כל זה קודם שראה הירושלמי אבל בהגלות נגלות דברי הירושלמי דמפורש יוצא דלר"י ס"ל דבהמה שקנה במעות מע"ש דינו כמע"ש עצמו ולר"מ דאמר ממון גבוה הוא פטורה מן הבכורה לא שייך לומר על הר"ס סברא זאת מאחר דבירושלמי אמרו בהיפך וא"כ איך לא חשש הרב ליישב דברי הר"ס לתמיה זאת: **ואולם** לפי מה שהעלה מהריק"ו בהל' בכורים לענין הלא דס"ל להר"ס דהלכה כר' חייא דאמר דהיתר אכילה בעינן ודין ממון לא בעינן ומשו"ה ס"ל דבין באתרוג דבעינן לכם ובין במלה ומלה יוצאים *) כמה שכ' בירושלמי אפילו לר"מ דלכם קרינן ביה ועריסותיכם קרינן ביה כיון דאית להו היתר אכילה א"כ לק"מ פסק הר"ס לענין בכור דכתב דבהמת מע"ש חייבת בבכורה דהע"ג דכתיב וכל מקנך תזכר דתיניה ילפינן דבהמת הקדש פטורה מן הבכורה כדאמרינן בתוספתא דבכורות ומע"ש ממון גבוה ובהמת הקדש חשיבה מ"מ כיון דהיתר אכילה יש לו קרינן ביה וכל מקנך כענין לכם דאתרוג ועריסותיכם דחלה ומהתימה על מהריק"ו דמאחר שכבר האריך בהל' בכורים בסברא זאת דס"ל להר"ס והביא ראיות סמוכות לדבר איך לא ישב דין זה דבכור על דרך זה ואמאי לא מצא ישוב כי אם באופן זה דהלקוח בכסף מעשר אינו המור כמעשר עצמו כיון דאפילו במעשר עצמו הכי ס"ל להר"ס דומיא דאתרוג והכך ובפרט דהיכוך זה אינו מעלה ומוריד לפי הירושלמי משא"כ לפי דרך הרב בהלכות בכורים דלק"מ מהירושלמי דר"י בירושלמי ס"ל כר' אמי בפרק לולב הגזול וכרב חסדא בפ' חלק אבל אנן בדידן קי"ל כרבי חייא דהכל תלוי בהיתר אכילה מהטעמים שכתב הרב שם:

ואולם עו היא שקשה בדברי הר"ס בדין זה דבכור דמאחר דאמיתות פי' הירושלמי הוא דרבי זעירא ס"ל דאפילו למ"ד דחייבת בבכורה אין להקריבו ע"ג מזבח מפני אימוריו דמבריחם מן האכילה אמאי לא ביאר הר"ס דבר זה מאחר דמתני' מסייע ליה לרבי זעירא: **הן** אמת דיש לעמוד בסברת רבי זעירא דס"ל דלרבי יהודה דס"ל דממון הדיוט הוא דבהמת מע"ש חייבת בבכורה אין מקריבין את האימורין ע"ג המזבח דהא קי"ל כמ"ד בעלמא זה וזה גורם מותר ואמרינן בתמורה (דף ל:) עלה דמתני' כל האסורין לגבי מזבח ולדותיהם מותרים אמר רב ותני עלה ור' אליעזר אוסר ואמר רבא התם מחלוקת כשנרבעו ולבסוף עברו דר"א סבר זה וזה גורם אסור ורבנן סברי זה וזה גורם מותר אבל עברו ולבסוף נרבעו ד"ה אסורין ע"כ וכתב רש"י זה וזה גורם הזכר שבא על הבהמה זו והיא גרמו לולד שיבא והרי גרמוהו איסור והיתר דאביו מותר ואמו אסורה עכ"ל ומתבאר בפרק אלו טריפות (דף נח ע"א) דהני תנאי פליגי אי זה וזה גורם מותר או אסור אפילו להדיוט אלא דאיפלינו לגבוה להודיעך כוחו דרבי יהושע דאפילו לגבוה נמי שרי וכ"ש להדיוט והר"ס בפ"ג מהל' איסורי מזבח דין י"ג פסק כמ"ד זה וזה גורם מותר אפילו לגבוה וכ"ש להדיוט יעו"ש וא"כ הכא בבהמת מעשר שני בעלמא אי מיירי כשלקח במעות מע"ש בהמה שכבר היתה מעוברת בשעת קניה אתי שפיר דקדושת מעשר שני חל נמי על העובר דעובר ירך אמו ובפרט דמסתמא שמין אותה כמה שוה בהמה מעוברת דמלאה דבעד העובר נמי נתן ממעות מעשר שני וכן נמי אתי שפיר אי מיירי בלקח ממעות מעשר שני זכר ונקבה דבהכי אפילו נתעברה אחר הקנין חל קדושת מעשר שני על העובר כיון דאביו ואמו שניהם יש להם קדושת מעשר שני אבל אם הזכר שבא על בהמה זאת הוא חולין ונתעברה אחר שקנאו אמאי חל קדושת מעשר שני על הולד כיון שהזכר והיא גרמו לולד שיבוא והרי גרמוהו איסור והיתר וזה וזה גורם מותר ואין בולד קדושת מעשר שני וסתמא דמלתא נראה דמיירי בהכי דהאם דוקא היא בהמת מעשר שני וסתמא דמלתא נמי דמיירי אפילו בנתעברה אחר שקנאה דאל"כ כל כי הא היה להם לפרש דמיירי כשאב נמי קנוי ממעות מעשר שני או כשהיתה מעוברת בשעת הקנין ומדקא אמרו נמי סתם ש"מ דבכל גוונא מיירי אפילו בשהאם בלבד היא ממעות מעשר שני ואפילו נתעברה אחר הקנין ובכה"ג דזה וזה גורם לא חייל איסור מעשר שני על הולד וא"כ אמאי אסור להקריב האימורין ע"ג המזבח ובעלמא לר"מ דאמר ממון גבוה דאמרינן דלדידיה פטורה מן הבכורה לק"מ דעיקר מאי דפטרינן לה מן הבכורה הוא מצד האם דהיא עצמה חלה עליה קדושת מעשר שני וכיון דממון גבוה היא לא קרינן בהם וכל מקנך תזכר דהא האם לא מקנך היא דממון גבוה היא מש"ה פטורה מן הבכורה אבל לר"י דממון הדיוט היא וחייבת בבכורה אמאי אסרינן להקריב האימורין ע"ג המזבח כיון דגוף הולד אין בו קדושת מעשר שני דזה וזה גורם מותר ויש ליישב דכיון דמע"ש בירושלים מותר באכילה ואין כאן שום הפסד אם אנו מתירים לומר דלא אמרינן זה וזה גורם הרי חשיב דבר שיש לו מתירין ובדבר שיש לו מתירין לא אמרינן זה וזה גורם מותר וכיוצא לזה כתבו הרב מגדל עוז ומרן הכ"מ והרדב"ז בספ"ה מהל' נדרים על מה שהקשה שם הראב"ד דכל היכא דאמרינן דאסור בגדוליהם אפי' בדבר שזרעו כלה אמאי הא קי"ל זה וזה גורם מותר ואם נטע אגוז של ערלה מותר בפירותיה עכ"ל וכתבו הם דכשם דלענין ביטול אמרו חז"ל דדבר שיש לו מתירין אפי' באלף לא בטיל כ"כ לענין זה וזה גורם דמותר דמטעם ביטול נגעו בה כל דהוי דבר שיש לו מתירין לא אמרינן זה וזה גורם מותר יעו"ש בדבריהם וכן יש ללמוד מדברי הר"ס בפ"ו מהל' מעשר שני דין י"ד וז"ל פירות מעשר שני שנתערבו בפירות חולין וכו' לפיכך אם נתערבו בירושלים אסורין [בכל שהן] כמנין הוא"ל והוא בירושלים הרי הוא כדבר שיש לו מתירין וכו' הזורע מע"ש אחר שנכנס לירושלים הגדולין מעשר שני זרעו קודם שיכנסו הגדולין חולין עכ"ל הרי מפורש יוצא מדבריו דאף דאם זרעם קודם שיכנסו לירושלים הגדולין חולין וע"כ היינו טעמא משום דזה וזה גורם מותר וכמו שנראה מדברי הר"ס בס"פ י' מהל' מעשר שני דפסק שם הא דנטע אגוז של ערלה דהצומח מותר שהביא הראב"ד דה"ט משום דזה וזה גורם מותר כדאמרינן בס"פ כל הצלמים (דף מח ע"ב) יעו"ש מ"מ היינו דוקא קודם שיכנסו לירושלים דאינם מותרים באכילה אבל כשנכנסו לירושלים דמותרים באכילה והוי דבר שיש לו מתירין הגדולין מע"ש דבדבר שיש לו מתירין לא אמרינן זה וזה גורם מותר וא"כ ה"ה הכא גבי בהמת מעשר שני כיון דבירושלים מיירי דבר שיש לו מתירין הוא ולא אמרינן זה וזה גורם מותר והע"ג דנראה פשוט דהא דאמרינן דבדבר שיש לו מתירין לא אמרינן זה וזה גורם מותר אינו אלא מדרבנן כמו שנראה מדברי המגדל עוז והרדב"ז בדימו הענין לביטול דכשם דלענין ביטול דבר שיש לו מתירין לא בטיל כן לענין זה וזה גורם וכיון דלענין ביטול אינו אלא מדרבנן דמן התורה בטיל בכל גוונא ה"ה לענין זה וזה גורם דאינו אלא חומרא מדרבנן וא"כ יקשה הכא דאמאי משום איסור דרבנן עקרו חז"ל דבר מן התורה דמן התורה מצות עשה להקריב את האימורים ע"ג המזבח די"ל דכיון דכבר הקרו חז"ל בענין מעשר שני שנכנס לירושלים דזה וזה גורם אסור בזורע מעשר שני בירושלים דהגדולין אסורין מטעם דבר שיש לו מתירין א"כ הכא נמי בבהמת מעשר שני אמרו חז"ל דחל קדושת מעשר שני בולד ואף דזה וזה גורם הוא ואסרו להקריב את האימורים דחז"ל עוקרים דבר מן התורה בשב ואל תעשה דהכא שב ואל תעשה הוא אלא דאכתי יש לדחות זה שהרי עיקר מאי דאמרינן דדבר שיש לו מתירין אסרו חז"ל זה וזה גורם היינו משום דבאיסור זה לא מטי ליה שום פסידא כההיא דזורע מעשר שני בירושלים דאם אנו אומרים דהגדולין מעשר שני אין כאן שום פסידא דהרי יכול לאוכלן בטהרה אבל הכא דאם אנו אומרים דחל קדושת מעשר שני בולד אף דהוי זה וזה גורם הא איכא פסידא דכיון דאינו יכול להקריבו צריך שימתין עד שיפול בו מום דבלאו הכי אינו יכול לשוחטו ולאוכלו ומי יימר עד אימתי יפול בו מום ואין לך פסידא גדולה מזו ופשיטא דבכה"ג לא דמי לדבר שיש לו מתירין ואסר על כן נראה דזהו דעת הר"ס דסתם וכתב חייבת בבכורה ולא ביאר דאסור להקריב האימורין דס"ל דע"כ הא דאמרינן בירושלמי דאסור להקריב האימורין הוא למ"ד בעלמא זה וזה גורם אסור אבל לדידן דקי"ל דאפילו לגבוה זה וזה גורם מותר ס"ס הכא דכיון דהאב והאם גורמין על הויות הולד והאחד חולין והאחד מע"ש הוי זה וזה גורם והולד חשיב חולין גמורין דומיא דאיסור דכיון דאחד גורם הוא מותר גם הוא מותר:

ונראה לע"ד דמדין הלוקח בהמה מפירות שביעית שכתב הר"ס סמוך לדין זה מזה הדין יצא לו דבר זה שכתב וז"ל אבל הלוקח בהמה מפירות שביעית הרי זה פטורה מן הבכורה לפי שאינו ראוי לעבות סחורה בפירות שביעית שהרי נאמר בה לאכלה ולא לסחורה ואם תהיה חייבת בבכורה הרי זה מסתחר בבכור שהרי יצא מתורת פירות שביעית עכ"ל והשיג עליו הראב"ד וז"ל בגמרא [בכורות דף יב:] מפרש משום דאכלה ולא לשריפה וקא בעי לאקטורי אימורין עכ"ל וליישב השגת הראב"ד כתב מרן בכ"מ שם דנ"ל דנוסחת הר"ס היה כתוב בגמרא לאכלה אמר רחמנא ולא לסחורה יעו"ש וכפי גירסא זאת דגרים הר"ס לאכלה ולא לסחורה הוקשה לו דאמאי לא אמרינן בש"ס דילן מטעמא דלאכלה ולא לשריפה דקא בעי לאקטורי אימורים למזבח כמו שאמרו בירושלמי גבי בהמת מעשר שני אלא עכ"ל

דלמאי דקי"ל דזה וזה גורם מותר וסתם בהמת שביעית מיירי שהאם דוקא היא מפירות שביעית ולא האב וגם מסתמא נמי מיירי כשנתעברה אחר הקנין וא"כ כיון דהאב הוא גורם דהיתר זה וזה גורם מותר ולא חל על הולד קדושת שביעית ושפיר מותר להקריב האימורים לשריפה אבל מטעמא דלאכלה ולא לסחורה א"ש דפטורה מן הבכורה דטעם זה אינו מפני הולד אלא מפני האם דקדושת שביעית חלה עליה ואזהר רחמנא ליעבד בפירות שביעית סחורה ואם אנו אומרים חייבת בבכורה הרי זה נמצא מסתחר בגוף האם ע"י שקנאה מדמי שביעית שהולד אינו חייב לבערו בזמן הביעור ונותנו לכהן ויש לו טובת הנאה משא"כ אם היה לוקח איזה דבר אחר לאכלה דאין כאן שום ריוח והנאה כלל וא"כ דלפי זה אפינו עכשיו דאינו חייב בבכורה והולד לא הוי בכור לא מפני שאין בהולד קדושת שביעית מטעם זה וזה גורם יהיה מותר למוכרו בדמים או שלא לבערו בזמן הביעור דאף דבגוף הולד עצמו ליכא איסור סחורה מ"מ מצד האם צריך שלא יסתחר בולד כלל דאם יסתחר נמצא דלמפרע דעשה סחורה בדמי שביעית ע"י שקנאה מהם בהמה שמסתחר בולדות והוא מוזהר שלא יעשה כן דלאכלה ולא לסחורה אמר רחמנא משא"כ אי אמרינן דטעם הפיטור מבכורה הוא מפני האימורין דלשריפה דכה"ג דשריפה דליכא שום סחורה וריוח ועיקר האיסור הוא מפני הולד כל הולד מצד עצמו אין בו קדושת שביעית דזו וזו גורם הוא אין שום קפידא בהקטרת האימורין כיון דמצות אכילה לא נאמרה על הולד:

הן אמת דכפי זה קשה לגירסת הראב"ד והוא גירסת רש"י בספ"ק דבכורות דגרסי' לאכלה ולא לשריפה דאמאי פטרינן לה מבכורה מפני טעם זה כיון דקי"ל דזו וזו גורם מותר ולא חייל קדושת שביעית על הולד דדוחק לומר דמיירי דהאב נמי קנאו מדמי שביעית או דקנאו נמי לאם מדמי שביעית בעודה מעוברת דכל כי הא הו"ל לרב חסדא לפרש ולא לומר בהמת שביעית סתם דמשמע דמיירי בכל גוונא אפילו בנתעברה אחר הקנין והאב חולין ואין לומר דלפי האמור דדבר שיש לו מתירין זה וזה גורם אסור א"כ גבי שביעית הא אמרינן בפרק הגוזל מן היורק (דף נח ע"א) דשביעית קודם הביעור הוקרת בכל שהוא מטעם דחשיב כדבר שיש לו מתירין דאם נתערב קודם הביעור אין לו ביטול וצריך לאכול התערובת קודם הביעור דכיון דאפשר לאוכלו כדבר שיש לו מתירין הוי יעו"ש וא"כ ה"ה לענין זה וזה גורם דכיון דולד זה יכולין לאוכלו קודם הביעור דבר שיש לו מתירין היא ואסרינן ליה להניחו אחר הביעור וכיון דלענין אכילה קודם הביעור חשבינן ליה לולד כבהמת שביעית א"כ ה"ה דאסור בשריפה דהא ליתא דכבר כתבנו דאין זה אלא מדרבנן כדין ביטול בדבר שיש לו מתירין ואיך אפשר דמפני איסור מדרבנן עקרו חז"ל קדושת בכור לגמרי ואמרו דאם נולד ממנה בכור דאינו בכור דבהכי מתירין את הבכור בקום עשה לשוחטו בחוץ בלא מום והוא איסור כרת והתירו בקום עשה לעבות בו גיזה ועבודה כיון דמן התורה חל עליו קדושת בכור ואסור לשוחטו בחוץ בלא מום ואסור בגיזה ועבודה ודוחק לומר דהכא רב חסדא אזיל לשיטתיה דאמרינן ביבמות (דף פט ע"ב) דס"ל לרב חסדא דחכמים עוקרים דבר תורה בקום עשה יעו"ש דא"כ כפי"ז מאחר דקי"ל דלא כרב חסדא בזה דחכמים אינם עוקרים דבר תורה כי אם בשב ואל תעשה ע"כ לא קי"ל לומר דבהמת שביעית פטורה מן הבכורה ועוד דאפי' לרב חסדא דעוקרים בקום עשה הכא לא שייך זה דכיון דעיקר תקנתם הכא הוא לומר דאף דזה וזה גורם הוא צריך לאכול הולד נמי קודם הביעור דכיון דאפשר לאוכלו קודם הביעור כדבר שיש לו מתירין דמי אף דמפני זה צריך לומר דבולד נמי שייך דין שביעית שלא לשורפו דאם אנו מתירים אותו בשריפה הוו תרתי דסתרן מ"מ כיון דעיקר התקנה הוא על אכילתו קודם הביעור ואיסור השריפה אינו דבר נגרר ממנו ואין עיקר האיסור השריפה למה יעקרו חז"ל מצות קדושת בכור מפני זה:

והנה לגירסת הר"ס דגרים לאכלה אמר רחמנא ולא לסחורה הקשה הרב ל"מ דא"כ מאי פריך מהסיפא דהאוכל מעיסת שביעית בלא חלה וכו' מטעם דלאכלה אמר רחמנא ולא לשריפה ותיכן דנצריך לדחוק ולומר דהכי פריך דכי היכי דדרים הכא רב חסדא לאכלה ולא לסחורה הכי נמי נידרוש גבי חלה לאכלה ולא לשריפה עכ"ל ולע"ד זה דוחק גדול דא"כ אמאי לא פריך נמי דאמאי נקט ר"ח מטעם ולא לסחורה גבי בכור ולא נקט טעמא דלא לשריפה דהא אימורים לשריפה קיימי לכן נראה דהר"ס דגרים ולא לסחורה בכל הסוגיא גרים הכי וגבי חלה נמי גרים הכי מיתיבי האוכל מעיסת שביעית וכו' ואמאי לאכלה אמר רחמנא ולא לסחורה ולא גרים גירסת רש"י דפריך הכי ואמאי כיון דאילו מטמיא בת שריפה היא לאכלה אמר רחמנא ולא לשריפה וכן בסוף הסוגיא דפריך וליגמר מינה ומשני התם עיקר לאכילה הכא עיקר לסחורה וה"פ דכבר כתב מרן הכ"מ דמ"ם הר"ס גבי בכור הרי מסתחר בבכור היינו לומר שאינו חייב לבערו בזמן הביעור ונותנו לכהן ויש לו טובת הנאה עכ"ל ונראה פשוט דהטונה דכיון דס"ל להר"ס דבזמן הביעור אם לא מצא אוכלין שורף בהם או משליך ליס המלח ומאבדן בכל דבר שמאבד וכמ"ש הר"ס בפ"ז מהלכות שמיטה ויובל דין ג' יעו"ש א"כ נאמר דיהיה לו קדושת בכור אם עבר ולא הקריבו קודם הביעור אחר הביעור לא יוכל להקריבו וצריך שריפה או לאבדו וזה אי אפשר דאסור לשרוף ולהפסיד קדשים כשירים שעדיין לא נפסלו וא"כ ה"ה לענין חלה דשייך טעם זה דהא קי"ל דאסור להפסיד תרומה כדין קדשים דאפי' להדליק תרומה טהורה אסור כ"א דוקא תרומה טמאה דתרומה טהורה לא ניתנה אלא לאכילה ולשתיה ולסיכה וכמ"ש הר"ס ריש פרק י"א וריש פי"ב מהלכות תרומות יעו"ש וע"כ פריך הש"ס דאם לענין בכור מפקעינן קדושת בכור מטעם זה א"כ בחלה נמי אמאי לא פטרינן ליה מחלה מטעם זה דלאכלה ולא לסחורה ובהפרשת חלה מסתחר בה דאם עבר ולא אכלה הכהן בשעת הביעור אינו יכול לשרפה ולאבדה אחר הביעור וגם הטעם השני שייך בה דנותנה לכהן ויש לו טובת הנאה ומאי דמשני הש"ס לגמרי דפריך וליגמר מינה דמשני התם עיקר לאכילה הכא עיקר לסחורה לפי גירסת הר"ס נ"ל דה"פ דהתם גבי חלה עיקר עשיית העיסה כוונתו לאכילה אלא דרחמנא רמיא עלה חיובא דחלה והעושה עיסה לא כיון לסחורה כי ע"כ צריך שיפרים בהם הכא עיקר לסחורה דכיון דקנה בהמה בפירות שביעית ולא שחטה מיד לאוכלה והשאירה לגדל ולדות ש"מ דכוונתו לסחורה להסתחר בבכור ומש"ה פטורה מן הבכורה דלפי גירסא זאת בכל הסוגיא לדעת הר"ס א"ש מאי דק"ק לגירסת רש"י ודעימיה דפריך ממתני' דהאוכל מעיסת שביעית עד שלא הורמה חלתה וכו' ואמאי כיון דאילו מטמיא בת שריפה היא וכו' דאמאי הולכך המקשן להקשות מטעם דכיון דאילו מטמיא בת שריפה תיפוק ליה דמתניתין סתמא קתני האוכל מעיסת שביעית ומי לא עסקינן נמי דמיירי מתני' בעיסה שנעשה בטומאה ויש בעיסה כשיעור חלה דאף דלכתחלה איפליגי רבנן ור"ע בפ"ב דחלה דלרבנן יעשנה קבין ואל יעשנה בטומאה ולר"ע יעשנה בטומאה ואל יעשנה קבין מ"מ אם עבר ועשאה בטומאה לכ"ע נתחייבה בחלה ודין טבל יש לה והאוכל ממנה בלא הרמת חלה חייב מיתה כדין טבל וכיון דקתני מתני' דעיסת שביעית היא כמאר עיסה דמאר שנים לענין חלה א"כ מוכרח הוא דה"ה בעיסה הנעשית בטומאה כל שלא הורמה חלתה דין טבל יש לה וא"כ עדיפא מינה הוי להקשות דהתינח בעיסה טהורה אבל בעיסה טמאה דהחלה ודאי בת שריפה היא לאכלה אמר רחמנא ולא לשריפה דבכה"ג קשיא טפי ממאי שהקשה המקשן מעיסה טהורה מטעם דאילו מיטמיא בת שריפה הוא דכה"ג יש לדחות דשאני בכור דעיקרו לשריפה משא"כ בחלה דעיקרה לאכילה דאינה בשריפה אא"כ נטמאה כדמשני הש"ס למאי דפריך וליגמר מינה דהתם עיקר לאכילה וכו' ועוד קשה במאי דמשני הש"ס שאני התם דכתיב לדורותיכם דאמאי לא משני כדמשני בתר כן דשאני גבי חלה דעיקרה לאכילה ברם הכא גבי בכור עיקרו לשריפה ולמה הולכך הש"ס מטעם קרא דלדורותיכם ואם נאמר דניחא ליה להש"ס לשנויי מטעם דלדורותיכם כתיב כי היכי דלא תיקשי לן מעיסה טמאה דעיקרה לשריפה דאף דהמקשן לא הקשה אלא מעיסה טהורה מ"מ התרצן תירץ תירוץ כולל אפי' לעיסה טמאה א"כ מאי דמשני למאי דפריך וליגמר מינה מטעם זה דהתם עיקר לאכילה הכא עיקר לשריפה כיון דמקרא דלדורותיכם ילפינן דאפי' עיסה דעיקרה טמאה חייבת בחלה ובעיסה טמאה הרי עיקר לשריפה היא כבכור:

ועוד קשה דאמרי' בספרי בפ' שלח לך וז"ל לדורותיכם להביא את עיסת שביעית שהיא חייבת בחלה שהיה בדין ומה שאר פירות שחייבין במעשר פטורין מן החלה עיסת שביעית שפטורה מן המעשר אינו דין שפטורה מן החלה והרי לקט ושכחה ופאה יוכיחו שפטורים מן המעשר וחייבים בחלה והן יוכיחו לעיסת שביעית שאע"פ שפטורה מן המעשר שתהיה חייבת בחלה לא אם אמרת בלקט שכחה ופאה שמינם חייבת במעשרות לפיכך חייבין בחלה תאמר בעיסת שביעית שאינן פטורין מן המעשרות לפיכך תהיה פטורה מן החלה ת"ל לדורותיכם להביא את עיסת שביעית שתהיה חייבת בחלה עכ"ל ולפי מאי דמתני' הש"ס הכא דשאני התם דכתיב לדורותיכם אכתי קשה לרב חסדא מברייתא זאת דספרי דמשמע דמאי דאיצטריך קרא הוא כי היכי דלא נילף מק"ו דשאר פירות חוץ מה' המינין דחייבין במעשר ופטורין מחלה וק"ו לעיסת שביעית שפטורה מתעשר דודאי פטורה מחלה ולפי סברת ר"ח אפי' בלאו האי ק"ו איצטריך קרא לחייב בחלה כי היכי דלא נימא דלאכלה אמר רחמנא ולא לשריפה דכיון דאילו מיטמיא בת שריפה היא ואולם אם כנים אנחנו במ"ש דגירסת הר"ס בכל הסוגיא הוא לאכלה אמר רחמנא ולא לסחורה א"ש הכל ומאי דאמרו בספרי דאי לאו ק"ו דשאר פירות לא הייתו צריכין לקרא דלדגרותיכם י"ל דאין הכי נמי דלענין עיסה טהורה דאיכא למיפרך מטעם לאכלה ולא לסחורה בלאו ק"ו דשאר פירות איצטריך קרא אבל לענין עיסה טמאה דלא שייך טעם זה דהא מעיקרא חלה טמאה לשריפה קאי ואינו מסתחר שלא לבערה בשעת הביעור על זה הוא דקאמר הספרי דאפי' לענין עיסה טמאה אצטריך קרא לחייבו בחלה כי היכי דלא נילף לפטור מק"ו דשאר פירות דפטורין מחלה:

והנה ראיתי לרש"י ז"ל שכתב בד"ה לדורותיכם וז"ל לדורותיכם כתיב בחלה משמע אפי' בשביעית וכתיב מראשית עריסותיכם וגו' עכ"ל ולכאורה אינו מובן למה הביא רש"י קרא דמראשית עריסותיכם נמי כיון דאינו ענין לדרשה זאת וכבר הקשה כן הרב תוי"ט גבי מתני' דפ"ט דשביעית ולענ"ד נראה דרש"י בא לרמוז מאי דאמרינן בספרי לעיל מלשון הספרי הנזכר וז"ל מראשית להביא לקט שכחה ופאה שחייבים בחלה שהיה בדין ומה שאר הפירות שחייבים במעשר פטורין מן החלה לקט שכחה ופאה שפטורין מן המעשר אינו דין שיהיו פטורין מן החלה ת"ל מראשית עריסותיכם להביא לקט שכחה ופאה שחייבים בחלה ע"כ וזה הוא שרמז רש"י בהביאו קרא דמראשית עריסותיכם לומר דלא תקשי לך דאיך מרבינן עיסת שביעית מקרא דלדורותיכם מאחר דפירות שביעית פטורין מן המעשר ושייך לומר דגם מחלה פטורין מק"ו דשאר פירות שאינן מה' המינין דהא לא קשה מידי דהא כתיב מראשית עריסותיכם לרבות דאפילו לקט ושכחה ופאה דפטורין ממעשר חייבין בחלה וא"כ ה"ה עיסת שביעית

וכן הקנובקאות חייבות [ג] *אמר רשב"ל הללו מעשה אלפסין הן ורבי יוחנן אומר מעשה אילפס חייבין והללו שעשאן בחמה דכ"ע בין לרבי יוחנן בין לרשב"ל הרתיה ולבסוף הדביק חייב בחלה דנהמא הוא כי פליגי בשהדביק ולבסוף הרתיח רשב"ל סבר כמעשה חמה הוא ופטירי רבי יוחנן סבר מעשה אלפס לא שנא הרתיח ולבסוף הדביק ולא שנא הדביק ולבסוף הרתיח נהמא הוא וחייב בחלה ואדם יוצא בהן י"ח בפסח והלכתא כרבי יוחנן דאמר רבא* הלכתא כר"ל בהני תלת הא בעלמא כר"י והכי נמי פסק רבינו הגדול ז"ל בהלכות [ד] אלא מיהו אשכחן לחד מרבוותא במלתא פירושא דלא דייק דקאמר האי מעשה אלפס דפטר ר"ל ומחייב רבי יוחנן דוקא בדלית ליה גלגול מעיקרא אלא כלהו בלילתן רכה נינהו דיהיב מים בקמח ויהיב להו באלפס או בחמה עד דאפו והכי נמי מתפרש ליה ההיא דאמרינן התם* מצה העשויה באלפס שאינה ראויה ליעשות אלא באלפס אבל היכא דגלגל עיסה בחטים וטמטמה בשעורים לא שנא באלפס ולא שנא בחמה חייבת וקאמר דהיינו סיפא דקתני תחלתה עיסה וסופה סופגנין חייבת דמעידנא דגלגל אחייבא ולא מיפטרא לעולם ואע"פ שעשאה באלפס או בחמה ואפילו

(פסחים לז) (יבמות לו) (פסחים לז)

שביעית וראיתי להתוספות בסוגיא זאת שכתבו בד"ה כיון דאילו מיטמיא וכו' וז"ל ואע"ג דיכול להפריש עיסה אחרת שאינה של שביעית על זאת ומקיף שתיהן מ"מ הך לאו בת חלה היא ולא מצי לאפרושי מגופה הוי כמו מן החיוב על הפטור עכ"ל ודברי התוס' אלו נפלאו ממני דאיך כתבו דיכול להפריש מעיסה אחרת שאינה של שביעית דאיך אפשר שיפריש מעיסה דפירות דשנה שנית לעיסת שביעית הא תנן בפ"ק דתרומות דאין תורמין מן החדש על הישן ולא מן הישן על החדש ואם תרם אין תרומתו תרומה ודין זה איתא בחלה נמי כמו שמתבאר בפ"ד דחלה משנה ד' יעו"ש וזה פשוט דהתורם מפירות שנה שעברה על פירות שנה זו הוי מן הישן על החדש וכמ"ש הר"ס בפ"ה מהלכות תרומות דין י"א יעו"ש דאפילו לקט ירק ערב ר"ה עד שלא בא השמש וחזר ולקט אחר שבאה השמש אין תורמין מזה על זה שזה חדש וזה ישן עכ"ל וא"כ קשה דלמה הוצרכו התוס' לדחוק עצמם ולתרץ דחשיב כה"ג כמן החיוב על הפטור דזה דוחק גדול בעיני דכיון דגוף העיסה מצד עצמה חייבת בחלה אלא שמפני שלא תבא החלה לידי שריפה אם יעשה הוא דמפריש ממקום אחר ובאופן זה אינו ברור דזה נקרא מן החיוב על הפטור בהיות דהיה להם לומר טעם אחר ברור בלי שום ספק דמן הישן על החדש אין תרומתו תרומה : ואפשר ליישב דמ"ש התוספות דיכול להפריש מעיסה אחרת שאינה של שביעית על זאת משכחת לה מפירות שנה של שביעית עצמה והיינו מהחדש על החדש וכגון מעיסה דפירות דח"ל שנכנסו לארץ דכיון דבשעת גילגול העיסה שהוא זמן חיוב חלה היתה בא"י חייבת בחלה מן התורה כדתנן בפ"ב דחלה פירות ח"ל שנכנסו לארץ חייבת בחלה ואמרי' בספרי בפ' שלח לך וכן אמרינן בירושלמי שם דילפי' לה מקרא דהארץ אשר אני מביא אתכם שמה שמה אתם חייבים בין בפירות ח"ל ובין בפירות הארץ אלמא דמן התורה הוא וכן נראה מדברי הר"ס בפרק ה' מהלכות תרומות וכמ"ש הרדב"ז בביאורו על הר"ס שם יעו"ש דבכה"ג דעיסה דפירות ח"ל אין מצות שביעית נוהגת בה דדוקא בפירות הארץ נוהג שביעית ולא בפירות ח"ל ואע"ג דתנן בפ"ק דתרומות אין תורמין מפירות ח"ל על פירות הארץ ולא מפירות הארץ על פירות ח"ל י"ל דהתם הטעם הוא משום דהוי כתורם מן הפטור על החיוב ומן החיוב על הפטור דפירות ח"ל פטורים מתרומה וממעשר דאפי' דנגמרו מלאכתן בא"י חייבים מדרבנן כמ"ש הר"ס בפ"א מהלכות תרומות וכן במקומות של ח"ל שחייבו חז"ל בתרומות ומעשרות מ"מ כיון דאין חיובייהו אלא מדרבנן חשיב כתורם מן הפטור על החיוב דהא התורם מן הפטור על החיוב מקרי אבל גבי עיסה דפירות ח"ל דמחייבת בחלה מן התורה חשיב כמן החיוב על החיוב ואע"ג דראיתי להר"ס בפי' המשנה בפ"ק דתרומות דכתב דדין זה דאין תורמין מן פירות ח"ל על פירות הארץ ילפינן לה מקרא דכל מעשר הארץ מזרע הארץ ומהר"י קורקוס בפ"ס מהל' תרומות וכן הכ"מ שם בפ"ה כתבו דהכי אמרינן בספרי דמהאי קרא ילפינן דין זה והספרי הזה הוא בסוף פ' קרח וז"ל מנין שלא יתרום מפירות הארץ על פירות חוץ לארץ ת"ל וכל מעשר הארץ וכו' וא"כ י"ל דאף דלענין חלה חשיב כמן החיוב על החיוב מ"מ מקום גזירת הכתוב הוא דאין תורמין מפירות חוץ לארץ על פירות הארץ :

הן אמת דראיתי למהריק"ו שם בפ"ה דתרומות שאחר שכתב שם דדרשו בספרי כן מקרא דכל מעשר הארץ תמה על הר"ס דאיך כתב דאם תרם מפירות סוריא על פירות הארץ דאין תרומתו תרומה דכל דמ"ש מתורם מדבר דחייב מדרבנן דתרומתו תרומה ויחזור ויתרום ופירות סוריא נמי מדרבנן מיהא חייבים וק"ק דכיון דגזירת הכתוב הוא מקרא דכל מעשר הארץ וגו' דמהאי טעמא אפי' בפירות ח"ל חייבים מן התורה כדין חלה אין תורמין מעיסה דפירות ח"ל על עיסה דפירות הארץ א"כ ה"ה פירות סוריא דלא עדיף מפירות ח"ל דחייבים מן התורה וע"כ צ"ל דס"ל למהריק"ו דדרשא זאת דכל מעשר הארץ לאו גזירת הכתוב הוא אלא עיקר הטעם הוא משום דחשיב כתורם מן הפטור על החיוב ומהאי קרא ילפינן דין זה דאין תורמין מן הפטור על החיוב ומש"ה הוקשה לו דמ"ש סוריא מדבר דחייב מדרבנן דאמרי' דתרומתו תרומה ויחזור ויתרום וזה נראה ג"כ שיטת דעת התוס' הכא דודאי דלענין חלה חייבת מה"ת וליכא טעמא דמן הפטור על החיוב שפיר מפריש מעיסת ח"ל לעיסת הארץ אלא דלענ"ד דאף דלדעת התוס' אפשר לומר כן ליישב דבריהם אבל מ"מ לדעת הר"ס המחוור יותר לומר דס"ל הר"ס דכיון דמקרא דכל מעשר הארץ ילפי' לה כיון דקי"ל דלא דרשינן טעמיה דקרא ע"כ הא נמי אמרינן דגזירת הכתוב הוא ולאו משום טעמא דמן הפטור על החיוב הוא דאפילו מפירות ח"ל החייבים מה"ת בענין דין חלה אין מפרישין מזה על זה ומש"ה כתב הרב דאפי' מסוריא על פירות הארץ אין תרומתו תרומה כלל ועיקר דלא עדיף מענין חלה דחיובו מה"ת כאמור דלא כסברת מהריק"ו ואפשר דאפי' לסברת התוס' אילו הוה ס"ל דדרשא זאת דכל מעשר הארץ דרשא גמורה היא פשיטא דאין לומר טעמא משום דהוה מן הפטור על החיוב כיון דגזירת הכתוב היא ולא דרשינן טעמיה דקרא אלא י"ל דס"ל דלאו דרשא גמורה היא אלא אסמכתא בעלמא הוא דדין דאין תורמין מן הפטור על החיוב אסמכוהו אקרא דכל מעשר הארץ : והנה בעיקר סברת ר"ת דס"ל דבהמת שביעית פטורה מן הבכורה לא תעזוב נפשי לנא"ל דאפי' את תמצי לומר דהא דאמרי' לענין שביעית לאכלה ולא לסחורה או ולא לשריפה מצות עשה הוא וכמו שהיא סברת הרמב"ן בספר המצות במצות עשה שהוסיף הרמב"ן על הרמב"ם ז"ל במצוה שלישית דמצות עשה היא יעו"ש וא"כ נאמר דס"ל דר"ת דפטורה מן הבכורה מטעם דקי"ל דאין עשה דוחה עשה אחר דהאי עשה דבכור והאי עשה דלאכלה אמר רחמנא מאי אולמא דהאי עשה מהאי עשה מ"מ הא קי"ל דעשה אלים שיש בו כרת דוחה עשה כדאמרי' בפרק תמיד נשחט (דף נ"ט ע"א) דעשה שיש בו כרת דוחה עשה דהשלמה אע"ג דבעלמא אין עשה דוחה עשה יעו"ש וכיוצא בזה אמרי' בפרק שלוח הקן (דף קמ"א ע"ב) דעשה דמצורע דתמיד משום שלום הבית דחי עשה דשלוח הקן וע' בדברי התוס' בפ"ג דזבחים (דף ל"ג ע"ב) בד"ה לענין וכו' וא"כ הכא בעשה דבכור שהוא עשה אלים דכל שהבכור הוא תם וראוי להקרבה אם שחטו בלא מום בחוץ חייב כרת כדין שחוטי חוץ איך אנו מתירים אותו לשוחטו בחוץ בלא מום מפני עשה דלאכלה ולא לסחורה או ולא לשריפה ולא אמרי' דאיתי עשה דבכור דאלים הוא ולידחי עשה דלאכלה דשביעית ואין לומר דלא שייך לומר ליתי עשה אלים ולדחה עשה אלא כהיא דעשה דקרבן פסח דכבר חל עליו להקריב קרבן פסח ומחוסר כפרה דבהכי אמרי' דאתי עשה דקרבן פסח ודחי עשה דהשלמה משא"כ הכא דמעיקרא אמרי' דכשקנאה לבהמה בדמי שביעית הרי הבהמה נפטרת מבכורה משעת קנין כשאר הבהמות הפטורות מצד עצמן וכשנולד הבכור לא חל עליו קדושה כלל דהא ליתא דהכתי אעיקרא דמילתא אני דן דמידי הוא טעמא דפייך מר דנפטרה בהמה זאת מבכורה משעת קנין מטעם דלא מצי לאקטורי אימורין דלאכלה אמר רחמנא ולא לשריפה דמנא ליה הא דמעיקרא לא חל על הבכור שום קדושה הא כיון דמצינו בעלמא דעשה אלים דוחה עשה קל א"כ ה"ה הכא די"ל דלעולם דחל קדושה על הבכור בפטר רחם ואי משום הקטרת האימורין דלשריפה לית לן בה דכך היא המדה דלקיים עשה אלים דאיכא עשה קל :

והנה לפי האמור דסבירא ליה לרבינו הרמב"ן ז"ל דהא דלאכלה ולא לסחורה או ולא לשריפה הוא מצות עשה שחייב הכתוב לאכול פירות שביעית ולא לעשות סחורה בהם או להפסידם א"כ יוצא לנו מאמר דקי"ל בעלמא דהתם אכילה בכזית ובין לענין איסור לאו ובין לענין מצות עשה אינו עובר על לאו ואינו מקיים המצוה כי אם בכזית ה"נ הכא דלאכלה אמר רחמנא דדוקא בכזית או עפי מכזית הזהיר רחמנא לאכלה ולא להפסד וסחורה אבל פחות מכזית אינו בכלל מ"ע כמו שהוא בשאר מצות עשה דלאכילה כעשה דאכילת מצה וכיוצא וא"כ קשה דמאי פריך הש"ס לרב חסדא ממתני' דעיסת שביעית חייבת בחלה מטעם דאילו מיטמיא בת שריפה היא ולאכלה אמר רחמנא ולא לשריפה הא י"ל דגזלה שאני דמן התורה חלה אין לה שיעור דאפי' כשעורה שהפריש חלה יצא מידי טבל וכל השיעורין שאמרים בחלה לבעה"ב ולנחתום אינו אלא מדרבנן וכמ"ש הר"ס ברפ"ה מהלכות בכורים יעו"ש וכ"כ הטור בי"ד סי' שכ"ב יעו"ש וזה מוסכם מהכל וא"ע י"ל דשפיר קתני מתני' דהאוכל מעיסת שביעית קודם שהורמה חלתה חייב מיתה דעכ"פ מן התורה שאין לה שיעור עיסת שביעית טבל היא כל זמן שלא הפריש ממנה כל שהוא לשם חלה דבכה"ג דמפריש מה"ת אפי' פחות מכזית ליכא אזהרה דלאכלה ולא לשריפה דאזהרה זאת אינה אלא בכזית וכיון דמה"ת יכול לפטור העיסה בפחות מכזית למה נפקיע ממנה חיוב חלה ואין לומר דלמאי דקי"ל כרבי יוחנן דלענין איסורין חצי שיעור אסור מה"ת ה"ה נאמר לענין מצות עשה דאם אין לו בליל פסח כ"א חצי כזית מצה מחוייב לאוכלו מה"ת כדין איסור וה"ה הכא בעשה דלאכלה דאפי' בפחות מכזית איכא איסור מה"ת להפסידו דהא ליתא דכבר העליתי בספר תוספת דרבנן להרב ה"א ז"ל באות חי"ת חצי שיעור בדף מ"א סוף ע"א דמתוך דברי הריטב"א ביומא שהביא הרב בני חיא ומדברי המ"ל במה שהשיג על הרא"ם ממצות עשה יוצא דבמ"ע לא אמרינן חצי שיעור מה"ת וע"ש שהארכתי וא"כ הכא מאי פריך לרב חסדא ממתני' דחלה כיון דעכ"פ מה"ת דאין לה שיעור אפי' עיסת שביעית היא טבל כיון דבכל שהוא ליכא איסור שריפה הן אמת כי ראיתי להרב המופלא מופת הדור הי"ו כ"י בספר מחזיק ברכה סי' תע"ה ס"ד החזיק דבריו אשר כתב בספרו הבהיר ברכי יוסף ודחה הראיה שהביא הב"ח מדברי הריטב"א והעלה דהעיקר דבמ"ע חצי שיעור איתא קצת מצוה מה"ת יעו"ש ובאמת כי מסוגיא זאת יש ראיה לדבריו דמשום סברא זאת דבחצי שיעור איכא קצת מצוה מה"ת פריך שפיר ממתני' דחלה ואף דהכתי ק"ק דלמאי לא משני דר"ח ס"ל כר"ל

וס"ל דחצי שיעור הוא מדרבנן מ"מ י"ל דעדיפא מינה משני הש"ס ובפרט דדחיקא ליה מלתא לאוקמי כר"ח דקי"ל כוותיה במימרא זאת דבהמת שביעית דלא כהלכתא :

ואולם נראה דראיה זאת ניתנה ליאמר לסברת הר"ס בפ"ד מהלכות טומאת אוכלין דס"ל דאוכלין לטומאת עצמן בכל שהוא דאפי' שומשום או חרדל מקבל טומאה יעו"ש וכן הוא סברת רש"י בפרק כל שעה (דף ל"ג:) יעו"ש אבל לדעת התוס' שם בפרק כל שעה ודעימייהו שחלקו על רש"י וס"ל דאפי' לקבל טומאה בעינן כביצה ופחות מכביצה אינו מקבל טומאה וכן נראה שהוא סברת רבינו הרמב"ן בביאורו על התורה בסוף פ' שמיני יעו"ש הכא קשה דאפי' את"ל דאסור מן התורה לשרוף פירות שביעית אפי' פחות מכזית מ"מ מאי פריך ממתני' לרב חסדא כיון דעיקר הקושיא הוא כיון דאילו מיטמיא בת שריפה היא דהא כיון דמן התורה חלה אין לה שיעור ע"כ עיסת שביעית טבל היא והאוכל ממנה קודם שהורמה חלתה חייב כיון דיכול להפריש פחות מכביצה דליכא למיחש לאילו מיטמיא דאוכל פחות מכביצה אינו מקבל טומאה וליכא משום לאכלה ולא לשריפה ואם כנים אנחנו במה שהעלנו לעיל דגירסת הר"ס בכל הסוגיא הוא לאכלה ולא לסחורה גם גבי מאי דפריך ממתני' דחלה ול"ג הא דאילו מיטמיא בת שריפה אתי שפיר דכ"כ י"ל דסבירא ליה לרבינו הרמב"ן ומאן דסבירא ליה דפחות מכביצה אינו מקבל טומאה דהגירסא היא כסברת הר"ס ואין לומר דבלאו הכי יש ליישב זה דהא אפי' למאן דאמר דאפי' לקבל טומאה אינו מקבל בפחות מכביצה היינו מדאורייתא אבל מדרבנן מקבל טומאה וכמו שהכריח מהר"ם בן חביב בספר תוספות יום הכיפורים דף ע' יעו"ש דהא ליתא דמלבד דנראה דעל טומאה זו דרבנן אינה בת שריפה כמו שמתבאר בפ"ק דשבת (דף ט"ז סוף ע"א) וכתב רש"י שם בד"ה עבדי רבנן היכרא וכו' דלא שרפי תרומה משום טומאה דרבנן בר משבה ספיקות יעו"ש יתר ע"כ דאפי' את"ל דשורפין על טומאה דרבנן מאי פריך לומר דתהיה פטורה מן החלה מטעם דבת שריפה היא מדרבנן דאיך אפשר דאנו עוקרים דבר תורה בקום עשה ואנו מתירין לאכול מהעיסה בלא חלה מטעם דמדרבנן בת שריפה היא הא כיון דמה"ת שפיר קרינן לאכלה ועוד מאי מתני שאני התם דכתיב לדורותיכם דמשמע דקרא בא לחייבה בחלה כי היכי דלא נפטר אותה מטעם דבת שריפה הויא כיון דמה"ת לאו בת שריפה היא :

[ג] כתב רבינו ארשב"ל הללו מעשה אלפסין הן ור"י אמר מעשה אילפס חייבים והללו שעשאן בחמה וכו' . הנה פלוגתא דר"י ור"ל במעשה אילפס איתיה בפרק כל שעה (דף ל"ז ע"א) ומ"ש רבינו הרמב"ן והלכתא כרבי יוחנן וכו' והכי נמי פסק רבינו בהלכות וכן כתב הרי"ף שם בפרק כל שעה מהאי טעמא שכתב רבינו דהא אמר רבא בפ' החולץ הלכתא כר"ל בהני תלת דנראה דהא בעלמא קי"ל כר"י וכן פסק הרמב"ם בפ"ו מהלכות בכורים יעו"ש ואע"ג דהרי"ף ברפ"ק דע"ז גבי פלוגתא דר"י ור"ל בנשא ונתן לפני אידיהן פסק כר"ל דאמר נותר משום דתניא כוותיה דר"ל וכ"פ הר"ס בפ"ט מהלכות ע"ז יעו"ש וא"כ הכא מ"ש דפסקו כר"י מאחר דאמרו במעשה אילפס דף כ"ם דתניא כוותיה דר"ל ודאמרינן בברייתא דמייתי התם גבי מעיסה וחליטה וחכמים אומרים אחד זה ואחד זה שעשאן באילפס פטור בתנור חייב ואמרינן תיובתא דר"י מהך ברייתא דאע"ג דקא משני אמר לך ר"י תנאי היא דתניא וכו' הא דחי לה הש"ס וקאמר לא דכולי עלמא מעשה אילפס פטורין והכא כגון שחזר ואפאו בתנור קא מיפלגו וכו' ומאחר דאיכא למדחי ולומר דבמעשה אילפס לא פליגי מי הכניסנו לומר דתנאי נינהו כיון דיש לנו לומר בבירור אידך ברייתא דאמרו רבנן דמעשה אילפס פטור ונמצא כפי זה דהכא נמי תניא כוותיה דר"ל דאף דהכא שאני דהברייתא לא הויא תיובתא דר"י כיון דלדידיה ס"ל דהא פליגי ת"ק ורבי יהודה ותנאי היא מ"מ התם נמי בהסיא דפ"ק דמסכת ע"ז הברייתא לא הויא תיובתא דר"י דהא יכול לומר ר"י דתנאי נינהו כדאמרינן התם (דף ז ע"ב) נשא ונתן איכא בינייהו תנא קמא סבר נשא ונתן מותר ורבנן בתראי סברי נשא ונתן אסור י"ל דהתם שאני דכיון דאיכא ברייתא מפורשת כר"ל מסתברא דהעיקר כר"ל ויש לדחות דת"ק ורבנן בתראי דהתם לא פליגי בהכי דאיכא למימר דפליגי בהם בלא אידיהן או בדמוהל פליגי כדאמרינן התם משא"כ הכא דאף דיש לדחות דת"ק ור' יהודה לא פליגי בהכי מ"מ ע"כ מידי פלוגתא לא יצא דהא קתני בברייתא דמעיסה וחליטה ר' ישמעאל בר' יוסי אומר משום אביו זה וזה לפטור ואמרי לה זה וזה לחיוב דלמ"ד זה וזה לחיוב איכא תנאי בהך ברייתא גופא דע"כ הא דמחייב ר"י כרבי יוסי היינו באילפס דאי בתנור אבל באילפס פטור אם כן כרבי ישמעאל הייב חכמים וכמ"ש התוס' שם ד"ה אמר לך וכו' וכתבו התוס' דלא איצטריך לאשכוחי תנאי אלא לגירסא דזה וזה לפטור אבל לגירסא דזה וזה לחיוב איכא תנאי בהך ברייתא גופה . ולע"ד לדעת הרי"ף והר"ס י"ל דאפילו לגירסא דזה וזה לפטור איכא תנאי בהך ברייתא די"ל דס"ל דמאי דמייתי הש"ס ברישא דהך ברייתא דהמעיסה ב"ש פוטרין וב"ה מחייבין וכו' ובתר הכי קתני איזהו המעיסה וכו' הכל הוא ברייתא אחת דמייתי הברייתא לישנא דמתני' דפלוגתא דב"ש וב"ה לפרש אותה וקאמר איזהו המעיסה וכו' ובתר הכי מייתי פלוגתא דרבי ישמעאל ורבנן וכן משמע מפשט הסוגיא דאי פלוגתא דב"ש וב"ה דמייתי הוא לישנא דמתני' דחלה ולשון הברייתא אינו מתחיל אלא מלשון איזהו המעיסה וכו' א"כ הכי הו"ל ומי אמר ר"י הכי והתנן התם המעיסה ב"ש פוטרין וכו' ותני עלה איזהו המעיסה וכו' ומדמייתי התם מיתיבי המעיסה ב"ש פוטרין ש"מ דהכל לישנא דברייתא דתנא דברייתא מייתי פלוגתא דב"ש וכו' לפרש פלוגתייהו וא"כ לאידך תנא דאמר דבין במעיסה ובין בחליטה ב"ש פוטרין וב"ה מחייבים ע"כ הא דמחייבים היינו לאחר שהדליקן בכותחים אפאן באילפס דאי בתנור אבל באילפס פטור א"כ חכמים היינו ת"ק דב"ה מחייבים ומאי דאיצטריך רבי יוחנן לאשכוחי תנאי דתנא קמא ורבי יהודה הוא לאשכוחי תנאי אפילו לאידך תנא דסבירא ליה דמחומרי בית שמאי ומקולי בית הלל הוי וב"ש מחייבין וקיימא לן ב"ש לגבי ב"ה אינה משנה באופן דבהך דהכא עכ"פ בכל אופן ולד שיהיה מידי פלוגתא לא יצא ואיכא תנא עכ"פ דס"ל כר"י בלי שום ספק ויכול לומר הנא דאמרי כי האי תנא ובפרט דהברייתא דמייתי ר"י לאותובי לר"ל דקתני הסופגנין וכו' שעשאן באילפס חייבים בחמה פטורין פשטא דברייתא אתיא כר"י דלר"ל לא אתיא אלא ע"כ נאמר חסורי מחסרא והכי קתני כדמשני הש"ס אבל בהסיא דע"ז דליכא דבר ברור לומר דאיכא תנא דס"ל כר"י והדרבה איכא ברייתא ברורה כוותיה דר"ל מסתברא דהלכתא כוותיה אלא דדברי הר"ן מ"מ בפרק כל שעה בזה ומ"ש ברפ"ק דע"ז גבי דלפני אידיהן סתרי אהדדי וכבר עמד עליהן הרב יד מלאכי דף קל"ו ע"ב יעו"ש אלא שמה שתמה על עיקר פסקי הרי"ף והר"מ לענ"ד יש ליישב כדבר האמור :

[ד] והנה מ"ש רבינו הרמב"ן ז"ל אלא מיהו אשכחן לחד מרבוותא במלתא פירושא דלא דייק וכו' האי חד מרבוותא ר"ת ז"ל הוא כמ"ש התוספות והרא"ש ושאר הראשונים משמיה דס"ל דכולהו איירי בדליכא גילגול מעיקרא דכולהו בלילתן רכה נינהו אבל היכא דגלגל עיסה ל"ש באילפס ל"ש בחמה חייבת דמעידנא דגילגול איחייבא ולא מיפטרא לעולם אפילו בדגלגל אותה ע"ד לעשותה באילפס או בחמה וסופגנין ובדברי התוספות וכיוצא לא בא מפורש בסברת ר"ת אי סבירא ליה הכי גבי מתני' דעיסת הכלבים כשאין הרועים אוכלים ממנה דפטורה דלדידיה מיירי נמי דוקא בבלילתו רכה דאי מיירי בבלילתו עבה הא איכא גילגול ומשעת גילגול נתחייבה אף שעשאה מתחלה לאשונה ע"ד שלא יאכלו הרועים ממנה דאפשר דע"כ לא קאמר ר"ת דבלילתו עבה דאיכא גילגול לא מהני דעתו של אדם לפטור אלא דוקא כשגלגל עיסה ועשאה ע"ד לעשותה סופגנין דבכה"ג כיון שעשאה לשם אכילת אדם כדרך הפת חייבת אבל בעיסת הכלבים שעשאה ע"ד שאין הרועים אוכלים אותה אעפ"י שבלילתו עבה פטורה כיון שלא נעשית לאכילת בני אדם וכהלד הזה כתב הר"ן בפרק כילד מברכין דף ל ע"ב בסברת ר"ת דעפ"י סברת רבינו תם באופן זה ייושב ההיא דאמרינן התם דלחם העשוי לכותח דאופין אותה בחמה דמיירי דבלילתו עבה וכל שעשאה כעבין חייבת מפני מראית העין אבל בעשאה למודין פטורה י"ל דאעפ"י שבלילתן עבה כיון שלא נעשית לדעת אכילה אלא לחרוך אותה באור ולעשות ממנו כותח לפיכך פטורה כדאמרינן בעיסת הכלבים יעו"ש וכן נראה דס"ל לרבינו ישעיה בספר המכריע סי' ס"ג שהאריך שם בסברת ר"ת וכתב וז"ל שמעינן מהכא דכל גילגול עיסה חייב בחלה אפילו בהנך באילפס לר"ל ובחמה לר"י בר מהנהו דממעט במסכת חלה כגון עיסת הכלבים עכ"ל כנראה דס"ל כסברת הר"ן הנזכר אמנם מתבאר מדברי רבינו מתבאר דס"ל כסברת ר"ת הוא אפי' בעיסה עבה שעשאה לשם אכילת כלבים אעפ"י שלא נעשית לשם אכילת אדם שהרי כתב וז"ל ואפילו עיסת כלבים שאין הרועים אוכלין אותה משעת גילגול נתחייבה ותו לא מיפטרא אלא כולהו הני פטורי דחלה בשלא גלגל עכ"ל וכן מתבאר ממה שהביא ראיה לסתור סברת ר"ת מהירושלמי דפירשה ההיא דעיסת הכלבים דלפי סברת המכריע והר"ן אין כאן שום ראיה מזה לסתור סברת ר"ת דהא ר"ת מודה כשעשאה שלא לשם אכילת אדם :

הן אמת דאפילו לפי סברת רבינו בסברת ר"ת יש ליישב דברי הירושלמי הזה דמייתי רבינו לר"ת דהא לפי סברת רבינו הא דעיסת כלבים נמי לר"ת מיירי בלילתה רכה כמ"ש הוא עצמו וא"כ יש לומר דמתני' דעיסת כלבים מיירי דאף דבלילתו רכה מתחלה מ"מ כיון דבסוף מיירי דאפאה בתנור כשאר לחם מן הראוי היה לומר דחייבת מידי דהוה למאי דתנן תחלתה סופגנין וסופה עיסה חייבת תחלתה סופגנין שבלילתה רכה והלולין כעין הספוג וסופה עיסה שנאפית בתנור כשאר עיסה חייבת שבאחד

מהן

[ה] ואפילו עיסת הכלבים שאין הרועים אוכלין ממנה משעת גלגול איחייבא ותו לא מיפטרא אלא כולהו הני פטורי דחלה בשלא גלגל ואנן לא הזינן להך סברא ולא סלקא לן כהוגן דהא אנן עיסה שתחלתה סופגנין תנן וכו' דשמעת מינה דכלהו עיסה נינהו דאי לאו עיסה נינהו הו"ל למתני סופגנין שתחלתן וסופן סופגנין פטורים תחילתה עיסה ועשאן סופגנין ועשאן עיסה חייבים דהא סופגנין לאו עיסה אינון והכי נמי תנן* עיסת הכלבים בזמן שהרועים אוכלין ממנה וכו' דאלמא עיסה היא וליכא אלא דרועים אוכלין ממנה ואין אוכלין ממנה ודאי התם אשכחן בירושלמי דפרישו בה איזהו עיסת הכלבים רבי שמעון בן לקיש אומר כל שעירב בה מורסן מתניתא אמרה כן בזמן שהרועים אוכלין ממנה פעמים שאין הרועים אוכלין ממנה רבי יוחנן אמר כל שעשאה כעבין ותני כן עשאה כעבין חייבת עשאה למודין פטורה רבי בא בשם שמואל רבי אמי בשם רבי חייא רבה אפילו עשאה קלוסקין והתנינן אם אין הרועים אוכלין ממנה תיפתר שעשאה משעה ראשונה שלא יאכלו הרועים ממנה וכיון דמסקנא הכין שמעינן מינה דעיסת הכלבים אפי' עשאה מסלת נקיה כמצתו של שלמה כיון דאדעתא דכלבים פטורה מן החלה וה"נ דינא דסופגנין אע"פ שגלגל העיסה כדרכה כיון דעל דעת לעשותה סופגנין הוא שגלגל ובסוף נמי עשאה סופגנין פטורה והאי דברי הכל היא דע"כ לא פליגי אלא בעיסת הכלבים דתחלתה וסופה עיסה ונאפת בתנור ולחם גמור הוא ולפום הכי חיישי רבי יוחנן וריש לקיש שמא יהלך לאכול לרועים ממנה אי נמי דלמא אתיא לאחלופי בלחם דעלמא ומשתכחא תורת חלה ולהכי בעו היכרא דמורסן או לימודין ורבי חייא לא חשבה כלל ואפילו קלוסקין פטורה אבל סופגנין שסופן מוכיח על תחלתן הכל מודים שהולכין אחר דעתו של אדם תחלתה וסופה על דעת סופגנין פטורה תחלת גלגול על דעת עיסה סתם ונמלך לסופגנין חייבת שכבר נתחייבה משעת גלגול גלגל על דעת סופגנין ונמלך שלא לעשותה סופגנין אלא עיסה כתם לדבר אחר חייבת וכי תימא מאי שנא מהא דתנן* הקדישתה עד שלא גלגלה וגלגלה הגזבר ואחר כך פדאתה פטורה שבשעת חובתה היתה פטורה התם מחוסר מעשה הכא במיבללא בעלמא ומעשה שבסוף מוציא מידי מחשבה וכן הקנובקאות ששנינו חייבות מפרש עלייהו בירושלמי שלא תאמר הואיל ועתידה להחזירה לסלתה תהא פטורה מן החלה מאי טעמא כיון דקאפיה לה בתנור או באלפס ונעשית לחם קודם שמחזירה לסלתה לא מיפטרא במחשבה דמעיקרא מאי טעמא לחם כתיב והא איתעבידא לחם הא חשיב עליה בשעת גלגול לדבר שאינו עושה אותה לחם בסוף פטורה ותו לא מידי [ו] ואילו היכא דשדא מוגלשין על גבי קמה או קמח על גבי מוגלשין אעפ"י שהאור מהלך תחתיו וקא מרתח להו טובא אי עבדינהו עי"ה וקא הדר אפי להו בתנור או באלפס חייבין בחלה דתנן* המעיסה בית שמאי פוטרין ובית הלל מחייבין וה"ה להחליטה והכי נמי קמח קלי שעשאו בצק חייב ואמר רבי יוחנן והוא שאפאן: גרסינן בפרק החולץ *האי חלוט דקאמרינן מצה היא למאי הלכתא אמר רבינא לומר שאדם יוצא בה י"ח בפסח דאף על גב דעבד פת וחלטה מעיקרא כיון דהדר אפייה בתנור או באלפס לחם איקרי ואדם יוצא בה י"ח בפסח וחייב נמי בחלה גרסינן בפרק כיצד מברכין *אמר אביי טריתא פטורה מן החלה מאי טריתא איכא דאמרי מרתח גביל ואיכא דאמרי נהמא דהנדקא ואיכא דאמרי לחם העשוי לכותח דתני ר' חייא לחם העשוי לכותח פטור מן החלה ואם עשאה כעבין חייבת ואיתא התם בהלכות והתם נמי האי כובא דארעא מברך עליה בורא מיני מזונות ואי קבע סעודתיה עליה מברך עליה המוציא ושלש ברכות אמר מר בר רב אשי הואיל ואדם יוצא בה י"ח בפסח מאי טעמא לחם עוני כתיב הלכך חייבת נמי בחלה:

מתני'* נחתום שעשה שאור לחלק חייב בחלה ונשים שנתנו לנחתום לעשות להן שאור אם אין בשל אחת מהן כשיעור פטורה מן החלה:

ירושלמי רבי יוחנן שכן העושה עיסה ע"מ לחלקה בצק פטורה מן החלה והתנינן נחתום וכו' לא בדעתו הדבר תלוי בדעת הלקוחות הדבר תלוי שמא ימצא לקוחות *ויחלף לעשותה עיסה ושמעינן מינה שהעושה על מנת לפטור פטורה ואע"פ שנתגלגלה בענין חיוב:

תנן *עיסת הכלבים בזמן שהרועים אוכלין ממנה חייבת בחלה ומערבין בה ומשתתפין בה ומברכין עליה ומזמנין עליה ונעשית בי"ט ויוצא בה אדם י"ח בפסח אין הרועים אוכלין ממנה אינה חייבת בחלה ואין מערבין בה ואין משתתפין בה ואין מברכין עליה המוציא ואין מזמנין עליה ואינה נעשית ביום טוב ואין אדם יוצא בה י"ח בפסח בין כך ובין כך מטמאה טומאת אוכלין

אוכלין* [ז] החלה והתרומה חייבין עליה מיתה וחומש ואסורין לזרים והם נכסי כהן ועולין באחד ומאה וטעונין רחיצת ידים ורגלים והערב שמש ואינן ניטלין מן הטהור על הטמא אלא מן המוקף ומן הדבר הגמור [ח] *האומר כל גרני תרומה וכל עיסתי חלה לא אמר כלום עד שישייר מקצת מאי טעמא בעינן ראשית ששיריה ניכרין :

ועל

תורה אור

ועל מתני' דאלו חייבים במעשרות ופטורין מן החלה הסופגנין והדובשנין

תנן* עיסה שנילושה במי פירות חייבת בחלה ונאכלת בידים מסואבות *מי שאינו יכול לעשות עיסתו בטהרה יעשנה קבין קבין ואל יעשנה בטומאה ר' עקיבא אומר יעשנה בטומאה ואל יעשנה קבין שכשם שהוא קורא שם לטהורה כך הוא קורא שם לטמאה לזו קורא חלה בשם ולזו קורא חלה בשם אבל קבין אין בהן חלק לשם והלכתא כת"ק וה"מ בארץ אבל בח"ל דליכא טהרה והיא גופא נאכלת בטומאה יעשנה בטומאה ואל יעשנה קבין:

ירושלמי ולא אמרינן אלא במי שאינו יכול לעשות הא אם היה יכול לא הדא אמרה שאסור לאדם לעשות עיסתו קבין:

תנן* העושה עיסתו קבין ונגעו זה בזה פטורין עד שישוכו רבי אליעזר אומר אף הרודה ונותן לסל הסל מצרפן לחלה. *אמר רב יהודה אמר שמואל הלכה כרבי אליעזר אריב"ל ל"ש אלא ככרות של בבל שנושכות זו את זו אבל כעבין לא ואתמר עלה אפילו כעבין וכן הלכתא בעי רבי ירמיה טבלא שאין לה לבזבזין מהו אויר כלי בעינן והא איכא או דלמא תוך כלי בעינן וליכא תיקו תניא רבי אליעזר אומר הסל מצרפן רבי יהושע אומר תנור מצרפן רבן שמעון בן גמליאל אומר ככרות שנושכות זו את זו מצטרפות ומסתברא דהני תנאי דאינון רבי יהושע ורשב"ג לקולא פליגי עליה דרבי אליעזר דאיהו אמר סל מצרף וכ"ש תנור ואפילו כשאין נושכות כדאמרן ואתא רבי יהושע למימר בתנור הוא דמצטרף אבל כי ליכא שיעורא בתנור לא מצטרף מאי טעמא בתנור הוא דהוי לחם ורשב"ג מיקל נמי דלית ליה צירוף אלא בנושכות ורבי אליעזר אית ליה צירוף וכבר פסק שמואל הלכה כרבי אליעזר הלכך כולהו מצטרפי וה"נ אשכחן ליה לרב אחא כדכתבינן:

תנן* המפריש חלתו קמח אינה חלה וגזל ביד כהן העיסה עצמה חייבת בחלה והקמח אם יש בו כשיעור חייבת בחלה ואסורה לזרים דברי רבי יהושע: *חמשת רבעים קמח חייבין בחלה הן ושאורן ומורסנן חמשה רבעים הייבין ניטל מורסנן מתוכן והזר לתוכן הרי אלו פטורין:

ירושלמי רבי יוחנן אמר דרך עיסה שנו כאן מכיון שניטל מורסנן מתוכן והזר לתוכן אין זה דרך עיסה: *שיעור החלה א' מכ"ד העושה עיסה לעצמו והעושה למשתה בנו א' מכ"ד נחתום שעושה למכור בשוק אחד ממ"ח וכן האשה שהיא עושה למכור בשוק· נטמאת עיסתה שוגגת או אנוסה אחד ממ"ה נטמאת מזידה א' מכ"ד כדי שלא יהא החוטא נשכר:

ירושלמי דכתיב *ונתתם ממנו תרומת ה' לאהרן הכהן שהנחתום עיסתו מרובה ויש בה כדי מתנה לכהן והא דתנן העושה עיסה לעצמו והעושה למשתה בנו וכו' שלא לחלוק בעיסת בעל הבית:

תנן* [ט] אוכלין עראי מן העיסה עד שתתגלגל בחטים ותטמטם בשעורים גלגלה בחטים וטמטמה בשעורים האוכל ממנה חייב מיתה כיון שנותנת את המים מגבהת חלתה ובלבד שלא יהיה שם חמשת רבעים קמח:

ירושלמי

מידוח לאסור קבע דהא י"ל דר' מאי דאמר לא שם חלה ערלה אבל קבע אסור מפני שהוא מעורים וכו' כ"ל כר"ע דמוקי מתני' דנתנה המים וכו' כר"פ ולפי סברת ר"ע אפילו נתערב כשיעור במים לא חל עליה שנת חיוב חלה אלא דיכול להפרישה עכשיו משום דחשיב כאילו פירש ואמר שלא יחול שם חלה כ"א לאחר שתתגלגל וא"כ כיון דחשיב כאילו אמר לאחר גלגול תחול לא חל שם קדושת חלה משעה ראשונה כי אם אחר גלגול דוקא וא"כ לא דמי לתבואה קודם מירוח דהתם כבר הגיע לעונת מעשרות דאם הפריש קודם מירוח תרומתו תרומה אף דכוון שיחול שם תרומה משעת הפרשה משא"כ בחלה שעדיין לא הגיעה לעונת חלה דאם כוון שיחול שם חלה משעת הפרשה אינה חלה דהא ודאי למאי דאמרינן דר"ע מדמי לה לאומר הרי זה תרומה על פירות לכשיתלשו ע"כ דלא חל שם חלה משעה שהפריש מן הקב כי אם לאחר שיתלש וכמו שמתבאר בההיא דהאומר לכשיתלשו בתוספתא בפ"ב דתרומות דקתני אבל פירות תלושין אלו עשויין תרומה ומעשר על פירות מחוברין האלו לכשיתלשו הרי זה אוכל מהן עראי ועושה אותן תרומה ומעשרות למקום אחר עד שיתלשו נתלשו דבריו קיימים עכ"ל הרי מפורש דקודם שנתלשו לא חל שם תרומה עליהם כלל ועד שיתלשו חולין הם ויכול לחזור בו ועושה אותם תרומה ומעשרות למקום אחר וא"כ ה"ה במפריש חלה מן הקב או מפריש קודם גלגול בנתינת המים לר"ע דמדמי לה להיא דלכשיתלשו דהוי הכי דעד שיתלים השיעור או עד שיגלגל לא חל שם חלה כלל וחולין גמור הוא עד שיתלים או יגלגל וא"כ אפילו בנתערב כשיעור במים לא דמי לתבואה קודם מירוח לאסור קבע :

ירושלמי ושאר כל הדברים את מהלך אחר הטמטום עשה עיסה מן החטים ומן האורז אחר מי את מהלך אחר הגלגול או אחר הטמטום ולא אפשיטא : ובלבד שלא יהא שם וכו' :

ירושלמי ולמה לי ובלבד שלא יהא שם חמשת רבעים קמח אמר רב מתנה מתני' עד שלא למדו את הכהנות ה"ז חלה על העיסה הזאת ועל השאור שנתערב בה ועל הקמח שנשתייר בה ועל הקרין שניתן תחתיה לכשתעלה כולה גוש אחד תוקדש זה שבידי לשם חלה וכן הלכה דכל שבידו לאו כמחוסר מעשה דמי :

תנן *עובד כוכבים שנתן לישראל לעשות לו עיסה פטורה מן החלה נתנה לו מתנה עד שלא גלגל חייבת ומשגלגל פטורה העושה עיסה אם אין בשל ישראל כשיעור חלה פטורה מן החלה : (פ"ג מ"ה)

ירושלמי [י] מה בינה לעיסת ארנונא שמא אינה חייבת בחלה תמן ברשות ישראל

בעסה ואין נומר הכי לא נולד בה אלא משום דטומאה דקיפיה נקמיה דהא אמרינן נגע' פ"ה פרק ו' ישמעאל וכו' ומינה יש לחלק דהכא אם מפרים חלה קודם גלגול הכי הוא כמפריש חלה מן הקמח ואין שם חלה עליה אבל התם אם שם תרומה קודם גמר מלאכה כדאמרינן מעשר ראשון שהקדימו בשבולין וגם אסור באכילת קבע אבל יש עוד לאיה מהא דתנן בהנזקין מטהיל מים לא תגע וכו' עכ"ל ודבריו תמוהים בעיני דאיך כתב דאם מפריש חלה קודם גלגול הכי הוא כמפריש חלה מן הקמח ואין שם חלה עליה דמדכתב דהוי כמפריש מן הקמח ש"מ דכל שהוא קודם גלגול גמור אפילו בנתינת המים חשיב כמפריש מן הקמח דליתנא דמתני' דקתני עד שלא גלגלה הכי משמע דאפילו אחר נתינת המים כל שלא גלגלה וכה"ג נתערבה במים הא קתני במתני' דלעיל דכיון דנתנה המים מגבהת חלתה דבנתינת המים כבר הוא עונת חיוב חלה אלא דאיכה עבל גמור ואי כמיון פירות שלא נגמרו מלאכתן דאע"פ דלא נגמרו מלאכתן מ"מ כיון דאם תרם תרומתו תרומה אסור לעשות בטומאה ואין לומר דכוונת הרב לדחות דכבר כתבנו דהא דבנתינת מים הוא דוקא כשנתערב במים שיעור ה' רבעים אבל אם נתערב פחות משיעור חשיב כמפריש מן הקמח וא"כ לא דמי לההיא דפירות קודם גמר מלאכה כי אם בנתערב במים כשיעור אבל בפחות משיעור לא דמי כלל כיון דהוי כמפריש מן הקמח דהא ליתא דכל כי הא הו"ל לפרש דעכ"פ יש לאיה לסברת רש"י מההיא דר' ישמעאל שנתערב במים כשיעור משא"כ בפחות משיעור ואיך סתם דבריו כ"כ ועוד דא"כ איך כתב אבל יש עוד לאיה מהא דפרק הנזקין [דף סא'] דקתני מטהיל למים לא תגע דהתם נמי יש לדחות דמיירי דהטיל מים שיעור שנתערבו חמשה רבעים קמח דבכה"ג דוקא אסור לעשות בטומאה מכיון דכבר הגיע עונת חיוב חלה אבל בנתערב פחות מחמשת רבעים דעדיין לא נתחייבה בחלה מנ"ל דאסור לעשות בטומאה ועיין במ"ש התוס' בפרק הנזקין שם בד"ה רישא טומאת חולין וכו' דבדבריהם שם נמי יש לדקדק קצת כעין זה שדקדקנו בדברי הר"ס יעו"ש ועיין במ"ש הרשב"א והריטב"א בחידושיהם שם בסוגיא דהניזקין ודו"ק :

והנה מדברי הרשב"א בפסקי חלה הנזכר שהקשה קושיא זאת ותמה למה הולרך רבי חגיי לטעמא דמערים ולא אמר דמגלל הדין הוא כדין תבואה קודם מירוח ולא ניחא ליה לייסב כסברת הרא"ש דאיצטריך האי טעמא לעיסה שלא נתערבה במים שיעור ה' רבעים מ"מ דלא ס"ל כסברת הטור הנזכר דאיהו ס"ל דלפי הגירסא הב' שהיא העיקר כמ"ש הרשב"א שם לא קפיד תנא אלא ובלבד שלא יהיו שם ה' רבעים קמח אבל לא קפיד שיתערב במים ה' רבעים ומש"ה הולרך לתירוץ אחר ונראה דחיליה מהירושלמי הנזכר דמוקי ר"ל מתני' כר"ע כאמור וס"ל דפי' הירושלמי הוא כפי' האמון שלדדנו דאפילו ר"ל מודה דבנתינת המים הוי עונת חיוב חלה מקרא דראשית כדדריש ר"י אלא דס"ל דבעינן שנתערב כשיעור במים דבהכי קרינן ביה ראשית אבל ר"י ס"ל דאפילו נתערב במים פחות מכשיעור קרינן ביה ראשית עריסותיכם :

וגרסינן בירושלמי עוד וז"ל ושאר כל הדברים את מהלך אחר הטמטום [עסה] עיסה מן החטים ומן האורז אחר מי את מהלך אחר הטמטום או אחר הגלגול עכ"ל והר"ס בפ"א מהלכות בכורים כתב דהכוסמין דינו כחטים עד שתגלגל ומרן הכ"מ שם ובב"י סי' שכ"ז תמה על הר"מ מדברי הירושלמי דנראה דכוונת הירושלמי דשאר הדברים מה' המינין הולכין אחר הטמטום ותירץ דהר"ס מפרש דהא דתניא בפ' ר' ישמעאל במנחות [דף ע'] דכוסמין [מין חטין] ושבולת שועל ושיפון מין שעורים לענין זה אתמר נמי ופליג אירושלמי ולא קי"ל כהירושלמי במקום גמרא דידן עכ"ל ודבריו תמוהים לענ"ד דכיון דהא דפ' רבי ישמעאל ברייתא היא ולא דברי סתמא דתלמודא דידן א"כ גם הירושלמי אי אפשר שיחלוק עם תנא דהך ברייתא ואם לענין זה נמי אתמר דהכוסמין מין חטים לא פליג סתמא דתלמודא דהירושלמי עם האי תנא וכיון דבירושלמי אמרו דלענין זה דכוסמין נמי אזלינן אחר הטמטום א"כ ע"כ צ"ל דהברייתא הנזכר לא נאמרה לענין זה כי אם לענין צירוף דכוסמין מצטרפין עם החטים לשיעור חלה וכמו שכתבו רש"י והתוס' שם בפ' ר' ישמעאל וכיון דבש"ס דילן ליכא שום גילוי לומר דהברייתא הזאת לענין זה אתמר מנין לנו לחלוק עם הירושלמי בפירוש הברייתא לפרשה לענין זה מה שאין כן סברת הירושלמי אשר ע"כ נלענ"ד דהר"ס לא ס"ל פי' הירושלמי הנזכר כאשר פי' מרן הב"י דשאר כל הדברים דקאמר קאי אשאר ה' המינין כוסמין ושיפון ושבולת שועל דכיון דהא תניא בפירוש דשפון ושבולת שועל מין שעורים פשיטא דאחר הטמטום אזלינן ואי משום כוסמין אתא לאשמועינן לימא בפירוש דהכוסמין לענין זה אין דינו כחטים ועוד דמה הלשון אומרת ושאר כל הדברים את מהלך אחר הטמטום ולמה לא אמר בקיצור ושאר כל הדברים עד שיטמטם לכן ס"ל דפי' הירושלמי הוא דקאמר דהא פשיטא לן דאם עשה עיסה מן החטה ומשאר המינים [הפטורים] מן החלה חוץ מן האורז דבכה"ג אם יש ה' רבעים מן החטים כשיעור חלה אף דמרב הרבה ממינין הפטורים חייבת בחלה וכיון דאותם המינים שעירב עבעם בטמטום דאינם מתגלגלים יפה וסגי בטמטום אף דהחטים לא סגי עד שיגלגל מ"מ הולכין אחר הטמטום להחמיר וזהו דנקט האי לישנא דאת מהלך אחר הטמטום כלומר דאף דיש לפנינו ב' דברים אחד דמתגלגל יפה ואחד דמטמטם אמרינן דאת מהלך אחר טמטום להחמיר אלא הא קא מבעיא לן אם עשה עיסה מן החטים ומן האורז אחר מי את מהלך וכו' וזהו לצדדי הבעיא מי אמרינן דכיון דתנן לקמן העושה עיסה מן החטים ומן האורז אם יש בה טעם דגן חייבת בחלה ואית ליה שייכות לאורז עם החטים דהאורז נגרר עם החטים לחייב בחלה אף דליכא שיעור חלה מחטים וכמו שהיא סברת הר"ס לענין הלכה בפ"ו דהל' בכורים משא"כ בשאר מינים הפטורים מן החלה דאינם נגררים עם החטים וכדאמרינן בירושלמי ברפ"ק דחלה דאמרינן רבי אילא בשם רשב"ל לא שנינו אלא העושה עיסה מן החטים ומן האורז ואינו נגרר אלא עם החטים וכתב הרב שדה יהושע שם דרשב"ל פליג בתרתי חדא דאין שום מין נגרר אלא אורז דמודו רבנן לרבי יוחנן בן נורי בהא דעם חטים נגרר חימוצו ומחמיץ אבל קרמית לא וכו' וכן מתבאר מדברי רבינו הרמב"ן לקמן גבי מתני' דהעושה עיסה מן החטים ומן האורז בדברי רשב"ל יעו"ש וכיון שכן י"ל דדוקא עושה עיסה מן החטים ומשאר מינים הפטורים אמרינן דאזלינן אחר הטמטום כיון דאין להם שייכות עם החטים דאינם נגררים עם החטים אבל בעושה עיסה מחטים ואורז דאית ליה שייכות עם החטים דנגרר עמו להצטרף לשיעור איכא למימר דה"ה לענין גלגול דאע"ג דהאורז עבעו בטמטום מ"מ בתערובת חטים נעשה כמוהו לענין גלגול או דלמא אע"ג דיש לו שייכות הוא דוקא לענין חיוב אבל לענין גלגול אינו מתגלגל יפה וסגי בטמטום ולענ"ד דיש להעמיס פי' זה שפירשנו בירושלמי בדברי הרשב"א בפסקי חלה שכתב וז"ל ירושלמי ושאר כל הדברים את מהלך אחר עמטום ואם עשה עיסה מן החטים ומשאר הפטורין מן החלה ודאי שהולכין אחר הטמטום להחמיר ובירושלמי שאלו אפילו בעשה עיסה מן החטים ומשאר המינין הפטורין מן החלה (ודאי) [ולא] נפשטה דגרסינן התם עשה עיסה מן החטים ומן האורז אחר מי את מהלך וכו' עכ"ל ונראה דטעות סופר איכא במ"ש ובירושלמי שאלו אפילו בעשה עיסה מן החטים ומשאר מינין וצ"ל ובירושלמי שאלו אפילו בעשה עיסה מן החטים ומן האורז דאל"כ מאי אפילו ועוד דבירושלמי לא שאלו כי אם על האורז וכוונתו לומר דבעשה עיסה מן החטים ומשאר מינין הפטורים פשיטא לן דודאי אזלינן בתר עמטום להחמיר וזהו מה שאמרו בירושלמי ושאר הדברים את מהלך אחר עמטום ואפילו בעשה מן החטים ומן האורז עם כל זה מבעיא לן בירושלמי דאע"ג דהאורז נגרר אחר החטים לחיוב אפשר דלענין גלגול אזלינן בתר עמטום ולא איפשיטא זה נלענ"ד שהיא כוונת הרשב"א וזה יהיה סברת הר"ס אך קצת קשה דאמאי השמיט הר"ס בעיא זאת שאלו בירושלמי בעושה עיסה מן החטים ומן האורז וגם רבינו הרמב"ן השמיטו וכמו כן הרא"ש בהלכות חלה ולא ידעתי למה וכמו כן קשה אמאי השמיטו מאי דאמרינן עוד בירושלמי רבי אלעזר בשם ר' הושעיה משתעלה גבלולין ופריך ומה ופליג ומשני כאן להלכה כאן לדברי תורה עכ"ל דמתבאר מזה דלרבי הושעיה משתעשה גבלולין דהיינו חתיכות קטנות מדובקין קצין חשיב כגלגול גמור מדרבנן דאף דקתני במתני' דמותר לאכול עראי עד שתתגלגל היינו מן התורה אבל מדרבנן אסרו אכילת עראי משתעלה גבלולין ואיך לא הזכירו הפוסקים דבר זה דמדרבנן אסור משתעשה גבלולין דאע"ג דמתני' קתני סתם עד שתתגלגל ומשמע אפילו מדרבנן מ"מ מאחר דבירושלמי אמרו דלא פליג ר"א אמתני' א"כ יכול להיות הלכה כרבי הושעיא : **תנן** במתני' אחר משנה זאת (פרק ג מ"ב) נדמעת עיסתה עד שלא גלגלה פטורה שהמדומע פטור ומשגלגלה חייבת ע"כ :

ורבינו הרמב"ן השמיט משנה זאת הכא מפני דכבר רמזה לעיל ברים פ"ק גבי מתני' דהמדומע פטור מן החלה וז"ל ודוקא נדמעת עד שלא גלגלה אבל משגלגלה חייבת כדלקמן עכ"ל ואיכא למידק ממתני' על מ"ש הר"ם בפ"ד דחלה משנה ד' וז"ל ומשמע שם במסקנא בירושלמי דמדומע פטור מן החלה היינו כשאין מן החולין ה' רבעים דאם נתערב סאה תרומה בצ"ע של חולין ולקח מהם ה' רבעים קמח וגלגלן דנמצא דאחד ממאה שבהן תרומה ולכך פטורה מן החלה אבל אם אחר שתסיר אחד ממאה נשתיירו עדיין ה' רבעים לפי חשבון תרומה שנתערבה נתחייבה בחלה עכ"ל ולפי סברת הר"ם הלזו דמסקנת הירושלמי הכי הוי קשה ממתני' דקתני דאם משנתגלגלה נדמעה חייבת דממה נפשך היכי דמי אי מיירי בעיסה שנתגלגלה ולא היה בה שיעור ה' רבעים וע"י שנדמעה נשלם השיעור א"כ אמאי חייבת כיון דבשעת הגלגול לא נתחייבה כיון דלא היה בה שיעור ובשעה שנשלם השיעור ומטא זמן חיובא מדומע הוי ואי מיירי בעיסה דבשעה דנתגלגלה היה בה שיעור ה' רבעים א"כ בכה"ג דיש לה שיעור ה' רבעים מהחולין בלי הצטרפות התרומה שנתערב בה איכא שיעור חלה וא"כ מאי אריא גלגלה וא"כ נדמעה דחייבת הא אפילו נדמעה וא"כ גלגלה בכה"ג דאיכא שיעור בלא"ה חייבת וליפלוג וליתני בדידה במה דברים אמורים בדליכא שיעור מחולין בלי הצטרפות התרומה אבל בדאיכא שיעור מחולין בלא הצטרפות התרומה חייבת ומדלא תפליג הכי ש"מ דכל שנדמעת וא"כ גלגלה אף דאיכא שיעור מחולין בלי הצטרפות התרומה פטורה דלא כסברת הר"ם דלמד כן ממסקנת הירושלמי ועיין במ"ש בפ"ד דחלה גבי מתני' דב' קבין וקב אורז באמצע וכו' שכתבתי שם דדעת הר"ס ורבינו הרמב"ן דאין ללמוד כן מדברי הירושלמי דלא אמרו כן בירושלמי כי אם גבי ספק מדומע יעו"ש ובסיפא דהך מתני' קתני נולד בה ספק טומאה עד שלא גלגלה תעשה בטומאה וכו' וכתב הר"ם שם וז"ל עד שלא גלגלה וכו' ופי' שם בקונטרס דתעשה בטומאה משום דבגלגה"ה לא מצי אכיל לה כהן שהרי נולד בה ספק טומאה משמע דאם לא נולד בה ספק טומאה העיסה

והנה בהא דכיון דנתנה המים מגבהת חלתה שכתבנו לעיל דאיפלגו ר"י ור"ל דלר"ל מוקי מתני' כר"ע ולר"י דברי הכל היא וכתבנו לפי מה שהעלינו דהא דנתינת המים אינו אלא כשנתערב במים כשיעור א"כ פלוגתייהו דר"ל ור"י הוא דלר"ל קרא דראשית עריסותיכם לא דריש ליה להכי כדדריש ר"י דכיון דהיא נותנת המים זו היא ראשית עריסותיכם דמתיבת ראשית דריש לה ור"ל האי קרא דראשית מבעיא ליה לדרשא אחריתי כדאמרינן בפ"ק גבי מתני' דהמדומע פטור וז"ל בינתים מהו ר' יונה בשם רשב"ל בינתים כבראשונה ר' יוסי בשם רשב"ל בינתים כבאחרונה איזה בינתים העושה עיסה מן העבל חלה חייבת בתרומה התרומה חייבת בחלה מנין שחלה חייבת בתרומה חלה תרימו תרומה מחלה תרימו תרומה מנין שהתרומה חייבת בחלה מן קושי פתרין הכן קרייא מראשית עריסותיכם תרימו תרומה מאותה שכתב ראשית תרימו חלה ע"כ ועיין פי' הירושלמי בספר שדה יהושע ובמהר"ל אליהו ז"ל וכיון דר"ל סבר ליה דקרא דראשית איצטריך ללמד שהתרומה חייבת בחלה א"כ לדידיה אין ללמוד מהאי קרא לומר דכיון דהיא נותנת את המים זהו ראשית ולכן ס"ל דמן התורה אין כאן שום חיוב חלה כי אם עד שיגלגל וע"כ מתני' אתיא כר"ע ע"ד האמור לעיל דמסקנא אמרינן דחשיב כאילו פירש שיהיה חלה לאחר גלגול ואם כן נמצא כפי זה דלר"י דדריש קרא דראשית לנתינת המים א"כ ע"כ לא ס"ל הא דדרשינן דהתרומה חייבת בחלה כיון דהא מפיק ליה להאי קרא לנתינת המים ע"כ ס"ל לר"י כסברת רבי יוסי דהתם דקאמר אליבא דרשב"ל דס"ל דבינתיים הוא כבאחרונה דפטור כדין מדומע ומהר"ל אליהו במעתין כתב על דברי ר"י דאמר נתינת המים זהו ראשית עריסותיכם וז"ל זהו ראשית וכו' ולא ס"ל לר"י קושי פתרין דלעיל עכ"ל והנה כי כן קצת קשה דכיון דקי"ל כר"י דדרשינן מקרא דראשית דמן התורה נתינת המים זהו ראשית עריסותיכם וכמו שפסק הר"ס בפ"ח מהל' בכורים וכן כתבו כל הפוסקים א"כ מן הראוי הוא לומר דהלכה כרבי יוסי אליבא דרשב"ל דס"ל העושה עיסה מן העבל פטורה דאף דנאמר דהחלה שמפרים מעיסה של עבל חייבת בתרומה כדילפינן מקרא דחלה תרימו תרומה מחלה תרימו תרומה מ"מ התרומה שמפרים מעיסה של עבל פטורה מן החלה כיון דקרא דראשית דמייתי ילפינן דתרומה חייבת בחלה הא איצטריך לרבות דמן התורה בנתינת המים חייבת והר"ס בפ"ה מהל' בכורים דין ז' פסק דהעושה עיסה מן העבל דאם הפרים תחלה תרומה לא תאכל עד שיפרים עליה חלה יעו"ש ומאחר דקי"ל דהאי קרא דראשית איצטריך לחייב בנתינת המים כר"י מנין לנו לחייב בחלה לתרומה שהפרים מעיסת עבל ואין לומר דכיון דתנן במתני' דאם נדמעה אחר שנגלגלה חייבת מכיון דכבר חל עליה חיוב חלה משנגלגלה וא"כ ה"ה נמי בעבל דכיון דגלגלה בעודה עבל הרי בשעת הגלגול נתחייבה כל העיסה בחלה ותו לא פקע חיוב זה ממה שהפרים לתרומה דהא ליתא דהכא בעיסה של עבל דיש לדין לומר דע"י גלגול לא חל החיוב כי אם על שיעור חולין שבה כיון דשיעור התרומה מצד עצמה אינה חייבת בחלה ותחשב בשעת גלגול כאילו כבר הפרים התרומה דמתנות שלא הורמו כמי שהורמו דמיין משא"כ בנגלגלה ואח"כ נדמעה דעכ"פ העיסה שנתגלגלה כבר נתחייבה ואין בה לד פיטור כלל וע"כ צריך קרא דמראשית לחייב לתרומה שהפרים מעיסה של עבל ומאחר דקי"ל כר"י מנ"ל דין זה . שוב ראיתי דלא ק"מ דהא תרי קראי כתיבי בפרשת שלח לך ראשית עריסותיכם חלה תרימו וגו' ועוד מראשית עריסותיכם תתנו וגו' והא דמפרים תרומה מעיסה של עבל מקרא דמראשית עריסותיכם מפיק לה דהכי הוי משמעותיה דקרא מראשית מאותה שכתוב בה ראשית חלה תרימו והא דר"י דכיון שהיא נותנת את המים ראשית עריסותיכם היא הוא מקרא דראשית עריסותיכם ובהכי לא פליג ר"י אהא דקושי פתרין ועל דין זה דתרומה ודלא כמ"ש הרב אליהו שעשה הדבר מחלוקת בין במעתין ובין בפ"ק דחלה יעו"ש דאם כסברתו קשיא הלכתא אהלכתא כאמור : **תנן** עובד כוכבים שנתן לישראל לעשות לו עיסה פטורה מן החלה נתנה לו מתנה עד וכו' :

[י] **ירושלמי** מה בינה לעיסת ארנונא וכו' בבלי בפרק אור לארבעה עשר וכו' . צריך להבין למה הביא רבינו הרמב"ן הירושלמי שאלו מה בינה לעיסת ארנונא וכו' דמאי נ"מ לענין הלכה מדברי הירושלמי כיון דבעיקר חיוב עיסת ארנונא כבר בא מפורש בבבלי פ"ק דפסחים ונראה דהביא הירושלמי לקיים הגירסא דגרים רבינו במעתין דפסחים דגרסינן עיסת ארנונא חייבת בחלה ואע"ג דלא מצי מסלק ליה ולא כגירסא אחרת דגרסינן עיסת ארנונא פטורה אי לא מצי מסלק ליה דלפי גירסא זאת מאי פריך בירושלמי הכא עלה דמתני' דאם נתנה לו מתנה משגלגל פטורה דמה בינה לעיסת ארנונא דחייבת כיון דהתם דחייבת היינו בדמצי מסלק ליה בדמים דבכה"ג דאית ליה לישראל זכותא בגוויה דבידו לסלקו לגמרי אף דכל כמה דלא סלקיה יד העובד כוכבים שייכא בעיסה דמה"ט ס"ל לרבא דגבי בהמה פטורה מן הבכורה מ"מ ה"ט דבהמה אית לה קלא אבל עיסה לית לה קלא והרואה אומר שלו היא ואוכלה בלא חלה וכיון דאיכא תרי טעמי הך דמצי לסלוקי ליה הן דמפני מראית עין מש"ה חייבת אבל בדלא מצי לסלוקי לא חייבינן מפני מראית העין וא"כ במתני' דעיקר העיסה היא של העובד כוכבים ואין ביד הישראל לסלקו בדמים ולא שיתננה במתנה כל שנתגלגלה ברשות העובד כוכבים וא"כ נתנה לו במתנה לא חייבינן לומר דהרואה אומר דשלו היתה משעת גלגול ואוכלה בלא חלה אלא ודאי עכצ"ל דעיקר הגירסא הוא עיסת ארנונא חייבת ואע"ג דלא מצי מסלק ליה וע"כ פריך שפיר דמה בינה לעיסת ארנונא דחייבת אף דלא מצי לסלק ליה דמתני' נמי אף דהישראל לא מצי לסלקו ואין בידו שיתננה לו במתנה מ"מ תהיה חייבת אף דנגלגלה ברשות העובד כוכבים מטעם דלית לה קלא והרואה אומר שלו היתה קודם גלגול ואוכלה בלא חלה וכ"כ הר"ם במתני' דמהירושלמי הזה מוכיח דהעיקר הגירסא הוא עיסת ארנונא חייבת אע"ג דלא מצי לסלק ליה ולא כרוב הספרים דגרסי פטורה והוא דלא מצי מסלק ליה יעו"ש : **ועוד** י"ל דנ"מ מהירושלמי לדחות פי' אחר שפירשו הראשונים בענין בהמת ארנונא ועיסת ארנונא הב"או הערוך בערך ארנן וז"ל ברים גמ' דפסחים בעו מיניה דרבא בהמת ארנונא וכו' פי' שיש בה שותפות לעובד כוכבים פטורה מן הבכורה דכל יד עובד כוכבים באמצע פטורה פי' אחר מי שיש לו בהמות שהמלך לוקח מהם מס חייבות בבכורה אי יש בכור ביניהם או לא כל היכא דמצי לסלוקי בזוזי למקבל המס לא מבעיא דחייבת דאמר ליה כהן הא אשתייר לך הבכור תנהו לי כי קא מבעיא לי דלא מצי לסלוקי בזוזי מאי אמר ליה הכהן שמא אחרת יקח המלך ותן לי הבכור או מצי הבעה"ב אומר שמא הבכור יקח ממני עכ"ל ופשיטא דלפי פי' הראשון דפי' ארנונא אינו מס המלך כ"א בהמות שיש בהן שותפות לעובד כוכבים א"כ ה"ה דפי' עיסת ארנונא הוי הכי דפי' עיסה שיש בה שותפות לעובד כוכבים כמו שהוא הפי' בבהמת ארנונא ופי' זה יש לדחותו מכח דברי הירושלמי דמתני' וכן כתב הרשב"א בפסקי חלה בשער ג' באות א' שאחר שהביא דברי הירושלמי כתב וז"ל ומכאן למדנו דעיסת ארנונא היינו עיסה שעושין לארוחת חיל המלך ולא כאותם שפירשו עיסת שותפות דאם כן היאך חוששין שמא יתלך העובד כוכבים שלא ליטול את חלקו ועוד דא"כ למה הקשה מברייתא דעיסת ארנונא ושבקה לסיפא דמתני' בהדיא העושה עיסה עם העובד כוכבים אם אין בשל ישראל כשיעור פטורה דמשמע דהא יש בה כשיעור חייבת דהכי הוי עיסת ארנונא לפירושם ועוד מאי קא מקשה מארנונא שיש כשיעור בשל ישראל לעיסה שהיא כולה של עובד כוכבים וזה נ"ל ברור דאין לאותו פירוש קיום כלל לפי מה שאמרו בירושלמי עכ"ל והמתבאר מדברי רשב"א דהמפרשים פי' זה הוא דעיסת ארנונא היינו שותפות עובד כוכבים ויש לו לישראל חלק בה כשיעור חלה דמש"ה אמרינן דחייבת בחלה כיון דבחלק הישראל בלבד יש שיעור חלה דאי מיירי דאיכא שיעור חלה בין שניהם ואין שיעור חלה בחלק הישראל פטורה דהא קי"ל בפ' ראשית הגז דלכ"ע שותפות העובד כוכבים פוטר כשאין בחלק הישראל שיעור ויש להקשות דא"כ הוא אמאי לא דחה הרשב"א פי' זה ממעתין דפרקא קמא דפסחים דקאמר דכ"פ עיסת ארנונא דחייבת משא"כ בבהמת ארנונא משום דבהמה אית לה קלא אבל עיסה לית לה קלא דבגוי

ישראל היא עומדת שמא ימלך העובד כוכבים שלא ליטלה ברם הכא בדעתו היא תלויה: בבלי בפ' אור לארבעה עשר *אמר רבא בהמת ארנונא פטורה מן

זה נמצא דחיוב עיסת ארנונא אינו אלא מדרבנן מפני מראית העין דהרואה אומר שכולה של ישראל ואוכלה בלא חלה ואם איתא דמיירי בשיש בחלק הישראל כשיעור מן הדין חייבת כדמוכח מסיפא דמתני' דהכא קתני דאם אין בשל ישראל כשיעור פטור דמשמע דאם יש בשל ישראל כשיעור חייבת מן הדין דבכה"ג דיש בשל ישראל כשיעור אין אנו צריכין לבקש חילוק בין בהמה לעיסה דהאי אית ליה קלא והאי לית ליה אלא דהחילוק מבואר דבהמה דעובד כוכבים שותף בה הבכור הנולד ממנה פשיטא דפטור מן הבכורה כיון דיד עובד כוכבים באמצע ואין לו לישראל חלק בבהמה כדי שיעור חיוב בכורה דלענין בכור לא שייך זה כי אם עד שתהיה כל הבהמה של ישראל משא"כ בעיסה דאף דהעובד כוכבים שותף בה כיון דראויה להחלק ובחלק הישראל בלבד יש שיעור חלה פשיטא דחייב הישראל על חלקו אשר על כן צ"ל דבעלי הפי' הזה ס"ל דארנונא הוא בעיסה דהעובד כוכבים שותף בה ובין שניהם יש שיעור חלה אבל בחלק הישראל ליכא שיעור דבהא דאמר עיסת ארנונא חייבת דומיא דבהמת ארנונא קאמר דהתם ליכא שיעור חיוב בחלק הישראל דכל שאין הבהמה כולה של ישראל לא שייך שיעור ודכוותה בעיסת ארנונא ועל זה פריך הש"ס דמ"ש עיסת ארנונא דחייבת משא"כ בבהמת ארנונא כיון דבשניהם קי"ל שותפות העובד כוכבים פוטר ומשני דבעיסה נמי אינו אלא מדרבנן דכיון דלית לה קלא איכא משום מראית העין משא"כ בבהמה דאית לה קלא דאם סברתם דבעלי הפירוש הזה הוא כך אין לדחות פירושם מדברי הירושלמי די"ל דלדידהו מאי דפריך הירושלמי מה בינה לעיסת ארנונא לא קאי ארישא דמתני' אלא אסיפא דקתני העושה עיסה עם העובד כוכבים אם אין בשל ישראל כשיעור פטור דמשמע דפטור לגמרי אפילו מדרבנן ואמאי מאי שנא מעיסת ארנונא דחייבת מדרבנן משום מראית העין ומשני תמן ברשות ישראל היא עומדת שמא ימלך העובד כוכבים שלא ליטלה ברם הכא בדעתו היא תלויה ולפי פירושם נ"ל דהכי משני דס"ל להירושלמי דהתם ארנונא הוא דהעובד כוכבים נותן דמים לישראל לקנות [לו] חלק בבהמה או בעיסה ולפעמים מתנין ביניהם שאם ירצה הישראל לסלקו בזוזי בעד חלקו הרשות בידו ולפעמים מתנין שלא יהיה ביד הישראל לסלקו בזוזי כי אם הרשות נתונה ביד העובד כוכבים שאם ירצה יקח חלקו בגוף העיסה ואם ירצה יתן לו את הדמים ולא יכול הישראל לעכב ולומר שלא יתן לו דמים וכיון שכן התם בארנונא כיון דברשות ישראל היא עומדת דיש לחוש שמא ימלך העובד כוכבים שלא ליטלה אלא ליקח הדמים שייך קצת טעם להחמיר מדרבנן לחייבו בחלה כיון דברשות ישראל קאי לפי שאם ימלך העובד כוכבים ברם הכא בדעתו היא תלויה כלומר בניחותא דהכא גבי מתני' מיירי דבדעתו של ישראל תלויה דאפילו העובד כוכבים אינו יכול לימלך ולומר שיתן לו את הדמים ומכ"ש הישראל שאינו יכול לסלקו בדמים דכה"ג דאין לו שום שייכות זכות לישראל לא החמירו חז"ל לחייב מפני מראית העין וכן נראה שהיא סברת הרא"ש בפסקיו בפ"ק דפסחים דפי' זה דארנונא היינו שותפות עובד כוכבים שכתב וז"ל ובתוספתא קתני תרוייהו חייבת לגיטנא קמא דהכא ניחא דמיירי בדמצי מסלק ליה בזוזי ואפילו הכי פסק הרי"ף כלהיכא דאמרי וכן משמע נמי בירושלמי דגרסינן התם מתני' העושה עיסה עם העובד כוכבים אם אין בשל ישראל כשיעור פטורה מן החלה ומה בינה לעיסת ארנונא וכו' תמן ברשות ישראל עומדת וכו' הכא בדעת העובד כוכבים היא תלויה ולישנא משמע אע"ג דלא מצי מסלק ליה מדקאמר שמא ימלך העובד כוכבים שלא ליטלה ומשמע נמי אפילו אין כשיעור חלה בשל ישראל חייב עכ"ל ולע"ד אין דבריו מובנים כ"כ במ"ש ומשמע נמי אפילו אין כשיעור חלה בשל ישראל חייב דאי ס"ל דעיסת ארנונא היינו עיסה שעושין לארוחת חיל המלך בכה"ג אין לישראל שום חלק בעיסה לא כשיעור ולא פחות מכשיעור דמלתא דפשיטא הוא דהרא"ש בא להכריח מהירושלמי דעיסת ארנונא שאמרו דחייבת הגירסא האמתית הוא אפילו דלא מצי מסלק ליה וגם דמיירי אפילו שאין כשיעור חלה בשל ישראל ובארוחות חיל המלך מאן דכר שמיה שיש חלק לישראל בה אם לא שסובר כפי' ארנונא כדעת המפרשים דשותפות עובד כוכבים הוא ומש"ה כתב דמאי דפריך בירושלמי מה בינה וכו' אסיפא קאי דאמאי כשאין בשל ישראל כשיעור פטור לגמרי אפילו מדרבנן מ"ש מעיסת ארנונא ע"ד האמור אלא דבמאי דמשני הירושלמי (כתב) ברם הכא בדעת העובד כוכבים היא תלויה ס"ל דבתמיה הוא והכל הולך לדרך אחד ועי"ז חייב ומשמע נמי אפילו אין כשיעור חלה בשל ישראל חייב לאפוקי סברת הרשב"א דס"ל דהמפרשים פי' זה מיירי בדליכא שיעור בשל ישראל דמדפריך הירושלמי אמתני' מעיסת ארנונא מ"מ דעיסת ארנונא חייבת אפילו בדליכא שיעור בשל ישראל אלא שהוא מדרבנן מפני מראית העין :

עוד י"ל בדעת המפרשים דארנונא היינו שותפות עובד כוכבים אפילו לפי מה שפירש הרשב"א בדעתם דמיירי כשיש לישראל חלק בה כשיעור חלה דלא תיקשי להו מהירושלמי וגם מה שהקשינו דתיקשי להו ממתניתין דפ"ק דפסחים דלפי סברתם למה הוצרכו בגמ' לומר דהש"ע דחייב משום דלית לה קלא ומדרבנן הוא דתיפוק ליה דמן הדין הוא כאמור דיש לומר דהמפרשים אלו ס"ל דהברייתא דקתני דעיסת ארנונא דהיינו שותפות עובד כוכבים דחייבת בהא להוסיף על מתני' דקתני דאם אין בשל ישראל כשיעור פטורה דמוכח מינה דאם יש לישראל כשיעור חייבת דלאו דוקא דחייב ליטול חלה מחלקו של ישראל בלבד אבל מחלקו של עובד כוכבים לא אלא כיון דיש בשל ישראל כשיעור ונתחייב השיעור של ישראל בחלה חייב להפריש לפי חשבון כל העיסה אף דחלק העובד כוכבים פטור ועל זה הוצרכו בגמ' לחלק בין חיוב בכורה לחיוב חלה דכיון דלענין חלה אמרינן דחייב להפריש לפי חשבון כל העיסה וע"כ אינו אלא מדרבנן מפני הרואים שיאמרו שכל העיסה היא של ישראל ואינו מפריש כשיעור חלה על כל העיסה וא"כ מ"ש גבי בכור דלא מחייבינן ליה מה"ט שלא יבואו לטעות שהבהמה כולה של ישראל ואינו נותן הבכור לכהן ועל זה מחלק דשאני בהמה דאית לה קלא משא"כ עיסה דלית לה קלא ועל פי זה יתיישב דברי הירושלמי לפי שיטתם בהגיה דמאי דפריך הירושלמי מה בינה לעיסת ארנונא ארישא קאי כדסבירא ליה להרשב"א והכוונה דאמאי אם נתנה לו אחר גלגול פטורה לגמרי אפילו מדרבנן מ"ש גבי עיסת ארנונא דמחייבינן ליה גם על חלק העובד כוכבים מפני מראית העין שלא יאמרו שכולה שלו ומ"ש הכא דלא מחייבינן ליה אפילו נתנה לו אחר גלגול מפני הרואים שיאמרו דמתחלה נמי קודם גלגול שלו היתה ומשני התם ברשות ישראל עומדת שמא ימלך העובד כוכבים ולא קשיא מה שהקשה הרשב"א דא"כ היאך חיישין שמא ימלך העובד כוכבים שלא ליטול חלקו דהכל כתבנו דהמפרשים אלו ס"ל דהתם ארנונא הוא שנותן דמים לקנות חלק בעיסה ולפעמים מתנין שיוכל הישראל לסלקו בדמים ולפעמים שלא יוכל לסלקו ומתנה העובד כוכבים שתהיה הברירה בידו דאם ירצה הוא ליקח דמים לא יוכל הישראל לעכבו דבכה"ג דמעיקרא יהיב דעתיה אהתנות הכי יש לחוש שמא ימלך להסתלק בדמים וכיון דיש צד זכות לישראל שימלך העובד כוכבים ותשאר כל העיסה של ישראל יש פנים להחמיר בהצטרפות טעמא דמפני הרואים אבל גבי מתני' דמיירי דליכא שום תנאי מעיקרא ואין בידו שיתן לו את הדמים בע"כ של ישראל לא מחמרינן משום מראית העין בלבד ומה שהקשה הרשב"א דא"כ למה הקשה מברייתא דעיסת ארנונא ובקא לסיפא דמתני' דקתני בהדיא דאם אין בשל ישראל כשיעור פטורה דמשמע דהא אם יש בה כשיעור חייבת לפי האמור בסברת המפרשים לק"מ דממתני' אין להקשות כלל דמאי דמשמע דאם יש לו כשיעור חייבת י"ל דהיינו דוקא דחייב ליטול חלה על חלקו לבד מן הדין כיון דחלקו הוא כשיעור אבל מחלק העובד כוכבים אין ללמוד ממתני' דחייב להפריש מפני הרואין דזה לא למדנו אלא מהברייתא ותמיהה דבהא דאמרי דעיסת ארנונא חייבת כיון דלחלק הישראל דהוא כשיעור מפורש במתני' מה באו לאשמועינן היינו מתני' ועכצ"ל דקמ"ל רבותא דחייבת אפילו חלק העובד כוכבים והיינו דנקטו כהאי לישנא עיסת ארנונא חייבת ולא נקטו לומר עיסת ארנונא ח"ן חייב דכי האי לישנא משמע דהישראל לבד חייב על חלקו אבל לישנא דחייבת דנקטו משמע דכללות העיסה כולה חייבת אפילו חלק העובד כוכבים ומש"ה פריך מהברייתא :

אשר עפי"ז יתיישב קצת מה שיש לתמוה על הר"ם ז"ל שהשמיט דין זה דבהמת ארנונא ועיסת ארנונא ולא הביאו לא בה' בכורים לענין חלה ולא לענין בכור בהל' בכורות והדבר קשה אמאי השמיטם ולא ראיתי לשום אחד מהמפרשים שהרגישו מזה אמנם לפי האמור י"ל דהר"ם ס"ל כדעת המפרשים אלו דארנונא פירושו שותפות עובד כוכבים באופן דיש לישראל חלק בעיסה כשיעור וכבר כתב הר"ם בפ"ו מהל' בכורים דין ט' וז"ל היו ישראל ועובד כוכבים שותפין בעיסה אם היה בחלק ישראל שיעור עיסה החייבת בחלה הרי זו חייבת בחלה עכ"ל דבכוונה שינה הר"ם מלשון מתני' דקתני אם אין בשל ישראל כשיעור פטורה דהחיוב כשיש לו כשיעור נלמד מדיוקא אלא דיוקא דמתני' דאם יש לו כשיעור עשאו עיקר הדין והשיעור דאין לו שיעור השאירו מדיוקא לאשמועינן מאי דאמרי' בגמ' דעיסת ארנונא חייבת בחלה דמדלא נקט הרי זה חייב בחלה ש"מ דכל העיסה חייבת אפילו חלק העובד כוכבים מדרבנן מפני הרואים ולזה דקדק הר"ם לכתוב הרי זו חייבת בחלה ולא כתב הרי זה חייב בחלה לאשמועינן דכיון דיש לישראל חלק כשיעור צריך להפריש חלה על כל העיסה וכיוצא לזה ראיתי להרדב"ז בביאורו על הר"ם שכתב שם בפ"ו דהל' בכורים בדין הנזכר וז"ל ועדיין יש להסתפק אם נוטל חלה מכל העיסה או מחלקו של ישראל ונראה לומר מכל העיסה כיון שישראל עושה אותה ויש לו חלק בה שפיר קרינן ביה עריסותיכם וכן יש לדקדק מלשון רבינו שכתב הרי זו חייבת ולא כתב הרי זה חייב והכי משמע מדפריך בירושלמי מה בינה לעיסת ארנונא וכו' ומשני תמן ברשות ישראל היא שאם ימלך העובד כוכבים שלא ליטלה ברם הכא לדעתו היא תלויה ומדפריך מעיסת ארנונא משמע דעיסת שותפות עובד כוכבים אם יש לישראל כשיעור חלה כולה חייבת עכ"ל אלא שי"ל בדבריו שנראה דס"ל דחייב מכל העיסה מן התורה דהכי מוכח מ"ש דכיון דעושה אותה ויש לו חלק בה קרינן ביה עריסותיכם ולעד"נ דמלבד דזה לא מסתבר כלל דהיך אפשר דלחלק העובד כוכבים קרינן ביה עריסותיכם כיון דס"ם של העובד כוכבים היא ומאי אהני מה שעושה אותה הישראל דמה טעם איכא לחלק בין אם כל העיסה של עובד כוכבים ועושה אותה הישראל דפטור ובין עושה אותה הישראל ויש לו חלק בה יותר ע"כ דהא לפי סברת המפרשים דארנונא הוא שותפות עובד כוכבים ויש לישראל חלק בה כשיעור כמ"ש הרשב"א תיקשי ליה דאמאי אמרינן במתניתין דפסחים דעיסת ארנונא חייבת משום דלית לה קלא דמוכח דמדרבנן בעלמא הוא ואם איתא מן הדין הוא דעריסותיכם קרינן בה ועוד יש להקשות בדבריו דכתב דמדברי הירושלמי משמע הכי מדפריך מעיסת ארנונא דודאי דכוונתו הוא דס"ל דמאי דפריך הירושלמי אסיפא קאי דאם אין לישראל כשיעור פטורה דפריך מארנונא לפי פי' רש"י ודעימיה דהוא עיסת מס המלך וכוונת הקושיא דמ"ש מהתם דאע"ג דאין לישראל שום חלק כלל ואף דלא מצי לסלוקי בזוזי חייב מדרבנן מפני הרואים וא"כ במתני' אפילו דאין לישראל כשיעור אמאי לא חייבו מדרבנן מפני הרואים שיאמרו שהיא שלו אלמא דפריך הירושלמי שיחייבו רבנן כל העיסה דומיא דעיסת ארנונא דחייבי להפריש על כל העיסה ואם זה הוא כוונתו אין כאן שום ראיה לומר דכשיש לישראל חלק כשיעור חייב בכולם מן התורה כיון דבירושלמי לא פריך מארנונא על מתני' אלא לומר שיתחייב ליטול חלה מכל העיסה אפילו אין לו לישראל כשיעור וע"כ בכה"ג דאין לו חלק כשיעור אינו אלא מדרבנן מפני הרואים וא"כ מנין לנו לומר דכשיש לו חלק כשיעור חייב מן התורה בכל העיסה אלא י"ל דאינו חייב אלא מדרבנן מפני הרואים ועוד קשה דהרב עצמו כתב שם בסה"ד וז"ל ומדכתב רבינו משמע דס"ל דיכול להפריש מינה ובה ולא חיישינן שמא מחלק העובד כוכבים עלה בידו ונמצא מפריש מן הפטור על החיוב דהא קי"ל דיש בילה בלח וכו' עכ"ל ודברי הרב הם דברי הרא"ש בהל' חלה והטור בסי' ש"ל יעו"ש ואם איתא דכשיש לו חלק כשיעור חייב על כל העיסה מן התורה דקרינן ביה עריסותיכם א"כ אפילו אין בילה בלח לא שייך לומר דמפריש מן הפטור על החיוב כיון דעכ"פ חלק העובד כוכבים נמי חייב מן התורה כיון דישראל עושה אותה אלא ע"כ צ"ל דמאי דחייב מכל העיסה אינו אלא מדרבנן ושייך לומר דמפריש מן הפטור מן התורה על החיוב מן התורה ואפשר לדעת הרב נמי כן ומ"ש דקרינן ביה עריסותיכם לדך אסמכתא בעלמא קאמר באופן דלמדנו מדבריו דהר"ם לדעתו לומר דכל העיסה חייבת כשיש שיעור בחלק הישראל וא"כ נמצא דלא השמיט הר"ם דעיסת ארנונא לפי פירושו שהיא שותפות עובד כוכבים כדבר האמור ואע"ג דבגמ' אמרינן דעיסת ארנונא חייבת אע"ג דלא מצי לסלקו וזהו החידוש לא הביאו הר"ם י"ל דבכה"ג דכתב הר"ם ישראל ועובד כוכבים שותפין בעיסה מסתמא מיירי בגוונא דלא מצי לסלוקי בזוזי על חלקו דהתם שותפות הוא שקנו שניהם קמח ולשו אותה בשותפות דבכה"ג ודאי דלא מצי לסלוקי ודוקא בארנונא דלפי פירוש זה דהוי שותפות העובד כוכבים ענין ארנונא הוא שגוף העיסה קודם גלגול היתה של ישראל והעובד כוכבים נתן לו דמים בדרך הלואה על עיסתו ולפעמים מתנין שיקנה חלק בעיסה מעכשיו אם לא יתן לו הדמים דבכה"ג מצי לסלוקי בדמים ולפעמים מתנין שבעד הלואתו יקנה לו חלק בעיסה ולא יוכל לסלקו בפרעון הדמים וכיון שכן הוצרך הש"ס לפרש דחייבת בחלה אפילו אם התנו באופן דלא מצי לסלוקי משא"כ בשותפות גמור דמעיקרא נשתתפו בה דלא שייך לומר שיסלק אותו בדמים סתמו כפירושו דאפילו שאינו יכול לסלקו חייבת דבהכי ניחא ההיא דבהמת ארנונא לפי פי' זה שהוא שותפות העובד כוכבים דלא תקשי מה שהקשו התוס' במתניתין בד"ה התם דמאי וכו' שהקשו מההיא דהמקבל צאן ברזל ותירצו דשאני התם שמתחלה היתה הבהמה של עובד כוכבים אבל כשהבהמה של ישראל ומצי מסלק ליה לעובד כוכבים בזוזי לא נכנס לרשותו ע"כ וכפי הפי' הזה דארנונא היינו שותפות עובד כוכבים אי מיירי דמעיקרא קנו בהמה בשותפות הרי זה דומה להההיא דהמקבל צאן ברזל אבל לפי האמור אתי שפיר דהכא מעיקרא היתה הבהמה של ישראל אלא שהעובד כוכבים הלוה לו מעות על בהמתו והתנה שיקנה בה חלק בבהמתו מעכשיו אם לא יתן הדמים דבכה"ג דעיקר הבהמה של ישראל ומצי מסלק בזוזי לא נכנס ברשותו ועל פי שיטה זאת דס"ל להר"ם דפירש ארנונא היינו שותפות עובד כוכבים יתיישב נמי מה שהשמיט דין בהמת ארנונא בהל' בכורות דכיון דכתב בפ"ד מהל' בכורות דשותפות עובד כוכבים פטור מן הבכורה הרי דין בהמת ארנונא אמור אלא דלהכי קשה אמאי לא באר הר"ם בדין השותפין מה דינו במצי לסלוקי ליה בזוזי דאי ס"ל כלישנא קמא דשמעתין דבדמצי לסלוקי חייבת למה לא באר זה ואי ס"ל כלישנא בתרא דאפילו בדמצי לסלוקי פטורה כדפסק הרי"ף למה לא ביארו דאע"ג דכתב הר"ם דין המקבל צאן ברזל מן העובד כוכבים דהתם אף דמצי מסלק ליה פטורה מ"מ הא כתבו התוס' דהתם שאני דמעיקרא היתה הבהמה של עובד כוכבים משא"כ הכא וע"כ צריך לחלק הכי ללישנא קמא :

והנה ב' הדרכים אשר כתבנו לפי' המפרשים בדין ארנונא מצאתי שים ללמוד כן מדברי רבינו ירוחם בנתיב כ"א ח"ג שכתב וז"ל עיסת ארנונא פי' שהיא מעובד כוכבים חייבת בחלה ואע"ג דלא מצי ישראל לסלק העובד כוכבים בזוזי דעיסה אין לה קול שיש לעובד כוכבים חלק בה כך פשוט בפ"ק דפסחים עכ"ל ואח"כ כתב וז"ל והעושה עיסה עם העובד כוכבים כלומר שניהם שותפין אם אין שיעור חלה בשל ישראל פטורה מן החלה והא דאמרי' בפרק ראשית הגז דשותפות עובד כוכבים פוטר מיירי שאין שיעור בשל ישראל ואותה שכתבתי למעלה בעיסת ארנונא חייבת מיירי שבחלק ישראל יש בו שיעור חלה אי נמי כדאמרינן בירושלמי דמיירי שהוא ברשות ישראל ושמא ימלך העובד כוכבים שלא ליטלה עכ"ל הרי דרי"ו ס"ל כפירוש המפרשים וכתב ב' לשונות דללשון א' הא דארנונא מיירי שבחלק הישראל יש בו שיעור חלה וללשון ב' שכתב אי נמי כדאמרינן בירושלמי מיירי אפילו בפחות משיעור והוא על הדרך שכתבנו שהוא דעת הרא"ש בפ"ק דפסחים וללשון א' ע"כ צ"ל דס"ל דכיון דיש לו לישראל שיעור חלה חייבת כל העיסה והיינו דהוצרך לטעמא דעיסה לית לה קלא כאמור ועי' בתשובת הרשב"א ח"א סי' ש"ת שהשואל שם אזיל בשטה זאת דהר"ם נמי ס"ל דפי' ארנונא הוא שותפות עובד כוכבים ועפי"ז הקשה על הר"ם בהל' בכורים דהו"ל לו לפרש דוקא כשנודע שיש לעובד כוכבים שיתוף בתוכה ואין כאן חשד ואם לא נודע חייבת אפילו אין בחלק הישראל כשיעור דהשואל גם ס"ל דמאי דבמתני' לא חיישינן לחשדא היינו דמיירי שנודע לכל שיש לעובד כוכבים שיתוף יעו"ש ויש להקשות קצת דאם איתא דיש חילוק זה אמאי לא תירצו בירושלמי כן למאי דפריך מה בינה לעיסת ארנונא דמתני' שאני דמפורסם לכל דהעובד כוכבים שותף ועיין מה שהאריך בה הרשב"א בתשובה ועיין עוד בסי' תקכ"ו ודו"ק והנה סברת השואל דסימן ש"ת דס"ל דכשנודע דהעובד כוכבים שותף פטורה דליכא חשד כן כתב הכל בו בהל' חלה סי' פ"ם וז"ל ישראל ועובד כוכבים שהשותפין בעיסה אם יש בחלק ישראל שיעור חלה חייבת ויש כותבין דאפילו אין בחלק הישראל שיעור חלה חייבת משום דעיסה לית לה קלא וסברי דכולה דישראל היא דקא מפקע לה מחלה אבל אם עובד כוכבים עומד עליו פטורה ואין לחוש לכך דהתם עובד כוכבים מפעא פעי עכ"ל ודין זה נראה דלמדו מדין מתנות דאמרי' בפרק הזרוע (דף קל"ג:) דהמשתתף עם העובד כוכבים אינו צריך לרשום ומוקי לה דיתיב עובד כוכבים אמתחתא דהתם עובד כוכבים מפעא פעי ומוכחא מלתא דהעובד כוכבים שותף בה ואין כאן חשד יעו"ש וה"ה הכא דכיון דבגמ' אמרי' דה"ע מפני החשד בכה"ג דהעובד כוכבים עומד עליו פטורה ומרן הב"י בסי' ש"ל הביא דברי הכלבו הנזכר בקצת שינוי באופן זה וז"ל וכתב הכלבו בירושלמי העושה עיסתו עם העובד כוכבים פטור מן החלה ויש מעמידין הירושלמי כשהעובד כוכבים עומד עליו שהדבר מפורסם שידו באמצע עכ"ל והרא"ש כתב בהלכות חלה אמתני' והא דפטרינן בראשית הגז שותפות העובד כוכבים מן החלה היינו כשאין בחלקו של ישראל כשיעור עכ"ל וכן יש להעמיד הירושלמי הזה עכ"ל מרן הב"י ודבריו תמוהים טובא דבדברי הכלבו לא הזכיר ירושלמי כלל ולשון זה שהביא מירושלמי הוא לישנא דמתני' ועלה דמתני' דהעושה עיסתו עם העובד כוכבים וכו' קאי והיותר תימה דכתב דלפי דברי הרא"ש יש להעמיד כשאין לישראל כשיעור דמשמע דהכלבו אפילו כשיש לישראל כשיעור קאמר דפטור כשהעובד כוכבים עומד עליו והא ליתא דהכלבו לא כתב כן אלא כשאין לישראל חלק כשיעור דטעם החיוב מפני החשד דכל שהעובד כוכבים עומד עליו ליכא חשדא אבל כשיש לישראל חלק כשיעור דמן הדין חייב אינו משום חשדא אפילו עומד עליו חייב וכמו שמבואר מדברי הכלבו הנזכר . והב"ח שם ע"פ מה שראה בדברי מרן הב"י כתב דנקטינן דלא כהכלבו דכל שיש לישראל כשיעור אפילו עומד עליו העובד כוכבים חייב יעו"ש וכ"כ הש"ך שם משם הב"ח והוא תימה איך לא ראו דברי הכלבו במקומם שאין הדבר כן ועפי"ז אפשר ליישב דברי הר"ם לענין חלה שכתב סתם דאם אין לישראל חלק כשיעור פטורה ולא חילק לומר דדוקא בעומד העובד כוכבים עליו ע"ד שהקשה השואל בתשובת הרשב"א די"ל דאף דנאמר דהר"ם ס"ל דההיא דארנונא דהוא שותפות עובד כוכבים מיירי אפילו אין לישראל חלק כשיעור מפני החשד מ"מ לא חש הר"ם לפרש דדוקא במקום דלא שייך חשדא דהכלבו כתב בדוקא עומד העובד כוכבים עליו דדמיא דין זה להההיא דמתנות כהונה דס"ל כפרש"י שם בפרק הזרוע דללישנא בתרא נמי מוקמינן בשהעובד כוכבים עומד בשעת מכירה כמו שהוא סברת רוב הפוסקים אבל הר"ם דס"ל לענין מתנות דהמשתתף עם העובד כוכבים אינו צריך לרשום שהתם עובד כוכבים מרבה דברים ומודיע לכל שהוא שותף ואע"פ שאינו עמו בשעת מכירה כמ"ש בפ"ט מהל' בכורים דין י' יעו"ש וכתב מהרקי"ו בביאורו שם לתירוץ הב' דאפילו אם נאמר דלדעת הר"ם נמי מתני' דהמשתתף עמהם צריך לרשום קאי נמי אעובד כוכבים מ"מ י"ל דמתני' מיירי בעובד כוכבים שותף שאינו עומד כאן במדינה דבהאי גוונא ודאי דצריך לרשום שלא יאמרו אבל סתם עובד כוכבים מיפעא פעי דאפילו שאינו עומד עמו בשעת מכירה מ"מ כיון שהוא בעיר מרבה הדברים ומודיע לכל שהוא שותף וכיון שכן אינו צריך שיהיה בבית המטבחיים אבל כשאינו בעיר דלא שייך למימר דמודיע צריך לרשום מפני החשד יעו"ש וא"כ ה"ה לענין חלה ס"ל להר"ם דההיא בעיסת ארנונא מיירי באופן דלא שייך לומר דמפעא פעי כגון שאינו בעיר אבל בסתם עובד כוכבים שהוא בעיר כל שאין לישראל בה כשיעור פטורה דליכא חשדא דהעובד כוכבים מרבה דברים ומודיע לכל שהוא שותף בה והכא בחלה סתם הר"ם את דבריו כמו שסתם בענין שיתוף עובד כוכבים במתנות ומה שלא חילק הירושלמי בשמעתין למאי דפריך מה בינה לעיסת ארנונא באופן זה י"ל דמאי דפריך הירושלמי הוא ארישא דמתני' דאם נתנה במתנה אחר גלגול דפטור דאמאי לא מחייבינן מטעם חשדא שיאמרו דמעת גלגול היתה של ישראל דבכה"ג דהעובד כוכבים נתנה במתנה לא מלינו דהעובד כוכבים מיפעא פעי דדוקא בהיותו שותף מודיע הדבר אבל בנתנה לו במתנה דאין לו עוד שייכות בה אינו מודיע לכל דשלו היתה ונתנה לישראל במתנה ואיכא חשדא ולזה תירצו באופן אחר ע"ד האמור לעיל :

והנה צריך להבין בעיקר שמעתין דפ"ק דפסחים בהא דאמרינן בעו מיניה מרבא בהמת ארנונא חייבת בבכורה או לא דמה שייכות יש לבעיא זאת הכא ונראה לומר דבעו לה בתר הידך דרבא דאמרי' לעיל דאמר להו רבא לבני מחוזא בעירו חמירא דבני חילא מבתייכו כיון דאילו מגניב ואילו מתביד ברשותייכו קאי ובעיתו לשלומי כדילכון דמי ועל זה בעו מיניה דרבא לענין בכורה או לענין חיוב חלה אי בהמת ארנונא או עיסת ארנונא חייבת מטעם דאע"ג דלא מצי מסלק ליה בזוזי מ"מ כיון דהישראל חייב באחריותם דאילו נגנבה או נאבדה חייב באחריותה כדידיה דישראל דמי דומיא דחמץ דמטעם זה עובר בבל יראה

מן הבכורה ואף על גב דמצי מסלק ליה עיסת ארנונא חייבת בחלה ואף על גב דלא מצי מסלק ליה מאי טעמא האי אית לה קלא והאי לית לה קלא: תנן

ובל ימצא ופשיט להו רבא דטעם זה דאחריות לא נאמר אלא גבי חמץ משום דשאני חמץ משום דכתיב לא ימצא אבל גבי בכור ותלה לא אמרי' הכי דהא קי"ל דלא כר"ש דדבר הגורם לממון לאו כממון דמי ואפי' למ"ד כממון דמי הא אמרי' בלישנא בתרא בשמעתין דאפי' למאן דאמר כממון דמי אילטריך ולא ימצא גבי חמץ דסד"א הואיל כי איתיה הדר בעיניה לאו ברשותיה קאי קמ"ל וכתב רש"י ז"ל וזה עדיין לא נאבד וכי אמר ר"ש להאי היכא דאיתו בעין כגון גבי גונב קדשים שהיו הבעלים חייב באחריותן וכו':

איברא דראיתי בתוספתא בפ"ק דחלה ות"ל עיסת ארנונא חייבת בחלה מפני שחייב באחריותה עד שעה שימסור ע"כ ולכאורה יקשה דא"כ אמאי פשיט רבא דפטורה מן הבכורה ואפי' בעיסת ארנונא מן הדין פטורה אלא דמפני החשד דלית לה קלא חייבו אותה מדרבנן כיון דלפי התוספתא דיהיב טעמא מפני שחייב באחריות מן הדין חייב בחלה וא"כ גבי בכורה ליחייב מטעם אחריות אבל נראה פשוט דהך ברייתא דהלה ר"ש היא דס"ל בעלמא [ב"ק עו.] דבר הגורם לממון כממון דמי ואנן לא קי"ל כוותיה דלפי זה הוה אפשר לייטב מאי דקי"ל לרש"י והתוספות דללישנא בתרא דאמר רבא בהמת ארנונא פטורה מן הבכורה ואע"ג דלא מצי מסלק ליה דהא תניא בהדיא בתוספתא דבכורות דבהמת ארנונא חייבת בבכורה והויא דלא כרבא אבל לפי האמור י"ל דהסיא ברייתא נמי לענין בכורה כר"ש היא דדבר הגורם לממון כממון דמי וה"ט מפני שחייב באחריותה כדאמרינן באידך ברייתא דחלה דבהכי ניחא להרי"ף ולהרא"ש שפסקו כלישנא בתרא דרבא אף דהברייתא דבכורות הוי איפכא דהתם טעמא הוי משום אחריות ואנן לא קי"ל כר"ש ואולם הדבר קשה דהתינח ללישנא קמא דשמעתין לענין המץ דפריך הש"ס הניחא למ"ד דבר הגורם לממון כממון דמי אלא למ"ד לאו כממון דנוי מאי איכא למימר ומשני שאני הכא דכתיב לא ימצא דכפי לשון זה מתבאר דלמ"ד דבר הגורם לממון כממון דמי הוא אפי' בדבר דאנו דנין בו בהיותו בעין כענין חמץ לעבור בבל יראה ובל ימצא אבל ללישנא בתרא דקאמר דאפי' למ"ד דבר הגורם לממון כממון דמי אילטריך קרא דלא ימצא דאי לאו קרא דלא ימצא הוה אמינא דכל דבר שאנו דנים בו בהיותו בעין אפי' ר"ש מודה דלאו ברשותו הוא איך מצאנו ידינו ורגלינו בתוספתא זאת דחלה דקתני דטעמא דעיסת ארנונא הוא מפני שחייב באחריותה הא בכה"ג דהיא בעין אפי' ר"ש מודה דלאו כממון דמי דשאני חמץ דגלי קרא דלא ימצא לחייבו בבל יראה ובל ימצא מטעם אחריות וע"כ נ"ל בדוחק דללישנא בתרא כיון דר"ש אית ליה בעלמא מסברא דבר הגורם לממון כממון דמי בדבר שאינו בעין השתא דחדית לן קרא דלא ימצא דחשיב כשלו לעבור בבל יראה ובל ימצא מפני האחריות שבו מיניה ילפינן לכל התורה דבר הגורם לממון כממון דמי לכו"ע אפילו איתיה בעין ועיין מה שכתבתי בספר נאות יעקב בדין ע"ס סימן ד' בדף כ"ב ע"ג דישבתי דברי הר"ס בההיא דתנן במקלים המקדים שקלים וכו' דישבתי שם במונח דקי"ל כלישנא בתרא דהכא דכל דדנין על כי איתיה בעיניה לא חשיב ממונא דידיה לכו"ע ולפי האמור מכח התוספתא הנזכר ע"כ נ"ל דבעלמא נמי ילפינן מחמץ דאפי' בדבר שאנו דנין בדאיתיה בעיניה מפני האחריות כממון דמי ולא כמו שהעליתי שם ועיין בירושלמי בפרק כל שעה גבי מתניתין חמץ של עובד כוכבים שעבר עליו הפסח וכו' דאמרינן אית תנא תני אבל אתה רואה של גבוה ואית תנא תני אפי' של גבוה א"ר בון בר חייא קומי ר' זעירא תפתר בקדשים שחייבים באחריותן כר"ש ע"כ נראה דס"ל לר"ש אפילו בדנין כדאיתיה בעיניה סבירא ליה דבר הגורם לממון כממון דמי: אלא דאכתי אורחין יש לעמוד בדברי הירושלמי הנזכר דקאמר תפתר בקדשים שחייב באחריותן כר"ש דמאחר דאמרינן בשמעתין דאפילו למ"ד בעלמא דבר הגורם לממון לאו כממון דמי ישראל המקבל אחריות פקדון העובד כוכבים עובר דשאני חמץ דכתיב לא ימצא מכל מקום לענין חמץ עובר ואמאי הוצרכו בירושלמי לומר דאתי כר' שמעון דמשמע דלמאן דפליג על ר' שמעון בעלמא דלאו כממון דמי ה"ה בחמץ דקדשים ואין לומר דהירושלמי לא סבירא ליה דדרשינן מקרא דלא ימצא דלא יקבל פקדונות מהעובד כוכבים כדאמרינן בש"ס דילן דהא בפרק קמא דפסחים הלכה ג' אמרינן אמר רבי יוסה מכיון שזה צריך לזה וזה צריך לזה כמי שכולן אחד לא יראה לך הייתי אומר הפקיד אצלו יהיה מותר ת"ל לא ימצא בבתיכם אי לא ימצא הייתי אומר יחד לו בית יהא אסור ת"ל לא יראה הא כיצד הפקיד אצלו אסור יחד לו בית מותר ע"כ הרי מפורש דגם הירושלמי אזיל בשטה זאת דמקרא דלא ימצא ילפינן דהפקיד אצלו אסור וע"כ דפקדון משום דחייב באחריותו הוא דעובר וא"כ ה"ה בחמץ דהקדש דחייב באחריותו דלכו"ע עובר דאפילו למ"ד בעלמא דבר הגורם לממון לאו כממון דמי שאני חמץ דכתיב לא ימצא מ"מ ואמאי הוצרכו לאוקמא כר"ש דוקא אשר ע"כ נ"ל דס"ל להירושלמי דאין ללמוד מקרא דלא ימצא כי אם לענין מקבל פקדון מהעובד כוכבים דכיון דקבל אחריות כשלו הוא לענין חמץ דכיון דאי אפשר ליפטר מהעובד כוכבים אם נגנב ונאבד דע"כ צריך לשלם לו מן הדין והוי דבר הגורם לממון על צד הודאי עובר אבל גבי קדשים שחייב באחריותן אף דמן הדין אם נגנבו ונאבדו חייב לשלם להקדש מ"מ כיון דבידו להפטר מחיוב זה דבידו לאתשולי אנדריה דהא קי"ל דיש שאלה להקדש ואחר שנגנבו או נאבדו מצי לאתשולי ע"י פתח או חרטה מעיקרא ובכן נפטר מלשלם להקדש כל כה"ג דאינו דבר הגורם לממון על צד הודאי דאיכא ב' צדדים לומר שלא יבא לידי חיוב ממון דשמא לא יגנב ולא יאבד ואת"ל שיגנב ויאבד אפשר דמתשיל אנדריה ופטור אפילו לענין חמץ למאן דפליג אר"ש בעלמא ה"ה בחמץ ולכן הוצרכו בירושלמי לאוקמא בקדשים דחייב באחריותן כר"ש דוקא דהא לר"ש דאפילו בקדשים שחייב באחריותן דיכול לפטור את עצמו ע"י שיתשיל אנדריה קסבר דבר הגורם לממון כממון דמי בעלמא כ"ש גבי חמץ ונראה דחילוק זה דיש לחלק בין פקדון להקדש ניתן ליאמר לכו"ע לא מבעיא לסברת התוספות דדקדק הרב מחנה אפרים מדבריהם בהל' צדקה סי' ה' דס"ל דיש שאלה בהקדש בחרטה בלבד בלא פתח דלדידהו פשיטא דבידו לפטור ע"י שאלה דאף דלא ימצא פתח לנדרו יכול להתיר בחרטה אלא דאפילו לסברת הר"ס שכתב הרב מ"א שם דס"ל דבהקדש לא סגי בחרטה בלחוד אלא בעינן פתח לנדרו וה"ט דנדרי הקדש אין נשאלין עליהם אלא מדוחק דמצוה לקיימן וכתב הרב מ"א שם דאף על גב דגבי תרומה מוכח דבידו לאתשולי אפילו בחרטה בעלמא דתרומה שאני כיון דאינו רוצה להפקיע המצוה שדעתו הוא לחזור ולתרום אח"כ משא"כ בהקדש דמפקיע המצוה לגמרי יעו"ש דעפ"י דבריו יש להביא ראיה לסברת הר"ס דבהקדש בעינן פתח מההיא דאמרי' בפרק אלו עוברין (דף מו.) גבי מתניתין כיצד מפרישין חלה בטומאה ביו"ט דהיינו טעמא דר"א דעובר בבל יראה ובל ימצא הואיל אי בעי מיתשיל ממוניה הוא ולכאורה קשה דא"כ איך אמרי' אבל אתה רואה של אחרים ושל גבוה והא של גבוה נמי חשיב כשלו הואיל ואי בעי מתשיל עליה ואולם לפי סברת הר"ס א"ש דדוקא גבי חלה דאי בעי מתשיל בחרטה בעלמא כיון דאינו רוצה להפקיע המצוה דדעתו להפריש חלה אחרת מאחר העיסה לאחר שתאפה שפיר חשיב כשלו מטעם דאי בעי מתשיל כיון דבידו להתיר בלא פתח משא"כ גבי הקדש דבעי פתח ואפשר שלא ימצא פתח לנדרו וכל שאינו בידו להתיר עכ"פ לא חשיב כשלו כיון דעיקר השאלה אינו בידו דבחרטה בעלמא אינו יכול להתיר והתוספות שם בד"ה הואיל לפי שיטתם דס"ל דהקדש נמי יכול לאתשולי אפילו בחרטה והוקשה להם קושיא זאת דמ"ש גבי הקדש דאמרינן אבל אתה רואה של גבוה ותירצו ב' תירוצים וז"ל ותירץ ר"י דשאני הנהו דכתיב בהו לה' אע"ג דאי בעי מתשיל עלה מ"מ השתא הכתוב של גבוה ועוד תירץ ר"י היכא דאתא ההקדש ליד הגזבר לא אמרי' הואיל ואי בעי מתשיל עלה עכ"ל באופן דסברת הר"ס דבהקדש לא סגי בלא פתח ונראה דאפילו לסברתו יש לחלק בין פקדון להקדש עיין דסוף סוף דבהקדש יש מניעות שיוכל לפטור מהאחריות אם ימצא פתח לנדרו משא"כ בפקדון עובד כוכבים דליכא שום צד פיטור מהאחריות ודוקא בכה"ג דליכא שום צד פיטור חשיב כממונו לעבור עליו:

והנה לתירוץ הב' שתירצו התוספות בהא דאתה רואה של גבוה דהיכא דאתא ההקדש ליד הגזבר לא אמרינן הואיל וכו' כוונתם דבהקדש נמי דינו כתרומה דאמרינן בפרק הנודר מן הירק [דף נט.] דהיכא דאתא ליד כהן לא מצי לאיתשולי דהוא הדין הקדש דכל היכא דאתי ליד גזבר לא מצי לאיתשולי וכן כתב הרשב"א בחי' בפ"ק דגיטין גבי הא דאמר ר"ל שכיב מרע שכתב כל נכסיו לעבדו ועמד חוזר בנכסים ואינו חוזר בעבד שכתב שם וז"ל ועוד דלא אמרו אמירתו לגבוה כמסירתו להדיוט לומר שיהא כמסור ממש ליד גזבר ההקדש שאם כן לא מצינו שאלה בהקדש שאין שאלה אחר מסירה כדאמרינן בנדרים שאין שאלה בתרומה דאתא ליד כהן ולא אמרו כמסירה להדיוט אלא לענין קנייה וכו' עכ"ל וכן כתב הרשב"א בחידושיו בפ' גט פשוט ובתשובה גבי הא דאמר רב הונא שכיב מרע שהקדיש כל נכסיו ואמר מנה לפלוני בידי נאמן הביא דבריו הרב בצלאל בתשובה בסי' ע"ו יעו"ש וכן כתב הריטב"א בחידושיו למכות על דף כ"ב עלה דמשני הש"ס התם מלתא דאיתא בשאלה לא קתני ופריך והרי מוקדשין יעו"ש וכן כתב עוד הריטב"א בחידושיו בפרק הזהב הביא דבריו הרב בצלאל בספר א"ז עלה דאמרינן התם בדף כ"ז ע"א דהא דאמר שמואל הקדש שוה מנה שחללו על שוה פרוטה דמ"ס אפילו לכתחלה וז"ל ותדע דקי"ל דהקדש שבא ליד הגזבר אין בו שאלה ואילו הקדש שלא בא ליד גזבר יש בו שאלה להוציאו לחולין וכדאיתא בהדיא במסכת ערכין עכ"ל וכן הוא סברת התוס' הכא ולזה כתבו דהא דאמרי' אבל אתה רואה של גבוה מיירי שבא ליד גזבר ואין בו שאלה ויש לתמוה דאמאי לא משני הירושלמי בפ' כל שעה דהני תרי תנאי דאית תנא תני אבל אתה רואה של גבוה ואית תנא תני אין אתה רואה של גבוה מאן דתני אתה רואה של גבוה מיירי בהקדש שבא ליד גזבר ואין בו שאלה ולא שייך לומר הואיל ומאן דתני אין אתה רואה של גבוה מיירי שלא בא ליד גזבר ואיתיה בשאלה ופליגי אי אמרינן הואיל או לא כדאמרינן בש"ס דילן בפ' אלו עוברין דפליגי ר"א ור"י אי אמרינן הואיל או לא דלר"א אמרינן הואיל אי בעי מתשיל ולר"י לא אמרינן הואיל:

איך שיהיה דבר הלמד מהירושלמי הנזכר דהמץ דהקדש דחייב באחריותו אינו עובר כי אם לר"ש דס"ל בעלמא דבר הגורם לממון כממון דמי גבי קדשים שחייב באחריותם אבל לדידן דקי"ל דלאו כממון דמי ה"ה לענין חמץ דשאני אחריות דפקדון עובד כוכבים לאחריות דהקדש כדבר האמור ועיין בס' קהלת יעקב בתוספת דרבנן סי' קל"ב שכתבתי התם בפשיטות מדברי הירושלמי הנזכר דהדבר פשוט דפקדון עובד כוכבים והקדש שחייב באחריות דא ודא אחת הוא כנראה שלא דקדקתי יפה בדברי הירושלמי כשכתבתי זה שהרי בירושלמי לא אמרו אלא דהברייתא אתיא כר"ש דמוכח דדוקא לר"ש אמרינן הכי בהקדש אבל לדידן דלא קי"ל כוותיה הקדש לא הוי כפקדון והנה כי כן מה שכתבתי שם בפירוש התוספתא דפ"ק דפסחים בפלוגתא דת"ק ורשב"ג דלר"י דאמר בירושלמי דפקדון העובד כוכבים שלא בערו מותר אחר

הפסח פלוגתייהו דהני תנאי הוא בחמץ של עובד כוכבים או של הקדש שחייב באחריותו כמבואר בדברי נ"ל דהנהו תנאי סבירא ליה כר"ש דקדשים דחייב באחריותם עובר וע"ז פליגי אי הקדש דסוף סוף הוא ממון דכללות ישראל אי אסור אחר הפסח או לא וכן מה שכתבתי שם דלרבי יונה דאמר דאסור אחר הפסח מוקי פלוגתייהו דהני תנאי בחמץ של עובד כוכבים והקדש שאינו חייב באחריותם ופליגי אי אמרי' הואיל אי בעי מתשיל יעו"ש עפ"י דרך הקדוש יש לומר דפליגי באופן אחר דהא באופן זה דפליגי בהואיל יקשה להתוס' בפרק אלו עוברין בתירוץ הראשון דסבירא להו דבהקדש דכתיב לה' אפי' דאי בעי מתשיל ברשות גבוה הוא וא"כ יקשה למה שהערנו לדעת הר"ס דסבירא ליה דהקדש בעי פתח דכיון דאין בידו למצוא פתח לא אמרינן הואיל לכו"ע ועוד דלפי דרך זה יקשה לסברת הב"ח שכתבתי שם דסבירא ליה דמטעם הואיל אי בעי מתשיל עובר בבל יראה ובל ימצא אבל אם עבר ולא בערו אינו אסור אחר הפסח יעו"ש דלסברת תנא קמא דהכא הוי איפכא אמנם לפי האמור י"ל דלמ"ד דפקדון עובד כוכבים אינו עובר כי אם שקבל אחריות דגניבה ואבידה כשומר שכר יכולין אנו לומר דפלוגתייהו דהני תנאי מיירי בחמץ של עובד כוכבים שהפקידו ביד ישראל וקבל עליו אחריות דגניבה ואבידה וחמץ דהקדש נמי מיירי בהקדש דחייב באחריותו ונקדים מ"ש הרב מחנה אפרים בהל' שומרים סי' א' דלמ"ד דלעבור בבל יראה ובל ימצא בעינן שיקבל אחריות דגניבה ואבידה כשומר שכר כיון דקי"ל דעובדי כוכבים נתמעטו משמירה כדדרשינן רעהו ולא עובד כוכבים ואף דמתחייב הישראל בפירוש בגניבה ואבידה כל שלא קנו מידו או שהקדיש לו שכרו מקודם אינו חייב בגניבה ואבידה דבטילת מעות עביד קנין כדי לחייבו וכ"כ הריטב"א אבל אם בדבור בעלמא נתחייב אינו חייב בגניבה ואבידה יעו"ש וא"כ י"ל דהכא מיירי בדקבל הישראל [אחריות] מגניבה ואבידה ולא קנו מידו וגם לא הקדיש לו שכרו ומשו"ה ס"ל לת"ק דמותר החמץ לאחר הפסח דהא לא עבר בב"י וב"י כיון דיכול לפטור את עצמו מהעובד כוכבים דמיירי בעובד כוכבים שאינו אנס אבל בהקדש דחייב באחריותו דעבר על ב"י וב"י דת"ק ס"ל כר"ש דהקדש דחייב באחריותו חשיב כממונו בעלמא וה"ה גבי חמץ אבל רשב"ג לא סבירא ליה כרבי שמעון בעלמא ומשו"ה ס"ל דאף בהקדש מותר אחר הפסח דאף דכתיב לא ימצא לחייב על פקדון עובד כוכבים היינו דוקא גבי פקדון דאי אפשר לפטור את עצמו אבל גבי הקדש דבידו לפטור את עצמו דאי בעי מתשיל לא חשיב כממונו אף לענין חמץ ואינו עובר ועפ"י סברא זאת דבהקדש דאיכא תרי מי יימר שבא לידי חיוב תשלומין דדילמא לא יגנב ולא יאבד ואת"ל שיגנב ויאבד אפשר שימצא פתח לנדרו אפילו למ"ד דבעינן פתח אינו עובר ואינו בכלל קרא דלא ימצא לדידן דקי"ל דלא כר"ש יש קצת סמך למה שנסתפקתי דאמרינן בפ' שבועת העדות (דף לג ע"א) דהמשביע עידי קינוי פטורין משבועת העדות מטעם דאפילו למ"ד דבר הגורם לממון כממון דמי מודה דגורם דגורם לאו כממון דמי יעו"ש דלגבי חמץ דמקרא דלא ימצא ילפינן דפקדון עובד כוכבים עובר אי הוא דוקא שמקבל אחריות בגוף החמץ דהוי דבר הגורם אבל אם יהיה האופן דהוי גורם דגורם וכגון שהפקיד העובד כוכבים חמץ וחפץ אחד לשמור ולא קבל הישראל אחריות החמץ עצמו ולא אחריות החפץ אך התנה עמו ונתחייב הישראל שאם יגנב או יאבד גוף החמץ יתחייב באחריות החפץ שאם יגנב ויאבד יתחייב לשלם דבכה"ג גורם דגורם הוא דמעיקרא אפשר דגוף החמץ לא יגנב ולא יאבד ויחזירנו לעובד כוכבים בעין ולא יתחייב כלום ואת"ל שיגנב ויאבד אפשר שגוף החפץ יחזיר אותו בעין ולא יתחייב כלל ובכה"ג דהוי גורם דגורם אפילו גבי חמץ לא חשיב ממונו או דלמא לא ימצא מ"מ משמע אבל לפי האמור דבהקדש דחייב באחריותו למאן דפליג אר"ש אינו עובר מטעם דאיכא ב' צדדים שלא יבא המקדיש לידי חיוב תשלומין ה"ה בנדון זה דאיכא ב' צדדים שלא יבא הנפקד לידי חיוב תשלומין ועדיפי טפי ואולם לר"ש דס"ל בהקדש דעובר יש להסתפק דאפילו בנדון זה עובר דאף דבעלמא אמרינן דמודה בגורם דגורם שאני הכא דכתיב לא ימצא ואפשר דאפילו לר"ש אינו עובר בנדון זה דאם איתא דעובר ללישנא בתרא דשמעתין דפ"ק דפסחים דפריך דלמ"ד דבר הגורם לממון כממון דמי אמאי אילטריך קרא דלא ימצא אמאי לא משני דאילטריך קרא לאסור באופן כנדון זה דגורם דגורם הוא דאע"ג דבעלמא מודה ר"ש בגורם דגורם הכא שאני דכתיב לא ימצא איך שיהיה כמלינו למידין מהירושלמי הנזכר דס"ל דלר"ש אפילו כשאנו דנים בהיות ההקדש בעין חשיב כממונו כמו שנראה מהתוספתא דפ"ק דחלה אשר לפנינו דעיסת ארנונא חייבת בחלה מפני שחייב באחריות עד שימסור: והנה הרשב"א בפסקי חלה אחר שדחה פירוש זה דמפרשים דארנונא הוא שותפות עובד כוכבים מדברי הירושלמי סיים שם ותניא בתוספתא עיסת ארנונא חייבת בחלה מפני שחייב בארנונא עד שעה שימסור וזה נראה לי ברור עכ"ל נראה דגירסת הרשב"א הוא מפני שחייב בארנונא עד וכו' ולא כגירסתנו דגרסינן מפני שחייב באחריותה ולפי גירסתו נמי הפי' הוא מפני שחייב באחריות הארנונא עד שימסור וצריך להבין דנראה דמהתוספתא הזאת נמי דחה פי' המפרשים שפירוש ארנונא שותפות עובד כוכבים ולא ידעתי איך נדחה הפי' הזה מהתוספתא כיון דיש לפרש דאפילו בשותפות עובד כוכבים משכחת לה דחייב הישראל באחריות חלק העובד כוכבים עד שעה שימסור בידו דחייב בגניבה ואבידה כדין שומר שכר דהא קי"ל דהשותפין שומרי שכר הם דכל אחד עוסק ומשמר חלק חבירו בשכר שגם חבירו יתעסק וישמור חלקו כמו שמפורש בח"מ סי' קע"ו והכא נמי אפשר דמיירי דנשתתפו הישראל והעובד כוכבים בענין עשיית עיסה ואפייתה והתנו ביניהם שכל אחד יהיה עושה ועוסק ביום אחד וכל כה"ג שומרי שכר הם ומן הדין כל אחד חייב באחריות חלק חבירו ביום שעוסק הוא ועוד דמשכחת לה כשנתן העובד כוכבים שכר לישראל בעד עשיית העיסה ובכן שומר שכר הוא וחייב בגניבה ואבידה ואע"ג דעובדי כוכבים נתמעטו מדיני השומרים מקרא דרעהו שפיר י"ל דמיירי דנתחייב בפירוש בגניבה ואבידה ביום שעוסק הישראל וקנו מידו ע"ז או הקדיש לו שכר ע"ז: ויש להעיר קצת בשמעתין דפ"ק דפסחים דבלישנא קמא נראה דלא בעו מיניה דרבא כי אם בהמת ארנונא אבל עיסת ארנונא לא הזכירו ובלישנא בתרא דפשיט להו רבא דפטור מן הבכורה מזכיר נמי דעיסת ארנונא חייבת דמאן דבר שמה דעיסה בלישנא בתרא מאי דליכא בלישנא קמא ומתוך דברי ספר התרומה בהלכות חלה סי' פ"ג מתבאר דגריס בב' הלשונות עיסת ארנונא נמי ובלישנא קמא פשיט רבא דבין בהמה ובין עיסה פטורה היכא דלא מצי לסלוקי בזוזי ובלישנא בתרא פשיט רבא דבעיסה אע"ג דלא מצי לסלוקי בזוזי חייבת מטעם דלית לה קלא ולפי גירסא זאת נמצא דבעו מיניה דרבא תרתי בהמה ועיסה וכן נראה מפשט דברי הרשב"א בתשובה סי' ש"מ דבעו מיניה תרתי יעו"ש דבהכי ניחא נמי התוס' בשמעתין דבלישנא בתרא גרסינן בהמת ארנונא פטורה אי לא מצי לסלוקי בזוזי דלבכורה קשה דא"כ מה חילוק יש בין לישנא קמא ללישנא בתרא דאי משום דהוסיף רבא לאשמועינן דין עיסת ארנונא לזה לא שייך לשון איכא דאמרי דמשמע דיש חילוק לענין הדין המוזכר בלישנא קמא בין לשון ראשון ללשון שני אמנם לפי האמור א"ש דלענין חלה יש חילוק בין לשון ראשון ללשון שני דללישנא קמא אין חילוק בין בכורה ובין חלה אבל ללישנא בתרא יש חילוק דלענין חלה אע"ג דלא מצי לסלוקי בזוזי חייבת מטעם דלית לה קלא: וכתב עוד שם בס' התרומה וז"ל מהא דאמרינן ריש ראשית הגז דשותפות חייבת בתרומה ובחלה ליכא למשמע כי אם כשיש שיעור בחלק כל אחד ואחד אבל קשה למורי על הסיא דמס' חלה דעושה עיסה עם העובד כוכבים אם אין בשל ישראל כשיעור פטור הא אם יש כשיעור חייב ואילו בריש ראשית הגז קאמר שותפות העובד כוכבים פטור מתרומה ומן החלה ובשיעור בשל ישראל נמי מיירי וכן בפ"ק דפסחים עיסת ארנונא פטורה ונראה למורי רבינו דכי קנו הקמח וכו' ובראשית הגז יש איכא דאמרי שותפות עובד כוכבים בתרומה חיובי מחייב וכן בפסחים יש לשון זה דעיסת ארנונא חייבת בחלה לפירוש זה אין צריך לחלק כלום וללישנא דפסחים דעיסת ארנונא פטורה סבר כלישנא דראשית הגז דשותפות עובד כוכבים פטורה ואפילו כאיכא דאמרי דראשית הגז דאמר שותפות של עובד כוכבים חייב היינו בחלק הישראל והיא דפסחים דפטר היינו בחלק העובד כוכבים עכ"ל והמתבאר מדבריו דס"ל כפי' המפרשים דארנונא היינו שותפות עם העובד כוכבים והרי ליחני דפ"ק דפסחים דללישנא קמא עיסת ארנונא פטורה וללישנא בתרא חייבת מיירי בדיש לישראל חלק בה כשיעור ואפילו הכי ללישנא קמא פטורה להפריש חלה אפילו מחלק הישראל והני תרי ליחני דהכא פליגי כהני תרי ליחני דראשית הגז דללישנא קמא דהתם דאמרינן דלר' אלעאי לשותפות עובד כוכבים לא אילטריך קרא דלאהך דשותפות עובד כוכבים ילפינן ליה מרישא דקרא מתרומה דכתיב דגנך ולרבנן לאהך אילטריך לשותפות עובד כוכבים דראשית דהפסיק הענין ש"מ דאפילו רבנן מודו דאפילו בתרומה שותפות עובד כוכבים פוטר וללישנא בתרא דקאמר ואב"א שותפות עובד כוכבים בתרומה ורבנן חיובי מחייבי ש"מ דבתרומה שותפות עובד כוכבים חייב וה"ט דתרומה שאני דבכל אופן יש חיוב תרומה בחלק הישראל דתרומה אינה צריכה שיעור כדין ראשית הגז דצריך חמשה צאן ומשו"ה בהתם חלק הישראל חייב בתרומה על חלקו ולהאי לישנא ה"ה בחלה דאם יש כדי שיעור חלה בחלק הישראל חייב על חלקו דהא אמרינן התם עלה דאמר רבא מודה ר' אלעאי בחלה דאף על גב דכתיב ראשית ואיכא למימר נילף ראשית ראשית מראשית הגז כתב רחמנא עריסותיכם ופריך אלא טעמא דכתיב עריסותיכם הא לאו הכי הו"א נילף ראשית ראשית מראשית הגז אדרבה נילף מתרומה ומשני ה"נ אלא עריסותיכם למה לי כדי עריסותיכם ע"כ וא"כ ללישנא בתרא דשותפות עובד כוכבים חייב בתרומה ה"ה גבי חלה חייב על חלקו כדין תרומה דילפינן ראשית ראשית מתרומה אבל עכ"פ י"ל דאם אין לישראל שיעור בחלקו פטור כיון דלא דמי לתרומה דיש לישראל חלק כשיעור אבל ללישנא קמא דאפילו בתרומה שותפות העובד כוכבים פוטר אף דיש לישראל חלק הראוי להפריש תרומה ה"ה גבי חלה דאפילו ביש לישראל כשיעור פטורה דילפינן לה מראשית ראשית דתרומה או דראשית הגז דבשניהם פוטר שותפות העובד כוכבים ובכן הני תרי ליחני דפסחים הוי כתרי ליחני דראשית הגז אלא דיש להבין דכיון דלישנא בתרא דפסחים דאמרי דחייבת היינו כההיא לישנא דשותפות העובד כוכבים בתרומה חייב א"כ ה"ה בחלה ביש לישראל חלק כשיעור דמן התורה חייב הישראל על חלקו וא"כ למה אמרו בגמרא דהאי טעמא משום דעיסה לית לה קלא ומדרבנן בעלמא הוא וצ"ל כמו שהערנו לעיל לדעת הר"ס דלישנא דחייבת משמע דחייב להפריש על חלק העובד כוכבים נמי וע"ז אמרו דהוי מדרבנן מפני החשדא וכן יש לדקדק מדברי ספר התרומה שסיים וכתב דאפילו באיכא דאמרי דראשית הגז וכו' היינו בחלק הישראל והסיא דפסחים דפטר היינו בחלק העובד כוכבים עכ"ל ונ"ל דכוונתו בזה דאפשר לומר דתרי ליחני דפסחים אתו כלישנא דהתם דחיובי מחייב בתרומה אלא דללישנא קמא דהכא פוטר על חלק העובד כוכבים כמו

שהוא

תנן [יא] גר שנתגייר והיתה לו עיסה נעשית עד שלא נתגייר פטור משנתגייר חייב ואם ספק חייב ואין חייבין עליה חומש

חלה פ"ג מ"ו רע"א

מאחר מן הדין גבי תרומה אבל לליטנא בתרא חייב אף חלק העובד כוכבים מדרבנן ופ"ז יהיב טעמא
משום דעיסה לית לה קלא ואיכא חשדא: וראיתי להר"ש במתני' דשותפות עם העובד כוכבים
בשותפות וז"ל ופריכין בראשית הגז בשותפות עובד כוכבים מן החלה היינו כשאין בחלקו של ישראל
כשיעור וכ"כ הרא"ש בהל' חלה גבי מתני' וכן כתב רבינו ירוחם בנתיב הנזכר יעו"ש וצריך להבין דהיכן
מוזכר במשנתא דראשית הגז דשותפות העובד כוכבים
פטור מן החלה דהתם לא נאמר זה בפירוש אבל
האמת הוא דכיון דאמרינן דילפינן ראשית ראשית
מתרומה או מראשית הגז בג"ש ולישנא קמא דהתם
דאמרינן דלרבנן נמי שותפות העובד כוכבים פוטר
בתרומה וראשית הגז ה"ה דילפינן נמי לחלה ואע"ג
דלישנא בתרא דהתם דלרבנן שותפות העובד כוכבים חובי מחייב בתרומה אין לומר דשותפות העובד
כוכבים פוטר מן החלה דאי אפשר לומר דילפינן מראשית הגז דאדרבה נילף מתרומה להחמיר כדאמרינן
התם מ"מ כוונת הר"ש ודעימיה ליישב מתני' גם אליבא דלישנא קמא דכיון דשותפות עובד כוכבים פוטר
בתרומה ה"ה בחלה וע"ז תירצו דלא נאמר זה אלא כשאין בחלקו של ישראל כשיעור וי"ל דכיון דעיקר
מאי דילפינן חלה הוא מתרומה א"כ ילפינן מינה דומיא דתרומה דכמו דבתרומה אמרינן דשותפות העובד
כוכבים פוטר אף כשיש בחלקו של ישראל שיעור דמסתמא איזה חלק שיהיה לו לישראל הן רב הן מעט יש
לו לישראל שיעור חיוב תרומה וא"כ י"ל דה"ה בחלה דאפילו יש לו לישראל חלק כשיעור פטור דאין
לומר דאדרבה ילפינן מראשית הגז להחמיר דהתם בראשית הגז כשיש לישראל כשיעור חייב דמנ"ל לומר
כן בראשית הגז הא בראשית הגז נמי י"ל דכיון דגלי קרא בתרומה דשותפות העובד כוכבים פוטר אפילו
כשיש לישראל חיוב מצד חלקו כמה שהוא דה"ה בראשית הגז ואפשר דילפינן נמי לגבי ראשית
ראשית מתרומה וכיון דבראשית הגז עצמו אין לנו הכרח לחייב כשיש לישראל כשיעור מכין לנו ללמוד
ממנו חלה ואף דלפי האמת דקי"ל כלישנא בתרא דשותפות עובד כוכבים בתרומה חובי מחייב כרבי
ורשב"ג וכמו שפסק הר"ס בפ"א מהלכות תרומות אתי שפיר החילוק שחילקו הר"ש ודעימיה דכשיש לישראל
כשיעור חייב דילפינן מתרומה דאין לה שיעור ובכל דהו חייב אבל אם אין לישראל חלק כשיעור דלא דמי
לתרומה פשיטא דפטור דאין ללמוד מתרומה אלא דהוותה שיש לישראל חלק כשיעור חיוב אבל כשאין
לישראל כשיעור אין ללמוד מתרומה אבל אם כוונת הר"ש ליישב מתני' אפי' למ"ד שותפות עובד כוכבים
פטור מתרומה אין ללמוד חילוק זה כלל כיון דבתרומה פוטר אפילו דיש לישראל שיעור של חיוב:

וראיתי לרש"י התם בר"פ ראשית הגז גבי הא דאמרינן ואב"א שותפות עובד כוכבים בתרומה חייב וז"ל
חובי מחייב חלקו של ישראל וכו' ואע"ג דמלהנך משמע להו ולא שותפות עובד כוכבים לא
משמע להו מדגנך למעוטי של שותפות עובד כוכבים דדגן כמאן דפליג דמי שהרי חולקין אותה במדה
וקרינן ביה דגנך בחלקו של ישראל אבל צאן כל בהמה ובהמה יש לעובד כוכבים חלק בה ולא קרינא בחדא
מינייהו צאנך עכ"ל ומדחלק רש"י חילוק זה בין תרומה לראשית הגז ולא חלק לומר דשאני תרומה דאין לה
שיעור ובכל דהו יש לישראל חלק מחויב דבכה"ג דיש לישראל חלק כשיעור בראשית הגז נמי חייב דאם
יש בשותפות עשרה רחלים דיש לישראל כשיעור חייב ולא ממעטינן מצאנך אלא כשאין לישראל כשיעור
ש"מ דרש"י לא סבירא ליה לחלק הכי דס"ל דכל דבר דממעטינן שותפות עובד כוכבים הוא בכל גוונא אפילו יש
לישראל כשיעור פטור ולפי זה צריך לומר דלענין חלה דמוכח ממתני' דכשיש לישראל כשיעור חייבת האי טעמא
דעיסה נמי היא כדגן דכמאן דפליגי דמי שהרי חולקין במדה או במשקל שוה בשוה ול"ד לבהמות שיש גדולה
יש קטנה ויש שמינה ויש כחושה וצריך שומא וכיון דעיסה כמאן דפליגי דמי משום הכי חייב דומיא דתרומה:

עוד יש לדקדק למ"ש הר"ש ודעימיה דהסיח דראשית הגז לא נאמר אלא כשאין לישראל חלק כשיעור
דאם כן לרבי אלעאי דפוטר אפילו בשותפות ישראל הוי דכותיה דשותפות עובד כוכבים דפטרי רבנן
דוקא כשאין לישראל חלק כשיעור דלא עדיף שותפות ישראל לר' אלעאי משותפות עובד כוכבים לרבנן והנה
כי כן אמאי הולרך רבא התם בריש פרק ראשית הגז [לומר] דמודה ר' אלעאי בתרומה אע"ג דכתיב
דגנך דידך אין דשותפות לא כתב רחמנא תרומתכם אלא דגנך למה לי למעוטי שותפות עובד כוכבים
דכיון דרבא בכל הכי דקאמר דמודה רבי אלעאי ס"ל כלישנא בתרא דאין סברא למעט של עובד כוכבים
יותר משל ישראל כמ"ש התוספות שם ד"ה אמר רבא וכו' יעו"ש לפי זה פשיטא דמודה רבי אלעאי בתרומה
כיון דתרומה אין לה שיעור ולעולם חלק הישראל חייב בלי הצטרפות חלק חבירו ובלאו קרא דתרומתכם
אתיא הכי כיון דאין סברא למעט מקרא אלא בדבר שאין לאחד שיעור חיוב בלא הצטרפות חבירו ואדרבה
י"ל דלרבי אלעאי אפילו בשותפות עובד כוכבים מודה דחייב בתרומה כסברת לישנא בתרא דהתם דס"ל
לרבנן דשותפות עובד כוכבים חייב בתרומה ומנ"ל לרבא לומר דאליבא דרבי אלעאי שותפות עובד כוכבים
פוטר מן התרומה דבשלמא ללישנא קמא דר' אלעאי מייתי שותפות עובד כוכבים מכיפיה דקרא דראשית
דגנך ולא שותפות עובד כוכבים מוכרח דס"ל דגם בתרומה שותפות עובד כוכבים פוטר אבל ללישנא
בתרא דהכי סובר רבא דתרתי נפקא ליה מדגנך מנ"ל דפוטר שותפות עובד כוכבים בתרומה כיון דאין
סברא למעוטי מקרא דדגנך דבר שיש לישראל חלק כשיעור:

וראיתי להרשב"א בפסקי חלה בשער ב' סימן א' דלפי מה שהאריך שם להכריח דהלכתא כר' אלעאי
בשותפות ישראל דפוטר בכל הדברים עמד להבין מתניתין דהכא דקתני דאם אין בשל ישראל
כשיעור פטורה דמשמע הא יש בה כשיעור חייבת דהא לדברי רבי אלעאי דהלכתא כוותיה כולן פטורין
ואפילו היו של שותפות ישראל וכ"ש משותפות עם העובד כוכבים וכתב ע"ז וז"ל ואין נראה לחלק אליבא
דרבי אלעאי בין יש בחלק אחד כשיעור ובין אין בו כשיעור דהא תרומה אין לה שיעור ואפילו הכי פטר
רבי אלעאי שותפות ישראל וכ"ש שותפות עובד כוכבים וממנה אנו דנין לחלה ורחוק הוא בעיני וכו'
ואפשר לומר דמודה ר' אלעאי בחלה משום דליכא בחלה מיעוטא בהדיא כתרומה דכתיב בה דגנך
ובראשית הגז צאנך ואע"ג דאיכא למילף ראשית ראשית מראשית הגז אי נמי מתרומה הא כתיב עריסותיכם
ב' פעמים ומעריסותיכם יתירה נמי שמעינן מינה כדי עריסותיכם כדאמרינן במנחות בפ' ר' ישמעאל
תני זימני עריסותיכם חד כדי עריסותיכם וחד כדי למעט עיסת עובד כוכבים ועיסת הקדש והא דממעטינן
עיסת עובד כוכבים היינו דוקא שלו אבל של שותפות אם יש לישראל כשיעור חייבת עכ"ל ועפ"י דברי
הרשב"א אלו יש ליישב דברי הר"ש ודעימיה הנזכר דהם לא אמרו דכשיש לישראל חלק כשיעור דחייב אלא
לענין חלה דוקא דליכא מיעוטא דדוקא בתרומה דאיכא מיעוטא דדגנך אמרינן דאפילו דיש לישראל כשיעור
פטור ומשמעותיה דמיעוטא דדגנך הוא אפילו כיש לישראל כשיעור דהתם תרומה יש לישראל שיעור ואע"ג
דאיכא למילף ראשית ראשית מתרומה מ"מ אהני יתורא דקרא דעריסותיכם יתירא דמשמע לשון רבים לרבות
אפילו שותפות עובד כוכבים כל דיש לישראל חלק כשיעור אבל כשאין לישראל כשיעור פטור דילפינן ראשית
ראשית מראשית הגז או מתרומה דאף דמג"ש זאת איכא למילף אפילו כשיש לישראל כשיעור מ"מ אהני
לן יתורא דעריסותיכם דכשיש לישראל כשיעור חייב ולפי"ז לא אמרו כן כי אם גבי חלה מטעם הנזכר
אבל גבי ראשית הגז וכל הנך דכתיב מיעוטא בפירוש אפילו כשיש לישראל כשיעור פטור וכדנך דכתב
הרשב"א לר' אלעאי סבירא ליה להר"ם ודעימיה אליבא דרבנן דשאני חלה דלא כתיב מיעוטא בפירוש:

[יא] **תנן** גר שנתגייר והיתה לו עיסה נעשית עד שלא נתגייר פטור משנתגייר וכו': **הנה** אמרינן בירושלמי
עלה דמתניתין תמן תנינן גר שנתגייר והיתה לו פרה וכו' ואם ספק פטור שהמוציא מחבירו עליו
הראיה תמן את אמר ספק פטור והכא את אמר ספק חייב א"ר אלעזר איתותבא קומי רבי אמי ואמר מי
יאמר לי שהוא נוטל דמיו מן השבט ר"י בר זבדי ר"א בשם ר' אלעזר נוטל הוא דמיו ויפרים תמן ונוטל
דמיו מן השבט א"ר יוסי חלה שהיא טבל ובעון מיתה מפרים ולא יטול דמיו מן השבט מתנות על שם
המוציא מחבירו עליו הראיה עכ"ל ופי' מהרא"ם ז"ל אמאי דאמרינן דיפרים תמן וכו' וז"ל קושיא היא
כלומר אי הכי היה לפרש תמן כלומר בתוספתא דחלה דחייב דקתני במתניתין הוא דחייב להפרים ונוטל
דמיו מן השבט ומשני ר"י דהאי תירוצא דנוטל דמיו מן השבט ליתא אלא האמת הוא דכיון דגבי חלה
שהוא טבל ובעון מיתה חייב להפרים דספק דאורייתא להחמיר ה"ה דנותנה לכהן בלא דמים וכן כתב הרב
שדה יהושע דמסקנת ר' יוסי הוא דאינו נוטל דמים מן השבט אלא שהרב פירש סגנון הקושיא במאי
דפריך ויפרים תמן וכו' באופן אחר שהוא לשון הפרשה וקאי להקשות אההיא דמתנות דאי הכי התם
נמי יפרים המתנות ויקח דמים יעו"ש ויש לתמוה דאיך אפשר דמסקנת ר"י הוא דגבי חלה אינו נוטל
דמים מהשבט מטעם דכיון דהוי טבל ועון מיתה ואזלינן להחמיר להפרים ואינו יכול ליטול
דמים מן הכהן מ"מ מהא דתנן בפרק נושאין על האנוסה (דף לט.) כהנת שנתערב ולדה בולד שפחתה וכו'
הגדילו התערובות ושחררו זה את זה נושאין נשים וכו' ואינם אוכלין בתרומה וכו' ומוכרין את התרומה
והדמים שלהם ע"כ וכיולא לזה תנן התם (בדף ק.) במי שלא שהתה אחר בעלה ג' חדשים וילדה ואין ידוע
אם בן ט' לראשון אם בן ז' לאחרון וכו' היה א' מהם ישראל ואחד כהן אינו אוכל בתרומה ומוכר
התרומה והדמים שלו ע"כ והרי התם דאע"ג דמשום איסור טבל חייב להפרים תרומה מ"מ כיון דהוי
מתנות ספק אמרינן המוציא מחבירו עליו הראיה ולכן מוכרין את התרומה והדמים שלהם א"כ ה"ה בגר
שנתגייר לענין חלה ואפשר ליישב בהקדים מ"ש ברפ"ב דבכורות למדברי הראשונים שהביא הרב בספר א"ז
בספ"ק דכתובות (דף טו ע"ב) מתבאר דגבי עובד כוכבים לא אמרינן אוקי ממונא בחזקת מריה קמא
דעובד כוכבים לית ליה חזקה דממונא יעו"ש באורך והנה כי כן בספק זה אם קודם שנתגייר עשה את עסתו
או אחר שנתגייר ליכא למימר אוקי ממונא בחזקת מריה כיון דבעודו עובד כוכבים אין לו חזקת ממון
וכיון דליכא למיקם עלה דמלתא באיזה שעה גלגל העיסה דאפשר דתכף שנתגייר היה ולא היה שעת
הכושר ושום שעות להיות מוחזק אחר שנתגייר בעיסה קודם גלגול א"כ ליכא למימר אוקי ממונא בחזקת
מריה דאף דאפשר דהיה שעת הכושר ושהות להיות מוחזק אחר שנתגייר מ"מ הכי חזקתו מספק וכל דליכא
חזקת ממון ברורה לא שייך לומר אוקי ממונא בחזקת מריה ולענין חזקת ממון בעינן שיהיה לו חזקה ברורה
מקודם הפרשת חלה דאחר שהפרים אף דיש לבעלים טובת הנאה ליתנה לכל כהן שירצה מ"מ עיקר
הממון ממון כהן הוא וא"כ דאין לזה חזקת ממון ברורה ומן הדין מפני הספק לענין איסור צריך להפרים
בכה"ג לא אמרינן המוציא מע"ה כיון דאין כאן חזקה ברורה ודוקא גבי מתנות דמעיקרא אין חיוב להפרים
דליכא איסור טבל אין לו שום חיוב ליתן לכהן כלל דגבי חלה דאי הכי חייב להפרים מכיון דליכא חזקת
ממון בכורה אמרינן דממונא בחזקת איסורא גריר וכיון דלענין איסור חייב להפריש גם לענין ממון חייב
ליתן לכהן ודוקא בכה"ג דליכא חזקת ממון ברורה אבל בההיא דמתניתין דפרק נושאין על האנוסה הכא
דבשהא עסקינן דיש חזקת ממון ברורה דמעיקרא התבואה קודם הפרשת תרומה בחזקת עומדת וכיון
דהוי ספק אף דלענין איסור חייב להפריש אבל לענין זכות ממון המוציא מחבירו ע"ה דכיון דמספקא לן
אמרינן אוקי ממונא בחזקת מריה כמו שהיה מקודם
הפרשה: **שוב** ראיתי להריטב"א בחידושיו ליבמות
כ"י שכתב עלה דמתניתין הנזכר לעיל וז"ל ומוכרין
את התרומה והדמים שלהם יש מקשים כיון דספיקא
דאורייתא הוא היכי שרינן להא לכתחלה לעשות כן
ולגזול את השבט ולבטל מצות נתינה ומתרצים שלא
חייב הכתוב מצות נתינה אלא לישראל ודאי ואין כאן משום גזל עד שיודע בודאי שהוא חייב בנתינת התרומה
ויש גורסין ואין מוכרין את התרומה ואם מכרו הדמים שלהם ובנוסחאות ישנות גרסינן כגירסת רש"י ז"ל עכ"ל
ולפי גירסא השנית שכתב הריטב"א דגרסינן ואין מוכרין א"ש דהירושלמי אזיל בשיטת גרסא זאת וצ"ל
דמאי דקאמר הכא ר"י דלא יטול הדמים מן השבט היינו לכתחלה אבל אם עבר ומכרה הדמים שלו:

איברא דראיתי להרא"ש בפרק הזרוע דהביא מתניתין דחלה וכתב ואם ספק חייב ומוכר החלה לכהן יעו"ש
ואם גירסת הירושלמי כגירסת מהרא"ם והרב שדה יהושע דגרסינן במסקנת ר' יוסי ולא יטול
דמים מן השבט יקשה על הרא"ש איך כתב כן ועוד דמצאתי בספ"ק דמסכת גרים הנדפסת מחדש בספר
שמחת הרגל דתניא הכי הא כיצד נולד לו בן בכור עד שלא נתגייר פטור משנתגייר חייב ואם ספק פטור
היה לו עיסה לעשות ושדה לקצור עד שלא נתגייר פטור משנתגייר חייב ואם ספק פטור עכ"ל וגבי היה
לו עיסה לעשות קשה דהא ספק איסורא הוא ואיך קתני פטור וע"כ צ"ל דהאי פטור דקתני הוא כפיטור
פטר חמור דתנא ר' חייא דבספק נולד משנתגייר או לא דקתני פטור כדאמרינן בפרק הזרוע דע"כ
היינו דלענין איסור מפרים עלה ופודהו אבל פטור ליתן [לכהן] דלענין חלה נמי חייב להפרים אלא
דפטור ליתן לכהן ומוכרה לכהן והדמים שלו לכן נראה דגרסת הרב שדה יהושע בירושלמי גירסא משובשת
היא ועיקר הגרסא כמו שהגיה מהר"ר אליהו ז"ל בביאורו דהכי גרסינן אמרינן חלה שהוא טבל וכו' מפרים
ויטול דמיו מן השבט יעו"ש וכן נראה בפירוש מדברי הר"ש במתניתין דהכי גרס בירושלמי ועיין במה
שהארכתי בענין ספיקות הגר בפ"ג דמכלתין שהביא רבינו שם גבי מתניתין רשב"ג אומר הלוקח בהמה
מניקה וכו' הא דא' ספיקות נאמרו בגר יעו"ש ועל מאי דקתני מתניתין ואין חייבים עליהם חומש ראיתי
בפירוש הר"ש שכתוב שם בהג"ה והוא מפירוש הרא"ש ז"ל וז"ל ואין חייבים עליהם חומש אבל הקרן
משלם דתשלומי תרומה כפרה נינהו ולכך מפרים תשלומין ונעשים תרומה מספק ומוכרו לכהן עכ"ל
וכיולא לזה כתבו התוספות בפרק אלו נערות (דף ל ע"ב) ד"ה זר שאכל תרומה וכו' דהא דתנן בפרק
נושאין כהנת שנתערב ולדה בולד שפחתה וכן ספק בן ט' וכו' דאמרינן דאם אכלו בתרומה אין משלמים
קרן וחומש דודאי צריכין להפרים כיון דכפרה הם אבל אין נותנין לכהן ע"כ ואולם יש לתמוה במתניתין
דהא קי"ל דלענין האוכל תרומה בשוגג דמשלם קרן וחומש ודין החומש כדין הקרן לכל דבר דבין הקרן
ובין החומש צריך לשלם מחולין מתוקנין והתשלומין תרומה בין תשלומי הקרן ובין תשלומי החומש ובשניהם
אם רצה הכהן למחול אינו מוחל כיון דלכפרה הם באים וכמו שמתבאר במתניתין דרפ"ו דתרומות ומדברי
הר"ס בפרק י' מהלכות תרומות דין ט"ו ובפרק כלל גדול (דף סט ע"ב) אמר רבא דחומש במקום קרבן
יעו"ש וא"כ במתניתין אמאי קתני ואין חייבים עליהן חומש דמשמע דחומש הוא דאינם חייבים הא קרן
חייבים והדבר קשה דאם כוונת מתניתין לומר דאין חייבים חומש רוצה לומר ליתנו לכהן אבל לעולם צריך
הפרשה לכפרה אבל אין נותנין אותו לכהן כי אם בדמים א"כ בקרן נמי דינא הכי דמפרים ואינו נותן
לכהן כדאמרינן במתניתין דפרק נושאין [דף לט:] דקתני דאין משלמין קרן וחומש דהיינו דמפרישין ואינן
נותנין לכהן ואם הכוונה לומר דבספק זה דחלה דוקא קרן מפרים לכפרה ואינו נותן לכהן אבל אין חייבים
עליה חומש אפילו בהפרשה בשלמא הדבר קשה דמאי שנא קרן מחומש כיון דשניהם שוים בדינם ושניהם
באים לכפרה ואם אנו באים לחייב שיפרים הקרן מפני הספק לכפרה ה"ה שראוי לחייב שיפרים החומש
לכפרה אשר על כן היה נראה לומר בהקדים דכבר נודע מחלוקת הראשונים בענין ספיקא דאורייתא
לחומרא דלדעת הר"ס ודעימיה איסור הספיקות מדרבנן ושאר פוסקים ס"ל דאיסור הספיקות מן התורה
ואולם מחלוקת זה אינו אלא בדליכא חזקה דגופא המסייע לאחד מצדדי הספק אבל בדבר דאיכא חזקה
כדין ספק קדושין דאיכא חזקה דעד השתא בחזקת פנויה היתה עומדת לכו"ע אינו אלא מדרבנן וכן
בהפכו בספק מגורשת דאיכא חזקה דאשת איש אפילו הר"ס מודה דהוי מן התורה וכמו שמתבאר בדברי
הפר"ח בכללי הס"ס יעו"ש וא"כ הכא בספק זה של גר דספיקא הוא שמא נתגלגלה קודם שנתגייר או
אחר שנתגייר לכו"ע מאי דחייב להפרים חלה מעיסה זאת אינו אלא מדרבנן דמן התורה אמרינן אוקי
דבר אחזקתיה דאי מספקא אי בשעת גלגול היה גר אי לא אף דעכשיו הרי הוא גר לפנינו מ"מ על שעת
הגלגול דמספקא לן מוקמינן ליה אחזקתו הראשונה שהיה עובד כוכבים ואמרינן דבשעת גלגול נמי עדיין
היה עובד כוכבים כבראשונה וכמו שהאריך מהרימ"ט בח"א סי' מ"א דכל חזקת הגוף מוקמינן לעולם
אחזקה קמייתא אע"ג דאתרע לה השתא אי לאו דאיכא תרתי לריעותא כההיא דמקוה דהכי אסר לפניך
והביא כמה ראיות ע"ז יעו"ש וה"ה הכא דאע"ג דהרי גר לפניך מוקמינן ליה אחזקה קמייתא שהיה עובד
כוכבים וכיון שכן מאי דאמרינן במתני' דחייב להפרים חלה מספק אינו אלא מדרבנן דמן התורה פטור
אפי' להפרים בלבד וכיון דמעיקרא אינה אלא מדרבנן לא אסרו חז"ל דליהוי האי חלה כדין חלה שאסורה
לזר כ"א לענין דהזר אסור לאוכלה במזיד אבל אם אכלה בשוגג לא חייבו חז"ל כפרה דתשלומי קרן
וחומש כדין אוכל חלה ותרומה דאורייתא כמו שמלינו בתרומת חו"ל דאינה אלא מדרבנן ואמרי' במתני'
בפרק ז' דתרומות משנה ג' האוכל תרומת חו"ל משלם את הקרן ואינו משלם את החומש והתשלומין חולין
ואם רצה הכהן למחול מוחל ע"כ וה"ה הכא ואע"ג דבתרומת מעשר של דמאי דמדרבנן חייב חומש וכתב
הר"ס בפ"י מהל' תרומות דין ד' וז"ל ומן הדין היה שאין חייבין חומש על תרומת מעשר של דמאי אבל
אמרו חכמים אם לא יתחייב עליה חומש יזלזלו בה עכ"ל וא"כ י"ל דדוקא גבי תרומת חו"ל דאין עיקרה
מן התורה לא החמירו משא"כ בדמאי דעיקרה מן התורה כיון דעיקר תרומת מעשר דודאי בא"י הוא
מן התורה החמירו חז"ל כדי שלא יזלזל בה וא"כ ה"ה הכא דאע"ג דמדרבנן הוא כיון דעיקרו מן התורה
היה ראוי להחמיר כדמאי מ"מ י"ל דכיון דדין זה דגר שנתגייר ולא נודע אם גלגל העיסה מקודם או
לא מלתא דלא שכיח הוא לא החמירו חכמים לחייב חומש והנה כי כן מאי דקתני במתני' ואין חייבים עליה
חומש לאו דוקא חומש דה"ה קרן ונקט תנא חומש דבכר כללא כייל לן תנא בפ"ז דתרומות משנה ד'
זה הכלל כל המשלם קרן וחומש התשלומין תרומה אם רצה הכהן למחול אינו מוחל וכל המשלם את הקרן
ואינו משלם את החומש התשלומין חולין אם רצה הכהן למחול מוחל ע"כ וא"כ הכא כיון דקתני אין חייבים
עליהם חומש א"כ ממילא הכי ענין הקרן אמור דכיון דאין חיוב בחומש הרי עיקר תשלומי הקרן אינה משום
כפרה דהא הכהן יכול למחול והכא דהוי ספק ודאי דאינו חייב ליתן לכהן דהמע"ה וגבי מתני' דכהנת
שנתערב ולדה וכו' ומי שלא שהתה אחר בעלה ג' חדשים וכו' שכתבו התוס' דצריך להפרים משום כפרה
התם בספק זה ליכא שום חזקת הגוף לאוקמיה אחזקתיה דמעיקרא יש ספק אם המפרים הזה שהפרים
תרומה זאת הוא כהן או ישראל מעיקרו וכל כה"ג ספק דאורייתא דאפשר דס"ל להתוס' כמ"ד דאיסור
הספיקות הוי מה"ת וכיון דמה"ת מפני הספק אסור לאכול תרומה א"כ ה"ה אם אכל בשוגג צריך כפרה
דקרן וחומש ואפשר דלדעת הר"ס דס"ל דאיסור הספיקות מדרבנן כיון דמציאות דמתני' דהתם מלתא
דלא שכיח הוא אפשר דלא החמירו חכמים להפרים קרן וחומש זה היה אפשר לומר וליישב מתני' דהכא אבל
לדברי הרא"ש הנז"ל שכתב במתני' דקרן מיהא חייב להפרים משום כפרה קשה טובא דהיכן מלינו חילוק בין
הקרן לחומש הא דין החומש כדין הקרן לכל דבר ואם חייבו חכמים הכא להפרים הקרן כמו שחייבו בתרומת
מעשר של דמאי אף דמדרבנן הוא ה"ה דצריך להפרים החומש דלענין כפרה לא סגי זה בלא זה וכעת צל"ע:

והנה במ"ש התוס' במתני' דפ' נושאין דמאי דקתני ואין משלמין קרן וחומש היינו דאינם נותנין לכהן
אבל הפרשה מיהא בעי לכפרה יש לעמוד דתניא בת"כ פ' אמור ומייתי לה בירושלמי ברפ"ז
דתרומות גבי מתני' דאם רצה הכהן למחול אינו מוחל וז"ל ואם רצה למחול וכו' כשלא הפרים אבל
הפרים ואח"כ אכל פלוגתא דרבי ורבי אלעזר ברבי שמעון דתניא ונתן לכהן את הקדש יכול תהא הפרשתו
מקדשתו ומחייב עליו קרן וחומש ת"ל ונתן לכהן את הקדש מתנתו מקדשתו לחייב עליו קרן וחומש דברי
רבי ר"א ברבי שמעון אומר אף הפרשתו מקדשתו לחייב עליו קרן וחומש מלאכול בתרומה ע"כ ופירש
מהרא"ם משם הראב"ד וז"ל יכול תהא הפרשתו מקדשתו וכו' משום דקי"ל דהתשלומין נעשין תרומה
לחייב עליהם קרן וחומש כדאיתא במסכת תרומות ונפקא להו טעמא מהאי קרא ונתן לכהן את הקדש
דפשטיה דקרא מה שיתן יהא קדש וקא בעי השתא יכול משעת הפרשת התשלומין יהיו קדושים שאם
אכלם זר יהא משלם עליהם קרן וחומש ת"ל ונתן לכהן את הקדש משעת נתינה ולא משעת הפרשה ר"א
בר' שמעון אומר אף הפרשתו מקדשתו לחייב עליו וכו' מ"ט את הקדש כתיב שהיה כבר קדש קודם נתינה
ומאן דמפרש להא מלתא על תרומה עצמה דעלה קאמר רבי שלא תהא הפרשתה מקדשתה לחייב עליה
קרן וחומש עד שיתננה לכהן טועה הוא עכ"ל הראב"ד ונראה דלענין הלכה הא קי"ל דהלכה כרבי מחבירו
וא"כ הלכה כרבי דאין הפרשתו מקדשתו עד שיתננה לכהן וא"כ בספיקות אלו דפ' נושאין איך יוצאים
ידי כפרה בהפרשה כיון דעיקר הכפרה הוא שהתשלומין עצמם נעשים תרומה וזה אי אפשר עד שיקיים
מצות נתינה כדכתיב ונתן לכהן את הקדש וכבר התוס' שם בפ' אלו נערות הרגישו מזה וכתבו וז"ל ולפי
זה צ"ל דהכפרה תלויה בהפרשה והא דאין הכהן יכול למחול היינו לענין שלא יהיה צריך להפרים אבל
לאחר שהפרים יכול למחול לו שיהיה שלו עכ"ל והדבר קשה איך לא הזכירו כי דבר זה במחלוקת שנוי דלרבי
אפילו אחר הפרשה אינו יכול למחול ומה גם דכיון דהלכה כרבי מחבירו איך מוקמינן הנהו מתני' דפרק
נושאין דתנן דאין משלמין קרן וחומש דלא כרבי דלרבי מספיקא כמו שמחייבין להפרים תרומה ולא לאכלה
במזיד כ"כ באכלו אותה בשוגג חייבים ליתן לכהן משום כפרה דבלא נתינה ליכא כפרה כיון דלא סגי
בהפרשה ובשלמא לדעת הר"ס שביארנו לומר דכיון דאיסור הספיקות מדרבנן הכא דהוי מלתא דלא שכיח
לא החמירו חז"ל לחייב בכפרה דקרן וחומש כמו שלא החמירו בתרומת חו"ל לאהרן א"ש מתני' אבל לשטת
התוס'

מהוא דס"ל דבהנהו ספיקי דמתני' נמי בעי כפרה לכך לא סגי בהפרשה בלבד ואין לומר דס"ל לא אמרינן דלרבי לא סגי בהפרשה אלא באוכל תרומה מאיזה שלו דכיון דזקוק לשלם לכהן בעל התרומה בעינן קרא דכתיב ונתן לכהן את הקדש ודוקא נתינתו מקדשתו אבל במקום דאין זקוק לשלם לכהן כגון דאכל תרומה דידיה ולכפרה סגי בהפרשה והכא במתני' איירי בדאכל האי ספק כהן בתרומה דידיה שהפרים מתבואתו דכיון דעיקר התרומה אינו חייב ליתן לכהן אלא מוכרה והדמים שלו כן אם אכלו אינו חייב לשלם לכהן אחר ולכפרה סגי בהפרשה דהא ליתא דהא אמרינן בירושלמי עוד בפ"ו דתרומות בתר פלוגתא דרבי ור"א בר"ש וז"ל מחל ואח"כ אכל פלוגתא דר"י ור"ל דאתפלגון גזל תרומה משל אבי אמו כהן ומת ר' יוחנן אמר משלם לשבט ור"ל אמר משלם לעצמו וכו' ומסיק התם כרבי יוחנן כרבי ור"ל נקיט כר"א בר' שמעון אמר ר' בון בר חייא ואין יסבור ר"ל כרבי ובלבד בדבר שהוא זקוק ליתנו לכהן אבל בדבר שאינו זקוק ליתנו לכהן אף רבי מודה בה כהדא דתני' בכורים פדיון פטר חמור ומת ר"א אומר חייבים באחריותן ומודה ר"א בפטרי חמורים שנפלו לו מבית אבי אמו כהן מכיון שהפרישן קדשו ע"כ הרי מפורש בירושלמי הנזכר דאף דאפילו לרבי לא סגי בהפרשה דזקוק לכפר ליתנו לכהן בעי בהפרשה מ"מ לר"ל דקי"ל כוותיה לגבי דר"י לא ס"ל לחלק בהכי ואפילו לרבי נמי זקוק ליתנו לכהן לא סגי בהפרשה ומש"ה ס"ל לר"ל דאם גזל תרומה ואח"כ אכלה אינו זקוק ליתן לכהן עם כל זה מאבי אמו כהן ומת ואח"כ אכלה אף דבשעת אכילה דידיה קאכיל ואינו זקוק ליתן לכהן עם כל זה משלם לשבט דהפרשה לבד אינו מכפר לכן יתן לכהן אחר בלא דמים משא"כ לר"ל דאפילו לרבי בכה"ג הפרשה בלבד מכפר ומשמעות הפרשה התשלומין בעינן תרומה ומוכרה לכהן והדמים שלו וא"כ כיון דקי"ל כר"ל איך כתבו הפוס' כן : הן אמת דאם פי' הירושלמי כפשטיה דפלוגתייהו דר"י ור"ל הוא בדאכל אחר שמחל לו או לאכול אחר שירש מאבי אמו יקשה לכ"ע מהתוספתא הנ"ל דתרומות דקאמר שנתנו לו מבית אבי אמו ואכלו וכן נ"ב שגבה בחובו וכן לאשה בכתובתה משלם קרן וחומש לכהן חבר וחבר כהן נותן להם את הדמים ע"כ הרי מפורש מהתוספתא כסברת ר"ל דכל דבשעת אכילה דידיה קא אכיל משלם לכהן והכהן נותן לו דמים דלא כר"י וכבר הרי אפשר לומר דס"ל דהוא התוספתא קאי לכ"ע היא אליבא דר"ל דס"ל דמשעת הפרשה מתקדשת ואם מחל לו הכהן אחר הפרשה ממתנתו מחילה וא"כ ה"ה בהני גווני דאמר הפרשה מחיל לנפשיה כיון דעיקר התרומה דידיה היא ומש"ה מוכרה לכהן בדמים [illegible]

[illegible]

ירושלמי דאמרינן באופן זה מחל ואח"כ אכל פלוגתא דר"י ור"ל דאתפלגון בגזל תרומה מאבי אמו כהן וכו' מוכח בהדיא פלוגתא דר"י ור"ל הוא אפילו אכל אחר שמת אבי אמו כהן וזכה בקרן מירושה דומיא דמחל לו וא"כ אכל דקאמר דתלוי בפלוגתא דר"י ור"ל ולפי דברי הרדב"ז נמלא דהר"ם בהא דגזל מאבי אמו לא פסק כר"י דבכה"ג דאכלה קודם שיזכה בה אפשר דאפילו ר"ל מודה וא"כ איך כתב במתלת דבריו דדברי הר"ם הוא כר"י וגם מרן הכ"מ ז"ל כתב על דברי הר"ם ברישא דפסק כר"י אלא דאין גילוי בדבריו אי גריס בדברי הר"ם כגירסת הרדב"ז דאי גריס כגירסת הרדב"ז א"כ נמלא דפסק הר"ם לא הוי כר"י ואי לא גריס הכי כי אם שתם גזל מאבי אמו כהן וא"כ מת אבי אמו כהן בלבד ופתמא ס"ל דמיירי אפי' באכל אחר שמת אבי אמו בכבר זכה בה כגירסת מהר"י קורקוס כמו שיבא לפנינו בס"ד א"כ לריך להבין מ"ש רישא ומ"ש סיפא : **אשר** על כן עכצ"ל דפירוש הירושלמי הנזכר אין הפי' כפשטיה כדלך האמור אלא עיקר הפירוש ע"פ מה שנקדים מאי דתנן בפרק הגוזל קמא (דף קט.) הגוזל את אביו ונשבע לו ומת הרי זה משלם קרן וחומש ואשם לבניו או לאחיו ואם אינו רולה או שאין לו לוה ובעלי חוב באים ונפרעים ופריך הש"ס התם ונמחליה לנפשיה מי לא תנן מחל לו על הקרן כו' ומשני א"ר יוחנן לא קשיא הא ר' יוסי הגלילי הא ר"ע דתניא וכו' לר' יוסי הגלילי ל"ש לנפשיה ל"ש לאחריני מצי מחיל ולר"ע ל"ש לאחרים ל"ש לנפשיה לא מצי מחיל יעו"ש באופן דלמדנו מסוגיא הנזכר דלרבי יוחנן ס"ל דלר"ע דקי"ל כוותיה כל הנשבע על הגזל אין תקנה במחילה לא שנא לאחרים דהיינו דהנגזל מוחל לו ולא שנא לנפשיה דהיינו דאפילו אם נפל לו בירושה לא מצי מחיל לנפשיה ואין לו תקנה כי אם עד שיוליא מידו הגזילה תקדים עוד מה שמתבאר בדברי הרמב"ם בפרק שמיני מהלכות גזילה דהא דמשלם קרן וחומש אפילו יורש שירש הגזילה היינו כשהגזילה קיימת ולא נשתנית שלריך שיוליא מידו גוף הגזילה ולא יהיה לו הנאה מגוף הגזילה עלמה אבל מ"מ מעכב בידו משאר נכסי אביו יותר מחלקו המגיע בהם מקרן וחומש שנתן לאחיו וה"ט דכיון דנתן כל הגזילה לאחיו הרי קיים מלות השבת הגזילה אף שיתבע חלקו משאר נכסי אביו ולדידיה אחיו ובניו דוקא דאם יש לו אחים לגזלן נותן להם ועושה עמהם חשבון על חלקו ואם אין לו אחים וכל הירושה שלו מוליא הגזילה מתחת ידיו לבניו שלו ואם אין לו בנים נותן לבעל חוב בהלואתו או לנדקה והיינו דוקא כשהגזילה קיימת ולא נשתנית אבל אם אין הגזילה קיימת או דנשתנית הגזילה מעכב חלקו בקרן וחומש ונותן השאר לאחים שלו וכן אם אין לו אחים אינו חייב ליתן לא לבניו ולא לחובו ולא לנדקה דס"ל דאם אין הגזילה קיימת או קנאה בשינוי אין עליו לשלם אלא דמי גזילה ולא הוי בכלל עשה דוהשיב את הגזילה דהא קרא כתיב אשר גזל אם כעין שגזל יחזיר דמהא ילפינן בפ' מרובה [דף סו.] דשינוי קונה ואף דכשאינו יורש מחוייב להחזיר דמיה מ"מ כשהוא יורש לא מחמירינן כי אם כשהגזילה קיימת ולא קנאה בשינוי דהוי עיקר העשה והגב אורחין לאיתי לעמוד בסברת הר"ם הנזכר דא"כ מאי פריך הש"ס עלה דמתני' אמאי נימחליה לנפשיה מי לא תנן מחל לו על הקרן וכו' ואי כסברת הר"ם מאי קושיא הא אי מתני' דמחל לו הקרן מיירי כשאין הגזילה קיימת או בשנשתנית שפיר בר מחילה היא כי הכא דבכה"ג ביורש נמי כיון דנפלה ירושה קמיה מחיל לנפשיה ומעכב חלקו או כולו אם אין לו אחים דה"ס במחל לו הנגזל דאינו חייב לשלם דמי הגזילה כיון דכבר מחל לו ואי מיירי כשהגזילה קיימת ולא נשתנית שפיר אמרינן דכיון דמחל לו אינו לריך לילך אחריו דהא ביורש כיולא בזה אינו מפסיד חלקו בירושה אלא שחייב להוליאה מידו ליתנה לבניו או להלואתו או לנדקה באופן שעושה כמאן דעושה בשלו יבלבד שלא תשאר בידו כדי שלא יהנו מעשיו וא"כ במחל לו נמי יתחייב ליתן לבניו של הגזלן או להלואתו או לנדקה אבל אינו מחוייב ליתן לבעלים ולילך אחריהם כיון שכבר מחלו לו ואין לומר שיתחייב להחזיר לבעלים לקיים מלות השבה ויקח דמיו ממנו דבהכי עדיף טפי דאיכא השבה לבעלים משא"כ בנותן לבניו או לנדקה דא"כ אמאי כתב הר"ם דאם אין לו יורש אלא הוא נותן לבניו או לחובו או לנדקה בהיות דאפשר שישלם לא' מיורשי אביו כאחי אביו וכיולא ויקח מהם דמיו ואפילו אם נדחוק ונאמר דמהאי דפריך הש"ס הוא דמסתמא דמתני' דקתני מחל לו על הקרן אינו לריך לילך אחריו כנאה דאינו חייב להוליא הגזילה מתחת ידו אם איתא לישמעינן רבותא דנהי דאינו חייב לילך אחריו מ"מ חייב ליתן הגזילה לבניו של גזלן או לב"ח או לנדקה דזה דוחק דאפשר דלא הולרך מתני' לומר הכי שהרי כלל זו היא בידנו ממתני' דהגוזל את אביו דלנואי דס"ל דל"ש מחיל לנפשיה ול"ש מחיל לאחריני דלא ודא אחת היא יתר ע"כ דמאי קושיא נימא דמתני' איירי כשאין הגזילה קיימת או שנשתנית ביד הגזלן ואין לומר דע"כ בגזילה קיימת ולא נשתנית עסקינן דאל"כ אפילו לא מחל על הקרן אינו חייב לילך אחריו דהא כיון דעיקר טעמיה דהר"ם הוא משום דעיקר עשה דוהשיב את הגזילה הוא כשהגזילה קיימת ולא נשתנית דאף דאיכא עשה דתשלומין אף כשאין הגזילה קיימת מכל מקום לענין חומר השבה מעליא דאיכא בנשבע דאפילו יורש משיב אינו אלא בגזילה קיימת כפשטיה דקרא וכיון שכן ה"ה י"ל למאי דקי"ל דאם נשבע לריך לילך אחריו אפילו למדי דבלאו הכי אינו מתכפר לו דל"ל דהיינו דוקא בגזילה קיימת כפשטיה דקרא אבל כשאין הגזילה קיימת אינו לריך לילך אחריו כאילו לא נשבע דקי"ל [ב"ק דף קד.] דאינו לריך לילך וכמ"ש הר"ם בפ"ז מהל' גזילה דהא ליתא דמלבד דמדברי הר"ם שם נראה דאינו מחלק בדין זה בין גזילה קיימת לאינה קיימת יותר ע"כ דהכי מוכח בהדיא בפרק הגוזל (דף קה ע"א) אמר רב פפא ל"ש אלא שאין גזילה קיימת אבל גזילה קיימת לריך לילך אחריו דמשמע דעיקר חיוב לילך אחריו בשוה פרוטה מיירי אפילו כשאין הגזילה קיימת : הן אמת דהיא גופא קשיא לסברת הר"ם דמ"ש לענין השבת היורש שהיא חומרא מחמת שנשבע בעינן קרא כדכתיב אשר גזל דמשמע שהגזילה קיימת ומ"ש לענין חיוב הליכת הגזלן אחריו דנגזל שהיא נמי חומרא מחמת שנשבע דלא בעינן קרא כדכתיב ואפילו כשאין הגזילה קיימת חייב אלא שכבר ראיתי לרש"ל בפ' הגוזל סי' כ"ט שהקשה כן יעו"ש ועוד ראיתי שהקשה שם דמנ"ל להר"ם דחומרא זאת דהשבת היורש אינו אלא בגזילה קיימת דאי משום פשטיה דקרא משמע נגזילה קיימת הכי מלות השבה איכא נמי באין גזילה קיימת בדמיה ומנין לנו לומר דחומרא זאת איכא אלא בגזילה קיימת :

ולע"ד י"ל דיש קלת סמך לסברת הר"ם מההיא דאמרינן בפ' הזהב (דף מח ע"א) אמר רבא קרא מסייע לר"ל דכתיב וכחש בעמיתו בפקדון וגו' תשומת יד אמר רב חסדא כגון שיחד לו כלי להלואתו [illegible] שיחד לו כלי לעסקו וכו' ופירש"י דדוקא יחד לו כלי דהוי דומיא דפקדון דאילו כפר בהלואה [illegible]בידתא לא מחייב קרבן שבועה והרמב"ן ז"ל ושאר מפרשים ראשונים הביאם הרב בספר א"ז שם תמהו על רש"י דתכמה דוכתיג נראה בהדיא דקרבן שבועה מחייב אפילו בשאינו בעין דומיא דפקדון ודחו סברת רש"י וזה דעת הר"ם שהרי לא הביא דין זה דר"ח לא בהלכות שבועות ולא בהלכות גזילה ללמדנו דהמלוה ופושק כל דלא יחד לו כלי פטור מתשלום ומקרבן ונראה דס"ל להר"ם דמאי דהולכך רב חסדא לאוקמי כגון שיחד לו כלי להלואתו ולעשקו הוא משום דס"ל לר"ח דהכי תמרי דאיכא בהשבת הגזל והפקדון אם נשבע דהיינו דאפילו יורש ישנו בהשבה וכיולא אינו אלא כשהגזילה והפקדון קיימת כפשטיה דקרא דאומר והשיב את הגזילה אשר גזל או את הפקדון אשר הפקד אתו משמע הגזל והפקדון הידוע דבכה"ג בעינן השבה מעליא וא"כ בעושק ותשומת יד דאיכא בעין כפקדון ואתרבו להשבון האמור עכצ"ל דמיירי ביחד לו כלי וישנו בעין דדמיא לפקדון וגזילה ולריך השבה מעליא דבהכי ליתא מאי דמייתי התם רבא סייעתא לר"ל דאמר משיכה מן התורה מהאי קרא דמדלא אהדריה קרא לתשומת יד בהדיא ש"מ דמשום דמתחרה משיכה לא קניא ליה ולכאורה ק"ק דא"כ היקשי ליה לר"י דאמר דבר תורה מעות קונות אמכם לפי האמור א"ש דר"י ס"ל דמאי דלא אהדריה קרא בהשבון בהדיא כאחריני הוא ללמדנו דתורת השבון האמור בזה דאפילו יורש חייב להשיב אינו אלא דומיא דפקדון וגזל דאיתנהו בעין ועושק דאהדריה קרא ותשומת יד דמרבה ליה קרא להשבון אינו אלא ביחד לו כלי שיפטו בעין דאילו אהדריה קרא לא היה אומר ר"ח דלא איתנהו להשבון אמור כי אם ביחוד כלי דמנ"ל לומר הכי הא סתם עשק ותשומת יד איש דבר מיוחד כפקדון והעפ"כ רבי להו קרא להשבון גמור ור"ל דמייתי מיניה דמשיכה מן התורה הייט משום דס"ל דר"ח דס"ל דכל שאינו בעין אינו בהשבון אמור היינו מפשטיה דקרא דכתיב הגזילה אשר גזל או את העושק דמשמע הידוע לומר שנתייחד והדר בעיניה דאי בעשק גרידא ליכא דבר ידוע אלא ודאי כגון שיחד לו כלי לעשקו ומאי דלא אהדריה קרא להשומת יד בהדיא ללמד דמשיכה מן התורה זה נלע"ד להביא קלת סמך לסברת הר"ם באופן דנמלינו למדין דהר"ם ס"ל דהא דהיורש חייב להוציא הגזילה מתחת ידו אינו אלא בגזילה קיימת ולא נשתנית אבל באין הגזילה קיימת או נשתנית אינו חייב להוציא את הגזילה מתחת ידו כלל ואפילו בגזילה קיימת אם יש לו אחים היורשים עמו נותן להם הגזילה אבל מ"מ מעכב בידו משאר נכסי אביו כדי שיעור חלק שיש לו בקרן וחומש שנתן להם והנה כי כן לפי סברת הר"ם יש לפרש דברי הירושלמי הנזכר דפלוגתייהו דר"י ור"ל מיירי בגזל תרומה מכהן וכפר ונשבע עליו ומחל לו הכהן ואח"כ אכלה דבהדיא שעתא שהיא בעין שייך דין מחילה כשאר גזל וכן הגוזל משל אבי אמו כהן ומת אבי אמו ואחר כך אכלה דלרבי יוחנן משלם לשבט ולר"ל משלם לעצמו ועיקר פלוגתייהו תלוי בפלוגתא דרבי ור"א בר"ש דכו"ע ס"ל כסברת ר' יוחנן בסוגיא דפ' הגוזל דס"ל דלר"ע דקי"ל כוותיה ל"ש לאחריני ול"ש לנפשיה לא מצי מחיל וא"כ בב' הנדונות אלו אם היה שלא אכלה והיתה בעין היה חייב להשיב לנגזל אף דנמחל לו וכן היה חייב להשיב לשאר יורשים היורשים עמו מאבי אמו אלא דהיה יכול ליקח הגזילה מהנגזל שהאיל וכבר מחל לו וכן היה יכול ליקח משאר נכסי אבי אמו כדי שיעור חלקו המגיע לו מהקרן והחומש שנתן לשאר היורשים אבל עכשיו דמיירי דכבר אכלה אחר המחילה ואחר מיתת אבי אמו ואינה בעין שורת הדין נותן דמלד חיוב השבון אמור דמתחת השבועה אינו מחוייב להשיב דמי הגזילה דהיינו הקרן והחומש לא לנגזל ולא לשאר יורשים דכיון דאין הגזילה בעין אינו חייב להשיב אבל מלד חיוב איסור אכילת תרומה דלריך שישלם קרן וחומש מחולין ויהיו נעשים תרומה וזה הוא כפרתו בזה פליגי ר"י ור"ל דר"ל ס"ל כרבי דאין הפרשתו מקדשתו עד שיתן לכהן לריך שיתן לכהן הנגזל או לשאר יורשים מהשבט ולא יקח דמים מהם דאי יקח דמים לא קרינן ביה ונתן את הקדש דמשמע בדלך מתנה דבכה"ג דבא לידו בגזל ונשבע עליה לא דמי למי שנפלה לו תרומה מאבי אמו או גבה תרומה בחובו כדאמרינן בתוס' דלוקח דמים מהכהן דהתם שאני דבא לידו בהיתר ובשעה שאכל כבר זכה בה לגמרי ואין שום לד זכות לאחרים בה משא"כ בנדון זה דבא לידו בגזל ונשבע ובשעה שאכלה שהיתה בעין אף דכבר זכה בה שכבר מחל לו או נפל בירושה מ"מ לא היתה זכייתו זכיה גמורה דהא היה חייב להשיב הגזילה עלמה ולהוליא מידו לעשות השבה מעליא ואף דהיה יכול ליקח דמים בהשבתו מ"מ כיון דבשעת אכיל' התרומה עדיין יש לד זכות לנגזל בה שלא יוכל לעכב אותה בידו חשיב כאילו אכלה קודם שמחל לו וקודם שירש דהתם ודאי פשיטא דכיון דבשעת אכילה עדיין לא זכה בה פשיטא דמשלם ואינו לוקח דמים אף דקודם תשלומין מחל לו או ירש זה הוא סברת ר"י אבל ר"ל ס"ל דא"כ דכל דבשעת אכילה עדיין לא זכה בה לגמרי והיה מחוייב להוליאו מידו לריך בישלם לשבט מ"מ היינו דוקא לרבי אבל לרבי אליעזר ברבי שמעון דהפרשה מקדשתו כיון דעיקר התשלומין לכפרה בהפרשה בעלמא נעשים תרומה הקרן והחומש וא"כ ימכרנה לכהן בדמי תרומה ולסברת רבי בון נ"א הפי' יסבור ריש לקיש כרבי סבירא ליה לריש לקיש דאפילו רבי מודה דאין זקוק ליתן לכהן דס"ל דאין חילוק בין בא לידו בהיתר ובין בא לידו בגזל דכשם דבבא לידו בהיתר אפילו לרבי אמרינן דאינו לריך לשלם בחנם כי אם ע"י שלוקח דמים ועכ"ז מתכפר לו כ"כ בנדון זה דאף דבא לידו בגזל וקודם אכילתו שהיה בעין היה חייב להשיבו מ"מ כיון דהחיוב היה ע"י שיקח דמים חשיב כאילו אכל משלו שבא לידו בהיתר ממש אבל ר"י לא ס"ל הכי דלרבי כל שלא זכה לגמרי בשעת אכילה דהיה חייב להשיב גוף הגזילה שוב אין לו כפרה כי אם עד שישלם קרן וחומש בחנם בלא דמים דבהכי מקיים קרא דכתיב ונתן לכהן את הקדש והנה כי כן הר"ם לפי פירוש זה פסק כר"י כמה שכתב מרן הכסף משנה אלא דלריך לגרוס בדברי הר"ם גזל תרומה מאבי אמו כהן והחר כך מת אבי אמו ואכלה וכו' דמיירי דאכלה אחר שירש אותה כנדון הירושלמי ופירוש דברי הר"ם הוא ע"ד שכתב הרדב"ז לגירסתו ואנן בדידן לפי גרסתינו כן הוא פירוש דברי הר"ם דבריש' משלם בלא דמים ובסיפא לוקח דמים :

וראיתי למהר"י קורקוס בביאורו על הר"ם שכתב בדין זה וז"ל גזל תרומה וכו' ירושלמי פ"ו גזל תרומה וכו' ופירושו משמע דלאו באכילה מיירי ולאו משום אכילה אתו עלה אלא משום גזילה ותשלום דקאמרינן פירוש אם נאבדה הו אם היה בעין נותן אותה והיינו דלא מדכרינן אכילה בירושלמי ולא בדברי רבינו וקרוב לזה נתבאר פ"ח מהל' גזילה אלא שכאן החמירו יותר לפי שיטת רבינו שם מפני שהיא תרומה וכו' עכ"ל ובסוף דין הב' העלה הרב דהיותר נראה לו דהעיקר דלאו באכילה איירי ולא משום אכילה אתו עלה יעו"ש ודבריו תמוהים בעיני דאיך אפשר לומר דפלוגתא דר"י לא מיירי באכילה ועיקר פלוגתייהו משום גזילה הא בפירוש אמרו בירושלמי מחל לו ואח"כ אכל פלוגתא דר"י וריש לקיש דאיתפלגון גזל תרומה מאבי אמו כהן וכו' וא"כ אם בנדון גזל מאבי אמו כהן לא הוזכר שם אכילה ע"כ דמיירי באכלה ומשום אכילה אתו עלה דומיא דמחל לו דנקט דהנדון הוא דמחל ואח"כ אכל ועוד דאי פלוגתייהו לא מיירי באכלה ולא פליגי כי אם משום גזילה איך אמרו בירושלמי דר"י ור"ל פליגי בפלוגתא דרבי ור"א בר"ש דר"י כרבי ור"ל כר"א בר"ש דמה ענין מחלוקת רבי ור"א שהוא לענין כפרה על אכילת תרומה עם ענין גזילה בעלמא וזוחק גדול לומר שהרב ז"ל לא היה בגירסתו בירושלמי כל זה ועינינו הרואות שהגירסא הוא כן כאמור בכל הספרים ומהרב"ש בביאורו הכי גרים וכן הרב מהר"א בביאורו ועוד דאפילו אם יהיה כגירסתו מ"מ קשה דלפי דבריו פלוגתייהו דר"י ור"ל מיירי בגזל ונשבע ור"ע מודה דלר"ע דקי"ל כוותיה לא שנא מחיל לאחריני ל"ש מחיל לנפשיה ופליגי דלר"י אף דבגזילה דעלמא כל דמחל לו הנגזל או דירש מוליא הגזילה מתחת ידו ולוקח דמים כדעת הר"ם מ"מ גבי תרומה החמירו דלא יקח דמים אבל לר"ל ל"ש תרומה ול"ש שאר גזילה לוקח דמים ועושה השבון עם אחיו דזה הוא דבר תימה לומר דס"ל לר"י דשאני תרומה דלע"ד הא לא מסתבר דמה יתן ומה יוסיף היות גוף הגזל תרומה וכי מפני שיש בה קדושה מחמירין טפי בהשבון זה אי אפשר : **ועוד** דאי האי חומרא דתרומה הוא מן התורה לא ניתן ליאמר כלל דמאחר משמעות דקרא נמדו לומר כן וע"כ דאי יש מליאות לומר דיש חומרא בתרומה הוא לומר דמדרבנן החמירו וא"כ הוא מסתברא דלא החמירו חז"ל כי אם לענין הקרן בלבד שישלם בחנם אבל אין סברא שיחמירו בענין תשלומי החומש כמי ומהירושלמי משמע דלר"י דין החומש כדין הקרן דהכי אמרינן ה"ז עלה דהך פלוגתא דר"י ור"ל אמר ר' יונה כך היה משיב ר"ל לר"י ע"ד דתימר משלם לשבט והא תניין גנב תרומת הקדש ואכלה משלם ב' חומשים וקרן וישלם שלשה ר' יוסה בשם ר"י התורה אמרה בו ילא ידי גזילה ע"כ ולפי מה שנבאר בפירוש הירושלמי מוכח דלר"י דין החומש כדין הקרן :

והנה בביאור מאי דמשיב ר"ל לר"י מהא דתנינן גנב תרומת הקדש וכו' וישלם ג' חומשים וכו' כתב מהרש"ם וז"ל תרומת הקדש כגון שהקדישה לבדק הבית ואכלה חייב ב' חומשין חד משום הקדש וחד משום תרומה וישלם ג' חומשין וכגון דכפר לכהן ונשבע והודה דאפילו הוי חולין איכא חומש ·מאי תנא לאשכוחי תלתא חומשין חד דשבועה וחד דתרומה וחד דהקדש ובשלמא אי משלם לעצמו מש"ה לא תני לה דלא פסיק ליה דהא אי מחיל וא"כ אבל משלם לעצמו ומוכרה לכהנים א"כ אי גזל מן אבי אמו כהן ומת הדמים לעצמו הילכך אינו משלם ומשו"ה לא תני אלא ב' חומשים דהני פסיקא ליה דגנב הקדש ליכא מחילה אלא לדידך כיון דמהדר תנא לטפויי חומשין באכילה אחת ליתני שלשה וליתני ·בכי גנב תרומת הקדש וכפר ונשבע והודה משלם קרן וג' חומשים עכ"ל :

הנה מדברי הרב נראה דהוא מפרש פלוגתא דר"י ור"ל במי שגזל מאבי אמו כהן דמיירי בכפר ונשבע ופליגי לענין חומש דמחמת שבועה וע"ז משיב לו ר"ל לר"י דליתני ג' חומשין כיון דלדידיה נלתא פסיקתא הוא אפי' בחומש דשבועה והדבר קשה דא"כ איך אמרי' דפלוגתא דר"י ור"ל הוא כפלוגתא דרבי ור' אליעזר ברבי שמעון ואם נאמר דפלוגתייהו דר"י ור"ל הוא ע"ד שפירשנו לפי דעת הר"ם בהל' גזילה דמיירי בנשבע א"כ עיקר פלוגתייהו הוא על תשלומי החומש דמחמת אכילת תרומה דהחומש שבא מחמת השבועה לכו"ע משלם לשבט ולוקח הדמים דהא לדעת הר"ם כל דאין הגזילה בעין והוא היורש או מחל לו הנגזל אין לריך לשלם לא קרן ולא חומש דמשלם לעלמו והכא דמיירי דאכל אחר שמחל לו או אחר מיתת אבי אמו לכו"ע משלם לעצמו. וי"ל דהרב מפרש פלוגתייהו דר"י ור"ל בנשבע ואולם הוא ע"פ סברת רש"י ושאר פוסקים דס"ל בההיא דהגוזל את אביו דדין זה דלריך להוליא הגזילה מתחת ידו הוא אפילו אין גוף הגזילה קיימת וג"כ ס"ל דמשיב הגזילה קרן וחומש אינו מעכב ואינו נוטל משאר נכסי אביו ואפילו כנגד חלקו אלא נותן להם הגזילה ואינו עושה השבון עמהם יעו"ש ברש"י וא"כ הכא ר"י ור"ל בגזל ונשבע מיירי וקס"ד דפליגי בתרתי הן בחומש דמחמת תרומה והן בחומש דמחמת השבועה דר"י משלם לשבט קרן וחומש ונעשים תרומה דס"ל כרבי דאין הפרשה בלבד מקדש וחומש מחמת השבועה דאין לו תקנה עד שיוליא הגזילה והחומש מידו דקי"ל כר"ע דל"ש מחיל לאחריני ול"ש מחיל לנפשיה לא מצי מחיל ואינו לוקח דמים מהשבט אבל ר"ל ס"ל דבין חומש וקרן דמחמת אכילה ובין חומש דמחמת השבועה

[יב] רע"א הכל הולך אחר הקרימה בתנור גירסא ירושלמית אמר רבי בון בר' חייא שני עובדי כוכבים שעשו שני קבין וחלקו והוסיפו זה על שלו וזה על שלו חייבין שלא היה להם שעת חובה ונפטרו שני ישראלים שעשו שני קבין וחלקו והוסיפו זה על שלו וזה על שלו פטורין שכבר היה להם שעת חובה ונפטרו ישראל ועובד כוכבים שעשו שני קבין וחלקו והוסיפו זה על שלו וזה על שלו ניחא חלקו של ישראל חייב וחלקו של עובד כוכבים מהו כלום חלקו של ישראל חייב אלא מחמת חלקו של עובד כוכבים חלקו של ישראל חייב וחלקו של עובד כוכבים פטור הלכך שניהם חייבין:
תנן

שבועה משלם לפי' דלפנין כפרת התרומה ס"ל כר"א כר"ש דהפרשתו מקדשתו ומוכר הקרן והחומש דנעשו תרומה בהפרשה לכהן ולוקח דמים ממנו וחומש דמחמת השבועה אף דיסבור ר"ל כר"ע דלא מצי מחיל לנפשיה מ"מ ס"ל לר"ל כסברת הר"ס דכל שאין הגזילה קיימת אינו חייב להשיב כיון שהוא יורש או מחל לו קודם אכילה וע"ז פריך ליה ר"ל לר"י ממתני' דגנב תרומה של הקדש דליתני ג' חומשים ע"ד שכתב הרב ומאחר דלפי המסקנא אירלו דלר"י אינו משלם כי אם חומש דמחמת אכילת תרומה פטור מחומש דשבועה מדכתיב ונתן לכהן את הקדש מכיון שנתנו לו יצא ידי גזילה אם כן מאי דקאמר ר' יוחנן משלם לשבע אינו אלא קרן וחומש דמחמת תרומה ועל זה במסקנא מוקי פלוגתייהו דפליגי במחלוקת רבי ורבי אלעזר ברבי שמעון בלבד ולא פליגי בענין אחר:

אך קשה דא"כ לדעת הר"ס דס"ל דאין הגזילה קיימת אינו חייב להשיב וע"כ מאי דקאמר ר"י דמשלם לשבע אינו אלא קרן וחומש דמחמת אכילת תרומה אם כן מאי פריך ליה דליתני ג' חומשים מאחר דכיון דכבר אכל התרומה ואינה בעין מחיל לנפשיה ואינו חייב בחומש דמחמת השבועה אשר ע"כ נראה לומר דע"כ לא ס"ל להר"ס דאין הגזילה קיימת אינו חייב להשיב אלא בדאינה בעין מחמת שנגנבה או נאבדה מאליה אבל באכלה הגזלן עצמו ובפשיעתו אינה בעין חייב להשיבו בכה"ג דאבדה הוא בידים חייב להשיב ואינו עושה משכון ליקח יותר מחלקו מאחר נכסיו וע"ז קס"ד דלר"י משלם לשבע ב' חומשים דשבועה ודתרומה ואולם זה דוחק בסברת הר"ס דהא כל כי הא הוה ליה לפרש דכל שאינה בעין מחמת הגזל חייב להשיב ובהכי באופן דלסברת הר"ס קשה מהירושלמי במאי דפריך ר"ל לר"י ממתני' דגנב תרומה:

והנה ראיתי למרן הכ"מ בפ"י מהלכות תרומה דין כ"ו שהביא דברי הירושלמי הנזכר ובפירכת ר"ל לר"י פי' וז"ל והקשה ר"ל לר"י מדתנן גנב תרומת הקדש וכו' וישלם חומש ג' משום גזל או גונב שהוא חייב לשלם חומש ובשלמא לדידי איכא לאוקמא כשאבי אמו כהן היה לו תרומה והקדישה וגזלה זה ואח"כ מת אבי אמו וירשו זה דהשתא חומש דמשום גזל אינו חייב לשלם מחמת שהוא יורשו הרי הוא מעכב החומש לעצמו עכ"ל ולכאורה דבריו מסולאי ההבנה הן דאיך שייך ירושה בדבר שהקדיש מורישו הרי כיון דהקדישו אבי אמו בחייו תו לא אתא לידי ירושה לעולם ולפי אומר הענין לעד"כ לייתב דברי מרן בהקדש דמעיקרא יש לתמוה בעיקר פירכת ר"ל לר"י דמאי פריך ליה הרי אמרינן בת"כ בפ' ויקרא פ' כ"ב וז"ל מה ת"ל עמיתו עמיתו ב' פעמים עמיתו פרט לגבוה עמיתו פרט לאחרים ע"כ ופירש הרב קרבן אהרן פרט לגבוה שאם כפר בפקדון של הקדש וכחש ונשבע אינו חייב חומש ואשם פרט לאחרים פרט לעובד כוכבים עכ"ל הרי בהדיא דאין חייבים חומש על ההקדש וכן נראה מהברייתא שהובאה בפרק הזהב (דף נח סוף ע"א) יעו"ש ונהתימה על הר"ס שהביא בפ"ז מהל' גזילה דין העובד כוכבים שאין חייבים חומש על כפירת ממון עובד כוכבים והשמיט דין ההקדש וא"כ הכא מאי פריך ר"ל לר"י וישלם חומש ג' משום גזל הא אין חייבים חומש על ההקדש וע"כ צ"ל דכוונת ר"ל להקשות לר"י לפי שיטתיה דר"ל דס"ל בשלמא דגזל ולא נתייאשו הבעלים אף דלר"י שניהם אינם יכולים להקדיש זה לפי שאינו שלו וזה לפי שאינו ברשותו אינו ס"ל [כן] אלא דהבעלים יכולים להקדיש וכדאמרינן בפרק מרובה (דף סח ע"ב) דאוקמא ר"ל מתני' דגנב והקדיש דמשלם תשלומי כפל בהקדישו הבעלים ביד גנב וקודם שהקדישוהו בעלים באו עדים על הגניבה ועמד בדין וחייבוהו על הכפל יעו"ש וה"ה דלפי שיטתיה פריך הכא דשפיר משכחת לה חומש שלישי וכגון בגזל תרומה מכהן בהיותה חולין ותבעה מיניה וכפר ונשבע ועמד בדין והודה מעצמו ונתחייב בקרן וחומש ואח"כ הקדישוהו בעליו בעודו בידו ואכלה הגזלן אח"כ דכה"ג חייב בחומש שלישי דמחמת שבועה כיון דבשעה שנשבע לשקר וכחש בעמיתו קרינן ביה דאותה שעה ממון כהן היה ואין הקדשו שהקדישו אח"כ פוטרו מחומש והנה כי כן נראה דט"ס נפל בדברי מרן הכ"מ וצ"ל הכי שאבי אמו כהן היה לו תרומה וגזלה זה והקדישה ואחר כך מת וכו' והמדפיסים טעו והקדימו תיבת והקדישה לתיבת וגזלה זה והכוונה לומר ע"פ האמור דמיירי דגזלה ונשבע והודה ואח"כ הקדישה אבי אמו בעודה ביד בן בתו הגזלן דכיון דנשבע בשעה שהיתה תרומה מהדיוט חייב חומש אף שאח"כ הקדישה וחיוב החומש מסתברא דלבעלים הראשונים הוי דהא אילו לא הקדישה משלם קרן וחומש לבעלים ואם הקרן הקדישו למה לא יזכה בחומש לעצמו וא"כ כשמת אבי אמו והוא היורש לר"ל דמשלם לעצמו א"ש דחומש שהוא חייב לזקנו מורישו זוכה לעצמו ומחיל לנפשיה ואולם בעיקר פי' קושית ר"ל למרן הריני דן לפניו דלכאורה אין פי' עולה יפה דאיך שייך לומר דלר"ל מצי לאוקומה בגזל מאבי אמו משא"כ לר"י הא אילו אנו רוצים לתרץ באוקימתות לר"י נמי לק"מ דאפשר לאוקומי מתני' כשלא נשבע או דמיירי דהקדישוה בעלים קודם גזילה דאפילו נשבע אינו חייב חומש דכתיב בעמיתו פרט להקדש ואוקימתות כי הכי דלא תיקשי לר"י שקלת מעלמא לכן ע"כ נ"ל כפי' מהרמ"ם דעונת הקושיא דכיון דמסדר תנא לעפויי חומשין באכילה אחת ליתני נמי דיש אופן דחייב ג' חומשין באכילה וכגון דנשבע כאמור:

איך שיהיה נחזור למאי דאתאן עלה לדברי התוספות דפרק אלו נערות דלפי כל האמור יצא לנו דכל דאכל תרומה שלו שבא לידו בהיתר כגון שנפלה לו כירושה או גבה במזונו אפילו ר"י מודה דאף לרבי הפרשתו מקדשתו וכל דהפרים קרן וחומש מן החולין נעשים תרומה ומוכרה לכהן בדמים וא"כ הכא בהנהו מתני' דפ' נוטלין דהוו ספק כהן מאי דקתני במתני' ואין משלמין קרן וחומש היינו אם אכלו בתרומה שלהם דקתני סיפא דמפרישין תרומה ומוכרין אותה והדמים שלהם וע"ז קתני דאם אכלו אותה אין משלמין קרן וחומש לשבט אלא מפרישין אותה ומוכרין כדין התרומה עצמו:

[יב] והנה במאי דקתני מתני' ר' עקיבא אומר הכל הולך אחר הקרימה בתנור לכאורה היה נראה דר"ע ס"ל דגמר מלאכה לענין חיוב חלה לא הוי אלא אחר הקרימה בתנור ואחר הגלגול נמי אוכלין מן העיסה עראי כדין לא נגמרה מלאכתה ור"ע בא לחלוק על כל המשניות דלעיל דלרבנן גלגול הוי גמר מלאכה והאוכל ממנה חייב מיתה וכן כל כי הני דקתני מתני' לעיל דבגלגול תליא מלתא ר"ע פליג דהכל תלוי בקרימה בתנור אבל אין האמת כן דהא אמרינן בירושלמי עלה דמתניתין תברייתא בשם ר"א מודה ר"ע לחכמים לעיסת הדיוט שגלגולה *פוטרה ר' אילא בשם ר"א מודה ר"ע לחכמים בעיסת הקדש שגילגולה פוטרה ע"כ מתבאר מדברי הירושלמי הנזכר ושאר דברי הירושלמי שם דלעולם אפילו ר"ע מודה דגלגול הוא גמר מלאכה ומשגלגלה טובלת כדין טבל גמור וגלגול הקדש נמי פוטר כיון דבשעת חובתה היתה פטורה לא קאמר ר"ע דהכל הולך אחר הקרימה כי אם לענין גלגול עובד כוכבים דאינה פוטרת דס"ל לר"ע דמירוח העובד כוכבים לענין תרומה אינו פוטר כסברת ר"מ ור"י דאמרינן בפרק ר"י במנחות (דף סו:) דס"ל דמירוח העובד כוכבים אינו פוטר ומסקנת רבא התם במנחות הוא דמ"ד מירוח העובד כוכבים אינו פוטר גלגול העובד כוכבים נמי אינו פוטר מחלה אלא דבש"ס דילן מ"ד דמירוח העובד כוכבים אינו פוטר הוא משום דכתיב דגנך דגנך יתירא והוי מיעוט אחר מיעוט ואין מיעוט אחר מיעוט אלא לרבות וכתב רש"י שם דדוקא עובד כוכבים מסתברא לרבויי שכן נאכל בלא פדיון אבל ישראל אבל של הקדש כ"ע מודו דהקדש פוטר ובירושלמי בסוגיא זאת אמרינן דרבנן דפליגי עם ר"ע ס"ל נמי דמירוח העובד כוכבים אינו פוטר וילפינן לה מקרא דכתיב וכל מעשר הארץ מזרע הארץ דמשמע כל שהוא זרע הארץ ודעובד כוכבים נמי זרע הארץ הוא אבל לענין חלה ס"ל דגלגול העובד כוכבים פוטר דאע"ג דכתיב מלחם הארץ מכל מקום אינו מיותר דהא דרשינן מיניה מלחם ולא כל לחם למעוטי אורז ודוחן מה שאין כן קרא דמזרע הארץ דהוי מיותר זה מתבאר מתוך דברי הירושל' לפי מה שפירש מהר"ל אליהו בביאורו ולע"ד העיקר כפירוש הרב שם דדוקא הקדש פוטר אבל כל דבר דמותר בלא פדיון הוא בכלל הרבוי דמרבינן דאינו פוטר וברפ"ב דחלה גבי מתני' פירות חוץ לארץ שנכנסו לארץ חייבים בחלה אמרינן בירושלמי תניא זו דברי רבי מאיר אבל דברי רבי יהודה פירות ח"ל שנכנסו לארץ רבי אליעזר פוטר ור"ע מחייב מ"ט דר"א מלחם הארץ ולא לחם של חוץ לארץ ופריך התם מה מקיים ר"ע טעמא דר"א דקרא דלחם הארץ ומשני מלחם הארץ בספינה שנכנסה לארץ אם קרמו פניה מן החוץ ולפנים חייבת מן הפנים ולחוץ פטור על דעתיה דר"ע היא ספינה היא עיסת העובד כוכבים שהכל הולך אחר קרימה בתנור עכ"ל מבואר מזה דבפירות חוץ לארץ נמי לא אזלינן בתר גלגול דאפילו נתגלגלה מן החוץ ולחוץ כל שהקרימה היתה בפנים חייבת דכל שאתו באים לפטור מחמת שנעשה הגלגול ביד הפטור או במקום פטור לא מחמת היות הגלגול במקום פטור נפטר דומיא דגלגול עובד כוכבים דרבייה קרא לחייב אבל לא באר הרב טעמיה דר"ע דס"ל דגם בחלה אין גלגול העובד כוכבים פוטר ולע"ד י"ל דה"ע דר"ע דס"ל כר"מ ור"י דס"ל דמדכתיב תרי קראי דגנך אין מיעוט אחר מיעוט אלא לרבות וילפינן חלה מתרומה מג"ש דראשית ראשית כדאמר רבא לר"מ ור"י ובתוספתא בסוף חלה תניא ספינה שהיא באה מח"ל לארץ והיתה בה עיסה עד שלא קרמו פניה חייבת משקרמו פניה פטורה עכ"ל וצ"ל דהך ברייתא כר"ע היא וקצת קשה דבתוספתא בספ"א דחלה תניא גר שנתגייר והיתה לו עיסה נתגייר עד שלא קרמו פניה חייבת משקרמו פניה פטורה דברי ר"ע רבי יוחנן בן נורי אומר עד שלא תגלגל בחטים וכו' חייבת גלגלה בחטים וכו' פטורה ע"כ הרי דלענין גר קתני דהוי פלוגתא דר"ע ור"י בן נורי ואילו גבי ספינה הבאה מחוצה לארץ סתם לן תנא כר"ע דהא ודאי לר"י בן נורי גבי ספינה נמי הכל הולך אחר הגלגול דאם נתגלגלה מקודם פטורה שוב ראיתי בספר התרומה בהל' חלה סוף סימן פ"ה שכתב וז"ל ובתוספתא תניא שלשי מס' חלה ספינה שבאה מח"ל וכו' ותימה דהו"ל למתלי שישרפה בעד שלא גלגלה שזהו חיוב חלה ופי' מורינו רבינו דמיירי בדבר שבלילתו רכה דלא שייך גלגול ואין חיוב חלה עד שתאפה וכו' אמנם בתוספתא פ"ק פליגי בהא דתניא גר שנתגייר וכו' א"כ מתני' דמסכת חלה אתיא כר"י בן נורי ובמתני' דחלה נמי תנן גבי גר ר"ע אומר הכל [illegible] אחר הקרימה ונראה דדוקא גבי חלה דכתיב מלחם הארץ אזיל בתר קרימה אבל בתרומות ומעשרות תלוי במירוח דכתיב דגנך עכ"ל דנראה דה"ע דלדחק תלמי לאתר דמיירי מדבר שבלילתו רכה וכו' כדי דלא תיקשי אמאי סתם לן תנא הכא כר"ע ואולם מ"ש הרב בסוף דבריו לפי כל האמור לע"ד קשה דמשמע דבריו נראה דס"ל דר"ע לענין חלה ה"ע דס"ל דגלגול לאו גמר מלאכה הוא וגלגול בלבד לא חייל עליו איסור טבל מדכתיב מלחם הארץ וכי היכא דלא אסיק אדעתין לומר דה"ה לענין תרומות ומעשרות בתבואה דראויה לעשות ממנה לחם דלא הוי גמר מלאכה במירוח בלבד אלא הכל הולך אחר הקרימה הולכך הרב לומר דבתרומות ומעשרות הכל תלוי במירוח מדכתיב דגנך ואם כך הוא כוונתו הא ליתא דאפי' בחלה ס"ל לר"ע דגלגול הוא גמר מלאכה וגלגולה טובלת כמ"ש בירושלמי בפירוש כנז"ל ועיקר סברת ר"ע הוא דכיון דלענין תרומות ומעשרות מירוח העובד כוכבים אינו פוטר ה"ה דגלגול העובד כוכבים אינו פוטר וא"כ איך היה אפשר לומר דגם בתרומות ומעשרות בתבואה הראויה ללחם אין המירוח גמר מלאכה:

איברא דראיתי בספרי בפ' שלח לך שהובא שם פלוגתא דרבי עקיבא ור"י בן נורי באופן זה איזו היא גמר מלאכתה קרימתה בתנור דברי ר' עקיבא ר' יוחנן בן נורי אומר עד שתתגלגל בחטים ותטמטם בשעורים ע"כ דנראה דלא איפליגי לענין גלגול עובד כוכבים אלא עיקר פלוגתייהו דלר"ע גלגול לא הוי גמר מלאכה כלל וגלגול אינו טובל כי אם שעת קרימה וזה נראה כדברי הבעל התרומה אבל בירושלמי אמרינן בפירוש איפכא: ואולם יש קצת סעד לומר דאע"ג דבירושלמי מבואר דלר"ע גלגול נמי הוי גמר מלאכה וטובלת וטעמא דר"ע משום דס"ל מירוח העובד כוכבים אינו פוטר וה"ה גלגול העובד כוכבים מ"מ מש"ס דילן אינו נראה כן דהא רבא בסוגיא דמנחות (דף סז) הנזכר קא מבעיא ליה אי הא דגלגול העובד כוכבים פוטר אם הוא אפי' למ"ד מירוח העובד כוכבים אינו פוטר או דלמא דלמ"ד מירוח העובד כוכבים אינו פוטר ה"ה גלגול דילפינן ראשית ראשית מהתם ולא מצא ראיה מפורשת לזה עד דהתפלל לומר יהא רעוא דאחזיה בחלמא ומסקנא הכל אמר רבא דמ"ד מירוח העובד כוכבים (נמי) אינו פוטר גלגול העובד כוכבים נמי אינו פוטר ואם איתא לסברת הירושלמי אמאי לא מייתי רבא ראיה ממתני' דאמר ר"ע דגלגול העובד כוכבים אינו פוטר כי אם קרימה ברשות עובד כוכבים פוטר דע"כ לומר דטעמיה דר"ע הוא משום דס"ל כסברת ר"מ ור"י דס"ל דמירוח העובד כוכבים אינו פוטר מטעם דאיכא תרי מיעוטא ואין מיעוט אחר מיעוט אלא לרבות ויליף חלה מתרומה מג"ש דראשית ראשית דאם איתא דאפי' ר"מ ור"י דס"ל דמירוח העובד כוכבים אינו פוטר מודו דגלגול העובד כוכבים פוטר דלא ילפינן חלה ממירוח א"כ מ"ש ר"ע דמשוה להו מירוח וגלגול ומדר"ע ס"ל דילפי' גלגול ממירוח ה"ה דר"מ ור"י הכי ס"ל ומדלא מייתי רבא ראיה זאת ש"מ דרבא סבירא ליה דטעמיה דר"ע לאו משום דמירוח העובד כוכבים אינו פוטר דא"כ דס"ל דמירוח פוטר כיון דהוי גמר מלאכה ומאי גלגול דס"ל דלאו גמר מלאכה לענין חלה כי אם ע"י קרימה כיון דכתיב מלחם הארץ דמשמע דבלחם תליא מלתא ואפשר דעפ"י הש"ס דילן כתב בספר התרומה כן וכן נראה מדברי הר"ס בפירוש המשנה שכתב וז"ל לפי שר"ע סובר כי החלה מוציאין משיקרמו פני הפת ולדעתו זה היה שעת הוצאת חלה וכן נראה מדעתו בספרי אמר שם אין מפרישין עד שתגמר מלאכתה איזה הוא גמר מלאכה קרימתה בתנור דברי ר"ע עכ"ל הרי דתפס עיקר כהספרי ועכצ"ל דה"ע דדחה דברי הירושלמי משום דבש"ס דילן לא משמע הכי כאמור:

ונראה דלפי הספרי וממה שנאמר מהש"ס דילן כאמור דר"ע ס"ל דגמר מלאכה דחלה הוא הקרימה בתנור ולא בשעת גלגול צריך להבין דמנ"ל הא דלאו משום דכתיב מלחם הארץ תרימו וגו' דמשמע דעונת חיוב חלה הוא משעה שנעשה לחם הא כתיב נמי ראשית עריסותיכם חלה תרימו דמשמע משיתערס דהיינו גלגול ומאי חזית לומר דקרא דמלחם הוא עיקר ולא קרא דעריסותיכם וי"ל עפ"י מאי דאמרינן בירושלמי בפרקין גבי מתני' דאוכלין עראי מן העיסה עד שתגלגל תני ר"י בן בתירא אומר משעה מקרצות מ"ט דר"י ב"ב כתרומת גורן כן תרימו אותה מה תרומת גורן ניטלת מן הגמור אף זו ניטלת מן הגמור ופריך אלא מעתה לכשתאפה רבי מתניא לא הוקשה לתרומת גורן אלא למלאכת העירוס בלבד ע"כ ועפי"ז י"ל דר"ע ס"ל דהוקשה חלה לתרומת גורן לגמרי דמה תרומת גורן ניטלת מן הגמור שכבר נגמרה מלאכתה שאין מלאכה אחרת אחריה אף זו ניטלת מן הגמור ומן הגמור לא הוי כי אם עד שתאפה והיינו קרימה בתנור אלא דס"ל לר"ע דיש לקיים הב' מקראות דראשית עריסותיכם דמשמע מלאכת העירוס וכן קרא דמלחם הארץ דמשמע עד שיהיה לחם דחלה הוי כעין תרומת גורן דבתרומה איכא ב' עונות דתבואה שהגיעה לעונת מעשרות דהיינו שהביאה שליש הרי חל חוב תרומה עליה ואוכלין ממנה עראי וקבע אסור וכיון דנגמרה מלאכתה דהיינו אחר מירוח הויא טבל גמור ואפי' עראי אסור וה"ה גבי חלה הוי כן דקרא דעריסותיכם הוא ללמוד דמשעת גלגול הגיעה לעונת חיוב חלה ואסור לאכול ממנה קבע ומקרא דמלחם הארץ ילפינן דשעת קרימה הוי גמר מלאכתה והויא טבל גמור ואפי' עראי אסור דעפי"ז היה אפשר להשוות הירושלמי עם הספרי דמה שאמרו בירושלמי ר' אילא בשם ר"א מודה ר"ע לחכמים בעיסת הקדש שגילגולה פוטרת די"ל שאע"ג דגמר מלאכתה הוי בקרימה מ"מ כיון דבשעת גלגול הרי חל עליה עונת חיוב חלה והיה הגלגול ביד ההקדש ההקדש פוטרה מידי דהוה לענין תרומות ומעשרות דאם הקדיש פירות במחובר קודם שהגיעו לעונת המעשרות דהיינו קודם שהביאו שליש והביאו שליש ביד הגזבר ופדאן ונגמרו ביד הדיוט דפטורין אף דהמירוח והגמר היה על ידי הדיוט כיון דבשעת חובתן דהיינו דהביאו שליש ביד הקדש נפטרו נפטרין לגמרי וכמו שמתבאר בירושל' בפ"ד דפאה עלה דמתני' הקדישן עד שלא נגמרו וגמרן הגזבר ופדאן פטורין שבשעת חובתן היו פטורין דפריך הש"ס ולמה תנינן תרי זמנין ומשני אחת למירוח ואחת לשליש ופי' מהר"ל אליהו ז"ל וז"ל ולמה תנינן תרי זמנין משנה זאת שנויה במסכת חלה והקשה הש"ס למה שנאה רבי ב"פ ומשני אחת למירוח וכו' משנה דהכא שנאה ר' לעונת המעשרות לענין זמן שהפירות נקראו אוכל להתחייב במעשר והיינו משהביאו שליש ומן אותה שעה והלאה אסור לאכול מהן אכילת קבע אבל מותר לאכול מהן עראי אף שהגיעו לעונת המעשרות עד שיגמרו מלאכתן והתבואה עד המרוח והיינו מתני' דחלה והכא קמ"ל כשהביאו שליש ביד הגזבר פטורים עכ"ל מתבאר מזה דכל שהביאו שליש ביד הגזבר אף דפדאן קודם מירוח וגמר מלאכה פטורים כיון דהגיעו לעונת המעשרות ביד הגזבר וכמו שמתבאר עוד ממאי דאמרי' התם עוד מתני' דר"ע היא דאמר אחר שליש כאשון את מהלך וכו' דאלמא מתני' מיירי כשהביאו שליש ופדאן ואח"כ נתוסף ב' שלישים ביד הדיוט דבהכי נמלא דגמר מלאכה נעשה ע"י הדיוט יעו"ש וכן כתבו מהריק"ו בביאורו על הר"ס בספ"ב דמעשר והרדב"ז בביאורו בספ"ג ד"ה מעשר שכן הוא דעת הר"ס דכל דהגיעו לעונת המעשרות ביד הקדש אף דנגמרו ע"י הדיוט פטור יעו"ש אלא דיש לתמוה דאיך לא הזכירו דסברת הר"ס הוא מהירושלמי הנזכר דאי מפשט מתני' נראה לדקדק איפכא דגירסת כל הראשונים וגירסת הירושלמי במתני' הן במסכת פאה וכן במסכת חלה הוא כן המקדיש פירותיו עד שלא באו לעונת מעשרות ופדאן חייבים דכפי גירסא זאת ה"פ משבאו לעונת המעשרות ביד המקדיש ואח"כ הקדישן אם פדאן קודם גמר מלאכה חייבים ואח קמ"ל דלא תימא דכיון דאחר שבאו לעונת מעשרות נכנסו ברשות ההקדש ונפטרו שוב אינם חוזרים ביד הדיוט לחיובא וכמו שהוא סברת רב חסדא בירושלמי בפ"ק דמעשרות דס"ל דאם הקדיש שבלין ופדה שבלין דפטור דאף דפדאן קודם מירוח פטור דכיון דחזי לתרומה כשהן שבלין הא אפקעינהו ההקדש וקרינן ביה דגנך ולא של הקדש והתם אמרי' דמילהון דרבנן פליגי אדרב חסדא דס"ל דבהקדש כה"ג דפדאן קודם מירוח חייבים ומהר"ל אליהו ז"ל בביאורו שם בתום' בד"ה אף דבהקדש כן ישב מתני' דמשבאו לעונת המעשרות אליבא דרב חסדא דלא תקשי ליה מתתני' יעו"ש וא"כ אם איתא לסברת הר"ס לפי סברת מהריק"ו והרדב"ז דאפילו באו לעונת המעשרות ביד הקדש דהיינו דהביאו שליש אף דפדאן קודם גמר פטורים א"כ מתניתין בסיפא אמאי שינה מלישנא דנקט ברישא דתלי הדבר בעונת המעשרות ובסיפא נקט ליגנא אחרינא הקדישן עד שלא נגמרו וגמרן הגזבר ואח"כ פדאן פטורין ואמאי לא קמ"ל דפטורין אפי' בלא נגמרו ביד הגזבר כי אם שבאו לעונת המעשרות ביד גזבר והכי הול"ל עד שלא באו לעונת מעשרות והגיעו לעונת מעשרות ביד גזבר פטורים דבהכי הוי דבר והפכו מרישא וליפלוג וליתני בדידה בענין עונת מעשרות הן אמת דמדברי מהריק"ו בפ"ב מסגנון שהביא מתני' נראה דס"ל דהר"ס גרים במתני' הכי עד שלא באו לעונת מעשרות ופדאן חייבים משבאו לעונת מעשרות ופדאן פטורים והכי פירושו דקתני סיפא דאם הקדישן קודם עונת מעשרות ובאו לעונת מעשרות שהביאו שליש ביד הגזבר פטורים דכיון דבשעה שחל החיוב נפטרו שוב לא מתחייבי וזה תימה דגירסת כל הספרים אינו כן אלא משבאו לעונת מעשרות חייבים ועכצ"ל הכי דאם הגירסא כן א"כ דין זה דהביאה שליש ראשון ביד הגזבר דפטור הרי מפורש בב' המשניות דפאה ודחלה וא"כ מה תירצו בירושלמי דפאה דשנה ר' משנה זאת ב' פעמים לאשמועינן דהביאה שליש ביד הגזבר פטור הרי דין מפורש בב' המשניות ברישא באופן דמתניתו למידין דלענין תרומות ומעשרות כל שהגיע לעונת מעשרות שהביאה שליש ביד גזבר אף שגמר מלאכתן ביד הדיוט פטורים וא"כ ה"ה גבי חלה דשפיר י"ל דאפי' ר"ע מודה דגלגול הקדש פוטר כיון שהגיע לעונת חיוב חלה ביד הקדש אף דאינו גמר מלאכה עד הקרימה ונאמר ג"כ דמאי דאמרו עוד בירושלמי הברייתא בשם ר"א מודי ר"ע לחכמים לעיסת הדיוט שגלגולה טובלת דלאו דוקא טובלת אלא דהוי עונת המעשרות חיוב חלה וכ"ת דאסור לאכול ממנה קבע כדין עונת מעשרות זה היה נראה לכאורה אבל נראה דהא ליתא דמלבד דזה דוחק גדול לומר דטובלת דקאמר הוא לענין אכילת קבע דכיון דכל דבר שאסור לאכול בקבע ומותר לאכול עראי אינו אלא מדרבנן דאסרו לאכול בקבע וכמ"ש התוס' בפ"ק דיומא (דף יא ע"ב) ד"ה דאלמא וכו' יעו"ש א"כ אינו נקרא זה טבל דמן התורה ליכא שם טבל עליו וא"כ איך אפשר לומר דמודה ר"ע דטובלת יתר ע"כ דאי ס"ל להירושלמי כסברת הספרי

דלא

תנן* העושה עיסה מן החטים ומן האורז אם יש בה טעם דגן חייבת בחלה ואדם יוצא בה ידי חובתו בפסח אין בה טעם דגן אינה חייבת בחלה ואין אדם יוצא בה ידי חובתו בפסח :

חלה פ"ג מ"ז

הא [יג] מתניתין חזינא לפרושא ולברורה הכא משום דקשיא ועמומה היא ודאי מדקתני ואדם יוצא בה ידי חובתו בפסח שמעינן מינה דמדאורייתא היא דהויא כשל חטים כל אימת דאיכא טעמא דחטים ואף על גב דמערבי בגווה אורז טפי טובא והכי נמי אסיקנא בגמרא בפרק כל הזבחים שנתערבו* דמתניתין אפילו ברובא אורז היא ואפילו הכי כיון דאיכא טעמא לא בטיל וכיון דהכי איכא למידק דהא קי"ל כזית בכדי אכילת פרס בטעמא וממשו דאורייתא הא כל היכא דליכא כזית בכדי אכילת פרס דכ"ע לאו דאורייתא ונהי נמי דטעמא לא בטיל היאך יוצא בה ידי חובתו בפסח הא עיקרא אורז הוא ואשכחן בתלמוד ארץ ישראל פירושא דמלתא ופרוקא דקא פרישו טעמא דמתני' משום גרירה והכי גרסינן התם בפ"ק דמכלתין דחלה כמה דאת אמר תמן אין לך בא לידי מצה וחמץ אלא חמשת המינין בלבד ודכוותה אין לך נגרר עם כולם אלא חטים ושעורים בלבד רבי הילא בשם ריש לקיש לא שנינו אלא העושה עיסה מן החטים ומן האורז ואינו נגרר אלא עם החטים בלבד שמעינן השתא דטעמא דמתניתין משום דאף על גב דעיסת האורז פטורה דלאו לחם היא ומיהו כי מערב לה בהדי דגן ואית בה טעם דגן הדגן גוררו לעשות הכל לחם להתחייב בחלה וקסברי בני ארץ ישראל דהאי דינא ליתיה בכוסמין ובשבולת שועל ושיפון אלא חטים ושעורים בלבד הוא שגוררין מפני שדרך עיסה שנו ודרכן של בני אדם לעשות עיסה משאר המינין עמהן :

*דע"ת:

ועוד כדקאמרי טעמא כמ"ד תמן אין לך בא לידי מצה וחמץ אלא חמשת המינין (עמהם) בלבד דהכי קים להו לרבנן והכי בדקו לה ודכוותה אין לך נגרר עם כולן ליעשות עיסה ולבוא לידי מצה וחמץ אלא חטים ושעורים ודקים להו לרבנן דאינהו גוררין ומביאין אחרים לידי מצה וחמץ ולא שאר המינין ורבי הילא בשם ריש לקיש סבר דאין לך גורר אלא החטים את האורז בלבד אבל שעורין אינן גוררין אורז ולא חטין עצמן גוררין מין אחר שלא שנינו אלא מן החטים ומן האורז ואילו היה מין אחר נגרר הוה תני לה במתניתין כדקתני האי מדלא קתני אלא חטים ואורז ש"מ שאין לך גורר ולא

דלא הוי גמר מלאכה לר"ע כי אם ע"י קרימה וה"ע דגלגול הקדש דפוטר משום דהגיעה לעונת חיוב ביד הגזבר א"כ למה בגלגול עובד כוכבים אינו פוטר לר"ע הא בין גלגול עובד כוכבים ובין גלגול הקדש לדידן מקרא דעריסותיכם ילפינן לה כדאמרינן בפרק ר"י [דף סז:] עריסותיכם ולא עיסת עובד כוכבים ולא עיסת הקדש ואי ס"ל לר"ע דגלגול הקדש ממעטינן מקרא דעריסותיכם דמשמע מלאכת במירוח שהוא הגלגול מטעם דהגיעה לעונת חיוב חלה ביד ההקדש אם כן ה"ה יש למעט גלגול עובד כוכבים כיון שהגיע לעונת חיוב חלה ביד העובד כוכבים דמ"מ הקדש מעובד כוכבים דאי לא ס"ל למעט עובד כוכבים מעריסותיכם ה"ה דאין למעט גלגול הקדש דגבי עובד כוכבים נמי לענין תרומות ומעשרות כל שהביא שליש ביד עובד כוכבים פטור דישראל שלקט תבואה זרועה מן העובד כוכבים אחר שהביאה שליש אף שהביאה ב' שלישים ביד הישראל ונגמר מלאכתו ביד ישראל בשליש שהביאה ביד עובד כוכבים לכ"ע פטור אלא דבתוספת הב' שלישים הוסיף שביד ישראל איכא פלוגתא ולר"ע ס"ל דהתוספת נמי פטור אלא דלא קיימא לן כוותיה כמה שכתב הרמב"ם בפ"א מה"ת דין י"ב ואם כן הוי דומיא דהקדש דכיון דהגיע לעונת מעשר ביד הקדש פטור וכמו כן בעובד כוכבים וא"כ ה"ה לענין גלגול דהוי כעין עונת מעשרות הקדש ועובד כוכבים שוים הם :

ועוד דאם פירוש הירושלמי ע"ד זה א"כ מובן מאי דאמרינן עוד שם כהנא אמר דברי ר"ע אין מירוח פוטר בהקדש א"ר יונה הדא דכהנא פליגא אר"א מאן דאמר גלגול פוטר המירוח פוטר ומאן דאמר אין גלגול פוטר אין המירוח פוטר ופירש מהר"א ז"ל דכהנא בא לומר דכיון דלר"ע אין גלגול פוטר בעובד כוכבים לענין חלה וכ"כ אין גלגול הקדש פוטר כן לענין תרומה ס"ל דאין מירוח העובד כוכבים פוטר וכ"כ אין מירוח הקדש פוטר וקשה כהנא אין מירוח הקדש בדבריו דהחידוש הוא זה אליבא דרבי עקיבא דמירוח העובד כוכבים אפילו רבנן דפליגי ארבי עקיבא סבירא ליה בעלמא לענין תרומה דמירוח העובד כוכבים אינו פוטר יעו"ש בדבריו והשתא אי טעמיה דרבי עקיבא בגלגול הוא משום דסבירא ליה דגלגול לאו גמר מלאכה הוא א"כ מנ"ל לכהנא לומר אליבא דר"ע דס"ל לר"ע לענין תרומה דאין מירוח עובד כוכבים והקדש פוטר דומיא דגלגול הא י"ל דטעמא דגלגול הא משום דלא נגמרה מלאכתה ביד העובד כוכבים וההקדש לא כן במירוח דנגמרה מלאכתה ביד ההקדש ואם נאמר דאה"נ דלכהנא הוי דס"ל דלר"ע נמי גלגול גמר מלאכה הוא וש"ז הוא דאמרינן דהא דכהנא פליגא על ר"א דלר"ע ס"ל דלר"א גלגול לאו גמר מלאכה הוא הא נמי לא אפשר דהא לפי המסקנא התם אמרינן אמר ר' חנינא בריה דרב הלל מן הדא דרבנן אנן ילפינן דלית הדא דכהנא פליגא על ר"א כמה דרבנן אמרין גלגול פוטר ברשות העובד כוכבים אין המירוח פוטר ברשות העובדי כוכבים כן רבי עקיבא אומר אין גלגול פוטר ברשות העובד כוכבים ואין המירוח פוטר ברשות הקדש דלעולם דר"ע נמי לא יליף חלה מתרומה מגזירה שוה דראשית ראשית ומאי דסבירא ליה דאין גלגול העובד כוכבים פוטר הוא מקרא דמלחם הארץ דס"ל כר' ישמעאל דאמרינן בפ"ק דחלה דלר"י ממעט אורז ודוחן מחלה מג"ש דלחם לחם מחלה וא"כ קרא דלחם הארץ אייתר לן נמי ומרבינן מיניה אפי' דעובד כוכבים דהא של עובד כוכבים נמי לחם הארץ הוא כדדרשי רבנן מקרא דזרע הארץ וס"ל לר"ע דאיכא תרי קראי לענין תרומה לרבות מירוח העובד כוכבים דאינו פוטר דהא איכא מיעוט אחר מיעוט דגנך ב' פעמים לרבות וקרא דמזרע הארץ דמייתי רבנן למירוח עובד כוכבים לכן ס"ל דאף דאין לרבות דמירוח עובד כוכבים והקדש אינו פוטר מחד קרא כמו שכתב רש"י בסוגיא דמנחות מ"מ הכא דאיכא תרי קראי ע"כ חד לרבות מירוח עובד כוכבים וחד לרבות מירוח הקדש דאינו פוטר וא"כ נוכל לומר דכהנא לא פליגי אר"א דמודה הוא דר"ע מודה דגלגול הקדש פוטר כר"א דהא לענין גלגול ליכא אלא חד קרא לרבות דהיינו מלחם הארץ ולא מסתבר לרבות כי אם גלגול עובד כוכבים אבל של הקדש לא ואם איתא דגם מסובר ר"א דגלגול הקדש פוטר הוא (אפילו) דיסבור ר"ע דגלגול לא הוי גמר מלאכה א"כ ע"כ כהנא פליג אדר"א בזה מסובר ר"א דר"ע ס"ל דגלגול לא הוי גמר מלאכה דאי ס"ל כוותיה מנין לו לכהנא לומר דר"ע דרים הני קראי להכי וס"ל דאין מירוח הקדש פוטר כיון דאפשר דגלגול עובד כוכבים שאני דלאו גמר מלאכה הוא משא"כ מירוח אבל אי ס"ל דגלגול אליבא דר"ע הוא גמר מלאכה במירוח יש קצת סמך לומר דר"ע ס"ל דמירוח הקדש אינו פוטר דומיא דגלגול בעובד כוכבים דאף דהוא גמר מלאכה כמירוח אינו פוטר אף דאפי' דס"ל הכי אכתי יש לדחות דמנ"ל לכהנא דנדמינן הקדש לעובד כוכבים ותרומה לחלה מ"מ אינו כ"כ רחוק כמו שהוא רחוק לומר כן לר"א אם יסבור בר"א דלר"ע גלגול אינו גמר מלאכה ויש לדחות זה דכהנא דקאמר אמר ר"ע אין מירוח הקדש פוטר לאו משום דלמד כן מסברת ר"ע דאין גלגול עובד כוכבים פוטר אלא כך קבל כהנא וקבלה היתה בידו דר"ע ס"ל דאין מירוח הקדש פוטר וכן נראה מלשון רב כהנא דמייתי הש"ס דילן בפ' ר' ישמעאל (דף סה ע"ב) אמר רב כהנא אומר היה ר"ע אין מירוח הקדש פוטר ואפשר דרב כהנא היינו כהנא דמזכיר בירושלמי אבל מ"מ מהטעמים אחרים הנזכר לעיל עכצ"ל דלשיטת הירושלמי לכ"ע אפילו לר"א ר"ע מודה דגלגול הוי גמר מלאכה במירוח לענין תרומה וה"ע דר"ע דאין גלגול העובד כוכבים פוטר דיליף לה מקרא דמלחם הארץ דמיותר דלחם דעובד כוכבים לחם הארץ הוי ולענין תרומה כיון דאיכא תרי קראי לרבות אחד דמיעוט אחר מיעוט דדגנך ואחד דמקרא דמזרע הארץ מרבינן דבין מירוח עובד כוכבים ובין מירוח הקדש אינו פוטר אבל גלגול הקדש פוטר בין לר"א ובין לכהנא דכיון דלענין חלה ליכא אלא חד קרא לרבות מדינן ליה לרבות עובד כוכבים דוקא אבל גלגול הקדש פוטר וכל זה נראה בעיני שהוא פשוט דלפי שיטת הירושלמי ר"ע ס"ל דגלגול הוי גמר מלאכה דלא כמשמעות הספרי והוצרכתי להאריך בזה לפי שראיתי מי שכתב דיש להסכים הירושלמי עם הספרי ואין דבריו נכונים ועכ"פ מ"מ לפי מסקנת הירושלמי בעד כהנא דר"ע מאי דס"ל דאין גלגול העובד כוכבים פוטר לאו משום דיליף לה ממירוח עובד כוכבים דתרומה אלא נפקא ליה מקרא דמלחם הארץ דמיותר כאמור אין ראיה דהש"ס דילן לא ס"ל כהירושלמי מדלא מייתי רבא ראיה בסוגיין דפרק רבי ישמעאל דמאן דס"ל מירוח העובד כוכבים אינו פוטר גלגול העובד כוכבים נמי אינו פוטר מסברת ר"ע די"ל דלדבי עקיבא טעמיה דידיה לאו משום דיליף ראשית ראשית מתרומה אלא יליף לה מקרא דמלחם הארץ ועדיין י"ל דר"מ ור"י דס"ל דאין מירוח העובד כוכבים פוטר לא ס"ל דרשא זאת דקרא דמלחם הארץ :

והנה אחר שכתבתי כל הנזכר בסברת ר"ע מצאתי להרשב"א בתשובות ח"א סימן כ"ד שעמד השואל על סברת ר"ע דלפי מה שאמרו בירושלמי מאי טעמא אין גלגול העובד כוכבים פוטר והרשב"א השיב דרבי עקיבא בקראי תלה ליה דתרי קראי כתיבי ראשית עריסותיכם וכתיב באכלכם מלחם הארץ עריסותיכם היינו גלגול ולחם משיקרמו פניה ולפיכך פירש ר"ע דבשל ישראל בתבואה שגדילה בחיוב הגלגול טובלה דכתיב ראשית וגו' ושל עובד כוכבים אי נמי תבואת ח"ל הנכנסת לארץ תלה הכתוב בלחם דכתיב מלחם הארץ והיינו קרימה בתנור עכ"ל וק"ק דא"כ מ"מ הקדש דהגלגול פוטר וגלגול העובד כוכבים אינו פוטר ואם נאמר דבהקדש מיירי בתבואה שגדילה ביד הדיוט בחיוב וא"כ הקדישה א"כ כפי זה אם יהיה בתבואה שגדלה ברשות הקדש אינו פוטר וא"כ למה אמרו בירושלמי סתם גלגול הקדש פוטר דמשמע בכל גוונא ועוד דא"כ יוצא לנו דדוקא בתבואה שגדלה ברשות ישראל בחיוב הגלגול טובלה אבל אם קנה ישראל קמח מתבואת עובד כוכבים אין גלגול טובלה וא"כ היה להם לפרש ומדקאמר סתם דמודה ר"ע בעיסת הדיוט שטובלת ש"מ דבכל גוונא גלגול הישראל טובלת :

ועוד קשה דאמאי הוצרך הרשב"א לבקש טעמים אחרים לסברת ר"ע להיות שיש לומר בפשיטות דר"ע ס"ל כר"י ור"מ דאמרי בפרק רבי ישמעאל דאין מירוח העובד כוכבים פוטר לענין תרומה ומסיק רבא התם דמ"ד מירוח העובד כוכבים אינו פוטר גלגול העובד כוכבים אינו פוטר דילפי' ראשית ראשית וא"כ אפילו אי ר"ע ס"ל דגלגול גמר מלאכה הוא כמירוח ומש"ה גלגול טובל ביד ישראל וגלגול פוטר בהקדש מ"מ גלגול עובדי כוכבים אינו פוטר דומיא דמירוח וכבר כתבנו דסוגיית הירושלמי בהא דכהנא דפליג אר"א הכי אזלא כאמור :

תנן העושה עיסה מן החטים ומן האורז אם יש בה טעם דגן חייבת בחלה וכו' :

[יג] הא מתניתין חזינא לפרושא ולברורה הכא משום דקשיא היא ועמומה היא וכו' : הנה גרסינן בירושלמי עלה דמתניתין ז"ל מתני' כדרבנן שמעון בן גמליאל דרשב"ג אומר עד שיהא בה כשיעור זה הוא גרסתינו אבל הר"ש במתניתין והרשב"א בפסקי חלה בשער א' גרסי מתניתין דלא כרשב"ג דרשב"ג אומר וכו' אבל רבינו הרמב"ן הביא הירושלמי וגרים כגירסתינו מתמיה כרשב"ג ופירש רבינו פירוש הירושלמי בפירוש נאה ומתקבל לאוים הדברים אליו כל הראשונים לא ירדו להבין פירוש זה ומפני זה הפכו הגירסא לומר דמתניתין דלא כרשב"ג וכללות פירושו מתבאר יפה בדבריו דהא דאמרינן מתניתין כרשב"ג קאי אסיפא דמתניתין דקתני הנוטל שאור מעיסת חטים ונתן לתוך עיסת האורז אם יש בה טעם דגן חייבת דמדקתני הנוטל שאור מעיסת חטים דמשמע שלקח שאור מעיסת חטים שיש בה שיעור וכבר נתחייבה בחלה ולא קתני הנותן שאור של חטים בעיסת האורז דבהכי משמע דהשאור לבדו עשאו מקמח חטים ונותנו בעיסת האורז דנמצא דלפי זה מוקמי הכי לא נתחייב השאור בחלה ש"מ דמתניתין רשב"ג היא דאמר בעינן דגן כשיעור ואין חטים גוררין את האורז אלא כשיש בחטים עצמן כשיעור המחייב בחל' דלרשב"ג ה"ה אפי' לא היה בחטים שיעור כל שנתן קצת עיסת חטים שכבר נתחייבה מקודם בתוך עיסת האורז אותו המעט שכבר הוא מחוייב גורר את האורז לעשות הכל לחם להתחייב כל שיש טעם דגן וטעמא לא בטיל ומש"ה דייק מתני' בסיפא לומר הנוטל שאור מעיסת חטים וכו' משום דכרשב"ג היא ורישא דמתניתין דקתני סתם העושה עיסה מן החטים ומן האורז אם יש בה טעם דגן חייבת בחלה ע"כ צ"ל דמיירי דיש בחטים עצמם כשיעור המחייב מצד עצמו אלא דלפי זה צריך להבין למה הוצרכו לומר בירושלמי ר"י בר אידי בשם רשב"ל הלכה כרשב"ג דמה שייך לומר הלכה דמכלל דפליגי כיון דבתוספתא אין שום פלוגתא בזה כי אם סברת רשב"ג דווקא נאמרה שם ומתניתין כרשב"ג הוא ונראה דלדברי הכל הוא וע"כ צ"ל לדעת רבינו דאף דבתוספתא דידן אין שם כי אם סברת רשב"ג ואין חולק עליה מ"מ י"ל דהירושלמי שמיע להו איזה ברייתא דקתני פלוגתא דת"ק ורשב"ג בזה דלת"ק כל שיש בו טעם דגן סגי ולא בעינן דגן כשיעור ומש"ה קאמר רשב"ל הלכ' כרשב"ג וכן מתבאר בירושלמי בפ"ב דחלה גבי מתניתין ה' רבעים קמח חייבים בחלה הן ושאורן וכו' ניטלו מתוכן וחזרו לתוכן הרי אלו פטורין ואמרינן בגמרא אמר ר' יוחנן דבך עיסה שנו כאן אמר רשב"ל דרשב"ג היא דרשב"ג אומר לעולם אינה חייבת בחלה עד שיהא בה דגן כשיעור תלמידוי דר' חייא רובה בר לוליה בשם רשב"ל דברי הכל היא עכ"ל דנראה משם דעכ"פ איכא מאן דפליג ארשב"ג בזה אלא דרשב"ל מוקי מתניתין דקתני ניטלו מתוכה וחזרו לתוכה דלאו ד"ה הוא אלא כרשב"ג דהכא נמי כיון דנטל מורסן מתוכה כמין אחר הפטור מן החלה חשיב ושאר העיסה דקמח מבורר שאין בו שיעור חלה אינו גורר המורסן להתחייב הכל אבל לר"י ורשב"ל ס"ל דמתניתין כדברי הכל היא דאפילו למ"ד דדין גרירה הוא אפילו אין בחטים כשיעור כל שיש בה טעם דגן והכא ודאי הכל טעם דגן מ"מ הכא שאני דפטורה דכל עיסה שאין דרכה בכך פטורה דדרך עיסה בעינן וכשהן במאוכן ומורסן וסובן מעיקרא דרך עיסה כך שדרכו של עני לאכול פתו עיסה בלוסה אבל כשנטל וחזרו ונתנו אין דרך עיסה בכך ואפילו לעני ומש"ה פטורים באופן דלכ"ע נראה דס"ל דסברת רשב"ג איכא מאן דפליג עלה ומהירושל' הנזכר יש ראיה לדעת רבינו דגרסינן הכי מתניתין כרשב"ג דאי כסברת הר"ש והרשב"א דגרסינן מתניתין דלא כרשב"ג דלפי גירסא זאת נמצא דסתם לן תנא הכא דלא כרשב"ג דבטעמא סגי וא"כ איך קאמר התם רשב"ל דמתניתין דהתם כרשב"ג דנימא דסתם לן תנא התם כרשב"ג והוו תרי סתמי דסתרי אהדדי · ולענין הלכה מסקנת רבינו דהלכה כרשב"ג דקאמר לענין חלה דעד שיהא בה כשיעור דגן אבל לענין חיוב מצות מצה לא ביאר רבינו אי קי"ל כוותיה דרשב"ג דהא קתני בתוספתא בסיפא דרשב"ג אומר דאין אדם יוצא י"ח בפסח עד שיהא בה כשיעור ונראה פשוט דודאי דלענין מצה נמי קי"ל כוותיה דהכל הוא טעם אחד דלרשב"ג לא אמרינן גרירה כי אם בדאיכא שיעור דגן ואולם מה שצריך להבין לרבינו הוא דנראה מתוך דבריו דבין לענין חלה ובין לענין מצה חשיב לחם אף דליכא כזית בכדי אכילת פרס שהרי כתב וז"ל אלא ודאי טעמא לא בטיל וכיון דלא בטיל ואיתי לאצטרופי בדכפשיה כגון דאיכא כזית בכדי אכילת פרס מצטרף לכל שוכניו שבתורה לגבי חלה ומצה נמי גורר את האורז לעשותו לחם כטעמא דפרישנא עכ"ל דמוכח מדבריו אלא דלענין מצה נמי יוצא ידי חובתו אף בדליכא כזית בכדי אכילת פרס וכן כתב ה"ה ז"ל בפ"ו מהלכות פסח שדעת רבינו הרמב"ן דאפילו בדליכא כזית דגן בכדי אכילת פרס יוצא ידי חובתו כדעת הרמב"ם ז"ל יעו"ש וצריך להבין לכאורה דכיון דרבינו פסק כרשב"ג ורשב"ג גבי מצה קאמר דעד שיהא בה כשיעור דגן ועכצ"ל דכשיעור דגן דקתני גבי מצה היינו שיהא בו כזית דגן בכדי אכילת פרס כדס"ל להראב"ד דפסק נמי כרשב"ג בפ"ו מהלכות בכורים ובהל' חמץ ומצה פ"ה כתב דאינו יוצא ידי חובת מצה כי אם עד שיהא בו כזית בכדי אכילת פרס דכשיעור דקאמר רשב"ג היינו כזית בכדי אכילת פרס דסבירא ליה להראב"ד דאי כשיעור חלה כדקתני ברישא לענין חלה קאמר מה מעלה ומוריד זה לענין לצאת י"ח מצה שיעור עיסת חלה ואם כן רבינו דפסק כרשב"ג אמאי ס"ל דאפילו לענין מצה לא בעינן כזית בכדי אכילת פרס ונראה פשוט דסברת רבינו הוא דמאי דקאמר רשב"ג גבי מצה עד שיהא בה כשיעור היינו שיהא בה מדגן כשיעור ה' רבעים המחייבים בחלה כמו שהוא הפירוש ברישא לענין חלה דכיון דילפינן ג"ש דלחם לחם חלה ממצה דמג"ש זאת ילפינן כמה דברים ועיקר לימוד דאין חייבים בחלה כי אם מחמשת המינין אבל אורז וכיוצא להם מג"ש זאת ילפינן דפטור וכיון דאין ג"ש למחצה גם מצה למד מחלה וכדאמרינן בפרק כל שעה (דף לה ע"א) דמצה של מעשר שני אין אדם יוצא י"ח בפסח דילפינן להם לחם מה להלן בחלה משלכם דכתיב עריסותיכם אף כאן משלכם יעו"ש ואם כן ה"ה דיש לומר דילפינן מג"ש זאת דכל דבר שחייבת בחלה מקרי לחם ה"ה דהוי לחם לענין מצה לצאת י"ח מצה וכיון דלענין חלה בעיסת חטים והאורז כל היכא דאיכא כשיעור מדגן וטעמו דגן ואף דהרוב אורז וליכא כזית בכדי אכילת פרס חייבת בחלה דהחטים גוררים את האורז וחזר ונעשה האורז כחטים ממש וצריך להפריש חלה כדי שיעור כל העיסה כאילו היתה כל העיסה מחטים ה"ה נמי לענין מצה דכיון דבכה"ג חשיב לחם כל העיסה לענין חלה גם לגבי מצה יוצא ידי חובה בה כאילו היתה העיסה כולה מחטים ובכזית שאוכל ממנה יוצא י"ח אבל אם יש בה מדגן פחות מכשיעור חייב חלה דבכה"ג חשיבא לענין חלה כאילו כל העיסה מאורז ופטורה ה"ה לענין מצה דאינו יוצא י"ח בה ואין עיקר הטעם משום דכללא הוא דכל שאינו חייב בחלה אינו יוצא י"ח מצה דהא ליתא דא"כ העושה עיסה מחטים פחות מכשיעור חלה דפטורה מן החלה האם נאמר נמי דאינו יוצא י"ח מצה זה ודאי לא אמרו אדם בעולם דעיקר הלמוד דיש ללמוד מצה מדין חלה דכל דבר שאינו חייב בחלה אינו יוצא ידי חובת מצה היינו בעיסה דמצד עצמה אין בה חיוב חלה כההיא דמצה דמעשר שני והכא לענין עיסה דחטים ואורז דשיעורא הוא דגרים לפטור אותה מחלה דאילו היה בה שיעור דגן חייבת לא שייך ללמוד מצה מחלה מ"מ כיון דעיקר דין עיסת אורז דאינו יוצא י"ח מצה זו היא בידינו לענין מצה בלא למוד מחלה אלא מטעם דאינו ראוי לבא לידי חמץ ומצה והדרבה חלה ממצה ילפינן אלא דכיון דאנו אומרים לענין חלה דכל דאיכא שיעור מדגן בטל מעיקרו האורז וחשיב הכל חטים מינה י"ל דה"ה לענין מצה ואם יש בו כשיעור של חלה מדגן יוצא ידי חובתו אבל אין בה כשיעור חלה מדגן אינו יוצא ידי חובת מצה כיון דלא מצינו לענין חלה או לענין אחר דאפילו בדליכא שיעור כדי חיוב דחזר האורז להיות כדגן וכיון דאין לנו מקום ללמוד כן נשאר הדבר בדינו דכיון דהאורז רוב חשיב הכל כאורז ואינו יוצא ידי חובת מצה בה ואין לומר דכיון דמן התורה חלה אין בה שיעור דבכ"ש שמפרים יוצא דאחד מכ"ד אינו אלא מדרבנן אם כן י"ל דלרשב"ג דאינו חייב אלא בשיש בה כשיעור דגן דחייב מצד עצמו מאי כ"מ במאי דאמרינן דהחטים גוררין לאורז להתחייב האורז נמי כיון דבלאו הכי הרי חייב להפרים מפני הדגן ובכל שהוא שמפרים יוצא ואם חייבו חז"ל להפרים לפי חשבון כל העיסה מטעם גרירה אחד מכ"ד זה אינו אלא מדרבנן אבל התורה מי אמרה שחזר האורז ונעשה כחטים כדי שנלמוד מזה לענין מצה שאם אכל כזית ממנה יצא כיון דאותו כזית שאכל כיון דמעורב באורז מסתמא אין כאן כזית שלם מחטים דאי אפשר אם לא יהיה בכזית זה שאכל מעט מהאורז דהא ליתא דכיון דאנו אומרים לענין חלה דכיון דאיכא כשיעור מחטים החטים גוררין לאורז ולהפרים להיות כחטים ממש הרי נעשה הכל טבל גמור והאוכל כזית ממנו חייב מיתה ואם איתא דמן התורה אין כאן חיוב חלה אלא מפני שיעור של חטים א"כ זה האוכל כזית מעיסה זאת לא יתחייב משום טבל דמסתמא פחות מכשיעור אכל דבכזית זה מעורב בו אלק מהאורז דאינו טבל אלא עכצ"ל דהאורז עצמו נעשה טבל גמור כחטים עצמם וא"כ ה"ה לענין מצה זה נראה שהוא סברת רבינו הרמב"ן לפי מה שנראה מדבריו ולפי מ"ש הרב המגיד ז"ל משמו בפ"ו מהלכות חמץ ומצה דס"ל דיוצא י"ח מצה אף דליכא כזית בכדי אכילת פרס ולפי מה שביארנו בדעת רבינו אין מקום למ"ש מרן בב"מ

ולא נגרר אלא אלו ודקא מייתי ראיה מהא מתניתין בפרק כל הזבחים דמין בשאינו מינו בטעמא וטעמא מדאורייתא לא בטיל קושטא הוא ועל הדין אורחא נמי אתמר דאף על גב דהחטים גוררין את האורז אי טעמא בטל דבר שנתבטל מעצמו היאך גורר את אחרים אלא ודאי טעמא לא בטיל וכיון דלא בטיל ואיחזי לאיצטרופי בדנפשיה כגון דאיכא כזית בכדי אכילת פרס מצטרף לכל עונשין שבתורה לגבי חלה ומצה נמי גורר את האורז ליעשות לחם כטעמא דפרשינן ואשכחן נמי התם בתלמוד ארץ ישראל דגרסינן אהדין מתניתין מתניתא דרשב"ג דאמר לעולם אינה חייבת בחלה עד שיהא בה דגן כשיעור ר' יעקב בר אידי בשם ריש לקיש אמר הלכה כרשב"ג א"ר הילא בין כרבנן דהכא בין כרבנן דתמן עד שיהא בה רובא דגן וטעמא דגן רב הונא אמר טעמו דגן אע"פ שאין רובא מתניתא פליגא על רב הונא עירב בה שאר המינין עד שיהא רובא דגן וטעמא דגן פתר לה במינין אחרים וכו' הדין הוא גמרא דמערבאי והכי פירושא סיפא דמתני'* הנוטל שאור מעיסת חטין (חלה פ"ג מ"ו) ולא קתני הנותן שאור של חטים בעיסת האורז ש"מ דמתניתין רשב"ג היא דאמר בעינן דגן כשיעור ואין חטים גוררין את האורז אלא כשיש בהטים עצמן כשיעור החיוב ואמר רבי הילא דבעינן נמי רובא וטעמא דגן ורב הונא פליג עליה ואמר טעמא אע"ג דליכא רובא והוינן עלה מברייתא ופריק בשאר מינין חוץ מן החטים ואורז שבל חמשת המינין שעשה רוב עיסה מהן גוררין את האורז ברובא וטעמא אבל החטים את האורז אע"ג דרובא אורז והלכתא כרב הונא דמסייעא ליה גמרין דבבל ומסתברא נמי דהלכתא כרבי הילא בשם ריש לקיש דאמר לא שנינו אלא העושה עיסה מן החטים ומן האורז דמסייעא ליה מתניתין ודרב הונא נמי מסייעא ליה דאיהו נמי סבר חטים ואורז דוקא קתני [יד] ומיהו היכא דרובא וטעמא דגן ואית בה שיעורא מדגן קסבר רב הונא דכולהו חייבין [טו] ורבי הילא בשם ריש לקיש לא פליג עליה בהא דהא לאו גרירה היא אלא חיובא דגופייהו הוא שמעינן השתא ממתניתין ומגמרא

וכ"מ ניישב סברת הר"ס שכתב בפ"ו מהלכות בכורים דאם יש בה טעם דגן חייבת כפשטא דמתני' ויש לתמוה דמאחר דפסקו בירושלמי הלכה כרשב"ג איך פסק כמתני' וז"ל ואפשר שרבינו היה גורס מתני' כרשב"ג וכן הוא בספרים שלנו וה"פ מתני' דקתני שהאורז נגרר אחר החטים אינה חייבת בחלה עד שיהא בה טעם דגן כדרשב"ג דהיינו כשיעור דקאמר רשב"ג כלומר שיהא בה דגן כשיעור שיתן בו טעם דגן ויש הוכחה לפירוש זה מדקתני בתוספתא העושה עיסה וכו' ואין אדם יוצא י"ח בפסח עד שיהא בה כשיעור והשתא אי כשיעור עיסה חלה קאמר מה מעלה ומוריד זה לענין לצאת י"ח בפסח אלא ודאי כשיעור דקאמר היינו שיהא בה טעם דגן כדפירשית ולא משמע ליה דכשיעור דקתני לענין פסח היינו שיהא בו כזית בכדי אכילת פרס וכו' עכ"ל ולפי מה שאנו מוכרחים לומר בעד רבינו הרמב"ן אין זה כ"כ הכרח דאפשר י"ל דשיעור דרישא וסיפא שוין הם והיינו כדי שיעור חלה דכל שחייב בחלה יוצא י"ח מצה ואם יש בו כשיעור חלה דבהכי חייבת בחלה ותיבה כל העיסה טבל גמור והאוכל ממנה כזית חייב מיתה ממילא ה"ה דיוצא י"ח מצה בכזית ממנה דאם תאמר דאינו יוצא י"ח בכזית ממנה הוא תרתי דסתרן אהדדי דלענין חיוב טבל חשיב הכל חטים ולענין מצה לא נחשוב האורז כחטים ממש ולכן כל דחשיב טבל גמור אפילו האורז כמו כן לענין כזית מצה ועיקר הפירוש אשר רצה מרן הכ"מ לומר בדברי רשב"ג לדעת הר"מ דכשיעור דקאמר היינו שיהא בה טעם דגן אחר המחילה הראויה אליו זה אי אפשר לפי דברי הירושלמי דפ"ב דחלה הנזכר לעיל עלה דמתני' דה' דברים קמח חייבים בחלה הן ומאורכן וכו' ניטלו מתוכן וחזרו לתוכן פטורין דאמר רשב"ג דמתני' כרשב"ג נאמר עד שיהא בה דגן כשיעור סבירא ליה לרשב"ג דכיון דניטלו מתוכם חשיבי כמין אחר דפטור ויש לו דין עיסת חטים באורז ואם איתא דפירוש דברי רשב"ג הוא עד שיהא טעם דגן א"כ הכא במתני' דניטלו מורסנן וסובן אף דכשהחזיר אותן למקומם חשיב כמין אחר מ"מ כיון דכל העיסה הוא מדגן וגם המורסן הניטל ממנה מדגן הוא הרי כל העיסה ודאי דטעם דגן הוא דאית לה וא"כ ברשב"ג דיש בה טעם דגן אפילו רשב"ג מודה דחייבת ובפרט הכא דחיוב דעיסה הוא ממין החייבת דהמורסן הוא מועט אלא עכצ"ל דכשיעור דקאמר רשב"ג הוא כפשטיה דהיינו שיעור חלה כסברת הראב"ד ורבינו הרמב"ן והרשב"א וכן מתבאר עוד ממאי דאמרי' בירושלמי בפ"ק דחלה גבי מאי דאמרינן במתני' דה' מינין מצטרפין לשיעור חלה ואמרינן בגמרא שם דהייט דוקא בבלול וקא מבעיא לן התם וז"ל מהו שילקו על אלתן דבר תורה רבי יונה בשם רבי שמואל רבי יוסי רבי אבהו בשם ר"ל אין לוקין על אלתן דבר תורה אמר רבי יעקב ר"ל כדעתיה דאיתפלגון הפיגול והנותר והטמא שחקן ר"י ור"א אמרי לא בטלו זה את זה ור"ל אמר בטלו זה את זה אמר רבי יוסי ולא דמיין תמן (אמרת) זה אסור וזה אסור ברם הכא ב' דברים רבין על אחד ומבטלין אותו וכבר בטלו עד שלא נעשו איסור וכו' עכ"ל והמתבאר מפי' מהר"ל אליהו ז"ל דהא דאמרינן אין לוקין על אלתן דבר תורה לאו דוקא מלקות דאפילו איסור תורה ליכא דהא דעשה עיסה מה' המינין דבין כולם איכא שיעור חלה אפילו בבלול אינו אלא מדרבנן דבכה"ג דכשנתערבו עדיין לא חל שם טבל עליהם אפי' למ"ד התם גבי פגול ונותר וטמא שבללן דאין איסורין מבטלין זה את זה הכא לכ"ע מבטלין זה את זה כיון שבשעת המירוב עדיין היתר הם וע"כ ב' דברים רבים על אחד ומבטלין אותו וכבר הארכתי בביאור הירושלמי הזה בפ"ד דחלה גבי מתני' איזהו מין במינו החטים אינו מצטרף עם הכל וכו' והוכחתי שם דהעיקר כפירוש מהר"ל אליהו ז"ל יעו"ש וי"ל דהא דבפרק כל הזבחים (דף עח ע"א) עלה דאמר ר"ל הפיגול והנותר והטמא שבללן זה בזה ואכלן פטור אותיב לה רבא לר"ל דס"ל נותן טעם ברוב לאו דאורייתא ממתני' דעיסה מן החטים ומן האורז וכו' ומשני אלא מין בשאינו מינו בטעמא מין במינו ברובא ופירש רש"י בד"ה אלא במין ושאינו מינו וכו' וז"ל וכי אמר ריש לקיש בפיגול ונותר של מין ומינו דליכא למיקם אטעמא ולא תשמע מיניה נותן טעם ברוב לאו דאורייתא עכ"ל ואם כן הכא בעשה עיסה מחמשת המינין בבלול מאי אמרינן דאינו אלא מדרבנן דמן התורה ב' דברים רבים על האחד ומבטלין אותו כההיא דאמר ר"ל הפיגול והנותר והטמא דמטעם ביטול פטור והכא אפילו לר"י ור"א דפליגי התם מודו הא לפי מתניתין דחלה דהעושה עיסה מן החטים ומן האורז דכיון דיש בו טעם דגן חייב ע"כ הא דר"ל בההיא דפיגול וכו' הוא במין ומינו דליכא למיקם אטעמא וכמו דמסיק רבא התם וא"כ הכא דעשה עיסה מה' המינין ומין בשאינו מינו הוא ואיכא נתינת טעם לא בטיל מן התורה ואם כן אמאי לא מצטרפין מן התורה אם נאמר דאפילו רשב"ג כשיעור דקאמר הוא עד שיהא בו טעם דגן אבל אחר האמת דכשיעור דקאמר רשב"ג היינו שיעור חלה מתני' דהכא נמי הוא כרשב"ג דדוקא שיש בה כשיעור דגן א"כ י"ל דסבירא ליה להירושלמי דע"כ לא אמרינן דטעמא לא בטיל במין בשאינו מינו ומש"ה עיסה דחטים ואורז אפילו רובא אורז חייבת היינו משום דאיכא בלאו הכי כשיעור חיוב חלה אבל בדליכא שיעור חלה א"כ דאמרינן דטעמא בטיל ברובא והכא דערב ה' המינין ועשה עיסה דאין בשום אחד מהם כשיעור כי אם בצירוף כולם אף דמין בשאינו מינו הם ואיכא טעמא מ"מ י"ל דב' דברים רבים על אחד ומבטלין אותו ואף דבש"ס דילן בסוגין דזבחים מייתי רבא ממתניתין דנותן טעם ברוב דאורייתא ולא דחינן לומר דשאני התם דמיירי בדאיכא כשיעור מדגן כיון דלרבינו מתניתין נמי אתיא כרשב"ג וע"כ צ"ל דסבירא ליה לרבא דע"כ הטעם הוא משום דטעמא לא בטיל דמה מעלה ומוריד מה שיש מדגן כשיעור חלה לעשות האורז שיש בו כדין חטים ולעשות הכל טבל גמור אם לא משום דטעמא לא בטיל ברוב מ"מ הירושלמי י"ל דסבירא ליה לחלק בהכי דשאני התם דמיירי דאיכא כשיעור חטים משא"כ בה' מינים דאין לשום אחד מהם שיעור כלל:

וראיתי להרדב"ז בביאורו על הר"ס בפ"ו מהלכות בכורים דכתב ליישב סברת הר"ס וז"ל ונראה לי להביא ראיה לדברי רבינו דגרסינן בפרק כל הזבחים בנתערבו [דף עח'] וש"מ נותן טעם ברוב לאו דאורייתא ומותיב רבא עשה עיסה מן החטים ומן האורז אם יש בה טעם דגן חייבת בחלה ואע"ג דרובה אורז וכו' ואם איתא לדר"ל דבעינן כשיעור מן החטים מאי מותיב רבא לעולם נותן טעם ברוב לאו דאורייתא ושאני הכא דאיכא שיעור מן החטים ולפיכך חייב בחלה אלא ודאי ליתא לדר"ל דאמר הלכה כרשב"ג ודוחק לומר דמותיב רבא ממשנה שאינה הלכה עכ"ל וכן כתב מהרי"ו קורקוס בביאורו נקיטור וז"ל רבינו נראה שלא סמך על ההיא דר"ל משום דרבי יוחנן אמר הלכה כסתם משנה גם בפרק התערובות מוכח דאותה משנה הלכה היא עכ"ל ולכאורה ק"ק בדבריהם דהא עיקר מאי דמותיב רבא הוא מסיפא דיוצאים ידי חובת מצה בפסח דבשלמא לענין חלה דרישא יש לדחות דשאני התם דאיכא שיעורא דחטים מפני שיעור דחטים חייבת בחלה דמצינו למימר דאין כל העיסה טבל גמור. דאם אכל כזית ממנה קודם הפרשה אינו חייב מכיון דליכא כזית שלם מעיסת החטים כאמור וי"ל דהא קמ"ל מתני' דלא ניתא דכיון דהאורז הוי רובא דלבטלו החטים ברוב אורז שלא יהיה חייב בחלה קמ"ל דחייבת אבל לענין מצה אם איתא דנותן טעם ברוב לאו דאורייתא א"כ איך יוצא י"ח באכילת כזית ממנה כיון דליכא כזית שלם מחטים ומה מעלה ומוריד מה שיש בעיסה כשיעור מחטים כיון דמ"מ כדי שיעור דאורז אין יוצאין י"ח מצה והכזית אשר אוכל ממנה אי אפשר שיהיה כזית שלם אלא ע"כ צ"ל דנותן טעם ברוב מדאורייתא ומש"ה יוצא י"ח דגם האורז נגרר אחר החטים ונעשה כמוהו והולם לפי מה שביארנו בירושלמי הנזכר דע"כ ס"ל דיש לחלק דמתני' שאני דיש כשיעור מחטים משא"כ בעושה עיסה מחמשת המינין דאיכא למימר ב' רבים על האחד ומבטלין אותו יש ראיה לומר כדברי הרבנים הנזכר דמכח מאי דמותיב רבא התם ממתני' דהא הר"ס פסק ר"ל דפסק הלכה כרשב"ג:

וראיתי להרשב"א בפסקי חלה שכתב דקי"ל כרשב"ג כסברת הראב"ד וכתב וז"ל והכי מסתברא כיון דפסקו כן בירושלמי ועוד דלדידי קשיא לי אם איתא דאפי' מצטרף עם החטים לכשיעור כל שיש בה טעם דגן א"כ למה הולכך לשנות ברים פ"ק על חמשת המינין החייבים בחלה דמצטרפין זה עם זה דהא ע"כ אית בה טעם אחד מן המינים שחייב בחלה ואפילו היה זה כזה בצמצום וכ"ש שאי אפשר שלא ירבה מין על מין אחר ואי אפשר לומר דהתם לחלה דאורייתא והכא לחלה דרבנן דהא קתני ואדם יוצא ידי חובתו בפסח ומינה נמי דייקו בפרק התערובות נותן טעם ברוב דאורייתא אלא נראה דהיא מתני' דפ"ק לרשב"ג נצרכה עכ"ל ויש לתמוה דהא בירושל' אמרינן בפ"ק דלכ"ע הא דחמשת מינין מצטרפין אינו אלא מדרבנן דמן התורה ב' דברים רבים על האחד ומבטלין אותו וע"כ צ"ל דהיינו טעמא דשאני מתני' דאורז דקי"ל כרשב"ג דדוקא בדאיכא שיעורא דחטים משא"כ הכא דליכא שיעורא באחד מן המינין וא"כ איך כתב בפשיטות דמתניתין דה' המינין מצטרפין הוא מן התורה ועוד מה ראיה מביא ממתניתין דרים פ"ק דהלכה כרשב"ג נצרכה מכיון דלרשב"ג נצרכה המתניתין דהא אדרבה מתוך מתני' דרים פ"ק יש ללמוד איפכא דלפי סברת הירושלמי דאמר דמינים רבים על האחד ומבטלין אותו ע"כ צ"ל דס"ל דאף דאיכא טעמא דחד מן המינים עם כל זה נותן טעם ברוב לאו דאורייתא ומתניתין דאורז שאני דמיירי דאיכא כשיעור מחטים וכמו שהכריחו מהריק"ו והרדב"ז עם לדעת הר"ס ז"ל:

[יד] והנה במ"ש רבינו הרמב"ן ז"ל ומיהו היכא דרובא וטעמא דגן ואית בה שיעורא מדגן קסבר רב הונא דכולהו חייבים ורבי הילא בשם ר"ל לא פליג עליה בהא דהא לאו גרירה היא אלא חיובא דגופייהו הוא עכ"ל ונראה פשוט דשאר כל המינין עם החטים או אפילו אורז עם שאר המינים [מינין] דהעלה רבינו דלכ"ע מודו דחייבים נראה דחייבים כדמיון חטים עם האורז דהאוכל כזית מהעיסה חייב עשום טבל ואדם יוצא י"ח מצה כשאוכל כזית ממנה דכיון דאיכא שיעור מדגן ורובא דגן וטעמא דגן אף דלא שייך גרירה בהו מ"מ חיובא דגופייהו הוא דהכל נהפך להיות כדגן עצמו כיון דמה שיש בעיסה משאר המינין עם החטים או מהאורז עם שאר ד' המינין בטיל ברובא דדגן דהא קי"ל דכל דבר אשר נתבטל ברוב נעשה הכל כדמיון הרוב כדקי"ל באיסורין דמין בשאינו מינו מתבטל ברוב היתר כל דליכא טעמא דאיסורא דאמור רבנן בטעמא וכל דליכא טעם איסור בטל ברוב ומותר הכל דחזר להיות הכל כהיתר גמור וזה בלא בלא · וביבש ביבש נמי אמרינן במתני' בפ"ע דכלאים גבי גמלים ונמל רחלים שערבן זה בזה אם רוב מן הגמלים מותר וכו' ע"כ הרי דאם רוב מן הגמלים נעשה הכל כצמר גמלים ומותר לערב עמהם פשתן וכן לענין סוכה תנן בפ"ק דסוכה [דף יא'] הדלה עליה את הגפן ואת הדלעת וכו' פסולה ואם היה הסיכוך הרבה מהן כשרה ואמרינן התם (בדף ט ע"ב) דמיירי כשקצצן וכתב רש"י וז"ל כשקצצן הספיל ענפיו למטה מעורבין עם סכך כשר ואין נראין בעין וסכך כשר רבה עליו ומבטלו דמדאורייתא כל מילי בטלי ברובא ע"כ הרי דמטעם בטול ברוב חזר הכל להיות כסכך כשר וא"כ ה"ה הכא דכיון דהדגן הוי רובא וטעמו דגן הרי שאר המינין דהוו מיעוטא בטלי ברוב ונחשב הכל כדגן אלא דכפי זה צריך טעם בדאיכא רוב דגן וטעמו דגן למה בעינן שיהיה כשיעור מדגן מאחר דאיכא רוב דגן והמיעוט בטל ברוב דגן ונעשה הכל כרובא דמ"ש משאר איסורין דאמרינן דכיון דנתבטל ברוב נהפך הכל להיתר גמור דהכא נמי אפילו לא יהיה בו מדגן כשיעור כיון דאיכא רובא יצטרף המיעוט עם הרוב להיותו כמוהו להתחייב ואם נאמר דאף דלענין איסור אמרינן דכיון דבטל נעשה הכל היתר מ"מ לענין חיוב חלה כיון דמן התורה פחות מכשיעור פטור אינו מצטרף מיעוט הפטור מצד עצמו לחייב דע"י הביטול שנתבטל ברוב אינו מביא לה חיוב חלה הנה מלבד הנראה דאין טעם לחלק בהכי יתר ע"כ נראה דא"כ הוא אפילו בשיש מדגן כשיעור אמאי נעשה טבל והאוכל כזית ממנה חייב מאחר דליכא כזית שלם וכן לענין מצה איך יוצא י"ח בכזית דאי מטעם גרירה הא אמרינן דשאר המינין עם החטים או אורז עם ד' המינין אינם נגררים דפשיטא דאין לומר דבשאר המינין עם החטים או אורז עם ארבעה המינים אינו אלא להתחייב בחלה דוקא ואם אכל כזית ממנה קודם הפרשה אינו חייב משום טבל וכן האוכל כזית מצה ממנה לא יצא י"ח כיון דליכא כזית שלם מדגן דהא ליתא דכל כי האי הוה לו רבינו לפרש וסתמא דמלתא נראה דמה שהוא הדין בחטין עם האורז משום גרירה הוא הדין נמי בשאר מינין עם החטים או האורז עם ארבעה המינין בדאיכא רובא דגן ושיעורא וטעמא דגן:

ועוד דאי הא דשאר מינין הוא דוקא לענין חיוב חלה זו אינה צריכה לפנים דזה פשוט דחייבת בחלה ולא היה צריך לאשמועינן זה דכיון דיש כשיעור מדגן דמסיקא תיתי שיהיה פטור כיון דהדגן הוא רובא דאי יש סברא לפטור הוא אם היה הרוב מן הפטור דאיכא ס"ד לומר דכיון דכשיעור מן הדגן מתבטל ברובא מן הפטור אינו מתחייב אבל כשרובה דגן מסיקא תיתי לפטור:

[טו] ועוד יש להבין בדברי רבינו במ"ש דאפילו ר' הילא בשם ר"ל לא פליג עליה בהא לאו דהא גרירה היא אלא חיובא דגופייהו דהא לפי מ"ש רבינו דגרסינן מתני' כרשב"ג ודייק לה מסיפא דהנוטל שאור מעיסת חטין וכו' א"כ הא דאמר רבי הילא על זה עד שיהיה רובא דגן קאי למתני' דכרשב"ג היא דאפי' כשיש כשיעור מדגן וטעם דגן בעינן נמי רוב דגן וכן מתבאר מדברי רבינו בביאורו על הירושלמי שכתב וז"ל פ"מ דמתני' כרשב"ג דאמר בעינן דגן כשיעור וכו' ואמר ר' הילא דבעינן נמי רובא וטעמא דגן עכ"ל הרי דרבי הילא על סברת רשב"ג בא להוסיף דבעיא נמי רובא וכיון דבעיקר מתני' דהעושה עיסה מן החטים ומן האורז דכרשב"ג הוא קאמר ר' הילא דבין כרבנן דהכא ובין כרבנן דתמן בעינן נמי רובא א"כ ע"כ הא דקאמר ר' הילא בשם ר"ל בפ"ק דאין לך גורר אלא חטין עם האורז אבל שאר ארבעה המינין עם האורז או שאר מינין עם החטים אינם נגררים פ"ע דמיירי אפי' בדאיכא רובא דגן דהא מתני' דחטין ואורז בהכי מיירי וא"כ איך אפשר לומר דאפי' ר' הילא בשם ר"ל מודה ודוחק לומר דמ"ש רבינו הוא דר"ל דקאמר ר' הילא משמיה לא פליג ארב הונא בזה דלר"ל אפשר דס"ל כרב הונא דחטין ואורז לא בעינן רובא ובדליכא רובא הוא דמחלק ר"ל בין אורז לשאר מינין אבל רבי הילא עצמו דסבירא ליה דאפילו בחטין ואורז בעינן רובא ע"כ דאפילו בדאיכא רובא שאר מינים עם חטים או אורז וד' מינים לא דא"כ איך קאמר רבי הילא דבין כרבנן דהכא דהיינו מארץ ישראל ובין כרבנן דתמן דהיינו מבבל כלהו ס"ל דבעינן רובא כיון דהוא עצמו רבי הילא במאי דקאמר משמיה דר"ל יוצא דלר"ל חטין ואורז לא בעינן רובא והא איכא ר"ל דלא ס"ל הכי ומדקאמר ר' הילא דכולי עלמא ס"ל דבעינן רובא ש"מ דסבירא ליה דלר"ל הכי ס"ל נמי ובשאר מינין אפילו ברובא דגן פטורה ויש ליישב ודו"ק:

והנה אמרינן בירושלמי בפ"ק דחלה גבי מתני' דפליגי רבנן ור"א דלרבנן אפי' תבואה שלא הביאה שליש חייבת בחלה ולר"א פטורה ר' חייא בר יוסף שאל על דעתיה דר' אליעזר מהו שיהא נגרר לענין חלה בעיסת האורז ע"כ וה"פ דקא מבעיא ליה לר"א תבואה שלא הביאה שליש פטורה מחלה אם עשה עיסה מתבואה שהביאה שליש ומתבואה שלא הביאה שליש מהו שיהיה נגרר החלק שלא הביא שליש להתחייב בחלה עם החלק שהביא שליש כמו שהוא הדין בעושה עיסה מן החטים ומן האורז וצריך להבין דלפי מ"ש רבינו דמאי דמייתי רבא בפרק התערובות ראיה מהא מתני' דהעושה עיסה מן החטין ומן האורז וכו' דמין בשאינו מינו בטעמא וטעמא מדאורייתא לא בטיל קושטא הוא ועל הדין אורחא נמי איתמר דאע"ג דחטין נגררין את האורז אי טעמא בטיל דבר שנתבטל מעצמו היאך גורר את אחרים אלא ודאי טעמא לא בטיל עכ"ל מבואר מזה דבכל אופן דטעמא בטיל ברוב לא שייך לומר דנגרר את אחרים וא"כ הכא בבעיא זאת דקא מבעיא להו בירושל' אי מיירי דהחלק שלא הביא שליש הוי דומיא דחטין ואורז דמיירי אפי' הוי האורז רובא א"כ ה"א לומר דנגרר אחר החלק שהביא שליש דכיון דחלק זה שהביא שליש הוא מיעוט ובטל ברוב שלא הביא שליש דאע"ג דטעמא לא בטיל מן התורה היינו במין בשאינו מינו דאיכא למיקם אטעמא אבל במין במינו כי הכא דב' החלקים מין דגן הם הרי בטל מדאוריי' ברוב ואי בטיל דבר שנתבטל מעצמו היאך גורר את אחרים דזה פשוט דמין במינו בטל ברוב מן התורה וכמו שמתבאר שם בסוגיא דפרק התערובות ואי מיירי הכא דחלק שהביא שליש הוי רובא א"כ מאי קמ"ל הרי מסקינן הכא בירושלמי בשמעתין דכל דאיכא רובא דגן אפילו שאר מינין עם החטים או ד' מינין עם האורז אף דליתנהו בדין גרירה דגרירה לא שייך אלא בחטין ואורז עם כל זה חייבת בחלה מטעם דאיכא רובא דגן והמיעוט בטל ברוב וא"כ ה"ה הכא דאף דנאמר דדין זה אינו בדין גרירה מ"מ כיון דאיכא רובא מן החיוב המיעוט שהוא פטור בטל ברוב ואי מיירי הכא בדאיכא רוב שהביא שליש אבל כדי שיעור חלה ליכא הא נמי מלתא דפשיטא דבין מטעם גרירה ובין מטעם דהחיוב הוי רוב אינו אלא כ"כ בדאיכא כשיעור מן החיוב לרשב"ג דקי"ל כוותיה ואפילו אם נאמר דקמבעיא ליה למאן דפליג ארשב"ג דלא בעינן כשיעור לענין גרירה מ"מ אכתי תלוי ברובא דאי רובא מן הפטור הרי המיעוט דמן החיוב כיון דנתבטל אינו גורר אחרים ואי הרוב מן החיוב מה יהיה הדין בשאר מינים עם החטים או ד' המינים עם האורז דאם נאמר דלמאן דפליג ארשב"ג לא בעי כשיעור ה"ה בנדון זה ודוחק לומר דעיקר הבעיא דהכא מיירי דב' החלקים דפטור וחיוב הם שוה בשוה מחצה על מחצה בצמצום דהכי קמבעיא ליה אי החלק שלא הביא שליש נגרר אחר החלק שהביא שליש להתחייב כיון דמחצה על מחצה לא בטיל ומצינו למימר דגורר לאחרים או דלמא דנדון דידן זה ליתיה בדין גרירה כמו שהוא בדין האורז דזה דוחק דאי אפשר לצמצם כל כך שלא ירבה חלק האחד על חלק האחר כל שהוא דזה פשוט דביטול ברוב אינו צריך חד בתרי דבכל שהוא עדיף ממחצה חשיב רוב וכמו שהעלה הפרי חדש ביורה דעה סימן ק"ע ס"ק ד' יעו"ש והרשב"א גבי מאי דמייתי ראיה מדאיצטריך מתניתין לאשמועינן דה' מינין מצטרפין כנזכר לעיל כתב וז"ל ע"כ אית בה טעם אחד מן המינין ואפילו היה זה כזה בצמצום וכ"ש שאי אפשר שלא ירבה אחד מן המינין על מין אחר עכ"ל דנראה דה"ע דאע"ג דאפשר שיהיו החלקים שווים שע"י משקל מנית שני החלקים בשוה בצמצום מ"מ אי אפשר אם לא ירבה מין על מין אחר בשעת גלגול דקודם שיתגלגל יפה ירבה קצת מהקמח בעריבה או יפול קצת מהקמח ויסי' מא' מהמינין וירבה מין על מין אחר וה"ה הכא דאי אפשר לצמצם שלא ירבה חלק אחד מחלק האחר דאף ע"ג דאי אפשר

אמאי ליתי מאיזה חלק נתחמץ ואיזה חלק הוא הרוב מ"מ איזה מהן עיסיה הרוב ליכא שום בפיא דאם חלק שפטור הוא רוב הכי לא שייך גבירה ואם חלק החיוב הוא רוב אפילו בלא שום גבירה חייבת מידי דהוה אמאר מינין כאמור ולעד"נ דים להביא ראיה לזה דמסתמא אי אפשר לצמצם שלא ירבה חלק על חבירו דאל"כ מה מייתי רבא ראיה דנותן טעם ברוב דאורייתא ממתניתין דהעושה עיסה מן החטים ומן האורז וכו' הא יש לדחות ולומר דמתני' מיירי דליכא רובא אלא מחצה על מחצה בצמצום דכיון דליכא רובא לא שייך ביטול אלא ע"כ צ"ל דאפילו מיירי דעשה עיסה במשקל שוה בשוה אי אפשר שלא ירבה מין על מין אחר ואף דיש לך לומר

ומגמרא דאתמר עלה דכל שעושה עיסה אפילו מן האורז עם החטים אינו נגרר אלא בשיש בה דגן כשיעור כרשב"ג וכי יש בה כשיעור אע"ג דרובא אורז גורר ואע"פ שאין בדגן אפילו כזית בכדי אכילת פרס כיון דאיכא טעמא לא בטיל ולא עוד אלא שגורר ואילו שאר כל המינין עם החטים או אפילו אורז עם שאר ארבעת המינין אינו כן אלא ודאי אם עשה עיסה ויש בה כשיעור מחמשת המינין ועירב בה אחד מכל שאר המינין אזלינן בתר רובא ואי רובא וטעמא דגן חייבת ואי לית בה רוב דגן לאו לחם הוא ופטורה וכן הלכתא :

תנן* הנוטל שאור מעיסה שלא הורמה חלתה ונתן לתוך עיסה שהורמה חלתה אם יש לו פרנסה ממקום אחר מוציא לפי חשבון ואם לאו מוציא חלה אחת לכל :

ירושלמי תני ואם לאו מביא ארבעת רבעים קמח ומשיך ר' יונה בשם רבי זעירא זאת אומרת רובע שאור שנטבל במקומו טובל ד' רבעים במקום אחר הדא אמרה שהנשוך תורה :

תנן* הנוטל שאור מעיסת חטים ונתן לתוך עיסת האורז אם יש בה טעם דגן חייבת בחלה ואם לאו פטורה א"כ למה אמרו הטבל אוסר כל שהוא מין במינו ושלא במינו בנותן טעם :

תנן* שתי נשים שעשו שני קבין ונגעו זה בזה אפילו הן מין אחד פטורין ובזמן שהן של אשה אחת מין במינו חייב שלא במינו פטור :

ירושלמי [טז] אמר רבי יוחנן סתם אשה אחת אינה מקפדת שתים מקפידות אשה אחת שהיא מקפדת עשו אותה כשתי נשים שתי נשים שאינן מקפידות עשו אותן כאשה אחת ומקשינן אם אינה מקפדת למה היא עושה אותה בשני מקומות ומפרקינן אמר רבי יונה בשאין לה מקום ללוש ודייקינן מלתיה דרבי יונה אמרה היה לה מקום מוכן ללוש והיא עושה אותן בב' מקומות מקפדת היא נקי וקיבר מקפדת היא :

פיסקא [יז] *איזהו מין במינו החטים אינם מצטרפות עם הכל אלא עם הכוסמין השעורים מצטרפין עם הכל חוץ מן החטים רבי יוחנן בן נורי אומר שאר מינין מצטרפין זה עם זה · הא מתניתין אשכחן למקצת רבוותא דסברי בה דכללא הוא דלעולם לא מצרף לחלה אלא מין במינו בלחוד וההיא דתנן בריש פרקין קמא* ומצטרפין זה עם זה לאו לענין חלה אלא לאיצטרופי לשאר מילי לענין חדש וחמץ תדע דהא בפרק רבי ישמעאל במנחות* תנן לה נמי להא מתניתין ומצטרפין זה עם זה ואתמר עלה בגמ'* התבואה והקמחין והבצקות מצטרפין למאי הלכתא אמר רב הונא לענין חדש רב יוסף אמר לענין חמץ בפסח רב פפא אמר לענין מעשר שני דאי אכיל ליה חוץ לחומה לקי רבא אמר לענין טומאת אוכלין והא קמ"ל דתבואה וקמחין דומיא דבצקות וכו' להני הוא דמצטרפין כולהון זה עם זה הא לענין חלה לא כדתנן מין במינו מצטרף ולא שלא במינו והאי פירושא לא מסתבר [יח] דמכדי אנן במסכת חלה קיימינן ועיקרא דמתניתין דחלה קתני הרי אלו חייבין

חייבין בחלה ועלה קתני ומצטרפין לחלה משמע ולא לענין חדש וחמץ דאכתי לא תנא להו ולא לענין מעשר וטומאת אוכלין דלא קתני להו כלל הכא אלא הא דאתמר התם למאי הלכתא ופריש לחדש ולחמץ ולמעשר ולטומאה לאו מתני' קא פרישו אלא ברייתא דתנא התבואה והקמחין והבצקות מצטרפין וקא מפרשי דההיא לאו לחלה תניא דתבואה וקמחין לאו בני חלה נינהו ומדרבא שמעת מינה דקאמר והא קמ"ל תבואה וקמחין דומיא דבצקות וכו' אלא ברייתא הוא דמפרש אבל מתניתין ודאי להלה תנן ובגמרא דארץ ישראל פרישו בפ"ק רבי יוסי אמר לה סתם רבי יונה בשם רבי יוחנן תמן בנשוך וכאן בבלול תני רבי חייא וכולן שבללן תבואה קמחין בצקות מצטרפין וס"ל לבני מערבא דרבי חייא הכין קתני וכולן חמשת המינין הללו שבללן תבואה וטחנה או קמחין ועשאן עיסה כאחת או אפילו בצקות שבללן וערסן מצטרפין לחלה אבל מזה עיסה לעצמו ומזה עיסה לעצמו אע"פ שהשיכן היינו דתנן אינן מצטרפין אלא מין במינו וכן סיפא דמתניתין כולה בנשוך דאילו

דפ"ז (דף טו ע"א) מלה דתנן בפ"ב דערלה תבלין ג' שמות והן מין אחד או ג' מינין והם שם א' אסורין ומצטרפין דאמר חזקיה הכא במיני מתיקה עסקינן הואיל וראוי למתק בהן את הקדירה וכן אמרינן בירושלמי בפ"ב דערלה דפריך ניחא שני שמות ממין אחד ב' מינים משם אחד ומשני רבי אבהו בשם ר"א במיני מתיקה שנו כאן יעו"ש מפורש יוצא דדווקא במיני מתיקה דשוים בטעמם ב' מינים דשם אחד מצטרפין לאסור הקדירה אבל בשאינם שוים בטעמם ב' מינים אפי' דשם א' אינן מצטרפין ודעת רוב הפוסקים דשמות דקתני הכא היינו שם האיסור וה"פ תבלין של ג' שמות כגון פלפל דכלאים ופלפל דערלה ופלפל דתרומה דתלתא איסורין וכולן מין פלפלין הן או ג' מינים פלפלין וקנמון ושאר מינים וכולם איסור אחד כמו שכתבו התוס' שם בפרק בתרא דע"ז ד"ה תבלין של ב' וכו' וכן כתב הריטב"א שם בחידושיו וכ"כ הר"ש במתני' בפ"ב דערלה וכן דעת הראב"ד בפט"ו מהלכות מאכלות אסורות דין ט"ו יעו"ש וכן מתבאר מדברי הראב"ד בפי"ד מהלכות מאכלות אסורות דין ו' שעל מ"ש הרב ז"ל לי שכל החייב בתרומות ומעשרות מצטרף לכזית בטבל מפני שהוא שם אחד וכו' וכתב הראב"ד ז"ל אמר אברהם בעינן טעמים שוה כדאמרינן בשמא ג' שמות והם מין אחד ג' מינין והם שם אחד אסור ומצטרפין ובירושלמי ניחא ג' שמות והם מין אחד ג' מינין והם שם אחד אמר חזקיה במיני מתיקה אלמא אפי' באיסור אחד דהיינו שם אחד בעינן טעם אחד והכי שבעה מיני טבל לאו חד טעמא נינהו עכ"ל וכתבו התוס' בפרק בתרא דע"ז בד"ה ותבלא אמר וכו' דאפי' לר"מ דאמר כל איסורין שבתורה מצטרפין ואפי' בלאו מיני מתיקה ה"מ כשהאיסורין בעין ואז ודאי מצטרפין חצי זית מזה וחצי מזה לחייב אפי' אינם שוים במתיקה אבל כשהם מעורבין בתבשיל שאינם בעין כי ההיא דתבלין ב' וג' וכו' דמיירי שמתבשל בהם הקדירה אפי' ר"מ מודה לחזקיה דדוקא מיני מתיקה וכו' יעו"ש דע"פ חילוק זה שכתבו התוספות אפשר ליישב השגת הראב"ד על הר"ש מה שכתב דז' מיני טבל מצטרפין לכזית מפני שהוא שם אחד די"ל דס"ל דהא דחזקיה דאפילו בשם אחד בעינן טעמם שוה אינו אלא במעורבין כההיא דתבלין בקדירה אבל כשהב' מינין בעין מצטרפין חצי זית מזה וחצי מזה אפילו אינם שוים בטעמן כיון דכל המינים שם איסור אחד להם דאפילו לרבנן דפליגי אר"מ היינו בב' איסורים אבל באיסור אחד אפי' בב' מינים מצטרפין לכזית כיון שהם בעין וא"כ לפי זה לענין חלה אם עשה עיסה מה' המינין ובין כולם איכא שיעורא כיון דה' המינין אינם שוים בטעמם וכמו שמתבאר מסוגיא דפרק בתרא דע"ז דאמרי' דחמירא דחטי וחמירא דשערי האי טעמא לחוד והאי טעמא לחוד יעו"ש אינם מצטרפין כיון דאינם בעין כל מין ומין אלא מעורבין יחד דאף דלענין הבא שם אחד להם דכולם יש להם שם חיוב חלה דאם עשה כשיעור מכל א' והאחד היה להם דין טבל אבל מ"מ כל בהם מינים משונים ואינם שוים בטעמם לא מצטרפים והיכא למימר ב' דברים רבים על האחד ומבטלין אותו וא"כ לא חשיב שיעור חלה לחייב מדאורייתא אלא דמדרבנן חייבו בחלה בבלול זהו לפי פי' מהר"ל אליהו ז"ל אבל ראיתי להרב שדה יהושע בביאורו שכתב וז"ל מהו שילקו על אלתן דבר תורה אבלול דמתני' קאי והכי קא מבעיא ליה מהו שילקה זה שאכלו מן התורה מי אמרי' דמין בחבירו מתבטל ואי אפשר להתרות בו ולומר אל תאכל חלה של קמח שעורים שהרי נתבטלה בתוך של חטים וכוסמין וליכא למימר ליה נמי אל תאכל של חטים דהכבר נתבטלה בתוך של שעורים א"כ אין כאן שם להתראה או דלמא לא ומשני דאין לוקין על אלתן וכו' ומתני' לאיסור ולא למלקות וכו' עכ"ל יעו"ש דנראה מפורש דעל המלקות בלבד הוא דמיבעיא ליה אי חייב מלקות או לא מטעם דאין שם להתראה אבל לעולם דפשיטא דאף דאינו לוקה מצטרפין לחיוב חלה מן התורה ולעד"נ דאין פירושו עולה יפה דא"כ אמאי נקט בין בבעיא ובין בפשיטות אין לוקין על אלתן דבר תורה דכיון דעיקר הענין הוא על המלקות אף שהוא דבר תורה אמאי נקט דבר תורה הכי הו"ל למימר אין לוקין על אלתן דבהאי ליבנא משמע דלענין מלקות אין לוקין אף דהוי דבר תורה ומדנקט דבר תורה ש"מ דהעיקר שהוא לומר דעיקר חיוב חלה אינו דבר תורה כי אם מדרבנן ועוד דנראה פשוט דהם סבירא ליה דמצטרפין מן התורה לחיוב חלה פשיטא דה"ה לענין מלקות דבכה"ג אינו דומה לפיגול ונותר דהם ב' איסורים מבוגים והמתרה צריך שיתרה על כל דודאי בפיגול או בנותר ובלאו הכי הויא התראת ספק משא"כ בחלה דה' המינין דכיון דשם איסור חלה לגריס אחד הוא ואינם איסורים מוחלקים דמכל מין שיהיה אינו אלא שם איסור חלה וליכא איסור אחר א"כ אם יהיה של חטים או יהיה של שעורים לא נ"מ כלל לענין התראה דכל שמתרה אל תאכל חלה יהיה ממה שיהיה התראה היא וזה נראה פשוט ועוד דאי שייך הכא דין התראת ספק אם כן היכי מסיק שם רבי יוסי דבכה"ג דככר בטלו עד שלא נעשה האיסור כולי עלמא מודו ואפי' רבי יוחנן דמשמע דאפי' רבי יוחנן מודה דאין לוקין והדבר קשה דהא ר' יוחנן ס"ל בעלמא התראת ספק שמיה התראה כדאמרינן בפרקא קמא דשבועות [דף ג:] ובפ' ואלו הן הלוקין (דף טו ע"ב) בתלמודא דידן דר"י הוא דס"ל התראת ספק שמה התראה וכן אמרי' בירושלמי בפרק תמיד נשחט דקאמר איתפלגון בב' של גליות ר"י אמר מקבלין התראה על הספק וכן גרסינן עוד בפי"א דיבמות ובפ"ח דנזיר ועוד דהא כתבו התוס' בזבחים (דף עח ע"א) בד"ה הפיגול והנותר וכו' שהקשו על רש"י ובכלל הקשו וז"ל ועוד קשה אם נפרש פיגול ונותר וטמא שלשתן יחד נ"ל אי אפשר שלא ירבה וכו' הא ודאי יש כאן שנים המבטלין את השלישי ולכולהו ליפטר דכל אחד בטל ומבטל עכ"ל דמשמע מדבריהם דבכה"ג דאיכא רוב ודאי אין הטעם משום התראת ספק אלא משום דאין כאן איסור מעיקרא דכל אחד בטל ומבטל דבפי"ז ניחא מ"ש הר"ש בפי"ח מהלכות פסולי המוקדשין דין כ' וז"ל הפיגול והנותר והטמא שבללן זה בזה ואכלן אע"פ שריבה מין על חבירו אינו מבטלו שאין האיסורין מבטלין זה את זה עכ"ל דלפי מ"ש הר"ש בפרק ט"ז מהלכות סנהדרין דהתראת ספק שמה התראה מאי נפקא מינה מספק זה דאיסורין אין מבטלין זה את זה אבל לפי האמור נ"מ דבכה"ג דודאי יש כאן ב' מבטלין את הג' דאם היו מבטלין זה את זה הוה נפטר לגמרי דאין כאן איסור וא"כ הכא גבי חלה דאיכא רוב ודאי דכל אחד מה' המינים בטל בד' מינים ומבטל להם הרי חשיב כאילו אין כאן דבר שמתחייב בחלה ואם אנו אומרים דכיון דכל אחד מבטל את חבירו אין כאן שם להתראה ואינו לוקה א"כ ה"ה דלענין חיוב חלה אינן מצטרפין מן התורה כיון דכל אחד ואחד בטל ברוב שאר המינין דמ"מ מלקות מחיוב חלה כיון דבכה"ג דאיכא ודאי רוב המבטל לכל אחד ואחד לא שייך טעם התראת ספק לכן נראה דהעיקר כפי' מהר"ל אליהו ז"ל דפי' הירושלמי לומר דהא דאמרינן דבבלול מצטרפין לחלה אינו אלא מדרבנן ומש"ה אין לוקין על אלתן דבהכי ניחא עפי מאי דאמרינן בירושלמי לקמן גבי מתני' האוכל מהם כזית בפסח יצא ידי חובתו מצה חמץ חייב כרת א"ר יעקב בר זבדי זאת אומרת לוקין על אלתן דבר תורה ומשני הפתר שאכל כזית מצה וכזית מזה יעו"ש דמשמע דפריך הש"ס לר"ל דאמר דאין לוקין על אלתן ממתני' בין ממצה ובין מחמץ למאי דס"ד דמיירי דבלל מה' המינין ואכל מצה או חמץ מהם ואי טעמיה דר"ל משום התראת ספק ואינו אלא לענין מלקות אבל עכ"פ מצטרפין מן התורה א"כ לא שייך להקשות כי אם מחמץ דשייך התראה משא"כ במצה ומהתימה מהרב שדה יהושע שכלל שם בפי' הקושיא מצה וחמץ שכתב וז"ל זאת אומרת וכו' משום דס"ד דמתני' דתני האוכל מהם כזית מצה כלומר כזית מכולהו ומש"ה אמר דהדא אמרה דלוקין וכו' דאל"כ היכי מחייב על כזית חמץ ויוצא בכזית מצה והלא כל מין מבטל את חבירו וכו' עכ"ל ולא ידעתי דלפי דרכו דמשום התראת ספק הוא מה שייך במצות מצה דין התראה והנה אמרי' בירושלמי עוד שם גבי מתניתין דמצה וחמץ דמשני עוד אמר ר' יוסי אפי' תימר כזית מכולהון שנייא היא שכולן שם חמץ מיחלפא שיטתיה דר"י תמן הוא אמר ב' דברים מרבין על אחד ומבטלין אותו וכא הוא אמר הכי א"ר יוסי בר' בון כיני מתני' או כזית מזה או כזית מזה והפירוש מבואר דר' יוסי רצה לומר דלעולם במתני' בבלול מיירי שבלל מה' המינים ועשה מצה או חמץ ומצטרפין לצאת ידי חובתו ולהתחייב דכיון דהוי שם אחד דאיסור שכולן שם חמץ וכן במצה כולן שם מצה דאע"ג דהוו מינים מחולקים מצטרפין כההיא דתנן בפ"ב דערלה דג' מינים ושם איסור א' מצטרפין והקשו עליו פ"ז דא"כ לענין חלה נמי אמאי אינן מצטרפין מן התורה וקאמר ר"י דמבטלין זה את זה ועכצ"ל דס"ע דהלה משום דאינם שוים בטעמם וכל דאינם שוים בטעמם אף דהוו שם אחד אינם מצטרפין כדמוקי חזקיה מתני' דפ"ב דערלה במיני מתיקה דשוים בטעמם כאמור לעיל וא"כ מ"מ גבי מצה והמץ דמצטרפין ולכן דחה הש"ס האי שיטה דר"י וקאמר דמחוורתא כדשנינן מעיקרא כיני מתני' דאכל או כזית מזה או כזית מזה ולפי מ"ש בדעת הר"ש בההיא דה' מיני טבל דמצטרפין לכזית כיון דהם שם א' אע"ג דאינם שוים בטעמם מטעם שחלקו התוספות בפרק בתרא דע"ז די"ל דאפילו לחזקיה דבעינן דטעמם שוה אינו אלא במעורבין ואינם בעין אבל כשהן בעין ואכל חצי זית מזה וחצי זית מזה מצטרף א"כ הכא בירושלמי אמאי מוקמינן מתני' דמיירי או כזית ממין זה או כזית ממין זה הא שפיר הוה מצי לשנויי לפי מה שרצה לשנויי ר"י דשנייא היא שכולן שם חמץ דמיירי מתניתין באוכל חצי זית ממין אחד וחצי זית ממין אחר בהיותם בעין בלא תערובת דלא מיירי בעשה עיסה בלולה מה' המינים וא"כ בכה"ג ל"ד לדין חלה דהתם מיירי ע"י תערובת ובכה"ג כל אחד מבטל את חבירו כיון דאינם שוים בטעמא משא"כ באכל חצי זית מזה וחצי זית מזה בהיותם בעין דאף דאינם שוים בטעמם מצטרפין ובהכי לא היה דוחה שיטתו דר"י ומדלא משני הכי נראה דאין לחלק ואפשר לומר דרבי יוסי דמשני הכי אפילו תימא כזית מכולהון שנייא היא שכולן שם חמץ כוונתו היתה לזה דהכא מיירי דאכל כזית מכולהון בהיותן בעין בלי תערובת דס"ל לחלק בין מעורבין ובין הם בעין אלא דסתמא דש"ס לא ס"ל לחלק הכי ומש"ה קאמר מיחלפא שיטתיה דר"י וכו' ועכצ"ל הכי דאיך אפשר דר"י סותר עצמו

מדידיה אדידיה: איך שיהיה נמצא למידין מדברי הירושלמי לפי מה שפי' מהר"ל אליהו ז"ל ולפ"ד שהוא האמת כדבר האמור דאפילו בבלול דאמרינן דמצטרפין לענין חלה אינו אלא מדרבנן דמדאורייתא אינם מצטרפים אפילו בבלול ויש לתמוה איך לא הביא רבינו הרמב"ן סברת הירושלמי וכ"כ הרמב"ם וכל הפוסקים שפסקו כהירושלמי דבלול מצטרפין איך לא הזכירו סברא זאת דאינו אלא מדרבנן ואדרבה מפשט דבריהם נראה דס"ל דמצטרפין מן התורה בהתוספות בפרק ר' ישמעאל בסוגיא הנזכר כתבו בד"ה תנא כוסמין וכו' דבתנס דחק רש"י לומר דמאי דמייתי הש"ם התם תנא כוסמין מין חטים ט' הוא לפרש מתני' דהתם נותר דלענין חלה אינו מצטרף כ"א מין במינו דהא בירושלמי אמרי דבלול מצטרפין אפילו מין בשאינו מינו אינו אלא מדרבנן הא שפיר י"ל דמייתי הש"ם הא דתנא שלב דמתני' לפרש דדוקא מין במינו מצטרף וכ"ת לענין חייב חלה מן התורה דבמין בשאינו לוקין על אלתן כיון דמן התורה מצטרפין משא"כ במין בשאינו מינו דאין לוקין על אלתן כיון דמדרבנן הוא ואפשר לומר דכיון דבירושלמי גבי חמץ ומצה נראה דס"ל דלר"ל דאין לוקין על אלתן דבר תורה ה"ה דאם עשה עיסה מה' המינין ואכל מצה ממנה לא יצא ידי חובתו ואם אכל חמץ ממנה פטור א"כ עכצ"ל דלא קי"ל הכי דהא בש"ס דילן במתניתין דמנחות הנזכר אמרי' דברייתא דקתני התבואה והקמחין והבצקות מצטרפין הוא לענין חמץ וחדש ומעשר שני

וכבר כתבנו לעיל דלכ"ע הני אוקימתי הוא דמיירי דאכל כזית מה' המינים דבין כולם אכל כזית בין מחמץ או מחדש או ממעשר שני וא"כ מוכרח דס"ל לש"ס דה' המינין מצטרפין מן התורה לענין חמץ ושאר איסורים הנזכר וזה דלא כהירושלמי וכיון דלגבי חמץ לא קי"ל כהירושלמי ה"ה לענין חלה אבל נראה דאין זה מספיק לדחות סברת הירושלמי דס"ל דאינו אלא מדרבנן דהא אעיקרא דמלתא עיקר חילוק זה דבבלול מצטרפין ובנשוך אינם מצטרפין מדברי הירושלמי הוא דבש"ס דילן לא יש גילוי דאפשר דס"ל לש"ס דילן דאף דלענין חמץ וחדש מעשר שני מצטרפין לענין חלה אין מצטרפין כמו שהוא סברת מקצת רבוותא שהביא רבינו וא"כ באיזה כת אנו דוחין סברת הירושלמי כיון דאפשר דבש"ם דילן ס"ל כהירושלמי לענין חלה דאינם מצטרפין כי אם מדרבנן ובחמץ ושאר איסורים לא ס"ל כהירושלמי ועוד די"ל דאפילו לענין חמץ לא פליג הש"ם דילן עם הירושלמי דאפשר דמאי דאמרו דמצטרפין לענין חמץ הוא דמיירי בערב ובלל החמשה מינין אחר שנעשה חמץ כל אחד בפני עצמו דומיא דאיסור חדש דקודם התערובת חל האיסור עליו וכן י"ל במעשר שני דמיירי דאחר שהפרים מעשר שני מה' המינים מכל אחד בפני עצמו ערב המעשר שני שלהם ואכל כזית מהתערובת דכה"ג דקודם שעירב אותם חל האיסור לדידן דקי"ל כר"י ור"א דאין איסורין מבטלין זה את זה כמ"ש הר"ם בפי"ח מהל' פסולי המוקדשין א"כ ליכא למימר דכל מין מבטל את חבירו דזה אינו אלא לר"ל דס"ל דאיסורין מבטלין זה את זה דמש"ה לא משני הש"ם בירושלמי גבי מתני' דמצה וחמץ שנתערבו אחר היותו חמץ כיון דלר"ל אף בכה"ג מבטלין זה את זה דאיסורין מבטלין זה את זה :

ועוד י"ל דלפי מ"ש לעיל דאפשר לחלק בין נתערבו ובין בהיותם בעין וכתבנו דאפשר דזהו סברת ר"י בירושלמי דמשני גבי חמץ דשניא דשם חמץ הוא א"כ י"ל דהכא בש"ם דילן נמי י"ל דמצטרפין דקאמר היינו בהיותם בעין דאכל כזית בין כולן בהיותם בעין בלא עירוב אבל במעורבים אפשר דס"ל כהירושלמי דאינם מצטרפין מן התורה ואינו חייב עליהם ועוד י"ל דנראה דהא דאמרו בירושלמי דאינו מצטרף מן התורה הוא דוקא בעשה שיעור חלה או מצה או המץ דערב מכל הה' מינים ועשה עיסה דבכה"ג דאיכא רובא כנגד כל מין ומין כל אחד מהם בטל ברובא ומבטל לחבירו אבל היכא דליכא רובא כנגד כל מין ומין וכגון דעשה עיסה מחטים ושעורים לבד חצי שיעור מזה וחצי שיעור מזה בנמצא באופן דליכא רוב במין אחד יותר מחבירו בזה לא אמרינן דאין מצטרפין מן התורה דהא מדמה לה להיא דפיגול ונותר וטמא שבללן זה בזה דהתם דוקא משום דריבה מין על חבירו וכן רבי יוסי דדמי דמיון זה נקט בלשונו בהם הכא שני דברים רבים על האחד ומבטלין אותו וא"כ י"ל דהא דחמץ וחדש ומעשר שני דש"ס דילן מיירי במערב מב' מינים שוה בשוה דליכא רובא אבל בדאיכא רובא מודה הש"ם לסברת הש"ם ירושלמי :

הן אמת דקשה ע"ז דא"כ אמאי דחיק הש"ם בירושלמי גבי מתני' דמצה וחמץ דמיירי באוכל כזית מזה או מזה בהיות דהוה מצי למימר דמיירי בעשה עיסה מב' מינין נגד ה' המינין משניהם שוה בשוה דליכא רובא דבכה"ג מודה ר"ל דמצטרפין מן התורה ומדלא משני הכי ש"מ דלר"ל לאו דוקא דאיכא רובא כנגד כל מין וזה תימה דמתוך דברי הש"ם בירושלמי בסברת ר"ל נראה דהטעם הוא משום דכל מין מתבטל ברוב כדבר האמור ואולי דלפי מאי דדחי רבי יוסי דלא דמי לההיא דפיגול וכו' אין עיקר הטעם משום ביטול אלא אפילו בב' מינין בשוה אמרינן הכי דבעלי זה בזה דעיקר הטעם הוא כמו שכתבנו לעיל דכיון דאין טעמם שוה והם ב' מינים לא מצטרפין כדאמרינן בפ"ב דערלה בג' מינים ושם אחד דאמרי' דווקא בטעמם שוה והתם מתבאר בדברי מתני' והירושלמי שם דאפי' בב' מינים ושם אחד כל שאין טעמם שוה אינם מצטרפים ונראה דאפילו בב' מינים שהם שוים בשיעור שלא יש יותר שיעור למין זה ממין אחר מיירי דאל"כ למאי דפריך התם בירושלמי ניחא ב' שמות ממין אחד ב' מינים משם אחד אמאי לא משני דהכא מיירי דהב' מינים הם שוים בשיעור ומדלא משני הכי ש"מ דלא שנא וא"כ ה"ה הכא לענין חלה ודאי דנקט רבי יוסי ב' דברים רבים על האחד לאו דוקא נקט הכי והכי נראה מסגנון דברי מהר"ל אליהו בביאורו שכתב גבי בעיא דמהו שילקה על אלתן וז"ל האוכל חלה העשויה ע"י בלילה מהו וכו' הכי שכתב אופן הבעיא אפילו בב' מינים ולא דקדק לומר ג' מינים או שנים והאחד יותר מחבירו כדי שיהיה רוב ומדלא חש לדקדק בהכי ש"מ דס"ל דלפי המסקנא לאו דווקא רוב כדמוכחא מהסיא דפריך ממתני' דמצה וחמץ כאמור אבל זה נראה דוחק גדול דפשט הענין נראה בבירור דלא נאמר דבר זה אלא בדאיכא רובא כנגד כל מין ומין :

והנה עוד אמרינן בירושלמי שם וז"ל ר' יהושע דרומיא בעי וכו' לא צורכא דלא עשה חמש עיסיות מה' מינים ועירבן והזר ועשה חמש עיסיות ולא עירבן חטים שבהן מהו שיבטלו חטים שבהן ושעורים שבהן מהו שיבטלו שעורים שבהן עכ"ל ופירש מהר"ל אליהו ז"ל וז"ל לא צורכא בעיא זאת אלא הא קמ"ל עשה ה' עיסיות בכל אחד שיעור חלה ועירבן דלא אין מבטלות את עצמן הואיל ונפטרו כל אחד איסור קודם שנתערבו יחד שאין איסורין מבטלים זא"ז וחזר ועשה ה' עיסיות מה' מינים ולא עירבן ואין בכל אחד שיעור חלה וכו' והלך וחלק עיסה האחרונה לה' חלקים וכל חלק יש בה חטים ושעורים ומכל ה' המינים ועירב כל אחד ואחד מעיסות האחרוניות עם כל חלק וחלק והשתא הא דנעשה מחטים קמבעיא ליה הואיל והיא סיתרה שהרי אין בה שיעור חלה אם יכול לבטל מהאי חלק שנתערב בה שיעור חטים שבה הפחותים מחטים של עיסה ע נהי דכל החלה אינה יכולה לבטל שכל החלק רבה ממנה אבל חטים שבה נאמר שיבטל כיון שהבטל והמבטל מין אחד וגם עיקר ביטול דרוב על מין במינו נאמרה עכ"ל ולעד"נ דאין פירושו עולה יפה דאיך אפשר לומר שיבטל שיעור חטים שבחלק זה מטעם ביטול ברוב כיון דכל החלק כבר נאסר והוא טבל גמור והוא רובא לגבי עיסה זאת שנתערבה בו וכיון דאיכא קמן רוב איסור לגבי עיסה זאת שנתערבה בו איך אפשר לומר שיבטל חלק חטים שבה כיון דאדרבה כנגד כל החלק הזה הוא מיעוטא והיא נאסרת מחמת שנתערבה ברוב איסור כדין תולין שנתערבו ברוב טבל שנעשה הכל איסור עד שיתקן וא"כ איך נאמר שהוא יבטל חלק החטים כיון דכל החלק הוא טבל גמור ועוד דלמאי נ"מ לומר שמבטל החטים שיש בו דאם נאמר דנ"מ דאם בא להפרים תנה כדי שיעור שיש בחלק זה מד' המינים הנשארים שלא נתבטלו לפי חשבון המינים הנשארים אי אפשר להפרים מיניה וביה כי אם ממקום אחר דאם יפרים מיניה וביה אפשר שיבא לידו מחלק החטים אשר בו שכבר נתבטלו ותשיב כמפריש מן הפטור על החיוב וכההיא דתנן בפ"ג דחלה הנוטל שאור מעיסה שלא הורמה חלתה ונתן לתוך עיסה שהורמה חלתה אם יש לו פרנסה ממקום אחר מוציא לפי חשבון ואם לאו מוציא חלה אחת על הכל הא ליתא דאין זה שום נפקותא דהא אפילו את"ל דחטים של כאן מבטל חיטים של כאן מטעם דמין במינו בטל ברוב אינו אלא מדאורייתא אבל מדרבנן טבל הוא במקומו ומדרבנן צריך לתקנו וכמו שמתבאר במנחות (דף לא ע"א) ובמאי דוכתין יעו"ש וא"כ דכיון דעכ"פ צריך להפרים גם על חלק החטים מדרבנן אפוכי מטרתא למה לי ולמה יפרים ממקום אחר כיון דשפיר יכול להפרים מיניה וביה חלה א' על הכל וא"כ מאי נ"מ בביטול זה :

ועוד דכפי זה בעיא זאת לא נגע ולא פגע בענין אשר אנו דנין אי ה' מינין מצטרפין מן התורה לשיעור חלה וגם מה שפירש דמיירי שחילק העיסה האחרונה לחמשה חלקים וכו' העיקר חסר מדברי הירושלמי לכן נראה לע"ד דפי' הירושלמי הכי הוי דמיירי דעירב הה' עיסות הראשונות לעיסה א' ולא חלקן ובהיותם עיסה אחת עירב הה' עיסות האחרונות מה' מינים שאין בהם שיעור עם העיסה הראשונה וקמבעיא ליה דכיון דאלו העיסות האחרונות אילו היה מערבן לעצמם לא היו מצטרפין לשיעור חלה מה"ת א"כ אפילו שעירבן עם עיסה הראשונה שכבר נתחייבה בחלה מטעם דאין איסורין בטלין זה בזה לא מפני זה מצטרף העיסה האחרונה להתחייב בחלה דאף דקי"ל דלמנין חלה אם מוסיף פחות מכשיעור על עיסה שכבר נתחייבה בחלה מצטרף לחייב את התוספות כמ"ש הר"ם בפ"ד דחלה משנה ב' על דברי הירושלמי דקאמר מה בין הנשוך ומה בין הבלול ואפילו כשחילק העיסה כ"מ הכא שהעיסה האחרונה עדיין היא בחיובה האחרונה דהכא שאני דהחטים של העיסה האחרונה אף דלגבי עצמה אינם בטילה בשאר מינים מכיון דכל א' וא' יש לו שיעור מ"מ לגבי עיסה אחרונה הבאה להצטרף עמה

ושיעור

עיקר הנידון הוא על שיעור עיסה חטים אשר בה ועם שאר המינים לא יוכל להצטרף שפיר אנו יכולים לומר שמתבטלים החטים של כאן בשאר מינים שבו ומאי דקאמר הירושל׳ החטים שכן ר״ל כאילו אמר חטים שבאן מהו שיבטלו החטים שכאן כלומר לענין חטים של עיסה אחרונה מהו שיבטלו ד׳ מינים שבעיסה ראשונה לחטים שבה כדי שלא תצטרף עיסה של חטים האחרונה שאין בה שיעור להתחייב או למה דכיון דכבר נתחייבו העיסות הראשונות כל אחת ואחת לעצמה וכשנתערבו לא נתבטלו ונשארו בחיובם של העיסה בכללותה נעשה עבל הרי חשיב כאילו כל עיסה ממין אחד וכל העיסות האחרונות אשר ... עם העיסה הראשונה מצטרפין להתחייב בחלה ... דין תוספת על עיסה שכבר נתחייבה בחלה שכתב ... שמתחייבת ותייב להפריש חלה לפי חשבון ... עיסות הראשונות והאחרונות שכולן נתחייבו ומאי דנקט ... ירושלמי הבעיא באופן דהעיסות האחרונות לא עירבן ... בפני עצמם היינו משום דאם ערבם יחד הרי ...

לא הוי חיבור דבהכי ניחא מאי דאמרינן בירושלמי גבי מתני׳ יש דברים שהם חיבור בחלה ואינם חיבור בטבול יום דתנינן ובזמן שהם של אשה אחת מין במינו חייב ואין חייבים בטבול יום דתנינן תמן המכניס חלות על מנת להפריש ונשכו וכו׳ ולכאורה קשה דהא בטבול יום נמי הא קתני התם דאם הכניסם על מנת שלא להפריש אף חיבור לבית הלל והיינו כדין חלה וע״כ לומר דהכוונה דגבי חלה הכל תלוי בהקפדה וכל שאינה מקפדת אם נוגעות זה בזה אף דדעתה עכ״פ להפרידם אח״כ על כל זה הוי חיבור מה שאין כן בטבול יום דכל דדעתו להפריסם אח״כ אף דאינו מקפיד בנשיכתם אינו חיבור וזהו סברת ר׳ זעירא דלא ס״ל לחלק גבי חלה בין דעתו להפריש או מסתמא אלא עיקר החילוק דיש לחלק הוא בנשוך מאליו לנשכו בידים ולר׳ זעירא נמי י״ל ההיא דתנא בהא דס׳ מינין מצטרפין בנשוך דמיירי דהשיכו בידו דאפילו לר״ל הוי מה״ת במין במינו אלא דנראה מלשון הירושלמי דרבי זעירא ספוקי מספקא ליה אי ניתן לאמר חילוק זה לר״ל

דאילו בבלול חטים ואורז מצטרפין ונגררין ואין צריך לומר ישן וחדש אלא כולה בנשוך וכן הלכה :

תנן *ב׳ קבין וקב אורז או קב תרומה באמצע אינן מצטרפין דבר שניטלה חלתו באמצע מצטרפין שכבר נתחייב בחלה :

גירסא ירושלמית [יט] קב אורז אינו מצטרף קב מדומע אינו מצטרף קב תרומה אינו מצטרף קב העובד כוכבים אינו מצטרף קב מין אחר מצטרף קב אשה

... נתבטל כל מין ברובא וחשיב כאילו אין כאן חטים דכיון דמעטם ביטול ברוב אינם מצטרפים בפני עצמם לענין חלה א״כ ס״ת דכל מין ומין מתבטל ברוב דכל או״א בטל ומבטל לחבירו וכיון שכן איך אפשר לומר דמצטרפו אלו החטים המבוטלין בחטים של עיסה הראשונה שלא נתבטלו : והנה אמרינן בירושלמי גבי מתני׳ דשתי נשים וז״ל ריב״ל אומר שאר המינין מצטרפין זה עם זה אית תני כל המינין מצטרפין זה עם זה ופליג על דעתיה דהך תנא ברא מה בין נשוך מה בין בלול אמר ר׳ יודן אבוה דר׳ מתניא בשחלקן ...

או לא ומפשט סתמא דתלמודא דירושלמי בתחלת סוגיא זאת נראה דס״ל דאין לחלק בין נשוך מאליו לנשוך ביד דהא אמרינן עלה דברייתא ואם לאו מביא ארבעה רבעים ומשיך הדא אמרה נשוך תורה אמר רבי אימי איתפלגון ר״י ורשב״ל וכו׳ דמדקאמר הדא אמרה ש״מ דאין לחלק בין משיך ביד לנשוך מאליו ולסברא זאת קשה מהאי ברייתא דתנא בהא דס׳ מינין מצטרפין בנשוך : והנה רבינו הרמב״ן הביא מתניתין דאיזהו מין במינו וכו׳ ודברי ר״י בן נורי דאמר שאר מינין מצטרפין זה עם זה ולא באר לענין הלכה אי הלכה כריב״נ או כת״ק ולפי מ״ש הר״ש והרא״ש נראה דמדברי הירושלמי משמע דפליגי ת״ק ור״י בן נורי ונראה פשוט דמדלא דבר רבינו כלל בזה ש״מ דס״ל כסברת הר״ש בפ״ז מהל׳ בכורים דפסק כר״י בן נורי ...

אשה אחרת מצטרף קב חדש מצטרף קב דבר שניטלה מן האמצע מצטרף ורבי בון בר חייא בעי קב חלה מהו שיצטרף תני רבי חלפתא בן שאול קב הקדש מצטרף קב חלה אינו מצטרף מה בין קב הקדש מה בין קב חלה הקדש ראוי לפדותו ולחייבו וחלה אינו ראוי לפדותו ולחייבו :

תנן

זו מלה לבנ"ל סמוך פירוש ירושלמי ומדברי ר' אבינא אלו משמע ליה להר"ש ז"ל דאפילו בודאי מדומע כל דאיכא בעיסה חוץ מתבנון התרומה אבל נפלה בה חייבת דאם איתא דבודאי מדומע אפילו בעיסה יותר מה' רבעים פטור ה"ה בספק מדומע הנאכל אמרינן דבעיסה יותר מה' רבעים חייבת ולדברי ר' אבינא חייבת בדין חלה ודאי חייבת דאיכא ומאי אכתי איכא ספיקא שמא התרומה נפלה בה והוא מדומע דאם יש שיעור חלה מתולק חוץ מתבנון התרומה מאי אהני לשעותה הנה ודאית הא במדומע ודאי אפילו בעיסה ה' רבעים מלבד התרומה פטורה אלא ע"כ צ"ל דה"ס מדומע ודאי דכל דהיו ה' רבעים מלבד התרומה חייבת וזהו סברת ר"ש ז"ל אבל הר"מ ורבינו הרמב"ן ודעמייהו שמוכחים הכא קב מדומע באמצע ע"כ צ"ל דס"ל דבודאי מדומע כיון דהוא על צד הודאי שיש חלק תרומה בעיסה אפילו אם יהיו ה' רבעים מלבד חלק התרומה פטורה ומאי דקאמר ר' אבינא אינו אלא בספק מדומע הנאכל דכיון דמעיקרא אנו מתירין אותה לזרים במוכח דתלינן דתרומה בחוך תרומה נפלה א"כ חשיב כודאי חולין גמורים ומשו"ה בהיו ה' רבעים מלבד חלק התרומה ראוי לחייבה בחלה אף דבה' רבעים מצומצמים אנו מחמירים שלא להחשיבה חלה גמורה להקל דחיישינן דאיכא תרומה בתוכה מ"מ בדאיכא ה' רבעים מלבד חלק התרומה אנו מחשיבים אותה לחלה גמורה מכיון דסוף סוף החשבא שנפלה התרומה לתוכה היא חשבא רחוקה דמסתברא למתלי ולמימר דתרומה בחוך תרומה נפלה ומפני שיש לחלק בהכי כתב ר"ש דמשמע כן במסקנת הירושלמי ולא כתב כן בפשיטות כי אם בדרך משמעות בעלמא :

והנה מה שכתב דמאי דקאמר ר' אבינא דבחמשה רבעים מצומצמים דפטור דלאו דוקא פטור אלא דיש לך פיטור וספיקא הוי הייני משום דסתמא קאמר רבי יוחנן דמשמע דמיירי נמי בזמן שחלה היא מן התורה או אפילו למאן דאמר דבזמן הזה נמי חלה הויא דאורייתא אבל יש לומר דמיירי דוקא בחלה בזמן הזה למאן דאמר דמדרבנן היא ומשום הכי בחמשה רבעים מצומצמים כיון דאיכא ספיקא דאיכא חלק תרומה בתוכה הא קי"ל ספיקא דרבנן לקולא ומספיקא פטור מן החלה דה"ט דפלוגתייהו דר"מ ור"י במתניתין דפרק ז' דתרומות דפליגי בב' קופות אחת של תרומה ואחת של חולין ואינו ידוע איזו היא של תרומה ואיזוהי של חולין ואכל אחת מהן העיסה חייבת בחלה לר"מ ולר"י פטורה מן החלה דלר"מ ס"ל דאפילו בזמן הזה חלה מה"ת וא"כ הוי ספיקא דאורייתא ולחומרא ולר"י ס"ל דחלה בזמן הזה דרבנן והוה ליה ספיקא דרבנן לקולא דהכי אמרינן בפ' יוצא דופן בסוגיא הנזכר דפלוגתייהו דר"מ ור"י במדומע אי חייב בחלה או לא הוא משום דר"מ ס"ל דחלה מן התורה ולא אתי דמוע דרבנן ודחי חלה דאורייתא ור"י ס"ל דחלה דרבנן ואתי דמוע דרבנן ודחי חלה דרבנן ויש להקשות קצת אמאי במעתין דיוצא דופן דמהדר הש"ס להביא דר"י ס"ל דחלה בזמן הזה דרבנן אמאי לא השכח כי אם ברייתא דמדומע דפליגי ר"מ ור"י ואמאי לא מייתי מתניתין דפ"ז דתרומות הנזכר דממנה מוכח דס"ל לר"י דחלה בזמן הזה היא דרבנן דאי ס"ל דהויא מן התורה אמאי קאמר דבאינו יודע איזוהי של תרומה דפטורה מן החלה הא קי"ל ספיקא דאורייתא לחומרא ובפרט דבהכ"ג איקבע איסורא דיש כאן ודאי אחת של חולין דחייבת בחלה וא"כ לכו"ע אפילו לדעת הר"ס ספק כזה אזלינן לחומרא מן התורה אלא ע"כ צ"ל דס"ל דחלה בזמן הזה דרבנן וי"ל דה"ט דלא הביאו ממתני' משום דיש לדחות ולומר דלעולם דס"ל לר"י דחלה בזמן הזה דאורייתא היא אלא דהכא כיון דאיקבע איסורא דיש כאן בודאי אחת של תרומה הרי ספק זה אסור מן התורה לכו"ע והזר אסור לאכול מב' הקופות מחמת איסור תרומה מן התורה וכיון דמן התורה אסורות מדין תרומה הו"ל כתרומה ממש וכשם דתרומה ודאית פטורה מן החלה דממעטינן לה מקרא דתרימו תרומה ולא שכבר נתרמה את שמורס קדש והשאר חולין ולא שזה וזה קדש כדאמרינן בספרי בפרשה שלח לך ה"ה ב' קופות אלו אף שהם ספק חשיבי כתרומה ודאית לפוטרה מן החלה כיון דמן התורה שניהם אסורות משום ספק תרומה וכיוצא לזה נתבאר מתוך דברי הר"ן בתשובה סי' ל"ו שכתב גבי הא דאין מתירין את הנדר עד שיחול ומספ"ל לענין דינא אם חל הנדר היום או לא חל כי אם למחר ונסתפק בם הר"ן אם יכול להתיר היום מטעם דכיון דספיקא דאורייתא לחומרא הרי מספיקא צריך שינהוג הנודר איסור מהיום וכתב דלמ"ד דספק דאורייתא לחומרא מן התורה הוא כיון דמדאורייתא מיחייב מהיום חל הנדר מקרי ויכול להתיר מהיום יעו"ש הרי דבר הלמד מדברי הר"ן דס"ל דאי ספיקא דאורייתא אסור מן התורה הו"ל כחל הנדר מהיום על צד הודאי כיון דעכ"פ חל איסור נדר עליו מהיום מן התורה ולא אמרינן סוף סוף מלד ספק הוא ודילמא קושטא דמילתא הוא דלא חל מהיום אלא אין אנו דנים על עיקר האיסור שהוא משום ספק אלא על מאי דקמן שהרי נאסר מהיום מן התורה וא"כ ה"ה הכא דאיכא למדחי ולמימר דאף דס"ל לר"י דחלה מן התורה מ"מ כיון דלכו"ע אסורות הקופות אלו מן התורה מדין איסור תרומה חשיב כודאי תרומה דהא לא קרינן ביה את שמורס קדש והשאר חולין דכיון דמן התורה שניהם אסורות מדין איסור תרומה חשיבי כזה וזה קדש דמיעט קרא :

ואולם ק"ק לסברת הר"ן הנזכר דהא ע"כ ר"מ דמתניתין דס"ל דהעיסה חייבת בחלה ע"כ דס"ל דאף דמדאורייתא מחמרינן בספיקא ואסרינן להו לב' הקופות מספק לא מפני זה נעשה כודאי איסור דסוף סוף מפני הספק אזלינן לחומרא בכל הנדדין דאסרינן להו באכילה לזרים מספק ומחייבינן להו בחלה שמא חולין הוא וא"כ בנדון הר"ן נמי אמאי כתב דיכולין להתיר הנדר מהיום כיון דסוף סוף מלד ספק הוא ודילמא קושטא דמילתא הוא דלא חל מהיום דמספיקא להוי נילך לחומרא לכל הנדדין כסברת ר"מ הכא ואע"ג דלר"י דקי"ל כוותיה ס"ל דפטורה מן החלה מ"מ מאחר דר"מ סבר סברא זאת דיש לנו להחמיר לכל הנדדין א"כ י"ל דאפושי פלוגתא לא מפשינן וגם ר"י הכי ס"ל נמי וטעמא דר"י דפטור מן החלה משום דאמר הא דס"ל לר"י דחלה בזמן הזה דרבנן כדמסיק הש"ס בפ' יוצא דופן מהברייתא דמדומע אין חייב בחלה וספק דרבנן לקולא אלא דהש"ס לא מייתי מתניתין דתרומות לראיה דר"י ס"ל דהוי מדרבנן משום דיש לדחות דסברת ר"י הוא ע"ד סברת הר"ן ולא משום דס"ל דחלה מדרבנן :

והנה גרסינן בתוספתא בפ"א דחלה ספק מדומע חייב בחלה דברי ר"מ ור"י פוטר וחכמים אומרים מדומע פטור מן החלה ספק מדומע נאכל משום דמוע וחייב בחלה עכ"ל ולכאורה ק"ק דמהתוספתא הנזכר נראה דמאי דפליגי ר"מ ור"י הוא דוקא בספק מדומע אבל במדומע ודאי לא פליגי דאפי' לר"י חייבת בחלה ואילו בברייתא דמייתי הש"ס בפרק יוצא דופן פליגי נמי במדומע ודאי וצ"ל דהכא בתוספתא מיירי בזמן הבית דלכו"ע חלה דאורייתא ולא אתי דמוע דרבנן ודחי חלה דאורייתא ומאי דפליגי בספק מדומע היינו ספק מדומע כעין פלוגתא דר"מ ור"י במתניתין דתרומות הנזכר בב' קופות ואינו יודע איזוהי של תרומה ואיזוהי של חולין דהוי ספק דאורייתא ונעשה אסורות לזרים מספיקא דלר"מ אף דמן התורה אסורות הואיל והוקבע איסורא מ"מ אנן אזלינן לחומרא בכל הנדדין ולהחמיר חייב בחלה ולר"י לא אמרינן כיון דמן התורה הרי הן כתרומה ופטורה מן החלה כסברת הר"ן הנזכר לענין נדר וכה"ג דספק דב' קופות קרי להו התנא דתוספתא ספק מדומע כדקרי ליה ר' יוחנן גבי מתניתין דתרומות ספק מדומע לכה"ג דב' קופות וכמ"ש מהרש"ס בפירושו דע"כ לא מיירי במדומע דתערובת דאי מיירי בתערובת תרומה בפחות מק' כיון דמן התורה בטל ברוב ודמוע מדרבנן א"כ בספק מדומע דמספק"ל אי נפלה תרומה בתוך חולין אלו או לא אמאי פוטר ר"י מחלה הא אפילו אי ס"ל דחלה בזמן הזה דרבנן ואתי דמוע דרבנן ומפקע חלה דרבנן מ"מ זה לא שייך אלא בודאי נדמע דידוע לנו בודאי דנפלה תרומה אבל כשהוא בספק אם נפלה תרומה או לא הרי אפי' מדרבנן מותר דהא ספק דרבנן לקולא וא"כ אמאי פטורה מן החלה אלא דיש לדחות ולומר דמיירי במדומע דליכא רובא חולין ומן התורה נמי אסורה וכיון דאיכא ספיקא ספיקא דאורייתא לחומרא ומשו"ה לר"מ חייבת בחלה כיון דאסורה מלד הספק *) דאי מספ"ל אי נפלה תרומה בתוך החולין שיעור דליכא רובא חולין הרי הוי ספק דאורייתא דאזלינן להחמיר ור"י פוטר מן החלה כיון דאסורה מספק וי"ל דלמ"ד ספק דאורייתא לחומרא הוא מדרבנן אמרינן דאתי איסור ספק דמדרבנן ומפקע חלה דרבנן ולמ"ד דאיסור הספיקות דאורייתא י"ל דר"י ס"ל ע"ד סברת הר"ן דכיון דמלד הספק אסור מה"ת חשיב כודאי ופטור מן החלה ומיירי אפי' בזמן שהחלה מה"ת אבל לפי"ז אין כאן דבר מוכרח דר"י ס"ל ע"ד סברת הר"ן די"ל דהכא פלוגתייהו דר"מ [ור"י] הוא בחלה בזמן הזה דלר"מ ס"ל דהוי מה"ת ור"י ס"ל דאינו אלא מדרבנן ומאי דאיפליגו בספק מדומע הוא באופן דאיכא ספק שמא נפלה תרומה ואין כאן רוב חולין דבכה"ג אי ידעינן דהוי ודאי מדומע בכה"ג דליכא רובא דחולין לכו"ע פטורה מן החלה דדמוע זה כיון דאסור מן התורה אתי דמוע דאורייתא ומפקע חלה דאורייתא והפיגו ר"מ מודה ומאי דאמרינן בתוספתא וחכמים אומרים מדומע פטור מן החלה וכו' לענ"ד דיעות יש בתוספתא וצ"ל ותכ"א ספק מדומע פטור מן החלה ספק מדומע נאכל וכו' הוא ממש כלשון ר' יוחנן דאמרינן בירושלמי נמי בפ"ז דתרומות כנזכר לעיל ופירוש דברי חכמים הוא ע"ד שפירש מהרש"ס בדברי הירושלמי דספק מדומע פטור מן החלה ר"ל ספק שאנו דנין כמדומע דהיינו ב' קופות ואינו ידוע איזוהי של תרומה ואיזוהי של חולין ונפלה תרומה לא' מהן אמרינן דמותרין לזרים דתלינן למימר תרומה לתוך תרומה נפלה חייב בחלה ומאי דאמרי נאכל משום דמע הוא שיאכלוה נקודים אם שאר תרומה מתאה נפלה כמ"ש מהרש"ס בפירוש הירושלמי ותכמים דתוספתא באו להסכים כסברת ר' יוסי והוסיפו ללמדנו דבספק הנאכל אף דנאכל משום דמוע מ"מ כיון דמותר לזרים חייב בחלה :

והנה ראיתי להר"ס בפ"ז מהל' בכורים דין ד' שכתב וז"ל וספק מדומע חייב בחלה אבל המדומע פטור מן החלה ע"כ ונראה דספק מדומע שכתב הר"ס שחייב הוא בספק מדומע הנאכל דהיינו ב' קופות אחת של תרומה ואחת של חולין ונפלה תרומה על אחד מהן דתלינן תרומה לתוך תרומה נפלה כדאמרי' בירושלמי וכן לענ"ד הוא סברת חכמים בתוספתא אבל לא באר הר"ס לענין ב' קופות אחת של תרומה ואחת של חולין ואינו יודע איזוהי של תרומה ואיזוהי של חולין דאיפליגו ר"מ ור"י במתני' דתרומות דלר"מ חייבת בחלה ולר"י פטור ומסתמא הלכתא כר"י דנימוקו עמו וכמ"ש הר"ס בפי' המשניות ועוד מתבאר מדברי ר' יוחנן בירושלמי דאמרי' ספק מדומע **) חייב והיינו בספק דמתני' וכר"י וכמ"ש הרש"ס והר"ס בפי"ג מהל' תרומות בדין י"ג הביא כל המחלוקות דמתני' דתרומה ולענין פלוגתא דר"מ ור"י לענין חלה לא הזכיר כלל והדבר קשה דמאי השמיט דבר זה והיותר קשה דמדכתב ספק מדומע חייב אבל המדומע פטור משמע דדוקא מדומע ודאי פטור הא כל שהוא ספק בכל אופן שיהיה חייב דאי ס"ל

*) אולי צ"ל דהא מספקא ליה כו' **) צ"ל פטור כ"ה בירושלמי

כל"ו ובספק איזוהי של תרומה חשיב כמדומע ודאי כיון דמה"ת אסורה לזרים כיון דאיקבע איסורא ס"ל לפחות היה צריך שיפרש דספק מדומע דחייב הוא בספק מדומע הנאכל כמו שאמרו בתוספתא ובירושלמי ומדקתני ספק מדומע פטור מחלה משמע דאפי' ספק מדומע דאסור לזרים חייב בחלה וזה כסברת ר"מ דלא כר"י דנימוקו עמו ובפרט החכמי' דבתוספ' כהא דקיימי כשיטת ר"י דנקט ספק מדומע הנאכל לזרים פטור מחייב:

איברא דאמינא למהר"י קורקוס בביאורו על הר"ס שכתב שם בפ"ה מה"ב ז"ל ודין ספק מדומע בתוספתא שכתבתי סיימו בה וחכמים אומרים מדומע פטור מן החלה ספק מדומע נאכל משום דמוע וחייב בחלה ע"כ ובודאי דרבנן נקטינן אפי' נאכל משום דמוע דאזלינן הכא לחומרא והכא לחומרא דאין אוכלין אותו אלא כהנים כדין מדומע וחייב בחלה שמא אינו מדומע גם בירושלמי בפ"ק דחלה דאמרינן מדומע וכו' נראה שצריך להיות נאכל משום דמע וחייב בחלה כלשון התוספתא שכתבתי וכאשר פירשתי בה עכ"ל ונראה דלפי פירושו בתוספתא על כל פנים צריך לומר דספק מדומע מיירי בב' קופות דאינו ידוע איזוהי של תרומה ואיזוהי של חולין דהוי ספק דאורייתא ושייך לומר דאזלינן הכא והכא לחומרא אבל אם הוא ספק מדומע דמספקא לן אם נפל תרומה בתוך החולין או לא פשיטא דמותר לזרים דדמוע מדרבנן וספק דרבנן לקולא וק"ק איך לא באר הרב ז"ל ועל עיקר פירושו ק"ק דא"כ חכמים היינו ר"מ דקאמר דספק מדומע חייב בחלה דעכ"פ מיירי באופן ספק מדומע דאסור לזרים ואזלינן לחומרא הכא והכא דאי מיירי בספק מדומע דמותר לזרים מ"ע דר"י דפוטר מן החלה ומה באו חכמים לחדש חכמים היינו ר"מ ועוד מ"ש דדברי הירושלמי מתפרש כאשר פירש בתוספתא ק"ק דהתינח לפי סגנון מימרא דר' יוחנן בירושלמי בפ"ק דחלה אבל לפי סגנון מימרא דר"י בפ"ז דתרומות דאמרי' ספק מדומע פטור מן החלה ספק מדומע ונאכל משום דמע חייב בחלה אי אפשר לומר פירוש זה דהא נראה דר"י בספק מדומע שאינו נאכל לזרים ס"ל כר' יוסי דמתני' דפטור מן החלה כיון דהוי ספק דאורייתא כדאמר בריפא ספק מדומע פטור וא"כ ע"כ מאי דקאמר ספק מדומע הנאכל משום דמע אין הפירוש דאזלינן הכא והכא לחומרא כמ"ש הרב אלא ע"כ הכוונה כמו שפירש מהרש"ס דנאכל משום דמע ר"ל דנאכל לזרים אלא דנאכל בטהרה שיאכלוה נקודים אם נפלה תרומה כמאה וכיון דגירסת דברי ר' יוחנן (הכא) בתרומות הכי הוי דבמקום מדומע פטור גרסינן ספק מדומע פטור ע"כ ה"ה הכא בפ"ק דחלה הכי הוי הגירסא ספק מדומע פטור ובפרט דגירסא זאת נראה עיקר דמה בא לאשמועינן ר' יוחנן דמדומע ודאי פטור הרי משנה שלימה שנינו דמדומע פטור ואע"ג דב' קופות שאינו ידוע איזוהי של תרומה פלוגתא דר"מ ור"י הוא דלר"י פטור ומנה בא לחדש ר' יוחנן הא י"ל דמשו"ה נקט כי האי לישנא דספק מדומע ולא נקט בספק ב' קופות כר"י לחדש ולהמציא לנו עוד אופן אחר דאיכא ספיקא דאורייתא וכגון דמספקא לן אם נתערב תרומה בחולין אלא עד שיעור דליכא רובא חולין או אפשר דהיכא רוב חולין דבכה"ג הוי ספיקא דאורייתא ופטור מן החלה לר"י והא קמ"ל דלא נימא דלא אמר ר"י דפטור אלא בב' קופות דאיקבע איסורא ולכו"ע כי האי ספק הוי איסורו מה"ת משא"כ בספק אי איכא רובא חולין דלמ"ד ספיקא דאורייתא להחמיר אינו אלא מדרבנן י"ל דחייב בחלה דלא אתי איסור דרבנן ודחי חיוב חלה דהו"א דטעמא דר"י הוא ע"ד סברת הר"ן הנזכר גבי נדר והשמועינן ר' יוחנן דטעמיה דר"י הוא משום דחלה בזמן הזה דרבנן ואתי איסור דרבנן ודחי לחיוב חלה והדרבה נלע"ד דגם בדברי חכמים דבתוספתא הכי גרסינן ספק מדומע פטור ספק מדומע נאכל משום דמוע וכו' כדברי ר' יוחנן ממש ופירושם כאשר פי' מהרש"ס בדברי ר"י דירושלמי כאמור ואע"ג דלפי דרכי בפירוש דברי הכמים דתוספתא יוצא דהכמים היינו ר"י מ"מ הא חדשו דבר זה דספק מדומע הנאכל לזרים חייב ואפשר לומר דפליגי ר"י וחכמים בזה דאילו ר"י ס"ל דבכל גוונא דספק מדומע פטור בין ספק דאינו ידוע איזוהי של תרומה דכה"ג אינו נאכל לזרים ובין ספק מדומע הנאכל לזרים וכגון ב' קופות אחת של תרומה ואחת של חולין שנפלה תרומה לאחד מהם דתלינן דתרומה בתוך של תרומה נפלה דאע"ג דמותרת לזרים מ"מ היינו דוקא משום דאית ליה פסידא אי אסרינן לה אבל בדבר דאין לו פסידא אכתי מספקא לן שמא בתוך של חולין נפלה ואמרינן שיאכלום נקודים וכיון דסבירא ליה לר"י דחלה בזמן הזה דרבנן כיון דס"ס הוי ספק שמא נפלה התרומה בשל חולין פטרינן להו מחלה דספק דרבנן לקולא אבל חכמים סבירא להו דחלה בזמן הזה דאורייתא כסברת ר"מ ומשו"ה מחלקין לומר דספק מדומע דאסור לזרים כמו ב' קופות דאינו ידוע איזוהי של תרומה דאיקבע איסורא ונעשה אסורות מה"ת חשיב כאילו הוא תרומה ודאית ופטור מן החלה דלא כסברת ר"מ דס"ל דאזלינן בכל הנדדין להחמיר אלא ס"ל ע"ד שכתב הר"ן ז"ל גבי נדר אבל ספק מדומע הנאכל כגון ב' קופות ונפלה תרומה לתוך אחת מהם חייבת בחלה דאף דיש להסתפק שמא בתוך של חולין נפלה מ"מ כיון דחלה מדאורייתא היא הוי ספיקא דאורייתא ולחומרא :

ועל מ"ש הר"ס דדמוע ודאי פטור מן החלה הקשה מהר"י קורקוס שם דאמאי לא ביאר הר"ס לומר דדוקא בחלה בזמן הזה דמדרבנן וכתב וז"ל אפשר דסבר רבינו דבכל גוונא מיירי או משום דסבר דכיון דדרסינן ליה מחמת מקדשו ממנו הרי הוא כטבל תורה אי נמי דטעמו דבנן חיזוק לדבריהם ויש כח בידם לעקור דבר מה"ת בשב ואל תעשה והכי משמע בירושלמי דאמרי' כהנא שאל לשמואל א"ל לא מסתברא דהכן מדומע דתנינן הכא כשרובו תרומה א"ל אף אנא סביר כן אלא כד תיסק לארעא דישראל שאיל ליה כדסליק שמע ר' ייסא בשם ר"י אפי' בנ"ע חולין א"ר אבהו כך משיב ר"ל לר"י הסאה פוטרת את הכל ע"כ וכיון דכהנא ושמואל רצו לפרש המשנה כשרובו תרומה משמע דבאורייתא מיירי ועלה אסיקו דאפי' סאה בנ"ע חולין דאותה סאה פוטרת הכל עכ"ל והרב שעה"מ כתב דרך אחרת בסברת הר"ס ולבסוף כתב דהדרך הראשון נכון לדעת רבינו דסתם דמשמע דבכל זמן מיירי ודבריו תמוהים לענ"ד דאיך כתב דס"ל להר"ס דבכל זמן מיירי מטעם דטעמו חיזוק לדבריהם ויש כח בידם לעקור דבר תורה בשב ואל תעשה דהא נהי דשלא להפרים חלה הוא שב ואל תעשה מ"מ מה שאנו מתירין שיאכל טבל הוא בקום עשה דשב ואל תעשה לא שייך אלא דמבטל המצוה בשב ואל תעשה אבל אינו עושה שום איסור בקום עשה משא"כ הכא דנהי דביטול מצות חלה הוא בשב ואל תעשה מ"מ אכילת טבל הוי בקום עשה דמן התורה טבל הוא והאוכלו חייב מיתה ועוד דכל דבר אשר תקנו חז"ל לא עקרו חז"ל דבר תורה מפני תקנתם כל דמעיקרא אין הדבר ההוא מעלה ומוריד לתקנתם וכמו שמתבאר בכמה דוכתין דבפרק כיסוי הדם (דף פו ע"א) מתבאר דהנוחר עוף אי אמרי' דאין שחיטה לעוף מה"ת אלא מדרבנן חייב בכסוי כיון דמדאורייתא ראוי לאכילה וקרינן ביה אשר יאכל ואע"ג דמדרבנן בעי שחיטה ואסורה באכילה וע"כ ה"ט דכיון דאפי' אי אמרינן דבעי כיסוי לא מיעקרא בהכי תקנתא דרבנן דהצריכו שחיטה ובפ' מרובה (דף עח.) אמרי' דבשחיטה שאינה ראויה לא שמה שחיטה לענין תשלומי ארבעה וחמשה ומתבאר התם דאי מעשה שבת אסורה מה"ת השוחט בשבת שחיטה שאינה ראויה קרינן ביה ופטור ואם מעשה שבת אסורה מדרבנן השוחט בשבת קרינן ביה וגנבו כיון דמה"ת שחיטה ראויה הוא וא"כ ה"ה הכא גבי חלה דאע"ג דאסרו חז"ל דמוע לא מפני זה עוקרים מצות חלה ממנו כיון דעכ"פ אפי' אי אמרי' דחייבת בחלה לא מיעקרא בהכי תקנתא דרבנן דאסרו דימוע דאכתי תקנתם במקומה עומדת ואסורה לזרים ולמה יעקרו דבר תורה יטול פל תגן דאי משום דעשו חיזוק שמא הכהנים שמפרישים חלה יטעו דדמוע מותר לזרים א"כ בהגן נמי גבי כיסוי וכיוצא אמאי לא חשו חז"ל דהרואה דמכסין דמו בנוחר עוף יבואו לטעות דאין העוף טעון שחיטה דפשי"ז זה נמי אין ראיה מהירושלמי שהביא דמשמע דס"ל לכהנא ושמואל דמתני' בחלה דאורייתא מיירי דנראה דכוונתו לומר דאי ס"ל דבחלה דרבנן מיירי מתני' מי הכניסם לפרש מתני' כשרובו תרומה כיון דחלה דרבנן ואתי דמוע דרבנן ופקע חיוב חלה אבל לפי דרך האמור אין ראיה דס"ל דבחלה דאורייתא מיירי מתני' דאפי' ס"ל דבחלה בזמן הזה דרבנן מיירי מ"מ ס"ל דכיון דעיקר תקנת חז"ל הוא לאסור הדמוע לזרים למה להם לחז"ל מפני תקנה זאת להפקיע מצות חלה שתקנו הם בזמן הזה יכול על מגן כיון דהפרשת החלה אינו עיקר לתקנתם דאפי' יפרישו חלה תקנתם לא זזה ממקומה דאין זה סותר לאיסור דמוע דהאי לחודיה קאי והאי לחודיה קאי ואף דאיכא קצת חיזוק לתקנה מ"מ כהנא ושמואל ס"ד לומר הכי ואין האמת כן דאפי' סאה בנ"ע פוטר ואפשר לבלין קצת בעד הרב דכוונתו לומר דדעת הר"ס דאפי' בחלה דאורייתא פטרינן ליה לישראל מלהפרים מהדמוע חלה דאע"ג דהישראל גלגלה והתחייב בהפרשת חלה עכ"ז פטרו אותו חז"ל ומוכר העיסה לכהן חוץ מדמי התרומה אשר בתוכה בלא הפרשת חלה וגם אינו מנכה לו לכהן שיעור דמי החלה אבל היה חייב להפרים מפני שעשו חיזוק לדבריהם דאי לאו האי לא קיימא האי דאם יחייבו בחלה לישראל יבואו לטעות דמדומע מותר לזרים דכיון דתרומה היא חמורה דהזר חייב מיתה עליה עשו חכמים יותר חיזוק יותר משאר דברים כמו הסיא דהנוחר עוף דחייב בכיסוי דאפי' האוכל מהבהמה בלא שחיטה אינו אלא לאו משא"כ הכא בתרומה דאיסור מיתה הוא ומשו"ה פטרו לישראל מהפרשת חלה דשב ואל תעשה הוא אבל לעולם דהכהן הקונה העיסה צריך שיפרים ממנה חלה ולא יאכל טבל דלגבי כהן שכבר זכה שהמדומע הולך הישראל למוכרו אם מחייבים אותו להפרים חלה לא אתי למטעי להאכילו לזרים ואפשר דלפ"ז ה"ה בחלה בזמן הזה דרבנן דאין הפיטור אלא לישראל מפני שלא יבואו לטעות שהמדומע מותר לזרים אבל הכהן הקונה צריך להפרים להוציאו מידי טבל דרבנן כיון דביד הכהן אין צריך חיזוק לאיסור הדמוע ומאי דאמרי' בפרק יוצא דופן דלר"י דחלה בזמן הזה [דרבנן] מדומע פטור קאי על ישראל בעל העיסה דוקא דבהכי ניחא דנקט סתם הר"ס דמדומע פטור דמסתמא קאי לכל זמן ויהיה הפיטור דוקא לישראל בכל גוונא בין בזמן הבית ובין בזמן הזה דבלאו הכי הוא דוחק לומר דפיטור דבזמן הבית הוא לישראל דוקא ופיטור דבזמן הזה הוא פיטור גמור ועכ"פ דברי הרב מהריק"ו הנזכר נראה דבדין אשר לפנינו שכתב הר"ס דקב מדומע באמצע אינו מצטרף כיון דסתם דבריו משמעה מיירי בכל זמן אפילו בזמן הבית דחלה דאורייתא ולר"י דאמרו בירושלמי דכיפוך לענין חלה מה"ת הוא א"כ היכי אתי דמוע דרבנן ודחי חלה דאורייתא כיון דמדאורייתא הוי כנשוך והאי המדומע מפיק ואם כנים אנחנו במה שכתבתי לעיל דכנשוך דע"י אתמלי אפי' ר"י מודה דמדרבנן הוא א"ש דהכא לא שייך לומר דהפיטור הוא לישראל דוקא דעיקר העיסה אשר אנו דנין עליה אינה מדומעת ולא שייך בה גזירה לכהן אלא דיש לדחות דהכא מיירי במדומע דבכה"ג הרוב הוא תרומה דבכה"ג מה"ת נמי כתרומה שלמה דמי אלא דזה דוחק דכל אי כאי היה לו לפרש דמה"ע לא ניחא ליה למהריק"ו ליישב דברי הר"ס דמדומע פטור

תנן *קב חדש וקב ישן שנשכו זה בזה רבי ישמעאל אומר יטול מן האמצע וחכמים אוסרים: (חלה פ"ד מ"ד)

גירסא ירושלמית יאות [אמר] ר' ישמעאל כוסמין וחטין שני מינים הם ע"י שהוא מדמה לו את אמר מצטרף חדש וישן לא כ"ש אמר רבי אילא טעמא דרבנן כוסמין וחטין שני מינין הן ואין בני אדם טועין לומר שתורמין ומעשרין מזה על זה*) [כ] הילכך חדש וישן מצטרפין להתחייב בחלה דמין אחד הוא אלא שצריך לצרף עם כל אחד כיוצא בה:

[כא] תנן *הנוטל חלה מן הקב רבי עקיבא אומר חלה וחכמים אומרים אינה חלה (שם פ"ד מ"ד)

*) נ"ל דהחדש וישן מין אחד הוא אם את אומר כן אף הוא סבר לומר שתורמין ומעשרין מזה על זה

אמור כל זמן דמיירי במדומע דרובו תרומה דכל כי הא הו"ל לפרש: והנה במאי דתנן במתני' דבר שניטלה חלתו באמצע מצטרפין שכבר נתחייב בחלה נראה דעיקר טעמא הוא כדקתני משום שכבר נתחייב בחלה דאע"ג דהשתא מיפטר לאו בר חלה הוא כיון שכבר היה בר חלה מתחלה מצטרף וראיתי להרא"ש בהל' חלה סעיף י"ב שכתב וז"ל קב חלה אינו מצטרף מה בין הקדש ומה בין החלה הקדש ראוי לפדותו ולחייבו בחלה חלה אין ראוי לפדותה ולחייבה אבל דבר שניטלה חלתה ראוי להתחייב אם נתן בו שאור מעיסה שלא הורמה חלתה ואין לו פרנסה ממקום אחר עכ"ל כנראה דהוקשה לו מ"ש חלה מדבר שניטלה חלתו הא אם דבר שניטלה חלתו מטעם שכבר נתחייב בחלה מעיקרא אף דהשתא לאו בר חלה הוא מצטרף א"כ חלה נמי קודם שהופרשה הרי היא נמי בכלל העיסה שנתחייבה בחלה ואף דעכשיו לאו בר חלה אמאי אינו מצטרף ולזה הוכיח דשאני דבר שניטלה חלתה דאף עכשיו ראוי להתחייב אם נתן בה שאור מעיסה שלא הורמה חלתה ואם כך הוא כוונתו לא ידעתי אמאי בחלה נמי לא שייך זה לומר דאף עכשיו ראוי להתחייב באם נתן שאור מעיסה שלא הורמה חלתה לתוך קב זה דחלה כדי שתחמיץ ע"י השאור דבכה"ג כל שאין לו פרנסה ממקום אחר כיון דהשאור אינו מתבטל צריך שיוציא חלה על כל העיסה אפילו על שיעור קב חלה דטבל אוסר בכל שהוא במינו ונעשית כולה טבולה לחלה ואפילו הכהן אינו יכול לאכול ממנה עד שיפרישו חלה על הכל כיון דיש בה תערובת טבל וי"ל דשאני דבר שניטלה חלתה דראוי להתחייב השתא על ידי שיתן שאור באופן שיתחייב ליתן לכהן חלה על הכל ויפסיד הישראל שיעור מה שיתן על דבר שכבר ניטלה חלתו שבאופן זה הוא ממש כשאר חלה כן דע"י ההפרשה מוציאה מידי טבל והן שמחסר ממונו במה שנותן לכהן כמו שהוא בשאר הפרשת חלה אבל גבי קב חלה אף דאפשר להתחייב ע"י נתינת שאור בהפרשת חלה על הכל היינו להוציאה מידי טבל אבל חסרון ממון כשאר חלה אין לו דמה שמפרישים כנגד הקב של חלה ונתן לכהן לאו שלו הוא דבלאו הכי של כהן הוא וכל שאי אפשר להתחייב באופן חלה דעלמא ממש לא חשיב להצטרף:

והנה בירושלמי גבי מתני' דלקמן קב חדש וקב ישן שנשכו זה בזה וכו' אמרינן ר' יונה בעי אף לענין מעשר בהמה כן כגון היו לו ה' חייב בכפר עתני וחמש חייב בכפר חנניא וחמש פטור בצפורי כמה דתימא הכא דבר שניטלה חלתו באמצע מצטרפין אוף התם כן או תימא שנייא היא חלה שהיא בנשוך והכן ע"ז מיל לאו בנשוך הוא מצינו חלה מהלכה ולא מצינו מעשר בהמה מהלכה ע"כ ועיין מה שפירשו בפי' הירושלמי הרב שדה יהושע ומהר"ר אליהו ז"ל בביאורם יעו"ש ולפי מ"ש הרא"ש דדבר שניטלה חלתו מלבד דמתחלה היה בר חלה גם עכשיו ראוי להתחייב בחלה אם נתן שאור מעיסה שלא הורמה חלתה א"כ אמאי לא דחי הש"ס דאפילו את"ל דהא דדבר שניטלה חלתו באמצע הוי כנשוך מן התורה מ"מ אין לדמות מעשר בהמה לחלה כיון דלענין חלה ראויה להתחייב עכשיו בחלה משא"כ במעשר בהמה דהתם שכבר נפטרו ממעשר בהמה אף דמתחלה היו בר מעשר אבל עכשיו שכבר נפטרו אי אפשר לבא לידי חיוב מעשר בהמה דאפילו אם נתערבו אלו הפטורים בעדר שעדיין לא נפטרו מלבד דהם עצמם אינם חוזרים להתחייב גם כל העדר נפטרים לגמרי כדאמרינן בפרק מעשר בהמה (דף נח:) קפץ א' מן המנויים לתוכן כולם פטורים דספיקא לאו בר עשורי הוא ומתבאר שם דדין זה הוא בין הנפטרים מחמת מנין דמנין הראוי פוטר ובין הנפטרים מחמת שכבר עשר עליהם ודין זה מיירי אפילו בדאיכא רובא בעדר שחייבים עדיין וכמ"ש מדברי התוס' בפ"ק דב"מ (דף ו' ע"ב) ד"ה קפץ יעו"ש וכיון דעכשיו אי אפשר להתחייב עוד במעשר לא דמי לענין חלה ואמאי הוצרכו בירושלמי לחלק מטעם דדין זה בחלה אינו אלא מדרבנן שמייתו באופן זה בחלה ובמעשר בהמה לא מצינו חיוב מעשר מדרבנן ואגב אורחין למדנו דדין זה דדבר שניטלה חלתו אינו אלא מדרבנן ולא ראיתי לא' מהראשונים שביארו זה אך יש להסתפק אי טעמא דאמרינן שהוא מדרבנן הוא מהטעם האמור דאפילו ר"י דאמר דנשוך הוי מן התורה מ"מ בנשוך כי האי דהוי ע"י אמצעי אפילו ר"י מודה כאמור א"כ הוא כל הני דקאמר הירושלמי דמצטרפי אינו אלא מדרבנן או דלמא דדוקא בדבר שניטלה חלתו דלא אפשר לבא לידי חיוב מצד עצמה אמרינן דהוי דרבנן אבל הכן כמו קב חדש וכיוצא דאפשר לבא לידי חיוב מצד גופו של דבר הוי דאורייתא ונראה להכריע קצת כהצד הראשון הא דכוליה הוי מדרבנן מטעם דהוי נשוך ע"י דבר אמצעי דאל"כ לפי צדדי הבעיין בענין מעשר בהמה דלצד דאפשר דלא דמי לחלה דשנייא היא חלה שהיא בנשוך והכן ע"ז מיל לאו הוא בנשוך א"כ אף דדחי הש"ס דליכא בעיא כלל אף שיתחשב בנשוך מטעם דלא מצינו חיוב מעשר בהמה מדרבנן מ"מ הכתי הוה מצי למבעי הבעיא בע"א דהיינו אי איכא חמשה באמצע מן החדש דהיינו דהעטלה דאיכון בב' מקומות רחוקים הם משנה שעברה והחמש האמצעיות משנה זאת וקי"ל דאין מעשרין מעשר בהמה מן הנולדים בשנה זאת על הנולדים בשנה אחרת כשם שאין מעשרין בזרע הארץ מן החדש על הישן וכן אם היו הה' אמצעיות מן הבקר והרחוקים מן הצאן וקי"ל דאין מעשרין מן הבקר על הצאן וכמ"ש הר"ם בפ"ז מהל' בכורות יעו"ש וכן אם היו אלו הה' אמצעים מאדם אחר דהני תלתא גווני הם כדמיון קב חדש וקב מין אחר וקב אשה אחרת לענין חלה דאם הני תלתא הוי כנשוך ממש מן התורה שפיר יש להסתפק כנגדן במעשר בהמה דאי הני ע"ז מיל חשיב כנשוך בחלה מצטרפין לחייבם במעשר בהמה ומדלא קא מבעיא ליה לבעיין בהאי גווני ש"מ דכולהו הוו מדרבנן וחיוב במעשר בהמה לא שייך מדרבנן:

[כ] גירסא ירושלמית הילכך חדש וישן מצטרפין להתחייב בחלה דמין אחד הוא אלא דצריך לצרף עם כל אחד כיוצא בה · דעת רבינו דאע"ג דאמרינן בירושלמי דלרבנן חדש וישן אינם מצטרפין מפני הגזירה שלא יאמרו שתורמין ומעשרין מזה על זה מ"מ לא מפני גזירה זאת עקרו חכמים חיוב חלה לגמרי דכיון דמן התורה כיון דנשכו זה בזה נתחייבו בחלה ויש להן דין טבל גמור אף דחז"ל יש להם כח לעקור דבר מן התורה בשב ואל תעשה והכא נמי בשב ואל תעשה הוא שלא להפריש חלה מ"מ כיון שמתירין חז"ל לאכול ממנו קום עשה הוא דבקום עשה מתירין לאכול דבר שהוא טבל מן התורה ובקום עשה אין להם כח לעקור דבר מן התורה ואע"ג דלרבינו הרמב"ן נראה קצת דס"ל דהלכה כרב חסדא דק"ל ביבמות (דף פט.) דב"ד מתנין לעקור דבר מן התורה בקום עשה כמו שנראה ממ"ש רבינו בחידושיו בפ' יש נוחלין על דף קכ"ט עלה דאמרינן התם והלכתא תוך כדי דיבור כדיבור דמי שהביא סברת ר"ת דס"ל דתוך כדי דיבור כדיבור דמי תקנה הוא דתקון רבנן משום תלמיד שלוקח מקח ופגע בו רבו שיוכל ליתן שלום והשוו מדותיהם בכל מילי ומלא חלק על דברי ר"ת ע"כ נ"ל דס"ל לרבינו כוותיה והר"ן בפרק בתרא דנדרים דפ"ז הביא דברי רבינו הרמב"ן במ"ש משם ר"ת וכתב דלא ניחא ליה וכי ב"ד מתנין לעקור דבר מן התורה בקום עשה עכ"ל יעו"ש דע"כ דהר"ן ס"ל דלא קי"ל כרב חסדא וכמו שהוא סברת הר"מ בפ"ה מהל' תרומות ופסק כמ"ד דאין כח ביד חכמים לעקור בקום עשה ועכצ"ל דסברת ר"ת בהא דתוך כדי דיבור ס"ל דהלכה כר"ח דב"ד מתנין לעקור בקום עשה וכמ"ש בספר קהלת יעקב באות ת"ו תוך כ"ד בתחלת הענין יעו"ש וכיון דרבינו לא חלק על סברת ר"ת ע"כ דה"נ ס"ל וא"כ הכא שפיר היינו יכולים לומר דמפני הגזירה אמרו חז"ל דנישוך דחדש וישן אינם מצטרפין להתחייב בחלה דחכמים עוקרים ד"ת אפילו שהיא בקום עשה מ"מ נראה דהכא אי אפשר לומר הכי דלישנא דמתני' לא מוכח הכי דא"כ הוא הכי הו"ל למתני מתני' קב חדש וקב ישן שנשכו זה את זה מצטרפין ויטול מן האמצע דברי ר"י וחכמים אומרים אין מצטרפין דכה"ג משמע דבעיקר הצירוף פליגי אבל השתא דקתני וחכמים אוסרים מוכח בהדיא דודאי דחכמים מודים לר"י בעיקר הצירוף דמצטרפין להתחייב מן התורה אלא דאסורין מפני הגזירה להפריש חלה בלא צירוף שיצרף עם כל אחד כיוצא בו והכוונה דצריך שיביא קב חדש אחר ויצרף עם הקב הראשון ע"י נישוך וכמו כן צריך שיביא קב ישן אחד ויצרף עם הקב הראשון ע"י נישוך ומפרים חלה מכל אחד בפני עצמו הישן על הישן והחדש על החדש וכה"ג לא יבואו לטעות כיון דראו דהם עצמם לבדם לא נצטרפו לחיוב חלה עד שצרפו אותם עם אחרים וכיוצא כתב הר"מ בפ"ו מהל' בכורים וז"ל עיסת חדש אינה מצטרפת לשל ישן אע"פ שהן ממין אחד כדי שלא יאמרו וכו' ולא יתרום מהאמצע שתיהן אלא יביא עיסה אחרת חדש או ישן ויצטרף להם להשלים השיעור וכו' עכ"ל וראיתי למרן הכ"מ שם שכתב וז"ל ומ"ש יביא עיסה וכו' שם בירושל' קב חדש מצטרף ומשמע דהיינו לומר שאם היה ישן מצד זה וישן מצד זה וחדש באמצע מצרפין וה"ה אם הוא חדש מצד זה וחדש מצד זה וישן באמצע שהוא מצרפן עכ"ל ודבריו תמוהים בעיני דמה ענין הירושל' הזה דקב חדש באמצע מצטרף לדין זה שכתב הר"מ כי בא לפסוק כחכמים דאסרין ליטול מן האמצע וס"ל להר"מ דע"כ מאי דאמרו וחכמים אוסרים דהאיסור הוא ליטול מן האמצע אבל עכ"פ אפילו לרבנן מצטרפין ומן הדין חייבים בחלה אלא שמפני הגזירה הצריכו שיביא קב אחד ויצרף עם הראשון כמ"ש רבינו הרמב"ן ומ"ש בירושלמי דקב חדש באמצע דמצטרף כבר כתבו הר"מ שם בדין ו' יעו"ש ואינו ענין לדין זה דמיירי שנשכו הב' קבים דחדש וישן זה בזה בלא דבר אמצעי דדין זה דהירושל' הוא דהקב החדש או הישן דבאמצע מצרף לב' הקבין דמן הצדדין דישן או דחדש כמ"ש מכן דבכה"ג ליכא משום גזירה כיון דהקב האמצעי עצמו אינו מצטרף עם הקבין דמן הצדדין להתחייב הוא עצמו אלא דמצרף על ידי הקבין דב' הצדדין ולא אמרינן דהוי מפסיק ביניהם ולא מצטרפי דהא אמרינן בירושלמי דאפילו קב דמין א) אחד באמצע אינו מפסיק וא"כ לא יבואו לטעות לומר דמין אחד הוא ותורמין מזה לזה כיון דאפילו הן מין א) אחד אינו מפסיק: והנה לפי מ"ש דמלישנא דמתני' דקתני וחכמים אוסרים מוכח בהדיא דאפילו רבנן מודו דמצטרפין מן הדין ואי אפשר להפקיע חיובא דחלה מעליהם לגמרי ק"ק לסברת ר"ל דאמרינן בירושלמי בפ"ג דפליגי ר"י ור"ל בנשוך דלר"י נשוך מן התורה ולר"ל אינו אלא מדרבנן ומתבאר שם דאיכא מ"ד התם דאפילו בהסיך אותם בידים אינו אלא מדרבנן יעו"ש דלסברא זאת דחיוב חלה בנשכו זה בזה אינו אלא מדרבנן כיון דלסברת חכמים איכא למיגזר דאם יראו דמצטרפין לחלה יבואו לטעות לתרום מחדש על הישן אמאי לא הפקיעו לרבנן חיוב החלה לגמרי מטעם גזירה זאת דל"ל דהם אמרו והם אמרו דדוקא בנישוך דמין אחד או דישן הוא שתקנו חז"ל דנשוך הוי שיעור נתחייב בחלה אבל בנשוך דחדש וישן דהשיבי כב' מינין דהא אין תורמין מזה לזה לא תקנו חז"ל

א) אולי צ"ל אחר ועי' בירושלמי

לעשוי נשוך חיבור להתחייב בחלה כיון דנפיק מינה תקלה שיבואו לטעות ולומר דתורמין מזה לזה ובעלמא ל"ל לר"י דנשוך הוי מן התורה אתי שפיר כיון דאין כח ביד ב"ד לעקור דבר מן התורה בקום עשה ואפילו למ"ד דיש להם כח ג"כ בקום עשה מ"מ אינו בכל המקומות די"ל דהכא לא רצו חז"ל לעקור דבר מן התורה הואיל דאיתיה בתקנתא דיטול לצרף לכל אחד כיוצא בו להשלים השיעור אבל לר"ל אמאי לא הפקיעו חיוב חלה מהן לגמרי וי"ל וצ"ע:

הנה מדברי הר"מ הנז"ל שכתב אלא יביא עיסה חדש או ישן ויצטרף להשלים השיעור נראה מדבריו דבעיסה אחת עוד סגי דמדכתב חדש או ישן ש"מ דאינו צריך שיביא ב' אחד להשלים החדש ואחד להשלים הישן כמ"ש רבינו הרמב"ן דכתב דצריך לצרף לכל א' כיוצא בו וכן כתב מהרי"ו קורקוס ז"ל בביאורו להר"מ בפ"ו מהלכות בכורים כי זהו סברת הר"מ דבצירוף בא' מהם סגי ונתן טעם לדבר שכיון שיש במין אחד כשיעור ומוציא ממנו חלה לא יטעה עוד לומר שתורמין מזה"ז שאין טועין בכך אלא כשאין חיוב חלה בא' מהן ורואין דמצטרף יאמרו כמו שמצטרף זה עם זה ה"ה דתורמין מזה ע"ז אבל כשיש באחת כשיעור לא יטעו שמפני האחרת הוזקק להוציא חלה עכ"ל ולענ"ד דאף דנראה כן בדעת הר"מ מ"מ צריך לדחוק ולומר דהכוונה לומר כמ"ש הרדב"ז בביאורו על הר"מ שם וז"ל ומ"ש רבינו אלא יביא עיסה אחרת חדש או ישן וכו' אין כוונתו שאם יביא חדש ויצרף בחדש ויהיה בחדש שיעור עיסה שיפרים ממנה ויפטור את שתיהן דהכתי איכא למיחש שלא יאמרו תורמין מן החדש על הישן אלא כוונתו ז"ל אם רוצה לתקן את החדש יביא חדש וכו' או ישן אם רוצה לפטור את הישן ואם רוצה לתקן את שתיהן יוסיף מן החדש עד שיהא בו כשיעור וכן יוסיף מן הישן עד שיהא בו כשיעור או יפרים עליהם ממקום אחר מן החדש [כו'] על הישן עכ"ל ומ"ש לדחות דהכתי איכא למיחש שלא יאמרו תורמין מן החדש על הישן לענ"ד עדיפא מינה יש לדחות דאם כוונתו שיוסיף על החדש בלבד כשיעור ויפרים ממנה על שתיהן לא משום גזירה שלא יאמרו וכו' בלבד איכא אלא דאי אפשר להפרים חלה מן החדש על שתיהן דהוי מפרים חלה מן החדש על הישן ממש דכיון דהישן כבר נתחייב בחלה מן התורה על ידי נישוך אם כן צריך הפרשה כדינה ומן החדש על הישן לא הויא חלה אלא די"ל דכוונת הרדב"ז לומר דאפילו אם יפרים מן החדש על החדש ומן הישן יפרים מיניה וביה ומ"ש ויפטור את שתיהן ר"ל ע"י שיפרים מכל אחד ואחד לבדו מ"מ הכתי אי אפשר לומר הכי דהכתי איכא משום גזירה דלא יאמרו וכו' דכיון דרואין דמפרים חלה נמי מן הישן אף דלא השלים כשיעור מן הישן ומצד עצמו אין לו שיעור חלה כי אם בצירוף החדש יבואו לטעות לומר דכיון דמצטרפין יאמרו דתורמין מן החדש על הישן והנה כי כן הדבר קשה לפרש דברי הר"מ ע"ד שפי' מוהרי"ק ז"ל דמה תועלת יש במה שיש במין אחד כשיעור ומוציא ממנו חלה לומר שלא יטעו בזה כמו שכתב הרב ז"ל דאם יפרים מן החדש על הכל הא ודאי פשיטא דלא מהני דהוי מפרים מן החדש על הישן ממש ואם יפרים מכל אחד ואחד לבדו הכתי יש לטעות כיון דרואים דמפרים מן הישן שאין בו שיעור מצד עצמו בלא צירוף החדש ומאחר דאנו רואין דרבינו הרמב"ן ס"ל דצריך שיוסיף על שניהם כשיעור כיוצא בו מסתמא גם דעת הר"מ דעתו כן דאל"כ היה רבינו מזכיר סברת הר"מ ודוחה אותה כדרכו:

ואולם מה שסיים הרדב"ז בדבריו וז"ל ואם רוצה לתקן שתיהן יוסיף וכו' או יפרים עליהם ממקום אחר מן החדש על החדש ומן הישן על הישן עכ"ל צריך להבין דנראה דס"ל להרב דיכול לפטור אותם מן החלה אפי' בלא צירוף כשיפרים עליהם ממקום אחר מן החדש על החדש וכו' וזה תימה דאם כן מה הועילו חכמים בתקנתם כדי שלא יאמרו וכו' כיון דרואין דמפרישין עליהם ממקום אחר בלא צירוף והשלמת שיעור בכל או"א כי אם מטעם צירוף ונישוך החדש וישן יאמרו דכשם דמצטרפין לחיוב תורמין מזה על זה דמאי אהני מה שמפרישין עליהם ממקום אחר ולא מהן עצמן להוציא טעות זה מדעת הטועים ואם כוונתו לומר שיפרים ממקום אחר ע"י צירוף שיביא עיסות אחרות החייבות ויצרף אותם עם אלו ע"י נשיכה א"כ היינו הדרך הראשון שכתב הרב דיוסיף על החדש ועל הישן ממינו עד שיהא בו כשיעור ומה חידש בדרך השני ועוד דהתם מפרים ממקום אחר אינו ע"י צירוף דנשיכה כי אם בעינן מן הסמוך שיהיה במקום אחד דכל דלא קפיד אנגיעתם זה בזה אפי' נגיעה בעלמא לא בעינן וכמ"ש הר"ם בפ"ג דמעשר שני משנה י"ג יעו"ש ובפ' ב' דחלה משנה ד' יעו"ש כן אמת דראיתי להר"ם שלם דמתניתין דידן דאחר שהביא לשון הירושלמי כתב וז"ל הלכך צריך להפרים על כל אחת ואחת מעיסה אחרת שלא הורמה חלתה מחדש על החדש ומישן על הישן עכ"ל הרי דלא הזכיר הר"ם שצריך שיצרף עד כדי שיעור מכל אחד ואחד כי אם דוקא שלא יפרים מינה ובה כי אם ממקום אחר ואם הדברים כפשטן הדבר קשה דא"כ מה הועילו חכמים בתקנתם כאמור ואפשר לומר דכיון דמן התורה כל שהוא שמפרים פוטר מן החלה דהא דצריך להפרים חלק מכ"ד אינו אלא מדרבנן וכמ"ש הר"מ בפ"ה מהל' בכורים יעו"ש א"כ י"ל דמ"ש הר"ם דסגי דיפרים מעיסה אחרת שלא הופרשה חלתה בלא צירוף היינו שיפרים ממנה שיעור חלה המחוייבת היא עצמה דוקא ולא יוסיף להפרים בעד אלו הב' קבין דחדש וישן אלא כשיעור חנ"ה אבל מפרים לפטור אותה העיסה יכוין לפטור את הב' קבין כיון דמן התורה בכל שהוא יצא ידי טבל א"כ במכוין לפטור בזה גם הב' קבין נחשב כל שהוא ממה שהפרים על אותה עיסה לפטור הב' קבין ואף דזה הכל שהוא שמכוין לפטור את הקבין חסר משיעור חלה המחויבת אותה עיסה אחד מכ"ד לית לן בה דכיון דאינו אלא מדרבנן שתקנו אחד מכ"ד הם אמרו והם אמרו דכדי לתקן הב' קבין שלא יבואו לטעות בהם הקילו בעיסה הזאת שיפרים ממנה שיעור חסר קצת מאחד מכ"ד ואותו הכל שהוא יפטור את הב' קבין וכיון דרואין העולם דאינם מפרישין חלה מהב' קבין לא מהן עצמן ולא מעיסה אחרת עליהן לפי חשבון הב' קבין נמי אינן באין לטעות לומר דכיון דמצטרפין תורמין מזה ע"ז דהרי ליכא שום היכר דנתחייבו בצירופן דמה שמכוין לפטור אותן ע"י עיסה אחרת אינו אלא כוונה בעלמא וכל דאינו מפרים לפי חשבון הקבין מסתמא תולין לומר דלא נתחייב בחלה בצירופן:

ועוד י"ל דאפי' את"ל דכוונת הר"ם הוא שיפרים מעיסה אחרת אף לפי חשבון הב' קבין כמו שנראה פשט הדברים מסתמא מ"מ י"ל דכיון דרואין העולם דאסרו חכמים להפרים חלה מינה ובה והצריכו להפרים חלה עליהם מעיסה אחרת מסתמא אומרים דה"ט דאסרו להפרים מהם עצמם דאם יפרים ויטול מן האמצע מ"מ אי אפשר לצמצם כל כך שיטול משניהם בשוה ואפשר שיטול מזה יותר מזה ומה שיטול יותר מזה חשיב מפרים מן החדש על הישן או איפכא ואם יטול מן הצדדין מכל קב וקב בפני עצמו לפי חשבון דבהכי שפיר יכול לצמצם שלא ליטול מזה יותר על זה מ"מ אסרו חז"ל להפרים ממנו בכל אופן שמא יבואו לטעות דכיון דנצטרפו להתחייב בחלה יטעו לומר דיכול להפרים מקב החדש על קב הישן וכן איפכא ואין הדין כן ומשו"ה אסרו חכמים להפרים ממנו אלא הצריכו שיפרים ממקום אחר עליהם וכיון דרואים כן שכ"כ חיזוק עשו חז"ל בענין הפרשה מחדש על הישן אפילו שמצטרפין לחיוב חלה לא יבואו לטעות דתורמין מהחדש על הישן כיון דבדבר עצמו שאמרו שמצטרפין עשו גדר וחיזוק על הדבר שלא יפרים מן החדש על הישן או איפכא זה נראה שהוא דעת הר"ם ז"ל שלא הזכיר לשון צירוף כלל אבל דעת הר"מ ודעת רבינו דכתבו לשון צירוף נראה דלא ס"ל הכי דע"י צירוף לכל אחד ואחד כיוצא בו עדיף טפי לבטל הטעות כיון דאנו עושין תקנה באופן שיראו העולם דלא נצטרפו ב' הקבין לחיוב כי אם ע"י צירוף לכל אחד ואחד כשיעור כיוצא בו אלא שכפי דברי הרדב"ז הנזכר לעיל נראה דס"ל דהר"מ נמי מודה בזה הדרך שכתב הר"ם דסגי בלא צירוף כי אם שיפרים מעיסה אחרת עליהם ולא ידעתי מנ"ל הא כיון דהר"מ נקט בפי' לשון צירוף שכתב יביא עיסה ויצטרף להם להשלים השיעור וראיתי למהרי"ו קורקוס שכתב בסוף דבריו וז"ל והר"ם והרא"ש הצריכו להביא ב' עיסות אחת חדש ואחת ישן ויצרף חדש עם חדש וישן עם ישן ויוציא מחדש על חדש ומישן על ישן עכ"ל ולא ידעתי היכן מצא מדברי הר"ם שצריך צירוף חדש עם חדש וכו' דלענ"ד פשט דברי הר"ם הוא שאינו צריך צירוף כי אם שיפרים מעיסה אחרת עליהם בלבד:

[כא] תנן הנוטל חלה מן הקב ר' עקיבא אומר חלה וחכמים אומרים וכו': גרסינן בירושלמי טעמא דמתני' ר"ע מדמה לה לפירות שלא נגמרה מלאכתן שאם עבר והפרים מהן תרומה הרי זה תרומה וחכמים מדמין לתבואה שלא הביאה שליש עבר והפרים ממנה תרומה אינה תרומה חזרו לומר אינן דומין לא לפירות שלא נגמרה מלאכתן ולא לתבואה שלא הביאה שליש אלא ר"ע מדמי לאומר הרי זו תרומה על פירות האלו לכשיתלשו ונתלשו ורבנן מדמין לה לאומר הרי זה תרומה על הפירות המחוברין עכ"ל ונראה פשוט דלפי סברא הראשונה דמדמה ליה ר"ע לתורם מפירות שלא נגמרה מלאכתן סבר ר"ע דהנוטל חלה מן הקב דהוי חלה הוא אפי' שלא השלים על העיסה אח"כ עד כדי שיעור חלה דומיא דתורם על פירות שלא נגמר מלאכתן דבדיעבד הויא תרומה דאפי' נאכלו הפירות או נגנבו ולא הספיק לגמור מלאכתן מ"מ כיון דבשעה שתרם היה בידו לגומרן ולתרום תרומתו תרומה וה"נ גבי חלה כיון דבידו להשלים העיסה לשיעור אף דלא השלים שיעור לבסוף הויא חלה מטעם ראשונה דכל דחזי לאיצטרופי לשיעור חל עליו שם חלה מידי דהוי לחצי שיעור דקי"ל כר"י דחצי שיעור אסור מן התורה דאמרי' בריש פרק יום הכפורים [דף עד.] דה"ט משום דחזי לאיצטרופי לכזית ואפילו לר"ל דס"ל דחצי שיעור מותר מן התורה הא אמרינן בירושלמי בפ"ז דתרומות הלכה א' דמודה ר"ל בעתיד להשלים וכתב מהר"ר אליהו בביאורו וז"ל ומודה בעתיד להשלים כשאכל חצי שיעור היה דעתו להשלים לשיעור שהוא אסור דהטעם דאסור לר"י חצי שיעור מפורש שם משום דחזי לאיצטרופי לשיעורא וזה המכוין להשלים חזי לאיצטרופי קרינן ביה ולא פליגי רק בהם אינו מכוין אבל במתכוין מודה עכ"ל וא"כ הכא אם דעתו להשלים לשיעור חלה אפי' לר"ל חשיב חזי לאיצטרופי וחל שם חלה עליו אף דלא השלים אח"כ ובתוספתא בפ"ב דחלה אמרי' וז"ל אמר ר' אליעזר בן יעקב הנוטל חלה מן הקב למה הוא דומה לתורם תבואה שלא הביאה שליש שאין תרומתו תרומה חזרו לומר לא כך ולא כך אלא הרי הקב זה מצטרף הוא עם אחרים עכ"ל דנראה דס"ל דר"א בן יעקב

סבר

חלה *[כב] שני קבין שניטלה חלתן של זה בפ"ע ושל זה בפ"ע חזר ועשאן עיסה אחת רבי עקיבא פוטר וחכמים מחייבין נמצא חומרו קולו *נוטל אדם כדי חלה מעיסה שלא הורמה חלתה לעשותה בטהרה להיות מפריש עליה והולך חלת דמאי עד שתסרח שחלת דמאי ניטלת מן הטהור על הטמא ושלא מן המוקף ירושלמי עד שתסרח מאוכל אדם:

תנן *ישראלים שהיו אריסין לעובדי כוכבים בסוריא ר"א מחייב פירותיהן במעשרות ובשביעית ר"ג פוטר ר"ג אומר שתי חלות בסוריא ור"א אומר חלה אחת אחזו קולו של ר"ג וקולו של ר"א חזרו לנהוג כדברי ר"ג בשתי דרכים · ירושלמי הלוקח מן הנחתום בסוריא צריך להפריש חלת דמאי דברי ר"ג וחכמים אומרים אינו צריך אמר רבי חנינא קומי רבי מנא ויאות אמר ר"ג מאי טעמא דרבנן א"ל כשם שלא נחשדו ישראל על תרומה בארץ כך לא נחשדו על חלה בסוריא ודוקא בסוריא שאימת קדשים עליהם אבל בחו"ל לא הלוקח מן הנחתום ומן האשה שהיא עושה למכור בשוק צריך להפריש חלת דמאי מבעה"ב אם נתארח אצלו בעיסתו או שראה אותו מגבל את של אחר כדי לתקן לו עיסתו א"צ להפריש ואם מן הסתם חייב להפריש וכן הלכה:

תנן *רג"א ג' ארצות לחלה מא"י ועד כזיב חלה אחת מכזיב ועד הנהר ועד אמנה שתי חלות אחת לאור ואחת לכהן של אור יש לה שיעור ושל כהן אין לה שיעור מהנהר ועד אמנה ולפנים שתי חלות אחת לאור ואחת לכהן של אור אין לה שיעור ושל כהן יש לה שיעור וטבול יום אוכלה רבי יוסי אומר אינו צריך טבילה ואסורה לזבים ולזבות לנדות וליולדות ונאכלת עם הזר על השלחן וניתנת לכל כהן ע"כ פירוש מא"י ועד כזיב נתקדשה הארץ בראשונה ובשניהם מכזיב ועד הנהר ומכזיב ועד אמנה לא נתקדשה בקדושה שניה דעולי בבל מהנהר ומאמנה ולפנים חו"ל כדמוכח במסכת שביעית ור"ג לטעמיה דאמר שתי חלות בסוריא וה"ה בחו"ל:

גירסא ירושלמית של אור יש לה שיעור שהוא דבר תורה פירוש שיש לה עיקר בתורה ושל כהן אין לה שיעור שהוא מדבריהם ויפריש לאור ולא יפריש לכהן שלא יהיו אומרים ראינו תרומה טמאה נשרפת ויפריש לכהן ולא יפריש לאור שלא יהיו אומרים ראינו תרומה טמאה נאכלת מתוך שהוא מפריש שתיהן לכך הוא נשאל · מהנהר ומאמנה ולפנים זו וזו מדבריהם הן מוטב לרבות בנאכלת ולא לרבות בנשרפת · הא דתנן וטבול יום אוכלה רבי יוסי אומר אין צריך טבילה ואסורה לזבים וכו' בהא קמיפלגי דת"ק סבר אע"ג דמדבריהם היא אצרכוה רבנן טבילה שלא יאמרו ראינו תרומה טהורה נאכלת בטומאה וכיון דאצריך בה טהרה במעשה נשאל הוא ור"י סבר אינה אסורה אלא למי שטומאה יוצאה עליו מגופו כגון זבים וזבות נדות ויולדות וה"ה לבעל קרי והלכתא כת"ק הילכך אסורה נמי אף לטמא מת וכי מהניא ליה טבילה ה"מ בטמא שרץ ונבלות ודכוותיהו אבל בטמא מת לא מהניא ליה טבילה ולא מידי דאטו הזאה יש לנו ודוקא בחלה שניה דכיבוש ראשון וסוריא אבל חלה ראשונה דחו"ל אינה צריכה טבילה אלא למי שטומאה יוצאה עליו מגופו וחלה שניה מותרת לכולן כדכתבינן לעיל וכן הלכתא · ונאכלת עם הזר על השלחן ירושלמי הורה רבי אבוהו בבצרה שהיא צריכה רוב אמר רבי יונה מלמד שהיא עולה בפחות ממאה ואינה נאסרת באחד ומאה אמר ר' זעירא מתניתין אמרה אפילו באחד ואחד ותנינן ונאכלת עם הזר על השלחן וכבר ברירנא שהיא בטלה ברוב אפילו לאוכלה זר: וניתנת לכל כהן ירושלמי בין לכהן חבר בין לכהן ע"ה:

גרסינן בפרק ביצה שנולדה ביו"ט *אמר שמואל חלת חו"ל אוכל והולך ואח"כ מפריש וכל שכן שהיא ניטלת שלא מן המוקף וכן הלכתא וכד בעי למשקל חלה מאגנא מבעי לאקדומי ואפרושיה והוא מברך אשר קב"ו להפריש חלה והדר לימא תהוי חלה *ואמר רב יהודה אמר שמואל כל המצות בולן

כולן מברך עליהן עובר לעשייתן ותניא בתוספתא היה מהלך להפריש תרומה ומעשרות אומר ברוך אקב"ו להפריש תרומות ומעשרות · מאימתי מברך עליהן משהפרישן תניא אידך היה מהלך להפריש תרומות ומעשרות מברך משהפרישן הפרישן אם עתיד לקרות להם שם אין בהם משום קדושה עד שיקרא להם שם ואם אין עתיד לקרוא להם שם כיון שהפרישן נתקדשו הילכך אם אין עתיד לקרות להם שם מברך קודם שיפרישן כדי שיברך עובר לעשייתן :

פיסה כשיעור אם יש פחות מכשיעור ליכא שום סרך מצוה להפריש חלה ממנו ואולם יש קצת סמך לומר דאין ז' הלי שיעור במצות עשה דהל"כ אמאי לא אמרו דטעמיה דר"ע דאמר דהטוטל חלה מן הקב בדיעבד הויא חלה הוא משום דאף לכתחלה אין להפרים מחצי שיעור כיון דלא חייבה תורה לעשות עיסה כשיעור כדי להפרים חלה מ"מ בדיעבד שכבר הפרים חלה מחצי שיעור כיון דמצינו בעלמא דאיכא קצת מצוה בחצי שיעור מן התורה בדבר דחזיא דמייא עליה לעשותה מטעם דחזי לאצטרופי ה"נ לענין חלה דאף דלא רמייא עליה חיובא להפרים לכתחלה כיון דאין לו חיוב לעשות עיסה להתחייב מ"מ בדיעבד שכבר הפרים חלה לשם מצוה וקרא עליה שם קדושת מצות חלה נתקדשה בקדושת פיו מדין אמירה לגבוה וחל עליה שם חלה כיון דעכ"פ מקיים קצת מצוה בחצי שיעור בעלמא ומדלא אמרינן הכי ש"מ דבכל גוונא לא מצינו שום סרך מצוה בחצי שיעור ואפילו דקרא עליה שם חלה ורצה זה להתחייב לא חלה עליה שום קדושה דחייב כמפרים חלה מעיסה של אורז ושאר מינים שאינם חייבים דאפילו הפרים לא קדים קדושת חלה משא"כ אי יש קצת מצוה בעלמא בחצי שיעור די"ל דכיון דהוא רצה להקדים חלה זאת לשם חלה חל עליה קדושה כיון דקצת מצוה איכא אלא דים לדחות ולומר דאין ללמוד כן כי אם לפי המסקנא דמסיק הכא בירושלמי דחזרו לומר דה"ע דר"ע דמדמי ליה לאומר לכשיתלשו אבל לפי מאי דס"ד לומר דה"ע דמדמי לה לפירות שלא נגמרו מלאכתן דלפ"ז סברת ר"ע הוא אפילו בשלא הבלים כשיעור לבסוף ואפילו לא היה דעתו להשלים וזו היא סברת הס"ם בירושלמי בפ"ב דחלה עלה דמתני' דאמר ר"ע יעשנה בטומאה ואל יעשנה קבין כנזכר לעיל דלפי סברא זאת ע"כ דטעמיה דר"ע הוא משום דס"ל בעלמא דבמצות עשה מקיים קצת מצוה בחצי שיעור וא"כ ה"ה הכא דאע"ג דלכתחלה לא יפרים מ"מ בדיעבד אם הפרים חלה מן הקב חל קדושה על החלה כיון שהוא מכוין להקדישה לשם חלה ונתקדשה מדין נדר דאמירתו לגבוה דכיון דבעלמא איכא קצת מצוה בחצי שיעור במקדים חלה מן הקב לא

חייב כשפריש חלה מן הדבר הפטור ומקום יש לומר דמאי דס"ד הכא והיא דסתמא דתלמודא דפ"ב דחלה הוא לשיטת ר' יוחנן דסבירא ליה בעלמא חצי שיעור אסור מן התורה והוא הדין במצות עשה דאיכא קצת מצוה והמסקנא דהכא הוא לומר טעם כולל אפילו אליבא דר"ל דסבירא ליה חצי שיעור מותר מן התורה: איברא דלאיתי בירושלמי בפ"ב דחלה עלה דמתני' כיון דנותנת את המים מגבהת חלתה וז"ל ר' מתניי' בשם רשב"ל דר"ע היא דתנינן תמן הטוטל חלה מן הקב ר"ע אומר חלה וחכ"א אינה חלה וכו' א"ר יוחנן דברי הכל היא כיון שהיא נותנת את המים ע היא לאיית פריסותיכם עכ"ל ועמ"ש לעיל בפי' הירושלמי במתני' דפ"ג דלפי מ"ש הטור בסי' שכ"ז דלכל הגירסאות בעינן שיתערבו במים ה' רבעים ע"כ דהפירוש הוא דסבר ר"ל כמסקנת הירושלמי הכא דחייב כשאמר לכשאשלים השיעור כההיא דלכשיתלשו דהכא נמי אף דקודם גלגול לאו בר חיובא מ"מ דר"ע היא דהכא נמי חייב כאילו פירש שתהיה חלה לאחר שתתגלגל דאי אפשר דס"ל לר"ל כדס"ד דס"ם הכא וכסברת סתמא דתלמודא בההיא דיעשנה בטומאה וכו' דמלבד דר"ל ס"ל בעלמא חצי שיעור מותר מן התורה ולדידיה אי אפשר לומר טעם זה על דרך האמור יתר על כן דהתם בנתינת המים דהא איכא שיעור שנתערבה במים והחסרון הוא דממוסר גלגול גמור לא שייך טעם זה כלל כי אם טעם דתפבינן ליה כאילו התנה ואמר שיהיה חלה לאחר שתתגלגל ואם איתא די"ל דלר"ל דס"ל חצי שיעור מותר מה"ת שייך לומר דהעיקר כסתמא דתלמודא בההיא דיעשנה בטומאה וכו' א"כ אמאי קאמר ר' יוחנן בהאי ליסנא אמר ר"י דברי הכל היא דמשמע דאזיל ומודה דפליגי רבנן ור"ע באופן זה דנתינת המים כיון דלדידיה בכה"ג דליכא טעמא דדין חצי שיעור דעלמא אפילו ר"ע מודה ודוחק לומר דלטעמיה דר"ל קאמר כי האי ליסנא דדברי הכל היא דלדידיה מעיקרא ליכא פלוגתא דרבנן ור"ע ודו"ק כי קצרתי :

סליק הלכות חלה

רי"ט הלכות בכורות להרמב"ן פרק רביעי אלגזי

מתני' *הבכור נאכל שנה בשנה בין תמים בין בעל מום שנאמר לפני ה' אלהיך תאכלנו שנה בשנה נולד בו מום תוך שנתו רשאי לקיימו כל י"ב חדש לאחר שנתו אינו רשאי לקיימו אלא עד ל' יום : גמ' [כג] *מדקתני נולד לו מום תוך שנתו למימרא דלשנה דידיה מנינן ליה מנא הני מילי אמר ר"י אמר קרא לפני ה' אלהיך תאכלנו שנה בשנה איזו היא שנה שנכנסת בחברתה

מתני' הבכור נאכל שנה בשנה וכו' · צריך לידע הא דקתני בין תמים בין בעל מום אם שניהם הן מן התורה דאפילו בע"מ נאכל בתוך שנתו מן התורה או דלמא דוקא תמים הוי מדאורייתא ובעל מום אינו אלא מדרבנן דהא עיקר קרא דלפני ה' אלהיך תאכלנו שנה בשנה בתמים משתעי (קרא) דלפני ה' אלהיך נאכלנו במקום אשר יבחר ה' כתיב ונראה דאף בעל מום מן התורה הוא וכן נראה מדברי הספרי בפרשת ראה בפ' כל הבכור וז"ל מגיד הכתוב שהבכור נאכל כל שנתו אין לי אלא בכור תם בע"מ מנין ת"ל כל הבכור ע"כ וכתב מהר"א נחום ז"ל בביאורו על הספרי שמצא כתוב פירוש הספרי וז"ל ונלע"ד לפרש הא דקתני הכא מגיד שהבכור נאכל כל שנתו אקרא דתאכלנו שנה בשנה סמיך כפשטיה דקרא ומרבויא דכל יליף בכור בעל מום שנאכל כל שנתו עכ"ל הרי דאיכא רבויא דכל לאתויי בעל מום דנאכל כל שנתו וכן נראה מדברי הר"מ בפ"א מהל' בכורות דין ח' שכתב וז"ל הבכור נאכל בתוך שנתו בין תמים בין בעל מום שנאמר לפני ה' אלהיך תאכלנו שנה בשנה וכי יהיה בו מום בשעריך תאכלנו וגו' עכ"ל :

ונראה דכוונתו במה שהביא סיפיה דקרא וכי יהיה בו מום וגו' הוא לומר דמהאי קרא יש ללמוד דה"ה דבעל מום נאכל שנה בשנה כתמים דפשט הכתוב מורה דאין חילוק בין תם לבעל מום כ"א דתם אכילתו לפנים בבית הבחירה ובעל מום בשעריך תאכלנו הא לענין זמן אכילתו זה וזה שוים דגם בעל מום נאכל כל שנתו ובפרט דמדכתיב וכי יהיה בו מום וגו' בוי"ו ולא כתיב כי יהיה בלא וי"ו איכא למימר וי"ו מוסיף על ענין ראשון וילמדו שניהם זה מזה דמה תמים נאכל כל שנתו אף בעל מום כן וכיוצא בזה אמרינן בפ"ג דבכורות (דף כ"ה ע"א) גבי קרא דלא תעבוד בבכור שורך וגו' מנין ליתן את האמור של זה בזה וכו' ת"ל לא תעבוד ולא תגוז ופירש רש"י לא תעבוד ולא תגוז וי"ו מוסיף על ענין ראשון וילמדו שניהם זה מזה ע"כ וה"ה הכא אלא שצריך טעם אמאי לא הביא הר"מ ילפותא דספרי דיליף לה מרבויא דכל הבכור ובקש דרשא אחרת וי"ל דהר"מ ס"ל דהעיקר כדרשא אחרת דאמרינן התם בספרי וז"ל תלמד שהבכור נאכל כל שנתו אין לי אלא בכור מנין לרבות כל הקדשים ת"ל כל הבכור וס"ל להר"מ דדרשות חלוקות הן ותנאי נינהו ותנא קמא דרים רבויא דכל לבעל מום ותנא בתרא דרים רבויא דכל לשאר קדשים והעיקר כתנא בתרא וכן נראה מהא דאמרינן בפ"ק דר"ה (דף ו' ע"ב) דתניא אחד בכור ואחד כל קדשים כיון שעברו עליהם שנה בלא רגלים רגלים בלא שנה עובר בבל תאחר וכתבו התום' ד"ה אחד וגו' וז"ל להכי נקט בכור דעיקר שנה בבכור כתיב מדכתיב כל הבכור וגו' תלמד שהבכור נאכל כל שנתו כלומר דכתיב ביה תאכלנו שנה בשנה ושאר הקדשים דרים התם מכל עכ"ל וכוונתם על דרשת הספרי הנזכר לעיל · ויש להביא ראיה ברורה דס"ל להר"ם דהא דבעל מום נאכל כל שנתו הוא מדאורייתא מדרשא זאת ואינו בדרך אסמכתא דהא גבי מתני' דסוף פרקין דלעיל דקתני שער בכור בעל מום שנשר ואח"כ שחטו דחכמים אוסרים ואמרינן בגמרא שם דהיינו טעמא דילמא אתי לשהוייה כתב הר"מ בפירוש המשניות שם ובפ"ק דעדיות דהטעם הוא משום דמצוה לאוכלו בתוך שנתו בין תם בין בעל מום וכן כתב בספר יד החזקה בפ"ג דהל' בכורות דין י"א וז"ל וכבר ביארנו בהל' מעילה שלא גזרו גזירה זו אלא על הבכור ועל המעשר בלבד שאינם באים לכפרה שמא ישהם אלנו כדי ליקח כל הנאמר שיגשור מהם וכבר ביארנו שמצוה לאכלו תוך שנתו בין תמים ובין בעל מום עכ"ל ואם איתא דהא דבעל מום נאכל תוך שנתו אינו אלא מדרבנן וקרא אסמכתא בעלמא הוא א"כ איך אפשר לומר דאסרינן בהנאה לשער בכור בעל מום שנשר מחיים מטעם זה שמא ישהנו יותר משנתו כיון דעיקרא דין זה אינו אלא מדרבנן ואיך שייך לגזור בדבר דאפילו אם ישהנו לאחר שנתו אינו אלא דעבר אאיסור דרבנן דהא ודאי לא שייך למגזר אלא כשהדבר שנגזר עליו הוא מדאורייתא וכמו שלמד מרן זקני זלוק"ל בספר יבין שמועה כלל תקפ"ז מההיא דאמרינן בפ' מפילין (דף כו.) אהא דאין רוכבין וכו' יעו"ש :

איברא דרש"י גבי הא דשער בכור פירש במתניתין ובכל הסוגיא שם דהיינו טעמא דאי שריית למר גוברת מחיים אתי לשהויי לבכור ואתי ביה לידי תקלה שיגוזו ויעבוד בו ופסולי המוקדשים הסיכי נגיזה ועבודה עכ"ל אשר על פי טעם זה כתב רש"י גבי מאי דבעי רבי ינאי התולש למר מעולה תמימה מהו וכתב רש"י דבעלת מום לא תבעי לך דודאי לרבנן אסור דאי שרית ליה אתי לשהוייה ואתי לידי גיזה ועבודה ע"כ ואילו הר"מ לפי שיטתיה דטעמא דבכור הוא משום דאפילו בעל מום נאכל תוך שנתו כתב בפ"א מהל' מעילה דכל שיתלש מכל הקדשים אחר שנפל בהן מום הרי הוא מותר בהנאה כיון דלא שייך טעמא דנאכל בתוך שנתו דס"ל להר"מ דלא שייך למיחש דאתי לשהויי ואתי לידי גיזה ועבודה שהדבר רחוק שיעבוד בו ויגזוז אותו ויעבור על לאו בידים ולא חשו לשהייה בכיוצא בזה אלא בבכור ומעשר שצריך לאוכלו בתוך שנתו ואפילו לא יעבוד ולא יגזוז עובר בשהייתו והנה כי כן צריך להבין לדעת רש"י מנ"ל הא דים לחוש דאתי לידי גיזה ועבודה ועפ"י זה הוליד דין זה דאפילו בשאר פסולי המוקדשים שייך חששא זאת בהיות שבמתני' ובברייתא לא הוזכר דין זה בבעל מום כ"א דוקא בבכור דשייך למיחש משום דצריך לאוכלו בתוך שנתו ולמה לא ניחא ליה לומר טעם זה כסברת הר"מ ולא להוליד חששא זאת דאתי לידי תקלה וכ"ת לענין דינא דה"ה בקדשים ואם נאמר דס"ל לרש"י דהא דבעל מום נמי צריך לאוכלו תוך שנתו אינו אלא מדרבנן ורבויא דכל הבכור דאמרינן בספרי אסמכתא בעלמא אתי שפיר דמשו"ה ע"כ צ"ל דעיקר החששא הוא דילמא משהי ליה ואתי לידי תקלה דמשום דצריך לאוכלו בתוך שנתו אי אפשר שאסרו הנאה שנשר מחליו כיון דמעיקרא אפילו אם ישהנו אינו אלא מדרבנן ובאיסור דרבנן לא שייך למגזר ולדעת הר"מ דהוכחנו דס"ל דאפילו בעל מום נאכל תוך שנתו מן התורה יש לדקדק מהא דאמרינן במתניתין ת"ש דתניא בכור בזמן הזה וכו' נולד לו מום בתוך שנתו רשאי לקיימו כל י"ב חדש אחר שנתו אינו רשאי לקיימו אפילו יום אחד ואפילו שעה אחת אבל מפני השבת אבדה לבעלים אמרו רשאי לקיימו ל' יום ע"כ דהא לקמן בר"פ כל פסולי המוקדשים (דף לא ע"ב) גבי מעשר בהמה דאינו נמכר לא חי ולא שחוט אמרינן דמעשר בהמה של יתומים מותר למוכרו משום השבת אבדה שאין יכולין לאוכלו כולו ויסריח ומסקינן התם דלא התירו מפני השבת אבדה במעשר של יתומים אלא בשחוט דאינו אלא מדרבנן דגזרו לאחר שחיטה אטו לפני שחיטה וביתמי אוקמוה רבנן אדאורייתא יעו"ש · וא"כ הכא אם איתא דמן התורה אינו נאכל אלא בתוך שנתו איך מפני השבת אבדה לבעלים אנו מתירין להשהותו אחר שנתו לעבור על איסור תורה מפני השבת אבדה · ועיין מ"ש הרב בספר א"ז בפ"ק דב"ק דף כו ע"ד משם ספר המאירי ז"ל שכתב גבי הא דמעשר בהמה של יתומים דמותר למוכרו מפני השבת אבדה שהקשה ואע"פ דאין עשה דוחה ל"ת והרי בכאן השבת אבדה עשה ולא ימכר לא תעשה ותירץ דבשחוט אינו אלא איסור דרבנן וכתבתי עליו בס' תוספת דרבנן דף לא ע"ב דאף דקי"ל דעשה דוחה ל"ת מ"מ כוונתו דעשה כי האי דהשבת אבדה דממונא הוי לא דחי ל"ת דלא דחינן איסורא מקמי ממונא כדאמרינן במסכת ב"מ (דף ל ע"א) יעו"ש · וא"כ כיון דעיקר הטעם הוא משום דלא דחינן איסורא מקמי ממונא הכא נמי אף דדין זה דאינו נאכל כי אם בתוך שנתו עשה הוא מ"מ כיון דאסור לאחרו ולאו הבא מכלל עשה הוא איך דחינן איסור זה מקמי הממונא דהשבת אבדה וי"ל

דע"כ לא ליבעי קרא דבעל מום נמי נאכל בתוך שנתו אלא דוקא בזמן שבית המקדש קיים דבכור תם ראוי להקרבה ועיקר אזהרה היתה על בכור תם שלא יאחר הקרבתו עד לאחר שנתו ולאוזק אזהרה זאת דהקרבת התם תוך שנתו הזהירה תורה גם על הבכור בעל מום שלא יאחר אכילתו עד לאחר שנתו כדי שלא יבא לטעות לאחר הקרבתו של בכור תם עד לאחר שנתו אבל בזמן הזה דליכא הקרבה בבכור תם תו ליכא אזהרה מן התורה שלא יאחר אכילתו של בעל מום לאחר שנתו ואינו אלא מדרבנן שתקנו חז"ל שלא לאחר אכילתו עד לאחר שנתו זכר לבכור בזמן המקדש וא"כ הכא בברייתא זאת דהתירו שלשים יום לאחר שנתו דמיירי בזמן הזה כיון דאינו אלא מדרבנן התירו מפני השבת אבדה דומיא דמעשר בהמה של יתומים דהכי י"ל דגם רש"י אזיל ומודה לסברת הרמב"ם דבזמן הבית אפילו בעל מום הוי מן התורה אלא דלא ניחא ליה לפרש גבי מתני' דשער בכור שנשר מחיים דאסרו חכמים מטעם שלא יבא לאחרו עד אחר שנתו דהא סתמא קתני דמשמע דדין זה איתיה אפילו בזמן הזה ובזמן הזה דאינו אלא מדרבנן לא שייך לומר דגזרו מפני איסור דרבנן וע"כ צ"ל דהאי טעמא דמתני' דחיישינן דילמא אתי לידי תקלה דגיזה ועבודה אלא דלפי זה צ"ל דהר"מ ס"ל דדין זה דלמר שנשר לא שייך כ"א בזמן הבית וזה דוחק דכל כי הא הוי ליה לפרש דבזמן הזה אם נשר מחיים לא אסרינן ליה אחר שחיטה כיון דלא שייך למגזר שמא יאחר אכילתו לאחר שנתו כיון דאינו אלא מדרבנן כדבר האמור :

ועוד דא"כ צ"ל דהא דהתירו חז"ל מפני השבת אבדה ל' יום אינו אלא בזמן הזה ובתמא דמתני' נראה דהיתר זה הוא אפילו בזמן הבית וכן נראה מסגנון דברי הר"מ בפ"א מה"ב דין ט' שכתב דמותר לקיימו ל' יום ופשט דבריו נראה דבזמן הזה הוא דהא אח"כ כתב דין הבכור בזמן הזה וחזר ולמד אותו דבזמן הזה נמי מותר להשהותו ל' יום : וראיתי להלבוש ביו"ד סי' ש"ז שכתב וז"ל אם בזמן הבית היה מצוה להקריבו תוך שנתו דכתיב לפני ה' אלהיך תאכלנו שנה בשנה לפיכך אמרו חז"ל גם בעל מום מצוה לאכלו תוך שנתו עכ"ל נראה מדבריו דס"ל דבעל מום דמצוה לאוכלו תוך שנתו לעולם אינו אלא מדרבנן שהרי כתב דתם הקרבתו הוא מצוה מן התורה להקריבו תוך שנתו ולפיכך אמרו חכמים ז"ל דגם בע"מ מצוה לאוכלו תוך שנתו ולפי האמור הא ליתא דבע"מ נמי מן התורה הוא וראיתי להדרישה בסי' הנזכר שכתב על מ"ש הטור ואף בעל מום מצוה לאוכלו תוך שנתו וז"ל ולא לאשהויי דלא ליתי לידי תקלה עכ"ל וכן כתב הטורי זהב יעו"ש ולפי האמור אינו מטעם זה אלא דמצותו בכך שיהא אכילתו בתוך שנתו מן התורה ואפילו אם נאמר דבזמן הזה הוא מדרבנן כאמור מ"מ אינו מטעם זה אלא תקנו חז"ל אכילתו בתוך שנתו זכר למקדש כמו שמצינו כמה דברים שתקנו חכמים לקיים בזמן הזה זכר לזמן בית המקדש ואין הענין מפני התקלה ועיין במה שנכתוב עוד בזה לקמן בס"ד :

[כג] גמ' מדקתני נולד לו מום בתוך שנתו למימרא דלשנה דידיה מנינן וכו' : הנה כתבו התום' בד"ה שנה בשנה וכו' וז"ל וצריך לאוקמא הך שמעתא בשנה בלא רגלים שברגלים בלאודייהו בלא שנה איכא בל תאחר כדאמרינן בפ"ק דר"ה [דף ו:] עכ"ל והרב כ"י הביא משם תוספות חיצוניות שכתבו באופן זה וז"ל והקשה רבינו אלחנן דהכא משמע שמותר לאחר הקרבתו עד שתתמלא שנתו ואמאי הא אמרינן בפ"ק דר"ה [דף ה:] שעובר בבל תאחר כשעברו עליו ג' רגלים וי"ל דלא שייך בל תאחר אלא למי שעולה לרגל אבל מי שאינו יכול לעלות לרגל כגון זקן וחולה או מי שאין לו קרקע אינו עובר בבל תאחר אם משהה להביא בכורות יותר מג' רגלים דאמרינן התם אשה מה היא בבל תאחר מי אמרינן הא ליתא בראייה או דלמא הא איתא בשמחה משמע מינה דמאן דליתיה לא בשמחה ולא בראייה ליתיה בבל תאחר עכ"ל דכפי דברי התום' חיצוניות מינח ניחא תירוץ זה דהכא מיירי בשנה בלא רגלים אפילו לענין הלכה דהא הכי גוונא דאמרינן בפ"ק דר"ה (דף ו:) דמשכחת לה שנה בלא רגלים לא אתו אליבא דהלכתא לפי מאי דקי"ל דג' רגלים סגי אפילו שלא כסדרן כמ"ש הר"מ בפי"ד מהלכות מעשה הקרבנות וקיימא לן כחכמים דערכין [דף ט:] דלא אמרינן דאם נתעברה שנה נתעברה לו ודלא כרבי שם וגם קי"ל כאחרים [שם וט"כ] דאין בין ר"ה לר"ה אלא ד' ימים א"כ תו לא משכחת לה שנה בלא רגלים ומדברי הר"מ בפ"א מהלכות בכורות דין י"ג שכתב וז"ל עבר ואיחר הבכור לאחר שנתו אע"פ שהוא עובר בלא תעשה אם היה תם וכו' דמדכתב אע"פ שהוא עובר בל"ת לאשמועינן רבותא דלא מיבעיא בעבר ואיחר לאחר שנתו ולא קא עבר אלאו דבל תאחר כ"א אעשה דשנה בשנה תאכלנו דאינו נפסל אלא אפילו באופן דקא עבר על לא תעשה דבל תאחר אינו נפסל ש"מ דס"ל דמשכחת לה שנה בלא רגלים דאם איתא דלא משכחת לה למה לו לפרש הכי הא בסתמא נמי כיון דעבר ואיחר לאחר שנתו מסתמא קא עבר על לא תעשה דבל תאחר דאין שנה בלא רגלים לפי מאי דקי"ל אמנם לפי דברי התום' אתי שפיר דמשכחת לה לענין הלכה במי שהיה זקן או חולה ברגלים דלא קא עבר אבל תאחר גם להר"מ נוכל לפרש שנה בלא רגלים באופן זה וכן ראיתי להרב ברכת הזבח בדף קס"ג ע"ב שכתב כן ליישב לדעת הר"מ ע"פ דברי התום' דפ"ק דר"ה ד"ה בשלמא לרבי וכו' יעו"ש :

ואולם לע"ד נראה דאין זה יישוב לדעת הר"מ דהא הר"מ ברפ"ב דהל' חגיגה מנה י"א בני אדם הפטורים מן הראייה ובכללם הזקן והחולה והרך והענוג מאחר שאינם יכולים לעלות על רגליהם ובדין ד' שם כתב וזה לשונו כל המחייב בראייה חייב בחגיגה וכל הפטורים מן הראייה פטורים מן החגיגה וכולן חייבים בשמחה חוץ מחרש שוטה וקטן וכו' ע"כ הרי מבואר דס"ל דכולם חייבים בשמחה ובכללם הזקן והחולה הרך והענוג דלא הוציא מן הכלל כי אם חש"ו וכיוצא מהנזכר בדברי הר"מ וכיון דחייבים בשמחה פשיטא דעוברים על בל תאחר וכמו שמתבאר בדברי התום' חיצוניות הנזכר וכמ"ש הר"מ בפי"ד מהל' מעשה הקרבנות דאשה עוברת על בל תאחר כיון דחייבת בשמחה יעו"ש וה"ה בזקן וחולה דכיון דחייבים בשמחה עוברים על בל תאחר והתום' חיצוניות והתום' בפ"ק דר"ה שהביא הרב בה"ז צ"ל דס"ל דלא כסברת הר"ם דזקן וחולה פטירי נמי משמחה אבל לדעת הר"מ אי אפשר לומר הכי :

ועוד דאעיקרא דמלתא דברי הרב ברכת הזבח שם תמוהים בעיני שכתב בתחילת דבריו וז"ל פסק הר"מ פ"א מהל' בכורות דין י"ג דבכור כיון שעבר עליו שנה בלא רגלים הרי זה בבל תאחר והכי איתא בפ"ק דר"ה השנה ע"כ ולא ידעתי היכן מצא בדברי הר"מ אלו לומר דפסק כהברייתא בפ"ק דר"ה דשנה בלא רגלים עובר על בל תאחר ועל זה תמה עליו דהיכי משכחת לה ולדידי אין כאן שום רמז בדברי הר"מ דאדרבה יש לומר דלפי מאי דקי"ל דלא משכחת לה שנה בלא רגלים כתב בפשיטות אע"פ שהוא עובר בבל תאחר כיון דמסתמא אין שנה בלא רגלים ומה שים לדקדק בדברי הר"ם הוא על דרך מ"ש דמדאיצטריך לפרש רבותא דאע"פ שהוא עובר בל"ת ש"מ דמשכחת לה אופן אפילו לאחר שנתו דלא יעבור על בל תאחר וכגון בשנה בלא רגלים דאינו עובר כי אם בעשה דשנה בשנה תאכלנו כ"ל דמאי דאמרינן בברייתא דפ"ק דר"ה דשנה בלא רגלים או רגלים בלא שנה עובר בלא תאחר האי לא תאחר קאי למאי דסליק מיניה רגלים בלא שנה אבל בשנה בלא רגלים אינו עובר בלאו אלא בעשה דשנה בשנה תאכלנו וכמו שכתב בעל המאור שם בפ"ק ליישב מאי דאמרינן התם דמשכחת לה שנה בלא רגלים לר"ם דאמר שניים רגלים כסדרן יעו"ש באופן דאין ללמוד מדברי הר"מ אלו כי אם דס"ל דמשכחת לה לענין הלכה ...

תורה אור

בחברתה הוי אומר זו שנה של בכור [כד] *איבעיא להו היכי קאמר נולד לו מום בתוך שנתו רשאי לקיימו כל י"ב חדש ולאחר שנתו נמי שלשים יום או דילמא הכי קאמר היכא דנולד בו מום תוך שנתו רשאי לקיימו כל י"ב חדש ותו לא והיכא דנולד לו מום אחר שנתו אינו רשאי לקיימו אלא שלשים יום תא שמע בכור שנולד בו מום ט"ו יום בתוך שנתו משלימין לו חמשה עשר יום אחר שנתו ש"מ מסייע ליה לרבי אלעזר דאמר רבי אלעזר נותנים לו שלשים יום משעה שנולד בו מום:

[כה] גרסינן בפרק ד' ראשי שנים *איבעיא להו בכור מאימתי מונין לו שנה אביי אמר משעה שנולד רב אחא בר יעקב אמר משעה שנראה להרצאה ולא פליגי הא בתם והא בבעל מום מי מצי אכיל ליה דקים ליה בגוויה שכלו לו חדשיו [כו] ואי שהייה לבכור לבתר זמניה מעבר קא עבר עליה איפסולי לא מפסיל אלא אי בעל מום הוי שחיט ואכיל ליה ואי תם הוא מקריבו דתניא *אחרים אומרים בכור שעברה שנתו יכול יהא כפסולי המוקדשים ויפסל ת"ל ואכלת לפני ה' אלהיך [וגו'] מעשר דגנך תירושך ויצהרך ובכורות בקרך וצאנך מקיש בכור למעשר מה מעשר אינו נפסל משנה לחברתה אף בכור אינו נפסל משנה לחברתה:

מתני'

מתני' *השוחט את הבכור והראה את מומו רבי יהודה מתיר ורבי מאיר אומר הואיל ונשחט שלא על פי מומחה אסור : **גמ'** *אמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן בדוקין שבעין דברי הכל אסור מפני שהן משתנין לא נחלקו אלא במומין שבגוף רבי מאיר סבר גזרינן מומין שבגוף אטו מומין שבעין ורבי יהודה סבר לא גזרינן :

*תניא נמי הכי השוחט את הבכור והראה מומו ר' יהודה אומר בדוקין שבעין אסור מפני שהן משתנין במומין שבגוף מותר מפני שאין משתנין ר' מאיר אומר אחד זה ואחד זה אסור מפני שהן משתנין [מפני שהן משתנין] ס"ד מומין שבגוף מי משתנין אלא אימא מפני המשתנין אמר רב נחמן בר יצחק *מתני' נמי דיקא דקתני ר' מאיר אומר הואיל ונשחט שלא על פי מומחה אסור ש"מ רבי מאיר קנסא הוא דקנים ואף על גב דקי"ל* רבי מאיר ורבי יהודה הלכה כרבי יהודה [כז] בהא מילתא הלכה כר"מ *דאמר רב נחמן אמר שמואל הלכה כר"מ בגזרותיו והאי נמי גזירה היא והכי אשכחן בה"ג אבל מר בר שמואל הכהן בן חפני גאון ז"ל אמר דהא קנסא היא כדאמרינן ש"מ קנסא הוא דקא קנים ר"מ וקי"ל אין הלכה כר"מ בקנסותיו ואנן לא ס"ל אלא כדברי בעל ה"ג דהא אפילו שחט מי שאינו שלו בשוגג נמי אסור [כח] והואיל ונשחט קתני ולא קתני ושחטו והא בגמרא בהדיא אמרינן דגזרינן מומין שבגוף אטו דוקין שבעין ובריתא [כט] מפני המשתנין ורב נחמן לסייועי אתא ולא למפלג והכא דאדכר קנסא לאפוקי דלאו דינא הוא ולעולם גזירה היא דקא גזר רבי מאיר מפני המשתנין כדתניא בהדיא :

מתני'* [ל] מי שאינו מומחה וראה את הבכור ונשחט על פיו הרי זה יקבר וישלם מביתו *דן את הדין זיכה את החייב חייב את הזכאי טמא את הטהור טיהר את הטמא מה שעשה עשוי וישלם מביתו ואם היה מומחה לרבים פטור מלשלם *מעשה בפרה שניטלה האם שלה והאכילה רבי טרפון לכלבים ובא מעשה לפני חכמים ביבנה והתירו אמר תודוס הרופא אין פרה וחזירה יוצאה מאלכסנדריא של מצרים עד שחותכין האם שלה בשביל שלא תלד אמר ר"ט הלכה חמורך טרפון אמר ליה ר"ע פטור אתה שאתה מומחה לב"ד וכל המומחה לב"ד פטור מלשלם :

גמ'

שנה דאינו נפסל להקרבה אבל גבי בעל מום לא ביאר לומר דאינו נאסר באכילה ולא ידעתי למה וצ"ע :
והנני תמה על מ"ש התוס' בד"ה דקא תימה בגולה שמעתין מהיכא תיתי דנפסל דמשמע דאפי' בבכור דכתיב תאכלנו שנה בשנה הוקשה להם כן דמהיכא תיתי דנפסל והדבר קשה דאיצטריך קרא להכי כי היכי דלא נילף משאר קרבנות כתמידין וכיוצא דבעינן בן שנתו וקי"ל דאפי' שעות פוסלות דאם עבר משנתו אפי' שעה אחת פסול לקרבן וכמ"ש הר"מ בפ"א מהלכות מעשה הקרבנות וא"כ י"ל דכיון דכתיב שנה בשנה ועבר שנתו נפסל להקרבה מידי דהוי לשאר קרבנות דכתיב בהו בן שנתו וי"ל דלזה איצטריך קרא ללמד שאינו נפסל וכזה ראיתי להרב כ"י במסכת תמורה (דף כא ע"ב) דמייתי התם הא דאחרים דילפינן מהקישא מה מעשר אינו נפסל אף בכור אינו נפסל ופריך ולרבנן דמפיק להו לטעם אחרינא משנה לחבירתה מנא להו כתב הרב שם משם גליון וז"ל תימה מהקישא דאין היקש למחצה י"ל כיון שיש קרבן פסול אם עברה שנתו ס"ד דניליף מ ניה קמ"ל הרי להגליון הכל"ל ויש ס"ד לומר דניליף משאר קרבנות כאמור : ואולה בעיקר תמיהת הר"י בגליון הנזכר נע"ד י"ל באופן אחר דזה דאמרינן בעלמא אין היקש למחצה הכונה הוא דדבר הלמד מחבירו בהיקש צריך שילמוד כל הפרטים הנמצאים במלמד ולא שילמוד ממנו פרט א' בלבד אבל אין הכוונה לומר דב' הדברים שהוקשו זה לזה דכל אחד ילמוד מחבירו מה שיש בו וזה ילמוד מזה וזה ילמוד מזה דאם האחד למד מחבירו תו חבירו לא ילמוד ממנו וכמו שנראה מדברי רש"י בכריתות (דף כב ע"ב) וכמו שהאריך בזה הרב חות יאיר סי' ר"ג ואחריו הרב יד מלאכי בפי' ל' יעו"ש וא"כ הכא י"ל דמאי דפריך הש"ם ולרבנן משנה לחבירתה מנא להו לא קאי אלא לסברת ר' ישמעאל דמקיש מעשר לבכור והמלמד הוא בכור דמה בכור אינו נאכל אלא בפני הבית אף מעשר אינו נאכל אלא בפני הבית וכן לבן עזאי התם דיליף מעשר מבכור לענין דמעשר אינו נאכל בכל הרואה דלדידהו כיון דס"ל דהיקש ללמוד מעשר מבכור תו ליכא למימר דילמוד בכור ממעשר לענין דאינו נפסל לאחר שנתו ולזה פריך מנ"ל הא אבל לר"ע דמקיש בכור למעשר לענין דלא יעלה בכור מחוצה לארץ תו ליכא להקשות דמנ"ל הא כיון דקי"ל אין היקש למחצה ויש לומר דילמוד בכור ממעשר לכל הפרטים וגם זה דאינו נפסל לאחר שנתו ילפינן ממעשר ומאי דפריך הש"ם אינו אלא לר"י ובן עזאי ודברי הר"י בגליון נראה דס"ל דאין היקש למחצה הוא גם כן לומר דזה ילמוד מזה וזה ילמוד מזה ואם כן אפילו לר"י ובן עזאי יש לומר דלדידהו נמי כשם דמעשר יליף מבכור כמו כן בכור יליף ממעשר וכבר כתבו הרב חות יאיר והרב י"מ דאיכא מאן דאמר הכי יעו"ש ועפי"ז יתיישב מה שתמה הרב ל"מ בפ"א מהלכות בכורות דין ה' דמאחר דפסק הר"מ כר"ע דאין מביאין בכורות מחוץ לארץ א"כ איך פסק כדין י"ג דדין זה דאינו נפסל אם איחר עד לאחר שנתו מהקישא דבכור למעשר מאחר דלר' עקיבא איצטריך לטעמיה יעו"ש ולפי האמור אתי שפיר דהר"מ סבירא ליה דהא דפריך הש"ם ורבנן מנ"ל הא לא קאי אלא לר"י ובן עזאי דעבדי היקש מעשר לבכור דלדידהו תו ליכא למימר דבכור יליף ממעשר נמי דבכהאי גוונא לא שייך למימר אין היקש למחצה כאמור אבל לר"מ דעביד היקש בכור ממעשר א"כ לכולהו מילי יליף בכור ממעשר וה"ה לזה שאינו נפסל משנה לחבירתה כיון דקי"ל אין היקש למחצה :

מילתא דנזריק לאסור מומין שבגוף כי היכי דלא ליתו לטעמי' במומין שבעין ומעתה זה אינו שחט אחר בשוגג יש לאסור :

[כח] **ורבינו** הרמב"ן הביא ראיה דקנסא דקאמר הש"ס לאו דוקא מדקתני מתניתין הואיל ונשחט ולא קתני שהאיל ושחטו משמע אפילו שחטו אחר בשוגג ובהא לא שייך קנסא ובאמת דיקשה לרש"י דקדוק זה דקתני מתני' הואיל ונשחט כאשר דקדק רבינו הרמב"ן ולדידי איכא למידק על ראיה זו שהביא רבינו דהא מלינו בעלמא דבר שאסרו חכמים ז"ל משום קנס ואסור בכל גוונא אפי' שוגג דלא פלוג רבנן וכדאמרינן לענין חמץ שעבר עליו הפסח דמשום קנסא דקנים ר"ש לאוסרו בהנאה משום דעבר עליו בבל יראה דאסור בהנאה וקי"ל כר"ש דקנסא קנים משום דעבר על בל יראה ועל בל ימצא וכתב הר"ם בפ"ו מהלכות חמץ דאפילו הניחו באונס ובשגגה אסור בהנאה יעו"ש וכן כתב הטור בא"ח סימן תמ"ח ונראה דאין חולק בזה דאע"ג דבשוגג לא עבר על בל יראה ועל בל ימצא מ"מ כל הראוי לעבור אם היה במזיד אסור בהנאה דלא פלוג רבנן ועיין להרב פ"ת בסי' תמ"ח בס"ק ג' שהביא ראיות מוכרחות מהש"ס על סברא זאת דע"כ צ"ל דדין זה מוסכם ואם כן הכא נמי בשוחט עד שלא הראה למומחה י"ל דעיקר טעמיה דר"מ משום קנסא הוא ועם כל זה נאסר אפילו שחט אחר בשוגג כל שאם היה מזיד ראוי לקונסו ולא פלוג רבנן כהאי דחמץ וכיוצא לזה אמרינן בירושל' בפ"ד דפיאה גבי מתניתין נטל מקצת פיאה וזרק על השאר אין לו בה כלום תני בשם ר"מ קונסים אותו ומוציאין ממנו את התלוש ואת המחובר עד כדון מזיד ואפילו שוגג ואפילו כריכי ע"כ וכתב הרב שדה יהושע וז"ל עד כדון במזיד דלמון קנס מזיד משמע אבל שוגג מהו ומסיק דאפילו שוגג קנסינן ליה אטו מזיד ואפילו שהעומרים כרוכות ואגודות נוטלין ממנו עכ"ל הרי מפורש דבקנס זה דקנים ר"מ לענין פיאה אמרינן דקנים שוגג אטו מזיד וא"כ ה"ה הכא דאיכא למימר הכי ולעולם דעיקר סברת ר"מ דהכא קנסא הוא ובגיטין (דף נג ע"ב) אמרינן דהמטמא והמדמע אחד שוגג ואחד מזיד חייב לר"מ ואמרינן התם דאף דהיזק שאינו ניכר לא הוי היזק ובמזיד הוא דמחייב משום קנסא לר' מאיר קנסו שוגג אטו מזיד יעו"ש ואם כן ה"ה הכא ועוד צריך להבין לדעת רבינו ודעימיה דאי עיקר דין זה משום גזירה הוא דגזרינן מומין שבגוף אטו דוקין שבעין אמאי קרי ליה בשמעתין ובפרק אין לדין קנסא וראיתי להרב כ"י שכתב משם התוספות חיצוניות וז"ל וא"ת והא גזירה היא דגזר שאר מומין אטו דוקין שבעין כדאמר לעיל וי"ל דהך גזירה אינה אלא קנסא בעלמא דלא שייך למגזר שאר מומין שבגוף אטו דוקין שבעין אם לא משום קנסא עכ"ל ולדעת ה"ג ורבינו י"ל דאע"ג דאין הלכה כר"מ בקנסיו היינו בדבר דהוי דוקא דבר קנסא אבל הכא דמשום קנסא הוא דגזרו מומין שבגוף אטו דוקין שבעין מ"מ בכלל הלכה כר' מאיר בגזרותיו הוא כיון דסוף סוף לא אסור משום קנסא לבד כ"א בהצטרפות דאיכא למיגזר שאר מומין אטו דוקין שבעין :

הן אמת דצריך טעם דלמה לא הוה שייך למגזר שאר מומין אטו דוקין שבעין אם לא משום קנסא כמ"ש התוספות חיצוניות ולסברת הר"ס ורבינו הרמב"ן דס"ל בעלמא דכל ספק איסור מדאורייתא מותר אלא דחכמים אסרו כל ספק ואמרו ספיקא דאורייתא לחומרא אתי שפיר דכיון דמעיקרא בדוקין שבעין לאו איסורא דאורייתא הוא דאע"ג דבדוקין שבעין משתנה העין מפני צער מיתה ואיכא ספיקא שמא אע"ג דהשתא מיתחזי קבוע אי הוה חזי ליה מחיים הוה מיתחזי מום עובר מ"מ מדאורייתא מותר דכל ספק שריא רחמנא ואינו אלא חומרא מדרבנן וכיון דמעיקרא בדוקין שבעין אינו אלא מדרבנן לא שייך למגזר שאר מומין אטו דוקין שבעין דהא ודאי לא שייך למגזר הא אטו הא אלא כשהדבר שנגזר עליו הוא מדאורייתא וכמו שלמד מכן זקני זלה"ה בספר יצ"ו שמועה כלל תקפ"ז מההיא דאמרינן בפ' מסילין (דף לו:) הכא דאין רוכבין על וכו' יעו"ש ואין לומר דע"כ לא סבירא ליה להרמב"ן והר"ס דספק מותר מן התורה אלא היכא דליכא למימר אוקמי הדבר אחזקתיה אבל הכא דעיקר הספק הוא אי מחיים היה לו מום זה או לא הא איכא למימר דמוקמינן ליה אחזקתיה ראשונה דמעיקרא נולד בלא מום וי"ל העמד הגוף על חזקתו וכדאמרינן בפרק המדיר (דף עה ע"ב) גבי היו בה מומין בבית אביה וכו' דאמרינן העמד הגוף על חזקתו ובלא מומין נולדה יעו"ש וכבר נודע דכל דאיכא חזקה לאסור אפילו הר"ס מודה דאסור מדאורייתא כדין ספק אשת איש וכיוצא דהא ליתא דאע"ג דבכל חזקת הגוף מוקמינן לעולם אחזקה קמייתא אע"ג דאיתרע השתא וכמו שהאריך מהרימ"ט בח"א סי' מ"א והביא כן מכמה דוכתי יעו"ש והכא אף דאיתרע חזקתיה השתא דהרי מום קבוע לפניך כל דליכא תרתי לריעותא אמרי' העמד הגוף אחזקתו מ"מ כיון דמחיים כבר נראה המום אלא שלא הראהו למומחה ומעיקרא כבר נולד הספק מחיים וכבר מחיים היה מסופק לנו אם הוא מום קבוע או לא א"כ הרי מחיים נמי לא נאמר חזקה קמייתא ממש כמו שהיה בשעה שנולד בלא מום דהרי נולד לו מום ואפשר שהיה מום קבוע מחיים וכיון שעיקר מה שאנו דנים הוא לומר דמחיים קודם שחיטה מוקמינן ליה אחזקתיה דלא היה לו מום וזה אין בידינו דהא מחיים נמי הרי נולד הספק ואיתרע חזקתיה תו לא שייך לומר העמד הגוף על חזקתו דלא דמי למקוה דנמצא [חסר] [נדה ב:] דהתם בשעה שטבל הטמא לא נולד לו שום ספק אלא השתא הוא דחסר ומשו"ה בשעה שטבל מוקמינן ליה אחזקתיה שלא היה חסר משא"כ הכא דעל שעת שחיטה שאנו דנין אולי היה לו מום כבר נולד לו ספק זה ואיתרע חזקה ברורה שהיה לו כשנולד דהיה בכור דלא היה לו שום מום דבשעת שחיטה כבר נעשית חזקה זו מסופקת כיון שנראה המום מחיים דהוי קודם שחיטה ודאי היה מום איתרע לה חזקה קמייתא דומיא דספק קדושין דתנן בפרק ד' אחים (דף ל:) ספק קרוב לו ספק קרוב לה זו היא ספק קדושין וחולצת ולא מתייבמת דכיון דודאי קדושין הוי ספק אלא שספק אם חלו ספק לא חלו לא מוקמינן לה אחזקת פטיה דחזקת פטיה אתרע לה כיון שראינו לפנינו שזרק לה קדושין וכמ"ש מהרימ"ט בתשובה הנזכר יעוין שם אף כאן כיון דעל כל פנים קודם שחיטה דודאי היה מום אלא דמספקא לן אם היה מום קבוע או מום עובר לא מוקמינן אחזקתיה כיון דאיתרע חזקתיה :

[כט] **והנה** בשמעתין (כח ע"ב) מבעיא לן מפני המשתנין דכולהו משתנין או דלמא איכא דמשתני ואיכא דלא משתני ופריך למאי נ"מ ומשני לאכחושי סהדי וכו' וכתב רש"י בד"ה למאי נ"מ וז"ל הא אפילו איכא דלא משתני הואיל ולא קים לן הי משתני והי לא משתני כולהו אסירי אי נשחטו בלא מומחה עכ"ל ויש להקשות דא"כ לפי מאי דאסיק דאיכא דמשתני ואיכא דלא משתני כיון דלא קים לן הי משתני והי לא משתני אמאי אין אנו מתירין אפילו בדוקין שבעין מטעם ס"ס לפי מה שהעלה הפ"ת בכללי הס"ס סימן י"ג דכל ס"ס בין מתהפך ובין אינו מתהפך מקרי ס"ס דהכא נמי איכא ס"ס דאינו מתהפך דיש להסתפק מעיקרא שמא מום זה הוא מאותם דלא משתני דבהכי פשיטא דהוי מום קבוע מחיים ואת"ל דהוי מאותם דמשתני אחר שחיטה אכתי יש להסתפק דאפילו הוא מאותם דמשתנים מ"מ זה כבר נעשה מום קבוע מחיים דלא משום דהוי מהמשתנים הוא מוכרח שלא היה מום קבוע קודם שחיטה דכבר נודע מ"ש הפ"ת בכללי הס"ס אות י"ב משם פסקי מהרא"י ומה שהעלה הוא דלא מיבעיא כשהספק האחד מוסיף על חבירו בהיתר דמקרי ס"ס ולא הוי שם אחד אלא אפילו שלא יש שינוי בין ב' הספיקות אלא תוספת המציאות מקרי ס"ס ולא חשיב משם אחד יעו"ש והכא בס"ס זה פשיטא דלא חשיב שם אחד דהא הספק הראשון מוסיף על חבירו בהיתר דלספק הראשון דשמא מום זה הוא מאותם דלא משתני לצד זה אי הוה קים לן והיה ניכר בפשיטות כשאר מומי הגוף כשנבדקה אזנו וכיוצא אפי' אם יבואו עדים ויאמרו שראוהו מחיים ולא היה מום קבוע היינו מכחישים אותם כיון דאנן סהדי דמום זה אינו מהמשתנים אחר שחיטה ועל כן היה קודם משא"כ בספק השני דשמא הוא מהמשתנים אלא דכבר היה מום קבוע מחיים דאם יבואו עדים ויאמרו שראוהו מחיים ולא היה מום קבוע מהניא עדותם לאסור אותו על צד הודאי ולא מתורת ספק וזה פשוט דאיכא נפקותא טובא בין איסור דנאסר על צד הודאי ובין איסור דנאסר מפני הספק :

[ל] **והנה** אמרינן עוד בגמרא שם עלה דמתניתין מי שאינו מומחה וראה את הבכור ונשחט על פיו ה"ז יקבר וישלם מביתו נימא תנן סתמא כר' מאיר ודאי דילמא בדוקין שבעין :
וראיתי להרב כ"י שהביא משם תוספות חיצוניות עלה דפריך נימא תנן כר"מ וז"ל תימה לר"י דע"כ אתיא כרבי מאיר דדאין דינא דגרמי דקתני ונשחט על פיו הרי זה יקבר וישלם מביתו לפי שגרם להפסיד לו יאמר ר"י דנשחט על פיו היינו שלוה לעבדיו ולבני ביתו לשחטו דהוי כמו שחטם בידים

[כז] **מתני'** השוחט את הבכור וכו' · מ"ש רבינו הרמב"ן דהלכה כר"מ דקי"ל הלכה כר"מ בגזרותיו וכן אשכחן בה"ג · כ"כ בה"ג בהל' בכורות דף קלט ע"ג בלשון רבינו ממש דהיינו **שמא** דהלכה כר"מ בגזרותיו וע"כ צ"ל דס"ל דהכא לאו משום קנסא הוא אלא משום דגזרינן מומין שבגוף אטו מומין שבעין דהא הבעל הלכות גדולות עצמו אשכחן בהלכות מיאון דסד ע"ג שכתב גבי הא דלא ישא אדם מעוברת חבירו ומינקת חבירו דהלכה כרבנן ואי קשיא הלכה כר"מ בגזרותיו הכא קנסא הוא והלכה כר"מ בגזרותיו אבל לא בקנסיו עכ"ל ובשאלתות דרב אחאי ג"כ בפ' בא סי' מ"ד פסק לענין בכור כר"מ כסברת הלכות גדולות מטעם דקי"ל הלכה כר"מ בגזרותיו דס"ל נמי דהכא לאו קנסא היא אלא משום גזירה דהא השאלתות נמי ס"ל דאין הלכה כר"מ בקנסיו וכמו שיש ללמוד מדבריו ממש בפ' וירא סימן י"ג דהלכה כרבנן בההיא דלא ישא מעוברת חבירו דלא כר"מ אלמא דס"ל דאין הלכה כר"מ בקנסיו ואפי' שמתוך דבריו שם שכתב וז"ל ואע"ג דסבירא ליה הלכתא כר"מ בגזרותיו בהא הלכתא כרבנן משמעתיה דרב אשי משמע דלאו ה"ט משום דהוי קנסא אלא משום דרב אשי סבירא ליה הלכתא כרבנן מכל מקום התוספות בשמעתין בד"ה ר"מ וכו' כתבו ובשאלתות דרב אחאי פי' דהלכה כמותו דוקא בגזרותיו ולא בקנסיו ופסקו דאין הלכה כמותו בההיא דמעוברת חבירו וכו' מבואר מדבריהם דטעמיה דהשאלתות הוי משום דבקנסא אין הלכה כר' מאיר ומדברי התוספות לא משמע כלל לומר דהשאלתות פסקו לענין בכור דשמעתין כר"י דכבר כתבנו דבהדיא פסקו כר"מ :
ואולם מדברי הרא"ש בפסקיו משמע קצת דהשאלתות פסקו לענין בכור נמי כר"י וכן מתבאר מדברי הטור י"ד סי' ש"י שכתב וז"ל ופסק בשאלתות כר' יהודה וכן כתב הרב שמואל הכהן הגאון בן חפני ובעל הלכות פסק כר"מ עכ"ל והוא תימה בעיני דבשאלתות בפ' בא מפורש יוצא דפסק כר"מ כדעת בעל הלכות כאמור ונראה דהטור מדברי הרא"ש למד כן אבל כיון דעינינו הרואות דנהפוך הוא דפסקו כר"מ ע"כ דצריך לדחוק קצת דמ"ש הרא"ש משם השאלתות אינו אלא על ענין זה (כלל) דס"ל דאין הלכה כר"מ בקנסיו ולמד כן מההיא דמעוברת חבירו אבל גבי דין בכור סברתו כבעל הלכות דמעיקרא הא דבכור לאו קנסא הוא וכיוצא לזה יש לתמוה על מ"ש התוספות בזבחים בפרק טבול יום (דף קד ע"א) ד"ה אבל לא התירו מומחה וז"ל משמע דוקא משום טרפות הא לאו הכי לא והיינו דלא כר"מ דקנים בפרק עד כמה בבכור ששחטו שלא על פי מומחה מכאן דקדק בהלכות גדולות דהא דקי"ל כר"מ בגזרותיו דוקא בגזרותיו ולא בקנסיו עכ"ל והוא תימה דנמצא דבעל הלכות גדולות סבירא ליה דאין הלכה כר"מ בדין זה דבכור דאדרבה דין זה דבכור עשאו בנין אב ללמוד ממנו דאין הלכה כר"מ בקנסיו ועינינו הרואות דבעל הלכות פסק בפירוש בדין בכור כר"מ וכמ"ש רבינו הרמב"ן והרא"ש והטור אחריו וכן מבואר בהלכות גדולות אשר לפנינו ועוד יש לתמוה בדברי התוספות הנזכר שכתבו דמהא דאמרינן הלכה כר"ע ואף ר"ע לא אמר אלא כשהתירו מומחה אבל לא התירו מומחה לא משמע דלא קי"ל כר"מ דמשמע דדוקא משום טרפות העור בשריפה דזה תימה דאי ר"ע ס"ל דבמומין שבגוף מותר לגמרי אפילו הבשר כר"י ומיירי הכא בנמצא אחר השחיטה מום שבגוף איך משום הטרפות אסרינן העור כיון דמצד המום אפילו הבשר מותר וכ"ש העור ומצד הטרפות נמי תורת הדין נותן שיאותו הכהנים בעורו מטעם דלא ניכר טרפתו עד לאחר הפשט ובריית שחיטתו והפשטו לעורו ומה טעם לומר דבהצטרף הטרפות בריעותא דלא התירו מומחה קודם שחיטה קנסינן ליה לכהן שיצא העור לבית השריפה כיון דעל עיקר מה שפשע ששחטו בלא היתר מומחה אין נקנסו לר"י ועל הטרפות לא שייך קנס כלל כיון דלא היה ניכר טריפתו קודם שחיטה ולא פשע כלל בשחיטתו דהא ודאי אין לומר דה"ט דכיון דלענין המום פושע היה במה ששחט בלא היתר מומחה אנן סהדי שאילו היה יודע מהטרפות לא היה נמנע מלשוחטו דמאן דעביד הא עביד הא דהא ליתא דמאי נפקא מינה במאי דאיכא למימר דאנן סהדי דאילו היה יודע נמי מהטרפות היה שוחטו כיון דעכ"פ אחר האמת לא היה פושע בבירור בענין הטרפות ואדרבה נראה דמכאן יש ראיה דהלכה כר"מ כיון דאיפסיקא הלכתא כר"ע ועם כל זה בנמצא מום אם לא התירו מומחה העור בשריפה אלמא דכר"מ ס"ל דאפילו אחר שחיטה בדיעבד נמי אסור משום קנסא ודוקא משום טרפות לא קנסינן ליה כיון דלא היה ניכר הטרפות קודם שחיטה אבל מפני שלא הראהו למומחה שהיה יודע הריעותא קודם שחיטה קנסינן ליה גם על העור שיצא לבית השריפה אלא דכד דייקינן שפיר אין זה ראיה ויש לדחות דהכא מיירי בנמצא מום בדוקין שבעין דלכ"ע אסור משום דמשתני אלא לדברי התוספות דע"כ ס"ל דמיירי במום שבגוף אדרבה י"ל דיש להביא ראיה איפכא מהכא דהלכה כר"מ :

והנה מדברי רש"י בפרק אין לדין (דף כז ע"א) עלה דאמרינן התם א"ל אביי אטו בראיין מומין פליגי בקנסא פליגי נראה דס"ל דהאי ליבנא דקנסא דאמרינן בשמעתין והתם בדוקא הוא דעיקר סברת ר"מ משום קנסא הוא דהא כתב שם וז"ל והא קנסא קנים כדמפרש ואזיל ואילו אדם אחר שחטו וכשבור שהוא ניתר מפי מומחה אפילו ר"מ מודה דרואין אחר שחיטה עכ"ל דאי ס"ל דהאי ליבנא דקנסא לאו דוקא אלא העיקר משום דגזרינן מומין שבגוף אטו מומין שבעין איך אפשר לומר דמודה ר' מאיר בשחטו אחר בשוגג דהיה שבור דכבר ניתר כיון דמ"מ אין העיקר משום קנס אלא משום מגדר

גמ' *תנא כשהוא משלם משלם רביע לדקה ומחצה לגסה מאי טעמא אמר רב פפא זה הפסד מרובה וזה הפסד מועט אי הפסדא מועט לפום פסידיה ישלם אמר רב הונא בר מנוה משמיה דרב אחא בריה דרב איקא משום גזירת מגדלי בהמה דקה נגעו בה הלכך בחוץ לארץ מחצה אף לדקה :

דן את הדין וכו' הוינן עלה בגמרא *לימא תנן סתמא כר' מאיר דדאין דינא דגרמי דהכא מחייבים בגרמי כ"ש גבי גרמי דנזיקין דאילו לרבנן לא מיבעיא גבי גרמי דינא דפטור אלא אפי' גרמי דנזיקין פטור אלא ר"מ הוא דדאין בי נזיקין דינא דגרמי וקמ"ל מתניתין דאפילו גבי דיני נמי דאין הכי דאם מדר"מ נמי מפקת דלא שמעינן ליה דדאין דינא דגרמי אלא בנזיקין מתני' אמאן תרמיניה ואוקמה רבי אילעא משמיה דרב בסברא דקושטא בין לרבי מאיר בין לרבנן בנשא ונתן ביד ואקשינן בשלמא חייב את הזכאי משכחת לה דנשא ונתן ביד אלא זיכה את החייב היכי דמי דא"ל פטור אתה והא לא נשא ונתן ביד אמר רבינא כגון שהיה לו משכון אצלו ונטלו ממנו טמא את הטהור דאגע ביה שרץ טיהר את הטמא שעירבו עם פירותיו הא לאו הכי פטור ולא מחייבינן ליה משום דינא דגרמי דכיון דדיינא הוא ומצוה הוא דעביד ולביה אנסיה למטעי לא מחייב בגרמא בעלמא ולר"מ גופיה לא אלימא ליה חיובא דגורם כנושא ונותן ביד כדאמרינן בעלמא* לענין מסור ישראל שאנסוהו אנסים והראה ממון חבירו פטור ואם נשא ונתן ביד חייב הכא נמי רחמנא אנסיה למידן דינא ולביה אנסיה למטעי וכ"ש בדקבלוהו עלייהו דודאי פטור אא"כ נשא ונתן ביד והא מתניתין אוקימנא בגמרא דדיני ממונות קמא* בדקבלוהו עלייהו אבל לא קבלוהו וליתיה מומחה דיניה לאו דינא ואי גרים ליה פסידא מלשלם כגרמא בעלמא דקי"ל כר' מאיר דדאין דינא דגרמי ואע"ג דלא מתכוין לאזוקי כיון דלאו דינא הוא אלא פשרה בעלמא הוא ואסור ליה למידן מזיק הוא פושע הוא ודמיא לההיא דאמרינן *במראה דינר לשולחני דבין אומן בין הדיוט חייב כל היכא דצריך למגמר דהתם כיון דשכיחא במילתא טעותא טפי לא הוי ליה למחזי אא"כ הוא מומחה דלא צריך למגמר כלל וכיון דפשע דיינינן ביה דינא דגרמי ומשלם והכי נמי במי שאינו מומחה וראה את הבכור ונשחט על פיו ולא טעה לא משתרי לפומיה מזיק הוא ואפילו לא עבד ביה איהו מעשה מחייב דקי"ל כר"מ דדאין דינא דגרמי ומיהו לרבנן מדינא לא מחייב אא"כ נשא ונתן ביד דלא עדיף ממסור ושורף שטר ומוחל שטר והא דלא אקשינן ברישא נימא תנן סתמא כר"מ מדינא דגרמי מסתברא לן משום דהכא קנסא הוא דקנסו ביה רבנן דלא ליתי למשרי בוכרי אלא מאן דמומחה ושקיל בהו רשותא כדאמרינן התם דבר הניחו לבית הנשיא להתגדר בו ואיכא מאן דאמר דמתוקמא כשנטל ונתן ביד דומיא דסיפא ואנן לא חזינן לה האי טעמא דהא ונשחט על פיו קתני ומיהו כיון דקי"ל כר"מ לא איכפת לן מידי לענין הלכה :

מעשה בפרה שניטלה האם שלה וכו' *ותיפוק ליה דטעה בדבר משנה הוא וטועה בדבר משנה חוזר חדא ועוד קאמר ליה חדא דטועה בדבר משנה את ועוד אי נמי בשיקול הדעת טעית מומחה ב"ד אתה וכל המומחה לב"ד פטור מלשלם : הא דאקשינן הכא ותיפוק ליה דטועה בדבר משנה הוזר טעמא דמילתא דכיון דאילו איתא לפרה הדרא אף על גב דהשתא ליתא פטור דלאו כלום עבד ואף על גב דאסיק עלה שמא דטרפות כיון דלא מתסרא בדיבוריה לאו ברי הזיקא וקיימא לן דלא דיינינן דינא דגרמי אלא אם כן ברי הזיקא דומיא דמוחל שט"ח ומסור וכל אביזרייהו כיון דאוקמינהו עליה מקלא קליה אבל כל היכא דלאו מיניה אתא כוליה הזיקא אף על גבי דאיהו גרים ליה כגון האי דאמר טריפה ומש"ה אוכלה מרה לכלבים כיון דאילו איתא הדרא הו"ל גרמא בנזיקין וקי"ל גרמא בנזיקין פטור אלא מיהו אם נטל ונתן ביד מזיק הוא וחייב והאי דאקשינן בפרק אחד דיני ממונות* ותיפוק ליה דטועה בדבר משנה חוזר וכיון דאילו הוה פרה הוה הדרא ודיניה לאו דינא ולא כלום עבד היינו טעמא דאקשינן הכי משום דהך מעשה דר"ט לאו בשנשא ונתן ביד היא דלאו אורחיה דר"ט בהכי ועוד דהך רומיא דהכא כרומיא דהתם בפרק אחד דיני ממונות דהוא אליבא דרב ששת דמוקי לה לכולה מתניתין בשלא נשא ונתן ביד אבל בשנשא ונתן ביד ודאי אי ליתא לעובדא מזיק הוא וחייב אלא אם כן היה מומחה לב"ד פטור מלשלם וכבר איתברר האי דינא שפיר בהלכות בפרק אחד דיני ממונות :

מתני'

רי"ט

בידים שב"ע ויש להקשות דמאי קשה ליה דע"כ אתיא כר' מאיר דדאין דינא דגרמי הא י"ל דמאי דפריך הש"ס היא לידע אי סתם לן תנא כר' מאיר לענין פלוגתא דר' מאיר ור"י במומין שבגוף ור"מ לענין הנזכר ואי ע"כ אתיא כר"מ לענין דדאין דינא דגרמי מאי נ"מ הא עיקר שאלת הש"ס הוא אם הוא מוכרח לומר דסתם לן תנא בהרתי כר"מ הן לענין תומין שבגוף והן לענין דינא דגרמי והיותר תימה במה שאירלו דנשחט על פיו היינו שלוה לעבדיו ולבני ביתו לשוחטו דהוי כמו שחטה בידים דאיך נחשב כאילו שחטה בידים כיון דקי"ל אין שליח לדבר עבירה ובענין מזיק ע"י שליח נמי פטור כדאמרי' בפרק האיש מקדש (דף מב:) הא דתנן השולח את הבעירה ביד חרש שוטה וקטן פטור וכו' שילח ביד פקח פקח חייב ואמאי לימא שלוחו של אדם כמותו ומשני שאני התם דאין שליח לדבר עבירה ואין לומר דלא נינ' לעבדו או לאשתו שכפופים לעשות ציוויו שאני דבפ"ק דב"מ (דף י ע"ב) גבי חצר אמר רבינא היכא אמרינן דאין שליח לדבר עבירה היכא דשליח בר חיובא וכו' ופריך אלא מעתה האומר לאשה ועבד צאו גנבו לי דלאו בר חיובא ה"נ דמחייב שולח ומשני אשה ועבד בני חיובא נינהו והשתא מיהא לית להו לשלומי רב סמא אמר היכא אמרינן אין שליח לדבר עבירה היכא דאי בעי עביד ואי בעי לא עביד לאפוקי חצר דע"כ עביד ופסקו הפוסקים כסברת רב סמא וכמ"ש הרא"ש שם וכן כתב הנ"י שם משם הרמ"ה והר"ן יעו"ש ואם כן י"ל דהמלוה לעבדי ולאשתו כיון שכפופים לעשות ציוויו השולח חייב כיון דלגבי דידהו לא שייך לומר אי בעי עביד אי בעי לא עביד דבע"כ עושים ציוויו דהא ליתא דלא שייך זה כי אם בחצר דאין בו דעת ובע"כ עביד אבל בעבד ואשה אף דכפופים מ"מ יכולין להשתמט ממנו שלא לעשות ציוויו מטעם דברי הרב ודברי התלמיד דברי מי שומעין ויש להביא ראיה לזה דהא אמרינן התם מאי בינייהו ומשני איכא בינייהו כהן דאמר לישראל צא וקדש לי אשה גרושה וכו' ואם איתא אמאי לא אמרינן נמי דאיכא בינייהו באומר לעבדו או לאשתו לאו גנבו לי דלרבינא כיון דבר חיובא נינהו לא מחייב שולחן ולרב סמא כיון דבע"כ עבדי מחייב שולחן ועוד יש לדקדק כן מההיא דאמרינן בפרק האיש מקדש גבי שליחות יד דיש שליח לדבר עבירה אמרו ב"ש לב"ה א"כ על כל דבר פשע ל"ל שיכול אין לי אלא הוא אמר לעבדו ולשלוחו מנין תלמוד לומר על כל דבר פשע ע"כ ואם איתא דיש סברא לומר דבעבדו דכפוף לו יש שליח לדבר עבירה משא"כ בשליח אחר לדעתיה דרב סמא א"כ מנ"ל לב"ה ללמוד מקרא דעל כל דבר פשע דיש שליח לדבר עבירה אפילו בשליח הא יש לומר דלא אדית לן קרא אלא בעבדו דכפוף ולא שייך לומר אי בעי עביד ואי בעי לא עביד דאע"ג דרב סמא תסברא קאמר לה מ"מ י"ל דהיינו דוקא גבי חצר דאי אפשר לאשתמוטי כלל אבל גבי עבדו דבן דעת הוא ויכול לאשתמוטי מיניה סד"א דאין שליח לדבר עבירה לזה איצטריך קרא ללמד דכל שהוא עבדו כהלינו דמי ויש שליח לדבר עבירה אבל בשליח אחר שאינו עבדו מנ"ל ועוד דאם איתא דעבדו הוא כדין אלנו למה נקטו ב"ה דכלל דרשם דקרא דעל כל דבר פשע אמר לעבדו ולשלוחו הא עבדו לא איצטריך רבויא דקרא כיון דכאלו הוא ולא איצטריך קרא כי אם לשליח שאינו עבדו ומדנקטו ב"ה עבדו ושלוחו ש"מ דשניהם שוים ודין אחד להם וכן מתבאר מדברי הר"ם בפ"ב מהלכות רוצח דין ב' שכתב וז"ל אבל השוכר הורג להרוג את חבירו או ששלח עבדיו והרגוהו חייב מיתה לשמים ואין בהם מיתת ב"ד ע"כ הרי שכתב דע"י עבדיו נמי אין שליח לדבר עבירה :

שוב ראיתי דנק"מ בדברי התוס' חילוניות די"ל דהכא מיירי דשחט העבד או אחד מבני ביתו בשוגג שלא ידעו שהיה שום איסור בשחיטה זאת דהם סברו דהמלוה לשחוט הוא מומחה וכבר נודע מ"מ התוספות בפרק מרובה (דף עט ע"א) ד"ה נתנו לבכורות בנו וכו' דכל שהשליח שוגג דלא ידע באיסור יש שליח לדבר עבירה יעו"ש וזה פשוט ומה שהקשינו דמאי קמ"ל דע"כ אתיא כר"מ דדאין דינא דגרמי דהא י"ל דעיקר שאלת הש"ס לידע אם סתם לן כמי כר"מ לענין פלוגתא דר"מ ור"י במומין שבגוף יש ליישב אם"כ דהיו יכולין התוס' לתרץ הכי וניחא להו לתרץ באופן זה דחשיב כשחטה בידים דבלאו הכי צריך לומר הכי ליישב מה שתמהו התוס' דידן לקמן בד"ה לימא תנן סתמא כר"מ דדאין דינא דגרמי וז"ל תימה דלא דייק הכי ברישא דנני שאינו מומחה וכו' דהכא ממש נפסק כר"מ אתיא דדאין דינא דגרמי וכו' דהא נשחט על פיו קתני עכ"ל והתוס' חילוניות כתבו ע"ז וז"ל ור"י תירץ לעיל דנשחט על פיו היינו שלוה לעבדיו ולבני ביתו לשוחטו דהוי כמו שחטה בידים ע"י עכ"ל הרי דעיקר תירוץ ר"י הוא ג"כ הא דלקמן ומשום הכי ניחא להו לתרץ באופן זה והתוס' דידן שהניחו בתימה קושיא זאת דאמאי לא דייק מרישא נ"ל דהתוס' דהכא ס"ל דלא כסברת התוס' דפ' מרובה אלא כסברת הסוברים דאפי' אם השליח שוגג אין שליח לדבר עבירה וכמו שהביא הב"י משם האחרונים הביא דבריו הש"ך בח"מ סימן שמ"ח ס"ק ו' וכתב שכן הוא סברת הריטב"א שם והאריך להעמיד סברא זאת יעו"ש ומשו"ה לא ניחא להו להתוספות דידן הכא לתרץ על דכך תירוץ ר"י שהביאו התוס' חילוניות :

ובמאי דמשני הש"ס למאי דפריך לימא תנן סתמא כר"מ דמשני דילמא בדוקין שבעין וד"ה יש לדקדק קצת דאמאי צריך דוקא לאוקמא מתני' דמיירי בדנמלא אחר שחיטה מום קבוע ויהיה או במומין שבגוף לר"מ או בדוקין שבעין וד"ה ואמאי לא נאמר דמיירי דאחר שחיטה נראה למומחה ונמלא מום עובר דאין שוחטין עליו וחייב לשלם משום דאפסדיה דהיה מניחו עד שיפול בו מום קבוע ולא היה מפסיד וי"ל והוא פשוט דהא בפרק כל שעה (דף כח ע"ב) גבי האוכל חמץ של הקדש במועד אי מעל או לא מעל מסיק רב אשי דכ"ע אין פודין ודבר הגורם לממון לאו כממון דמי הכי דאף דאחר הפסח מותר בהנאה בודאי וזמן ממילא קאתי ולאו מחוסר מעשה הוא עם כל זה לא מעל מטעם דבר הגורם לממון לאו כממון דמי כיון דבשעת אכילה אסור בהנאה ולא הוי ממונא וכ"ש הכא בענין זה דאם נמלא מום עובר אינו חייב מי שנשחט על פיו כיון דבשעה ששחטו לא היה שוה ממון דכל דהוי תם לא חזי לכלום יתם דאפשר דאח"כ היה נופל בו מום והיה נשחט עליו מ"מ בשעה שהזיק לאו ממונא הזיק אלא דבר הגורם לממון ודבר הגורם לממון לאו כממון דמי דבענין זה אפילו למאי דס"ד הש"ס בפרק כל שעה דדבר הגורם לממון כממון דמי הייט התם דהוי גורם לממון על צד הודאי דבודאי אחר פסח ממון גמור הוא וזמן ממילא קאתי אבל בענין זה אינו גורם לממון על צד הודאי דדילמא לא יפול בו מום לעולם עד שימות מאליו וא"כ נמלא דלאו ברי היזקא הוא לחייבו וכן מתבאר מדברי רש"י במתניתין עלה דאמרינן תנא כשהוא משלם [משלם] רביע לדקה ומחצה לגסה דכתב דה"ע משום דהוי ממון המוטל בספק דאיכא למימר דאפסדיה כולה דאי לא הוה שרי ליה הכי כי הוה מייתי ליה קמי מומחה גמור ושרי ליה והוה אכיל ליה והשתא בעי קבורה ואיכא למימר דלאו מידי אפסדיה דדילמא לא הוה מומא ומומחה גמור לא היה שרי ליה ושמא לא הוי נפיל ביה לעולם מום קבוע עד שימות עכ"ל הכי בפירוש דאי הוה בריר לן דלא הוה מומא לא מחייב משום שמא יפול בו מום וישחטנו כיון דלאו ברי היזקא הוא וכן מתבאר מדברי התוס' שם ד"ה רביע וכו' לפי' הראשון יעו"ש :

אלגזי

הן אמת דיש לחקור בזה דהא אמרינן בפ"ק דתמורה (דף ז ע"ב) תנן התם בכור מוכרים אותו תם חי ובמיע ומקדשין בו את האשה אמר רב נחמן אמר רבה בר אבוה ל"ש אלא בזמן הזה הואיל ואית ליה לכהן זכיה בגוויה אבל בזמן שבהמ"ק קיים כיון דתם להקרבה הוא דקאי אין מוכרין אותו חי ותם ע"כ וא"כ הכא דמשלם מחצה מטעם ספק התינח בזמן שבית המקדש קיים. דאם הוא תם לאו ממונא הוא כלל דהא אין מוכרין אותו ואין מקדשין בו את האשה ולא מידי אפסדיה במה שנשחט על פיו אם לא היה מום קבוע אבל בזמן הזה דממונא הוא ויכול למוכרו ומקדשין בו את האשה אפי' בהיותו תם אמאי לא יהיה חייב לשלם אפילו במונח שלא היה לו מום כיון דהא אפסדיה ממונא דאם לא היה נשחט על פיו היה מוכרו לכהן אחר או לישראל והלוקח ימתין עד שיפול בו מום וכל כי הא מזיק ממון גמור מקרי כיון דבשעה שהזיקו אית ליה זכותא בגוויה ודרכא דממונא וכשאר מזיק ממון חבירו חשיב ואף דעכ"פ אין לחייבו בדמי הבכור משלם כיון דעכ"פ אין בידו למוכרו בשוויו לגמרי דלא ימצא קונים כיון דהוי ספק אם יפול בו מום דשמא לא יפול בו מום עד שימות ואם יש מציאות שימצא קונה הוא בפחות משוויו מ"מ הא איכא זכות ממון בגוויה יהיה מה שיהיה וא"כ ישלם באומד הדעת לפי מה שיהיה אפשר למוכרו ואותו שיעור שהפסידו ישלם וצריך לומר דדין זה מיירי בזמן שבהמ"ק קיים דווקא דכיון דאין מוכרין אותו תם לית ליה זכותא בגוויה ולא חשיב ממונו לחייבו לשלם כמזיק וכן נראה דהכי אמרו דה"ע דרביע לדקה משום גזירת מגדלי בהמה דקה נגעו בה ולכל הפירושים ע"כ היינו משום גזירה גזרו חכמים שאין מגדלין בהמה דקה בא"י וגזירה זאת אינו אלא בזמן שביהמ"ק קיים שהיו ישראל שרויים על אדמתם והיה להם שדות אבל בזמן הזה דאין לישראל שדות בא"י אפילו בא"י מותר וכמו שמתבאר מדברי הטור ח"מ סימן ת"ט ומדברי מרן בש"ע שם יעו"ש אלא דאין זה כ"כ הכרח לומר דמיירי בזמן שביהמ"ק קיים דהא מתבאר מדברי הטור והש"ע בסי' הנזכר דגם בבבל היו אוסרין כשהיו שכיחי רוב ישראל והיה להם שדות וכרמים וה"ה לשאר ארצות אם היו בהם כן יעו"ש וא"כ אין הדבר תלוי אלא כשהיו שם ישראל שיש להם שדות ומשכחת לה דאחר החורבן בזמן התנאים היו בארץ ישראל רבים מישראל שהיה להם שדות וכרמים והיה אסור לגדל בהמה דקה ויכול להיות דדין זה דמי שאינו מומחה ונשחט על פיו מיירי בין בזמן שבית המקדש קיים ובין בזמן הזה וכן נראה מסתימות דברי הפוסקים שלא חלקו כלל והנה כי כן קשה דהתינח בזמן שביהמ"ק קיים אבל בזמן הזה אמאי לא יהיה חייב לשלם אפילו במונח שהיה תם :

שוב ראיתי דלפי מאי דמסיק הש"ס בפ"ק דב"ק (דף יב ע"ב) דהא דמוכרין אותו תם בזמן הזה היינו דוקא לר"י הגלילי דס"ל דקדשים קלים ממון בעלים הוא בעי למימר אפילו בזמן שביהמ"ק קיים אלא דמתנות כהונה שאני ובכור בזמן שביהמ"ק קיים לאו ממון בעלים הוא אבל בזמן הזה ממון בעלים הוא ומש"ה מוכרין אותו תם אבל רבנן פליגי אר"י הגלילי וס"ל דאפילו בזמן הזה לאו ממון בעלים הוא וא"כ אפשר דהכא אליבא דרבנן הוא דאפילו בזמן הזה לית ליה זכותא בגוויה הן אמת דיקשה ע"ז דא"כ אליבא דרבנן הוא א"כ מעיקרא לא מנאו ידינו ורגלינו אמאי חייב לשלם מפני שנשחט על פיו דהכי מתבאר מדברי התוספות שם בפ"ק דב"ק ד"ה אם איתא ליתני וכו' דלפי המסקנא לרבנן אפילו בכור בעל מום בזמן הזה ממון גבוה הוא כיון דלאו בר פדייה הוא כפסולי המוקדשין כדמשמע בפרק הפרה (דף נג:) דבכור לא הוי בכלל רעהו אפילו בזמן הזה לפיכך פירש רבינו יהודאי גאון דשור פסולי המוקדשין היינו בכור שור דלא פריק ליה יעו"ש וכפירוש רבינו יהודאי גאון גריס רש"י שם בפ' הפרה שכתב וז"ל ה"ג מאי ניהו שור בכור דלא פריק ליה בכור בעל מום שאין בר פדיון דכיון דלאו בר פדיון הוא לא נפיק מקדושה קמייתא והלכך שור הקדש קרינן ביה אע"פ שהכהן אוכלו לא קרינן ביה שור רעהו דממולחן גבוה קא זכי עכ"ל ואף דרש"ל בהגהותיו דף נג כתב בדברי רש"י זה כיון דהתוספות לא הזכירו גירסת רש"י כי אם פירוש ר' יהודאי גאון ועוד דמדברי רש"י שם (דף נג ע"א) גבי שור פסולי המוקדשין שנפל לבור נראה איפכא יעו"ש מ"מ הרשב"א בחי' לקמן בפרק הפרה אחר שהביא פירוש רבינו יהודאי גאון כתב וז"ל ואף רש"י ז"ל כן פירש ובהדיא נראה שגורס הרב מאי ניהו שור בכור דלא פריק ליה וכן הגירסא במקצת הספרים והוא תימה למה אמרו מאי ניהו דהא אפילו בכל שאר פסולי המוקדשין נמי איתיה וי"ל לפי אותה גירסא דלרבותא נקט לומר דאפילו שמותר לזרים בלא פדייה ואפילו לעובד כוכבים דהוקש לצבי ולאיל אפ"ה אינו בנזקי שור עכ"ל וכן כתב הרב בספר ח"ז משם הרשב"א וז"ל כתב רש"י ה"ג מאי ניהו שור בכור דלא פריק ליה וכו' ולגירסא זאת יש להקשות למה אמרו מאי ניהו דהא אפילו בכל שאר פסולי המוקדשים נמי איתיה ויש לומר דלרבותא נקט לומר דאפילו שמותר לזרים בלא פדייה ואפילו לעובד כוכבים דאיתקש לצבי ולאיל אפ"ה אינו בנזקי שור עכ"ל הרשב"א ז"ל הרי דהרשב"א ס"ל דגירסתנו בדברי רש"י דגרים מאי ניהו [שור] בכור היא אמיתית וכן נראה מדברי תלמידי הר"פ שהביא הרב שם בפרק הפרה על דף נג גבי הא דשור פסולי המוקדשים שנפל לבור שכתבו וז"ל ומה שהזכיר בקונטרס נמי בכור בעל מום לא דייק כדמוכח לקמן דבכור בעל מום לא קרינן ביה רעהו עכ"ל נמצא דגם רש"י ס"ל כסברת רבינו יהודאי גאון וכן מתבאר מדברי רבינו ישעיה שהביא הרב שם בפרק הפרה על דף נג סמוך לדברי הרשב"א הנזכר דס"ל דבבכור בעל מום לא קרינן רעהו ונמצא דכמה ראשונים קיימי בשיטה זאת רבינו יהודאי גאון ורש"י והתוספות והרשב"א ורבי ישעיה ותלמידי ר"פ דכולהו ס"ל דבכור בעל מום לא קרינן ביה רעהו אלא דנראה ודאי דלכ"ע אינו אלא אליבא דרבנן דפליגי אר"י הגלילי וכמו שכתבו התוספות בפ"ק דב"ק כנזכר ומדברי הרא"ש בפסקיו בסוף פרק הפרה סימן י"ג נראה דפסק כן לענין הלכה שכתב גבי בכור וז"ל וכ"ש בכור בע"מ שאין לו פדיה דאף אם נגח או נגחו שור פטור יעו"ש וא"כ הכא אי אליבא דרבנן הוא אפילו במומנה שהיה מום קבוע אמאי חייב לשלם כיון דקי"ל דהמזיק נכסי הקדש פטור כדתנן בפ"ק דב"ק (דף ט ע"ב) נכסים שאין בהם מעילה וכתב רש"י כלומר אם הזקתי נכסים שאין בהם מעילה אני חייב לשלם אבל אם הזקתי נכסי הקדש איני חייב דנפקא לן כולהו נזיקין משור רעהו עכ"ל וכן מתבאר מדברי רש"י והתוס' בפ"ה ממסכת מעילה (דף יט ע"א) גבי יאכל פרס למזיק יעו"ש וכיון דלענין נזקי שור בכור בעל מום לא קרינן בו שור רעהו דשור הקדש חשבינן ליה לרבנן אם כן ה"ה בשאר נזיקין דהמזיק בכור בעל מום כמזיק נכסי הקדש ממש הוא ופטור וא"כ הכא לרבנן אמאי חייב לשלם הא לו יהיה כמזיק בידים מ"מ מזיק נכסי הקדש פטור אלא ע"כ צ"ל דהכא אליבא דר"י הגלילי הוא דמיירי דוקא בזמן שביהמ"ק קיים דלר"י הגלילי בזמן שביהמ"ק קיים דווקא תם לא הוי ממון בעלים אבל בע"מ הוי ממון בעלים ומשו"ה מי שנשחט על פיו חייב אם היה בעל מום קבוע אלא דזה דוחק לעכ"ד דסתמא נראה דאפי' בזמן הזה מיירי ועוד נראה דלכל הראשונים דגרסינן התם בפרק הפרה ומאי ניהו שור בכור דלא פריק ליה עכ"ל צ"ל דקי"ל כרבנן דפליגי אר"י הגלילי דהלכה כרבים כיון דסתמא דתלמודא

מפרש

מפרש פלוגתא דפליגי אביי ורבינא התם דבתראי נינהו בבכור בעל מום דאתי כרבנן דלא כר"י הגלילי דאע"ג דבפ"ק דב"ק (דף יב ע"ב) מוקי סתמא דמתני' דנכסים שאין בהם מעילה כר"י הגלילי הייתו ר' יוחנן דמוקי לה הכי אבל רבא דהוא בתרא משני התם באופן אחר דאמרינן התם רבא אמר מאי נכסים שאין בהם מעילה נכסים שאין בהם דין מעילה ע"ש ואע"ג דהר"ס בפ"ח מה' ג"מ פסק כר"י הגלילי וכמ"ש הרב ל"מ שם מלבד דהר"ס נראה דפסק תורה אור איפכא במקומות אחרים וכמ"ש הרב מ"ל בפ"ד מהל' תפילה דין ח' ועיין להרב ל"מ בפ"ו מהל' בכורות יתר ע"כ דמדברי הר"ס בפי"ג מהל' ל"מ נראה דלא גרים גירסא זאת דמאי ניהו בכור דלא כתב אלא שור הדיוט ושור פסולי המוקדשים דקודם פדייה יעו"ש ולא הזכיר דין בכור כלל אבל להראשונים דס"ל כגירסא זאת ע"כ צ"ל דקי"ל כרבנן ובפרט הרא"ש בפסקיו שהביא הא דבכור להלכה בפ' הפרה כנזכר ובפ"ק דב"ק כתב הרא"ש בפסקיו וז"ל ומסקינן דלר"י הגלילי במתנות כהונה בזמן הבית לא הוי ממון בעלים אבל בכור בזמן הזה אפילו תם הוי ממון בעלים לקדש בו את האשה ולרבנן אפילו בכור בע"מ חי בזמן הזה לא הוי ממון בעלים לקדש את האשה כדאמרינן בפרק הפרה וכו' ויש שפסקו הלכה כר"י הגלילי משום דסתם מתני' כוותיה וכו' ומיהו נ"ל מדפליגי אביי ורבינא אליבא דרבנן סברי כרבנן ורבנן בתראי נינהו משמע דהלכה כרבנן וכהן שקדש אשה בבכור חי לא הויא מקודשת וצ"ע עכ"ל הרי מתבאר מדבריו שכתב דמההיא דאיפליגו אביי ורבינא דהוו בתראין משמע דהלכה כרבנן כת"ש :

הוא ונמכר חי אבל בזמן שביהמ"ק קיים לא שייך דכיון דממון גבוה הוא ואיש מוכר גם כי מתוך המוטל בספק דהמע"ה ובשלמא לדעת רבינו הרמב"ן והרא"ש דמסתמא אינם פוסקים הלכתא למשיחא וסתומות דבריהם הוא דמיירי בזמן הזה לכן לא חלקו כלל דאף בדוקין שבעין דהוי ספיקא חייב כיון דממ"נ אפי' היה תם היה יכול למכור אותו דממון בעלים הוא אבל לדעת הר"מ קשה :

פז כח. **מתני'*** הנוטל שכר להיות רואה בבכורות אין שוחטין על פיו אלא אם כן היה מומחה כאילא ביבנה שהתירו לו חכמים להיות נוטל ארבעה איסרות בבהמה דקה וששה בגסה בין תם ובין בעל מום :

פז כט. **גמ'*** מאי טעמא האי נפיש טרחיה והאי לא נפיש טרחיה : בין תם בין בעל מום : בשלמא בעל מום משום דקא שרי ליה אלא תם אמאי דא"כ אתו למחשדיה ואמרי האי בעל מום תם הוא והאי דקא שרי ליה משום אגרא אי הכי תם נמי אמרי בעל מום והאי דלא קא שרי ליה סבר כי היכי דלישקל אגריה זמנא אחריתי חד זמנא תקינו ליה רבנן תרי זמני לא תקינו ליה רבנן · טעמא דהא מתניתין כדבתרא משום דאסור למשקל אגר דינא ואגר הוראה ומאן דשקיל ביה מבטיל דיניה ומבטלא נמי הוראה דיליה ומשום הכי אין שוחטין על פיו דאילו משום חשדא כיון דשקל בין תם בין בעל מום ליכא חשדא ואפילו למאן דליתיה כאילא ביבנה ואי הוי איכא למיחש לחשדא לאילא נמי אסור דלא פלגינן בחשדא בעלמא בשום דוכתא בין צורבא מרבנן לאיניש אחרינא אלא משום אגר הוראה הוא דלא לבעי למשקל מידי בגוויה אלא אי קא טרח לשקול טרחיה ובטילותיה כדמוכחי כל חד וחד לפום שעתיה אבל אגר ראיה לא אלא א"כ היה מומחה לרבים כאילא ביבנה דהתירו לו אגרא דכיון דכ"ע מייתו לדידיה וכל שעתא ושעתא בעי למחזי להו וכי לא מייתו ליה נמי השתא אתו ומייתי וקא מיבטיל ממלאכתו לגמרי תקינו ליה רבנן באגריה מילתא מציעתא ד' איסרות בדקה ואוסיפו ליה נמי בגסה אגר טרחיה דמיתוסף ליה ופסקו ליה ששה וכל כי האי גוונא הויא לה אגר בטלה דמוכח ושרי למשקל הכי בין בדינא בין בהוראה כדאתמר בשני דייני גזרות* :

דף כט. **מתני'*** הנוטל שכר לדון דיניו בטלים להעיד עדותו בטלה להזות ולקדש מימיו מי מערה ואפרו אפר מקלה אם היה כהן מטמאו מתרומתו ומאכילו ומשקהו אם היה זקן מרכיבו על החמור ונותן לו שכרו כפועל :

שם **גמ'*** מנה"מ אמר רב יהודה אמר רב דאמר קרא °ראה למדתי אתכם חקים וגו' מה אני בחנם אף אתם בחנם תנ"ה כאשר צוני ה' אלהי מה אני בחנם אף אתם בחנם ומנין שלא יאמר כשם שלמדתיה בשכר כך אלמדנה בשכר ת"ל° אמת קנה ואל תמכור תנן בנדרים* המודר הנאה שוקל לו את שקלו וכו' ומלמדו מדרש הלכות ואגדות ולא ילמדנו מקרא [מקרא] מ"ט לא ילמדנו משום דקא מהני ליה מדרש נמי הא [קא מהני ליה] אמר שמואל במקום שנוטלין שכר על המקרא ואין נוטלין שכר על המדרש מאי פסקא הא קמ"ל דאפילו במקום שנוטלין שכר על המקרא שרי למשקל על המדרש לא שרי למשקל מאי שנא למדרש דלא דכתיב° ואותי צוה ה' בעת ההיא ללמד אתכם חקים ומשפטים כאשר צוני ה' אלהי מה אני בחנם אף אתם בחנם מקרא נמי בחנם רב אמר שכר שימור ור' יוחנן אמר שכר פיסוק טעמים והלכתא כרבי יוחנן דאפי' שכר פיסוק טעמים שרי למשקל :

ירושלמי שם וכן חמי מתניין נסבין אגריהון א"ר יודן ברבי שמואל שכר בטלה הן נוטלין : להזות ולקדש מימיו מי מערה ואפרו אפר מקלה : אוקימנא* בשכר הזאה וקידוש אבל שכר הבאה ומילוי שרי למשקל דאגר טירחא הוא ולא שכר מצוה וכן לענין עדות ודין כה"ג שרי :

ירושלמי* תמן תנינן הנוטל שכר לדון דיניו בטלים כך היא מתניתין החשוד ליטול שכר לדון דיניו בטלים חד בר נש אזל למידן קומי רב הונא א"ל אייתי לי חד בר נש דיסוק לדיקלא תחותאי רב הונא הוה רעי תורין והוה ידע סהדי לחד בר נש אמר לו הב לי אגרי ותניא כן נותנין לדיין שכר בטלותו ולעד שכר עדותו חד בר נש סאיב חד כהן אתא עובדא קמיה רב יצחק ואבליה חולין סברין מימר שיוצאין לו דמי תרומה מתוכן ומסתברא לן דמאן דחשיד ליטול שכרו לדון ולהעיד שכל דיניו בטלין משום דחיישינן דלמא אגרא שקל בהו אבל אי איתברר מילתא דלא שקל מינייהו בהאי דינא כלום דיניה דינא דלאו פסילותא דידיה הוא דהא לאו לאצלויי דינא שקל ולאו בתורת שוחדא אלא בתורת אגרא הוא דשקל מינייהו ובטילותא בעלמא הוא דמיבטל דינא משום דשקל ביה אגרא ורחמנא אמר בחנם הלכך כי קים לן דלא שקל כלום בהאי דינא דיניה דינא ועדותו עדות : *אם היה זקן מרכיבו על החמור תנא כפועל בטל אמר אביי כפועל בטל של אותה מלאכה דבטיל מיניה :

ע"ב **מתני'*** [לא] החשוד על הבכורות אין לוקחין ממנו בשר צבאים ולא עורות שאינן

שוב ראיתי לרמ"ל בפ"ק דב"ק סימן ל"ד שהביא דברי הרא"ש דפ"ק דב"ק שפסק כרבנן ודחה שם לראיתיו והעלה דהלכה כר"י יעו"ש וא"כ גם אחר הראשונים הנזכר יכולים אנו לומר דאף דס"ל דלרבנן אפילו בכור בעל מום לאו ממון בעלים הוא מ"מ לא קי"ל כוותייהו אלא כר"י הגלילי ובהכי אתי שפיר מתני' דהכא דמי שנשחט על פיו חייב לשלם אבל לסברת הרא"ש דפסק כרבנן דאפילו בע"מ לאו ממון בעלים הוא ודינו כדין הקדש א"כ איך פסק דין זה דאם נשחט על פיו חייב מטעם מזיק הא מזיק נכסי הקדש פטור הוא ולרבנן דקי"ל כוותייהו בכור בעל מום כיון דלאו בר פדיה הוא לא פקע קדושתו מיניה ולא קרינן ביה שור רעהו לכן נראה דהעיקר כמו שכתב רמ"ל שם דגם הרא"ש חזר בו דבפ' כל פסולי המוקדשים הביא המשנה של מסכת מעשר שני שמקדשים בו את האשה לפסק הלכה וכך דמשעתין הוא ראיה גדולה על זה דחזר בו ממה שכתוב בבבא קמא :

איך שיהיה נמצינו למדין דעכ"פ נ"ע דסוגיין אליבא דר"י הגלילי הוא דקי"ל כוותייהו ונ"ל דמיירי דוקא בזמן שביהמ"ק קיים אלא שקשה לזה למה לא ביארו הפוסקים זה דמיירי בזמן שבית המקדש קיים וסתמו את דבריהם ונראה דלא יקשה כן כי אם לדעת רש"י ז"ל שכתב דהיינו טעמא דמשלם מחלה לגסה ורביע לדקה משום דאי ספק דהיה לו לבאר דמיירי בזמן שביהמ"ק קיים דוקא אבל לפוסקים כהר"מ ורבינו הרמב"ן והרא"ש והטור דפסקו דין זה סתם ולא חלקו כן ואדרבה נראה דלרבינו הרמב"ן הרא"ש והטור דאין דרכם לפסוק הלכתא למשיחא דבזמן הזה מיירי ואין כאן שום קושיא דאפשר דלא סבירא ליה כדעת רש"י דמשום ספק נגעו בה כיון דלא קי"ל כסומכוס דממון המוטל בספק חולקין [ב"ק דף מה'] וכמ"ש התוספות בד"ה רביע וכו' וכתבו דתקנתא דחכמים בעלמא הוא והתום' חילוקות ביארו דבריהם יותר וז"ל פירש"י ז"ל דהוי ליה ממון המוטל בספק חולקים והקשה הר' אלחנן כיון דהאי טעמא משום דהוי ממון המוטל בספק אין זה אלא לסומכוס אבל חכמים חולקים עליו וסוברים דהמע"ה וא"כ ה"נ הול"ל הכי ואמר רב יהודה אמר שמואל זו דברי סומכוס אבל חכמים חולקים עליו ואומרים זה הכלל בדין המע"ה כדאמרינן בפרק הפרה ואומר ר' אלחנן דתקנתא בעלמא היא ולא רצו לחלק בין מום למום עכ"ל והר"מ ורבינו הרמב"ן ודעמייהו לא ס"ל דהוי תקנתא דרבנן אלא ס"ל דברייתא דקתני תשלם מחלה לגסה וכו' מיירי בכגון מום ממומי הגוף דאין להסתפק בו דודאי מחייס נמי מום קבוע היה דהאי תנא כר"מ דקי"ל כוותיה אתי דגזרינן מומין שבגוף אטו מומין שבעין וכיון דמיירי בהכי אין כאן ספק כלל דודאי אם היה רואהו מומחה היה מתירו על ידו ולא ס"ל כסברת התוספות דכיון דהוי תקנתא לא פלוג רבנן בין מום למום והם ס"ל דה"ע דמשלם מחלה כפי' השני שכתבו התוספות וז"ל ועוד יש לפרשו דה"ע דמשלם מחלה שיערו חכמים דאינו שוה יותר כל זמן שעומד בספק שעדיין לא הותר ובתרומה נמי אשכחן שאינו שוה אלא כמחלה חולין כדאמרינן בפרק אע"פ וכו' ומיהו לא דמו ממש לתרומה דאסורה לזרים ואסורה בטומאה אבל בכור במומו שרי לגמרי ככבי ואיל עכ"ל ונראה דכוונת התוספות דמב' טעמים שיערו חז"ל דאינו שוה יותר הן מטעם דכל זמן שעומד בספק שעדיין לא הותר אם היה בא זה למוכרו לאחר בזמן הזה היה מוכרו בזול כיון דהלוקח לוקח על הספק דשמא אכתי לא הוי מום קבוע וצריך להמתין עד שיפול בו מום והן מטעם אחר דאפי' אם היה נשחט ע"פ מומחה היה נמכר הבשר בזול דהא קי"ל דבכור ומעשר אינם נמכרים באיטלי"ז ואינם נשקלים בליטרא כדאמרינן בריש פרק כל פסולי המוקדשין [דף לא'] וזה פשוט דמטעם זה נמכר יותר בזול וכמו שנתבאר בזבחים (דף עה ע"ב) גבי מתפיס בכור לבדק הבית יעו"ש ועל טעם זה הוא שדימו התוספות דין בכור לתרומה ודחו דאף דבכור נמי נמכר בזול כתרומה מטעמא דאינו נמכר באיטלי"ז ואינו נשקל בליטרא מ"מ כיון דנאכל לזרים ובטומאה ככבי וכאיל לא דמי ממש לתרומה אבל מכל מקום בהצטרפות ב' הטעמים דכל שעדיין עומד בספק אינו נמכר בשוויו בעודנו חי וגם אחר שחיטה נמכר בזול מהטעם הנזכר שיערו חכמים דאינו שוה יותר ממחלה והרב כ"י הביא פי' רגמ"ה שכתב וז"ל משלם רביע לדקה איכא דאמרי דמשום הכי משלם מחלה ולא יותר דהוי ממון המוטל בספק הואיל ואיכא דוקין שבעין דלא משתנין ויש מפרשים מחלה לגסה משום דאמרי' דמשלם דמי בשר בזול עכ"ל וא"כ י"ל דגם הפוסקים כרבינו הרמב"ן וכיוצא ס"ל דלאו משום ספק הוא כי אם משום דשיערו חכמים דאינו שוה יותר ומיירי בכגון מום ממומי הגוף דאין להסתפק כלל וצ"ל כפי זה במאי דדחי הש"ס למאי דפריך לימא תנן סתמא כר"מ ודלמא בדוקין שבעין ודברי הכל דבדוקין שבעין הוי ספיקא דדלמא נשתנה אחר שחיטה וכיון דקי"ל כרבנן דזה כלל גדול בדין דהמע"ה אי מיירי בהכי יקשה דאמאי חייב לשלם כיון דהוא מוחזק וי"ל דלמאי דמוקי לה בדוקין שבעין צ"ל דמיירי דוקא בזמן הזה דאפי' בכור תם ממון בעלים הוא ומקדשין בו את האשה וא"כ ממ"נ חייב לשלם דאם היה מום קבוע מחייס הרי אפסדיה ואם לא היה מום קבוע מחייס מ"מ הרי אפסדיה ממוגא דהא היה יכול למוכרו תם בזול ומש"ה ממ"נ חייב לשלם מחלה וא"כ דלפי אוקמתא זאת דמיירי בדוקין שבעין אם היה בזמן שביהמ"ק קיים שאינו ממון בעלים ואינו נמכר לא היה חייב לשלם מטעם דהמע"ה אלא דה"ק לזה על הר"מ דמייתי הלכתא למשיחא הגמ' לא ביאר דדין זה הוא במומי הגוף בכל גוונא בין בזמן שביהמ"ק קיים ובין בזמן הזה אבל משום דדוקין שבעין דאיכא ספיקא לא שייך אלא בזמן הזה דממה נפשך חייב כיון דממון בעלים

ואולם נלע"ד דמתוך דברי הר"מ בדין זה בפ"ב מהלכות בכורות דין ו' נראה דגילה דעתו דדין זה בזמן שביהמ"ק קיים מיירי שכתב וז"ל ומי שאינו מומחה וראה את הבכור ונשחט על פיו הרי זה יקבר וישלם מביתו וכמה משלם רביע לדקה ומחלה לגסה ומפני מה לא ישלם כל דמיו מפני שקנסו את בעל הבהמה כדי שלא ישהנו ולא יגדל בהמה דקה בא"י עכ"ל דלכאורה דברי הר"מ אינם מובנים דבתחלת דבריו פתח ליתן טעם כולל מפני מה לא ישלם כל דמיו בין בגסה ובין בדקה וסיים ליתן טעם על הדקה דמשלם רביע מפני גזירת מגדלי בהמה בא"י דבטעם זה אין כאן טעם על בהמה גסה למה לא ישלם כל דמיו ומסתימה של מרן הכ"מ והרב בל"מ שלא הרגישו כלל מזה ולא ראיתי מי שהרגיש מזה כי אם מהר"י קורקוס בביאורו כ"י שהאריך בדברי הר"מ אלו ובסוף כתב וז"ל דייך רבינו דחוק ולשון כאן קצר וסתום דפתח בגסה ודקה וסיים בדקה לבד וגם כי לא ראינו שאסרו לגדל בהמה גסה משום גזירת דקה ומ"מ יש ליישב שגם בהמה גסה נזק וחמס גזל יש בה אלא שלא גזרו מפני שאין רוב צבור יכולין לעמוד בה וגם דלרעות אפי' גסה אסור כאמר הכריתו בתום' פרק מרובה [דף עט: ד"ה אין] דלכך שייך שפיר למקנס ולמגזר בכולהו ומ"מ לשון רבינו סתום וצ"ע לפרש עכ"ל עיניכו הרואות כמה נדחק מוהרי"ק ליישב דברי הר"מ ולא נראה בעיניו ואולם לפי תומר הנושא נלע"ד לומר במה שיש לדקדק בדבריו דאם כוונת הר"מ הוא משום גזירת מגדלי בהמה דקה בא"י וכפי' ב' דרש"י א"כ למה הולך לכתוב מפני שקנסו את בעל הבהמה שלא ישהנו ושלא יגדל בהמה דקה בא"י דמהראוי היה שיכתוב בלבד מפני שקנסו את בעל הבהמה שלא יגדל בהמה דקה בא"י ולמה כתב שלא ישהנה ועוד דלפחות הול"ל שלא ישהנה כדי לגדל בהמה דקה בא"י דמדנקט האי לישנא נראה דב' דברים וב' תשובות הם לכן נראה דס"ל להר"מ דעיקר מה שאמרו שלא ישלם כל דמיו בדקה ובגסה הוא מטעם קנס שקנסו לבעל הבהמה מפני ששהה אותה ולא הקריבה מיד דמפני ששהה את הבכור שלא הקריבו ודעתו היה כדי שיפול בו מום ויוכל למוכרו לזרים ויהיה לו הנאה וכיון דמפני זה ששהה מלהקריבו אירע דבר זה לשוחטו שלא ע"פ מומחה קנסו אותו שלא ישתלם כי אם מחלה וכיון שירא הכהנים שקנסו אותו בשביל ששהה מלהקריבו יהיו זריזין להקריבו מיד ולא להשהותו וזהו מ"ש שקנסו אותו כדי שלא ישהנה ומצינו כיוצא לזה שאסרו חכמים לגזר שנגזר מהבכור מחיים ואפי' אחר שחיטה מטעם שלא ישהנו אצלו ולא יקריבנו דמצוה לאוכלו תוך שנתו בין תם בין בעל מום וכמ"ש הר"ס שם בפ"ג דין י"א יעו"ש וא"כ ה"ה הכא די"ל דכדי שלא ישהה אותו קנסו חז"ל דאם אירע שנשחט שלא על פי מומחה הואיל ואירע דבר זה מחמת ששהה אותו שלא ישלם כי אם מחלה כדי שלא ישהה אותו אלא דבבהמה דקה קנסו אותו יותר שישלם רביע לבד כיון דאם משהה אותו מלבד דעובר על המצוה דמצוה להקריבו מיד עובר ג"כ על דברי חכמים ז"ל שאסרו לגדל בהמה דקה בא"י ומש"ה קנסו אותו ביותר ולא ישלם כי אם רביע דבזה לא יבא להשהותו ולא יגדל בהמה דקה בא"י ע"י שהייתו זה נלע"ד בכוונת דברי הר"מ ואם כנים אנחנו בכוונתו הכי מתבאר מתוך דבריו דדין זה לא שייך כי אם בזמן שביהמ"ק קיים דבזמן הזה כל שהוא תם אי אפשר אם לא ישהנו עד שיפול בו מום ואין לקונסו על שהייתו וא"ת קשה דאמאי לא ביאר דאם מום זה בדוקין שבעין דהוי ספיקא אינו חייב לשלם אפי' מחלה ורביע כיון דקי"ל כרבנן דזה כלל גדול בדין דהמע"ה דלדעת הר"מ אין לומר דתקנת חז"ל הוא הכא דיתלוק כמ"ש התוספות לדעת ר"ם דהא לפי מ"ש בטעם הדבר דאינו משום דהוי ממון המוטל בספק אלא משום קנס מנ"ל לומר דתקנו חז"ל הכא דיחלוקו כאחר מקומות כיון דלא בא מפורש תקנתם והרב כ"י הביא פירוש רגמ"ה שכתב גבי הא דמשום גזירת מגדלי בהמה דקה וז"ל משום קנס מגדלי בהמה דקה

שאינן עבודים רבי אליעזר אומר לוקחין ממנו עורות של נקבה ואין לוקחין ממנו צמר מלובן וצואי אבל לוקחים ממנו טווי ובגדים: **גמ'*** בשר צבאים דמחליף בדעגלתא ולא עורות שאינן עבודין הא עבודין זבנינן אם איתא דבכור הוה לא הוה טרח ביה סבר אי שמעו ביה רבנן ומפסדו לי מינאי: אבל לוקחין טווי ובגדים השתא טווי זבנינן בגדים מבעיא מאי בגדים נמטי:

מתני'* החשוד להיות מוכר תרומה לשם חולין אין לוקחין ממנו אפילו מים ומלח דברי ר' יהודה ורבי שמעון אומר כל שיש בו זיקת תרומה ומעשרות אין לוקחין ממנו: **גמ'** והלכתא כר"ש דאמרי' *ההוא גברא דהוה חשוד לזבוני תרבא דאטמא במר דכנתא קנסיה רבא לזבוני אפילו אמגוזי אמר ליה רב פפא לרבא כמאן כר"י אי כר"י אפי' מים ומלח נמי לעולם ר"ש ובאיסורא דגופיה קנסינן ליה סתם דרדקי גרו באמגוזי ואזיל ומשבש לבני טבחי וגרי להו באמגוזי ומייתי ליה תרבא דאטמא ומזבין ליה במר דכנתא:

מתני'* החשוד על השביעית אינו חשוד על המעשרות החשוד על המעשרות אינו חשוד על השביעית החשוד על זה ועל זה חשוד על הטהרות ויש שהוא חשוד על הטהרות ואינו חשוד לא על זה ולא על זה זה הכלל חשוד על הדבר לא דנו ולא מעידו: **גמ'** סתמא כר"מ [לב] ולית הלכתא כר"מ

מטעם דאתס אא ומתלף בבשר עגל כיון דהא איכא ס"ס דאפשר שהוא בשר נבאים כמו שאומר ואת"ל שהוא בשר עגל אפשר שאינו בכור ואף שהוא בכור אפשר ששחטו ע"י מום שנפל מאליו דהא ליתא הכין דגזרו חכמים ז"ל ליקח בשר עגל וכיוצא מהחשוד להטיל מום מפני הספק שמא בכור הוא והטיל בו מום כיון שעיקר האיסור והגזירה אינו אלא מחמת ספק וחשש איסור דאורייתא עשאוהו כודאי איסור ואינו ניתר עד שיהא בו ב' ספיקות מלבד הספק הראשון אשר אסרו בשר עגל מחשש איסור בכור וכמ"ש כיוצא בזה הפ"ח בכללי הס"ס כלל י"ד מ"ש כאו"ה בכלל מ"ז דמטעם זה גביות של ישראל שהיו בבית העובד כוכבים וספק אם נחלפו בגביות העובד כוכבים דיש להחמיר בספק חליפתן כיון דעיקר האיסור והגזירה דגביות העובד כוכבים אינו אלא מחמת ספק וחשש איסור תורה ועשאוהו כודאי איסור יעו"ש דמטעם זה אמרינן בפרק כל פסולי המוקדשין [דף לה:] דלרב חסדא ספק בכור בבית ישראל צריך ב' שיעידו על המום ואפי' לרב נחמן דקי"ל כותיה דס"ל דהבעלים נאמנים היינו ישראל משום דלא חשידי ישראל אמומא אבל כהנים דחשידי אמומא אין הבעלים נאמנים ואמאי אין אנו מתירין מטעם ס"ס דהא ספק בכור הוא ושמא אינו בכור ואת"ל הוי בכור שמא לא הטיל המום בידים אבל לפי האמור אתי שפיר דכיון דעיקר איסור והגזירה אינו אלא מחמת ספק שאסרו כל בכור שאומר הכהן שנפל מום מאליו כיון דחשידי אמומא עשאוהו כודאי איסור ואינו ניתר אלא בב' ספיקות מלבד הספק הראשון כיון דהספק הראשון עשאוהו כודאי וא"כ ה"ה הכא במתני' דבבשר נבאים ליכא אלא ספק אחד דאפשר דהוא בשר גדי ואין להתיר בספק אחד כיון דאי הוי בשר עגל עשאוהו כודאי איסור ואינו ניתר כי אם בב' ספיקות מלבד הספק הראשון:

ועוד נראה דהיינו טעמא דפי' רש"י במתני' דהחשוד על הבכור היינו דחשוד להטיל מום בבכור משום דבמתניתין דלקמן קתני החשוד להיות מוכר תרומה לשם חולין אין לוקחין ממנו אפילו מים ומלח וכו' דאם איתא דגבי בכור נמי מיירי דחשוד למכור בשר בכור תם לשם בשר חולין הכי הול"ל מתני' החשוד להיות מוכר בשר בכור לשם חולין כדקתני גבי תרומה ועוד דגבי תרומה אפליג ר"י ור"ש דלר"י אפילו מים ומלח אין לוקחין ממנו ולר"ש דוקא כל שיש בו זיקת תרומה ואם איתא דמתני' דבכור מיירי נמי במוכר בשר בכור תם לשם חולין אמאי סתם לן תנא הכא כר"ש דלא אסיר כ"א דבר שיש בו זיקת בכור תם דהא כל מאי דקתני מתני' הוא דברים שיש בהם זיקת איסור בכור תם ואמאי לא קתני עלה פלוגתא דר"י ור"ש דלר"י כיון דאיסור זה דבכור הוא איסור חמור כתרומה דהא אוכל קדשים בחוץ איסור כרת הוא ופשיטא דלרבי יהודה קנסינן ליה דאין לוקחין ממנו אפילו מים ומלח דומיא דתרומה ואמאי בזה סתם כר"ש וגבי תרומה שנאה במחלוקת אלא ע"כ צ"ל דמתני' דבכור הוא בחשוד להטיל בו מום וכיון דאחר שהטיל בו בו מום אין איסורו אלא מדרבנן ובפרט דאעיקרא איסור הטלת מום אינו אלא לאו בעלמא אפילו ר' יהודה מודה דלא קנסינן ליה כולי האי כ"א דוקא בדבר שיש בו זיקת איסור בכור ולא עוד:

ואולם מדברי הר"ס בפי"ג מהלכות בכורות דין ה' שכתב החשוד על הבכורות למוכרן לשם חולין אין לוקחין ממנו אפילו בשר נבאים וכו' מתבאר בהדיא דלא סבירא ליה כפי' רש"י אלא דחשוד למכור בכור תם לשם חולין ומתני' דבכור הוי כעין מתני' דתרומה ולכאורה קשה דא"כ אמאי לא קאי גבי בכור כדקתני גבי תרומה וגם אמאי לא פליג ר"י נמי גבי בכור כיון דאיסור כרת הוא ואיסור כרת חמור מתרומה דבמיתה בידי שמים היא כדמוכח בכמה דוכתי דכרת חמור ממיתה ועיין בפרק כל שעה (דף לב ע"ב) וא"כ אם באיסור תרומה ס"ל לר"י דקנסינן ליה דאפילו מים ומלח אין לוקחין ממנו כל שכן גבי בכור דאיסור כרת הוא וא"כ אמאי לא פליג נמי רבי יהודה גבי בכור ואין לומר דמה שכתב הר"מ החשוד על הבכורות למוכרן לשם חולין אין כוונתו דמוכר בכור תם בחזקת חולין אלא דמוכר בכור בעל מום לשם חולין והיינו דמזלזל במכירתו דשוחטו באיטליז ומוכרו באיטליז ושוקל בליטרא כבשר חולין וקיימא לן דהבכור אינו נמכר באיטליז ונשקל בליטרא כדאמרינן בר"פ כל פסולי המוקדשין וכתבו התוספות שם דאיסור זה מדאורייתא הוא יעו"ש וכיון שכן י"ל דמי שהוא חשוד ע"ז אין לוקחין ממנו אפילו בשר נבאים משום קנס דעבר אדאורייתא וכיון דאינו איסור חמור כדין תרומה א"ש דלא פליג ר"י ע"ז לאסור ליקח ממנו אפילו מים דהא ליתא דהא סיים הר"מ בדבריו וז"ל אבל לוקחים ממנו עוי ובגדים ועורות עבודים שאינו מעבד עור בכור תמים מפני שהוא מפחד וכו' ואם איתא דבבכור בעל מום מיירי דמזלזל במכירתו בכור תם שכתב הר"מ מאן דכר שמיה ועוד דאי מיירו בבכור בעל מום דמזלזל במכירתו התינח דקנסוהו שלא לקנות ממנו אפילו בשר נבאים מפני שהוא דומה לבשר עגל ואם יקח ממנו נמצא דמחזיק בידו למכור בשר בכור בזלזול אבל למה קנסו ליקח עורות ולמר אפילו מלובן והל"ל נמי כיון דבמכירת אלו הדברים לא עשה שום איסור אפילו שהם של בכור ולא שייך איסור זלזול במכירות דברים אלו וכן ראיתי למהריק"ו בביאורו כ"י שכתב ע"ד הר"מ ה"ל ופירש"י החשוד על הבכור כגון שחשוד להטיל מום בבכור ורבינו מפרש שחשוד למכור בכור לשם חולין פירוש ומזלזל במכירת הבכור וכבר נתבאר שאין לזלזל במכירתו או שחשוד למכור בשר בכור תם קאמר והוא הנראה ממה שכתב שאין מעבדין עור בכור תמים וכו' בזה הוא שראוי להחמיר עכ"ל הרי שהרב כתב בפירוש דברי הר"מ ב' דרכים כאשר לדדנו וכתב דהעיקר הוא שחשוד למכור בשר בכור תם והנה כי כן קשה דכיון דמיירי בחשוד למכור בשר בכור תם איסור חמור הוא ואמאי לא פליג ר"י לאסור אפילו ליקח ממנו מים ומלח כדין תרומה ולענין פלוגתא דר"י ור"ש גבי החשוד על התרומה כתב רבינו והרא"ש דהלכתא כר"ש מטעם מאי דאמרינן בשמעתין בההוא טבחא וכו' דקנסיה רבא לזבוני אפי' אמגוזי כר"ש וי"ל קצת דאמאי לא כתבו מטעם אחר דנראה דסתם לן תנא כר"ש בההיא דתנן בפרק אין מעמידין (דף לט ע"ב) המגבים הבאים מן הסלולה אסורין מן ההפתק מותרין וכן לתרומה ואמרינן עלה בגמרא מאי וכן לתרומה אמר רב ששת וכן לכהן החשוד למכור תרומה לשם חולין לפניו הוא דאסור אבל הבא מן האוצר וכו' מותר אירהותי מרתת סבר שמעו בי רבנן ומפסידו לי מינאי ע"כ ולפי דברי רב ששת ע"כ מתני' כר"ש דלא אסיר כ"א דבר שיש בו זיקת תרומה דמש"ה דוקא במה שלפניו שכבר ראינו דבכלל הפירות אשר היו לפניו היה ג"כ תרומה ומכרה לשם חולין מפקירין ב"ד כל מה שלפניו אבל מה שיש לו באוצר וכיוצא אין מפקירין דכולי האי אין קונסין אותו:

[לב] גמרא סתמא כר"מ ולית הלכתא כר"מ כדמבואר באידך פרקין החשוד ע"ז וכו': **הנה** מה שכתב רבינו כדמבואר באידך פרקין היינו מאי דאמרינן בפרק כל פסולי המוקדשין (דף לה ע"א) דתנן כל המומין הראוים לבוא בידי אדם רועים כהנים אינם נאמנים רשב"ג אומר נאמן הוא על של חבירו ואין נאמן על של עצמו ר"מ אומר החשוד על הדבר לא דנו ולא מעידו ואתמר התם אמר רב נחמן הלכתא כרשב"ג ומסיק התם והלכתא כרשב"ג ודוקא בנו ובתו אבל אשתו לא מ"ט אשתו כגופו ואע"ג דהא דאפסיקו הלכה כרשב"ג התם הוא על מאי דאפליגו התם בברייתא רשב"ג ור' יוסי דלרשב"ג אפילו בנו ובתו מעיד ור"י אומר אפילו הם עבדה והם בני ביתו אין מעידין עליו מ"מ כיון דאיפסקא הלכתא כרשב"ג לגבי ר"י ואמרינן דהכי הלכתא כרשב"ג דאפילו בנו ובתו מעיד כל שאינו מעיד הוא בעצמו או אשתו כגופו הרי מפורש יוצא דלית הלכתא כר"י דאמר דאינו נאמן אפילו על של אחרים ובפרק בתרא דיומא (דף עח ע"א) אמרינן דר"י בן זמרא הכי קא מבעיא ליה הלכה כר"מ או כרשב"ג ופשט ליה הלכתא כרשב"ג דנאמן על של חבירו יעו"ש ואע"ג דסתם לן תנא הכא במתני' כר"מ וקי"ל הלכה כסתם מ"מ הא קי"ל דסתם ואח"כ מחלוקת בחדא מסכתא אין הלכה כסתם והכא נמי הכי הוי דהכא סתם לן תנא כר"מ ולקמן בפרק כל פסולי המוקדשין הוי מחלוקת ועוד דהא סתם לן מתנתא אחריתא בסוף פ"ב דנגעים דלא כר"מ דתנן התם כל הבכורות אדם רואה חוץ מבכורות עצמו דמ"כ הך סתמא כרשב"ג היא דנאמן על של אחרים דאי כר"מ כיון דהכהנים חשידי אמומי הן להטיל מום וכן להתיר במום עובר בשל עצמם א"כ אף על בכורות של אחרים אינם נאמנים להתיר דכל החשוד על הדבר לא דנו ולא מעידו והכא איך דנים ורואים בכורות של אחרים דאין לומר דמתני' דכל הבכורות אדם רואה לאו בכהנים עסקי' דכהנים כיון דחשידי אמומי אפילו בכורות של אחרים אינם רואים כר"מ אלא בישראל מומחה הרואה בכורות עסקינן דכיון דישראל לא חשידי אמומי וכדאמרינן בפרק כל פסולי המוקדשין (דף לה ע"ב) מש"ה כשרים לראות בכורות של אחרים דהא ליתא דא"כ אפילו בכורות עצמו אמאי אינו כשר לראות דהא מסקינן התם דלר"נ דקי"ל כוותיה ישראל לא חשיד אמומי ובספק בכור ביד ישראל בעלים מעידין עליו דלא חשידי להטיל מום אף דלעצמו הוא וא"כ גבי ראיית מום בבכור אמאי אין הישראל כשר לראות בכורות עצמו כיון דלא חשיד בזה וא"כ שפיר יכול לראות ולהתיר אפי' בכור שהוא לעצמו כגון ספק בכור או בירש בכור מאבי אמו כהן או ישראל שקנה בכור בזמן הזה מכהן דאפי' דהתועלת לעצמו לא חשידי וכן נראה מדברי רש"י בסוף פרקין [דף לא.] דמייתי התם הא דה"ל כל הבכורות אדם רואה חוץ משל עצמו וכתב רש"י חוץ משל עצמו שאין כהן רשאי לראות מום של בכורות ולהתירו ע"כ דנראה מדבריו דלא שייך דין זה אלא בכהן דחשיד:

וכן ראיתי בתוספות ישנים בפ' בתרא דיומא (דף עח ע"א) עלה דאמרינן דפשט ליה כרשב"ג וז"ל פר"ת דקי"ל כרשב"ג הואיל וסתם לן תנא כוותיה במסכת נגעים כל הנגעים אדם רואה חוץ משל עצמו עכ"ל

וכוונתם להביא מסיפא דהך מתני' דקתני כל הבכורות אדם רואה וכו' **ואולם** לפ"ד יש לדחות דאין ראיה ממתני' דאפשר דמתני' בישראל מומחה הרואה בכורות מיירי ולא בכהן וה"ט דאינו רואה בשל עצמו משום דעולת הדין כך דכל איסור דאיתחזק איסורא כמו שאין עד אחד נאמן להתירו כך אין הבעלים נאמנים להתירו דקרוב אדם אצל עצמו וכן הדין בכל האיסורין שאינו ת"ח רואה להתיר לעצמו בדבר דאתחזק איסורא וכמה שכתוב הר"ש ז"ל שם במתני' דפ"ב דנגעים ואין הדבר תלוי מטעם חשוד אלא מטעם דקרוב אדם אצל עצמו ומשום הכי אמרינן בס"פ דרואה אדם את קדשיו ואת מעשרותיו ואת טהרותיו מטעם דאי בעי מחיל בקדשיו ואי בעי עדי ביה מומא בכולה עדריה במעשרותיו ונשאל על טהרותיו דהא חזי ליה בימי טומאתו אבל בתרומה טמאה דלא חזיא ליה אינו נאמן כיון דאתחזק איסורא וא"כ בכור נמי דבא לומר דמום קבוע הוא להתירו מחזקת איסור שהיתה לו אינו נאמן על עצמו מידי דהוה אשאר איסורין דאתחזק איסורייהו ולא דמי לספק בכור ביד ישראל דהבעלים מעידין עליו דנפל המום מאליו להתירו דהתם הרי מום לפניו וכבר פקע חזקת האיסור ממנו מן התורה אלא דמחמת קנסא הוא דאסרינן ליה אם הטילו בידים וכל שהוא ישראל דלא חשיד בכך בעלים מעידין כיון שלא בא להתיר חזקת האיסור אשר עליו דבלא"ה הרי המום לפניו והותר אבל הבא להוציא האיסור מחזקתו אדם קרוב אצל עצמו ואינו נאמן להתירו וא"כ לא נגע ולא פגע מתני' דנגעים בפלוגתא דר"מ ורשב"ג ואם נאמר כסברת התוס' דיומא דס"ס לן תנא בנגעים כרשב"ג הרי איכא תרי סתמי דסתרי אהדדי דהכא במתני' סתם לן תנא כר"מ ובמתני' דנגעים סתם לן תנא כרשב"ג וכיון דקי"ל דבתרי מסכתי אין סדר למשנה ואין ידוע לנו איזה סתם הוא בתרא הוי ספיקא הי סתמא הוי בתרייתא בהא העיקר ובדאורייתא אזלינן לחומרא ובדרבנן אזלינן לקולא כמ"ש מרן זקני זצוק"ל בספר יבין שמועה כלל ס"ע יעו"ש וא"כ הכא לענין עדות אם מום זה נפל מאליו או לא דאם הטילו בידים אינו אלא מדרבנן משום קנסא אזלינן לקולא דנאמן על של אחרים כרשב"ג דסתם לן תנא בפ"ב דנגעים שוב ראיתי דהא ליתא דהא כתב מרן זקני שם בכלל ע' וז"ל הכלל הג' דסתמא דדוכתא דסתם התנא במקומו דבר מכל דין קרבנות במסכת זבחים וכיוצא שם דייק התנא טפי למסתם אליבא דהלכתא עכ"ל וא"כ הכא דסתם לן התנא במקומו דדין הבכור במסכתא זאת עדיף טפי והוא העיקר להלכתא הנא דעכ"פ אף אם נאמר דסתמא דידן עדיף מכל מקום כיון דבאידך פירקא דתני מחלוקת והוי סתם ואחר כך מחלוקת דאין הלכה כסתם כאמור:

איברא דלא תעזוב נפשי לשאו"ל דאמאי כתב רבינו בפשיטות דאף דסתמא דהכא כר"מ לית הלכתא כוותיה כלל ודאתה מהלכה לגמרי מכח ההיא דפרק כל פסולי המוקדשים הא שפיר י"ל דאף דאיפסקא הלכתא כרשב"ג התם גבי בכור מכל מקום אפשר להיות דהא סתמא דסתם לן הכא כרבי מאיר הלכתא דהכא במתניתין דמיירי דחשוד על הדבר דקתני היינו בדידוע דעבר על הדבר והוחזק לעבור על הדבר דהא ב' מיני חשודים איכא האחד כמו ההיא דכהנים החשודים להטיל מום דהיא חשדא כללית על כל הכהנים וסתם כהן אנו חושדים אותו בכך אף דלא הוחזק בבירור דעבר על כך כי אם מכח דסתם כהנים חשודים הם בכך ויש מין חשוד אחר אשר אינו מכח מה שנחשדו העולם בכך כי אם בזה האיש אשר אנו דנין בו נחשד בכך דהובהר לנו על הדבר הזה והוחזק בכך וב' מינים אלו נקראים בשם חשוד על הדבר בדברי ר"מ דשניהם לא דנו ולא מעידו ובסוג זה שהוא חשוד מצד עצמו שהוחזק בכך מיירי מתני' דהכא דעלה קתני מתני' החשוד על השביעית אין חשוד על המעשרות דמיירי מצד עצמו דהוחזק בכך וכמ"ש רש"י וז"ל אינו חשוד על המעשרות ולוקחין תבואה ממנו בשאר שני שבוע ואין צריכין לעשר ודאי אלא דמאי עכ"ל דנראה מדבריו דמתניתין מיירי בחשוד מצד עצמו שהוחזק בכך ולא משום דעמי הארץ חשודים על המעשרות כי אם שהוא עצמו הוחזק בכך ומש"ה אם היה שהוחזק בכך היו צריכים לעשר ודאי ולא משום דמאי ועל אופן זה דהוחזק בכך הוא דסתם לן מתני' כר"מ דהחשוד על הדבר לא דנו ולא מעידו דדוקא בחשוד דלא הוחזק הוא בעצמו לעבור על הדבר כי אם שאנו חושדים אותו מצד כללות הכהנים החשודים בכך קי"ל כרשב"ג שנאמן על של אחרים כיון דס"ס זה האיש עצמו לא הוחזק בכך אלא משום חששא שמא מן החשודים הוא זה וכל כה"ג לא מהמרינן כולי האי שלא להאמינו על של אחרים אבל בחשוד שהוא מצד עצמו בהוחזק בכך מסתברא דקי"ל כר"מ בזה דאפילו על של אחרים אינו נאמן וכעין דמצינו חילוק זה לאידך גיסא דאמר ר"מ דהחשוד על דבר אחד חשוד לכל התורה כולה דהיינו דוקא היכא דהוחזק לן דעובר על דבר אחד אבל אם לא הוחזק בכך כי אם שאנו חושדים אותו שהוא מהחשודים לא אמרינן דחשוד על כל התורה וכדאמרינן בפ' כל פסולי [המוקדשין] (דל"ה ע"ב) דאמרינן אמר ליה רב פפא לאביי לר"מ דאמר החשוד על הדבר לא דנו וכו' וקאמר ר"מ החשוד לדבר אחד חשוד לכל התורה כולה ה"נ כהני דלא דייני דינא ומסני אימור דאמר ר"מ לחששא לאחזוקינהו בחשודים מי אמר ע"כ וכתב רש"י ז"ל לאחזוקינהו בחשודים מי אמר ר"מ כי אמר ר"מ חשוד לדבר אחד חשוד לכל התורה כולה היכא דמוחזק לן דעובר על דבר אחד עכ"ל וכיוצא לזה יש לחלק דאידך דר"מ דלא דנו ולא מעידו דבהוחזק לן דעובר על דבר אחד חמיר טפי ושכר סתמא דמתני' דהכא דבמוחזק לן דעובר מסתברא כר"מ דלא דנו ולא מעידו ושוב דאפשר לומר דבכה"ג דחשוד מצד עצמו דמוחזק לן שעובר אפי' רשב"ג מודה דאינו נאמן על של אחרים מכיון דחמיר טפי ושפיר י"ל דמתני' דסתם לן דלא דנו ולא מעידו לכ"ע הוא ולא תיב הכא כסתם ואח"כ מחלוקת דמחלוקת ר"מ ורשב"ג דפ' כל פסולי המוקדשין לא נגע ולא פגע בזה דהתם לאו במוחזק לן דעובר על זה הוא אלא דאנו חושדין אותו שמא הוא מכת הכהנים החשודים בכך ואפי' את"ל דאי אפשר לומר כן דאפי' רשב"ג מודה במוחזק לן מ"מ אינו כ"כ רחוק לומר דלא קי"ל כרשב"ג במוחזק לן דעובר ובמוחזק הוא דסתם לן תנא הכא וצריך טעם אמאי לא ניחא ליה לרבינו לומר הכי כי היכי דלא נידחי סתם מתני' דהכא מהלכתא:

והנה הר"מ בפ"ב מהל' מעשר דין י"ז כתב וז"ל החשוד שהעיד על של אחרים נאמן חזקה אין אדם חוטא ולא לו ואין צריך לומר עם הארץ וכו' אמר אלו פירות מתוקנין בשל אחרים נאמן והוא שלא נראה כעושה קנוניא כמו שביארנו עכ"ל מתבאר מדברי הר"מ דס"ל כסברת רבינו דס"ל דאפי' בחשוד דמוחזק לן דעובר קי"ל דנאמן בשל אחרים דהכי כתב בתחלה חשוד שהעיד וכו' ואח"כ כתב ואין צריך לומר עם הארץ וכו' דהכוונה לומר דלא מבעיא עם הארץ דמאי דחשדינן ליה של המעשרות לאו מצד עצמו הוא אלא דתלינן שמא זה הוא מאותם החשודים על המעשרות דכיון דמצד עצמו לא הוחזק לן בכך פשיטא דנאמן על של אחרים אלא אפילו החשוד מצד עצמו על המעשרות דמוחזק לן דאינו מפריש מעשרות עם כל זה נאמן בשל אחרים ומאחר שמדברי הר"ס עצמו נראה דיש לו לחלק בין מוחזק לאינו מוחזק וכן נראה מדברי הר"ס בפי"א מהל' עדות שהוצרך לאשמועינן דבב' האופנים נאמן להעיד בשל אחרים וצריך טעם אמאי דחה סתם מתני' דהכא דסתם לן כר"מ מהלכתא בהיות דאפשר לומר דבמוחזק לן הלכה כר"מ:

שוב ראיתי להרשב"א בתשובה ח"א סי' ס"ד דעלה בדעתו לחלק בהכי דבחשוד גמור דמוחזק לעבור יש סברא דלכו"ע אינו נאמן בשל אחרים וכתב בסוף דיבורו דאין לחלק בהכי דכן דעת כל הפוסקים יעו"ש הרי דגם הרשב"א לא מצא שום הכרח לדחות חילוק זה כי אם מדברי הפוסקים ותו לא:

והנה כתב הראב"ד על דברי הר"מ הנזכר וז"ל אמר אברהם אין דבר זה מחוור שהרי הנכנס וכו' ועוד דר"מ ס"ל החשוד בדבר לא דנו ולא מעידו ואם קבעו הלכה כרשב"ג לענין מטיל מום בבכור שהוא קנס אבל לשאר איסורין חשוד אין מעיד וסתם לן תנא בבכורות כר"מ עכ"ל מתבאר מדברי הראב"ד דס"ל דהאי דסתם לן תנא כר"מ במתניתין הכא הויא הלכתא ולא שייך הכא לומר דהוי סתם ואח"כ מחלוקת דמחלוקת דר"מ ורשב"ג ואיפסקא הלכתא כרשב"ג הוא בענין מטיל מום דקנסא הוי וליכא שום חשש איסור תורה דאפילו אם הטיל בידים ליכא שום איסור תורה ובכה"ג יש להקל יותר ולומר דנאמן בשל אחרים אבל בשאר איסורים דאיכא חשש איסור תורה כגון דמאי דאמרינן דפירות ע"ה הוו ספק וצריכין לעשר ואינם נאמנים לומר שהם מעושרים דאע"ג דאינו אלא מדרבנן מ"מ הא איכא חשש איסור תורה דאם אינם מעושרים הרי הוו טבל מן התורה בהא לא קי"ל כרשב"ג אלא כר"מ ומתני' דסתם לן תנא כר"מ הוא באופן זה דאיכא חשש איסור תורה ויש לדקדק על סברת הראב"ד דהא מצינו דהחמירו חז"ל על ענין קנס זה דמטיל מום יותר ממה שהחמירו בענין פירות עם הארץ שהרי כתב הראב"ד בס"פ י"א מהל' מעשר על מ"ש הר"ס בדין י"ג המוליך חטין לטוחן עובד כוכבים הוי גם דמאי שמא החליפן בחטים של ע"ה וכתב הראב"ד וז"ל אמר אברהם ואם מפני הספק הזה הלא הוא ס"ס עכ"ל וכתב מרן הכ"מ על דבריו וז"ל טעמו לומר דהוי ספק שמא החליפן שמא לא החליפן ואת"ל החליפן בחטים של עם הארץ שמא אותו עם הארץ עשר ותקן פירותיו ואני אומר דמאחר דקי"ל רוב ע"ה מעשרין הם ואפי' הכי חייבינן להו משמע דרבנן אחמור בהו בהא למיחש למיעוטא וה"ה דאחמור למיחש בהו לספק ספיקא עכ"ל נמצא דלדעת הראב"ד דלענין דמאי בספק אחד יש להתיר מטעם ס"ס דמעיקרא הוי ספק דשמא אותו ע"ה מעשר פירותיו וא"כ קשה מהא דאמרינן בפרק כל פסולי המוקדשין (דף ל"ה ע"ב) אמר רב חסדא ספק בכור שנולד בי ישראל צריך ב' מן השוק להעיד עליו ומתבאר בזה

דאף

אף דל"ל פליג עליה דרב חסדא וס"ל דהבעלים מעידין הייט בספק בכור דישראל מטעם דישראל לא חשידי אמומי אבל ספק בכור ביד כהן אין הבעלים מעידין דכהנים חשידי אמומי יעו"ש ואם איתא לסברת הראב"ד בדין המוליך לטוחן עובד כוכבים דחשיב ס"ס אם כן הכא בספק בכור ביד כהן אמאי מחמרינן טפי הא כיון דמפיקא מאי דאמרו חכמים בבכור ביד כהן שלא להאמין לבעליו הוא מטעם ספיקא שמא הוא הטילו בידים ובהצטרף ספק אחר אמאי לא יאמינו אותו ואם כן בספק בכור אמאי לא נאמין אותו הא איכא ס"ס דהא מעיקרא אפשר שבהמת הוא שלא הטילו בידים ואת"ל שהוא הטילו אפשר דאינו בכור דהא ספק הוא כיון דלפי שיטת הראב"ד בהניא דפירות ע"ה מתירין בספק אחד בהצטרפות עיקר הספק שהסכו חז"ל לומר דחיישינן למיעוטא ושמא לא עשרן והכא נמי הוי דכוותה וכיון דלדעת הראב"ד בקנס זה דליכא חשש איסור תורה קיל טפי מדמאי דאיכא חשש תורה דמש"ה ע"ה אינו נאמן על של אחרים אם בפירות ע"ה דאמירי דאיכא חשש איסור תורה מקילינן בס"ס כ"ש באיסור קנס דליכא חשש איסור תורה דספיר יש להתיר בס"ס אלא עכצ"ל דאע"ג דהוי קנסא וליכא חשש איסור תורה מ"מ חמיר טפי מפירות ע"ה דהתם כיון דרוב ע"ה מעשרין הם וקי"ל דלא חיישינן למיעוטא ועם כל זה חששו חז"ל למיעוטא להומרא הייט דוקא בדליכא ספק אחר אבל בדאיכא ספק אחר לא החמירו דהוי מעוטא דמעוטא ולמעוטא דמעוטא לא חיישינן משא"כ לענין קנס דאף דהוי מדרבנן מ"מ עיקר מאי דחשו חז"ל בעדות הבעלים הוא משום דרוב הכהנים חשודים בזה ובתר רובא אזלינן ואמרינן דכהן זה מן הרוב הוא ומן החשודים הוא וכיון דאיכא רובא דחשודים אין להתיר בספק בכור מטעם ס"ס כיון דמפיקא ספק הראשון אם הטילו בידים הוי ספק קרוב לודאי דהטילו בידים כיון דרוב הכהנים חשידי ולא חשיב ס"ס וא"כ ה"ה די"ל הכי לענין נאמנות בשל אחרים דאם אנו אומרים דאינו נאמן עם הארץ על פירות אחרים לומר מעושרים אף דהתם קיל טפי דרוב עם הארץ מעשרים ואינו אלא דחיישינן למיעוטא כ"ש וק"ו לענין קנסא דמטיל מום החמור טפי דהוי קרוב לודאי דהטילו בידים כיון דרוב הכהנים חשידי בכך ובתר רובא אזלינן וכמו שהחמירו חז"ל בקנס זה לאסור אפילו בס"ס מה שלא החמירו בפירות עם הארץ כן נמי יש להחמיר בענין נאמנות בשל אחרים טפי בדין קנסא דמום יותר מפירות עם הארץ:

ז׳ כר"מ כדמבר באידך פרקין: *החשוד על זה ועל זה וכו׳ כיון דחשוד אדאורייתא כ"ש אדרבנן: ויש שהוא החשוד על הטהרות *מאי טעמא נהי דחשוד

והנה הראב"ד הקשה על סברת הר"ס הכא בהל' מעשר ובהל' עדות מהירושלמי דפריך אמתני' דאמר איש פלוני נאמן ועד א' נאמן אמרינן קל הוא שהקילו בהכנסה מפני חיי נפש והרב פ"ח יו"ד סי' קי"ט והרב מ"א הל' עדות סי' י"ט שני גדולים מתנגדים בסגנון אחד כתבו ליישב דמאי דאמרינן דחשוד על הדבר מעידו הייט על הדבר בעצמו לומר דהוא מתוקן אבל להעיד על איש אחד דנאמן הוא לא מהימן בהא דזה עדות גמורה וצריך ב' עדים והרב מ"א הביא ראיה מההיא דאמרינן בר"פ אם אין מכירין אותו יעו"ש ועפ"י סברא זאת אפשר להבין מאי דאמרינן עוד בירושלמי שם בסוף פ"ד דדמאי אחר מאי דמשני ר"י דהכא הקילו משום חיי נפש וז"ל תניא הנכנס לעיר ואינו מכיר אדם שם או שהיה עומד בגורן ואינו מכיר אדם שם הרי זה נשאל בין לחבר ובין לעם הארץ דברי רשב"ג ר' אומר אין נשאלין על התרומה אלא לחבר בלבד אתיא דרבי כר"מ ורשב"ג כשיטתיה דתנינן תמן כל המומין הראוים לבא בידי אדם וכו' א"ר יונה מה פליגי לחלק אבל ליקח אפילו רשב"ג מודה מה בין לחלק מה בין ליקח קול יוצא לחילוק ואין קול יוצא ליקח עכ"ל הירושלמי לפי גירסתינו וכן הוא גירסת מהר"ש סירליין בביאורו על הירושלמי כ"י ופי' דברי הירושלמי וז"ל נכנס לעיר ואינו מכיר אדם שם ובתוספתא קתני והיה בידו תרומה ומפרש לקמן דרוצה לחלקה לכהני העיר ואין יודע אם אוכלין בטומאה או בטהרה או שהיה עומד בגורן ורוצה לחלק התרומה נשאל בין לחבר ובין לעם הארץ דאפילו עם הארץ נאמן לומר זה כהן ואוכל בטהרה ועל מאי דאמרינן אבל ליקח אפילו רשב"ג מודה כתב וז"ל אבל ליקח אף רשב"ג מודה לרבי דאין עם הארץ נאמן לומר זה כהן ואוכל בטהרה כדמפרש קול יוצא לחילוק וידעי כ"ע כשמחלק תרומה ולא מפקר אבל הלוקח בצנעא לוקח עכ"ל ומפשט דברי הירושלמי נראה דרבי יונה בא לדחות מאי דס"ד הש"ס לומר דרבי דהכא כר"מ ס"ל ורשב"ג דהכא לשיטתיה דאמר גבי מומין דנאמן על של אחרים וה"ה הכא וע"ז דוחה רבי יונה דהכא רשב"ג לאו משום דלשיטתיה אזיל אלא משום דלחלק קול יוצא דידעי כ"ע כשמחלק תרומה ולא מפקר משא"כ ליקח פירות מאחר על פי עדות ע"ה שאומר שהוא נאמן דאפילו רשב"ג מודה שאינו נאמן וזה תימה דאפילו לסברת הראב"ד דס"ל דיש חילוק בין ההיא דמטיל מום שהוא קנסא דרבנן לשאר דברים דיש בהם חשש איסור תורה הייט לענין הלכה דלא קי"ל כרשב"ג בשיש חשש איסור תורה אבל עכ"פ אפילו לדעתו דרשב"ג סבירא ליה דאפילו ביש חשש איסור תורה נאמן בשל אחרים וא"כ איך קאמר דליקח אפי' רשב"ג מודה ועוד דליקח דבהדיא אמרינן בתוספתא בסוף פ"ד דדמאי וז"ל רשב"ג אומר היה לו חרים שיודע לתקן והוא אינו מאמינו על מעשרות והביא לו פירות משלו ואומר שלך הם מתוקנות הן נאמן ר' אומר אין נאמן שהחשוד על הדבר לא דנו ולא מעידו עכ"ל הרי בפי' דלרשב"ג אפילו לענין מעשרות נאמן על של אחרים ומאי דלא הביא הראב"ד ראיה לסברתו מברייתא זאת דכיון דר' סבירא ליה כר"מ לענין מעשרות קי"ל כוותיה והא קי"ל דהלכה כרבי מחבירו הוא משום דזה פשוט דלרוב הפוסקים סבירא ליה דלגבי רשב"ג שהוא אביו לא אמרינן הלכה כר' מחבירו וכמו שהאריך בזה בספר יד מלאכי כלל רל"ח יעו"ש:

באופן דלרשב"ג בכל גוונא נאמן בשל אחרים וא"כ איך קאמר דליקח אפילו רשב"ג מודה ואין לומר דהכא מיירי לענין נאמן על הטהרות כמו שהוא לענין לחלק התרומה וכמ"ש מהר"ש שכתבנו לעיל דלענין להאמינו על הטהרות ע"פ ע"ה שאומר שפלוני נאמן על הטהרות אפי' רשב"ג מודה שאינו נאמן וכמו שיש ללמוד כן מדברי התוספתא דפ"ה דדמאי גבי הא דתניא היה עומד בתוך סיעה של בני אדם ואמר מי כאן נאמן וכו' וסיים שם בד"א בתרומות ומעשרות אבל בשביעית ובטהרות אינו נאמן והביאה הר"ש בפ"ד דדמאי יעו"ש וכן פסק הר"מ בפי"ב מהלכות מעשר דין ע' ונראה דהייט טעמא דהקילו בתרומות ומעשרות דנאמן עם הארץ לומר פלוני נאמן כשאינו מכיר אדם שם מטעם דקי"ל רוב עם הארץ מעשרין הם ואינו אלא חומרא שהחמירו חז"ל לחוש למיעוטא משא"כ בשביעית וטהרות דאפשר דרוב עם הארץ או לפחות מחצימן חשודין על הטהרות דאין להקל אפילו בשאינו מכיר שם אדם דהא ליתא דעכצ"ל דהאי תנא דברייתא זאת הוא אליבא דר"מ ורבי דס"ל החשוד על הדבר לא דנו ולא מעידו דאילו לרשב"ג דסבירא ליה דנאמן בשל אחרים מטעם דאין אדם חוטא ולא לו פשיטא דנאמן נמי בשביעית וטהרות ועוד דקתני בברייתא דאפילו לתרומות ומעשרות אינו נאמן כי אם כשאינו מכיר שם אדם ולרשב"ג אפילו במכיר שם אדם נאמן וא"כ קשה דאמאי קאמר רבי יונה הכא דליקח מודה רשב"ג אפילו אי מיירי לטהרות אמנם לפי סברת הפ"ח והמ"א הנזכר י"ל דהא דלרשב"ג החשוד נאמן בשל אחרים הייט בדבר שאינו צריך עדות גמורה כההיא דמום הבכור דאפילו עד אחד ועד מפי עד ועדות אשה מועיל דכיון דאינו צריך עדות גמורה החשוד ג"כ מעיד לאחרים וכן לענין מעשרות דהחשוד מעיד על של אחרים שהם מתוקנים דהתם נמי בשאינו חשוד אפילו עד אחד סגי דעד אחד נאמן באיסורין בדלא איתחזק איסורא וסבירא ליה לרשב"ג דכיון דעד אחד נאמן ה"ה החשוד אבל בדבר הצריך עדות גמורה וצריך ב' עדים כי הא במעיד שאיש פלוני נאמן כמ"ש הרבנים הנזכרים אפילו רשב"ג מודה דאין החשוד מעיד ואפילו יהיו ב' עדים חשודים אינם נאמנים להעיד שאיש פלוני נאמן דכל שצריך עדות גמורה אין החשודים נאמנים וזהו מה שהקשו בירושלמי אמתני' דאיש פלוני נאמן ועד אחד נאמן בדבר זה כלומר שאינו מעיד על גוף הפירות שהם מתוקנים כי אם על גופו שהוא נאמן מי מועיל עדות עד אחד הא בכה"ג לא סגי עד אחד וכיון דלא סגי עד אחד אפילו לרשב"ג אינו מועיל עדות החשודים אפילו יהיו שנים וע"פ זה קאמר ר' יונה דלא נחלקו בברייתא אלא לחלק דאית ליה קלא אבל ליקח אפי' רשב"ג מודה דכיון דהכא מיירי דנשאל לעם הארץ מי הוא נאמן ואומר איש פלוני נאמן דהעדות על גופו דוקא לחלק דאית ליה קלא נאמן אבל ליקח דאמר איש פלוני נאמן על המעשרות או על הטהרות דלית ליה קלא אפי' אם יהיו ב' המעידים מודה רשב"ג דאינם נאמנים כיון דבזה צריך עדות גמורה וכל דצריך עדות גמורה אין החשודים נאמנים דלא אמר רשב"ג אלא במעיד על הפירות שנתקנו דעד אחד מהני אבל במעיד על גופו לא מהני עדות החשודים ואע"פ שהפ"ח והמ"א לא אמרו אלא דבכה"ג צריך עדות גמורה ע"פ שני עדים ונראה מדבריהם דלרשב"ג ה"ה בב' עדים חשודים נמי נאמנים כיון דלרשב"ג על של אחרים נאמן מ"מ לענ"ד דמוכח הירושלמי הנזכר נ"ל דכל כה"ג אפי' בב' עדים חשודים אינם נאמנים דבלאו הכי אין דברי רבי יונה מובנים ואין לומר דהכא קשה דאיך קאמר רבי יונה דבליקח מודה כיון דהברייתא מיירי בשאינו מכיר אדם שם ובשאינו מכיר הא אמר ר' יוחנן דנאמן משום חיי נפש די"ל דהעיקר דדברי ר' יונה הוא באומר איש פלוני נאמן על הטהרות כמ"ש מהר"ש והא אמרי' בברייתא דהיה עומד בתוך סיעה וכו' דלטהרות לא הקילו אפי' בשאינו מכיר אדם שם כאמור ומהתימה מה יענו הראב"ד והר"ש דפירשו הא דפריך בירושלמי ועד א' נאמן דאתיא אליבא דר"מ ועד אחד חשוד כזה קאמר דנראה דלא ס"ל לחלק בין מעיד על הפירות למעיד על האיש שהוא נאמן בדברי ר' יונה בירושלמי:

איברא דראיתי למהר"כ אליהו בביאורו על הירושלמי דהביא גירסת הירושלמי הפך גירסת מהר"ש וז"ל אמר ר' יונה מה פליגין ליקח אבל לחלק אוף רשב"ג מודה מה בין לחלק ומה בין ליקח קול יוצא לחילוק ע"כ וע"פ גירסא זאת פירש הירושלמי יעו"ש ולענ"ד זה פשוט דאי אפשר לומר גירסא זאת שהרי בהוספתא בברייתא זאת קתני בפירוש בין בנכנס לעיר בין בהיה עומד בגורן ותרומה בידו דמוכח בביאור דהברייתא מיירי דבא לחלק תרומה שבידו ולא ליקח וכמ"ש מהר"ש ועוד דהרואה יראה דפירושו לפי גירסא זאת דחוק מאד במ"ש דס"ד דלחלק מודה דאית ליה קלא ואיכא פרסום גדול וחיישינן שיחזיקו את העד לנאמן על הטהרות אפילו בשלו ובשלו חשוד הוא עכ"ל ולע"ד אין טעם זה מספיק דמאין הרגלים לומר שמחזיקו אותו לנאמן כיון דבני עירו כבר מכירים אותו שאינו נאמן ומי שהוא חבר נאמן כבר יודע שיש חילוק בין מעיד על שלו ועוד דא"כ מאי טעמא דרבי דאין נשאלין אלא לחבר מכיון דמשום חיי נפש הקילו על פי עד אחד והרב שם יישב לזה באומרו דרבי לא אית אלא אחלוקת עומד בגורן דוקא דשייך חשש תרומה גדולה נ"כ דבעיר אין כאן חשש תרומה דהא

קי"ל א"א לגורן שתעקר אלא א"כ נתרמה תרומה ממנו וזהו שאמר רבי אין נשאלין על התרומה כלומר על אופן דאיכא חשש תרומה דהייט בגורן ובכה"ג ליכא משום חיי נפש דהא אפשר ליכנס לעיר וליקח דליכא חשש תרומה דאף דלא נחשדו עם הארץ על תרומה גדולה הייט לאכול אבל למכור טבל נחשדו זהו תורף דבריו ולענ"ד דבריו תמוהים דמלבד דזה דחוק לומר דרבי לא קאמר אלא בגורן כיון דמסתמא קתני ואי משום דקאמר אין נשאלין על התרומה אין זה דכך לשמוש כ"כ דהכי הול"ל אין נשאלין בגורן ומדקאמר אין נשאלין על התרומה הייט דתיירי כדמוכח בתוספתא דלחלק תרומה שבידו תיירי יתר על כן דמ"ש הרב דמה שלא נחשדו על תרומה גדולה הייט לאכול אבל למכור טבל נחשדו דברי תימה הם דהא כל המשניות מלאים מזה דהלוקח מן עם הארץ אינו מחוייב להפריש תרומה גדולה דעם הארץ לא נחשדו על תרומה גדולה ולא חיישינן שמא מכר לו טבל והרב משנה למלך בר"פ ט' דהל' מעשר כתב דלא מבעיא בלוקח מעם הארץ ושאל לו ואמר לו שהפרישו תרומה גדולה דנאמן אלא אפילו ליקח סתם לא חיישינן שמא לא הפריש עדיין ואף דיש לחלק ולומר דלא אמרינן הכי אלא כשלוקח ממנו אחר שנעקר הגורן דאיכא חזקה דאי אפשר לגורן שתעקר אלא א"כ נתרמה התרומה וכמ"ש הרב הנזכר שם אבל בעומד בגורן דעדיין לא נעקר הגורן דאיכא למיחש דעדיין לא תרם אפשר דחיישינן מ"מ הייט לומר דחיישינן שמא עדיין לא תרם ומה שמכר לו בסתם ולא פירש לו שלא תרם לאו דחשוד בכך למכור טבל אלא דסבר לומר דוודאי הלוקח יפריש כיון דיודע דכל עוד שלא נעקר מגורן אכתי ליכא חזקה שנתרם וא"כ אפילו בלוקח בגורן מן עם הארץ אם שואל למוכר ואומר לו שכבר תרם נאמן לומר שכבר תרם דמילתא דפשיטא דלא חשידי בתרומה גדולה כלל אפילו למכור דאי חשידי אף דאמרינן דאי אפשר לגורן שתעקר עד שנתרמה תרומה מ"מ למה לא ניחוש דבפירות דלא טיה דעתו לאוכלם אלא למוכרם לא תרם כדי להרויח התרומה ומדלא חיישינן להכי ש"מ דלא חשידי לא לאכול ולא למכור ובפרט כשאומר לו בפירוש שכבר תרם דפשיטא דאפילו בגורן נאמן וא"כ אמאי קאמר רבי דאין נשאלין אלא לחבר כיון דאפילו מוכר עצמו נאמן על התרומה גדולה לומר שכבר תרם לכן נלע"ד דהגירסא העיקרית בדברי הירושלמי היא גירסת מהר"ש וכפירושו וכדי להבין ענין רבי יונה צריך לומר דאפילו רשב"ג מודה דלהעיד דאיש פלוני נאמן כיון דצריך עדות גמורה ע"פ ב' עדים צריך נמי כשרים לגמרי והחשודים אינם כשרים לעדות כאמור:

והנה הראב"ד בפי"א מהלכות עדות הקשה עוד על הר"מ ממתני' דפ"ד דדמאי הלוקח פירות ממי שאינו נאמן ושכח לעשרן ונכנסה שבת הרי זה שואלו ואוכל על פיו בשבת וכן אם אמר לו אחד שאינו נאמן מעושרין הם אוכל על פיו באותה שבת ופסקה הר"מ בפי"ב מהלכות מעשר הרי דאפילו על של אחרים אינו נאמן כי אם דוקא בשבת ולאיתי להרב מחנה אפרים בהל' עדות סי' י"ב שכתב ליישב קושיא זאת וז"ל ולענ"ד לק"מ דנהי דחשוד נאמן על של אחרים מ"מ אין עד אחד נאמן במידי דאיתחזק איסורא כל כמה דאין בידו לתקנו כדמוכח בפרק האשה רבה [דף פח:] אלא דבדמאי הקילו גבי שבת והכי אמרו שם בירושלמי ומ"ש הר"מ דהחשוד על הדבר מעיד על של חבירו מיירי דאחד עומד עמו עכ"ל ולענ"ד לא ידעתי למה הוצרך לומר כפי זה דהר"מ מיירי בעד אחד עומד עמו הא אפי' בעד אחד מיירי אלא דמיירי דהבעלים אומרים שהוא מתוקן וכל שהבעלים אומרים שהוא מתוקן כיון שבידו לתקן נאמן מן התורה ובטלה חזקת איסור שבו כיון דרוב עם הארץ מעשרים ובתר רובא בטלה החזקה אלא דמדרבנן חששו למיעוטא בעינן עדות אחד וכיון דעכשיו דאמרו הבעלים שהם מתוקנים כבר בטלה חזקה דטבל וסגי בעד אחד כשאר איסורין דלא איתחזק איסורא דעד אחד נאמן וגבי מתני' דשכח לעשרן דקתני דאם לא מצא לבעלים לשאול להם ושאל לאחר התם שייך שפיר דאיתחזק איסורא כיון דהבעלים לא אמרו שכבר מתוקנין הם עדיין בחזקת טבל הם וכל דאיתחזק איסורא אין עד אחד נאמן אבל הכא דברי הר"מ מיירי כשהבעלים אומרים שמתוקנים הם דבהכי בטלה חזקת איסור כיון דאזלינן בתר רובא ורוב עם הארץ מעשרין הם והא קי"ל רובא וחזקה רובא עדיף אלא דלענ"ד דמטעם זה אפי' כשאין הבעלים אומרים שהקנן י"ל הכי דכיון דמכרן לאחר מסתמא אמרינן דהם מעושרין דבתר רובא אזלינן ואין להחזיק שום אדם ברשע בשביל מיעוט שאין מעשרין וכיון דמכרן לאחר ולא פירש שאינן מעושרים מסתמא אמרינן דכבר עשרן ובטלה חזקת איסור שבהם והיא דאמרינן בהאשה רבה מיירי בטבל שיש בבית הבעלים שעדיין לא הוציאו מתחת ידו והבעלים אינן כאן לומר אם מעושרין הם או לא דבכה"ג עדיין בחזקת טבל הם די"ל דדעתו להפריש ועדיין לא הפריש אבל בשכבר הוציאן מתחת ידו ומכרן כתם מסתם לא מחזקינן ליה לרשע ותלינן דזה הוא מן הרוב דמעשרין וא"כ ליכא חזקה דאיסור וכן ראיתי להתוספות בפ"ג דבכורות (דף כ ע"א) ד"ה ואיבעית אימא וכו' שכתבו וז"ל וא"ת דבפרק הזהב אמרינן גבי המטה הומטין הן משמע דדמאי הוי מדרבנן אפילו לר"מ וכו' ולמה אינו טבל דאורייתא דסמוך מיעוטא דאין מעשרין לחזקת טבל וי"ל דאין זה חזקה דדילמא כר' אושעיא עבדי שהכניסה במוץ ועוד דאין להחזיק שום אדם ברשע בשביל מיעוט שאין מעשרין עכ"ל הרי מפורש בדברי התוספות כמ"ש וגם למדנו מדברי תוספות דבשלא נודע דמאי הכניסה במוץ ליכא חזקה דטבל ומש"ה אמרינן אפילו לר"מ דלא הוי טבל מדאורייתא כיון דליכא חזקה דטבל ברורה וא"כ י"ל דההיא דהאשה רבה מיירי בטבל שהוחזק לטבל גמור דנודע לנו דלא הכניסה במוץ אבל בסתם לוקח מע"ה דלא נודע בבירור אם הכניסה במוץ או לא כיון דליכא חזקה ברורה עד אחד נאמן:

וראיתי להפר"ח ביו"ד סי' קי"ט שכתב ליישב מה שהקשה הראב"ד מהירושלמי דפריך ועד אחד נאמן ומשני דקל הוא מפני חיי נפש דמאי דפריך הש"ס כן לא קאי ארישא אלא אסיפא דקתני הלך ליקח ממנו אמר ליה מי כאן מוכר ישן אמר ליה מי שמלחך אצלי אע"פ שהם כגומלין זה את זה הרי אלו נאמנין והא פריך דכיון דהוו גומלין אין עד אחד נאמן ומשני בהכנסאי הקילו ולא חששו לגומלין עכ"ל ולענ"ד דדבריו תמוהין דהא בפרק כל פסולי המוקדשין [דף לה:] גבי מתני' דרועים כהנים אינם נאמנים מתבאר דלת"ק כהן לכהן אינו נאמן משום דחיישינן לגומלין ורשב"ג דקי"ל כוותיה דנאמן על של חבירו אפילו כהן לכהן אחר נאמן וע"כ דס"ל דלא חיישינן לגומלין זה את זה וכי היכי דלא תקשי מתניתין דהחמרים שנכנסו לעיר וכו' דבפ"ד דדמאי דנראה ממנה דחיישינן לגומלין נ"ל דהתם בהני דמביאים לפניהם ובידיהם למכור ומשו"ה איכא חששא דגומלין משא"כ הכא לענין בכור דליתא דמעיד עכשיו כדי שיגמול לו לאחר זמן כשיבא לידו בכור ויטיל בו מום לחשש גומלין כי האי לא חיישינן וכן כתב התוי"ט בפ"ה דבכורות משנה ד' יעו"ש וכתב עוד שם וז"ל וכ"ש לפירוש רש"י בפ"ב דכתובות [דף כד:] דההיא דדמאי בשבלי אומנותו בידו דמוכח דבא למכור ולא להצניע הלכך חיישינן לגומלין והייט כדפירשית דמשום דעכשיו גם הוא בא למכור הוא דאיכא חששא הא לאו הכי לא עכ"ל וא"כ הכא דקתני סיפא הלך ליקח ממנו אמר ליה מי שמלחך וכו' אף דנראה כגומלין זה את זה מ"מ כה"ג לא חיישינן לגומלין כיון דבשעה שאמר ליה איש פלוני נאמן לא היה יודע שיבא לו הנאה מזה דמסיכן יודע שישאל זה על הישן כדי שיגמלו זה עם זה שאומר לו מי שמלחך מוכר ישן וכל שאין לו לזה הנאה קרובה ובכורה לא חיישינן לגומלין כדין ההיא דבכור דלרשב"ג דקי"ל כוותיה כהן לכהן נאמן ולא חיישינן לגומלין כיון דאינו בכור אלא שיבא לידו בכור ויגמול לו לאחר זמן ולענ"ד לזה כיון הר"מ בפירוש המשנה שכתב עלה דמתני' דהנכנס לעיר וכו' וז"ל העיקר אצלינו אין אדם חוטא ולא לו ולפיכך לא ישלחהו לאיש שאינו נאמן שאין לו בזה הנאה קרובה מיד עכ"ל וכיון דקי"ל כרשב"ג ע"כ דהא דאמרינן משום הכנסיא הקילו לאו דהקילו לענין חששא דגומלין דהא לענין בכור בלא טעם זה לא חיישינן לגומלין מטעם דאין ההנאה קרובה מיד ודאית:

והנה למאי דפסק הר"ם במתני' דשואלו בשבת דאם אמר ליה אחר שאינו נאמן אוכל על פיו בשבת לענ"ד יש ליישב סברת הר"מ דהא דאם לא מצא לבעלים ושאל מאחר ואמר ליה שהם מעושרין מיירי שזה שא"ל מעושרין הם הוא אריס של בע"ה ואומר שהוא עצמו תקן שנתן לו הבע"ה רשות להפריש ואפילו אם לא נתן לו רשות אריס יכול לתרום כשתורם על חלקו עם חלק בע"ה דכיון דתרם על הכל דינו כשותפין וכמו שמתבאר מדברי הר"מ בפ"ד מהלכות תרומות דין י' לפי מ"ש מרן הכ"מ והמ"ל שם יעו"ש וכיון דמיירי באריס שאומר שהוא עצמו תרם והפריש מעשרותיו מן הכל אינו נאמן להתיר חלק הבע"ה דכיון דבאריס שורת הדין הוא דנותן חלק הבע"ה טבל בלא תיקון וכמ"ש הר"מ בפ"ו מהלכות מעשר דין י"א דהמקבל שדה מישראל חולק ונותן לבעל השדה בפניו כדי שידע שטבל נתן יעו"ש אם כן יש לחוש שלא הפריש כלל ואמר שהפריש כדי להרויח שיעור המעשרות דכיון דמן הדין נותן לו טבל אם הפריש מנכה לו מחלק הבע"ה וכל דיש לחוש דלהנאתו אמר כן אינו נאמן אפי' בשל אחרים כיון דלא שייך טעמא דאין אדם חוטא ולא לו הן אמת דצריך להבין לפי זה דברי התוספתא בסוף פ"ד דדמאי הנזכר לעיל דקאמר רשב"ג היה לו אריס שיודע לתקן והוא אינו מאמינו על מעשרות והביא לו פירות משלו ואומר שלך הן מתוקנות הן נאמן ע"כ דלפי האמור איך קאמר רשב"ג דנאמן ונראה דע"כ צ"ל דהתם מיירי באריס שאומר שתקן חלק בעה"ב מחלקו של אריס ואינו מנכה שיעור המעשרות מחלק הבעה"ב דבכהאי גוונא נאמן כיון דאין לו שום תועלת דמי הכניסו לומר שהפריש משלו על של בעל הבית בלא הפרשה ולעשות חטא כזה יכול על מגן דמי חייבו להפריש משלו כדי לשקר ולומר שהפריש הא בידו להפריש מחלק בעה"ב וכל כהאי גוונא פשיטא דשייך טעמא דאין אדם חוטא ולא לו אבל באריס שאומר שהפריש מחלק הבעה"ב ומנכה לו מחלקו שיעור המעשרות יש לחוש דאומר שהפריש להנאתו להרויח שיעור המעשרות כיון דחשוד הוא על כך שלא להפריש מפירותיו להרויח המעשרות ובכה"ג מיירי דין זה דשאל לאחר בשבת דבאריס מיירי דאינו נאמן:

וראיתי להפ"ח בסי' הנזכר שכ' וז"ל ובאמת שאני תמיה על הראב"ד דמה יקשה למתניתין דחמרין שנכנסו לעיר שהבאתי דמוכח בהדיא מינה דאי לאו דהוו גומלין הוה מהימנן בדחבריה עכ"ל ולענ"ד י"ל על פי מ"ש בירושלמי עלה דמתני' דהחמרים מאי טעמא דרבי יהודה דאמר דנאמנין מפני חייהם של בני העיר מה עמיהון דרבנן מגוין הם להתפרנס מעיר אחרת עכ"ל הרי דלר"י מפני חייהן של בני העיר כדי שיביאו תבואות חמרין לעיר שמתו להקל א"כ י"ל דמאי דס"ל לרבנן במתניתין דמאמינן דמינם

דחשיד אדרבנן אבל אדאורייתא לא חשיד [לג] תניא *עם הארץ שקבל עליו דברי חבירות ונחשד לדבר א' נחשד לכל התורה כולה דברי ר"מ וחכ"א אינו נחשד אלא על אותו דבר בלבד וגר שקבל עליו דברי תורה ונחשד לדבר א' הוי חשוד לכל התורה כולה והרי הוא כישראל מומר לעבודת כוכבים נפקא מינה דאי קדיש קידושיו קידושין וכי [לד] אמרו רבנן אינו נחשד אלא על אותו דבר בלבד הני מילי בדחמירא מיניה וא"נ קילא מיניה ואית ביה אנפה דחומרא כגון הא דקתני מתני' שביעית ובכורות דהאי בעי חומה והאי לית ליה פדיון דאיכא למימר ע"ה חמירא ליה הא וקילא ליה הא א"נ כי ההיא *דאמר רבא זונה עובדת כוכבים וישראל מסובין חמרא שרי דנהי דיצרא דעבירה תקיף להו דיין נסך לא תקיף להו הא כל היכא דליכא למימר ביה חד מהני אנפי מודו רבנן כיון דהשוד אחד השוד נמי אאהרינא ואי חשיד אחמורה דלא תקיף בה יצרא טפי נמי חשיד לדכותה וכ"ש אקילתא וה"מ בסתם ע"ה לדברי חבירות אבל היכא דחשיד ודאי לתרוייהו והדר איחשיד אחדא מינייהו חשיד נמי אאידך דאמרינן מיגו דחשיד אהא חשיד נמי אאידך ואפילו מקילתא להמירתא:

ת"ר *הבא לקבל דברי חבירות חוץ מדבר אחד אין מקבלין אותו עובד כוכבים שבא לקבל דברי תורה חוץ מדבר אחד אין מקבלין אותו רבי יוסי בר רבי יהודה אומר אפילו דקדוק אחד מדברי סופרים וכן בן לוי שבא לקבל דברי לויה וכהן שבא לקבל דברי כהונה חוץ מדבר אחד [אין] מקבלין אותן שנאמר °המקריב את דם השלמים וגו' העבודה המסורה לבני אהרן כל כהן שאינו מודה בה אין לו חלק בכהונה:

ת"ר *הבא לקבל דברי חבירות אם ראינוהו שנוהג בצינעה בתוך ביתו מקבלין אותו ואחר כך מלמדין אותו ואם לאו מלמדין אותו ואחר כך מקבלין אותו רבי שמעון בן יהודה משום רבי שמעון בן יוחי אומר בין כך ובין כך מקבלין אותו והוא למד כדרכו והולך:

ת"ר *הבא לקבל דברי חבירות צריך לקבל בפני שלשה חברים ובניו ובני ביתו אין צריכים לקבל בפני ג' חברים רשב"ג אומר אף בניו ובני ביתו צריכים לקבל בפני ג' חברים שאינו דומה חבר שקלקל לבן חבר שקלקל:

ת"ר *הבא לקבל עליו דברי חבירות צריך לקבל עליו בפני שלשה חברים ואפילו

דאיכא נאמנים ולא חיישי להקל מפני חייהן של בני העיר הוא משום דאיכא תרתי לריעותא דאעיקרא עד אחד חשוד אינו נאמן אפילו בשל אחרים וגם ריעותא אחרת דגומלין זה את זה אבל אם לא היה טעמא משום דגומלין זא"ז הייתי מקילין להאמין עד אחד חשוד משום חייהם של בני העיר כמו שהקלו להאמין לכל אחד חשוד דאמר איש פלוני נאמן משום חיי נפש דאכסניא כמ"ש בירושלמי דאע"ג דהתם נמי איכא משום גומלין דאמר ליה מי שבלחך אלא מוכר יין ומכ"ז הקילו מ"מ כבר כתבתי דנע"ד לא שייך משום גומלין התם כאמור ומש"ה הקילו משום אכסניא משא"כ הכא במתניתין דאמרינן דאיכא משום גומלין דלא מקילינן משום חייהן דבני העיר:

[לג] תניא ע"ה שקבל עליו דברי חבירות ונחשד לדבר א' נחשד לכה"ת כולה דר"מ וכו'.

בגמ' הקשו עלה דמתניתין דיש שחשוד על הטהרות וכו' ורמינהו נאמן על הטהרות נאמן על השביעית הא חשיד חשיד ומשני ר' אלעאי כדאית ליה ור' ינאי כדאית ליה ואין לתמוה דאמאי לא משני הש"ס דהך ברייתא דנאמן על הטהרות וכו' ר"מ היא דאמר בברייתא דלקמן דאם נחשד לדבר א' נחשד לכל התורה כולה ומתבאר דלר"מ אפי' נחשד בעבירה קלה נחשד נמי לעבירה חמורה דמה"ט אמרינן דהחשוד על המעשר חשוד על השביעית אף דשביעית חמיר להו לאינשי כיון דאין לו פדיון וא"כ י"ל דה"ה דחשוד על הטהרות חשוד על השביעית דחמירא דהא ודא, לק"מ דע"כ לא קאמר ר"מ אלא בנחשד על דבר אחד שאיסורו מדאורייתא אף דהוי קל חשוד נמי על איסור החמור אבל אם נחשד באיסור מדרבנן כענין חשוד על הטהרות אפי' ר"מ מודה דאינו חשוד על שאר איסורין דהשיבי מדאורייתא וא"כ אי אפשר לומר דהך ברייתא דחשוד על הטהרות הוא אליבא דר"מ וזה פשוט והוצרכתי לכתוב כן מפני שראיתי להרב פרי תואר בסי' קי"ט ס"ק ו' שכתב דנראה דהר"ס דלא פסק לא כשנוייא קמא דר' אלעאי ולא כשינויא בתרא דר' ינאי ה"ע דהר"ס ס"ל דבתר דחזינן ברייתא דפלוגתא דר"מ ורבנן בע"ה שקבל דברי חברות תו אין אנו צריכין להני שינויי דשפיר י"ל דהך ברייתא ר"מ היא ולא משני הני אמוראי בהני שינויי אלא קודם דידעו מההיא ברייתא דפלוגתא דר"מ ורבנן אבל בתר דידעינן הך ברייתא לא קשה מידי ומתילא תנ"ע לחדש דין זה כי לא נתחדש אלא מכח רומיא דמתניתין ובהבטל הסיבה בטל המסובב זה תוכן דבריו ולע"ד לפי האמור אי אפשר לומר כן בעד הר"ס דודאי ר"מ לא אמר אלא בחשוד אאיסורא דאורייתא אבל חשוד אדרבנן מודה רבי מאיר דאיך אפשר דיסבור נמי אקלות וחמורות של התורה כולה זה אין הדעת סובלתו כלל כי אם מאי דמסתבר הוא דלר"מ כיון דנחשד אדרבנן הכי הוא חשוד על כל איסורין דרבנן קלין וחמורין אבל לא על איסורי תורה ועוד דאיך אפשר לומר דהך ברייתא ר"מ היא דאי ר"מ הא אמר חשוד לדבר אחד חשוד לכל התורה כולה וברייתא משמע דאינו חשוד אלא אשביעית וכן ראיתי להרב כ"י שכתב משם תוספות חיצוניות וז"ל הא חשיד וא"ת למה יש לנו לחושדו וכי בשביל דחשוד אדרבנן נחשד לדאורייתא ועוד יש להקשות בע"ה דהך מתניתין אמאן תירמיה אי ר"מ הא אמר חשוד לדבר אחד חשוד לכל התורה וברייתא משמע דאינו חשוד אלא אשביעית ומעשרות ואי כרבנן אמאי חשיד כלל ואומר ר"י דאיכא למימר אין הכי נמי שחכמים חשדוהו על המעשרות ושביעית כיון שחשדוהו על הטהרות ומעשרות ושביעית בני חד בקתא נינהו עכ"ל:

ואולם נפ"ד יש ליישב סברת הר"ס עפ"י דרך הר"ב הנזכר שהעלה שם דמה שאנו דוחקים לומר לדעת הר"ס דמעיקרא לא ידע הש"ס בההיא תוספתא עם כל זה אין כ"כ דוחק והענין בהקדם מ"ש התוספות במתניתין בד"ה הא חשיד וכו' וז"ל דמשמע ליה דלגופא לא איצטריך דפשיטא דכי נאמן על הטהרות דנאמן על השביעית כיון דנהיג מנהג פרושים שאוכל חולין בטהרה עכ"ל ואיכא למידק על זה מההיא דאמרינן בירושלמי בפ"ד דדמאי עלה דמתני' דהמקבל עליו להיות נאמן וכו' תני ונאמן על הטהרות נאמן על המעשרות תניתא ר' ינאי בר רבי ישמעאל ואמר טעמא הדא דתימא במתארח אצלו אבל ברבים אינו נאמן עד שיקבל עליו ברבים ע"כ ופירש מהר"א וז"ל תניתא ר' ינאי להא מתניתא וגם אמר בה טעמא דנאמן על המעשרות משום שנאמן על הטהרות היינו דבשאי חבר להתארח אצלו בביתו אבל להיות נאמן בפרהסיא לרבים אינו נאמן עד שיקבל עליו ברבים דאין נאמנות למעשרות אלא בקבלה דאף מי שהוא חשוד צריך קבלה ברבים והם ג' חברים עכ"ל הרי מפורש הכא דר' ינאי בר' ישמעאל שנאו דהכא במתניתין ס"ל דע"כ הא דנאמן על הטהרות נאמן על השביעית דלאו לגופא איצטריך אלא לדיוקא ומשו"ה הוצרך לשנויי דהכא מיירי דהוה חשוד אתרווייהו איהו גופיה קאמר הכא עלה דנאמן על הטהרות נאמן על המעשרות דלגופא איצטריך ואדרבה אינו נאמן אלא להתארח חבר בביתו אבל בפרהסיא לרבים אינו נאמן ולפי דברי התוספות במתניתין והוא מוכרח במתניתין דלגופא לא איצטריך דפשיטא דכיון דנהג מנהג פרושים נאמן א"כ התם נמי לענין מעשרות אמאי קאמר דלגופא איצטריך ואדרבה אינו נאמן לגמרי כי אם להתארח דהא ודאי אין לומר דיש חילוק בין שביעית למעשרות מטעם די"ל דחשש ע"ה באין מעשרין שכיח טפי ממאי דשכיח חשש שביעית ומשו"ה מהמנינן טפי להאמינו למעשר מפני שנאמן על הטהרות דיש לו לומר דהא ניחא דמלבד דלו יהיה דיש חילוק מטעם האמור מ"מ מנין לנו לומר דברייתא דנאמן על הטהרות וכו' לאו לגופא איצטריך אלא לדיוקא דכיון דעינינו הרואות לענין מעשרות דאינו נאמן לגמרי כי אם להתארח בביתו ע"כ שפיר יש לומר דהולך התנא להשמיענו דלענין שביעית נאמן לגמרי אפי' בפרהסיא לרבים דלא איצטריך לדיוקא כלל יתר על כן דנראה פשוט דאדרבה חשש שביעית חמיר טפי מחשש מעשרות וכמו שמבואר מדברי הר"ס בפרק י"ב מהלכות מעשר דין ע' שכתב דלא הזכירו דברים אלו אלא בתרומות ומעשרות אבל לענין פירות שביעית או לענין טהרות לא יקח אלא מן המומחה עד כאן לשונו ודברי הר"ס הם תוספתא פרק ה' דדמאי כנזכר לעיל א"כ אם לענין מעשר דקיל א"כ ינאי בירושלמי דאיצטריך לגופא ואינו נאמן לגמרי לרבים כ"ש לענין שביעית דחמיר טפי אבל על פי זה י"ל דס"ל להר"ס דהני שנויי דר' אלעאי ור' ינאי דמתניתין דחויין הם לענין הלכה דסברת ר' אלעאי דבגת לאיגוהו נוהג בלינטא הוי חשוד לשביעית ע"כ לא קי"ל כוותיה דהא סוגיא דסוף פרק הניזקין [דף סה:] אזלא דהחשוד על הטהרות אינו חשוד על המעשר דמדאורייתא אע"פ שלא כאיגוהו נוהג בלינטא והיינו דלא כר' אלעאי וכמ"ש הרא"ש בפסקיו בפ' כל פסולי המוקדשין בסוף סימן ה' יעו"ש וגם שינויא דר' ינאי דחוי הוא מעיקרו דע"כ צ"ל דהא דמוקי לה כגון דהוה חשיד אתרווייהו הוא לפי מאי דלא הוו ידעי ברייתא דפלוגתא דר"מ ורבנן דלרבנן דקי"ל כוותייהו לא ס"ל דע"ה דקבל עליו דברי חברות ונחשד לדבר אחד שאין חשוד אלא לאותו דבר דנמצא דאפילו דהיה חשוד בתחלה בכל מאי דחשיד ע"ה וקבל עליו דברי חברות אף דחזר לסורו הראשון ונחשד בדבר אחד מהם אינו חשוד על שאר דברים וא"כ סברת ר' ינאי דלא כרבנן הוא והר"ס לא ס"ל לחלק כדס"ל לחלק רבינו הרמב"ן במתניתין והרא"ש בפרק פסולי המוקדשין דהא דרבנן שאני דמעיקרא קודם שקבל עליו דברי חברות לא היה חשוד ממש אלא מתורת סתם ע"ה משא"כ בהא דר' ינאי דמתחלה היה חשוד ממש אתרווייהו דבכה"ג חמיר טפי דלהר"ס י"ל דס"ל דאף דלאביי בסוף פרק הניזקין (דף סה.) נראה דס"ל דחשוד ממש גרע מסתם ע"ה לגבי מעשר מכל מקום לרבא דהלכתא כוותיה לגבי דאביי ס"ל הכא דלא חמיר ליה חשוד מסתם וכמ"ש התוספות במתניתין בסוף ד"ה מתניתין כשראינוהו וכו' יעו"ש ולרבא דס"ל דלא חמיר חשוד מסתם ע"ה ה"ה לענין זה דע"ה שקבל דברי חברות ונחשד לדבר אחד דאינו חשוד לדבר אחר לרבנן ומי שהיה חשוד ממש אתרווייהו וקבל חברות שוים הם דלרבנן שניהם נחשד בדבר א' אינו נחשד על השאר דלא כר' ינאי וכיון דלפי המסקנא דמייתי הש"ס הך ברייתא מתודבת דפלוגתא דר"מ ורבנן דלא הוו ידעי לה הני אמוראי ור' ינאי הרי סברת ר' ינאי ג"כ אינה הלכה וע"כ כדי לשנויי מתני' דקתני החשוד על הטהרות אינו חשוד על זה ועל זה דלא תקשי מהברייתא דנאמן על הטהרות וכו' צריך לומר דלענין הלכה העיקר כסברת ר' ינאי ברבי ישמעאל דאמרינן בירושלמי דדמאי דס"ל דעיקר הברייתא לגופא איצטריך ולא לדיוקא דאדרבה מאי דאמרינן דנאמן על השביעית אינו נאמנות גמורה כי אם להתארח בביתו ובכן לא קשה מידי על מתניתין ואפשר דרבי ינאי הכא במתניתין הולך לשטתי הכי לפי שיטתיה דמקשן דסבירא ליה דלדיוקא אתא ברייתא אבל לדידיה לגופא איצטריך כדאמרינן משמיה בירושלמי זה הנלע"ד ליישב דברי הר"ס על פי ס"ד דברי הרב פרי תואר דאפשר לומר דהמקשן והני אמוראי לא היו יודעים מברייתא זאת דפלוגתא דרבי מאיר ורבנן:

[לד] והנה לענין הלכה כללית היוצא מדברי רבינו הרמב"ן הוא דאפי' לרבנן דקי"ל כוותייהו דאינו חשוד אלא על אותו דבר ה"מ היכא דחמירא מיניה ואי נמי דקילא מיניה ואית בה אנפא דחומרא כגון שביעית ומעשר דהא בעי חומה והאי לית ליה פדיון אבל אי חשיד אחמירא חשיד לעבירה דטומאה

כיון דהם שווים דשתיהן אמורות הם בכל וכ"ש דחשיד בעבירה דקילא מינה והא דפליגא [illegible] או קילא מינה הוא דוקא דאותה עבירה דנחשד לא תקיף בה יצרא אבל אם היא עבירה דתקיף בה יצרא אינו חשוד לקיל מינה דלא תקיף יצרא די"ל דדוקא נחשד בזאת דתקיף יצרא אבל בקל דלא תקיף יצרא לא נחשד והביא ראיה לזה מהסיא דאמר רבא בפ' השוכר את הפועל (דף סג ע"ב) דאמר זונה עובדת כוכבים וישראל מסובין חמרא שרי דנהי דיצרא דעבירה תקיף להו דיין נסך לא תקיף להו הרי דאע"ג דאיסור סתם יינם קיל מאיסור זנות בעובד כוכבים והיה ראוי לומר דמאן דחשיד אהאי חשיד אהאי קמ"ל דכל היכא דהעבירה החמורה יצרו של אדם תקיף עליה אינו נחשד בעבירה דקילא מינה כיון דאין יצרו תקיף עליה ויש לעמוד בדברי רבינו מדברי תשובת הרמב"ן במיוחסות סימן ק"ע שכתב וז"ל גם מה שאמרת החשוד על דבר קל אם חשוד על דבר חמור אפילו על הקל ממנו אינו חשוד דמומר לערלות אינו מומר לשחיטה ולא אמרו מומר לדבר אחד הוי מומר לכל התורה כולה אלא במומר ליין נסך וכו' וכדאי' בפ"ק דחולין ומ"מ כמה שנחשד הרי אנו רואין אותו כמומר גמור לאותו דבר ואפי' בשבועה אינו נאמן שכבר הוא חשוד לעבור על השבועה על אותו דבר שהוא מושבע ועומד מהר סיני וכו' עכ"ל ומרן הב"י ז"ל בסי' קי"ט עמד על דברי הרמב"ן בתשובה זאת דאיך כתב דאפילו על קל ממנו אינו חשוד דהא במתניתין מפורש יוצא דהחשוד לחמור חשוד על הקל ממנו לכו"ע ותירץ בתירוץ הב' והוא העיקר דע"כ לא אמר הרב דאינו חשוד אפי' על הקל אלא דוקא בב' מיני איסורין אבל שביעית ומעשר וטהרות אע"פ שהם איסורים מחולקים מ"מ כיון שכולם הם בדבר מאכל חשיבי כאיסור אחד לענין שאם נחשד על החמור חשוד על הקל עכ"ל ובאמת שדברי מרן הב"י מוכרחים וכן הסכימו כל הפוסקים אחריו ואולם ש היא קשה דמדברי רבינו הכא בהלכות נראה דלא ס"ל חילוק זה הן מגד דכתב סתם דהחשוד על החמור חשוד על הקל ולא חלק לומר דדוקא במין אחד והן מגד מה שהביא מההיא דרבא דעובדת כוכבים זונה וישראל מסובין דהתם ב' מיני איסורין הם זנות בעובדת כוכבים ואיסור יין נסך דאיסורין מוחלקים הם ואינם שניהם בדבר מאכל ועם כל זה מתי דלא חשיד על יין נסך דקיל הוא משום דלא תקיף יצרא דעבירה הא לאו הכי הו"א דחשיד נמי איין נסך ויש להקשות דמה יענה רבינו להאי דמומר לערלות דאינו חשוד על השחיטה דע"כ צ"ל חילוק זה דבב' מיני איסורים לא אמרינן דחשוד וכו' וי"ל דכיון דעינינו הרואות דהני תלתא שביעית ומעשר וטהרות חשיבי כמין א' ועי"כ צ"ל דס"ע דכיון דמיני אכילה נינהו ונחשד בדבר אחד מהם הרי הוחזק דלהוט אחר הנאת הגוף ומפני הנאתו עובר על האיסור למלאות תאוותו באכילה וא"כ אמרינן דה"ה בשאר כיון דמידי דאכילה נינהו א"כ הכא נמי בזונה ויין נסך נמי כמין מאכל דמי דכיון דהוחזק דלהוט בהנאת גופו לענין עבירה דהנאת גופו דהוא למלאות תאוותו בהנאת עבירה ולא חייש לעבור על האיסור דזונה מפני הנאתו ה"ה דחשיד איין נסך דמידי דהנאה היא ואי לאו טעמא דיצרא דעבירה תקיף ליה הו"א דחשיד נמי על יין נסך דזה הכלל דכל מידי דהעבירה הוא מפני הנאת גופו חשיד נמי לדבר אחר אע"פ שאינו מין אחד כל שהוא דבר הנאת גופו ודוקא גבי מומר לערלות דלאו מידי דהנאה הוא לגבי שחיטה לאו מין אחד היא ומאי דלא ביאר רבינו חילוק זה הוא מפני שסמך על עיקר שמעתין דמיירי בהני תלתא דמידי דאכילה נינהו:

באופן דנמצינו למידין דאפילו רבינו מודה דהא דחשוד על הקל הוא דוקא כששני האיסורין מין אחד הם אבל בב' מיני איסורין לא אמרי' דחשוד על הקל ולמדנו דין מפורש מדברי רבינו מה שלא הוזכר בשום א' מהפוסקים דכל הפוסקים לא הזכירו אלא דהחשוד לחמור חשוד לקל אבל רבינו הדים לן דחשוד נמי אאיסור אחר דכוותיה דכל דב' האיסורין שווין ואין זה חמור מזה לא בעונש ולא בשום דבר החשוד בזה חשוד בזה דדוקא חשוד על הקל אינו חשוד על החמור אבל כל דשניהם שווים החשוד בזה חשוד בזה דמאן דעביד הא עביד הא כיון דשניהם שווים ויש להביא ראיה לסברת רבינו ממ"ש התוס' והרשב"א בחידושיו בשם ר"ת בפ"ק דחולין על מ"ש בגמ' שם (דף ה ע"ב) דאמרינן מאי בינייהו אמר רב המנונא מומר לאכול חלב ומביא קרבן על הדם איכא בינייהו דפי' ר"ת דלכו"ע אית להו מומר לדבר אחד לא הוי מומר לכל התורה כולה ובמומר לאכול חלב אם מביא קרבן על הדם בלהוד הוא דפליגי דת"ק סבר דחלב ודם כחדא עבירה לפי שמתיקן בקולות וכיון שכן מומר לזה כמומר לזה הוא הילכך אע"פ שעדיין לא עבר על הדם כיון דמכתמא חשוד בו נמי אינו מביא קרבן על הדם יעו"ש וזה לכאורה נראה כסברת רבינו ואולם מדקדוק דברי התוס' והרשב"א נראה דלא שייך זה אלא בחלב ודם דשניהם שווים בכל שניהם בכרת ומטעם א' נאסרו שעולין לגבוה ונאמרו בלאו אחד כל חלב וכל דם לא תאכלו דנראה דדוקא בכה"ג אמרי' הכי דהחשוד לזה חשוד לזה כיון דכחדא עבירה נינהו אבל מדברי רבינו דסתם דבריו וכתב חשיד נמי אדכוותה וכ"ש אקילתא נראה דאין דעתו דצריך שיהיו ב' איסורים שוים כדמיון חלב ודם אלא כל שהעונש שוה החשוד לזה חשוד לזה ואפשר לומר דלא הצריך ר"ת גבי חלב ודם לטעם שהוזכר לעניינים הרבה כי אם דוקא לענין קרבן דלא מסתבר דממעט לה ת"ק מקרבן אם לא באופן זה דחשיבי ממש כעבירה אחד דהכי שפיר ממעט לה מקרא דמטעם האכן אבל באופן אחר דלא השוו כ"כ כחלב ודם אף דמאן דחשוד בזה חשוד בזה מ"מ אין סברא למעטו מקרבן שוב ראיתי להרב פ"ת שעמד בחקירה זאת אי בב' איסורין שוים חשוד בזה חשוד לזה והביא ההיא דפ"ק דחולין וכתב דאפילו בב' איסורין שווים לא חשוד כי אם על הקל דווקא יעוין שם ואילו היה רואה דברי רבינו לא היה מסכים לזה דאף דשאר פוסקים לא כתבו בפירוש כן מ"מ כיון דרבינו כתב כן דס"ל דכוותה מסתמא כל הפוסקים ה"נ ס"ל אלא דסתמו דבריהם:

והנה במ"ש בתשובת הרמב"ן הנזכר דהחשוד על הדבר אפי' אם נשבע אינו נאמן בשבועה דכיון דעבר עבירה דמושבע ועומד מהר סיני הרי חשוד על השבועה ג"כ וכן פסקו הפוסקים לענין הלכה יש לעמוד מההיא דאמרינן בפ"ק דב"מ (דף ה' ע"ב) עלה דאמרינן שבועה זאת תקנת חכמים היא וס' פריך ונימא מגו דחשיד אממונא חשיד אשבועתא ומשני לא אמרי' מגו דחשיד אממונא חשיד אשבועתא הרי דאף דחשיד אממונא לגזול שהוא מושבע ועומד מהר סיני שלא יגזול עכ"ז לא חשיד אשבועתא וכתבו התוס' שם ד"ה דחשיד וז"ל נראה דה"ע משום דשבועה חמורה כדאיתא ביומא ובשבועות שהעולם נזדעזע על לא תשא עכ"ל וה"ט דהחשוד על הקל אינו חשוד על החמור ונראה פשוט דלק"מ שהרי כתבו התוס' בדבור הנזכר וז"ל וא"ת א"כ אמאי גזלן פסול לשבועה דאמרינן שכנגדו נשבע ונוטל וכו' וי"מ בשם הרב יהודה חסיד דהא דחשיד אממונא כשר לשבועה משום דשמא ע"י שבועה יפרוש מגזל אבל גזלן כמו שהחמון אינו פורש ה"ה משבועה עכ"ל וכהירוץ זה של התוס' הביא הרב שם בספר א"ז דף כ"ב ע"ד משם רבינו הרמב"ן וז"ל ואפשר דגזלן שגזל גזילה פעם אחת ועכשיו נתחייב שבועה אין מוסרין לו אותה שבועה מפני שכבר גזל פעם א' ועכשיו אנו חוששין שמא הוא שוגה בה ונעשית לו כהיתר ומשום שבועה לא ממנע שהרי בשביל חומר שבועה זאת לא יחזיר ממון הגזל הראשון וכשם שלא ישיב הגזל הראשון לא ימנע מגזל זה ולא יעשה תשובה להאמין אבל זה שלא גזל פעם אחרת אלא שעכשיו אנו חוששין שמא כופר בממון הוא אם מחייבת ליה שבועה דהוו ליה תרי חומרי במלתא פרים מגוליה איסורא אבל כיון דטעים טעמא דאיסור וגזל ממונא חשיד אשבועתא עכ"ל וא"כ ה"ה נמי שהוא חשוד על עבירה אחת שכבר עבר עבירה זאת פעם אחת דטעים טעמא דאיסור אינו נאמן על דבר זה עוד אפילו בשבועה כיון דעכשיו ע"י השבועה אינו פורש מהאיסור לגמרי דהכתי העבירה הראשונה אינו מתקן כלל וא"כ י"ל שמא הוא שוגה בה ונעשית לו כהיתר ומשום שבועה לא ממנע כיון דע"י שבועה זו אין בידו לתקן מה שעבר בעבירה ראשונה ועוד דאעיקרא דמלתא קא אמרינן התם בפ"ק דב"מ דאביי ס"ל דמשום ספק מלוה ישנה הוא וכתב רש"י דאביי ס"ל דחשיד אממונא חשיד אשבועתא ופשיטא דקי"ל כאביי דהוא בתרא והרי"ף ז"ל לא הביא שם כ"א דברי אביי ומדלא הביא כ"א דברי אביי מכלל דסבירא ליה דמאן דחשיד אממונא חשיד אשבועתא וכמ"ש הרא"ש שם בפסקיו וכן פסק הטור ח"מ סימן ל"ב שכתב וז"ל וכן מי שחשוד ליקח ממון חבירו חשוד על השבועה ודוקא שיש עדים שלקח ממון חבירו אבל בלא עדים אי אפשר להיות חשוד דשמא מלוה ישנה יש לו עליו שבשבילו תפס אותו ע"כ וכן פסק מרן בש"ע שם הרי דבלא עדים דוקא משום די"ל מלוה ישנה יש לו עליו הא לאו הכי הוה חשוד על השבועה וא"כ ה"ה החשוד על האיסורין: שוב ראיתי להרב פרי תואר סי' הנזכר ס"ק י"א שעמד ע"ז יעו"ש ולע"ד לפי האמור אין כאן קושיא כלל ובפרט דנראה דקי"ל כאביי דחשוד אממונא חשוד אשבועתא ומ"ש להלן דמאי ממון דמיתר אמר דכיון דניתן להשבון לא מקרי עבריין על השבועה לפע"ד אינו נראה כן דש"ס אמאי גזלן חשוד על השבועה כיון דניתן להשבון מה שאין כן בטומאה דלית לה תקנתא ודו"ק:

פ"ד

ואפילו תלמיד חכם צריך לקבל בפני שלשה חברים וזקן ויושב בישיבה אינו צריך לקבל בפני שלשה חברים שכבר קבל עליו משעה שישב אבא שאול אומר אף ת״ח אינו צריך לקבל בפני ג׳ חברים ולא עוד אלא שאחרים מקבלין לפניו · טעמא דתנא קמא משום שמיום שחרב בית המקדש נהגו הכהנים סלסול בעצמן שאין מוסרין טהרות לכל אדם · אבל בכל מילי כאבא שאול קיימא לן דאמר תלמיד חכם אינו צריך לקבל אלא מסתמא נאמן לכל מילי ואף אחרים מקבלין בפניו :

ת״ר *אשת חבר הרי היא כחבר חבר שמת אשתו ובניו ובני ביתו הם בחזקתן עד שיהשדוהו וכן חצר שמוכרין בה תכלת הרי היא בחזקתה עד שתפסל ואיתא בהלכות בפ׳ אין מעמידין *ת״ר אשת ע״ה שנשאת לחבר וכן בתו של ע״ה שנשאת לחבר וכן עבדו של ע״ה שנמכר לחבר כולם צריכים לקבל עליהם דברי חבירות בתחלה · אבל אשת חבר שנשאת לעם הארץ וכן בתו של חבר שנשאת לעם הארץ וכן עבדו של חבר שנמכר לעם הארץ אינם צריכים לקבל דברי חבירות בתחלה :

ת״ר *וכולם שהזרו בהם אין מקבלין אותם עולמית דברי ר״מ · ר׳ יהודה אומר הזרו במטמוניות וכו׳ כדכתיבא בהלכות בפרק לפני אידיהן של עובדי כוכבים : ת״ר בראשונה היו אומרים חבר ונעשה גבאי דוחין אותו מחבירותו פירש אין מקבלין אותו חזרו לומר פירש הרי הוא ככל אדם רב הונא בר חייא איצטריכא ליה שעתא הוה קא עייל גביה רבה ורב יוסף וד׳ מאה זוגי דרבנן שמע דקא אתו קטיר להו ד׳ מאה תכתכי לסוף שמעו דנעשה גבאי שלחו ליה זיל לחשיבותיה זיל לקדמותיה שלח להו הדרי בי רב יוסף לא אזל רבה אזל רב יוסף אמר תנינא פירש אין מקבלין אותו רבה אמר תנינא חזרו לומר פירש הרי הוא ככל אדם וכן הלכתא :

ת״ר [לה] *כל הבכורות אדם רואה חוץ משל עצמו ורואה את קדשיו ואת מעשרותיו ונשאל על טהרותיו · אמר מר כל הבכורות אדם רואה חוץ משל עצמו במאי עסקינן אי לימא בחד ומי מהימן אלא בתלתא ומי חשידי והתנן מיאנה או שחלצה בפניו ישאנה מפני שהוא ב״ד לעולם בחד וכדאמר רב חסדא אמר רבי יוחנן ביחיד מומחה הכא נמי ביחיד מומחה :

וגרסינן באידך פרקין *אע״פ שאמרו אין אדם רואה מומין לעצמו אבל מורה בה הלכה לתלמידיו ותלמידיו רואין לו איני והאמר רבא אמר רב הונא אמר רב ת״ח המורה הלכה ובא אם קודם מעשה אמרה שומעין לו ואם לאחר מעשה אמרה אין שומעין לו איהו נמי מורה הלכה ובא מעיקרא קמא

[לה] ת״ר כל הבכורות אדם רואה חוץ משל עצמו ורואה את קדשיו ואת מעשרותיו וכו׳ : כתב רש״י ... רואה את קדשיו ואת מעשרותיו ... בביתו ונפל בהם מום יראה אם קבוע הוא ... רש״י לומר דמיירי בקרבן שלמים שעדיין הוא בביתו ... מטעם שאמרו בגמרא דה״ע דרואה את קדשיו דאי

עכ״ל משמע מדבריהם דדוקא בנזכק דמן כהלכתן דכבר ... אבל אם כשמטו בלבד ועדיין לא נזרקו דמן דעדיין לא ... איתיה בשאלה אף שכבר מסרו ביד הכהנים להקריב ... והרשב״א והריטב״א ונראה דודאי בהקדש שהוא בדרך

כאמור : וראיתי להרב חוות יאיר בסוף סי׳ ק״ל שכתב ... קרבן כאומר הרי זה דתכף הוי כבי גזא דרחמנא וכתרו ... בזה דודאי אפילו בנדבה דאמר הרי זה הקדש כל שהוא ... כל היכא דאיתא בי גזא דרחמנא מהטעם האמור דכל ... דוכון לקונו כאמור מש״כ כשמסרו לגזבר כאמור וכן ... הוכרכו התוס׳ בפ׳ אלו עוברין לאוקומי הכיא דבלך אי

רב המרחק בעיהם דבשלמא בתרומה דבעודה ביד ... דהכי יש לו קצת זכות ממון בגווה ובפרט ... כהן איתיה בשאלה אבל בדאתא ליד כהן וכבר ... לומר דליתא בשאלה משא״כ בקדשי ב״ה דמבעה ... שאר פוס זכות ממון למקדים ועם כל זה אמרינן ... לומר דליתא בשאלה כיון דלא נתחדש פוס דבר

[illegible]

אלא התם אבל במתניתין דאם אמו באים לחשוד אותו דאומר שהוא מום קבוע להתיר ההקדש שלא כדין שפיר י"ל דאם דעתו ליהנות מההקדש שלא כדין היה עושה תחבולה אחרת לומר שנעשות הקדים ע"י פתח שבודה מלבו וזה היה עדיף שפי שאי אפשר להכחישו משא"כ באומר שמום קבוע הוא דאפשר להכחישו שיבא מומחה ויאמר דאינו מום קבוע :

עוד יש לעמוד בהא דרואה את קדשיו דאמאי איצטריך לומר מטעם דנאמן במנו דאי בעי מתטיל דהא בשלמא בבכור ומעשר יש מקום לחשוד אותו דאומר דמום קבוע הוא דבהכי מתירו לשחוט אותו בלא פדיון דלגבי בכור ומעשר מומו הוא פדיונו ובלא פדיון מותר אבל גבי הקדשות אין מקום לחשוד אותו דמה מרויח במה שאומר דמום קבוע הוא ס"ס הרי צריך לפדות אותו בשוויו ולא בפחות משוויו וכמ"ש הר"מ בפ"ז מהל' ערכין דין ח' וז"ל אחד קדשי בדק הבית ואחד קדשי מזבח שנפל בהם מום אין פודין אותן לכתחלה אלא בשוויהן ואם עבר וחללן על פחות משוויהן וכו' הרי זה פדוי ויצא לחולין ומותר ליהנות בו ומדברי סופרים שהוא צריך חקירת חכם וחייב להשלים את דמיו עכ"ל וכיון דמדרבנן אפילו בדיעבד חייב להשלים דמיו מה בלע במה שיאמר שהוא מום קבוע כיון דצריך להשלים דמיו וא"כ למה נחשוד אותו שיש נשחוד דאמרינן בפרק כל פסולי המוקדשין (דף לו ע"ב) במתני' הכל נאמנים על מומי מעשר יכתב רש"י וז"ל הכל נאמנים להעיד שמאליו נפל ובספק מעשר קאמר כגון קרא לתשיעי עשירי דאמרינן דאין לו תקנה אלא במום עכ"ל מוכח מדברי רש"י דלא שייך נאמנות אלא בספק מעשר דאיכא מקום חשדא דהפיל בו מום בידים כיון דאין לו תקנה בלאו הכי אבל במעשר ודאי לא שייך נאמנות דפשיטא דנפל לו מום מאליו דליכא חשדא לומר דהפילו בידים דמה הפסד יש לו אם הוא תם ויקריבנו כיון דמעשר לבעלים הוא דמסתמא לא חשדינן ליה דלא ניחא ליה להקריבו דלא חשיד איניש בזה כלל וע"כ רבותא מתני' הוא בספק מעשר דאיכא מקום לחשדא הן אמת דק"ק לסברת רש"י דמוקי לה בספק מעשר דא"כ איך אמרינן בגמרא דהאי טעמא דנאמן משום דאי בעי שדי ביה מומא בכוליה עדריה ואם איתא דבספק מעשר מיירי איך יתכן לומר דאי הוה בעי הוה שדי מומא בכוליה עדריה דמנין היה יודע שיארע לו דבר זה שיטעה ויקרא לה עשירי כדי שיעשה תיקון זה לשדות מומא בכוליה עדריה ובשלמא אי מיירי בודאי מעשר ועם כל זה מייבינן שאינו רוצה להקריבו שפיר יש לומר דאי בעי שדי מומא לפוערם מהקרבה וי"ל בדוחק באופן דמתבאר מדברי רש"י דלא חשיד איניש לומר דאינו רוצה להקריבו קרבן וא"כ הכא בשלמא בבכור דאין אדם רואה מום בבכור של עצמו שייך לומר דמיירי בספק בכור דאין לו תקנה אלא ע"י מום וכן במעשר מיירי נמי במעשר ספק אבל גבי רואה את קדשיו למה נחשוד אותו שיאמר שהוא מום קבוע כיון דמסתמא לא חשיד איניש להבריחו מהקרבה דכיון דיש לו תקנה בהקרבה תו לא חשיד בכך ויש ליישב והוא פשוט דהכא החשדא הוא דעכ"פ ככל בכור לגו דיש לו מום עובר וזה בא לומר שהוא מום קבוע ומותר לשוחטו במום זה ועל זה יש לחוש דאומר כן שהוא מום קבוע כיון דבמום עובר נמי אינו יכול להקריבו כמ"ש הר"מ בפ"א מהל' איסורי מזבח דין ה' יעו"ש וכיון דאין לו תקנה בהקרבה צריך להשהותו עד שיעבור המום לגמרי או עד שיהיה מום קבוע וצריך להטפל עמו במזונות וכיוצא ולהרויח זה אומר שהוא מום קבוע דבהכי נמי ניחא מה שדקדקנו דהא צריך לפדותו בשוויו ומה מרויח דהרויח שמרויח הוא שלא להשהותו ולהוציא עמו הוצאת המזונות וכיוצא ומפני זה חיישינן שאומר שהוא מום קבוע כדי לפדותו ולא יצטרך להשהותו ודו"ק :

פרק חמישי

[לו] מתני' ושוקלין מנה כנגד מנה בבכור · כתב רש"י ז"ל ושוקלין וכו' שאם יש לו חתיכת בשר חולין שנשקלה בליטרא יכול לשקול בשר בכור כנגדה ע"כ והר"מ בפי' המשניות פירש באופן אחר וז"ל מנה כנגד מנה חלק כחלק כגון שיחלקו אותה ו' או ז' ונותנים חלק בכף זה וחלק בכף זה ר"ל כפות מאזנים וזה מותר בבכור בלבד אבל מעשר לא לפי שנראה כאילו הוא מוכר וכאילו מחליף חלק זה בחלק זה וכו' עד כאן לשונו וכן נראה מדברי הר"ס בפרק א' מהלכות בכורות לענין בכור ובפרק ו' גם לענין מעשר כתב וז"ל לפיכך אין שוקלין מנה כנגד מנה במעשר כדרך ששוקלין בבכור מפני שנראה כמוכר עכ"ל וכתב מרן הכ"מ שם דדקדק הר"ס כן ממתניתין דקתני דשוקלין מנה וכו' בבכור דמשמע דוקא בכור אבל לא במעשר ויש להקשות דאמרי' בירושלמי ברים פ"ק דמעשר שני גבי מתני' מעשר שני אין מוכרין אותו ולא שוקלין כנגדו דקא מבעיא כן התם עלה דאין שוקלין כנגדו האחין שחלקו מהו שישקלו זה כנגד זה ולא איפשיטא יעו"ש ואם איתא דהאי פשטה ממתני' דקתני דשוקלין מנה כנגד מנה בבכור אבל במעשר אסור דהאחים שחלקו בשר מעשר אינם יכולין לשקול מנה כנגד מנה מפני שהוא נראה כמוכרו וא"כ גבי מעשר שני דאסור למוכרו נמי פשיטא דהאחין שחלקו אינן יכולין לשקול זה כנגד זה מנה כנגד מנה דנראה כמוכרו ורא"יתי להר"מ בפ"ג מהל' מעשר שני דין כ' שכתב האחין שחלקו מעשר שני אין שוקלין זה כנגד זה עכ"ל וכ' מרן הכ"מ שם ומיהו יש לתמוה למה פסק לחומרא כיון דמלתא דרבנן הוא ה"ל למפסק לקולא וצ"ע עכ"ל ואפשר לומר דפסק לחומרא מטעם דלא גרע מדין מעשר בהמה דאף דאיסור מכירת בעל מום בשחוט אינו אלא מדרבנן עם כל זה אסור לשקול מנה במנה מפני שנראה כמוכר וה"ה גבי מעשר שני דאף דאיסור זה מדרבנן אזלי' לחומרא אבל מ"מ מהירושלמי קשה דמאי לא איפשיטא מהא דמעשר בהמה ועוד צריך להבין במ"ש הר"מ בפ"א מהל' בכורות לענין בכור בדין י"ח וז"ל אבל בשר בכור תמים אינו נמכר מפני שהוא בשר קדש והכהנים שנמנו על הבכור מותרין לשקול מנה כנגד מנה עכ"ל וכתב מרן הכ"מ דמפשטא דמתני' משמע דאכישא דמתני' קאי דקתני דבכור בע"מ אינו נשקל בליטרא ומדברי רבינו כאן נראה שהוא מפרשה בבכור תמים בזמן המקדש עכ"ל ונראה דס"ע דמפרש הר"מ מתני' בתם דאילו קאי אכישא דבע"מ מ"ש רישא דקתני כל פסולי המוקדשין נשקלין וכו' חוץ מן הבכור והמעשר דאינן נשקלין בליטרא דאע"ג דמעשר אינו נמכר אפי' שחוט מדרבנן מ"מ מוקמינן לה בגמרא במעשר של יתומים דמותר למוכרו דאוקמוהו רבנן אדאורייתא וא"כ בסיפא דקתני שוקלין מנה במנה בבכור מ"ש דנקט בבכור דוקא דמשמע דדין זה אינו כן במעשר ואם איתא דקאי ארישא דבעל מום ואתא מתני' לאשמועינן דאיכא אופן היתר לשקול מנה במנה א"כ ה"ה במעשר בההוא אופן דמיירי רישא דהיינו מעשר של יתומים אשר ע"כ פי' הר"מ דלא נגע ולא פגע הך סיפא בענין איסור משקל דבעל מום כי אם דין בפני עצמו הוא לענין איסור מכירת בשר דבכור תם דאסור למוכרו מפני שהוא בשר קדש דהיינו דוקא מכירה ממש אבל כהנים שותפין בבכור שחלקו הבשר ביניהם מותר לשקול מנה כנגד מנה ולא חיישינן משום דמיחזי כמכירה ועל זה דקדק התנא לומר דוקא בכור אבל מעשר לא וצריך טעם מ"ש מעשר מבכור דכיון דמעשר בעל מום בשחוט איסור מכירה הוא מדרבנן ועם כל זה אסרו חז"ל מנה כנגד מנה מפני שנראה כמוכרו א"כ ה"ה בבשר בכור תם אף דאיסור מכירה מדרבנן מ"מ למה לא החמירו כמו שהחמירו במעשר וכמו שהחמירו לענין מעשר שני כאמור ועוד ק"ק דמנ"ל להר"מ לומר דבמעשר אפילו בע"מ שחוט מדרבנן אין שוקלין מנה כנגד מנה הא כיון דמתני' מיירי בבשר בכור תמים י"ל דדכוותה קא ממעט התנא דדוקא בכור אבל מעשר דכוותיה דהיינו בשר מעשר תמים אחר הקרבה דהאחים שחלקו הבשר אין יכולין לשקול מנה כנגד מנה דכה"ג מסתבר דבמעשר אסור דלא מבעיא נהה שלדדתי לעניית דעתי בסברת הר"מ בספר קהלת יעקב באות פ' דף ל' דס"ל דמעשר תמים אפילו שחוט הוי מה"ת דודאי יש סברא לחלק בין בכור למעשר דכיון דעיקר איסור מכירת בשר בכור תמים אינו אלא מדרבנן משום גנאי דבשר קדש הוא אין לאסור חלוקה דמנה כנגד מנה כיון דלאו מכר הוא אלא דנראה כמוכרו משא"כ במעשר כיון דעיקר מכירה גמורה הוא מדאורייתא שפיר י"ל דגזרינן חלוקה דמנה כנגד מנה אטו מכירה גמורה אלא אפילו לסברת מרן הכ"מ ומוהר"י קורקוס שכתבתי שם דס"ל בעד הר"מ דאפילו שחוט דתם במעשר הוא מדרבנן מ"מ מסתבר שפי דגזרינן חלוקה דמנה כנגד מנה בבשר דתם משום דלא חשיב גזירה לגזירה דמאי דאסרינן מכירה בבשר דתם לאו דווקא משום דגזרינן שחוט אטו חי דבלא גזירה זאת מסתבר לאסור מכירה בבשר תם מטעם דהוי גנאי למכור בשר קדש כדאסרינן מהאי טעמא בשר בכור תם דודאי מאי דאסרינן בבשר בכור לאו משום דגזרינן אטו חי דהא אע"ג דקי"ל כר"ג דבכור תם חי אינו נמכר בזמן שבית המקדש קיים מ"מ אין הטעם משום דאיכא איסורא דאורייתא למכור אלא משום דממון גבוה הוא ולית ליה לכהן זכותא בגוויה כל זמן שלא הקריבו וא"כ מה שאסרו בשר בכור תם למכור אינו משום דגזרינן שחוט אטו חי אלא משום גנאי דהוי בשר קדש וא"כ ה"ה בבשר מעשר תם וכיון דאינו משום גזירה דשחוט אטו חי שפיר י"ל דאסרינן מנה כנגד מנה משום דנראה כמוכרו וגנאי הוא כלפי בשר קדש משא"כ בבשר בעל מום דאינו אלא משום דגזרינן מכירה דשחוט אטו חי דלא מסתבר לומר דגזרינן חלוקה דמנה כנגד מנה דנראה כמוכרו אטו מכירה גמורה כיון דמכירה גמורה הויא משום מכירה דחי והוי כעין גזירה לגזירה ודע דנראה פשוט דלפי סברת הר"מ כ"ש בכור בעל מום דחולקין מנה כנגד מנה דשותפין שקנו בכור בעל מום חי או שנלד להם בשותפות בכור ונעשה בע"מ או האחין הבאים לחלוק פשיטא דיכולין נמי לשקול מנה כנגד מנה דאם בתמים מותר כ"ש בבעל מום :

ואולם מה שאני מסתפק בדעת הר"מ אי גם בעבה שמכר בע"מ שחוט לקנות בני אדם אם המוכר עצמו יכול לשקול מנה כנגד מנה דכיון דפ"י משקל זה מעי ליה הכא דאינו מוכר להם באומד ויש גו פקידה כיון דמחלק אותה לקנות ב"א חלק כחלק הרי הוא יכול לשום דמי הבכור בדקדוק וליקח חלק משלת מסקונים משא"כ אם לא יעשה כן צריך שימכור להם באומד ויבא לידי פקידה ואפשר דבפנין

תורה אור

קמא פירוש קודם מעשה כגון האי דבכור דשייך בדידיה וכגון עובדא דרב יהודה דאיתא בעשרה יוחסין* :

פרק חמישי

מתני' *כל פסולי המוקדשין נמכרין באטליז ונשקלין בליטרא חוץ מן הבכור והמעשר שהנאתן לבעלים ופסולי המוקדשים הנאתן להקדש[לו] ושוקלין מנה כנגד מנה בבכור : **גמ'** *תניא בבכור נאמר °לא תפדה ונמכר חי במעשר נאמר °לא יגאל ואינו נמכר לא חי ולא שחוט ולא תם ולא בעל מום [לז] תנן התם *בכור מוכרין אותו תמים חי ובעל מום חי ושחוט ומקדשין בו את האשה ואוקמוה

מכירה שמעבא מוכר להכות גם באופן זה דמנה כנגד מנה חשיב בזיון ולא הותר אלא בשותפין שיש נפש בכור או קנו בכור מחיים לא נצרך סחורה כי אם לצורך אכילת ביתם דבכל כה"ג ליכא בזיון כיון דאינו עושה בו דרך חולין ליהנות במכירה דעפי"ז אפשר ליישב מאי דלכאורה קשה לפירוש הר"מ מהסיא דאמרינן בפרק אין נדין (דף כח ע"א) דאמרינן התם דתניא אמר ר' יהושע שוקלין מנה כנגד מנה ביו"ט אמר רב יוסף הלכה כר"י הואיל ותנן בבכורות כוותיה דתנן פסולי המוקדשין וכו' א"ל אביי ודלמא לא היא וכו' ע"כ לא קאמרי רבנן התם אלא משום דלא מחזי כעובדין דחול אבל הכא דמחזי כעובדין דחול לא ע"כ ורש"י ז"ל לפי שיטתיה בפירוש מתני' דבכורות פירש שם וז"ל ע"כ לא קאמרי רבנן וכו' דהתם מכירה הוא ואין דרך לשקול בשר הנמכר במנה כנגד מנה אבל הכא וכו' קא עבדין עובדין דחול דהא חלוקה הוא וכן דרך כל החולקין עכ"ל וזה אתי שפיר כפי פי' רש"י דמתניתין דמכירה הוא ששוקל בחתיכת בשר חולין שנשקל בליטרא אבל לדעת הר"מ מתני' מיירי בחלוקה נמי הכי מתני' כמי עובדין דחול הוא כההיא דר"י ואמנם לפי האמור יש ליישב קצת דלדעת הר"מ אינו מפרש כפירוש רש"י אלא הכי מפרש הסוגיא דאביי ס"ל דהא דר"י דשוקלין מנה כנגד מנה ביו"ט מיירי בכל אופן בין בשותפין שקנו בהמה בשותפות ושחטו אותה לצורך אכילתם ולא למכירה ובין בעבא' שמתא בהמה למכור לקנות בני אדם דבכה"ג אמר ר' יהושע דמותר לשקול מנה כנגד מנה ביו"ט וע"ז קאמר אביי דע"כ לא קאמרי רבנן גבי בכור דמותר כ"א דוקא בשותפין שבאים לחלוק ביניהם בבהמה שלקחו מחיים לצורך אכילתם דוקא ולא למכירה דבכה"ג לא חשיב כעובדין דחול כיון דלא עבדי הכי בדרך מכירה וסחורה להרויח כי אם לצורך אכילתם ובכה"ג לא חשיב בזיון קדשים דדוקא כשעושה הטבח כן למכור ולעשות סחורה חשיב כעובדין דחול דעביד לקודם חול אבל בחלוקה שלא לצורך סחורה לא חשיב דעביד לקודם חול וא"כ לענין יו"ט נמי לפי מתני' דבכורות דווקא חלוקת השותפין מותר אבל טבח העושה כן למכור לאחרים חשיב כעובדין דחול ואסור דס"ל לאביי דכיון דקי"ל כרבנן לענין יו"ט דאין מגביהין בכף מאזנים כל עיקר דאינו תלוי בשינוי א"כ אפילו דמשנה אופן המשקל שלא כדרך חול כל דהוי דרך מכירה וסחורה אפילו בכה"ג דמנה כנגד מנה אסור אף דאיכא שינוי וכבר ראיתי להרב ברכי יוסף כר"ו בא"ח סימן ת"ק שכתב דמשמע מקצים להר"מ מדברי אביי דפרק אין נדין וכתב ליישב וז"ל ואפשר דס"ל להר"מ דהא דאביי לאו הלכתא היא וכמ"ש הפ"ח בדין זה עכ"ל ולע"ד אחר המחילה הראויה אליו אין זה מן הישוב דמאי דלא קי"ל כאביי לאו משום דלא קי"ל כוותיה במאי דס"ל בפירוש דמתני' דבכורות דבמאי דס"ל בפירוש מתניתין ליכא מאן דפליג ומאי דלא קי"ל כוותיה הוא לענין יו"ט דאף דאביי נראה דס"ל דלכו"ע כל שהוא בדרך מכירה מותר מנה כנגד מנה ואין לאסור אלא בחלוקה דבכל החולקין מחלקין מ"מ אנן לא ס"ל הכי אבל למה שנראה מדבריו דפירוש מתני' הוא על דרך פירוש רש"י ולא כפירוש הר"מ מנין לנו לומר דפליגי עליה דאביי כיון דאפושי פלוגתא לא מפשינן וזה פשוט עוד כתב הרב הנזכר שם וז"ל ואין להקשות על הר"מ דמוקי מתני' בבכור תם מאי דאתמר בירושלמי בפרק אין נדין דתני רבי חייא ור"ש בר' היו שוקלין מנה כנגד מנה בבכור ופשיטא דאיירי בבעל מום דר"ח ור"ש לאו כהנים ולאו בזמן הבית [היו] די"ל דלאו להחמיר על עצמם גם בבעל מום עכ"ל וכמאי לעניות לא זכיתי להבין דבריו דכבר כתבנו דלפי פירוש הר"ס דמוקי לה בבכור תמים פשיטא ודאי דכ"ש וק"ו בבע"מ דאע"ג דבכור בע"מ נמי אסור לשקול בליטרא כדרך חולין כדתנינן התם במתניתין מ"מ בכה"ג דהוא שוקל מנה כנגד מנה לא חשיב כשוקל בליטרא ומותר וא"כ מאי ק"ל מירושלמי ואיך שייך לומר דגם בבע"מ החמירו על עצמן דזה אינו חומרא כי אם מן הדין דבכור ומעשר אפילו בע"מ אינו נשקל בליטרא ולדעת התוספות מתניתין ס"ל דאיסור זה מדאורייתא וא"כ לא היה אפשר להם לשקול באופן אחר כי אם ע"י מנה כנגד מנה :

[לז] **תנן** התם בכור מוכרין אותו תמים חי ובעל מום חי וכו' ואוקמה רב נחמן במסכת תמורה וכו' · בפ"ק דתמורה (דף ז ע"ב) אמרינן התם דאיתיביה רבא לר"נ מוכרין אותו תמים חי מי אין שחוט לא אימת אי לימא בזמן הזה מי איכא תם שחוט אלא פשיטא בזמן שבית המקדש קיים וקתני מוכרין אותו תמים חי ומשני לא לעולם בזמן הזה מי קתני מוכרין אותו תמים חי אין שחוט לא הא גופא אתא לאשמועינן דבזמן הזה נמי מוכרין אותו תמים חי ע"כ ויש להעיר קצת דבכר נודע דקי"ל כמ"ד אין פודין את הקדשים להאכילן לכלבים ומתבאר מדברי התוספות לקמן בר"פ (דף לב ע"ב) ד"ה פסק וכו' הבכור בע"מ שמת או נמצא טריפה דאסור ליפרא וכן בכור תמים שמת או נשחט בלא התרת חכם לא הותר ונמצא טריפה למ"ד אין פודין להאכיל לכלבים כל אלו טעונים קבורה ואסורים בהנאה יעו"ש ועיין מה שהארכתי שם וא"כ י"ל הכא דאמאי דחיק נפשיה ר"נ לאמר מי קתני שחוט לא הא אפילו אם נאמר דהתא אשמועינן לגופא ולדיוקא דדוקא חי דאפילו בזמן הזה דליכא שחוט אתא לאשמועינן דיוקא דהייט דוקא חי אבל אם מת או שחטו בלא התרת מומחה אינו יכול למוכרו לעובד כוכבים או ליהנות ממנו להאכילו לכלבים והיינו למ"ד אין פודין הקדשים להאכילן לכלבים ואע"ג דלמ"ד הכי אפילו בבכור בע"מ הוי הכי דדוקא שחוט כהלכתו מותר אבל אם מת אינו יכול למוכרו דאסור בהנאה וא"כ י"ל דאי האי תנא אתא לאשמועינן האי דיוקא לישמעינן דאפילו בע"מ דוקא חי אבל מת לא מ"מ כיון דלגבי בכור תמים לא אמרי התנא בפירוש חי ולא מת כ"א בדרך דיוקא בעלמא אשמועינן כן א"כ בבעל מום נמי דקתני חי ושחוט הרי אשמועינן מדיוקא דדוקא שחוט אבל אם מת מאליו אינו נמכר עוד אמרינן התם איתיביה בבכור נאמר לא תפדה ונמכר הוא בע"מ אי לימא בזמן הזה אימא סיפא ואת דמם תזרוק וכו' אלא פשיטא בזמן שבהמ"ק קיים ובמאי אי בבע"מ אימא סיפא ואת דמם תזרוק וכו' מי חזי להקרבה אלא לאו בתם וקתני נמכר הוא ומשני מידי איריא רישא בבע"מ סיפא בתם ע"כ :

ונראה דכפי זה אזהרת לא תפדה דכתיב בבכור הוא דוקא לבע"מ וצ"ל דלתם אין צריך אזהרה דפשיטא דאינו נפדה לצאת לחולין מידי דהוה לשאר קדשי מזבח דבעודם תמימים אינן נפדין דיש לומר דה"ה בכור תם אלא כי איצטריך קרא הוא לבעל מום דבקדשי מזבח שנפל בהם מום נפדין אבל בכור אפילו בע"מ אינו נפדה לצאת לחולין ומשו"ה אמרינן דרישא בבע"מ ועוד י"ל דמאי דאמרינן רישא בבע"מ סיפא בתם היינו לומר דאע"ג דאזהרת לא תפדה קאי בין לתם ובין לבע"מ מ"מ הא דדייק התנא לא תפדה ונמכר הוא לא קאי אלא לבע"מ אבל תם אינו נפדה ואינו נמכר בזמן שבהמ"ק קיים והאי דנקט קרא לא תפדה דמשמע דנמכר היינו משום בע"מ דאפילו בזמן שבהמ"ק קיים נמכר וכן נראה מדברי הר"מ בפ"א מהל' בכורות דין י"ז דאזהרת לא תפדה הוא כולל בין תם ובין בע"מ אלא דקלת דוחק לומר כן דכוונת הש"ס לומר דאף דלא תפדה קאי בין לתם ובין לבע"מ מ"מ לא דייק תנא ונמכר כ"א לבע"מ דמ"ש דלבע"מ דייקינן לומר דנמכר מדכתיב לשון פדיון ומ"ש בתם דלא דייקינן הכי דומיא דבע"מ כיון דבכלל אותם קרא דלא תפדה ועיין בירושלמי בפ"ק דמעשר שני גבי מתניתין דהבכור מוכרין אותו תמים חי וז"ל רבי יעקב דרומיא בעא קומי ר"י כלום כתיב בבכור לא תפדה בבע"מ מעשר בהמה לא חלקה תורה בין חי בין שחוט בין תם בין בעל מום ע"כ ופירש מהר"ר אליהו ז"ל בביאורו וז"ל כלום כתיב בבכור לא תפדה בבעל מום בתם הוא דכתיב וא"כ מנ"ל בבעל מום שנמכר דבשלמא בתם ילפינן מדכתיב לא תפדה אבל מכירה על ידי כהן מותר אבל בבעל מום דלא כתיב לא תפדה בבעלים מנ"ל מכירה על ידי כהן ומשני דיליף ממעשר בהמה מה מעשר בהמה אין חילוק לאיסור אף בכור לא חילק להיתר והכי גרסינן ומה מעשר בהמה וכו' עכ"ל ויש להקשות דמי הכניסו בדוחק זה לומר דעיקר מאי דבעי הוא מנ"ל דנמכר בע"מ כתם ומייתי לה ממעשר בהמה הא לענין מכירה בבע"מ דמותר מילתא דפשיטא הוא דאע"ג דקרא דלא תפדה הוא בתם מ"מ ילפינן בעל מום מק"ו מתם ומה תם דחזי להקרבה וממון גבוה הוא ולית ליה לכהן זכותא בגוויה הוא נמכר בעל מום דממון כהן הוא לא כל שכן דיכול למוכרו ולסברת ר"ג במתניתין דס"ל דבזמן שבהמ"ק קיים אינו נמכר ע"כ מוקי ליה לקרא דלא תפדה ונמכר בבעל מום אבל להירושלמי אי אמרינן כפירוש הרב ע"כ צ"ל דס"ל דקרא מתתעי בתם ונמכר וא"כ ק"ו לבעל מום דנמכר אשר ע"כ נראה פשוט דכוונת הירושלמי לומר דמנ"ל דבעל מום אינו נפדה הא כיון דקרא דלא תפדה הוא בתם כדאמרינן בסיפא דקרא ואת דמם תזרוק וכו' ובע"מ לאו בר הקרבה הוא א"כ מנ"ל דבעל מום אינו נפדה נימא דדין הבכור הוא כשאר קדשי מזבח שנפל בהם מום דנפדין וה"ה בקדושת בכור ועל זה משני דילפינן ממעשר בהמה מג"ש דהעברה העברה דמה מעשר בהמה דכתיב לא יגאל דהיינו לא יפדה לא חלק הכתוב בין תם לבעל מום כמו כן בכור לא חילק בין תם לבעל מום וכדאמרינן במתניתין בר"פ כל פסולי המוקדשים (דף לב ע"א) דפריך הש"ס דיליף בכור העברה העברה ממעשר דהא מעשר גמר גאולה גאולה מחרמים לאסור מכירה ומשני מיעט רחמנא גבי חרמים הוא הוא ולא בכור ע"כ וקרא דהוא לא ממעט אלא להתיר מכירה בבכור אבל לענין פדיון ילפינן ממעשר דאפילו בעל מום איכא לאו דלא תפדה וי"ל דגם בש"ס דידן מאי דאמרינן דלאו דלא תפדה הוא בבעל מום נמי הוא מג"ש דהעברה העברה ממעשר בהמה כדעת הירושלמי ואין לומר דבלאו הכי ע"כ קרא דלא תפדה לבעל מום איצטריך דלתם לא איצטריך קרא מידי דהוי לקדשי מזבח תמימים דאינן נפדין כדילפינן מקרא ואם כל בהמה טמאה אשר לא יקריבו ממנה קרבן לה' דפרשת בחקתי ואמרינן דבבעל מום הכתוב מדבר שאינו טמאה להקריבה וכתב רש"י בפירוש החומש ולמדך הכתוב שאין קדשים תמימים יוצאין לחולין בפדיון אלא א"כ הוממו עכ"ל דכיון דלר"ג דקי"ל כוותיה בכור תם בזמן שבהמ"ק קיים אין לו לכהן זכות בגויה למוכרו א"כ הוי ליה כקדשי מזבח תמימים דאף דבזמן הזה דיכול הכהן למוכרו איצטריך קרא דלא תפדה דכיון דיש לו לכהן זכות בגוויה חשיב כממונו והו"א דאיתיה בפדיון דלא דמי לקדשי מזבח מ"מ קרא דלא תפדה ע"כ בזמן שבהמ"ק קיים מיירי דהא סיפא דקרא הוא ואת דמם תזרוק וכו' כמו שהקשו מזה לר"ג דמ"ס י"ל דאפילו בזמן שבהמ"ק קיים הוא איצטריך דלא תפדה וכמ"ש החינוך בפרשת קרח סי' שנ"ב וז"ל שלא

ואוקמוה רב נחמן במסכת תמורה *בבכור בזמן הזה דכיון דאית ליה לכהן זכיה בגוויה מוכרין אותו תמים ובעל מום חי ושחוט וגרסינן נמי התם *אמר רב חסדא לא שנו אלא מכהן לכהן אבל מכהן לישראל לא מ"ט אמר רב הונא בריה דרב יהושע משום דנראה ככהן המסייע בבית הגרנות *מר זוטרא איקלע לגבי דרב אשי *) אייתו לקמיה בשרא לא אכיל אמרו ליה אמאי לא אכל מר אמר להו חליש לי עלמא אמרו ליה ליכול מר דראשית הוא ומברי אמר להו ומנא לכו הדין אמרו ליה שמכרו לנו פלוני כהן במומו אמר להו לא שמיע לכו הא דאמר רב חסדא ל"ש אלא מכהן לכהן אבל מכהן לישראל לא ואמר רב הונא בריה דר"י משום דנראה ככהן המסייע בבית הגרנות אמרו ליה לא שמיע לן כלומר לא סבירא לן אמר להו והא מתניתין היא דתנן אמר לו כהן בתוך הזמן תנהו לי הרי זה לא יתננו לו ואמר רב ששת מפני שנראה ככהן המסייע

*) עי' הגי' בגמרא שם

ופדה בכור בהמה טהורה מפני שהתורה ציותה לפדות פטר חמור אולי יעלה על דעתנו לפדות ג"כ בכור בהמה טהורה ע"כ באת המניעה בזה שלא נפדה אותו לעולם עכ"ל:

והנה כתבו התוס' במשנתין דתמורה ד"ה בבכור נאמר לא תפדה וז"ל דלעולם הוא בקדושתו לענין דאינו נמכר באיטלי"ז ואינו נשקל בליטרא עכ"ל התוס' הכא אולי למיעוטייהו דכתבו בריש פירקין דאיסור זה דאינו נמכר באיטלי"ז הוא מדאורייתא ומשום הכי איצטריך קרא דלא תפדה דלעולם אינו יוצא מקדושתו ליתכר באיטלי"ז בפדיון ומאי דלא כתבו התוס' דנ"מ דלעולם הוא בקדושתו לענין גיזה ועבודה וגם לענין בכור שמת או נשחט ונמצא טריפה דכיון דאסור לישראל אסור בהנאה כדדרשינן ואכלת ולא לכלביך כמ"ש התוס' בפרקין כנזכר לעיל י"ל והוא משום דלענין זה אפילו אם מן הדין היה בכור נפדה אינו יוצא ע"י הפדיון מקדושה זאת דהכי אפילו פסולי המוקדשים שנפדו ע"י מום אסורים בגיזה ועבודה ואמרינן בפ"ב דמכילתין (דף טו ע"ב) דהגוזז והעובד בהם סופג את הארבעים וכ"כ ג"כ בפסולי המוקדשים אחר שנפדו דשינן ואכלת ולא לכלביך ואם מת או נמצא טריפה אסור וא"כ תפיקא תיתי דע"י פדיון יצא לחולין לענין דברים אלו בפדיון דאין לומר דמשכחת לה דעל ידי פדיון יוצא לחולין כגון בכור שנולד במום והיה בעל מום מעיקרו דלענין פסולי המוקדשים תנן בפרק ב' דמכילתין (דף י"ד.) דכל הקדשים שקדם מום קבוע להקדשן דיוצאין לחולין ליגזז וליעבד אחר פדיונן דהא קתני עלה חוץ מן הבכור והמעשר וכתב רש"י דבכור ומעשר אפילו במומן חלה עליהם קדושה מתורה דבכור רחם מקדשו יעו"ש דגבי קדשים שקדם מום קבוע להקדשן כיון שאין קדושת הגוף דע"כ לדמיו הקדישו אפילו קודם פדיון מותרים בגיזה ועבודה אלא דמדרבנן אסרו בגיזה ועבודה גזירה אטו קדושת הגוף כדאמרינן בגמרא התם אבל בבכור דאפילו בעל מום חל קדושת הגוף עליו מסיקא תיתי דע"י פדיון יוצא מקדושתו וכמו שהערנו בדברי התוספות אלו דתמורה כן יש לדקדק מדברי רש"י בפ' קמא דב"ק (דף יג ע"א) שכתב שם בד"ה בבכור תם נאמר לא תפדה פדיון הוא דלית ליה דליפוק מקדושת בכור למכור באיטלי"ז ולשקול בליטרא אבל נמכר הוא חי ולוקח יאכלנו בקדושתו עכ"ל וזה כדברי התוספות דליכא למימר לענין גיזה ועבודה מטעם האמור וכבר כתבתי כן בספר קהלת יעקב באות כ"א דף נ"ג ע"ג אלא שכתבתי שם דיש לדחות דהכי י"ל דאיצטריך קרא דלא תפדה לענין גיזה ועבודה וכ"מ לעבוד עליו בלאו מה שאין כן ממאי דדרשינן תזבח ולא גיזה דהוי לאו הבא מכלל עשה יעו"ש ודברים אלו נכתבו שלא בהשגחה ובטעות הוא בידי דהא אמרינן דהגוזז והעובד בפסולי המוקדשין אחר פדיונן סופג את הארבעים וע"כ איכא לאו דלא תגוז ולא תעבוד ולא אמרינן כיון דאיתקש לצבי מפקיע לגמרי מלאו וכי כתיב תזבח ולא גיזה איסורא בעלמא הוא אלא אמרינן אהדריה לאיסורא וכמש"כ התוס' בפ"ב דמכילתין (דף טו.) ד"ה מהכי וכו' יעו"ש ואפשר דכוונתם שם לומר דמנין לנו לומר דאמרינן דאהדריה לאיסורא דבהכי יקשה מה שהקשו התוס' שם בהא דאמרינן התם אי כתב רחמנא חלב הוי אמינא אהכי היקשא למעוטי מכלת וכו' דמאי לא אמרינן דהדריה לגמרי אף מכלת וכתבו דצריך לחלק ולא כתבו מהו החילוק וגם שם הקשו תמיה דעעמו ולא מצאו דאסור ואין לוקין עליו ואין אנו אומרים דלעולם דלא אמרינן אהדריה קרא לאיסוריה ותזבח ולא גיזה אינו אלא לאו הבא מכלל עשה ומאי דלוקה בגוזז ועובד היינו מקרא דלא תפדה דגבי בכור דהזהיר הכתוב שלא יצא לחולין לגיזה ועבודה ע"י פדיון דאע"ג דאם פדאו אינו לוקה דהא לא אהנו מעשיו ואינו פדוי ועל מה שהפדה אותו אינו לוקה כיון שלא עשה מעשה וכמו שכתב החינוך בפ' קרח בסי' שנ"ג מ"מ אם עשה מעשה לגזוז או לעבוד בו ע"י הפדיון לוקה דהא עיקר האזהרה הוא שלא יהיה פדוי להוציא אותו מקדושתו והרי זה עשה מעשה להוציאו מקדושתו וכיון דזה הוא אפילו בבכור בעל מום מיניה ילפינן לפסולי המוקדשין דאפילו אחר פדיונן לוקה על גיזה ועבודה דכיון דגלי קרא דתזבח ולא גיזה בפסולי המוקדשין דאיכא איסורא אמרינן מסתמא דינו כבכור דאיכא לאו וקרא דתזבח ולא גיזה אהדריה לאיסוריה אבל אי לאו קרא דלא תפדה דבכור לא הוה אמרינן מסברא דאהדריה קרא לאיסוריה ובהכי נ"מ מכל מה שהקשו התוס' באופן דמדברי רש"י ג"כ מוכח כמו שכתבו התוס' הכא בתמורה דליכא למימר דקרא דלא תפדה אתא לענין גיזה ועבודה:

וראיתי להתוס' בפרק כל הזבחים (דף עה ע"ב) ד"ה הפדו לי בכור בעל מום וז"ל פירש הקונטרס שילא לחולין ליגזז וליעבד וקשה דאפילו בהך פדיון לא נפיק מידי דהוי כשאר פסולי המוקדשים וי"ל דמיירי בבכור בע"מ מעיקרו אי נמי הוה נפיק לחולין טפי משאר פסולי המוקדשים משום דשאר פסולי המוקדשים יש בדמיהם צורך גבוה משא"כ בדמי בכור ומעשר עכ"ל:

והנה מה שתירצו דמיירי בבכור בעל מום מעיקרו יש לתמוה דלגבי בכור קדיש קדושת הגוף בפטר רחם אפילו בעל מום מה מעלה ומוריד היותו בעל מום מעיקרו דזה לא שייך אלא במקדיש בע"מ דקדם מומו להקדישו דאינו אלא קדושת דמים ואפילו קודם פדיון מותר בגיזה ועבודה מן התורה כאמור אבל גבי בכור דבעל מום קדיש קדושת הגוף ומן התורה אסור בגיזה ועבודה אמאי נפיק ע"י פדיון מ"מ מפסולי המוקדשים דקדם הקדש למומן ובתירוץ ב' שכתבו דשאני פסולי המוקדשין דיש בדמיהם צורך גבוה יש להקשות דאמרינן בספרי בפרשת ראה בפסוק כל הבכור אין לי אלא בכור שאר קדשים מנין ודין הוא ומה הבכור שאינו נוהג בכל הוולדות ויוצא לחולין בלא פדיון אסור בגיזה ועבודה שאר כל הקדשים שנוהגין בכל הוולדות ואינן יוצאין לחולין אלא בפדיון אינו דין שיהיו אסורים בגיזה ועבודה לא אם אמרת בבכור שכן קדושתו מרחם וקדושתו חלה על בע"מ קבוע תאמר בקדשים שאין קדושתן מרחם ואין קדושה חלה עליהם על בעל מום קבוע ת"ל בבקרך ובצאנך הזכר תקדיש עכ"ל וכיוצא בזה אמרינן בספרי פ' ראה גבי פסוק פסולי המוקדשין גבי הא דאין נשחטין אלא על מום קבוע יעו"ש ולפי דברי התוספות אמאי לא עביד הספרי ק"ו מבכור באופן זה ומה בכור בע"מ שאין בו צורך גבוה אסור בגיזה ועבודה קדשים שיש בהם צורך גבוה אינו דין דאסורים בגיזה ועבודה וקדשים תמימים או אפי' בע"מ קודם שנפדו שאנו דנין עליהם אי אסורים בגיזה ועבודה שייך טפי מעלה זאת דיש בהם צורך גבוה יותר מת"ש התוס' דיש סברא לומר דפסולי המוקדשים אחר שנפדו שיהיו אסורים בגיזה ועבודה טפי מבכור מכיון שיש בדמיהם צורך גבוה כיון דאחר שנפדו אנו דנין ואחר שנפדו כבר אין בהם צורך גבוה ועם כל זה מפני שקודם פדיון היו דמיהם צורך גבוה אפי' אחר פדיון יש להם מעלה וכ"ש בקדשים תמימים או בע"מ קודם פדיון דעדיין הם בקדושתם דצורך גבוה ופשיטא דעדיף טפי וא"כ אמאי לא עביד הספרי כי האי ק"ו ועוד דכנגד מעלה זאת דיש לפסולי המוקדשים דדמיהם צורך גבוה יש מעלה אחרת בבכור שכן קדושתו מרחם וקדושתו חל על בע"מ קבוע מה שאין כן בקדשים:

באופן דמדברי רש"י והתוס' דזבחים נוכל לומר דאיצטריך קרא דלא תפדה דבכור כי היכי דלא נימא דיוצא לחולין לענין גיזה ועבודה דבע"מ מעיקרו לפי תירוץ הראשון שתירצו התוס' או אפילו בבע"מ דאחר שנולד אבל הכא בתמורה לא ס"ל להתוס' הכי דמשום הכי כתבו בגמ' דאינו יוצא לחולין לענין דאינו נמכר באיטלי"ז וכו' ולדעת רבינו הרמב"ן והרא"ש בפסקיו דנראה דס"ל דהא דאינו נמכר באיטלי"ז וכו' אינו אלא מעלה מדרבנן כמו שנראה מדבריהם במשנתין ע"כ צ"ל דקרא דלא תפדה איצטריך לענין גיזה ועבודה וס"ל כסברת התוס' דזבחים ואולם י"ל דס"ל דלעולם לענין גיזה ועבודה לא איצטריך קרא כיון דבפסולי המוקדשים הגוזז והעובד בהם לוקה דאהדרי' קרא לאיסוריה דלאו דלא תגוז ולא תעבוד ואין חילוק בין בכור לפסולי המוקדשים וקרא דלא תפדה איצטריך לענין שלא יצא לחולין לגמרי ע"י הפדיון לענין אם מת הבכור בלא שחיטה שיהא מותר למוכרו לעובד כוכבים או וכו' דאף על גב דבפסולי המוקדשים נמי אסור בהנאה מדכתיב ואכלת ולא לכלביך מ"מ אינו אלא לאו הבא מכלל עשה ואתא קרא לומר דבבכור איכא לאו דלא תפדה דקא מזהיר לן רחמנא דלא יחול הפדיון דאפילו אם עבר ופדאו ורצה ליהנות בו למוכרו לעובד כוכבים וכיוצא עובר בלאו דלא תפדה דעבר אמימרא דרחמנא דאמר דלא יועיל הפדיון והוא מוכרו לעובד כוכבים בסמך על הפדיון ואין לומר דלגבי איסור זה ואכלת ולא לכלביך נמי י"ל דאהדריה קרא לאיסוריה דלענין זה להאכילו לעובד כוכבים אחר פדיון נמי כדקאי קאי דהא אפילו אם נאמר דאהדריה קרא לאיסוריה הא קודם פדיון אם מת הא קי"ל דקדשים שמתו אפילו תמימים אין בהם מעילה מדאורייתא כ"א מדרבנן כיון דלא חזו לגבוה וקדושת דמים לית בהו דאין פודין את הקדשים להאכילם לכלבים וכדאמרינן בפ"ג דמעילה (דף יב ע"א) וכיון דליכא מעילה מדאורייתא עכצ"ל דגם במזיד אם נהנה ממנו ליכא לאו דמעילה וא"כ נמצא דאפילו אהדריה קרא לאיסורא לא אהדריה ללאו ואין כאן אלא איסור הבא מכלל עשה דכתיב ואכלת ולא לכלביך ואע"ג דכפי זה נמצא דאפילו אחר פדיון אם מת אסור בהנאה מן התורה דכיון דאסר הכתוב להאכילו לעובד כוכבים ה"ה שאר הנאות דאסור בהנאה לגמרי ושעון קבורה וכמ"ש התוס' לקמן בפרקין (דף לב ע"ב) ד"ה פסק וכו' ועיין שם וא"כ כ"ש קודם פדיון דאם מת אסור בהנאה דכל דמה שאמרו דאין מועלין מדאורייתא אלא מדרבנן היינו לומר דהנהנה ממנו אינו חייב לשלם הקרן ממה שנהנה מן התורה אלא דחיוב תשלומין הוא מדרבנן ובהדיא אמרינן בפ' בתרא דתמורה (דף לג) במתני' דאחד קדשי מזבח ואחד קדשי ב"ה שמתו יקברו וכבר נודע דכל הנקברים הוא משום דאסירי בהנאה כמ"ש רש"י שם (בדף לג ע"ב) גבי מתניתין ואלו הן הנקברים וצריך לידע הא דאסור בהנאה קדשים שמתו מאיזה אזהרה דמאזהרת מעילה אי אפשר דהא אמרינן דקדשים שמתו אין בהם מעילה מן התורה ועל כרחך צריך לומר דמפסולי המוקדשים ילפינן לה דכתיב ואכלת ולא לכלביך דכל שכן בקדשים תמימים שמתו ונמצא דליכא לאו בפני עצמו לאסור קדשים שמתו:

איברא דאיתי להתוס' בפ"ג דמעילה (דף יג.) ד"ה אתיא העברה וכו' דכתבו וז"ל דאי לאו האי קרא דהוה דאסר חלב במוקדשים לא הוה דרשינן בפסולי המוקדשין דבשר אתי למעוטי חלב דלא הוה ידעינן לה נמצא קאמי בשר למעוטי אבל השתא דאסר חלב במוקדשין קאמי בשר לומר אבל חלב כדקאי

קאי תדע מדאיצטריך לכתוב ולא תגוז בכור צאנך ואסר גיזה בקדשים ואמאי צריך מיעוט ליה תדאמר גבי פסולי המוקדשים תזבח ולא גיזה אלא ודאי לא הוה ידענא למאי קאתי תזבח למעוטי אבל השתא דאסר גיזה בקדשים א"כ אתי תזבח לומר אבל גיזה כדקיימא קיימא עכ"ל נמצא דלא דרשינן הכי דרבות בפסולי המוקדשין אי לאו דגלי קרא דאסר במוקדשין קודם פדיון וא"כ בדרשא דואכלת ולא לכלביך אי לאו דגלי קרא במוקדשין דמתו או נטרפו דאסורין בהנאה מניין לנו לדרוש הכי בפסולי המוקדשין:

הן אמת דדברי התוס' תמוהים ממה שהביאו ראיה מגיזה מדאיצטריך קרא לאסור גיזה במוקדשין דלכאורה נראה דלאו ראיה היא דהתם שאני דאיצטריך קרא לומר דאיכא לאו בדבר והגוזז והעובד לוקה משא"כ מקרא דפסולי המוקדשין דהו"א דליכא אלא איסור עשה דתזבח ולא גיזה דהוי לאו הבא מכלל עשה וכבר תמה כן הרב משנה למלך בפ"א מהלכות מעילה דין ו' והניחו בצ"ע יעו"ש ולפי אומר העניין ולע"ד לומר במה שנדקדק בדברי התוספות הנזכרות שכתבו וז"ל תדע מדאיצטריך לכתוב לא תגוז בכור צאנך ואיסור גיזה בקדשים וכו' דלמה הוצרכו לומר לא תגוז בכור צאנך וג"כ אסר הכתוב גיזה בקדשים אלא נראה דכוונתם על פי הספרי דפרשת ראה בפסוק כל הבכור שכתבנו לשונו לעיל דרצה ללמוד התנא איסור גיזה ועבודה בקדשים מק"ו דבכור דקדשים חמירי דשייכי בכל הוולדות ואינן יוצאין לחולין במום כי אם ע"י פדיון אלא דדחי ק"ו זה דכנגד חומרא זאת איכא חומרא אחריתי בבכור דקדושתו מרחם וקדושתו חל אפילו על בע"מ קבוע ולכן איצטריך קרא לקדשים ומסיים הספרי ת"ל בבקרך ובצאנך הזכר תקדיש וכתב מהר"א נחום ז"ל בביאורו וז"ל מצאתי כתוב בקרך וצאנך תקדיש לא תעבוד הכי דריש ליה כל בקרך וצאנך אשר תקדיש לא תעבוד ולא תגוז ולפיכך ע"כ לא יצא הבכור אלא נלמד כדאמרינן לקמן בספרי עכ"ל נמצא דכפי זה איכא קרא ללמד איסור גיזה בקדשים וע"ז הוא מה שהקשו התוס' דלמה איצטריך קרא ללמד דין זה בין בבכור ובין בשאר קדשים תיפוק ליה מדגלי קרא בפסולי המוקדשים תזבח ולא גיזה דאע"ג דמהתם אין ללמוד כ"א לאו הבא מכלל עשה מ"מ כיון דגבי בכור איכא לאו מפורש מסתמא אמרינן דכותיה דבכור ממעט בפסולי המוקדשין דעובר בלאו וכ"ש במוקדשין גמורים ולמה איצטריך למוקדשים אם לא דאי לאו דגלי קרא במוקדשים לא הוה ידענא קרא דתזבח למאי קאתי וא"כ בדרשא דואכלת ולא לכלביך אי אפשר דדרשינן הכי בפסולי המוקדשים אם לא גלי קרא במוקדשים גמורים ואולי דבכלל מ"ש הר"מ בפי"ח דפסולי המוקדשים דין ג' וז"ל כל קרבן שנאמר שהוא פסול בין שנפסל במחשבה בין במעשה בין שאירע בו דבר שפסלו כל האוכל ממנו כזית במזיד לוקה שנאמר לא תאכל כל תועבה מפי השמועה למדו שאין הכתוב מזהיר אלא על פסולי המוקדשין עכ"ל דממ"ש הר"מ בין שאירע בו דבר שפסלו משמע דאפילו נפסל בדבר שלא נעשה בו עבירה הוא בכלל לאו זה וא"כ ה"ה קדשי מזבח שמתו איתא באזהרה זאת ואם אכל כזית מקדשים שמתו חייב שתים משום נבלה ומשום לא תאכל כל תועבה וכיון דקי"ל דכל מקום שנאמר לא תאכל אחד איסור אכילה ואחד איסור הנאה במשמע ה"ה דקדשים שמתו אסורים בהנאה מאזהרה זאת דלא תאכל כל תועבה וכיוצא לזה אמרינן בפרק כל הבשר (דף קיד:) לרב אשי בשר בחלב דאסור באכילה ובהנאה הוא מהאי קרא דלא תאכל כל תועבה מטעם זה דכל מקום שנאמר לא תאכל אחד איסור אכילה וא' איסור הנאה יעו"ש וי"ל דה"ה בפסולי המוקדשין אלא דיש לדחות דלאו זה דלא תאכל כל תועבה אינו אלא כשנפסל הקרבן אחר זביחתו וכן כתב החינוך בפ' ראה סי' תע"ח שכתב וז"ל וכמו כן אם יפסל הקרבן במום לד אחר זביחתו ג"כ בזה יש בו לאו וכו' עכ"ל וכן כתב הר"מ בספר המצות מצוה ק"מ שדקדק לומר וז"ל או שהיה אותו קרבן נפסל אחר שחיטתו בדרך מדרכי ההפסד עכ"ל הרי דדקדקו דוקא אחר זביחתו וא"כ בקרבן שמת קודם זביחה מנין לנו דהוא בכלל לאו זה די"ל דלאו זה לא נאמר אלא בנשחט הקרבן ויצא מידי נבלה והולך לאו זה לאוסרו אבל במת שבלאו הכי הוא נבלה אינו בכלל לאו זה:

ועוד דאפילו את"ל דקדשי מזבח שמתו הם בכלל לאו זה דלא תאכל כל תועבה מ"מ נראה דהוא דווקא לענין אכילה אבל לא לענין הנאה שהרי כתב הר"מ בפ"ב מהל' שגגות דין י"ד וז"ל שחט קרבנות יחיד שאין דוחין את השבת בשבת בשגגה חייב חטאת והבשר מותר בהנאה ואין זורקין את הדם ואם עבר וזרק דמם נאמן בין בשוגג בין במזיד עלו לבעלים לשם חובה ויקטיר אמורין לערב והבשר יאכל וכו' עכ"ל וכתב מהר"י קורקוס בביאורו כ"י הביא דבריו מרן הכ"מ בקיצור וז"ל ואיני יודע מה הנאה היא זאת כי כיון שאינו נאכל מפני שאין הדם נזרק וכתיב ודם זבחיך ישפך והדר והבשר תאכל מה הנאה יוכל ליהנות בבשר קדש והרי זבחו שנפסל הוא נשרף וזה זבח פסול הוא כי דם שמקטה עליו חמה נפסל הזבח כמבואר בפ"ח מהל' פסולי המוקדשין עכ"ל ואם איתא דכל זבח שנפסל אסור בהנאה ג"כ מלאו דלא תאכל כל תועבה א"כ למה הוצרך הרב מטעם דמה הנאה יוכל ליהנות כיון דזבח פסול הוא ונשרף דכוונתו לומר דכיון דאיכא מצוה לשורפו דמצות עשה לשרוף כל פסולי המוקדשין כמ"ש הר"מ בפי"ט מהל' פסולי המוקדשין דין א' א"כ איך אפשר שיהנה מהם ואם איתא עדיפא מינה הו"ל להקשות דאי אפשר ליהנות בו דאיכא אזהרה דלא תאכל כל תועבה אלא ודאי דלאו זה אינו אלא לענין אכילה ולא לענין הנאה ולעיקר תמיהת הרב י"ל דאף דזבח פסול מצוה לשורפו מ"מ ס"ל דמותר ליהנות בו בהדי דקא שריף ליה דיכול להדליק בחלב הזבח והוא נהנה מאורו וממילא מקיים מצות שריפה וג"כ הבשר יכול להסיקה תחת תבשילו ויהנה מהבישול וממילא מקיים מצות שריפה דומיא דתרומה טמאה דמצותה בשריפה וכדאמרינן בר"פ במה מדליקין (דף כה.) עלה דמתני' אין מדליקין בשמן שריפה ביו"ט הא בחול שפיר דמי מ"ט מצוה לשרוף את התרומה שנטמאת ואמרה תורה בשעת ביעורה תיהני ממנה יעו"ש ואע"ג דאמרינן התם דקדשים שנטמאו דמצוה בשריפה אינו יכול ליהנות בשעת ביעורם דילפינן ממעשר שני מק"ו יעו"ש י"ל דהיינו דוקא בקדשים שנטמאו אבל שאר פסולי המוקדשין דבשריפה מנ"ל דאינו יכול ליהנות בשעת שריפה דהא במעשר לא כתיב אלא לא בערתי ממנו בטמא ודווקא טמא יש ללמוד ממעשר אבל שאר פסולי המוקדשין אין ללמוד משם:

הן אמת דראיתי להתוספות שם (בדף כ"ד ע"ב) ד"ה לפי שאין שורפין וכו' שכתבו וז"ל וא"ת היכי ילפינן תרומה מקדשים דבקדשים דין הוא שאין שריפתו דוחה יו"ט לפי שאינו יכול ליהנות בשעת שריפה וכו' אלא שריפת תרומה טמאה שמותר ליהנות בשעת שריפה למה יאסר ע"כ נראה מדברי התוספות דקים להו דשאר פסולי המוקדשין נמי אינו יכול ליהנות בשעת שריפה ונראה דס"ע דס"ל דילפינן שאר פסולי המוקדשין מקדש טמא ואפשר דהר"מ לא ס"ל הכי דדוקא בטמא אמרינן הכי אבל בשאר פסולי המוקדשין מותר ליהנות בשעת שריפה ואפשר דלייבא מה שהקשו התוספות דהיכי ילפינן תרומה מקדשים כיון דקדשים אסור ליהנות בשעת שריפה ס"ל הכי דמאי דמייתי הש"ס התם הוא מנותר ובנותר דינו כתרומה דיכול ליהנות בשעת שריפה דדוקא בטמא אסור ולא בשאר פסולי המוקדשין ואפילו בקדש טמא השמיטו הר"מ דין זה דבשר קדש שנטמא אסור ליהנות בשעת ביעורו דלא מצאתי בשום מקום שהביא דין זה ולא ידעתי למה השמיטו וצריך למודעי דדין זה שכתב הר"מ בהל' שגגות דהבשר מותר בהנאה בשוחט בשבת לאו מסברא דנפשיה קאמר לה דהדין מפורש בתוספתא השנויה בפ"ה דמנחות דקתני התם גבי שני כבשי עצרת ששחטן שלא לשמן וז"ל מהו לזרוק את הדם ביו"ט יזרק ומותר באכילה ובשבת לא יזרוק ומותר בהנאה ואם זרק את הדם בין בשוגג בין במזיד הבשר יאכל ויקטיר האימורין במוצאי שבת עכ"ל הרי מפורש כדעת הר"מ דכיון דלא יזרק הדם לכתחלה הבשר אסור באכילה ומותר בהנאה וע"כ צ"ל דמותר בהנאה דקתני הוא על דרך האמור דמותר ליהנות בשעת שריפתה כדין תרומה דדוקא בקדש טמא אסור ליהנות אבל בשאר פסולי המוקדשים מותר ליהנות בשעת ביעורן ומוהר"י קורקוס ומרן הכ"מ לא ראו עיקר דברי הר"מ הם מהתוספתא הנזכר וכן ראיתי במוהר"י קורקוס כ"י שכתב ולא מצאתי מקום מאין כתב רבינו כן והדבר צ"ע עכ"ל ולע"ד שורשו פתוח בתוספתא' ועכצ"ל דמותר בהנאה היינו בשעת שריפה כאמור:

ועוד י"ל דמ"ש בתוספתא והבשר מותר בהנאה ומ"ש הר"מ היינו דמותר ליהנות אופן הנאה דאחר ההנאה יכול לקיים מצות שריפה וכגון להניח ע"ג מכתו לרפואה דאחר אשר יתרפא ממכתו יוציאנו משם וישרפנו כמצותו ועוד משכחת לה באופן הנאה אחרת שיוכל לקיים אח"כ מצות שריפה כגון אם שקל ליטרא של בשר מקרבן זה ואח"כ שקל כנגדו בשר חולין וכההיא דתנן ברפ"ק דמעשר שני אין מוכרין אותו ואין שוקלין כנגדו ופי' הר"ש ולא שוקלין אם יש לו ליטרא פירות של מעשר שני לא ישקול כנגדו פירות חולין יעו"ש ובכה"ג אחר שישקול כנגדו יקיים מצות שריפה וכמו כן אם המצא ימצא בכללות כל הקרבן איזה אופן הנאה דיוכל לקיים מצות שריפה אחר שיהנה ממנו:

ואולם כל זה אינני שוה לי ליישב דברי הר"ס שהרי כבר כתבנו שכתבו התוספות לקמן בפירקין ד"ה פסק וכו' דלמ"ד אין פודין את הקדשים להאכיל לעובד כוכבים לאו דוקא להאכיל אפילו שאר הנאות אסור ופסולי המוקדשין שנמצאו טריפה או מתו אסורים בהנאה לגמרי בכל מיני הנאות וכן כתבו התוספות בפרק כל שעה (דף כג ע"ב) בד"ה רב אשי וכו' דאע"ג דלמאי דמשני רב אשי יוצא דהא דאין פודין הוא דוקא להאכיל לכלבים מ"מ שרי להסיקו תחת תבשילו היינו דוקא היכא דהוי קדושת דמים דאינו אלא מדרבנן אבל היכא דאין פודין מדאורייתא דהיינו היכא דאיכא קדושת הגוף אין פודין להסיק אח"כ תחת תבשילו ושאר הנאות יעו"ש וא"כ אם בפסולי המוקדשין שנפל בהם מום ונפדו גלי קרא דאכלת ולא לכלביך דכל שנמצא טריפה או מת דאסור לישראל אסור בהנאה אפילו הנאה דהסקת תחת תבשילו וכל מיני הנאות א"כ כ"ש בקדשי מזבח תמימים שלא נפדו ונפסלו בא' מהפסולין אחר נפסל הקרבן והבשר אסור באכילה דפשיטא דאסור ליהנות כל מין הנאה שבעולם דהיך אפשר דפסולי המוקדשים שנפדו שהם כחולין יהיו יותר חמורים מקדשי מזבח שלא נפדו והנה כי כן י"ל דהתוספתא דמנחות דקתני דהבשר מותר בהנאה אתיא כמ"ד פודין את הקדשים להאכיל לכלבים דלדידיה פסולי המוקדשין אף דמתו

המסייע בבית הגרנות אמרו ליה התם לא יהיב דמי הכא יהיבנא דמי מאי אמרת דילמא מוזיל כהן לגביה דסבר דכי הוי ליה בכור אחרינא יהיב לי לא מסיק אדעתיה לא שביק ודאי דנקיט בידיה ונקיט ספק דלא ידע אי הוה ליה או לא אמרי אינשי בוצינא טב מקרא וכן הלכתא: ושוקלים מנה כנגד מנה

נמלא עלשה מותר בהנאה אבל לדידן דקי"ל דאין פודין את הקדשים להאכיל לכלבים כמו שפסק הר"מ בפ"ב מהל' איסורי מזבח יעו"ש מנ"ל לומר דזבח שנפסל ועמון טריפה מותר ליהנות בבשר כיון דבכה"ג שי חמור מפסולי המוקדשין בנפדו: איברא דראיתי להתוספות בב"ק (דף נג ע"ב) ד"ה לענין כלים ושור פסולי המוקדשין וכו' דמתבאר מדבריהם דס"ל דלמאי דמסיק רב אשי בפרק כל שעה אפילו בפסולי המוקדשין דקדושת הגוף הם למ"ד אין פודין להאכיל לכלבים היינו שאין פודין להאכיל לכלבים דלהאכיל הפודה פודה אותם ביותר אבל פודין אותם להסיקו תחת תבשילו או לצורך הנאה אחרת דהפודה פודה אותם בפחות דכיון דמקרא דואכלת ממעטינן ולא לכלביך לית לן למעוטי אלא כיוצא בה אכילה וחוץ מדבר אכילה שאר הנאות מותר יעוין שם וזה שלא כדברי התוספות דפרק כל שעה ואפשר דהר"מ ס"ל כסברת התוספות דב"ק וכיון דרב אשי שהוא בתרא הכי ס"ל דלכו"ע שאר הנאות מותר אף דלרב יוסף שם בפרק כל שעה לא ס"ל הכי וכן כתבו התוספות בב"ק וכתבו דרבא דאמר בב"ק דשור פסולי המוקדשין שנפל לבור פטור ס"ל כרב יוסף מ"מ הלכתא כרב אשי שהוא בתרא וכיון שכן שפיר י"ל דה"ה בקדשי מזבח שנפסלו אחר שחיטה דנטרפין מותר ליהנות מהם שאר הנאות באינם בדרך אכילה כיון שעכ"פ מקיים מלות טריפה וכהנה ואולם לפ"ד סברת התוספות דב"ק הוא תמוה בעיני דאיך אפשר דרב אשי הכי ס"ל דהא משנה שלימה שנינו בתמורה (דף ל ע"ב) כל הקדשים שנעשו טריפה אין פודין אותן שאין פודין את הקדשים להאכילן לכלבים ע"כ ואם איתא דלמ"ד אין פודין מקרא דואכלת דכוותה קא ממעט ודוקא אכילה דעובד כוכבים ממעט אבל שאר הנאות מותר א"כ היכי קתני דקדשים שנעשו טריפה דאין פודין אותם ויהיב טעמא מטעם דאין פודין וכו' הא י"ל דאף דאין פודין היינו בערך פדיון דלאכילה לעובד כוכבים אבל בערך פדיון שהפודה פודה ליהנות ממנו שאר הנאות אמאי אין פודין ואיך קתני סתם אין פודין הא איתא הכי הוי ליה למתני קדשים שנעשו טריפה אין פודין אותם להאכילן לכלבים וכר"מ בפ"ב מהל' איסורי מזבח ליתנא דמתניתין הכי יעוין שם כגירסתינו ממש:

ועוד דבפ"ב דתמורה (דף יז ע"א) אמרינן אמר שמואל המקדיש את הטריפה צריכה מום קבוע לפדות עליו ופריך ש"מ פודין את הקדשים להאכילן לכלבים וכו' ואם איתא מאי פריך הש"ס ש"מ פודין וכו' הא י"ל דלעולם דאין פודין אבל היינו דוקא לפדותו להאכיל אבל פדיון דשאר הנאות ס"ל לשמואל דפודין כסברת רב אשי דפרק כל שעה ומשום הכי קאמר דצריכה מום קבוע לפדותו והיינו לפדותו לשאר הנאות ועוד ק"ק דהא אמרינן ברים פ"ק דמעילה (דף יב ע"א) אמר ר"י קדשים שמתו יצאו ידי מעילה דבר תורה וכתב רש"י ז"ל דלאו קדשי ה' נינהו דלא חזו לגבוה וקדושת דמים נמי לית בהו דאין פודין את הקדשים להאכילן לכלבים עכ"ל ואם איתא אכתי אמאי אין מועלין הא אפשר לפדותן לשאר הנאות ואף דלתוספות לא קשה מידי די"ל דר"י הכא לא ס"ל כרב אשי כ"א כרב יוסף דפרק כל שעה מ"מ להר"מ דפסק כר"י בהא דקדשים שמתו דאין בהם מעילה כמ"ש בפ"א דהל' מעילה אי אפשר לומר דס"ל כסברת התוספות דב"ק וס"ל דהלכתא כרב אשי ועוד שהרי בפרק י"ב מהל' נזקי ממון פסק כרבא דס"ל כרב יוסף כמ"ש התוספות וז"ל שם שור פסולי המוקדשים שנפל לבור ומת פטור שנאמר והמת יהיה לו מי שהמת שלו יצא זה שהוא אסור בהנאה ודינו שיקבר עכ"ל וא"כ ע"כ אי אפשר לומר בעד הר"מ כן אבל לעולם לעד"נ דאפשר לומר בעד הר"מ דמה שכתב מותר בהנאתו היינו דבהדי דקא שריף ליה לקיים מלות שריפה מותר ליהנות ממנו ע"ד האמור דס"ל דדוקא קדם טומאה דילפינן ממעשר אסור ליהנות בשעת שריפה אבל שאר פסולי המוקדשין מותר ומאי דקי"ל דאין פודין את הקדשים להאכילן לכלבים ואפילו לשאר הנאות היינו דוקא בקדשים שנפסלו שדינם בקבורה ומן הנקברים הם כגון קדשי מזבח שהוממו ומתו קודם פדיונם כדתנן בתמורה (דף לב ע"א) (וכן קדשי מזבח שהוממו ומתו קודם פדיונן) וכדתנא בפ"ב דמכילתין (דף יד.) וכן קדשים שנעשו טריפה דדינם בקבורה וכמ"ש הר"מ בפ"ב דהל' איסורי מזבח שכתב דירעו עד שימותו ויקברו וכן פסולי המוקדשין אחר פדיונן דינם בקבורה כמ"ש הר"מ בדין שור פסולי המוקדשין בהלכות נזקי ממון כנזכר לעיל דכיון דכל אלו דינם בקבורה ואי אפשר ליהנות בשעת ביעורן מן העולם שייך שפיר למימר דאי אפשר לפדות אותם לשאר הנאות דאי אפשר ליהנות מהם בשום אופן אבל בקדשים שנפסלו אחר שחיטתן דדינם בשריפה שפיר י"ל דמותר ליהנות מהם בשעת שריפה כדין תרומה וע"כ נ"ל הכי מדהוצרכו ללמוד ממעשר לענין קדם טומאה דאסור ליהנות בשעת שריפה דאם איתא דבכלל מה שאנו אומרים אין פודין להאכיל לכלבים ושאר הנאות איתנהו נמי קדשים שנפסלו דדינן בשריפה מקרא ואכלת ולא לכלביך א"כ קדם טומאה הוי הכי ואמאי צריך ללמוד אותו מק"ו דמעשר אלא ע"כ נ"ל דלענין ליהנות בזמן שריפה אינה בכלל שאר הנאות דכל דמקיים מלות שריפה וממילא הוא נהנה לא חשיבה הנאה כיון שאינו יכול ליהנות קודם שריפה:

איך שיהיה נמלינו למדין דאין בידינו דבר ברור לומר דקדשי מזבח תמימים שמתו דאסורין בהנאה היכא נאו בדבר וא"כ שפיר י"ל דלדעת רבינו הרמב"ן והרא"ש דס"ל דהא דאין נמכרין באיטליז וכו' הוא מדרבנן וקרא דלא תפדה הוא ניתן לאו בדבר לענין שאינו יוצא לחולין ליהנות מהבכור אם מת או נמלא טריפה כדבר האמור:

והנה עוד אמרינן במתניתין דתמורה על סברת ר"כ מתיב רב משרשיא כהנת שנתערב ולדה בולד שפחתה הגדילו התערובות משחררין זה את זה ובניהם אוכלין בתרומה וחולקין חלק אחד בגורן בכורן ירעו עד שיסתאבו ויאכלו במומן ע"כ הנה במתני' דיבמות גרסינן הכי כהנת שנתערב ולדה בולד שפחתה הרי אלו אוכלין בתרומה וחולקין חלק אחד בגורן וכו' ולא קתני ובכורן ירעו וכו' ברישא כי אם בסיפא דקתני הגדילו התערובות ושחררו זה את זה וכו' קתני ובכורן יהא רועה עד שיסתאב ע"כ וסגנון ליטנא דמתני' שהובאה הכא אינו לשון מתני' דאע"ג דקאמר בתחלה הגדילו התערובות משחררין זה את זה מ"מ מאי דקתני אח"כ אוכלין בתרומה וכו' לא קאי לשחררו זה את זה אלא מיירי קודם שחרור וכמ"ש רש"י ז"ל ונראה דברייתא היא ולא מתני' וכן מלאתי להרב בכלאל בהגהותיו לתמורה שהביא גירסא וז"ל נוסחא אחרינא בקלת ספרים יש בולד שפחתה הרי אלו אוכלין בתרומה ונוטלין חלק אחד על הגורן ותני עלה בכורן ירעו עד שיסתאבו ויאכלו במומן לבעלים במאי עסקינן וכו' עכ"ל וכן הביא הרב שם פי' הרגמ"ה וז"ל הגדילו התערובות הרי אלו אוכלין בתרומה משום דכל חד אמר אם אני כהן תנו לי בשביל עלמי אם עבד כהן אני הריני מותר בתרומה ונוטלין חלק וכו' ותני עלה דהסיא בכורן של אלו התערובות אינן ראוי למוכרן דאין ראוי למכור בכור אלא לכהן ודאי אלא ירעו עד שיסתאבו ויאכלו במומן לבעלים דאע"ג דחד מינייהו לא הוי כהן מלי למכליה דהא לא אסור בכור במומו למכליה לישראל עכ"ל באופן דלפי גירסא זאת הא דבכורן ירעו וכו' גבי רישא דקודם שחרור הוא ברייתא דבמתני' לא קתני ברישא הכי וכ"כ נ"ל לגירסת רש"י דחלוקת ובכורן ירעו נמי קאי קודם שחרור דאע"ג דרש"י לא כתב כן כ"א גבי תרומה שכתב וז"ל ובניהם אוכלין בתרומה כל זמן שלא שחררו זה את זה וכו' וגבי בכורן לא כתב כן בפירוש מ"מ ע"כ נ"ל דחלוקת בכורן נמי קאי לקודם שחרור דאל"כ היה לו לתנא להזכיר חלוקת ובכורן קודם אחר לשון משחררין זה את זה כדי שיהיה מובן דקאי לאחר שחרור ועוד דע"כ גם חלוקת ובכורן קאי לקודם שחרור דאי מיירי אחר שחרור א"כ היינו מתניתין דיבמות דבסיפא דאחר שחרור קתני ובכורן וכו' ואמאי הוצרך הש"ס להביא ליטנא דברייתא ולא להביא ליטנא דמתני' דקתני דאחר שחרור בכורן ירעו אלא עכצ"ל דכוונת הש"ס להביא מהברייתא דקתני נמי קודם שחרור חלוקת בכורן ירעו וכו' משא"כ במתני' וזה מפורש כגירסת הרגמ"ה ז"ל:

הן אמת דלריך להבין דלמה הולרך המקשן להקשות מברייתא דקתני ובכורן וכו' קודם שחרור ולא הקשה ממתני' דלא קתני האי חלוקה דבכורן וכו' כ"א גבי סיפא דאחר ששחררו עלמן דמאי אולמיה דברייתא דקתני הכי קודם שחרור ממתני' דקתני לה אחר שחרור דלענין הקושיא לא ודא אחת היא דבמתני' דמיירי אחר שחרור קשה נמי דבעל מום אי בזמן הזה מאי שנא דידן ומאי שנא דידהו נמי מותין בעינן וכו':

ועוד קשה טובא דאדרבה ממתני' אלימא טפי להקשויי דעכצ"ל דסיפא דקתני ובכורן ירעו מיירי בזמן שבית המקדש קיים דמשום הכי לא קתני ברישא דקודם שחרור חלוקת בכורן דירעו דכיון דקי"ל דבכור תם נאכל לכהנים לנשיהם ולעבדיהם כדין חזה ושוק וכמ"ש הר"מ בפרק עשירי מהלכות מעשה הקרבנות דין ה' יעו"ש א"כ קודם שחרור לא שייך לומר דירעו עד שיסתאבו כיון דאפשר להקריבו ואין להם פסידא דהא יכולין לאוכלו כדין תרומה דאם כהן הוא אוכלו מדין כהן ואם עבד הוא עבדו של כהן אוכל בבכור משא"כ אי מיירי מתני' בזמן הזה דליכא הקרבה קשה אמאי לא קתני ברישא דקודם שחרור חלוקת בזור ונו היה מקשה לגירסא זאת דהרגמ"ה ורש"י ז"ל דנראה דהברייתא קתני דבכורן ירעו הוא אפילו קודם שחרור ואם כן איך הא ס"ד לומר דמיירי בזמן שבהמ"ק קיים כיון דאפשר בהקרבה דהא עבד כהן אוכל בבכור תם ואם כן אמאי ירעו עד שיסתאבו כיון דאין להם פסידא בהקרבה דיכולין למנות עליה איזה כהן שירלו שיקריב את אימורי הבכור והם יאכלו אותו כדין כהן ועבדו:

ואפשר ליישב זה עפ"י מאי דאמרי' בפ' השולח (דף מב ע"ב) דאיבעיא לן התם מעוכב גט שחרור אם אוכל בתרומה או לא ובעי למפשט מהא דאמר רב משרשיא כהנת שנתערב ולדה בולד שפחתה הגדילו התערובות משחררין זה את זה דאלמא דכופין אותם שישחררו זה את זה וקתני אוכלין בתרומה קודם שישחררו ודחי הכי השתא התם אם יבוא אליהו ויאמר בחד מינייהו דעבד הוא קנין כספו קרינן ביה ע"כ מתבאר מזה דאלו התערובות כיון דכופין אותם שישחררו זה את זה כדין מי שחליו עבד וכדאמרינן נמי ביבמות (דף ק ע"א) חשיב כדין מעוכב גט שחרור דמי שחליו עבד וחליו בן חורין דאבעיא לן התם בהשולח לומר דכיון דאין לו זכות ממון להשתעבד בו לא חשיב קנין כספו אף דמעוכב גט שחרור אלא דדחי הש"ס דשאני אלו התערובות כיון דאם יבוא אליהו לומר דבניהם מותרים לאכול בתרומה אבל מ"מ כיון דאין להם זכות זה על זה להשתעבד בו וכופין אותם לשחרר זא"ז אפשר דאינם יכולין לאכול בשר בכור תם דע"כ לא אמרי' דחזה ושוק ובכור נאכל לכהנים לנשיהם ולעבדיהם כי אם דוקא עבדים נמורים שגוף ופירות קנוי לגבם כיון שיכול להשתעבד בהם אבל באלו התערובות דאין להם זכות

להשתעבד וחשיב כמעוכב גט שחרור אינם אוכלים ומלינו כיולא לזה בבת כהן שנשאת לישראל ומת בעלה דחוזרת לבית אביה לתרומה ואינה חוזרת לאכול חזה ושוק דאף דלגבי תרומה לא חשיבה זרה לחזה ושוק חשיבה כזרה ואסורה לאכול כדאמרינן ביבמות (דף פז ע"א) ע"ש וא"כ אפשר לומר דלענין זה אלו התערובות אסורין לאכול בחזה ושוק אף דמותרין לאכול בתרומה כיון דסוף סוף כל עוד שלא בא אליהו חשיב כמעוכב גט שחרור ואינו עבד גמור וה"ה בבכור דאסורין דהא עיקר היתר העבד בבכור הוא מהקישא דהקיש הכתוב בכור לחזה ושוק דכתיב ובשרם יהיה לך כחזה ושוק זה נראה לומר על צד הדוחק כיון דאחר האמת דמוקמינן לה דמיירי בזמן הזה אין הדין כן דודאי קודם שחרור כמו שמותרין לאכול תרומה מותרים לאכול חזה ושוק ובכור אלא דלפי הס"ד דמיירי בזמן בית המקדש עלה על דעת המקשה לחלק בהם: והנה לפי המסקנא דמיירי בזמן הזה א"כ תקשי לר"כ מתני' דיבמות דאמאי לא קתני ברישא דקודם שחרור הא דבכורן ירעה דבשלמא אי מיירי בזמן בית המקדש איכא למימר דלא קתני לה משום דהאמת הוא דאלו התערובות מותרין לאכול בכור אחר הקרבה מדין כהן ומדין עבד אבל בזמן הזה הא שייך לומר ובכורן ירעה ואפשר לומר דר"כ ס"ל דע"כ מתני' אתיא כמשנה ראשונה דאמרינן בפרק השולח (דף מא ע"א) ד"ה יום של רבו וכו' יעוין שם וא"כ באלו התערובות ג"כ כיון שאין כופין לשחרר זה את זה הרי אחד מהם שהוא עבד ע"כ כל נכסיו הוא לחבירו הכהן דמה שקנה עבד קנה רבו א"כ אם נולד לו בכור הוי ליה ממש כאילו נולד לכהן עלמו ופשיטא דלא יהיב ליה לכהן אחר ויאכלנו במומו ודוקא בסיפא שכבר שחררו זה את זה אילטריך לאשמועינן דירעה וכו' אבל ברישא תמ"כ הוא שלו דאם בעל הבכור כהן פטור ואם הוא עבד הרי הוא של רבו כהן ופטור ומהאי טעמא לא קתני ברישא הא דקתני סיפא דפטורים מזרוע ולחיים דאם איתא דלא קתני בכור ברישא משום דמיירי בזמן בית המקדש מ"מ הא תינח בכור אבל מתנות כהונה אמאי לא קאמר אבל לפי האמור אתי שפיר דברישא דלא שחררו זה לזה פשיטא דפטורין דממ"נ פטורים דמה שקנה עבד קנה רבו ואין כ"כ דוחק לומר דמתני' דהתם הוא למשנה ראשונה דמלינו כיולא לזה בדומה קצת ברים חגיגה דמוקי דמתני' דעבדים משוחררים כמשנה ראשונה ובפרט במתני' דיבמות דקתני הגדילו התערובות ושחררו זה את זה וכו' דלשון ושחררו משמע דאי בעי אין ואי לא בעי לא דאם איתא דכופין לשחרר זה את זה הו"ל למימר הגדילו משחררין זה את זה כליטנא דברייתא דמותיב מינה רב משרשיא בסוגיין דתמורה ואע"ג דהתם ביבמות פריך שחררו אי בעי אין ואי לא בעי לא וכו' ומשני אמר רבא איתא כופין אותן ומשחררין זה את זה י"ל דר"כ לא ס"ל הכי דליטנא דמתני' לא משמע דכופין וכן נראה מסקנא דתלמודא בפ' השולח (דף מב:) דבעי למפשט בעייא דמעוכב גט שחרור אי אכיל תרומה או לא מהא דרב משרשיא דתני משחררין זה את זה דמשמע דכופין ועם כל זה מותרין בתרומה ולכאורה קשה דאמאי לא הביאו ממתני' דיבמות והולרכו להביא ממאי דתני רב משרשיא אלא ע"כ נ"ל דס"ל לסתמא דהש"ס דליטנא דמתני' דקתני ושחררו משמע דאין כופין וע"כ נ"ל דכמשנה ראשונה היא ומשום הכי אוכלין בתרומה דלא חשיבי מעוכב גט שחרור ועוד יש לומר דאפילו את"ל דמתני' דיבמות למשנה אחרונה כסברת רבא דהתם מ"מ י"ל דס"ל לר"כ דאלו התערובות לא דמו למי שחליו עבד וחליו בן חורין דחשיב כמעוכב גט שחרור ומעשה ידיו שלו ואינו זוכה רבו בממונו כיון דהכא שאני דאילו אתי אליהו ואמר דזה הוא העבד שפיר זוכה הכהן במעשה ידיו ובממונו וא"כ אפילו קודם שבא אליהו ולא נתברר לענין בכור פשיטא דאין מוליאין מידם דממ"נ אין כהן אחר מוליא מידו דאם כהן הוא אינו יכול ואם עבד הוא הרי זכה רבו הכהן בו ובשלו הוא ובהכי ניחא דים לייטב מה שהקשינו לעיל דלמה הקשה מהברייתא ולא הקשה לר"כ ממתני' די"ל דמתני' י"ל דמיירי בזמן הזה דלא חזי להקרבה ולא קשה מידי מ"ש דידן ומ"ש דידהו דידן נמי מומין בעינן דאפשר לומר דכיון דמתני' מיירי אחר ששחררו זה את זה י"ל דאילטריך לאשמועינן דדידהו ירעה עד שיסתאבו לומר דדידהו אין להם מניאות בשום אופן ליהנות מהבכור עד שיפול בו מום דאינם יכולים למכור אותו בעודו תם דלעולם הזר אינו יכול ליהנות מבכור תם דלא הותר לישראל אלא בעל מום ואפילו באכילה אבל תם אפי' בהנאת מכירה אסור עליו וכיון דבעל בכור כבר נשתחרר והוי ספק זר אינו יכול ליהנות במכירתו משא"כ דידן דכהן ודאי יכול למכור בכור תם ליהנות במכירתו בזמן הזה אבל ע"כ הולרך להקשות מהברייתא דקתני דבכורן ירעה אפילו קודם ששחררו זה לזה דכל זמן שלא שחררו ממ"נ יכולין למכור בעודו תם וליהנות במכירתו דממ"נ יכול למוכרו דאם הוא כהן שפיר מוכרו ואם הוא עבד הרי ממון כהן לבו הוא וכשלו חשיב ומותר ליהנות במכירתו וא"כ מ"ש דידן ומ"ש דידהו ומשני הש"ס דלעולם בזמן הזה ודקשיא לך מ"ש דידן וכו' אף דאין חילוק מדידן לדידהו לענין מכירה דדידהו נמי יכולים למכור ואין חילוק מכהן ודאי לדידהו דהוי ספק לענין מכירה מ"מ יש חילוק מישראל שיש לו בכור לדידהו דאכן יהבינן לכהן במומייהו איכהו לא יהבי לכהן במומייהו ואולם כל זה אפשר לומר על פי פי' רש"י ז"ל לפי מה שהעלנו לעיל דלרש"י נמי חלוקת ובכורן ירעה קאי נמי לקודם ששחררו זה את זה כחלוקת תרומה וכ"כ לפי הגירסא שהביא הרב מקלת ספרי ישנים כנזכר לעיל וכתב בסוף וכן היא גירסת הרגמ"ה ז"ל אבל לפי הגירסא שהביא הרב בתוך פי' הרגמ"ה שכתבנו לשונו לעיל שכתב בתוך דבריו וז"ל ותני עלה דהסיא בכורן של אלו התערובות אינם ראוין למוכרן דאין ראוי למכור בכור אלא כהן ודאי אלא ירעו עד שיסתאבו ויאכלו במומן לבעלים עכ"ל דמתבאר מדבריו דלשון הברייתא הכי הוי דקתני דאינם ראוים למוכרם וכ"ל דמ"ש הרב וכן היא גירסת הרגמ"ה היינו על גירסא זאת דאמרינן בגמרא ותני עלה בכורן וכו' אבל יש תוספת בגירסת הרגמ"ה דהיינו דקתני ואינם ראוין למוכרן ולפ"ז לא שייך לתרץ כן על דרך האמור כיון דמתוך הברייתא נמי מתבאר דאין יכולין ליהנות במכירה ככהן ודאי כן אמת דק"ק על הרגמ"ה דא"כ הוא הגירסא מאי פריך מ"ש דידן ומ"ש דידהו וכו' הא שפיר י"ל דהתנא אתי לאשמועינן דדידהו אין להם אופן הנאה כי אם במום דאינם ראוין למכור משא"כ כהן ודאי דיכול ליהנות ממנו בעודו תם כיון דיכול למוכרו ועוד דכיון דמיירי קודם שחרור למה לא יוכל למכור ממה נפשך אם כהן הוא מוכרו מפני שהוא כהן ואם עבד כהן הוא הא שלו הוא דמה שקנה עבד קנה רבו ואת"ל דס"ל דכיון דכופין לשחרר זה את זה חשיב כמו שחליו עבד וחליו בן חורין דלא אמרי' מה שקנה עבד קנה רבו מ"מ כיון דעבד כהן מותר אפי' לאכול בשר בכור תם מכ"ש שיכול ליהנות במכירתו בזמן הזה ואמאי אינו ראוי למוכרו ממה נפשך והיותר קשה דא"כ הוא דבברייתא תני בפירוש דאין ראוין למוכרן וכו' אמאי הולרך המקשן להקשות באופן זה דאי מיירי בזמן בית המקדש כיון דלית ליה זכייה בגוויה למוכרו ליתי גיזבר ולישקליה הא בפירוש מבואר בברייתא דדוקא הכי דהאי ספק כהן אינם ראוים למכור הא כהן ודאי ראוי למכור אפילו בזמן שבית המקדש קיים דלא כר"ע דאם איתא דאפי' כהן ודאי אינו ראוי למוכרו בעודו תם למה ליה לתנא לומר על אלו התערובות דאינם ראוים למוכרו הא ודאי כהן אינו ראוי ספק כהן מבעיא ודוחק לומר דלעולם גירסת הרגמ"ה הוא ממש כגירסת ספרים ישנים שכתב הרב ז"ל דלא תני בברייתא לשון זה אינן ראוין למוכרן וכו' כמו שנראה מדברי הרב ז"ל שכתב בסוף דיבורו וכן היא גירסת הרגמ"ה ז"ל והרגמ"ה הוא שכתב כן בפירושא דברייתא דקתני עד שיסתאבו דמשמע דאין להם אופן אחר ליהנות ממנו כי אם ע"י מום דהיינו דאחר האמת דמיירי בזמן הזה כדמוקי לה ר"כ ה"ט דאי אפשר ליהנות ממנו ע"י מכירה דאין ראוין למכור בכור תם בזמן הזה כי אם כהן ודאי ואף שהוא דוחק בדבריו ע"כ נ"ל הכי:

והנה ראיתי להרב קרבן העדה בביאורו על הירושלמי בפ"א דיבמות הלכה ו' שכתב בד"ה ובכורן וכו' וז"ל משמע לעולם הוא רועה עד שיפול בו מום ותימה הא חייב להקריב בכור תוך שנתו כדכתיב תאכלנו שנה בשנה וכו' וכי בשביל הנאתן יעברו על לא תאחר עכ"ל ולפי מאי דקי"ל כר"כ דבזמן בהמ"ק לית ליה זכייה לכהן בבכור תם לא קשיא מידי דהא מסקינן הכא במתניתין דלר"כ ע"כ נ"ל דמיירי בזמן הזה וא"כ ליכא לאו כיון דאינו יכול להקריבו אלא אי קשיא לרב משרשיא דקס"ד לומר דמיירי בזמן בית המקדש קיים איך קס"ד לומר הכי דאיך אפשר דבשביל הנאתן יעברו על לא תאחר וראיתי להרב בכלאל בהגהותיו כ"י כתב במתניתין וז"ל ובכורן ירעו וכו' יש מפרשים עד שנה ואילך עובר בבל תאחר ויש מפרשים דדוקא בבכור ודאי אבל בבכור תערובת ליכא בל תאחר גליון עד כאן לשונו:

והנה בהא דאמר רב חסדא במתניתין דהא דבזמן הזה מותר למכור תם היינו דוקא כהן לכהן אבל לישראל לא כתב רבינו דלא קי"ל כוותיה והלכתא מותר אפילו לישראל וכן פסק הר"מ בפ"א מהל' בכורות דין י"ז ואיכא למידק ממ"ש הר"מ בסוף פ"א מהל' בכורות וז"ל אין שמין בכורות תמימים לישראל אבל שמין בכורות בעלי מומין ושמין בכורות תמימים לכהנים בזמן הזה שהן עומדים להאכיל במומן והא"ל שמשין להם בעלי מומין עכ"ל ודין זה הוא תוספתא בפ"ג דבכורות אבל אינו מפורש בתוספתא דמיירי בזמן הזה אלא דהר"מ פי' דהתוספתא מיירי בזמן הזה משום דאיהו אזיל לטעמיה שפי' במתני' דס"פ י"א דתרומות דקתני ישראל ששם פרה מכהן לא יאכילנה כרשיני תרומה וכהן ששם פרה מישראל מאכילה כרשיני תרומה ופי' הר"מ בפי' המשנה וז"ל וישראל ששם פרה מכהן רולה לומר שקנה אותה הישראל מן הכהן בדמים ידועים והתנה עמו שיטפל הכהן במזונותיה עד זמן ידוע ואחר שימכרו הפרה וכל מה שירויחו יחלקו אותו בשוה וכו' ולפי שזה הישראל קנאה מכהן אע"פ שנגמר לכהן חלקו בריות לא תאכל בתרומה לפי שאינה קנין כספו ואם הכהן קנאה מישראל על הדרך שזכרנו הרי זו אוכלת בתרומה עכ"ל הרי דס"ל להר"מ דלשון חכמים באומרם ישראל ששם פרה היינו שקנאה לגמרי אלא שהתנה ליתן למוכר חלק בריוח וכן מתבאר מדברי הר"מ בספר היד סוף פרק ט' דהלכות תרומות יעו"ש וא"כ הכא דקתני בתוספתא אין שמין בכורות או שמין פי' שומה זאת הוא ע"ד הר"מ בהסיא דתרומות דאין שמין בכור לישראל או לכהן היינו שקנאה שם אותה הכהן או הישראל בדמים ידועים ע"מ שיטפל עמו במזונותיה ויחלוקו הריוח ביניהם דומיא דהתם וזה לא אפשר דא"כ יקשה מברייתא זאת לר"כ דס"ל דבזמן שבית המקדש קיים לית ליה זכייה לכהן בבכור תם תמיים ואיש יכול למוכרו אפי' לכהן ואי מיירי הכא בזמן שבהמ"ק קיים איך אפשר דשמין בכורות תמימין לכהנים כיון דאין לכהן זכות למכור ע"כ פירש דמיירי בזמן הזה ומשו"ה שמין בכורות תמימים לכהנים אבל לישראל

תורה אור

מנה בבכור: [לח] והוא הדין ששוקלים בשר בכור כנגד כלי וכנגד קופיץ דהכי מוכחא גמרא דפרק אין צדין* [לט] ומסתברא לן דהלבו של בכור וגידיו ועורו וקרניו נמכרים באיטליז ונשקלין בליטרא דלא עבוד רבנן מעלה אלא בבשר משום דחזי ליה אבל בהני לא וגמרינן לה להאי מילתא ממעשר דלא שרו ביה מכירה כלל בבשר ושרו בהני כדתניא* מעשר בהמה ששחטו מבליעו בעורו בחלבו בגידיו ובקרניו ואתמר בהלכות גדולות חלבו של בכור מוכרין אותו לעובד כוכבים מאי טעמא בפסולי המוקדשין° כצבי וכאיל כתיבי בהו ומן התורה מותר לעובד כוכבים מיהו רבנן הוא דעשו מעלה במוקדשין בבשרו דראוי לאכילה הוא אבל חלבו דאינו ראוי לאכילה העמידו על דין תורה: תנן בפרק כלל גדול בשביעית לא יצבע בשכר שאין עושין סחורה בפירות שביעית ולא בבכורות ולא בתרומות ולא בנבילות וטרפות ולא בשקצים ורמשים לקח בכור למשתה בנו או לרגל ואינו צריך לו מותר למוכרו צדי חיה ועופות ודגים שנזדמנו להם מינים טמאים מותר למוכרם רבי יהודה אומר אף מי שנתמנה לו לפי דרכו לוקח ומוכר ובלבד שלא תהא אומנותו בכך וחכמים אוסרין:

מתני' [מ] *ב"ש אומרים לא ימנה ישראל עם הכהן על הבכור וב"ה מתירין אפילו עובד כוכבים: גמ' *מתניתין מני ר"ע היא דתניא בכור אין נמנין עליו אלא חבורה שכולה כהנים דברי ב"ש ובית הלל אומרים אפילו זרים [מא] ורבי עקיבא מתיר אפילו עובד כוכבים וקיימא לן כרבי עקיבא דבבכור בע"מ

תורה אור

בע"מ אפילו עובד כוכבים נמנה עליו ואין צריך לומר נדות ומי שטומאה יוצאת עליו מגופו דהוה ליה סתם במתניתין ומחלוקת בברייתא דקי"ל הלכה כסתם מאי טעמא דרבי עקיבא דכתיב° כצבי וכאיל מה צבי ואיל אפילו עובד כוכבים אף בכור אפילו עובד כוכבים :

דברים טו

ת"ר

ספיקא בזה דאין היקש למחצה הוא דדבר הלמד מחבירו מהיקש לריך שילמוד כל הפרטים הנמלאים במלמד ולא שילמוד ממנו אותו הפרט בלבד וכמ"ש הרב חות יאיר בסי' ר"ג ועיין מה שהאריך בזה הרב יד מלאכי באות א' סי' ל' יעו"ש וא"כ הכא אף דכל אחד אילטריך מ"מ כיון דהקישו הכתוב ללבי ואיל באחד קרא סגי ללמוד כל הפרטים הנמלאים בלבי ובאיל דאין היקש למחצה וה"ה להיתר עובד כוכבים דהא ולאי קרא דכלבי וכאיל היקש מקרי ועי' לעיל בפ"ב (דף טו ע"א) דקרי ליה הש"ס סתם הקישא וזה פשוט דגם בכה"ג דאמר הכתוב יהיה זה כזה הוי היקש גמור לכל דבר וכמ"ש מכן זקני זלה"ה בספר הליכות אלי סי' רס"ו יעו"ש אלא דלזה הדבר פשוט דלפי מה שכתבו התוספות דהיקשא דובשדם יהיה לך בחזה ושוק מיירי נמי בבע"מ אלא דאתי ק"ו דעבדי ב"ס מעמא ומפיק ליה להקישא י"ל דה"ה לאכילת זר דאיכא ק"ו מעמא אבל עובד כוכבים דליכא ק"ו שפיר י"ל דהוקש בכור בעל מום לחזה ושוק לענין אכילת עובד כוכבים ואי אמרינן דמהיקשא דכלבי וכאיל ילפינן נמי דהעובד כוכבים מותר הכי מתבטל היקש דבעל מום לחזה ושוק לגמרי ועפי עדיף לומר דהיקש דכלבי ואיל הוי היקש למחצה לענין אכילת עובד כוכבים כיון דאינו מתבטל ההיקש לגמרי דהא אילטריך לענין אחר ולא שיתבטל היקש בעל מום לחזה ושוק לגמרי דאף דההיקש מתקיים לבכור תם מ"מ כיון דקרא מיירי בין בתם ובין בבעל מום לגבי בעל מום מתבטל ההיקש וא"כ אם היה לא קרא יתירא דכלבי וכאיל הייתי מבטלין היקש דבעל מום לחזה ושוק לגמרי אבל עכשיו דהכי תלתא קראי אילטריכו כל אחד ואחד לענין אחר לא מבטלינן היקש דבעל מום לחזה ושוק לגמרי והנה כי כן לריך להבין מ"ט דר"ע דמתיר בעובד כוכבים כיון דהכי תלתא קראי אילטריך כל אחד ואחד לענין אחר ומנ"ל לדרוש היתר העובד כוכבים כיון דאיכא היקשא דחזה ושוק :

ונראה לומר דס"ע דר"ע דהא חד קרא מהם דאילטריך לדרבי אלעזר הקפר הוא מאי דאמרינן בפ"ב דחולין [כח:] ר"א הקפר אומר מה תלמוד אך כאשר יאכל את הלבי וכו' וכי מה למדנו מלבי ואיל ממתה הרי זה בא ללמד ונמלא למד מקים לבי ואיל לפסולי המוקדשים מה פסולי המוקדשים בשחיטה אף לבי ואיל בשחיטה ע"כ ומלינו דבכל מקום דאמרינן הרי זה בא ללמד ונמלא למד פירושו אף למד דללמד נמי אתא וכמ"ש התוספות בפרק בן סורר ומורה (דף עג ע"א) בד"ה הרי זה בא ללמד וכו' סיימו שם בדבריהם דה"ה בהא דר"א הקפר דבא ללמד ונמלא למד דלבי ואיל נמי בשחיטה אף ללמד קאמר דללמד אפסולי המוקדשין נמי קא אתי לפטור מן המתנות יעו"ש וסברא אלימתא הוא דהא עיקר פשטיה דקרא הוא בכל הני דללמד אתא דהא פשטא דקרא באומרו כלבי וכאיל משמעו הוא דאתא קרא לומר דפסולי המוקדשים דינם כלבי וכאיל וזהו עיקר פשט הכתוב אלא דאמרינן דבא ללמד ונמלא אף למד וא"כ כיון דחד קרא אילטריך לדר"א הקפר לבד אכתי עיקר קרא דבא להקים פסולי המוקדשין ללבי ואיל למאי אתא אם לא להתיר בכור לעובד כוכבים דסבירא ליה לרבי עקיבא דאף דלפי זה מתבטל היקש דבעל מום לחזה ושוק לגמרי עפי עדיף שיתבטל ההיקש לענין בעל מום כיון דההיקש לענין תם הוא ולא לבטל היקש דכלבי וכאיל דפשטיה דקרא דבא לאשמועינן דפסולי המוקדשין דינן כלבי ואיל שהוא העיקר דאילו אתא קרא לומר דלבי ואיל דין כפסולי המוקדשין מן הכאי היה דלימא קרא ליסנא דמשמע דהלבי ואיל הם כפסולי המוקדשין לא דהפסולי המוקדשין הם כלבי וכאיל וא"כ ע"כ ל"ל דבא ללמד דמותר לעובד כוכבים ונראה פשוט דאפי' אם נאמר דהעיקר הוא דהא דאין היקש למחצה לא נאמר על שילמוד זה מזה וזה מזה דכל אחד ילמוד מחבירו כמו שהוא סברת כמה הראשונים אלא כמו שנראה מדברי רש"י בכריתות (דף כב ע"ב) כמ"ש הרב יד מלאכי בסי' הנזכר יעו"ש מ"מ נראה דהיינו דוקא בהיקש דב' דברים הסמוכים בכתוב אחד כמו היקש דהסיא דכריתות דהוקש אשם תלוי לאשם מעילות דמההיקש ילפי רבנן תחתון מעליון ולא עליון מתחתון אבל בהיקש דהכתוב אומר דזה דינו כזה כהיקש דכאשר יאכל הלבי והאיל וכהיקש כאשר יקום איש על רעהו וכיולא דבהכי חשיב כאילו אומר הכתוב בפירוש דדינו של זה כזה ובפסולי המוקדשין חשיב כאילו אמר בפירוש דדינו כלבי וכאיל ע"כ אמרי' דאין היקש למחצה וילמוד לבי ואיל נמי מפסולי המוקדשין דאם נאמר דלא ילמוד ממנו נמצא דהלבי והאיל אינן לריכין שחיטה וא"כ *אם יאמר הכתוב דפסולי המוקדשין כמותם הא אכילת פסולי המוקדשין לריכין שחיטה ולבי ואיל אינן לריכין שחיטה ומפני שיתקיים קרא כדכתיב דפסולי המוקדשין הם ממש כלבי וכאיל ע"כ ל"ל דגם לבי ואיל בעו שחיטה וכמו כן שייך לומר בכל הנך שכתבו התוס' בפרק בן סורר ומורה זה נראה שהיא סברת ר"ע אבל ת"ק דר"ע דסבירא ליה דבכור אסור לעובד כוכבים ע"כ דס"ל דמאי דאמרינן דנמלא למד היינו בדוקא דלבי ואיל למד מפסולי המוקדשים לענין שחיטה אבל פסולי המוקדשים אינו למד מלבי ואיל דאפילו בכה"ג אמרינן יש היקש למחצה לענין ללמוד זמ"ז וזמ"ז ואף אם יסבור בעלמא בהנך דכתבו התוס' דאף הלמד אמרי' בהך דלבי ואיל לא אמרינן הכי כיון דאי אמרינן הכי בכור מותר לעובד כוכבים ומתבטל היקש דבעל מום לחזה ושוק לגמרי כאמור וק"ק איך כתבו התוס' בסנהדרין בפשיטות דה"ה בההיא דר"א הקפר אף למד קאמר ולא הזכירו כלל הא דמתניתין דת"ק דר"ע סבירא ליה איפכא זה כתבתי לע"ד אבל ראיתי להתוס' בפ"ב דמכילתין (דף טו·) ד"ה מה לבי ואיל כו' שכתבו וז"ל דמתניתין משמע דאי לא כתיב אך הוה דרשינן נמי מה לבי ואיל אין אותו ואת בנו נוהג בו וחלבו מותר ולעיל בסוף פ"ק דרשינן נמי מה לבי ואיל אין פודין וכו' ותימה מנ"ל כל הנך דרשות דתלתא לבי ואיל כתובין וכולהו לריכי כדמפרש לקמן בפ' כל פסולי המוקדשין וי"ל וכו' עכ"ל ולריך להבין דמאחר דקי"ל דאין היקש למחצה והכוונה דלריך ללמוד מההיקש כל הפרטים הנמלאים במלמד ולא שילמוד ממנו דבר אחד בלבד ודעת התוס' בכמה דוכתין הכי הוו כמו שקבלם הרב יד מלאכי בסי' הנזכר א"כ ק"ק דמאי קשיא להו הכא הא שפיר י"ל דילפינן כל הני מחד לבי ואיל דילפינן מיניה דפטור מן הבכורה ומן המתנות וה"ה לענין אותו ואת בנו וחלב ופדיון מטעם דאין היקש למחצה ומאי דאמרינן במתניתין דלריך יתורא דקרא כדי לדרוש אותם דרשות היינו דלענין היתר עובד כוכבים בבכור לריך קרא יתירא דבלאו הכי מטעם דאין היקש למחצה אי אפשר להתיר כיון דאיכא הקישא דחזה ושוק דקרא משתעי בבעל מום נמי ואי אמרינן דמותר לעובד כוכבים ג"כ מתבטל היקש זה דבעל מום לגמרי כאמור ומאי דאלטריך קרא יתירא ללמד דפסולי המוקדשין חייב משום כלאים בב' גופין הא ודאי אי אפשר ללמד מידום כזה כי אם בדאיכא קרא יתירא דבעלמא אם היה דין זה כלבי ואיל דבאחד מהם חייב משום כלאים כאילו הוא בב' גופין שפיר הוה אמינא דה"ה פסולי המוקדשין בלא יתורא דקרא אבל השתא דלבי ואיל נמי אינו חייב כי אם בב' מינין אי לאו קרא יתירא אדרבה הוה אמינא דמהיקש ילפינן היתר דדוקא ב' מינין מפסולי המוקדשין חייב משום כלאים דומיא דלבי ואיל והוה אמינא דאילטריך ללמוד דבר זה מהיקש כי היכי דלא נימא הואיל ונעבית בקדש וחול מעורבין זה בזה חשיב כבהמה טמאה עם הטהורה כמ"ש הכ"מ אחר האמת דמטעם זה הוא דחייב כמ"ש בסוף פ"ע דכלאים אבל כיון דאיכא קרא יתירא עכ"ל דקרא יתירא להחמיר הוא בא ומאי דאילטריך קרא יתירא להכי א דר"א הקפר היינו משום דאי לאו דאיכא קרא יתירא לא הייתי אומרים דבא ללמד ונמלא למד לומר דלבי ואיל בעו שחיטה כיון דעיקר קרא הוא להיקש פסולי המוקדשין ללבי ואיל ללמוד מהם כל הדינין דשייכי ללבי ואיל ולא בא ללמוד לבי ואיל מפסולי המוקדשין באופן דכל הנהו לריכין אנו לקרא יתירא אבל שאר הדברים לפטור מבכורה ומתנות וחלב ואותו ואת בנו ופדיון שפיר ילפינן מחד קרא כיון דאין היקש למחצה :

אך קשה מאי דאמרינן בגמ' דאילטריך לבי ואיל חד למתנות וחד לבכורה ולא אמרי' דסגי בחד או בלבי או באיל משום דאין היקש למחצה וי"ל דס"ע דלריכי ב' תיבות דלבי ואיל משום דכתיב אך למעט דאחר ההמעט ממעטינן חלב ואותו ואת בנו ואי הוי כתיב לבי או איל היינו ממעטינן מתנות דהוה בכלל מאך נמי כדממעטינן חלב ואותו ואת בנו ממעוטא דאך ואולם אכתי קשה דהתינח למאי דמסיק אביי התם דמאך ממעטינן תרתי חלב ואותו ואת בנו דלדידיה כיון דממיעוט אחד ממעטינן תרתי י"ל דה"ה דממעטינן נמי אבל לרבא דמסיק התם דלא ממעטינן אלא אותו ואת בנו וחלב ממעטינן מקרא אחרינא א"כ אכתי קשה כיון דאין היקש למחצה למה אילטריך שניהם לבי ואיל בחד מהם סגי למתנות ולבכורה ועוד דאעיקרא דמילתא אפילו לאביי סגנון לשון הברייתא דהתם דמלרכינן ב' תיבות דלבי ואיל למתנות ולא לבכורה לא משמע דמשום דכתיב אך למעט אילטריכו וקשה דלמאי לריכי תרתי כיון דאין היקש למחצה ועוד את"ל דסבירא ליה להברייתא דיש היקש למחצה מ"מ איך קאמר התנא אי מה לבי ואיל חלבן מותר אף פסולי המוקדשין חלבן מותר ת"ל אך דכיון דליכא יתורא להתיר חלבן למה אילטריך אך למעט כיון דתיבות דלבי ואיל אילטריכו למתנות ובכורה ואפשר לומר דלעולם דהאי תנא סבר דאין היקש למחצה ומאי דאלטריך תיבת יתירא למתנות הוא משום דתנן בר"פ הזרוע [קכ·] דמוקדשין פטור מן המתנות שהיה בדין לחייב מק"ו דחולין דאינם חייבים בחזה ושוק ת"ל ואתן אותם וכו' אין לו אלא מה שאמור בענין ע"כ וא"כ אי לאו דכתיב תיבת איל יתירא לפטור פסולי המוקדשים מן המתנות הייתי אומרים דחייבים במתנות דמדאילטריך קרא דואתן אותם לפטור קדשים גמורים מ"מ דפסולי המוקדשין חייבים דאי פטורין מן המתנות פשיטא דקדשים גמורים פטורין דהשתא פסולי המוקדשין דהוי מקלת קדושה ואינן קדושה גמורה פטורין מן המתנות מטעם דלאו מקודשה גמורה קדשים כשרים שעדיין בקדושתן לכ"ש דקדושתן פוטרתן וא"כ לא לריך קרא לפוטרן ומדאלטריך קרא לפוטרן הוא דאף דהוקשו ללבי לא נפטרו אלא מבכורה אבל מתנות דהוה בכלל חייבין ומשו"ה אילטריך קרא לפטור קדשים כשרים לכן אילטריך תיבת איל יתירא לפוטרן דכיון דאיכא קרא לפוטרם ע"כ ל"ל דמאי דאלטריך קרא דואתן אותם וכו' הוא משום דאדרבה נהפוך הוא דבהיותם קדשים גמורים וחייבים בחזה ושוק מסתבר טפי לחייבם מק"ו דחולין משא"כ בפסולי המוקדשין דאינם חייבים בחזה ושוק אבל אי לאו קרא יתירא דאיל לפטור הו"א דאדרבה דהסברא הוא איפכא דאדרבה דבקדשים גמורים מסתבר טפי דקדושתן פוטרת אותם ודוק :

וראיתי בספרי בפ' ראה לפי גירסת מהר"א נתום בגיהורו על הספרי ב"י וז"ל יכול יהיו חייבים בבכורה ומתנות תלמוד לומר כלבי הוציאתו מכלל בכורה ומתנות ולא הוציאתו מכלל חזה ושוק ת"ל וכאיל אי מה לבי כולו מותר יכול אף זה כולו מותר ת"ל רק עכ"ל ומהר"א נתום לא כתב על דברי הספרי כלל ועיקר כי הם גבי קושיא יכול אף זה כולו מותר כתב וז"ל פי' אפי' חלבו תלמוד לומר רק המתכוים לרך הדם מלתי כתוב עכ"ל והדבר קשה דבברייתא דספרי לא הוי כבברייתא דמייתי הש"ס דלפי הברייתא דמייתי הש"ס לריכי לבי ואיל חד לבכורה וחד למתנות ולפי ברייתא דספרי דנפקא ליה מלבי בכורה ומתנות ותיבת איל אלטריך לפטור מחזה ושוק :

ועוד קשה דאמרינן בר"פ הזרוע [שם] עלה דפריך הש"ס ויהיו חולין חייבים בחזה ושוק מק"ו ומה קדשים שאין חייבים במתנות חייבים בחזה ושוק חולין שחייבים במתנות אינו דין שחייבים בחזה ושוק ומשני א"ק וזה יהיה משפט הכהנים זה אין מידי אחרינא לא ופריך אלא טעמא דכתב רחמנא זה הא לאו הכי הו"א חולין חייבין בחזה ושוק והא בעי תנופה היכא לינפינהו אי אבראי לפני ה' כתיב אי אגוואי קא מעייל חולין בעזרה הלכך לא אפשר אלא זה למה לי ע"כ וא"כ בפסולי המוקדשין למה לריך קרא לפוטרן מחזה ושוק הא אף דפסולי המוקדשין כל זמן שלא נשחטו הם כהקדש לכל דבריהם דאסורין בגיזה ועבודה ותלבן אסור מ"מ אחר שנשחטו הרי הם חולין גמורים ומותרים באכילה כחולין כמו שמתבאר בפ"ב דמכילתין (דף טו ע"ב) וא"כ איך אפשר לחייבו בחזה ושוק והא בעי תנופה ואי כשחטו בחוץ הרי נעשו כחולין משעת שחיטה ואיך וחשיב כמעייל חולין בעזרה ואין לומר דמשכחת לה בשנשחטו בעזרה דהא כיון דאחר שחיטה הוו כחולין גמורים מסתמא אסור לשוחטן בעזרה דפשיטא דחשיבי כחולין שנשחטו בעזרה דאסורין כדאמרי' בפרק שאין מקדש (דף נז ע"ב) יעו"ש ואפי' לנדחוק עצמינו בברייתא זאת דספרי כיון דמיירי בפסולי המוקדשין ונאמר דכל דקודם שחיטה יש להם דין הקדש אינם בכלל חולין שנשחטו בעזרה ומותר לשוחטן בעזרה מ"מ בברייתא אחרת דאמרינן בספרי עוד שם בפרשת ראה בפסוק כי ירחיב ה' אלהיך דלפי הספרי בבשר תאוה מיירי קשה טובא דאמרי' התם וז"ל יכול יהיו חייבים בחזה ושוק ת"ל כלבי הוציאו מכלל חזה ושוק ולא הוציאו מכלל ב' כליות ויותרת הכבד ת"ל וכאיל ע"כ ולפי דבר' הגמרא בר"פ הזרוע הנזכר למה אילטריך קרא לפטור את החולין מחזה ושוק כיון דבעי תנופה ולא אפ[שר] [א]ין אמת דלפי הגמרא בפ"ב דחולין (דף כח ע"א) האי קרא דכי ירחיב נמי בפסולי המוקדשין מיירי [ו]לא כהספרי וכמ"ש רש"י שם יעו"ש וא"כ ע"כ ליכא קרא לפטור חולין מחזה ושוק אלא דוקא בא לפטור פסולי המוקדשין מחזה ושוק ואולם לסברת הספרי דבבשר תאוה מיירי קרא קשה דלא שייך חזה ושוק בחולין כאמור וגם לפי הש"ס שהכל מיירי בפסולי המוקדשין לע"ד קשה הדבר לומר דפסולי המוקדשין אחר שנפדו מותר לשוחטן בעזרה כיון דעכ"פ אפילו קודם שחיטה אינה קדושה גמורה כ"א לענין גיזה ועבודה אבל אין מועלין בהם ובפרט דאינם ראויים להקרבה ואחר השחיטה הם חולין גמורים איך אפשר דמותר לשוחטן בעזרה ועכ"ל דלריך לשוחטן בחוץ וא"כ איך אפשר לעיולי חזה ושוק בעזרה להנופה ולמה לריך קרא ומדברי הספרי הנזכר דקתני יכול אי מה לבי כולו מותר אף זה כולו מותר ת"ל רק הדם לא תאכלו הוא כתיה לסברת רבא במתניתין הנזכר דקאמר דחלבו מקרא דרק הדם נפקא ואך הוא לאותו ואת בנו דזהו כוונת הספרי במאי דקאמר ת"ל רק והנה בברייתא דכי ירחיב וכו' דמיירי בבשר תאוה סיים הספרי שם נמי וז"ל אי מה לבי כולו מותר אף זה כולו מותר ת"ל אך כאשר יאכל וכו' והדבר קשה דבעלמא בפסולי המוקדשים הוה ס"ד דחלבו מותר מטעם דמוקדשין הם מידי דהוה דפטורין מן הבכורה ומן המתנות מטעם זה אבל בהאי קרא דבחולין מיירי לדעת הספרי איך אפשר דס"ד לומר דחלבו מותר דאילטריך קרא דאך לאסור הא עיקר אזהרת איסור חלב בחולין נאמר ואילו אף בחולין מותר בטלה איסור חלב לגמרי ואפשר לומר בדוחק דאילטריך קרא דאך לאסור חלב אפילו בפחות מכזית דהוי אמינא דההיא הקישא דלבי ואיל לומר מה לבי כולו מותר אפילו באוכל כזית מחלב בבת אחת אף זה כולו מותר ואפי' חלב אם אוכלו פחות מכשיעור ואתיא הך ברייתא כאידך ברייתא דמייתי ר"י בר"פ יוה"כ [עד·] דס"ל דחצי שיעור מה"ת דתניא אין לי אלא כל שישנו בעונש ישנו באזהרה כוי ומאי שיעור הואיל ואינו בעונש יכול אינו באזהרה ת"ל כל חלב ואפשר דהאי תנא דספרי סבירא ליה כרבנן דאמרי בפרק אלו עוברין (דף מג ע"ב) דלא דרשי כל בקרא דכל מחמלת יעו"ש ומש"ה לית ליה דרשא דחצי שיעור מקרא דכל חלב אלא ילפינן לה מקרא דאך כאשר יאכל וכו' או נאמר דאע"ג דדרים כל מ"מ קרא דכל חלב לכוי בלבד הוא דאתא דתרתי לא ילפינן מכל חלב ואילטריך הכא דאך כאשר יאכל לאסור חצי שיעור מה"ת ולר"ל דס"ל דחצי שיעור מדרבנן וקרא דכל חלב אסמכתא בעלמא הוא ה"ה דסבירא ליה הכא דקרא דאך כאשר וכו' אסמכתא בעלמא ועוד י"ל דלר"ל תנא דספרי ל"ם ור"ם ס"ל [שבועות כח:] דר"ם לתסות ולא אמרו כזית אלא לעונש כרת וקרבן דאם אכל חלב פחות מכזית במזיד אינו חייב כרת ובשוגג לא מחייב קרבן אבל מלקות מיהא מחייב דאפילו בדבר שזדונו בכרת ושגגתו בחטאת אינו חייב בכל שהוא מ"מ מלקות וכמו שמתבאר מדברי הירושלמי ברים פ"ג דפסחים דמוקמינן התם ברייתא דקתני על חמץ גמור חייב כרת ועל ערובו סופג את הארבעים אמר ר"ש בר רב ילחק תפתר שיש בו חמץ ואין בו כזית כר"ש דר"ש אמר כל שהוא למכות יעו"ש ועיין במ"ש בתוספת דרבנן באות מ' דף לו ע"ד דלר"ש לא נמסרה הלכה למשה מסיני כ"א על העונשים ואי לאו קרא דכל חלב לא הוה סבירא ליה לר"ש הכי אלא הוי ס"ל דאפילו לעונש מלקות אתא הלכתא ולאו דוקא כרת וקרבן ולפי ספרי הזה אפשר דר"ש לא דרים כל חלב וא"כ הו"א דמהיקשא דלבי ילפינן דחצי שיעור מחלב מותר כמו שהוא לסברת רבנן לר"ל ולזה אילטריך קרא דאך למעט לאסור חצי שיעור ואפילו מלקות חייב בכל שהוא דהלכתא לא אתא אלא לעונש כרת וקרבן בלבד :

איך שיהיה נחזור למאי דאמאן עלה דמה שיסבנו לברייתא דמייתי הש"ס דלמה הולרכו ב' תיבות דלבי ואיל לבכורה ולמתנות יתוב זה לא שייך בברייתא דספרי דכיון דהספרי ס"ל דמלבי בלבד ילפינן בכורה ומתנות וס"ל דאי לאו מיעוטא דרק את הדם הו"א דחלבו נמי מותר ע"כ דס"ע דאין היקש למחצה וא"כ אמאי בעינן יתורא דקרא דאיל לפטור חזה ושוק וכמו כן קשה בברייתא הב' דבשר תאוה דקתני דאילטריכו ב' תיבות דלבי ואיל חד לפטור מחזה ושוק וחד לפטור מב' כליות ויותרת הכבד דאמאי אילטריכו תרי קראי דלבי ואיל כיון דאין היקש למחצה וכל שהוקש ללבי הרי הוא כלבי לגמרי לפטור אותו מעניהם ועכ"ח התנא ס"ל הכי דאין היקש למחצה דאל"כ איך הוה ס"ד דחלבו מותר דומיא דלבי ואילטריך קרא דאך למעט כיון דב' דברים לא ילפינן מהיקש זה אלא דברייתא זאת י"ל דכיון דאיכא ק"ו לחייב בחזה ושוק וב' הכליות ויותרת הכבד בחולין מק"ו דקדשים דמה קדשים שאינן חייבים במתנות חייבים בחזה ושוק ובב' הכליות ויותרת הכבד להקטירם ע"ג המזבח חולין דחייבים במתנות אינו דין דלחייבו בהני כדאמרו ק"ו זה בר"פ הזרוע כנזכר לעיל וכיון דאיכא ק"ו אתי ק"ו ומפיק ליה מהקישא ואילו הוי כתיב לבי בלבד הו"א דהוי דוקא לפטור מחזה ושוק דלא אמיר כולי האי דלא חזי לגבוה אלא לכהנים אבל בב' הכליות ויותרת הכבד דאמירי דבקדשים מקטירם ע"ג המזבח הו"א דעבדינן ק"ו מקדשים לחייב החולין בב' הכליות ויותרת הכבד לחייב ליתן אותם לכהן אף שאינו מקטירם ע"ג המזבח ת"ל קרא יתירא דאיל לפטור אף מאלו אבל לברייתא דפסולי המוקדשין קשה כיון דלא שייך ק"ו זה בהם לחייבם בחזה ושוק כיון דבפסולי המוקדשין נמי פטורין מן המתנות כקדשים גמורים וא"כ מהיכא תיתי לחייבם כיון דהוקשו ללבי ואין היקש למחצה :

והנה בברייתא דמתניתין וגם בברייתא דספרי דפסולי המוקדשין דס"ד לומר דחלבן מותר מהקישא דלבי ואיל ובגמרא הקשו דיהיה מותר נמי באותו ואת בנו אמאי לא אמרינן דמהיקש זה ילפינן דחלב פסולי מוקדשין אחר שחלבו יהיה מותר דאף דדרשינן תזבח ולא גיזה בשר ולא חלב נימא דכי אסר רחמנא חלב ה"מ לענין שאסור לחלוב כי היכי דדרשינן מתזבח ולא גיזה דאסור לגזוז אבל החלב עצמו שרי מידי דהוה אגיזה דשריא וכמו שהוא סברת היש מפרשים שהביאו התוספות בפ"ג דמעילה (דף יב ע"ב) ד"ה חלב המוקדשין וכו' אלא שהתוס' שם הוכיחו דלא כהיש מפרשים דהעיקר הוא דהחלב עצמו אסור יעו"ש וק"ק דכיון דהוקשו ללבי ולאיל אמאי לא אמרינן דההיקשא למשרי החלב עצמו ולא אסר הכתוב כי אם לחלוב כדין גיזה והאיתי להרב כ"י שהביא מפם תוספות חילוניות בהאי שמעתא וז"ל אי הכי חלבן וכו' ק"ל אמאי לא פריך אי מה לבי ואיל חלבן מותר וכו' וכ"ת ה"נ והתנן במתני' וולדן וחלבן אסור ונפקא מינה דלא הוה מלי לשנויי כדשנינן לקמן ואולי דגרסינן חלבן ומחלבו פריך ותירו ק"ל דהא קאמר בתר הכי דכי כתיב כרת באוכל חלב משמע דחלבן גרסינן עכ"ל ונראה דכוונתם להקשות דנימא דמהקישא נילף היתר בחלב עצמו ולא אסר הכתוב כ"א לחלוב כאמור אבל דברי התוס' מגומגמים טובא במה שכתבו דנ"מ דלא הוה מלי לשנויי כדשנינן לקמן דלריך טעם אמאי לא מלי לשנויי כדשנינן לקמן דמאי דמשני אביי למאי דפריך אי הכי אותו ואת בנו נמי דמאך ילפינן שניהם חלבן ואותו ואת בנו הא תירוץ זה שייך אפילו אי פריך מחלבן וגם מאי דמשני רבא דעיקר קרא דאך לאותו ואת בנו וחלבו מדמו נפקא דכתיב רק את דמו וכו' שפיר אפשר לשנויי כן אי פריך מחלב דעיקר קרא לאותו ואת בנו וחלב מדמו נפקא מאי דמו אילימא דמו ממש וכו' אלא מאי דמו חלבו ומאי דאפקיה רחמנא לחלבו בשם דמו הוא דהאי תנא ס"ל כר' מאיר דאמרינן בפ"ק דנדה (דף ט ע"א) דלר"מ דם נעכר ונעשה חלב ויליף לה מדכתיב מי יתן טהור מטמא וכפ"ק דמכילתין (דף ו ע"ב) אמרינן דהיתר חלב חידוש הוא שחדשה תורה כיון דדם נעכר ונעשה חלב ותחלתו היה דם וחייב כרת ועכשיו הוא מותר יעו"ש וא"כ שפיר י"ל דאפקיה קרא בלשון דמו כמו שהוא עיקרו ואשמועינן קרא דאף דחלב חולין מותר ואינו נחשב לדם מ"מ בפסולי המוקדשין אכתי באיסור דם קאי וי"ל דשנויא דרבא אי אפשר לומר דא"כ נמלא כפי זה דאיסור חלב דפסולי המוקדשין איכא לאו גמור דרק הדם לא תאכלו וזה אינו דהעיקר אינו אלא לאו הבא מכלל עשה דדרשינן ואכלת בשר ולא חלב ונח לאו גמור באופן דמתחלה כתבו התוס' דלא הוה מלי לשנויי כדשנינן לקמן והדבר קשה דא"כ איך אמרו וכתבו ואולי דחלבן גרסינן אלא דדמו גירסא זאת ממאי דקאמר בתר הכי דכי

כתיב

ת"ר אין מרגילין בי"ט כיוצא בו אין מרגילין לא בבכור ולא בפסולי המוקדשין מאי טעמא במערבא משמיה דרבי אבינא אמרי מפני שנראה כעובד עבודה בקדשים ר"י בר אבין אמר גזירה שמא יגדל מהם עדרים: מתני'

כגון כרת באוכל חלב משמע דחלבן גרסי' דמדלא תנאו כי אם משום דאמרינן דכי כתיב כרת וכו' ש"מ דשפיר שנויי דאביי וכבא אי גרסינן חלבן וא"כ איך כתבו בתחלה איפכא דכ"מ דלא מני לשנויי כי שנינן לקמן ועוד קשה דאמאי לא דחו גירסא זאת ממאי דפריך ל"פ לאביי דאסיק אדעתיה לומר לא זו ואת בנו למאי מדמית ליה אי לחולין הוא ואת בנו נוהג בו ואי לקדשים אלבן אסור ואי גרסינן חלבן לא שייך לומר הכי דחלב של חולין אסור ומאי פריך ליה באופן דדברי התוספות מבולבלי ההבנה הם לע"ד:

והנה התוס' במעתין בד"ה פסק מתני' מני רבי עקיבא וכו' כתבו לענין הלכה דהלכה כרבי עקיבא וכמתני' דאמרי' ובית הלל מתירין אפי' לעובד כוכבים וע"ז הוקשה להם וז"ל והא דפריבא בסמוך טעמא דר"ע מדכתיב כצבי ואיל ואמרינן דאידך מוקים לה כר"א הקפר וכו' משמע דר"ע לית ליה לדר"א הקפר אלא סבר לה כרבי וכו' ודחקו עצמם לומר דזלמא הכי קי"ל כרבי וכו' ועוד דר"ע מני סבר כר"א הקפר וגמר חד מצבי וחד מאיל עכ"ל:

ויש לתמוה דאמאי דחקו עצמם בזה בהיות דאפשר לומר דר' עקיבא אף דסבירא ליה כר"א הקפר מ"מ עיקר קרא ומשמעותיה הוא לומר שילמוד פסולי המוקדשין מצבי ואיל אלא דאמרינן נמי דבא ללמד ונמצא למד לענין שחיטה ועכצ"ל דאף למד קאמר דהעיקר הוא דפסולי המוקדשין למדין מצבי ואיל כמו שהוא בהנך שכתבו התוספות בסנהדרין דכולן אף למד קאמר כמו שהערנו לעיל בסברת רבי עקיבא ועוד קשה במה שכתבו דאפשר דרבי עקיבא דריש חד מצבי וחד מאיל וכתבו כדפרישית לעיל בפ"ב וכו' והדבר קשה דהא כתבו התם דהך קרא דר"א הקפר איצטריך חד לשחיטה וחד להא דאמרי' דאין פודין פטר חמור בפסולי המוקדשין ולר"ע דמבעי ליה להיתר עובד כוכבים הא דאין פודין מנ"ל עוד כתבו התוספות שם וז"ל ובעל הלכות גדולות משמע שהלכה לפסוק כב"ה דברייתא ומשמע נמי דמדרבנן הוא דפליגי אדר"ע עכ"ל וכן כתב הרא"ש משם הלכות גדולות דאיסור אכילת בשר דבכור לעובד כוכבים אינו אלא מדרבנן יעו"ש וקשה דלפי סברת הלכות גדולות א"כ מאי דפריך הש"ס במאי דאמרי' דה"ע דר"ע דכתיב כצבי וכאיל ופריך ואידך ומשני תלתא צבי ואיל כתיבי הא אפי' ת"ק דר"ע דס"ל דלעובד כוכבים אסור רק מדרבנן הוא וא"כ מאי פריך מקרא דכצבי וכאיל הא מן התורה מותר מהאי קרא ונראה דלדעת בעל ה"ג מאי דפריך ואידך אינו מפרש כפי' רש"י דפירש דמאי דפריך ואידך קאי לת"ק דר"ע דאסר לעובד כוכבים אלא סבירא ליה דמאי דפריך ואידך קאי לב"ש דאסרו לזרים וכ"ש עובד כוכבים דקס"ד דהש"ס דהאי קרא דמייתי ר"ע דכצבי וכאיל הוא קרא מיותר ולא איצטריך כי אם לדרשא זאת להתיר לעובד כוכבים וע"כ פריך דא"כ דקרא מיותר הוא איך לא ילפינן מיניה לב"ש דמותר מיהא לזרים דאף דאיכא היקש דחזה ושוק ואליבא דב"ש קרא מיירי בין בתם בין בבעל מום מ"מ כיון דהיקש זה דכצבי וכאיל אין לנו לדרוש ממנו כי אם זו ע"כ י"ל דהיקש דחזה ושוק אינו אלא בתם אבל בעל מום לא הוקש לחזה ושוק דאתי הקישא דכצבי וכאיל ומפיק מהקישא דחזה ושוק כיון דאותו ההיקש דחזה ושוק מתקיים בתם ואינו מתבטל לגמרי משא"כ בהיקשא דכצבי וכאיל דאינו מתקיים אלא בדרשא זאת להתיר לזרים ועל זה משני דתלתא קראי כתיבי וכולהו איצטריכו לדרשא אחת וכיון דכל התלתא קראי איצטריכו לדבר אחד ואינו מתבטל ההיקש לגמרי מטעם אין היקש למחצה לא שבקינן הקישא דחזה ושוק כיון דעכ"פ משתעי קרא דובשרם יהיה לך אפי' בבעל מום ואי אמרינן דמותר לזרים מתבטל ההיקש מבעל מום לגמרי כמו שהערנו לעיל משא"כ בהקישא דכצבי וכאיל:

והנה הרב ב"י כתב בשם תוס' חילוניות על פסק זה וז"ל פסק ר"י הלכה כר"ע דקי"ל כסתם משנה וכו' ואפי' הנך דרשות דתלתא צבי ואיל כתיבי יכול להיות שר"ע מודה בהם כי דבר פשוט הוא לתלמודא ללמוד כל אלו הדרשות מצבי ואיל ואע"ג דהני ברייתות דתניא בסמוך אין מאכילין לנדות וב"ה מתירין וכן ברייתא דאין מרגילין בבכור דלר"ע שרי אפי' עובד כוכבים מ"מ סתם משנה עיקר ובה"ג פי' שהחלב מותר להאכיל לעובד כוכבים מן התורה מטעמיה דר"ע דכצבי וכאיל ומיהו מה שאסרו להאכיל מהבשר לעובד כוכבים מדרבנן ואינו נראה לר"י שהרי לא מצינו שום תנא שאומר כן וגם מה שמשמע מתוך דבריהם דב"ה דברייתא דאסרי מדרבנן הלכה כמותם זה אין נראה לר"י אלא כב"ה דמתני' קי"ל כדפרישית ויש שהיו מסתפקים על חלבו אם מותר להאכילו לעובדי כוכבים אפי' לר"ע דמתיר לעובדי כוכבים הבשר דשמא אינו מקיש לצבי ואיל אלא הבשר שמותר לישראל אבל החלב שהוא אסור לישראל לא הייתי מתירין מטעם צבי ואיל או שמא אפי' ב"ה דברייתא שאוסרין להאכיל הבשר לעובד כוכבים מתירין החלב כמו העור כיון שגם בבהמת חולין חלבה אינה בר אכילה לישראל ור"י פירש דודאי דזה פשוט שהוא מותר להאכיל לעובד כוכבים כמו הבשר כיון שהיה מותר לישראל החלב מכצבי וכאיל אילו לא היתה דרשא דאך חלק דלעיל בפ"ב ועוד דלב"ה דברייתא מותר להאכילו לעובד כוכבים כיון שאינו בר אכילה לישראל ואמרי' נמי לעיל תנא מעשר בהמה מבליעו בעורו בחלבו וגידיו ובקרניו אלמא דחלבו מותר הוי עכ"ל תוס' חילוניות שהקשו לבעל הלכות גדולות דלא מצינו שום תנא שאומר כן כוונתם להקשות בסברתו דאינו אלא מדרבנן דמדפריך ואידך על סברת ר"ע ש"מ דת"ק דר"ע דאוסר לעובד כוכבים מדאורייתא קאמר דס"ל כפי' רש"י במאי דפריך ואידך אבל לע"ד אפשר לפרש כאשר שיערנו בדעת הלכות גדולות גם מה שכתבו דיש מסתפקים אי חלב מותר לעובד כוכבים לר"ע עיקר הספק הוא דכיון דע"כ לא מקשינן לצבי ואיל כי אם לענין הבשר הנאכל ולא לענין חלב דאי גם חלב פסולי המוקדשין מקשינן לחלב צבי ואיל א"כ מן הראוי היה דחלבו מותר דומיא כצבי ואיל ומדאמרינן דחלבו אסור ש"מ דלא מקשינן חלבו לחלב צבי ואיל וא"כ מינה דחלב לא ילפינן מצבי ואיל להתירו לעובד כוכבים ור"י סבירא ליה דפשוט הוא דלר"ע דמתיר הבשר לעובד כוכבים החלב נמי מותר ושפיר ילפינן חלב נמי מהקישא דהיקש אפי' מחלב מקשינן ליה לחלבן דצבי אלא דמשום דכתיב אך אסרינן ליה אבל לענין זה דהתרת גוף חלב לעובד כוכבים מקשינן לחלבו של צבי ואולם מאי דפשיטא ליה לר"י דאפי' לב"ה דברייתא דאוסר הבשר לעובד כוכבים החלב מותר כיון דאינו בר אכילה לישראל והביא ראיה מהסיא דמעשר בהמה דמבליעו בעורו ובחלבו וכו' ק"ק דהא כתבו התוס' חילוניות דר"י חולק עם בעל ה"ג וס"ל דלב"ה דברייתא מדאורייתא אסור לעובד כוכבים וא"כ מה ראיה מייתי מהסיא דמעשר בהמה כיון דהא מסיק רבא התם דמן התורה אחר שחיטה מותר למוכרו אלא מדרבנן הוא דאסרו הבשר אחר שחיטה אטו קודם שחיטה ולא גזרו על חלבו וא"כ י"ל דכיון דאחר שחיטה אינו אלא מדרבנן אפי' בבשר לא גזרו כחלב אבל הכא דאיסור אכילת העובד כוכבים היא מדאורייתא מנ"ל דמשום דאינו ראוי לאכילה לישראל מותר לעובד כוכבים ואע"ג דאביי התם דמוקי אפי' מעשר בהמה דיתום בהבלעה נראה דסבירא ליה דאפי' אחר שחיטה אסור למוכרו מן התורה מ"מ הא הלכתא כרבא לגבי דאביי ובפרט דאמרינן התם דאף רב שמואל בר יצחק ס"ל כרבא וי"ל ודו"ק:

עוד כתבו התוס' בד"ה פסק וז"ל ואין להביא ראיה דאסור לעובד כוכבים משום דקיי"ל לן כההוא דרשא ואכלת וכו' וה"ה לעובד כוכבים כדאמרינן בפרק כל שעה [דף כט:] דאשכחן כמה סתמי כהך דאיתא הכי לעיל גבי חררת דם דתנן יקבר ובפרק עד כמה מי שאינו מומחה וכו' הרי זה יקבר ולקמן בפרקין השוחט את הבכור ומודע שלא הראהו וכו' עכ"ד הצריך לענייננו: ויש לתמוה דהגאי לא הביאו התוס' סתמא דמתני' דתמורה (דף ל ע"ב) דקתני בפירוש כל הקדשים שנעשו טרפה אין פודין אותן שאין פודין את הקדשים להאכילן לכלבים ועוד ק"ק דאפשר דהני סתמי דהביאו התוס' יש לדוחה לדחות דאפי' למ"ד פודין את הקדשים להאכילן לכלבים ה"מ בפסולי המוקדשין שכבר נפדו ע"י מום ונמצאו טרפה או מתו אחר פדיון דיכול ליהנות ממנו דמוכרו לעובד כוכבים או מאכילו לכלבים וכמו כן נאמר דלמ"ד פודין אפי' נמצא טרפה קודם פדיון דעיקר הפדיון הוא להאכיל לכלבים פודין כמו שנראה ממתני' דתמורה בטרפה ואמרי' בגמרא התם דתלוי בפלוגתא דתנאי וכ"כ נמי י"ל דאפי' מתו קודם פדיון פודין אותם למ"ד לא בעינן העמדה והערכה אקדשי מזבח ואפי' בקדשי מזבח תמימין שמתו אפשר דלמאן דאמר פודין להאכיל לכלבים פודין אותם וכמו שנראה קצת בפרק ב' דמכילתין (דף טו ריש ע"א) דפריך דלמא משום דאין פודין להאכיל לכלבים יעו"ש וה"ט דכיון דבשנפדה על ידי מום אחר כך אפי' אם מת או נטרף נהנה בו באכילת כלבים או וכו' אם כן ה"ה בנטרף או מת קודם שנפל בו מום כיון דלא חזי להקרבה חשוב כנפל בו מום ובר פדיון הוא ונפדה ונאכל לכלבים וה"ה גבי בכור נמי דאם נפל בו מום והותר לישראל באכילה דמומו היינו פדיונו מותר לאכילת עובד כוכבים ואפי' מת או נטרף אחר שנפל בו מום יכול להאכילו לעובד כוכבים אבל בכור תם שלא נפל בו מום כלל דהוא חזי להקרבה ומת או נמצא טריפה דלא חשיב מום מנ"ל דלמאן דאמר דפודין להאכיל לכלבים יכול ליהנות ממנו למוכרו לעובד כוכבים או וכו' בלי שום מום דאיך פקע קדושתו מיניה על ידי המיתה והטריפות בלא מום או פדיון שיוכל ליהנות ממנו הא י"ל דלמאן דאמר הכי לא אמר אלא דמותר ליהנות ע"י פדיון כפסולי המוקדשין דע"י הפדיון עכ"פ יצא לחולין ויכול ליהנות ממנו וכן בבכור דאין לו פדיון מ"מ על ידי מום פקע קדושתו דמומו היינו פדיונו אבל בלא מום דעדיין בקדושתו קאי מנ"ל דמותר ליהנות ואם כן בהכי מתני' דקתני מי שאינו מומחה הרי זה יקבר וכן השוחט ומודע שלא הראהו שפיר י"ל דלכ"ע יקבר ואסור בהנאה דכיון דמספקא ליה דלמא תם היה ושוחטו בחוץ שלפי דעתו הרי אסור בהנאה כדין שחוטי חוץ דספיקא דאורייתא לחומרא דכיון דאפשר דהיה תם גמור ע"י מה נפקע קדושתו להתירו בהנאה דאפשר דאע"ג דמיתה וטריפות חשיב כמום לענין מוקדשין דיכול לפדותו כדין נפל בו מום מ"מ לענין בכור שהמום הוא פדיונו מנ"ל דעיקר מיתה וטריפות חשיב כמום להתירו בהנאה אפשר דאינו מתירו כי אם מום גמור וטריפה לא חשיב מום וכמו שנראה מדברי הכ"מ בפ"ב מהל' איסורי המזבח דין י' שכתב וז"ל בהמה שנולדו בה אחד מן הטריפות האוסרות אותה באכילה אסורה לגבי מזבח כדי הוא אומר הקריבהו נא לפחתך וגו' וכתב מכן הכ"מ שם וז"ל ומ"ש רבי' הקריבהו וכו' יש לתמוה שהרי בת"כ ובפ"ו דתמורה וכו' משמע שמן התורה הוא וכו' ואפשר שסובר רבי' דסמך בעלמא הוא דמסמיך לה אקרא ואג"ב דהא קי"ל דלא מפסיל מום אלא בגלוי דוקא וכו' עכ"ל הרי מפורש דאיסור טרפה לגבוה אינו משום מום וא"כ אפשר דבכור שנטרף או מת בלא מום לא חשיב כנפל בו מום לומר דמומו היינו פדיונו ואם כן אין ראיה מהני סתמא דאפשר דבכור שנטרף או מת בלא מום שאני כאמור אבל סתמא דמתני' דתמורה הוא ראיה גמורה ואמאי לא הביאו אותה כלל וכן ראיתי להרא"ש בפסקיו דמעתין שהביא כל דברי התוס' ולא הזכיר שום מתניתין דתמורה והתוספות והרא"ש תירצו לקושיא זאת דאף דקיימא לן כמאן דדריש ואכלת ולא לכלביך היינו דוקא היכא דאסור לישראל כמו מת או נטרף אבל היכא דשרי לישראל איתקש לצבי ואיל ומותר לעובד כוכבים ונראה פשוט מדברי התוספות והרא"ש מתבאר דהיכא דשרי לישראל ומותר וכו' לעובד כוכבים וכן כתבו התוספות בפירוש בפרק כל הזבחים (דף פא ע"ב) ד"ה ובטריפה יעו"ש ואולם מדברי הרשב"א והר"ן בפרק בהמה המקשה גבי מתניתין דמבכרת המקשה לילד מתבאר דסבירא ליה דאע"ג דהיכא דשרי לישראל איתקש לצבי ואיל היינו דוקא להתירו לעובד כוכבים אבל לכלב אסור מקרא דואכלת ולא לכלביך דאי אפשר דהוקש לצבי ואיל גם לאכילת כלב כיון דאיכא קרא דואכלת ולא לכלביך יעו"ש וכן כתב ר"י בנתיב כ' חלק ב' יעו"ש ויש להעיר קצת בסברת הרשב"א והר"ן דבשלמא לסברת התוספות דסבירא ליה דהיכא דשרי לישראל אפי' לכלב שרי משום דסבירא ליה דאין היקש למחצה וכיון דהוקשה לצבי הוקשה גם להתיר לכלב מש"ה דלפינן מקרא דואכלת ולא לכלביך דאפילו היכא דלא שרי לישראל כגון שנטרף או מת אסור ולא משגחינן דבהכי איכא פסידא להקדש דהפודה אותו מעיקרא יהיב דמיה דלמא ימצא טריפה וטעון קבורה ומש"ה פודה אותו בפחות משוויו וכדאמרינן בריש פירקין דה"ט דפסולי המוקדשין דנמכרין באיטליז ונשחטין באיטליז משום דהנאתן להקדש ואמרינן בגמרא דאחר פדיון מיירי ומאי הנאתן להקדש אדמעיקרא דכיון דשרי להו מר נמכרין באיטליז וכו' טפי ופריך מעיקרא וא"כ ה"ה הכא איכא פסידא להקדש אלא דלא איכפת לן כיון דגזרת הכתוב הוא כיון דקרא דואכלת אי אפשר לאוקמי כדשרי לישראל כיון דאית לן הקישא דצבי ואיל אבל לדעת הרשב"א והר"ן דסבירא להו דאף דאיכא הקישא דצבי ואיל אינו אלא להיתר עובד כוכבים אבל לכלב אסור מקרא דואכלת מנא להו לומר דאתא קרא לאסור דאפי' בדלא שרו לישראל אסור לכלב כיון דאי אסור בהנאה איכא פסידא להקדש כאמור ועיין להתוספות בריש פרקין שכתבו דהא דבכור ומעשר אינן נמכרין באיטליז וכו' הוא מדאורייתא דכיון דהנאתן לבעלים אסור משא"כ בפסולי המוקדשין דהנאתן להקדש יעו"ש דעכ"פ סברא זאת יש ליתן טעם למה שכתב הרשב"א בחידושיו לבבא קמא על דף נג ע"א גבי מאי דאמרינן התם אמר רבא שור פסולי המוקדשין שנפל לבור פטור וכו' וז"ל ואע"פ שנפדה לא הוי הממת שלו לפי שאין פודין את הקדשים להאכילן לכלבים ואף למ"ד פודין כתב הרא"ד דוקא כשהיה בו מום האוסרו באכילה כשפדאו דלא קרינן ביה ואכלת ולא לכלביך אבל בבעל מום שמותר להדיוט לכ"ע אין פודין משום דבכי הא קרינן ביה ואכלת ולא לכלביך עכ"ל ולפי האמור יש טעם לחילוק זה דכשאסור באכילה בשעת פדיון מסתבר דלא קפיד קרא משום פסידא דהקדש דהולך לאיבוד כיון דאין פודין ובכה"ג לא מסתבר דאתא קרא לאסור בהיות דאפשר לומר דלא אסר הכתוב כ"א בדליכא פסידא להקדש וכגון דבשעת הקדש מותר באכילה דאף דאפשר שימצא טריפה אח"כ ולא טפי ופריך מעיקרא מ"מ אינו פסידא גמורה וע"פ חילוק זה שכתב הרא"ד יש להמתיק ליישנא דש"ס דבכל דוכתא נקטו האי לישנא דאין פודין להאכיל לכלבים או פודין דלכאורה אינו מובן למה נקטו עיקר המחלוקת בפודין או אין פודין כיון דעיקר פלוגתייהו הוא אפיל אחר פדיון שלא להאכילו והכי הול"ל אין מאכילין ומאכילין אבל לפי סברת הרא"ד אתי שפיר דעיקר המחלוקת הוא כדאסור בשעת הפדיון אבל אינו נראה כן מדברי רש"י בתמורה (דף לא ע"א) ומדברי התוספות בב"ק (דף נג ע"ב) ד"ה לענין כליה ושור יעו"ש:

ובהגהות מרדכי דיבמות בפרק האשה כתבו בפי' כמה שכתוב התוספות דבשר (*לישראל) מותר להאכילו לכלבים יעויין שם דלא כהרשב"א והר"ן ורש"ל בפרק בהמה המקשה סימן ד שהביא סברת הר"ן דסבירא ליה דאסור לכלבים ודחה סברתו דהעיקר דאפי' לכלבים מותר וכתב וז"ל וכן איתא בהגהות מרדכי דחולין להדיא שמותר ולהאכילו גם לכלבים כשהוא בשר עכ"ל ואולי ט"ס הוא וצ"ל בהגהות מרדכי דיבמות דבחולין ליכא רמז מזה כלל דבפרק ח' דחולין דאיתא בהגמ"ר בענין זה בענין אכילת כלבים ליכא רמז כלל יעו"ש:

והנה בהגהות מרדכי דיבמות בפרק הנזכר כתבו שם דבכור בעל מום שנמצא טריפה אסור להאכילו לכלבים ולפיכך כשיפול מום בבכור טוב והגון למוכרו לעובד כוכבים מחיים עד כאן לשונו וכן כתב מכן הב"י ביו"ד סי' ש"ז מתשובת אשכנזית שכתב משם הפרנס דטוב והגון למוכרו מחיים לעובד כוכבים יעו"ש:

ויש לתמוה דהא קי"ל דבכור שנפל בו מום ופסולי המוקדשין שנפדו קודם שחיטה הם כמוקדשים לכל דבר ואסור בגיזה ועבודה והגוזז והעובד לוקה וגם בבכור אף דנפל בו מום מותר להוכרו ואינו נמכר באיטליז ואינו נשחט באיטליז ואינו נשקל בליטרא וכתבו התוספות בריש פרקין דאיסור זה דבכור ומעשר הוי מדאורייתא וכן כתבו התוספות בפרק ג' דמכילתין (דף כא ע"ב) ד"ה אכילה וכו' יעו"ש וכיון דכל אלו הוו מדאורייתא א"כ אף דאמרינן בכ"פ הבכור בעל מום נמכר בין חי ובין שחוט ע"כ צ"ל דחי אינו יכול למוכרו אלא לישראל ומוכרו לו בחזקת בכור בעל מום ועכ"פ מוכרו לו בזול לא כשאר בהמה כיון דבכור בעל מום יש בו חסרון ממון דהא לא חזי לגיזה ועבודה כ"א לשחיטה דוקא ואף אחר שחיטה אינו יכול למוכרו באיטליז כשאר בשר דבהכי איכא פסידא לבעלים דמהאי טעמא התירו בפסולי המוקדשין דהנאתן להקדש ועוד דאפשר דיפסיד הכל דימצא טריפה או ימות מאיליו ואסור בהנאה וטעון קבורה נמצא דמפני כל אלו החסרונות ע"כ מוכרו לישראל בזול שיעור מה שזוכה לו רחמנא וכיון דאין למוכר זכות בהם מה מכר לאחר לפני כל זכות שיש לו דוקא מוכר לו ולא יותר וא"כ איך אפשר דמותר למוכרו לעובד כוכבים מחיים דמסתמא לעובד כוכבים מוכרו בדמי שוויו כשאר בהמת חולין לפי שהעובד כוכבים הוא נהנה בכל אלו החסרונות דגוזזו ועובד בו עבודה ואם שחטו מוכרו באיטליז כשאר בשר ואם נמצא טריפה אוכלו דלדידיה ליכא חסרון כלל ומי התירו לבעל הבכור למוכרו לעובד כוכבים כדי לזכות בשיעור ממון מה ששוו אלו החסרונות אשר יש בבכור דמעיקרא לא זיכהו רחמנא בשיעור ממון החסרונות אלו ואיך כדי לזכות בשיעור ממון זה מפקיע אותו מקדושתו על ידי מכירתו לעובד כוכבים שיעשה בו בכל עניניו כחולין גמורים ממש כיון דמעיקרא אין בידו למכור כי אם מה שקנה הוא בעצמו וכיוצא לזה אמרינן בזבחים (דף עא ע"ב) עלה דבעי רמי בר חמא התפיס בכור לב"ה מהו שישקול בליטרא רווחא דהקדש עדיף או דלמא זילותא דבכור עדיף ומסיק התם אלא אמר ר' אמי כלום הקנה זה אלא מה שקנו לו ופירש"י וז"ל כלום הקנה הכהן זה לב"ה אלא מה שקנו לו בגופו דבכור זה וכיון דאללו לא הותר לשקל בליטרא אינו יכול להקנות לב"ה עודף דמי הלמלום משקל הליטרא עכ"ל הרי מפורש יוצא מהכא דאף דאם היה בידו להקדיש ולהקנות עודף דמי למלום משקל הליטרא הוא דרווחא דהקדש עדיף והוא נשקל בליטרא מ"מ כיון דאינו בידו להקנות אלא מה שקנו לו ולא חייל ההקדש על שיעור דמי למלום משקל הליטרא ואינו נשקל בליטרא כדינו אף דההקדש לאו בר חיובא הוא דאדרבה רווחא דהקדש עדיף וא"כ דוק מיניה ואוקי באתרין דאיך יכול להפקיע קדושת הבכור ממה שמוזהר עליו ע"י מכירה שמוכר לעובד כוכבים כיון דאינו בידו להקנות אלא מה שקנו לו ושיעור למלום משקל הליטרא וגיזה ועבודה ואם ימצא טריפה או ימות דאסור בהנאה אין בידו להקנות כיון דלא זכי ליה רחמנא ואם נאמר דלא התירו למכור לעובד כוכבים אלא כשמוכרו לו בזול שיעור מה שמוכר אותו לישראל שמנכה לו מדמי שוויו שיעור מה ששוו אלו החסרונות ומתנה עמו ג"כ שמוכרו לו על מנת לשחוט אותו ושוחט אותו לפניו ע"ד שכתב הכ"מ בפרק כ' מהל' שבת גבי מה שאסרו חז"ל למכור בהמה גסה לעובד כוכבים דאם מתנה עמו לשחוט ושוחט אותה לפניו מותר יעו"ש הא אפילו בכה"ג הרי מפקיע מיניה קדושתו לענין דאם ימצא טריפה העובד כוכבים אוכל אותה ודינו בקבורה ואם נאמר דמיירי שמתנה עמו שאם ימצא טריפה יקברנה כיון שכבר מכר לו בזול וניכה לו משוויו גם מפני ספק זה שמא ימצא טריפה בכה"ג א"ש דמותר למוכרו כה"ג אבל זה אי אפשר לומר דא"כ הוה ליה לפרש דדוקא בכה"ג מותר ומדכתבו סתם נראה פשוט דס"ל דאפילו בסתמא מוכר לו כמו שמוכר לו בהמת חולין והדבר קשה דאינו יכול להפקיע קדושתו דאין בידו להקנות כ"א מה שקנו לו:

ואל תשיבני שהרי בפ"ק דע"ז [עי'] דאמרי' דה"ט דאסור למכור בהמה גסה לעובד כוכבים גזירה משום שאלה ושכירות ואמאי לא אמרינן דאסור מגד עצמה דמפקיע אותה מקדושתה דאיכה שובתת בשבת דהעובד כוכבים עושה בה מלאכה דהא ליתא דהתם שאני דבגוף הבהמה ליכא שום קדושה אלא הישראל מוזהר על שביתת בהמתו וכיון שמכרה לעובד כוכבים שוב אינו מוזהר עליה דבהמה של עובד כוכבים היא משא"כ הכא דהבכור עצמו נתקדש בפטר רחם ואפי' בעל מום קדושתו עליו וע"י שמוכרו לעובד כוכבים מפקיע קדושתו לגמרי ובירושלמי בפ"ק דע"ז גבי מתניתין דקתני מקום שנהגו שלא למכור בהמה דקה אין מוכרין אמרינן וז"ל למה מפני שמוציאה מידי גיזה הגע עצמך שהיתה עז מפני שמוציאה מידי בכורה הגע עצמך שהיתה זכר מפני שמוציאה מידי מתנות ופריך מעתה חטים אל ימכור לו מפני שמוציאו מן החלה יין ושמן אל ימכור לו מפני שמוציאן מן הברכה עכ"ל הרי שאמרו דהאי טעמא דנוהגין בבהמה דקה הוא משום דמפקיע אותה מהמצות מראשית הגז או מבכורה או ממתנות כהונה ואף דהתם אינו מן הדין כ"א למאי דס"ד דהש"ס ומה גם דהא דחי לה הש"ס דא"כ אפי' חטים ויין ושמן מ"מ היינו דוקא התם דבשעת מכירה עדיין לא נתחייבו במצות אלו אלא דראויים לבוא לידי חיוב אבל בבכור שכבר חל קדושה עליו בשעת מכירה מסתברא דאסור להפקיע קדושתו ע"י שמוכר אותו לעובד כוכבים והכי אמרינן בפ"ק דמכילתין (דף ג ע"ב) רב מרי בר רחל הוה ליה ההיא חיותא הוה מקני לאודנייהו לעובד כוכבים ואסר להו בגיזה ועבודה ויהיב להו לכהנים וכלאי חיותא

מתני'* בכור שאחזו דם אפילו מת אין מקיזין לו את הדם וחכמים אומרים יקיז ובלבד שלא יעשה בו מום ואם עשה בו מום הרי זה לא ישחט עליו רבי שמעון אומר יקיז אע"פ שעושה בו מום :

גמ'* [מב] ת"ר בכור שאחזו דם מקיזין לו דם במקום שאין עושין בו מום ואין מקיזין לו דם במקום שעושין בו מום דברי ר"מ וחכמים אומרים אפילו במקום שעושין בו מום ובלבד שלא ישחט על אותו המום רבי שמעון אומר אף נשחט על אותו מום רבי יהודה אומר אפילו מת אין מקיזין לו דם במאי

ורב מרי יפריך ומי מאמר דאסר להו בגיזה ועבודה ויהיב להו לכהנים אמאי מקני להו לאודנייהו לעובד כוכבים ומשני דלמא אתי בהו לידי תקלה ופריך א"ה מ"ע כלו חוותא דר"ת ומשני דמפקיע ליה מקדושתייהו ופריך והאמר רב יהודה וכו' ומשני התם מקדושת מזבח קא מפקע ליה מקדושת כהן לא מפקע ליה הכא אפי' מקדושת כהן קא מפקע ליה ע"כ וכתבו התוספות והרא"ש והטור בסי' ש"כ דמה שנשנה רב מרי היה מפני שהיה מקנה לעובד כוכבים אוזן שלמו ואיכא הפקעה בגוף הבכור אבל אם מקנה לעובד כוכבים אוזן האם אין חשש עונש ובזה"ז אין להקנות אוזן המעובר כ"א אוזן האם יעו"ש הרי דאפילו בעודו עובר שעדיין לא נולד ולא חל עליו עדיין קדושת בכור אסור להקנות אוזן העובר להפקיע קדושתו וכ"ש בבכור שכבר חל קדושה עליו דאסור להפקיע קדושתו ואף דיש לחלק דשאני בקנאת אוזן העובר דבהכי מפקיע קדושתו לגמרי וכחולין חשיב משא"כ במוכר בכור בעל מום לעובד כוכבים דבמכירה זאת אינו נעשה חולין גמורים דאכתי קדושתו עליו ואם חזר העובד כוכבים ומכרו לישראל וידע הלוקח דבכור הוא חייב לנהוג בו כקדושת בכור אלא שהעובד כוכבים דלאו בר חיובא הוא נוהג בו כחולין גמורים מ"מ אכתי הפקעת קדושה מיקרי כיון דביד העובד כוכבים נוהג בו כחולין ותליא דלא שכיח הוא שישראל אחר יקנה אותו לפי שהעובד כוכבים אינו מוכרו כ"א בשוויו ממש והישראל יש לו פסידא ממה שצריך לנהוג בו בקדושת בכור :

ועוד קשה דאיך כתבו דטוב והגון למכור לעובד כוכבים מחיים הא אמרינן בפרק אלו טריפות (דף סד ע"א) דתניא אין מוכרין בילת טריפה לעובד כוכבים אלא א"כ טרופה בקערה וכתב רש"י ז"ל דהייט טעמא דאין מוכרין דלמא הדר ומזבין לה לישראל יעו"ש וא"כ הכא אמאי מותר למכור לעובד כוכבים מחיים ולא חיישינן דלמא הדר ומזבין לה לישראל והלוקח לא ידע שהוא בכור ואתי לידי תקלה דגיזה ועבודה ואם ימות או ימצא טריפה ימכרנו לעובד כוכבים או וכו' שלא כדין דאסור בהנאה ולזה יש לומר דהתם שאני דאי הדר ומזבין לישראל הקונה יבא לידי איסור על כל הודאי דמסתמא לקח הבילים לאכול ויאכל דבר איסור משא"כ הכא דאף דימכור העובד כוכבים לישראל אפשר שלא יבא לידי איסור כלל שישחטנו מיד ולא יבא לידי גיזה ועבודה ולא ימצא טריפה ולא יבא לידי איסור כלל כל כה"ג לא חששו חז"ל כיון דהוי ספק ספיקא אם יבוא ישראל אחר לידי איסור :

וראיתי להר"מ בפי' המשנה ברפ"ק דמעשר שני וז"ל והבכור הוא לכהן יקריב ממנו חלבו וכו' ואם נולד לו מום אוכלו הכהן בטומאה בכל מקום וימכרנו למי שירצה ואפי' לעובד כוכבים ואוכלו עכ"ל ומשמעות דברי הר"מ נראה דמ"מ וימכרנו אפילו לעובד כוכבים הוא בכל גוונא בין חי בין שחוט והוא כסברת הגהות מרדכי דיבמות אלא דיש לדחות דלא קאי אלא אשחוט דאמאי דקאמר אוכלו הכהן בטומאה סיים ואמר דגם כן אם אינו רוצה לאוכלו ימכרנו אפילו לעובד כוכבים דהיינו הבשר ודיקא נמי דסיים הר"מ אפילו לעובד כוכבים ואוכלו דהיינו דעיקר מאי דאשמועינן הוא דמותר לעובד כוכבים לאוכלו כדקיימא לן כב"ה :

והנה רש"ל בפרק בהמה המקשה בסימן הנזכר הביא סברת הפרנס שהביא מרן הב"י דסבירא ליה דטוב והגון למוכרו לעובד כוכבים מחיים ודחה סברתו מטעם דבהמה בחזקת טריפה הריאה עומדת אם כן צריך קצבה עד שמבדק שהוא כשר וכל זמן שלא בדק אסור למכור לעובד כוכבים ועוד הוסיף שם לומר דמדרבנן יש להחמיר דאפילו שחוט וכשר אסור למכור לעובד כוכבים משום בזיון קדשים דלא שרי ב"ה אלא לזמן עליו שיאכל העובד כוכבים עמו אבל לא למוכרו ואפילו ליתן לו חתיכה היה עכ"ל ולפי מה שכתבנו בפירוש דברי הר"מ בפי' המשנה הנזכר נראה דאינו כן דאפילו למכור לעובד כוכבים מותר דאי מדרבנן אסור למכור לו לא היה סותם הר"מ דבריו ומה גם שלא מצינו לשום אחד מהראשונים שאמרו סברא זאת ופשיטא דאין בידינו לחדש גזירה מדרבנן מדעתנו ורבינו הרמב"ן בריש פירקין והרא"ש בפסקיו נמי שם הביאו דברי הלכות גדולות שכתב וז"ל חלבו של בכור מוכרין אותו לעובד כוכבים מאי טעמא פסולי המוקדשין כצבי וכאיל כתיב בהו ומן התורה מותרים לעובד כוכבים מיהו רבנן עבדו להו מעלה בבשרו דחזי לאכילה תנא כדס"ל חלבו דאינו ראוי לאכילה העמידו על דין תורה עכ"ל והרא"ש בפסקיו במתניתין [כתב] ובה"ג משמע דפוסק כב"ה דברייתא אליבא דת"ק דר"ע ומשמע דנפי למימר מדרבנן פליגי רבנן ור"ע עכ"ל וכן כתבו התוס' במתניתין בד"ה פסק וכו' כנזכר ואם איתא דיש סברא לומר דאפי' לת"ד דמותר לעובד כוכבים למכור לו אסור מדרבנן מנ"ל לומר דבה"ג פוסק כב"ה דברייתא כיון דאפשר לפרש דבריו דכוונתו לומר דחלב כיון דאינו ראוי לאכילה מותר למוכרו לעובד כוכבים אף שהוא בדרך מכירה דבבשר הראוי לאכילה עבדו לה רבנן מעלה לאסור מכירה לעובד כוכבים אף דמן התורה מותר בין למכור לו ובין לזמן כסברת ב"ה דמתני' דכצבי וכאיל כתיב בהו ואף דלזמן לעובד כוכבים שיאכל עמו דליכא בזיון קדשים העמידו הדבר על דין תורה מ"מ בדרך מכירה דאיכא בזיון אסרו רבנן והיינו דוקא בבשר אבל בחלב דאינו ראוי לאכילה מותר למכור לעובד כוכבים בדרך מכירה ומ"ש הבה"ג תנא כדסבירא ליה רמז לנו דאיכא תנא דס"ל הכי מדקתני הכן במתני' והן בברייתא לשון לא ימנה ישראל עם הכהן לבכור דהוי זימון ועלה קאמרי ב"ה דאפילו עובד כוכבים מלי מזמין אלא דדוקא זימון אבל למכור לו לא וע"כ דמדרבנן הוא דפי' זה בדברי בעל ה"ג הוא מרווח טפי כן מלל דפשט הסוגיא הוא דת"ק דפליג אר"ע אוסר לעובד כוכבים מדאורייתא מדפריך הש"ס על ילפותא דיליף ר"ע מצבי ואיל ואידך וכו' וכמו שמדנו ע"ז לעיל וגם התוס' מילוליות הוקשה להם כן ומדלא ניחא להו כפי' זה ש"מ דסבירא ליה דליכא סברא כלל לחלק בין מזמן לעובד כוכבים בין מוכר לו דאי לא אסור מדרבנן זימון הוא הדין מכירה ומשום הכי ע"כ צ"ל דס"ל לבעל ה"ג דת"ק דפליג על רבי עקיבא מדרבנן קאמר ועל ת"ק דר"ע הוא דכתב בעל ה"ג תנא כדס"ל דהיינו ת"ק דר"ע וא"כ ע"כ פסק כתנא דברייתא שוב ראיתי דברי בעל ה"ג במקומם (וז"ל) דמה שדקדקו לומר דס"ל דהלכה כבית הלל דברייתא לאו מדבריהם אלו שהביאו הם בלבד הוא אלא ממ"ש שם בהלכות בכורות דף קלח ע"ב וז"ל אבל בעל מום יהיב ליה לכהן ואכיל ליה כל היכא דבעי ואי ניחא ליה לכהן למספא לישראל מיניה ספי כדכתיב בשעריך תאכלנו עכ"ל דמדלא הזכיר דגם לעובד כוכבים מותר למספא ליה כל שהוא דרך זימון ש"מ דפסק כת"ק דר"ע דברייתא וא"כ ע"כ דמ"ש שם בדף קלט ע"ד דחלבו של בכור וכו' שהם דברי ה"ג שהביאו התוספות והרא"ש הוא על אופן שפירשנו הם דבריו ולדבריה לע"ד י"ל קצת דאמאי כתבו בדרך משמעות דנשמע מדבריו דפסק דלא כרבי עקיבא כיון דנראה דהדבר מפורש בדבריו שהשמיט דין עובד כוכבים לגמרי וכתב דוקא למספא לישראל שרי וזה ברור דהכי פסק : וראיתי בס' המיוחד בפרשת קרח סי' של"א שכתב וז"ל ובכור בעל מום יש לכהן למוכרו בכל זמן וכו' בין חי בין שחוט לכל אדם ואפילו לעובד כוכבים דכחולין גמורים הוא עכ"ל ואפי' אם נאמר דאפילו לעובד כוכבים שכתב קאי לשחוט כאשר פירשנו בדברי הר"מ בפי' המשנה מ"מ בשחוט הויא תיובתא דרש"ל :

[מב] גמרא תם רבנן בכור שאחזו דם וכו' ואמרינן בגמרא דמתני ליה ר"א לבריה ואמרי לה רבי חייא לבריה כמחלוקת כאן כך מחלוקת בחבית של תרומה דתנן חבית של תרומה שנולד בה ספק טומאה וכו' ודחי לה הש"ס ומסקינן דהכא בהאי פליגי דאמר רבי חייא בר אבא אמר רבי יוחנן הכל מודים במתמץ אחר מתמץ במסרס אחר מסרס שהוא חייב לא נחלקו אלא במטיל מום בבעל מום דרבי מאיר סבר כל מום לא יהיה בו ורבנן סברי תמים יהיה לרצון ור"מ תמים יהיה לרצון מאי עביד ליה מבעי ליה למעוטי בעל מום מעיקרו ופריך בעל מום מעיקרו פשיטא דיקלא בעלמא הוא ומשני אלא למעוטי פסולי המוקדשין לאחר פדיונן סד"א הואיל ואסירי בגיזה ועבודה במומין נמי ליתסרו קמ"ל וי"ל קצת דאמרינן בת"כ בפ' אמור פרשה ז' סימן ט' וז"ל תמים יהיה לרצון מצות עשה מנין לא תעשה תלמוד לומר כל מום לא יהיה בו וכו' מכאן אמרו בכור שאחזו דם וכו' דנראה מדברי הת"כ דאזהרה זאת דלא יטיל מום בקרבן איכא עשה ולא תעשה דקרא דתמים יהיה לרצון היינו מצות עשה שיאשר הקרבן תמים בלא מום כמו שהקדישו ולא יטיל בו מום ולאו הבא מכלל עשה וא"כ אמאי לא משני הש"ס לר"מ דקרא דתמים יהיה לרצון לא אתא לומר כדאמרי רבנן דאתא לומר דתמים וראוי לרצון אמרתי לך דכל מום לא תטיל בו אבל בעל מום לא דהא הך קרא דתמים יהיה איצטריך ליתן עשה בדבר וכל דאיצטריך לעשה אינו כ"כ מוכרח לדרוש דרשא זאת דרבי רבנן דמהן לימא לן דסמיכות דקרא דתמים יהיה אתא למעט בעל מום כיון די"ל דליתן עשה בדבר איצטריך ולאיתי להתוס' בפ"ה דמנחות (דף נו ע"ב) סד"ה ר"ש אומר וכו' שהביאו דברי הת"כ שם וכתבו וז"ל וקצת קשיא מת"כ דדריש התם קראי ומייתי עלה פלוגתא דמתני' דהו"ל לאתויי פלוגתא דברייתא וכו' עכ"ל ולא הבנתי דבריהם דהתם לא דרשי האי קרא כי אם לומר דלא יהיה בו מום הוא אזהרה שלא יטיל בו מום ודרשא זאת דדריש ר"מ דמריבויא דכל מום מרבינן אפילו המטיל מום בבעל מום אין שם זכר מדרשא זאת וכיון שכן איך יביאו שם פלוגתא דברייתא דאיכא מ"ד דהמטיל מום בבעל מום חייב הא סתמא דתורת כהנים לא סבירא ליה דאיכא פלוגתא דברייתא כי אם פלוגתא דמתני' דלכ"ע ליכא מ"ד דהמטיל מום בבעל מום חייב דמתני' מיירי בשיש לו רפואה ע"י הקזת הגוף ואין עושה בו מום וע"ז הביא הת"כ מתני' ולא הברייתא והנה במאי דמשני הש"ס לר"מ דמבעי ליה למעוטי בעל מום מעיקרו ודחי לה דיקלא בעלמא הוא ומוקי לה בפסולי המוקדשין יש לתמוה דאמאי לא קאמר דלשלם בבעל מום מעיקרו וכ"ש לתמורה דקי"ל דאם המיר בעל מום בתם הויא תמורה וקדשה קדושת הגוף ואסורה בגיזה ועבודה כדין קדושת הגוף וכדתנן בפרק ב' דתמורה (דף יז ע"ב) שמר בתמורה מבקדשים שהקדושה חלה על בעל מום קבוע ואינו יוצא לחולין ליגזז וליעבד יעו"ש וכן נמי אמרינן ביומא (דף נ ע"ב) יעו"ש וא"כ יכול להיות דאתא קרא למעט בעל מום מעיקרו בתמורה [illegible] דמוקי לה בפסולי המוקדשין אחר פדיון דמיעט קרא דתמים יהיה לרצון דאם

הטיל בו מום פטור דא"כ מ"ש בכור דסבירא ליה לר' מאיר דאם הטיל מום בבכור בעל מום חייב הא בכור מותר ע"י מום בלא שום פדיון דמומו הוא פדיונו וא"כ אחר שנפל בו מום הרי דינו כפסולי המוקדשין אחר שנפדו דאע"ג דאסור בגיזה ועבודה הרי פסולי המוקדשין נמי לא יצאו לחולין לגיזה ולעבודה ועם כל זה המטיל מום בו פטור וי"ל דשאני בכור דאמיר דקדושתו מרחם וכיוצא לזה אמרינן לעיל (דף לג ע"א) דלמא עד כאן לא קאמרי ב"ש דבכור בעל מום אין מאכילין אותו לנדות אלא בבכור דקדושתו מרחם אבל פסולי המוקדשין דאין קדושתן מרחם לא אמרי ב"ש לאכול לנדות יעו"ש וכמו כן מצינו דאיכא חומרא בבכור דאינו נמכר באיטליז ואינו נשקל בליטרא משא"כ בפסולי המוקדשין כדתנן בריש פרקין ומתבאר מדברי התוספות שם ד"ה חוץ וכו' דאיסור זה הוא מדאורייתא יעו"ש ועוד דשאני בכור דעיקר קדושתו אינו בלבד בשביל הקרבה כי אם עיקר קדושתו נמי הוא בשביל שהוא בכלל מתנות כהונה דזיכה רחמנא לכהנים דמש"ה אפי' בעל מום מעיקרו משעה שנולד קדוש בפטר רחם אע"ג דלא חזי להקרבה ואסור בגיזה ועבודה ואסור למוכרו באיטליז ולשוקלו בליטרא משא"כ במוקדשים דעיקר קדושתם הוא להקרבה דדוקא בפסולי המוקדשים קודם פדיונם המטיל בהם מום לוקה כיון דמעיקרו היה תם והיה לו שעת הכושר וראוי להקרבה וגם אחר שנפל בו מום נהי דלגופיה לא חזי להקרבה מ"מ דמיו חזו להקרבה אבל לאחר שנפדו דלא חזו לא גופם ולא דמם לא קרינן בהו תמים לרצון כלל דבהכי ניחא מאי דאמרינן בפ"ק דע"ז (דף יג ע"ב) עלה דמתני רבא דהא דהמקדיש בהמה בזמן הזה דנועל דלת בפניה והיא מתה דה"ע דאינו נוסר פרסותיה מן הארכובה ולמטה מפני שנראה כמטיל מום בקדשים ופריך נראה מום מעליא הוא ומשני ה"מ בזמן שביהמ"ק קיים דחזי להקרבה השתא דלא חזי להקרבה לית לן בה ופריך ולהוי כמטיל מום בבעל מום וכו' ומשני נהי דלא חזי לגופיה לדמי חזי לאפוקי הכא דלא לדמי חזי ולא לגופיה חזי ע"כ ולכאורה קשה דהא עיקר סברת רבי מאיר דסבירא ליה דהמטיל מום בבעל מום חייב דמיניה מקשה הש"ס הכא הוא לענין בכור דס"ל דאסור להטיל מום בבכור בעל מום והא בכור בעל מום לא לדמי חזו ולא לגופיה חזי וא"כ מ"מ במקדיש בזמן הזה דלא חשיב מטיל מום ממש מן התורה אמנם לפי האמור אתי שפיר דשאני בכור דאמיר ועיקר קדושתו לאו משום הקרבה בלבד הוא כי אם משום מתנות כהונה נמי ומש"ה קדיש אפי' בבע"מ מעיקרו וא"כ כיון דקדושתו אינו תלוי בהקרבה בלבד כל דחזי לכהן וקדוש לענין גיזה ועבודה ואינו נמכר באיטליז ואינו נשקל בליטרא אפי' דהוי בעל מום קדושתו עליו והוי בכלל כל מום לא יהיה בו וקרינן ביה תמים יהיה לרצון דהא לרצון הוא למנותו ליתנו לכהן כשאר מתנות כהונה ולאתויי להתוס' במתניתין בד"ה בעל מום מעיקרו שכתבו וז"ל תימה דלבכור איצטריך שיש בו קדושת הגוף ואין לו פדיון וי"ל דניחא לאשכוחי דאיצטריך לכל הקדשים דה"ה מ"ל דאיצטריך לזמן הזה וכו' עכ"ל הצריך לעניינינו דנראה מדברי התוס' דמאי דלא אמרי' דאיצטריך לבכור שהוא בעל מום מעיקרו שיש בו קדושת הגוף הוא משום דניחא ליה לאשכוחי דאיצטריך לכל הקדשים ואם כן אפילו למאי דאמרי' דאיצטריך לפסולי המוקדשין אחר שנפדו ה"ה דממעטינן נמי בכור בע"מ מעיקרו כיון דלא קרינן ביה תמים יהיה לרצון דלא היה לו שעת הכושר כלל להקרבה וזה תימה דלענין בכור דעיקר קדושתו אינו להקרבה בלבד כי אם בשביל מתנות כהונה נמי ומש"ה קדיש קדושת הגוף אפי' בבעל מום מעיקרו ע"כ אינו בכלל מיעוטא דקרא דתמים יהיה לרצון כיון דהוא לרצון למנותו דאי גבי בכור אזלינן נמי בתר ראוי להקרבה לא קרינן ביה לרצון אם לא שהוא ראוי להקרבה או שהיה ראוי מקודם וענין קדושה מטעם מתנות כהונה או דאלימא קדושתיה דקדושתו מרחם ואינו נמכר באיטליז ואינו נשקל בליטרא לא מהגחינן א"כ איך מלאתו ידינו ורגלינו לר"מ דכיון דס"ל דפסולי המוקדשין אחר שנפדו ממעט קרא א"כ מ"מ בכור בעל מום דלא ממעט קרא כיון דמומו הוי פדיונו ולא חזי להקרבה לא לגופו ולא לדמיו וכמו כן לא מלאתו ידינו ורגלינו בההיא דפ"ק דמס' ע"ז [יג:] דקאמר דבזמן הזה כיון דלא חזי לא לגופיה ולא לדמי אפי' ר"מ מודה דא"כ מ"מ בכור דאמר ר"מ דחייב אלא ע"כ לומר דבכור שאני מהטעמים האמורים וא"כ גם לבכור בעל מום מעיקרו נמי י"ל דלא ממעט ליה קרא כיון דאינו תלוי הכל בהקרבה כענין הקדשות דכל קדושתו תלוי בהקרבה בלבד ועוד קשה למה שתירצו התוספות דניחא ליה לאשכוחי דאיצטריך לכל הקדשים דהא משכחת לה בקדשים בתמורה דחל קדושת הגוף על בעל מום וכן מעשר בהמה דדינו כבכור דחל אפי' על בעל מום מעיקרו :

עוד כתבו התוספות בדבור הנזכר וז"ל ומיהו אע"ג דפירשתי דבזמן הזה גרע ממטיל מום בבעל מום אין לתמוה מהא דפסקינן לקמן הלכה כר"ש דברייתא דשרי להטיל מום בבע"מ והתם במסכת ע"ז אסר רבא לקדשים בזמן הזה לנסר פרסותיה משום דנראה כמטיל מום בקדשים דאע"ג דמטיל מום בבעל מום שרי מדאורייתא מ"מ מדרבנן מיהא אסור ולא שרינן הכא אלא משום הקיזה עכ"ל וק"ק בדברי התוס' אלו דמה ראיה מייתו מהא דמסכת ע"ז דמדרבנן מיהא אסירא אפי' לרבנן ולר"ש דפליגי אר"מ הא אדרבה מהתם יש לדקדק איפכא דלכאורה קשה דמאי פריך התם הש"ס וליהוי כמטיל מום בבעל מום וכו' כיון דקי"ל כרבנן דהמטיל מום בבע"מ אינו חייב מטעם הקרא דתמים יהיה לרצון ומש"כ דקדק רבא לומר דאינו אלא דנראה כמטיל מום בקדשים דמן הדין דקי"ל כרבנן אינו אסור מה"ת ומדפריך הכי ש"מ דסבירא ליה להש"ס דלרבנן ור"ש אפי' איסור דרבנן ליכא ומשה"ב פריך ליה לרבא דאי מוקים רבא לברייתא דהמקדיש בהמה בזמן הזה כרבנן א"כ אמאי אינו נוסר פרסותיה הא לרבנן אפי' מדרבנן מותר אלא ע"כ לומר דמוקי להברייתא כר"מ וא"כ אמאי קאמר נראה כמטיל וכו' מטיל מום ממש הוא ומה"ת אסור מידי דהוה למטיל מום בבעל מום ומשני דבזמן הזה אפי' ר"מ מודה דאינו אסור אלא מדרבנן כיון דלא חזו לא לדמי ולא לגופיה וא"כ י"ל דהיינו דוקא לר"מ כיון דאיהו ס"ל דמטיל מום בבעל מום בזמן שביהמ"ק קיים חייב בזמן הזה דחשיב כמטיל בבעל מום גזרינן אטו מטיל בבעל מום בזמן שביהמ"ק קיים ואסור מדרבנן אבל לרבנן דס"ל דהמטיל מום בבעל מום בזמן בהמ"ק מותר מאין הרגלים לאסור בזמן הזה :

והנה הרמב"ם בפ"א מהלכות איסורי מזבח דין ז' כתב וז"ל המטיל מום בקדשים וכו' לוקה ואינו לוקה אלא בזמן שביהמ"ק קיים שהרי היה ראוי לקרבן ופסלו אבל בזמן הזה אע"פ שעבר בל"ת אינו לוקה עכ"ל ודבריו תמוהים כמו שהאריך הכ"מ שם דהא לפי סוגיא דפ"ק דע"ז הנזכר קאמר רבא דנראה כמטיל מום בקדשים ולא אסר אלא מדרבנן ואיך כתב הר"ס דעובר בלא תעשה ולעד"נ דאפשר ליישב סברת הר"ס דסבירא ליה דעובר בלא תעשה דטעמו וכימוקי עמו מטעם דקי"ל דלא איתא כמ"ש מפשט סוגיא דפ"ק דמסכת ע"ז דבזמן הזה ליכא אלא איסורא דרבנן וכמו שהיא סברת רש"י והתוס' א"כ אמאי אמרי' בריש פרק מעשר בהמה דחכמינו ז"ל עקרו מצות עשה דמעשר בהמה בזמן הזה מפני התקלה דאי אפשר להקריבו וצריך להשהותו עד שיפול בו מום ואתי ביה לידי תקלה דגיזה ועבודה או שוחטו בלא מום יעו"ש ואם איתא דאיסור זה דהטלת מום בזמן הזה אינו אלא דרבנן אמאי מפני איסור דרבנן עקרו חז"ל בזמן הזה מצות עשה דמעשר בהמה בהיות שהיה אפשר להקל גבי מעשר בהמה להטיל בו מום תיכף להפרשתו דבהכי לא יבא לידי תקלה דטפי עדיף דלא יתבטל לגמרי עשה דמעשר מאיסור הטלת מום דמדרבנן דאתי עשה דאורייתא ודחי איסור דרבנן ואף אם נאמר לזה דהא קי"ל בעלמא דחכמים עוקרים דבר תורה בשב ואל תעשה מפני תקנתם והכא נמי מפני שהם גזרו ואסרו להטיל מום בזמן הזה עקרו מצות מעשר בשב ואל תעשה מכל מקום אכתי קשה דאמרינן התם בס"פ מעשר בהמה (דף סא ע"א) דמוקי הש"ס הא דתניא יצאו שנים בעשירי ימותו שניהם דבמעשר בזה"ז עסקי' ומשום תקלה ופריך אי הכי אפי' חד ומשני לא מיבעיא קאמר לא מיבעיא חד דלית ליה פסידא אבל תרי כיון דנפישי פסידא לישהינהו עד דניפול בהו מומא וניכלינהו קמ"ל וכתבו התוס' שם בד"ה במעשר בזמן הזה וכו' וז"ל בריש פרקין מסקינן דאינו נוהג בזמן הזה משום תקלה ומ"מ אם עשה חל עליו שם מעשר עכ"ל וכ"כ הר"ס בפ"ו מהלכות בכורות יעו"ש ואם איתא דאיסור זה דהטלת מום בזמן הזה הוא מדרבנן אמאי לא התירו להטיל מום אם עבר והפריש מעשר ולמה ימותו דאית להו לבעלים פסידא הא במקום פסידא התירו חכמים דהא התירו להקיז את הבכור אפילו במקום שעושה מום משום פסידא וכמ"ש התוס' במתניתין וכ"כ הרא"ש בפסקיו יעו"ש אלא ע"כ צ"ל דאיסור זה דהטלת מום אפי' בזמן הזה דליכא הקרבה הוא מדאורייתא ומש"ה לא התירו במקום פסידא ולפי זה צריך להבין הסוגיא דפ"ק דמסכת ע"ז והנה כתבו התוס' שם בד"ה ונשחטו וכו' וז"ל פ"ה ואי משום שחוטי חוץ בקדשי ב"ה לא מחייב וכו' וקשה דכי משני רבא מפני שנראה כמטיל מום [בקדשים] בקדשי ב"ה מאי מטיל מום איכא הא כי כתיב כל מום לא יהיה בו בקדשי מזבח כתיב ושמא לכך פי' ר"י דבקדשי מזבח איירי ובזמן הזה אין חיוב שחוטי חוץ מאחר שאינו ראוי לביאת פתח אהל מועד וכו' ועוד י"ל דלעולם בקדשי בדק הבית איירי ורבא בא לפרש הטעם בקדשי מזבח וגזירה קדשי ב"ה אטו קדשי מזבח וכו' עכ"ל ולדעת הר"ס ע"כ צ"ל דסבירא ליה כתירוץ השני שכתבו התוס' דמיירי בקדשי ב"ה ומשום גזירה הוא דתירוץ הראשון אי אפשר לומר לדעת הר"מ דהא כתב הר"ס בפ"ו מהלכות בכורות דחכמים אסרו למעשר בהמה בזמן הזה גזירה שמא יאכלוהו תמים ונמצא בא לידי איסור כרת שהיא שחיטת קדשים בחוץ יעו"ש הרי דס"ל דאפילו בזמן הזה שוחט חוץ חייב כרת דלא כסברת התוס' וא"כ ע"כ צ"ל דסבירא ליה כתירוץ השני דמיירי בקדשי בדק הבית ומשום גזירה הדבר הוא ונראה פשוט דשיעור הסוגיא לפי זה הוא דפריך דכיון דס"ל לרבא דבזמן ביהמ"ק קיים מדרבנן אסור בקדשי בדק הבית להטיל מום אטו קדשי מזבח א"כ בזמן הזה נמי מדרבנן אסור ואמאי קאמר נראה כמטיל מום מום מעלייא מדרבנן הוא כמו שהוא בזמן ביהמ"ק ומשני דשאני בזמן הזה דלא חזי להקרבה דדוקא בזמן ביהמ"ק דהמטיל בקדשי מזבח כיון דחזי להקרבה חייב מלקות דאמיר גזרינן בדק הבית אטו קדשי מזבח אבל בזמן הזה דקדשי מזבח כיון דלא חזו להקרבה א"ע לוקה המטיל מום

דשאני

תורה אור

(ויקרא כב) במאי קמיפלגי במטיל מום בבע"מ דר"מ סבר (שם) כל מום לא יהיה בו רבנן סברי תמים יהיה לרצון ואע"ג דכתיב כל מום ההוא לגרמא *דתניא כל מום לא יהיה בו אין לי *אלא שלא יתן בו מום מנין שלא יגרום בו מום ע"י דבר אחר (דף לד.) שלא יביא בצק או דבלה ויניח על גבי האוזן כדי שיבא הכלב ויטלנה ת"ל כל

דעובר על לא תעשה לא חמיר כולי האי ולא שייך למגזר קדשי בדק הבית אטו קדשי מזבח גזירה גמורה כבזמן הבית אלא דאיסור בעלמא איכא מפני שנראה כמטיל מום בקדשים ופריך עוד וליהוי כמטיל מום בבעל מום ובקדשי מזבח בזמן הזה נמי אף דאינו ראוי להקרבה לא גרע ממטיל מום בבע"מ דלוקה וא"כ בקדשי מזבח ג"כ לוקה ויש לגזור קדשי בדק הבית כבזמן הבית ומפני דמאי מטיל בבע"מ דמי לדמי משא"כ בקדשי מזבח דבזמן הזה דלא חזו לכלום דלכ"ע ליכא מלקות וכיון דאינו לוקה אף דעובר על לאו לא חמיר כולי האי ולא שייך למגזר גזירה גמורה כבזמן הבית ונמלא כפי זה דמאי דגרעי קדשי מזבח בזמן הזה הוא דוקא לענין מלקות אבל מיהא עובר על לאו דאף דאיכא גריעותא בזמן הזה מבעל מום בזמן ביהמ"ק משום דלא חזו אפי' לדמים מ"מ לאידך גיסא יש לנו לומר דקדשי מזבח תמימין בזמן הזה אלימי טפי מבע"מ בזמן הבית כיון דעכ"פ תמימים הם וחזו להקרבה אלא דאין מקדש להקריב ואפשר שבמהרה יבנה בית המקדש ויהיו ראויים להקרבה ושפיר קרינן בהו תמים יהיה לרצון משא"כ בבע"מ דלא חזו אלא לדמים וגדולה מזו אמרי' בתמורה (דף כא ע"א) אמר רבה בר רב עזאי בעון במערבא המטיל מום בתמורת בכור ומעשר מהו מי אמרינן כיון דלא קריבין לא מחייב או דלמא כיון דקדשו מחייב וכתבו התוס' בד"ה המטיל וכו' בפ' כל המנחות פליגי הנהי במטיל מום בבע"מ וכו' והך בעיא דהכא לתרווייהו אפי' למ"ד התם לוקה משום דחזי להקרבה קודם המום אבל הני דלא חזו להקרבה לעולם לא לקי או לא שנא ולמאן דאמר התם אינו לוקה היינו משום דמעיקרא נמי היה בו מום אבל הכא דמעיקרא היה תם לקי או לא שנא עכ"ל ונראה דהוצרכו התוס' לומר דהבעיא היא לכ"ע משום דכיון דקי"ל כרבנן דלא כר"מ איך קא מבעיא לן אליבא דר"מ דלא קי"ל כוותיה ולמדו מדבריהם דהבעיין קס"ד לומר דהכא דמעיקרא היה תם אפי' לרבנן לקי אף דלעולם מטעם שהוקדשו לא חזו לא להקרבה ולא לדמי כיון דמיהו תמים הוא ואיהו גופיה אילו לא היה עשאן תמורה גופו היה ראוי להקרבה וא"כ כ"ש הכא בקדשי מזבח בזמן הזה דאף דאינן ראויין לא להקרבה ולא לדמי מ"מ תמים הם והם ראויים בעצמם להקרבה ואע"ג דהתם אפשר דאביי דפריך התם ותבעי לך המטיל מום בתשיעי של מעשר וכו' פשיט הבעיא דלכ"ע אינו לוקה בין בתשיעי של מעשר ובין בתמורת בכור ומעשר מ"מ י"ל דהיינו דוקא התם דלעולם לא חזו אבל בקדשי מזבח שהם תמימין בזמן הזה כיון דחזו להקרבה לכשיבנה ביהמ"ק במהרה בימינו עדיפי טפי דנהי דמשום דלא חזו השתא לא לקי מ"מ עובר על לאו כיון דחזו לכשיבנה ביהמ"ק דבהכי ניחא מאי דפריך הש"ס הכא בסוגיין דמסכת ע"ז וליהוי כמטיל מום בבעל מום דלכאורה קשה דמאי פריך הא קי"ל כרבנן דהמטיל בבע"מ אינו חייב והכא מסתמא אליבא דהלכתא ואולם לפי האמור יש ליישב קצת דהש"ס מקשה מסברא גנ"ד דהמטיל מום בבע"מ דחייב מטעם דקס"ד דכיון דמלינו למאן דאמר דהמטיל בבעל מום דחייב אף דאינו ראוי עכשיו להקרבה מטעם דהיה לו שעת הכושר להקרבה קודם המום מתחלה יש סברא לומר דבנדון זה שהם תמימים וחזו להקרבה לכשיבנה ביהמ"ק פשיטא דאפי' מאן דאמר דהמטיל בבעל מום לא לקי הכא מודה דאי אפשר דפליגי מן הקלה אל הקלה וכיון דהקס"ד דהמקשן הוי הכי מאי דמשני הש"ס דשאני הכא דלא חזו איהו מן הקלה אל הקלה כ"א דלפי סברת המקשה ס"ל דלכ"ע לוקה ואדית לן הטרגן דכל דלא חזו השתא אין סברא שילקה ואם יש סברא הוא שעובר על לאו וכיון דלא חמיר כולי האי לא גזרינן גזירה גמורה קדשי בדק הבית אטו קדשי מזבח זה נראה לענ"ד שהוא סברת הר"ש בפי' סוגיין דפ"ק דמס' ע"ז ואף שיש דוחק בדבר מ"מ הוכרח לפרש כן מכח ההיא דסוף פרק מעשר בהמה כאמור:

וראיתי להרמב"ן והריטב"א בחי' למס' ע"ז שכתבו ליישב קושית התוס' וז"ל והנכון דכולהו מוקמינן לה בקדשי בדק הבית אלא שהם תמימים וקי"ל המתפיס תמימים לבדק הבית הרי יקרבו מדרבנן מיהא ואתמוהי' הכא דאפי' הני שקדושתן קדושת בדק הבית יש בזמן שבהמ"ק קיים איסור מטיל מום מדרבנן ובזמן הזה נראה כמטיל מום בקדשים וכו' יעו"ש וגם לפי פירוש זה יש לפרש סוגיין ע"פ שיטת הר"ש ע"ד האמור אבל טוב ראיתי דהא דכל הראוי למזבח אינו יוצא מידי מזבח סבירא ליה להר"ש דהוי מדאורייתא כמ"ש הרב מ"ל בפ"ה מהל' ערכין דין ד' יעו"ש וכיון שכן אי אפשר לפרש ע"ד הנזכר כ"א לפי תירוץ שני שכתבו התוס' אלא דגם לפי תירוץ שני של התוס' קשה דע"כ מיירי בשהקדישם תמימים לבה"ב דאי מיירי בבעל מום היך פריך מעיקרא הש"ס נראה כמטיל מום מום מעליא הוא כיון דבבעל מום הוא לאו מטיל מום מעליא הוא כיון דבכבר היה בעל מום ואף דאיכא מאן דאמר על בעל מום חייב מ"מ הכתי המקשה הראשון לא ס"ד להקשות מזה כ"א לבתר דמשני מטעם דלא חזי להקרבה אזר להקשות וליהוי כמטיל מום בבעל מום וא"כ ע"כ מיירי בתמימים וכיון דקי"ל דכל הראוי למזבח אינו יוצא מידי מזבח לעולם מן התורה לדעת הר"ש א"כ הוו כקדשי מזבח ממש ולא הוי מטעם דגזרינן קדשי בדק הבית אטו קדשי מזבח ולכן נלע"ד דאפילו לדעת הר"ש דס"ל דאינו יוצא מידי מזבח הוא מן התורה מ"מ היינו דוקא דמן התורה אינם יוצאים מידי מזבח דהפודה פודה אותם ע"מ להקריבם אבל לעולם קודם פדיון אין להם כ"א קדושת בדק הבית דאיך אפשר שיחול קדושת מזבח על קדושת בה"ב דמטעם זה אמרינן בירושלמי בפ"ד דשקלים הלכה ח' ר"א בשם ר"י בהמה תמימה שהקדישה לבה"ב פודין התמימים ויצאו לחולין ומ"ת לא יצאו לחולין היאך קדשי מזבח חלין על קדשי בה"ב ע"כ הרי דמטעם זה אמרו דע"י פדיון יצאו לחולין אלא דמחוייב מה"ת להקדישם למזבח ואחר שמקדישים יש להם דין קדושת מזבח וא"כ פשיטא דקודם פדיון דין קדשי בדק הבית יש להם ממש ולא שייך בהם דין מטיל מום אלא מדרבנן כיון דמחוייב להקדישם למזבח אסרו רז"ל להטיל וזה שייך אפי' לסברת הרמב"ם דס"ל דהוי מדאורייתא וא"כ יכולין אנו לפרש הסוגיא נמי לדעת הר"ש בדרך זה והנה מ"ש בשם התוס' בתמורה דפירשו דבעיא דהתם בתמורת בכור ומעשר הוא אליבא דכ"ע אפי' לרבנן כן נראה ג"כ מדברי הר"ם בפ"א מהלכות איסורי מזבח דין ע' דמדהולרך לפסוק דין זה דהמטיל מום בתמורת בכור ומעשר וכן המטיל מום בתשיעית של טעות עשירי שאינו לוקה ש"מ דס"ל דהבעיא אפי' לרבנן דאל"כ למה הולרך לפסק דין זה כיון דעיקר הבעיא הוא לר"מ וכבר פסק בדין ח' כרבנן דהמטיל מום בבעל מום אינו לוקה משום דלא חזי להקרבה ואולם אני מסתפק בסברת הר"ם אי מה דפסק בתמורת בכור ומעשר ובתשיעי של מעשר דאינו לוקה הוא משום דס"ל דנפשטא הבעיא דאינו חייב או דס"ל דלא נפשטא הבעייא ומש"ה כיון דספיקא הוי לא לקי כדין ספק מלקות דלכאורה נראה דבעיא לא נפשטא דאף דאמר ליה אביי ותבעי לך המטיל מום בתשיעי לגיסנא קמא או תבעי לך תמורת בכור ומעשר לגיסנא בתרא ע"כ זה אינו פשיטות דנהי דהבעיין לא בעי בהכי מ"מ לאו משום דס"ל בפשיטות דבהכי לא לקי דאי ס"ל דדינא הכי דלא לקי וכך נתברר לו מאיזה ברייתא או מאיזה מקום מאין הרגלים להסתפק בתמורת בכור ומעשר או בתשיעי של מעשר כיון דהכל אחד ואין שינוי כלל לענין הדין כיון דעיקר הטעם בכולהו הוא משום דלא חזו להקרבה מה חילוק יש ביניהם וא"כ איך פשיט אביי מזה לומר דליכא בעיא משום דהבעיין שביק הני וקבע בעייתו בהכי ועיקר קושייתו היא לראות בדעת הבעיין אם יש לו איזה גילוי לענין הדין בהכי יותר מאלו וכיון דהבעיין לא נראה לנו דלא מקבע בהכי משום דיש ראיה לדבר כשאר הדבר דכלם בספק וי"ל דאמאי לא הקשה אביי כי אם מתשיעי דמעשר או בתמורת בכור ומעשר ולא הקשה דמאי לא תבעי לך בה' חטאות המתות דהלכתא גמירי לן דלא חזו להקרבה ואמרי' בפ"ב דמכילתין (דף טז ע"א) דמקרא ילפינן דממות וכן אמרי' שם דתמורת פסולי המוקדשין אחר פדיונן מתה דבכל אלו שייך בעיא זאת אי המטיל מום בהם חייב או לא וג"כ קשה אמאי לא פריך אביי מתמורת פסח שאינה קריבה למר כדאית ליה ולמר כדאית ליה כדאמרי' בפרק מי שהיה טמא (דף ט ע"ב) יעו"ש:

וראיתי בפסקי התוס' דתמורה בפרק כילד מערימין סי' עז שכתבו וז"ל בזמן הזה אסור להטיל מום בבכור ובקדשים שרי עכ"ל וקשה דאיך כתבו בפשיטות דבקדשים שרי דמשמע דשרי אפי' מדרבנן ואין הדבר כן דכבר כתבו התוס' במתניתין דמדרבנן אסור וכמו שנראה מסוגיין דפ"ק דמסכת ע"ז וצריך לדחוק ולומר דמדאורייתא הוא דאמרו דשרי דאף דבזמן הזה לא חזי להקרבה מ"מ שאני בכור דכיון דקדושתו אינו תלוי בלבד בהקרבה שהרי קדושתו מרחם ואפילו נולד בעל מום ועיקר מלותו נמי ניתנו לכהן תמים יהיה לרצון קרינן ביה משא"כ בקדשים כמו שכתבנו לעיל אחר על פי זה אפשר ליישב לדעת התוספות במתניתין והרא"ש דס"ל דקדשי מזבח בזמן הזה מדרבנן הוא דאסור להטיל מום דוקא וכן הוא סברת רש"י בסוגיין דפ"ק דמסכת ע"ז דלכאורה קשה דמה יענו להיא דמעשר בהמה דאמרינן דאם הפרים מעשר בהמה בזמן הזה ימות ולא שרינן ליה להטיל מום משום פסידא משום דמעשר בהמה נמי לא הוי כשאר קדשים דעיקר הקדשן להקרבה דמש"ה לא קדשי קדושת הגוף כי אם תמימים אבל קדם מומן להקדשן לא קדשי קדושת הגוף דמעשר אפילו יצא עשירי בעל מום קדוש קדושת הגוף דאין לו פדיון ליגזז וליעבד ואינו נמכר באיטליז ולא נשקל בליטרא וכיון דקדושתו קדושת הגוף ולא תלי רחמנא בדבר הראוי להקרבה בלבד אין למעט מעשר מקרא דתמים יהיה לרצון כיון דגזרת הכתוב הוא דקדים קדושת הגוף אבל בעל מום דאינו ראוי להקרבה ומש"ה אפילו בזמן הזה אסור להטיל מום מן התורה דומיא דבכור דאע"ג דגבי בכור בעל מום אמרינן דאפילו לרבנן מותר להקיז אפילו שעשה בו מום משום פסידא היינו משום דבהמה בעל מום אינו בכלל תמים יהיה לרצון וה"ה מעשר דהכי הוי דמותר להטיל מום בבעל מום משום פסידא אבל בכור ומעשר בזמן הזה שהם תמימים איכא עדיפותא דראוים להקרבה נמי לכשיבנה ביהמ"ק בהצטרפות דלא תלי רחמנא קדושת הגוף דידהו בהקרבה דאפילו בעל מום קדים קדושת הגוף אמרינן דאסור להטיל מום מן התורה אמנם הר"ם לא ס"ל חילוק זה ומדין מעשר למד לכל הקדשים כאמור וממתני' דתמורה (דף כא ע"א) דקתני מה בין בכור ומעשר לבין כל הקדשים יש לדקדק בסברת הרמב"ם דאם יש חילוק זה לענין הטלת מום אמאי לא קתני נמי חילוק זה שכל הקדשים בזמן הזה המטיל מום אינו עובר משא"כ בבכור ומעשר דהמטיל בהם מום בזמן הזה עובר וזה יש לדחות די"ל תנא ושייר דהא שייר שהקדישם בע"מ אינו חל קדושת הגוף עליהם משא"כ בבכור ובמעשר וכן שייר שתמורת קדשים קריבין משא"כ בתמורת בכור ומעשר ועל

פי' האמור דלדעת התוס' והרא"ש ודעימייהו ס"ל דבכור ומעשר בזמן הזה אסור להטיל בהם מום מן התורה ניחא נמי מאי שהקשינו דאמאי פריך אביי ותבעי לך תשיעי של מעשר לגיסנא קמא או תמורת בכור ומעשר לגיסנא בתרא ולא פריך מחטאות המתות ומתמורת פסח ומתמורת פסולי המוקדשין אחר שנפדו דלפי האמור אתי שפיר דעיקר הבעיא היא לענין תמורת בכור ומעשר שהתמורה דינו כבכור ומעשר ממש לכל דיניהם וכמ"ש הר"ם בפ"ג מהל' תמורה וכן טעות תשיעי המעשר ג"כ דינו כמעשר דאם קרא לט' עשירי והיה בעל מום חל עליו קדושת הגוף ודינו כדין מעשר לכל שאין פודין אותו ואותיה בלאו (לד.) דלא ימכר ולא יגאל כמעשר עצמו וכמ"ש הרגמ"ה הביא דבריו הרב בנמוקי כ"י גבי הא דאמר רבא בסוף פרק מעשר בהמה [דף נט:] יצאו ב' בתשיעי וקראן עשירי עשירי וט' מעורבין וז"ל עשירי וט' מעורבין והוי להו תרווייהו קדושים ואי גאל ומכר אחד מהן לוקה דתרווייהו עשירי קרי להו עכ"ל וכן נראה דס"ה דאינו נמכר באיטליז ואינו נשקל בליטרא כמעשר אלא שאין מקריבין אותו וא"כ י"ל דלא קמבעיא לן אלא בהכי דאפשר דכיון דהם תמימים המטיל מום בהם חייב כדין בכור ומעשר בזמן הזה דכל דהם תמימים אפילו דלא חזו להקרבה המטיל מום בהם חייב או דלמא דשאני בכור ומעשר בזמן הזה דחזו להקרבה לכשיבנה בית המקדש משא"כ באלו ולזה לא פריך אביי אלא מאלו דשייך לומר דדינן כבכור ומעשר אבל באחריני כגון חטאות המתות וכיוצא מהנזכר דאין להם דמיון לבכור ומעשר פשיטא דכיון דלא חזו להקרבה לרבנן דאמרי דהמטיל מום בבעל מום פטור ה"ה באלו אף שהם תמימים:

והנה ראיתי בתוספתא בסוף פרק מעשר בהמה דתני הכי וז"ל בהמה שנתערב בה ספק מעשר בזמן הזה ירעו עד שיסתאבו ספק אחד עשר הרי כלן ימותו עכ"ל ונראה דהכי פירושא דהא אמר רבא בסוף פרק מעשר בהמה יצאו ב' בתשיעי קראן ט' · עשירי וחולין מעורבין זה בזה עשירי מאליו קדוש לתשיעי תשיעי קא קרי ליה יצאו ב' בעשירי וקראן עשירי עשירי · עשירי וי"א מעורבין זה בזה ע"כ וכתב רש"י וז"ל עשירי וחולין דא' מהם הוי ע' ואחד מעשר אע"פ שקראו תשיעי מעורבין ואינן נאכלין אלא במומן והגוזז והעובד אחד מהם אינו סופג את הארבעים דשמא חולין הוא · עשירי וי"א מעורבין כלומר מעשר גמור וי"א קדוש הוו מעורבין ביחד ומשום י"א שהוא קדוש קרב שלמים לכך יקרבו שניהם ויאכלו כחומר קודש שבהם דטעונים ב' מתנות וסמיכה חזה ושוק כשלמים עכ"ל ועל זה הוא דקתני בתוספתא דאם יצאו ב' בע' וקראן ע' דאמרינן דהראשון מעשר והב' חולין אם נתערב אחד מאלו הב' בבהמות אחרות דאיכא רוב חולין לגבי זה שנתערב בהם ירעו עד שיסתאבו דאע"ג דכשנתערב באחרות איכא ס"ס בכל חד וחד דבכל חד וחד י"ל שמא אינה זאת שנפלה מהתערובת הראשונה דהיינו מב' שאחד מעשר ואחד חולין דאפשר דהחולין נתערב בהם ואת"ל המעשר נתערב בהן מ"מ אינה זאת ויכול להתיר כולן ע"ד זה כל שאינו נהנה מכולן בבת אחת כדין ב' תערובות שכתבו התוס' בפרק התערובת [דף עד: ד"ה פירש] גבי כוס של ע"ז שנפל לאוצר וכו' דבב' תערובות נמי יש להתיר מטעם ס"ס ומאי דנקט תנא ג' תערובות היינו משום דבתערובת הג' מותר ליהנות מהם בבת אחת משא"כ בתערובת שניה דאינו מותר ליהנות מהם בבת אחת ורוב הפוסקים ס"ל כסברת התוס' וכמ"ש הפ"ח בסי' ק"ז ס"ק ל"ח יעו"ש מ"מ היינו דוקא כשהתערובת הראשון נתערב האיסור ברוב דמדאורייתא בטיל אלא דמדרבנן לא בטיל וע"י תערובת הב' מותר מדרבנן נמי מכח ס"ס אבל אם תערובת הראשון ליכא רובא אלא חד בחד דמדאורייתא שניהם אסורים דהא איתחזק איסורא כדין חתיכה מב' חתיכות דחייב אשם תלוי הרי כל חד וחד מיקרי ודאי איסור וכשנתערב א"כ אחד מהן ברוב היתר אין כאן אלא חד ספק דתערובת ואסור וכמ"ש הפ"ח בסי' הנזכר ס"ק מ"ו בד"ה ראיתי למהרי"ל וכו' שכתב הרשב"א דלכ"ע באופן זה דהתערובת הראשון היה חד בחד אין להתיר בתערובת השניה מכח ס"ס יעו"ש וא"כ ה"ה הכא דהתערובת הראשון דיצאו שנים בע' הוא תערובת דחד בחד ולא חשיב ס"ס בתערובת השניה ומש"ה אינם מותרים ליהנות מהם אפילו בזה אחר זה אלא דכיון דהכל בתערובת הב' נתבטל ברוב מן התורה דבכל הדברים חד בתרי בטיל וליכא למיחש שמא יפגע באיסור תורה אמרינן דירעו עד שיסתאבו אפילו בזמן הזה ולא חיישינן שמא יבא לידי תקלה דגיזה ועבודה או שישחטנו בלא מום דכיון דאין איסורו אלא מדרבנן לא חיישינן להכי ואף זה בהצטרפות דמלבד דמן התורה בטיל ברוב יתר ע"כ דבתערובת הב' עכ"פ איכא ס"ס אלא דאינו כ"כ אלים להתיר וכל זה ביצאו ב' בתשיעי וקראן תשיעי דעכ"פ אחד חולין הוי אבל בהמה שנתערב ספק י"א דהיינו דיצאו ב' בעשירי וקראן עשירי דשניהם קדושים דהאחד מעשר והאחד שלמים ונתערב א' מהם בבהמות חולין דשורת הדין הוא דימותו שמא יבואו לידי תקלה וכיון דשניהם קדושים וליכא ס"ס כלל אף דבטיל ברובא דחולין מן התורה לא מקילינן למימר שירעו עד שיסתאבו כיון דליכא צירוף דס"ס ולפי התוספתא יקשה לדעת התוס' והרא"ש ודעימייהו דס"ל דמאי דקדשי מזבח בזמן הזה ליכא איסור הטלת מום כי אם מדרבנן ובמקום פסידא לא גזרו משא"כ בבכור ובמעשר האיסור מן התורה וא"כ אפילו במקום פסידא אסור דא"כ הכא בספק י"א נמי שנתערב איכא ס"ס דשמא הי"א שהוא שלמים שדינו שבזמן הזה מותר להטיל בו מום במקום פסידא הוא שנתערב ומותר להתירם ע"י מום ואת"ל דהמעשר הוא שנתערב ואסור להטיל בו מום מ"מ אפשר שזה שאני מטיל מום חולין וכן יכול להטיל מום בכל חד וחד ושפיר דמי כיון שאינו עושה כלום בבת אחת דבכל חד וחד איכא ס"ס על אופן זה ואולם לסברת הרמב"ם דאפי' בשאר קדשי מזבח המטיל מום עובר בלא תעשה אתי שפיר דבשום אופן ליכא ס"ס דאפילו נתערב הי"א שהוא שלמים דינו כמעשר דאסור להטיל מום אפילו במקום פסידא והנה לפי מה שפירשתי בכוונת התוספתא יקשה ממנה לתירוץ הראשון שכתב הרשב"א בתורת הבית דנראה ממנו דלר"ת ב' תערובות הוי ס"ס אפילו אם התערובת הראשון חד בחד בלא רובא וכן דעת בעל התרומות וכמ"ש הפ"ח שם בס"ק מ"ו בד"ה וראיתי למהרי"ל וכו' כנזכר לעיל דלפי שיטתם אמאי הכא בספק מעשר לא אמרינן דעל ידי תערובת ב' מותרים מטעם ס"ס ואמאי קתני ירעו עד שיסתאבו ואולי דלפי שיטה זאת י"ל דקתני שירעו עד שיסתאבו דאסרינן להו בלא מום שמא יבא ליהנות מכולם בבת אחת דהיינו שיעשה עבודה בכולם בבת אחת בחרישה וכיוצא או שימכור אותם בבת אחת דבבת אחת ליכא ס"ס ואין שום היתר ליהנות מהם בבת אחת כי אם ע"י תערובת ג' כמ"ש התוס' ע"ז:

וראיתי לבעל ה"ג בהל' בכורות דף קלט ע"ג שכתב וז"ל בכור שאחזו דם ר' שמעון אומר יקיז אף במקום שהוא עושה מום ונשחט על אותו מום והלכתא כר"ש דברייתא העושה מום בבעל מום לוקה את הארבעים המחמץ את המנחה הרי זה לוקה את הארבעים המסרס את המסורס לוקה את הארבעים עכ"ל ולשון זה שכתב העושה מום בבעל מום וכו' הוא לשון התוס' בסוף פ"ג דבכורות יעו"ש ויש לתמוה דמאחר דפסק כר"ש דס"ל כרבנן דיקיז אפילו במקום שעושה בו מום אם כן קי"ל דהעושה מום בבעל מום פטור וא"כ איך פסק בתוספתא דהמטיל מום בבעל מום הרי זה לוקה כיון דע"כ ברייתא זו היא אליבא דר"מ ודוחק לומר דבעל ה"ג ס"ל דאחוזת דם חשיב כמום קבוע וכמו שנראה מדברי התוספות במתניתין ד"ה אילימא ר"מ וכו' לתירוץ הראשון יעו"ש וע"כ *במקום קבוע פטור ומ"ש העושה מום בבעל מום היינו בבע"מ עובר ועיין מ"ש לקמן:

והנה כתב הר"ם בפ"ב מהלכות בכורות דין י"ג וז"ל בכור שאחזו דם יקיז ובלבד שלא יתכוין לעשות בו מום ואם נעשה בו מום בהקזה זו הרי ישחט עליו עכ"ל וצריך להבין דלפי מ"ש התוס' במתניתין והרא"ש בפסקיו כיון דאמרינן הלכה כר"ש דברייתא ובברייתא אמרינן דפליגי בקראי דלר"מ המטיל מום בבעל מום חייב ולרבנן פטור ומש"ה ס"ל לרבנן שיקיז אפילו במקום שעושה מום ע"כ דר"ש נמי כרבנן ס"ל דיכול להקיז אפילו במקום שעושה מום בודאי אלא דפליגי דלרבנן כיון דעשה בו במתכוין לא ישחוט עליו אף דלא כיון להתיר אלא לרפואה וכיון דהר"ם פסק בפרק ה' מהלכות איסורי מזבח דהמטיל מום בבעל מום אינו לוקה וע"כ דפסק כרבנן דהא ליכא למימר דאינו לוקה קאמר ולעולם דעבר על לאו דהא ליתא דלמה לא כתב כן בפי' אינו לוקה אע"ג דעבר על לא תעשה כמ"ש גם במטיל מום בזמן הזה וכמו שדקדק כן הרב ל"מ שם יעו"ש וכיון דפסק כרבנן אף דאיפסיקא הלכתא כר"ש בברייתא ע"כ סברת ר"ש כרבנן הוא דיקיז אף במקום דעושה בו בכוונה וא"כ איך כתב הר"ם ובלבד שלא יתכוין לעשות בו מום דנראה פשוט דלהקיז במקום העושה בו מום בכוונה אסור וסברא זאת הוא בפלוגתא דמתני' דמיירי דיש לו רפואה בשיקיז במקום הגוף בלא עשיית מום אבל בברייתא מפורש יוצא דאם אין לו רפואה אלא בשיקיז במקום דעושה מום מותר לעשות לו מום בכוונה ואם מ"ש הרמב"ם הוא דין מתני' אמאי לא הביא מה שחדשו בברייתא דאפילו במקום שעושה מום מותר לרבנן ור"ש דס"ל הכי וי"ל דהר"ם סבירא ליה דבברייתא איכא ג' סברות דלר"מ ורבנן תרווייהו ס"ל דאחוזת דם שאין יכול להתרפאות בלא עשיית מום חשיב כבעל מום וכמטיל מום בבעל מום דמי אלא דלר"מ אסור מטיל בבעל מום ולרבנן מותר אבל לר"ש נהי דקבילא ליה כרבנן דדרשי תמים יהיה לרצון למעוטי מטיל בבעל מום גמור מ"מ באחוזת דם אף דאין יכול להתרפאות בלא עשיית מום מ"מ כיון דיש לו רפואה מקרי מום עובר וכמ"ש התוס' בתירוץ הב' במה שהקשו בד"ה אילימא ר"מ וכו' דא"כ אי חשיב מום לפחות עילויה ותירצו בתירוץ הב' אי נמי חשיב כמו מום עובר שיש לו רפואה עכ"ל וכיון דחשיב מום עובר קרינן ביה תמים יהיה לרצון דאף דבשעת הטלת המום אינו ראוי להקרבה מ"מ כיון דלכשיתרפא ראוי להקרבה חשיב תמים יהיה לרצון דלא מימעט מקרא דתמים יהיה לרצון די אם בבע"מ במום קבוע דאין לו רפואה אבל מום עובר לא מיעט קרא כיון דראוי אחר שיתרפא דאפילו לרבנן שורת הדין הוא דמום עובר משאר מומין העוברין כיון דאין נפדין ע"י מום זה כדאמרינן בסוף תמורה (דף לג ע"א) הא מה אני מקיים ואם בהמה אשר לא יקריבו ממנה קרבן לה' בבעלי מומין שיפדו יכול יפדו על מום עובר תלמוד לומר אשר לא יקריבו ממנה קרבן לה' שאינה קריבה כל עיקר יצתה זאת שאינה קריבה היום אלא למחר ע"כ א"כ פשיטא דהמטיל מום על בעל מום עובר חייב אפילו לרבנן כיון דקרינן ביה תמים יהיה לרצון דאף דהיום אינה קריבה למחר קריבה אלא דבמום עובר דאחוזת דם הוא

דמאמרי

כל מום לא יהיה בו *) אחד מום ואחד כל מום *אמר רב יהודה אמר שמואל הלכה כר"ש מתקיף לה רב נחמן בר יצחק הי ר"ש אילימא ר"ש דמתניתין עד השתא

*) נ"ל אמר מום ואמר כל מום

דקאמרי רבנן הכי דכיון דאם לא יקיזו לה ע"י מום תמות אט כן נמלא דע"י המום עושה מום עובר ותתרפא ואם לא יקיז לא יהיה עובר כי אם כמום קבוע ולא תתרפא ותמות ואין לך מום גדול מזה אלא דרבי שמעון סבירא ליה דאפילו בכהאי גוונא חשיב כשאר מום עובר ואסור ליתן מום בו ואם כן רבי שמעון דקאמר בברייתא אף נשחט על אותו מום לא קאי אלא על אופן שיש לו רפואה בהקזה בלא על ידי מום דלפי דאמרו רבנן בברייתא אף במקום שעושה בו מום ובלבד שלא ישחוט על אותו המום דמשמע דבכל גוונא לא ישחט אפילו לא כוון לעשות מום כי אם נעשה מאליו על זה הוא דקאמר רבי שמעון דאף ישחט עליו דכיון דלא כוון לעשות בו מום כי אם כוון לעשות הקזה במקום דאינו עושה מום ונמלא בעשה מום ישחט עליו דלא קנסינן ליה כיון שלא כוון לכך וכיון דאיפסיקא הלכתא כר"ש דברייתא קי"ל כוותיה דאחוזת דם כיון דיש לה רפואה ומום עובר הא קרינן תמים יהיה לרצון וא"כ אם אין לו רפואה אלא ע"י מום אינו מותר להקיזו במקום שעושה מום ולהכי לא כתב הרמב"ם כי אם כאופן האחד דהיינו שמקיז בשאר הגוף שאינו עושה מום ובלבד שלא יתכוין לעשות מום אלא דאם עשה מום בלא כוונה ישחט עליו וכבר ראיתי להרב מגנה אפרים בנימוקיו על הרמב"ם שכתב על דין זה ע"ד האמור דלר"ש דוקא בלא מתכוין קאמר וסיים שם וז"ל ואתי שפיר הכא דע"ז ומשם משמע דאין הלכה כרבנן מדפליך לרבא ודוק עכ"ל כנראה מדבריו אלו דהרמב"ם סבירא ליה דר"ש ס"ל כר"מ דהמטיל מום בבעל מום חייב וכיון דאיפסיקא הלכתא כר"ש לא קי"ל כרבנן דבהכי ניחא דפריך הש"ס לרבא התם בפ"ק דע"ז מסברת ר"מ כיון דקי"ל כוותיה ולע"ד אינו נראה כן שהרי הר"ס פסק בפ"א מהלכות איסורי מזבח כרבנן כנזכר לעיל וא"כ אי אפשר לומר דר"ש כר"מ ס"ל לגמרי אלא מה שאפשר לומר הוא דאף דר"ש כרבנן ס"ל מ"מ היינו בבעל מום שיש לו מום קבוע אבל במום עובר קרינן ביה תמים יהיה לרצון כיון דראוי להקרבה לכשיתרפא:

איברא דראיתי להרא"ש בפסקיו במתניתין שכתב בפשיטות דרבנן דס"ל דמותר להטיל מום באחוזת דם אף דמום עובר הוא שיש לו רפואה הוא הדין בשאר מומים עוברים דמותר מן התורה להטיל בהם מום אלא דמדרבנן מיהא אסור דבאחוזת דם דוקא הוא דשרו רבנן משום פסידא יעו"ש נראה בפירוש דלא מסתבר ליה לחלק בין מום עובר דאחוזת דם לשאר מומין עוברים וכ"כ הטור בסי' ש"י"ג וי"ל דכיון דלענין פדיון בפסולי המוקדשין מום עובר אינו נפדה דקרינן בי' אשר יקריבו ממנה דאף דהיום אינה קריבה למחר קריבה אם כן הכא נמי בקרא דתמים יהיה לרצון הא שפיר י"ל דמום עובר קרינן ביה יהיה לרצון דאף דהיום אינה עולה לרצון למחר עולה לרצון ועוד דאם אין חילוק בין מום עובר דאחוזת דם ובין שאר מום עובר מנ"ל לרבי יוחנן לומר דלר"מ ס"ל בעלמא המטיל מום בבעל מום קבוע חייב ולא ממעט קרא דתמים וכו' כי אם לפסולי המוקדשין אחר שנפדו הא שפיר י"ל דלא פליגי ר"מ ורבנן אלא במום עובר באופן זה דאחוזת דם דלר"מ ס"ל דהמטיל מום על בעל מום עובר חייב כיון דקרינן ביה תמים יהיה דאם היום אינה קריבה למחר היא קריבה אבל בבעל מום קבוע מודה ר"מ דאינו חייב דקרא דתמים ממעט ליה כיון דאין לו תקנה לעולם ומדאמרי' לר"מ אפילו בבעל מום קבוע ס"ל דחייב ש"מ דהא דאחוזת דם חשיב כבעל מום קבוע מאחר דאם לא יטיל מום ע"י הקזה תמות ולא תקרב וכיון דבלאו הכי אינה ראויה להקרבה מחמת שתמות אין כאן איסור להטיל מום לרבנן דכמו מום קבוע דמיא וכיון דבכה"ג מחייב ר"מ ש"מ דסברת ר"מ הוא אפילו במום קבוע באופן דנראה דאף דהרא"ש סבירא ליה דהמטיל מום בבעל מום עובר לא אסור מן התורה מ"מ בעד הרמב"ם י"ל דלא ס"ל הכי אלא ס"ל דהמטיל מום בבעל מום עובר לוקה ולע"ד יש ללמוד כן ממ"ש הרמב"ם בפ"ב מהל' איסורי מזבח דין ט"ו יעו"ש:

והנה אחר שבארו במתניתין פלוגתייהו דר"מ ורבנן לענין בכור שאחזו דם דפליגי בקראי כאמור אמרינן נמי דלענין פלוגתא דחבית שנולד בה ספק טומאה פליגי בקראי דכתיב ואני נתתי לך את משמרת תרומותי ר"א סבר בב' תרומות הכתוב מדבר אחת תרומה טהורה ואחת תרומה תלויה ואמר רחמנא עביד לה שימור ור' יהושע סבר תרומתי כתיב ופריך למימרא דר"א סבר יש אם למקרא ולמיכתבי בבגדו בה (כתיב) וכו' ומשני אלא הכא בהא קמיפלגי ר"י סבר הראויה לך שמור ושאינה ראויה לך אל תשמור ור"א סבר היא נמי ראויה היא שמא יבא אליהו ויטהרנה ע"כ ויש לדקדק דלפי מ"ש הר"מ בפ"ט מהלכות טומאת מת וז"ל דבר ידוע שכל אלו הטומאות וכיוצא בהן שהם משום ספק הרי הן של דבריהם ואין טמא מן התורה אלא מי שנטמא טומאת ודאי אבל כל הספיקות בין בטומאות בין במאכלות אסורות אינם אלא מדברי סופרים עכ"ל וכ"כ בכמה דוכתין ולפי סברתו קשה דלפי המסקנא דהכא דפליגי ר"א ור"י בחבית שנולד בה ספק טומאה בקרא דנתתי לך דתיבת לך משמע דדוקא הראויה לך שמור ושאינה ראויה לך אל תשמור ובין ר"י ובין ר"א דכמי הכי אלא דלר"י לא אמרינן שמא יבא אליהו ולר"א אמרינן שמא יבא אליהו ויטהרנה ולפי סברת הר"מ דספק טומאה אינו אלא מדרבנן א"כ מן התורה חבית שנולד לה ספק טומאה כטהורה גמורה חשיבא ואף דמדרבנן חשיבא תלויה ולא קרינן ביה הראויה לך מ"מ איך אפשר דקרא דלך איצטריך למעוטי דבר שהוא מדרבנן כיון דמן התורה לא משכחת לה תלויה שאינה ראויה לך ולזה י"ל דעיקר קרא דלך הראויה לך לא אתא לספיקא אלא אתא למאי דאמרינן בפ"ק דפסחים (דף טו ע"ב) עלה דמתני' דפליגי אין שורפין תרומה טהורה עם טמאה בפסח אמרינן אמר ר"א מחלוקת בשש אבל בשבע שאסורה כבר מן התורה אין לך טומאה גדולה מזו ודברי הכל אף לר"י שורפין עכ"ל וכיון דעיקר איסור שריפת תרומה טהורה עם טמאה הוא משום דאנו מוזהרין לשומרה בטהרה דכתיב את משמרת תרומותי וכמו שמתבאר מדברי רש"י שם במתני' עלה דאמרינן מדבריהם למדנו וכו' יעו"ש אם כן מכין לנו דבשבע דאסורה מדאורייתא אין אנו מוזהרין על שמירתה כיון דש"מ טהורה מגד עצמה היא אלא דאיסור חמץ רביע עליה וש"מ דמקרא דלך הראויה לך ילפינן לה דכיון דזו אינה ראויה לך מגד איסור חמץ אינו חייב בשמירתה וכיון דעיקר קרא אתא להכי מינה יליף ר"י דה"ה בחבית שנולד לה ספק טומאה דכיון מדרבנן אסורה אינה ראויה לך קרינן ביה ה"ה דאין אתה חייב בשמירתה וגם ר"א ס"ל סברא זאת אלא דס"ל דכיון דראויה היא אם יבא אליהו לך קרינן בה וס"ל לר"י ולר"א כסברת [רבי] יהודה דאמרי' בפ"ב דסוכה [דף כג:] דתניא העושה סוכתו ע"ג בהמה ר"מ מכשיר ור"י פוסל ואמרי' מ"ט דר' יהודה אמר קרא חג הסוכות תעשה לך שבעת ימים סוכה הראויה לשבעה שמה סוכה שאינה ראויה לשבעה לא שמה סוכה ור' מאיר הא נמי מדאורייתא מחזא חזייא ורבנן הוא דגזרו בה ע"כ הרי דלר"י עכצ"ל דעיקר קרא לא אתא למעט סוכה שע"ג בהמה דכיון דמדרבנן הוא דאינה ראויה לשבעה איך נאמר דאתא קרא לזה אלא צ"ל דעיקר קרא למעט איזה סוכה אשר אינה ראויה לשבעה מדאורייתא ואפשר דמשכחת לה כההיא דאמרי' בפ"ק דסוכה (דף יג ע"ב) אמר ר' אלעזר אמר שמואל ירקות שאמרו חכמים אדם יוצא י"ח בפסח מביאין את הטומאה ואין חוצצין בפני הטומאה ופוסלין בסוכה משום אויר מ"ט כיון דלכי יבשי פרכי ונפלי כמאן דליתנהו דמי וכתב רש"י ירקות וכו' דקות הן הלכך אין חוצצין בפני הטומאה אם סכך בהן גג ומדרבנן הוא דגזור עלייהו שלא יסמכו עליהם לחוץ בפני הטומאה דלמא סמכי עלייהו לכי יבשי נמי מיהו בעודן לחין חוצצין מדאורייתא וכו' ומביאין את הטומאה בעודן לחין וכל כמה דלא יבשו אוהל הוא ופוסלין הסוכה משום אויר כשיעור שאויר פוסל בה דהיינו בג' טפחים וכו' אלא כי אויר דיינינן להו לחומרא ובשלשה עכ"ל ומדלא בא"ר רש"י גבי סוכה נמי כמו שבאר לענין טומאה דבעודן לחין אינו אלא מדרבנן דלמא סמכי עלייהו משום סכך לכי יבשי נמי ש"מ דס"ל לרש"י דלענין סוכה אפי' בעודן לחים פסולה דכיון דבעינן סוכה העשויה לשבעה אף דבעודן לחים חשיב סכך מ"מ כיון דבתוך ז' יבשי ופסולה כדין אויר בשלשה אף בעודן לחין פסולה מדאורייתא דהא לכ"ע דרשינן סוכה הראויה לז' אלא דלר' מאיר בסוכה שעשאה ע"ג בהמה מכשיר מטעם כיון דמדאורייתא מחזא חזייא הא כל דמדאורייתא נמי לא חזייא פסולה וא"כ י"ל דלר"י דפוסל ע"ג בהמה לאו משום דאתא קרא לזה אלא קרא איצטריך למעוטי ירקות דיבשו בתוך ז' ומינה ילפינן דהשתא דגזור רבנן לעלות בי"ט ע"ג בהמה ואינה ראויה לז' מדרבנן פסלינן לה מטעם דאינה ראויה לז' איברא דראיתי להריטב"א בחדושיו לסוכה עלה דהא דירקות שכתב וז"ל אין חוצצין וכו' אע"ג דבעלייהו התם לגמרי ואף על גב דבעודן לחים חזו לחוץ בפני הטומאה גזור רבנן השתא דלכי יבשי מפרכי וכמאן דליתנהו דמי ומהאי טעמא אמור רבנן שיהיו פוסלין בסוכה משום אויר וכו' וכן פירש רש"י וגרים ומביאין את הטומאה ואית דמפרש לפום נוסחי דגרסי' ואין מביאין דכולהו מדינא ניהו ולא מדרבנן דכיון דלאו בני קיימא ניהו לשבעת הימים מהשתא חשיבי כמאן דליתנהו והראשון יותר נכון עכ"ל ולפי האמור סברת מ"ד דמדינא ניהו כיון דלאו בני קיימא ניהו לז' הימים הוא עיקר לענין סוכה דהא בעינן סוכה הראויה לז' ולסברא ראשונה קשה דאמאי לענין סוכה לא נהוי מדאורייתא כיון דלכ"ע בעינן סוכה הראויה לז' וש"מ דמדברי רש"י נראה כן הא דברי רש"י אינו נראה אלא לענין טומאה אבל לענין סוכה לא פי' כן באופן דלמ"ד דירקות פוסל משום אויר אפי' בעודן לחים מדאורייתא א"כ לר"י עיקר קרא דחג הסוכות תעשה לך ז' ימים הוא למעט ירקות אפי' בעודן לחים ולמ"ד דאינו אלא מדרבנן אפשר לאוקמי קרא לר"י דמשכחת לה סוכה שאינה ראויה לז' מן התורה וכגון מי שנשבע שלא ישב בסוכה זאת כי אם יום ראשון בלבד והשאר בסוכה אחרת דבכה"ג אפי' ביום א' אינו יוצא בסוכה זאת כיון דסוכה שאינה ראויה לז' לאיש זה היא כיון דמושבע ועומד הוא באופן דלר"י עכצ"ל דעיקר קרא משכחת לה דבר למעט דבר שאינה ראויה לז' מדאורייתא אלא דמינה ילפינן אם אינו ראויה לז' מדרבנן וא"כ הכא ס"ל לר"א ור"י דעיקר קרא לתרומה טהורה שהיא אסורה משום דכיון דאינה ראויה לך אין כאן חיוב לשומרה ומינה ילפינן לתלויה דכיון דמדרבנן אסורה לא קרינן בה הראויה לך אבל שוב ראיתי דאין זה כלום דז"ל דע"כ לא קאמר ר"י התם בסוכה דאזלינן בתר מילתא דרבנן אלא דוקא להחמיר דבאיסור דרבנן נמי כיון דאסורה מדרבנן כל הז' מחמרינן כעין דאורייתא אבל הכא דאי אזלינן בתר איסור דרבנן הוא לספק דאנו אומרים דאינה ראויה לך מקרי ואין צריך שימור ולהקל לא מצינו והרי התם גבי חמץ [פסחים דף טו:] דפליגי ר"מ ור' יוסי דלר"מ שורפין בשש תרומה טהורה עם טמאה ולר' יוסי אין שורפין וה"ט דר"י משום דכיון דאינו אסור כי אם מדרבנן להקל לא אמרו חכמים לומר דשריא בזה ואמרינן הכי אף להקל וא"כ הכא גבי חמץ אמאי אזלינן בתר דרבנן להקל ומתיר לשרוף עם תרומה טמאה ואפי' דנאמר דמתניתין כר"מ מ"מ אכתי קשה דאפי' את"ל דלהקל נמי אמרינן הכי מ"מ הכא הסיכה לפי המסקנא דמתניתין דפליגי בקרא דנתתי לך הראויה לך אבל לפי מאי דס"ד לומר דפליגי דלר"א יש אם למקרא ובב' תרומות הכתוב מדבר אחת תרומה טהורה ואחת תרומה תלויה איך אפשר לומר דלדעת הר"מ דאתי קרא דב' תרומות לתרומה שנולד בה ספק טומאה כיון דמדאורייתא ספק טומאה מותרת באכילה וכתרומה טהורה חשיבא ולמה איצטריך קרא לרבות דחייב לשומרה ועוד לר"י אף דס"ל דיש אם למסורת ולא כתיב אלא תרומה אחת אמאי בתלויה אינו מוזהר לשומרה הא מדאורייתא אף שנולד בה ספק טומאה הכתי היא כטהורה ואמאי אינו חייב לשומרה:

איברא דראיתי להר"מ בפי"ח דתרומות עלה דמתני' חבית של תרומה שנולד בה ספק טומאה שכתב וז"ל בפ"ק דפסחים פי' בקונטרס כגון שנכנס בו אדם טמא ספק נגע ספק לא נגע וקשה דאי ברשות הרבים ספיקו טהור ואי ברשות היחיד ספיקו טמא וי"מ כגון וכו' וצריך לומר כגון ב' חביות ברשות היחיד ונגע שרץ באחד מהם ולא ידוע בהי מנייהו דשניהם תלויות מדאורייתא דאע"ג דספק טומאה ברשות היחיד ספיקו טמא מדאורייתא אין ליטמא שניהם מכח זה כיון דממ"נ חד מנייהו טהור דמסוטה ילפינן ולא ילפינן אלא דבר שיכול להיות כדמוכח בריש פ"ב נזירין וכו' עכ"ל וכן כתבו התוספות בפ"ק דפסחים (דף טו ע"א) ד"ה חבית וכו' יעו"ש א"כ כפי זה דמיירי בב' חביות דלא ידיע הי מנייהו טמא לכאורה אין כאן שום קושיא על הר"מ ממתניתין ככל האמור דהא הדבר פשוט דסבר הר"מ דכל ספק דרחמנא שרייה אינו אלא בלא הוקבע איסורא כגון חתיכה ספק איסור או לא אבל חתיכה מב' חתיכות דהוקבע איסורא וחייב אשם תלוי פשיטא דס"ל להר"מ דספיקו אסור מן התורה וכמ"ש מהרימ"ע בסי"ד סי' א' וכ"כ הפ"ח בכללי הש"ס וכ"כ כל המפרשים אשר עמדו על סברת הר"מ וא"כ הכא דהספק נולד בין ב' חביות ועכ"פ הוקבע איסורא דאחת מהן ודאי טמאה היא הרי מן התורה שניהם אסורות באכילה לכהן כדין תרומה טמאה זה נראה פשוט לכאורה אבל כד דייקינן שפיר נראה דהא ליתא דא"כ ברשות הרבים נמי כי האי גוונא דנולד ספק בין ב' חביות דנגע שרץ באחד מהם ולא נודע מי מהניהם הוי ספק תרומה טמאה דכיון דאחד מהם ודאי טמאה ואסורה היא הכי הוקבע איסורא ואסורים מן התורה דהא נראה מדברי הר"מ בפט"ז מהלכות שאר אבות הטומאה דמאי דאמרי' דספק טומאה ברשות הרבים ספיקו טהור הוא משום דאיסור כל הספיקות הוו מדבריהם יעו"ש וכיון דטעמא הוי הכי א"כ בהוקבע איסורא אפי' ברה"ר ספיקו טמא ובהדיא כתב הר"מ בפי"ח מהלכות שאר אבות הטומאה דין ב' וז"ל זה הכלל כל ספק ברה"ר טהור לפיכך עצמות המת ועלים נבילה ברה"ר או גוש מארץ טהורה וגוש מבית הפרס ונגע באחד מהם ואין ידוע במה נגע מהם כזית מן המת וכזית מן הנבילה והאהיל על אחד מהם ואין ידוע על איזה מהן האהיל וכו' בכל אלו הספיקות טהור עכ"ל הרי מבואר דאע"ג דהוקבע טומאה בכאן דאיכא דבר טמא ואיכא דבר טהור אלא דלא נודע אם נגע בטמא או לא עם כל זה ספיקו טמא ואף דיש לדוחה נדחות ולומר דהוקבע איסורא לא שייך אלא בכבר נטמא בודאי אחת מן החביות ונאסרה דבזה שייך לומר דמן התורה שניהם אסורות כיון דעכ"פ יש לנו אחת שהיא אסורה משא"כ בכל הני שכתב הרמב"ם דהדבר אשר אנו דנים בו אין כאן שום קביעות איסור בגוף זה שהרי אם לא נגע במי שהוא טמא כולו טהור והקביעות בענין הטומאה הוא שיש לפניו ודאי דבר טמא ודבר טהור ולא נודע למי נגע ואפשר דבכה"ג לא חשיב הוקבע לטומאה ברה"ר מ"מ יש להביא ראיה דברה"ר אשר הוקבע איסורא ספיקו טהור מההיא דפ' ב' נזירים שהביאו התוס' והר"מ דפליך בגמרא אבל הכא ב' נזירים והאי דקאי גביהון הא תלתא הוי ליה ספק טומאה ברה"ר וכל ספק טומאה ברה"ר ספיקו טהור וא"כ באמר להם א' רואה א' מכם שנטמא ואיני יודע איזה מכם אמאי הוו שניהם טמאים מספק הרי דהכא דעל אלו הב' נזירים שאנו דנים בהם אם נטמאו או לא נטמאו אחד מהם בודאי נטמא וא"כ חשיב ממש כהוקבע איסורא ועם כל זה ברה"ר ספיקו טהור ועכצ"ל דהיינו טעמא דלא חשיב הוקבע איסורא בכה"ג לטמא אפי' ברה"ר משום דכלפי מאי דהוקבע איסורא ומסייע לטמא יש כנגדו איכא חזקת הגוף דעד השתא בחזקת טהור היה ומוקמינן ליה אחזקתיה וכמו שמתבאר ממ"ש התוס' בפרק כשם לענין ספק ברה"ר דהקשו דאמאי איצטריך ללמוד מסוטה תיפוק ליה דמוקמינן ליה אחזקתיה דטהור היה יעו"ש וכיון דאיכא חזקה דטהור היא המנגדת לקביעות איסור דהחזקה מסייע לומר דטהור והוי תרתי דסתרן אוקי הדבר להיות כספק שקול דלא הוקבע איסורא דספיקו מדרבנן וא"כ ה"ה הכא בחבית שנולד לו ספק טומאה אף דהוקבע איסורא באחת מן החביות דבכל אחד ואחד מהן איכא חזקת הגוף דבחזקת טהורה היתה עד השתא הוי כספק שקול ואינו אלא מדרבנן:

וראיתי להרב דברי אמת בקונטרס ע' (דף פה ע"ב) שחלק על מהרימ"ע ודעימיה דסבירא להו דבהוקבע איסורא בין בחייבי לאוין ובין בחייבי כריתות ספיקו אסור מה"ת והרב שם חלק על מדברי הר"מ דין י"ח מהלכות שאר א"ט הנזכר לעיל ולענ"ד אין מדברי הר"מ אלו לדחות דברי הראשונים דמלבד דיש לדחות כאמור דכה"ג דכל הני שכתב הר"מ לא חשיב קביעות איסור יתר על דמספקא טמא אין בהם דכיון דאיכא חזקת הגוף לטהור היא המנגדת לקביעות איסור חשיב ספק שקול וספיקו מדרבנן:

הן אמת דלפי סברת התוס' והר"ש דאוקמוה למתני' דחבית בספק ב' חביות וברשות היחיד א"כ א"ש קושיא לסברת הר"מ דהא ודאי אפילו הר"מ ע"כ אזיל ומודה דספק טומאה ברה"י ספיקו טמא מדאורייתא דהא אמרי' בפרק כשם (דף כח:) דילפי מסוטה דספק ברשות היחיד ספיקו טמא אלמא דמן התורה ספק טמא להחמיר ואם כן בדין חביות ברשות היחיד ספיקו להחמיר מן התורה אלא דיש לדחות לזה שהכי מהר"ם ן' חביב בקונטרס שבסוף כפות תמרים (דף לח ע"ב) דקדק מדברי הר"מ בטוב טעם דע"כ לדעת הר"מ דאפי' ספק דרה"י ס"ל דלא שייך למילף מסוטה אלא ספק הקרוב לודאי כגון ספק סוטה דאיכא רגלים לדבר דנסתרה ומוכח טובא דנבעלה וה"ה גבי טומאה כגון דהסכך הוא קרוב לטהרות וכו' וה"ה כשהפילה נפל ודאי לבור והאהיל עליו אע"ג דחולדה וברדלס מצויין שם הוא טמא מן התורה משום דהוה ספק קרוב לודאי בכה"ג שייך שפיר למילף מסוטה אבל בספק שקול טהור מן התורה אלא דחכמים החמירו ועשאוהו טמא ובכה"ג ספק דאורייתא לחומרא מדרבנן אפילו ברה"י עכ"ל יעו"ש וא"כ הכא דככר כתבנו דבספק שקול חשיב אפי' בב' חביות א"כ לדעת הר"מ אפי' ברה"י אינו אלא מדרבנן ואף אם נאמר דכיון דודאי נגע שרץ באחת מהן אין לך רגלים לדבר גדול מזה ולא גרע מארץ הקרוב לטהרות דחשיב ספק קרוב לודאי אף דהתם נמי איכא חזקת הגוף דטהור היה עד השתא מ"מ אכתי י"ל דכיון דמאי דילפינן מסוטה הוא דספיקו טמא כודאי כהסיא דסוטה א"כ אם יש ללמוד מהם באופן דשרץ קרוב לטהרות דבהכי מטמאינן ליה אבל ללמוד מהם בהא דתביות מדינן להיות שתיהן כדין תרומה תלויה מדאורייתא אין נלמוד מהם דכיון דממעט דלא ילפינן מהתם אלא לטמא דבר שאפשר שיהיה טמא משא"כ בב' חביות שאין לנו כח לטמא שניהם דע"כ אחת מהן טהורה א"כ מאין לנו לומר דבאופן זה שניהם תלויות מן התורה כיון דמן התורה כל הספיקות הם מותרים מן התורה ולא ילפינן מסוטה אלא לומר דטמא בודאי הוא ובעלמא התוספות והר"ש שכתבו דשניהם תלויות מן התורה הוא משום דס"ל בעלמא דכל הספיקות אסורין מה"ת ומש"ה כיון דאי אפשר לטמא שניהם הוי שניהם תלויות מה"ת אבל לדעת הר"מ דכל הספיקות מדרבנן מנין לנו בענין טומאה דרה"י לעשות דין תלויה מדאורייתא כיון דאין אנו באים ללמוד מסוטה כי אם לטמא בודאי אבל לעשות הספק כדין תרומה תלויה לא ילפינן מסוטה ואפשר דכל דא"א לטמא כן כדין סוטה שניהם טהורות מן התורה טוב ראיתי דזה אינו דאף שכתבנו דלדעת הר"מ אפי' בב' חביות דאינו ידוע מי מהם נטמא ברה"ר טהור אף דהוקבע איסורא מטעם דאיכא חזקת הגוף המנגדת לקביעות איסור מ"מ ברה"י כה"ג דב' חביות לא שייך לומר הכי דכיון דמסוטה ילפינן דחדית לן קרא דחזקת הגוף דהעמד טהור אחזקתו לא אמרינן ברה"י דמשבינן ליה כאילו אין כאן חזקה א"כ בב' חביות אף דמסוטה לא שייך ללמוד כי אם ללמד טומאה בודאי ולא לטמא בספק מ"מ כיון דהא ילפינן מהם דחזקת הגוף ליכא ברה"י א"כ ממילא בב' חביות דהוקבע איסורא הוו תלויות מן התורה כיון דהא אית לן בעלמא דהוקבע איסורא ספיקו אסור מן התורה היכא דליכא חזקת הגוף המנגדת לקביעות איסור ועיין מ"ש התוספות בריש נדה (דף ב ע"א) ד"ה והלל כי אמר וכו' וא"כ כפי זה מתיישב נמי שמעתין שפיר לדעת הר"מ:

ועוד יש ליישב הא דשמעתין לדעת הר"מ דהא ככר נמנו וגמרו מהרימ"ע והפ"ח דלדעת הר"מ לא אמרינן דכל הספיקות מדרבנן כי אם למ"ד דאין חיוב אשם תלוי כ"א בחתיכה מב' חתיכות דהוקבע איסורא אבל למ"ד דאפילו בחתיכה אחת חייב אשם תלוי פשיטא דהוי מה"ת כיון דבחתיכה א' דהוי ספק שקול חייב אשם תלוי ואמרינן בכריתות (דף יז ע"ב) דרבי אליעזר ס"ל דאפילו בחתיכה א' חייב אשם תלוי יעו"ש ואין כ"כ רחוק לומר דר' יהושע נמי קים לן שמעתין דס"ל כר"א דאפילו חתיכה אחת חייב אשם תלוי כיון דר"י בר פלוגתיה דר"א הוא ומדלא פליג עליה בזה ש"מ דס"ל נמי הכי וכיון שכן נמלא דס"ל בכל הספיקות אסירי מן התורה ואע"ג דלמאי דס"ד לומר במתניתין דטעמא דר"א משום דתרומתי כתיב ויש אם למקרא פריך מהסיא דבגדו בה ולא פריך מהענין עצמו דכיון דס"ל לר"א דאפילו בחתיכה אחת חייב אשם תלוי ע"כ ס"ל דיש אם למסורת כדאמרינן התם בכריתות דבזה תלוי פלוגתייהו יעו"ש מ"מ י"ל דמאי דלא פריך מהתם הוא משום דהא איכא לישנא אחרינא התם בכריתות דלאו משום דיש אם למקרא הוא מ"ד דבעינן חתיכה מב' חתיכות אלא משום דאפשר לגבל איסורים

יעו"ש

השתא לא אשמועינן שמואל דדבר שאין מתכוין מותר והא אמר רב חייא בר אשי אמר רב הלכה כרבי יהודה ורב חנן בר אשי אמר שמואל הלכה כר"ש ורבי

ומש"ה פריך מדבר מדבר אפי׳: שוב ראיתי להרב בני יעקב בתשובות סי׳ ב׳ דק"ש ע"א שהקשה אמתניתין לסברת הר"ש וכתב וז"ל והשתא קשה לדעת הר"ש וכו׳ א"כ בתרומה תלויה אמאי קאמר ר"י דלא בעי שימור הא כיון דספיקא הוא מדאורייתא טהורה היא ככל הספיקות דמדאורייתא לקולא ומאי אפשר לומר דמאי דגלי קרא דתרומתי למעט תלויה אבל תלויה לא עד כאן דבריו ודבריו אינם מובנים כמה שתירץ דשאני הכא דגלי קרא תרומתי וכו׳ דכיון דמן התורה לא משכחת לה תלויה לטעמיה בכל ספק הוא טהורה כדי תלויה דמדרבנן היא אבל מן התורה מיהא בכלל טהורה היא ואיך שייך לומר דאתא קרא דתרומתי לשון יחיד למעט תלויה וכי אפשר לומר דאתא קרא למעט דבר שהוא מדרבנן וכיון דמן התורה לא מצינו אופן זה דב׳ תרומות י"ל דמש"ה נקט קרא תרומתי לשון יחיד והכי קשה אמאי לר"י לא בעיא שימור ואם נאמר דכוונתו לומר דשאני הכא דמדגלי קרא דקרינן תרומותי לשון רבים וכתיב תרומתי לשון יחיד והעיקר היא הטהורה דכתיב לשון יחיד סבר"ל דבא למעט תרומה אחרת ואם בתרומה נמי אם נטמאה בספק טהורה היא ככל הספיקות א"כ למה שינה קרא המסורת מהמקרא ולא כתב המסורה נמי כמקרא לשון רבים כיון דאין שום אופן תרומה תלויה למעט אלא עכצ"ל דשאני ספק תרומה מכל הספיקות דספק תרומה טמאה אזלינן להחמיר מדאורייתא נמי ומשכחת לה נמי תלויה מן התורה ועל זה אתא קרא דמסורת למעט תלויה ואם זהו כונתו אכתי קשה דהתינח לייתב מאי דסלקא דעתך דס"ד לומר דפליגי בקרא דתרומתי אם יש אם למקרא או יש אם למסורת אבל למסקנא דשמעתי׳ דדחינן זה ומוקי פלוגתייהו בקרא דלך דר"י סבר הראויה לך דוקא מאי איכא למימר הא מן התורה תלויה נמי ראויה לך הויא ואמאי לא בעי שימור ובזה אין לומר דשאני הכא דגלי קרא דלך דמשמע דאיכא תרומה אחרת דאינה טמאה לגמרי ועכ"ז לא בעיא שימור ועל כרחך דבא למעט תלויה וש"מ דאיכא תלויה גבי תרומה מן התורה כדאמרינן במאי דס"ד ע"ד האמור דהא ליתא די"ל דלעולם דספק תרומה היא ככל הספיקות וקרא דלך בא למעט תרומה טהורה דאסורה משום חמץ כדאמרינן בפ"ק דפסחים דכ"ע לא בעי שימור כאמור לעיל ועוד דבוב ראיתי דגם למאי דס"ד דש"ס דהקשה הרב יש לדחות כן דמאי דמשני קרא וכתב במסורת תרומתי בלשון יחיד י"ל דלאו למעט תלויה אלא למעט תרומה טהורה דכותה אלא דאסורה באכילה משום איסור חמץ:

ועוד דבר תימה הוא לומר דדעת הרמב"ם דלענין איסור תרומה טמאה ספיקו אסור מן התורה דאפי׳ נטמאה מספק אסורה מה"ת משא"כ בכל הספיקות כיון דהר"מ כתב בדרך כלל בפ"ט מהלכות טומאת מת דכל הספיקות בין בטומאות בין במאכלות אסורות אינם אלא מדרבנן ועוד יש להקשות על הרב נ"י למה הקשה קושייתו על הרמב"ם ממאי דסלקא דעתין בשמעתין דפליגי בקרא דתרומתי ולא הקשה מהמסקנא דמסיק דפליגי בקרא דלך הראויה לך ולפי מ"ש לעיל יש לתרץ דניחא ליה להקשות מהס"ד דלמסקנא יש לדחות כיון דמצינו דר"ת לענין חמץ מתיר לשרוף בשמן תרומה טהורה עם טמאה אלמא דלענין זה מסתפינן דרבנן דכיון דעיקר קרא דלך לא אתא להכי אלא לתרומת חמץ בשעת דאורייתא מינה אמרינן דה"ה בחמץ דרבנן א"כ לר"מ ה"ה בתלויה דאף דאינו אלא מדרבנן לא קרינן בה הראויה לך כמו שביארנו לעיל:

יראיתי לרש"י בפ"ק דפסחים (דף טו ע"א) עלה דמ"ד התם לומר דמאי ומדבריהם מדברי ר"א ור"י דהבית של תרומה שכתב דפלוגתייהו דר"א ור"י בקרא דתרומתי אם יש אם למקרא או יש אם למסורת וצריך טעם אמאי נקט רש"י לעיקר פלוגתייהו מאי דקס"ד בשמעתין מאחר דהכי דהו בשמעתין אוקמתא זאת ומסיק דפליגי בקרא דלך הראויה לך: עוד יש לעמוד במ"ש עוד רש"י שם ד"ה איתיה במקום התורפה וכו׳ וז"ל אלמא שמעינן ליה לר"י דכיון דאינה ראויה אלא להדלקה יכול לגרום לה טומאה עכ"ל הצריך לעניננו ונראה מדברי רש"י דכתב דאינה ראויה אלא להדלקה דס"ל דתרומה תלויה ראויה להדלקה והוא תימה דכיון דדין תלויה שאין שורפין אותה כדין תרומה טמאה כיון דספק טהורה היא אם כן איך אפשר להדליק בה כיון דהדלקה היא שריפתה כדין תרומה טמאה וכיון דספק טהורה הוא הא קי"ל דתרומה טהורה לא ניתן אלא לאכילה ושתיה וסיכה ולא להדליק כדמוכח במתני׳ בפ"ח דשביעית תנינה ב׳ שביעית ניתנה לאכילה ולשתיה ולסיכה וכו׳ וכן בתרומה ובמעשר שני קל מהם שביעית שניתנה להדלקת הנר ואמרינן בירושלמי שם דמאי דמשמע דתרומה לא ניתנה להדלקה היינו תרומה טהורה דטמאה ודאי ניתנה להדלקה יעו"ש וא"כ כיון דטהורה לא ניתנה להדלקה א"כ בתלויה כיון דספק טהורה היא איך אפשר דמותר להדליק בה ולדידי עכצ"ל דטעות סופר נפל בדברי רש"י וצ"ל כן שביון דאינה ראויה אפי׳ להדלקה וכו׳ וכונתו לומר דסברת ר"י דיכול לגרום לה טומאה הוא באופן זה שאינה ראויה לכלום אפי׳ להדלקה דאם היתה ראויה מיהא להדלקה לא היה אומר כן ר"י אלא דצריך להבין דכיון דר"י לאו מסברא קאמר לה אלא דייק לה מקרא דמדשני קרא המסורת מהמקרא דהמקרא נקט לשון רבים והמסורת לשון יחיד ש"מ דהמסורת אתא למעוטי דלא שייך אזהרה זאת דשמירה כי אם בתרומה טהורה ממש אבל לא בתלויה וא"כ דקרא ממעט תלויה אפי׳ אם נאמר דמותר להדליק בה מ"מ כיון דאינה ראויה לאכילה כטהורה הרי היא בכלל מיעוטא דקרא דתרומתי דהיינו טהורה ודאית תרומתי לך ולא תלויה וצריך לומר דס"ל לרש"י דר"י מסברא בעלמא הוא דס"ל הכי דמקרא דנקט לשון יחיד אין ללמוד כן דאיכא למימר דנקט קרא לשון יחיד משום דהכי הוא האמת דאינו אלא בתרומה אחת דהיינו הטהורה ולא הטמאה אבל בתלויה אכתי יש לומר דכיון דספיקא דאורייתא לחומרא אפילו בתלויה צריכה שימור מספק שמא טהורה היא ומאי דקאמר ר"י תרומתי כתיב הוא דוקא לסתור סברת ר"א דס"ל יש אם למקרא וב׳ תרומות הכתוב מדבר אבל עיקר סברת ר"י הוא מסברא בעלמא דס"ל דמלתא דמסתבר הוא בתרומה שאינה ראויה לכלום לא שייך שימור דלמה ישמרנה מן הטומאה כיון דאין לה שום תיקון ומש"ה שפיר י"ל דאפשר דאם היתה ראויה להדלקה לא היה סברא לומר הכי כיון דסוף סוף היה יכול ליהנות ממנה ע"י הדלקה ועל פי זה י"ל קצת מה שהקשינו דאמאי נקט רש"י עיקר פלוגתייהו מאי דס"ד בשמעתין דפליגי בים אם למקרא כיון דהמסקנא לא הוי הכי די"ל דס"ל לרש"י דע"כ דלמאי דס"ד הכא בסוגיא דפסחים לומר כסברת ר"מ דס"ל דשורפין תרומה טהורה עם טמאה אפי׳ בשש דאיסורו מדרבנן הוא מסברת ר"י כההוא דהבית נ"ל דהכא נמי קס"ד כדקס"ד בשמעתין דפליגי בים אם למקרא וכו׳ דבהכי אתי שפיר דכיון דמצינו דר"י ס"ל בתלויה דאינה צריכה שימור וס"ל כן מסברא דכל דאינה ראויה לכלום אין סברא לומר דצריכה שימור א"כ ה"ה באיסור חמץ דאף דאיסורו מדרבנן מ"מ סברא הוא דכיון דמדרבנן אסורה היא ולא חזיא לכלום דאין סברא שיהיה מוזהר בשמירתה כיון דבלאו הכי הולכת לאיבוד ולשריפה דלכל דבר שאנו אומרים מצד הסברא אין אנו מחלקים בין איסור דאורייתא לאיסור דרבנן דהא קי"ל [קדושין דף נו:] דהמקדש באיסורי הנאה מדאורייתא אינה מקודשת ואמרינן דה"ה איסורי הנאה מדרבנן כדאמרינן בפרק כל שעה וכמו שכתב הרמב"ם בפרק ה׳ מהלכות אישות יעו"ש וה"ט דכיון דבאיסורי הנאה דאורייתא ה"ט דאינה מקודשת משום דלא שוי לה הנאה א"כ הוא הדין הכי נמי באיסורי הנאה דרבנן דהא לא שוי לה שום הנאה מחמת איסור דרבנן ואמרינן דאינה מקודשת כלל אפילו להחמיר וה"ה הכא דכיון דמכח סברא הוא ה"ה באיסור דרבנן אבל לפי המסקנא דשמעתין דר"י לאו מסברא קאמר לה אלא מקרא קאמר לה דלך הראויה לך דנראה דאי לאו דהדית לה קרא הכי הו"א מסברא דאפי׳ בתלויה דאינה ראויה שייך בה שימור וכיון דלאו מכח סברא הוא אלא מקרא יש לומר דיש לחלק בין אינה ראויה מדאורייתא לאינה ראויה מדרבנן דבאינה ראויה מדרבנן כיון דמדאורייתא היא ראויה צריכה שימור להחמיר דאף דתקנת חז"ל לאסור חמץ בשש מ"מ אם אנו מחמירים להצריכה שימור אינו מעלה ומוריד לתקנתם (אם אנו מחמירים) דבכמה דברים אמרינן דכל דהדבר הוא גזרת הכתוב באיסור דאורייתא מחמרינן באיסור דרבנן וכההיא דכיסוי שהביא הרב בני יעקב בסי׳ הנזכר דף הנזכר יעויין שם דכיון דגזירת הכתוב דלא מיחייב בכיסוי כי אם בשחיטה הראויה לאכילה אמרינן דהיינו דוקא בשאינה ראויה לאכילה מדאורייתא אבל באסורה לאכילה מדרבנן חייב בכיסוי כיון דמדאורייתא קרינן ביה אשר יאכל וכ"ש הכא וא"כ אי הכא בסוגיא דפסחים סבירא ליה כמסקנא דשמעתין היכי קס"ד ללמוד הא דחמץ מדרבנן מדין תלויה דקאמר ר"י אלא ע"כ צ"ל דהכא נמי קס"ד כדקס"ד בשמעתין זה נראה ליישב בדברי רש"י בדוחק לפי חומר הענין:

והנה במה שהקשו התוספות והר"ש במתניתין דחבית דאי מיירי ברה"י הרי ספיקו טמא ואי ברה"ר הרי ספיקו טהור ומש"ה אמרו דמתניתין מיירי בב׳ חביות שנטמאה אחת מהן ולא נודע איזה מהן כאמור לעד"נ די"ל דמשכחת לה נמי בחבית אחת ומיירי שנולד בה ספק טומאה שנכנס בה אדם טמא וספק נגע בה או לא ונולד עוד ספק אחר שלא נודע ספק זה שנולד אם היה ברה"י או ברה"ר שלא נודע אם היו שלשה בני אדם בשעה שנכנס טמא זה וחשיב כרה"ר או לא היו ג׳ בני אדם והוי רה"י ובכה"ג למ"ד דספיקא דאורייתא לחומרא הוא מן התורה אף בספק כזה מן התורה אסור וחשיבה תרומה תלויה דאין שורפין אותה דדוקא בספק הנולד ברה"י ודאי שורפין כיון דוודאי טמא הוא אבל בספק כזה דאפשר דלא היה ברה"י חשיבא כתלויה דאין לומר דבכה"ג אפי׳ למ"ד דכל הספיקות אסירי מה"ת הכא לא אסור מן התורה דכל דאיכא חזקה דהתירא לכ"ע אינו אלא מדרבנן כדין ספק קדושין דמוקמינן לה בחזקת פנויה והכא נמי מוקמינן לתרומה בחזקת טהורה דעד השתא היתה טהורה דנראה דהא ליתא דכיון דחדית לן קרא דילפינן מסוטה דספק ברה"י [טמא] בטלה חזקה זאת וחשיב כאילו אין כאן חזקת טהרה א"כ כיון דעיקר הספק הוא שמא היה ברה"ר הרי חשיב כאילו עיקר הספק הוא אי שייך בנדון זה חזקת טהרה או לא ואיך נאמר דמוקמינן לה בחזקת טהורה כיון דכפי זה מבינן ליה כאילו הוא ודאי ספק ברה"ר ואינו כן דאיכא ספיקא דהיה ברה"י וכיון דבכל הספיקות מחמרינן מן התורה בהנולד אפשר הוא להחמיר מ"מ בספק זה דשמא היה ברה"י לא מסגחינן ביה כלל דאמרינן דטהור הוא כדין ודאי ברה"ר אלא ע"כ צ"ל דבספק זה אזלינן לחומרא ואמרינן דתרומה זאת דין תלויה יש בה * ולהוי לומר דבכה"ג איכא ס"ס להקל דהא איכא ספיקא שמא ברה"ר היה ואת"ל ברה"י שמא

מעיקרא לא נגע בה טומאה דהא ליתא דספק הטומאה אינו ספק כלל דכל שנולד הספק ברה"י לאו מטום ספיקא מטמאינן לה אלא כל לך וודאי דגזרת הכתוב דכל דברה"י חשיב כאילו נטמא וודאי ובדמוכח בהש"ס וכן מתבאר מדברי התוספות בפ"ב דנזיר (דף נז ע"א) ד"ה באומר וכו׳ שהקשו וז"ל ואם כן יביא על אחד קרבן טומאה ודאי דכל ספק טומאה ברה"י שורפין עליה תרומה עכ"ל הרי דכתבו התוספות דחשיב טומאה ודאי טמא ומש"ה כתבו דהוי יכולין להביא כל אחד ואחד קרבן טומאה ולא מייתינן לחולין בעזרה וגדולה מזו מתבאר מדברי התוספות בפ"ב דשבועות (דף יט ע"א) ד"ה הלך בראשון וכו׳ דס"ל דטמא שנטמא בספק רשות היחיד חייב על ביאת מקדש כטמא ודאי שכתבו וז"ל אי ברה"י מיירי בחד נמי חייב דספק טומאה ברשות היחיד ספיקו טמא אבל הכא מיירי ברה"ר דמוקמינן ליה בחזקת טהרה עכ"ל וכן מתבאר ממה שפירש הרא"ש בפי׳ המשנה בפ"ב דפרה משנה ד׳ דתנינן התם המזה מחלון של רבים ונכנס למקדש ונמצאו המים פסולין פטור מחלון של יחיד וכו׳ חייב ע"כ כתב וז"ל פי׳ מחלון של רבים חלונות היו בנויות בכותלי העזרה ובהם היו נותנים האפר למשמרת ויש חלון מיוחד להזות על בני אדם שנטמאו בספק טומאה ברשות הרבים שאע"פ שהם טהורים מן התורה היו מקבלים הזאה לצאת מן הספק ואם אחר שהזה נכנס למקדש ונמצאו המים שהזה מהם פסולין פטור מקרבן דבלאו הכי היה פטור מן התורה מחלון של יחיד שהיו על ספק טומאה שאירע לו ברה"י חייב דטמא ודאי הוא עכ"ל הרי בפי׳ דס"ל כסברת התוספות וכ"נ מדברי הר"ש שם דמפרש למתני׳ דפרה הנזכר כפי׳ הרא"ש שהרי כתב מחלון של רבים מטומאה דספק רשות הרבים ונמצאו המים פסולין ואיגלאי שלא היתה הזאתו הזאה עכ"ל ולענ"ד אין ספק דכוונת דברי הר"ש הוא ע"ד פי׳ הרא"ש הנזכר וכנראה דהרב תוי"ט לא ראה פי׳ המשניות דהרא"ש ולכך כתב על דברי הר"ש שם וז"ל ונפלאתי מהר דאם כן הזאה נ"ל דספק טומאה ברה"ר טהור ועוד דאיך מחייבו בקרבן והא אין קרבן בא על ספק טומאת מקדש וקדשיו כדתנן במשנה ב׳ פ"ק דכריתות עכ"ל ולפי דברי הרא"ש אין כאן קושיא כלל דהא כתב דאף דברה"ר ספיקו טהור מ"מ מצד חומרא בעלמא נזהרין להזות לצאת מידי ספק ובפ"ב דמסכת ע"ז (דף לז:) אמרינן דהא דספק טומאה ברה"ר טהור אמר ר׳ יוחנן הלכה ואין מורין כן ופסק הר"מ בפט"ו מהלכות אבות הטומאות דין ט׳ וכתב וז"ל אע"פ שספק רה"ר טהור כשיבא לישאל אומרין לו אם טבלת אין בכך הפסד אם טבל הרי זה משובח עכ"ל וא"כ לא שייך להקשות על אופן שהקשה התוי"ט דהזאה נ"ל די"ל דבדרך חומרא היא ואי קשיא הא קשיא דלא שייך חומרא זאת כי אם לענין טבילה בדבר שנטהר בטבילה אבל בדבר שצריך הזאה דמי חטאת אי אפשר להחמיר לעשות הזאה דהא קי"ל דאדם הנוגע במי חטאת שלא לצורך הזאה טמא כמ"ש הרמב"ם בפט"ו מהלכות פרה אדומה יעו"ש וכיון דמן הדין ספק טומאה ברה"ר טהור אדרבה ע"י הזאה הזאת מתטמא כטומאה ודאית דשלא לצורך הזאה היא ולא שייך להחמיר בזה ועיין בר"פ דמסכת טהרות מ"ש הר"ש והרא"ש דר"ע ור"י ס"ל דבטומאת גברא דאיתיה בתקנתא בטבילה והזאה מחמרינן בספק טומאה ברה"ר ואפשר דמתניתין דפרה קאי כוותייהו ודוק׳ ומה שהקשה עוד דאיך מחייבו קרבן לא הבנתי קושייתו דמה שמחייבו קרבן הוא בחלון של יחיד שהוא על ספק טומאה ברה"י וספק טומאה ברה"י ספיקו טמא וודאי כמו שנראה בר"ש ובדברי התוספות דנזיר ושבועות כנזכר לעיל וכיון דחשיב כנטמא טומאה ודאית חייב קרבן אם נכנס למקדש בשגגה ומאי דהביא ממתני׳ דפ"ק דכריתות אין ענין לזה דהתם מאי דאמרינן במתני׳ דשל לא נודע דמקדש וקדשיו אינו חייב אשם תלוי דאשם תלוי אינו שייך אלא בחתיכה אחת מב׳ חתיכות וכיוצא אם היה לפניו בשר קדש ובשר חולין ואכל הטמא אחד מהם ואינו יודע מאיזה מהם אכל וכן טמא שנכנס למקום אחד ואינו יודע אם נכנס למקדש או במקום אחר הקרוב למקדש דאינו מוזהר עליו שלא ליכנס דבכה"ג אף דהוי כחתיכה מב׳ חתיכות אינו חייב אשם תלוי אבל בחיוב קרבן עולה ויורד דחייב המטמא מקדש וקדשיו בשגגה אינו ענין לזה דאה"נ דאם נטמא בספק טומאה ברה"י דספיקו טמא חייב קרבן כיון דספיקו וודאי ממש הוא באופן דכתבנו למדין לדעת התום׳ והר"ש והרא"ש הוא דגם לענין חיוב ביאת מקדש מי שנטמא בספק טומאה ברה"י חשיב וודאי וחייב דהא דספק טומאה ברה"י טמא לאו דוקא לענין ששורפין תרומה על טומאה זאת אלא חשיב וודאי טומאה לענין עונשין ולענ"ד יש להביא ראיה לזה מההיא דאמרינן בפ׳ כסוי (דף פג ע"א) אמר רב גידל אמר רב דבר שיש בו דעת לישאל מהאי קרא נפקא והבשר אשר יגע בכל טמא לא יאכל ודאי טהור הוא דלא יאכל הא ספק טמא וספק טהור יאכל אימא סיפא והבשר כל טהור יאכל בשר וודאי טהור הוא דיאכל הא ספק טמא וספק טהור לא יאכל אלא לאו ש"מ כאן שיש בו דעת לישאל כאן שאין בו דעת לישאל ע"כ ואם איתא דכי דאמרינן דספק טומאה ברה"י אין דינו כודאי אלא לענין שריפת תרומה וקדשים וכיוצא אבל לא לענין עונשים א"כ מאי קשיא ליה מדיוקא דקראי הא שפיר י"ל דדיוקא דרישא הכי הוי דוודאי טמא איכא לאו דלא יאכל והאוכלו חייב מלקות הא ספק טמא ברה"י נהי דחשיב כודאי טמא וחשיב כבשר קדש שנטמא בודאי דניתן לשריפה מ"מ לענין מלקות מיהא אינו לוקה האוכל אותו כיון דסוף סוף ספק הוי וספק מלקות להקל ומש"ה כתב בסיפא דדוקא טהור ודאי יאכל הא ספק טמא איסורא איכא באכילתו אף דאינו לוקה וכיוצא לזה אמרינן בפ׳ י׳ יוחסין (דף עג ע"א) גבי מאי דאמרינן התם חמשה קהלי כתיבי וכו׳ ואב"א הכא נמי תרי קהלי ניניהו ממזר בשתוקי ושתוקי בישראל מחד קהל נפקי לא יבא ממזר בקהל ה׳ ממזר וודאי הוא דלא יבא הא ממזר ספק יבא וכו׳ ואב"א הכי נמי תרי קהלי ניניהו וכתב רש"י ואב"א הכי נמי תרי קהלי ניניהו כלומר להנך תרתי דרשות תרי קראי איצטריכו ואי לא אייתר קרא לא הוה דרשינן ממזר ודאי הוא דלא יבא הא ספק ממזר יבא אלא אמרינן בכל ספיקי איסור על וודאי אזהרה וודאי ללקות עליו ועל אזהרת ספק אזהרת ספק לאיסורא עכ"ל ואם כן ה"ה הכא בקרא דוהבשר אשר יגע בכל טמא י"ל הכי ומדדייק מקרא הכי ש"מ דספק רשות היחיד דספיקו טמא בשיש בו דעת לישאל הוא כטמא ודאי אפילו לעונשין וא"כ אי אפשר לומר דעל ספק טמא בא למעט דאינו חייב מלקות לענין טומאה ברה"י לוקה אפילו על הספק וכן יש להביא ראיה דהא עיקר דין זה דספק טומאה ברה"י טמא מסוטה ילפינן לה דעשאה הכתוב כודאי נטמאה ואסורה לבעלה קודם השקאת מי המרים ולהחמיר עשאה הכתוב כודאי נטמאה אבל לא להקל וכמ"ש התוס׳ בפ"ק דיבמות (דף יא ע"א) ד"ה נרת סוטה וכו׳ יעו"ש וכתבו התוס׳ שם בדף זה ע"ב ד"ה מאי נסתרה נבעלה וז"ל ות"ת כיון דלא כתיב לאו בסוטה ספק אמאי אמרינן בסוטה דאם בא עליה בעלה בלך לוקה וי"ל דלחומרא עשה הכתוב ספק כודאי כדפרישית לעיל עכ"ל וכדברים האלה כתב הרשב"א שם בחידושיו ליבמות יעו"ש הרי מפורש מדבריהם דלהחמיר עשה הכתוב זה כודאי אפילו למלקות וא"כ ה"ה לענין ספק טומאה ברה"י אף לדברי התוס׳ והרשב"א שכתבו דאמרינן בסוטה דלוקה אם בא עליה קאים הם דלכאורה לא מצאתי במסכת סוטה דבר זה והדבר התוס׳ בפרק כסוי (דף כח ע"א) ד"ה מה תלמוד לומר וכו׳ כתבו וז"ל הכתוב אוסרה קודם שתיה כאילו היא ודאי והע"ג דליכא מלקות כדמוכח פ"ק דיבמות מ"מ לאו הבא מכלל עשה איכא וכו׳ עכ"ל הרי שכתבו בפירוש דליכא מלקות הפך ממ"ש ביבמות אבל עכ"פ למדנו מדבריהם ביבמות דלהחמיר אף לעונשין עשה הכתוב כאילו היא ודאי וכ"כ לענין ספק טומאה ברה"י ולמדנו מזה דדוקא להחמיר אבל לא להקל:

שוב ראיתי דענין זה אי ספק טומאה ברה"י חשיב כטמא ודאי לכל הדברים אי פלוגתא דרבי הושעיא ורבי יוחנן בירושלמי בסוף פ"ח דפסחים וז"ל נזיר שנטמא בספק רה"י ואינו בפסח רבי הושעיא רבה אמר הנזיר מגלח רבי יוחנן אמר אין הנזיר מגלח דתנינן תמן כל טומאה מן המת שהנזיר מגלח עליה חייבין עליה על ביאת מקדש וכו׳ האי דינו ספק רבי יוחנן אמר לאשה דפרקא רבי הושעיא רבה אמר הכן דהכא יחיד שנטמא בספק רה"י בפסח ידחה לפסח שני ר"י אומר מעלחין אותו לדרך רחוקה וכו׳ לצבור שנטמאה בספק רשות היחיד בפסח ר"י אמר יעשו בספיקן רבי הושעיא רבה אמר יעשו בטומאה אף ר׳ הושעיא רבה מודה שיעשו בספיקן לא אמר רבי הושעיא רבה אלא לחומרין עכ"ל דנראה פשוט דכוונת פלוגתייהו הוא דלר"י סבירא ליה דהא דספק רה"י ספיקו טמא אינו דינו כודאי טמא אלא כספק טמא דמאי דילפינן מסוטה הוא כי היכי דלא נימא דספיקו טהור כדין רה"ר דמוקמינן ליה בחזקתו דטהור היה אבל לעולם ספק טמא הוא ולא ודאי טמא ומש"ה אם נכנס למקדש בטומאה זאת פטור דספק נפשות להקל וכ"כ נזיר שנטמא בספק רה"י אינו מגלח ומביא קרבן טומאה דכיון דספיקא הוא הוי ספק חולין בעזרה ועל זה הביא ראיה מביאת מקדש דכשם דאינו חייב בביאת מקדש בטומאה זאת כ"כ אינו מגלח הנזיר בטומאה זאת וס"ל לר"י דאף דתנן בפ"ו דטהרות דעל שש ספיקות שורפין את התרומה על ספק בית הפרס וכו׳ דנראה דספק טומאה ברה"י ספיקו טמא ודאי ומשום הכי מותר לשרוף אותה מ"מ סבירא ליה לר"י דלאו משום דחשיב טומאה ודאית התירו לשרוף תרומה דהא טומאת בית הפרס וכיוצא הוא מדרבנן ועם כל זה התירו לשרוף דתרומה תלויה דאינה ראויה לכלום אין איסור שריפתה מדאורייתא ומש"ה התירו לשרוף אפילו בספק טומאה ואפילו בטומאה דרבנן כדי שלא יבואו לידי תקלה אבל לעולם דלכל הדברים ספק טומאה ברה"י אינו אלא מספק ומש"ה הנזיר אינו מגלח וכ"כ יחיד שנטמא בפסח טומאה ברה"י אינו נדחה לפסח שני דאפשר דטהור הוא וחייב לעשות פסח ראשון וחייב כרת אם לא יעשה ולכן עושין תקנה לשלח אותו לדרך רחוקה כדי שלא יתחייב וכ"כ נמי לצבור שנטמאה בפסח בספק טומאה ברה"י עושין בספיקן דהצבור עושין בראשון ממ"נ אם הם טהורין עושין בטהורין ואם הם טמאים הא צבור עושים בטומאה אבל הטמאים שהם טמאים ודאי אינם עושים לא בראשון ולא בב׳ בראשון אינם עושים דאפשר דהצבור טהורים ובב׳ אינם עושים דאפשר דהצבור טמאים וכל פסח הבא בטומאה עושים כולם בטומאה ואין שם פסח שני וגם מטעם זה אינם יכולים הצבור לעשות בכלים טמאים כי אם הכל בטהרה דלמא הם טהורים באופן דלכל דבר דינו אותו כספק טמא זהו סברת ר"י אבל רבי הושעיא סבירא ליה הכל בתר איפכא דסבירא ליה דספק טומאה ברה"י ספיקו טמא דינו כודאי טמא לכל הדברים ומש"ה הנזיר מגלח וכ"כ יחיד בפסח נדחה לפסח ב׳ כדין שאר טמאים ודאי וצבור שנטמאו באופן זה עושין כולם בטומאה כלומר דאף היחידים דטמאים ודאי עושים עם הצבור בטומאה אלא דאז"ל ונעלה דהא דחשיב כודאי הוא להחמיר דהיינו דהיחידים הטמאים כודאי יעשו

בראשון

באתן ולא יהיו גרועים אלא לטמאות לא בראשון ולא בב' כסברת ר"י אבל לעולם דלהקל לא אמרינן דחשיב כודאי והנה כי כן לריך שהלבור יעשו לעצמם בכלים טהורים ולא יתערבו עם הטמאים ודא להחמיר מיהא ספק חשיב כודאי וכדאמרי' לענין סוטה דחשיב כודאי טומאה להחמיר אבל לא להקל דאסורה לבעלה ולתרומה ואם מת הולדת ולא מתייבמת וכמ"ש התוספות בפ"ק דיבמות כאמור וכ"ע דלרבי הושעיא לענין עושין נמי חשיב כודאי ומש"ה גם הם נמאי דהביא ר"י מתניתין דכל טומאה מן המת שהנזיר מגלח עליה חייבים עליה על ביאת מקדש וכו' דאיהו סבירא ליה דחשיב כודאי להחמיר אפילו לטובים ואם נטמא בספק רה"י ונכנס למקדש חייב כטמא ודאי וכמ"ש התוספות בשבועות

דאיכא שלא הו"ל כרשות הרבים ישו"ם הרי דהוקשה להו נמי כששלמתן נכנסו בכלל הספק אלא דמוקי שם דלוקא גבי נזירים דסטומאה אשר אנו דנים שנטמא אחד מהם אין הטומאה מנופה אלא שנטמא אחד מהם מן הסכך אשר נגע בו וכיולא באופן שהוא שנטמא מדבר חילוני מה שאין כן בב' נשים דהספק נולד ביניהם בטומאה היולאה מנופה של אחת מהם ובכה"ג כיון דודאי אחת מהן טמאה שילא הדם מגופה לא שייך ליטהר מטעם רשות הרבים כיון דאין הטומאה מדבר אחר חילוני אלא מגופה עלמה וא"כ הכא נמי לגבי לבור שנטמא אחד מהם בטומאת מת שהיא טומאה חילונית אמאי כל הלבור נכנסו בכלל ספק טומאה הא רשות הרבים הוו וכלם טהורים וא"כ איך שייך לומר שיעשו בטומאה הא ספק טומאה ברה"ר

ורב חייא בר אבין מתני בלא גברי רב אמר הלכה כרבי יהודה ושמואל אמר הלכה כר"ש אלא הלכה כר"ש דברייתא:

מתני'

אתבנו שהוא סברת הרא"ש והר"ם בפ"ב דפרה אלא דק"ק לפי' שפירשו הר"ש והרא"ש במתני' דפרה גמאי דקתני המזה מתלון על רבים או מתלון על יחיד דאיך לא חשו לפרש מתניתין באופן אחר כפירוש

טהור ולזה י"ל דהא כתבו התוס' נדים נדה ד"ה והלל כי וכו' דהא דאמרינן גבי ב' נזירים דאם היו ב' הוו רה"ר וטהורים היינו משום דכל אחד ואחד מוקמינן ליה בחזקת טהור וא"כ י"ל דדוקא בב' נזירים דמספק שנטמא אחד מהם לא הוכר מי מהיכם שנטמא ולעולם לא היה לו למי שנטמא חזקת טומאה אלא חזקת טהרה ומש"ה מוקמינן ליה אחזקתיה אבל אם מתחלה הוכר מי היה הטמא ואחר כך נתערב

אין חלה בתרומה נב"ש וכ"כ כר"א דאמרי' בערכין דס"ל כב"ש ה"פ [illegible] ליה דאין חלה בתרומה ומש"ה לא מוקי במתניתין דטעמא דר"א משום דהואיל ואי בעי מתשיל אבל טוב לאיתי והוא פשוט דהא ליתא דהא גבי חלה אמרי' דהיינו טעמא דר"א דלא יקרא לה שם עד שתאפה משום דסבירא ליה הואיל ואי בעי מתשיל ואם איתא דאין חלה בתרומה ה"ה בחלה וע"כ נ"ל דלר"א תרומה איתיה בחלה ואם כן אמאי לא מפני במתניתין דטעמא דר"א משום דהואיל ואי בעי מתשיל כן אתא דצריך לייתב דמאחר דאמרינן בערכין דר"א סבירא ליה כב"ש דאין חלה בהקדש אם כן ה"ה דסבירא ליה דאין חלה בנזירות כיון דקראו הכתוב קדש וא"כ מ"ש תרומה דאף דנקראת קדש יש חלה לתרומה ודוחק לומר דמ"ש בנזיר דלב"ש ה"ה נזירות ליתא בחלה היינו לב"ש אבל ר"א לא סבירא ליה כב"ש אלא בהקדש ...

לגבוה מותרים להדיוט מכפיא ומאי דלא מפני הש"ס בחולין אתאי דפריך אורס בפור ובתמור ליתסרו דתפס זה הותרו מק"ו דלגבוה שרי משום דלפי גירסת רש"י מאי דפריך הש"ס אין הכוונה לומר דליתסרו השור והחמור כמו שפי' התוס' לפי אותה גירסא דקלא ספרים דלפי גירסת רש"י מאי דפריך הש"ס הוא דליתסרו הזרעים והדישה כמ"ש רש"י שם וא"כ לענין הזרעים ודישה אין ללמוד ממאי דמותר לגבוה דלא הותר לגבוה אלא בפ"א וע"כ לא הקשו דליתסרו השור והחמור כיון דאיכא ק"ו לגבוה מותר ועיקר הקושיא מזרעים ודישה הוא דאי אפשר ללמוד מגבוה וא"כ לענין המטיל מום אי אפשר לאסור מקרא דלא תאכל כל תועבה ובעיקר דברי התוס' דחולין דהקשו וא"ת טורס אוזן דבכור ליתסר אפי' לגרמו עובד כוכבים וכו' יש לעמוד דהא מכולה מתניתין מוכח דדין זה דמטיל מום קנסא הוא ובפרט דאמרינן דאם מת לא קנסו בנו אחריו ואם איתא דמדאורייתא הוא מלאו דלא תאכל כל תועבה א"כ אפי' בנו אסיר ליה וע"כ נ"ל דסוגיין דעלמא בבכורות דלא קי"ל כר"א דספרי אלא כאחרים דדרשו קרא לפסולי המוקדשין וכמ"ש

דף לד ע"א

מתני'* [מג] הצורם באוזן הבכור הרי זה לא ישחט עולמית דברי רבי אליעזר וחכמים אומרים כשיולד מום אחר ישחוט עליו *מעשה בזכר של רחלים ושערו מדולדל ראיהו קסדור אחד אמר מה טיבו של זה אמר לו בכור הוא ואינו נשחט אלא א"כ היה בו מום נטל פיגום וצרם אזנו ובא מעשה לפני חכמים והתירוהו ראה שהתירוהו הלך וצרם באזני בכורות אחרים ואסרום פעם אחת היו תינוקות משחקים בשדה וקשרו זנבות טלאים זה בזה ונפסקה זנבו של אחד מהם והרי הוא בכור ובא מעשה לפני חכמים והתירוהו ראו

מתני' דף לה ע"א

התוס' במתניתין וא"כ הכא בחולין ממ"נ מה היתה כוונתם להקשות אי כוונתם להקשות אעיקרא דמלתא בסוגיין דבכורות דאמאי לא אסרינן מהאי קרא דומיא דבשר וחלב א"כ למה הקשו מגרמו עובד כוכבים הא אפי' בגרמו ישראל והבעלים עצמם איכא לאקשויי הכי דאמאי אמרו דאסור מדרבנן משום קנס ולא אמרו דאסור מדאורייתא דומיא דבשר וחלב אלא ע"כ נ"ל דעיקר קושייתם הוא על סברת ר"א בספרי דס"ל דמהאי קרא ילפינן דאסור לשוחטו במום זה דכיון דדרים מהאי קרא כן אמאי אם גרמו עובד ...

ראו שהתירוהו הלכו וקשרו זנבות בכורות אחרים ואסרו זה הכלל כל שהוא לדעתו אסור שלא לדעתו מותר : גמ' בעא מיניה ר' ירמיה מר' זירא צורם אוזן הבכור ומת מהו לקנוס בנו אחריו לדידיה קנסו רבנן והא ליתא או דלמא לממוניה קנסו רבנן והא איתיה ופשטי לה לדידיה קנסו רבנן לבריה לא קנסו רבנן וכן בכוון מלאכתו במועד והמוכר עבדו לעובד כוכבים ומת לא קנסו בנו אחריו דהכין אסקינן לכל חדא מיגייהו בדוכתיה כדכתוב בהלכות פרק

פרק מי שהפך: אמר רבא נקטינן טימא טהרותיו של חבירו ומת לא קנסו בנו אחריו דהיזק שאינו ניכר לאו שמיה היזק וקנסא דרבנן הוא לדידיה קנסו רבנן

[שביעית פ"ב מ"ט] איכא פלוגתא דר"א ורבנן אי קנסינן ליורשים דדמו לדידיה או לא עכ"ל ומ"ש דאיכא פלוגתא דר"א ורבנן בס"פ הפיגם ע"כ לא שייך לומר דפלוגתא דר"א ורבנן התם הוא אי קנסינן גזרה בפירות עבירה אלא נר"ל דאמרינן התם בירושלמי דלר"ל בפירות עבירה היא מתני' אבל לר"י דקי"ל כוותיה דקאמר התם בפירות היתר היא מתני' לא שייך זה ואפילו נאמר דכוונת הרב על סברת ר"ל דהתם מ"מ אין דבריו מובנים דהא לסברת ר"ל ב"ש לא פליגי התם דודאי קנסינן ליה ליורש ולמקבל מתנה דאפילו לר"א הא קנים ליה דיכתנו לאוכליהן אבל להם דהיינו היורש ומקבל מתנה לא והוי קלת קנסא אלא דלרבנן מחמירין בקנס טפי דלא סגי בהאי קנסא דר"א אלא ימכרו לאוכליהן והדמים יתחלקו לכל אדם ונמלא דלכו"ע קנסינן ליורש ומקבל מתנה אלא דקנסא רבה וקנסא זוטא איכא בינייהו ופשיטא דלר"ל דהתם ע"כ בכל מקום דקנסו ליורש ולבאי כחו וכההיא דמדה שנטייבה בשביעית אפילו מת אין בנו יכול לזורעה למוצאי שביעית וכן בנורס אוזן בכור אלא דלא קי"ל כוותיה דר"ל אלא כר"י דמוקי מתני' דהתם בפירות היתר דלדידיה אין ללמוד דבר זה ממתניתין :

והנה לפי מאי דמסקינן במתניתין דאפילו בנורס אוזן הבכור דעבר אאיסורא דאורייתא דקנסינן לו ולא לבנו אחריו דבנו מותר לשוחטו ואם עבר ושחטו מותר הבשר לאחרים כמ"ש הש"ך כנזכר לעיל דלא קנסו אלא לו דוקא דעבר אדאורייתא יש לעמוד לענין חמץ שעבר עליו הפסח דקי"ל כדאמר רבא בפרק כל שעה [דף כט.] דמתניתין דקתני חמץ של ישראל שעבר עליו הפסח אסור בהנאה ר"ש הוא דר"ש קנסא קניס משום דעבר בבל יראה ובל ימצא אי אמרינן דלא אסור משום קנס אלא למי שעבר אבל יראה ובל ימצא אבל לאחריני מותר וכן אם מת בעל החמץ בנו מותר בהנאה כיון דהוא לא עבר דומיא דנורס אוזן בכור דהא ודאי אין לומר דאין לדמות תקנות חז"ל וגזירותיהם זה לזה דאפשר דבנורס אוזן בכור לא קנסו [illegible]

ולכן אסרו חז"ל ללוקח ולמקבל מתנה דבהכי לא ימלא מי שיקנה בשווי בכור בעל מום ולא יהנו מעשיו דה"ה די"ל כן גבי חמץ דכיון דאסרו בהנאה מלבד דפשיטא דלכתחלה אסור למוכרו או ליתנו דכל דבר שאסור בהנאה אסור למוכרו או ליתנו כדי ליהנות מהדמים מטעם זה דלא יהנו מעשיו דכיון דאסור ללוקח לא ימלא קונים *) דכיון דאם עבר ומכר הדמים מותרים אפילו למוכר עלמו למ"ד דחליפי איסורי הנאה מותרין בדיעבד אפילו למחליף כמו שהיא סברת הר"ת ואפילו לסברת רש"י דס"ל דמדרבנן אסורים למחליף עלמו מ"מ י"ל דהיינו דוקא במחליף דבר דאסור בהנאה מן התורה אבל לא במה שאיסורו מדרבנן וכמו שנלדד לומר כן הרב מ"ל בפ"א דהל' איסות דין א' בד"ה הכלל העולה וכו' יעו"ש הנה כי כן י"ל דאף דהיו יכולין חז"ל לאסור הדמים על המוכר כדי שלא יהנו מעשיו מ"מ לא החמירו כ"כ חז"ל לאסור דמי המכר על המוכר כיון דבעלמא מותר אפילו למחליף אלא עשו תקנה כדי שלא יהנו מעשיו שלא ימלא קונים כיון דאסור ללוקח אבל לעולם י"ל דלבנו לא קנסו ואם מת המוכר מותר החמץ לבנו וכ"כ אם באו אחרים וזכו בו מן ההפקר מותר להם כיון דבעל החמץ עלמו אסר עבר בבל יראה ובל ימלא אינו נהנה כלום לא בדמיו ולא בטובת הנאה דמתנה דומיא דדין נורס אוזן בכור דעפ"י שאמור אין סתירה לזה מההיא דאמרינן בפ"ק דחולין [דף ד:] חמץ של עוברי עבירה אחר הפסח מותר מיד מפני שהם מחליפין ומוקי לה כר"ש יעו"ש דמשמע דהאי טעמא דנותר מיד משום דמחליפין הא לאו הכי אסור לאחריני די"ל דהתם מיירי בעוברי עבירה דמוכרין חמץ לאחריני דדוקא משום דמחליפין מותר מיד ללוקחים אבל אם הוא החמץ עלמו אסור ללוקח מטעם דלא ליתי הנאה למוכר דימלא קונים ויהנו מעשיו וכיון דאסרוהו לא ימלא קונים ויתקיים קנס שקנסוהו רבנן אבל לעולם דכל דלא מטי ליה הנאה לבעל החמץ מותר לאחריני כגון אם מת בנו מותר בו וכ"כ אחרים שזכו מן ההפקר כאמור :

איברא דראיתי להר"ן בפרק כל שעה שכתב וז"ל דאמרינן קנסא קא קניס לאו לדידיה בלחוד דעביד איסורא הוא דקא קניס אלא אפילו לאחריני נמי אסור וראיה לדבר מדאמרינן בפ"ק דחולין חמץ של עוברי עבירה וכו' וש"מ דחמץ של ישראל שעבר עליו הפסח לכו"ע אסור עכ"ל ומסתימות דבריו נראה פשוט דס"ל דבכל גוונא אסור לאחריני בין בדרך מכר ומתנה דמטי ליה הנאה למוכר ובין בדרך ירושה והפקר דלא מטי ליה הנאה לבעל החמץ אסרו רבנן לכו"ע ומדלא ניחא ליה נחלק ע"ד האמור ולומר דההיא דחמץ של עוברי עבירה הוא דוקא בדרך מכירה דמטי הנאה למוכר כאמור ש"מ דס"ל להר"ן דלמ"ד דחליפי איסור הנאה אסורים למחליף עלמו מדרבנן ה"ה בדבר דאסור בהנאה מדרבנן ודלא כמו שנלדד הרב מ"ל בהל' איסות כאמור וכיון שכן אם איתא דבדרך ירושה או בדרך הפקר מותר לאחריני והתם שאני דמיירי בדרך מכר מטעם דלא יהנו מעשיו ליהנות ממנו הא בלאו הכי (הא) הדמים אסורים למוכר ולא מטי ליה הנאה למוכר מתכירה זאת ומדאסרו בהחמץ עלמו ש"מ דבכל גוונא אסרו לאחריני ועפ"י מונח זה שהביא ראיה הר"ן מההיא דחמץ של עוברי עבירה וכו' לע"ד יש להביא ראיה נמי ממאי דאמרינן בתוספתא דריש פרק ב' דפסחים וז"ל חמץ של כותים מאימתי מותר אחר הפסח וכו' ר"ש אומר אף כשאמרו של נחתומין בכרכים עד ג' תנורים אסור עד ג' ימים שמשחרית היה בודק לו שאר כל אותו היום בד"א בזמן שלא עשו פסחיהן עם ישראל או שהקדימו יום א' אבל אם עשו פסחיהן עם ישראל או שעכבו אחר ישראל יום א' מותר אחר הפסח מיד עכ"ל ועי' פירוש התוספתא הנזכר להרב חסדי דוד נר"ו וכיון דלר"ש כל אלו הזמנים שאמרו שלריך להמתין כדי שיהיה מותר חמץ של כותים הוא בזמן שלא עשו פסחיהן עם ישראל או הקדימו יום אחד דלאחר הפסח של ישראל מיד מסתמא הוא חמץ שעבר בזמן ימי הפסח דישראל דלכותים היה חול גמור ולדידהו החמץ מותר וכיון דהך בריית' כמאן דאמר כותים גירי אמת הם הוי ליה כחמץ של ישראל שעבר עליו הפסח דאסור לר"ש משום קנס כיון דגרים הם דינם כישראל לענין זה ואם איתא דלא אסר ר"ש כי אם דוקא לבעל החמץ שעבר ולא לאחריני א"כ הכא דאסר רבי שמעון בחמץ של כותים נמי אסר אי לכותים עלמם שעברו על בל יראה ובל ימלא הא אינם שומעים לנו לאסור להם דהם לפי טעותם וטעותם החמץ הזה לא עשו אותו בתוך הפסח דלדידהו כבר עברו ימי הפסח ואם הם אינם שומעים לנו למנין שאנו מונין אפילו לאסור להם חמץ בתוך הפסח כ"ש שאינן שומעים לנו לאוסרו אחר הפסח דאינו אלא מדרבנן אלא ע"כ נ"ל דר"ש אסר לאחריני מישראל דאסורים לאכול מחמלן עד שיעברו זמנים הללו וש"מ דחמץ של ישראל שעבר עליו הפסח אסור לכו"ע אלא דהכא י"ל דאף לדעת הר"ן דדמי חמץ שעבר עליו הפסח אסורין למוכרו ולמחליף מ"מ הכא אי אפשר למקנסינהו בהכי לאסור להם הדמים דמסתמא אינם שומעים לנו כיון דלדידהו לא הוי חמץ שעבר עליו הפסח ולא נייתי לן ולכן י"ל דאסרו לישראל הקונה מהם כדי שלא ימלא קונים ולא יהנו מעשיו אבל לעולם שלא בדרך מכירה ומתנה מותר ולדידי אף לראיה שהביא הר"ן מההיא דפ"ק דחולין יש לדחות באופן זה די"ל דדוקא בדרך מכירה מיירי ועפי ניחא להו לרבנן לתקן שיהיה הלוקח אסור כדי שלא ימלא קונים ויהנו מעשיו מלומר דכיון דהדמים אסורים לו אף דהלוקח יהיה מותר לית לן בה דהכתי י"ל דכיון דעוברי עבירה ניכהו ולא חשו לעבור על בל יראה ובל ימלא לא ישמעו לאסור הדמים ונמלא דלא הועילו חכמים בתקנתן דימכור אותו ויהנו מעשיו אבל השתא דאסרו ללוקח מסתמא לא ימלא קונים מישראל ויועילו חכמים בתקנתם ולעולם לא אסרו אלא באופן מכירה וכיולא דמטי ליה הנאה לבעל החמץ אבל בדרך אחר כירושה או בהפקר לא אסרו לאחריני דומיא דנורס אוזן בבכור ולדברי הר"ן דאינו מחלק כלל נ"ע דמ"ש קנס שקנסו בחמץ מהא דנורס אוזן בכור דאע"ג דעבר אאיסורא דאורייתא לא קנסו לאחרים :

וראיתי להרב חק יעקב בסי' תמ"ח ס"ק כ"א שכתב וז"ל אע"פ שבעלו לכאורה היה נראה דלפי מה שמתבאר בסוגיא דמ"ק (די"ג.) דהיכא דעביד איסורא דאורייתא קנסו בנו אחריו משא"כ באיסור דרבנן וא"כ היכא שבעלו החמץ ומת יהיה חמצו עכ"פ מותר לבנו בהנאה דלא קנסו בנו אחריו כיון דאין כאן איסור דאורייתא אבל זה אינו לפי מ"ש הר"ן הטעם דאסור להאכיל החמץ אחר הפסח אפילו לבהמת אחרים וז"ל הא דקנסו רבנן לאו לדידיה דעבד איסורא קנסו אלא לכו"ע קנסו עכ"ל ונ"ע עכ"ל ודבריו תמוהים בעיני במ"ש דמתבאר בסוגיא דמ"ק דהיכא דעביד איסורא דאורייתא קנסו בנו אחריו דאף דשם אמרו את"ל נורס אוזן בבכור קנסו כיון דעבד איסורא דאורייתא מ"מ מסקנא במתניתין דבכורות הוי דאפילו בנורס דעביד איסורא דאורייתא לא קנסינן בנו אחריו ועוד מה מייתי מדברי הר"ן לסתור סברתו דסבר לומר דאם בטל דלא עבר אדאורייתא לא קנסו בנו אחריו כיון דהר"ן דבריו אמורים בעיקר קנס שקנסו חכמים בדעבד איסור דאורייתא דלא בטל ועבר על בל יראה ובל ימלא דבכה"ג קנסו לאחרים אבל אם בטל דהוא איסור דרבנן מנ"ל דקנסו לבנו אחריו :

והנה ספר"ח בסי' תמ"ח ס"ק ג' הביא דברי הר"ן שהביא ראיה מההיא דפ"ק דחולין וכתב הוא וז"ל ועוד נ"ל ראיה מהא דתנן בפרק הגוזל קמא גזל חמץ שעבר עליו הפסח אומר לו הרי שלך לפניך כלומר אע"פ שאסור לו והא הכא דנגזל ודאי לא קעבר עליה אלא הגזלן והעפ"כ אסור לנגזל אלמא שכל חמץ שעבר עליו שום אדם נאסר לכל עכ"ל ובאמת שהיא ראיה נכונה דהא בגמ' אמרי' שם בפ' הגוזל (דף לח ע"ב) עלה דהך מתני' מאן תנא דאומרים באיסורי הנאה הרי שלך לפניך הרי מוכח דגם לנגזל אסור בהנאה אף דלא קעבר דפשיטא דלכו"ע הנגזל אינו עובר כיון דאחריות החמץ הוא על הגזלן ואפי' לאונסים דהכי אפילו במפקיד חמץ אצל ישראל וקבל הנפקד אחריות עליו דעת הרשב"א שאין המפקיד עובר על בל יראה לפי שאינו ברשותו כמו שהביא מרן הב"י בשמו בסי' ת"מ וכן משמע דעת הרמב"ן והר"ן שם ואף שהם נקטו בדבריהם המפקיד אצל העובד כוכבים לפי הנראה אין סברא לחלק גבי מפקיד אם יאפקד ישראל או עובד כוכבים ואפי' להר"מ שפסק שישראל שהפקיד אצל עובד

כוכבים עובר המפקיד בבל יראה וכן דעת רבים יונה הביאו הרא"ש בפ"ק דפסחים מ"מ הרי ביאר שם הרא"ש טעמו שכיון שהשאיל לו הנפקד ביתו לשמירת ממונו ביתו דמפקיד קרינן ביה יעו"ש א"כ טעם זה שייך בנפקד אבל גזלן שגזל בזרוע להחזיקו לעצמו והוא בביתו של גזלן והרי גזלן זה לא השאיל לו ביתו להנגזל ולא קרינן ביה ביתו דנגזל *) והנגזל חייב באחריותו בזה כ"ע מודו שאין הנגזל עובר בבל יראה לפי שאינו ברשותו ומה גם דבשלמא פקדון כל היכא דאיתיה ברשותא דמריה איתיה ויכול הוא למוכרו או ליתנו במתנה בכל אחד מדרכי הקנייה וכן יכול להקדישו והוא מוקדש ולכן ס"ל להר"מ ורבינו יונה שעובר עליו המפקיד דברשותו הוא אבל בנגזל דאין הגזלה ברשותו לא למוכרו ולא להקדישו וכמו שאמרו גזל ולא נתייאשו הבעלים שניהם אינם יכולים להקדישו זה לפי שאינו שלו וזה לפי שאינו ברשותו כדאמרינן בפרק מרובה (דף סח:) ודאי שאינו עובר עליו הנגזל בב"י ואף שכתב הר"ן במפקיד וקבל הנפקד אחריות שאף שאין המפקיד עובר מה"ת מ"מ מדרבנן עובר ולכן הוא אסור אחר הפסח נראה פשוט דהיינו במפקיד שבידו לבערו ולכן הטילו עליו חז"ל חיוב לבערו אבל בנגזל שאינו בידו לבערו ואינו ברשותו לשום דבר נראה דאפי' מדרבנן אינו עובר כי על פי זה מה מאד תמהני על הרב חק יעקב דבסי' תמ"ח סוף ס"ק ד' כתב וז"ל דלטעמים אלו אפשר ג"כ להקל אם גזל עובד כוכבים חמץ של ישראל ועבר עליו הפסח ונ"ע עכ"ל ולפי האמור למה הולרך לטעמים אלו דהיינו דשמא החליפו כדי להקל בגזל עובד כוכבים חמץ כיון דבגזל דהעובד כוכבים חייב באחריותו והנגזל אין החמץ ברשותו פשיטא דאינו עובר הנגזל ומותר אחר הפסח בלי טעם זה כאמור דגזל לא דמי כלל לפקדון באופן דלפ"ז דפשיטא דהנגזל אינו עובר מתני' דאומר לו הרי שלך לפניך היא ראיה נכונה לכאורה ולריך להבין דאמאי לא [illegible]

משלו ואמאי לא קנסו אותו שישלם דמי החמץ כיון דעבר בבל יראה דכיון דחייב באחריותו ואפי' באונסין ראוי לקונסו דהא כיון שיכול לומר הרי שלך לפניך נמלא דהקנס וההפסד מגיע לנגזל שלא עבר כלל והגזלן שעבר לא קנסינן ליה כלום אלא עכ"ל דר"י היא דלא קניס כלל אלא דמה"ת אסור לכל העולם ואין לתמוה דכפי זה הוו תרי סתמי דסתרי אהדדי דבפ' כל שעה לפי סברת רבא התם סתם לן תנא כר"ש והכא סתם לן תנא כר"י ואנן קי"ל כסתם מתני' דפ' כל שעה דקי"ל כר"ש וכל היכא דאיכא תרי סתמי דסתרי אהדדי דלא ידעינן הי סתמא בתרייתא כגון בתרי מסכתי כי הני סתמי במידי דאורייתא אזלינן לחומרא וכמ"ש מרן זקני זלוק"ל בספר יבין שמועה בכלל ק"ע דהא ליתא דהא כתב התם הרב שם כלל ע' דסתמא בדוכתא דסתם התנא במקומו שם דייק התנא טפי למסתם אליבא דהלכתא וקי"ל כוותיה יעו"ש וא"כ הכא דסתם לן תנא בפסחים שהוא מקור דין זה דחמץ הוא העיקר לענין הלכה ואף דסתם לן תנא איפכא בפ' הגוזל כסתמא דפ' כל שעה נקטינן וכן נראה מדברי הר"מ מסרקסטא ז"ל שהביא הרב בספר א"ז שכתב עלה דמתני' דהגוזל וז"ל חמץ שעבר עליו הפסח וכו' וכן הדין אם גזל החמץ ועבר עליו הפסח נראה לומר לא זה וזה עוברים בבל יראה עכ"ל דלפי שיטתו דלא זה וזה עוברין בבל יראה א"כ ע"כ נ"ל דס"ל דמתני' דאשמועינן דאומרים באיסורי הנאה הרי שלך לפניך אתי כר"י דלר"ש כיון דבין הגזלן ובין הנגזל לא עברו על בל יראה אמאי אסור בהנאה אחר הפסח אלא דדברי תמוהים בעיני דהתינח דהנגזל לא עבר על בל יראה מטעם האמור אבל הגזלן דחייב באחריותו ואפי' לאונסין אמאי לא עבר מידי דהוה כפקדון דכל דחייב באחריות עובר בבל יראה באופן דמקום יש בראש לומר דמתני' דפ' הגוזל אתיא כר"י ואין ראיה מהכא לדינו של הר"ן ז"ל דאפשר דלר"ש הכא אינו אסור בהנאה לנגזל ואולם נראה דאף דממתני' אין ראיה כ"כ אכתי יש ראיה ממימרות שאמרו שם בענין חמץ בפ' הגוזל האחת (בדף קה ע"א) אמרי' ואמר רבא הרי אמרו גזל חמץ ועבר עליו הפסח אומר לו הרי שלך לפניך בעי רבא נשבע עליו מהו מי אמרי' כיון דאי מגנב בעי שלומי ליה ממונא קא כפר ליה או דלמא השתא מיהא הא מנח ועפרא בעלמא הוא ולא כפר ליה ממונא ע"כ ופשיטא דבסך בעיית רבא בהלך גרסי' דהא אמרי' בתר הכי מילתא דאבעיא ליה לרבא פשיטא ליה לרבה וכיון דרבא בפרק כל שעה מוקי סתם מתני' דהתם כר"ש מסתמא הכי ס"ל לרבא לענין הלכה וא"כ אם איתא דלר"ש מותר בהנאה לנגזל דלא עבר א"כ מאי קא מבעיא ליה אי חייב כפריה ממונא מטעם דאי מגנב בעי שלומי תיפוק ליה דממון גמור הוא אלא הנגזל דלדידיה מותר בהנאה אלא דלזה יש לדחות ג"כ דאפשר דס"ל לרבא דלענין שבועה לחייבו חומש ואשם אינו חייב כ"א בדכפריה ממונא דליהוי ממון לתובע ולנתבע דכל דהוי (נמי) ממונא אצל התובע ואצל הנתבע לא הוי ממונא בענין זה דחמץ דאצל הנגזל הוי ממון ואצל הגזלן לא הוי ממון דכיון דעבר על בל יראה אסור עליו בהנאה ואינו יכול ליהנות בו כלל ולדידיה לא הוי ממון דלכל כה"ג דלדידיה לא הוי ממון ולא מטי ליה שום תועלת ממון מתמה שכפר ונשבע עליו דהא אינו יכול ליהנות בו ועפרא בעלמא הוא לדידיה אינו חייב אלא דמבעיא ליה לרבא דכיון דאי מגנב בעי שלומי הא מטי ליה הנאה משבועתו דמפטר נפשיה מלשלם אילו עגב ולימים בעין ועוד יש מימרא אחרת דרבא עלמו שם בפ' הגוזל (דף קי ע"ב) בעי רבא כהנים גזל הגר יורשין הוו או מקבלי מתנות הוו למאי נ"מ כגון שגזל חמץ ועבר עליו הפסח אי אמרת יורשין הוי הייט הכי דירתי מורית ואי אמרת מקבלי מתנות הוו מתנה קאמר רחמנא דיהיב להו והא לא קא יהיב להו מידי דעפרא בעלמא הוא ע"כ הרי מוכח מכאן דלרבא גם לנגזל אסור וגם להכהנים שניתן להם אסור בהנאה ונמלא דלא קא יהיב להו מידי ואף גם זאת יש לדחות דלעולם לנגזל מותר והכהנים המקבלין ממנו יכולים ליהנות ממנו דלהנגזל לא נאסר אבל מ"מ אי מקבלי מתנות ניכהו לריך דליתב להם דבר שהוא שוה ממון אבל הגזלן דבהכי שפיר חשיב כאילו נותן להם מתנה לכהנים דהא במיתת הגר הרי זכה הגזלן בגזלה מן ההפקר אלא דרחמנא אמר שיתן אותה במתנה לכהנים כמו שעשה הקב"ה ליתן שאר מתנות כהונה דהישראל נותן לו לכהן משלו כן הוא מתנה זאת דמה דזכה הגזלן מן ההפקר שם הכתוב שיתן אותו מתנה לכהנים וכל שהוא חמץ שעבר עליו הפסח ואסור בהנאה לגזלן ולא חשיב ממון אצלו הרי הכהנים כזוכים מן ההפקר דמי דכיון דלגזלן אסור בהנאה אין לו זכייה בו והכהנים מהפקירא קא זכו ונמלא דהוא לא נתן להם כלום בדרך מתנה כשאר מתנות כהונה :

איברא דלפי מ"ש דע"כ מתני' דהגוזל כר"י דאי אתי כר"ש הא ר"ש קנסא קניס ואמאי לא קנסינן לגזלן לשלם מממונו א"כ לא אתי שפיר ליישב דרבא במימרא קמייתא (דבדף קה.) דקאמר הרי אמרו גזל חמץ שעבר עליו הפסח אומר הרי שלך לפניך נשבע מהו וכו' דמשמע דלר"ש דקים ליה לרבא כוותיה אומר לו הרי שלך לפניך ואינו כן דלר"ש אפילו בלא נשבע משום קנס קנסינן ליה שישלם ממונו לכן נראה לומר דאפילו לר"ש אומר לו הרי שלך לפניך די"ל דעיקר מאי דקניס ר"ש הוא לומר דאסור בהנאה לעובר על בל יראה אבל שאר מין קנס לא קנסינן וכיון דהגזלן אינו נהנה במה שמחזיר לו החמץ עלמו שהוא הקדש כי אם שמרויח שאינו משלם מממונו זה לא חשיבא הנאה דמבריח ארי מנכסיו הוא כדאמרינן בפרק אין בין המודר (דף לג.) דהמדיר הנאה מחבירו פורע לו את חובו מה"ט דלא חשיבא הנאה מידי במשתרש ליה בממונו דמבריח ארי הוא ולא חשיבא הנאה ואע"ג דכתב הר"ן שם בנדרים (דף מז ע"א) בד"ה והוי יודע וכו' גבי מתני' דפרק הגוזל במדיר את בנו מנכסיו דקתני דאם אין לו לוה ובע"ח באים ונפרעים וז"ל וכי תימא היכי קתני נותנו לבניו או לאחיו בשלמא לוה ובעלי חובות באים ונפרעים שפיר דבע"ח לאו מדעתו קא מפרעו דליהוי פורע חובו באיסורי הנאה דבכה"ג ודאי אסור דנהי דאמרי' לעיל דמבריח ארי מנכסי חבירו הוא הייט כשאחר פורעו שלא מדעתו אבל מדעתו ודאי אסור דהוי מוליאין מרשות לרשות ונמלא מועל אלא בע"כ ב"ד מגבין להם אע"ג דאיהו ממילא קא מתהני לא איכפת לן וכיולא לזה כתב הרשב"א בחידושיו שם וז"ל קשיא לי הא כיון דאסרינהו בקונם שוינהו עליה עפרא בעלמא כשאר איסורי הנאה והיכי מלי יהיב להו לבניו או לאחיו וכילד בע"ח דידיה נפרעין ממנו וקרעינן לשטרא דבעל חוב אדרבה הוא אסור ליתנו כשאר איסורי הנאה ואם הוליא מעל ובע"ח שזכה הנכסים מן ההפקר הוא דזוכה כחמץ בפסח וכערלה וכלאי הכרם עכ"ל הלריך לענייננו דנמלא מדבריהם דכשהוא פורע בעלמו מנכסים אלו האסורים לו בהנאה או פרעו מדעתו אסור ולא אמרו אלא שלא מדעתו וא"כ גבי גזלן שהוא עלמו יולא על ידי חזרת החמץ אסור דהא ליתא דהא מפורש מדברי הרשב"א והר"ן דה"ט במודר דאינו יכול לפרוע הוא מעלמו מהנכסים שאסרו עליו בקונם משום דהוי מועל דמוליא מרשות לרשות דקי"ל דיש מעילה בקונמות דאע"ג דאיט נהנה בפרעון החוב דמבריח ארי הוא מ"מ הא איכא אופן מעילה אפילו שאינו נהנה בהולאה מרשות לרשות כדין מוליא מרשות לרשות בהקדש וא"כ הכא בגזלן דלא שייך זה דהכל תלוי בהנאה שיהנה מהאיסור אפילו החזיר הגזילה הוא מעלמו לא חשיבא הנאה כיון דמבריח ארי מנכסיו הוא ועיין עוד בת"ש הרב בספר א"ז בפרק הגוזל (דף קח ע"ב) עלה דהך מתני' דלוה ובאים בע"ח ונפרעין מהם משם המאירי ודו"ק והנה כי כן י"ל דמתניתין דפרק הגוזל דאומר לו הרי שלך לפניך כרבי שמעון אתיא אף אם נאמר דמותר בהנאה לנגזל כאמור עכ"ז א"ש מה שאמרו בגמרא עלה דמתניתין מאן תנא דאומרים באיסורי הנאה הרי שלך לפניך דר"ל דהוה קס"ד לומר דכיון דהגזלן אסור בהנאה עליו אינו יכול לשלם לנגזל ע"י החמץ עלמו כיון דלאסור עליו בהנאה הרי זה נהנה דאם לא היה משלם בחמץ היה לריך לשלם מממונו קמ"ל לומר דאומרים באיסורי הנאה הרי שלך לפניך דמה שפורע לנגזל באיסורי הנאה לא חשיבא הנאה דמבריח ארי מנכסיו הוא ומותר :

באופן דכפי"ז מתני' דפרק הגוזל לכו"ע אתיא בין לר' יהודה ובין לר' שמעון דלר"ש אומר לו הרי שלך לפניך ואין אנו לריכין לומר דסתם לן תנא כר"י דכר"ש נמי אתיא אף דמותר בהנאה לנגזל איצטריך לאשמועינן דמותר הגזלן לשלם הגזילה ע"י החמץ עלמו ולא חשיב כנהנה מן החמץ והנה אמרים

*) אבל אם עבר ומכר כו'

*) נ"ל והנגזל

רבנן לבריה לא קנסו רבנן: ומעשה בזכר של רחלים וכו': [סד] *אמר רב חסדא אמר רב קטינא ל"ש אלא דאמרי ליה אלא א"כ היה בו מום אבל אמרו לו אלא א"כ נעשה בו מום כמאן דאמר ליה זיל עביד ביה מום אמר רבא מכדי ממילא הוא מה לי היה מה לי נעשה אלא נעשה נמי ממילא הוא ול"ש: זה הכלל כל שהוא שלא לדעתו מותר לאתויי גרמא שלא לדעתו אסור לאתויי מסיח לפי תומו: מתני' *היה בכור רודפו ובעטו ונעשה בו מום הרי זה ישחט עליו: גמ' *אמר רב פפא ל"ש אלא שבעטו בשעת רדיפה אבל לאחר רדיפה לא פשיטא מהו דתימא צעריה הוא דקא מדכר קמ"ל איכא דאמרי אמר רב פפא לא תימא בשעת רדיפה אין לאחר רדיפה לא אלא לאחר רדיפה נמי מ"ט צעריה הוא דקא מדכר והלכתא כלישנא בתרא: אמר רב יהודה מותר להטיל מום בבכור קודם שיצא לאויר העולם אמר רבא גדייא באודניה אימרא בשפוותיה איכא דאמרי אמר רבא אימרא נמי באודניה אימור דרך צדעיו נפק וכן הלכתא: מתני' *כל המומין הראויין לבא בידי אדם רועי ישראלים נאמנין רועי כהנים אינם נאמנים רשב"ג אומר נאמן הוא על של חבירו ואין נאמן על של עצמו ר"מ אומר החשוד על הדבר לא דנו ולא מעידו: גמ' *תניא רבי יהושע בן קפוסאי אומר בכור ביד כהן צריך שנים מן השוק להעיד עליו רשב"ג אומר אפילו בנו בתו רבי יוסי אומר אפילו עשרה והן בני ביתו אין מעידין: *אתמר ר"נ אמר הלכה כרשב"ג ורבא אמר הלכה כרבי יוסי והלכתא כרשב"ג ודוקא בנו ובתו אבל אשתו לא וטעמא אשתו כגופו דמיא והכי נמי רועי כהן בי ישראל נאמן דלאו של עצמו הוא והכי חזינן בפירושא דרבוותין [מה] ואיכא מאן דכתב בפסקא דלא מהימן והך סברא דידיה אתיא כלישנא קמא דאמרינן רועי כהנים בי ישראל אינן נאמנים וס"ל דלא פליג ר"ש ב"ג אלא אמאי דמחסרא מתניתין דהיינו כהן לכהן דלא חייש איהו לגומלין אבל על רועי כהן בי ישראל לא פליג דכיון דסבר לא שבק לדידי כשל עצמו דמי והך סברא לאו מעליא היא דהא כיון דאפילו בנו ובתו נאמנים סברא היא דכ"ש רועי כהן בי ישראל דבנו ובתו הסמוכים על שולחנו ומקרבא הנאתייהו חשדא דידהו טפי מרועי כהן בי ישראל משום ספיקא דלא שביק לדידי ואפילו הכי

הכי מהימני משום דלא גזור רבנן אלא על עצמו ממש [מו] ועוד דלא מסתבר דקאי רשב"ג אמאי דמחסרא מתניתין דוקא ולא קאי אעיקר מתניתין אלא רשב"ג ארועי כהן בי ישראל פליג וקי"ל כוותיה ועוד בר מן דין הא ללישנא אחרינא רועי כהן בי ישראל אפילו לת"ק נאמן [מז] וכיון דפלוגתא דלישני היא ולית איסורא דאורייתא אלא גזרה דרבנן גרידא לקולא נקטינן ועוד דמתניתין כפשטא אתיא כי האי לישנא *) וללישנא קמא לא איצטרכינן לחסורי כדברי

*) נ"ל ללישנא קמא איצטריכינן לאחסורה ומלת לא טעות וכ"ה באלגזי

שלא כסברת ר"ת כמו שצריך לומר ללישנא קמא דמחסרינן מסברת ת"ק לומר דס"ל כר"י דכהן מן השוק נאמן דלא כר"ת דללישנא בתרא אין צריך לומר הכי דאפשר דת"ק נמי כר"ת ס"ל דכהן אפי' מן השוק אינו נאמן ואולם ק"ק לדעת רבינו דאיך אפשר לומר דלישנא בתרא הוא העיקר לענין הלכה כיון דללישנא בתרא ע"כ צ"ל דס"ל כסברת רב חסדא דאמרינן לקמן דס"ל דישראל נמי חשידי אמומא משו"ה בספק בכור בי ישראל צריך ב' מן השוק להעיד דהא ללישנא בתרא קאמר דרועה ישראל בבי כהן אינו נאמן דחיישינן ללגימא ואילו אנן קי"ל כר"ג דפליג אר"ת וס"ל דישראל לא חשידי אמומא וספק בכור ביד ישראל בעליו נאמנין וכמו שפסק רבינו וכל הפוסקים ואם בספק בכור דשייך לאומדו שפי שע"י המום מרויח גוף הבכור כולו לאוכלו בשרו ועם כל זה לא חשדינן ליה כ"ש בישראל המעיד על בכור של כהן שאינו אלא הנאה פורתא דבא להתירו כדי שישתמש לבו כהן ויאכילנו איזה דבר ממנו דפשיטא ודאי דאינו חשוד ישראל בכך להיות חוטא ומעיד שקר בעד קצת הנאה דמטי ליה וא"כ עכצ"ל דהעיקר כלישנא קמא דללישנא קמא הכי הוי דרועה ישראל הרועה בכור של כהן נאמן וללגימא לא חיישינן ואין לומר דאה"נ דלפי מאי דקי"ל כר"ג אף דקי"ל כלישנא בתרא בכל החלוקות מ"מ בחלוקה זאת דרועה ישראל בשל כהן דאינו נאמן לא קי"ל דהא ליתא דהא הני תרי לישני עיקר פלוגתייהו תלוי אי מאי דאמרינן במתני' רועי ישראל או רועי כהנים אם הכוונה הוא שהרועים עצמם הם ישראל או כהנים או הכוונה הוא דתואר ישראל וכהנים דקתני לא קאי ארועים אלא לבעלי הבכור וא"כ אם אנו תופסים עיקר לישנא בתרא דהתואר הוא על בעלי הבכור א"כ ע"כ שיעור הבנת המשנה הוא דהרועה יהיה מי שיהיה או ישראל או כהן כל שבעלי הבכור ישראל נאמן וכל שבעלי הבכור כהן אינו נאמן ונמצא דכפי זה ע"כ צ"ל דגם רועה ישראל בבכור דכהן אינו נאמן ואם אנן קי"ל כר"ג דישראל לא חשידי אמומא ע"כ אי אפשר לפרש פירוש מתני' באופן זה דיקשה לר"ג ממתני' וע"כ צריך לפרש כלישנא קמא דתואר ישראל וכהן קאי לרועה וכיון שכן אתי שפיר דמתני' אתיא כר"ג דרועה ישראל בשל כהן נאמן משום דישראל לא חשיד וא"כ ע"כ דקי"ל נמי בסיפא דרועה כהן בשל ישראל אינו נאמן כסברת הר"ת וי"ל והוא פשוט דע"כ לא קי"ל דישראל לא חשידי אמומי אלא דלא חשדינן ליה דמטיל מום בידים להתירו כיון דעובר על לאו דלא יהיה בו מום ואמיר להו לאו זה ואפילו בספק בכור אמיר להו כיון דסוף סוף ספק דאורייתא לחומרא ואסור להטיל בו מום ובפרט למ"ד דכל הספיקות אסורין מן התורה אבל אם אנו חושדים לכהן שהטיל בו מום דחשידי על כך לא מהני עדות רועה ישראל דלזה חשיד הישראל דמעיד שקר להנאתו מפני הלגימא כיון דלא חמיר ליה לישראל איסור זה דמן התורה מותר בדיעבד אלא דמדרבנן קנסוהו שלא ישחט על מום זה ועל קנס זה שהוא מדרבנן י"ל דחשיד ישראל להעיד שמאליו נפל הואיל דאין איסורו אלא מדרבנן דלדעת הר"ת דס"ל בעלמא דאיסור הספקות אינו אלא מדרבנן וקי"ל דאפילו בספק בכור דמדרבנן לא חשידי י"ל דה"ה בקנסא דרבנן ומ"מ פסק כלישנא קמא ודו"ק:

[מו] ועוד צריך להבין בדברי רבינו במה שהקשה דלא מסתבר דקאי רשב"ג אמאי דמחסרא מתניתין דוקא ולא קאי אעיקר מתני' דאינו מובן דאיך אי רשב"ג קאי אחלוקת כהן לכהן חשיב דקאי אמאי דמחסרא מתני' ולא אעיקר הא ב' החלוקות כהן לישראל או כהן לכהן שניהם כלולין במתני' דכיון דאמרינן דתואר כהן דסיפא קאי לרועה הרי לפ"ז מסתמא מתני' מיירי בב' החלוקות בין שרבו כהן ובין שרבו ישראל אלא דהרועה כהן תדלא פירש תנא מתניתין לומר דרבו ישראל כמו שפירש דהרועה כהן וא"כ ב' החלוקות הם עיקר מתני' ושפיר י"ל דרשב"ג דקאי אאחד מהם דהיינו כהן לכהן ולא על כהן לישראל דכיון דכהן לישראל החשדא הוא דלעצמו הוא עושה כדי שיתננו לו הרי הוא בכלל מאי דקאמר רשב"ג דאין נאמן על של עצמו דכיון דישראל נמי לעצמו מיקרי לדעת הר"מ:

[מז] ועוד י"ל בדברי רבינו שכתב דכיון דפלוגתא דלישני היא ולית איסורא דאורייתא אלא גזירה דרבנן גרידא לקולא נקטינן דא"כ בספק בכור ביד ישראל דלרב חסדא צריך שנים שיעידו ואפילו לרב נחמן היינו דווקא ישראל אבל בספק בכור שנולד לו לכהן אפילו רב נחמן מודה דאינו נאמן הכהן עצמו להתירו וכמו שמתבאר מדברי רש"י במעתין ואם איתא דבדבר זה דאינו אלא קנסא מדרבנן אזלינן לקולא אמאי לא מקלינן בספק בכור ביד כהן להתירו עפ"י עצמו אף דהכהן חשוד ע"כ כיון דאיכא ס"ס להקל דמעיקרא אפשר דאינו בכור ואת"ל דהוי בכור אפשר דהאמת כמו שאומר הכהן שנפל המום מאליו ואמאי מחמרינן כולי האי לאוסרו עליו בלא עדות אלא עכצ"ל דהחמירו חז"ל בקנס זה וא"כ ה"ה די"ל דראוי להחמיר בהא דרועה כהן ורבו ישראל כלישנא קמא כיון דהכי תרי לישני אינו כסדר תרי לישני דעלמא דאיכא דאמרי ואיכא דאמרי דקי"ל כלישנא בתרא דהכא פלוגתא דר"י ור"א הוא ולא ידעינן מי מהם קאמר לישנא קמא ומי מהם קאמר לישנא בתרא ואילו הוה ידעינן איזו היא סברת ר"י ואיזו היא סברת ר"א ודאי דפסקינן הלכה כר"י דהא קי"ל ר"י ור"א הלכה כר"י דרביה דר"א הוא וכמ"ש והביא כמה דוכתין הרב יד מלאכי בסי' תקע"א יעו"ש והשתא דלא ידעינן איזו היא סברת ר"י ראוי להחמיר כלישנא קמא כיון דאפשר דר"י הוא אמר כלישנא קמא והלכתא כוותיה לגביה דר"א ולא שייך בזה לומר דהלכתא כלישנא בתרא: **ויש** להסתפק אי הא דאמרינן דכהנים חשידי אמומי אם הוא דוקא בזמן הזה דלאו בר הקרבה הוא ויש לו בו טורח גדול לטפל בו עד שיפול בו מום ומשו"ה חשידי בכך להטיל בו מום כדי שיוכל לשוחטו ולא יעלה הרבה בטפולו אבל בזמן שבהמ"ק קיים דראוי להקרבה ואין לו טורח הרבה לא חשידי דאף דבהקרבה יש לכהן קצת פסידא בהקרבת האימורין וג"כ דכיון דבכור תם אינו נאכל אלא לכהנים ולפעמים אין לו אוכלין הרבה וצריך שיאכיל ממנו לכהנים אחרים בדרך מתנה משא"כ אם יהיה בע"מ שמרויח קצת באימורין וגם שיכול למוכרו לאחרים בין חי ובין שחוט משא"כ בתם דאינו יכול למוכרו לא חי ולא שחוט כדאמרינן בפ"ק דתמורה (דף ז' ע"ב) יעו"ש מ"מ כיון דמקריבו קרבן לא חייש לפסידא דידיה כלל ולא חשיד או דלמא אפילו בזמן בית המקדש קיים חשידי להטיל בו מום כדי שלא יהיה לו שום פסידא ולכאורה נראה דאפילו בזמן שבהמ"ק קיים חשידי דאמרי' במעתין עלה דקאמר ר"ג ספק בכור ביד ישראל בעליו מעידין בו דאי לא תימא הכי מעשר לר"ת מי מעיד עליו וכו' ואם איתא דדוקא בזמן הזה חשידי מה מייתי ממעשר הא מעשר בהמה אינו נוהג בזמן הזה כדאמרי' בר"פ מעשר בהמה [דף נג.] דחז"ל עקרו מצות מעשר בזה הזמן מפני התקלה יעוין שם ואם נאמר דמשכחת לה באם עבר ועשר בזה הזמן דפשיטא דחל עליו שם מעשר וכמ"ש התוס' בסוף פרק מעשר בהמה (דף סא ע"א) ד"ה במעשר בזמן הזה וכו' יעו"ש וכן כתב הר"מ בפ"ו מהל' בכורות יעו"ש הא נמי ליתא דהא אמרינן התם בסוף פרק מעשר בהמה בדף הנזכר דמוקי התם בברייתא דקתני יצאו ב' בעשירי ימותו דמיירי בזמן הזה ומשום תקלה ולא מבעיא חד דלית ליה פסידא כ"כ אלא אפילו הרי כיון דנפישי פסידא לשהינהו עד דניפול בו מום וליכלינהו קמ"ל ולדעת התוס' שם מיירי באם עבר ועישר כנזכר לעיל ואמרינן דאין הדין לומר שירעה עד שיפול בו מום אלא שורת הדין דימותו כדי שלא יבא לידי תקלה:

ולעד"נ דכן יש ללמוד מהתוספתא דס"פ מעשר בהמה דקתני ספק מעשר בזמן הזה שנתערב בבהמות אחרות ירעו עד שיסתאבו ספק אחד עשר שנתערב ימותו כולם ועיין פי' התוספתא לעיל גבי מתני' דבכור שאחזו דם וכו' מה שכתבתי על זה וא"כ כיון דבזמן הזה שורת הדין הוא דאם עבר ועישר תיכף ימות א"כ לא שייך בזמן הזה הטלת מום להתירו ואם נאמר דר"ת דאם אירע דקודם שיכניסנו בכיפה כדי שימות נפל בו מום מאליו דבהא"ג פשיטא דלא ימות דליכא משום תקלה וע"ז פריך לר"ת מי יעיד בו גם זה לא ניתן ליאמר דבשלמא אי מיירי בזמן שבית המקדש קיים דכולן מעשרין מעשר בהמה ושכיח טובא שנפל בהם מום ומתירין אותו ע"י מום יקשה לר"ת מי יעיד עליו שמאליו נפל דהא דבר רחוק לומר דלר"ת כל מעשר אשר יפול בו מום כיון דליכא עדות על המום ימות וילך לאיבוד אבל בזמן הזה אם אירע זה שקודם שימות אומר שנפל בו מום מאליו כיון דאין כאן עדות לר"ת אמרינן דאכתי ימות כמו שיהיה קודם שנפל בו מום ואינו כ"כ רחוק שיהיה הדין כן לר"ת כיון דמילתא דלא שכיח הוא ועוד דעיקרא דמלתא ענין מעשר בזמן הזה לא שכיח כלל דאפילו אם עבר ועישר שורת הדין דימות ושיפול בו מום תכף גם זה מלתא דלא שכיח באופן דכיון דלא שכיח לא שייך לומר דחשידי כל ישראל להטיל מום כיון דענין זה דמעשר בדרך מקרה הוא ולא שכיח ואיך נאמר דחשידי ואין לומר דכיון דבספק בכור דשכיח אמרי' דחשידי א"כ מאן דחשיד אהאי חשיד אהאי דכמו דחשידי להטיל בספק בכור ונעשה להם כהיתר א"כ י"ל דכל ישראל פסולין להעיד על מעשר דאירע בזמן הזה דהא ליתא דאי חשידי גבי ספק בכור להטיל מום לא חשידי על ודאי מעשר דהא מילתא דפשיטא הוא דאיסור ודאי חמיר להו לאינשי מאיסור ספק דבספק איכא למימר דמורה היתר לומר אינו בכור ובפרט למ"ד דכל הספקות שרי מן התורה אלא דמדרבנן אסרו להחמיר אלא עכצ"ל דמאי דפריך רב נחמן הוא ממעשר דבזמן בהמ"ק וש"מ דמאן דחשיד אמומי אפי' בזמן שבהמ"ק דאיתיה בהקרבה חשידי דחשודים הם דמשום קצת פסידא דיש לו בהקרבה מטיל בו מום:

איברא דראיתי להר"מ בפ"ו מהלכות בכורות דבזמן הזה אם עבר ועישר חל עליו שם מעשר ויאכל במומו הנה מלבד דדברי הר"מ תמוהים מההיא דסוף פרק מעשר בהמה דנראה פשוט דאם עבר ועישר ימות וליכא מאן דפליג עליה וכן נראה מן התוספתא וכבר כתבתי זה בספר תוספת דרבנן גאות הל"ף אפטרופוס דף ע"ג יעו"ש ואין לומר דמ"ש הר"ס ויאכל במומו היינו לומר דאם נפל מום תכף אחר שהפרישו או שהפרישו מעיקרא בע"מ דמותר לאוכלו במומו וקמ"ל דמותר ולא קנסינן ליה להפסידו משום דעבר אדרבנן דאסור לעשר בזמן הזה ומה שלא הוצרך לפרש דאם לא נפל לו מום תכף אם עישר תם דימות היינו משום דסמך על מה שכתב בפ"ח מהל' ערכין גבי אם הקדיש בזמן הזה דשורת הדין הוא דימות ויש לומר דהוא הדין במעשר בזמן הזה דהא ליתא דאין ללמוד משם למעשר דשאני הקדש דאיתיה בפדיון והא דאמרינן דתמות הבהמה היינו אם אינו רוצה לפדותו כמ"ש הראב"ד שם וכתב מרן הכ"מ שם דכן הוא דעת הר"מ נמי יעו"ש כיון דבידו לפדות ולא יפסיד והוא לא רצה לפדות איהו דאפסיד אנפשיה משא"כ במעשר דאין בידו לפדותו דאיתיה בלא יגאל דאיכא למימר דלא מפסדינן ליה דמעיקרא אפי' בלא טעם זה דפדיון יש לחלק דדוקא בהקדש דאיהו דאפסיד אנפשיה דהקדיש וע"כ אדעתא דהכי הקדיש שלא יהיה לו תועלת ממנו משא"כ במעשר דאף דעבר אדרבנן מ"מ לא היה דעתו להפסיד כי אם רצה לקיים מצות מעשר על דעת שיאכלנו במומו וכל דאסרינן ליה לאוכלו במומו יש סברא לומר דאדעתא דהכי לא הקדישו וא"כ כיון דיש נלדין לומר דדין מעשר אינו דומה לדין הקדש בזמן הזה היה ראוי שיפרש הר"ס דין זה גבי מעשר ולא שיכתוב ויאכל במומו סתם ועפ' להתוס' בריש פרק מעשר בהמה ד"ה ואיזהו וכו' במ"ש שיש לחלק בין בכור למקדיש דבכור שרי בנפילת מום יעו"ש וא"כ ה"ה י"ל במעשר יתר ע"כ דאפי' לדעת הר"מ אכתי הכא קשה ע"ד האמור דכיון דבזמן זה לא נהיג מעשר בהמה ואחד מני אלף הוא שיעשר בדיעבד ויעבור אדרבנן שאסרו לעשר מלתא דלא שכיח הוא ולא שייך לומר דחשידי כל ישראל כיון דאינו דבר רגיל ואי משום ספק בכור אינו דומה ספק לודאי כדבר האמור:

והנה ראיתי בנימוקי הרב בצלאל כתיבת יד שהביא פירוש הרגמ"ה וז"ל מעשר בהמה לר"ת דאמר החשוד על הדבר לא דנו ולא מעידו נהי דבספק בכור כיון דמילתא דלא שכיח הוא לא חשידי עליה כולהו ישראל ונאמנין עליו ב' מן השוק אלא מעשר בהמה דשכיח והוא של ישראל שהוא אוכלו כיון דכלו הוא הוי חשיד עליו וכל ישראל חשודין עליו שיש לכל אחד בהמות ויש להם מעשרות עד כאן לשונו הרי מתוך דבריו מתבאר דממעשר דבזמן בית המקדש קיים קא פריך רב נחמן דבזמן בית המקדש קיים שייך לומר דשכיח דכל ישראל מעשרין אלא דצריך להבין בדברי הרגמ"ה דכפי מה שכתבתי במאי דפריך ממעשר דמספק בכור לא פריך כיון דמילתא דלא שכיח הוא ולא חשידי עליה כולהו ישראל ונאמנים עליו ב' מן השוק א"כ איך חזר רב נחמן אחר דדחו הא דמעשר מטעם דאי בעי שדי ביה מומא וכו' והכריח הדבר מספק בכור דקאמר אלא ספק בכור לר"ת מי מעיד עליו דמעיקרא מאי סבר ולבסוף מאי סבר ונראה פשוט דכוונת הרגמ"ה הוא ליישב דאמאי רב נחמן מתחלה שבק הא דספק בכור והלך להביא ממעשר וע"ז כתב דניחא ליה להביא ממעשר מפני דבמעשר אלימתא הק' דהא מעשר כל ישראל יש להם בהמות ומעשרין והוא דבר כללי לכל ישראל משא"כ ספק בכור דאינו שכיח כ"כ דלפעמים יארע ספק בכור לזה ולא יארע לזה ואולם אחר שדחו הסיה דמעשר חזר להביא מספק בכור דעכ"פ כיון דאיכא כמה מיני ספיקות בבכור נניס ומיניס שונים אינו בסוג מלתא דלא שכיח ממש דלכל א' מישראל לא יבצר שיארע לו איזה מין ספק בכור וא"כ לר"ת אין לו תקנה אי אמרינן דחשידי ישראל על ספק בכור והנה לפי מה שכתבו התוס' בפ"ק דע"ז (די"ג ע"א) ד"ה אין מקדישין וכו' דהא דעקרו חז"ל מצות מעשר בזמן הזה לא בטלו אותו תיכף ומיד אחר החורבן כי אם אחר כמה שנים אחר החורבן יעו"ש יש לדחות ראיה זאת דלעולם דמאי דחשידי כהנים אמומי הוא דוקא בזמן הזה והא דמייתי רב נחמן ממעשר היינו מקודם שהתקינו חז"ל ובטלו המעשר דלר"ת מי יעיד ועוד י"ל דהא דמייתי ראיה רב נחמן ממעשר הוא אפילו בזמן שבהמ"ק קיים אלא דמייתי ממעשר דהו"ל דתנן בר"פ מעשר בהמה [דף נג.] נוהג בארץ ובחו"ל ואמרי' בגמ' דמעשר תו"ל לא חזי להקרבה אלא דקדוש הוא ונאכל במומו לבעלים:

וקצת יש לדקדק דלא חשיד כהן כי אם בזמן הזה ממאי דאמרינן בלישנא קמא דרועה כהן ורבו ישראל אינו נאמן מטעם דמימר אמר כיון דקא טרחנא ביה לא שביק לדידי ויהיב לאחרינא וכתב רש"י שם דהיינו טעמא לנחשד האי כהן רועה שהוא עצמו הטיל בו מום דמימר אמר וכו' וצריך להבין דאמאי חשדינן ליה שהטיל מום קודם שנתנו לו כיון דעכ"פ מידי ספקא לא נפקא שמא יזדמן לרבו איזה הכרח שיהיה מוכרח ליתנו לכהן אחר ונמצא דעבר על לאו יכול על מגן ולמפרע היה חוטא ולא לו בהיות שמן הכהו הוא שאחר שיתננו לו יטיל המום כדי ליהנות ממנו מיד ולמה צריך להטיל המום מקודם נתינה וליכנס בספק שמא יעבור הלאו בלא שום תועלת ממנו ובאמת אמרו דלכל דבר אמרינן לא שביק התירא ואכיל איסורא וה"ה הכא דלא שביק דבר שהוא ודאי להנאתו ולתועלתו ועביד באופן דעבד איסורא בלא שום תועלת ומדחזינן דיש בו מום קודם נתינה איכא הוכחה טובא שלא הטילו כי אם נפל מאליו וע"כ צ"ל דמיירי בזמן הזה ואמרינן במתני' בריש פרק עד כמה [דף כו:] דישראל חייבים ליטפל בבכור בדקה ל' יום ובגסה נ' יום אמר לו הכהן תנהו לי הרי זה לא יתננו לו ואם בעל מום הוא ואמר לו תנהו לי שאוכלנו מותר ובשעת המקדש אם היה תמים אמר לו תן ואקריבנו מותר ע"כ נמצא דבזמן הזה אם הוא תמים ואמר תנהו לי הרי זה לא יתננו וא"כ הכא יש לחוש שזה הרועה להוש אחר הנאתו ורוצה ליהנות ממנו מיד בתוך זמן אשר מחוייב הישראל ליטפל בו וכשהוא תמים לא יתננו לו בתוך זמנו וע"כ חיישינן דמשו"ה הטיל מום בו דבהכי יכול ליתנו לו מיד וא"כ זה לא שייך כי אם בזמן הזה אבל בזמן המקדש לא שייך זה דהא בידו לומר לו תן ואקריבנו וא"כ יעשה הוא זיופו ויטיל מום בו וכיון דלחלוקה זאת דרועה כהן ורבו ישראל דקתני מתניתין מיירי בזמן הזה א"כ החלוקה האחרת בדרבו כהן מיירי נמי בזמן הזה דדוחק לומר דחלוקת כהן לכהן אפילו בזמן המקדש וחלוקת כהן לישראל הוא דוקא בזמן הזה כיון דבחדא מחתא מתניתנהו:

והנה ראיתי להטור ביו"ד סימן ש"ד שכתב וז"ל הכהנים חשודין להטיל מום בבכור מפני שיש להם טורח גדול לטפל בו עד שימות או יפול מום בו עכ"ל ומדנקט טעם זה ש"מ דבזמן הזה הוא דבזמן שבית המקדש קיים לא שייך זה כיון דראוי להקרבה ויש לדחות דלא נקט אלא טעם דשייך בזמן הזה משא"כ בזמן שבהמ"ק קיים דשייך טעם אחר משום דאית ליה פסידא ע"י הקרבה משא"כ בזמה"ז דלא שייך טעם זה אלא משום פסידא שיש לו במה שמטפל בו זמן הרבה:

ואולם יש להביא ראיה ברורה דלא נחשדו כהנים כ"א בבכור דלא חזי להקרבה דוקא מדברי רש"י במתני' דלקמן דקתני הכל נאמנים על מומי מעשר וכתב רש"י וז"ל הכל נאמנים וכו' להעיד שמאליו נפל בו ובספק מעשר קאמר כגון קרא לתשיעי עשירי דאמרינן בפ' אחרון דאינו נאכל ואין לו תקנה אלא במום עכ"ל הרי מפורש מדבריו דלא שייך חשדא זאת דהטלת מום כ"א בדבר שאינו ראוי להקרבה דאי לא תימא הכי למה הוצרך רש"י לאשכוחי בפסיה לומר דמיירי בספק מעשר בהיות דאפשר במעשר ודאי דאף דבזמן הזה בטלו חז"ל מעשר בהמה וס"ל לרש"י דתכף אחר החורבן נתבטל דלא כסברת התוספות דפרק קמא דע"ז הנזכר לעיל מ"מ בזמן שבהמ"ק קיים משכחת לה ועכצ"ל דס"ל דבזמן דראוי להקרבה לא שייך חשדא ובלא האי טעמא דאמרינן בגמ' דהיינו טעמא דנאמן משום דאי בעי שדי ביה מומא בכוליה עדריה הוא נאמן דלא חשיד איניש להבריח עצמו מהקרבת קרבן אף דמטי ליה קצת פסידא ע"י הקרבת האימורין ומשו"ה לא מצא רש"י אופן בזמן שבהמ"ק קיים דנהיג מעשר בהמה דאינו ראוי להקרבה כי אם אופן זה דספק מעשר דקרא לתשיעי עשירי ומאי דלא כתב רש"י דמשכחת לה בספק מעשר ממש כגון הא דתנן בפרק מעשר בהמה (דף נח ע"ב) וקפץ אחד מן המנויין לתוכן כולם ירעו עד שיסתאבו ויאכלו במומן לבעלים וכבר עלה על דעתי לומר דט"ס יש בדברי רש"י וכן צ"ל ובספק מעשר קאמר או כגון קרא לתשיעי עשירי וכו' וכוונתו לומר דבספק מעשר קאמר בספק ממש וכההיא דקפץ אחד מן המנויין וכו' או משכחת לה כגון קרא לתשיעי עשירי וכו' וע"כ היה צ"ל דב' מציאות כתב רש"י דהא הא דקרא לתשיעי עשירי לא מיקרי ספק מעשר כי אם ודאי מעשר אלא דאינו ראוי להקרבה וכדאמרינן בפרק מעשר בהמה (דף ס ע"ב) ת"ר מנין שאם קרא לתשיעי עשירי ולעשירי תשיעי ולי"א עשירי ששלשתן מקודשין ת"ל וכל מעשר בקר וגו' הרי דגזרת הכתוב הוא דשלשתן מקודשין ולא משום ספק אבל טוב ראיתי דע"כ חד מציאות הוא דקאמר רש"י דהיינו קרא לתשיעי עשירי דוקא דהא בגמ' אמרו דהיינו טעמא דהכל נאמנין על המעשר משום דאי בעי שדי מומא בכוליה עדריה ואי מיירי בספק מעשר ממש כמו קפץ אחד מן המנויין וכו' מעיקרא מי ידע דהיה מתערב אחד מן המנויין בעדרו כדי שיעשה תקנה זאת להטיל מום בכל העדר שלו הא דבר מקרה היה ולא עלה על דעתו שכן יהיה כדי שיעשה זה ואין כאן מיגו אבל אי מיירי בקרא לתשיעי עשירי י"ל דמוקי לה רש"י כר"מ ורבה בר רב הונא דאמרי בנזיר (דף לב.) דהא דקרא לתשיעי עשירי הוא אפי' היה בטעות וכ"ש אם היה בכוונה וקי"ל כוותייהו וכמ"ש הר"מ בפ"ח מהל' בכורות דבין בטעות ובין בכוונה שלשתן מקודשין יעו"ש וא"כ הכא י"ל שבכוונה עשה כן לקרות לתשיעי עשירי וכיון דדעתו היה לעשות כן מה לו לבקר היה יכול להטיל מום בכוליה עדריה כדי שלא יאסר עליו התשיעי ועכצ"ל דמאי דקרי ליה רש"י ספק מעשר היינו לומר דדינו כספק מעשר ואפשר לומר עוד דכוונת רש"י במ"ש קרא לתשיעי עשירי היינו בילאו שנים בתשיעי וקראן עשירי דאמרינן בפ' מעשר בהמה (דף ס:) דתשיעי ועשירי מעורבין הם ואי אפשר להקריב שום אחד מהם דשניהם ספק מעשר הם וכיון דעשה כן בכוונה יש לו מגו דאי בעי שדי וכו' אלא דזה דוחק דאין בידו כ"כ שיצאו שנים כאחד ומהיכן ידע שיצאו שנים כאחד לעשות תיקון זה להטיל מום בכל העדר אלא דאכתי י"ל על דברי רש"י דאמאי לא אשכח כי אם מציאות זה דקרא לתשיעי עשירי הא שפיר משכחת לה במעשר דתו"ל דלא חזי להקרבה כנזכר לעיל וחשוד להטיל בו מום כיון דלא חזי להקרבה באופן דנמצינו למדין מדברי רש"י דלא שייך חשדא זאת דהטלת מום כי אם בדבר שאינו ראוי להקרבה אבל בדבר הראוי להקרבה לא שייך חשדא זאת דישראל כשרים הם וניחא להו להקריב דורון לקונם ולא חיישי לפסידא דאמורין או לפסידא אחרת דהיינו דאם יקריבנו ולא יהיה לו אוכלין הרבה וצריך שיתן לאחרים במתנה דאינו יכול למכור כלל דמעשר אינו נמכר לא חי ולא שחוט וא"כ ה"ה בבכור דלא חשידי אלא בזמן הזה או בספק בכור דאינו ראוי להקרבה אבל בזמן בהמ"ק לא חשידי ואע"ג דגבי מעשר ליכא כ"כ פסידא דאפילו בע"מ אינו נמכר שחוט מדרבנן דבהכי אינו מרויח בהטלת המום משא"כ בבכור דמרויח ע"י הטלת מום שיכול למוכרו בבית מ"מ גבי מעשר נמי הא אפשר למוכרו שחוט דמותר למכור חלבו וגידיו ועורו ועצמותיו דלא אסרו למכור אלא בשרו בלבד ואם הבליע דמי הבשר בדמי העור והחלב והגידים ומכר הכל בהבלעה מותר כמ"ש הר"מ בפ"ו מהלכות בכורות יעו"ש:

והנה ראיתי לרבינו ירוחם בנתיב ד' חלק ב' שכתב וז"ל אפי' בנו ובתו של כהן נאמנים להעיד על מום הבכור שמעצמו נפל בו ודוקא בנו ובתו אבל אשתו היא כגופו ואינה נאמנת וכן רועה כהן שאינו נאמן ואם הוא בנכסות ישראל שהבכור אינו שלו נאמן כך פשוט בפרק כל פסולי המוקדשין וכן כתב

הרמב"ן וכתב שיש מהגדולים [שכתבו] שמוסה כהן בבית ישראל שאינו נאמן והוא הפך עיקר הלשון בנאמן והרבה ראיות ע"ז עכ"ל. ודבריו תמוהים דאיך כתב לענין הלכה שמוסה כהן בבית כהן שאינו נאמן והשוה אותו לאשתו דכנותו היא הא כיון דאיפסיקא הלכתא כרשב"ג הרי רשב"ג פליג את"ק דקתני דרועה כהן לכהן אינו נאמן ועלה פליג רשב"ג דעל עצמו אינו נאמן אבל על אחרים נאמן ואפילו רועה נאמן: והנה לענין פלוגתא דרב חסדא

הר"מ דפשיטא דאמרינן המוציא מחבירו עליו הראיה והכהן הוא המוציא דבריו תמוהים דלפנין זה דאין מוציאין מידו זה פשוט ולא היה צריך הר"מ לאשמועינן דין זה דכך שורת הדין בכל מקום דגדול כח המוחזק ואין מוציאין מידו ואם כדבריו מה הוא זה שסיים הר"מ ורואין לו מומו ואוכלו במומו דמה בא לאשמועינן בזה פשיטא דרואין לו לבדו בלא כהן עמו כיון דשורת הדין הוא דנאמן ושלו הוא אך לפי

כדברי רבי יהושע בן קפוסאי הלכך האי לישנא עדיף ונקיטינן מיניה דרועי כהן בי ישראל נאמנין וכן הלכתא וספק בכור בי ישראל קי"ל כרב נחמן דאמר בעליו מעידין עליו וכהנים הוא דחשידי אמומי ישראל לא חשידי אמומי. *איבעיא להו עד מפי עד לעדות בכור מהו רב אסי אסר ורב אשי שרי *רב יימר אכשר עד מפי עד בבכור קרי עליה מרימר יימר שרי בוכרא והלכתא עד מפי עד כשר לעדות בכור *[מח] אמר ר' אילעא לא היו מוחזקין בו שהוא בכור ובא אחד ואמר שהוא בכור ומומו עמו נאמן מאי קמ"ל שהפה שאסר הוא הפה שהתיר היינו מתניתין דתנן האשה שאמרה אשת איש הייתי וגרושה אני נאמנת שהפה שאסר הוא הפה שהתיר מהו דתימא התם הוא דאי בעיא לא אמרה אבל הכא דלא סגיא דלא אמר דקדשים בחוץ לא אכיל אימא לאו הפה שאסר הוא קמ"ל דאי משום הכי הוה שדי ביה מומא דמנכר ואכיל ליה *יתיב רבינא וקאמר להאי שמעתא בלא גברי אמר ליה

פגל או קטנה כבל אוזן דהוו מומין שאין אדם נחשד עליהם ועיקר פלוגתא דר"י ור"מ הוא בפרק ב' דבכורות (דף יח ע"ב) במתני' אחת בכרה ואחת שלא בכרה וילדו ב' זכרים אחד לו ואחד לכהן וכו' והשני ירעה עד שיסתאב וחייב במתנות ר"י פוטר ור' מאיר מחייב דאע"ג דת"ק קאמר דמיחייב במתנות באופן דנפל בו מום אח"כ כדקתני ירעה עד שיסתאב מ"מ בסברת ר' מאיר י"ל דלא פליג לומר דחייב במתנות כ"א באופן זה דנולד במום שאינו ראוי לבא בידי אדם דאינו צריך עדות וראוי לאכילה ועל זה מחייב במתנות דבהכי ניחא דאתאי חזר התנא לומר ור"מ מחייב הא ר' מאיר היינו ת"ק דקאמר דירעה עד שיסתאב וחייב במתנות אבל לפי האמור א"ש דהולך התנא לאתני סברת ר' מאיר בפני עצמה כיון דלרבי מאיר לא מבחנת לה דין זה דמתנות כי אם כשנולד במומין שאינם ראויים לבא בידי אדם דלא שייכי בהו לומר ירעה עד שיסתאב אלא דוקא במום שנולד בו דאם ילדו ב' זכרים ושניהם נולדו בע"מ במום שאינו ראוי לבא בידי אדם האחד שהוא לבעלים חייב במתנות וכן אפי' נולד אחד במום והאחד תם משתמא הבעלים לוקחים הבעל מום כיון שהבע"מ שוה ממון יותר עכשיו שנולד בגניסם ספק בכור כיון דהבעל מום יכול לשוחטו מיד וליהנות ממנו והתם עד שיפול בו מום ומש"ה הבעל מום שוה יותר ודנין בו שיזכו הבעלים בו כדין המוציא מחבירו ע"ה:

וראיתי להר"מ בפ"ה מהלכות בכורות דין ז' שהביא דין ספק בכור בזה האופן וז"ל לא נחשדו ישראל על הבכורות לפיכך נאמן הישראל לומר זה ספק בכור הוא ורואין לו מומו ואוכל אותו במומו עכ"ל ונראה מדברי הר"מ דמפרש עיקר פלוגתייהו בספק בכור אי צריך עדות או בעלים נאמנים דהנאמנות הוא על שני דברים הן דנאמן לומר דנפל בו מום בלא כוונה וגם דהוי ספק בכור ואינו בכור ודאי ואע"ג דזה פשוט דכיון דהבעלים טוענים שהוא ספק בכור לענין דרלא דממונא פשיטא דאין הכהן יכול להוציא מידם דהמוציא מחבירו עליו הראיה מ"מ ס"ל דנאמן לומר שהוא ספק ורואין לו מומו ואוכל אותו דלר"מ סבירא ליה דחשודין ישראל על הבכור בין על ענין הפלת מום ובין לומר שהוא ספק כדי שלא ליתנו לכהן והנה כי כן צריך עדות על שניהם ובלא עדות אינו נאמן ור"מ דאין רואין לו את מומו עד שיבוא ראיה ועדות וכההיא דאמרינן במתניתין לקמן [דף לו:] דאין רואין בכור לישראל עד שיהיה כהן עמו דחיישינן דכיון דמוכין לו שהוא מום אכיל ליה ולא יהיב לכהן וה"נ כיון דחשוד הוא שאומר על הודאי שהוא ספק שאין רואין לו מומו ואולי על ידי זה יודה על האמת ורב נחמן סבירא ליה דלא נחשדו ישראל על כך והבעלים נאמנים לומר שהוא ספק ורואים לו מומו ואוכל אותו

ליה רבא זוטי לרבינא אנן משמיה דרבי אילעא מתנינן לה למימרא [מט] דהלכתא כוותיה *ר' צדוק הוה ליה ההוא בוכרא רמא ליה שערי בסלי נסרים של ערבה קלופה בהדי דקא אכיל איבזע שפוותיה אתא לקמיה דרבי יהושע אמר ליה כלום חלקנו בין חבר לעם הארץ אמר ליה רבי יהושע הן אתא לקמיה דרבן גמליאל א"ל לא והלכתא כרבן גמליאל דגרסינן בפ' יום הכפורים* שאלו תלמידיו את רבי אלעזר זקן ויושב בישיבה צריך ליטול רשות להתיר בכורות או אינו צריך מאי קא בעו להו הכי קא בעו להו כי הא דאמר רב אידי בר אבין דבר זה הניחו לו לבית הנשיא כדי להתגדר בו הוא צריך ליטול רשות או דלמא כיון דזקן ויושב בישיבה הוא אינו צריך עמד רבי *) יצחק בן הקולה על רגליו ואמר אני ראיתי את רבי יוסי בן זמרא שזקן ויושב בישיבה היה ועומד במעלה לפני זקנו ונטל רשות להתיר בבכורות א"ל רבא לא כך היה המעשה רבי יוסי בן זמרא כהן היה והכי קא בעי ליה הלכה כר"מ דאמר דהשוד על הדבר לא דנו ולא מעידו או דלמא הלכה כרשב"ג דאמר נאמן הוא על של חבירו ואינו נאמן על של עצמו ואמר להם הלכה כרשב"ג ושמעינן מינה דהלכתא כר"ג דאמר לא חלקנו בין חבר לעם הארץ ואפילו זקן ויושב בישיבה

מתני'* נאמן הכהן לומר הראיתי בכור זה ובעל מום הוא: גמ' *אמר רב יהודה אמר רב נאמן לומר בכור זה נתן לי ישראל במומו מ"ט כל מלתא דעבידא לאגלויי לא משקרו בה אינשי *אמר רב ירמיה בר אבא מנ"ל ליהודה הא אנן קבעתא בגידול וגידול קבע בדידיה והכי אמרי ליה נאמן ישראל לומר בכור זה נתתי לכהן במומו ישראל פשיטא לא צריכא דקטן והגדיל פי' שהיה טלה ונעשה איל מהו דתימא לא קים ליה קמ"ל בסורא מתנו כלישנא קמא בפומבדיתא מתנו כלישנא בתרא והלכתא אפילו כלישנא קמא *ההוא שרוע דאתא לקמיה דרב אשי אמר למאי ניהוש לה אי כהן הוא אי ישראל הוא הרי בכור ומומו עמו א"ל רבינא לרב אשי ודלמא ישראל הוא ואמר רב יהודה אין רואין בכור לישראל אלא א"כ כהן עמו א"ל הכי השתא [התם] נהי דקדשים בחוץ לא אכיל אממונא דכהן חשיד הכא מכדי מידע ידיע דהאי מום מובהק הוא מ"ט אתייה לקמיה דרבנן משום כבודו של חכם על כבודו של חכם לא עבר איסורא עבד:

מתני'* בכור שנסמית עינו או שנקטעה רגלו או שנשברה ידו ה"ז ישחט על פי שלשה בני הכנסת רבי יוסי אומר אפילו יש שם עשרים ושלשה לא ישחוט אלא על פי מומחה:

גמ' [נ] רבי שמלאי ורבי יהודה נשיאה תרווייהו משמיה דרבי יהושע בן לוי אמרו ואמרי לה רבי שמלאי ורבי יהושע בן לוי משמיה דר' יהודה נשיאה אמרו התרת בכור בחוצה לארץ על פי שלשה בני הכנסת אמר רבא ובמומין

*) לפנינו שם הגי' ר' צדוק בן חלוקה וכו' ועמד במעלה מזקנו

ובמומין מובהקין אמר רב יהודה א"ר ירמיה בר אבא ספק משמיה דרב ספק משמיה דשמואל ג' מתירין את הבכור במקום שאין מומחין מאי קמ"ל תנינא ה"ז ישחוט על פי שלשה בני הכנסת אי ממתניתין הוה אמינא אפילו שיש מומחה קמשמע לן במקום שאין מומחה אין במקום שיש מומחה לא וכן הלכתא: **מתני'*** השוחט את הבכור ומכרו ונודע שלא הראהו מה שאכלו אכלו והוא יחזיר להם את הדמים וכן השוחט פרה ומכרה ונודע שהיא טרפה מה שאכלו אכלו והוא יחזיר להם את הדמים ומה שלא אכלו הם יחזירו לו את הבשר והוא יחזיר להם את הדמים מכרוהו לעובד כוכבים או השליכוהו לכלבים ישלמו לו דמי הטרפה: **גמ'** *[גא] ת"ר המוכר בשר לחבירו ונמצא בשר בכור פירות ונמצאו טבלים יין ונמצא יין נסך מה שאכל אכל ויחזיר לו את הדמים וכן הלכתא וכבר איכתיבא בהלכות בפרק המוכר פירות: תנן

קשה הוא לומר דבר זה דלפי שיטה זאת ס"ל להר"מ דבזמן הזה דאינו ראוי להקרבה אין מתירין ג' בני הכנסת ודבר רחוק הוא לומר זה דכל מה שאמרו האמוראים בשמעתין דג' מתירין את הבכור במקום שאין מומחה הוא הלכתא למשיחא ולמדנו שבזמן בית המקדש מתירין ג' כיון דלא נ"מ לענין דינא בזמן הזה. לכן נראה דעיקר הגירסא הכא בדברי הר"מ הכי הוא וכן בכור בחו"ל מתירין בג' וסייט אפילו נולד בחוץ לארץ ואשמועינן לומר דלא גזרינן ח"ל בזמן בית המקדש אטו א"י כמ"ש התוספות דהכי א"ש דבזמן הזה מתירין בג' כפשטא דשמעתין וגירסא זאת דגרים הכא וכן בכור שילא לח"ל הוא על פי גירסת רבינו הרמב"ן בדברי הר"מ בפ"א מהלכות בכורות דגרסינן בכור בהמה טהורה אינה נוהגת אלא בארץ ואין מביאין בכורות מח"ל לארץ וכו' ואם הביא אין מקבלין ממנו ולא יקרב אלא הרי אלו חולין עכ"ל כמ"ש רבינו בסוף פרקין וס"ל לרבינו בעד הר"מ דסבירא ליה דבכור שנולד בח"ל לא חל קדושה עליו כלל דכחולין הוא ורבינו חולק עליו וכן הראב"ד שם בפ"א גרים הכי בדברי הר"מ והשיג עליו וכן הרשב"א בתשובה סימן של"א גרים הכי וחלק עליו יעו"ש וע"פ גירסא זאת נגרר דגרסינן נמי הכא וכן בכור שילא לח"ל דלפי שיטתם בעד הר"מ ע"כ לא משכחת אלא בבכור שילא לחוצה לארץ דבכור שנולד בח"ל כחולין הוא וכן משמע מדברי רבינו בסוף פרקין דבכלל הראיות שהביאו לסתור סברת הר"מ כתב הוא משמעתין וכתב וז"ל ותו דאמרינן לעיל בהדיא התרת בכור בח"ל על פי שלשה בני הכנסת וליכא לאוקומה בבכור שילא מארץ לחו"ל דא"כ הוו אמרין הכי בהדיא ולמה ליה לאדכורי ח"ל אתרא דלא נהיג ביה בכור בהמה טהורה ולא שכיחי התם בוכרי אלא בגוונא רחיקא שבאו משם לכאן לימא התרת בכור במקום שאין מומחה על פי שלשה בני הכנסת אלא ש"מ דח"ל אתרא דבוכרי הוא ונקט דוכתא דלא שכיחי בה מומחין לקרובי מלתא וה"ה לכל דוכתא דלא הוו בההוא זימנא עכ"ל הרי דמשמע מתוך דבריו דס"ל דהר"מ מפרש לה דבכור בח"ל בילא מן הארץ דגירסתו כגירסתינו ומשני כן הולרך לשלול פי' זה באופן דגירסא זאת דדין זה הוא על פי גירסת ההיא דפ"א אבל לפי מ"ש מהר"י קורקוס ז"ל בפ"א מהלכות בכורות דנוסחא משובשת נזדמנה להם בספרי הר"מ ועיקר הגירסא כגירסתינו וכתב בפירוש לאה בתשובה בערבי להר"מ כאשר כתבתי וכנוסחת ספרינו וזה נכון עכ"ל וכן כתב מרן הכ"מ שם דלפי נוסחא זאת גם בדין שלפנינו הנוסחא עיקרית היא וכן בכור בח"ל כלשון הגמרא וכן כתב מהריק"ו בביאורו בדין שלפנינו וז"ל ורבינו כתב בכור שילא לח"ל וי"ל למה לו לכתוב כן דהא מייך דין זה בנולד בח"ל ונראה שלשון זה נכתב ע"פ הנוסחא שהיתה בספרים דשל ח"ל הוו חולין גמורים וכמו שנתבאר בתחלת ההלכות לכן הולרכו לפרש דבנולד בארץ ויצא לח"ל מיירי דין זה וכיון שנתבאר שאותה נוסחא משובשת ממילא שגם זה טעות ודוקא בנולד בח"ל הוא דנשחט ע"פ ג' בני הכנסת עכ"ל ומדקייס לומר דכפי"ז דוקא בנולד בח"ל נשחט על פי ג' ש"מ דלדעת הר"מ דוקא בזמן הזה נשחט על פי ג' אבל בזמן ביהמ"ק קיים אינו נשחט כי אם ע"פ מומחה ומש"ה דוקא נולד בח"ל אפילו בזמן בית המקדש קיים נשחט דלא גזרינן אטו א"י ויצא לח"ל דחזי להקרבה אינו נשחט כי אם על פי מומחה דס"ל להר"מ כסברת התוספות:

ואולם ראיתי למהריק"ו שכתב עוד על דין זה וז"ל וא"כ אפשר דלרבותא נקט הכי שאפי' שנולד בא"י והוא ראוי להקרבה אם הוא תם והיה שם מומחה כיון שילא לח"ל נשחט ע"פ שלשה בני הכנסת וסובר רבינו דאין צריך להחזירו להראותו למומחה שבא"י דהיינו מדוסיה דר"י נשיאה ומ"ש התום' לא הוי חידוש כולי האי כיון שנולד בח"ל ואינו קרב וכו' לכך פירשה רבינו ביולא מא"י וראיתי מי שכתב שדין יצא לח"ל באין מומחה מיירי ואין זה כלום דא"כ אפילו בא"י עכ"ל וצריך להבין דמי סבירא ליה בדעת הר"מ דבזמן ביהמ"ק קיים בעינן מומחה דוקא כסברת התוספות א"כ איך אפשר דבילא לח"ל מתירין ע"פ ג' כיון דסוף סוף ראוי להקרבה הוא ומאי שנא בא"י עלמו מילא לח"ל דאי סבירא ליה לתירוץ זה דהר"מ סבירא ליה דאפילו בזמן בית המקדש ניתר ע"פ ג' כמו שנראה מסתימות דברי הר"מ ברישא אם כן אמאי הולרך לאשמועינן בילא לח"ל דניתר כיון דמכ"ש הוא דבהיות בא"י ניתר בילא לח"ל לכ"ש וגם מ"ש הרב דיש מי שכתב שדין יולא לח"ל באין מומחה מיירי אינו כלום דא"כ אפילו בא"י דמשמע דסבירא ליה דביולא לח"ל אפילו יש מומחה ניתר ע"פ ג' הן אמת דכפי סברתו זאת אתי שפיר מ"ש על הר"מ דלרבותא נקט הכי דהא במוכח דהר"מ ס"ל דאפילו בזמן בית המקדש קיים ובא"י ניתר בג' כשאין מומחה ועל זה אתא לאשמועינן דבילא לח"ל אפילו ביש מומחה מתירין בג' ואולם הדבר קשה לומר דין זה דבילא לח"ל אפילו בדיש מומחה הוא דא"כ עיקר חסר מדברי הר"מ דלא ביאר דהחידוש הוא אפי' ביש מומחה ואדרבה פשט דברי הר"מ שכתב וכן בכור שילא לח"ל וכו' משמע דמשום דין זה לדין מה שכתב ברישא דדוקא בדלית מומחה ועוד דמאיזה טעם יש להקל בילא לח"ל יותר מבהיותו בא"י כיון דבילא נמי ראוי להקרבה ואפי' את"ל דזה כתב ע"פ מה שכתב דהעיקר כפי' הראשון דזה הגירסא דילא לח"ל טעות היא אלא עיקר הגירסא היא וכן בכור בח"ל כדאמרינן בגמרא מ"מ קשה דאם איתא דיש לחלק ולומר דבח"ל יש להקל יותר דניתר אפילו ביש מומחה א"כ אמאי לא משני הש"ס למאי דפריך הש"ס לרבא דאמר ובמומין מובהקין דמאי קמ"ל תנינא וכו' הא י"ל דממתני' הוי אמינא דמיירי בא"י אבל בח"ל אפי' במומין שאינם מובהקים די"ל להקל בח"ל כמו שאנו מקילין דאפילו ביש מומחה מתירין ע"פ שלשה בח"ל:

והנה בסיף שמעתין אמרינן אמר רב חננאל אמר רב אין הלכה כר"י ופריך פשיטא יחיד ורבים הלכה כרבים ומשני מהו דתימא נימוקו עמו קמ"ל ופריך תפשוט דהך קמייתא משמיה דשמואל אתמר דאי משמיה דרב תרתי למה לי ומשני חדא מכלל חברתה אתמר וי"ל דכבר נודע דאיכא פלוגתא דרבוותא בכלל זה דהלכה כר"י דנימוקו עמו דאיכא מ"ד דדוקא לגבי יחיד אבל לגבי רבים אין הלכה כר"י ואיכא מ"ד דאפי' כנגד רבים הלכה כר"י ולמ"ד דאין הלכה כר"י כנגד רבים הוא ראיה גמורה מהא דשמעתין דאתיא כפשטא דקמ"ל דאין הלכה כר"י כנגד רבים וכללא כייל לן רב דבכל מקום הכי הוי דאין הלכה כר"י לגבי רבים אבל למאן דאמר דבעלמא קי"ל הלכה כר"י אפי' כנגד רבים צריך לומר דהא קמ"ל רב הכא דאף דבעלמא הכי הוי דהלכה כר"י אפילו כנגד רבים מ"מ הכא אין הלכה כמותו משום דלא מסתבר טעמיה ואין נימוקו עמו בזה וכמ"ש מרן זקני זלוק"ל בספר גופי הלכות סי' קל"ע יעו"ש ולמ"ד דהכא רב קמ"ל כלל זה דאין הלכה כר"י כנגד רבים ולאו משום דלא מסתבר טעמיה אלא דבעלמא נמי הכי הוי דכנגד רבים לא קי"ל כוותיה יש להעיר דא"כ מאי פריך הש"ס תפשוט מהא דהך קמייתא משמיה דשמואל אתמר דאי משמיה דרב תרתי למה לי ואם איתא הכי יש לומר דאילטריכא תרתי דאי אמר הא דאין הלכה כר"י סתם הוי אמינא דפלוגתייהו דרבנן ור"י הוא ביש מומחה דלרבנן אפילו ביש מומחה נשחט ע"פ ג' אבל באין מומחה אפילו ר"י מודה כדאמרינן לעיל דפריך עלה דהא דשמואל מאי קמ"ל תנינא ומשני אי ממתניתין הוה אמינא במקום מומחה קמ"ל ואי אמר רב הך דקמייתא בג' מתירין את הבכור במקום שאין מומחה הו"א דהלכה כרבנן משום דמסתבר טעמייהו והכא אין נימוקו עמו דר"י אבל בעלמא אה"נ דהלכה כר"י אפי' כנגד רבים קמ"ל הך מימרא בתרייתא דאמר בדרך כלל אין הלכה כר"י לאשמועינן דכלל גדול בכל מקום דאין הלכה כר"י כנגד רבים אפילו בדבר דמסתבר טעמיה דגדול כח הרבים ולמ"ד דבעלמא הלכה כר"י אפי' כנגד רבים אלא דהכא שאני דלא מסתבר טעמיה אתי שפיר קושיית הש"ס תרתי למה לי ודו"ק:

מתני' השוחט את הבכור ומכרו ונודע שלא הראהו מה שאכלו אכלו וכו':

[גא] **גמרא** תנו רבנן המוכר בשר לחבירו ונמצא בשר בכור וכו' וכן הלכתא וכבר איכתיבא בהלכות בפרק המוכר פירות:

הנה הנמוקי יוסף ז"ל שם בפרק המוכר פירות כתב דמתני' דקתני מה שאכלו אכלו ומחזיר להם את הדמים אינו אלא משום קנסא שמכר במזיד וכן כתב הש"ך בי"ד סי' קי"ט ודקדק כן מפירוש רש"י במתניתין דבכורות יעו"ש והרב מחנה אפרים בהלכות נזקי ממון סי' מ' עמד על דבריהם וכתב וז"ל ולענ"ד ק"ל עד מאד דבגמרא שם מייתי פלוגתא דרבנן ורשב"א דרשב"א חולק עם חכמים ומחלק בין דברים שהנפש קלה בהם לדברים שאין הנפש קלה בהם דדברים שאין הנפש קלה בהם ינכה להם את הדמים ודברים שהנפש קלה בהם כגון נבלות וטרפות יחזיר את הדמים משום דנפשו של אדם קלה בהם ולא קא מטיא ליה הנאה באכילתו ומשמע דלא פליגי חכמים ורשב"א בזה מדלא נקטו חכמים בברייתא נבלות וטריפות משמע דבאלו ליכא פלוגתא ביניהון דלכ"ע יחזיר את הדמים כיון שלא נהנה וכו' יעו"ש שהאריך בטוב טעם בקושיא זאת ועיקר קושייהו על מ"ש הנ"י גבי טריפה דמתני' דמשום קנס הוא דאפי' אם נאמר גבי בשר בכור וטבלים ויין נסך דמשום קנס הוא מ"מ גבי טריפה דנפשו של אדם קלה בה ולא נהנה מן הדין יחזיר את הדמים ואפי' בשוגג ולענ"ד דיש ליישב סברת הנ"י ע"פ מה שראיתי שהביא הרב בשמעתין דברי התוספות חילוניות כ"י שכתבו על דברי רשב"א דקא חשיב נבלות וטריפות מדברים שנפשו של אדם קלה בהם וז"ל תימה אמאי הוו דברים שהנפש קלה בהם וכי אם נתנבלה בשחיטה תהא יותר נפש האדם קלה בהם וכן הטריפות והלא הן טובות וראויות לאכול וי"ל דמיירי שמת במיתת עלמו וטריפה נמי הוי דומיא דשקלים ורמשים וכה"ג יש לפרש בפרק בתרא דהוריות [דף יא'] דקאמר התם ואיזה הוא מומר דסתמו מין הוי אוכל נבלות וטריפות שקלים ורמשים ומיהו קשה דהתם חשיב יין נסך בהדייהו דהוי סתמו מין אלמא סבירא ליה דנפשו של אדם קלה בהם והכא חשיב ליה בדברים שאין נפשו של אדם קלה בהם וי"ל דיש לחלק דהתם מיירי בנתנסך לפני ע"ז שמאוס יותר עכ"ל הרי מבואר דטריפות דמיירי רשב"א דנפשו של אדם קלה בהם מיירי בטריפה דהוי שמוטה דשקלים ורמשים וכגון טריפה האמורה בתורה שטרפה אותה חית היער ושברה אותה ונטתה למות שהסבר עשה אותה ראויה לכלב דוקא כמ"ש הר"מ בפ"ד מהלכות מ"א דבכה"ג ודאי שנפשו של אדם קלה בה כשקלים ורמשים אבל בשאר טרפות שהם הלכה למשה מסיני שאינם מאוסים כ"כ הוו בכלל דברים שאין דעתו של אדם קלה בהם ועיין בתוספות בפרק אין מעמידין (דף כז ע"ב) ד"ה וחד אמר וכיון שכתבו בהדיא בההיא דהוריות כמ"ש התום' חילוניות הכא דפירש נבלה דהתם הוא שמתה מחמת חולי וטריפה שנשברה מפרקתה שמתה והולכת לאיבה ראויה לאכילה יעו"ש וא"כ ע"כ דה"ה בהא דרשב"ג דלא מיירי כי אם באופן זה דאל"כ מ"ש הכא דאפי' נבילה דע"י שחיטה או שאר טרפות חשיבי כהנהו דנפשו של אדם קלה בהם ואם כן בסתם טריפה דקתני במתני' דלא כלל לה התנא בהדי שקלים ורמשים כמו שכלל אותה רשב"א מסתמא מיירי בטריפה שאין דעתו של אדם קלה בה וכיון דליכא טעמא לומר דלא נהנה ועל כן הא דיחזיר הדמים הוא משום קנס דמכר להם טריפה במזיד:

עוד כתב הרב מ"א בס' הנזכר דלפי מה שכתב בירושלמי בפ"ז דתרומות אמתני' דהמאכיל את פועליו תרומה מתבאר דרבנן דפליגי ארשב"א בברייתא דידן ס"ל דכל הני בכור וטבלים ויין נסך דקתני דיחזיר את הדמים ס"ל דנפשו של אדם קלה בהם ומן הדין יחזיר את הדמים יעו"ש ולדידי נראה דאף דלפי הירושלמי נראה דפלוגתייהו דרבנן ורשב"א הוא בבכור וטבלים ויין [נסך] אם הוא מדברים שנפשו של אדם קלה בהם או לא מ"מ לפי סגנון לשון הברייתא שהביא הש"ס דידן אינו נראה כן דקתני רשב"א אומר דברים שהנפש קלה בהם יחזיר להם את הדמים ושאין הנפש קלה בהם ינכה להם את הדמים דאם איתא דבהא פליגי דלרבנן אפי' בשר בכור וכל הני ס"ל דנפשו של אדם קלה בהם א"כ הך הו"ל רשב"א אומר ינכה להם את הדמים דבכורות וטבלים ויין נסך אין נפשו של אדם קלה בהם דהכי האי לישנא מוכח שפיר דבא לחלוק רשב"א ארבנן דס"ל דגם אלו נפשו של אדם קלה בהם אבל בכה"ג דמייתי הש"ס דקאמר רשב"א לא משמע הכי ואדרבה נראה דפשט דברי רשב"א דבא לחלוק עם רבנן לאמר דאין הדבר תלוי במאי דספי להו איסורא וטעמא משום קנסא הוא כסברת רבנן אלא העיקר תלוי אם היו מדברים שהנפש קלה בהם או לא דהני שאין הנפש קלה בהם כיון שנהנו באכילתם מנכה להם את הדמים ולא קנסינן ליה למוכר דרשב"א לא ס"ל לקנוס וכיון דמפשט הברייתא שהביאו בש"ס דילן הכי נראה דטעמייהו דרבנן משום קנס הוא הכי נקטינן די"ל דהירושלמי אפשר דהיה לו סגנון אחר בלשון הברייתא בדברי רשב"א ע"ד האמור אשר מתוך אופן לשון רשב"א למדו לומר דרבנן ס"ל דאפי' בכור וכל הני דברי איסור נפשו של אדם קלה בהם ואין כ"כ דבר רחוק לומר דתלמוד ירושלמי הוה להו איזה שינוי בלשון הברייתא אשר הובאה בתוספתא בקצת שינוי ממה שהביאו אותה בגמרא כמו שיבא לפנינו בס"ד ואמנם בדידן אין לנו אלא כתלמוד דידן וכן נראה מדברי התום' בשמעתין בד"ה ביין נסך וכו' שכתבו וז"ל תימה דבהוריות קאמר דהוי מין ביין נסך כמו בנבילה מכלל מקום לא חשיב נפש קלה בי ועוד דהכא מתקינן ע"י העירובה עכ"ל ותוס' חילוניות ג"כ הוקשה להם כן ותירלו דהתם מיירי בנתנסך לפני עבודת כוכבים ואם איתא דרבנן ס"ל דבכור וטבלים ויין נסך נפשו של אדם קלה בהם דלא כרשב"א מאי קשה להו להתום' הא שפיר י"ל דההיא ברייתא דמייתי בהוריות דע"י יין נסך סתמו הוי מין אתיא כרבנן דהכא דס"ל דאפי' י"נ נפשו של אדם קלה בהם דכיון דלפי הירושלמי רבנן ס"ל דאפי' בטבלים ותרומה ושאר איסורין נפשו של אדם קלה בהם א"כ ה"ה יין נסך ומאי קושיא אלא עכצ"ל דס"ל להתום' דלפום ש"ס דילן אפי' לרבנן לא הוי הני מדברים שנפשו של אדם קלה בהם וטעמא דיחזיר הדמים ע"כ משום קנס הוא כדעת הנ"י וכן יש ללמוד מדברי רש"י במתני' דגבי בכור כתב וז"ל ויחזיר להם את הדמים משום קנס דאיסור ספק הוי עכ"ל והרב מ"א שם דחה דאין ראיה מדברי רש"י דמ"ש משום קנס לא אילטריך לזה אלא באיסור ספק דמדינא המע"ה אלא דמשום קנסא אמרו דיחזיר את הדמים עכ"ל והאמת אהו לפי גירסתינו בדברי רש"י אבל ראיתי להרב בצלאל ז"ל בנימוקי אשר עשה על מסכת בכורות שהביא כדרכו קצת חדושים מהראשונים שהגיה בדברי רש"י כן משום קנס דאיסור ספי להו וכבר ידוע דאינו מגיד מדעתו כי אם שמלא כן בגירסת הראשונים ולענ"ד העיקר כגירסא זאת דלפי גירסתינו אם היה משום ספק אין משפט הלשון לומר דאיסור ספק הוי אלא הכי הוי ליה למימר דספק איסור הוי ועוד דהוי ליה למימר משום קנס אף דאיסור ספק הוי דלשון זה דאיסור ספק הוי משמע כנתינת טעם ואינו כן דממעט ספק היה לנו לומר המע"ה ועוד דמי הגיד לו לרש"י דמתני' מיירי בספק הא י"ל דמתני' מיירי כשראהו מומחה אחר שחיטה והוברר הדבר שלא היה לו מום קבוע דבהכי הוי על לד ודאי דחייב להחזיר הדמים אבל אם לא הוברר הדבר ונשאר הדבר בספק אה"נ דשייך לומר המע"ה ולא יחזיר הדמים דאף דבגמרא מוקמינן הא דרשב"ג כגון דזבין ליה ממקום מומחה דאמר ליה אי לאו דאכלת הוה מחזינא ליה ושרו ניהליה ככבי יהודה דנמלא דלפ"ז רבנן דפליגי עליה ס"ל דבכור מחזיר הדמים אפילו בספק דבמאי דקאמר רשב"א דינכה קאמרי רבנן דיחזיר כל הדמים מ"מ לא היה ליה לרש"י לפרש כן גבי מתניתין אלא בברייתא דבמתניתין ליכא שום גילוי דמיירי אפילו בספק בעל מום אלא דזה יש לדחות דע"כ מתני' בספק בע"מ איירי דאי מיירי בנתברר שלא היה מום א"כ פשיטא דיחזיר את הדמים מן הדין דאף אם נאמר דאכילתה חשיבא הנאה מ"מ הא קי"ל [ב"ק דף כ'] דזה נהנה וזה אינו חסר פטור והכא המוכר לא קא חסר מידי דאסור בהנאה הוא אחר שחיטה וכמו שהקשו בש"ס לרשב"ג דלימא ליה מאי אפסידתך וזה פטור ולמה אילטריך מתני' לאשמועינן דיחזיר הדמים ועכצ"ל דזבין ליה ממקום מומא וספיקא הוי:

ועוד אעיקרא דמלתא קשה על הרב דאם נאמר דרש"י ס"ל דלרבנן אפי' בבכור ושאר איסורין שייך למימר דנפשו של אדם קלה בהם וחייב להחזיר מן הדין אפי' שוגג א"כ אמאי אנו צריכין לטעם דמשום קנס בספק בכור תם או בע"מ כיון די"ל דאפי' בספק מן הדין הוא דכיון דקי"ל ספק דאורייתא לחומרא הרי מה שאכלו הלוקחים איסור אכלו ולא נהנו ממנו דנפשם קלה בדבר איסור ולא מבעיא למ"ד דאיסור הספיקות דאזלינן לחומרא הוא מן התורה דהא ודאי הו"ל כמוכר להם איסור ודאי דאורייתא וכן הוא דעת רש"י כמ"ש הפ"ח בתחילת כללי הס"ס יעו"ש אלא אפי' לדעת הר"מ ודעימיה דס"ל דהא דאזלינן לחומרא בספק אינו אלא מדרבנן מ"מ הרי מדרבנן אסור באכילה ובהנאה ולא גרע מיין נסך דהוי דרבנן ואמרי' בברייתא דלרבנן יחזיר הדמים כיון דאסיר בהנאה וכמ"ש הר"ס בפע"ז מהלכות מכירה דאיסורי הנאה אפי' מדרבנן יחזיר הדמים וא"כ ה"ה בספק תם או בע"מ ועוד דבספק זה אפשר דאפי' הר"מ מודה דאזלינן לחומרא מדאורייתא דכבר ידוע דכל דבר דאיכא חזקת הגוף דאיסור מוקמינן ליה אחזקתיה מן התורה והכא גבי בכור איכא חזקת איסור דמסתמא נולד כשהוא תם ובחזקת איסור שחיטה עומד מתחלה והשתא דמספקא לן אי נפל לו מום או לא מוקמינן ליה אחזקתיה דמתחלה דלא היה לו מום וכדאמרינן כיולא בזה בפרק המדיר (דף עה ע"ב) גבי מומין בבית אביה וכו' דאמרינן העמד הגוף על חזקתו ובלא מומין נולדה יעו"ש וה"ה הכא גבי בכור וכיון דסוף סוף מפני הספק אסור באכילה ובהנאה הרי איסור ספי להו ולא מקרי הנאה דאף מאיסור זה נפשו של אדם קלה בהם ומאיזה טעם היה לנו לומר דאי לאו משום קנס ה"א המע"ה כיון דעכ"פ כיון דאסור להם נפשם קלה בהם ולא מקרי הנאה וכיון דלא נהנו למה לא יחזיר להם את הדמים באופן דלעניות דעתי נראה דהעיקר כגירסת הרב ז"ל ונמלינו למדין דרש"י נמי ס"ל כסברת הנימוקי יוסף דעיקר הטעם הוא משום קנס ודוקא במזיד אבל בשוגג מנכה מה שאכלו וזהו דוקא במוכר בכור או טבלין או יין נסך שלא נתנסך לעבודת כוכבים וכן בנבילה שנתנבלה בשחיטה וכן בטריפה דשאר טריפות הראוין לאכילה דל"ל בהו נפשו של אדם קלה בהם אבל ביין נסך שנתנסך לעבודת כוכבים דמאיס טפי וכן בנבילה שמתה מחמת חולי ובטריפה האמורה בתורה שאינה ראויה לאכילה וכן בשקלים ורמשים דבכל אלו נפשו של אדם קלה בהם ולא חשיבא הנאה לכ"ע מן הדין מה שאכלו אכלו ויחזיר להם את הדמים ואפי' בשוגג חייב להחזיר להם את הדמים דכיון דלרשב"א בכל הני חייב להחזיר מן הדין אף רבנן מודו אלא דאינהו ס"ל דאפילו בדברים שאין נפשו של אדם קלה בהם משום קנס קנסוהו רבנן דיחזיר את הדמים וכמו שכתב הרב מ"א דזה נראה מוכרח דכן הוא ויש לתמוה על הנימוקי יוסף ז"ל איך לא ביאר דיש חילוק בין איסור לאיסור דיש איסורין באלו הנזכרים דאפי' חייב להחזיר אפי' מן הדין בשוגג כיון דלא חשיבא הנאה שנפשו של אדם קלה בהם:

ועל פי זה דאפי' לרבנן טעמייהו דמוכר בכור וטבלים ויין נסך דמחזיר את הדמים משום קנס הוא יתיישב מאי דאמרי' בתוספתא בפ"ב דתרומות המוכר פירות לחבירו ואמר ליה פירות שמכרתי לך טבלים הם הבשר בשר בכור הוא היין יין נסך הוא שורת הדין אין נאמן וכו' היה מקריב עמו זבחים וכו' אבל אמר ליה זבחים שהקרבתי עמך פגולים היום נטמאו שורת הדין אין נאמן ע"כ וסיפא דזבחים שהקרבתי עמך וכו' הובאה בגמרא בפרק הניזקין (דף נד ע"ב) וכתב הריטב"א בחידושיו וז"ל והא דקתני שורת הדין אינו נאמן דמשמע דשורת הדין היה נותן שלא יהא נאמן אבל נאמן הוא דהכי דייק לישנא דשורת הדין י"ל דמשום מזיד נקטיה דהיכא שיאמר במזיד עשאן או פגלן הדין נותן דלא יהא נאמן דהא אינו חייב לשלם דהא היזק שאינו ניכר הוא וקי"ל דלא שמיה היזק אבל עכשיו דתקנו דבמזיד משלם מהימן דמתוך דנאמן על עלמו לשלם נאמן הוא לטמאן או לפגלן ומש"ה נקט לישנא דשורת הדין עכ"ל הצריך לעניינו וצריך להבין דלפי דברי הריטב"א בסיפא הכי נ"ל ברישא דמכר בכור וטבלים ויין נסך דקתני נמי האי לישנא דשורת הדין אינו נאמן דהכי פי' דהדין נותן דלא יהא נאמן דהא אינו חייב להחזיר את הדמים מן הדין כיון דדברים אלו אינם מדברים שנפשו של אדם קלה בהם והרי הלוקח

נהנה

קנס דקנסו לו דספי להם איסור ולפ"ז מ"ש בירושלמי דאיכא ת"ד דעגלים ותרומה נפשו של אדם קצה בהם לאו רבנן דרשב"א הוא כמ"ש מהרש"ם בביאורו וצריך לומר דברייתא אחרת היא דאיכא תנא דס"ל הכי דעגל נפשו של אדם קצה בו :

ואולם יש לתמוה על הרב מ"א מנין לו לומר דלדעת

תנן בפרק אין צדין *בכור שנפל לבור רבי יהודה אומר ירד מומחה ויראה אם יש בו מום יעלה וישחוט ואם לאו לא ישחוט רבי שמעון אומר כל שאין מומו ניכר מבעו"י אין זה מן המוכן : *במאי קמיפלגי ברואין מומין ביום טוב קמיפלגי רבי יהודה סבר רואין ר"ש סבר אין רואין ואע"ג דקי"ל דר"י ור"ש הלכה כר"י בהא קי"ל כר"ש דאמרינן *אמי וורדינאה חזי בוכרי דבי נשיאה הוה סבר דלא למחזי ביומא טבא אתו ואמרו לו לר' אמי אמר להו שפיר עבד דלא חזי איני והא ר' אמי גופיה חזי ר' אמי מאתמול הוה חזי וביומא טבא שיוליה הוה משייל היכי הוה עובדא *כי ההוא גברא דאייתי בוכרא לקמיה דרבא אפניא דמעלי יומא טבא וכו' כדכתיבנא בה"ג דרבינו ז"ל ושמעינן מיניה דבכור בהמה טהורה נוהג בחו"ל דהא רבא בבבל הוה וקמייתי ליה בוכרא וגרסינן נמי בפרק קמא דמכילתין *ההיא גיורתא דמסרן לה אחוה חיותא לפטומה אתאי לקמיה דרבא וכו' רב מרי בר רחל הו"ל חיותא והוה מקנה אודנייהו

את הדמים מפני הקנס : איברא דראיתי להר"מ ... וכתב וז"ל המוכר פירות לחבירו ואחר שילא מתחת ... בשר בכור היין נסך שורת הדין שאינו נאמן אפילו ...

הן אמת דלפי פי' הר"ש שכתב דמאי דמקשה הירושלמי ... פריך וכתב מהר"י קורקוס בביאורו בפרק הנזכר ...

והגה צריך ליתן טעם אמאי גבי סעודת פועלים לא קנסינן ליה לבעל הבית ... חוץ מדמי חולין שפורעין הפועלים נלכן מטעם קנס שהאכילם דבר איסור ...

... צריך שיחזיר מה ששוה יין כשר יותר על יין נסך ולא כל הדמים וע"כ דהייט טעמא . אשום

*) נ"ל והו"ה כ"ה ברמב"ם שם

תורה אור

אודנייהו לעובד כוכבים ואסר להו בגיזה ועבודה וכן בפרק אלו טרפות (דף מד.) *רב חסדא שרא בוכרא ולא זבן מיניה והני בהמה טהורה נינהו וש"מ בכור בהמה טהורה נוהג בבבל והוא אתרא דרב מרי ורבא ורב חסדא ותו דאמרן לעיל* (דף לז.) בהדיא התרת בכור בחו"ל עפ"י ג' בני הכנסת וליכא לאוקומה בבכור שיצא מהארץ לחו"ל דא"כ הוו אמרין הכי בהדיא ול"ל לאדכורי חו"ל אתרא דלא נהיג בה בכור בהמה טהורה ולא שכיחי התם בוכרי אלא בגוונא רחיקא שבאו משם לכאן לימא התרת בכור במקום שאין מומחה ע"פ ג' בני הכנסת אלא ש"מ דחו"ל אתרא דבוכרא הוא ונקט אתרא דלא שכיחא ביה מומחה לקרובי מילתא וה"ה לכל דוכתא דלא הוו בההוא זמנא ותנן בתוספתא דתמורה בפרק אלו קדשים תמורת הבכור והמעשר ולדן ולד וולדן עד סוף העולםהרי אלו כבכור וכמעשר ויאכלו (ולדן) במומן לבעלים מה בין הבכור והמעשר לדין כל הקדשים שכל הקדשים נמכרין באיטליז ונשחטין באיטליז ונשקלין בליטרא חוץ מן הבכור והמעשר ויש להם פדיון ולתמורותיהן פדיון חוץ מן הבכור והמעשר ואם באו תמימים יקרבו ואם בעלי מומין יאכלו במומן לבעלים אמר רבי שמעון מה טעם וכו' ואע"ג דרמינן עלה בגמרא* (תמורה דף כח.) ואם באו תמימים יקרבו ורמינהו אנטיגנוס העלה בכורות מבבל לירושלים ולא קבלו מבנו אמר רב חסדא ל"ק הא ר"ע הא רבי ישמעאל מאי היא דתניא ר"ע אומר יכול יעלה אדם בכור מחו"ל לא"י בזמן שבהמ"ק קיים ויקריבנו ת"ל (דברים יד) °ואכלת לפני ה' אלהיך וגו' מקיש בכור למעשר מה מעשר אינו בא אלא מן הארץ אף בכור אינו בא אלא מן הארץ וכו' וקי"ל כר"ע מחבירו ההיא לק"מ דלא אקשיה ר"ע למעשר אלא לומר שאינו בא מחו"ל ליקרב על גבי המזבח אבל מקדש קדיש אפילו בחו"ל תדע דתנן בפרקין דלקמן (דף נג.) *מעשר בהמה נוהג בארץ ובחו"ל והוינן בה לימא מתניתין דלא כרע"ק

איסור דקנסינן ליה ומחזיר כל הדמים מתה שאכלו נמי אף דנהנו באכילתם ממה שלא חסרו מממונם כדי כשיעורם דאין לומר דהכא שאני דכבר משלם לפועלים דמי הסעודה מדמי חולין שהוא יותר מדמי תרומה דהא ליתא דהכא נמי גבי מכר ליתא דדי במה שיחזיר להם ההפרש שיש בין היתר לאיסור שהוא מן הדין ולא יקנסו יותר וכיון דאמרינן דיחזיר כל הדמים ש"מ דקנסינן ליה לגמרי וא"כ הכא נמי אמאי לא קנסו לבעל הבית לשלם להם ג"כ דמי התרומה חוץ ממה שנתן להם כדי שיפרעו לכהן לכן נלע"ד דמתני' דתרומות מיירי שהאכילם תרומה בשוגג דמשה ונתן להם תרומה במקום חולין דבשוגג לא שייך קנס אבל אה"נ אם היה מזיד קנסינן ליה: וראיתי להרב מול"ה שבסוף ספר אם דת סי' ס"ה שכתב על מי שמכר פועלים מבני ישראל והאכילם דבר איסור בשר נבילה וכיוצא אם חייב לפרוע להם מזונותיהם ובתחלת דבריו רצה ללמוד מדין מוכר דבר איסור דמחזיר הדמים וה"ה הכא גבי פועלים דנותן להם דמי סעודתם לגמרי ואח"כ הביא מתני' דתרומות וכתב הרי מפורש שהמאכיל את הפועלים דבר האיסור לאו שמה אכילה ואם קצץ עמהם מזונות חייב לשלם להם דמי סעודתם עכ"ל נראה מדבריו דלמד ממתני' דתרומות דחייב לשלם כל דמי סעודתם ולענ"ד הא ליתא דכפי מתני' דתרומות והירושלמי אינו חייב לשלם להם מן הדין אלא ההפרש שיש בין דבר היתר לדבר איסור אבל מה שהוה האיסור שהאכילם אינו חייב כיון דבגלאו הכי נהנו שלא חסרו מממונם כדי שיעור זה ואם יש מליאות לומר שישלם הכל הוא משום קנס אם היה מזיד עוד כתב הרב שם וז"ל ואין לומר שאני התם שהפועלים משלמים לכהן וכו' אלא ודאי שמה שאמרו שהוא משלם להם דמי סעודתם ר"ל שהם משלמין דמי תרומה שהוא בזול והוא נותן להם דמי חולין שהם יותר שווים מהתרומה שאכלו וכו' ודבריו תמוהים דהא ודאי דבר פשוט הוא דהפועלים משלמים לכהן דמי חולין דהא בעינן ונתן לכהן את הקדש דבר הראוי להיות קדש ופרעון חולין מעכב הכפרה כמו שמעכב כחומש וכמו שמתבאר נמי מדברי הראשונים גבי מתניתין וא"כ יש לדחות מדיין לפי שיטתו דשאני התם דמשלמין לכהן דמי חולין אלא דלדידיה אין כאן שום דחיה דהא עיקר טעמא בירושלמי הוא משום שנפשו של אדם קצה בדבר איסור ואינו תלוי במה שמשלמין לכהן ואם יש לדחות הוא דטעם זה אינו מספיק אלא לחייבו לשלם להם ההפרש שיש בין חולין לתרומה כיון שכבר נהנו ממה שלא חסרו ממונם עוד כתב הרב שם בסוף דיבורו וז"ל איך שיהיה נפסקה בעיין ואין לומר דכי היכי דקנסוהו למוכר בשר נבילה בחזקת כשירה שמשלם הכל אמאי לא קנסוהו לבעל הבית שקצץ עם הפועלים להאכילם והאכילם דבר איסור שיתחייב לשלם להם אף מה שנתנו לכהן עכ"ל ולענ"ד לא הבנתי דבריו דאם כוונתו דהכא גילה דעתו דמה שיש ללמוד מהסיא דתרומות הוא שמחייב לשלם לפועלים ההפרש שיש בין היתר לאיסור דוקא דמשו"ה גבי תרומה אינו משלם דמי תרומה בזול חוץ מדמי החולין שמשלמין לכהן ועל זה הקשה דאמאי לא קנסינן ליה שישלם עוד דמי תרומה חוץ ממה שנהן להם שישלמו לכהן הנה מלבד דעד השתא מבין ריםי עיני הרב נראה דדעתו ללמוד ממתני' שישלם להם כל דמי סעודתם יתר ע"כ כשאני לעצמי לא ידעתי מה חילוק מבואר יש לומר טעם אמאי לא קנסינן ליה אם לא שנאמר דמתני' מיירי בשוגג דלא שייך למקנסיה וא"כ בנדון דידן אם האכיל לפועלים בשר נבילה במזיד ודאי דקנסינן ליה כדין מוכר בשר נבילה דלכאורה נראה דאין סברא לחלק דלמה לא יקנסוהו ג"ב גבי פועלים: והנה במאי דאמרי' במעתין איכא דרשב"א דאמר דדברים שאין נפשו של אדם קצה בהם ינכה להם את הדמים דפריך בכור ולימא ליה מאי אפסידתך ומשני לא צריכא כגון דזבין ליה ממקום מומא דאמר ליה אי לא דאכלת הוה מחייבת ליה ושרו כיהליה כו"י יש להקשות דאמאי דחיק הש"ס לאוקומה בכה"ג דזבין ליה ממקום מומא ולא מוקי לה דבכור דקתני בברייתא מיירי בכהן דמכר בשר בכור תם לישראל אחר הקרבה דאסור לזרים וזר שאכל מבשר בכור תם עובר על לאו כדאמרינן בפרק אלו הן הלוקין (דף יז.) דאין לומר דניחא ליה לאוקומה בבכור בע"מ דומיא דמתני' דמיירי בנודע שלא הכאהו דהא בברייתא זאת אינה שנויה עלה דמתני' דהא כבר נתבאר דברייתא זו שנויה במס' מעשר שני ושפיר יכול לאוקומה בבשר בכור תם וגם אין לומר דמוקי לה בבכור בע"מ דבהכי ניחא מאי דקתני רשב"א ינכה להם את הדמים דהאי ליכא משמע דמחשב להם כל מה שאכלו ובערך מה שמכר מה הבשר מנכה שיעור מה שאכלו לאותו ערך וזה לא אפשר בבכור תם דכיון דמכרו בחזקת בשר חולין דמיו ביוקר יותר מבשר בכור תם דכיון דלא חזי אלא לכהנים הוי בזול דומיא דתרומה דדמיה בזול וא"כ היה צריך שיפרש דמנכה שיעור מה שהוא בשר בכור תם אבל השתא דמיירי דמכר להם ממקום מומא כיון דהוי ספק שמא הוה מחזי ליה ושרו כיהליה מנכה שיעור בשר חולין כיון דהוא מוחזק בדמים והמע"ה דלא היה מום דהא ליתא דה"כ בטבלים נמי דנקט לשון ינכה וע"כ לאו דוקא דאינו מנכה כי אם שיעור מה שהוא המטל שהיא יותר בזול דצריך להוציא ממנו תרומות ומעשרות ואף דבטבלים י"ל דמיירי נמי בכהן המוכר טבלים דמדקנסינהו עוכה לגויים אף המעשר ראשון לכהנים וא"כ צריך שינכה שיעור חולין מתוקנים כיון שהמעשר שלו וכן י"ל דרשב"א ס"ל כרבי דאמרינן בס"פ האיש מקדש (דף נה:) דס"ל דהגונב טבלו של חבירו משלם לו דמי טבלו לפי קצת אוקימתות דמוקי לסברת ר' התם יעו"ש מ"מ מה נאמר גבי יין נסך דמוקי לה הש"ס ביין נסך ע"י תערובת דע"כ מאי דמנכה על מה שבתו הוא חוץ מן דמי יין נסך שבו:

ואולם ק"ק דפשט דברי רשב"א דאמר ינכה מן הדמים נראה דמנכה על מה שאכלו ושוו לאותו ערך שמכר להם ממש הן אמת די"ל דהכי הוא האמת דאם מכר בשר בכור אחר הקרבה או תרומה או בשר טריפה הראויה לאכילה שאין נפשו של אדם קצה ינכה את הדמים במה שאכלו לפי ערך שמכר להם ממש דאע"ג דקי"ל דזה נהנה וזה אינו חסר פטור דמהאי טעמא אמרינן בב"ק בפ"ב (דף כ:) דהדר בחצר חבירו שלא מדעתו בחצר דלא קיימא לאגרא וגברא דעביד למיגר פטור דזה נהנה וזה אינו חסר פטור והכא נמי אף דזה נהנה באכילת דבר איסור הנאה גמורה כאילו היה של היתר מ"מ המוכר אינו חסר אלא כדי שיעור מה שהוה האיסור ומה שנהנה יותר חשיב זה נהנה וזה אינו חסר מ"מ הא אמרינן התם דאם חסרו אפי' דבר מועט כגון שהיה הבית חדש וזה חסרו במה שהשחירו מגלגלין עליו את הכל וצריך לשלם כל מה שנהנה ורוב הפוסקים פסקו כן לענין הלכה וכמ"ש הטור ח"מ סי' שס"ג וכ"כ ה"ה בפ"ג מהל' גזילה וכן כתבו התוס' והרא"ש גבי קילקלתא דיתמי וכן הרשב"א וכמ"ש מרן הב"י שם וכ"כ רבינו ירוחם בנתיב י"ב וכן כתב הב"י שם בפרק כילד הרגל משם הרא"ש והריטב"א ועי' בחידושי כפר אסיפת זקנים להר"ב שם בסוגיא הנזכר שמתבאר כן מכמה ראשונים דס"ל הכי דכל שחסרו אפי' מעט על ידו מגלגלין עליו כל השכר כפי מה שנהנה באופן דרוב הפוסקים הכי ס"ל מלבד דראיתי להרימוקי יוסף שכתב משם הרמ"ה דס"ל איפכא דאפי' חסרו מעט אין לו אלא מה שחסרו יעו"ש ואולם רוב הפוסקים חולקים עליו וא"כ הכא נמי באכילת איסור כיון דעכ"פ חיסרו שיעור מה שהוה האיסור וזה נהנה באכילת האיסור כאילו אכל היתר מגלגלין עליו הכל וחשיב כזה נהנה וזה חסר ושפיר י"ל דמנכה את הדמים לפי ערך מה שמכר לו כאילו היה דבר היתר ונראה דזה לא שייך ביין נסך דיין נסך אפילו שמש יינם דינו כעבודת כוכבים דתופס את דמיו ואפילו בדיעבד דמיו אסורים כדאמרינן בריש פ' בתרא דמס' ע"ז [דף סב:] וכן פסק הר"מ בפי"ג מהל' מ"א יעו"ש וא"כ זה שמכר יין נסך מעורב ביין כשר שיעור יין נסך שבו תופס דמיו ואינו יכול ליהנות מהם דאפשר דאפילו ביין נסך ע"י תערובת דנתבטל תופס את דמיו וא"כ נמצא דאין לו הנאה במה שמנכה ג"כ שיעור דמי יין נסך שבו ואם יחזיר אותם ללוקח הלוקח יכול ליהנות מהם דלגבי הלוקח לא חשיבי דמי יין נסך כיון דלא ידע שהיה יין נסך ומקח טעות הוא ונמצא דלדידהו לאו דמי יין נסך הם אף דכבר שתו את היין ואין בידם להחזיר המקח מאח"כ לגבי המוכר דידע ובמזיד מכר דדמי יין נסך הוו וא"כ עכצ"ל דמאי דקאמר רשב"א לגבי יין נסך ינכה את הדמים לאו כל הדמים קאמר אלא מנכה שיעור דמי יין של היתר ממה ששתו וכיון דלגבי יין נסך פירוש ינכה דרשב"א לאו דוקא כל הדמים א"כ אכתי הוה מצי לאוקומה הא דבכור בבכור תם אחר הקרבה: ולענין דינא נראה דלפי האמור אם מכר בכור תם או תרומה וכיוצא בשוגג דלא קנסינן ליה ומה שאכלו אינו מחזיר את הדמים נראה דאפילו ההפרש שיש בין איסור להיתר אינו מחזיר כיון דכבר נהנה הלוקח באכילת היתר וכל דהמוכר הוא חסר אפילו דבר מועט מגלגלין עליו את הכל כאמור לסברת רוב הפוסקים דס"ל הכי גבי ההיא דדר בחצר חבירו שלא מדעתו:

ואולם נראה דדבר זה יש ללמוד מהירושלמי דתרומות הנזכר באופן זה דלפי סברת הר"מ בפ"י מהלכות תרומות דקושיית דהלא כבר אכלו ותירוצא דטבלים נפשו של אדם קצה בהם לא קאי אלא אדרבי אבהו בשם ר"י בר חנינא דמשני שבח סעודה ביניהם וקושיית דהלא כבר אכלו הוא לרבנן דאמרי והוא משלם דמי סעודתם דמשלם להם דמי חולין כמו שהיה ראוי להאכילם וכמ"ש מהרי"ו קורקוס בביאור דברי הר"מ דכפי פירושו מוכרח מהירושלמי דדוקא משום דס"ל לרבנן דתרומה וטבלים נפשו של אדם קצה ובכן לא חשיבא אכילתם כאכילת היתר כמו שהיה חייב להאכילם חייב לשלם להם כל דמי הסעודה מדמי חולין אבל אי אמרינן דאין נפשו של אדם קצה בהם ומשיבא אכילה גמורה כאילו אכלו חולין

ממה שהוא איסור דרבנן דאיסור דרבנן כיון שאינו יכול למוכרו לישראל ודאי שנמכר יותר בזול וא"כ אמאי אינו מחזיר ההפרש שיש בין איסור להיתר דנהי דס"ל להר"מ דבאיסור דרבנן לא שייך קנס ולא שייך נמי טעם דנפשו קצה בהם מ"מ במה שלקח יותר מדמי איסור אמאי אינו מחזיר כיון דמה שנהנה הלוקח באכילתו כדבר היתר חשיב כזה נהנה וזה אינו חסר ואולם לפי האמור אתי שפיר דכיון דהמוכר חסר במקצת מגלגלין עליו הכל וכל ההנאה חשיבא כזה נהנה וזה חסר דמשו"ה באיסורי הנאה דרבנן דאין המוכר חסר כלום מחזיר כל הדמים כיון דהוי ממש זה נהנה וזה אינו חסר:

וראיתי להש"ך ביו"ד סי' קי"ע ס"ק כ"ז שהקשה קושיא זאת על דברי הר"ס שהביא מרן וכתב וז"ל ועוד לדבריהם דיו אם לא קנסוהו כיון שהוא מדרבנן מ"מ למה אין המוכר מחזיר כלום יחזיר מה שקבל יותר מדמי הטריפה שהוא חייב מדינא ולא מצד הקנס אלא נ"ל הטעם דהם לא גזרו איסור כדי להוציא ממון דלענין ממון אוקמוהו אדין תורה וכו' עכ"ל ולפי האמור יש ליישב קושייתו ע"ד הנזכר דכל דהמוכר חסר במקצת וזה נהנה כאילו היה היתר ממש חשיב זה נהנה וזה חסר דבאותו מקצת דחסר מגלגלין לו ללוקח את הכל ומ"ש הרב להרץ מטעם דלא גזרו איסור כדי להוציא ממון דלענין ממון אוקמוהו אדין תורה לענ"ד אינו נראה כן דהא בכמה דוכתין נראה דכל דגזרו חכמים איסור בדבר העמידו דבריהם אדין תורה כדאמרי' לענין קדושין דהמקדש באיסורי הנאה אפי' מדרבנן אינה מקודשת כמ"ש הר"מ בפ"ה מהל' אישות הכי דלא אמרו דחז"ל לא גזרו איסור אלא לאסור הדבר לא להתיר אשת איש כיון דמה"ת היא מקודשת וע"כ היינו טעמא דכיון דקדושין בהנאה תליא מילתא והאשה אינה יכולה ליהנות בו מה לי אי הוו דאורייתא או דרבנן ס"ס השתא לא יהיב לה מידי דלאו בר דמים הוא וכיוצא לזה אמרי' בסוף פ' הגוזל קמא (דף קיא.) דאבעיא [להו] כהנים בגזל הגר מקבלי מתנה נינהו או יורשים הוו למאי נ"מ למיתב להו חמץ שעבר עליו הפסח אי אמרת יורשים הוו מאי דירתי מורית אי אמרת מקבלי מתנה נינהו הא לא יהיב מידי דעפרא בעלמא הוא ופשטינן דמקבלי מתנה נינהו ופסק הר"מ בפ"ח מהל' גזילה דאם נתן להם חמץ שעבר עליו הפסח לא יצא ידי נתינה ואמאי לא יצא הא חמץ שעבר עליו הפסח אינו אלא קנסא דרבנן ומדאורייתא חזי ושפיר מקיימת נתינה דאורייתא אלא ודאי כיון דבעינן נתינה אינה שוה ממון מה לי אי הוי דאורייתא או דרבנן ס"ס השתא דאסרו רבנן לא יהיב להו מידי באופן דנמצינו למדין לכל דבר שתלוי ענינו בהנאת ממון אפי' שאיסורו מדרבנן אמרי' סוף סוף הא ליכא הנאה ומדאורייתא נמי לא מהני וא"כ הכא אף דעיקר מה שתקנו חז"ל הוא לענין איסור לאוסרו מ"מ כיון דאסרו חז"ל אינו שוה ממון כמו שהוה דבר היתר מאיזה טעם נאמר דלא העמידו דבריהם במקום ממון מאחר דאפי' לענין איסור העמידו דבריהם מטעם דס"ם השתא אינו שוה ממון ולא נתחייב למוכר שיחזיר מה שאכל יותר מדמי הטריפה כיון דהשתא דאסרו חכמים אינו שוה כשיעור דמי היתר ונמצא דהמוכר לא חסר ממונו כי אם שיעור דמי האיסור ולא יותר ועכצ"ל הכי דאל"כ אמאי באיסורי הנאה דרבנן כתב הר"מ דיחזיר הדמים ואמאי לא אמרינן דהם לא גזרו איסור הנאה כדי להוציא ממון אלא עכצ"ל דכיון דאסרוהו רבנן בהנאה הכי לא שוה מידי ולא קא חסר המוכר ולא מידי ואומר לו הלוקח מאי אפסידתך וא"כ ה"ה לענין איסורי אכילה דאומר לו הלוקח לא אפסדתיך אלא שיעור דמי טריפה ולא עוד ומה שהביא הש"ך ראיה ממה שדימה ה"ה דין זה למה שאמרו דמותר לעשות סחורה באיסורי אכילה דרבנן אחר המחילה הראויים אליו אינו ענין לזה דהתם אין הדבר תלוי בהנאת ממון דסוף סוף הא אינו שוה ממון לפי מה שאסרו חז"ל דהתם נאסר לעשות סחורה באיסורי אכילה כדי שלא יבא לידי תקלה לאכול ממנו ובאיסורי אכילה דרבנן לא החמירו בזה דאפילו אם יבא לאכול אינו עובר אדאורייתא אבל בענין זה דעיקר זכות הדמים שזוכה המוכר הוא תליא מה שמכר לו וא"כ השתא דאסרו חכמים ז"ל דבר זה אין לו זכיה בדמים אלא כשיעור הזכות שהיה לו באותו דבר שמכר וחז"ל כבר הפקיעו ממונו שלא יש לו זכות כשיעור דבר היתר וזה נראה ברור בעיני ואם יש להשיב הוא ע"ד האמור דכל דחסר מעט מגלגלין עליו את הכל:

ואנ"ר שכתבתי זה מצאתי להרב מהנה אפרים בהל' אונאה סי' כ"ז שהביא דברי הש"ך הנזכר וכתב וז"ל ולכאורה היה נראה כדבריו מדברי התוס' בפרק אלו נערות (דף לד ע"ב) שכתבו גד"ה לא צריכא וכו' דכל היכא דנחסרו הבעלים כל שהוא משלם זה כל מה דנהנה יעו"ש מלבד דלאו כו"ע מודו בזה כמבואר בסוגיין דפרק כילד הרגל עכ"ל ולענ"ד טעם זה טעמו ונימוקו עמו לקיים סברת הש"ך דעכצ"ל דהכי ס"ל להר"מ מדכתב אינו מחזיר כלום ואני בעניי כבר כתבתי טעם זה ובהגלות נגלות דברי התוס' דפרק אלו נערות שהביא הרב הוא ראיה גמורה לטעם זה ואם יש מי שחולק ע"ז כמ"ש הרב מ"א י"ל דהר"מ הכי ס"ל כמ"ש ה"ה סברא זאת בהל' גזילה כנזכר דכיון דחסר כל שהוא מגלגלין עליו הכל ובפרט דכבר כתבנו דרובא דרבוותא דהכא ס"ל הכי וכעת לא מצאתי חולק בסברא זאת כי אם הרמ"ה שכתב הנ"י עוד כתב הרב שם דמלבד זה איכא למדחי דהכא אין זה נהנה הנאה גמורה שנפשו של אדם קצה מאכילת האיסורין וע"ז הביא הירושלמי דתרומות יעו"ש ואני כבר כתבתי דבדבר שאין נפשו של אדם קצה בהם כאיסורי דרבנן וכיוצא אם מנכה כל הדמים ממה שאכלו או מחזיר היותר מדמי האיסור תלוי בפירוש הירושלמי דלדעת הר"מ קושית הירושלמי הוא לרבנן דאמרי משלם דמי חולין משמע דדוקא משום שנפשו של אדם קצה לא חשיב כאילו נהנו מחולין אבל בדבר שאין נפשו של אדם קצה מהם משלם להם דמי חולין בין לר"מ ובין לרבנן דאף דנהנו והשיבא להם הנאה כאילו נהנו מההיתר מ"מ לא נהנו מנכסי בעה"ב מההיתר כי אם מדמי האיסור ולדעת הר"ש והרא"ש אפי' בדבר שאין קצה מהם משלם להם דמי חולין בין לר"מ ובין לרבנן דאף דנהנו והשיבא להם הנאה כאילו נהנו מההיתר מ"מ לא נהנו מנכסי בעה"ב:

עוד כתב הרב שם אבל עדיין כ"ל דלא דמי להסיא דפרק אלו נערות דמשלם כל מה שנהנה דהתם נתכוון ליהנות מאותה אכילה אבל הכא אנן סהדי דאילו היה יודע זה לא היה קונה אותו עכ"ל ולענ"ד דחילוק זה לא ניתן ליאמר אלא אם היה המציאות דלא נתכוון ליהנות מאותה אכילה דאילו היה יודע שהיה צריך לשלם דמי האכילה לא היה אוכל וכההיא דאמרינן בב"ק (דף קי"ב.) דהניח להם פרה כשבורים של אביהם היא עבחוה ואכלוה משלמין דמי בשר בזול יעו"ש דה"ע דהם לא כוונו ליהנות מאותה אכילה ע"מ לשלם ואילו היו יודעים לא היו אוכלים בשר וא"כ בנדון זה דוקא שייך לומר הכי אבל במוכר דבר איסור הוא מכוון ליהנות מאותה אכילה ע"מ לשלם דמי שיווי ההיתר דרצונו לאכול דבר זה ולשלם וכיון דעיקר רצונו וכוונתו הוא ליהנות מאכילה והרי כבר נהנה ונתמלא תאוותו מה מעלה ומה מוריד לומר דאנן סהדי דאילו היה יודע מהאיסור לא היה אוכל כיון דסוף סוף שכבר נהנה ממנו כמו שהיה כוונתו לאכול ע"מ לשלם כשוויו דבר היתר וכיון דהמוכר חסר כל שהוא לא חשיב זה נהנה וזה אינו חסר וחייב לשלם כדמי היתר כיון דכבר נהנה כמו שהיה כוונתו ורצונו ואע"ג די"ל דאנן סהדי דאילו היה יודע דצריך לשלם כשיעור מה שהוה ההיתר אף דהאיסור אינו שוה כ"כ מ"מ התם נמי בתותב תרומה לחבירו י"ל דלא כוון ליהנות על מנת לשלם דעפה לומר דכיון דנמאס ואינו שוה פרועה לא יחייבו אותו ואילו היה יודע שחייב לשלם כל מה שנהנה לא היה בולע אותו אלא עכצ"ל דכיון דנהנה חייב לשלם אפי' שלא היה דעתו לכך ומה גם דאפילו הנאה הבאה לו לאדם בגופו שלא מדעתו חייב לשלם

מתוקנים פשיטא דאינו משלם להם אלא דמי תרומה תפני שגזל היה בידו אבל מה שהוה האולין שהיה חייב להאכילם יותר על התרומה אינו משלם שכבר נהנו בסעודתם כאילו אכלו חולין ואע"ג דזה נהנה וזה אינו חסר פטור מ"מ כיון דכה"ג חסר הוא הבעל הבית בדמי תרומה מגלגלין עליהם שיחשב כאילו אכלו סעודתם מחולין מידי דהוה למכר תרומה בשוגג דאם אכלה הלוקח אינו מחזיר מהדמים כלל מטעם זה דחשיב זה נהנה וזה חסר אבל לפי סברת הר"ש והרא"ש בפי' הסוגיא דס"ל דקושית והלא אכלו ותירוצא דטבלים נפשו של אדם קצה בהם הוא לסברת רבי יוחנן אליבא דר"מ דעיקר סעודה על בעה"ב וחייב לשלם להם גם מה שהוה העורח דהכנת סעודה דעל זה פריך והלא כבר אכלו לפי מ"ש מוהר"י קורקוס כנזכר לעיל עכצ"ל דס"ל דלענין מה שמשלם הבעה"ב הסעודה מדמי חולין בין לר"מ בין לרבנן לא קשיא דאמאי משלם חולין כיון דכבר אכלו ואכילתם חשיבא כאילו אכלו משל חולין דלענין תשלומי חולין שורת הדין הוי הכי דאפילו אם נאמר דאין נפשו של אדם קצה בתרומה וחשיבא הנאה גמורה כנהנה מן החולין מ"מ זאת ההנאה שיש הפרש בין חולין לתרומה לא משל בעה"ב נהנו דהבעה"ב אינו חסר אלא דמי תרומה ועל היתר חשיב כזה נהנה וזה אינו חסר דאפי' דחסר דמי תרומה לא מפני זה מגלגלין עליהם לחשב להם כל הנאתם וכמו שהוא סברת הרמ"ה שהביא הנ"י בדין הדר בחצר חבירו שלא מדעתו כנזכר: והנה הר"מ בפט"ז מהל' מכירה דין י"ד כתב וז"ל אבל המוכר דבר לחבירו שאיסור אכילתו מדברי סופרים אם היו הפירות קיימים מחזיר את הפירות ונוטל את דמיו ואם אכלן אין המוכר מחזיר לו כלום וכל איסורי הנאה בין מדברי תורה בין מדבריהם מחזיר את הדמים ואין בהם דין מכירה עכ"ל ומדבריו אלה יש ללמוד דהאמת כמו שפירש דיש ללמוד מדברי הר"מ לפי פי' הירושלמי דנראה דמהאי טעמא נמי כתב הכא דהמוכר דבר איסור דאסור באכילה מדברי סופרים דאם אכלם אינו מחזיר מהדמים כלום דמשמע דאינו מחזיר כלל וצריך להבין אמאי הא כיון דמכר בחזקת היתר ודאי קבל דמים יותר ממה שהוא איסור דרבנן

תורה אור

כרע"ק דתניא רע"ק אומר יכול יעלה אדם מעשר בהמה מחו"ל ויקריבנו ת"ל והבאתם שמה עולותיכם וזבחיכם ואת מעשרותיכם בשתי מעשרות הכתוב מדבר אחד מעשר בהמה ואחד מעשר דגן ממקום שאתה מעלה מעשר דגן אתה מעלה מעשר בהמה ממקום שאין אתה מעלה מעשר דגן אין אתה מעלה מעשר בהמה ומפרקינן אפי' תימא רע"ק כאן ליקרב כאן ליקדש דיקא נמי דקא נסיב לה תלמודא והבאתם שמה ש"מ ומאחר שאינו קרב למה קדוש ליאכל במומו לבעלים הדין היא גמרא דהתם וממילא שמעינן לאידך דקאמר ר"ע נמי בבכור יכול יעלה אדם בכור מחו"ל ויקריבנו ת"ל וכו' דלא אתא נמי למעוטי אלא שאינו קרב אבל ליקדש ודאי קדיש אפילו בחו"ל דהנך תרתי מתניתא דרע"ק בני חד בקתא נינהו וחד אורחא אית להו והא נמי דיקא מדקא נסיב לה גמרא ואכלת לפני ה' אלהיך כדדייקינן באידך ש"מ דבחדא מחתא מהתינהו ויגיד עליו ריעו ובכור ומעשר נמי מגמר גמירי מהדדי בכל מקום ואי אמרת אי הכי אמאי לא תני בכור בהמה טהורה נוהג בארץ ובחו"ל כדקתני במעשר י"ל דבשלמא לענין מעשר איצטריך דלא תימא דדיניה כמעשר דגן אי נמי כיון דמעשר ליתיה אלא דקרב שלמים בזמן דאיכא בית אין בזמן דליכא בית לא להכי איצטריך תנא למתניא הכי אלא בכור פשיטא דהא בפטר רחם תלי רחמנא וחובת הגוף הוא וממתנות כהונה הנוהגות בכל מקום היא כפדיון הבן ופדיון פטר המור הילכך לא צריך למתניא בכור בהמה טהורה דנוהג מדלא תני נמי הכי גבי בכור אדם ובכור בהמה טמאה ועוד דהא סוגין בהדיא דנהיגי בחו"ל כדכתבינן ואיצטריכין לברורי הנך מילי משום דאשכחן לחד מרבוותא דכתב בפסקיו הכין מצות בכור בהמה טהורה אינה נוהגת אלא בארץ ואין מביאין בכורות מחו"ל שנאמר ואכלת לפני ה' אלהיך ואם הביא אין מקבלין ממנו

...ם וכת"ם התוס' בפרק הגוזל (דף קא פ"א) ד"ה או דילמא וכו' והביאו ראיה מהא דתכב לו הנירו בפרק אלו נערות דכבגופו נהנה חייב יעו"ש ועכל"ל דס"ל להתוס' דאף דהכא מני לאהדורה פ"י הדחק מ"מ כיון דמעיקרא (הוא) לא היה בדעתו ליהנות וחבירו תתב לו עד פיטור שאינו פ"פ שלשו מפני שהיה סבור שלא יתחייב וכשלא מדעתו דמי ודו"ק:

עוד כתב הרב ז"ל ועוד דאעיקרא דמילתא דברי התוס' בפ' אלו נערות אינם מוכרחים דמה שדימו להיא דמשום דא"ל את גרמת וכו' אין דמיון זה עולה יפה דהתם דמשלם כל מה שנהנה היינו משום דהכי שוה הבית אבל הכא היאך נחייב לשלם ביותר שוה ממה שאכל עכ"ל וכפאי לעצמי לא הבנתי חילוק זה דאע"ג דהתם הכי שוה הבית מ"מ כיון דחצר דלא קיימא לאגרא הוא והוי זה נהנה וזה אינו חסר נמצא דאינו מפסידו לבעה"ב ושורת הדין היא שלא ישלם כי אם מה שחסרו דוקא ועם כל זה אמרי' דמגלגלין עליו את הכל וא"כ ה"ה הכא דכיון דזה נהנה בהנאת מעיו שיעור ש"פ משלם כל מה שנהנה כיון דעכ"פ הוא נהנה בש"פ אף דלבעלים לא היה ש"פ עוד כתב הרב שם וז"ל ולענ"ד עיקר קושית התוס' ליתא לפי' הירושלמי והביאו הר"מ בהלכות תרומות פ"י וז"ל אכל תרומה שאינה ש"פ יעו"ש בכ"מ עכ"ל ודבריו תמוהים בעיני דנראה דכוונתו לומר דמה שהוצרכו התוס' לומר דמשלם כל מה שנהנה כיון דחסר כל שהוא משום דס"ל דהאוכל תרומה אינו חייב בתשלומין עד שיאכל ש"פ ומדברי הר"מ והירושל' נראה דאפי' בפחות מש"פ כל שיש כזית חייב בתשלומין והוא דבר תימה דזה פשיטא שלא נאמר אלא באוכל תרומה בשוגג לחייבו חומש כיון דכתיב לשון אכילה איש כי יאכל קדש בשגגה ושיעור אכילה בכזית אבל באוכל במזיד דגזל תרומה פשיטא דאינו חייב לשלם אלא בש"פ כדין כל גוזל ממון חבירו דלכתחלה אסור לגזול כל שהוא אבל בדיעבד לא ניתן להשבון והכא בפ' אלו נערות מיירי באוכל תרומה במזיד כמבואר למעיין וא"כ בפחות מש"פ אינו מתחייב אם לא משום דמגלגלין עליו כל מה שנהנה ועוד קשה דאפי' אם נאמר דבמזיד נמי לא בעינן ש"פ א"כ מאי מקשי הש"ם (נ"ק) [נ"נ] דהכי לאהדורה פ"י הדחק דבהכי גמלא דחיוב ממון ומיתה באין כאחד הא משעה שנתאסה ונתקלקלה ועמדה על פחות מש"פ קודם בליעה ככר נתחייב בממון שיעור פחות מש"פ ולא חשיב באים כאחת והכא ודאי דאפי' הרב ז"ל מודה דהגוזל תרומה מזיד ולא אכלה דפחות מש"פ אינו משלם כשאר גזל אלא דבאכלה בנזיד ס"ל דחייב בתשלומים בכזית כדין שוגג דאפי' פחות מש"פ כיון דאזהרת אכילת תרומה הוא מקרא דכל זר לא יאכל קדש וכמו שהוא במיתה בכזית כן לענין תשלומין וכיוצא לזה מצינו שהשוה הר"מ מזיד לשוגג באוכל תרומה לענין תשלום קרן בחולין שם בפ"י דין ה' יעו"ש ואפשר דלזה נמי שוין אבל הדבר קשה היך מפני סברא זאת בלא ראיה כלוי לומר דקושיית התוס' ליתא כיון די"ל דהתוס' ס"ל דפחות מש"פ לא נאמר אלא בשוגג וכן ס"ל להתוס' לענין תשלומי חולין וכמ"ש מוהר"י קורקוס שם בדין ח"י יעו"ש:

ולענ"ד אפשר לדמות סברת התוס' דס"ל דכל דנתחסרו הבעלים כל שהוא משלם זה כל מה שנהנה להיא דאמרי' בפ"ק דקדושין (דף ז:) בעי רבה שני בנותיך לשני בני בפרוטה מהו בתר נותן ומקבל אזלינן והא איכא ממונא או דילמא בתר דידהו אזלינן והא ליכא ונתבאר שם בתוס' דבתר נותן דקאמר לאו דוקא שהרי הנותן ה"כ בתורת שליחות בניו הוא ואם בתר נותן אזלינן הוה בעי שתי פרוטות כאילו הבנים עצמם הוו מקדשים אבל הבעיא היא אי בתר מקבל אזלינן לגמרי דמאי אין לחוש אלא שיקבל המקבל ש"פ והנה מדבריהם אלו נראה דאי הוה פשיטא לן דבתר האב המקבל אזלינן ולא אזלינן בתר הבנות פשיטא לן דשתיהן מקודשות בפרוטה אף דהמקדשים לא חסרו ממון ש"פ כל אחד ואחד כי אם חצי פרוטה ועכל"ל דה"ט דאע"ג דלגבי המקדש נמצא שלא נתן ממון מ"מ כיון דלגבי המתקדשת איכא ש"פ שפיר דמי דבתר הנאה דידה אזלינן והא כבר נהנית מש"פ ולא אמרינן דכיון דזה נהנה וזה אינו חסר פטור א"כ כיון דהאשה בכה"ג אינה חייבת לשלם אמאי מקודשת אלא ע"כ נ"ל דכיון דכל אחד ואחד קא חסר כל שהוא והיא נהנית מש"פ חשיב כאילו כל אחד ואחד חסר ש"פ כיון שבאה לה הנאה זאת דש"פ מהממש והרדב"ז בתשובת כ"י הביאה הרב מ"ל בפ"ה מהל' אישות סוף דין א' למד מזה על מי שזרק קדושין ולא היו שוים פרוטה ולא הספיקו להגיע לידה עד שנתייקרו ועמדו על פרוטה דבתר מקבל אזלינן והא איכא פרוטה ונותן לא איכפת לן יעו"ש באורך ונראה דענין זה דומה קצת לסברת התוספות דפרק אלו נערות הנזכר לעיל:

ואין לדחות ולומר דשאני התם בקדושין די"ל דמקודשת מדין עבד כנעני דאע"ג דלא קא חסר ולא מידי קני נפשיה האי גברא נמי אע"ג דלא חסר מידי קני להאי איתתא וכמ"ש הרדב"ז בתשובה הנזכר בטעם הדבר יעו"ש ואיכא למימר דדוקא גבי קדושין גמרינן מעבד כנעני משום דעבד ואשה כהדדי נינהו דעבד גמר לה לה מאשה אבל לענין ממון אין למדין מעבד כנעני וכמ"ש הר"ן בפ"ק דקדושין עלה דאמרי' שם (דף ז.) הילך מנה והתקדשי לפלוני מקודשת מדין עבד כנעני ואמרי' התם דאמר רבא וכן לענין ממונא והר"מ לא הביא דין זה לענין ממונא דס"ל דוקא לענין ממונא לא קאי אלא אחלוקת הן מנה לפלוני ואתקדש אני לך דמקודשת מדין ערב דבממון לא ילפינן מעבד כנעני יעו"ש דהא ליתא דמלבד דרש"י שם בסוגיא הנזכר ס"ל דוכן לענין ממונא קאי לדין עבד כנעני דאם אמר הילך מנה ...ך נקניה לפלוני קנה וכן כתב הטור בח"מ סי' ק"ב יעו"ש יתר על כן דסברת הר"ן בעד הר"מ תמוה היא בעיני דהא עיקר קדושין מג"ש דקיחה קיחה משדה עפרון ילפינן לה וא"כ כל דלא חשיב כסף גבי קנין קרקע לא תועיל נמי גבי אשה ואי מועיל באשה בקנין נמי יועיל ועוד דהך ג"ש דלה לה דילפי' עבד מאשה ואשה מעבד אינו אלא מגע אשה דהיינו יציאתה ולא מקדושי אשה וכן משמע בפ' השולח (דף מא ע"ב) דאמרי' התם דכו"ע ג"ש עדיפא ושאני הכא דאיכא למיפרך מה לאשה שכן אינה יוצאה בכסף תאמר בעבד שיוצא בכסף ואם איתא דילפינן מקדושין נמי אכתי נילף מקדושי אשה דמתקדשת בכסף ועם כל זה אינה מקודשת לאחאין ועוד י"ל דדין זה דקי"ל [קדושין דף כג:] דעבד כנעני נקנה בכסף ע"י אחרים והעבד נקנה בו אף דלא קא חסר ולא מידי היינו לר"מ דס"ל דאין קנין לעבד בלא רבו דאפי' נתנו לו מתנה ע"מ שאין לרבו רשות זוכה בו רבו ולדידיה ע"כ כיון דחדית לן קרא דהפדה לא נפדתה דע"כ נקנה בכסף ע"כ בכסף ע"י אחרים מהני אף דלא קא חסר ולא מידי והדום היא מחדשה תורה בעבד משא"כ בקנין ממון אבל לרבנן דאמרי דיש קנין לעבד בלא רבו ואי נתנו מתנה לעבד ע"מ שאין לרבו רשות בה זוכה בה העבד לדידהו כיון דיש מציאות בכסף ע"י עצמו דקא חסר ממונא דוקא ע"י עצמו מהני ולא ע"י אחרים דכיון דאפשר ע"י עצמו דקא חסר ממונא מנ"ל דמהני ע"י אחרים דלא קא חסר ממונא מאי דלא מהני בקנין ממון והנה כי כן קשה דאמרי' בפ"ק דקדושין [דף כג.] עלה דמתני' וחכ"א בכסף ע"י עצמו ופריך בכסף ע"י עצמו אין ע"י אחרים לא אמאי וכו' וכ"ת מאי ע"י עצמו אף ע"י עצמו וקמ"ל דיש קנין לעבד בלא רבו ע"כ וכיון דלרבנן יש קנין לעבד בלא רבו ואפשר ע"י העבד דקא חסר ממונא מאי קפריך ע"י עצמו אין ע"י אחרים לא אמאי כו' הא שפיר י"ל דדוקא ע"י עצמו משום דקא חסר ממונא דמניין לנו לומר דעבד כנעני לוא משונה משאר קנין ממון ולזה י"ל דהכא סתמא דהש"ם פריך הכי אליבא דהלכתא דאמרי' התם [שם ע"ב] דלר' אלעזר אפילו בע"מ שאין לרבך רשות כ"ע מודו דקני עבד וקני רבו כי פליגי בנתנו לו מתנה ע"מ שתצא לחירות דלרבנן בכה"ג לא קני רבו וקי"ל כוותיה ולא כרב ששת דקאמר התם דאפי' בע"מ שאין לרבו רשות פליגי רבנן וכיון שכן שפיר פריך הש"ם ע"י אחרים אמאי לא דכיון דאפי' לרבנן לא אפשר ע"י עצמו כי אם בנתנו לו מתנה ע"מ שתצא לחירות א"כ אפי' ע"י עצמו לא קא חסר ולא מידי דכל דהעבד לא היה יכול ליהנות בממון זה כי אם לשחרר עצמו בו הו"ל כע"י אחרים שנתנו לרבו דלא קא חסר ולא מידי דדא ודא אחת היא:

ואולם עוד קשה לסברת הר"ן מההיא דאמרי' בירושלמי דפ"ק דקדושין הל' ג' ר' ירמיה בעי קומי ר' זעירא הילך כסף זה שתצא עבד לחירות אמר ליה יוצאת שתצא עבד להפקר אמר ליה לא יוצאת מה בין זה לזה זה זיכה לבן דעת וזה לא זיכה לבן דעת ע"כ הרי מפורש דאפי' בקנין ממון אר"ז דין עבד כנעני שהרי אמרי' דאם היה בידו שדה ממושכנת מהלוה ובא אחד ואמר למלוה הילך כסף זה ותצא שדך לחירות מהשעבוד אשר היה לך עליה יוצאת לחירות ודוקא בהפקר דליכא דעת זוכה לא מהני אבל כל שמזכה לבן דעת אפי' לענין ממונא אמרי' דין עבד כנעני ועוד יש לדקדק מההיא דאמרי' בפרקא קמא דגיטין (דף יג:) גבי מעמד שלשתן דאמר אמימר דה"ע דמעמד שלשתן משום דנעשה כאומר בשעת מתן מעות שעבדנא לך לדילך ולכל דאתי מחמתך ע"כ וע"כ האי נעשה הוא דחשבינן ליה כאומר הילך כסף לההלואה ותשתעבד עצמך לפלוני ואם איתא דדין עבד כנעני לא אמרינן בקנין ממון במה משתעבד זה לאותו פלוני אם לא בכסף שנותן לו זה אע"פ דלא קא חסר ולא מידי שנתחייב לו דהא ודאי זה אינו מתחייב בחנם לזה אם לא מכח הלוואתו של זה ועיין בחידושי הריטב"א שם מ"ש פ"ז ודו"ק באופן דנראה דסברא זאת תמוה היא ובפרט דרוב הפוסקים ס"ל דהא דאמרינן בפ"ק דקדושין [דף ו.] וכן לענין ממונא קאי נמי אחלוקת מקודשת מדין עבד כנעני וכיון שכן שפיר יש לדמות סברת התוס' דפ' אלו נערות [illegible] ובתשובת הרדב"ז:

איברא דראיתי להרב משנה למלך שם שהביא תשובה אחרת להרדב"ז וכתב בסוף דבריו וז"ל ופי' היטב בתשובה הזאת עם תשובה האחרת דלכאורה נראה דסותרות זו לזו והדבר צ"ע עכ"ל ולענ"ד ליישב סתירת דברי הרדב"ז י"ל דע"כ לא כתב בתשובה הראשונה דבתר מקבל אזלינן אלא כגון נדון דידן דאיהו נתן לה פחות משוה פרוטה ובידה נתייקרה בש"פ דבכה"ג כיון דהאשה זכתה מחמת הקדושין בממון שוה פרוטה מקודשת אף דאיהו לא קא חסר שוה פרוטה מכיון דס"ם הגיעה לידה שוה פרוטה ואותה שוה פרוטה הויא ממון גמור בידה שאילו רצתה למוכרה שויא לכל העולם שוה פרוטה אבל בתשובה השנית דמיירי מקדש לאשה מלוה באיסורי הנאה ואמר לה הרי את מקודשת לי באלו אינה מקודשת דאע"ג דהם מותרים לה והיא נהנית בהם ושוין אצלה ממון שאילו היתה קונה אלו הסממנים היתה קא חסרה ממונא מ"מ איהו לאו מידי יהיב לה דאף דבתר מקבל אזלינן הא (בתר מקבל נמי) לא הגיעה לידה דבר השוה ממון דכל דבר שאינו יכול למוכרו וליקח דמיו לא חשיב ממון ובכה"ג דגוף הקידושין אינם שוים ממון אם מקדשה בגוף האיסורי הנאה דאינם ממון ובהי דלגבי דידה שהיא חולה ממי לה הנאה דאית בה שוה פרוטה מינייהו ואילו אמר התקדשי בהנאה הנאה שנהני לך דבר שמתרפאי בו מקודשת מ"מ באומר שמתקדש בגוף האסורי הנאה אינה מקודשת מידי דהוה למקדש במלוה דאי מקדש בגוף המלוה אינה מקודשת ואי מקדשה לה בהנאת מחילת מלוה מקודשת וכן הדבר הזה וכיוצא לזה חלק הרב מל"מ לעיל מזה לומר דאין ללמוד מדברי רש"י במקדש בחליפי איסורי הנאה דהאסורים למחליף לענין אם האשה חולה יעו"ש:

ועפ"י חילוק זה נראה כוון הרב מ"א במ"ש על דברי התוס' דפרק אלו נערות דמה שדמו להיא דאמרינן [ב"ב דף ד:] דמשום דגרם ליה היקפא יתירתא קלא משלם כל מה שנהנה דאין דמיון זה עולה יפה דהתם דמשלם כל מה שנהנה היינו משום דהכי שוה הבית אבל הכא היאך נחייב לשלם ביותר שוה ממה שאכל עכ"ל דכוונתו לומר דנהי דהתם נמי [ב"ק דף כ.] כיון דבחצר דלא קיימא לאגרא מיירי לא קא חסר ולא מידי אלא דהוא פורתא מ"מ הדר בו ונהנה שוה דבר של ממון גמור שאילו היה רוצה בעל החצר היה משכיר לאחרים וכל שזה נהנה בדבר שהוא ממון לכל העולם מתחייב בכל הנאות אגב דהוא פורתא דקא חסר בעל החצר משא"כ הכא דנהי דזה שבלע התרומה נהנה בשוה פרוטה מ"מ אינו אלא הנאה בעלמא שנהנה הוא וכל שבעת הנאתו אינו שוה ממון לכל העולם דאינו דבר הנמכר דכבר אינו בעין בכה"ג לא אמרי' דמשלם כל מה שנהנה דס"ם י"ל זה נהנה וזה אינו חסר פטור אף דבעל דבר חסר פורתא וכמו שחלקנו לענין קדושין כעין זה:

איך שיהיה נמצינו למדין דלפי דברי התוספות דפרק אלו נערות שפיר אנו יכולין לומר דדעת הר"מ שכתב במוכר איסור אכילה מדרבנן דאם אכלן הלוקח אינו מחזיר כלום הוא מטעם זה דכיון דהמוכר נחסר במקחו והלוקח נהנה כאילו אכל דבר היתר אף דלא היה רצונו ליהנות הנאה זאת מדבר איסור לא גרע מהנאה הבאה לאדם שלא מדעתו דחייב לשלם כמ"ש התוספות בפרק הגוזל (דף קא.) כנזכר לעיל משו"ה כתבו חשיב כאילו נהנה מדבר היתר ואינו מחזיר כלום · והנה הרפ"ח ז"ל בסימן קי"ט חלק על דברי הש"ך ודחה את דבריו והעלה דאין ה"כ אלא דמיירי באיסור דלית ביה הפרש מאיסור להיתר כגון גבינה וכו' וכבר הרב פרי תואר שם בס"ק י"ז הקשה עליו מה שיש לדקדק על דבריו יעו"ש וכתב הרב שם ליישב אמאי אינו מחזיר ההפרש מאיסור להיתר על פי פסק מרן בח"מ סי' רל"ב סוף סימן ד' וז"ל וכן אם רצה הלוקח ליקח פחת המום הרשות ביד המוכר לומר או קח אותו כמות שהוא או תקח מעותיך והחזיר לי מקחי וכו' יעו"ש בדבריו באורך ולענ"ד אחר המחילה רבה הרואה אלו אין דמיון זה עולה יפה דע"כ לא אמרי' דהמוכר יכול לומר או קח אותו כמות שהוא או קח מעותיך ותחזיר לי מקחי אלא בשמקח בעין או אפילו שאינו בעין שמכרו הלוקח או אכלו דבכה"ג טענת המוכר טענה מעלייתא היא דאם בעין שיחזיר לו מקחו ואם אינו בעין איהו דאפסיד אנפשיה דהו"ל למידק לראות אם יש בו מום קודם שימכרנו כיון דהיה בידו לברר הדבר להחזיר לו מקחו וכיון דהוא לא עשה כן שפיר טוען המוכר שיחזיר לו מקחו ואם אין בידו להחזירו אינו נותן לו הפחת אבל בנדון זה שמכר לו דבר איסור דהוי כמום ומקח טעות הוא ואין בידו להכיר במום זה נמצא דמה שאכלו מפני שסבור שהיה של היתר אנוס הוא בדבר דמה בידו לעשות ואדרבה המוכר הוא דגרם במה שאינו יכול להחזיר לו מקחו וכל כה"ג שהיה אנוס אין בידו לעכב פחת ההפרש שיש מאיסור להיתר וחילוק זה נראה בעיני ברור ועכל"ל הכי דאל"כ תקשי לך סיפא דמתני' דקתני גבי טריפה מכרוהו לעובד כוכבים או האכילוהו לכלבים ישלמו לו דמי הטריפה ואמאי לימא ליה המוכר או קח אותו כמות שהוא או קח מעותיך ותחזיר לו מקחי אלא עכל"ל דשאני הכא דאינו יכול להחזיר מקחו דאנוס היה דלאו בידו לידע שהיה בו מום ומה שכתב הרב ז"ל שם דטעמא דמתני' דקנסוהו נמי בפרע זה כי היכי דלא ליתהני מאיסורא דעבר אדאורייתא אבל באיסור דרבנן לא קנסו ואוקמוה אדין תורה הדבר קשה דאם כן הוא אמאי לא אישתמיט שום אחד מהראשונים לומר דגם פרע זה הוא מטעם קנס ומה גם דדוחק לומר דקנסוהו רבנן מפני שחשב להכשיל לחבירו בדבר איסור כיון דסוף סוף לא גרם להם שיעשו איסור:

והנה גבי מתניתין דמכרוהו לעובד כוכבים או וכו' כתב רבינו עובדיה ז"ל וגבי בכור לא תני מכרוהו לעובד כוכבים דבכור תמים אסור בהנאה עכ"ל וכתב הרב תוי"ט שם על דבריו וז"ל ואני תמיה דאע"פ שאסור בהנאה אינו תופס את דמיו שאין לך דבר שתופס את דמיו אלא ע"ז ושביעית עכ"ל ואני תמיה על דבריו דהא גבי מתני' דפרק האיש מקדש [דף נו:] דהמקדש אשה באיסורי הנאה אינה מקודשת מכרן וקדש בדמיהם מקודשת כתבו הראשונים דע"כ מיירי במכרן לעובד כוכבים אבל אם מכרן לישראל לדעת הרא"ש שם והטור באה"ע סי' כ"ח ס"ל דאם לא ידע הלוקח שהם איסורי הנאה הוי מקח טעות והמעות ביד המוכר גזל הם ולדעת הרמב"ן והרשב"א והריטב"א בחי' והר"ן ז"ל שם לצדדו לומר דשפיר מיירי מתני' במוכר לישראל ולא הכיר בהם הלוקח וע"פ זה אין המעות גזל בידו דכיון דלאפוקינהו מברם לידו אף שנתבטל המקח יש לו רשות להוציאם וכמלוה בידו הם ומשלם מביתו יעו"ש באופן דבין למר ובין למר כשמכר לישראל ולא הכיר בהם המקח בטל והמעות אסר בידו או הם גזל או הלואה אבל עכ"פ אינו זוכה בהם מתורת מקח ואם כן מה שייך בזה דבכור אינו תופס את דמיו דלא שייך זה אלא במכר לעובד כוכבים דהמכר קיים והדמים מותרים בדיעבד דאינו תופס דמיו אבל במוכר לישראל דאין כאן מכירה כלל דבטל המקח עכ"פ צריך שיחזיר הדמים או כהשבת הגזל או כפרעון הלואה דמעולם לא זכה בהם מתורת מקח כדי שנאמר דבדיעבד הדמים מותרין ואי משום דהלוקחים מכרוהו לעובד כוכבים או וכו' ונהנו בו לא מפני זה חייבים ליתן למוכר מה שנהנו דחשיב כזה נהנה וזה אינו חסר דהמוכר אינו חסר בזה כיון דלכתחלה לאו ממון הוא כלל דהא מן התורה אסורין בהנאה ואינו יכול למוכרם לעובד כוכבים וא"כ יכולין לומר למוכר מאי אפסדתיך כדאמרינן בגמרא לרשב"א דמשו"ה מוקי לה בדמכר להם מקום המום ומה לי אכלו הם עצמם ומה לי האכילוהו לכלבים או כו' סוף סוף אין כאן פסידא למוכר כיון דלכתחלה אינו יכול ליהנות ולאו דבר השוה ממון הוא ונראה דכוונת התוי"ט הוא דמאחר דר"ע כתב דמתניתין דבכור דמחזיר להם הדמים ממה שאכלו שהטעם משום קנס ולא מן הדין ע"כ דס"ל דמתניתין נמי מיירי במכר להם מקום המום דבלאו הכי מן הדין צריך להחזיר הדמים כיון דאסור בהנאה ויכולין לומר מאי אפסדתיך וזה נהנה וזה אינו חסר הוא וכיון שכן מ"ט דליתני בסיפא דמכרוהו לעובד כוכבים בבכור הוא באופן זה דמיירי מתניתין דמכר להם מקום המום ובכה"ג איכא פסידא למוכר דאי לאו דמכרוהו לעובד כוכבים וכו' הוה מחזי ליה ושרו ניהליה דמה"ט אמרינן לרשב"א דמנכה להם דמים וה"ה הכא ומ"ש התוי"ט מטעם דבכור אינו תופס את דמיו היינו לומר דלא נימא דלא נקט דלא שייך חלוקת מכרוהו לעובד כוכבים דאפילו הלוקחים אינם יכולים ליהנות בדמים והיאך יתנו ...כל דהא ליתא דאינו תופס את דמיו וכיון דהלוקחים נהנים מהדמים גם המוכר יכול ליהנות וליישב דברי הר"מ י"ל דס"ל כסברת רש"י בריש חולין (דף ד:) דס"ל דכל חליפי איסורי הנאה אף דלאחרים מותרים למחליף או למוכר עצמו אסורים החליפין או הדמים יעו"ש וא"כ הכא אף דהלוקח שמכרו יכול ליהנות מהדמים דהא ודאי טעמא דאסורים למחליף הוא משום קנס דעבר אדאורייתא ומכר איסורי הנאה במזיד אבל הכא דהלוקח לא ידע דהיה איסורי הנאה פשיטא דלא שייך לומר דאסורים לו אבל מ"מ המוכר הראשון שמכר ללוקח במזיד ועבר אדאורייתא אף דלא אהנו מעשיו דלגבי ישראל לא אהני מעשיו דבטל המקח מתילא מ"מ ע"י מכירתו לישראל במזיד נמשך שמכר לעובד כוכבים ואהנו מעשיו דחשבינן ליה כאילו הוא עצמו מכר לעובד כוכבים והדמים אסורים לו מטעם קנס כסברת רש"י:

והנה בפרק האיש מקדש [דף נו:] תנן המקדש בערלה בכלאי הכרם וכו' אינה מקודשת וכתבו התוס' ד"ה המקדש בערלה וכו' וא"ת אמאי אינה מקודשת הא שרי ליהנות ממנו שלא כדרך הנאתן וכו' נמי י"ל דמיירי שפיר דאיכא שוה פרוטה אף שלא כדרך הנאתן מ"מ כיון דהאשה סבורה שיש לה ...ת כדרך הנאתן ואינו כן לא סמכה דעתה והוי מקח טעות עכ"ל וי"ל דכפי זה מתניתין דהמקדש ...סורי הנאה מיירי במקדש בחזקת שהם של היתר וא"כ קשה אמאי תני מתני' בג' בני האסורים בהנאה

דמשמע

ממנו ולא יקרב אלא הרי הוא חולין ואנן כתבינן מאי דסבירא לן והכי סבירא לן לרבוותא ועבדי בה עובדא למיתב בוכרי לכהני בהו"ל האידנא וליכא למינדא מינה ולספוקי בה כלל :

פרק ששי

מתני' [נב] *על אלו מומין שוחטין את הבכור נפגמה אזנו מן החסחוס ולא מן העור נסדקה אע"פ שלא חסרה ניקבה מלא כרשינה או שיבשה איזהו יבשה כל שתינקב ואינה מוציאה טיפת דם ר"י בן המשולם אומר יבשה שתהא נפרכת : גמ' *ת"ר נסדק כל שהוא הסדק והפגימה בין בידי אדם בין בידי שמים וכמה שיעור פגימה כזי' שתחגור בה צפורן : מתני'

דמתמם וחקא פי האסורים בהנאה אינה מקודשת ס' אם קדם בפאר איסורי אכילה בלבד דלא אסירי בהנאה מקודשת ואמאי כיון דמיירי באופן דמכרה האשה דשל היתר הוא אפילו באיסורי אכילה אינה מקודשת דכיון דהאשה סברה שהם של היתר ושוים יותר משל איסור ואינו כן לא סמכה דעתה והוי מקח טעות ואמאי לא קתני נמי בהדי איסורי הנאה איסורי מאכלות נמי ולפי האמור לעיל בדעת הר"מ נמוכר איסור מדרבנן דאם אכל הלוקח אינו מחזיר בדמים אפילו ההפרש שיש מהאיסור להיתר מטעם מ"ש בתוס' בפרק אלו נערות דכיון דזה חסר פורהא משלם זה כל מה שנהנה וכתבנו דיש סמך לזה מענין קדושין דלפי סברא זאת אפילו באיסורי מאכלות דאורייתא מן התורה דינא הכי דאינו מחזיר אם אכלו כיון דמן התורה לא קנסינן ליה ובפרט אם מכר בשוגג דאינו מחזיר אפילו ההפרש שיש בין איסור להיתר כיון דכבר נהנה הלוקח בדבר היתר ממש הנה כי כן יש לומר דהיינו טעמא דלא נקט מתניתין המקדש באיסורי מאכלות דאינה מקודשת משום דלא הוי מילתא פשיטתא כאיסורי הנאה דאילו איסורי הנאה אפילו אכלה האשה מה שנתן לה לקדושין ונהנית בו מ"מ אינה מקודשת כיון דאיסורי הנאה נינהו וזה נהנה וזה אינו חסר הוא לגמרי משא"כ באיסורי מאכלות דאם קדמה ואכלה מקודשת כיון דכבר נהנית מכל גוף הקדושין כאילו אכלה דבר היתר כמו שהיתה סבורה דדבר של היתר היה וכיון דאם לא היה הקדושין היתה חייבת לשלם כל מה שנהנית כיון דהמקדש חסר ממון פורתא בדמי האיסור הרי בשעת אכילה מתקדשת ואולם דדבר דחוק לומר הכי דכיון דבשעת שקדשה אם היה נודע לה קודם אכילה פשיטא דבטילין דמקח טעות הוא א"כ איך נאמר דכיון דאכלה קודם ידעה הסיה מקודשת מאחר דמעיקרא לא הוו הקדושין מחמת מקח טעות ודו"ק :

פרק ששי

[נב] מתני' על אלו מומין שוחטין את הבכור וכו' • גרסינן בגמ' אמאי פסח ועור כתיב ומשני כתיב נמי כי יהיה בו מום ופריך ואימא כי יהיה בו מום כלל פסח ועור פרט כלל ופרט אין בכלל אלא מה שבפרט וכו' ומשני כל מום רע חזר וכלל וכו' ופריך ואימא מה הפרט מפורש מומיו שבגלוי ואינם חוזרים ובטל ממלאכתו אף כל וכו' ומשני כל מום רע ריבויא הוא עכ"ל וכיוצא לזה אמרינן בפ"ק דקדושין (דף כד ע"ב) לענין עבד כנעני היוצא בראשי איברים דפריך נמי התם אימא מה הפרט מפורש מומים שבגלוי ובטל ממלאכתו ואינו חוזר וכו' ומשני להפשי ישלחנו ריבויא הוא יעו"ש ויש לעמוד מהסיא דאמרינן בריש פרק מרובה [דף סג.] דגבי מאי דדרשינן התם קרא דעל כל דבר פשע וגו' בכלל ופרט וכלל דפריך דלפ"ז עופות שמאים לא ומשני כל ריבויא הוא ופריך וכל היכא דכתיב כל ריבויא הוא והא גבי מעשר דכתיב כל ודרשינן ליה בכלל ובפרט דתניא וכו' ומשני אמרי בכל כללא כל ריבויא הוא ואב"א כל נמי כלל הוא מיהו כל דהכא ריבויא הוא דכתיב כי יתן איש אל רעהו וגו' וכו' על כל דבר פשע נ"ל ש"מ ריבויא הוא יעו"ש וכיוצא אמרינן בס"פ שור שנגח את הפרה (דף נד ע"ב) גבי מאי דאמרינן דקרא דוכל בהמתך בדברות אחרונות חזר וכלל והוי כלל ופרט וכלל ומסיק התם בהמתך ריבויא הוא ופריך נמי ממעשר ומשני כהני תרי תירוצי דבכל כללא וכל ריבויא ואב"א כל נמי כללא הוא מיהו האי כל דהכא ריבויא הוא מדהו"ל למיכתב ובהמתך כדכתיב בדברות ראשונות וכתב וכל בהמתך ש"מ ריבויא הוא הרי מבואר דללישנא בתרא דהני סוגיות כל נמי כללא הוא ודיינינן ליה בכלל ופרט וכלל זולתי דהיכא דאיכא הוכחה מתוך הענין אמרינן דרבויא היא והנה מלבד דבכל הדברים קי"ל כלישנא בתרא יתר ע"כ נראה דסוגיין דעלמא דקי"ל כלישנא בתרא דאפילו במקום דכתב כל כל היכא דליכא הוכחה דרשינן ליה כללא דהא ברפ"ק דשבועות (דף ד ע"ב) דפריך הש"ס למאי דאמרינן דרבי ס"ל כר"ע דמחייב בשבועה דלשעבר משום דדריש ריבויי ומעוטי דהא רבי דריש כללי ופרטי בהסיא דמרלע ואם איתא דקי"ל דכל ריבויא הוא בלא שום הוכחה דקרא מאי פריך מהסיא דמרלע הא י"ל דאף דרבי לא דריש רבויי ומעוטי בעלמא לענין שבועה דריש כיון דכתיב לכל אשר יבטא האדם בשבועה דכיון דכל ריבויא הוא ודרשינן ליה ברבויי ומעוטי ה"ה בקרא דלכל אשר יבטא ואפי' אם ילפה הדוחה לדחות דדוקא כל הוי רבויא וכל לא הוי רבויא עד שמחלק הש"ס דבכל הוי כללא וכל הוי רבויא מ"מ אכתי יש להוכיח כן מסוגיא דסוטה (דף טז ע"א) דמוקמינן הא דמ"ד דמגלא כדלעת כר"ע דדריש ריבויי ומעוטי ואם איתא דקי"ל דכל הוי רבויא בלי שום הוכחה מקרא התם גבי גלוח דכתיב ואת כל שערו יגלח לכו"ע ריבויא הוא ואפילו ר"י מודה דדריש ליה ברבויי ומעוטי כיון דכל רבויא הוא אלא עכצ"ל דהעיקר כלישנא בתרא דלא אמרינן כל רבויא כי אם בדאיכא הוכחה מקרא והנה כי כן קשה במתניתין דמסיק דכל מום רבויא הוא בלי שום הוכחה מקרא ואתי כלישנא קמא דהאי דמרובה ודפ' שור שנגח (דף נד:) הנז' דלא כמו שהוכחנו מהסיא דשבועות וסוטה ונראה דעפ"י מסקנא דמתניתין דנראה דהעיקר כלישנא קמא דכל רבויא בלי שום הוכחה מקרא יש להמתיק מ"ש הפ"א ביו"ד סי' פ"ד ס"ק ז' שכתב ליישב דעת הרמב"ם דלענין שבועה פסק כר"ע דאפילו בשבועה דלשעבר חייב והדבר קשה דהא הר"ס פסק בכמה דוכתין דדרשינן כללי ופרטי וכתב הרב דהר"מ פסק כר"ע כוותיה ולאו מטעמיה דהיינו טעמא דשבועה דכתיב לכל אשר יבטא האדם ולכל ריבויא הוא והוקשה לו מהסיא דריש פ"ק דשבועות דאם איתא לימא דרבי ס"ל כר"ע כוותיה ולא מטעמיה אלא משום דכתיב לכל וכתב ליישב לזה וז"ל וצ"ל דס"ל להך סוגיא דכל כללא הוא וה"ה לכל אבל לסוגיית דמרובה דמפלגינן בין בכל לכל ה"נ מפלגינן בין בכל ללכל א"כ אפשר דהסיא סוגיא דשבועות הוא דחיה בעלמא לשיטתיה דמקשן עכ"ל ולכאורה זה נראה דוחק גדול מאחר דבסוגיין דריש מרובה איכא תרי לישני ודוקא ללישנא קמא אמרינן כל ריבויא וללישנא בתרא אמרינן דכל נמי כללא הוא ומסתמא הלכתא כלישנא בתרא ובסוגיא דריש שבועות מוכח דסוגיין דעלמא כלישנא בתרא דפרק מרובה דכל נמי כללא הוא מנין לו להר"ס לפסוק כלישנא קמא דהתם דכל ריבויא דלא כסוגיא דריש שבועות ומה גם דמסוגיא דסוטה הנזכר מתבאר ג"כ דעיקר כלישנא בתרא דכל נמי כללא הוא אבל לפי האמור א"ש קצת דמאחר דמדמתניתין לענין מום מוכח בהדיא דלענין הלכה קי"ל דכל רבויא דהא זה דלא ממעטינן כי אם מום עובר ומום שאינו בגלוי ולא ממעטינן מום שאינו בעל ממלאכתו כו"ע ס"ל הכי ומוכרח הוא לכל התנאים ולמ"ד דדרשינן התורה בכללי ופרטי לא מלאנו ידיו ורגליו אם לא שנאמר דכל רבויא ולא כללא וא"כ ע"כ הכי נקטינן ומאחר דמסתברא דכל ולכל שוים הם ע"כ נ"ל דהסיא דריש שבועות דחיה בעלמא הוא לשיטתיה דמקשן דע"כ ס"ל כלישנא בתרא דפרק מרובה אבל לענין הלכה לא קי"ל כוותיה וכן בההוא דסוטה י"ל דס"ל להר"מ דמאי דקאמר רב אשי התם האי מתניתא כר"י דדריש כללי ופרטי כדלעת נמי כר"ע דדריש ריבויי ומיעוטי צריך להבין דמאי נקט ר"א פלוגתא דר"י ור"ע ולא נקט פלוגתא דתנאים אחרים אשר פליגי נמי בזה אי דרשינן רבויי ומעוטי או כללי ופרטי דהא איכא תנאי טובא דפליגי בהכי כדאמרינן בפרק בכל מערבין (דף כז ע"ב) לענין מעשר שני ורבי ור' יהודה פליגי בהכי בדין נרלע כדאמרינן בפ"ק דקדושין [דף כה:] וברים פ"ק דשבועות [דף ד:] וכן פליגי לענין מנורה כדאמרינן בפרק הקומץ רבה (דף כח ע"ב) וצריך להבין אמאי בחר ר"א הכא להביא פלוגתא דר"י ור"ע לענין שבועה ולא נקט שאר תנאים דאיפליגו בהכי בשאר דברים אשר ע"כ ס"ל להר"מ דר"א דהכא לא ס"ל כרבי יוחנן דס"ל דפלוגתייהו דר"י ור"ע הוא בכל התורה אי דרשינן כללי ופרטי או לאו ולאו דוקא לענין שבועה וכדאמרינן בפ"ג דשבועות (דף כו ע"א) דאמר ר"י ששמש את רבי נחוניא בן הקנה שהיה דורש את כל התורה כולה בכלל ופרט ר"ע ששמש את נחום שהיה דורש בריבוי ומיעוט איהו נמי דורש ריבה ומיעט דנראה דס"ל דבכל התורה פליגי דר"א ס"ל דבכל התורה אפילו ר"ע מודה דכללי ופרטי דרשינן ודוקא גבי שבועה הוא דפליגי דלר"ע ס"ל דמאי שבועה דכתיב לכל אשר יבטא ולכל רבויא היא ודרשינן ליה ברבויי ומעוטי ומשו"ה בהאי פלוגתא דתנאי דגבי גילוח דכתיב וגלח את כל שערו דכל רבויא מייתי פלוגתא דר"י ור"ע דפליגי אי לכל רבויא הוא או לא וה"ה הכא גבי גלוח דכתיב את כל שערו ולא מייתי פלוגתא דתנאים אחרים ואע"ג דרב אשי נקט האי לישנא מתניתא כר"י דדריש כללי ופרטי וכדלעת כר"ע דדריש רבויי ומעוטי לאו למימרא דבכל התורה דריש ר"ע הכי כי אם גבי שבועה דלכל הוא רבויא דרשינן ברבויי ומעוטי דהא ודאי הא דאמרינן בכל הני דוכתין דכל רבויא הוא היינו לומר דכיון דכל רבויא אפילו למ"ד דדרשינן כללי ופרטי בכל התורה הכא דרשינן ברבויי ומעוטי וכן מה דאמרינן בפ"ק דקדושין [דף כה:] גבי עבד כנעני לחפשי ישלחנו רבויא הוא היינו לומר דכיון דרבויא הוא דרשינן ליה ברבויי ומעוטי וכמ"ש רש"י שם וכ"כ שם בתוס' דף י"ד יעו"ש וכ"כ שם בחי' קדושין לא נודע למי מקודשים יעו"ש וא"כ ה"ה ברבויא דכל וכיון דמכח רבויא דכל דרשינן ליה בריבה ומיעט היינו דנקט ר"א לגבי שבועה דריש ר"ע רבוי ומעוטי ולדידיה ה"ה גבי גלוח דכתיב כל ולהכי פסק הר"מ לענין גלות בפי"א מהל' טומאת צרעת שמגלח כל שערו חוץ משער תוך החוטם והיינו כר"ע דדריש רבויי ומעוטי כיון דכתיב כל דרבויא היא כמו שפסק לענין שבועה כר"ע אלא דנמצא כפי זה דהאי סברא דכל רבויא הוא הוי פלוגתא דר' ישמעאל ס"ל דאפילו כל כללא הוא ודרשינן ליה בכללי ופרטי ולר"ע כל רבויא הוא וצ"ל דמתניתין דאמרינן כל מום רבויא הוא אליבא דר"ע דקי"ל כוותיה :

הן אמת הדבר היה אפשר לדחות דממתניתין אין ראיה לומר דהלכה כלישנא קמא דריש מרובה דכל רבויא בלי שום הוכחה די"ל דהכא יש הוכחה מקרא דע"כ כל רבויא הוא דהא קרא כתיב כי יהיה בו מום וגו' לא תזבחנו לה' אלהיך בשעריך תאכלנו דחדית לן קרא ב' דברים דכשיש בו מום לא יקריבנו וגם שמותר לשוחטו בחוץ ואם אנו דורשין קרא בכלל ופרט וכלל הרי יוצא לנו דדוקא כעין הפרט דהיינו מום קבוע אבל מום עובר לא חשיב מום וא"כ יוצא לנו דמום עובר יכול להקריבו דלא תזבחנו קאי דווקא

למום קבוע ואין האמת כן דאפילו מום עובר אסור להקריבו וכמ"ש הר"מ בפ"א מהל' איסורי מזבח יעו"ש אלא עכצ"ל דדרשינן ליה לקרא ברבויי ומעוטי וכיון דריבה הכל דאפילו מום עובר חשיב מום ואמאי לן לענין שאסור להקריבו אבל לענין שחיטה בחוץ לא חשיב מום דסברא הוא מק"ו דהשתא מיפרק לא פרקינן עילויה משמע שחטינן עילויה כדאמרינן במעתין ללישנא קמא אבל הרואה יראה דהא ליתא דהניחא ללישנא קמא דמעתין אבל ללישנא בתרא דאמרינן ואב"א א"כ פסח ועור ל"ל מאי איכא למימר הא לפי"ז מום עובר ממעטינן מגופיה דקרא מהני מעוטי דפסח ועור וא"כ י"ל דאזהרה דלא תזבחנו לא קאי כי אם אמום קבוע ואין האמת כן וע"כ צ"ל דמעוטא דפסח או עור לא ממעט מום עובר אלא לענין שחיטה בחוץ אבל להקרבה לא כיון דבאר קדשים אפילו במום עובר אסור להקריבו וילפינן הכי מקראי וא"כ פשיטא דה"ה לענין בכור וא"כ ליכא למטעי מהאי קרא לומר דבכור במום עובר מותר להקריבו דמ"ש מבאר קדשים וע"כ צ"ל דמעוטא לא קאי כי אם לשחיטה לא להקרבה וא"כ נמצא דליכא שום הוכחה מקרא לומר דכל רבויא דאפילו אם נאמר דכל כללא הוא עכצ"ל דלא מיעט קרא לדוקא כעין הפרט כי אם לענין שחיטה אבל להקרבה לא מידי דהוה אשאר קדשים אלא עכצ"ל דסוגיא דמעתין דכל רבויא הוא אפילו בלי שום הוכחה מקרא :

והנה בגמרא פריך על האי מיניה דכל מום רבויא הוא אי הכי מום שבסתר נמי ומשני בעינן מום רע וליכא ופריך אי הכי מום עובר נמי ומשני מום עובר סברא הוא השתא מיפרק לא פרקינן עילויה משחט שחטינן עילויה וכו' ומשני עוד אי בעית אימא אם כן פסח ועור ל"ל ע"כ ונראה פשוט דלפי האי שינויא בתרא דא"כ פסח ועור ל"ל אין אנו צריכין לתירוץ קמא לא על ענין מום עובר ולא על ענין מום שבסתר דכיון דאיכא תרי פרטי פסח ועור ממעטינן מינייהו תרתי מום שבסתר ומום עובר דאע"ג דלפי"ז דכל רבויא הוא דרשינן ליה ברבויי ומעוטי ומאן דדריש רבויי ומעוטי מרבינן מרבויא בתרא אפי' מה שהוא שלא כעין הפרט ולא מיעט המיעוט אלא דבר אחד הראוי להוציא מן הכלל הזה יותר מן הכל מ"מ היינו במקום שאין שם כ"א מיעוט אחד אבל במקום דאיכא תרי מעוטי ממעטינן מינייהו ב' דברים וכמו שמתבאר בסוגיין בריש פרק מרובה דלמאי דמסיק התם דכל רבויא הוא ממעטינן מתלת מעוטי דאיכא התם מכל אחד דבר אחד דממעטינן קרקעות ועבדים ושטרות יעו"ש וה"ה הכא ואע"ג דמדברי רש"י במתניתין נראה דלא קאי תירוץ בתרא כי אם על ענין מום עובר דוקא מ"מ נראה פשוט דהא דוקא כתב כן דלתירוץ זה גם מאי דפריך על מום שבסתר מתורץ יפה וכן כתב הר"ב בספר א"ז מסם תוספות חילוניות וז"ל א"כ פסח ועור מאי אהני ליה פירוש אי הוה מרבינן מום עובר אלא אתי פסח ועור חד למומין שבגלוי וחד לאינו חוזר ומשמע דלהכי צריך אלו המעוטין דפסח ועור לפי שאינן שוין אלא הוי זה למעלה מזה וכו' עכ"ל הרי מפורש יוצא כאמור • וצריך להבין למה התרגן הראשון הניח טעם דאיכא תרי מעוטי דפסח ועור והלך לבקש טעמים אחרים וכבר ראיתי להתוס' שכתבו בד"ה השתא מיפרק וכו' וז"ל וא"ת להאי שינויא קמא דנפיק מום עובר מק"ו פסח ועור מאי אהני ליה וי"ל דקסבר השתא דאי לא כתיב פסח ועור הוי קמרבינן מכל מום רע מום עובר והו"א דאתא לאפוקי מק"ו ולא הוה ממעטינן נמי מום רע מומין שבסתר עכ"ל ועל דבריהם אני דן דכוף סוף מהמעוטים דפסח ועור אית ליה דין למעט מום שבסתר ומום עובר ולמה אנו צריכים לטעמים אחרים לענין מום שבסתר משום דבעינא מום רע וליכא ולענין מום עובר מסברא דק"ו ולע"ד יש ליישב בהקדים מאי דאמרינן בספרי בפרשת ראה וז"ל וכי יהיה בו מום אין לי אלא שנולד תמים ונעשה בעל מום נולד בע"מ ממעי אמו מניין ת"ל כל מום רע ע"כ דמתבאר מזה דיש סברא לומר דמום שנולד עמו ממעי אמו לא חשיב מום לשוחטו בחוץ דהוה אמינא כיון דאפילו בנולד במום חל עליו קדושת בכור לענין גיזה ועבודה ונתינה לכהן סברא הוא דמום זה לא חשיב מום לשוחטו עליו אי לאו דגלי קרא דכל מום רע וכיוצא לזה אמרינן בת"כ בפרשת אמור פסקא ע' גבי כהן בע"מ דאינו עובד וז"ל אין לי אלא שנולד תמים ונעשה בע"מ בע"מ ממעי אמו מניין ת"ל אשר יהיה בו מום והנה כי כן יש לומר דלהכי הולרך התרגן הראשון לבקש דרשא אחרת למעט מום שבסתר דאילטריכו ב' דרשות הן מיעוט אחד דפסח ועור והן דרשא דמום רע בעינן וליכא ללמדנו דמום שבסתר דלא הוי מום בין שנולד תמים ונעשה בעל מום שבסתר א"כ ובין נולד במום זה ממעי אמו דסד"א דבנולד במום זה דוקא לא חשיב מום אבל בנפל לו א"כ אפילו מום שבסתר חשיב מום ומשו"ה הולרך לב' דרשות ולענין מום עובר הולרך למיעוט אחר דעור ופסח ועוד ק"ו מפדיון קדשים והענין הוא בהקדים מה שמתבאר מדברי התוס' בפרקין (דף לח ע"ב) ד"ה וסימניך ברקא וכו' דלהד מי' כתבו דהא דמום עובר לא חשיב מום הוא במום שעובר מאליו בלא שום רפואה אבל אם אינו מתרפא מאליו כ"א ע"י רפואה שיעשו לו חשיב כמו קבוע ואולם לשאר התירוצים שכתבו שם אין הדין כן והרב הביא שם מסם תוס' חילוניות שכתבו וז"ל נראה לר"י דהוא משמע דאע"פ שיש למום רפואה חשיב מום קבוע שהרי אין לך דבר שלא יוכל להתרפאות ע"י סם מיהו אכתי קשה לעיל באידך פרקין אמרינן דאין שוחטין את הבכור ע"י מום של אחוזת דם אע"ג דחשיב מום דמטיל מום בבע"מ חשיב כיון דיכול להתרפאות ע"י רפואה מום עובר הוא וי"ל דה"כ מלינן למימר דהיכא שיכול להתרפאות בשום רפואה מום עובר הוי ומדאורייתא דהכא נ"ק דאין יכול להתרפאות והא דקא חשיב בפרק מי שאחזו [דף סט.] לברקא דבר לרפואה הוי היינו מתחלה כשהוא ממשמש לבא מיהו אם נפרש דאפילו כשעובר המום ע"י רפואה חשיב מום קבוע לא תקשי אמאי אין שוחטין הבכור ע"י אחוזת דם דכיון דהוי מום קבוע אע"פ שמתרפא ע"י הקזה דאיכא למימר דמדרבנן התמירו שלא לשחוט עליו כיון שאינו ניכר מום עכ"ל והנה התוס' דידן אף דלדדו הכא גבי וסימניך ברקא דאמרינן דאם עובר ע"י רפואה חשיב מום קבוע מ"מ נראה דס"ל לענין הלכה דהעיקר הוא דאפילו ע"י רפואה מום עובר הוי שהכי כתבו התוס' בפרקין דלעיל (דף לד ע"א) בד"ה אילימא ר"ש וכו' לענין מום דאחוזת דם בס"ד הנזכר וז"ל וא"ת וכיון דאחוזת דם חשיב כמום שאין יכול להתרפאות בלא עשיית מום א"כ לשחוט עילויה וי"ל דמדרבנן אסור דאתי לאחלופי בתם א"כ חשיב כמו [מום] עובר שיש לו רפואה עכ"ל ונראה דמלבד דלפי תירוץ השני מפורש יוצא דאפי' ע"י רפואה חשיב עובר יתר ע"כ דאפי' לפי תירוץ הא' נראה דהכי ס"ל דפשיטא ליה דאם הוא מום עובר ע"י רפואה שע"י הרפואה אינו עושה שום מום מחדש פשיטא דמום עובר הוא ומאי דהוקשה להו דלישחט עילויה היינו באחוזת דם דאין לו רפואה כי אם ע"י עשיית מום וכיון שכן מסתברא דכיון דהשתא יש לו מום וכשיתרפא א"א בלא מום לא חשיב מום עובר וכמו שדקדקו בדבריהם שכתבו שאין יכול להתרפאות בלא עשיית מום וראיתי בפסקי תוספות בסי' פ"ז שכתב וז"ל מום שאינו עובר מאליו הרי מום קבוע ורפואה מועלת אף למום קבוע ד"ה וסימנך עכ"ל נראה מדברי הפסקי התוס' דס"ל לענין הלכה איפכא אלא דאין זה הכרח דהכי ס"ל להתוס' לענין הלכה שהרי בתשובות מהר"י הלוי סי' י"ד דף ל"ו ע"ד כתב וז"ל כל זה אמינא אם התוס' גופייהו עבדו הפסקים ולא אחר מבחוץ שלקט ואסף מבין עמודי הדבורים מה שנראה לו והדפיסם עכ"ל הרי שהרב מסתפק אם פסקי התוס' הם מהתוס' עלמם או מאחר באופן דלפי דברי התוס' באחוזת דם ולפי תירוץ הראשון להתוס' בהסיא דברקא ס"ל דאפי' במום עובר ע"י רפואה לא חשיב מום קבוע אבל מ"מ יש לד לומר דמום ע"י רפואה חשיב מום קבוע ולפי"ז י"ל דמשו"ה לתירוץ קמא אילטריך מיעוטא דעור ופסח וכו' דפדיון פסולי המוקדשין דממעט דעור ופסח הוא דוקא מום עובר מאליו אבל ע"י רפואה חשיב מום קבוע אבל ע"י הק"ו ילפינן דאפילו מום עובר ע"י רפואה חשיב מום עובר שהרי מקרא דאמר לא יקריבו ממנה קרבן לה' ילפינן לה דממעט מי שאינו קריבה כל עיקר יצאת זאת שאינה קריבה היום אלא למחר דכפי דרשא זאת יוצא דאפילו ע"י רפואה לא קרינן ביה שאינה קריבה כל עיקר כיון דיש מניאות להקריבה ע"י רפואה • וא"ל דא"כ הוא יקשה משם לסברת התוס' דהתם בהסיא דברקא דס"ל דע"י רפואה חשיב מום קבוע ובפרט להפסקי תוס' דפסקו כן לענין הלכה דהא ליתא דכל זה הוא לסברת התרגן הראשון דהכא אבל לפי תירוץ בתרא דהכא דמשני דא"כ פסח ועור מאי אהני ליה ולא מלריך לק"ו כלל ע"כ צ"ל דלא ס"ל הכי כסברת התירוץ הראשון דס"ל דילפינן מקרא דאפילו ע"י רפואה מום עובר הוא אלא העיקר דאפילו ע"י רפואה מום קבוע הוא כסברת התוס' דלענין הלכה כלישנא בתרא וצ"ל לפי"ז דכל שמחוסר מעשה הרפואה ובלא"ה אינה ראויה להקרבה קרינן ביה שאינה קריבה כל עיקר כיון דאי לא עבדינן ליה רפואה אינה קריבה כל עיקר : והנה התוספות במעתין בדבור המתחיל מה הפרט מפורש וכו' כתבו וזה לשונם כה"ג דרשינן בפ"ק דקדושין גבי שן ועין וא"ת ומ"ע לא הוי הכא מומא כשנפלה שינו וכו' דלקמן בפ' מומין אנו לא פסלינן ניטלו שיניו גבי אדם אלא משום מראית העין דאינו שוה בזרעו של אהרן מכלל דבבהמה כשר וכו' וי"ל דשאני גבי עבד דגלי קרא אבל הכא שכן דרך שהשינים נופלות מחמת זקנה לא הוי כעין פסח ועור ומיהו לריך טעם אחר דהכי נמי עיניו מחמת זקנה עכ"ל ולענ"ד דמ"ש התוס' משום מראית העין דאינו שוה בזרעו של אהרן לאו למימר דהא דנפלו שיניו חשיב כדבר דאינו שוה בזרעו של אהרן דהא במתני' דנפלו שיניו קתני מפני מראית העין ואמרינן לקמן (דף מג ע"ב) מאי איכא בין שאינו שוה בזרעו של אהרן למראית העין איכא בינייהו עשה ע"כ אלא כוונת התוס' להגדיל קושיא לומר דתלבד דנפלו שיניו לא הוי מום כלל מן התורה יתר ע"כ הא דאסרו מדרבנן מפני מראית העין לאו משום דנראה כמום ויבואו להתיר במום גמור דפשיטא דליכא למגזר משום מום גמור אלא משום דנראה שאינם שוים בזרעו של אהרן ומפני שלא יבואו להתיר בדבר שאינו שוה בזרעו של אהרן אסרו זה דנפלו שיניו באופן דכ"כ קל הוא הא דנפלו שיניו דאפילו משום גזירת מום גמור ליכא למגזר וקשה מ"ש מעבד ולאלומי קושיא כתבו כן והנה במה שתירצו התוס' דשאני התם דגלי קרא משא"כ הכא דכן דרך השינים שנופלות מחמת זקנה יש להקשות קצת דהא התם בפ"ק דקדושין [דף כד] למאי דס"ד התם דילפינן

דפליגי לאחד מאיברים מבנין אב דבן ועין ופריך דליהוו ב' כתובים הבאים כאחד ומשני דלריכי דאי כתב עין הו"א אפילו על הלב ואי כתיב עין הו"א דוקא עין שנבראת עמו משא"כ ביתו"ש ואם איתא כמאי דס"ד להתוס' דיש חילוק בין עין דעין לכך הוא שנופל מאחר לא דהו סברא זאת דה"ל ממאי לא שאני התם בקרא שלא כתיב עין משום הכי לגבי בכך משא"כ בשן דדרכו ליפול ואף למאי דאקשי התוס' דגם בעין שייך זה דדרכו בכך ממאי לא הכריזו בן מהאי דף דקמא דקדושין מדלא עביד הך לריכותא והנה לפי מ"ש התוס' דכן ועין [illegible] לדרך הוא ליפול על ידי זקנה וכתבו דלפ"ז לריך טעם אחר ולא ביארו התוס' מהו הטעם ואנחנו לא נדע מה טעם אחר יש לחלק בין עבד לבכור ואפשר לומר לע"ד דהאי טעמא דכיון דאיכא סברא לומר דוקא עין

מתני' [נג:] *הרים של עין שנקב שנפגם בידי שמים הרי בעינו דק תבלול חלזון נחש ועצב· ואיזהו תבלול לבן הפוסק בסירא ונכנס בשחור ונכנס בלבן אין זה מום שאין מומין בלבן :

ואנן

שנבראת עמו ואפילו בעבד אי לאו דגלי קרא דשן נמי בכלל הוי אמינא דדוקא בדבר שנבראת עמו וא"כ י"ל דדוקא דשן דגלי קרא הוי מום משא"כ גבי בכור דכיון דלא כתיב כי אם עור ופסח בלבד י"ל דבעינן דומיא דעור ופסח דהם מום באיברים שנבראו עמו משא"כ שן ואע"ג דאמרינן דכל מום רע רבויא ומרבה הכל הכי עבד דאף דאיכא רבויא דלהפסי יפלתו דמרבה הכל עם כל זה הולרך קרא ללמדנו דה"ה שן ואין לומר דנילף מעבד דאיכא רבויא ואין חילוק בין אבר שנברא עמו ללא נברא עמו אף אנו נאמר כן גבי בכור דהא איכא קרא אחרינא גבי עושה מום בחבירו בן חורין בפ' אמור דכתיב ואיש כי יתן מום באדם כאשר עשה כן יעשה לו שבר תחת שבר עין תחת עין שן תחת שן כאשר יתן מום באדם וכו' ובמכילתא בפרשת משפטים דריש הני קראי בכלל ופרט וכלל מה הפרט מפורש מומים הקבועים שאינם חוזרים וראשי איברים בגלוי אף כל מומין קבועין ובגלוי יעו"ש וכיון דאיכא תרי קראי לענין שן דהוי בכלל המומין הוי להו ב' כתובים הבאים כאחד ואין מלמדין דלענין העושה מום בחבירו לא היה לריך קרא ללמדנו על השן דאף דלא נברא עמו חשיב מום דהא ילפינן לה מעבד בק"ו ומה עבד דלאו בר מלות הוא כישראל וגם שיולא לחירות כל גופו יולא תחת שינו בן חורין דישראל גמור הוא ובר מלות הוא ואינו בא לנקום כי אם דמי עינו לכ"ש דחשיב מום וא"כ למה הולרך הכתוב ללמדנו ג"כ בעושה מום בחבירו דה"ה שן וכיון דלא לריכי שניהם הוי ליה ב' כתובים הבאים כאחד ואין מלמדין ועל פי דרך הקדוש י"ל עוד ליישב תירולא קמא דלמה אנו לריכין מעוטי דפסח ועור והדרשות אחרות דבעינן מום רע וליכא לענין מום שבסתר וק"ו מפדיון קדשים למום עובר די"ל דאי לאו הסוכחות אלו הוי אמינא דהני מיעוטי דפסח ועור אתו למעוטי חד לשן או אבר שלא נברא עמו וחד למום שאינו מבטל ממלאכתו אבל לעולם דבין מום שבסתר ובין מום עובר רבינן להו מרבויא דכל מום רע והשתא דאיכא הני הוכחות למעט מום שבסתר ועובר ע"כ הני מיעוטי אילטריכו להכי ולא ממעטינן מינייהו שן או מום שאינו בטל ממלאכתו דאפילו אינו בטל ממלאכתו חשיב מום ושן פשיטא לן דלא הוי מום גבי בכור דכיון דאיכא ג' כתובים הבאים כאחד לרבות שן ש"מ דבעלמא שן לא הוי מום :

עוד כתבו התוס' בדבור הנזכר וז"ל וא"ת מ"ש דהכהו על אזנו וחרשו חשיב מום התם גבי עבד וכו' ולקמן בפ' אלו מומין תנן חרש ושוטה פסולים באדם וכשרים בבהמה וכו' ואין לחלק בין חרש בידי אדם לחרש בידי שמים וכו' ע"כ וי"ל דאמאי אין לחלק בין בידי אדם לבידי שמים הא אמרינן בספרי דאילטריך כל מום רע ללמד דאפילו נולד במומו חשיב מום ואין שוחטין עליו כמ"ש לשון הספרי לעיל אלמא דכנולד במומו דנעשה לו בידי שמים יש סברא לומר דלא חשיב מום ואי חדית לן קרא דאפילו בנולד במומו חשיב מום י"ל דהיינו דוקא במומים דעור ופסח וכיולא בהם דבהם מפתעי קרא אבל במום כזה דחרש אפשר דיש חילוק דאם נולד חרש בידי שמים לא חשיב מום משא"כ גבי עבד דאינו אלא בהכהו על אזנו וחרשו דהוי בידי אדם ואם כוונת התוס' לומר דאין לחלק בחרש שנתחרש אחר שנולד בין בידי אדם לבידי שמים א"כ הי"ל לחלק ליישב קושייתם בהניח דהא דחרש לא חשיב מום בבהמה מיירי כשנולד במום שנולד חרש בידי שמים :

והנה בשמעתין [דף לז:] עלה דמתני' נסדקה אע"פ שלא חסרה אמרינן ת"ר הסדק כל שהוא הפגימה בין בידי אדם וכו' ופריך מכלל דסדק בידי שמים לא ומשני אלא סדק ופגימה בין בידי אדם בין בידי שמים וכתב רש"י בידי שמים שנולד עמו עכ"ל ויש לדקדק דמנ"ל לרש"י דבידי שמים דקאמר הכא הוא שנולד עמו כיון די"ל דבידי שמים או בידי אדם דקאמר הכא שניהם מיירי אחר שנולד אבל אם נולד במום זה אפשר דלענין מומין אלו דפגימה וסדק לא חשיב מום כיון שנולד עמו כיון דאיכא סברא לחלק כן בכל מומין כדאסיק דעתיה בספרי אי לאו קרא דכל מום רע ואכתי י"ל דלא חדית קרא אלא במומין דכעין עור ופסח דממעטי קרא וי"ל ודו"ק ונראה פשוט דהתוס' כתבו דאין לחלק בין בידי אדם לבידי שמים הוא תכה הא דשמעתין והנה הר"ס בפ"ז מהלכות ביאת מקדש הביא דין זה דנפגם או נסדק מחום אזנו ולא באר לומר דבין בידי אדם בין בידי שמים הוי מום ולא ידעתי אמאי השמיטו מאחר דהברייתא הולרך לאשמועינן דאפילו בידי שמים חשיב מום ואמרינן בשמעתין וכמה שיעור פגימת האזן כדי שתחגור בה לפורן וכן אמרינן בפ"ק דחולין (דף יח ע"ב) גבי ג' פגימות הם דאחד מהם אזן בכור ואמרינן דהיינו שתחגור בה הלפורן יעו"ש ולאיתי להר"ב כ"י בפרקין דלעיל (דף לה ע"א) גבי מתני' מעשה בזכר של רחלים זקן וכו' ולאהו קסדור ולרם אזנו וכו' כתב משם תוס' חיצוניות וז"ל נראה לר"י דאפילו בלרימה קטנה שהלפורן חוגרת בה יש לנו לחושבו למום מובהק דלשון לרימה משמע אפילו קטנה שהלפורן חוגרת בה עכ"ל ולא ידעתי מה באו לאשמועינן הכי בפירוש אמרינן הכי בשמעתין ובפ"ק דחולין ואין זו לריכה לפנים :

עוד אמרינן בשמעתין [דף לז:] עלה דמתני' ת"ר כמה נקיבת האזן מלא כרשינה ר"י בר יהודה אומר בכעדשה ופריך ור"י בר"י כעדשה אין בליר מכעדשה לא ורמינהי מרלע וכו' וקתני סיפא אמר רבי יודן *) (אלעזר בר רבין) היה דורש כשהם רולעין אין רולעין אלא במילת וכה"א אין עבד כהן נרלע מפני שנעשה בעל מום וכו' ומשני לא קשיא כאן לפסול כאן לשמוע ופרש"י דמאי דפריך לר"י בר"י דוקא הוא משום דקתני הכא דמן הרליעה נעשה בעל מום ולר"י בר"י רליעה שנה במחט דלא הוי כעדשה עכ"ל ולאיתי להר"ב כ"י שהביא משם התוספות חיצוניות שכתבו וז"ל וא"ת מאי קפריך מדר"י בר יהודה הא אפילו מדרבנן נמי יכול להקשות שת"ק מלריך מלא כרשינה דהא לא פריך אלא מסיפא ושם אין ר"י בר"י נזכר ואומר ר"י דניחא ליה לאקשויי מדר"י בר"י הואיל ונזכר בריטא דברייתא עכ"ל ודבריהם תמוהים דנמה הולרכו לידחק כל כך מאחר דנראה פשוט דפריך מדר"י בר יהודה משום דאיהו סבירא ליה דהרליעה הוא אפילו על ידי מחט וכיון דעל ידי מחט הויה רליעה אם כן בכהן יכול לעשות רליעה ע"י מחט דהוי נקב פחות מכעדשה משא"כ לרבנן דאפשר דרבנן ס"ל כסברת ר"א דאמרינן בפ"ק דקדושין (דף כא ע"ב) המרלע להביא המרלע הגדול וכתב הריטב"א בחידושיו שם ופי' מרלע הגדול היינו שהוא עב והוא עושה נקב גדול במלא כרשינה ולפיכך היה רבי יודן אומר שאין רולעין אלא במילת שאילו בגובה האזן הרי נעשה בעל מום בכהנים וחכמים תמיהין לאיה ממגה בהפך שהרי אין עבד עברי כהן נרלע מפני שנעשה בעל מום ואילו היו רולעין במילת אפילו נקב בכרשינה אינו נעשה בעל מום אלא ודאי אין רולעין אלא במקום שעושה מום דהיינו בגובה של אזן שהוא הסחום עכ"ל שוב ראיתי להתוס' חיצוניות שכתבו עוד בשמעתין עלה דברייתא דמרלע וז"ל נראה לר"י דהגדול גדול מזכיר קודם דסול גדול מסירא וסירה גדול ממחט ימקדם נסי דהוא גדול מאותם שהזכרנו מ"מ הוי מענין אחר ואינה מענין מרלע ומכתב ואומר ר"י דמחט שהזכיר דבר גדול סימנו דאותו מחט מיירי במחט של סקאין שהוא גדול כי אין כ"ל דאותו מחט מיירי כעין מחטין שתופרין בה בגדים דהא כיון דרבינן מחט קטן שאינו דומה כ"כ למרלע כ"ש מכתב שדומה יותר למרלע עכ"ל מפורש יולא מדבריהם דס"ל דמחט המוזכר בברייתא הוא מחט של סקאים שהוא גדול דאם נוקב עמו פשיטא דעושה בו נקב בכעדשה ומשו"ה הוקשה להו דמ"ש שהקשה לר"י בר"י ולא לרבנן דבשלמא לרש"י נראה דס"ל דמחט שהזכיר ר"י בר"י הוא מחט קטן שתופרין בה בגדים ומשום הכי לדידיה אתי שפיר דפריך לר"י בר"י דוקא אבל התוס' דס"ל דהאי מחט גדול שפיר קשה להו דאמאי לא פריך אפילו לרבנן דהא ע"כ מאי דפריך לר"י לאו משום מחט קא פריך כסברת רש"י אלא משום דס"ל לש"ס דהא דאמרינן דבעינן מרלע גדול וכל הני שעושים נקב גדול ככרשינה או כעדשה אינו אלא למלוה מן המובחר ולא לעכב דאי בדיעבד עשה נקב כל שהוא קיים את המלוה וא"כ בעבד עברי כהן דלא אפשר לעשות נקב גדול משום שלא יעשה אותו בעל מום לכתחלה נמי יכול לעשות נקב קטן פחות מכרשינה וכעדשה וע"ז פריך לר"י בר"י דלמה כהן אינו נרלע הא יכול לעשות נקב פחות מכעדשה וא"כ גם לרבנן דבעו ככרשינה שייך קושיא זאת ולע"ד כן יש ללמוד מדברי הריטב"א בחידושיו לקדושין דכל השיעורין הללו דרליעה אינו אלא למלוה ולא לעכב שהרי אחר שכתב דבריו הנזכר סיים וכתב וז"ל ובירושלמי אמרו ויזלע מן הסחום פחות מכרשינה ומשני שמא יבא לידי כרשינא והתורה אמרה ושב לאחוזתו בעינן ופי' שמפני כן לא התירה תורה לרלוע בגובה של אזן פחות מכרשינה שאינו מום מפני שבכל נקב של ברזל יש לחוש שמתרחב הנקב ושמא יבא לידי כרשינה וכו' עכ"ל ולפי מ"ש הריטב"א נפיל מזה שלת"ד דבעינן מרלע גדול בעינן כדי כרשינה והייט טעמא דר' יודן דאמר דאין רולעין אלא מן המילת א"כ אמאי לא ביאר דלפי"ז מאי דפריך הירושלמי הוא דוקא לת"ד דלא בעינן ברליעה כדי כרשינה ומדסתם דבריו ופי' הירושלמי בסתם ש"מ דלא בעינן כדי כרשינה אלא למלוה אבל לעכובא לא ומשו"ה בכהן דלא אפשר כגי בכל שהוא כאמור אלא די"ל קלת בדברי הריטב"א דאמאי לא ביאר דהש"ס דידן לא ס"ל כהאי שינויא דמשני בירושלמי דמשום גזירה הוא דהא בשמעתין פריך הכי ומשני הא לשמוע הא לפסול דמ"מ דלאו משום גזירה דרבנן הוא אלא מן הדין הוא דבכהן פוסלו מעבודה אפילו פחות מכרשינה או בכעדשה ואפשר לומר עוד דלדעת תוס' חיצוניות ס"ל דאפילו מלוה לעשות נקב ככרשינה ברליעה ליכא דכל השיעורין הללו אינן למלוה דעיקר המלוה הוא אפילו בכל שהוא אלא רשות הוא שנתנה תורה לרבו שאם רולה יכול לעשות בו נקב גדול כדי כרשינה אפילו שעושה אותו בעל מום דכיון דמוזהר שלא ליתן מום בחבירו ואם עשה בו מום חייב ליתן לו דמיו כדכתיב ואיש אשר יתן מום בעמיתו וכו' וא"כ הו"א דמוזהר ע"כ אפילו בעבד עברי ולא התיר הכתוב רליעה כי אם בנקב שאינו עושה אותו בעל מום וקמ"ל חדית לן קרא דהרשות בידו לעשות הרליעה אפילו בנקב גדול דעושה אותו בע"מ וא"כ גבי כהן דאיכא משום דבעינן ושב אל אחוזתו היה יכול לקיים מלות רליעה בפחות מכרשינה

*) בגמ' איתא ברבי

ומ"ז פריך למה כהן אינו נרצע : והנה ממאי דאמרינן בשמעתין דרבנן ס"ל דאין רוצעין אלא בגובה של אזן מדאמרינן עבד עברי כהן אינו נרצע משום מיגה כתבו במילת דאינו בגובה האזן כי אם באליה אם לא חשיב אפילו מום עובר דאם איתא דנקב במילת חשיב מום עובר אכתי אין לאיש ממ"ש אם הכהן נרצע דאכתי לא גרע דאין לריעה אלא במילת והאי דאין הכהן נרצע הוא משום דאפילו אם נרצע מן האליה נעשה מום עובר וקיימא לן דכהן נפסל לעבודה אפילו במום עובר עד שיתרפא מהמום וכדתנן בריש פרק מומין אלו יעו"ש ובעינן שלא יפסל מעבודה אפילו שעה אחת משום דכתיב אל משפחתו למוחזק שבמשפחתו (ומשו"ה כהן אינו נרצע אפילו במילת) וכמ"ש התוס' בשמעתין בד"ה כאן לשמוע וכו' ומשו"ה כהן אינו נרצע אפילו במילת ויש לתמוה

דבמתני' כתב רש"י וז"ל אבל לא מן העור דהדר בריה ולא הוי מומא והאי עור היינו אליה רכה של אזן עכ"ל דמשמע מדבריו דמן העור דהיינו אליה הוי מום אלא דהוי מום עובר וכן משמע בשמעתין לעיל דפריך אי כל רבויא הוא אי הכי אפילו מום עובר נמי אלמה תנן ולא מן העור הרי דמייתי הש"ס ראיה דמום עובר אין שוחטין עליו מהא דלא מן העור ואם איתא דנקב בעור לא חשיב אפילו מום עובר מאי מייתי הש"ס ממתני' והכי בהא דאמרינן אין רולעין אלא במילת פירש"י דמילת היינו אליה של אזן ואם אמרינן דאליה מום עובר הוא מאי מייתו רבנן לומר דאין רולעין כ"א מגובה אזן מהא דאין הכהן נרלע כיון דאפילו במום עובר נפסל מעבודה ואי לאו דברי התוס' שכתבו דמום עובר כיון דנפסל לפי שעה לא קרינן ביה ושב אל משפחתו הייתי אומרים דבכל שהוא מום עובר ולמחר ראוי לעבודה וחוזר (למותר) [למוחזק] שבמשפחתו קרינן ביה ושב אל משפחתו אבל לפי דברי התוס' קשה וע"כ נ"ל דס"ל להתוס' דנקב מן העור לא חשיב מום כלל אפילו מום עובר ואפשר דלא היו גורסים הא דאמרינן בשמעתין לעיל אי הכי אפילו מום עובר אלמה תנן ולא מן העור כי אם לפי הנראה דבר פשוט ומוסכם הוא דאין מום עובר מתיר הבכור ליטחט ואין לורך לראיה מן המשנה וכיולא בזה כתב מהר"י קורקוס בביאורו על הר"מ בפ"ו מהלכות ביאת מקדש בסברת הר"ס דע"כ נ"ל דס"ל דמן העור אפילו מום עובר לא הוי דאל"כ אמאי לא ביאר במומין הפוסלין באדם דאם ניקב האזן אפילו מן העור פסול לעבודה כיון דאדם פסול אפילו במום עובר והנה כי כן נ"ל דלא גרסינן הא דפריך א"ה וכו' אלמה תנן ולא מן העור וכתב הר"ב שם דרש"י במתני' כהא דס"ל דאפילו מן העור חשיב מום עובר כמש"ל יעו"ש וג"ל לסברת רש"י דמום עובר כיון דכשיתרפא ראוי לעבודה ושב למשפחתו קרינן ומדכהן אינו נרלע ש"מ דאין רליעה אלא מגובה האזן :

והנה ראיתי להתוס' לקמן בריש פרק ז' (דף מג.) בד"ה למה לי וכו' שכתבו וז"ל תימה למאי דקאמר לריכי דמשמע דלא ילפינן מהדדי מנ"ל באדם ובקדשים כל מום שבגלוי ואינו חוזר דגבי בכור הוא דדרשינן ליה לעיל בפרק אלו מומין מכלל ופרט עכ"ל ונראה פשוט דמאי דקשה להו להתוס' במום דאינו חוזר לא קאי אלא אקדשים דגבי אדם אפילו מום עובר פוסל וכדתנן התם בר"פ וא"כ קשה טובא דמאחר דהזכירו שמעתין דריש פרק אלו מומין [דף לז:] דילפינן לה לבכור מכלל ופרט איך לא ראו דהתם אמרי' דבקדשים נמי איכא קרא להכי כדמייתי הש"ס בשמעתין דילפינן לה מקרא דואם כל בהמה טמאה אשר לא יקריבו ממנה קרבן דאמרינן פרט למום עובר דהיום אינה קריבה ולמחר קריבה הרי דמהאי קרא ממעטינן בקדשים דבמום עובר אינו נפדה ובריית' זאת דדרשינן מקרא דואם כל בהמה טמאה למעט מום עובר מייתי אותה הש"ס נמי בסוף מסכת תמורה (דף לג ע"א) ועוד קשה דנראה דהתוס' מקשים נמי מנ"ל מום שבגלוי בקדשים והדבר קשה דהא אמרינן לקמן בפרקין (דף לט ע"א) גבי מאי דקמבעי ליה יש מחוסר אבר מבפנים או לא ופריך למאי אי לקדשים עורת או שבור כתיב הכי דמהאי קרא ילפינן לקדשים דדוקא בגלוי ולא בסתר :

ואגב אורחיה ראיתי שם בריש פרק ז' עלה דמתני' מומין אלו בין קבועין בין עוברין פוסלין באדם שכתב הר"ב כ"י משם תוס' חיצוניות וז"ל בין עוברין דמומין עוברין דפוסלין באדם נפקא לן מדילפינן מבהמה כתיב מום בם ודרשינן בפרק התערובות מום בו הוא דלא ירלו הא עבר מומו ירלו א"כ באדם נמי כתיב מום בם ודרשינן הא עבר מום ירלו כמו בבהמה עכ"ל ודבריהם אינם מובנים לע"ד דלמה הולרכו להביא דמום עובר פוסל באדם דילפינן מבהמה דכתיב מום בם או דבאדם עלמו כתיב מום בם הא מפורש בת"כ בפ' אמור פסקא ג' אין לי אלא מום קבוע (בעל) מום עובר מניין ת"ל כל אשר בו מום ע"כ אלמא דמהאי קרא ילפינן לה ואין אנו לריכין לקרא דמום בם דהני קראי דמום בם דאדם ובהמה לא אתו אלא ללמד דאם עבר מומם ירלו ועוד קשה דמעיקרא כתבו דילפינן מבהמה דכתיב מום בם כדאמרינן בפרק התערובות ואח"כ חדשו לומר דדרשא זאת נמי דרשינן באדם והרואה יראה דאמרינן בת"כ פ' אמור פ"ג סי' ו' וז"ל מום בו פרט לשעבר מומו והלא דין הוא ומה אם בהמה שפסל וכו' לא אם אמרת בבהמה שהכשיר בה הכותי וכו' תאמר באדם שפסל בכל אלו אם עבר מומו לא יהיה כשר ת"ל מום בו פרט לשעבר מומו ע"כ הרי הדרשא זאת דמום בו דרשינן ליה נמי באדם ואי לאו דאיכא קרא להכשיר לשעבר מומין באדם לא הוה מלינן למילף מבהמה כיון דאיכא למפרך דאם אמרת בבהמה שהכשיר בה הטמי וכו' מה שאין כן באדם :

[נג] **מתני'** הרים של עין שניקב וכו' · אמרי' בגמרא [דף לח:] אמר רבה בר בר חנה מה לי יאשיה דמן אוגא דק שחור משוקע הרי זה מום וכו' וסימניך ברקא וכתבו התוספות בד"ה וסימניך וכו' וז"ל משמע דהוי מום קבוע ותימה דבפרק מי שאחזו משמע דיש רפואות לברקא וי"ל דהתם מיירי במתשמשין ובאים קודם שנקבעו וכו' ועוד י"ל דהיכא דאין מתרפא מאיליו חשוב מום קבוע עכ"ל וכבר כתבנו במתני' דלעיל דמלבד דהתוס' הכא לתירוץ הראשון לא ס"ל הכי כי אם דס"ל דאפי' מום עובר ע"י רפואה לא חשיב מום קבוע כמו כן נראה דס"ל להתוס' בפרקין דלעיל גבי אחוזת הדם כמ"ש לעיל ולע"ד יש להכריח קלת דהאמת כן הוא דמום העובר בין מאליו ובין ע"י רפואה לא חשיב מום קבוע דהא אמרינן בספרי בפרשת ראה על פסוק רק בכל אות נפשך וז"ל במה הכתוב מדבר וס' הא אינו מדבר אלא בפסולי המוקדשין שיפדו וכו' ומנין שאין נשחטין אלא על מום קבוע אמרת ק"ו ומה בכור שאינו נוהג בכל הוולדות ויולאין לחולין שלא בפדיון אינו נשחט אלא על מום קבוע קדשים שהם נוהגים בכל הוולדות ואינם יולאין לחולין אלא בפדיון אינו דין שלא יהיו נשחטים אלא על מום קבוע לא אם אמרת בבכור שכן קדושתו מרחם וקדושתו חלה עליו על בעל מום קבוע תאמר בקדשים שאין קדושתם מרחם ואין קדושה חלה עליהם על בע"מ קבוע ת"ל אשר נתן לך בכל שעריך [שעריך] שעריך לגזרה שוה מה שעריך האמורים להלן אין נשחטין אלא על מום קבוע אף שעריך האמור כאן אין נשחטין אלא על מום קבוע עכ"ל הרי מפורש יולא מהספרי דמג"ש דשעריך האמור בבכור ופסולי המוקדשין ילפינן דמה בכור אינו נשחט על מום עובר כדילפי' מפרטי דעור ופסח דהוי מום שאינו חוזר כן כל המומין דוקא שאינם חוזרים כן נמי פסולי המוקדשין וא"כ קשה טובא דמאחר דילפינן בפסולי המוקדשין דאינו נפדה ונשחט על מום עובר מג"ש דבכור א"כ אמאי אילטריך ללמוד כן מקרא דאם כל בהמה טמאה אשר לא יקריבו ממנה קרבן לה' דאמרי' בשמעתין דלעיל דדרשינן מי שאינה קריבה כל עיקר יולאת זאת שאינה קריבה היום אלא למחר וכן מייתי הש"ס בסוף תמורה (דף לג ע"א) דרשא זאת ואי אמרי' דמום עובר אפי' ע"י רפואה לא חשיב מום קבוע א"ש דאילטריך הך קרא דאי מג"ש דבכור הוה אמינא דאפי' גבי בכור לא ממעטינן מום עובר כי אם בעובר מאיליו אבל ע"י רפואה חשיב מום קבוע אבל השתא דכתיב קרא דאשר לא יקריבו ממנה קרבן לה' אמרי' דאפי' מום עובר ע"י רפואה חשיב מום עובר דהכי הוי משמעותיה דקרא דדוקא מי שאינה קריבה כל עיקר יולא מום עובר שהיא קריבה לאחר זמן במום עובר מאיליו או לאחר שיעשו לו רפואה במום שאינו עובר כי אם על ידי רפואה וכיון דגלי קרא בקדשים דאפי' במום עובר ע"י רפואה חשיב מום עובר ה"ה דאמרי' כן גבי בכור דילפי' בכור מקדשים מג"ש דשעריך דהא קי"ל דאין ג"ש למחלה ואי הוה כתיב קרא דאשר לא יקריבו ממנה קרבן בלבד ולא הוה כתיב שעריך לג"ש הוה אמינא דלא מיעט קרא דאשר לא יקריבו [ממנה] קרבן דמשמע מי שאינה קריבה כל עיקר כי אם במום עובר מאיליו דראויה ליקרב למחר ואינו מחוסר שום מעשה דממילא עובר משא"כ בשאינו עובר מאיליו כי אם ע"י רפואה כיון דמחוסר מעשה שפיר קרינן בה שאינה קריבה כל עיקר אבל לפי תירוץ שני של התוס' דס"ל דמום עובר ע"י רפואה מום קבוע מקרי צ"ע אמאי הולרכו תרי קראי לקדשים לענין מום עובר ואולם י"ל קלת ראיה לתירוץ שני של התוס' דע"י רפואה חשיב מום קבוע מההיא דאמרי' בזבחים (דף קיד ע"א) דעביד הש"ס לריכותא התם לר"ש דס"ל דכל דראוי לבוא לאחר זמן איתיה בלא תעשה דשחוטי חוץ וקא"ל בין בבעלי מומין עוברין ובין בתורים שלא הגיע זמנם וקא עביד לריכותא למה הולרך לומר דין זה בתרתי ואם איתא דמום עובר הוי אפי' ע"י רפואה א"כ התם מום דקאמר ר"ש הוא בין מום עובר מאיליו ובין ע"י רפואה וא"כ שפיר י"ל דאלטריכו תרתי דאי תני תורים הו"א משום דראוי לאחר זמן ממילא ולאו מחוסר מעשה בגופו דממילא גדלי ומחוסר זמן לאו כמחוסר מעשה דמי אבל גבי בע"מ דאינו עובר כי אם ע"י רפואה כיון דמחוסר מעשה דאי אפשר שיעבור המום מאיליו כי אם ע"י מעשה הרפואה אימא מודה ר"ש דליתיה בלא תעשה דכל דאינו ראוי לבוא אל פתח אהל מועד מתילא כעין מחוסר זמן ליתיה בל"ת דמחוסר מעשה דאיכא מהראשונים דס"ל לענין שאין מתירין את הנדר עד שיחול דהיינו דוקא במחוסר מעשה כדי שיחול הנדר אבל למחוסר זמן לא חשיב מחוסר מעשה כמ"ש ביו"ד סי' רכ"ח יעו"ש וי"ל דה"ה לענין זה ומדלא תני הכי ש"מ שמום שעובר ע"י רפואה לא חשיב מום עובר כי אם מום קבוע וכיון דחשיב כדין מום קבוע אפי' ר"ש מודה דליתיה בל"ת דשחוטי חוץ דכיון דמום עובר כזה שוחטין עליו את הבכור ופודין קדשים עליו הרי פקע קדושתו לגמרי ע"י מום זה וא"כ פשיטא דאם עבר המום אח"כ ע"י הרפואה אינו ראוי להקרבה עד שיחזור ויקדישנו כמקדיש בהמה מהדם דקדושה הראשונה ככר אזדא לה וכיון דאינו ראוי להקרבה ע"י הקדושה הראשונה אינו ראוי לבוא קרינן ביה :

איברא דיש לדחות זה דאפשר דבמום עובר ע"י רפואה אף לסברת התוס' דחשיב מום קבוע לשחוט עליו בכור ולפדות עליו קדשים כל שעבר המום ע"י רפואה קודם שישחט הבכור וקודם פדיית הקרבן חזר לקדושתו הראשונה וחשיב כבכור תם וקדשי מזבח תמימים וראויים להקרבה כיון דע"י המום סוף סוף לא פקע קדושתייהו לגמרי דהא אפי' ע"י המום בקדושתייהו קיימי לענין דאסורים בגיזה ועבודה

ואנן לא בקיאין בהני מומי אם עובר הוא אם מום קבוע הוא ועוד דאנן הדיוטות וכבר איתברר באידך פרקין דלעיל דהתרת בכור ע"פ שלשה בני הכנסת ליתיה אלא במומין מובהקין כגון הני דתנן נסמית עינו נקטעה ידו ונשברה רגלו א"נ הני דתחלת ברייתן כגון הא דתנן* או שהיה ראש הזנב מפציל עצם או שיש בשר בין חוליא לחוליא מלא אצבע: *תנא אצבע שאמרו אחד מארבע בטפח של כל אדם דהיינו גודל: **מתני'*** אין לו ביצים או אין לו אלא ביצה אחת ר' ישמעאל אומר אם יש לו שני כיסין יש לו ב' ביצים אין לו אלא כיס א' אין לו אלא ביצה אחת ר"ע אומר מושיבו על א) הרגוזו וממעך אם יש ביצה סופה לצאת מעשה שמיעך ולא יצאת ונשחט ונמצאת דבוקה בכסלים והתיר ר"ע ואסר רבי יוחנן בן נורי: **גמ'** [נד] השתא אין לו אלא ביצה אחת אמרת הוי מומא אין לו כלל מיבעיא חסורי מחסרא וה"ק אין לו שני ביצים בשני כיסין אלא בכיס אחד אי נמי שני כיסין וביצה אחת ה"ז מום ר' ישמעאל אומר יש לו שני כיסין בידוע שיש לו שני ביצים אין לו אלא כיס אחת כמי שאין לו אלא ביצה אחת דמי ואתא ר"ע למימר בידוע לא אמרינן אלא מושיבו על הרגוזו וכו' מסתברא לן [נה] דהלכתא כת"ק דאמר ב' כיסין וביצה אחת מום הוי ולא בעי מיעוך והיינו דאיכא בין ת"ק לר"ע וטעמא דת"ק משום דכיון דליתיה בכים לית ליה אלא חדא וא"נ אית ליה דבוקה בכסלים היא והוי מומא וב"ש כשמיעך ונמצאת דבוקה בכסלים דשרינן ליה כר"ע וליכא למיחש לדר"י בן נורי וכן הלכתא: **מתני'*** בעל חמשה רגלים ושאין לו אלא שלש ושרגליו קלוטות כשל חמור: **גמ'** [נו] *אמר רב פפא לא תימא דעגילן ולא סדיקן אלא כיון דעגילן אף על גב דסדיקן: **מתני'*** השחול והכסול איזהו שחול שנשמט יריכו וכסול כל שאחת מארכובותיו גבוהות: **גמ'*** איזהו שחול שנשמטה יריכו כסול שרגלו אחת בתוך הכסל ורגלו אחת על גבי הכסל תניא השרוע והקלוט השרוע שנשתרבבה יריכו קלוט שרגליו קלוטות כשל חמור: **מתני'*** ב) מומין אלו מנה אילא ביבנה והודו לו חכמים ועוד שלשה הוסיף אמרו לו לא שמענו אלא את אלו את שגלגל עינו עגול כשל אדם פיו דומה לשל חזיר את שניטל רוב המדבר שבלשונו ב"ד של אחריהם אמרו הרי אלו מומין: **גמ'*** עינו עגול אוקימנא באוכמא אבל בצירא היינו אורהיה פיו דומה לשל חזיר אמר רב פפא* לא תימא דשפיד ופרים אלא כיון דפרים אע"ג דלא שפיד פירש שפיד חד ועשוי כשפוד פרים ששפתו העליונה פרוסה על התחתונה ועודפת עליה: **מתני'*** מעשה שהלחי התחתון עודף על העליון ושאל ר"ג לחכמים ואמרו ה"ז מום: **גמ'*** מאי תנא דקתני מעשה משום דקתני פיו דומה לשל חזיר ה"ז מום ופליגי רבנן עליה דאילא בשפתו העליונה עודפת על התחתונה אבל התחתונה עודפת על העליונה ה"ז מום ומעשה נמי וכו' ודוקא דאית בה עצם אבל לית בה עצם בתרויהו לא הוי מומא: **מתני'*** אזן הגדי שהיתה כפולה אמרו חכמים בזמן שהיא עצם אחד מום ואם אינה עצם אחד אינה מום: **גמ'*** ת"ר פיו בלום ורגליו מגולמות מחמת הרוח אינה מום מחמת העצם ה"ז מום אזניו כפולות בחסחסות אחת הרי זה מום בשתי חסחסיות אינו מום: **מתני'*** רבי חנינא בן גמליאל אומר זנב הגדי שדומה לשל חזיר ג): **גמ'*** אמר רב פפא לא תימא דרכיכא ואילימא אלא דרכיכא אף ע"ג דלא אילימא: אין בה ג' חוליות הרי זה מום *אמר רב הונא בגדי שתים הרי זה מום שלשה אינה מום בטלה ג' ה"ז מום ד' אין מום מיתיבי בגדי א' ה"ז מום ב' אין מום בטלה ב' ה"ז מום ג' אין מום תיובתא דר"ה ורב הונא מתניתין אטעיתיה איהו סבר מדרישא בגדי סיפא נמי בגדי ולא היא רישא בגדי וסיפא בטלה:

א) במשנה איתא עכוזו וכ"ה בעירובין ר"פ כיצד מעברין · ב) במשנה שבגמרא איתא נשבר עצם ידו ועצם רגלו אע"פ שאינן ניכר מומין אלו כו' · ג) במשנה שבגמרא איתא ושאין בה שלש חוליות הרי זה מום:

מתני' א) עינו אחת גדולה ואחת קטנה במראה אבל לא במדה: גמ' [נז] תנא גדולה גדולה כשל עגל קטנה כשל אווז ודוקא אחת גדולה ואחת קטנה אבל ב' גדולות ב' קטנות לא הוי מומא דמחמת בריותא יתירה או כחישותא יתירה הוא אבל אחת גדולה ואחת קטנה אי מחמת בריותא הוא תרווייהו בעו מיברא ואי מחמת כחישותא תרווייהו בעו מיכחש והכין אסיקנא בפ"ק דמכילתין* וגרסינן נמי התם* ר"א לא עאל לבי מדרשא אשכחיה לר' אסי א"ל מאי אמור בי מדרשא א"ל הכי אמר ר"י הא דתנן רחל שילדה מין עז ועז שילדה מין רחל פטורה מן הבכורה ואם יש בו מקצת סימנים חייב מום קבוע הוא לישחט עליו דכיון דאשתני הו"ל מומא דיליה ואע"ג דאשתני לדבר שבמינו קדוש לבכורים וכן הלכתא · גרסינן בפרק מומין אלו *אמר רב חסדא עז שאין לה קרניים ורחל שיש לה קרניים כשירות ע"ג המזבח ותניא נמי כוותיה ואמר רב חסדא אמר אמימר נטלו קרניים וזכרותן עמהם פסולה ואינה נפדית עליהן נטלו טלפים וזכרותן עמהם פסולה ונפדית עליהן מיתיבי נטלו קרניים וטלפים וזכרותן עמהם פסולה ונפדית עליהן לא קשיא הא דאיתעקור אתעקורי הא דמיגום איגומי איתעקור לגמרי פסולה ונפדית עליהן הלכך בבכור משחט שוחטין עליהן:

מתני' *רבי יהודה אומר ב' ביציו אחת גדולה כשתים שבחברתה ולא הודו לו חכמים: גמ'* ורבנן עד כמה תניא אחרים אומרים אפילו אינה לשניה אלא כפול כשירה: מתני' *זנב העגל שאינה מגעת לערקוב אמרו חכמים כל מרבית עגלים כן כ"ז שהם מגדילין הם נמתחות ובאיזה ערקוב אמרו ר"ח בן אנטיגנוס אומר בערקוב שבאמצע הירך: גמ' *תנא קפ"ן העליון ולא התחתון וכנגדו בגמל ניכר: מתני'* על אלו מומין שוחטין את הבכור: גמ' *הא תו ל"ל הא תני ליה רישא על אלו מומין שוחטין איידי דתנא ועוד הוסיף ג' ואמרו לו לא שמענו אלא את אלו וקתני ואתי דיחידאי וקא סתים ליה בכלהו על אלו מומין שוחטין את הבכור:

מתני'

פח פ"ב) דקאמר לאתויי קלוט בן פרה ואליבא דר"ש יעו"ש פכ"ל דלאו דוקא האי לישנא דקלוט ואפ"ג דבלשון מקרא קרי ליה קרא קלוט לענין קדשים כל שפרסותיו בלבד קלוטות אף דאמר הגוף דומה לבהמה טהורה מ"מ בלשון חז"ל לענין סברת ר"ש עכנ"ל דלאו דוקא אלא הכוונה הוא דכתם קלוט ומסתמא גופו נמי דומה לבהמה טמאה וכל שאין לאמו וכולו דומה לבהמה טהורה אסר ר"ש :

מתני' עינו אחת גדולה ואחת קטנה במראה אבל לא במדה :

[נז] גמרא תנא גדולה וכו' · ודוקא אחת גדולה ואחת קטנה אבל ב' גדולות ב' קטנות לא הוי מומא והכין אסיקנא בפ"ק דמכילתין וכו' · הכי אמרי' התם בפ"ק (דף ג ע"ב) עלה דפריך הש"ס לר"י דמום קבוע מאי קמשמע לן הא נמי תנינא וכו' :

הנה ראיתי לרש"י בפרקין דלעיל (דף לו ע"ב) דגבי מאי דאמרי' התם ההוא שרוע דאתא קמיה דר"א כתב וז"ל שרוע עינו אחת גדולה ואחת קטנה עכ"ל יש להקשות דאמאי פירש"י כן הא עיקר שרוע דקרא אמרינן בת"כ פרשת אמור דשרוע הוא שנשמטה יריכו וכן אמרי' בפרקין (דף מ ע"א) תנא השרוע והקלוט שרוע שנשתרבב לו יריכו וכ"כ ר"מ בפ"ז דהלכות ביאת מקדש דין ט' מי שנשמטה יריכו הוא שרוע האמור בתורה ע"כ ואם כן אמאי לא פירש"י כן ופי' עינו אחת גדולה וכו' דהכי דבשמעתין דפ"ק קס"ד הש"ס לומר דה"ע דעינו אחת גדולה משום דהוי כמו שרוע ולא הוי טעמא משום שינוי לשנויי מאי דפריך לר"י ממתניתין מ"מ הא מסיק התם דמשום שינוי הוא ולא משום שרוע אלא דהכי הוי המסקנא אחר האמת דמשום שינוי הוא שהכי כתב רש"י שם בד"ה תרווייהו בעי וז"ל והא ודאי משונה הוא ואי קשיא אמאי איצטריך לר"י למימר הא אוקימנא דשינוי הוי מומא תריץ כיון דאיכא למימר נמי דלאו משום שינוי הוא אלא משום שרוע איצטריך לר"י למימר עכ"ל הרי מתבאר מתוך דבריו דאחר המסקנא האמת הוא דמתני' דעינו אחת גדולה משום שינוי הוא ולא משום שרוע ולמה פי' הכא דעינו אחת גדולה שרוע הוא ורש"י בפי' החומש בפ' אמור פי' אבר א' גדול מחבירו עכ"ל נראה מדבריו דבכל האברים שייך זה דכל דאחד גדול מחבירו שרוע הוי וא"כ ה"ה עינו א' גדולה ואף לפי פי' החומש ק"ק למה בפרקין דלעיל פירש עינו אחת גדולה דהוא אבר מיוחד ולא פירש כפירוש החומש שהוא דבר כולל בכל האברים אבל עכ"פ מדברי רש"י בשמעתין אינו נראה כן דאם איתא דהאמת כן הוא דבכל האברים שייך דבר זה למה הולך רש"י לדחוק עצמו דלא תקשי לר"י ממתני' כיון דהאמת כן הוא דבכלל שרוע דקרא הוא זה וא"כ לאו משום שינוי הוא אלא דהש"ס דחי התם דאין ראיה מהסיא דמתיבן גדולות לומר דהטעם משום שרוע הוא אבל אין ה"כ דהאמת כן הוא דמשום שרוע הוא ולמה הולך רש"י לומר דקמ"ל ר"י דלאו משום שרוע הוא כי אם משום שינוי בהיות דהאמת כן הוא דעינו אחת גדולה שרוע הוא ואין ראיה ממתני' לומר דשינוי מומא הוי ומעיקרא קושיא ליתא לר"י :

והנה לסברת ר"י דבשמעתין דהביאה רבינו להלכה דרחל שילדה מין עז וכו' דאם יש בו מקצת סימנים דומה לאמו אף דחייב בבכורה מ"מ מום קבוע הוא לשחוט עליו יש לחקור אם הא דחשיב מום קבוע הוא דוקא ביש בו מקצת סימנים דומה לאם דבכה"ג דמקצתו דומה לרחל אמו ומקצתו דומה לעז משתבר דהוי מום כיון דבגופו מלד עצמו יש בו שינוי דכל הרואה אותו מכיר בו דיש בו שנוי אף דהרואה אין לו ידיעה דבן רחל הוא ושינוי המום הניכר הוא אבל בעז בן רחל דאין לו מקצת סימנים דומה לאמו אלא כולו עז גמור הוא אי אמרי' דאף באופן זה חשיב מום כיון דאשתני מאמו דאף דבכה"ג אינו ניכר המום מלד עצמו דהא הרואה אותו ואין לו ידיעה שהוא בן רחל אינו רואה בו שום שינוי כי עז גמור הוא [או] לא חשיב מום בכה"ג וכ"מ לקדשים דקי"ל דנדמה פסול להקרבה דאי אמרינן דאף דבכה"ג דאין לו מקצת סימנים דומה לאמו חשיב מום קבוע אם הקדימו או הקריבו לוקה כדין בעל מום ממש ואי אמרינן דבכה"ג לא חשיב מום אינו לוקה ומדברי הר"מ בפ"ג דהלכות איסורי מזבח נראה כלד זה דאפי' בכה"ג דאין לו מקצת סימנים דומה לאמו חשיב מום שכתב שם בדין ה' וז"ל הנדמה אע"פ שאינו כלאים הרי הוא פסול למזבח כילד רחל שילדה כמין עז וכו' אע"פ שיש בו מקצת סימנים הואיל והוא דומה למין אחר פסול כבעל מום קבוע שאין לך מום קבוע גדול מן השינוי דנראה מתוך דבריו דמי שאין לו מקצת סימנים גמי הוא מטעם מום וא"כ הוא יקשה דבכמה דוכתין אמרינן דתניא שור או כשב פרט לכלאים או עז פרט לנדמה כדאמרי' בפרק מרובה (דף עז ע"ב) ומייתי לה בפ' יוצא דופן (דף מא·) ובחולין (דף עח:) ובמכלתין (דף יז·) ואם איתא אמאי איצטריך קרא למעט נדמה בקדשים תיפוק ליה דבעל מום הוא כיון דיש בו שינוי ומדאיצטריך קרא למעט נדמה ש"מ דבנדמה גמור שאין לו מקצת סימנים דומה לאמו לא חשיב מום ומש"ה איצטריך קרא למעוטי ובכך ראיתי למהרי"ק ז"ל בחבורו על הר"מ כ"י שכתב ע"ד הר"מ דהלכות איסורי מזבח הנזכר וז"ל ואף דתרי גווני נדמה איכא נדמה שאינו דומה לאמו כלל ודומה לגמרי למין אחר זה נקרא כלאים והוי בכלל כלאים שהרי כבש ועז מעורב בו אמו רחל וגופו עז ומום אין בו כיון שאין בו צורת רחל כלל אדמה שיש בו קצת סימנים שדומה לכבש וקצת לעז אין לך מום וכיעור מזה דלא גרע מזנב הטלה שהוא ב' תולעות שכבר בגדי ופסול בטלה או פיו דומה לשל חזיר ורגליו כשל חמור עכ"ל הנליך לעניינינו מבואר מדבריו דאף הר"מ לא אמר דחשיב מום כי אם ביש בו מקצת סימנים דומה לאמו אבל באינו דומה כלל לא חשיב מום כי אם פסול משום כלאים :

איברא דראיתי להתוס' במסכת תמורה (דף כד ע"ב) ד"ה קסבר שכתבו שם וז"ל ועוד קשה לפי מאי דפירש ר"י בפרק מרובה גבי הא דאמרי' או עז להוליא את הנדמה וקשה לר"י שם נ"ל קרא למעוטי נדמה תיפוק ליה דבעל מום הוא דמדאשתני מומא הוא כדאיתא ריש בכורות ומילך ר"י דאיצטריך קרא למעוטי נדמה בוולדות קדשים דמהו דתימא ליקדשו אגב אמיה קמשמע לן או עז דלא עכ"ל ולפי האמור דהא דחשיב מום אינו אלא ביש לו מקצת סימנים דומה לאמו אבל באין לו כלל לא חשיב מום מהטעם האמור א"נ: מאי קשה לר"י הא שפיר י"ל דאיצטריך קרא לנדמה גמור דאין לו מקצת סימנים דומה לאמו ומדהקשה ר"י כן שמע מינה דס"ל דאפי' בכהאי גוונא הוי מומא ואולם יש לדחות די"ל דר"י הכא אזיל לשיטתיה שכתבו התוס' משמו בפרק מרובה (דף עח ע"א) בד"ה עד שיהא וכו' דע"כ נ"ל קרא למעט נדמה בקדשים אלא למעט אפי' יש לו מקצת סימנים דומה לאמו כי היכי דלא נילף מבכור דיש לו מקצת סימנים חייב בבכורה יעו"ש ויש לומר דע"פ שיטה זאת הוא דהוקשה לר"י הכא דהכתי אמאי איצטריך קרא למעט נדמה בקדשים דאפי' יש לו מקצת סימנים תיפוק ליה דהוי מומא אבל לעולם דנדמה גמור שאין לו מקצת סימנים לא חשיב בע"מ והנה ראיתי בתוס' חיצוניות בפ"ק דמכילתין (בדף יב ע"א) שכתב הרב משמם וז"ל או עז פרט לנדמה וא"ת תיפוק ליה דהוי מומא כדאמרי' לעיל וי"ל דאיצטריך למעט לענין תמורה דאע"ג דחיילא על בעלת מום קבוע לא חיילא אנדמה וא"ת תיפוק ליה דנילף קדשים מבכור מג"ש דתחת תחת דבכור ול"ל קרא וי"ל דאיצטריך היכא דאיכא מקצת סימנים דומה לאמו דאז מחוייב בבכורה עכ"ל מדבריהם אנו י"ל דסבירא ליה דאפי' בנדמה גמור דאין לו מקצת סימנים חשיב מומא דאל"כ מהראוי היה דיקבעו קושיתם הראשונה שהקשו דל"ל קרא מילף קדשים מבכור ועל פי תירוצם דאיצטריך ליש בו מקצת סימנים יקבעו קושיתם הראשונה דתיפוק ליה משום מום ומדלא אתו לזה ש"מ דקושיתם הראשונה דתיפוק ליה משום מום אפי' באין לו מקצת סימנים :

והנה מ"ש התוס' חיצוניות לקושיתם דכ"מ לתמורה דחיילא אבעלת מום קבוע יש להקשות דאמאי לא אמרו נמי דכ"מ לענין מעשר בהמה דקי"ל דחל קדושה אפי' אבעלת מום וי"ל דניחא להו לומר דכ"מ לתמורה דהכי הוי עדיף טפי דהא קרא דשור או כשב בכל הקרבנות מיירי ודוחק הוא לאוקמי קרא במעשר בהמה דוקא משא"כ אי מוקמינן ליה דכ"מ לתמורה דשייך בשאר קרבנות כי ע"פ זה נמי יש לייצב בדברי התוספות דתמורה דלא מלאו לייצב קושייתם כי אם דאיצטריך למעט נדמה בוולדות קדשים ואמאי לא ניחא להו דכ"מ לתמורה דחיילא אבעלת מום משום די"ל דטפי עדיף לאוקומי לקרא בוולדות קדשים כפשטיה דקרא דמיירי בקרבנות דתחלת הקדש ולא בתמורה דהוי סוף הקדש וכ"כ לא ניחא להו לומר דכ"מ למעשר בהמה כאמור דאם אנו אומרים דכ"מ למעשר בהמה לא הוי כפשטיה דקרא דמשכחת לה בשאר קרבנות מה שא"כ אם אנו אומרים דנפקא מינה לוולדות קדשים דשייך זה בכמה קרבנות :

והנה לפי דברי התוס' דתמורה ודברי התוס' חיצוניות דבכורות הנזכר יש להקשות בשמעתין דמאי פריך הש"ס לר"י דמאי קמ"ל דמום קבוע הוא דהא תנן במתני' עינו אחת גדולה וכו' דהוי מומא דאלמא דכל שינוי הוי מומא הא שפיר י"ל דר"י הלכך לאשמועינן דאפי' שינוי ודלתה גמור לא בדיש לו מקצת סימנים דומה לאמו דהוי מומא כי היכי דלא נימא דמדאיצטריך קרא דאו עז למעט נדמה גבי קדשים עכנ"ל דשינוי זה לא הוי מומא דאי מדמינן ליה לשינוי דעינו אחת גדולה א"כ ל"ל קרא דאו עז למעט הא מסברא פסלינן ליה דהא כל בע"מ פסול לקרבן ומדאיצטריך קרא שמע מינה דלא הוי מומא הא קמ"ל ר"י דלא אמרי' הכי אלא דמומא הוי ומאי דאיצטריך קרא דאו עז כ"מ לתמורה כסברת תוס' חיצוניות או אתא קרא למעט אפי' נדמה דוולדות קדשים (מנ"ל) ואילו לא אשמועינן כן ר"י מנ"ל לומר הכי :

והנה לפ"מ דיש לצדד דהא דאמר ר"י דנדמה בעל מום קבוע הוא דהיינו דוקא ביש בו (מום) מקצת סימנים דומה לאמו אבל אינו דומה כלל לאמו לא חשיב בעל מום יש להביא קצת ראיה עוד מהסיא דאמרי' בפרק קמא דמכלתין (דף יז ע"א) גבי פלוגתא דרבי מאיר ורבנן גבי בכור ומוקמינן התם דפלוגתייהו דרבי מאיר ורבנן הוא ברחל בת רחל בת עז דדומה לאמו ואינו דומה לאמיה דאמיה או ברחל בת עז בת רחל דדומה לאמיה דאימיה ואינו דומה לאמיה דלרבי מאיר בהני תרי גווני מחייב בבכורה ולרבנן פטור ואמרי' עוד אמר (רב יהודה) [ר' יוחנן] מודה ר"מ בשעיר של ר"ח דבעינן בן שעירה מאי טעמא ה"ק אחד המיוחד משבעת ימי בראשית ופריך דהא מהתם נפקא מקרא דאו עז פרט לנדמה ומשני לריכא דאי מהתם הו"א ה"מ היכא דלא נחית לדרי אבל היכא דנחית אימא לא ואי מהכא הו"א ה"מ לגבי קרבן חובה אבל נדבה לא לריכא ע"כ דנראה דלרבי מאיר נמי איצטריך קרא דאו עז להיכא דלא נחית לדרי דהיינו ברחל בת עז בת רחל דאינו דומה לאמו ודומה לאם אמו דבהאי גוונא לענין בכור מחייב בבכורה אבל לקרבן פסול להקרבה ואם איתא דכל דאינו דומה לאמו כלל אפילו במקצת סימנים הוי בעל מום אמאי איצטריך קרא דאו עז למעוטי הא תיפוק ליה דהוי בעל מום אלא ודאי דעכנ"ל דכיון שאינו דומה לאמו כלל דבכהאי גוונא אין בו שינוי מלד עצמו לא חשיב בעל מום ולהכי איצטריך קרא דאו עז למעט לרבי מאיר :

איברא דאיכא למידק לרבנן דאמרינן דבהני תרי גווני נמי נדמה פטור מן הבכורה עכנ"ל דהני תרי קראי דקרא דאו עז דאתא למעט היכא דלא נחית לדרי וכן קרא דשעיר דאחד המיוחד דאתא למעט היכא דנחית לדרי מיירי ביש בו מקצת סימנים דומה לאמו כההוא רחל בת עז בת רחל דיש בו מקצת סימנים דומה לעז וברחל בת רחל בת עז יש בו מקצת סימנים דומה לאמיה דאימיה ועו"ז איצטריכו קראי למעט כיון דלגבי בכור ביש בו מקצת סימנים לא חשיב נדמה מהו דתימא דה"ה בקדשים קמ"ל דלענין קרבן חשיב נדמה ופסול וכמ"ש התוספות בפרק מרובה משם ר"י דקדשים לא איצטריך אלא למעט דיש בו מקצת סימנים דבאין בו מקצת סימנים הא ממעטינן ליה מג"ש דתחת תחת דבכור וא"כ קשה דבשלמא בקרא דשור או כשב או עז כיון דקרא כולל בכל הקרבנות שפיר י"ל דאיצטריך קרא לתמורה או למעשר בהמה דחיילי אפילו על בע"מ כמ"ש התוספות חיצוניות או דאתא קרא למעט נדמה בוולדות קדשים כסברת ר"י דכתבו התוספות אבל בקרא דאחד המיוחד דשעיר ר"ח דמיירי בקרבן מיוחד דר"ח למה לריך קרא למעט בדנחית לדרי דהיינו דדמי לאימיה דאימיה אם יש בו מקצת סימנים דומה לאימיה דאימיה כיון דבכה"ג בע"מ הוא ויש בו שינוי מלד עצמו שנראה בו סימני כבש וסימני עז וכל כי הא דמלד עצמו הרואה אותו רואה שינוי חשיב בע"מ ולמה איצטריך קרא דהכא לא שייך תירוץ התוספות חיצוניות דכ"מ לתמורה דהא קרא בשעיר ר"ח דוקא מיירי וכן תירוצו התוספות דתמורה ל"ש למימר דלשעיר שהוא ולד קדשים אתא קרא דהיך משכחת לה שעיר של ר"ח שיהא ולד קדשים הא כל קרבנות לבור זכרים הם כדתנן בתמורה (דף יד ע"א) ואין לומר דמשכחת לה ביחיד שהתנדב שעירת עזים מעוברת ואמר שיהא שלמים וולדה אם יהיה זכר יהיה שעיר של ר"ח דכיון דמסרו לצבור חשיב כשל צבור כמ"ש הר"מ בפ"ח מהלכות כלי המקדש דכל קרבנות הצבור שהתנדב אותם יחיד כשרים יעו"ש וכ"י ס"ל בעלמא דעובר לאו ירך אמו דמס"ע הפרים משאת מעוברת וילדה לא בולדה מתכפר כדאמרינן בתמורה (דף כה ע"א) יעו"ש דהא ליתא דבכה"ג נ"ל קרא דהא דאיצטריך קרא לנדמה דוולד קדשים לר"י היינו כי היכי דלא נימא דנקדשו אגב אימיה וזהו דוקא היכא דמכח אימיה נחת ליה קדושה ולא מחמת נפשיה אבל בכגון זה דמחמת עצמו הוא דקדיש כמקדיש בהמה בהנפי נפשה אין סברא לומר דליקדשו אגב אימיה :

ואפשר לייצב ע"פ מאי דאמרי' בפ"ג דיומא (דף לד ע"ב) גבי פלוגתייהו דרבי ורבנן אי ילמד שחרית מערבית או ערבית משחרית דה"ע דרבי דכתיב לכבש האחד איזהו כבש שנאמר בו אחד הוי אומר זה התמיד של שחר ורבנן אחד מיוחד שבעדרו ורבי ממבחר נדריך נפקא ורבנן חד בחובה וחד בנדבה ולריכי ע"כ וי"ל דרבנן דהכא גבי נדמה ס"ל כרבי דילמד ערבית משחרית מקרא דלכבש האחד ודרשא דבעינן מיוחד שבעדרו דרים לה מקרא דשעיר אחד דראש חדש דלענין שיהיה מיוחד שבעדרו אתא קרא ולא לענין שיהא מיוחד משבעת ימי בראשית ואע"ג דלרבי התם ס"ל דנפק"ל מקרא דמבחר נדריך רבנן דהכא ס"ל כרבי לענין דשחרית הוא עיקר אבל מאי דס"ל לרבי דלא בעינן תרי קראי חד לחובה וחד לנדבה לא סבירא להו כוותיה אלא ס"ל כרבנן דבעי קרא לחובה וכיוצא לזה מלינו בפ"ז דיומא (דף ע ע"ב) דרבי ס"ל דמדכתיב איל אחד ש"מ דאיל אחד דוקא הוא ור"א בר"ש ס"ל דשני אילים הם ואמרינן דה"ע דר"א בר"ש משום דס"ל דמאי אחד מיוחד שבעדרו ופריך וכו' ומשני נפקא ליה ממבחר נדריך ור"א [בר"ש] חד בחובה וחד בנדבה לריכי ומדהולרך קרא אחרינא לדרשא זאת ש"מ דס"ל כרבי דילמד ערבית משחרית מקרא דלכבש אחד וא"כ מנעי ליה קרא אחרינא לחובה דלא ס"ל כרבי דלא בעינן תרי קראי לחובה ולנדבה וכמו כן נאמר לרבנן דהכא ס"ל כרבי בההיא דאיל אחד הוא ולא שני ואם כן לא נשאר שום קרא לדרוש מיוחד שבעדרו לחובה ודרים לה מקרא דשעיר אחד ועי' בת"י מ"ש בסוגיא דיומא ודו"ק הן אמת דקשה לזה דא"כ מנ"ל לר"י דמודה ר"מ בשעיר ראש חדש מקרא דשעיר אחד דאמאי לא נאמר דלר"מ נמי ס"ל דקרא דשעיר אחד הוא לדרוש מיוחד שבעדרו כרבנן ואולי די"ל דאפשר דר"י קים ליה דר"מ ס"ל בעלמא כרבי דלא לריכי תרי קראי וממבחר נדריך נפקא ליה בין חובה בין נדבה דבהכי ניחא מאי דקשה לכאורה בשמעתין דלמה הולרך הש"ס הכא גבי נדמה למעבד לריכותא דאי מהתם היכא דלא נחת לדרי ואי מקרא דשעיר אחד דוקא בדבר חובה אבל נדבה לא הכי מהב' סוגיות דיומא הנזכר מתבאר דלריכי תרי קראי לחובה ולנדבה דיש לך לומר דחובה חמור מנדבה ויש לך דנדבה חמור מחובה כמ"ש רש"י שם ואם כן מאי איצטריך למעבד לריכותא דלריכי תרי קראי חד לחובה וחד לנדבה ומדלא משני שמע מינה דקי"ל דרבי מאיר סבירא ליה כשיטת רבי דמקרא דמבחר נדריך ר"ל נדבה וחובה וא"כ ה"ה הכא וכיון דסבירא ליה כרבי קרא דשעיר אחד לא איצטריך למיוחד שבעדרו ועל כרחך איצטריך למיוחד משבעת ימי בראשית זה אפשר לדחוק בזה :

ואולם ראיתי להר"ס בפ"ג מהלכות איסורי מזבח הלכה ז' דאחר שכתב דין כלאים ונדמה כתב וז"ל וכ"ל שאע"פ שאין כל הפסולין אלו ראויין למזבח לקרבן אם עבר והקריבן אינו לוקה מה"ת עכ"ל דנראה דס"ל דאף נדמה בין דאינו דומה כלל לאמו ובין יש בו מקצת סימנים דומה לאמו אם הקריבו אינו לוקה ויש להקשות דהא בשמעתין דפריך הש"ס לר"י דאמר דהוי מום קבוע דנולתא דפשיטא הוא דהכי זה דומה לעינו אחת גדולה נראה דמשווה הש"ס דין מום זה למום דעינו אחת גדולה וכיון דבעינו אחת גדולה וכו' פשיטא דאם הקריבו לוקה ה"ה במום דנדמה ומכין לו להר"ס דאינו לוקה ונראה דסברת הר"מ הוא מטעם דהוקשה לו להר"ס מה שכתבו התוס' חיצוניות והתוס' בתמורה בשם ר"י דלסברת ר"י דמום קבוע הוא ולמה איצטריך קרא דאו עז למעט נדמה הא אפילו אם נאמר דאיצטריך קרא ליש בו מקצת סימנים דאמו מ"מ בע"מ הוא ובלאו הכי פסול להקרבה כאמר בע"מ ולא ניחא ליה כתירוץ התוס' חיצוניות או כתירוץ התוס' ובפרט דהכתי קשה דאמאי איצטריך קרא דשעיר אחד למעט כיון דאם יש בו מקצת סימנים דאמו או דאימיה דאימיה בע"מ הוא ולמה לריך קרא דבהאי קרא לא שייך הני תירוצים כדבר האמור לכן ס"ל להר"מ דהני תרי קראי דאתו למעט כל גווני נדמה לאו דאיצטריכו לפוסלן אלא ללמד דאינם בכלל לאו דכל מום לא תקריבו דאין בהם אלא איסור עשה דהכתוב נתקו לעשה וכדא"כ זירא בפרק אותו ואת בנו [דף פ:] הבא למחוסר זמן שהכתוב נתקו לעשה מ"ט דאמר קרא ומיום השמיני והלאה ירצה מיום השמיני אין מפיקא לא לאו הבא מכלל עשה עשה כמ"ש מרן הכ"מ שם בדין זה בסוגיא הנזכר וכתב הרב לח"מ דהר"מ מפרש כפירוש התוס' שפירשו דהא דאמר ר"ז הבא למחוסר זמן דהכתוב נתקו לעשה אין פירושו כפי' רש"י

א) במשנה שבגמרא איתא ר' חנינא בן אנטיגנוס אומר את שיבלת בעינו ושנפגם עצם ידו ורגלו ושנפרק עצמה של פיו עינו כו' [illegible] אזנו אחת גדולה ואחת קטנה:

מתני'* [נח] טומטום ואנדרוגינוס לא במקדש ולא במדינה רש"א אין מום גדול מזה וחכמים אומרים אינו בכור אלא נגזז ונעבד :

גמ'* אמר רב חסדא מחלוקת באנדרוגינוס אבל בטומטום ד"ה ספיקא הוי וקדיש מספיקא וקי"ל בעלמא דאנדרוגינוס בריה הוי דגרסינן בפרק הערל* אמר רב ליתא למתני' דקתני ר"י ור"ש אומרים אנדרוגינוס כהן שנשא בת ישראל מאכילה בתרומה אלמא זכר הוא מקמי ברייתא דתניא ר' יוסי אומר אנדרוגינוס בריה בפ"ע הוא ולא הכריעו בו חכמים אם זכר אם נקבה הוא דמדשבקיה ר' יוסי לדר"ש ש"מ הדר ביה ואמרי בי רב הלכה כר"י באנדרוגינוס ובהרכבה ושמואל אמר בקושי ובקדוש ומסתברא לן מדלא קאמרו כר"י ור"ש ש"מ דבי רב כרב ס"ל דאמר הלכה כר"י דברייתא דשבקיה לר"ש בר זוגיה ואף ע"ג דהכא לא אתי אלא למיפסק בהנך דר"י ור"ש דהרכבה וקושי וקדוש כלהו דר"י ור"ש נינהו אבל דר"י לחודיה טובא איכא מיהו ודאי בי רב מילי דר"י ור"ש

דאי לאו הניתק לעשה אלא דהכתוב נתקו מלאו דלא ירצה ולא הוי בכלל כל הפסולין דהוו בלאו דלא ירצה אלא נתקו לעשה ולית ביה אלא עשה דמיום השמיני והלאה והאריכו שם התוס' יעו"ש ואם כן ה"ה לענין נדמה דאף דהוי בכלל לאו דבעל מום לא תקריבו בא הכתוב ונתקו לעשה דכתיב או עז ולא נדמה וכן שעיר אחד ולא נדמה בדנחת לדרי ולאו הבא מכלל עשה ללמד דאין בו אלא איסור עשה ולכן אין כאן קושיא למה איצטריך קרא תיפוק ליה משום בע"מ דאדרבה איצטריך קרא להקל עליו להוציאו מכלל לאו ונתקו לעשה דאין כאן אלא איסור עשה ואין לוקין עליו דבזה ניחא דכתב הר"ס בדין זה בלשון יראה לי כאילו הוא סברתו והרי מפורש בסוגיא דאותו ואת בנו דקאמר ר' זירא הנח למחוסר זמן דנתקו הכתוב לעשה כמ"ש תרן הכ"מ ודחק ליישב דברי הר"מ וגם הגאה"מ דחק עצמו ליישב דבריו אבל לפי הנ"ל הולכך לומר בלשון יראה לי לענין נדמה דאף על גב דמפשט שמעתין יראה דהוי כשאר מומין דלוקין עליו וגם פשט דברי התוספות חיצוניות ודברי התוס' דתמורה בשם ר"י דבקשו תירוצים אחרים שמע מינה דסבירא ליה דלוקה עליו כשאר מומין מדלא ניחא להו לומר דאיצטריך קרא לנתקו לעשה והר"ס הוא דחדש דבר זה מסברתו דלענין נדמה נמי אמרינן דהכתוב נתקו לעשה ועיקר קרא לזה הוא דאתא ועיין מ"ש בענין זה בספר תוספות דרבנן באות נו"ן נדמה דף ע"ד עד סוף הענין ולפי מ"ש הכא הרואה יראה דיש בכלל דברי שם איזה פרטים שאינם מחוורים יעו"ש ודו"ק :

[נח] מתני' הטומטום והאנדרוגינוס לא במקדש ולא במדינה ר"ש אומר אין מום כו' :

הנה בריש דמתניתין קתני ואלו שאין שוחטין עליהן וכו' ושנעבדה בו עבירה ושהמית אדם וכו' ויש להקשות דאמאי לא קתני מתניתין כל הני דרגיל התנא למתני נעבד ומוקצה כדתנן בריש פרק התערובת (דף עא ע"ב) נתערבו בשור שנעבדה בו עבירה או שהמית את האדם וכו' ברובע ונרבע במוקצה ונעבד וכו' וכן בכמה דוכתין דאין לומר דכיון דקתני ושנעבדה בו עבירה הרי בזה נכלל כולם וכמו שמוכח מדברי רש"י שם בפרק התערובת שכתב וז"ל נתערבו זבחים כשרים בשור שנעבדה בו עבירה אחד באחד ומפרש ואזיל מאי היא כגון שהמית את האדם וכו' עכ"ל דלפי דברי רש"י מפורש יוצא דבלישנא דנעבדה בו עבירה כולל כל הנזכר במתני' אלא דתני והדר מפרש והכא במתני' כיון דבכלל פירש התנא במתני' דזבחים הנזכר דנעבדה בו עבירה כולל כל הני וכן במתני' אחרות סמך התנא בכאן ותני סתם ושנעבדה בו עבירה וכולל כל הדברים הנכללים בלשון הזה דהא ליתא דאם כן אמאי הולכך התנא לפרש ושהמית את האדם כיון דאף זה נכלל בכלל ונעבדה בו עבירה ואי נחית התנא לפרש זה אמאי לא פירש כולן רובע ונרבע נעבד ומוקצה וי"ל דהכא במתני' דאיירי בבכור לא שייך מכל הני אלא רובע ונרבע ושהמית את האדם אבל נעבד ומוקצה לא שייך דהא אמרינן בזבחים (דף קיד ע"א) דרובע ונרבע משכחת לה דאקדשינהו מעיקרא והדר רבעו אבל מוקצה ונעבד לא שייך אלא קודם דאקדשינהו אבל לאחר דאקדשינהו לא שייך דאין אדם אוסר דבר שאינו שלו וא"כ הכא גבי בכור דקדושתו מרחם לא שייך דין מוקצה ונעבד בו דאפי' אם הוקצה או נעבד לא חל עליו איסור דאין אדם אוסר דבר שאין שלו דאע"ג דאמרי' התם בזבחים דלר"י הגלילי קדשים קלים ממון בעלים הוא שייך בהם דין מוקצה ונעבד אף לאחר דאקדשינהו מ"מ היינו דווקא בקדשים קלים דאינם ממתנות כהונה אבל בכור דהוי ממתנות כהונה אפי' ר"י הגלילי מודה דלאו ממון בעלים הוא אלא משלחן גבוה קא זכו וכמו שמתבאר בפ"ק דב"ק (דף יג ע"א) דמסיק הש"ס שאני מתנות כהונה דכי קא זכו משולחן גבוה קא זכו וכן פירש"י שם בפי' הסוגיא דאפילו לר"י הגלילי בכור בארץ בזמן שבית המקדש קיים כשהוא תם דראוי להקרבה ממון גבוה הוא ולית להו לכהנים זכותא בגוויה ודווקא בבכור דחוצה לארץ אפילו בזמן שביהמ"ק קיים או בזמן הזה דאינו ראוי להקריבו הוי ממון בעלים לר"י הגלילי יעו"ש וא"כ לא שייך גבי בכור תם בזמן ביהמ"ק דין מוקצה ונעבד כיון דאין אדם אוסר דבר שאין שלו וכיון שכן לא נכלל בכלל לישנא דמתני' דשנעבדה עבירה כי אם רובע ונרבע או המית את האדם דהני נאסרים אפי' אם אירע לו אחר דאקדשינהו ודין רובע ונרבע כללם מתני' במאי דקתני ושנעבדה בו עבירה ואח"כ מפרש התנא דה"ה המית את האדם והולכך התנא לפרש דה"ה המית את האדם כי היכי דלא נימא דנעבדה בו עבירה הוא אחד משניהם או רובע ונרבע או המית את האדם דווקא דכיון דבקרא לא נכללו כלם בכלל נעבדה בו עבירה הוי אמינא דלא נכלל כי אם אחד משניהם דמסתבר טפי דהא אלו הב' יש בזה מה שאין בזה דיש צד חומרא לזה משא"כ באחר כדאמרינן בתמורה (דף ח ע"ב) אמר ר"ש אם נאמר רובע למה נאמר נוגח ואם נאמר נוגח למה נאמר רובע לפי שיטנו ברובע מה שאין בנוגח יש ברובע שהרובע עושה אונס כרצון משא"כ בנוגח יש בנוגח שהנוגח משלם את הכופר משא"כ ברובע וכיון דיש צד לומר דרובע חמיר מנוגח ויש צד לומר איפכא דנוגח חמיר מרובע הולכך התנא ללמד דהא דנעבדה בו עבירה הוא בין ברובע בין בנוגח כיון דכללות נעבדה בו עבירה אינם נכללים כולם דהא נעבד ומוקצה אינם בכלל :

איברא דראיתי להר"ס בפ"ב דהלכות בכורות דין ג' שכתב וז"ל וכן אם נעבדה בו עבירה או שהרג בעד אחד וכו' או שהוקצה או נעבד ירעה עד שיפול בו מום עכ"ל ולפ"ה קשה דאמאי נקט מוקצה ונעבד כיון דקי"ל דאין אדם אוסר דבר שאין שלו ובשלמא בנעבד י"ל דאזיל לשיטתיה שכתב בפ"ד דהלכות איסורי מזבח דדין הנעבד הוא בין שעבד שלו בין של חבירו אבל במוקצה קשה שהרי כתב הר"ס שם דין ה' וז"ל אבל המוקצה אם הוא שלו והוקצה קודם שיקדיש נפסל · הקצה של חבירו או שהקצה שלו אחר שהקדישו מותר שאין אדם מקצה דבר שאין שלו עכ"ל וא"כ מ"ש גבי בכור דכתב דבכור שהוקצה נאסר לגבוה כיון דבכור תם לא הוי ממון בעלים אפי' לר"י הגלילי וע"כ לא מיירי הר"מ בבכור דחו"ל דאי מיירי בבכור דחו"ל בלאו הכי אינו ראוי להקרבה ואפי' אם נאמר דלא ס"ל כסברת רש"י בהסיא דפ"ק דב"ק אלא דס"ל דאפי' בבכור בארץ ס"ל לר"י הגלילי ממון בעלים הוא והוא פוסק לענין הלכה כר"י הגלילי דקדשים קלים ממון בעלים הוא וכמ"ש מדברי הר"מ בפ"ח דהלכות נזקי ממון וכמ"ש הל"מ שם דהר"מ פסק כר"י הגלילי מ"מ עינינו הרואות דלענין מוקצה שכתב שאם הוקצה אחר שהקדיש לא חלק הר"מ בין קדשי קדשים לקדשים קלים ועכצ"ל דלענין מוקצה אין הלכה כר"י הגלילי לומר דאם הוקצו קדשים קלים אסורים וא"כ מ"ש גבי בכור דס"ל דאסור ועי' בפ"ד דהלכות מעילה דין ח' מ"ש הרב מ"ל דמדין זה שכתב הר"מ דהמוכר שלמיו לא עשה כלום ע"כ נ"ל דלא פסק הר"מ כר"י הגלילי וכן מהסיא דמוקצה וכן נראה ממ"ש גבי אתנן בפ"ד מהלכות איסורי מזבח דהרי מכמה מקומות נראה היפך ממ"ש בפ"ח דהלכות נזקי ממון יעו"ש ועכצ"ל דלאו לכל מילי פסק הר"מ כר"י הגלילי דלענין אין אדם אוסר דבר שאין שלו לא קי"ל כוותיה כדמוכח מדין מוקצה ומדין אתנן וכן לענין מכירה במכר שלמיו ולענין נזיקין דוקא קי"ל כר"י הגלילי דהוו ממון בעלים וה"ע משום דהבעלים חייבים באחריותו וא"כ גבי בכור איך פסק דחל עליו איסור מוקצה ודוחק לומר דמוקצה דבכור שכתב הר"ס מיירי בשהקצה אמו בהיותה מעוברת ממנו דקי"ל גבי קדשים דהעובר נמי יש לו דין מוקצה וכמ"ש הר"מ בפ"ג מהלכות איסורי מזבח דין י"ב יעו"ש ובכור כיון דלא חל קדושה עליו כי אם בשעת לידה הרי חל עליו איסור מוקצה דזה דוחק דכל כי הא הוי ליה לפרש כיון דדין נעבד והמאר שהזכיר הר"מ מיירי אפילו אחר שנולד : ובעיקר מתני' דמייתי רבינו בדין אנדרוגינוס דפליגי תנאי במתני' פסק רבינו כרבנן בתראי דאנדרוגינוס אינו בכור כלל אלא נגזז ונעבד ומתבאר מדברי רבינו דפסק כרבנן מטעם הסיא דפ' הערל דאמרי שם בי רב הלכה כר"י באנדרוגינוס וס"ל לרבינו כמ"ש מדברי הרי"ף שם דאמרי בי רב כרב ס"ל דאמר ליתא למתני' דקאמר דר"י ס"ל דאנדרוגינוס כזכר ממש הוי מקמי ברייתא דתניא ר"י אומר אנדרוגינוס בריה בפ"ע היא וכו' ואמרי בי רב כר"י דברייתא פסקו הלכה וס"ל לרבינו דבריה בפ"ע הוא דקאמר ר"י בברייתא אין הכוונה לומר דהוי ספק זכר ספק נקבה כמ"ש התוס' שם בפ' הערל ובכמה דוכתין אלא הכוונה דהוי בריה בפ"ע ממש דלא הוי לא זכר ולא נקבה כי אם מין אחר בפ"ע הוא וזהו סברת רבנן דהכא דס"ל דאנדרוגינוס אינו בכור כלל כיון דבריה בפ"ע הוא ומה שיקשה על רבינו מהסיא דפ' המפלת [דכז:] דקאמר רב טומטום ואנדרוגינוס שראו לובן או אודם וכו' וכן מה שקשה עליו מהסיא דכוי דאמרינן בפ' אותו ואת בנו [דף פ'] דאמר ר"י כוי בריה בפ"ע הוא וע"כ התם ספק חיה ספק בהמה קאמר כבר ישב הכל רבינו בחי' ליבמות בקונ' אחרון שיש שם בסוף המסכתא על זה יעו"ש והמתבאר מדבריו שם דגם בסברת ר"י גבי כוי דבריה בפני עצמה הוא אין הכוונה דהוי ספק חיה ספק בהמה אלא בריה בפ"ע ממש דמין אחר הוא ולא הוי לא חיה ולא בהמה אלא דקצת קשה על זה מהא דאמרינן שם בפרק אותו ואת בנו (שם) אמר רב ספרא הני עזי דבאלא כשירות לגבי המזבח סבר לה כי הא דאמר ר"י עשר בהמות מנה הכתוב והנו לא והני מדלא קא חשיב להו בהדי חיות ש"מ דעז נינהו ע"כ ואם איתא דלר"י כוי מין חדש הוא אמאי לא מנה לו הכתוב למין זה שאינו לא בהמה ולא חיה והכתוב לא מנה כי אם אלו העשרה שהם כשירות ואין לנו עוד מין אחר שנאמר בעולם אלא דאין זה קושיא על רבינו דמה שנאמר ליישב למ"ד בפי' דכוי מין בפ"ע הוא ולא ספק דהא סברא זאת יש כדאמרינן בפרק בתרא דיומא (דף עד ע"ב) גבי כל חלב לרבות כוי דמשני הש"ס קסבר כוי בריה בפ"ע דהתם ע"כ לא הוי ספק כי אם מין חדש ממש וכן אמרינן בכריתות (דכא·) דהתם נמי אמרינן הכי ומ"ש ליישב למ"ד דלית ליה סברא זאת נאמר נמי לסברת ר"י אפי' אם נאמר דסבר ר"י כפי' רבינו דכוי לא אי ספק וקצת יש להביא ראיה לסברת רבינו דלר"י כוי לא הוי ספק מהסיא דאמרינן בפרק

אותו ואת בנו (דף עט ע"ב) דפריך התם אהא דתנן כוי אין שוחטין אותו בי"ט ואם שחטו אין מכסין את דמו במאי עסקינן אילימא בתיש הבא על הצביה וילדה וכו' והקשה הרשב"א שם בחי' וז"ל ותמיה לי מאי קא קשה ליה מכוי דלמא לא ר"א ולא רבנן אלא ר"י דאית ליה כוי בריה בפ"ע הוא וכו' ודחק עצמו הרשב"א ליישב קושיא זאת והניח הדבר בצ"ע יעו"ש ולפי סברת רבינו דלר"י נמי לא הוי ספק אלא מין אחר ממש לא מצי לאוקומי מתני' התם כר"י דקתני מתני' התם כוי מכסין את דמו מפני שהוא ספק ולר"י לא הוי ספק ואע"ג דלרבינו נמי לענין כסוי בפרק כסוי הדם משוי ליה לכוי לענין חיוב כסוי הדם ספק מ"מ כבר כתב רבינו שם בקונטרס אחרון דסי' הנזכר דלר"י לא הוי ספק מצד עצמו דעל גופו של כוי ליכא שום ספק דפשיטא דמין אחר הוא אלא הספק הוא ספק דדינא דאפשר דכיון דלכמה דברים רבי רחמנא לעשותו כמין בהמה אפשר דה"ה דנותנין עליו חומרת חיה נמי וזה לא שייך במתני' דקתני כוי מכסין את דמו מפני שהוא ספק דהאי לישנא משמע שגופו של כוי מצד עצמו הוא ספק חיה ספק בהמה דאי כוונת התנא הוא משום ספיקא דדינא הכי הו"ל מכסין את דמו מפני הספק וזה נראה שהוא דעת הריטב"א בחי' שכתב גבי מתני' דכסוי הדם וז"ל ונוהג בכוי מפני שהוא ספק וסתמא דלא כר"י דאמר כוי בריה בפ"ע הוא עכ"ל ולכאורה קשה דהא ר"י עצמו קרי ליה ספק לענין כסוי כדאמרי' בפרק כסוי הדם (דף פד ע"ב) דקאמר גבי כוי אינו דין שאין ספיקו דוחה י"ט יעו"ש וא"כ נוכל לומר דמתני' כר"י נמי אתא אמנם לפי הנ"ל א"ש דפשטא דמתני' נראה דהאי תנא סבר דהוי ספק או חיה או בהמה הוא וזה דלא כסברת ר"י דסבירא ליה להריטב"א כסברת רבינו הרמב"ן :

וראיתי להרא"ש בחידושיו ליבמות בסוגיין דפרק הערל שהאריך להכריח כסברת התוס' דבריה בפני עצמו דקאמר ר"י פי' דהוי ספק זכר ספק נקבה ולא מין אחר והביא ראיה מהסיא דהמפלת וכתב עוד וז"ל וכן בפרק אותו ואת בנו דקתני כי האי לישנא דהכא והתם נמי אי אפשר לומר שאינו לא חיה ולא בהמה שהרי עשר בהמות מנה הכתוב ועפי ליכא כדאיתא התם ועוד האריך שם יעו"ש ולא ידעתי אמאי לא הביא ראיה לומר דגבי כוי ע"כ הכי פירושא ספק חיה ספק בהמה דהא ר"י עצמו קרי ליה לענין כסוי הדם ספק כנזכר לעיל דהראיה שהביא מהסיא דעשר בהמות מנה הכתוב אינו כל כך ראיה דהא לפי סוגיא דפרק בתרא דיומא וסוגיא דכריתות ע"כ בריה בפני עצמו פי' דהוי מין בפני עצמו ומה שנאמר לאותם סוגיות נאמר לר"י כמש"ל · באופן דלמדנו מדברי הרא"ש דס"ל כדברי התוס' דלר"י דברייתא בריה בפני עצמו היינו דהוי ספק זכר ספק נקבה והנה כי כן נ"ל דממ"ש הוא ז"ל בפסקיו בסוגיין דבכורות נראה דס"ל כסברת רבינו דבריה בפני עצמו הוא ואינו לא זכר ולא נקבה שהרי הביא סברת הרי"ף דנראה דס"ל דהלכתא כר"י דברייתא וכתב ולהאי פיסקא הלכה כרבנן בתראי דאמרי דאנדרוגינוס נגזז ונעבד וא"כ הביא סברת רש"י והתוס' דהלכתא כר"י דמתני' דהוי זכר ומסיק שם לענין הלכה דכיון דפליגי בהאי פיסקא א) דכוותא טוב להחמיר בדבר ובכור מספק הוי ונאכל במומו לבעלים יעו"ש ואם איתא דס"ל דלר"י דברייתא נמי אינו אלא ספק זכר וספק נקבה א"כ אפילו לסברת הרי"ף לית הלכתא כרבנן בתראי דאמרי נגזז ונעבד כיון דספק זכר הוי מספיקא אזלינן לחומרא כדין כל ספק בכור וע"כ צ"ל דבפסקיו חזר ממ"ש בחידושיו הן אמת דראיתי לרש"ל בפרק הערל סי' נ"ב שהביא דברי הרא"ש אלו דבכורות שכתב דמאחר דאיפליגו רבוותא טוב להחמיר והוי בכור מספק וכתב עליהן וז"ל פי' כן לפי דברי הרי"ף שתפס אנדרוגינוס לספק זכר ממילא לענין בכור הוי חולין גמורים כדברי רבנן דנגזז ונעבד וכו' עכ"ל הצריך לעניננו ודבריו תמוהים דאי ס"ל להרא"ש דדעת הרי"ף דהוי ספק זכר וכדעת התוס' א"כ לכ"ע אף לדעת הרי"ף הוי ספק בכור כיון דאפשר דהוי זכר · הן אמת דלפי מה שנראה מדברי הרא"ש שלא בא להכריע הדין על פי סברת עצמו כי אם על פי פלוגתייהו דהרי"ף ור"י א"כ אף דנאמר דהרא"ש ס"ל כסברת רבינו הרמב"ן דלר"י מין בפ"ע הוא מ"מ מנ"ל דהרי"ף ס"ל הכי ולא ס"ל כסברת התוס' הא מדברי הרי"ף בפרק הערל אין כאן שום גילוי לזה דאפשר דס"ל כסברת התוס' דספק זכר קאמר ר"י וא"כ לענין בכור גם לדעת הרי"ף דאיפסיקא הלכתא כר"י דברייתא הוי בכור מספק וע"כ גם לדעת הרי"ף לא קי"ל כרבנן בתראי דהכא ונראה דזה הוקשה לו לרש"ל ועפי"ז הולכך לפרש דברי הרא"ש דדבריו לסברת הרי"ף הוא אפי' במוכח דסבירא ליה להרי"ף נמי ספיקא הוי וא"כ צריך לדעת דא"כ הוא אמאי כתב הרא"ש דלדעת הרי"ף פסקינן כרבנן דלא הוי בכור ונגזז ונעבד כיון דעכ"פ קי"ל דספיקא דאורייתא לחומרא וכיון דמספקא לן אי הוי זכר אזלינן לחומרא ואינו נגזז ונעבד דלא גרע ספק זה דאנדרוגינוס ממאי דתנן במכילתין בפ"ב (דף יט ע"א) יוצא דופן והבא אחריו שניהם ירעו עד שיסתאבו ויאכלו במומן לבעלים ואמרינן בגמרא דה"ט דר"ע דמספקא ליה בכור לדבר אחד אי הוי בכור אי לא הוי בכור יעו"ש ולפי תומי הענין אפשר ליישב בדוחק דהרא"ש בפסקיו ס"ל דכיון דקי"ל בעלמא דהלכה כרבים והכא רבנן בתראי רבים נינהו ואי אמרינן דרבנן דהכא ס"ל דלא הוי ספיקא אלא מין חדש א"כ הוי איפכא ממאי דפסקי' התם כר"י דברייתא דס"ל דהוי ספיקא ולכן מסתברא לומר דגם רבנן דהכא סבירא להו דהוי ספיקא כר"י אלא דס"ל דר"י דאמר דהוי ספיקא לא בכל אנדרוגינוס דעלמא קאמר אלא על הרוב דרובא דאנדרוגינוס הוי ספק זכר ספק נקבה ואינם מין בפני עצמו אבל מכל מקום מיעוטא איכא דהוו מין בפני עצמו ואינם ספיקא דכיון דעינינו הרואות דאיכא תנא דס"ל דכל מין אנדרוגינוס שיש בעולם הוא [מין] בפ"ע כמ"ש בשמעתין בכל הברייתא דמייתי הש"ס להקשות לר"ח דאמר דלכולי עלמא טומטום הוי ספיקא ומשני עליהן שמי מכאן טומטום דלא אתו קראי אלא לאנדרוגינוס דהוי מין בפ"ע ב) אלא ספיקא אין כ"כ דוחק לומר דאפילו למ"ד ספיקא הוי אינו אלא על הרוב דרובא הוו ספיקא אבל איכא מיעוטא דהוו מין בפ"ע וחכמי המחקר כתבו דהיה מעשה באנדרוגינוס שהיו ניבאות לאנשים ותלדנה בנים ובנות ואח"כ נשאו להם נשים והולידו ג"כ בנים ובנות וכמ"ש בספר מעשה טוביה בחלק עולם קטן פ"ה יעו"ש וע"כ באנדרוגינוס כזה שיש לו ב' כוחות לילד בנים כאשה ולהוליד בנים כאיש אינו בסוג ספק זכר ספק נקבה ועכ"פ סוג זה הוי מין בפ"ע ובריה חדשה הוא ואינו לא איש ולא אשה והנה כי כן י"ל דרבנן דהכא כר"י דברייתא ס"ל נמי אלא דס"ל דכיון דאיכא מיעוטא דאנדרוגינוס דהוו מין בפ"ע אף דרובא הוו ספק זכר לענין בכור לא קדיש בבכורה דהא קי"ל דכל היולדות יולדות מחצה זכרים ומחצה נקבות וא"כ הכא ברובא דאנדרוגינוס חשבינן ליה כמחצה זכרים ומחצה נקבות דכיון דמספקינן ביה אם הוא זכר או נקבה היינו לומר דמספקי' ביה אם זה הוא מן המחצה זכרים דעלמא או הוא מן המחצה נקבות דעלמא וכיון שכן לענין בכור אי נולד בכור אנדרוגינוס אמרי' סמוך מיעוטא דאותם שהם מין בפני עצמו שאינו קדוש בבכורה למחצה נקבות שיש ברובא דאנדרוגינוס והוו ליה דבר הקדוש בבכורה מיעוטא ולמיעוטא לא חיישינן דלא קי"ל כר"מ דחייש למיעוטא וכיוצא בזה אמרי' בחולין (דף עז ע"ב) גבי מתני' דהמבכרת שהפילה וכו' מ"ט אמר רב איקא בריה דרב אחי רוב בהמות יולדות דבר הקדוש בבכורה ומיעוט בהמות דבר שאינו קדוש ומאי ניניהו נדמה וכל היולדות יולדות מחצה זכרים מחצה נקבות סמוך מיעוטא דנדמה למחצה נקבות והוו להו זכרים מיעוטא ע"כ וה"ה הכא באנדרוגינוס כאמור באופן דנמצא כפי זה דפלוגתא דת"ק ורבנן במתני' לענין בכור הוא דלת"ק ספק שקול הוא דכולהו אנדרוגינוס דעלמא הוו ספק זכר וליכא מיעוטא אבל לרבנן ס"ל דנהי דרובא דידהו הוו ספק מ"מ איכא מיעוטא דהוו מין בפני עצמו ובהכי הוו להו זכרים מיעוטא ולמיעוטא לא חיישינן ומאי דאמרי' בשמעתין דברייתא דקתני זכר ולא נקבה כשהוא אומר למטה זכר וכו' מה ת"ל להוציא טומטום ואנדרוגינוס דמני אילימא ת"ק ספיקא הוא ואתי קרא למעוטי ספיקא אלא רבנן בתראי וכו' דנראה דלרבנן בתראי ס"ל דהוו מין בפני עצמו ומשום הכי איצטריך קרא למעט כיון דלא הוי ספיקא י"ל דהכוונה לומר דמצינן לדחוק דהא ברייתא כרבנן אתיא ולא כר"י ואיצטריך קרא למעט אנדרוגינוס מקרבן והוא על המיעוט שהוא מין בפ"ע דאם אירע בבהמה שהיא אנדרוגינוס שנתברר לנו שיש לה ב' כוחות לילד כנקבה ולהוליד כזכר כמעשה שהיה באנדרוגינוס דמין אדם דפסול לקרבן דכיון דסוג זה לא הוי ספיקא אלא מין בפני עצמו איצטריך קרא למעט משא"כ לת"ק דסבירא ליה דכולהו הוו ספיקא לא מצי אתיא הך ברייתא כוותיה כלל :

אשר עפי"ז אפשר ליישב פסק הר"ס שבפ"ב מהלכות בכורות דין ה' כתב וז"ל בכור שהוא אנדרוגינוס אין בו קדושה כלל והרי הוא כנקבה שאין בו לכהן כלום ועובדים בו וגוזזין אותו כשאר החולין עכ"ל דמדבריו אלו נראה דפסק כרבנן דמתני' וע"כ דס"ל דמין בפ"ע הוא ולא ספיקא כסברת ת"ק והילו בכמה דוכתין פסק הרמב"ס דאנדרוגינוס ספיקא הוי כדין הטומטום כמו שמתבאר בפ"א מהלכות משכב ומושב דין ז' וז"ל טומטום ואנדרוגינוס נותנין עליהם חומרי האיש וחומרי האשה מטמאין בלובן כאיש ובאודם כאשה וטומאתם בספק לפיכך אין שורפין עליהם תרומה וקדשים וכו' עכ"ל הרי בפירוש דס"ל דספק זכר ספק נקבה הוא דאי ס"ל דהוי מין בפני עצמו אינו מטמא כלל לא כאיש ולא כאשה וכן מתבאר עוד ממ"ש בפ"ד מהלכות אישות דין י"א וז"ל טומטום ואנדרוגינוס שקדשו אשה או שקדשם איש הרי אלו קדושי ספק וצריכין גט מספק עכ"ל אמנם לפי האמור י"ל דהר"מ ס"ל כמו שפירשנו לדעת הר"ס דטעמא דרבנן דאמרי דאינו בכור הוא משום דאזלינן בתר רובא דסמוך מיעוטא דאותם אנדרוגינוס שהם מין בפ"ע למחצה נקבות והו"ל זכרים מיעוטא ולמיעוטא לא חיישינן והכי יש לדקדק מדברי הר"ס בהלכות בכורות דכתב והרי הוא כנקבה דאין בו לכהן כלום דמאחר דכבר כתב דאין בו קדושה

א) נ"ל רבוותא · ב) אולי צ"ל ולא ספיקא ·

ור"ש נקטו וכר"י פסקו בהו ולא אדכרו ר"ש משום דאנדרוגינוס דשבק ביה לבר זוגיה ותו דאי כר"י ורבי שמעון פסקו הוה קשיא רב אדבי רב כדמקשינן להדדי בכמה מקומות בתלמודא אלא ש"מ כר"י דברייתא פסקו ואע"ג דחזינן לחד מרבוותא דפריש לה כר"י דמתניתין ר"י ור"ש אנן כתבינן מאי דאשכחן לרבינו הגדול ז"ל וס"ל כוותיה הלכך אנדרוגינוס בריה הוי וגבי בכור אינו קדוש אלא נגזז ונעבד כרבנן בתראי דמתניתין אבל טומטום ספיקא הוי ואינו נשחט לא במקדש ולא במדינה אלא ימתין עד שיומם ואכלי ליה בעלים בכל ספק בכורות ודוקא במטיל מים במקום זכרות דכ"ע לא פליגי דזכר הוי ובעי למיתב לכהן והא דאמר ר"א טומטום בבהמה מטיל מים במקום נקבות הוי חולין וכן הא דאר"ש בן לקיש לא אמרו טומטום ספק אלא באדם הואיל וזכרותו ונקבותו במקום אחד אבל בבהמה מטיל מים במקום זכרות זכר במקום נקבות נקבה ליתא אלא כי מטיל מים במקום נקבות ספיקא הוי שמא נהפכה זכרותו לנקבותו ואע"ג דמיעוט הוא ולא חיישינן בעלמא למעוטא הכא כיון

קדושה כלל ונגזז ונעבד נמי הולך לדמותו ולומר הרי הוא כנקבה אבל לפי האמור אתי שפיר דכוותתו נוקט דה"ט דאין בו קדושה משום דחשבינן ליה כנקבה ודאית דכיון דאיכא מיעוטא דלא קדיש בבכורה וחשבינן ליה למחצה נקבות הוי להו זכרים דקדשי בבכורה מיעוטא ובתר רובא אזלינן וחשיב כנקבה ודאית ית"ש לענין קדושין דהוי ספק קדושין היינו משום דגבי קדושין משום חומר אשת איש חיישינן במיעוטא אפילו בדאיכא חזקת היתר וכן משמע מדברי הר"מ בפ"ה מהל' אישות לענין חשש קבלנות שכתב הר"מ שם שצריכה גט מספק שרוב אנשי העיר אין מקלחין קבלנות אלא קודם האירוסין עכ"ל הרי דס"ל להר"מ דחיישינן למיעוטא דמקדשי והדר מקבלי משום חומרא דאשת איש וה"ה הכא לענין אנדרוגינוס דחיישינן לקדושיו מטעם זה וכן הסיא דהלכות משכב ומושב שכתב הר"מ דאנדרוגינוס מטמא בלובן כאיש ובאודם כאשה מספיקא דנראה דאף דאין שורפין תרומה מ"מ תולין אותה מפני ספק טומאתו וכמ"ש רש"י בסוגיא דהמפלת ולפי האמור יקשה דכיון דלכל הצדדים איכא רובא להקל דבלובן תלינן דרובא דאנדרוגינוס הם נקבות ובאודם תלינן דרובם זכרים ואמאי אין אנו מטהרים מטעם רובא ונראה דמטעם רוב כזה אין להקל דלא עדיף רוב זה מס"ס דהא רוב זה כס"ס דמי וכן משמע מדברי רש"י בהסיא דחולין דהמפלת שליא דכתב וז"ל וכל היולדות וכו' הלכך ולד זה ספק זכר ספק נקבה ונקבה לא קדשה ואת"ל זכר הוא שמא נדמה הוא עכ"ל והכא נמי כעין ספק ספיקא הוא דהוי ספק שמא אנדרוגינוס זה מן המיעוט דהוי מין בפני עצמו ואת"ל דלא הוי מין חדש אפשר שהוא נקבה ואינו מטמא בלובן או אפשר שהוא זכר ואינו מטמא באודם והא קיימא לן דספק טומאה ברשות היחיד דספיקו טמא הוא ואפילו בדאיכא ספיקות הרבה כמ"ש הר"מ בריש פרק י"ח מהלכות אבות הטומאה יעויין שם אלא דלענין לשרוף תרומה וקדשים אין שורפין בס"ס כי אם בספק אחד בלבד כמ"ש הר"מ בפרק י"ג יעו"ש ואם כן הכא בענין אנדרוגינוס דתולין התרומה מפני ספק טומאתו ודאי דמיירי בנטמאה התרומה ברשות היחיד דספיקו טמא וכיון דברה"י הוא אפילו בספק ספיקא נמי טמאה באופן דשפיר י"ל דמ"ש הר"מ לענין בכור דלא קדיש לאו משום דס"ל דמין בפני עצמו הוא אלא ספיקא הוי אלא דכיון דאיכא מיעוטא דהוו מין בפ"ע דסמכינן להו בהכי למחצה נקבות אזלינן בתר רובא דעל פי זה ג"כ מתיישב תמיהת הרב תוי"ט בפ' מעשר בהמה משנה ד' שהקשה דלפי מ"ש הר"מ לענין בכור דנגזז ונעבד נראה דס"ל דבריה בפ"ע הוא ולא הוי ספק זכר אם כן גבי מעשר בהמה אמאי לא כתב דאנדרוגינוס אינו נכנס לדיר להתעשר והניח הדבר בצ"ע יעו"ש ולפי הנ"ל יתיישב שפיר דטעמא דבכור לאו משום דס"ל דלא הוי ספיקא אלא משום דאיכא מיעוטא דסמכינן ליה למחצה נקבות והוה ליה רובא לפטור אותו מקדושת בכור משא"כ גבי מעשר בהמה דשייך בין בזכר בין בנקבה ודאי דשפיר נכנס לדיר להתעשר דממ"כ חל עליה קדושת מעשר בין אם יהיה זכר בין אם יהיה נקבה קדיש בקדושת מעשר :

והנה אמרי' במתניתין גבי מאי דמבעיא ליה לרבה אי לר"י מפשט פשיטא ליה דאנדרוגינוס הוי בכור או ספוקי מספקי ליה ומייתי הש"ס למפשטה מ"ש זכר ולא נקבה כשהוא אומר לנמה זכר שאין ת"ל מה ת"ל להוציא טומטום ואנדרוגינוס וכתב רש"י וז"ל ה"ג בת"כ זכר ולא נקבה זכר כתיב גבי עולת בקר זכר תמים יקריבנו ומשמע ולא נקבה כשהוא אומר זכר בעולת הצאן שאין ת"ל דלא צריך לגופיה דלא צריך למעוטי נקבה דהא אימעיטא לה עכ"ל הנראה פשוט דאף דמיעוט נקבה נאמר בעולת בקר מ"מ עולת צאן ילפינן מעולת בקר מהקישא דואם מן הצאן דוי"ו מוסיף על ענין ראשון וילמד עליון מתחתון ותחתון מעליון כדאמרינן בזבחים (דף מח ע"א) דמהיקש זה ילפינן צפון בעולת בקר דילמד עליון מתחתון · ותחתון מעליון מלתא דפשיטא דילפינן אלא דעליון מתחתון ס"ד התם דלא ילפינן וכתבו התוס' שם בד"ה אשכחן וכו' דמהאי הקישא ילפינן נמי סמיכה והפשט בעולת הצאן מעולת בקר יעו"ש וא"כ ה"ה דלא בעינן מיעוט נקבה בצאן דילפינן מבקר וכן כתב הרב קרבן אהרן על הת"כ בר"פ מ"ה ע"ב יעו"ש ובת"כ בפ"ה אמרינן נמי ואם מוסיף על ענין ראשון ולמה הפסיק וכו' ופי' שם הקרבן אהרן דהיינו גומר דילמד עליון מתחתון ותחתון מעליון יעו"ש ויש לדקדק ע"ז מהא דאמרי' בת"כ בפרשת ויקרא פ"ד גבי סמיכה דכתיב בעולת בקר וז"ל אין לי אלא עולת בקר עולת הצאן מנין ודין הוא נאמר הכא עולה מן הבקר ונאמר הכא עולה מן הצאן מה עולה מן הבקר טעונה סמיכה אף עולה מן הצאן טעונה סמיכה לא אם אמרת בעולת הבקר שנתרבה בנסכים תאמר בעולת הצאן שנתמעט בנסכים וכו' ת"ל עולה אחד עולת בקר ואחד עולת הצאן זו וזו טעונה סמיכה ע"כ וכיוצא לזה אמרי' שם בת"כ פ"ה גבי הפשט דכתיב בעולת בקר ולא בעולת הצאן וז"ל אין לי אלא עולת בקר עולת הצאן מנין ודין הוא נאמר הכא עולה מן הבקר ונאמר הכא עולה מן הצאן מה עולת בקר טעונה הפשט אף עולת הצאן טעונה הפשט ע"כ וכתב הרב ק"א בד"ה נאמר הכא עולת חובה וז"ל אקרא קא סמיך דאי מהיקשא איכא למיפרך מאי דפרכינן לעיל על היקש זה בענין סמיכה אלא אמסקנא סמיך דיליף לכולה בבנין אב מהעולה עכ"ל ולפי האמור דלפי מאי דאמרי' בגמרא דוי"ו ואם מן הצאן מוסיף על ענין ראשון והוי היקש גמור ואמרינן דילמד עליון מתחתון ותחתון מעליון דמהיקש זה ילפינן צפון בעולת בקר וגם להתורת כהנים ס"ל היקש זה כאמור דמטעם זה ילפינן מזכר דעולת צאן למעט טומטום ואנדרוגינוס א"כ אמאי איצטריך קרא דהעולה לסמיכה ולהפשט כיון דמהיקש ילפינן להו דאין היקש למחצה ואי משום דאיכא למיפרך דאם אמרת בעולת בקר שנתרבה בנסכים וכו' ומש"ה איצטריך קרא הא ליתא דהא קי"ל דאין משיבין על היקש ובפרט בהיקש דוי"ו מוסיף דאלים טפי דזה י"ל על דברי הרב קרבן אהרן שכתב בברייתא דהפשט דהא דקאמר נאמר הכא עולת בקר וכו' הוא היקש וזה תימה דא"כ איך עביד פרכא כיון דקי"ל דאין משיבין על ההיקש ולפי תומר הענין ע"כ צ"ל דהני ברייתות דתורת כהנים דסמיכה והפשט דלא דרשינן היקש זה דלא קבלו מרבם לדרוש היקש זה וס"ל דכשם דאין אדם דן ג"ש אלא א"כ קבלו מרבו ה"ה בהיקש הוי הכי וכמו שהיא סברת ר' יהודה דבכל הרוב שהם ספלא כוותיה דר"י וכמ"ש רש"י בפרק לולב הגזול (דף לא ע"א) וכתב מרן זקני זלוק"ל בספר יבין שמועה דף מד ע"א דרש"י לא כתב כן כי אם לסברת ר"י דס"ל דאין אדם דן היקש מעצמו אבל לרבנן דקי"ל כוותייהו ס"ל בכל המדות אדם דן מעצמו חוץ מג"ש יעו"ש וא"כ האי תנא דהני ברייתות דסמיכה והפשט הוו כר"י דלא דריש היקש מעצמו ומאי דקאמר התנא נאמר כאן עולת בקר ונאמר הכא עולת הצאן מה עולה וכו' לאו מהיקשא קא יליף כי אם מבנין אב וכיון דבנין אב הוא שייך למפרך פרכא דמה לעולת בקר שנתרבה בנסכים ומש"ה איצטריך קרא דהעולה לרבות ולהך תנא עכצ"ל דמאי דילפינן צפון בעולת בקר מעולת הצאן לאו מהיקשא הוא אלא מבנין אב כיון דליכא פרכא דאדרבה יש ללמוד בק"ו דמה עולת הצאן שנתמעט מנסכים טעון צפון עולת בקר שנתרבה בנסכים אינו דין דטעון צפון ואף לפי סברת התוס' שם בפרק לולב הגזול שחלקו על רש"י וס"ל דלכ"ע כל המדות אדם דן מעצמו חוץ מג"ש מ"מ כבר כתבו דפליגי ר"י ורבנן התם דלר"י לא מקשינן לולב לאתרוג דיש דברים דאין להקיש לאותו דבר ולרבנן מקשינן דנמצא כפי זה דמצינו דלפעמים איכא פלוגתא דתנאי אי דרשינן ההיקש או לא ומאיזה טעם לא ס"ל לחד תנא למדרש ההיקש וכמו שהוא סברת ר"י בהיקש דלולב לאתרוג וא"כ ה"נ בהיקש זה דקרא דואם מן הצאן אי דרשינן ליה בהיקש דוי"ו מוסיף על ענין ראשון או לא הוי פלוגתא דתנאי דלתנא דהני ברייתות דסמיכה והפשט לא דריש היקש זה ומש"ה איצטריך קרא דהעולה ולתנא דאמרינן בתורת כהנים דנאמר זכר למעט שאין ת"ל אלא למעט טומטום וכו' וכן לברייתא דריש פ"ה דקתני ואם מן הצאן וי"ו מוסיף על ענין ראשון וכו' וכן בגמרא בזבחים ובכריתות (דף כג ע"ב) דסוגיא אזלא דצפון בעולת בקר ילפינן בהיקש דוי"ו מוסיף ע"כ ס"ל דדרשינן היקש זה וכיון דאין היקש למחצה ילפינן תחתון מעליון וילפינן סמיכה והפשט בעולת צאן בהיקש זה ותיבת העולה דמיותר בעולת בקר איצטריך לדרשות אחרות שדרשו בתורת כהנים בברייתות הנזכר לעיל :

והנה לא הואלתי להעתיק כאן אשר נשאלתי מרהיטי דנפשאי תמיד לגאי החת"ם כמה"ר יהושע שאול בן להגביר החכם המפורסם רודף צדקה וחסד כמה"ר חיים אברהם שאול נר"ו ממתא אזמיר יע"א והלא כה דברו וז"ל הנה נעלמו ממני דברי הרא"ם ז"ל בפ' ויקרא אקרא דואם מן העוף שכתב וז"ל מן העוף ולא כל העוף לפי שנאמר וכו' פירוש אע"פ שעוף בע"מ כשר וכו' וא"ת מנ"ל לרז"ל לומר שעוף בעל מום כל זמן שלא נחסר ממנו אבר כשר אי משום דכתיב תמות וזכרות בבהמה ולא בעופות סמיכה והפשט וניתוח נמי דכתיב בבקר ולא בצאן נמי נימא סמיכה והפשט וניתוח בבקר ולא בצאן יעו"ש וכן לעיל כתב אמ"ש רש"י ואם מן הצאן וי"ו מוסיף וז"ל בתורת כהנים אמרו וכו' אשכחן בן צאן בן בקר מנין וי"ו מוסיף על ענין ראשון וילמד עליון מתחתון וה"ה שילמוד תחתון מעליון לסמיכה והפשט וניתוח וכו' :

ובאמת אמינא דקושיא מבואר לעין כל דהא בהדיא קאמר קרא גבי צאן ניתוח ול"ל למילף תחתון מעליון לדינא דניתוח וכן ג"כ בהסיא ליתנא דקאמר ז"ל דנימא סמיכה והפשט וניתוח בצאן ואין סמיכה וכו' ואחר גיו"ק אמינא דדבריו קשיא מאחר דבהדיא בצאן קאמר נתוח והן אמת דתו ק"ל עוד במאי דחזיתיה להרב קרבן אהרן ז"ל בפ' ויקרא (דף סא ע"ב) אהא דתניא ואם הרי זה מוסיף על ענין ראשון וז"ל מוסיף על ענין ראשון וילמד עליון מתחתון וכו' סמיכה והפשט וניתוח עי"ש הרי שהוא ג"כ הזכיר נתוח וכמ"ש הר"מ ז"ל והכי דייק דברי התוס' בזבחים (דף מח) ד"ה אשכחן שכתבו וז"ל ומיהו מכסיא דבן הבקר לפני ה' ניחא דלא קאמר סמיכה והפשט בן צאן מנין דפשיטא ליה דילפינן תחתון מעליון וכו' עי"ש ועין רואה דלא כתבו התוס' נתוח כמ"ש הרא"ם ז"ל :

ותו ק"ל על הרא"ם ועל הק"א מה"ש דילמד תחתון מעליון לסמיכה והפשט וגם על תוס' איכא לתמוה שכתבו דבסמיכה והפשט ניחא דלא קאמר בן צאן דפשיטא דילפינן תחתון מעליון שהרי בברייתא דתורת כהנים מצאה היפך דהולך קרא יתירא לרבויי בין על סמיכה ובין על הפשט דעולת צאן ולא משום דילפינן תחתון מעליון דהכי איתא בברייתא דת"כ בפ' ויקרא דף נא אקרא דוסמך ידו על ראש העולה וז"ל אין לי אלא עולת בקר עולת הצאן מנין ודין הוא נאמר הכא עולה מן הבקר ונאמר הכא עולה מן הצאן מה עולה מן הבקר טעונה סמיכה אף עולת הצאן טעון סמיכה לא אם אמרת בבן הבקר שנתרבה בנסכים תאמר בבן הצאן שנתמעט בנסכים ת"ל עולה אחד עולת בקר ואחד עולת צאן וה"נ איתא לקמן אקרא דוהפשיט את העולה וגו' יעו"ש והביאה רש"י בפירוש החומש אקרא דוסמך את ידו ואקרא דוהפשיט את העולה והסמ"ג נמי הביאה בעשין ק"פ עי"ש הרי להדיא דאי לאו יתורא דעולה לא הוה ילפינן תחתון מעליון ליתן את של זה בזה והוא דלא כמ"ש הרא"ם והק"א ומה גם על התוספות שכתבו בסמיכה והפשט לבן צאן ניחא דלא קאמר בן צאן מנין דהרי בעו בברייתא בין בסמיכה בין בהפשט עולת הצאן מנין ואיך קאמרי דלא קאמר בעולת הצאן סמיכה והפשט מנין וילפי' תחתון מעליון דלכאורה הוא היפך הברייתא כמ"ש ולי ההדיוט דברי התוס' צ"ע יותר :

ותבט עיני להלחם משנה ז"ל בפ"ג מהלכות איסורי מזבח הלכה א' דמקשה להרא"ם במאי דמתרץ דמאיצטריך זכר לגבי צאן למדנו דדוקא בבקר ובצאן איכא תמות וזכרות אבל לא בעוף מקשה וז"ל ומ"מ קשה על תירוץ הרב ז"ל דהא איצטריך זכר לגבי צאן למעט טומטום ואנדרוגינוס וכו' לכך נ"ל לתרץ קושית הרב דבת"כ דריש יקריבנו דכתיב גבי בקר וכו' ולהאי יקריבנו דכתיב גבי צאן לא דרשינן בת"כ שום דרשא מש"ה נ"ל לומר דלהך דרשא אתא יקריבנו לזה ולא לאחר כלומר דא"ל אחר זכרות ותמות דהיינו עוף וכו' ואע"ג דמלשון רבינו אין נראה תירוץ זה וכו' נ"ל דרבינו קיצר וכו' יעו"ש עכ"ל ונוראות נפלאתי עליו דנראה מדבריו דהודה לדברי הרא"ם ז"ל דמה שדרשו בת"כ בפ' ויקרא לפי שנאמר תמים זכר וכו' הוא מזכר תמים דכתיב באותו סדר גבי בקר וגבי צאן אלא דהודחק הרב לומר דדריש מיתורא דיקריבנו דגבי צאן ובודאי דא"א לומר כן דע"כ דרשא דת"כ הוא מקרא דסדר אמור דהכי איתא התם בת"כ גופיה אקרא דלרצונכם תמים זכר וכו' וז"ל תמים זכר בבקר בכשבים ובעזים תמות וזכרות בבהמה ואין תמות וזכרות בעוף וכו' וא"כ נסתלקה קושית הרב ז"ל דזכר לגבי צאן אינו מיותר דאתא למעוטי טומטום וכו' משום דמה שדרשו בת"כ אינו מזכר דגבי צאן דסדר ויקרא כמ"ש הרא"ם ומן התימה עליו איך הוציא מפי קדוש זה דמיתורא דיקריבנו נפיק דאין תמות וזכרות בעוף מאחר דבברייתא מפורש דהמיעוט הוא מדכתיב תמים זכר בסדר אמור ואת זה ראיתי להרב לדה לדרך בסדר ויקרא דף לד שהקשה להרא"ם דכתב דמ"ש בת"כ לפי שנאמר תמים זכר הוא מקרא דלעיל דבאותו סדר דכתיב גבי בקר וצאן וכן הקשה על רבו מוהר"ס יפה ז"ל שכתב בפי' דהמעוט הוא מהני קראי ולא מקרא דסדר אמור ואם כאמר דהוא מקרא דסדר אמור לא ממעטינן מהתם אלא זכרות משום דזכר דהתם הוא מיותר אבל תמים דהתם אינו מיותר דאיך לא ראו מ"ש רש"י להדיא בפ"ק דקדושין [דף כד:] שלא כדבריהם גבי תמות וזכרות בבהמה ואין תמות וזכרות בעוף דבפירוש כתב שם דהמיעוט הוא מקרא דסדר אמור יעו"ש וכן הרב שמע שלמה תמה על הרא"ם דאישתמיט מיניה דברי רש"י הללו יעו"ש ולע"ד דבריהם נפלאו ממני דאדמקשו מפירש"י דקדושין ליקשו מהת"כ גופיה דסדר אמור דמפורש כן להדיא כמ"ש והביאו גם רש"י בפי' החומש עי"ש והסמ"ג בלאוין שמ"ז ומה גם דמדברי רש"י אינו כ"כ קושיא דבחולין (דף כג ע"א) על מה שכתב בש"ס תמות וזכרות וכו' לפי הפשט נראה דפי' להפך שכתב וז"ל בבהמה כתיב תמים זכר אבל עוף לא כתיב ביה לא תמים ולא זכר וכו' ומ"מ לע"ד זה אינו הפך ממה שכתב בקדושין והכי פירושא בבהמה כתיב תמים זכר היינו הקרא דסדר אמור דכתיב ביה תמים זכר ומ"ש אבל עוף לא כתיב ביה וכו' היינו סיפא דברייתא דקתני ואין תמות וזכרות בעופות כלומר אבל עוף לא נאמר בו דין זה והוא מהאי מיעוטא דסדר אמור והכי דייק מדברי הש"ס דבכל דוכתא מייתי תמות וזכרות וע"כ צ"ל דהיינו קרא דסדר אמור דאם איתא דהוא קרא דסדר ויקרא הול"ל זכרות ותמות כדכתיב התם זכר תמים וכ"מ מדברי רש"י הללו שכתב בבהמה כתיב תמים זכר דהיינו קרא דסדר אמור וכן מלשון הר"מ ז"ל שכתב שלא נאמר תמים זכר אלא בבהמה לבד ומש"ה לייו מכן מלכא כלשון הברייתא דסדר אמור ממש וא"כ הקושיא מבוארת דאיכא להרא"ם ולמהר"ס הוא מברייתא דת"כ דסדר אמור וראיתי להרב מל דודי ז"ל בספרו הבהיר מטה אפרים הנדפס מחדש בהל' א"מ בפ"ג ה"א שפי' ע"פ דברי הרא"ם הללו דברי התוס' חולין (דכ"ג) בד"ה תמות וזכרות עי"ש ולפי מה שכתבתי בדברי הרא"ם הם היפך הת"כ לא יתכן לפרש כן בדברי התוס' משום דדברי התוס' כפשטיה אזלי דהיינו אקרא דסדר אמור וק"ל עד כאן דבריו :

וזאת תשובתי אליו מאורי אור דבכות קדבך האירו אל עבר פני שמח לבי ויגל כבודי לראות נפלאות מתורתך ועל מה שתמה כבוד תורתו על דברי הרא"ם והקרבן אהרן דנקטו בכלל דבריהם סמיכה והפשט ונתוח דמשמע דנתוח נמי יליף עולת הצאן מעולת בקר וזה תימה דמקרא מלא הוא דנתוח כתיב נמי בעולת הצאן כהאי לעולמי להיות שהדבר תמוה לומר כי חס ושלום נעלם מהם מקרא מלא ע"כ נ"ל דכוונתם במה שנקטו בכלל דבריהם נתוח אין הכוונה על הנתוח עצמו אלא הכוונה לומר דילפי' נמי מעולת בקר סדר דין הפשט ונתוח דהיינו דמצוה להפשיט העור מתחלה ואח"כ ינתח ולא בהפך דסייף ניתוח תחלה ואח"כ הפשט כל אבר ואבר בפני עצמו וכמו כן שלא יפשיט אבר אחד וינתחנו וכן כל אבר ואבר אלא צריך שיפשיט את כולו ואח"כ ינתח וכמ"ש בת"כ ברפ"ה יעו"ש ולזה כוונו לכלול בדבריהם נתוח דילפי' נמי דהסדר הוא הפשט כולו ואח"כ נתוח זה נראה ע"ל הדוחק ומ"ש כבוד תורתו על הרא"ם והק"א שכתבו שעיקר סמיכה והפשט ילפינן להו מהיקש דוי"ו מוסיף ומהברייתות הנזכר בת"כ מפורש יוצא דמקרא דהעולה ילפינן לה ולא מהיקשא וכ"כ הוקשה לו על תוס' דזבחים לע"ד לפי האמור לעיל דע"כ צ"ל דהקישא זה דוי"ו מוסיף פלוגתא דתנאי הוא דלהכי ברייתות דילפי' סמיכה והפשט מקרא דהעולה ע"כ לא ס"ל הקש זה אבל איכא ברייתות אחרות דסבירא ליה דהוי היקש גמור וכיון דאין היקש למחצה ילפי' סמיכה והפשט נמי מהיקש זה והעיקר כסברא זאת דהוי היקש גמור וכל הדברים ילפינן בהיקש זה כיון דבגמרא בזבחים ובכריתות אמרי' דהוי היקש וילמד עליון מתחתון וכ"ש תחתון מעליון וכיון דסברת האי תנא הוא עיקר תפסו התוס' והרא"ם והקרבן אהרן לעיקר דרשא זאת גם מ"ש כבוד תורתו על הרא"ם והל"מ מברייתא דתורת כהנים בפרשת אמור וגם על האחרונים שלא הקשו ממנה להרא"ם כי אם מדברי רש"י דפ"ק דקדושין אפשר ליישב לע"ד בהדק היטב בדברי הרא"ם דאמאי קבע קושייתו לומר דמנ"ל לרז"ל דאין מום פוסל בעוף בלבד ואמאי לא הקשה נמי דמנ"ל דלא בעינן בעוף נמי זכרות הא מהקישא דוי"ו מוסיף ניליף נמי דבעינן נמי בעוף תמים זכר אלא עכצ"ל דכבר ראה הרא"ם ברייתא זאת דתורת כהנים דפרשת אמור דילפינן מקרא דלרצונכם תמים זכר וכו' דתמות וזכרות בבהמה ואין תמות [וזכרות] בעוף אלא דס"ל דמהאי קרא לא ילפינן אלא דבעוף לא בעינן זכרות דאיכא למימר דאזכר דסליק מיניה הוא דממעט סיפיה דקרא דבבקר בכשבים וגו' דתפסת מועט תפסת ובפרט דעיקר הדרשא שם הוא משום דתיבת זכר התם מיותר דבמום שבתפי קרא ולרצונכם תמים בלבד הוי למימר דזכר כבר מפורש ויולא בפ' ויקרא בעולת בקר וצאן ולמה איצטריך לומר זכר ומש"ה דרשו דלמעט זכרות בעופות אתא קרא ומאי דנקט תנא התם תמות וזכרות וכו' תמות לא ממעטינן מהאי קרא אלא מקרא דפרשת ויקרא דכתיב ואם מן העוף דמדלא כתיב ביה תמים זכר כמ"ש בבקר ובצאן ש"מ דאין תמות בעוף ומש"ה הביאו הכא בתורת כהנים בפ' ויקרא דרשא זאת בקרא דאם מן העוף והכא בפ' ויקרא והתם בפ' אמור נקטו תמות וזכרות שניהם יחד דבהצטרפות הני תרי קראי ילפינן דאין תמות וזכרות בעוף ומש"ה לא הוקשה לו להרא"ם אלא דמנ"ל לרז"ל דאין מום פוסל בעוף כיון די"ל דבעינן תמות בעוף מהקישא דוי"ו מוסיף כדילפינן מהיקש עולת צאן ועולת בקר סמיכה והפשט אבל מזכרות לא קשה לי' דמנ"ל דהא ילפינן מקרא דפ' אמור ושפיר אפשר לומר דס"ל להרא"ם דאף דמקרא דפרשת אמור אפשר ללמוד שניהם תמות וזכרות כמ"ש משמע הת"כ מ"מ קשה ליה להרא"ם דלא משום שממעטות הך קרא דאמור מבטלינן ההיקש דוי"ו מוסיף וכו' בהיות דאפשר דלא מיעט קרא דפ' אמור כי אם זכרות אבל תמות לא דבהכי אנו מקיימין ההיקש נמי זה נראה דעת הרא"ם ומש"ה לא הקשו האחרונים על הרא"ם כי אם מדברי רש"י דקדושין דנראה דס"ל דמקרא דפ' אמור ילפינן תרתי תמות וזכרות אשר ע"פ זה יתיישב מ"ש הרב ל"מ על תי' הרא"ם דהא נקרא דתמים זכר דעולת צאן בעינן ליה למעוטי טומטום וכו' דלפי הנ"ל אתי שפיר דאף דתיבת זכר איצטריך לדרשה זאת מ"מ עיקר מ"ש הרא"ם לא דא"כ ליפסוק קרא מתמים דלימא קרא זכר יקריבנו לבד ותמים כבר ילפינן ליה מהיקשא דעולת בקר ואכ תיבת זכר איצטריך למעט טומטום וכו' תיבת תמים למה איצטריך אם לא להראות לנו דלא ילפינן תמים מהיקש א"כ ע"כ דגבי עוף לא ילפינן ומדקדקה הרב ל"מ כן מ"מ דהבין בדברי הרא"ם דתרתי ק"ל להרא"ם דמנ"ל לרז"ל בין תמות בין זכרות דאין פוסל בעוף וע"כ השיב עליו על תי' דהא זכר בעינן למעט טומטו' ואנדרוגינוס ואחר בכך הבין בדברי הרא"ם אוי ליה להקשות על הרא"ם מברייתא דת"כ בפ' אמור כמו שהקשה בת"כ וה"ה

כיון דאשתני אשתני וחיישינן והכין היא מסקנא דשמעתין דלכ"ע אמרינן הואיל דאשתני אשתני וכן הלכתא :

פרק שמיני

מתני' [ס] יש בכור לנחלה ואין בכור לכהן בכור לכהן ואינו בכור לנחלה בכור לנחלה ולכהן ויש שאינו בכור לא לנחלה ולא לכהן · איזהו בכור

ר"ט — פרק שמיני

[ס] **יש** בכור לנחלה ואינו בכור לכהן וכו' איזהו בכור לנחלה ואינו בכור לכהן הבא אחר הנפלים אע"פ שיצא ראשו חי ובן ט' שיצא ראשו מת וכו' · ופירש"י ז"ל הבא אחר הנפלים כגון שהיו תאומים אחד יפל ואחד כלו חדשיו והוציא נפל ראשו חי והחזירו ובא חבירו וקדמו ויצא זה האחרון בכור לנחלה דראשון לא כפקידו ואף ע"ג דראשו שהוציא חשוב לידה מבלית מ"מ דגבי נחלה כתיב ראשית אונו מי שלבו דוה עליו אם מת יצא נפל בהוציא ראשו ראשון והוי כילוד דלאו בר קיימא הוא ואין לבו דוה עליו וכו' עכ"ל ונראה פשוט דמאי דהולך רש"י לפרש דמתני' מיירי בתאומים והבא אחריו דקתני דהוי בכור לנחלה היינו על חבירו שקדמו לצאת היינו משום דכיון דלפי מאי דמסקינן בגמרא דאתותב שמואל דאמר דאין הראש פוטר בנפלים אפי' לענין כהן ממתני' מכל"ל דמיירי בתאומים דאי לא מיירי בתאומים אלא מיירי דעיבור ראשון לא היה כ"א מעיבור אחד אלא שלא כלו חדשיו ונולד נפל והבא אחריו דקתני דהוא בכור לנחלה היינו נולד בן קיימא מעיבור אחר א"כ אמאי איתותב שמואל ממתני' הא שפיר י"ל דמאי דקתני מתני' דהבא אחריו אינו בכור לכהן היינו משום דהראשון כבר פטר את הרחם לגמרי שנולד כולו ויצא לאויר העולם קודם שנולד השני ומאי דקתני אע"פ שיצא ראשו חי גבי נפל וראשו מת דבן ט' היינו לאשמועינן דלא נימא דאע"ג דכשנולד הנפל כולו יצא לאויר העולם מת ואין לב אביו דוה עליו מ"מ כיון שיצא ראשו חי אסבר דאפילו בבן שמונה דלאו בר קיימא הוא כיון דיצא ראשו חי חשיב כבן ט' שיצא ראשו חי דהתם אף דכשנולד ויצא לאויר העולם יצא מת פוטר את הנחלה הו"א דזה ג"כ פוטר וקמ"ל מתני' דבנפל דאין לב אביו דוה עליו אינו פוטר ובסיפא דקתני בן תשעה שיצא ראשו מת הוא לאשמועינן נמי לדיוקא דדוקא ראשו מת אבל ראשו חי אף דכשנולד כולו נולד מת כל דהוציא ראשו חי פוטר נמי מנחלה וא"כ אמאי איתותב שמואל כיון דשמואל ע"כ איירי בתאומים שהשני שהוא בן קיימא יצא קודם לידת הנפל לגמרי דיציאת ראש אינו פוטר בנפל משא"כ במתניתין ואין לומר דימנא ליה להש"ס דמתני' איירי בתאומים דמותיב מינה לשמואל אדרבא נימא דמתניתין לא איירי בתאומים ובהכי לא הויא תיובתא דשמואל דהא ליתא דמכל"ל דסיפא דמתני' דקתני בן ט' שיצא ראשו מת לאשמועינן דראש פוטר מבכור כהן דאי אתא לאשמועינן לדיוקא דדוקא ראשו מת הא ראשו חי פוטר אפילו מנחלה הא לא איצטריך דהא תנינא לה במתני' דפרק המפלת דראשו חי כילוד דמי לכל דבר ועכל"ל דמתני' לגופא איצטריך ולא לדיוקא לומר דהראש פוטר בנפלים ומיירי כולה מתני' בתאומים ושפיר שמעינן מינה דהראש פוטר בנפלים אלא דק"ק דמעיקרא למאי דס"ד להתרלן לומר דלא תקשי ליה לשמואל ממתני' מטעם דאיצטריך מתני' לדיוקא דראשו חי דפוטר הנחלה אמאי הולכך לדחוקי נפשיה כ"כ ולומר דראשו דמתני' לאו דוקא דמאי ראשו רובו דזה ודאי דוחק גדול הוא ועפי עדיף לומר דמתני' לא מיירי בתאומים אלא בב' עיבורים זה אחר זה דבהכי אין הראש בלבד פוטר כי אם לידת כל הנפל ולפי שיטת התרלן דקס"ד דאיצטריך מתני' לדיוקא דבן ט' שיצא ראשו חי שפיר הוי מצי למימר הכי דרישא וסיפא איצטריכו להכי דבן ט' שיצא ראשו חי פוטר מנחלה אף דכשנולד כולו נולד מת ורישא אשמועינן דהיינו דוקא בבן ט' אבל בבן ח' דלאו בר קיימא ראשו חי אינו פוטר דאין לב אביו דוה עליו ואל תשיבני מנ"ל לומר דבן ט' שיצא ראשו חי פוטר אף דכשנגמר הלידה היה מת דמלבד דסברא פשוטה היא דכיון דראשו חשיב כילוד הו"ל כאילו מת אחר שנולד כולו יתר ע"כ דכ"כ בפירוש בפרישה בח"מ סי' רע"ז שכתב וז"ל לאו דוקא נקט ראשו דיציאת פדחת נמי מיקרי ראש לענין זה א"כ הכא דאיירי בשנמצא אח"כ מת אי לאו שהוציא כל ראשו אי אפשר להכיר ולעמוד על הדבר שהוא חי בבירור עכ"ל באופן דשפיר ה"מ התרלן לתרץ אליבא דשמואל לפי שיטתיה דמתני' לא איירי בתאומים ולא לדחוק ולומר דמאי ראשו רובו · ולזה י"ל דע"כ ניחא ליה להתרלן לדחוקי נפשיה ולומר דמאי ראשו רובו ומיירי מתני' בתאומים ולא לומר דראשו הוא בדוקא ולא מיירי בתאומים דאי מיירי כשאינן תאומים א"כ יוצא לנו ממתני' לענין דינא דאפילו בן ח' דלאו בר קיימא הוא אי נולד כולו ויצא לאויר העולם חי אף דתכף ומיד מת פוטר מן בכור לנחלה דדוקא ביצא ראשו חי בלבד וא"כ בעת לידתו יצא כולו מת הוא דאינו פוטר דהא קתני במתני' אע"פ שיצא ראשו חי ואם איתא דבנולד כולו חי פוטר מתניתין דאתא לאשמועינן רבותא טפי דאפי' נולד כולו חי ויצא לאויר העולם חי אינו פוטר דהא אין לומר דנקט ראשו לרבותא לענין בכור לכהן דאפילו בראשו בלבד פוטר מכהן דהא לשמואל דאין הראש פוטר ומיירי בשאינן תאומים נמצא דעיקר פוטר הבכור לכהן משום דנולד כולו מת קודם עיבור ולידת הב' ולא משום ראשו ופשיטא ליה להתרלן דודאי אין סברת הדין כן דכל שאינו בן קיימא אפילו נולד כולו חי אינו פוטר מבכור לנחלה כיון דאין לבו של אביו דוה עליו כיון דלאו בר קיימא הוא וכמו שנראה דהכי ס"ל להתרלן דמוקי מתני' דמאי ראשו רובו דכיון דקי"ל רובו ככולו וכדאמרינן בפרק המפלת (דף כט ע"א) דפריך ליה רב זביד לר"פ בנא מכלל דבמסורס רובו נמי לא פוטר הא קי"ל רובו ככולו יעו"ש א"כ כיון דס"ל להתרלן דאפילו יצא רובו חי מיירי מתני' דאינו פוטר לנחלה א"כ פשיטא דה"ה בנולד כולו חי ואי הוה מוקי למתני' בשאינם תאומים היה הדין יוצא איפכא כאמור לכן ניחא ליה למדחק נפשיה דמאי ראשו רובו ולא לומר דמיירי בשאינם תאומים כיון דאי מיירי בראשו ממש נמצא דיש לדקדק ממתני' דאי נולד כולו חי אפילו בן ח' פוטר מנחלה ואין האמת כן :

ונראה לע"ד דמה שלא תי' התרלן אליבא דשמואל דמתני' מיירי בשאינם תאומים ודחיק לתרץ מאי ראשו רובו הוא דהיה נכונה לדין זה דאפי' אי נולד כולו חי כבן ח' דלאו בר קיימא הוא אינו פוטר מנחלה דאף למי שירצה לומר דלדבר הזה לא אמרינן רובו ככולו ויצלה לומר דאף דנראה פשוט מדברי התרלן דמוקי לה ברובו דרובו בחיים אינו פוטר מ"מ בכולו לחיים פוטר מה שאין האמת כן דהא קי"ל רובו ככולו אי אפשר לומר כן דא"כ אמאי דחיק עצמו בכך ולא משני דמתני' אליבא דשמואל לא איירי בתאומים ועוד יש לי להביא ראיה לע"ד דכל שאינו בן קיימא ואינו מתקיים אפי' נולד כולו חי אינו פוטר מנחלה מהא דאמרינן בפ' המפלת (דף כג ע"ב) דמייתי התם דלר"מ דאמר בהמה במעי אשה ולד מעליא הוא אף דאפשר לסיות שנולד כולו חי מ"מ לאו בר קיימא הוא ואינו חי ומייתי ממתני' דפרק יש בכור דקתני המפלת כמין בהמה וכו' ולד מעליא הוא ופוטר מבכור לכהן דברי ר"מ ואי ס"ד דהי הבא אחריו בכור לנחלה מי הוי ודאי אמר רבא לעולם דאי ושאני התם דאמר קרא ראשית אונו מי שלבו דוה עליו יצא זה שאין לבו דוה עליו ע"כ ולפי מאי דס"ד דלא ס"ל לחלק בין ולד אדם במעי בהמה ובין בהמה במעי אשה דבבהמה נמי אילו אמרינן דמי חשיב כולד אדם וקרינן ביה ראשית אונו דאף זה לבו דוה עליו ושייך לומר דהבא אחריו אינו בכור לנחלה א"כ למה לא פריך רבא ולטעמיך מי ניחא הא אפילו אי לאו חי לאו בר קיימא הוא מ"מ הבא אחריו אמאי הוי בכור לנחלה מ"ש מבן ח' דלאו בר קיימא הוא דכל שנולד כולו חי פוטר הבא אחריו וה"ה בבהמה במעי אשה לר"מ דכל דנולד כולו חי פוטר הבא אחריו אלא עכל"ל דמאי בהמה במעי אשה דלא קרינן ביה ראשית אונו דאין לבו דוה עליו וה"ה דאפילו נאמר דבר קיימא הוא אינו פוטר הבא אחריו כיון שאין לבו דוה עליו ומדלא קאמר ולטעמיך ב"מ דבבן ח' נמי כיון דלאו בר קיימא הוא אפילו נולד כולו חי אינו פוטר מבכור לנחלה ומאי דנקט במתני' אע"פ שיצא ראשו חי לאו למימרא דאי נולד כולו חי פוטר אלא נקט ראשו לפי האמת דאיתותב שמואל לאשמועינן לענין בכור לכהן דהראש בלבד פוטר דכיון דמתני' בתאומים מיירי דהקדים השני ויצא אחר שהחזיר ראשו הראשון נמצא דאנו למדין ממתני' דאפי' ביציאת ראשו פוטר מבכור לכהן וכ"כ רש"י בפירוש ברים פרק בהמה המקשה (דף סח ע"א) וז"ל שאע"פ שיצא ראשו חי וכו' שאפי' שנד הנפל כולו אינו מפקיע את הבא אחריו שאין לבו דוה עליו וכ"ש אם יצא ראשו מת והאי דנקט ראשו משום בכור לכהן נקט ליה דביציאת ראשו הוי ילוד ופוטר את אחיו מבכור לכהן עכ"ל הרי מפורש כאשר כתבנו · אלא דיש להקשות קצת דהכתי קשה דאמאי נקט מתניתין ראשו חי כיון דאפילו נולד כולו דאי נקט ראשו לאשמועינן משום בכור לכהן כמ"ש רש"י ז"ל הא י"ל דמסיפא דקתני בן ט' שיצא ראשו מת דפוטר מבכור לכהן אנו לומדים דראשו פוטר מכהן דהא כיון דסיפא נמי בתאומים מיירי ומיירי בהוציא ראשו מת והחזירו וא"כ יצא אחיו ועם כל זה פטור מבכור לכהן השני ע"כ דראשו בלבד פוטר ואמאי איצטריך רישא נמי לאשמועינן וי"ל דאיצטריך נמי לאשמועינן ברישא דאפילו בנפל דלאו בר קיימא ראשו כילוד לענין כהן דאי מסיפא דבן ט' מת הו"א דכיון דכתיב כל אשר נשמת רוח חיים באפיו אף דבן ט' ראשו מת חשיב כילוד מ"מ הו"א דדוקא בן ט' דבן קיימא הוא וראוי היה להיות בו רוח חיים אלא שע"י חולי וסבה אחרת מת קרינן ביה כל אשר נשמת רוח חיים באפיו דראשו כילוד אבל בנפל דאפילו מצד עצמו לאו בר קיימא הוא אפשר דראשו לא חשיב ילוד דבעינן לפחות ראוי להיות לו רוח חיים וקמ"ל מתני' דאפי' בנפל דלאו בר קיימא הוא ראשו כילוד אלא דק"ק לזה דא"כ הוא י"ל דאפי' לשמואל דאמר אין הראש פוטר בנפלים מודה דבן ט' שהוציא ראשו מת פוטר כיון דראוי היה להיות בר קיימא ונשמת רוח חיים בו קרינן ביה דבהכי הוי ניחא מאי דס"ד דתרלן לתרץ אליבא דשמואל מאי ראשו רובו דעיקר מאי דפריך לשמואל הוא מרישא דאע"פ שיצא ראשו חי דמסיפא דבן ט' וראשו מת לא קשה ליה ומאי דמשני דראשו היינו רובו הוא ברישא דוקא אבל בסיפא דבן ט' ראשו ממש קאמר דבהכי ניחא מאי דמשני דבדין הוא דאיבעי ליה למיתני רובו ואיידי דקא בעי למתני סיפא בן ט' שיצא ראשו מת וכו' תנא נמי רישא ראשו דאם איתא דבסיפא נמי נ"ל לשמואל דמאי ראשו רובו א"כ איך קס"ד ידחוק כ"כ דסיפא לדיוקא אתא דראשו חי פוטר כיון דאיכא למימר דאפי' חי דוקא רובו פוטר נחלה דומיא דראשו מת דפוטר מבכור לכהן דהוא דוקא ברובו אבל נראה דרש"י במתניתין לא ס"ל לומר דיש לחלק לשמואל בין נפל דהיינו בן שמנה ובין בן תשעה שהיה ראוי להיות בן קיימא דבתרווייהו ס"ל לשמואל דראשו אינו פוטר שכתב בד"ה איידי דבעי למיתני סיפא וז"ל דלא מצי למיתני רובו בהדיא

אלגזי

אע"ג דאיהו גופיה לא משמע אלא רובו והכי לא תני למיתני בסיפא חבו משום דנפי למידק מיניה וכו' עכ"ל ואם איתא דיי"ל כאמור אמאי דחק כ"כ סברת התרלן דמי איכא מידי דאיהו גופיה הוי ברובו והדיוק דראשו בחיים יהיה בראשו ממש זה דוחק גדול ועכצ"ל דס"ל לרש"י דלשמואל אפי' בבן ט' מת ראשו אינו פוטר דאין סברא לחלק וא"כ כיון דאין סברא לחלק אכתי קשה דאמאי לא נקט ברישא אפי' נולד כולו חי דאינו פוטר ואי משום לאשמועינן דראשו פוטר מבכור לכהן דלא כשמואל הא מסיפא ילפינן ואם נאמר דיש חילוק בין נפל לבר קיימא שיצא ראשו מת א"כ אמאי לא נאמר חילוק זה ג"כ לשמואל ויש ליישב ודו"ק :

באופן דמגיעו למדים מדברי רש"י דחולין דכל שאינו בר קיימא אפילו נולד כולו חי אינו פוטר הבא אחריו לנחלה וכן מתבאר מדברי רשב"ם בפ' יש נוחלין (דקי"א ע"ב) עלה דפריך הש"ם התם דראשית אונו מבעי ליה לבא אחר הנפלים דליהוי בכור לנחלה מי שלבו דוה עליו יצא זה שאין לבו דוה עליו וז"ל ומקשינן האי ראשית אונו אצטריך לדרשא לאשמועינן דהבא אחר הנפלים שילדה אמו לפניו הרבה נפלים כגון נולדו מתים או בן ח' חיים וזה נולד אחריהם הוי בכור לנחלה עכ"ל הצריך לענינינו הרי שכתב דאפי' נפלים שנולדו ממש לידה גמורה בין בן ט' מת או בן ח' חי אפילו בנולד כולו דסתם לידה הוא שנולד כולו חי הבא אחריו הוי בכור לנחלה כמ"ש רש"י ז"ל :

איברא דראיתי בספרי בפ' תצא על פסוק לא יוכל לבכר את בן האהובה דאמרינן הכי את בן האהובה כיון שיצא ראשו ורובו בחיים פוטר את הבא אחריו מן הבכורה על פני בן השנואה אע"פ שבן הבכור לשנואה ע"כ ונראה דה"פ דמאי דאצטריך קרא להזהיר שלא יוכל לבכר את בן האהובה הוא אפילו במקום דיש לצדדים לומר שראוי בן האהובה לבכורה ויש לצדדים דאינו ראוי והוא רוצה לבכרו ולבטל זכותו של בן השנואה ולכן דרשו דמיירי דאהובה והשנואה ישבו על המשבר כאחת ובן השנואה יצא ראשו ורובו בחיים בתחלה וחזר למעי אמו ובתוך כך נולד לגמרי בן האהובה דבכה"ג יש סברא שיטעה האדם שעיקר בכורה לבן אהובה הואיל ונולד הוא בתחלה לידה גמורה משא"כ בן השנואה שלא נולד לגמרי בתחלה וע"ז בא להזהיר הכתוב דלא יוכל לבכר את בן האהובה על פני בן השנואה אף בכה"ג דאיכא פנים לומר דעיקר הבכורה לאהובה ולאו הוא ג"כ לבכר את בן האהובה מסבת אהבתה וזה הוא מה שסיימו בספרי אע"פ שבן הבכור לשנואה זהו פירושו אבל קשה דאמאי נקט ראשו ורובו דמשמע דלא סגי בראשו לבד אלא בראשו ורובו דאי מיירי בבן ט' אפילו ראשו חי בלבד פוטר לכ"ע ואי מיירי בבן ח' אפילו ראשו ורובו אינו פוטר דאפילו נולד כולו חי אינו פוטר וכ"ש ראשו ורובו ובתוספתא דבכורות ברים פ"ו אמרינן הכי הבא אחר הנפלים אע"פ שיצא בן ח' [חי] ובן ט' שיצא ראשו מת בכור לנחלה ואין בכור לכהן שנאמר לא יוכל לבכר את בן האהובה וגו' זה הכלל כל שיצא ראשו ורובו בחיים פוטר את הבא אחריו מן הבכורה אבל לא ה' סלעים של בן ע"כ דהכי נמי בתוספתא צריך להבין אמאי נקט ראשו ורובו כמו שדקדקתי בברייתא דספרי ועכצ"ל דראשו ורובו דקתני ר"ל או ראשו או רובו דאם נולד כדרכו ראשו תחלה סגי ביציאת ראשו דבראשו בלבד חשיב כילוד ואם יצא דרך מרגלותיו בעינן עד שיצא רובו וכדתנן בפ' המפלת (דף כח ע"א) יצא מסורס משיצא רובו ה"ה כילוד יצא כדרכו עד שיצא רוב ראשו ופירש"י מסורס דרך מרגלותיו יעו"ש ולעולם דבין בספרי ובין בתוספתא מיירי בבן ט' דכל שיצא ראשו תחלה סגי בראשו דראשו חי כילוד דמי ואם יצא מסורס ברובו הוי פוטר הבא אחריו ומאי דסיים תנא דתוספתא אבל לא ה' סלעים של בן הכוונה לע"ד דקאי אקרא דלא יוכל לבכר את בן האהובה דדרים ליה כדדרים לה בספרי ובב' נשים משתעי קרא דשתיהן לא ביכרו עדיין מקודם דכיון דיצא ראשו או רובו דבן השנואה בחיים בתחלה וחזר למעי אמו ואדהכי והכי נולד בן האהובה לגמרי בכור לנחלה הוא בן השנואה אבל בן האהובה בכור לכהן הוי כיון שהוא פטר רחם של אמו ותייב בה' סלעים של בן אבל לנחלה אינו בכור כי אם בן השנואה שיצא ראשו בתחלה · שוב ראיתי דאי אפשר לומר דראשו ורובו דקאמר הוא ראשו או רובו דהיינו דאם יצא דרך מרגלותיו כיון שיצא רובו פוטר את הבא אחריו מבכור לנחלה דהא אמרינן במתניתין דבכורות [דף מו:] דאמר ר"ל דפדחת פוטרת בכל מקום חוץ מן הנחלה מאי טעמא יכיר אמר רחמנא ור"י אמר אפילו לנחלה באופן דנראה לכ"ע לענין נחלה בעינן הכרת פנים דאפי' לר"י דרים מקרא דיכיר דבעינן הכרה דמאי דקאמר אף לנחלה היינו משום דקסבר דפדחת נמי הויא הכרה כמ"ש רש"י וכמ"ש התום' בד"ה מ"ט יכיר וכו' יעו"ש וכ"כ מהברייתא דמותיב מינה לר"י דקתני יכיר זו הכרת פנים עם החוטם ולר"י מצי דתני עד החוטם דעד החוטם הוי היכרא באופן דלכ"ע בעינן הכרת פנים מקרא דיכיר וא"כ איך אפשר דאם יצא אפילו רוב דרך מרגלותיו דהבא אחריו אינו בכור לנחלה כיון דבכה"ג דרך מרגלותיו ליכא הכרת פנים כלל · ודוחק לומר דראשו ורובו דקתני בספרי ובתוספתא הכוונה דאם יצא ראשו חי כולו או יצא רובו של ראש דמשיצא רוב ראשו חשיב כילוד כדאמרינן במתני' דהמפלת (דף כח') דמלבד דהלשון דחוק יתר ע"כ אם הפירוש כן אמאי לא הקשה בש"ם מהני ברייתות דספרי והתוספתא לר"ל דאמר פדחת אינו פוטר לנחלה דבעינן הכרת פנים וליכא הכרת פנים אלא עם החוטם דהא קתני הכא דרובו של ראש שהוא הפדחת וכדאמרינן במתניתין דהמפלת יצא כדרכו משיצא רוב ראשו ואיזהו רוב ראשו משתצא פדחתו וזה דלא כר"ל ואמאי לא מסייעינן לרבי יוחנן מברייתות אלו :

וראיתי בירושלמי בר"פ החולץ הלכה א' דאמרינן אמר ר' יוסי אע"ג דשמואל אמר זכין לעוברין מודה והוא שיצא ראשו ורובו בחיים יעו"ש והפירוש מבואר דאע"ג דשמואל ס"ל דמזכה לעובר קנה מ"מ מודה דלא קנה עד שיצא לאויר העולם ועד שיצא ראשו ורובו בחיים לא מיקרי ילוד וצ"ל דע"כ מיירי בבן ט' שהוא בן קיימא ובמשנתין מתבאר דאפי' שמואל מודה דבן ט' שהוציא ראשו בלבד מחיים הוי ילוד לכל דבר והכא אמאי בעינן ראשו ורובו ועיין בחידושי הרמב"ן בפר"ק מי שמת בסוגיא דהמזכה לעובר שהביא דברי הירושלמי הנזכר וע"כ צ"ל דהכא הכוונה לומר ראשו או רובו דאם יצא כדרכו סגי בראשו ואם יצא מסורס דרך מרגלותיו בעינן עד שיצא רובו ובדרך עס"ד לומר בדברי הספרי והתוספתא אבל כבר כתבתי דזה לא שייך בקרא דכיון דלענין בכור לנחלה בעינן הכרת פנים דכתיב יכיר אינו פוטר לנחלה עד שיצא ראשו דאיכא הכרת פנים וכיוצא לזה אמרינן בירושלמי בפרק המפלת הלכה ג' עלה דמתני' המפלת כמין בהמה חיה ועוף דחשיב ולד לר"מ אר"י הלידה הזאת ככל הלידות שבתורה מה הלידות שבתורה עד שיצא ראשו ורובו אף זו עד שיצא ראשו ורובו רשב"ל אמר משונה היא הלידה הזאת מכל הלידות שבתורה כל הלידות שבתורה עד שיצא ראשו ורובו וזו עד שתצא הכרת פניו מה נפק מביניהון יצא מחותך או מסורס ע"ד דר"י עד שיצא ראשו ורובו ע"ד דרשב"ל עד שתצא הכרת פניו ע"כ הכי מבואר מהכא דראשו ורובו היינו ראשו או רובו דראשו כדרכו רובו ביצא מסורס ומ"ל לרשב"ל דכיון דאפי' לר"מ דס"ל דהמפלת מין בהמה חשיב ולד וטמאה לידה בעינן הכרת פני אדם שיהא בפניו סימני אדם ואם יצא מסורס לא חשיב לידה אפי' ברובו עד שיצא ראשו דאיכא הכרת פני אדם ואפי' יצא רובו מסורס אינה טמאה לידה מאותה שעה כיון דלא נתברר בשעת יציאת הרוב אם הוא ולד כיון דהעיקר תלוי בסימני הפנים וכיון דאשו רואים גופו דומה לבהמה אף דאח"כ ביציאת ראשו הוכר דיש לו סימני פני אדם מ"מ אינה טמאה לידה למפרע משעה ראשונה אלא דר"י ס"ל דביצא מסורס חשיבא לידה ברובו כיון דאח"כ יצא ראשו והוכר בו פני אדם וטמאה לידה למפרע משעה ראשונה ועי' בביאור הירושלמי להרב פני משה ודו"ק · וע"ז האופן דס"ל לר"ל הכא מטעם דבעינן הכרת פניו ה"ה לענין בכור לנחלה דאפי' לר"י בעינן הכרת פנים דודאי אינו פוטר לנחלה כי אם עד שתצא ראשו או פדחתו אבל ברובו אם יצא מסורס אינו פוטר וא"כ צריכים אנו להבין דברי הספרי והתוספתא דקתני כיון שיצא ראשו ורובו בחיים פוטר דע"כ א"א לפרש דראשו או רובו קתני ואי מיירי בבן תשעה בראשו (לחיים) [לחוד] סגי ואי מיירי בבן ח' אפי' נולד כולו אינו פוטר :

ואפשר ליישב ע"פ מה שנבאר דברי הרמב"ם בפ"ב מהלכות נחלות דין ט' וז"ל הבא אחר הנפלים אע"פ שיצא ראש הנפל כשהוא חי הבא אחריו בכור לנחלה וכן בן תשעה שיצא ראשו מת הבא אחריו בכור לנחלה שזה שנאמר ראשית אונו הוא שלא נולד לו קודם לזה ולד שיצא חי לאויר העולם לפיכך בן ט' שהוציא רוב ראשו חי הבא אחריו אינו בכור עכ"ל דלכאורה מדברי הרמב"ם נראה דלא ס"ל כסברת רש"י ורשב"ם וס"ל דאפי' בן שמנה כל שנולד כולו חי ויצא לאויר העולם פוטר מן הנחלה דאל"כ אמאי כתב לרבותא ברישא אע"פ שיצא ראש הנפל חי עדיפא מינה הוה ליה לאשמועינן רבותא דאפי' נולד כולו חי כל שאינו בר קיימא אינו פוטר דבדברי הרמב"ם ליכא למימר כמ"ש רש"י גבי מתני' דנקט ראשו לאשמועינן לענין בכור לכהן דאפי' ראשו פוטר כיון דהרמב"ם לא משתעי הכא כלל לענין בכור לכהן כי אם לענין בכור לנחלה אלא ע"כ דס"ל להרמב"ם דאפי' בן ח' כל שנולד כולו חי פוטר · וכן משמע נמי ממ"ש הרמב"ם שזה שנאמר ראשית אונו הוא שלא נולד לו קודם לזה ולד שיצא חי לאויר העולם דנראה דהכל תלוי ביציאתו חי לאויר העולם אף דלאו בר קיימא הוא כיון דלא ביאר דבריו לסיים ולומר ולד של קיימא שיצא חי לאויר העולם ומאחר שהוכחנו לעיל מדברי הש"ס כסברת רש"י ורשב"ם צ"ל בעד הרמב"ם ע"פ מ"ש ה"ה ז"ל בפ"א מהלכות יבום דין ה' דמ"ש הרמב"ם בפ"ה מהלכות נחלות דין י"ג דאם מתה האם תחלה ואח"כ הבן אפי' היה קטן בן יומו ולא כלו לו חדשיו הואיל וחי אחרי אמו שעה אחת ומת הרי זה נוחל את אמו ומנחיל הנחלה ליורשיו ממשפחת אביו עכצ"ל דמ"ש הרמב"ם דאפי' לא כלו לו חדשיו בודאי נוחל מנחלתא מיירי כשנגמרו סימניו בשערו וצפרניו דבכה"ג דנגמרו סימניו ס"ל להרמב"ם לענין הלכה דמה"ת כל שנגמרו סימניו אפי' בן ח' ודאי · ודאי בן קיימא הוא דאמרי' בן שבעה הוא אלא דאשתהויי אשתהי עד שמנה דפסק כרבי ורשב"ג דס"ל הכי כדאמרינן בפרק הערל (דף פ ע"ב) יעו"ב וס"ל דכל שנגמרו סימניו אפי' שלא שהה שלשים יום ולד של קיימא הוי לכל דבר מה"ת אלא דבאיזה דברים החמירו חכמים ואמרו דאפי' בכה"ג דנגמרו סימניו לא חשיב בן קיימא ולענין נחלה לא רצו חכמים לעשות דבר נמנין יכושה בדין הירושה מפני שכל דבר

שבממון

בכור לנחלה ואינו בכור לכהן הבא אחר נפלים אף על פי שהוציא את ראשו

שבממון קולו של זה תומרו של זה יעו"ש בדברי ה"ה באורך הרי מבואר מדברי ה"ה דבדין הנחלה אף שלא כתב בפירוש הרמב"ם דמיירי בנגמרו סימניו מ"מ כיון דבלא כלו לו חדשיו ולא נגמרו סימניו נפל תיקרי ולא ולד כמ"ש הרמב"ם בהלכות מילה מסתמא בנגמרו סימניו מיירי דבדין הירושה אוקמוה אדין תורה דחשיב בר קיימא ואם כן נראה דלדעת הרמב"ם ה"ה לענין בכור לנחלה דכיון דהוי דבר שבממון דקולו של זה תומרו של זה אוקמוה אדין תורה דבן שמנה שנגמרו סימניו בן קיימא הוי ואם נולד כולו חי ויצא לאויר העולם אע"פ שמת מיד ולא שהה שלשים יום הבא אחריו אינו בכור לנחלה ומש"ה כתב הרמב"ם אע"פ שיצא ראשו חי ולא כתב רבותא דאפי' נולד כולו חי כיון דהרמב"ם מיירי בכל אפין בין בבן שמנה שלא נגמרו סימניו ובין בבן שמנה שנגמרו סימניו דבנגמרו סימניו אם נולד כולו חי פוטר מן הבכורה ונגל זה הוא שכתב שזה שנאמר ראשית אונו הוא שלא נולד לו קודם לזה ולד שיצא חי לאויר העולם דהיינו מה שנקרא ולד שהוא בן שמנה שנגמרו סימניו ומש"ה נקט הרמב"ם אע"פ שיצא ראשו חי שהוא דבר כולל אפי' בנגמרו סימניו ואין לומר כיון דבנגמרו סימניו ס"ל להרמב"ם דהוי בר קיימא לענין בכור לנחלה א"כ ביצא ראשו חי בלבד נמי אמאי אינו פוטר כיון דבן קיימא הוא זמ"ש דבן תשעה דבראשו חי סגי דהא ליתא דהא עיקר הסימנין ע"י שנגמר בשערו וצפורניו הוא וביציאת הראש בלבד אינו ניכר כ"א שנגמר שערו אבל אם נגמר בצפורניו אינו ניכר דפשיטא דשני הסימנין בעינן שערו וצפורניו והא בלא הא לא סגיא וכיון דבכור לנחלה בראשית אונו תלה רחמנא במי שלבו של אביו דוה עליו דוקא בבן תשעה שכלו לו חדשיו וכבר בכור לאביו דבר קיימא הוא ביציאת ראשו בחיים הוי לבו של אביו דוה עליו משא"כ בבן שמנה כיון דלא בכור לאביו שהוא בן קיימא ודאי כ"א על ידי הסימנין כל שע"י יציאת ראשו אינו בירור גמור שהוא בר קיימא דאפשר דלא נגמר בצפורניו כיון דהוי ספק בן קיימא אין לבו דוה עליו אפילו הוציא ראשו חי עד שיולד כולו חי וכיון דרואה שנגמר בסימניו ובר קיימא הוא לבו דוה עליו ופוטר מן הבכורה ולפי מה שביארנו בדעת הרמב"ם י"ל דתנא דספרי דקתני כיון שיצא ראשו ורובו בחיים פוטר מן הבכורה מיירי בבן שמנה שלא כלו חדשיו ודאי (תנא) סבר כר' ורשב"ג דס"ל דכל שנגמרו סימניו בר קיימא הוא והכא מיירי בנגמרו סימניו ומש"ה בעינן ראשו ורובו בחיים דתרתי בעינן דלא סגי בראשו כיון דאיפשר דלא נגמר עדיין בצפורניו אבל כיון שיצא רובו דכך ראשו הרי ניכר דנגמר בשערו ובצפורניו ורואה דבר קיימא הוא ואפי' חזר אח"כ למעי אמו ונולד בן האהובה בן השנואה הוי בכור לנחלה וזה ג"כ כוונת התוספתא ולע"ד אפשר דטעות סופר יש בלשון התוספתא וצ"ל הכי הבא אחר הנפלים אע"פ שיצא בן ח' ראשו חי ובן ט' שיצא ראשו מת בכור לנחלה ואין בכור לכהן בן ט' שיצא ראשו חי הבא אחריו אינו בכור לנחלה שנאמר לא יוכל לבכר וגו' זה הכלל כל שיצא ראשו ורובו בחיים פוטר את הבא אחריו מן הבכורה והכוונה דבריתא קתני דבן תשעה שהוציא ראשו חי פוטר מן הנחלה נמי וע"ז מייתי קרא דלא יוכל לבכר וגו' אבל מ"מ אינו אלא בבן ט' שהוציא ראשו חי דאפילו ראשו בלבד סגי משא"כ בבן ח' ואח"כ אמרינן בסיפא זה הכלל וכו' כלומר דאם הוציא ראשו ורובו בחיים הא דבר כולל לבן ח' ולבן ט' דכל שיצא ראשו ורובו דעי"ז ניכר בסימניו אפילו בבן ח' פוטר את הבא אחריו מבכור לנחלה · ונמצא לפי"ז דדוקא למ"ד דנגמר בסימניו חשיב בר קיימא אמרי' דבראשו ורובו פוטר מנחלה אבל למ"ד דאפי' נגמר בסימניו לא חשיב בר קיימא אפי' נולד כולו בחיים אינו פוטר מן הנחלה ומ"ש רש"י ורשב"ם גבי מתני' הוא לומר דמתני' הוא למ"ד דאפי' נגמר בסימנין לאו בר קיימא הוא או דנאמר דמיירי מתני' בדלא נגמרו סימניו אם נולד כולו או אפי' ראשו ורובו בחיים פוטר :

וראיתי בספר שארית יוסף סי' כ"ה שהשיב על מי ששאלוהו על אשת ראובן שילדה זכר פטר רחם והוא ראשית אונו של בעל לסוף תשעה חדשים מליל טבילתה אבל לא פירש ממנה בעלה רק היה תדיר מצוי אצלה ואותו בן חי כערך ג' או ד' שעות ומת ואחר שנה או ב' ילדה בן ותי אם אותו הבן הנולד אחרון הוא בכור לנחלה או לא והעלה שם בתשובה דאין השני בכור אפי' לנחלה מטעם דהכרית שם ממתני' ומדברי הרמב"ם הל' נחלות הנזכר לעיל דבן שמנה שנולד כולו חי כיון דיצא לאויר העולם ודאי מעט פוטר את הבא אחריו מן הבכורה לגמרי יעו"ש ולענ"ד לפי כל האמור אין דבריו מחוורים וכבר הרב הדרישה בח"מ סי' רע"ז הביא דבריו ודחה ראיותיו אבל לא הביא שום סמך וראיה לסתור דינו וכבר בש"ך ח"מ סי' הנזכר והרב תוי"ט במתני' דבכורות תמהו על הדרישה איך לא הביא דברי רש"י דבפרק בהמה המקשה יעו"ש · ולענ"ד דיש ראיות אחרות לסתור דין זה כדבר האמור :

עוד אני תמיה על הרב שארית יוסף דמוכח מדבריו דאי לאו דסבירא ליה דשורת הדין הוא דאפילו נפל שנולד כולו חי פוטר מן הבכורה לא היה פוסק לענין נדון דידיה דאין השני בכור לנחלה והוא תימה כיון דנדון דידיה מיירי בבן תשעה אלא דאינו בן תשעה ודאי דאפשר דלא נתעברה בליל טבילתה כי אם אחר זמן דתידי שכיחא לא נפקא הואיל ולא פירש ממנה א"כ הוי כסתם תינוקות דאינו ידוע אם כלו לו חדשיו אי לא דלכ"ע חשיב כבן קיימא מה"ת לכל דבר דמן התורה אזלינן בתר רובא דרוב התינוקות בני קיימא ניהו אלא מדרבנן החמירו לענין איסור ואף לענין איסור איפליגו רבנן ורשב"ג דלרבנן אפי' לענין איסור פוטר את אמו מן החליצה דלא חיישינן למיעוטא ולרשב"ג חיישי' למיעוטא להצריכה חליצה וקי"ל כרשב"ג כמו שנתבאר בפרק ר"א דמילה (דף קלו:) יעו"ש וכתבו התוס' בפ' החולץ (דף לו ע"ב) ד"ה הא לא שהה וכו' דה"ט דחיישי' למיעוטא הכא להצריכה חליצה משום דמיעוט נפלים מצוי ובמיעוט מצוי חיישינן למיעוטא יעו"ש וא"כ לענין ממון פשיטא דאזלינן בתר רובא דרוב ולדות בני קיימא ניהו ומסתמא אמרינן דהראשון בר קיימא היה אע"פ שמת בתוך שלשים יום דאע"ג דלא אזלינן בתר רובא בממונא היינו להוציא מיד המוחזק אבל לענין פי שנים דאין שום אחד מהשנים מוחזקים והנכסי מונחים בחזקת כולם הם ואין זה מוחזק יותר מזה פשיטא דאזלינן בתר רובא וכיון דרוב ולדות בר קיימא ניהו חשיב כאילו הבן הראשון ודאי בן קיימא היה ולו משפט הבכורה ואע"ג דאמרי' בסוגיית דפ' ר"א דמילה אמר אביי פיהק ומת לכ"ע מת הוא כי פליגי באכלו ארי או נפל מן הגג דלרשב"ג מת הוא ולרבנן חי הוא דמוכח מזה דדוקא היכא דאיכא לתלות דמפני שאכלו ארי או נפל מן הגג מת הוא דס"ל לרבנן דאזלינן בתר רובא דרוב ולדות בר קיימא ניהו ותלינן דאילו לא נהרג היה חי אבל אם מת מאליו אפי' רבנן מודו דמת הוא ולאו בר קיימא דכיון דראינו רואין דרוב הולדות שהם בר קיימא אינם מתים מיד הרי איתרע רובא דרוב ולדות בר קיימא ניהו וא"כ הכא בנדון הרב דנראה דמת מאליו הרי ליכא רובא מ"מ הא ליתא דמלבד דדעת הרי"ף שם דפיהק ומת דאמר אביי לאו דוקא אלא ה"ה חלה ומת ומש"ה השמיט הא דאביי מקמי הא דאמר רבא לקטן מת בתוך שלשים יום ונתקדשה ליבמה צריכה חליצה ולכהן א"צ חליצה דסמכינן אדרבנן דע"כ ס"ל לרבא דאפי' בחלה ומת דהוי כמו פיהק ומת פליגי רבנן על רשב"ג וכמ"ש הר"ן בדעת הרי"ף שם וכן הוא דעת קצת מהפוסקים ולדידהו פשיטא דבנדון דידן אפי' שמת ע"י חולי או מאליו אכתי לרבנן בחזקת בר קיימא הוא משום רובא ולא אמרי' דאיתרע ליה רובא יתר ע"כ דאפי' לסברת רבינו יונה ודעימיה שכתב הר"ן שם דס"ל דהלכה כאביי די"ל דרבא לא פליג אאביי דמיירי דמת מחמת דאכלו ארי או נפל מן הגג דלדידהו נמצא דכל דמת מאליו אפי' רבנן מודו דכמת הוי מ"מ לאו כמת ממש הוא דאכתי ספק בר קיימא הוא אלא דבכה"ג דחלה ומת אפי' רבנן מודו דאיתרע ליה רובא והוי ספק שקול וזה פשוט וכמ"ש רש"ל בפרק החולץ סי' ג' דאף דאמרו בש"ס פיהק ומת לכ"ע מת הוה לאו דוקא מת אלא ספק דמודו רבנן דבכה"ג ספק הוא וכ"מ דאפי' אם נתקדשה לכהן חולצת כיון דבכה"ג ליכא למימר דסמכינן אדרבנן יעו"ש וכיון דספק בר קיימא הוא לכ"ע א"כ איך אפשר לומר דהבן השני הוא בכור לנחלה כיון דקי"ל דבכור ודאי נוטל פי שנים ולא בכור שהוא ספק מעיקרו אם הוא בכור או לא וכמו שמתבאר בפ' יש נוחלין (דף קכז ע"א) וכן פסקו הפוסקים יעו"ש :

והנה בדברי רש"י דמוקי מתני' בתאומים בין בבן שמנה ובין בבן תשעה וכתב בשניהם וז"ל והוציא נפל ראשו חי והחזירו ובא חבירו וקדמו ויצא זה האחרון וכן בבן תשעה שיצא ראשו מת והחזירו ויצא אחיו הוי בכור לנחלה וכו' דמלמדקדק לומר והחזירו ש"מ דא"א לומר דבא חבירו והקדימו אלא כשהחזיר הראשון ראשו וכ"פ רש"י במימרא דשמואל דאין הרחם פוטר בנפלים וז"ל בן ח' שהוציא ראשו חי והחזירו וכו' וכ"כ בריש פרק בהמה המקשה וז"ל אע"פ שיצא ראשו חי והחזירו ויצא אחיו וכו' וכ"כ רש"י בפרק המפלת (דף כט ע"א) גבי הא דאין הרחם פוטר בנפלים יצא ראש הנפל כגון יולדת תאומים וכו' ויצא ראש הנפל והחזירו ואח"כ יצא אחיו וכו' עכ"ל הרי בכל אלו המקומות נזהר רש"י לפרש דמיירי דהחזיר ראשו כנראה דא"א שיקדים אחיו לצאת אם לא בהחזיר הראשון ראשו וצריך להבין דאמאי לא אפשר אפי' בלא החזירו דתיכף דהנפל הוציא ראשו בעוד שעדיין לא הוציא הנפל כי אם ראשו ולא נולד לגמרי דחק ויצא אחיו לגמרי ואח"כ יצא הנפל לגמרי ומשכחת לה אפי' לא החזירו דאין לומר דסבירא ליה לרש"י דא"א בתאומים שיצאו שניהם בבת אחת ויפתח הרחם בשניהם כי אם בזה אחר זה ומש"ה בהיות הרחם של הנפל בחוץ א"א שיצא השני דהא תנן בספ"ג דאהלות יצא הראשון מת והשני חי טהור הראשון חי והשני מת טמא ר"מ אומר בשפיר אחד טמא בשני שפירים טהור ופירש הר"ש בשפיר אחד טמא כלומר אם יצאו שניהם כעין שפיר אחד שיצאו בבת אחת טמא ע"כ הרי דמשכחת לה שיוצאים שניהם בבת אחת וגבי בהמה תנן בפ"ב דמכלתין (דף יז:) רחל שלא בכרה וילדה שני זכרים ויצאו שני ראשיהן כאחד ר"י הגלילי אומר שניהן לכהן שנאמר הזכרים לה' וחכמים אומרים א"א לצמצם ופירש"י א"א לצמצם שיצאו שניהם ראשיהן כאחד אלא האחד יצא תחלה ולא ידעינן הי ניהו עכ"ל ומדלא אפשר לברר מי יצא ראשון ש"מ דבעוד דהוציא האחד ראשו תחלה יצא ראש השני ומש"ה א"א למידע מי משניהם הוציא ראשו תחלה ואם איתא דא"א שיצא השני בעוד שלא נולד לגמרי הראשון או שלא החזיר ראשו אמאי הוי ספיקא מי יצא ראשו ראשון ובפירקין תנן (דף מח ע"א) מי שלא בכרה אשתו וילדה שני זכרים נותן ה' סלעים לכהן מת אחד מהם בתוך שלשים יום האב פטור וכתב רש"י האב פטור דמצי למימר הבכור מת עכ"ל הרי דבאשה נמי משכחת לה דיולדת שני זכרים באחת אלא כיון דא"א לצמצם שיצאו שני ראשים כאחת אלא האחד יצא ראשונה הרי שניהם הם ספק בכור דלא ידעינן הי מינייהו נפיק ברישא דאין לומר דהכא מיירי שנולד זה אחר זה ובתחלה הוכרו מי היה הבכור ואח"כ נתערבו ואינם מכירים מי הבכור דהא בפ"ק דמכלתין (דף ט ע"א) תנן שלא ביכרה וילדה שני זכרים נותן שלה אחד לכהן ומתבאר שם בש"ס דמתני' דלא כר"י הגלילי אלא כרבנן דא"א לצמצם אלמא דהאי ליתא דילדה שני זכרים לאו דהוכרו בתחלה ואחר כך נתערבו אלא דמתחלה לא הוכרו דיצאו שניהם כאחת ומפני דא"א לצמצם שיצאו שני ראשים כאחת אלא האחד יצא ראשו הוי שניהם ספק ודכוותה במתני' דמי שלא ביכרה אשתו וילדה שני זכרים הכי הוי דלא הוכרר מתחלה וא"כ נמצא דאפשר להיות דבשעה שיצא ראשו של ראשון ועדיין לא נולד לגמרי יכול לצאת ראשו של שני אפי' לא החזיר הראשון ראשו ומש"ה א"א לידע מי יצא ראשון וא"כ אמאי הוצרך רש"י לפרש דמיירי בשהחזיר ראשו · וי"ל דס"ל לרש"י דאף דאפשר לצאת ראשו של שני בהיות עדיין ראש הראשון חוץ לרחם מ"מ לא משכחת לה שאחר שיצא ראשו של ראשון לחוץ שיקדים אחיו לצאת לגמרי לאויר העולם דאף שיוצא השני עם הראשון מ"מ כשנגמר לידת הראשון נגמר נמי לידת השני דכיון דכבר שני הראשים יצאו לחוץ דבר רחוק הוא שיצא נולד האחד לגמרי והאחר ישאר בפתח הרחם ראשו בלבד וע"כ לא משכחת לה שנולד השני לידה גמורה קודם הראשון אם לא שהחזיר ראשון ראשו וכן נראה מדברי הרמב"ם בפ"א מהלכות בכורים דין מ"ו שכתב וז"ל בן שמנה חדשים שהוציא ראשו והוא חי והחזירו ומת וכן בן תשעה שמת ויצא ראשו והחזירו ואח"כ יצא אחיו וילדה זה שילדה אינו פטר רחם שהרי נפטר בראשו של ראשון עכ"ל הרי דדקדק לומר והחזירו בין בבן שמנה בין בבן תשעה כדברי רש"י אלא דצ"ל כמ"ש הרמב"ם גבי בן שמנה דמיירי בהחזירו ומת ואחר כך יצא אחיו חי דכיון דעיקר מאי דאתא לאשמועינן הוא דהרחם פוטר בנפלים דלא כשמואל אמאי הוצרך לאוקמי דאיירי במת הבן שמונה אחר שהחזיר ראשו הא אפילו לא מת ונולד חי אחר שיצא אחיו שייך דין זה דהרחם פוטר כיון דעכ"פ לא יצא קודם לידת השני כי אם ראשו של ראשון ואפשר לומר דלפי מש"ל דלפי שיטת הר"מ דפסק כרבי דבן שמונה שנגמרו סימניו בר קיימא הוא וס"ל דכל שנולד חי מסתמא מיירי דנגמרו סימניו דמש"ה לענין נחלה בפ"א מהלכות נחלות כתב דאפילו לא כלו חדשיו נוחל ולא פירש דמיירי בנגמרו סימניו כמ"ש ה"ה ז"ל א"כ אי דין זה היה כותב אותו בסתם היה משמע דנלמד ממנו דהרחם פוטר אפילו במציאות המחזיר ראשו נולד אח"כ חי וכיון דמסתמא נגמרו סימניו כיון דנולד חי הרי אין חידוש זה דהרחם נפל פוטר דלא כשמואל דהא אפילו שמואל מודה דכל שהוא בר קיימא אם יצא ראשו בחיים פוטר והכא כיון דאחר שנולד חי ניכר בו שנגמרו סימניו הרי למפרע משעה שיצא ראשו חי פטר אפילו לשמואל דאיגלאי מילתא למפרע דבן קיימא היה מש"ה פי' הר"מ דמיירי דמת אחר שהחזיר ראשו ואיגלאי מלתא דלאו בר קיימא היה אלא דצורת הדין הוא דאפי' ראש דנפל דלאו בר קיימא פוטר אלא דאכתי קשה דאפילו דהיה סותם דבריו דבהכי הוי משמע אפילו נולד בן הראשון אחר שיצא אחיו מ"מ דין זה דהרחם פוטר בנפלים שפיר נלמוד מדין בן תשעה שמת ואח"כ הוציא ראשו מת דלפי מ"ש לעיל דמדברי רש"י אשמעתין נראה בבירור דאפילו בבן תשעה שהוציא ראשו מת סבירא ליה לשמואל דאין הרחם פוטר ש"מ דאין חילוק לשמואל בין ראש דבן שמונה חי לראש דבן תשעה מת ואם נאמר דדעת הר"מ דלא כרש"י דהר"מ ס"ל דיש חילוק דבבן תשעה מת כיון שהיה ראוי להיות בן קיימא קרינן ביה כל אשר נשמת רוח חיים באפיו א"כ נמצא דעיקר מאי דאיתותב שמואל ממתני' הוא מרישא דמתני' דבן שמונה שיצא ראשו חי וא"כ הוא ק"ק דאמאי איתותב הא י"ל לשמואל בבן שמונה שלא נגמרו סימניו דלכ"ע נפל הוי ולאו בר קיימא הוא דמש"ה לא קרינן ביה כל אשר נשמת רוח חיים באפיו ומתני' מיירי בבן שמונה שנולד חי אחר שנולד אחיו ונגמרו סימניו ומתני' רבי היא דס"ל דנגמרו סימניו בר קיימא הוא ויש ליישב והוא פשוט דכיון דבמתני' קתני הבא אחר הנפלים אע"פ שיצא ראשו חי ע"כ לא מיירי מתני' בנפל שהוא בר קיימא דהיינו נגמרו סימניו דאי מיירי בהכי אינו נקרא נפל דסתם נפל הוא דלא נגמרו סימניו כמו שכתב ה"ה בהלכות יבום דמי שנגמרו סימניו נקרא ולד לא נפל וכיון דקתני הבא אחר הנפלים ע"כ לא מיירי בנגמרו סימניו ומש"ה איתותב שמואל :

איך שיהיה נמצא דגם הר"מ ס"ל כסברת רש"י דע"כ מתני' מיירי במחזיר ראשו ויצא אחיו אבל ראיתי להתוס' בר"פ בהמה המקשה בד"ה סיפא מאי קמ"ל וכו' שכתבו וז"ל וא"ת ודלמא אצטריך לאשמועינן אע"ג דהחזירו הוי כילוד דמסכת דבכורות לא שמעינן אלא בלא החזירו עכ"ל נראה מדבריהם דמתני' אפשר להיות דקדם אחיו ויצא לגמרי אף דלא החזיר הראשון ראשו דלא כסברת רש"י והר"מ ואי טעמייהו דרש"י והר"מ מטעם דטבע הדבר הוא כן דא"א שיצא אחיו לגמרי כל עוד שלא החזיר הראשון את ראשו אם לא שיצאו שניהם כאחת כדבר האמור ק"ק דהתוס' ס"ל איפכא והוי מחלוקת במציאות :

שוב ראיתי דמ"ש ליישב דברי רש"י והר"מ אינו מן הישוב וטעות הוא בידי דהא אפי' אם נאמר דכל עוד שלא החזיר [הראשון] ראשו א"א שיצא אחיו לגמרי אם לא שיצאו לאויר העולם שניהם כאחד שפיר אפשר דמיירי אפילו בלא החזיר ראשו ויצאו אח"כ שניהם כאחד כמו שהוא טבע הענין ועם כל זה שפיר שמעינן דהרחם פוטר דאף דיצאו לאויר העולם שניהם כאחד מ"מ כיון דהראשון הוציא ראשו בתחלה הרי פוטר את הרחם והבא אחריו פטור מבכור לכהן וכן בבן תשעה שהוציא ראשו מת לענין בכור לכהן או ראשו חי לענין דאין השני בכור לנחלה דמה בסוף לידה יצאו שניהם כאחד לא מ"מ כלל כיון דהראשון הוציא ראשו תחלה ואם כן אדרבה סברת התוספות דס"ל דמתני' איירי בלא החזיר ס"ד ולרש"י והר"מ צריך טעם למה הוצרכו לאוקמוה בהחזיר ראשו ובשלמא לדברי הר"מ ולדברי רש"י גבי מתני' י"ל דלרבותא נקטו דמיירי בהחזיר ראשו דאפילו בהחזיר ראשו הרחם פוטר דסד"א דכיון דחזר והחזיר ראשו הרי נתבטל יציאת הרחם שהוציא הראשון וחשיב כאילו לא הוציא ואחיו שקדם לצאת הוא הבכור לכך קמ"ל דאפי' בהחזירו כל דהוציא ראשו הבא אחריו אינו בכור וכדמשמע במתני' דר"פ בהמה המקשה דקתני הוציא ראשו אע"פ שהחזירו וכו' דמשמע דבמחזיר ראשו הוא רבותא מפני מאי דחשיב כילוד אבל במ"ש רש"י בשמעתין ובפ' המפלת גבי מימרא דשמואל דס"ל דאין הרחם פוטר בנפלים ומוקי לה רש"י ז"ל במחזיר ראשו וקדם אחיו ויצא קשה דלפי האמור הו"ל לרש"י לומר לרבותא דלשמואל אפי' לא החזירו אין הרחם פוטר וכ"ש החזירו ואי ס"ל דלשמואל דוקא במחזיר ראשו הוא דאינו פוטר אבל בלא החזיר פוטר א"כ אמאי איתותב שמואל בשמעתין ממתני' נימא דמתני' דהרחם פוטר מיירי בלא החזירו ושמואל מיירי במחזיר ראשו :

עוד יש לעמוד בדברי רש"י דפרק המפלת גבי הא דשמואל דאין הרחם פוטר וז"ל אין הרחם פוטר בנפלים יצא ראש הנפל כגון יולדת תאומים לשבעה אחד נגמרה צורתו ואחד לא נגמרה צורתו ויצא ראש הנפל והחזירו וכו' עכ"ל דנראה דהוצרך רש"י לאוקמה דמיירי כגון יולדת תאומים לשבעה אחד נגמרה צורתו ואחד לא נגמרה צורתו דהא קי"ל דאין אשה מתעברת וחוזרת ומתעברת וסתם התאומים מעבור אחד דטיפה אחת היתה ונתחלקה לב' וא"כ איך אפשר דהאחד יהיה בן קיימא והאחד נפל ועכצ"ל דהאחד נגמרה צורתו בז' והאחד לא נגמרה וכדאמרינן שם בפרק המפלת (דף כז ע"א) גבי ב' ולדות בני קיימא דנשתהה ולד אחר חבירו ג' חדשים יעו"ש אבל ק"ק דלפי מאי דסבירא ליה לרש"י בעלמא דהא דאין אשה מתעברת וחוזרת ומתעברת היינו דאינה חוזרת ומתעברת בן קיימא אבל נפל חוזרת ומתעברת וכמו שמתבאר מדברי רש"י בפרק יוצא דופן (דף מה ע"א) גבי הא דאמרינן שלשה נשים משמשות במוך וכו' וכמ"ש התוספות בפרק המפלת (דף כה ע"א) ד"ה קמ"ל וכו' דלר"ת סבירא ליה דאין מתעברת וחוזרת ומתעברת אפילו נפל ולרש"י סבירא ליה דהיינו בר קיימא אבל נפל חוזרת ומתעברת יעו"ש וא"כ אמאי הוצרך רש"י לאוקמי הא דשמואל ביולדת תאומים לז' הא שפיר אפשר לומר דמיירי בילדה תאומים לט' אלא דהבן קיימא היה העבור מליל טבילתה וכלו לו חדשיו והנפל היה מעיבור שנתעברה אח"כ :

וראיתי למהר"ם מינץ סי' ל"ו שכתב משם הר"מ מרוטנבורג בהלכות שמחות דהיכא דבא עליה סמוך לטבילה וילדה ב' ולדות ומת אחד מהם מיד אחר הלידה והב' חי ויצא מתורת נפל ביום ל"א והשתא ע"כ נתעברה סמוך לטבילה דאי סמוך לווסתה בר ח' הוי ומי חיי וכיון דהאי בר קיימא הב' נמי בר קיימא אפילו תאמר דזה נקלט מיד וזה נקלט אחר שלשה ימים אכתי בר קיימא הוא דיולדת לט' יולדת למקוטעין וא"כ יתאבל עליו עתה או דלמא לא דמי כיון דהשתא כבר עברו שלשים יום הו"ל כמו שמועה רחוקה או דלמא לא דמיא לשמועה רחוקה וכו' וכ"ז לפי' ר"ת דפי' דאין האשה מתעברת וחוזרת ומתעברת אפילו נפלים אבל לרש"י דס"ל דחוזרת ומתעברת נפלים אין האי מוכיח על הב' ע"כ · מתבאר מדבריו דלר"ת אי לאו מטעמא דשמועה רחוקה חייב להתאבל על הראשון אע"פ שלא שהה שלשים יום דמסתמא כיון דהשני בר קיימא גם הראשון בר קיימא כיון דהאשה אינה חוזרת ומתעברת אפילו נפל ולדעת רש"י שחוזרת ומתעברת נפל אין האי מוכיח על הראשון דאפשר דחזרה ונתעברה מנפל · וכיוצא לזה כתב הרשב"ץ ברמזי פסקי נדה בפרק המפלת וז"ל אין האשה מתעברת וחוזרת ומתעברת הלכך יולדת ב' תאומים ומת הראשון תוך ל' ונתקיים האחר יותר מל' מתאבלין עליו שהרי כלו לו חדשיו כמו האחר וכו' עכ"ל ואין להקשות על סברתם ממתני' דהבא אחר הנפלים אע"פ שיצא ראשו חי בכור לנחלה ואין בכור לכהן דכיון דמיירי מתניתין בתאומים א"כ אמאי לא אמרינן דמדהשני בר קיימא הוא דהא חשוי ליה בכור לנחלה גם הראשון שהוציא ראשו חי מסתמא בר קיימא הוא ויגיד עליו ריעו דכיון דאין אשה מתעברת וחוזרת ומתעברת אפילו נפל על כרחך שניהם בר קיימא ניהו וכיון דהראשון בר קיימא חשיב כבן ט' שהוציא ראשו חי דאפילו דמת אח"כ הבא אחריו אינו בכור לנחלה דל"ק מידי דלא אמרו כן אלא בסתם תינוקת שאינו ידוע אם כלו לו חדשיו או לא דמן הדין היה חייב להתאבל עליו מטעם דאזלינן בתר רובא דרוב ולדות בר קיימא ניהו אלא דמשום דקי"ל כרשב"ג דחייש למיעוטא דמיעוט מפילות כיון דמיעוט מצוי הוא ומשוי ליה ספק נפל גם לגבי נפל משוינן ליה ספיקא וספק אבילות להקל וכיון שכן בהיותם תאומים והאחד בר קיימא דאיכא הוכחה גדולה דמדהאי בר קיימא הראשון נמי בר קיימא הרי חשיב מיעוטא דמיעוטא ולא הוי מיעוט מצוי לחשוב הראשון לנפל ומש"ה חייב להתאבל עליו דחשיב כודאי בר קיימא בהצטרפות הרוב והוכחת ולד הב' כמגיד עליו ריעו

מבח"ל

מבחר"ב במתני' דמיירי בבן ח' ודאי דליכא ספיקא אם כלו לו חדשיו או לא דודאי לא כלו וכבן לא ביך רובא דרב וולדות בר קיימא נינהו וליכא אלא הוכחה לומר דמדהאי בר קיימא הראשון בר קיימא והוכחה כי האי בלחוד לא מצוי בר קיימא כיון דאיכא למימר דהב' נגמר עורתו לז' חדשים ואשתהויי אשתהי עד ח' והראשון לא נגמר צורתו לז' והוא בן ח' ממש ובן ח' לאו בר קיימא הוא · ואולם ממקום אחר יש לעמוד על סברת מהר"ם מינץ והרמב"ן מההיא דאמרינן בפ"ב דנזיר (דף יג:) על (גבי) מתני' דהאומר הריני נזיר כשיהיה לי ולד דאם כפילה אשתו אינו נזיר לר' יהודה בעא מיניה ר"א מר"ה הריני נזיר כשיהיה לי בן והפילה אשתו והפריש קרבן וחזרה וילדה מהו וכו' קודש או אינו קודש

בכור לנחלה ולענין פדיון הבן היכא דאיכא חדא מתמתי דילא ראשו מי או יצא ראשו וחזר בן ... אין הבא אחריו חייב בפדיון ומשמע דאם יצא ראשו מת ואינו בן ט' הבן הבא אחריו חייב בפדיון עכ"ל וק"ק דאמאי כתב דמשמע הכי כיון דהטור כתב בן בהדיא בסי' ש"ה דבן ח' שהוציא ראשו מת הבא אחריו בכור לכהן ופסקו מרן בספרי הקלר יעו"ש :

מתני' והמפלת כמין בהמה חיה ועוף וכו' ומכ"א עד שיהא בו מצורת אדם · וכתב רבינו בגמרא לאו דוקא כל צורה אלא אפי' מצורה הלכך המצח והגבין והעין והלסת וגבות הזקן עד שיהיו כולן מצורת אדם היו כולם אע"פ שגופו וכו' הב' שבפניו תיש הרי זה אדם פניו תיש אע"פ שגופו אדם ולא

ראשו חי ובן תשעה שיצא ראשו ומת המפלת כמין בהמה חיה ועוף דברי ר' מאיר וחכמים אומרים עד שיהא בו מצורת אדם [סא] המפלת סנדל או שליא

כלום · בפרק המפלת (דף כג) איפליגו אמוראי דלר"י בר אבא אמרי' המצח והגבין והעינים והלסתות וגבות הזקן עד שיהיו כולן כאחד רבא אמר חסא המצח והגבין והעין והלסת וגבות הזקן עד שיהיו כולן כאחד ופסק רבינו כרבא דאמר חסא דבלד א' סגי ואם אמרו בש"ם דגופו אדם ופניו תיש ולא כלום וכתב הרשב"א בת"ה ז"ל והשתא לא בקיאינן בצורות ולא קים לן אי דמי אי לא דמי ...

וכתבו התוס' ד"ה והפילה וכו' וז"ל והפריש קרבן פי' לנזירות וילדה פי' מאותו הריון עצמו ולד קיימא דהשתא יש הוכחה גדולה מדהאי בר קיימא הנפל נמי בר קיימא וכלו לו חדשיו דטיפה אחת נחלקה וכו' הלכך הוה הקדושה על קרבן שהפריש כשהפילה דאפילו לר"י הכא דאיכא הוכחה גדולה קודש הקרבן או דלמא לא חל קדושה על הקרבן כלל ...

הא כלומר שראוי לחיות וכו' דהיינו שנגמר בצורת פנים עכ"ל משמע מדברי התוספות דבש"ס דידן נמי מסכימים לסברת הירושלמי דאינו מתקיים והדבר קשה דא"כ איך ולד זה היוצא עם הנפל הוי בכור לנחלה דמ"ש מבן ח' שנולד כולו חי דכיון דאינו מתקיים אינו בכור לנחלה וצ"ל דס"ל להתוספות כסברת הרב מנחת יוסף דכל שנולד כולו חי הוי בכור לנחלה אף דאינו מתקיים ואין לדמות ולומר דהתום' לא ס"ל בפירש"י במאי דמשני הש"ס התם לאתויי הלכתא לבא

שליא או [סב] שפיר מרוקם והיוצא [סג] מחותך הבא אחריהם בכור לנחלה ואין

אחריו דאין הכוונה כמ"ש רש"י דהיינו וולד הנולד עמו הוי בכור לנחלה אלא הכוונה לבא אחריו אחר שנה או ב' מעיבור אחר וה"פ דמשני הש"ס דמאי דהוזכר הנפל גבי בכור לאו משום לאשמועינן דהבא אחריו מעיבור אחר אינו בכור לכהן דהא בלא הנפל הרי פוטר הולד שעמו מבכור לכהן אלא עיקר מאי דאתא לאשמועינן מתני' דאע"ג דהולד היוצא עם הנפל נולד כולו חי וא"כ הו"א דהולד הזה הוי בכור לנחלה והבא אחריו הוי פשוט קמ"ל דכיון דהולד שיצא עם הנפל לאו בר קיימא הוא לא קרינן ביה ראשית אונו והבא אחריו מעיבור אחר הוא בכור לנחלה דהא ודאי א"א לומר פי' זה דהכי אמרינן התם אמרוה רבנן קמיה דר"פ ומי איתנהו להני שנויי והא תניא כשהם יוצאים אין יוצאין אלא כרוכין אמר רב פפא ש"מ מכרך כריך ליה ולד לנפל אפלגיה ומצלחפי ליה כלפי רישיה גבי בכורות כגון שיצאו דרך דופן ההיא יצאו דרך האביסה דנפל קדים ונפיק ע"כ ואם איתא דמאי דאמרי' לבא אחריו בכור לנחלה לא קאי לולד שעמו אלא לולד דעיבור אחר א"כ מה הוקשה להם מהא דיוצאין כרוכין לענין בכורות ומאי הוצרך רב פפא לשנויי הכי שיצאו דרך האביסה אם לא דע"כ צ"ל דמאי דמשני דהבא אחריו בכור לנחלה קאי אולד שעמו ואם ס"ל לש"ס דידן דולד הבא עם הנפל אינו מתקיים כמ"ש התוספות עכצ"ל דהעיקר כסברת המנחת יוסף דאף דאינו בן קיימא כל שנולד כולו חי הוי בכור לנחלה והבא אחריו אינו בכור ובשמעתין דבכורות נמי כתבו התוספות בד"ה המפלת סנדל וכו' כפירש"י והוא מוכרח מתוך הסוגיא כאמור באופן דלפי דברי התוספות דמסכים הש"ס דילן עם הירושלמי דס"ל דאינו מתקיים יש ללמוד דס"ל כסברת המנחת יוסף ודוחק לחלק ולומר דשאני ולד דעם הסנדל דאף דאינו מתקיים מ"מ כיון שכלו לו חדשיו ובן ט' הוא קרינן ביה ראשית אונו כיון דמאי שאינו מתקיים אינו מצד עצמו אלא מצד הסנדל אשר עמו משא"כ בבן ח' דלאו בר קיימא הוא מצד עצמו דאפילו נולד כולו חי אינו בכור לנחלה ודו"ק:

[סב] **גרסינן** עוד במתני' [דף מו.] המפלת שפיר מרוקם הבא אחריו אינו בכור לכהן ובסיפא קתני המפלת שפיר מלא מים מלא דם מלא גנונים הבא אחריו בכור לכהן: **הנה** בפ' המפלת (דף כה ע"א) נחלקו במפלת שפיר מלא בשר נמוח וכן נחלקו בעכור ובגלגול ומסקנא דגמ' שם א"ל רב חיננא בר שלמיה לרב הא רבי והא ר' ישמעאל ברבי יוסי (הא רבנן הא רבי יהושע) והא רבי אושעיא והא ריב"ל מר כמאן ס"ל א"ל אני אומר אחד זו ואחד זו אינה יושבת ושמואל אמר אחד זו ואחד זו יושבת ואזדא שמואל לטעמיה דכי אתא רב דימי אמר מעולם לא דנו שפיר בנהרדעא ע"כ והרמב"ם בפי"א מהל' א"ב כתב דאפילו מלא בשר כל שאינו מרוקם אינה יושבת לולד וכתב ה"ה דפסק כרב לגבי שמואל מטעם דהלכתא כרב באיסורי ועוד דהתם מתפרש בהדיא דחכמים אפילו בעכור מטהרי והלכה כרבים והא דשמואל חומרא יתירא הוא ואין הלכה כמותו וכתב ה"ה דדעת רבינו הרמב"ן והרשב"א להחמיר כסברת שמואל דאע"ג דקי"ל כרב באיסורי בין להקל בין להחמיר כיון דעביד בה שמואל עובדא ולא דנו שפיר בנהרדעא הכי קי"ל דמעשה רב עכ"ל והיוצא מתוך דברי ה"ה בדעת רבינו הרמב"ן והרשב"א דס"ל דמן הדין שפיר מלא בשר בין עכור בין גלול טמאה לידה כיון דפסק כשמואל דאע"ג דכתב הרשב"א בספר ת"ה דהשתא דלא בקיאינן בהא אפילו מלא גנונים ואפילו מלא מים ודם טמאה מטעם חומרא דלא בקיאינן מ"מ ה"מ בהאי אבל במלא בשר נמוח בין עכור בין גלול הוי מן הדין כיון דקי"ל כשמואל וכמו שנראה מסגנון דברי הרשב"א ז"ל שם בת"ה יעו"ש והנה כי כן יש לתמוה על רבינו הרמב"ן איך לענין בכור הביא מתניתין בסתם להלכה ולא ביאר דעתו לומר דאף דמלישנא דמתניתין נראה דדוקא שפיר מרוקם פוטר ולא בשום ענין אחר אבל מ"מ כיון דלענין טומאת לידה קי"ל כשמואל דאמר דאחד זו ואחד זו יושבת הרי מבוררת לה שפיר שאינו מרוקם נמי דפוטר בשפיר מלא בשר נמוח בין גלול ובין עכור ואמאי לא ביאר רבינו דבר זה דמדהביא מתניתין סתם ש"מ דס"ל דלענין בכור קי"ל כמו שנראה מסתם מתניתין דדוקא מרוקם פוטר וצריך טעם דמ"ש מטומאת לידה דאע"ג דמוהריק"ו בתשובת קמ"ג כתב על נדה דהפילה שפיר ולא הבחינו שום ריקום איברים אלא כאו כעין גידים דקים מאד וכעין בשר ויש מהן אומרות שהיה מלא מים או מוגלא וכתב וז"ל הנה דבר פשוט הוא כאשר כתבת שלפי עדות הנשים אין לחוש וכמ"ש הר"מ ושאר הפוסקים ואע"ג שכתב בטוי"ד שעכשיו שאין אנו בקיאין וכו' יש להחמיר וכו' פשיטא דה"ה לענין איסור נדה וכו' אבל לפטור הבא אחריו מן הבכורה נלע"ד דליכא למימר הכי וכו' עכ"ל מ"מ נראה דמ"ש לחלק הכי היינו דלא נתן לנ"ד דין שפיר מלא בשר ממש רק לאו כעין גידין דקין וכעין בשר דכיון שכן י"ל דהכי זה כדין שפיר מלא גנונים שפירש הר"מ בפירוש המשנה וז"ל כבר ביארנו דשפיר כולו מבשר וגנונים הוא מין התולעת כאילו הוא בשר מתוך כתבנית התולעת עכ"ל וא"כ י"ל דע"כ לא פירש הרב מוהריק"ו כן אלא במלא גנונים דלדעת הר"מ אין לחוש כלל ולדברי הטור ושאר פוסקים אינו אלא דרך חומרא משום דאין אנו בקיאים האידנא אבל בשפיר מלא בשר ממש דלדעת רבינו הרמב"ן והרשב"א מדינא טמאה לידה דהלכה כשמואל נראה דאין לחלק בין טומאת לידה לפדיון בכור וכן יש ללמוד מדברי רבינו הרמב"ן עצמו ממ"ש גבי בכור בהמה טהורה עלה דמתניתין דרפ"ג דמכילתין דתנן סימן הולד בדקה טינוף ובגסה שליא ובאשה שפיר ושליא וז"ל ואילו שפיר בבהמה לא קתני דוקא בגלול אבל בעכור ספיקא הוי והבא אחריו נאכל במומו לבעלים והכין סלקא שמעתא במסכת נדה פרק המפלת עכ"ל וכבר כתבנו שם דמ"ש רבינו דעכור הוי ספיקא אין כוונתו על מאי דאמרינן התם בפ"ה עלה דאר"כ מחלוקת בעכור אבל בגלול ד"ה אינו ולד ואיתיביה רבא לר"כ ממתניתין דסימן ולד בבהמה וכו' ואילו שפיר בבהמה ל"ק וכו' ושני ליה תי שברת ר' יהושע מפשט פשיטא ליה ר"י ספוקי מספקא ליה ואזיל הכא לחומרא והכא לחומרא גבי אשה דממונא הוא כספק ממונא לקולא גבי בהמה דאיסורא הוא דאיכא לגבי גיזה ועבודה ספק איסורא לחומרא הכי נמי גבי אשה ספק טומאה לחומרא ופריך ומי מספקא ליה והא קרא קאמר ומשני מדרבנן וקרא אסמכתא בעלמא הוא ע"כ דהא לפי סגנון דברי רבינו שכתב ואילו שפיר בבהמה לא קתני דוקא בגלול אבל בעכור ספק הוי נראה מבואר דס"ל דלפי שיטה זו באשה בין עכור בין גלול הוי ולד ולסברת ר"כ דמשני דספיקא הוי ס"ל דמחלוקת בעכור אבל בגלול אפילו ר"י מודה דלא הוי ולד אפילו באשה אלא כוונת רבינו היא דלפי מאי דקי"ל כשמואל לגבי דרב דאחד זו ואחד זו יושבת דהיינו בין גלול ובין עכור דעכצ"ל דשמואל ס"ל כרב אושעיא דאמר התם דבגלול פליגי דאי ס"ל דבעכור דוקא פליגי א"כ הא דאמר שמואל דיושבת אפילו בגלול הוי דלא כמאן אלא ע"כ דס"ל דבגלול פליגי ולסברת ר' יהושע כ"ש עכור דהוי ולד ולפי סברת שמואל דעשה עיקר מסברת ר' יהושע א"כ גבי בהמה בגלול פשיטא דאינו פוטר דשאני אשה דאיכא קרא אבל בעכור ספק הוי דהא מיבעיא לן התם דלר' אושעיא בגלול פליגי אבל בעכור כו"ע מודו או דילמא אף בעכור פליגי וסלקא בתיקו דכיון דבעיא דלא איפשיטא הוא א"כ גבי בהמה נמי לענין בכור כספק הוי דאפשר דאפילו רבנן מודו בעכור ומשו"ה נאכל במומו לבעלים דס"ל לרבינו הרמב"ן דטעמא דשמואל דס"ל דאפילו בגלול יושבת לאו משום דחייש לסברת ר' יהושע דהא ודאי פשיטא דהלכה כרבנן דרבים נינהו אלא הטעם הוא דס"ל דאפילו בגלול פליגי וכיון דמספקא לן דילמא רבנן מודו בעכור דהא בעיין לא איפשיטא ומן הדין יש להחמיר בעכור כדין כל ספק ובעיא דלא איפשיטא וכיון דאין אנו בקיאים בגווני שפיר מי מיקרי גלול ומי מיקרי עכור חוששין בסתם שפיר מספק וא"כ לענין בכור כיון דאיכא חזקת הגוף דמוקמינן לה בחזקת שלא ילדה וגם חזקת הולד בגלול הבא אחריו נותנו לכהן דכיון דגלול משום חומרא הוא דלא בקיאינן דוקא התם אמרינן הכי ולא לענין בכור כמ"ש מוהריק"ו אבל בעכור דהוי ספק גמור דאפשר דאפילו רבנן מודו דהוי ולד גם לגבי בכור הבא אחריו ספק ויאכל במומו לבעלים וא"כ כפי זה אמאי לא ביאר רבינו כן לענין פדיון בכור דאם הוי שפיר מלא בשר עכור הבא אחריו הוי ספק בכור ודינו כדין ספיקא דממונא דהמע"ה כמ"ש גבי בכור בהמה ודוחק לומר דסמך על מ"ש גבי בכור בהמה דה"ה גבי בכור אדם:

[סג] **עוד** גרסינן במתני' והיוצא מחותך הבא אחריהם בכור לנחלה ואין בכור לכהן: **הנה** בפ' המפלת (דף כט ע"א) אמרינן התם בליבנא בתרא אמר ר"א אין הראש כרוב איברים ור"י אמר הראש כרוב איברים וקמיפלגי בדשמואל ופריך תנן יצא מחותך או מסורס משיצא רובו הרי הוא כילוד מדקאמר מסורס מכלל במחותך כתקנו וקאמר משיצא רובו ה"ז כילוד קשיא לר"י ומשני אמר לך ר"י אימא יצא מחותך ומסורס וכו' ע"כ ויש לדקדק קצת אמאי לא פריך ליה לר"י ממתני' דפרק ב"ה (דף סט ע"ב) המבכרת שמקשה לילד מחתך אבר אבר ומשליך לכלבים יצא רובו ה"ז יקבר ונפטרת מן הבכורה ואם איתא דהראש כרוב אברים א"כ אדקתני סיפא יצא רובו ה"ז יקבר לשמועינן רבותא דבמחתך אבר אבר אם יצא ראשו בתחלה ומתכו ה"ז יקבר דביציאת הראש בלא רוב אב הקדושה עליו דקרינן ביה אשר יולד וכיון דלא קתני אלא יצא רובו ש"מ דאין הראש כרוב אברים וכיון דתנינו גבי בכור בהמה דאין הראש כרוב אברים א"כ בכל דבר דבעינן לידה לא חשיב לידה וי"ל דאפשר לומר דאדם לא ילפא מבהמה משום דאדם שאני דחשוב פרצוף פנים שלו וכיון דחשוב י"ל דהראש כרוב אברים משא"כ בהמה דלא חשוב וכדאמרינן בשמעתין דבכורות דהולך תנא לאשמועינן דיציאת הראש חשיב לידה בין בבהמה ובין באדם דבהמה מאדם לא ילפא משום דחשיב פרצוף פנים דידיה דאע"ג דאחר האמת אשמועינן תנא גבי בהמה נמי דיציאת הראש חשיב לידה ולא מחלקינן בין אדם לבהמה מ"מ י"ל דהיינו דוקא בבן ט' חי שהוציא ראשו אבל במת י"ל דדוקא באדם דחשוב פרצוף דידיה הראש כרוב אברים משא"כ בבהמה דלא חשוב ובמאי דפריך הש"ס לר"י ממתני' דהמפלת דיצא מחותך או מסורס יש לדקדק דאמאי הוצרך הש"ס לדחוק מתני' דבמחותך נמי יצא מסורס בהיות דאפשר לשנויי דמתני' אף דמחותך כדרכו בעינן רובו משום דמיירי בשלא כלו לו חדשיו דאפילו לדידן דס"ל הלא כשמואל בנפלים מ"מ היינו בבן ט' שהוציא ראשו מת ובן ח' שהוציא ראשו חי אבל בן ח' שהוציא ראשו מת אין הראש פוטר וכמ"ש הטור בסימן ש"ה וכן י"ל לע"ד מדברי הרמב"ם בפי"א מהל' בכורים דין ט"ז וז"ל בן ח' המשים שהוציא ראשו והוא חי והחזירו ומת וכן בן ט' שמת ויצא ראשו דדקדק לומר בבן ח' שהוציא ראשו חי ש"מ דדוקא חי אבל מת אין הראש פוטר דאע"ג דמתני' נמי קתני אע"פ שהוציא ראשו מי גבי בן ח' מ"מ ממתני' ליכא לדיוקי הכי דאפשר דנקרוסא קט הכי לענין דהבא אחריו בכור לנחלה דאפילו יצא ראשו חי דבן תשעה ראשו חי פוטר אפילו מן הנחלה מ"מ בבן ח' וראשו חי אינו פוטר מבכור לנחלה אבל א"כ די"ל דלמפן בכור לכהן אפילו ראשו מת פוטר אבל בדברי הרמב"ם דלא מיירי כלל הכא לענין בכור לנחלה מדנקט ראשו חי ש"מ דדוקא ראשו חי אבל מת אינו פוטר וא"כ י"ל דמתני' דיצא מחותך כיון דמיירי בבן ח' והכי הוא מת כיון דלאו בר קיימא הוא אין הראש פוטר וי"ל והוא פשוט דלא מצי לאוקומה בבן ח' דא"כ אדתני בסיפא דמתני' יצא כדרכו משיצא רוב ראשו ליפלוג וליתני בדידה בד"א במחותך דלא כלו לו חדשיו אבל בבן ח' משיצא ראשו הרי הוא כילוד ועפי"ז אין אנו צריכים לדחוק בהסיא דמתניתין דבהמה המקשה משום דיש לחלק בין אדם לבהמה אלא מתני' י"ל דמיירי בבן ח' ומשו"ה קתני סיפא יצא רובו ה"ז יקבר דכל שהוא בן ח' בראשו בלבד לא חשוב כילוד כיון שיצא ראשו מת והנה שם בפרק בהמה המקשה (דף ע ע"א) אמרינן בעי רבא כרכו בסיב מהו בשליתו מהו וכו' כרכתו ואחזתו והוציאתו מהו ופריך היכי דמי אי דנפק דרך רישא פטרתיה אלא דנפק דרך מרגלותיו וכתב רש"י וז"ל ה"ד כל הנך בעיי אי דנפק דרך ראשו ואחר שהוציא אותו עשו בו אחד מהדברים הללו פטרתיה רישיה לרחם וקדוש מיד דהא יצא ראשו ה"ז כילוד ואם איתא דבן ח' שהוציא ראשו מת לא פטר באדם וכ"ש בבהמה אמאי לא מוקי כל הני בעיי דר"מ לענין בן ח' שהוציא ראשו מת דלא חשיב כילוד עד שיצא רובו וקודם שיצא רובו כרכוהו וי"ל ודו"ק:

ואמרינן עוד בסוגיא דפ' המפלת אמר ר"פ כתנאי יצא מחותך או מסורס משיצא רובו הרי הוא כילוד ר' יוסי אומר משיצא כתקנו מאי קאמר אר"פ ה"ק יצא מחותך ומסורס משיצא רובו הא כתקנו הראש פוטר ר"י אומר משיצא רובו כתקנו מתקיף לה רב זביד וכו' אלא אמר ר"ז ה"ק יצא מחותך ומסורס משיצא רובו הא כתקנו הראש פוטר ר"י אומר משיצא כתקנו לחיים וכו' ומתבאר מפירש"י שם דבין לר"ז ובין לר"פ הא דהראש פוטר במחותך פלוגתא דתנאי דלת"ק דר"י הראש פוטר ולר"י אין הראש פוטר במחותך אבל התוס' שם ד"ה מכלל וכו' ס"ל דלר"ז לכולי עלמא הראש פוטר ואפילו ר"י מודה ואדרבה ר"י בא להקל דלת"ק במחותך כתקנו בעינן עד שיוציא כל הראש ולר' יוסי לא בעינן כל הראש וכיון דיצא רוב ראשו פוטר ורש"י עלה דמתניתין דבכורות כתב וז"ל מחותך וכו' הוי פטר רחם אבל ראש מחותך לא פטר אם קדם אחיו ויצא קודם יציאת רוב אברי המחותך ה"נ הוי בכור לכהן עכ"ל נראה דאזיל רש"י לשיטתיה דפרק המפלת דס"ל דבין לר"פ ובין לר"ז הא דהראש פוטר במחותך הוא פלוגתא דתנאי דלרבנן הראש פוטר ולר"י אין הראש פוטר וס"ל לרש"י דקי"ל כר"י דנימוקו עמו דהא גרים בעירובין בפ' מי שהוציאוהו [דף מו:] דהלכה כר"י מחביריו ולגירסא זאת קי"ל דהל' כר"י ואפי' נגד רבים וכמ"ש הכנה"ג בכללי הש"ס אות ד' יעו"ש ומשו"ה כתב גבי מתני' הכא בפשיטות דאין הראש פוטר במחותך כסברת ר"י דקי"ל כוותיה והתוס' גבי מתני' ד"ה והיוצא מחותך כתבו וז"ל פירש בקונטרס וכו' והך מילתא פלוגתא דאמוראי הוא בפרק המפלת דר"י סבר התם דאפילו מחותך הראש פוטר עכ"ל ונראה דהתוס' אזלי לשיטתייהו דלמסקנא דמסיק ר"ז ליכא פלוגתא דתנאי בהא דלכו"ע הראש פוטר וליכא אלא פלוגתא דאמוראי דר"א ור"י:

והנה הרמב"ם בפ"י מהל' א"ב דין ו' כתב וז"ל נחתך הולד במעיה ויצא אבר אבר בין שיצא על סדר אבריו כגון שיצא הרגל וכו' ובין שיצא שלא על הסדר אינה טמאה לידה עד שיצא רובו ואם יצא ראשו כולו כא' הרי זה כרובו ואם לא נחתך ויצא כדרכו משתצא פדחתו ה"ז כילוד אע"פ שנחתך אח"כ עכ"ל וכתב ה"ה שם וז"ל וסובר רבינו דהאש זה כל הראש בעינן ולא אמרינן במחותך ברוב ראשו אלא כולו בעינן עכ"ל ולע"ד נראה פשוט דהרמב"ם ס"ל כסברת התוס' דלרב זביד אפילו ר"י מודה דהראש פוטר אלא דפליגי אי בעינן כל הראש או לא דלת"ק בעינן כל הראש במחותך ולר"י אפילו ברוב ראשו ופסק הרמב"ם כרבנן כדרכו בכמה דוכתין דלא אמרינן הלכה כר"י אפילו כנגד רבים ועי' בספר יד מלאכי סימן ר"ל שהרבה להביא כמה פסקי הר"מ שפסק כרבנן דלא כר"י דס"ל דהלכה כר"י מחבירו אמרינן ולא מחביריו יעו"ש ומשום הכי פסק כרבנן דבמחותך בעינן כל הראש ורבותי למרן הכ"מ שם שכתב על דברי ה"ה הנזכר וז"ל שאין טעמו משום דר"י לא נקט רוב ראשו משמע דכל הראש קאמר דהא איכא למימר דמתני' סמיך קתני ביצא כדרכו משיצא רוב ראשו ואיהו ס"ל דכל ביצא כדרכו לא שאני לן בין מחותך לשלם ועוד דאיידי דאר"א אפילו הראש עמהם נקט איהו נ"ש אלא שאין הראש עמהם ושמא י"ל דכדי למעט המחלוקת בין ר"א ור"י פירש כן עכ"ל ודבריו תמוהים לע"ד דבהיות שיש בידינו פירוש התוס' שם במסקנא דמסיק רב זביד דכפי פירושם פלוגתא דרבנן ור"י הוא בהכי דלרבנן בעינן כל הראש מה לן לבקש טעם אחר כיון דהדבר פשוט דהר"ם ס"ל כפירוש התום' ובפרט דעינינו הרואות דפירוש התוספות מכוון עפי הן בלשון ר"י הן בלשון ר"ז בדברי הש"ס שם · והרב כ"י בשמעתין דבכורות על דברי התום' דידן בד"ה תיובתא דשמואל וכו' שהביאו שם פירוש ר"ח דלחיים דקאמר ר"י התם היינו בר קיימא הביא דברי התום' חילוניים שכתבו וז"ל והקשה ר"י על פירוש ר"ח דא"כ אמאי איתותב שמואל וכו' ועוד קשה הלשון דמשיצא משמע שבא להקל מדלא קאמר עד שיצא (וע"ק מאי האי דקאמר התם איזהו כתקנו לחיים משיצא רוב ראשו וכי זהו פירוש של לחיים) וע"ק דמה שמפרש רש"י שם כתקנו לחיים שלם לאפוקי מחותך לא נהירא חדא דלישנא משיצא כתקנו לחיים דקאמר ר"י משמע שבא להקל ואינו אלא להחמיר ועוד מאי האי דקאמר בסמוך איזהו כתקנו לחיים משיצא רוב ראשו וכי זה פירוש של לחיים דקאמר איזהו ועוד כי שם כתוב בפירוש ר"ח בדרב זביד יצא מחותך או מסורס דמשמע לכאורה מחותך כדרכו ומסורס שלם וא"כ הא דקאמר התם הא כתקנו הראש פוטר אמסורס שלם קאי דאילו מחותך כדרכו הוא ומאי קאמר ר"י כתקנו שלם היינו ת"ק ומפרש ר"י משיצא כתקנו לחיים היינו בכמו במשוב עיקר החיות הוי ילוד דהיינו רוב ראשו כדמפרש התם והמחותך או מסורס דקאמר ת"ק דהראש פוטר כתקנו קאי ובא להקל עפי מת"ק ולפי"ז לא הוו בתנאי דכו"ע מודו דהראש פוטר במחותך כר"י · ור"א התם דאמר לעיל אין הראש פוטר במחותך מפרש הא כתקנו הראש פוטר דקאי אמסורס שלם אבל במחותך לא מהני הראש והשתא א"ש ליכא איזהו כתקנו לחיים משיצא רוב ראשו דהיינו פירושו דלחיים והא דתנן התם יצא רוב ראשו הרי הוא כילוד ה"ש לכו"ע בבר קיימא דבר קיימא סגי ברוב ראשו עכ"ל הרי מפורש יוצא מדברי התום' אלו דפירוש התום' מכוונות עפי בראיות חזקות וא"כ לענ"ד דדעת הר"מ כן והנה כל דברי התום' חילוניות ברורים ואולם מה שהקשה לפירש"י לפי גי' ר"ח בדברי ר"ז דגרים מחותך או מסורס דלפי"ז ר"י היינו ת"ק לפ"ד לא הבנתי דהא לת"ק הא דקאמר הא כתקנו הראש פוטר קאי בין אמחותך שהוא כדרכו ובין אמסורס דהראש פוטר ור"י פליג דדוקא כשלם בתקנו הראש פוטר אבל מחותך אפילו כדרכו אין הראש פוטר דהא לרש"י בהא פליגי ת"ק ור"י ובפירוש ר"י שכתבו התום' הכי הוי דת"ק בין אמחותך ובין אמסורס כתקנו הראש פוטר ולר"י אפילו רוב הראש בלבד · והר"מ בפי"א מהל' בכורים דין ט"ו הביא דין מחותך וכתב וז"ל חתך העובר במעיה והוציאו אבר אבר הבא אחריו אינו פטר רחם עכ"ל וצריך להבין דלפי מה שפסק בהלכות איסורי ביאה כר"י דאפילו מחותך הראש פוטר אמאי לא ביאר דבר זה לענין בכור דאם היו תאומים ואחד יצא מחותך דאע"ג דיצא אחיו קודם שיצא רובו של המחותך לא הוי בכור השני כל שיצא השני אחר שהוציא ראשו של המחותך ולא הזכיר דין זה דראשו פוטר כי אם בבן שמנה שהוציא ראשו חי או בבן תשעה שהוציא ראשו מת ואילו במחותך לא הזכיר כלל דהראש פוטר והדבר קשה דהא בהל' א"ב פסק כר"י דהראש פוטר אפילו במחותך · ונראה דהר"מ ס"ל דדין זה דמחותך דהבא אחריו הוי בכור לנחלה ולא לכהן לא משכחת לה בתאומים כדין בן ח' או בן ט' דכיון דמיירי שחתך העובר במעיה מחמת קושי הלידה דמסתמא באשה המקשה לילד קמיירי וכהסיא דתנן בספ"ז דאהלות המקשה לילד מחתך אבר אבר וכו' א"כ ע"כ אם היו תאומים גם הולד הב' יוצא מחותך דכדי להציל את היולדת חותך כל מה שבמעיה ומוציאו אבר אבר וא"כ לא שייך בולד הב' דין בכורה לא לכהן ולא לנחלה ומאי דאמרינן במתני' הבא אחריו היינו הבא אחריו בעיבור אחר וא"כ לא שייך בזה דין זה דהראש פוטר או רובו פוטר ומשו"ה לא הזכיר הר"מ לא יציאת רובו או ראשו ועוד דאפי' אם תמצי לומר דשייך הכא בתאומים מכל מקום לא הוצרך להביאו הכא דסמך עמ"ש דין זה בהל' א"ב לענין טומאת לידה דהראש פוטר וה"ה הכא:

ואולם ראיתי למהר"י קורקוס ז"ל בביאורו על הר"מ שכתב על דברי הר"מ הנזכר וז"ל ויצא מחותך לא ביאר רבינו אם יצא הראש אם הוא פוטר אם דוקא עד שיצא רובו והראש הוא כשאר דברים ובפרק המפלת איכא פלוגתא וכו' וכיון שרבינו לא הזכיר ראש אלא בבן ח' ובן ט' ויצאו כתקנן ויצא מחותך והוציאו אבר אבר נראה דבמחותך הראש (פוטר) וכל האברים שוים ושם הביאו ברייתא דפליגי רבנן ור"י בזה וזו היא דעת רבנן והלכה כרבים ומ"מ סתם רבינו יותר מדאי עכ"ל ודבריו תמוהים טובא דאיך אפשר לומר דהר"מ פסק כמ"ד דאין הראש פוטר במחותך כיון דבהדיא פסק בהלכות א"ב לענין טומאת לידה דאפילו במחותך כיון דיצא הראש חשיבא לידה דפסק כר"י דהתם והיותר תימה בדברי הרב במ"ש דהתם פליגי רבנן דהוו ס"ל הכי דתנן הראש פוטר וזה תימה דנהפוך הוא דלפי פירוש רש"י דפליגי בזה מ"מ בין לר"פ בין לר"ז רבנן ס"ל דהראש פוטר ור"י הוא דמחמיר דבמחותך אין הראש פוטר:

והנה רפ"ז דאהלות תנן האשה שהיא מקשה לילד מחתכין את הולד במעיה ומוציאין אותו אברים אברים מפני שחייה קודמין לחייו יצא רובו אין נוגעין בו שאין דוחין נפש מפני נפש ע"כ וצ"ל דאמאי נקט תנא יצא רובו הא אפילו בהוציא ראשו חשיב כילוד שוב ראיתי בפרק בן סורר ומורה (דף עב ע"ב) שהובאה שם מתני' הנזכר באופן זה יצא ראשו אין נוגעין בו שאין דוחין נפש מפני נפש יעו"ש וכן מצאתי בתוספתא בפ"ט דיבמות דקתני התם יצא ראשו אין נוגעין בו וכפירוש התוספתא הנזכר צ"ל לומר דהגירסא במתני' הוא יצא רובו והיינו דחדית לן תנא הברייתא דאפילו ביצא ראשו חשיב ילוד וכן נראה שהוא גירסת הר"ש והרא"ש בפירוש המשנה דגרסינן במתניתין יצא רובו כגירסתינו שכתבו וז"ל יצא רובו של ולד והראש כרוב אברים דע"כ לא פליגי ר"א ור"י בפרק המפלת אלא בנפלים אבל בבר קיימא מודו משיצא רוב ראשו איזהו רוב ראשו פדחתו עכ"ל נמצא דלכל הגירסות הדין כן וכיון דיצא פדחתו חשיב כילוד וההורגו חייב כאילו יצא כולו לאויר העולם וכ"כ דאמרינן בשמעתין דבכורות אמר ר"ל פדחת פוטרת בכל מקום ופריך בכל מקום לאתויי מאי לאתויי הא דת"ר גיורת שיצא פדחת ולדה בהיותה נכרית ואחר כך נתגיירה אין נותנין לה ימי טומאה וימי טהרה ואינה מביאה קרבן לידה וכתבו התוס' בד"ה לאתויי וז"ל וא"ת מה חדוש ביא זה בהך מילתא עפי משאר דברים דחשוב נהן כילוד כגון לזקוק אשת

תורה אור

ואין בבכור לכהן [סד] מי שלא היו לו בנים ונשא אשה שכבר ילדה עודה שפחה ונשתחררה עודה כותית ונתגיירה משבאת לישראל ילדה בכור לנחלה ואין בכור לכהן רבי יוסי הגלילי אומר בכור לנחלה ולכהן שנאמר פטר רחם בישראל עד שיפטור רחם בישראל · מי שהיו לו בנים ונשא אשה שלא ילדה נתגיירה מעוברת נשתחררה מעוברת וילדה וכהנת היא ולויה היא ואשה שכבר ילדה · וכן מי שלא שהתה אחר בעלה ג' חדשים ונשאת וילדה ואינו ידוע אם בן תשעה לראשון אם בן שבעה לאחרון בכור לכהן ואינו בכור לנחלה · איזהו בכור לנחלה ולכהן המפלת שפיר מלא מים מלא דם מלא גנונין המפלת כמין דגים וחגבים שקצים ורמשים והמפלת יום ארבעים הבא אחריו בכור לנחלה ולכהן : יוצא דופן והבא אחריו שניהם אינם בכור לא לנחלה ולא לכהן ר"ש אומר הראשון לנחלה והשני לחמש סלעים גמ' *אמר שמואל אין הראש פוטר בנפלים מ"ט אמר קרא °כל אשר נשמת רוח חיים באפיו כל היכא דנשמת רוח חיים באפיו הוא דחשיב רישיה אידך לא חשיב רישיה וליתא לדשמואל דהא איתותב *אר"ש בן לקיש פדחת פוטרת בכ"מ חוץ מן הנחלה מ"ט דכתיב °יכיר ור' יוחנן אמר אף לנחלה והלכתא כר"י הא דתנן וחכ"א עד שיהא בו צורת אדם לאו דוקא כל צורת אלא אפילו מצורת הלכך המצח והגבין והעין והלסת וגבות הזקן עד שיהו כולן מצורת אדם היו כולן אע"פ שגופו וצד שני שבפניו תיש ה"ז אדם · פניו תיש אע"פ שגופו אדם לא כלום : *איתמר היו לו בנים בגיותו ונתגייר רבי יוחנן אמר אין לו בכור לנחלה ור"ל אמר יש לו בכור לנחלה ר"י אומר אין לו בכור לנחלה דהא הוי *) זה בני ר"ל אמר יש לו בכור לנחלה דגר שנתגייר כקטן שנולד דמי ואזדו לטעמייהו דאתמר היו לו בנים בגיותו ונתגייר ר"י אמר קיים מצות פריה ורביה וכו' והלכתא כר"י ואיתא בהלכות בפרק הבא על יבמתו [סה] אמר רב אדא בר אהבה לויה שילדה בנה פטור

*) נ"ל ליה ראשית אונו וכ"ה בגמרא

אחיו ליבום ולפטור מן היבום והזורגו חייב ושאר דברים השנויים בפרק יוצא דופן עכ"ל מפורש יוצא מדבריהם דפשיטא להו דלכל הדברים דקתני התם דבן יום א' כחתן שלם ה"ה ביצא פדחתו בלבד חשיב כילוד לכל דבר דכל שידוע שכלו לו חדשיו ובן קיימא הוא חשיב כילוד לכל דבר בין לזקוק ליבום ובין לפטור מיבום והזורגו חייב :

איברא דראיתי להר"מ בפ"א מהל' יבום דין ו' שכתב וז"ל מי שיש לו אח מ"מ וכו' בין קטן בין גדול שיצא ראשו ורובו לאויר העולם קודם שימות אחיו ה"ז זוקק את אשתו ליבום עכ"ל וקשה דאמאי נקט שיצא ראשו ורובו דמשמע דלא חשיב כילוד בחיי אחיו כי אם עד שיצא רובו בחיי אחיו הא ביציאת פדחתו סגי דהא כללא כייל לן ר"ש במתניתין דפדחת פוטרת בכל מקום וי"ל דכוונת הר"מ הוא לומר שיצא ראשו או רובו דהיינו דאם יצא כדרכו דרך ראשו כל שהוציא ראשו חשיב כילוד ואם יצא מסורס דרך מרגלותיו לא חשיב כילוד אלא (כדרכו) [ברובו] וכבר כתבנו לעיל בכמה דוכתי דגמון זה דראשו ורובו מתפרש ראשו או רובו ועיין במ"ב בירושלמי בפרק המפלת גבי מתני' דהמפלת בהמה וחיה וכו' בפלוגתא דר"י ור"ל דאיתא התם דע"כ ליבנא דראשו ורובו דקאמר ר"י התם פירושו או ראשו או רובו יעו"ש וראיתי להלבוש בא"ה סימן קנ"ז שהביא דברי הר"מ דהל' יבום ממש וקיים שם אבל אם לא נולד רובו בחיי אחיו אלא אחרי מות אחיו אינו זוקק את אשתו עכ"ל ולפי האמור לא היה לו לכתוב אם לא נולד רובו בלבד כי אם כלשון הר"מ ביבא דהיינו אם לא נולד ראשו ורובו ומדכתב הכי ש"מ דס"ל דראשו ורובו דכתב הר"ם אין הכונה ראשו או רובו אלא ראשו ורובו בעינן דוקא בנולד [ראשו] ורובו זוקק ליבום אבל אם לא נולד רובו בחיי אחיו אף דנולד ראשו אינו זוקק ליבום ולפי האמור אינו נראה כן ולענין לפטור מן היבום לפי האמור נראה דמי שמת והניח אשתו מעוברת והעובר כלו לו חדשיו והוציא את ראשו חי ואחר כך החזירו ומת פוטר מן היבום דכיון דהוציא את ראשו חי ובן קיימא היה חשוב כנולד כולו ואחר כך מת אבל הר"מ שם בפ"א מהלכות יבום דין ח' כתב וז"ל ומי שמת והניח אשתו מעוברת וכו' ואם ילדה ויצא הולד חי לאויר העולם אפילו מת בשעה שנולד הרי אמו פטורה מן החליצה ומן היבום עכ"ל דמשמע מדבריו דדוקא אם יצא הולד כולו חי לאויר העולם פוטר אבל ביציאת ראשו בלבד אינו פוטר וי"ל דדברי הר"מ מיירי באינו ידוע אם כלו לו חדשיו כמו שנראה מדבריו שסיים אבל מדברי סופרים עד שיודע בודאי שכלו לו חדשיו ונולד לט' חדשים שלמים דמן התורה אפילו לא נודע אם כלו או לא פוטר מטעם דמן התורה אזלינן בתר רובא ורוב מיניקות בני קיימא נינהו וס"ל להר"מ דהיינו דוקא בנולד כולו חי דליכא ריעותא אבל כשנולד מת דאיכא ריעותא אינו פוטר וכמ"ש מהרה"ש בסימן מ"א דף קע"א בדעת הר"מ יעו"ש וה"ה י"ל דאפילו הוציא ראשו חי כל שהחזירו ומת חשיב ריעותא ואפילו מן התורה אינו פוטר אבל לעולם דאם נודע דכלו לו חדשיו וב"ק הוא שהוציא ראשו חי אפילו החזירו ומת פוטר מן החליצה ומן היבום וחשיב כאילו נולד כולו חי אבל צריך טעם אמאי לא ביאר כן הר"מ כמו שביאר לענין נולד לו אח דמשיצא ראשו או רובו זוקק ליבום :

[סד] עוד גרסינן במתני' מי שלא היו לו בנים ונשא אשה שכבר ילדה עודה שפחה וכו' ר"י הגלילי אומר בכור לנחלה ולכהן שנאמר פטר רחם בישראל עד שיפטור רחם מישראל ונראה פשוט דהך סברא דר"י דבעינן עד שיפטור רחם מישראל לא אמרה כי אם דוקא בבכור אדם אבל בבכור בהמה אין לומר דבהמה שילדה ברשות כותי ואח"כ לקחה ישראל דהנולד ברשות ישראל הוי בכור דהא אע"ג דקרא פטר רחם קאי נמי לבכור בהמה דהא כתיב פטר כל רחם בישראל באדם ובבהמה וכו' מ"מ לא דרשינן הכי כי אם גבי בכור אדם דמסתבר לומר הכי כיון דקי"ל לענין כמה דברים דגר שנתגייר כקטן שנולד דמי ומהאי טעמא שרינן ליה בקרובותיו כדאמרינן בפרק נושאין (דף לז:) וכן מכשרינן עדותן של ב' אחים גרים כדאמרינן בפרק כילד (דף כב ע"ב) יעו"ש וכיון דקטן שנולד דמי שפיר מסתבר לדרוש מקרא דפטר רחם בישראל כיון דעכשיו שנתגיירה כבריה חדשה היא וחשיב כאילו לא ילדה כלל אבל גבי בהמה דבגוף הבהמה ליכא שום שינוי בגופא כי אם שינוי בעלים בלבד אין סברא לדרוש הכי כיון דסוף סוף כבר ילדה ולידתו ברשות הישראל אינה לידה ראשונה כיון דבגופה ליכא שום שינוי ובפרט דגבי בהמה הא איצטריך קרא דפטר רחם בישראל לפטור שותפות כותי וכל דיד כותי באמצע פטור וכדאמרינן ברים מכלתין (דף ב:) משא"כ גבי בכור אדם דלא איצטריך להכי דאין לומר דאף דלא איצטריך למעוטי שותפות כותי מ"מ אפשר לומר דאיצטריך קרא בישראל כי היכי דלא נימא דכותית שילדה בכור בעודה כותית ואח"כ נתגיירה דעכשיו דנתגיירה דבר חובה היא צריך לפדותו וע"ז חדית לן קרא פטר רחם בישראל דלא חשיב בכור כי אם דוקא כשפטר רחמה בישראל אבל בעודה כותית כל שבשעת לידה היתה פטורה שוב אינה חוזרת להתחייב כשנתחייבה דהא ליתא דלהא נמי לא איצטריך קרא דסברא הוא דכיון דקדושת הבכור בפטר רחם תלה רחמנא כל דבשעה ההיא לא חל עליו חובת בכור לא מצי חייל אח"כ והכי לכמה דברים אמרינן דהכל תלוי בשעת החיוב כגון מתנות כהונה וראשית הגז דאם חל החיוב בעודו כותי ואח"כ נתגייר פטור וכן לענין חלה דאם נתגלגלה העיסה בעודו כותי שוב לא נתחייב כשנתגייר וכן לקרבן יולדת דאם ילדה בעודה כותית ואח"כ נתגיירה פטורה מקרבן כמו שנתבאר בפרק הזרוע (דף קל"ד.) יעו"ש וכל הני אמרינן הכי מסברא בלא שום קרא וא"כ גבי בכור אדם למה איצטריך קרא לזה אם לא דאתא קרא לאשמועינן דכיון דגר כקטן שנולד דמי מי שילדה בעודה כותית לא חשיב פטר רחם בישראל ונראה דלרבנן דפליגי על ר"י הגלילי וסבירא להו דבנתגיירה וילדה אינו בכור לכהן אף דיש סברא לומר דהוי בכור לכהן מטעם דגר שנתגייר כקטן שנולד דמי מכל מקום מקרא דפטר רחם בישראל יש ללמוד איפכא דאדרבה י"ל דקרא אתא לאשמועינן היפך דרשת ר"י הגלילי דהכי קאמר קרא דדוקא אם פטר רחם בישראל דהיינו דהלידה הראשונה היתה בהיותה ישראלית חייבת אבל אם הלידה הראשונה היתה בעודה כותית אף דנתגיירה וקטן שנולד דמי לענין בכור לא חשיב בכור הנולד אחר שנתגיירה כיון דלא קרינן ביה פטר רחם בישראל כיון דכבר ילדה בעודה כותית דבהכי ניחא מאי דאמרינן במתניתין דאיפליגו ר"י ור"ל בהיו לו בנים בעודו כותי ונתגייר דלר"י אין לו בכור לנחלה ור"ל ס"ל דיש לו בכור לנחלה מטעם דגר שנתגייר כקטן שנולד דמי דנראה פשוט דפלוגתייהו הוא אפילו אליבא דרבנן דפליגי אר"י הגלילי לענין בכור לכהן וצריך טעם אליבא דר"ל דמ"ש דלענין בכור לנחלה חשבינן ליה כאילו הוא בריה חדשה עכשיו וכאילו לא היו לו בנים כלל מטעם זה דגר שנתגייר כקטן שנולד דמי ומ"ש לענין בכור לכהן דלא חשבינן לה כאילו לא ילדה כלל בעודה כותית מטעם זה דגר שנתגייר כקטן שנולד דמי ואולם לפי האמור אתי שפיר דמאי בכור לכהן דילפינן לה מקרא דפטר רחם בישראל דלא הוי בכור לכהן מטעם זה משא"כ לענין בכור לנחלה דליכא קרא לפטור דמטעם זה יש לו בכור לנחלה ובהא פליגי ר"י ור"ל דלר"י סבירא ליה דלרבנן כיון דגלי קרא בגיורת דלא חשיב פטר רחם לענין בכור לכהן מינה ילפינן בגר לענין בכור לנחלה דיליף איהו מינה דידה ולר"ל ס"ל דלא ילפינן איהו מינה דידה דדוקא לענין קדושת בכור לכהן גלי קרא ולא ילפינן בכור לנחלה מיניה ובמתניתין פריך לר"י מהא דתניא היו לו בנים בהיותו כותי ונתגייר יש לו בכור לנחלה ומשני דהא מני ר"י הגלילי היא ויליף איהו מינה דידה וכמו דלר"י הגלילי יליף איהו מינה דידה כן נ"ל לר"י דילפינן איהו מינה דידה לרבנן כפי דרשתם בקרא דפטר רחם בישראל גבי גיורת ובמתניתין פריך לר"י ממתני' דמי שלא היו לו בנים וכו' ילדה ממאן הינוקא מישראל שלא היו לו בנים מאי איריא גיורת ושפחה אפילו בת ישראל נמי אלא לאו בגר שהיו לו בנים ונתגייר וקתני בכור לנחלה ומשני לא לעולם מישראל שלא היו לו בנים ואינו בכור לכהן איצטריכא ליה לאפוקי מדרבי יוסי הגלילי וכו' וי"ל קצת דלפי מאי דמשני דלעולם מישראל שלא היו לו בנים ואינו בכור לכהן איצטריכא ליה אמאי לא מוקי לה כדס"ד בגר שלא היו לו בנים ונתגייר ובכה"ג עדיף טפי דלענין בכור לנחלה נמי איצטריכא ליה הא דנקט גיורת ושפחה דבגיורת ושפחה נסתמא מיירי דנתגייר בעלה עמה או נשתחרר בעלה עמה דבכה"ג אף דגר שנתגייר כקטן שנולד דמי מ"מ אין לו בכור לנחלה כי אם דוקא בלא היו לו בנים כסברת ר"י דנמצא דכפי"ז איכא רבותא בין לענין בכור לכהן בין לענין בכור לנחלה אבל לפי האמור בסברת ר"י דאין לו בכור לנחלה הוא משום דילפינן איהו מינה דידה גר מגיורת א"כ כיון דחדית לן תנא בגיורת ושפחה לענין בכור לכהן דלא אמרינן דכקטן דמי א"כ מינה דה"ה לענין בכור לנחלה דילפינן מינה דדא ודא חדא היא ומשו"ה לא הוצרך הש"ס לאוקומי נמי בגר שלא היו לו בנים ונתגייר אלא כפשטא דמיירי בישראל :

ואולם ק"ק דאמרינן ביבמות (דף סב ע"א) גבי פלוגתא דר"י ור"ל לענין פריה ורביה אמר רב הכל מודים בעבד שאין לו חיים דכתיב שבו לכם פה עם החמור וכתבו התוס' שם ד"ה הכל מודים וכו' וז"ל ואם נשתחרר לא קיים פריה ורביה עכ"ל וכן פסק הר"מ בפרק ט"ו מהל' אישות וז"ל היו לו בנים והוא עבד ונשתחרר הוא והם לא קיים מצות פריה ורביה עד שיוליד אחר שנשתחרר שהעבד אין לו יחוס עכ"ל ולפי"ז נראה פשוט דה"ה לענין בכור לנחלה דעבד דהיו לו בנים והוא עבד ונשתחרר יש לו בכור לנחלה אפילו לר"י כיון דאותם הבנים דבעודו עבד אינם נקראים בניו כיון דאין לו חיים וכיוצא

לזה כתב הר"מ בפ"ב מהל' נחלות דין י"ב דישראל שיש לו בן מן השפחה או מן הכותית הואיל ואינו קרוי בנו הבא לו אחריו מן הישראלית בכור לנחלה עכ"ל וא"כ אמאי לא מוקי לה הכא דילדה מעבד שהיו לו בנים בעודו עבד ונשתחרר דאותם הבנים שהיו לו בעודו עבד לא חשיבי בנים ויש לו בכור לנחלה ואפילו ר"י מודה בזה · ועל דברי הר"מ דהל' נחלות דכתב דישראל שהיה לו בן מן השפחה או מן הכותית הואיל ואינו קרוי בנו הבא לו אחריו מן הישראלית בכור לנחלה כתב ה"ה וז"ל ומיהו שם בגמרא לא בעו לאוקימא אליבא דר"י בישראל שבא על השפחה ועל הכותית משום דלא בעי לאוקומא באיסורא זה נראה לדעת רבינו עכ"ל ולע"ד אכתי יש להקשות על סברת הר"מ מהא דפריך תו במתניתין לר"י ת"ש היו לו בנים בהיותו כותי ונתגייר יש לו בכור לנחלה ודחיק לאוקומא כר"י הגלילי ולפי סברת הר"מ אמאי לא משני דאפי' כרבנן אתיא דהא כתב הרמב"ם בפט"ו מהל' א"ב דין ו' וז"ל כותי הבא על השפחה שנבעלה ה"ז כעבד ועבד שבעל שבא על הכותית הולד הולך אחר האם עכ"ל ולע"ד דין כותי הבא על השפחה שכתב הר"מ דה"ז עבד מפורש בירושלמי דקדושין בס"פ האומר דאמרינן התם א"ר זעירא הדא אמרה כותי שבא על השפחה והוליד בן הולד עבד יעו"ש וכתב ה"ה שם וז"ל זה הוא בכלל מה שאמרו בשפחה וכותית שולדה כמותה עכ"ל וא"כ שפיר י"ל דהא דקתני בברייתא דיש לו בכור לנחלה מיירי בכותי שהיו לו בנים בהיותו כותי בבא על שפחה שנבעלה ונולד לו בנים ממנה דכיון דולדה כמותה ואינו נקרא בנו כשנתגייר יש לו בכור לנחלה בכה"ג האופן אפי' ר"י מודה דיש לו בכור לנחלה מידי דהוה לישראל שהיה לו בן מן השפחה דלא חשיב בנו והבא אחריו בכור לנחלה ובשלמא במתני' י"ל דהאי דלא אוקמא בכותי שהיו לו בנים מהשפחה שנבעלה דבכה"ג לא חשיב בנו משום דהא תינח גבי עודה שפחה ונשתחררה אבל בחלוקת עודה כותית ונתגיירה אמאי הוי בכור לנחלה ועוד דאפילו בשפחה י"ל דלא בעו לאוקמא באיסורא דהא דכיון דבשפחה שנבעלה מיירי דינה כבת ישראל דהיכא איסורא לגבי דידה דהכותי יבא עליה דמאי דהאשה בת ישראל אסורה לה השפחה נמי אסורה לה ועפי"ז מינח ניחא מה שהקשה דאמאי לא מוקי מתני' בעבד שהיו לו בנים בעודו עבד דהתינח גבי עודה שפחה שהותרה לו אבל בחלוקת עודה כותית שאסורה לעבד אף דשפיר אפשר לאוקומי הכי הן מצד דהעבד אין לו חיים וכן מצד דולדה כמותה וכמ"ש הר"מ מ"מ באיסורא לא בעו לאוקמא כמ"ש ה"ה ז"ל אבל על מאי דפריך מברייתא קשה אמאי לא משני הכי וצ"ל דלא ניחא ליה להש"ס לאוקמי בהכי כיון דסתמא קתני היו לו בנים בהיותו כותי דמשמע בכל גוונא דאם איתא דבשפחה מיירי כל כי הא הו"ל למתנא לפרש ולומר היו לו בנים מן השפחה ומדסתם ש"מ דבכל גוונא יש לו בכור לנחלה ובעל"ל הכי הן במאי שיישב ה"ה בהסיא דמתניתין דה"ט דלא מוקי מתניתין בהכי משום דלא בעו לאוקומא באיסורא וכן במאי דפריך מברייתא דאף דנראה קצת דוחק מ"מ דברי הר"מ הם דברי הירושלמי בפ"ב דיבמות הלכה ה' גבי מתני' מי שיש לו אח מ"מ וז"ל בין כותי שבא על בת ישראל וילדה ובין ישראל שבא על הכותית וילדה בכור לנחלה ולא לכהן כותי שבא על הכותית וילדה ר' יוחנן אומר כותי יש להם יחוסים ר' שמעון בן לקיש אומר כותי אין להם יחוסים וכו' יעו"ש וה"פ דכותי שבא על בת ישראל והיה לו בן ממנה בהיותו כותי ואחר כך נתגייר ונשאה וכן ישראל שבא על כותית וילדה בן בהיותה כותית ואח"כ נתגיירה ונשאה ישראל הבן הנולד להם אחר שנתגיירה הוי בכור לנחלה אבל אינו בכור לכהן וכמ"ש הרב קרבן העדה בביאורו יעו"ש בתוספותיו ד"ה בכור וא"כ הרי מפורש דישראל שיש לו בן מן הכותית לא חשיב בנו והבן הנולד לו מישראלית או מהכותית עצמה שנתגיירה הוי בכור לנחלה דאין לומר דהא אתיא כר"ל דאמר דכותי שהיו לו בנים בגיותו יש לו בכור לנחלה דהא אחר זה הביא פלוגתא דר"י ור"ל בכותי שבא על הכותית וילדה דלר"י יש לו יחס עם אביו ולר"ל אין לו יחס עם אביו ואינו נקרא בנו וכ"ת לענין בכור לנחלה ולענין אם קיים פ"ו וא"כ הא דאמרינן בתחלה בישראל שבא על הכותית לכו"ע הוא דאפילו ר"י מודה כמ"ש הר"מ דכיון דולדה כמותה לא חשיב בנו והבא אחריו בכור לנחלה:

ועוד יש ללמוד מהירושלמי הנזכר דכותי הבא על בת ישראל ואח"כ נתגייר דהבן שיהיה לו מישראלית אחר שנתגייר הוי בכור לנחלה לכו"ע אפילו לר"י ולפי"ז ה"ה דהו"מ לשנויי במתניתין דהנא דברייתא דקתני דיש לו בכור לנחלה מיירי בכותי שבא על בת ישראל וילדה בהיותו כותי דאם נתגייר אח"כ יש לו בכור לנחלה אלא די"ל דלא ניחא ליה לאוקמא בהכי מטעם דסתמא קתני דמשמע בכל גוונא על דרך האמור :

ואולם צריך להבין אמאי הר"מ השמיט חלוקה זאת דכותי הבא על בת ישראל שאמרו בירושלמי נמי דיש לו בכור לנחלה כשנתגייר ולא הביא כי אם חלוקת ישראל הבא על הכותית ושפחה בלבד · ואפשר לומר דס"ל להר"מ דהא דאמרינן בירושלמי דכותי הבא על בת ישראל דיש לו בכור לנחלה הוא למ"ד כותי ועבד הבא על בת ישראל הולד ממזר דלמ"ד הולד ממזר שדינן ליה בתר בת ישראל דולדה כמותה ולהכי שייך ממזרות כיון דולדה כמותה לא חשיב בנו של כותי ואין לו יחס עם אביו הכותי ומשו"ה יש לו בכור לנחלה כיון דהבן אשר היה לו מבת ישראל בעודו כותי לא חשיב בנו אבל לדידן דקי"ל דכותי ועבד הבא על בת ישראל הולד כשר וכמ"ש הר"מ בפט"ו מהל' א"ב יעו"ש ולמ"ד הולד כשר שדינן ליה בתר אביו הכותי וכמ"ש התוס' במתניתין לקמן ד"ה ולא תימא אליבא דמ"ד אין מזהמין וכו' שכתבו וז"ל ולמ"ד מזהמין היינו מאן דשדי ליה בתר כותי כדפירש בקונטרס ומאי דקרי ליה מזהמין היינו משום דהכותים מזוהמין ומ"ד כותי ועבד הבא על בת ישראל הולד כשר שדינן ליה בתר הכותי אבל מ"ד הולד ממזר שדי ליה בתר בת ישראל ולהכי שייך ביה ממזרות ובקונטרס פי' איפכא עכ"ל וכ"כ התוס' בפ"ב דיבמות (דף כג ע"א) ד"ה קסבר רבינא יעו"ש דלפי"ז י"ל דמאי דאמרינן בירושלמי דכותי הבא על בת ישראל יש לו בכור לנחלה הוא למ"ד הולד ממזר דשדינן ליה בתר בת ישראל ומשו"ה שייך ביה ממזרות ובנה הוא ולא בנו של הכותי אבל לדידן דס"ל דהולד כשר לא שייך לומר הכי והולם נראה דלפי מה שנראה מדברי ה"ה בפרק ט"ו מהל' א"ב דין ג' דהרמב"ם ס"ל דהולד כשר לגמרי ואינו פסול אפילו לכהונה וכ"כ מרן הב"י וכ"כ רש"ל בפ' החולץ סי' ל"א דדעת הרמב"ם כן הוא ואם כן ע"כ שדינן ליה בתר אביו הכותי וכותי גמור הוא וכמו שיתבאר זה לקמן באורך דלפי המסקנא דאמרינן בס"פ האומר כסברת רבינא דקאמר בן בתך הבא מן הכותי בנך הוא כל דלא פסיל אפילו לכהונה כותי הוא אלא דלפי מה שראיתי להרב מל"מ שם בפט"ו מהל' א"ב שכתב דלפי מ"ש הר"ם בפי"א מהל' א"ב מוכרח דס"ל דהולד פגום יעו"ש א"א לומר הכי אבל לע"ד לפי מה שראיתי לרבינו הרמב"ן בחידושיו בפ' החולץ שכתב ע"ז דאינו נאמן לפסול את הבנים וז"ל ולדברינו שאין אנו מורים לפגום הולד נ"ת שאם אמר אני ובני נתגיירנו בינינו לבין עצמנו אין עדות לכותי עכ"ל ואם כן להר"ם נמי י"ל דחלוקת היה גבוי ישראלית נ"מ לאני ובני נתגיירנו בינינו לבין עצמנו :

[סה] גרסינן בגמ' [דף מז.] א"ר אדא בר אהבה לויה שילדה בנה פטור מחמש סלעים ופריך דאיעבר ממאן וכו' ומשני א"ר פפא דאיעבר מכותי ולא תימא אליבא דמ"ד אין מזהמין את הולד אלא אפילו למ"ד מזהמין את הולד לוי כשר מיקרי עכ"ל ופירש"י וז"ל ולא תימא אליבא דמ"ד אין מזהמין את הולד במסכת יבמות דאיכא מ"ד כותי הבא על בת ישראל הולד כשר דבתר אימיה שדינן ליה ומשו"ה פטור מה' סלעים אלא אפילו למ"ד מזהמין דשדי ליה בתר כותי אפ"ה פטור דלוי פסול מיקרי והואיל ואית ליה שמא דלוי פטור עכ"ל והתוס' בד"ה ולא תימא וכו' כתבו דלא כפירש"י אלא דמ"ד בעלמא הולד כשר הוא מ"ד מזהמין דשדינן ליה בתר כותי דהוי מזוהם ומ"ד הולד ממזר הוא מ"ד אין מזהמין דשדינן ליה בתר בת ישראל ולהכי שייך ממזר וכ"כ הרב כ"י בשם תוספות הרא"ש ומשם הרנב"ה כתב כפירש"י וז"ל ולא תימא דרב אדא דתני פטור היינו אליבא דמ"ד במסכת יבמות אין מזהמין את הולד דכותי ועבד הבא על בת ישראל אין הולד ממזר דלא שדינן ליה בתר אבוה והאי נמי בתר אמיה שדינן דפטור מה' סלעים אלא אפילו למ"ד מזהמין הולד מכל מקום בתר אמיה שדינן ליה ולוי פסול מיקרי עכ"ל :

והנה כדי להבין עיקר שמעתין ופלוגתייהו דהני רבוותא בפירוש דמעתא נקדים עיקר פלוגתא דאפליגו תנאי ואמוראי בעלמא בדין כותי ועבד הבא על בת ישראל דאיכא מ"ד דהולד כשר ואיכא מ"ד דהולד ממזר כמו שמפורש בפרק החולץ (דף מה.) ואמרינן התם דאפילו למ"ד הולד כשר מודה דהולד פגום לכהונה ואף בזה אם הולד פגום לכהונה נראה מדברי הראשונים דמידי פלוגתא לא נפקא דלפי מה שכתב הרשב"א ז"ל בחידושיו שם בפרק החולץ וכן הריטב"א בחידושיו לקדושין בס"פ האומר (בדף סח ע"ב) משם רבינו הרמב"ן ז"ל דהא איכא אמוראי בסוגיא דהחולץ דס"ל דהולד כשר לגמרי אפי' לכהונה (דף מה.) דהא דרב דמורה בה להיתרא והוא דאתא לקמיה דרב דקא"ל דאי הוה כיהושע בן נון לא יהבינא ליה ברתי מדהדר ליה הכי ולא א"ל פגום מיהא הוי ולא בעינן לערוביה בזרעו פיסול כהונה אלמא משמע דלגמרי מורה בה להתירא אפילו לכהונה ורב יהודה ורבא דאמרי ליה זיל גלי זיל אעמר ודאי משמע דמורו ביה היתר גמור דאי לא הוה אפשר דנפיק מיניה תורבא וכתב הרמב"ן ז"ל דהלכה דשמעתא הכי דרב יוסף סבר דמאסהדותיה דרב דימי דאמר משמיה דריב"ל דאע"ג דמיכשר משוי

פטור מחמשה סלעים ואוקמה רב פפא בדאיעבר מכותי ומר בריה דרב יוסף משמיה דרבא אפילו בדעיבר מישראל מ"ט בפטר רחם תלי רחמנא ואיתמר עלה

מאי ליה פגום לכהונה מיהא משמע לכולהו אמוראי דמכשרי דפגום מיהא הוי וא"ל אביי סמוך אדרבין דאמר דרב גופיה מורה בה להתירא והיתרא לגמרי [משמע] ולפ"ז כיון דאיפסיקא הלכתא כמ"ד הוולד כשר ולא אמרי' בהדיא הוולד כשר לכהונה ופגום נמי לא אמרינן בהדיא איכא לספוקי אי כר"י ב"ע ורב יוסף ורב דימי אי כרבין ורב יהודה ורבא הילכך מספיקא לא מנסבינן בתו לכהונה ואם נשא אין מוציאין פידו יהולד ספק חלל וכתב הרשב"א דהרמב"ן כתב בן לפי דרכו שכתב דכיון דגמר ק"ו מאלמנה הוי באלמנה ממש מה אלמנה בנה חלל ואם בא על בתה לויה וישראלית בתו פסולה לכהונה אף זה בן ירש"י שאמר בנקבה לאו דוקא נקט לה והרשב"א כתב ע"ז דאינו נראה מדברי רש"י כן אלא בהדיא קא פריק דה"א דין זה דפגום לכהונה כי אם בנקבה דילדה נקבה ופסולה לכהונה ונהי דקאמר משום בתה נקט לה יעו"ש בדבריו באורך נמצינו למדים דלדעת רבינו הרמב"ן דס"ל דאיסור פגום לכהונה איתא אפילו בנולד בן דדינו כדין אלמנה ממש יוצא לנו דהא דפגום לכהונה הוי פלוגתא דאמוראי דלרבי"ע ורב יוסף ורב"ד הולד פגום לכהונה ולרבין ורב יהודה ורבא הולד כשר לגמרי אפילו לכהונה ולע"ד דיש ללמוד מדברי התוספות דפרק החולץ (דף מז ע"א) ד"ה נאמן וכו' דס"ל כסברת הרמב"ן דלאו דוקא אם הולד נקבה אלא אפילו זכר פסול לכהונה דהא כתבו שם וא"ת ה"ד וכו' ואם היתה אשתו ישראלית ממ"נ בניו כשרים דקי"ל כותי ועבד הבא על ב"י הולד כשר וכי תימא נהי דממזר לא הוי פגום מיהא הוי הא השתא נמי וכו' יעו"ש ואם איתא דס"ל דדוקא בולד נקבה אמרינן הכי א"כ אמאי לא דחו נמי דה"נ אמאי לא קא"ל אית לך בנות דמלבד דקאמר ליה כי אם אית לך בנים ה"ת דאפילו בבנים זכרים פוסל אותם בעצמו ואי משום פגום כהונה לא שייך כי אם באית ליה בנות אבל בבנים לא שייך :

והנה אמרינן בקדושין [דף סח:] אמר רבינא ש"מ בן בתך הבא מן הכותי קרוי בנך פריך נימא קסבר רבינא כותי ועבד הבא על בת ישראל הולד ממזר ומשני [illegible] פסול מיקרי ע"כ וזהו גירסת רש"י שם ופי' וז"ל הולד ממזר נסבינן דהא לאשמועינן דלא שדינן ליה בתר כותי דנימא דכותי הוא ואם נתגייר יהא מותר לבא בקהל אלא בתר ישראלית שדינן וכיון שלעבירה נולד הו"ל ישראל פסול כשאר נולדים נמי שאין עליו קדושין דתנן במתניתין שהם ממזרים ומשני מהכא לא תשמע ממזרות כהי דשמעינן מינה דכשר לא הוי מדשדי ליה בתר ישראל להיות נולד בעבירה ממזר מיהא לא תשמע מינה וכו' פסול מיקרי כשאר נולדים מעבירה מחייבי לאוין או עשה שאינם ממזרים עכ"ל ומימרא זאת דרבינא הובאה ג"כ בפ"ב דיבמות (דף כג ע"א) והגירסא שם איפכא לימא קסבר רבינא כותי ועבד הבא על ב"י הולד ישראל וכו' ותוספות שם בד"ה קסבר כתבו דהגירסא הנכונה קסבר הולד ממזר כדגרים רש"י בפרק האומר ופירשו התוספות שם כדברי רש"י בקדושין דכיון דבתר ישראלית שדינן ליה הוי עפי ממזר ממאי דהוה שדינן בתר כותי דאין ממזרות לכותי יעו"ש וכ"כ בתוספי הרא"ש ליבמות דעיקר הגירסא כדגרים רש"י בקדושין קסבר הולד ממזר וסיים שם בדבריו וז"ל ומשני נהי דכשר לא הוי דילפינן מקל וחומר מאלמנה כדאמרינן דכולהו תנאי מודו דבנה פגום ממזר לא הוי עכ"ל מתבאר מדבריו דמאי דאמרינן לרבינא פסול הוי היינו דפגום לכהונה וכ"כ ג"כ הריטב"א בחי' לקדושין דפסול דאמרינן לרבינא היינו דפגום לכהונה כדאמרינן בפרק החולץ יעו"ש ולע"ד המתבאר מתוך גירסא זאת דגרסינן קסבר הולד ממזר ולפי מה שפירש"י הוא דלפי מאי דקס"ד דש"ס לומר דלא שייך לומר דבן בתך הבא מן הכותי בנך הוא דהוי כישראל ממש אם לא דשדינן ליה בתר אימיה וכיון דבעבירה היה הוי ממזר מ"מ דאם לאו דאמרינן דהוי ממזר ע"כ שדינן ליה בתר כותי ודינו ככותי גמור ומותר לבא בקהל אחר שיתגייר אבל קודם שיתגייר דין כותי גמור יש לו אבל למאי דדחי הש"ם דנהי דכשר לא הוי ממזר לא הוי פסול הוי דהכוונה דנהי דשמעינן מהא דבנך הבא מן הכותי בנך הוא דע"כ צריך שיהיה בו איזה פסול שדינן ליה בתר אמו דאי כשר גמור הוא אפילו לכהונה אם כן ע"כ לאו בנך הוא דשדינן ליה בתר אביו הכותי וככותי דמי ואינו כשר לבא בקהל כי אם עד שיתגייר וע"כ כיון דגלי קרא *) הדיוע כדין ישראל מ"מ דיש בו איזה פיסול מצד שנעשה בעבירה ומשו"ה חשיב כישראל גמור ובנך הוא דאע"ג דלא הוי ממזר שהוא פסול גדול מ"מ כל שיש בו קצת פיסולי דפגום לכהונה הרי שדינן ליה בתר אמיה וקרינן ביה בנך ולפי"ז נראה דלפי מ"ש דאיכא מ"ד בפרק החולץ דהולד כשר לגמרי ואפילו פגום לכהונה לא הוי ע"כ למ"ד הכי שדינן ליה לגמרי בתר אביו הכותי וכותי גמור [הוא] דהולד כשר דקאמר היינו דכשר לבא בקהל אחר שיתגייר ולא דריש דרשה זאת דדריש רבינא דבן בתך הבא מן הכותי קרוי בנך כיון דה"א דשדינן ליה בתר אמיה להיות דינו כישראל אם לא שיהא בו קצת פיסול מצד שנעשה בעבירה :

ואולם למאי דקי"ל דהולד פגום דקי"ל כרבינא דדריש דבן בתך הבא מן הכותי קרוי בנך ופשיטא דכישראל הוא דשדינן ליה בתר אמיה כיון דיש בו צד פיסול דלא שייך פיסול אי שדינן ליה בתר כותי והדבר פשוט כותי ועבד הבא על בת ישראל הולד כשר וראוי לבא בקהל אפילו קודם שיתגייר דאין דינו ככותי דאפילו לפי גירסא זאת דגרסי' קסבר רבינא הולד ממזר לפי המסקנא זה פשוט דכל דאיכא צד פיסול דפגום לכהונה קרינן ביה בנך וכיון דהכתוב קראו בנך איך אפשר שיהיה דינו ככותי וכן שנא מדברי רש"י בפרק י' יוחסין (דף עו.) גבי הא דאמר לבא עבד ושפחה נתערבו בהם דפריך איסור משום מאי משום שפחה ליתני הלא וכו' ופירש"י ופרכינן וכו' דע"כ כותי ועבד הבא על בת ישראל הולד כשר עכ"ל ואם איתא דס"ל לרש"י דאף אחר האמת למ"ד הולד כשר אינו מותר לבא בקהל עד שיתגייר מאי פריך הרי כיון דלא נתגייר אסור לבא בקהל אלא עכ"ל דאחר המסקנא דהכתוב קראו בנך אף דלא הוי ממזר כל דיש בו צד פיסול דפגום הוא לכהונה וכן יש ללמוד מדברי התוס' בפרק החולץ (דף מז ע"א) ד"ה נאמן וכו' דהקשה היכי דמי וכו' ואם היתה אשתו ישראלית ממה נפשך בניו כשרים דקי"ל כותי ועבד הבא על בת ישראל הולד כשר וכו' עכ"ל ואם איתא דלפי גירסת רש"י דגרים בההיא דרבינא קסבר הולד ממזר יוצא לנו דאפילו אחר המסקנא למ"ד הולד כשר הוא דראוי לבא בקהל לאחר שיתגייר א"כ התוס' דס"ל כגירסא זאת וכמ"ש התוס' בפ"ב דיבמות כנזכר לעיל הכי ס"ל וא"כ מאי קשיא להו הכא הא אפילו למ"ד הולד כשר אכתי פוסל את בניו שדינם ככותים כל זמן שלא נתגיירו אלא עכ"ל דאחר המסקנא כל שהוא פגום לכהונה שפיר קרינן ביה בנך ואפילו קודם שנתגייר מותר :

ועוד ראיה גמורה לזה ממתניתין דלויה שילדה בכור דפטור מחמשה סלעים ומוקי לה ר"פ דאיעבר מכותי ואפי' למ"ד מזהמין את הולד לוי פסול הוא דלפי פי' התוס' והרא"ש הכוונה דאפי' למ"ד הולד כשר והיינו מזהמין דכיון דלא הוי ממזר הוא מזוהם דשדינן ליה בתר אביו הכותי ואם איתא דלמ"ד הולד כשר אינו מותר לבא בקהל כי אם אחר שיתגייר א"כ איך אמרינן דאפילו למ"ד מזהמין פטור משום דלוי פסול תיפוק ליה דאפילו בת ישראל שנתעברה מכותי וילדה בכור פטור מחמשה סלעים כיון דבפטר רחם תלה רחמנא וכיון דבשעה שנולד כותי הוי דשדינן ליה בתר אביו א"כ אפילו אחר שמלו אותו וגיירו אותו פטור מפדיון כיון דבשעת לידה פטור כדאמרינן בפרק הזרוע [דף קלד.] בגר שנתגייר דאפילו בספק אם נולד אחר שנתגייר או קודם פטור דהמוציא מחבירו עליו הראיה יעו"ש אלא ע"כ נ"ל דאחר המסקנא דההיא דקדושין כל דשדינן ליה בתר ישראל ופסלינן ליה לכהונה הרי חשיב כישראל אפי' קודם שיתגייר ועפ"ז הוא דמלדד הש"ם הכא דלא תימא למ"ד אין מזהמין את הולד דהיינו דהולד ממזר דהתם פשיטא דכיון דהוי ממזר שדינן ליה בתר אמו לגמרי ואין לו שום שייכות עם אביו ואם היתה בת ישראל חייב בה' סלעים אלא דבהיותה לויה פטור אלא אפילו למ"ד מזהמין את הולד דהיינו דשדינן ליה בתר אביו עכ"ז אם היתה בת ישראל חייב בה' סלעים כיון דעכ"פ הא שדינן ליה בתר אמו דפסול לכהונה וא"כ בלויה פטור דהא לוי פסול הוא וכיון דפסול לכהונה הוא הרי שדינן ליה קצת בתר אמו ולא הוי כותי גמור ונראה דהא דקרינן ליה מזוהם כותי דקאמר מזהמין את הולד אע"פ דבנך קרינן ביה היינו משום דיש לו צד כותי ויש לו צד ישראל דמצד דאינו ממזר הרי שדינן ליה בתר כותי אביו ומצד דפגום לכהונה שדינן ליה בתר אמו וכ"ת מזה דמאי דאמרינן דלמ"ד כשר אפילו קודם שנתגייר כשר היינו בכותי שבא על בת ישראל בדרך זנות ונתעברה ממנו ושוב לא ידע הכותי מהולד כלל ואמו גדלו בתורה ובמצות כבן ישראל ממש דבכה"ג אמרינן דאיגלאי מילתא למפרע דהורתו ולידתו בקדושה ומתחלתו ישראל גמור היה ולא ככותי שנתגייר אך אם היה הענין שהכותי לקח את בנו וגדלו הוא בעצמו כמשפט בני כותים ונתגדל בגיות כה"ג אמרינן דאיגלאי מילתא למפרע דהורתו ולידתו בגיות וחשיב כאילו תחלתו כותי גמור ובאופן זה אינו מותר לבא בקהל עד שיתגייר גירות גמור דהכי דרשינן ליה לקרא את בתך לא תתן לבנו כי יסיר את בנך מאחרי דה"פ דבן בתך דקרוי בנך וכישראל מעיקרו מיקרי היינו אם לא יסירנו מאחרי דאם יסיר את בנך מאחרי דמעיקרא מגדל אותו כותי כמגדל בין הכותים הרי למפרע אינו קרוי זה בנך ונראה לע"ד דל"ל לדעת התוס' והרא"ש שפירשו מ"ד מזהמין דהיינו דהולד כשר דכיון דשדינן ליה בתר אביו נקרא מזוהם ככותי ואם איתא דבכל גוונא בנך קרינן ביה וכישראל גמור הוא מעיקרו לא מכנו חז"ל מי שאינו ממזר בלשון זה דמזהמין את הולד כיון דלאחר האמת ישראל הוא ולא שדינן ליה בתר אביו כלל אמנם לפי האמור א"ש דעכ"פ יש לו צד גיות וצד ישראל והכל תלוי במה שיתברר אח"כ דאם גדלתו אמו כישראל הוא כישראל גמור למפרע משעת לידה ולא כגר שנתגייר ואם גדלו כותים כמשפט כותי למפרע משעת לידה הוא ככותי גמור דלפי מה שגדלוהו אותו הלד גובר להיות עיקר מאותם ב' צדדים שיש לו צד גיות וצד ישראל כאמור :

אשר עפי"ז יש ליישב מ"ש התוספות בספ"ק דיבמות (דט"ז ע"ב) ד"ה אמוראי וכו' שכתבו וז"ל ועוד דמתני' דנדה אלימא טפי וכו' וליכא למימר משום דסברא דהולד כשר דבתר כותי ועבד שדינן ליה וכו' עכ"ל דמשמע מדבריהם דשדינן ליה בתר כותי ועבד ואינו כשר לבא בקהל כי אם עד שיתגייר וכן מוכח ממ"ש התוספות עוד שם בד"ה כותי שקדש וכו' וז"ל ונראה דטעמא דר"י אר"א משום בנות וכו' אע"ג דר"י אית ליה בהחולץ כותי ועבד הבא על בת ישראל הולד כשר הכא משמיה דרב אסי קאמר עכ"ל דנראה מדבריהם דלמ"ד כשר אין נתוס לקדושין כיון דעכ"פ קודם גירות כותי גמור הוא · ותוך מן המכוון יש לומר דכבר כתבנו דהתוס' ס"ל כסברת רבינו הרמב"ן דהולד פגום לכהונה ל"ד נקבה הה"ה זכר וכן מוכרחים אנו לומר דבכילא לגו להתוספות במתניתין דמאן דאמר מזהמין את הולד היינו

*) אולי צ"ל [illegible]

למ"ד כשר ועבז"א אמרי' דלוי פסול הוא וע"כ דהוה פגום לכהונה קאמר ואפי' דהכא מיירי בזכר ורש"י דס"ל הכי יש ללמוד דרב יהודה בפרק החולץ ס"ל דהולד כשר לגמרי ואפילו פגום לכהונה ליכא כמ"ש משם הרשב"א והריטב"א וכבר כתבנו דלפי המסקנא בהדיא דלרבינא דווקא אם פסליי ליה לכהונה אז לומר דקרינן ביה בנך כיון דפסלינן ליה מלד דשדינן ליה בתר אמיה אבל למ"ד דכשר לגמרי לא קרינן ביה בנך כותי גמור הוא אלא דכשר לבא בקהל אחר שיתגייר וזהו מה שהוקשה להתוס' הכא דאיך קאמר רב יהודה דחיישינן לקדושי כותי כיון דהוא ס"ל דהולד כשר לגמרי ואפי' פגום לכהונה ליכא וא"כ לפי סברתו קודם שנתגייר כותי גמור הוא ואין קדושיו קדושין וגם מ"ש התוס' בד"ה אמוראי וכו' הוא ע"פ

יסוד זה דהכי קא אמרינן דליכא למימר דסברא דהולד כשר לגמרי דאפי' פגום לכהונה לא הוי דבהכי שדינן ליה בתר כותי ועבד לגמרי ואינם כשרים עד שיתגייר ויש להכריע אמנם לפי דרך הקדוש ל"ק מידי בדברי התוס' אלו דפ"ק דיבמות דהתם דמיירי דכותים באו על בנות ישראל והולדות נטמעו בכותים דאביהם כותי נגדלו כמשפט בני כותים הרי דינם ככותים גמורים עד שיתגיירו וכיון שנתגדלו בגיות איגלאי מילתא למפרע דמעיקרא משעת לידה כותים הם דהולד של הכותי גבר וחשיב כותי מעיקרו דבהכי ניחא מ"ש התוס' בפרק עשרה יוחסין (דף עה ע"ב) ד"ה וכ' ישמעאל וכו' שכתבו וז"ל ושמא י"ל אם הולד כשר א"כ הוא הולך אחר כותי כדאמרינן בס"פ דלעיל וליכא למיחש לכך אם יבאו לכותי עכ"ל ופי' במ"ש הרב עצמות יוסף בפי' דברי התוס' אלו דפרק עשרה יוחסין ותלה מש"ה איך פשיטא ליה להרב [illegible] עליהם וז"ל וכי משום דנוהג ככותי שלא ניחוש לקדושיו דהא כיון דבתר אמו שדינן ליה ישראל מומר לעבודת כוכבים מיקרי ופשיטא דחוששין לקדושיו יעו"ש ולעד"נ דודאי כוונת רש"ל ע"ד האמור דכיון דשדינן ליה בתר אביו דמשו"ה לא הוי ממזר ושדינן בתר בת ישראל דמשו"ה הוי פגום לכהונה ונמצא דכפ"ז יש בו צד כותי וצד ישראל הנה כן הדבר תלוי במה שיתברר שאם ינהוג ככותי מתחלה הרי למפרע משעת לידה דינו ככותי ולאו כישראל מומר לעבודת כוכבים ואם יתנהג מתחלה כדין ישראל הרי למפרע משעת לידה דינו כישראל דבהכי ל"ק מידי על רש"ל :

והנה כל זה הוא לפי הגירסא דגרים רש"י בס"פ האומר דגרסי' קסבר הולד ממזר והיא גירסת התוספות והרא"ש בפ"ב דיבמות דלפי גירסא זאת יוצא לנו דאי שדינן ליה בתר אמיה שייך טפי להיות ממזר ואי שדינן ליה בתר אביו כותי לא שייך ממזרות : אמנם לפי הגירסא דגרסינן בפ"ב דיבמות והיא גירסת רש"י שם דגרסינן לימא קסבר רבינא כותי ועבד הבא על בת ישראל הולד כשר וכו' וכן היא גירסת הריטב"א בקדושין וכן היא גירסת חידושי קדושין לא נודע למי מקדושים וכ"כ שהיא גירסת רבינו הרמב"ן בחידושיו ליבמות שכתב בפירוש בסוגיין דפרק החולץ על סברת הרי"ף וסברתו דהא דהולד פגום לכהונה ספיקא דדינא הוא וז"ל ועוד אמרינן בפרק כיצד עליה דרבינא ישראל פסול מיקרי ואע"ג דהוא אכשר הכא מתמיה דרב נזא ומיהו הסיא נמי לא מכרעא לפיסולא דדחייה בעלמא הוא בגמרא ונכ"ל דמדקאמר דדחייה בעלמא הוא בגמרא ש"מ דגרים דסבר הולד כשר דבהכי שייך לומר דדרך דחיה היא דלעולם י"ל כדסלקא דעתך מעיקרא דהולד כשר גמור ואפי' פגום לכהונה לא הוי דאי ס"ל כגירסת התוס' דגרסי' קסבר הולד ממזר א"כ אם י"ל דדחייה בעלמא היא היינו לומר דלעולם דהעיקר כס"ד דהולד ממזר אבל לא שייך לומר דדחייה בעלמא היא ואפילו פסול לא הוי ולפי גירסא זאת אדרב' הכל בתר איפכא מסברת התוס' והרא"ש דכפי גירסא זאת מפורש יוצא דאי הולד ממזר ע"כ שדינן ליה בתר הכותים וקס"ד לומר דלרבינא דקאמר בנך הוא צריך שלא יהיה לו שום פיסול דכל שיש לו צד פיסול דהולד ממזר או אפי' פיסול לכהונה ע"כ לאו בתר אמיה שדינן ליה אלא בתר כותי ולא קרינן ביה בנך אלא דדחי ליה הש"ם דאין ה"נ דאם היה הולד ממזר ודאי דשדינן ליה בתר הכותים וככותי דמי אבל כיון דאין הולד ממזר אף דפסול הוי כישראל הוא וקרינן ביה בנך וז"ל הריטב"א בס"פ האומר גירסת הספרים נימא קסבר רבינא הולד כשר פירוש אפילו לכהונה כישראל גמור מדקרי ליה בנך ולא אמר הולד כמותו ודחינן נהי דכשר לא הוי ישראל פסול מיקרי כלומר מזוהם לכהונה ושפיר מיקרי בנך כיון דלאו ממזר הוא עכ"ל ובחי' קדושין לא נודע למי מקדושים הוא כתב וז"ל ה"ג לימא קסבר רבינא כותי ועבד הבא על בת ישראל הולד כשר דאי ממזר הוא א"כ אין ולדה כמוה וכיון דאין ולדה כמוה אינו בנך אלא בן כותי הוא ורש"י גרים הולד ממזר ולא נהירא עכ"ל הרי מפורש מדבריהם דפשיטא ליה להש"ם דלמ"ד הולד ממזר אינו קרוי בנך ושדינן ליה בתר הכותי ונראה דלפי דבריהם דינו כדין כותי גמור הוא כיון דלא שדינן ליה בתר אמיה הנה כי כן יש לעמוד במתניתין דבכורות דפי' רש"י ורגמ"ה למ"ד אין מזהמין הוא למ"ד דלא הוי ממזר ומ"ד מזהמין היינו למ"ד דהוי ממזר וגם כל הפוסקים הנזכרים הגורסין במימרא דרבינא לימא קסבר הולד כשר וכו' ע"כ הכי מפרשי הא דמתניתין ולפי האמור ק"ק דהיכי קאמר הש"ם דלמ"ד מזהמין דהיינו דהולד ממזר דדוקא כותי הבא על לויה פטור מחמשה סלעים אבל התם דמשמע הא אם בא על בת ישראל חייב בה' סלעים וזה אינו דכיון דלכותי אביו הוי וכן כותי אינו חייב בפדיון הוא דהא לפי סברתם לא שדינן ליה בתר אמיה ולזה י"ל דמאן דס"ל גירסא זאת מפרש שמעתין באופן זה דב' חלוקות דאין מזהמין או מזהמין למ"ד הולד כשר הוא דכיון דאיפסקא הלכתא בפרק החולץ [דף מה.] כמ"ד הולד כשר א"א לומר דהכא מלדד הש"ם למ"ד הולד ממזר כיון דלא קי"ל כותיה אלא הכוונה דמלדד הש"ם לענין אם הוא פגום לכהונה דכבר כתבנו משם רבינו הרמב"ן דלפי שיטתו דהא דפגום לכהונה לאו דוקא בת אלא ה"ה זכר פסול לכהונה דין זה במחלוקת שנוי בפרק החולץ דאיכא מ"ד דכשר לגמרי אפי' לכהונה וע"ז הוא דמלדד הש"ם הכא לא תימא למ"ד אין מזהמין את הולד כלומר דאפי' מזוהם לכהונה לא הוי דפשיטא דשדינן ליה לגמרי בתר אימיה וישראל גמור בן לויה הוא ופטור אלא אפילו למאן דאמר דמזהמין הולד דמזוהם הוא לכהונה מ"מ כיון דאינו ממזר אלא פסול לוי פסול מיקרי ושפיר שדינן ליה בתר אימיה ופטור והיינו כמסקנא דמסיק הש"ם אליבא דרבינא ולא כדס"ד התם דאם אינו כשר גמור לאו בנך מיקרי וכן כתיבתי לרבינו הרמב"ן בפרק החולץ בסוגיין שעל מ"ש דדין זה דפגום לכהונה ספיקא דדינא הוא וכתב עוד וז"ל והיינו דגרסי' בפרק יש בכור אר"פ דאיעבר מכותי ולא תימא אליבא דמ"ד אין מזהמין אלא אפילו למ"ד מזהמין לוי פסול מיקרי והאי ליסנא משמע דאיכא מ"ד דאין מזהמין אותו כלל אלא כשר גמור הוא לכהונה ולכך בלויה שילדה כישראל הוא ולמ"ד מזהמין היינו מאן דפסיל לכהונה ולפיכך מיקרי לוי פסול שהוא הולך אחר אמו עכ"ל הרי מפורש דפי' שמעתין ע"ד האמור ולפי מ"ש רבינו הרמב"ן דאף רש"י שפירש דהא דפגום לכהונה מיירי בילדה נקבה דל"ד נקט לה וה"ה זכר כנז"ל ולע"ד יש קצת סמך לזה שהרי לפי הגירסא דגרים רש"י שם בפ"ב דיבמות דגרסי' לימא קסבר רבינא הולד כשר וכו' ואם איתא דס"ל לרש"י דדוקא נקבה א"כ קשה מי דחקו להש"ם לומר דלרבינא נמי פסול הוי ולא כשר גמור כדס"ד להש"ם כיון די"ל דקרא דכי יסיר בנך *) בדוקא הוא בן בהך ולא בת בתך אלא דיש לדחות והוא פשוט ומ"מ לדעת רבינו הרמב"ן דרש"י ג"כ ס"ל דה"ה זכר א"כ יכולים אנו לומר דפירוש זה שכתב רבינו במתניתין כן ס"ל לרש"י והרגמ"ה דמזהמין או אין מזהמין הכל הוי למ"ד כשר אלא ב' החלוקות הוא למ"ד דאפילו פגום לכהונה לא הוי הא למ"ד דפגום לכהונה מיהא הוי דבהכי ניחא דרש"י ורגמ"ה דוקא בחלוקת אין מזהמין פירשו שהוא למ"ד כשר אבל בחלוקת מ"ד מזהמין לא פירשו כלל שהוא מ"ד הולד ממזר אלא כתבו סתם ולפי האמור א"ש דחלוקת מזהמין הוא ג"כ למ"ד כשר אלא דמזהמין אותו לכהונה דבהכי א"ש ליסנא דלוי פסול מיקרי דאי למ"ד ממזר לאו פסול בלבד הוא אלא ממזר וליסנא דפסול לא משמע ממזר וכמו שנראה במשנת דס"פ האומר גבי הא דרבינא והרב כ"י הביא משם תוס' חיצוניות דהקשה על רש"י זה וז"ל ועוד דליסנא דלוי פסול מיקרי בצד ממזרות כמו ישראל פגום דס"פ האומר דלא הוי ממזר אלא פסול בעלמא עכ"ל ולפי האמור לק"מ ואולם כ"ז הוא לסברת רבינו הרמב"ן שכתב דל"ד נקט רש"י נקבה דה"ה זכר אבל לדעת הרשב"א דס"ל דלדעת רש"י הוא דדוקא ילדה בת פסולה לכהונה אבל נולד זכר לא א"כ א"א לומר פירוש זה לפירוש רש"י באופן דלפי גירסת רש"י ביבמות והיא גירסת הריטב"א וחי' קדושין הנזכר למ"ד הולד ממזר דינו ככותי ולענין פדיון אפילו כותי הבא על בת ישראל הבן פטור מפדיון מכיון דקודם שנתגייר משוב ככותי ומאי דאמרינן במתניתין דאי היתה בת ישראל היה חייב היינו למאן דאמר הולד כשר :

ואולם עדיין י"ל לסברת בעלי הגירסא הזאת מההיא דתנן בפ' אלמנה לכ"ג (דף סט ע"ב) ממזר פוסל ומאכיל כיצד בת ישראל לכהן ובת כהן לישראל וילדה הימנו בת ונשאת לעבד ולכותי וילדה הימנו בן ה"ז ממזר היתה אם אמו בת ישראל לכהן תאכל בתרומה בת כהן לישראל לא תאכל בתרומה ע"כ ואמרי' בגמ' דמתני' כמ"ד כותי ועבד הבא על בת ישראל הולד ממזר ואם איתא דלמ"ד הולד ממזר בתר אביו שדינן ליה ודינו ככותי אין בן זה הנולד מכותי ועבד פוסל ומאכיל כיון דאינו מתייחס אחר אמו כי אם אחר אביו ודינו ככותי וה"ז כבן הנכבש עם השפחה וילדה בן דכיון דולדה כמותה והוי עבד אין הבן פוסל ומאכיל כדקתני רישא דמתני' ונראה פשוט דה"ה בבן הנכבש על כותית דאינו פוסל ומאכיל דהא שפחה וכותית שווים הם כדתנן בפ"ב דיבמות [דף כב.] לענין יבום מי שיש לו בן מ"מ פוטר חוץ ממי שיש לו בן השפחה ומן הכותית דשתיהן ולדה כמותה ואינו מתיחס אחר אביו ומשו"ה אינו פוטר מן היבום וא"כ ה"ה הכא לענין תרומה והר"מ בפ"ו מהל' תרומות הביא דין בן הנכבש עם השפחה וכתב הרדב"ז בביאורו שם וז"ל העבד אינו פוסל וכו' והכי איתא נמי לענין יבום שהזרע הבא מן השפחה הרי הוא עבד והבא מן הכותית כותי ולא נקרא זרעו ולא הוצרך רבינו לכתוב דין הבא מן הכותית דכ"ש הוא ע"כ ואפי' את"ל דמתני' בדווקא דדוקא שפחה מטעם דכתב הר"מ דלית לה חיים ובנכבש עם כותית לא הוי הכי וה"ה בכותי הבא עליה מ"מ בעבד הבא עליה מאי איכא למימר :

*) אולי צ"ל דוקא

עיוב ראיה לרבינו הרמב"ן גמ' לקדושין גב המומר שכתב שם ז"ל והא דאמרי' נמי דכשר לא הוי ממזר לא הוי ק"ל דילמא ממזר נמי הוי ומקרא לא גמרי' אלא שאין הולד כותי כמוהו וי"ל דלאו מדיוקא דהא מילתא בלחוד קא דחי לה הכי אלא משום דשמעינן ליה לרבינא בהדיא בפרק החולץ דמכשר הילכך לא הוי לא כותי ולא ממזר אלא ישראל פסול כלומר פגום לכהונה הוי שכ"ל מתבאר מדבריו דס"ל דמאי דס"ד דפ"ם לומר דע"כ ס"ל דהולד כשר מכח קרא דקרי ליה בנך דאי ממזר הוא לאו בנך הוא אין זה כ"כ הכרח וה"ה דהיה יכול לדחות דלעולם דס"ל דהוי ממזר ועכ"ז קרינן ביה בנך דלא מפני שהוא ממזר הוא מוכרח דשדינן ליה בתר אביו למהוי כותי דאפי' הוי ממזר מפני שנעשה בעבירה מ"מ ולדה כמוה ואינו מיוחס אחר אביו הכותי אלא דהפ"ם לא ניחא ליה לומר דרבינא ס"ל דהולד ממזר כיון דשמעינן ליה בעלמא דהולד כשר ואפשר דלפי דברי רבינו הרמב"ן אפשר דהריטב"א וחידושי קדושין הנזכר הכי ס"ל דאף דלפי הס"ד פירשו הם דס"ד דאי הוי ממזר אינו קרוי בנך אלא בן הכותי מ"מ אינו כל כך מוכרח לומר הכי אלא דלא ניחא ליה להפ"ם לומר דס"ל דהוי ממזר מאחר דשמעינן ליה לרבינא דס"ל כשר והולם לענ"ד זה נראה דוחק בדברי הריטב"א והחידושין הנזכר דלכל כי הא הו"ל לפרש הס"ד זה דס"ד לפ"ם אינו עיקר דה"ה אפי' יהיה ממזר קרינן ביה בנך :

עלה בפרק הזרוע *הלכתא כוותיה דרב אדא בר אהבה דאמר לויה שילדה בנה פטור מחמשה סלעים · ומיהו לא מסיימינן התם אליבא דמאן אלא מדאקשינן בפ"ק

והנה התוס' במתניתין כתבו דסברתם דאי שדינן ליה בתר בת ישראל שייך ביה ממזרות דהכי מוכח בספ"ק דיבמות [דף יז.] בגלות וחבור וכו' אמר ר"י וכולן לפסול כי אמריתה קמיה דשמואל א"ל כי יסיר את בנך מאחרי בנך הבא מישראלית קרוי בנך ואין [בנך] הבא מן הכותית קרוי בנך אלא בנה פירוש ולא מיפסיל כיון דמתיחס אחר הכותי ובנות ישראל דהוה דלא אינטרוויי אינטרו וכן מוכח בפ"ב דיבמות דהאי דקרוי בנך גורם לו ממזרות עכ"ל ונראה דכוונתם דס"ל דהא דאמרינן וכולן לפסול הכוונה כיון שבאו ישראל שבאותו הדור על כותית הרי הבנים אשר הולידו ממזרים הם ומשו"ה מפסלי משום ממזרים ומעורבים בהם וע"ז קאמר הבא אמריתה קמיה א"ל דאינו כן כיון דישראל הבא על כותית ולדה כמוה ואינו ממזר דמזה מוכח דאי הוה שדינן בתר אביהם ישראל הוא ושייך ממזרות אבל כיון דשדינן להו בתר אימיה הכותית לא שייך ממזרות ומ"מ עוד ובנות ישראל דהוא וכו' כוונתם להביא ראיה נמי דאמרינן התם עלה דאמר שמואל דהאיכא בנות ישראל דהא באותו הדור באו כותים על בנות ישראל ואמר רבינא בן בתך הבא מן הכותי קרוי בנך ומשני דאינטרוויי אינטרו דאלמא דלרבינא דאמר דבן בתך הבא מן הכותי קרוי בנך איכא חשש ממזרות בהם דכיון דקרוי בנך ע"כ הולד ממזר הכי ראיה דכיון דשדינן בתר אימיה ישראלית שייך ממזרות וכן מתבאר מדברי התוס' חילוניות שהביא הר"ב כ"י דהא שכתבו כדברי התוס' דידן והביאו ראיה זאת וז"ל וקשה לר"י דהא בספ"ק דיבמות משמע שיותר יש לחושבו ממזר כשמתיחס אחר ישראל ממה שהוא מתיחס אחר הכותי דקאמר התם ויגלה בגלות וחבור וכו' כי אמריתה קמיה דשמואל וכו' ופריך והאיכא בנות ואמר רבינא בן בתך הבא מן הכותית קרוי בנך פירוש וכיון שהוא מתיחס אחר הישראל שייך ביה ממזרות יותר ממה שהוא מתיחס אחר הכותי עכ"ל וק"ק דנראה מדבריהם כפי זה דמסוגיא זאת נראה דהעיקר הוא דלרבינא דאמר קרוי בנך ס"ל דהולד ממזר ומשו"ה פריך דמאי קאמר שמואל דלא פסלינן להו משום ממזרות כר"י והאיכא בנות כותים הבא על בת ישראל הולד ממזר וזה תימה דאפי' לפי גירסתם בס"פ האומר ופ"ב דיבמות דגרסי' לימא קסבר רבינא הולד ממזר הא דחי לה הש"ם דנהי דממזר לא הוי כשר לא הוי פסול הוי הכי דלפי המסקנא אף דלא הוי ממזר כיון דפסול הוי קרוי בנך לרבינא ועכצ"ל הכי כמ"ש רבינו הרמב"ן בחידושיו לקדושין כנזכר לעיל דהא אמרינן בפרק החולץ דרבינא ס"ל דהולד כשר וא"כ איך מייתי הש"ם הכא בספ"ק דיבמות להא דרבינא להכרית דכיון דהא איכא בנות איכא חשש ממזרים בתוכם כיון דהעיקר דלרבינא קרוי בנך אף דלא הוי ממזר כי אם פסול וכיון דאיפסיקא הלכתא בפרק החולץ דלא הוי ממזר איך פריך הש"ם הכא והאיכא בנות והכוונה לומר דאיכא חשש ממזרות כיון דלא קי"ל הכי אלא ע"כ לומר כדפירש"י דקאי למאי דאמר ר"י משמיה דר"ה דכותי שקדש חיישינן לקידושיו ועל זה קאמר כי אמריתה קמיה דשמואל וכו' א"ל דבכותיות ולדן כמותן וע"ז פריך האיכא בנות ואמר רבינא דקרוי בנך ודינו כישראל וא"כ אם קדש קדושיו קדושין ואיך קאמר שמואל דלא חיישינן לקדושיו דלפי פירוש זה אין כאן כמו לענין ממזרות כלל וי"ל :

וראיתי להר"ב נאן קדשים שכתב על דברי התוס' אלו שחלקו על פירש"י דמתניתין וז"ל ודבריהם קשים להולמם דבשלמא לפירש"י דלא קאי אלא למ"ד כותי הבא על בת ישראל הולד כשר ה"ק לא תימא דמ"ה פוטר משום דס"ל כמ"ד אין מזהמין ושדינן ליה בתר אימיה אלא אפי' וכו' אלא לפי' התוס' דלמ"ד אין מזהמין ושדינן ליה בתר אימיה הולד ממזר ע"כ רב אדא לא קאי אלא דוקא למ"ד מזהמין והולד כשר דאי למ"ד אין מזהמין והולד ממזר קשה קושית הגמ' מאי איריא לויה אפילו ישראלית נמי פטור דהולד ממזר וי"ל בדוחק עכ"ל ודבריו תמוהים בעיני דלפי סברתו דכל דהולד ממזר פטור מפדיון אפי' בישראלית אמאי ניחא ליה לפירש"י הא לרש"י נמי ע"כ ר"א לא קאי אלא למ"ד אין מזהמין דהולד כשר אבל למ"ד מזהמין דהולד ממזר מאי איריא לויה אפי' ישראלית פטור כיון דהולד ממזר ואי ס"ל להר"ב דלרש"י כל השני לדדין דמלדד הש"ם הוא למ"ד הולד כשר ומזהמין ואין מזהמין הוא לענין אם פגום לכהונה או לא כאשר ביארנו לעיל זה לא אפשר אלא לדעת רבינו הרמב"ן דס"ל בעד רש"י דהא דפוגם לכהונה לאו דוקא נקבה אלא אפי' זכר אבל לפי פשט דברי רש"י בפרק החולץ נראה דדוקא נקבה וכמ"ש הרשב"א וא"כ הכא דבזכר עסקינן לא שייך לגדד ולומר מזהמין על פגום לכהונה דבזכר לא שייך זה ואי סמך הר"ב על סברת רבינו הרמב"ן או דרש"י הכי ס"ל הכא במתניתין כל כי הא היה צריך לפרש בהוכך לא לסתום הדברים כאילו פשט הדברים מורין כן ואדרבה נראה דלפי פשט דברי רש"י למ"ד מזהמין הולד ממזר קשה יותר מדברי התוספות דלהתוס' י"ל דה"ק הש"ם ולא תימא למ"ד אין מזהמין דהולד ממזר דפשיטא דפטור דהא אפי' ישראלית בכה"ג פטור כיון דהוי ממזר וכ"ש לויה אלא אפי' למ"ד מזהמין דהולד כשר דבישראלית חייב בלויה פטור דאפשר דלזה כוון הר"ב במ"ש וי"ל בדוחק ולענ"ד אין זה דוחק אבל פירש"י אי אמרינן דמזהמין הולד ממזר א"א לומר הכי דאדרבה אם הולד ממזר לאו רבותא היא עפי כיון דאפי' ישראלית פטור והו"ל איפכא לא תימא למ"ד מזהמין דהתם פשיטא דאפילו ישראלית פטור אלא אפילו למ"ד אין מזהמין בלויה פטור וכל זה בהודאת דברי הר"ב דנראה דס"ל לענין דינא דבכור ממזר פטור מפדיון הבן ומשו"ה כתב דאי הולד ממזר אפי' בישראלית בכה"ג פטור כיון דהוי ממזר וכשאני לעצמי לא ידעתי מנין לו להרב דין זה דממזר פטור מפדיון דאי משום דכתיב פטר רחם בישראל וממזר לא חשיב פטר רחם בישראל כיון דאינו ראוי לבא בקהל ישראל הא ליתא דאף דאינו ראוי לבא בקהל מ"מ כישראל גמור הוא וחייב בכל המצות כישראל והכי בס"פ האומר בקדושין דאמרינן דממזר מותר בשפחה הקשו הראשונים דמ"ש ממזר דמותר בשפחה אפילו לכתחלה וליתיה בלאו דלא יהיה קדש מבנ"י שאסור ישראל בעבד ושפחה ותירצו משם ר"ת דהכא כיון דכתיב לא יהיה קדש ולא אמר לא יקח שפחה אלא לא יהיה קדש פרט לזה שהוא קדש ועומד שיצירתו בעבירה היתה בתחלה יעו"ש אלמא דדוקא משום דאמר לשון לא יהיה קדש ממעטינן לממזר אבל מליבנא דכתיב מבני ישראל לא ממעטינן דממזר נמי בכלל בני ישראל הוא כיון דמחויב בכל המצות כישראל כדמוכח בתוספתא בפ"ד דברכות דתני התם הכל חייבים בבהמ"ז כהנים [לוים] ישראלים וגרים ועבדים משוחררים חללים וממזרים נתינים סריס אדם סריס חמה פלוע דכא וכרות שפכה כולן חייבים ומוציאין את הרבים ידי חובתן עכ"ל וכ"כ תניא לענין מצות תקיעת שופר בפ"ג דר"ה [דף כט.] דקתני הכל חייבים בתקיעת שופר כהנים וכו' וממזרים וכו' ומוציאין את הרבים י"ח יעו"ש וכ"כ תניא לענין מקרא מגילה בפ"ב דמגילה ממש כלשון הזה והביאה הפ"ח בהל' מגילה סי' תרפ"ט ע"ש הרי בפירוש דממזר חייב בכל המצות ולא עוד אלא דמוציא את הרבים י"ח כישראל גמור אבר ע"פ זה תמיה לי מ"ש המרדכי בסוף הלכות קטנות וז"ל ותניא במס' סופרים גכו' ותו פסל התם ס"ת שכתבו גר או ממזר ורבינו שמחה כתב דלא גרסינן ממזר משום דקתני התם זה הכלל כל המוציא את הרבים י"ח כותבו וממזר מוציא את הרבים י"ח ואיני יודע מנין לו שמוציא את הרבים י"ח דמההיא דמס' סופרים איכא למילף שאין מוציאין או מדאורייתא או מדרבנן עכ"ל והדבר תימה איך אשתמיט להמרדכי ברייתא מפורשת בתוספתא דקתני בפירוש דמוציא את הרבים י"ח לא במקום אחד אלא בשלש מסכתות ובתלתא הויא חזקה דודאי ברייתא מתרצתא היא והאמת כן הוא דמוציא את הרבים י"ח כסברת ר"ש וע"כ לומר דל"ג התם לענין ס"ת ממזר כיון דממזר מוציא את הרבים י"ח ומהתימה על כל הפוסקים שהביאו דברי המרדכי הנזכר בי"ד סי' רפ"א ולא הרגישו מזה ובביורי כנה"ג א"ח סי' כ"ג הגהת הב"י אות י"ד כתב וז"ל שליח ציבור ממזר נראה שתלוי במחלוקת ר"ם והמרדכי אם ממזר כשר לכתוב ס"ת עכ"ל וגם הוא לא הרגיש לומר דודאי דברי המרדכי דחוים הם מקמי סברת ר"ש כיון דאיכא ברייתות מפורש ויולא כוותיה באופן דמצינו למדים דעכ"פ ממזר חייב בכל המצות ואפי' לסברת המרדכי אינו אלא להוציא אחרים י"ח מטעם דאינו כבוד לצבור דממזר דיצירתו בעבירה יוציא את הרבים י"ח אבל פשיטא דאזיל ומודה דאיהו גופיה חייב במצות וא"כ לענין בכור ממזר דהוי פטר רחם מהיכא תיתי שלא יתחייב בפדיון דהא ידוע מי הוא אביו חייב לפדותו כמו בכל בכור כשר דהא קי"ל בפ"ב דיבמות [דף כב.] דמי שיש לו בן אפילו ממזר בנו הוא לכל דבר לפטור מן החליצה ומן היבום וליורשו ולהטמא לו וכיון דבנו הוא לכל דבר הרי קרינן ביה וכל בכור בניך תפדה ואם לא פדאו חייב לפדות את עצמו · ובגוונא דמתניתין בבת ישראל דאיעבר מכותי וילדה בכור אפילו למ"ד הולד ממזר חייב לפדות את עצמו כיון דחייב בכל המצות ה"ה במצות פדיון בכור והרי לענין בכור לנחלה כתב הר"מ בפ"ב מהל' נחלות דין י"ג וז"ל היה הבכור ממזר נוטל פי שנים שנאמר כי את הבכור בן השנואה יכיר זו שנשואה בנשואיה וא"ל לומר אם היה בן גרושה או בן חלולה עכ"ל הרי מפורש דאפי' ממזר הוי בכור לנחלה וכיון דלענין פי שנים קראו הכתוב בכור פשיטא דילפינן מיניה לענין פדיון דבכלל קרא דכל בכור בניך תפדה הוי בכור ממזר ובפ"ק דקדושין (דף כט ע"ב) ת"ר מנין שאם היו לו חמש בנים מחמש נשים שחייב לפדות כולן ת"ל כל בכור בניך תפדה ופריך פשיטא בפטר רחם תלא רחמנא ומשני מ"ד נילף בכור בכור מנחלה מה להלן ראשים אף כאן ראשים

קמ"ל הכי דאי לאו דגלי רבויא דכל בכור בכור בניך מטעם דילפינן בכור בכור מנחלה הוא דדוקא הבכור הראשון חייב בפדיון ותו לא וא"כ לענין בכור ממזר דליכא שום מיעוטא לומר דפטור מפדיון פשיטא דילפינן בכור בכור מנחלה מה להלן ממזר הוי בכור אף כאן הוי ממזר בכור לפדיון :

הן אמת דראיתי להר"ב לחם משנה בהלכות נחלות שכתב על דברי הר"מ בדין ממזר נוטל פי שנים וז"ל קשה דאין ממזר אלא מחייבי כריתות דלא תפסי בהו קדושין והך קרא דשנואה בנשואיה איירי בחייבי לאוין דתפסי בהו קדושין כדאמרינן בפרק כילד ביבמות [דף כג.] ואימא פרט לחייבי לאוין אמר רב פפא חייבי לאוין תפסי בהו קדושין שנאמר כי תהיין לאיש שתי נשים וכי יש אהובה וכו' אלא אהובה בנשואיה ושנואה בנשואיה ואמר רחמנא כי תהיין משמע דקרא לא איירי אלא בבת הויה יעו"ש שהאריך בתמיה זאת ולענ"ד דבריו תמוהים דדברי הר"מ הם ברייתא דספרי בפירוש בפרשת כי תצא וז"ל איזו היא אהובה אהובה לפני המקום שנואה זו שנואה לפני המקום יכול אין לי אלא אנוסה ומפותה שאין לו כדרך כל הנשים מנין אלמנה לכ"ג גרושה וחלוצה לכהן הדיוט ת"ל שנואה ריבה את העריות שהם בלא תעשה ועדיין לא ארבה את העריות שחייבים עליהם כרת בידי שמים ת"ל שנואה שנואה ריבה את העריות שהם בל"ת וחייבים עליהם כרת יכול אפי' שפחה אפי' כותית ת"ל כי תהיינה לאיש כל שיש בה הויה יצאו אלו שאין בהם הויה וילדו לו בנים מי שהולדות שלו יצאו אלו שאין הולדות שלו עכ"ל הרי מפורש מהספרי דמרבויא דכתיב שנואה שנואה כמה פעמים מרבינן חד לאנוסה ומפותה וחד לחייבי לאוין וחד לחייבי כריתות ומפורש מזה דאפי' ממזר הוא בכור לנחלה כדברי הר"מ הן אמת דהספרי נראה דלא כדברי רב פפא בפ"ב דיבמות דיליף מקרא דכי תהיין דגבי בכור דקדושין תופסין בחייבי לאוין דלפי הספרי אינו כן דכיון דרבינן אפי' חייבי כריתות ע"כ כי תהיין דכתיב אין הכוונה בדוקא באשה דקדושין תופסין בו דהא חייבי כריתות אין קדושין תופסין בו אלא הכוונה דדרשינן כי תהיין לומר דכל היכא דקרינן ביה כי תהיין לשום איש שבעולם שקדושין תופסין בה מאחר שאינה ערוה עליו לאפוקי שפחה וכותית דלא תפסי קדושין לעלמא כלל כמו שמסיים הספרי וכיון דר"פ לא ס"ל כתנא דספרי קשה על הר"ם איך תפס עיקר כספרי אבל כד דייקינן שפיר נראה דלק"מ דהא בס"פ האומר סתמא דש"ם התם ע"כ דלא כר"פ דאמרינן התם ולדה כמוה מנלן דאמר קרא וילדו לו כל היכא דקרינן ביה כי תהיינה קרינן ביה וילדו כל היכא דל"ק ביה כי תהיינה לא קרינן ביה וילדו ע"כ וע"כ ה"פ דדרש הכי כי תהיינה כל היכא דקרינן כי תהיינה לשום איש שבעולם קרינן ביה וילדו ואפי' חייבי כריתות במשמע אבל שפחה וכותית דלא קרינן ביה כי תהיינה לשום איש שבעולם לא קרינן ביה וילדו וכן ראיתי לרבינו הרמב"ן שם בפ"ב דיבמות גבי דיליף רב פפא חייבי לאוין מהאי קרא שהביא שם מ"ש בגמ' בס"פ האומר ופירש הענין כדבר האמור דלפי סתמא דש"ם קרא דכי תהיינה אפי' בחייבי כריתות מיירי וכתב וז"ל ולההיא מסקנא דהתם חייבי לאוין דתפסי בהו קדושין לא מכי תהיינה נפקא כדאמר רב פפא אלא מדגלי רחמנא בחייבי כריתות דלא תפסי קדושין דגמרינן מאחות אשה מכלל דחייבי לאוין תפסי בהו קדושין והא דאמר ר"פ במתניתין אתיא כאידך ליבנא דאמר התם רב אחא בר יעקב דאתיא מק"ו מיבמה והאי מסקנא דהכא אתיא כר"פ ורב אחא בר יעקב דאיצטריך להו כי תהיינה לחייבי לאוין ולא נפקא להו מאחות אשה כלל דכולה סוגיא בתר תרוייהו דר"פ ורבא ונדידיה אתמר ומסקנא דהתם כליבנא קמא דמפקינן להו מאחות אשה ומייתר כי תהיינה לולד שפחה וכותית שהוא כמוה ככ"ל עכ"ל וכיולא לדברי הרמב"ן כתב הריטב"א בחידושיו בפ"ב דיבמות יעו"ש והנה כי כן י"ל דהר"מ עשה עיקר ממסקנא דקדושין דמייתר כי תהיינה למעט שפחה וכותית דכי תהיינה פי' דכל שיש לה קדושין לשום איש שבעולם קרינן ביה וילדו למעוטי שפחה כיון דהספרי הכי ס"ל דאפי' חייבי כריתות מרבינן מקרא :

ובהיותי בזה ראיתי בפ"ג בפרק הבע"י דגבי פלוגתא דר"י ור"ל בכותי שנתגייר אם יש לו בכור לנחלה שכתב וז"ל צ"ע היכא שנודע לנו שהוליד בן ממזר ונשא אשה והוליד בכור (לנחלה) אי הוי בכור לנחלה או לא עכ"ל ודבריו תמוהים שהרי כתב הר"מ ושאר פוסקים דממזר נוטל פי שנים דבכור לנחלה הוא וא"כ מאי מספקא ליה הא הבן ממזר שנולד לו ראשון הוא בכור לנחלה והבא אחריו אין לו שום בכורה כלל וכבר הרב כנה"ג בח"מ סי' רע"ז בהגהת הטור אות י"ג הביא דבריו והרגיש להשיב על דבריו יעו"ש וזה פשוט דאם נאמר דדברים אלו הם דברי רית"ז שהזכיר הש"ג קודם זה וסברא זה דממזר הם סוף דברי רית"ז ונאמר דרית"ז ספוקי מספקא ליה בדין זה שכתב הר"מ דממזר הוי בכור לנחלה מטעם דלפי סברת רב פפא דס"ל דמקרא דכי תהיינה ילפינן דקדושין תופסין בחייבי לאוין ומסקנא דסוגיא דפ"ב דיבמות כר"פ דלדידיה נמלא דקרא דכי תהיינה לא מיירי בחייבי כריתות ואפשר שכן הוא העיקר ולא כמסקנא דפ' האומר זה דוחק גדול לומר הכי מאחר דבספרי תניא כההיא מסקנא דקדושין ופשיטא דהכי נקטינן ועוד דלשון רית"ז אינו סובל זה דא"כ הו"ל למימר בקיצור צ"ע אם בן ממזר הוא בכור לנחלה או לא ולמה לו להאריך כ"כ ולומר היכא שנודע לנו וכו' ונשא אשה והוליד בכור וכו' דמה לנו במה שנולד לו בכור אח"כ כיון דעיקר הספק הוא על כל ממזר אי הוי בכור לנחלה או לא :

ואולם לפי חומר הענין אפשר לייבב בדוחק עפ"י מה שנעמוד במ"ש בירושלמי בפ"ב דיבמות גבי מתני' דמי שיש לו בן אפילו ממזר פוטר ובנו הוא לכל דבר בעי רבי בון בנו הוא לכל דבר אפילו לפריה ורביה *) ולא שניא עכ"ל ולכאורה נראה דכפי גירסא זאת בעיא דלא איפשיטא היא אם קיים פריה ורביה בממזר ונשאר הדבר בספק אמנם ראיתי לרבינו הרמב"ן בחידושיו שם וכן הרשב"א וכן הריטב"א בחידושיו שם שהביאו לשון הירושלמי כן וז"ל ובירושלמי אמרינן בנו הוא לכל דבר ואפילו לפריה ורביה ולבניה לומר שאפילו שהוא ממזר גזרו בו שניות וקיים מצות פריה ורביה עכ"ל מוכח מדבריהם דגירסתם בירושלמי אינו בלשון בעיא כי אם בפשיטות ס"ל לרבי בון דקיים פריה ורביה ומשו"ה הביאו כן להלכה דקיים פריה ורביה ואולם הרי"ף והרמב"ם והרא"ש השמיטו הירושלמי וי"ל דאיך אפשר דס"ל להירושלמי בפשיטות דיולא ידי פריה ורביה כיון דהא קי"ל מצוה הבאה בעבירה אפילו בדיעבד לא יולא ידי חובתו כדאמרינן ריש פרק לולב הגזול דמטעם זה לולב הגזול פסול מטעם מצוה הבאה בעבירה וכן כל מצות שבתורה וכ"ש מצוה הבאה בעבירה דערוה החמורה וגדולה כזו דפשיטא דכל זה הבן נעשה ונולד בעבירה לא יצא ידי חובת מצות פריה ורביה ובירושלמי פרק י"ג ממסכת שבת עלה דמתני' דהקורע בחמתו ועל מתו וכו' אמרינן הברייתא בשון קומי ר' יוסי לא אמר ר"י בשם ר"ש בן יולדק מלה גזולה אין אדם יולא בה ידי חובתו בפסח אמר ליה תמן גופיה עבירה הכא הוא עבר עבירה כך אנו אומרים הולאת [מלה] מרה"י לרה"ר אינו יולא ידי חובה בפסח עכ"ל ולפי מ"ש הריטב"א בחידושיו לשבת גבי מתני' הנזכר ואמרינן בגמרא שם דתניא הקורע על מתו חייב ואעפ"י שמחלל את השבת יצא ידי קריעה וז"ל פי' ואינו צריך לחזור לקרוע בחול דקריעה באיסור קריעה היא ובעו בירושלמי ולא אמרינן בשם ר"ש מלה גזולה וכו' תמן היא גופה עבירה וכו' כן אמרינן הולאת מלה מרה"י לרשות הרבים אינו יולא ידי חובתו בתמיה עכ"ל וכיון דהא דהולאת מלה מרשות היחיד וכו' הוי בתמיה ע"כ דהכוונה דמייתי סייעתא לחילוק שחלק רבי יוסי מהא דהולאת מלה מרשות היחיד דכיון דהתם פשיטא לן דיולא ידי חובת מלה ה"ה קריעה ונמלא דל"ל דעיקר החילוק דר"י הוא דדוקא גבי גזל דהיא גופה עבירה כלומר דגזל בכל אופן היא גופא עבירה כלומר דאפילו אם בא לאכול ממנו לדבר הרשות עבירה היא בידו משא"כ הולאת מלה מרשות היחיד לרשות הרבים דאין גופה עבירה דלא בכל אופן הויא עבירה דאם הוליא ברה"כ במקום אין כאן עבירה וכן בקורע בשבת על מתו דגוף הקריעה עלמה אינה עבירה דאם היה קורע בחול לא היה עבירה וכל כי הני גווני הוא עובר עבירה מיקרי ואין גופה עבירה וכן נראה דפירוש הירושלמי כן מתבאר מכן הב"י בי"ד סי' ש"מ וכ"כ הלבוש שם גבי קריעה יעו"ש ואם כן גבי בן ממזר דהערוה אשר בא עליה היא גופה עבירה דאפילו אם בא עליה שלא לשם מצות פריה ורביה דהיינו שכבר קיים פריה ורביה עבירה היא בידו ודמי לגזל דמשו"ה דאפילו בדבר הרשות חשיב עבירה נקרא היא גופה עבירה וה"ה גבי ערוה דפשיטא דהיא גופה עבירה מיקרי ואין לך מצוה הבאה בעבירה כזאת · ואפשר היה לומר דמאי דאמרינן בירושלמי דיולא ידי מצות פריה ורביה מיירי כשבא על הערוה בשוגג ונאמר דע"כ לא אמרינן מצוה הבאה בעבירה אלא כשעבר עבירה במזיד אבל בשוגג לא אבל נראה דהא ליתא דהר"מ בפ"ו מהל' חמץ דין ז' כתב וז"ל אין אדם יולא ידי חובתו באכילת מלה האסורה לו כגון שאכל טבל וכו' או שגזלה זה הכלל כל שאין מברכין עליו ברכת המזון אין יולא ידי חובתו וכו' עכ"ל מתבאר מדבריו דטעם המצוה הבאה בעבירה שייך אפילו בשוגג שהרי לענין ברכה כתב הר"מ בפ"א מהלכות ברכות דכל האוכל דבר איסור בין בשוגג בין במזיד אינו מברך עליו לא בתחלה ולא בסוף וכיון דכלל מסר בידינו הר"מ דכל שאין מברכין עליו ברכת המזון אינו יולא בה ידי חובתו הרי הוא בכלל דאפילו אם אכל מלה של איסור בשוגג אין יולא בה ידי חובתו דבשוגג נמי איכא משום מצוה הבאה בעבירה וכן יש ללמוד ממ"ש התוס' בר"פ לולב הגזול [דף ל.] בד"ה משום וכו' בס"ד וז"ל ומיהו תימה בפרק כל שעה דתניא אין יולא ידי מלה בטבל ודריש לה מקרא תיפוק ליה משום מלוה הבאה בעבירה דקא אכיל איסורא ונפיק ידי מלה עכ"ל ואם איתא דבשוגג לא שייך טעם זה למה הניחו הדבר בתימה בהיות די"ל דאיצטריך קרא לאוכל מלה של טבל בשוגג דמשום מלוה הבאה בעבירה ליכא אבל מקרא דקפיד לומר דאין יולאין אלא בדבר שאין עליו איסור חמץ גם בשוגג לא יצא במלה של טבל כיון דאין בה כ"א איסור טבל ולא מני אל עליה איסור חמץ אלא עכצ"ל דס"ל להתוספות דאפילו בשוגג שייך טעם זה דמלוה הבאה בעבירה וא"כ הכא אפילו אי מיירי בבא על הערוה בשוגג מ"מ לא יצא ידי פריה ורביה כיון דהויא מלוה הבאה בעבירה אלא דאפשר לומר דהירושלמי מיירי בבא על הערוה באונס וכגון מה שכתבו התוס' בר"פ החולץ [דף לה:] בד"ה ונמלאת מעוברת וכו' שכתבו דמאי דאמרינן במתני' דהכונס את יבמתו ונמלאת מעוברת וילדה בזמן שהולד של קיימא יוליא וחייבין בקרבן הייט שבא עליה תוך ג' חדשים דאי לאחר ג' אמאי חייב קרבן כיון דרוב נשים עוברה ניכר לשליש וא"כ כיון שלא הוכר עוברה מאי הוה ליה למיעבד וכה"ג אמרינן בשבועות פרק נאנס יעו"ש והר"ם פרק ה' מהלכות שגגות כתב דהייט טעמא דבאונס אינו חייב חטאת ובשוגג חייב משום דהשוגג היה לו לבדוק ולדקדק ואילו בדק יפה יפה ודקדק במאנס לא היה בא לידי שגגה ולפי שלא טרח בחקירה ודרישה וא"כ יעשה צריך כפרה אבל

*) נ"א נשאה

אם אם לו לפעות הרי עבורה היתה ולכל בעבות והיתה בעל אין זה אלא אונס עכ"ל וא"כ י"ל דאף דבשוגג פני מיחה מלוה הבאה בעבירה היינו דוקא משום שהיה לו לבדוק יפה יפה ולא היה בא לידי שגגה אבל באונס שבא על יבמתו אחר ג' דשים ולא הוכר עוברה ואח"כ נמלאת מעוברת ממזר שכתבו התוס' לא חשיב מלוה הבאה בעבירה דלאונס רחמנא פטריה ועל ממזר הנולד בזה האופן דבאונס בא עליה דקי"ל דאפילו באונס הוי ממזר וכמ"ש סי"ם בפס"ד מהלכות א"ב ע"ש שאמרו בירושלמי דיולא מידי פ"ו אבל במזיד או שוגג אם בא עליה לא קיים פ"ו מטעם מלוה הבאה בעבירה ואפשר דזה הטעם שהשמיטו הירושלמי הנזכר הרי"ף והרמב"ם דכיון דע"כ א"א לומר דין זה דיולא י"ח פ"ו כי אם בבא עליה באונס ע"ד הנזכר וכגון דא מילתא דלא שכיחא הוא ומשו"ה השמיטוהו והנה משם זה דמלוה הבאה בעבירה וכ"כ בענין זה דממזר ססדי במרומים דקיימתיהו מסברתי ובזה זכיתי וראיתי תשובה להרדב"ז ב"י שעמד בדין זה והביא הירושלמי דיבמות ודברי הראשונים והעלה לענין הלכה דבממזר אינו יוצא י"ח פ"ו עיקר טעמו מטעם מלוה הבאה בעבירה והאריך בזה וגם הביא דברי התוס' בפ"ב (דף קמ ע"א) ד"ה כיון וכו' שכתבו וז"ל אבל ממזר אילטריך ריבוי משום דבזרע פסול הוי שמו

בפ"ק דמכלתין *לויה לא תפקע ומפרקינן הא ל"ק כדמר בריה דרב יוסף משמיה דרבא ולא מפרקינן נמי א"נ כדרב פפא [סה] ש"מ דהלכתא כוותיה ותו דר"פ תלמיד הוא לגבייהו דאביי ורבא ולית הלכתא [סו] כתלמיד במקום הרב וכן פסק בה"ג · ואשכחן מקצת נוסחי דמפורש בהן בפ' הזרוע *והלכתא כוותיה דר"א בר אהבה אליבא דמר בריה דרב יוסף משמיה דרבא והדין היא גירסתו דרב אחא משבחא ז"ל והכין כתוב בפסוקות אמר רב פפא בדיק לן רבא כהנת שנתעברה מכותי מהו ואמרינן לאו היינו דרב אדא בר אהבה ואמר לי הכי השתא בשלמא לויה בקדושתה קיימא דתנן לויה שנשבית או שנבעלה בעילת זנות נותנים לה מעשר ואוכלת אלא כהנת כיון שנבעלה לפסול לה הויא זרה הלכך מחויב הבן לפדות עצמו ואצ"ל בת ישראל שנתעברה מכותי דחייב וכן הלכתא:

איתמר [סז] *אמר ר"ש *) בן יאשיה אמר ר"ל כהן שמת והניח בן חלל בתוך

*) בגמ' איתא יאסינאה

מחוי עכ"ל וכתב הרב על דברי התוס' משמע בהדיא דלא קיים פ"ו זהו תורף דבריו ולפי כל האמור אפשר ליישב דברי ריא"ז בהניה דס"ל לענין הלכה כדעת הרי"ף והרמב"ם שהשמיטו הירושלמי הנזכר ומבירא ליה דהיינו טעמא דכיון דמלוה הבאה בעבירה היא לא שייך לומר דקיים מלות פריה ורביה כי אם בבא על הערוה באונס אבל במזיד או שוגג לא יצא י"ח ועפי"ז עלה ונסתפק בהוליד בן ממזר ומיירי בבא על הערוה במזיד או בשוגג דסתמא דמלתא הכי הוי דאונס מילתא דלא שכיחא הוא ומשו"ה לא פירש דבריו וספוקי מספקא ליה דסברא אלימתא הוא דכל דלא קיים בו פריה ורביה לא חשיב ראשית אונו לענין בכור לנחלה כיון דהוו תרתי דסתרן וכיון שכן י"ל דמה שדרשו בספרי מקרא דשונאה דאפילו מחייבי כריתות היינו באופן דבא על הערוה דשונאה היא לפני המקום והיה באופן שהיה באונס דבכה"ג כיון דמקיים מלות פריה ורביה הרי חשיב בנו לכל דבר ולבכור לנחלה נמי חשיב בנו אבל אם בא עליה במזיד או בשוגג אפשר כיון דאינו מקיים בו מלות פריה ורביה לא חשיב בנו נמי לענין בכור לנחלה וזהו לדדי הספק והיותר נראה בעיני ליישב דברי הרב כדי שיתיישב נמי למה הוצרך להאריך לומר ואחר כך בנה אשה ונולד לו בכור ואמאי לא כתב בקילור דלריך עיון אי בן ממזר הוי בכור לנחלה כאמור והוא על פי מה שראיתי להרב בית שמואל באה"ע סי' א' שהביא מור"ם שם דבבן ממזר מקיים פ"ו דכתב הרב ב"ש דמדברי ספר החסידים סי' ת"ק שכתב מוליד ממזר ל"מ דלא קיים מלות פריה ורביה אלא שמעכב המשיח דקאמר ממזירא לא חי ואותו ממזר שהוליד לא יוליד בנים דלא חי כטרפה דלא חי עכ"ל יש לדון דאיירי בשאינו ידוע שהוא ממזר שאינו חי אבל אם ידוע שהוא ממזר קיים הא פריה ורביה דהא חי עכ"ד ולפי זה אפשר דגם מ"ש בירושלמי והראשונים שהביאו היינו כשידוע שהוא ממזר שהוא חי אבל כשאינו ידוע שאינו חי אליבא דכו"ע לא קיים פריה ורביה והנה בירושלמי פרק האומר בקדושין הל' י"א וכן ביבמות פרק הערל הל' ג' אמרינן רב הונא אמר אין ממזר חי יותר מל' יום ואמרינן אימתי בזמן שאינו מפורסם אבל אם היה מפורסם חי הוא יעו"ש מפורש יוצא דבאינו ידוע חשיב כאילו נולד בן ח' דנפל הוא דאינו חי ל' יום דממזר נמי אינו ידוע לאו בר קיימא הוא ואינו חי ל' יום שלמים וע"כ י"ל דריא"ז הכי ס"ל כסברת ספר החסידים לענין מלות פריה ורביה וע"כ עלה ונסתפק דאם נודע לנו שהוליד ממזר כלומר דאין לנו ידיעה מגוף הממזר מיהו אלא שנודע לנו שזה הוליד ממזר וגוף הממזר אינו ידוע ואינו מפורסם דיב"ז אינו חי עד ל' יום שלמים וע"כ לענין בכור לנחלה אין להסתפק על גוף הממזר אם נופל פי שמים כיון שאינו ידוע לנו ועיקר הספק הוא על הבא אחריו מאשה אחרת אם הוא בכור לנחלה דכיון דהממזר שהוליד אינו ידוע ואינו חי ל' יום שלמים אפשר דהדר דיניה כבן ח' שנולד חי שהעלינו לעיל דאף שכלו כולו להויר העולם חי כל שאינו בר קיימא הבא אחריו בכור לנחלה והכא נמי אף דמיירי דכלו לו חדשיו ובן ט' הוא מ"מ כיון דאינו חי ל' יום שלמים כאילו לא כלו לו חדשיו דמי ולא קרינן ביה ראשית אונו דבעינן שלבו של אביו דוה עליו לאפוקי זה שאין לבו של אביו דוה עליו כיון דלאו בר קיימא הוא די"ל דאף דאמרינן בספרי דממזר הוי בכור לנחלה היינו באופן שידוע ומפורסם שהוא דחי ובן קיימא הוא אבל בכה"ג דאינו ידוע ולאו בר קיימא הוא אפשר דחשיב כאילו אינו בן ט' א"ד דכל דכלו לו חדשיו ונולד כולו חי חשיב בכור לנחלה והבא אחריו אינו בכור זהו לדדי הספק ואף כי ידעתי כי כל הדרכים בדוחק נאמרים מ"מ לפי תומר הענין זהו הנראה. לע"ד ליישב דבריו :

איך שיהיה נחזור למאי דאתאן עלה דפשיטא כיון דממזר חייב בכל המלות ממזר בכור חייב בפדיון ובפרט דילפינן בכור בכור מבכור לנחלה דאפילו ממזר כל שידוע ומפורסם לכו"ע הוי בכור לנחלה וה"ה לפדיון וכ"כ מוהריק"ש בי"ד סי' ש"ה משם תשובת הרדב"ז דממזר פטר רחם חייב בפדיון יעו"ש :

[סה] והנה לענין הלכה בפלוגתא דר"פ ומר בר יוסף משמיה דרבא כתב רבינו הרמב"ן דהלכתא כרב אדא דלויה שילדה בנה פטור כמר בר יוסף דאפילו בדאיעבר מישראל והביא ראיה מדאמרינן בפ"ק דמכילתין [דף ד.] לויה לא תיפקע ומשני הא ל"ק כדמר בר יוסף משמיה דרבא ומדלא קאמר א"נ כדר"פ ש"מ הלכתא כוותיה וכתב הרא"ש בפסקיו ע"ד רבינו וז"ל מה שהביא ראיה מפ"ק אינה ראיה דלא מצי למימר התם א"נ כדר"פ דהא פריך לויה לא תיפקע כמו לוי והולרך לדמר בר יוסף דכל לויה מפקעת לתרץ קושיתו ולר"פ א"נ דלויה לא מפקע אי איעבר מישראל דלמשפחותם לבית אבותם כתיב עכ"ל ולע"ד לא הבנתי דחיה זאת דהא ודאי מילתא דפשיטא הוא דמאי דפריך התם לויה לא תיפקע אלמה אמר רב אדא וכו' לכו"ע פריך דקושיא זאת שייכא נמי לסברת ר"פ דס"ל דדוקא אם איעבר מכותי לויה פוטרת דכיון דעיקר הק"ו היא דכיון דלא נמנו במדבר לפטור בכורי ישראל אלא זכרים אבל נקבות לא הפקיעו ילפינן כמ"ש רש"י שם אם כן אפילו לר"פ דס"ל דכל דאביו ישראל בתר אביו שדינן ליה דלמשפחותם לבית אבותם כתיב מ"מ כיון דאביו כותי פוטר אותו מפני שאמו לויה ומאין הרגלים דמפני אמו לויה יפטר כיון דבמדבר לא הפקיעו אלא הזכרים וע"ז משני הא ל"ק כדמר בריה דר"י דאמר פטר רחם בפטר רחם תלה רחמנא הך שינויא שייך נמי לר"פ דאם נאמר כפרש"י שם דס"ל דלא מיתרלא הך פירכא דבן לויה בשינויא דפטר רחם אלא הכוונה הוא דאם אשכחן דכל הלוים פטורים אפילו פחותים מבן חדש שהיו במדבר שלא הפקיעו בן לויה פטיר א"כ לר"פ נמי א"א לומר דלויה פוטרת אף שאביו כותי אף דלא מלינו לויה שהפקיעה במדבר כי אם מטעם זה דכיון דבפ"ר תלה רחמנא הרי לד קדושת לוי מיים לו מלד אמו פוטר אף דאינו לוי מלד אביו דכל דאפילו פחות מבן חדש פוטר מסתברא דה"ה לויה כיון דבפ"ר תלה רחמנא בדין הוא דלד לויה אמו בלבד פוטר וכן לסברת התוספות שכתבו שם דמתרלא הך פירכא דבן לויה בשינויא דפטר רחם וכוונתם לע"ד לפי מה שהביא הרב כ"י ע"ד התוספות שם בגליון וז"ל דבן לויה כיון דבפ"ר תלה רחמנא והיא לויה מיפטרא שפיר אע"פ שאין אביו לוי אבל פחות מבן חדש כיון דאיכא גריעותא דמחוסר זמן גרע טפי טכ"ל דהכוונה לע"ד דבשלמא בלוי זכר שהפקיע במדבר ובר הפקעה הוא גרע טפי ממחוסר זמן אבל לויה דמעיקרא הנקבות לא היו בכלל הפקעה ולאו בני הפקעה נינהו מסתברא דמלד שהיא לויה והלוים עלמם פטורין מפדיון ה"ה דלויה נמי פוטר מכח דלד לויה יש בו מלד אמו וא"כ אף לסברת התוספות כ"כ י"ל הך שנויא דלרב פפא נמי דאיעבר מכותי ומ"ש הרא"ש דלר"פ א"כ דלויה לא מפקעה אם איעבר מישראל וכו' אינו מובן דהתינח אי איעבר מישראל אבל אי איעבר מכותי דאמרינן דפטור נריכין אנו ע"כ להך שנויא דאם לא כן כיון דנקבות לא הופקעו במדבר מנ"ל דלויה פוטרת בדאיעבר מכותי וא"כ שפיר היה אפשר לומר א"נ כדר"פ כדכתב רבינו ומדלא קאמר הכי ש"מ דלית הלכתא כוותיה דר"פ עוד כתב רבינו טעם אחר מטעם דאין הלכה כתלמיד במקום הרב ועפ"ז נמי כתב הרא"ש וז"ל אדרבה הגאונים פסקו דמאביי ורבא ואילך הלכה כבתראי עכ"ל ונראה דרבינו עושה עיקר מאי דחזינן בה"ג דפסק כרבא דלא כר"פ כההיא דאמרינן בשבת (דף קמא ע"א) בטיט שעל גבי רגלו דלרבא מקנחו בכותל ואין מקנחו בקרקע ור"פ ס"ל דאחד זה ואחד זה מותר כמו שמפורש בדברי ה"ג בשבת דף ב' ע"ג יעו"ש וכן פסק הרי"ף שם בהלכות (גדולות) יעו"ש ואף דהמאור השיג פ"ז דלא כהרי"ף דהכן כר"פ עדיפא לן משום דבתרא הוא מ"מ רבינו כתב שם במלחמות וז"ל אמר הכותב לא כי אלא ר"פ (במקום) תלמיד היושב לפני רבו הוא ואין הלכה כתלמיד במקום הרב יעו"ש וכיוצא לזה מתבאר מדברי רבינו במלחמות דפ"ב דב"ק בההיא דאמרינן בדף י"ז ע"ב אמר רבא זרק כלי מראש הגג וכו' כתב שם וז"ל ודעת רבינו הסכים עליו שהרי הא נזק לרורות מיבעיא ליה לרבא אי מהלכה מן העליה או לא ולר"פ פשיטא ליה ופסק רבינו ז"ל בפ"ק הלכתא כר"פ משום דרבא לא פשיטא ליה דאלו פשיטא ליה ופליג אדר"פ בודאי הוה הלכתא כרבא עכ"ל והנה הרא"ש שכתב במתניתין דהגאונים פסקו דמאביי ואילך הלכה כבתראי כ"כ ג"כ בההיא דפ' תולין דהלכה כר"פ מטעם זה וכן מתבאר ממ"ש הרא"ש בריש פ"ק דב"ק גבי חצי נזק לרורות יעו"ש וכ"כ הרא"ש בפ"ד דע"ז סי' י"ב גבי ההוא חביתא דאישתקל ברזא מיניה דר"ת פסק דלית הלכתא כר"פ מטעם דרבא רביה פליג וכתב שם וז"ל והא נמי ליתא דאי פליג ר"פ אדרבה הלכתא כר"פ דהוא בתרא וכ"פ בעל ה"ג דהלכתא כאביי דאמר ידו כידה בפרק החולץ [דף לט.] משום דקאמר ר"פ דיקא מתני' כותיה דאביי עכ"ל ודברי הה"ג בההיא דידו כידה הביאם התוס' ג"כ בפרק החולץ (שם) ד"ה ואע"ג וכו' וקשה דאם כן דברי הה"ג סתרי אהדדי מההיא דפסק כרבא בשבת בפ' נוטל וסברת ר"ת שהזכיר הרא"ש בע"ז הביאה התוס' שם בפ"ד דע"ז (דף נט ע"ב) ד"ה אמר רב פפא וכו' וכתבו וז"ל אומר ר"ת דודאי דלית הלכתא כר"פ משום דרבא פליג עליה ואע"ג דהוא בתרא יותר מרבא משום דרבא רבו וגם הוא בתרא והיה גדול ממנו בחכמה ובמנין עכ"ל ולפי דברי ר"ת אלו לריך ליישב מ"ש התוס' בפ' האיש מקדש (דף מה ע"ב) ד"ה הוה עובדא

וכו' מסס ר"ח יעו"ש להלכותה נראה דדבריו סתרי אהדדי וז"ל דגאמר פסיא דפ"ז דהלכך ר"פ פס רבא פנים בפנים דהתם ... ולאיתי להלכה פ"ד דקדושין ... ד' שכתב וז"ל ... רבה אמר לא היו עתה ... מיעוט והכא אמר ... והכא הוה הלכה כרבה והכ"ש ז"ל פסק כרבה וכ"כ דאין הלכה כתלמיד במקום רבו ומאביי ורבא ואילך הלכה כבתראי ולא כאביי ורבא כנגד רבן עכ"ל משורש יוצא מדברי דס"ל בפשיטות דהלכה דמתאביי ורבא ואילך הלכתא כבתראי ואפילו תלמיד במקום הרב היינו אחר אביי ורבא אבל אם שמעו מאביי ורבא לית הלכתא כוותייהו כנגד רבן ובפרק המדיר עלה דאמרינן בש"ס (דף פז ע"ה) גבי הלכה אבל חכם והתירה מקודשת דרבא מוקי לה באשה חשובה וכתב הרא"ש וז"ל ומלאתי כתוב שנסתפקו הגאונים היכא דפליגי רבה ורבא הלכתא כמאן משום דקי"ל דמאביי ורבא ואילך הלכתא כבתראי אף אם הוא כנגד רבה שהיה רבם או לא והלכך יש להחמיר להלריכה גט אף באשה חשובה עכ"ל: וראיתי להר"ן ז"ל שם בפרק המדיר שכתב וז"ל ולפי אוקמתא דרבא באשה חשובה אינה מקודשת והר"מ ז"ל פסק בפ"ז מהלכות אישות שלא חלק בין אשה חשובה לשאינה חשובה אבל הרמב"ן ז"ל כתב דכיון דלא איתבררא מילתא בין הגאונים ברבה ורבא כמאן מינייהו פסקינן בכל מקום מסתברא הכא דחיישינן ולכך באשה חשובה אינה מקודשת גמורה אבל ספק מקודשת היא עכ"ל ויש לתמוה דמאחר דרבינו הרמב"ן ס"ל בפשיטות במתניתין ובשאר דוכתין הנז"ל דאפילו ר"פ דהיה אחר אביי ורבא לא אמרינן דהלכתא כוותיה דר"פ דבתרא הוא כיון דאין הלכה כתלמיד במקום הרב א"כ נראה דלא ס"ל הא דכתבו הגאונים דמאביי ורבא הלכתא כבתראי כדכתב הרא"ש וא"כ כ"ש באביי ורבא עלמם דמילתא דפשיטא הוא דאין הלכה כרבא לגבי רבו רבה ואיך תפס הכא שיטת הגאונים בזה לעשותה ספק מקודשת דהא לא שייך זה אלא לשיטת הגאונים דס"ל בפשיטות דאחר אביי ורבא הלכה כתלמיד במקום הרב וע"ז נסתפקו דלא אמרו אלא מהם ואילך אבל מהם לרבה שהיה רבם הלכה כרבה אבל לדעת רבינו דאפילו מהם ואילך הלכה כרבם לא שייך ספק זה וצ"ע :

[סו] עוד יש לעמוד בטעם זה שכתב רבינו משום דאין הלכה כתלמיד במקום הרב דהא אמרינן במתניתין עלה דפריך הש"ס לר"פ ממתני' היא וכהנת היא ולויה אלא דאיעבר מכותי כהנת פטורה והאמר רב פפא בדיק לן רבא כהנת שנתעברה מכותי מהו ואמינא ליה לאו היינו דר"א ב"א וכו' וא"ל הכי השתא בשלמא לויה בקדושתה קיימא ע"כ דמדאמר ליה ר"פ בפשיטות לאו היינו דר"א ב"א ש"מ דידע ברבו רבא דהא דר"א בלויה היא ע"כ מיירי דאיעבר מכותי דאי מישראל למשפחותם לבית אבותם כתיב דהכי אמריה רבא רביה לר"פ וע"כ אמר ליה בפשיטות לאו היינו דר"א ב"א דאלת"ה מאי מייתי מהא דר"א ב"א כיון דאפשר לומר דמיירי דאיעבר מישראל ואפילו את"ל דר"פ לפי שיטתיה דס"ל דהא דר"א ב"א ה"א אלא בדאיעבר מכותי א"ל לאו היינו דר"א ב"א וא"ל הכי לידע דעת רבו אי ס"ל כוותי' אי ס"ל דאפש' דין זה אפילו בדאיעבר מישראל מ"מ אם איתא דס"ל לרבא דמסכחת לה אפילו בדאיעבר מישראל למה לא השיב לו דאין ראיה מדברי ר"א ב"א אפילו בלויה דאיעבר מכותי דאפשר לדחות דמיירי בדאיעבר מישראל ואפילו את"ל כיון דס"ל דדין זה דלויה מיירי בין בדאיעבר מישראל ובין דאיעבר מכותי וע"ז השיב לו דל"ד לויה לכהנת מ"מ אם איתא דרבא ס"ל דר"א מיירי אפילו בדאיעבר מישראל לא היה מניח לר"פ שיאמר בסברתו זאת דס"ל דבדאיעבר מישראל לא שייך דין זה דכיון דרבו מובהק היה מן הראוי היה דלימא ליה סברתו דסובר דלא כוותיה אלא דאפילו מישראל שייך דין זה וגם לימא ליה דאפילו דדין זה כוותיה בדאיעבר מכותי נמי מ"מ ל"ד כהנת ללויה אלא עכל"ל דכפי ויכוח זה שהיה לר"פ עם רבא רבו ש"מ דרבא ס"ל דלויה מישראל אינו פוטר כסברת ר"פ וא"כ כפי"ז י"ל דאמוראי נינהו אליבא דרבא דלמר בריה דר"י רבא סבר דאפילו מישראל פוטר ולר"פ ס"ל איפכא דלרבא מישראל אינו פוטר וכיון דר"פ סובר דרבו ג"כ סבירא ליה כוותיה א"כ אזדא לן הך טעמא דאין הלכה כתלמיד במקום הרב ואין לומר דהכא גרסינן בדיק לן רבה בה"א ולא רבא בא"ף דמלבד דזה א"א דרבה בה"א גרסינן דהא ר"פ לא ראהו לרבה בה"א וכמ"ש רש"י בכתובות (דף לד סוף ע"א) יעו"ש יתר ע"כ דאי גרסינן רבה בה"א אדרבה יותר קשה לרבינו דכיון דמכח זה מוכח דרבה רבו של רבא ס"ל היפך סברת רבא תלמידו הלכתא כרבה ולא כרבא דאין הלכה כתלמיד במקום הרב :

והנה בעיקר מאי דפריך הש"ס לר"פ ממתני' דהיא וכהנת היא ולויה דר"פ מאי מוקי לה ומשני הש"ס דלעולם דאיעבר מכהן והיא בת ישראל ואמאי קרי לה כהנת דבנה כהן · ויש לעמוד דהאי שינויא דמשני הש"ס דוחק גדול הוא ואמאי לא משני באופן דעדיף טפי דלעולם דכהנת דאיעבר מכותי מיירי מתני' אלא דמיירי דנבעלה לכותי באונס ואמרינן ביבמות (דף נו ע"ב) דלליסנא בתרא דרבא התם דכל שהוא באונס לא קרינן בה זונה ואע"ג דסברת הר"מ בפ' י"ח דהלכות א"ב דין ו' ולפי מ"ש ה"ה שם דאפי' ללישנא בתרא דרבא לא קאמר אלא באשת איש אבל שאר פסולין כגון עבד וכותי מודה רבא דאפי' באונס קרינן ביה זונה יעו"ש מ"מ מדברי הרשב"א בתשובה סי' אלף רל"ה מתבאר דס"ל דלליסנא בתרא דרבא כל שהוא באונס אפילו בשאר פסולין לא קרינן לה זונה · וכן מתבאר ממ"ש בחידושיו ליבמות פ"ג דף נט ע"ב דפריך התם למאי דמוקמינן לרב כר"א דמאי איריא משום בעולה תיפוק ליה דהויא לה זונה שכתב וז"ל קשיא לן דהא רבא גופיה הוא דאמר לעיל כל שבאונס לא קרינן לה זונה ואפשר לומר וכו' יעו"ש וכדברי הרשב"א אלו כתב רבינו הרמב"ן בחידושיו ליבמות שם יעו"ש דלדידהו נמלא דס"ל דאפילו בשאר פסולים כל שבאונס לא הויא זונה וא"כ הכא שפיר הוה מצי לאוקמא בנבעלה לכותי באונס דכיון דלא עשאה זונה לא נפסלה מן הכהונה ושפיר פוטר את בנה מחמשה סלעים :

שוב ראיתי לרבינו הרמב"ן בספר המלחמות שכתב על דברי המאור בהא דרבא דכל שבאונס לא הויא זונה וז"ל אבל מפני שמדברי בעל המאור נראה שלא עלה לו פי' השמועה כהוגן אנו לריכין לפרש דלליסנא קמא דרבא וכו' ולליסנא בתרא דרבא כל שבאונס לא קרינן לה זונה הלכך בכולן אין נוקין עליהם מן השמות הללו אלא פוסלים לכהונה משום ובת כהן כי תהיה אלמנה וגרושה וכו' מי שיש לו אלמנות וגרושין יצאו אלו שאין אלמנות וגרושין בה ולכהונה ק"ו מתרומה כדאמרינן לקמן בפרק אלמנה עכ"ל הרי מבואר דאפילו לפי סברת רבינו הרמב"ן דאינו לוקה הכהן עליה משום זונה אבל עכ"פ אפילו באונס פסולה לכהונה מקרא דובת כהן כי תהיה אלמנה וגו' ומסתמא גם הרשב"א קאי כסברתו של רבינו · ויש לתמוה על הרב מ"ל בפרק י"ח מהלכות א"ב דין א' בד"ה שוב ראיתי להרשב"א וכו' שנראה שכל מה שתמה על הרשב"א הוא מפני שלא ראה דברי רבינו הרמב"ן במלחמות הנזכר לעיל דלפי דברי הרמב"ן אין כאן קושיא כלל וא"כ אין כאן שום קושיא במתניתין דאמאי לא מוקי לה בנבעלה בחונס דאפי' באונס נפסלה לכהונה כדילפינן מקרא דובת כהן וגו' וכמ"ש רבינו הרמב"ן ז"ל :

והנה הריטב"א בחידושיו לקדושין בס"פ האומר גבי כותי ועבד הבא על בת ישראל הביא סברת רבו דהיה פוסק להיתרא לגמרי דהולד כשר אפילו לכהונה ככל הנהו דמורו להיתרא לגמרי ולית לן דרשא דר"י משום רשב"י דאמר מנין לכותי ועבד וכו' שפסלוה שנאמר ובת כהן כי תהיה אלמנה וכו' הייט דס"ד לרבו לומר דכיון דהולד כשר לכהונה ה"ה דהיא נמי אינה נפסלת לכהונה אלא דאח"כ בסוף דבריו כתב ומסתברא לי דאפילו מאן דמכשר לגמרי דווקא בולדה אבל היא ודאי כיון שנבעלה לכותי נפסלה לכהונה מדר"י משום רשב"י וכו' והיינו דפסלינן שבויה בכל מקום לכהונה אפילו לכהן הדיוט וכן חזר ואמר מורי נר"ו עכ"ל ויש להעיר קצת דאמאי לא הכריע דהיא ודאי פסולה ממתניתין דהא רבא בפרק החולץ (דף מה ע"א) גבי ההוא דאתא לקמיה דרב א"ל כותי ועבד הבא על בת ישראל מהו וכו' וכי אתא לקמיה דרבא א"ל או גלי או נסיב בת מינך ופירש"י גלי לא לגלות במקום שלא יכירוך ויאמו לך בת ישראל כשרה וע"כ דסבירא ליה לרבא דהולד כשר לגמרי דאי הוה ברתיה פסולה לכהונה היכי אמר הכי הא נפיק מיניה חורבא דאזל כהן ונסיב לברתיה כמ"ש שם הריטב"א לעיל מזה ואם איתא דהיא ג"כ אינה נפסלת איך קאמר רבא במתניתין דכהנת דאיעבר מכותי חייב הבן בחמשה סלעים מטעם דכיון דנפסלה לכהונה חשיבא כזרה הן אמת דהריטב"א לעיל מזה הביא הא דז"ל גלי משמיה דרב יהודה שכ' בזה הלשון כי אתא לקמיה דרב יהודה א"ל זיל גלי וכו' כנראה שגירסתו היה כן בגמרא דאם איתא דאית ליה כגירסתינו דאיכא תרתי כי אתא קמיה דרב יהודה א"ל זיל איטמר וכו' וכי אתא לקמיה דרבא א"ל זיל גלי וכו' ואם איתא דגירסתו כך היה לו להביא תרתי דרב יהודה ודרבא וא"כ הוא דלא גריס הא דאתא לקמיה דרבא א"ש מה שלא הביא ממתניתין ודו"ק :

[סז] איתמר אר"ש בן יאשיה אמר ר"ל כהן שמת והניח בן חלל בתוך ל' יום וכו' : הנה מקמי הכי אמרינן במתניתין דפליגי בזה רב חסדא ורבא בר רב הונא דלרבא בר רב הונא אפילו במת האב בתוך שלשים יום אין הבן חייב לפדות את עצמו מטעם דא"ל אתינא מכח גברא דלא מלית לאשתעויי דינא בהדיה ולענין הלכה לא קי"ל כוותיה אלא כרב חסדא ור"ש יאסינאה ור"ל דס"ל דכל דמת בתוך ל' יום לא זכה אביו בפדיונו דהא לא איחייב האב מעולם דבתוך ל' יום לאו בר פדיון הוא אלא הבן נתחייב לאחר מיתת אביו וחייב ליתן לכהן אחר ולא מצי למימר אתינא מכח גברא דלא מלית לאשתעויי דינא בהדיה וכיוצא לזה מתבאר בפ"ק דמכלתין (דף יא ע"א) אר"נ אמר רבה ב"א ישראל שהיו לו טבלים ממורחין בתוך ביתו שנפלו לו מבית אבי אמו כהן ואותו אבי אמו ישראל מעשרן והן שלו ומתבאר שם בגליכותא דעביד הש"ס מההיא דישראל שיש לו עשרה פטרי חמורים וכו' דדוקא משום דאמרינן מתנות שלא הורמו כמי שהורמו דמיין והיה ביד הכהן מוריש להפרים תרומה ומעשר חשיב כאילו כבר הפרים וזכה בהם וזוכה היורש נמי בהם אבל אי אמרינן מתנות שלא הורמו לאו כמי שהורמו דמיין או אפילו למ"ד כמי שהורמו דמיין יהיה קודם מירוח דינדיין לא היה בידו להפרים חייב ישראל

בתוך שלשים יום הבן חייב לפדות את עצמו שלא זכה האב בפדיונו לאחר שלשים יום אין הבן חייב שכבר זכה האב בפדיונו :

וכן

ישראל היורש לכהן ... אלא לכהן אחר וכ"מ בפ' הזרוע מקדש (דף נח ע"ב) דלמ"ד טובת הנאה אינו ממון ווקי מתני' דמקדש בתרומות ומעשרות בישראל שנפלו לו טבלים מבית אבי אמו כהן וקסבר מתנות שלא הורמו כמו שהורמו דמיין יעו"ש דמשמע דדוקא כה"ג אמרינן כמי שהורמו דמיין אבל אי אמרינן כמי שלא הורמו לא זכה בהם היורש וכן מתבאר מדברי הר"ם בפ"ו מהל' מעשר דין כ"ו שכתב וז"ל ישראל שירש טבל ממורח מאבי אמו כהן ואותו אבי אמו ירשו מאבי אמו ישראל ה"ז מפריש ממנו מעשרותיו והם שלו שהמתנות הראויות לתרום כמי שהורמו הם אע"פ שלא הורמו עכ"ל ופשוט הוא שדין זה הוא ממאי דאמרינן בפ"ק דמכלתין בשמעתא [illegible] כה"ג בגוונא דנקט ר"ל דהייתי דאותו כהן ירשו מאבי אמו ישראל ולרבותא נקט הכי וקמ"ל דאע"ג דמכח ישראל קא אתי דאיכא למימר נתכוונו השתא לכהן כי היכי דהוה עביד ישראל קמא אפ"ה כיון דיד כהן באמצע פטור וכמ"ש רש"י שם בשמעתין [illegible] בביאורו על הר"מ שכתב על דין זה בפ"ו דהל"מ דבתחלה כתב דלרבותא נקט הכי ובסוף דבריו כתב וז"ל ועדיין אני חושש שיש ט"ס לפי שלא ראיתי בגמרא ולא בהירושלמי אלא שהוא מאבי אמו כהן [illegible]

כליכן זוכה היורש בהם ואמרינן בגמרא בגליכותא דאי אשמועינן קמייתא משום דקא מפרים וקאי וכו' וכתב רש"י וז"ל כלומר שהשה מין אחר והחמור מין אחר ואינו מחוסר מעשה והלכך הוי כאילו נפלו לו מבית כהן החמורים לעצמם והטלאים בעצמם עכ"ל וה"ה גבי פדיון הבן הדומה לו · ויש להעיר קצת דאמרינן בסוף פרק קמא דמכלתין (דף יד ע"ב) דלרב נחמן הא דתניא דאין פודין פטר חמור פחות מל' יום היינו לכתחלה אבל אם פדאו בתוך ל' יום פדוי בדיעבד משא"כ בבנו דאפילו בדיעבד אין בנו פדוי יעו"ש וא"כ הכא אמאי סתם ר"נ דבריו דמעשבן והן שלו ולא פי' לומר דהיינו דוקא במת אבי אמו כהן אחר ל' יום מלידתן דבכה"ג היה בידו להפרים עליהם שיין וחשיב כאילו כבר זכה בהם אבל אם מת בתוך ל' יום דלא היה יכול לפדותו אינו זוכה בהם היורש דומיא דפדיון הבן ומדלא פירש מ"מ דל"ש דאפילו בתוך ל' יום זוכה בהם היורש ונ"ל דכיון דבדיעבד אי עבר ופדאו בתוך ל' יום פדוי אף דלכתחלה אינו יכול לפדות שפיר חשיב כאילו זכה בהם דל"ד לפדיון הבן דאפילו בדיעבד אין בנו פדוי · אלא דק"ק לפי"ז למאי דעביד לריכותא לומר אמאי הולרך לאשמועינן דין זה גבי פ"ח וקאמר הש"ס ואי אשמועינן הכא דאפשר לעבורי מיניה וביה דהא מרת אבל התם כיון דשה מעלמא בעי אתויי ונפרים וקאי אימא לא לריכא ואם איתא אמאי לא עביד לריכותא עפי עדיף דאילטריך הא דפטר חמור לאשמועינן דאפילו במת המורים בתוך שלשים יום דלכתחלה אינו ראוי לפדיון זוכה היורש דאי אשמועינן הכיא דמעשר ה"א דווקא התם דהיה בידו להפרים המעשרות משא"כ הכא דלא היה בידו לכתחלה לפדותו בתוך ל' יום ואולי דנקט הש"ס אופן לריכות אחר וה"מ לומר דאפילו במת אחר ל' יום איכא לריכותא :

תנה בסוגיא הנ"ל דפ"ק דמכלתין (דף יא ע"ב) אמרי' אר"ם בר כהן אמר ר"ח הלוקח טבלים ממורחין מן העובד כוכבים מעשבן והן שלו ואמרי' דה"ט דהם שלו דא"ל קא אתינא מכח גברא דלא מלית משתעית דינא בהדיה עכ"ל ולכאורה קשה דהא דהלוקח טבלים מהעובד כוכבים דהמעשר שלו הכי קי"ל ומטעם הנזכר לעיל וכמ"ש הר"מ בפ"א מהל' תרומות יעו"ש וא"כ מ"ש הכא דאמרינן דזוכה הלוקח במעשרות מטעם זה דאתינא מכח גברא דל"מ לאשתעויי דינא בהדיה ומ"ש גבי פדיון הבן דאמרינן דכל דמת האב בתוך שלשים יום הואיל ולא נתחייב עדיין והבן הוא שנתחייב דאינו זוכה הבן מטעם זה דאתינא מכח גברא דל"מ לאשתעויי דינא בהדיה דהא הלוקח מעובד כוכבים כיון דעובד כוכבים לאו בר חיובא הוא ולא שייך לומר מטעם דכבר זכה העובד כוכבים היה ראוי שלא יזכה הלוקח במעשרות ועכ"ז אמרי' דזוכה מטעם זה וא"כ ה"ה בפדיון הבן וכ"כ קשה בהא דישראל שירש טבלים ממורחין מאבי אמו כהן דאמרינן דזוכה בהם היורש מטעם הדבר דנתחייב הכהן בהם וחשיב כאילו זכה בהם אבל אם ירש קודם מירוח דעדיין לא נתחייב במעשר או אפילו בממורחין אי הוה אמרינן דלאו כמי שהורמו דמיין לא היה היורש זוכה ואמאי נימא אתינא מכח גברא דל"מ וכו' שוב ראיתי דלק"מ דהא אמרינן התם בסוגיא הנזכר עלה דתנן המפקיד פירותיו אצל העובד כוכבים כפירותיו ר"ש אומר דמאי ואמרינן התם דלהפרים כו"ע ל"פ כי פליגי ליתנם לכהן וכו' ופריך עלה אביי והאמר ר"ם אר"ח הלוקח טבלין ממורחין מעובד כוכבים מעשבן והן שלו ומשני כאן בתרומת מעשר הדכרתן מילתא דאמר ר' יהושע בן לוי מנין ללוקח טבלים ממורחין מן העובד כוכבים שהוא פטור מתרומת מעשר שנא' וללוים תדבר כי תקחו מאת בני ישראל טבלים שאתה לוקח מבני ישראל אתה מפרים תרומת מעשר ונותנו לכהן טבלים שאתה לוקח מן העובד כוכבים אי אתה מפריש תרומת מעשר ונותנה לכהן ע"כ הרי מפורש יוצא דלפי המסקנא הא דר"ם אר"ח דאמר דמעשבן והן שלו לאו משום טעמא דמלי למימר אתינא מכח גברא וכו' אלא גזירת הכתוב הוא דלוי דלוקח טבלים מעובד כוכבים מפרים תרומת מעשר ואינו נותנה לכהן ור"ם אמר ר"ח דקאמר מעשבן והן שלו דמשמע דאפילו המעשר עצמו שלו לאו בישראל הלוקח מן העובד כוכבים עסקינן אלא בלוי הלוקח מעובד כוכבים עסקינן דבלא"ה המעשר הוא שלו דהא קי"ל דאין מוליאין מעשר מלוי ללוי אחר כדאמרינן בפ' הזרוע (דף קלה:) וכ"כ הר"מ בפ"א מהל' מעשר יעו"ש ופי"ז אמרי' הכא מעשבן והן שלו ואתא לאשמועינן לענין תרומת מעשר דאינו חייב ליתן לכהן כדילפינן מקרא כי תקחו מאת בני ישראל והא דאמרי' טעמא דמלי למימר אתינא מכח גברא וכו' טעמיה דקרא קאמר דה"ט דפטריה רחמנא משום דאיכא טעם זה דאתינא מכח גברא וכו' דאי מימרא דר"ם אר"ח מיירי אפי' בישראל א"כ היכי קאמר מעשבן והן שלו דמשמע דאפי' המעשר ראשון פטור הישראל ליתן ללוי והא מנ"ל לומר הכי הא לא חדית לן קרא אלא בתרומת מעשר אבל מעשר ראשון עצמו מנ"ל ואי משום דילפינן מתרומת מעשר דכשם דתרומת מעשר פטור מטעם דמלי למימר אתינא מכח גברא וכו' ה"ה למעשר ראשון א"כ אמאי בתרומה גדולה לא ילפינן מתרומת מעשר והא בתרומה גדולה אמרינן דלכו"ע חייב ליתן לכהן ומ"ש ממעשר ראשון אלא ע"כ לומר דלפי המסקנא הא דר"ם אר"ח מיירי בלוי שלקח מן העובד כוכבים וכן מוכח מדברי התוס' שם בד"ה טבלים שאתה לוקח וכו' יעו"ש באופן דנמצא דלפי"ז דהא דתרומת מעשר ילפינן מקרא ולאו מסברא אתר לה וא"כ אין ללמוד למקום אחר כי היכי דלא ילפינן מתרומת מעשר לענין תרומה גדולה :

איברא דראיתי להר"מ בפ"א מהל' תרומות דפסק שם כסברת ר"ם אר"ח ונראה דמפרש לה אפי' בישראל הלוקח מן העובד כוכבים שכתב וז"ל ואם לקחם ישראל אחר שנתלשו קודם שנגמר מלאכתן שגמרן ישראל חייבים בכל מה"ת ומפרים תרומה גדולה ונותנה לכהן ותרומת מעשר ומוכרה לכהן ומעשר ראשון הוא שלו מפני שהוא אומר ללוי במעשר ולכהן בתרומת מעשר אני באתי מכח מי שאין אתם יכולים להוציא ממנו כלום ומפני מה אמרו לא יתן תרומת מעשר לכהן כתרומה גדולה לפי שנאמר בתרומת מעשר כי תקחו מאת בני ישראל את המעשר וכו' עכ"ל ולפי דברי הר"מ לריך טעם דכיון דקרא לא מיירי כי אם בתרומת מעשר מנ"ל לומר דמעשר ראשון נמי הוא של ישראל מטעם דאתינא מכח גברא וכו' דאי משום דילפינן מתרומת מעשר א"כ נילף נמי תרומה גדולה מינה ואי לענין תרומה גדולה לא ילפינן דאמרינן שאני תרומת מעשר דגלי קרא והבו דלא נוסיף עליו במעשר ראשון נמי לא ילפינן ואפשר ליישב סברת הר"ם ע"פ מאי דאמרינן בספרי בפרשת קרח בפרשת תרומת מעשר על פסוק והרמותם ממנו תרומת ה' מעשר מן המעשר וכי מה למדנו לתרומת מעשר מעתה אלא ה"ז בא ללמד ונמצא למד מה ת"מ חובה אף מעשר ראשון חובה ע"כ וכתב מהר"א נחום בביאורו על הספרי כ"י וז"ל מלאתי כתוב מן המעשר קרא יתירה הוא דהו"ל והרמותם ממנו מעשר והגא ידענא דמן המעשר מפרים אלא ה"ז בא ללמד וכו' על כל מעשר ותרומת מעשר שהיא חובה ולא רשות היינו משום דאיקרי תרומה דכתיב והרמותם ממנו תרומת ה' ואמרינן לקמן שהוא חובה ולא רשות מדשנה עליו הכתוב תרימו את כל תרומת ה' חובה ולא רשות וס"ל להאי תנא דאע"ג דבמעשר כתיב אשר ירימו לה' תרומה הוא לאו משום דהמעשר עצמו קרוי תרומה אלא משום דמעורב בו תרומת מעשר הוא דהכתוב קראו תרומה כדאמרי' לעיל בספרי והביאו רש"י בפי' החומש ואע"ג דלעיל אמרי' שאלו החיובים ילפי' מהדדי הייט בהסתיב ודאי וגענין אופני הפרשה הוא דילפי מהדדי אבל עיקר החיוב לא ונ"ל דהאי תנא ס"ל דתרומה והפרשת מעשר כקדש דמו דבעינן שינה עליו הכתוב לעכב ונראה דרשות דקאמר היינו מלוה אלא דמלוה לגבי חובה רשות קרי ליה ובכל זה עדיין לריך יישוב עכ"ל מהר"א ובאמת דעדיין לריך ביאור דהא דאמרי' דבהקדש בעינן שינה הכתוב לעכב היינו לומר דאם לא שינה הכתוב אמרינן דלא אמר הכתוב אלא למלוה לכתחלה אבל בדיעבד כשר וזה לא שייך בתרומה ותרומת מעשר ובמעשר דפשיטא דא"א לומר דהפרשת תרומות ומעשרות הוא למלוה אבל אם עבר ולא הפרים מותר לאכול דהא איכא קרא לחייב לאוכל טבל במיתה כדאמרי' בפ' הנשרפין (דף פג.) אמר שמואל משום ר"א מנין לאוכל את הטבל שהוא במיתה דכתיב ולא יחללו את קדשי בני ישראל אשר ירימו לה' בעתידים לתרום הכתוב מדבר יעו"ש לכן נראה דרשות חובה דקאמר הכא לענין תרומות ומעשרות הייט משום דקי"ל דאינו חייב להפרים מה"ת אלא הגומר פירותיו לאכלן לעצמו אבל הגומרם למוכרן פטור מה"ת וחייב מדבריהם כמ"ש הר"מ בפ"ב דמעשר יעו"ש דנמלא דפי"ז דמלות הפרשת תרומת מעשר תלויות ביד האדם לפטור את עצמו מהם שאם ירלה יגמור פירותיו למוכרם ואין כאן חובה להפרים ופי' זה הולריך קרא לחובה דאין בידו לפטור את עצמו דאפי' בגומר

למכור חובה עליו להפרים אע"ג דהר"מ כתב דמדרבנן דוקא חייב להפרים היינו דפסק כתנאי דברייתא דפרק הפועלים (דף פח.) דתניא מפני מה הרבו תגויות של בית הינו שלא שנים קודם יחזקאל מפני שהעמידו דבריהם על דברי תורה אבל לפי תנא דספרי אפי' בגומר למכרן איכא חובה להפרים מה"ת ואפשר דאפילו לפי תנא דספרי אינו אלא למלוה שחייב להפרים דאסור לו למכור בלא הפרשה אבל אם עבר ומכר בלא הפרשה אין חייבין עליו משום טבל דעיקר איסור טבל אינו אלא בגומר פירותיו לאכילה באופן דנמלינו למדים מהספרי הנזכר דהוקש מעשר ראשון לתרומת מעשר בקרא דוהרמותם מעשר מן המעשר דמיניה ילפינן דמעשר נמי חובה ולא רשות וכיון דקי"ל בעלמא דאין היקש למחצה יש ללמוד מהיקש זה דמה תרומת מעשר הלוקח מן הכותי פטור אף מעשר הלוקח מן הכותי פטור זה אפשר לומר בדעת הר"מ וס"ל להר"מ דע"כ ל"ל דאפי' דישראל הלוקח מן הכותי אמרינן הכי דאי רבי שמואל אמר ר"ח מיירי בלוי הלוקח מן הכותי דוקא לא היה סותם דבריו לומר סתם הלוקח מן הכותי דמשמע סתם לוקח הכי הוי ואפי' ישראל והול"ל בפירוש לוי הלוקח וכו' ועוד דאם איתא דבלוי מיירי ל"ל למימר טעמא דא"ל אתינא מכח גברא וכו' תיפוק ליה דהכי נפקא לן מקרא דכי תקחו מאת בני ישראל ול"ל למידרש טעמא דקרא אלא עכצ"ל דאפי' בישראל קאמר הכי וכי היכי דלא נימא דאין ללמוד מקרא דכי תקחו מאת בני ישראל כי אם בלוי הלוקח מן הכותי דבלוי הקונה מן הכותי משתעי קרא ודוקא ללוי פטר ולא לישראל ע"ז קאמר דכיון דעיקר טעמיה דקרא דפטר ללוי מתרומת מעשר הוא מטעם זה דאתינא מכח גברא וכו' א"כ זה הטעם נמי יש ללמוד לישראל נמי דפטור דאע"ג דבעלמא קי"ל דלא כר"ש דדריש טעמיה דקרא היכא דנפקא לן מידי לענין דינא דע"כ מפני זה לא פטרינן ליה מתרומה גדולה דומיא דתרומת מעשר אף דאיכא למימר זיל בתר טעמא ובתרומה גדולה איכא טעמא דאתינא מכח גברא כו' והיינו משום דקי"ל דלא דרשינן טעמא דקרא להוליד ממנו דין מ"מ כיון דאיכא היקשא דמעשר מן המעשר דהוקש מעשר ראשון לתרומת מעשר לענין זה דהלוקח מן הכותי פטור ליתן המעשר ע"כ לומר דדין זה איתיה אפילו בישראל דפטור ליתן תרומת מעשר לכהן ואתא היקשא לומר דה"ה מעשר ראשון דאינו חייב ליתן ללוי דאי דוקא לוי פטור למה לריך קרא לפטור ממעשר ראשון הא בלא"ה קי"ל מעשר ראשון אין מוליאין מלוי ללוי :

ואולם לפי סברת הר"מ דאפי' בישראל הלוקח מן הכותי פטור ליתן מעשר ותרומת מעשר דילפינן מקרא דפטר את הלוי הקונה מן הכותי אכתי קשה דמ"ש מישראל שירש מאבי אמו טבלים דכתב הר"מ דדוקא בירש טבל אחר מירוח והטעם דכמי שהורמו דמיין הא אפי' אם ירש קודם מירוח דעדיין לא נגמרו למעשר יהא המעשר ראשון שלו ותרומת מעשר ימכרנה לכהן דכמו דפטר הכתוב ישראל שלקח מן הכותי מטעם דא"ל אתינא מכח גברא וכו' ה"ה ביורש מהכהן דמצי י"ל אתינא מכח גברא דלא מצי לאשתעויי דינא בהדיה דהא בקונה מן הכותי אפי' בקונה קודם מירוח מן הכותי כתב הר"מ דפטור מטעם זה וכ"כ קשה ממ"ש הר"מ בפ"ו מהלכות מעשר דין ע"ז וז"ל כהן ולוי שמכרו פירות תלושין וכו' הרי התרומה או המעשר שלהן ואם מכרו אחר גמר מלאכה הרי התרומה והמעשר של לוקח ומפרים ונותן לכל כהן ולוי שירלה עכ"ל וקשה דלפי מאי דדרשינן מקרא דכי תקחו מאת בני ישראל למעוטי הקונה מן הכותי כיון דעיקר טעמא דא"ל אתינא מכח גברא וכו' ה"ה דמהאי קרא נמי לוי הלוקח טבלין מכהן דפטור מתרומת מעשר דתקחו מאת בני ישראל כתיב ולא הקונה מכהן וא"כ ה"ה ישראל הקונה מכהן או מלוי פטור ממעשר ומתרומת מעשר כמו שפטור הקונה מן הכותי כיון דאתי מכח גברא דלא מצי לאשתעויי דינא בהדיה ואמאי כתב הר"מ דמפרים ונותן לכל כהן שירלה דמשמע דאין לו אלא טובת הנאה ליתנה לכל כהן שירלה ואמאי לא יהיה שלו לגמרי וימכור התרומת מעשר לכהן והמעשר יהיה שלו לגמרי · וי"ל דסבירא ליה להר"מ דכיון דדין זה דהלוקח מן הכותי דפטור לא מסברא הוא מטעם דאתינא מכח גברא וכו' אלא מקרא דכי תקחו מאת בני ישראל ילפינן הרי ע"כ אין ללמוד מהאי קרא כי אם למעוטי לוי הקונה מן הכותי בלבד דמסתבר טפי לפוטרו מטעם זה דאתינא מכח גברא וכו' משום דהכותי לאו בר חיובא הוא כלל ושפיר א"ל אתינא מכח גברא דלא מלית לאשתעויי דינא בהדיה דמעיקרא הכותי לאו בר חיובא ולאו בר אפרושי תרומת מעשר הוא מה שאין כן ביורש או לוקח מהכהן או מלוי דבר חיובא נינהו והם עלמם מחוייבים להפרים תרומת מעשר אלא דהם שלהם דאין מוליאין מידם מכהן לכהן ומלוי ללוי דכיון שהם מחוייבים ומה שאין מוליאים מידם הוא מטעם דמלות נתינה לכהן או ללוי מתקיים בהם דאם ישראל מקיימים מלות נתינה בהם איך הם לא יקיימו מלות נתינה בהם עלמם א"כ דבא הדבר ליד ישראל מכח ירושה או מכח קנין והישראל בר חיוב הוא לקיים מלות נתינה בכהן אחר או בלוי אחר לאו כל כמיניה לפטור עלמו בטענה זאת דאתינא מכח גברא וכו' דדוקא בכותי גילה קרא דאלים טעמיה כיון דלאו בר חיובא הוא כלל והבו דלא נוסיף עלה :

איברא דבדין זה שכתב הר"מ בישראל הקונה מכהן ולוי אחר גמר מלאכה דאין לו אלא טובת הנאה ליתנה לכל כהן שירלה קשה כיון דקי"ל מתנות שלא הורמו כמי שהורמו דמיין בנגמר מלאכתן דמטעם זה בישראל שירש מאבי אמו כהן התרומות והמעשרות שלו מטעם דחשיב כאילו כבר זכה המוריש בהם וכאילו יורש תרומות ומעשרות אחר הפרשה דמי א"כ אמאי בקונה נמי מכהן ולוי אחר שנגמרו מלאכתן אמאי לא נאמר דחשיב כאילו מכר לו לישראל תרומה ומעשר אחר הפרשה ויזכה בהם הישראל לגמרי וימכור התרומות והמעשר שלו דמ"ש לוקח מיורש · ואפשר דמהתוספתא דפ"ז דדמאי שכתב תנן הכ"מ דדין זה שכתב הר"מ הוא משם דיש ללמוד מפם איפכא דאמרינן התם כהן ולוי שמכרו פירות שדה לישראל וכו' עד שלא מירחו המעשרות שלהם משמירחו מעשרות שלו מפרים תרומות ומעשרות ונותן לכהן והשאר שלו עכ"ל דאם בלשון הברייתא ליכא טעות סופר אינו מובן פיום דברי התוספתא במאי דקתני והשאר שלו דמה נשאר להיות שלו כיון דנותן התרומה והמעשר דאם למעשר שני לא ידענא מאי אתא לאשמועינן פשיטא דהוי שלו אלא ע"כ לומר דע"ם איכא וה"ג מפרים תרומה ותרומת מעשר ונותן לכהן והשאר שלו דהכי א"ש דאתא לאשמועינן דכיון דקנה אחר מירוח חשיב כקנה תרומות ומעשר מלוי אחר הפרשה ומשו"ה התרומה ותרומת מעשר דהלוי עלמו היה נותנה לכהן בחנם וגם הוא נותן לכהן בחנם אבל השאר דהיינו המעשר הוא שלו דמה מכר לוי לישראל כל זכות שבא לידו ונ"ל לפי"ז דנותן לכהן דקתני קאי לחלוקה זאת דלוי שמכר לישראל אבל בחלוקה דכהן שמכר לישראל גם התרומה ותרומת מעשרות מוכרה לכהן אחר כדין הכהן המוכר עלמו דמ"ש תרומות בקונה מכהן מדין מעשר בקונה מלוי שהוא שלו וע"כ נ"ל דהר"מ ל"ג בתוספתא סיפא דקתני והשאר שלו וגורס ברישא כגרסתינו דקתני מפרים תרומה ומעשר ונותן לכהן דבהכי דברי הר"מ הם דברי התוספתא ועל דברי התוספתא עלמה כפי גי' הר"מ קשה דמ"ש מישראל היורש מכהן דאמרי' דהמעשרות שלו ומ"ש מלוקח מכהן דאין המעשרות שלו כיון דאחר מירוח מיירי ומתנות שלא הורמו כמי שהורמו דמיין ועכצ"ל דהאי תנא דתוספתא ס"ל כמ"ד מתנות שלא הורמו כמי שלא הורמו דמיין ומשו"ה אינו זוכה הישראל הלוקח בהם אבל לדעת הר"מ דפסק כמ"ד מתנות שלא הורמו כמי שהורמו דמיין למה לא יזכה בהם הלוקח כדין יורש :

איך שיהיה נמלינו למדין דהא דהלוקח מהכותי דהמעשרות שלו לאו משום טעמא דמלי למימר אתינא מכח גברא וכו' בלבד אלא ילפינן לה מקרא דכי תקחו מאת בני ישראל אלא דאמרינן דטעמיה דקרא מטעם דאמר ליה אתינא מכח גברא וכו' ואולם ראיתי להתוס' חלוניות הביא דבריהם הרב ז"ל כ"י בסוגיא זאת שכתבו וז"ל מנין ללוקח טבלים ממורחין וכו' עד טבלים שאתה לוקח מן הכותי אי אתה מפרים מהם וא"ת ל"ל קרא תיפוק ליה משום סברא דלעיל דא"ל אתינא מכח גברא דלא מלית לאשתעויי וכו' ואומר ר"י דהכא מיירי בכותי שעשר פירותיו ונתן המעשר ללוי ועתה הוא טבול לתרומת מעשר וה"פ מנין ללוי שלקח טבלים ממורחין מן הכותי שהפרים הכותי המעשר ונתנו ללוי מנין שהוא פטור ואתו מעשר מן התורה הוא משום דאין לכותי קנין בא"י וכו' ואפילו למ"ד מירוח הכותי פוטר שמא מן התורה הוא שעיבדו בשבולין ואתא ר"פ למימר שאם לקח הלוי מן הכותי טבלים בשבולין אי מירוח הכותי פוטר או אפי' ממורח למ"ד אינו פוטר שהוא פטור מתרומת מעשר משום דאמר לוי לכהן קא אתינא מכח גברא וכו' ואע"ג דלקוח פטור מתרומת מעשר מן התורה אי לאו האי טעמא דקא אתינא מכח גברא וכו' היה לריך ליתנה לכהן מדרבנן עכ"ל וכיולא לזה כתבו התוס' דידן בד"ה טבלים וכו' ליישב הא דלקוח פטור מן התורה אלא דבתוס' חלוניות חידשו להקשות דאמאי אילטריך קרא דכי תקחו תיפוק ליה מטעמא דקא אתינא מכח גברא וכו' דמוכח דס"ל דמטעם זה סגי לפטור ולא לריך קרא וע"ז תירץ דנ"מ בכותי שעשר פירותיו ונתן המעשר ללוי דבכה"ג כיון דקיבל הכותי עליו לתרום ולעשר כישראל תו לא שייך למימר קא אתינא מכח גברא וכו' כיון דעיינו הרואות דכותי רולה לקיים דיני תרומות ומעשרות כישראל ועל אופן זה הוא דאילטריך קרא דכי תקחו וגו' אבל בלוקח מן הכותי דמסתמא אין הכותי מקיים דיני המעשר מטעם דא"ל אתינא מכח גברא וכו' פטור בלא שום ילפותא דקרא דבטעם זה אית ליה דין לפטור ללוקח זהו הנראה מדברי התוספות חלוניות · ולריך להבין דא"כ כפי"ז מ"ש אמרינן דהלוקח מן הכותי חייב ליתן לכהן תרומה גדולה הא בתרומה גדולה נמי שייך הך טעמא דקא אתינא מכח גברא וכו' אף דליכא למילף מקרא דכי תקחו מאת בני ישראל כיון דבהאי טעמא סגי ואיך משני הש"ס כאן בתרומת מעשר · וי"ל דדברי התוס' חלוניות הם מוסיפים על דברי התוס' דידן כמו שהוא סדרן בכל מקום והכא נמי באו דבריהם להקשות על מ"ש התוספות בד"ה טבלים וכו' דתירלו משם ר"ת דלקוח קודם מירוח חייב מדאורייתא והאי דרשא דדרשינן מקרא דכי תקחו מאת בני ישראל מיירי בלקוח קודם מירוח דמן התורה חייב דלפי"ז נמלא דההיא דר"ם דלעיל דמיירי בלוקח מן הכותי קודם מירוח וממרח ישראל וכמ"ש התוס' לעיל נמלא כפי"ז דאפילו בכה"ג דלוקח קודם מירוח והוי מן התורה אמרינן דפטור ליתן ומעשבן והן שלו מטעם דא"ל אתינא מכח גברא וכו' דטעם זה מספיק לפטור אפילו בדבר שחיובו מן התורה ופ"ז הוקשה להם להתוס' חלוניות דא"כ דכולה שמעתין אזלא הכא לשיטת ר"ת דבלוקח קודם מירוח חייב מן התורה וא"כ טעם זה דאתינא מכח גברא וכו' מספיק אפילו לחיוב מדאורייתא א"כ אמאי אילטריך קרא דכי תקחו וגו' לפטור הלוי מתרומת מעשר תיפוק ליה דאתינא מכח גברא וכו' ופ"ז תירלו משם ר"י דלעולם דאין לחלק בין לוקח קודם מירוח ללוקח אחר

מירוח

מיתה דגבל גוונא פטור מן התורה וכבר מימרא דר"ש דלעיל אפילו דמיירי בלוקח קודם מירוח בכ"ע פטור מן התורה וכיון דעיקר החיוב אינו אלא מדרבנן אהני לן טעמא דאתיא מכח גברא וכו' אבל בדבר דחייב מדאורייתא אינו מעלה ומוריד טעם זה לפטור מליתן והכא דדרשינן מקרא דכי תקחו לא מיירי בלוקח אלא בכותי שהפריש מעשר ונתנו ללוי דמן התורה חייב ואי לאו קרא דכי תקחו לא היה נפטר הלוי משום דאתיא מכח גברא וכו' כיון דמן התורה חייב להפריש · ולפי עניות דעתי נראה שהדרך הוא כמו בדברי התוס' חילוניות דאם איתא דכוונתם על דרך שביארנו לעיל דכוונתם לתרץ דבכה"ג דעישר הכותי ונתן ללוי דמן התורה חייב אתיא מכח גברא וכו' כיון דכבר קבל הכותי עבדות חיוב דשיאמר דזה נראה דוחק דלוי יהיה הכותי כלה להפריש כדת ישראל מ"מ כיון דלאו בר חיובא הוא וביד היה שלא להפריש מ"מ שייך לומר אתיא מכח גברא וכו' אבל לפי האמת א"כ אין כוונתם לומר דבכה"ג לא שייך טעם זה אלא כוונתם לשלול סברת ר"ח ועי"ל דבזה לא נעייי בלוקח כלל כמלא כפי"ו דלא אהני טעם זה דקא אתיא מכח גברא וכו' כי אם דווקא בדבר שחיובו מדרבנן אבל בדבר שחיובו מן התורה אינו מעלה ומוריד טעם זה ואתי שפיר דתמלוק כך דימי לעניי דאיירי דלוקח כאן בתרומה גדולה ולכן היה אינו שפיר דהשתא המפקיד לכותי דאי תלפינהו דודאי חייב ליתן תרומה גדולה דאע"ג דחייב בלקוח ולקוח פטור מן התורה מטעם זה דאתיא מכח גברא וכו' מהכי מחייב דרבנן מ"מ דילמא יש לחלק דבתרומה גדולה דשיעורה אחד מכ' או אחד ממאה פטורים לאחר כ"ש פסידא דקנו בזה' שימן ולכהן ולא פטורו מטעם דאתי מכח גברא וכו' אבל בתרו"מ דהוי הפסד מרובה דהוי"א מעשרה פטרוהו מ"ש מטעם זה ולפי פי"ה שפירשו התוס' דידן ותוספות חילוניות דמיירי בעישר כותי מתי דאמרינן בגמ' ע"ז דמדרבנן מילתא אין כוונה לומר דאביי מיירי לאיה מחולק רב דימי דמחלק בין תרומת מעשר בין תרומה גדולה מדרבנן אלא מקשה גדולה לי אם תדם ענין זה לזה הרי הכא מיירי בעישר כותי ונתן ללוי דכי תקחו הכא כתם הכותי תרומה ונתן לכהן דאין לכהן לחלק בין תרומה גדולה לתרומת מעשר ואפילו אם תמצא לומר דשייך טעמא דאתיא מכח גברא וכו' בעישר הכותי מ"מ כיון דבכה"ג לא שייך לחלק בין תרו"מ לתרומה גדולה דמדרבנן אפשר דיש לחלק בין תרו"מ לתרומה גדולה ואבל לאו ליכא כלל וע"כ לומר דלדברנן מילתא דקאמר אביי לאו להגיה לאיה הוא אלא שהיה לאביי עם רב דימי זכה מדרשה זאת דקרא דכי תקחו וכו' ולא לאו דהכי כלאו זה ובאמת שהוא דוחק :

שוב ראיתי למוהרמ"ע בח"א סי' פ"ה שהאריך בזה ואתיא מן התורה אהני טעם זה דאתיא מכח גברא לפוטרו שלא יתן כיון דעיקר חיובו מדרבנן וכו' פ"ד מ"ש בפירוש דברי התוס' חילוניות אלא מדברי הרב שם כ"ש בפ"א מהל' תרומות דין י"ח יעו"ש ואני לעצמי הנראה לע"ד כתבתי בסוגיא זאת :

ודע מדברי התוספות חילוניות שכתבתי שוב ראיתי שהביאם הרב בתשובה ואף שכתב הרב שם בשם התוספות שתם ע"כ לאו התוספות דידן קאמר דהא ליתא זה בתוספות דידן כי אם לשון תוספות חילוניות שהביא הרב ב"י ושם כתב הרב לדעת הר"ש בפ"א מהל' תרומות דש"ל דהלוקח מן הכותי המעשר והתרומה מעשר שלו אתיא מכח גברא וכו' דווקא בתרו"מ שהיא חלק לוים אינו אסור לזרים אלא חולין הוא אבל בתרומה ובת"מ דאסורי לא מפני האי טעמא דתרומה מעשר איסור כמו שיש בתרומה לעשר דרבנן ולא נתן לכהן אלא בפני הכהן מן המעשר וכו' ואי נימא דבכה"ג כי תקחו וכו' ודבר שבעל ב"י כו' כך שבכל :

עוד ראיתי להרב בתשובה הנזכר דף יו"ד רע"ב שכתב וז"ל ובהגיה דלקט שכחה ופאה של כותי דחייבים במעשרות בליקטן ישראל לא אמרינן מעשרן והן שלו כדאמרינן בלוקח מן הכותי דהכא ל"מ למימר קא אתיא מכח גברא וכו' דלא זכי אלא מכח הפקר דהכי ליקוטים כבר הניחם כותי זה לישראל ודמי לזוכה מן ההפקר אלא דלא חייל עלייהו שם פאה ולקט ושכחה לפוטרם מן המעשר עד שיפקירם בפירוש עכ"ל ולא ידעתי אמאי לא שייך לומר טעם זה דאתיא מכח גברא וכו' כיון דמ"מ מכח הכותי הוא שזוכה דכיון דשם לקט שכחה ופאה לא חייל עלייהו והוא לא הפקיר בפירוש הרי אם היה רוצה הכותי היה מוציא מיד ישראל הזוכה בו כיון דאכתי שלו הוא דהוא סבר דיכול לקנות עליהם שם לקט שכחה ופאה ואינו כן שאין בידו לעשות כן וכשמניח הליקוטים ביד ישראל כנותן לו ישראל במתנה דמי ושפיר י"ל דבא מכחו של כותי ואפילו שהכותי לא כוון בפרעות ליתן לישראל זה כי דעתו היה שמי שיזכה בהם אינו מעכב מ"מ דבנדון זה כיון דאינו כהפקר דמשעה שהפקירו יצא מרשות המפקיד והזוכה לאו מכח המפקיד זוכה אינו יוצא מרשות הכותי עד שיזכה בו אחר ולא ימחה בזכותו דבכה"ג בשעה שזוכה הישראל מכחו של כותי אתיא כדין מקבל מתנה ושפיר י"ל אתיא מכח גברא וכו' ולע"ד אפשר דבכה"ג נמי מעשרן והן שלו ומה שלא ביאר הר"מ בדין זה דלקט שכחה ופאה של כותי שכתב שהם חייב במעשרות ולא כתב שמעשרן והן שלו הוא מפני שסמך על מ"ש בפ"א מהלכות תרומות בדין הלוקח מן הכותי :

והגה לסברת הר"מ דאפילו ישראל הקונה מן הכותי מעשרן והן שלו דהמעשר ראשון והתרומת מעשר הוא שלו י"ל קשה אמאי בפ' השוחט מקדש (דף נח.) דמוקי למתניתין דהמקדש בתרומות ומעשרות בישראל שירש מאבי אמו כהן אמאי לא מוקי לה בישראל שקנה מן הכותי קודם מירוח דחייב במעשרות והם שלו ותרומה דקתני מתניתין הוא תרומת מעשר שהיא שלו ומוכר לכהן והמעשרות הייעו המעשר ראשון שהוא שלו וי"ל ודו"ק :

איך שיהיה נחזור למאי דאתאן עלה לעיקר מתניתין דשפיר קי"ל כמ"ד דאם מת האב בתוך הל' יום דלא היה בידו לפדותו דחייב הבן לפדות את עצמו ולא אמרינן דמצי למימר אתיא מכח גברא דלא מצי לאשתעויי דינא בהדיה וכ"ק מידי מסוגיא דפ"ק דמכילתין ככל האמור : **והגה** במאי דאמרינן במת האב אחר ל' יום דכו"ע לא פליגי דאין הבן חייב לפדות את עצמו שהרי זכה אביו בפדיונו כתב רש"י שהרי זכה אביו בפדיונו דאי נמי יהיב ליה האב הוה מפריש ליה ושקיל לנפשיה דהא כהן הוא וכיון דזכה האב בפדיונו מורישו לבנו עם שאר נכסיו עכ"ל המתבאר מדברי רש"י דס"ל דאחר ל' יום חייב אביו להפריש החמשה סלעים ולפדותו בהם ובמקום נתינה לכהן אחר זוכה הוא עצמו בהם וחשיב כאילו נתן לכהן אחר דמשו"ה כתב דא"ל יהיב ליה האב הוה מפריש ליה אלמא דהפרשה מיהא בעי וכן מתבאר מדברי הרא"ש בתוספותיו הביא דבריו הרב כ"י וז"ל כו"ע לא פליגי דאין הבן חייב לפדות את עצמו שהרי האב זכה בפדיונו שאם היה האב קיים היה צריך לפדותו אע"פ שהוא כהן כיון שהבן חלל דהא דכהנים פטורים היינו כשהולד כהן כדאמרינן לעיל בריש מכלתין [דף ד.] אם הפקיע קדושתן של לוים של ישראל במדבר דין הוא שתפקיע את של עצמן אבל אם הבן חלל חייב אא"כ לפדותו ומפריש ה' סלעים ופודהו ומעכבו לעצמו ואע"ג דלויה וכהנת שילדו מישראל פטור מחמשה סלעים היינו משום דבפטר רחם תלה רחמנא והיינו דקאמר שהרי זכה האב בפדיונו דירש כל זכותו של אביו ואם היה אביו קיים היה מפריש ה' סלעים ומעכבן לעצמו גם הבן יעשה כן ובתוך ל' פליגי ר"ח סבר כיון שלא הגיע זמן פדייתו לא זכה האב בפדיונו וחייב הבן לפדות את עצמו ורבא בר"ה פטר ליה משום דא"ל קא אתינא מכח גברא וכו' וכמו שלא היית יכול להוציא ממנו אם היה חי כך לא תוציא ממני כי כל כחו וזכותו ירשתי ודמי לישראל שירש מאבי אמו כהן טבלים שלא נתמרחו עכ"ל הרי מבואר בפירוש דחייב האב להפריש פדיונו ומעכבו לעצמו ולא אמרינן כיון דאינו נותנו לכהן אחר אפוכי מטרתא ל"ל דהא מיהא מקיים מצות פדיון בהפרשת הה' סלעים ואומר הרי בני פדוי בה' סלעים אלו אלא דמ"מ בס"ד לסברת רבא בר"ה דאפילו בתוך ל' יום פטור הבן דדמי לישראל שירש מאבי אמו כהן טבלים שלא נתמרחו ק"ק דהא במשנתין בפרק קמא דמכלתין הנז' אמרינן דדוקא בירש טבלים ממורחין דשייך למימר מתנות שלא הורמו כמי שהורמו דמיין אבל קודם מירוח דלכו"ע לאו כמי שהורמו דמיין לא אמרינן הכי · ואולי דס"ל להרא"ש ז"ל דהתם אמר ר"נ דדוקא ממורחין משום דלא קי"ל כרבא בר"ה דס"ל דמצי למימר אתיא מכח גברא וכו' אבל לרבא בר"ה פשיטא דאפילו קודם מירוח זוכה בהם מטעם זה דאתיא מכח גברא וכו' · אלא דאכתי יש להעיר דמה מדמי זה לירש מאבי אמו כהן דאם נאמר דדאייתו של רבא בר"ה הוא מהתם דקי"ל בעלמא בירש טבלים קודם מירוח דזוכה היורש אכתי איכא לאו"ה דהתם שאני דביד המורים היה למרחן ולהפריש מהם מעשרות דכיון דהיה בידו וכל שבידו לאו כמחוסר מעשה דמי וחשיב כאילו כבר מירחן והפרישן משא"כ הכא דבתוך ל' אין בידו לפדותו כלל ואפילו בדיעבד אין פדיונו פדוי וכיון דמחוסר זמן שאין בידו לקרב הזמן כמחוסר מעשה דמי וי"ל ודו"ק · באופן דמפורש יוצא מדברי הרא"ש דאביו חייב להפריש פדיונו וכן משמע מדברי הרמ"ה בפסקיו שכתב וז"ל והוי כאילו הפריש האב ה' סלעים ופדה בהם את בנו ועכבם לעצמו כן הבן יפריש ה' סלעים ויפדה את עצמו ולא יתנם לכהן מידי דהוה מי שירש טבלים מאבי אמו כהן שמתקנו ומוכר התרומה לכהן עכ"ל אבל מדברי התוס' במשנתין ד"ה הבן חייב לפדות וכו' נראה דלא ס"ל דהאב חייב להפריש ה' סלעים שכתבו וז"ל חייב הבן לפדות לעצמו אע"ג דליכא חיובא באב וכו' ותימה דבפ"ק דקדושין [דף כט:] אמרינן תפדה תפדה דאשה שאין אחרים מצווים לפדותה איכה מצווה לפדות את עצמה והכא נמי האי בן שאין אחרים מצווים לפדותו לא יהא חייב לפדות את עצמו עכ"ל ואם איתא דאחר ל' יום האב נמי חייב להפריש ה' סלעים ולפדותו ומעכבן לעצמו לא דמי להיא דאשה דהתם אין אחרים מצווים לפדותה כלל לא בהפרשה בלבד ולא בנתינה לכהן משא"כ הכא דאחרים מצווים לפדותו דהאב חייב להפריש ה"ס ולפדותו אחר הל' יום וכן כתבו בפירוש בתוספות חילוניות הביא דבריהם הרב על דברי רש"י הנזכר שכתבו וז"ל שהרי זכה האב בפדיונו ואע"ג דאינו צריך להפריש כלל הפדיון ולפדותו ולעכבו מ"מ קרי ליה שפיר זכה כיון שאינו חייב כלום לתת לכהן אחר עכ"ל והרא"ש עפ"י שיטתו דס"ל דחייב האב להפריש כתב על דברי התוס' דידן הנז"ל וז"ל הבן חייב לפדות את עצמו וכו' אלמא חייב הבן לפדות את עצמו אע"ג דליכא חיובא באב ותימה דבפ"ק דקדושין בגמ' כל מצות בנו על האב וכו' ומהכא ל"ק כולי האי שהרי האב חייב לפדותו אלא שמעכב הפדיון לעצמו

אבל קשה מתני' דתנן נתגיירה מעוברת וכו' בכור לכהן וי"ל דלא ממעט מתפדה אלא אשה שאין במינה פדיון עכ"ל ועל עיקר קושית התוספות והרא"ש מההיא דפ"ק דקדושין ק"ק דאמאי המתיס להקשות קושיא זאת הכא ולא הקשה כן לעיל [דף מז.] דאמרינן לויה שנתעברה מכותי דפטור מטעם דבפטר רחם תלה רחמנא ותיפוק ליה משום דאין אחרים מצווין לפדותו וכן מאי דאמרינן דכהנת דאיעבר מכותי חייב הבן בפדיון אף דאין אביו חייב לפדותו באופן דנתלינו למדים דלדעת רש"י והרא"ש אף שאביו כהן חייב להפריש חמשה סלעים ולפדותו ולדעת התוס' חילוניות אינו חייב אביו להפריש ה"ס ולפדותו ולדידהו נראה דה"ה הבן שמת אביו אחר ל' יום דאינו חייב להפריש דהפרשה מה עושה כיון דמעכב הפדיון לעצמו ועיקר הפדיון הוא שיוציא הה"ס מרשותו ויתן לכהן ולדעת רש"י והרא"ש נ"ל דס"ל דפדיון הבן חשיב כשאר מתנות כהונה דמשעה שהפרישם הוי ממון כהן ואין לבעלים בהם כי אם ע"ה ליתנם לכל כהן שירצה וה"ה בפדיון דכיון דהפריש ה"ס הרי נעשה ממון כהן ואין לו אלא ע"ה והנה כי כן בדין זה דבן חלל כיון שהפריש אביו ה"ס ופדאו הרי חשיב פדיון ומשעת הפרשה ממון כהן הוא וכיון דיש לו ע"ה ליתנם לכל כהן שירצה הוא זוכה בהם דהוא קודם לכל כהן וכ"ב בנו היורש זכותו בהפרשה סגי וזוכה לעצמו · אלא דיש להבין בזה דלא שייך זה כ"א במתנות כהונה כמו תו"מ דמיד שהפרישם חל קדושת תרומה עליה וא"א להחליפם אפירות אחרות ומיד שחל שם תרומה נעשה ממון כהן וכן במתנות דהזרוע והלחיים וכו' דכיון דהוא דבר מסוים וא"א ליתן בעד מתנות מחברים אחרים משעה שהפרישם נעשה ממון כהן אבל גבי פדיון דלא חייבו הכתוב בדבר מסוים מנכסיו כ"א חיובא רמיא עליה ליתן ה"ס מכל נכסיו יהיה מה שיהיה ואם הפריש ה"ס לפדיון בנו כל שלא זכה הכהן פשיטא דיכול להחליפם באחרים דאכתי ממונו הוא ומהאי טעמא אמרינן בפרקין במתני' דלקמן דהמפריש ה' סלעים לפדיון בנו חייב באחריותם דכל כמה דלא מטי ליד כהן ממונו הוא ופדיון הבן הוי כשאר חובות שחייב האדם דאם הפריש מממונו כדי שיעור חובו לא זכה המלוה משעת הפרשה וה"נ גבי פדיון וא"כ לא שייך למימר דמשעת שהפרישם נעשה ממון כהן דא"כ אמאי חייב באחריותם הא כשאר מתנות כהונה משעה שהפרישם אינו חייב באחריותם עוד דאפילו בפטר חמור דפודהו בשה או בכל דבר בשיווי דדומה לפדיון הבן דהתם נמי אינו דבר מסוים מנכסים ועכ"ז המפריש פדיון פטר חמור לרבנן דקי"ל כוותייהו בספ"ק דמכלתין (דף יב ע"א) אינו חייב באחריותו וע"כ צריך לומר דפדיון פ"ח שאני דכיון דקודם פדיון הפ"ח עצמו אסור בהנאה ומשעה שהפריש עליו השה פקע איסורא מיניה ונתחלל בשה ונמצא דע"י ההפרשה נעשה מעשה להוציא הפ"ח מחזקתו משעה שנולד ממון כהן היה ולא היה לבעלים כ"א ע"ה שפיר י"ל דנכנס השה במקום הפטר חמור לומר דמשעת הפרשה הוא ממון כהן משא"כ בפדיון הבן דליכא למימר הכי דדוקא בפ"ח דהוא עצמו ממון כהן דאם נתנו לכהן הפ"ח עצמו יצא ידי נתינה כדאמרינן בפ"ק דמכלתין (דף יב ע"ב) אלא דהכהן צריך לפדותו בשה שפיר י"ל דנכנס השה במקום הפטר חמור בהפרשה אבל בבכור אדם לא שייך למימר דגוף הבכור הוי ממון כהן קודם פדיון כיון דאם נתנו לבכור עצמו לא מלינו שיוצא ידי נתינה כיון דבכור אדם חולין גמור הוא ולא שייך בו זכייה דלאיזה דבר יזכה בו הכהן אי לעבד אין בן חורין נעשה עבד ואי לבן לאו זרעו הוא וכמ"ש הת"ה בפסקים וכתבים סי' רל"ה יעו"ש :

והגה כי כן כיון דהפרשת פדיון הבן לא הוי כשאר מתנות כהונה דמיד שהפרישם נעשה ממון כהן ואין לו אלא טובת הנאה א"כ בדין בן חלל אי האב מחוייב לפדותו וחייב להפריש מה מעלה ומוריד הפרשה זאת כיון דאחר ההפרשה נמי אכתי ממונו הוא ולא יצא מרשותו כלל ואיך יחשב זה לפדיון כיון דעיקר הפדיון הוא על ידי נתינה לכהן בהוצאה מרשות לרשות ובהפרשה בלבד ליכא הוצאה מרשות לרשות ובפרט בבן הפודה את עצמו שמת אביו אחר ל' יום איך חשיב פדיון בהפרשה בלבד ומאי דמייתי הרא"ש בפסקיו דוגמא לדבר מישראל שירש טבלים מאבי אמו כהן דמפריש תרומה ומוכרה לכהן לא דמי כלל דהתם שאני דמשעת הפרשה הרי נעשה ממון כהן וכאילו יצא מרשות לרשות דמי דהתורה הוציאתו מרשותו וזיכה אותה לכהן ולא נשאר לו כי אם טובת הנאה בלבד ויכול לעכבה לעצמו כמו שהיה עושה המורים וכן בההיא דישראל שירש עשרה פטרי חמורים מאבי אמו כהן דפודן והן שלו דהתם נמי משעה שהפרישם השיין לפדותן הרי נעשה ממון כהן ולא נשאר לו כי אם טובת הנאה ומכח אותו טובת הנאה זוכה בהם הוא עצמו מכח המורים אבל פדיון הבן דא"א לומר דמשעת הפרשה נעשה ממון כהן איך יהיה פדוי בהפרשה בעלמא ואם נאמר דלפי סברת רש"י והרא"ש נ"ל דצריך שיפריש הפדיון ויזכה אותו ע"י אחר שיזכה בו לכהנים באופן דע"י זכיה זאת יהיה ממון כהנים כדין הפרשת תרומה ושאר מתנות כהונה דהוו ממון כהן ויש טובת הנאה לבעלים או שיזכה ע"י אחר לכהן מיוחד ויתנה עמו ע"מ להחזיר לו דכל כי הא הי"ל לפרש וסתמות דבריהם נראה דבהפרשה בלבד הבן פדוי :

הן אמת דבספ"ק דמכילתין [דף יב:] פליג ר"א ארבנן וס"ל דהמפריש פדיון פ"ח חייב באחריותו כה' סלעים של בן ואמרינן בגמ' דמודה ר"א בישראל שיש לו ספק פ"ח בתוך ביתו שמפריש טלה עליו והוא שלו יעו"ש הרי דאף דלר"א המפריש חייב באחריותו כפדיון הבן עכ"ז מודה דהיינו דוקא בודאי פ"ח שעכ"פ צריך שיתננו לכהן וכיון דצריך ליתנו חייב באחריותו ואינו פדוי עד שיבא ליד כהן אבל בספק פ"ח דאינו חייב ליתן דהממע"ה בהפרשה בעלמא סגי וא"כ י"ל דה"ה בפדיון הבן דכל דאינו מחוייב ליתן לאחר בהפרשה סגי ונראה דהא ליתא ול"ד כלל דהא מסקינן התם דר"א סבירא ליה דפטר חמור אסור בהנאה קודם פדיון ומשום הכי צריך שיפריש בספק פטר חמור וכיון דאסור בהנאה והפדיון מוליאו לחולין הרי הפרשה עושה מעשה דלהכי דהוא פטר חמור הרי משעה שנולד הפ"ח ממון הכהן הוא והשה שפודה בו נכנס במקומו בהפרשה ומודה ר"א דאפי' בודאי פ"ח משעת ההפרשה הותר בהנאה אלא כיון דילפינן מפדיון הבן אמרינן דהפדיון תלוי ועומד דאם הגיע ליד הכהן הרי למפרע משעת ההפרשה היה פדוי והותר בהנאה ואם הפדיון לא הגיע ליד הכהן הרי למפרע הפ"ח אכתי איתיה באיסוריה וזה לא שייך בפדיון הבן כדבר האמור :

ואפשר לומר דלעולם דלדעת רש"י והרא"ש פדיון הבן הוי כשאר מתנות כהונה דמשעת הפרשה הוי ממון כהן וס"ל דילפינן לה מהקדש דהוקש בכור אדם לבכור בהמה טמאה כדאמרינן בסוף פרק קמא דמכילתין דה"ט דר"א דהמפריש פדיון פטר חמור חייב באחריות כה' סלעים של בן דכתיב אך פדה תפדה מה בכור אדם חייב באחריותו אף בכור בהמה טמאה חייב באחריותו וכיון דקי"ל אין היקש למחצה וילמוד עליון מתחתון ותחתון מעליון ה"נ י"ל דהוקש בכור אדם לבכור בהמה טמאה דמה בכור בהמה טמאה מסתברא דמשעת הפרשת השה נעשה ממון כהן אף בכור אדם משעת הפרשה נעשה ממון כהן ואע"ג דלפי פשט הסוגיא שם בספ"ק נראה דלרבנן דס"ל דפדיון פ"ח אינו חייב באחריותו כפדיון מע"ש ולא עבדי האי היקשא וכדאמר רבא שם בסוף הסוגיא ל"ק הא ר"א דמקשי הא רבנן דלא מקשי מ"מ י"ל דלעולם דלרבנן עבדינן היקשא דהא היקש דן אדם מעצמו אע"פ שלא קבלה מרבו דדוקא ג"ש אין אדם דן בעצמו וכמ"ש התוס' בפרק לולב הגזול (דף לא ע"א) יעו"ש ואע"ג דמדברי רש"י שם נראה דס"ל דהיקש הוא כדין ג"ש כבר כתב מרן זקני זלה"ה בספר יבין שמועה דף מד ע"א ד"ה ודע וכו' דלא כתב רש"י כן כי אם לר"י אבל לרבנן דקי"ל כוותייהו ס"ל דהיקש נמי דן אדם מעצמו יעו"ש וא"כ הכא מ"מ דרבנן דהכא לא דרשי היקש זה דבכור אדם לבכור בהמה טמאה ועכצ"ל דלרבנן נמי דרשינן הך היקשא אלא דלרבנן כיון דכתיב אך פדה תפדה דמשמע לפדיה הקשתיו ולא לדבר אחר כדאמרינן איגלא דר"א התם אף דר"א ס"ל דההיקש הוא על כל עניני הפדיון שילמדו זה מזה בין לענין אחריות ובין להפסותו ל' יום מ"מ לרבנן ס"ל דדוקא לענין פדיה הקשתיו הוא למעט כל דבר אפי' ענין דיני הפדיון ולא בא ללמד ההיקש כי אם שאופן הפדיון של בכורי אדם הוא באופן בהמה טמאה דמה בכור ב"ט משעה שהפריש הפדיון חל הפדיון ופקע זכות הכהן מגוף הפ"ח ונכנס השה במקומו ונעשה ממון כהן כך בכור אדם משעה שהפריש פדיון הבן נעשה ממון כהן דס"ל לרבנן דפשט הכתוב דמשמע לפדיה הקשתיו ולא לדבר אחר מוכח דמההיקש אין ללמוד אלא דשייך פדיון לזה כמו זה אלא כיון דעיקר הפדיון כבר כתוב בפירוש בשניהם ע"כ נ"ל דבא לחדש ההיקש אופן פדיון בבכור אדם מה שאינו מפורש בגופיה דהא אופן פדיון דבכור אדם סתמא הוא דלא חשיב פדיה אלא כשיתן ליד כהן אבל בהפרשה לא חשיב פדיה וחדית לן היקשא אופן פדיה אחת דאפי' בעודו ביד אבי הבן חשיב פדיון וכ"מ דתיכף משעת הפרשה נעשה ממון כהן ולמוד זה כיון שהוא קרוב לפשט הכתוב דלעיקר פדיה הקישו ולא לדבר אחר דרשינן ליה אבל שאר דיני פדיון לא ילפינן מהיקש זה :

ובהכי ניחא מאי דלכאורה קשה דאמאי איצטריך קרא לומר דהמפריש פדיון בנו ואבד חייב באחריותו דבמתני' דלקמן מייתי קרא לזה שנאמר יהיה לך אך פדה תפדה יעו"ש הא לפי האמור מלתא דמסתברא דחייב באחריותו ולא צריך קרא לזה מידי דהוה לשאר חוב דעלמא שאם הפריש שיעור חובו ואבד חייב באחריותו דכל כמה דלא מטי ליד המלוה ולא זכה בו אכתי ברשותו הוא וה"נ אם אנו אומרים דמשעה שהפרישו אינו ממון כהן פשיטא דחייב באחריותו דאפילו אחר שהפרישו עדיין ממונו הוא כשאר נכסיו ולמה צריך קרא ואולם לפי האמור ה"ט דכיון דהוקשו בכור אדם לבכור בהמה טמאה ויל"פ מההיקש אפילו לרבנן דפדיון הבן נמי משעה שהפרישו הוי ממון כהן כשאר מתנות כהונה וא"כ סלקא דעתך אמינא דאינו חייב באחריותו כדין פדיון פטר חמור ומעשר שני קמ"ל קרא דיהיה לך אך פדה תפדה דמשמע שאינו פדוי עד שיבא ליד כהן ואם לא היה ההיקש הוה אמינא דלאו ממון כהן הוא משעת הפרשה מהאי קרא אבל כיון דאיכא היקשא וע"כ נ"ל דההיקש בא ללמד זה על זה באיזה דבר ואין לנו לומר לרבנן אלא דבא ללמד דפדיון הבן נמי משעת הפרשה הוי ממון כהן אלא דעם כל זה חדית לן קרא דחייב באחריותו דאף דמשעת הפרשה הוי ממון כהן מ"מ מתלי תלי עד שיבא ליד כהן דאם הגיע ליד כהן הרי למפרע משעת הפרשה היה ממון כהן ואם נאבד ולא הגיע ליד הכהן אין בנו פדוי למפרע דחייב באחריותו ונמלא כפי"ז דפדיון הבן לרבנן הוא כסגנון פדיון פטר חמור לרבי אליעזר כמו שביארנו לעיל לדעתו דרבי אליעזר וא"כ בנדון זה דבן חלל שאינו מחוייב ליתן לכהן אחר בהפרשה סגי דכל דאינו זקוק ליתן בהפרשה סגי כדאמרינן לענין פטר חמור לר"א דמודה ר"א בספק פטר חמור דמפריש טלה והוא שלו כמו כן לרבנן בפדיון הבן · ונראה דלפי"ז לדעת רש"י והרא"ש ה"ה בספק פדיון הבן דקי"ל דאם הוא ספק אם הוא בכור ודאי והספק הוא אם פטור מן הפדיון דפטור מה' סלעים דהמוציא מחבירו עליו הראיה דמכל מקום חייב להפריש ה' סלעים ולפדותו ומעכב הפדיון לעצמו כיון דהפרשה עושה מעשה כדין פטר חמור לר"א דבספק מפריש טלה והוא שלו דהא אין טומר

[סח] **וכן** מי שלא שהתה אחר בעלה שלשה חדשים וכו' בכור לכהן ואינו בכור לנחלה · ורמינן עלה *בגמרא לנחלה הוא דלא הוי בכור הא כפשוט שקיל אמאי ליזיל לגבי האי לדחייה ולגבי האי ולדחייה א"ר ירמיה לא נצרכא אלא לבא אחריו וה"ק בכור לכהן והבא אחריו אינו בכור לנחלה ותו דייקינן ולכתבו הרשאה להדדי ומפרקינן מסייע ליה לר' ינאי דאמר ר' ינאי הוכרו ולבסוף נתערבו כותבין הרשאה זה לזה לא הוכרו אין כותבין הרשאה זה לזה · ת"ר מנין שאם יש לו ה' בנים מה' נשים שלא ביכרו שחייב לפדותן שנאמר° כל בכור בניך תפדה פשיטא בפטר רחם תלא רחמנא מהו דתימא נילף בכור בכור מנחלה מה להלן ראשית אונו אף כאן ראשית אונו קמ"ל ואיתא בהלכות בהאשה נקנית* :

מתני'

דלא אמרו בן כי אם ... בכור כמו בן מלל דעל לד דוודאי הוא חייב בפדיון וע"כ מחוייב לפחות לעשות מצות הפרשה מה שא"כ בספק בכור דאינו בכור פטר חמור דלריך שיפרים עלה להפקיע איסורו משא"כ בבן דחולין הוא ואינו לריך הפרשה להתחיל דהא ליתא דהא סוף סוף מלוה מדאורייתא היא וקי"ל ספק דאורייתא לחומרא ודוקא לענין ממון לא מפקינן מידו דגדול כח המוחזק אבל לענין קיום מלות הפרשה דלא מעי ליה למוחזק שום ... בל ממון למה לא נחמיר מספק לחייבו בהפרשה מספק ואם נאמר דמה"נ דלדעת רש"י והרמב"ם מורת הדין כן דבספק בכור אדם חייב להפרים ומעכבן לעלמו יקשה דהכי אמרינן בחולין בפרק הזרוע (דף קל"ד) דאמרינן התם תני ר"ח ה' ספיקות מאמרו בגר ד' לחיוב וד' לפטור קרבן אשתו ולקח [ובכור בהמה טמאה] ובכור בהמה טהורה [לחיוב] לאשית הגז והמתנות ופדיון הבן ופדיון פטר חמור לפטור ואם איתא דספק בכור אדם חייב להפרים אמאי לא קתני פדיון הבן לחיוב ולפטור כדקתני בבכור בהמה טמאה לחיוב ולפטור דקתני דחייב להפרים שלה להפקיע איסורו וקתני לפטור דהיינו דמפרים והוא לעצמו וכ"כ גבי פדיון הבן ליתני חיוב הפרשה ופיטור נתינה דמעכבו לעלמו :

והנה בירושלמי פ"י דיבמות ה' א' הובאה מימרא זאת דבן חלל באופן זה וז"ל ר"ש בן יוסינא בשם רב הושעיא כהן שבא על הגרושה והוליד בן ומת האב בתוך שלשים יום חזקה שפדאו אביו ואם לאחרים הוא פודה כ"ש בנו עכ"ל ופשט לשון הירושלמי נראה כסברת רש"י והרמב"ם דכתבו דחייב האב לפדותו דמפרים ה"ש ומעכבן לעצמו דהכי משמע הא דאמר חזקה שפדאו אביו דלשון זה מורה דעכ"פ לריך שיפדה אותו אביו ואתא לאשמועינן דאע"ג דתנן לקמן בפרקין [דף מט·] מת האב אחר ל' יום בחזקת שנפדה מ"מ אפשר לומר דדוקא כשאביו ישראל אבל בכה"ג דאביו כהן דאפילו אם פודה אותו הפדיון שלו אינו בחזקת שנפדה דאפשר דלא פדאו דתלי לומר שאינו לריך להפרים קמ"ל דאפי' בכה"ג הוי בחזקת שנפדה דמסתמא פדאו ולפי דלא נטעי לומר דמלשון זה משמע דלריך שיפדנו כישראל ולריך שיתן הפדיון לכהן אחר לזה סיימו בירושלמי לומר ואם לאחרים הוא פודה לא כ"ש בנו וא"כ ודאי דה"ם שלו ומאי דאמרינן בחזקת שנפדה היינו מלות הפרשה בלבד ולסברת התוס' בשמעתין דס"ל דאינו לריך להפרים נ"ל דפי' דברי הירושלמי הכי הוי אחר ל' יום בחזקת שפדאו אביו כלומר שמעמידין אותו בחזקת פדוי דאם לאחרים הוא פודה לכ"ש בנו כלומר כיון דהפדיון הוא שלו ואינו לריך ליתן לכהן אחר דאם הוא נוקח מאחרים איך אפשר שיתן הוא לכהן אחר ואם כן כיון דעיקר הפדיון הוא הנתינה לכהן וההפרשה אינה מעלה ומוריד כלל הכא דלא שייך נתינה הרי הוא בחזקת פדוי בלא הפרשה כלל דהפרשה אינה מלוה כי אם נתינה וכיון דנתינה ליכא אפוכי מטרתא ל"ל ובלא הפרשה הרי הוא בחזקת פדוי :

[סח] **פיסקא** וכן מי שלא שהתה אחר בעלה ג' חדשים וכו' ופריך בכור לנחלה הוא דלא הוי הא כפשוט שקיל ואמאי ליזיל לגבי האי ולדחייה וכו' ומשני אמרינן לא נלרכא אלא לבא אחריו וכו' ונראה פשוט דהא דקבעי הש"ס קושיא זאת גבי חלוקה מי שלא שהתה אחר בעלה וכו' לאו דוקא דה"ה בשאר חלוקות מתני' דקתני היא וכהנת היא ולויה היא ואשה שכבר ילדה דעליהם נמי קתני בכור לכהן ואינו בכור לנחלה ושפיר יש לדקדק בהם הא כפשוט שקיל וכו' וגם שינוייא דמשני ר"י א"ם לאלו החלוקים נמי דה"ק בכור לכהן והבא אחריו אינו בכור לנחלה דאם בעלי הנשים האלו לא היה להם בנים עדיין הרי אלו שנתערבו אינן בכור לנחלה וגם כפשוט אינם יורשים עם אחיהם שנולדו אחריהם דזיל הכא קא מדחי ליה וזיל הכא קא מדחי ליה והבא אחריהם ג"כ אינו בכור לנחלה דאמרי ליה אחיו אותו הראשון שהוא ספק הוא בכור לנחלה אלא דקבעי הש"ס הך שקלא וטריא על חלוקה מי שלא שהתה וכו' שהיא אחרונה שבכולן וסמיך לה דברי התנא דהוי בכור לכהן ואינו בכור לנחלה ואף דבחלוקות אלו דהיא וכהנת וכו' אפשר להיות דהראשונים שנולדו ונתערבו אפשר שיזכו אף בחלק בכורה ע"י שיכתבו הרשאה להדדי בהוכרו ולבסוף נתערבו אלא דלא נקט מתני' בחלוקות אלו דים מליאות דהוא בכור לנחלה ע"י הרשאה בהוכרו ולבסוף נתערבו מפני דרלה התנא לכלול עמהם חלוקת מי שלא שהתה דלא יש אופן בו שיהיה בכור לנחלה דלעולם הוי ספק מעיקרו וכיון דלגבי הך חלוקה לא שייך לחלק כלל גם באותם חלוקות אף דשייך לחלק בהם לא נקט אלא אופן דלא הוכרו מתחלה דבהכי אינם יכולים לכתוב הרשאה וע"ז קבעי הך שקלא וטריא על חלוקת דמי שלא שהתה וכו' לומר דמפני חלוקה זאת לא חילק התנא כלל דגם באותם חלוקות מיירי בשלא הוכרו מתחלה כלל ומש"ה לא מהני הרשאה ומפני חלוקת מי שלא שהתה וכו' לא חש התנא לחלק בשאר החלוקות :

והנה ראיתי להרב כ"י שהביא משם תוס' אליוכיות בשמעתין וז"ל והק' הר"ר אלחנן אמאי לא מוקי לה ביבם דהוי ספק ובני יבם שבאו לחלוק נכסים שאז נוטל הספק חלק כדאמרי' בחולין בשמעתא דספק ויבם וי"ל דמתני' משמע ליה דמיירי בכל בני אדם שבעולם אפי' אותם דלא הוו יבם עכ"ל ולא ביארו התוס' באיזה אופן נכסים הוא שנוטל הספק חלק ובפרק החולץ (דף לז ע"ב) אמרי' ספק ובני יבם שבאו לחלוק בנכסי מיתנא ספק אמר ההוא גברא בר מיתנא הוא ונכסי דידי הוא בני יבם אמרי את אחינו את ומנתא הוא דאית לך בהדן וסבור רבנן למימר מתניתין היא דתנן הוא אינו יורש אותם וכו' ודחי להו רב משרשיא דל"ד דאי דמייא למתניתין הוא בספק ובני יבם שבאו לחלוק בנכסי יבם גופיה דהתם אמרי' ליה אייתי ראיה דאחונא את ושקיל וכתב רש"י בנכסי יבם גופיה התם מיתוקמא מתניתין דהוא לא יורש אותם דאמרי ליה אייתי ראייה ושקיל אבל בההיא דלעיל הבאים לחלוק בנכסי מיתנא שניהם ספק ונראה בעיני דההיא מנתא דקא מודו ליה שקיל ואידך הוי ממון המוטל בספק וחולקין הוא מוטל החלי וכין כולם החלי עכ"ל נמלינו למדים דספק ובני יבם שבאו לחלוק בנכסי יבם גופיה אינו נוטל הספק שום חלק ועל כרחך לומר דמ"ש התוס' דהוה מצי לאוקמא ביבם היינו בספק ובני יבם דבאים לחלוק בנכסי מיתנא דחולקין ביניהם ולע"ד דברי התוס' הנזכרים נפלאו ממני דאי ס"ל כסברת רש"י דההיא מנתא דקא מודו ליה שקיל ואח"כ חולקין דכן הוא סברת רוב הפוסקים וכמ"ש הרשב"א בחידושיו שם והרא"ש בפסקיו ודעימייהו יעו"ש וע"ז הוא דמקשה לומר דאמאי לא מוקי לה בהכי דבכה"ג דבאים לחלוק בנכסי מיתנא כיון דהם מודים לו בההיא מנתא שאומרים לו אחינו את א"כ נמלא דזה הספק יורש כפשוט בחלק נכסי מיתנא מכח שיורש ליבם לפי הודאתם דבן היבם הוא הרי הדבר קשה דלפי סברת רש"י ודעימיה אם היה זה הספק שאנו מסתפקים בו שהוא בן היבם ראשון לבניו ולאפית אונו כמו שהוא יורש בחלק פשוט במנתא דקא מודו ליה יורש נמי חלק בכורה כיון דכבר הודו לו שהוא אחיהם והוא הבכור ולו משפט הבכורה דלגבי זה שהספק הוא בן היבם הרי נמלא דכדין יבם את יבמתו וזכה בנכסי המת כדין כל יבם ומחיים כבר זכה היבם בנכסי מיתנא ושפיר נוטל הבכור פי שנים כיון דמוחזק הוא ולא הוי ראוי וא"כ אי מתני' מיירי בהכי אמאי קתני דאינו בכור לנחלה הא אם כפשוט נוקח בנכסי מיתנא מטעם דמודו ליה גם חלק בכורה נוטל מהנכסים והשאר יחלוקו ואי ס"ל להתוספות כסברת הרמב"ם בפ"ה מהלכות נחלות דלא ס"ל כסברת רש"י אלא ס"ל דספק ובני יבם חולקין נכסי מיתנא בשוה חלק כחלק ואינו נוטל מנתא דמודו יעו"ש א"כ נמלא דה"ז הספק שאנו מסופקים שמא הוא בכור לנחלה ליבם אינו נוטל מכח ירושת היבם לא כפשוט ולא כבכור ומה שנוטל הוא חלק בנכסי מיתנא מטעם דאנו אומרים דבן מיתנא הוא ובנכסי מיתנא לא שייך בכור לנחלה לומר דכבכור אינו נוטל אבל כפשוט נוטל דהא במיתנא לא יש לו בנים אחרים דאם יש ספק הוא שזה הבן דוקא הוא שלו ואין לו אחים ודווקא ביבם שהיו לו בנים אחרים אח"כ שייך לומר דנוטל חלק כפשוט ואינו נוטל חלק כבכור ומנכסי היבם אינו נוטל כלל אפילו חלק כפשוט וא"כ איך שייך לומר ביבם דאינו נוטל כבכור ונוטל כפשוט כיון דמה שלוקח חלק בנכסי מיתנא לאו מכח ירושת היבם הוא אלא מכח שיורש למיתנא מס' שמא בנו הוא מטעם דמוטל בס' חולקין · ואפשר לומר דכוונת התוס' להקשות מההיא דאמרינן בפרק החולץ בסוף הסוגיא ספק ובני יבם שבאו לחלוק בנכסי סבא ספק אמר ההוא גברא בר מיתנא הוא ופלגא דידי הוא ובני יבם אמרי אחונא את ומנתא אית לך בהדן פלגא דקא מודי להו שקלי תלתא דקא מודו ליה שקיל פש לאו דנקא הוי ממון המוטל בספק וחולקין ע"כ ובכה"ג הו"מ לאוקומה הכי כאי ספק אי הוי בן היבם הוא ראשית אונו אף דלוקח בנכסי סבא תלתא דקא מודו ליה דאחיהם הוא כחלק פשוט מ"מ אינו נוטל בנכסי סבא מכח אביו היבם פי שנים כבכור כיון דנכסי הסבא לגבי היבם הוי ראוי כיון דמת היבם קודם ואח"כ מת הסבא דנמלא דלא זכו בניו לנכסים מחייו והוי ראוי ואינו נוטל בראוי כבמוחזק והולם אף באופן זה הוי דוחק דאיך אפשר לאוקומי מתני' בהכי כיון דמשמעות מתני' היא דמה שאינו בכור לנחלה הוא מטעם דספק הוא וזיל הכא קא מדחי ליה וכו' ואם מיירי בהכי לאו מטעם זה הוא דהא כיון דבחלק פשוט לוקח תלתא מטעם דמודו ליה דאחיהם הוא א"כ בחלק פי שנים נמי נוטל מטעם זה דכבר הודו ליה דאחיהם הוא ומאי דאינו נוטל פי שנים הוא משום דהוי ראוי ודין זה דראוי הא קתני לה במתניתין לקמן ואינו מסוגיא מתני' דהכא ועוד קשה על דברי התוס' דאיך הוה מצי לאוקומה בהכי דא"כ התינח לחלוקה מי שנשאת בתוך וכו' דמיירי ביבם אבל בשאר חלוקות דהיא וכהנת היא ולויה היא ואשה שילדה מאי א"ל ופשיטא דפי' עדיף בהאי שינוייא דרבי ירמיה דמשני לבא אחריו דבהכי מתורץ יפה כל החלוקות ולזה י"ל והוא פשוט ונקדים דהא דאמרינן דאם לא הוכרו בתחלה כלל דאינם יכולים לכתוב הרשאה זה לזה הוא תגזלת הכתוב כדאמרינן בפרק י"נ (דף קכז ע"א) דתני' בן ולא טומטום בכור ולא ספק דכתיב והיה הבן הבכור לשנואה דהאי קרא מיותר הוא דאי להורות דהבכור הוא לשנואה הא כתיב א"א לא יוכל לבכר את בן האהובה על פני בן השנואה הבכור ועל כרחך לומר דהאי קרא דוהיה הבן הבכור איצטריך להכי למעט בכור ספק וכן אמרינן בספרי בפ' הנה דמהאי קרא דוהיה הבן הבכור ממעטינן ספק בכור מעיקרו והנה כי כן נראה פשוט דדוקא בחלק בכורה אמרינן

דאין יכול לכתוב הרשאה אבל בחלק פשיטות אפי' ספק מעיקרו יכולים לכתוב הרשאה דלא מיעט הכתוב אלא לענין בכורה וכ"כ הרב בספר א"ז שם בפי"ג משם הרא"ש יעו"ש וכ"כ מרן הב"י בח"מ סי' רע"ז שכ"כ רבינו ירוחם יעו"ש וכ"כ הב"ח שם וז"ל ספק בכור וכו' וטעמא משום דכתיב יכיר דבעינן שהוכרו מתחלה ולפיכך בחלק פשיטות יכולים לכתוב הרשאה אפילו לא הוכרו מתחלה דיכיר לא כתיב אלא גבי חלק בכורה עכ"ל וכ"כ בפרישה וז"ל ודוקא בבכור דינא הכי דכתיב ביה יכיר אבל בן לאובן פשוט ובן שמעון פשוט שנתערבו אפילו לא הוכרו מעולם איזה של מי כותבין הרשאה זה לזה עכ"ל אלא דדבריהם תמוהים משום דכתיב יכיר לומר דבעינן היכרא שהוכרו מתחלה דהא בספרי ובגמרא ילפינן לה מדכתיב והיה הבן הבכור כאמור דקרא דיכיר איצטריך לתילי אוחרי וכדאמרינן בפרק מי שמת (דף קמב ע"ב) בן שנולד לאחר מיתת אביו אינו נוטל פי שנים מאי טעמא יכיר אמר רחמנא והא ליתא דיכיר וע"כ לימר דמאי דלא מייתי הא דספק בכור מקרא דיכיר וילפינן לה מקרא דוהיה הבן הבכור וכו' היינו משום דלא קפיד קרא דיכיר בהיכרא אלא בדאינו ראוי להיכרא כגון דנולד לאחר מיתת אביו אבל בנולד בחייו אפילו לא ראהו ולא הכירו הואיל וראוי להכרה אין הכרה מעכבת בו כדר' זירא וכו' כמה שכתב רשב"ם שם יעו"ש וא"כ י"ל דאפילו נתערבו מתחלה כיון דהיה ביד האב להשגיח ולהשתדל שלא יתערבו כדי להכירו ראוי להיכרא חשיב ואין היכרא מעכבת ומש"ה איצטריך קרא אחרינא באופן דכל אפייא שווין דהא דאין יכולים לכתוב הרשאה הוא דוקא לחלק בכורה אבל לחלק פשיטות יכולים לכתוב הרשאה והנה כי כן י"ל דשפיר הו"מ לאוקומי מתניתין דמי שלא שהתה ביבם דלשאר החלוקות דמתניתין דהיא וכהנת וכו' לק"מ דלגבי שאר חלוקות י"ל דמתניתין דמשמע דבחלק פשוט נוטל מיירי כשכתבו הרשאה זה לזה דלענין חלק פשוט מהני הרשאה ולענין חלק בכורה לא מהני הרשאה כיון שלא הוכרה מתחלה ודע דאין לומר כפי"ז דמש"ה קבע הש"ס קו' זאת דפריך הא כפשוט שקיל על חלוקת מי שלא שהתה וכו' דבשאר החלוקות דהיא וכהנת וכו' לק"מ די"ל דמיירי בכתבו הרשאה זה לזה דהא ליתא דא"כ למאי דפריך הש"ס לשינוייא דר"י וליכתבו הרשאה אהדדי וכי תימא מתני' שלא בהרשאה הא מוקמינן לה לקמן בהרשאה אמאי הולרך המקשן להביא מתני' דלקמן דמוקי לה שמואל בבא בהרשאה תיפוק ליה דמתני' דהכא בשאר החלוקות דהיא וכהנת וכו' מיירי כשכתבו הרשאה זה לזה אלא עכל"ל דקו' הש"ס קאי לכל החלוקות אלא דקבעי קושיא על האחרונה דמי שלא שהתה וכו' וה"ה השאר וכל החלוקות מוקי להו ר"י דלא נלרכא אלא לבא אחריו ואע"ג דלגבי היא וכהנת וכו' מלינן לתרולי דמיירי בבא בהרשאה מ"מ ניחא ליה להש"ס לשנויי לכולהו בחדא מחתא :

והנה ראיתי לרש"י בשמעתין בד"ה מסייע ליה לר' ינאי דאמר הוכרו ולבסוף נתערבו כגון ב' נשים של ב' אנשים שהוכרו וולדותיהן ואח"כ נתערבו ועכשיו כשהם באים לירש דוחים אותם אחיהם דלכ"א אמרי לאו אחינו את כותבין הרשאה זה לזה האחד לחבירו על חלקו בנכסי אביו ובעל ההרשאה בא אצל יורשי ב' האבות ואומר לכל אחד אם אחיכם אני תנו לי ואם זה אחיכם תנו לי חלקו וכן לבני הב' אבל לא הוכרו מעולם אין כותבין דלא היתה להם זכיה מעולם בנכסים ומתני' נמי בדלא הוכרו מעולם דמעולם לא נודע איזה בכור ולא זכה אחד מהם בחזקת בכורה עכ"ל ובגי' הרב כ"י גרים בדברי רש"י אחר דיבור וכן לבני הב' וז"ל דהיינו ודאי הרשאה מעלייתא עבדי שהיתה לו זכיה בנכסי אביו קודם שנתערבו אבל לא הוכרו וכו' ולעד"נ דהמדקדק בכל דברי רש"י בסא דרבי ינאי יראה דרש"י ס"ל דר' ינאי דבלא הוכרו מתחלה דאין כותבים הרשאה אפילו בבנים פשוטים שנתערבו מתחלה מיירי מדלא הזכיר רש"י כלל בתוך פירושו שפירש דמיירי כגון ב' נשים של שני אנשים דהולדות אלו היו בכורות לאביהם לענין נחלה כי לא יש מזה רמז בדבריו ועוד דכיון דדין זה דבכור ספק ילפינן לה מקרא דוהיה הבן הבכור וכו' דכל שלא הוכרו מתחלה אינו נוטל פי שנים אפי' בהרשאה למה הולרך רש"י ליתן טעם אחר מדעתו וסברתו דכיון דהוכרו מתחלה והיה להם זכייה בנכסים קודם שנתערבו כותבין הרשאה אבל אם לא הוכרו מעולם אין כותבין דלא היתה להם זכייה בנכסים מעולם תיפוק ליה דגזירת הכתוב היא וקי"ל דלא דרשינן טעמיה דקרא דא"כ הוא דטעמיה דקרא הוא מפני שלא היה להם זכייה בנכסים א"כ לאו דוקא בחלק בכורה דאפי' בחלק פשוט או דאינו בכור אלא דבאים לידון על הירושה בלבד כפשוט אינם יכולים לכתוב הרשאה כיון דמעולם לא היה להם זכייה בנכסים דכפי טעם זה מ"ם פשוט מבכור ואף דזה אינו כ"כ הכרח דאפשר דהולרך רש"י ליתן טעם דיש לחלק בין הוכרו מתחלה ללא הוכרו מתחלה דכיון דים טעם לחלק מש"ה אמרינן דקרא דוהיה הבן הבכור וכו' דממעט ספק אינו ממעט כי אם דוקא בספק המסתבר בשלא הוכרו מתחלה דלא היה להם זכייה כלל אבל בהוכרו מתחלה דלא מסתבר אינו ממעט קרא מ"מ אי ס"ל לרש"י דר' ינאי בבכור דוקא מיירי כל כי האי היה לו לפרש דבבכור מיירי ולא לפרש הענין בסתם כאילו דין זה מיירי אפי' בבנים פשוטים דכל שלא הוכרו אינם יכולין לכתוב הרשאה על חלקו ואדרבה פשט דברי רש"י שכתב כותבין הרשאה זה לזה על חלקו בנכסי אביו נראה דעל חלק פשוט בנכסי אביו קאמר דאי לאו הכי הו"ל על חלק פי שנים בנכסי אביו ולפרש בעיקר המליאות דהולדות האלו היו בכורות לאביהם ולא לסתום דבריו לגמרי ולכן נראה דדעת רש"י דאפי' בולדות פשוטים כל דלא הוכרו מתחלה מטעם זה דלא היה להם זכייה בנכסים מעולם אינם יכולים לכתוב הרשאה זה לזה והכי ס"ל לר"י מסברא ומאי דאמר בי"נ נוחלין אלא בכור ולא ס' לאפוקי מאי לאפוקי מדדרש רבא וכו' הכוונה לאפוקי מדרשא בתרה דדריש רבא כר' ינאי גבי בנים פשוטים שנתערבו דאם הוכרו מתחלה כותבין הרשאה ואם לא הוכרו אין כותבין לאפוקי סברא זאת אתא קרא דוהיה הבן הבכור למעוטי דלענין חלק הבכורה אפי' בהוכרו מתחלה אין כותבין הרשאה כיון דעכשיו נתערבו ולא הוי בכור ודאי ומאי דקיים רש"י בדבריו בשמעתין וז"ל ומתני' נמי בדלא הוכרו מעולם דמעולם לא נודע איזה בכור ולא זכה אחד מהם בחלק בכורה וכו' דמשמע דאפי' בבכור דווקא בשלא הוכרו מתחלה אין כותבין היינו לפי שמעתין שלא הביאו כי אם הא דר"י דנראה דמסברת ר' ינאי גבי בנים פשוטים אנו לומדים בבכור דהכא בשמעתין עכ"ל דלא שמיע ליה דרשה דקרא דוהיה הבן הבכור דדרשינן בכור ודאי ולא ס' דלפי דרשה זאת פשיטא דאין לחלק כלל דקרא סתמא קא ממעט ואפי' בהוכרו מתחלה במשמע כיון דלא מביא הש"ס הכא כי אם הא דר"י ולא הביאו ברייתא דדריש והיה הבן הבכור ודאי ולא ספק וכיון דמרבי ינאי אנו לומדים א"כ בבכור נמי דווקא בדלא הוכרו כדין פשוט :

הן אמת דאם כנים אנחנו דהכי הוי סברת רש"י דסברת ר"י הוא אפילו בפשוטים אבל לפי מאי דדרשינן בפרק יש נוחלין מקרא והיה הבן הבכור למעוטי ספק אפילו בהוכרו מתחלה ממעטינן מקרא דמאי דאמרינן התם לאפוקי מדרבא היינו לאפוקי מדרשה בתרא קאמר יקשה לסברא זאת דהא אמרינן התם בפרק י"נ [דף קכז·] שלחו בני אקרא דאגמא לשמואל ילמדנו רבינו היו מוחזקין בזה שהוא בכור ואמר אביו על אחר שהוא בכור מהו שלא להו כותבין הרשאה זה לזה ופריך מא"כ אי כרבנן ס"ל ניבלא להו כרבנן אי כר"י ס"ל ניבלא להו כר"י ומשני מספקא ליה אי כר"י אי כרבנן עכ"ל ואם איתא דקרא דוהיה הבן הבכור ולא ספק ממעט אפילו הוכרו בתחלה א"כ הכא אף דחשיב כהוכרו ולבסוף נתערבו דהא אותו שהיו מוחזקים שהיה בכור כל עוד שלא אמר אביו על אחר שהוא בכור דבאותה שעה חל הספק אי נאמן האב או לא הרי מקודם זה הראשון היה לו זכיה בחזקת בכורה אלא דאח"כ נפל הספק ומש"ה ס"ל לשמואל דזה הראשון דמוחזק היה לו זכיה כותב הרשאה לשני כיון דהו"ל זכיה מבכורה מקודם אמירת אביו על אחר מ"מ הכי לענין בכורה הא דרשינן מקרא דוהיה הבן הבכור דממעט ספק אפילו בהוכרו ולבסוף נתערבו וא"כ הכא דנפל הספק אח"כ מי הוא הבכור לענין דינא בכלל דרשה זאת הוא דבכור ולא ספק דלא מהני הרשאה וכ"כ הרב בספר א"ז שם גבי הא דשמואל משם הרא"ש ז"ל דהכרית מכאן דמאי דאמרינן לאפוקי מדדרש רבא לאו לאפוקי מדרשה בתרא דרבא אלא לאפוקי מדרשה קמא דרבא דקס"ד לומר דאפי' לא הוכרו מעולם כותבין הרשאה יעו"ש ואם סברת רש"י על דרך האמור יקשה מהא דשמואל ואולי דים לדחות דרש"י יסבור דים לחלק דלא ממעטינן מקרא בכור ספק דלא מהני הרשאה כי אם בספק דמליאות שא"א להתברר אבל בספק דדין כי הא דשמואל דמספקא ליה אי כר"י אי כרבנן בכה"ג לא ממעטינן מקרא כיון די"ל דאף דלשמואל מספקא ליה הלכתא כמאן מ"מ אפשר שימצא דיין אחר שיזכה לאחד מהם בחלק בכורה דאותו חכם יהיה פשוט אללו דהלכה כר"י או כרבנן בבירור ובכה"ג דאפשר שיתברר הספק ע"י דיין אחד ויהיה לו זכייה כיש לו זכייה דמי וכותבין הרשאה זה לזה כיון דלא דמי לספק דמליאות דבהכי ניחא לע"ד לפי סברת הרא"ש דנראה דמדמה ספק דדין זה לספק דמליאות והכא שאני דחשיב כהוכרו ולבסוף נתערבו א"כ אמאי שלא להו שמואל סתם כותבין הרשאה זה לזה דמשמע דהרשאה מהני אפילו אם כתב הרשאה אותו שאמר אביו עליו שהוא בכור לראשון שהיינו מוחזקים בו מדלא פי' לומר להם דהראשון יכתוב הרשאה לשני ובשלמא הראשון לשני א"ש כיון דלראשון היה לו שעת זכייה בחלק בכורה קודם שאמר אביו על אחר שהוא בכור וחשיב כהוכרו ולבסוף נתערבו אבל השני שאמר עליו אביו שהוא בכור מעולם לא היה לו שעת זכייה דבשעה שאמר אביו עליו שהוא בכור הרי נולד הספק אם הוא בכור ומעולם לא הוחזק לבכור ואם כן לגבי דידיה חשיב כלא הוכרו מתחלה ואיך מהני הרשאתו שהרשה לראשון אמנם לרש"י א"ש דבספיקא דדינא שאני דאפילו דחשיב כלא הוכרו מתחלה חשיב כאילו היה לו שעת זכייה כיון דאיכא למימר דאילו מתרמי דין זה לדיין אחר דלא מספקא ליה כשמואל יזכה לאחד מהם והכי נמי בפ' התולך (דף מא ע"ב) אמרינן המקדש אחת מב' אחיות ואינו יודע איזה מהם קדש דאוסרת דכיון דאם יצא אליהו ויאמר דזו קדש בת חליצה ויבום היא יעו"ש הכי דאע"ג דהשתא לא ידעינן איזה מהם קדש

ומינו

מתני'* מי שלא ביכרה אשתו וילדה ב' זכרים נותן ה' סלעים לכהן מת א' מהם בתוך שלשים יום האב פטור מת האב והבנים קיימין רמ"א אם נתנו עד שלא חלקו נתנו ואם לאו פטורין ר"י אומר נתחייבו נכסים זכר ונקבה אין כאן לכהן כלום *שתי נשים שלא ביכרו וילדו ב' זכרים נותן עשרה סלעים לכהן מת אחד מהם בתוך שלשים יום אם לכהן אחד נתן יחזיר לו ה' סלעים ואם לב' כהנים נתן ואינו יכול להוציא מידם: זכר ונקבה או ב' זכרים ונקבה נותן ה' סלעים לכהן שתי נקבות וזכר או ב' זכרים וב' נקבות אין כאן לכהן כלום אחת ביכרה ואחת שלא ביכרה וילדו שני זכרים נותן ה' סלעים לכהן מת אחד מהם בתוך שלשים יום האב פטור מת האב והבנים קיימין רמ"א אם נתנו עד שלא חלקו נתנו ואם לאו פטורין ר"י אומר נתחייבו נכסים זכר ונקבה אין כאן לכהן כלום:

גמ' [סט] הא מתניתין הוינן עלה בגמרא* דמית האב אימת אילימא דמית לאחר שלשים יום בהא אמר ר"מ כי חלקו פטורין והא אשתעבדו להו נכסים אלא דמית בתוך שלשים יום מ"ש כי חלקו דאזיל לגבי האי ומדחי ליה ואזיל לגבי האי ומדחי ליה כי לא חלקו נמי ניזיל לגבי האי ולדחייה וליזיל לגבי האי ולדחייה ופריש רבי ירמיה טעמא דר"מ משום דכל זמן שלא חלקו כהן בא על הנכסים משני דרכים ודייק מינה זאת אומרת שני יוסף ב"ש הדרים בעיר אחת ולקחו שדה אחת בשותפות בעל חוב גובה משום דא"ל אי בדידך מסיקנא מנתא דידך שקילנא ואי בחברך מסיקנא מנתא דחברך קא שקילנא וכי חלקו ליכא למימר הכי ומש"ה פטורין ובדרי יהודה פריש טעמא משום דאחין שחלקו לקוחות הוו וכל חד מכח חבריה קא אתי הלכך דייק מינה זאת אומרת שני יוסף בן שמעון הדרין בעיר אחת ולקח אחד מהם שדה מחבירו בעל חוב גובה ממנו משום דא"ל אי בדידך מסיקנא לדידי קדימנא משעבדנא לי מקמי דידך ובתרווייהו אתקיף עליה רבא מכדי נכסוהי דבר איניש אינון ערבין ביה מי איכא דלדידיה לא מצי תבע ליה ולערב מצי תבע ליה והתנן המלוה את חבירו ע"י ערב לא יפרע מן הערב וקי"ל לא יתבע ערב תחלה ואסיקנא *דמית האב אחר שלשים יום ודאיכא נכסי טובא ה"נ

אחיו שלא ליבום מ"מ אינו יבא אליהו ויברר איזה מהן קדם חשיב כאילו ראוי ליבום וא"כ הכא לענין בכור דוקא בספק דמציאות דאינו ידוע מי הוא הבכור בגי קרא דאינם כותבין הרשאה דאע"ג דאיכא למימר הא אית ליה זכייה בנכסים אינו יבוא אליהו ויאמר דזה הוא הבכור מ"מ כיון דבירור זה אינו אלא ע"י גם שיבוא אליהו לא חשיב דיש לו שייכות זכייה משא"כ בספיקא דדינא דאפשר שיתברר בדרך שנש ולא בדרך נס שיבוא דיין אחר דלא סבירא ליה כשמואל ויזכה אותו בחלק בכורה וכל כי הא שיש לו שייכות זכייה בנכסים כותבין הרשאה זה לזה:

מתני' מי שלא ביכרה אשתו וילדה ב' זכרים נותנין ה' סלעים לכהן מת אחד מהם וכו':

[סט] **גמרא** הא מתני' הוינן עלה בגמרא דמית האב אימת וכו':

וצריך להבין בדברי רבי' הרמב"ן דלמה הוצרך להביא סברת רבי ירמיה דמוקי לה למתני' במת האב בתוך שלשים יום וטעמייהו דרבי מאיר ור"י אליבא דר' ירמיה כיון דקיימא לן כרבא דמוקי לה במת האב אחר שלשים יום ודחה סברת ר"י ולא היה לו להביא כ"א מסקנא דרבא דמאי נ"מ ממאי דס"ל לר"י לענין הלכה שהוצרך להביאה וי"ל והוא פשוט דמה שהביא רבינו סברת ר' ירמיה הוא כדי להורות לנו לענין הלכה השני דינים אלו דלישנא קמא ולישנא בתרא בשני יוסף בן שמעון אם קנו שדה בשותפות או קנה זה שדה מחבירו דלר"י ב"ח גובה ממנו דאין הדין כן אלא כמסקנא דרבא דכיון דנכסוהי אינון ערבין ביה אין נפרעין מן הערב תחלה ואפשר עוד לומר דאף לענין בכור נ"מ במה שהביא רבינו סברת ר' ירמיה להורות לנו דאע"פ דלכאורה נראה דהני תרי לישני דלישנא קמא ולישנא בתרא בסוגיין באוקימתא דמתני סתרי אהדדי (דללישנא קמא משמע דלא א) קי"ל אי מוקמינן מתני' במת בתוך ל' יום כ"א לר"מ דכי לא חלקו נמי מאי חייבין אבל לר"י לק"מ דאיך קאמר דאפי' חלקו אמרי' נתחייבו הנכסים מכיון דבחיי האב בתוך שלשים לא נתחייבו הנכסים ומדלא פריך לר"י נמי בלישנא קמא ש"מ דשפיר י"ל דאפי' מת בתוך שלשים נתחייבו הנכסים מכח חיוב האב וללישנא בתרא דפריך לר"י דאי מת בתוך ל' יום אמאי נתחייבו הנכסים ס"ל איפכא וע"ז הוצרך רבינו לפרש הענין דאין הדבר כן דהני תרי לישני לא סתרי אהדדי דלכ"ע כל שמת בתוך ל' יום לא שייך לומר דנתחייבו הנכסים בחיי האב כיון דאכתי בחיי האב לא מטא זמן חוביה והני תרי לישני שייכי אהדדי וכל אחד מגלה טעם כעיקר לחבירו דללישנא קמא עיקר טעמיה דר"י דאמר נתחייבו הנכסים אפי' במת האב בתוך ל' הוא משום דהאחים שחלקו לקוחות הם וכל חד מכח חבריה קא אתי ודינו כדין שני יוסף בן שמעון שלקח אחד מהם שדה חבירו דב"ח גובה ממנו וה"ה הכא וללישנא בתרא נמי דבמת בתוך ל' יום דלא פריך אלא לר"י ולא פריך נמי לר"מ כדפריך ללישנא קמא ה"ט דר"מ דבלא חלקו חייבים הוא מטעם לישנא קמא דדין זה דומה לשני יוסף בן שמעון שלקחו שדה בשותפות דבע"ח גובה מהם ב) בגופן דאין הפרש כלל בין לישנא קמא ללישנא בתרא לענין דינא והחילוק שיש ביניהם דללישנא קמא האי דינא דשני יוסף בן שמעון שלקח אחד מהם שדה חבירו דבע"ח גובה ממנו מפשט פשיטא ליה לר"י דמורת הדין כן ממקום אחר ולא הוצרך ללמדו ממתני' ומאי דחדית לן ללמוד ממתני' הוא דין שני יוסף בן שמעון שלקחו שדה בשותפות דגובה הב"ח ממנו ובלישנא בתרא הכל בהפך איפכא דדין זה דשני יוסף בן שמעון שלקחו שדה בשותפות דגובה הבע"ח ממנו מפשט פשיטא ממקום אחר ולא הוצרך ללמדו ממתני' ומאי דחדית לן ללמוד ממתני' הוא דין שני יוסף בן שמעון שלקח אחד מהם שדה חבירו זה נראה דקדוק דברי רבינו שכתב על דברי ר"י דללישנא קמא וז"ל ובדר' יהודה פריש טעמא משום דאחין שחלקו וכו' הלכך דאין מינה זאת אומרת שני יוסף בן שמעון שלקח אחד מהם שדה חבירו וכו' דפשט דברים אלו מורים כאילו כן נאמר בלישנא קמא ואינו כן וע"כ צ"ל דכוונתו להורות לנו דהני תרי לישני לא פליגי אהדדי דמלישנא קמא נמי טעמיה דר"י כטעמא דלישנא בתרא והוצרך לאשמועינן כן לאפוקי ממ"ש הר"מ בפי"א מהלכות בכורים דין כ' וז"ל מי שלא ביכרה אשתו וכו' ילדה שני זכרים וכו' מת האב בין בתוך ל' בין אחר ל' יום בין שלא חלקו האחים בין שחלקו יתן ה' סלעים מן הנכסים לכהן שכבר נתחייבו הנכסים עכ"ל וכתב מרן הכ"מ שם דדעת הרמב"ם שכתב דאפי' מת בתוך ל' יום ואפי' חלקו דחייבים הוא משום דס"ל דהני תרי לישני פליגי אהדדי דללישנא קמא מדלא פריך לר"י נמי ש"מ דאפי' במת בתוך שלשים יום שפיר נתחייבו הנכסים מכח האב דכשהגיע יום ל' חל החיוב על הנכסים ואע"ג דללישנא בתרא הוי איפכא פסק כלישנא קמא משום דמסתבר טעמיה יעו"ש ולאפוקי מסברת הר"מ הנזכר כתב רבינו כן וצריך להבין בסברת הר"מ דאפי' בתוך ל' יום אמרי' דנתחייבו הנכסים לפי סברת מרן הכ"מ דפסק כלישנא קמא שהרי אף לסברת המקשה בלישנא קמא דלא פריך נמי לר"י מוכח דס"ל דאפילו מת בתוך ל' יום שייך לומר נתחייבו הנכסים מ"מ לגבי דמסיק רבא ומוקי לה למתני' במת לאחר ל' נראה איפכא דאם איתא דאפילו מת בתוך שלשים יום שייך לומר דנתחייבו הנכסים אמאי הוצרך רבא לפי מאי דמוקי פלוגתייהו דר"מ ור"י לאוקמא במת אחר ל' יום כיון דבמת בתוך שלשים יום שייך לאוקמא פלוגתייהו נמי ע"ד פירכא פלוגתייהו במת לאחר ל' יום ומדקאמר רבא דמת לאחר ל' יום ש"מ דדוקא לאחר ל' יום שייך לומר נתחייבו הנכסים אבל אם מת בתוך ל' יום לא שייך לומר שנתחייבו הנכסים בחיי האב וכיון דרבא אחר האמת הכי ס"ל אפי' ללישנא קמא איך פסק הר"מ כדמשמע בכ"מ דמקשן ועוד צריך להבין מאיזה טעם נוכל לומר במת בתוך שלשים יום דנתחייבו הנכסים מכח חיוב האב כיון דבהיוו אכתי לא מטא זמן חוביה דהפודה את בנו בתוך ל' אין בנו פדוי ואפשר לומר דהר"מ ס"ל כסברת רש"י ז"ל דס"ל דעיקר מאי דקאמר רחמנא ופדויו מבן חדש תפדה הוא משום דבתוך ל' ספק נפל הוא וכמו שמתבאר מדברי רש"י במתני' דלקמן דשתי נשים שלא ביכרו וכו' בד"ה אם לכהן אחד נתן יעו"ש וכ"כ עוד גבי מתני' דלקמן מת הבן בתוך ל' יום וכו' בד"ה יחזיר וכו' והתוספות כתבו שם בד"ה מת בנו בתוך שלשים יום וכו' וז"ל פי' בקונטרס משום דנפל הוא ובתנס פי' כן דאפילו דקים לן ביה דכלו לו חדשיו בבן חדש תלה רחמנא עכ"ל הלמא לדעת רש"י לא קפיד רחמנא בבן חדש כי אם משום ספק נפל אלא דס"ל לרש"י דאפי' ידעינן דכלו לו חדשיו לא מהני עד ל' יום דגזירת הכתוב בבירור זה שלא היה נפל לא יועיל שום בירור אחר כי אם עד שיתברר מכח שחי ל' יום וכמ"ש בס"ד באורך יותר בסוגייא דלקמן בפלוגתא דרב ושמואל בפודה את בנו בתוך שלשים יום דבאמר לאחר שלשים יום ונתאכלו המעות לרב בנו פדוי ולשמואל אין בנו פדוי יעו"ש וכיוצא לזה מתבאר מדברי רש"י בפ"ק דב"ק (דף יא ע"ב) גבי בכור שנטרף בתוך שלשים יום יעו"ש והתוס' שם בד"ה בכור וכו' הקשה על סברת רש"י מהא דאמרי' לשמואל דהפודה את בנו בתוך שלשים יום דאם נתאכלו המעות אין בנו פדוי ואמאי הא איגלאי מילתא למפרע דלאו נפל הוא אלא ודאי גזירת הכתוב הוא דאפי' קים לן שכלו חדשיו צריך ל' יום עכ"ל ונראה דהתוס' שם הוקשה להם זה משום דס"ל דהלכתא כשמואל בההיא דהתם דהם גורסין בגירסתינו דאמרי' ואף דקי"ל בעלמא דהלכתא כרב באיסורי וכשמואל בדיני הכא הלכתא כשמואל אבל רש"י י"ל דס"ל כסברת הר"מ בפי"א מהלכות בכורים דפסק כרב מטעם דהלכתא כרב באיסורי דל"ג התם כגי' וכן הוא דעת רבינו הרמב"ן לקמן וכן דעת הרא"ש וכמו שיבוא לפנינו שם באורך וכיון שכן צ"ל דעיקר פלוגתייהו דרב ושמואל התם תלוי בזה דרב ס"ל דטעמיה דקרא דופדויו מבן חדש הוא משום חשש נפל וכיון דהגיע לל' יום הרי איגלאי מלתא למפרע שלא היה נפל בשעת הפדיון ובנו פדוי למפרע אף דעכשיו נתאכלו המעות אבל שמואל ס"ל דגזרת הכתוב הוא לאו מטעם חשש נפל הוא כסברת התוס' דהא אפילו ידוע דכלו חדשיו מבן חדש כתיב וכיון דקי"ל כרב דהכי ס"ל לרש"י דהכי י"ל באיסורי הר"מ שפיר כתב בכל המקומות הנזכר דמשום חשש נפל הוא כסברת רב דהלכתא כוותיה וא"כ ז"ל לדעת הר"מ דפסק כרב דס"ל כסברת רש"י דמשום חשש נפל הוא וה"ט דאפילו בנתאכלו המעות בנו פדוי משום דכיון דאיגלאי מלתא למפרע דלאו נפל הוא חל הפדיון משעה ראשונה וא"כ ה"ה הכא במת האב בתוך ל' יום אף דבתוך ל' יום לא מטא זמן חוביה מ"מ כיון דחי עד ל' יום הרי איגלאי מלתא למפרע שלא היה נפל ולמפרע חל החיוב על האב ועל נכסיו בחייו דאין לומר דלא מהני שיחול השעבוד על נכסיו על דבר שאין החיוב מבורר בחיי האב דאכתי תלוי ועומד עד שיתברר דהא חי הבן ל' יום דהא מליט כיוצא לזה בהדיא דאמרי' בירושלמי בפרק מי שהיה נשוי הלכה א' קדש את רחל ולא כנסה ואח"כ קדש את לאה וכנסה ואח"כ כנס את רחל דקס"ד התם לומר דע"ד דרבנן רחל קודמת וע"ד דרשב"ג לאה קודמת ודחי הש"ס אימור אף ר"א מודה מאחר שחזר וכנס רחל קודמת הרי הכי מפורש דאע"ג דלר"א אינו מתחייב בכתובה לרחל ע"י הקדושין בלבד כ"א עד שיכניסנה ומ"מ דמספק שקדם החיוב תלוי ועומד עד שנתברר שכנסה לבסוף עכ"ז כל שכנסה לבסוף אף שכנסה

אחר נשואי לאה שעבוד רחל קודמת דכיון דאיגלאי מילתא למפרע שכנסה שוי נתפס אל החוב של גופו ועל נכסיו משעת קדושין ורחל קודמת וה"ה הכא דאף דבחיי האב מתלא תלי החוב מכל מקום כל דנתברר לבסוף שלא היה נפל הרי למפרע חל החיוב על אביו ועל נכסיו משעה שנולד הבן ושפיר י"ל נתחייבו הנכסים וזה דרבא בשמעתין הוצרך לאוקומי מתני' דמיירי במת האב אחר ל' יום ולא ניחא ליה לאוקמא דמיירי אפי' במת בתוך שלשים יום דאפשר דרבא ס"ל כסברת שמואל דס"ל דקרא מבן חדש גזירת הכתוב ואין הטעם משום ספק נפל לדידיה ולהי דא"א לאוקומי מתני' במת האב בתוך ל' יום כיון דא"א לומר דחל החיוב עליו למפרע בחיי האב וליכא למימר נתחייבו הנכסים ולסברת המקשן דלא הקשה כי אם לר"מ ולא אליבא דר"י אי מיירי בתוך ל' יום נראה דס"ל כסברת רב דטעמיה דקרא משום ספק נפל (כסברת רב) וכיון דהר"מ פסק כרב מש"ה פסק דלר"י אמרי' דנתחייבו הנכסים מכח האב כיון דחל החיוב למפרע משעה ראשונה בחיי האב וע"פ זה ימלא עוד טעם למה שכתב מרן דפסק הר"מ כלישנא קמא כיון דבעלמא קי"ל דהלכה כלישנא בתרא ומאי שנא הכא דפסק כלישנא קמא דלפי האמור אתי שפיר כיון דללישנא בתרא צ"ל דס"ל כסברת שמואל דלאו משום חשש נפל הוא ומש"ה במת האב בתוך ל' יום לא שייך לומר נתחייבו הנכסים בחיי האב קי"ל כלישנא קמא דאתיא כסברת רב וקי"ל כוותיה לגביה דשמואל דקי"ל הלכתא כרב באיסורי וע"פ סברת הר"מ יש להמתיק קצת מאי דאיכפל תנא במתני' דלקמן פלוגתא דר"מ ור"י פעם שני גבי מי שהיה נשוי שתי נשים אחת ביכרה ואחת לא ביכרה וילדו שני זכרים דנותן ה' סלעים לכהן וכו' מת האב והבנים קיימין ר"מ אומר וכו' ור"י אומר נתחייבו הנכסים והתוספות כתבו שם ד"ה אם נתנו וכו' וז"ל צריך שום לריכותא אמאי קתני בתרווייהו פלוגתא דר"מ ור"י עכ"ל וע"פ סברת הר"מ י"ל דה"ט דרבינו הקדוש קתני פלוגתא דר"מ ור"י ב"פ כדי שילמוד מיתורא דמתני' דדין זה דר"י דנתחייבו הנכסים הוא אפי' במת האב בתוך שלשים יום דמתני' קמייתא מיירי במת האב לאחר ל' יום ומתני' דב' נשים אתא לאשמועינן דאפי' במת האב בתוך ל' יום קאמר ר"י נתחייבו הנכסים והיינו דהוצרך רבא לאוקמא מתני' קמייתא במת לאחר ל' יום כיון דדין זה דאפי' מת בתוך ל' יום אמרי' הכי אנו לומדים מיתורא דמתני' בתרא:

ועוד אפשר לומר דהוצרך תנא למתנא פלוגתא דר"מ ור"י נמי גבי מי שהיה נשוי ב' נשים לאשמועינן דר' יהודה דאמר נתחייבו הנכסים הוא במציאות דהבנים הם משתי נשים ונפקא מינה דאפי' יש בנכסי אביהם דיכול יותר מכנוס ב' כתובות אמס דמורת הדין הוא דזה נוטל כתובת אמו וזה נוטל כתובת אמו כדין כתובת בנין דכרין לר' יהודה חייבים בה' סלעים דבכהאי גוונא דהבנים נוטלין כתובת אמם הוי אמינא דאפי' ר' יהודה מודה דפטורים מחמשה סלעים כיון דלפי מאי דמסיק רבא עיקר פלוגתא דר"מ ור' יהודה דלר"מ אחר שחלקו הוי דינם כלקוחות דאחים שחלקו לקוחות הם ומלוה על פה אינו גובה מלקוחות ור"י ס"ל דאפי' אחר שחלקו יורשים הוו ומלוה על פה גובה מן היורשין וא"כ י"ל דהיינו דוקא היכא דחלקו בתורת ירושה אבל בחלקו בתורת כתובת אמם כיון שכל אחד ואחד לא ירשו מאביהם אלא גבו חוב כתובת אמם הוה אמינא דהם קודמין בחוב כתובת אמם לחוב פדיון הבכור כיון דכתובת אמם נתחייב קודם לידת הבכור דהוה אמינא דיסבון תנן וקמ"ל מתני' דאפי' בכה"ג חוב ה' סלעים קודם דהאמת הוא דירתון תנן כדאמרינן בפרק יש נוחלין (דף קלא ע"א) דע"כ ירתון תנן דאי יסבון תנן א"כ אמאי לא טרפא ממשעבדי כדין כל חוב מוקדם אלא ע"כ ירתון תנן ולשון ירושה אינו אלא לאחר מיתה ומש"ה לא טרפא ממשעבדי דלא חלה אלא לאחר מיתה וא"כ חוב ה' סלעים קודם שחל החיוב בחיי אביהם ואין לומר דהכא מיירי אפי' אחר שחלקו לר"י א"כ הרי קדם וגבה כל א' בחלקו ואע"ג דקי"ל בע"ח מאוחר שקדם וגבה מה שגבה לא גבה מ"מ היינו בבע"ח בשטר שהוא מוקדם דמוציא מיד המאוחר אבל מלוה על פה מוקדמת אינו מוציא מיד המאוחר שקדם וגבה וכמ"ש הר"ן בפרק מי שהיה נשוי והביאו מור"ם בח"מ סי' ק"ד יעו"ש והכא דאמרי' דחוב ה' סלעים דין מלוה על פה יש לו אמאי מוציאין מידם דהא ליתא דכיון דירתון תנן והוי אליבא דר"י ע"כ דס"ל דאם אמר על מי שראוי ליורשו בלשון ירושה מהני וכדאמרינן התם בפרק יש נוחלין בסוגיא הנזכר א"כ חשיב כירושה ממש ומלוה על פה גובה ממנה וכמו שמתבאר בפרק יש נוחלין (דף קלג ע"א) עלה דאמר רב הונא שכיב מרע שכתב כל נכסיו לאחר רואין אם ראוי ליורשו נוטלן משום ירושה ואם לאו נוטלן משום מתנה אמרי' דר"מ שאם נוטלן משום ירושה אלמנתו ניזונית מנכסיו ואם לאו אין אלמנתו ניזונית מנכסיו ודאי רבא מגרע גרע השתא בירושה דאורייתא אמרת אלמנתו ניזונית מנכסיו בנתינה דרבנן לא כ"ש הרי דלפי מסקנת רבא בין נוטלין משום ירושה ובין נוטלין משום מתנה כיון דהוי מדרבנן אלמנתו ניזונית וכן פסקו הפוסקים וכתבו הרי"ף והרא"ש דה"ה מלוה על פה גובה ממנו כמזונות אלמנה יעו"ש וא"כ בענין כתובת בנין דכרין דאינו אלא מדרבנן ולאחר מיתה פשיטא דמלוה על פה גובה ממנה אפי' אחר שחלקו דכירושה גמורה חשיב לענין זה ולאשמועינן דבר זה כפל התנא לרבא פלוגתא דר"מ ור"י גבי מי שהיה נשוי ב' נשים ואף דלא פי' התנא לומר דהדין כן אפי' בדחלקו ונטלו כל א' כתובת אמו מ"מ כיון דסתם לן תנא משמע דבכל גוונא חייבים בה' סלעים ואפי' כשנטלו כתובת אמם ולא נטלו משום ירושה כלל וסתמו כפירושו דאפי' בכה"ג דנטלו כתובת אמם חייבים מדלא פי' התנא איפכא ובפרט דמיתורא דמתניתין שמעינן לה:

איך שיהיה נחזור לסברת הר"מ ז"ל דכל זה כתבתי ליישב דברי הר"מ ע"פ מ"ש מרן הכסף משנה דפסק כלישנא קמא ואולם לענ"ד אפשר ליישב סברת הר"מ באופן אחר במה שנקדים להבין טעמיה דרבי ירמיה בהני ב' דינים שלמדם ממתני' לענין שני יוסף בן שמעון דללישנא קמא למד דאם לקחו שדה בשותפות דבעל חוב גובה ממנו וללישנא בתרא למד דאם לקח א' שדה מחבירו בעל חוב גובה ממנו דמה יענה ר"י למאי דדחי רבא דדינים אלו א"א כיון דנכסוהי דבר איניש אינון ערבין ליה וקי"ל אין נפרעין מן הערב תחלה ונראה דעיקר פלוגתייהו דר"י ורבא בזה הוא דלרבא ס"ל דמאי דקי"ל בעלמא שעבודא דאורייתא מדין ערב הוא דעיקר סמיכות דעת המלוה על הנכסים ולכן נכסוהי דבר איניש אינון ערבין ליה אבל ר"י ס"ל דלאו מדין ערבות הוא אלא מקרא דיוציא לך העבוט החוצה דילפינן קרקעות ממטלטלין וכמו שהוא סברת עולא בפ' ג"פ בשמעתתא דשעבודא דאורייתא דעולא ס"ל שעבודא דאורייתא מהאי קרא וכמ"ש רשב"ם והכמ"ה בחי' כתב דלעולא דיליף מקרא דיוציא לך העבוט החוצה ע"כ צ"ל דס"ל כר"נ דמטלטלי דיתמי משתעבדי לבעל חוב כיון דקרא במטלטלין מיירי וע"כ איכא שעבודא דאורייתא במטלטלין דאין סברא לומר דס"ל לעולא דמטלטלי דיתמי לא משתעבדי מדרבנן דלא שייך תקנה גבי יורשין דלית להו פסידא ומש"ה כתב דלר"פ דמסיק התם שעבודא דאורייתא כיון דקי"ל דמטלטלי דיתמי לא משתעבדי לב"ח עכל"ל לענין הלכה דין זה דשעבודא דאורייתא אינו מן המקרא אלא מדין ערבות ודווקא בקרקעות דדעתו סומכת עליהם איכא ערבות משא"כ במטלטלין דאין דעתו סומכת עליהם ליכא ערבות וכמ"ש לשונו באורך בספר תוספת דרבנן באות ש' שעבודא דאורייתא בדף קכ ע"ב ואולם לפי מה שכתבתי שם בדף קב ע"א דברי הרשב"א בחי' בפ"ק דב"ק דס"ל דלמ"ד שעבודא דאורייתא ה"ה במטלטלין ומן התורה מטלטלי דיתמי משתעבדי לבעל חוב אלא דתקנת חז"ל הוא דאין בעל חוב גובה ממטלטלי דיתמי י"ל דלענין הלכה נמי דין שעבודא דאורייתא מקרא ילפי' לה כסברת עולא ולפיכך אפי' במטלטלין דאיכא שיעבודא וא"נ"ל דעולא דיליף לה מקרא ס"ל כר"נ דלא כהלכתא דודאי אזיל ומודה למדרבנן מיהא מטלטלי דיתמי לא משתעבדי לבעל חוב וע"כ לסברת הרשב"א דאפילו במטלטלין איכא שיעבודא מקרא ילפינן לה ואינו משום ערבות כיון דלגבי מטלטלין לא שייך ערבות דאין דעתו סומכת עליהם וא"כ נוכל לומר דר' ירמיה כעולא ס"ל דמקרא ילפינן לה וענין שעבודא דאורייתא לאו משום ערבות הוא אלא הענין הוא דמקרא ילפינן דמסתמא אמרי' דדמי החוב מקנים שעבוד בנכסי הלוה כדין קונה קרקע בכסף וכן מטלטלין דדבר תורה מעות קונות וכתיבת דמי החוב נעשה כאילו אמר אם לא אפרע לך עד זמן פ' זכי בנכסי שיעור מעותיך בקרקע או במטלטלי והנה כי כן בקנו שדה בשותפות או קנה שדה מחבירו דאיכא טענתא דממה נפשך גובה ממנו ולא מני כל אחד ואחד למדחי ליה שפיר גובה מטעם דליכא למימר דכיון דמהלוה עצמו אינו יכול לגבות איך יגבה מנכסיו דזה לא שייך אלא א"כ שעבודא מדין ערב הוא דאם מן הלוה אינו יכול למפרע איך יגבה מן הערב כיון דקי"ל לא יתבע מן הערב תחלה משא"כ אם דין שעבוד מדין קנין דכתבה כאילו אמר אם לא אפרע לך עד זמן פלוני זכי בנכסי שיעור מעותיך לא שייך זה כיון דהלוה עצמו אינו רוצה לפרוע לו דכל אחד ואחד דוחה אצל חבירו כל דמולא דבר שהיה

בשותפות

א) קשים לן · ב) בגופו ·

ה"נ דשקיל והב"ע [ע] דליכא אלא חמשה סלעים ודכ"ע חמשה סלעים אמר רחמנא ולא חצי חמש ובדרב אסי פליגי דאמר מחצה יורשין ומחצה לקוחות א"נ בדרב פפא דאמר מלוה ע"פ גובה מן היורשין ואינו גובה מן הלקוחות [עא] ואסיקנא הלכתא בהדיא בפרק בית כור* כרב דאמר בטלה מחלוקת אלמא יורשין הוו וקי"ל כר"פ דאמר מלוה על פה גובה מן היורשין הלכך נתחייבו נכסים כרבי יהודה:

מתני'

כשותפות ביניהם או קנה אחד מחבירו דאיכא ממה נפשך הרי נתקיים התנאי שאם לא יפרע יזכה בנכסיו שיעור החוב ואין לך דבר גדול מזה שאינו יכול ליפרע ממנו מחמת דאיתו ושפיר זוכה שיעור החוב בנכסיו שהרי נתקיים התנאי שלא פרע והנה כי כן י"ל דהר"מ ס"ל כסברת הרשב"א דאפילו במטלטלי איכא שעבודא דאורייתא וכיון שכן ע"כ לומר דס"ל ג"כ דשעבודא דאורייתא לאו מדין ערבות הוא אלא מדין קנין מקרא דיוליא לך וגו' כסברת פנ"א ומש"ה פסק הכא לענין בכור כסברת רבי ירמיה דלר"י ס"ל בין שמת האב בתוך הל' יום ובין שמת האב אחר הל' יום בין קודם חלוקה ובין אחר חלוקה חייבים ליתן ה' סלעים דקודם חלוקה הא כדין לקחו שדה בשותפות ואחר חלוקה הוא כדין אחד מהם שלקח שדה מחבירו ואין להקשות ע"ז שהרי הר"מ בר"פ כ"ב מהל' מלוה פסק דאין יורדין לנכסי הערב תחלה עד שיתבענו ללוה ואם עשה הדיין והוריד המלוה לנכסי הלוה קודם שיתבענו מסלקין אותו ודין זה איתא בפרק גט פשוט (דף קעד.) דלההוא דיינא דעביד הכי סלקיה רב חנין בריה דרב ייבא וא"ל מאן חכים וכו' קסבר נכסי דבר איניש אינון מערבין יתיה ותנן המלוה את חבירו ע"י ערב לא יתבע את הערב תחלה ע"כ וא"כ כיון דפסק הר"מ דין זה ש"מ דס"ל כסברא דרבא דמדין ערבות הוא די"ל דרבא קאמר התם דהטעם הוא משום דלא יתבע הערב תחלה הוא משום דלשיטתיה אזיל דס"ל דשעבודא מדין ערבות ולסברתו קאמר דטעמיה דרב חנין הוא משום הא אבל מ"מ לסברת עולא ור"י דס"ל דנפ"ל מקרא ומדין קנין הוא נמי שורת הדין דאינו יכול להוריד לנכסי לוה תחלה עד שיתבענו כיון דענין השעבוד הוא דנעשה כאילו אמר אם לא אפרע לך עד זמן פלוני זכי בנכסי שיעור החוב א"כ אינו יכול לזכות בנכסיו שיעור החוב כי אם דוקא אם לא יפרע הוא וכל זמן שלא תבעו ולא נתברר אם פורע לו או לא איך יוכל לזכות בנכסיו וכיון דדין זה אתי לכ"ע לכן פסקו הר"מ אף דאיהו לא ס"ל כרבא בשעבודא מדין ערבות ודברי הר"מ סתומים הם דלא פירש מטעם ערבות ואם נאמר כן דסברת הר"מ בדין בכור הוא דפסק כרבי ירמיה יתיישב שפיר מה שתמה תמיהא גדולה רש"ל בסוגית ברירה דף מו ע"ד דלהר"מ דס"ל בעלמא דקי"ל דאין ברירה ופסק נמי גבי האחין שחלקו מחזירין זה לזה ביובל דהוו כלקוחות א"כ איך פסק הכא לענין בכור כר"י דחייבים ליתן חמש סלעים ולפי אוקמתא דרבא הוא משום דס"ל כר"י אחין שחלקו יורשים הם ומלוה ע"פ גובה מן היורשין והוי היפך פסק הר"מ דאין ברירה ואחין שחלקו לקוחות הם יעו"ש שהאריך בזה ולפי האמור א"ש דפסק הר"מ הכא גבי בכור לאו כאוקמתא דרבא אלא כרבי ירמיה והנה כי כן לא נגע ולא פגע בדין ברירה ואדרבא אני אומר דמטעם זה דהא קיימא לן בעלמא אין ברירה ואחין שחלקו לקוחות הם לא פסק כרבא אף דהוא בתרא לגבי דר' ירמיה כיון דלפי אוקמתא דרבא ר' יהודה דקיימא לן כוותיה הוי דלא כהלכתא:

שוב ראיתי למוהרמ"ך ח"ב סי' כ"ז שהביא משם הר"ב בר פלוגתיה שתירץ בעד הר"מ ע"ד הנזכר דדעת הר"מ לפסוק כר' ירמיה ומהרמ"ך דחה דבריו מכח דברי הר"מ דפסק כ"ב מהלכות מלוה הנזכר יעו"ש ולע"ד דבר זה ניתן לאמר בסברת הר"מ ואין סתירה מדברי הר"מ פ' כ"ב מהל' מלוה כאמור ועוד דמלבד דלפי דרך זה מתיישב שפיר תמיהת רש"ל מהא דקי"ל אין ברירה ואחין שחלקו לקוחות הם יתר ע"כ יתיישב נמי מה שיש לתמוה על הר"מ דהא איתא דס"ל דהלכתא כדחיית רבא דדחי סברת ר"י אמאי השמיט הר"מ בפ' כ"ד מהלכות מלוה בדין ב' יוסף בן שמעון דאין מוציאין עליהם שב"ח ולא הזכיר כלל מאלו הב' דינים לומר דאפילו לקחו שניהם שדה בשותפות או א' לקח שדה מחבירו דהפ"ה אין השב"ח גובה ממנו כמו שהוא סברת רבא וכמו שפסקו כן הבעל התרומות בשער ל"ג ח"ד סי' ה' והטור ח"מ סי' מ"ע יעו"ש והר"מ לא הזכיר זה כלל ואם נאמר דהר"מ פסק כר' ירמיה א"ש דהשמיטו בהלכות מלוה ולא הזכיר באלו הב' דינים דהשב"ח גובה ממנו מטעם שסמך עמ"ש בה' בכורים לענין בכור דממנו ניקח לענין ב' יוסף ב"ש:

ואולם זו היא שקשה דה"ה ז"ל שם בפרק כ"ד מהלכות מלוה בדין ח' כתב וז"ל ומפורש בפרק יש בכור שאפילו קנה האחד נכסים מחבירו אין א' יכול לגבות ממנו מנ"כ וכו' והטעם בזה לפי שכיון שאינו יכול לתבוע לאחד מהם אינו יכול לתבוע נכסיהם כמו שמפורש שם עכ"ל משמע מדברי ה"ה ז"ל דהר"מ נמי הכי ס"ל דהלכה כרבא מדכתב ע"ד הר"מ דין זה שמפורש בפ' יש בכור בסתם ופכצ"ל דה"ה לא ס"ל דהר"מ לענין בכור פסק כר' ירמיה כדבר האמור אלא די"ל בדברי ה"ה אמאי לא הביא כי אם דין הב' דליסנא בתרא כשאחד קנה שדה מחבירו והדין הא' דליסנא קמא דקנו שדה בשותפות לא הזכיר כלל דהא ודאי מילתא דפשיטא הוא דאף דלליסנא בתרא לא הוזכר כי אם דין קנה שדה מחבירו מ"מ מטעם דדמי רבא דין זה משום דלא יתבע הערב תחלה ממילא נמי דהוי מעיקרא דין קנה שדה בשותפות דודאי אין ב"ח גובה ממנו כדין ערב ואם נאמר דמה שהביא ה"ה הוא הדין שנחלקו בו ר"י ורבא שהוא קנה שדה מחבירו דלפי ליסנא בתרא שהוא העיקר לענין הלכה לא נחלקו אלא בזה אבל בקנו שדה בשותפות כ"ע מודו דאינו גובה ממנו וכיון דלא נחלקו בו אינו צריך לפסוק הלכה בו הא ליתא דע"כ אפי' לליסנא בתרא ס"ל לר"י דקנו שדה בשותפות גובה ממנו דאל"כ במת האב תוך ל' יום אמאי לא פריך הש"ס כי אם לר"י דאמאי בחלקו חייבים ואמאי לא פריך נמי בין לר"מ בין לר"י דמ"מ בלא חלקו חייבים וגם ר' ירמיה לא הוה לתרץ כי אם לר"י בחלקו בלבד דמוכח מזה דדין ראשון דקנה שדה בשותפות מפשט פשיטא ממקום אחר דגובה ממנו ואכתי דין זה במחלוקת שנוי ואמאי לא הזכירו ה"ה הרי הבעה"ת והטור הזכירו שני הדינים לענין הלכה:

וראיתי למהריק"ו בביאורו על הר"מ בהל' בכורים שדחה בשתי ידים סברא זאת דפסק הר"מ כר' ירמיה מכח דברי הר"מ דהלכות מלוה וכתב ליישב דברי הר"מ ע"ד ישוב מרן הכ"מ וגם דרך זו דאמו מטעם דה"א דיפסוק הר"מ כליסנא קמא כיון דקי"ל דהלכה כליסנא בתרא ולבסוף העלה דסיותר מחוור לדברי הר"מ לגלדים הם כמ"ש בתחלת דבריו דאפשר לדחוק בדברי הר"מ דכיון שלא חלקו קאי גם אמת בתוך שלשים יום אבל בין שחלקו לא קאי אלא אמת לאחר שלשים יום וגילה לנו א מ"מ שכבר נתחייבו הנכסים וכו' עכ"ל ולע"ד דבריו תמוהים דכיון דהרב אזיל ומודה דהר"מ פוסק כרבא לענין נכסוהי דבר איניש אינון ערבין ביה ומש"ה באחר שחלקו אין מציאות לחייבם במת האב בתוך שלשים יום א"כ בלא חלקו נמי כל שמת האב בתוך ל' יום א"א לחייבם דמאיזה טעם היו חייבים אם מגד חיוב האב הרי לא נתחייב האב בחייו ואי משום דכיון דלא חלקו חשיב כב' יוסף בן שמעון שקנו שדה בשותפות הא לרבא דקי"ל כוותיה אין הדין כן דכל דלא מצי לתבוע מן הלוה עצמו אינו יכול לתבוע מן הערב ונכסוהי ערבין ליה דמאי שנא מדין אם קנה שדה מחבירו דלא מצי גבי מיניה מטעם ממ"נ ומאי שנא בקנו שדה בשותפות דמצי לגבות ממנו דאי משום דבליסנא בתרא לא ק"ל במת בתוך שלשים יום כי אם בחלקו דמשמע דבלא חלקו לק"מ הא לא איריא בדין קנה שדה בשותפות דחדית לן ר"י בליסנא קמא מפשט פשיטא ליה למקשן ולר"י דליסנא בתרא ומה שחידש ר"י בליסנא בתרא הוא דין קנה שדה מחבירו באופן דלע"ד דרך זה בעד הר"מ א"א לאומרו כלל ואם יש פנים ליישב דברי הרמב"ם לפי דברי הרב המגיד בהלכות מלוה הוא דרך מרן הכ"מ וכבר כתבתי טוב טעם אמאי פסק כליסנא קמא:

וראיתי להרב ט"ז בי"ד סי' ש"ו בס"ק כ"ד שכתב וז"ל ילדו ב' נקבות קאי לסעיף כ"ט בב' נשים של ב' אנשים ושניהן לא ביכרו וקשה לי למה כתב כאן בב' זכרים וב' נקבות דהא אין כאן בכור ודאי וכו' לימא כרבותא אפי' בב' זכרים ונקבה אחת דהא הוה אחד ודאי בכור דהרי שניהן לא ביכרו ואפ"ה פטורים הבנים לפדות את עצמם דכל חד יבריח וידחה על חבירו לומר כי הוא הבכור וכו' ונראה דסעיף זה הוא לשון הר"מ ואיהו לטעמיה אזיל דס"ל כסברת ב"י דהבנים חייבים במת אביהם תוך שלשים יום ול"מ כל חד לדחות על חבירו ה"נ כן הוא עכ"ל הארכתי לעניינו יעו"ש שהאריך שעפי"ז תמה תמיהא גדולה על סברת הר"מ דפסק כליסנא קמא כיון דסתמא דתלמודא וברייתא דר"ה ס"ל כליסנא בתרא הי"ל לפסוק כן ודבריו תמוהים לע"ד דמה ענין ב' בנים מאב אחד לב' בנים של ב' אנשים דהא ודאי סברת הר"מ דס"ל דאפי' מת האב בתוך שלשים יום חייבים הבנים לאו בדלך גזרה ושקה בלי טעם דע"כ ה"ע או כסברת מרן הכ"מ דאמרינן דס"ל דאפילו מת בתוך ל' יום כל שהגיע הבן לשלשים יום נתחייב האב למפרע בחייו ונשתעבדו הנכסים נמי למפרע בחייו וכיון דב' הבנים ירשו הנכסים מכח האב חייבים לפרוע חוב אביהם דכיון דאביהם ממה נפשך היה חייב ולא הוה מצי לדחות בניו נמי לא מצי לדחות אבל ב' בנים מב' אנשים שכל אחד ירש את אביו ואביהם עצמם הוי מצי כל אחד ואחד להבריח ולדחות שהבן הבכור אינו שלו אלא של חבירו גם הבנים אף שירשו נכסים כל אחד מאביו יכול כל אחד ואחד לדחות שהוא אינו הבכור כי אם חבירו כיון שאביו ג"כ לא נתחייב וכן אם נאמר דה"ע דסברת הר"מ משום דפסק כרבי ירמיה דשעבודא לאו מדין ערבות הוא ומש"ה קודם שחלקו חשיב כלקחו שדה בשותפות כדין ב' יוסף ב"ש ואחר שחלקו חשיב כדין קנה שדה מחבירו דאחין שחלקו לקוחות הם ובשתי החלוקות חייבים ליתן כיון דאיכא למימר דממ"נ נתחייבו הנכסים אבל בב' בנים של ב' אנשים שכל א' ירש את אביו ולא ירשו דבר בשותפות דליכא למימר דממ"נ נתחייבו הנכסים לא שייך כלל דבר זה וזה פשוט לענ"ד ודבר תימה הוא על הרב איך כתב כדברים האלה דמשוללי הבנה הם בלי ספק ודבריו צ"ע:

[ע] **והנה** בעיקר שינויא דרבא דמוקי לה במת האב לאחר שלשים יום וליכא אלא ה' סלעים ודכולי עלמא ס"ל דרב אסי דפלגא יורשין ופלגא לקוחות ואם כן בפלגא דלקוחות לא מצי גבי מלוה של כרחך אינו גובה מלקוחות יש לעמוד דבח"מ סי' ק"ו מתבאר דאיכא כמה מרבוותא דס"ל דיתומים שמכרו קרקע אביהם המשועבד לב"ח לעובד כוכבים שא"א לגבות ממנו או שהיה החוב מלוה ע"פ דגובה מן היורשין ולא מן הלקוחות אפילו הם מכרו לישראל חייבים היורשים לפרוע לב"ח מהדמים דאע"ג דאלו הדמים לא נשתעבדו לו מ"מ מטעם מזיק שעבודו של חבירו מדינא דגרמי חייבים ועיין למהרמ"ש בח' א"ח סי' ג' שכתב דמוכח לרבותא ס"ע הכי דלא כסברת הרא"ש דס"ל דאינם חייבים וא"כ הכא דמלוה על פה שבינן לה ועורת הדין דקודם חלוקה הכהן היה יכול לגבות מהיורשים דמלוה של פה גובה מן היורשים והיורשים שחלקו הירושה וגרמו בחלוקה זאת שנחשבים כלקוחות וגרמו נזק לכהן דמלוה על פה אינו גובה מן הלקוחות חייבים לשלם לכהן ה' סלעים מדינא דגרמי דהזיקו שעבודו של הכהן וכל אחד ואחד צריך שיתן לכהן מחצה דלקוחות אשר בידו דבהכי הוו ה' סלעים שלימים וי"ל דהא אמרינן בפרק הזרוע (דף קל ע"ב) אר"ח המזיק מתנות כהונה או שאכלן פטור מלשלם משום דהו"ל ממון שאין לו תובעין יעו"ש וכתב הר"ן שם וז"ל ותמיהני א"כ מאי איריא מזיק אפילו אי איתנהו בעינייהו נמי אין לו תובעין ומשמע לי דס"ק דכיון דמתנות כהונה ממון שאין לו תובעין הוא הני דכי איתנהו בעינייהו מחייב משום מלוה כי ליתנהו בעינייהו אין כאן מלוה ולא דין ממון הלכך פטור עכ"ל וא"כ הכא כיון דממון שאין לו תובעין הוא דיכולין לדחות לכל כהן וכהן שלא חלקו דחשיב כאיתנהו בעינייהו חייבים אבל משחלקו חשיב כדין מזיק מתנות כהונה דפטור מטעם דממון שאין לו תובעין הוא · הן אמת דלפי"ז צ"ל אמאי כשלא חלקו חייבין מטעם ירושה הא ממון שאין לו תובעין הוא דמ"ש הר"ן ז"ל דכי איתנהו בעינייהו חייבים משום מלוה היינו דוקא לבעל המתנות דעליה רמי כמתנת מלוה ליתנן וכ"כ הכא לענין בכור דהוא בעצמו דנתחייב ליתן פדיון חייב ליתן משום קיום מלוה ולא מצי דחי לכהנים אבל יורשים שלא חל עליהם המלוה דכל או"א אינו יודע אם הוא בכור וכיון דאינו יודע כל או"א דוחה לכהן לאמר שחבירו הוא הבכור ומש"ה פטורים הם עצמם לפדות ממעונם ואינם חייבים כי אם מממון בירשו מאביהם וכיון שהם עצמם לא רמי עלייהו חיובא דמלוה אמאי לא פטרינן להו מטעם ממון שאין לו תובעין אפי' קודם שחלקו דמ"ש מההיא דאמרינן בפ"ק דקדושין (דף כט ע"ב) דכהן בפדיון הבן אי ליכא בני חרי טורף ממשעבדי והקשו הראשונים ע"ז דהיכי מצי טריף ממשעבדי הא ממון שאין לו תובעים הוא ותירץ דמיירי במכירי כהונה כמ"ש הריטב"א בחי' ובחי' קדושין אבל לא נודע למי מקדושים הוא יעו"ש דהם לגבי לוקח אמרינן הכי דאינו יכול לטרוף מטעם זה כיון דהלוקח אין המלוה מוטלת עליו ה"ה י"ל גבי יורשין כיון דאין המלוה מוטלת עליהם ועכצ"ל דהכא נמי הא דקודם שחלקו גובה הכהן מממון אביהם מיירי במכירי כהונה דהיה רגיל אביהם ליתן פדיון ושאר מתנות כהונה לכהן זה וכיון שכן מטעם שחל חיוב הפדיון על אביו חשיב כמוחזק ביד כהן זה ולא חשיב ממון שאין לו תובעין וא"כ אי מיירי בהכי אפילו חלקו נמי חייבים מדינא דגרמי דבחלוקתם הזיקו שעבודו של כהן זה שכבר זכה בו בחיי אביו וחשיב כמוחזק בידו דהא י"ל דהא דאמרינן המזיק מתנות כהונה פטור מטעם דאין לו תובעין היינו בדליכא מכירי כהונה אבל במכירי כהונה דחשיב כמוחזק דהא אמרינן בפרק יש נוחלין (דף קכג ע"ב) עלה דאמרינן הבכור נוטל פי שנים בזרוע בלחיים ובקיבה ופריך דהי לא אתו ליד אבוהון ראוי הוא ואין הבכור נוטל בראוי ומשני במכירי כהונה ודאשתמש בחיי אבוהון וקסבר מתנות שלא הורמו כמי שהורמו דמיין יעו"ש הרי דמכירי כהונה חשיב כמוחזק גמור א"כ כיון דאחר שמיתה חשיב כאילו זכה הכהן ודאי דאם הזיק אותם בעל המתנות חייב לשלם והכא נמי לענין בכור חייבים לשלם:

ואולם ראיתי להתוס' שם בפרק יש נוחלין בד"ה הכא במכירי כהונה דמתבאר מדבריהם דהא דמכירי כהונה חשיב כמוחזק היינו כל זמן שלא חזר בו בעל המתנות ומסתמא אמרינן דלא חזר בו אבל אם חזר בו בפירוש אין לו זכיה לכהן כלל וא"כ במזיק או אוכל מתנות כהונה אין לך חזרה גדולה מזו ואפילו במכירי כהונה פטור וה"ה הכא גבי בכור דאף דהאב בחייו דעתו היה ליתן לכהן זה ולא חזר בו מ"מ כיון דקמו נכסי קמי יתמי יכולין היורשים לומר שאינם רוצים ליתן לכהן זה כיון דדין מכירי כהונה לא חשיב זכיה גמורה אלא דכפי"ז ק"ק אמאי קודם חלוקה אינם יכולים לדחותו מטעם ממון שאין לו תובעין כיון דלא רמי עלייהו חיובא דמלוה ואפשר לומר דמעיקרא דמילתא אין לדחות הא דכתבו הראשונים לענין כהן הבא לטרוף ממשעבדי דפריך למימר דממון שאין לו תובעין הוא דהתם שאני דהלוקח אין לו שייכות במצות פדיון בנו של זה משא"כ הכא דעיקר חיוב פדיון שנתחייב האב הוא עכ"פ על אחד מהבנים היורשים שהכהן בא לגבות מהם דאף דאין להם חיוב ממון מגד עצמם כיון דאין ידוע מי הוא הבכור מ"מ היינו לענין ממונא מטעם דהמוציא מחבירו עליו הראיה אבל לענין חיוב המלוה אי לאו דהוי ענין ממון הוי חייבים דהא דאמרינן התם בפרק הזרוע [דף קל:] שלא דאמר רב חסדא המזיק מתנות כהונה פטור דפריך הש"ס ת"ש הרי שאנסו בית המלך גרנו אם באונס חייב לעשר ומשני שאני התם דקא מתהני ליה הרי דכיון דמתהני ליה דהיה צריך לפרוע מהנו ממעותיו הרי הוא חייב ולא אמרינן דליפטר מטעם ממון שאין לו תובעין וא"כ הכא נמי גבי בכור שחלקו האחים וחשיבי כלקוחות הרי כל אחד כנגד מה שמכר לאחיו לקח הוא נמי כנגדו מאחיו ומתהני ליה ואף דכתב רש"י ז"ל שם וז"ל שאני התם וכו' התם לאו בהוצאה בדייכין תנן בה אלא חובה בעלמא כאמר חובי מעשרות וחובה ודאי איכא עליה דהא מתהני ליה כלומר משתכר הוא בה שהרי היה צריך לפרוע מעות עכ"ל דמוכח מדברי רש"י דלאו משום דינא הוא אלא משום חובא דמלוה מ"מ הכא אף אנו אומרים דקודם חלוקה חייבים ואינם יכולים לדחות מטעם ממון שאין לו תובעין משום דשייכי הם בעיקר המלוה כאמור א"כ אחר החילוק נמי יהיו חייבים מדינא דגרמי דגרמו לו נזק ולא יהיו פטורים מטעם ממון שאין לו תובעין ודו"ק:

[עא] **והנה** במ"ש רבינו במסקנא וז"ל ואסיקנא הלכתא בהדיא בפ' בית כור כרב דאמר בטלה מחלוקת אלמא יורשין הוו וקי"ל כר"פ דמלוה ע"פ גובה מן היורשין הלכך נתחייבו הנכסים כר"י עכ"ל יש להבין דהא רבינו הרמב"ן ס"ל בעלמא דקי"ל כמ"ד אין ברירה בדאורייתא וכמו שמפורש בדבריו בחידושיו בר"פ כל הגט ובכמה דוכתין וכבר ידוע דלמ"ד אין ברירה ע"כ דהאחין שחלקו לקוחות הם וצ"ל דהסיה דפרק בית כור דאיפסיקא הלכתא כרב דבטלה מחלוקת לאו משום דקי"ל דיורשין הוו אלא משום דכולהו כרעא דאבוהון הם ועל כולם מוטל לפרוע חוב אביהם ומסתמא ע"מ כן חלקו שאם יטרוף ב"ח חלקו של אחד שלא יפסיד לגמרי אלא יחזור על הב' וכמ"ש התוס' בס"פ השולח (דף מח ע"א) ד"ה אי לאו דאמר וכו' וכ"כ שם הראשונים ז"ל וכ"כ הרא"ש בפסקיו בפרק בית כור יעו"ש דבהכי ניחא דאע"ג דקי"ל אין ברירה ואחין שחלקו לקוחות הם מ"מ הכא משום תנאי הוא כאמור וא"כ הכא איך מביא רבינו הרמב"ן לומר דהלכה כר"י כיון דאיפסיקא הלכתא כרב דבטלה מחלוקת כיון דאפילו למאי דאיפסיקא הלכתא התם אכתי לקוחות הם ושייך לומר מלוה ע"פ אינו גובה מלקוחות ונמצא דאין לאחד מהם שום פסידא וכיון דכולם שווים מאיזה טעם נאמר דחשיב כאילו התנה שאם יבא בעל חוב לטרוף מאחד שתתבטל החלוקה כיון דאדרבה ע"פ תנאי זה יש להם פסידא שיגבה הבעל חוב את חובו משא"כ אם החלוקה קיימת שאינו גובה וא"כ איך תולה רבינו דהלכה כר"י הכא מטעם דאיפסיקא הלכתא כרב · שוב ראיתי לרבינו הרמב"ן בחידושיו לבתרא בפרק בית כור שבתחלת דבריו כתב דלא קשה מידי דהא דפסקינן הלכתא כרב מהא דקי"ל אין ברירה דלעולם אפילו לרב לקוחות הם אלא היינו טעמא דע"מ כן חלקו ובסוף דבריו כתב דיש תמיהין מהא מתניתין דבכורות דמשמע דלר"י יורשין גמורים הם שאם הם לקוחות איך גובה מהם וכתב רבינו ע"ז וז"ל ואינה קושיא דאפשר כיון דע"מ כן חלקו שאם יטרוף חלקו של אחד תבטל חלוקתם נמצא שאינם לקוחות לגבי בעל חוב שלא לקחו אלא אם לא יבא עליהם בעל חוב עכ"ל יעו"ש ולע"ד צריך טעם למה בכה"ג דאין לשום אחד פסידא דאדרבה אם תהיה החלוקה קיימת לא יטרוף הבעל חוב למה יהא דעתם להתנות גם על אופן זה שאם ימצא בע"ח תבטל חלוקתם ואפשר לומר דהיינו טעמא דמסתמא ניחא להו לפרוע חוב אביהם כדי שלא יאמר אביהם מתויב נאחר ומשום הכי דעתם להתנות כן דאפילו אם יבא עליהם חוב דמלוה ע"פ דהכי לא יגבה מהם דתבטל חלוקתם דלא ניחא להו שהם ירשו מאביהם ושיפסיד הבעל חוב ממנו ועיין במ"ש רש"ל בשורש ברירה דכתב בפשיטות דלא שייך לומר תנאי בזה בדבר שלא יפסידו הם וכתב כן מפני שלא ראה דברי רבינו הרמב"ן דכפי דבריו אין כאן קושיא ועפי"ז מתיישב דברי הר"מ שתמה רש"ל עליו ודוק דמאי דפסק הר"מ בהל' בכורים כר"י היינו משום דס"ל שאין דין האחים שחלקו ולא בע"ח וערף תלוי בדין ברירה אלא דטעמא דמלתא הוא דמר סבר ע"מ כן חלקו ומר סבר לא חלקו אלא ע"מ כן וכמ"ש רבינו הרמב"ן בחידושיו הנזכר וכן נראה דאזיל בשיטה זאת בהלכותיו הכא אלא דקשה לע"ד לשיטה זאת דאין דין זה תלוי בדין ברירה דא"כ אמאי הוצרך רבא לאוקמא דכ"ע ס"ל כר"א ופליגי בחמש סלעים ולא הני חמש דלמא פליגי כפשוטו אפילו בדאיכא הרבה נכסים דר"מ ס"ל לקוחות הוו דבכה"ג לא אמרינן דעל מנת כן חלקו ולא גבי מידי ור"י סבר יורשים הוו דס"ל דע"מ כן חלקו שאם יטרוף בע"ח דתבטל החלוקה ופליגי בפלוגתא דרב ושמואל דפרק בית כור ואמאי הוצרך רבא לדחוקי נפשיה לאוקמא בדליכא אלא ה' סלעים דהוי דוחק גדול ובפרט מאחר דהמסקנא דהתם בפרק בית כור דהלכתא כרב ולא כרב אסי דמספקא לן ובעלמא אי דין זה תלוי בדין ברירה כפשט הסוגיא אתי שפיר כמ"ש רש"ל שם בשורש ברירה דף מו ע"ד דיישב קושיא זאת ע"פ דברי התוספות דחלקו לומר דשאני ברירה שאחים שחלקו שאינו מתנה ומבכר דבריו ור"מ בכה"ג מספק"ל דמש"ה דחק רבא לאוקמא בהכי דעכ"פ אפילו הכא דאינו מתנה ומבכר דבריו מספק"ל לר"מ דלא גרע כ"כ לומר דס"ל בבירור דלא אמרינן ברירה כלל אלא אמרינן דמספקא לן יעו"ש אבל לדעת רבינו צריך טעם למה הוצרך רבא לדחוקי כ"כ וי"ל דניחא ליה לרבא לס"ד לאוקמא בהכי דאי הוה אמר בפשיטות דפליגי ר"מ ור"י בפלוגתא דרב ושמואל הוה קשיא לן בפלוגתא דרב ושמואל לימא כתנאי כדרך מאי דפריך הש"ס בכל דוכתא דדחיקא להו מלתא שיאמר האמורא דבר שתוס כאילו לא איפלגו ביה תנאי דאם באו לפסוק הלכה כפלוני לימא בהדיא הלכה כפלוני ולעולם תמני ע"ז באופן דכל א' אומר אנא דאמרי אפי' כפלוני התנא ועי"כ המציא רבא מציאות זה דים מציאות דפליגי אי אמרי' ה' סלעים ואפי' חצי חמש או לא דבהכי לא אתי פלוגתא דרב ושמואל כתנאי ממש דרב ושמואל בהו לחדש דעיקר פלוגתא דר"מ ור"י הוא בזה דמ"ס ע"מ כן חלקו ומ"ס דלא

ע"ש

ל"ת בן אלקו ולמולם דל"פ אי חמש ואפי' אלי חמש או לא ורב ס"ל כר"י ושמואל ס"ל כר"מ וכיון דהם אדשו דפלוגתא דר"מ ור"י הוא בהכי לא הולכתו כל אחד לומר הלכה כר"מ או כר"י דכל דמחלוקת שתנאים אינו מפורש בפי' דפליגי בהכי דיש פנים לפרש דהמחלוקת תלוי לענין אחר אינו תמיהא אם לא יאמרו בפי' הלכה כפלוני דאם לא היה סברתם היינו אומרים דבין ר"מ ובין ר"י מספקא לן דין זה אי אמרינן ע"ת בן אלקו ופליגי באי אמרינן חמש ואפילו אלי חמש זה היה דעתו של רבא בס"ד לייסב באופן זה כי היכי דלא תיקשי להו לרב ושמואל ואחר המסקנא דא"א לומר דפליגי בהכי דלכ"ע חמש ולא אלי חמש א"כ דפלוגתא דר"מ ור"י הוא בפלוגתא דרב ושמואל ומאי דקאמר במסקנא דפליגי בדרב אסי לאו דווקא וכמ"ש רש"ל שם יעו"ש ועכ"פ אפילו אחר המסקנא דהאמת הוא דלכ"ע הכי הוי דחמש ולא אלי המש מכל מקום לק"מ לרב ושמואל לימא כתנאי כיון דעכ"פ איכא למטעי במתני' בפי' אחר דכ"ע מספקא לן אי אמרינן ע"ת בן אלקו ופליגי בה' ואפילו אלי חמש והם אידשו דאינו כן דלא מספקא לן לר"מ ור"י:

מתני' שתי נשים של ב' אנשים וכו' מת אחד מהם בתוך שלשים יום אם לכהן אחד נתנו יחזיר להם ה"ס וכו':

גמרא [עב] מ"ש ב' כהנים דאזיל לגבי האי ומדחי ליה וכו' כהן אחד נמי ליזיל לגבי האי ולדחייה וכו' ומשני אמר שמואל בבא בהרשאה וכו' • וי"ל דאמאי לא מוקי לה אפי' שלא בהרשאה כגון שאחד מאבות הבנים פדה את ב' הבנים מממונו דהפודה בנו של חבירו אפילו שלא מדעתו של אב בנו פדוי דכל שפדאו זה משלו זכות הוא לו וזכין לאדם שלא בפניו כדאמרי' [נדרים לו׳] בתורם משלו על של חבירו דזכות הוא לו וכמ"ש הט"ז בי"ד סימן ש"ס וכמו שהאריך בזה נמי הרב מחנה אפרים בה' זכייה סימן ז' יעו"ש וכל שפדאו משלו אם מת אחד מהבנים בתוך שלשים יום שפיר יכול הפודה להוציא חמשה סלעים אם נתן לכהן אחד דמת"כ חייב להחזיר לו דאם מת בנו חייב להחזיר לו ואם בן חבירו מת חייב להחזיר לו נמי כיון שהוא פדאו מממונו ע"ד שיתחייב האב בפדיון ויחיה הבן ל' יום ופורע חוב חבירו היה וכל דאגלאי מלתא למפרע דלא נתחייב חבירו חוזר ותובע ממנו ואין לחבירו שום זכות בממון זה כי הוא לא נתכוין כי אם אדעתא דפדיון בנו ולא לשם מתנה ואיזה מהבנים שמת אחר הפדיון הפודה הזה הוא התובע בלא שום הרשאה מש"ה אם נתנם לב' כהנים דאפילו באופן זה שאחד פדה את שניהם אינו יכול להוציא מידם ויותר שייך דקדוק זה על מ"ש התוס' במעתין בד"ה ה"מ היכא דכפריה וכו' שכתבו וז"ל תימה דלליטנא קמא דמרובה דלא מפליג בין כפריה ללא כפריה מאי א"ל וכו' ויש לתרץ הך שמעתין אליבא דאית ליה פודין בקרקעות וכו'

מתני' שתי נשים של שני אנשים שלא ביכרו וילדו שני זכרים זה נותן ה' סלעים לכהן וזה נותן ה' סלעים לכהן מת אחד מהם בתוך שלשים יום אם לכהן אחד נתנו יחזיר להם ה' סלעים ואם לשני כהנים נתנו אינם יכולים להוציא מידם • זכר ונקבה האבות פטורין והבן חייב לפדות את עצמו • שתי נקבות וזכר או שני זכרים וב' נקבות אין כאן לכהן כלום • אחת ביכרה ואחת שלא ביכרה של ב' אנשים וילדו ב' זכרים זה שלא ביכרה אשתו נותן ה' סלעים לכהן זכר ונקבה אין כאן לכהן כלום : **גמ'** [עב] *מ"ש שני כהנים דאזיל לגבי האי ומדחי ליה ואזיל גבי האי ומדחי ליה כהן אחד נמי ליזיל לגבי האי ולדחייה ולגבי האי ולדחייה *אמר שמואל בבא בהרשאה והאמרי נהרדעי לא כתבינן אדרכתא אמטלטלי ה"מ היכא דכפריה אבל לא כפריה כתבינן ומהא שמעינא דהלכתא כלישנא בתרא דנהרדעי דאמרי לא כתבינן אדרכתא אמטלטלי דכפריה אבל לא כפריה כתבינן : זכר ונקבה אין כאן לכהן כלום : *תני רב הונא ב' זכרים ונקבה אין כאן לכהן כלום • תוספתא • יש שנותן ע"י עצמו ויש שנותן אביו על ידו ויש שהוא ואביו נותנים ויש לא הוא ולא אביו נותנים איזהו שנותן על ידי עצמו הורתו שלא בקדושה ולידתו בקדושה נותן על ידי עצמו ספק בן ט' לראשון ספק בן ז' לאחרון נותן על ידי עצמו ב' נשים של שני אנשים שלא ביכרו וילדו ב' זכרים במחבא ומת אחד מהם השני נותן על ידי עצמו וכן נמי אם ילדה זכר ונקבה • איזהו שאביו נותן על ידו ב' נשים של ב' אנשים שלא ביכרו וילדו ב' זכרים במחבא זה נותן ה' סלעים לכהן וזה נותן ה' סלעים לכהן נתן האב ה' סלעים ומת האב השני חייב והבנים פטורים ילדה היא וכהנת היא ולויה היא ואשה שכבר ילדה ב' זכרים אביו נותן על ידו מת אחד מהם או שהיו זכר ונקבה לא הוא ולא אביו נותנין איזהו שהוא ואביו נותנין שני נשים של ב' אנשים שלא ביכרו וילדו ב' זכרים במחבא זה נותן ה"ס וזה נותן ה"ס :

בשטר דללישנא קמא לא כתבינן אפילו במלוה בשטר וללישנא בתרא כתבינן הרשאה במלוה בשטר כיון שמקנה השטר לשלית בכתיבה ומסירה יעו"ש מפורש יוצא דהף לדעת הר"מ כיון דקי"ל כלישנא בתרא כתבינן הרשאה דלא כמ"ש מדברי מרן הב"י ועי"כ לדעת הרשב"א צריך לדחוק דברי הר"מ דמ"ש דאפי' הכוב בשטר אינו יכול לכתוב הרשאה הוא דוקא במסירת השטר לבד אבל אם הקנהו כדינו בכתיבה ומסירה כתבינן ולע"ד יש להביא ראיה שהאמת כן כדברי הרשב"א מההיא דאמרינן בפרק מי שהיה נשוי (דף לד ע"ב) ההוא תרי שטרי דאתו לקמיה דרב יוסף חד הוה כתוב בה' בניסן וחד הוה כתיב ביה בניסן סתמא אוקמיה ר"י לההוא דה' בניסן בנכסים א"ל אידך ואנא אפסיד א"ל את ידך על

מתני'

תורה אור

מתני' [עג] מת הבן בתוך שלשים זם אע"פ שנתן לכהן יחזיר לו חמשה סלעים לאחר שלשים יום אע"פ שלא נתן יתן מת ביום ל' כיום שלפניו רע"א אם נתן לא יטול ואם לא נתן לא יתן : **גמ'** אמר רב אשי הכל מודים לענין אבלות דיום שלשים כיום שלפניו דאמר שמואל הלכה כדברי המיקל באבל וכבר אתפרשא שפיר בהלכות בפרק ואלו מגלחין : גרסינן בפרק הקומץ רבה ההוא גברא דאיתיליד ליה ינוקא דהוו ליה תרין רישי אמר כמה בעינא למיתב לכהן תנא ליה ההוא סבא מי שיש לו שני ראשים נותן עשרה סלעים לכהן איני והא תני רמי בר חמא מתוך שנאמר אך פדה תפדה את בכור האדם שומע אני אפילו נטרף בתוך שלשים יום ת"ל אך חלק שאני התם דבגולגולת תלי רחמנא :

מתני' מת האב בתוך שלשים יום בחזקת שלא נפדה עד שיביא ראיה שנפדה לאחר שלשים יום בחזקת שנפדה עד שיאמרו לו שלא נפדה :
גמ' [עד] אתמר הפודה את בנו בתוך שלשים רב אמר בנו פדוי ושמואל אמר אין בנו פדוי אמר רבא דכ"ע מעכשיו אין בנו פדוי אחר שלשים יום ואיתנהו למעות בנו פדוי כי פליגי אחר שלשים ונתאכלו המעות רב אמר בנו פדוי מידי דהוה אקדושי אשה התם לאו אע"ג שנתאכלו המעות הוו קדושין

ואחרי כתבי זה ראה ראיתי ומחלוקת זה שנחלקו הסמ"ע והט"ז בענין זה ככר נפתח בגדולים ומחלוקת הוא בראשונים ז"ל דהרב בעל התרומות בשער מ"ו האריך בזה והעלה דדין זה דלא ניתן ליכתב לא נאמר כי אם בההיא דפרדסא דמכר לו באונס ולא היה רצון המוכר למכור אבל בדבר שרצון המוכר למכור אלא שנתבטל המקח מאיזה סיבה כגון שהמקח היה אסמכתא או קטן פחות מבן עשרים שנה שמכר קרקע אביו או מי שמכר דבר שלא בא לעולם כגון פירות דקל או שמכר מה שעתיד לירש מאביו אף דיכול המוכר לחזור מהמקח המעות שנתן דין מלוה בשטר יש להם לטרוף ממשעבדי והביא ראיה מההיא דמי שגזל שדה מחבירו ומכרה דהקרן טורף ממשעבדי כאשר כתבתי לעיל יעו"ש ואנס ראיתי למרן הב"י בח"מ סימן רל"ה גבי דין דלמכור בנכסי אביו עד שיהיה בן כ' שנה שכתב מבש הרשב"א בתשובה וז"ל וכתב עוד שם אפילו מכר בנכסי אביו שאמרו לא עשה כלום מ"מ חייב הוא להחזיר דמי המכר ואפילו ליתנהו להני זוזי חייב לשלם מנכסי אביו וגובה הלוקח מנכסים ב"ח ולא מהמשועבדים שכל שאין עיקר המקח מקח חזרו המעות כמלוה ע"פ כדאסיקו במעשה דפרדסא עכ"ל הרי מפורש יוצא מדברי הרשב"א דס"ל דאפי' במקח שמכר ברצונו בלי שום אונס כל שאין עיקר המקח מקח חזרו המעות להיות כמלוה ע"פ דלא כסברת בעל התרומות והתימה על הסמ"ע והט"ז שלא ראו הראשונים נחלקו בזה ומי לנו גדול מהרשב"א דס"ל דלא כהסמ"ע ויותר קשה על הסמ"ע דבסימן רל"ג סעיף ט"ו הביא מר"ס דברי הרשב"א דתשובה הנזכר וכתב הסמ"ע שם ס"ק מ"ד וז"ל וגובה מב"ח וסיים שם כמעשה דההוא פרדיסא עכ"ל וטעמו דכיון דדעתו סומכת ע"ז דהחזיק בקרקע לא הוה כתוב בשטר לגבות ממשעבדי עכ"ל הסמ"ע והדבר קשה דאיך לא הרגיש דסברת הרשב"א הוא היפך ממ"ש הוא עצמו בסימן ק"ן · הן אמת דלפי הטעם שכתב בסברת הסמ"ע דטעמו כיון דדעתו סומכת ע"ז שהחזיק בקרקע וכו' נראה דלא הבין בדברי הסמ"ע דטעמו הוא משום דלא ניתן ליכתב שטר זה והדבר קשה דבההיא כתב הרשב"א כמעשה דההוא פרדיסא והסמ"ע הביא לשונו וא"כ למה בקש הרב טעם אחר בהיות דעיקר הטעם הוא כההיא דפרדיסא דכל דלא ניתן ליכתב אין לו דין שטר ואם איתא לטעם שכתב משום דדעתו סמכה על קרקע זה א"כ בההיא דפרדיסא אמאי לא אמרינן טעם זה דסמכה דעתיה על הקרקע באופן דדברי הסמ"ע מסולאי הבנה הן :

ואולם בעיקר הדין במאי דס"ל להסמ"ע בסימן ק"ן אפשר ליישב דלא תקשי ליה מסברת הרשב"א הנזכר דודאי אפי' הרשב"א מודה לסברת הבעל התרומות דבמקח שמכר ברצונו בלי שום אונס אף דהמקח בטל חזרו המעות כמלוה בשטר ואי מכר דבר שלב"ל או דבר שאין ברשותו או מה שעתיד לירש מאביו אף דיכול לבטל המקח מ"מ המעות דין מלוה בשטר יש להם כסברת הבעה"ת והיא דקטן שמכר פחות מבן כ' שאני כיון דחז"ל תקנו דבקרקע שירש מאבותיו או ממכרו ממכר שמא ימכור בזול מפני שדעתו נוטה אחר המעות ועדיין לא נתיישבה דעתו בדרכי העולם נמצא דלענין זה חשיב כקטן שאין בו דעת דאין ממכרו ממכר דמוכר שלא מדעתו הוא וס"ל להרשב"א דכיון דלגבי קטן שמכר בשטר פשיטא דהמעות חזרו להיות כמלוה ע"פ דלא ניתן ליכתב דאין העדים חותמין על השטר א"כ נעשה כגדול וכמ"ש הרב בעל התרומות בשער הנזכר יעו"ש א"כ ה"ה בגדול פחות מבן כ' בנכסי אביו חשיב כמלוה ע"פ דבפחות מבן כ' נמי שייך לומר אין העדים חותמים על השטר א"כ נעשה כגדול וכמו שמתבאר מתשובת הרשב"א שהביא מרן הב"י שם בסי' רל"ה סמוך ונראה לתשובה הנז' יעו"ש דבפחות מבן כ' כמוכר שלא מדעתו הוא כיון דאין דעתו שלם אבל גדול המוכר מדעתו ומרצונו ונתבטל המקח מאיזה סיבה כמו מוכר דבר שלב"ל וכיוצא וכן אם מכר לא' ואח"כ מכר לשני כרצונו כנדון הסמ"ע מודה הרשב"א דלא שייך לומר לא ניתן ליכתב ודין מלוה בשטר יש לו דלא כסברת הט"ז ודו"ק :

[עג] **מתני'** מת הבן בתוך ל' יום וכו' לאחר ל' יום אע"פ שלא נתן יתן וכו' : **הנה** בגמרא לקמן בפרקין (בדף נא ע"ב) גבי מתניתין המפרים פדיון בכור ואבד חייב באחריותו אמרינן מנה"מ אמר ר"ל אתיא ערך ערך מערכין וכו' ופריך מתקיף לה ר"פ קרא לקרא אלא אר"פ כי אתמר דר"ל אריפא אתמר מת לאחר ל' יום אע"פ שלא נתן יתן מנ"ל אמר ר"ל אתיא ערך ערך מערכין ע"כ נמצא דמג"ש דערך ערך מערכין ילפינן דאפילו מת הבן חייב ליתן ואיכא למידק מההיא דאמרי' ברפ"ק דערכין (דף ד' ע"א) דאמרינן התם הכל מעריכים כהנים לוים וישראלים ופריך פשיטא ומשני אלא אמר אביי אצטריך סד"א הואיל וכתיב ופדויו מבן חדש תפדה בערכך כל דאיתיה בפדיון הבן איתיה בערכין והני כהנים הואיל וליתנהו בפדיון הבן ליתנהו בערכין קמ"ל ופריך אמר ליה רבא אלא מעתה גבי איל אשם דכתיב ואת אשמו וגו' הכי נמי דאיתיה בערכין וכו' ע"כ נראה דאביי מגופיה דקרא דתפדה בערכך קא דריש דהוקש פדיון לערכין וע"ז פריך ליה רבא דאפילו דכתיב בערכך לאו בערכין משתעי קרא אלא בערך הפדיון משתעי ולא שייך למדרש היקש דערכין דומיא דקרא דכתיב ואת אשמו יביא לה' וגו' ולפי האמור דדרשינן ג"ש דערך ערך מערכין למה הוצרך אביי לומר דהוקשו ערכין בפדיון הבן ומאי קא פריך ליה רבא הא שפיר י"ל דסד"א דנילף ערכין מפדיון הבן בג"ש דאין ג"ש למחצה ומה פדיון הבן כהנים פטורים אף בערכין ליתנהו כהנים בערכין וכיון דהוי מג"ש תו ליכא למפרך מדכתיב ואת אשמו יביא לה' וגו' :

והנה בפלוגתא דרבנן ור"ע במת ביום ל' אמרינן בגמרא מ"ט דרבנן גמרי אדם אדם ממדבר מה התם ומעלה אף הכא נמי ומעלה וכו' וי"ל דמאי לא אמרינן דה"ט דרבנן דגמרי' ערך ערך מג"ש דערכין ומה בערכין ומעלה אף פדיון בכור ומעלה ולמה איצטריך ג"ש דאדם אדם ממדבר וי"ל דהא אמרינן ור"ע מספקא ליה מדאיצטריך למכתב ומעלה בערכין ולא גמרינן ממדבר הוו להו ב' כתובים הבאים כאחד ואין מלמדים או דילמא כי אין מלמדין לעלמא אבל לגופייהו מלמדין ונראה דר"ע ס"ל דב' כתובים הבאים כאחד דאין מלמדין הוא אפילו אם אנו רוצים ללמוד אותו הדין שיש בב' כתובים בנדון אחר מכח ג"ש שיש מלה שוה נלמד עם האחד בב' כתובים דהא הכא ג"ש דאדם אדם ממדבר גמרי רבנן וע"כ דר"ע סבירא ליה דאפי' בג"ש לא ילפינן מב' כתובים וא"כ י"ל דמאי דמספקא לן לר"ע דלגופייהו מלמדין היינו ע"י ג"ש דוקא אבל בלא ג"ש אין מלמדין מבנין אב אפילו לגופייהו ורבנן ה"כ ס"ל דאפי' לגופייהו צריך קרא אלא דמפשט פשיטא להו דלגופייהו מלמדין דאל"ה אמאי איצטריך ג"ש מבנין אב למדין וכיון שכן ע"כ לומר דה"ט דרבנן דלמדו מג"ש דאדם אדם דהוי ג"ש לגופייהו משא"כ ג"ש דערך ערך דאפילו דהויא ג"ש אין למדין כיון דפדיון וערכין ב' דברים הם ולאו גוף אחד הוא :

ועפי"ז י"ל עמ"ש התוספות בערכין (דף יד ע"ב) ד"ה אבעיא להו לרבנן אית להו ג"ש וכו' וז"ל הק' רבינו אלחנן אמאי לא נילף מהכא ג"ש נהי דבנין אב לא ילפינן מינייהו מ"מ ג"ש נילף מינייהו וכו' יעו"ש מפורש יוצא דס"ל להרב אלחנן דאפילו למ"ד אין מלמדין היינו בבנין אב אבל בג"ש מלמדין מהב' כתובים וכן נראה מדברי התוספות בפ"ק דקדושין (דף לד ע"ב) ד"ה ה"א דנילף ראיה וכו' וז"ל וא"ת הא אמרינן מלה והקהל ב' כתובים הבאים כאחד ואין מלמדין וי"ל דמג"ש דראיה ראיה ה"א דנילף ע"כ הרי נראה מדבריהם דדוקא בבנין אב אבל בג"ש מלמדין ומשמעתין נראה איפכא דהא ר"ע אפי' בג"ש ס"ל דאין מלמדין דלא מספקא לן כי אם מטעם דלגופייהו מלמדין וכיון דלר"ע מפורש יוצא דהכי ס"ל גם רבנן הכי ס"ל דאפושי פלוגתא לא מפשינן ומאי דפליגי רבנן אר"ע הוא משום דפשיטא להו דלגופייהו מלמדין ועכצ"ל הכי דאל"ה אמאי הוצרך לדרוש ג"ש ולא ילפינן מבנין אב ממדבר או מערכין ומה גם דכיון דאיכא ג"ש זו דערך ערך ושבקי רבנן ג"ש זו דערך ערך וגמרי ג"ש דאדם אדם ע"כ דס"ל דאפילו בג"ש אין מלמדין כל דלא הוי לגופייהו ואולי די"ל דס"ל להתוס' דהא דילפינן אדם מאדם מדבר לאו ג"ש גמורה היא אלא גילוי דעת בעלמא דילפינן מבנין אב דמה אדם דמדבר הוא ומעלה אף אדם דהכא הוא ומעלה וכיוצא בזה כתבו התוס' בכתובות (דף מ ע"א) ד"ה אתיא שימה שימה דאע"ג דקאמר הש"ס אתיא שימה שימה לאו ג"ש היא אלא גילוי דעת יעו"ש וכן נראה ממאי דאמרי' בפ"ק דבכורות (דף ד ע"א) דכהנים ולוים נפטרו מפדיון הבן במדבר מק"ו אם הפקיע קדושתם של לוים קדושה של ישראל במדבר וכו' ופריך ולדורות מנ"ל ומשני א"ק והיו לי הלוים והיו בהווייתן יהיו ע"כ ואם איתא דג"ש דאדם אדם הוא ג"ש גמורה אין ג"ש למחצה ושפיר י"ל דילפינן אדם דלדורות מאדם דמדבר מה במדבר נפטרו הלוים אף אדם דלדורות הלוים פטורים ומדלא אמרינן הכי ש"מ דלאו ג"ש הוא אלא גילוי מלתא ואולם נ"ל ג"כ כפי"ז דהא דאמר ר"ל אתיא ערך ערך אינו ג"ש גמורה כי אם גילוי דעת דאי הויא ג"ש גמורה תקשי ליה לר"ל מסברת ר"ע דמספקא ליה אי מלמדין מב' כתובים דמאי מספקא ליה הא איכא ג"ש דערך ערך ובג"ש לר"ע מלמדין ודוחק לומר דהא דערך ערך נמי לאו ג"ש גמורה היא ועיין בהרמ"ז בספר יבין שמועה דף סז שהאריך בזה יעו"ש ודו"ק :

ובעיקר מאי דאמרינן דר"ע מספקא ליה מדאיצטריך למכתב ומעלה בערכין וכו' י"ל דהא לא כתיב ומעלה בערכין אלא בשנים דכתיב מבן ששים שנה ומעלה ומג"ש דשנה שנה ילפינן נמי דשנת חמש ושנת עשרים כלמעלה אע"ג דלהקל הוא וא"כ י"ל דלא הוו הא דערכין ומדבר ב' כתובים הבאים כאחד כיון דשניהם צריכי דאילו כתיב ומעלה גבי שנים י"ל משום דלא מצינו גבי שנה מקצת השנה ככולה אבל גבי אדם דקי"ל דמקצת יום שלשים ככולו אף בדבר דבעינן שלשים יום גמורים כדאמרינן גבי נזיר בפ"ק דנזיר (דף ה ע"ב) דלרב מתנה דקי"ל כוותיה דסתם נזירות ל' יום אם גלח ביום ל' יצא דמקצת היום ככולו יעו"ש וא"כ ה"ה הוי אמינא לענין בכור ואילו כתיב בחדש דמדבר הוי אמינא דדוקא בשנים בעינן ומעלה אבל גבי שנה לא בעינן והיינו טעמא משום די"ל דאין יוצא מידי חשש נפל עד שיעברו שלשים יום שלמים וכמ"ש רש"י במתני' יש"ע דמת בתוך ל' יום דפטור משום חשש נפל והכי מוכח בשבת (דף קלו ע"ב) דקאמר רשב"ג דכל ששהה ל' יום באדם אינו נפל ומייתי מקרא דופדוי מבן חדש תפדה משא"כ בשנה דלא שייך טעם זה וכיון דב' כתובים צריכי תו לא שייך לומר דאין מלמדין · ואין לומר דא"כ דשייך לומר דאף דחדית לן קרא בשנה דבעינן למעלה ליכא למילף מיניה לאדם מכיון דקי"ל מקצת היום ככולו במידי דבעי שלשים יום שלמים מנ"ל בערכין דיום ל' כלמטה הימנה ואם אמר ערך פלוני קטן עלי ואותו קטן היה באותו יום בן שלשים יום לא אמר כלום כדתנן בערכין (דף יח') כיון די"ל דמקצת היום ככולו כדין נזיר ואין ללמוד משנת חמש ועשרים דהא בגמ"ה קשה דמנ"ל הא אי מג"ש דשנה שנה דילפינן דאפי' להקל אמרינן שנת חמש ושנת עשרים כלמטה הימנה וה"ה יום שלשים י"ל דשאני שנת חמש ועשרים דאינו להקל לפטור אותו מערך לגמרי אלא להקל מערך גדול לערך קטן אבל להקל לפטור אותו מערך לגמרי כמו שהוא אי אמרינן יום ל' כלמטה מנ"ל וע"כ צ"ל דהא דיום ל' כלמטה מייתי לה תנא מג"ש דאדם אדם ממדבר וכדאמרינן התם לר' אלעזר דיליף ג"ש ממדבר נאמר כאן למעלה ונאמר להלן למעלה מה להלן אדם חדש ויום אחד וכו' וה"ה די"ל לת"ק דיליף אדם אדם ממדבר דמה התם כלמטה א"כ יום ל' כלמטה או אפשר דמייתי לה תנא מגזרה שוה דערך ערך דפדיון הבן כדאמר ר"ל במתניתין דכיון דאין ג"ש למחצה ילפינן ערכין מפדיון הבן למחצה מה התם שלשים יום כלמטה דילפינן מאדם דמדבר אף בערכין יום שלשים כלמטה וזה נראה עיקר דאילו איכא ג"ש דאדם אדם בערכין אמאי לא קאמר ר"ל מגזרה שוה דאדם אדם באופן דנראה דשני כתובים אלו אצטריכו לגופייהו ואיך שייך לומר דאין מלמדין מהם · ואולי די"ל דלמאן דאמר גבי נזיר דמקצת היום ככולו מה לי יום ומה לי שנה דבשנה נמי איכא למימר מקצת שנה ככולה כמו שאנו אומרים מקצת היום ככולו וא"כ כיון דגלי קרא בשנים דבעינן למעלה ולא אמרינן מקצת שנה ככולה ה"ה באדם דבכור לא אמרינן מקצת יום ל' ככולו ואמאי אצטריך קרא דאדם ומעלה אם לא לומר דלא ילפינן מינייהו למעלה דשני כתובים הבאים כאחד אין מלמדין והיינו טעמא דמ"ד בעלמא מקצת היום ככולו לענין נזיר ולא ילפינן מערכין ובכור דיום שלשים כלמטה הימנה משום דהוו שני כתובים הבאים כאחד ואין מלמדין דדוקא לגופייהו ילפינן אבל לדבר אחר לא ילפינן :

והנה מתבאר בפ"ק דנזיר (דף ד ע"ב) דלבר פדא דס"ל דסתם נזירות כ"ט יום לא אמרינן מקצת היום ככולו כמו שמתבאר שם מדברי רש"י והתוס' שם יעו"ש ולדידיה קשיא דא"כ אמאי אצטריך קרא בערכין ואם מבן ששים שנה ומעלה ללמד דשנת ששים וחמש ועשרים כלמטה הא כיון דלא אמרי' בעלמא מקצת היום ככולו א"כ ה"ה גבי שנה דבעינן שנה שלמה ולא אמרינן מקצת שנה ככולה ופשיטא דבעינא שנת ששים ועשרים וחמש שלימים ואמאי אצטריך קרא · וכן מבן חדש ומעלה דגבי בכור אמאי אצטריך הא סתם חדש הוי שלשים יום כמ"ש התוס' בפרק החולץ (דף מח ע"ב) ד"ה יכח ל' יום וכו' יעו"ש וכיון דליכא למימר מקצת היום ככולו פשיטא דיום שלשים כלמטה הימנו ואמאי אצטריך קרא לרבנן ומה גם לר"ע דמספקא ליה אי ילפינן משני כתובים דמבואר בהדיא דאי לאו דגלי קרא אמרינן יום ל' כלמעלה ממנו אלמא אמרינן מקצת היום ככולו וצ"ע :

מתני' מת האב בתוך ל' יום בחזקת שלא נפדה עד שיביא ראיה שנפדה וכו' :
גמ' [עד] אתמר הפודה את בנו בתוך ל' יום רב אמר בנו פדוי וכו' דכ"ע מעכשיו אין בנו פדוי וכו' וכתב רש"י וז"ל אי אמר ליה מעכשיו יהא בני פדוי לאו פדיון הוא אלא מתנה בעלמא דהא בתוך שלשים לא שייכא פדייה עכ"ל ויש לתמוה דנראה מדבריו דבאומר מעכשיו לכ"ע המעות מתנה אפי' לרב והדבר קשה דהא איפלגו רב ושמואל בעלמא בפ' הא"מ (דף מו ע"ב) במקדש אחותו דרב אמר מעות חוזרין דאדם יודע שאין קדושין תופסין באחותו וגמר ונתן לשם פקדון ושמואל אמר מעות מתנה דאדם יודע וכו' וגמר ונתן לשם מתנה וכיוצא בזה איפליגו רב ושמואל בפ"ק דב"מ (דף טו ע"ב) גבי הכיר בה שאינה שלו דלרב מעות יש לו דגמר ונתן לשם פקדון ולשמואל מעות נמי אין לו דגמר ונתן לשם מתנה וא"כ הכא אפילו אם נאמר דדין זה דאין פודין בתוך ל' יום מעכשיו כ"ע ידעי ביה ושייך לא שייך למימר דמפני זה גמר ונתן לשם מתנה כי אם לשמואל אבל לרב אין לומר דנתן לשם מתנה אלא דגמר ונתן לשם פקדון · ועוד דאפשר דהכא אפילו לשמואל לא הוו מעות מתנה דדין זה דאין פודין בתוך ל' יום מעכשיו שלא יועיל הפדיון אפילו אם הגיע הבן לשלשים יום אפשר דלאו כ"ע ידעי לה דנהי דאם מת הבן בתוך השלשים יום כ"ע ידעי דאין הפדיון פדיון ואפי' אם נתן לכהן יחזיר משום דז"ל קרי בי רב הוא ומקרא מלא הוא ופדויו מבן חדש תפדה אבל אם חי הבן עד ל' יום שהפדיון שנתן בתוך הל' יום אינו מועיל לאו כ"ע גמירי דאפשר דטעי לומר דכיון דאיגלאי מלתא שהגיע להיות בן ל' יום בנו פדוי במה שנתן מקודם וא"כ י"ל דאפי' לשמואל בטעות נתן ואמר מעכשיו והמעות הוו פקדון בידו דאדעתא דפדיון בנו נתנם וכיון דאין בנו פדוי המעות חוזרים לו כדין הנותן דמים על המקח ונמצא מקח טעות דהמעות חוזרין :

הן אמת דנראה דהולך רש"י לומר דהמעות מתנה דאם איתא דבכה"ג אין אדם יודע והמעות חוזרים א"כ אי איתנהו המעות בעין לאחר ל' יום אמאי אין בנו פדוי דמדאמרינן בגמ' דבאומר לאחר ל' יום ואיתנהו המעות בעינייהו בנו פדוי נראה דבאומר מעכשיו אפילו איתנהו המעות אין בנו פדוי ואם איתא דהמעות אינם מתנה אמאי אין בנו פדוי אי אתנהו המעות והנה כי כן יש לומר דמה שכתב רש"י דהמעות מתנה הוא אליבא דשמואל דווקא דס"ל הכי בעלמא ולא הולך רש"י לפרש דלרב לא שאני הכי כיון דדין זה לרב ידוע ומפורסם הוא ולא נחית רש"י הכא אלא ליישב אמאי לא קאמר הש"ס דאפילו באומר מעכשיו אי איתנהו המעות בעין בנו פדוי די"ל דכיון דלא מצי למימר באומר מעכשיו דלכ"ע בנו פדוי אי איתנהו המעות דהא לשמואל דס"ל מעות מתנה אין בנו פדוי להכי נקט לה באומר לאחר ל' יום דכ"ע דינא הכי דבאיתנהו בנו פדוי וצ"ל כפי זה דרש"י ס"ל בדין הנותן מעות על המקח ונמצא מקח טעות דהמעות שביד המוכר גזל הם ואי איתנהו המעות בעין צריך שיחזיר לו המעות עצמם כדין גזל וכמו שמתבאר מדברי התוס' בר"פ המוכר פירות (דף צג ע"ב) ד"ה אי דליכא וכו' דס"ל דסתם מקח טעות אי איתנהו זוזי בעינייהו ביד המוכר צריך להחזירם לו הם עצמם דכיון דהוי מקח טעות לא דמי להלואה דהלואה ניתנה להוצאה יעו"ש וכן נראה שהוא דעת הרא"ש בפרק האיש מקדש גבי מתני' דמכרן וקדש בדמיהם מקודשת שכתב דאי לא ידע הלוקח שהם איסורי הנאה והוי מקח טעות המעות שביד המוכר גזל הם ומש"ה אוקמא למתני' במכרן לכותי או לישראל והכיר בהם הלוקח שהם איסורי הנאה יעו"ש וכ"כ הטור בא"ע סימן כ"ח יעו"ש ולדידהו ה"ה גבי פדיון הבן דכיון דנתן הדמים בטעות שהיה סבור דבנו פדוי מעכשיו ואינו כן הרי המעות ביד הכהן גזל ואי איתנהו המעות בעין חייב להחזירם הם עצמם אמנם דעת הרמב"ן והרשב"א והריטב"א בחידושיו לקדושין והר"ן ז"ל גבי מתני' דמכרן וקדש בדמיהם נדחו לומר דשפיר מיירי מתני' במוכר לישראל ולא הכיר בהם הלוקח ועכ"ז אין המעות גזל בידו דכיון דלאפוקינהו מסרם בידו אף שנתבטל המקח יש לו רשות להוציאם וכמלוה הם בידו ומשלם מביתו יעו"ש ולדידהו ה"ה הכא די"ל דאפילו לשמואל אין המעות מתנה ומאי דלא אמרינן דבאומר מעכשיו דאי איתנהו המעות בעין דבנו פדוי היינו משום דמסתמא המעות ביד הכהן כמלוה דמי ויש לו רשות להוציאם ואינו מחוייב ליתן אותם הדמים עצמם ואפילו הם בעין חשיב כפודה במלוה אלא דיש לדחות דאפילו לדעת הרמב"ן והרשב"א ודעמייהו לא אמרו כן כ"א במקח טעות דס"ל דסתם נותן מעות על המכר דעתו הוא שאם יתבטל המקח מצד מקח טעות יהיו המעות ביד המוכר כהלואה דכיון דלאפוקינהו יהבינהו ניהליה לא קפיד שאם יתבטל המקח שיהיה המעות פקדון בידו ולא יוכל להוציאם והיינו טעמא דכיון דמסתמא נתן הלוקח המעות להוציאם דלא אסיק אדעתיה לומר אפשר שיהיה המקח מקח טעות אף דאנן סהדי דאילו היה מסיק אדעתיה שיתבטל המקח יהיב דעתיה לומר שאם יתבטל יהיו המעות פקדון ולא יוציאם מכל מקום כיון דמצד דלא אסיק אדעתיה ביטול מקח נתן המעות לגמרי ע"ד להוציאם הרי דעתיה אסח מהמעות ונתייאש מהם שלא יחזרו לו המעות האלו ממש ומשום הכי אף דנתבטל המקח וחייב להחזיר לו מעות אחרים אותם המעות עצמם אפילו שהם בעין אינו חייב להחזירם אבל הכא גבי פדיון דאף דלא אסיק אדעתיה שאין הפדיון כלום מ"מ יהיב דעתיה בשעת מתן מעות דאם באולי ימות הבן קודם הל' יום יהיו המעות ברשותו ולא יוכל להוציאם ולא נתיאש מאלו המעות לגמרי וכיון שכן אפילו לא מת הבן כל דאיגלאי מלתא דאין בנו פדוי חזרו המעות כפקדון ואם כן נמצא דלכ"ע הולך רש"י לומר דהכא נמי לשמואל מעות מתנה דאי לאו הכי אמאי באיתנהו המעות אין בנו פדוי אלא דקצת דוחק אמאי לא ביאר רש"י דדווקא לשמואל הוו מתנה :

והנה בסברת שמואל דס"ל דבאומר לאחר ל' יום ונתאכלו המעות אין בנו פדוי כיון דאין בידו לפדותו מעכשיו יש לעמוד דא"כ לפי"ז דאמרינן בקדושין בפרק האומר (דף ס ע"ב) דר"מ אית ליה אדם מקנה

(...) דבר שלב"ע והאומר לאשה הרי את מקודשת לי לאחר שתתגיירי וכו' דמקודשת ביון דספס קדושין הוא בכסף ע"כ נ"ל אליבא דשמואל דסייעו דוקא בדאיתנהו המעות בעין בשעת חלות הקדושין אבל אם נתאכלו אינה מקודשת כיון דאין בידו לקדשה עכשיו דומיא דפדיון והנה כי כן ק"ק מהסיא דאמרינן בפרק מי שמת (דף קנז ע"א) בעי שמואל דאיקני וקנה מהו אליבא דר"מ דאמר אדם מקנה דבר שלא בא לעולם לא תבעי לך דודאי קנה אלא כי תבעי לך אליבא דרבנן דאמרי אין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם ע"כ ולסברת שמואל דכל שאין בידו לעשות עכשיו ונתאכלו המעות לא מהני אפילו לר"מ א"כ למאי דמבעיא ליה אי שעבוד דמי לקנין או לא אפילו לר"מ שייך בעיא זאת דהא עיקר מה שקונה המלוה קנין שעבוד בנכסי הלוה הוא ע"י מעות ההלואה וכיון דספס מלוה להוצאה ניתנה הרי מסתמא נתאכלו המעות ההלואה קודם שיקנה הלוה נכסים וכל שבשעת נתינת המעות אין בידו להקנות לו שעבוד בנכסים שיקנה ...

ס"ס יעו"ש וא"כ הכא גבי פדיון כיון דטלד ספק זה לפניו אם נפטר בפדיון זה אי לא כיון דאיכא רגלים לדבר שכבר נפטר שורת הדין הוא לומר כדאמרי' לענין ממון דיתלוקו אלא שנראה שדין זה חידש מהריק"ש ז"ל דכיון דהספק הוא בדבר מצוה לא אמרינן דיתלוקו אלא מחייבים אותו לחזור לפדותו לגמרי מפני שומר המצוה וכיון דמליעו קלא הוזלא לענין פדיון בספק פרטון מפני סיותו חיוב מצוה ...

ס"ס ע"ב קדושין *ה"נ ל"ש [עה] ושמואל התם בידו לקדשה מעכשיו הכא אין בידו לפדות מעכשיו [עו] והלכתא כרב דקי"ל הלכתא כרב באיסורי ועוד דהא תני תנא קמיה דרב יהודה הפודה את בנו בתוך שלשים בנו פדוי ואע"פ שנתאכלו המעות דאי באיתנהו למעות פשיטא צריכא למימר אלא ודאי ברייתא בשנתאכלו המעות היא ולהכי אמר ליה רב יהודה לתנא דשמואל אמר אין בנו פדוי אלמא ברייתא כרב אתיא וכיון דתניא מסייע ליה ודאי הלכתא

ומיהו דוקא כשאשה זו ראויה בשעת נתינת המעות להתקדש לו ...

הלכתא כוותיה ולית בה ספיקא אלא דאשכחן בפסוקות דכתוב בהו סתם ומי שפדה את בנו בתוך שלשים יום אין בנו פדוי ולא מביים בה דוקא בדאמר לו מעכשיו :

תנן

יד בפקדון אך כיקר חלת הפדיון ושיהיו המעות מתנה גמורה לא יהיה כי אם בזמנו אחר שלשים יום וכיון דבסתם דין לומר דכוונת הנותן הוא בהכי א"כ ע"כ באומר בפי' לאחר ל' יום עכל"ל דמהי דפי' שבי בפירוש הוא דבעל שלא יהיו לכהן רשות להוציאם אלא יהיו כפקדון בידו עד אחר ל' יום ואם הוציאם הוא כגזל בידו דאל"כ למה פירש לאחר ל' כיון דבסתם נמי לאחר ל' יום והנה כי כן י"ל דדוקא בפודה בסתם דמסתמא נתן רשות לכהן להוציאם מסתבר שמניח דשמואל דכיון דנתאכלו המעות מחמת שהוציאם הכהן וברשות הנותן הוציאם אותם המעות הביני כמלוה ואין פודין במלוה כיון דבשעת הפדיון אינו מגיע שום הנאה לכהן דבלא"ה ככר הוי בידו בתורת הלואה דברשות הוציאם אבל במפרש לאחר ל' יום דאמרי' דלעפויי אתא דלא יהיה לו רשות להוציאם כלל מסתבר מלתא דרב דאפילו נתאכלו המעות בנו פדוי דכיון דהוציאם הכהן והכלם שלא כדין ה"ל כגזלן ותוב הדמים הוא כגזל בידו ולא כעין מלוה וכל דהוי כעין גזל ולא הוציא המעות ברשות נותן לא חשיב כמלוה דדוקא מלוה שהוציא אותה ברשות בעלים הוא דאמרינן דל"ח כסף משום דלא יהיב מידי דמלוה להוצאה ניתנה והמעות דידיה נינהו והרשות בידו להוציאם ומה הרויח המקבל שכבר מחדש משא"כ בגזל דעד עכשיו לא היה חוב זה בידו בהיתר אלא באיסור ועכשיו שפודה את בנו ה"ל כנותן לו מחדש דמים דעכשיו הוא זוכה בחוב זה להיות בידו בהיתר ואפי' את"ל דלענין דינא אם גזל הכהן איזה דבר קודם ענין הפדיון דאין הגזל בעין דאפי' אמר לו הנגזל שיזכה בגזל לפדיון בנו דאין בנו פדוי דחשיב כפודה במלוה וכמו שכ"כ מהר"ם יונה בסי' ס"ב בדין קדושין יעו"ש מ"מ בנדון זה דמעיקרא לא בא לידו לשם גזל כי אם לשם פדיון אלא דלא היה לו רשות להוציאם י"ל דמסתבר טפי לומר דבנו פדוי טפי מפודה את בנו סתם מטעם האמור וכבר עמד בדברי הסמ"ג הנזכר מהריק"ו בשו"ת [סי'] נ"ו ורש"ל בתשובה סי' ז' וב' גאונים מתנגדים בסגנון אחד ליישב דברי הסמ"ג בהנחה זו דיש חילוק בין פודה בסתם למפרש ואומר לאחר ל' יום כל אחד לפי דרכו והמעיין יראה כי לא דרכי דרכם ובפרט כי כל אחד מהדרכים אשר כתבו הם ז"ל הם בדוחק גדול כאשר יראה הרואה בדבריהם ולפ"ד זה הדרך שכתבתי הלא היותר נכון בדברי הסמ"ג ובפרט כי יש סמך מדברי התוס' בספ"ק לגירסא זאת אשר שיערנו בדברי הסמ"ג וג"כ כי חילוק הזה שחלקו הגאונים הנזכרים בין סתם למפרש לא ביארו טעם לחילוק זה כלל והופן החילוק אשר כתבתי הוא מלתא בטעמא דבהכי לא תיקשי לן לחילוק זה מההיא דאומר פירות ערוגה זו יהיו תרומה וכו' דמוכח מהם דסתם כל שלא אמר לאחר שיתלשו חשיב כאומר מעכשיו אמנם לפי האמור א"ש :

וראיתי בת"ס בפסקים וכתבים סי' רנ"ד שכתב דלמ"ד דהלכה כרב דאפילו נתאכלו המעות בנו פדוי הכי נמי אם החזיר הכהן לאבי הבן כמו שרגילים מקצת הכהנים העשירים בתוך השלשים יום גם פדוי החזרה שהחזיר חשיב כנתאכלו המעות יעו"ש ולפע"ד דבר תימה הוא לומר כן דהא טעמא דנתאכלו בין בקדושין ובין בפדיון הוא כמ"ש התוס' בפ' האשה רבה (דף נג ע"א) ד"ה קנויה לך וכו' דס"ט דאפילו נתאכלו המעות חשיב כל שעה כאילו הם בעין שהמעות נאכלו אגב המקנה ואם לא נעשה קנין היה מוטל עליו להחזירם וחשיב כאילו הם בעין לשם קדושין ע"כ וא"כ במחזיר הפדיון בתוך ל' יום לאבי הבן אף דמתנה הוא דיהיב ליה מ"מ בשעת חיוב הפדיון אילו לא בא לכלל פדיון כגון שמת הבן קודם ל' יום לא היה מוטל על הכהן להחזיר לו המעות דכבר החזירם מקודם בתורת מתנה ואילו היה ידע שימות הבן בתוך זמן ומוטל עליו להחזירם מעולם לא היה נותן לו במתנה דודאי לא כוון ליתן לו מתנה משלו וכשימות הבן יחזיר לו פעם אחרת משלו ופשיטא דאדעתא דהכי לא נתן לו במתנה א"כ שלא דאם נתבטל הפדיון אינו מוטל עליו להחזירם וכיון דאינו מוטל עליו להחזירם לא חשיב כאילו הם בעין ופשיטא דבכה"ג אפילו רב מודה דאין בנו פדוי :

ואדרבא אני מסתפק לפי"ז בפודה את בנו בתוך ל' יום ופירש ואמר לאחר ל' יום והתנה עמו להחזיר דקי"ל מתנה ע"מ להחזיר שמה מתנה לענין פדיון נמי וכתב הרא"ש בפ' לולב הגזול ובפ"ק דקדושין דאפי' אם היה חפץ מה שנתן חזרת דמים הויא חזרה יעו"ש וכ"ש בנותן לו דמים דאם הוציא אותם דמים והחזיר לו הדמים אחרים קיים תנאו אם באופן זה דפדאו בתוך ל' יום בענין שיהיו המעות עצמם בעין אחר הל' יום אפילו לרב כיון דס"ט דנתאכלו דחשיב כאילו הם בעין כיון שאם לא נעשה הדבר מוטל עליו להחזירם ובכה"ג דבלאו הכי מחויב להחזירם לקיים תנאו באיזה מעט נחשוב אותם כאילו הם בעין בהיא הנאה שאינו מחזיר אותם כיון דבלאו הכי חייב להחזירם דדוקא בפודה בזמנו מהני מתנה ע"מ להחזיר כיון דזכה באותם המעות מיהא לפי השעה משא"כ בפודה בתוך שלשים יום ונתאכלו המעות :

עוד נראה לומר בדעת הסמ"ג ע"פ הני' אשר שיערנו בדעת הסמ"ג באופן אחר ונאמר דמתניתין נמי דיש בכור מיירי נמי באומר בפי' לאחר ל' יום דבסתם לכ"ע אין בנו פדוי דסתמא כאומר מעכשיו דמי כמו שמוכח ההיא דאומר פירות ערוגה זאת יהיו תרומה וכו' כאמור אלא החילוק שיש משמעתין נמשיה דאמר רבא בספ"ק דבכורות הוא זה דהא מאי דאמרינן לענין קדושין דבמקדש לאחר שלשים יום מקודשת אע"פ שנתאכלו המעות מיירי אפילו שנתאכלו בכל ענין בין שהוציאם האשה לצרכה ונהנית מהם ובין שנגנבו ולא נהנית מהם וכמו שמפורש יוצא ממאי דאמרינן בר"פ האומר [דף נט'] רב ושמואל דאמרי תרוייהו מקודשת אע"פ שנתאכלו המעות מ"ט הני זוזי לא למלוה דמי ולא לפקדון ל"ד אפקדון ברשותה דמאריה קא מתאכלי והני ברשותה דידיה קא מתאכלי וכו' וכ' רש"י ז"ל לא לפקדון דמו אימא אם לא נשתייר ביה שוה פרוטה א"ת כדאמרי' בפ' האיש מקדש [דף מז'] התקדשי לי בפקדון והלכה ואבדו בנגנב או שאבד אם נשתייר בו שוה פרוטה מקודשת וכו' ע"כ הרי מוכח דכיון דל"ד לפקדון דברשותה דידה קא מתאכלי אפי' לא נהנית האשה כי אם נגנבו ואבדו מקודשת וכ"מ מדברי התוס' בפ' האומר (ד"ס:) ד"ה איכא בינייהו וכו' דאם נאבדו הקדושין הויא מקודשת וכן מתבאר מדברי הרשב"א לקדושין שם על דף ה הנזכר וכ"מ עוד בדברי הרשב"א בחי' פרק מי שמתו על דף ע"ד יעו"ש וכן נראה מדבריו בר"פ האומר ממ"ש בס"ד דהמתקדשת בשטר דלדעתה אנייתא דינו כדין כסף דאם נשרף או נאבד השטר מקודשת באופן דזה פשוט דאפילו נגנב ונאבד ולא נהנית מקודשת וה"ט כמ"ש הר"ן בר"פ האומר עלה דאמרינן דאפילו נתאכלו המעות וז"ל ומהא משמע שאם הוא חוזר בו אינה חייבת להחזיר דאל"כ במאי מקדשה הרי אינם קנויים לה עד לסוף ל' יום והרי נתאכלו בינתיים ע"כ דכיון שאם הוא חוזר בו אינה חייבת להחזיר נמצא דבדידה תליא מלתא ואם היא אינה חוזרת הרי המעות מטעם התשובה הם נתונים לה וזכתה בהם ובאותה זכיה שזכתה בהם לשם קדושין בהיותם בעין מקודשת לסוף השלשים יום אף דליתנהו המעות בעין באותה שעה ואפילו נגנבו או נאבדו ולא נהנית בהם דכיון דזכתה בהם מטעם התשובה ברשותה נאבדו וזכייתה שזכתה בשעת נתינה מועיל שמתקדשת בסוף הל' יום מכח הנאת המתנה שזכתה בתחלה כיון שהיתה לשם קדושין שיחולו לאחר שלשים יום וא"כ לענין פדיון נמי אם אנו אומרים דאפי' בנתאכלו המעות הוא באופן זה שכתב הר"ן דעכ"פ מטעם התשובה זוכה בהם הכהן דאם יחזור בו אבי הבן ורוצה לפדותו ע"י כהן אחר אינו חייב להחזיר ובכח זכיה זאת שזוכה מטעם התשובה בהיותם בעין לשם פדיון בנו פדוי לסוף השלשים יום אלא דבהא פליגי רב ושמואל דלרב מדמי לה לקדושין ושמואל ס"ל דשאני גבי קדושין דמתקדשת בזכיה דתשובה הואיל ובידו לקדשה בשעת נתינת המעות דכיון דזמן ראוי לקדושין הוא מה לי אם יאמר שתתקדש מעכשיו מה לי שיאמר שבמתנה זו של עכשיו לא יחולו מעכשיו כי אם אחר ל' יום אבל גבי פדיון דאין בידו לפדותו מעכשיו ואינו זמן ראוי לפדיון איך אפשר שבמה שזוכה מטעם התשובה לשם פדיון שיהיה בנו פדוי לאחר שלשים יום אם אין המעות בעין ולהיות כי כלל זה בידינו דהפוסי' פלוגתא לא מפסינן אילו לא היה דברי רבא דסוף פ"ק דמבואר דסבירא ליה דפלוגתייהו דרב ושמואל הוא בנתאכלו המעות בכל אופן בנגנבו או נאבדו דלא נהנה הכהן מהם ובין בהוציא אותם הכהן לצרכו מדקאמר לאחר ל' יום ואיתנהו בעינייהו לכ"ע ל"פ דמשמע דדוקא איתנהו בעין ממש אבל ליתנהו בעין אפי' אם הוציאם הכהן לצרכו ונהנה מהם פליג שמואל דאין בנו פדוי הייתי אומרים דמתניתין דפליגי רב ושמואל סתם מיירי כשנתאכלו מחמת שנגנבו ונאבדו ולא נהנה הכהן מהם כלל דבכה"ג הוא דס"ל לשמואל דאין בנו פדוי כיון דנמצא דלא נהנה בהם הכהן כלל ועל זכותו שזכה בהם הכהן בהיותם בעין אינו מעלה ומוריד כיון דלאו זמן פדיון היה אבל בהוציא אותם הכהן לצרכו ונהנה בהם מודה שמואל דבנו פדוי דלא מהכא הזכיה שזכה בשעה התשובה בנו פדוי כיון שנהנה בהם אבל שעה חשיב כאילו הם בעין ואילו היה מתבטל הפדיון היה מוטל עליו להחזירם והיתה מתבטלת הנאתו בהנאה מהם וא"כ י"ל דאף דאמר האמת כפי דברי רבא סברת שמואל הוא אפי' בנהנה הכהן בהם מ"מ י"ל דמאי דאיפסיקא הלכתא כשמואל הכא הייתי דוקא בנגנבו או נאבדו דמסתבר טעמיה דשמואל אבל בהוציא אותם הכהן לצרכו ונהנה לא איפסיקא הלכתא והדרן לכללין דהלכתא כרב באיסורי ואף זה הביא הסמ"ג מתחלת שמעתין דיש בכור והביא פלוגתא דרב ושמואל סתם ולא פירש דבנתאכלו המעות מיירי פלוגתייהו להורות דהתם בפרק יש בכור סתם נאמרה המימרא כדי שנבין מזה דלא מיירי דנתאכלו בכל אופן ואח"כ הביא מימרת רבא דספ"ק דמפורש בה דסברת שמואל הוא אפילו בנהנה הכהן בהם ופסק בהא כרב דהלכתא כרב באיסורי דלא איפסיקא הלכתא כשמואל אלא בנגנב ונאבד דלא נהנה הכהן :

והנה ראיתי להרימ"ע בקדושין בחי' הרי"ף בפרק האומר שהביא דברי הר"ן שכתב שאם הוא חוזר בו אינה חייבת להחזיר וכתב ולבי מהסס בה דכיון דאשה לא קנה ממון למה יחסר וכו' וכ"ת אי [illegible] למצר בו נימול הכסף במאי מקדשה הני זוזי למלוה דמו איכא למימר לקדושין יהבינהו ניהלה אם לא יחזר בה כדאמרינן גבי דייתיקי וכו' מהיום אם לא אמות ה"נ לאחר ל' יום אם חזר בו הדרי זוזי [illegible]ייהו והא דאמרי' לפקדון לאו דוקא דברשותה דידה קא מתאכלי לא תימא אדרבה ברשותיה דידיה קא מתאכלי דאי הדר ביה הדרי בעינייהו דטעמא משום דכיון דבתורת קדושין יהבינהו ניהלה פטורה אם מפסידה דלא קבילה עליה שמירה של כלום וכו' הלכך לא לפקדון דמו עכ"ל ודבריו תמוהים דתורה [illegible] דבריו דמאי דאמרינן לאו לפקדון דמו הוא משום דבכה"ג אינה מתחייבת האשה בפשיעה וכ"ש בגניבה ואבידה כפקדון כיון דלא קבילת עלה שמירה וזה תימה דא"כ אין אצריך לפקדון נא תני דברשותה דידה קא מתאכלי וכתב רש"י דלא הוי כשאר פקדון דאם נגנב ונאבד אינה מקודשת עד שישתייר שוה פרוטה דמשמע דכיון דזכתה היא בהם אינו כפקדון אלא ברשותה קא מתאכלי ואפילו בנגנבו ונאבדו מקודשת וכבר כתבנו לעיל דברי התוספות ודעמייהו דסבירא ליה דאפי' בנגנבו ונאבדו מקודשת ועוד דאיך יאמר הרב דהטעם דלא דמי לפקדון הוא משום דאינה מתחייבת בשמירה בגוים בפירוש אמרי' גם"ס הטעם דל"ד לפקדון משום דברשותה קא מתאכלי והוא היפך הטעם שאמר [illegible] מן הקלה אל הקלה :

עוד יש ליישב דברי הסמ"ג על פי הגירסא אשר שיערנו וע"פ ההנחה הנזכר דפודה בסתם בתוך שלשים יום כוונתו שיחול הפדיון מטעם התשובה כדמוכח מההיא דפירות ערוגה זו יהיו תרומה וכו' והענין ע"פ שנבאר דברי רש"י שכתב גבי מתני' מת הבן בתוך ל' יום אע"פ שנתן לכהן יחזיר וז"ל יחזיר דנפל היה ולא מחייב בפדיון עד לאחר ל' יום עכ"ל וכתבו התוס' שם בד"ה מת בנו וכו' וז"ל פי' בקונטרס משום דנפל הוא ובתוס פירש כן דאפי' קים לן דכלו לו חדשיו בבן חדש תלה רחמנא עכ"ל וכ"כ עוד רש"י במתני' דלעיל גבי ב' נשים שלא בכרו מת אחד מהם בתוך ל' יום וכו' וז"ל הואיל ומת בתוך ל' יום איגלאי מלתא דנפל הוא ושלא כדין שקל ע"כ וכ"כ ר"י בנתיב ה' ח"ג דהטעם הוא משום דהוי נפל ובאמת שהוא דבר תימה :

ואולם נראה דדברי רש"י יש להם שורש גדול מההיא דאמרי' בפי"ט דשבת (דקל"ה:) תניא רשב"ג אומר כל ששהה ל' יום באדם אינו נפל שנאמר ופדויו מבן חדש תפדה ח' ימים בבהמה אינו נפל שנאמר ומיום השמיני והלאה ירצה ע"כ הרי דס"ל לרשב"ג דטעמא דקרא הוא כדי שיצא מכלל נפל וא"כ כל שידענו שכלו לו חדשיו הרי יצא מכלל נפל ופודין אותו אפי' בתוך ל' יום :

אמנם נראה דהא לא אפשר דא"כ גבי בהמה נמי כל שידענו שכלו לו חדשיו יהא מותר להקריבו אפי' קודם ח' והא ליתא דבהדיא מבואר בפ"ק דר"ה (דף ו ע"א) דקים לן דכלו לו חדשיו אינו מותר בהקרבה וכבר עמדו התוס' בזה בפ"ג דמנחות (דף לו ע"ב) ד"ה שומע אני וכו' ובפ"ק דב"ק (דף יא ע"ב) ד"ה בכור וכו' ועוד הקשו על סברת רש"י שם במנחות ובב"ק ממתניתין דיש בכור דאמר רב דלאחר ל' יום ונתאכלו המעות דאין בנו פדוי אפילו הגיע הבן לשלשים יום דלמאי כיון דעיקר הטעם הוא משום ספק נפל כיון דהוי עד ל' יום הרי איגלאי מלתא למפרע דלא היה נפל והרי פדוי למפרע • והנראה ליישב סברת רש"י הוא דודאי אזיל ומודה הוא ז"ל דבין לענין פדיון ובין לענין קרבן אפילו דידעינן דכלו לו חדשיו גזרת הכתוב הוא דלא מהני בתוך ל' יום ובתוך ח' ימים אבל ס"ל דכיון דחזינן דרשב"ג יליף דל' יום באדם וח' בבהמה אינו נפל מקרא דופדויו מבן חדש ומקרא דמיום השמיני וגו' עכ"ל דודאי טעמא דקרא משום נפל הוא דאל"כ היכי יליף רשב"ג מהני קראי דשאני התם דגזירת הכתוב היא ואינו מטעמא דספק נפל דהא אפי' בדקים לן דכלו לו חדשיו דינא הכי אלא עכ"ל דלרשב"ג טעמא דקרא משום ספק נפל נגעו בה אלא שלא רצה הכתוב דנסמוך גבי פדיון וקרבן אידיעת כלו לו חדשיו כיון דידיעה זאת מלתא דלא שכיחא כ"כ דכבר כתב רש"י בשבת (דף קלו ע"א) דקים לן שכלו לו חדשיו הוא ע"י שעברו ט' חדשים באדם משמשה עד שילדתו ולא שמשה כל ימי עיבורה יעו"ש וכיון דזה שלא ישמש כל ימי עיבורה לא שכיח לא רצה הכתוב שנסמוך ע"ז וסתם לן את הדרך וגזר ואמר דבשום אופן כל שלא עברו ל' יום באדם וח' בבהמה לא יצא מכלל נפל אף בדאיתרמי דידעינן דכלו לו חדשיו אבל לעולם דמאי דגזר הכתוב מבן חדש לפדיון ומבן ח' להקרבת בהמה הטעם הוא כדי שיצא מכלל נפל הוא ולא בא לגמור הכתוב כי אם שלא נסמוך על בירור בידיעה אחרת אלא על סימנים דמסתמא ל' באדם וח' בבהמה אינו נפל וכ"מ כפי"ז לענין פדיון דאי אמרינן בעלמא איגלאי מלתא למפרע אם פדאו בתוך ל' יום ונתאכלו המעות הרי בנו פדוי דכיון שהגיע הבן לשלשים יום ויצא מידי נפל הרי למפרע משעת הפדיון איגלאי מלתא דבן קיימא היה ואיגלאי מלתא דראוי לפדיון היה באותה שעה :

ואולם הא מלתא אי אמרי' איגלאי מלתא למפרע או לא הויא פלוגתא דר' יוחנן ור"ל בר"פ החולץ [דף לה:] איתמר החולץ למעוברת והפילה ר"י אמר א"צ חליצה מן האחים ור"ל אמר צריכה חליצה מן האחים במאי קא מפלגי ר"י סבר אם יבא אליהו ויאמר דהא דאיעברא מפולי מפלא מי לאו בת חליצה ויבום היא השתא נמי תגלי מלתא למפרע ור"ל אמר תגלי מלתא למפרע לא אמרי' ואיפסיקא הלכתא התם כר"ל כדפסק רבא התם דהלכתא כוותיה דר"ל בתלת יעו"ש וכתבו התוס' שם עלה דפסק ר"ל דהע"ג דלקמן גבי ספיקות שקדם אחת מב' אחיות שבינן לה בת חליצה ויבום כיון דאם יבא אליהו ויאמר דהא קדים ל"ד דהכא אין ספק זה ראוי להתברר עכשיו שא"א לידע עתידות אבל התם א"ל לידע אלא מה שבאותה שעה עכ"ל הרי מבואר דלר"ל דקי"ל כוותיה כל שבשעת החליצה לא נתברר עדיין אם ראוי לחליצה או לא א"א להתברר עכשיו אין חליצתה חליצה ולר"ל ה"ה גבי פדיון דאם פדה בתוך ל' יום ונתאכלו המעות קודם הל' אין בנו פדוי כיון דבשעת נתינת המעות לא היה מבורר עדיין אם היה ראוי לפדיון או לא ולא היה אפשר להתברר עכשיו דא"א לידע עתידות אם יחיה הבן עד ל' יום או לא אף שהגיע הבן לל' יום לא אמרינן איגלאי מלתא למפרע ולדעת רש"י י"ל דבהא פליגי רב ושמואל דרב ס"ל כר"י דאמרינן איגלאי מלתא למפרע ומש"ה ס"ל דאפי' נתאכלו המעות בנו פדוי דכיון דהיה חי הבן עד ל' יום הרי איגלאי מלתא למפרע דבשעת נתינת המעות לא היה נפל והוי היה לפדיון וכ"ש דומה ממש למקדש את האשה לאחר ל' יום דקי"ל דאפי' נתאכלו המעות מקודשת וא"כ ראוי היה בשעת נתינת המעות לפדיון אבל שמואל ס"ל דאין בנו פדוי משום דס"ל כר"ל דאיגלאי מלתא למפרע לא אמרי' וא"כ לא דמי לאשה דהתם בידו לקדש מעכשיו משא"כ בפדיון וכיון דשמואל אתי כר"ל דקי"ל כוותיה פסקינן ה"נ הלכה כשמואל לענין פדיון • אבל אכתי צ"ל לדעת רש"י לפי דרך זה דא"כ איך קאמר רבא מעכשיו דכ"ע אין בנו פדוי הא לפי טעם הנזכר לטעמיה דרב הוא משום דאיגלאי מלתא למפרע דלא היה נפל א"כ באומר מעכשיו נמי אמאי אין בנו פדוי וי"ל דס"ל לרש"י דמדלא אמר רבא דאפי' פודה בסתם אין בנו פדוי כיון דכבר הוכחנו מההיא דתרומה דסתם נמי דעתו שיחול עכשיו נ"ל דבדוקא נקט רבא מעכשיו דדוקא באומר מעכשיו בפירוש הוא דאין בנו פדוי כיון דהפודה בסתם דעתו שיחול מעכשיו מדהולך לפרש מעכשיו ש"מ דלמעוטי אתא לומר דהוא נותן הפדיון לחלוטין מעכשיו אף אם ימות הבן קודם ואין רצונו שיהיה הפדיון תלוי ועומד עד שיגיעו השלשים יום ויתברר למפרע שלא היה נפל אלא מעכשיו יהיה פדיון לחלוטין ומש"ה כתב רש"י ז"ל דבאומר מעכשיו המעות הם מתנה כל ל' אבל בפודה בסתם אף דסתמא דעתו שיחול עכשיו אבל מ"מ דעתו הוא שיהיה הפדיון תלוי ועומד עד שיתברר שלא היה נפל וכיון דהגיע תוך השלשים יום אמרי' דאיגלאי מלתא למפרע דבאותה שעה לא היה נפל חל הפדיון למפרע מאותה שעה ושפיר י"ל דסתם דעתו שיחול מעכשיו ועכ"פ למפרע חל מטעם התשובה לסברת רב כל זה יש ליישב סברת רש"י לפי גירסתינו אבל לפי גירסת הסמ"ג לפי מה ששיערנו לעיל י"ל דהסמ"ג נמי ס"ל כדעת רש"י דמטעם חשש נפל נגעו בה ובמתניתין דיש בכור לא פליגי רב ושמואל כי אם בפודה בסתם וטעם פלוגתייהו ע"ד האמור דפליגי אי אמרינן איגלאי מלתא למפרע או לא וס"ל להסמ"ג דדוקא בפודה בסתם דמסתמא הוא שיחול מעכשיו ע"כ דפליגי בדין זה אי אמרי' איגלאי מלתא למפרע או לא ומש"ה איפסיקא הלכתא כשמואל כיון דאתי כר"ל דקי"ל כוותיה וע"ז הביא הסמ"ג בתחלה האי פלוגתא דמתניתין דפרק יש בכור ומאי דאיפסיקא הלכתא כשמואל והדר מייתי מאי דפירש רבא עוד בסוף פ"ק דמכלאין פלוגתייהו דרב ושמואל דפליגי נמי במפרש ואומר לאחר ל' יום ונתאכלו המעות ופסק בזה כרב דהלכתא כרב באיסורי כיון דבאומר לאחר ל' יום לא איפסקא הלכתא כשמואל כיון דאמר בפירוש שלא יחול הפדיון כי אם לאחר ל' יום ואם אנו אומרים איגלאי מלתא למפרע דלא היה נפל אינו לומר כדי שיחול הפדיון למפרע משעה התשובה כמו שהוא לענין חליצה אלא לענין דנחשוב אותו למפרע כאילו היה בידו בשעה התשובה לפדותו ושיהא דומה למקדש את האשה לאחר ל' יום שפיר י"ל דלדבר זה אנו אומרים איגלאי מלתא שהיה ראוי כיון שחלות הפדיון הוא אחר ל' יום וכל דחשבו למפרע כאילו היה ראוי באותה שעה הרי זה דומה לקדושין דמקודשת אפי' נתאכלו המעות [קדושין דף נט'] מטעם דחשיב כאילו הם בעין כיון דהיתה חייבת להחזיר אלא דלשמואל אפי' בכה"ג סדית לן רבא דס"ל דלא אמרי' איגלאי מלתא למפרע וכיון דלא איפסיקא הלכתא בזה כשמואל אמרי' דהלכתא כרב באיסורי דדוקא בסתם דהנו באים לומר איגלאי מלתא למפרע כדי שיחול הפדיון מטעם התשובה דדומה לחליצה פסקינן הלכתא כשמואל הואיל וקאי בשיטת ר"ל דקי"ל כוותיה לענין חליצה אבל באומר שלא יחול הפדיון כי אם אחר ל' יום לא קי"ל כוותיה ועפ"ז כל האמור יובנו אגלי דברי הריטב"א בחי' מליצתא הנדפס שכתבנו לעיל שהוא הריטב"א קדמון שכתב בפרק השואל על דף קב ע"ב וז"ל והדרבה ק"ל עפי דהתם בבכורות פליגי רב ושמואל בפדאו תוך חדש רב אמר פדוי ושמואל אמר אינו פדוי דכתיב ופדויו מבן חדש והע"ג דבכוליה ש"ס הלכתא כרב באיסורי הכא הלכתא כשמואל משום דקרא מסייע ליה עכ"ל דנראה מדבריו דגירסתו כך היתה בש"ס כלשון שהביא ממש דמביא שמואל ראיה מקרא ופדויו מבן חדש והיפסיקא הלכתא כוותיה משום דקרא מסייע ליה ולכאורה צריך להבין מה שייך לומר דקרא מסייע לשמואל כיון דרב נמי אזיל ומודה דאי אמר מעכשיו אין בנו פדוי ולא פליג אלא לאחר ל' יום ונתאכלו המעות דרב ס"ל דדמי לקדושין דבכה"ג לא חשיב כפודה בתוך החדש כיון שחלות הפדיון הוא לאחר ל' יום אמנם לפי האמור א"ש דקרא מסייע ליה לשמואל ויהיה טעם פלוגתייהו דרב ושמואל דרב ס"ל דטעמיה דקרא דופדויו מבן חדש הוא משום חשש נפל כסברת רש"י וכיון שהגיע לל' יום הרי איגלאי מלתא למפרע שלא היה נפל בשעת הפדיון ובנו פדוי למפרע ושמואל ס"ל דאף אם נאמר דבכה"ג דפדיון אמרי' איגלאי מלתא למפרע אפילו לר"ל ומטעם החילוק שחלק הנמוקי יוסף בפרק החולץ גבי פלוגתא דר"י ור"ל יעו"ש מ"מ כיון דכתיב ופדויו מבן חדש התם גזרת הכתוב הוא ולא מטעם חשש נפל כסברת התוס' דהא אפי' כלו חדשיו מבן חדש כתיב וא"כ אם פדאו תוך החדש אין בנו פדוי ואיפסיקא הלכתא כשמואל דקרא מסייע ליה דשמעיה דקרא

תורה אור

תנן [עז] בהאשה נקנית* כל מצות הבן על האב אנשים חייבין ונשים פטורות תנינא להא דת"ר האב חייב בבנו למולו ולפדותו וללמדו אומנות וכו' לפדותו מנ"ל דכתיב כל °בכור בניך תפדה · והיכא דלא פרקיה אבוה מיחייב איהו למפרק נפשיה שנאמר תפדה קרי ביה תיפדה · ואיהי מנ"ל דלא מיחייבה דכתיב תפדה תיפדה כל שמצווה לפדות את עצמו מצווה לפדות את אחרים וכל שאינו מצווה לפדות את עצמו אינו מצווה לפדות את אחרים ואיהי מנא לן דלא מיפקדא בפרקונה דכתיב תפדה [תיפדה] כל שאחרים מצווים לפדותו מצווה לפדות את עצמו וכל שאין אחרים מצווים לפדותו אינו מצווה לפדות את עצמו ומנין שאין אחרים מצווין לפדותה דאמר קרא °וכל בכור אדם בבניך תפדה בבניך ולא בבנותיך וכתיבן הני מילי התם בהלכות :

מתני'* [עח] הוא לפדות ובנו לפדות הוא קודם לבנו ר' יהודה אומר בנו קודמו שמצותו על אביו ומצות בנו עליו : **גמ'** והלכתא כת"ק דאמר מצוה דגופיה עדיף ול"מ היכא דליכא אלא חמשה סלעים דהוא קודם לבנו אלא אפילו היכא דאיכא חמשה סלעים משועבדים וה' ב"ח לא אמרינן מלוה הכתובה בתורה ככתובה בשטר דמיא ודידיה אזיל וטריף ממשעבדי ובהני ה' בני חורין פריק ליה לבריה אלא מלוה הכתובה בתורה לאו ככתובה בשטר דמיא הלכך מצוה דגופיה עדיף וכן הלכתא : גרסינן בשלהי ע"פ* רבי שמלאי איקלע לבי פדיון הבן בעו מיניה פשיטא בפדיון הבן אבי הבן מברך על פדיון הבן שהחיינו מאן מברך כהן מברך דקא מטי הנאה לידיה או דלמא אבי הבן מברך דקא עביד מצוה לא הוה בידיה אתא ושאיל בי מדרשא א"ל אבי

תגזירת הכתוב הוא ולא משום נפל כדי שנאמר איגלאי מלתא למפרע · ואפשר דלדעת רש"י י"ל דאזיל ומודה לחילוק הנ"י ולגבי פדיון אפי' נר"ל י"ל דאמרינן איגלאי מלתא למפרע ופלוגתא דרב ושמואל הכי הוא דרב ס"ל דטעמיה דקרא משום חשש נפל הוא ושמואל פליג עליה ונאמר דרש"י ל"ג בגמ' דאיפסיקא הלכתא כשמואל וכיון שכן הלכתא כרב באיסורי וכמו שהוא דעת הר"מ ודעימיה ומש"ה כתב בכל המקומות הנזכר דטעמא דפדיון משום חשש נפל הוא :

זה דאפילו אביו לאו בר חיובא הוא שהבן חייב ופ"ה צ"ל דלא ס"ל להתוס' כאשר כתבנו מטעם דמפשט הש"ס דקאמר אי לא פרקיה אבוה חייב הבן לפדות את עצמו ל"ת למימר הכי דמיירי כשהאב לאו בר חיובא והנה כי כן צריך טעם אמאי נייד הש"ס מדרשא דמכילתא :

והנה ראיתי בתוס' רי"ד בשמעתין דקדושין שכתבו וז"ל תפדה קרי ביה תיפדה פי' אפי' למ"ד יש אם

הן אמת דאם נאמר כן בסברת רש"י יקשה ע"ז דאמרי' בפ"ג דבכורות (דף כא ע"ב) דבקדשים מחוסר זמן מלבד דאינו יכול להקריבו אינו יכול להקדישו נמי ואע"ג דהתוס' בזבחים (דף קד ע"ב) ד"ה היתר במה וכו' כתבו דאסור להקדישם קאמר אבל אם הקדישם תוך זמנם קדושים אלא דעבד איסור יעו"ש וכ"כ התוס' בתמורה (דף יט ע"ב) יעו"ש מ"מ רש"י ז"ל כתב שם בבכורות וז"ל נילף קדשים משלמים שאין יכול להקדישם שאין קדושה חלה עליהם מוכח דס"ל דאפי' אם עבר והקדיש תוך זמנו אינו קדוש ואם איתא דקרא דמיום השמיני והלאה משום חשש נפל הוא ואמרי' איגלאי מלתא למפרע אמאי אם הקדישו אינו קדוש דבהגיע יום השמיני ואיגלאי מלתא דלאו נפל הוא קדוש הוא למפרע משעה ראשונה · וי"ל דמ"ש רש"י שאין קדושה חלה עליו היינו כשלא הגיע לח' ימים דאם שחטו בתוך ה' ימים דלא הוברר אם היה נפל או לא לא חלה קדושה עליו כלל דאף דספיקא הוי דאפשר דאם לא היה שוחט אותו היה חי והיה נתברר שלא היה נפל והיה קדוש למפרע מ"מ גזרת הכתוב הוא דכל שלא נתברר שלא היה נפל בפועל בהגיע השמונה ימים משום ספיקא לא אסרינן ליה וכמ"ש רש"י בפ"ק דב"ק (דף יא ע"ב) גבי בכור שנטרף בתוך ל' דילפינן מקרא דאך חלק דאין פודין אותו דלא אמרי' אי לאו דאיקטיל היה חי ולא נפל הוא וליפרקיה יעו"ש וה"ה הכא דלא חל קדושה עליו כלל וכ"מ דמותר ליהנות ממנו למוכרו לכותי אף דאסור באכילה אפי' להדיוט : **והנה** י"ל דלפי מה שמתבאר בסוגיין לענין פדיון דלכ"ע בהומר לאחר ל' יום ואיתנהו המעות בעין דבנו פדוי נראה דבכה"ג דלאחר ל' יום לזמן ממילא קא אתי לא דמי להומר לאשה הרי את מקודשת לי לאחר שתתגיירי וכו' דשאני התם דהוי מחוסר מעשה וכדבר שלב"ל הוי משא"כ הכא גבי פדיון דאף דאם פדה בנו בתוך ל' יום מעכשיו אין בנו פדוי בהומר לאחר ל' מהני כיון דזמן ממילא קאתי וכמ"ש הרב מ"ל בפ"ד מהל' אישות סוף דין ז' משמעתין דבכורות לענין קדושין דאם נתן קדושין בעודו קטן ואמר שיחולו לשיגדיל דמהני משום דזמן ממילא קא אתי יעו"ש ולפי"ז נראה פשוט דאם היתה אשתו מעוברת והיתה מבכרת ונתן ה' סלעים לכהן ואמר לו אם תלד אשתי זכר והוא בכור הילך פדיונו שיחול הפדיון לאחר שיהיה לו ל' יום דאפילו אם לא נתאכלו המעות אין בנו פדוי כיון דהוי מחוסר מעשה שעדיין לא נולד דל"ד לאומר לאחר ל' יום דזמן ממילא קא אתי :

ויש לחקור לענין ערכין דקי"ל [ערכין דף ה'] דפחות מבן חדש אינו נערך אם היינו דווקא באומר סתם ערך פחות מבן חדש זה עלי דסתמא כאומר מעכשיו דמי אבל אם אמר ערך פלוני עלי לאחר שיהיה מבן חדש אי חייב ליתן ערכו לאחר הל' יום · ולכאורה נראה פשוט דדינו כדין פדיון דאפי' אם נאמר דאם אמר על עובר במעי אמו ערך זה עלי לאחר שילא לאויר העולם ויתקיים שלשים יום דאינו חייב ליתן ערכו דאין אדם מתחייב על דבר שלב"ל כיון דמחוסר מעשה הוא מ"מ לאחר שנולד אם אמר לאחר ל' יום שפיר חל נדרו כיון דזמן ממילא קא אתי ואף דאין בידו להעריכו מעכשיו יכול להעריכו לאחר ל' יום שהוא ראוי לערך כדין פדיון · והנה כי כן י"ל דאמרינן בפ"ק דערכין (שם) ת"ר המעריך פחות מבן חדש רבי מאיר אומר נותן דמיו וחכ"א לא אמר כלום במאי קמיפלגי ר"מ סבר אין אדם מוציא דבריו לבטלה אדם יודע שאין ערכין לפחות מבן חדש וגמר ואמר לשם דמים וכו' ולפי האמור לר"מ דאין אדם מוציא דבריו לבטלה מנ"ל לומר דגמר ואמר לשם דמים בהיות דאפשר לומר דאף דאמר ערך פלוני עלי סתם דמשמע מעכשיו קאמר מכל מקום כיון דאין אדם מוציא דבריו לבטלה ואדם יודע דאין ערך לפחות מבן חדש גמר ואמר שיתחייב בערכו לאחר ל' יום שהוא ראוי לערך דטפי עדיף לפרש דבריו דהכי קאמר מלפרש דלשם דמים קאמר כיון דאם אנו דנין דכוונתו לדמים אין פיו ולבו שוים דבפיו אמר לשון ערך · מה שאין כן אם נפרש כוונתו דכיון לאחר ל' יום אינו סותר מה שהוציא בפיו לגמרי כיון דסתם קאמר ולא אמר מעכשיו וא"כ מנא לן לר"מ להיינו בדמים בהיות שאפשר שאינו חייב אלא בערך אם יחיה הנערך עד ל' ואם ימות קודם יהיה פטור לגמרי · ועוד יש לומר עפ"ז דאמרי' התם דאמר רב דהאומר ערך כלי עלי נותן דמים לר"מ ופריך לר"מ למאי איצטריך ומשני מ"ד טעמא דר"מ התם דגזר פחות מבן חדש אטו בן חדש אבל הכא דליכא למימר הכי אימא לא קמ"ל ואם איתא דבערך נמי אם אמר ערכי עלי לאחר ל' יום חייב בערך א"כ עדיפא מינה הוה ליה למימר דמהו דתימא דטעמא דר"מ דגזר פחות מבן חדש עצמו דהאומר סתם ערכו עלי אטו אומר ערך זה עלי לאחר ל' יום דהך גזירה היא יותר קרובה למטעי בה ומדלא אמרינן הכי ש"מ דהאומר סתם והאומר לאחר ל' יום שוים הם דאין ערך לו וא"כ הוא צריך טעם מ"ש מפדיון ודו"ק :

[עז] **תנן** בהאשה נקנית כל מצות הבן על האב וכו' · ויש לעמוד במאי דאמרינן בגמרא והיכא דלא פרקיה אבוה מחייב איהו למיפרק נפשיה שנאמר תפדה קרי ביה תיפדה ע"כ דסתמא דתלמודא קאמר לה דנפקא ליה מקרא דתיפדה והדבר קשה דבמכילתא פרשת בא פסקא י"א אמרינן מנין שאם לא פדאו אביו יפדה את עצמו ת"ל וכל בכור בני אפדה ר"י הגלילי אומר הואיל ואמרה תורה פדה את בנך ולמד את בנך תורה אם למדת על תלמוד תורה שאם לא למדו אביו מלמד לעצמו כך אם לא פדאו אביו פודה את עצמו לא אם אמרת בתלמוד תורה שהוא שקול כנגד הכל וכו' תאמר בפדיה שאינה שקולה כנגד הכל והרי מילה תוכיח שאינה שקולה ככל התורה ואם לא מלו אביו הוא מל את עצמו וכו' לא אם אמרת במילה שחייבין עליה כרת וכו' ומסיק דאתי פדיון מבינייא דת"ת ומילה דהצד השוה ביניהם שאם לא עשה אביו יעשה הוא לעצמו אף פדיון כן יעו"ש וא"כ אמאי הולך הש"ס ללמד זה מקרא דתיפדה :

איברא דצריך להבין במכילתא דלת"ק דמייתי לה מקרא דוכל בכור בני אפדה איך משמע ליה להאי תנא מהאי קרא שחייב לפדות את עצמו כיון דפשטיה דקרא הוא שהאב אומר לכהן וכל בכור בני אפדה ואפשר לומר דמשמע ליה מדשני קרא וכתב וכל בכור בני (אני) אפדה ולא כתיב וכל בכור בני אני פודה כרישא דקרא דאמר על כן אני זובח לה' כל פטר רחם דהאי ליסנא הוא לשון הווה וגבי פדיון הבן נמי נימא הכי לשון הווה אני פודה ולמה נקט לשון אפדה שהוא לשון עתיד וע"כ צ"ל דנקט האי ליסנא שהוא לשון הבטחה שאומר שהוא מבטיח שכה יעשה ויפדה את בניו בודאי ולא יעבור וכיון דאינו ביד האדם לפדות את בנו דשמא ימות קודם ולא יפדנו איך מבטיח לומר דודאי יפדנו אם לא דמורת הדין דאם לא פדאו אביו חייב לפדות את עצמו דכיון שכן נמצא דהפדיון הוא על כל הודאי דהא אם לא פדאו אביו הוא פודה את עצמו ולא יעבור מלפדות את הבכור אי נמי י"ל דשינה קרא ולא אמר אני פודה כדי שלא נבין למעט אני פודה דווקא ולא אחר דאם יאמר לשון הווה כרישא דקרא א"א שלא יכתוב אני פודה שהוא לשון מיעוט אני ולא אחר דא"א שיאמר כל בכור פודה לבד דאין יכתוב סתם ולא יאמר מי הוא הפודה לכך הוצרך קרא לשנות ולכתוב לשון עתיד אפדה כדי שלא לומר אני פודה שהוא מיעוט לאחר באופן דמפורש יוצא דבין ת"ק ובין ר"י הגלילי אית להו דרשא זאת מקראי אחריני וצריך טעם למה סתמא דתלמודא הכא נייד מסברת הני תנאי דמכילתא והלך לדרוש מקרא ומסורת דקרא דתפדה ללמוד דין זה · ולע"ד אי לאו דברי התוס' בפרק יש בכור (דף מז ע"ב) ד"ה הבן חייב וכו' הייתי אומר דאמרינן התם כהן שמת והניח בן חלל אי מת האב בתוך הל' יום הבן חייב לפדות את עצמו דהא לא זכה אביו בפדיונו יעו"ש דיש לחקור דמנ"ל הא כיון די"ל דקרא דתפדה דגמרינן מיניה דאם לא פדאו אביו חייב לפדות את עצמו אפשר לומר דאינו אלא כשהאב בר חיובא הוא לפדותו דבכה"ג מסתבר לומר דאם עבר ולא פדאו אביו פודה את עצמו אבל כשהאב הוא כהן ואינו בר חיובא מנ"ל דהבן חייב לפדות את עצמו כיון דעיקר המצוה מוטלת על אביו והוא לאו בר חיובא הוא לכן י"ל דסתמא דתלמודא דהכא ידע שפיר מהני קראי דתנאי דמכילתא והולך להביא עוד ילפותא מחודשת ללמד דאפי' בכה"ג שאביו כהן והוא פטור הבן חייב דאי מקרא דכל [בכור] בני אפדה אין ללמוד אלא דבר אחד והיינו שיותר מסתבר כשאביו היה חייב אבל כשאביו לאו בר חיובא לא ומבינייהו דתלמוד תורה ומילה דמייתי ר"י הגלילי נמי לא שייך ללמוד דבר זה דשתם מילה ותלמוד תורה הכל חייבים בהם כהנים לוים וישראלים לכן מייתי הש"ס קרא דתפדה ללמוד נמי אפי' אם אביו לאו בר חיובא הוא דבאביו בר חיובא הוא ילפינן לה מקראי אחרינא וכדאמרינן במכילתא :

ואולם ראיתי להתוספות בדבור הנזכר שכתבו ותימה דבפ"ק דקדושין גמרינן ממצות הבן על האב דדרשינן תפדה תיפדה אשה שאין אחרים מצווים לפדותה אינה מצווה לפדות את עצמה הכא נמי האי בן שאין אחרים מצווים לפדותו לא יהא חייב לפדות את עצמו ותירץ קושיא זאת בדוחק כאשר יראה הרואה אך לפי האמור א"ש דה"א לומר היקש זה גבי בן כיון דעיקר קרא דתפדה בא ללמד דין

למקרא הכא תפדה יתירה קא דריש דכתיב לעיל מיניה בפרשת קרח אך פדה תפדה את בכור האדם והדר כתיב ופדויו מבן חדש תפדה עכ"ל וקשה דהא תפדה דמקרא ב' לאו מיותר הוא דבפרק יש בכור (דף נא ע"א) דרשינן מהאי קרא כלל ופרט וכלל למעט קרקעות ועבדים ושטרות ופדויו מבן חדש כלל בערכך כסף פרט תפדה חזר וכלל וכתב רש"י דאע"ג דהאי תפדה כתיב קודם לפרט אפילו הכי דיינינן ליה בכלל ופרט כדאמרינן לקמן עכ"ל והכי מבואר דאיצטריך לכלל ופרט ולאו מיותר הוא וי"ל דהתוס' רי"ד סבירא להו דקרא דאך פדה וקרא דופדויו הם תרי כללי הסמוכים זה לזה ותפדה דבתר ופדויו מבן חדש הוא מיותר לדרשא זאת :

וראיתי בחידושי קדושין לא נודע למי מקדושים שכ' וז"ל ואפילו למ"ד יש אם למקרא ואע"ג דלא שני קרא ממסורת כגון יראה י"ל דשאני הכא דתפדה גופיה שהיא מקרא איכא למשמע ביה פדיון עצמו כלומר תפדה עצמו ואע"ג דקרא משמע דגבי אבוה קאי דכתיב וכל בכור אדם בבניך תפדה מ"מ תפדה דדרשא לפום מסורת תיפדה שייך למימר ביה נמי תפדה עצמך אף למאי דקרי תפדה ע"כ ונראה מדבריו דמ"ש ואע"ג דלא שני קרא ממסורת כגון יראה היינו בדרך ועוד וכוונתו להקשות דאפי' למ"ד יש אם למסורת היינו היכא דשני קרא ממסורת אבל היכא דלא שני כגון יראה לכ"ע יש אם למקרא והדבר קשה דבסנהדרין (דף ד ע"ב) קס"ד לומר דהיכא דכי הדדי ניניהו לכ"ע יש אם למקרא ודחי לה מהא דתניא יראה יראה כדרך שבא לראות כך בא ליראות יעו"ש ואף דרבנן פליגי עלי' דר"י בן תימא דאמרו כרים חגיגה [דף ב'] הכל לאתויי סומא באחד מעיניו לאפוקי מדר"י ב"ת וע"כ טעמייהו דרבנן הוא משום דלא דרשי מסורת וסברי מקרא עיקר היכא דכי הדדי ניניהו מ"מ אכתי לא שייך להקשות הכא כי אם למ"ד הכי לא לכ"ע כמו שנראה מפשט דבריו · ונראה דכוונתו דס"ל דלרבנן דפליגי אר"י בן תימא טעמייהו הוא משום דלא שני קרא ממסורת דרבנן דהכי ס"ל בעלמא יש אם למקרא וכוונת הרב לאלומי הענין יותר שכתב ואפילו למ"ד יש אם למקרא בכל גווני אפילו בדשני וכתב עוד ואע"ג דלא שני קרא ממסורת כלומר דבכה"ג דל"ש קרא אף למ"ד דיש אם למסורת מודה דיש אם למקרא כהסיא דיראה יראה לרבנן וכמלא דהכא אפילו למ"ד דיש אם למסורת היכא דשני קרא הא דתפדה לא אתי כוותיה כיון דלא שני קרא באופן דכוונתו אינו לומר דלכ"ע הוי הכי אלא כוונתו אליבא דרבנן דפליגי אר"י בן תימא דס"ל דהלכתא כרבנן דרבים ניניהו וכן נראה מדברי הר"ן בשמעתין שכתב ולא מקרא ומסורת דרים דהא אמרינן בסנהדרין דכל היכא דכי הדדי ניניהו מקרא עיקר ומקרא גופיה מסורת היא אלא ה"ק דלשון תפדה משמע תפדה אחרים או תפדה עצמך עכ"ל והדבר תימה דהכי אמרו בסנהדרין לפי הס"ד אבל אח"כ מסיק דאפילו היכא דכי הדדי ניניהו פליגי מהסיא דיראה יראה עכ"ל דכוונת הר"ן דס"ל דהלכה כרבנן דפליגי אר"י בן תימא ולרבנן ס"ל הכי דכל היכא דכי הדדי ניניהו מקרא עיקר וכ"כ בכוונת דברי הר"ן ז"ל הרב המפורסם בספר ברכי יוסף בי"ד סי' ש"ה אות כד לתירוץ הראשון יעו"ש :

ועוד תירץ הרב הנזכר שם דכוונת הר"ן דמוכרח דהא דאמרינן קרי ביה תפדה לא תני במקרא ומסורת דאי אמרת דהיינו ממקרא ומסורת תקשי למ"ד דהתם בסנהדרין דמקרא עיקר היכא דכי הדדי ניניהו הלכה רווחת דפודה את עצמו והיינו טעמא דקרי ביה תיפדה וכו' יעו"ש ואחרי המחילה למ"ד יש לדחות תירוץ זה דכיון דעינינו הרואות דבמכילתא יש עוד ב' דרשות ללמוד הא דפודה את עצמו כנז"ל לא מני מקשי הש"ס להאי קס"ד מהא דהלכה רווחת דפודה את עצמו כיון דיש לדחות דס"ל כהני תנאי דמכילתא דאית להו דין זה מדרשא אחרינא דלא נגע ולא פגע בענין זה ודו"ק וכשאני לעצמי היה אפשר ליישב דברי הר"ן ע"פ מ"ש התוס' במכות (דף ח ע"א) ד"ה היינו וכו' שכתבו וז"ל וכן פירש רבינו תם בסנהדרין גבי יראה יראה דמשמע נמי שפיר מן המסורת דהיינו יראה משום דפשטיה דקרא משמע דכתיב בתריה אל פני האדון והיינו לפי המסורת אבל לפי המקרא דקרינן יראה הול"ל לפני האדון עכ"ל מבואר מדבריהם דס"ל דאפי' למ"ד מסורת בקרא דיראה היינו משום דפשטיה דקרא משמע כמסורת וכ"כ שם לרבי דדריש שם ונשל קרי ביה ונישל דיש אם למסורת היינו משום דפשטיה דקרא דמן העץ משמע לדרוש המסורת יעו"ש וא"כ נמלא דאפילו למ"ד הכי היינו היכא דפשטיה דקרא משמע הכי אבל היכא דפשטיה דקרא לא משמע הכי כהא דתפדה דאדרבה פשטיה דקרא דכתיב וכל בכור אדם בבניך תפדה משמע כמקרא ולא כמסורת כ"ע מודו דלא דרשינן מסורת כל דכי הדדי ניניהו ולא שני קרא ממסורת ואפשר דלדעת הר"ן כסברת התוס' ומ"ש הר"ן דאמרינן בסנהדרין דהיכא דכי הדדי ניניהו מקרא עיקר היינו לומר דפס בסנהדרין נאמר עיקר חילוק זה ואע"ג דדחו סברא זאת מהסיא דיראה יראה לא נדחה חילוק זה כי אם בהסיא דיראה דפשטיה דקרא משמע כמסורת אבל היכא דליכא משמעותיה דקרא ודאי דלכ"ע מקרא עיקר אלא דכפ"ז קשה דאם כן אמאי דחי הש"ס בסנהדרין מאי דמשני בהסיא דלא תבשל גדי בחלב אמו כיון דחלב וחלב כי הדדי ניניהו יש אם למקרא מהסיא דיראה יראה בהיות שאפשר לומר דשאני התם דפשטיה דקרא משמע כמסורת מה שאין כן הכא בחלב וחלב דליכא שום משמעות לדרוש המסורת ובלא"ה לדברי התוס' קשה כן וצ"ע :

ומאי דאמרינן בשמעתין דקדושין ואיהי מנ"ל דלא מיפקדא דכתיב תפדה כל שמצווה לפדות וכו' וכתב רש"י וז"ל ואיהי מנ"ל היא אמו מנין שאין מצווה לפדות את בנה כיון שמצוה שלא הזמן גרמא בעי קרא למעוטה ע"כ ומדברי רש"י אלו מוכח דפדיון הבן פודין בלילה נמי דאי לא תימא הכי הוי מ"ע שהז"ג וכמ"ש התוס' שם ד"ה אותו ולא אותה לענין מילה וז"ל וא"ת אכתי מ"ע שהז"ג דאין מלין אלא ביום וכו' וי"ל דאתיא כמ"ד התם דמילה שלא בזמנה נוהגת בין ביום ובין בלילה ע"כ וע"ד התוספות אלו ראיתי למוהרימ"ט בתי' שכתב ויש שהקשה בלא"ה הוי מ"ע שהז"ג משום דל"מ למימהל בשבת ויום טוב ותי' כיון דבזמנה דוחה את השבת לאו ז"ג הוא ופירוקתייהו לאו פירוקא וכו' ותו פדיון לעולם ליתיה בשבת וכו' ע"כ ודבריו תמוהים דהא דפדיון ליתיה בשבת אינו אלא מדרבנן משום דדומה למקח וממכר וכמ"ש הטה"ד בסימן רס"ע יעו"ש וכיון דמן התורה פודין אפילו בשבת לא מפני שהסכו חכמים היא בסוג מלוה שהז"ג כיון דמן התורה לאו מלוה שהז"ג היא :

עוד ראיתי להרב הנזכר שכתב ע"ד התוס' אלו לעיל מזה וז"ל וק"ל אמאי לא תירץ התוס' אפילו למ"ד אינה נוהגת אלא ביום דמשו"ה לא מקרי זמן גרמא דמצותה אחר שנעשית נוהגת בין ביום בין בלילה ויכול למול בלילה לאכול בקדשים שלא יבואו לידי נותר עכ"ל נראה מדבריו דס"ל דלכ"ע אם מל בלילה בדיעבד יצא והא ליתא דבהדיא כתבו הגהות מיימוניות בפ"א מהל' מילה דין ח' איפכא וז"ל ואם מל בלילה בין קטן ובין גר צריך להטיף ממנו דם ברית כדאשכחן דבר שמצותו בלילה אם עשהו ביום אינו כשר כגון קצירת העומר ה"ה דבר שמצותו ביום אם עשה בלילה דאינו כשר עכ"ל גם מ"ש דיכול למול בלילה לאכול בקדשים שלא יבואו לידי נותר לא ידעתי מנין לו דין זה דמשום שלא יבא לידי נותר שרינן לעשות מילה בלילה וע"כ א"א לומר דין זה דכיון דלמדנו מדברי הגה"מ דאפילו בדיעבד הו"ל כאילו לא מל אם כן אפילו ימול עדיין דינו כערל ואינו יכול לאכול בקדשים באופן שדברי הרב צ"ע :

[עח] **מתני'** הוא לפדות ובנו לפדות וכו' · גמרא אמר ר' ירמיה הכל מודים היכא דליכא אלא חמשה סלעים הוא קודם לבנו מ"ט מלוה דידיה עדיף כי פליגי היכא דאיכא ה"ם משועבדות וה' בני חורי ר"י סבר מלוה הכתובה בתורה ככתובה בשטר דמיא ודידיה אזיל וטריף ממשעבדי ובהני ה' בנ"ח אזיל ופריק ליה לבריה ורבנן סברי מלוה הכתובה בתורה לאו ככתובה בשטר דמי הלכך מלוה דידיה עדיף · ויש לחקור דאיך אפשר לומר דהכהן אזיל וטריף ממשעבדי בעד פדיון דידיה כיון דחוב זה אינו מבורר שהוא חייב לכהן זה ולא לאחר וכל שהוא מבורר ממון שאין לו תובעים הוא ויכולים הלקוחות לדחותו ולומר לאו ב"ד דידי את ואפשר לומר דהכא מיירי בדכתב לו שטר חוב לכהן זה שהוא חייב ה' סלעים ושטר חוב זה הוא מאוחר ללקוחות ואינו יכול לטרוף מהם מכח שטר זה כי אם מכח דמלוה הכתובה בתורה ככתובה בשטר דמי וקודמת ללקוחות ובכה"ג לא שייך למימר דממון שאין לו תובעים הוא דהא אמרינן לקמן במתני' (דף נא') דאם כתב לכהן שהוא חייב ה' סלעים חייב ליתן ואין בנו פדוי ואפילו לכשיתן וא"כ הכא אף דמכח שטר זה אינו יכול לטרוף מהלקוחות דמאוחר הוא מ"מ אהני האי שטרא לברר הדבר דמסתמא לא ניחא ליה ליתן הפדיון לכהן אחר ר"ל לזה דאם יתן לאחר יתחייב לפרוע ה' סלעים לזה מכח שטר החיוב ואף דאם יתן לזה נמי אין בנו פדוי עד שימחול ויתן לו ה' סלעים אחרים אחר שיפרע שטר החיוב מ"מ אם יתן לזה הוא מוכרח שימחול ויתן לו במתנה כדאמרי' במתני' הנזכר לפיכך אם רצה הכהן ליתן לו במתנה רשאי ומה גם דבידו ליתן לו בפעם ב' בתנאי דעל מנת להחזיר

תורה אור

אבי הבן מברך שתים והלכתא אבי הבן מברך שתים כדאיפסיקא תמן בהלכות · ובדפריק לגרמיה נמי מיחייב לברוכי ב' על פדיון הבן הבכור ושהחיינו ויהיב סלעי לכהן וכהן בעי ברוכי הכי בא"י אמ"ה אשר קדש עובר ממעי אמו ולארבעים יום חילק אבריו רמ"ח אברים ונפח באפיו נשמה שנאמר ויפח באפיו נשמת חיים עור ובשר הלבישו ובעצמות [וגידים] סככו שנאמר עור ובשר תלבישני ובעצמות וגידים תסוככני וצוה לו מאכל ומשתה דבש וחלב להתענג בו וזימן לו ב' מלאכי השרת לשמרו במעי אמו שנאמר חיים וחסד עשית עמדי וגו' אביו אומר זה בני בכור וראשית אוני ראוי ליטול פי שנים ככתוב לתת לו פי שנים אמו אומרת זה בני בכורי שבו פתח הקב"ה דלתי בטני ה' סלעים נתחייבתי לתת לכהן לפדותו ממנו שכך היא גזרת מלך שנא' אך פדה תפדה וכתיב ופדויו מבן חדש תפדה כשם שהכנסתו לפדיון כך תכניסהו לתורה ולחופה ולמעשים טובים בא"י מקדש בכורי ישראל לפדיונם ומהדר ליה אחמרא והדסא דהכין אשכחן בשמושא עתיקא דגאונים א"א דלא דיקא הדין נסחא דכיון דאיכא בכור לכהן ואינו בכור לנחלה לאו שפיר דמי למימר אביו אומר זה בני בכורי וראשית אוני ואפילו הוי נמי בכור לנחלה משום דמשמע דקדושת פדיון בהא תליא הלכך לא לימא אינש הכי:

מתני'* [עט] ה' סלעים של בן במנה צורי ל' של עבד וחמשים של אונס ושל מפתה ומאה של מוציא ש"ר כולן בשקל הקודש במנה צורי וכולן פודין בכסף ובשוה כסף חוץ מן השקלים: **גמ'** מאי מנה צורי א"ר אסי מנה של צורי *אמר רבא סילעא דאורייתא תלתא ותילתא הוי דכתיב עשרים גרה השקל ומתרגמינן עשרין מעין ותניא שש מעה כסף דינר מיתיבי והלא סלע של קדש מ"ה פונדיונין פונדיון זה מה טיבו קלבון לפרוטרוט בתר דאוסיפו עליה דתניא עשרים גרה השקל למדנו לשקל שהוא כ' גרה ומנין שאם ירצה להוסיף יוסיף ת"ל יהיה יכול יפחות ת"ל הוא רב אשי שדר ליה שיבסר זוזי לרב אחא בריה דרבינא בפדיון הבן שלח ליה לישדר לי מר תלתא יתרתא שלח ליה (הדר שלח ליה) לישדר לי תלתא אחרינא דאוסיפו עליה מהא שמעינן דה' סלעים בלחוד הוא דבעי מיתן לכהן כדאיתנון סילעי דאורייתא מקמי דאוסיפו עלייהו והאידנא סלעי דרבנן בדאוסיפו עלייהו וה"נ קראי כתיבי ואשכחן

ביון דהוא מודה דשמר החוב על פדיונו נכתב ולא נתחייב ... שלא יקבל בתנאי דע"מ להחזיר או להחזיר לו במתנה ... זה כממון שיש לו תובעים דמי:

וראיתי ... בכתב בפ"ק (דף כט:) וז"ל וא"ת כהן היכי מצי פריק

טיכתוב בפירוש ולא אמרינן אחריות ט"ס וכן הוא ... פוסקים אבל הרשב"א כתב דהמשעבוד דאקנה אע"פ ... כמ"ש ה"ה שם ...

ולעד"נ דיש להביא ראיה ברורה לסברת הר"מ והתוס' ...

מור"ם בח"מ סי' קנ"ה דהא דנקנה המקח שלא בפני ... שאפשר שאינו חפץ הלוקח לקנות לא קנה ... מפורש מהנהו תרי עובדי הנ"ל דקנה הקטן ... קרקע בעודו קטן כשנתנו לו במתנה ועוד קשה דהא ... כמ"ש בתוספתא דיבמות פ"ט והביאה הר"ן בפ"ז ... שקנו להם עבדים אינם אוכלים אבל אם קנו להם ב"ד ... אוכלין ע"כ הרי מפורש דאע"ג דהם עצמם אם ... ואוכלין בתרומה ואם כן ה"ה קרקע ומה ...

תורה אור

ואשכחן בגדולות ובפסוקות [עש] בהא מילתא טעותא דכתיב בהון הכי וה"ם כמה הויין כ' גרה השקל וכל שקל הוי תלתא זוזי וששדנגג ותלתא כמה הוו שיתסר ששדנגג ותרי תילתי דהוו כ"ד זוזי חיורי בציר דנקא אוסיף עליה חומש דידהו דכל מאן דפריק קדש מוסיף עליו חומש שנאמר ואם המקדיש יגאל את ביתו וכו' וכמה הוי חומש דילהון שתות מלבר דהוו להו כלהו עשרין ותמניא זוזי ופלגא דדנקא כללא דמלתא תלתין זוזי דל מנייהו חד ששדנג הדין הוא לישנא דבעל הלכות ובודאי שיטפא דספרא איכא דליכא תוספת הומש בפדיון דבן כדאיתא בפודה את הקדשו דהא לא כתיבא ומיתנא נמי לא תנן דתנן* ה' חומשין הן וכו' אלא סלעי בלחוד הוי פרקוניה דבן אלא דאוסיפו אסלע עד דהוה ליה סילעא ד' דינרי דאינון כ"ד מעין מ"ח פונדיונין דאינון צ"ה איסרין דאינון קכ"ב מסמיסין דאינון שפ"ד קונטריקין דאינון תשס"ח פרוטות ואמור רבנן דפרוטה פלגא חכה אשתכח דסילעא שפ"ד חכה הוי וחכה גופה כמה הויא מתקל חדא שעורה דכספא דמינקי וארבע מן חכה עבדן כי תקלא דגרעיניתא דחרוב דמיקריא גרה הויא ליה סילעא צ"ו גיראות וכל תמניא מנייהו הויין כמתקיל ארגינץ הוויא ליה סילעא י"ב ארגינץ לפום תקלא דאתרין והבין

כתב בני יעקב בדף ק"ד וכ"כ שם משם רבו דאם נתחייב לכהן ה' סלעים ונתן עליהם משכון דאין **בנו פדוי** ונלמד כן מתשובת הריב"ש יעו"ש וכיון דבנתינת המשכון לא נעשתה המצוה עכשיו ששלח ליה שכבר זוזי הוא עיקר המצוה ונעשית ע"י שליח ואין לדחות עוד דהכא מיירי שנתן לו איזה חפץ בתחלה מידו לידו לפדיון בנו ונתנו לו בתורת מתנה גמורה אלא שהתנה עמו ע"מ שיחזירנו לו כשיתן לו המעות דבכה"ג שפיר דמי דהא קי"ל דמתנה ע"מ להחזיר שמה מתנה אפילו בלא נתינת דמים כ"ש הכא שהתנה הוא שיחזיר לו בקבלת הדמים דא"כ זה הויכוח שהיה ביניהם דרב אחי שלח לו לומר לישדר לן מר תלתא יתירתא דאיכא עילויא דלא אסיק אדעתיה דפדיון הבן נמי בתר דאוסיפו עלייהו הוא ה' סלעים כ' דינרין ורב אחא שלח לו לומר לשדר לן מר תלתא אחרינא דאוסיפו עלייהו אמאי בפעם א' דנתן בידו חפץ לא נתברר זה הויכוח ביניהם דכשנתן לו החפץ ודאי דשמוהו ביניהם אם היה שוה ה' סלעים ומסתמא אם היה כן שנתן חפץ במתנה היה מתברר דבר זה ביניהם ואם נאמר שנתן לו חפץ בלא שומא דהא קי"ל דאפילו לא שמוהו תחלה כיון דשמוהו אח"כ יצא והוא שוה ה' סלעים פדיונו פדוי ורב אחי כפי שיטתיה נתן לו חפץ השוה שיגבר פחות שליש ור"א קבלו בסתם דסמך אליב אחי דודאי נתן לו שיעור עשרים לא היה ויכוח ביניהם בתחלה מ"מ כיון דבחפץ לא היה שיעור כ' דינרין ועכשיו ע"י שליח שלח לו השאר הרי עיקר המצוה נעשה ע"י שליח ואם נאמר שנתן לו חפץ שוה הרבה יותר מה' סלעים ואמר לו סתם קני בחפץ זה שיעור ה' סלעים ע"מ להחזיר ולא פירש שיעור הה' סלעים מה הוא מ"מ נהי דרב אחא כפי שיטתו דבתר דאוסיפו עלייהו הוו עשרים דינרים כוון לזכות בכסף שיעור כ' דינרים מ"מ כדי שיזכה בעינן דעת אחרת מקנה ורב אחי כפי שיטתו דהיה סבור דה' סלעים הוא פחות מזה לא כוון להקנותו בגוף החפץ כי אם שיגבר פחות תילתא ולא עוד כיון דהוא לא כוון להקנות לו זה היתרון לא זכה בו רב אחא וא"כ מטעם האונאה לא נגמרה המצוה עד שישלם לו ואם איתא דאין פודין ע"י שליח אף דקי"ל דאם לא נתן הה' סלעים בבת אחת כ"א בזה אחר זה יצא מכל מקום גמר המצוה הוא כשמשלים וא"כ איך שלח ליה רב אחא לומר לישדר לן מר תלתא אחרינא דמשמע דע"י שליח אם ישלח יצא:

ואולם נראה דיש לדחות דהכא מיירי דרב אחי זיכה לו לר"א ע"י שליח דקי"ל זכין לאדם שלא בפניו ושפיר יוצא ידי נתינה ע"י זכיה ע"י אחר וכמ"ש מהרש"ל ז"ל ונמצא דכפי זה עשה המצוה ע"י ולא ע"י שליח אלא שאחר זכייתו שלח לו השכר זוזי ע"י שליח וגם רב אחא דשלח לו לומר לשדר לן מר תלתא אחרינא הוא ע"ד זה שיזכה אותם לו ע"י אחר וישלח אותם לידו. וראיתי להרב מח"א בהלכות זכיה שחלק על סברת מהרש"ל בזה והעלה דאפי' אם זיכה ע"י אחר אינו יוצא ידי נתינה כיון דאכתי חייב באחריותם יעו"ש ולדידיה שפיר יש לדקדק מהך עובדא דפודין ע"י שליח:

והנה לא נתבאר מ"מ אם רב אחי קבלה מיניה דרב אחא הא דשלח לו לומר דלשדר ליה תלתא אחרינא דאוסיפו עלייהו דאפשר דרב אחי לא ס"ל הכי ולא קבלה מיניה דרב אחי ס"ל דאפילו בתר דאוסיפו עלייהו לא הוסיפו על ה' סלעים של בן וכמ"ש שהוא סברת ר' חנינא דאמר במתניתין איכתריה פדסיא וכו' וכמ"ש מדברי רש"י והתוס' שם וכמ"ש הלב"ן בספרו סימן כ"ז יעו"ש וראיתי להריטב"א בחדושיו לקדושין (דף י"א ע"ב) עלה דאמרינן מאי קמ"ל תניא ה' סלעים של בן וכו' שכתב וז"ל תמיה תלתא אמאי לא עריב ה' סלעים של בן בהדי אידך ועבד מיניה מימרא באנפי נפשה וכו' ומורי נר"ו תירץ לי דמשום דאמרינן התם בבכורות שהוסיפו על כל השקלים האלו חוץ משקלים של פדיון הבן מני ליה הכא באנפי נפשה ונכון הוא עכ"ל ולכאורה נראה דממתניתין נראה איפכא דר"א שדר ליה לומר לר"א דלישדר ליה ההוא עופיינא דבתר דאוסיפו עלייהו ועוד דר"י אמרינן במתניתין בפי' דס"ל דה"ס של בן הוו עשרים דינרין בתר דאוסיפו עליהם ואיך כתב בפשיטות שלא הוסיפו על השקלים של פדיון הבן וע"כ צ"ל דס"ל דמדלא מייתי הש"ס שקבלה מיניה ר"א ש"מ דר"א עמד בסברתו ולא קבלה מיניה וס"ע דס"ל דעל כל השקלים הוסיפו חוץ משל פדיון הבן והלכתא כרב אחי דהוא בתרא אלא דק"ק בדברי הריטב"א דאמאי לא הקשה לתי' רבי לומר דהתניא לר"א אבל לרב אחא ור"י דס"ל איפכא דאף על של פדיון הבן הוסיפו מא"ל:

ועוד יש דרבו של הריטב"א הוא הרשב"א ואיך אפשר דס"ל הכי דבשקלים של בן לא הוסיפו מאחר שרבינו הגדול הרמב"ן רבו לא ס"ל הכי דמפורש יוצא בדבריו במתניתין דס"ל דאפי' בשקלים של בן הוסיפו ולענין הלכה ס"ל הכי באופן דדברי הריטב"א תמוהים ובפרט כמו שכתב בפשיטות דאמרינן התם בבכורות שהוסיפו על כל השקלים חוץ משקלים של בן כאילו הוא דבר מוסכם בגמ' ועינינו הרואות דבמחלוקת שנוי אף במונח דרב אחי לא קבלה מרב אחא מה שאין נראה כן משטע הגמרא ומלבד דרבינו הרמב"ן הכי ס"ל כ"כ שהוא סברת רוב הפוסקים ראשונים ואחרונים וכ"פ רע"ב במתני' וז"ל השקל האמור בתורה היה בימי משה משקל ג' מאות ועשרים גרגירי שעורה ובבית שני הוסיפו עליו והעלוהו למשקל ג' מאות ופ"ד שעורים וכן מונים היום לה"ס של בן נמצאו ה"ס משקל אלף וע' מאות ועשרים שעורות עכ"ל וכ"כ הרא"ש בפסקיו וז"ל נמצא ה"ס משקל אלף וע' מאות ועשרים שעורים כסף עכ"ל הרי שכתב במשקל של עכשיו שכתב רע"ב ז"ל ועיין בתשב"ץ בח"ג סי' רכ"ו שכתב דכן כתבו הראשונים והאחרונים ודבר מוסכם הוא שה"ס של בן הוו עשרים דינרים כמו שהוא הסלע בתר דאוסיפו עליהם יעו"ש והנראה יראה דהריטב"א בשם רבו נראה דחולק ע"ז ודו"ק:

איברא דק"ק על רבינו והרא"ש דמאחר דרב אחי היה סבור דלא הוסיפו על שקלים של בן ור"א קאמר ליה דאוסיפו גם לשקלים של בן איך לא ביארו לומר דר"א ל"פ אסברת רב אחא דאף דמעיקרא היה סובר דלא אוסיפו מ"מ כדמשמע מר"א קבלה מיניה כיון דבגמרא אין שום גילוי אי קבלה מיניה אי לא ופשיטא דאי לא קבלה מיניה הלכתא כרב אחי דהוא בתרא ובשלמא לדעת הרא"ש הייתי יכולים לומר דגרים בש"ס לשדר לן מר תלתא אחריני דאוסיפו עלייהו ושדר ליה דהכי נראה שהיה גירסת התוס' בפ"ק דכתובות (דף ט ע"א) ד"ה ונותן לה ממעות קפוטקיא יעו"ש אבל לרבינו הרמב"ן שהביא הגירסא כמו שהוא לפנינו דל"ג ושדר לכו אמאי לא ביאר זה כיון שאינו כ"כ פשוט דרב אחי קיבל דברי רב אחא והדבר שקול דאפשר דרב אחי לא קבלה מיניה ומנין יש לנו לומר שהוא פשוט דקבלה מיניה והודה לדברי רב אחא וי"ל דס"ל לרבינו דכיון דאמרינן התם דר"י כרב אחא ס"ל וגם רב אסי במאי דקאמר מנה צורי במנה של צורי נראה דס"ל הכי וכמ"ש מדברי רש"י והתוס' שם ודברי הלב"ן בסי' הנזכר אי לאו דרב אחי מסכים עמהם לא הוה שתיק הש"ס לומר לנו דלא קבל סברת רב אחא ולא שדר ליה כיון דנ"מ לענין הלכה דהלכה כבתראי אלא עכצ"ל דמעשה שהיה כך היה דקבל דבריו רב אחי ושדר ליה ולא הוצרך הש"ס לפרש זה דמסתמא לא פליגי ר"א אר"י ורב אחי דס"ל כרב אחא:

וראיתי בס' א"ז בפ"ק דכתובות על דף ט ע"א שהביא שם בדף מ"ע של הספר בסוף ע"ד משם תלמידי ר"י שכתבו וז"ל ואין זה נכון דבתוספתא משמע בהדיא דאונס ומפתה אינו נותן התוספת שהוסיפו בשקלים וכתובה תאונס ומפתה נפקא וכי היכי דבהני אינו נותן התוספת ה"ה בכתובה עכ"ל ועיקר תוספתא זאת שהזכירו תלמידי ר"י בקשתיה ולא מצאתיה בשום מקום לא בכתובות ולא במקומות אחרים דשייכי לזה ואונס נראה דמסתמא כיון דאונס ומפתה אינו נותן התוספת הכי נמי באידך דקתני במתניתין בשמעתין ל' של עבד וק' של מוציא שם רע בהדי דאונס ומפתה ה"ה דדינייהו כדין אונס ומפתה כיון דבהדא נחתא מחתינהו וא"כ הוא האמת י"ל מה שהקשה הריטב"א בחידושיו לקדושין דאמאי לא עריב ה"ס של בן בהדי אידך ועבד מיניה מימרא באנפי נפשה דהא מפורש יוצא מדברי תלמידי ר"י שם דבה"ס של בן נותן התוספת וא"כ הוצרך תנא למעבד חלוקה ה"ס של בן מימרא באנפי נפשה בין החלוקה זאת אינה שוה לאידך דקתני התם דבה"ס של בן נותן התוספת משא"כ באחריני והוא ממש היפך תי' הריטב"א דאדרבה בה"ס של בן נותן התוספת ובאחריני אינו נותן התוספת:

איברא דאם תוספתא הנזכר בדברי תלמידי ר"י היא אמיתית יש להקשות שהרי כתב רש"י במתניתין [דף כ:] גבי הא דאמר ר"י א"כ אפי' כל כסף האמור בתורה סתם כסף צורי וז"ל היכא דכתיב שקל הוי סלע צורי דהוא ד' דינרין וכו' הרי דכללא כייל לדעת רש"י דבכל המקומות הסלע ד' דינרין דהיינו בתר דאוסיפו ואם איתא דאונס ומפתה אינו נותן התוספת איך אמרינן דכל כסף האמור בתורה את הסלע ד' דינרין ומדברי הר"מ בפ"א מהל' שקלים דין ב' מתבאר דאונס ומפתה ומוציא ש"ר ול' של עבד כולם משלמים התוספת אשר הוסיפו חכמים על השקל יעו"ש דלא כהך תוספתא ואדרבה לע"ד מדברי התוספתא בשלהי כתובות נראה היפך דברי תלמידי ר"י ז"ל דאמרי' התם בזה הלשון ה"ס של בן ל' של עבד נ' של אונס ושל מפתה וק' של מוציא ש"ר כולם אע"פ שהם בבבל גובה עליהם כסף ארץ ישראל כסף שדברה תורה בכל מקום זה כסף צורי איזה כסף צורי זה כסף ירושלים ע"כ הרי דהתוספתא כלל לכולם בהדי ה"ס של בן ובהדא מחתא מחתינהו דנראה דדינם שוה לענין הפרעון וכיון דלענין ה"ס אמרינן דנותן התוספת ה"ה בכולם וע"כ צ"ל דמתניתין דלא עריב להו ועבד לה"ס של בן מימרא בפני עצמו לאו דוקא ואפשר דמשו"ה לא עריב להו שלא לערב דבר מצוה בהנך כולם שהם עבירה:

[עש] **והנה** לסברת הבעל ה"ג שהביא רבינו הרמב"ן הכא דס"ל דפדיון הבן דין הקדש יש לו דצריך שיוסיף חומש על ה' סלעים כדין הקדש א"ש נמי מתניתין דלא עריב פדיון הבן בהדי אחריני כיון דאין דינם שוה לענין זה דבפדיון הבן צריך חומש:

ואולם כבר כתב רבינו מדברי ה"ג בזה הם תמוהים הרבה דמה ענין פדיון הבן לפדיון הקדש וכך כתב

מסס רבינו האיי גאון ז"ל ולפ"ד תלבד מה שתמהו הם עוד אני תמיה **דיותר סברא לומר בפדיון פטר** חמור דאם בא לפדותו בדבר אחר ולא בשה דקי"ל דצריך שיפדנו בשווי דצריך שיוסיף חומש כדין הקדש דהא קי"ל דפ"ח אסור בהנאה כהקדש ובספ"ק דבכורות [יב:] במתני' אמרינן להמפרים פדיון פ"ח ונאבד אינו חייב באחריותו לרבנן דפליגי אר"א סתם ואמרינן דה"ט דמשום דמדמו ליה למעשר שני יעו"ש ובפ"ק דבכורות (די"א ע"א) גבי הפודה פ"ח של חבירו דס"ד לומר דפדיונו לפודה דכיון דאסור בהנאה להקדש מדמי ליה ורחמנא אמר ונתן הכסף וקם לו ע"ש הרי דאפילו דאחר המסקנא אפילו פטר חמור לא דמי להקדש מ"מ כיון דאסור בהנאה יותר מסתבר לומר דפ"ח דומה להקדש משא"כ בפדיון הבן כיון דבכור אדם קי"ל דמותר בהנאה וא"כ עפי הו"ל הבעל הל' גדולות דבעי חומש בפ"ח יותר מפדיון הבן ונהפוך הוא דסברא זאת דצריך חומש לא כתבה הבעל ה"ג ז"ל כי אם גבי פדיון הבן בהלכות בכורות דף קל"ג סוף ע"א ובפדיון פ"ח שהביאו שם בדף ק"ש ע"א דאי פריק ליה במידי אחרינא פודה בשווי ולא הזכיר שצריך חומש אלמא דלא ס"ל הכי כי אם לענין פדיון הבן ואדרבה נהפוך הוא דיותר מסתבר לומר כן בפדיון פ"ח. ועוד יש לתמוה על סברת הלכות גדולות דהא אמרינן בפרק יש בכור (דף נה ע"ב) דילפינן ג"ש ערך ערך מערכין דמהאי ג"ש ילפינן דאם מת הבן אחר ל' יום חייב ליתן דומיא דערכין וא"כ יש ללמוד דמה ערכין אין מוסיף חומש אף פ"ח אינו מוסיף חומש ובערכין פשיטא דאינו מוסיף חומש כדאמרינן בפ"ג דערכין (די"ד ע"ב) יעו"ש:

ולעד"נ להלין קצת בעד הגאון ז"ל ולפי חומר הענין אפשר להביא קצת סמך לסברא זאת ויתישב נמי הא דפ"ח והענין הוא בהקדים מאי דגרסינן בספרי בפ' קרח על פסוק אך פדה תפדה את בכור האדם וכו' וז"ל שומע אני אף שאר בהמה טמאה במשמע ת"ל ופטר חמור תפדה בשה חמור אתה פודה ואי אתה פודה בכור כל שאר בהמה טמאה או יכול פ"ח תפדה בשה ושאר כל בהמה טמאה בכסות וכלים ת"ל עוד במקום אחר ופ"ח תפדה בשה בשה אתה פודה אבל אי אתה פודה בכסות וכלים א"כ מה ת"ל אך פדה תפדה אם אינו ענין שפודין בכור כל בהמה טמאה תנהו ענין שמקדישין בהמה טמאה לבדק הבית וחוזרין ופודין אותה מהקדש בדק הבית עד כאן לשונו וברייתא זאת עצמה הובאה במכילתא בפרשת בא בהכתבה ולשונה וכן הובאה בפסיקתא בפרשת קרח יעו"ש והדבר תימה דמה בא לאשמועינן קרא הכא דמקדישין בהמה טמאה לבדק הבית ופודין אותה הא דין זה כבר הוא בידינו מקרא שכתוב בפרשת בחקותי אך בכור אשר יבוכר לה' בבהמה לא יקדיש איש אותו וגו' ואם בבהמה הטמאה ופדה בערכך ויסף חמישיתו עליו וגו' וכתב רש"י בפירוש החומש וז"ל ואם בבהמה הטמאה וגו' אין המקרא הזה מוסב על הבכור שאין לומר בבכור בהמה הטמאה ופדה בערכך וחמור אין זה שהרי אין פדיון פ"ח אלא טלה והוא מתנה לכהן ואינו להקדש אלא הכתוב מוסב על הקדש שהכתוב של מעלה דבר בפדיון בהמה טהורה שהוממה וכאן דבר במקדיש בהמה טמאה לבדק הבית עכ"ל והרי דדין הקדש בהמה טמאה ופדיונה כבר מפורש בפ' זה וא"כ אמאי איצטריך ללמדו מהאי קרא דואת בכור הבהמה הטמאה באם אינו ענין ודברי רש"י ז"ל דקרא דפ' בחקותי הם מפורשים בת"כ על פסוק ואם כל בהמה טמאה אשר לא יקריבו ממנה קרבן לה' וגו' וז"ל יכול בבהמה טמאה הכתוב מדבר כשהוא אומר אם בבהמה הטמאה ופדה הרי בהמה טמאה אמור הא אינו מדבר אלא בפסולי המוקדשין שיפדו ע"כ וברייתא זאת הובאה בש"ס בתמורה (דף ל' ע"ב) וע"ש באופן דזו היה בידינו מוסכם דקרא דאם בבהמה הטמאה אינו מוסב על הבכור כי אם על פדיון הקדש בהמה טמאה כמ"ש רש"י אלא שבדברי רש"י ק"ק במאי שהכריח שאינו מוסב על הבכור מטעם דאי מיירי בפטר חמור אין פדיון פ"ח אלא טלה והוא מתנה לכהן דהא קי"ל דהפודה פ"ח בדבר אחר ולא בשה צריך לפדותו בשווי וא"כ אפשר לפרש דהאי דקרא מוסב על בכור פ"ח דאם בא לפדותו בדבר אחר אשמועינן קרא ופדה בערכך שצריך שיפדה אותו בשווי באופן דמהאי קרא ילפינן דמקדישין בהמה טמאה לבדק הבית וא"כ אמאי הוצרך ללמדנו בהאי קרא דואת בכור בהמה הטמאה באם אינו ענין וליישב זה ס"ל להגאון דהכא איצטריך קרא ללמדו הכי כי היכי דנילף בכור אדם מהקדש בהמה טמאה מהקישא דמה פדיון הקדש ב"ע מוסיף חומש אף פדיון בכור אדם מוסיף חומש דהיקש זה בהאי קרא כבר הוזכר בש"ס בספ"ק דבכורות [דף יב:] דה"ע דר"א דס"ל דהמפרים פדיון פ"ח ונאבד דחייב באחריותו משום דיליף מפדיון הבן בהיקשא דאך פדה תפדה וגו' ואף דאמרינן התם דלרבנן דס"ל דאינו חייב באחריותו לא דרשי היקש זה י"ל דע"כ צ"ל דמאי דלא דרשי רבנן הך היקשא הוא מטעם דס"ל דהך קרא דואת בכור בהמה הטמאה לאו בבכור משתעי קרא ואם אינו ענין בא ללמוד דמקדישין בהמה טמאה לבד"ה כסברת תנא דספרי הנזכר וא"כ א"א ללמוד מהיקשא לחייב באחריות פדיון פ"ח דאל"כ אמאי לא דרשי רבנן היקשא הא קי"ל דאדם דן היקש מעצמו כדין ק"ו מעצמו וכמ"ש התוס' בפ' לולב הגזול (דף ל) [דף לא. ד"ה ור"י] יעו"ש אלא ע"כ לומר דה"ע דרבנן דלא דרשי היקשא לזה כיון שהכתוב בהקדש בהמה טמאה קא משתעי וא"כ י"ל דאפילו לרבנן יש ללמוד מהיקש זה לחייב בחומש בפדיון הבן כדין הקדש ב"ע דאם לא בא הכתוב להקיש בכור אדם להקדש אמאי איצטריך קרא כלל: **הן** אמת דיש לדקדק בדברי הספרי הנזכר דקתני תנהו ענין שמקדישין לבדק הבית וחוזרין ופודין אותו מהקדש בדק הבית דלכאורה הא דקתני דפודין אותו מהקדש בדק הבית אינו מובן דאם הקדיש בהמה טמאה לבדק הבית איך אפשר לפדות אותה בהקדש ב"ה עצמו הא אין הקדש מתחלל על הקדש אחר ופדיון לא שייך אלא בפודה מן החולין אשר לפי"ז היה אפשר לפרש דכוונת התנא דקרא לא אתא לאשמועינן שמקדישין לבדק הבית כל בהמה טמאה כי אם שמקדישים אפילו בכור פטר חמור לבדק הבית וחל ההקדש עליו מידי דהוה למאי דאמרינן בפ"ק דבכורות (דף י:) דהמקדיש השה בפ"ח אפילו לר"י דס"ל דאסור בהנאה מקודשת במאי דביני ביני דפרקא ליה בשה ומקדשה במאי דביני ביני יעו"ש וא"כ אם הקדיש פטר חמור לבה"ה חל ההקדש במאי דביני ביני והסקדש פודה אותו בשה מהקדש ב"ה ונותנין אותו לכהן דהא כדי דמי השה לא חל ההקדש עליו דממון כהן הוא וזה השה שפודין אותו מהקדש ב"ה מתחלל בשיעור השה שבגוף הפ"ח דחולין הוא דאין אדם מקדיש דבר שאינו שלו אבל האמת יורה דרכו דאין פשט דברי הספרי סובלים זה דהא עיקר דרשתם הוא ליישב מאי דמשמע דדין בכור איתיה בכל בהמה טמאה וע"ז קאמר א"כ מת"ל אך פדה תפדה וכו' ואם איתא דבמקדיש פ"ח עצמו קאמר א"כ אכתי קשה אמאי קאמר קרא בדרך כלל וכל בכור ב"ע דמשמע דדין בכור הוא בכל ב"ע' גם פשט הלשון של הספרי לא משמע הכי דקתני אם אינו ענין שפודין כל בכור ב"ע תנהו ענין שמקדישין ב"ע לבה"ה דמשמע דבמקדיש כל ב"ע מיירי אפילו אינה בכור וע"כ צ"ל דכוונת התנא לומר דקרא תרתי אתא לאשמועינן דמקדישין כל בהמה הטמאה לבה"ה ופודין אותה מן החולין ואשמועינן נמי דכיון דדינא הכי דמקדישין בהמה טמאה לבה"ה ה"ה אם הקדיש פ"ח קודם פדיון חל ההקדש עליו ופודין אותו מהקדש ב"ה ושיעור הברייתא כך היא וחסורי מחסרא וה"ק אם אינו ענין שפודין בכור כל ב"ע תנהו ענין שמקדישין כל ב"ע ובכור פ"ח נמי הוא בכלל אלא שהבכור חוזרין ופודין אותו מהקדש ב"ה כאמור וכיון דדין זה דמקדישין ב"ע לבה"ה זו היה בידינו מקרא דפ' בחקותי ואינו עיקר קרא הכי הוא לאשמועינן דחל הקדש על פ"ח לא היה צריך לאשמועינן נמי הא דמקדישין ב"ע לבה"ה אלא ע"כ צ"ל דלא הזכירו כאן כי אם לאקושי פדיון הבן לפדיון הקדש דמה הקדש מוסיף חומש אף הפודה את בנו צריך חומש ועפי"ז דסברת הבה"ג הוא משום דילפינן לה מהקדש מהיקשא יתיישב נמי מ"ש עליו רבינו הרמב"ן דא"כ אמאי לא מנו לה בפ' הזהב בהדי הנך דתני ה' חומשין הם די"ל כיון דדין חומש לא כתיב בפדיון הבן אלא דילפינן מהקדש ואם כן ל"מ למתני ולמימר שמה חומשים הם מידי דהוה למאי דתנן התם כרם רבעי ומעשר שני דלא מנה כרם רבעי לחוד בפני עצמו כיון דמעשר שני ילפינן לה מג"ש דקדש קדש כדאמרינן בפ' הא"מ (דף מב:) ומה שיש לדקדק הוא דאמאי לא הזכיר לפדיון הבן בהדי הקדש כמו שהזכיר כרם רבעי בהדי מעשר שני לזה י"ל דתנא ושייר דס"ל כבה"ג כמ"ש הכריתות דאפי' בשייר א' בלבד אמרינן תנא ושייר וכמ"ש הרמ"ז בס' יבין שמועה דף כח ע"א ד"ה ודע שהכריתות וכו' יעו"ש:

איברא דאם אנו עושים היקש זה דהקדש ב"ע לפדיון הבן הא קי"ל דאין היקש למחצה וילמד עליון מהתחתון ותחתון מעליון וא"כ יש ללמוד הקדש מפדיון הבן דכשם שהמפריש פדיון הבן ואבד חייב באחריותו כן אם הקדיש ב"ע או דבר אחר וקודם שמסרו ליד הגזבר פדאו במעות וכיוצא ונאבדו חייב באחריותו דאע"ג דקי"ל דבהקדש כה"ג שלא אמר הרי עלי אלא אמר ה"ז הקדש אינו חייב באחריותו י"ל דהיינו דוקא כשנאבד ההקדש עצמו אבל כשהחליפו בדבר אחר וחללו עליו דומה לשולח יד בפקדון ומתחייב באחריותו דומיא דפדיון הבן ובחולין (דף קלט ע"א) אמרינן דתניא לפי שמצינו בהקדשות ומעשרות שמתחללין על מעות שבחולין נגנבו או שאבדו אינם חייבים באחריותם ע"כ ואמאי נילף מהיקש דפדיון הבן דחייבים באחריותן: **והנה** ראיתי להתוס' שם בד"ה לפי וכו' שכתבו וז"ל תימה באיזה הקדש מיירי אי דאמר ה"ז מאי איריא דנקט לאחר שנתחללו אפילו הקדש עצמו נגנב או נאבד אין חייב באחריותו אלא ע"כ דאמר עלי *) אע"ג דבהקדש גופיה אינו חייב באחריותו כיון שנתחלל חייב באחריותו ע"כ מדברי התוס' דס"ל דבאומר הרי זה עפי מסתבר לומר דבהקדש גופיה חייב באחריותו ממה שיש לומר לאחר שנתחללו וי"ל דא"כ תיקשי גבי הקדש דתיכן דמיירי באומר הרי עלי אבל במעשרות דקתני נמי בהלא הקדשות מאי א"ל הא קי"ל דאפילו מעשר שני עצמו אם נאבד אינו חייב באחריותו כדתנן בפ"ב דבכורים משנה ד' ויש בבכורים מה שאין כן בתרומה ומעשר שהבכורים חייב באחריותם יעו"ש אלמא

*) נ"ל אע"ג דבהקדש גופיה חייב באחריותו כיון שנתחלל אינו חייב באחריותו

דבכור

והכין אמר רבינו האי גאון ז"ל בתשובה דמאי דאשכחתון למר רב יהודאי גאון ז"ל דהאי טופיינא משום דכל הפודה הקדש מוסיף חומש לאו טעמא הוא ולית לפדיון הקדש בהא עסק:

[פ] גרסינן בהאשה נקנית* תניא עגל זה לפדיון בני טלית זו לפדיון בני אין בנו פדוי עגל זה בה"ס לפדיון בני טלית זו בה"ס לפדיון בני בנו פדוי והוינן בה ה"ד אילימא דלא שוי ה"ס משום דאמר בה"ס בנו פדוי הא לא שויין אלא לאו דשוי ה"ס וש"מ בעינן שומא ואוקמא *) רבא לעולם בדלא שוי דאי שוי לא צריכי שומא וכגון דקבליה עילויה כי הא דרב כהנא שקיל סודרא מבי פדיון הבן אמר לדידי שוי לי אמר רב אשי לא אמרן אלא רב כהנא דגברא רבה הוה ומבעיא ליה סודרא אבל כו"ע לא כי הא דמר בר רב אשי זבין סודרא מאימיה דרב' [מקובי] שוי עשרה בתליסר וכן הלכתא:

[פא] מתני' *אין פודין לא בעבדים ולא בשטרות ולא בקרקעות ובהקדשות · כתב לכהן שהוא חייב לו ה"ס חייב ליתן לו ובנו אינו פדוי לפיכך אם

*) שם סתמא דגמ' אוקמא הכי ואולי צ"ל רבה כדי לדחות סייעתא שהביא רב יוסף בר פלוגתי'

פתם בפ"ק דפסחים דס"ם דתרי ענייני משום דאין מוקדם ומאוחר בתורה בתרי ענייני וכיון דאיכא למימר דאדרבה הכלל הוא אחר הפרט ונעשה מוסיף על הכלל אין דנין אותו בכלל ופרט אבל בכלל ופרט בכלל כהא דפדיון דאפילו אם נאמר דאין מוקדם ומאוחר בתורה ומ"מ בכל לד ואופן שנאמר חשיב כלל ופרט וכלל דאם נאמר שהכלל הראשון הוא מאוחר שפיר אפשר לדון אותו בכלל ופרט וכלל דאם מקומו הראוי לו הוא אחר כלל ופדויו מבן חדש תפדה קודם הפרט הרי חשיב כתרי כללי דסמיכי אהדדי דהטל פרט ביניהם ונידון בכלל ופרט וכלל ואם נאמר דמקומו הראוי לו הוא אחר הפרט דכסף ה' שקלים הרי הוא כלל ופרט וכלל גמור כסדרו וא"כ אם הוא מרוחק אמאי לא נידון אותו כאחר כלל ופרט וכלל

תורה אור

אם רצה הכהן ליתן לו מתנה רשאי המפריש פדיון בנו ואבד חייב באחריותו °שנאמר °יהיה לך אך פדה תפדה: **גמ'** *אמר עולא ד"ת בנו פדוי לכשיתן ומ"ט

ומה שהוקשה להתוספות שם בפ"ק דפסחים מההיא דעשרת הדברות דפ' הפרה עיקר קושיא הוא ממאי דפריך התם ואימא בהמתך די' דברות הכתובות כלל שור וחמור דדברות אחרונות פרט ואין בכלל אלא מה שבפרט ואפ"ג דהתוס' נקטו בלשונם דמאי דפריך התם דליהוו כלל ופרט וכלל עכ"ל לשון דברי התוס' ל"ד דהא מאי דפריך התם אינו אלא דלימא דליהוי כלל ופרט ומאי דאמרינן דבהמתך דדברות אחרונות חזר וכלל תי' הוא דמשני הש"ם התם ומעולם ליכא שום פירכא התם אילו הוי כלל ופרט וכלל ועיקר הפירכא הוא אי להוי כלל ופרט וע"ז מקשים התוספות דהא מרוחקים הם ומ"ש התוס' בהמתך דדברות אחרונות חזר וכלל לאו דבכלל הפירכא הוא זה אלא דמייתי נמי מאי דמשני הש"ם דחזר וכלל דהפירכא הוא מכלל ופרט דוקא:

והנה אמרינן בשמעתין דרבי בעלמא ס"ל דדרשינן כללי ופרטי והכא שאני דהוו תרי כללי הסמוכים זה לזה ולתנא דבי ר"י אין זה כלל ופרט אלא ריבה ומיעט ורבנן דמתניתין דסבירא להו דאין פודין בקרקעות וכו' סבירא להו כדאמרי במערבא דאפילו בתרי כללים סמוכין זה לזה דנין אותו בכלל ופרט ויש להקשות דלפי תנא מבן חדש תפדה דספרי הנזכר דסבירא ליה דקרא דופדויו כלל אחד הוא אלא דבפ' בא חזר וכלל בקרא דכל בכור בניך תפדה לרבי אמאי ס"ל דאין ממעטין אלא שטרות כיון דבעלמא רבי דרים כללי ופרטי הא הכא כיון דלא הוו תרי כללי הסמוכים זה לזה דכלל דכל בכור בניך תפדה הוא רחוק מאד בתרי ענייני ליכא למימר דדנין אותו בריבה ומיעט וריבה דהא טעמא דבי ר"י ס"ל דתרי כללי הסמוכין זה לזה דרשינן ליה בריבה ומיעט היינו טעמא דהואיל ושינה הכתוב להשים הפרט אחר הב' כללים ש"מ דלגלויי הוא דלא נדרוש ליה בכללי ופרטי ככל התורה כולה אלא בריבה ומיעט וכמ"ש מכן זקני זלה"ה בספר יבין שמועה בדף ל"ג ע"ב יעו"ש וזה לא שייך כי אם בתרי כללי דסמיכי אהדדי דליכא למימר אין מוקדם ומאוחר בתורה כיון דבחד ענינא הוא וע"כ לומר דשינה הכתוב במה שלא הטיל הפרט ביניהם אבל הכא דהכלל הראשון הוא רחוק מאד בתרי ענייני דשייך לומר אין מוקדם ומאוחר בתורה הרי אין כאן דבר ברור לומר דהפרט הוא אחר השני כללים דאפשר דהכלל הראשון דכל בכור בניך ראוי להיות אחר הכלל והפרט דפרשת קרח וכל היכא דליכא מופת חותך לומר דשינה הכתוב להשים הפרט אחר הב' כללים הרי אין כאן שום גילוי לומר דדרשינן ליה בריבה ומיעט דהרי זה דומה למאי דאמרינן דכלל ופרט המרוחקים זה מזה בתרי ענייני לא דרשינן ליה בכללי ופרטי דהיינו מטעם זה דאין מוקדם ומאוחר בתורה וכו' וליכא אות חותך דהפרט הוא אחר הכלל כיון די"ל דאדרבה הכלל הוא אחר הפרט וכ"כ הכא לענין כלל ופרט וכלל די"ל דע"כ נ"ל דמאי דאמרינן בספרי דקרא פ' קרח הוא כלל אחד בלבד הוא דוקא לת"ק דמשו"ה ס"ל דאין פודין בקרקעות אבל רבי דס"ל דפודין בקרקעות ע"כ דס"ל כדאמרינן בשמעתין דרבי ס"ל דקרא דופדויו מבן חודש תפדה תרי כללי נינהו דסמכי אהדדי ודרשינן ליה בריבה ומיעט:

אשר עפי"ז אפשר ליישב דברי הרמב"ם דבפ' י"א מהל' בכורים פסק כתנא דמתני' דאין פודין בעבדים וקרקעות וע"כ דס"ל דהלכתא כדאמרי במערבא דאפילו בב' כללי הסמוכין זה לזה דנין אותו בכלל ופרט ואילו בפרק ב' מהל' נ"א פסק כתנא דבי ר"י גבי במים במים דהיכא דאיכא תרי כללי סמוכין זה לזה דרים להו בריבה ומיעט וכבי חרילין וכעילין אף שהיכנס נובעים דכיון דמובכין אסורים והוו תרי פסקי דסתרי אהדדי וכבר עמד בזה הרב פר"ח בי"ד סי' פ"ד ס"ק ז' יעו"ש אמנם לפי גבריתא דספרי י"ל דס"ל להר"מ דאף דקי"ל כתנא דבי ר"י דדרים להו בריבה ומיעט מ"מ הכא פסק כתנא דמתני' דאין פודין בקרקעות וכו' ולא פסק כן מטעם דאמרי במערבא דדרשינן ליה בכלל ופרט אלא היינו טעמא משום דפסק כת"ק דספרי הנזכר דס"ל דקרא דופדויו לא הוי אלא כלל אחד בלבד אלא דבפרשת בא חזר וכלל דלהאי תנא כיון דלא הוו ב' כללי הסמוכין זה לזה דרחוקים הם בב' ענייני ואיכא למימר אין מוקדם ומאוחר בתורה הרי ליכא דבר ברור לומר דהפרט הוא אחר התרי כללי לכשנאמר דמדשינה הכתוב להשים הפרט אחר הב' כללים ש"מ דדרשינן בריבה ומיעט כיון דאדרבה יש לומר דלא שינה קרא דכלל הראשון ראוי להיות מקומו אחר הפרט כאמור ואף על גב דבשמעתין אמרינן דסבירא ליה דאין פודין בקרקעות הייתו טעמא משום דסבירא ליה כדאמרי במערבא ולא אמרו דלרבנן אף דסבירא ליה כתנא דבי ר"י טעמייהו דרבנן משום דלא סבירא ליה כרבי דקרא דופדויו הוו תרי כללי אלא איהו סבירא ליה כתנא דספרי דס"ל דאינו אלא כלל אחד לא מפני זה י"ל דסברא זאת דת"ק דספרי דחויה היא בש"ם בשמעתין מדלא אמרו כן בסברת רבנן די"ל דלעולם דסברת תנא קמא דספרי לאו סברא דחויה דה"ה דהו"מ למימר הכי דרבנן דת"ק דספרי ס"ל דבטעמייהו דרבנן איכא למימר ב' טעמים או דס"ל כדאמרי במערבא או דסבירא להו כת"ק דספרי ומדא מינייהו נקט הש"ם ומיהו אנן נידון לענין הלכה דהא קי"ל כתנא דבי ר"י בעלמא וע"כ הכא לענין פדיון קי"ל כרבנן לגבי רבי דהלכה כרבי מחבירו ולא מחביריו ובפרט דסתם לן תנא דמתני' דלא כרבי וקי"ל הלכה כסתם משנה על כרחך צ"ל דלענין זה קי"ל דטעם דסתם מתני' דאין פודין בקרקעות וכו' הוא מטעם דסבירא ליה כת"ק דספרי זה כנלה ליישב דברי הר"מ לפי חומר הנושא:

וראיתי להרב תוי"ט במתני' שהקשה על הר"מ והרע"ב דפסקו כר' עקיבא בשבועות דדרים בכל התורה כולה ברבויי ומעוטי ומשו"ה מחייב בשבועה לשעבר דאמאי לא דחו מתני' דאין פודין בקרקעות וכו' מהלכה כיון דע"כ תנא דמתניתין דרים כללי ופרטי יעו"ש ולעד"נ דיש ליישב דהא הא דתני דבי ר"י דסבירא ליה דב' כללי הסמוכין זה לזה דדנין אותו בריבה ומיעט ס"ע הואיל ושינה הכתוב להשים הפרט אחר הב' כללים ש"מ דלגלויי דלא נדרוש בכלל ופרט ככל התורה אלא בריבה ומיעט כמ"ש לעיל וא"כ י"ל דדוקא משום דסבירא ליה דבכל התורה דרים כללי ופרטי משו"ה בשינה הכתוב להשים הפרט אחר הב' הכללים דרים בריבה ומיעט אבל למאן דדרים בכל התורה בריבה ומיעט אפילו כשהכלל הב' אחר הפרט א"כ כששינה הכתוב להשים הפרט אחר הב' כללים ע"כ לגלויי אתא כי היכי דלא נדרוש ברבויי ומעוטי ככל התורה אלא בכללי ופרטי דאי בריבה ומיעט למה שינה הכתוב להשים הפרט אחר הכללים כיון דאפילו כתב הכלל הב' אחר הפרט דרשינן ליה ברבויי ומעוטי באופן דלפי טעם הנזכר מאן דדרים בכל התורה בכללי ופרטי בב' כללות הסמוכין זה לזה דרים ברבויי ומעוטי ומאן דדרים בכל התורה ברבויי ומעוטי בב' כללות הסמוכין זה לזה דרים בכללי ופרטי וה"ט דאמרי במערבא דדרשינן בכללי ופרטי משום דסבירא להו דבכל התורה דרשינן רבויי ומעוטי וא"כ מתניתין דאין פודין בקרקעות אתיא שפיר כר"ע דדרים בכל התורה כולה ברבויי ומעוטי [שבועות דף כו:] ומינה דבב' כללות הסמוכין זה לזה דרשינן כללי ופרטי זה נראה פשוט ואין צורך לדחוק מה שדחק התוי"ט ליישב זה ואי קשיא הא קשיא דכיון דפסק הר"מ כרע"ק דדרים ברבויי ומעוטי וא"כ ע"כ לדידיה בשינה קרא וכתב הפרט אחר הכללים דרשינן ליה בכללי ופרטי א"כ איך פסק בפ"ב מהל' מ"א כתנא דבי ר"י בהני כללי דבמים במים דדרשינן ליה ברבויי ומעוטי והוו תרי פסקי דסתרי אהדדי:

והנה בהא דאמרינן דלרבנן אין פודין בשטרות משום דילפינן לה בכלל ופרט וכלל דמה הפרט מפורש דבר שגופו ממון יצאו שטרות דאין גופן ממון וכן לרבי אין פודין בשטרות דדרים רבויי ומעוטי דמאי מיעט מיעט שטרות יש לעמוד דכבר נודע דדעת הרי"ף בפ' הכותב והר"מ בפ"ו מהל' מכירה דקנין שטרות מדרבנן דמן התורה אין האותיות נקנות אלא גוף הדבר בלבד קנוי יעו"ש והקו' הראשונים על סברא זאת מההיא דאמרי' בפ' הזהב (דנ"ו ע"ב) גבי אונאה וכי תמכרו ממכר לעמיתך או קנה מיד עמיתך דבר הנקנה מיד ליד יצאו קרקעות ועבדים וכי תמכרו ממכר מי שגופו מכור ומי שגופו קנוי יצאו שטרות שאין גופן קנוי ואם איתא דקנין שטרות דרבנן היאך ממעטין שטרות מאונאה מקרא ואמרו תירוצים הרבה בקושיא זאת והיותר נכון כתב הר"ן בפ' הכותב דעיקר קרא למעוטי קרקעות ועבדים אתא ואפ"ה ממעטינן שטרות מאונאה לפי שאין בכלל הכתוב אלא דבר המטלטל וגופו קנוי ומכור אבל מידי דאחרינא לא הלכך שטרות מכירה דרבנן כיון דאין גופן קנוי ומכור אין להם אונאה לפי תי' זה ה"ם נמי הא דפדיון הבן די"ל דעיקר קרא אתא למעט קרקעות ועבדים ואפ"ה מפקינן שטרות מפדיון לפי שאינם בכלל הכתוב אלא דבר המטלטל וגופו קנוי ושטרות בקנין דרבנן אין גופן קני ואולם לרבי דדרים רבוי ומעוטי ורבי כל מילי ומיעט שטרות בלבד לא שייך תירוץ הר"ן דהא לרבי עיקר המיעוט דבערכך כסף אתא למעט שטרות וכיון דמן התורה אין להם קנין איך בא הכתוב למעט שטרות הא פשיטא דאין בנו פדוי כיון דמסקנא אין בנו פדוי כ"א עד שיזכה הכהן בפדיון ומן התורה במסירת השטר ליד הכהן אינו זוכה בחוב הכתוב בו ולפי תי' הר"ן קשה על הרי"ף והר"מ מסוגיא זאת ואין לומר דעיקר קרא לא אתא למעוטי הפודה בשט"ח שחייבים לו אחרים כיון דאין קנין להם מן התורה אלא עיקר קרא אתא למעוטי לפודה בשטר חוב שאם כתב לכהן חייב אני לך חמש סלעים אין בנו פדוי כיון דאין גופו ממון די"ל דהא דהפודה בשטר חוב דאין בנו פדוי הוא מטעם פיסול שטר חוב דאין גופו קנוי דמאי דאמר עולא בשמעתין [דף נא:] גבי שטר חוב דבר תורה בנו פדוי לכשיתן היינו חוטא דחלות הפדיון אינו אלא לאחר שכתן אבל משעה לאשורה אינו פדוי למפרע מטעם זה דשטרות דאין גופן ממון דהא ליתא דהא דעת הר"ן בפ"ק דקדושין דלכל הדברים המתחייב בשטר לא חשיב כסף ואם קדש אשה בשטר חוב שנתחייב לה מנה אינה מקודשת וכיון דמסברא לענין קדושין אמרינן הכי בלא שום ילפותא דקרא מ"ש לענין פדיון דאיצטריך קרא לרבי ואם נאמר דעיקר קרא אתא להכי א"כ י"ל דמדאיצטריך קרא גבי פדיון למעט ש"מ דבעלמא לענין קדושין ולענין קרקע וכיוצא חיוב בשטר חשיב ככסף ועיין מה שהארכתי בזה דשטר חוב בספר תוספות דרבנן באות פ':

והנה רבינו הרמב"ן בחי' לבתרא בפ' הספינה על דף פ"ו פי' לקושיא זאת מההיא דאונאה וז"ל וכיון דהקנו מדרבנן אין להם אונאה לאו מילתא היא דכי איצטריך קרא להיכא דזבין ליה שטר ולא חזר בו עד שגבה הלוקח את חובו דתו ל"מ הדר ביה ורחמנא מעטיה מדין אונאה כיון דשטר מכר לו מתחלה עכ"ל ותירוץ זה נמי שייך הכא דכי איצטריך קרא להיכא דנתן לו לכהן שטר חוב דאחרים לפדיון בנו ולא חזר בו עד שגבה הכהן את חובו דתו לא מצי הדר ביה דאפילו בכה"ג שכבר בא ממון ליד כהן וזכה בו רחמנא מיעטיה דאין בנו פדוי כיון דמעיקרא שטר נתן לו לפדיון מתחלה אך קשה דא"כ איך אמרינן בשמעתין עלה דמתניתין דכתב לכהן חייב אני לך ה' סלעים דאין בנו פדוי ואמר עולא דבר תורה בנו פדוי לכשיתן ומ"ט אמרו אין בנו פדוי גזירה שמא יאמרו פודין בשטרות ואם איתא לסברת רבינו הרמב"ן אמאי בנו פדוי מן התורה לכשיתן כיון דס"ם מתחילה שטר חוב בעלמא הוא דנתן לו ומ"ש מנוסן לו שטר חוב דאחרים דאפי' אם גבה החוב אין בנו פדוי כיון שמעיקרא שטר שאין גופו ממון נתן לו ועיקר קרא להכי הוא דאתא וי"ל:

ועל"ד דתנן ולא בהקדשות פריך הש"ם פשיטא לאו דידיה נינהו ומשני אימא ולא הקדשות בכל אלו ויש לחקור דאמאי הולכך הש"ם להגיה לישנא דמתניתין שלא הקדשות באלו קאמר בהיות שאפשר לאוקומא כפשטא לישנא דמתניתין דאפדיון קאי שלא יפדה בהקדשות ממש והכוונה דאתא לאשמועינן דאם פדה בהקדש בדק הבית בשוגג דלא ידע שהיה של הקדש דמהו דתימא דכיון דקי"ל כר' יהודה דאמר בפרק האיש מקדש (דף נב:) דהמקדש אשה בהקדש בשוגג הרי זו מקודשת דכיון דהקדש בשוגג מתחלל בהוצאה מרשות לרשות הרי נתחלל ביד האשה וזכתה באותו הקדש ושפיר מתקדשת בו וא"כ ה"ה הכא לענין פדיון דכיון דהוציאו מרשות הקדש ונתנו לכהן בשוגג הרי נתחלל ביד הכהן ויכול כהן ליהנות ממנו ושפיר בנו פדוי קמ"ל מתני' דאין בנו פדוי וה"ע כההיא דאמרינן בר"ה (דף כח ע"א) אמר רב יהודה בשופר של עולה לא יתקע ואם תקע יצא מ"ט עולה בת מעילה היא כיון דמעל בה נפקא לחולין מתקיף לה רבא אימת מעל לבתר דתקע כי תקע באיסורא תקע אלא אמר רבא לא יצא ע"כ הרי מפורש דלרבא דקי"ל כוותיה אף דיצא לחולין ע"י מצות התקיעה מ"מ כיון דכי קא תקע באיסורא תקע דכיון דע"י המצוה נעשית העבירה דמעל בהקדש לא יצא וה"ה הכא דכיון דבשעת נתינת הפדיון לכהן שהוא עיקר המצוה באיסורא עבד לא יצא ואין בנו פדוי ועיקר מתניתין אתא לאשמועינן דלא כר"י דהתם דס"ל דאם תקע בשופר של עולה יצא וי"ל דההיא דשופר לאו מטעם מצוה הבאה בעבירה הוא דהא אפשר דבשוגג לא שייך מצוה הבאה בעבירה אלא עיקר טעמא הוא דהכא כיון דעיקר התקיעה הוא לשם מצוה ואין כוונתו לתקוע לשיר אי לאו דמקיים המצוה נמצא דלא נהנה מן ההקדש דבלא קיום המצוה אינו נהנה בתקיעתו כלל וא"כ אם אנו מורין לו שיצא נמצא דאנו גורמין שיעבור האיסור ויהנה מההקדש וכאילו מורין לו לכתחלה שיהנה מההקדש ולכן אנו מורין לו דלא יצא ויחזור ויתקע בהכשר דבהכי נמצא למפרע דלא נהנה מן ההקדש וכן מתבאר בדברי הרשב"א בחידושיו ליבמות על דף ק"ג ע"ב ד"ה א' שנדל וכו' שעיקר הטעם הוא זה יעו"ש ולפי טעם זה בפדיון ליכא למימר דמורין לו כן דאין בנו פדוי כדי שלא יהיה מועל בהקדש דהא אפשר דאין בנו פדוי ומ"מ מעל בהוצאה מרשות לרשות דהקדש שנתנו לחבירו מעל בהוצאה מרשות לרשות אף שמן הדין לא קנה דאין אדם מקנה דבר שאינו שלו וה"ה הכא דאף דאין בנו פדוי ולא קנה הכהן מ"מ כיון דהוא כוון ליתן לו במתנה בשוגג מעל וא"כ ליכא שום תקון במה שמורין דאין בנו פדוי ומשו"ה לא ניחא ליה להש"ם לאוקמא מתניתין בהכי: **איברא** דמוב כאיתי דסברא זאת דמעל בהוציאם מרשות לרשות בלבד לא ניתן לאמר כי אם לסברת רבינו הרמב"ן והרשב"א והריטב"א בחי' בפ' האיש מקדש [דף נו:] גבי מתני' דמכרן וקדש בדמיהן מקודשת דלדדו שם לומר דשפיר מיירי מתניתין במוכר לישראל וגם הכיר בהם הלוקח שהם איסורי הנאה דאע"ג דהמקח מקח טעות וצריך שיחזיר את הדמים מ"מ בקידש בדמיהם מקודשת דאין המעות גזל ביד המוכר דכיון דלהכפוקינהו מסרם בידו אף שנתבטל המקח יש לו רשות להוציאם וכמלוה הם בידו ומשלם מביתו וכן דעת הר"ן שם בהלכות יעו"ש דלפי סברא זאת בפודה בנו בהקדש בשוגג אף במונח דאנו מורין דאין בנו פדוי מעל דכיון דאם היה זה בממון שלו ונתבטל הפדיון מפני איזה סיבה דאין בנו פדוי יש לו רשות לכהן להוציא המעות וכהלואה הם בידו א"כ ה"ה בהקדש דמעל דכיון דעשה מעשה דאם היה ממונו קנה אותם הכהן הרי חשיב הוצאה מרשות לרשות ומעל אמנם לדעת הרא"ש שם בפ' הא"מ והטור בא"ה סי' כ"ח דס"ל דאם לא ידע הלוקח שהם איסורי הנאה והוי מקח טעות המעות הם גזל ביד המוכר ואין לו רשות להוציאם ולשלם מביתו יעו"ש א"כ בכה"ג בפדיון כל דאם פדאו מממונו ונתבטל הפדיון המעות הם גזל ביד הכהן א"כ בפודה בהקדש נמי אם אנו מורין לו דאין בנו פדוי אנו מתקנין לומר דלא מעל דכיון דבממון הקדש אין הכהן זוכה במעות לא מעל דאין לומר דלענין מעילה ע"י הוצאה מרשות לרשות אינו תלוי כשיזכה בהם המקבל מן הדין מטעם דסתם מוליא אינו זוכה המקבל מן הדין כיון שאין בידו ליתן דבר שאינו שלו ועכצ"ל דהעיקר תלוי בכוונת המוליא דכיון דהוא כוון להוציא מעל אף דלא זכה המקבל דהא ליתא דנהי דתלוי בכוונת המוליא מ"מ בעינן דהמוליא יעשה מעשה הקנאה בהוצאה זאת באופן שאם היה ממונו היה המקבל זוכה בו לגמרי אבל כל שלא עשה מעשה קנין שאף אם היה ממונו לא היה זוכה המקבל לא שייך מעילה כדאמרינן בפ' השואל (דף צ"ט ע"א) דלמ"ד דהשואל קורדום לא קנה עד שיבקע בו ה"ה לענין מעילה דהמשאיל קורדום של הקדש דלא מעל עד שיבקע בו חבירו ויעשה מעשה הקנאה יעו"ש אלא דהיפך מזה יש להוכיח מההיא דאמרי' בפ' הא"מ (דף נג ע"ב) עלה דמתני' דלר"מ בהקדש במזיד קדש בשוגג לא קדש בעא מיניה רבא מר"ה לר"מ אשה הינה מקודשת מעות מהו שיצאו לחולין א"ל אשה אינה מתקדשת מעות היאך יצאו לחולין וע"ז אמרי' עוד בעא מיניה ר"ח ב"א מר"ה במכר מאי א"ל אף במכר לא קנה ע"כ ומתבאר מתוך דברי תי' קדושין לא נודע למי מקדושים דלר"ה ס"ל דלר"מ איכא מעילה נמי בהוצאה מרשות לרשות בנותן מתנה או מלוה לאחר מעות הקדש בשוגג וכ"מ עוד ממ"ש החי' קדושין הנזכר שם בדנ"ו מהספר ע"ג גבי הא דאמרי' התם דל"ד ע"כ דלבר פדא אין מעילה לר"מ אלא באכילה שכתב וז"ל לא פליגי בר פדא ור"י אלא במתנה דלר"י מעל ולבר פדא לא מעל ובמקח וממכר ובקדושי אשה תרוייהו מודו דאין מתחלל למר משום טעות ולמר משום דינא דלא אתהני מגוף ההקדש וכו' יעו"ש ובתב דה"מ דוקא בקדושי אשה ובמכר הוא דליכא מעילה משום דהוו קדושי טעות ומקח טעות דתרוייהו לא ניחא להו דליתחל ההקדש על ידם משא"כ במתנה או בהלואה דכיון דקא נווח מקבל אע"ג דמתל ההקדש על ידיה כיון דאיהו לא מעל ניחא ליה ואם איתא דבעינן שיעשה מעשה הקנאה באופן דאם היה ממונו היה זוכה בהם המקבל א"כ הכא במתנה לר"מ אמאי מעל נהי דהמקבל ניחא ליה דיתחלל ההקדש ע"י מ"מ לגבי הנותן מתנה בטעות היא דמסתמא לא ניחא ליה דיתחלל ההקדש על ידו דמה"ע במכר לא קנה דמקח טעות הוא ועכצ"ל דמאי מכר דתרוייהו לא ניחא להו משא"כ במתנה דכיון דאחד מהם ניחא ליה איכא מעילה אע"ג דמן הדין אם היה ממון הדיוט כיון דהנותן בטעות לא קנה אלמא דלענין מעילה לא בעינן שיעשה מעשה הקנאה גמורה כהקנאה דהדיוט וצריך לחלק בין זה לההיא דהמשאיל קורדום להקדש והחילוק הוא דשאני ההיא דהמשאיל קורדום דעכ"פ בעינן שיעשה לפחות מעשה הקנאה שיהא ניכר לעיני הרואים שכבר נתנם במתנה וזכה בהם המקבל מי שלא ידע שהם הקדש וכל שבקורדום לא עשה קנין הבקוע דבאופן זה כל הרואה הקנאה זאת מכיר שלא עשה אופן הקנאה לא מעל אבל בהא דלר"מ מעל במתנה אף דהנותן נתן בטעות ומן הדין אם היה בממונו המתנה בטלה לית לן בה דכיון דלעיני הרואים הרי עשה מעשה הקנאה שכבר משך המקבל כדין וכל מי שאין לו ידיעה דהוי הקדש חושב דהמקבל כבר זכה כדין כל כה"ג מעל והנה כי כן בענין פדיון לדידן דקי"ל כר"י דהמקדש בהקדש בשוגג מקודשת דלא ס"ל דתרוייהו לא ניחא להו א"כ הכא אפילו לסברת הרא"ש דבמעות גזל איכא מעילה ומשו"ה לא ניחא לש"ם לשנויי הכי דאפילו אם מורין לו דאין בנו פדוי מועל וליכא תקנתא וא"כ לר"י אם נתן הקדש בפדיון בנו בשוגג כיון דנתחלל ההקדש אפשר דבנו פדוי דומיא דקדושין:

ועוד י"ל דעיקר הקושיא אמאי לא משני הש"ם דמתני' אתא לאשמועינן בפודה בהקדש בשוגג דלא ניחא להו לש"ם לשנויי הכי כיון דקתני לשון דאין פודין דמשמע דאין פודין לכתחלה דנראה דלכתחלה נמי איכא רבותא ואתא לאשמועינן דלא יפדה לכתחלה בהקדש ולכתחלה לא שייך אלא בבא לפדות בהקדש במזיד דאילו בשוגג לא שייך אזהרה שלא יפדה כיון דאינו יודע שהוא הקדש ומזיד פשיטא כיון דלאו דידיה הוא ואי כוונת התנא לאשמועינן אם פדה בשוגג לא הוה ליה למימר לישנא דלכתחלה אלא אם פדה בהקדש אין בנו פדוי הוה"ל והא אין לומר דלוקמא מתני' כר"מ דאמרינן התם בפרק האיש מקדש (דף כד ע"א) דאומר היה ר"מ הקדש במזיד מתחלל בשוגג אין מתחלל ולא אמרו בשוגג מתחלל אלא לענין אכילה יעו"ש וא"ם לישנא דלכתחלה דקמ"ל דאע"ג דבמזיד מתחלל ובשעת נתינת הפדיון ליד הכהן מתחלל ונמצא שפדה בחולין אפ"ה לא יפדה בהקדש כיון דלכתחלה אסור למעול בהקדש להוציאו לחולין ואף דזה פשוט מ"מ עיקר החידוש הוא לומר דאפי' בדיעבד אין בנו פדוי דהקדשות דומיא דעבדים וקרקעות קתני דאפי' בדיעבד אין בנו פדוי כיון דהוי מצוה הבאה בעבירה דהא ודאי לא ניחא ליה להש"ם לאוקומא לסתם מתני' כר"מ כיון דסתם לן תנא במעילה כר"י כדאמרי' התם בפרק האיש מקדש בדף הנזכר דמשו"ה קי"ל כר"י יעו"ש:

עוד יש לחקור דאמאי לא משני דהני הקדשות דמתני' בקדשים קלים מיירי דאם פדה בבהמת שלמים או בדמי שלמים דאין בנו פדוי ומתני' ר"י הגלילי היא דאמר קדשים קלים ממון בעלים הוא וחשיבי כדידיה וכיוצא לזה מוקי הש"ם מתני' דר"פ מעשר בהמה [דף נג:] דקתני מעשר בהמה נוהג בחולין אבל לא במוקדשין ופריך פשיטא לאו דידיה נינהו ומשני בקדשים קלים ואליבא דר"י הגלילי דאמר קדשים קלים ממון בעלים סד"א ליעשרו קמ"ל יעו"ש ובפרק האיש מקדש (דף נב ע"ב) גבי מתניתין דהמקדש בחלקו בין קדשי קדשים ובין קדשים קלים אינה מקודשת ופריך נימא מתני' דלא כר"י הגלילי וכו' ומשני אפי' תימא רבי יוסי הגלילי כי קאמר ר"י הגלילי מחיים אבל לאחר שחיטה לא מ"ט כי קא זכו משלחן גבוה קא זכו ע"כ דמתבאר מזה דאם קדש אשה בקדשים קלים מחיים מקודשת לר"י הגלילי דממון בעלים הם וניתן במתנה ושפיר זוכה האשה בו להתקדש בו ובפסחים (דף פט ע"ב) מוכח זה המתבאר

ומ"ט אמרו אין בנו פדוי גזירה שמא יאמרו בשמרות וכן אר"ש בנו פדוי לכשיתן א"ל ז' דברי ר"י סתימתאה אבל הכ"א אין בנו פדוי והלכתא אין

בלמיי דקתני סתם דלא סבה ולא כלום הייינו דלא כר"י הגלילי דלר"י הגלילי מכירתו מכירה וזוכה
בלוקח להקריבו במקום הבעלים יעו"ש וא"כ ה"נ אפשר לומר דמתני' כפשטא היא ומיירי בקדשים קלים
ואליבא דר"י הגלילי דס"ל דממון בעלים הם מחיים וא"כ אם נתן לכהן בהמת שלמים דשוויה ה' סלעים
או ה' סלעים תדמי שלמים כיון דממון בעלים הוא שפיר י"ל דליהוו בנו פדוי וקמ"ל מתני' דאפילו
לר"י הגלילי אין פודין בהם וה"ט דאם נתן לכהן
ה' סלעים בשלום משלמים או תדמי שלמים כשלא
דתביב כאינו פדה בפחות מחמש סלעים שהרי הכהן
צריך להקריבו וחייב להקריב האימורים לגבוה וליתן
חזה ושוק לכהן המובד וכשלא בנתן לפדיון בנו דבר
שאינו שוה חמש סלעים דהא לריך לחסר מהם כל

כיון דדעתו מעיקרא להשלים וכ"כ קשה מההיא דגזל הגר דאמאי איצטריך טעמא דאשם קרייה רחמנא הא בלא"ה כיון דתשלומי הקרן חייב להשלים כולו ולא מקצתו צריך שיחזירם כולו בב"א ואפילו אם בדעתו להשלים מעיקרא לא איצטריך קרא וי"ל דשאני גבי פדיון ותזרת גזל הגר דכיון דמצוה זו תלויה בנתינת הממון אפילו בנותן בזה אח"ז חשיב בב"א דכיון דבעינן שיתן

טובת הנאה כמ"ש הר"מ בפי"ב מהלכות תרומות יעו"ש וא"כ ר' חנינא מעולם לא כוון לזכות עד כי אם פ"ד שגמר הנותן בדעתו ומדעת בעלים הוא זוכה וכל שהיגלאי למפרע דלא גמר ויהיב והחזירו מפני שלא רצה לזכות שלא מדעת בעלים כיון דאית להו טובת הנאה הרי לא נתקיימה מצות נתינה כלל: ולעיקר דינו של הרב י"ל מההיא דאמרינן בפ"ק דקדושין [דף ו:] אמר רבא הילך מנה על מנת

אין ב"פ [פב] לפיכך אם רצה הכהן ליתן מתנה רשאי תנינא להא דת"ר נתנן לעשרה כהנים בב"א יצא בזה אח"ז יצא נטלו והחזירו *) לא יצא וכך היה מנהגו של ר"ט שהיה נוטל ומחזיר וכששמעו חכמים בדבר אמרו קיים זה הלכה זו הלכה זו ותו לא אלא קיים זה אף הלכה זו ר' חנינא הוי רגיל דשקיל ומהדר חזייה לההוא גברא דהוה קא אזיל ואתי קמיה א"ל לא גמרת ויהבת לי מידעם ביש עבדת הלכך אין בנו פדוי דא"נ לא מהדרנא לך אין ב"פ כיון דלא גמר ויהיב וכן הלכתא ובגמר ויהיב ליה ה"ס ע"מ להחזיר בנו פדוי *דאמר רבא מתנה

*) נ"ל והחזירו יצא

תורה אור

מתנה ע"מ להחזיר שמה מתנה ובפדיון הבן בנו פדוי ואסור לעשות כן מפני שנראה ככהן המסייע בבית הגרנות ובבית המטבחיים: **מתני'** *הבכור נוטל פי שנים בנכסי האב ואינו נוטל פי שנים בנכסי האם · [פג] ואינו נוטל בשבח ולא בראוי כבמוחזק *ולא האשה בכתובתה ולא הבנות במזונותיהן ולא היבם וכולן אין נוטלין בשבח ולא בראוי כבמוחזק: **גמ'** מ"ט א"ק לו משפט הבכורה משפט הבכורה לאיש ואין משפט הבכורה לאשה ואינו נוטל בשבח דכתיב בכל אשר ימצא לו ולא בראוי כבמוחזק בכל אשר ימצא לו · *ולא האשה בכתובתה איני והא אמר שמואל ב"ח גובה את השבח אמר ר' אבא מקולי כתובה שנו כאן: ולא הבנות במזונותיהן · תנאי כתובה ככתובה דמי · ולא היבם בכור קרייה רחמנא אמר אביי ל"ש אלא בשבח ששבחו נכסים בין מיתה ליבום אבל דבין יבום להלוקה שקיל מ"ט יקום על שם אחיו אמר רחמנא והרי קם רבא אמר אפילו דבין יבום לחלוקה נמי לא שקיל מ"ט כבכור מה בכור אין לו קודם חלוקה אף יבם אין לו קודם חלוקה ואי קשיא לך דקי"ל דיש לו לבכור קודם חלוקה התם בגוף הנכסים שהיה בעין בשעת מיתה הבא בשבחא כדכתיבא בהלכות בפרק יש נוחלין וכבר איתברר התם דבכור לענין *) אבילות ואיפסקא בההיא הלכתא שפיר · וכולן אין נוטלין בשבח *לאתויי שבחא דממילא הפורה והוו שובלי שלפופי והוו תמרי: ולא בראוי כבמוחזק לאתויי נכסי דאבי אבא · תוספתא הבכור והיורש את אשתו והמיבם את אשת אחיו והמתנה נזק וה"נ ותשלומי כפל ותשלומי ארבעה וחמשה כולן אינן נוטלין בראוי כבמוחזק אבל נותן להם משדה החוזרת ביובל ושמעינן מינה הא דתנן במתניתין ולא האשה בכתובתה ה"ה לב"ח דלא גבי ראוי והא דקתני אשה משום שבח דב"ח גובה את השבח ואשה אינה גובה את השבח משום קולי דכתובה והיינו דלא דייקינן בגמרא אראוי מ"ש כתובה כדדייקינן אשבח והא אמר שמואל וכו' והא דלא קתני נמי היורש את אשתו משום שבח דיורש את אשתו ארעא דידיה ושבחא מאן לישקל ותנן נמי בפרק מי שמת* נפל הבית עליו ועל אביו עליו ועל **) יורשיו והיתה עליו כתובת אשה וב"ח יורשי האב אומרים האב מת ראשון ואח"כ מת הבן כו' בש"א יחלוקו ובה"א נכסים בחזקתן ואמרינן מאן יורשי האב ***) דאמר במקום אב קאימנא אלמא ב"ח לא גבי ראוי ואע"ג דכתב ליה נמי דאקני ואשכחן בירושלמי דמוקי לה אקרא דגרסינן בפ' הניזקין מיטב שדהו ומיטב כרמו פרט למטלטלין כרמו פרט לראוי כבמוחזק ר"א בשם רבי ניסא בשחפר אביו והזיק בחיי אביו ונפלו נכסים לאחר מיתת אביו הייתי אומר ישתעבדו הנכסים לאותו הנזק לפום כן צריך מימר כרמו פרט לראוי כבמוחזק ומשום דחזינא למקצת רבוותא דס"ל דכי תנן ולא האשה בכתובתה בכולן מקולי כתובה שנו ואשכחן נמי לר"ח דכתב דמספקא ליה מילתא וצ"ע משו"ה צריכינן לפרושה ולבררה שפיר והלכתא דלית בה ספיקא ומסתברא לן מדקתני נמי בהך תוספתא אבל נותן להם משדה החוזרת ביובל דהיינו שדה החוזרת לאביו ביובל כדקתני לה בההיא בגמרין בפרק השולח *גבי בכור נוטל פי שנים בשדה החוזרת לאביו ביובל ולא קא מפליג בה במידי אי מית אבוה בהני תרתין שנין דלא מצי פריק כדתנן *המוכר שדהו בשעת היובל אינו מותר לגאול פחות מב' שנים אפ"ה מוחזקת הויא משום דקנין פירות דלוקח לאו כקנין הגוף דמי כדפירשו עלה בגמרא התם בפ' השולח ושמעינן מינה דמשכנתא אפילו באתרא דלא מסלקי מוחזקת היא ללוה ובכור נוטל בה פי שנים ואשה גובה ממנה כתובתה והיורש את אשתו יורשה דהשתא ומה שדה החוזרת ביובל דזביני נינהו ורחמנא הוא דאוקמא אפדיון מוחזקת הוי אפילו בזמן דלא מסלקי דקנין פירות הוא ולאו כקנין הגוף דמי משכנתא דהיא דידיה לכ"ש אע"ג דגרסינן בפ' איזהו נשך *האי משכנתא באתרא דלא מסלקי ב"ח גובה ממנה ובכור נוטל בה פי שנים דאלמא מוחזקת הויא בידיה דמלוה התם לאו דהוי ראויה לגבי לוה אלא לתרוייהו מוחזקת היא האי קני דידיה והאי מאן דקני לבכור ושעבוד לב"ח ולכתובה הדין היא סברה דילן · ואשכחן לרבינו אפרים דכתב עלה דההיא הכא אנן סהדי דגופא דלוה ופירא דמלוה אלא כיון דל"מ לסלוקי ליה עד דמשלים שנייא הו"ל ההיא ארעא לגבי מלוה מוחזקת ולגבי לוה ראויה גבי *כותב כל נכסיו לבנו נמי מהיום ולאחר מיתה אע"ג דגופא דבן ופירא לאב כיון דבן ל"מ מסלק ליה לאב כל כמה דאיתיה מחיים לגבי כתובה ולגבי בכור הו"ל אותן נכסים כראוי לגבי הבן ואין אשתו נוטלת מהן כתובתה ולא הבכור נוטל פי שנים ואע"פ שאם מכרן בחיי האב ומת הבן בחיי האב ואח"כ מת האב קנה לוקח כרשב"ל דאמר בה מה מכר לו ראשון לשני כל זכותו שתבא לידו דבמקום בן קאי לוקח ומיקנא לא קניא שעבודן בעולם הוא תדע דאילו איתיה לבן לא הוה מסליק ליה ללוקח בזוזי ושעבודא דאשה אי בעי בעל לסלוקה בזוזי מי ל"מ מסלק והיכי פשיט מר דינא דשעבודא מדינא דמיקנא ממש והא ל"ד להדדי ועוד לא אשכחן בלוקח אינו נוטל בראוי כבמוחזק כדאשכחן באשה דאלת"ה קשיא הלכתא אהלכתא דקי"ל כרשב"ל וקי"ל כר"פ ור"ה בריה דרב יהושע בלא מסלקי והכין גמירנא להא מפומא דרבוותא ז"ל ועבדו בה עובדא וכ"ש דירושה דאורייתא וכתובה דרבנן · ואי קשיא הני הלכתא ולא ידעינן פירוקייהו מוקמינן ****) דאורייתא ואמרינן לאשה אייתי ראיה ושקיל אלו דברי הרב ז"ל ואנן קשי לן הך סברא דהא יורש את אשתו דאינו נוטל בראוי כבמוחזק ושקיל בנכסי דמהיום ולאחר מיתה כדאמרינן בפ"ז

*) לענין אבילות עי' בהלכסי שם והולי צ"ל לענין מלוה · **) צ"ל מורישיו · ***) צ"ל אחיו עי' ב"ב קנט: · ****) צ"ל בתוספת דאורייתא

אמר דאין בכור נוטל בשבח כיון דלא היה יכול ליתנו האב ועל"כ איצטריך קרא דלתת לו דאי מקרא דאשר ימצא לו ל"ש למעט שבחא דממילא דאף דאינו מצויה בשעת מיתת אביו מ"מ הוא אינו נוטל שבח ירושה אלא שבח דהרעיה אשבח דמשעת מיתה זכה בחלקו דיש לבכור קודם חלוקה והו"א דזוכה הבכור משעת מיתה לכל דבר והא אין לומר דליפתוק קרא דאשר ימצא לו וכל מיני ראוי ממעטינן מקרא דלתת לו דלכל מיני ראוי אין האב יכול ליתנם במתנה די"ל דאי לאו קרא דאשר ימצא לו דילפי' מיניה כל מיני ראוי (גמור) הו"א דקרא דלתת בא למעט ראוי גמור כגון אם נפלה ירושה לו אחר מיתה או שבח שבאו הירושים או אפילו מלוה ביד אחרים דכל זה ממעט כיון דאין ביד אביו ליתנם אבל בשבח דממילא אין למעט די"ל דהרעיה אשבח ואינו זוכה במתורת ירושה דיש לבכור קודם חלוקה לכן איצטריך הני קראי ובא זה ולמד ע"ז דכיון דמקרא דאשר ימצא לו כבר ממעטינן כל מיני ראוי גמור ע"כ קרא דלתת לו בא למעט אפילו שבחא דממילא איברא דאכתי קשה' דכיון דקי"ל דיש לבכור קודם חלוקה נימא דאפילו לענין שבח נמי זכה בחלקו משעת מיתת אביו והרעיה אשבח וקרא דלתת לו לא בא למעט אלא אם היה לו מלוה ביד אחרים דלפי' רשב"ם ודעימיה י"ל הא דאין הבכור נוטל פי שנים במלוה היינו משום דלא היה יכול האב ליתנה במתנה דאפי' מלוה בשטר דקי"ל דנקנה השטר בכתיבה ומסירה היינו מדרבנן אבל מן התורה אין קנין לשטרות וכמ"ש רבינו יונה בשמעתין הביא דבריו הא"ז וכ"כ הרמ"ה בחידושיו כ"י דטעם מלוה הוא מפני שאינו יכול ליתנה במתנה ונפ"ל מקרא דלתת לו דאי מקרא דאשר ימצא לו אין למעט מלוה דמלוי לאביו מקרי וא"כ י"ל דלא איצטריך קרא אלא למלוה אבל בשבח נוטל מטעם דהרעיה אשבח כיון דיש לבכור קודם חלוקה לכן נראה לפי' רשב"ם ודעימיה סוגיא דהכא אתיא כמ"ד אין לבכור קודם חלוקה דלכל דבר אינו זוכה הבכור עד שעת חלוקה וא"כ י"ל מקרא דלתת לו פי שנים בין שבח ובין מלוה דשניהם מקולים הם כיון דשניהם כמלוים חשיבי ולא נפקי מקרא דאשר ימצא ואיצטריך קרא דלתת לו וקרא דאשר ימצא לו ללמוד זה ע"ז ע"ד בא זה ולמד ע"ז דאי לא כתיב אשר ימצא לו הו"א דקרא דלתת דממעט כל דבר שלא היה יכול ליתנו במתנה היינו בכל מיני ראוי גמור אבל בשבח ומלוה דאינם ראוי גמור לא קפיד קרא אבל השתא דכתיב אשר ימצא לו למעט ראוי גמור ע"כ קרא דלתת איצטריך למעט שבח והמלוה:

איברא דזה דוחק דאילו היה כתיב קרא דלתת לו לבד כיון דעיקר קרא ממעט כל דבר שאינו ניתן במתנה ולא קפיד על דבר מצוי מאיזה טעם היינו אומרים דלא תיעט כי אם ראוי גמור כיון דשבח ומלוה נמי אינו ניתן במתנה וא"כ אמאי איצטריך קרא דאשר ימצא לו אשר ע"כ נראה דקרא דאשר ימצא איצטריך לדידהו למעט ראוי שהיה אפשר לאביו ליתנו במתנה וכגון בממון שנתן לו אביו מתנה דייתיקי דהיינו שמתנה הנותן מהיום אם לא אחזור בי עד אחר מיתה ומת אביו המקבל בחיי הנותן ואח"כ מת הנותן ולא חזר בו כל ימי חייו דבכה"ג זוכה המקבל משעה ראשונה כיון שלא חזר ואילו היה רוצה אביו המקבל ליתנה במתנה בחייו לאחר מתנתו מתנה כיון דלמפרע הוא זוכה משעה ראשונה ואיגלאי מילתא דבשעת מתנה שלו היתה אבל הבכור אינו נוטל בה פי שנים באותם נכסים דממעטינן לה מקרא דאשר ימצא לו דבכה"ג ראוי הוא כיון דביד הנותן לחזור בו ומפקיר מתנתו וכל שיש לך שיכול להפקיע זכותו ראוי הוא וכיוצא לזה כתב רבינו יונה ז"ל ומאר מפרשים בהדיא דנכסי לשבתא ובתרא ליכתאי וכו' דאע"ג דהאומר ואחריך לפ' כאומר מעכשיו דמי וכאילו אמר בפירוש מה שתאמר אחריך יקנה פ' מעכשיו עכ"ז אמרי' דחשיב ראוי אבל הבעל כיון דאי קדים שבתא וזבנא זביני זביני וכיון דביד השבתא שלא לשייר מהנכסים כלל הוי ראוי ואין הבעל נוטל בראוי כבמוחזק וא"כ ה"ה בנדון זה דכיון דביד הנותן לחזור בו להפקיע זכותו אם לא חזר בו ראוי מקרי ודש דלכאורה נראה דלפי פי' רשב"ם ודעימיה יש ללמוד דבנכסים שנתנו לאביו ע"מ שלא יתנם במתנה לאחרים אין הבכור נוטל פי שנים בהם כיון דלא קרינן בהו לתת לו דהא אין ביד אביו ליתנם במתנה דאם יעבור על התנאי ויתנם תתבטל המתנה למפרע דהכי ניחא לי הסוגיא דאמרינן בפ' יש נוחלין (דף קכ"ז ע"ב) דפריך התם לרבנן יכיר ל"ל ומשני בצריך היכרא ופריך לא יהא אלא אחר אילו בעי למיזב ליה מתנה מי לא יהיב ליה ומשני ל"ל בנכסים שנפלו לו לאחר מכאן ופריך ולר"מ דאמר אדם מקנה דשלב"ל יכיר ל"ל בנכסים שנפלו לו כשהוא גוסס דלכאורה קשה דתיפוק ליה דאפילו בנכסים שכבר יש לו איצטריך יכיר וכגון בנכסים שנתנו לו ע"מ שלא יתנם במתנה אפי' לבניו דבכה"ג ליכא מיגו דהא לא מצי יהיב מתנה אך לפי האמור א"ש דבכה"ג אין הבכור נוטל פי שנים כיון דאביו ל"מ יהיב מתנה ולא ל"מ במאי דנאמן האב לומר זה בני בכור לנכסים אלו אך קשה דא"כ אמאי משני הש"ס דל"מ לנכסים שנפלו לו כשהוא גוסס הא כיון דבעודו גוסס לאו בר הקנאה הוא ול"מ יהיב מתנה א"כ אין הבכור נוטל פי שנים באותם נכסים דלא קרינן בהו לתת לו דעד דמטו ליד האב בשעה שיכול ליתן בעינן ומאי ל"מ מקרא דיכיר וע"כ צ"ל דלא אמרינן דמתנה קריה רחמנא אלא לענין גוף הנכסים דאם הנכסים מצד עצמם אינם ראוים ליתנם במתנה אינו נוטל פי שנים אבל כשהנכסים מצד עצמם ראוים ליתנם במתנה אלא דהנותן אינו ראוי ליתן לא אמרינן הכי דאטו אם היה האב חרש שאין מתנתו מתנה נאמר שאין הבכור שלו נוטל פי שנים וכן אם היה הבכור קטן למ"ד דאין זכיה לקטן מן התורה אפילו בדעת אחרת מקנה והא דזכין לקטן נמי ע"י אחר הוי מדרבנן נאמר דבכור זה לא יטול פי שנים אלא עכצ"ל דלא אמרו דבזה זאת כי אם כשגוף הנכסים אינם ראויים ליתנם אבל אם מצד הנותן והמקבל א"א ליתן מתנה לית לן בה ובאמת צריך ליתן טעם דמ"ש כיון דקרא כתיב לתת לו ללמדנו דאם יכול ליתן לו במתנה נוטל פי שנים ואם לאו לא ואם כן מה לי אם המניעה מצד הנכסים עצמם ומה לי אם המניעה מצד הנותן והמקבל אשר ע"כ נראה דלזה איצטריך קרא דאשר ימצא לו לראוי דאי הוה כתיב קרא לתת לו לבד הייתי ממעטין נמי אפילו נכסים שנמצאו לאביו משעת מיתה וכגון בנכסים שנפלו לו כשהוא גוסס או שהיה אביו חרש דלאו בני הקנאה נינהו כן בנכסים שנתנו לו על מנת שלא יתנם במתנה כיון דקרא דלתת לו לא קפיד אלא שהיה ראוי ליתנם במתנה אבל השתא דכתיב קרא דאשר ימצא לו דגלי לן קרא דקפיד רחמנא לענין פי שנים שיהו דבר מצוי לאביו לאפוקי ראוי א"כ בקרא דלתת לו נמי אמרי' דאין עיקר הקפדה על ענין שיהא ראוי למתנה אלא עיקר הקפדה שיהיה מצוי לאביו ושינה קרא דלתת לו לאשמועינן דאפילו דבר שאינו ראוי גמור כמו שבח ומלוה אינו נוטל ואם כן נמצא דאפי' בנכסים שנתנו לו לאביו ע"מ שלא יתנם במתנה נוטל פי שנים וכן כל דבר שהיה מצוי בחיי אביו אף דאינו ניתן במתנה נוטל פי שנים ואולם אכתי יש לדקדק דלמאי דפריך הש"ס לרבנן היקשא דפי שנים דמקיש חלק בכורה לחלק פשוט ל"ל אמאי לא משני דאיצטריך קרא לנכסים שהיו מצויים בחיי אביו אלא שלא היה יכול ליתנם במתנה באופן הנז"ל כי היכי דלא נימא דקפיד קרא דלתת לו אפילו בנכסים שהיו מצויים בחיי אביו דכל שלא היו ראויים ליתנם במתנה אינו נוטל פי שנים והיקשא איצטריך ללמד דלא ילפינן מקרא דלתת כי אם דוקא דבר שאינו מצוי כל כך בחיי אביו כשבח ומלוה ואמאי לא אשכח הש"ס לרבנן דאיצטריך היקשא כי אם דוקא ללמד דיהבינן ליה אחד מיגרא:

והנה כבר כתבנו דלפי' רשב"ם ודעמיה ה"ט נמי דמלוה דלרבנן אין הבכור נוטל פי שנים במלוה

בפ"ז גבי מעשה דסבתא מסתברא טעמייהו דבני מערבא דאי קיימא סבתא וזבנא זבינא זביני ומשו"ה הוא דהוי ראוי הא מכלל דאי א"ל מעכשיו מוחזק הוי ובעל ירית לה וכבר איתברר התם בה"ג דמרן יצחק רבי' ז"ל · ודקאמר לא אשכחן בלוקה אינו נוטל בראוי כבמוחזק הא לאו מלתא היא דכי היכי דלוקח נוטל בראוי מה שירש הוא וקי"ל אין אדם מקנה דשלב"ל ושלא בא ברשותו ואדרבה איפכא אשכחן דהא אי קנה וקנה והוריש משתעבד לב"ח וכתובה לענין מיקנא ממש לא קני והיכא לא אפרשיה דינא דשעבודא מדינא דמקנא ממש והא בהדיא תני בתוספתא והמתנה וקי"ל דמכר ומתנה חד דינא הוא וגבי משכנתא נמי דסורא היא ודאי היינו שדה החוזרת לאביו ביובל דהויא מוחזקת למוכר כי לא מטי זמן גאולה ולא גריעא נמי מנכסי דהיום ולאחר מיתה דהוי מוחזק למקבל מתנה אע"ג דלא אכל פירי אלא מיהו בשאר משכנתא אע"ג דאיכא למימר כדאמרינן באתרא דלא מסלקי מוחזקת הויא לתרוייהו כיון דאיכא גמרא דרבוותא ז"ל ועבדו בה עובדא חיישינן להו משום דאיכא אפשרותא במלתא למימר משכנתא דלא מסלקי בתורת זביני דהא רמיא אגופא דארעא שעבוד ממונא ולא הדרא לעולם למרה עד דיהיב דמיה וכתבינן לעיל מאי דהוה ס"ל למלאכת שמים :

סליק פירקא וסליקא מסכתא · בריך רחמנא דסייען

וז"ל הרמ"ה ז"ל בחי' לב"ב וטעמייהו דרבנן גבי מלוה משום דמתנה קריה רחמנא וכו' ומלוה אע"ג דמוחזק הוא כיון דלא הוה קיימא ברשותיה דאבוה בשעת מיתה דלא הוה יכול לאקנויי לכל מאן דבעי לא קרינן ביה לתת לו ואע"ג דקי"ל ש"מ שאמר הלואתי לפלוני הלואתו לפ' ואע"ג דאין ראוי ליורשו התם מדרבנן אבל מדאורייתא ל"מ מקני באמירה בעלמא אלא למי שראוי ליורשו ומלוה כיון דלא קיימא ברשותיה וליכא אנפא מדאורייתא לאקנויי למי שאין ראוי ליורשו לא קנה בה לגבי בכור לתת לו דהא ל"מ יהיב במתנה ואי משום דמצי יהיב לה למי שראוי ליורשו ההיא ירושה מקריא ולא מתנה דכתיב והיה ביום הנחילו את בניו התורה נתנה רשות לאב להנחיל לכל מי שירצה עכ"ל מפורש יוצא מדבריו דס"ל דלר"י ב"ב דקי"ל כוותיה דאם אמר על מי שראוי ליורשו דבריו קיימים מקרא דוהיה ביום הנחילו וכו' ל"ד בנכסים שיכול ליתנם בדרך מתנה אלא אפילו בנכסים שאינו יכול ליתנם בתורת מתנה כגון מלוה ודבר שלב"ל בתורת ירושה יכול להנחיל למי שראוי ליורשו דפשיטא דלפי סברת הרמ"ה ז"ל במלוה ה"ה בדבר שלב"ל ושלא ברשותו דמ"מ · אשר על פי זה מינח ניחא לי ברייתא דספרי הנ"ל דדרשינן והיה ביום הנחילו וגו' את אשר יהיה לו מלמד שהבן נוטל בראוי כבמוחזק דלכאורה קשה דאמאי איצטריך קרא דאשר יהיה לו דהיכא קרא ולא כתב את אשר יש לו ללמדנו זה תיפוק ליה דמדגלי קרא גבי בכור דאינו נוטל בראוי כבמוחזק מ"מ דפשוט נוטל בראוי אך לפי האמור א"ש דעיקר קרא בא ללמד דהתורה נתנה רשות לאב להנחיל לכל מי שירצה כדכתיב והיה ביום הנחילו וגו' היינו אפילו את אשר יהיה לו דאפילו בראוי נמי יכול להנחיל למי שראוי ליורשו דכל דבר שבאים הבנים לירש מכח אביהם ממש יכול להנחיל למי שירצה אף דהוי דבר שלב"ל ואינו ניתן במתנה:

איברא די"ל ע"ז מהסיא דאמרי' בפ"ב (דף ק"ל ע"א) דעלה דאמרינן מ"ט דריב"ב אמר קרא והיה ביום הנחילו את בניו ופריך אמר ליה אביי הא מלא יוכל לבכר נפקא ע"כ ואם איתא מאי קושיא הא י"ל דאי מקרא דלא יוכל לבכר הו"א דדוקא בדבר שבא לעולם בחיי אביו דומיא דבכור דמתפני בהכי דהא אינו נוטל בראוי אבל בדבר שלא בא לעולם כמו שאינו יכול ליתנו במתנה כך אינו יכול להנחיל אפי' למי שראוי ליורשו וי"ל · ועוד י"ל ע"ז מסוגיא דפ"ב הנזכר גבי הסיא דיכיר לרבנן ל"ל דמשני דאיצטריך לנכסים שנפלו לו לאחר מכאן ופריך ולר"מ וכו' ומשני בנכסים שנפלו לו כשהוא גוסס ואם איתא דלר"י ב"ב אם אמר על מי שראוי ליורשו דבריו קיימים הם אפילו בנכסים שאינו יכול ליתנו במתנה כדבר שלב"ל אכתי אמאי לא פריך הש"ס עוד דאפי' בנכסים שנפלו לו כשהוא גוסס לר"י ב"ב אפילו בכה"ג ל"ל יכיר הא לר"י ב"ב כל *) שאינו בלשון ירושה למי שראוי ליורשו דבריו קיימים אפילו בכה"ג דל"מ להקנותה בדרך מתנה כיון דבעודו גוסס לאו בר הקנאה הוא דכל דהוי מדין ירושה אפי' בכה"ג דבריו קיימים ואף דקא מבעיא לן בפ"ב אי סברת ר' יוחנן ב"ב הוא אפי' בבריא מ"מ סברת הרמ"ה בחי' שם דבעיין איפשט דר"י ב"ב ס"ל הכי אפילו בבריא אלא דלענין הלכה לא קי"ל כוותיה דר"י ב"ב כי אם בש"מ אבל ר"י ב"ב עצמו ס"ל דאפי' בבריא ואע"ג דרשב"ם שם בסוגיא הנזכר גבי מאי דפריך ולר"מ דאמר וכו' כתב דהיינו דפריך הכי משום דסתמא בר פלוגתיה דרבי יהודה ר"מ הוא וע"כ לשיטתיה דר"מ פריך דכפי"ז ל"ש לומר דיקשה הש"ם ולר"י ב"ב יכיר ל"ל דאין זה קושיא די"ל דרבנן דהיינו ר"מ לא ס"ל כר' יוחנן ב"ב אלא ס"ל כרבנן דהתם מ"מ לשיטת הרמ"ה עצמו קשה דממוך דברי הרמ"ה בחי' גבי מאי דפריך הש"ם ולר"מ יכיר ל"ל נראה דלא ס"ל כפי' רשב"ם שהרי כתב וז"ל ומקשינן ולר"מ דאמר אדם מקנה דשלב"ל ולגבי בכור סבירא ליה כרבנן אמתכת דאפילו בנכסים הבאים לאחר מכאן נאמן האב משום מיגו עד כאן לשונו הרי דסבירא ליה דעיקר הקושיא היא אם נאמר דרבי מאיר ס"ל כרבנן לשיטתיה יכיר למה לי ולפי זה הוה מצי לאקשויי בסדר זה לרבי יוחנן בן ברוקא ולר"י בן ברוקא אי סבירא ליה כרבנן יכיר למה לי:

*) נ"ל כל שאמר

סליק פירקא · וסליקא מסכתא · בריך רחמנא דסייען:

שיר והקדמה להרב התייר הגדול אדונינו הרמב"ן זלה"ה לפסקי בכורות בשם קורא הדורות

אלהא עילאה
דליה אנא מוצדק
למלכא די כתריה
כחכמתיה הורהן
וביה בנין עלמי
בימיניה טיבו
ובשמאליה גומרין
ותושבחתיה רבא
ויאין ליה תושבחן
בהוד תוקפא דיליה
וזכאה שכלול
ומחזי לנבואה
בכן שבח משה
מייחד ומבריך
וראש מלין אמר
ארום ענייה חיין
בתפנוקי מלכין
ולא תהוון תמהין
ארום רב הרטומין
ודין הוא פרוקניה
ולית לאלהא עוצרא
עדי קטרי כתרין
רעו ליהוי קמוי
קרץ עיני בצפר
לאלומי חיליה

ומרי תתיא
לעבדו מן דרדק
לעיל מן כל מימריא
וחזה בה גולהן
והוא מבע רחמי
לאסוקי לרבו
משלח אף גירין
ומאן חכים טובא
דהוא מאריה נצחן
תחות פרסת רגליה
לעלמיה ולהלול
ספקלריא יאה
והיך בסים רחשיה
אלהין ליה אריך
דלית כהל גמר
ואלביש בעדיין
לטרפי חק סמכין
בגין דחשב אהין
עבד כל מטעמין
ומייתי בהדיקיה
למיתב לזעירא
פתחו ית ספרין
דיהוי עם פומוי
ונהגי בשפרפר
וספסלא הב ליה

אשכח עלמיא
רעינא פון מידק
ואתקין הרהורי
ואף בה אדהן
דבצלו מן עמיה
דעבדין ליה ציבו
בהן רמות גוברין
יהא יהיב קצבה
יסלח לכל סרחן
ישובנון בעלי
שמיה שוי מלול
ועתיד גלאה
בצפריה וברמשיה
ומן עלמין תריך
למב עבד ליה שר
ואף בכפן זיין
וקלסיה ליה ארנין
למדמי בר אלהין
ושקדין דקימין
קשוט די מן פתקיה
רבותא ויקרא
בעידן ליה אמרין
ומן עתיק יומוי
עלך מלכא ישפר
בגו בר נפילי

ואכתוב אורייתא
ואסיק קטורתא
דמילתא יקירתא
דאחסין אורייתא
מקבל תיובתא
שלימי דחלתא
ממאיך בגבורתא
ברם האי יתירתא
ומרחק לרגזתא
דבביה ברפסתא
וקיים בגזרתא
לאום ליה אחסנתא
לדיליה תושבחתא
דקציץ גננאתא
ומהדר תשלומתא
לנפשיה עליבתא
בכל דצריך משתא
ומשלם עבידתא
וריש ענלא תלתא
הוה ליה אובנתא
ומסקי לסמיכתא
פלן עולם עולתא
יגל כל טמירתא
כעלת יוקידתא
דבירושלם קרתא : אמן

בשם קורא הדורות . אתחיל הלכות נדרים ובכורות . חברתים להשלים הלכות רבינו הרב הגדול ז"ל שאלו מהשמטותיו אשר בהלכותיו אינם נזכרות אמנם מפני שהן נוהגות בכל מקום ובכל זמן כתב מקצתן בתלמודו מפוזרות . ואני קטן תלמיד תלמידיו יצאתי בעקבותיו הישרות . ולמדתי מדבריו כתומות מהמפורשות ומן הנגלות הנסתרות . והאל אשר בתהלתו כל המאמרות , ישים בפינו אמרותיו טהורות : [illegible]

הרב המחבר המופלא וכבוד ה' מלא ר"מ ור"מ ע"ה פ"ה איש האלהי' ח"ק כמהר"ר יום טוב אלגזי נר"ו אשר אור לו בציון
עיר הקדש ירושלים תובב"א :

ברצות ה' עמא בחירא יתן להם תורה שלימה חמדה גנוזה להם לבדם על ישראל בפני עצמן
תוקף של חסד משוך בכל דור ודור חביבותיה גבן המאיר לארץ מתנתא דתורה המחדש בטובו רב חסד מטה הוא אבינו אב הרחמן
מפני יחיד שנשתלחה גולת אריאל מפוזר ומפורד בין העמים מדינה ומדינה עיר ועיר נכוים בחמי חמין קורות הזמן
זו היא סיבה למסכת עתיק לכל הדברות אמרות טהורות מפי סופרים ומפי ספרים חכמי הדורות הראשונים ליד המלך מלכו של עולם דברים שנאמרו בעליה משכיל להימן
הן הנה היו נאחז בסבך ותבלע דת"ן בנקיקי הסלעים דלא שלטא ביה עינא ונפשינו יבשה לשמע אזן השמע ישמע ועין לא ראתה אין אומר ואין דברים ואין רישומן
ובחמלת ה' גבר עלינו חסדו שבשפלנו זכר לנו מסיבות דמתהפך ובמספר הדורות קרבו ויאתיון בהגלות נגלות כמה הלכתא גברוותא המשבי"ר בטוב
דברים העומדים ברומו של עולם יאכלו ענוים וישבעו ויאכלו בני ישראל את המן
זאת היתה לי משוי למודי"ם אנכי בדרך גלאי כדגלי אינשי בשליחות מצוה המעון הזה ירו"ש דדאב"ה יצאתי ממחיצתי לסובב ערי ה' ירחמאלי גלילי זהב
ערי פראנקיא יע"א לעורר הלבבות להביא אוצר ה' עולת תמיד לכל נדריהם ולכל נדבותם חובות הקבוע להם זמן
מצוה גוררת מצוה וזכני ה' והאלהי"ם אנה לידי מנה הראויה הלכות גדולות דברים המצויינים הליכות עולם מאירים ומזהירים מזהב ומפז עוז והדר שש וארגמן
שתי בתי נרי"ן הליכות אלי' מפי הגבורה שני לוחות הברית נתנו מרועה אחד לפעולות אדם הגדול בענקים מקור מים חיים גדול אדונינו בישראל גדול שמו
רבינו משה בר נחמן מעשה רב תנא וציי"ר לחבר את האהל על מסכת בכורות ומסכת נדרים והיה העלמ"ה וקא פסיק סדרא דבר הלכה
גדול המעשה אשר עשה גאון עוזינו הרי"ף זלה"ה להוף ימים ים התלמוד וקם שב"ט משה אמת יכוין מלאכתו כמשפט הזה יסודתו בהררי קדש מעשה ידי אמן
בן בפרק ללב"י גליתי גליה ורנן מצאתי הון לי זכייה דאורייתא יקרה מפנינים מי יתן והיה זכני ה' לזכות את ישראל מגלה עמוקות לפני כל יודעי דת ודין
ירוויון מדשן ולקח מעץ חיים אילנא רבא ותקיף ויפרו וירבו נטעי נעמנים נטע נעמן
ונפשי אמרה נכב"ר לבי בקרבי וכרווא קרי על מה עשה ה' זכייה לקטן מורה באצבע לגשת על הרא"ש לגמור את ההלל להביא מן ההדיוט יום טוב הסמוך
בעקבות משיחא יתן את רוחו הטפל לפריו נתלה באילן גדול כאשר בעינינו ראינו וספרין פתיחו שומרי משמרת הקדש קראם הקורא כמתורגמן
מחשבה טובא הקב"ה מצרפה ויהי עמדי בדרך אשר הלכתי ושבתי בשלום אל הקדש פנימה והיו עיני ולבי אשלמה את נדרי אחזתיו ולא ארפנו ושמתי פני
תחלה וראש על מסכת בכורות לשם ולתפארת משפט הבכורה שמא גרים ואחר נדרים יש סימן
עלי לבי דוי חמסי על הזמן כי זה שבתי מיום בואי כתרוני הקיפוני גהמ"א דצער"י אגב דוחקא דצבורא בצערי"ך ירושלים לא נתנוני השב רוחי ימים גם לילות
אין יום שאין קללתו מרובה דצערו"ת תימן
ומעט אשר לפני גנובתי יום וגנובתי לילה בחותה על הגחלים דבר וחצי דבר דחריק ומוקים אנפשיה עמילן של טבחים ווזמן
דין גרמא דעצירא"ה בתרי לא מצינא אחת היתה זאת תורת העולה בד בבד אחת היא יואל אלוה לברך על המוגמר שתים כהלכתן ולפי שעה תגלה ותראה
האחת אהובה פרטו למזומן
וידענא בנפשאי עישור שאני עתיד למוד מילי קטנ"י תוספות יום טוב מחול על הקדש מה יתן זה לפני גדולים אשר קטנם עבה ואולם באלה חפצתי שתים
כהלכתן וזה וזה מתקיים לכל יש זמן
חכם לבב ואמיץ כח יאחז צדיק דרכו דרך עץ החיים וזאת התורה אשר שם משה כי זה כלל גדול תורה שלימה מפיו אנו חיים ומימיהם אנו שותים ולאנשים האלה
תלמידי דבי רב עיניהם ישיתו אל האזוב אשר בקיר לצדדין קתני למצוא הפתח כאשר יהיה האופן איזהו מקומן
ונכתב בספר לשם עולם הלכות יום טוב מטעם המלך מלכו של עולם כהגלות נגלות זו אחת מן ההלכות האדם הגדול גדול מרבן גדול אדונינו הרמב"ן
כל חכמי לב ישישו וישמחו עבידנא יומא טבא לרבנן ובהדי שותא יעלה זכרוני שם קטן להודות ולהלל חסד אל הופף עלי הביאני המלך חדריו
להוציא זאת תורת האדם הגדול ז"ע ויעמוד מליץ טוב לנו ולכל עדת בני ישראל עד בשחק נאמן
שומה זאת היתה בלבי למתי יהיה האו"ת יד"י לעושיהן ויוצא לאור הליכות עולם חם לבי בקרבי אינו אלא שר"ף כי אזלת יד אין כסף נחצ"ב לרגל
המלאכה למרס בדמ"ן
מהודא אנא ומשבח ולפעלא טבא אמרינן איישר מגלגלין זכות על יד איש משרי המלך מלכו של עולם נציב אחד בארץ שר בשרים ונגיד נגידים משועי
איזמי"ר יע"א הוא הדר ממשפחת רם הגביר החכם המרומם על כל מעלה רמה רודף צדקות ומצמיח ישועות הגדול הנאמר באברהם כולו כהדר"ת
כמה"ר חיים אברהם שאול הי"ו המעדיף טובו וצדיק באמונתו ורוח הקדש אומרת אברהם אוהבי בכל ביתי נאמן
חרעו לברכה אבינה בבנים נטעי נעמנים שני בני היצה"ר גדולי הקדש ראשון בקדש הוד והדר הגביר שר המשים חכם חרשים ונשוא פנים ויועץ ונבון לחש
כמהר"ר נסים גרשון שאול יצ"ו ומשנהו כסף משנה פנת יקרת והנה מנורת חיבת הקדש הלא זה הו"ד החכם השלם סיני בקדש כמהר"ר
יהושע שאול נר"ו מאהבת ה' הישרים בלבותם אב על בנים המה היו בגרם המעלות לעזרת ה' להד"ר עז"ר זרוע המיומן
תכון תפלתי לברך לשמים יומי ולילי משפחת השאולי הבית הזה יהיה עליון לעילא מן כל ברכתא נשבעי"ן ונוטלין ממעייני הישועה טובה כפולה מרובה
מדה טובה ושמם הטוב יתמיד ויעמוד כשם הגדולים אשר בארץ ידותון והזמן
שפתי לא אכלא תודות והלל לאלהא דשמיא כי זבדנ"י אלהי"ם זבד טוב בברכת חתנים במוט"ב תלתא ריש נהר"א אחד המיוחד צניף מלוכה ריכ"א ובר ריכא
שלשלת יוחסין מר ניהו רב הו"ר יוסף הרב המופלא מהר"ר משה מרדכי יוסף ב' מיוחם נר"ו ושני בקדש נהירו דעיינין הרב ועצום המעלות
לשלשה כמה"ר שלמה באסאן נר"ו ושלישי בקדש עיני ולבי קריב לנפש אחד מאי"ר שר בשרים ונגיד נגידים חכו ממתקים וכלו מחמדים הגביר
תחכם המרומם על כל מעלה רמה כמה"ר נסים פרחי הי"ו שלשה המה מטיבי והבן יקיר לי החכם השל"ם והכולל שופריה דיעקב יעמדו חיים הם ובניהם
עד עולם נכון ביתם עם אל ומבורך לעולם בית נאמן
חימן ה' ציר אמונים ברוך מבנים אשר הולך בשליחות מצות מעה"ק חברון ת"ו לערי פראנקיא יע"א החכם השלם והכולל זה סיני כמה"ר יהודה ליאון
נר"ו ומניתי אותו גם כן שליח מצוה לדבר הזה להביאו לבית הדפוס המפוארה אשר בעיר המהוללה ליוורנו יע"א על ישראל בפני עצמן
אני אברך ולי נאה לברך לזרעו של ש"ם זרעו לברכה האדם הגדול שמעו הולך בכל הארצות רב חסד מטה ביתו בית ועד לחכמים הגביר השר המרומם כמה"ר
אליעזר חי שאלתיאל ריקאנאטי זלה"ה תנצב"ה אשר זרעו בו למינהו זרע ברוכי ה' שני שרי צבאות ישראל אוחזים במעשה אבותם רוזנים
וקצינים עושים נחת רוח ליוצרם המשכילים יזהירו הגבירים רודפי צדקה וחסד הראשון אדם המאיר אור אוהב התורה ולומדיה כמה"ר יצחק חיים
ריקאנאטי יצ"ו ומשנהו כס"ף רהמתי"ן עוז"א שר חמשים וחכם חרשים ונבון לחש כמה"ר יהושע ריקאנאטי יצ"ו המה המלכים [מאן מלכי רבנן]
יהיו מאירים ומזהירים לעזרה ולהשתדל לדבר מצוה עושים ומעשים כיד ה' הטובה עליהם והו"ד ידם נטויה אולי יחנן ה' ועל ידם לברך על המוגמר להשלים
השתי בתי נירין ג"ם הלכות נדרים מעשה האדם הגדול רבינו הרמב"ן זלה"ה יעמוד חי לפני ה' ויתפלל עליהם בעד ככב מערכתם ירום ונשא כל הימים וכשאני
לעצמי אין כחי אלא בפי להתפלל לילה ויום בעד שמם הטוב לפני אלהינו למען יעמדו חיים דשנים ורעננים הם ובניהם ונשיהם וטפם סמוכים לעד לעולם
והון ועושר בביתם וצדקתם עומדת לעד לפני ה' למשמרת לדורותיכם כצנצנת והזמן
ואנכי עשיתי אר"ש אליכם אשי"ם חל"ת המדב"ר להמתנדבים בעם וסגני חכמי ישראל יתנו עדיה"ן להאי ספרא כדי להוציא לאור את שאר מעשה האדם
הגדול זאת תורת העולה אגונא מגנא ואצול"י מצלא החוקים והתורות אשר ריבה וטיפח משה רבינו עץ חיים היא למחזיקים בה ותומכיה על ספר
והוקה הנני מפתח נופת צופים מעשה רוקח ובשכר זאת אל חי יריק עליכם ברכה עד בלי די ורב שלום לעד אמת ונאמן
הנה ארשי גוזר ומקיים על כל הקרב לאדפוס"י הדר"א האי ספרא למן היום עד כלות עשר שנים הרי זה בארור מסיג גבול וליטרקיה חויא דרבנן נחש כרוך על
עקבו יפול ברשת זו טמן
וישומע לי ישכון בטח בדד ושאנן ועליו תבא ברכות טוב נאמן בבריתו ופשריה מהימן
אתאן לסיפא קולי אל ה' אקרא אנא ה' הביטה וראה את חרפתינו באו מים עד נפש דבקה לארץ בטננו והנה עבדיך מוכים כשוד שלמן

לישרי לן מר משיח לישראל ובא לציון גואל וישראל עושה חיל איש תחת גפנו ותחת תאנתו על ארצנו ועל נחלת אבותינו מלך ביפיו תחזינה עינינו מלך רחמן
והבית בהבנותו בנוי ומשוכלל בתקונו כהנים בעבודתם ולוים בדוכנם מגישי מנחה זבח ונסכים וקבול דמן
ביר"א כ"ד אנא זעירא סובל ונושא תלאות חליפות בצעריך ירושלם כללי ופרטי רבו מהרב"ה בימים האלה ובזמן
עיני רואות מקוה חסדי אל לראות בטוב ירושלם בבנו"ת הארץ בניו"ת ברמ"ה אז ינוח לי מעצבי מרוזי מקות חסדי צור עוזי ומעוזי החותם בס' ושמו את
שמי על בני ישראל ואני אברכם ס"ש הם"ד ואמ"ת מ"ן לפ"ק ויתענגו על רוב שלום

פי המדבר הצעיר יום טוב ס"ט בן לא"א הרב החסיד קדוש יאמר לו ישר"אל יעקב אלגאזי ולה"ה.

אנכי בדרך נחני ה' ועברתי בארץ תונים יע"א עיר גדולה לאלהי"ם ודברתי משפטי עם מלכיה ושריה וראו כל כתבי הקודש של גדול אדונינו אבינו רעינו
ראש גולת אריאל הרב הגדול מעוז ומגדול עט"ר מו"ר אשר או"ר לו בציון עה"ק יום טוב ראשון דאורייתא נר"ו וכולם ענו אמן כאחד בלב שלם
ובנפש חפצה במנהגם הטובה ולהיותי נח"ץ עלי הדרך ותמנ"ע היתה עב"כ מפרק הספינה יקרא פרט למזומן
נדר גדול לה' נדרו בצאתו מן הקדש וישמח שם העם בהתנדבם לכל נדריהם ונדבותם להאי ספרא דבי רב תמידי"ן כהלכת"ן או דברתי בחזו"ן להגבירים אשר
בארץ הרבנים המובהקים המאירים כברקים כמה"ר יצחק אלחאייך נר"ו וריכא ובר ריכא כמה"ר אליהו בורגי"ל נר"ו המה המלכים יעמדו
לעזר"ה כיד ה' הטובה עליהם זרוע המיומן
שויתי עזר להשתדל לדבר מצוה האי זוגא דרבנן טובים השנים הנאהבים והנעימים החכמים השלמים בכל מדות טובות שמנו חכמים הראשון אכסנאי נאה כמהר"ר
מרדכי דרמון נר"ו ומשנהו כסף משנה בר אבהן ובר אוריין כמה"ר דוד ואיס נר"ו ה' עליהם יחיו מלאים מכל טוב ותכלת ואתמן

כ"ד העבד נרצה לעבודת מו"ר עט"ר רב רבנן ירושלם מקוה רחמי אליא"ב ואו"ן יהודה ס"ט בלא"א שלמה ליאון ז"ל

הלכות

רב אלפס

מסכת חולין

עם

תוספתא

לסדר קדשים וטהרות

ווילנא

בדפוס והוצאות האלמנה והאחים ראם

שנת תרס"ח לפ"ק

АЛЬФЕСЪ И ТОСИФТА.

Часть XXV.

1908.

ВИЛЬНА. Типографія «Вдова и бр. Роммъ».
Уголъ Духовскаго и Глухого пер. собств домъ № 1-2.

הלכות

רב אלפס

הלכות פסוקות הנכללות בתלמוד בבלי אספן וקבצן וחברן בלשון התלמוד

רבינו יצחק בר יעקב אלפסי ז"ל

עם

שערי שבועות
כולל עשרים שערים בדיני שבועות
מאת רבינו יצחק בר ראובן ז"ל (בן בנו של הרי"ף) (ונקראו גם בשם שערים דרב אלפסי).

הלכות רמב"ן
למסכת נדרים, יחד עם הלכות הרי"ף (שנוספו למס' ה אשר לא נדפסו בספרי הרי"ף דפוסים הראשונים). גם הלכות הרמב"ן לחלה ובכורות שהשמיטם הרי"ף מהלכותיו.

עם פסקי

רב מרדכי

כוללים כל דיני התלמוד ושיטות רש"י ותוספות, מסודרים בקצור נמרץ בסברות וחדושי דינים על סדר הלכות האלפסי

מאת רבינו מרדכי בר הלל אשכנזי (רינוס) ז"ל.

עם הגהות מרדכי, וציוני ההלכות על סדר ציוני הלכות רב אלפס.

ועל פניהם מסביב יאירו המאורות הגדולים המה:

א) פירוש רש"י ז"ל להלכות הרי"ף (לקוח מפירושו להתלמוד).
ב) — רבינו יהונתן בר דוד הכהן ז"ל מחכמי לוניל, להלכות הרי"ף מסכת עירובין.
ג) — רבינו יונה (החסיד) גירונדי ז"ל, למס' ברכות (חברם תלמיד מתלמידיו המובהקים, ויש אשר יזכרוהו בשם תר"י).
ד) — רבינו נסים בר ראובן ז"ל (הר"ן), לסדר מועד, ולמס' כתובות, גיטין, קדושין, שבועות, ע"ז, מכות וחולין.
ה) נמוקי יוסף לרבינו יוסף בר חביבא ז"ל, למס' [מו"ק], יבמות, ב"ק, ב"מ, ב"ב וסנהדרין, ולהלכות קטנות של הרי"ף, ולהלכות נדרים להרמב"ן.
ו) ספר המאור לרבינו זרחיהו הלוי בר יצחק ז"ל (הרז"ה), כולל השגות על הרי"ף. [ולסדר נשים ונזיקין יקרא המאור הגדול, ולסדר מועד יקרא המאור הקטן].
ז) מלחמות ה' להרמב"ן ז"ל, על השגות בעל המאור הנ"ל.
ח) פירוש רבינו יום טוב בר אברהם אשבילי ז"ל (הריטב"א) על הלכות נדרים להרמב"ן.
ט) לקוטי הרא"ש להלכות קטנות של הרי"ף.
י) שלטי הגבורים (על הרי"ף והמרדכי) להג"מ יהושע בעז לבית ברוך ז"ל, כולל תוספות הלכות וחלוקי דעות והשגות על הרי"ף מגדולי הפוסקים, גם חדושי הריא"ז לרבינו ישעיה די טראני האחרון ז"ל.
יא) חדושי אנשי שם (להרי"ף והמרדכי ושערי שבועות) כוללים חדושי מהר"ם טיקטין ז"ל ומהר"ן שפירא ז"ל שארית יוסף להג"מ יוסף בר מרדכי גרשון כ"ץ ז"ל מקראקא, ודרך תמים (מס' תמת ישרים) (כולל הגהות מהרבה גאונים ומכללם הגהות רבינו בצלאל אשכנזי בעל שמ"ק והאר"י ז"ל וגדולת מרדכי) להג"מ ברוך בר דוד גנעזן ז"ל.
יב) הלכות יום טוב להג"מ יום טוב (מהרי"ט) אלגאזי ז"ל, כולל באור עמוק על הלכות חלה ובכורות להרמב"ן ז"ל.
יג) מעשה אילפס הגהות על הרי"ף והמרדכי להג"מ מרדכי זאב הלוי איטינגא ז"ל, וגיסו הג"מ יוסף שאול הלוי נאטאנזאהן ז"ל אבד"ק לבוב (בעלי מפרשי הים).
יד) באור מרדכי (להלק"ט מהמרדכי) להג"מ מרדכי בנעט ז"ל אב"ד ור"מ דק"ק ניקלשבורג והמדינה.
טו) גליון מהרש"א הגהות הג"מ שלמה איגר ז"ל אבד"ק פוזנן.
טז) פעולת שכיר הגהות הג"מ יש"ר בער בהג"מ תנחום ז"ל, זקן ההוראה בווילנא.

גם נלוו עליהם עין משפט, נר מצוה, ותורה אור, וציוני מראה מקומות בהר"ן ונ"י, וכל סימני הדינים המצוינים ברב אלפס על סדר א"ב נסדרו (בקונטרס מיוחד בחלק האחרון של הרי"ף) על סדר הלכות המיימוני ז"ל. — גם הדפסנו עמו

תוספתא

עם הגהות הגר"א מווילנא ז"ל, ופירוש מנחת בכורים ומצפה שמואל להג"מ שמואל אהגדיר ז"ל אבד"ק קרלין.

הכל כמו שנדפס באלפס שי"ל בדפוסנו בשנת תרכ"א.

ועל כל אלה הוספנו ארבעים הוספות חדשות נכבדות ומפורשות בשמותיהן מעל"ד כוללות פירושים חדושים והגהות מרבנן גאוני קדמאי ובתראי רובם היו גנוזים עד כה בכתבי יד ועין הדפוס לא שזפתם עוד.

ווילנא

בדפוס והוצאות האלמנה והאחים ראם

ואלה ההוספות החדשות

אשר הוספנו באלפס הזה על כל ספרי האלפסי זולתו :

(רובם היו גנוזים עד כה בכתבי יד ולא שזפתם עין הדפוס עוד).

א) **העתקות פירוש הרי"ף** לשלש הלכות המורות במסכת כתובות והלכה אחת במס' שבועות, שפירשן בלשון ערבי (והזכירן הרי"ף בהלכותיו בפ"י דכתובות ובפ"ז דשבועות) ונעתקו בעברית בס' תמים דעים סי' רי"ח רי"ט ר"כ, ובשו"ת הרמ"ע מפאנו סי' קכ"ז קכ"ח קכ"ט.

ב) [כתב יד] ספר **מאה שערים** לרבינו יצחק בר אבא מרי ז"ל ממארשיליא (בעל העיטור) [ונזכר בשה"ג ח"ב אות מ' סי' ב' לכ"י קדמון ישן נושן] כולל דעות וסברות לרבנא אלפס ז"ל בסדר נשים נזיקין.

ג) [כ"י] **שיטת ריב"ב** לרבינו יהודה בר ברביה ז"ל (בן אחיו של הרז"ה בעל המאור) פירוש על הרי"ף למסכת ברכות, ר"ה, יומא, סוכה, ביצה, מגילה, מ"ק תענית.

ד) **השגות הראב"ד** ז"ל על הרי"ף והמאור (מספר תמים דעים).

ה) **ספר הזכות להרמב"ן** ז"ל ליישב השגות הראב"ד על הרי"ף (ויש יכנוהו בשם מחטה ומגן).

ו) **הגהות הרמ"א** ז"ל על המרדכי, נעתק מבי"ק מעל גליון המרדכי, ונדפסו באלפס דפוס זיטאמיר.

ז) **בגדי ישע** לרבינו ישעיה ב"ר אברהם הלוי הורוויץ ז"ל (בעל השל"ה) על המרדכי לסדר מועד.

ח) [כ"י] **הגהות הב"ח** לרבינו יואל ב"ר שמואל סירקיש ז"ל אבד"ק קראקא (בעהמ"ס בית חדש) על הרי"ף והמרדכי, גם בקצת מקומות בתוספתא. נעתקו מכי"ק מגליון האלפס שלו אשר תקנו והגיהו וחידש בו חדושים רבים, ונדפסו גם חדושיו בתוך הגהותיו הנ"ל.

ט) [כ"י] **הגהות חות יאיר** להג"מ יאיר חיים ב"ר משה שמשון בכרך ז"ל (בעה"מ שו"ת חות יאיר). נעתקו מכי"ק מגליון האלפס שלו, נוספות על אלה שנדפסו מהן באלפס דפוס זיטאמיר.

י) **חדושי** הג"מ **אפרים נבון** ז"ל (בעה"מ שו"ת מחנה אפרים) להרי"ף והמרדכי סדר נזיקין.

יא) **קצור פסקי רבינו יונה ורבינו נסים ונ"י** נקרא **לוח הדינים שבר"ן**. **וקצור פסקי המרדכי** נקרא **לוח הדינים שבמרדכי** חוברו ע"י הג"מ יוסף אוטילינג ז"ל (יקירי המציאות מאד, ולא נדפסו רק פ"א באלפס ובמרדכי ד' ריווא די טרינטו שי"ת—שי"ט).

יב) **טל אורות** להג"מ יוסף ן' גויא ז"ל נלקטו ממנו באורים על המרדכי.

יג) [כ"י] **הגהות אלפס ישן** נמצא בכ"י ישן על גליון האלפס ד' קשט' רס"ט וד' ריווא די טרינטו שי"ח והדפסנום בשם הגא"י.

יד) [כ"י] **הגהות ממרדכי ישן** נמצאו בכ"י ישן על גליון מרדכי דפוס ריווא די טרינטו שנת שי"ט והדפסנום על הגליון בשם הגהות ממ"י. גם הצגנו בתוכן הגהות מס' גדולת מרדכי (מלבד חדושיו שמובאים בחדושי אנשי שם).

טו) **באורי מרדכי** להג"מ מרדכי בנעט ז"ל הנ"ל. קיצור מבאורו הרחב למרדכי מסכת ברכות ופרק ערבי פסחים.

טז) **הגהות** הג"מ **אפרים זלמן מרגליות** ז"ל מבראדי.

יז) [כ"י] **הגהות** הג"מ **יעקב צבי יאליש** ז"ל מדינוב (בעהמ"ס מלא הרועים וכו').

יח) **חדושי מהרמ"ז** לפי' רבינו יהונתן, מהג"מ **משה זאב** ב"ר **אליעזר** ז"ל אבד"ק ביאליסטאק (בעהמ"ס מראות הצובאות וכו').

יט) [כ"י] **קרני ראם** הגהות הג"מ אהרן משה טויבש ז"ל אבד"ק יאסי (בעה"מ שו"ת תועפות ראם וכו') נוסף על הנדפס בלבוב.

כ) [כ"י] **מלאכת יום טוב** להג"מ יום טוב ליפמאן ז"ל אבד"ק קאפולי (בעהמ"ס קדושת יו"ט) הגהות לסדר נשים נזיקין.

כא) [כ"י] **בן אריה** להג"מ זאב בן אריה ז"ל אבד"ק גאלדינגען וטעלז.

כב) [כ"י] **נמוקי הגרי"ב** להג"מ יהודה בכרך ז"ל אבד"ק סיני.

כג) [כ"י] **חדושים והגהות** מהג"מ **שמואל מרובזעוויץ** ז"ל מ"ץ דמאהליב (העתיקם הרד"ל ז"ל בעצם כ"יק).

כד) **כללי הרי"ף ורש"י והר"ן ומרדכי** להג"מ מלאכי ב"ר יעקב הכהן ז"ל מספרו יד מלאכי.

כה) [כ"י] **גליון אלפס** כולל מראה מקומות לדברי הרי"ף ונושאי כליו, ושנויים בין גירסות הרי"ף ונו"כ לגי' תלמוד בבלי וירושלמי במקום שיש נ"מ גדולה ביניהן, והגהות והערות בסוף האלפס. מאת הג"מ שניאור זלמן שליט"א אבד"ק גאלדינגען.

ולתוספת התועלת הדפסנו את ספר המאור, מלחמות ה', השגות הראב"ד, וספר הזכות להרמב"ן כ"א במקומו הראוי לו על הדף.

ואלה אשר הוספנו על התוספתא

כו) **אור הגנוז** כולל נוסחאות שונות ע"פ תוספתא שנכתבה בשנת ד"א תתנ"ו (ונדפס בש"ס ווין תר"כ).

כז) **נוסחאות כתבי יד** הרבה נוסחאות שונות וחלופי גרסאות מתוספתות כתבי יד עתיקים שנמצאו בבתי עקד הספרים.

כח) **מגן אברהם** באור לתוספתות מסדר נזיקין מאת הג"מ אברהם אבלי הלוי ז"ל מקאליש (בעהמ"ס מגן אברהם על או"ח).

כט) **חסדי דוד** באורים וחדושים מספר חסדי דוד להג"מ דוד בר יעקב פארדו ז"ל.

ולהגדיל תפארתה הדפסנוה **באותיות מרובעות**. גם הדפסנוה **בחוברות מיוחדות**, באופן שתוכל להיות נלוה אל הש"ס לכל מסכת השייכה לה, כי זה מקומה הראוי לה.

כל אלה נקבו בשער האלפס לחלקיו הראשונים בתוצאה הראשונה, אולם אח"כ הוספנו על כל אלה גם אלה ההוספות, ה"ה :

לאלפס

ל) [כ"י] **נוסחאות כ"י** מספר נמוקי יוסף למסכת יבמות (ע"פ כ"י שנכתב בשנת ר' לאלף הששי).

לא) **הגהות מהר"ם טיקטין** ז"ל על המרדכי.

לב) **הגהות הגאונים** למרדכי סדר מועד מאת הג"מ ישראל בהג"מ שכנא ז"ל, והג"מ צבי הירש שור ז"ל.

לג) [כ"י] **חשק שלמה** להג"מ שלמה הכהן שליט"א מו"ץ דווילנא.

לד) [כ"י] **מראה מקומות** במרדכי (מלבד המ"מ שכתב הרמ"א ז"ל).

לתוספתא

לה) [כ"י] **באור הגר"א** ז"ל לתוספתא סדר טהרות על פי הנוסחא הישנה (נעתק ע"י הרד"ל ז"ל מכ"י תלמידו של הגר"א הג"מ בונים ז"ל משקלאוו).

לו) [כ"י] **הגהות הגר"א** ז"ל לתוספתא זבחים.

לז) **הפירוש זר זהב** נדפס **בשלמות** כמש"נ בספר טהרת הקודש.

לח) [כ"י] **מארי דמתניתא** פירוש על תוספתא עירובין מהג"מ יעקב כהנא ז"ל מווילנא (בעהמ"ס גאון יעקב).

לט) [כ"י] **מראה כהן** לתוספתא סדר קדשים מהג"מ **בצלאל הכהן** זצ"ל מו"ץ דווילנא (בעהמ"ס ראשית בכורים).

מ) [כ"י] **פירוש לתוספתא פסחים** להג"מ **יונה ב"ר גרשון** ז"ל מווילנא.

ועל כל אלה נוספה בו הגהה כפולה ומכופלת מדוייקת ומזוקקת שבעתים

ע"פ נוסחאות ישנות וע"פ ספרים מדוייקים מדפוסים היותר קדמונים ספרים יקרי המציאות, כמו: אלפס ומרדכי דפוס קושטנטינא רס"ט (ואברכ"ם) (הוא הראשון שנדפס בעולם) ודפוס סביוניטה שי"ד (ועל גליונותיו כתב הב"ח ז"ל בכי"ק את הגהותיו וחדושיו הנ"ל) ודפוס ריווא די טרינטו שי"ח אשר הוגה ע"י הג"מ יוסף אוטילינג הנ"ל, ודפוס קראקא שנת מש"ח, אשר הוגה ע"י מהר"ם טיקטין ז"ל, ואלפס (בלי מרדכי) ד' אמשטרדם שנת תב"א (ועל גליונותיו כתב בעל חות יאיר ז"ל בכי"ק את הגהותיו) ועוד הרבה ספרים כאלה יקרי המציאות מאד.

א מיי' פ"ב ופ"ד מהל' שחיטה סמג עשין סג טור יו"ד סי' א':

הכל שוחטין. כל היכא דתנינן הכל מייתי להו בשמעתא קמייתא דערכין ומפרשינן התם בכלהו הכל לאתויי מאי ובגמ' נמי פליגי אמוראי הכל דמתני' לאתויי מאי: ומקשינן בגמ' היכי תנן הכל שוחטין דמשמע דהוא דמרבינן מהכל לכתחלה מרבינן ליה והדר תני ושחיטתן כשרה דמשמע דוקא דיעבד ומתרץ רב אשי [דף ג.] למתני' הכי הכל שוחטין ואפי' ישראל מומר מומר למאי לאכול נבילות לתיאבון וכדרבא דאמר רבא ישראל מומר לאכול נבילות לתיאבון בודק סכין ונותן לו ומותר לאכול משחיטתו אבל לא בדק סכין ונתן לו לא ישחוט ואם שחט יבדוק סכין אחריו אם נמצאת סכינו יפה מותר לאכול משחיטתו ואם לאו אסור לאכול משחיטתו. חוץ מחרש שוטה וקטן דאפי' דיעבד נמי לא שמא ישהו שמא ידרסו שמא יחלידו. והכין פירושו דמומר זה אינו מומר אלא לתיאבון דאי לא מצא היתרא אכיל נבלות הלכך כל אמן לו סכין בדוקה לא טרח לאהדורי בתר סכין יפה אבל כל שבדק סכין ונתן לו כי שחיט שפיר קא שחיט דכל כמה דמצי למיכל היתרא לא אכיל איסורא ודוקא לתיאבון הוא דבודק סכין אחריו אבל אוכל נבילות להכעיס אפילו נמצאת

רש"י

הכל שוחטין. כל היכא דתנינן הכל מייתי להו בשמעתא קמייתא דערכין לאיתויי מאי והכל דמתני' פליגי בה בגמ' לאיתויי מאי איכא למ"ד לאיתויי טמא בחולין ואיכא למ"ד לאיתויי מומר ואיכא למ"ד לאיתויי שאין מוחזקין שלא שחטו לפנינו שתים או ג' פעמים לראות אם יש בהן כח שאין מתעלפין בשחיטה שיבואו לידי שהייה או אם יודעין לאמן ידיהם ואיכא למ"ד לאיתויי שאין מומחים שאין ידוע אם יודע הלכות שחיטה וכולן מפורשין בגמ'

דף ג.

*הכל

מתני' *שוחטין א ושחיטתן כשרה חוץ מחרש ב שוטה וקטן שמא יקלקלו בשחיטתן וכולן ששחטו ואחרים רואין אותן שחיטתן כשרה:

שחיטת

סכינו יפה מועד הוא לנבל בכוונה ובידים. והכל שוחטין דמתני' דמשמע דהוא דאתרבי מהכל לכתחלה מרבינן ליה היינו ישראל מומר אוכל נבילות לתיאבון דבודק סכין ונותן לו ושוחט לכתחלה ושחיטתן כשרה דמשמע דיעבד קאי אהיכא דלא בדק סכין מתחלה שאם בדק סכין ונמצאת סכינו יפה שחיטתו כשרה ומתני' הכי קתני הכל שוחטין לכתחלה בבודק סכין ונותן לו ושחיטתן כשרה בדיעבד כששחט בלא בדיקת סכין ונמצאת סכינו יפה חוץ מחרש שוטה וקטן דאפי' דיעבד נמי לא שמא ישהו שמא ידרסו שמא יחלידו ופרכינן עלה דרב אשי וכולן ששחטו אהייא אילימא אחרש שוטה וקטן עלה קאי ואם שחטו מבעי ליה אלא אישראל מומר אי בדק סכין ונתן לו הא אמרת שחיט לכתחלה אלא דלא בדק אי דאיתיה לסכין ליבדקיה אי דליתיה לסכין כי אחרים רואין אותו מאי הוי דילמא בסכין פגומה קא שחיט ואסיקנא בקשיא: **ולענין** הלכה אע"ג דסלקא אוקימתיה דרב אשי בקשיא שמעתיה דרבא דישראל מומר הלכתא היא והכי מוכח בגמ' [דף ד:] וה"מ דבדיקת סכין לא מעכבא אלא לפני שחיטה אבל לאחר שחיטה לא דהא אפי' בישראל מומר לא בעי בדיקת סכין אחריו אלא כשלא בדק סכין מתחלה. ומיהו כל היכא דאיתיה לסכין קמן בדקינן ליה ולפנינו נצריך עוד בזה בס"ד וא"ת אפי' כי לא בדק סכין ונתן לו למה לא ישחוט על סמך שיבדוק סכין אחריו ואם נמצאת סכינו יפה יאכל משחיטתו ואם לאו לא יאכל יש לומר דכל שהשחיטה תלויה בבדיקה שבסוף ואילו לא היינו יכולין לבדוק כגון דליתיה לסכין קמן ההא שחיטתו אסורה אין מוסרין לכתחלה לשחוט על סמך אותה בדיקה שמא יחשבו הרואים שאין אנו צריכין לבדיקתו וימסרו לו ולא יבדקו אחריו ונמצאו אוכלים נבילות כיון שבדיקתו מעכבת ושמעינן נמי ממלתיה דרבא דלא חיישינן שמא יתרע קלקול בשחיטה דהא ישראל מומר לא מהימן לן ואם איתא דחיישינן אע"ג דבדקינן סכין ויהבינן ליה היכי סמכינן עליה שישחוט בינו לבין עצמו דילמא אתרמי ליה דשהה ודרס אלא ודאי היינו טעמא דכיון שהוא מתכוין לשחוט חזקה יפה שחט ומסתברא דדוקא מומר לאכול נבילות הוא שצריך לבדוק לו את הסכין כיון שהוא מומר לאותו דבר עצמו אבל מומר לעבירה אחרת לא דכיון דקי"ל [דף ד:] דמומר לדבר אחד לא הוי מומר לכל התורה כולה הרי הוא לענין שחיטה כישראל כשר אלא שהר"מ במז"ל כתב בפ"ד מהל' שחיטה ישראל מומר לעבירה אחת מן העבירות שהיה מומחה ה"ז שוחט לכתחלה וצריך ישראל כשר לבדוק הסכין וא"כ יתכנו למומר זה לשחוט בה מפני שחזקתו שאינו טורח לבדוק. ולענין מומר לאכול נבילות אפי' שלא לתיאבון אם בדקו סכין ונתנו לו ועמדו על גביו מתחלה ועד סוף שחיטתו כשרה כיון דקי"ל [דף ד:] מומר לדבר אחד לא הוי מומר לכל התורה כולה איתיה בשחיטה ושחיטתו כשרה אבל לא עמדו על גביו מתחלה ועד סוף שחיטתו פסולה דכיון שהוא מומר אפי' שלא לתיאבון חיישינן שמא שהה שמא דרס אבל מומר להכעיס אפי' לדבר אחד וכן מומר לעבודת כוכבים הרי הן כעובדי כוכבים גמורין שאינן בשחיטה כלל ואפי' עמדו על גבן מתחלה ועד סוף שחיטתן פסולה שאין שחיטה אלא בישראל כדתנן לקמן [דף יג.] שחיטת עובד כוכבים נבילה וכן הדין למומר לחלל שבתות בפרהסיא והכי איתא בגמ' [דף ה.] וכותי נמי שחיטתו פסולה דהא קי"ל לא זזו משם עד שעשאום עובדי כוכבים גמורים וכדאיתא התם [דף ו.] (א): ורבינא אוקי לכתחלה ודיעבד דמתני' בתרי אוקימתי אחריני כדאיתא בגמ' [דף ג:] באוקימתא קמייתא אוקי לכתחלה דמתני' לומר דכל שהן מומחין כלומר שבקיאין אנו בהן שיודעין הלכות שחיטה שוחטין אע"פ שאין מוחזקין לנו שלא יתעלפו בשעת שחיטה מתוך רכות לבם אבל כל שאין אנו בקיאין בו שיודע הלכות שחיטה לא ישחוט ואם שחט בודקין אותו ואם יודע הלכות שחיטה שחיטתו כשרה והיינו דיעבד דמתני' ובאוקימתא בתרייתא אוקמה איפכא דהכי קתני הכל שהן מוחזקים לנו שאינן מתעלפים בשעת שחיטה מפני רכות לבם שוחטין אע"פ שאין אנו בקיאין בהן אם יודעין הלכות שחיטה והיינו לכתחלה דמתני' אבל כל שאין מוחזק לנו שאינו מתעלף לא ישחוט ואם שחט ואמר ברי לי שלא נתעלפתי שחיטתו כשרה והיינו דיעבד דמתני' ואמרי' בגמ' [שם] דהנהו אמוראי דמוקמי לה למתני' באוקימתי אחריני כאלו מהני תרי אוקימתי דרבינא מאוקימתא קמייתא כאלו משום דרוב מצוין אצל שחיטה מומחים הן ומאוקימתא בתרייתא נאלו משום דלעלפויי לא חיישינן וקי"ל הכי דלא חיישינן לא לעלפויי ולא לשאינן מומחין כמ"ש הרב אלפסי ז"ל לפנינו וכמו שנכתוב שם בס"ד ומיהו אע"ג דמכשירין ישראל מומר לאכול נבילות לתיאבון בבודק סכין ונותן לו דוקא דידעינן דיודע הלכות שחיטה הא לאו הכי אפי' דיעבד שחיטתו פסולה דליכא למימר ביה רוב מצוין אצל שחיטה מומחין הן ואיכא מ"ד דכי היכי דאמרינן רוב מצויין אצל שחיטה מומחין הן וסמכינן בהמחאה בלו הכי נמי סמכינן עליה ששחט רובן של סימנין שרוב מצויין אצל שחיטה חברים הם וחזקה עליהם שאינו יוצא דבר שאינו מתוקן מתחת ידן אבל מדברי בעל הלכות ז"ל נראה שצריך לבדוק בסימנים: **וכולן** ששחטו ואחרים רואין אותן שחיטתן כשרה. מוכח בגמ' דלכ"ע האי וכולן אחרש שוטה וקטן נמי קאי דדוקא דיעבד מכשירין לשחיטתן אבל לכתחלה אין מוסרין להם לשחוט אפילו באחרים עומדין על גבן דכיון שהן מועדין לקלקל חוששין שמא ישהו או שמא ידרסו מעט ולאו אדעתייהו דהני אחרים שרואין אותן. ולענין נשים כתוב בהלכות א"י דנשים לא ישחטו מפני שדעתן קלה וליתא דהא אפי' במוקדשין שוחטין לכתחלה מדתנן (זבחים דף לא:) כל הפסולין ששחטו שחיטתן כשרה ששחיטה כשרה בזרים בנשים ובעבדים ובטמאים ואפי' בקדשי קדשים ומקשינן התם [דף לב.] דיעבד אין לכתחלה לא ורמינהו ושחט מלמד ששחיטה כשרה וכו' ומשני הוא הדין דאפילו לכתחלה ומשום דבעי למתני טמאין דלכתחלה לא תנא נמי ששחטו ואם איתא דנשים אין שוחטות לכתחלה הו"ל משום דבעי למתני נשים דתני להו ברישא אלא ודאי משמע דנשים שוחטות לכתחלה אפילו במוקדשין והא דאמרי' בפ"ק דפסחים (דף ד:) גבי ביעור חמץ דכיון דמדרבנן הוא הימניהו רבנן בדרבנן דהלמא הא בדאורייתא לא מהימני הא אמרי' התם טעמא בירושלמי מתוך שהנשים עצלניות הן בודקות כל שהוא כלומר מתוך שאין שם חמץ ידוע תולות ומקילות ואי דאורייתא לא מהימני אבל בשאר מילי מהימני אפילו בדאורייתא ומעשים בכל יום שסומכין עליהן במליחה ובניקור הבשר אע"פ שיש בו טורח מרובה מפני שהן יודעות מקומות החלב והחוטין. ולא אמרו בודקות כל שהוא אלא במה שאין שם איסור ידוע ויכולות לתלות כמו שפירשנו:

שחיטת

א בהלכות ארץ ישראל כתוב דאין נשים שוחטות מפני שדעתן קלה עליהם והתוס' והאשר"י השיגו עליהם וכתבו והוכיחו דיכולות לשחוט לכתחלה היכי שיודעות הלכות שחיטה שפיר וכ"כ הר"ן בראיות ברורות וכמה איסורים יש כגון ניקור חלב וגיד הנשה וכיוצא בהן דסמכינן על הנשים שפיר דבכל מקום שיש בו איסור ידוע ואינן יכולות לתלות שמא לא היה כאן איסור סמכינן עלייהו ולזה הסכימו כל הפוסקים דאשה יכולה לשחוט לכתחלה אם היא מומחה והמרדכי בשם רבינו ברוך האריך לכתחלה להביא כל דברי הלכות ארץ ישראל שכתב אלדד הדני כי כמה וכמה דברים יש בהן בענין שחיטה שלא הביאם התלמוד שלנו ואדרבה מן התלמוד משמע היפך דבריהם ובסוף כ' רבינו ברוך כי כל דבריהם אלה הם חומרות יתירות ולא נהגינן כוותייהו ובשום פוסק שלנו לא תמצא שום אחד מהם. אמנם כי ראיתי בדורינו כמה בעלי הוראה שמחמירין שלא להרשות שום אדם לשחוט עד שימלא י"ח שנה כדברי הלכות ארץ ישראל ואולי משום דבקעה מצאו וגדרו בה גדר דכמה דרדקי שכשמרשים אותם לשחוט בינן לבין עצמן בפחות משנים הללו מקילין הם בשחיטה ולכך החמירו שלא להרשות שום אדם עד שיהיה בן י"ח שנים גמורים דאז גברא בר דעת הוא ולא יקלקל שחיטתו:

לשון ריא"ז

מי חכם ויבן אלה נבון וידעם כי ישרים דרכי ה' ילכו בם זקנים כאשר נאמרו למשה בסיני וכן בהלכות הזביחה שרמז בהן הכתוב שנאמר וזבחת מבקרך ומצאנך וגו' ולא נאמר כאשר צויתיך אלא על הזביחה וביאורים והלכותיה נאמרו למשה בסיני כאשר קבלו רבותינו עם שאר תורה שבעל פה דור אחר דור עד משה רבינו וצריך לברך על מצוה זו כשאר כל המצות ואם לא בירך אין השחיטה נפסלת בכך:

לשון ריא"ז

ישראל המומר לכל התור' כ לא אינו כעובד כוכבים לפי בזה מצוה הוא על כל המצות כישראל גמור אלא שהוא פושע לפיכך אם היה כשר עומד על גבו וראהו ששחט יפה הבשר שחיטתו כשרה כמבואר בקונט' הראיות. והרמב"ם ז"ל כ' דישראל מומר לא' מן העבירות צריך לבדוק לו סכין והפסד דס"ל כיון דחזינן שלאותו דבר עיבר אחת מן העבירות שבתורה חיישינן דפקר שלא לטרוח לקיים שום מצוה כהלכתה וכתב עליו ריא"ז ואין

ב כתב רמב"ם ז"ל מומחה שנשתתק והוא מבין ושומע שוחט לכתחלה וכן מי שאין שומע הרי זה שוחט. בנשתתק כתב שוחט לכתחלה אבל באין שומע כתב הרי זה שוחט ולא כתב לכתחלה לפי שאין שומע הברכה אין לו לשחוט לכתחלה כדתנן בריש תרומות חרש המדבר ואינו שומע לא יתרום ואם תרם תרומתו תרומה והכי אמרי' בברכות פ' היה קורא ההא דתנן הקורא את שמע ולא השמיע לאזניו יצא ר' יוסי אומר לא יצא אמר רב יוסף מחלוקת בק"ש אבל בשאר מצות יצא ותניא לא יברך אדם בהמ"ז בלבו ואם בירך יצא ודוקא בדיעבד אבל לכתחלה לא ובה"ג כתב שאין לאכול משחיטת חרש המדבר ואינו שומע ועוד כתב האלם והערום לא ישחטו לכתחלה מפני שאינם יכולין לברך כדתנן בפ"ק דתרומות חמשה לא יתרומו ואם תרמו תרומתן תרומה האלם והערום וכו' ומפרש בירושלמי דאלם וערום משום ברכה ואין אחר העומד על גבם יכול לברך על שחיטה אבל בנים שבושחטין א' מברך על שניהם כדאיתא בתוספתא דברכות עשרה שהיו עוסקין עפר מצות אחד מברך לכולן:

המאור הגדול

[דף ב ע"ב] **האי** טמא דאיטמי במאי אילימא דאיטמי במת בחלל חרב אמר רחמנא חרב הרי הוא כחלל וכו'. פי' אלומי הוא דקא מאלים ליה לקושיא כלומר דאזיל סכין וטמיתיה לבשר ושוויה ראשון (א) ואי נמי לא הוה ליה חרב כחלל מ"מ קשיא דהא אי נמי מטמיא סכין לבשר ומשויא ליה שני הרי שני פסול בחולין גרידא וכ"ש בחולין שנעשו על טהרת הקדש וה"ר יוסף בן מיגש ז"ל האריך במגילת סתרים שלו בענין הזה ללא צורך. ואסיקנא דאיטמי בשרץ ומלתא פסיקתא קאמר דלא משכחת ביה לעולם בשרץ דמטמא ליה גברא לסכין משום דהוה ליה ולד הטומאה ואין ולד הטומאה מטמא אדם וכלים וה"ה לטמא שנטמא בטמא מת דלא אמרי' חרב הרי הוא כחלל עד שיגע כלי של המתכת במת עצמו או במי שנוגע במת דהוה ליה אב הטומאה כי ההיא דאמר בפסח ראשון בנר שנטמא בטמא מת ואוקימנא בנר של מתכת אבל אי נגע חכלי של המתכת בדיקרב במותא שלא בחיבורין טהור הוא:

[דף ג ע"ב] **אבל** לא בדק ונתן לו לא ישחוט ואם שחט בודק סכיני אחריו. פי' אבל לכתחלה לא סמכינן אבדיקה דלאחר שחיטה דלמא משתלי ולא בדק מאחר דלא רגילינא בעלמא למבדק סכין אחר שחיטה ומהא שמעינן דלא בדקינן בעלמא סכין אחר שחיטה כי יש מחכמי הדור מי שמצריך לבדוק סכין אחר שחיטה וגם יש מי שאומר אם נאבדה הסכין לאחר השחיטה קודם שיבדוק אותה אע"פ שבדקה קודם שחיטה שחיטתו פסולה ואין שורש וענף לכל הדברים האלו ועוד נוסיף בזה ביאור בענין שוחט בסכין ונמצאת פגומה: [שם] והא דאמרי' אלא רבא מאי טעמא לא אמר כשמעתיה איכא דקשיא ליה והא רבא תרוייהו אמר דהא אמר רבא לקמן בגמ' הכל שוחטין חדא לאיתויי כותי והדא לאיתויי ישראל מומר (ב) ויש לומר דהכי קאמרי' מאי טעמא לא אקדמה לשמעתתיה דבדין הוא דתקדים שחיטת ישראל מומר לשחיטת כותים שהרי עשאום לבסוף עובדי כוכבים גמורים ומעיקרא נמי יש לומר כותים גרי אריות הן ושנינן האי דאקדמה רבא לשחיטת כותים משום דלדבריו דאביי קאמר:

[דף ד ע"ב] **סברוה** הא מני ר' יהודה היא דאמר חמץ לאחר הפסח דאורייתא. פי' ואזיל הדין סברא אליבא דראיה וכדאיתא בפ' כל שעה ואע"ג דהדר ביה רב אחא בר יעקב מסברא דנפשיה הדר ביה מסברא קמא דרב אחא בר יעקב דסבר מעיקרא למימר אליבא דר' יהודה דחמץ של עובד כוכבים שעבר עליו הפסח מותר באכילה ובמסקנא אוקימנא לההיא אפי' כר' שמעון:

ושחיטת כותי לא הזכירה הרי"ף ז"ל ואסיקנא בגמ' (דף ו.) לא זזו משם עד שעשאום עובדי כוכבים גמורים ובמעמד ר' אמי ור' אסי היה המעשה ואע"ג דר' [אסי] אכל משחיטת כותי יש לומר לא קודם גזירה כאן לאחר גזירה ולאו בשם דאיסתברא ליה לר' אסי כר' מאיר דחייש למיעוטא אלא משום שנתרבה המיעוט וחזר להיות לרוב אבל למיעוטא לא חייש ר' אסי לעולם לפי שאין הקב"ה מביא תקלה ע"י הצדיקים ומאחר שאכל בתחלת ימיו משחיטת כותי דלא כר"מ א"א לומר שחזר בו בסוף ימיו:

מלחמת ה'

כתוב בספר המאור ושחיטת כותי לא הזכירה הרב אלפסי ז"ל ואסיקנא בגמ' לא זזו משם עד שעשאום עובדי כוכבים גמורים במעמד ר' אמי ור' אסי היה מעשה: **אמר** הכותב אשתמיטתיה מה דכתב רבינו הגדול ז"ל בפ"ה של מס' גיטין והאידנא כל עד כותי פסול בין בגיטי נשים ועבדים בין בשאר שטרות דגרסי' בשחיטת חולין בפ"ק לא זזו משם עד שעשאום עובדי כוכבים גמורים בין לשחיטה בין ליין נסך ואפילו ליתן רשות וכ"ש לעדות דינו כעובד כוכבים כל זה כתב רבינו הגדול ז"ל:

חדושי אנשי שם

ר"ת (א) בפ' הניזקין גבי המוכר עצמו לעובד כוכבים משמע דכל היכא דשביק היתירא ואכיל איסורא הוי מומר להכעיס וא"כ ראוי לדעת היכי משכחת לה מומר שלא לתיאבון ולא להכעיס וה"נ משמע בפ' אין מעמידין גבי מומר לתיאבון או להכעיס אי הוי מין ע"כ ממ"ל אנד"ל ז"ל:

הגהות הב"ח

(א) נ"ב וכן פירש"י: (ב) נ"ב וכן פי' התוס':

שחיטת עובד כוכבים נבלה ומטמאה במשא. אפילו (ב) כהלכתה ואחרים רואין (ג) אותה שאין שחיטה אלא בישראל אבל עובד כוכבים כיון דלאו בתורת שחיטה הוא כששחטה הויא ליה כמתה מאליה אבל בהנאה שרי דלא אמרינן סתם מחשבת עובד כוכבים לעבודת כוכבים והכי איתא בגמרא [דף יג.]: השוחט בלילה וכו'. לקמן אפרשנה בס"ד: **השוחט** בשבת וביום הכפורים אע"פ שמתחייב בנפשו שחיטתו כשרה. ודוקא בשוגג או אפילו במזיד בששחט בצנעא דאילו בפרהסיא ובמזיד הא קיימא לן [דף ה.] דמומר לחלל שבתות בפרהסיא שחיטתו פסולה וכדכתיבנא לעיל אבל בתוס' נר מצוה כתבו דאפילו במזיד ובפרהסיא שחיטתו הראשונה כשרה שאינו נעשה מומר אלא משחיטה הראשונה ואילך והביאו לזה ראיה וכתבתיה בחידושי ואין כאן מקום להאריך: **גמ'** גרסי' בגמ' (דף ד.) אמר רבא ישראל מומר לאכול נבלות לתיאבון בודק סכין ונותנו לו ומותר לאכול משחיטתו מאי טעמא כיון דאיכא היתרא ואיסורא קמיה לא שביק היתרא ואכיל איסורא. וכמו שפרשתיה במשנתנו. ואמרי ליה רבנן לרבא תניא דמסייעא לך חמץ של עוברי עבירה אחר הפסח מותר מיד מפני שהן מחליפין. כלומר חמץ של עוברי עבירה שאין מבערין חמצן בפסח מפני הפסדן: מותר מיד. לאכול אע"ג דודאי עבר עליו הפסח דהא לא שהה כדי לאפות: מפני שהן מחליפים בשל עובד כוכבים דכיון דמטו למיכל בהתירא דחמץ של עובד כוכבים שעבר עליו הפסח מותר לא אכיל דידיה דחמץ של ישראל שעבר עליו הפסח אסור דלא שביק התירא ואכיל איסורא. וכתב רש"י ז"ל ואע"ג דהשתא נמי אסור הוא לגביה דהא מתהני מחמץ שעבר עליו הפסח דאי לאו דיהביה לעובד כוכבים לא הוה יהיב ליה דידיה אפי' הכי כמה דמצי למעבד בהיתרא פורתא עביד ולדידן מיהא שרי דאין לך איסור הנאה תופס את חליפיו חוץ מעבודת כוכבים והקדש ושביעית וי"א שאף לעצמו מותר וטעות הוא בידם דא"כ מצינו דמים לחמץ בפסח ולשור הנסקל שאם רצה למוכרו לעובד כוכבים מותר ותנן [פסחים דף לא:] האוכל תרומת חמץ בפסח פטור מן התשלומים ומדמי עצים אלו דברי רש"י ז"ל. ואיכא למידק עליה דהרי ערלה שאסורה בהנאה ותנן [בפ' האיש מקדש דף נו: ושם כפול בפריסת הר"ן] מכרן וקדש בדמיהן מקודשת אלמא חליפי איסור הנאה מותרים אף למחליף עצמו דאי לא היאך אשה מתקדשת בהן וי"ל דלעולם למחליף עצמו אסורין* ואפ"ה כיון שהאשה יכולה ליהנות בהן ממילא היא נקנית אבל הרמב"ן ז"ל כ' דאפי' לדידיה אם עבר והחליפן מותרין כיון שאין תופסין דמיהן לפי שכיון שלא היה לו רשות להחליפן ואיסור הנאה הן דמיהן וחליפיהן אינן אלא כגזל ביד המוכר וכשהוא נהנה בהן לא מאיסורי הנאה הוא נהנה אלא מגזל שבידו וכדגרסינן בירושלמי עלה דההיא דמכרן וקדש בדמיהן ר' חגי בשם ר' זעירא בשאין דמיהן [כלומר לפי שאין זה דמיהן שאין תופסין דמיהן] א"ר תנינא זאת אומרת שמקדשין בגזלה כלומר היא מקודשת במעות אלו לפי שאינן דמי ערלה וכלאי כרם דהא אינן תופסין דמיהן וגזל בעלמא הן ביד המוכר ומה שהקשה רש"י ז"ל שא"כ מצינו דמים לחמץ בפסח לא קשיא דודאי אין לאיסורי הנאה דמים כלל שהרי אין לו בהן כלום ואינו יכול למכרן הילכך האוכל אותם אינו מזיק לו כלום דהא עומדין לישרף הם אלא שאם מכרן הוא מותר בדמיהן וכטעם הירושלמי וכ"כ הר"מ במז"ל שהדמים מותרין: **גרסי'** תו בגמ' (דף ו.) הנותן לשכנתו. כלומר אשת עם הארץ: עיסה לאפות וקדרה לבשל אינו חושש לשאור ותבלין שבה לא משום שביעית ולא משום מעשר. כלומר שאם מסר לה שאור ותבלין אינו חושש שמא החליפה וכתנה משלה שאינן מתוקנין שאע"פ שחשודה לאכול דבר שאינו מתוקן אינה חשודה להחליף: בד"א בשאמר לה עשי לי משלי אבל אם אמר לה עשי לי משליכי חושש לשאור ותבלין שבה משום שביעית ומשום מעשר. ומפרשינן בגמרא דאע"ג דהכא תערובת דמאי הוא דהיינו שאור והתבלין שהן מעורבין בעיסה זו ותערובת דמאי שרי שהרי לא גזרו עליו חכמים אלא בעיניה אפ"ה כיון דאמר לה משליכי כמאן דעריב איהו בידים דמי. שהרי על פיו עשתה ונעשית שלוחו. ומכאן למד הרשב"א ז"ל שאסור לומר לחנוני עובד כוכבים שיעשה לו מרקחת או לפלטר לעשות לו פת דטעמא דשרי ליקח מהן מרקחת ופת היינו משום דסתם כליהן של עובדי כוכבים אינן בני יומן כדמוכח בע"ז (דף לח:) והוי נותן טעם לפגם ובדיעבד שרי אבל כשאומר להם לעשות לכתחלה הרי הוא כמבשל [בכליהם] לכתחלה ואסור כדאמרינן הכא דכיון דאמר לה עשי לי משליכי כמאן דערב בידים דמי. וכתב שאפשר שעל זה נהגו היתר בדורות הללו בכך לפי שכיון שהן אומנין והכל לוקחין מהם מיחדים כלים לאומנותם כדי שלא תפגם מלאכתם בחליפת כליהן. ומדאמרינן דבזמן דאמר לה עשי לי משלי אינו חושש לא משום שביעית ולא משום מעשר שמעינן מינה שמותר להפקיד גבינה של ישראל וכיוצא בה אצל מי שהוא חשוד לאכול של עובד כוכבים דנהי דלההוא איסורא חשיד לא חשיד לחלופי ומיהו מוכח בגמ' [דף ו.] דהאי המותו או אצל פונדקית שהוא סומך עליה ורוצה בתקנתו חיישינן לחלופי שאע"פ שאינה חשודה להחליף לתועלת עצמה איכא למיחש שמתוך שהיא רוצה בתקנתו תחליף כלמה שיתקלקל לה משל מפקיד ולאסבירא לה דבכי האי גוונא איכא איסורא שהרי לטובה מתכוונת אבל אצל אדם אחר שאינו רוצה בתקנתו של מפקיד מפקידים אצלו שאע"פ שהוא חשוד לאותו דבר לא חשיד לחלופי. ומכאן נראה שמותר לתת לחייטים ישראלים החשודים לתפור בחוטי פשתן חוטי קנבוס לחלופי לא חיישינן. אע"פ שהרשב"א ז"ל מפקפק בדבר ואומר שאע"פ שמצד החוט בעצמו אינן חשודין להחליף שמא מתוך שתפירת הפשתן קלה אצלן הן מחליפין ולא מחוור דמ"מ מאיזה צד שיהו מחליפין גזל הוא בידם ועל הגזל לא נחשדו. מיהו בחשודין על הגזל הדבר ברור שאין מפקידין אצלן דכ"ש שהן חשודין להחליף כדאמרי' בגמ' [דף ו:] הפתא מגזל גזלה חלופי מיבעיא אלא שאפשר לי לדון להלכה ולומר דכל שהוא אומן בין עובד כוכבים בין ישראל שרי מדאמרי' בפרק התכלת (דף מב:) גבי ציצית דנקחים מן המומחה ולא חיישינן לקלא אילן: **אמר** רב יהודה אמר שמואל כל טבח שאינו יודע הלכות שחיטה וכו' ואלו הן הלכות שחיטה. שהייה שהפסיק בשחיטתו כדי שחיטת בהמה אחרת עד שלא גמר אותה ואח"כ גמרה: דרסה. ששחט בלא הולכה והבאה: חלדה. שנטמן הסכין כששחט ולשון חלדה מלשון חולדה הנכנסת בעיקרי הבתים בחורים: הגרמה. ששחט למעלה ממקום שחיטה: ועיקור. פרש"י ז"ל דעיקור היינו פסוקת הגרגרת ותנינן לה במתני' דהשוחט (דף לב.) תנן שחט הושט ופסק את הגרגרת ר' ישבב אומר נבלה ר"ע אומר טרפה. ולא מחוור מדאמרינן לקמן בגמ' בפרקין [דף כ.] תני רמי בר יחזקאל אין עיקור סימנין לעוף ואם איתא דעיקור היינו פסוקת הגרגרת בעוף ודאי איתא כדתנן בהדיא (דף נו.) ואלו טרפות בעוף נקובת הושט ופסוקת הגרגרת ועוד דאם איתא דשמואל מיירי במידי דמטרפי סימנין ליתני נמי נקובת הושט לפיכך פי' הרמב"ן ז"ל [וכן בה"ג] דעיקור סימנין היינו שנתדלדלו כולן או רובן בדבר שאין עושה אותה טרפה כדאיתא בפ' אלו טרפות (דף מב:) והלכה למשה מסיני שאם אירע לו כן בשעת שחיטה משהתחיל [בסימנים שתהא] נבלה לפי שכיון שנשמטה באותה שעה אי אפשר שתשחט בהכשר שמחמת העיקור מתגלגלין הסימנין והיינו דהוה ס"ל לרמי בר יחזקאל שאין עיקור סימנין לעוף לומר שדבר זה אינו בעוף כלל ואינו לא טרפה ולא נבלה ומאי דאמרי' לקמן [דף ט.] בסמוך מאי קמ"ל כולהו תנינהו פי' רב שמעון בעל הלכות ז"ל דעיקור נפקא לן מדתנן (דף פה.) הנוחר והמעקר פטור מלכסות ואלו השוחט את הטרפה חייב לכסות דשחיטה שאינה ראויה שמה שחיטה כדאיתא לקמן [דף פה.] אלמא עיקור לאו שחיטה היא כלל: **מאי** קמ"ל כולהו תנינהו. במתני' בהדיא לקמן ועיקור כדפרישית: זימנין דשהי ודריס ולא ידע. כתבו בתוס' שאפילו שאלוהו לאחר שהודיעוהו הלכות שחיטה אם שהית או דרסת ואמר ברי לי שלא שהיתי ושלא דרסתי אין סומכין עליו חוששין שמתוך שלא היה מקפיד לא הרגיש ולא ידע: **הטבח** צריך שיבדוק בסימנין לאחר שחיטה. אם נשחטו כראוי ומדברי בעל הלכות ז"ל נראה שצריך לבדוק גם כן אם שחט בסימנין עקורים ולא הודו לו דבהמה בחייה לאו בחזקת שנעקרו סימניה קיימא: לא בדק. בסימנין אחר שחיטתו מאי: טריפה. כטרפה שחוטה שאינה מטמאה כדאמרינן בהעור והרוטב (דף קכח:) וכי ימות מן הבהמה מקצת בהמה מטמאה ומקצת בהמה אינה מטמאה ואיזו זו טרפה ששחטה והך נמי אסורה באכילה אבל אינה מטמאה במשא דבהמה בחייה בחזקת איסור אכילה *קיימא ולא קיימא בחזקת טומאה הילכך כשלא בדק בסימנים מוקמינן לה אחזקה קמייתא ואסורה באכילה: נבלה ומטמאה במשא. דבהמה בחייה בחזקת שאינה שחוטה עומדת וכיון דבחזקת שאינה שחוטה מחזקינן לה והשתא מתה מטמאה במשא: דאמר רב הונא בהמה בחייה בחזקת איסור עומדת. שהרי אסורה משום אבר מן החי: נשחטה הרי היא בחזקת היתר. אע"פ שנולד בה ספק טרפות כל שיש לתלותו לאחר שחיטה מוקמינן לה בחזקת היתר דסתם בהמות אינן טרפות ותלי' בלאחר שחיטה וכשרה. ומהאי טעמא הוא דלא מצרכינן למבדק בשמונה עשר טרפות אלא בסרכות הריאה מתוך שהן מצויות ומיהו בדליתא קמן מוקמינן לה בחזקת היתר ומכשירינן לה ולפנינו נצריך בזה

בס"ד

רש"י

בתלמודא: שחיטת עובד כוכבים. אפילו שחט כהלכתו ואפילו אחרים רואין אותו נבילה: **גמ'** מאי קמ"ל כולהו תנינהו. שהייה תנן בהשוחט אם שהה כדי שחיטת בהמה אחרת היינו שהייה. שחט והתיז את הראש בבת אחת שלא הוליך ולא הביא היינו דרסה. שחט את הושט ופסק את הגרגרת היינו עיקור או שהחליד הסכין תחת הסימן השני ופסקו היינו חלדה כחולדה זו הנכנסת לחורים. השוחט מתוך הטבעת הוי הגרמה והתם מפרש (א) ללשון הגרמה שמכריע ידו לצאת חוץ למקום הכשר שחיטה וכיון דאינו בקי בהני פסיקא דאסור לאכול משחיטתו: והוא לא ידע. אינו יודע שאסור לעשות כן ומאכילה לנו: טריפה. ואינה מטמאה כדאמרינן בהעור והרוטב וכי ימות מן הבהמה מקצת בהמה מטמאה ומקצת בהמה אינה מטמאה ואיזו זו טרפה שנשחטה: נבילה. דלאו בחזקת שחוטה מוקמינן לה: בחזקת איסור. שהיתה אסורה משום אבר מן החי לכך אם נולד ספק בשחיטה ובאתה להעמידה על חזקתה שהיתה בתחלה נמצאת שהבהמה זו אסורה כי בחזקת איסור היתה תחלה ומספק באתה להתירה ונומר שמא כראוי נשחטה אל תתיר אותה מספק עד שיודע לך שנשחטה כראוי: אבל אם נשחטה הרי היא בחזקת היתר. דרוב בהמות שנשחטו הרי

*שחיטת א העובד כוכבים נבלה ומטמאה במשא: *השוחט בלילה וכן סומא ששחט שחיטתו כשרה *°השוחט בשבת וביום הכפורים אף על פי שמתחייב בנפשו שחיטתו כשרה: **גמ'** *אמר רב יהודה אמר שמואל כל טבח ב שאינו יודע הלכות שחיטה אסור לאכול משחיטתו ואלו הן הלכות שחיטה שהייה דרסה חלדה הגרמה ועיקור מאי קמ"ל כלהו תנינהו לא צריכא אע"פ ששחט לפנינו שנים ושלשה פעמים ושחט שפיר מהו דתימא הא איתחזק קמ"ל דכיון דלא גמיר זמנין דשהי ודרים ולא ידע ואמר רב יהודה אמר שמואל הטבח ג צריך שיבדוק הסימנין לאחר שחיטה *לא בדק מאי אמר רבי אלעזר בן אנטיגנוס משום רבי אלעזר בר' ינאי טרפה במתניתא תנא נבלה ומטמאה במשא דאמר רב הונא בהמה בחייה בחזקת איסור עומדת עד שיודע לך במה נשחטה °נשחטה הרי היא בחזקת ד היתר עד שיודע לך במה נטרפה כלומר שכל זמן שהיא בחיים הרי היא אסורה משום אבר מן החי ואינה ניתרת אלא בשחיטה כשרה וכמו כן בסכין שאין בה פגם הילכך אם לא נתברר שנשחטה שחיטה כראוי בין בסימנין בין בסכין יפה הרי היא בחזקת איסור עד שיודע לך במה

דף יג. / דף יג: / [דף רנה ע"ב] / דף ט. / [דף רנו ע"א] / דף יד. / תרפג

עין משפט

א מיי' פ"ד מהל' שחיטה סמג עשין סג טור י"ד סי' יח ופס:

שלטי הגבורים

א ואפי' ראו אחרים ששחטו יפה ופי' ר"י הטעם משום דכתיב וזבחת ואכלת אותו שהוא בר זביחה אכול מזבחו והרמב"ם פי' משום דכתיב וקרא לך ואכלת מזבחו מאחר שהזהיר שמא יאכל מזבחו אתה למד שזבחו אסור וכה"ג הרא"ש ואינם דברים של טעם שהתורה הזכירה שיקרא לך שלא תאכל מזבחו ממש שזבח בתוך ביתו:

ב סמ"ג סי' ס"ג כתב בשם ר"ת וכן האשר"י ומרדכי והר"ן דאם יודע עיקרי הדינין אפי' אינו יודע הדקדוק שלהן ואם יסתפק ישאל לחכם דשחיטתו כשרה והגהות אשר"י בשם ר"י ומהרי"ח כתבו צריך שידע כל דקדוקי ההלכות והספקות כולן ואם לאו אסור לאכול משחיטתו:

לשון ריא"ז

מי שהיה ידוע לנו שאינו יודע הלכות שחיטה אסור לאכול משחיטתו בין הוא בין אחרים ואפי' ראינוהו פעמים רבות ששחט בפנינו כראוי הואיל ואינו יודע ענין השחיטה פעמים מקלקל שחיטתו ואינו מכיר בדבר ואלו הן הלכות שחיטה שהייה דרסה חלדה הגרמה ועיקור. משפטי הלכות אלו ושיעוריהן וביאוריהן יתבארו לפנינו. ונראה בעיני שאם יודע הטבח הלכות הללו שכתבנו אע"פ שאינו בקי כ"כ בדקדוקיהן ובשיעוריהן מותר לאכול משחיטתו שאם יבא ספק לידו הוא בואל לחכם ממנו. כמבואר בקונטרס הראיות:

ג הר"ן הביא דעת בעל הלכות שמצריך לבדוק גם אם נשמטו הסימנין ובאר הפוסקים הסכימו דא"צ לבדוק אם נעקרו הסימנין או נקבו דבהא סמכינן ארובא כמו א"ח טרפות:

לשון ריא"ז

אם לא בדק הסכין לאחר שחיטה ושבר בה עצמות תולין הפגם בשבירת העצמות ואין מספקין השחיטה בסכין פגומה הואיל והיתה הסכין בדוקה קודם שחיטה נאבדה הסכין ולא נבדקה אחר השחיטה כלל אין חוששין שמא פגומה היתה אלא הרי היא בחזקת בדוקה הואיל ונבדקה קודם שחיטה:

ד לפירש"י הבהמה כשרה ל"ש אם הבהמה גדולה או קטנה דכיון דנשחטה בחזקת היתר עומדת והמרדכי שם הביא כמה דעות דפליגי עליה ועבדי הלכה למעשה לאיסור. ור"פ כתב דהסומך על רש"י בגדיים וטלאים קטנים דלא שכיחי בהו טריפות לא הפסיד והר"ן האריך בזה:

הגהות הב"ח

(א) והתם מפרש לה ואזיל ולשון הגרמה כצ"ל: (ב) כ"ב שחט: (ג) אותו כצ"ל:

עי' נדרים דף מז. בר"ן בד"ה בעי רמי בר חמא כו' ועמוד ב' שם בד"ה ת"ש המקדש בערלה ע"ש (ג"א)

עי' בתוס' בפ' אין נדין (דף כה. ד"ה בחזקת) (ג"א)

בס"ד: מנקר. נוקב: שמא במקום נקב. של נחש נקב ואסור משום סכנת נפשות: גרסי' בגמרא (דף ח.) אמר רבי זירא ליבן סכין. כלומר באור ושחט בה שחיטתו כשרה דחידודה קודם לליבונה. כלומר דלא אמרינן שריפה היא זאת ולא שחיטה לפי שחדודה מקדים וממהר לחתוך קודם שיכוו הסימנים מן האור: ומקשינן והא איכא לדדין. כלומר דנהי דחדודה קודם וחותך מכל מקום לצדדי הסכין שורפין את הסימנין ומיטרפה בהכי דושט נקובתו במשהו ושריפה הרי היא כנקב: ומתרצינן דבית השחיטה מרווח רווח. ואין לצדדי הסכין שורפין את הסימנין. ומהא שמעינן שאם נכוה הושט או ניקב כנגד מה שנשחט ממנו קודם גמר שחיטה שנאסרת בכך דאם לא כן מאי קא מקשינן והא איכא לדדין והרי אינן נכוין אלא כנגד מה שנשחט אלא ש"מ כדכתיבנא. והא דרבי זירא לא כתבה הרב אלפסי ז"ל בהלכות משמע דסבירא ליה דלא קיימא לן כוותיה מדאמרינן לקמן בפרקין [דף יז:] צריכה בדיקה אבשרא ואטופרא ואתלת רוחתא רב יימר אומר אבשרא ואטופרא צריכה ואתלת רוחתא לא צריכה מדרבי זירא דבית שחיטה מרווח רווח אלמא דאם איתא לדרבי זירא איתא נמי לרב יימר ומדלא קי"ל כרב יימר דהא אסיקנא דצריכה בדיקה נמי אתלת רוחתא שמע מינה דליתא לרבי זירא ואע"פ שאפשר לחלוק ולומר דלא דמי דאע"ג דבית השחיטה מרווח רווח עד שאין הסימנין נכווין מחמת חום הסכין אפשר דלא רווח כל כך שלא תהא מורשא של סכין שיוצאה ומתפשטת חוץ לסכין נאחזת בלידי בית השחיטה וקורעתן אע"פ שכותלי בית השחיטה מתרחקין לכאן ולכאן אלא אילו היה הדבר כן היו אומרים בפירוש בגמרא דלא דמיא (אבל) [וכן] הר"מ במז"ל פסק *[דלא] כרבי זירא בפ"א מהלכות שחיטה והראב"ד ז"ל תירץ דע"כ לא קאמר רבי זירא אלא בדיעבד אבל לכתחלה לא ומשום הכי אסיקנא דלכתחלה צריכה בדיקה אתלת רוחתא ורב יימר הוא שהיה לומד לכתחלה מדיעבד דרבי זירא ואנן לא סבירא לן כוותיה: גרסי' תו בגמ' [דף ח.] אמר רב נחמן אמר רבה בר אבוה סכין של עבודת כוכבים כלומר שנשתמש בה לקרבנות עבודת כוכבים אסורה בהנאה כדאמרינן במס' עבודה זרה (דף נא:) אבד תאבדון את כל המקומות בכלים שנשתמשו בהם לעבודת כוכבים הכתוב מדבר: מותר לשחוט בה דמקלקל הוא. כלומר שאין זה הנאה שבחייה מרובים דמיה מלאחר שחיטה שבחייה היא מיוחדת לשלשה דברים לגדל ולדות ולחרישה ולאכילה: ואסור לחתוך בה בשר. דמתקן הוא דכיון דשחטה להכי קיימא: אמר רבא פעמים שהשוחט אסור במסוכנת. דבכה"ג הוי מתקן והוי הנאה שאם לא ישחוט תמות: ופעמים שמחתך מותר באטמי דקיימן לקורבנא. כגון נתחים טובים ירך וכתף שהיה מקיימן לדורון לאדם חשוב דבכה"ג כי חתיך להו הוי מקלקל: ומקשינן ותיפוק ליה משום שמנונית דאיסורא. כלומר דאע"ג דמקלקל הוא אסור לחתוך בה משום שמנונית דאיסורא דנבלות שנבלע בסכין: ומפרקינן כגון שליבנה באור דמשום שמנונית ליכא. ומקשו הכא היכי אמרינן מותר לשחוט בה מקלקל הוא והא אמרינן בפסח שני בסוף פרק אלו דברים (דף עג.) השוחט בשבת חטאת בחוץ לעבודת כוכבים חייב שלש חטאות ופרכינן מאי תקן תקן להוציאה מידי אבר מן החי אלמא שוחט מתקן הוא והכא חשבינן ליה מקלקל. איכא למימר לא דמי דגבי שבת במלאכת מחשבת תליא מילתא וכיון דאיתעבידא מחשבתו ובמה שחשב איכא תיקון קצת חייב אבל לגבי עבודת כוכבים בהנאה תליא מילתא וכיון שהפסדו מרובה משכרו אינו נהנה וכדאמרינן בעבודה זרה (דף מח:) מה שמשביח (בדמיה) [בנכיה] פוגם בגל: ב ודאמרינן אסור לחתוך בה בשר מתקן הוא ה"ה דאפי' חתך *ממנו אסור דהא מתהני *מע"ז אלא משום דאמרינן ברישא מותר לשחוט דעדיפא ליה לאשמעינן כחא דהתירא בלכתחלה נקט סיפא נמי לישנא דלכתחלה ומיהו בהולכת הנאה ליס המלח סגי דקי"ל כרבי אליעזר דאמר בפרק כל הצלמים (דף מט:) גבי אשרה אפה בו את הפת יוליך הנאה ליס המלח ואיפסקא התם בגמרא הלכתא כוותיה. ואיכא למידק אמתניתין דמדאמרינן הכא כגון שליבנה באור משמע דסכין אסורה בעיא ליבון והכי נמי משמע בתוספתא דעבודת כוכבים דגרסינן התם הסכינין והשפודין והאסכלאות מלבנן באור והן טהורין ואילו בפרק כל שעה (דף ל:) משמע דבהגעלה בעלמא סגי להו וכדגרסינן התם והלכתא אידי ואידי ברותחין ובכלי ראשון תירץ ר"ת ז"ל דהכא בסכינים גדולים שדרך בני אדם להשתמש בהם לפעמים ע"י האור כעין שפודין ומש"ה בעו ליבון שכל שתשמישו ע"י האור אינו יוצא מידי דפיו אלא ע"י האור ובפרק כל שעה מיירי בסכינין קטנים שאין משתמשין בהן באור והכי משמע בירושלמי דגרסי' התם ר' בא בשם רב יהודה הדא דתימא בסכין קטנה אבל בסכין גדולה צריכה ליבון והליבון צריך שיהו ניצוצות ניתזין ממנה אבל רש"י ז"ל כתב בתשובה דלא שנא גדולה ולא שנא קטנה בהגעלה סגי לה ובודאי דהכי משמע דהא הויא תוספתא דעבודת כוכבים מייתינא לה בסוף מכילתין דעבודה זרה [דף עה:] ולא הזכירו בה סכינין כלל משמע דלדידן ההיא ברייתא משבשתא היא ולית בה סכינין ועוד דאם איתא דסכין גדולה צריכה ליבון כי אמרינן בפרק כל שעה [דף ל:] מעייל קתייהו בטינא ופרזלייהו בנורא ובתר הכי פסקינן התם והלכתא אידי ואידי ברותחין ובכלי ראשון הוי לן לפרושי ולמימר דבגדולה צריכה ליבון אלא ודאי מדפסקינן סתמא שמע מינה דאפילו גדולה בהגעלה סגי להו והא דאמרינן הכא כגון שליבנה באור לרווחא דמילתא קאמרינן הכי שלא ללמד על דיני ההגעלות באו כאן ולפיכך תפס לו דרך קצרה לומר שטיהר אותה טהרה גמורה: **איתמר** השוחט בסכין של עובדי כוכבים רב אמר קולף. כלומר קולף בית השחיטה מפני שבלעה שמנונית הסכין: רבה בר בר חנה אמר מדיח. מדיח את בית השחיטה במים ומקשו הכא לרב למה קולף דהא קי"ל דסתם כליהן של עובדי כוכבים אינן בני יומן וכדמוכח בעבודת כוכבים (דף לח:) מדשרינן שמן וכוספן של עובדי כוכבים וכיון שכן הוה ליה נותן טעם לפגם וקי"ל כמאן דאמר (שם סח:) מותר תירלו בזה דאע"ג דסתם כליהן של עובדי כוכבים אינן בני יומן הני מילי בשאר כלים אבל סכין מתוך שתשמישו תדיר חוששין לבן יומו ואין זו סברא מחוורת וכמו שכתבתי בפרק אין מעמידין בס"ד. אלא היינו טעמא דסכין מפני שדרכו להשתמש בו בלא הדחה חיישינן לשמנונית שטוח על פניו וכי אמרינן דכלי שאינו בן יומו הוי נותן טעם לפגם היינו דוקא באיסור הבלוע לפי שהוא נפגם בדפני הכלי אבל איסור שהוא בעין אפילו אינו בן יומו ודאי לא פגים ותדע לך דסכין חוששין לו למה שטוח על פניו מדאמרינן בפרק כל הבשר (דף קיא:) גנון שחתכו בסכין אסור לאכלו בכותח אלמא חוששין לממשות של בשר שעל פני הסכין (א) דאי לא הוה ליה נותן טעם בר נותן טעם דשרי למיכליה בכותחא וכמו שאמרו שם דגים שעלו בקערה מותר לאכלן בכותח ואם תאמר והא אמר'ינן בפרק אין מעמידין (דף לט.) גבי חלתית דאיסוריה משום דמפסקי ליה בסכינא דארמאי ואע"ג דאמר מר נותן טעם לפגם מותר חורפא דחלתיתא מחליא ליה אלמא אי לאו חורפא דחלתיתא איסורו של סכין של עובדי כוכבים נותן טעם לפגם הוא. תירץ הרב רבי יונה ז"ל דהתם מיירי בחנוני שדרכו לקנח כליו כדי לעשות מלאכתו בנקיות הילכך אי לאו חורפא דחלתיתא שרי שהרי אין איסור נשאר על פניו ומה שבלוע בו הוי נותן טעם לפגם ושרי. *ואחרים פירשו שכשאמרו כאן קולף. בסכין שהוא בן יומו בידוע אלא שלא פירשו משום דלמ"ד נותן טעם לפגם אסור אפילו אינו בן יומו ולפיכך (א) *תירלו הדבר סתם. מיהו לדידן דקי"ל נ"ט לפגם מותר לא מצרכינן קליפה אלא בסכין שהוא בן יומו בידוע: ומקשו תו הכא לרבה בר בר חנה דאמר מדיח תיפוק ליה דבלאו הכי נמי הדחה בעי דהא צריך הוא להדיחו מידי דמו וכדאמרינן בפרק כל הבשר (דף קיג.) אמר שמואל אין הבשר יוצא מידי דמו אא"כ מולחו יפה יפה ומדיחו יפה יפה ואיתמר רב הונא אמר מולח ומדיח במתני' תנא מדיח ומולח ומדיח ולא פליגי הא דלא חלליה בי טבחא הא דלא חלליה בי טבחא. יש מי שתירץ דהתם לקדרה מיירי אבל לצלי לא בעי הדחה ואתא רבה בר בר חנה למימר דמשום גיעולו של סכין זה צריך הדחה אפי' לצלי אבל (הרמב"ן) [הרשב"א] ז"ל כתב דמסתברא דאפילו לצלי נמי אמרו דבעי הדחה לפי שדם שעל פני הבשר אינו הולך ע"י האש אדרבה נקרש הוא ומתיבש ונשאר על הבשר והרב ר' יונה ז"ל תירץ דאי משום דם בשפשוף במים עד שילאו המים בלא מראה דם סגי אבל השתא משום שמנונית הסכין של איסור בעיא שפשוף דול.

נר מצוה

במה נשחטה ומטמאה במשא כנבלה ואם נתברר לך שנשחטה שחיטה כשרה הרי היא בחזקת היתר עד שיודע לך במה נטרפה א*ואפי' (תרפד) בא זאב ונטל את בני מעיה והחזירן כשהן מנוקבין לא חיישינן שמא במקום נקב נקב אלא *הרי היא בחזקת היתר ואין מטריפין בזה הנקב וכן הלכה וה"מ באיסורא אבל ב בסכנתא (תרפה) כגון שראה צפור מנקר בתאנה ועכבר מנקר באבטיח *חיישינן שמא במקום נקב נקב ואסור משום סכנת נפשות: *איתמר ג השוחט (תרפו) בסכין של א עובדי כוכבים רב אמר קולף רבה בר בר חנה אמר מדיח ולקולא ואיכא מאן דפסק

רש"י

הרי הן בחזקת כשרות: לא חיישינן שמא במקום נקב. שהיה בו מתחלה איתרמי ליה הששא שהכנים בו שיניו דניקבו הדקין משמונה עשר טריפות הן: שראה צפור מנקר. לשון נוקב: חיישינן שמא במקום נקב. של הנחש נקב ואסור: קולף. בית השחיטה מפני שבלע שמנונית איסור שעל הסכין: מדיח. במים את בית השחיטה וקאמר בגמ' לימא בהא קמיפלגי מר סבר בית השחיטה רותח ומר סבר בית השחיטה צונן כלומר אין חום בית השחיטה חזק לבלוע ומיהו הדחה בעי שהרי נתקנה בו שמנונית ואע"פ שלא נבלע בבשר הרי הוא בדפנות בית השחיטה שאי אפשר לדופני הסכין בלא שמנונית וקאמר דכולי עלמא בית השחיטה רותח למ"ד קולף שפיר למ"ד מדיח איידי דטרידי סימנין לאפוקי דמא לא בלעי איכא דאמרי דכ"ע בית השחיטה צונן מ"ד מדיח שפיר מ"ד קולף אגב דוחקא דסכינא שמפספף אותו בבשר בדוחק בלע וכיון דלא איפסק' הלכתא ואיסורא דאורייתא אזלינן לחומרא דקי"ל בשל תורה הלך אחר המחמיר ומ"מ לכתחלה לא ישחוט דהא השוחט

עין משפט

א מיי' פרק ו מהל' שחיטה סמג עשין סג טוי"ד סי' כה:
ב מיי' פי"א מהל' רוצח ושמירת נפש סמג עשין עט טוי"ד סי' קיז:
ג מיי' פרק יז מהל' מאכלות אסורות הל' ז סמג לאוין קלח טוש"ע י"ד סי' י:

דף מ: | דף ח:

כ"ה בנוסחאות המיימוני וכן הביאו האשר"י

נ"ל בה והאשר"י לא כתב כן ע"ש

ו פי' התוס' ס"ה סכינו

הגהות הב"ח

(א) אמרו כצ"ל: (ב) תו' כ:

שלטי הגבורים

א כתב הרא"ש ומיירי בידוע שהוא בן יומו אבל אם אין ידוע לא בעי קליפה דסתם כלים של עובדי כוכבים אינן בני יומן אבל לכתחלה לא ישחוט בסכין של עובדי כוכבים על סמך שיקלוף או ידיח דזימנין דמשתלי ולא קליף וכן פסק ר"ת הלכה כרב דאמר קולף ומכאן היה מצריך ריב"ם לאחר שנקרו ותחכו החלב להזור ולקלוף בכל המקומות שחתך בסכין דאע"ג דצונן הוא אגב מחקא דסכינא בלע ואין ראיה מכאן דבית השחיטה תם קצת ובהא אמרי' אגב דוחקא דסכינא בלע אבל בצונן גמור לא:

שייך לפירוש הר"ן

ב כתב הרא"ש ז"ל יראה דאסור לחתוך בה בשר לכתחלה ולא שיאסר הבשר משום ולא ידבק בידך מאומה מן החרם שהוא נהנה מעבודת כוכבים ולא דמי לנטל הימנה עצים והסיק בו תנור חדש שאסור התנור או אפה בו את הפת בתנור ישן שהפת אסורה ונטל הימנה ככר וארג בו הבגד דאסור הבגד כולו נעשה באיסורא אבל הכא בשביל חתיכת הבשר בסכין של עבודת כוכבים לא נעשה כל הבשר באיסור.[תדע לך מדפריך ותיפוק ליה משום שמנונית ואי ס"ד דנאסר כל הבשר א"כ מאי פריך ותיפוק ליה משום שמנונית הא אתא לאשמעינן שנאסר כל הבשר] ואי משום שמנונית לא נאסר אלא מקום החתך ומיהו צ"ע במסוכנת אם ראוי לדמותה להסיק תנור חדש ולאפיית הפת ולאריגת הבגד דשמא היתה מתה אם לא שחטה ויש כאן הנאה מרובה או דלמא כיון שכבר גדלה הבהמה ואינה חסרה כי אם להכשירה לאכילה ע"י שחיטה אע"ג שנהנה הרבה בשחיטה ע"י איסורי הנאה לא אסרו חכמים הנאתה בדיעבד וכן מסתבר והכריע זה בראיות ע"ש:

חדושי אנשי שם

מהר"ם (א) וזהו ללשון ראשון של רש"י ז"ל בפ' כל הבשר אבל ללשון אחרון של רש"י איכא למימר חורפא דלנון מחליא ומשויא לשבח כדאמרי' גבי חלתית ואפי' מקונחת יפה ואינה בת יומא וצ"ע בתוס':

המאור הגדול

[דף ח ע"א] ליבן סכין ושחט בה. לא הזכירה הרי"ף ז"ל ומדאשכחן ליה לרב אשי דהוא בתרא דאמר צריכה בדיקה אבשרא ואטופרא ואתלת רוחתא דאלמא לא ס"ל דשמואל דאמר בית השחיטה מרווח רווח שמעינן מיניה דליתא דשמואל: והא דאמר ר"נ סכין של עבודת כוכבים מותר לשחוט בה וכו' גם זו לא הזכירה הרי"ף ז"ל וזה קל באיסורי עבודת כוכבים מאיסורי שבת לפי שאסרה תורה בהם מלאכת מחשבת כלומר במחשבת תיקון כל דהו הוי מלאכה (כ) זו לפיכך השוחט בשבת חייב כל היכא דלא הוי מקלקל גמור בתיקון כל דהו כדאמרי' בהשוחט חטאת בחוץ לעבודת כוכבים מה תיקן תיקן להוציא מידי אבר מן החי ובאיסורי עבודת כוכבים כל היכא דלא הוי מתקן גמור כגון שוחט את המסוכנת מותר:

[דף ח ע"ב] והשוחט בסכין של עובדי כוכבים פסק בה ה"ר שלמה ז"ל כרב דאמר קולף ואע"ג דאיפסיקא הלכתא בסכין טרפה כמ"ד אפי' בצונן שאני התם דלא אשתמשו ביה באיסורא אלא לצורך שעה אבל סכין של עובדי כוכבים שהוקבע תשמישה באיסור חמור הוא כרב דאמר קולף נקיטינן אבל לבליעת דם בסכין לא חיישינן שהסכין קשה ואין הדם נבלע בו לפי שעה אלא השמנונית היא שנבלעת ברך ובקשה אלו דברי ה"ר שלמה ז"ל ונראה מדבריו של הרב שזה שאמרו בגמ' בסכין טרפה לטהרו טהרה גמורה נאמרו הדברים ואנו לא כך אנו סוברין אלא נראה לנו שהדברים אמורים בבא לשחוט בסכין ששחט בה טריפה הלכך אין לחוש לדם שע"ג הסכין שאינו חמור מדם הבהמה עצמה היוצא מבית שחיטתה וסוף הבשר הוא שיוציאנו מידי דמו במליחה והדחה הלכך אין לחוש לדם שעל גבי הסכין בבא לשחוט בה ולענין טהרת הסכין אנו עתידין להוסיף ביאור בפ' כל הבשר:

[דף ח ע"ב] אמר רב אשי ת"ש צלוחית שהניחה מכוסה וכו' כתב ה"ר שלמה ז"ל טעמא שהניחה מגולה ובא ומצאה מכוסה אבל הניחה מגולה ובא ומצאה כמות שהניחה לא טומאה איכא ולא פיסול איכא. ואילו ספק מים מגולין אסורין גרסי' ואנן לא אשכחן לה להא גירסא בשום ספר בעולם ודוקיא דדייק הרב ז"ל לא נהירא טובא דאיכא למימר היא גופא קמ"ל שדרכן של שרצים לגלות ואין דרכן לכסות ואכתי לא שמעינן מינה היכא חמירא סכנתא מאיסורא ודוקיא דרב אשי מהיכא ונ"ל דוקיא דרב אשי מפשטא דמתניתא דקתני שאני אומר אדם טמא נכנס לשם וכסהו ודכותה אמרי' בקרדום שאבד בבית הבית טמא שאני אומר אדם טמא נכנס לשם ונטלו כדאיתא בפסחים בפ"א ובמס' נדה בפ"א תניא ככר נתונה ע"ג הדף ומדף טמא נתון תחתיה אע"פ שאם נפלה א"א לה אא"כ נגעה טהורה שאני אומר אדם טהור נכנס לשם ונטלה ואיכא דקשיא ליה מ"ש בככר דתלינן באדם טהור ובקרדום ובצלוחית תלינן באדם טמא ואנו רגילין לומר בפירוק קושיא זו הכל לפי מה שהוא תולין בו בככר שהיא טהורה ומדף טמא נתון תחתיה אנו אומרים אדם טהור סלקה כדי שלא תפול על המדף ויטמאנה שאילו היה אדם טמא עושה כן לא הועיל כלום שהרי טמא את הככר ולא נהנה בו כלום ונמצא שלא הועילו מעשיו כלום ובקרדום שאבד בבית אני אומר לצורך תשמישו גנבו מי שלקחו ושמא אדם טמא היה ומ"מ הועילו מעשיו להנאתו וכן בצלוחית של מי חטאת אני אומר שמא אדם טמא מצא אותה מגולה וחשש לסכנת מים מגולים וכסה אותה ולא חשש לטומאתו שטמא את מי החטאת שכתוב בהן למשמרת מפני שהסכנה חמורה מן האיסור:

אמר

גדול כדי שיסור ממנו שומן הסכין שנדבק בו כאומר הדעת. ובשם הראב"ד ז"ל הקשו לרבה היכי סגי ליה בהדחה תבעי גרידה וכענין שאמרו (חולין דף קיב.) בקישות ואבטיח שחתכו בסכין דגריד לה לבי פסקי תירץ הרב רבינו יונה ז"ל דגרידה דהתם במקום הדחה קיימא דמשום דלא מהניא הדחה לדבר לח דאדרבה כל אימת דמדיח מבליע בו האיסור אמרו שאין לו תקנה עד שיגרוד מקום החתך אבל בדבר שאינו לח ושיוסר חלב הנדבק בו בהדחה כמו בשר בהדחה סגי ליה: ואמרי' בגמ' [דף ח:] לימא קסבר רב בית השחיטה רותח ורבב"ח סבר בית השחיטה צונן ואמרינן דכולי עלמא בית השחיטה רותח ומ"ה רב דאמר קולף שפיר ומ"ד מדיח סבר איידי דטרידי סימנין להפוקי דמא לא בלעי ואיכא ליסנא אחרינא בגמרא דכ"ע בית השחיטה צונן מ"ד מדיח שפיר דאע"ג דקי"ל בסוף ע"ז [דף עו:] דסכין לחתוך בו צונן בעי שיפה או נעיצה בקרקע עשר פעמים היינו דוקא לכתחלה אבל בדיעבד בהדחה סגי ורב דאמר קולף משום דאגב דוחקא דסכינא בלעי סימנין. ולענין פסק הלכה פסק הרב אלפסי ז"ל כרבה [דב"ח] דאמר מדחי ולא משום דבית השחיטה צונן דהא אמרינן בפרק כל הבשר (דף קיא:) סכין ששחט בה אסור לאכול בה רותח מדקאמרינן אסור סתמא משמע עד שיכשיר הכשר גדול כהכשרו של כלי שבלע ברותחין דכוותה כמי אמרינן התם קערה שמלח בה בשר אסור לאכול בה רותח ומשום לטעמיה דאמר מליח הריהוא כרותח אלמא כל היכא דאיתמר אסור סתם משום שהוא רותח הוא הלכך מדאמרינן סתמא סכין ששחט בה אסור לאכול בה רותח ש"מ דבית שחיטה רותח אלא דהא דקי"ל מדיח משום דאיידי דטרידי סימנין לאפוקי דמא לא בלעי וכן פסק הר"מ במז"ל בפי"ז מהלכות מאכלות אסורות. ואיכא מאן דפסק כרב לחומרא וכן דעת רש"י ז"ל: **סכין** ששחט בה טרפה. שבא לשחוט בה: והילכתא אפילו בצונן. והכי איפסיק בהדיא בגמ' ואפ"ה איכא למימר דקי"ל כמ"ד בשוחט בסכין של עובדי כוכבים קולף לפי שהסימנין רכין וקלין לבלוע איסורו של סכין אבל הסכין קשה הוא מלבלוע שמנונית של טרפה וכן כתב רש"י ז"ל: מכפרה בבליתא דפרסא. מקנחו בחתיכת בגד ישן של וילון שהוא קשה. ואיכא למידק והיכי סגי בהדחה או

נר מצוה

דפסק כרב לחומרא °סכין ששחט בה טריפה א פליגי בה רב אחא ורבינא חד אמר מדיחה בחמין וחד אמר מדיחה בצונן והלכתא מדיחה אפילו בצונן ואי איכא בליתא דפרסא לא צריך אלא מכפרה בבליתא דפרסא תיכף ששחט בה בהמה או עוף ואינה צריכה הדחה: אמר רב יהודה אמר רב הטבח צריך *שיהיו לו ג' סכינין ב אחת ששוחט בה ואחת שמחתך בה בשר ואחת שמחתך בה חלבים ונתקין ליה חדא ונחתוך בה בשר ואח"כ נחתוך בה חלבים גזרה שמא יחתוך חלבים ואח"כ בשר ואמר רב יהודה אמר רב הטבח צריך שיהיו לו שני כלים של מים אחד שמדיח בו בשר ואחד שמדיח בו חלבים ונתקין ליה חד ונדיח בו בשר ואחר כך נדיח בו חלבים גזירה שמא ידיח חלבים ואח"כ ידיח בשר אמר אמימר משמיה דרבא לא ליסחוף איניש כפלי עילוי בישרא דדאיב תרבא ובלע בישרא אי הכי כי תריצי נמי דאיב תרבא ובלע בישרא קרמא פסיק מתתאי אי הכי *מעילאי נמי איכא קרמא איכא וקליש ואיידי דממשמש ביה ידא דטבחא °מיפתת: אמר רב יהודה אמר רב תלמיד חכם צריך שילמוד שלשה דברים כתב שחיטה ומילה ורב חיננא בר שלמיה משמיה דרב אמר אף קשר של תפילין וברכת חתנים וציצית ואידך הני שכיחן והני לא שכיחן: *איתמר ג השוחט בסכין ונמצאת פגומה אמר רב הונא אפי' שיבר בה עצמות כל היום כולו פסולה חיישינן שמא בעור נפגמה ורב חסדא אמר כשירה אימור בעצם המפרקת

רש"י

קאמר: ה"א בחמין. פי' בחמין צריך להגעילה לסכין (א) מפני שבלעה שמנונית הטריפה דקסבר בית השחיטה רותח: וחד אמר בצונן. דקסבר בית השחיטה צונן ולא בלע (א) סכין שלא נתחמם: והילכתא אפילו בצונן. ואע"ג דפסק הלכתא דבית השחיטה צונן ה"מ גבי סכין של היתר הוא דפסק הלכתא להיתרא דקשה הוא לבלוע אלא ע"י רתיחה אבל גבי סכין דאיסורא של עובד כוכבים בפלוגתא דלעיל לא פסק מפני שסכין הוא של איסור והבשר רך לבלוע: בליתא דפרסא למיכפריה. חתיכת בגד ישן של וילון שהוא קשה ויפה לקנח: אחת ששוחט בה. ולא יחתוך בה דבר אחר שלא תפגם ותתקלקל ופעמים יבא לידי איסור שישחוט בלא בדיקה: חלבים. למכור בשוק: ונתקין חדא לחלבים (ב) ובשר. ויחתוך בה בשר (ב) כשיגיע בהמה אחרת לידו דכיון דחלבים צונן הן בהדחה סגי להו או בקינוח: גזירה שמא יחתוך חלבים ואח"כ בשר. בבהמה אחת שטרוד במלאכתו וישכח ולא יקנח: שמא ידיח חלבים. תחלה ויהיו המים מפוטמות מן השמנונית ע"י שפשוף הידים ואע"פ שהוא צונן ואח"כ ידבק בדופני הבשר ואע"פ שאין נבלע בתוכו נדבק הוא מבחוץ: לא ליסחוף איניש כפלי. הכסלים שחלב הכליות דבוק בהן לא יהיה כופה אותם ע"ג (ג) בשרא שהחלב מוטל על הבשר ומתחמם וזב על הבשר: כי תריצי נמי. כשהן מונחין על הדף כדרכן החלב למעלה הא בלעי כפלי גופייהו מחלב הדבוק: קרמא. קרום מפסיק בין חלב לבשר והוא אותו קרום שנוטלין אנו מן הכסלים שקורין פלאנק"ש דעב וחזק הוא ולכך הוא אסור שהחלב נבלע בו ואינו נבלע כל כך שיהיה זב לבשר שתחתיו: מעילאי נמי. כי סחיף ליה על גבי בשר יש קרום מפסיק שאין לך חלב שאין לו קרום למעלה: מיפתת. נשבר: כתב. לכתוב שידע לחתום שמו בדין או בעדות: שחיטה. לאמן ידיו לכך אע"פ שבקי בהלכות שחיטה: קשר של תפילין. יש בו אומנות שעשוי כמו אות דלי"ת שיהא נראה בהן שדי. השי"ן חקוקה בקמטי התפר כעין שי"ן וקשר עשוי כמין דלי"ת [ורצועה קטנה כפולה ותלויה כעין יו"ד]: והלכתא

בקיעות והא תנן הסכין שפה והיא טהורה ואמרינן בסוף ע"ז [דף עו:] דלחתוך בה צונן קאמר תירץ רבינו תם דשאני התם דבלעה סכין מרותח גמור ואיכא מאן דאמר דשאני הכא שלא בלעה מן האיסור אלא פעם אחת: **הטבח** צריך שיהיו לו שלשה סכינים אחת ששוחט בה. פירש"י ז"ל שלא יחתוך בה ד"א שלא תפגם ופעמים שיבא לידי איסור שישחוט בלא בדיקה. והקשו עליו דהא ודאי כל שעה ששוחט צריך לבדוק ואין לו לסמוך בשחיטה זו בבדיקת סכין שבדק בשחיטה אחרת שהרי עשוי לפגום מעצמו וכיון שכן למה הוא צריך ליחד סכין אם בדק ומצא סכין כשר מוטב ואם לאו הרי היא אסורה. לכך פירשו דהיינו טעמא דבעינן שלא יחתוך בשר בסכין ששחט בה משום דם שעל פניו וכן נמי בעינן שתהא סכין מיוחדת לחתוך בו חלבים מפני שמנונית שעל פני הסכין דאע"ג דצונן בצונן הוא ובהדחה סגי וכי מלח ליה לבשר ודאי מדיחו דהא קי"ל בפ' כל הבשר (שם) מדיח ומולח ומדיח הא אמרינן דהיינו היכא דלא חלליה בי טבחא אבל חלליה בי טבחא לא צריך והכא נמי זמנין דבתר דחלליה טבחא מחתך בה הבשר ואיכא משום דם או משום חלב: **ונתקין** ליה חדא ונחתוך בה בשר ואח"כ נחתוך בה חלבים. כלומר דאע"ג דבתר הכי צריך לחתוך בה בשר התם בשעתא אחריתא מסתמא לא משתמש בה אלא בהדחה אבל בשעה שמשתמש בה לאו אדעתיה להדיח בין בשר לחלב: ופרכינן בגמ' השתא נמי מחלפי ליה. ומתרצינן כיון דאצרכינהו תרתי אית ליה היכרא. ופירש"י ז"ל עושה בהן סימנין ויש שלמדו מכאן שהמנקר בשר צריך ב' סכינין אחד לחתוך בו בשר ואחד לחתוך בו חלב ואינו נראה שא"כ אין לדבר סוף שאותו של בשר כיון שהתחיל לחתוך במקום החלב אסור מיד אלא ודאי לא צריך והכא שאני שהוא חותך חלב גמור סמוך לשחיטה שהוא חם אבל נהגו שהמנקר נותן בגדו על ירכו וכל שעה שנוגע בחלב מקנחו בבגד: **גזרה** שמא ידיח חלבים. ויהיו המים מפוטמות מן השמנונית ע"י שפשוף המים ויהא נדבק בבשר: **לא** ליסחוף אינים כפלי. הכסלים שחלב הכליות דבוק בו לא יהא כופה אותם על גב בשר שהחלב מוטל על הבשר ומתחמם וזב על הבשר כך פרש"י ז"ל ונראה מדבריו דאפי' דיעבד הבשר נאסר ומיהו משמע דבקליפה סגי דהא אינו רותח גמור ודי שיהא כרותח דבית השחיטה דאפילו לרב סגי ליה בקליפה והר"ם במז"ל כתב בפ"ז מהלכות מאכלות אסורות שכל אלו אינן אלא לכתחלה נראה שהוא מפרש מטעם שמא ישכח מלשפשף היטב אבל בדיעבד בשפשוף סגי ליה: **אי** הכי כי תרילי נמי. כשהן מונחין על הדף כדרכן והחלב למעלה הא קא בלעי כפלי גופייהו מחלב הדבוק שם: קרמא. קרום מפסיק בין חלב לבשר והוא אותו קרום שאנו נוטלין מכסלים הקרויים פלאנק"ש ועב וחזק הוא ולכך הוא אסור שהחלב נבלע בו אבל אינו נבלע כל כך שיהא זב לבשר שתחתיו: מעילאי נמי איכא קרמא. כי סחיף להו על גבי בשר יש קרום מפסיק שאין לך חלב שאין לו קרום דק מלמעלה: מיפתת. לשון פתות אותה פתים וכתבו בתוספות דכי אמרינן דלא ליסחוף אינים כפלי עילוי בשרא דוקא בעוד שהם חמים אבל לאחר שנלטנו מותר ומקרא מלא דבר הכתוב וישימו את החלבים על החזות: **צריך** שילמוד שלשה דברים. כתב. לכתוב שידע לחתום שמו אם ישב בדין או בעדות: שחיטה. לאמן את ידיו בכך ואע"פ שבקי בהלכותיה: קשר של תפילין. יש בו אומנות שעשוי כעין אות יו"ד ודלי"ת שיהא נראה בהם שדי. השי"ן חקוקה בקמטי התפר כעין שי"ן ורצועה קטנה כפולה תלויה בהן כעין יו"ד והקשר כמין דלי"ת: **איתמר** השוחט בסכין. ולאחר מכן נמצאת פגומה ויודע הוא שכששחט בה בדקה קודם שחיטה והיתה יפה אבל לא בדקה אחר שחיטה מיד: אפי' שבר בה עצמות. בין שחיטה לבדיקה אחרונה דאיכא למתלייה בעצמות: פסולה. דבהמה בחייה בחזקת איסור עומדת לעולם איכה יוצאה מחזקתה עד שיודע לך שנשחטו הסימנין כראוי בסכין בדוקה ולפיכך כל שנמצאת פגומה אע"פ ששבר בה עצמות א"כ שנאבד הסכין ולא נבדק אחר שחיטה לרב הונא פסולה: ורב חסדא אמר כשרה אימור בעצם נפגמה. באותו ששבר בה ואמרינן בגמרא דלרב חסדא אפילו בשלא שבר בה עצמות ונמצאת פגומה כשרה דתלינן דילמא בעצם דמפרקת איפגימא לאחר שנגמרה שחיטה והיינו דאמרי' בסמוך והלכתא כוותיה דרב חסדא בששבר בה עצמות דאלמא רב חסדא אפילו בשלא שבר מכשר דתלי בעצם דמפרקת וטעמיה דרב חסדא דכיון דהאי ריעותא

ונגע בעצם המפרקת ונמצאת אח"כ הסכין פגום שחיטתו כשרה דהוי כאילו שבר בו עצמות ורוב פוסקים הסכימו לאסור בזה דלא תלינן לקולא אלא היכא ששבר בו עצמות להדיא ויש פוסקים שאם שבר בודאי עצם המפרקת ונמצאת אח"כ הסכין פגומה דהוי שחיטה כשרה דלא הוי כאילו שבר בו עצמות והביא מרדכי דעות והלכה למעשה כך והרשב"א וב"ה והר"ן והטור האריכו לבטל דעת זה וסברי דאפי' חתך להדיא עצם המפרקת ... בחיטה בסכין ונמצאת אח"כ הסכין פגומה דהוי שחיטה כשרה דלא הוי כאילו שבר בו עצמות ... דדרך שחיטה נפגם לא דמי לשבר בו עצמות ואפי' שבר עצמות דרך הולכה והבאה כעין שחיטה כתב הרשב"א דלא הוי כשבר בו העצמות דדוקא שבר הוא דתלינן בעצם נפגם אבל חתך דרך שחיטה לא עביד פגימה ... ואם שחט בסכין שאינה בדוקה ונאבדה שחיטתו פסולה ויראה דטעמא הוא כו סכין מיוחדת לשחיטה ומקום מיוחד שמגליעו שם תמיד בחזקת בדוקה תמיד עומדת ואם שחט בה בלא בדיקה ונאבדה שחיטתו כשרה

המאור

[דף י' ע"א] **אמר** לך רב חסדא עצם ודאי פגים עור ספק פגים ספק לא פגים הוי ספק ודאי ואין ספק מוציא מידי ודאי. פי' ולאו למימרא שספק פגימת העור אינו מוציא מידי ודאי פגימת העצם דהכא לאו הוצאה היא דהא איכא למימר עור פגמיה מעיקרא ואתא עצם נמי ואוסיף ביה ופגמיה ואין זה מוציא מיד זה ולא זה מוציא מיד זה והיינו דלא מייתינן עלה ההיא דתניא חבר שמת והניח מגורה כלאה פירות ולא ההיא דתניא מעשה בשפחה של מציק אחד ברימון שהפילה נפל לבור דסוגיין בעלמא משום דלא דמי הדין ספק דאינו מוציא מידי ודאי לכל אין ספק מוציא מידי ודאי דאמרי' בעלמא אלא הרי הוא כמו

הגדול

שאמר מוטב נתפוש את הודאי ונניח את הספק ודוגמתו במדרש אגדה אמר להן יהודה לאחיו המתינו ... עד שתכלה פרוסה מן הבית כדכתיב ויהי כאשר כלו לאכול את השבר אמר ליה יהודה ליעקב אם ... הולך עמנו כלנו מתים ברעב ואם הוא הולך עמנו שמא ימות שמא לא ימות מוטב נניח את הודאי ... את הספק ואף זה בחלוף דוגמתו כלומר מוטב לתלות בעצם שהוא ודאי פוגם מלתלות בעור שאין ... מצויה ונעמיד שחיטה בחזקתה בהיתר ואע"ג דבטבילה בכה"ג לא מוקמינן טבילה בחזקתה שאני התם ... איתילדא בה ריעותא אבל הכא סכין אתרעי בהמה לא אתרעי:

ריעותא בסכין הוא דאיתיליד ולא בבהמה וסכין היה בחזקת בדוק ממשיכים חזקתו ותולין להקל דלאחר שחיטה נפגם: והלכתא כוותיה דרב הונא בשלא שבר בה עצמות. דכיון דבהמה בחייה בחזקת איסור היא עומדת ואיתיליד ריעותא בסכין הרי היא בחזקת איסור דכמאן דאיתיליד ריעותא בבהמה דמי: והלכתא כרב חסדא בששבר בה עצמות. דבה"ג כי נמצאת פגומה לאו ריעותא היא כלל דעלם ודאי פוגם הילכך צריכה בדיקה וכו' כדכתוב בהלכות: ומדפסקינן כרב חסדא בששבר בה עצמות שמעינן מינה שאם נאבד הסכין ולא נבדק לאחר שחיטה דכשרה דכיון דאפילו בנמצאת פגומה מכשירין לה בששבר בה עצמות משום ר"ל דבה"ג לא מיקריא ריעותא כ"ש בשנאבד דליכא ריעותא כלל ומיהו (א) כל היכא דאיתיה לסכין קמן בדקינן ליה וכמו שאמרו הגאונים ז"ל במי ששחט ואין ידוע מה טיבו דאע"ג דקי"ל [דף ג:] רוב מצויין אצל שחיטה מומחין הן אפ"ה כל היכא דאיתיה קמן כיון דאיכא למיקם עליה דמלתא בדקינן

רש"י

א י: והלכתא כרב הונא בשלא שיבר. דחיישינן לעור: והלכתא כרב חסדא כששיבר. דלאו היא כשירה ותלינן בעצם נפגמה: תליסר חיותא. שלא בדק בין זו לזו ואחר שחיטת כולן נמצאת פגומה: כר"ה. דחיישינן שמא בעור נפגם:

המפרקת נפגמה *והלכתא כוותיה דרב הונא א בשלא שיבר בה עצמות והלכתא כוותיה דרב חסדא בששיבר בה עצמות הילכך צריך בדיקה בין כל חדא וחדא דאי לא בדיק בין כל חדא וחדא נמצאת הסכין פגומה כל מאי דשחיט בה אסור כדאמרי' הוה עובדא וטרףרב יוסף תליסר חיותא ואפי' קמייתא כדרב הונא דאמר חיישי' שמא בעור נפגמה וכי קא שחיט להו

ליה ובבדיקת סכין נמי דכותה אבל שבר בה עצמות אי נמי נאבד דליכא למיקם עליה מעמידין אותו בחזקת בדוק ושחיטתו כשרה וכן כתב הר"ס במז"ל בפרק ראשון מהלכות שחיטה ואיכא מאן דאמר דכיון דפסקינן הלכתא כרב חסדא בששבר בה עצמות ה"ה בשנגע ודאי בעלם דמפרקת דכששבר בה עצמות (ודאי) דמי ואמרינן בעלם דמפרקת ודאי פגים (א) ואיכא בהא מילתא קולא וחומרא. קולא שאם שחט בהמה אחת בלבד ונגע בודאי בעלם דמפרקת ונמצאת הסכין פגומה שחיטתו כשרה דכשבר בה עצמות דמי וליכא ריעותא בפגימה כלל היינו קולא. וחומרא שאם שחט בהמות הרבה ונגע בעלם דמפרקת דקמייתא ואח"כ נאבד הסכין או ששבר בה עצמות כולן אסורות חוץ מן הראשונה דכיון דאמרי' דנגיעה בעלם דמפרקת כשבר בה עצמות דמי ודאי פגמה דמכי נגע בעלם דמפרקת דקמייתא אזלא לה חזקת בדיקתו של סכין ובסכין פגומה קא שחיט. ומסתברא דליכא למסמך אהא מילתא לקולא דכיון שלא נפסקה הלכה כרב חסדא אלא בששבר אין להקל בכך אא"כ שבר העלם לגמרי אבל בנגיעה לא וכן דעת הרמב"ן ז"ל ואחרים מחמירין עוד לומר דאפילו שבר עלם דמפרקת ממש שחיטתו פסולה ולא דמי לשבר בה עצמות משום דעלם דמפרקת רך הוא ועוד שאפילו שאר עצמות אם שבר אותן כעין עלם דמפרקת לא תלינן בהו דדוקא שבר אמרינן אבל חתך דרך הולכה והובאה כדרך שהוא עושה בעלם דמפרקת לא וכן דעת הרשב"א ז"ל הילכך השוחט בהמה אחת ונמצאת הסכין פגומה אפילו נגע ודאי בעלם דמפרקת וסברו שחיטתו פסולה שאין אומרים דעלם דמפרקת ודאי פוגם. אלא מיהו היכא ששחט בהמות הרבה ולאחר ששחט את כולן שבר בה עצמות אי נמי נאבד הסכין יש להחמיר ולומר שכל שנגע בעלם דמפרקת של אחת מהן כל האחרות אסורות מאותו ואילך דמכי נגע בעלם דמפרקת אזלא לה חזקת בדיקתו של סכין ויש לזה הוכחה בגמרא. הלכך נקיטינן דהשוחט בסכין ונמצאת פגומה אפילו נגע ושבר בה עלם דמפרקת שחיטתו פסולה כרב הונא דהא לא איפסיקא הלכתא כרב חסדא אלא בששבר בה עצמות דעלמא אבל עלם דמפרקת רך הוא ועוד שחתך אותו בהולכה והובאה. וכן אם שחט בהמות הרבה ולא בדק בין כל אחת ואחת ולבסוף נמצאת פגומה כולן אסורות ואפילו ראשונה. אבל אם שבר בה עצמות או שנאבד הסכין כולן כשרות והוא שלא ידע שנגע באחת מהן בעלם המפרקת אבל אם ידע אסורות מאותו שנגע ואילך דשמא בו נפגם: תניא בגמ' [דף י.] שחט את הושט ונמצאת הגרגרת שמוטה ואינו יודע אם קודם שחיטה נשמטה אם אחר שחיטה זה היה מעשה ואמרו כל ספק בשחיטה פסולה ואמרינן בגמ' דכל ספק בשחיטה לאיתויי ספק שהה ספק דרס. כלומר דלא אמרינן הלך אחר הרוב שרוב שוחטין אין שוהין ואין דורסין. וכתב הרב ר' יונה ז"ל דמהא שמעינן דהיכא שנשמטה גף העוף או נשברה רגלו מן הארכובה ולמעלה ואין ידוע אם קודם שחיטה אם אחר שחיטה דאזלינן לחומרא והוא הדין לכל שאר טרפות דכל היכא דאיתיליד ריעותא אזלינן לחומרא וראיה לדבר מדאמרינן בפרק אלו טרפות (דף נו.) דההיא אימרתא דהוות משגרא כרעא בתרייתא אמר רב יימר האי שגרונא נקטה מתקיף לה רבינא ודילמא חוט השדרה איפסיק אלמא מדאתקיף עליה רבינא האי ש"מ דכל היכא דאיתיליד ריעותא לחומרא אזלינן ואע"ג דפסק תלמודא התם כרב יימר הא קאמר טעמא התם משום דשגרונא שכיח חוט השדרה לא שכיח אלמא דאי תרווייהו שכיחי או תרווייהו לא שכיחי לחומרא תלינן. והא דאמרינן התם (דף נג.) ספק כלבא ספק שונרא אמר כלבא ואמרינן נמי [דף נג:] ספק קניא ספק שונרא אמר קניא התם היינו טעמא משום דלא שכיח שונרא דדריס ותדע לך דהא קי"ל חוששין לספק דרוסה אלמא היכא דתלינן לקולא כגון ספק כלבא ספק שונרא טעמא דמילתא משום דמסתבר טפי למיתלי בהיתירא ולא תקשי לך הא דאמרינן בפרק אלו טרפות (דף מט.) איתקבא ליה ריאה היכא דמשמשא ידא דטבחא מי תלינן או לא תלינן ומסקינן דתלינן דהא תלינן בזאב אלמא בספק טרפות לקולא תלינן דהתם היינו טעמא לפי שיש דבר לפנינו לתלות בו להיתר ואין דבר לתלות בו לאיסור הלכך כל היכא שיש לפנינו דבר לתלות בו להיתר כגון שדרס על העוף או פרכס וכלתן אל הקיר ואיכא הוכחא דאפשר שנשמטה גפו מחמת כך תלינן לקולא דהא תלינן בזאב וכך פי' הרב ר' יונה ז"ל: גרסי' בגמ' [דף יא.] מנא הא מילתא דאמור רבנן זיל בתר רובא. ושקלי וטרו בה אמוראי טובא דמר נפקא ליה מהא. ומר נפקא ליה מהא. ורבה בר רב שילא אמר אתיא מפרה אדומה דאמר רחמנא ושחט ושרף מה שחיטתה כשהיא שלימה אף שריפתה כשהיא שלימה. וליחוש דילמא טריפה היא אלא לאו משום דאמרינן דאזלינן בתר רובא וכ"ת אי טרפה היא מאי נפקא לן מינה חטאת קרייה רחמנא. כלומר דכי היכי דקרבן טרפה פסול וכדאמרינן בריש מנחות [דף ה:] ה"נ פרה אי טרפה היא פסולה אלא דסמכינן ארובא. ואיכא למידק דילמא טעמא דפרה משום דאיכא רובא וחזקה דהא פרה [ריש מ' פרה] בת שתי שנים היא וקי"ל [דף מב.] דטרפה אינה חיה י"ב חדש הילכך כיון שחיתה שתי שנים איגלי מילתא למפרע דלאו טרפה הוות ואוקמה אחזקה ואריבא אבל רובא לחודיה אי נמי חזקה לחודה לעולם אין הולכים אחריה. תירצו בתוספות דכי אמרינן דאזלינן בתר חזקה היינו דוקא בחזקה אלימתא שהיה לה זמן מבורר שבאותו זמן הוא כן כגון חזקת פנויה שבשעה שנולדה היתה פנויה או חזקת נשואה שבשעה שנשאת היתה ודאי נשואה. אבל חזקת פרה אינו כן שלא עמדה שום זמן שהיינו יודעים ודאי באותו זמן שלא היתה טרפה אלא שאנו יודעין משעברו עליה שנים עשר חדש שלא היתה טרפה וכל כה"ג לאו חזקה היא דלא מיקריא חזקה אלא בשיש ידיעה ודאית בזמן הזה ולא בזמן עבר. ואומר מכאן שגביות שנעשו מבהמה שנמצאת טרפה בשעת שחיטה אסורות ואפילו יש לבהמה זו יותר משנים עשר חדש לא אמרינן כיון שזו ודאי בשעה שנולדה לאו טרפה הוות העמידנה על חזקתה ועכשיו הוא שנטרפה. שחזקה שאינה מבוררת בזמנה כגון זו אינה חזקה. ובשם רבינו שמשון ז"ל אמרו שאין לאסור גביות מטעם זה שאפילו תמצא לומר שאין הולכין אחר חזקה כזו מכל מקום שאני הכא דהוה ליה חזקה דאתי מכח רובא דרוב בהמות כשרות הילכך אמרינן דעכשיו הוא דנטרפה וכמו שאמרו בענין חזקה בכתובות (פ"ק דף יב:) גבי הכונס את האשה ולא מצא לה בתולים ובפרק המדיר (דף עה:) גבי מומין ואף ה"ר יונה ז"ל הסכים להתירם מדאמרינן נשחטה בחזקת היתר עומדת עד שיודע לך במה נטרפה אלמא בהמה בחייה בחזקת שאינה טרפה היא הלכך אם מלינו אותה עכשיו טרפה אמרינן השתא הוא דאיתרעי ומיהו ה"מ בטרפות דאיכא למימר דהשתא סמוך לשחיטה ממש נולד בה אבל בטרפות (ב) סירכא או שאר טרפיות שאי אפשר לתלות בשעת שחיטה בהא ודאי אסורה דכיון דילתה מחזקתה ועל כרחנו קודם לזמן מליאה ילתה ואין אנו יודעין כמה אוסרים אותה למפרע וכענין שאמרו בכתמים* דכתם שנמצא בחלוק מטמא למפרע עד שתאמר בדקתי את החלוק ולא מצאתי בו כתם או עד שעת הכיבוס אלמא כיון שכתם זה יבש הוא ואי אפשר לומר עכשיו ראתה מטמאין אותה למפרע ולא אמרי' העמידנו על חזקתו שלא יהא מטמא למפרע אלא בכדי שיוכל [הכתם] להתייבש אלא אמרינן משעת כיבוס ראתה הכא נמי דכותה ואע"פ דאמרינן בכתובות (שם) גבי מומין העמד האשה על חזקתה ואמרינן דברשות הבעל נולדו ואע"פ שמומין הללו שנולדו בה מומין שאי אפשר לומר שעכשיו ממש נולדו. התם שאני דכיון שברשות הבעל נמצאו אמרינן כאן נמצאו וכאן היו לפי שאין מחזיקין מומין מרשות לרשות. ומיהו אע"ג דאסיקנא בשמעתין דאזלינן בתר רובא אפילו היכא דאפשר למיקם עליה דמילתא דהכי אסיקנא בגמ' [דף יב.]. הני מילי היכא דרובא ומיעוטא תרווייהו תלו במעשה א"נ לא תלו במעשה וכ"ש היכא דמיעוטא תלי במעשה ורובא לא תלי במעשה אבל היכא דרובא תלי במעשה ומיעוטא לא תלי לא אזלינן בתר רובא דלא עדיף רובא דתלי במעשה ממיעוטא (דלא תלי) [דהוי ממילא]. וראיה לדבר מדתנן בבכורות פ"ג (דף יט:) הלוקח בהמה מן העובד כוכבים ואינו יודע אם בכרה אם לא. רבי ישמעאל אומר עז בת שנתה לכהן מכאן ואילך ספק והוינן בה מכאן ואילך ספק ליזיל בתר רובא ורוב בהמות מתעברות ויולדות. ופריק עליה רבינא [שם דף כ.] כי אזלינן בתר רובא ברובא דלא תלי במעשה אבל ברובא דתלי במעשה לא. כלומר דכיון דרובא דמתעברות תלי במעשה לא עדיף ממיעוטא דאין מתעברות דהוי ממילא. ושמעינן משמעתין דאפילו בבדיקת סרכות הריאה אזלינן בתר רובא דהא בפרה אדומה לא מלינן למיבדק ומעמידין אותה בחזקת כשרה הלכך בא זאב ונטל את הריאה ולא נבדקה או ששכח טבח והוליאה כשרה. והכי מוכח בירושלמי בפרק אין לדין דגרסינן התם באו זאבים ונטלו בני מעיה ואכלום כשרה. ואם לומר שמא ניקבה הריאה. חזקת בני מעים [כשר]. והכי נמי אמרינן בפרק אלו טרפות (דף מט.) דאמרינן איתקיבא ריאה היכא דמשמשא ידא דטבחא תלינן או לא תלינן. מר אמר תלינן ומר אמר לא תלינן. ואסקינן הלכתא תלינן דהא תלינן בזאב אלמא אפילו בריאה תלינן ומעשה בא לפני רש"י ז"ל והתיר

המאור הגדול

[דף י ע"ב] ואסיקנא הלכתא כרב הונא בשלא שיבר ולא תלינן בעצם המפרקת שאין אדם עשוי לשברה בכח אלא שנוגע בה בהולכה והובאה דרך שחיטה ובכי האי גוונא לא תלינן בה פגימה והא דרב כהנא דמצריך בדיקותא בין כל חדא וחדא דייקינן עלה כמאן כרב הונא ולמיפסל קמייתא ואי משתכחא פגומה לבתר שחיטת כולן מיפסלן כולהו אפי' קמייתא ואי משתכחא ביני וביני מפסלא ההיא דמשתכחא עלה ודחינן לה לא כרב הסדא ולאכשורי בתרייתא דלא מיתסרן וכההוא שנויא דשנינן לעיל בגמ' לא כרב חסדא ולבר מקמייתא דאמר בעצם דמפרקת דקמייתא איפגמה ולא תלינן לקולא והא דהויא בעלמא היא ולא סמכינן עלה ואדרב הונא סמכינן בשלא שבר ואע"פ שמצריך רב (ג) הונא בדיקותא בין כל חדא וחדא זריזות יתירא היא מפני שחיטת רוב בהמות שלא יפול בהם ספק דלמא אגב דנגע סכינא בכל עצם ועצם דמפרקת מפגמה אבל לאחר שחיטת בהמה אחת אין לנו ראיה להצריך לבדוק את הסכין ואפי' בשחיטת הרבה בהמות אם לא נזהר ולא בדק בין כל אחת ואחת ולא אחר שחיטה אין פוסלין שחיטתו בכך מאחר שבדק בתחלת שחיטה והא דאמרי' בגמ' א"ה תבעי נמי בדיקת חכם פירשה ה"ר שלמה ז"ל דקושיא היא על מאי דאמרי' לא כרב חסדא ולאכשורי בתרייתא כלומר אי אמרת בשלמא כרב הונא הויא לה בדיקה דלאחר שחיטה ובדיקה דלאחר שחיטה לא בעיא חכם מפני שהיא סוף בדיקה כלומר תלויה היא בבדיקתו שבתחלה אלא אי אמרת כרב חסדא ולאכשורי בתרייתא הויא לה בדיקה דקמי שחיטה ותבעי נמי בדיקת חכם ולדעתי אין לנו צורך לפי' הזה אלא בין לרב חסדא בין לרב הונא קא פריך (ג) היכא דמשתכחא סכין פגומה לבסוף בתר שחיטת כולהו (ד) ואמר השוחט בדקית לה בין כל חדא וחדא דליתכשרן לרב הונא כולהו לבר מבתרייתא ולרב חסדא דתתכשר אפי' בתרייתא אם איתא לדרב כהנא דמצריך לכתחלה למבדק בין כל חדא וחדא תיבעי נמי בדיקת חכם ואסיקנא לא אמרו אלא מפני כבודו של חכם וכיון שחלקו לו כבוד פעם אחת בתחלת השחיטות כולן דיו ומכאן ואילך עד אחד נאמן באיסורין:

א פרש"י וז"ל שלא יחתוך בה דבר אחר שלא תפגם ופעמים שיבא לידי איסור שישחוט בלא בדיקה ע"כ וכן כתוב בהגהת אשר"י בשם א"ז והשתא שמעינן מדבריהם דמי שיש לו סכין מיוחד לשחוט בו ובכל פעם לאחר בדיקה מניעו דברי לשחוט בו בלא בדיקה אחרת אלא יסמוך על בדיקתו דבשעת הצנעה:

חדושי אנשי שם

מהר"ם (א) והיינו מעשה דמגנלא דאיתא במרדכי ובהגהת אשר"י ששחטו את הפרה ונמצאת הסכין פגומה ואזה ריב"ק והדיחו הדם מן המפרקת ונמצא חתך בעלם המפרקת שהסכין נכנס שם והתירו וכן העיד על רבינו שמריה שהתירו ופלוגתא דרב הונא ורב חסדא כשנגע ודאי בעלם המפרקת אבל לא חתך ולא נכנס בו הסכין והיינו כמסתברא דכתב הר"ן וכדעת הרמב"ן ז"ל ולא כאחרים המחמירין ולא כהלכך נקיטינן כו' וגם מה שכתב לחומרא שאם שחט בהמות הרבה ונגע בעלם המפרקת הראשונה וגמר לשחוט כל הבהמות אשר לפניו בלא בדיקה בינתים גם בסוף כולן לא בדק ונאבד הסכין שאוסר את כל האחרות מן הנוגע ואילך גם בזה כתב האשר"י ולא מסתבר דבנגיעה כל שהוא שנגע במפרקת לא שכיח דפגים ולא מחזקינן ריעותא עכ"ל ושמא אפי' נכנס הסכין במפרקת וחתך בו כההוא מעשה דמגנלא רולה לומר האשר"י דלא עבידא דפגמא ולא מחזקינן ריעותא ומיהו הרשב"א כתב בספר ת"ה שלו שהורו רבותיו שחוששין לכל אותן שנשחטו אחר כך ע"כ וכתב עליו הר"י קארו בנימוקי יו"ד סי' י"ח וז"ל ולענין הלכה למעשה נראה דהכי נקטינן וכן העלה בש"ע:

(ב) והתוס' כתבו ז"ל ומיהו בטריפות מחמת שהריאה היא סרוכה דאם היינו בקיאין לבדוק אפשר שהיה לה היתר אין לאסור דה"ל ספק ספיקא ספק אינה טריפה ואת"ל טריפה אימא דאח"כ נטרפה עכ"ל תוס':

הגהות הב"ח

(א) ומיהו דוקא בנאבד אבל כל היכא כצ"ל: (ב) נ"ב כהגה: (ג) נ"ב דפסלי: (ד) ואמר כשוחט תא"נ וצ"ל ומס"ס בדקים:

מסכת נדה דף ע.

והתיר והשיב לפני רבותיו שהיו מחמירין בדבר אתמול אכלנו מחלבה ועכשיו נחזיקנה בטריפה מיהו היכא דאיתיה לריאה קמן ואפשר למיבדקה אסור לאכול מן הבהמה עד שתבדק. וראיה לדבר מדאמרינן בפרק אין לדין (דף כה:) נטיעה מקטע רגליהון דקצביא ובועלי נדות · כלומר שנטיעה זו הכל ממתינין אותה שלש שנים וקצבים אין ממתינים לבהמה עד שתבדק הריאה אלמא צריכין הן להמתין. ועוד ראיה מדאמרינן בירושלמי במסכת ביצה ר' יודן בעי דמאי מדבריהם וראיית טריפה מדבריהם כמאן דתימא רואין את הטרפה ביו"ט דכותה מפרישין את התרומה ביו"ט והא ודאי בספק טריפות הריאה היא שאם תאמר שנולד ריעותא בבהמה הא אין ראייה זו מדבריהם אלא מדאורייתא. ועוד הביא הרמב"ן ז"ל ראיה ממה שאמרו בילמדנו אמר רבי יהודה בן פדיה מי יגלה עפר מעיניך אדם הראשון שאתה לא יכולת לעמוד בנסיונותיך אפילו שעה אחת והרי בניך משמרים את כל המצות שניתנו להם וכו' אדם מישראל לוקח בהמה שה או עז או כבש או שור ושוחט ומפשיט רוחץ בודק בריאה ונמצאת טריפה מונע ואינו אוכל. הדא אמרה אמרת ה' צרופה. ובדיקה זו מדבריהם היא ולא מדאוריי'. דהא אמרינן בפרק אין לדין (דף כה.) דהתירו לו לשחוט בהמה מסוכנת ביום טוב אם יכול לאכול כזית חי מבית טביחתה אלמא מדאורייתא יכול לאכול בלא הפשט ונתוח וכיון דמדאוריית' אינה צריכה בדיקה כיון דמסוכנת אי אפשר לו לשחוט אא"כ יאכל בלא בדיקה שרינן ליה למיכל כדשרינן אגב בלא בדיקה [משום דלא אפשר וכשאינה מסוכנת מדרבנן צריכה בדיקה] וכדכתיבנא וה"מ בסרכות שבריאות לפי שהן מצויות אבל בשאר טרפיות אפילו לכתחלה אינו צריך לבדוק. וראיה לדבר מדאמרינן בפרק אלו טרפות (דף נא:) נפלה מן הגג צריכה בדיקה אלמא דוקא דאיתיליד בה ריעותא הא לאו הכי לא חיישינן לה ולא בדקינן לה כלל. והכי אמרינן נמי גבי ההיא אימרתא דהות מסגרא כרעא בתרייתא דשריא ותלינן בסגרונא ואינה צריכה בדיקה וכ"ש היכא דלא איתילידא בה ריעותא כלל וכן נמי אמרו שם (דף מז:) ההי אטוס בריאה מייתי סילוית *ובזעינן לה אית לה מוגלא מחמת מוגלא הוא וכשרה ואי לא מותבינן עלה גילא או גדפא אי מבצבצא כשרה ואי לא טרפה. וכן נמי אמרו בריאה דאושא. אלמא אי לאו ריעותיהו לא בדקינן להו:

רש"י

דמן חבריא. בני הישיבה: כדרכה. כהוגן: הוא תני לה. לאשכח מתני' וגרסה: והוא אמר לה. דהלכה כר' נתן: לכתחלה לא ישחוט. בלילה גזרינן שמא לא ישחוט רובא והוא לא ידע

נר מצוה

והיכא להו לסימנין בסכין פגומה קא שחיט להו °והיכא דראה (א) אחד ששחט א ואזל ליה לעלמא ולא ידע אי גמיר אי לא גמיר אותה שחיטה מותרת דרוב מצויין אצל שחיטה מומחין הן דתניא* הרי שמצא ב תרנגולת שחוטה בשוק או שאמר לשלוחו צא ושחוט לי והלך ומצאו שחוט חזקתו שחוט אלמא אמרינן רוב מצויין אצל שחיטה מומחין הן וכן הלכתא ואיכא מרבוואתא דס"ל כרבינא דאמר בלישנא קמא* אבל אם אין יודעין אם יודע הלכות שחיטה אם לאו לא ישחוט ואם שחט בודקין אותו אם יודע הלכות שחיטה מותר לאכול משחיטתו ואם לאו אסור וקאמרי דהילכתא (ב) כרבינא משום דבתרא הוא ואנן לא סבירא לן הכי דקי"ל דרוב מצויין אצל שחיטה מומחין הן הלכה היא דהכין מסקנא דגמרא (א) *)כלישנ"א בתר"א דרבינא ואי קשיא לך הא דאמר רב הונא *בהמה בחייה בחזקת איסור עומדת עד שיודע לך במה נשחטה וכו' דשמעת מינה דספק שחיטה לחומרא וקי"ל דהלכתא הוא התם כגון דאיתילידא ריעותא בסכין אבל הכא כיון דקי"ל דרוב מצויין אצל שחיטה מומחין הן [*כמאן דאיתיידע במה נשחטה היא] הילכך איתא להא ואיתא להא ולא קשיאן אהדדי: ג חוץ מחרש שוטה ג וקטן שמא יקלקלו בשחיטתן: *שמא קלקלו לא קתני אלא שמא יקלקלו אמר רבה זאת אומרת אין מוסרין להן חולין לכתחלה: °וכולן ד ששחטו וכו': תני ר' אושעיא זעירא דמן חבריא זרק סכין לנעצה בכותל והלכה ושחטה כדרכה ר' נתן מכשיר וחכמים פוסלין הוא תאני לה והוא אמר לה הלכה כרבי נתן ודוקא דזרקה הוא אבל (ג) נפלה מאיליה ושחטה כדרכה פסולה: *גהשוחט בלילה וכן הסומא וכו': ודוקא דיעבד אבל לכתחלה לא ישחוט ואי איכא אבוקה כנגדו שוחט בלילה לכתחלה

*) גי' מהרש"ל בתר דרבינא [וכ"ה הכ"ח]

והיכא דראה אחד ששחט ואזיל ליה לעלמא וכו'. נראה מדברי הרב אלפסי דדוקא היכא דאזיל לעלמא ולא איפשר למבדקיה הוא דסמכינן ארוב מצויין אצל שחיטה מומחין הן אבל כל היכא דאיתיה קמן בדקינן ליה וכן כתב בעל הלכות ראשונות ז"ל וטעמא דמילתא דנהי דרוב מצויין אצל שחיטה מומחין הן מ"מ מיעוט דאין מצויין שכיח טובא והוה ליה כטרפיות דריאה דאסיקנא לעיל דכל היכא דאיתיה קמן בדקינן ליה וכי ליתיה קמן סמכינן ארוב בהמות דכשרות נינהו ודכותה נמי אשכחן בפ"ק דפסחים (דף ד.) דאמרינן התם המשכיר בית לחבירו בארבעה עשר חזקתו בדוק או אין חזקתו בדוק. ומתמהינן למאי נפקא מינה ומהדרינן דליתיה קמן דלישיילי [ולאטרוחיה להאי מאי] אלמא דאי איתיה קמן לא סמכינן אחזקה אלא בדקינן ליה. והכי נמי מוכח ברים פרקין דסקלו וטרו אמוראי בפירושא דמתניתין ואיכא התם [דף ג:] תרי לישני דרבינא. בלישנא קמא אמר דכל שאין אנו יודעין בו שיודע הלכות שחיטה אסור לאכול משחיטתו וללישנא בתרא אמרינן דכל שאין אנו יודעין בו שאינו מתעלף מתוך רכות לבו בשעת שחיטה אסור לאכול משחיטתו. ואמרינן התם דהנהו אמוראי אחריני דמוקמי לה למתניתין בגוונא אחרינא נאדו מהכי תרתי לישני. נאדו מלישנא קמא משום דרוב מצויין אצל שחיטה מומחין הן. ונאדו מלישנא בתרא משום דלעלפויי לא חיישינן. וכיון דלא אמר דלשאין מצויין לא חיישינן כי היכי דאמרינן דלעלפויי לא חיישינן. ש"מ דלאו כי הדדי נינהו אלא דלעלפויי לא חיישינן כלל ואפילו איתיה קמן לא צריכינן למיבדקיה. אבל לשאינן מומחין נהי נמי דכל היכא דליתיה קמן שרינן ואמרינן דרוב מצויין אצל שחיטה מומחין (א). כל היכא דאיתיה קמן חיישינן ובדקינן ליה. והכי נקיטינן והר"ם במז"ל החמיר עוד בפרק רביעי מהלכות שחיטה לחוש לעלפויי לכתחלה. אבל הר"ז הלוי ז"ל סובר דאפילו איתיה קמן ולא ידעינן ביה אי יודע הלכות שחיטה לא צריך למבדקיה ואין דבריו נכונים: ומוכח בגמרא [דף יב.] דכשנמצאת התרנגולת בבית כ"ע מודו דהכא"ג לא אמרינן רוב מצויין אצל שחיטה מומחין הן וכשנמצאת באשפה שבשוק כ"ע מודו דלא אמרינן רוב מצויין אצל שחיטה מומחין הם דכיון שנמצאת שם [שהוטלה שם] חזקתה נבלה. וכשנמצאת באשפה שבבית פליגי תנאי. דר' יהודה אוסר משום דס"ל דאדם עשוי להטיל נבלות באשפה שבבית. ורבי חנינא בנו של רבי יוסי הגלילי מתיר. דסבירא ליה דאין אדם עשוי להטיל נבלתו באשפה שבבית אלא באשפה שבשוק הוא משליכה ומוכח בתוספתא דכי היכי דפליגי באשפה שבבית הכי נמי פליגי בשוק עצמו. והכי נמי משמע בפרק אלו מציאות (דף כד:) דגרסינן התם ר' חנינא אשכח גדי שחוט בין טבריא לציפורי והתירוהו לו משום שחיטה כר' חנינא בנו של ר' יוסי הגלילי אלמא בשוק דוקא לר' חנינא הוא דשרי אבל לר' יהודה לא. ולענין הלכה מסתברא דקי"ל כר' חנינא בנו של ר' יוסי הגלילי כיון דאמרינן בפרק אלו מציאות דעבדו [עובדא] כוותיה וקי"ל מעשה רב וכן נראין דברי הרב אלפסי ז"ל בהלכות. הלכך מצאן בבית ובאשפה שבבית וכן בשוק שרי. ומיהו דוקא בשוקי ישראל אבל ברוב עובדי כוכבים אסור. ויש לתמוה על הר"ם במז"ל שכתב בפ"ד מהל' שחיטה דמצאן באשפה שבבית וכן בשוק אסורין הרי שפסק כר' יהודה וצריך טעם למה כיון דעבדו עובדא כר' חנינא: **מתני'** וכולן ששחטו ואחרים רואין אותן שחיטתן כשרה. ואע"ג דחרש שוטה וקטן לאו בני כוונה נינהו: **גמ'** תני רבי הושעיא זעירא. הושעיא זעירא שמו. דמן חבריא מקום ששמו חבריא דבבראשית רבה אמרי' אבימי חבריא מבקר בישיה הויא. והיכא דמפרש קטן שבחבורה ולא נהירא דלא הו"ל למימר דמן חבריא אלא מן חבריא: כדרכה. כהוגן: רבי נתן מכשיר. דלא בעי כוונה כלל: וחכמים פוסלין. דבעי כוונה לחתיכה: אבל אם נפלה ושחטה כדרכה פסולה. דנהי דלא בעי בחולין אפילו כוונה לחתיכה.(ב) בעי מיהת שתהא השחיטה מכח אדם. [דף לא. במשנה] דכתיב וזבחת ואכלת מה שאתה זובח אתה אוכל: **מתני'** השוחט בלילה וכו' שחיטתו

שלטי הגבורים

א מה שכתב הרי"ף ז"ל והיכא דראה אחד ששחט כתב עליו הרא"ש וי"ל לאו דוקא ראה דהא מייתי ראיה ממצא תרנגולת שחוטה בשוק אלא משום דבעי לסיומי ואזיל ליה לעלמא ולאשמועינן דאי לא אזיל לעלמא לא סמכינן ארוב מצויין אצל שחיטה מומחין הן ובעי למבדקיה וראה אחד ששחט דקאמר פי' שראהו מרחוק ולא היה יכול לידע אם שחט יפה דאי הוי באחרים רואין אותן אפי' לרבינא נמי אי ליתיה קמן דלבדקיה שחיטתו כשרה. ומדברי הרי"ף אין להוכיח אי בעינן מוחזקין. ומתוך דבריו משמע דדין אחד למומחה ומוחזקין היכא דאיתיה לקמן צריך לבודקו וגם לשאול אם נתעלף והיכא דליתיה קמן שחיטתו כשרה מההיא דמצא תרנגולת שחוטה בשוק:

לשון ריא"ז

ב מצא תרנגולת שחוטה בשוק ואינו יודע מי שחטה הרי זו מותרת לפי שרוב מצויין אצל שחיטה מומחין הן ואין חוששין שמא עובד כוכבים שחטו שאין דרכו של עובד כוכבים לשחוט אלא לנחור וכן מי שאבדו לו גדייו ותרנגוליו ומצאן שחוטין בשוק מותרין והוא שמצאן בבית או בשוק אבל מצאן באשפה שבביתו וכל שכן באשפה שבשוק אסור שי"ל מפני שנתנבלו הושלכו באשפה ורבינו משה אוסר אפי' בשמצאן בשוק ואין שיטת התלמוד כדבריו כמבואר בקונט' הראיות. והקשה בא"ז היאך נאמין לשוחט והא עד א' אינו נאמן באיסורין היכא דאיתחזק איסורא ובהמה בחייה בחזקת איסור עומדת והר' אליעזר ממיץ תירץ דהא דאמרי' דעד א' אינו נאמן היכא דאתחזק איסורא היינו דוקא באגבים ריקים ופוחזים דומה דבנים שהאמינה תורה כמו שהן ובהסיא אין עד א' נאמן אבל בעד נאמן וכשר סמכינן עליה ואפי' אשה כדאמרי' בפ' בא סימן ר' ישמעאל מוכר לאמו כללו של דבר כל שהוא בחזקת איסור מה"ת אין קטן נאמן ולא אשה ולא גדול דלא מהימן כגי הרי אבל בדרבנן כגון בשר שנמלח שדם מלות אינו אלא מדרבנן ויין נסך וכיוצא בו אפי' קטן וכל אדם מהימן כדאמרי' בפ"ק דפסחים גבי בדיקת חמץ:

ג הרא"ש כתב דקטן מומחה היודע לאמן ידיו אם גדול עומד על גביו שוחט לכתחלה. בינו לבין עצמו בדיעבד שחיטתו כשרה והגהות אשר"י בשם א"ז כתבו דאפי' מומחה ויודע לאמן ידיו אם אין גדול עומד על גביו שחיטתו פסולה:

לשון ריא"ז

ואין מוסרין לשחוט לכתחלה להרש שוטה וקטן ואפי' אם אחרים רואים אותם לפי שאינן בני דעת ודרכן לקלקל וכן הסומא לא ישחוט לכתחלה ואע"פ שאחרים רואין אותו שמא יקלקל שחיטתו כמבואר בק"ה. ואם שחט ולא קלקל שחיטתו כשרה ואע"פ שאין אחרים רואין אותו וכן לא ישחוט אדם בלילה שמא יקלקל ואם שחט ולא קלקל שחיטתו כשרה ואם היתה אבוקה כנגדו שוחט בלילה לכתחלה: כתב רש"י בתשובותיו על דבר העופות שהובאו שחוטין ביד העובד כוכבים בלא סימן ובלא מעשה לפני רבותי והתירו ואין לי ראיה להתיר דלא נחלקו הכא אלא במקום שהטבחים רובן ישראל שהרי טעם המתירין לפי שרוב מצויין אצל שחיטה מומחין הן ואי בעיר שרובה עובדי כוכבים אמרו מה לי מומחין מה לי אינן מומחין הרי שחיטתן נבלה ואחרי שידענו שיש הרבה עובדי כוכבים וערביים שוחטין ואין שחיטת ישראל ניכרת בין שחיטתם לא חלקו בין ארמאי לארמאי ואם סמכו על תוכה דעובד כוכבים מידע ידיע בטוח אני שלא באם תקלה ע"י בהמתן כ"ש ע"י עצמן ומכאן ואילך [אל] ינהגו כן: לשון ריא"ז ד ישראל שהוא חשוד לאכול נבלה כשאינו מוצא בשר שחוטה והוא שנקרא מומר לאכול נבלה לתיאבון הרי ישראל כשר (זה) בודק סכינו ונותן לו ומותר לאכול משחיטתו ואע"פ

מלחמת ה'

ועוד כתב הרב אלפסי ז"ל והיכא דראה אחד ששחט ואזל ליה לעלמא ולא ידיע אי גמיר אי לא גמיר וכו'. יש מדקדקים מכאן לומר דהיכא דלא אזל לעלמא וכו' ואף בעל ההלכות ראשונות כתב כך וכו' אבל מעיקר הגמ' אין לנו כן דהא סוגיין דלא כרבינא דבעי מומחין לשחיטה וללישנא בתרא דרבינא נמי לא בעי' מומחה וכו': **אמר** הכותב הואיל וקבלה הוא ביד רבותינו הגאונים נקבל בסבר פנים יפות שזה הרוב אינו כודאי דהא איכא חזקה כנגדו ממה שאמרו בהמה בחייה בחזקת איסור עומדת ואע"פ שסמכו על הרוב במקום דלא אפשר משום דאמרי' הרי שחוטה לפניך ובהמה לא אתרעאי היכא דאפשר ודאי לעמוד על האמת כדאיפסקא הלכתא בסכין שסבר בה עלמות כרב הונא וה"ה לאבד שהרי שניהם לא נבדקו ובשלא סבר כרב חסדא ואפשר שה"ה צריך לבדקו כשנמצא וכן כתבו ב"ה ורש"י ז"ל ולא סמכו אף על בדיקה הראשונה שבדק סמוך לשחיטה וק"ו לזו מעתה ואפי' אם יש חולק בזו מפני שסומכין על בדיקה ראשונה שסמוך לשחיטה לפניה הכל מודים כאן שאין לסמוך על כיוצא ברוב זה כל זמן שאפשר לעמוד עליו וכן מצינו בכל מקום שחוששין לכתחלה ברוב שמיעוטו מצוי ואפי' במקום שאין חזקה כנגדו כגון בדיקת טריפות בסירכא כדאמרי' במס' ביצה נטיעה מקטעת רגליהון דקצביא ודבועלי נדות דפירושו דקצביא אוכלין קודם הפשט ונתוח ואין ממתינין לבדיקת ריאה וכדאיתמר נמי התם הפשט ונתוח בעולה וה"ה לקצבין שאינו לאוכלי טריפות עצמן אין נטיעה מקטעת להם כלום שאין נטיעה מקטעת אלא בדבר שיש היתר לאיסורו ובילמדנו*) בענין אגדה אמרו כן א"ר יהודה בן פדיה מי יגלה עפר מעיניך אדם הראשון שאתה לא יכולת לעמוד בנסיונך אפי' שעה אחת והרי בניך משמרין כל המצות שנהנו להם ועומדין בהם. אחד מהם עומד ונוטע מעדר מנכש מזמר טורח ומשקה ורואה פירות נטועות לפניו כשהן מבכרות וקופץ ידו ואינו טועם מהם עד ובניך נאמו את זה תאכלו ואת זה לא תאכלו וביותר אדם מישראל לוקח בהמה שה או עז או כבש או שור ושוחט ומפשיט רוחץ בודק בריאה ונמצא טרפה מונע ידו ואינו אוכל הוי אמרת ה' צרופה וגו'. בודאי שזו הבדיקה מדבריהם היא

*) תנחומא סוף פ' שמיני

המאור הגדול

כתב הרי"ף ז"ל והיכא דראה אחד ששחט ואזל לעלמא ולא ידיע אי גמיר אי לא גמיר וכו' יש שמדקדקין מכאן לומר דהיכא דלא אזל לעלמא כל כמה דאיתיה קמן צריך למבדקיה ואף בעל ההלכות ראשונות כתב כך ואף אנו כתבנוה בחיבורנו בהלכות שחיטה בלשון יש מי שאומר מפני שחששנו לדברי הראשונים ז"ל אבל מעיקר הגמ' אין לנו כן דהא סוגיין דלא כרבינא דבעי מומחין לשחיטה וללישנא בתרא דרבינא נמי לא בעי' מומחה הלכך לא בעי' בדיקה לומר אם יודע הלכות שחיטה אפי' איתיה קמן שהרי אין בודקין אותו כלישנא בתרא דרבינא אלא בעילוף בלבד ועוד מדאמר רב נחמן ראה אחד ששחט וכו' ודייקינן עלה היכי דמי אי דידע דגמיר למה לי ראה אי דידע דלא גמיר פשיטא אי דלא ידע אי גמיר אי לא גמיר נימא רוב מצויין אצל שחיטה מומחין הן ואם איתא נימא נמי מאי אסור דקאמר רב נחמן אסור עד שיבדוק דהא איתיה קמן אלא לאו ש"מ דאפי' איתיה קמן לא צריך בדיקה ולא מידי:

[דף יב ע"ב] **והא** דאמר רבא אין מוסרין להן חולין לכתחלה לא הזכירה הרי"ף ז"ל ולא פי' דין שחיטת ישראל מומר לאכול נבלות לתיאבון ומומר להכעיס ושחיטת עובד כוכבים ואנו כבר ביארנו דיניהן בחיבורנו בהלכות שחיטה:

[דף יד ע"ב] **לאו** איתמר עלה אמר רב יהודה אמר שמואל מודה היה ר' יהודה לחכמים בסלי זיתים וענבים כיון דלשחיטה קיימי יהיב דעתיה עלייהו ותזרינן שמא ישחוט הכא נמי כיון דלשחיטה קיימא יהיב דעתיה וגזרינן בה שמא ישחוט ובדין הוא דמצי פריך ליה אכתי מי דמי עד כאן לא גזרו רבנן אלא במידי דאפשר דאתי ממילא כגון משקין שזבו וכגון פירות הנושרין דאי שרית ליה ממילא אתי למעבד בתחלה אבל שחיטה דלאו מידי דאפשר דאתי ממילא הוא לא גזרינן בה בדיעבד דלמא אתי למעבד לכתחלה אלא מדרב אדרב אלימא ליה לאקשויי מידי הוא טעמא אלא לרב הא אמר חלוק היה ר' יהודה אפי' בסלי זיתים וענבים

הגהות חוות יאיר (א) מרחוק ולאו דוקא ראה. הרא"ש: (ב) ולא ידעתי מזה סתירה דההיא בדאיתא לפנינו מיירי משא"כ באזיל לעלמא ס"ל לרבינא כפ' בגמ' דברי וכ"ל שהרי"ף קיצר וכ"ל דללישנא קמא אי ליתא קמן כשר רק באחרים רואין אותו עי' גמ' ובהרא"ש: (ג) משנה לקמן פ"ב (דף לא.):

א מיי' פרק ו מהל' שבת ופ"ב מהלכות שחיטה סמג לאוין סה טור ב"ה סי' שיח:

דף טו:

שחיטתו כשרה. אבל לכתחלה לא שמא לא ישחוט יפה והוא לא ידע: **גמ'** בין בראש הגג בין בראש הספינה. ואע"ג דתנן בהשוחט [דף מא.] אין שוחטין לא לתוך ימים ולא לתוך נהרות כי היכי דלא לימרו לשרו של ים הוא שוחט. ולא לתוך כלים כי היכי דלא לימרו שהוא מקבל את הדם לזרקו לעבודת כוכבים. אפ"ה בראש הגג שוחטין ולא חיישינן שמא יאמרו לגבא השמים עלה לשחוט. ובראש הספינה נמי לא חיישינן לחשדא שמא יאמרו לשרו של ים הוא שוחט. ומיהו דווקא בההוא גוונא דאמרינן בסוף פ' השוחט [דף מא:] מוליא ידו חוץ לספינה ושוחט ודם שותת ויורד על דפני הספינה:

רש"י

ידע: בין בראש הספינה. ואע"ג דתנן אין שוחטין לא לתוך הים ולא לתוך נהרות דלא לימא לשר של ים הוא שוחט ולא לתוך הכליס דלא לימא הואיל ומקבל הדם לזורקו לעבודת כוכבים הוא צריך אפ"ה בראש הגג שוחטין ולא חיישינן שמא יאמרו לגבא השמים עלה לשחוט או אם מקבל בכלי הכל יודעין שאי אפשר לו לטנף את גגו ואין כאן חשד ובראש הספינה נמי הכל יודעין כיון דבספינה הוא מה שהוא שוחט לים זהו שלא לטנף הספינה: באבוקה כנגדו. ומתני' שאין אבוקה כנגדו: השוחט לחולה בשבת. [לחולה] מבעוד יום (א)מותר לבריא:באומצא.לכוס חי וכגון שנחלה החולה מערב שבת דאין כאן איסור מוקצה וגם אין כאן איסור שבת דלדעתא דחולה קא שחיט וליכא למיגזר שמא ירבה בשחיטה בשביל בריא דהא משום ההוא זית לחולה בעי למישחט לכוליה: גזירה שמא ירבה בשבילו. לבשל:

לכתחלה כדתניא לעולם שוחטין בין ביום ובין בלילה בין בראש הגג בין בראש הספינה ואוקמא רב פפא כשאבוקה כנגדו: *השוחט תרל"ב א בשבת וביום הכפורים וכו': *אמר רב דימי מנהרדעא הילכתא השוחט לחולה בשבת מותר לבריא באומצא מאי טעמא כיון דלא איפשר לכזית בשר בלא שחיטה כי קא שחיט ארעתא דחולה קא שחיט והמבשל לחולה בשבת אסור לבריא גזרה שמא ירבה בשבילו:

נר מצוה **מתני'** השוחט בשבת וביוה"כ אע"פ שמתחייב בנפשו. בשבת סקילה וביוה"כ כרת. ודייקינן בגמ' [דף טו.] דמדקתני שבת דומיא דיוה"כ משמע דכי היכי דביוה"כ אסורה באכילה ליומיה שהרי אסור לאכול ביוה"כ ה"נ השוחט בשבת אפילו בשוגג אסורה באכילה ליומיה ומוקמינן נמי מתני' בשוגג ור' יהודה היא דס"ל הכי דתנן המבשל בשבת בשוגג יאכל אבל במזיד לא יאכל דברי ר"מ. ר' יהודה אומר בשוגג יאכל במוצאי שבת במזיד לא יאכל עולמית. ר' יוחנן

מתני'

הסנדלר אומר בשוגג יאכל במוצאי שבת לאחרים ולא לו. במזיד לא יאכל עולמית לא לו ולא לאחרים. וה"פ המבשל בשבת בשוגג יאכל. אפילו המבשל עצמו ואפילו בו ביום. במזיד לא יאכל. כלומר בו ביום לא יאכל לא הוא ולא אחרים אבל במוצאי שבת בין הוא בין אחרים אוכלין. ור' יהודה אומר בשוגג יאכל למוצאי שבת. בין לו בין לאחרים ובשבת בין לו בין לאחרים אסור כמזיד דר"מ. כללו של דבר מזיד דר' מאיר היינו שוגג דרבי יהודה. ומזיד דרבי יהודה היינו שוגג דרבי יוחנן הסנדלר. ומוכח האי פירושא ממאי דאיתמר הכא בגמ' ובדוכתין טובא *בתלמודא. ואמרינן בגמרא [שם] דכי מורה להו רב לתלמידיה מורה להו כר' מאיר וכי דריש בפירקי' דריש כר' יהודה משום עמי הארץ. הילכך לענין פסק הלכה במבשל בשבת איכא מ"ד דכרבי מאיר קי"ל כיון דרב מורי להו לתלמידיה כותיה וקי"ל כרב באיסורי הלכך במבשל בשבת בשוגג יאכל אפילו הוא עצמו ואפילו בו ביום במזיד לא יאכל בו ביום לא הוא ולא אחרים אבל למוצאי שבת בין הוא בין אחרים אוכלים. ומיהו כי אמר רבי מאיר דמבשל בשבת דבשוגג יאכל ואפילו בו ביום דוקא במבשל הוא דאמר הכי דלית ביה משום מוקצה דהא הוה חזי מערב שבת לאומצא אבל שוחט בשבת אפילו בשוגג מודה רבי מאיר דלא יאכל דהא הו"ל מוקצה מערב שבת אא"כ היה לו חולה מבעוד יום דבכה"ג כיון דליכא משום מוקצה דהא הוה דעתיה עילויה אע"פ שהבריא בשבת ושחטו באיסור בשוגג יאכל הוא עצמו ואפי' בו ביום. אבל רב אחא משבחא והרב אלפסי ז"ל פסקו כרבי יהודה דע"כ לא מורי להו רב לתלמידיה כר' מאיר אלא משום דס"ל דלא איתמר *(הלכה) בדרבי מאיר ורבי יהודה הלכה כרבי יהודה אלא מטין איתמר כדאיתא בעירובין [דף מז.]. אבל אנן כר' יהודה נקיטינן דקיימא לן כר' יוחנן דאמר התם [דף מו:] הלכה איתמר. ועוד דרב גופיה כי דריש בפרקא דריש כר' יהודה משום עמי הארץ ואנן הא שכיחי ע"ה גבן. וכן פסק הר"ם במז"ל בפרק ו' מהלכות שבת הילכך במבשל בשבת במזיד יאכל לאחרים במוצאי שבת אבל הוא לא יאכל לעולם (ואם שחט בשוגג מותר למוצאי שבת אבל הוא לא יאכל לעולם) ואם בישל בשוגג מותר במוצאי שבת בין לו בין לאחרים: מיהו כתב בעל הלכות ז"ל דדוקא בכדי שיעשו. וכן דעת רש"י ז"ל וטעמא דמילתא דכיון דאסרינן לה ביומא כדי שלא יהנה ממעשיו הרעים אם אתה מתירה לערב מיד הרי הועילו לו מעשיו. ויש מי שפירש דלמוצאי שבת מותר מיד דלא אמרו בכדי שיעשו אלא בדבר הנעשה ע"י עובד כוכבים כגון שהביא דורון לישראל (ביצה סוף דף כד:) ויש מאותו מין במחובר לקרקע משום דאי שרית ליה לערב מיד אתי למימר ליה בשבת הבא לפי שאמירה לעובד כוכבים קלה היא בעיניו. וכן נמי החמירו בדבר הנעשה על ידי ישראל כשנעשה מאליו וכדתניא בפרק קמא דשבת (דף יח:) לא תמלא אשה קדרה עססיות ותורמוסין ערב שבת עם חשכה ואם עשתה כן למוצאי שבת אסורין בכדי שיעשו לפי שכיון שהדבר נעשה מאליו קל הוא בעיניו ויבא לעשות כן לכתחלה. אבל במבשל ליכא למיגזר דחילול שבת חמיר להו לאינשי ואפילו שרית ליה למוצאי שבת מיד לא אתי לנויעבד לכתחלה. וכן כתב הר"ם במז"ל בפרק הנזכר למוצאי שבת יאכל בין הוא בין אחרים מיד. ומ"מ הדבר ברור במבשל לחולה בשבת דמותר לבריא במוצאי שבת מיד דלא בעינן בכדי שיעשו אלא כשנתחלל שבת או בשוגג או במזיד. אבל מבשל ברשות שאינו אסור לבריא אלא משום גזירה שמא ירבה בשבילו לא בעי' בכדי שיעשו: **גמ'** השוחט לחולה בשבת מותר לבריא באומצא. בשר חי ומיהו דוקא בשהיה חולה מבעוד יום הא לאו הכי אסור משום מוקצה. ב ומהא שמעינן דבשר חי לאחר הדחה אפילו בלא מליחה שרי דהא אמרינן הכא דמותר לבריא באומצא ובמליחה ליכא למימר שהרי בשבת אסור למלוח כדאמרינן בפרק כלל גדול (דף עה:) האי מאן דמלח בשרא חייב משום מעבד ואע"ג דאמרינן התם דה"מ דקא בעי לה לאורחא שהיא מליחה גדולה. התם לאיחויבי חטאת קאמרינן אבל בכל דהו ודאי פטור אבל אסור לפי שהמלח מכשיר האוכל ומתקנו כדאמרינן פרק שמונה שרצים (דף קח:) גבי פוגלא ממלח לא ממלחנא טבולי מטבלנא. וכ"ש דאיכא למיסר מליחת בשר חי דהא מתקן ליה. וכ"ש דאי אסרת ליה בלא מליחה דאיכא תיקון טפי דהא משוי ליה אוכלא. אלא ודאי כי אמרינן הכא דשרי באומצא. בלא מליחה קא אמרי' דדם האברים כל שלא פירש שרי וכן כתב רב אחא משבחא ז"ל בשאלתות דויקרא. והא דאמר בפרק כל הבשר (דף קיג.) השובר מפרקתה של בהמה קודם שתצא נפשה הרי זה מכביד את הבשר וגוזל את הבריות ומבליע את הדם של האברים ובעי עלה מהו למיכל מיניה באומצא.

שלטי הגבורים

ששחט בינו לבין עצמו שאינו חשוד לנבל כשיכול לשחוט בהיתר והוא שיודע הלכות שחיטה ואם לא בדק לו הסכין קודם שחיטה בודק אחר שחיטה ואם לא נמצאת פגומה שחיטתו מותרת ואם לא בדק לו סכין לא קודם שחיטה ולא אחר שחיטה אסור לאכול משחיטתו לפי שאינו חושש לתקן סכינו אם היא פגומה שאינו טורח לחזר אחר ההיתר כשאינו מצוי לו וכן כל בדיקה המעכבת השחיטה כגון לבדוק בסימנין אחר השחיטה צריך ישראל כשר לבדוק שחיטתו כמבואר בק"ה. היה השוחט מומר לאכול נבלה להכעיס שאף כשההיתר מצוי לו מניח ואוכל האיסור אסור לאכול משחיטתו אע"פ שבדק לו הסכין אא"כ היה ישראל כשר עומד על גביו בשעה ששחט ואין צריך שיראהו מתחלה ועד סוף אלא אפי' אם היה יוצא ונכנס עליו הואיל ויודע השוחט הלכות שחיטה ירא הוא לנבל מפני ישראל כשר הנכנס עליו כמבואר בק"ה. היה השוחט הזה מומר לערלות שאינו רוצה למול או שהיה חשוד לא' משאר העבירות הרי הוא כישראל כשר לענין שחיטה שאם נחשד לאותה עבירה לא נחשד לשחיטה ולשאר מצות ואם היה מומר לחלל שבת בפרהסיא או שהיה מומר לעבודת כוכבים הרי הוא מומר לכל התורה כולה ושחיטתו אסורה. ונראה בעיני שאף המסורות הם כמומר לכל התורה כולו כמבואר בק"ה. ורבינו משה מצריך לבדוק לו סכין למומר לאחת מן העבירות ואין שיטת התלמוד כדבריו שלא נאמר בודק לו סכין אלא במומר לאכול נבלה לתיאבון שהוא חשוד לאותו דבר כמבואר בק"ה. עובד כוכבים ששחט שחיטתו נבלה הואיל ואינו מצווה על השחיטה הרי שחיטתו כנחירתו. היו ישראל ועובד כוכבים אוחזים בסכין זה מצד זה וזה מצד זה ושוחטים כאחת שחיטתן כשרה שהרי אף בלא כח העובד כוכבים היתה נעשית שחיטה זו ע"י ישראל כמבואר בק"ה:

[...]לכל התורה כולה אינו כעובד כוכבים לפי שזה מצווה הוא על כל המצות כישראל גמור אלא שהוא פושע לפיכך אם היה ישראל כשר עומד על גביו ורואהו ששחט בהכשר שחיטתו כשרה כמבואר בק"ה. וכן בדברי מז"ה [...]ינו משה שעושה אותו כעובד כוכבים: לשון ריא"ז א השוחט בשבת וביוה"כ אע"פ שמתחייב בנפשו שחיטתו כשרה ודינו כמבשל בשבת שוגג שוגג אם מזיד מזיד כמבואר בקונטרס הראיות: ב לכך היה אומר ר"ת [...]בשר נגלי דאף אם לא פלט כל דמו שרי באכילה ואין לאסור משום שנכנס בו הדם מגיד זה לגיד זה ותשיב כדם האברים שפירש דלא מבעיא אם נגלה יפה דאז נפלט הדם לחוץ אלא אפי' לא נגלה יפה ולא נפלט כל הדם [...]מה שיוצא לחוץ נראה מתחיל שאיב ליה ומשרק שריק ומה שנשאר בתוכו הוי דם האברים שלא פירש ולא חשיב כפירש מה שהולך מגיד זה לגיד זה כדחזינן בככר שחתך עליו בשר שהככר אסור מחמת דם הבשר אלמא [...]כו אפ"ה כשר מ.זר הלכך לא בעי מליחה נגלי ולא הדחה מיהו צריך שפשוף לפי שאין לקצבים סכין מיוחד לחלבים. וכתב כילד גולין גבי מולייתא שרי פי' רש"י אע"פ שלא מלחו אלא מעט נגלי משמע מדבריו דגלי בעי מליחה קצת ולא כולי האי כמו לקדרה ודבר תימה הוא דמה מהניא מליחה קצת ועי' בהרא"ש בארוך:

עין משפט: פיין בירור הדברים בתוס' וכן פרש"י | בד"ק וכד"ס ליתא | ד"א מ"ז

הגהות הב"ח

(א) מבעוד יום כס"ד ואח"כ מה"ד מותר לבריא באומצא: (ב) ומוחזקין כן או לשאין מצויין לעלפויי לא וחיישינן דאלמא לעלפויי לא כצ"ל.

המאור הגדול

ותנבים ובדין הוא דמצי מהדר ליה הא לא דמיא למכניסן לאוכלין שהיוצא מהן מותר אלא למכניסן למשקין שהיוצא מהן אסור דאית בהו גזירה שמא יסחוט הכא נמי בהמה דלשחיטה קיימא איכא למיגזר שמא ישחוט אלא משום דלא דמיא שחיטת בהמה לסחיטת זיתים וענבים כדאמרי' משום דלאו מידי דאתי ממילא הוא ועוד משום דאיכא לאקשויי עלה בהא ר' יהודה ולא רבנן והא כ"ש רבנן דמחמרי טפי ואמאי נסבין חבריא למימר ר' יהודה היא מש"ה שבקינן ליה לכל תרין שקלא וטריא משום דלא דמי שחיטת בהמה לסחיטת פירות כלל. ואתאן עלה מצד אחר לטימרא דר' יהודה דנרות היא ומסקנא אסקת רב אשי ר' יהודה דמבשל היא: [דף טו ע"א] והא דתני תנא קמיה דרב ומשתיק ליה רב משום דלא שני ליה לרב במוקצה מחמת איסור בין היכא דדחייה בידים בין היכא דלא דחייה לה בידים אלא כולן אסורים בין לר"מ בין לר' יהודה שהרי שניהם שוין בנר שהדליקו בה באותה שבת שהוא אסור לטלטל וכן השוחט בשבת שלא היה מבע"י מוכן אסור בין לר"מ בין לר' יהודה ואסיקנא כי קא שרי ר"מ כגון שהיה לו חולה מבע"י והבריא בשבת ואי איכא דקשיא ליה מאי דוחקיה דרב לאוקמיה למתני' כשהיה לו חולה מבע"י והבריא ור' יהודה היא נוקמה בשלא היה לר"מ הילכך בין לר"מ איכא למימר מדקתני אע"פ שמתחייב בנפשו משמע ליה לרב דהאי דאסורה באכילה ליומא משום מעשה שבת הוא כר' יהודה שכנגדו מתחייב בנפשו במזיד וכשהיה לו חולה מבע"י והבריא דאי בשלא היה לו חולה מבע"י הא לאו משום מעשה שבת מתסרא ליומא אלא משום מוקצה:

נקיטין מהני שמעתתא דמתאמרין בגמ' בהדין ענינא המבשל בשבת דבר שהיה מוכן מבעוד יום בשוגג יאכל במזיד לא יאכל בו ביום לא הוא ולא אחרים ולערב מותר בכדי שיעשו אורויי מורינן הכי ומדרש בפרקא לא דרשינן אלא כר' יהודה דאמר אסורה באכילה ליומיה ל"ש לו ול"ש לאחרים בין בשוגג בין במזיד ולערב אסור בכדי שיעשה ואח"כ מותר לאחרים ולא לו אם בשל במזיד ואם בשל בשוגג מותר לו ולאחרים. וקוצץ דלעת ובשלה או שלא בשלה כיון שהיתה מחוברת מבע"י ולא היתה מן המוכן אסורה ביומא לכל אדם ולערב בכדי שתעשה וכן המבשל לחולה בשבת אסור לבריא בו ביום בלבד גזירה שמא ירבה בשבילו והשוחט לבריא בשבת דינו כדין קוצץ דלעת ואסורה ביומיה לכל אדם בין לר"מ בין לר' יהודה ולערב אסורה בכדי שתעשה. והשוחט לחולה שחלה מבע"י ולא הבריא מותר לבריא באומצא ואם חלה מבע"י והבריא בשבת דינו כדין המבשל בשבת לר"מ כדאית ליה ולר' יהודה כדאית ליה והרי"ף ז"ל לא ביאר דברים הללו כל הצורך ומקצתם שכתבם שלא על אופניהם (כמו שהביאו הרא"ש בסי' כ') וכבר כתבנו בענין הזה במס' שבת פ' כירה:

מלחמת ה'

היא דאילו מדאורייתא אסיקנא התם הספק ונתות בעולה ולא לקצבין שכיון שנשחטה בחזקת היתר עומדת וכן מפורש שם בירושלמי ראית טריפה מדבריהם ולאיה לדבר נמי דאמרי' בפ"ק דפסחים המשכיר בית לחבירו בי"ד חזקתו בדוק או אין חזקתו בדוק ומתמהינן למאי נפקא מינה ומסדרינן דליתיה לקמן דלישיילא ולאטרותיה להאי. אלמא כל כי האי גוונא לא אזלינן בתר חזקה היכא דאיתיה קמן למבדק אע"ג דבלא אפשר סמכינן ואמרי' נמי בכה"ג בפ' בא סימן קטנה שהגיעה לכלל שנותיה אינה ממאנת וחזקה שהביאה שערות ואמרי' עלה כי אמר רבא חזקה למיאון אבל לענין חליצה בעיא בדיקה וגבי יוחסין מצינו שלא הלכו חכמים אחר רוב עד דאיכא תרי רובי משום דמיעוט פסולי כהונה שכיח והיאך אפשר דגבי איסור חמור כגון שחיטה סמכו חכמים על הרוב ועשאוהו כודאי לגמרי ואפי' עומד לפנינו אין שואלין אותו וגבי יוחסין לא סמכו עליו כלל אלא ש"מ לכתחלה חוששין וזהו שאמרו בגמ' מלא תרנגולת בשוק וכו' ולא אמרו שמוסרין חולין לכתחלה לכל אדם בלא בדיקה בסוף. ומה שהשיב המשיב מסוגיין דהיא דלא כרבינא אינו כלום משום דרבינא אפי' ליתיה קמן נמי אסר עד שיבדק כדתנן עלה וכולן שמשו ואחרים רואין אותן שחיטתן כשרה ואוקמוה דליתיה קמן דלבדקיה וקא מפרש נמי ברישא אבל אין יודעין בו לא ישחוט דאילו לדידן שוחט לכתחלה ונבדוק שאפי' שכח ולא בדקו רוב מצויין אצל שחיטה מומחין הם ולא מתוקמא מתני' בהכי דקתני דיעבד שחיטתן כשרה ולא לכתחלה וליטנא בתרא דרבינא הכי פירושא הכל מוחזקין שוחטין לכתחלה ואע"פ שאינן מומחין לנו מוסרין להם חולין לכתחלה ואין חוששין שמא ילך לו וא"א לבדקו או שמא יאמרו מותר לאכול משחיטת מי שאינו מומחה לנו משום דרוב מצויין אצל שחיטה מומחין הם ואין אנו צריכין לבדקו אלא כשהוא לפנינו להסתלק מן הספק אבל לא שחט לפנינו שנים וג' פעמים אפי' מומחה לא ישחוט כלומר אין מוסרין לו חולין לכתחלה ואע"פ שדעתו לבדקו אם נתעלף חוששין שמא יאמרו מותר לאכול משחיטת מי שאינו מוחזק או משום דלמא מעתלי ולא בדיק כמו שפי' בה"מ (הזה) ז"ל בבודק סכין לעיל ואם שחט ואינו מוחזק צריך שיאמר ברי לי שלא נתעלפתי ואם הלך לו ולא אמר שחיטתו פסולה עד שיהו אחרים רואין אותו וזהו פי' דברי רבינא וכן דרך כל הסוגיא אבל [לא] עלה על דעת שאם הוא לפנינו ואינו מומחה שלא נבדוק אם בקי אם לאו והיינו דאמרי' בגמ' להך לישנא דאמרת שאינן מומחין לא רוב מצויין אצל שחיטה מומחין הם. להך לישנא דאמרת מוחזקין אין שאין מוחזקין לא. לעלפויי לא חיישינן ולא אמרי' (או) בתרוייהו רוב מצויין אצל שחיטה מומחין ומוחזקין הן (ב) דאלמא לא חיישינן אע"ג דאיתיה קמן ולשאינן מומחין חיישינן דהיינו דאיתיה קמן אלא דסמכינן ארובא כי ליתיה קמן וכן מה שהשיב מדאמר רב נחמן ראה אחד ששחט וכו' ודייקינן עלה היכי דמי אי דידע דגמיר למה לי ראה וכו' ואם איתא נימא נמי מאי אסור דקאמר רב נחמן אסור עד שיבדוק דהא איתיה קמן. אינה תשובה חדא דאם לאו אסור לגמרי משמע דהוה ליה למימר בודקין אותו ועוד למה לי ראה מתחלה ועד סוף בבודקים אותו סגי כדאקשינן לעיל ומאין ושאין מוחזקין בבודקין אותו סגי אבל לעולם אימא לך כדאיתיה קמן שואלין אותו ואין סומכין על האומדות ולא אמרו לסמוך על רוב כגון זה אלא כדליתיה קמן כדברי ר' יצחק וכ"כ רב אחא משבחא ודבר מוסכם ומקובל הוא מן הגאונים ועם שונים אל תתערב:

ועוד נקיטין מהני שמעתתא דמיתאמרן בגמ' בהדין ענינא המבשל בשבת וכו' עד וכבר כתבנו בענין הזה במס' שבת בפ' כירה: **אמר** הכותב גם אנחנו כתבנו שם ופירשנו דברי רבינו הגדול ובררנו שהם נכונים בראיות נכונות וכך הסכימו הגאונים שהלכה כר' יהודה למדרש ולאורויי ומה שכתב בסתם השוחט לחולה בשבת מותר לבריא בו ביום באומצא ולא פירש דוקא בשהיה לו חולה מבע"י זה ודאי מספק עלינו את השמועה הזאת שאנו סבורים דכל מוקצה מחמת איסור לר"מ אית ליה (כל מוקצה מחמת איסור) וכ"ש לר' יהודה ואע"פ שלא דחאו בידים אסור כסבריה דרב דהא מסקנא דשמעתין וכיון דקי"ל כוותייהו במוקצה מחמת איסור בשבת וביו"ט אפי' במוקצה סתם הא אמרינן לשוחט לחולה שחלה בשבת שהוא אסור לבריא ורב דימי לא פליג מידי אלא בגזירה דשמא ירבה בשבילו איירי וכן מצינו כדעת הזה לראשונים כגון רב אחא ובעל הלכות אלא שנראה מדברי רבינו ז"ל שהוא סובר דרב לא סבירא לן כרב דלא שני ליה דאיהו מדאית ליה מוקצה אזיל ביה לחומרא וכבר ראינו לו ז"ל שהוא כותב בפירות שנשרו דאיסורן משום גזירה שמא יעלה ויתלוש דכל מוקצה מחמת איסור אלא כשדחאו בידים כקושיין לעיל ולא סבירא לן כרב דלא שני ליה דאיהו מדאית ליה מוקצה אזיל וכן אמרו בגמ' במס' ביצה ב' וג' פעמים ולא אמרו שהם מוקצים מחמת איסור דומיא דכוס וקערה ועששית שאפי' ר"ש מודה באיסורן אלא שאני התם דדחאה בידים וזה דבר ברור הוא לדעת ר"ש דאפי' במקום שהמוקצה מחמת איסור כגון שאין דעתו עליו אין איסורו אלא כשדחאו בידים וכבר ביארנו זה בתחלת פ' אין נדין מיהו לר"מ דאית ליה כל מוקצה מחמת איסור וכ"ש לר' יהודה היה נראה לנו דאע"פ שלא דחאו בידים אסור כסבריה דרב סובר דרב לטעמיה דמחמיר במוקצה אבל אנן לית לן מוקצה אלא מאי דאשכחן ביה לתנאי דהיינו דחאו בידים והיינו סבריה דתנא דתני קמיה שוחט וסברא דגמ' דמקשי ודלמא שאני התם דדחיה בידים ורב דימי מנהרדעא וזו הסברא מסתייעא מפשטי השמועות ממקומות אחרים שהרי אמרו בתחלת מס' ביצה לעולם בתרנגולת העומדת לאכילה וביו"ט שחל להיות אחר השבת עסקינן וכו' והקשינן אי הכי שבת דעלמא תשתרי ולא אמרו שהיא

דוקא בההיא דבליעא טפי הוא דאיבעיא לן דכמאן דאיתיה לאיסוריה בעיניה דמי [וכן] חוטים שבלחי אסורים באומצא משום דם דכמאן דאיתיה לאיסורא בעיניה דמי כדמוכח לקמן בפרק כל הבשר. הא בעלמא שרי וכן נמי נללי לא בעינן מליחה מדגרס לקמן בפ' הזרוע (דף קנג.) חוטים שבלחי אסורים וכל כהן שאינו יודע ליטלן אין נותנין לו מתנות ולא היא אי בטויא מידב דאיב. אי לקדרה אדמחתך להו ומלח להו שפיר דמי. ומדלא מדכרינן מליחה בטויה כלל ש"מ בצלי לא בעי' מליחה כלל. אלא מיהו איכא למידק מדגרסינן במנחות בפרק הקומץ רבה (דף כא.) במלח תמלח יכול תבונהו מאי תבונהו יכול יתן בו טעם כבינה. כלומר שישהה בו מלח עד שיתן טעם בבשר כבינה שנותנת טעם באדם: ת"ל תמלח. כילד הוא עושה מביא את האבר ונותן עליו מלח וחוזר והופכו ונותן עליו מלח ומעלהו. אמר אביי וכן לצלי. תירץ הרא"ה ז"ל דהתם לא בהכשר מליחה עסקינן דמאי שייכא התם. אלא ה"ק וכן למתנות כהנים שזכתה להם תורה מן הקרבן צריכות מלח שאף הם בכלל על כל קרבנך תקריב מלח. ומש"ה אמרינן וכן לצלי דאי לקדרה בלאו הכי נמי. אלא צלי דבחולין לא בעי מליחה הכא בעי. אי נמי התם וכן לקדרה גרסי': **מתני'** השוחט במגל יד. מגל יד יש לה שתי פיות האחת חלקה כסכין והשנית יש בה פגימות וכי מכשרינן הכא מגל יד באותו רוח שהוא חלק: הכל שוחטין ולעולם שוחטין ובכל שוחטין. מפרשינן בגמ' [דף יג. ודף ג.] דהכל שוחטין לאיתויי ישראל מומר אוכל נבלות לתיאבון דבודק סכין ונותן לו ומותר לאכול משחיטתו. ולעולם שוחטין בין ביום בין בלילה. והוא שאבוקה כנגדו: ובכל שוחטין. בין בצור בין בזכוכית בין בקרומית של קנה ואפילו לכתחלה והוא שתלושין כדאיתא לקמן: חוץ ממגל קציר. שקוצרים בה את התבואה ופגימותיה כולן נוטות לצד אחד ואין אדם מרגיש בהן מאותו צד ואפ"ה פסול: והמגרה. שפגימותיה נרגשות לכל צד שייג"א בלע"ז: והשיניים. כשהן שתים דבוקות ואפי' הן תלושות: והצפורן. במחוברת: מפני שהן חונקין. שאין חותכין אלא קורעין מחמת הפגימה והאי חונקין אשארא קאי ולא אצפורן דטעמא דצפורן מפרש בגמ' [דף יח.] מפני שהוא מחובר: השוחט במגל קציר כדרך הליכתה. מגל קציר כדרך הליכתה אינה קורעת לב"ה מפני שראשיה כפופין מאד ומפרשינן בגמ' דאף כשהכשירו ב"ה לא הכשירו אלא לטהרה מידי נבלה אבל באכילה אסורה שמא ישכח ויביא: ואם החליקו שיניה הרי היא כסכין. ומותר לכתחלה ולא גזרינן אטו לא הוחלקו: **גמ'** גזירה דילמא אתי למיעבד באידך גיסא. באותו צד שהוא פגום ושמעינן מהא דסכין שיש בו כדי לשחוט מן הפגם ולהלן אסור לשחוט בה לכתחלה דהא הכא גזרינן משום אידך גיסא וכ"ש היכא דבההיא גיסא גופא פגומה. ומיהו היכא דעבד בה הכירא שריא אפילו לכתחלה ולא דמי למגל יד דהתם כלי שצורתו כך (ה) ואפשר דאתי למיטעי אבל הכא לפי שעה ליכא למיגזר: בצור ובקנה לכתחלה לא. בתלוש ולבסוף חברו דגזרינן אטו מחובר מעיקרו אבל במחובר מעיקרו אפי' דיעבד שחיטתו פסולה בגמ' ילפי' לה: ומאי ניהו סימוניא דאגמא. עשב הגדל באגמי מים כשהוא יבש חותך ואין קיסמין נבדלין ממנו אבל שאר קנים כשדוחקין אותן קסמים נתזין ונפרכי מהן וחיישינן דילמא נקבו להו לסימנין: חיישינן שמא ידרוס. מתוך שצואר הבהמה מכביד על הסכין: לצדדין קתני. דהא רישא דברייתא תנא תלוש ומחובר כדקתני בכל שוחטין בין בתלוש בין במחובר וכי הדר סיים סיפא בין שהסכין למעלה וכו' לאו תרוייהו אמחובר אלא סכין למטה וצואר בהמה למעלה דוקא בתלושה דאדם אוחז בסכין למטה ושוחט והבהמה תלויה באויר וזה מוליך ומביא והא דקתני סכין למעלה וצואר בהמה למטה במחוברת כלומר אף במחוברת: רב פפא אמר. לא תוקמה בשנויא דחיקא אלא תרוייהו אתלוש ומחובר קיימי ואפ"ה לא תיקשי לרב [ענן] דהא דקתני סכין למטה וצואר בהמה למעלה במחובר בעופא דקליל. שאין לחוש בו שמא ידרוס. ובהמה דקתני לאו דוקא ואיכא נסחי דלא גרסי בהמה אלא סכין למעלה וצואר למטה: **תנן** רבנן סכין שיש בה פגימות הרבה תדון כמגרה. ואפילו כולן מסוכסכות. דמדמפליג בשאין בה אלא פגימה אחת בין אוגרת למסוכסכת מכלל דיש בה פגימות הרבה אפי' כולן מסוכסכות פסולה: אוגרת משתי רוחות. שהפגימה נרגשת בין בהולכה בין בהובאה: מסוכסכת מרוח אחת. שהיא כפופה הרבה ואינה נרגשת אלא ברוח אחת ואמרינן לקמן בסמוך דכי מכשרינן במסוכסכת

נר מצוה

מתני' השוחט במגל יד בצור ובקנה שחיטתו כשרה הכל שוחטין ולעולם שוחטין ובכל שוחטין חוץ ממגל קציר (א) והשינים והמגרה והצפורן מפני שהן חונקין: *השוחט במגל קציר בדרך הליכתה בית שמאי פוסלין ובית הלל מכשירין ואם החליקו שיניה הרי זו כסכין: **גמ'** השוחט במגל יד *דיעבד אין לכתחלה לא גזירה דילמא אתי למיעבד א באידך גיסא פירוש מגל יד צדו אחד סכין וצדו אחד מגל: בצור ובקנה לכתחלה לא. בתלוש ב ולבסוף חברו אבל במחובר מעיקרו אפילו דיעבד שחיטתו פסולה ובתלוש שוחטין לכתחלה דתניא בכל שוחטין בין בצור בין בזכוכית בין בקרומית של קנה *ומאי ניהו סימוניא דאגמא: תניא נעץ סכין בכותל ושחט בה שחיטתו כשרה אמר רב ענן אמר שמואל לא שאנו אלא שהסכין למעלה וצואר בהמה למטה אבל סכין למטה וצואר בהמה למעלה חיישינן שמא ידרוס והא קתני בין שהסכין למעלה וצואר בהמה למטה בין שהסכין למטה וצואר בהמה למעלה א"ר זביד לצדדין קתני סכין למטה וצואר בהמה למעלה בתלושה סכין למעלה וצואר בהמה למטה במחוברת רב פפא אמר כי תניא ההיא ג בעופא דקליל: תנו רבנן *סכין שיש בה פגימות הרבה ד תידון כמגירה ושאין בה אלא פגימה אחת אוגרת פסולה מסוכסכת כשרה והיכי דמי אוגרת והיכי דמי מסוכסכת א"ר אלעזר אוגרת משתי רוחות מסוכסכת מרוח אחת: אמר רבה שלש מדות בסכין אוגרת לא ישחוט ואם שחט שחיטתו פסולה מסוכסכת לא ישחוט ואם שחט שחיטתו

רש"י

מתני' במגל יד. יש לו שתי פיות האחת חלקה כסכין והשניה יש בה פגימות: הכל שוחטין. אפי' כותי או ישראל מומר: ולעולם שוחטין. בין ביום בין בלילה ואבוקה כנגדו: ובכל שוחטין. בין בצור בין בזכוכית בין בקרומית של (ב) קנה שקוצרין בו תבואה שפגימותיה כולן נוטות לצד אחד בשיפוע: מגירה. סכין מלא פגימות ואינן משופעות כמגל קציר אלא מכוונות שיש לפגימות מורשין מכאן ומכאן כשתי פגימות אוגרת: שיניים. שתחובים בלחי בהמה: והצפורן. במחוברת: שהן חונקין. אין חותכין אלא קורעין מחמת הפגימות והאי חונקין אשארא קאי ולא אצפורן דטעמא דצפורן מפרש בגמרא משום מחובר: דרך הליכתה. אינה קורעת לב"ה מפני שראשיהן כפופין הן מאד: **גמ'** דילמא אתי למיעבד באידך גיסא. במקום הפגימות ושמעינן מכאן דסכין פגומה ויש בה כדי לשחוט (ג) בה מן הפגם ולהלן דאסור לשחוט בה לכתחלה דהא הכא גזרינן משום אידך גיסא כ"ש היכא דיש פגימה בהאי גיסא דגזרינן: מחובר מעיקרו. אפילו דיעבד שחיטתו פסולה דילפינן מויקח את המאכלת דבעינן שחיטה בתלוש: קרומית. עשב הגדל באגמים וכשהוא יבש הוא חלוק וחותך ואין קסמין נבדלין ממנו והיינו סימוניא דאגמא: נעץ סכין בכותל. והוליך והביא עליה צואר הבהמה: לא שאנו. דנעץ סכין כשרה: אלא שהסכין למעלה. פיו כלפי הקרקע וצואר בהמה למטה ומוליך ומביא צואר הבהמה: חיישינן שמא ידרוס. דמתוך שהצואר מכביד על הסכין חיישינן שמא ידרוס: לצדדים קתני. רישא תני בין בתלוש בין במחובר וכי הדר מסיים בסיפא בין שהסכין למעלה בין למטה לאו אתרוייהו קאי אלא חד אתלוש וחד אמחובר סכין למטה וצואר בהמה למעלה אתלוש דאדם אוחז בסכין למטה ושוחט והבהמה תלויה באויר וזה מוליך ומביא והא דקתני סכין למעלה וצואר בהמה למטה אמחובר כלומר אף במחובר: רב פפא אמר. לא תוקמה בשינויא דחיקא דאידי ואידי אתלוש ומחובר קאי ואפ"ה לא תיקשי לרב ענן דהא דקתני סכין למטה וצואר בהמה למעלה דכשר במחובר בעופא דקליל ובהמה דקתני לאו דוקא: שיש בה פגימות הרבה נידון כמגירה. ואפי' כולן מסוכסכות אסורה דמסוכסכת היינו שאין לה לפגימה אלא עוקץ אחד ועוקצו השני הולך במשוזו ומכשרינן לקמן כי ליכא אלא חדא מסוכסכת וכשהוליכה והביא שלא פגעה הסכין בשחיטה בעוקץ משהגיע לסימנין (ד) וקיימא אריסא דסכינא דכשהגיע לעוקץ עדיין לא נחתכו העור והבשר שיקרע העוקץ הסימן בירידתו אבל כאן שיש בו פגימות הרבה אפילו כולן מסוכסכות עוקץ של פגם הראשון מחליק העור והבשר והפגם השני בא בסימן וקורע והא דתנן במגל קציר דרך הליכתה ב"ה מכשיר (א) היינו משום שמגל קציר עוקצי פגימותיו כפופין מאד מאד ואין קורעין דרך הליכתו כלל אבל עוקץ שאינו כפוף קורע אפילו בירידתו כשהסימן יורד ממנו ונכנס לתוך הפגם: מסוכסכת כשרה. כלמסיק: משתי רוחות. שיש עוקץ לפגם אחת לראשו ואחת לסופו ואוגרת הצפורן בין שני העוקצין לשון אגרה בקיץ לחמה: מרוח אחת. שאין לפגימה אלא עוקץ אחד והשני הולך במשוזו ואינה מעכבת את הצפורן והבשר: מסוכסכת לא ישחוט. גזירה שמא יוליך ויביא:

עולה

שלטי הגבורים

א לפרש"י ומרדכי שם וכן מלשון הרא"ש והטור משמע להדיא דאסור לשחוט בו אפי' שלא במקום פגימה ואפי' אוחז הפגימה בידו דלמא אתי לשחוט באידך גיסא ודוקא לכתחלה אבל בדיעבד כשרה ואע"ג דאמרי' גבי נעץ סכין בכותל ושחט בה כשצואר בהמה למעלה דשחיטתו פסולה גם בדיעבד ואפי' אמר ברי לי שלא דרסתי התם היינו טעמא דחיישי' לשמא ידרוס פעם אחרת שכיון שקרוב הדבר לבא לידי דריסה וא"א כמעט להמלט ממנו אבל הכא אפשר שפיר לשחוט חוץ לפגימה ועוד שאוחז הפגימה בידו לא גזרינן כולי האי ולפחות בדיעבד שחיטתו כשרה והר"ן וסמ"ג והגהות מיי' כתבו דלכתחלה יש להתיר ע"י קשירת המטלית ע"ג פגימה ואין לגזור כאן שמא ישחוט בלא מטלית דיש שכירא גדולה ולא יטעה:

לשון ריא"ז

השוחט בסכין שצדו אחד חלק בלי שום פגם וצדו השני יש לו פגימות כגון מגל שחיטתו כשרה ולכתחלה לא ישחוט בה שמא ישחוט במקום הפגימות ששחיטתו פסולה וכ"ש סכין שיש לו פגם לא ישחוט מן הפגם ולהלן שמא ישחוט במקום הפגם ואם קשר מטלית על הפגם שוחט בו ואין חוששין שמא יתיר המטלית מעל הפגם וישחוט בו כמו שביאר מז"ס בפסקיו:

ב לדעת הרא"ש והטור כל תלוש ולבסוף חברו אם בטלו שחיטתו פסולה אפי' בדיעבד ומיי' פ"ק מהל' שחיטה לא הזכיר חלוק זה כלל:

ג לדברי הרשב"א הא דמכשרינן בעוף בצואר עוף למעלה דוקא בעוף שהוא קל אבל בעוף שהוא כבד כגון אווזות וכיוצא בהם דינן כבהמות ואסור והטור פליג עליה וכתב דאין חילוק בין עוף לעוף דכולן כשרין:

ד רש"י והרא"ש והר"ן הסכימו דאפי' הן כולן מסוכסכות כיון שהפגימות רבות שחיטתו פסולה אף בדיעבד. וב"ה כתב והביא דברי הטור דאם הם מסוכסכות כשרה בדיעבד אם שחט בענין שלא נגע בעוקץ הפגימה אלא מיירי שהן אוגרות דאז פסולה אף בדיעבד ומדסבירא ליה לרבינו שאין עוקץ הפגימה קורעת דרך ירידה כדבעינן למימר לקמן בס"ד י"ל דס"ל לרבינו אפי' כדברי ב"ה דאם הפגימות הם מסוכסכות אינה פסולה בדיעבד וכן נראה דעת מיי' וסמ"ג מסכימין לפי' רש"י ומיהו במגל קציר פסולה בכל ענין אליבא דכולהו:

עין משפט נר מצוה

א מיי' פ"ק מהל' שחיטה סמג עשין סג טור י"ד סי' ו:

[דף יז:]

ב מיי' פ"ק מהל' שחיטה סמג עשין סג טוי"ד סי' יח:

הגהות הב"ח

(א) והשיניים והמגרה איבות אלו מוקפין וכ"ב ס"א והמגרה והשיניים כו': (ב) קנה הס"ד ואח"כ מה"ד מגל קציר. שקולרין: (ג) כדי לשחוט מן הפגם כנ"ל ותיבה בה נמחק: (ד) וקיימא דקיימא כנ"ל: (ה) אפשר כצ"ל:

הגהות חוות יאיר

(א) אף על פי דלקמן מפרש דבאכילה גם לב"ה אסורי היינו משום גזירה:

מלחמת ה'

מוקצה מחמת איסור וכבר כתבנו שם רובם בפירושה והוצרכו להעמידה בשבת שיש לו חולה עוד אמרו שם בגמ' ביצה ופסחים ובשבת השתא מוכן לאדם לא הוי מוכן לכלבים דתנן אם לא שיתה נבלה מע"ש אסורה לפי שאינה מן המוכן שמעת מינה שזו מוכנת לאדם היא בשבת אע"פ שאיסור שבת עליה והיינו סבריה דאביי בשמעתין וסוגיין דעלמא כוותיה זהו דעת רבינו וזהו קיצורו בהלכה זו וכ"כ תלמידו הרב ר' משה ז"ל ויש לנו פי' אחר לפי שדעתנו כשמועות שהזכרנו והוא כתוב בספר הזה בפ"ב ממס' ביצה:

ועוד קשיא דרבי אדרבי ל"ק כו' כאן בתלוש ולבסוף חיברו וכו' עד והרי"ף ז"ל לא כתב בזה כל הצורך: **אמר הכותב** קיצורו של רבינו ז"ל ולא אריכותם של אחרים דבעיא זו דרבא כבר נפשטה לקולא ממה ששנו בברייתא צור דומיא דקנה עולה מאליו אלמא במחובר מעיקרו הוא ש"מ הא בתלוש ולבסוף חיברו אפי' דומיא דמחובר מעיקרו

[illegible]

המאור הגדול

[דף טו ע"ב] **קשיא** דרבי אדרבי ל"ק כאן במחובר מעיקרו כאן בתלוש ולבסוף חיברו אבל לר' חייא לא אפשר לאוקמינהו דכיון דלית ליה לר' חייא שחיטה בתלוש מן התורה כדא"ל לרב וא"ו דקאי אאופתא קאמר לך לא שני ליה כלל בין תלוש למחובר אלא הכל מותר לכתחלה וקי"ל כרבי הלכך מחובר מעיקרו אפי' בדיעבד שחיטתו פסולה וכן תלוש ולבסוף חיברו בדבר שמבטל אותו ואין דעתו לעוקרו משם שחיטתו פסולה והיינו בעיא דרבא וכיון דלא איפשיט לחומרא נקיטינן ואם הוא תלוש ולבסוף חיברו בדבר שאין מבטל אותו כגון סכין שדעתו לעקרו ממקום נעיצתה לכתחלה לא ישחוט גזירה משום שחיטה במחובר ואם שחט שחיטתו כשרה והרי"ף ז"ל לא כתב בזה כל הצורך (ומבואר ברא"ש סי' כב):

במסוככת

במסוכסכת דוקא בשהוליך ולא הביא כלומר ששחט באותו צד שאין הפגימה נרגשת וכ"ת כיון ששחט באותו צד אפילו יש בה פגימות הרבה כיון שכולן מסוכסכות למה נידונית כמגירה והרי מורשת הפגימה לא פגעו בסימן ומאי שנא פגימות הרבה מפגימה אחת וי"ל דכל שיש בה פגימות הרבה שמא ישכח ויביא ומהאי טעמא גופא הוא דמסקינן לקמן [דף יח.] גבי השוחט במגל קציר דרך הליכתה שאף כשהכשירו [בית הלל] לא הכשירו אלא לטהרה מידי נבלה אבל באכילה אסורה: עולה ויורדת. כגון שנפגמה פגם גדול והוחלקו העוקצים במשחזת זהו דרכו של הרב אלפסי ז"ל. ואיכא הכא הוייה אחריני לרבנן קמאי ז"ל דס"ל דכי אמרינן מסוכסכת כשרה דוקא בדקיימא אורישא דסכינא דהכי אוקימו לה בגמ' שריותא דמסוכסכת אורישא דסכינא והם מפרשין פגימה מסוכסכת בענין אחר והרב אלפסי ז"ל סובר דכי מסקינן בגמרא דשריותא דמסוכסכת בשהוליך ולא הביא תו לא צריכינן למאי דאוקימנא מעיקרא בדקיימא אורישא דסכינא אלא אפי' באמצע הסכין כשרה לפי שהוא מפרש ענין פגימה מסוכסכת על הדרך שפירשנו ולפי שאין מחלוקתן של ראשונים בזה מצוי לענין מעשה ראיתי לקצר בכאן והרוצה לעמוד על עיקרן של דברים יעיין בחדושי:

וסכינא חריפא דמיא לסאסא. אריסט"א זקן השבולים שאינו חלק כך סכין זו אין פיה חלק אבל פגם אין בה אשפיר"א בלע"ז: בדקי לה בשמשא. נותנין אותה בשמש ורואין בחודו של סכין אם נפגם: במיא. חודה הופך למטה ומוליכה על פני המים ונוגעת מעט מעט במים ואם יש שם עוקץ עושה כמין חריץ במים בהליכתה: בישרא אכלה. הוא בא לחתוך בשר לפיכך עיקר בדיקתה בבשר אלבעו אם בשר זה פוגע בפגם כך יפגע בו בשר הסימן אבל בדבר אחר לא הויא בדיקה שאם הוא קשה עובר על פגם קטן ואינו חוגר ואם רך יותר מדאי נכנס לתוך פגם קטן אע"פ שאינו פגם לקלקל הסימן: אבשרא. בשר האצבע: אבשרא. משום דושט הוא רך: ואטופרא. משום קנה שקשה. ואתלת רוחתא באמצע חודו ובצדדין שמא נפגם עובי חודה בצדה ונאחז הסימן בעוקץ ונקרע: **גרסי'** בגמ' [דף יז:] אמר רב הונא בר קטינא אמר ר"ש בן לקיש שלש פגימות הן. כלומר לשיעור אחד: פגימת עלם בפסח. שאסור בשבירת עלם: ופגימת אוזן בבכור. להיות מום לשחוט עליו במדינה: ופגימת מום בקדשים. נקבות כגון חטאת ושלמים שיש בהם פגימה שאינה נוהגת בבכור כדתנן התם בבכורות (דף מא.): רב חסדא אמר אף פגימת הסכין ואידך בחולין לא קא מיירי וכולן פגימתם כפגימת המזבח וכמה פגימת המזבח כדי שתחגור בה לפורן. דמזבח שנפגם פסול כדילפינן בשחיטת קדשים בפ' קדשי קדשים (דף נט.) וזבחת עליו את עולותיך וכי עליו אתה זובח אלא בזמן שהוא שלם ולא בזמן שהוא חסר. ואיכא מ"ד דהלכתא כרב חסדא דמני סכין בהדי הני פגימות דפגימתם כפגימת המזבח וכל שאין הצפורן נחגרת בה כשרה וראיה לדבר מדקא מתמה תלמודא אדר"ל מ"ט לא מני איהו נמי פגימת סכין בהדי הנך ומהדרינן דבחולין לא קא מיירי הא לאו הכי הוה מני לה אלמא כלהו כרב חסדא ס"ל דאי לא מאי קא מתמהינן עליה דר"ל

נר מצוה

שחיטתו כשרה °עולה ויורדת מותר לשחוט בה לכתחלה א ומסוכסכת דקאמר רבא שחיטתו כשרה כשהוליך ולא הביא אבל אם הוליך והביא שחיטתו פסולה. וסכינא חריפא טובא דדמיא ב לסאסא כשרה במערבא בדקי לה לסכינא בשמשא בנהרדעא בדקי לה במיא רב ששת בדיק לה בלישניה רב אחא בר יעקב בדיק לה בשערא בסורא אמרי בשרא אכלה בשרא בדיק לה אמר רב פפא צריכה בדיקה אבישרא ואטופרא ואתלת רוחתא: אמר *רב הונא האי ג טבחא דלא סר סכיניה קמי חכם משמתינן ליה רבא אמר מעברינן ליה ומכרזינן אבשריה דטרפה היא ולא פליגי כאן בשנמצאת סכינו יפה כאן שלא נמצאת סכינו יפה: השוחט במגל קציר בדרך הולכתה וכו': אמר ר' חייא בר אבא אמר רבי יוחנן אף כשהכשירו ב"ה לא הכשירו אלא לטהרה מידי נבלה אבל באכילה אסורה: **מתני'** א השוחט מתוך הטבעת ושייר בה מלא החוט על פני כולה שחיטתו כשרה °רבי יוסי ברבי יהודה אומר מלא החוט על פני רובה: **גמ'** *אמר רב פפא משמיה דרבא שייר ד בחיטי כשרה *רב נחמן אכשר משפוי כובע ולמטה

רש"י

עולה ויורדת. כגון שנפגמה הסכין פגם גדול והוחלקו שני העוקצים במשחזת והוי הסכין נמוך שם: והוא דקיימא אורישא דסכינא דכשהתחיל להוליך לא היה כח בסכין לחלום עד שעובר הפגם ולא פגע העוקץ בסימן אבל לא קיימא אורישא דסכינא אסורה דחורפא דסכינא מחליש השור והעוקץ בוזע וקורע הסימן בכגעו בו: לסאסא. זקן שיבולת שאינו חלק כך סכין זה שאין פיה חלקה אבל אין לה פגם: בשימשא. נותנין אותה בשמש ורואין בחודה: בישרא אכלה. בשר בא לחתוך לפיכך עיקר בדיקתה בבשר או ברים ליטניה או בבשר האצבע אם בשר זה פוגע בפגם כך יפגע בו בשר הסימן אבל בדבר אחר לא הוי בדיקה כי שמא דבר אחר קשה עובר על פגם קטן או דבר אחר רך ביותר נכנס לפגם קטן יותר: אבישרא בשר האצבע: אטופרא. אצפורן: ואתלת רוחתא. באמצע חודה ובצדדין כי שמא נפגם בעובי חודה בצדה ונאחז הסימן בעוקץ ונקרע: (א) ליבן סכין באור שחיטתו כשרה. ולא אמרינן שריפה היא זו ולא שחיטה: דחידוד קודם (ב). מקדים וממהר לשחוט ולחתוך קודם שתכוה מן האור ולא חיישינן כשהסכין נכנס קודם שישחוט רוב הוושט שלידי הסכין ישרפוהו ונמצאת טריפה קודם שחיטה דוושט נקיבתו במשהו וטריפה בנקב הוא דבית שחיטה מרווה רווה ומתרחק הצוהר מלידי הסכין מכאן ומכאן ואינו נוגע בסימן אלא חידוד של הסכין הכי נמי כשנפגמו לידי הסכין אינו נוגע בסימן אלא חידוד הסכין: דלא סר סכינא. שלא הראה סכינו לחכם: מעברינן ליה. מאומנתו שלא *ישחוט עוד בשר: בשנמצאת סכינו יפה משמתינן לו. משום אפקירותא שהחציף פניו דקיימא לן מנדין לכבוד הרב: אבל באכילה אסורה. גזירה הולכה אטו הובאה: **מתני'** השוחט מתוך הטבעת. בטבעת גדולה איירי שהיא עליונה מכוון שאין טבעת למעלה הימנה: ושייר בה מלא החוט על פני כולה. (ג) נגד הראש שלא הטה הסכין לצאת חוץ מן הטבעת (ד) כולה כשרה: מלא החוט. כלומר כל דהו. אבל אם קודם שגמר את כולה הגרים את הסכין (ה) לנגד הראש ויצא מן הטבעת וגמר את השחיטה למעלה מן הטבעת שאינה מקום הכשר שחיטה שהיא הגרמה שנאמרה למשה מסיני אף על פי שנשחט רוב הקנה במקום השחיטה פסלי רבנן הואיל ונגמר בפסול: רבי יוסי בר' יהודה אומר מלא החוט על פני רובה. אם שייר מלא חוט השדרה (ו) על פני רוב הטבעת מן הטבעת לנגד הראש כלומר שחתך רוב הקנה בתוך הטבעת ובמיעוט הגרים ויצא ממנו לנגד הראש וגמר את השחיטה למעלה הימנה כשירה דברובא איתכשרא לה שחיטה ואידך כי שחיט מחתך בשר בעלמא הוא וכן נראה ודלא כמאן דמפרש דבכל (ז) טבעת חשיב הגרמה לרבנן ולרבי יוסי וסברי משהתחיל לשחוט תוך טבעת צריך שיגמור כל השחיטה בתוכה לרבנן או רובה לרבי יוסי (ח) דבהדיא תניא בתוספתא דאין חילוק מקום בכל הקנה בין בתוך הטבעת בין בהויר שבין טבעת לטבעת ופלוגתייהו רק בטבעת גדולה לפי שלמעלה הימנה אין מקום שחיטה ולא קי"ל לא כר' יוסי ולא כרבנן אלא כרבי חנינא בן אנטיגנוס דמכשר בכולהו בר משוחט למעלה משיפוי כובע: **גמ'** שייר בחיטי. חיטי גנג"ד דומין לחיטין ומונחין על הקנה אלא הכובע ואם שייר באותן חיטי שסביב (ט) מקצת לנגד הראש ומקצתן לצד הקנה דהיינו שחתך בהן כשירה: משיפוי כובע. כמין כובע יש

כי לא מני לה ומיהו איכא למידק א"כ הני אמוראי דלעיל [דף יז:] למה להו למיבדק בשמשא ובמיא ליבדקו בצפורן ואמאי קאמרי בשרא אכלה בשרא ליבדקיה הרי כל שאין הצפורן נחגרת בה כשרה. ואיפשר שכל אחד היה נוהג לפי מה שהיה סבור שהיא בדיקה יותר יפה אבל אין הכי נמי ששיעור פגימת סכין כדי שתחגור בה לפורן הא לאו הכי כשרה אבל הרמב"ן ז"ל פי' דאמוראי ניהו דהנך אמוראי דלעיל סברי דפגימת סכין בכל שהוא ואפילו אינה חוגרת בה לפורן וכ"ת א"כ מאי קא מתמהינן עליה דר"ל ואמרינן ואידך ואצטריכין לתרוצי דבחולין לא קא מיירי נימא דר"ל כהנך אמוראי דלעיל ולית ליה לדרב חסדא י"ל דא"כ הוה ליה למימר ארבע פגימות הן שלש כדי שתחגור בה לפורן ואחת כל שהוא וגראה שזה היה דעתו של הרב אלפסי ז"ל שלא הזכיר חגירת לפורן בהלכות משמע דס"ל דפגימת סכין בכל שהוא ומיהו לאו דוקא כל שהוא דהא אוקימנא ליה דמשמע שאוגרת שום דבר ואפילו חוט השערה אבל אינה אוגרת שום דבר כשרה והיינו דמיא לסאסא:

דלא סר סכינא. שלא הראה סכינו לחכם: משמתינן ליה. משום אפקירותא שהחציף פניו כדקי"ל דמנדין לכבוד הרב בברכות בפ' מי שמתו (דף יט.): מעברינן ליה. מאומנתו שלא ימכור עוד בשר: כאן בשנמצאת סכינו יפה. משמתינן ליה בלחוד: **אבל** באכילה אסורה. שמא ישכח ויביא כמו שפירשתי למעלה. וב"ש חוששין עלה אפילו מספק נבלה. ואיכא מ"ד דדוקא מגל קציר שהוא כלי שצורתו כך ויש לחוש אם היו מתירין אותה שמא ירגיל עצמו לשחוט בו לפי שהוא קרוב לאסור אולי טעה והחזיר ידו מעט לאחוריו אבל בסכין שאין צורתו כך שהיו בה פגימות הרבה כעין מגל קציר שאין מרגישין בהן בהולכה לכתחלה לא ישחוט ואם שחט בהולכה בלבד שחיטתו כשרה: **מתני'** השוחט מתוך הטבעת. בטבעת גדולה שבראשו של קנה קאמר והכי מוכח בגמ' וס"ל לת"ק דמקום שחיטה מטבעת גדולה ולמטה וטבעת עצמה בכלל ומטבעת גדולה ולמעלה בקנה לאו מקום שחיטה וס"ל נמי שאם התחיל ממקום שחיטה כל שהוא אפילו בקנה פסולה דבעינן רוב במקום שחיטה ומיהו מודה שאם שחט בתחלה רובה של טבעת ואח"כ הגרים כשרה דהא תנן [דף כז.] ורובו של אחד כמוהו וכי קאמר על פני כולה למעוטי שאם התחיל להגרים פסולה: ר' יוסי בר' יהודה אומר מלא החוט על פני רובה. דלת"ג דהתחיל להגרים חוץ לטבעת גדולה כיון שסיים רוב השחיטה בטבעת כשרה והיינו דקאמר מלא החוט על פני רובה כלומר דבמקום שישלים לרובה יכנס מלא החוט לתוך הטבעת ומ"מ כולהו מודו שאין מקום שחיטה למעלה מטבעת גדולה ולא קי"ל כוותייהו אלא משפוי כובע ולמטה כשרה וכדאיתא בגמ': **גמ'** שייר בחיטי. גרעינין דומים לחיטין ומונחין ע"פ הקנה אצל הכובע ושייר בחיטי היינו שסייכן לצד הראש ... ע"פ הקנה למעלה מטבעת

המאור הגדול

השוחט מתוך טבעת גדולה ושייר בה מלא החוט על פני רובה לרבנן פסולה ולר' יוסי בר' יהודה כשרה וה"ה לשוחט מתוך שאר טבעות ולאחר שחתך רוב הטבעת הגרים ויצא לו חוץ מטבעת גדולה כלפי הראש אע"פ שאין הטבעות התחתונות מקיפות את כל הקנה הואיל ומקיפות את רוב הקנה חשיב רובה של טבעת כרובו של קנה וכשרה לר' יוסי בר' יהודה ואם הגרים קודם שישחט (י) הראש ויצא לו חוץ מטבעת גדולה פסולה אפי' לר' יוסי בר' יהודה ולר' חנינא בן אנטיגנוס כשרה כל זמן שלא הגרים משיפוי כובע ולמעלה כלפי הראש וכוותיה קי"ל דכל משיפוי כובע ולמטה כשרה דהיינו שייר בחטי אבל ברובו של קנה קי"ל כרב ושמואל דלא ס"ל כר' יוסי בר' יהודה בשאר הטבעות שיהא רוב הטבעת עולה לו לרוב הקנה ולעולם בעינן רובו של קנה שחוט במקום שחיטה ופלוגתא דרב הונא ורב יהודה בהגרים שליש ושחט שליש והגרים שליש ובשחט שליש ושחט שליש והגרים שליש אליבא דר' יוסי בר' יהודה אזלי וכלישנא בתרא דרב הונא אמר רב אסי שייכן וקי"ל כלישנא בתרא:

[דף יט ע"א] **נקיטינן** מינה שחט ב' שליש והגרים שליש או שהגרים שליש ושחט שני שליש כשרה אבל שחט שליש והגרים שליש ושחט שליש או שהגרים שליש ושחט שליש והגרים שליש

מלחמת ה'

מטבעת גדולה והוא משופע כלפי הראש וממנו ולמטה כשרה דליכא הגרמה בקנה אלא משיפוי כובע ולמעלה: **גרסי'** בגמ' [דף יט.] הגרים שליש. כלומר שהתחיל לשחוט למעלה ממקום שחיטה: ושחט שליש והגרים שליש רב הונא אמר כשרה רב יהודה אמר טרפה רב הונא אמר כשרה כי נפקא חיותא בשחיטה קא נפקא ורב יהודה אמר טרפה בעינן רובא בשחיטה וליכא. שחט שליש והגרים שליש ושחט שליש רב יהודה אמר כשרה אתו סיילוה לרב הונא אמר להו טרפה. וה"פ דרב הונא ורב יהודה בהא פליגי דרב הונא סבר דהגרמה כמקום הראוי לשחיטה וכשחט שלא בהכשר דמי והוה ליה כאלו הקנה פגום הילכך הכל תלוי בחתיכת רובו של קנה שאם נגמר בשחיטה כשר ואם נגמר בהגרמה פסולה ומש"ה מכשיר בהגרים שליש ושחט שליש והגרים שליש וטריף בשחט שליש והגרים שליש ושחט שליש ורב יהודה סבר דהגרמה לאו כמקום שחיטה דמיא אלא כמקום טרפות וכל זמן שנגרם רוב אסורה לא נגרס רוב איכה אסורה מחמת אותה חתיכה ומיהו כיון דלאו מקום שחיטה הוא בעי' רוב קנה בשחיטה בין בתחלה בין בסוף ומש"ה טריף בהגרים שליש ושחט שליש והגרים שליש ומכשיר בשחט שליש והגרים שליש ושחט שליש: ולענין הלכה הרמב"ם ז"ל פסק בפרק שלישי מהלכות שחיטה כר"י והר"ז הלוי ז"ל והרמב"ן ז"ל אמרו דלא מכרעא מילתא הלכך נקיטינן כחומרי דתרוייהו ולעולם לא מכשרינן עד דאיכא רוב שחוט בבת אחת בין בתחלה בין בסוף דבכה"ג בין לרב הונא בין לרב יהודה כשרה דהא איכא רובא בשחיטה וכי נפקא חיותא בשחיטה קא נפקא אבל הרשב"א ז"ל החמיר עוד ואמר דכחד לישנא קמא דמייתינן בגמ' דרב הונא אמר רב אסי קי"ל ולא מכשרינן אלא בששחט שני שלישים והגרים שליש אבל הגרים שליש ושחט שני שלישים פסולה דכי נפקא חיותא בעינן רובא בשחיטה וליכא והביא ראיה לדבריו מדנקט סוגיא דגמרא כי האי לישנא לאסורא דאמרינן בגמרא לקמן [דף כ.] פסול בשחיטה פסול במליקה לאיתויי מאי ואסיקנא לאיתויי שפוי ראשו כגון דנקט מראשו והגרים ואזיל עד דמטא לתתאי דאמר רב הונא אמר רב אסי הגרים שליש ושחט שני שלישים פסולה: **מתני'** השוחט מן הצדדין שחיטתו כשרה.

ולמטה א"ל רב חנן בר קטינא לר"נ כמאן לא כרבנן ולא כר' יוסי ברבי יהודה א"ל לא חילק ידענא ולא בילק שמענא אנא שמעתתא ידענא דא"ר חייא בר אבא א"ר יוחנן ואמרי לה א"ר אבא בר זבדא א"ר חנינא ואמרי לה א"ר יעקב בר אידי א"ר יהושע ב"ל משפוי כובע ולמטה כשרה והיינו שייר בחיטי וכן הילכתא: **מתני'** *השוחט מן הצדדין שחיטתו כשרה והמולק מן הצדדין מליקתו פסולה השוחט מן העורף שחיטתו פסולה המולק מן העורף מליקתו כשרה [השוחט מן הצואר שחיטתו כשרה המולק מן הצואר מליקתו פסולה] שכל העורף כשר למליקה וכל הצואר כשר לשחיטה: **גמ'** *תאני רמי בר יחזקאל אין עיקור סימנין לעוף *אמר רבינא אמר לי רבה בר קיסנא הא דתני רמי בר יחזקאל אין עיקור סימנין לעוף לא אמרן אלא במליקה אבל בשחיטה יש עיקור סימנין לעוף וקי"ל כרבינא: אמר זעירי נשברה מפרקת ורוב בשר עמה נבלה: *אמר רב יהודה אמר שמואל נשברה מפרקת ורוב בשר עמה °מטמאה באהל וא"ת מעשה דעלי מפרקת בלא רוב בשר הוה זקנה שאני דכתיב °ויהי כהזכירו את ארון האלהים וגו' א"ר שמואל בר נחמני א"ר יוחנן קרעו כדג מטמא באהל א"ר שמואל בר רב יצחק ומגבו אמר חזקיה עשאה גיסטרא נבלה א"ר אלעזר ניטלה ירך וחלל שלה [ניכר] נבילה היכי דמי חלל שלה א"ר אלעזר כל שרובצת ונראית חסרה:

הדרן עלך הכל שוחטין

השוחט *אחד א בעוף ושנים בבהמה שחיטתו כשרה ורובו של אחד כמוהו ר' יהודה אומר עד שישחוט את ב הורידין

רש"י

ים ע"פ הקנה ככובע שעל הראש ומשתפע לכאן ולכאן וקאמר קודם שיתחיל הכובע להשתפע כשירה משם ולהלן טריפה: לא כרבנן ולא כרבי יוסי. דאפילו ר' יוסי לא מכשיר אלא היכא דרובא הוי מתוך הטבעת אבל כולהו למעלה מן הטבעת מודה דפסולה והא כולה למעלה מן הטבעת היא: **מתני'** השוחט מן הצדדין. לידי הצואר: שחיטתו כשירה. ואפילו לכתחלה נמי ואיידי דבעי למיתני מליקה פסולה תני נמי השוחט דבמליקה כתיב ממול ערפו דהיינו מאחוריו: השוחט מן העורף. בגמ' מוקי לה תלמודא בשלא החזיר סימנין אחורי העורף אלא (א) חותך המפרקת עד שהגיע לסימנים וקודם שהגיע לסימנים נטרפה בשבירת מפרקת ואף על גב דבמליקה כשירה התם הכשרו בכך והוי כולו מתחלה ועד סוף מליקה והוי כשאר שוחט שנוקב ושוחט מעט מעט עד גמר שחיטה אבל שוחט מן העורף שבירת מפרקת לאו מן השחיטה היא ומטרפה לה ושוחט מן הצדדין דמכשיר ברישא (ב) היינו משום דקא מישחטי סימנין קודם חתיכת מפרקת: המולק מן העורף. וחתך בשר המפרקת עד שלא הגיע לסימנין מליקתה כשירה וזו היא מצות מליקה לכתחלה ואיידי דתנא השוחט דיעבד תנא המולק דיעבד: **גמ'** אלא במליקה. דהואיל ודרסה וחלדה לא (ג) פסלה עיקור נמי לא פסיל: ורוב בשר. שעל המפרקת מאחורי הצואר נפסק עמה: נבילה. ומטמאה מיד ואפי' היא מפרכסת דמתה היא ושחיטה דבתר הכי לא מיעקרה מידי נבילה: נשברה מפרקת. גבי אדם: וא"ת מעשה דעלי. דקרי ליה מת דכתיב ותשבר מפרקתו וימת: מטמאה באהל. אפי' אם מפרכס: עשאה גיסטרא. שחתכה לרחבה או בצואר כולו או בשדרה עד נחלל. כל דבר החלוק לשנים קרי גיסטרא: ניטל הירך. ממקום חיבורו בבוקא דאטמא: וחלל שלה. כלומר לא שניטל העצם עם קצת בשר הפנימי ונשאר בשר העליון והעור עד חצי הירך או עד שלישיתו וחופה את המכה דהתם טריפה הויא כדתנן בהמה שנחתכו רגליה מן הארכובה ולמעלה טריפה אבל הכא שנראה חסרונה כשהיא רובצת אז היא נבילה:

הדרן עלך הכל שוחטין

השוחט נקט לשון דיעבד משום אחד בעוף. ושנים בבהמה אפי' לכתחלה דמש ישחוט עוד: רובו של אחד. כלומר רובו של כל אחד ואחד: ורידין. חוטי

שחיטתו כשרה. [לדי הצואר שחיטתו כשרה] ואף על פי שלא החזיר הסימנין דודאי שחיט להו מקמי דשבר העצם דאי שבר אותו מקמי הכי טרפה וכתב רש"י ז"ל דבדין הוא דלכתחלה נמי אלא איידי דבעי למיתנא המולק מן הצדדין מליקתו פסולה תנא נמי בשוחט דיעבד ולא ידעתי מי הזקיקו לכך דודאי משמע דמצות שחיטה לכתחלה באמצע צואר הוא דמן הצדדין איכא למיחש שמא תשבר מפרקת קודם שחיטת הסימנין ואע"ג דשחיטה בסימנין היא כי שחיט מן הצדדין וחותך מן המפרקת איכא נער בע"ח לפיכך נראין הדברים דדיעבד הוא דשחיטתו כשרה אבל לכתחלה מצוה לשחוט מן אמצע הצואר וכן כתב הרמב"ם ז"ל בפ"א מהלכות שחיטה וצריך השוחט שישחוט באמצע הצואר ואם מן הצדדין שחיטתו כשרה: **המולק** מן הצדדין מליקתו פסולה. דממול ערפו אמר רחמנא: השוחט מן העורף שחיטתו פסולה. מוקמינא לה בגמ' בשלא החזיר הסימנין לאחורי העורף ופסולה לפי שכבר שבר המפרקת קודם שיגיע לסימנין אבל אם החזיר הסימנין אחורי העורף כשרה: המולק מן העורף. וחתך שדרה ומפרקת עד שהגיע לסימנין מליקתו כשרה וזו היא מצות מליקה לכתחלה כדתניא בגמ' [דף כא.] כיצד מולקין חטאת העוף חותך שדרה ומפרקת בלא רוב בשר עד שהגיע לושט או לקנה אלא איידי דתנן השוחט מן העורף פסולה ואפילו בדיעבד תנא נמי המולק דיעבד: מן הצואר. תחת הגרון קרוי צואר: וכל העורף. מול העורף דהיינו כל הצואר מאחוריו כדכתיב ממול ערפו ועורף מיקרי מה שיש כנגד הפנים מאחריו כדכתיב כי פנו אלי עורף ולא פנים. ומול העורף היינו כל הצואר מאחריו: **גמ'** לא אמרן אלא במליקה. דכיון דדרסה לא פסלה בה עיקור סימנין נמי לא פסיל בה: נשברה מפרקת. דאדם מטמא באהל לאלתר: וא"ת מעשה דעלי מפרקת בלא רוב בשר הוה. ומת דכתיב ותשבר מפרקתו: מטמאה באהל. ואפילו מפרכס: עשאה גיסטרא. שחתכה לרחבה או בצואר או בשדרה עד החלל. כל דבר חלוק לשנים קרי גיסטרא בלשון יון: ניטלה ירך. ממקום חבורה בבוקא דאטמא: וחלל שלה. כלומר לא שניטל העצם עם קצת בשר הפנימי ונשאר בשר העליון והעור עד חצי הירך או שלישיתו וחופה את המכה דהתם טרפה הוא דהוי כדתנן [דף עו.] בהמה שנחתכו רגליה דהיינו האחרונים מן הארכובה ולמעלה טרפה אלא בשניטל הבשר עד שנראית גומא של מקום חתך כעין חלל: נבלה. ואפילו בחייה מטמאה: כל שרובצת ונראית חסרה. דרך הבהמה לרבוץ על ירכה ומתכסה ברבילתה ואם נראה חסרונה כשהיא רבוצה נבילה: **גרסי'** בגמ' (דף כד:) ת"ר נתמלא זקנו ראוי לעשותו ש"צ ולירד לפני התיבה ולישא את כפיו. ופירש רש"י ז"ל ש"צ לכל צרכיהם לתקוע שופר לנדות ולמנותו פרנס ולירד לפני התיבה להתפלל ול"נ דאי למנותו פרנס ושאר צרכי צבור לאו ש"צ מיקרי אלא חזן הכנסת אלא ודאי חדא קתני למנותו ש"צ לירד לפני התיבה והאי דנקט האי לישנא ולא תנא לירד לפני התיבה בלחוד משום דדוקא למנותו ש"צ קבוע הוא דבעינן שיהא נתמלא זקנו אבל דרך עראי בשאין שם אלא הוא כל שהוא גדול יורד וראיה לדבר מדתנן בפרק הקורא את המגילה (דף כד.) גבי קטן אבל אינו יורד לפני התיבה ואינו נושא את כפיו מכלל דכל שהוא גדול יורד והיינו דרך עראי וכך השיב רב נטרונאי ז"ל וא"ת דמ"מ הכא והתם משמע דקטן אינו נושא כפיו ואילו בסוף פרק לולב הגזול (דף מב.) אמרינן קטן היודע לנענע חייב בלולב וכו' קטן היודע לפרוש כפיו מחלקין לו תרומה בבית הגרנות תירצו בתוספות שהוא פורש עם הגדולים כדי לבסס את הקול כמו שהיו בשיר כדאמרינן בפרק ב' דערכין (דף יג:) בין רגלי הכהנים היו עומדין *ולועזי הלוים היו נקרים אבל בפני עצמו קטן אינו נושא את כפיו: הדרן עלך הכל שוחטין

השוחט אחד בעוף ושנים בבהמה וכו'. בגמרא [דף כז:] מפרש מאי טעמא סגי ליה לעוף בחד ובבהמה בעינן שנים: ורובו של אחד. של כל אחד ואחד. ובגמרא פריך [דף כז.] שנים בבהמה מאי לשון דיעבד שייך ביה אלא כמה ישחוט וילך ומשני אי בעית אימא אאחד בעוף. כלומר דלכתחלה אצרכוה רבנן תרוייהו ואי בעית אימא ארובו של אחד כמוהו. כלומר דלכתחלה אצרכוה רבנן סימנין שלמים ואי

המאור הגדול

שליש כיון דמספקא לן הלכתא אי כרב הונא אי כרב יהודה נקיטינן בתרוייהו לחומרא ואע"ג דאינהו פליגי אליבא דר' יוסי בר' יהודה ואנן קי"ל כר' חנינא בן אנטיגנוס נקיטינן במוגרמת משיפוי כובע ולמעלה לפום מאי דכתיבנא. וכן אם הגרים שליש ושחט שליש ועוד פסולה ואינו דומה לחצי קנה פגום והוסיף עליו כל שהוא וגמרו לפי שזה הוא מקום שחיטה וזה אינו מקום שחיטה וכבר ביארנו זה בחבורנו בהלכות שחיטה והרי"ף ז"ל לא הזכיר מכל זה כלום גם ה"ר שלמה ז"ל כתב בענין הזה בשוחט מתוך שאר טבעות דברים שאינן ברורים אצלנו:

מלחמת ה'

אכשר לה כר' יוסי בר' יהודה והיינו מוגרמת דבתר טבעות דמספקא ליה לרב דאילו טבעת גדולה הא רב ובמואל תרוייהו אמרי הלכה כר' יוסי בר' יהודה ואנן השתא הא קי"ל כרבה בר בר חנה דסמיך אגמריה ברוב חללה ויכיון ששחט רוב חללה אם רצה מגרים דתנן ורובו של אחד כמוהו וזה פי' נכון וברור ואפשר בעל כן השמיטה רבינו הגדול ז"ל ולא הוצרך לפסוק בה הלכה:

[דף כא ע"א] הא דתנן הותזו ראשיהן ואע"פ שמפרכסין טמאין כזנב הלטאה שמפרכסת ה"ר שלמה ז"ל פירשה בח' שרצים ולא כך היא הצעה של משנה ומפורשת היא באדם ובהמה וחיה במס' אהלות בפ"א דתנן אדם אינו מטמא עד שתצא נפשו אפי' מגוייד וכו' וכן בהמה וחיה אינן מטמאין עד שתצא נפשן הותזו ראשיהן אע"פ שמפרכסין טמאין הא למדת שבפירוש היא שנויה באדם
דקשיא ליה הא דתנן שחט בה שנים או רוב שנים ועדיין היא מפרכסת הרי היא כחיה לכל דבריה וכ"ת שאני הכא שהרי הותזו ראשיהן בהבדלת העוף אי הכי תיפוק ליה משום שדרה ומפרקת
נחתכו הסימנים וכזעירי דאמר זעירי נשברה מפרקת ורוב בשר עמה נבלה ונ"ל שבעולת העוף לא היה צריך לחתוך רוב בשר כי הבדלת שני סימנין למר כדאית ליה ולמר כדאית ליה קיימא
דמקשינן אחיזת הראש בגוף דעולה להבאת לאחיזת הסימנים היא שהם הם עיקר אחיזת הראש בצואר אבל לרוב בשר לא הוקשו:

א מיי' פרק ג מהל' שחיטה ופ"ו מהלכות מעשה קרבנות ופ"ב מהלכות שאר אבות הטומאה טוש"ע י"ד סי' כו: ב מיי' פ"ק מהל' שחיטה סמג עשין סג טור י"ד סי' כא וכו:

דף יט: ג"י ד"ה דף כ. דף כ: דף כא. [דף רם ע"ב]

הגהות הב"ח
(א) אלא חותך כצ"ל: (ב) נ"ב אפי' בגלה אזהר: (ג) לא פסל בה כצ"ל: (ד) נ"ב סי' כא: (ה) נ"ב סימן כג:

ב"א וסוטה

שלטי הגבורים

מסכי' לדעת רבינו שאפי' שחט בתוך החיטים אם שייר מהם כל שהוא לצד הראש הרי זו כשרה שהרי שחט משפוי כובע ולמטה שהוא כמקום הראוי לשחיטה ואם לא שייר מהם כלום אלא שחט למעלה מהן הרי זו מוגרמת ופסולה והאבי"ם ורבינו שמואל הסכימו שאם נגע בחיטי מהו הרי זו מוגרמת ופסולה: א כתב המרדכי בשם רש"י ובשם רבינו ברוך דשני לכתחלה בשחיטת סימן אחד כרבינו: ומיי' וסמ"ג וטור (ד) והרא"ש והר"ן כולם הסכימו דגם בעוף צריך שיתכוין לשחוט ב' סימנין וזו היא המצוה המעולה בשחיטה והוסיף הר"ן בשם הראב"ד ורבינו מבולם שאם לא שחט כל הסימנין צריך לחתכו בשעה שהדם חם ואם לא עשה כן צריך חתיכה אחר אבל אפי' בעוף:
ר לדברי הרי"ף וסמ"ג והרא"ש והטור (ה) דס"ל דרוב דמים שבבהמה ושבעוף נגררין אחר הורידין שבצואר ואין המלח ולא האור מוצא כל הדם שבהם הלכך עוף שדרך לצלותו שלם צריך לשחוט הורידין כדי שיצא הדם ולא שהורידין הם בכלל שחיטה שהרי אם שהה או דרס בהם כשרה אלא שצריך לנקבם בשעת שחיטה בעוד שהדם חם שלא תתקרר בתוכו ואז לא יוכל לצאת. לא התכן בשעת שחיטה אם נתן העוף לאחרים שרי לצלותו אבל לא יאמר לא התכם בשעת שחיטה והתכם לאחרים דחיישי' שמא לא ינתחו כיון שדרך לצלותו כאחת וכן גדיים וטלאים שרוצה לצלותן כאחד צריך לחתוך ורידיהן וכ"ה דעת התוס' וכן דעת כל הפוסקים חוץ ממיי' שבשום מקום מחבורו לא הזכיר חתיכת נקיבת ורידין כלל ובפי' המשנה (מגיד משנה) פסק (להביא ראיה) דאין הלכה כר' יהודה דמצריך שחיטת ורידין וכן מוקי מגיד משנה דברי רבי': כתב הרא"ש והא דתניא בתוספתא ר' יהודה פוסל בעוף עד שישחוט את הורידין לאו דוקא פוסל בדיעבד אלא כלומר הוכר לכתחלה לשחוט בלא נקיבת הורידין שמא יבא לצלותו כולו כאחד:

א מיי' פרק ג מהל' שחיטה סמג עשין סג טוי"ד סי' כג: ב מיי' שם סמג שם טור י"ד סי' כד:

לישני תרוייהו איתנהו בין בעוף בין בבהמה דלכתחלה שניהם שלמים בעינן ולאו משום [כדי שיצא כל הדם] דבקדשים בלחוד הוא דאמרינן [דף כט. ודף לג.] דלדם הוא צריך אלא משום שמא יפחות מן השיעור ומדרבנן בעלמא הוא דאילו מדאורייתא בכל מקום רובו ככולו ולא שאני לן בין בתחלה לדיעבד והראב"ד ז"ל וה"ר משולם הכהן ז"ל החמירו ואמרו שאם לא שחט כל הסימנין צריך לחתכן בשעה שהדם חם כדאמרינן לקמן [דף כח:] בורידין אם לא עשה כן אפילו בעוף צריך חתיכת אבר אבר והביאו ראיה [מדאמרינן בגמרא] [דף כט.] אבל קדשים דלדם הוא צריך אימא לא תיסגי ליה ברובא ועד דאיכא כוליה קמ"ל דאלמא ברוב סימנין אין הדם יוצא יפה זו היא ראייתם ואינה מכרעת: **רבי** יהודה אומר עד שישחוט את הורידין. חוטי הצואר שמקלחין את הדם ואמרי' בגמ' [דף כח:] דלא אמר רבי יהודה הכי אלא בעוף. ומסתברא דלרבי יהודה חתיכת ורידין בשעת שחיטה מעכבת אפילו בדיעבד דהא מתני' בדיעבד קתני כדכתיבנא ורבי יהודה עלה קאי לומר דאפילו בדיעבד חתיכת ורידין מעכבת והכי נמי מוכח בגמ' [דף כח:] דתניא שחט שני חצאי סימנין בעוף פסולה ואין צריך לומר בבהמה רבי יהודה אומר בעוף עד שישחוט את הושט ואת הורידין והא הכא אפסולה קאי וקאמר עד שישחוט את הורידין ועוד דודאי כי קתני שחיטת ושט וורידין דיעבד היא דאילו לכתחלה אפי' בעוף שני סימנין בעינן וכדכתיבנא אלא ודאי אדיעבד קאי ואפ"ה קאמר עד שישחוט את הורידין ובתוספתא תניא בהדיא ר' יהודה פוסל עד שישחוט את הושט ואת הורידין ובגמ' דילן היינו טעמא דלא תני פוסל בהדיא משום דכיון דבחתוך אבר אבר סגי וכדאיתא לקמן [דף כח:] לאו פיסול גמור הוא מיהו עיכובא הוא שאם לאו כולו נאסר אא"כ חתכו אבר אבר וקי"ל דורידין כרבי יהודה דסוגיין כוותיה ואמרינן בפרק קמא דברכות (דף ח:) הזהרו בורידין כר' יהודה מיהו דוקא בעוף אבל בבהמה כיון דמנתחא אבר אבר לא צריך וכדאיתא בגמ': **חצי** אחד בעוף ואחד וחצי בבהמה שחיטתו פסולה. משום בהמה נקטה לאשמעינן דאחד וחצי לא מהני כרוב כל אחד ואחד: רוב אחד בעוף ורוב שנים בבהמה שחיטתו כשרה. בגמ' [דף כט.] פרכינן הא תנא ליה רישא ורובו של אחד כמוהו ומתרצינן דחדא בחולין וחדא בקדשים וצריכי: **גמ'** יש נוסחי הלכות שכתוב בהן גבי ורובו של אחד כמוהו ודוקא רוב הנראה לעינים והכי איתא בגמרא [דף כט.] ואין פירושו דבעינן רוב גדול שיהא נראה למרחוק כענין שאמרו בברכות (דף מט.) גבי שבעה שאכלו דגן דרובא דמינכר בעינן דליתא אלא כי איתמר הכא בגמרא היינו לאפוקי ממ"ד דמחצה על מחצה כרוב והאי רוב אינו נראה לעינים אלא שאנו דנין אותו כאילו הוא רוב ומשום הכי כי מסקינן דמחצה על מחצה אינו כרוב אמרינן דבעינן רוב הנראה לעינים כלומר דבעינן רוב גמור הנראה לעין ותדע לך דהכי הוא דבגמרא נמי אמרינן דבטרפה בעי רוב הנראה לעין ואין ספק שכל שהוא יותר ממחצה בין בקנה פגום בין בחוט השדרה טרפה ותניא נמי בתורת כהנים ולהבדיל בין הטמא ובין הטהור אין צריך לומר בין חמור לפרה והלא כבר מפורשים הם אלא בין שנשחט רובו של סימן לנשחט חציו וכמה בין חציו לרובו כמלא חוט השערה: **תני** בר קפרא וכו' לחייבו בשני סימנין כבהמה. דנפקא לן מקראי בגמ': אי אפשר שכבר הוקש לדגים. דלאו בני שחיטה נינהו כלל כדמפקינן בגמרא משום דכתיבא אסיפה דידהו במקום שחיטה דאחריני כדכתיב הצאן ובקר ישחט להם ומצא להם אם את כל דגי הים יאסף להם ומדשני קרא בדיבוריה וכתיב בהו אסיפה ש"מ דוקא הוא: **מלמד** שנצטווה משה לאו מקראי יליף אלא ה"ק מלמד שנצטווה משה. על הלכות שחיטה ואלו הן הלכות שחיטה רוב אחד בעוף וכו'. ובתוס' כתבו דדורש בגימטריא דכאשר אל"ף אחד בעוף שי"ן שנים בבהמה רי"ש רובו של א' כמוהו וראשי תיבות למפרע רובו של א' כמוהו הוי כאשר: ושט ולא קנה. ומאי אחד מיוחד שבסימנין דהיינו ושט שחיות הבהמה תלוי בו יותר דהא בנקב משהו מטרפא ואילו קנה עד דמפסיק רובא: **ההוא** בר אווזא וכו' ממסמס. מלוכלך: קועיה. צוארו שנקרע צוארו וצריך לבדוק בסימנין שמא נפסק הקנה או ניקב הושט ומשום ספק דרוסה לא בעי למיבדקיה דתלינן בכלבא או בקניא כדאמרינן לקמן בפרק אלו טריפות (דף נג.) ספק כלבא ספק שונרא אימר כלבא: והדר ניבדקיה. למעלה מבית השחיטה ולמטה: אין לו בדיקה מבחוץ. לפי שהוא טרפה בנקב משהו ואינו ניכר בחוץ לפי שקרום החיצון אדום וטיפת דם נכנסת בנקב ואינו ניכר אבל קרום הפנימי לבן וטיפת דם ניכרת בו: ניבדקיה לקנה. שהקנה נבדק מבחוץ שאינו נטרף אלא ברוב: והדר נשחטיה. לקנה והשחיטה כשרה בסימן אחד ואח"כ יטול הושט כולו ומהפכו ויבדק: חכים יוסף ברי בטרפות כרבי יוחנן. דאמרינן בפרק גיד הנשה (דף צה:) דשדר ליה שמואל תריסר גמלי ספיקי טריפתא למבדקינהו בגוייהו ל"א כר' יוחנן בכל מילי: **ומקשו** הכא מאי פרכינן מדרבה דאמר הושט אין לו בדיקה מבחוץ אלא מבפנים דהא רבה כי אמר הכי לענין ספק דרוסה קאמר וכדאמרינן עליה לקמן בפ' אלו טריפות (דף מג.) למאי נפקא מינה לספק דרוסה והיינו טעמא משום שעור החיצון של ושט אדום והארת דדרוסה נמי אדום אבל בנקב ודאי יש לו בדיקה אפי' מבחוץ דאי לא לא הוה לן למימר לקמן דנפקא מינה לספק דרוסה דלנקב נמי נפקא מינה והכא ודאי לא משום ספק דרוסה חיישינן וכדכתיבנא לעיל וי"ל דאין הכי נמי דושט יש לו בדיקה בנקב אפילו מבחוץ והכא שאני דמאחר שצוארו מלא דם חוששין שמא כסה הדם את הנקב ונקרש בתוכו שאינו יוצא ע"י הדחה ואי אפשר להכירו מבחוץ כלל אי נמי כי אמרינן לקמן למאי נפקא מינה לספק דרוסה היינו לאפוקי ספק נקב שהוא במקום ידוע דיש לו בדיקה אפילו מבחוץ אבל כל שאינו במקום ידוע ה"ה נמי דאפילו נקב אין לו בדיקה מבחוץ אבל אחרים אומרים דכי אמרינן לקמן עלה דרבה נפקא מינה לספק דרוסה ה"ה דנפקא מינה לספק נקב אלא דנקט דרוסה לרבותא וכמו שכתוב עלה דההוא בס"ד: **ת"ר** שחט את הושט. פי' בעוף שהכשרו בסימן אחד ואמרינן בגמ' דלהכי נקט שחיטה בושט והשמטה בגרגרת משום דגרגרת עבי דלא לאישתמוטי: **שמוטה** ושחוטה. לקמן איתא בגמ' בפרק אלו טריפות (דף נד.) ורב הוא דאמר לה וה"פ. נמצאת הגרגרת שמוטה ושחוטה ואין ידוע אם קודם שחיטה נשמטה: כשירה. שאם נשמטה תחלה יורדת היתה למטה ושוב אינה נשחטת: ר' יוחנן (אמר) [לא סמיך אהא אלא] יביא בהמה אחרת וישחוט אותה ויקיף אם דומין החתכין זה לזה לפי שאין חתך הסימן השמוט [הולך ביושר כשל מחובר שהחותך דבר השמוט ע"י שנשמט לכאן ולכאן אין החתוך ישר]: רב נחמן אמר לא אמרן אלא שלא תפס בסימנין. איכא מאן דאמר דרב נחמן אדרבי יוחנן קאי וא"כ אפילו בשלא תפס בסימנין צריכא הקפה לר' יוחנן וקי"ל כוותיה לגבי רב וכן דעת בעל הלכות והרמב"ן ז"ל אבל אחרים אומרים דרב נחמן אדרב קאי וכל שלא תפס כשרה אפילו בלא הקפה אבל תפס פסולה לעולם והוו להו רב ורב נחמן רבים לגבי רבי יוחנן והלכתא כוותייהו: **לכבשינהו** לכרעיה בארעא. ידחוק רגליו בארץ: אי נמי נדלינהו. יגביהם: דילמא מקהה הוא לטופריה בארעא. שמא ינעוץ צפרניו בקרקע:

תורה אור

חצי אחד בעוף ואחד וחצי בבהמה שחיטתו פסולה רוב אחד בעוף ורוב שנים בבהמה שחיטתו כשרה: (א) **גמ'** ורובו של אחד כמוהו ודוקא רוב הנראה לעינים ודוקא בדיעבד אבל לכתחלה (ב) מיבעי ליה למישחט כולי סימנין: *תני בר קפרא °זאת תורת הבהמה והעוף וכל נפש החיה הרומשת במים הטילו הכתוב לעוף בין בהמה לדגים לחייבו בשני סימנין אי אפשר שכבר הוקש לדגים לפוטרו בלא כלום לא אפשר שכבר הוקש לבהמה הא כיצד הכשרו בסימן אחד: *תניא רבי אומר °וזבחת וגו' כאשר צויתיך °מלמד שנצטווה משה על הושט ועל הקנה ועל רוב סימן אחד בעוף ועל רוב שנים בבהמה: השוחט אחד בעוף וכו': איתמר רב נחמן אמר או ושט או קנה אחד תנן או האי או האי רב אדא בר אהבה אמר ושט בלא קנה ומאי אחד המיוחד שבשניהם והילכתא כרב נחמן דאמר או ושט או קנה *ההוא בר אווזא דהוה בי רבא דנפק ואתא כי ממסמס קועיה דמא אמר רבא היכי נעביד *נשחטיה והדר ניבדקיה דילמא במקום נקב שחיט ניבדקיה והדר נשחטיה האמר רבה ושט אין לו בדיקה מבחוץ אלא מבפנים אמר ליה רב יוסף בריה ניבדקיה לקנה ונשחטיה ונכשריה והדר נהפכיה לושט ונבדקיה אמר רבא חכים יוסף ברי בטריפות כרבי יוחנן: *תנו רבנן שחט את הושט ואח"כ נשמטה הגרגרת שחיטתו כשרה נשמטה הגרגרת ואח"כ שחט את הושט שחיטתו פסולה. שחט את הושט ואח"כ נמצאת הגרגרת שמוטה ואין ידוע אם קודם שחיטה נשמטה או אחר שחיטה נשמטה זה היה מעשה ואמרו כל ספק בשחיטה פסולה: *שמוטה ושחוטה כשרה שאי אפשר לשמוטה שתעשה שחוטה פירוש שהגרגרת עצמה נמצאת שמוטה ושחוטה רבי יוחנן אמר יביא בהמה אחרת ויקיף ר"נ אמר לא אמרן אלא שלא תפס בסימנין ושחט אבל תפס בסימנין ושחט טרפה אפשר לשמוטה שתשחט: גרסינן בפרק מפנין *אמר אביי האי מאן דשחיט תרנגולת לכבשינהו לכרעא בארעא אי נמי נידלינהו דילמא מקהה להו לטופריה בארעא ועקר להו לסימנין: *רבי יהודה אומר עד שישחוט

רש"י

חוטי צואר המקלחין דם: **גמ'** הרומשת במים. אלו דגים: על הושט ועל הקנה כו'. לאו מקרא יליף אלא כלומר על הלכות שחיטה נצטווה: המיוחד שבסימנין. היינו ושט שחיות כל בהמה תלויה בו דבנקב משהו מיטרפא ולא בקנה דבעי פסיקת רוב: כי ממסמס קועיה דמא. שצוארה מלוכלך שנקרע צוארה וצריך לבדוק בסימנין שמא נפסק הקנה או ניקב הושט ומשום ספק דרוסה לא בעי למיבדק דתלינן בקניא או בכלבא כדאמרינן לקמן: והדר ניבדקיה. למעלה ולמטה מבית השחיטה: אין לו בדיקה מבחוץ. לפי שבנקב משהו נטרף ואינו ניכר (ג) טיפת דם נכנסת לו אבל בפנים קרום הפנימי לבן הוא וטיפת דם ניכרת בו אבל החיצון אדום הוא: נבדקיה לקנה מבחוץ. שאינו נטרף כי אם ברובו וזה ניכר מבחוץ: ונשחטיה. ושחיטה כשירה בסימן אחד ואח"כ יטלו כל הושט מן הלחי (ד) ויהפכו ויבדוק: שחט את הושט. בעוף שהכשרו בסימן אחד ותו לא חיישינן בעיקור של השני: נשמטה הגרגרת. תחלה הרי נטרפה והא דנקט שחיטה בושט ושמוטה בגרגרת ה"ה איפכא אלא משום דגרגרת עבידא לישמט: שחט את הושט ואח"כ נמצאת הגרגרת שמוטה ואינו יודע אם לאחר שחיטה או קודם שחיטה נשמטה: ויקיף. ישחטנה ואח"כ ישמטנה ויסמכנה זו אצל זו אם ידמו (בשרה) כשרה ואם לאו טרפה ורש"י פי' שיחתוך אותו סימן עצמו במקום אחר ואם דומין מראה החתכין זה לזה טריפה דהואיל ודומין י"ל שאף חיתוך הראשון לאחר עקירה נעשה: לכבשינהו לכרעיה. ידחוק רגלי העוף למטה לארץ: אי נמי נידלינהו. יגביהנו: דילמא מקהה להן לטופריה. ינעוץ צפרניו

שלטי הגבורים

א רש"י פי' דאפי' לא הייתי מסופקים באותו לכלוך דם שהיה משום ספק דרוסה כי היינו תולין אותו בכלבא או קניא גרמו לאותו הדם שיצא מ"מ היה צריך בדיקה משום חשש נקובת הושט או פסוקת הגרגרת ומש"ה לא היה צריך בדיקה כי אם במקום הקנה או הושט ולא כנגד כל חלל הגוף וכן אם לא היה הקנה רובו פסוק לא היינו מטריפין אותו מ"מ שלא היה הדין כן אילו היינו חוששין לספק דרוסה וריב"א כתב דהא דהצריך לאותה אווזא בדיקה היינו משום ספק דרוסה דאלולי כן לא היינו מצריכין בדיקה לסימנין משום ספק נקובה והלכך לדידיה שוף הכא לפנינו וצוארו מלוכלך בדם וברור לנו שאין לחוש לדרוסה כלל יש לנו להכשירו בלא בדיקה כלל דלא חיישינן לנקובה ·

הגהות הב"ח

(א) כאן נמחק הציון גמ': (ב) מיבעי וכו' סימנין תיבות אלו מוקפין וכ"ב הרא"ש העתיק לשון אלפסי בעי למשחטיה כולי' סימן וע"ש וכאן כ"ב גמ': (ג) ואינו ניכר אבל טיפת וכו' לו בפנים וקרום הפנימי כצ"ל: (ד) ויפכוהו ויבדקוהו כנ"ל:

הואיל וצולהו כולו כאחד. לפיכך צריך להוציא כל דמו: מנקבן בקוץ בשעת שחיטה. שאין צריך לשחטן בסכין שאינן משיעור שחיטה ולא הוזכרו אלא להוציא מהן דם. וכתב הראב"ד ז"ל דמדנקט צולהו ולא נקט מבשלו משמע דשחיטת ורידין לא סגי אלא בצלי משום דצורא מישב שאיב ליה לדמא ולא בעינן חתיכת שאר חוטין כדאמרינן לקמן בפרק הזרוע (דף קיג.) אמר רב הונא חוטין שבלחי אסורין וכל כהן שאינו יודע ליטלן אין נותנין לו מתנות ולא היא אי בטווייא מידב דייב אי בקדרה איידי דחתך להו ומלח להו מידב דייבי הילכך נלי הוא דסגי בשחיטת ורידין אבל לקדרה דבעינן חתיכת חוטין אפילו שחט את הורידין צריך לחתוך את העוף אבר אבר ולחתוך ג"כ כל החוטין שבגוף ולמלוח במקום חתך ובבהמה כמו דאמרינן דבכיתות אבר אבר סגי ולא בעי למחתך חוטין גופייהו היינו נלי אבל לקדרה לא סגי עד דחתיך להו לכלהו חוטין והביא ראיה לדבריו מדאמרינן בפרק גיד הנשה (דף צג.) חמשה חוטי הוו תלתא משום תרבא ותרי משום דמא וקאמר דהתם ודאי בשנחתכו ורידין היא דאי לא נחתכו כלל מאי שנא הני דנקט אלא ודאי דההיא לקדרה קאמר דאפילו בשנחתכו וורידין בעוף א"כ בבהמה שנחתך אבר אבר לא סגי אלא בחתיכת החוטין והא דנקט הני תרי נמי לאפוקי שאר חוטין שבגוף אלא רבותא קמ"ל דאע"ג דהני סמיכי לורידין אין יוצאין מידי דמן להתירן לקדרה וכ"ש שאר החוטין שהן רחוקין מן הורידין וזהו דעת הראב"ד ז"ל באיסור משהו שלו ולא נהירא מדאמרי' תרי משום דמא משמע דהו ליכא דומיא דתלתא משום תרבא דליכא טפי ועוד שלדבריו אי אפשר לבשל עוף שלם וכבר פשט המנהג בהפך ומנהגן של ישראל תורה היא. אלא ודאי כל ששחט את הורידין בין עוף בין בהמה מותר לבשלו שלם כמות שהוא דאע"ג דאמרי' לא אמר ר' יהודה אלא בעוף היינו לומר דבהמה הואיל ומנתחה אבר אבר לא צריך אבל אין הכי נמי שאם רצה לנהוג בה כעוף הכשרה כעוף והא דגיד הנשה בשנשחטו ורידין ודאי הוא ודוקא הני תרי הוא דבעו חתיכה משום דקים להו לרבנן שהדם שהוא כנוס בתוכן אינו נשפך דרך הורידין אבל בשאר החוטין כולן לפי שהן מתמצין דרך הורידין אין צריכין חתיכה והאי דנקט הכא צולהו אורחא דמלתא קתני וה"ה לקדירה ובלבד שיחתוך דידה ולדוגמא אי נמי קא משמע לן דאפילו לצלי כל שלא שחט את הורידין אסור ולא אמרינן דשאיב ליה נורא ואע"ג דגבי בישרא דאסמיק וכן ביעי וכן מיזריקי איפליגו לקמן בפרק גיד הנשה (דף צג:) אי מלחת למיח ליה נורא אי מידב דייב ומסקינן דמידב דייב היינו (א) כשהורידין עצמן מונחין על פני האש אבל חוטין אלו שבתוך הגוף אין רואין פני האש ולפיכך אין כח באש להוציאן מידי דמן. ולענין הלכה קי"ל כר' יהודה דהכי אמרינן בפ"ק דברכות [דף ח:] והזהרו בורידין כר' יהודה וכבר כתבנו במשנתנו דרבי יהודה אפילו דיעבד מצריך חתיכת ורידין כלומר שאם לא חתך את הורידין צריך שינתח אבר אבר. ונמצינו למדין שבהמה או עוף שנשחטו ורידיו צולה אותן והן שלימין בלא חתיכת חוטין כלל דלצלי לא בעינן חתיכת חוטין כדמוכח ההיא דפרק הזרוע [דף קיג.] [ולקדרה חתיכת הוטין דידה ולדוגמא נמי בעי ודאמרה לא בעי] לא שחט את הורידין צריך לנתח אבר אבר. עבר ובשלן בלא חתיכת אבר אבר צריך לחטט אחר כל החוטין בכל מקום שהן אבל הבשר עצמו אינו נאסר דדם מסרך סריך ואינו מפעפע בצלי ולפיכך אינו אוסר אלא כדי קליפה וזהו דינו של צלי אבל לקדרה אף על פי ששחט את הורידין או שחתך אבר אבר צריך לחתוך סביב ושבלחי ואין חתיכת הורידין מועלת להם לפי שאין נשפכין דרך שם וכמו שכתבתי. ויש מי שאומר שלא נאמרה חתיכת שני החוטין אלו אלא בבהמה אבל בעוף אינו צריך שחוטי העוף רכין הן ודמן יוצא על ידי מליחה ונראה שאין כן דעת ר"ח ז"ל. עבר ובשלן שלמים בלא חתיכת ורידין אם יש בקדרה כדי לבטל הדם שבכל החוטין שרי ואי לא אסור ובין כך ובין כך צריך לחטט אחר החוטין ולהוציאן שהן עצמן אסורין לפי שאין יוצאין מידי דמן. והיכא שנסתפק לו אם נשחטו ורידיו אם לאו. בעוף צולהו ומבשלו כולו כאחת שהואיל והוא צריך לשחטן חזקה נשחטו אבל בבהמה שאין צריך לשחוט את הורידין לפי שדרכה לנתחה אבר אבר אסור לצלותה או לבשלה שלימה עד שיודע לו שנשחטו: **מתני'** השוחט שני ראשים כאחד שחיטתו כשרה. הא דמשמע ממתני' דשוחט שני ראשים דוקא דיעבד אבל לכתחלה לא. מוקמינן לה בגמרא [דף כט.] בקדשים אבל בחולין אפילו לכתחלה: שנים אוחזין בסכין ושוחטין. כל אחד אוחז בסכין שלו ושוחט והכי מסקנא בגמרא [לעיל דף ל:]: אפילו אחד מלמעלה ואחד מלמטה. אע"פ שאין השחיטה במקום אחד כיון שבין שניהם שוחטין רוב סימנין שחיטתן כשרה: **גמ'** השוחט בשנים ושלשה מקומות שחיטתו כשרה. כתב רש"י ז"ל שחתך כאן מעט וחזר והתחיל לשחוט למעלה או למטה ואין לשון זה ברור שאם חתך מיעוט סימנין למעלה ומיעוט למטה היכי מצטרפי והא ליכא רוב חללו של סימן ולא רוב היקפו אלא הנכון ששחט בשנים ושלשה מקומות בהיקפו של סימן בין שאותן שחיטות הן זו כנגד זו בין שאחת למעלה ואחת למטה [כיון] שכולן בהיקפו של סימן ואילו תצרפם במקום אחד יהיה בהן רוב בהיקפו של סימן כשר. וכ"כ רב אחא משבחא בשאלתות בפרשה בהעלותך והיכא דשחט מקצת סימנים בחדא דוכתא ואידחי ידיה בדוכתא אחריתא ושחיט הנך סימנין באידך גיסא בין זה כנגד זה בין זה שלא כנגד זה כשר ע"כ. וכן נמי שחט הושט כלפי הראש והקנה כלפי הגוף כשר והכי מוכח בברייתא בגמ'. ושמואל פליג עליה דרב משום דס"ל דבעינן שחיטה מפורעת. כלומר מגולה וניכרת דהיינו במקום אחד והלכתא כרב וכו': למדתנו רבינו. בלקיחה זו: משנתנו בשני סכינין ושני בני אדם. דלא תימא כי תנן שנים אוחזין בסכין ושוחטין היינו דוקא בסכין אחד ומאי אפילו אחד מלמעלה ואחד מלמטה אע"פ שהן שוחטין באלכסון ומ"מ השחיטה כולה מחוברת דליתא אלא מלקיחה זו אנו למדין דאפילו בשני סכינין ושני בני אדם מכשר במתני'. וכן שחיטה העשויה כמסרק כגון זו וכשנשחט רוב חללו של סימן: ושחיטה העשויה כקולמוס. באלכסון: **החליד** הסכין בין סימן לסימן. כגון שהחליד הסכין בין קנה לושט ושחט את הושט ואח"כ הוציא את הסכין ושחט את הקנה כדרכו מלמעלה למטה: תחת השני. ששחט כבר הראשון: הני מילי מלמטה למעלה. דכיון דתחת השני החליד לא אפשר אלא מלמטה למעלה: קמ"ל. רב דאפילו מלמעלה למטה שחיטתו פסולה ומתני' דנקט מלמטה למעלה לרבותא נקטה שאע"פ שכבר נשחט הראשון בהכשר שחיטתו פסולה ונקט נמי אורחא דמילתא דכששחט סימן ראשון בהבאה כשחזר לעשות הולכה נתחב ראש הסכין בין סימן שני לעור: **תחת** העור איני יודע. דאע"ג דעור לאו בכלל שחיטה הוא אפשר כשהחליד הסכין מתחתיו ושחט את הסימנין חלדה מיקריא וכן מטלית הכרוכה לה סביבות צוארה: וכן תחת צמר מסובך ואף על פי שאינה מגופה של בהמה. ומיהו אמרי רבוותא ז"ל דדוקא כשכרוך על צואר הבהמה אבל מטלית וצמר דעלמא לא:

גרסינן בגמרא [דף ל:] בעי רב פפא החליד במיעוט סימנין מהו היקו. פי' רש"י ז"ל החליד במיעוט סימנין לאחר ששחט רובן בהכשר מהו מי אמרינן הא איתחזיא שפיר ברוב סימנין או דילמא הדא שחיטה היא והא אית בה חלדה וכלקא בתיקו ולחומרא וכן פרש"י ז"ל בעיא דשהה במיעוט סימנין דאמרינן בסמוך וכתב ז"ל דלענין הגרמה נמי כך היא דהגרמה פוסלת אפילו במיעוט בתרא דסימנין הלכך אפי' שחט שני שליש והגרים שליש מחמרינן ומטרפינן אלו דברי רש"י ז"ל ולפי פירושו היה לו לרב אלפסי ז"ל להביא בהלכות אלא שאין דברי רש"י ז"ל מחוורין דמאחר ששחט *סימנין למה יפסלו במעוט אחרון והלא אם רצה לעקרן ביד הרשות בידו ועוד דמה שכתב גם כן דהגרמה פוסלת בהן ליתא דהא אמרינן בפרק קמא (דף יט.) דשחט שני שליש והגרים שליש כשרה לכולי עלמא וליכא מאן דפליג בה אלא רבנן דלית להו בשחיטה רובו ככולו אבל לדידן דקיימא לן כבתם מתני' דרובו של אחד כמוהו שחט שני שליש והגרים שליש כשרה ותו קשיא עליה דתניא בתוספתא בהדיא שחט רוב אחד בעוף אף על פי ששהה זמן מרובה וגמרה שחיטתו כשרה אלא עיקרן של דברים כדברי רבינו ת"ם ז"ל דהחליד הסכין במיעוט *בתרא דסימן קמא [בבהמה] קא מבעי ליה ואליבא דרב יהודה דאמר תחת העור כשרה:

החליד

נר מצוה

א*שישחוט את הורידין *אמר רב חסדא לא לכל א"ר יהודה אלא לעוף הואיל וצולהו כולו כאחת אבל בהמה הואיל ומנתחה אבר אבר לא צריך. תניא כותיה דרב חסדא שחט שני חצאי סימנין בעוף פסולה ואין צריך לומר בבהמה רבי יהודה אומר בעוף עד שישחוט את הושט ושני ורידין אמר רבי יוחנן ורידין לרבי יהודה מנקבן ואפילו בקוץ בשעת שחיטה וכשרין ומאי שנא בשעת שחיטה הואיל ודם חמים הוא ונפיק. שלא בשעת שחיטה קריר ולא נפיק: **מתני'** *בהשוחט שני ראשים כאחד שחיטתו כשרה שנים אוחזין בסכין ושוחטין אפילו אחד מלמעלה ואחד מלמטה שחיטתן כשרה: **גמ'** *אמר רב יהודה אמר רב השוחט א בשנים ושלשה מקומות כשר כי אמריתה קמיה דשמואל אמר לי בעינן שחיטה מפורעת וליכא והלכתא כרב דקיימא לן הילכתא כרב באיסורי ועוד *דההוא תורא דאישתחוט בשנים ושלשה מקומות עאל רב יצחק ושקל משופרי שופרי מיניה אמר ליה רבי זירא למדתנו רבינו משנתנו בשני סכינים ושני בני אדם. וכן שחיטה העשויה כמסרק ושחיטה העשויה כקולמוס כשרה אמר רב יהודה אמר רב גהחליד סכין בין סימן לסימן [ופסקו] פסולה. תחת העור כשרה מאי קא משמע לן תנינא או שהחליד את הסכין תחת השני ופסקו רבי ישבב אומר נבלה ומטמאה במשא רבי עקיבא אומר טרפה אי ממתני' הוה אמינא הני מילי מלמטה למעלה דלא עביד כדרכה דשחיטה אבל הכא מלמעלה למטה דעביד כדרכה דשחיטה אימא שפיר דמי קמ"ל בי רב אמרי תחת העור איני יודע וכן תחת המטלית וכן תחת צמר מסובך ולא

רש"י

בארץ: הואיל וצולהו כאחד. לפיכך צריך להוציא כל דמו: **מתני'** שנים אוחזין בסכין ושוחטין. בהמה אחת: **גמ'** בשנים ושלשה מקומות. כגון שחותך כאן וחזר והתחיל לשחוט למעלה או למטה: מפורעת. מגולה והיינו במקום אחד: למדתנו רבינו. בלקיחה זו: משנתנו. דקתני שנים אוחזין בסכין אפי' בשני סכינין ושני בני אדם כשר: כמסרק. היינו ב' וג' מקומות: כקולמוס. באלכסון דכוליה חד מקום הוא דמפורעת קרינא ביה כגון שהתחיל למעלה בקנה וחתך באלכסון בשיפוע כלפי מטה: ופסקו. לתחתון כהלכתו אלא שהחליד וחזר והוציא הסכין וחתך העליון כדרכו: תחת השני. שכבר שחט הראשון: נבילה. ומטמאה במשא: מלמטה למעלה. דכיון דתחת השני מחליד לא אפשר אלא מלמטה למעלה: תחת מטלית. הכרוכה לה סביב צואר: ולא איפשיטא. דהא עור נמי לאו בכלל שחיטה הוא ומספקא ביה משום חלדה הכא נמי לא שנא:

דף כח: דף ל. דף ל:

א מיי' פ"ק מהל' שחיטה סמג עשין סג טור י"ד סי' כא כב:
ב מיי' פ"ג שם סמג שם טור י"ד שם:
ג מיי' פרק ג שם סמג שם טוי"ד סי' כא

א לדעת רש"י אם לאחר שהתחיל אחד לשחוט מעט הניח זה המקום ושחט למטה או למעלה ממנו באותו צד עצמו ויש רוב במקום אחד אפי' אין הרוב במקום הראשון אלא במקום השני או במקום השלישי כשר ואע"פ שאין השחיטה מפורעת והתוס' פירשו דהיכא שלא שחט הרוב במקום אחד כגון שהתחיל לשחוט ונתהפך הסימן וגמר שם ובין שניהם רוב כשרה בין בקנה בין בושט ובין אם שני התתכים שוים בהיקף אחד בין אם היו שני בני אדם ששחטו בשני סכינין ואחד שחט הושט בלבד ואחד שחט הקנה בלבד זה שלא כנגד זה כשרה וזה דעת הרא"ש והטור וסמ"ג והר"ן והרשב"א ומרדכי והגהות מיי' ורוב הפוסקים כן הסכימו דכל עוד שרוב הסימן שחוט ברוב חללו או רוב היקפו אפי' אין הרוב כולו שחוט במקום אחד כשרה דמצטרף ברוב הללו וכן עשו מעשה הרבה מן הפוסקים להתיר כמבואר בהגהות אשר"י שם בשבה"ג ובמהנגלה היה מעשה שהתחיל הטבח לשחוט ונדחה ידו מאותו מקום וגמר השחיטה למטה והכשירו גאוני כדור:

הדושי אנשי שם

מהר"ם (א) כ"ל טעות סופר ובמקום ורידין צ"ל חוטין ובמקום חוטין ורידין דק"ל מ"ט לא אמרי' בורידין נלי דנורא שאיב דמא ומיהו האשר"י כתב דמחמת ריבוי דם שבתוכן אין האור מספיק לשואבו:

גי' מהר"ב

גי' ד"א

אל חב [וכ"ה כד"ק וכד"ם]

גי' ד"ק קמא

החליד במיעוט סימנין מאי . מי אמרינן כיון דלא מעכבי בשחיטה כעור דמו וכשרה או דילמא לא דמי דמיעוט סימנין איתנהו בשחיטה הילך החליד בהן חלדה מיקריא אי נמי דאפילו לגבי רב נמי מיבעיא ליה מי אמרינן נהי דמספקא להו בתחת העור . במיעוט סימנין פשיטא להו דחלדה גמורה היא הואיל ואיתנהו בשחיטה או דילמא אף במיעוט סימנין מספקא להו וסלקא בתיקו ולחומרא *ולפי שיטה זו לא הולך הרב אלפסי ז"ל להביאה בהלכות דכיון דתחת העור נקטינן דאסורה מספיקא כ"ש תחת מיעוט הסימנין : מתני' התיז את הראש בבת אחת . כאדם המתיז את הדלעת שדוחק את הסכין בכח ופוסק והיינו דרסה : היה שוחט . במשיכה והתיז הראש בהבאה ראשונה עד שלא הספיק להוליך או הוליך תחלה ובמשיכה התיז את הראש עד שלא הספיק להביא: אם יש בסכין מלא צואר . מפרשינן בגמ' [דף לא.] דמלא צואר חוץ לצואר קאמר שכל שהוא ארוך כשיעור הזה יש בו כדי לשחוט במשיכה בלא דרסה אבל כל שאינו ארוך כשיעור הזה אין הסימנין נשחטין במשיכה זו בלא דרסה : אם יש בסכין מלא צואר . מפרש בגמרא [שם] חוץ לצואר דיש בו שיעור ג' צוארין וה"ה לשלשה או ד' בהמות דסגי לן במלא [צואר] אחד חוץ לצואר כולן : אזמל . תער דק קטן מאד . וכתב הרמב"ן ז"ל שאפשר דדוקא בהתיז את הראש הוא דבעינן מלא צואר חוץ לצואר לפי שאי אפשר להתיז הראש כולו אלא בדרסה כל היכא דליכא בסכין כי האי שעורא אבל בחתיכת סימנין לא בעינן כולי האי דבכל שהוא הן נחתכין . ולא מיהוור אלא להתזת שני סימנין קרי התזת הראש וכדאמרינן בגמ' [דף כז.] ברים פרקין מנין לרבות את הראש שכבר הותז והיינו בחתיכת סימנין בלחוד ורישא דמתניתין נמי מוכח הכי דקתני התיז את הראש בבת אחת פסולה והיינו דרסה ממש וכיון שכן ודאי אע"פ שלא חתך אלא סימנין פסולה ואפ"ה תני לה בלשון התיז את הראש וכן דעת הרשב"א ז"ל הלכך כל שהביא ולא הוליך או הוליך ולא הביא בעינן חוץ לצואר כמלא צואר : ודאמרינן הכא דבשוחט שני ראשים בעינן מלא צואר חוץ לשני צוארים דהיינו שיעור שלשה צוארין כתבו בתוס' שאם אין בו אלא שיעור שני צוארין בלבד האחת כשרה [כגון אם הוליך ולא הביא הפנימית כשרה] שהרי יש לה מלא צואר חוץ לצוארה והחיצונה אסורה ואפשר שמתיקן אסורות דהואיל ושחיטתן כאחת ועל כרחך אי בשניה דרס אף בראשונה נמי דרס שהרי בבת אחת ובעינן אחד העביר הסכין על שתיהן: גמ' ואסיקנא דבעינן [חוץ] לצואר כמלא צואר דהוו להו שני צוארין . כלומר בשוחט שני ראשים : שאין לו קרנים . רגילים היו לעשות כמין קרנים לאזמלים הקטנים לנוי על גביהן נוטין לצד ראשו ומתוך שהוא קטן מאד הוא נשמט מן הצואר וכשהוא מוליך ומביא יש לחוש שמא יתלידו הקרנים או ינקבו : איבעיא לן בגמרא [דף לא.] מחטא מאי . כלומר מאי היכא מאן דאמר דה"מ בעוף וכו' . דברי ר"ח ז"ל הם ואין להם עיקר בגמרא : דמכשרינן במתניתין אפי' כל שהוא בזמן שהוליך והביא אי אפילו מחטא הוי בכלל כל שהוא וכשר או לא ומהדרינן דכי האי גוונא פשיטא דפסול דמחטא מבזע בזע . כלומר שמתוך שהוא חד כל כך נוקב וקורע ואינו חותך : אלא מחטא דאושכפי מאי . כלומר שהיא רחבה בראשה קצת וקטנה מן האזמל ולצדדין מישרין בה את העור ויש לה בראשה מקום חתך מאי ותיבן למפשטה מדקתני מתני' אפי' כל שהוא ואפילו באזמל ודחינן דילמא פירושי קא מפרש מאי כל שהוא אזמל ולא איפשיטא הילכך אזלינן בה לחומרא וכיון דלא ידעינן כמה הוי מקום חתך של אזמל השוחט בסכין קטנה צריך ליזהר ולשער לפי אומד דעתו שכשיוליך ויביא בה שלא ידרוס אבל בקטנה יותר מדאי לא ישחוט דהא במחטא דאושכפי מספקא לן ואזלינן לחומרא : מתני' נפלה סכין ושחטה וכו' מה שאתה זובח אתה אוכל . דבעינן שחיטה מכח אדם : נפלה סכין והגביהה . ושהה בהגבהה זו : כליו . בגדיו : השחיז את הסכין . אחר שהתחיל לשחוט : ועף . מוטף כלומר שנתיגע : ובא חברו ושחט . שגמר השחיטה : כדי שחיטה אחרת . בגמ' מפרש לה : אם שהה כדי ביקור . כדי ביקור הסכין אם כשרה לשחוט : גמ' טעמא דנפלה . דלא אתי מכח אדם : הא הפילה הוא כשרה ואע"ג דלא מיכוין לשחיטה . והכי קי"ל ואמרינן בגמרא דנדה שנאנסה וטבלה בלא כונה לכולי עלמא אסורה לאכול בתרומה דטבילת תרומה בעיא כונה אבל אי טהורה לבעלה או לא איפליגו בה רב ורבי יוחנן דרב אמר טהורה לביתה דס"ל דחולין לא בעו כונה ורבי יוחנן סבירא ליה דאף לביתה אינה טהורה ופסק הרמב"ם ז"ל בפרק א' מהלכות מקואות כרב דאמר טהורה לביתה ומסתברא כותיה משום דסוגיין מוכח בגמרא דרב נחמן בר יצחק כרב סבירא ליה ועוד דסוגיין בפרק אין דורשין (דף יח:) כרב דאמר חולין לא בעו כונה ולא מדכרינן התם דרבי יוחנן כלל : אפילו בהמה לעוף . קולא היא שנתנו לעוף שיעור שחיטת בהמה לשהייתו :

רש"י

החליד במיעוט סימנין . לאחר ששחט רוב בהכשר מי אמרינן כבר נשחטו רוב הסימנין שפיר או דילמא כולה חדא שחיטה היא ואית בה חלדה ובמיעוט קמא פשיטא דנבילה הוא : תיקו . וכל תיקו לחומרא וגבי הגרמה נמי בין שחט שליש והגריס שליש ושחט שליש בין שחט שני שלים והגריס שלים מספקא לן דילמא קי"ל כרבנן פרופאי ועבדינן לחומרא וכן בשהייה אם שהה בפלגא דקנה לא מיעוף מידי דהוה כהאי קנה פגום אבל במיעוט בתרא בין דקנה בין דוושט או במיעוט קמא דוושט מיטרפא : מתני' התיז את הראש בבת אחת . כדמפרש בתר הכי בגמ' : היה שוחט . במשיכה ו התיז את הראש בהבאה ראשונה עד שלא הספיק להוליך או איפכא : אם יש בסכין מלא צואר וחוץ לצואר כמלא צואר כדמפרש בגמ'. אבל כשאין באורך הסכין כל כך דרסה היא שאין הסימנין נחתכין ע"י משיכה לבד בלא דרסה : אזמל . תער קטן ודק : גמ' שאין לו קרנים . רגילים לעשות כמין קרנים קטנים לנוי על גבן נוטין לצד ראשיהן ומתוך שהוא קטן מאד נשמטין מן הצואר וכשמוליך ומביא יש לחוש שמא ינקבו קרנ"ס בסימן : מתני' נפלה הסכין והגביהה . ושהה בהגבהה זו : וכן כליו . בגדיו : השחיז הסכין . קודם השחיטה : ועף . נתייגע ולא היה בו כח לגמור שחיטתו ופסק ובא חבירו וגמרה : כדי ביקור . בדיקת סכין : גמ' בהמה לבהמה (ג) . כלומר כדי שחיטת בהמה אחרת משערינן (ד) שהיית [בהמה וכן] עוף לעוף ובהמה דקה כדי שחיטת בהמה דקה משערינן לדקה ואע"ג דרב ורבי יוחנן הלכה כר' יוחנן מכל מקום כיון דקם רבי יוסי בר' חנינא בשיטתיה דרב ואמר דקה לדקה ממילא שמעינן נמי דעוף לעוף וקא עבדינן לחומרא (רש"י . אבל בעמוד פסק לקולא כר' יוחנן דבעי כדי שחיטת בהמה :

ולא איפשיטא (א) (בעי רב פפא °החליד א במיעוט סימנין מהו תיקו ולחומרא עבדינן דאיסורא הוא) : מתני' *התיז את הראש בבת אחת פסולה היה שוחט והתיז את הראש בבת אחת אם יש בסכין כמלא צואר כשרה היה שוחט והתיז שני ראשים כאחד אם יש בסכין כמלא צואר אחד כשרה בד"א בזמן שהוליך ולא ב הביא או שהביא ולא הוליך אבל אם הוליך והביא אפילו כל שהוא ואפי' באזמל כשר : גמ' התיז את הראש ג בבת אחת וכו' : פירוש כגון שדקר את הצואר כמו שעושין בסייף או שהניח את הסכין על הצואר ודחקו למטה בתוך הצואר כמו שחותכין את הצנון פסולה שאין זה דרך השחיטה דבעינן הולכה והבאה בשחיטה וליכא: היה שוחט והתיז את הראש וכו' אם יש בסכין מלא צואר (א) אחד כשרה: *אמר ר' זירא מלא צואר וחוץ לצואר ואסיקנא דבעינן כמלא צואר וחוץ לצואר [כמלא צואר] דהוו להו כשני צוארים וכן הילכתא : בד"א בזמן שהוליך ולא הביא וכו' . אמר רב מנשה ד ובאזמל שאין לו קרנים ואיכא מ"ד ה"מ בעוף שצווארו דק אבל בהמה לא : מתני' נפלה הסכין ושחטה אפילו שחט כדרכה פסולה שנא' °תזבח ואכלת בשר מה שאתה זובח אתה אוכל: *נפלה הסכין והגביהה נפלו כליו והגביהם השחיז את הסכין ועף ובא חבירו ושחט אם שהה כדי שחיטה אחרת פסולה . ר"ש אומר אם שהה כדי ביקור: גמ' טעמא *דנפלה הא הפילה הוא כשרה ואע"ג דלא מיכוין הוא לשחיטה ואע"ג דתנינן חדא זימנא וכולן ששחטו ואחרים רואין אותן שחיטתן כשרה דאלמא לא בעינן כוונה לשחיטה (ג) איצטריך הכא לאשמעינן נפלה הסבין ושחטה דאי אשמעינן התם גבי חרש שוטה וקטן הוה אמינא התם הוא משום דקא מיכוין לחתיכה בעלמא אבל גבי נפלה (א) דלא מיכוין לחתיכה בעלמא אימא לא צריכא ואי אשמעינן הכא הוה אמינא הכא הוא משום דקא אתי מכח בן דעת אבל התם דלא אתי מכח בן דעת אימא לא קמ"ל : השחיז *את הסכין ועף ובא חבירו ושחט וכו' : מאי כדי שחיטה אחרת [רב אמר כדי שחיטת בהמה לבהמה ועוף לעוף] שמואל °אמר אפילו בהמה לעוף וכן אמר רבי יוחנן אפילו בהמה לעוף (ורב אמר כדי שחיטת בהמה אחרת בהמה לבהמה ועוף לעוף) במערבא אמרי משמיה דר' יוסי ברבי חנינא (אפילו) כדי שיגביהנה

שלטי הגבורים

א מיי' כתב דוקא החליד במיעוט קמא דסימנין הוא דהויא פסולה כגון בהחליד תחת מיעוט ראשון ושחטו ממטה למעלה ואח"כ גמר השחיטה כדרכה או שחט רוב סימן אחד בבהמה והחליד הסכין תחת מיעוט הנשאר ושחט סימן השני אבל החליד במיעוט בתרא כשר וכ"ס דעת ר"ת כדאיתא בתוס' ובאשר"י בארוך וכ"ה פי' רבינו אושעיא שהביא הרא"ש וסמ"ג עיין ש"פ וכן דעת הר"ן והאריך בזה מאד לברר דהאי בעיא דהחליד במיעוט סימנין מהו דסלקא בתיקו לא קאי אלא אמיעוט קמא אבל אם החליד במיעוט בתרא כשרה ורש"י שם הוכיח דהאי בעיא איירי במיעוט בתרא ואפי' החליד במיעוט בתרא פסולה וכתב הרא"ש דהאשכנזו וצרפת נהגו כדברי רש"י וכן דעת הטור והכי כתב המרדכי שם דכיון דרבו הדעות בהאי פירוש ראוי להחמיר כדברי רש"י וכי היכי דפליגי בחלדה הכי נמי פליגי בשהייה ופי' רבינו אושעיא דבעיא דשהה במיעוט סימנין קאי אשחט בסכין רע והכי קא מבעיא ליה אם שחט רוב אחד בבהמה והוליך והביא כל היום על המיעוט הנשאר מהו דלמא בהא מכשירין : ב הר"ן והרשב"א כתבו בשם המפרשים דדוקא כשרוצה להתיז כולו הוא דבעינן האי שיעורא אבל בחתיכת סימנין לא בעינן כולי האי דבכל שהוא הן נחתכין דס"ל דהני מפרשים דהתיז הראש דקאמר מתני' היינו הראש ממש והם הוכיחו שאין דעתם מחוור דל"ש חתיכת סימנין ל"ש חתיכת הראש כל שהוליך ולא הביא או הביא ולא הוליך בעינן שיעור זה בסכין שיהיה ארוך חוץ לצואר הנשחט כמלא צואר אחד : ג לפי דברי רש"י משמע דאפי' אם היה מוליך ומביא כהוגן ושחט הסימנין כתקנן אלא שעד שלא הגביה ידו מן השחיטה חתך המפרקת לגמרי הוי פסולה וכן משמע ליה לראבי"ה דברי רש"י ועשה מעשה כמו שכתב המרדכי בשמו וכתב מהר"ם דליתא דכיון ששחט הסימנין כתקנן לא איכפת לן אם יתחוך אחר כן גם המפרקת או בבשר הבהמה מה בכך מיהו נהגו העולם לעשות מעשה כראבי"ה ואע"פ שהיא חומרא יתירא : ד ה"ג והרי"ף ור"ח כתבו דדוקא עוף שוחטין באיזמל קטן בהולכה והבאה אבל בהמה לא ושאר הפוסקים לא חלקו בין בהמה לעוף וכלהו שוחטין אפי' באיזמל קטן כשמוליך וגם מביא

עין משפט

ר' אושעיא מפרש פי' אחר עי' בתוס' ד"ם

ד"ת מוחק עד מתני' שבסמוך

א מיי' פרק ג מהל' שחיטה סמג עשין סג טור י"ד סי' ח וכד :

ב מיי' פרק ג שם טור י"ד סי' יג :

ג מיי' פרק ג שם סמג עשין סג טור י"ד סי' כג :

הגהות הב"ח

(א) תו' אחד נמחק : (ג) ג"ב משמע דהאלפסי ז"ל מפרש דהאמתני' עביד גריכותא דמוכחינן בשהטו מהו כמעי' הסכין פסולה בנפלה כשרה לאשמועינן דאפי' כשרה קאמר דאי לא הלא חס"ו הוס כו' (ג) ב"ש לעוף : (ד) משערינן לשהייה שחיטת בהמה וכבדי שחיטת עוף אחר משערינן לשהייה שחיטת עוף והס"ד בהמה דקה :

חדושי אנשי שם

מהר"ם (א) והאשר"י מוכח דהאי בעיא דרב פפא החליד כו' אינה בנוסח האלפס שהשמיטה :

הגהות חוות יאיר

(א) דדייקינן מינה הפילה :

המאור הגדול

[דף ל ע"א] לשמו אמאי פטור פסח בשאר ימות השנה שלמים הוא והאי לשמו פטור דתנן סתמא הוא דבסתמא לשמו קאי דאי אמרת האי לשמו דוקא דקא פריש לשמו הא סתמא שלמים הוי א"כ ה"ל שלמים ששחטן לשם פסח ואמאי פטור הא תנן ושאר כל הזבחים ששחטן בין לשמן בין שלא לשמן חייב זה מצאתי כתוב בשם ה"ר משה ז"ל :

ובעיא דרב פפא בהחליד במיעוט סימנין אף היא בשחיטת בהמה וכגון שהחליד את הסכין תחת מיעוטו של סימן ראשון אחר ששחט רובו ושחט את הסימן השני מי אמרי' את"ל תחת מטלית תחת צמר מסובך א"נ תחת העור לא הויא חלדה משום דלא חשיבי כבשר הבהמה אבל מיעוט הסימנים דחשיבי אם החליד הסכין תחתיהן הויא חלדה או דלמא את"ל תחת מטלית ותחת צמר מסובך הויא חלדה משום דמכסיא בהו סכינא אבל מיעוט סימנין מכיון שנשחטו רובן כהתוכין לגמרי דמי וכמאן דמגליא סכינא דמי וליכא חלדה יסלקא נמי בתיקו וזה הדרך שפירשנו לשתי השאלות הללו שהן בהחליד במיעוט סימנין ובשוהה במיעוט סימנין אין לו ענין בשאר הלכות שחיטה שהן הגרמה דרסה עיקר לפי' נשתנו הלדה ושהייה משאר הלכות שחיטה לבא עליהן ב' שאלות הללו וזה הפי' נכון וברור והרי"ף ז"ל השמיט מלכתוב בעיא דר"פ בהחליד במיעוט סימנין ולא הזכירה כל עיקר .

[דף לב ע"א] איתמר רב אמר כדי שחיטת בהמה לבהמה ועוף לעוף כתב ה"ר שלמה ז"ל ואע"ג דרב ור' יוחנן הלכה כר' יוחנן כיון דקם ליה ר' יוסי בר' חנינא בשיטתיה דרב דהוא אמר דקה לדקה תסה לגסה וממילא שמעינן ועוף לעוף הלכך עבדינן לחומרא . והרי"ף ז"ל פסק כשמואל וכר' יוחנן ועליו סמכנו בחבורנו בהלכות שחיטה ונראה לנו שר' יוסי בר' חנינא לא בא ללמד אלא בשהיית שחיטת בהמה לבהמה אבל בהמה לעוף לא הכריע לא כרב ולא כר' יוחנן והלכות שחיטה הלכה למשה מסיני הן ואין לנו בהן לדמות ולומר שחיטת עוף לעוף כשחיטת דקה לדקה וכל מאי דלא איתמר בפירוש לא מפקינן ליה מסברא ובשחיטת דקה לדקה תסה לגסה סמכינן אדר' יוסי בר' חנינא אבל בהגבהה והרבצה לא סמכינן עליה כיון דרב ושמואל ור' יוחנן לית להו הכי דהא לא קא אמרי אלא כדי שחיטה בלבד וכיון שרבינו שלמה מחמיר בענין הזה אנו חוששין לו ואין אנו עושין מעשה אלא כדבריו אבל מה שכתב בששהה במיעוט הסימנין ופירשה שהוא בשוהה במיעוט אחרון ואמר שהשוחט רוב הסימנין והשליך מידו העוף והוא שוהה למות אסור לחזור ולהתיך המיעוט בתורת שחיטה אין אנו סומכין עליו ושמעתי משום ה"ר יעקב ז"ל שהוא היה מפרש אותה במיעוט ראשון ואין דעתנו נוטה בכל אחד משני הפירושים הללו דאי במיעוט אחרון קשיא הא דאמרי' בגמ' מי סברת בבהמה לא בעוף דמה נפשך אי מחצה על מחצה כרוב הא עבד ליה רובא אלמא בתר דעבד ליה רובא לא פסלה בה תוב שהייה ומ"ד ההוא שנויא הוא ולא סמכינן עליה אין אנו רואין כן דכיון דמלתא דתליא בסברא היא ממ"נ נקיטין לה שנויא דסמכא ועלה סמכינן וכוותיה עבדינן גם מי שמעמיד שמועה זו דשהה במיעוט סימנין במיעוט ראשון ובושם אין פירושו מתיישב על דעתנו דאי הכי מאי איבעי ליה הרי נעשה מעשה טרפה ועוד תפשוט ליה מדרב ושמואל ור' יוחנן דכולהו אית להו שהייה בעוף ואי אמרת אין שהייה במיעוט ראשון לא משכחת לה לעולם שהייה בעוף ותניא בתוספתא שלא כדברי ה"ר שלמה ז"ל

מלחמת ה'

דקה

כתוב בספר המאור ובעיא דרב פפא בהחליד במיעוט סימנין אף היא בשחיטת בהמה וכגון שהחליד את הסכין תחת מיעוט סימנין : אמר הכותב אבל מאחר שתחת העור שאינו בשחיטה כלל פסולה תחת מיעוט סימנין שישנה בשחיטה פשיטא דשחיטתו פסולה ואע"פ שנחתך רובו אלא רב פפא הכי קא איבעיא ליה לכשתמצא לומר תחת העור כשרה התם טעמא מאי משום שאינו מעכב בשחיטה וה"נ אינו מעכבין או דלמא תחת העור שאינו בשחיטה (אינו) פוסלין בחלדה וכיון דקיימא בתיקו הרי היא בכלל אינו יודע כדין העור והכביר לא עלה על דעת מי שפוסל בעור ולפיכך השמיטה רבינו הגדול ז"ל :

מפורא

דקה לדקה. לשחיטת בהמה דקה משערינן בכדי בהמה דקה דכוותה ור' יוסי בר' חנינא פירושי קא מפרש מלתייהו דרב ושמואל ור' יוחנן דבכלל כדי שחיטה הוי כדי שיגביהנה וירבילנה הילכך נקיטינן דשיעור שהיית בהמה הוא כדי שיגביהנה וירבילנה דקה לדקה וגסה לגסה וכן פסק הרמב"ם ז"ל בפ"ג מהלכות שחיטה: ולענין שהיית עוף כתב רש"י ז"ל *דמפלגינן בבהמה גופה בין דקה לגסה הוא הדין דמפלגינן בין בהמה לעוף הילכך נקיטינן כרב דאמר ועוף לעוף דקס ליה רבי יוסי ברבי חנינא כותיה אבל הגאונים סוברים דרבי יוסי בר' חנינא לא איירי בשיעור עוף כלל הילכך הוה ליה רב יחיד לגבי שמואל ורבי יוחנן וקי"ל כוותייהו דאמרי אפילו בהמה לעוף וזהו דעת הרב אלפסי ז"ל (א) וכן דעת הרמב"ם ז"ל בפרק הנזכר מיהו איכא לעיוני שיעור שחיטה אי משערינן בשחיטת סימנין בלבד או אף בחתיכת העור. ובסימנין עצמן אי בכדי שחיטת רובן או רובן ומסתברא דסימנין ברובן כיון דמדאורייתא אפי' לכתחלה בהכי סגי וכמו שכתבנו בריש פרקין אבל בעור ודאי משערינן דשיעור שחיטה כדרכה גמירי שהוא שוחט העור לכתחלה ואיכא מאן דאמר שאף בכדי כל הסימנין משערים דמכל מקום איתנהו בשחיטה:

אמר רבא השוחט בסכין רעה. שאין חדודה חותך יפה: אפילו כל היום כולו. מאריך ושוהה בשחיטה אחת כשרה הואיל וכל שעה הוא מוליך ומביא ולא הפסיק בשחיטתו: שהיות מהו שיצטרפו. הפסיק שתים ושלש בשחיטה אחת ושהה בין שלשתן כדי שיעור שלם: מדידיה. השוחט בסכין רעה אלמא לא מיצטרפי דקא סלקא דעתן דאפילו הפסיק קאמר אלא שלא שהה בפעם אחד כשיעור: התם. בדלא שהה כלל: שהה במיעוט סימנין מהו. פרש"י ז"ל שחט הרוב ושהה במיעוט האחרון וגמר שחיטתו: מהו. מי אמרינן כיון דעבד ליה רובא אתכשר או דילמא כיון דהדר גמרה כולה חדא שחיטה היא ולא איפשיטא ולחומרא ולפיכך כתב ז"ל דמי ששחט רוב הסימנין והשליך העוף מידו ושוהה למות אסור לחתוך המיעוט בתורת שחיטה מוטב שיכה על הגולגולת בסכין או ימתין עד שימות ואין זה מחוור שמכיון שכשחטו רוב הסימנין איתו בדין שיפסלו בשהייה וכמו שכתבתי למעלה בבעיא דהחליד במיעוט סימנין ומדברי הר"ס במז"ל בפרק הנזכר נראה דהכי קא מיבעיא ליה שהייה דאמרינן דהוי כדי שחיטה שהה במיעוט סימנין [כלומר כדי מיעוט סימנין] מהו ואף זה איתו מחוור דשחיטת מיעוט הסימנין לא מיקרי שחיטה אלא הנכון דשהה במיעוט בתרא דסימן קמא ולאו שהייה ממש דאי הכי פשיטא דהיינו עיקר שהייה אלא בשוחט בסכין רעה ומוליך ומביא קא מיבעיא ליה ואדרבה סמיך והכי קא מיבעיא ליה שוהה בחתיכת אותו מיעוט בשיעור שהייה מאי מי אמרינן דאע"פ שהוליך והביא שחיטתו פסולה דכיון דאיתו מעכב בשחיטה כמחתך בבשר בעלמא הוא או דילמא כיון דאף מיעוט הסימנין איתיה בשחיטה לא פסיל וסלקא בתיקו ולחומרא: מתני' שחט את הושט וכו' ופסק את הגרגרת. הייט עיקור ובבהמה קאי: תחת השני. בין הסימן לגולגולת: ופסקו. מלמטה למעלה: גמ' גרסי' הכא בגמרא [דף לב:] אמר ר"ל שחט את הקנה ואח"כ ניקבה הריאה כשירה כלומר שניקבה בין שחיטת קנה לשחיטת ושט אמר רבא לא אמר ר"ל אלא בריאה הואיל וחיי ריאה תלוים בקנה אבל בבני מעים לא. כלומר כיון דחיי ריאה תלויין בקנה ושחט את הקנה הוי כמו שניטלה כולה מן הבהמה ומונחת בדיקולא דתו לא מיטרפא בהמה בה והרב אלפסי ז"ל [לא] הביאה בהלכות וכן הרמב"ם ז"ל כתב שחט את הקנה ואח"כ ניקבה הריאה טריפה נראה שהם דוחין אותה מדרבי זירא דפליג עלה בגמרא לפי דעת קצת מפרשים כמו שכתבתי בחידושי ואין כאן מקום להאריך אבל יש מפרשים אחרים שפסקו הלכתא כר"ל:

תניא הרוצה לאכול מבהמה קודם שתצא נפשה. משום דמעלי לגופא וכדאיתא בגמרא: חותך כזית בשר מבית טביחתה. שאינו מחוסר הפשט ויכול לחתכו מיד קודם יציאת הנפש: וממתין לה עד שתצא נפשה. דאמרינן בפ' ארבע מיתות ב"ד (דף סג.) מנין שאסור לאכול מן הבהמה קודם שתצא נפשה ת"ל לא תאכלו על הדם: אחד עובד כוכבים ואחד ישראל מותרין בו. שאע"פ שבני נח מוזהרין על אבר מן החי ולא שריא להו בהמה בשחיטה דשחטי איגהו אלא במיתה תליא להו מילתא הכא בשחיטת ישראל מיגו דאישתריא לישראל אישתריא נמי לדידהו ומקשו הכא האי כזית בשר למאי קא בעי ליה אי לקדרה דבעי מליחה מאי ממתין לה עד שתצא נפשה דקאמר הא ודאי בשיעור מליחה ובישול כבר יצתה נשמתה ואי לאומצא ולצלי מאי מולחו יפה יפה דקאמר והא לא בעו מליחה וכמו שפירשתי למעלה וי"ל לעולם לאומצא אי נמי לצלי ואע"ג דבעלמא לא בעו מליחה הכא בעו כיון דמבית שחיטתה קא חתיך ועד שלא תצא נפשה שהדם נעקר ממקומו ומתמלא דרך שם: מתני' השוחט בהמה חיה ועוף וכו' בידים מסואבות. בלא נטילה דגזרו עליהן להיות שניות ובגמ' פריך אפילו הוכשרו נמי דהא אין שני עושה שלישי בחולין ומוקמינן לה בחולין שנעשו על טהרת הקודש: הוכשרו בשחיטה. דמגו דשריא שחיטה להאי בשר מידי אבר מן החי משויא ליה נמי אוכלא לגבי טומאה ומקשו הכא נהי שלא הוכשרו בדם על כרחין קודם אכילה הוכשרו במים דאי לקדרה הרי הוכשרו במים שבה ואי לצלי הוכשרו נמי בהדחה דודאי אפילו לצלי הדחה בעי מפני הדם שעל פני הבשר דכי אמרינן [בדף לג:] דגורא משיב שאיב הני מילי דם הנבלע באיברים אבל דם שהוא בעין איתו יוצא ע"י האש דאדרבה מתייבש הוא שם ולאומצא נמי ודאי בעי הדחה מפני הדם שעל פניו דלא מיקרי דם האיברים שלא פירש אלא דם הבלוע בבשר אבל מה שעל גביו ודאי אסור וצריך הדחה וי"ל משכחת לה דאכיל ליה לצלי בלא הדחה וא"ת דדם שעל פניו אוסר ליתיה [דף קיא.] דדם מסרק סריק ואינו אוסר אלא כדי קליפה הילכך קולף את החיצון והשאר מותר אי נמי משכחת לה כשהודחו ע"י גשמים שלא מדעת דכיון דלא אחשבינהו לא מכשרי: וכתב הרשב"א ז"ל דהשוחט בהמה חיה ועוף ולא יצא מהן דם אף על פי שלא שחט את הורידין אינו צריך שיתחם אבר אבר דכי בעינן שחיטת ורידין או חתיכת אבר אבר ה"מ בילא מהן דם שהדם פורש ואינו מוצא מקום לצאת והוה ליה פורש ממקום למקום ואסור אבל בשלא יצא מהן דם הדבר מוכיח שלא פירש דמו ממקום למקום: השוחט את המסוכנת וכו'

ר

שיגביהנה א וירביצנה וישחוט דקה לדקה וגסה לגסה והלכתא כשמואל ורבי יוחנן דהוו להו תרי ואין דבריו של אחד במקום שנים אמר רבא השוחט בסכין רעה אפי' הוליך והביא כל היום כולו שחיטתו כשרה: בעי רבא שהיות מהו שיצטרפו ותפשוט ליה מדידיה התם בדלא שהה בעי רב הונא בר נתן שהה ב במיעוט סימנין מהו תיקו וכל תיקו דאיסורא לחומרא: מתני' *שחט את הושט ופסק את הגרגרת שחט את הגרגרת ופסק את הושט או ששחט אחד מהן והמתין לה עד שמתה או שהחליד את הסכין תחת השני ופסקו רבי ישבב אומר נבלה ומטמאה במשא רבי עקיבא אומר טרפה כלל אמר רבי ישבב משום רבי יהושע כל שנפסלה בשחיטתה נבלה וכל ששחיטתה כראוי ודבר אחר גורם לה להפסל טרפה והודה לו ר' עקיבא: גמ' *[ב]תניא הרוצה לאכול מבהמה (א) קודם שתצא נפשה חותך כזית בשר מבית טביחתה ומולחו יפה יפה ומדיחו יפה יפה וממתין לה עד שתצא נפשה ואוכלו אחד עובד כוכבים ואחד ישראל מותרין בו: מתני' [ג]השוחט בהמה [חיה] ועוף ולא יצא מהן דם כשרין ונאכלין בידים מסואבות לפי שלא הוכשרו בדם רבי שמעון אומר הוכשרו בשחיטה *[ד]השוחט המסוכנת רבן גמליאל אומר

עד

רש"י

(אפי' לעוף): בסכין רעה. שאינו חותך יפה אפי' אם הוא מאריך כל היום בשחיטה כשירה הואיל וכל שעה מוליך ומביא ולא הפסיק בשחיטה: מהו שיצטרפו. אם הפסיק שתים ושלש פעמים בשחיטה אחת ושהה בין שלשתן שיעור שהייה: מדידיה. השוחט בסכין רעה: שהה במיעוט סימנין. במיעוט האחרון: תיקו. ולחומרא כדפי' לעיל ונראה דהשוחט רוב הסימנים ואז השליך העוף מידו והעוף שוהה למות אין לו לגמור ולחתוך מיעוט סימן בתורת שחיטה דמוטב שיכנה על ראשה בסכין או שימתין עד שימות: מתני' ופסק הגרגרת. היינו עיקור: תחת השני. בין הסימנין לבשר: גמ' הרוצה לאכול מבהמה קודם שתצא נפשה. מפני שהוא יפה לגוף: מבית השחיטה. שאינה מחוסר' הפשטה ויכול לחותכה: וממתין לה עד שתצא נפשה. דאמרי' פ' ארבע מיתות מניין שאסור לאכול מבהמה קודם שתצא נפשה תלמוד לומר לא תאכלו על הדם: אחד עובד כוכבים כו'. ולא אמרי' לעובד כוכבים במיתה תליא מילתא ולא בשחיטה והויא אבר מן החי: ומדיחו יפה יפה. שעדיין הדם נבהל לצאת ולא יצא: מתני' ונאכלים בידים מסואבות. כלומר בלא נטילה דגזרו עליהן להיות שניות: הוכשרו בשחיטה. דמגו דשריא שחיטה להך בשר לאפוקי מידי אבר מן החי משוי ליה נמי אוכל לגבי טומאה:

עד

מלחמת ה'

ועוד וכן הא דאמר ר"ש לקיש שחט את הקנה ואח"כ ניקבה הריאה כשרה לא הזכירה הרי"ף ז"ל וכו' ולטעמיה דר"ל ס"ל אם שחט את הושט כו' עד כך חיי בני מעים תלוים בושט: אמר הכותב וכן הדבר אלי שהלכה כל שמועה דר"ז חולק הוא על ר"ל והוא סובר שיש טרפה לחצי חיות ומעיקרא אמרי' והדר ביה ר' זירא מהא דקאמר מה לי בריאה מה לי בבני מעים בכל מותרת מדקא מבעיא ליה בני מעים שניקבו וכו' דאלמא אית ליה טרפה לחצי חיות והרגומה בנקבה ריאה בין שחט לקנה ונקבו שאר בני מעים בין קנה לושט דאסורה באכילה כדרב' ודאי לעולם לא הדר ביה ועדיין קושיתו במקומה עומדת שלדברי ר"ל אין חילוק והפרש בין ריאה לבני מעים אלא

המאור הגדול

מפורש להכשיר ושלא כדברי ה"ר יעקב ז"ל מפורש לפסול שחט בה אחד או רוב אחד בעוף אע"פ ששהה לזמן מרובה וגמרה שחיטתו כשרה שחט מיעוטו של ושט ושהה כדי שחיטה ואח"כ שחט את שניהם או שניקב הושט ואח"כ שחט את שניהם טרפה ומן החכם ר' יהונתן בר' אשר ז"ל שמעתי פי' דבר זה והנאני דכי קא מיבעיא לן שהה במיעוט סימנין בשחיטת בהמה איבעיא לן ובשוחט מיעוט אחרון של סימן ראשון ושוהה בו באותו מיעוט בדרך שחיטתו כשיעור שהייה מי אמרי' כמחתך בבשר בעלמא הוא ואין זו שחיטה אלא התיכת בשר בעלמא והויא לה שהייה או דלמא כיון דקי"ל דלכתחלה בעינן שחיטת כולהו סימנין בשחיטה קא עסיק ולאו שהייה הוא וסלקא בתיקו:

[דף לב ע"ב] ובן הא דאמר ריש לקיש שחט את הקנה ואח"כ ניקבה הריאה כשרה לא הזכירה הרי"ף ואע"ג דפליג עליה ר' זירא דאמר וכי מאחר שנולד בה סימני טרפה והתרתה מה לי בריאה מה לי בבני מעים משום דס"ל לר' זירא דאין טרפה לחצי חיותא של בהמה אפ"ה הלכתא כר"ל חדא דהוא מחמיר ועוד דמפרש רבא טעמיה ואמר לא אמר ר"ל אלא בריאה הואיל וחיי ריאה תלוין בקנה ועוד דהא הדר ביה ר' זירא ולטעמיה דר"ל ה"ה אם שחט את הושט ואח"כ נקבו בני מעים שכשם שחיי ריאה תלויה בקנה כך חיי בני מעים תלוין בושט וכבר כתבנו זה בחבורנו בהלכות שחיטה:

[דף לד ע"א] מאן הבריא רבה בר בר חנה הוא דאמר מאי אהדר ליה ר' יהושע לר' אליעזר אף אני לא אמרתי אלא בחולין שנעשו על טהרת תרומה מפני שטהרת תרומה טומאה היא אצל הקדש דאלמא בהנהו הוא דאית בהו שלישי אבל בחולין שנעשו על טהרת הקודש לית בהו שלישי משום דלא נפישי אוכליהן ומלתא דלא שכיחא היא ולא גזרו בהו רבנן טומאה כולי האי לסמויי בהו שלישי דאילו ס"ל לרבה בר בר חנה כעולא דאמר לא מבעיא קאמר לא היה אומר אף אני לא אמרתי דאלמא ליכא שלישי בחולין אא"כ נעשו על טהרת תרומה ועוד היה לו לפרש דין האוכל שלישי של חולין שנעשו על טהרת הקודש אם הוא שני או שלישי או שנפסל גופו מלאכול את הקודש דמכדי בקודש קא מיירי דהא אמר שלישי שני לקודש אמאי לא פריש דין אוכל שלישי של חולין שנעשו על טהרת הקודש כי היכי דפריש דין אוכל שלישי של חולין שנעשו על טהרת תרומה אלא לאו ש"מ חולין שנעשו על טהרת הקודש לית בהו שלישי והיינו דקאמר אף אני לא אמרתי מתיב רב הונא בריה דרב נתן השני שבחולין מטמא משקה חולין ופוסל אוכלי תרומה והשלישי שבתרומה מטמא משקה קודש ופוסל אוכלי קודש דה"ל רביעי בחולין שנעשו על טהרת הקודש וכ"ש בקודש מקודש דכיון דחולין שנעשו על טהרת הקודש אית בהו רביעי דין הוא שיעשה שלישי שלהם רביעי בקודש שהרי תרומה שאין בה רביעי ושלישי שלה עושה בקודש רביעי כ"ש הכא דאית בהו בגופייהו רביעי דין הוא שיעשו רביעי בקודש וקשיא לרב יצחק דאמר אין לך דבר שעושה רביעי בקודש אלא קודש מקודש בלבד אמר לך ר' יצחק תנאי היא דאשכחן תנא דלא ס"ל כי האי תנא דמקשינן ליה מיניה והוא ר"א בר' צדוק דאמר הרי הן כתרומה דלית בהו רביעי ומאחר דאשכחן תנא דלא ס"ל כההוא דמותיב ליה ר' הונא מיניה אנא מתריצנא אליבא דידי דה"ק הרי הן כתרומה ולא כתרומה ממש הרי הן כתרומה שאין שם רביעי דהיינו לטמא שנים ולפסול אחד ולא כתרומה ממש דאילו תרומה ממש שלישי שלה עושה רביעי בקודש מפני שטהרתה טומאה היא אצל הקודש ואילו חולין שנעשו על טהרת הקודש לא עבדי רביעי בקודש עד שיהא קודש מקודש:

[דף לה ע"ב] והא דתנן ר"ש אומר דם המת אינו מכשיר ודם מגפתו אינו מכשיר פירשה ה"ר שלמה ז"ל בדם בהמה שמתה מאליה ובדם נגוף של בהמה שהוא דם המכה ולא כך הוא הצעה של משנה זו ומפורשת היא בסוף מס' מכשירין שבאדם היא שנויא ואפ"ה קא דייקינן מינה לדם שחיטה של בהמה דבורים לומר שקרוב להיותו כדם חללים יותר מדם המת ודם מגפתו של חי והא דאמרי' בגמ' בהשוחט ונתז דמו על הדלעת ה"ק כגון זאת תולין לא אוכלין ולא שורפין יש שפירשו בה להכי איצטריכא ליה לרב אשי למימר בהא כגון זאת משום דדלעת חולין הוא וה"ק בתרומת דגן כה"ג כיון דמדאורייתא היא תולין לא אוכלין ולא שורפין:

[דף לז ע"א] אלא מרבא חלב נבלה וחלב טרפה וכו' ואמרי' למאי הלכתא עיקרה בזבחים פ' חטאת העוף אמרה תורה יבא איסור נבלה ויחול על איסור חלב יבא איסור טרפה ויחול על איסור חלב והתם נמי אמרי' וצריכא

דמי

לשון ריא"ז

* ור"מ פוסק כדברי המיקל בשיעור שהייה לבער כדי שיגביה הבהמה וירבילנה וישחטנה וכן נה"ג ורוב הגאונים פוסקים כדברי המחמיר לבער בבהמה רבולה כדי אישחטנה לבד ובכל תורה שלך אחר המחמיר כמבואר בקונט' הראיות:

ב רש"י פסק דאפי' שהה במיעוט בתרא דסימנים דהוי שהייה ופסול ומ"ה כתב דהשוחט רוב אחד בעוף או רוב שנים בבהמה ושוהה למות מוטב שיכה על ראשה במקל ממה שיחזור וישחוט דאילו חזר ושחט הויא שהייה ופסולה. כתב המרדכי דיש ליזהר כשמתחיל אדם לשחוט עוף ותתך מעט עד שהדם יוצא והגביה סכינו מן הצואר יש לו ליזהר שלא לגמור שחיטתו נפי שיש לחוש שמא חתך משהו מן הושט קודם שהגביה סכינו ושהייה פוסלת במיעוט קמא דושט לכ"ע ואפי' לא הגביה סכינו כי אם מעט יש לחוש דשהיית העוף מועטת הוא מאד דכדי שחיטת רוב סימן אחד בעוף הוא נעשה מהר ואפי' אמר השוחט ברי לי שלא חתכתי אלא מן העור אין סומכין עליו כיון שיצא הדם ואע"ג דקנה סמוך לעור הוא ובקנה אין לחוש במיעוט קמא מ"מ גם הושט לפעמים הוא סמוך לעור ע"י אחיזת סימנין שתופס בהן כשבא לשחוט ואם בא לישאל אחר שהגביה סכינו כיצד יעשה אמרי' לו שחוט הקנה לבדו ולאחר שחיטה יפשוט את הושט ויבדקוהו דושט אין לו בדיקה אלא מבפנים ואם אינו בקי בבדיקה ימכרנו לעובד כוכבים וימיתנו בסכין כדי שלא ימכרנו העובד כוכבים לישראל אחר דטרפה היא עד י"ב הדש:

לשון ריא"ז

ומז"ה אומר שאף אם שהה קצת מן השהיות הללו בתחלה במיעוט האחרון של סימן הואיל והתחיל בשהיות קודם שחטו רוב הסימנין אף זו אסורה מספק אבל אם שחט רוב הסימנים בלא שהייה

חידושי אנשי שם

מהר"ם (א) וכיון דשהיית עוף הוי כדי שחיטת בהמה כ"ש שיעור גסה לדקה ולמאי הלכתא מייתי הרי"ף הא דר' יוסי בר' חנינא שהיא הלכתא אלא ללמד מינה מרים מילתיה כדי שיגביהנה וירבילנה לגסה כדפי' ולמעוטי בהמה לעוף דא"ל כדי שיגביהנה וירבילנה דקה לדקה ולא גסה לדקה וכ"ש בהמה לעוף דלא כדפי' בהמ"ר:

עין משפט

נ"ל כיון

א מיי' פרק א' ופ"ג מהל' שחיטה סמג עשין סג ולאוין קלג קלד טור י"ד סי' כז:

ב מיי' פרק ג' מהל' מאכלות אסורות סמג לאוין קלז טור י"ד סי' כז:

ג מיי' פרק ד' שם סמג לאוין קלז טור י"ד סי' כח:

ד מיי' שם סמג שם טור י"ד סי' יז:

הגהות חוות יאיר

(א) פי' מבשר שפירש ממנה קודם וכו' כי במיתה מכתיש כח הבשר כ"ל:

[דף פח ע"א] פסט

א מיי' פרק ב מהל' שחיטה סמג עשין סג טוי"ד סי' ד ה:

עד שתפרכס. דאי לא מפרכסא קים להו לרבנן דניטלה נשמתה קודם שחיטה כדאמרינן בגמרא [דף לח.]: אם זינקה. כלדך שהבהמות נופחות בגרונם לאחר שחיטה והדם מקלח ומזנק בכח. זינוק קילוח: השוחט בלילה. בהמה מסוכנת שצריכה פרכוס ולא ידע אי פרכסה אם לאו ולמחר השכים ומצא הכותלים של בית שחיטה הנזכר מלאים דם כשרה מפני שזינקה. וכמדת ר' אליעזר. דמכשר לה בזינוק אמרה ר"ש: אחת בהמה גסה ואחת בהמה דקה. צריכה פרכוס אם היא מסוכנת: שפשטה ידה. בגמר שחיטה: ולא החזירה פסולה. אם היתה מסוכנת לפי שאין זה פרכוס שכן דרכה בצאת נפשה אבל גסה לאו אורחה בהכי: אפילו אין בה אחד מכל הסימנין הללו. שלא זינקה ולא פירכסה: גמ' היכי דמי מסוכנת. שהיא צריכה פרכוס: אפילו אוכלת בקעיות. כלומר שיש לה כח בשיניה עד שאוכלת בקעיות דהיינו חתיכות של עץ אפ"ה כיון דאינה עומדת מסוכנת היא: בהמה דקה שפשטה ידה ולא החזירה פסולה. אם היא מסוכנת שדרכה לעשות כן בהוצאת נפש ומוכח בגמ' דהא החזירה כלומר שהיתה ידה פשוטה וכפפתה כשרה: אבל בגסה וכו'. משום דגסה לאו אורחה בהכי וחיותא היא: ריפרף. בליר מכשכש: ולא כשכש אלא בזנבו. הוא הדין לבהמה דסגי לה בהכי כדתנן במתני' ואשמעינן הכי בעוף לרבותא שאפילו עוף שדבר קל הוא לו לכשכש בזנבו הוי פרכוס והכי מוכח בגמ': ופרכוס שאמרו בסוף שחיטה. למעוטי קודם גמר שחיטה דלא דכל שאינה עושה כן בסוף שחיטה בידוע שנשמתה נטולה ממנה קודם לכן: מתני' השוחט לעובד כוכבים שחיטתו כשרה. דלא אמרי' סתם מחשבת עובד כוכבים לעבודת כוכבים כיון דלא שמעי' לחשיב: ר' אליעזר פוסל. כיון דבהמת עובד כוכבים הויא אע"ג דישראל שחיט לה מהני בה מחשבת עובד כוכבים שסתם מחשבתו לעבודת כוכבים: חצר כבד. טרפשא דכבדא אוברי"ש בלע"ז: אמר רבי יוסי ק"ו. דלא מהניא ביה מחשבת בעלים אע"ג דשמעיניה דחשיב כיון דישראל שחיט ליה: ומה במקום שמחשבה פוסלת במוקדשין. פרש"י בגמרא [דף לט.] דה"ק ומה במקום שהמחשבה פוסלת במוקדשין מעבודה לעבודה בארבע עבודות כגון שוחט על מנת לקבל או להוליך או לזרוק או להקטיר בפיסול הרי זה פסול ואפ"ה אין הכל הולך אלא אחר העובד שאין הבעלים פוסלין את הקרבן במחשבתן אלא כהן בלבד כדכתיב המקריב אותו לא יחשב וקרי ביה לא יחשב: מקום שאין המחשבה פוסלה בחולין. כלומר שאין המחשבה פוסלת בחולין בכל ד' עבודות אלו אלא בשתים מהן שהשוחט בהמת חולין וחשב עליה לזרוק או להקטיר חלבה לעבודת כוכבים פסולה אבל חשב בשחיטתה לקבל דמה או להוליך דמה לא מיפסלא דהולכה וקבלה לעבודת כוכבים לאו כלום נינהו דבקדשים היינו טעמא דפסלה מחשבת קבלה והולכה משום דכיון דמלות הזבח נינהו חשיבי מעשה אבל בעבודת כוכבים לאו כלום וכיון שכן ק"ו הוא שלא יהא הכל הולך אלא אחר השוחט. והוי יודע דזריקה והקטרה נמי דאמרינן דפסלי בעבודת כוכבים דוקא בשחשב עליה בשעת שחיטה לזרוק דמה ולהקטיר חלבה לעבודת כוכבים אבל נשחטה כראוי שוב אין הבהמה נפסלת אע"פ שזרק דמה או הקטיר חלבה לעבודת כוכבים דאע"ג דבהמת קדשים מיפסלה בד' עבודות התם היינו טעמא לפי שכולן מכשירי קרבן הן אבל חולין שכל היתירן אינו תלוי אלא בשחיטה מכיון שנשחטו כראוי א"א שיפסלו וזה שלא כדברי רש"י ז"ל: גמ' אמר רב יהודה אמר שמואל הלכה כרבי יוסי דאמר זה מחשב וזה עובד לא אמרינן. כלומר כשזה שוחט דהיינו עובד אין הבעלים פוסלין שחיטתו בשום מחשבה ודקתני במתני' דהשוחט לעובד כוכבים שחיטתו כשרה ה"ה דאפילו לכתחלה אלא דלא מצי למתני שוחטין לעובד כוכבים דאי הכי הוה משמע דלמשרי למשחט לעובד כוכבים הוא דאתא דלית ביה משום לפני עור לא תתן מכשול אבל לא שתהא שחיטתו כשרה לכך הוצרך לשנות שחיטתו כשרה אבל אין הכי נמי דאפילו לכתחלה: מתני' השוחט לשם הרים וכו'. מפרש בגמ' שחיטתו פסולה לאסור באכילה אבל בהנאה שריא: ורמינן עלה בגמ' [דף מ.] פסולה אין זבחי מתים לא. כלומר לאסור בהנאה כדין תקרובת עבודת כוכבים שאסור כמת ומת אסור בהנאה כדנפקא לן בע"ז (דף כט:) מותמת שם מרים וגמר שם שם מעגלה ערופה: ורמינהו השוחט לשם הרים לשם גבעות לשם מדברות לשם נהרות לשם ימים לשם חמה לשם כוכבים לשם מזלות לשם מיכאל השר הגדול לשם שלשול קטן. כלומר לשם דבר גדול שבכל הבריות או אפילו לשם דבר קטן שבכולן: הרי אלו זבחי מתים. ומפרקינן הא דאמר להר הא דאמר לגדא דהר. והכי פירושא דמתני' בשוחט לשם הר ומש"ה לא מיתסרא בהנאה ולאו במתכוין לעבודת כוכבים דאי הכי אפילו בהנאה מיתסרא אלא בשוחט לשום רפואה או לשם כשפים ודברי הבאי ומשום מראית העין בלחוד הוא ומתסרא באכילה מפני שנראה כמתכוין לעבודת כוכבים אלא לפי שאין דרכן של עובדי כוכבים לעבוד הרים וגבעות ומדברות לא החמירו לאסרה בהנאה ובריית' דקתני הרי אלו זבחי מתים דמשמע דאפילו בהנאה מתסרא מיוקמא בדאמר לגדא דהר כלומר לשרו של הר שאפילו כששחט לשמו לשם רפואה כיון שדרך העובדי כוכבים לעבדו עשאוהו מדבריהם כתקרובת עבודת כוכבים ממש וכן נראה פי' זה מדברי הרמב"ם ז"ל בפרק ב' מהלכות שחיטה:

רש"י

עד שתפרכס. דאי לא מפרכסת קים להו לרבנן דניטלה נשמתה קודם גמר שחיטה: דיה אם זינקה. כלדך שהבהמות נופחות בגרונם לאחר שחיטה והדם מקלח ומזנק בכח. זינוק קילוח: השוחט בלילה. בהמה מסוכנת ולא ידע אם פרכסה: ולמחר השכים ומצא כתלים. כותלי בית השחיטה בלואר מלאים דם כשרה מפני שזינקה: כמדת רבי אליעזר. דמכשיר לה בזינוק אמרה ר' שמעון: אחת בהמה גסה ואחת בהמה דקה. צריכה פרכוס אי הויא מסוכנת: שפשטה ידה. בגמר שחיטה ולא החזירה פסולה לפי שאין זה פרכוס אלא כך דרכה בצאת נפשה אבל גסה לאו אורחה בהכי: גמ' אפי' אוכלת בקעיות. כלומר שיש לה כח בשיניה שאוכלת בקעיות עצים דיש לומר שמא מחמת דוחק של מיתה הוא דכיון דאינה עומדת היא מסוכנת: ריפרף. בליר מפרכוס וכשכוש: מתני' ור"א פוסל. כיון דבהמת עובד כוכבים היא אע"ג דישראל קא שחיט לה מהניא (א)מחשבת עובד כוכבים דסתם מחשבת עובד כוכבים לעבודת כוכבים וזה מחשב וזה עובד פסול: מחצר הכבד שלה. טרפשא דכבדא: א"ר יוסי ק"ו. דלא מהניא (ב)מחשבת בעלים הואיל וישראל שחיט לה: ומה במקום שהמחשבה פוסלת. דהיינו גבי מוקדשין דכתיב לא יחשב: אין הכל הולך אלא אחר העובד. דכתיב המקריב לא יחשב אבל בעלים לא פסלי(ג)כי קא מקריב (הוא) כהן: מקום שאין המחשבה פוסלת. כגון בחולין ומפרש בגמ' שאינה פוסלת אלא בשתי עבודות כגון שחיטה וזריקה שחיטה דכתי' זובח לאלהים יחרם. זריקה דכתיב בל אסיך נסכיהם מדם אבל קבלה והולכה(ד) במוקדשין לא כתיבי: לשם ימים. שעשה הים עבודת כוכבי':

דף לח.
דף לח:
דף מ.
דף לח.
דף לח:
דף לט:

נר מצוה

עד שתפרכס ביד וברגל רבי אליעזר אומר דיה אם זינקה אמר רבי שמעון אף השוחט בלילה ובשחר עמד ומצא כתלים [מלאים] דם כשרה שזינקה כמדת רבי אליעזר וחכמים אומרים עד שתפרכס ביד או ברגל או עד שתכשכש בזנבה. אחת בהמה דקה ואחת בהמה גסה. בהמה דקה שפשטה ידה ולא החזירה פסולה שאינה אלא הוצאת נפש בלבד במה דברים אמורים שהיתה בחזקת מסוכנת אבל אם היתה בחזקת בריאה אפילו אין בה אחד מכל הסימנין האלו כשרה: גמ' *היכי דמי מסוכנת אמר רב יהודה אמר רב כל שמעמידין אותה ואינה עומדת ואפי' היא אוכלת בקעיות רב הונא בר שלמיא משמיה דרב אמר אפילו אוכלת קורות: *אמר רבא הלכתא כי הא מתניתא דתניא בהמה א דקה שפשטה ידה ולא כפפה פסולה במה דברים אמורים ביד אבל ברגל בין שפשטה ולא כפפה בין שכפפה ולא פשטה כשרה בד"א בדקה אבל בגסה בין ביד בין ברגל בין שכפפה ולא פשטה בין שפשטה ולא כפפה כשרה ועוף אפי' לא ריפרף אלא בעינו ולא כשכש אלא בזנבו הרי זה פרכוס: וגרסינן בעבודה זרה בפרקא קמא* אמר רב חננאל אמר רב חיה גסה הרי היא כבהמה דקה לפרכוס: *אמר רבא פרכוס שאמרו בסוף שחיטה: מתני' *א השוחט לעובד כוכבים שחיטתו כשרה ור' אליעזר פוסל אמר רבי אליעזר אפילו שחטה שיאכל העובד כוכבים מחצר הכבד שלה פסולה שמחשבת העובד כוכבים לעבודת כוכבים אמר רבי יוסי ק"ו הדברים ומה במקום שהמחשבה פוסלת במוקדשין אין הכל הולך אלא אחר העובד מקום שאין המחשבה פוסלת בחולין אינו דין שלא יהא הכל הולך אלא אחר השוחט: גמ' *א"ר יהודה אמר שמואל הלכה כר' יוסי דסבר זה מחשב וזה עובד לא אמרי': מתני' השוחט ב לשם הרים לשם גבעות לשם ימים לשם נהרות לשם מדברות שחיטתו פסולה

שנים

דף לט:

שלטי הגבורים

שהייה אע"פ ששהה אח"כ שהייה גדולה וחוזר ושוחט מיעוט הסימנים שחיטתו כשרה שאין לך דבר פוסל בשחיטה אחר ששחט רוב שנים בבהמה ורוב אחד בעוף. השוחט בסכין רעה שאינה חדה ואין בה פגם אפי' הוליך והביא כל היום כולו שחיטתו כשרה שהרי לא פסק ולא שהה בתוך שחיטתו ולפי מה שכתוב בספר התרומה בשם רבינו אפרים צריך ליזהר השוחט בסכין רעה שלא יתעכב כשיעור שהה בהתחלת מיעוט האחרון של סימן האחרון שאע"פ שאינו פוסק שחיטתו כלל כיון שהם במיעוט סימנים שנסתפקו בו חכמי התלמוד וכן נ"ל נכון כמבואר בקונט' הלכות:

א הטור כתב דאם היתה פשוטה וכופפתו הוי פרכוס וכ"כ מגיד משנה בשם הרשב"א. והרי"ף ומיי' וסמ"ג לא הזכירו זה לפסק כלל לשון ריא"ז ונראה בעיני שאין לשחוט הזנב פרכוס אלא בעוף כמבואר בקונט' הלכות:

ב נר' שחיטתו פסולה אם מכוין לעבודה ומיי' והר"ן כתבו דאפי' אינו מכוין לעבודה אלא לרפואה וכיוצא בזה בדברי הבאי שחיטתו פסולה אבל אם היה מכוין לעבודה הוי תקרובת עבודת כוכבים וכן השוחט לשם שר של הרים וגבעות וכו' [illegible] אינו תקרובת עבודת כוכבים אא"כ מתכוין לעובדו ומיי' והר"ן אפי' לא נתכוין לעובדו הוי תקרובת עבודת כוכבים:

הגהות הב"ח

(א) ר"ב ביה: (ב) דלא מהניא בה מחשבת כצ"ל: (ג) אבל בעלים לא פסלי במחשבתו כי קא מקריב לא כהן כצ"ל והוי' הוא נמחק: (ד) אבל קבלה והולכה לא כתיבי בהו כצ"ל ותיבת במוקדשין נמחק:

המאור הגדול

דאי כתב רחמנא נבלה משום דמטמיא אבל טרפה אימא לא ואי כתב רחמנא טרפה משום דאסורה מחיים אבל נבלה דלא אסורה מחיים אימא לא והשתא הכא הכין קאמרינן אס"ד טרפה היינו מסוכנת כלומר מסוכנת אסורה בעשה וטרפה בלאו לכתוב רחמנא חלב טרפה לא תאכלוהו ואנא אמינא מה טרפה דמהיים לא מטמיא אתי איסור טרפה חייל אאיסור חלב נבלה דלאחר מיתה דמטמיא מבעיא דהשתא כיון דמסוכנת אסירה לא מצית אמרת דאיצטריכא נבלה דלא אתיא מטרפה משום דאסורה מחיים משא"כ בנבלה דהא נבלה נמי אסורה מחיים כשהיתה מסוכנת אלא ודאי מדכתב רחמנא נבלה משום דלא אסירא מחיים ולא אתיא מטרפה דאסורה מחיים ואי משום דמסוכנת בעשה וטרפה בלאו ליכא למיחש להכי דמ"מ מחיים היתה נבלה אסורה אם באנו לומר דמסוכנת אסורה אלא לאו ש"מ דמסוכנת שריא ש"מ:

[דף לז ע"ב] מתקיף לה מר בר רב אשי ודלמא לעולם אימא לך היינו טרפה היינו מסוכנת כלומר מסוכנת אסורה בעשה כשם שטרפה בלאו ודקאמרת נבלה דכתב רחמנא למה לי דהא מטמיא ואסורה נמי מחיים מפני שהיתה מסוכנת קרוב למיתתה לאו בההיא נבלה איצטריך רחמנא למכתב אלא בהך נבלה דלא אתיא מכח מסוכנת כגון שעשאה גסטרא דההיא לא אתסרא מחיים מעולם ומשני א"א דלא הוי מסוכנת פורתא מקמי דליפסקיה לרובא זה הוא הפי' הנכון וה"ר שלמה ז"ל כתב בפירושו ומה מחיים דאיסור מסוכנת אינו אלא מחמת קירוב מיתה אתי וחייל אאיסור חלב נבלה גופה שהגיעה כבר למיתה מבעיא ולפי הפי' הזה בטעם ק"ו זה שכתב הרב ז"ל לא מתרצא אתקפתא דמר בר רב אשי דאמר ודקאמרת נבלה דכתב רחמנא ל"ל להך נבלה דלא אתיא מכח מסוכנת והא מ"מ ק"ו איתא כמ"ש הרב בפירושו ומה מחיים דא[illegible]

[דף לח ע"א] א"ר חסדא מנא אמינא לה דתנן בהמה דקה שפשטה ידה ולא החזירה פסולה שאינה אלא הוצאת נ[illegible]
היכי תיחי ותיזל דלאחר שחיטה לא תסגי ליה בפשיטות יד בלא כפיפה וקשיא לן על הדין פירו[illegible]
מדוקיא דמתני' אתיא ליה אלא מסברא דנפשיה אי בסוף שחיטה כל היכי תיחי ותיזל אלא הפי' כך הוא דוקיא דרב [illegible]
שחיטתה מחיים קודם שתצא נפשה אלא לאו באמצע שחיטה והיא פסולה מפני שיצאה נפשה קודם גמר שחיטתה הא[illegible]
פסולה שאני אומר אין זה אלא הוצאת נפש דמעיקרא שבידוע שנטלה נשמתה ממנה קודם לכן ומסוכנת שהיתה [illegible]
הוא על דברי רב ואין רב חולק עליו בפירוש ומדוקיא דמתני' דפסק רבא הלכתא כוו[illegible]

[דף לט ע"א] הוא מותיב לה והוא מפרק לה בארבע עבודות כתב ה"ר שלמה ז"ל בפירושו הא דקתני אין המ[illegible]
שנפסלין במחשבת ארבע עבודות שחיטה זריקה קבלה והולכה אין המחשבה הולכת אלא אחר העו[illegible]
והגי הוא דכתיבן בעבודת כוכבים דכתיב זובח לאלהים יחרם וכתיב בל אסיך נסכיהם מדם אבל קבלה והולכה לא כ[illegible]

מלחמת ה'

שנים

אלא שהוא מתחלה לא אמרה אלא לדברי רבא דסבר כר"ל אבל הוא חולק עליו וסובר שיש טרפה [illegible]
בריאה בין בבני מעים וכדקאמר ליה וכי מאחר שנולדו בה סימני טרפה והתרת כלומר לדבריך [illegible]
התיר בכל אבל הוא אוסר בשתיהן ולפיכך שאל מהו לטהרה מידי נבלה בין בקנה בין בושט [illegible]
[illegible]

שנים אוחזין בסכין ושוחטין. זה בראשו וזה בקתו: לשם דבר כשר. שחיטה שהם: גמ' גרסינן בגמרא [דף מ:] רב נחמן ורב יצחק ורב עמרם דאמרי אין אדם אוסר דבר שאינו שלו. ומשמע דהכי הלכתא דסוגיין בגמ' כותייהו. מיהו ר"ת ז"ל כתב דאפילו לדידהו דוקא במעשה זוטא דאין אדם אוסר דבר שאינו שלו אבל במעשה רבה אדם אוסר אבל רש"י ז"ל כתב דאפילו במעשה רבה אין אדם אוסר ופשטא דסוגיא רהטא כותיה הילכך השוחט בהמת חברו לעבודת כוכבים לא מיתסרא בהנאה ומיהו איכא מאן דאמר דבאכילה אסורה ואפילו שוחט בהמת חבירו לשם הרים ונתכוין לרפואה וכיוצא בה אסורה באכילה שכל שיש בו צרך לעבודת כוכבים מיתסרא באכילה וליכא למימר לענין איסור אכילה אין אדם אוסר דבר שאינו שלו דהכא לאו איהו אוסר לה אלא דלא שרי לה והוה ליה כאילו לא נשחטה אלא שמתה מאליה: **מתני'** אין שוחטין לתוך ימים. דלא לימרו לשרא דימא קא שחיט: ולא לתוך הכלים. שלא יאמרו מקבל את הדם לזרקו לעבודת כוכבים: אבל שוחט הוא לתוך אוגן של מים. אוגן מלשון אגן וקאמר דאף על גב דלתוך הכלים אסור כל שיש בו מעט מים שרי דהו ליכא משום חשדא: ובספינה יכול לשחוט על גבי כלים. והדם שותת ויורד לתוך המים ולית ביה משום אין שוחטין לתוך ימים כיון דלא שחיט לתוך הים בהדיא: אבל עושה גומא. משמע שהוא שוחט לתוכה ובגמ' פריך והא אמרת אין שוחטין לגומא וטעמא דגומא מפני שהוא חק למינין לעבודת כוכבים: שלא יחקה את המינין. שלא יחזק ידיהם בחוקותיהן. יחקה לשון חק: **גמ'** לבבואה. פרצוף שלו הנראה במים: עכורין. לא מיכרא בהו בבואה: והא אמרת אין שוחטין לגומא. והדר תני אבל עושה הוא גומא: כל עיקר. ואפילו בבית דמדת המינין הוא: לנקר. לנקות: מקום. חריץ קטן: ובשוק לא יעשה כן. שאין אדם אש לנקר בשוק: **מתני'** בסוף פירקין השוחט לשם עולה [לשם שלמים] לשם אשם תלוי לשם פסח לשם תודה שחיטתו פסולה. וטעמא דכל הכי משום דכיון דבאין בנדר ונדבה הרואה אומר עכשיו הוא מקדישה ושוחטה וקדשים בחוץ שרו מש"ה גזור בה רבנן ופסולה: ר"ש מכשיר. דלא חייש למראית העין ולא קי"ל כותיה: שנים אוחזין בסכין ושוחטין אחד לשם אחד מכל אלו ואחד לשם דבר כשר שחיטתו פסולה: השוחט לשם חטאת לשם אשם ודאי לשם בכור לשם מעשר לשם תמורה שחיטתו כשרה זה הכלל דבר הנידר והנידב השוחט לשמו פסול ושאינו נידר ונידב השוחט לשמו כשר. וטעמא דמילתא דכשאינו נידר ונידב מידע ידעי דלאחוכי קא מחייך ולאו קדשים נינהו שהרי אין בידו להקדישן עכשיו ואם איתא דהוו קדשים מעיקרא קלא אית להו ופסח נמי היינו טעמא הואיל והפרשתו כל השנה כולה ובגמרא פרכינן דהא אשם תלוי לאו בר נידר ונידב הוא ומתרצינן דהא מני ר' אליעזר היא דאמר מתנדב אדם אשם תלוי בכל יום. פירוש לפי שבכל יום הוא עומד בספק חטא ואמרינן בגמרא אמר ר' ינאי לא שנו אלא תמימים אבל בעלי מומין מידע ידעי דמשקר ואפילו לשם דבר נידר ונידב כשרה רבי יוחנן אמר אפילו בבעלי מומין נמי לא. זמנין [דרמי ליה] מידי אמומא ולא ידיעא ומינה דשוחט אווזין ותרנגולין וכיוצא בהן כיון דכ"ע ידעי דאין אלו קריבין לגבי מזבח אלא תורים ובני יונה בלבד מידע ידעי דמשקר וכשרה ומפני שאין דינין הללו מצויין השמיטן הרב אלפסי ז"ל ומפני הטעם הזה ג"כ ראיתי לקצר בהן: הדרן עלך השוחט

אלו טרפות בבהמה נקובת הושט. כל נקב במשהו: פסוקה. לרחבה ברובה: לבית חללו. ואם לא הגיע לחלל קתני סיפא [דף נד:] דכשרה והוא הדין דכולהו נקובין נמי במידי דאיכא חלל כגון מרה וקיבה ודקין דבעינן שיהיו נקובין לחללן ומידי דליכא חלל כגון קרום של מוח בעינן שיהא הנקב מפולש והאי דפרים טפי בלב לבית חללו משום דבלב איכא שני חללים ואתא לאשמעינן דלאיזה מהן שיהא נקב ואפילו לחלל קטן טרפה כדאמרינן בגמ' [דף מה:] לבית חללו קתני מה לי חלל גדול מה לי חלל קטן: נשברה השדרה ונפסק החוט שלה. חדא היא וטרפות דידה משום חוט הוא ונשברה השדרה דקתני אורחא דמילתא נקט דפסיקת חוט ע"י שבירת (ד) חוט השדרה: ניטלה הכבד ולא נשתייר הימנה כלום. הא דמשמע הכא דאי נשתייר הימנה כלום כשרה ליתא דבגמרא [דף מו.] מסקינן דבעינן כזית: או שחסרה. בגמרא פריך [דף מז:] כיון דתנא ניקבה למה לי למיתני חסרה ומפרש דלרבי שמעון איצטריך לאשמעינן דאפילו ר' שמעון מודה בחסרה דלא בעיא שתינקב לבית הסימפונות: סימפונות. קנוקנות קטנים המתפשטים בתוך הריאה שהדם נובע מהן כשחותכין אותה: כרס הפנימית. מפרש בגמרא [דף נ:]: שניקב. במשהו: רוב החיצונה. מפרש בגמרא [שם] וכתבו בתוספות דכולהו הני דתנן בהו דאם ניקבו טרפה כ"ש ניטלו והיינו דלא תנן לקמן במתניתין [דף נד.] ואלו כשרות ניטלה הקיבה ניטלה המרה דכל מקום שהנקב פוסל בו כ"ש אם ניטל לגמרי חוץ מן הטחול דאם ניטל כשרה כדתנן [שם] במתניתין דלקמן וניקב בסומכיה אמרינן בגמרא [דף נה.] דטרפה ומש"ה תנא ניטל הטחול דאם איתא דכל הנקובים שניטלו כשרים מ"ש טחול דנקט אלא ודאי בכל הנקובים אם ניטלו טרפה חוץ מן הטחול ולפיכך שנאו בפירוש לומר שאע"פ שאילו ניקב טרפה ניטל כשרה ולפי זה ניטלה המרה טרפה בין בעוף בין בבהמה וכן כתב הר"מ במז"ל ואע"פ שיש מינין בעופות שאין להם מרה כלל כגון תורים ובני יונה אין למדין ממין על שאינו מינו מיהו הרב בעל הלכות ז"ל כתב האי ריאה דלית בה מרה טעמינן לה בדוכתה דכבד אי מריר כשרה דבלועה היא במקומה ואי לא מריר טרפה דלא הוה ביה מרה לעולם ע"כ ומ"מ הרי הוא מסכים למה שכתבנו שבמה ששנינו בו ניקב טרפה כ"ש ניטל וכל ששנינו בו ניטל כשרה כ"ש ניקב ונפסק ושאר לקיות חוץ מן הטחול והכוליא דבטחול תנן (ה) ניטלו כשרה ובגמרא אמרינן דאי ניקב טרפה וכדכתיבנא ובכוליא נמי תנן דאילו ניטלו כשרה ובגמרא אמרינן [שם] דלקתה בכוליא אחת אי מטי לקותא למקום חריץ טרפה: **גמ'** דאי חליף טרפה. פרש"י ז"ל דאי חליף הפנימי באדמימות טרפה דאמרינן דרוסה היא כדאמרינן לקמן [דף מג:] אסכת ביה תרי קורטי דמא וטרפה וליכא למימר דאי חליף זה לאודם וזה ללובן שאי אפשר שהאדום יהיה לבן: ואחרים כתבו דדוקא חליף לגמרי דפנימי אדום וחיצון לבן דכיון דבתרוייהו אתייליד ריעותא הוו להו כניקבו שניהם דפסול אבל שניהם אדומים או שניהם לבנים חד מינייהו הוא דלקי וכניקב זה בלא זה הוא וכשר: **קרום** שעלה מחמת מכה בושט אינו קרום. שאם ניקב ונסתם אפילו עלתה בו סתימה עבה אינה מתקיימת ולאו דוקא בושט אלא ה"ה בכל הנקובים והכי מוכח לקמן [דף מח.] דגבי קרום שעלה מחמת מכה בריאה מייתי בגמרא הא דתניא [יבמות דף עו.] גבי כרות שפכה ניקב פסול מפני שהוא שותת נסתם כשר מפני שהוא מוליד וזהו פסול החוזר להכשרו

נר מצוה

דף מ. *°שנים אוחזין בסכין ושוחטין אחד לשם אחד מכל אלו ואחד לשם דבר כשר שחיטתו פסולה:

דף מא. *אין שוחטין לא [א]לתוך הימים ולא לתוך הנהרות ולא לתוך הכלים אבל שוחט הוא לתוך אוגן של מים ובספינה על גבי כלים אין שוחטין לגומא כל עיקר אבל עושה הוא גומא בתוך ביתו כדי שיכנס הדם בתוכה ובשוק לא יעשה כן כדי שלא יחקה את המינין: **גמ'** *מאי שנא לתוך הימים דלא דאמרינן לשרא דימא הוא דקא שחיט לתוך האוגן של מים נמי אמרינן לבבואה קא שחיט אמר רבא בעכורים שאנו: אין שוחטין [א] בגומא אבל עושה הוא גומא בתוך ביתו: והא אמרת אין שוחטין לגומא [כלל] אמר רבא הכי קתני אין שוחטין לגומא כל עיקר והרוצה לנקר את חצרו כיצד הוא עושה מקום חוץ לגומא [ושוחט] ודם שותת ויורד לגומא ובשוק לא יעשה כן כדי שלא יחקה את המינין:

הדרן עלך השוחט

דף מב. *אלו [ב]טרפות בבהמה [ב] נקובת הושט ופסוקת הגרגרת ניקב קרום של מוח ניקב הלב לבית חללו נשברה השדרה ונפסק החוט שלה ניטלה הכבד ולא נשתייר ממנה כלום הריאה שניקבה או שחסרה ר"ש אומר עד שתנקב לבית הסמפונות ניקבה הקיבה ניקבה המרה ניקבו הדקין הכרס הפנימית שניקבה או שנקרעה רוב החיצונה ר' יהודה אומר בגדולה טפח ובקטנה רובה: **גמ'**° *אמר רבה שני עורות יש לו לושט חיצון אדום ופנימי לבן ניקב זה בלא זה וזה בלא זה כשר. למה לי למימר החיצון אדום והפנימי לבן דאי [ג] חליף טרפה ואם ניקבו שניהם זה שלא כנגד זה טרפה דזמנין דמתח ליה ומתרמו להו (א) אהדדי והוו להו כנקב (א) ואסור. אמר רבה קרום שעלה מחמת מכה בושט אינו קרום. ואמר רבה ושט אין

רש"י

שניט אוחזין בסכין. זה בראש וזה בקתא: לשם דבר כשר. ששחט בשם: לתוך ימים. כדאמרינן בגמרא שלא יאמרו לשר של ים הוא שוחט: ולא לתוך הכלים. שלא יאמרו מקבל דם לעבודת כוכבים: האוגן. (ב) כגון אוגיות של נפים: בספינה. יכול לשחוט על גבי כלים והדם שותת ויורד לים שלא ילכלך הספינה ולא מיחזי כשוחט לים: אבל עושה גומא כו'. בגמרא פריך רישא לסיפא: שלא יחקה. לשון חק כלומר שמחזיק ידיהן בחוקותיהן: **גמ'** לבבואה. פרצוף שלו דנראה במים: ובמים עכורין. לא מינכר בבואה בהם: והא אמרת אין שוחטין. והדר תני אבל עושה: לנקר. לנקות: מקום. חריץ קטן: ובשוק לא יעשה. שאין אדם אש לנקר השוק ויחקה את המינים כדפרישית: הדרן עלך השוחט
אלו טרפות. כל נקב הוא במשהו וכל פסוקה הוא ברובה לרחבה: לבית חללו. אבל לא הגיע לחלל קתני סיפא דכשרה: נשברה השדרה ונפסק החוט. חדא היא וטרפות דידה משום חוט היא ונשברה השדרה נקט לאורחא דמילתא דפסיקת חוט בא ע"י שבירת שדרה: או שחסרה. מפרש בגמרא: הכרס הפנימית. מפרש בגמרא: רוב החיצונה. מפרש בגמרא: **גמ'** זה שלא כנגד זה. לרבותא נקט: דמתח ליה. שנמשכין זה עם זה ומתרמו שיהיו מכוונות: אינו קרום. אם (ג) נקבו ועלתה בו

שלטי הגבורים

א כתב ר"ת דאסיר לשחוט בגומא דוקא כשהיא מנוקה מעפר ור"י כתב דאפי' אינה מנוקה מעפר אסור לשחוט בה וסמ"ג והגהות מיימוניות כתבו דנכון להחמיר ובשוחט לתוך גומא בשוק פליגי מיי' כתב דאסור לאכול משחיטתו עד שיבדקו אחריו שמא מין הוא וטור כתב בשם הרשב"א שאע"פ שאסור לעשות אין שחיטתו פסולה שאין מוציאין את האדם מחזקת כשרות עד שיבדק ונמצא חשוד:

ב התוס' כתבו דכלהו הני דקתני במתני' דאם נקבו טרפה כ"ש אם נטלו דהוו טרפה דכל מקום שהנקב פוסל כ"ש אם נטל לגמרי חוץ מן הטחול דאם נטל כשרה ואם נקב בעביו טרפה ולפי זה נטלה המרה טרפה בין בעוף בין בבהמה וכ"כ מיי' דכל אבר שאם נקב במשהו טרפה כך אם נטל כולו טרפה בין שנטל כחולו או ביד בין שנברא חסר חוץ מן הטחול והלכך נטלה המרה טרפה וכ"כ הרא"ש והטור. אמת כי יש מיני עופות שאין להם מרה כמו תורים ובני יונה ואין לאוסרם כיון שכל המין הוא כך ואין ללמוד מהם להכשיר מינים אחרים שאין להם מרה שחלוקין הן במינם ואין ללמוד מין משאינו מינו והר"ן נמי ס"ל הכי וכתב איהו ג"כ דכל ששנינו בו ניקב טרפה כ"ש ניטל וכל ששנינו בו ניטל כשרה כ"ש ניקב ונפסק ושאר לקיות חוץ מן הטחול והכוליא דבטחול נטל כשר ונקב בעביו טרפה ובכוליא ניטל כשר וכן ניקב כשר ולקוי טרפה. וכן הסכימו כולם דהיכא שאין לה מרה כלל טעמינן לה בדוכתא אם יש בה טעם מרה כשרה בידוע שנבלעה במקומה ואי לא טעים לה טעם מרירא כבהיא חיה יגלוה ואי בלע בגויה יהיב בה טעמא וכן אם נמצאו שתי מרות טרפה מטעם דכנטול דמי ואם היא אחת ונראית כשנים נוקבין אותה ואם שופכות זו לזו אחת היא וכשרה ואם לאו שתים הן וטרפה ובמרדכי גם לא ס"ל האי חלוק אלא אע"פ שנקבה המרה טרפה אם נטלה כשרה הלכך כשאין להם מרה כלל כשרה וכן כתוב בהגהות מיימוני' בשם רש"י ז"ל וגדולי צרפת ורב אלפס שמכשירין בנטלה המרה וכן אם נמצאו שתי מרות מכשירין ג"כ:

ג לפי דברי רש"י שהביאו הר"ן דוקא אם נתחלף הפנימי הלבן לאדום הוא דהויא טרפה אבל האדום ללבן אי אפשר שיתחלף ואחרים כתבו דדוקא חליף לגמרי דפנימי אדום ותיצון לבן וכו' ועיין בר"ן חוץ מאם נהפכו שניהם ללבן או שניהם לאדום דאז הוי כשרה דהוי כאילו נקבו זה בלא זה ודברי מיי' נראין קצת מסכימים לזה שכתב ושט שנמצא עור החיצון שלו לבן והפנימי אדום בין בעוף בין בבהמה הרי הוא כאילו אינו טרפה מכמע דדוקא גכס"ג שנתחלפו לגמרי

עין משפט

א מיי' פרק ב מהל' שחיטה סמג עשין סג טור י"ד סי' יא יב:

[דקרסג ע"ב]

ב מיי' פרק ג שם סמג עשין סג טור י"ד סי' לג:

הגהות הב"ח
(א) נ"ב זה כנגד זה: (ב) האוגן. גומא כגון כו' ובספינה כצ"ל: (ג) אם נקב ועלתה בו סתימה אפי' סתימה כצ"ל: (ד) תיבת חוט נמחק: (ה) ניטל כצ"ל:

הגהות חוות יאיר
(א) אע"פ שהם בשני רוחות הושט לא פלוג:

המאור הגדול

דעתנו דקאמר שמחשבה פוסלת בעבודת כוכבים בשחיטה ובזריקה ואנן לית לן מחשבת זריקה פוסלת בעבודת כוכבים מאחר שנשחטה בהכשר וראיה לדבר מהנהו טייעי דאתי לציקוניא דאמרו לטבחי ישראל דמא ותרבא לדידן ומשכא ובשרא לדידכו אלמא אע"פ שזורקו הדם והקטירו החלב לעבודת כוכבים אין הבהמה נאסרת בכך ואין לנו מהשבת עבודת כוכבים אוסרת הבהמה אלא בשחיטה בלבד מדכתיב ויאכלו זבחי מתים ופירוקא דפרקי' למתני' בארבע עבודות תרגמה מעבודה לעבודה שלא כדברי ה"ר שלמה ז"ל ומה במקום שהמחשבה פוסלת במוקדשין מעבודה לעבודה בארבע עבודות כגון שוחט ע"מ לקבל או להוליך או לזרוק או להקטיר חוץ לזמנו או חוץ למקומו אין הכל הולך אלא אחר העובד כלומר שאין הבעלים מפגלים מקום שאין המחשבה פוסלת בחולין אלא בשתי עבודות כלומר מעבודה לעבודה כגון שוחט ע"מ לזרוק דמה לעבודת כוכבים ולהקטיר חלבה לעבודת כוכבים אינו דין שלא יהא הכל הולך אלא אחר השוחט לאפוקי מחשבת בעלים דלאו כלום היא לעולם אין מחשבת עבודת כוכבים אוסרת הבהמה אלא בשחיטה בלבד משום דכתיב זבחי מתים:

[דף מ ע"א] והא דא"ר הונא היתה בהמת חבירו רבוצה לפני עבודת כוכבים וכו' מכרי רב הונא כמאן אמרה לשמעתיה כעולא ועולא מעשה כל דהו קאמר ורב עמרם ורב נחמן ור' יצחק פליגי ואמרי אפי' במעשה רבה אין אדם אוסר דבר שאינו שלו ואוקימנא כתנאי וקמו להו רב הונא ועולא כת"ק הלכך הלכתא כוותייהו ובמס' ע"ז בפ' ר' ישמעאל הוזכרו מחלוקות הללו ובכלים שנשתמשו בבית חוניו נראה דס"ל לרבי כמ"ד אין אדם אוסר דבר שאינו שלו ולגבוה מיהת מאימי מדכתיב הכננו גנזום הקדשנו שהקדשנו אחרים תחתיהם ורב אשי שרא למשקל דמי מהאי עובד כוכבים דנסכיה לחמרא דישראל משום דמקלא קלייה אבל לזבוני בהדיא לא שרינן ולא עבדינן בה עובדא כר"י בן בתירא ור"י בן בבא וישראל אינו אוסר דבר של ישראל חבירו אפי' במעשה רבה דאמרי' לצעורי קא מכוין ואם ישראל מומר הוא אוסר אפי' במעשה כל דהו והרי"ף ז"ל השמיט דבריםהללו וכן השמיט ממת ששנינו השוחט לשם עולה לשם שלמים וכו' עד סוף הפרק:

להכשרו וזהו למעוטי מאי לאו למעוטי קרום שעלה מחמת מכה בריאה והא ודאי ריאה לא ממעטא בהדיא אלא מליסנא דזהו ממעטין לה לומר שאין פיסול אחר חוזר להכשר אלמא ה"ה לכל הנקובין שאין סתימת קרום מועלת להם וכן כתב רש"י ז"ל: **אין** לו בדיקה מבחוץ. לפי שהעור החיצון אדום ואין טיפת דם ניכרת בו: לספק דרוסה. כגון הנך דאיכא למיחש להו כדלקמן [דף נג:] איהו שתיק ואיכא מקרקרי ואמרינן לקמן [שם] דרוסה שאמרו צריכה בדיקה ואינה אסורה עד שיאדים בשר כנגד החלל ובסימנין עד שיאדימו סימנין עצמן ולא שינקבו אלא גר מצוה האדם מאדים הסימן ומתחלחל ויורד לחללו ובושט אין ניכר האדמימות אלא בפנים שהעור לבן וה"ה נמי דהוה מצי למימר דנ"מ לדרוסה עצמה דהא דרוסה ודאית נמי בדקינן לה בהאדמה כדאמרינן לקמן* אלא דאתא לאשמועי' דחוששין לספק דרוסה. ומקשו הכא כיון דאין לו בדיקה מבחוץ כי בדקינן ליה מבפנים מאי הוי ניחוש שמא העור החיצון האדים מחמת האדם וסופו לירד ולנקוב אף עור הפנימי. וי"ל דכיון דשני עורות הם אפילו האדים החיצון אין סופו לירד לעור הפנימי דסימנין קשים הם אצל דריסה וכי היכי דבסימנין בעינן שיאדימו סימנין עצמן ולא סגי בהאדים בשר כנגדן כדסגי בבני מעים אפילו בהאדים בשר כנגד בני מעים הכי נמי לא סגי בהאדים עור החיצון כיון שהפנימי לא האדים וכי תימא ניחוש שמא אף עור הפנימי האדים מן הצד שהוא דבוק לחיצון ליכא למיחש להכי שמתוך שהקרום לבן וזך הוא אם האדים כלל ניכר הוא בצד פנימי שלו ואיכא מ"ד דמדקאמרינן נפקא מינה לספק דרוסה ולא קאמר לספק נקב שמע מינה דדוקא ספק דרוסה הוא דלית ליה בדיקה לפי שהאדם אדום כמוהו ואינו ניכר בו אבל ניקב אפילו בעור החיצון הוא ניכר ואין כן דעת רש"י ז"ל שהוא כתב דנקב משהו בעור החיצון של ושט לא מינכר כלל וכן דעת הר"ם במז"ל בפ"ג מהל' שחיטה והכי נמי מוכחא ההיא עובדא דההוא בר אווזא דבפ' השוחט (דף כח:) דהוה ממסמס קועיה דמא דאמרינן ליבדקיה וליסחטיה ושט אין לו בדיקה מבחוץ אלמא ושט אין לו בדיקה מבחוץ אפי' בספק נקב וכי תימא א"כ כי היכי דאמרי' הכא נפקא מינה לספק דרוסה נימא לספק נקב יש לומר דרבותא קמ"ל דלא מבעיא נקב משהו דלא מינכר בעור החיצון אלא אפילו אדם של דרוסה שהוא מתפשט הרבה אינו ניכר בו וכ"ש נקב שאינו ניכר וטעמא דמילתא שכיון שהוא אדום אי אפשר לבדקו למראית העין וכי תימא נבדקנו במחט או במסמר וכדאמרינן לקמן גבי קרום של מוח דאיכא מאן דבדק במחטא יש לומר שאין עורו של ושט דומה לעורו של קרום שאפשר שעור הושט מסתבך הוא במחט ולפיכך אי אפשר לבדקו בכך: **ההיא** ספק דרוסה וכו'. אם עוף היה בודק הקנה תחלה כדאמרי' בפרק ב' [דף כח:] ושחט הקנה והכשירו ואח"כ בדק בושט ואם בהמה היא ליכא תקנתא דדילמא במקום דריסה קא שחיט אי נמי התם גבי נקב הוא דאיכא למימר דלמא במקום נקב קא שחיט אבל הכא אפילו אם בהמה היא אית בה תקנתא דבשלמא גבי נקב איכא למימר דלמא במקום נקב קא שחיט אבל גבי דרוסה כיון דמקומו מאדים אפילו שחט בו יש היכר במשהו: קורטי דמא. שהחל הדם ונכנס: לחדודי לאביי. כדי שישאל: **ישב** (ד) לה קוץ בושט חוששין שמא הבריא. שמא ניקב מלשון (יחזקאל כג) וברא אותהן בחרבותם כלומר שאם נתחב קוץ לתוך הושט אע"פ שאינו נראה לחוץ חוששין שמא ניקב לחוץ ונקב משהו בעור חיצון דושט לא מינכר ואפשר שהרב אלפסי ז"ל פירש מלשון (א) ברא ובגמרא הכי איתא אמר עולא ישב (ה) לה קוץ בושט כשרה אין חוששין שמא הבריא ומקשינן עלה מאי שנא מספק דרוסה ומפרקינן קסבר עולא אין חוששין לספק דרוסה ומדאיצטריכין למימר דקסבר עולא אין חוששין [לספק דרוסה] והלכתא קי"ל דחוששין לספק דרוסה ש"מ דליתא דעולא. ומיהו דוקא ע"י קוץ הוא דחיישינן שמא הבריא אבל ניקב פנימי ע"י חולי לא חיישינן שמא ניקב חיצון דא"כ ניקב זה בלא זה דאמרינן לעיל (ו) דמשמע אפילו פנימי בלא חיצון היכי משכחת לה ואמרינן בתר הכי יתיב ההוא מרבנן קמיה דרב *הונא ויתיב וקאמר נמצאת איתמר אבל ישב חיישינן כלומר דוקא נמצאת בלא תחיבה הוא דאמר עולא דאין חוששין אבל ישב כלומר שנתחב שם חיישינן ואמר רב כהנא לא תליתו ליה ישב איתמר אבל נמצאת לא איצטריכא ליה לעולא מ"מ כלהו חיוי ברייתא קולי אכלן וכתב רש"י ז"ל דעולא בשאין בו קורט דם קאמר ובכי הא הוא דשרי הילכך לדידן דלא קי"ל כעולא אפילו בשאין בו קורט דם אסור וכן דעת הרשב"א ז"ל* והביא ראיה מדאמרינן נמצאת איתמר אבל ישב חיישינן ואמרי' נמי ישב איתמר אבל נמצאת לא איצטריכא ליה לעולא ובודאי דישב דומיא דנמצא ונמצא ודאי בשאין בו קורט דם הוא מדאמרינן אבל נמצאת לא איצטריכא ליה לעולא דכולהו עיזי ברייתא קולי אכלן ולא חיישינן להכי דאי חיישינן כלהו ברייתא אסירן ואי בשיש בו קורט דם הוא דילמא משום קורט דם איצטריכא ליה לעולא לאשמעינן אלא ודאי נמצאת בלא קורט דם היא וישב נמי דכוותה הילכך לדידן דלא קי"ל כעולא בישב אפילו בלא קורט דם אסירא ואע"ג דבמחט שנמצאת בעובי בית הכוסות לא אסרינן [לקמן דף נא.] עד דאיכא קורט דם ושט שאני שמתוך שאוכלין ומשקין שוטפין ועוברין שם תדיר הם העבירו את הדם אבל בבית הכוסות דאוכלין ומשקין מינח נייחי התם אם איתא דמחיים הוא קורט דם הוה משתכח ביה אבל בתוס' כתבו דכי חיישינן בישב דוקא כגון שנמצא בו קורט דם דומיא דמחט שנמצאת בעובי בית הכוסות ולא נהירא:

תורבץ הושט. מקום דבוקו בלחי: שניקב במשהו טריפה. שדינו כושט עצמו לענין נקב שנקיבתו במשהו ואע"ג דלאו מקום שחיטה הוא הילכך אם התחיל לשחוט בתורבץ הושט אפילו משהו וגמרה בושט עצמו שחיטתו פסולה וכי אסיקנא לעיל [דף יט.] דהגרים שליש ושחט שני שלישים שחיטתו כשרה דוקא בקנה הוא דאמרינן הכי משום דלא מיטרף אלא ברובא אבל בושט דמיטרף במשהו כל שהתחיל לשחוט בו למעלה ממקום שחיטה שחיטתו פסולה והכי מסקינן בהדיא בגמרא: **הי** ניהו תורבץ הושט. כלומר שאינו ראוי לשחיטה: חותכו ועומד במקומו. שתורבץ הושט רך הוא וכשחותכין אותו אינו כווץ: וכווץ. שמתוך שהוא מתקשה נכפל פי הנקב לצד חללו ונסתם עוגל פי החלל: כדי שיתפוס בשתי אצבעותיו. כך כתב הרי"ף ז"ל מדאמרינן בגמרא גבי תפיסת יד וכך הם דברי בעל הלכות ז"ל ודבריו סתומין שלא ביאר אם שיעור זה לבהמה גסה או אף לדקה וכן לא נתבאר עוף כמה שיעורו והר"ם במז"ל כתב בפרק א' מהלכות שחיטה שזה השיעור לבהמה וחיה אבל בעוף הכל לפי גדלו ולפי קטנו והרא"ה ז"ל כתב שקבלה בידו מאחיו דשיעור דושט דעוף מלמעלה כנגדו בקנה: משפוי כובע ולמטה עד כנף הריאה התחתונה. עד הקנה שהוא כנגד כנף הריאה התחתונה כשהבהמה תלויה ברגליה שהיא עליונה כשמעמיד הטבח הריאה:

תורבץ הושט שניטל רובו מלחי כשר. ודוקא דאפרוק איפרוקי דברי הרב אלפסי ז"ל בזה סתומין הרבה (א) אבל העולה מן הגמרא כך הוא שאם נעקרו הסימנין עם הבשר שבלחי היינו מתניתין דתנן ניטל לחי התחתון כשר נעקרו ממקום חבורן בבשר שבלחי אם נעקרו כולן היינו עיקור סימנין וכן נמי אם נעקרו כאן מעט וכאן מעט כיון שאף מיעוטן הנשאר *תלוש הרבה הרי הוא כאילו נעקרו כולן והיינו סימנים שנדלדלו ברובן דאמרינן בגמרא דטרפה אבל אם עיקורן במקום אחד ומיעוטן קיים מצד שני היינו דרב נחמן אמר שמואל דאמר תורבץ הושט שניטל רובו מלחי כשר: **וסימנין** שנפרקו זה מזה לא מצינו איסור בגמרא אלא שר"ח ז"ל פירש דסימנין שנדלדלו ברובן דאמרינן בגמרא דטרפה היינו שנפרקו זה מזה: **רב** אמר רוב עביה. הקנה עב מלמטה ודק מלמעלה ומסתמא כשנפסק הקנה מלמעלה למטה הוא

אין לו בדיקה מבחוץ אלא מבפנים למאי נפקא מינה *לספק דרוסה דכיון דדם אדום הוא וושט מבחוץ נמי אדום הוא לא מינכר הילכך בעי בדיקה מבפנים שהוא לבן: ההיא ספק דרוסה א דאתאי לקמיה דרבה הוה קא בדיק לה מאבראי אמר ליה אביי והא מר הוא דאמר ושט אין לו בדיקה מבחוץ (אלא מבפנים מפני שהוא אדום) אפכיה ובדקיה ואישתכח עליה תרי קורטי דמא וטרפה. ורבה לחדודי לאביי הוא דבעא. ואם ישב (א) לה קוץ בושט חוששין שמא הבריא פי' דילמא נפק לברא אבל נמצא קוץ בושט אין חוששין מ"ט כל הני עיזי ברייתא קוצי אכלן. תורבץ הושט שניקב במשהו טרפה אע"ג דלאו מקום שחיטה הוא °הי ניהו תורבץ הושט רב ביבי בר אביי אמר כל שחותכו ועומד במקומו זהו תורבץ הושט כל שחותכו וכווץ זהו ושט עצמו. יונה א"ר זירא מבלעתא וכמה אמר רב אויא פחות משעורתא ועדיף מחטתא ואסיקנא ב *למעלה דלא חזי לשחיטה בושט עד כמה א"ר נחמן עד כדי תפיסת יד. ופרשי לה רבנן כדי שיתפוס בשני אצבעותיו. למטה עד כמה הוא מקום שחיטה א"ר נחמן אמר רבה בר אבהו עד כדי שישעיר (ג) ושט פירוש ישעיר דקאי פרצי פרצי דדמיא לכריסא. ובקנה קי"ל *דמקום שחיטה משפוי כובע ולמטה עד *כנפי הריאה התחתונה שהיא העליונה כשמעמידה הטבח ובלבד שלא יאנוס אותה אחר ולא תאנוס היא את עצמה כלומר שלא תמשוך צוארה הרבה באונס אלא כשהיא מושבת צוארה כדרכה ותרעה זהו מקום שחיטה. *אמר ר"נ אמר שמואל ג תורבץ הושט שניטל ברובו מלחי כשר ודוקא דאיפרוק איפרוקי אבל אידלדל אידלדולי או איקפל איקפולי לא דאמר שמואל סימנין שנדלדלו ברובן טרפה: ופסוקת הגרגרת: תנא פסוקת הגרגרת ברובה וכמה רובה רב אמר *רוב עביה ואמרי לה רוב חללה והלכתא רוב חללה. ההוא פסוקת הגרגרת דאתא לקמיה דרב יתיב ובדיק לה

רש"י

בו אפי' סתימה עבה דאינו מתקיים: ההיא ספק דרוסה. ועוף היה ובדק תחלה הקנה ושחט (ג) ואחר כן בדק הוושט אבל אם היה בהמה ליכא בה תקנה דדילמא במקום נקב קא שחיט: לחדודי לאביי. כדי שישאל: ישב לו קוץ. כגון שנתחב קוץ בוושט בפנים ואין הנקב נראה מבחוץ וקורט דם אין בו בפנים: חוששין. שמא נקב היה והבריא והוה ליה קרום שעלה בושט מחמת מכה שאינו קרום ושמעתי שהבריא הוא לשון נוקב כמו וברא אותהן בחרבותם: אבל אם נמצא קוץ בושט. בלא תחיבה: ברייתא. הרועות באפר: תורבץ הוושט. מקום חיבורו בלחי: וכויץ. שנכפל פי הנקב לצד חללו ונסתם עגול פי החלל ולצד הראש הוא מתקשה וכשחותך אותו אין החלל נסתם ושם נקרא תורבץ הושט: מבלעתא. מקום בית הבליעה סמוך לראש: פחות משעורה. מאורך השעורה: למעלה. פירוש לנגד הראש: עד כדי תפיסת יד. צריך להניח לנגד הצואר כשתי אצבעות ואני שמעתי כדי אחיזת חודי הצפרנים: למטה. לנגד החזה: עד שישעיר. שיש שם שיער שגורדים בסכין מן הכרס: כנפי הריאה. אונה הריאה תחתונה כשהבהמה תלויה ברגליה דהיינו אונות קטנות שהיא עליונה כשאוחזין בקנה והריאה תלויה למטה: כנפי. כלומר כמו שהן נפתחין ופורשין כנפים למעלה אע"פ שהקנה יורד ביניהם עד מקום חיבורן: ודוקא דאיפרוק איפרוקי. כלומר בנחת: אבל אידלדולי אידלדל. כדבר הנעקר בכח שנעקר כאן מעט וכאן מעט עד רובו דאותו מיעוט אינו מחובר יחד לכך לא הוי חיבור דלא הדר בריא: אקפול אקפולי.

שלטי הגבורים

הוי טרפה אבל אם לא נתחלף אלא אחד מהם שהיו שניהם או לבנים או אדומים הויא כשרה. וכן כתוב בהגהות אשר"י בשם א"ז. וסמ"ג לא הזכיר כלום מדין זה החילוף והרא"ש והטור כתבו דאפי' שניהם אדומים שניהם לבנים דהויא טרפה ולא דמי לנקב זה בלא זה דהתם הנקב קטן וחבירו מגין עליו אבל הכא שכולו לקוי אינו מתקיים ע"י השני וטרפה:

א רש"י כתב שגם לבהמה יש תקנה לשוחטה ואח"כ לבודקה מבפנים דושט אם יש בו קורט דם פסול ואם לאו כשרה ולא חיישינן שמא במקום שדרס שחט דבשלמא גבי נקב איכא למימר דלמא במקום נקב קא שחיט אבל גבי דרוסה כיון דמקומו מאדים אפי' שחט בו יש היכר משהו ולזה הסכים הר"ן. וב"ה והתוס' לא כתבו כן והטור כתב דדבר קשה הוא להתיר בבהמה שהוא מתלכלך מדם השחיטה ואין קורט של האדם ניכר בו:

ב רבינו כתב דהוי כדי שיתפוס בב' אצבעותיו כלומר צריך להניח כדי שתי אצבעות סמוך לראש ולמטה מזה השיעור ישחוט ששם יהיה הושט וי"א כדי שיתפוס בשתי אצבעותיו משני צדי הצואר וזהו רחב אצבע ורש"י פי' ג' או ד' אצבעות וי"א כדי חודי הצפורנים ועוד יש פירושים אחרים מיהו לא נאמר זה השיעור אלא לבהמה וחיה אבל בעוף הכל לפי גודלו וקוטנו:

ג הרא"ש פי' דברי רבינו כך דהכי פסק הרי"ף שאם תורבץ הושט והסימנין נתפרקו במקום אחד רובן מן הלחי בנחת כשר אבל אם נדלדלו הסימנין מן הקנה זה מזה ברובן או נקלף הושט מן הלחי ברובו מעט הנה ומעט הנה טרפה ופירש"י הכי הוא תורבץ הושט שניטל מן הלחי ברובו היינו שנקלף הרוב במקום אחד והמיעוט המחובר במקום אחד כשרה אבל סימנין שנתפרקו בכח ברובן מכאן ומכאן והמיעוט כשאר אינו מחובר למקום אחד טרפה דאותו מיעוט לא הוי חבור ואילו קנה וושט שנתפרקו זה מזה לא הוזכר טרפות זה כלל והתוס' כתבו בשם ר"ח דסימנין שנתדלדלו ברובן טרפה ר"ל שנתפרק הושט מן הקנה ונתדלדלו זה מזה וכ"כ סמ"ג לדעתו כדעת ר"ת והרי"ף שכתב וז"ל סימנין שנתדלדלו רובן טרפה וכן אם נתקפלו שהרי אינם ראוין לשחיטה אבל אם נתפרק רוב תורבץ הושט מן הלחי הרי זו מותרת שאין התורבץ ראוי לשחיטה עכ"ל:

חדושי אנשי שם

מהר"ם (א) וז"ל אשר"י לפי' רב אלפסי ודוקא דאפרוק אפרוקי כלומר אם נתפרקו מן הלחי בנחת הרוב במקום אחד כשר אבל אידלדל אידלדולי הושט מן הקנה ברובו או אקפול הושט מן הלחי כאן והנה טרפה:

עין משפט נר מצוה

א מיי' פ"ק ופ"ו מהל' שחיטה סמג עשין סג טור י"ד סי' לג: ב מיי' פ"ט שם סמג עשין סג טור י"ד סי' לד: ג מיי' פרק ג שם סמג שם טוש"ע י"ד סי' לד:

הגהות הב"ח

(א) לו כצ"ל: (ב) בושט כצ"ל: (ג) נ"ב הקנה: (ד) לו כצ"ל: (ה) לו כצ"ל: (ו) נ"ב דכשרה:

הגהות חוות יאיר

(א) פי' מלשון הוא ברא:

הוא נפסק ולמאן דאמר רוב עביה מהני עובי התגוך לאשלומי לרובא אע"פ שיש במיעוט התחתון חצי חלל או רובו ולמ"ד רוב חללה אינה טרפה עד שיפסוק רוב החלל ועובי התגוך אינו משלים לרוב: שדרה רב לקמיה דרבה בר בר חנה וזבין מינה בתליסר אסתרי פשיטי. אסתרי מדינה שהם פשוטים וקלים אסתרי סתם היינו סלעים צוריים שהסלע ארבע דינרים ואסתרי פשיטי הוא סלע מדינה שמיני של סלע צורי דהיינו חצי דינר כדאמרינן בפ' החובל (דף צ:) איסתרא פלגא דזוזא וקרי ליה סלע מדינה: **חכם** שטימא אין חבירו רשאי לטהר אסר אין חברו רשאי להתיר. כי אמרינן

נר מצוה / תורה אור

לה ברוב עביה אמרו ליה רב כהנא ורב אסי לרב למדתנו רבינו ברוב חללה שדרה לקמיה [א]רבה בר בר חנה בדקה ברוב חללה ואכשרה וזבן מינה [בשרא] בתליסר [אסתרי] פשיטי והיכי עביד הכי והתניא [א]חכם שטימא אין חבירו רשאי לטהר אסר א אין חבירו רשאי להתיר שאני הכא דרב נמי לא אסר וכיון דאורי בה חכם היכי אכיל מינה והכתיב °לא בא בפי בשר פגול לא אכלתי מבהמה שהורה בה חכם ה"מ מלתא דסברא רבה בר בר חנה אגמריה סמך ותיפוק ליה משום חשדא דתניא דן את הדין *זיכה את החייב חייב את הזכאי טיהר את הטמא טימא את הטהור אסר והתיר וכן העדים שהעידו כולן רשאים ליקח אבל אמרו חכמים הרחק מן הכיעור ומן הדומה לכיעור ה"מ מידי דמזדבן בשומא הכא מתקלא מוכח כי הא דרבא שרא טרפה וזבן מינה בשרא אמרה ליה בת רב חסדא אבא לא עבד הכי °שרא בוכרא ולא זבן מיניה אמר לה ה"מ (א) מידי דמזדבן בשומא הכא מתקלא מוכח מאי איכא משום אומצא מעליא כל יומא נמי אומצא מעליא משדרו לי. אמר רב חסדא אי זהו ת"ח זה הרואה טרפה לעצמו. דרש מר זוטרא משמיה דרב חסדא כל מי שקרא ושנה ושמש תלמידי חכמים ורואה טרפה לעצמו עליו הכתוב אומר °יגיע כפיך כי תאכל אשריך וטוב לך. *אמר רב יהודה אמר רב [ב]ניקבה הגרגרת כנפה כלומר נקבים נקבים קטנים כמו נקבי הנפה שאין בכל אחד מהם כאיסר מצטרפים לרובא ודוקא נקבים שאין בהן חסרון אבל נקבים שיש בהן חסרון מצטרפין לכאיסר דאמר רב חמא בר גוריא נקבים שיש בהן חסרון מצטרפין לכאיסר ושאין בהן חסרון מצטרפין לרובא ואם ניטלה הימנה רצועה מצטרפת לכאיסר (א) בעופא מאי אמר רב יצחק בר נחמני לדידי מיפרשא לי מיניה דר' אלעזר ב מקפלו ומניחו ע"פ קנה אם חופה רוב הקנה טרפה ואם לאו כשרה ואם נפחתה* הגרגרת כגון שניקבה נקב מפולש שיש בו חסרון אמר רב נחמן אין אומרים אם חופה אלא כדי שיכנס איסר לרחבו. נסדקה לארכה א"ר יוחנן אפילו לא נשתייר בה אלא משהו למעלה ומשהו למטה כשרה וכן הלכתא ואם ניקב הקנה למטה ג מן החזה נידון בריאה במשהו

רש"י

שנקלף מן הבשר: ברוב עוביה. ברוב עובי הקנה משערינן וכשיעור זה נמדד עובי התגוך וקודם שיגיע לחצי החלל הוי רוב עוביו שהקנה עב למעלה וכנגד הצואר אינו אלא קרום דק וסתם פסוקת הקנה הוא מלמעלה למטה הוא נפסק ומהני עובי התגוך להשלימה לרובה: רוב חללה. לא הוי טרפה עד שיפסוק רוב החלל ועובי התגוך אינו משלים לרוב: לא אסרה. דכי הוה בעא למיבדקיה ברוב עוביה לא שבקוהו תלמידיו ושדרוה קמיה דרבה בר בר חנה: דתליא בסברא. דהתם איכא לספוקי שמא לא הוה סברא מעלייתא: אגמריה סמך. דהכי גמר מרביה: מילתא דתליא בסברא. כגון מקיפין בבועי ובריאה דאיכא למימר דילמא לא דמי חזותא שפיר וכן דמיא לבישרא וכבדא וביעתא ומוריקא איכא מינייהו טרפות וכשרות ופעמים שאדם טועה במראות: משום חשד. דלא לימרו משום דשריא ניהליה הוא מוזיל לגביה: דן את הדין. על שדה וטלית בין זה לזה: וכן העדים. שהעידו על כך: כולן רשאין ליקח. לקנות אותו חפץ: הרחק מן הכיעור. שלא יאמרו בשביל כך זיכהו לזה שיוזיל גביה: שרא בוכרא. כשהכהן מביאו לפניו לראות מום בכור והיה מתירו לא היה קונה מאותו בשר בכור: בשומא. בכור נמכר באומד ולא במשקל כדאמרינן במס' בכורות כל פסולי המוקדשין נמכרין באיטליז ונשקלין בליטרא חוץ מבכור ומעשר: מתקלא מוכח. שהכל רואין ששוקל לו ליטרא בדינר כמו לאחרים: מאי איכא. לחשדני: משום אומצא. ששוקלין לי ממיטב הבשר: כל יומא. נותנין לי ממיטב נתח טוב: ורואה טריפה לעצמו. כשנולד ספק טרפות בבהמתו ורואה בה טעם לאסור ולהתיר אינו חס עליה ואוסרה: בעופא. נקבים דחסרון בעוף דליכא בגרגרת דידיה כדי איסר כמה שיעורו: מקפלו. חותך למטה מן הנקבים ובלדיהן עד שיוכל לקפל הרצועות שבו הנקבים על פי הקנה ומניחו ע"פ הקנה: אם חופה. בין הנקבים ובין השלם שבין נקב לנקב את רוב הקנה ואע"פ שבנקבים גרידא ליכא רובא טרפה: נפחתה. (פרש"י) כמין דלת ולא ניטל הפחת אלא תלוי ועומד שם זקוף כמין דלת במזוזה: איסר לרחבו. ושיעור גדול הוא דבעינן נכנס ויוצא דאין כאן חסרון והדלת סותם הנקב: נסדקה לארכה. וקילא מדכולהו דהיכא דנפסקה לרחבה ברובה כי מתוך שהריאה מושכת למטה והצואר מושך למעלה ניתק והולך לגמרי ולא הדר חלים אבל לארכה כל כמה שהצואר נמשך הסדק סוגר והולך הלכך חלים: למטה מן החזה. מקום שאין ראוי לשחיטה: נידון כריאה. ולא כגרגרת דברובה

(ב) הכי הני מילי במילתא (ג) דתליא בשקול הדעת. ומפרש התם בסנהדרין (דף לג.) דהיכי דמי טועה בשקול הדעת כגון דאיפליגו תרי תנאי או תרי אמוראי ולא איתמר הלכתא כמאן אלא דסוגיין דעלמא כחד מינייהו ואזל איהו ועבד כאידך ומש"ה אינו רשאי להתיר משום דקי"ל דטועה בשקול הדעת קם דינא ולאו אינו רשאי בלחוד קאמרינן אלא אפי' עבר ועשה כן לא עשה ולא כלום אבל אם טעה בדבר משנה או אפילו בדברי האמוראין רשאי חברו להתיר: **שאני** הכא דרב נמי לא אסרה. דכי הוה בעי למבדקיה ברוב עביה לא שבקוה תלמידיו ושדרה לקמיה דרבה: ה"מ מילתא דתליא בסברא. דהתם איכא לספוקי דילמא לא הואי סברא מעלייתא: הכא רבה אגמריה סמיך. דהכי גמיר מרביה דפסוקת הגרגרת ברוב חללה: מילתא דתליא בסברא. כגון [דף נ.] מקיפין בריאה דאיכא למימר דילמא לא מידמו שפיר וכגון דמיא [דף מז:] לבשרא ודמיא לכבדא ודמיא למוריקא דאיכא מינייהו כשרות ואיכא מינייהו טרפות ופעמים שאדם טועה במראותיהן: משום חשדא. דלא לימרו משום דשריא ניהליה מוזיל גביה ונראה כנוטל שכר על הוראתו: **רבה** בר בר חנה אגמריה סמיך. ואפ"ה צריכין לטעמא דאמרי' דרב נמי לא אסרה דאי לאו הכי אע"ג דגמרה רבה בר בר חנה כל היכא דאילו הוה שמיע ליה לרב בשעת הוראתו לא הוה הדר ביה לאו טועה בשקול הדעת מיקרי וקם דינא והכי מוכח בסנהדרין: **דן** את הדין. על שדה או על טלית בין זה לזה וכן עדים שהעידו על שדה או על טלית שהיא של פלוני: כולן רשאין לקנות. אותו חפץ: אבל אמרו חכמים הרחק מן הכיעור. שלא יאמרו בשביל כך זיכה לזה שיתנהו לו בזול ומקשי הכא היכי אמרי' דמדינא כולן רשאין ליקח והתנן ביבמות בפרק כילד (דף כה.) מת הרגתיו הרגנוהו לא ישא את אשתו כלומר משום חשדא יש לומר דהתם כיון דחד הוא חיישינן שמא עיניו נתן בה אבל הכא שהשנים מעידין והאחד לוקח ליכא למיחש לחשדא שאין השני חוטא ולא לו ומש"ה לית בה אלא משום הרחק מן הכיעור בלחוד ודן את הדין נמי לאו ביחיד קאמר ורבה בר בר חנה נמי אחריני הוו בהדיה דשרו ואפשר דרב כהנא ורב אסי הוו בהדיה ומש"ה אמרינן ותיפוק ליה משום חשדא דאלמא מדינא שרי: **שרא** בוכרא. כשהיה כהן מביא בכור לפניו לראות מומו והיה מתירו לא היה לוקח ממנו בשר מאותו בכור. בכור נוהג בזמן הזה וכשהוא תם אינו ראוי לכהן לשוחטו שנמצא שוחט קדשים בחוץ: בשומא. בכור נמכר באומד ולא במשקל כדתנן בבכורות (דף לא.) כל פסולי המוקדשים נמכרים באטליז ונשקלין בליטרא חוץ מן הבכור ומן המעשר: מתקלא מוכח. שהכל רואין שהוא שוקל ליטרא בדינר כמו לאחרים ומקבל המעות מיד: מאי איכא. במה יכולין לחשדני: משום אומצא מעליתא. ששוקלין הליטרא ממיטב הבשר: כל יומא נמי. חולקין לי כבוד ומוכרין לי מן המיטב: **איזהו** ת"ח. דמהדרינן [ב"מ דף כג:] ליה אבדתא בטביעות עינא: זה הרואה טרפה לעצמו. כשנולד ספק טרפות בבהמתו ונראה בו טעם לאיסור וטעם להיתר ואינו חס עליה ואוסרה: שמש ת"ח. גמרא לתרץ טעמי המשנה והמשניות הסותרות זו את זו: יגיע כפיך כי תאכל אשריך וטוב לך. וכיון שעל שלו אינו חומד כ"ש שאינו חומד בשל אחרים לגנוב ולגזול ואחרים פירשו איזהו ת"ח זה הרואה טרפה לעצמו כלומר שהגיע לכלל כך שיודע לפרש אי זו כשרה ואי זו טרפה וכדי לסמוך על עצמו ואינו צריך להוראת אחרים ומש"ה קאמר דעליו הכתוב אומר יגיע כפיך כי תאכל ר"ל שהיגיעה שיגע לו בתורה גרמה לו שאינו מפסיד ממון על הספק: **ניקבה** כנפה מצטרפים לרובא. כלומר שאם נקבה הגרגרת נקבים נקבים קטנים כמין נקבי הנפה שאין בין נקב לנקב כמלא נקב מצטרפים לרובא דאי איכא רוב בין הנקבים ומה שביניהם [טרפה דכיון שאין בין נקב לנקב כמלא נקב אין מה שביניהם] מתקיים ורואין אותו כאילו אינו: נקבים שיש בהן חסרון מצטרפין לכאיסר. שכל שיש כאיסר בין השלם והנקוב רואין אותו כאילו חסר כולו וטרפה כדתנן עד כמה תחסר עד כאיסר האיטלקי: ושאין בהן חסרון מצטרפין לרובא. דשיעור פסוקת הגרגרת בשאין בה חסרון ברובה ומיהו כי אמרי' דמה שבין הנקבים הוי כאילו אינו דוקא בשהנקבים סמוכים כל כך שאין בין נקב לנקב כמלא נקב אבל כל שיש בו יותר מכשיעור הזה אין מה שביניהם מצטרף אלא הנקבים בלבד הוא שמצטרפין לכשיעור: ניטלה הימנה רצועה לארכה. דאיכא חסרון: מצטרפת לכאיסר. אי (ד) מעגלת לה הויא [כאיסר] טרפה: בעופא מאי. אנקבי קנה שיש בהם חסרון קאי דבבהמה בכאיסר אבל בעוף שכל היקף הקנה אינו כאיסר כמה שיעוריה: מקפלו. חותך למטה מן הנקבים ובלדיהן עד שיוכל לקפל הרצועה שהן בה כלפי פי הקנה ומניחו למקום הנקבים על פי הקנה אם חופה בין הנקבים והשלם שבין נקב לנקב את רוב הקנה אע"ג דבנקבים גרידא ליכא רובא טרפה הואיל ויש בהן חסרון ומיהא משמע שאפי' מה שיש בין נקב לנקב הרי הוא כאילו אינו ומשלים לשיעור טרפה כדכתיבנא דאי לא הוה ליה למימר משער החסרון של נקבים אם הוא כדי רוב הקנה ומדלא קאמר הכי לישנא ואמר אם חופה רוב הקנה משמע ודאי דמה דבין הנקבים ומה שביניהם קאמר ולא שני לן עוף מבהמה אלא שזה שיעורו בחופה רוב הקנה וזה שיעורו בכאיסר אבל בשניהם ודאי מצטרף מה שבין הנקבים:

נפחתה אמר רב נחמן כדי שיכנס איסר לרחבו. פי' רש"י ז"ל נפחתה כמין דלת ולא ניטל הפחת אלא תלוי ועומד זקוף שם כעין דלת במזוזתו. כדי שיכנס איסר לרחבו ושיעור גדול הוא זה מאיסר דהכא בעי נכנס ויוצא משום דאין חסרון כאן והדלת סותם הנקב ודברי הרב אלפסי ז"ל בכאן בהלכות שהומין הרבה ולא נתבררו והרמב"ם ז"ל כתב כדבריו בפ"ג מהל' שחיטה וכבר השיגו הראב"ד ז"ל: **נסדקה** לארכה. וקילא מכולהו דהיכא דנפסק לרוחבה ברובה נמוך שהריאה מושכת למטה והצואר מושך למעלה ניתק והולך לגמרי ולא הדר חלים [אבל לארכה כל מה שהצואר נמשך הסדק נסגר והולך הלכך הדר חלים]: ניקב הקנה למטה מן החזה נידון כריאה. בנקב משהו ולא ברוב גרגרת שכל שהוא למטה ממקום

שלטי הגבורים

א הא דאמרי' חכם שאסר אין חבירו רשאי להתיר היינו מסברת עצמו אבל אי גמיר מרבי' רשאי להתיר כדאמרי' לקמן הכיא מהטא דאשתכח במשוגא רבה דכנדא רב הונא בריה דרב אידי טריף רב אדא בר מניומי מכשר אתו לקמיה דרב הונא אמר זילו שקולו גלימא דטרופאי ואמר נמי בסוף פ"ב דנדה ילתא אייתי דמא לקמיה דרבה בב"ח וטמי לה לקמיה דרב יצחק ודכי לה והיכי עביד הכי ומשני אגמריה סמיך וכתב ריא"ז ונראה בעיני שלא נאמר כן אלא בחכם שהגיע להוראה ונותן טעם לדבריו אבל אם הוא אומר דבריו בלא טעם או שרוצה להורות כדברי היחיד שאין הלכה כמותו אין שומעין לו:

ב לדברי רבינו ומיי' משמע דכל שיש בגרגרת דעוף נקבים שיש בהם חסרון כגון שנטל ממנו רצועה וכיוצא בזה דמשערין את החסרון ורואין אם יש בהן כדי שאילו יניחן על פי קנה יחפו את רובו טרפה ואם לאו כשרה ומשמע להדיא מדבריהם דאם יש בגרגרת העוף נקבים כנפה סביב הגרגרת קרובים הנקבים זה לזה דאין משערין אלא בחסרון הנקבים בלבד ולא בבשר שבין הנקבים עם הנקבים ורש"י והרא"ש והטור כ"ל דגם בבשר שבין הנקבים משערינן ואם חופה בין הנקבים והבשר השלם שבין נקב לנקב את רוב הקנה אע"ג שבנקבים גרידא ליכא רובא טרפה וכ"ה דעת הר"ן שם:

ג כתב ריא"ז ניקב הקנה למטה מן החזה נדון כריאה התלויה בו ובמשהו טרפה

חדושי אנשי שם

מהר"ם (א) לשון אסר"י מתוך דברי רב אלפס ז"ל משמע דהא דאמרי' בעופא לא קאי אנקבה כנפה אלא קאי אשיעור חסרון דגרגרת ומיבעיא ליה בעוף שאין בגרגרת שלו כאיסר מה שיעור חסרונו ומפרש דשיעור חסרונו בחפיית רוב פי הקנה שהרי כתב אותו בתר אם ניטלה הימנו רצועה מצטרפת לכאיסר ובנפחתה כתב אם נפחתה הגרגרת כגון שנקבה נקב מפולש שיש בו חסרון אמר רב נחמן אין אומרים אם חופה אלא כדי שיכנס איסר לרחבו ולפי שהנקב מפולש משני עברי הגרגרת מצטרף כשיעור קטן וקשה לפירושו דהא בעיא היה לו לבעל התלמוד לקבוע אמתני' דלקמן עד כמה תחסר הגרגרת עד כאיסר ועוד מאי מיבעיא ליה האי שיעור היאך משערינן בעוף טפי מבשאר שיעורין כיוצא בו כגון הכרון דגולגולת שהוא כמלא מקדח ולב"ה כסלע ושיעורא דכבד שהוא כשני זיתים ובעוף שאין בכבד שלו ב' זיתים מאי שיעוריה אלא ודאי מלתא דפשיטא היא דכל הני שעורין בבהמה גדולה ובבריה קטנה משערינן לפי קוטנה כמו שפי' הריב"ש גבי תפיסת יד הלכך נראה כפירש"י ומיבעיא ליה על נקבה כנפה דמשערינן השלם עם הנקבים לכאיסר כשהן מקורבין כנקבי הנפה שכיפן ליאסר ומבעיא ליה בעוף דכי משערינן חסרון שלו כנגד איסר בבהמה גדולה קטן מאד שיעור חסרונו אי מתמרינן כשיעור קטן כזה לצרף השלם עם החסרון ומשני דלא אלא שיעור אחר נתנו לו חכמים מקפלו ומניחו ע"פ הקנה עכ"ל:

עין משפט

א מיי' פ"ק מהל' ממרים סמג עשין קג טור י"ד סי' רמב:
ב מיי' פרק ג מהל' ש"ח סמג שם טור י"ד סי' לג:

זיכה וחייב טימא וטיהר אסר והתיר כו' כ"ה בגמ' (ג"א)

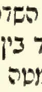
[דף רסה ע"א]

הגהות הב"ח

(א) נ"ל בעופא: (ב) הכא כ"ל: (ג) כ"כ ע"י בדברי הר"ן פ"ק דע"ז דף ...: (ד) נ"ב אי כו:

בגמ' איתא נפתחה כדלת אר"נ כדי שיכנס איסר ברחבו כו' (ג"א)

ג"י ד"א

שחיטה נידון כריאה ליטרף בנקב משהו: קרמא תתאה. הקרום הרך שהמוח מונח בתוכו: חיתא. שק כמו [ב"ק דף ס.] חיתא דקיטרא: דמנח ביה מוחא. שהמוח מונח שם: כנגדו בביצים ניכר. בביצי זכר אתה יכול להכיר שגם הם יש להם ב' קרומים לבד הכיס. האחד החיצון והאחד שהביצים מונחים בו ומתוך שהקרום התחתון של מוח דק מאד ואינו ניכר לגמרי ונראה כמוח עצמו הוא נותן לו סימן בביצים ומדברי הרב אלפסי ז"ל נראה דאע"ג דלא איקנב אלא תתאה בלחוד טרפה וכן הם דברי הר"ם במז"ל בפ"ו מהלכות (א) שחיטה אבל בחידושי הרמב"ן ז"ל כתוב שלדברי הרב אלפסי ז"ל לא מיטרפא עד דמינקבי תרוייהו ואינו נראה כן מיהו יש נוסחאות בגמרא דגרסינן עד דמינקב קרמא תתאה ולפי גירסא זו הדבר ברור דלא מיטרפא עד דמינקבי תרוייהו: כל מה שבקדרה. בגולגולת עד שלא התחיל לצאת מן הקדרה ליעשות חוט שהרי חוט השדרה מן המוח הוא בא: נידון כמוח. בנקב משהו: לימשך. לצאת מן הקדרה לצד החוט: על פי הקדרה. במקום חבור הצואר והגולגולת: ופולין עצמן. מוח שכנגד הפולין: בין לבית חלל גדול בין לבית חלל קטן. חלל גדול חלל האמצעי חלל קטן הרבה חללים קטנים יש לו סביב: חלב שעל גבי דופני הריאה. שמפון הוא שמכוסה כולו בשומן עד שאינו נראה ויורד בין ערוגות הריאה ודבוק בשדרה ומחובר לחלל הלב וקרי ליה חלב משום שכל שומן מיקרי חלב בין טמא בין טהור ושומן אינו אלא לשון חכמים כגון גבי שתי חתיכות אחת של חלב ואחת של שומן על כרחיה קרי ליה שומן משום דגבי חלב תנייה: תלתא קני הוו. לאחר שהקנה נכנס לחזה מתפצל לג': חד פריש לליבא. משמע דאמימר פליג אדרבה [בריה דרב יצחק] (ג) ומפרש קנה הלב דפליגי ביה רב ושמואל דהיינו חלב שע"ג דפנות הריאה ואיהו ס"ל דקנה (ד) הוא דנפיק מגרגרת ופריש לליבא: וחד פריש לריאה. ומתחלק לתוכה והן הן הסימפונות: דריאה כריאה. בנקב משהו: דכבדא ככבדא. דלא מיטרפא אלא עד שלא ישתייר ממנו כזית: דליבא פליגי. רב ושמואל וכתב רש"י ז"ל דכלישנא קמא מסתברא דהא קם ליה רבי יוחנן כוותיה דאמר לעיל ניקב הקנה למטה מן החזה נידון כריאה ואין זו ראיה דדילמא ר' יוחנן קודם שמתחיל להתפצל איירי דלכ"ע נידון במשהו לפיכך נראין דברי הרב אלפסי ז"ל שפסק כחומרי דתרי לישני: הורה רבי. שבא מעשה לידו והורה להחמיר ולא סמך על דבריו: רוב עורו. אם נפסק רוב היקף העור סביב אע"פ שהמוח לא נפסק כלום טרפה ואם רוב עורו קיים והמוח נפסק כשרה דמוח לא מעלה ולא מוריד: הומרך ונתמסמס. אחוט השדרה קאי: המרכה לשון מורך נתרכך ונעשה המוח בתוך הקרום כמים נשפך מראשו לסופו ומסופו לראשו ואם היו נוקבין אותו היה יוצא דרך הנקב: אינו יכול לעמוד מפני שהוא נגול אבל לא כל כך שיהא נשפך כקיתון של מים אבל כשאוחזים אותו ומניח קנתו למעלה מידו הוא נכפף ונופל. ואיבעיא לן בגמרא אינו יכול לעמוד מפני כבדו מהו. כלומר שמתוך שהוא עב וכבד אינו יכול לעמוד אבל לא נתרכך מוחו מכפנים מהו כלומר אולי הוא זה שמכבידו או לא וסלקא בתיקו ולחומרא וכל הני המרכה והמסמסה בכלל נפסק החוט (ה) דקים להו לרבנן שמתוך לקות זה עתיד ליגקב וליפסק אי נמי אין פיסוק גדול מזה ואע"ג דאמרן מוח זה לא מעלה ולא מוריד ה"מ בנפרד אבל בהמרכה והמסמסה הפסק הוא והני פסולי דהמרכה והמסמסה הוא הדין נמי למוח הראש והכי מוכח בגמרא בהדיא: עד היכן חוט השדרה. עד היכן כחו של חוט להיות הבהמה טרפה בפסיקתו. החוט יוצא מן המוח והולך על פני כל השדרה והאליה עד סוף הזנב: עד בין הפרשות. עד מקום שהוא מתפרש ומתפצל לפצולים כנגד הירכים הוא מתחיל ליפצל ויוצא ראש אחד לירך זו ואחד לזו והאמצעי לזנב ולמטה מאותן פיצולין כנגד שתי אצבעות הוא חוזר ומתפצל עוד וכן בהרבה מקומות עד סופו ואם נפסק מן המוח ועד בין הפרשות הללו כל מקום שנפסק שם רובו טרפה ואם למטה מבין הפרשות נפסק כבר תשש כחו והירכים מעמידין את שדרתה ואינה מתה בכך. והפרשות עשויות כצורה הזו : עד פרשה שניה. כל מקום שיפסק עד סוף פרשה שניה טרפה. ומוכח בגמרא דחוטין שבפרשות הללו עצמן של ראשונה ושניה מספקא לן. ומספקא נידון כחוט השדרה וכן פי' פרשה שלישית: בעינן דאשתייר כזית במקום מרה וכזית במקום חיותה. דהיינו במקום תלייתה כשהיא מעורה ודבוקה תחת הכליות וכתב הרשב"א ז"ל דשיעור זה אפילו בשור גדול אבל בעוף הכל לפי גדלו וקטנו ובגמרא איבעיא לן בהאי זית מתלקט מהו כלומר שאינו במקום אחד אלא חצי זית כאן וחצי זית כאן: כרלועה מהו. מרודד מהו. כלומר מרוקע ולא איפשיטו ובכולהו נקיטינן לחומרא:

דאגלידא כאהינא סומקא. שנקלף העור העליון ונשאר הקרום התחתון והנה היא כתמרה אדומה: דאושא. כשנופחין אותה משמעת קול כאילו רוח יוצא ממנה: מותבינן עלה גדפא או גילא או רוקא. מושיבין על אותו מקום גדפא כנף שקורין פלומ"ה: גילא. קש: אי מבצבצא. ההוא רוקא מחמת הנפיחה בידוע שיש שם נקב שהרוח יוצא משם וטרפה משום ריאה שניקבה: ואי לא ידעינן מהיכא אושא. לפעמים שאין יכול להבחין לשמיעת האוזן מהיכן קול זה נשמע: בדקינן לה במיא דפשורי. מניחין הריאה כולה במים פושרין ונופחין אותה שכל מקום שיהא בה נקב בה יבעבעו המים: דכוותי לה. והנקב נסתם ואין זו בדיקה:

רש"י

דברובה: קרמא עילאה. המחובר לגולגולת מבפנים: חייתא. שק שהמוח מונח בו והיינו קרום התחתון: כנגדו בביצים. בביצי זכר אתה יכול להכיר המוח דביצים גם להן יש שני קרומים: כל מה שבקדרה. בגולגולת עד שלא התחיל לצאת מן הקדרה ליעשות חוט כי חוט השדרה מן המוח בא: על פי הקדרה. מקום חיבור הצואר והגולגולת: ופולין עצמן. מוח שכנגד הפולין: חלל גדול. חלל האמצעי: חלל קטן. הרבה חדרים קטנים יש לו סביב: חלב שעל דופני הריאה. שומן היורד בין שתי הערוגות שבריאה ודבוק בשדרה ומחובר לחלל הלב: תלתא קני הוו. לאחר שהקנה נכנס לחזה מתפצל לשלשה: חד פריש לריאה. ומתחלק לתוכו והן הן סמפונות: דריאה כריאה. במשהו: ככבדא. עד שינטל [כולו] כדתנן במתני': דליבא פליגי. רב ושמואל דלעיל וכלישנא קמא מסתברא דהא קם ליה רבי יוחנן כוותיה דאמר לעיל ניקב הקנה למטה מן החזה נידון כריאה (ודלא כאלפס): אבא. כך הוה קרי ליה לרב: רוב עורו. אם נחתך רוב עורו סביב אע"פ שהמוח לא נפרד כלום טריפה: ואם הומרך. אחוט השדרה קאי: שנשפך כקיתון. מראשו לסופו ומסופו לראשו ואם היו נוקבין אותו היה יוצא דרך הנקב: עד היכן חוט השדרה. עד היכן כח של חוט להיות בהמה טריפה בפסיקתו. [החוט] הוא יוצא מן המוח ומהלך על כל פני שדרה עד סוף הזנב: עד בין הפרשות. עד מקום שמתפצל ומתפרד לפיצולים כי כנגד ירכים הוא מתחיל להתפצל ויוצא ראשו אחד לירך זו וראשו אחד לירך זו והאמצעי יורד לזנב ולמטה מאותן פיצולים כנגד ב' אצבעות הוא חוזר ומתפצל עוד לג' ולמטה מהן עוד מתפצל וכן בהרבה מקומות עד סופו ואם נפסק החוט מן המוח עד פיצול ב' טריפה אבל מפיצול ג' ואילך אם נפסק כבר תשש כח והירכים מעמידין את שדרתו ואינה מתה בכך: למטה מן האגפיים. למטה מכנפיה הוי כח חוט השדרה דיליה: מקום שהיא תלויה בו. והיינו תחת הכליות: בטרפשין. ביותרת הכבד איבר"ש בלע"ז: ריאה דאושא. כשנופחין אותה משמעת קול כאילו רוח יוצא ממנה: מושיבים. על אותו מקום כנף: גילא. קש: אי מבצבצא. ההוא גילא או גדפא או רוקא טריפה דיש שם נקב שהרוח יוצא משם: ואי לא ידעינן. כי פעמים שאין יכולין להבין היכן קול זה נשמע או בדקינן לה בפשורי שנותנין כל הריאה במים פושרין ובכל מקום שיש בה הנקב יבעבעו המים: למכוולא. הנקב נסתם ואין זו בדיקה יפה: דמטרשי. מקשים אותה כאבן ואם אין שם נקב בקרום העליון ויש נקב בקרום התחתון מתקרע העליון מחמת שהוא דק ומים הקרים מקשין אותה: ריאה דאגלידא. שניטל קרום עליון והופשט: כאהינא סומקא. שנשאר התחתון והנה היא כתמרה אדומה:

נר מצוה

במשהו: ניקב [א]קרום של מוח קרמא תתאה טרפה קרמא עילאה [א] כשרה וסימנך חיתא דמנח ביה מוחא: אמר רבה בר בר חנה א"ר יהושע בן לוי וכנגדו בביצים ניכר פירוש שהתחתון מתפרק מן העליון אמר רבי שמעון בן פזי אמר רבי יהושע בן לוי משום בר קפרא מוח וכל מה שבקדרה נידון כמוח אם ניקב במשהו טרפה התחיל לימשך נידון כחוט השדרה שאם נפסק רובו של עור טרפה ומהיכן הוא מתחיל לימשך אמר רבי יהושע בן לוי כמין שני [*]פולין הן מונחין °על פי הקדרה מן הפולין ולפנים כלפנים מן הפולין ולחוץ כלחוץ ופולין עצמן איני יודע ומסתברא דפולין כלפנים: [ב]ניקב הלב לבית חללו. בין לבית חלל גדול בין לבית חלל קטן טרפה: קנה [ב] הלב רב אמר במשהו ושמואל אמר ברובו הי נינהו קנה הלב (אמר רב*) חלב שעל גבי דופני הריאה. אמר [*]רבא בריה דרב יצחק אמר רב תלתא קני הוו חד פריש לריאה וחד פריש לליבא וחד פריש לכבדא. דריאה כריאה [ג] דכבדא ככבדא דליבא פליגי. מר בר רב חייא מתני איפכא דריאה ככבדא דכבדא כריאה וכיון דלא אתמר הלכתא בהדיא נקיטינן לחומרא וכולהו במשהו ואע"ג דאמר שמואל אי הכי אמר אבא לא ידע בטרפות כלום הלכתא כרב דקי"ל הלכתא כרב באיסורי: [ג]נשברה השדרה ונפסק החוט שלה. תנו רבנן חוט [ד] השדרה שנפסק ברובו דברי רבי יעקב אומר אפילו ניקב. הורה רבי כר' יעקב אמר רב הונא אין הלכה כרבי יעקב אלא עד שיפסק ברובו וכמה רובו רב אמר רוב עורו אבל מוח זה לא מעלה ולא מוריד וכן הלכתא ואם הומרך או נתמסמס פסול פירוש הומרך שנשפך כקיתון. נתמסמס שנמס כדונג מפני האש וכשמעמידו אין יכול לעמוד. אבל נתמזמז שהוא מתנדנד כשר. עד היכן חוט השדרה אמר רב יהודה* אמר רב עד בין הפרשות עד בין פרשה שניה אבל שלישית [*]כשרה בעופא [ה] ר' ינאי אמר עד בין אגפים ור' שמעון בן לקיש אמר (א) למטה מן האגפים. ניטלה [ו]הכבד ולא נשתייר ממנה כלום אוקימנא כרבי שמעון [ברבי] ולאו הכין הלכתא אלא בעינן דנשתייר כזית במקום מרה וכזית במקום חיותה והוא מקום שהיא תלויה בו ואם נידלדלה הכבד ומעורה בטרפשין כשרה דהא איכא כזית במקום מרה וכזית במקום חיותה: [ז] הריאה [ח]שניקבה או שחסרה: רב ושמואל ורב אסי דאמרי קרמא עילאה ואמרי לה קרמא תתאה וסוגיין דאי אנקיב עילאה ולא אנקיב תתאה תתאה מגין מדרבה דאמר רבה °האי ריאה דאגלידא [*]כאהינא סומקא כשרה. אינקיב תתאה ולא אינקיב עילאה עילאה מגין מדרב יוסף דאמר רב יוסף האי ריאה דאושא אי ידעינן (ב) היכא אושא מותבינן עלה גדפא או גילא או רוקא אי מבצבצא טרפה ואי לאכשרה ואי לא ידעינן מהיכא אושא בדקינן לה במיא דפשורי בחמימי המימי לא משום דמיכווצא

מטרשי נה. מקשין אותה כאבן ואם אין שם נקב בקרום העליון ויש נקב בתחתון מתקרע העליון מחמת שהוא קלוש ומים קרים מותחין אותו. ואחרים פירשו דמטרשי לה שמקשין אותה וסותמין הנקב: אלא בדקינן בפושרין. ונופחין אותה אי מבלבלא כלומר שמתנענעין המים מחמתה טרפה ואי לא כשרה דהאי דאושא מפני שניקב קרום התחתון והרוח (ב) בין שתי הקרומות: **והיכא** דאינקיבו תרוייהו זה שלא כנגד זה יש מי שכתב דבנפיחה סגי לה ואי מפקא זיקא טריפה ואי לא כשרה: **גופא** אמר רבא האי ריאה דאיגלידא וכו'. אע"ג דלא מחדשי בה מידי איידי דבעי לאיתויי הנך כלהו הדר אייתי נמי הא: **וכתב** הרב בעל הלכות ז"ל והוא דלא מפקא זיקא משמע דסבירא ליה דצריכה בדיקה דכיון דצילאה איגליד איכא למיחש לתתאה: **ואמר** רבא ריאה שהאדימה וכו' מי לא תניא ושאר שקצים ורמשים קטנים. כגון צפרדעים והדומה להם שעורן רך חוץ משמונה שרצים שעורן קשה אינו חייב עליהן בשבת עד שתצא מהם טיפת דם אע"פ שנצרר הדם והאדים עור מבחוץ אין זה לקותא שמתוך שעורן רך הוא ממהר להאדים והכא נמי אמאי חשבת ליה לקותא: וכי תימא הא לשמונה שרצים מדמינן לה. דתנינן בהו בפרק שמונה שרצים (דף קז:) נצרר הדם ונאסף במקום אחד דהיינו האדים העור מבחוץ אע"פ שלא יצא הדם וקרי ליה חבורה שאינה חוזרת דכיון שהאדים העור מבחוץ בידוע שנקרע העור מבפנים וסופו ליקנב ולצאת והכא נמי להאי קרום דריאה חשבת ליה כעור גמור והכי מפרש לה התם דבהנך דאית להו עור חשיב להו חבלה ובהנך דלית להו לא חשיב חבלה להך צרירת דם: אלא לא שנא. דבין כולה בין מקצתה כשרה וכן כתב רש"י ז"ל וכן דעת הר"ם במז"ל בפ"ז מהלכות שחיטה: **ואשכחינן** מ"ד דבין בכולה בין במקצתה טרפה דברי ר"ת ז"ל הם והוא עצמו פסק באדומה דכשרה כדרבי נתן ולפיכך אמר רבינו אפרים דשאני אדומה מהאדימה דהאדימה משמע שהיא אדומה ביותר מחמת מכה שיש בדופן הריאה אבל אדומה משמע מעצמה ולפום שקלא וטריא דסוגיין לא משמע הכי דכיון דמעיקרא מהדרינן להיתרא דאמרינן מאי שנא מקצתה דהדרא בריא כולה נמי הדרא בריא וקאמר נמי דלשמנה שרצים ליכא לדמויה דאי הכי אפילו מקצתה נמי ובתר הכי נמי אסיקנא אלא [ל"ש] משמע דל"ש וכשרה קאמר:

נר מצוה

קרירי קרירי לא משום דמטרשי לה אלא בדקינן לה בפשורי אי מבצבצא טרפה ואי לא כשרה. (א) גופא אמר רבא האי ריאה דאגלידא כאהינא סומקא כשרה ואמר רבא ריאה שהאדימה א מקצתה כשרה האדימה כולה טרפה א"ל רבינא מאי שנא מקצתה דהדרא בריא כולה נמי הדרא בריא מי לא תניא ושאר שקצים ורמשים עד שיצא מהן דם וכי תימא האי לשמנה שרצים מדמינן לה דתניא נצרר הדם אע"פ שלא יצא אי הכי אפילו מקצתה נמי אלא לא שנא כלומר בין כולה בין מקצתה כשרה. ואשכחינן מאן דאמר בין כולה בין מקצתה טרפה ואנן לא סבירא לן הכי דהא אמרינן לקמן* דף מז: אדומה כשרה מדרבי נתן. *דף מו: ואמר רבא ריאה שיבשה מקצתה טריפה ועד כמה אמר רב פפי משמיה דרבא כדי שתפרך בצפורן אבל אינה נפרכת בצפורן כשרה משום דהדרא בריא. ואמר רבא האי ריאה דקיימא גילדי גילדי ב אוכמי אוכמי חזותא חזותא כשרה משום דהדרא בריא איכא מאן דפריש גלדי גלדי דדמו למצורע אוכמי אוכמי דדמו לכוחלא חזותא חזותא גווני דמתכשרא בהו ריאה כגון ירוקה ככרתי או אדום: אמר אמימר משמיה דרבא הסכג *אין מקיפין בבועי פירוש היכא דאיכא ריאה דאית בה ג תרתי בועי חדא נקובה וחדא לא נקובה ולא ידעינן אי מקמי שחיטה אינקוב אי בתר שחיטה אינקוב לא אמרינן ניגקבה להא אחריתי ונחזי אי דמי ניקבא דהאי לניקבא דהאי אלא כיון דאשתכח חדא דניקבה טרפה: [דף מח.] °ואמר רבא הני ד תרתי אוני *דסמיכן להדדי הסכד לית להו בדיקותא אלא טרפה ה והני מילי שלא כסדרן אבל כסדרן היינו רביתייהו וכשרה: ואמר

רש"י

ושאר שקצים ורמשים. שעורן רך חוץ משמנה שרצים שעורן קשה אינו חייב עליהן בשבת מפני חבורה: עד שיצא מהן דם. אע"פ שנצרר הדם והאדים העור מבחוץ אין זה לקותא דמתוך שעורן דק ממהר להאדים הכא נמי אמאי חשבת ליה נקב: וכ"ת לח' שרצים מדמינן ליה [דתנא בהו]: נצרר הדם. שנאסף במקום אחד ונאדם העור מבחוץ אע"פ שלא יצא הוי חבורה דסופו לצאת והכי נמי הוי הכא דחשיב ליה כניקבה: אלא לא שנא. (פירש רש"י) בין כולה בין מקצתה כשרה: גילדי גילדי. קליפות מכות מלני"ן: אין מקיפין בבועי. אע"ג דאי אינקבא ריאה מקיפין הני מילי שלא במקום בועות אבל במקום בועי אינקבא היכא דלא ממשמשא ידא דטבחא אין מקיפין כדמפרש ואזיל כיון דאשכח חדא דאינקיב טריפה משום דאין מראה ניכר בה שעשוי להשתנות כל שעה ושמא מראה אחרת היה לו ונשתנה: לית להו בדיקותא. שהסירכא זו מחמת נקב היא באה שמתוך שהריאה שואבת כל מיני משקה והמשקה נעשה עב בתוכו ויוצא מעט דרך נקב זה ונעשה קרום ואע"פ שסותם הנקב הא אמרינן קרום שעלה מחמת מכה אינו קרום שסופו ליסתר: שלא כסדרן. כגון שתים החיצונות שנדבקו ממעל לאמצעית בסירכא או מתחתיה: היינו רביתייהו. וזו מגינה על זו והדרא בריא שמתוך ששוכבות זו על זו אין מתפרקות והקרום הולך וחזק אבל כשהן שלא כסדרן זו הולכת לכאן וזו הולכת לכאן והקרום מתפרק וכן הלכה דליכא מאן דפליג. ואונא הסרוכה לאומא והיא אצלה מעשה בא לידי ושאלתי את רבינו יעקב בר ר' יקר והתיר לי לאכול ויש שאוסרין ואמר לי טעמו וטעמן. האוסרין אומרים הרי נקב יש ולא מצינו שהותר אלא באונא כדאמר רבא אבל אומא לא אמר רבא וטעמא משום דאוני עומדות במיצר החזה ואית בהו חמימות והדרא בריא אידי דהוה אריאה הסמוכה לדופן דבאוני כשירה ובאומא טריפה וטעם מורי משום דלא מצינו אומא בתלמוד ורבא לא אמר טעמא משום חום אלא משום דהיינו רביתייהו שגדילות זו אצל זו ואינן מתפרקות הילכך לא שנא אונא ולא שנא אומא ורבא דנקט אוני לאשמעינן דאפילו אוני שלא כסדרן טריפה אע"פ שהן שוכבות במיצר החלל מכל מקום מתפרקות כיון דהוי שלא כסדרן ולא תימא דוחק הדופן מעמידה אבל אונא ואומא לא איצטריך לומר דכשלא כסדרן טריפה דכיון דברוחב החלל עומדים מי יהזיק אותם שלא יתפרקו ועינוניתא כל היכא דסריכא טריפה דכל נגדי

ריאה שיבשה מקצתה וכו'. כדי שתפרך בצפורן. שנתיבשה כ"כ שהיא נפרכת בצפורן: משום דהדרא בריא. כיון דלא שליט בה אוירא וכתב בעל הלכות ז"ל דכבד שיבש כולו ונפרך בצפורן טרפה ומסתברא כותיה דכיון שיבש הוה ליה כניטל לגמרי ולא נשתייר ממנו כלום דטרפה ועוד כתב ז"ל דהיכא (ג) דעביא כבדא חזינן לריאה דידה אי (ד) *חורא כפי גופנא טרפה ואי סומקא בריא וכשרה ואין עיקר לדברים הללו בגמרא: **האי** ריאה דקיימא גלדי גלדי. קליפות: דדמיא לכוחלא. מלשון הרב אלפסי ז"ל (ה) הוא דס"ל דכי מטערין בחזותא חזותא כלומר שיש בה גוונין הרבה דווקא בהנך גוונין דמתכשרא בהו ריאה כדאמרינן לקמן ולפיכך פירש דכי מכשרינן באוכמי אוכמי דוקא דדמי לכוחלא דאמרינן לקמן ככוחלא כשרה לאפוקי כדיותא דאמרינן לקמן דטרפה וכן כתב הר"ם במז"ל בפ"ז מהלכות שחיטה דכי מכשרינן חזותא דוקא בגווני דמתכשר בהו ריאה וכן פרש"י ז"ל וקמ"ל שאע"פ שיש בה מראות הללו כיון שאין באחד מהן מראה פסול אין הולין בלקותא וכשרה אבל הראב"ד ז"ל כתב בהשגות דבמראות הפסולים עסקינן ואעפ"כ כשרה לפי שאין מראה פסול פוסל אלא בכולה אבל במקצתה לא והביא ראיה מדאמר רבא ריאה שיבשה מקצתה טרפה ואם איתא שכל הדברים שפוסלין בריאה אפילו במקצתה פוסלין למה ליה לפרושי מקצתה גבי יבשה אלא ודאי משום דבשאר מראות בעינן כולה איצטריך למימר גבי יבשה דאפי' מקצתה פסולה ולא מיחוור דודאי מראות הפוסלות בריאה מחמת נקב הוא דפסלי כלומר שעתידין הן ליגקב הילכך כי היכי דנקב במשהו ה"נ מראות הפוסלות במשהו והכי משמע ודאי דלא שנא בין כולה למקצתה מדאמרינן גבי האדימה מאי שנא מקצתה דהדרא בריא כולה נמי הדרא בריא והא דאיצטריך למימר גבי יבשה מקצתה משום דלכולה לא בעי יובש דבלמקה בלחוד טרפה דהיינו חרותא דאמרינן לקמן בפירקין והרא"ה ז"ל פי' דבמראות הפוסלות עסקינן ואפ"ה כשרה לפי שאינן פוסלות אלא כשהשינוי הוא בעור מחמתו ולא מחמת המוגלא שבתוכו אבל הכא האי שנוי מראה לא מחמת העור הוא אלא מחמת המוגלא שהיא בהני גילדי דהיינו למחים משתנה העור מלמעלה ומש"ה כשרה: **אין** מקיפין בבועי. דאע"ג דאמרינן לקמן [דף נ.] מקיפין בריאה ה"מ ריאה אבל כיון שנעשית בה בועא אין מראה ניכר בה שעשוי להשתנות כל שעה ושמא מראה אחר היה לו ונשתנה: מקיפין. (בריאה) לשון מקרבין זה לזה כמו אין מקיפין שתי חביות במס' ביצה (דף לב:) וכתב רש"י ז"ל דכי אמרינן אין מקיפין ואסרין לה בדאינקיבא היכא דלא ממשמשא ידא דטבחא ומכלל דבריו דהיכא דממשמשא ידא דטבחא תלינן בטבחא ולאחר שחיטה ולמדנו מדבריו דאע"ג דאיכא ריעותא כה"ג בריאה דאיכא למימר מחמת בועא אינקיב ומחיים תלי' בטבחא ולקולא: כתב בה"ג האי בועא דקיימא בשפולי דריאה או על אונא אי מהדר ליה בישרא הדרנא דבועא אפילו משהו בעלמא כשרה ואי לא חסרה היא וטרפה. וכתב הרב בעל התוספות ז"ל ודבר תימה הוא וגם אין לאסור מטעם דנראה כשתי בועות דהא מכשירינן היכא דספכי אהדדי מ"מ טוב ליזהר לפי שכל דבריהם דברי קבלה והרב בעל העטור ז"ל כתב זה המנהג בכל ארץ אשכנז להתיר ואין לנו להוסיף על הטרפות: **הני** תרתי אוני דסמיכן להדדי לית להו בדיקותא. לאכשורי דודאי סירכא זו מחמת נקב היא באה שמתוך שהריאה שואבת כל מיני משקה המשקה נעשה עב בתוכה ויוצא מעט מעט דרך הנקב ונקפא ונעשה קרום ואע"פ שהוא סותם הנקב ואין מוליא רוח הא קי"ל [דף מח.] דקרום שעלה מחמת מכה בריאה אינו קרום שסופו ליסתר: שלא כסדרן. כגון ב' החיצונות נדבקו בסירכא ממעל לאמצעית או מתחתיה: היינו רביתייהו. וזו מגינה על

שלטי הגבורים

א רבינו ומיי' ורש"י והרא"ש והטור והר"ן והרא"ה וכולם הסכימו דל"ש כהאדימה כולה ל"ש כהאדימ' מקצתה [כשרה] וכתב הרא"ש דמיירי שהאדימה שלא מחמת מכה בדופן אבל אי כהאדימה מחמת שיש מכה בדופן כנגד הריאה טרפה ור"ת פסק דבין כהאדימה כולה בין כהאדימה מקצתה טרפה ודוקא כשנופחים אותה אינם חוזרת ללבונה וכ"כ סמ"ג:

ב והא דאמרי' בסמוך כדיותא טרפה יש לפרש דהיינו כשרובה כך ומעשה בא לפני ר"ת והכשיר בשלא היתה רובה שחורה אבל תימה דכיון דאמר לקמן דטרפה משום דשחור אדום הוא אלא שלקה א"כ מה לי רובה מה לי מקצתה כיון שע"י לקותא היא ונראה לפרש דאוכמי דהכא היינו כי כוחלא דאמר לקמן דכשרה וכן פי' בה"ג והכי כתב ריא"ז דשחור כדיותא טרפה ככוחלא כשרה:

ג ה"ג פסקו דבועא בשפולי ריאה אם הבשר מקיף מכל צד אפי' בכל שהוא כשרה ואי לאו פסולה דהרי היא כיתר וכל יתר כנטול דמי אי נמי הרי היא כאלו נטלה מקום הבועה והויא חסרה וטרפה אי נמי מאחר שנכרת מבני הצדדין דומה לשתי בועות ואיכא למיחש למראית העין ולזה הסכימו רוב ספוסקים וי"א דכיון דטרפות זה לא נמצא בתלמוד אין לנו להוסיף על הטרפות ור"י כלאי היה מהמכשירין:

ד רש"י פי' שהסירכא באה מחמת נקב שמחמת שהריאה שואבת כל מיני משקה נקרש המשקה בתוכו ונעשה עב ויוצא מעט מעט דרך הנקב ונעשה קרום ואע"פ שעולה בנפיחה ואינו מוציא רוח הא אמרי' קרום שעלה מחמת מכה בריאה אינו קרום שסופו ליסתר וכן כתוב בה"ג בלר"ג ותשובות הגאונים שכתב רבינו יוסף טוב עלם:

ה וה"מ שלא כסדרן פי' רש"י כגון שנדבקו שנים החיצונים ממעל לאמצעית או מתחתיה משמע מדבריו דאם נסרכה מן התחתון לגבי חברתה שאצלה או מגב לגב לא מטרפא ולא נהירא דמשמע דלא מכשר אלא כסדרן ממש ובערוך כתב בשם ר"ח קבלה רב מפי רב אפי' סריכי תרי אוני באמצע ועקרן מתפרקי מהדדי טרפה וכ"ש אם דבוקות זו על זו דודאי טרפה וכותיהו הגאונים כתבו כיון דהדא אונא סרוכה ע"ג חברתה היא רביתייהו ולא איכפת לן בהאי סירכא דהיינו רביתייהו וכו בהאי סכשיר תרי אוני היכא דסריכי ועקרן מתפרקי ורב אלפס בתשובה כתב כן והכי נהיגינן אבל מגב לגב ומתוך לגב ומחודה של אונא לחודה של אונא שאצלה וממוד לתוך טרפה דאין כשר אלא מתוך לתוך כסדרן: כתב הרא"ש ז"ל אע"ג דאסיקנא אין סירכא בלא נקב נהיגי להתיר סירכא תלויה לפי שהסירכא באה מחמת נקב היא יסרכת למקום הסמוך לה לפי שדרך הנקב יוצא המשקה ונעשה חוט עב וחזק ונסרך אל מקום אשר יפגע בו אבל סירכא תלויה אינה אלא הפסעות

לקות הריאה ולא בא ממקום נקב וכיוצא בזה נמצא בתשובת הגאונים פעם אחת נכנסו מר רב צדוק גאון ומר אבימי וכמה גאונים ותלמידיהם אצל מר יעקב גאון ואמרו לו שמענו עליך שאתה מתיר הסרוך לשומן הלב לפרק ולנפח כשר אמר להם ח"ו לא כך אני מתיר אלא פעמים שמתוך רוב שומן הלב ושומן הבהמה נסרך לאומות ולאונות ולעינוניתא דורדא והתרתי לאפוז הקנה ולנענע את הריאה שלשה וארבעה פעמים יפה יפה אם תנתק הסירכא מאליה אני מכשירה אבל

עין משפט

א מיי' פרק ז מהל' שחיטה סמג עשין סג טוי"ד סי' לו: ב מיי' ס"ק שם סמ. שם טוי"ד סי' לט.

הגהות הב"ח

(א) כ"ב תתאה אינקיב עילאה לא אינקיב והאי דאוושא זיקא דביני ביני הוא: (ב) נ"ב נכנס: (ג) נ"ב פי' דאם הכבד היא נפוחה ועבה ונרקב יש לעיין בריאה אם לבנה היא כמאר גפן טרפה ואם אדומה היא כשרה דהדרא בריא וכ"כ גם הא"ז הארוך בשם הפרנס וטוב ליזהר שכל דבריהם דברי קבלה כמ"ש בסמוך גבי בועא בשיפולי ריאה וכן נהגו עכשיו להחמיר בבועא בשיפולי וה"נ דכוותה: (ד) איהורא כעמר גופנא וכו' סומקא הדרא בריא כצ"ל:(ה) מוכח הוא דס"ל דכי מכשרינן כצ"ל: (ו) בשאר כצ"ל:

נספי' ליתא דסריכן וכ"ה בגמ'

המאור הגדול

אמר רבא ריאה שהאדימה כשרה וכו' ואסיקנא אלא ל"ש ופי' רבינו חננאל ז"ל אחד זה ואחד זה טרפה והרי"ף ז"ל כתב בחלוף (ומבואר ברא"ש סי' י"ג) משום דאמרי' לקמן אדומה כשרה מדר' נתן וכ"כ ה"ר שלמה ז"ל כדברי הרי"ף ויש מפרשים אלא ל"ש כלומר שאם האדימה ככבדא כשרה כבשרא טרפה ל"ש כולה ול"ש מקצתה וה"ר אפרים ז"ל הכריע כדברי ה"ר"ת ז"ל ואמר שהפריש בין האדימה ובין אדומה כי כל לשון האדים מנזרת הפעיל הוא יותר חזק באדמימותו מן האמור על לשון פועל קל וכן מה שכתוב אם יאדימו כתולע אינו דומה למה שכתוב אדמו עצם מפנינים לפי שאדמימות התולע הוא יותר חזק מאדמימות הפנינים וכן ריאה שהאדימה מקצתה שחוק אדמימותה מפני מכה שנמצאת לה בדופן כנגד הריאה ודיקא נמי מדמייתינן עלה מן החובל בשבת בשמנה שרצים או (ו) בשמנה שקצים ורמשים אלמא באדמימות מחמת מכה עסקינן הלכך ל"ש כולה ול"ש מקצתה טרפה אבל אדומה שאינה מחמת מכה אלא שלא נבלע בה דמה כשרה מדרבי נתן ל"ש כולה ול"ש מקצתה ואע"פ שדברי ה"ר אפרים בזה נכונים אנו סומכין על הרי"ף ז"ל ועל ה"ר שלמה ז"ל שהם שני עמודים גדולים:

והא דאמרי' ככבדא כשרה כבשרא טרפה שמעתי בפירושה שאין הדברים אמורים בחזותא דריאה אלא בגושתא דריאה והיא ממשות הריאה מדלא אמרי' כעין כבדא כעין בשרא כי היכי דאמרי' כעין מוריקא כעין כשותא כעין ביעתא אלמא בממשות הריאה הדברים אמורים שאם משש הריאה ככבדא כשרה ואם ממש כבשרא טרפה ועל זה הפי' סמכנו בחבורנו בהלכות בדיקה. ואונא דסריכא לאומא ה"ר שלמה התירה בפירוש וכ"כ כל הגאונים וכן חכמי ספרד ז"ל ויש מחכמי צרפת ז"ל שאוסרין ולא נראה לנו טעם כדברי האוסרין. והיכא דמשתכחן תרתי עינוניתא דורדא בריאה הגאונים ז"ל כולם התירוהו וה"ר שלמה ז"ל החמיר בה ונראין דברי הגאונים דכיון דלא קי"ל כרבא ביותרת ול"ש תרתי לקולא נקיטינן:

על זו והדרא בריא שמתוך שסוכבות זו על זו אין מתפרקות והקרום הולך וחזק אבל כשהן שלא כסדרן זו הולכת לכאן וזו הולכת לכאן והקרום מתפרק ונשאר כך פרש"י ז"ל פירוש לפירושו דכסדרן היינו טעמא דכשרה משום דכיון דהיינו רביתייהו חברתה מגינה עליה ולא מתפרקא ולא מחמת הקרום בלבד הוא שכשרה דא"כ ה"ל קרום שעלה מחמת מכה בריאה ואינו קרום אלא משום דדמיא לריאה שניקבה ודופן סותמתה דכשרה [ודוקא סמיכן ולא סריכא] והכא נמי האונא סותמתה. ולפי שיטה זו של רש"י ז"ל שהוא אומר שאין סירכא בלא נקב ראוי לאסור סירכא תלויה בכל מקום שהיא (א) וכן ראוי לאסור אפי' כסדרן כל שהסירכא הולכת מגב לגב או מחתוך לגב אפילו מחתוך לחתוך אם הסירכא יוצאה בשיפולי האונא ונסרכה במקום מגולה ממנה טריפה לפי שאפשר שבאותו מקום מגולה הוא הנקב ואין האונא סותמת שם וסירכא לא סתמה דה"ל קרום שעלה מחמת מכה בריאה. והיכא למידק א"כ דכשים נקב בריאה אפשר לה דהדרא ובריא והדרא ומתכשרה בסירכא בחברתה מחתוך לחתוך א"כ אפילו כי ליתא לסירכא כלל ואית בה נקב היכי מתכשרא לעולם והא אמרינן לקמן [דף נד.] דבי מנשיא מחו בכוליתא וקטלי ומחו בגידא דנשיא ומקשינן עלה כיון דחזינן דמייתי בהכי אמאי לא חשיבי בטרפות ומתרלינן גמירי דאי מבדרי לה סמי חייא כלומר שאם חובשין סמים במכתה מתרפאת ואע"ג דהשתא ליתנהו להנהו סמים מ"מ מכה זו אין בה כדי להמית כיון שהיתה יכולה לעלות ארוכה הכא נמי כיון שאותו נקב יכול לבא לידי היתר בסירכא אפילו אין שם סירכא אינו בדין שתהא טריפה דטריפה לא הויא אלא היכא שאי אפשר שתהא לה תקנה וכדאמרינן בפרק בהמה המקשה (דף סח:) גבי בשר שילא חוץ למחילתו דכתיב ובשר בשדה טרפה ואמרינן כטרפה מה טרפה כיון שנטרפה אין לה תקנה אף בשר כיון שילא חוץ למחילתו שוב אין לו תקנה י"ל אין הכי נמי דכל שאפשר להיות לו תקנה אינה טרפה וכל שנטרפה אין לה היתר אלא שאין כל הנקבים שוים יש נקב שאין ראוי שתעלה בו סירכא ויש נקב שהוא ראוי שתעלה בו סירכא בכסדרן וכל שהוא כן כיון שיש לה תקנה לא נטרפה מעולם ואילו היינו בקיאין בכך אפילו קודם שתעלה בו סירכא היינו מתירין אותה אלא מפני שאין אנו יודעין אם ראוי שתעלה בו סירכא אם לאו אנו אוסרין כל נקב מחמת הספק אבל בשעלתה בו סירכא הוברר הדבר שלא נטרפה מעולם זו היא שיטת רש"י ז"ל שהוא סובר שאיסור של סרכות מפני שכבר ניקבה הריאה אבל אחרים כתבו שטעם איסור הסירכות מפני שהן עתידות להתפרק ולינקב עור הריאה וכל שעתיד לינקב כנקוב דמי והיינו טעמא דמפלגינן בין כסדרן לשלא כסדרן דשלא כסדרן עשויות להתפרק אבל כסדרן כיון דהיינו רביתייהו לא מפרקי ולפי זה היה אפשר להתיר סירכא בכסדרן אפילו מחתוך לגב אי נמי מחתוך לשפולי וכן לפי שיטה זו סירכא תלויה מותרת היא שהרי אינה עשויה להתפרק אלא שהראשונים כתבו שצריכה בדיקה. וטעמא דמילתא שאע"פ שאין איסור סירכא מחמת נקב שיש בה כבר אפילו הכי כיון דאיכא סירכא איתיליד בה ריעותא וחוששין לנקב וכ"כ הרמב"ם ז"ל בפי"א מהלכות שחיטה שיש מקומות שאוסרים סירכא תלויה ודבר זה גורם להפסיד ממון של ישראל ואיסור גדול יש במי שעושה כן ולא נהגו כן בספרד ולא נשמע בארפת ובמערב אלא בודקין אותה אם היא שלימה מן הנקב וכשרה ע"כ. והמנהג פשוט להתירה בלא בדיקה וכך נראה לי שכיון שאנו סומכין להתיר סירכא מפני שהיא עתידה להתפרק כיון שכן כשם שאנו מתירין כסדרן בלא בדיקה שהטעם לפי שיטה זו מפני שאינה עשויה להתפרק כך ראוי להתיר סירכא תלויה בלא בדיקה. ויש כאן דרך אחרת לראב"ד ז"ל שהוא אומר דסירכא שלא במקום רביתא ודאי משום נקב הוא ואע"פ שהיא עולה בנפיחה אומרין קרום עלה על אותו נקב אבל כשהסירכא במקום רביתא תולין שמפני דוחק רבילתה עליו נעשית הסירכא ולא משום נקב ולפי שיטה זו אומר דאונא הסרוכה לדופן אפילו לגרמא כשרה שהסירכא זו לא מחמת נקב נעשית אלא מפני דוחק רבילתה. ודאמרינן לקמן [דף מח.] והוא דסביך בבשרא דמשמע בבשרא ולא בגרמא דוקא בריאה שניקבה ודאי דבעינן סתימה חזקה דהיינו סביך בבשרא אבל זו לא ניקבה. ולענין כסדרן ושלא כסדרן יש מי שאומר דכי מכשרינן כסדרן ה"מ בבדיקה אבל בלא בדיקה אסורה ודייק לה מדאמרינן שלא כסדרן לית להו בדיקותא משמע הא כסדרן אית להו בדיקותא אבל בדיקה מיהא צריכה אבל רבינו האי גאון ז"ל כתב דכסדרן לא בעיא בדיקה כלל וכן המנהג ולישנא נמי דאמרינן א"ל כסדרן היינו רביתייהו משמע דכיון דאורחייהו הכי לא בעי בדיקה כלל והאי דנקט בשלא כסדרן לית להו בדיקותא לאו למימר דכסדרן בעי בדיקה אלא לישנא דוקא נקט דאי הוה אמר שלא כסדרן טריפה הוה משמע דאיסור הסירכות מחמת עצמן הוא והא ליתא אלא או מחמת שיש בה נקב עכשיו או מחמת שסופו לינקב משום הכי נקט לישנא דלית להו בדיקותא ואיכא מ"ד דכי אמר רבא דשלא כסדרן לית להו בדיקותא דוקא שאינן סרוכות אלא בסירכא אבל סמוכות לגמרי אפילו שלא כסדרן כשרה דהו לא מיפרקי ויש מי שכתב בהפך שלא הכשירו כסדרן אלא בסמוכות לגמרי אבל בסרוכות אפילו כסדרן מפרקי וטריפה ולא כדברי זה ולא כדברי זה אלא בין סרוכה מעט בין סמוכה כולה כסדרן כשרה שלא כסדרן טרפה וכתב רש"י ז"ל דשלא כסדרן היינו מראשונה לשלישית ואם בדוקא כתב הרב ז"ל לא משכחת תרתי אוני שלא כסדרן אלא בימינא דאיכא תלתא אבל בשמאלא דליכא אלא תרתי אוני בכל ענין כשרה אבל הרב הגשיא אלברגלוני כתב דאפילו בתרתי דסמיכי להדדי משכחת לה שלא כסדרן כגון שהסירכא מגב לגב וכסדרן מיקרי כגון שאין הסירכא אלא במקום חבור שתי האונות דהיינו מחתוך לחתוך וכן כתבו הגאונים ז"ל ואחרים מוסיפין עוד לומר דלא מיקרי כסדרן אלא בסירכא ישרה אבל אם הולכת באלכסון מראשה של אונא זו לסופה של אחרת אפילו מחתוך לחתוך דסמוכה לה טרפה דכל שהיא כן סופה להתפרק וזו היא חומרא יתירה והמנהג בזה להתיר אבל מגב לגב וכן מחתוך לגב ומשיפולי האונות לשיפולי וכן מחתוך לשיפולי ראוי לאסור כמו שכתבנו טעמו של דבר למעלה לפי שיטת רש"י ז"ל. ואונא הסמוכה לאומה שאלה בכסדרן דהיינו מחתוך לחתוך כתב רש"י ז"ל שיש מי שאוסר לפי שלא מצינו שהתיר רבא בכסדרן אלא באוני הילכך איכא למימר דדוקא באוני שהן עומדות במילר החזה כדאמרינן לקמן מקום רביתא היינו מקום חתוכא דאוני התם שרי משום דלא מפרקי אבל מאומא לאונא לא אבל הוא ז"ל כתב בשם רבו דכשרה שגם האומא אונא שמה ובכלל דברי רבא הוא ור"ת ז"ל מן האוסרין דודאי אין בכלל דברי רבא אומא דאומא לא מקריא אונא אלא ריאה שמה שאם האומות בכלל האונות היכי אמרינן בסמוך חמשה אוני אית לה לריאה שבעה הוו ואעפ"כ יש לדון כדברי רש"י ז"ל דאע"ג דאומי אינן בכלל דברי רבא משום דאומא לא מקריא אונא אפ"ה איכא למימר דה"ה לאומא ורבא רבותא קמ"ל דאפי' אוני דקיימי במילר החזה ואיכא למימר כיון דבדוחקא קיימי לא מפרקי אפ"ה שלא כסדרן טרפה וכ"ש אומי שהן עומדות בריוח אבל כסדרן כשרה דהיינו רביתייהו ועיקר חידושיה דרבא לאשמועינן איסורא אתא והכי דייק לישנא דפתח ואמר לית להו בדיקותא ומש"ה נקטה באוני לרבותא אבל אין ה"נ דמאונא לאומא נמי כסדרן היינו רביתייהו וכ"כ הרב הנשיא אלברגלוני ז"ל שהגאונים התירו דבר זה בכנופיא: **ואמר** רבא הני תרתי בועי דסמיכן להדדי לית להו בדיקותא. פירש"י ז"ל דקים ליה לרבא שאינן סמוכות אלא מחמת נקב שהיה בריאה והעלה הנקב את הבועות הללו סביביו* והר"ם במז"ל כתב בפ"ז מהל' שחיטה שהטעם מפני שהדבר קרוב הרבה שיש נקבים ביניהם ואין להם דרך בדיקה ואף זו אינו מחוור שהרי אפשר לנקב שתי הבועות זו מכאן וזו מכאן עד שתלא כל הליחה שבפנים ואח"כ נראה אם יש ביניהם נקב לפיכך נראה כדברי מי שפירש דכיון דסמוכות זו לזו מתוך שכל אחת דוחקת את חברתה סופו של עור הריאה לינקב והרי היא כאילו ניקב מעכשיו: **חדא** (ג) דמתחזיא כתרתי. ואם אחת היא ונראה כעין סדק באמצעית ונראית כשתים: ובזעינן לה. באחד מגידיה: **תלתא** מימינא. מימין [הריאה] ותרתי משמאלא. והוא לימין הטבח כשהיא תלויה ברגליה ובני מעיה כלפי הטבח: אי יתיר טרפה. דסבירא ליה לרבא דכנטול דמי: ולית הלכתא כוותיה דרבא ביתרת. אבל בחסיר ותליף הילכתא כוותיה דליכא דפליג עליה: וה"מ דיתרת כשרה מקמה. כלומר מגולי א"כ דקיימן בדרא דאוני דהכי אמרינן בגמ': אבל מגבה אפי' כטרפא דאסא טרפה. וכתב הר"ם במז"ל בפ"ח מהל' שחיטה דדוקא כטרפא דאסא אבל פחות משיעור זה אינה טרפה וכן דעת הרמב"ן ז"ל והב"ח

רש"י

לגבי דידה שלא כסדרן נינהו: הני תרתי בועי דסמיכן להדדי. קים ליה לרבא דאינן סמוכות אלא מחמת שהיה נקב בריאה והנקב העלה הבועות סביביו: ואם חדא היא. ונראית כמין סדק ודומה לשתים: סילוא. קוץ: ובזעינן לה. באחת מגידיה נוקבין אותה: תלתא מימינא. כשתלויה ברגליה ובני מעיה כלפי הטבח אז תלתא לימין הטבח: אי יתיר. דכל יתיר כנטול דמי: ולית הלכתא כרבא ביתרת. אבל בחסר ותליף קי"ל כוותיה דליכא מאן דפליג: והני מילי. דיתרת כשירה: אבל ביני וביני. כגון מלמטה לערוגה (ב) כעינוניתא או בין שני הערוגות מלמטה או באמצע האומא: אגבא. שלא כסדר חתוכי דאוני טרפה: ברייתא. רועות באפר: עינוניתא. כגון אונא קטנה דוורדא על שם שהיא אדומה: והני מילי מגוהי. מתוכה: אפילו כטרפא דאסא. קטנה כעלה של הדס ומדסבר רב אשי למיטרפא ש"מ לאו אורחא ובהכי דידן דאיתא ברובא דידהו אי משכחת ריאה דלית בה

נר מצוה

°*ואמר רבא הני ^א^תרתי בועי דסמיכן להדדי לית להו א בדיקותא אלא טרפה חדא ומתחזיא כתרתי מייתינן סילוא ובזעינן לה אי שפכי להדדי חדא היא וכשרה ואי לא תרתי אינון (ואנקב וסריכי להדדי) וטרפה: ואמר רבא ^ב^חמשה אוני אית לה לריאה (א)כד נפח לה ואפה כלפי גברא [דנפח לה] תלתא מימינא ותרתי משמאלא אי חסיר אי יתיר אי חליף טרפה ולית הלכתא כרבא ביתיר אלא אי משכחת יתיר כשרה* והני מילי דקיימא ב בדרא דאונא אבל ביני ג וביני טריפה והני מילי מגווה *אבל מגבה אפילו כטרפא דאסא טרפה

הגהות הב"ח

... כשאוחז אדם הריאה בידו ומנפח לה ופני הריאה כנגד פניו של האדם אז יהיו שלשה מימין הנופח ... הנופח וכן משמע ברמב"ם שכתב כשיתלה אותה אדם בידו ופני הריאה כנגד פניו שלשה מן הימין ... משמאל וכ"כ הרשב"א שלשה מימין הגופה אותה ושנים מן השמאל. אבל בטור כתב אם יתלה אותה האדם ... ריאה כנגד פניו יהיו לשמאל אדם שלשה ולימינו שתים. כלומר שיתלה גוף הבהמה בידיה של הבהמה ... לו אותה ברגלי' כמו שנוהגין אז הוו שלשה לימין האדם וכמו שפירש"י. ואפשר לפרש דברי הרמב"ם ... לא מיירי כשתולה אותה אדם בידו ומנפח לה אלא בלא נפיחה קאמר כשתולה אותה האדם בידו נגובה

הביא ראיה מדגרסינן בפרק מי שמת (דף קמו.) אמר רבא דוקא דיכר אבל פחות מדיכר לא ואקשינן פשיטא אפילו דיכר תנן מהו דתימא ה״ה דאפילו פחות מדיכר והא דקתני דיכר אורחא דמילתא קתני קמ״ל ובפ׳ היה קורא (דף טו.) נמי גרסינן ואפילו מיל ודייקינן מיל הוא דאינו חוזר הא פחות ממיל חוזר אלמא כל שיעורי חכמים כיוצא בזה אע״ג דקתני עלייהו אפילו דוקא נינהו אבל פחות מכן לא אבל יש מי שפירש דאפילו פחות מכן ואורחא דמילתא נקט : **גרסי׳** בגמ׳ ההיא דביני ביני. כלומר דלא הוה קיימא בדרא דאוני דאתא לקמיה דרב אסי סבר למיטרפה א״ל מר בר רב אויא לרב אסי כל הני נר מצוה

ההוא ביני וביני דאתא לקמיה דרב *אסי סבר למיטרפה *א״ל הונא בר מר כל הני (א) חיותא ברייתא הכי אית להו וקרו ליה טבחי עינוניתא דוורדא*) : ואמר *רבא האי ^א ריאה דדמיא לאופתא טרפה איכא דאמרי דנפיחא כי אופתא ואיכא דאמרי כחזותא דאופתא וא״ד כגישתא דאופתא ואיכא דאמרי דש׳עא כי אופתא דלית לה ב חתוכא דאיני : אמר רב *אחלאי ^ב כבוחלא כשרה כדיותא טרפה וסימניך דיותא ארמיתא דאמר רבי חנינא האי שחור אדום הוא אלא שלקה : ירוקה כשרה מדר׳ נתן אדומה כשרה מדרבי נתן דתניא רבי נתן אמר פעם אחת הלכתי לכרכי הים ובאת אשה אחת לפני שמלה בנה ראשון ומת שני ומת שלישי ומת (א) רביעי הביאתו לפני וראיתיו שהוא אדום אמרתי לה בתי המתיני לו עד שיבלע בו דמו והמתינה לו ומלה אותו וחיה והיו קורין אותו נתן הבבלי על שמי ושוב פעם אחת הלכתי למדינת קפוטקיא באת אשה אחת לפני שמלה בנה ראשון ומת שני ומת שלישי ומת (ב) רביעי הביאתו לפני וראיתיו שהוא ירוק אמרתי לה בתי המתיני לו עד שיפול בו דמו והמתינה לו ומלה אותו וחיה והיו קורין אותו נתן הבבלי על שמי : אמר רב כהנא °כבבדא ^ג כשרה כבשרא טרפה וסימניך ובשר בשדה טרפה. אמר רב *חמא בריה דרבא ריאה כעין כשותא כעין מוריקא כעין ביעתא טרפה ואלא ירוקה כשרה מדרבי נתן היכי משכחת לה כברתי. אמר רבינא ^ג אטום בריאה מייתינן סכינא וקרעינן לה אי מחמת מוגלא כשרה ואי לא מותבינן עלה גילא או רוקא או גדפא אי מבצבצא כשרה ואי לא טרפה אמר רב יוסף ^ד קרום שעלה מחמת מכה בריאה אינו קרום ואמר רב יוסף האי ריאה דאוושא אי ידעינן מהיכא אוושא מותבינן עלה גילא או רוקא או גדפא אי מבצבצא טרפה ואי לא כשרה ואי לא ידעינן מהיכא אוושא מייתינן משיכלתא דמליא מיא פשורי ומותבינן לה בגווה. חמימי חמימי לא משום דמבווצי לה קרירי קרירי לא משום דמטרשי לה אלא בדקינן לה בפשורי אי מבצבצא טרפה ואי לא כשרה דתתאה אינקיב עילאה לא אינקיב והאי דאוושא זיקא דביני ביני היא וכשרה. אמר עולא אמר ר׳ יוחנן ^ה ריאה שנשפכה כקיתון כשרה אמר רבא והוא דקיימי סימפונהא אמר ליה רב אחא* בר אשי לרבא היכי עבדינן מייתינן צעא דקוניא ושפכינן לה בגווה אי אית בה שורייקי חיוורי טרפה ואי לא כשרה. אמר רב נחמן ריאה ^ו שנימוקה וקרום שלה קיים כשרה תניא נמי הכי ריאה שנימוקה וקרום שלה קיים אפילו

*) בס״י איתא ככאן וה״מ מגואי כו׳ הכתוב לעיל וכ״ה בגמ׳

א״ל מר בר רב אויא לרב אסי כל הני חיוי ברייתא כלומר הרועות באפר הכי אית להו וקרו לה טבחי עינוניתא דורדא. עינוניתא כמו איטוניתא* על שם שהיא קלושה ואדומה כוורד וה״מ מקמה אבל מגבה אפילו כטיפא דאסא [טרפה] והך עינוניתא דורדא דקא מכשרינן איכא מאן דאמר דדוקא כשהיא במקום שהיא רגילה להיות אבל אם אינה שם או שהיא גדולה כשאר האונות ואינה דומה לעינוניתא דורדא טרפה *(וכן פסקו התוס׳ בקבלה) דלא מכשרינן אלא ההיא דקרו לה טבחי עינוניתא דורדא ולא נראה כן מדברי הרב אלפסי ז״ל שכתב סתם וה״מ מקמה אלמא כל מקמה כשרה. והיכא דאיכא תרתי עינוניתא דורדא רש״י ז״ל אוסר משום דחדא גופא לא התירוה אלא משום דכל הני עיזי ברייתא הכי אית להו אבל תרתי דלית בהו טרפה אבל הגאונים התירוה וכן נראה מדברי הרב אלפסי ז״ל שכתב סתם והני מילי מקמה וכן כתוב בתוס׳ בשמו של רבינו אפרים ז״ל וקא יהיב טעמא דודאי הא דסבר רב אסי למטרפה בתרתי הוה עובדא דאי בחדא כולהו עיזי ואפילו גויאתא הכי איתנהו ומאי קא מספקא ליה אלא ודאי בתרתי ואפ״ה אסיקנא דכשרה ומיהו לישנא דקאמר וקרו לה טבחי עינוניתא דורדא לא דייק הכי א״ו שכבר פשט הדבר להתיר *ולענין אשלומי דעת הגאונים ז״ל דאי חסיר חדא אונא מימין עינוניתא דורדא משלימתה אבל לא משמאל שאין דרכה לעמוד בשמאל וכן דעת הר״ם במז״ל בפ״ח מהלכות שחיטה אבל רש״י ז״ל אומר דכיון דלא קיימא בדרא דידהו לא משלמת וכתב הרב אלברגילוני ז״ל דכיון שעכשיו יש לכל הבהמות עינוניתא דורדא אי משכחינן דלית לה טרפה אבל הרמב״ם ז״ל כתב בפ״ח מהל׳ שחיטה דבין יש לה בין אין לה כשרה וכל היכא דסריכא הך עינוניתא בין באונות שבימין בין באונות שבשמאל ואפילו לכיס שלה טרפה וכן דעת הגאונים ז״ל דכולהו לגבי דידה לאו היינו מקום רביתא שאפי׳ כיס שמונחת בה פעמים הרבה יוצאת ממנה :

ריאה דדמיא לאופתא. בקעת עצים : כגישתא. שקשה

רש״י

עינוניתא כשירה ויש אומרים שאם חסרה אחת מן האונות הימין מצטרפת בהדייהו הואיל ויתרת היא וכן כתבו הגאונים ואין נ״ל דהואיל ולא קיימא בדרא דידהו הוה ליה כחליף וטרפה. וכלאשכחן תרי עינוני זה נחלקו בו גדולי הדור ונראה לי שהיא טרפה דהא ביני וביני לאו אורחא ואפילו חדא לא הוה מכשרינן אלא משום דכל הני חיוי ברייתא אית להו : דדמיא לאופתא. בקעת עץ : דנפיחא. ונעשית לבנה והיינו כחזותא נמי : כגישתא. שקשה משושה כעץ : דשיעא. חלקה והיכא דלא מיהתכא איתוך גמור ויש סדק כמין מראה הפרש ניכר בה כשר דלא שיעא כאופתא היא : ככוחלא. צבע כחול לגו״ר לא ירוק ולא שחור : אדומה כשרה. דהדרא בריא : המתיני לו. שאין לך דבר שעומד בפני פקוח נפש חוץ מעבודת כוכבים וגילוי עריות ושפיכות דמים : ש נבלע בו דמו. שיהא (בו) דמו נבלע בבשרו כי הדם היה הולך בין עור לבשר והוי כמו שאין לו דם ומת במכה קלה : ככבדא. שדומה מראה שלה ככבד כשרה דקים להו לרבנן דבהכי לא הוי לקותא ובהכי הוי לקותא : כשותא מוריקא ביעתא. כל אלה מיני ירוק הן : אטום בריאה. דוכתא דלא עייל בה זיקא על ידי שהוא מטומטם : מותבינן עלה. על אותו אטום *(כדפירש לעיל) : ריאה דאוושא. כבר פירשנו אותו לעיל : דמבווצי. ושותמין הנקב : דמטרשי. לשון מרשים שמקשין אותה וקרום *חזק כשמתקשה נסתר במישמושו וזימנין דלא אינקיב עילאה ומינקיב כי בדיק לה : שנשפכה כקיתון. בשר הריאה בתוך קרומיה נשפך מראשה לסופה ומסופה לראשה וחסר הוא זה שמתחלה היא כולה מליאה ועתה תלייה ריקנית : דקיימי סימפונהא. שלא נימוחו הסימפונות : היכי עבדינן. שנדע ודאי שלא נימוח שום אחד מהן : צעא דקוניא. קערה של חרס שמחופה באבר שחלקה היא ונראה יפה יפה : ושפכי ליה בגוה. [קורעין] הקרום והכל נשפך לתוכה : שורייקי חיוורי. מראות לבנים : טריפה. שמראה הסימפונות הוא : שנימוקה. נתרוקנה מאליה במקצתה ואינה נשפכת כקיתון אבל אין שם כלום : אפילו מחוקת

משושה כעץ : דשיעא כאופתא. חלקה כבקעת שאין לה חתוך אונות כלל וכתב רש״י ז״ל דדוקא דשיעא לגמרי דלא מינכר בהו חתוכא כלל אבל אם יש בהן היכר כמין סדק כשרה דהני נינהו אוני דידה אלא דסריכו אהדדי בכסדרן ויש מי שכתב דמייתינן סכינא דחליס פומא ומפרקינן לה אי מתחזיין כתרתין כשרה דודאי מסריך סריכן ואי לא טרפה ובחבור הרב אלברגלוני ז״ל כתוב סריכן מעיקרייהו ועד סופייהו מייתינן סכינא ומפרקינן לה אי נפקא זיקא מביניהו חדא היא וטרפה ואי לא כשרה וכתב הר״ם במז״ל בפרק שמיני מהל׳ שחיטה שאם כן דבוקות כולן אלא שיש ביניהן הפרש כטרפה דאסא בלחוד כשרה ויפה אמר דכיון דמפסלא כה״ג ביתרת ש״מ כל כי האי שיעורא אונה הויא : **כבוחלא**. צבע כחול שהוא כמראה לאזור״ה בלע״ז לא ירוק ולא שחור : דיותא. קורט דיו יבש והוא שחור : וסימניך דיותא ארמיתא. כלומר שסוף זה הוא הנקרא דיותא והיינו דיה האסורה והוא סימן וזכרון לדין זה שמראה דיו פוסל בריאה : דאמר ר׳ חנינא האי שחור אדום הוא אלא שלקה. וזהו לענין דם נדה אלמא לקותא היא וסופה ליגקב : ירוקה. כעשבים כדלקמן כשרה דהדרא בריא כר׳ נתן : המתיני לו. שאין דבר שעומד בפני פקוח נפש חוץ מעבודת כוכבים וגילוי עריות ושפיכות דמים : שיבלע בו דמו. שיהא דמו נבלע בבשרו שהיה דמו הולך בין עור לבשר והוי כמו שאין לו דם והדם הוא הנפש ומתוך שאין בו חיות מת במכה קלה : **כבבדא** כשרה. ריאה שמראה שלה דומה למראה כבד : כבשרא טרפה. דהכי קים להו לרבנן דבהכי הוי לקותא כך פרש״י ז״ל אבל הרז״ה ז״ל פי׳ דהכא לאו במראה עסקינן דאי הכי לימא כעין כדאמרינן בסמוך כעין כשותא כעין מוריקא אלא בגישתא עסקינן והכי קאמר כגישתא דכבדא כשרה כגישתא דבשרא טרפה ואין בזה הכרע דהא אמרינן לעיל כבוחלא וכדיותא דהיינו כחזותא ולא אמרינן כעין אלא פירש״י ז״ל עיקר וכן כתב הר״ם במז״ל בפ״ז מהלכות שחיטה : **כעין** כשותא. ירוקה ולא כעין עשבים אלא כמראה כישות : כעין מוריקא. כרכום : כעין ביעתא. חלמון ביצה וכולם מין ירוק הן אלא משונה זה מזה : **וכתב** רבינו האי גאון ז״ל בתשובת שאלה ושאלתם ומראות האסורות בריאה כשנופחין אותה מתהפכת למראה דכשר כאיזה מראה עושין כמראה ראשון או כמראה שני

פשיטא כי הריאה בחיי הבהמה נפוחה ועומדת להניף אויר על הלב וכמו שנראית כשהיא נפוחה עושין וכ״כ הר״מ במז״ל בפ׳ הנזכר :

אטום בריאה. אם היה מקום אטום בריאה שאינו עולה בנפיחה באותו מקום : אי מחמת מוגלא בריאה כשרה. דמוגלא בריאה כשרה : מותבינן עלה. על אותו אוטם לאחר שנקרע : אי מבצבצא (טרפה) דכיון דנייד עייל זיקא : **קרום** שעלה מחמת מכה בריאה אינו קרום. שסופו ליסתר וכבר כתבתי למעלה דה״ה לכל הנקובים : ריאה דאוושא. פרשתיה למעלה : **ריאה** שנשפכה כקיתון. בשר הריאה נימוח בתוך הקרומות ונשפך מראשה לסופה ומן סופה לראשה ונמצא שחסרה ואפ״ה כשרה : והוא דקיימי סימפונות. שהקנוקנות שלה קיימין שלא נימוחו : היכי עבדינן. היאך נכיר שלא נמוח אחד מן הסמפונות : מייתינן צעא דקוניא. קערה של חרס המחופה באבר שחלקה היא ונראה בה יפה : ושפכין לה בגוה. קורעים הקרום והכל נשפך : שורייקי חיוורי. חוטין לבנים : טרפה. שמחוי הסמפונות הוא : **והקשה** הרשב״א ז״ל ואפי׳ ליכא שורייקי חיוורי ליחוש דילמא איניקיבו סמפונות חד לחבריה וטריפה [כדאמרינן לקמן דהיכא דאנקיב לחבריה טרפה] ועוד דהכא אפילו ניקב שלא לחברו ה״ל למיסר דמוגלא לא סתמא ותירץ (א) דלהא ליכא למיחש דכיון שהריאה נתקלקלה כל כך עד שנשפכה כקיתון אם איתא דנתקלקלו סימפונות שבה שלה אמאי הוה ממחו ומינכר במגא ומדלא אמחו ודאי לא איניקיבו : **ריאה** שנימוקה. נתרוקנה מאליה במקצתה ואינה נשפכת כקיתון אבל

שלטי הגבורים

א מיי׳ כתב דאם לא נמצאת הורדא מותרת בכך היא דרכה יש בהמות דמצא בהם ויש בהמות לא תמצא בהם וא״כ אם נמצא בה ב׳ עינוניתא טרפה וכ״כ רש״י והר״ן ז״ל כתב בשם הרב אלברגילוני דכיון שעכשיו יש לכל הבהמות עינוניתא דורדא א״מ״תא דלית לה טרפה. וסמ״ג והתוס׳ הסכימו דאם אין לה אחת טרפה ואם יש לה שתים כשרה (ג) והטו״ר כתב דהגאונים מכשירין בין אם אין לה כלל בין יש לה שתים ולזה הסכים הוא וכן נראה מדברי רבינו וכ״כ ריא״ז שהעידו לפני מז״ה שהמריאין שנקראין בופ״ל דרכן להמצא בהן ב׳ עינוניות והכשיר ואם נמצא העינוניתא כנגד שמאל כתבו ר״ת ור״י בתשובה שהיא טרפה ולזה הסכים סמ״ג והרא״ש (ג) והטור ורוב הפוסקין ומדברי מיי׳ נראה דכשרה וכבר היה מעשה והכשירו רשב״ם ורבינו קלונימוס ור״י : כתב ריא״ז אמרו הגאונים שאם חסרה אחד מן האונות של צד ימין הואיל והעינוניתא שם מצטרפת להשלימן אבל נמצאת העינוניתא לצד שמאל אינה משלמת החסרון של צד ימין והרי היא כאילו נתחלפו להיות שתים בצד ימין ושלש בצד במאל וטרפה כמו הר בקונט׳ הראיות :

ב כתב ריא״ז וכן אני אומר כשתחסר אחד מן האונות ויש סדק באמצעיה אחת מהן עד שנראית כשתים כשרה :

ג רש״י פי׳ שר״ל מראה כעין כבד כשר וכעין בשר טרפה ולזה הסכימו רוב הפוסקים והר״ן הביא דעת מי שאומר דלענין משמוש איתמר שאם משמושה כעין כבד כשרה ואם משמושה כעין בשר טרפה :

ד מיי׳ כתב דאם חסר מגוף הריאה אע״פ שלא נקב הרי היא כמו שחסר מנין האונות וטרפה והטור כתב בשם בעל העיטור שהיא כשרה כיון שהעור קיים אע״פ שנפגמה ולזה הסכים הוא:

עין משפט

א מיי׳ פרק ח מהל׳ שחיטה סמג עשין סג טור י״ד סי׳ לה :

ב מיי׳ שם סמג שם טוי״ד סי׳ לח :

הגהות הב״ח

הגהות חוות יאיר

א מיי' פרק ו מהל' שחיטה סמג עשין סג טוש"ע י"ד סי' לח סע' :
ב מיי' שם סמג שם טוש"ע י"ד סי' לט:

נר מצוה

אפילו מחוקת רביעית כשרה *ניטלה *שלפוחית שלה כשרה התליע הכבד שלה זה היה מעשה ועלו בני אסיא שלש רגלים ליבנה וברגל השלישי התירוה להם: אמר רב יוסף בר מניומי אמר רב נחמן ריאה הסמוכה לדופן אין חוששים לה העלתה צמחים חוששין לה מר יהודה משמיה דאבימי אמר בין כך ובין כך חוששין לה היכי עבדינן מייתינן סכינא תריפא דחליש פומיה ומפרקינן לה מדופן אי איכא מכה בדופן תלינן בדופן (ונפחינן לה אי לא מפקא זיקא מחמת דופן הוא) וכשרה ואי ליכא מכה בדופן מחמת ריאה היא ואע"ג דלא מפקא זיקא טרפה ומי אמר רב נחמן הכי והאמר רב יוסף בר מניומי אמר רב נחמן ריאה שניקבה ודופן סותמתה כשרה לא קשיא במקום רביעתא כשרה ושלא במקום רביעתא חיישינן לה והיכא מקום רביעתא מקום חיתוכא דאוני °אמר רבינא והוא

רש"י

מחוקת רביעית. אותו חלל החסרון: שלפוחית. הוא האם שהולד מונח בו: ועלו בני אסיא שלשה רגלים. ובשני רגלים לא אמרו להו כלום ובשלישי עמדו למנין ורבו המתירין והתירוה: הסמוכה לדופן. דבוקה בגלעות: אין חוששין לה. שמא ניקבה אלא תלינן לריעותא בדופן ואמרינן דופן הזה מכה היתה בו וכשחיתה קלטה את הריאה אליה: העלתה. הריאה למחים [מלג"ך] אבעבועות סביבות לדופן הואיל וקא חזינן ריעותא בה תלינן את המכה בריאה: דחליש פומיה. שפיו דק וחדוד וחותך יפה שלא יקרע קרום הריאה במשכו אותו מן הדופן: ומפרקינן. הריאה מן הדופן: מי אמר רב נחמן הכי. העלתה למחין חוששין לה מכלל דפשיטא לן דאינקיב הריאה דלא מהני לה סתימת הדופן: במקום רביעתא. במקום שהריאה והדופן גדלים כאחד וסמוכין תמיד דלא מיפרקא ההיא סירכא כשירה וכי אמר רב נחמן חוששין לה היינו למעלה ברוחב החלל כנגד האומה הגדולה דכיון דהריאה רחוקה היא מן הדופן מיפרקא ההיא סתימה ואפ"ה כי לא העלתה למחים כשרה דתלינן בדופן ובהא כאבימי ס"ל דבין כך ובין כך חוששין לה כי בדאורייתא אזלינן לחומרא: מקום חיתוכא דאוני. שהן סמוך לנוהר במילר החלל ובהא מילתא הילכתא כר"נ דליכא

רבינו נסים

אין שם כלום: אפילו מחזקת רביעית כשרה. אפילו חלל החסרון מחזיק רביעית לוג כשרה דחסרון מבפנים לא שמיה חסרון: ניטלה שלפוחית. האם שהולד מונח בה: **התליע** הכבד שלה זה היה מעשה ועלו בני אסיא ג' רגלים ליבנה. ששם היו הסנהדרין והיו מתקבלים שם: וברגל שלישי התירוה להם. שסופה להתרפאות ואין דינה כנטולה: **ואיבא** מאן דאמר שאע"פ שהתליעה כולה ולא נשתייר בה כזית במקום מרה ובמקום שהיא חיה אפ"ה כשרה דאי בשנשתייר בה כזית פשיטא דכשרה דמי גרע מניטל ולמה לא התירו להם לבני אסיא עד רגל שלישי אלא ודאי ההליע כולה קאמר וחושש אני בזה דאיכא תלמוד למימר דאפילו בנשתייר בו כזית נסתפקו לפי שסוף כולו לירקב:

ריאה הסמוכה לדופן. דבוקה בצלעות: אין חוששין לה. שמא ניקבה אלא תלינן ריעותא בדופן ואמרינן המכה היתה בדופן וכשחיתה קלטה הריאה אצלה: העלתה הריאה למחין. אבעבועות סביבות סמיכתה לדופן הואיל וחזינן בה ריעותא תלינן למכה בריאה: דחליש פומיה. פיו חדוד ודק וחותך יפה שלא יקרע קרום הריאה במשכו אותו מן הדופן: ומי אמר ר"נ הכי. דהעלתה למחים חוששין לה מכלל דפשיטא לן דניקבה הריאה לא מהניא לה סתימת הדופן: במקום רביעתא. במקום שהריאה והדופן גדלין כאחד וסמוכין תמיד שהמקום צר ונדחק בין האונות ולדופן והואיל וכן אע"פ שיש נקב תחת הסירכא הדופן סותם אותו וכשרה וכי אמר רב נחמן חוששין לה למעלה ברוחב החלל כנגד האומה הגדולה דכיון דרחוקה הריאה מן הדופן מיפרקא ההיא סתימה: ודאמרינן ריאה הסמוכה לדופן אין חוששין לה ל"ש סמוכה לדופן לגמרי ל"ש סרוכה מעט לרב נחמן היכא דלא העלתה למחים אין חוששין לה דתלינן בדופן אבל בהעלתה למחים חוששין לה כיון דליכא מכה בדופן אבל היכא דאיכא מכה בדופן תלי' בדופן כדאמרינן בסמוך ולאבימי אחד זה ואחד זה חוששין כלומר כל היכא דליכא מכה בדופן בין העלתה בין לא העלתה למחים מיהו היכא דאיכא מכה בדופן מודה דתלינן בדופן [ואפילו העלתה הריאה למחים] וכמו שנכתוב טעמו של דבר בסמוך בס"ד וטעמא דרב נחמן דקסבר דכל היכא דכי הדדי נינהו תלינן בדופן ולקולא. לדברי מי שאומר שטעם הסירכות מפני שבבר יש בהם נקב איכא למימר דס"ל לרב נחמן שאין איסור הסירכות מחמת ודאי נקב אלא משום ספק נקב כלומר שאנו חוששין להם שמא יש בהן נקב והסירכא סותמו הילכך כשהיא סרוכה בדופן איכא תרי ספיקי ספק מחמת דופן ספק מחמת ריאה ואם תמצא לומר מחמת ריאה שמא לא ניקבה והוי להו תרי ספיקי ולקולא אבל כשהעלתה ריאה למחים ודאי מחמת ריאה הוה וליכא אלא חד ספיקא ולחומרא וזהו טעמו של רב נחמן לדברי מי שאומר שאיסור הסירכות מחמת שבבר ניקבה הריאה. ולאבימי סירכא בודאי נקב משוי ליה ומש"ה אמר אחד זה ואחד זה חוששין לה. ולדברי מי שאומר שאיסור הסירכות מפני שהן עתידות להתפרק בהא פליגי דר"נ סבר שיותר הוא מצוי שתסמך ריאה לדופן מחמת סירכא שבדופן משנתלה הדבר בהיפך לפי שהריאה קלה ונוחה לקלוט אל הדופן מחמת הלחות שבו שמוסכת משא"כ בדופן שכיון שהוא קשה אינו מסתבך עם הריאה מחמת מכה שבה וכיון שהסירכא זו מחמת דופן היא בהא אין חוששין שמא כשתתפרק תנקב הריאה שאינה כל כך דבוקה בה שתנקוב אותה כשתתפרק ממנה אבל בשהעלתה ריאה למחים מחמת ריאה הוא בא ותולין שמלדה תתפרק ותנקוב ואבימי סבר דלעולם תולין הסירכא בריאה שהיא רגילה בסירכות ומש"ה אמר דאחד זה ואחד זה חוששין לה:

ודאמרינן אי איכא ריעותא בדופן תלינן בדופן וכשרה אפילו העלתה ריאה למחים ואפילו אבימי מודה בהכי ולישנא דגמרא הכי דייק דודאי כי אמרינן היכי עבדינן אכל מאי דאיתמר חוששין לה קאי וא"ת בשלמא לר"נ דאמר דכי ליתא מכה לא בריאה ולא בדופן תלינן בדופן וכשרה בדין הוא דלימא דכי איכא מכה בדופן אע"ג דאיכא למחים נמי בריאה דנתלי בדופן דמ"מ כי הדדי נינהו אבל לאבימי דס"ל דכל היכא דליכא מכה בחד מינייהו חיישינן לה הכי נמי הוה לן למיחש כי איכא מכה בתרוייהו י"ל דכי איכא מכה בתרוייהו ליכא ריעותא לגבי ריאה כלל לפי שהדבר מצוי מפני רביתא שכשיש מכה בדופן אף היא מעלה למחים ואין הדופן מעלה למחים מחמת למחים שבריאה הילכך הוה ליה כאילו יש מכה בדופן וליכא מכה בריאה ומש"ה מודה אבימי דכשרה: וגרסינן בגמרא עלה דהא דאמרינן מייתינן סכינא דחליש פומיה וכו'. רב נחמיה בריה דרב יוסף בדיק לה בפשורי ופרש"י ז"ל דאיכא מכה בדופן קאי דאמרן דתלינן בדופן וכשרה ומשמע כשרה בלא בדיקה ורב נחמיה מצריך לה בדיקה ולא מיחוור דאם כן הוה ליה למימר מצריך לה בדיקותא ועוד דבגמרא מוכח דרב נחמיה לאקולי אתא אלא ודאי רב נחמיה בריה דרב יוסף אליכא מכה בדופן קאי דמעיקרא טרפינן לה לגמרי ולא מהניא לה בדיקה דמדקאמר טרפה לגמרי משמע ועוד שיש גרסאות שגורסין כן בפירוש וכן בהלכות הרב אלפסי ז"ל ואי לא מחמת ריאה היא ואע"ג דלא מפקא זיקא טרפה ורב נחמיה בריה דרב יוסף מכשיר לה בבדיקה. ולענין פסק הלכה בפלוגתא דרב נחמן ואבימי קי"ל דאחד זה ואחד זה חוששין לה [שלא במקום רביעתייהו] כאבימי ובפלוגתא דרבא ורב נחמיה פסק רבינו תם ז"ל כרב נחמיה דמדקא עביד בה מעשה רב ועוד דשקלינן וטרינן בה ואמרינן אתון אהא מתניתו לה אנן אהא מתנינן לה וכו' ומדשקלינן וטרינן בה בגמרא אהייא איתמר משמע דהלכתא כותיה וכן השיב הוא ז"ל לחכמי מרשיל"א שאין לחוש בדבר דהלכתא כרב נחמיה בריה דרב יוסף ולפי זה כל היכא דסמיכא ריאה למקום שאין הנקב פוסל בו כגון שהיא סרוכה לגרגרת או לשמנונותא דידיה או לטרפשא דליבא או לטרפשא דכבדא או בשמנונית הסמפון שקורין קורדוביל"א בכל אלו מפרקין הריאה משם ונופחין אותה ואי לא מבעבעא כשרה שאני אומר מאחד האברים שנסרכה להם שאין הנקב פוסל בהם באה הסירכא וכשרה אבל מדברי הרב אלפסי ז"ל נראה דליתא לדרב נחמיה שהוא ז"ל השמיטה מן ההלכות ומשמע דטעמיה משום דרבא דאמר בגמרא היכי עבדינן מחמיר בשל תורה ומריה דתלמודא הוא טפי מרב נחמיה בריה דרב יוסף וכותיה נקטינן לחומרא הילכך כי ליכא מכה בדופן מחמת ריאה הוא ואע"ג דלא מפקא זיקא טרפה ומכאן אתה למד לכל שאר המקומות דבליכא מכה לא מהני להו בדיקה ואי איכא מכה בדופן משמע לכאורה דלא צריכה בדיקה כלל מדקא פסק רבא ואמר תלינן בדופן וכשרה וכ"ת אם כן סכינא דחליש פומיה למה דהא אי איכא מכה לא צריכה בדיקה ואי ליכא מכה לא מהני ליה בדיקה י"ל דאילו היתה סכין רעה אפשר שתנקוב הריאה מתמתו ויראה כאילו היתה נקובה קודם לכן זה נראה לפי פשטה של שמועה. אבל קצת

המאור הגדול

אמר רב יוסף בר מניומי א"ר נחמן ריאה הסמוכה לדופן אין חוששין לה העלתה צמחים חוששין לה פי' הלין תרתי שמעתתא אהדדי איתמר כלומר שאם סמוכה לדופן והעלתה צמחים חוששין לה אבל העלתה צמחים בלא סמוכה לדופן אסיקנא בגמ' דכשרה היא וליכא למיחש להו אפי' בכנדי כנדי טינרי טינרי ופי' סמוכה בין בדבק בין בסירכא ופי' צמחים בועי מר יהודה משמיה דאבימי אמר אחד זה ואחד זה חוששין לה בין כך ובין כך בסמוכים לה חוששין אף בשלא העלתה צמחים כמו שהעלתה צמחים ופסקי הגאונים ז"ל כמר יהודה משמיה דאבימי משום דקי"ל בשל תורה הלך אחר המחמיר והא דאמרי' היכי עבדי' לה אמר רבא רבין בר שבא אסברא לי וכו' במקום שחוששין לה לר"נ כדאית ליה ולר"י כדאית ליה וכן רב נחמיה דהוה בדיק לה בפשורי בדאיכא חששא בריאה וליכא מכה בדופן ודרב נחמיה מעשה הוא וקי"ל בכל מקום מעשה רב ועוד דשקלינן וטרינן בגמ' אליבא דידיה ומסקי' לה לשמעתא כוותיה בשלמא התם בדקינן לה בפשורי דהא אי איכא מכה בדופן תלינן כלומר שכשם שאילו איכא מכה בדופן היינו תולין בדופן אפי' כשהעלתה צמחים הריאה כך בשאין מכה בדופן כיון שבדקנו הריאה בפשורי ולא מבדקה אף היא בחזקת בריאה היא כבריאות הדופן ובתר הדופן תלי' לקולא כך הוא הפי' הנכון על לשון הגמ' אע"פ שרבינו שלמה ז"ל כתב לא גרסי' דהא אי איכא מכה בדופן אנו סומכים על לשון רוב הספרים וכך נמצא בספרים הבאים מספרד מן הישיבות דהא (א) איכא מכה בדופן תלי' בתר דופן ור' נחמיה לא פליג מיפלג אלא פרושי קא מפרש ודבריו כדברי רבא בבדיקת סכינא דחליש פומיה שאינם מכריעים לא כר"נ ולא כמר יהודה משמיה דאבימי אלא דברי רבא עולים לשניהם למר כדאית ליה ולמר כדאית ליה לר"נ בהעלתה צמחים ולמר יהודה בין בזו בין בזו וכן רב נחמיה לפרש בא לא לחלוק ובדיקתו כבדיקת רבא שהרי אחר דבריו בא ומר אמר חדא ומר אמר חדא ולא פליגי וא"ת היאך יתכן שלא יהיה ר"נ חולק והרי אמרת שבדיקת ר"נ בשאין מכה בדופן ורבא הא אמר בפירוש אי ליכא מכה בדופן מחמת ריאה הוא וטרפה. תשובתך כי הרבה נמצא בדברי רבותינו טרפה במקום ספק טרפה כמו שראיית בכור כראיית טרפה הוי מכניף להו לכולהו טבחי דמחוזא והרבה כיוצא באלו אף זו הטרפה האמורה בדברי רבא ספק טרפה היא עד שתבדק בפשורי כר' נחמיה ולפי שנהגו העולם להחמיר בזו שלא לעשות כר' נחמיה יראתי לומר דבר זה בילדותי מפני שלא מצאתי לי חבר וכך מצאתי בחבור הלכות בדיקה ואם תמצא לומר שר"נ חולק הוא כיון דרבא לא מכרעא לא כר"נ ולא כמר יהודה מ"מ עלה בידינו בריאה הסמוכה ולא העלתה צמחים ועלתה בבדיקת פשורי כדלא מבצבץ קאי ר' נחמיה ורב נחמן לקולא ומר יהודה לחומרא ואין דבריו של אחד במקום שנים מאחר שיש לתלות בדופן אפי' בשאין שם מכה אבל ריאה הסמוכה לשאר מקומות של איסור כגון דסמוכה לטרפשא דלבא או לחזה או לטרפשא דכבדא ראוי ויפה להחמיר בהם בכל ענין זה נוסח מה שכתבנו בחבורינו בהלכות בדיקה מפני שהיינו יראים לפרסם הדבר שנהגו בו איסור ואח"כ ראינו בתשובת ה"ר יעקב ז"ל שהשיב בסוף ימיו לחכמי מרשיליי"א שהלכה כרב נחמיה בריה דרב יוסף וכן עושין מעשה בכל סירכא דריאה חוץ מתרתי אוני דסמיכי אהדדי שלא כסדרן דמפרש בגמ' ודבר ברור הוא ואין לחוש אלו דברי הרב ז"ל ובכל זאת לא מלאנו לבנו לשנות המנהג (ב) ששנינו כאותה ששנינו אל ישנה א"ם מפני המחלוקת:

מלחמת ה' הגאונים

כתוב בספר המאור א"ר יוסף בר מניומי ריאה הסמוכה לדופן אין חוששין לה וכו' וא"ת סילך וכו' עד כי הרבה נמצא בדברי רבותינו טרפה במקום ספק טרפה: **אמר** הכותב אולי כן יפרש כדיותא טרפה כעין כשותא ומוריקא טרפה ודמיא כאופתא טרפה ואי הליף ואי אזיר טרפה וכל מה שנזכר בכן בתלמוד א"ו דכבי הכאי כן שאם הוזכרו כן בתלמוד על דרך העברה לא במקום איסורן נאמרו אלא במקום בדיקתן כגון ראיית טרפה שהוא כאומר לראות אם היא טרפה ודאי וכן טרפתה נמי לראות אם היא טרפה אבל מי שמע אדם מורה הוראה בדיני הטרפות ואומר אית לה הכי והכי טרפה ורוצה לומר ספק טרפה א"כ לא (ג) הניח מקום ללשון נהפכת דברי אלהים חיים ועוד שרבו הנוסחאות שכתוב בכן ואע"ג דלא מפקא זיקא טרפה וכמ"ש בהל' רבינו ז"ל ולמאי דמתני מר זוטרא נמי רב נחמיה לאפלוגי עליה דרבא אתא ודבר הלמד מעניינו מדלהסיא לישנא מיקל ופליג ללישנא (ד) נמי מיקל ופליג וליתא הלכתא כוותיה וא"ת (ה) הרב ר' יעקב שהלכה כר' נחמיה רצונו היה לומר שאע"פ שרבא חולק עליו הלכה כמותו ואין הדבר כן דבשל תורה הלך אחר המחמיר ועוד דרבא מרא דתלמודא דבכל הוא וגברא גברא דסמכא ואין כאן סוגיא אליבא דר' נחמיה שראוי לדחות בה דברי רבא ואין צורך להאריך בזה שכבר פשט איסורן בכל ישראל ודבר מקובל הוא מן הגאונים וחכמי הדורות ואפי' יבא אליהו ויתיר אין שומעין לו שכבר נהגו העם כמו שאמרו בסנדל במס' יבמות ואלמלא שכבר נהגו נכון הדבר כדברי ר' שלמה דכי איכא ריעותא בדופן בדיק לה ר' נחמיה בפשורי ומ"ש בשלמא התם בעי בדיקה דהא איכא מכה בדופן תלי' (ו) ה"פ בשלמא התם יש לסמוך על בדיקתה שהרי יש מכה בדופן ותלי' ביה כיון דלא מפקא זיקא ולא גרסי' אי וליתא ברוב הספרים המוגהים הבאים מספרד וכ"כ רבינו האי גאון בתשובה תרתי אומי חדא דימינא וחדא דשמאלא כדתלינן נולי דכפלה מפרקי' לה מן גולי אי (ז) חזר מכה בטלי בדקי' לה לריאה אי לא מבעבעא כשרה אמרי' לאו ריאה הוא דסרך אלא תברא היא דסריך. זה לשון תשובת הגאון אכיהן של ישראל ובעל נפש יחוש לעצמו:

הגהות הב"ח

(א) נ"ב אי: (ב) נ"ל שנהגו: (ג) א"כ לא הנחת מקום ללשון ונהפכת כצ"ל: (ד) נ"ב דרבינא: (ה) נ"ב וא"ת הלא הרב רבינו יעקב פסק כצ"ל: (ו) נ"ב בדופן: (ז) אי חזינן מכה בגולי כצ"ל:

דף רסז ע"א

א ריאה שעלו בה בועות רבינו ומיי' כתבו דאם היא מלאה מים עכורים וסרוחים טרפה דלא הוכשר אלא כשהן מלאים מים זכים או שאין שם מים כלל וסמ"ג כתב דאפי' הן מלאות מים עכורים כשרה:

נגמ' איתא רב נחמן

א מיי' פרק ז מהל' שח טה סמג עשין סג טוי"ד סי' לו: ב מיי' שם סמג שם טוי"ד סי' לו: ג מיי' פ"ו שם טוי"ד סי' לו:

הגאונים כתבו דאפילו איכא מכה בדופן לא מכשרינן לה בלא בדיקה ולדבריהם מש"ה בעינן סכינא דחליס פומיה לפי שאי אפשר [להכשירה] בלא בדיקה וראוי לחוש לדבריהם ז"ל ולענין שאר המקומות שהזכרנו אם יש בהם מכה אפשר שדינם כדופן שיש מכה וכשרה בלא בדיקה לפי הסברא הראשונה שהזכרנו או בבדיקה לפי דעת הגאונים וכן כתבו הרבה מן המפרשים אבל הרמב"ן ז"ל כתב דדוקא בדופן הוא דכי אית ביה מכה תלינן בדופן וכשרה שלפי שהדופן הוא קשה אנו תולין שהריאה היא שנסרכה לדופן ולא הדופן לריאה ומחמת דופן הוא וכשרה אבל שאר המקומות רכין הן ואע"פ שיש בהן מכה אפשר שמחמת ריאה ולמחים שלה עלתה בהן מכה וטרפה ואם תשאל ותאמר לכלהו פירושי (ג) מאי מהניא בדיקה אי למ"ד אין סירכא בלא נקב אלא שקרום דסירכא עלה בו אפילו סירכא זו מחמת ריאה לא תפיק זיקא שהרי סירכא זו סותמתה ולמ"ד כמי שאיסור הסירכות מפני שהיא עתידה להתפרק בדיקה זו מאי מהניא בהם והרי על שם העתיד אנו אוסרין אותה ולא מחמת שיש בה נקב עכשיו י"ל *דכי איתא ודאי סירכא מחמת ריאה אה"נ דלא מהניא וכדאמרינן אי אינקיב האי טרפה [ואי אינקב האי טרפה] אבל הכא בדופן הוא דתלינן מיהו כל היכא דאיכא למבדק בדקינן שאפשר שמתוך בדיקתנו יתברר שמחמת ריאה היא דלמאן דמפרש שהסירכא נקב יש במקומו אלא שהסירכא סותמתו שמא ע"י שרייתה בפושרין תקרע וריאה הנקב ואם לא נראה כן נתלה בדופן וכשרה ולמאן דאמר נמי מפני שהיא עתידה להתפרק בודקין לראות אם נתפרקה כבר מצד הריאה וניקבה ואם לא ניקבה לשמא תתפרק לא חיישינן דכיון דתלינן בדופן אין הסירכא נדבקת כל כך בריאה שתנקב הריאה כשתתפרק ממנה וכמו שכתבתי למעלה. והיכא דאיכא מכה בדופן דתלינן בדופן וכשרה כתב רבינו האי גאון ז"ל דה"מ כשהסירכא כנגד המכה ממש אבל חוץ למכה אע"פ שיש מכה בדופן תולין בריאה ואפילו כשהסירכא במקום המכה עצמה ויוצא ממנה קצת חוץ למכה אסורה ודאמרינן דבמקום רביתא היינו מקום חתוכא דאוני מסתברא [דהיינו] היכא דסריכא אונא לדופן מגבה אבל כלפי פנים כלומר לצד חלל הגוף דלאו היינו מקום חתוכא דאוני טרפה דלאו היינו רביתא והרב הנשיא אלברגלוני ז"ל כתב שאפילו בין חתוך ולדופן טרפה לא הכשירו אלא מגבן כלפי דופן: **והוא** דסביך בבשרא. שנסבכת ונאחזת בבשר שבין הצלעות דהויא סתימה שרירא דלא מיפרקא אבל בצלעות עצמן אין זו סירכא קיימת כך פרש"י ז"ל והיכא דסביך בבשרא ובגרמא הר"ס במז"ל התיר בפ"ז מהלכות שחיטה וטעמא דמילתא שהבשר נסרך יפה ומונע העצם מלהתפרק אבל יש מי שאוסר ורבינו גרשון ז"ל התיר אפילו סביך בגרמא בלחוד וכן דעת ר"ת ז"ל ופירש דהא דאמרינן סביך בבשרא לאו לאפוקי סביך בגרמא אלא לומר דכי אמרינן ודופן סותמתה כשרה דוקא דסביך בסירכא אבל [סמיך] ולא סביך לא וכדבריהם נ"ל מדאמרינן לעיל בסמוך ומי אמר רב נחמן הכי כלומר העלתה למחים חוששין לה והא אמר רב יוסף בר מניומי ריאה שניקבה ודופן סותמתה כשרה ואם איתא דלא מכשרינן אלא בדסביך בבשרא מאי קושיא נימא כי אמר רב נחמן חוששין לה היינו לומר שתולין הסירכא בריאה ובעי עיוני אי סביך [בגרמא אי סביך] בבשרא אלא ש"מ דבכל ענין שהיא כרוכה כשרה אלא שמצאתי בתוספות דרבינא פליג עליה דרב נחמן: **וה"מ** דלא אסרוח אבל אסרוח טרפה. זו היא סברת הרב אלפסי ז"ל וכ"כ הר"ס במז"ל בפרק הנזכר מהלכות שחיטה ואין סוגיית הגמרא מוכחת כן מדאמרינן בסמוך חזנהו דהוו קיימי כנדי כנדי טינרי ולא אמר להו ולא מידי ולא מפלגינן כלל בין אסרוח ללא אסרוח ולפניו (ג) נאריך עוד בזה בס"ד וכתב עוד הר"ס במז"ל בפרק הנזכר שכשמוליא הליחה לריך לבדוק הסמפון שתחתיהם אם נמצא נקוב טרפה למדה הרב ז"ל מריאה שנשפכה כקיתון ואינו מחוור דהתם כיון שנמוק בשרה מבפנים ונתקלקלה כל כך חוששין אף לקלקול הסמפונות אבל בלמחים לא איתרעאי ריאה כל כך והיינו דבהנך דקיימי כנדי וטינרי לא בדקינהו בסמפונות כלל וכן דעת הרשב"א ז"ל: **בשוקא** דגלדאי. רלענין: כנדי כנדי. למחים גדולים ככדים בריאה: טינרי. למחים גדולים מכנדי וכבר הוקשו כסלע: **סמפונא** נקט ואתאי. דרך הקנה נכנס ובא בסמפונות ומן הסמפונות לבשר ומ"מ קרום החיצון לא אינקיב ואע"פ שהברזל אוכל כל הבשר שבסביבותיו כששוהה שם ומחסרו הא קי"ל דחסרון מבפנים לא שמיה חסרון ואע"פ שאין דרך הקנה לבלוע אפ"ה הואיל ואיתא לריאה קמן ולא חזינן דאינקיבא על כרחך סמפונא נקט (ד) וריעותא דלא חזינן לא מחזקינן: דילמא נקובי נקיב ואתאי. חיישינן שמא דרך הושט נכנסה לפי שאין דרך הקנה לבלוע ויצאה ונקבה את הדקין ויצאה ונקבה את קרום הריאה ונכנסה לתוכה: וסמפונא דריאה דאינקוב לחבריה טרפה. אבל פגולו שמתפלל מחברו נקב אצל דופן של חברו דכיון דדופן של חברו קשה הוא עומד לעצמו ואינו סותם הנקב אבל נקב בה א' פגולו ברחוק. בשר הריאה שהוא רך נכנס לנקב ומגין עליו ודווקא דחזינן ממש דאינקוב לחבריה אבל מחט שנמצא בבשר הריאה ועלתה בנפיחה אע"ג דעל כרחך נקבה הסמפון ויצאה לבשר הריאה לא חיישינן דילמא אינקוב לחבריה דאחזוקי ריעותא לא מחזקינן: כנתא. אנטרי"ל בלע"ז חלב טהור: הדרא דכנתא. דקין הסובבין סביב סביב בעגולה: דאינקוב לחבריה. שניקב באותו לד שבינו לחבירו שלא ניקב חיצון שבכולן: שהרי חותכה מכאן ומתה חותכה מכאן ומיתה. נחתכו רגליה למעלה מצומת הגידין כשרה נחתכו למטה במקום צומת הגידין טרפה כדאמרינן

נר מצוה

והוא דסביך בבישרא אבל אי לא סביך בבישרא טרפה דהא נקובה היא: [א]וריאה שהעלתה צמחין כשרה ואע"ג דמלאין מוגלא או א מים זכים וה"מ דלא אסרוח אבל אסרוח טרפה כדבעינן למימר קמן(א): אמר רבא כי הוה אזלינן בתר *רבה בשוקא *דגילדאי ואמרי לה בשוקא דרבנן חזנהו דהוו קיימי כנדי ולא אמר להו ולא מידי: רב אמי ורב אסי כי הוו עיילי בשוקא דטבריא חזנהו דהוו קיימי °טינרי טינרי ולא אמר להו ולא מידי צמחי וכנדי וטינרי כולהו צמחים נינהו מיהו הני רברבי והני זוטרי בכולהו כשרה: איתמר [ב]מחט שנמצאת בריאה רבי יוחנן ור"א ורבי חנינא מכשירים והלכתא כוותייהו וה"מ היכא דאיתא לריאה כשהיא שלימתא קמן דנפחינן לה אי ליכא בה ניקבא כשרה דאמרינן האי מחטא דרך סימפונא נקט ואתאי אבל ליתא לריאה שלימתא קמן לא מכשרינן לה דחיישינן לה דילמא נקובי נקב ואתאי וסימפונא דריאה דאינקיב לחבריה טרפה [ג]והדרא דכנתא דאינקיב לחבריה כשרה דחברי' מגין עליה ואין אומרים בטרפות זו דומה לזו ואל התתמה שהרי חותכה מכאן ומתה וחותכה מכאן וחיתה

רש"י

מאן דפליג: דסביך בבישרא. דנסבכת ונאחזת הריאה בבשר שבין הצלעות דהויא סתימה שרירא דלא מיפרקא אבל בצלעות עצמם אין זו סירכא קיימת אלא סופה לינקב: צמחי. מלנט"ן: דגילדאי. רלענים: כנדי. גדולים כמו *כד: טינרי. למחים גדולים מכנדי והוקשו כסלע ואלו הן אותן הרגילין לימלא בבהמות שלנו בריאה ואין מראיהן דומה לריאה אלא למליאת מוגלא ולאו היינו אטום בריאה דאטום אין שם למח ואינו משתנה מן הריאה אלא שאינו עולה בנפיחה: מחט שנמצא בריאה. ואין הריאה נקובה מבחוץ ואין רוח יוצא ממנה: סימפונא נקט ואתאי. דרך הקנה נכנס ובא בסמפונות ומן הסמפונות לבשר ומ"מ קרום החיצון לא ניקב ואע"פ שאין דרך הקנה לבלוע אפ"ה הואיל ואיתא ריאה קמן ולא חזינן דאינקבה על כרחך סימפונא נקט ועל וריעותא דלא חזינן לא מחזקינן: נקובי נקיב. דרך הוושט נכנס שאין דרך הקנה לבלוע: דאינקוב לחבריה. אבל פיגולים כשמתפלל מחבירו נקב אצל דופן של חבירו וקשה הוא ועומד לעצמו ולא סתים הנקב ולא מגין אבל ניקב לאחר פיגולו מרחוק כנגד בשר הריאה שהוא רך מגין עליה וכשר מיהו כל כמה דלא חזינן לא חיישינן דאחזוקי ריעותא לא מחזקינן: כנתא. אינטרי"ל חלב טהור: הדרא דכנתא. הן דקין הסובבים הכנתא סביב: דאינקוב חד לחבריה. שניקב אותו לד שבין חבירו ולא ניקב לד חיצון שבכולן: חותכה מכאן ומתה. בהמה שנחתכה בשר

ג"ל כד

דף מח:

[דף רסח ע"ב]

הגהות הב"ח

(א) נ"ב בדף תרנ"א ע"א [סימן השס"א]: (ב) נ"ב בדיקה זו מאי מהניא אי: (ג) נ"ב בדף הרנ"א ע"א [סי' תשס"א]: (ד) ועל וריעותא כנ"ל: (ה) והוא הדין כנ"ל: (ו) נ"ב יכולה:

המאור הגדול בפרק

וכתב הרי"ף וריאה שהעלתה צמחים כשרה ואע"ג דמלין מוגלא או מים זכים וה"מ דלא אסרוח אבל אסרוח טרפה כדבעי' למימר קמן ולא אתחזי לן הכי דכי איתמר אבל אסרוח טרפה בכוליא איתמר אבל בריאה הכל כשר ל"ש מים זכים ול"ש מים עכורים ול"ש סרוחים לא נפסלו עכורים וסרוחים אלא מטעם מוגלא וכשם שהמוגלא כשר בריאה ופסול בכוליא כך עכורים וסרוחים מוגלא הם ואין לחוש להם בריאה אלא בכוליא: [דף מח ע"ב] **אלא** אמר רב אשי חזינן אי קופא לגו סמפונא נקיט ואתאי ואי קופא לבר נקובי נקיב ועייל פי' אי קופא לגאו אי חדדה של מחט כלפי בית הבליעה וזה הוא כלפי פנים והוא טמון תוך הכבד ועוקצה של מחט תחוב בכבד כאילו רוצה לצאת כלפי חוץ והוא כלפי מטה או שיצא עוקץ המחט לתוך חלל הבהמה דרך סמפונא דכבדא נקיט מחט ואתאי ומתוך חידה של עוקץ המחט נתחב בכבד ואם עוקץ המחט כלפי בית הבליעה טמון בכבד וחדדה כלפי חוץ והוא הוא התחוב בכבד כאילו רוצה לצאת חוץ והוא כלפי מטה או שיצא חדדה של מחט לחוץ לתוך חלל בהמה כיון שאין דרך חדדה של מחט לנקוב ולתחוב מצדו בכבד אמרי' נקובי נקיב הושט או הכרס ונפק מן הושט ומן הכרס ועייל בכבד ואח"כ נסתם הנקב מבחוץ ונמצא חדדה של מחט בכבד וטרפה וה"מ באלימתא שאין דרך חדדה לנקוב אבל בקלישתא ל"ש קופא לבר ל"ש קופא לגאו נקובי נקיב דרך קופא ועייל ונתחב קופא ולעולם דרך סמפונא נקיט ואתא ותלי' לקולא כרבנן דמכשרי במחט שנמצאת בריאה (ה) והם ה"נ עבדי' במחט שנמצאת בריאה אי קופא לגאו כשרה והוא שלא יצא ממנה לחוץ כלום והוא דאיתא לריאה כשהיא שלימה קמן ובדיקנא ולא מינקבא ואי קופא לבר טרפה כיון שהוא פנה כלפי חוץ אע"פ שלא יצא עדיין לחוץ ומ"ש ממחט שנמצאת בעובי בית הכוסות דמצד אחד כשרה אפי' באלימתא ואע"ג דקופא לבר וחדדה כלפי חוץ והוא הוא התחוב בדופן הפנימי של בית הכוסות ולא אמרי' כיון שאין דרך חדדה של מחט (ו) לנקוב מבחוץ באה ונקבה הדופן החיצון ונכנסה לתוך הפנימי התם כיון דאיכא אוכלים ומשקים שבתוך הכרס אימר אוכלים ומשקים דחקוה לנקיב אף בחדדה ואף באלימתא ובהא כ"ע מודו דלא נקיבא לבראי מידי משום דאמרי' דרך אוכלים ומשקים נקט ואתאי והת"א קשיאתא דאישתכח במררתא אסיקנא בדויתא דמבוע בזע כמחט ומאן דטריף במחט כרבנן

מלחמת ה'

ועוד כתב הרב אלפסי ז"ל וריאה שהעלתה למחים כשרה וכו' עד ולא אתחזי לן הכי וכו' אבל בריאה הכל כשר:

אמר הכותב תמה על עצמך א"כ למה אמרו מים זכים כשר בזה ובזה שהרי אפי' שאינם זכים כשרים בריאה והוה להו למימר מים זכים דכשרים בזה ובזה אמר רב אשי לא אמרן אלא דגלי אבל עכירי טרפה ודגלי נמי לא אמרן אלא דלא אסרוח וכו' אלמא עכירי או אסרוח אינם כשרים לא בזה ולא בזה וא"ת אינם כשרים בזה ובזה אבל כשרים בזה ולא בזה היה לו לומר אבל עכורי כשר בכוליא ופסול בריאה ולפי דעתי זהו שהקשו בגמ' מתחלה וכללא הוא וכו' והרי מים זכים דכשרים הכא והכא כלומר שחכמים אמרו זכים כשרים הכא והכא מכלל דאינם זכים פסולים הכא והכא וקשיא לר"י בר חנינא דאמר כל הפסול בריאה כשר בכוליא וזה מן הקושיות שאלתן על שם דיוקן בתלמוד ולפיכך דחאה רב אשי לר"י בר חנינא ואמר אע"פ שניקב בריאה פסול וכשר בכוליא יש פסול בזה ובזה ויש כשר בריאה ופסול בכוליא כדמפרש ואזיל ואין למדין מדין נקב לשאר הטרפות לפי שאין אומרים בטרפות זו דומה לזו וכן אין אומרים שלא נפסלו מים עכורים וסרוחים אלא מוגלא שאין אומרים בטרפות זו דומה לזו ועוד יש בזה בנותן טעם שהדבר ידוע שכל מוגלא קרובה מכה שלה לרפואה יותר מן המים עכורים וסרוחים וכאן נמי אפשר שאין המים נעכרים ומסריחים כל זמן שהסמפונות שלה קיימים שהרות נכנס לה בהן ובריאה וכיון שנעכרו או הסריחו בידוע שאין הסמפונות שלה קיימים ואין לסמוך על בדיקתה בלעי דקוניא דקים להו לרבנן שכל מים עכורים וסרוחים בידוע שאין הסמפונות קיימים והאי דליכא שוריקא תורא מפני שאינן נרחין כמים עכורים או נימוחו לגמרי והיו למים ואפי' בדגילי לא מינכרי וכ"מ ממה שאמרו באתרוג סרות אע"פ שאינו תפוח שהוא פסול והיינו נולדו בו סימני טרפה משמע דסימן טרפה הוא אפי' בריאה והכי סוגיא דשמעתתא בפ' לולב הגזול וכ"כ רבינו הגדול כדעת רבינו אלא שיש לדקדק אחר הכל ממה שאמרו למעלה בריאה שהעלתה למחים כשרה והנך דקיימי כנדי ולא אמרו להו רבנן ולא מידי ואמאי לבדוק בעכורים וסרוחים ואיכא למימר ההיא בפלוגתא איתמר דר"י עריף ור"ל מכשר ור' ירמיה מספקא ולא אמר להו ולא מידי ואתא רב אשי הכא ואכרע בעכורין וסרוחים טרפה ומסקנא בתרא היא ולדידי איתמר והא מים זכים דכשרים כאן וכאן כדפרישית:

טרופאי מטריף נמי בהאי כתבתי פי' שמועות הללו על הדרך שנ"ל מתוך פירושים ותוס' שמצאתי מישיבתו של רבינו שלמה אע"פ שאין הדברים מבוארים כ"כ בפירושו ולא כן נראה מדברי הגאונים שהם פסקו במחט שנמצאת בריאה כרבנן דמכשרי ולא הפרישו בין קופא לגאו ובין קופא לבר ובקשיאתא דויתא דאישתכח במררתא פסקו לאיסור דאמרי' מבוע בזע ואע"ג דלא קי"ל כרבנן טרופאי ועוד נמצא כתוב במקצת נוסחאות מוגהות וה"מ באלימתא אבל בקלישתא אע"ג דקופא לגאו נקובי נקיב ועייל ונראה מזה שהיא טרפה שלא כדרך הפי' שכתבנו וכ"כ רבינו חננאל אבל מחט קלישתא בין כך ובין כך טרפה לפיכך נ"ל בפי' השמועות הללו בדרך אחרת ע"ד הגאונים ז"ל כי מחט שנמצאת בריאה לעולם כשרה כרבנן דמכשרי ל"ש קופא לגאו ול"ש קופא לבר ומתוך שהיא קרובה לבית הבליעה אמרי' לא נקיב מידי והוא דאיתא לריאה קמן כשהיא שלימה ובדיקנא ולא מינקבא אבל מחט שירדה והגיעה לכבד מתוך ששלשל אותו הכח המושך לחוץ כ"כ עד שהגיעה לכבד חוששין לנקב הושט או הכרס או הריאה והוא דאישתכח קופא לבר כלומר חדדה של מחט כלפי בית הבליעה דרך מקום שבאה מחוץ כיון דעוקץ המחט פונה כלפי פנים כלומר כלפי מטה אין הכח המושך מסייע אותה לנקוב ואמרי' סמפונא דכבדא נקיט ואתאי וכשרה וה"מ באלימתא אבל במחט קלישתא דאורחא למינקב דרך קופא אפי' קיפא לגאו כלומר שחדדה כלפי מטה נקובי נקיב ועייל וטרפה דחיישי' לה מאחר דאשתלשל כולי האי א"א בלא נקוב וכן בגרעינה של זית שנמצא במרה מתוך שנשתלשלה הרבה ויש לה עוקץ משני צדדים חוששים לנקב בני מעים או לנקב מרה ע"י הכח המושך אותה לחוץ ושלשלה אותה ע"כ אבל במחט שנמצאת בעובי בית הכוסות מצד אחר כיון דדרך אוכלים ומשקים נקיט ואתאי והכח המחזיק גם כח המעכל מעכבים את האוכלין ואת המשקים עד שיתעכלו אמרי' אוכלים ומשקים דחקו את המחט והעמידוה ומנעוה מלנקוב אע"פ שנמצאת חדדה כלפי חוץ כלומר כלפי בית הבליעה [illegible] כלפי פנים תחוב בצד האחר ולא אמרי' כשם שניקבה הצד האחד והוא הפנימי כך ניקבה הצד השני והוא החיצון זהו שנ"ל לפרש להעמיד דברי הגאונים ז"ל ועל הדרך הזה כתבתי מה שכתבתי בחבורי בענין זה בהלכות בדיקה:

תורה אור

והיתה ומחטא דאישתכח בחיתוכא דכבדא אי קופא לבר נקובי נקיב וטרפה ואי קופא לגו דרך סימפונא נקט ואתא וה"מ באלימתא אבל בחלישתא לא שנא קופא לבר ול"ש קופא לגו נקובי נקב ואתאי ומאי שנא ממחט שנמצאת *בעובי בית הכוסות (מצד א' כשירה) דלא אמרינן אי קופא לבר אי קופא לגו אמרי התם כיון דאיכא אוכלין ומשקין אימור אוכלין [ומשקין] דחקוה °ומחטא דאישתכח בסימפונא רבה דכבדא כשרה. ההוא קשיתא דאישתכח במררתא אמר רב אשי כי הוינן בי רב כהנא אמרינן הא ודאי דרך סימפונא נקט ואתאי ואע"ג דלא נפק אימור מירבל הוא דרבילא ביה וה"מ דדיקלא אבל דזיתא מיבוע בזע. אינקבא ריאה היכא דמשמשא ידא דטבחא (א) תליא בידא דטבח או לא תליא רב אחא *בר יעקב אמר תליא ומר זוטרא בר רב מרי אמר לא תליא והלכתא תליא דהא תליא בזאב מורנא פליגי בה *אבא יוסי בר ביסא ורבנן חד אמר קודם שחיטה פריש וחד אמר אחר שחיטה פריש והילכתא אחר שחיטה פריש: רבי שמעון אומר עד שתינקב לבית הסימפונות. ולית הלכתא כותיה: ניקבה הקיבה ניקבה המרה ניקבו הדקין: (תנו רבנן °ואת כל החלב אשר על הקרב *להביא חלב שעל גבי הדקין דברי רבי ישמעאל שאמר משום אבותיו רבי עקיבא אומר להביא חלב שעל הקיבה ורמינהו ואת כל החלב אשר על הקרב רבי ישמעאל אומר מה חלב המכסה את הקרב קרום ונקלף אף כל קרום ונקלף ר"ע אומר מה חלב המכסה את הקרב תותב קרום ונקלף אף כל תותב קרום ונקלף איפוך) *איתמר א"ר יצחק בר נחמני א"ר אושעיא חלב שעל גבי הקיבה כהנים נהגו בו היתר כרבי ישמעאל שאמר משום (א) אבותיו

רש"י

טריפה: אי קופא לבר. אם ראשה העב לבר לחלל הבהמה ופיה לתוך הכבד ודאי דרך הוושט נכנס תחלה וניקב הדקין ויצא ונכנס דרך פיה לכבד: ואי קופא לגו. שראשה העב נחבא תוך הכבד וחודה יוצא לחלל הבהמה ודאי דרך הסימפון יצא לכבד וממנה לחוץ: וה"מ באלימתא. מחט עבה: אבל בחלישתא. כגון מחטין שלנו שמנקבין אפילו דרך קופא שלהן: עובי בית הכוסות. סוף הכרס יש שעשוי כקובע ושפת הדופן כפולה בשתי דפנות אדוקין זו בזו ושומן מחברן: מצד אחד. שנקבה דופן הפנימית ולא נקבה השניה כשרה שחבירו מגין עליה: ולא אמרינן ניחזי אי קופא לגו אי קופא לבר. שנמצאת קופא כולה תחובה בדופן ופיה כולה תוך הכרס ודאי ניקבה הוושט או כרס או הדקין ובאה לחלל הגוף ומשם חזרה ונכנסה אל עובי בית הכוסות [ועברה כבר את הדופן החיצון ולא הספיקה לעבור הפנימי] אלא מכשירין בכל ענין אפילו קופא לבר דאמרינן דרך הוושט באה הלוס וכשרה דתלינן להקל: כשרה. כיון דבסימפונא רבה אשכח אמר היאך כיונה לתוך זה אלא דרך הקנה נכנסה והקנה והכבד סמוכים זה אצל זה בהתחלקן סמוך לריאה וגם קנה הלב וקנה הכבד הם מתחלקין לסימפונות בריאה בראשו האחד וי"ל שנכנסה מסימפוני הקנה לסימפוני הכבד ומשם עלתה לכבד דרך הסימפונות: ההוא קשייתא. גרעיני תמרים: הא ודאי סמפונא. דלכבד נקט ועלה דרך הכבד דאי דרך הוושט אינה ראויה לנקב כלום ולצאת משם ולחזור וליכנס כאן דרך נקב: ואע"ג דלא נפק. שאינה יכולה לצאת דרך סימפון כשרואים להוציאה לפי שהסימפון דחוק: מירבל הוא דרבילא. על ידי נענוע שנענעה הבהמה בהליכתה ימים רבים נכנס תמיד מעט מעט במקום דחוק שאין יכול עתה לצאת. מירבל לשון כברה כמו אייתי ארבילא וארביל: מבזע בזע. נוקב כמחט ומאן דטריף במחט טריף נמי בהא: היכא דמשמשא ידא דטבחא. שמעתי דהיינו במילר החזה שמתוך הדחק קרע הריאה בציפרניו ולי נראה דבכל מקום שיודע שהוא יכול לתלות כגון נקב העשוי בסכין או תלשה מלמעלה בחזקה ואחרי כן מצא שם נקב: דהא תלינן בזאב. בפ"ק בא זאב ונטל בני מעים והחזירן כשהן נקובים: מורנא. תולעת היוצא מן הריאה ונוקבה: קודם שחיטה פריש. מן הריאה וניקבה ונטרפה: חלב שעל הדקין. לקמן אמרינן ריש מעיא באמתא בעיא גרידה וזהו חלב שעל הדקין כשהמעים מתחילין לימשך מן הקיבה הוי חלב שעל הדקין אסור עד אמה לר' ישמעאל מפני שחלב שעל הקרב שקורין טייל"א מחובר בו אבל חלב שעל הקיבה לר' ישמעאל מותר: קרום ונקלף. קרום דק יש עליו ואותו קרום נקלף: אף כל. דהיינו נמי חלב שעל הקיבה וכל שכן שעל הדקין: תותב. היא שמלתו מתרגמינן תותביה פרוס כשמלה על הקרב וכן על הדקין בראשו אבל חלב הקיבה אינו תותב אלא בחתיכות הוא אדוק ושעל הדקין מראשו והלאה היינו מן הכנתא כשפירש אותו מהן נשאר מן החלב אצלו ולא תותב הוא אלא אדוק בהן: איפוך. פירוש קמייתא

הר"ן

בפרק בהמה המקשה [דף עו.] וכן שניטל צומת הגידין ואע"פ שלא נחתך העצם: אי קופא לבר. אם הראש העב שלה שהיא נקובה בו יוצא לחלל הבהמה וחודה שקורין פונט"א לתוך הכבד נקובי נקיב וטרפה דודאי דרך הושט נכנסה תחלה ונקבה הדקין ויצאה ונכנס פיה לכבד שאם דרך הקנה נכנסה לא היה אפשר לה לנקוב דרך קופא: ואי קופא לגו. אם ראשה העב נחבא בתוך הכבד וחודה יוצא לתוך חלל הבהמה ודאי סמפונא נקט ואח"כ נקב חודה את הסמפון ויצא לכבד וממנו לחוץ. ומקשו הכא וגמי דדרך הקנה נכנסה כיון שחודה יוצא לחוץ היאך כשרה ליחוש שמא בחודה נקבה אחד מן האברים שנקובתן במשהו וכדאמרי' בקוץ עד שתנקב לחלל ואפילו בבדיקה לא מתכשרה שרש"י ז"ל כתב שם גבי קוץ שיש לחוש עליו שמא ניקבו הדקין ובבדיקה אי אפשר מפני שאין נקב דק ניכר בהן תירץ הרשב"א ז"ל שאפשר שלא אמרו אלא בקוץ שנוקב בכח מבחוץ ונכנס מדוחק ומש"ה חוששין שמא עם כניסתו בדוחק נקב אחד מן האברים שנקובתן במשהו אבל במחט שהוא נכנס בנחת אין חוששין לכך. וראיה לדבר דהא נשתברו מיעוט צלעותיה כשרה ולא חלקו בין השברים כלפי חוץ או כלפי פנים ולא חיישינן שמא ראשי השברים נקבו אחד מן האברים הפנימים אע"ג דבקוץ חיישינן ומן הטעם שכתבנו אבל יש מי שכתב דאילו יוצאה חודה של מחט לחוץ אפי' דרך קנה אתאי טרפה מדאמרינן בקוץ עד שתנקב לחלל וכי אמרינן קופא לבר וקופא לגו כלפי בר וכלפי גו קאמרינן: אבל בחלישתא ל"ש קופא לגו ול"ש קופא לבר נקובי נקיב ואתאי. משום דקלישתא נוקבת גם כן דרך קופא הילכך כיון [שאפשר] דדרך ושט אתאי תולין בו וטרפה לפי שדרכו לבלוע ואף על גב דבריאה כשרה הכא טרפה דלא מכשרינן בריאה אלא בשלימה דאפשר בבדיקה אבל בחתוכה דלא אפשר בבדיקה חיישינן וכבד נמי אפילו שלם אי אפשר בבדיקה ומאי דמפלגינן נמי בין קופא לבר וקופא לגו בכבדא הוא דמפלגינן אבל בריאה בין קופא לבר בין קופא לגו שלימה כשרה בבדיקה וחתוכה דלא אפשר בבדיקה בכל ענין טרפה וכי תימא היאך אפשר להכשיר בקופא לבר אפילו בשלימה והא אי אפשר לה לנקוב דרך קופא ועל כרחך דרך ושט נקובי נקיב ואתאי וקרום הוא שעלה בנקב י"ל דכי אמרינן הכי ה"מ בכבדא שמתוך שאינו מתנועע אין המחט יכולה לנקוב בו דרך קופא אבל הריאה מתוך שמתנועעת תמיד המחט נכנס בה אפילו דרך קופא וכיון שבדקנוה והרי היא שלימה תולין בכך ובחתוכה אפילו קופא לגו טרפה שאע"פ שאי אפשר שבאה דרך ושט [שהרי אי אפשר לה לנקוב דרך קופא] חוששין שמא ניקבה הריאה וחזרה לאחוריה וכי תימא אם כן אף בכבד ניחוש לכך אפילו בקופא לגו שמא יצאה לחוץ ונקבה הדקין וחזרה לאחוריה ליכא למיחש להכי דכבד אין טריפתו מחמת עצמו אלא מחמת נקיבתו שאר האברים ואילו יצאה כל כך עד שניקב אחד מהם לא היתה חוזרת לאחוריה אבל ריאה שטריפותה מחמת עצמה אפשר שהוציאה המחט חודה לחוץ מעט וחזרה ולפיכך אסורה מה שאין לומר כן בכבד: ומאי שנא ממחט שנמצאת בעובי בית הכוסות. בסוף הכרס יש מקום שהוא עשוי כקובע ושפת דפנו כפולה שתי דפנות אדוקות זו בזו ושומן מחברן: מצד אחד. שנקבה את הדופן הפנימית ולא נקבה השנית. כשרה שחברתה מגינה עליה: משני לדדין. שניקבה השנית ויצא לחוץ לחלל הגוף (ב) טרפה ולא אמרו דהיכא שלא ניקבה אלא אחת אי קופא לבר שנמצאת קופא שלו תחובה בדופן ופיה כולה בתוך הכרס ודאי מבחוץ נכנסה שנקבה את הושט או את הכרס או הדקין ובאה לחלל הגוף ומשם חזרה ונכנסה לתוך עובי בית הכוסות ועברה כבר כולה את הדופן החיצון ולא הספיקה קופא שלה לעבור את הדופן הפנימי דאם מבפנים באה ועכשיו היא מתחלת לצאת דרך עובי בית הכוסות הא אין דרך הקופא לנקוב ונמצאת טרפה: אוכלין ומשקין דחקוה. ומתוך הדחק נכנסה קופא שלה בבשר הילכך אע"ג דקופא לבר הואיל ולא חזינן נקב יוצא לחוץ כשרה: ומחטא דאשתכח בסמפונא רבה דכבדא. סמפון גדול שבכבד והוא סמפון הקנה שנכנס בתוכו: כשרה. דכיון דלא נקבה מידי אמרינן דסמפונא נקט ואתאי וה"ה נמי אי אשתכח בסמפונא רבה דריאה דכשרה והכי איתא בגמרא ואפילו איתא לריאה קמן אינה צריכה בדיקה: ההיא קשייתא. גרעין של תמרה: סמפונא נקט ואתאי. דרך סמפון הכבד נכנסה ודרך הקנה דאי דרך הושט נכנסה אינה ראויה לנקוב ולצאת משם ולחזור וליכנס כאן דרך הנקב: ואע"ג דלא קא נפקא. שאינה יכולה לצאת דרך סמפון כשרוצה להוציאה לפי שהסמפון דחוק: מרביל הוא דרבילא ביה. ע"י נענוע הבהמה שמנענעה בהליכתה ימים רבים נכנסה תמיד מעט [מעט] במקום דחוק שאינה יכולה עכשיו לצאת. מרביל לשון כברה שמנענעין אותה כמו אייתי ארבילא וקא מרביל בהלו מגילות (דף כו:): אבל דזיתא מתוך שהיא חדה מבזע בזע. ומקשו הכא אפילו דזיתא אמאי אמרי' דמבזע בזע והא מרה הרי היא כסמפונא רבה והוה לן למימר דסמפונא נקט ואתאי כיון דלא חזינן נקב כלל כדלא חזינא בסמפונא. יש לומר דאין הכי נמי ואין טרפותה משום דחיישינן שמא דרך הושט באה אלא אפילו תמצא לומר דרך הקנה נכנסה מתוך שעור המרה רך ודק חיישינן שמא לאחר שנכנסה במרה נקבה אותה ומש"ה אפילו רבנן דמכשרי בריאה מודו בקשייתא דזיתא במרה דטרפה ומן הטעם שכתבנו וזה שלא כדברי רש"י ז"ל שכתב גבי קשייתא דזיתא דאמרינן מבזע בזע דמאן דטריף במחט טריף נמי בהאי מכלל דמאן דמכשר במחט מכשר בהאי ולא מיחוור דהא אנן קי"ל כרבנן דמכשרי במחט ובקשייתא דזיתא מסקנא דגמרא דטרפה אלא ודאי היינו טעמא דמתוך שעור המרה דק חוששין שמא ניקב הילכך מחט שנמצא בחלל המרה טרפה ומן הטעם שכתבנו אבל בשאר האברים כיון שעורן עב אע"פ שנקובתן במשהו אם נמצא בחללן מחט כשרה אא"כ נתחבה שם וכדאמרינן [דף מג:] גבי ישב לה קוץ בושט בדוקא ביצא הוא דחיישינן אבל בנמצא לא. אבל הרב בעל הלכות ז"ל כתב במחט דאישתכח בלבא טרפה ויש מי שכתב שלא אמר הרב ז"ל כן אלא בלב בלבד אבל שאר (א) מקומות כגון כרס וקורקבן של עוף כשרה וכן המנהג להתיר מיהו בדקין כדחיישינן במרה מתוך שהן הולכין בהיקף וקרומן רך ויש לחוש שמא אוכלין ומשקין שהולכין בהן דחקוה ונקבוה ובנקב משהו אין להם בדיקה כמו שכתבנו למעלה בשם רש"י ז"ל: רב אחא בר רב אמר תלינן. שתולין להקל שע"י משמוש הטבח ניקבה לאחר שחיטה: דהא תלינן בזאב. דאמרינן בפירקא קמא [דף ט.] בא זאב ונטל בני מעים והחזירן כשהן נקובין אין אומרים במקום נקב נקב: מורנא. תולעת היוצא מן הריאה ונוקבה קודם שחיטה פרים. מן הריאה ונקבה ונטרפה: כהנים נהגו בו היתר. כהנים שהקיבה נתונה להם מתנה וזבחי הזבח נהגו בו היתר לאכלו: כרבי ישמעאל דאמר משום אבותיו. שהוא מותר כדאיתא בגמ':

שלטי הגבורים

א יש מי שאומר שאם חודו לחוץ אע"פ דקופא לגו טרפה דחיישי' שמא בחודה נקבה אחד מן האברים שנקובתן במשהו ובבדיקה א"א מפני שאין נקב דק ניכר בהם והרשב"א כתב שלא אמרו אלא בקוץ שנוקב בכח מבחוץ ונכנס מדוחק ומש"ה חוששין שמא עם כניסתו בדוחק נקב אחד מן האברים שנקובתן במשהו אבל במחט שהוא נכנס בנחת אין חוששין לכך:

ב גבי בא זאב ונטל בני מעים והחזירן כשהן נקובין אין חוששין שמא היה בהן נקב מתחלה לפי שכל בהמה שנשחטה הרי היא בחזקת היתר עד שיודע לך במה נטרפה וכתב ריא"ז ונראה בעיני שלא אמרו הרי היא בחזקת היתר אלא במעשה מסופקת כענין שכתבנו אבל אם המעשה ברור וההוראה מסופקת הרי ספקו להחמיר כמבואר בקונטרס הראיות: כתב רש"י ריאה דאתפרקא בלא בדיקה ואין סופה לברר שמכינן ארוגא ולא מחזקינן כטרפה וכן פי' ר"ת וכן ה"ר אלפונזי מפיהם אבל ר"י ברבי יהודה אסר וכן רבינו שמואל וכן ס"ג מא"ז:

ג כתב ריא"ז אם נמצא התולעת תוך הנקב נראה בעיני שהוא טרפה שהרי לא פירש התולעת מן הנקב ולא נעשה הנקב ע"י התולעת כמבואר בקונט' הראיות:

ד רש"י פסק שאינו אסור אלא דוקא באורך אמה שמתחיל לצאת מן הקיבה אבל מכאן ואילך שומן הוא ומותר ומיי' כתב בשם הגאונים דראש המעים שצריך לגוררו הוא המעי שיוצא בו הרעי שהוא סוף המעים ולקמן נדבר בזה בס"ד:

ה רבינו פסק דשני מיני חלבים יש בקיבה אחד עשוי כקשת ואחד עשוי כיתר ואותו שעל הקשת אסר ואותו שעל היתר התיר וכ"כ מיי' והרמב"ן ורש"י אסר שניהם וכ"כ סמ"ג וכ"כ הרא"ש והטור:

חדושי אנשי שם

מהר"ם (א) וכ"ל לתת טעם נכון בדבר דלא אשכחן דמכשר בגמ' אלא מחט דאשתכח בריאה השלימה א"נ בכבדא. בריאה משום דאפשר בבדיקה ע"י נפיחה ובכבדא אי קופא לגיו מפני שאין נקב פוסל בעצמה כמו שפי' התוס' הלכך לב או מרה שהנקב פוסל בהם ועוד שרוב הנבלעין אין נבלעים אלא דרך הושט ואלו הלוים בקנה טרפינן להו ולפ"ז כרס וקורקבן וגם הדקין אע"פ שהנקב פוסל בהם לא גרע מנמצא לו קוץ בושט ובכרס וקורקבן אע"פ שהיא תחובה בהם אלא שלא עברה לחוץ כשר ובדקין נראה לאחורה במקום שנמצא בושט כמו

הגהות הב"ח

(א) ז"ל תלינן וכן לקמן: (ב) טרפה כצ"ל ואח"כ מ"ה ולא אמרו כצ"ל:

הגהות חוות יאיר

(א) ר"ל ולא לא ס"ל לפי מאי דאיפוך קמייתא בגמ':

עין משפט נר מצוה

א מיי' פרק י מהל' שחיטה סמג עשין סג טור י"ד סי' מא ומח: ב מיי' פרק ו שם טור י"ד סי' מב: ג מיי' שם סמג שם טוי"ד סי' נו: ד מיי' פרק ו שם סמג שם טור י"ד סי' נו ומח: ה מיי' פרק ז מהל' מאכלות אסורות סמג לאוין קלז טור י"ד סי' סד: [דף רמט ג"א]

גי' מהרש"ם

בגמ' איתא ר"א בר נתן אמר (ג"א)

בגמ' איתא רב יוסף בר דוכאי ורבנן פי' (ג"א)

כל זה אינו פסק הרי"ף ז"ל

וה"מ דאייתרא אבל דאקשתא אסור. הקיבה עשויה כקשת ומבחוץ קרי ליה דאקשתא ומבפנים לעוגל קרי ליה דאייתרא כלומר חלב שבמקום היתר ואמרינן בגמרא [דף נ.] דאקשתא כ"ע לא פליגי דאסירי כלומר דבין בני בבל בין בני ארץ ישראל אסרי ליה כי פליגי דאייתרא כלומר דבני ארץ ישראל שרו ליה ובני בבל נהגו בו איסור ומיהו מוכח בגמ' דאפילו בני בבל לא אסרי ליה מדינא אלא שנהגו בו איסור וכתב רש"י ז"ל דלדידן תרווייהו אסירן דבני גולה אנן ובתר בני בבל גרירינן אבל הרב אלפס ז"ל פסק דאייתרא שרי וכן דעת הר"ם במז"ל בפ"ז מהל' מאכלות אסורות וכ"כ הר"ס ב"ן ז"ל וכיון דמדינא שרי אע"ג דבני בבל נהגו בו איסור לא חיישינן למנהגא דידהו ובכל דוכתא דלא נהג ביה איסורא שרי: **אמר** רב חלב טהור סותם. כגון דקין שניקבו וחלב הכנתא סותם את הנקב כשרה דחלב טהור אדוק הוא מאד והוי סתימה מעלייתא: טמא אינו סותם. כגון כרס או המסס שניקב וחלב המכסה את הקרב סותמו אינה סתימה לפי שאין חלב טמא מהודק: וחלב חיה דכותיה בבהמה אסור אינו סותם. דאע"ג דרחמנא שרייה אפ"ה כיון דלא מיהדקא הרי הוא כשאר חלב אסור ואינו סותם: [חלב העשוי ככובע אינו סותם. משום דלא מהדק] (חלב): תרגומה חיטי דכרכשא. חלב שעל חלחולת המוציאה רעי שקורין טבחי"א ועשוי קורטין קורטין והן מגולגלין כמין כובע ואם ניקבה (ג) אותו חלב שסותמה לא מהני וטרפה: טרפשא דלבא. שומן הלב העשוי ככובע והלב נחבא בו: אינו סותם. אם ניקב הלב או הריאה בסמוך לו והוא סותמו והיינו טעמא דריאה הסרוכה לשומן הלב דאע"ג דהיינו רביתא ואגלו היא גדילה ולמטה מחיתוכא דאוני הוא טרפה דהא על כרחך הריאה ניקבה שאין סירכא בלא נקב וסתימה זו אינה כלום: **בני** מעיים שניקבו וליחה סותמתן. היינו אותה ליחה שאדוקה בהם מבפנים ומוציאין אותו מהן בדוחק:

מקיפין בבני מעיים. פירשה הרב אלפסי ז"ל: הנהו בני מעיים. שנמצא בהן נקב ולא נודע אם קודם שחיטה אם אחר שחיטה: ממשמש בהו ואידמו. ממשמש בהם בנקבים האחרים ונהפכו למראה הנקב שנמצא בבני מעיים: מנא לך הא. שידעת לעשות חכמה זו: אמר לו מעצמי הבנתי דאמינא כמה ידים משמשו בנקב מקמי דליתו מקמי דמר: כרבי יוחנן. בכל מילי. לשון אחר חכים כר' יוחנן בטרפות דאמרינן לקמן דסדר ליה שמואל תריסר גמלי ספיקי טרפתא בפרק גיד הנשה (דף צה:): וכתב הרב בעל העיטור ז"ל דבכלל בני מעיים לב וקורקבן וכבד הלכך מקיפין בהם דאינהו נמי בני מעיים איקרו כדאמרינן לקמן גבי [דף נו:] נאמרו בני מעיים לא שנו אלא לב וקורקבן וכבד. אבל הרב רבינו יונה ז"ל כתב שאע"פ שבלשון התנאים הכל בכלל בני מעיים אין בכלל בני מעיים בלשון האמוראים אלא כרס ודקין אבל לב וקורקבן וכבד לא. תדע לך דהכא אין לשון בני מעיים כולל הכל דהא בתר דאמרי מקיפין בבני מעיים איצטריכין למימר מקיפין בריאה אלמא אי לאו דפרים ריאה לא הויא בכלל בני מעיים הלכך דוקא בכרס ודקין וריאה הוא דמקיפין אבל בלב וקורקבן לא סמכינן אהקפה כלל: מקיפין בריאה. היכא דליכא למתלי בטבחא: מערוגה לערוגה. פירש הרב אלפסי ז"ל מריאה של בהמה זו לריאה של בהמה אחרת: ומדקה לדקה. היינו מבהמה דקה לבהמה דקה ומגסה לגסה היינו מבהמה גסה לבהמה גסה וכן כתב הר"מ במז"ל בפ"ז מהלכות שחיטה אבל רש"י ז"ל כתב דערוגה היינו דופן הריאה ימיני או שמאלי ומגסה לגסה היינו מאומא לאומא ומדקה לדקה מאונא לאונא: **מקיפין** בקנה. אם נמצאת פסוקה לאחר זמן או קדורה כאיסר: באותה חוליא. לענין קדורה כאיסר נקט חוליא דהיינו ג' טבעות דבטבעת אחת לא משכחת קדורה כאיסר: ומבר חוליא לבר חוליא. הקנה עשוי טבעות טבעות ואותן טבעות אינן מקיפות כל הקנה ומצד הטבעות הוא תנוך וצדו השני הוא בשר והתנוך נקרא חוליא והבשר בר חוליא ומחוליא לבר חוליא היינו ממקום התנוך למקום הבשר: **חלחולת** שניקבה. היא כרכשא טבחי"א בלע"ז: מעמידות אותה. סותמות אותה שהרי אדוקה בהן (ג) (בכמה): וכמה. מקום בחלחולת מעמידין הירכים לדון בו דין זה שלא תפסל בנקב: מקום הדבק ברובו. מקום שהיא דבקה בירכים לא מיתסר אא"כ (ד) ניקבו רובו שלא במקום הדבק אסורה במשהו: כמלא בטדא בתורא. היכא מאן דפריש ארבע אצבעות. זה כתב הרב אלפס ז"ל אבל יש מי שפי' דבטדא היינו אצבע ויש שפירשו שתים. והלכתא כר"נ דמקום הדבק אפי' ניטל כולו כל שנשתייר בו כדי תפיסה כשר הלכך הא דזעירי למעלה (ה) ממקום הדבק מתוקמא ובמשהו כשרה עד דאיכא רובא (א): **מאי** מפרעתא היכא דפרעי טבחי. צד הכרס הרואה את הקרקע הנראה מיד כשפותחין הבהמה להוציא המעיים וכתב רשב"א ז"ל דלפי זה אותו חלק מן הכרס הרואה את הקרקע דהיינו כנגד מפרעתא הוי נקובתו במשהו אבל שאר הכרס שהוא כנגד הצלעות והשדרה ברובו דהיינו כרס החיצונה: **לא** גדולה גדולה ממש. גדולה שבגדולות: כל שנקרע בה טפח ולא הוי רובא וכו'.

נר מצוה

וקי"ל כוותייהו *והני מילי דאייתרא אבל דאקשתא אסור *אמר רב חלב טהור סותם חלב טמא אינו סותם ורב ששת אמר אחד זה ואחד זה סותם וקיימא לן כרב וחלב חיה דכותיה בבהמה אסור אינו סותם דאע"ג דשרי באכילה הדוקי לא מיהדק אמר רב נחמן חלב העשוי ככובע אינו סותם °תרגומא רב נחמן חיטי דכרכשא ובטרפשא דליבא *תנא רבן שמעון בן גמליאל אומר בני מעים שניקבו וליחה סותמתן (א) כשרים ולית הלכתא כותיה: ניקבה המרה: *אמר ר' יצחק בר יוסף אמר רבי יוחנן מרה שניקבה וכבד סותמתה כשרה: *אמר רב שימי בר חייא מקיפין בבני מעים פי' כגון דאשתכח ניקבא בבני מעים ולא ידעינן אם קודם שחיטה אינקיב אם אחר שחיטה אינקיב נקבינן השתא בההיא מעיא ניקבא אחרינא ומדמינן האי ניקבא להאי ניקבא אי דמי (להאי) לאחר שחיטה אינקיב וכשרה ואי לא דמי קודם שחיטה אינקיב וטרפה. הנהו בני מעים דאתו לקמיה דרבא אקפינהו ולא דמו אתא רב משרשיא בריה ממשמש בהו אקפינהו ואידמו אמר ליה אבוה מנא לך הא. אמר ליה והא כמה ידי מישמשו בהני מקמי דליתו קמי מר אמר רבא חכים (א) בני בטרפות כר' יוחנן: ר' יוחנן ור' אלעזר דאמרי תרוייהו מקיפין בריאה אמר רבא לא אמרן אלא באותה ערוגה אבל מערוגה לערוגה לא והלכתא אפי' מערוגה לערוגה מאי מערוגה לערוגה מריאה של בהמה זו לריאה של בהמה אחרת והני מילי מדקה לדקה ומגסה לגסה כגון צאן לצאן ושור לשור אבל מדקה לגסה ומגסה לדקה לא *רבה ורבא דאמרי תרוייהו מקיפין בקנה אמר רב פפא לא אמרן אלא באותה חוליא אבל מחוליא לחוליא לא והילכתא אפילו מחוליא לחוליא ומבר חוליא לבר חוליא אבל לא מחוליא לבר חוליא ולא מבר חוליא לחוליא אמר רב זעירי חלחולת שניקבה כשרה הואיל וירכים מעמידין אותה וכמה אמר רבי אילעא אמר ר' יוחנן מקום הדבק ברובו שלא במקום הדבק במשהו ורב נחמן *אמר מקום הדבק אפי' ניטל כולו כשר והוא שנשתייר בו כדי תפיסה וכמה אמר אביי כמלא בטדא בתורא איכא מאן דפריש (ב) ארבע אצבעות והילכתא כרב נחמן: הכרס הפנימית שניקבה או שנקרע רוב החיצונה: אי זו היא הכרס הפנימית אמר רבה בר רב הונא מפרעתא מאי מפרעתא היכא דפרעי טבחי במערבא אמרי משמיה דר' יוסי ברבי חנינא כל הכרס כולו כרס הפנימית ואי זו היא כרס החיצונה בשר החופה את רוב הכרס איכא מאן דאמר הלכה כרבה בר רב הונא °ואיכא מאן דאמר הלכה כר' יוסי בר חנינא: ר' יהודה אומר בגדולה טפח ובקטנה רובה. א"ר בנימין בר יפת אמר ר' אלעזר לא גדולה גדולה ממש ולא קטנה קטנה ממש אלא כל שנקרע בה טפח ולא הוי רובה זו היא ששנינו בגדולה טפח [כל

שנקרע

ריש"י

וטעמא מפרש בגמרא בתלמוד: דאייתרא. חלב שבמקום היתר הקיבה עשויה כקשת ומבחוץ קרוי דאקשתא ומבפנים לעוגל קרוי דאייתרא: חלב טהור סותם. כמו דקין שניקבו וחלב כנתא סותם הנקב כשרה דחלב טהור אדוק מאד והוי סתימה מעלייתא: טמא. כגון כרס או המסס שניקבו וחלב המכסה את הקרב סותמו לא הוי סתימה שאינה חיבור אלא תותב: וחלב חיה המכסה את הקרב אינו סותם. אם ניקב הכרס של חיה: חיטי דכרכשא. חלב שעל חלחולת המוציאה ריעי שקורין טבחי"א ועשוי כמין קרטין קרטין ואם ניקבה ואותו חלב סתמו טריפה ואותן קרטין עשויין כמין כובע דלא מיהדק: טרפשא דליבא. שומן הלב עשוי ככובע והלב נחבא בו אינו סותם אם הלב או הריאה נקבו וזה סותמתו והיינו טעמא דריאה הסרוכה בשומן הלב אף על גב דהוא רביתא ואגלו הוא גדל ולמטה מחיתוכא דאוני טריפה דאין סירכא בלא נקב וסתימה זו לא מהני מידי: ליחה. שמבפנים היא אדוקה בהן ומוציאין אותה מהן בדוחק: ממשמש בהן. בנקבים אחרונים ונהפכו למראה אחד ואידמו לראשונים והכשיר: מנלן. שידעת לעשות חכמה זו: אמר ליה. מעצמי הבנתי: כר' יוחנן. בכל מילי: ערוגה. (פירש רש"י דופן הריאה ימין או שמאל: מדקה לדקה. מאונא לאונא מגסה לגסה מאומא לאומא עכ"ל. ודלא כפירוש האלפס כי כתב (ג) אין נראה לי להקל כל כך): מקיפין בקנה. אם נמצאת פסוקה או קדורה כאיסר: באותה חוליא. שלשה טבעות לטבעת אחת אין בעיגול שלה קדירת איסר וקודרים עוד קדירה אחת באותה חוליא ומקיפין: בר חוליא. הוא קליסות הקנה מתחת הטבעת ומן הצדדין שרצועת בשר מחברת ראשי הטבעות ואף התנוך הולך ודק מעוביו על פני כל הקנה. חוליא עוביו בר חוליא. קליסותו: חלחולת. טבחי"א: מעמידות. סותמים אותה כי אדוקה בהן: במקום הדבק. שהיא דבוקה בירכים אפילו ניקדר וניטל דופן שלה העליון או התחתון רובו כשרה כי אין דרך הריעי היוצא דרך הנקב לחזור לאחוריו וליפול לחלל הגוף לפי שהמקום שם דחוק: כדי תפיסה. כדי אחיזת יד: בטדא. אצבע: בתורא. אפילו בשור הגדול די בכך: מפרעתא. הוא הכרס הרואה פני הקרקע הנראה כשפותחין הבהמה להוציא הבני מעיים היינו מפרעתא היכא דפרעי טבחי: בשר החופה רוב הכרס. וזהו קרום עב העובר על כל החלל וקורים אותו טנפל"א וישנו מן החזה עד הירכים וכרס שקורין פנצ"ה מיעוטו נחבא בצלעות החזה ורובו תחת אותו קרום ורוב החיצונה דקתני מתני' רואין כמה יש מן הקרום כנגד אותו רוב הכרס ואם נקרע שם רובו מה שיש מן הקרום כנגד הכרס טריפה ואם במקום שהכרס כלה [ולמטה] נקרע אותו קרום כשרה והיינו דאמרינן לקמן רובה ולא הוי טפח כו' ואי בכוליה קרום משערינן אין לך קטנה שאין הרוב שלה יותר מטפח: ואיכא מאן דאמר הלכתא כר' יוסי בר חנינא. וכיון דלא איפסק הלכתא עבדינן לחומרא וטרפינן בכל הכרס במשהו אם ניקב *בבני מעיים מיהו כל הני טריפות לא טרחינן לבדוק בתרייהו כיון דלא אשתכח אזלינן בתר רובא ובסירכי דריאה כיון דשכיח בדקי' בתרייהו: לא גדולה שבגדולה ממש אלא כל שנקרע בה טפח כו'. כלומר כל היכא דנקרע או רובה

א רש"י פי' שאין מדמין מריאה של בהמה זו שנמצא בה הנקב לריאה של בהמה אחרת ואפי' באותה שבבהמה דוקא מאונא לאונא ומאומא לאומא אבל לא מאומא לאונא ומאונא לאומא ולזה נוטה דעת הרא"ש ז"ל וטור. והרי"ף פסק שמדמין מריאה של בהמה זו לריאה של בהמה אחרת רק שתהיה בהמה כמותה אם גסה גסה ואם דקה דקה וכ"כ מיי' וסמ"ג הביא דעת שניהם ולא הכריע:

ב רש"י פי' דחוליא הוא ג' טבעות ובר חוליא הוא מחליין של הטבעות ולמטה כשמתחילין להיות דקים וי"מ חוליא היינו טבעות ובר חוליא הוא העור שבין הטבעות וטור כתב שיש לחוש לדברי שניהם ומיי' כתב שחוליא היא גדולה ובר חוליא היא קטנה שבכל הקנה חוליות חוליות הוא ובין חוליא וחוליא חוליא אחת קטנה מבתיהן ודקה:

ג רש"י פי' דשיעור חלחולת אצבע ורבינו ומיי' והרא"ש כתבו ד' אצבעות וי"א ב' אצבעות וי"א כל שהוא ואם נקב באותו השיעור שנשתייר שמה י"א דאפי' במשהו טרפה ורבינו יונה הכשיר עד שינטל הרוב של הד' אצבעות והרא"ש ז"ל הביא דברי שניהם והסכים לדעת רבי' יונה וכן הטור:

ד כתב ריא"ז מלא בטדא היא אצבע א' לפתרון המורה וד' אצבעות לפתרון רבינו חננאל ופתרון המורה עיקר כמ"ש:

ה י"א דכרס הפנימי הוא היכא דפרעי טבחי פי' כל מה שנראה מהכרס כשהטבח פותח וקורע מהירכים עד החזה ולפי זה מה שמצד זה וזה מהכרס הנתון תחת הצלעות הוא כרס החיצונה ואינו נאסר בנקיבת משהו ורש"י פי' דכל כרס הוא כרס הפנימי ליאסר בנקיבת משהו וכרס החיצונה הוא בשר החופה רוב הכרס פי' קרום עב העובר על כל חלל ומשך שלו הוא מן החזה עד הירכים וכרס שקורין פנצ"א מיעוטו נחבא בצלעות החזה ורובו תחת אותו קרום ורואין כמה יש מן הקרום כנגד אותו הכרס ואם נקרע שם רובו טרפה והרי"ף לא הכריע בזה כלל ודברי מיי' נוטין שלא כדברי רש"י. וסמ"ג וטור מסכימין לדברי רש"י:

חדושי אנשי שם

מהר"ם (א) נ"ל דלר' יוחנן נקט רובא ומיהו לרב נחמן דהלכתא כוותיה מקילינן עד כדי תפיסה:

הגהות חוות יאיר

(א) עיין לעיל סימן תרנ"ח: (ב) עיין לקמן סי' תת"ב: (ג) עיין רש"י כתב כך וצ"ע דגלא"ג אחר ברש"י פי' ערוגה צד ימין או שמאל איך יתכן פי' מדקה לדקה ועי' בגמ' דל"ג וה"מ וי"ל דס"ק אפי' מערוגה לערוגה ואף מדקה לדקה והכי מו"ח בלשון רש"י:

עין משפט

א מיי' פרק ז מהל' שחיטה סמג עשין סג טוי"ד סי' מו: ב מיי' שם סמג שם טוי"ד סי' מב: ג מיי' פ"ו שם טור י"ד סי' נ: ד מיי' שם סמג שם טוי"ד סי' לו: ה מיי' פ"ג שם טור י"ד סי' לד:

[דף רסט ע"ב]

ו מיי' פ"ו שם סמג שם טור י"ד סי' מז: ז מיי' פרק ז ופ"ט שם סמג שם טור י"ד סי' מח:

ד"ת מ"ז

אביי ורבא דאמרי תרוייהו כ"ה בגמ' (ג"א)

הגהות הב"ח

(א) כשרים כצ"ל: (ב) ואותו חלב סותמה כצ"ל: (ג) בהן הס"ד ואח"כ מה"ד וכמה. וכמה מקום כצ"ל: (ד) צ"ל ניקב: (ה) צ"ל במקום:

גי' מהרש"א בבני מערבא

[דף רע ע"א]

דכל היכא דמשכחינן או טפח או רובא טרפה וקי"ל הכי דכיון דסקלינן ופריכן אמילתיה דר' יהודה הלכתא כותיה ועוד שאפשר שלא בא ר' יהודה אלא לפרש דברי חכמים וכדאידך מתניתין דדרוסת הזאב דקאמר ר' יהודה דרוסת הארי בגסה ודרוסת הזאב בדקה וא"ר בנימין בר יפת עלה בגמ' דרבי יהודה לא בא לחלוק אלא לפרש ואיכא למימר נמי דרבי בנימין בר יפת אכולה מתניתין קאי וזהו דעת הרב אלפסי והר"ס במז"ל בפ"ט מהל' [שחיטה] : **ואם** נקדרה. כמין ארובה עגולה ורוחב (א) הקדרה כסלע מטבע רחב הוא : שאם תמתח. אם מושכו לכאן

נר מצוה

ולכאן שיכנס העוגל לאורך או לרוחב תמלא בו טפח באותה קדרה : תלת קשייתא. גרעיני תמרה : בליפה. עם האוכל הנשאר סביבותיה כשאוכלים אותה יכנסו שלשה בנקב בדוחק או בלא ליפה בהרווחה: **מתני'** המסס ובית הכוסות שניקבו לחוץ. המסס שנפאיי"ס בלע"ז: בית הכוסות. סוף הכרס שקורין פנצ"א והיא עשויה ככובע וקורין לו בית הכוסות והמסס מחובר לו וסביב לחבורו כשאתה מבדילן יש דופן לזה ודופן לזה ובאמצע הן שופכין זה לזה והמאכל נכנס מבית הכוסות להמסס ומהמסס לקיבה ומהקיבה לדקין : שניקבו לחוץ. שהנקב נראה מבחוץ כגון שניקבו או זה או זה שלא במקום חבורן לאפוקי ניקבו במקום חבורן בשתי דפנותיהן והנקב הולך מחללו של זה לחללו של זה : נפלה מן הגג ושחטה מיד טרפה. ואע"פ שאין שבר נראה בה חוששין שמא נתרסקו ונתפרקו כל איבריה ואין טעם בטרפות שהלכה למשה מסיני הם ובגמ' מפרש שאם שהתה מעת לעת ושחטה כשרה ואף על גב דלא עמדה : נשתברו רוב צלעותיה. בלא שום נפילה טרפה ובגמ' מפרש מאי רוב : דרוסת הזאב. מכה בצפורניו ומטיל בה ארס ושורפה : בדקה. אבל לא בגסה דלא אלים זהריה למקלייה : ודרוסת ארי בגסה. וכ"ש בדקה ות"ק סבר אלים זהריה נמי דזאב למקלייה נמי לגסה : ודרוסת הנץ. אשפרוי"ר בלע"ז: בעוף הדק. כגון לפורים ויונים : דרוסת הגם. אשטו"ר בלע"ז : בעוף הגם. אווזים ותרנגולין : זה הכלל. בגמרא מפרש לאיתויי מאי : כל שאין כמוה חיה טרפה. שלקתה מכה שאין בהמה לקויה דוגמתה ראויה לחיות : **גמ'** מחט שנמצאת בעובי בית הכוסות. פירוש בית הכוסות זה מקצתו עבה ויש בו שני עורות ומקצתו דק שאין בו אלא עור אחד וקאמר דמחט שנמצאת במקום עבה שבו אם מצד אחד כלומר שלא ניקב אלא העור הא' כשרה : משני צדדין. כלומר שניקבו שני העורות מצד אל צד טרפה וכתבו בתוס' בשם רש"י ז"ל דמדנקט מחט שנמצאת בעובי בית הכוסות בלחוד ושבקיה להמסס דהוה בר זוגיה ש"מ דהמסס כיון שאין לו אלא עור אחד כל שניקב מקצתו של אותו עור אע"פ שאין הנקב מפולש טרפה דחיישינן שמא ניקב לחוץ וקרום עלה בו וכבר כתבנו למעלה שקרום שעלה [בכל הנקובים] אינו קרום ולפיכך אפילו בבדיקה לא מתכשר אבל בעובי בית הכוסות כיון דשני עורות יש לו אין חוששין שמא הבריא ואע"ג דבושט חיישינן [דף מג:] אע"פ שיש לו שתי עורות התם היינו טעמא לפי שעורות שלו דקין ודבוקין זה לזה מה שאין כן בבית הכוסות וא"ת הא במתני' תנן בהמסס ובית הכוסות שניקבו לחוץ ואילו אנן אמרינן בהמסס דאע"פ שלא ניקב לחוץ טרפה. י"ל דכיון דמ"מ אין טרפותו של המסס אלא מחמת שאנו חוששין שמא ניקב לחוץ מש"ה קתני לחוץ *ועוד דנהי דבמחט הוא דחיישינן דילמא בזעא ליה לכוליה וקרום עלה בו. בנקב מחמת חולי לא חיישינן להכי ומש"ה קתני לחוץ. א"נ דלאו לחוץ ממש קאמר אלא לאפוקי שאם ניקבו במקום שהם דבוקים זה לזה כשרים דחבריה מגין עליה אבל לעולם מחט שנמצאת בהמסס אפי' מצד אחד טרפה ומן הטעם שכתבנו ונראה לדבר מדאמרינן בסוף פרק במה מדליקין [דף לו.] דהני תרתי מילי אישתני שמייהו הובלילא בי כסי בי כסי הובלילא ואמרינן התם דנפקא מינה למחט שנמצאת בעובי בית הכוסות ואם איתא שבין בהמסס בין בבית הכוסות בעינן ניקבו לחוץ למאי נפקא מינה אלא ודאי מפני שאין דינן שוה דבבית הכוסות בעינן שיהא נקב משני צדדין ובהמסס מיטרפא בצד אחד ואשמועינן התם דאישתני שמייהו דבמאי דקרינן השתא המסס לא מטרפא אלא בשני צדדין ובמאי דקרינן השתא בית הכוסות מיטרפא בצד אחד ואין שטה זו מחוורת דאפילו איכא למימר להכי מסתייא אי חיישינן לאצרוכי בדיקה אבל בבדיקה ודאי משמע דכשרה דאע"ג דאין נקב משהו ניכר בבדיקה ה"מ בשאין מקומו נודע אבל (ב) כשמקומו נודע ניכר הוא וכאן אין לו לבדוק מצד האחד אלא כנגד המחט וכי תימא דילמא קרום עלה בו אפ"ה מינכר בבדיקה אלא ודאי בית הכוסות והמסס כי הדדי נינהו וכי קתני בבית הכוסות מצד אחד כשרה ה"ה להמסס וכמו שנכתוב בסמוך בס"ד וכי תימא אכתי איכא לאיפלוגי בין המסס לבית הכוסות דבהמסס בעי בדיקה אפילו מצד אחד ובבית הכוסות אמרינן דכשרה וסתם כשרה בלא בדיקה משמע. לא היא דהא בעובדא דאתא לקמיה דרבי כדאיתא בגמ' מוכח דצריכה בדיקה מדאמרינן עלה בגמ' [דף נא.] דהפכה רבי ונמצא עליה קורט דם אלמא בדיקה מיהא צריכה לפיכך נראין דברי ר"ת ז"ל שפירש דה"ה להמסס דמצד אחד כשרה והא דנקט בית הכוסות לרבותא נקטיה דאע"ג דאינקיב אחד מעורותיו לגמרי כשרה עד דמנקיב לחבריה והא דאמרינן התם נפקא מינה למחט שנמצאת בעובי בית הכוסות לאו למימרא דשני המסס מבית הכוסות כלל אלא הכי קאמר דהשתא דקרינן להובלילא בי כסי אי לאו דידעינן דאישתני שמייהו הוה אפשר לן למימר דדוקא בההוא דלית ליה אלא חד עור הוא דלא מטריף עד דאיכא שני צדדין דנקיבת [מקצת] העור (ג) לאו כלום הוא אבל בההוא דאית ליה שני עורות כל היכא דאינקיב חד אע"ג דלא אינקיב חבריה טרפה ומתני' דקתני בתרווייהו ניקבו לחוץ נקיבת עור אחד קרי לחוץ ולאפוקי ניקב חציו להכי איצטריך לאשמועינן דהני תרתי אשתני שמייהו ולמאי דקרינן השתא הובלילא הוה מיקרי מעיקרא בי כסי ואע"פ שיש לו שני עורות קתני אם ניקב זה בלא זה כשר עד שניקבו שניהם ודאמרינן מצד אחד כשרה היינו דוקא כשניקב העור הפנימי אבל אם ניקב החיצון אע"פ שהפנימי שלם טרפה דאי מגואי עייל ודאי הפנימי נקוב אלא שעלה בו קרום ואי מאבראי אתא הא ודאי טרפה היא דהא קי"ל [דף נג:] בקוץ עד שתנקב לחלל כלומר דכל שנקב לחלל טרפה משום דחיישינן שמא נקב אחד מהאברים הפנימים שנקובתן במשהו וא"א לעמוד על ספקו בבדיקה מאחר שאין מקום ספק הנקב ידוע : **נמצא** עליה קורט דם בידוע שלפני שחיטה וטרפה לא נמצא עליה קורט דם בידוע שהיא לאחר שחיטה. שאם איתא דקודם שחיטה הוה מסרך הוה סריך דם על המחט כדאמרינן לקמן וכבר כתבתי למעלה דדוקא בבית הכוסות הוא דכי ליכא קורט דם כשרה אבל בושט אפילו אין בה קורט דם טרפה דאפשר דקודם שחיטה הוא אלא שאוכלין ומשקין שעוברין שם בשטיפה לא הניחו הדם להסתרך : **הוגלד** פי המכה. קרוסט"א בלע"ז : בידוע שהוא שלשה ימים קודם שחיטה. ואם לקחה טבח בתוך שלשה ימים הוי מקח טעות וצריך המוכר להחזיר לו המעות : לא הוגלד פי המכה. איכא לספוקי אי קודם מקח הוה אי לאחר מקח הוה ועל הטבח שהוא מוציא מחברו דמסתמא כל כמה דלא יהיב זוזי לא יהבי ליה חיותא מוטל להביא ראיה שקודם מקח היה דמספקא לא מפקינן ממונא מחזקתיה הכי מפרשינן לה בפ' המדיר (דף עו:) וכתב רבינו אפרים ז"ל כי אמרינן בידוע שהוא שלשה ימים קודם שחיטה והוי מקח טעות ה"מ במחט שנמצאת בעובי בית הכוסות לפי שאין טרפות זה מצוי אבל בסרכא כיון שהיא מצויה לא הוי מקח טעות דהוה ליה לאתנויי ומדלא אתני סבר וקביל אבל הר"ם ב"ן ז"ל כתב דאפי' מידי דשכיח הוי מקח טעות ונראה לדבר דהא קי"ל בפרק המוכר פירות (דף צב.) דהמוכר שור לחברו ונמצא נגחן כל היכא דזבניה לרידיא הוי מקח טעות ואע"ג דסתם שוורים לאו בחזקת שימור קיימי כלומר שאינם מוחזקין שלא יהו נגחנין (ד) ובמוכר עבד לחבירו ונמצא גנב או קוביוסטוס דקי"ל הגיעו אצטריכינן למימר דהיינו טעמא משום דכולהו הכי איתנהו הא רובא לא הגיעו דאע"ג דשכיחי לא הוה ליה לאתנויי ומיהו איכא למימר דטרפות שאנו אוסרין אותו מחמת ספק לא הוי מקח טעות דמצי אמר ליה מוכר ללוקח אייתי ראיה דטרפה היא ומהדרנא לך ודמיא למאי דאמרינן בפרק הגוזל עצים (דף צט:) גבי הא דאמר ר' יוחנן אפילו טבח אומן כטבחי דצפורי חייב ההיא מגרמתא דאתאי לקמיה דרב וטרפה ופטריה לטבחא משלומי ואמרינן דמספקא ליה לרב אי כר' יוסי בר יהודה אי כרבנן ומאי אמר טבחא אייתי ראיה דמחייבנא לך כרבנן ומשלמנא והכא נמי דכותה. וליתא דהתם אי אפשר לחוביה אמעשה דידיה אא"כ טרפה בודאי אבל הכא אע"ג דמספקא פרשי אינשי

מינים

גמרא

שנקרע] רובה ולא הוי טפח זו היא ששנינו ובקטנה רובה ואם נקדרה ביותר מכסלע טרפה שאם תמתח תעמוד על טפח וכמה יותר מסלע אמר רב יוסף כגון דקיימן תלת קשיאתא בציפה בדוחקא בלא ציפה ברווחא: *מתני' א *המסס ובית הכוסות שניקבו לחוץ נפלה מן הגג *ונשתברו רוב צלעותיה ודרוסת הזאב ר' יהודה אומר דרוסת הזאב בדקה ודרוסת הארי בגסה דרוסת הנץ בעוף הדק ודרוסת הגס בעוף הגס זה הכלל כל שאין כמוה חיה טרפה : גמ' *ת"ר מחט שנמצאת בעובי בית הכוסות מצד אחד כשרה משני צדדין פסולה נמצא עליה קורט דם *בידוע שהיא קודם שחיטה וטרפה לא נמצא עליה (א) קורט דם בידוע שהיא לאחר שחיטה וכשרה °הוגלד פי המכה בידוע שהיא ג' ימים קודם שחיטה לא הוגלד פי המכה ב המוציא מחבירו עליו הראיה למאי נפקא מינה למקח וממכר שאם היתה טרפה ברשות המוכר יש ללוקח לחזור בו דמקח טעות הוא ומאי שנא מכל ניקבי דעלמא דאע"ג דליכא קורט דם טריף מר התם ליכא מידי למיסרך הכא כיון דאיכא מחט אם איתא דקודם שחיטה מיסרך הוה סריך דם

רש"י

או טפח טרפה : נקדרה. כמין ארובה עגולה ורוחב הקדירה יתר מכסלע מטבע [רחב] הוא: שאם תמתח. שיהא מושכו לכאן ולכאן שיכנס העגול לאורך או לרוחב תמלא בו טפח באותה קדירה : תלתא קשייתא. גרעיני תמרה : בליפה. עם האוכל הנשאר סביב כשאוכל אותו יכנסו ג' בדוחק או בלא ליפה ברווחא: **מתני'** המסס ובית הכוסות. סוף הכרס העשוי ככובע קרוי בית הכוסות וההמסס מחובר בו וסביב לחיבורן כשאתה מבדילן יש דופן לזה ודופן לזה ובאמצע הן שופכין זה לתוך זה והמאכל נכנס מבית הכוסות להמסס : שניקבו לחוץ. שהנקב נראה מבחוץ שנקבו שלא במקום חיבורן לאפוקי אם נקבו במקום חבורן בשתי דפנותיהן והנקב הולך מחללו של זה לחללו של זה : נפלה מן הגג. ושחטה מיד טרפה אע"פ שאין מכה נראית חוששין שמא נתפרקו איבריה כי שמנה עשרה טריפות הלכה למשה מסיני הן : נשתברו רוב צלעותיה. בלא שום נפילה ובגמ' מפרש מאי רוב : דרוסת הזאב. שהכה בצפורניו ומטיל בה ארס ושורפה : בדקה. אבל לא בגסה דלא אלים זיהריה למיקליה : ודרוסת ארי בגסה. וכ"ש בדקה ות"ק סובר דאפי' זאב דורס בגסה : הנץ. שפרווי"ר : בעוף הדק. לפורים ויונים : בעוף הגס. אווזין ותרנגולין : **גמ'** הוגלד פי המכה. קרוסט"א : בידוע שהוא שלשה ימים לפני שחיטה. ואם לקח טבח תוך שלשה ימים הוי מקח טעות וצריך המוכר להחזיר לו מעותיו : לא הוגלד פי המכה. איכא לספוקי אם קודם מקח הוי או לאחר מקח הוה ועל הטבח להביא ראיה שהוא מוציא מחבירו כמו שמפורש לקמן דסתמא דמילתא כו' ועליו להביא ראיה שקודם המקח היה דמספיקא לא מפקינן ממונא מחזקיה : ליכא מידי למיסרך. כשימצא נקב בלא מחט כשהדם יוצא

שלטי הגבורים

א רש"י כתב דאפי' לא נקב אלא חצי העור טרפה דחיישינן שמא נקב לחוץ וחזר לאחור ועלה בו קרום ואינו סתימה ואין לו תקנה בבדיקה אפי' שידוע לנו מקום הנקב דהא דאמרי' דהיכא שידוע לנו מקום הנקב יש לו תקנה בבדיקה כדאמרי' לעיל גבי ושט שנקב היינו דוקא היכא דלא חיישינן שמא עלה בו קרום אבל הכא דחיישינן שמא עלה בו קרום אין לו בדיקה וה"ה דאפי' לא נמצא עליו קורט דם דהוי נמי טרפה מיהו אם עבר המחט מעבר אל עבר מועיל הבדיקה לראות אם קודם שחיטה נקב או לאו בטיפת דם בין בהמסס בין בבית הכוסות ור"ת כתב דבין בהמסס בין בבית הכוסות אם לא שנקבו לחוץ לגמרי אלא שנקב חצי העור כשר והאריך בראיות :

ב פי' על הלוקח להביא ראיה שברשות מוכר נטרפה ואע"פ שלא נתן מעות דלכאן נמצאת כאן היה כדאמר בשילהי המדיר והא דקרי ליה המוציא משום דסתמא דמלתא הכי הוי דכל כמה דלא יהיב דמי לא יהיב ליה חפצא וכתב רבינו אפרים ובעל העיטור דדוקא טרפות דמחמת מכה וכיוצא בה דאינו מצוי ולא סליק לדעתא דאינים לאתנויי אבל טרפות דמחמת סירכא דמשכח שכיח וכמי אינים אדעתים כיון דלא אתני ודאי אחולי אחיל ולא הוי מקח טעות והרמב"ן ז"ל הקשה על זה וכתב הרא"ש ול"נ כדברי רבינו אפרים ובעל העיטור דהכי נמי מפליגינן גבי טענת אונס בגיטין דאונס דשכיח לכ"ע אין טענת אונס מדמיבעי ליה לאתנויי ולא אתני דהכלל כל דבר שאין המוכר יודע כמו שהלוקח [illegible]

גליון אליהו

דברי הר"ן אלו נעלמו [illegible]

נר מצוה

דם עלה פי' משני צדדין נקב מפולש: נפלה מן הגג ונשתברו רוב צלעותיה וכו': אמר רב הונא (תוספתא) הניח בהמה למעלה ובא ומצאה למטה אין חוששין משום ריסוק איברים: ההוא גדיא דהוה ליה לרבינא דחזא חושלא מפומא דאיגרא נפל מאיגרא לארעא אתא לקמיה דרב אשי א"ל הא דאמר רב הונא הניח בהמה למעלה ובא ומצאה למטה אין חוששין משום ריסוק איברים משום דאית לה מידי למיסרך והאי לא הוה לה מידי למיסרך או דילמא משום דאמידא נפשה והאי נמי אמידא נפשה א"ל משום דאמידא נפשה והאי נמי אמידא נפשה. ההיא אימרתא דהוה בי *רחבניה והוה משדרת כרעיא בתריאתא אמר רב יימר האי שגרונא נקטיה כלומר חולי לקה אותה על הירך מתקיף לה רבינא ודילמא חוט השדרה איפסיק בדקוה ואשכחוה כרבינא ואפ"ה הלכתא כרב יימר מ"ט שגרונא שכיח חוט השדרה לא שכיח: א"ר הונא זכרים המנגחין זה את זה אין חוששין משום ריסוק איברים ואי נפיל לארעא ודאי חוששין. °אמר רב מנשה הני דכרי דפתקי גנבי אין חוששין משום ריסוק איברים מאי טעמא אמתנייהו שדו להו כי היכי דלירהטו קמייהו. אהדרינהו ודאי חיישינן וה"מ דאהדרינהו מחמת יראה אבל מחמת תשובה ודאי תשובה מעליתא עבדי: אמר רב נחמן בית הרחם אין בו א משום ריסוק איברים *ואמר רב נחמן בית המטבחים אין בו משום ריסוק איברים. ההוא תורא דנפל ואישתמע קל גניחותיה עאל רב יצחק בר שמואל בר מרתא ושקל משופרי שופרי מיניה אמרי ליה רבנן לא חייש מר משום ריסוק איברים אמר להו הכי אמר רב צפרניו נועץ בקרקע עד שמגיע לארץ *ואמר רב יהודה אמר רב הכה על ראשה והלכה לה כלפי זנבה או על גבי זנבה והלכה לה כלפי ראשה ואפילו כנגד כל השדרה אין חוששין משום ריסוק איברים ואי שלים חוטרא אפלגיה דחרציה

רש"י

מתקנת בלחלוחית הבשר והולך לפי שאין לו מקום לידבק בו: למעלה. בגג: למטה. על הארץ הוטיל ולא ראינו שנפלה: אין חוששין. שמא נתרסקו אבריה להשהותה מעת לעת כדין נפולה ורסוקת איברים ובקופצת מאליה לא חיישינן לה להכי: חזא חושלא. שעורים קלופים: באיפומא. כנגד בית ארובה למטה בבית והגדי בגג והיתה ארובה בגג: דגר. קפץ: משום דאית לה מידי למיסרך. שלא קפלה דרך ארובה אלא מצידי הגג ונסרכת בכתלים ונופלת וזה מועיל לה שנסרכת קצת בידיה: והאי לא הוה ליה מידי למיסרך. שהארובה לא היתה סמוכה לכתלים: דאמדה נפשה. אם גבוה לה יותר מדאי אינה קופצת: משדרא כו'. רגליה האחרונים היו נגררים: שיגרונא. קרנפ"א: הלכתא כרב יימר. ואין צריך לבדוק בהמה אחרת דשדרו כרעיה בתריה: דפתקי גנבי. ומשליכין אותן למעלה מכותלי החצר ונופלין לארץ: אמתנייהו. על מתנייהו נופלין ואין נהפכין על גבן פן יתפרקו חוליותיהן: אהדרינהו. דרך למעלה מן הכותל ודאי חיישינן דלא איכפת להו היכי נפלי: בית הרחם. עגל שנולד היום שיצא מבית הרחם שהוא נר: אין חוששין. שמא הוא נדחק ונתפרקו איבריו וא"צ להשהותו מעת לעת: בית המטבחים. כשמפילין אותו לארץ כדי לשוחטו אפילו ממקום גבוה: קל גניחותיה. כמו גונח מלבו שנשמע קול יללת השור כשנפל: צפורניו נועץ. כשהוא שוהה ליפול כל שעה הוא מתחזק בצפרניו עד שאינו נופל מגובה: הכה על ראשה והלכה לה כלפי זנבה. שהכה במקל ארוך על אורך שדרתה וצוארה ואפילו לא גרסינן דדוקא כנגד כל אורך השדרה קאמר: ואי שלים חוטרא אפלגא דחרציה. שלא היה בו אורך

רבינו נסים

מיניה מ"מ אין לך מום גדול מזה וכיון שהמום מבטל מקח כ"ש טרפות אע"פ שאינו אלא מחמת הספק או מקבלתן של גאונים ז"ל דכיון דמ"מ מבדל בדילי אינשי מיניה אין לך מום גדול מזה: נפלה מן הגג. כלומר שאע"פ שאין אנו רואין בה שבר ולא מכה חוששין לריסוק אברים וכל שלא שהתה מעת לעת ולא עמדה ולא הלכה אפילו בבדיקה לא מתכשרא דמדאמרינן בגמ' [דף נא:] עמדה אינה צריכה מעת לעת אבל בדיקה ודאי בעיא מכלל דכי לא עמדה אפילו בבדיקה לא מתכשרא וכי שהתה מעת לעת ושחטה כשרה כדתנן לקמן [דף נו.] גבי עוף ומיהו דוקא בבדיקה כדאיתמר עלה בגמרא מכלל דכי לא שהתה אפילו בבדיקה לא מתכשרא וא"ת וכי היכי דמהניא לה בדיקה בתר שהייה אמאי לא מהניא נמי קודם שהייה י"ל דבנפילה חיישינן לתרתי חדא לריסוק איברים ודבר זה אינו ניכר בבדיקה כלל שאע"פ שלא נשתנו איבריה ולא נפסד מראיתה חוששין שמא מחמת הנפילה נתרסק אע"פ שאינו ניכר ואיכא למיחש בה (א)שמא נקרעו איבריה או נפסקו ודבר זה אפשר לעמוד עליו בבדיקה וכל ששהתה מע"ל או שעמדה יצאנו מחשש ריסוק איברים דקים להו לרבנן דכל שנתרסקו אבריה אינה עומדת ואינה שוהה מיהו אכתי איכא למיחש שמא נקרעו איבריה או נפסקו ומש"ה בעיא בדיקה (א) ולפי שיטה זו א"צ לבדוק אא"כ נפסקו איבריה או נקרעו אבל ריסוק איברים אין לו ענין בבדיקה כלל: אבל הר"ם במז"ל כתב בפ' ט' מהל' שחיטה שצריך לבדוק ג"כ אם נתרסקו איבריה כלומר אם נשתנה מראיתן ואפילו באותן איברים שאם ניקבו או נטלו כשרה אם נשתנו מראיתן טרפה לפי שריסוקן מכאיב אותה יותר מנטילתן ונקיבתן ולפי זה בשני דרכים בודקין אותה אם נקרע או נפסק אחד מן האיברים שהיא מיטרפא בהן ואם נשתנה אחד מן האיברים הפנימים מפני חשש ריסוק איברים וכ"ת וכיון שהריסוק הוא דבר שאפשר לעמוד עליו בבדיקה כי לא שהתה נמי אמאי לא סגי בבדיקה י"ל לפי שאין הריסוק ניכר לאלתר עד שתשהה מעת לעת שאז כל אבר שיש בה מרוסק תפסד צורתו ויתגלה בהיתיתיה והראב"ד ז"ל מסתפק בהשגות באותן איברים שאם ניטלו או ניקבו כשרה אם ריסוקן כלומר אם שנוי מראיהן פוסל בהן: ונפולה זו שחוששין לה דוקא שנפלה מגובה עשרה אבל פחות מכן אין חוששין לה דאין חבוט בפחות מעשרה טפחים וכדאמרינן בב"ק בפ' הפרה (דף נ:) גבי ההוא תורא דנפל לאריתא דדלאי שחטיה מריה וטרפיה רב נחמן ואקשינן אלמא קסבר רב נחמן יש חבוט בפחות מעשרה ואותביה רבא לרב נחמן תנן היו פחותין מעשרה וכו' ואסיקנא דלעולם אין חבוט בפחות מעשרה ורב נחמן דטרפה משום דאריתא דדלאי הוית שיתא ומכריסה ועד ארעא ארבעה והוה ליה עשרה וכן כתב בעל הלכות גדולות ז"ל וכן כתב הר"ם במז"ל בפ"ט מהל' שחיטה שנפולה זו שנפלה הבהמה ממקום גבוה שגבהו י' טפחים אע"פ שמדברי הרב אלפסי ז"ל בפרק הפרה משמע דס"ל דיש חבוט בפחות מעשרה לא משמע הכי מסוגיא דהתם ומיהו ה"מ בנפלה מעצמה אבל הפילוה אחרים אפילו בפחות מכן חיישינן וכדאמרינן בגמרא בזכרים המנגחין זה את זה דאי נפול לארעא חיישינן: (גמ') הניח בהמה למעלה ובא ומצאה למטה אין חוששין מחמת ריסוק איברים. משום דלא חיישינן ביה אלא בנפלה ודאי שלא לדעת אבל מסתמא אמרינן דקפלה מדעת וכל לדעת אין בו משום ריסוק איברים משום דאיהי אמדה נפשה ואפילו אנו רואין שאין יכולה לילך אפ"ה כל לדעת עצמה אינה מתרסקת כל כך שתטרף מחמת [ריסוק] איברים: ההוא גדיא דהוה ליה לרבינא בגג. והיתה ארובה בגג: חזא חושלא. שעורים קלופים: מפומא. כנגד פי הארובה למטה בבית: משום דאית ליה מידי למסרך. שלא קפלה דרך ארובה אלא בצידי הגג מסרכת עצמה בכותלים וקופצת ומהניא לה סריכת הכותלים שמסרכת בידיה קצת: והאי לית ליה מידי למסרך. שהארובה אינה סמוכה לכותל: דאמדה נפשה. ואם גבוה לה יותר מדאי אינה קופצת: ההיא אימרתא דהות בי [רחבניה] והוה משדרה כרעא בתרייתא. רגליה האחרונים היו נגררים אחריה: זכרים המנגחים זה את זה אין חוששין משום ריסוק אברים. שאין בהכאתם כדי ריסוק אברים להטרף: נפול לארעא ודאי חיישינן. ולאו משום הכאתם אלא משום החבטה: ואע"ג דקי"ל בפרק הפרה [שם] דאין חבטה בפחות מעשרה טפחים ה"מ בשנפל מעצמו אבל אם היה מכה אחר שדחפו יש חבטה: הני דכרי דפתקי גנבי. שגונבין אותן ומשליכין אותן מכותלי החצר לארץ: אמתנייהו. על מתניהם נופלים ואינן נהפכים על גבן שיתפרקו חליותיהן: אהדרינהו. דרך למעלה מן הכותל ודאי חיישינן דלא איכפת להו כל היכי דנפלי:

וכתב הרב רבינו משה בר נחמן ז"ל דבכל מאי דאיתמר בשמעתין אין חוששין משום ריסוק איברים אין חוששין כלל קאמר ואפילו בדיקה נמי לא בעיא ובהני נמי דאמרינן חוששין לאו דוקא למימר דיהבינן להו דיני נפולה ודאית דמתניתין ובעי שהייה ובדיקה אלא בודקין אותה מעכשיו בלא עמידה ושהייה כלל. ולא מחוור דנהי דודאי כי קאמרינן אין חוששין לה אין חוששין כלל קאמרינן ולא בעינן ולא מידי אפ"ה כי קאמרינן חוששין משמע שדינה כדין נפולה גמורה ואע"ג דאמרי' ליכא דחוששין היינו טעמא משום דכולה מילתא דריסוק אינה אלא חששא בעלמא הילכך דינה כנפולה גמורה לשהייה ולבדיקה: **א"ר** (הונא) [נחמן] בית הרחם. עגל שנולד היום שיצא מבית הרחם אין חוששין שמא נדחק ונתרסקו איבריו ואין צריך לשהותו מעת לעת ובדקים לן שכלו חדשיו עסקינן דאי לא הא איכא למיחש שמא נפל הוא וכתבו הראשונים ז"ל דאפילו במקשה לילד קאמר דאי בשאינה מקשה פשיטא דאין בו משום ריסוק אברים דא"כ רוב הנולדים ימותו ואין זה עולה לי לפי סוגיית הגמרא כמו שכתבתי בחידושי ולפיכך נ"ל דאפילו בשאינה מקשה איצטריך לאשמועינן דאין חוששין לריסוק איברים ומאן דדחי סייעתי' כדאיתא בגמרא ס"ל דאפילו בשאינה מקשה איכא למימר דחיישינן וכ"ת אם כן רוב הנולדים ימותו איכא למימר דודאי פשיטא לן דברובא ליכא ריסוק אברים אלא מיהו אי מיעוטא דמתרסקי בשעת לידה הוי מיעוטא דשכיח כיון דאיכא למיקם עלה דמילתא בשהיית מעת לעת לא סמכינן ארובא כדכתב' לעיל דמהאי טעמא צריך לבדוק בסירכות הריאה דמיעוטא דשכיחא נינהו ומשום הכא קמשמע לן דמיעוטא דמתרסקי בבית הרחם מיעוטא דלא שכיח הוא ולא חיישינן ליה כלל ומאן דדחי סייעתא כדאיתא בגמרא ס"ל דמעוטא דשכיחא הוא: **בית** המטבחים אין בו משום ריסוק אברים. כשמפילין אותו לארץ אפילו ממקום גבוה: ההוא תורא דנפל. בבית המטבחים: קל גניחותיה. כמו גונח מלבו שנשמע קול יללתו כשנפל: צפורניו נועץ בקרקע עד שמגיע לארץ. כשהוא שוהה ליפול כל שעה הוא מתחזק בצפורניו עד שאינו נופל מגובה: **וכתב** הרשב"א ז"ל דאע"פ שגבוה י' קאמר ואע"פ שאחרים מפילים אותו בכח וכדיהיב רב יצחק טעמא משמיה דרב דאמודי אמיד נפשיה ונועץ צפורניו לקרקע עד שמגיע לארץ וגרסינן בירושלמי אינו דומה נופל מדעת לנופל שלא מדעת ביומי דרבי פינחס חבטין תורא בחיליה אמר לון בחייכון שרוניה שרו ליה וערק אמר ברוך שבחר בהם ובדבריהם דאמרי אילין דחבטין תורא בחיליה לית ביה משום ריסוק איברים: **הכה** לה על ראשה במקל והלכה לה כלפי זנבה או על זנבה והלכה לה כלפי ראשה. ולא נגע בשדרה: ואפילו כנגד כל השדרה. שהכה בכל השדרה: ואי שלים חוטרא אפלגא דחרציה. שנשלם המקל וכלה במקצת השדרה;

ואי

שלטי הגבורים

אין יודע איבעי ליה ללוקח לאהנויי במידי דשכיח ומדלא אתני אחולי אחיל וקנה כדרך כל לוקחי בהמות שאין נמנעין לקנות בשביל ספק טרפות:

א רוב הפוסקים הסכימו לפרש"י דר"ל עגל שנולד היום שיצא מבית הרחם אין לחוש שמא נדחק ונתרסקו אבריו וצריך לשהותו מעת לעת ובדקים לן שכלו לו חדשיו דאי לא הא איכא למיחש שמא נפל הוא ואפי' במקשה לילד אין חוששין לריסוק איברים כך פירשו רש"י והרא"ש והטור והר"ן ותוס' ורוב הפוסקים חוץ ממיי' פ"ט מהל' שחיטה וכפי' המשניות שלו שפי' דאם יש חשש ריסוק איברים בבהמה וצריכה בדיקה א"צ לבדוק בית הרחם דאין בו חשש ריסוק איברים וכבר תמה עליו הרשב"א בתשו' דהאיך יפרש כל סוגיות ההלכה גם דלא מכוונה כלל אליביה:

חדושי אנשי שם

מהר"ם (א) וכ"ל שזהו דעת רש"י ז"ל שכתב עמדה אינה צריכה שהייה אבל בעיא בדיקה בחוט השדרה ובשבירת רוב צלעות ובעקירת חוליא והיכא דלא עמדה אפי' בדקוה ונמצאת שלימה טריפה משום בחשש שנתפרקו פרקים וחוליותיה:

עין משפט

א מיי' פרק ט מהל' שחיטה סמג עשין סג טור י"ד סי' נח:

בס"י איתא ר' חנינא ובגמ' איתא רב חביבא (ג"א)

[דף רעא ע"א]

דף נא:

דף נא.

הגהות הב"ח

(א) נ"ב פס נמי שמא:

א מיי' פרק י מהל' שחיטה סמג עשין סג טוי"ד סי' נד:
ב מיי' פרק י שם טור י"ד סי' ל:
ג מיי' פרק ט שם סמג שם טוי"ד סי' מח:
ד מיי' פרק ה שם סמג שם טוי"ד סי' נז:

[דף רעא ע"ב]

ואי מחייה ופסיק חוטרא אגבה. שהכה אותה לרחבה: א"נ מחייה לאורכה באורך כל השדרה ואית ביה קטרי שהמטה אינו חלק ויש בו קשרים חיישינן לריסוק אברים והוא שלא הלכה והיכא מאן דאמר דאפילו הלכה בכה"ג בעיא בדיקה בחוט השדרה: **עמדה** אינה צריכה מעת לעת אבל צריכה בדיקה. בכל הני דחיישינן לריסוק אברים כל ששהתה מעת לעת כשרה בבדיקה כדאיתא לקמן וקאמר רב דאם עמדה אינה צריכה מעת לעת אבל צריכה בדיקה ופירוש עמדה שעמדה מעצמה אבל העמידוה אחרים לא מהני ולא מידי דבמסוכנת

נר מצוה

דחרציה חיישינן ואי מחייה אפסקיה אי נמי מחייה לארכה ואית בה קיטרי בחוטרא חיישינן: [דף נא:] *אמר רב יהודה אמר רב עמדה אינה צריכה א מעת לעת אבל צריכה בדיקה הלכה אינה צריכה בדיקה וכן הלכה: ונפולה שאמרו צריכה בדיקה כנגד כל החלל כולו אבל בסימנים אינה צריכה בדיקה דסימנין קשין הן אצל נפילה: °אמר רב יהודה אמר שמואל עוף שנחבט על פני המים כיון ששט על פני המים מלא קומתו דיו ולא אמרן אלא ממטה למעלה אבל מלמעלה למטה אימור מיא אשפילו ואי מיא קיימי לית לן בה ואי שדא ציבי וקדמיה איהו קא מסגי ושרי. גלימא עייף מיעף אין בו משום ריסוק מתוח יש בו משום ריסוק. כללא דמילתא כל שנחבט ע"ג דבר קשה חיישינן. על דבר רך או שריק לא חיישינן. [דף נב.] *דיבקא אמימר אסר ורב [נ"א אסי] *אשי שרי בחד גפא דברי הכל מותר כי פליגי בתרי גפי מאן דאסר במאי נייח ומאן דשרי אעיקבא דגפי נייח והילכתא בחד גפא שרי בתרי גפי אסיר: [תשנב] אונשתברו רוב צלעותיה: ת"ר אלו הן רוב צלעות שש מכאן ושש מכאן אי נמי אחת עשרה מכאן ואחת מכאן (א) וזעירי אמר והוא שנשברו מחציה כלפי שדרה אמר רבה בר בר חנה א"ר יוחנן ובצלעות גדולות שיש בהן מוח אמר עולא בן זכאי אומר נעקרו ברוב צד אחד (או) נשברו ברוב שני צדדין ורבי יוחנן אומר בין נעקרו בין נשברו ברוב שני צדדין וסוגיין כרבי יוחנן ואם ב נעקרה צלע וחצי חוליא עמה שהוא בוכנא ואסיתא טרפה: [תשנג] *בוהגולגולת שנחבסה ברובה: בעי *רב אסי [בגמ' איתא רבי ירמיה] ברוב גבהה או ברוב היקפה ג תיקו הלכך בתרוייהו טרפה: [תשנד] דובשר החופה את רוב הכרס ברובו: בין ברוב קרוע בין ברוב נטול: [השגה] דודרוסת ד הזאב. אמר רב יהודה אמר רב בבהמה מן הזאב ולמעלה בעופות מן הנץ ולמעלה ואיבעיא לן הא דאמר רב בבהמה מן הזאב ולמעלה למעוטי מאי ואסיקנא למעוטי חתול דלית ליה לחתול דריסה בבהמה דקה ודוקא

רש"י

כל השדרה חיישינן: ואי מחייה אפסקיה. כלומר לרוחב הגב חיישינן לחוט השדרה: ואי אית ביה קיטרי. שיש במקל שיורי ענפים חיישינן: עמדה. אמתניתין קאי דאי נפלה מן הגג ועמדה ולא הלכה אינה צריכה שהייה מעת לעת: אבל בדיקה בעי. בחוט השדרה ובשבירת רוב צלעותיה ובעקירת חוליא: והיכא דלא עמדה אפילו בדקוה ונמצאת שלימה היא טרפה מפני החבטו שנתפרקו חליותיה ואם הלכה אפילו בדיקה לא בעיא אפילו לא שהתה דא"נ שהייה בהליכה: כנגד כל החלל. שמא ניקבו המעים הדקין או נקרע רוב החיצונה: עוף שנחבט. שנפל על כרחו על פני הנהר ואיכא למיחש לריסוק איברים: כיון ששט מלא קומתו. לאחר נפילה הוי כהליכה שאין צריכה בדיקה: ואי מיא קיימי. כגון אגמים: לית לן בה. דאפילו מלמעלה למטה שפיר דמי: ואי שדיא גילא. שהיה מושלך בנהר: וקדמיה. העוף אפילו מלמעלה למטה ואפילו במיא דלא קיימי כיון דקדמיה איהו דקא שייט ושרי: גלימא. פרוש על יתידות באויר ומתוח שפיר ונפל עליו חיישינן לריסוק איברים ובעי שהייה: עייף מיעף. טלית כפולה אפילו מתוח לא חיישינן שאינה נמתחת יפה: או שריק. שאינו נדבק ונכבש יחד כגון חול הדק ובכה"ג לא חיישינן כי הנופל עליו משתמיט והולך ואין בו חבט: דיבקא. לימ"א שטחין אותו בדף קטן והעוף שכן עליו ונדבק בו ופורח עם הדף ונופל: בחד גפא. שלא נדבק אלא בכנף אחד שרי דפרח בשניה: במאי נייח. במה ינוח שישא את עצמו לכך נופל ונחבט: אעיקבי דגפי. בעיקבי הכנפים הוא נושא עצמו קלת: בתרי גפי אסור. אע"כ הולך: אלו הן רוב צלעות. כ"ב צלעות הן שיש בהן מוח י"א מכאן וי"א מכאן וי"ב הם רוב ורוב עצמות קטנות של צד האליה לא חשיב: מחציין כלפי שדרה. ולא מחציין כלפי חזה: נעקרו. כיון שנעקרו שש מכן דהיינו רוב צד אחד טרפה אבל בשנשתברו לא מיטרפה אלא בי"ב שהן רוב ב' צדדין: וחצי חוליא עמה. והצלע שכנגדה מחוברת יפה בחצי החוליא הקיימת: בוכנא. צלע ואסיתא חור שבחוליא שהצלע תחוב בתוכו: שנחבסה. נתרוצצה ולא נפחתה: רוב גובהה. מן העלם ולמעלה: רוב היקיפה. גדול מרוב גובהה: ברוב נטול. שניטול ונחסר רובה: מן הזאב ולמעלה. וזאב בכלל אבל מזאב ולמטה אין לו ארס חזק להמית בהמה אלא עופות: בעופות. הנדרסין מן הנץ ולמעלה יש בו כח לדרוס עוף חברו: ודוקא

בלחוד הוא דאיתמר הלכה אינה צריכה בדיקה ואע"פ שהטרפות אות י"ב חדש ומהלכות שאני הכא דאם איתא שמחמת החבט נטרפה לא היתה יכולה לילך ובגמרא פליג רב חייא בר אשי בשם רב אדרב יהודה אמר רב ואמר אחד זו ואחד זו צריכה בדיקה והרב אלפסי ז"ל פסק כרב יהודה אמר רב וכן פסק הר"ם במז"ל בפ"ט מהלכות שחיטה (א) ותימה הוא למה [דמו דברי רבי חייא] *דהו רב חייא בר אשי אמר רב דמחמיר ואמר אחד זה ואחד זה צריכה בדיקה ואפשר שסמכו על סוגיא שבפ' (ג"א)התערובות [זבחים דף עד:] דהתם אמר ר"ל עמדה צריכה מעת לעת הלכה צריכה בדיקה ואמרינן עלה כלהו כר"ל לא אמרי עמדה אינה צריכה מעת לעת הלכה אינה צריכה בדיקה ורבי [דף נב.] ינאי ורבי ירמיה הוא דפליגי עליה דר"ל התם וקי"ל כותייהו דרבים ניהו ועוד דר' ינאי רביה דר' יוחנן ורבי יוחנן רביה דר"ל הילכך ליתא לדר"ל קמיה: **גרסי'** בגמ' [דף נא: ע"ש] אמר רב הונא בר יהודה אמר רב ששת אמר רבי ירמיה בר אבא אמר רב (ב) עקרה יד לעמוד ואף על פי שלא עמדה (ג) רגל להלוך ואע"פ שלא הלכה רב חסדא אמר נגערה לעמוד אע"פ שלא עמדה. כלומר ואינה צריכה שהייה והרב אלפסי ז"ל והר"ם במז"ל לא כתבוה משמע דס"ל דעמדה והלכה ממש בעינן ואפשר שסמכו בזה על הלשון הכתוב בגמרא במקצת נוסחי והלכתא עמדה צריכה בדיקה הלכה אפילו בדיקה אינה צריכה (ד) היינו כרב יהודה ולא סיימו בה נגערה לעמוד ועקרה רגל להלוך. ואין זה מספיק שזה הלשון אינו מעיקר גמרא אלא מלשון האחרונים פוסקי הלכות אבל אפשר לסמוך זה מעובדא דאימרתא דבי רחבניא דאע"ג דאשתכח דהוה פסיק חוט השדרה היתה מהלכת ועוקרת יד ורגל ודוקא התם משום דלא נפלה הוא דלא חיישינן לחוט השדרה אבל הכא כיון שיש לחוש לה

וצריכה בדיקה מחמת שנפלה אין הלוכה ראיה שהיא כשרה עד שתלך כדרכה דבשלמא מהלכת כדרכה אע"פ שאפשר שנקרעו דקים וכרס וכיוצא בהן כיון שכדרכה מהלכת בחזקת בריאה היא אבל מהלכת שלא כדרכה א"כ עוקרת רגל להלוך מאי ראיה הוא שלא תאסר אם (ה) תבדק ואי אפשר לומר דהויא אמרתא נפולה היתה ואפ"ה כיון דהות מהלכת כלל לא חשו לה דא"כ היכי מסיימינן דחוט השדרה לא שכיח *שגרונא שכיח והרי בעל הלכות ז"ל שהוא גורס הויא אמרתא דהות בי רחבניא דנפל מאיגרא מסיים בה הכי ואע"ג דאשתכח כרב ימר הלכתא כרבינא דחוט השדרה שכיח שגרונא לא שכיח אלמא נפולה אין מחזיקין אותה בחזקת בריאה אלא בהילוך יפה וכיון שכן עקרה רגל להלוך אינו הוכחה כלל: **ונפולה** שאמרו צריכה בדיקה כנגד כל החלל כולו. שצריך לבדוק ריאה ובני מעים וצלעות וחוט השדרה וחליותיה אבל מוח לא דלא בכלל חלל הוא ובדיקה זו היינו אם נפסקו אבריה או נקרעו ולדעת הרמב"ם ז"ל צריך לבדוק גם כן איברים הפנימים אם נשתנה מראיהם וכמו שכתבנו למעלה וא"ת וליחוש לנקב משהו דלא מינכר בבדיקה כיון שאין מקומו ידוע דמהאי טעמא אמרינן [דף נג.] דקוץ כל שניקב לחלל טרפה י"ל דאם איתא שמחמת נפילתה ניקבו איבריה קרע גדול היה וניכר היה: **עוף** שנחבט על פני המים. שנפל על כרחו על פני הנהר ואיכא למיחש לריסוק אברים: כיון ששט מלא קומתו. הוה ליה כהלכה שאינה צריכה בדיקה: ואי מיא דקיימי. כגון אגמים לית לן בה דאפילו מלמעלה למטה שפיר דמי: ואי שדא ליבי וקדמיה. אם היו קליפות עלים מושלכין בנהר וקדמיה איהו לגיבי אפילו מלמעלה למטה ואפילו במיא דלא קיימי שרי דכיון דקדמיה לגיבי איהו הוא דקא מסגי ואין המים מוליכין אותו: גלימא עייף מיעף אין בו משום ריסוק איברים. אם נפל העוף על גבי גלימא והיתה כפולה: מתוח. כלומר שאינה כפולה: או שריק. מחליק: דיבקא. גלוט"א בלע"ז וטחין אותו בדף קטן והעוף שוכן עליו ונדבק בו ובורח עם הדף ונופל לארץ: בחד גפא. שלא נדבק אלא בגף האחת ופורח בשניה: מאן דאסר במאי נייח במה הוא נח ובמה הוא מסתייע בנפילתו שלא יהא נחבט: ומאן דשרי אימא אעיקבא דגפיה נייח. בעקבי כנפיו הוא נח ומסתייע: **אלו** הן רוב צלעות שש מכאן ושש מכאן. עשרים ושתים צלעות גדולות שיש בהן מוח יש לה לבהמה י"א מכאן וי"א מכאן ורוב שלהן הוי י"ב: והוא שנשתברו מחציין כלפי שדרה. ולא מחציין לצד החזה: נעקרו ברוב צד אחד כיון שנעקרו ששה מהם דהיינו רוב צד אחד טרפה אבל כשנשתברו לא מיטרפה אלא בי"ב דהיינו רוב ב' צדדין: ור' יוחנן אמר בין נעקרו בין נשתברו ברוב ב' צדדין וסוגיין כר' יוחנן. כתב זה הרב אלפסי ז"ל מדפרכינן עליה דרב בגמרא מדרבי יוחנן דאמר בין נעקרו בין נשתברו ברוב שני צדדים ולא מהדרינן דרב דאמר כבן זכאי אלמא הילכתא לדר' יוחנן: **ואם** נעקרה צלע וחצי חוליא עמה שהוא כבוכנא ואסיתא טרפה. קשר השדרה נקרא חוליא ויש בו בית קבול שנכנס הצלע לתוכו כבוכנא בתוך אסיתא שהוא המכתשת והיד שלה נקרא בוכנא וכיון שנשבר אותו בית קיבול של הצלע הרי היא טרפה אע"פ שגופו של קשר השדרה נשאר קיים: והגלגולת שנחבסה ברובה טרפה. שנתרוצצה: ברוב גובהה של גלגולת דהיינו כלפי העינים או ברוב הקיפה של כל הראש והוא שיעור גדול מרוב גבהה: ובשר החופה את רוב הכרס ברובו. קרום עב העובר על כל החלל וקורין לו טירפ"ה וישנו מן החזה ועד הירכים והכרס שקרוי פנצ"א נחבא בצלעות החזה ורובו תחת אותו קרום ואמר דרואין כמה יש מן הקרוס כנגד [אותו רוב הכרס ואם נקרע שם רוב מה שיש מן הקרוס כנגד] הכרס טרפה ואם ממקום שהכרס כלה ולמטה נקרע אותו קרום כשרה: בין ברוב קרוע בין ברוב נטול. דלא בעי ניטל רובו אלא בנקרע רובו בלחוד טרפה: ודרוסת הזאב וכו' ודרוסת הנץ בעוף הדק. פירוש כגון תורים ובני יונה: ודרוסת הגס בעוף הגס. פי' דרוסת הגס היינו עוף ידוע הנקרא אשטו"ר וה"ק ודרוסת הגס שבמיני הנץ בעוף הגס שאין לפרש ודרוסת הגס שכל שהוא גס מן הנץ יהא לו דריסה בעוף הגס מדאמרינן בגמרא בעופות מן הנץ ולמעלה כמו שיתבאר בס"ד: (גמ') אמר רב יהודה אמר רב בבהמה מן הזאב ולמעלה. פירוש הזאב וכל שהוא למעלה ממנו יש להם דריסה בבהמה אבל כל שהוא למטה מן הזאב אין לו דריסה בבהמה ואיבעיא להו הא דאמר רב יהודה אמר רב בבהמה מן הזאב ולמעלה למעוטי מאי ואסיקנא למעוטי חתול דלית ליה

שלטי הגבורים

א הרא"ש פסק דנפולה אפי' לא עמדה תוך מעת לעת רק פשטה ידה לעמוד יצאה מכלל ריסוק אברים כאילו שהתה מעת לעת ודי לה בבדיקה וכן אפי' לא הלכה רק שעקרה רגליה לילך מותרת מיד אפי' בלא בדיקה וכן פסק טור י"ד והכי כתב הרא"ש בשם בעל העיטור ובעל הלכות ומדברי רבינו ומיי' משמע דאינו מועיל כלום וכ"כ הרשב"א דלא מהניא פשטה ידה להתירה תוך מעת לעת עד שתעמוד ולא מהני עקרה רגלה לילך להתירה עד שתלך ובשם בעל העיטור כתבו דאכן האידנא ליכא מאן דבדיק ובעינן הלכה:

ב כתב הרשב"א דאם נעקר צלע וחצי חוליא עמה טרפה ודוקא מהצלעות הגדולות אבל הקטנות שאין בהן מוח אפי' נעקר צלע וחצי חוליא כשרה ושאר הפוסקים לא חלקו כלל ובכל ענין טרפה:

ג כתב רמב"ם נחבט רוב גבהה והרי רוב הקיפה קיים או שנחבט רוב הקיפה והרי רוב גבהה קיים הרי זו ספק טרפה ויראה לי שאוסרין אותה. וריא"ז כתב ורבינו משה מתיר ואין טעם לדבריו כמבואר בקונט' הראיות:

ד הרא"ש והטור כתבו דכל שאר חיות חוץ מארי וזאב ונמיה ושועל וחולדה וחתול אין להם דריסה שאע"פ שהדוב שכול והנמר עז אינן דורסין והרשב"א והר"ן כתבו דכל חיה עמהא שאינה גסה מן הזאב אין לה דריסה בגדולה שבדקה בכבשים או בעזים אפי' היא גסה כזאב אבל יש דריסה בגדיים וטלאים וכ"ש בעופות ואם היתה גסה מן הזאב דינה כזאב *) ויש מארי הרי היא כארי ויש לה דריסה בכל וכן יראה קצת מלשון מיי' שכתב ובבהמה דקה וחיה דקה מן הזאב ולמעלה וכן יראה לשון סמ"ג שכתב דרוסה טרפה והוא שידרוס הארי וכיוצא בו את הבהמה:

*) נ"ל למעלה

נ"א והא בדנפלה שכיח ושכיח והרי כו'

הגהות הב"ח

(א) וזעירי כצ"ל: (ב) פשטה ידה כצ"ל: (ג) כ"ב עקרה רגל: (ד) והיינו כצ"ל: (ה) כ"ב לא

חדושי אנשי שם

מהר"ם (א) נראה שלא היה כתוב בספרו של ר"ן בגמרא פסק ההלכתא והלכתא היכא דנפלה מן הגג בדלא ידעה ועמדה ולא הלכה צריכה בדיקה ואינה צריכה מעת לעת ואם הלכה אפי' בדיקה נמי לא צריכה אע"פ שהיתה כתובה גם בנוסח ספרי התוס' ובסמוך הביאה וכתב שאינה מעיקר נוסח הגמ':

ליה דריסה לחתול בבהמה דקה. פי' בגמ' איכא תרי לישני בחד לישנא אמרינן דרב לא אתי למעוטי חתול דממתניתין שמעינן ליה מדתנן ודרוסת הזאב דמשמע זאב אין חתול לא אלא אתא לאשמועינן דזאב אפילו בגסה נמי דריס ורב ה"ק בבהמה מן הזאב ולמעלה כלומר דזאב כלמעלה ממנו דהיינו ארי ואפילו בגסה דריס ולא בא למעט למטה הימנו אלא לומר שדינו כלמעלה ממנו שלא תאמר דרבי יהודה דאמר במתני' דרוסת הזאב בדקה ודרוסת הארי בגסה לא בא אלא לפרש דברי חכמים קמ"ל דליתא דר"י לחלוק בא וזאב לת"ק אפי' בגסה דריס שדינו כלמעלה ממנו והיינו דקאמר מן הזאב ולמעלה. ומיהו כי אמר בעופות מן הנץ ולמעלה ליכא לפרושי ממש כדפרשינן בבהמה מן הזאב ולמעלה שהרי הנץ הכל מודים שאין לו דריסה אלא בעוף הדק ולא הוי כלמעלה ממנו לגמרי דהא גם יש לו דריסה בעוף הגס אלא כי קאמר מן הנץ ולמעלה מן הנץ ועד הגס קאמר שכל העופות שהם למעלה מן הנץ עד הגס דינן כנץ ואין להם דריסה אלא בעוף הדק. ומכאן משמע דגם דמתניתין שם עוף ידוע הוא דליכא לפרושי גס שיהא גם מן הנץ דא"כ כל שהוא גס מן הנץ יש לו דריסה בעוף הגס והיכי לימא רב בעופות מן הנץ ולמעלה [שזהו ודאי לדרוסת עוף הדק] דודאי כי היכי דבבהמה מן הזאב ולמעלה בא להשוות למעלה מן הזאב לזאב ה"נ בעופות מן הנץ ולמעלה בא להשוות למעלה מן הנץ לנץ ואי גם דמתני' כל שהוא גס מן הנץ קאמר שיהא לו דריסה בעוף הגס לא משכחת לה דרב אלא על כרחין עוף ידוע הוא וכמו שכתבנו. הא הוא לישנא קמא דאיתמר בגמרא ובלישנא בתרא אמרינן ואי בעית אימא לעולם למעוטי חתול כלומר דלא אתא רב לאשמועינן דזאב אפילו בגסה נמי דריס דליתא דזאב אין לו דריסה (א) בדקה דלא בא ר' יהודה אלא לפרש דברי חכמים כר' בנימין בר יפת דאמר הכי בגמרא ורב למעוטי חתול אתא שלא תאמר דכי תנן במתניתין ודרוסת הזאב אורחא דמילתא קתני אבל אין הכי נמי דחתול יש לו דריסה בדקה קמ"ל רב דלא ועל זה הלשון סמך הרב אלפסי ז"ל דכיון דלישנא קמא רב ורבי בנימין בר יפת פליגי ולהאי לישנא בתרא לא פליגי נקיטינן הכי דליכא למידחי פשיטותא דרבי בנימין ברבי יפת משום ספיקא דרב או פליג או לא פליג וכן דעת הרמב"ם ז"ל בפ' חמישי מהלכות שחיטה אבל בתוספות כתבו דכיון דאיכא תרי לישני בגמרא דחד אמר דפליגי וחד אמר לא פליגי הויא לה ספיקא דאורייתא נקיטינן בה לחומרא וזאב אפילו בגסה נמי דריס כרב ודברי הרב אלפסי ז"ל והרב רבינו משה ז"ל נראין עיקר: ודוקא בגדולים דבהמה דקה וכו'. הכי אמר רב חסדא בגמרא דרוסת חתול ונמיה בגדיים וטלאים: וכן יש לו דריסה בעופות. אפילו בדרברבי מיניה. פירוש בגמרא איבעיא לן שאר עופות טמאים יש להן דריסה או אין להן דריסה ומסקינן הנץ אפילו בדרברבי מיניה ומש"ה תנן ודרוסת הנץ אבל שאר עופות טמאים דוקא בדכוותייהו ופירש רש"י ז"ל וכן רוב הראשונים דכולהו שאר עופות טמאים חוץ מן הנץ והגס קא מספקא ליה וכך הם דברי הרמב"ם ז"ל בפ"ה מהלכות שחיטה וכן נראה דעת הרב אלפסי ז"ל ואין זה מחוור דהא אמר רב יהודה אמר רב לעיל בעופות מן הנץ ולמעלה ומשמע שכל העופות שהן למעלה מן הנץ דינן כנץ ומינה נמי שכל העופות שהן למעלה מן הגס דינן כגס לפיכך נראה דודאי פשיטא ליה דעופות שמן הנץ ועד הגס דינם כנץ וכן אותן שלמעלה מן הגס דינן כגס אלא בעופות שלמטה מן הנץ קא מבעיא ליה מי אמרינן כיון דדרוסת הנץ תנן אותן עופות שהן למטה מן הנץ אין להן דריסה כלל או דילמא כי היכי דבבהמה קתני דרוסת הזאב ואפ"ה אסיקנא [דאית להו] דנהי דאותן שהן למטה מן הזאב כחתול ונמיה אין דריסתם שוה עם הזאב מ"מ דריסה אית להו דהיינו בגדיים וטלאים. בעופות נמי נהי שאותן שהן למטה מן הנץ אין דריסתן שוה עם הנץ דריסה מיהא אית להו ומהדרינן דאין ודאי אלא מש"ה תנן דרוסת נץ וגם משום דאינהו אית להו דריסה אפילו בדרברבי מינייהו וכן אותן שמהן ומעלה. אבל שאר עופות טמאין שלמטה מהן אין להן דריסה אלא בדזוטרי מינייהו: ודרוסת הנץ בגדיים וטלאים וכו' לבית חלל פסולה. בגמרא אמרינן הכי דדרוסת הנץ בבהמה עד שתנקב לחלל כלומר דלא גרע מקוץ דאם נקבה לחלל פסולה דחיישינן שמא ניקבו בני מעיים אבל אי לא איניקיבה לחלל כשרה לפי שאין ארס שלו מזיק אפילו לגדיים וטלאים כך פירש רש"י ז"ל אבל מדברי הרמב"ם ז"ל בפרק הנזכר נראה דנקיבת חלל בנך משום דריסה נגעו בה וכן נראה מדברי הרב אלפסי ז"ל שהם סוברים דזיהרא דידיה קלי כשהוא מטילו מכפנים: ובגמרא שקלינן וטרינן במימריה דרב חסדא דאמר דחתול ונמיה יש להם דריסה בגדיים וטלאים דאי אמרינן הכי דוקא במקום שיש מגלין לגדי מיד שהורס כוסס ואינו כך הדורס שמתוך כך הדורס כוסס וארס שלו יותר חזק או שנאמר דאע"פ שאין מגלין אמר רב חסדא הכי דחתול ונמיה יש להם דריסה בגדיים וטלאים וללישנא בתרא מסקינן דאפילו בשאין מגלין אמר רב חסדא הילכך ליכא פלוגתא בין יש מגלין לאין מגלין אלא חתול ונמיה יש להם דריסה בגדיים וטלאים אפילו באין מגלין אבל לא באימרי רברבי אפילו בים מגלין וזאב בדקה וארי בגסה אפילו באין מגלין וחולדה בעופות ואפילו בעוף הגס וכן נמי נץ בעוף הדק וגם בעוף הגס בכל ענין יש להם דריסה בין יש מגלין בין אין מגלין דלא חזינא פלוגתא דמגלין ואין מגלין בעופות כלל וזהו דעתם של הרב אלפס ז"ל והרמב"ם ז"ל שלא חלקו בשום מקום בין מגלין לאין מגלין: **שועל** איתמר דאית ליה דריסה וכו' וכל ספיקא דאיסורא לחומרא ואית ליה. ומיהו דוקא כחתול דהיינו בגדיים וטלאים אבל באימרי רברבי לא דהא דרוסת הזאב בדקה תנן וכי היכי דממעיטי' מינה חתול ממעטינן נמי מינה שועל דתרווייהו למטה מן הזאב ניניהו ועוד דסוגיין בגמרא מוכחא דלא עדיף שועל מחתול דבלישנא קמא בגמרא דחינן הוה אמינא חתול הוה כלומר דעדיף משועל אבל בשועל אין דריסה הילכך אפילו להאי לישנא דאמר דיש דרוסה לשועל אין להחמיר בשועל יותר מחתול: אין דריסה לכלב. לפי שאין לו ארס כלל ונמצא עכשיו כללן של דורסים שהזאב יש לו דריסה בבהמה דקה ואפילו באימרי רברבי אבל בגסה לא ואפילו בקטנה שבגסה כגון עגלים שכיון ששנינו דרוסת הזאב בדקה מכלל דבגסה כלל כלל לא וכן עיקר אע"פ שיש מי שכתב שהזאב יש לו דריסה בקטנה שבגסה דהיינו עגלים. וכל החיות שמן הזאב ועד הארי דינן כזאב. הארי דורס אפילו בגסה וכל החיות הדורסות שלמעלה מן הארי דינן כמוהו. חתול ונמיה יש להם דריסה בגדיים וטלאים ואין נ"ל בעופות ואפילו בעוף הגס אבל לא באימרי רברבי ועכשיו נוהגים היתר באלו חתולים שנכנסין בלול של תרנגולים ואף על פי שהיה ראוי לחוש בדבר והם סומכים בכך מפני שהחתולים שלנו בני תרבות הן וכל שלא הכהו אין חוששין לו אבל הכהו ודאי חיישינן ושועל יש לו דריסה כחתול בגדיים וטלאים אבל הכלב אין לו דריסה כלל זהו כלל הדורסים בבהמות. ובעופות הנץ הנקרא איספרווי"ר דורס בעוף הדק ואפילו ברברבי מיניה וכן כל העופות הטמאים שמן הנץ ועד הגס דינן כנץ. הגס הנקרא איסטו"ר או פלקו"ן דורס אפילו לעוף הגס ואפילו ברברבי מיניה וכן כל העופות שהן למעלה מן הגס דינן כגס ושאר עופות טמאים שהן למטה מן הנץ דורסין בדכוותייהו אבל בדרברבי מינייהו לא. ולפי שיטתו של רש"י ז"ל כל שאר עופות טמאים חוץ מן הנץ והגס ואפילו שלמעלה מהן אינן דורסין אלא בדכוותייהו. החולדה יש לה דריסה ואפילו בעוף הגס וכל אלו אין להם דריסה בבהמה כלל ואפילו דקה ביותר. איזהו עוף גס ואיזהו עוף דק [עוף הדק] תורים ובני יונה. עוף הגס תרנגולת היא ולמעלה הימנה. דהכי מוכח בגמרא כמו שכתבתי בחידושי. ובין בבהמה בין בעוף אין הפרש בין שיש מגלין לאין מגלין אלא כל שיש לו דריסה אפילו באין מגלין יש לו. וכל שאין לו דריסה אפילו בים מגלין אין לו. ומכל מקום אפילו באותן שאין להם דריסה אם ניקבו לפרניו לחלל טרפה ואפילו הנץ בשור הגדול שמא ניקב אחד מן האברים הפנימים ואין בדיקה לנקב במשהו כל שאין מקומו ידוע וכדאמרינן בקוץ עד שתנקב לחלל: **אין** דריסה להני דדרסי אלא ביד לאפוקי רגל האחרונה דלא. דאין בו ארס אלא הרי הוא כקוץ: לאפוקי שן דלא עד דמנקיב לחלל. כקוץ בעלמא: לאפוקי שלא מדעת דלא. כגון שנפל על בהמה ונעץ בה לפרניו שלא לדעת ובכה"ג אין מטיל שם ארס: דבהדי דשקיל לסיחופיה הוא דשדי. שהארס עם נטילת צפרניו הוא זורקו ואפילו האדים בשר כנגד בני מעיים לא חיישינן כי היכי דלא חיישינן בעלמא בדלא מספקא לן בדרוסה כלל ויש אומרים דמינה נמי דהיכא דשחטיה לנדרס מקמי דליסקליה דורס לסחופיה כשרה כיון דאינו לדריסה אלא בסוף הסיא שעתא כבר נשחטה מיהו הני מילי היכא דידעי דמכי מחייה לא שקליה לסחופיה דכל כי האי גוונא ודאי הכא לא שדא זיהריה אבל כגון אלו העופות שמכין ונשמטין וחוזרין ומכין ואע"פ שעכשיו לא סלק ידיו חוששין שמא בתחלה כשהוא מכה והוזר ומכה מטיל בה ארס ואחרים מחמירים עוד לומר שכיון שהיו מגלין אותם ממנו דילמא ההיא שעתא שדי ליה זיהריה דכל היכא שמגלין אותם ממנו הוא טועם יותר וזורק מרה:

ואחרי

°ודוקא בגדולים (א) בבהמה דקה אבל בגדיים א וטלאים אף לחתול יש דריסה וכ"ש בעופות שיש לו דריסה ונמיה כחתול דמי ובבהמה גסה קי"ל כרבי יהודה דמפר"ש דברי חכמים הוא ואינו חולק הילכך אין לזאב ב דריסה בבהמה גסה *וחולדה יש לה דריסה בעופות ואין לה דריסה בגדיים וטלאים ונץ יש לו דריסה ג בעופות ואפי' בדרב מיניה. שאר עופות טמאים בדכוותייהו אית להו דריסה בדרב מינייהו לית להו דריסה ודרוסת הנץ ד בגדיים וטלאים אינקיב לבית חלל פסולה אבל אי לא אינקיב לבית חלל כשרה: שועל איתמר דאית ליה דריסה ואיתמר דלית ליה דריסה וספיקא דאיסורא לחומרא ואית ליה דריסה אמר רב יוסף נקיטינן אין דריסה לכלב כל עיקר אמר אביי נקיטינן אין דריסה להני דדרסי אלא ביד לאפוקי רגל דלא ואין דריסה אלא בצפורן לאפוקי שן דלא עד דמנקיב לחלל שלה ואין דריסה אלא מדעת לאפוקי שלא מדעת דלא ואין דריסה אלא מחיים לאפוקי לאחר מיתה דלא. השתא שלא מדעת אמרת לא לאחר מיתה מבעיא לא צריכא כגון שדרסה ומקמי דלישקליה לסחופיה קטליה והא קמ"ל דליבא לדריסה אלא לבסוף דזיהרא בהדי דשקיל לסחופיה הוא ה דשדי

רש"י

ודוקא בגדולים. כגון כבשים ועזים וכה"ג: נמיה. הוא מין חיה ויש מפרשים שהוא מרטרינ"א: ואפילו ברברבי מיניה. אפילו אותן שגדולין יותר ממנו: שאר עופות טמאים. חוץ מגס ונץ: ביד. שהכהו בידו רגל ראשונה לאפוקי רגל אחרונה: שלא מדעת. כגון שנפל מן הגג על הבהמה: כגון שדרסה. מחיים ולא הספיק לשלוף צפרניו ממנו עד שפסקו וקצצו את ידו. ומתה דקאמר פירוש מיתת האבר שנחתך דמהו דתימא מיד כשהוא מתחיל לדרוס ומכה עליו בידו או זורק הארס קמ"ל דאינה לדריסה אלא לבסוף: בהדי דשקיל לסחופיה. כשחולץ צפרניו מגבה:

[דף רעב ע"א]

דף מ.

שלטי הגבורים

א רבינו ומיי' לא חלקו בין אם באו להציל הנדרס בידם או אין באין להצילם בכל ענין כתבו שהן דורסין וסמ"ג והרא"ב והטור כתבו בשם ספר התרומה דחתול אין לו דריסה אפי' בעופות של תרנגולין [אלא אם כן במגלין] וכתבו הרא"ש והטור שטוב להחמיר והרשב"א כתב שאפשר שחתולין שלנו בני תרבות הם עם התרנגולים וכל שלא ראינו שרדף אחריהן והכה אין חוששין לו וראוי לחוש להם ע"כ:

ב ודריסת הזאב בגסה רבינו ומיי' והרא"ש והטור והרשב"א והר"ן כתבו דאין לזאב דריסה בבהמה גסה ואפי' בקטנה שבגסות כגון בעגלים הרכים וסמ"ג והר"ן והגהות מיי' הביאו דעת ספר התרומה שמחמיר ואומר דיש לזאב דריסה גם בבהמות גסות:

ג ובדריסת שאר עופות טמאים רבינו ומיי' וסמ"ג כתבו דהנץ יש לו דריסה בעופות אפי' גדולים ממנו אבל שאר עופות טמאים בדכוותייהו אית להו דריסה בדרבה מינייהו לית להו דריסה ונראה דאע"פ שלא שכירו הגס דה"ה דרוסת הגס בעוף הגס שהרי היא מבנה שלימה וכן הוא דעת רש"י דכולהו שאר עופות טמאים חוץ מן הנץ ומן הגס אינן דורסים אלא בדכוותייהו משמע מדבריהם דאפי' עופות שהן למטה מן הנץ שיש להן דריסה והרא"ש וטור כתבו דעוף הגס שקורין אסטו"ר או פלקון וכל שלמעלה ממנו יש לו דריסה בכל העופות אפי' בגס שבגסים ושאר העופות שהן למטה מהן עד הנץ יש להן דריסה בכל העופות וכמותם אבל לא במינין הגדולים מהם והנץ שהוא אספרווי"ר יש לו דריסה בכל עופות הדקים כגון יונים וכיוצא בהן וכ"ש בצפורים ואפי' הם גדולים ממנו אבל לא בגבים ואווזים ותרנגולין גדולים אבל בקטנים יש לו דריסה וכל שלמטה מן הנץ אין לו דריסה כלל אפי' במינין שלמטה ממנו וכ"כ הר"ן כדברי הרא"ש אלא דס"ל דעופות שהן למטה מן הנץ יש להן דריסה בדכוותייהו ובדזוטרי מינייהו:

ד רש"י פי' דרוסת נץ בגדיים וטלאים אינו כלום שאין הארס כל כך חזק שיוכל לשלוט בהן ודינו כקוץ בעלמא שאם נקב לחלל חיישינן שמא נקב אחד מן הדקים וטרפה ורבינו ומיי' וסמ"ג והרא"ש והטור כתבו דארס שלו מזיק אם נקב לחלל בגדיים וטלאים ודינו כדרוסה: כתב ריא"ז הנץ יש לו דריסה בעוף הדק אבל לא בעוף הגס וכל שכן בגדיים וטלאים שאין לו דריסה כמבואר בקונטרס הראיות ועוף הגס הן אווזין ותרנגולין כדברי המורה ול"נ שתרנגולין עוף הדק הן כמבואר בקונטרס הראיות: כתב הרא"ש יש להסתפק לפי המסקנא דאמר נץ וגם ברברבי מנייהו ושאר עופות בדכוותייהו אם יש דרוסה מן הנץ ולמטה כי היכי דמן הזאב ולמעלה אתא למעוטי חתול באמרי רברבי ואפי' הכי דרים באמרי צערי ה"נ מן הנץ ולמעלה דהיינו גם דלפי אף ברברבי מנייהו ושאר עופות טמאים בדכוותייהו או דלמא אי מפרשי' הכי לא הוה למימר מן הנץ ולמעלה כיון דלמעלה ולמטה שוין ולא דמי למן הזאב ולמעלה דאתא למעוטי חתול מבהמה וגם למעלה מן הזאב אין דריסה כי אם בארי ומסתבר דאין דריסה מן הנץ ולמטה מטעמא דפרישית: ה ואין לסמוך על זה לשחוט העוף בעוד שהנץ יושב עליו לפי שפעמים כשהנץ רודף אחר העוף הוא מכהו בצפרניו הדך פריסתו:

הגהות הב"ח

(א) דבבהמה כנ"ל:

א מיי' פרק ו מהל' שחיטה טוי"ד סי' לו:
ב מיי' שם פ"ג סמג עשין נג טוי"ד סי' נז סג:
[דף רעב ע"ב]
ג מיי' פ"י שם סמג שם טוי"ד סי' לד:
דף נג:
בגמ' איתא א"ר אמר רב דרוסה שאמרו כו' (ג"א)
א"ר אשי כי כו' כ"ה בגמ' ובהא"ש (ג"א)
דף נד.
[ו"ד רעג ע"א]
במשנה שבגמ' ובהא"ש איתא ונשתייר הימנה כזית (ג"א)

וארי שנכנס לבין השורים וכו' ספק שונרא ספק כלבא אימר כלבא. והא אמרן דאין דריסה לכלב לפי שאין לו ארס אע"ג דחזינן מקום לפורן ליכא למיחש: ספק עאל ספק לא עאל אימר לא עאל. פירוש דוקא היכא דאיכא למתלי בלא עאל הוא דשרי אבל היכא דודאי עאל אלא דלא ידעינן כי הוה ביניייהו אי הוה איהו שתיק ואינהו מקרקרן או כולהו שתקי לשמואל ודאי חיישינן והיינו דתלינן הכא היתרא בלא עאל: אימר שלמא עבוד. שלום עשה עמהם כדרך כל חיות שעומדות ועושות תרבות עם בני אדם ובהמה ואינן מזיקות: נח רוגזיה. ולא חיישינן לדריסה נר מצוה דאיך ולא חיישינן שמא בתחלה דרס את אחרים ואחר כך הרגו לזה דכיון שהן עומדין במקום שיכול לדרוס אי זה מהן שירצה אני אומר זה דרס ראשונה והרגו מיהו דוקא כשנכנס לתוכן ועומד עמהן דכיון שהוא יכול לדרוס כרצונו אמרינן דכי קטע רישא דחד מינייהו נח רוגזיה אבל כגון אלו החתולים שעולים על כלוב מלא עוף ומכניסין ידיהם מבפנים ודורסין אע"ג דקטע לרישיה דחד מינייהו לא נח רוגזיה מש"ה דמתוך שהם בורחים אף הוא כועס עליהן וכן נמי דוקא קטע הוא דאמרינן דנח רוגזיה אבל דרס בלחוד לא וכל אימר דאתמר הכא ודאי חשבינן להו כיון דתלינן בהו לקולא. דכוותה הא דאיתמר בפרקין קמא [דף י.] אימר בעלס נפגמה ובפ"ק די"ט (דף ז.) נמי אמרינן אימר לא בדק יפה יפה וכולן לשון פשיטא הם: בעותי הוא דמבעתי אהדדי. מבעיתים זה לזה ומיהו דוקא דליכא מקום לפורן אבל איכא חיישינן: **ספק** קניא ספק שונרא אימר קניא. הילכך בודק בקנה שיש לו בדיקה מבחוץ ושוחטו ודי לו בכך כיון דעוף היה ואח"כ הופך את הושט ובודקו דושט אין לו בדיקה מבחוץ אלא מבפנים כדאמרינן לעיל וכתב הרא"ה ז"ל דמאי דתלינן בקניא כהי דהויא קולא גבי עוף לגבי בהמה נפקא מינה חומרא דאילו תלינן בדריסה הוה אפשר למבדקה אחר שחיטה דליכא למיחש דילמא במקום דריסה שחט שאעפ"כ היה האדמימות של ארס ניכר בו וכדאמרי' לקמן [דף נד.] דבדקין לה מכפא דמוחא ועד אטמא ואפי' בבהמה מכשרינן לה בבדיקה אחר שחיטה [ואע"ג דבעי למשחט ב' סימנין] ואיכא ושט שאין לו בדיקה מבחוץ אלא מבפנים אלמא סומכין אבדיקתו אחר שחיטה ואי תלינן בקניא לא אפשר בבדיקה דחיישינן דילמא במקום נקב שחיט ואפילו הכי תלינן בקניא משום דמאי דתלינן בקניא לאו משום קולא הוא אלא משום דדריסה מילתא אחריתי היא הילכך מסתמא בין לקולא בין לחומרא תלינן בקניא: דרוסה שאמרו עד שיאדים בשר כנגד בני מעים. כתב רש"י ז"ל דדרוסה שאמרו כגון ספק דרוסת ארי או שראוהו שדרסה ואין מקום הדריסה ניכר מבחוץ צריך לבדוק בה גבה וכריסה ולידיה כל שכנגד בני מעיה ואם האדים בשר זהו הארס וטרפה שסופו לינקב עד שינקוב בני מעיה ואם לא האדים בשר שם אין צריך לבדוק במקום אחר שאין דריסה אלא כנגד בני מעים אבל הרא"ה ז"ל כתב דדוקא בספק דרוסה הוא דסגי בבדיקה אבל ודאי דרוסה אפילו לא האדים בשר אסורה שהרי דרוסה לפנינו והכי מוכחא מתניתין דקתני סתמא דרוסת הזאב ודרוסת הנך ואילו בדיקה לא קתני: נתמסמס הבשר רואין אותו כאילו אינו. ואם יש בו טרפות בנטול כגון לומת הגידין טרפה דהאי נמי כנטול דמי: כל שהרופא גורדו. אם בא לרפאות גורדו: מיתלחא. מתפרקת ונופלין ממנה חתיכות חתיכות: מדרב הונא בריה דרב יהושע. דאמר כל שהרופא גורדו קרי המסמסה וכאילו איתו והויא לה ריאה שחסרה: **בקוץ** עד שתנקב לחלל ולאו משום מקום נקב דהא לא תנן במתניתין בהדי טרפיות נקובת חלל אלא דחיישינן שמא נקב אחד מן האיברים הפנימיים שנקובתן במשהו וכיון שהספק אינו במקום ידוע לא סמכינן אבדיקה דמהאי טעמא אמרינן לעיל [דף מח:] גבי מחטא דאשתכח בחתוכא דכבדא דכי איכא למיחש דילמא נקובי נקיב ועייל אסרינן לה ולא סמכינן אבדיקה (א) [ולעיל [דף נא:] גבי נפולה דסמכינן אבדיקה] היינו טעמא משום דאם איתא דמחמת נפולה ניקבו אבריה קרע גדול וניכר היה וכמו שכתבתי למעלה (ב): ובסימנין משיאדימו סימנין עצמן. אבל האדים בשר כנגד סימנין לא חיישינן שמא נתחלחל הארס משום דסימנים קשין הן אגב דריסה: זיהרא מקלא קלי. שורף הוא ודינו כניקב כולו: מכפא דמוחא ועד אטמא. רגיל היה להורות שצריכה בדיקה מגולגולת המוח עד הירך ולאתויי נמי אתא שאם האדים הבשר כנגד הסימנים אסור: **גרסי'** בגמרא [דף נג:] ההיא שרקפא דספק דרוסות כלומר של מלא עופות שנכנס הנך ביניהם דאתאי לקמיה דרב שדריה לקמיה דשמואל חנקינהו ושדינהו בנהרא וכתב רש"י ז"ל שמפני שהעופות היו דקים ומרובים לא היה יכול לבדקם ולהתירן בבדיקה מפני הטורח שמא יטעה באחד מהם אי נמי איידי דקלים זיהריה דכן לא מאדים בשר ולא מינכר בו ע"כ ובתשובת הראשונים ז"ל דהני עופות איידי דקטיני לא מינכרא אדמימות עלייהו: **מתני'** ואלו כשרות בבהמה ניקבה הגרגרת. בלא חסרון איסר כדמפרש: או שנסדקה. לארכה [כדאמרינן] שאם נשתייר הימנה משהו למעלה ולמטה כשרה: נפחתה הגולגולת. העצם נפחת ורואין אנו שלא ניקב הקרום: זה לתוך זה. (ג) סמוכין הם ודופני שניהם אדוקים זה לזה סביב ובאמצעיתם הם נקובים זה לזה ואם חזרו וניקבו במקום אדיקת דפניהן ואין הנקב (ד) לחוץ אלא זה לתוך זה כשרה דהא להדדי נמי שפכי: ניטל לחי התחתון. מעל הבשר והסימנין מחוברים בבשר: האם של בהמה שניטל. שהולד מונח בה: וחרותה בידי שמים. מפרש בגמרא שלמוקה ריאה שלה: בידי שמים. כגון שנבעתה (ה) בקול רעם וברקים: חרותה. קשה כחריות של דקל ובגמרא מפרש מנא ידיע אי בידי שמים אי בידי אדם: הגלודה. שניטל עורה או מחמת שחין או מחמת מלאכה ובגמ' מפרש

°**וארי** שנכנס לבין השוורים ונמצאת צפורן בגבו של אחד מהן חוששין שמא ארי דרסו ואף ע"ג דאיכא למימר בכותל נתחכך כיון דקיימא לן דחוששין לספק דרוסה אסור דאיתמר רב אמר א אין חוששין לספק דרוסה ושמואל אמר חוששין דכולי עלמא ספק כלבא ספק שונרא אימור כלבא. ספק עאל ספק לא עאל אימור לא עאל. עאל ואיתיב בינייהו הוא שתיק ואינהו שתקי אימא שלמא הוא דעבוד. קטע רישא דחד מינייהו אימור נייח רוגזיה. הוא צווח ואינהו מקרקרן אימור בעותי הוא דמבעתי אהדדי *כי פליגי דאיהו שתיק ואינהו מקרקרן מר סבר אזוקי מזיק להו ומר סבר מחמת בעתותיה הוא דמקרקרן להדדי אמר אמימר הילכתא חוששין לספק דרוסה א"ל רב אשי לאמימר הא דרב מאי א"ל לא שמיע לי כלומר לא סבירא לי: ההוא בר אווזא דהוה בי רב אשי עאל ואזל לבי קניא נפק ואתא כד ממסמס קועיה דמא אמר רב אשי לאו מי אמרינן התם ספק כלבא ספק שונרא אימור כלבא ה"נ אמרי' ספק קניא ספק שונרא אימור קניא. אמר רב יהודה *דרוסה שאמרו עד שיאדים הבשר כנגד בני מעים נתמסמס הבשר רואין אותו כאילו אינו היכי דמי נתמסמס אמר רב הונא בריה דרב יהושע כל שהרופא גורדו ומעמידו על בשר חי אמר רב *שימי כי הוינן בי רב כהנא *בדמייתו ריאה לקמן ומותבינן לה והוה יתבה שפיר וכד הוה מדלינן לה הוה מיתלחא ונפלה תילחי תילחי הוה טריפנא לה מדרב הונא בריה דרב יהושע. אמר רב נחמן ב בקוץ עד שתנקב לחלל בדרוסה עד שיאדים הבשר כנגד בני מעים רב זביד מתני הכי רב כהנא מתני ג בדרוסה עד שיאדים הבשר כנגד בני מעים ובסימנין משיאדימו סימנים עצמן וסימנים *בין ושט בין קנה דרוסתם במשהו מ"ט זיהרא מיקלא קלי יתיב רב יצחק ברבי שמואל בר מרתא קמיה דרב נחמן ויתיב וקאמר דרוסה שאמרו צריכה בדיקה כנגד כל החלל אמר ליה האלהים מורה בה רב °מכפא דמוחא עד אטמא: **מתני'** ג אלו כשרות בבהמה ניקבה הגרגרת או שנסדקה עד כמה תחסר ר"ש בן גמליאל אומר עד כאיסר האיטלקי נפחתה הגולגולת ולא ניקב קרום של מוח ניקב הלב ולא לבית חללו נשברה השדרה ולא נפסק החוט שלה ניטלה הכבד ונשתייר *ממנה כל שהוא המסס ובית הכוסות שניקבו זה לתוך זה ניטל הטחול ניטלו הכליות ניטל הלחי ד התחתון ניטלה האם שלה חרותה בידי שמים כשרה הגלודה רבי

רש"י

ונמצאת צפורן. תלושה ותחובה בגבו: בכותל נתחכך. השור וצפורן זו בכותל היתה: אימור כלבא. וכבר אמרו אין דרוסה לכלב דאין לו ארס: עאל. האריי ביניהן ויצא שם: שלמא עבד. עשה שלום ביניהן כדרך כמה חיות שעושים תרבות וגדלים עם בני אדם ובהמות ואינן מזיקין: נח רוגזיה. בהכי ולא הייזקן לדרוסה באחריני: מקרקר. גועות וצועקות: אהדדי. כשם שהן נבעתין ממנו כך הוא נבעת מהן ואין לחוש לדריסה: כדמסמס קועיה דמא. צוארו היה מלוכלך בדם: עד שיאדים הבשר כנגד בני מעים. שזה אדמומית הוא ארס וטרפה כי סופו לישרף עד שינקוב את הבני מעים ואם לא האדים הבשר כנגד בני המעים אין צריך לבדוק במקום אחר דאין דריסה אלא כנגד בני המעים דלא מטרפה במקום אחר: נתמסמס הבשר. נרקב הבשר: רואין אותו כאילו אינו. ואם יש טרפות בניטל כגון בלומת הגידין טרפה דהאי נמי כנטול דמי: גורדו. אם היה בא לרפאותו היה גורדו ומשליכו עד הבשר החי: הוה יתבא שפיר. כשהוא מניח אותה על הקרקע היתה יושבת כאילו היתה שלמה וכשהיו מגביהין אותה מן הקרקע מיתלחא מתפרקת: ונפלה תילחי תילחי. היו נופלות ממנה חתיכות חתיכות: מדרב הונא בריה דרב יהושע. דאמר כל שהרופא גורדו קרי מסמסה וכאילו אינו דמי והוה ריאה שחסרה: בקוץ עד שתנקב לחלל. אבל אם הגיע לחלל חיישינן שמא ניקבו הדקים ובדיקה אינה מועלת מפני שאין נקב דק ניכר בהן: ובסימנין. כלומר דרוסה בסימנים עד שיאדימו הן עצמן אבל משום האדמת בשר שכנגדו לא מיטרפא דרוב סימנים קשים ואין ארס שולט בהן אבל אם האדימו הן עצמן הרי נגלה ששולט בהן: זיהרא מיקלא קלי. שורף והולך: דרוסה שאמרו. כגון ספק דרוסת ארי או שראוהו דורס ואין מקום הדריסה ניכר מבחוץ צריך לבדוק גבה כריסה ולידיה כנגד כל בית החלל שאם האדים שם הבשר טרפה: כנגד כל בית החלל. לאפוקי עובי הצואר והירכים: מורה בה רב. היה רגיל להורות רב שצריכה בדיקה: מכפא דמוחא. כף הגלגלת: עד אטמא. הירך דהיינו כל החלל ואף כנגד הסימנים: **מתני'** ניקבה הגרגרת. בלי חסרון איסר: או שנסדקה. לארכה וכדאמר שנשתייר הימנה (שבעת) למעלה ולמטה: נפחתה הגלגלת. העצם נפחת ורואין שהקרום לא ניקב: זה לתוך זה. במקום שאדוקות דופניהם באמצען שבלאו הכי שופכין זה לזה ואין הנקב נראה בחוץ כשרה: ניטל הלחי. מעל הבשר והסימנים הן מחוברין לבשר: האם. שהולד מונח בו: חרותה. מפרש בגמרא: הגלודה. שניטל עורה מחמת שחין או מחמת מלאכה ובגמ' מפרש כמה ישתייר מן העור ותהא

שלטי הגבורים

א משמע מדברי רש"י דדוקא ספק דרוסה יש לה בדיקה אבל ודאי דרוסה אין לה היתר בבדיקה שהרי דרוסה לפנינו אלא שנראה מדבריו שאם אין מקום הדריסה ניכר שמועיל לה בדיקה וכ"כ הר"ן והרא"ש הביא דעת הר"ז ז"ל דודאי דרוסה לא מהניא לה בדיקה שמא פעמים יאדים הבשר ואין אנו יכולין לכוין להכיר האדמומית וכ"כ הטור בשם הרמב"ן וב"ה דלא צריכן בבדיקה אלא היכא דקאמר אין חוששין לו אבל היכא דקאמר חוששין אין לו תקנה בבדיקה אבל מדברי מיי' משמע להדיא דיש לודאי דרוסה בדיקה וכן מוכח מלשון סמ"ג וז"ל ספק דרוסה עד שתבדק כדרוסה ודאית משמע שיש לדרוסה ודאית בדיקה וכן מסיק הרא"ש והטור ומרדכי שם וכן כתבו התוס' שם:

ב כתב בה"ג דנקובת קוץ או מחט לחלל יש לו בדיקה ומכשירין ע"י בדיקה שיבדוק כל המקומות ואם אינו מוצא נקב כשרה אבל רש"י פי' שאין לו היתר בבדיקה לפי שהמקומות רבים והנקב דק וא"א לעמוד בהן ע"י בדיקה ודוקא קוץ ומחט שהם דקים אבל נקב בקנה וכיוצא בו יש לו בדיקה ולזה הסכימו רוב הפוסקים:

ג ובבדיקת הדרוסה הרשב"א כתב שאם בדק ולא האדים הבשר מבחוץ אם סמוך לדריסתו בדק כשרה ואם לא בדק סמוך לדריסתו חוששין לו שהרי חוששין לספק דרוסה וחוששין שמא שנה מראיו מבחוץ והבריא ויורד וניקב למטה והטור הביא דברי הרשב"א והגיה עליהם וז"ל ולא ידעתי מה יש לנו לחוש לדבר שלא מצינו שחששו לו חכמים ואפי' במקום שהזכירו חכמים בדיקה בדרוסה כתב בה"ג דוקא בדורות הראשונים דרבנן קמאי הוו חכימי ובקיאין בבדיקה אבל השתא ליכא למיקם אבדיקה שפיר ואמור רבנן לזכר י"ב חדש ולנקבה כל שאינה יולדת הלכך משהינן הזכר י"ב חדש והנקבה עד שתתעבר ותלד ע"כ. ורש"י כתב גבי נפולה שאנו סומכין על בדיקתינו שאין לו לדיין אלא מה שעיניו רואות אבל צריך בו בדיקה יפה לפי שצפורים קטנים וגם היונים האדמימות נמצא בהם ובדיקתן קשה ויש שכתבו דארס הנך אינו אדום כל כך ואינו ניכר ולפיכך אין לו בדיקה כמ"ש הר"ן שם:

לשון ריא"ז
הבדיקות הללו האמורות בדרוסה ובנפולה שאינה יכולה להלך שצריכות בדיקה ברוב האברים שלהן כמו שביארנו וכן כל כיוצא בזה מן הבדיקות הדקות אין סומכין לבודקן בדורות הללו אלא אסורות מספק כדברי בעל הלכות גדולות והמורה אומר אין לו לדיין אלא מה שעיניו רואות ומו"ה אומר כדברי בה"ג והוסיף לומר שאף בנקב הנמצא בריאה אחר שחיטה שמדמין להם נקבים אחרים כמו שביארנו אין סומכין בזמן הזה להתירן ע"י בדיקה ול"נ שספק הנולד לפני שחיטה ספק תורה הוא לפי שהבהמה בחזקת איסור היא ואין מתירין אותה בזמן הזה ע"י בדיקה אבל ספק הנולד אחר שחיטה ראוי לומר כאן נשחטה הרי היא בחזקת היתר עד שיודע לך במה נטרפה ואף בזמן הזה מתירין אותו הספק על ידי בדיקה כמבואר בקונט' הראיות:

הגהות הב"ח

(א) וגבי נפולה דלא חיישינן לנקב וסמכינן אבדיקה: (ב) נ"ב ע"ל בדף תרפ"ט סוף ע"א [דף ט"ו ע"א] ד"ה ונפולה]: (ג) שסמוכין כצ"ל: (ד) נ"ב נראה: (ה) מקול כצ"ל:

ד כתוב בפסקי הגאונים הא דאמרי' ניטל לחי התחתון כשר דוקא שיכולה לחיות ע"י הלעטה והמראה הא לאו הכי טרפה וכתב ריא"ז וכבר ביארתי בקונטרס הראיות שלא הוצרך לומר שאם נטל לחי העליון כשרה אם היא עלם הגולגולת וקרום של מוח קיים כמשפטו:

מפרש כמה ישאר מן הטור ותהא כשרה . ואיכא למידק למה ליה למיתני כל הני דכשרות ממילא ידעינן דמדתנא ואלו טרפות מכלל דכלהו אחריני כשרות יש לומר דכיון דתנא בואלו טרפות [דף מג.] זה הכלל כל שאין כמוה חיה טרפה לאיתויי מאי דדמי ליה סד"א ניטל הטחול והכליות ולחי התחתון והאם נטולי נמי ניהו ודמיא לניטלה הכבד וטרפה קמ"ל . וא"ת תינח הני אבל אחריני דנפקי מדיוקא דרישא מאי איכא למימר דהא מדתנן לעיל פסוקת הגרגרת טרפה מכלל דניקב כשרה ומדתני נמי ניקב הלב לבית חללו מכלל דניקב ולא לבית חללו כשרה ואחריני נמי דכוותייהו ואמאי איצטריך למתניתינהו יש לומר כולהו צריכי ניקבה הגרגרת איצטריך לאשמועינן שיעורא דעד כמה תחסר ואיכא למימר נמי דאיידי דאתא לאשמועינן דנסדקה לארכה כשרה פתח בניקבה . נפחתה הגולגולת ולא ניקב קרום של מוח נמי איצטריך ס"ד אמינא כי קתני רישא ניקב קרום של מוח בלא פחת גולגולת קאמר והוא הדין נמי דכי נפחתה הגולגולת בלא קרוס טרפה קמ"ל דנפחתה הגולגולת כשרה מיהו לא בכל פחת כשרה שאם נפחתה כסלע אע"פ שלא ניקב קרום של מוח טרפה וכמו שיתבאר בגמרא בסייעתא דשמיא ניקב הלב ולא לבית חללו אע"ג דתנא ברישא ניקב הלב לבית חללו מכלל דכל שלא לבית חללו כשרה איצטריך סלקא דעתך אמינא כל נקב מפולש לבית חללו מיקרי ולא אתא למעוטי אלא נקב שאינו מפולש להכי הדר ותני דכל שנקב שלא לבית חללו כשרה . נשברה השדרה ולא נפסק חוט שלה אי לא תני הכי הוה אמינא דרישא דקתני נשברה השדרה ונפסק החוט שלה או או קתני דכי היכי דכי נפסק החוט שלה בלא שבירת שדרה טרפה ה"נ נשברה שדרה בלא חוט טרפה קמ"ל דכשרה . ניטלה הכבד ונשתייר ממנה כל שהוא אי לא תנא הכי הוה אמינא מאי לא נשתייר הימנה כלום דקתני רישא דליכא כזית דכל פחות מכזית כמאן דליתיה דמי להכי תנא נשתייר הימנה כל שהוא לאשמועינן (א) דאפילו פחות מכזית כשרה . המסס ובית הכוסות שניקבו זה לתוך זה איצטריך סד"א מאי לחוץ דקתני רישא נקב מפולש וכל שהוא כן אפילו במקום חבורן טרפה קמ"ל דכשרה ומאי לחוץ שלא במקום חבורן ודאמרינן ניטל הטחול ניטל הכליות כבר כתבתי בתחלת הפרק דכל מקום ששנינו ניטל כשרה אין אחד ממיני הטרפות פוסלין בו והיינו דבמתניתין דואלו טרפות קתני ניקב כלומר וכ"ש ניטל ובבבא דאלו כשרות קתני ניטל לומר דכ"ש ניקב וחדוש הוא שחדשו בטחול וכליות דטחול שניקב בסומכיה טרפה ולקתה בכוליא נמי אי מטי לקותא למקום חרין טרפה כדאיתא בגמרא . ומתחבר נמי דנטולה וחסרה בידי שמים דינן שוה בכ"מ ובכל מקום שהנטולה טרפה אע"פ שהנקב אינו פוסל באותו מקום אם חסרה טרפה הילכך חסרת כבד טרפה כאילו ניטלה דהא אמרינן לקמן [דף נח:] לא שנו אלא שחסר ויתר ביד אבל ברגל טרפה משום דכל יתר כנטול דמי כלומר כנטול האחד והוה ליה כחסר בידי שמים שהרי לא ניטל כלל אלא שרואין אותו כאילו ניטל ואפ"ה טרפה אלמא חסר בידי שמים כחסר בידי אדם : גמ' אמר רב מתנה בוקא דאטמא דשף מדוכתיה . ראש הקולית התחוב בחור בראש עצם האליה שקורין אנקא : וה"מ דאיעכול ניביה . שנרקב גיד שבראשו שהוא מחובר בחור וקטן הוא מאד : אבל לא איעכול ניביה כשרה . דהדרא ובריא ומסתברא דאם ניטלה היריך טריפה ואע"ג דלא איעכול ניביה דכי מכסרינן כי לא איעכול אע"ג דאיפסיק היינו משום דהדרא ובריא והכא לא אפשר כיון דניטלה : והיינו שיעורא דדינרא קורדיאנא . כתב הרב בעל העטור ז"ל דלדידן דלא מתחמי לן אזלינן לחומרא : אמר ר' יוחנן פתוראה . שולחני היה והיו לפניו מטבעות הרבה : אין בעלי אומניות רשאין לעמוד בפני תלמידי חכמים בשעה שעוסקים במלאכתן . פרש"י ז"ל בשעה שעוסקין במלאכת אחרים ורבי יוחנן פתוראה שכיר היה וכדתניא בתוספתא [פ"ד דב"מ] המושיב את אחרים בחנות למחצית שכר אם היה אומן לא יעסוק באומנותו שאין עינו בחנות בשעה שעוסק באומנותו ולשון רשאין הזקיקו לכך ומיהו התם בפ"ק דקדושין (דף לג.) משמע דאף בשל עצמו [קאמר] דאמרינן התם מקיים קימה להדור מה הדור שאין בו חסרון כיס אף קימה שאין בה חסרון כיס מכאן אמרו אין בעלי אומניות רשאין וכו'. ואפשר דהתם נמי במלאכת אחרים קאמר דכיון דבשלו אינו חייב דמקיש קימה להדור בשל אחרים אינו רשאי שאילו היה חייב בשל עצמו אף בשל אחרים היה חייב אלא כיון דבשל עצמו אינו חייב בשל אחרים אינו רשאי ואחרים פירשו דבשל עצמו קאמר וכי קתני אין רשאין לומר שאינן צריכין וכדתניא בערכין פרק המקדיש שדהו (דף כה:) כמה אדם רוצה ליתן בשור זה להקריבו עולה אע"פ שאינו רשאי כלומר אע"פ שאינו הייב כדמתרגמינן [שמות כב] לא תהיה לו כנושה כרשיא וכן נראה מדברי הרמב"ם ז"ל בפרק ששי מהלכות תלמוד תורה דבמלאכת עצמן קאי ואין חייבין קאמר ואפשר עוד לומר דאף בשל עצמו אין רשאין ממש קאמר דכיון דמדינא פטור דמקיש קימה להדור כדאמרינן התם אין בעלי אומניות עומדין מפניהם ואם זה עומד יראו הללו כמבזין תלמידי חכמים : אמר רב נחמן כסלע כיותר מסלע . היכא דשיערו רבנן כסלע כגון גבי פלוגתא דשדרה וגולגולת דתנן כמה חסרון השדרה וכו'. ובגולגולת ב"ש אומרים כמלא מקדח וב"ה כדי שינטל מן החי וימות ואמר רב יהודה אמר שמואל לעיל בפרקין [דף מב:] וכן לטרפה ואמרינן בבכורות בפרק על אלו מומין [דף לז:] כמה ינטל מן החי וימות ואמר שמואל כסלע ואשמעינן רב נחמן (א) דכי שיערו רבנן כסלע (ב) היינו כסלע מצומצם דכי הוי סלע מצומצם דייה כיותר מסלע וטרפה כך פרש"י ז"ל מכלל דס"ל ז"ל דכי אמר שמואל וכן לטרפה עלה דההיא דכמה חסרון בשדרה (ג) ולא אחסרון דשדרה בלחוד קאי אלא אחסרון דגולגולת נמי ולפ"ז הא דתנן במתניתין דנפחתה הגולגולת ולא ניקב קרום של מוח כשרה דוקא בשלא נפחתה כסלע אבל כסלע טרפה וכמו שכתבתי במשנתנו והאי דנקיט לה שתמא נפחתה הגולגולת היינו טעמא שלפי שסנינו ניקב קרום של מוח טרפה אשמעינן שאין נקב פוסל בגולגולת כמו שפוסל בקרום של מוח ומיהו נפחת גולגולת שיעורא אית ליה אע"ג דלא יהיב ליה תנא דהא בנסדקה הגרגרת נמי קתני כשרה ולא יהיב שיעור ובגמרא בעינן הוליא מכאן והוליא מכאן או משהו מכאן ומשהו מכאן אליבא דהילכתא ורואין לדבר דאיכא פחת בגולגולת דמטרפא ביה מדאמר רב הונא לקמן [דף מז:] בפרקין סימן לטרפה י"ב חדש ואוקימנא כתנאי דתניא ובגולגולת שיש בה נקב אחד ארוך ואפילו יש בה נקבים הרבה מצטרפים למלא מקדח ואמר רבי יוסי בן המשולם מעשה בעגבול באחת שנפחתה גולגלתה והטיל עליה רופא חידוק של קרויה והיתה ואמר לו רבי שמעון (ד) מאם ראיה ימות החמה היו וכיון שנכנסו ימות הגשמים נכנסה בה צינה ומתה אלמא פחת הגולגולת יש לו שיעור וזה שלא כדברי מקצת חכמי צרפתים שכתבו דכי קאמר שמואל וכן לטרפה אשדרה בלחוד קאי ולא אגולגולת דגולגולת אפילו הסרה כמה כשרה וכדפסיק תנא ותני נפחתה הגולגולת ולא ניקב קרום של מוח ומדלא יהיב שיעורא כדיהיב בגרגרת ש"מ אפילו בכמה וכן דעת הרב ר' יונה ולא מיחוור וכדכתיבנא ועוד דמדקתני לענין טומאה כדי שינטל מן החי וימות אלמא דבכדי שיעור זה נעשית טרפה אלא ודאי עיקרן של דברים דשמואל אכולה מתניתין קאי : כאיסר כיותר מכאיסר . גבי מתניתין דתנן [דף נד.] עד כמה תחסר ותימא אכתי כשרה היא דהא גבי אלו כשרות קיימא וקתני עד כמה היא כשרה בחסרון עד כאיסר וכיון דהויא כאיסר הרי היא כיותר מכאיסר וטרפה : אלמא קסבר . הא דקתני מתניתין עד כאיסר כשרה לא עד ועד בכלל קאמר [אלא עד ולא עד בכלל] והכי קאמר עד כאיסר ולא כאיסר בכלל כשרה אבל כאיסר עצמו טרפה : והני מילי בסומכיה. בטוביו למעלה : אבל אישתייר מיניה כטובי דינר זהב . כלומר שנשתייר בטוביו מלבד הנקב כטובי דינר זהב כשרה ובגמרא מקשינן עליה דרב עוירא דאמר ניקב טרפה מדתנן חותך מעובר שבמעיה מותר באכילה . כלומר שחתיכת העובר ניתרת בשחיטת אמו . מן הטחול ומן הכליות אסור באכילה שאותה חתיכה אינה נתרת בשחיטה ודייקינן טחול וכליות הוא דאסירי הא בהמה גופה שריא ומפרקינן ניקב לחוד [נחתך לחוד] כלומר דדוקא ניקב הוא דטרפה אבל חותך כשרה ובתר הכי מפלגינן בטחול בין קולשיה לסומכיה ואיכא מאן דאמר דהשתא דאתינן להכי לא צריכינן לאיפלוגי בין ניקב לנחתך כלל דמעיקרא דלא מפלגינן בין קולשיה לסומכיה כי היכי דלא תקשי לן מתניתין דמן הטחול ומן הכליות אסור דמשמע בהמה גופה שריא איצטריכינן לאיפלוגי בין ניקב לנחתך אבל *הכא בין ניקב בין נחתך בסומכיה טרפה בקולשיה כשרה ומתני' בקולשיה וכן נראה מדברי הרמב"ם ז"ל בפרק ששי מהלכות שחיטה וכן עיקר אבל בעל העיטור ז"ל כתב דאפילו בסומכיה דוקא ניקב אבל נחתך כשרה וכתב הרמב"ם בפרק ששי מהלכות שחיטה דאין נקב פוסל בטחול של עוף כלל לפי שטחול של עוף עגול הוא ודומה לענבה ואי אפשר לחלק בו בין קולשיה לסומכיה הילכך אינו בכלל מה שאמרו [דף נו.] כל טרפות שמנו חכמים בבהמה כנגדם בעוף שאילו היה אפשר לחלק בו בין קולשיה לסומכיה ולדמותו לבהמה היה ראוי שיפסל בעוף אבל כיון שאי אפשר לחלק בו אלא כולו או (ה) בקולשיה או בסומכיה ואין אנו יכולין להשוותו לבהמה אינו בכלל טרפות שמנו חכמים כנגדן בעוף וכיון שלא הוזכר אלא בבהמה בעוף כשר ובודאי

שוה

נר מצוה

רבי מאיר מכשיר וחכמים פוסלים: **גמ'** אמר רב מתנה האי [א]בוקא [א] דאטמא דשף מדוכתיה טרפה והני מילי *דאיתעכול ניביה אבל אי לא איתעכול ניביה כשרה: עד כמה תחסר עד כאיסור האיטלקי: אמר אביי והויא כמעתא זוטרתא דמשתכחא ביני פשיטי דפומבדיתא היינו שיעורא דדינרא קורדיאנא אמר רבי יוחנן פתוראה לעילא מיני הוה קאי בר נפחא ובעא מיני דינרא קורדיאנא לשעורי בה טרפתא ובעאי למיקם מקמיה ולא שבקן אמר לי שב בני שב לפי שאין בעלי אומניות רשאין לעמוד מפני ת"ח בשעה שעושין מלאכתן: °א"ר נחמן [ב] בסלע כיותר מן הסלע כאיסר כיותר מן האיסר אלמא קסבר עד ולא עד בכלל: *[ב]ניטל הטחול: אמר רב עוירא משמיה דרבא לא שאנו אלא ניטל אבל ניקב טרפה והני מילי בסומכיה אבל בקולשיה כשרה ובסומכיה נמי לא אמרן דטרפה אלא דלא נשתייר מיניה כעובי דינר זהב אבל נשתייר מיניה כעובי דינר זהב כשרה: [ג]ניטלו הכליות: אמר רפרם בר פפא משמיה דרב לקתה

רש"י

ותהא כשרה: **גמ'** בוקא דאטמא. ראש עצם קולית הירך: דשף מדוכתיה. דשף ממקומו חור שבעצם האליה שתחוב בו כמו בוכנא עלי זה שראשו עגול שתחוב במכתשת: דאיעכול. שנרקב: ניביה. גיד שבראשו שבו מחובר בחור וקטן הוא מאד: והוי. איסר האיטלקי: כדינרא קורדיאנא. אותו מטבע היו מכירין והוא מהרי אררט: פתוראה. שולחני והיו הרבה מטבעות לפניו: אין בעלי אומניות. העסוקין במלאכת אחרים והוא היה שולחני ומשתכר בשל אחרים למחצה וצריך לתת את עיניו לשאול לכל עוברים מה צריכים: כסלע היכא דשיערו רבנן כסלע גבי חסרון של גלגולת כי הוי כסלע מצומצם דינו כיותר מכסלע וטרפה וכן כאיסר דמתניתין: עד ולא עד בכלל. עד כאיסר כשרה ולא איסר עצמו בכלל כשרה אלא טרפה: בסומכיה. למעלה בעוביו: שלא נשתייר. בעובי דופנו שלא יצא המחט לחוץ: אבל נשתייר. בגבה כנגד

הגה"ט [דף נה: הגס] [דף נה: הגס] [הגהה]

א מיי' פרק י מהל' שחיטה סמג עשין סג טוי"ד סי' נה:
ב מיי' פ"ו שם סמג שם טור י"ד סי' מג:
ג מיי' פרק ח שם סמג שם טוי"ד סי' מד:

דף נה:

[דף דף נה ע"ב]

ג"ל גשחט

שלטי הגבורים

א נפי' בוקא דאטמא פי' רש"י שהוא עלם הקולית התחובה בחור עלם האליה וכן נראה דברי מיי' וסמ"ג דבניהם הבוו דין זה לדין שמוטת הירך והוציאו אותה בלשון שמוטת הירך ומדברי כראב"ד שהשיג על מיי' שם נראה שהוא ראש התחתון של אותו עלם:

ב היכא דנפחת כסלע לפי פי' רש"י היא טרפה וכ"כ מיי' באם חסרה כסלע היא טרפה וכ"כ הר"ן וכתב הר"ר יונה דאפי' נפחתה כסלע כשרה וכן כתבו רבותינו הצרפתים וכ"כ ב"ה והרא"ש והטור. וסמ"ג לא הזכיר דין זה כלל ומדברי מיי' בפירוש המשניות נראה דס"ל דאפי' נפחת כסלע כשרה:

ג הר"ן הביא דעת אומר שאם נחתך הטחול במקום עוביו שהיא טרפה כמו ניקב וכן כתוב בהגהות אשר"י בשם א"ז והטור כתב בשם הרשב"א דיש מי שמתיר אבל הוא אוסר מספק:

חדושי אנשי שם

מהר"ם (א) לעיל פסק סרי"ף והר"ן דאין הלכה כן דהא אוקימנא בגמ' דבעינן כזית במקום מרה וכזית במקום שהיא חיה ושיטת האלפס אינה מובנת דהא פרכינן בגמ' רישא לסיפא ומתרצינן תנאי ניינהו ופסקינן כמאן דאמר בכזית:

הגהות הב"ח

(א) פ"ב הכא: (ב) נ"ב כלע מצומצם קאמר דכי: (ג) נ"ל לאו: (ד) נ"ב בן אלעזר: (ה) או בקולשיה או

לקתה א בכוליא אחת טרפה במערבא אמרי והוא דמטי לקותא (א) *למקום חריץ ומקום חריץ [דף נה:] היכא חיוארא דתותי מתני פירוש הלובן שבתוך הכוליא והיכא דמשתכחין תלת כוליאתא כשרה אמרינן כל יתר כנטול דמי ותניא נמי הכי* ואת שתי הכליות ולא בעלת כוליא אחת ולא בעלת שלש ומדפסל רחמנא לגבוה מכלל דלהדיוט שרי: יש כשר בריאה ופסול בכוליא. פסול בריאה וכשר בכוליא. פסול בזה ובזה. וכשר בזה ובזה. כשר בריאה ופסול בכוליא מוגלא. פסול בריאה וכשר בכוליא נקב. פסול בזה ובזה לקותא. כשר בזה ובזה מים זכים. ולא אמרן אלא דצילי אבל דעכירי טרפה ודצילי נמי לא אמרן אלא דלא אסרוח אבל אסרוח טרפה:

כוליא שהקטינה ב עד כמה בדקה עד כפול בגסה עד כעינבה בינונית: ג ניטלה [תשסב] האם שלה: תאנא היא האם היא טרפחת היא שלפוחית (שלה) פירוש הרחם: [גי' מהר"ס] חרותה בידי שמים כשרה °תנו רבנן אי זו היא חרותה כל שצמקה ריאה שלה [תשסג] בידי שמים כשרה בידי אדם טרפה. פי' בידי שמים כגון ששמעה קול רעמים או זיקים וכיוצא באלו ונכנס בה פחד וחרדה וצמקה הריאה שלה זהו בידי שמים וכשרה אבל אם ראתה אדם ששחט לפניה בהמה אחרת וכיוצא בה ופחדה ויבשה ריאה שלה זהו בידי אדם וטרפה. ומנא ידעינן בקיטא מייתינן משיכלא דקוניא חיורא ומליא ליה במיא קרירי. בסיתוא מייתינן משיכלא שיחמא ומליא ליה מיא פשורי ומותיב לה ומנח לה בגויה מעת לעת אי הדרא בידי שמים היא וכשרה ואי לא בידי אדם היא וטרפה: ד הגלודה דרבי מאיר מכשיר וחכמים [תשסד] פוסלין: תנו רבנן אם נשתייר בה כסלע כשרה היכא אמר רב *נחמן אמר שמואל על פני כל השדרה ופירש ר' נהוראי משמיה דשמואל כרוחב סלע על פני כל השדרה ר"א בן אנטיגנוס משום *)ר' ינאי אומר על מקום טיבורו רבה בר בר חנה אמר אראשי פרקים בעי רבי ינאי ברבי ישמעאל ניטל מקום כל השדרה וכולו קיים ניטל מקום טיבורו וכולו קיים ניטל ראשי פרקים וכולו קיים מאי תיקו: אמר רב כל העור מציל בגלודה חוץ מעור בית הפרסות ורבי יוחנן אמר אפילו עור בית הפרסות מציל: (בעא מיניה רבי *אמי מר' יוחנן עור בית הפרסות מהו שיציל א"ל מציל): הא מילתא לא איפסיקא בה הילכתא בהדיא ואיפליגו בה רבוואתא בעל הלכות פסק הלכה כרב ואמר דהדר ליה רבי יוחנן לגביה דרב ואנן לא אשכחינן ליה לרבי יוחנן דהדר ליה לגביה דרב אלא רבי יוחנן עומד בשיטתו הוא ואיכא מאן דפסק לחומרא כשמואל וכר' ינאי וסייעיה למלתא מתוספתא דאמר הכי ואע"ג דקי"ל כל היכא דפליגי רב ושמואל ורבי יוחנן הלכה (ב) כמותו כיון ששנינו (ג) בברייתא הגלודה אי זו היא גלודה כל שהופשט כל העור שלה ולא נשתייר בו כדי להעלות ארוכה וכמה הוא כדי להעלות ארוכה רבן שמעון בן גמליאל אומר עד כאיסר האיטלקי מבית חללה ולא משאר אבריה ודברי רב נחמן אמר שמואל ודברי ר"א בן אנטיגנוס משום ר' ינאי (ד) דמתניתא [כוותייהו] עבדינן כוותייהו דאיסורא הוא ולא איפסיקא בה הילכתא בהדיא לקולא. ואנן חזינן בהו פירכא חדא דהא מתניתא לאו כוותייהו היא דאילו להא מתניתא היכא דמשתייר בה כאיסר במקום (ה) חלל כשרה בין בשדרה בין בטיבור בין בכרס בין בצואר כל מקום שהוא מבית חללה (ו) כשר ואע"ג שלא נשתייר בכולה אלא כאיסר במקום אחד מכל המקומות של בית חללה כשרה ואילו לשמואל אין מציל מכל בית חללה אלא השדרה בלבד ולרבי ינאי אין מציל מכל בית חללה אלא על הטיבור בלבד וכולהו בעו כסלע ומתניתא בכאיסר בלבד סגי לה הילכך לא הויא מתניתא כוותייהו ועוד אפי' הויא מתניתא כוותייהו לא מצינן לסיועינהו מינה דאם איתא להא מתניתא הוה אמרינן בגמרא תניא דמסייעא להו וכיון דלא סייען להו בגמרא מהא מתניתא שמעינן דליתא להא מתניתא (ז) ואילו איתא להא מתניתא לא הוה מפליג עלה רב ור' יוחנן ואי אפילו איפליגו עלה ואיתא הוה מותבינן להו תיובתא [מינה] וכיון דלא אותבינן עלייהו מינה שמעינן דליתא להא מתניתא וכל שכן דהא מתניתא פליגא אכולהו ואפילו אדשמואל ודר' ינאי כדפרשינן (ח) ועוד לא עדיפא הא מתניתא ממתניתין דתנן ואלו שעורותיהן כבשרן עור בית הפרסות והא אפקה רבי יוחנן מהלכתא ואוקמא ביחיד הילכך לית לן מהא מתניתא ראיה כלל אלא הדרינן לכללא דקיימא לן יחיד ורבים

*) בגמ' איתא משום רבי אלעזר בר' ינאי (ג"ה)

רש"י

כנגד המתני כעובי דינר כשרה: לקותא. כגון מליא מוגלא: בכוליא א'. וכל שכן אם לקתה בשתיהן: למקום חריץ. זהו אמצעית הכוליא: חוורא. לובן: מוגלא. כשר בריאה כדאמרי' רים פרקין בלימחי לימחי טיגרי טיגרי: כשר בריאה ופסול בכוליא. דמליא מוגלא טרפה: כוליא שהקטינה. מאליה (שלא) ע"י חולי: היא האם. דמתני': היא טרפחת. דאמרינן בגמ' הורו בטרפחת כרבי בזפק: היא שלחופית. דאמרינן לעיל בגמרא *בפרק קמא: צמקה. יבשה כמו ושדים צומקים מתרגמינן דדין יבשין: ומנא ידעינן. אי זהו בידי אדם או בידי שמים: בקיטא. בקיץ: מייתינן משיכלא חיורא. כלי חרס לבנים: משיכלא שיחמא. כלי חרס שחורים ואינן מלבננות כל כך כמו לבנות ובלשון מורי שחימי של נחושת. חיורי של חרס: חוץ מעור בית הפרסות. הוא מן הארכובה ולמטה דלא הוי עור מפני

רבינו נסים

שזה מן התימה דכיון דמ"מ טוף טחול יש בו ואע"פ שאי אפשר לחלק בו נעשה הכל כסומכיה ויהא טרפה בכל מקום אלא שאפשר לומר שכיון שטרפות נקב הטחול חדוש הוא כיון דבניטל כשרה וכמו שכתבנו למעלה אין לך בו אלא חדושו בלבד: לקתה בכוליא אחת טרפה. פירש"י ז"ל לקתה מליא מוגלא בכוליא אחת וכל שכן בשתיהן. (ט) למקום חריץ. שהגידים מעורים שם והוא אמצעית הכוליא ומה שפירש לקתה מליא מוגלא ליתא דהא אמרינן לקמן [דף נה:] דמוגלא כשר בריאה ופסול בכוליא ולקותא פסול בזה ובזה אלמא לקותא לאו היינו מוגלא דמוגלא בריאה כשרה *)אבל ודאי לקותא היינו שנתמסמס הבשר עד שהרופא גורדו ומעמידו על בשר חי ודוקא לקותא הוא דפסיל כי מטי למקום חריץ אבל נקב אפילו מטי למקום חריץ אינו פוסל כדאמרינן בסמוך דנקב פוסל בריאה וכשר בכוליא ותמה קאמרינן ולעיל נמי אמרינן בגמרא [דף נד.] גבי [הנהו דמחו] בכוליאתא וקטלי וכי להוסיף על הטרפות יש [ואם איתא] מאי קושיא דילמא במקום חריץ הוו מחו לה אלא ודאי נקב אינו פוסל בכוליא כלל: ולא אמרן אלא דצילי אבל עכירי טריפה ודצילי נמי לא אמרן אלא דלא אסרוח אבל אסרוח טרפה. הרב אלפס ז"ל סובר שאף בריאה אין מים זכים כשרים אלא דצילי ולא אסרוח כלל אבל עכירי א"נ אסרוח לא כמו שכתבתי למעלה [ופי' מוגלא דכשר בריאה ופסול בכוליא ליתה שאינה סרוחה הכי מוכח במיימ'] וכן דעת הר"ם במז"ל בפ"ז מהלכות שחיטה ולא מחוור כמו שכתבתי למעלה לפיכך נראה דכי אמרינן לא אמרן אלא דצילי ולא אסרוח אבל עכירי או אסרוח טרפה היינו דוקא בכוליא אבל בריאה בכל ענין כשרה דהא אמרינן לעיל [דף מח:] גבי ריאה חזנהו דקיימי כנדי כנדי טיגרי טיגרי ולא אמר להו ולא מידי ומדלא בדקו אי אסרוח או לא משמע דבין כך ובין כך כשרה: כוליא שהקטינה בדקה עד כפול בגסה עד כעינבה בינונית. כתוב בהלכות גדולות דכפול וכעינבה כשרה פחות מכן טרפה והוא תימה דבגמרא [דף נה.] אמרי' שכל שיעורי חכמים להחמיר כלומר דכי הוי חומרא כי אמרינן עד ועד בכלל אמרינן ליה וכי הוי חומרא כי אמרינן עד ולא עד בכלל אמרינן ליה בכל מידי דהוי מדאורייתא הילכך הכא אית לן למיזל לחומרא ולדון (י) בטרפה כפול וכענבה וכתב הראב"ד ז"ל דהקטינה דאמרינן היינו שהקטינה לאחר בריאתה מחמת חולי אבל קטנה בתולדתה אפילו פחות מכפול כשרה והיכי ידעינן אי הוי מחמת חולי או לא כי חזינן שהקרום שלה כווץ בידוע שמחמת חולי הוא ואם אינו כווץ אלא שהוא עשוי כמדת הכוליא מוכחא מילתא שתחלת בריאתה היתה כך וכשרה וכתב הר"ם במז"ל בפרק עשירי מהלכות שחיטה דעוף אין לו שיעור למטה: **איזו** היא חרותה כל שצמקה ריאה שלה. ויבשה ושדים צומקים [הושע ט] מתרגמינן דדין יבשין: שיחמא. שחורה ואינה מלבנת כל כך כלבנה ומשמע דבדיקה זו היכא דלא ידעינן אי בידי שמים אי בידי אדם אבל כל היכא דידעינן דבידי שמים אינה צריכה בדיקה והיכא דידעינן דבידי אדם אין בדיקה מועלת לה ואחרים לא כתבו כן: **הגלודה** שניטל עורה מחמת שחין או מחמת מלאכה: על מקום טיבורו. התם בעינן כסלע: ראשי פרקים. בכל פרקי חוליותיה ועצמות השוק והירך בעינן שיור כסלע: כל העור מציל בגלודה. כל היכא דמשתייר ההוא כסלע מעלה ארוכה וחוזר כל עורה לקדמותה: חוץ מעור בית הפרסות. מן הארכובה ולמטה דלא הוי עור מפני שהוא רך ולא חשיב עור אלא בשר: **הא** מילתא לא איפסיקא הלכתא בהדיא וכו'. האריך בזה הרב אלפסי ז"ל הרבה ורוב דבריו פשוטים וכתב בכלל דבריו ועוד לא עדיפא הא מתניתא ממתניתין דתנן ואלו שעורותיהן כבשרן

נר מצוה

א מיי' פרק ח מהל' שחיטה סמג עשין סג טוי"ד סי' מה:

*)נ"א אלא

ב מיי' פ"ט שם טוי"ד סי' נו:

ג מיי' פ"ז שם טוי"ד סי' נט:

בכורות דף לט.

[ג"ל בפירקין]

[דף רעד ע"א]

אמר רב יהודה אמר שמואל כ"ה בגמ' ובר"ש (ג"ה)

ד"ה מ"ן בגמ' איתא ר' אמי (ג"ה)

שלטי הגבורים

א רש"י פי' דלקתה בכוליא ר"ל ע"י מוגלא ודקדקו מדבריו שאר המפרשים דאפי' ע"י חרב אם הוכה הכוליא בחרב דינה כמוגלא ולא מיטרפא עד דמטי לקותא למקום חריץ שהוא הלובן שבכוליא משמע הא כי מטי לקותא של חרב למקום חריץ דהוי טרפה והרא"ש והר"ן פירשו דלקתה לאו ע"י מוגלא קאמר אלא לקתה היינו שמחמת חולי לוקה הבשר ונתמסמס עד שהרופא גורדו ומעמידו על בשר חי אבל ניקב או נחתך אפי' הגיע עד מקום חריץ לא מיטרפא בהכי דיותר מזיק לה כאב הלקותא מכאב חתך והנקב וכ"כ מיי' וכ"ה דעת רבינו ובהגהת אשר"י בשם א"ז כתוב שאם לקתה הכוליא במוגלא אפי' לא הגיע למקום חריץ טרפה וכ"כ ראבי"ה ועוד כתב שאם נבקעת כוליא לשנים דהויא טרפה וב"ה כתב דלובן בכוליא לקותא הוא וכל שנוי מראה פסול בה חוץ ממראה ירוקה :

ב הרא"ש כתב דאם הקטינה בדקה עד כפול ובגסה עד כענבה ועד בכלל טרפה דכיון דאיסורא דאורייתא הוא אזלינן בה לחומרא וכן נראה דברי מיי' וסמ"ג והטור ובעל ס"ג כתב דכפול וכענבה כשרה פחות מכן טרפה וכבר הקשה עליו הר"ן :

ג מיי' כתב שאם ניטל לחי העליון טרפה והראב"ד שם והטור השיגו עליו וסתרו את דבריו דכיון דטרפות זה לא נמצא בשום מקום אין לנו להוסיף על הטרפיות :

ד רבינו פסק דגלודה אם נשתייר בה עור כרוחב סלע על כל אורך השדרה כשרה ומיי' פסק דבעינן כסלע על פני השדרה וכרוחב סלע על פרק ופרק מפרקי' וכרוחב סלע על מקום טיבורה וקשה מדבריו לדבריו שהרי בפי' המשניות כתב להדיא כדברי הרי"ף שאם נשתייר כרוחב סלע על פני כל השדרה דהוי כשרה והכא אינו מכשיר בתבורו

הגהות הב"ח

(א) במקום כצ"ל: (ב) נ"ב פי' כר' יוחנן : (ג) כר"ס הגי' בתלמוד והגי' הב"ח בכי"ק פי' בברייתא כדאמרי' בתלמודא דיגן תנא ברה : (ד) כוותה דמתניתא עבדינן כצ"ל ונ"ב נ"ל דלא מייתי סייעתא מהך תוספתא אלא לדחוייה לדרב ולדר' יוחנן דס"ל דכל העור מציל דליתא דהא חזינן לרשב"ג דאינו מציל אלא העור שמבית חללו ודרבה בב"ח נמי אידחיי' לה מהך טעמא דס"ל דראשי פרקים אינו אלא עצמות השוק והירך ולא בעינן מבית חללה והשתא כיון דהלכתא כשמואל או כר' ינאי דהרווייהו ס"ל כוותה דמתני' דבעינן דוקא מבית חללה אלא דמר ס"ל דוקא ברוחב ע"פ השדרה ומר ס"ל דוקא על מקום הטבור מספיקא אזלינן לחומרא ובעינן דישתייר על פני כל השדרה וגם על מקום טבורו . אבל במאי דס"ל לרשב"ג דסגי בכאיסר מבית חללה לא קי"ל כוותיה דהא חזינן בברייתא דאייתינן לה בגמ' דבעי דישתייר בה כסלע דוקא וא"נ דלא קי"ל כוותיה במאי דס"ל דסגי בכאיסר במקום אחד מכל המקומות של בית החלל דהא כולהו אמוראי דבגמ' לא ס"ל הכי : (ה) חללה כצ"ל : (ו) כשרה כצ"ל : (ז) נ"ב פי' ועוד אילו איתא וכו' : (ח) נ"ב לומר כי היכי דחזינן בגמ' דאקשי ליה ר' אסי לר' יוחנן דאמר אפי' עור בית הפרסות מציל מהך מתני' דתנן ואלו שעורותיהן כבשרן דאלמא דעור בית הפרסות לאו עור הוא וקא מהדר ליה ר' יוחנן אל תקניטני שבלשון יחיד אני שונה והיינו כפי' התוס' שבמשנה עצמה היה שונה דברי יחיד וכיון דיחידאה היא ליכא לאקשויי מינה דר' יוחנן ס"ל כרבנן א"כ לא עדיפא הא מתניתא דתני בה בהדיא רשב"ג דפשיטא דליכא לדחויי לדר' יוחנן מהך מתניתא דמאי [דרבנן] אלא ס"ל כרבנן דפליגי עליה דרשב"ג דכל העור מציל ושרי ליה מאריה להר"ן ז"ל שהסכים פי' טעות בדברי הרב אלפסי ז"ל והשיג עליו והפי' שכתבנו הוא ברור ופשוט . אלא מיהו צריך להבין דברי הרב אלפסי כמה שפסק [כ]דר' ינאי כמו שהשיב הרא"ש עליו ועוד קשה לי מה שכתב וחזינן דשמואל מחמיר מכולהו דמנ"ל דע"פ השדרה הוא חומרא טפי מעל הטיבור וראשי פרקים ועל כן נראה לפענ"ד דס"ל להרב לפרש דאינהו מקילי טפי מדשמואל [דמ]ר בראשי פרקים ולמר בעל טבורו ומכ"ש דמכשרי ברוחב סלע ע"פ כל השדרה והשתא שפיר קאמר דשמואל מחמיר מכולהו ופסקינן כוותיה לחומרא מספיקא דלא ידעינן אי אית לן לדחויי לדר' יוחנן מקמי דר' ינאי או אית לן [לדחויי] ושמואל מקמי דר' יוחנן ואי איתא דדחינן לדר' ינאי אכתי מספקא לן דלמא אית לן לדחויי לדר' ינאי נמי מקמי דרב ושמואל וכדרב ושמואל נמי מספקא לן אי אית לן לדחויי לדשמואל מקמי דרב דהלכתא [כרב ב]איסורי או דלמא אית לן לדחויי לדרב מקמי שמואל ור' ינאי ורבה בר בר חנה דכולהו ס"ל דלאו כל העור מציל הלכך אזלינן מספיקא לחומרא כשמואל דמחמיר מכולהו : (ט) במקום כצ"ל : (י) ולדון דטרפה בכפול כצ"ל :

כבשרן עור בית הפרסות כלומר דלא חשיב עור אלא בשר והא אפקה רבי יוחנן מהלכתא ואוקמה ביחיד הכי איתא בגמרא דרבי יוחנן מוכח דיחידאה היא אבל לרבנן אפילו עור בית הפרסות חשיב עור הילכך לית לן מהא מתניתא ראיה כלל פירוש דכיון דקתני ההיא מתניתא דעור שבשאר איברים אינו מציל דלא חשיב עור אשתכח דההיא מתניתא נמי יחידאה היא דאילו לרבנן אפילו עור בית הפרסות חשיב עור זו היא כוונת הרב אלפסי ז"ל ואין דבריו ברורים אלא דכי קתני ההיא מתניתא דבעינן דלהוי הך שורא בבית חללה לאו משום דשארא לא להוי עור כי היכי דתיקום כיחידאה אלא היינו טעמא דכל שנגלד כל בית חללה תו לא הדרא ובריא ואין להאריך בזה אבל מ"מ הוא ז"ל פוסק כשמואל דמחמיר טפי שהוא מצריך שישאר מן העור שיעור גדול מן האחרים ואין זה מחוור שאין זה מוציאנו מידי ספק שאילו היה מקום טיבורו וראשי פרקים שייכי בדשמואל אלא דאיהו בעי עור טפי היה בדין לפסוק כשמואל [שבכלל] דבריו דבריהם אבל כיון שכל אחד תופס מקום [לעצמו] כיון שהדבר ספק אינו בדין להכשיר עד שיתקיימו דברי כולם כלומר שישאר כסלע במקום טיבורו ועל פני כל השדרה כולה ובראשי פרקים וכן פסק הרמב"ם ז"ל בפ"ט מהל' שחיטה: **מתני'** אלו טרפות בעוף. אע"ג דכל טרפות דבהמה כנגדן בעוף הני איצטריכו ליה למתניא נקובת הוושט משום פסוקת הגרגרת והויא איצטריכא ליה דלא תימא הואיל וחיותו של עוף לא כפים דהא כשר בסימן אחד אימא גרגרת נמי תטרף במשהו קמ"ל. והכתה חולדה על ראשה משום דקתני מקום שעושה אותה טרפה דהיינו נקובת הקרום דלא תימא תטרף בשנשבר עצם בלא נקיבת קרום כדאמרינן לקמן בגמ' בעוף של מים. ניקבו הדקין משום דבעי למיתנא סיפא גבי אלו כשרות יצאו בני מעיה ולא ניקבו דלא תימא עוף שחיותו מעט תטרף ביציאה לחודה: הכתה חולדה על ראשה. חיישינן לנקיבת הקרום הכתה נשכתה בשיניה דאילו ביד אמרינן לעיל דיש דרוסה לחולדה בעופות וכל כנגד החלל מיטרפא בה: נחמרו. נכוולו מחמת האור ונהפכו מראיהן לשון חמרמרו מעי: אם ירוקין. מפרש בגמ' דבאדומים שהוריקו קאמר בלב וקורקבן וכבד: אם אדומים. הלב והקורקבן כמשפטם שלא נשתנה המראה שלהן ותנא ליה בעוף משום דרגילא ביה מילתא טפי מבבהמה דבהמה איידי דעורה קשה לא מיקרי לה הכי אבל אי הוי ודאי טרפה דכל היכא דנחמרו דינן כניקבו ונקב בין בעוף בין בבהמה פוסל הוא ועוד אכתוב בזה בגמ' בס"ד והיכא דנפלה בהמה לאור ולא ידעינן אי נחמרו בני מעיה אם לאו צריכה בדיקה והיכא דליתא קמן למבדקה מסתמא אסורה והכי מוכחא מהא דאמרינן בגמרא לקמן [דף נז.] אין ריאה לעוף לא ליגפל ולא ליחמר באש הואיל וצלעות מגינות עליה וההיא ודאי בסתמא מיירי דאילו היכא דנחמרה ודאי קמן הרי לא הגינו עליה אלא אם נפלה קאמר ולא ידעינן אם נחמרו דמסתמא אינה צריכה בדיקה. ומדנקט עוף דקאמר אין ריאה לעוף שמע מינה דדוקא עוף הוא דלא צריך בדיקה מהאי טעמא דצלעות מגינות עליה הא דכוותה בבהמה דליתיה להאי טעמא צריכה בדיקה. ואע"ג (ג) דלמסקנא איכא למימר דלא קיימא ההיא דאמרינן בעוף לענין ריאה דצלעות מגינות עליה כמו שאכתוב לפנינו בס"ד אלא דין עוף בנפילה לאור כבהמה אפילו בריאה מ"מ שמעינן מינה דצריכי בדיקה: דרסה וטרפה בכותל. דרסה אדם ברגליו או שנטרפה בכותל או שרצצתה בהמה דאיכא למיחש בהני תלתא משום ריסוק אברים ועדיין מפרכסת: אם שהתה מעת לעת ושחטה כשרה. ומיהו בעי בדיקה כדאיתא בגמ' ולעיל [דף מב.] תנן בבהמה נפלה מן הגג והשתא תני בעוף דרסה וטרפה בכותל האי כי אורחיה והאי כי אורחיה דאורחא דבהמה דמתרסקת בנפילה ולא בדריסה ואורחיה דעוף דלא מתרסק בנפילה אלא מיד עומד ומהלך ושוב אין לחוש לו ואין דרכו להתרסק אלא בדריסה וטרפה ורצוצה: **גמ'** בדיק בשמשא. נגד השמש מסתכל אם יראה נקב שם שהאור יפה לבדיקה: בדיק במיא. מוציא כל המוח מן הקרום דרך פיה כמות שהיא יורדת לחוט השדרה וממלא הקרום מים ואם יוצאות דרך המכה בידוע שניקב הקרום. לשון אחר מכנים בנקב העצם מים (ד) ומוציאן ורואה אם נתלבנו בידוע שנתערב המוח בהם: מיין בגילא דחיטתא. מוצץ בקש של חטין דרך הנקב ואם ניקב הקרום עולה: אווזי דידן הואיל ושכיחי במיא. שתמיד הן במים: קורקבן שניקב וכיס שלו קיים כשר. כיס שלו קליפה הפנימית ומיהו דוקא שניקב מעצמו מחמת חולי דאי מחמת קוץ וכיוצא בו ודאי טרפה הויא דהאי קוץ מהיכא אתא אי דרך חוץ הרי ניקבה לחלל וטרפה וחיישינן שמא ניקב אחד מן האברים הפנימים שנקיבתן במשהו וכדאמרי' [דף נג:] בקוץ עד שתנקב לחלל ואי דרך וושט אתא על כרחין כיון דקורקבן דמבחוץ אינקיב כיס שלו נמי שהוא פנימי אינקיב אלא דלא מינכר אי נמי קרום עלה בו ואינו קרום שבכל הנקובין קרום שעלה בהם מחמת מכה אינו קרום וכמו שכתבתי למעלה אלא ודאי על ידי חולי קאמר: ואם נקבו שניהם זה שלא כנגד זה. כגון זה למעלה וזה למטה: שיעור ירוקתן מחמת האור כשיעור נקיבתן. יש מי שכתב דכיון דשיעור ירוקתן כשיעור נקיבתן אין ירוקתן פוסל בלב עד שיהא מוריק עד חללו ובקורקבן עד שיהא מוריק הוא וכיסו אבל הוריק מלמעלה בלבד כשר כשם שהוא כשר בנקב ואחרים אמרו דכל שהוריק משהו למעלה טרפה דמיקלא קלי והזיל כענין שאמרו בארס מיהו לאו דדמי לגמרי לארס שהרי בדרוסה אמרו שאפילו באברים שאין נפסלין אלא בכולן או ברובן דריסתן במשהו כדאמרינן לעיל [ריש דף נב.] גבי קנה לפי שהארס מתפשט בכל

ורבים הלכה כרבים וכיון דכולהו ס"ל דעור בית הפרסות אינו מציל בגלודה וליכא מאן דאמר מציל אלא רבי יוחנן (א) והוה ליה ר' יוחנן יחיד אצל רבים ולית הילכתא כוותיה וכיון דשמואל ורבי ינאי ורבה בר בר חנה כולהו סבירא להו דלאו כל העור מציל בגלודה אלא עור מיוחד אף על גב דרב ורבי יוחנן קיימי בחד שיטתא הוו להו תרי לגבי תלתא והוו להו כיחיד אצל רבים ואי אמרת נעביד כרב ורבי יוחנן דרב ושמואל הלכה כרב באיסורי ושמואל ורבי יוחנן הלכה כר' יוחנן ורבה בר בר חנה ורבי יוחנן הלכה כרבי יוחנן דרביה הוא הא ק"ל דר' ינאי ורבי יוחנן הלכה כר' ינאי דרביה דר' יוחנן הוא הלכך הויא לן הא מילתא ספיקא (א) ונקטינן בה לחומרא וחזינן דשמואל מחמיר מכולהו הילכך לא מכשרינן לה לגלודה אלא בדאישתייר בה רוחב סלע על פני כל השדרה כשמואל: *מתני' אלו טרפות בעוף נקובת הושט ופסוקת הגרגרת °הכתה חולדה על ראשה מקום שהוא עושה אותה טרפה ניקב הקרקבן ניקבו הדקין נפלה א לאור ונחמרו בני מעיה אם ירוקין פסולה ואם אדומין כשרה דרסה וטרפה בכותל או שרצצתה בהמה אחרת והיא מפרכסת אם שהתה מעת לעת ושחטה כשרה: גמ' הכתה חולדה על ראשה מקום שהוא עושה אותה טרפה וכו': איתמר רב ושמואל ולוי דאמרי מכנים ידו לתוך מוח אי מבצבץ ועולה טרפה ואי לאו כשרה פירוש שמניח אצבעו בצד הנקב ונועץ אצבעו שם אם נקב קרום של מוח המוח עולה ומבצבץ מן הנקב ואי לא בצבץ המוח ולא יצא מן הנקב בידוע שלא ניקב קרום של מוח. פי' אחר מכנים ידו לתוך פיה ובודק אי מבצבץ ועולה טרפה רב שזבי בדיק בשמשא רב יימר בדיק במיא רב אחא בר יעקב מייץ בגילא דחיטתא. והא תני לוי כל טרפות שמנו חכמים בבהמה כנגדן בעוף יתר עליהם בעוף (ב) נשבר העצם אע"פ שלא ניקב קרום של מוח התם בעוף של מים דהואיל וקרומו רך *אמר רב שזבי והני אווזי דידן הואיל ושכיחי במיא כעוף של מים דמיין: ניקב הקרקבן: (ג) א"ר יצחק בר יוסף אמר רבי יוחנן קרקבן שניקב וכיסו קיים כשר איבעיא להו ניקב הכיס והקרקבן קיים מהו ת"ש דאמר רב הונא ניקב זה בלא זה כשר ואם ניקבו שניהם זה שלא כנגד זה כשר מ"מ כיון דקרקבן מינח נייח כדקאי קאי לא רווח ולא גמד ולא מתרמו אהדדי הילכך כמי שניקב זה בלא זה דמי וכשרה: נפלה לאור ונחמרו בני מעיה אם ב ירוקין פסולה ואם אדומין כשרה: *רבי יוחנן משום רבי יוסי ברבי יהושע אומר שיעור ירוקתן כשיעור נקיבתן מה נקיבתן במשהו אף ירוקתן במשהו בעא מיניה ר'

דף נו. תמסה דף נו: [דף ריש ע"ב] דף נו: תמסו

רש"י

שהוא רך: מתני' הכתה חולדה על ראשה. חיישינן שמא ניקב הקרום. והכתה (ג) כלומר נשכתה בשיניה דאילו ביד אמר לעיל יש דרוסה לחולדה בעופות וכל כנגד החלל מטרפה בה: נחמרו. נתכוולו מחמת האור ונהפך מראיתן כמו חמרמרו מעי: אם ירוקין. כלומר קרקבן ולב שהוריקו: אם אדומים. לב וקרקבן לדינן מפרש בגמרא: דרסה. אדם ברגליו: או שנטרפה. בכותל: או שרצצתה בהמה. דאיכא למיחש בהנך תלתא משום ריסוק איברים ועדיין היא מפרכסת: אם שהתה מעת לעת. ואחר כך שחטה כשרה ובדיקה בעי כדאמרי' בגמ': גמ' ונועץ אצבעו. דוחק באצבעו על הקרום אצל הנקב: מכנים ידו לפיה. לפיו של עוף שנשכתו חולדה בראשו ובודק דוחק אצבעו כלפי חיך העוף והמוח נדחק למעלה: אם מבצבץ. המוח ויוצא דרך נקב המכה טרפה: בדיק בשמשא. מסתכל כנגד השמש אם יראה הנקב: בגילא דחיטתא. מוליכו על כל הקרום ורואה אם ניקב: במיא. מוציא כל המוח מן הקרום דרך פיה כמו שיורדת למטה לחוט השדרה ואז ממלא הקרום מים ואם יוצאין דרך המכה אז ידוע שניקב הקרום. נ"א מכנים מים בעצם הקרום ת"ד נקב וחוזר ומוציא ורואה אם נתלבנו בידוע שהמוח נתערב בהן: אווזי דידן. הואיל והן תמיד במים: וכיסו קיים. עור שבקורקבן מבפנים ונקלף ממנו: שיעור ירוקתו. מחמת האור: כנגד

עין משפט: א מיי' פרק י מהל' שחיטה טוש"ע יו"ד סי' ל: ב מיי' פ"ו שם סמג עשין סג טור י"ד סי' מט: ג מיי' פ"ו ופ"ז שם טור י"ד סי' נב:

שלטי הגבורים: בחבורו עד שיסיה גם ברוחב סלע כל אבר ואבר וגם הטבור. והרא"ש כתב דבכל מקום מן הבהמה שישאר מן העור דהוי כשרה ואפי' במקום בית הפרסות הוי עור ומציל וב"ה כתב דעור בית הפרסות אינו מציל וכביא דבריו הרא"ש ואם נשל מקום כל השדרה או מקום כל פרק ופרק ממנה או ממקום טבורה והשאר כולו קיים נשאר בגמ' בתיקו ומיי' כתב דהוי כשרה והשיג עליו הרא"ש באורך וכתב איכו דספק זה דאורייתא ולחומרא וכ"כ הטור:

א ואם דין זה דנפל לאור ונחמרו בני מעים שייך גם בבהמה או דוקא בעוף איכא פלוגתא מיי' כתב דטרפות זה לא שייך אלא בעוף אבל בבהמה אם נפלה לאור ונשתנה מראה בני מעיה כשרה דתולין השנוי בדבר אחר ולא באור מפני שעור של בהמה קשה ומגין עליו וכן הוא דעת הרשב"א והרמב"ן והרבה מהפוסקים. וב"ה כתב דראוי להחמיר בבהמה מספיקא היכא דנודע שנפל לאור וב"ה כתב דרך פשרה שהעוף מכיון שנפל לאור צריך לבדוק לפי שאין לו עור וקרום הדבר שנחמרו מעיו אבל בבהמה אין חוששין אבל ודאי אם נחמרו גם היא נטרפת בכך וכתב עליו הרא"ש דאין אלו אלא דברי נביאות אלא ודאי לא שייך בבהמה והר"ן כתב דדין זה שייך גם בבהמה אם אירע שנפל לאור ולא תנא עוף במתני' אלא משום דשכיח דבר זה בעוף טפי מבהמה שאין דרך בהמה ליפול לאור. וכתב ריא"ז ונראה בעיני שגם הבהמה אם נחמרו בני מעיה טרפה וסוא שידוע שנשתנה מראיהן מחמת האור אבל בעוף אם נשתנה בידוע שמחמת האור הוא שכך אמרו חכמים הוריקה הכבד כנגד בני מעים בידוע שנפלה לאור ונחמרו בני מעיה וטרפה כמבואר בקונט' הראיות:

ב ואם נשתנו בני מעיה האדומים לירוק הר"ן והטור כתבו בשם הרשב"א שאין הירוקת פוסל בכבד אלא ככרתי אבל ירוק כביעתא או כמוריקא כשר שהרי מראה זה הוא מצוי תמיד בכבד מחמת שומן ומדקאמר טעם מחמת שומן ש"מ דבלב וקורקבן מראה ירוק פוסל בהם והרא"ש מוסיף שאף בלב וקורקבן אין ירוקת פוסל בהם אלא ככרתי שבל בהאי מוריק ככרתי הוא מוריק ומלשון מיי' בפי' המשניות משמע דכל ירוק שפוסל בריקה הכי נמי פוסל הכא שכתב וז"ל ואם מצא מהן ירוק או כרתי הרי זו טריפה משמע שכל ירוק פוסל:

הגהות הב"ח
(א) הוה כל"ל: (ב) נ"ב גמ' ריש פירקין בדף מג ע"א: (ג) דלמסקנא כצ"ל: (ד) הטעם מים וחוזר ומוציאו כצ"ל:

הגהות חוות יאיר
(א) עיין בתשו' גם בב"י שלע"ע מאד: (ב) נ"ע דלמא נשבר העצם שאני: (ג) טפי הוי ניחא למימר ככתה ברגלה וק"ל:

המאור הגדול

ויש דברים שהשמיט הרי"ף מהלכות טרפות בפרק הזה בענין נפילה ואין חבט בלא מכה בפחות מעשרה וכדאסיקנא בדוכתא בב"ק דנזיקין גם בענין ניטל הזפק ושנשלה הנוצה לא פירש הלכה כדברי מי וכן מה דכתב בגלודה ועוד דלא עדיפא ממתני' דתנן אלו שעורותיהן כבשרן דאוקמיה ר"י לבר מהלכתא ואוקמה כיחידאה [אין] טעם לדברים ההם שאין זו דומה לזו דהאי דאוקמא למתני' כיחידאה משום דאשכח תנא דברייתא דמתני לה בלשון יחיד ועוד דפסק בגלודה כשמואל וה"ל למיפסק לחומרא נמי כר' ינאי וכל זה וכיוצא בזה ביארנוהו בחבורנו בהל' בדיקה ולפיכך לא הטרחנו עצמנו לשנות בדברים ההם:
והא דתנן נפלה לאור ונחמרו בני מעיה אם ירוקים פסולה אם אדומים כשרה בדין הוא דמצי תני איפכא דהא קי"ל אדומים שהוריקו וירוקים שהאדימו טרפה אלא להכי נקיט פסלות בירוקים משום דשכיחי פסלות דידהו ע"י שלקה משא"כ באדומים שאין השלק מאדים לעולם אלא מוריק:

מלחמת ה'

וכתב עוד ויש דברים שהשמיט הרי"ף מהל' טרפות וכו'. גם בענין ניטל הזפק ושנטלה הנוצה לא פי' הלכה כדברי מי. ותמהני עליו שהרי הדבר ידוע שכל שלא נפסקה הלכה בדברי יחיד ורבים הלכה כרבים והכא נמי מיפלג פליגי רבנן עלייהו ויחידאי אינון ואין ספק בדברי הרב ז"ל שאין הלכה לא כרבי בזפק ולא כר"י בנוצה ולפיכך כדתנן סתם דיו בכך ומ"ש בגלודה ועוד דלא עדיפא ממתני' דתנן ואלו שעורותיהם כבשרן דאוקמה ר' יוחנן לבר מהלכתא ואוקמה כיחידאה טעם לדבר משום דזו נמי בלשון יחיד מנאה אותה דרשב"ג קתני וש"מ חולקין עליו חביריו בשאר אברים כמו שחולקים בשעור האיסור וכולה דברי יחיד היא ומה שפסק כשמואל על מקום טיבורו פירושו על השדרה כנגד הטיבור והיינו דקאמר על מקום טבור ולא אמר על טבורה ולצאת ידי שניהם פסק כשמואל דבעי רוחב סלע על פני כל השדרה שבכלל דבריו דבריהם אבל מה שלא הצריך על ראשי פרקים שהוא ז"ל מפרש שכל אחד מראשי הפרקים מציל והא איכא. לאחר שכתבתי זה מצאתי שיטה זו מוחלפת בגירסת' ר' נכורלאי מסמיה דשמואל כרוחב סלע על פני כל השדרה רבה בר בר חנה אמר אף בראשי פרקים ר"א בן אנטיגנוס משום ר"א בר' ינאי עד מקום טבורה וזו הנוסחא של ר' אחאי משבחת בשאלתות ולפי זו הנוסחא דברי רבינו בהלכות מיושבים הם דשמואל מחמיר מכולהו כולהו אית להו דשמואל ושמואל לית ליה דידהו ועבדינן כוותיה לחומרא דברים ברורים הם לפי הגירסא הזו אלא [שלא] מצינו אותה כן בהלכותיו וש"מ הוא ז"ל סבר לפרש כן לאחר הנוסחאות עצמן והעלותן עם זו לטעם אחד ומ"מ נתגלה כוונתו בזה הענין:

בכל וגבי אור ליכא למימר הכי דהא אמרינן בסמוך גבי הוריקה כבד ולא יהא אלא ניטלה ואם איתא שהוא מתפשט בכל הוה ליה ניטלה הכבד ולא נשתייר ממנה כלום דטרפה אלא ודאי אין כחו גדול כל כך מיהו אפשר לומר בו שאם הוריק מלמעלה הרי הוא כאילו הוריק מעבר לעבר: הוריקה כבד כנגד בני מעים מהו. פירוש הכבד מקלתו כנגד בני מעים ומקלתו למעלה אצל הצלעות ומה שהוא שלא כנגד בני מעים פשיטא לן דהוריקה כשרה שאין ירקות פוסל אלא מטעם נקב ונקב אינו פוסל בכבד כלל והיינו דפרכינן ולא יהא אלא ניטלה כלומר ניטלה ונשתייר ממנה כל שהוא אלא דבהוריקה כנגד בני מעים הוא דקא מיבעיא לן אי חיישינן שמא נחמרו בני מעיה או לא ונפקא מינה היכא דליתנהו קמן לבדקינהו אי נמי אע"ג דאיתנהו מי אמרינן כיון שהוריקה כבד כל שכן שנחמרו בני מעיה אלא דלא איגלי בהתתייהו או דילמא כיון שלא הוריקו בני מעיה האור שלט בכבד ולא בבני מעים ואסיקנא דכיון שהוריקה כבד בידוע שנחמרו בני מעיה מיהו כתב הרשב"א ז"ל דדוקא בשהוריקה למטה במקום חבורה בבני מעים ואע"פ שלא הוריקה למעלה כנגד גבה אבל הוריקה נגד גבה ולא במקום חבורה כשרה שזו דרך גבה נפלה ולפיכך הוריקה כבד ולא הוריקו בני מעים:

כיון שהוריקה כבד כנגד בני מעים בידוע שנפלה לאור ונחמרו בני מעיה וטרפה. זו היא גירסת הגאונים ז"ל וכן בהלכות הרב אלפסי ז"ל ולפי גירסא זו משמע שכל שהוריקה כבד אע"פ שלא ראינו שנפלה לאור כודאי

רש"י

כנגד בני מעיים. ראש אחד של כבד תלוי כנגד בני מעיים וראשו אחד למעלה: אלא ניטלה. הא אמרינן ניטל הכבד כשר: ירוקין הוו. הדקין וכן דינם: אדומין הוו. הדקין ודינן להיות ירוקין. לכך טרפה: לא אמרו אדומין כשרה אלא בלב וקורקבן. שדינן להיות אדומין ונפסלין אם הוריקו אבל דקין שהן ירוקים נפסלין בהאדימו: קוטרא עייל בהו. מעיקרא נכנס בהן עשן ועכשיו הולך מחמת המים הרותחין: דאיגלי בהתתייהו. נתגלה הרפתן לודאי נחמרו: הילכך. כיון דזמנין יתגלה ריעותייהו כי שליק להו: לא ליכול אינים. עוף שנפל לאור אלא בשלקא: לא מחזקינן. והיכא דלא מינכר ריעותא בהדיא בלא שלקא לא טרפינן אלא אם כן מיתרמי דשליק ליה

ר' *יוסי בר' יהושע בן לוי מרבי יהושע בן לוי (א) הוריקה כבד כנגד בני מעים מהו אמר ליה טרפה אמר ליה ולא יהא אלא ניטלה °אמר רבא כיון שהוריקה(א) כנגד בני מעים א בידוע שנפלה לאור ונחמרו בני מעיה וטרפה: ההיא תרנגולתא דהוי בי רבי יהושע בן לוי אתא לקמיה דר"א הקפר ירוקין הוו ואכשרה והא אנן תנן ירוקין פסולה אמר ליה לא אמרו ירוקין פסולה אלא בלב ב ובקרקבן ובכבד תניא נמי הכי באלו בני מעים אמרו בקרקבן ובכבד ובלב: ההיא תרנגולתא דהוה בי רב *יצחק אתא לקמיה דר' אבהו אדומין הוו וטרפה והא אנן תנן אדומין כשרים א"ל אדומין שהוריקו וירוקין שהאדימו טרפה [לא אמרו אדומים כשרים אלא בלב וקרקבן וכבד]: אמר רב שמואל בר חייא אמר רבי מני *ירוקין שהאדימו ושלקן ג והוריקו כשרה מאי טעמא קוטרא עייל בהו אמר רב נחמן בר יצחק אף אני אומר אדומים שלא הוריקו ושלקן והוריקו טרפה מאי טעמא דאגלי בהתתייהו אמר רב אשי הילכך לא ליכול איניש אלא בשלקא ולא היא אחזוקי איסורא לא מחזקינן: °דרסה וטרפה בכותל או שרצצתה בהמה והיא מפרכסת אם שהתה מעת לעת ושחטה כשרה: ר"א בן אנטיגנוס אומר משום ר' אלעזר

נפלה משוינן ליה וכן כתב הרמב"ם ז"ל בפ"ז מהל' שחיטה וזה מן התימה שהרי הירקות מצוי הוא תמיד בכבד מחמת חולי וכיון שלא ראינו שנפלה לאור למה לא נתלה בחולי דהא תלינן בזהב ועוד דהא רב יוסף בודאי נפלה קמיבעיא ליה דהא אמתני' קאי ומשמע ודאי דאמאי דבעא מיניה אהדר ליה אלא ה"ג כל שהוריקה כבד כנגד בני מעים בידוע שנחמרו בני מעיה וטרפה ואפי' לפי גירסת הרב אלפסי ז"ל יש לומר דה"ק בידוע שכשנפלה לאור נחמרו בני מעיה וכשנפלה לאור ודאי קאמר אבל לא נפלה תולין בחולי דהא תלינן בזהב וה"נ משמע בסמוך מדאמרינן אדומים שלא הוריקו ושלקן והוריקו טרפה מ"ט איגלי בהתתייהו ואמר רב אשי עלה הילכך לא ליכול אינים אלא בשלקא ומה ראה רב אשי להצריך לבדוק טרפות זה יותר מכל שאר טרפות שאין חוששין להן אלא ודאי בשנפלה לאור הוא דקאמר רב אשי דלא ליכול אלא בשלקא דכיון דנפלה ודאי חיישינן ואפ"ה מהדרינן דאחזוקי ריעותא לא מחזקינן וכיון דרב אשי בנפלה דוקא קאמר כי אמרינן נמי [שלקן] והוריקו טרפה דוקא בנפלה לאור דאי אפילו בלא נפלה היכי לימא רב אשי סתמא לא ליכול אינים אלא בשלקא והא רב אשי לא איירי אלא בשנפלה אלא ודאי כל שלא נפלה לאור אין חוששין לה כלל ואע"פ שהוריקו וכן דעת הרמב"ן והרב רבינו אהרן הלוי תלמידו ז"ל אבל הרשב"א ז"ל מחמיר כדברי הרמב"ם:

אדומין הוו וטרפה. אדומין הוו הדקין והן רגילין להיות ירוקין וטרפה: לא אמרו אדומין כשרה אלא בלב וקרקבן וכבד. שדרכן להיות אדומין דבדידהו אם הוריקו מוכחא מילתא שהאור שלט בהן וטרפה. ואם אדומין כלומר אע"פ שהוסיפו אדמימות כשרה אבל בדקין הוי איפכא שכיון שהן ירוקין אע"פ שהוסיפו ירקות כשרה שבמשמע הוא הן מוסיפין במראה שלהן והיינו דאמר באידך עובדא דבסמוך ירוקין הוו ואכשרה אבל האדימו טרפה שאין משתנים ממראיתם אא"כ שלט בהן האור וא"ת ואמאי נקט מתניתין טפי אדומין שהוריקו מירוקין שהאדימו י"ל לרבותא שאע"פ שדרך האש להאדים משכחת לה דאדומין כשרה ולדברי מי שאומר שהשלק סומכין עליו בהוריקה אבל לא בהאדמה כמו שאכתוב בסמוך בס"ד אתי שפיר טפי דירוקין פסולין הוי מילתא פסיקתא [דלית להו תקנתא בשלקא אבל אדומים פסולים לא הוי מילתא פסיקתא] דירוקין שהאדימו פעמים שחוזרין להכשירן כגון ששלקן והוריקו דאמרינן קוטרא בעלמא עייל בהו כדאיתא בסמוך: ומדנקט ההי דינא דנפלה לאור במתניתין ובגמרא גבי עוף ולא נקטיה בבהמה כלל דליתיה בבהמה יש מי שאומר דליתיה בבהמה כלל דדוקא בעוף שהוא רך האור שולט בו אבל בהמה עורה מגין עליה ואין האור שולט בה ודמיא למאי דאמרינן לקמן בגמרא [דף נז.] דאין ריאה לעוף לא ליכפל ולא ליחמר באש הואיל וצלעות מגינות עליה והם מפרשים שאפילו נחמרה [ריאה של עוף] אין חוששין לה ותולין בחולי אחר וה"נ אע"פ שנחמרו בני מעיה של בהמה תולין ואין חוששין לנפילה באש וכן כתב הרמב"ן והרמב"ם בפרק י' מהלכות שחיטה ולא מיחוור דא"כ כי היכי דאמרינן [שם] כל טרפות שמנו חכמים בבהמה כנגדן בעוף יתר עליהן העוף נשבר העצם אע"פ שלא ניקב קרום של מוח ה"נ ה"ל למימר יתר עליהן נפלה לאור ונחמרו בני מעיה שאם תאמר שלא אמרו יתר עליהן העוף אלא במה שהעוף והבהמה שוין אבל בנפילה לאור איכא טעמא למיסר עוף טפי מבהמה מפני שעורו רך והרי אף בנשבר העצם אע"פ שלא ניקב קרום של מוח איכא טעמא כדאמרינן בגמרא הואיל וקרומו רך ואעפ"כ הזכירוהו בפירוש וכן נמי מה שאמר דאין ריאה לעוף ליחמר שאפילו נחמרה כשרה לא מחוור דכיון שנחמרה הא חזינן שלא הגינו צלעות עליה אלא ודאי כי אמר אין ריאה לעוף ליחמר באש היינו לומר שעוף שנפל לאור אין הריאה שלו צריכה בדיקה אבל נחמרה ודאי טרפה וכן נמי בבהמה כל שנחמרה ודאי טרפה (א) והא דנקטה בעוף משום דמאי דשכיח ליה נקיט שמפני שהעוף מצוי בבית תדיר דרכו ליפול על האש יותר מן הבהמה וכדנקט נמי מאי דשכיח ליה דרסה וטרפה בכותל גבי העוף אע"פ שכך הדין בבהמה כמו שכתבתי במשנתינו ובתוספתא נמי תניא בהדיא גבי בהמה רצצתה חברתה ולעיל [דף נא.] נמי אמרינן שורים שמנגחים זה את זה וכו'. הילכך דינא (ב) נמי דנפלה לאור ונחמרו בני מעיה הרי היא בבהמה כבעוף והרב ב"ה ז"ל מטיל פשרה בדבר שעוף מכיון שנפל לאור חוששין לו וצריך בדיקה חוץ מן הריאה שלו וכמו שכתבנו אבל בבהמה שעורה קשה אין חוששין לה אלא שאם ראינו שנחמרה טרפה כדאמרינן גבי ריאה דעוף [הואיל] וצלעות מגינות עליה ואף זה אינו מחוור דכיון דבהמה מעוף ילפינן כשם שחוששין בעוף משעה שנפל לאור כך חוששין בבהמה ושניהם צריכים בדיקה חוץ מריאה של עוף לדברי מי שאומר דההוא לישנא דאין לו לא ליכפל ולא ליחמר באש קאי אמסקנא ואפשר לומר דההוא לישנא אמסקנא לא קאי ואפילו ריאה של עוף צריכה בדיקה ויתבאר לפנינו בס"ד: **לא** אמרו ירוקין פסולה אלא בלב וקרקבן וכבד. פירוש לב וקרקבן מחמת עצמן שהרי הנקב פוסל בהן וכבד מחמת בני מעים אבל הרשב"א כתב שאף בכבד משכחת לה מחמת עצמו כגון שהוריקה כבד במקום מרה ובמקום חיותא בכדי שאם יניטל מקום הירקות לא ישאר בו כזית באחד מאלו המקומות דטרפה דכנטול כולו דמי והיינו דמני כבד בהדי לב וקורקבן דכולהו טרפותן מחמת עצמן והאי דלא מני ריאה בהדייהו אע"ג דודאי היכא דנפלה והוריקה טרפה דלאע"ג דאמרינן לעיל [דף מז:] ירוקה כשרה מדרבי נתן ה"מ בלא נפלה לאור אבל בנפלה לאור אין תולין בריאה כדרבי נתן כשם שאין [תולין] בכבד בחולי אלא היינו טעמא לפי שאין הריאה עשויה ליחמר כלב וקורקבן וכבד הואיל וצלעות מגינות עליה ועוד שאפשר שאין דינה שוה עם אלו שלב וקרקבן וכבד צריכין בדיקה כל שנפלה לאור וריאה של עוף אינה צריכה בדיקה והאי דלא מני טחול בהדייהו לדברי הרמב"ם שהוא סובר שאין הנקב פוסל בו אתי שפיר שכיון שאין הנקב פוסל בו אף הירקות אינו פוסל בו וכתב הרשב"א שאין הירקות פוסל בכבד אלא ככרתי אבל ירוק כביעתא או כמוריקא כשרה שהרי מראה זה מצוי הוא תמיד בכבד מחמת שומן והרא"ה מוסיף שאף בלב וקורקבן אין הירוק פוסל בהן אלא ככרתי שכל שהאש מוריק ככרתי הוא מוריק: ירוקין שהאדימו ושלקן והוריקו כשרה מ"ט קוטרא הוא דעייל בהו. כלומר מעיקרא ועכשיו הלך מחמת המים הרותחין: אמר רב נחמן ברבי יצחק אף אנו נאמר אדומין שלא הוריקו ושלקן והוריקו טרפה מ"ט איגלי בהתתייהו. כלומר חרפתן כך היא הגרסא בהלכות הרב אלפסי ז"ל ויש מי שדקדק דמדנקט ירוקין שהאדימו ולא נקט אדומין שהוריקו כדנקט תנא דמתניתין ירוקין פסולה ש"מ שאין שלק ראיה לאדמימות כלל דכשחוזרין למראה ירקות הוא דאיכא למימר קוטרא עייל בהו א"נ איגלי בהתתייהו אבל כשחוזרין למראה אדמימות אין זו ראיה כלל ובקצת ספרים הגרסא בהפך אדומין שהוריקו ושלקן והאדימו כשרה אמר רב נחמן בר' יצחק אף אנו נאמר ירוקין שלא האדימו ושלקן והאדימו טרפה ולפי גירסא זו י"ל דכי נקט אדומין שהוריקו סרכא דמתניתין נקט דקתני ירוקין פסולה אבל בין האדמימות בין הירקות ניכר ע"י שלק או אפשר אף לפי גירסא זו שאין השלק ראיה אלא לאדמימות אבל לא לירקות ולפיכך יש מי שמחמיר ואומר שמפני שנוי הנוסחאות אין סומכין לעולם בשלק להתיר אלא לאיסור בין בירוקין בין באדומין אבל הרמב"ם ז"ל כתב בכולן והוא שיעמדו באותו מראה אחר ששולקין אותן:

אמר רב אשי הילכך לא ליכול אינים אלא בשלקא. הילכך כיון דאמרינן דזמנין דמגליא ריעותייהו כי שליק להו לא ליכול אינים עוף שנפל לאור אלא בשלקא: אחזוקי איסורא לא מחזקינן. כיון דלא מינכר ריעותא בהדיא אא"כ מתרמי דשליק להו וחזי ריעותא: דרסה וטרפה בכותל או שרצצתה בהמה ומפרכסת אם שהתה מעת לעת ושחטה כשרה. תנא הכי גבי עוף והוא הדין לבהמה ורבותא קמ"ל שאפילו בעוף

שחיטתו

א מיי' פרק ט מהל' שחיטה טוש"ע יו"ד סי' נו:

בגמ' וברא"ש איתא רב יוסף בריה דריב"ל כו' (ג"א)

ב"ר יוסף כ"ה בגמ' (ג"א)

י' ד"ה

כ"ה ברא"ש ובגמ' איתא אדומין שהוריקו ושלקן והזרו והאדי' כשרה כו' (ג"א)

חדושי אנשי שם

מהר"ם (א) וכן נמי לא נחמרה ודאי אלא שראינו שנפלה לאור וליתא קמן דליבדק טרפה כדפי' לעיל וכזה תהיה חמורה הבהמה מן העוף בריאה שלה:

הגהות הב"ח

(א) נ"ב כבד כנגד:
(ב) דינא דנפלה וכו' הרי היא נמי בבהמה:

שלטי הגבורים

א בני מעים של עוף שנשתנו מראיתם וכו' ידעינן אי נפל לאור אי לא לפי דברי רבי' ומיי' משמע דכל היכא שאם מוצאים בני מעים שנשתנו מראיתם אפי' אין ידוע לנו אם נפל לאור או לאו אנו תולין לומר שבודאי נפל לאור ונחמרו בני מעים וטרפה והאשר"י והר"ן והטור כתבו דכל מאי דטרפי' בשנוי מראה במעים היינו דוקא בידוע שנפל לאור אבל אי לא ידעינן וחזינן שנשתנו בני מעיה לא תלינן בנפילת האור דמלתא דלא שכיח היא אלא תלינן בשנוי הטבעים דפעמים מחמת רוב שומן או כחש משתנין ומן התימה על מיי' שכפי' המשניות כתב להדיא כדברי הרא"ש דכל מאי דטרפי' בשנוי מראה במעים הוא על תנאי שידוע לנו שנפל לאור ובחבורו פ"ו מהל' שחיטה משמע להדיא דכל שנמצאו בני מעים בשנוי תלינן שנפל לאור אפי' לא ידעינן שנפל וטרפינן ליה וכ"ע ובמרדכי כתוב בשם כמה גאונים כדברי הרא"ש וסיעתו:

ב בני מעים של עוף שנשתנו מראיתם הרא"ש ז"ל והטור כתבו דאפי' לא הגיע שנוי המראה עד החלל בלב וקורקבן וכבד דהוי טרפה שכיון שלקו מחמת מכות אש סופן לינקב והר"ן הביא דעת האומר דאין שנוי פוסל בהן עד שיגיע אל החלל דוקא:

ג יש מי שאומר דלא שנא ירוקין והאדימו ושלקו וחזרו והוריקו לא שנא אדומים שהוריקו ושלקו וחזרו והאדימו כשרה וכן לענין טרפות לא שנא אדומים שלא הוריקו ושלקו והוריקו לא שנא ירוקים שלא האדימו ושלקו והאדימו דהוי טרפה ויש מי שאומר דלא מכשירין אלא בירוקין שהאדימו ושלקו וחזרו והוריקו אבל לא באדומים שהוריקו וחזרו והאדימו ע"י ששלקו וכן לא טרפינן אלא באדומים שלא הוריקו ושלקו והוריקו אבל בירוקין שלא האדימו ושלקו והאדימו לא. ויש מי שאומר בהיפך וזה תלוי בגי' הספרים עי' בדברי הר"ן והרשב"א תמצא שם טעם כולם והוראה זו היא ספק והדעת נוטה להחמיר בכולם:

הגהות חות יאיר

(א) נ"ע דע"כ מיירי כשאין ידוע שנפלה לאור וא"כ ה"ס המ"ל איכא בכל שינוי וי"ל דנסתפק אם מקרי זה שינוי בכבד ולכן לא זכר רש"י בפי' ממעים כבד:

שחיותו קל אם שחטה כשרה בבדיקה : צריכה בדיקה. אע"פ ששהתה מעת לעת: **מתני'** אלו כשרות בעוף נקבה הגרגרת או שנסדקה . רבותא קמ"ל דאע"פ שחיותו של עוף קל לא מטרפא בסדיקת גרגרת: הכתה חולדה על ראשה מקום שאין עושה אותה טרפה. שלא ניקב קרום של מוח: ניקב הזפק. כיס שהאוכל נקבץ שם: רבי אומר אפי' ניטל. פירשו בו דלא ניטל לגמרי קאמר שאם כן המאכל יורד לחלל הגוף ואין לו תקנה אלא דמשום דת"ק נקט ניקב קאמר איהו אפילו ניטל מיהו בעינן שישתייר בו כדי שיוכל המאכל לעבור מן הוושט אל הקורקבן דרך הזפק: גפיה . עצמות הכנפים : נשתברו רגליה . מן הארכובה ולמטה או אפי' למעלה ולא יצא העצם לחוץ אבל יצא לחוץ תנן בבהמה המקשה [דף עו:] דהוי טריפה : נמרטו כנפיה . היינו נוצה גדולה שעל כל גופה : נוצה . היינו הדקה הסמוכה לבשר שאין לה קנים ואיכא מ"ד דאע"ג דרבנן לא פליגי בהדיא בנוצה כיון דנקטה גבי אלו כשרות משמע דרבנן מכשרי דאי כולהו מודו בה דפסולה גבי אלו טרפות ה"ל למתנייה :

תורה אור / נר מצוה

ברבי ינאי צריכה בדיקה : °**מתני'** אאלו כשרות בעוף ניקבה הגרגרת או שנסדקה הכתה חולדה על ראשה מקום שאינו עושה אותה טרפה ניקב הזפק רבי אומר אפילו ניטל יצאו בני מעיה ולא ניקבו א נשתברו רגליה נשתברו ב גפיה ונמרטו כנפיה ר' יהודה אומר אם ניטלה הנוצה פסולה : **גמ'** אמר *רב חננאל ואיתימא רבי יוחנן גג הזפק נידון כושט שאם ניקב במשהו פסול . אמר רב ביבי בר *)אבין ומקום שנמתח עמו כלומר הוא בלבד שנדון כושט שאם ניקב במשהו טרפה והוא הנמתח עם הושט באורך הצואר : יצאו בני מעיה ולא ניקבו וכו' : גא"ר שמואל בר רב יצחק לא שאנו אלא שלא הפך בהן אבל הפך בהן טרפה דכתיב °הוא עשך ויכוננך מלמד שברא הקב"ה כונניות באדם כיון שנהפך אחד מהם אין יכול לחיות ומיד מת ההוא רומאה דחזא גברא דנפל מאיגרא לארעא ופקע כריסיה ונפקו מעיה אזיל ואייתי לבריה ושחטו קמיה *באחוזת עינים אינגיד ואיתנח ועיילינהו למעיה וחייט לכריסיה: גנשתברו רגליה וכו' : ההוא צנא דנקורי דאתא לקמיה *דרבה בדקה בצומת הגידין ואכשרה פירוש נקורי חתוכי רגלים . אמר רב יהודה אמר רב שמוטת ירך בבהמה טרפה דשמוטת יד בבהמה כשרה שמוטת ירך בעוף טרפה °שמוטת גף בעוף טרפה חיישינן שמא ניקבה הריאה ושמואל אמר תבדק וכן אמר רבי יוחנן תבדק וכן הלכתא :

(דברים לב)

*) בגמ' ובה"ש איתא א"ר ביבי בר אביי כל שנמתח עמו (ג"א)

רש"י

וחזי ריעותא : צריכה בדיקה . אע"פ ששהתה מעת לעת דשמא נשברה השדרה ונפסק החוט : **מתני'** זפק. כיס שנקבץ בו האוכל : גפיה. עצמות הכנפים : נשתברו רגליה . מן הארכובה ולמטה או אפילו למעלה ולא יצא העצם לחוץ אבל יצא לחוץ תנן בפרק בהמה המקשה דטריפה (א) : נמרטו כנפיה . היינו נוצה גדולה שעל כל גופה : נוצה . היא הדקה הסמוכה לבשר שאין לה קנים : **גמ'** כל שנמתח עמו . ממקום שהוא מתחיל לימשך אצל הושט להיות מיצר והולך : עמו עם הושט . נמתח נמשך : שלא הפך עליון לתחתון שלא החליפן כלל : כוננית . לשון את כנו שברא להן בסיס לישב עליהן ואם ירדו מבסיסן שוב אין מתישבין : בריה . של הנופל: באחוזת עינים . שלא נגע בו ולא הזיקו אלא היה מדמה לאביו ששחטו ועשאו כדי שיתאנח וימשוך אליו מעיו לפי שלא היה רוצה ליגע במעיו שלא יהפוך בהן : צנא . סל : דנקורי . פי' בעמוד ובתשובת הגאונים כתוב עוף שחור שהוא של מים ומלאו חברבורות לבנות מנומר כעין ניקור : בצומת הגידין . שיהיו ס"ז חוטין קיימין כדאמרינן פרק בהמה המקשה : שמוטת ירך . בוקא דאטמא דשף מדוכתיה ואיעכול ניביה : שמוטת גף . פרק עליון המחובר בגוף בגבה טרפה שמא ניקבה הריאה לפי שהריאה נחבאת בין הצלעות וקרום הבשר רך ודק בין צלע לצלע וכששומט גפה *מתנקבת הריאה עם הגף : תבדק . מכנים קנה דק בגרגרת ונופח בריאה ואם הרוח יוצא טרפה ואם לאו כשרה (וריאה של

גרסינן בגמרא ת"ר מעשה בר' סימון ורבי צדוק שהלכו לעבר שנה בלוד ושבתו באונו והורו בטרפחת כרבי בזפק איבעיא להו הורו בטרפחת לאיסורא וכרבי בזפק להיתרא או דילמא בטרפחת להיתרא כרבי בזפק זו היא גירסת רש"י ז"ל ופירש דמספקא ליה אי ב' הוראות היו בטרפחת לאיסורא כדתנן בסנהדרין (דף נג.) והאכילה ר' טרפון לכלבים וכרבי בזפק להיתרא דאפילו ניטל או דילמא לא היתה אלא הוראה אחת בטרפחת להיתרא כדסברי רבי בזפק אבל בזפק גופיה לא סבירא להו כרבי ואין זה מחוור דאי זה דמיון יש בין זפק לטרפחת שסמכו ענין לו כיון דלא ס"ל כרבי בזפק הוה ליה למימר הורו בטרפחת כדתנן ניטלה האם שלה כשרה אלא הכי גרסינן הורו בטרפחת להיתרא [וכרבי בזפק להיתרא או דילמא הורו בטרפחת לאיסורא וכרבי בזפק להיתרא] והכי פירושה דפשיטא לן דשתי הוראות היו ושבזפק הורו להיתרא כדתני בהדיא כרבי בזפק ובהוראה דטרפחת הוא דמספקא לן אי לאיסורא אי להיתרא הילכך לענין פסק הלכה כיון דהורו כרבי בזפק להיתרא נקטינן כוותיה דמעשה רב אבל הר"ם במז"ל כתב בפרק ו' מהלכות שחיטה זפק שניקב גגו במשהו טרפה אבל שאר הזפק שניקב מותר וכן הרב אלפסי ז"ל הביא משנתינו כצורתה מכלל דסבירא להו דליתא לרבי ודוקא ניקב כשרה אבל ניטל טרפה ואפשר שהיו גורסין ומפרשין כדברי רש"י ז"ל : **ולענין** הוראה דטרפחת אע"ג דלא איפשיטא אי לאיסורא אי להיתירא נקטינן כסתם מתניתין דתנן ניטלה האם שלה כשרה ועוד דרבי טרפון גופיה דהוה ס"ל מעיקרא נטלה האם טרפה חזר ביה דהא איהו גופיה אמר הלכה חמורך טרפון כדאיתא בסנהדרין (דף נג.) אבל ר"ח כתב דכיון דהוראה דטרפחת לא איפשיטא נקטינן לחומרא וטרפה וליתא וכדכתיבנא ואף מה שכתבו בתוספות דאפשר שאף ר"ח ז"ל לא אמרה אלא בטרפחת של עוף דהכא גבי מתניתין דכשרות בעוף עסקינן ובטרפחת דעוף קאמרי' אבל בבהמה כשרה וכסתם מתניתין דלעיל ליתא דא"כ ה"ל לאוי למתנייה ולמימר יתר עליהן בטרפחת : **גג** הזפק נדון כושט וכו' . ומקום שנמתח עמו . כלומר ממקום שהוא מתחיל לימשך אצל הושט להיות מצר והולך עם הושט מיהו דוקא לענין טרפות אבל לא לענין שחיטה : הפך בהן . כשהכניסן בתוכה הפך עליונים לתחתונים או עגולה זו למעלה מכמות שהיתה שהחליף זו למעלה וזו למטה : כונניות . לשון ואת כנו [שמות לח] שברא להם בסיס לישב עליהן ואם ירדו מבסיסן אין מתישבין : ונפקו מעייניה . מעיו : ושחטיה קמיה . כדי שיתאנח וימשוך מעיו אליו : לבריה . לבנו של זה הנופל : באחוזת עינים . ולא נגע בו ולא הזיקו אלא נדמה לאביו כאילו שחטו לפי שלא היה רוצה ליגע במעיים שלא יהפוך בהם : **ההוא** צנא דנקורי . של עופות חתוכי רגלים במקום צומת הגידין : בדקה. בצומת הגידין שיהו ששה עשר [חוטין] קיימים כדאמרינן בבהמה המקשה (דף עו:) והוא בשפולי של עצם השוק סמוך לארכובה: **אמר** רב יהודה אמר רב שמוטת ירך בבהמה טרפה . פרש"י ז"ל דהיינו בוקא דאטמא דשף מדוכתיה ובדאיעכול ניביה ואע"ג דרב מתנא קרי ליה לעיל [דף נד:] בוקא דאטמא והכא קרי ליה שמוטת ירך לא קשיא דהכא משום דאמרינן שמוטת יד בבהמה אמר נמי שמוטת ירך והאי דלא אייתינן הכא בשמעתין ההיא דרב מתנא כלל ולא מפרשינן נמי [דדוקא] בדאיעכול ניביה כדמפרשינן לעיל [שם] היינו טעמא משום דהכא בשמעתין לאו משום שמוטת ירך אבהמה אתינן דבהא סמכינן אמאי דאסקינן לעיל דטרפה כל היכא דאיעכול ניביה ולא שקלינן וטרינן הכא בשמוטת ירך אלא בעוף דאמתניתין דאלו כשרות בעוף קיימינן וסוגיין בגמרא כמי בהאי ריהטא ליכא מאן דפליג דטרפה אבל בעוף פליגי בגמרא דאיכא מ"ד דנהי דבבהמה טרפה ובמאי דאסיקנא לעיל בדאיעכול ניביה בעוף כשרה וטעמא דמלתא משום דבבהמה עיקר סמיכתה על רגליה כשנשמטה ירכה טרפה אבל עוף שיש לה כנפים איכא למימר דכשרה והיינו טעמא דמ"ד בסוגיין דגמ' דשמוטת ירך בעוף כשרה זו היא דרך שטתו של רש"י ז"ל :

אבל אחרים אמרו דמדלעיל קרינן לה בוקא דאטמא והכא שמוטת ירך ולעיל מסקינן והוא דאיעכול ניביה והכא לא מדכרינן ולא מידי ש"מ ששני מקומות הן ובבוקא דאטמא לא מיטרפא עד דאיעכול ניביה ובשמוטת ירך אע"ג דלא איעכול וזהו פרטו של דבר . שלש עצמות הן בעוף ובבהמה העצם התחתון בעוף קרוי רגל וכנגדו בבהמה ארכובה הנמכרת עם הראש . למעלה ממנו עצם אחד הנקרא שוק וכנגדו בבהמה ארכובה שכנגדו בגמל ניכר ובלע"ז אשקנקי"ל . למעלה ממנו עצם אחד שאנו קורין אותו פאל"ה וכנגדו בבהמה אשמאולי"ר ועצם שלישי זה מחובר עם הגוף ובוקא דאטמא דשף מדוכתיה היינו שנשמט עצם שלישי זה ממקום חבורו בגוף והתם בעינן דאיעכול ניביה ושמוטת ירך דשמעתין שנשמט העצם השני שנקרא שוק ממקום חבורו בעצם השלישי וטרפה אע"ג דלא איעכול ניביה וכ"ת אם כן שמוטת שוק הוא זה ולא שמוטת ירך שהירך במקומו הוא עומד והשוק המחובר לו הוא שנשמט ממנו יש לומר אין ה"נ אלא דאי דאי אמר שמוטת שוק הוה אמינא דהיינו שנשמט השוק ממקום חבורו ברגל וטרפה משום צומת הגידין שמתחילין באותו פרק מש"ה אמר שמוטת ירך לאשמועינן שנשמטה זו בין השוק והירך הוא ומש"ה קרי לה שמוטת ירך ואע"ג דודאי משום שמוטת שוק הוא . והרשב"א ז"ל הקשה דבשמעתין משמע דשמוטת ירך במקום חבורו בגוף הוא דהא אמרינן שמוטת יד בבהמה כשרה ובודאי דשמוטת יד היינו בעצם המחובר לגוף דהא דומיא דגף בעוף נקט יד בבהמה והתם ודאי בעצם המחובר לגוף קאמר מדקאמר חיישינן שמא ניקבה הריאה דבעצם שאינו מחובר לגוף ליכא למיחש לנקיבת ריאה כלל וכיון דגף בעוף היינו עצם המחובר לגוף ה"נ יד בבהמה וכנגד מה שהכשיר ביד דהיינו במקום דבוקו בגוף פסל ברגל אלמא שמוטת ירך היינו שנשמטה הירך במקום חבורה בגוף ולפיכך אם באנו לומר דשמוטת ירך ובוקא דאטמא תרי מילי נינהו יותר נראין דברי הראב"ד שפי' בהשגות דשמוטת ירך דשמעתין היינו שנשמט העצם השלישי ממקום חבורו בגוף דטרפה אע"ג דלא איעכול ניביה ובוקא דאטמא דשף מדוכתיה היינו במקום חבור השוק והירך והתם לא מיטרפא עד דאיעכול ניביה ואם באנו לחוש לספיקי פירושין הללו כל שנשמט השוק מן הירך [או הירך מן הגוף] טרפה אע"ג דלא איעכול ניביה : **מיהו** לכלהו פירושי דאמרי' דבוקא דאטמא ושמוטת ירך תרתי נינהו קשיא דאם כן הוה לן לאיתויי שמוטת ירך בשב שמעתתא דמייתינן בריש פירקין בגמרא והויא להו תמני ועוד הארכתי בזה בחדושי לפיכך נראה עיקרן של דברים כדברי רש"י ז"ל דבוקא דאטמא ושמוטת ירך חדא מילתא היא ולא מיטרפא עד דאיעכול ניביה ולזה הסכים הרמב"ם ז"ל בפ"י מהלכות שחיטה וכן דעת הרשב"א ז"ל ולפי זה אם נשמט עצם השוק ממקום חבורה בירך אע"ג דאיעכול ניביה כשרה : **שמוטת** גף בעוף טרפה חיישינן שמא ניקבה הריאה . לפי שהריאה נחבאת בין הצלעות וקרום הבשר רך ודק בין צלע לצלע וכששומט גפה *מתנקבת הריאה עם הגף : תבדק . הריאה . מכנים קנה דק בגרגרת ונופח בה ואם רוח יוצא ממנה טריפה ואם לאו כשרה . וקיימא לן הכי דבבדיקה מתכשרא וכן פסק הרב אלפסי

נ"י ד"א

נ"א מתנקבת

א מיי' פרק ו מהל' שחיטה סמג עשין סג טוי"ד סי' נג: ב מיי' פ"ו שם טוי"ד סי' נו:

[דף רעה ע"ב]

ג מיי' פ"ט שם סמג עשין סג טוי"ד סי' נג וגה: ד מיי' פ"ט שם סמג שם טור יו"ד שם:

בגמ' איתא אמר רבה ואיתימא ריב"ל ובה"ש איתא אמר רבה ואיתימא ר' יוחנן (ג"א)

הגהות חוות יאיר

(א) פי' בעלה:

דף נו.

בגמ' ובה"ש איתא לקמיה דרבא (ג"א)

[דף רע"ו ע"א]

שלטי הגבורים

א לפי דברי רבינו ומיי' וסמ"ג והרא"ש והטור ורש"י דס"ל דשמוטת ירך היינו דין בוקא דאטמא דשף מדוכתיה לדידהו לא מטריף שמוטת ירך עד דאיעכול ניביה ושמוטת ירך לדידהו היינו עצם הירך המחובר לגוף והר"ן הביא דעת פוסקים אחרים דקים להו דשמוטת ירך ובוקא דאטמא תרי מילי נינהו דבוקא דאטמא שהוא עצם המחובר לגוף הוא דאינו טרפה אי שף מדוכתיה עד דאיעכול ניביה אבל שמוטת ירך שהוא עצם שנקרא שוק שנשמט ממקום חבורו בירך טרפה אע"ג דלא איעכול ניביה והראב"ד ז"ל כתב דשמוטת ירך הוא שנשמט העצם המחובר לגוף וטרפה אפי' לא איעכול ניביה ובוקא דאטמא הוא שנשמט ראש העצם של ירך למטה במקום שהוא מחובר לשוק ואינו טרפה עד דאיעכול ניביה ומעתה אם באנו לחוש לכל הפירושים נמצא דכל שנשמט השוק טרפה אפי' לא איעכול ניביה ושמוטת ירך דעוף רוב הפוסקים השוו לשמוטת ירך הבהמה והטור כתב בשם הר"ר אלחנן דדוקא בבהמה בעינן דאיעכול ניביה אבל בעוף טרפה אפי' לא איעכול ויש מי שפסק דשמוטת ירך בעוף כשרה בכל ענין וכ"כ מיי' בפי' המשניות שלו שם דשמוטת ירך בעוף כשרה ומן התימה עליו שהרי בחבורו כתב דדין שמוטת ירך שוה בין בבהמה בין בעוף :

ב ושמוטת גף בעוף כ"ה כתב שהיא טרפה ולא מהניא לה בדיקה וכ"כ סמ"ג והרבה משאר פוסקים ורבינו ומיי' והרא"ש והטור כתבו דשמוטת גף בעוף מועיל לה בדיקה דהיינו שנופחים הריאה לראות אם היא שלמה ואם נשבר גף העוף בעצם השלישי לפי מה שכתבו הרי"ף ומיי' והפוסקים נראה שהיא כשרה ולא חיישינן לנקובת הריאה אלא היכא שנשמט הגף כאשר האריך הר"ן בזה אבל המרדכי כתב דאפי' אם נשבר הגף והוא בעצם הגף הסמוך לגוף ברוחב גודל צריך בדיקה דחוששין שמא ניקבה הריאה וכן מוגהין עתה להטריף היכא שנשבר סמוך לגוף בכפות מרוחב גודל ועי' בהגהות מיי' פ"ח מהל' שחיטה :

אלפסי והרמב"ם ז"ל בפרק עשירי מהלכות שחיטה אבל יש מקצת נוסחאות דלא גרסי וכן אמר רבי יוחנן והוו להו רב ושמואל וקיימא לן כרב בהיסורי ולפי זה לית לה בדיקה כלל וכן כתב הרב בעל העיטור ז"ל אבל על דברי הרב אלפסי והרמב"ם ראוי לסמוך ודוקא נשמט הוא דחיישינן ליה אבל נשבר גפה אפילו בעצם השליפי כשרה והיינו מתניתין דקתני סתמא נשתברו גפיה ואע"פ שיש מי שמחמיר בדבר וכן בהלכות אלדד הדני החמיר בזה כלומר בשבירת העצם הסמוך לגוף ואין לחוש לדבריו: **מידי** נשתברו אגפיה ואין עור ובשר חופין אותן אבר עצמו אסור וכן כל כה"ג בכל אבר אע"ג דלא מיטרפא ביה וכדאמרינן לקמן בפרק בהמה המקשה [דף עג:] בנשבר העצם למטה מן הארכובה דאבר עצמו אסור ומקום חתך נמי אסור דבכל מקום מקום חתך אסור חוץ מזרוע בשלה של איל נזיר וכדאיתמר בפרק גיד הנשה (דף לט.) רבינא אמר לא נצרכה אלא למקום חתך דבעלמא אסור והכא שרי ופירש רש"י ז"ל בכל היתר ואיסור המחוברין כגון הוציא העובר את ידו וכגון האבר המדולדל בה כולן מקום חתך אסורים כדאמרינן בבהמה המקשה:

ומידי דוקא לישראל אבל לבן נח אפילו האבר עצמו מותר ואין בו משום לפני עור לא תתן מכשול דאפילו לישראל אין בו אלא מצות פרוש כדאיתא לקמן [ריש דף עד.]

נר מצוה

רש"י

עוף שקורין פקח): סימן לטרפה. סימן לספק טרפה י"ב חדש אם כך חיתה בידוע שלא נטרפה: דשיחלא קמא. שקורין איירשטו"ק בלע"ז אותן שהיו במעיה בשעה שנטרפה כולן אסורות דעובר ירך אמו הוא וכולן נטרפו אבל אי הדרא טענא ודאי לאו טרפה היא ושרו אף קמאי: אינו מתקיים שנים עשר חדש. ונפקא מינה כדמפרש רב פפא: שהתליע באיביה. בעודה מחוברת: אסורה. התולעת באכילה דכיון דמהלכת בתוך הקישות והקישות הוא מחובר לקרקע שורץ על הארץ קרינן ביה אבל התליע בתלוש לאו שורץ על הארץ הוא עד דנפיק מיניה ומהלך על גבי קרקע כדמפרש בשלהי פרקין: ושמע מינה מדרב הונא. הני תמרא דכדא שהתליעו ואין ידוע אם במחובר או בתלוש התליעו: לבתר תריסר ירחי שתא שריין. דאי במחובר התליע לא הוה חייא עד השתא:

גמרא

דף נז: *אמר רב הונא סימן [א]לטרפה כל י"ב חדש וה"מ דף נח. *בזכרים אבל בנקבות אם ילדה בתוך י"ב חדש מותרת מיד: אמר אמימר הני ביעי דספק [ב]טרפה דשיחלא קמא (א) משהינן להו אי הדרא וטענא אחרינא שריין ואי לא אסירן וכי היכי א דביצת טרפה אסורה חלבה של [ג]בהמה טרפה נמי אסור דתנן* כשרה שינקה מן הטרפה קיבתה אסורה ואע"ג דלאו הכי הלכתא דקי"ל דחלב שבתוך הקיבה פירשא בעלמא הוי ושרי גמרינן מינה דחלב טרפה שאינו בתוך הקיבה אסור: °אמר רב הונא [ד]כל שאין בו עצם אין מתקיים שנים עשר חדש אמר רב פפא ש"מ מדרב הונא הא דאמר שמואל קישות שהתליע באיביה אסורה *הני תמרי דכדא בתר תריסר ירחי שתא שריין דהני ב תולעים דמשתכחי בהו לאחר שנים עשר חדש השתא איתילידו

בגמ' הילכך לבן נח שרי אפילו לכתחלה: **גרסי'** בגמ' [דף נז.] חזקיה אמר אין ריאה לעוף. והוינן בה מאי אין ריאה לעוף אילימא דלית ליה כלל והא חזינן דאית ליה ומסקינן אלא יש לו ואינה לא ניכפל ולא ליחמר בהם. כלומר דאם נפלה מן הגג דאמרינן דצריכה בדיקה אין צריך לבדוק הריאה [ולא ליחמר בנפילת האור שבודקין המעים שמא הוריקו א"צ לבדוק הריאה] ואמרינן מאי טעמא אמר רב חנא הואיל ורוב צלעות מגיעות עליה כלומר שרוב רוחב הצלעות מגיעות עליה שצלעות העוף אינן שוכבין על רחבן אלא על חודן ובולטו רחבן לפנים והריאה נחבאת ביניהן ואף על גב דבמסקנא בגמרא אסיקנא דחזקיה אין ריאה לעוף כלל קאמר מפני שלא היה בקי בתרנגולים ואפילו הכי אפשר דהאי לישנא איתיה כיון דרב חנא מפרש טעמא הואיל וצלעות מגיעות עליה. ואיכא מ"ד דכיון דאסיקנא דחזקיה אין ריאה לעוף כלל קאמר האי לישנא אידחי לגמרי ולא מפלגינן כלל בין ריאה לשאר איברים אלא אף היא צריכה בדיקה: **סימן** לטרפה כל י"ב חדש. אם חיתה י"ב חדש בידוע שלא נטרפה: אבל בנקבות אם ילדה בתוך י"ב חדש מותרת מיד. דטרפה אינה יולדת וזו שילדה ודאי שלא נטרפה: דשיחלא קמא. פוסט"א בלע"ז אותן שהן במעיה בשעה שנולד לה ספק טרפות: משהינן להו אי הדרא וטענא שריין. אם חוזרת וטוענת ביצים אחרים מותרים כולן שזו ראיה שלא נטרפה שאין הטריפה מתעברת ולא טוענת ביצים ואי לא אסירן מספק. ואיכא מאן דאמר דכי אמרינן בבילת טרפה שהיא אסורה דוקא בטרפות שהוא ידוע שנולד קודם זמן שחיטה כטרפות סירכא וכיוצא בו שאי אפשר לתלותו בזמן שחיטה (א) כיון שודאי יצאה מחזקתה ועל כרחנו קודם לזמן שחיטה יצאה ואין אנו יודעין כמה אוסרין אותה למפרע אבל שחטה ונמצאת טרפה ואין ידוע אימתי כל ביצים וחלב שהטילה כבר עד עכשיו כשרין דמוקמינן לה אחזקה ואמרינן השתא הוא דנטרפה. אבל התוס' [דף יא. ד"ה אתי' כו'] סוברין דכל חזקה שלא היתה ברורה בזמנה אינה חזקה כמו שכתבתי למעלה בפרק ראשון ולפיכך חלב וביצים אסורים ואיכא למידק אמעתין דהכא משמע דבילה כגופה דמיא ולפיכך כשנטרפה התרנגולת אף הבילה אסורה ואפילו בבילה שנגמרה לגמרי קודם שנטרפה דהא מייתינן בגמרא [דף נח.] הא דתנן במסכת עדיות ושוין בבילת טרפה שהיא אסורה מפני שגדלה באיסור כלומר שנגמרה באיסור דהכי מפרקינן לה בגמרא וקאי אפלוגתא דב"ש וב"ה דאיפליגו בבילת נבלה דתנן התם בילת נבלה כל שכמוה נמכרת בשוק ב"ש מתירין ובית הלל אוסרין ומודין בבילת טרפה שהיא אסורה מפני שגדלה באיסור אלמא כיון דאגידא בגופה כגופה דמיא ואילו בפרק קמא דבילה [דף ז.] משמע דאפילו מעורה בגידין לאו גופה היא דאמרינן התם השוחט את התרנגולת ומצא בה ביצים גמורות מותרות לאכלן בחלב רבי יעקב אומר אם היו מעורות בגידין אסורות ומדאסר ר' יעקב במעורות בגידין שמע מינה דרבנן אפי' במעורות (ב) שרו דלאו גופה נינהו ובפרק שור שנגח את הפרה (דף מז.) נמי אמרינן פרה שהזיקה גובה מולדה תרנגולת שהזיקה אינה גובה מבילתה מאי טעמא פירשא בעלמא הוא יש לומר דמדינא ודאי פירשא בעלמא הוא ומשום הכי בבשר עוף בחלב דרבנן אוקמוה אדינא והיינו טעמא נמי דאינו גובה מבילתה אבל טרפה דמדאורייתא החמירו בה דכיון דאגידא בה דמי לגופה וכיון שפעמים נראית כגופה דהיינו במעורה בגידין אף כשאינה מעורה ואפילו כיוצא בה נמכרת בשוק החמירו בה ואסרוה: **מידי** אע"ג דבילת טרפה אסורה אפרוח שנולד ממנה מותר דגרסינן בתמורה בפרק כל האסורין (דף לא.) אפרוח בילת טרפה מותר דאימת קא גביל לכי מסרח והיא שעתא עפרא בעלמא הוא: **ולענין** ולד שנולד מן הטרפה גרסינן בגמרא ולד טרפה רבי אליעזר אומר לא יקרב לגבי המזבח רבי יהושע אומר יקרב. ואוקימנא פלוגתייהו בשעברה ולבסוף נטרפה ובעובר ירך אמו קא מיפלגי ר' אליעזר סבר עובר ירך אמו הוא. רבי יהושע סבר לאו ירך אמו. וכיון דס"ל לרבי יהושע דעובר לאו ירך אמו הוא קי"ל כוותיה והיינו דאמרינן בפ"ק דבילה [דף ו.] וכי מה בין זה לעגל שנולד מן הטרפה ביום טוב אלמא עגל שנולד מן הטרפה שרי ולא אמרינן עובר ירך אמו הוא ובפרק בהמה המקשה (דף עה:) נמי אמרינן גבי בן פקועה שאם היתה אמו טרפה ניתר בשחיטת עצמו דארבע סימנין אית ליה להאי אלמא שרי דלאו ירך אמו הוא. וקשו בה טובא דבכמה דוכתי משמע דעובר ירך אמו הוא דהא אמר בפרק הפרה (שם) פרה שהזיקה גובה מולדה מ"ט גופה הוא ובגיטין נמי אמר דאע"ג דאין עבד ושפחה מקבלין גט חירות מיד רבם לעבד אחר. אם היתה עוברה זכתה לו ומקבלת גט שחרור בשביל עוברה משום דכגופה דמי ובסנהדרין (דף פ.) נמי אמרינן ולד הנוגחת אסור היא וולדה נגחו. ולד הנרבעת אסור היא וולדה נרבעו. ובערכין (דף ז.) נמי תנן האשה היוצאה ליהרג אין ממתינין לה עד שתלד אלא הורגין אותה לאלתר וולד נמי מיית אלמא סבירא לן דעובר ירך אמו הוא. יש לומר אין ודאי קושטא דמילתא הוא דעובר ירך אמו הוא וכדמוכחן כל הני מיהו בטריפה בלחוד סבירא ליה לרבי יהושע דלאו ירך אמו הוא דזיל בתר טעמא טרפה משום מאי קא מיתסרא משום שאינה חיה ושהיא מתנונה והולכת מאותו חולי וכיון שכן עובר זה שהוא עתיד לחיות אע"פ שהוא כירך אמו אין לנו לדונו כטרפה והיינו טעמא דרבי יהושע דולד טרפה דשמעתין והיינו טעמא נמי דההיא דעגל שנולד מן הטרפה ביו"ט וההיא דארבעה סימנין אית ליה דבהמה המקשה. מיהו איכא למידק דבמסכת תמורה בפרק כילד (דף כה.) משמע דאפילו במידי דלאו טרפה הוא אמרינן דעובר לאו ירך אמו הוא דאמרינן התם אמר ר' יוחנן הפריש חטאת מעוברת וילדה רצה בה מתכפר רצה בולדה מתכפר ופרשינן בגמרא משום דעובר לאו ירך אמו הוא ושיירו משייר ואע"ג דמסקינן התם בגמרא תיובתא דרבי יוחנן תיובתא דאלמא לית הלכתא הכי כבר כתב רבינו תם שאין לחוש בכך משום דאמרינן בתר הכי שיירו משייר תנאי היא ואע"ג דדחינן לה מכל מקום ר' יוחנן מלי למימר אנא דאמרי כי הני תנאי וכיון שכן קשיא לפיכך תירץ רבינו תם ז"ל דודאי קי"ל דעובר לאו ירך אמו הוא כדמוכחא שמעתין. וההיא דפרה שהזיקה דגובה מולדה לאו משום דעובר ירך אמו הוא אלא שאף העובר מסייע בנזק וכההיא דסנהדרין (דף פ.) דאמר דולד הנוגחת וולד הנרבעת דאסירי דיהבינן טעמא בהדיא דהיא וולדה נגחו והיא וולדה נרבעו וההיא דגיטין נמי דאמרינן דאם היתה עוברה זכתה לו אע"ג דעובר לאו ירך אמו הוא כהי שאינה מקבלת גט לחברתה מקבלת גט לעוברה דכיון דשייך בה ידה כידו וההיא נמי דערכין (דף ז.) דאשה היוצאה ליהרג אין ממתינין לה עד שתלד לאו משום עובר ירך אמו הוא אלא שכיון שהיא מחוייבת מיתה אין מענין את דינה וולד כיון שלא יצא לאויר העולם לא חיישינן תדע שאילו נגמר דינה להריגה וילדה אין הורגין את הולד משום דעובר לאו ירך אמו הוא ולא עליו נגמר הדין: כל שאין בו עצם אינו מתקיים י"ב חדש. כלומר אלא חוזר לעפרו: קישות שהתליעה באיביה. בעודה מחוברת: אסורה. התולעת באכילה דכיון שמהלכת בתוך הקישות והקישות מחוברת בקרקע שורץ על הארץ קרינא ביה אבל התליעה בתלוש לאו שרץ הוא עד דנפיק מיניה ומהלך על גבי קרקע כדאמרינן בשלהי פירקין כך כתב רש"י ז"ל ומלשונו ז"ל דקדקו בתוספות שאותן התולעים הנמצאים בפולים שאינן הולכין בתוך הפרי אלא שהתולעת גדל בתוכו ואין חורו מחזיק יותר מגוף התולע מותרין הן שלא אסר שמואל אלא התולעת המהלכת בתוך הפרי. ולא מחוור דודאי תולעת הגדל בתוך הפרי בעוד שהפרי מחובר לקרקע לדברי שמואל הרי הוא כתולעת הגדל על גבי קרקע והוא ודאי אפילו לא הלך שרץ השורץ על הארץ קרינא ביה וה"ה לקישות לשמואל: הני תמרי דכדא. שהתליעו ואין ידוע אם במחובר אם בתלוש: לבתר תריסר ירחי שתא שריין. דאי במחובר התליעה לא הוה חיה עד השתא כך כתב רש"י ז"ל. מה שכתב תמרי דכדא שהתליעו לא נהירא דאי בשהתליעו ודאי עסקינן מאי שנא תמרי דנקט ולא נקט פירי סתמא אלא משמע דמש"ה נקט תמרי לפי שההתלעה מצויה בהן ולומר דכיון שהדבר מצוי אע"פ שהוא מיעוט למיעוט המצוי חששו כענין שחששו לסירכות הריאה וכדאמרינן לקמן בשלהי פירקין [דף סז.] לא ליספי איניש שכרא בליליא על גבי נבתא דילמא פריש לנבתא והא התם שאינו ידוע שהיו יבחושין בשכר ואפילו היו שם יבחושין אינו נודע אם פירשו ואפ"ה כיון שהוא דבר המצוי חששו הכא

שלטי הגבורים

א יש מי שאומר דכי אמרי' בבילת טרפה שהיא אסורה דוקא בטרפות שהוא ידוע שנולד קודם זמן השחיטה כטרפות סרכא וכיוצא בו שא"א לתלותו בזמן שחיטה כיון שודאי יצאתה מחזקתה וע"כ קודם לזמן שחיטה יצאה ואין אנו יודעים כמה אוסרין אותה למפרע אבל שחטה ונמצאת טרפה ואינו ידוע אימתי כל ביצים וחלב שהטילה כבר עד עכשיו כשרים דמוקמינן לה אחזקה ואמרי' השתא הוא דנטרפה ויש מי שכתב דכל חזקה שלא היתה ברורה בזמנה אינה חזקה ולפיכך כל חלב וביצים שידוע לנו שיצאו מאלו הם אסורין:

ב רבינו ומיי' וטור כולם שוים דתולעים הבאין בפירות בעודן מחוברין לקרקע שהן אסורים כל י"ב חדש מן התלישה ואם הוא ספק אם התליע במחובר או בתלוש אזלינן לחומרא ואסור לאוכלו כל י"ב חדש בלא בדיקה וכן פסקו ה"ג. ושאלתות דרב אחאי [פסק] לאכסורא והתוס' כתבו בשם ריב"ם ור"ת [וכן] פסק בה"ז דליכא איסורא אלא בתולעים שבעקרי האילן אבל לא בתולעים שבפירות ולא זיזים שבעדשים ויתושים שבכלוסין ותולעין שבתמרים ושבגרוגרות שהן מותרים אפי' התליעו במחובר וכ"כ המרדכי בשם ראבי"ה נמי דהכי הלכתא דתולעים שבפירות מותרין אלא שכתב ובלבד שלא יהיה הפרי או הקטנית נקוב לחוץ דאז הוי איסור משום השרץ השורץ על הארץ וכתב סמ"ג דכי ג"כ דיש אוסרים אפי' לא נקב לחוץ כלל וס"ה דפליג בתבואה שנמצאת בה תולעים וי"ל דהיינו בתוך הפרי אבל תבואה שנמצא בה תולעים חוץ לפרי כמו שרגיל בחטה למצוא בתוך הכרי כמה תולעים שידוע לנו בודאי שאין הפרי עושה אותם אסורים ודאי וסמ"ג מחמיר ואוסר כל תולעת הנמצא בתוך פרי היכא שהתליע במחובר וכן אוסר תולעים שנמצאו בשרביטי פולין שאותם באו במחובר שאותן השרביטים נופלין בשעת הדישה ובהם רגילין לבא התולעים במחובר אבל אותם זבובים שבתוך גוף הפולים עצמם באים בהם בתלוש ומותרים כי אין דרך לגדל תולעים בגוף הפולין אלא בתלוש וכי תימא ניחוש שמא יצאו חוץ לפרי בעודן חיין ונאסרו אין לחוש לזה דאם היתה שיצאו חוץ לא היו חוזרין עוד לתוך הקטנית הלכך נמצאו תולעים בתוך הקערה בתבשיל עם הפולין והם מתים מותרים שבודאי בתלוש גדלו בפולין ואין בהם משום השרץ השורץ על הארץ אלא שמוטב לתת אותם לבשל לתוך מים רותחים שהורתחו קודם שישימם בו כדי שימותו מיד בתוך הפולין שאם ישימו הפולין במים צוננים אולי מתחמת המים יצאו הזבובים בתוך המים ונאסרו ומתים שם בשעת רתיחה ונמצא שיהא בקערה עכ"ל וכ"כ המרדכי בשם ספר התרומה:

עין משפט נר מצוה

א מיי' פרק י מהל' שחיטה טוי"ד סי' נז:
ב מיי' פרק ג מהל' מאכלות אסורות סמג לאוין קלב טור י"ד סי' פו:
ג מיי' שם סמג שם טוי"ד סי' פא:
ד מיי' פ"ב שם סמג שם טוי"ד סי' פד:

דף קטז:

[דף רעו ע"ב]

גי' ד"ת

חדושי אנשי שם

ד"ת (א) כל ימי הייתי מלמד על פי' זו לדעת כמה ימים צריך להמתין עד שיוגלם שיחלא קמא. ונתפשו אמתחות ספרי מצאתי בספר מן מטן לא יבעתי שמו וז"ל. הרא"ש ז"ל אמר דשיחלא קמא הוא קרוב לכ"א יום ממש' בכורות פ"ק תרנגולת כ"א יום וכו' ופרש"י ז"ל לאחר שנתעברה מתרנגול שוהה בילתה לגמור עד כ"א יום וכן הגיד לי הר"ר יוסף די קאגלי"ש ששמע מהר"ר פרץ ז"ל ע"כ וג"כ מר"ת ן' יחייא ז"ל:

הגהות הב"ח

(א) דכיון כצ"ל:
(ב) נ"ב בגידין:

נמי לא שנא. וכ"כ הרמב"ם ז"ל בפ"ג מהל' מאכלות אסורות לפיכך כל מיני פירות שדרכן להתליע כשהן מחוברין לא יאכל עד שיבדוק ודאמרינן דלבתר תריסר ירחי שתא שרו יש בעלי נפש שהחמירו ואמרו דה"מ לאכלן אבל לבשלן כמות שהן חיישינן שמא ע"י הבישול יהו פורשין ולא בטלי דבריה לא בטלה ולפיכך דקדקו בתקנתן להניחם בתחלה במים חמין הרבה כדי שימותו כולן במקומן ואח"כ מבשלן ושוב אין לחוש שאפי' פירשו לאחר שמתו מותרין דעד כאן לא איבעיא לן לקמן [דף סז:] פירשה ומתה מהו אלא בשפירשה ואח"כ מתה אבל פירשה משמתה מותרת וזה הענין אינו מספיק אלא למאן דגרים לקמן פירשה ומתה מהו וכדכתיבנא אבל למאן דגרים פירשה מתה מהו משמע דאפילו פירשה אחר שמתה מיבעיא ליה וסלקא בתיקו וכ"ת א"כ היכי פשיטא הכא דמשום שאינו מתקיים י"ב חדש לאחר י"ב חדש שריין דהא אע"פ שאינו מתקיים ואינו חי כי מת נמי אסור. לאו קושיא הוא דאינו מתקיים קאמרינן כלומר אפי' מת אינו מתקיים אלא חוזר לעפרו אבל לעולם כל שהוא מתקיים אפילו מת נמי אסור והילכך לא סגיא בהך תקנה דמים רותחין לפיכך צריך ליזהר לשהותן תחלה במים צוננין וכל הפירות שהתליעו קלין וצפין ועולין למעלה וזורקין אותן ואיכך שרו דמסתמא לא נשאר בהן פרי שהתליעה ואם מלא מהן בתבשיל בשעה שהוא אוכלן זורקן ואוכל את השאר. מיהו הך תקנתא תוך י"ב חדש לא סגיא שאין הפירות שהן מתליעין במחובר צפין כמו אותן שמתליעין בתלוש וכל הני מילי בבא לבשלן לכתחלה אבל אם עבר ובשלן בלא בדיקה בין תוך י"ב חדש בין לאחר י"ב חדש מותרין דהא איכא תרי ספיקי ספק התליעו ספק לא התליעו אם תמצא לומר התליעו שמא נימוחים הן ובטלים ואפילו ימצא מהן בקדרה זורקם ואוכל את השאר מיהא כתב הראב"ד ז"ל דדוקא שלא נמצאו אלא א' או ב' אבל ג' ואר"בעה הכל אסור ולא סגי ליה בזריקתן דכיון שנמצאו שם כל כך הוחזק תבשיל זה שיש שם יותר מאי איכא שמא כמוחו ובטלו משום חד ספיקא לא שרינן ליה והדעת מכרעת כדבריו:

נר מצוה

איתילידו בהו ולא מהנך דאיתליעו בה באיביה ^{תשעז} נינהו תנן התם [א]בעלת חמש רגלים או שאין לה אלא שלש הרי זו בעלת מום אמר רב הונא לא שאנו (א) חסר ויתיר אלא ביד אבל ברגל א טרפה נמי הוי מאי טעמא כל יתר כנטול דמי ^{תשעח ב}ההיא חיואתא דאישתכחו בה תרתין סניין דיבי אייתוה לקמיה דרבינא וטרפה מדרב הונא דאמר כל יתר כנטול דמי ואי שפכי להדדי כשרה. ההיא גובתא דנפקא מבי כסי להובלילא סבר רב אשי למיטרפה אמר ליה רב הונא הכי אמר אמימר בר רב (בריה דרב) אויא הני עיזי בריאתא כולהו הכי אית להו ההיא גובתא דנפקא מבי כסי לכריסא סבר מר בר רב אשי לאכשורה א"ל רב הושעיא (ג) כולהו בחדא מחתא מחתינהו היכא דאיתמר איתמר היכא דלא איתמר לא איתמר °העיד (ר') יונתן בן שילא ריש טבחיא דצפורי לפני רבי על שני בני מעים שיוצאין מן הבהמה כאחד טרפה כנגדן בעוף כשרה. פירוש כל בהמה הדקין שלה חוט אחד הוא ומשוך. עכשיו אם יצא ממנו מעי אחר כמו שיצא ענף בתוך הבד של עץ טרפה במה דברים אמורים כשיוצאין בשני מקומות אבל יוצאין במקום אחד וכלין (א) עד כאצבע כשרה והוא דהדרי וערבי ונעשו שניהם חוט אחד אבל לא הדרי וערבי הרי יתר בבהמה וכל יתר כנטול דמי:

מתני'

רש"י

לא שנו. דחסר ויתר הרי זה מום לגבוה משמע הא להדיוט שרי: אלא. שחסרות זה או יתיר זה ביד כגון שאין לו אלא יד אחת או שיש לו שלשה ידים: כנטול דמי. והויא כבעלת רגל אחד דטריף: סנייא דיבי. רשיטייי"א בלע"ז: גובתא. כמין קנה: דנפקא מבי כסא להובלילא. המסס: סבר מר בר רב אשי לאכשורי. כדאכשרנא מבי כסי להובלילא: בחדא מחתא. וכי באריג אחד ארג את כולן לשון עובד מחי תרגום מעשה אורג דתיקון דיבור קרוי אריגה שמסדר דבריו: היכא דאיתמר. דבריתא הכי אית להו איתמר: היכא דלא איתמר לא איתמר. והוי יתר וכאילו יתר מבני מעים כנגדו וטרפה וכל יתר כנטול דמי וכן הלכה דליכא מאן דפליג אע"ג דבריאה אכשרנה יתרת הא אמרן הני מילי דקיימי בדרא דאוני דקים להו לרבנן דאורחייהו בהכי אבל ביני וביני טרפה: שני בני מעים. היוצאין מבהמה אחת כאחת דאית לה תרי הדורא דכנתא ושניהם יוצאים מן הקיבה זה בראשה וזה באמצע: וכנגדן בעוף כשרה. דעוף זימנין דהכי הוי ואע"ג דלא משתכח הכי קים לן ויש מפרשים שכל עוף דרכו כך כי מן הזפק ועד הקורקבן קנה של מעים אחד וההוא קרוי בני מעים ובראש הקרקבן יוצאין בני מעים גמורין:

תנן התם. בבכורות [דף מ.] לענין מומין: לא שאנו. דקתני הרי זה מום לגבוה הא להדיוט שרי אלא שחסר ויתר ביד שחסר זה משלש או יותר זה דבעל חמש ביד הוא שאין לו אלא יד אחת או שיש לו שלש ידים: כנטול דמי. הותיר אחת כחסר אחת כנגדו והוי כבעלת רגל אחד וטרפה דהויא כשמוטת ירך בבהמה כך פרש"י ז"ל ולפי זה נמצאו לה שני כבדים טרפה דרואין כאילו ניטלו שניהם וניטל הכבד כולו טרפה אבל בטחול שאם ניטל כשרה אם יש לה שני טחולין כשרה אבל הר"ם ב"ן ז"ל פירש דכנטל ממקומו המחובר לו ומקומו עמו קא אמרינן ולפיכך כשהיא מחוברת במקום בוקא דאטמא רואין כאילו ניטל הוא ובוקא דאטמא של חברו וכן כשהיא סמוכה במקום צומת הגידין רואין כאילו ניטלו צומת הגידין של שניהם אבל רגל יתר המחובר למטה מבוקא דאטמא ומצומת הגידין כשרה ולפי זה אם היו לה שני טחולין הסמוכין זה לזה בסומכייהו רואין כאילו ניטל היתר ומקומו עמו וישאר השני נקוב בסומכיה וטרפה. אבל הרשב"א ז"ל כתב בתורת הבית שלו דכנטל בלחוד קאמרינן כלומר כאילו ניטל הוא לבדו וכי תימא אם כן יתר ברגל למה היא טרפה משכחת לה כגון שהיתר מחובר במקום בוקא דאטמא בענין שאם תעקור את זה ישמט בוקא דאטמא של חברו וכן אם הוא מחובר במקום צומת הגידים בענין שאם יניטל יחתוך צומת הגידין של חברו הא יכול ליטלו בלא קלקול חברו אפי' ברגל כשרה ולפ"ז אם נמצאו לה שני טחולים סמוכים אפי' בסומכייהו כשרה שהרי יכול ליטול אחד מהם וישאר חברו קיים אא"כ היה אחד מהם נכנס בחברו בענין שאם ינטל אחד מהם לא ישאר בחבירו כעובי דינר זהב דבכה"ג [אינה] כשרה מיהו אף הרב לא אמרה אלא להלכה אבל לא למעשה: ההוא גובתא. כמו קנה בשר: דהוה נפקא מבי כסי לכריסא סבר מר בר רב אשי לאכשורה. כדאכשרנא מבי כסי להובלילא: בחד מחתא מחתינהו. וכי באריגה אחת ארגת לכולם: מחי. מתרגמינן אורג: היכא דאיתמר דבריאתא הכי אית להו איתמר והיכא דלא איתמר לא איתמר. ויתר הוא וכאילו ניטל אחד מן המעים כנגדו הוא וכל יתר כנטול דמי וכן הלכה דליכא מאן דפליג דאע"ג דאמרן באוגא דריאה [דף מז.] דלית הלכתא כוותיה דרבא ביתרת הא אוקימנא והוא דקיימא בדרא דאוני דקים להו לרבנן דאורחה בהכי אבל ביני ביני טרפה אלמא כנטול דמי וגבי רגלים דלאו אורחה היא ודאי טרפה: **העיד** (ר') יוחנן בן שילא וכו'. על שני בני מעים היוצאים מן הבהמה כאחד. דאית לה תרי הדורי דכנתא ושניהם יוצאים מן הקיבה זה בראשה וזה באמצעיתה: וכנגדן בעוף כשרה. דעוף זימנין דהוי ליה הכי ואע"ג דלא משתכח לן הכי קים להו ויש מפרשים שכל עוף דרכו כן משום דמן הזפק ועד הקרקבן קנה של מעים אחד וההוא קרי בני מעים ובראש הקרקבן יוצאין בני מעים גמורין וגרסינן עלה בגמ' (דף נח:) בד"א שיוצאין משני מקומות אבל יוצאין ממקום אחד וכלין עד כאצבע כשרה ומאי כלין עד כאצבע פליגי בה רב (רחומי ורב יוסף) [אמי ורב אסי] חד אמר והוא דהדרי (ג) ערבי וחד אמר אע"ג דלא הדרי ערבי בשלמא למאן דאמר והוא דהדרי ערבי היינו דקתני וכלין עד כאצבע אלא למ"ד אע"ג דלא הדרי ערבי מאי וכלין עד כאצבע כלין מלמטה פרש"י ז"ל והוא דהדרי ערבי תוך רוחב אצבע ומ"ד אע"ג דלא הדרי וערבי הוה סבירא לן מעיקרא דאע"ג דלא הדרי וערבי לעולם קאמר ומש"ה מקשי כיון דלא הדרי וערבי כלל היאך כלין עד כאצבע ומשני מאי כלים עד כאצבע מלמטה כלומר דאפי' מ"ד אע"ג דלא הדרי וערבי מודה הוא שצריך שיהו חוזרין ומתערבין למטה כשיעור אצבע למעלה מבית הרעי אלא דכלפי מאי דאמר חבריה והוא דהדרי ערבי כלומר תוך רוחב אצבע ממקום פילוגן מהדר ליה אע"ג דלא הדרי ערבי בתוך שיעור זה שאתה אומר אלא כיון שחוזרין ומתערבין בכאצבע למטה שריין זהו תורף פירושו של רש"י ז"ל וקיימינן מינה לפי פירושו ז"ל דכיון דלא איפסיקא הילכתא כמאן כל פצול שהוא יתר בבני מעים טרפה אא"כ חוזר ומתערב תוך רחב אצבע לפצולו (א) אבל בהלכות גדולות כתוב מאי כלין עד כאצבע כלין מלמעלה ופי' הרב בעל העיטור ז"ל לפי גירסא זו דבין למ"ד והוא דהדרי ערבי בין למאן דאמר אע"ג דלא הדרי ערבי לא בעינן שיהא הפצול חוזר ומתערב תוך רוחב אצבע אלא כל שהוא חוזר ומתערב למטה כאצבע סמוך לבית הרעי מותר (ב) ובהא פליגי דמאן דאמר והוא דהדרי ערבי ס"ל דבעינן שיהו מתערבין כאחד למטה כשיעור אצבע אבל למעלה כיון שיוצאין ממקום אחד אע"פ שתכף שיוצאין מתפללין מותר ומאן דאמר אע"ג דלא הדרי ערבי סבירא ליה איפכא דלמעלה בעינן שיהא המעי אחד קודם הפצול כשיעור אצבע אבל למטה אע"ג דלא הדרי ערבי כלל שרי ומשום דהוה משמע מדקאמר אע"ג דלא הדרי ערבי דלא בעינן שיהו מתערבים כלל לא למעלה ולא למטה מקשינן עלה אם כן מאי כלין עד כאצבע ומפרשינן כלין למעלה כלומר שימשך המעי אחד קודם הפצול כשיעור אצבע: **ונקיטינן** להאי פירושא כיון דלא איתמר הילכתא לא כמר ולא כמר דבעינן (ג) שיהו מתערבין בכאצבע מלמעלה ובכאצבע מלמטה ואם באנו עוד לחוש לפירושו של רש"י ז"ל צריך גם כן שיהא הפצול חוזר ומתערב בתוך רוחב אצבע וכל זה אינו מחוור בעיני לפי שבכל הנוסחאות כולן יש כלין מלמטה וכן אין פירושו של רש"י ז"ל מתיישב בפשטה של שמועה לפיכך נ"ל דבמעי שהוא יוצא מן הבד והוא כענף מן הבני מעים ואינו חוזר ומתערב ואין לו אלא פה אחד פליגי דלמ"ד והוא דהדרי (ד) ערבי כל כה"ג טרפה כיון דאותו מעי (ה) חוזר [פי' צריך להיות חוזר בו] ומתערב ומ"ד אע"ג דלא הדרי ערבי ס"ל שאע"פ שאין פצול זה חוזר ומתערב (ו) כיון שאין לו אלא פה א' ולבני מעים הוא נספך כשרה דמאי כלין עד כאצבע לא שיהו מתערבין דוקא [אלא] שתהא שפיכתן כאחד וכל כי האי גוונא הוי שפיכתן כאחד ונקיטינן להאי פירושא דכיון דלא איתמר הלכתא לא כמר ולא כמר כל שהוא כענף היוצא מן הבד אף על פי שהן נשפכין כאחד טריפה אבל כל שהמעי (ז) אחד משני ראשיו כלומר שמתפלל וחוזר ומתערב אע"פ שהוא נבדל באמצע ואפילו כמה כשרה ומדברי הרמב"ם ז"ל [למדתיו] בפ"ו מהל' שחיטה ואף דברי הרי"ף ז"ל מוכיחין כן ונראה עוד מדברי הר"מ ז"ל בפרק הנזכר דעד כאצבע

עיקר פלוגתייהו דלמ"ד אע"ג דלא הדרי ערבי ס"ל דלמעלה בעינן שיהא המעי א' קודם הפיצול אבל למטה אע"ג דלא הדרי ערבי כלל שרי ואי תיכף שיוצאים מתפצל אע"ג דהדרי ערבי למטה אסור וכדמשמע בסמוך לפיכך העבירו עליה הקולמוס מיהו בספר כ"י מדויק הכי איתא כבעמוד. וכ"כ הר"ן ז"ל בחדושיו אות באות. והיכא למימר דס"ק אלא כל שהוא חוזר ומתערב למטה מותר וכיון שהמעי אחד קודם הפיצול לא בעינן שיהא הפיצול חוזר ומתערב בסוף רוחב אצבע אלא כל שהמעי אחד למעלה קודם הפיצול ושוב מתפצל ולמטה חוזר ומתערב מותר לכ"ע. א"כ מאי דקאמר בין למ"ד וכו' בין למ"ד כו' לא קאי אלא אמאי דקאמר לא בעינן שיהא הפיצול חוזר ומתפצל כו' אבל מאי דקאמר כל שהוא חוזר וכו' שהיינו למ"ד והוא דהדרי ערבי לאפוקי מפרש"י ז"ל דס"ל דלמ"ד והוא דהדרי ערבי לא סגי במאי דאתערב למטה כנ"ל. ודחקתי בכל זה שלא להגיה מדעתי כיון דבספרי יד המדויקים שבידי הכי נמי איתא: (ג) כזה פי' אע"פ שמפורדים באמצע ואפי' כמה אצבעות ולרש"י צריך שלא יהא הפירוד ברוחב אצבע לפסק הלכה:

עין משפט

א מיי' פרק ח מהל' שחיטה טור י"ד סי' נג נה:
ב מיי' פרק ו שם טור י"ד סי' מו:

ד"ה מ"ו

[דף רע"א]

הגהות הב"ח

(א) ל"ש אלא חסר ויתיר ביד כצ"ל: (ב) נ"ב אטו כולהו: (ג) והוא דהדרי וערבי וכו' אע"ג דלא הדרי וערבי וכו' והוא דהדרי וערבי וכו' אע"ג דלא הדרי וע"י כצ"ל וכן להלן: (ד) דהדרי וערבי כצ"ל: (ה) אינו חוזר ומתערב כו' [illegible]

שלטי הגבורים

א המרדכי כתב בשם ראבי"ה דאי איכא לאותו רגל יותר [illegible]

[illegible]

הגהות חוות יאיר

[illegible]

חדושי אנשי שם

[illegible]

כאצבע נאו דוקא אלא כל שחוזר ונתערב עם המעי ונעשה א' מב' ראשיו כשרה : **מתני'** אחוזת דם. שאחזה דם וחלתה : והמעושנת. שנכנס עשן בגופה : והמצוננת. חולי מחמת הצנה. סם המות לבהמה : הרדופני. מים הרעים. מים מגולים : אכלה סם המות. שהוא סם המות לאדם : **גמ'** הלעיטה חלתית. קורט של חלתית חד הוא ונוקב בני מעים : תיעה. טור"א בלע"ז ועשב מר הוא מאד וכל אלו קשים לה : כלב שוטה. דאמרינן במסכת יומא (דף פג:) רוח רעה שורה עליו וכשנושך אדם שורה עליו והורגתו : קשיא חלתית. דהכא אחלתית דשמואל וקשיא סם המות דהכא אסם המות דמתני' : בסם המות דבהמה. שאינו סם המות לאדם : בדקה רב בצומת הגידין. צומת הגידין בשוק הוא סמוך לארכובה ברגלים האחרונים: באומצא. אינו צלי כ"כ כבתנור אלא מולחו מאד וצולהו כל דהו על הגחלים : לנקורי. שמא נשכה נחש שם ואסורה משום סכנת נפשות : [אותביה בנורא דאיהו בדק נפשיה. מאליו ע"י שיתבשל יפה]: תילחי תילחי. נתפרק חתיכות חתיכות: לא יאונה לצדיק כל און. שנזדמנתי לך ומנעתיך מלאכול : **מתני'** סימני בהמה וחיה נאמרו מן התורה. כדכתיב זאת החיה וגו'. והיינו מעלת גרה ומפרסת פרסה ושוסעת שסע פרסות : וסימני העוף לא נאמרו וכו'. כולה מתניתין אפרש לקמן בס"ד : **גמ'** היה מהלך במדבר. ומצא בהמה שפרסותיה חתוכות ואינו יכול לבדוק אם היא מפרסת פרסה בודק בפיה אם אין לה שינים למעלה בידוע שהיא טהורה לפי שהיא מעלת גרה ואם לאו בידוע שהיא טמאה שאינה מעלת גרה : והוא שיכיר בן גמל. שאין לו שינים והוא מעלה גרה ואינו מפריס פרסה : אין לך דבר שמעלה גרה וטמא אלא גמל. וה"ה לשפן וארנבת כדכתיב קרא בהדיא מיהו אין צריך שיכיר שפן וארנבת לפי שיש להן שינים אבל בן גמל בעודו קטן אין לו שינים ולא ניבים : שפיה גמום. חתוך ולשון משנה הוא כמו גוממו עם השופי ומפני שהוא חתוך אינו יכול להכיר אם יש לו שינים אם לאו : אם פרסותיה סדוקות בידוע שהיא טהורה. לפי שהיא גם כן מעלת גרה : והוא שיכיר חזיר. שכל שהוא מפריס פרסה בידוע שהיא מעלת גרה חוץ מחזיר שהוא מפריס פרסה ואינו מעלה גרה : בודק בבשרה. לקמן מפרש היכא : תחת העוקץ · תחת עצם האליה שקורין אנקא יש בשר שכשקורעין אותו נקרע שתי ויש נקרע ערב : **ואלו** הן סימני חיה שחלבה מותר כל שיש לה קרנים וטלפים · וא"ת והיכי מני טלפים בסימני חיה להתיר חלבה והא בבהמה נמי איתנהו יש לומר דכיון דלהתיר חלבה אתינן בעינן דניפק מכולהו ספיקי מספק טומאה ומספק בהמה הלכך בעינן טלפים לאפוקי מחיה טמאה דאף ע"ג דלסימני טהרה מפרסת פרסה ומעלת גרה בעינן היינו כדי שיכיר חזיר [שאינו מעלה גרה] וזה שיש לו קרנים ליכא לספוקי ביה כלל הילכך בעינן טלפים לאפוקי מטומאה וקרנים לאפוקי מבהמה ור' יוסי ס"ל דכל שיש לו קרנים אין לספקו [בטומאה] כלל והיינו דתנן בפרק בא סימן (דף נט:) כל שיש לו קרנים יש לו טלפים וסתמא כרבי יוסי : **והרי** עז דיש לו קרנים וטלפים וחלבו אסור כרוכות בעינן. פרש"י ז"ל כרוכות עגולות כדאמרינן בב"ק (דף כ:) גבי שיחין ומערות ובבכורות (דף מ:) גבי (*פיו) דומה לחזיר : חדוקות בעינן. מלאות פגימות וחריצין : והרי עז דחדוקות. וקס"ד דהדר ביה מכרוכות ומוקי סימנים אחדוקות. וכרוכות נמי לא בעינן : מפוצלות בעינן. שיהו להם פצולים : והרי צבי. דאין מפוצלות אותו שקורין אנו צבי לא היו הם קורין צבי אלא אותו הקרוי אשטנבו"ק וקרנים שלו אינן מפוצלים : חדודות בעינן. כך גורס רש"י ז"ל ופירש כעין קרני איל וצבי שהן חדין למעלה : הילכך כל היכא דאיכא מפוצלות וכו'. כיון דאיכא מפוצלות ואיכא דלאו מפוצלות היכא דאיכא מפוצלות לא בעינן מידי אחרינא לפי שאין פצול בקרני בהמה והיכא דלאו מפוצלות כגון הצבי בעינן חדודות כרוכות וחדוקות דניפוק מספקא דכולהו. חדוקות לאפוקי דשור. חדודות לאפוקי דעז שהם רחבות. כרוכות לאפוקי נמי מספיקא דעז דאע"ג דשל עז אינן חדודות יש עיזא כרכוז שסמו עז וקרניו חדוקות וחדודות ומספקא לן אי מינא דעז נינהו : דמבלע חדקייהו. החריצין תכופין וסמוכין ומובלעין זה בזה : והייט ספקא דעיזא כרכוז. שקרניו חדוקות וחדודות ומספקא לן כיון דחדודות וחדוקות חיה היא או שמא כיון ששמו עז מין בהמה היא

תורה אור | נר מצוה

מתני' [א]אחוזת דם והמעושנת והמצוננת ושאכלה הרדופני ושאכלה צואת תרנגולים וששתתה מים הרעים כשרה אכלה סם המות או שנשכה נחש מותרת משום טרפה ואסורה משום סכנת נפשות : **גמ'** אמר שמואל [ב]הלעיטה חילתית טרפה מאי טעמא משום דמינקיב למעיה מתיב רב שיזבי אחוזת דם והמעושנת והמצוננת או שהלעיטה חילתית או שאכלה הרדופני או תיעה או שאכלה סם המות או ששתתה מים הרעים כשרה השיכה נחש או שנשכה כלב שוטה מותרת משום טרפה ואסורה משום סכנת נפשות קשיא חלתית אחלתית קשיא סם המות אסם המות חלתית אחלתית לא קשיא בעלין כשרה ודאמר שמואל טרפה בדקרטין דמנקבי למעיה וסם המות אסם המות נמי לא קשיא מתניתין דקתני אסורה משום סכנת נפשות כשאכלה סם המות דאדם ובריית' דקתני כשרה בסם המות דבהמה : *[ג]ההוא בר טביא דהוה בי ריש גלותא דאיפסיק כרעא בתרייתא בדקה רב בצומת הגידין ואבשרה סבר למיכל מינה באומצא א"ל שמואל לא חייש מר לנקורי א"ל היכי ליעביד אמר ליה אותביה בנורא דהוא בדיק נפשיה אותביה בנורא ואיתמח ונפל תלחי תלחי קרי שמואל עליה דרב °לא יאונה לצדיק כל און וקרי רב עליה דשמואל °וכל רז לא אנס לך: **מתני'** סימני [ד]בהמה וחיה נאמרו מן התורה וסימני העוף לא נאמרו מן התורה אבל אמרו חכמים כל עוף הדורס טמא וכל שיש לו אצבע יתרה וזפק וקרקבן [א]נקלף טהור רבי אליעזר ברבי צדוק אומר כל עוף שחולק את רגליו טמא : **גמ'** אמר רב חסדא היה מהלך במדבר ומצא בהמה ופרסותיה חתוכות בודק בפיה אם אין לה שינים למעלה בידוע שהיא טהורה ואם לאו בידוע שהיא טמאה °והוא שיכיר בן גמל דתנא דבי ר' ישמעאל °את הגמל כי מעלה גרה הוא שליט בעולמו יודע שאין לך דבר שמעלה גרה וטמא אלא גמל לפיכך פרט לך הכתוב הוא. ואמר רב חסדא היה מהלך במדבר ומצא בהמה שפיה גמום בודק בפרסותיה אם פרסותיה סדוקות בידוע שהיא טהורה ואם לאו בידוע שהיא טמאה והוא שיכיר חזיר דתנא דבי רבי ישמעאל °את החזיר כי מפריס פרסה הוא שליט בעולמו יודע שאין לך דבר שמפריס פרסות וטמא אלא חזיר לפיכך פרט לך הכתוב הוא. וא"ר חסדא היה מהלך במדבר ומצא בהמה שפיה גמום ופרסותיה חתוכות בודק בבשרה אם מהלך שתי וערב טהורה ואם לאו טמאה והוא שיכיר ערוד ודילמא איכא מינא אחרינא דדמי לערוד גמירי דליכא והיכי בדיק אמר אביי ואיתימא רב חסדא בכנפי העוקץ : [ה]אלו הן סימני חיה *שחלבה מותר כל שיש לה קרנים וטלפים והרי עז שיש לו קרנים וטלפים והלבו אסור כרוכות בעינן והרי שור דכרוכות וחלבו אסור *חרוקות בעינן והרי עז דחרוקות נינהו וחלבו אסור מפוצלות [ב]בעינן והרי צבי דאין מפוצלות וחלבו מותר הדורות בעינן הילכך כל היכא דאיכא מפוצלות לא בעינן מידי אחרינא לא מיפצלי בעינן (א)חרוקות [ג]הדורות וכרוכות והוא דמבלעי חרקייהו והיינו ספיקא דעיזא דכרכוז והלכתא

רש"י

מתני' אחוזת הדם. שאחזה דם וע"י כך חלתה : המעושנת. שנכנס בה עשן בגופה : והמצוננת. חולי מחמת צינה: חילתית. לזו"ר: הרדופני. סם המות הוא לבהמה: סם המות. של אדם : **גמ'** כלב שוטה. אמרינן ביומא רוח רעה שורה עליו וכשנושך שורה על הנשוך והורגתו : קשיא חילתית. דהכא אחילתים דשמואל : קשיא סם המות. דהכא אסם המות דמתני' : בצומת הגידין. בשוק הוא סמוך לארכובה ברגלים האחרונות : באומצא. אינו כ"כ צלוי כמו בתנור אלא מולחו הרבה וצולהו [כל דהו] על הגחלים : לנקורא. שמא נשכו נחש שם ואסורה משום סכנת נפשות : דהוא בדיק נפשיה. מאליו : ואיתמח. נימוח: תילחי תילחי. נתפרק ונפל חתיכות חתיכות : לא יאונה לצדיק כל און. שנזדמנתי לו ומנעתיו מלאכול: **מתני'** סימני בהמה וחיה נאמרו. כדכתיב זאת החיה וגו': הדורס. שאוחז בצפרניו ומגביה מן הקרקע ממה שאוכל : אצבע יתרה. זו אצבעו הגבוה שאחורי האצבעות : שחולק את רגליו. מפרש בגמ' כשמעמידו על החוט נותן שתי אצבעות מכאן ושתים מכאן אז בידוע הוא שדורס : **גמ'** והוא שיכיר בן גמל. בעודו קטן אין לו שינים עד שיגדל : אלא גמל. וחביריו[דף נט.] האמורים בפרשה ולימדך שאין לחוש למעלה גרה אחר דכל מעלה גרה טהורים : גמום. חתוך : בודק בבשרה. לקמיה מפרש היכא : בכנפי העוקץ. תחת עצם האליה שקורין אנקא ויש *בעור כשקורעין אותו נקרע שתי ויש שנקרע ערב : שיש לה קרנים וטלפים. לקמן מפרש טלפים לפרני הפרסות: כרוכות בעינן. גילדי גילדי קליפה על קליפה כקרני השור : חרוקות. מלאות פגימות וחריצין : והרי עז דחרוקות. (ב) דס"ד דהדר ביה מכרוכות ומוקי סימנא אחרוקות לבד : מפוצלות. פורקיי"ש בלע"ז : והרי צבי דאין מפוצלות. לא ידענא מאי קאמר דהאי ודאי מפוצלות הן וצ"ל דזה שאנו קורין צבי לא היו הם קורין אותו צבי אלא אותן הנקראים אשטיינבו"ק וקרניהן אינן מפוצלות : הדורות. עגולות ולא כשל עז שהן רחבות ולי נראה דכרוכות היינו עגולות כדאמרינן בב"ק גבי שיחין ומערות והכי גרסינן חדודות בעינן כעין קרני איל וצבי שהן חדין למעלה : הילכך. כיון דיש מפוצלות ויש שאין מפוצלות היכא דמפוצלות לא בעינן מידי אחרינא שאין לחזר אחר סימן אחר שאין פיצול בקרני בהמה והיכא דאין מפוצלות בעינן חרוקות הדורות כרוכות דניפוק מספיקא דכולהו. חרוקות לאפוקי מספיקא דשור. הדורות לאפוקי מספיקא דעז שהן רחבות. כרוכות לאפוקי נמי מספיקא דעז ואע"ג דשל עז אינם חדודות יש מין שסמו עז וקרנותיו חדודות וחרוקות ומספקא לן אי מינא דעז הוא : (כי) מבלע חירקייהו. החריצין תכופין וסמוכין ומובלעים זה בזה : והיינו ספיקא דעיזא דכרכוז. שקרניו חדודות וחרוקות ומספקא

שלטי הגבורים

אי עקולין שסמוכין זה לזה הפי' בעוכיין כשרה שהיה יכול ליטול א' מהם וישאר חבירו קיים אא"כ היה א' מהם נכנס בחבירו בענין שלא יכול ליטול הא' בלי קלקול חבירו וכזה הוא דעת ר"י לפי מ"ש המרדכי ודעת הרא"ן שהביא המרדכי שם הוא כדעת הטור כדלעיל שכתב הרא"ן באם למטה מן הארכובה הנמכרת עם כרעם יוצא הרגל היתר כשרה דלא מטרפה לה אם נטלה ואם למעלה מן הארכובה יוצא הרגל היתר טרפה :

לשון ריא"ז

א אמרו הגאונים במסורת היא בידם שאין מורין להתיר עוף הבא בסימן אחד אלא אם היה אותו הסימן שקרקבנו נקלף ביד ולא שיהא צריך לקלפו בסכין ואם הניחו בחמה עד שנקלף ביד כשרה אבל שאר הסימנין אין סומכין להתיר עוף הבא בסימן אחד ובדברי רבינו משה מצאתי כן :

ב רש"י פי' מפוצלות פורקיי"ן בלע"ז שר"ל שבאותו קרן נמתחים קרנים אחרים כקרן האיל ומתוך כך פירש דצבי הנזכר בתלמוד אינו הצבי שאנו קורין עתה אלא הוא שטנבוק"ז כי הצבי שלנו יש לו קרנים מפוצלות ור"ת פי' מפוצלות כמו מפוצלות שר"ל שהן כפופין בראשן כקרני האיל ולפרש"י ז"ל הסכים מיי' ותמיהני על מגדל עוז שכתב דמיי' הסכים לפי' ר"ת שהרי בפי' המשניות כתב להדיא כפי' רש"י וסמ"ג מסכים לפי' ר"ת והטור לא הכריע כמי ובפי' כרוכות פליגי רש"י פי' כרוכות גילדי גילדי שהן קליפה על קליפה כקרני השור והתוס' כתבו כרוכות ר"ל עגולות והדורות לרש"י ר"ל עגולות והתוס' גרסו חדודות שר"ל חדים בראשן ולפי' רש"י הסכים הטור וכן הרשב"א וכן נראה דברי מיי' וסמ"ג לפי דברי המפרשים מ"מ ומגדל עוז ויש גורסין הדורות שר"ל עקומות ופי' חרוקות כ"ע לא פליגי שר"ל מלאות פגימות וחריצין אלא שיש מי שכתב דכיון שהן חרוקות לא צריכי דמבלעי חרקייהו דהיינו שיהיו החרקים תכופין זה אצל זה אבל מדברי רוב הפוסקים משמע וכן כתבו שצריך שיהיו החרקים מובלעים זה בתוך זה ונפקא מינה לעיזא דכרכוז דעיזא כרכוז חרקין שלו מובלעין למר לאו מין חיה הוא ולמר מין חיה הוא ואע"פ שבתלמוד פוסק דעיזא דכרכוז מין חיה הוא הא איתמר נמי התם הזהרו בר' אחאי שמאיר עיני גולה הוא דמשמע שאין ברור שיהא חיה עיזא כרכוז :

ג כתב ריא"ז שנורה גורס חדודות שיהיו חדין למעלה כקרני צבי ואיל גם הם חרוקות שעשויין שחקין שחקין ומובלעין החרקין זה בזה בידוע שהוא חיה וחלבה טהור ואם חסר אחת מאלו הסימנין אינו אסור כמבואר בקונטרס הראיות :

המאור

מתני' סימני בהמה וחיה נאמרו מן התורה סימני העוף לא נאמרו (א) אמרו חכמים כל עוף הדורס טמא ומשנה זו וגמ' שעליה קבלנו פירושה בג' דרכים על דעת ג' כתות מן החכמים הדרך הא' על דעת חכמי הדור שלפנינו שאמרו כי כל כ"ד עופות טמאים כולן הן דורסים חוץ מפרס ועזניה ונשר (ג) ועורב יש להן לכל א' וא' ג' סימני טהרה והם אצבע יתירה וזפק וקורקבן נקלף אבל פרס ועזניה אין להם אלא סימן א' של טהרה לכל א' משניהם וסימן שאינו דורס בא' מהם ואינו נמצא בכל שאר עופות טמאים אלא שהוא בסימן א' של טהרה והם בג' ג' והכת הזאת מן החכמים ערסים ונילף מתורים א"כ שאר עופות טמאים למה לי תילף משאר עופות טמאים מה התם דאית להו תלתא לא תיכול אף כל דאית ליה תלתא לא תיכול א"כ עורב דכתב רחמנא ל"ל השתא דאית ליה תלתא אמרת לא דלית ליה (ג) תרי מיבעיא ובדין הוא דמצי מסלק ליה מצד

הגדול | היא

אחר דליכא למילף משאר עופות טמאים משום דה"ל שני כתובים הבאים כא' אלא הא עדיפא למימר ליה א"פ עורב דכתב רחמנא למה לי הא לא איצטריך קרא למכתביה ואף האי נמי דמקשי' טעמא דכתב רחמנא נשר הא לאו הכי ה"א נילף מפרס ועזניה ה"ל ב' כתובים הבאים כאחד ואין מלמדין על הדין אורחא דאמרי' ברבויא דקראי מקשי ליה דכיון דה"ל פרס ועזניה שני כתובים הבאים כאחד א"כ נשר דכתב רחמנא למה לי הא לא איצטריך קרא למכתביה ודאמרי' בגמ' סוף סוף דאיתא בפרס איתא בחד מהנך והוו להו שני כתובים הבאין כאחד אע"ג דלא דאמו לגמרי דהא פרס ועזניה לית להו אלא חד חד ושאר עופות טמאים אית להו תלתא אכתי ה"ל ב' כתובים הבאים כאחד דבשלמא עופות טמאים לא אתי לאכורא מפרס ועזניה דהני לית להו אלא חד חד ולרידהו אית להו תלתא תלתא אלא פרס ועזניה ניתי משאר עופות טמאים הלכך ה"ל ב' כתובים הבאים כאחד :

הגהות הב"ח

(א) ר"ן ד"ה אבל: (ב) ונשר אין לו שום סימן טהרה ועורב יש לו שני סימני טהרה ושאר עופות טמאין יש להן כו' כצ"ל: (ג) ר"ן אלא:

הגהות יאיר

(א) עי' תוס' ור"ן: (ב) ...

ג"ל כשר

ג"ל ובכ הגדי שהוא דומה כו' (ג"א)

בד"ק ובד"ס הגירסא בכל הענין חדוקות

היא זו היא שטת רבינו שלמה יצחקי ז"ל ומה שפירש דכי מקשינן הרי עז לחדוקות הוה סבירא לן דהדרינן מכרוכות לא נהירא דאם כן למה ליה לחדושי מפוללות בעינן לימא דלא הדר וכרוכות וחדוקות בעינן ונפקינן בהו מספקא דשור ועז וכן מה שכתב דמדמקשינן והרי צבי דאין מפוללות משמע שמה שאנו קורין לירב"ו אינו צבי שהרי אמרו כאן שאין קרני הצבי מפוללות וזה שאנו קורין אותו צבי פצולין הרבה יש לו. לא נהירא שהרי כל הסימנין שהזכירו חכמים בצבי יש לו בהותו שאנו קורין עכשיו צבי [כתובות קיב.] שאין עורו מחזיק את בשרו ושהוא *ישן בעינו אחת פתוחה וכן מה שפי' בחדודות שהן חדין למעלה ובעינן חדוקות לאפוקי משור וחדודות לאפוקי מעז וכרוכות לאפוקי מעיזא כרכוז דקרנין חדוקות וחדודות אינו מחוור דאם כן בכרוכות וחדוקות תסגי ליה דהא ליכא דכוותייהו בשור ולא בעז ולא בעיזא כרכוז לפיכך פירש ר"ת ז"ל דכרוכות היינו דקיימא גילדי גילדי וקס"ד שהגילדי מתקלפין זה מזה ושל עז אינן כן ומקשינן והרי שור דכרוכות כלומר דקיימא גילדי גילדי והן מתקלפות ומהדרינן חדוקות

נר מצוה

והלכתא עיזא כרכוז מין חיה הוא וחלבו מותר קרש אע"פ שאין לו אלא קרן אחד חלבו מותר אמר רב יהודה קרש °טביא דבי עילאי: אוסימני העוף לא נאמרו אבל אמרו חכמים כל עוף א דורס טמא: אמר רב נחמן *היה בקי בהן ובשמותיהן עוף הבא בסימן אחד טהור ושאין בקי בהן ובשמותיהן עוף הבא בסימן אחד טמא

תוספ'

רש"י

לן כיון דקרניו חדודות וחרוקות מין חיה הוא או שמא כיון (א) (דלא מיבלע חירקייהו) [דשמו עז] מין בהמה היא: דבי עילאי. שם יער. (היה בהם): בקי בהן. פרס ועזניה ויודע מי קרוי פרס ועזניה: עוף הבא בסימן אחד טהור. שאין שום עוף טמא שיש לו רק סימן אחד של טהרה כי אם רק פרס ועזניה (וכן) אם בקי בפרס ועזניה ושיודע מה קרוי פרס ועזניה ויודע שזה אינו מהן: ובשמותיהן. שיודע שאין זה שמו פרס ולא עזניה דאם שמו פרס ועזניה חיישינן שמא מינו הוא: בסימן אחד

בעינן כלומר לאו כדקא ס"ד שיהו הכריכות מתקלפות אלא שיהו מהודקות זו על זו וחדוקות כמו הדוקות כדאמרינן בעירובין [דף קא.] טובם כחדק שמהדקין את עובדי כוכבים לגיהנם. ומקשינן והרי עז לחדוקות כלומר אם כן דכרוכות מהודקות קאמרת הדרא קושיא לדוכתה שהרי של עז ישנן כן דבשלמא מעיקרא דמשנינן כרוכות בעינן וקס"ד דאפשר לקלף הכריכות זו מזו הוא דניחא לן דשל עז אינן מתקלפות אבל השתא דאמרינן דחדוקות בעינן הדרא קושיא לדוכתה דשל עז נמי חדוקות נינהו ומהדרינן מבוללות בעינן כלומר שהן כפופים בראשיהן ומלשון כפיפה הוא כדאמרינן בקידושין [דף סב:] מאי משמע דהאי אגס לישנא דבוללא הוא דכתיב הלכוף כאגמון ראשו ואפילו לנוסחאות שכתוב בהן מפוללות כך מתפרש שהפ"א והבי"ת מתחלפות כמו שאמרו [נדרים פ"ו דפ"א] הבקר במקום הפקר ופרכינן והרי צבי דאין מפוללות כלומר שאינן כפופות ומהדרינן הדורות בעינן כלומר הדורות נמי בעינן ופירוש הדורות עגולות ושל עז אינן כן מיהו בהדורות לחוד לא סגי דקרני השור נמי עגולין הן הילכך בעינן כרוכות חדוקות לאפוקי משור דלא מהדקי והדורות לאפוקי מעז. וספיקא דעיזא כרכוז היינו אי מיקרי מיבלע חדקיהו או לא וסלקא שמעתין שפיר אלא שקשה מה שנמצא בנוסחאות וכן בהלכות הרי"ף ז"ל חדוקות הדורות וכרוכות בעינן ואם איתא דכרוכות וחדוקות חדא מילתא היא הוה ליה למסמך כרוכות לחדוקות: **וקרש** אע"פ שאין לו אלא קרן אחת חלבו מותר. מין חיה הוא וקרש שמו: טביא דבי עילאי. צבי של יער פלוני הנקרא כך: **גרסי'** בגמ' (דף ס.) דרש ר' חנינא בר פפא מאי דכתיב יהי כבוד ה' לעולם ישמח ה' במעשיו פסוק זה שר העולם אמרו בשעה שאמר הקדוש ברוך הוא למינהו באילנות. כלומר דכתיב בהן עושה פרי למינו נשאו דשאים קל וחומר בעצמן ומה אילנות שאין דרכן לצאת בערבוביא פירוש לפי שהן גדולים וענפיהם מרובים אמר הקב"ה למינהו כלומר שיהא כל אילן רחוק מחבירו כדי שיהא לו היכר בפני עצמו אנו על אחת כמה וכמה פתח שר העולם ואמר יהי כבוד ה' לעולם ישמח ה' במעשיו וגרסינן עלה בעי רבינא הרכיב שני דשאים לר' חנינא בר פפא מהו כיון דלא כתיב בהו למינהו לא מיחייב או דילמא כיון דאסכימו מן שמיא אידייהו כמאן דכתיב בהו למינהו דמי והכי פירושו דבהרכבה הוא דקא מיבעי ליה אבל לענין כלאי זרעים פשיטא דלית בהו שאין איסור משום כלאי זרעים אלא מיני תבואה וקטנית וזרעוני גנה אבל דשאים לא ומיהו לר' חנינא בר פפא בעי אם הרכיבן באילנות מהו מאחר שמהאילנות נשאו ק"ו אבל זרע פשיטא דפטור כשם שאין כלאים באילנות אלא בהרכבה דתניא בתוספתא דכלאים זורעין זרעוני אילן כאחד שאילו היה בדשאים משום כלאי זרעים כל שכן שיהיו אסורין לכ"ע בהרכבה דכל שאסור בזריעה כל שכן בהרכבה דומיא דירק דאסור נמי בהרכבה כדתנן בפ"ק דכלאים והא דתניא בתוספתא ר' דוסתאי אומר מין דשאין הרי הן כלאים בכרם ומשמע דה"ה בעלמן שהן כלאי זרעים יחידאה היא ופליגי רבנן עליה וה"נ משמע בהדיא בירושלמי הילכך לרבנן דשאים אין בהם משום כלאי הכרם ולא משום כלאי זרעים אבל בהרכבה לר' חנינא תבעי: אמרו חכמים כל (א) הדורס טמא. פי' רש"י ז"ל דורס שמניח רגלו על האוכל בשעה שהוא אוכל כדי שלא ינטל כולו לתוך פיו והשיב עליו רת"ס ז"ל א"כ אף התרנגולת עושה כן והוא ז"ל פירש דורס ואוכל העופות כשהן חיין דהא בגמרא אמרינן דורס ואוכל והאי לישנא משמע דורס ואוכל בעודו חי מדאמרינן בסוף פרק ארבעה אבות נזיקין (דף טז:) ארי ברשות הרבים דרס ואכל פטור טרף ואכל חייב כלומר דרס ואכל בעודו חי פטור משום דאורחא דארי בהכי והוי לה שן שפטורה ברה"ר אלמא דורס ואוכל בעודו חי משמע ואע"פ שהתרנגולת אוכלת שקצים ורמשים בעודן חיים אין זו קרויה דריסה והנכון דדורס דהכא כעין הדרוסה שהזכירו למעלה בכן וגס. וכ"ת א"כ מאי קא מיבעיא לן לעיל [דף נג.] שאר עופות טמאים אם יש להם דריסה אם לאו והרי שנינו כל עוף הדורס טמא דמשמע שסתמן דורסין הן י"ל דנהי שכולן לדין והורגין (ב) מהן מחמת ארס ומהן מחמת הכאה שמכין בצפורן. ומחמת ארס הוא דאסיקנא דאין להן דריסה אלא בדכוותיהו ואע"פ שהדבר ידוע שהרבה מהם לדין גדולין כפלים בעצמן ודורסין אותן ואע"פ שאין להם דין דרוסה בגדולים ולישנא דדורס ואוכל דאמרינן בגמרא דורס כדי לאכול קאמרינן שכל הדורסין כדי שיאכלו מהן הן דורסין: וכל שיש לו אצבע יתרה וזפק וקורקבן נקלף טהור. הוי יודע דכ"ד עופות טמאין הוו ותו לא דבספר ויקרא כתיבי כ' וכתיבי בהו למינה למינו למינהו למיניהם הרי כאן כ"ד וכ"ד עופות הללו לכל אחד יש איזה סימן טהרה חוץ מנשר שיש לו ד' סימני טומאה והם שהוא דורס ואין לו אצבע יתרה ולא זפק ואין קרקבנו נקלף וכ"ג הנשארים הלוקין בסימני טהרתם ורש"י ז"ל סובר שלפי שיטת הגמרא שלעשרים עופות יש להן ג' סימני טהרה בגופן. ולעורב ב' מאלו. ולפרס או לעזניה לאחד מהם יש אחד מאלו והשני סימן טהרתו הוא שאינו דורס. ולא ידעו בעלי הגמרא האי סימן דאינו [דורס] אי בפרס איתיה אי בעזניה [איתיה] וכל זה מפרש כן רש"י ז"ל לפי גרסא אחת שהוא גורס בגמרא ולפי דקדוק סוגיא כמו שכתבתי בחידושי. מעתה כיון שהרב ז"ל סובר שיש לכ' עופות טמאים מהם ג' סימני טהרה בגופן. דהיינו אצבע יתרה וזפק וקרקבנו נקלף היכי תנן וכל שיש לו אצבע יתרה וזפק וקרקבנו נקלף טהור והרי כ' עופות יש להן ג' סימני טהרה הללו וטמאין ולפיכך צריך הרב ז"ל לפרש דסיפא ארישא סמיך דמעיקרא תנא דכל עוף דורס טמא שהדריסה סימן מובהק הויא לטומאה שאין לך בטהורים דורס ובתר הכי תנא דכל עוף שאינו דורס ויש לו ג' סימנים הללו טהור שד' סימנים הללו הן סימני טהרה ויש כולן בטהורים כדאיתא בגמרא וא"ת וכיון שהוא צריך לידע שלא יהא דורס למה לי ד' סימנין באינו דו"ס (ג) בסימן א' שבגופו סגי ואע"פ שאינו מכיר אחד מן העופות האמורין בתורה שהרי א"א לספקו באחד מהן דהא כ' עופות ג' סימנים יש להן בגופן ודורסין הן כמו שאכתוב בגמרא בס"ד וכן אין לספקו בעורב שהרי עורב ב' סימנים של טהרה שלו בגופו הן ודורס הוא והכי מוכח בגמרא מדקאמר הלכתא עוף הבא בסימן אחד טהור והוא דלא דריס ופרש"י ז"ל והוא דלא חזינא ליה דדריס ואם איתא דעורב אינו דורס ניחוש שמא אינו דורס ועורב הוא אלא מכאן שעורב ג"כ דורס וכיון שכן זה שאינו דורס אין לספקו בעורב. ובפרס או בעזניה א"א לספקו דהא לית להו אלא חד סימנא והאי אית ליה תרי וכיון שכן ארבע סימנין למה לי באינו דורס וסימן אחד של טהרה סגי י"ל דאה"נ אלא דתנא לא אתא לאשמועינן בהיתר עוף הבא לפנינו בכמה סימנין סגי ליה אלא כולהו סימני טהרה אתא לאשמועינן ובגמרא הוא דמפרש עוף הבא לפנינו בכמה סימנין סגי ליה כמו שאפרש בס"ד: ואצבע יתרה. פרש"י ז"ל אצבע שאחורי הרגל ואע"פ שברוב העופות היא קרי לה יתרה לפי שאינה בסדר חברותיה אבל אחרים אומרים שא"א שתהא זו אצבע יתרה דהא בגמרא אמרינן דנשר אין לו אחד מסימני טהרה אלמא אין לו אצבע יתרה ואם זו שאחורי הרגל היא אצבע יתירה היאך אפשר שלא תהא בנשר והלא עיקר הדריסה באותו אצבע היא והנשר גדול שבדורסין לפיכך פירשו שהאצבע שלפניו [שהיא יותר] גדולה ויתרה מחברותיה קרויה אצבע יתרה ואין אצבע זו בנשר שאין לו אלא ב' אצבעות שלפניו שהן שוין ואחד לאחריו. וקרקבן נקלף דתנן מוכח בגמרא [דף סב:] דהיינו שנקלף ביד ואע"פ שאינו נקלף עד שעמד בשמש ונתרפא בהכי סגי אבל אי לא מיקלף בידא אלא בסכינא ספיקא הוי: כל עוף החולק את רגליו. מפרש בגמ' שכשמעמידו על החוט נותן שתי אצבעות לכאן וב' אצבעות לכאן טמא דבידוע שהוא דורס ולא קאמר ר' אלעזר בר' צדוק אלא שכל החולק את רגליו טמא אבל יש לך טמא שאינו חולק את רגליו דומיא דרישא דאמרינן כל עוף הדורס טמא אע"פ שיש טמא שאינו דורס דהיינו פרס או עזניה: (גמ') אמר רב נחמן היה בקי בהן ובשמותיהן עוף הבא בסימן אחד טהור. בגמרא מוכחינן הכי מדכתב רחמנא נשר ולפינן מיניה דכל שאינו דומה לנשר שיש לו ארבעה סימני טומאה אלא

המאור הגדול

[דף סא ע"א] **והא** דתני ר' חייא עוף הבא בסימן אחד טהור לפי שאינו דומה לנשר בבקי בהם ובשמותיהם ובסימן כל דהו קאמר אע"פ שהוא דורס שהרי מ"מ אינו דומה לנשר והא דתנן כל עוף הדורס טמא לאו כללא הוא ואין למדים מן הכללות אפי' במקום שנאמר בו חוץ אלא חששא בעלמא הוא למי שאינו בקי בהם ובשמותיהם מפני שרוב עופות טמאים הם הדורסים והא נמי דתנן כל שיש בו אצבע יתירה וזפק וקרקבן נקלף טהור והוא שאינו דורס אע"פ שהוא כאילו ראוי ללמוד ממנו למי שאינו בקי בהן ובשמותיהם איתניה ומה שאמרנו על הכלל הזה האחרון שהוא כאילו ראוי ללמוד ממנו ולא גזרנו עליו בפירוש שהוא ראוי ללמוד מפני הסימן הרביעי של טהרה שאינו דורס שלא הוזכר בתוך הכלל הזה בפירוש במשנתנו אלא שאנו מפרשים אותו כך והא נמי דאמר אמימר הלכתא עוף הבא בסימן אחד טהור ותני מילי בדלא דריס למי שאינו בקי בהן ובשמותיהן שאם ראינו אותו העוף שהוא דורס אע"פ שיש לו סימן אחד של טהרה איכא לספוקי אי בפרס או בעזניה דההוא חד מינייהו דדריס ואע"ג דפרס ועזניה לא שכיחי בישוב הדריסה שהיא מצויה בעופות טמאין ואינה מצויה בטהורין היא מלמדת ומוכחת עליו דמעקר עקר ואתא ליה לישוב אבל אם יש לו סימן אחד של טהרה מאצבע או מזפק או מקורקבן ולא ראינוהו שדרס אין חוששין לו לטומאה דמאי אמרת דלמא משאר עופות הוא שאר עופות טמאין אית להו תלתא והא לית ליה אלא חד אי נמי כשמצטרפת בהדיה סימן של דריסה שאינו דורס אכתי תרי סימני הוויין ולעורב ליכא למיחש שהעורב **הוא** דורס והא אם שני סימנין יש לו הרי אינו דורס ואי אמרת דלמא דורס הוא ולית ליה אלא סימן **אחד של טהרה** ומפרס או מעזניה הוא מחד מינייהו דדריס כל כמה דלא חזינן ליה דדריס לא חיישינן משום דפרס ועזניה לא שכיחי בישוב ובהא איפלגו רב נחמן ואמימר דרב נחמן חייש לפרס ועזניה ואמימר לא חייש להו משום דלא שכיחי בישוב והא דאמר רב אשי שמנה ספיקות הן למי שהיה בקי בהן ובשמותיהן (ואלו) ולא היה לשמנה עופות ההן סימן טהרה אלא קליפת הקורקבן בסכין אם קליפה היא הרי עוף הבא בסימן אחד טהור למי שהוא בקי בהן ובשמותיהן ואם אינה קליפה אין בקיאות מועילה במקום שאין סימן טהרה כלל כי בידוע שהוא ממין נשר וזהו דעת כת מחכמי הדור שלפנינו והם היו מפרשים מכדי עשרים וארבעה עופות טמאים הם וארבעה סימני טהרה תלתא תלתא הוויין בכולהו כלומר תלתא תלתא בכל חד וחד מכ"ד עופות טמאים שאין במנינן נשר ועורב פרס ועזניה וכיון דליכא מאן דלא דריס אלא או פרס ועזניה ושאר עופות טמאין הן כולם דורסין ואית להו תלתא סימני טהרה בידוע שיש להם אצבע יתירה וזפק וקורקבן נקלף חוץ מנשר דלית ליה כלל ועורב דלית ליה אלא תרי. והדרך השנית על דעת כת ה"ר משה בר' יוסף ז"ל וישיבתו והוא גם הוא היה מפרש כי כל כ"ד עופות טמאין חוץ מנשר ועורב אין להם אלא סימן אחד של טהרה לכל אחד ואחד והיה מביא ראיה מן הנץ שלועזין לו אישפארוי"ר בלע"ז שאין לו סימן טהרה אלא אצבע יתירה בלבד והוא היה גורס ג' הדרי בכולהו כלומר סימן של האצבע והזפק (האצבע) והקורקבן כולן חוזרין חלילה בכל שאר עופות טמאין כל עוף ועוף בסימן א' מהן וסימן של הדריסה שאינו דורס (ד) אלא או בפרס ועזניה ודאיתא בהאי ליתא בהאי ולא היה גורס א"כ שאר עופות טמאין למה לי השתא דאית ליה תלתא אמרת לא דלית ליה אלא תרי מבעיא

עין משפט

א מיי' פ"א מהל' מאכלו' אסורות סמג עשין סג טוי"ד סי' פב: סוף שיר השירים רבה ע"ס נרת דודי כו' (נ"א)

[דף רעד. ע"א]

דף סב.

הגהות הב"ח

(א) נ"ב עוף: (ב) נ"ב מ"מ: (ג) נ"ל ובסימן: (ד) דורס אינו אלא:

שלטי הגבורים

א רש"י פי' דורס שמניח ידו על המאכל בשעה שהוא אוכל כדי שלא ימוד המאכל ויבא כולו לפיו והתוס' פירשו דורס שאכלו מחיים שדורס את החי ואכלו מיהו אכילת זבובים ושקצים ורמשים חיים לא חשיב דורס ולפי' זה הסכימו רוב הפוסקים והרמב"ן פי' דורס שהוא אותו שנועץ צפרניו בבה"מ והורסת דומיא דדרוסת שאמרנו גבי טרפה שיש לנו אדם והר"ן האריך בזה ואצבע יתירה פי' רש"י שהוא אצבע האחרון שיש לו אחורי הרגל והקשה עליו הר"ן ופי' שאצבע יתירה ר"ל שהאצבע שלפניו גדולה ויתירה מחברותיה:

חדושי אנשי שם

מהר"ם (א) נ"ל טעות סופר דא"כ קשיא הלכתא אהלכתא דפסיק והוא דמיבלע חירקייהו והדר פסיק עיזא כרכוז מין חיה הוא וחלבו מותר ובפירש"י שלפנינו אינו אלא או שמא כיון דשמו עז מין בהמה הוא וכן פי' הר"ן משמו מיהו בתוס' פירשו דאספיקא דעיזא כרכוז קאי ומיבלע חירקייהו וצ"ע ובמ"מ למיי' הקשה אותה על הרמב"ם ותירץ דאפשר דעיזא כרכוז נמי מיבלע חירקייהו אלא דלא מיבלע כבאר חיה והיינו ספיקא ודוחק והנה הר"ן גם הוא פי' כן שפי' וספיקא דעיזא כרכוז היינו אי מקרי מיבלע חירקייהו:

יש לו סימן אחד של טהרה טהור חוץ מהעופות הכתובים בפרשה שהרי יש מהם עשרים שיש להם שלשה סימני טהרה ואעפ"כ טמאין ולעורב שנים ולפרס ולעזניה אחד וטמאין אבל כל שאר עופות שבעולם כיון שאינן דומים לנשר בארבע סימני טומאה טהורין ומנשר ילפינן הכי דליכא למימר אדרבה ניליף מהנהו אחריני שאע"פ שיש לו סימן אחד של טהרה או אפילו שנים או אפילו ג' יהו טמאין דא"כ נשר שיש לו ד' סימני טומאה למה לי למכתביה אלא ודאי להכי כתב רחמנא נשר לאשמועינן שכל שאינו דומה לו אלא יש לו אפילו סימן אחד בלבד של טהרה טהור ולפי שמן

טמא ובשני סימנין טהור °והוא שיכיר עורב וכל מין עורב אמר אמימר הלכתא עוף הבא בסימן א אחד טהור והוא דלא דריס א"ל רב אשי לאמימר הא דרב נחמן מאי אמר ליה לא שמיע לי כלומר לא סבירא לי ואיבעית אימא משום דפרס ועזניה לא שכיחי בישוב: *תניא רבי אומר גלוי וידוע לפני מי שאמר והיה העולם שבהמה טמאה מרובה מן הטהורה לפיכך מנה הכתוב בטהורים ועופות טהורים מרובין על הטמאים לפיכך מנה הכתוב בטמאים למאי נפקא מינה לכדרב הונא דאמר רב הונא אמר רב ואמרי לה אמר רב הונא אמר רב משום רבי מאיר לעולם ישנה אדם לתלמידיו דרך קצרה: אמר רבי יצחק עוף

רש"י

טמא. דחיישינן שמא פרס או עזניה הוא: ובשני סימנים טהור. דנפקא ליה מספק פרס ועזניה דאין להן רק סימן א' ומספקא כל שאר עופות טמאים דאית להו תלתא חוץ מעורב דאית ליה תרי וכל מין דעורב כגון זרזיר ואחרים: עוף הבא בסימן אחד טהור. ואפי' אינו בקי בהן ובשמותיהן כדמפרש ואזיל והוא דלא דריס כי משכחת ביה סימן אחד של טהרה מחזקינן ליה בטהור כל כמה דלא חזינא ליה דדריס: הא דרב נחמן מאי. כלומר דאמרינן לעיל אם אינו בקי בהן דחיישינן לפרס ועזניה: דלא שכיחי בישוב. כי אם במדברות

דף רעה ע"ב

דף סו.

הכלל הזה היינו מטהרין כולהו עשרים ושלש עופות טמאים שהפחות שבהן יש בו סימן אחד של טהרה הולרך לכותבן לומר שעשרים עופות אע"פ שיש להם ג' סימני טהרה ועורב אע"פ שיש לו שנים ופרס ועזניה אע"פ שיש להן אחד אחד טמאים אבל כל שאר עופות כל שיש להן אפילו סימן אחד של טהרה בלבד טהורים ומש"ה אמר רב נחמן דעוף הבא בסימן אחד טהור כיון שבקי בהן ובשמותיהן ויודע שאינו לא פרס ולא עזניה ושאינו בקי בהן ובשמותיהן עוף הבא בסימן אחד טמא שהרי יש לספקו או בפרס או בעזניה: בשני סימנין טהור והוא שיכיר עורב. שהרי אין בכל עשרים וארבע עופות טמאין שיהא לו שני סימנים של טהרה בלבד אלא עורב. ומכאן שכל עשרים וארבע עופות טמאין דורסין הן וכיון שרש"י ז"ל סובר שיש להם ג' סימני טהרה על כרחינו יש להם אצבע יתרה וזפק וקרקבן נקלף ולפיכך נריכין אנו לפרש דמתני' דקתני דכל שיש לו אצבע יתרה וזפק וקרקבן נקלף טהור ארישא סמיך כמו שכתבתי במשנתינו שאי אפשר לך לומר שאחד משלשה סימני טהרה שיש לעשרים [עופות] הוא אינו דורס שא"כ למה אמרו שכל שבא בשני סימנין האמורים במשנתינו שאין לספק בו אלא בעורב (א) בלבד ליחוש שמא אינו דורס וממין עשרים עופות הוא וכ"ת ה"ק בב' סימנין טהור כגון שבא באצבע יתרה וזפק ויודע שהשנים האחרים לטומאה א"כ אפילו הוא מכיר עורב למה הוא טהור והרי זה דורס הוא שכיון כל עוף הדורס טמא אלא על כרחין ה"ק בשני סימנים ואינו יודע אם הוא דורס אם לאו טהור לפי שאין לספק בו אלא בעורב בלבד שאין לחוש שמא אינו דורס ומעשרים עופות הוא שהרי כולן דורסין וכמו שכתבתי: **והוא** שיכיר עורב וכל מין עורב. בגמ"א מוכח דכל שיש לו שני סימנין בגופו אע"פ שאינן סימנין של עורב שהן אצבע יתרה וקורקבן נקלף שכבר נבדק ונמצא לו כן אלא שני סימנין אחרים בגופו כגון זפק ואצבע יתרה או זפק וקורקבן נקלף מין עורב הוא וטמא לרבי אליעזר בשוכן עמו בלחוד ולרבנן בשוכן ונדמה כדאיתא לקמן [דף סה.]. ומימריה דרב נחמן נ"כ מוכחא דקאמר בשני סימנין טהור והוא שיכיר עורב ומשמע דבכל שני סימנין בעינן שיכיר עורב דאי לא הוה ליה לפרושי עוף הבא בשני סימני עורב אלא ודאי כל הבא בשני סימנין בגופו אע"פ שאינן כשל עורב יש לחוש שמא מין עורב הוא אלא א"כ סימן אחד שבו הוא שאינו דורס דכל מיני עורב דורסין הן: הלכתא עוף הבא בסימן אחד טהור והוא דלא דריס. אפילו אינו בקי בהן ובשמותיהן דלא חיישינן שמא פרס או עזניה הוא כדמפרש ואזיל דלא שכיחי בישוב אלא במדבר וה"מ דלא דריס כי משכחינן ביה סימן אחד מחזקינן ליה בטהור כל כמה דלא חזינן ליה דדריס אבל דריס על כרחיך או פרס או עזניה הוא שכלל גדול שנינו כל הדורס טמא לפי שאין לך בטהורים שיהא דורס זו היא שיטת רש"י ז"ל: ונמצאו כללי השמועה לפי שיטה זו שכל עוף הדורס טמא ועוף הבא בג' סימנין בגופו ואינו ידוע אם דורס אם לאו אסור לפי שיש לחוש שמא מעשרים עופות טמאים הוא בא בשני סימנים בגופו ואינו [דורס טהור שאין בעופות טמאים כיוצא בו. בשני סימנים ואינו] יודע אם הוא דורס אם לאו אע"פ שאינן אותן שני סימנין של עורב יש לחוש לעורב ולמיניו. היה לו סימן אחד בגופו אע"פ שאינו יודע אם הוא דורס אם לאו וכן אין לו סימן טהרה בגופו ואינו דורס כל אחד מאלו טהור שאין בכל הטמאין כיוצא בהם אלא פרס ועזניה והנהו לא שכיחי בישוב. ויש מי שמספק ואומר דכי אמרינן לא שכיחי בישוב דוקא בישובי דידהו אבל דידן חיישינן כל זה לפי דרכו של רש"י ז"ל: **אבל** אין דרכו מחוור שלדבריו (א) כי בעי רב נחמן שיהא בקי בהם ובשמותיהן אינו צריך שיהא בקי אלא בפרס ועזניה דהא ליכא בכולהו עופות בני חד חד אלא איכהו ולפיכך אין הלשון מתחוור שיאמר סתם היה בקי בהם ובשמותיהם ולא יהא צריך להיות בקי אלא בפרס ועזניה. ועוד קשה לשיטת רש"י ז"ל שא"כ כי היכי דאמר דעוף הבא בסימן אחד ומכיר פרס ועזניה

שלטי הגבורים

א רבינו הגדול פי' שאין לסתירו בסימן אחד אלא שקרקבנו נקלף אבל אם אינו נקלף אפי' יש לו זפק ואצבע יתירה טמא ומיי' כתב דאין זה סימן טהרה שיהיה מאלו הג' סימני טהרה שהוא טהור אלא שכתב א' בשם הגאונים שמסורת בידיהם שאין מורין להתיר עוף הבא בסימן אחד אא"כ היה אותו הסימן שיקלף קרקבנו בידו אבל אם אינו נקלף בידו אע"פ שיש לו זפק ואצבע יתירה טמא וסמ"ג האריך מאד בזה וכתב שכמה עופות טמאים בדקו הגאונים ולא מצאו הדברים כך וכתב שהסימן האחד שאנו סומכין עליו להתיר הוא הזפק ואם הוא ספק אם דורס אם לאו לפי שיטת רש"י כאשר העלה הר"ן אם יש לו ג' סימני טהרה בגופו אסור כיון שאין ידוע אם דורס אם לאו שיש לחוש שמא מכ"ד עופות טמאים הוא כיון שאינו בקי בהן וכן אם יש לו ב' סימני טהרה אע"פ שאינו אותו של עורב יש לחוש לעורב ולמיניו וטמא. היה לו אחד סימן טהרה בגופו או אינו דורס טהור. ומיהו בסוף השמועה כתב רש"י שאין לסמוך ולאכול שום עוף אלא במסורת שמסרו לנו אבותינו שיש לחוש שמא דורס ולפי שיטה אחרת שכתב הר"ן כל עוף שיש לו ג' סימני טהרה בגופו אע"פ שאינו יודע אם דורס אם לאו טהור וא"צ בדיקה עוד לדריסה. בא בסימן אחד בגופו ואינו יודע אם דורס אם לאו טמא וכן נראין דברי הטור ולזה הסכימו רוב הפוסקים דכל עוף שיש לו בגופו ג' סימני טהרה א"צ לבדוק עוד אם הוא דורס אם לאו דודאי אינו דורס והרא"ה כתב דקבלה בידו

חדושי אנשי שם

מהר"ם (א) ומיהו משום הא לא איריא דמאי הבא בבני סימנין עם סימן דאינו דורס קאמר והרי אינו דומה לעשרים עופות שיש להם שני סימנים מלבד דאינו דורס ופירשו התוס':

הגהות הב"ח

(א) נ"ל הא דבעי: (ב) נ"ב כדברי: (ג) נ"ל של תורים:

המאור הגדול

מבעיא וניליף מעורב א"כ פרס ועזניה דכתב רחמנא למה לי השתא דאית ליה תרי אמרת לא דלית ליה אלא חד מבעיא והא דתני ר' חייא עוף הבא בסימן אחד טהור לפי שאינו דומה לנשר כשהוא בקי בהן ובשמותיהן ואילו היה העוף נמצא בסימן כל דהו ה"נ דמשתרי למי שבקי בהן ובשמותיהן והוא מכיר לזה הבא לידו שאינו מהן אלא שלא היה ולא נברא שום עוף טהור בעולם בסימן אחד של טהרה אלא שאינו דורס וזהו שפי' אמימר בסוף השמועה הלכתא עוף הבא בסימן אחד טהור וה"מ בדלא דריס כלומר שזה סימן טהרה שלו הוא שלא דורס ואנו יודעים ומכירים שאינו דורס הרי הוא טהור אפי' למי שאינו בקי בהן ובשמותיהן דמאי אמרת דלמא משאר עופות טמאין הרי כולם דורסים וזה אנו יודעין בו שאינו דורס ואי משום פרס או עזניה לא חיישינן להו משום דלא שכיחי בישוב וכן הוי יודע שאין שום עוף דורס אלא מכ"ד עופות טמאים והכללות השנויין במשנתנו כללים גדולים וחזקים שרירים וקיימים הם אף למי שאינו בקי בהן ובשמותיהן ולא אמרי' בכי הא אין למדין מן הכללות שהרי לסימנים נאמרו ואם אינן כללות הראויין ללמד מהן אינן סימנין וכיון שנאמרו לסימנין אנו למדין מהן כי כל עוף הדורס טמא שאין שום עוף טהור דורס וכל שדורס בידוע שהוא טמא ולוקין עליו כדמפרש רשב"ג בברייתא וכל שיש לו אצבע יתירה וזפק וקורקבן נקלף בידוע שהוא טהור כלומר אין אתה צריך לחזור אם הוא דורס כי בידוע שאינו דורס ואין לחוש לו לפי שכל ד' סימני טהרה יש לו ושמנה ספיקות דרב אסי למי שלא היה בקי בהן ובשמותיהן ולא היו אותן שמנה ספיקות דורסים והוו שכיחי ברוכתא דשכיחי פרס ועזניה ואי הוה קורקבן נקלף ביד היו שני סימנין וליכא למיחש למידי דהא עורב דורס הוא וה"ה אם היו מוצאין בהן סימן אחד חוץ מן הדריסה והאי דקאמר כולהו עופות טהורין קורקבנן נקלף כלומר קליפת הקורקבן הוא א' מד' סימני טהרה והא דאמר אמימר שקטנאי ובטנאי אוכלין בדוכתא דלא שכיחי פרס ועזניה ה"ה לשמנה ספיקות של רב אסי אלא שדברו חכמים בהווה מר כי אתריה ומר כי אתריה או שמנה ספיקות דרב אסי אינן נמצאין כלל אלא במקום שפרס ועזניה מצויין שם ומש"ה שבקינהו אמימר זו דעת הר' משה בר' יוסף ז"ל והוא הרב המובהק שלנו ועליו היינו סומכין מפני שהצעת המשנה והשמועות כולן נכוחות וברורות כדבריו. אלא שהקשה לנו ע שנמצא ברוב הספרים ובספרי הגאונים ז"ל א"כ שאר עופות טמאים למה לי וניליף משאר עופות טמאין וכו' דאלמא שאר עופות טמאים אית להו תלתא תלתא סימני טהרה לכל חד וחד ולדברי הרב כל עוף הבא בג' סימני טהרה טהור הוא ואין לחוש עליו ודע לך באמת בלא ספק שאין בכל כ"ד עופות מי שאין לו סימן טהרה כלל אלא נשר בלבד דא"כ הוו להו שני כתובין הבאין כאחד גם אין בהן מי שיש לו שני סימנין אלא עורב ומינו מדאמר רב נחמן עוף הבא בשני סימנין טהור והוא שיכיר עורב ומינו אבל עוף הבא בסימן אחד של טהרה בלבד אפשר שיהיו בהם חוץ מפרס ועזניה ולא תפסו רבותינו פרס ועזניה אלא משום דחד מינייהו אית ביה סימן של טהרה לבדו דליתיה בשארא כולהו דהכי גמירי לה והוא סימן של טהרה והרבה מרבותינו שלא היו בקיאין בהן ובשמותיהן וזה הכלל שמסרתי לך עכשיו אין בו ספק לדברי הכל. והדרך השלישית על דעת כת ה"ר יעקב ז"ל וישיבתו שהוא סומך על הכללות השנוים במשנה ובברייתא כדעת ה"ר משה ז"ל אלא שהוא מקיים גירסת הגאונים ז"ל שהם גורסין א"כ שאר עופות טמאין דכתב רחמנא למה לי כי כל עופות טמאין יש להן ג' סימני טהרה לכל אחד ואחד חוץ מנשר ועורב ופרס ועזניה וכולן אינן דורסין חוץ מנשר ועורב ופרס ועזניה זהו יסוד פירושו במשנה ובגמ' והנה העתקתי מה שמצאתי כתוב על שמו מכתב ידו בספר הישר שלו נראה בעיני כל שיש לו אצבע יתירה וזפק וקורקבן נקלף טהור ואאינו דורס קאי כדמוכח (ג) רשב"ג בגמ' דאמר בידוע שהוא טהור וכל הדורס בידוע שהוא טמא והוא תנא דמתני' שמעי' מינה דכל כ"ד עופות אינן דורסין שאם היה א' מהם דורס היכי קתני במתני' ובברייתא שהוא טהור ביש לו אצבע יתירה וזפק וקורקבן נקלף הא איכא בכל עופות אחד שדורס וא"כ יש לו הנך ג' סימני טהרה דכ"ד עופות טמאים הם וד' סימני טומאה הוויין בנשר ד' סימני טומאה בפרס ועזניה ג' סימני טומאה בעורב ב' סימני טומאה בעשרים עופות סימן אחד טמא ותלתא סימני טומאה הדרי בכולהו ועל כרחין כ"א עופות אינן דורסין כדפרישית והכי פירושה דברייתא דהיא פירושה דמתני' כל שיש לו אצבע יתירה וזפק וקורקבן נקלף בידוע שהוא טהור דפשיטא לן שאינו דורס ומין (ג) שני תורים או שאר עופות טהורים שיש להם ד' סימני טהרה הן ועוף הדורס בידוע שהוא דורס שודאי ישנו או ממין עורב ויש לו עוד סימן אחד של טומאה או ממין פרס או ממין עזניה ויש לו עוד ב' סימני טומאה או ממין נשר ויש לו ג' סימני טומאה אבל בכ"א עופות ליכא לספוקי דאין אחד מהם דורס כדפרישית והא דתני ר' חייא עוף הבא בסימן אחד טהור ה"ק עוף שאינו דורס טהור ובלבד שיהיו לו סימני טומאה כדאמר רב נחמן לקמן היה בקי בהן ובשמותיהן עוף הבא בסימן אחד טמא בשני סימנין טהור ובלבד שיכיר עורב ומינו ובדין הוא דהוה ליה למימר ברישא ובלבד שיכיר פרס ועזניה אבל לא חש לדקדק כולי האי כיון דלא שכיחי ואמימר דפסק הלכתא בעוף הבא בסימן א' טהור לית ליה דרב נחמן ולפי שהוא סומא דשמעתא אפי' התלמוד והני מילי דלא דרים כלומר עוף הבא בסימן אחד שאנו אומרים טהור אותו סימן אחד הוא שאינו דורס דליכא לספוקי אלא או דפרס או דעזניה ואינהו לא שכיחי ביישוב ותרנגולתא דאגמא דחזיוה דדרסה ואכלה סימן אחד של טומאה היה לה כיון שדורסת אי אפשר שיהיו לה ג' סימני טהרה כדפרישית במלתיה דרשב"ג ואלמלא לא חזיוה דדרסה היתה נאכלת במסורת שהיו נוהגים לומר א"נה מכ"א עופות טמאין שיש להם ג' סימני טהרה כמותה והא דאמר ר' יצחק עוף טהור נאכל במסורת היינו בעוף שיש לו סימן אחד של טומאה והיכא דאית ליה ג' סימני טומאה ואינו דורס אינו צריך מסורת דהא ליכא לספוקי אלא או בפרס או בעזניה ולא שכיחי כדפסיק אמימר הלכתא ושמונה ספיקות דאמרי' כל עופות טהורים קורקבנן נקלף והני מיקלפי קרקבנייהו בסכין צריך לפרש שלא היו דורסין ואצבע יתירה היתה להם וזפק ואם היה קורקבן נקלף ביד היו טהורין כמין תורים ושאר עופות טהורין שיש להם ד' סימני טהרה וכיון שאין קרקבנן נקלף אלא בסכין יש לומר שהיו מכ"א עיפות טמאין או ממיניהן שאין להן אלא סימן אחד ומסורת לא היה להם על ספיקות הללו אלא מטעם ד' סימני טהרה לא היו מתירין אותן שאותן אינן צריכין מסורת הלכך שמעינן מהני שמעתא דהיכא דאיכא ד' סימני טהרה לית דינא ולית דיינא שהוא טהור ואין צריך מסורת והיכא דאיכא ג' סימני טומאה ואינו דורס טהור ואינו צריך מסורת דפרס ועזניה לא שכיחי ביישוב דאע"ג דבחד מינייהו איכא לספוקי לא חיישינן לה כיון דלא שכיחי ביישוב והיכא נמי דאיכא אצבע יתירה וזפק וקורקבן נקלף אין צריך מסורת דודאי אינו דורס כדפרישית והיכא דדרים לא מהניא מסורת א"א בלא סימן א' של טומאה או ב' או ג' כדפרישית ודורס ואוכל דקתני היינו דורס ואוכל עוף כיוצא בו או פחות ממנו או גדול ממנו כדאמרי' גבי ארי שדורס ואוכל או פחות ממנו או גדול ממנו ואינו הורג תחלה וראיות הרבה יש דאורחיה דארי למדרס ולא למיטרף כדאמרי' בסוף ארבעה אבות נזיקין אמר שמואל ארי ברה"ר דרס ואכל פטור טרף ואכל חייב דרס ואכל פטור דאורחיה למדרס ולמיכל ובמסקנא פריך למימרא דלמטרף לאו אורחיה הוא והא כתיב אריה טורף בדי גורותיו ומחנק ללבאותיו וכו' כדאיתא התם הרי אנו רואין דאורחיה דארי למדרס ולמיכל כשהוא חי אבל אכילת זבובים שקצים ורמשים חיים לא חשבינן ליה בהכי דורס ואוכל ולא מספקינן דלמא דריס שאין נראה מה שפסק ר"ש ז"ל לספוקי בדריסה וגם אין לשון דריסה כפירושו ומנהג הדורסים יש לברר כמו שעושים האשטו"ר ופלקו"ן בלע"ז שדורסין ואוכלין חיין ולפי פירושו נץ דקרא לאו היינו האשטו"ר ופלקו"ן שהרי הוא מן העופות המנויין שאין דורסין כדפרישית ואנו רואין שהם דורסין ואוכלין וגם ממין נשר אינן שהרי יש לו אצבע יתירה אבל יש לומר שמין האשטו"ר והפלקו"ן מין עורב כמו סנונית לבנה לר"א וזרזיר שהן מין עורב אבל נץ דקרא לא דרים והא דאמרי' בהאי פירקא דדרוסת הנץ בעוף הדק ודרוסת הגס בעוף הגס אינה דומה דרוסה דהכא כדרוסה דהתם דדרוסה דהתם להטיל ארס וכן כל עוף טמא יש לו ארס וזיהרא אבל דרוסה דהכא דורס ואוכל חי תרע דאמרי' לעיל דדרים להטיל ארס ובב"ק אמרי' בפ' כיצד דלא דרים ואכיל אלא טורף ואוכל ותו אמרי' בב"מ רועה שהניח עדרו ובא לעיר ובא ארי ודרס ובא זאב וטרף כלומר טרף ואכל ואל תתמה על מה שהורגלו לנץ אסתו"ר כי לפי טעותם הרגילו כמו שהרגילו לנשר אגיל"א והיא יש לה אצבע יתירה ונשר אין לו וכן קורין לקורא קוגו"ל ואינו דא"כ הוה ליה טהור כדאמרי' גבי שילוח הקן דאינו נוהג אלא בטהור וכך נראו כל השמועות ולא כפי' ר"ח ז"ל ולא כפי' רבינו שלמה ז"ל אלו דברי ה"ר יעקב ז"ל. ואל תטעה במה שכתב תלתא סימני טומאה הדרי בכולהו לומר שזה לשון הגמ' שאין לשון הגמ' אלא על תלתא סימני טהרה וזה שאמר תלתא סימני טומאה דברי עצמו הם ותפס לעצמו לישנא דגמ' שאפי' מי שאומר שג' סימני טהרה יש בכל כ' עופית טמאים בכל א' וא' מהם אין לשון תלתא הדרי בכולהו קשה עליו מפני שיש מקצתו מג' סימני טהרה אלו בעורב או בפרס או בעזניה ואינן נקבצין שלשתן אלא בכ' עופות לפיכך יכול הוא לגרוס תלתא הדרי בכולהו ויש מבעלי סברא זו מי שגורם לרווחא דמלתא תלתא הוויין בכולהו כלומר בכ' עופות טמאין וכמו שפירשתי לך על דרך הכת הראשונה מן החכמים וכתבתי לך ג' דרכים אלו שנחלקו בהם חכמי הדורות להגדיל תורה ומדברי כולן נלמוד כי כל עוף שיש בו סימן א' שאינו דורס והב' כל שהוא טהור הוא לדברי הכל ואין בו שום ספק לדעת הגאונים וג' הפירושים שכתבנו כולם נכוחים למבין לפרש בהם ההלכה אבל לעשות בהם מעשה הדעת מכרעת כדברי ה"ר יעקב ז"ל וכן זה שכתב שהקורא אינו קוגו"ל כמו שמפרשים בו הרבה אנשים זה ברור הוא בלי ספק וכן פירשו חכמי ספרד כי הקורא הוא עוף שקורין לו פירדי"ן והוא טהור והקאת שהוא אחד מכ"ד עופות טמאין הוא קוגו"ל והוא הקי"ק בלשון רבותינו ולפי שרבו הפירושים והדעות בהלכה זו יש לנו להזהר בעוף הבא בשני סימנין מין דירקתי כריסא לסלוקי נפשין מספק מין עורב שלא ליתן פתחון פה לבעל הדין החולק על הפירושים שפירשנו ונהגו בני דורנו לסמוך בסימן הבא על קורקבן נקלף ביד ע"פ הגאונים ז"ל וקבלנו במסורת מאבותינו ומזקנינו הקדמונים כי כל שחרטומו רחב או שיש לו כף הרגל שקורין פוט"א כמו שיש לאווז אין להסתפק בדריסתו בידוע שאינו דורס. וזה שדקדק ה"ר שלמה ז"ל מן הברייתא דקתני והלא אנשי כפר תמרתא היו אוכלין את הזרזיר מפני שיש לו זפק ואנשי גליל העליון מפני שקורקבנה נקלף דאלמא אין שני סימנין הללו מאותן שני סימני טהרה המצויין בעורב לא נראה לנו כדבריו ודברי שגגה הן שאם היה כדבריו נמצא עורב שאינו דורס ויש לו אצבע יתירה והוא אמר בפירושו שהעורב דורס גם לדברי כל החכמים מג' כתות שהזכרנו דורס הוא וכן הרב ר' יעקב ז"ל אומר שהאסתו"ר והפלקו"ן מין עורב וזה הוא הקשה שבדבריו ואל תתמה כי יש לפרש לשון עורב המין המתערב עם בני אדם שהוא עף לידו ולא כדברי המפרשים שפירשוהו מלשון ערב מפני שמצאו שחורות כעורב ומה שהיו אנשי כפר תמרתא ואנשי הגליל אוכלין לפי המסורת שהיה בידם ממנהג אבותם שרוב העופות הטהורין המצויין בכפר תמרתא היו מאותן שיש להם זפק ורוב העופות הטהורין שבגליל היו מאותן שקורקבנן נקלף וקי"ל עוף טהור נאכל במסורת ולא הביאו ראיה מסימניהם אלא מאכילתן בלבד ולפי דרכם הביאו הסימנין שהיו נוהגין לאכול בהם מפני המסורת שהיה בידם מאבותיהם על רוב העופות הטהורין המצויין במקומותיהן והאל יצילנו מכל מכשול יעון אמן:

ועזניה טהור [ועוף הבא בשני סימנים ומכיר עורב טהור] לימא נמי עוף הבא בג' סימנין טהור והוא שיכיר עשרים עופות האמורים בפרשה. אלא שאפשר לי לומר בזה דמשום דהנהו ד' עופות דנפקי מלמינה למינו למינהו למיניהם לא ידיעי לא אמר הכי. ועוד קשה על רש"י ז"ל שבדיקת העופות מעידה הפך מדבריו ז"ל שהוא פירש שעשרים עופות יש להם ג' סימני טהרה בגופן והרי נבדק האיספרוו"ר שהוא הנץ האמור בתורה כמו שפירש רש"י ז"ל בפירוש התורה ובמסכת [דף מב.] דרוסת הנץ וכן נראה שהוא המורגל לצוד בו ודורס תמיד ומצאו שאין לו אלא אצבע יתרה בלבד וכן עוף הגם שבמיני הנץ שאינו בו דרוסת הגם בעוף הגם והוא האסטו"ר שצדין בו תמיד ואין לו גם כן אלא אצבע יתרה בלבד וכן בדקו בת היענה הנקראת בלשון חכמים נעמה ואין להסתפק בה שהיא האסטרו"ץ מפני שאוכלת הברזל והזכוכית כמו שאמרו בפרק מפנין (דף קכח.) ואת הזכוכית מפני שהיא מאכל לנעמיות והיא העושה אבל תמיד שאינה מסוררת ולא משמעת קול כלל כענין שכתוב [מיכה א] אבל כבנות יענה ואין לה זפק ולא אצבע יתרה שאין לה אלא ב' אצבעות לפניה ואחד יוצא גודל ואין זו אצבע יתרה כמו שפירש' במשנתינו אלא שקורקבנה נקלף ועוד בדק הרמב"ן ז"ל העוף הנקרא מילא"ן והוא דורס וצד תמיד תרנגולים קטנים וכיוצא בהם ואין לו אלא אצבע יתרה בלבד וכיון שכן הרי מצינו עוף הבא בסימן אחד וטמא ואין לומר שהוא פרס או עזניה שהרי הוא מצוי בישוב בשוקים וברחובות וכן בדק במיני העופות שעיניהם הולכים לפניהם כשל אדם ויש להם לסתות כאדם והם קריא וקפוף כדאיתא בפרק המפלת (דף כג.) ואין להם לא זפק ולא קרקבן אלא אצבע יתרה וכן בדק עוף הנקרא וולטור"א שהוא בלשון חכמים דיו ובלשון תורה דיה והיא שרואה נבלה מרחוק יותר מכל העופות כמו שמוזכר בשמועה זו [דף סג:] ואין לו אלא אצבע יתרה בלבד וכן העטלף שהוא העכבר הפורח בלילה ואין לה זפק ולא קורקבן נקלף אלא אצבע יתרה לפי שיש לו חמש אצבעות לפניו האמצעי ארוך והוא היתר. ומכל זה נדחה פי' של רש"י ז"ל שהרי כל אלו העופות הטמאים אין להם אלא סימן אחד. מלבד מה שקשה עליו מכל מה שדקדקנו בסוגית הגמרא והארכתי בחדושי וכן נדחו מפני הבדיקה פירושים אחרים שנתפרשו בשמועה זו:

נר מצוה

עוף טהור נאכל [א] במסורת ונאמן צייד לומר עוף זה התיר לי רבי אמר רבי יוחנן והוא שבקי בהן ובשמותיהן ורבו שאמרו רבו צייד תוספ׳ °ת"ר *לוקחין ביצים (א) מכל מקום מן העובדי כוכבים ואין חוששין לא משום נבלות ולא משום טרפות באומר של עוף פלוני הן וטהור הוא אבל אמר של עוף טהור הן מצי משתמיט ליה וליבדוק בסימנין דתניא כסימני ביצים כך סימני *קרבי דגים ואלו הן סימני ביצים כל שכודרת ועגולגלת ראשה אחד כד וראשה אחד חד טהורה שני ראשיה כדים ושני ראשיה חדים טמאה חלבון מבחוץ וחלמון מבפנים טהורה חלמון מבחוץ וחלבון מבפנים טמאה חלבון וחלמון מעורבין זה בזה בידוע שהיא ביצת השרץ א"ר זירא סימנים לאו דאורייתא ואלא למאי הילכתא קתני להו הכי קאמר שני ראשיה כדין שני ראשיה חדין ודאי טמאה חלמון מבחוץ

רש"י

במדברות: במסורת. הרי הוא זכור באדם כשר שאכלו או שמסר לו רבו או צייד שהוא טהור: שבקי בהן. אותו הרב: משום נבלות. שמא נמצא בתרנגולת נבלה וטריפה: של עוף פלוני. ואנו יודעין שאותו עוף טהור הוא ודבר שאנו יכולין להוכיחו להביא בילי אותו עוף לראות אם הם דומים לאלו לא משקר: מצי לאשתמוטי. ולומר של עוף אחר אמרתי שאין אתה מכירו וטהור הוא: כך סימני דגים. כלומר עוברי דגים בילי דגים כמו שהן מחוברים יחד: שכודרת. עבה ככדור: עגולגלת. עגולה בעובי ככדור ולא קליסות כעדשה ולא ככדור ממש אלא משוכה לאורכה עגולה לרחבה שראשה אחד כד וראשה אחד חד: חלבון. קלו"ר בלשון אשכנז: חלמון. טוט"ר בלשון אשכנז: ביצת השרץ. לב והלטאה מטילי בילים הם: ודאי טמאים. ואי אמר לך

ז"ל שהוא פירש...

בהם ואין לו אלא אצבע יתרה בלבד

אלא עיקרן של דברים כמו שפירש הרב ר' משה בר יוסף ז"ל שעשרים וארבע עופות האמורים בתורה כך נחלקין לסימניהן לעשרים מהן יש (ב) סימן אחד של טהרה בגופו וכולן דורסין והעורב ג"כ דורס ויש לו שני סימנין בגופו והם אצבע יתרה וקרקבן נקלף שכבר בדקו אותו ומצאו לו כן ואין ספק שזה שאנו קורין קור"ב הוא העורב לרוב שחרותו וגם בניו יוצאים לבנים קצת כמו שנאמר עליו בהגדה (כתובות דף מט:) והוא שצועק תמיד כמו שאמרו בפרק לא יחפור (דף כג.) אפיקו קורקור מהכא ופרס ועזניה אית להו חד חד אלא שהאחד מהם סימן שלו הוא שאינו דורס והאחד יש לו סימן אחד בגופו ונמצא שאין לאחד מן העופות הטמאים שלשה סימני טהרה בגופן והיינו דתנן במתניתין כל עוף הדורס טמא וכל שיש לו אצבע יתרה וזפק וקרקבן נקלף טהור ותרי כללי נינהו ולא קאי חד אחבריה אלא הכי קתני כל עוף הדורס טמא שבידוע שמעופות טמאים הוא שאין לך בטהורים דורס וכל שיש לו אצבע יתרה וזפק וקרקבן נקלף בידוע שאינו דורס וטהור לפי שאין לאחד מעופות טמאים יותר משני סימנין של טהרה וזה כיון שיש לו שלש ודאי עוף טהור הוא ואין ה"נ דהוה מצי למתני שכל שיש לו סימן אחד בגופו ואינו דורס טהור שהרי כולן דורסין חוץ מפרס או עזניה וליכא למיחש להו שאין להם אלא סימן אחד אלא לפי שסימן הדריסה אינו ניכר לאלתר כדאמרינן [בגמרא] [דף סב:] בתרנגולתא דאגמא לחזיוה דדרסה ואכלה הזכיר ג' סימנין הללו שניכרין לאלתר לעין. ועוד שרצה לשנות כל סימני הטומאה והטהרה האי הוא פירושה דמתני' ומש"ה אמר רב נחמן היה בקי בהן ובשמותיהן עוף הבא בסימן אחד טהור כלומר אם אותו סימן הוא בגופו צריך שיהא בקי בכל העשרים עופות ופרס ועזניה ואם אותו סימן הוא שאינו דורס אינו צריך שיהא בקי אלא בפרס ועזניה בלבד. והשתא אתי שפיר מאי דקאמר היה בקי בהם ובשמותיהם דמשמע שצריך להיות בקי בכולן ואתי שפיר נמי מאי דלא קאמר עוף הבא בג' סימנין טהור [והוא שיכיר כ' עופות] דליכא למימר ובלבד שיכיר שאע"פ שאינו מכיר אחד מהם טהור שאין בכל העופות הטמאין שיהא בו ג' סימנין של טהרה והיינו דתנן כל שיש לו אצבע יתרה וזפק וקורקבן נקלף טהור ובתר הכי אמר אמימר הלכתא עוף הבא בסימן א' טהור וה"מ דלא דריס כלומר שאם אותו סימן הוא שאינו דורס טהור דליכא למיחש ביה אלא לפרס ועזניה והנהו לא שכיחי בישוב אבל בא בסימן אחד בגופו [ואינו יודע אם דורס או לא] טמא אא"כ הוא בקי בכל העופות שבתורה דהא שכיחי בישוב. זו היא שטת הרב רבי משה ברבי יוסף ז"ל: ונמצאו כללי השמועה לפי שטה זו דכל עוף הדורס טמא ועוף הבא בג' סימנים בגופו בידוע שאינו דורס וטהור והיינו מתני' בא בשני סימנין בגופו ואינו דורס טהור שאין בעופות הטמאים כיוצא בו. בא בשני סימנים בגופו בלבד ואינו יודע אם הוא דורס אם לאו אע"פ שאין אותן שני סימנין של עורב יש לו לחוש לעורב ולמינו. היה לו סימן אחד בגופו ואינו דורס טהור. אין לו סימן בגופו ואינו דורס טהור שאין בכל הטמאין כיוצא בו אלא פרס ועזניה והנהו לא שכיחי בישוב. בא בסימן אחד בגופו ואינו יודע אם הוא דורס אם לאו אסור עד שיכיר כל העופות הכתובין בתורה. וכתב הר"ז הלוי ז"ל קבלנו במסורת מאבותינו ומרבותינו הקדמונים שכל עוף שחרטומו רחב או שיש לו כף הרגל שקורין פלט"ה כמו שיש לאווז אין להסתפק בדרוסתו כי בידוע שאינו דורס ע"כ:

עוף טהור נאכל במסורת. אם זכור באדם כשר שאכלו או שמסר לו רבו או צייד חכם שהוא טהור: שבקי בהם. אותו הרב: ורבו שאמרו רבו צייד. לאו רב בחכמה אלא בענין צידה ובקיאות עופות: **תנו** רבנן לוקחים ביצים בכל מקום ואין חוששין לא משום נבלות. שמא נמצא בתרנגולת נבלה ואע"ג דבילת נבלה אסורה כדתנן בעדיות [ריש פ"ה] אפ"ה דנבילות וטרפות מיעוטא נינהו ובגמרא פרכינן ודילמא דעוף טמא נינהו ומפרקינן באומר של עוף פלוני וטהור הוא. וא"ת ומאי קושיא דעופות טמאין נמי מיעוטא נינהו וכדתניא לעיל [דף סג:] שעופות טהורין מרובין מן הטמאין. תרלו בזה דאע"ג דמיעוטא נינהו כי מסמכינן להו בהדי נבלות וטרפות הוו להו רובא א"כ מחצה על מחצה א"כ יש לומר דאע"ג דמיני עופות טהורין מרובין מן הטמאין אפשר שבפרטי העופות שבכל מין ומין שבטמאין מרובין מן הפרטים שבטהורים כדאמרינן לעיל [שם] בגמרא מאה עופות טמאין יש במזרח וכולן מין איה הן. ולי נראה דבנייתא הכי קתני לוקחין בילים בכל מקום ואפילו במקום שעופות טמאין מרובין מן הטהורין כגון המקומות שהן בשכונת המדברות והיינו דקתני בכל מקום משום (הכי) דלגבי חששא דעוף טמא לאו ארובא סמכינן אלא משום דאמר של עוף פלוני הן וטהור הוא כדמסקינן אבל לגבי חששי דנבלות הוא דסמכינן (ג) ומשום הכי מסיים בה ואין חוששין לא משום נבלות ולא משום טרפות והיינו דמקשינן ודילמא דעוף טמא נינהו דכיון דבכל מקום קתני אפילו בדוכתא דשכיחי עופות טמאים ליחוש דילמא דעוף טמא נינהו: **באומר** של עוף פלוני הן וטהור הוא. אמרינן בגמרא דדוקא כי אמר של עוף פלוני אבל אי אמר של עוף טהור בלחוד אין לוקחין משום דמצי משתמיט כלומר דמצי אמר של עוף אחר אמרתי לך שאי אתה מכירו וטהור הוא אבל כי אמר של עוף פלוני לא משקר משום דלא מצי משתמיט שהרי יכול הוא להבחין אי בילי אותו עוף הם וכיוצא בזה אם לאו. וכל כה"ג אפילו עובד כוכבים מהימן כדאמרינן בסמוך אין לוקחין מהם בילים טרופות משמע דהא שלימות לוקחין דהיינו בכה"ג דאמר של עוף פלוני וטהור הוא. ואיכא מ"ד דאפילו ישראל שאינו מוחזק בכשרות בעינן דלימא הכי אבל הרמב"ן ז"ל כתב דבישראל שאינו מוחזק בכשרות אפילו לא אמר של עוף פלוני סגי דהא אסיקנא בפרק אין מעמידין [דף מ:] גבי דגים דבאומר אני מלחתים מהימן ה"נ אי אמר אני חזיתינהו דמעוף טהור נינהו סגי ומיהו דוקא בדלא חשיד דספי איסורי אלא דסמיך אקרבי דגים (ד) או אבילים אסימניהם וזבין להו מעובד כוכבים ולא משמע ליה איסורא במלתא דסבר דמצי למסמך אסימני בילים וקרבי דגים וליתא דלאו דאורייתא נינהו כדאיתא לקמן הילכך כיון דבעינן מיניה שהודאה דוקא לא משקר לן ובכה"ג הוא דאמרינן התם באין שם מומחה סגי בדאמר אני מלחתים אבל בדחשיד למספי איסורא ודאי לא מהימן: **וליבדוק** בסימנין דתניא כסימני בילים כך סימני קרבי דגים. קצת דגים יש שנמצאים בקרביהן אלו הסימנין דמפרש ואזיל ובפ' אין מעמידין אמרינן' מסכתא לה *בלגובתא וברוב הנוסחאות בגמרא כתוב כך סימני עוברי דגים כלומר בילים שבהוכן אבל הרב אלפסי ז"ל גורס קרבי דגים ובפרק אין מעמידין גם כן כתוב אין לוקחין קרבי דגים אלא מן המומחה ולא כתב עוברים לפי שהוא ז"ל פוסק כמאן דאמר התם דג טמא משריץ כלומר מוליד דגים כיוצא בו במיעיו ואין לו בילים כלל ודג טהור מטיל בילים הילכך ליכא למיחש בעוברי דגים דהיינו ביליהן לטמאין כלל: **כל** שכודרת ועגולגלת. כודרת מלשון כדור ואי תנא כודרת בלחוד הוה אמינא כעין כדור מעוגל שוה מכל הצדדין להכי תנא עגולגלת לומר שאין עגולה שוה ואי תנא עגולגלת בלחוד הוה אמינא כעין עדשה להכי תנא כודרת שתהא עשויה כעין כדור: ראשה אחד כד. עגול ועב ככד: וראשה אחד חד. מחודד: חלבון. לובן הבילה: חלמון. מגול"ת בלע"ז: בידוע שהיא בילת השרץ. בגמ' מפרשינן דנפקא מינה שאם רקמה והבילה לוקה עליה משום השרץ השורץ על הארץ: סימנים הללו של בילים לאו הלכה למשה מסיני נינהו ולא סמכינן עלייהו: ודאי טמאה. ואי אמר לך עובד כוכבים של עוף פלוני טהור הם ודאי משקר:

בשמא

א מיי' פרק ג מהל' מאכלות אסורות סמג לאוין קלב טור י"ד סי' פו:

[דף רנ"ט ע"א]

דף סד.

הגהות הב"ח
(א) בכל כצ"ל: (ב) נ"ב לכל אחד מהם: (ג) נ"ב ארובא: (ד) או אסימני בילים וזבין כצ"ל:

ספ"ד בסילופתא (ג"א)

שלטי הגבורים

בידו מאבותיו דכל עוף שחרטומו רחב או שיש לו כף הרגלים כרגלי האווז בידוע שאינו דורס ולזה הסכימו הרשב"א והרא"ש ועוד יש דעות אחרות באלו הסימנין כמו שכתב הר"ן וסמ"ג ומרדכי ובדורות אלו נהגו להחמיר כרש"י:

א כתב הרא"ש וירא' שאם אדם הולך ממדינה למדינה ובמדינה שיצא משם אין מסורת ובמקום שהלך שם יש מסורת על עוף אחד שהוא טהור יכול הוא לאכלו באותה מדינה שהוא שם אפי' דעתו לחזור ואין כאן משום חומרי מקום שיצא משם שהרי מה שאין אוכלים אותו במדינתו אינו בשביל שהם אומרים שאסור אלא בשביל חסרון קבלה שלא קבלו שיתר מאבותיהם וגם איסור לא הורו להם ואלו שאמרו שקבלו מאבותיהם בו היתר ראוי לסמוך על קבלתם ולאכלו כל זמן שאין יכולין לברר בו איסור:

בסתמא לא תסמוך עליה דאיכא דעורבא דדמיא ליונה. כלומר בסימנין הללו אבל בצורתן ניכרין הן ומש"ה כי אמר של עוף פלוני וטהור הוא מהימן דלא מלי משתמיט. ואיכא למידק דהכא אסיקנא דסימנין לאו דאורייתא ואילו בפרק אין מעמידין (דף מ.) משמע דסימנין דאורייתא דאמרינן התם קרבי דגים ועוברין אין נקחין אלא מן המומחה כלומר בקי בהן ואקשינן למה לי מומחה ליבדוק בסימנין דתניא כסימני ביצים כך סימני דגים וכו' ואוקמא רבינא כשנימוחו אלמא דאי לא נימוחו סמכינן אסימנים. תירץ רת"ס ז"ל דנהי דסימני ביצים לאו דאורייתא היינו דווקא בביצים משום דאיכא דעורבא דדמיא ליונה אבל בקרבי דגים סימנין דאורייתא נינהו דליכא טמאין דדמי לטהורין והא דאמרינן כסימני ביצים כך סימני קרבי דגים לענין סימנין בלחוד הוא דמדמינן להו ומיהו לא דמו לגמרי דסימני דגים דאורייתא ודביצים לאו דאורייתא ובירושלמי לא משמע הכי דאמרינן התם בעבודה זרה [סוף פ"ב] רבי נתן אמר קמי שמואל ידענא לאפרושי בין עוברי דגים טמאים לעוברי דגים טהורים עוברי דגים טמאין עגולין ועוברי דגים טהורים ארוכין אחמי ליה חד סלפתא כלומר הראה לו מין דג ששמו סלפתא והוא טהור ועובריה עגולים והרי מוכח שאין סימנו מובהק ואמר ליה טמא אמר ליה לא ביש לי דאמרת על טהור טמא אלא סופך לומר על טמא טהור כלומר אין ריעותא כלל בזה מפני הוכחה מין דג זה ששמו סלפתא שהוא טהור ולפי כלל זה הוא טמא שזה חומרא הוא ולא נפיק מיניה חורבא אלא סופך לומר על טמא טהור כלומר כשם שהראיתי לך שטעית בכלל זה לענין חומרא ונמצא שאין כלל זה קיים כך אפשר שתטעה בו להקל שיהו עוברי מיני דגים טמאים ארוכים אלמא אפילו סימני דגים ליתנהו מדאורייתא והדרא קושיין לדוכתיה. והרב אלפס ז"ל הביא בהלכות הא תרוצא דרבי זירא דסימנין לאו דאורייתא ושם בע"ז הביא ברייתא דאין לוקחין ביצים אלא מן המומחה כפשטה ולא כתב אוקימתא דרבינא דאוקמא בשנימוחו משמע דס"ל דפליגי שמעתתא אהדדי ופסק *כסוגיא דהכא דסימנין לאו דאורייתא משום דאיתמרה בדוכתה ועוד דמוכחינן לה בגמרא משמעה ספיקות דרב *אשי ואחרים כתבו דשמעתתא לא פליגן דנהי דקי"ל סימנין לאו דאורייתא אפ"ה אילטריך התם בע"ז לאוקמה בשנימוחו משום דמומחה דהתם לאו בקי בהם קאמר אלא מוחזק בכשרות ומש"ה פריך למה לי שיהא מוחזק לבדוק בסימנין דהא כל היכא דאיכא סימני טהרה אפילו עובד כוכבים דאמר של עוף פלוני וטהור הוא נאמן וכל שכן עם הארץ אע"פ שאינו מוחזק בכשרות: **תניא** אין מוכרין בילת טרפה לעובד כוכבים. דילמא הדר מזבין לה לישראל: לפיכך אין לוקחין מהם ביצים טרופות. כלומר דכיון שהתירו למכור להם אין לוקחין מהם (ב) מתוך שאין דרך למכור ביצים טרופות [והרי יש כאן ריעותא] איכא למיחש שמא ישראל מכרן לו ושל טרפה היו. ולפי שאין מוכרין להם בילת טרפה שלמה אלא טרופות [והיא מלתא דלא שכיחא דרוב ביצים אינם טרופות] ולפיכך כתבו בתוספות שאין ללמוד מכאן לאסור פת של פלטר שהחליקו פניה בחלמון בילה ותמהני דאם איתא דבכה"ג שרי אפילו טרופה בקערה היכי שרי למכור להם ליחוש שמא יטוח בה את הפת וימכרנה לישראל ואפשר דלכולי האי לא חיישינן ומ"מ קשיא היכי קאמר לפיכך דמשמע דדוקא מפני שהתירו למכור להם בילה מטורפת הוא דאין לוקחין מהם ביצים טרופות אבל מדינא שרי דהא הכא כי אמר של [עוף] פלוני וטהור הוא מאי הוי דהא לא מינכר. תירץ רבינו יצחק ז"ל דאין הכי נמי דודאי בטרופות לא מהימן דהא מלי משתמיט ואיכא למיחש לעוף טמא ותנא דברייתא לא תלי איסור הלקיחה בהיתר המכירה דאדרבה לקיחה מדינא אסורה והתרת המכירה הוא שתלוי באיסור הלקיחה דמשום דאסור ליקח מהם ביצים טרופות דאיכא למיחש [לעוף טמא מותר למכור להם דליכא למיחש שמא] יחזור וימכרנה לישראל וברייתא הכי קתני אין מוכרים כו' אא"כ מטורפות בקערה לפי שאין לוקחין מהם ביצים הטרופות בקערה ולשון לפיכך לא אתי שפיר להאי פירושא ואחרים כתבו דאפילו בטרופה כי אמר של עוף פלוני וטהור הוא לא מלי משתמיט ד"ו יהיב דעתיה מינכר ואין זה מחוור ואחרים כתבו דה"ק לפיכך אין לוקחין מהם ביצים הטרופות בקערה אפילו ידעינן דמעוף טהור נינהו וטרפם ישראל ומכרם לעובד כוכבים דחיישינן דילמא בילה טרפה היא וכל זה דוחק ולפי מה שכתבתי למעלה אתיא מילתא כפשטא דכי בעינן דיאמר של עוף פלוני וטהור הוא ה"מ בדוכתא דשכיחי עופות טמאין אבל בדוכתא דלא שכיחי לא חיישינן להו ומש"ה קאמר דלפי שהתירו למכור לעובד כוכבים בילה טרופה אסור ללוקחה מהם אבל מדינא שרי ובהכי אתי שפיר מה שנהגו עכשיו ליקח ביצים מן העובדי כוכבים ולא מצרכינן ליה למימר של עוף פלוני וטהור הוא: **תנו** רבנן ביצים מוזרות. שאינן מזכר ואין אפרוח קלוט בהם לעולם. מוזרות מלשון טויה כדאמרינן בפ"ק דסוטה (דף ו:) מוזרות בלבנה כלומר טוות. שכשהביצים עומדין זמן מרובה נפסדין ונעכרין והם נטוים כחוט: נפש היפה תאכלם. מי שאינו איסטניס ואין דעתו קצה בהם יאכלם אע"פ שישבה עליהם התרנגולת ימים רבים כך פרש"י ז"ל ולאו דוקא בדספקא מארעא דהא קתני סיפא נמצא עליה קורט דם וכו' כלומר דחיישינן לריקום ומשמע דארישא קאי ובדספקא מארעא לא שייך בה ריקום כלל וברישא דהך ברייתא תניא בגמרא גיעולי ביצים מותרין ופרש"י ז"ל ביצים טמאות שנלקן עם הטהורות מותרות הטהורות דפליטת טמאות מיא דביעי בעלמא הוא ואע"ג דקושטא דמילתא הכי איתא אפ"ה פירושו לא נהירא דהא בפרק גיד הנשה (דף צח:) שקלינן וטרינן בהא מילתא טובא ולא מייתינן להך ברייתא דקתני גיעולי ביצים מותרות ועוד דבתוספתא תני להו בתרי דתני גיעולי ביצים והדר תני ביצים טהורות שנלקן עם הטמאות דתניא התם ביצים טהורות שנלקן עם הטמאות אם יש בהן בנותן טעם אסורות ואם לאו מותרות גיעולי ביצים מותרין באכילה אע"ג דלא קי"ל כי הא מתניתא דהא אסיקנא בפרק גיד הנשה דביצים טהורות שנלקן עם הטמאות מותרות וליכא למיחש לטעמא דידהו דמיא דביעי בעלמא הוא ואפ"ה גמרינן מינה דגיעולי ביצים לאו היינו ביצים טהורות שנלקן עם הטמאות לפיכך נראין דברי בעל הלכות ז"ל שפירש גיעולי ביצים מלשון שורו עבר ולא יגעיל [איוב כא] והם ביצים שהתרנגולת מטלת קודם זמנה מחמת הכאה וכיוצא בה וקמ"ל דכל שכן גמורות ואינן מעורות בגידין מותרות ואין חוששין להם משום אבר מן החי וכך הוא בירושלמי במסכת תרומות [פ"י הלכה ו] גיעולי ביצים מותרין שורו עבר ולא יגעיל: **נמצא** עליה קורט דם זורק את הדם ואוכל את השאר. אמרינן עלה בגמ' א"ר ירמיה והוא שנמצא על קשר שלו קשר היינו זרע התרנגול הקשור בראש הכד של בילה ומשם *יצירת האפרוח מתחלת וכיון דעדיין הוא שם ולא יצא חוץ לקשר זורק את הדם ואוכל את השאר אבל אם נמצא בקשר וחוצה לו כל הבילה אסורה חוששין שמא נתפשט בכולה ור' ירמיה לא פירש על איזה קשר קאמר של חלבון או של חלמון ואתא רבי דוסתאי אבוה דרבי אפטוריקי ותנא לא שנו אלא שנמצא על חלבון שלה אבל נמצא על חלמון שלה אפילו בילה אסורה מ"ט דסריך תיכלא בכולה. כלומר לא שאנו שאם נמצא בקשר לבד זורק את הדם ואוכל את השאר אלא כשנמצא על חלבון שלה כלומר על קשר של חלבון והוא זרע של הזכר שעומד בראש הכד ומשם מתחיל להתרקם אבל נמצא על קשר של חלמון אע"פ שאינו יוצא חוץ לקשר כל הבילה אסורה דסריך תיכלא בכולה כלומר שנשלט ההפסד בכולה ואמרינן תו בגמרא רב גביהא מבי כתיל אמרה לשמעתא קמיה דרב אשי כלומר הא דתני דוסתאי וא"ל איפכא תני תנא קמיה דאביי כלומר שתנא אחד היה שונה אותה בהפך לא שאנו אלא נמצא על חלמון שלה ואביי הוא דתרצה ניהליה הכי כדאמר לא שאנו אלא שנמצא על חלבון זו היא שטת רש"י ז"ל הילכך נקיטינן לפי שיטה זו דדם הנמצא בקשר של חלבון אם יצא ממנו ולחוץ כל הבילה אסורה ואם לאו זורק את הדם ואוכל את השאר אבל נמצא בקשר של חלמון אע"פ שלא יצא ממנו אסורה כולה והיכא שנמצא דם בחלבון או בחלמון חוץ לקשר ולא בקשר כלל בכה"ג ליכא למיחש לריקום שהאפרוח מן הקשר הוא מתחיל להתרקם והוה ליה דם ביצים דשרי כדאמרינן בכריתות בפרק דם שחיטה (דף כ:) כל דם לא תאכלו יכול אפילו דם ביצים ודם דגים וחגבים במשמע ת"ל לעוף ולבהמה אוציא דם ביצים שאינו מין בשר וכו'. ומיהו אפשר דהתם מדאורייתא קאמר אבל מדרבנן אסור מפני מראית העין כדגזרינן בדם שעל [הככר] הלכך נמצא בחלבון או בחלמון חוץ לקשר ולא נמצא בקשר זורק את הדם ואוכל את השאר. אבל הגאונים ז"ל סוברין דדוסתאי פליג אדרבי ירמיה והכי משמע דהא דדוסתאי מתניתא היא ולא משמע דקאי אדרבי ירמיה כלל אלא לדוסתאי כולה מילתא בחלבון וחלמון תליא ולא בקשר וחוץ לקשר אלא כל שנמצאת בחלבון ואפילו בקשר וחוץ לקשר זורק את הדם ואוכל את השאר דאין לחוש בחלבון לריקום לעולם ואם נמצאת בחלמון ואפילו חוץ לקשר כולה בילה אסורה חיישינן דילמא דם ריקום הוא וסריך תיכלא בכולה וזהו דעת הרב אלפסי ז"ל בהלכה שלא הביא הא דרבי ירמיה משום דמשמע ליה דכדוסתאי קי"ל כיון דאביי ורב אשי תרצי לה ושקלי וטרו עלה וכן דעת הר"ם במז"ל בפ"ג מהלכות מאכלות אסורות: אבל הרא"ה ז"ל כתב שא"א לומר כן דבחלבון שריא ובחלמון אסירא שהרי האפרוח מן החלבון הוא נוצר ולא מן החלמון שאם אתה שובר הבילה בעוד שהאפרוח בתוכה לא תמצא דבר מן החלבון שממנו נוצר והחלמון כולו קיים והרבה פעמים תמצאנו שלם בגוף האפרוח וזהו שאדם מוצא פעמים רבות טיפת דם בבילה בת יומא בחלמון שלה ובחלבון לא ימצא עד לאחר ימים שיש לחוש לריקום לפיכך פירש דהא דאמר ליה רב אשי לרב גביהא מבי כתיל תנא איפכא תני קמיה דאביי ואביי הוא דתרצה ניהליה הכי דהכי קאמר דהאי לישנא דאביי הוא ולישנא דיחידאה ועיקר מתניתא איפכא תניא ונקיטינן כרב אשי הילכך נמצא על חלבון שלה אסורה ועל חלמון שלה זורק את הדם ואוכל את השאר ולמעשה היה אוסר בכולן כשנמצא
על

נר מצוה

מבחוץ וחלבון מבפנים ודאי טמאה ראש אחד כד וראש אחד חד חלבון מבחוץ וחלמון מבפנים משכחת לה טמאה ומשכחת לה טהורה אם אמר צייד של א עוף פלוני וטהור הוא סמוך עליה בסתמא לא תסמוך עליה (א)דאית דעורבא דדמיא לדיוני: תניא אין מוכרין ביצת *נבלה לעובד כוכבים אלא אם כן נטרפה בקערה לפיכך אין לוקחין מהן ביצים ב טרופות: *ת"ר (גיעולי ביצים ג מותרות). ביצים מוזרות נפש היפה תאכל אותם נמצא עליה קורט דם זורק את הדם ואוכל את השאר והוא שנמצא על ד (הקשר) [חלבון] שלה אבל נמצא על חלמון שלה כולה אסורה מאי טעמא משום דסריך בכולה:
תניא

רש"י

עובד כוכבים של עוף פלוני טהור הוא ודאי משקר: אבל ראשה אחד כד וכו'. סייעתא הם הנך סימני לדברי העובד כוכבים אי אמר של עוף טהור פלוני סמוך עליה דקא מסייעי ליה סימנין ואי לא לא תסמוך עליה: אין מוכרין בילת של תרנגולין טרפה לעובד כוכבים. דלמא הדר ומזבן לישראל: אא"כ טרופות בקערה. דתו לא מזדבן ליה לישראל: ת"ר גיעולי ביצים. בילה טמאה שנתבשלה עם הטהורה מותרים הטהורים דמיא בעלמא נינהו ולא יהבי טעמא באחרנייתא: ביצים מוזרות. שאינן של זכר ואין אפרוח קולט בהן לעולם: נפש היפה. שאינו איסטניס ואין דעתו קצה בהן תאכלם ואע"פ שישבה עליהן תרנגולת ימים רבים: *והוא שנמצא הדם על קשר שלה. והוא זרע של תרנגול הקשור בראש הכד של בילה ומשם יצירת האפרוח מתחיל וכיון דעדיין הוא שם ולא נתפזר בשאר הבילה לכך אוכל השאר: דשדא תיכלא. נתפשט הקלקול בכולו: על החלבון. על קשר החלבון:

עין משפט

א מיי' פרק ג מהל' מאכלו' אסורות סמג לאוין קלב טור י"ד סי' סו פו:

ג"א טרפה

[דף ר"ט ע"ב]

עיין בגמרא

משום דסוגיא דאית מרק בדוכתה עיקר. וכ"כ הר"ן בכמה מקומות. ומקור כלל זה הוא מגמ' מפורש בסנהדרין (דף לד:) מאי אלמא דהאי סתמא מהאי סתמא כו' ואי בעית אימא משום דקתני לה גבי הלכתא דדינא. פי' כדוכתה בסנהדרין. והובא בכ"ף שם סי' אלף כ"ד (ג"א)

הגהות הב"ח

(א) נ"ל דאיכא:
(ב) נ"ל דמחוך:

נ"ל יצירת

שלטי הגבורים

א מיי' כתב דאפי' אמר מעוף פלוני וטהור הוא לא מהני אלא לקנות מישראל אבל מעובד כוכבים אין קונין אא"כ מכירין אותו ויש לו בהן טביעות עין שהן ביצי עוף פלוני הטהור ורש"י פי' דסומכין על העובד כוכבים כשאומר של עוף פלוני טהור הן וכ"כ סמ"ג והטור כתב דבין קונה מעובד כוכבים בין קונה מישראל חשוד אין סומכין עליו וכתב הר"ן בשם הרמב"ן דדוקא אם ישראל חשוד למספי איסורא הוא דלא סמכינן עליה אבל אי לא חשיד דספי איסורא אפי' אינו מוחזק בכשרות סמכינן עליה ויש מי שאומר דבישראל שהוא מוחזק בכשרות א"צ שיאמר של עוף פלוני וטהור הוא אלא לוקחים ממנו בסתם וזה נראה ג"כ דעת מיי' כמ"ש המגיד משנה. כתב ריא"ז והוא שיאמר העובד כוכבים של עוף פלוני טהור שאם לא ימצא של אותו עוף ימצא שקרן ובוש הוא לשקר אבל אם אמר של עוף טהור סתם הואיל ויכול לישמט ממנו בשקריו אין סומכין עליו ומז"ה אמר שלא אמרו כן אלא בשאר ביצים אבל ביצי התרנגולת מוחזקין הן לכל ומותר לקנותן מן העובד כוכבים בלי שום עדות:

ב פת הנילוש בביצים ר"ת היה נוהג בו איסור מטעם בישולי עובדי כוכבים דבילה שבלאה עובד כוכבים איכא משום בישולי עובדי כוכבים ור"י פליג עליו והתיר מטעם דקמחא עיקר ואזלינן בתר העיקר דהא מברכין עליו ג"כ המוציא והאריכו בזה התוס' ומרדכי שם וסמ"ג והגהות מיימוני' כולם הסכימו להיתר אלא שא"ע בהני טורטיל"י בלע"ז שהעובדי כוכבים מרתיחי' אותם במים רותחין קודם אפייתן בקדרות ויורות שלהם שקורין אופיפט"ה אם יש בזה שום איסור:

ג רש"י פי' גיעולי ביצים מותרות ר"ל ביצים טמאות שנלקן עם הטהורות מותרות הטהורות דפליטת טמאות מים בעלמא הוא והתוס' פליגי עליה ופירשו גיעולי רוצה לומר שהכו תרנגולת על רחמה והפילה ביצים שלא נגמרו ואותן הן שהן מותרות ובלבד שלא יהיו מעורות בגידין כלל אבל ביצים טמאות שנלקן עם הטהורות הטהורות אסורות ומיי' פסק כרש"י:

ד התוס' והרא"ש שם עשו שיטה אחת ואמרו דדם שעל הקשר שהאפרוח מוצר סימנו שרי מדאורייתא' ואע"פ דהוי אפרוח לבסוף מ"מ השתא מיהא לאו מין בשר הוא ואיסורו הוי מדרבנן וגזרו עוד על דם ביצים שאין האפרוח נוצר הימנו אטו דם עוף שהבילה בא ממנו ולפ"ז כל דם ביצים אסור ואיסורו לא הוי אלא מדרבנן מדאמרי' בכריתות פרק דם שחיטה יצא דם ביצים שאינו מין בשר וכו' ועוד עשו שיטה אחרת ואמרו דדם שעל הקשר שהאפרוח נוצר הימנו הוא מדאורייתא ואסור מן התורה אבל כשהוא במקום שאין האפרוח נוצר הימנו אף הדם מותר מדרבנן:

תורה אור

°תניא כל השרץ השורץ ˣלרבות א אפרוחין שלא נתפתחו עיניהם *דברי ר' אליעזר בן יעקב ורבנן סברי כיון שיצא לאויר העולם שרי וכן הילכתא: אמר חזקיה מנין ב לביצת טמאה שאסורה מן התורה שנאמר °ואת בת היענה וכי בת יש לה ליענה אלא זו ביצתה. גרסינן [*בתמורה] אמר רבי יצחק אמר רבי יוחנן ביצת טרפה אסורה אפרוח של ביצת טרפה מותרת מאי טעמא דכמה דלא מסרח לא גביל ובעידנא דקא גביל עפרא בעלמא הוא:(א) *אמרו חכמים כל עוף ג דורס טמא טהור אינו דורס: תניא רבן גמליאל אומר דורס ואוכל בידוע שהוא טמא יש לו אצבע יתירה וזפק וקרקבן נקלף בידוע שהוא טהור רבי אלעזר ברבי צדוק אומר מותחים לו חוט של משיחה אם חולק את רגליו שתים מכאן ושתים מכאן טמא שלש לכאן ואחת לכאן טהור ר' שמעון בן אלעזר אומר כל עוף הקולט מן האויר טמא הוא. והא ציפרתא דמיקלט קלטא אמר אביי קולט ואוכל קאמרינן אבל ציפרתא קלטא מאוירא ומחתה בארעא ואכלה אחרים אומרים שוכן עם טמאין טמא עם טהורים טהור כמאן כר' אליעזר דאמר לא לחנם הלך זרזיר אצל העורב אלא מפני שהוא מינו (א) אפילו תימא רבנן שוכן ונדמה קאמרינן: *תנו רבנן עורב זו עורב שחור את כל עורב זה עורב העמקי והבא בראשי יונים. למינו להביא את הזרזיר למינהו להביא סנונית לבנה. והבא בראשי יונים אמר רב פפא לא תימא דאתי בראשי יונים אלא אימא דדמי רישיה לדיונים: *מתני' ד ובחגבים כל שיש לו ד' רגלים וד' כנפים וקרסולים

רש"י

דלא גביל. אינו נגבל ליעשות אפרוח: לפרתא. מכירים היו שהיא טהורה וכך שמה: קולט ואוכל. שאינו מניחו לארץ עד שיבלענו: שוכן ונדמה. ששוכן אצל הטמא: עורב העמקי. כלומר לבן (כדכתיב) כמראה חמה עמוקה מן הצל שכל דבר לבן ושחור זה אצל זה נראה הלבן עמוק: בראש יונים. לפני היונים: מתני' ובחגבים. זה סימן טהרתן כל שיש לו ארבע רגלים וד' כנפים וקרסולים וכנפיו חופין את רובו ולא גרסי' וכנפיו וקרסוליו חופין ובגמרא יליף מקראי להנך סימנין: שהוא

על חלבון לפי ההלכה כפי פירושו ושנמצא על חלמון גם כן היה אוסר לחוש לדברי הראשונים ז"ל שאסרו והשוו כולן לדעת אחת ולי נראה דכולה שמעתין בבילה שיש לחוש לה בריקום מתוקמא דכי אמרינן נמצא עליה קורט דם אבילים מוזרות דרישא קאי ובשנמצא קשר שלה מרוקס שמשם מתחיל ריקום האפרוח ומש"ה קאמר שאם נמצא עליה קורט דם שהוא סימן של ריקום זורק את הדם ואוכל את השאר והיינו דאמר ר' ירמיה והוא שנמצא על קשר שלה דבכה"ג הוא דאיכא למיחש לריקום אבל נמצא הקשר שלם ובריא אין כאן חשש ריקום והוה ליה דם בילים ושרי ואפשר דרבי ירמיה לא מעייל נפשיה בגונא דבילה כולה אסורה אלא לומר שכל שאינו על הקשר אין לחוש לו כלל או אפשר שאף בכלל דברי ר' ירמיה הוי שאם נתפשט מן הקשר ואילך כולה בילה אסורה וה"ק כי אמרינן זורק את הדם ואוכל את השאר דוקא בשנמצא בקשר בלחוד הא לא נמצא על הקשר כלל אינו זורק את הדם אלא הכל מותר ונמצא על הקשר וחוץ לקשר כולה בילה אסורה ודוסתאי אפשר דלא פליג עליה בהא דסבירא ליה דנמצא חוץ לקשר ולא בקשר שאינו צריך *לבדוק את הדם וכי קאמר לא שנו אלא שנמצא על חלבון שלה היינו על הקשר שלו כמו שפרש"י ז"ל מיהו אי סבירא ליה לרבי ירמיה דנמצא בקשר וחוץ לקשר אפילו בחלבון דבילה כולה אסורה בהא פליג עליה ואמר דלא אמרינן אוכל את השאר אלא בשנמצא על חלבון שלה דבכה"ג אפילו נמצא בקשר וחוץ לקשר אוכל את השאר אבל כל שסימני הריקום ניכר אפילו בחלמון בכה"ג אפילו בילה אסורה דשדא תיכלא בכולה שאף על פי שאין זה האפרוח נוצר מן החלמון כמו שכתב הרא"ה ז"ל אעפ"כ כשמתפשט הרקום בחלבון לפעמים נראין סימניו אפילו בחלמון ולפיכך ראוי שנאמר דשדא תיכלא בכולה ונמצאת אומר לפי זה שכל שנמצא החלבון שלם ובריא ובפרט קשר שלו אע"פ שנמצא דם בחלמון בילה מותרת אבל כשנמצא החלבון מרוקס ואין בחלמון סימן ריקום זורק הריקום ואוכל את השאר אבל כשסימני הריקום מתפשטין גם בחלמון בכה"ג אפילו בילה אסורה כל זה נראה להלכה ולא למעשה אבל מ"מ על פירוש זה אני סומך שלא לאסור בילה שנמצאת בה דם בחלבון שלה (ב) כמו שסובר הרא"ה ז"ל:

תניא כל השרץ השורץ על הארץ לרבות אפרוחים שלא נתפתחו עיניהם. דכיון דלא נתפתחו עיניהם כשרץ חשיבי ומיהו דוקא מדרבנן וקרא אסמכתא בעלמא והכי איתא בגמרא ורבנן סברי כיון שילא לאויר העולם שרי אבל היכא דלא ילא לאויר העולם אמרינן בגמרא דאפילו רבנן מודו דאסירי. ולענין הלכה איכא מ"ד דקי"ל כר' אליעזר בן יעקב דמשנתו קב ונקי ומוכח בהדיא בפרק החולץ (דף לז:) דאפילו בברייתא נמי אמרינן הכי אבל הרב אלפסי ז"ל פסק כאן כרבנן דאע"ג דמשנת ר"א בן יעקב קב ונקי הכא שאני משום דרבי יוחנן קאי התם בפרק קמא דבילה (דף ו.) כרבנן דגרסינן התם אפרוח שנולד ביו"ט רב אמר אסור ושמואל ואיתימא רבי יוחנן אמר מותר ורב ורבי יוחנן הלכה כרבי יוחנן [ומשמע] דאפילו בו ביום מותר אע"פ שלא נתפתחו עיניו דסתמא הכי איתא כדתניא התם אפרוח שנולד ביו"ט אסור ורבי אליעזר בן יעקב אומר אף בחול אסור לפי שלא נתפתחו עיניו אלמא סתמא הכי איתא ואפילו הכי שרי לרבי יוחנן ורב נמי דאסר דוקא ביו"ט ומשום מוקלה וכדאיתא התם אך בחול לכ"ע שרי הילכך נקטינן דאפרוחים שילאו לאויר העולם שרו אע"פ שלא נתפתחו עיניהם אבל היכא דלא ילאו לאויר העולם הא אמרינן דאפילו רבנן מודו דאסירי: **אמר** חזקיה מנין לבילת טמאה שאסורה מן התורה שנאמר ואת בת היענה וכי בת יש ליענה. והלא מטלת [בילים] היא ולא שייך בה בת ועוד שאין דין הבת חלוק מאמה דליכתוב בתה ומאי דכתיב בני יונה התם נמי לדרשא אתי קטנים ולא גדולים כדאיתא בפרק קמא בגמרא (דף כב:): אלא זו בילתה. ובגמרא שיילינן אמאי דרשינן מבת היענה דהיינו בילתה ולא אמרינן דהיינו שמה כדכתיב תכבדני חית השדה תנים ובנות יענה ומפרקינן דמפסיק ליה ספרא בתרתי תיבות ש"מ דתרי שמי ניהו ופרכינן אלא מעתה את כדר לעומר דפסיק ליה ספרא בתרתי ה"נ דתרי שמי ניהו הכי השתא התם בשתי תיבות פסיק ליה בשתי שיטין לא פסיק ליה הכא בשתי שיטין פסיק ליה ומכאן לענין גט שאין פוסקין שם האיש ולא שם האשה בשתי שיטין אבל בשיטה אחת אפשר שפוסקין קלת שמות שסובלין כן דומיא דכדר לעומר. ואיכא למידק למה לי קרא למיסר בילה טמאה הא קי"ל היוצא מן הטמא טמא יש לומר משום דבילה טהורה גופה כי שריא חדוש הוא אמאי לא חשיבא אבר מן החי וכיון דחדוש הוא סד"א דטמאה נמי ליטתרי קמ"ל. ודכוותה נמי אמרינן גבי חלב בפירקא קמא דבכורות (דף ה) סד"א כיון דחלב טהור גופיה חדוש הוא דאמר מר דם נעכר ונעשה חלב דטמאה נמי ליטתרי קמ"ל. ובילה [טהורה] דשריא אמרו רבותא ז"ל דנפקא לן מדכתיב והאם רובלת על האפרוחים או על הבילים שלח תשלח את האם ואת הבנים תקח לך ודרשינן בפרק שלוח הקן (דף קמ.) במותר לך לאפוקי עוף טמא שאינו חייב בשלוח הקן ודרשינן נמי תקח לך ולא לכלביך וכי תימא ולמה לי קרא למשרייה כיון דאפרוח שלו טהור על כרחין היא נמי טהורה דאי לא הא קי"ל כל היוצא מן הטמא טמא יש לומר דאפי' בילה טמאה אפרוח מותר דאפילו אפרוח של בילה טרפה שרינן התם בתמורה בפרק כל האסורין (דף לא.) משום דלכי מסריח הוא דקא גביל כלומר שאחר שהבילה מסרחת האפרוח מתגבל ונוצר ובעידנא דקא גביל עפרא בעלמא הוא וכמו שהביאה הרב אלפסי ז"ל בסמוך:

אמרו חכמים כל עוף הדורס טמא יש לו אצבע יתירה וזפק וקורקבן נקלף בידוע שהוא טהור. פירשתיה למעלה: אם חולק את רגליו. כלומר אצבעותיו: שתים לכאן ושתים לכאן טמא שלש לכאן ואחת לכאן טהור. פירוש כללא קמא דוקא דכל חולק את רגליו שתים לכאן ושתים לכאן טמא אבל כללא בתרא דשלש לכאן ואחת לכאן יש מהם טמאין ויש מהן טהורין ואמרו שכך נראה לעין: **כל** עוף הקולט מן האויר טמא. כשזורקין לו את מאכלו קולטו לתוך פיו ומקבלו מן האויר: לפרתא. מכירין היו שהיא טהורה וזה שמה: קולט ואוכל. שאינו מניחו לארץ עד שלא יבלענה: שוכן ונדמה קאמרינן. נדמה שהיו לו אותן סימנין (ג) עלמן שיש לו לעורב. ולפי פירוש זה העוף הנקרא איסטורני"ל טמא שיש לו אותן סימנין עלמן שיש לעורב שהן אצבע יתירה וקרקבן נקלף וזה שלא כדברי רש"י ז"ל שפירש במאי דאמרינן בגמרא עורב זה עורב. למינהו רבי אליעזר אומר להביא הזרזירין אמרו לו לרבי אליעזר והלא אנשי תמרתא היו אוכלין אותן וכו'. ופרש"י ז"ל שהזרזיר הוא העוף הנקרא בלע"ז אשטורני"ל ואם כן האיסטורני"ל עוף טהור הוא כיון דרבנן פליגי עליה דרבי אליעזר ולפי זה נלטרך לפרש דכי בעו רבנן שוכן ונדמה היינו שיהא דומה לעוף טמא בפרלופו ומנהגו וכן פרש"י ז"ל נדמה דומה להן במראיהן עד כאן. והאיסטורני"ל אע"פ שהוא שחור אין פרלופו דומה לעורב לפי שהוא קטן ולא מנהגו שהוא מזמר תמיד אבל אם נפרש נדמה בסימנין האיסטורני"ל עוף טמא הוא שהרי יש לו אותן סימני טהרה עלמן שיש לעורב: **תנן** רבנן עורב זה עורב שחור. דסתם עורב הכי איתיה כדכתיב [שה"ש ה] קווצותיו תלתלים שחורות כעורב: עורב העמקי. שיש בו בהרות לבנות וקרי ליה עמקי מפני שבהרת לבנה במקום שחרות נראית עמוקה כמראה חמה שנראית עמוקה אצל צל: והבא בראשי יונים. לקמן מפרש: למינו. להביא את הזרזיר למינהו להביא סנונית לבנה. האי תנא סבר כרבי אליעזר דאסר סנונית וזרזיר משום דסבירא ליה דשוכן עם הטמאים אע"פ שאינו דומה להם טמא ואנן קי"ל כרבנן דבעו שוכן ונדמה כמו שפירשתי. ולפי זה סנונית וזרזיר מותרין ואע"פ שהרב אלפסי ז"ל הביא ברייתא זו בהלכות מפני שהולרך להביא עורב העמקי ובא בראש יונים הביאה כולה אבל בסנונית וזרזיר לא קי"ל הכי דהא אמרינן בגמרא דפליגי בהו רבנן עליה דרבי אליעזר: לא תימא דאתי בראש יונים. אל תטעה לפרש בא בראש יונים דהיינו שהוא שוכן עם היונים ובא בראשם: **מתני'** ובחגבים. זהו סימן טהרתן כל שיש לו ארבע רגלים וארבע כנפים וקרסולין הם שני רגלים ארוכין לבד הארבעה והם סמוך לגוארו ממעל לרגליו לנתר בהם כשהוא רולה לקפוץ מתעלם בהם וקופץ וכנפיו חופין את רובו והם ארבעה סימנין. הכי גרסינן כל שיש לו ארבע רגלים וארבע כנפים וקרסולין וכנפיו חופין את רובו ולא גרסי' וקרסוליו וכנפיו. וסימנין הללו מהם שנתפרשו בתורה ומהם שנאמר פירושן מדברי סופרים ארבע רגלים וקרסולין הרי הן מפורשין כל הולך על ארבע אשר לו כרעים ממעל לרגליו לנתר בהם על הארץ והכרעים הם הקרסולין שמתעלם בהם וקופץ וארבע כנפיו חופים את רובו ילפינן להו בגמרא בכלל ופרט וכלל שהפרטות האמורות בתורה דהיינו ארבה וסלעם ואינך כולם יש בהם ארבע סימנין הללו:

רני

א רבינו ומיי' כתבו דכיון שילא לאויר העולם שרי וכן כתבו רוב הפוסקים וסמ"ג לא הכריע הלכה כמי והטור פסק בשם אביו הלכה כר"א בן יעקב שאומר דאפרוחים שלא נתפתחו עיניהם אסורים משום שרץ השורץ על הארץ והאמת כי כרא"ש פסק כן בפ"ק די"ט וג"ע כי בפ' אלו טרפות פסק להדיא כרבנן דאמרי כיון שילא לאויר העולם שרי וכלשון הרי"ף שם ממש:

ב כתב ריא"ז לפיכך אין אנו אוכלים הגבים בזמן הזה לפי שאין אנו יודעים מי הוא הגב ומי אין שמו חגב החגב הטהור אסור לאכלו כשהוא חי לפי שהוא דבר מאוס ועובר משום אל תשקצו את נפשותיכם כמבואר בפ' ר' עקיבא:

חדושי אנשי שם

ר"ת (א) כתב הר"ן ז"ל בחדושיו אפי' תימא רבנן שוכן ונדמה קאמרי' נראה שהרי"ף ז"ל פוסק כאחרים ולפ"ז נ"ל דנדמה דקאמרינן היינו נדמה בסימנים שאל"כ היאך אנו מתירין העוף בסימנים ניחוש שמא שוכן הוא עם אחד מהטמאים ודומה להם אלא נדמה ודאי כדכתיבנא ע"כ:

מהר"ם (ב) נ"ל שר"ל כשאינו על קשר החלבון ודלא כסברת הרא"ה שאוסר בחלבון אפי' שלא על הקשר וכדתני דוסתאי ועל דעת הגאונים דדוסתאי לא בעי קשר:

מהר"ם (ג) ק"ל דלעיל כושה דכל שני סימנין אע"פ שאינן אותן שישנן בעורב הוי נדמה וטמא:

א מיי' פרק ג מהל' מאכלו' אסורות סמג לאוין קלב טור י"ד סי' עו:
ב מיי' שם סמג שם טור י"ד סי' פו:
[דף רפ ע"א] בגמ' שלנו ליתא דברי ראב"י. כגי' התוס' וברא"ש גרס דברי ראב"י (ג"א)
דף לא. ע"ש שינוי לשון (ג"א)
ג מיי' פ"ק שם סמג עשין כב טור י"ד סי' פב:
ד מיי' שם סמג שם טור י"ד סי' פה:
דף סג. ע"ש בגמ' שינוי לשון (ג"א)

הגהות הב"ח
(א) ג"ב הכל:

רבי יוסי אומר ושמו חגב. דאפילו בארבע סימנין הללו אינו כשר אלא אם כן שמו חגב ונראה דעת הרב אלפסי ז"ל שהביא מתניתנו כלורתה ולא פירש כלום דרבנן פליגי עליה [דרבי יוסי] ולא בעו שיהא שמו חגב והוא מן התימה דבגמרא מייתינן פלוגתא דתנא דבי רב ותנא דבי רבי ישמעאל ואמרינן דקא מיפלגי בראשו ארוך דלתנא דבי רב כל חגב שראשו ארוך טמא כדאיתא בגמרא ולתנא דבי רבי ישמעאל טהור דמפיק לה מדרשא ודריש נמי בההיא דרשא גופא דבעינן שיהא שמו חגב ומשמע ודאי דבראשו ארוך קי"ל כתנא דבי רבי ישמעאל וטהור וכן כתב רבינו יצחק ז"ל והביא ראיה מדאמרי' במס' שבת פרק אמר רבי עקיבא (דף צ:) רב כהנא הוה יתיב קמיה דרב וקא מעבר שושיבא אפומיה אמר ליה שקלה כי היכי דלא לימרו מיכל קאכיל לה וקא עבר משום בל תשקצו את נפשותיכם כלומר מפני שהיתה חיה הא לאו הכי משמע דשרי ובפ' אין מעמידין (דף לז.) אמרינן דשושיבא ראשו ארוך אלמא ראשו ארוך מותר והתם נמי אמרינן בראשו ארוך כולי עלמא לא פליגי דשרי אע"פ שיש ספרים שכתוב בהם דכולי עלמא אסור ליתא אלא דשרי גרסי' וכן כתב רת"ם ז"ל שמצא בספר ישן וכן כתב הר"מ במז"ל וסתמא דמתני' נמי הכי מוכחא דקתני ובחגבים כל שיש לו ארבע רגלים אלמא בהכי סגי אע"פ שראשו ארוך אלמא תנא דמתניתין בראשו [ארוך] כתנא דבי רבי ישמעאל ס"ל וכיון דס"ל כותיה על כרחיך בעינן שיהא שמו חגב דאי לא היכי דריש להו לקראי לא כתנא דבי רב ולא כתנא דבי רבי ישמעאל אלא ודאי שמו חגב בעינן ורבי יוסי דקאמר ושמו חגב לא מיפלג פליג אלא פירושי הוא דקא מפרש דת"ק נמי ה"ק [וכן דעת הרמב"ם ז"ל דשמו חגב בעינן] וכן דעת הרב אלברגלוני ז"ל וזהו שנהגו בארצות הללו שלא לאכלן לפי שאין בקיאין בשמותיהן ואין ראוי שיהו נאכלים אלא במסורת כדאמרי' בעופות

אבל מדברי הרי"ף ז"ל לא נראה כן שהוא הביא מתניתו כלורתה ולא הביא מחלוקת תנא דבי רב ותנא דבי רבי ישמעאל כלל נראה שהוא סבר דרבי יוסי ורבנן פליגי וקיימא לן כרבנן דלא בעינן שמו חגב ומדסתם לה סתומי נמי משמע דבארבע סימנין השנויין במשנתינו מותרין ואע"פ שראשן ארוך ולפי דעת זה יש לתמוה תנא דמתני' היכי דריש להו לקראי דלא כתנא דבי רב ולא כתנא דבי רבי ישמעאל דמר בעי שמו חגב ומר בעי שלא יהא ראשו ארוך וליכא מאן דשרי אין שמו חגב וראשו ארוך וכתב הרמב"ן ז"ל דאפשר דדריש להו כדדרשינן בסיפרא דתניא אין לי אלא אלו בלבד מנין לרבות שאר המינין ת"ל למינהו למינהו ריבה הא כיצד היה למד שהוא מן המפורש מה ארבה מפורש שיש לו ד' רגלים וד' כנפים וקרסולים וכנפיו חופין את רובו אף אני אביא וכו' ר' יוסי אומר ושמו חגב מדקאמר מה הפרט מפורש שיש לו ד' וכו'. שמע מינה דבהני ארבע סימנין בלחוד שרו ואע"פ שראשן ארוך. ומדקתני עלה רבי יוסי אומר ושמו חגב שמע מינה דת"ק לא בעי שמו חגב והיינו כתנא דמתניתין: **ובדגים** כל שיש לו סנפיר וקשקשת רבי יהודה אומר שני קשקשים וסנפיר אחד. סבירא ליה לרבי יהודה דשני קשקשים בעינן לפי שמלת קשקשת היא כפולה ות"ק סבר שאין משמעה אלא קשקשת אחת והכי נמי תניא בסיפרא אין לי אלא המרובין בקשקשים ובסנפירים כגון כפופת זו שבים. מנין לרבות אפילו אין לו אלא סנפיר אחד וקשקשת אחת ת"ל סנפיר וקשקשת וקי"ל כת"ק הילכך בקשקשת אחת סגי. ומיהו איכא למידק מדתניא בתוספתא כמה קשקשים יהיו בו ויהא מותר אחת תחת לחיו ואחת תחת סנפירו ואחת תחת זנבו רבי יהודה אומר שני קשקשים וכו'. אלמא לת"ק ג' קשקשים בעינן ובמקום ידוע לפיכך יש מי שאומר דאין הכי נמי דתנא דמתניתין הכי סבירא ליה והא דתניא בסיפרא אין לי אלא (ב) אחת בכל אחד משלש מקומות אלו קאמר ור' יהודה סבר דשני קשקשים בעינן בכל אחד מאלו המקומות וכן נראה מדברי ר"ח ז"ל. והרמב"ן ז"ל כתב דלאו למימרא דתלתא בעינן אלא או או קתני כלומר או תחת לחיו או תחת זנבו והא דקתני כמה קשקשים יהיו בו משום דרבי יהודה בעי שני קשקשים נקט האי לישנא אבל לתנא קמא באחת סגיא ומיהו בעינן שתהא באחד מן המקומות המוזכרים בתוספתא משום דבמקומות אחרים חיישינן שמא מדגים אחרים נדבקה בו אבל באותן מקומות ודאי מגופו הוא. וכל זה אינו מחוור דמתניתין סתמא קתני סנפיר וקשקשת דמשמע דבחדא סגיא ובכל מקום שהוא דכל שמחוברת עמו יפה ונראית מגופו לא חיישינן דילמא מעלמא אתאי דאי לא הוה להו לפרושי בגמרא ובסיפרא נמי סתמא קאמרינן אפילו אין לו אלא קשקשת אחת דמשמע דבחדא סגי וכן נראה מדברי הרב אלפסי ז"ל שהביא משנתינו כלורתה. ולתוספתא לא חיישינן דמשמע דפליגא אגמרין: **גמ'** כגון הזחל הזה. מין חגב הוא וכך שמו: אשר לו כרעים. כתיב בלא"ף וקרי בוי"ו וגלי רחמנא בקרסולים והוא הדין לכנפים: וחגבים אינן טעונין שחיטה והכי איתא בהדיא בכריתות בפרק דם שחיטה (דף כא:) ובע"ז נמי בפרק אין מעמידין (דף לח.) אמרינן עובד כוכבים שהלית את האור באגם כל החגבים שבאגם אסורים ומפרשינן התם משום דלא ידיע הי טמא והי טהור הא לשחיטה לא חיישינן וטעמא דמילתא דכיון דלא אשכחן שחיטה אלא בבהמה ועוף ממילא [חגבים שרו בלא שחיטה שכל שלא הצריכו הכתוב שחיטה ממילא] שרו בלא שחיטה והא דבעיא בפרק השוחט (דף כז:) דגים דלא בעו שחיטה מנא לן היינו משום דאתקוש לעוף שטעון שחיטה אבל חגבים דלא חזינן להו דאיתקוש ממילא שרו בלא שחיטה ורש"י ז"ל כתב בשם בעל הלכות ז"ל דהיינו טעמא דלא בעו שחיטה לפי שהזכירן הכתוב אחר דגים שאינן טעונין שחיטה: ובדגים [כל] שיש לו סנפיר וקשקשת וכו'. אלו הן הקשקשים הקבועין בו יותר מן הסנפירין שאין זזין מאליהן אלא בידים אבל כל הסנפירין הוא יכול לקשקשן: הפורח בהם. שט על פני המים: **אין** לו עכשיו ועתיד לגדל לאחר זמן כגון הסולתנית. מין דגים קטנים ואע"ג דהכא ליכא קרא כדאיתא גבי חגבים דדרשינן הכי מכתיב וקרי דאין לו כרעים כמו שפירשתי אפשר דנפקא לן הכי מדכתיב אין לו דמשמע עיין עליו כדאמרינן בכל דוכתא [יבמות דף כב: וכ"מ]: אקונס ואטונס. לשון פרסי הם: כל שיש לו קשקשת יש לו סנפיר. הלכך בקשקשת לחודיה סגי וסנפיר דכתב רחמנא אמרינן בגמרא דכתביה כי היכי דלא נטעי למימר דקשקשת [היינו סנפיר ואע"ג דלישנא דקשקשת] לא משמע הכי דכתיב [ש"א יז] ושריון קשקשים הוא לבוש אמרינן דכתביה משום [ישעיה מב] יגדיל תורה ויאדיר כלומר כדי שלא נוכל לבא לכלל טעות: **ת"ר** ממשמע שנאמר אכול את שיש לו וכו'. קראי הכי כתיבי בסדר ויהי ביום השמיני את זה תאכלו מכל אשר במים כל אשר לו סנפיר וקשקשת במים בימים ובנחלים אותם תאכלו וכל אשר אין לו סנפיר וקשקשת בימים ובנחלים מכל שרץ המים ומכל נפש החיה אשר במים שקץ הם לכם ומשום הכי קאמר דממשמע שנאמר אכול את שיש לו וכתוב בההוא קרא אותם תאכלו ממילא משמע דלא תאכל את שאין לו דאותם מיעוטא הוא וממשמע שנאמר אל תאכל את שאין לו יודע אני שיאכל את שיש לו כיון שלא אסר אלא שאין לו: **לעבור** עליו בעשה ולא תעשה. דאותם מעוטא הוא דמשמע הא אין לו לא תאכל ולאו הבא מכלל עשה עשה: **את** זה תאכלו מכל אשר במים מה תלמוד לומר. דהא מאותם תאכלו דכתיב בסיפיה דקרא נפקא לן היתרא בשיש לו ואיסור עשה באין לו ותאכלו קמא למאי אתא. ואי קשיא תאכלו דרישא הוה ליה למשבק לגופיה ובתרא לדרשא דבעלמא ההוא דמייתר לן הוא דמוקמינן לדרשא. איכא למימר דהכא הייט טעמא דאי מוקמינן קמא לגופיה תו לא הוה מצינן לאוקמיה בתרא לדרשא דהך דרשא דדרשינן מהא בסמוך לא משתמעא מיניה: הואיל והתיר בסתם והתיר במפורש. שרץ המים התיר בלא סימני טהרה בשני מקראות אחד סתום ואחד מפורש ובגמרא מפרש להו הי סתום והי מפורש והוה אמינא ילמד סתום מן המפורש מה כשהתיר במפורש לא התיר בלא סנפיר וקשקשת אלא שרצים הגדילים במים שבכלים כגון תולעים שבהם ולקמן מפרש מנא לן דמשתרו. אף כשהתיר בסתם לא התיר אלא בכלים אבל כל שאר מימות כגון חרילין ונעילין שהן נובעין ודומים לימים ונחלים האמורין בפרשה או בורות שיחין ומערות שאינן דומות להן שאין נובעין אלא מכונסים לא התיר בהן בלא סנפיר וקשקשת: מנין להתיר בורות שיחין ומערות. שאינן דומות להן לפי שהן מים מכונסים ולא נובעין ששוחה בהן ושותה מהן ואינו נמנע מלאכות עם התולעים שבהן

הואיל

רש"י

שהוא פורח בהן. שהוא שט בהן על פני המים: **גמ'** זחל. מין חגב ואין לו קרסולים בקטנותו וגדלים לאחר זמן: אשר לו. לא כתיב באל"ף וקרינן לו בוי"ו: הסולתנית. הוא מין דגים קטנים: אכול את שיש לו. שנאמר כל אשר לו סנפיר וקשקשת אותם תאכלו [אותם] משמע מיעוט הא אין לו לא תאכלו ולאו הבא מכלל עשה עשה: את זה תאכלו. קמא למאי אתא לכתוב מכל אשר לו וגו' שיכול הואיל וכו' ואי קשיא את זה תאכלו דרישא הוה ליה למישבק לגופיה ובתרא לדרשא וכן אורחיה דכל קרא י"ל א"כ תו לא משכחת למידרש מתאכלו דסיפא דמאת זה תאכלו דרישא דרשינן היתר הכלים אבל מסיפא לא מצי למידרש היתר כלים דהא אותם תאכלו דסיפא משמע בימים ובנחלים אית ליה הכול הא בכלים אפילו אית ליה לא תיכול אבל מאת זה תאכלו דרשינן היתר כדמפרש: הואיל והתיר במפורש והתיר בסתם. שני מקראות יש אחד סתום ואחד מפורש ולקמן מפרש איזה סתום ואיזה מפורש והתיר שרץ המים בלא סימני טהרה וה"א ילמד סתום מן המפורש: (ב) מה כשהתיר במפורש. לא התיר בלא סנפיר וקשקשת כי אם שרצים הגדלים במים שבכלים ולקמן מפרש מנלן: אף כשהתיר בסתום לא התיר. אלא במים שבכלים: ששוחה ושותה ואינו נמנע. בשביל שרצים שבתוכו שאין להן סימני טהרה: ת"ל תאכלו וגו'. ומאותם תאכלו דסיפא לא מצי למידרש היתר אלא איסור כדפירשתי דהא אותם תאכלו כתיב וקאי אבני סנפיר וקשקשת אבל תאכלו דרישא מצי למידרש באנפי נפשיה וסנפיר וקשקשת אימים ונחלים דבתר הכי קאי וה"ק את זה תאכלו מכל אשר במים אפילו בלא סימנין כלומר בשאר מימות כל אשר לו סנפיר וקשקשת בימים ובנחלים כלומר בימים ובנחלים בעי סנפיר וקשקשת דכתיב אותם תאכלו ולא

תורה אור

וקרסולים וכנפיו חופין את רובו °רבי יוסי אומר ושמו חגב ובדגים א כל שיש לו סנפיר וקשקשת רבי יהודה אומר שני קשקשין וסנפיר אחד אלו הן הקשקשין הקבועין בו והסנפירין שהוא פורח בהן: **גמ'** *מאי רובו אמר רב יהודה אמר רב רוב ארכו ואמרי לה רוב היקפו אמר רב פפא (א) הילכך בעינן רוב ארכו ורוב היקפו: ת"ר אין לו עכשיו ועתיד לגדל אחר זמן כגון הזחל הזה מותר רבי אליעזר ברבי יוסי אומר °אשר לו כרעים ממעל לרגליו אף על פי שאין לו עכשיו ועתיד לגדל אחר זמן: *ובדגים כל שיש לו סנפיר וקשקשת וכו': ת"ר אין לו עכשיו ועתיד לגדל אחר זמן כגון הסולתנית והאפיין מותר יש לו עכשיו ועתיד להשירן בשעה שעולה מן הים ב כגון *אקונס ואכספתית ואטונס מותר וכל שיש לו קשקשת יש לו סנפיר ויש שיש לו סנפיר ואין לו קשקשת ת"ר ממשמע שנאמר אכול ג את שיש לו שומע אני לא תאכל את שאין לו וממשמע שנאמר אל תאכל שאין לו שומע אני אכול את שיש לו ולמה נשנו לעבור עליה בעשה ולא תעשה. °את זה תאכלו מכל אשר במים מה תלמוד לומר °הואיל והתיר ג בסתם והתיר במפורש מה כשהתיר (א) בסתם לא התיר אלא שבכלים אף כשהתיר במפורש לא התיר אלא שבכלים מנין לרבות בורות שיחין ומערות ששוחה ושותה ואינו נמנע ת"ל °תאכלו מכל

שלטי הגבורים

א מדברי רבינו ומיי' והרא"ש והטור מוכח להדיא שאפי' אין לדג אלא קשקשת אחת וסנפיר אחד שהוא כשר ולשון סמ"ג אינו כל כך ברור ובדברי מיי' יש סתירה כי בפי' המשניות כתב שצריך שיהא לדג ב' קשקשין ובחבורו פסק דדי בקשקשת אחת ומגיד משנה סוף פ"ק מהל' מאכלות אסורות כתב שיש מן הגאונים שהורו לאיסור עד שיהיו שלשה קשקשין אחת תחת לחיו ואחת תחת זנבו ואחת תחת סנפיר שלו והטור כתב דדי בקשקשת א' והוא שתהיה הקשקשת קבוע תחת לחיו או תחת זנבו או תחת סנפירו וכן נראה דעת רוב הפוסקים והטעם שצריך הקשקשת להיות במקומות אלו בשאין לו אלא קשקשת אחת הוא שבמקומות אחרים יש לחוש שמא עם דגים טהורים נתערב ונשרה קשקשת מהם ונדבק בזה אבל באותן המקומות ידוע דשלו הוא וכתבו הפוסקים שיש מיני דגים שאין להן קשקשין אלא א' בזנבן ויש מתירים בשיש לו קשקשת אחת אפי' נמצא בכל מקום שיהיה בגופו: ב כתב ריא"ז סימן מובהק בדגים כל דג שזנבו מפוצל אם היו הפצולין שוין בידוע שיש לו קשקשת ואם ראשי הפצולין האחד ארוך מחבירו בידוע שאין לו קשקשת כמ"ש מז"ה בשם לקח טוב אבל שאין זנבו מפוצל דומה זנב הטעור לטעמה ברוב הדגים:

הגהות הב"ח

(א) כשהתיר במפורש לא התיר כו' אף כשהתיר בסתם כו'

הגהות חוות יאיר

(א) דבר רפ"ג לפסוק כך: (ב) כך הגי' בגמ' וכך כגון הדגים

המאור הגדול

[דף סה ע"ב] ה"ג לא ראי ארבה כראי סלעם ולא ראי סלעם כראי ארבה לא ראי שניהם כראי חרגול ולא ראי חרגול כראי שניהם ויש ספרים שכתוב בהן לא ראי ארבה כראי חרגול ולא ראי חרגול כראי ארבה ולא ראי סלעם כראי שניהם ונראה כי שבוש הוא דהא אסיקנא דסלעם קרא יתירא הוא דמארבה וחרגול אתו ומכלל ופרט וכלל דרבי ישמעאל ואייתר ליה סלעם לרבויי ראשו ארוך דדמיין להנך בד' סימנין וא"ת מה ראית לרבות ראשו ארוך ולמעט שאינו דומה בד' סימנין איפוך אנא למעט ראשו ארוך ולרבות שאינו דומה בד' סימנין כגון שאינו דומה לאלו בד' כנפים או שאינן חופין את רובו אמרת צא ולמד מי"ג מדות שהתורה נדרשת בהן דבר הלמד מענינו דכתיב אשר לו כרעים ממעל לרגליו לנתר בהן על הארץ וכשם ששני הסימנין המפורשין בכתוב שהםהקרסוליםעם ד' רגלים מסייעין אותו לקפץ כך שני הסימנים שהם ארבע כנפים וחופין כנפיו את רובו הכל מסייע לקפיצת העוף אבל סימן של ראשו ארוך אינו מעלה ואינו מוריד לפיכך נתרבה רבוי מסלעם: [דף סו ע"ב] וקוקאני פי' ה"ר שלמה ז"ל תולעים שבכבד ובריאה שבבהמה וקשיא לן דהא בהדיא תניא לה בברייתא לרבות דרנין שבבהמה ופרישנא לטעמיה משום דבהמא

הואיל ואין דומים לימים ונחלים בהסימנין המורין בהם ת"ל תאכלו מכל אשר במים. ומתאכלו דסיפא לא מצי למדרש היתרא אלא איסורא דהא אותם תאכלו כתיב וקאי אסנפיר וקשקשת אבל תאכלו קמא מצי למדרש באפי נפשיה וסנפיר וקשקשת אימים דסיפא קאי וה"ק תאכלו מכל אשר במים אפילו בלא סימנין כגון שאר מימות שאינן ימים ונחלים ואת כל אשר לו סנפיר וקשקשת בימים ובנחלים אותם תאכלו ולא בלא סנפיר דבימים ונחלים בעינן סימנין : **והיכן** התיר בכלים וכו'. במים כלל בימים פרט במים חזר וכלל מפרשינן בגמרא דהוו שני כללות הסמוכין זה לזה דכתיב את זה תאכלו מכל אשר במים הרי כלל ראשון כל אשר לו סנפיר וקשקשת במים הרי כלל שני דמכל חד מהני במים משמע כל מים שבעולם והדר כתיב פרטא דכתיב בימים ובנחלים דמשמע דדוקא בהני בעינן סימנין והאי פרטא דבימים ובנחלים שדינן ליה בין שני כללות דהיינו בין שני במים ודייניגן ליה בכלל ופרט ואי לאו רבויא דאת זה תאכלו מכל אשר במים הוה אמרינן מה הפרט מפורש מים גדלים על גבי קרקע אף כל מים גדלים על גבי קרקע והוו להו בורות שיחין ומערות בכלל איסורא ולא הוה שרינן אלא כלים בלחוד אבל השתא דכתב רחמנא האי רבויא דאת זה תאכלו מכל אשר במים דרשינן כעין הפרט מים נובעין ואימעיטו להו בורות שיחין ומערות להיתרא הכי מפרשינן בגמ' : **דבי** רבי ישמעאל תנא במים במים שני פעמים וכו'. והואיל ושני כללות הסמוכים הן כשתטיל פרט שאחריהן ביניהן מדה היא בתורה שלא תדונם בכלל ופרט אלא ברבוי ומיעוט דלהכי פלגינהו רחמנא לכללא מפרטא דלא תדרשיה בכלל ופרט ואיכא בין רבוי ומיעוט לכלל ופרט דכי דרשינן כלל ופרט הוי פרט פירושו של כלל ואין בכלל אלא מה שבפרט ואפי' דבר הדומה לו אין לך להביא וכשכלל לך כלל שני אחר הפרט אהני לאיתויי מידי דדמי ליה לפרט אבל כי דרשינן ריבוי ומיעוט לא פירש המיעוט את הכלל אלא מיעטו שלא תפרוש ממנו את הכל אלא זו וכל הדומה לו ובלא ריבוי שני הוה מרבינן כל דומה לו למיעוטא ואהני ריבוי שני לאיתויי כל מידי ואהני מיעוטא למעוטי מידי דלא דמי ליה כלל והכי מפרש בפרק נגמר הדין (דף מו.) וקאמר תנא דבי רבי ישמעאל משום דברבוי ומיעוט מידרש איצטריך תאכלו קמא למישרי בורות דאתי ברבוי ומיעוט ורבוי לאיסורא דאילו בכלל ופרט דרשי ליה לא הוה איצטריך תאכלו יתירה דבלאו ריבויא נמי לא הוה מתרבו בורות דקא סבר תנא דבי ר' ישמעאל דכללא קמא דוקא והוה ליה כלל ופרט ואין בכלל אלא מה שבפרט הילכך לא אתי כללא בתרא לרבויי אלא מידי דדמי לפרט בכל צד דהיינו מים נובעין אבל משום דדרשינן ליה ברבוי ומיעוט והוה אמינא דריבה הכל ומיעוטא הוה מוקמינן ליה בכלים בלחוד איצטריך ריבויא דאת זה תאכלו כי היכי דתיתי לן בורות שיחין ומערות להיתרא ות"ק דברייתא ס"ל דכל היכא דדיינינן כלל ופרט וכלל כללא בתרא עיקר והוה ליה כלל מוסיף על הפרט דאיתרבו להו כל מילי וכלל ראשון לא בא אלא למעט מה שאינו דומה כלל לפרט דהיינו כלים והוו מתרבו בורות שיחין ומערות לאיסורא ולהכי איצטריך רבויא דאת זה תאכלו כי היכי דתיתי לן בורות שיחין ומערות להיתרא : מרבה אני בורות שיחין ומערות שהן עצורין. שאין להם מוצא אלא עצורין ככלים ולא דמו לאיסורא במידי דהא ימים ונחלים כתיב : **הלכך** נקיטינן דבורות שיחין ומערות שהם מלאים מים מכונסין אדם שוחה בהם ושותה ואינו נמנע מפני התולעים שבהן כל שלא פירשו אבל פירשו ויצאו לחוץ אסור משום השרץ השורץ על הארץ כדאמרינן בסמוך ואיכא מ"ד דדוקא בבורות ודכוותיהו שאינן זוחלין הוא דשרינן כל שלא פירשו אבל כל שהן זוחלין אע"פ שאינן מים נובעין אע"פ שלא פירשו אסירי דלא איתרבו להיתרא אלא מים עצורין : **אמר** *רב חסדא לא לישפי אינש שיכרא בליבתא באורתא. לישפי לשון [ב"מ דף ס.] השופה יין לשון [ירמיה מח] לא הורק מכלי אל כלי. שיכרא שכר של תמרים הוא ומצויין בהם תולעים : בליבתא. ליבי שמסננין דרך קשין ועלים דקין : באורתא. שאם תפול על הקשין לא יראנה ולמחר כשיראנה יהא סבור שלא יצאתה מן השכר לקשין ותולעת המים שבכלים מותרת כדאמרן וקא עבר משום השרץ השורץ על הארץ דכיון דרחשה והלכה קצת על הקשין נעשית שרץ הארץ : התם היינו רביתא. וכמי שלא פירשה הוא : יבחושין. כמו יתושין דקין הגמצאים במרתפות של יין : **אמר** שמואל קישות שהתליעה באיביה אסורה משום השרץ השורץ על הארץ. באיביה בעודה מחוברת שרץ הארץ היא ואסור התולעת לאכול דכיון דמהלכת בתוך הקישות והיא מחוברת בקרקע הויא לה כמהלכת על גבי קרקע אבל התליעה לאחר מכאן מותרת עד שתצא לאויר : להוציא זיזין שבעדשים. דמותרין דלאו על הארץ שורצין אלא בתוך העדשה זיזין קורקוסא וכמין יתושין הן אלא דאותן שבעדשים זיזין שמן : אכלוסין. מין קטנית : **וכבר** כתבתי למעלה שרש"י ז"ל סובר דקישות שהתליעה באיביה לא מיתסרא אלא בשהלכה התולעת בפרי וכן נראה מלשונו וזהו ג"כ שכתב למעלה עלה דההיא דלא לישפי אינש שכרא באורתא דכיון דרחשה והלכה קצת על הקשין נעשה שרץ הארץ וכבר כתבתי למעלה שאין דבריו מחוורין דה"נ מוכח ממאי דאיבעי לן בסמוך פירשה מתה מהו דמשמע דוקא פירשה אחר שמתה מיבעיא ליה לפי שאינה ראויה לשרוץ אבל פירשה ואח"כ מתה אפילו לא הלכה אסורה ואפילו לגירסת רש"י ז"ל שגורס פירשה ומתה משמע דע"כ לא מיבעיא לן אלא במתה קודם שהלכה דשוב אינה ראויה להלך אבל לא מתה אע"פ שלא הלכה משמע דפשיטא לן דאסורה דאי לא אדבעי לה בפירשה ומתה ליבעי בפירשה ולא הלכה אלא ודאי אע"פ שלא הלכה כל שהוא בארץ או במחובר לקרקע שרץ השורץ על הארץ מיקרי : **והוי** יודע שר"ת ז"ל חולק ואומר דלא קי"ל כשמואל ומוכח לה מדאמרינן בגמרא עלה דהא דתנן לרבות תולעת שבעיקרי זיתים דמייתינן לה לסיועי לשמואל ודחינן ומוקמינן לה דוקא בדאיתלע אילנא גופיה אבל איתלע פרי לאו שרץ השורץ על הארץ מיקרי ואמרינן עלה דיקא נמי דקתני [לרבות] תולעת שבעיקרי זיתים ושבעיקרי גפנים ומדאמרינן האי לישנא דדיקא נמי דקתני משמע דתלמודא הכי נקט לה ולא מיחוור דהא רב הונא ורב פפא דבתראי נינהו כותיה סבירא להו מדאמרינן לעיל [דף נח.] אמר רב הונא כל שאין בו עצם אינו מתקיים יותר מי"ב חדש א"ר פפא ש"מ מדרב הונא הא דאמר שמואל קישות שהתליע באיביה אסור הני תמרי דכדא לבתר תריסר ירחי שתא שריין אלמא דרב הונא לא איצטריך אלא כדשמואל.

תורה אור

מכל אשר במים והיכן התיר בכלים דכתיב °את זה תאכלו מכל אשר במים כל אשר לו סנפיר וקשקשת במים בימים ובנחלים אותם תאכלו בימים ובנחלים הוא דאית ליה אכול דלית ליה לא תיכול הא בכלים אע"ג דלית ליה אכול במים כלל בימים ובנחלים פרט במים חזר וכלל *כלל ופרט וכלל אי אתה דן אלא כעין הפרט מה הפרט מפורש מים נובעין אף כל מים נובעין מאי רבי רבי חריצין א ונעיצין לאיסורא ואימעיטו להו בורות שיחין ומערות להיתרא. דבי רבי ישמעאל תנא במים במים שני פעמים אין זה כלל ופרט אלא ריבה ומיעט וריבה במים ריבה בימים ובנחלים מיעט במים חזר וריבה ריבה ומיעט וריבה ריבה הכל מאי ריבה ריבה חריצין ונעיצין לאיסורא ומאי מיעט מיעט בורות שיחין ומערות להיתרא ותני *יהודה בן מתתיה ומה ראית לרבות בורות שיחין ומערות להיתרא ולהוציא חריצין ונעיצין לאיסורא מרבה אני בורות שיחין ומערות שהן עצורים ככלים ומוציא אני חריצין ונעיצין שאין עצורים ככלים אמר רב הונא לא לישפי איניש שיכרא בציבתא °באורתא דילמא פריש ממנא לציבתא וחזר ונפיל לכסא וקא עבר משום שרץ השורץ על הארץ אי הכי בגו חביתא נמי דילמא פריש לדופנא דמנא והדר נפיל התם היינו רביתיה ומנא תימרא דשני מקום רביתיה דתניא מנין לרבות שיחין ומערות ששוחה ושותה בהן ואינו נמנע ת"ל °מכל אשר במים אמאי וניחוש דילמא פריש לדופנא דבירא והדר נפיל לבירא אלא היינו רביתייהו ה"נ היינו רביתייהו א"ל רב חסדא לרב הונא תניא דמסייע לך °*ואת נבלתם תשקצו לרבות יבחושין שסיננן : אמר שמואל קישות ב שהתליע *באיביה אסורין משום שרץ השורץ על הארץ תניא על הארץ להוציא זיזין שבעדשים ויתושין שבאכלוסין ותולעת שבתמרים וגרוגרות וה"מ דאיתליע בתלוש אבל התליע במחובר ג אסור דקי"ל

ויק' יא

שם

שם

דף סז:

דף פא

[דף רפא ע"ב]

רש"י

תאכל בלא סנפיר וקשקשת : היכן התיר. מאיזה פסוק למדנו היתר כלים : בימים ובנחלים הוא. דכתיב [אותם תאכלו וכתיב] וכל אשר אין לו סנפיר וקשקשת וגו' לא תאכלו הא בכלים כו' האי קרא מגלה דגם קרא קמא כל אשר לו וגו' הכי מידרש אותם תאכלו דוקא בימים ובנחלים בעי אותם היינו בני סנפיר וקשקשת הא בשאר מימות לא בעי סנפיר וקשקשת אבל אי לאו האי קרא וכל אשר אין לו הוה אמינא למידרש מאותו איסורא בימים ובנחלים אכול את שיש לו הא בכלים אפילו יש לו לא תאכלו היינו שני מקראות חד סתום וחד מפורש : במים כלל. משמע כל מימות בעי סנפיר וקשקשת : בימים ובנחלים פרט. משמע דוקא ימים ונחלים בעינן סנפיר וקשקשת : במים חזר וכלל. שכן נאמר את זה תאכלו מכל אשר במים כל אשר לו סנפיר וקשקשת במים בימים ובנחלים וכל שני כללות הסמוכין זה לזה הטל פרט בין הכללות ודונן בכלל ופרט וכלל ואימא הכי מה הפרט מפורש מים נובעין אף כל מים נובעין : רבי חריצין ונעיצין לאיסורא. כאלו : במים במים שתי פעמים. הואיל ושני כללות סמוכין זה לזה מדה היא בתורה שלא תדונם בכלל ופרט וכלל אלא בריבה ומיעט וריבה דאי הוה כלל ופרט וכלל [לא] סבר רבי ישמעאל דהוה מייתינן מכעין הפרט אפילו מידי דדמי לפרט בחד צד כגון בורות ולא מיעט כי אם כלים אבל השתא דדרשינן ריבה ומיעט וריבה אז מרבינן כל מילי וממעטין רק מידי דלא דמי ליה כלל כגון כלים אבל בורות שיחין ומערות לא לכך איצטריך את זה תאכלו לרבות בירות שיחין ומערות אבל ת"ק סבר דאפילו בכלל ופרט וכלל מרבינן כל מידי דלא דמי כי אם בחד צד לכך אי לאו את זה תאכלו הייתי מרבה אפי' בורות שיחין ומערות לאיסורא ולא הייתי ממעט מכעין הפרט כי אם כלים שהן עצורים שאין להם מוצא ומובא אלא עצורים ככלים ולא דמי לאיסורא לימים ונחלים במידי : לישפי. לשון השופה יין לשון הורק מכלי אל כלי : שיכרא. שכר של תמרים ותולעים מצויין בה : בליבתא. שמסננין אותו דרך קשין ועלים קטנים : באורתא. בלילה שאינו רואה אם יפול תולע על הקשין ומשם לכלי ולמחר לא ידע שנפלה תחלה על הקשין ויאכלנה וקעבר משום השרץ השורץ על הארץ כיון שריחשה על הקשין : היינו רביתיה. גדילתו וכמי שלא פירשה דמי: יבחושין. כמין יתושין קטנים הנמצאות במרתפות של יין : באיביה. בעודה מחוברת : אסור. התולע כיון דמהלכת בקישות והקישות הוא מחובר בקרקע שורץ על הארץ קרינן ביה אבל התליע לאחר כך מותר עד שתצא לאויר העולם : להוציא זיזין שבעדשין ויתושין שבאכלוסין. מין קטניות הוא שמותרין דלאו על הארץ שורצין אלא בתוך העדשה ושתי הברייתות הך דאייתינן הכא להוציא זיזין כו' ואידך דמייתי בגמרא דתניא כל שרץ השורץ על הארץ לרבות תולעים שבעקרי זיתים ושבעקרי גפנים שאסורין משמע דוקא תולעים שבגוף האילן כדקתני לישנא בעיקרי גפנים אבל בתוך הפרי אפילו אם התליע בעוד הפרי מחובר באילן מותר מדקתני בעיקרי זיתים ובעיקרי

מתתיה בן יהודה כ"י בגמ' (ג"א)

בגמ' איתא כל השרץ השורץ על הארץ לרבות יבחושין כו' (ג"א)

נ"א רב הונא

שלטי הגבורים

א לפי פי' מיי' כל פוד שהמים זוחלין ומושכין לפי' אינן נובעין כל שגרלים הנמצאים בהם בלא סימני שהם אסורין וכן הביא דעתו בזה הר"ן שם וכן מוכח מדברי התוס' ובסמ"ג ומדברי הרא"ש והטור משמע דאע"פ שהן נעלין ונגרין שמושכין כיון שאין נובעין שרצים הגדלים בהם שרו שהכל תלוי בנביעה ואם יכול לקחת בכלי מן המים שבכלים שהשרצים בהם ולשתותן בכלי אחר הרא"ש הביא הב' דעות א' שאוסר משום דחיישינן דלמא פריש לדופני כלי הא' ואיכו כתב דלא חיישינן לזה ולא נקט תלמודא ליגנא דשוחה ושותה מהם אלא משום אורחא דמלתא אבל ה"ה שיכול לקחת מהם בכלי אחר :

ב ואיכא שנמצא בפרי התולעת שהוא אסור או בשרביע הקטנית למר כדאית ליה ולמר כדאית ליה איכא פלוגתא רש"י והרא"ש והטור כתבו דתולעים הנמצאין בפולין ובתמרי תחת הקליפה והקליפה משחרת עליהם מבחוץ וכשמסירים הקליפה מוצאים התולעים תחתיה מותרין לפי שהן מונחים במקום צר ולא קרינן ביה השורץ על הארץ כל זמן שלא ריחש וכן כתוב בהגהת מיי' בשם מהר"ם ז"ל התולעים שהם בתוך קלא של ירקות ודחוקים מכפנים שאין הלל במקומן שיוכלו לרחוש וליך באשר הם שם אין בהם משום השרץ השורץ על הארץ וכן פרש"י פ' אלו טרפות וכן הוריתי על מכשלי קליאת חטין ואומרין שמצויין בהם תולעים בין הקליפות לחטה והתרתי מטעם זה עכ"ל :

ג כתב ריא"ז וכל פרי שרגיל להתליע במחובר צריך לבודקו שמא יש בו תולעת וכן בדברי ר"מ ואם לאחר שנתלש התליע הפרי מותר ואם פירש השרץ מן הפרי אסור. פירש ומת בנפילתו מיד עד שלא שרץ על הארץ או שפירש מקלתו או שפירש לאויר העולם או שפירש מתוך הפרי על גבי הפרי או שפירש מתוך הגרעינה ע"ג הגרעינה כל אלו אסורין מספק ואם פירש לאחר שמת מותר ויש שאוסרין כמבואר בקונט' הראיות. פירות ששהו לאחר תלישתן י"ב חדש אין חוששין לתולעין שבהן שכל דבר שאין בו עצם אינו מתקיים י"ב חדש ובידוע שלאחר שנתלשו התליעו ואין צריך לבדוק אחריהן כלל כמבואר בקונטרס הראיות :

המאור הגדול

בת שחיטה היא והני ז"לא מתניא להו שחיטה לא כשתרי ביהדה ונראין דברי הרי"ף ז"ל שכתב חולעים שבמעי הדגים יש ספרים שכתוב בהן בפירוש מינם נאים בורוא ועיילי ליה באוסיה : הביא הרי"ף ז"ל בסוף זה הפרק שמעתתא דאביי דבפ' אלו הן הלוקין (כמ"ש בהא"ש סי' ס"ט) ופירושו שכתב בגמלה וצרעה מעובש ביותר במקצת נוסחי ההלכות ובמקצתם נמצא על נכון וכן בשאלתות דרב אחא גאון ז"ל תמצאנו על נכון :

לכדשמואל ורב פפא נמי יליף מיניה דתמרי דכלא לבתר תריסר ירחי שתא שריין אלמא כשמואל ס"ל וש"מ דהיתא לשמואל ואע"ג דקתני בעיקרי זיתים או בעיקרי גפנים אמר לך שמואל דה"ה לפירא גופיה אלא דחדא מינייהו נקט דבין הכי ובין הכי מחובר לקרקע הוא:

בעי רב יוסף פירשה מתה מהו. התולעת לאחר שנתלשה דשריא לדברי הכל פירשה מתוך הפרי לארץ ולא רחשה שמתה מיד בנפילתה מהו מי אמרינן כיון דלא הלכה לאו שרץ השורץ על הארץ הוא או דילמא לא בעינן שרילה כך פרש"י ז"ל והוא גורס פירשה ומתה אבל הריא"ף ז"ל גורס פירשה מתה מהו וכבר פרשתיה: מקצתה מהו. מי הויא ככולה או לא: לאויר העולם מהו. פירשה מן הפרי תלוש לאויר וקודם שהגיעה לארץ קלטה בפיו מהו לבלעה מי חשיב שורץ על הארץ או לא: על גבי תמרה מהו. מתוכה פירשה לגבה מי אמרינן היינו רביתא או דילמא כשורץ על גבי ד"א דמי ובגמ' איבעיא לן תו עלה לגג גרעינתה מהו כלומר אם תמצא לומר דגג תמרה כדבר אחר הוא גג גרעינתה מהו כל התולעים מגרעיני הפרי הם גדלין: מתמרה לתמרה מהו. כלומר לא שרץ על גבה אלא נקב מזו לזו מי אמרינן כיון דלאו היינו רביתא שורץ קרינא ביה או דילמא אויר העולם בעינן וכולהו בתלושים בעינן להו וסלקא בתיקו ולחומרא:

וקוקני דאינון תולעים שבמעי דגים אסירי מ"ט מעלמא אתו. שאילו היו נוצרים מגופו היו מותרים כדאמרינן בסמוך: דמינם נייס. כוורא ועייל באוסיה. בחוטמו נכנסין בטוד שהדג ישן: מורנא דבשרא אסירין [דכוורי שריין]. תולעים הנמצאים בבשר הדגים שלא היה אפשר שבאו מן החוץ אלא נוצרין מבשרו שריין: אבלע לי ואנא איכול. הבליע לי מהם שלא אדע כדי שלא אקוץ בהם ואוכל: דרנין שבבהמה. תולעים הנמצאים בבהמה בין עור לבשר: מדלא מהניא להו שחיטה דתולעים לאו בני שחיטה נינהו ולא מהני להו שחיטה דבהמה אבל דגים באסיפה בעלמא משתרו בלא שחיטה: וכי גבלי בהיתרא גבלי. כשהם נוצרים בהיתר נוצרים: שלשול. תולעת ארוכה כנחש ונמצאת באספה: חיפושית. איסקרבור"ט: נדל. מרבה רגלים קורין לו: גרסינן באלו הן הלוקין (דף טז:) אמר אביי אכל פוטיתא לוקה ד'. פוטיתא שרץ מים הוא וארבע לאוין דידיה מפורשין בהלכות: נמלה לוקה חמש. לא נתחוורו דברי הרי"ף ז"ל במנין לאוין שלו ובמקצת נוסחי הלכות הוא מתוקן וה"פ נמלה שרץ הארץ היא ולוקה חמש הני תרי דבשתם שרצים הכתובים בהלכות גבי פוטיתא וחד כל השרץ השורץ על הארץ שקץ הוא לא יאכל וחד לכל השרץ [הרומש] על הארץ לא תאכלו כי שקץ הם וחד לא תטמאו את נפשותיכם בכל השרץ השורץ על הארץ וגו' ומוסיף עליהם צרעה משום שרץ העוף:

הדרן עלך אלו טרפות

בהמה המקשה לילד. בשעת שחיטתה: והחזירה. קודם שחיטה: מותר באכילה. מפרשינן בגמ' דהאי מותר לא קאי איד דאבר עצמו שילא לחוץ שוב אינו ניתר בשחיטת אמו ולית ליה תקנתא בחזרה ולא קאי נמי אעובר שהוא בפנים לגמרי שהרי אפילו בלא החזירה הוא ניתר בשחיטת אמו ומאי דתני מותר בהחזירה היינו מקום חתך דלדידיה מהני חזרה שאם לא החזיר צריך להניח ממה שבפנים לצד החילון לחתכו שאותו מקום שדבוקים בו החילון והפנימי אסור מפני שהוא עומד על שפת הרחם ולא קרינא ביה בהמה בבהמה דילפינן מינה בגמרא שהעובר ניתר בשחיטת אמו משום דמקום חתך לאו בתוכה הוא אבל החזירו אין צריך לחתוך לצד פנים אלא מגמגם וחותך ומקום חתך מותר דקרינן ביה בהמה בבהמה ונהי דאבר עצמו אסור כדילפינן בגמרא מובשר בשדה טרפה כיון שילא בשר חוץ למחיצתו נאסר. מקום חתך מיהא שרי דהא לא ילא חוץ למחיצתו שהרי על שפת הרחם עמד. ואפילו הכי כל זמן שלא החזירו אסור דמה שהוא בשפת הרחם לא קרינא ביה בהמה בבהמה:

הוציא את ראשו אע"פ שהחזירו הרי זה כילוד. ותו לא מהני ליה שחיטת אמו וצריך שחיטה לעצמו אם נמצא חי ואם נמצא מת הרי הוא כנבילה: חותך מן העובר שבמעיה מותר באכילה. שכל זמן שהעובר במעי אמו ניתר בשחיטת אמו בין חי בין מת בין שלם בין מחותך ואינו נאסר משום טרפות כל זמן שהוא במעי אמו שאפילו מת ניתר בשחיטה ועובר דניתר בשחיטת אמו נפקא לן בגמרא מדכתיב כל בהמה מפרסת פרסה וגו' מעלת גרה בבהמה אותה תאכלו ודרשינן מיניה בהמה בבהמה לרבות את הולד: מן הטחול ומן הכליות שבבהמה אסור באכילה. ואע"פ שהניחו בתוך הבהמה לא הותר בשחיטה ולהכי נקט טחול וכליות משום דמידי דלא מטרפא ביה נינהו:

גמ' ואבר עצמו אסור. מאחר שילא ממחילתו קודם שחיטה ואע"פ שהחזירו קודם לכן דאמר קרא ובשר בשדה טרפה לא תאכלו כיון שילא בשר חוץ למחילתו נאסר מדכתיב בשדה מוכחינן הכי דמאי טרפה אילימא טרפה ממש א"כ מאי שנא בשדה והרי בכל מקום שנטרפה אסורה אלא ודאי האי בשדה לשון חוץ הוא וה"ק בשר שילא חוץ למחילתו הרי הוא כטרפה מה טרפה אין לה היתר כיון שנטרפה אף אבר שילא חוץ

תורה אור | נר מצוה

דקי"ל כשמואל בעי רב יוסף פירשה מתה מהו מקצתה מהו לאויר העולם מהו תיקו: בעי רב אשי פירשה על גבי תמרה מהו תיקו וכל תיקו דאיסורא לחומרא: וקוקאני דאינון תולעים שבמעי הדגים אסירי מאי טעמא מעלמא קא אתו דמינם נאים כוארא ועייל באוסיה: מורנא דבישרא אסירן דכוארי שריאן א"ל רבינא לאימיה אבלע לי ואנא איכול א"ל רב משרשיא בריה דרב אחא בר נפחא לרבינא מאי שנא מדתניא ואת נבלתם תשקצו לרבות דרנין שבבהמה הכי השתא בהמה בשחיטה משתריא והני מדלא מהניא שחיטה בהו באיסורייהו קיימי אבל דגים באסיפה בעלמא משתרו כי קא גבלי בהיתרא קא גבלי. ת"ר הולך [א]על גחון זה נחש כל לרבות שלשול קטן הולך על ארבע זה עקרב כל לרבות חיפושית והדומה לחיפושית מרבה רגלים זה נדל עד כל לרבות את הדומה (א)לדומה °גרסי' באלו הן הלוקין *אמר אביי אכל פוטיתא לוקה ארבע נמלה לוקה חמש [א] צירעה לוקה שש. אכל פוטיתא לוקה ארבע דכתיב בדגים °ושקץ יהיו לכם מבשרם לא תאכלו ובנבלתם לא תגעו וכתיב בשרצים °אל תשקצו את נפשותיכם בכל השרץ השורץ ל"ש דים ול"ש דיבשה הרי תרי וכתיב בהו °ולא תטמאו בהם הרי תלתא וכתיב במשנה תורה °וכל אשר אין לו סנפיר וקשקשת לא תאכלו הרי ארבע. אכל נמלה לוקה חמש תרי בהאי קרא דאמרינן ל"ש דים ול"ש דיבשה ואידך כל השרץ השורץ על הארץ ואידך כל הולך על גחון וגו' ואידך °לא תטמאו את נפשותיכם בכל השרץ הרומש על הארץ הרי חמש לאוין. צירעה לוקה שש. הני חמשה מהני קראי דשרצים ואידך °וכל שרץ העוף:

הדרן עלך אלו טרפות

בהמה* שהיא [ב]מקשה לילד והוציא העובר את ידו לחוץ והחזירה מותר הוציא את ראשו אע"פ שהחזירו הרי זה כילוד חותך מן העובר שבמעיה מותר באכילה מן הטחול ומן הכליות אסור באכילה זה הכלל כל דבר שהוא גופה אסור ודבר שאינו גופה מותר:

גמ' אמר רב יהודה אמר רב ואבר עצמו אסור [ב] מאי טעמא אמר קרא °ובשר בשדה טרפה וגו' כיון שיצא בשר חוץ למחיצתו נאסר. *עולא אמר רבי יוחנן אבר עצמו מותר ואותבינן עליה דרבי יוחנן וסליקא בתיובתא הילכך הילכתא כרב: במערבא מתנו הכי רב אמר יש לידה לאיברים ורבי יוחנן אמר אין לידה לאיברים מאי בינייהו איכא בינייהו למיסר

רש"י

ובעיקרי גפנים לוקא: פירשה ומתה. התולעת לאחר תלישה דשריא לדברי הכל פירשה מן הפרי לארץ ולא ריחשה כגון שמתה מיד בנפילתה מהו מי אמרינן כיון דלא הלכה לאו שורץ על הארץ הוא או דילמא לא בעיא שרילה. שורץ היינו רוחש ומתנענע: מקצתה מהו. מי הוה ככולהו או בעינן כולה: לאויר העולם. וקודם שהגיע מן הפרי לארץ קלטה בפיו מהו לבולעו אם תמצא לומר פירשה ומתה שריא משום דאינה ראויה לרחוש אבל חיה דראויה לרחוש אסורה: לגג תמרה. פירשה מתוכה לגגה מי אמרינן היינו רביתא או דילמא שורץ על הארץ הוא כשורץ על דבר אחר דמי: וקוקני. תולעים שבכבד ושבריאה (כך פרש"י): מינם נייס. כשהוא ישן: עייל באוסייה. נכנס בחוטמו ומעלמא אתו ולא מגופו גדלים: מורנא. תולעים הנמצא בין עור לבשר כשמפשיטין הבהמה אסירי וטעמא דבהמה אסירי כדמפרש ואזיל: דכוורי שרי. כדמפרש דכוורי דגים: אבלע לי. שלא אראה ואקוץ בהם: והני. אלו התולעים שגדלו בה עד שלא נשחטה באו מאבר מן החי ושחיטת בהמה לא מהני להו שהרי יש להן חיות לעצמן ואע"ג דשליל מותר בשחיטת אמו מכל בבהמה תאכלו נפקא לן לקמן אבל הנך באיסורייהו קיימי: שלשול. תולעת ארוכה כנחש ונמצא באשפה: חיפושית. אשקרבור"ט: נדל. מרבה רגלים קורין לו: פוטיתא. שרץ המים לוקה ארבע לאו אחד כתיב בשרץ המים במשנה תורה ואחד בתורת כהנים ושני לאוין כתובים בשתם שרצים אל תשקצו את נפשותיכם בכל השרץ השורץ ולא תטמאו בהן והתם לא כתיב על הארץ ולא מים אלא בשתם: נמלה. הוא שרץ על הארץ לוקה חמש תרי הנך דבשתם שרצים ואידך שלש כתיבי בפירוש בשרץ דעל הארץ: צירעה. הוא שרץ הארץ וגם שרץ העוף ושרץ הוא לשון רוחש ונע ואינו נראה ובהמה וחיה הגבוהים מן הארץ לאו בכלל שרץ הן לכך לא תשקצו את נפשותיכם בבהמה ובעוף ובכל אשר תרמוש וגו' בקדושים תהיו אינו מן המנין דלאו בשרצים כתיב אלא בגדולים משתעי קרא: הדרן עלך אלו טרפות

בהמה שהיא מקשה לילד. בשעת שחיטתה: והחזירה. קודם שחיטה: מותר באכילה. מפרש בגמרא מאן מותר: הרי זה כולו כילוד. וצריך שחיטה לעצמו אם נמצא חי ואם נמצא מת הרי הוא כנבילה: חותך. נחתך מעובר שבמעיה והניחו החתיכה בתוכה מותר כדיליף בגמרא מכל בבהמה תאכלו: מן הטחול ומן הכליות. של הבהמה עצמה אסורה באכילה: **גמ'** כיון שילא ממחילתו. קודם שחיטתה אף על פי שהחזירו קודם שחיטה ומחילה היינו הרחם שהיא מחילה לו להתירו בשחיטה וכיון שילא הרי הוא כטריפה לא תאכלו דכתיב ובשר בשדה טרפה כלומר חוץ ממחילה שלו וכל מי שיש לו מחילה ויצא כגון בשר קדשים שילא נמי מהאי קרא ילפינן: יש לידה לאיברים. אבר שילא הרי הוא כילוד ותו לא מהניא ליה חזרה

למיסר

המאור הגדול

[דף סח ע"ב] **מאי** בינייהו איכא בינייהו למיסר מיעוט אבר שבפנים. פי' ה"ר שלמה ז"ל מאי איכא בין לישנא קמא ללישנא בתרא איכא בינייהו למיסר מיעוט אבר שבפנים אליבא דרב ור' יוחנן לעולם בשיטתו הוא עומד שאבר עצמו מותר וזה הפי' אינו נכון מדאיבעיא להו לדברי האומר אין לידה לאיברין הוציא עובר ידו והחזירה וחזר והוציא ידו והחזירה עד שהשלימו לרובו מהו מי אמרי' הא נפק ליה רובא או דילמא כיון דהדר הדור ואם היה ר"י בשיטתו עומד מאי תבעי הי' הועילה לו חזרתו להתירו באכילה כאילו לא יצא מעולם והיאך תעלה על דעת ליצטרף לרובו ועוד מאחר דאיהותב ר"י למה לן לאישתבושי ולמיסרא אליבא דידיה ונראים דברי הרי"ף ז"ל כמו שכתב בהלכותיו (וכן מבואר בר"ן סי' פ')

חוץ

כי לישנא בתרא הכל מודים שאבר עצמו אסור ומיעוט אבר שבפנים הוא דאיכא בין רב לר"י והייני דקא דייקינן מאי בינייהו כלומר מאחר דקי"ל דאבר עצמו אסור במאי קמיפלגי רב ור' יוחנן וכיוצא בזה מאי בינייהו במקום במאי קמיפלגי בשבת פרק המוציא דתניא המוציא [שם ח] עד שלא פרעו חייב משפרעו פטור ור"י מחייב מאי בינייהו כלומר במאי קמיפלגי והלכתא כר' יוחנן דשרי מיעוט אבר שבפנים מדבעי רבא הלכו באברים אחר הרוב או לא ואוקימנא כגון שיצא חציו ברוב אבר ואליבא דר' יוחנן דאיבעיא ליה הכי דאלמא הלכתא כר"י דאי אליבא דרב פשיטא דההוא דגואי בתר אבר שדינן ואיבעיא דרבא לא איפשיטא:

עין משפט

א מיי' פרק ב מהל' מאכלות אסורות סמג לאוין קל קלג:
ב מיי' פרק ה שם סמג לאוין קלו טור י"ד סי' יד:

[דף רפב ע"א]

דף סח.

דף סח:

הגהות הב"ח

(א) ג"כ ואת הדומה לדומה:

שלטי הגבורים

א כל תולעים הנמצאים בדג מתיים כמעיין לדברי רבינו ומיי' וטור אסורים אבל בין עור הדג לבשרו ובבשר הדג עצמו מותרים ובהגהת אשר"י בשם א"ז כתב דאף הנמצאים בחוטמו אסורים ובעל התרומות כתב בין שנמצאו בראשו בין שנמצאו בבני מעים ואפי' בגוף החתיכה אסירים והתולעים שבגבינה כתב בשם הרא"ן דאסורים ורוב הפוסקים מתירים אותם והאבי"ה כתב שאין מותרים אפי' פירשו לגמרי והסמ"ג התירן היכא שפירשו לגג הגבינה ולמקום אחר בגבינה והוא שלא פירשו לגמרי וכן נהגו:

ב כתב ריא"ז ואם יצא רוב האבר לחוץ ומיעוטו בפנים אף המיעוט שבפנים נאסר כאילו יצא כמבואר בקונטרס הראיות:

חוץ למחילתו שוב אין לו תקנה לעולם ואפילו חזר ונכנס בפנים. וכתב הרא"ה ז"ל שמכאן יש ללמוד לכל טרפיות שאם נחתכה הבהמה באותו מקום טרפות שהיא מתה ואילו היתה חתוכה למעלה מאותו מקום היתה חיה שכל שנחתכה במקום שהיא מתה בו שוב אין לו תקנה לחתכה למעלה ממנו ואע"פ שאילו היתה נחתכת שם מתחלה היתה חיה כמו שיתבאר בפרק זה בס"ד ומוכיחים מהאי קרא דכיון שנטרפה שוב אין לה היתר דהכי אמרינן בגמרא מאי תלמודא אמר רבא כטרפה מה טרפה כיון שנטרפה שוב אין לה היתר אף בשר כיון שיצא חוץ למחילתו שוב אין לו היתר :

והא דתניא בהמה המקשה לילד והוציא העובר את ידו והחזירה ואח"כ שחט את אמו מותר באכילה האי מותר אמקום חתך קאי כמו שפירשתי במשנתינו שחט את אמו ואח"כ החזירה אסור באכילה מקום חתך : שבחוץ טמא. דילפינן בהעור והרוטב שאבר מן החי מטמא כאבר מן הנבלה : שבפנים טהור. שמחיים לא קבל טומאת אוכלין : **גרסי'** בגמ' [דף סט.] מהו לגמוע חלבו. כלומר של עובר זה שהוציא את ידו והאבר עצמו אסור מי אסרינן חלבו מפני שהוא בא אף מאבר זה ובעיא לה הכי חלב דעלמא לאו כאבר מן החי [דמי] ושרי האי כמי לא שנא או דילמא התם אית ליה תקנתא לאיסורא בשחיטה הכא לית ליה תקנתא לאיסורא בשחיטה . וה"פ חלב דעלמא לאו כאבר מן החי דמי ושרו שאע"פ שחלב הבא מן הטרפה אסור וכדתנן [דף קטז:] כשרה שינקה מן הטרפה קיבתה אסורה ואף חלבה של זו כיון שמאבר אסור הוא בא ואיכא למימר דליתסר דלא דמי שאבר זה אין בו איסור מחמת עצמו משום טרפה כלל אלא מפני שהוא כאבר מן החי וכיון שכן מה הפרש בין חלב זה לשאר חלב הבא מן החי מי גרע חלב הבא מכח אבר אחד חי מחלב הבא מכח בהמה שכולה חיה או דילמא מיגרע גרע דהתם חיותה עומד להתקן ע"י שחיטה אבל חיותו של אבר זה אין לו תקנה עולמית ולא איפשיטא בעיין הילכך נקיטינן בה לחומרא וחלב של עובר זה אסור וכן כתב הר"ס במז"ל בפ"ה מהלכות מאכלות אסורות : ואיבעיא לן תו בגמ' [דף ע.] לענין בכור הלכו באיברים אחר הרוב או לא הלכו באיברים אחר הרוב ואוקימנא לה כגון שיצא חציו ברוב אבר וקא מיבעיא לן ההוא מיעוט אבר דגואי מהו למשדייה בתר רוב אבר כלומר והוי כאילו יצא רוב בכור זה וקדוש ולא איפשיטא ולחומרא ואע"ג דלענין בכור איתשיל נפקא מינה לענין איסור יוצא דאע"ג דקי"ל כרבי יוחנן דאמר אין לידה לאיברים שאם יצא חציו ברוב אבר כאילו יצא כולו דמי ואינו ניתר בשחיטת אמו דדילמא כי קאמר ר' יוחנן אין לידה לאיברים ה"מ בדאיכא רוב עובר מבפנים : **ת"ר** אבר מן החי נוהג בבהמה ועוף בין טהורים בין טמאים דברי ר"מ. דקסבר לא אתי איסור אבר מן החי וחייל אאיסור טמאין וישראל האוכלו חייב שתים וחכ"א אינו נוהג אלא בטהורים דלא אתי איסור אבר מן החי וחייל אאיסור טמאים : לא תאכל הנפש עם הבשר זה אבר מן החי . משום דאיכא מקלת איברים שהנשמה תלויה בהן מפיק כולהו בהאי לישנא ולחיובא דאבר מן החי בעינן שיהא בו בשר גידין ועצמות דאע"פ שאין בו כזית בשר מיחייב : ובשר בשדה טרפה לא תאכלו זה בשר מן החי . והיינו לישנא דבשדה כלומר שנעקר ממקום חבורו ובשר מן הטרפה כפשטיה דקרא וכיון דאפקינהו קרא בחד לישנא לא לקי אתרוייהו אלא חדא : חותך מן העובר שבמעיה מותר באכילה . בבהמה לרבות את הולד . שדי בהמה דרישא אבבהמה דסיפא ודריש הכי בהמה הנמצאת בבהמה תאכלו שהכל ניתר בשחיטתה : בעינא פרסות וליכא . דהכי משמע שסע שתי פרסות ומעלת גרה הנמצאים בבהמה תאכלו : קלוט במעי פרה ליתסר . אם היו פרסותיו קלוטות ליתסר והא אמרינן לעיל בגמרא דשריא : תנא דבי רבי ישמעאל בר' שמעון בן יוחאי . מלינו משנת מדרשו של רבי ישמעאל בתלמידיו של ר"ש בן יוחאי : פרסה בבהמה תאכלו . קרא כתיב פרסה וכתיב פרסות אי זה שתמצא פרסה או פרסות בבהמה אבל ביונה לא פרסה איכא ולא פרסות . ויש מי שכתב דכולה מילתא בפרסות תליא הילכך מצא בה דמות בהמה ורגליה כרגלי יונה או שאין לה רגלים כלל אסורה דפרסות בעינן מיהו מצא בה דמות יונה ויש לה פרסות כבהמה ספיקא הוי מדאמרינן בנדה בפרק המפלת (דף כג:) אליבא דר"מ דאמר בהמה במעי אדם ולד מעליא הוא אדם במעי בהמה מהו ונפקא מינה לאישתרויי באכילה ואמרינן ותפשוט ליה מדר' יוחנן דאמר ר' יוחנן השוחט את הבהמה ומצא בה דמות יונה אסורה באכילה ודחינן התם לא פרסה איכא ולא פרסות איכא הכא פרסה מיהא איכא אלמא אפילו באדם דאית ליה פרסה מיבעי לן אי חשיבא פרסה דידיה או דילמא בהמה בעיא וכ"ש בדמות יונה שאין במינה פרסה שאע"פ שרגליה כרגלי בהמה איכא לספוקי אי מהני או לא · אבל בתוספות כתבו דלאו בפרסה ממש תליא מילתא אלא במין שיש לו פרסה הילכך מצא בה דמות בהמה אע"פ

נר מצוה — תורה אור

למיסר מיעוט איברים שבפנים פירוש רב סבר יש לידה לאיברים כיון שיצא רוב האבר רואין אותו כאילו יצא כולו והאבר כולו אסור בין היוצא להוץ ובין הנשאר בפנים ור' יוחנן סבר אין לידה לאיברים אלא היוצא בלבד הוא שאסור ושבפנים מותר והא מילתא לא איתותב בה רבי יוחנן הילכך הילכתא כוותיה דקי"ל רב ורבי יוחנן הלכה כר' יוחנן והא דתנא *בהמה המקשה לילד והוציא העובר את ידו והחזירה ואח"כ שחט את אמו מותר באכילה שחט את אמו ואח"כ החזירה אסור באכילה הוציא העובר את ידו וחתכה ואח"כ שחט את אמו שבחוץ טמא ואסור ושבפנים טהור ומותר לאו אאבר גופיה °קיימא אלא אמקום חתך קיימא שאם הוציא העובר ידו (וחתכה) [והחזירה] ואח"כ שחט את אמו האבר היוצא אסור ומקום החתך מותר ואם שחט אמו ואח"כ (חתכה) [החזירה] האבר היוצא ומקום החתך אסור ושאר העובר מותר *ת"ר *אבר מן החי נוהג בבהמה חיה ועוף בין טמאין בין טהורין דברי רבי יהודה וחכ"א אינו נוהג אלא בטהורים *אמר רבי יוחנן °לא תאכל הנפש עם הבשר זה אבר מן החי °ובשר בשדה טרפה וגו' זה בשר מן החי ובשר מן הטרפה: [ג]חותך מן העובר שבמעיה מותר באכילה: *מנא לן דכתיב °וכל בהמה מפרסת פרסה ושוסעת שסע שתי פרסות מעלת גרה בבהמה אותה תאכלו בהמה בבהמה לרבות את הולד ואם חותך ממנה אבר שיהא מותר באכילה: אמר ר' יוחנן [ג]השוחט בהמה ונמצאת בה [א] דמות של יונה אסורה באכילה מאי טעמא *בעינא פרסות וליכא אלא מעתה קלוט במעי פרה ליתסר הא תנא דבי רבי ישמעאל בר"ש בן יוחאי (אומר) פרסה בבהמה תאכלו:

רש"י

חזרה : למיסר מיעוט אבר שבפנים . כגון שיצא רובו ונשאר המיעוט בפנים: רואין אותו כאילו יצא כולו . דכל גבי לידה קי"ל רובו ככולו דיצא רובו הוי ככולו ילוד : אמקום חתך קיימא. כדמפרש ואזיל שאם לא החזיר שצריך להניח ממה שבפנים נגד החיצון ולחותכו שבמקום חתך הבדלת הפנימי והחיצון אסור מפני שעומד על שפת הרחם ולא קרינא ביה בהמה בבהמה תאכלו דלאו בתוכה הוא אבל החזירו אין צריך לחתוך נגד פנים אלא מגמגם וחותך ומותר וקרינן ביה בהמה בבהמה [הואיל] ולא יצא חוץ למחילתו:בהמה בבהמה. שדי בהמה דרישא וכל בהמה אבהמה דסיפא ושוסעת שסע בבהמה ודריש הכי בהמה הנמצאת בבהמה תאכלו אבל מן הטחול ומן הכליות כולה אסורה [הנמצא] דכתיב אותה שלימה ולא חסרה : בעינן פרסות בבהמה . דהכי משמע שסע שתי פרסות ומעלת גרה הנמצאין בבהמה תאכלו : קלוט . עובר שאין פרסותיו סדוקות ואין לו פרסות כי אם פרסה אחת ונמצא במעי פרה ליתסר : פרסה בבהמה תאכלו . כלומר כתיב בקרא פרסה וכתיב פרסות כלומר איזה שתמצא בבהמה או פרסה או פרסות שרי אבל יונה לא פרסה איכא

המאור

[דף סט ע"א] **והא** דבעי ר' ירמיה מהו לגמע בחלבו סלקא בתיקו ולחומרא נקיטינן והרי"ף ז"ל השמיטה מלכתוב : [דף סט ע"ב] **והא** דאמרי' ה"מ ר"ש היא דמקיש תמורה למעשר בהמה פירשה ה"ר שלמה ז"ל מדתנן אר"ש והלא מעשר בכלל כל הקדשים היה וכו' ולי לא נראה זה הקשת תמורה למעשר אלא הקשת כל הקדשים למעשר והקשת תמורה למעשר לר"ש נפקא מדתנן ר"ש אומר אין ממירין אלא אחד באחד שנאמר והיה הוא ותמורתו מה הוא יחיד אף תמורתו יחידה ופי' מה הוא יחיד כדרבה דאמר יצאו שנים בעשירי וקראן עשירי עשירי ואחד עשר מעורבין זה בזה ותניא בברייתא גבי מעשר מה הוא יחיד אף מעותו מיוחדת וכל הקדשים הוקשו למעשר : [שם] **ומתני'** נמי דקתני יצא רובו ה"ז יקבר לא איפשיטא אם כגון שיצא חציו ברוב אבר אם כגון שיצא רובו במיעוט אבר הלכך נקיטינן בתרוייהו לחומרא ואע"ג דלענין בכורה איבעיא ליה לרב' נקיטינן לאיסור אכילה למיסר אפי' מה שבפנים משום דקי"ל רובו ככולו ויש ספרים שכתוב בהם בתר רובא דעובר שדינן לה וקמ"ל דשבקינן רוב דבהמה ואזלינן בתר רובא דעובר : [דף ע ע"א] **וכן** הא דבעי רבה כרכתו אחותו והוציאתו מהו נשתבש בה הר"ר שלמה ז"ל בפירושו מפני שיש ספרים משובשים שכתוב בהן כרכתו אחותו והגירסא הנכונה כך היא כרכתו אחותו והוציאתו מהו פי' כגון דאתילידא נקבה בהדי זכר וכרכתו הנקבה לזכר והוציאתו ודייקינן עלה היכי דמי אי דנפקא נקבה דרך רישא פטרתיה לרחם מפני שהיא הוציאה ראשה תחלה ואין הזכר הכרוך בה פטר רחם לא צריכא דנפקא איהי דרך מרגלותיה ואיהו דרך ראשו דקדם ונפקא ליה רישא דזכר מקמא דליפוק רובא דנקבה מי אמרי' נגיעת רחם מקדש והא לא נגע או דלמא מין במינו לא הוי חציצה כך הוא הפי' הנכון ואע"פ שנאמר ענין זה בגמ' בלשון זכר אי דנפק דרך רישיה פטרתיה לא צריכא דנפק דרך מרגלותיו על הנקבה נאמר הענין כמו שפירשנו ונקט לה בלשון זכר מפני שלשון זכר נופל על העוברים כולן :

[דף ע ע"ב] **מתני'** בהמה שמת עוברה בתוך מעיה כו' אמר ר"ח ק"ו וכו'. פי' הר"ר שלמה ז"ל דאפי' לר"ע דאמר לקמן טומאה בלועה מטמאה כגון עובר במעי אשה הכא מודה מק"ו כדרב חסדא ור"ל דר"ח לית ליה דרבה דאמר טומאה בלועה כגון שתי טבעות טהורה והיינו דאיצטריך בבהמה לאתויי מק"ו והאשה החית טמאה בהדי עובר בשתי טבעות אבל האשה היולדת טהורה עד שיצא הולד דקי"ל טומאה בלועה אינה מטמאה את בולעה וכן טהרה בלועה אינה מטמאה מחמת בלועת וכדאמר רבא תרוייהו תנינהו ואע"ג דרבה לא שני ליה בטומאה בלועה בין טבעת אחת לשתי טבעות לרב חסדא שני ליה ולרבה דלא שני ליה לא איצטריך ליה ק"ו דרב חסדא ובבהמה ליכא למיגזר שמא יוציא ראשו ולד חוץ לפרוזדור דקי"ל אין פרוזדור לבהמה ועוד י"ל בזו ששנינו בהמה שמת עוברה בתוך מעיה והושיט הרועה את ידו ונגע בו ה"ק אע"פ שהוציא ידו עובר לחוץ ונגע בה הרועה טהור ולהכי אהני ק"ו דרב חסדא אם הועילה לו אמו לעובר להתירו באכילה בשחיטתה אלמא ירך אמו הוא לא תועיל לו לטהרו מידי נבלה שתהא היד שהוציא העובר לחוץ כאבר המדולדל בבהמה שהוא טהור עד שיפול דאפי' לר"מ דאמר שחט את אמו ואח"כ חתכו הבשר מגע נבלה מודה הוא שאין האבר מטמא עד שתמות הבהמה אף זה כאבר המדולדל בחיים הוא ואינו כאבר מן הנבלה מאחר שהוא ראוי להטהר בשחיטת אמו ואיתקש בהמה טהורה לטמאה ולהכי אהני ק"ו דרב חסדא ואין הושטה האמורה ברועה כהושטה האמורה בחיה שזו היא בלועה וזו בין בלועה בין שאינה בלועה ולזו הסברא דעתי נוטה לפי שנמצא שבוש ברוב הספרים במקום הזה כתבתי הנוסחא שתפשתי מיסודו של ר"ח ז"ל :

הגדול

[דף עא ע"א] **חיה** טהורה בכלל בהמה טהורה לסימנים. פי' וה"ה דמצי אמר לנבלה דעלה אתינן מתרתי נקט בהמה טהורה בכלל חיה טהורה לטרפה דכתיב זאת החיה אשר תאכלו חיה אכול שאינה חיה לא תיכול פי' דאע"ג דההוא חיה לאו חיה ממש היא אלא לאפוקי טרפה שאינה חיה מ"מ יש בהמה בכלל חיה שהוציאה הכתוב לטרפה מכללה ואע"פ שכתב ובשר בשדה טרפה לא תאכלו ל"ש בהמה ול"ש חיה ול"ש עוף מ"מ הרי בהמה בכלל חיה זו שהזכיר הכתוב בענין טרפה ואינו אלא כמונה והולך המקומות בהן חיה בכלל ענין שהיא אמורה עליו ובהמה בכללן : חיה טמאה בכלל בהמה טמאה להרבעה דכתיב בהמתך לא תרביע כלאים ואע"ג דמגז"ש קי"ל חיה ואפי' עוף דיליף בהמתך בהמתך משבת כדתנן התם וכן חיה ועוף כיוצא בהן מ"מ חיה בכלל בהמה ומונה והולך הוא : בהמה טמאה בכלל חיה טמאה ליצירה דתנן המפלת וכו' וכל מאי דמפקינן לטומאה ה"ה לטהורה אלא הכי עדיפא ליה לאשמועי' כל חדא וחדא באנפי נפשיה הא ניחא לר"מ דאית ליה האי סברא אלא לרבנן דאמרי כל שאינו מצורת אדם אינו ולד בהמה טמאה בכלל חיה טמאה למאי הלכתא איצטריכא ליה לר' יונתן לאשמועי' ואסיקנא לכדרבי דתניא רבי אומר אקרא אני חיה וכו' והה"ר שלמה ז"ל גורס הלכות הללו בענין אחר ואינו גורס הא ניחא לר"מ אלא הכי גרים ולרבנן האי קרא למה לי כולה לכדרבי היא דאתא ואשמעי' דהכא קיימין כלומר לרבנן דפליגי עליה דר"י הגלילי האי קרא דר"נ בר יצחק מאי עביד ליה מפקא ליה לכדרבי :

[דף עא ע"ב] **כי** קאמר רבה כגון שבלע שתי טבעות אחת טמאה ואחת טהורה דלא מטמיא טמאה לטהורה. פי' ה"ר שלמה ז"ל דאי ממתני' דתנן בלע טבעת כו' ה"א טעמא לאו משום טומאה בלועה אלא משום מגע בית הסתרים אבל מגע טבעת בטבעת לאו מגע בית הסתרים הוא אלא כמונחים בקופסא או בתיבה וזה הפי' אינו מתישב על דעתי דהא דתנן בהדיא האשה טהורה עד שיצא הולד וזה ודאי משום טומאה בלועה היא דאי משום בית הסתרים נהי דמגע לא מטמיא במשא מיהת מטמיא כדאמרי' במס' נדה בפ' יוצא דופן וקי"ל מת מטמא במשא א"כ האשה היולדת אמאי טהורה אלא משום טומאה בלועה וזה דבר ברור הוא ובדין הוא דמצי פשיט לה רבא ממתני' דהכא אלא מתני' דטבעת אלימא ליה לאתויי למיפשט מינה טומאה בלועה וטהרה בלועה אידי ואידי בהדדי מטבעת וליכא לדחויה משום מגע בית הסתרים כדדחי לה ה"ר שלמה ז"ל דבטבעת טמאה טומאת מת עסקינן דקי"ל חרב ה"ה כחלל וכיוצא בו כל כלי מתכות ומטמאין הן במשא כמת עצמו ואי משום מגע בית הסתרים נהי דבמגע לא מטמיא במשא מיהא מטמיא ואע"ג דקי"ל חרב הרי הוא כחלל אין מגעו טעון הזיה שלישי ושביעי כדתנן בלע טבעת טמאה טובל ואוכל משום דבדרך בליעתו נגע ליה בפומיה וא"א לטבעת דמטמא אדם בשאר טומאות חוץ מטומאת מת וכן זו ששנינו בלע טבעת טהורה אף היא מפורש בטומאת מת וכשם שטבעת טהורה נשנית בבולע שנטמא במת כך טבעת טמאה נשנית בשנטמאת במת והא דאמרי' אליבא דרבא דאיצטריכא ליה לאשמועי' בשבלע שתי טבעות דאי ממתני' בלע טבעת א"נ ממתני' דתנן האשה טהורה עד שיצא הולד ה"א כי אמרי' טומאה בלועה אינה מטמאה ה"מ לגבי בולע דלגבי דידיה ה"ל כבלוע אבל בבולע שתי טבעות אחת טהורה ואחת טמאה סד"א לגבי טהורה לא הויין כבלוע אלא כדמנחן בקופסא ותטמא לה טמאה לטהורה ורבה דאמר כר' ישמעאל ומתני' בין לר"ע בין לר"י וה"ה דפליגי ר' ישמעאל ור"ע בשתי טבעות ר"י משוי להו כבלוע ור"ע לא משוי לה כבלוע אלא כמאן דמנחי בקופסא וטעמיה דכל חד וחד כדאשכחן גבי עוברין :

א מיי' פרק ה מהל' מאכלו' אסורות סמג לאוין קלב טור י"ד סי' סב : ב מיי' שם טור י"ד סי' יד : ג מיי' פ"ק שם סמג לאוין קלב טור י"ד סי' יג :

דף סח. — דף קב: — דף קכ: — דברים יב — שמות כב — ויקרא יא

א כתב הר"ן שם דיש מי שכתב שהכל תלוי בפרסות שצריך שיהיה לולד פרסות בהמה והלכך אם מצא בה דמות בהמה ורגליה כרגלי עוף או שאין לה רגלים כלל אסורה דפרסות בעינן ודמות יונה שיש לה פרסות ספק אם היא אסורה או מותרת דאיכא לספוקי אי חשיבא פרסה דידה פרסה והתוס' כתבו דאינו תלוי בפרסות כלל אלא כל שמצא בבהמה שהוא מין בהמה גמורה בראוי להיות אפי' רגליה כרגלי יונה או אפי' אין לה רגלים כלל מותר. אבל כל שהוא מין עוף אע"פ שיש לה פרסות אסור והיינו דנקט תלמודא דמות יונה לפי שהוא אסור אף כשיצא לאויר העולם לפי שאינו מתקיים והכי כתב הרא"ש וטור :

אע"פ שרגליה כיונה [מותר] דמ"מ מין שיש לו פרסה הוא דאי לא תימא הכי רבי יוחנן דאשמועינן דמצא בה דמות יונה אסורה באכילה הוה ליה לאשמועינן רבותא טפי דאפילו דמות בהמה שאין לה רגלים או שרגליה כרגלי יונה אסורה אלא ש"מ במין תליא מילתא וכל שיש במינו פרסה אע"פ שאין לו מותרת ודמות יונה אע"פ שרגליה כרגלי בהמה אסורה כיון שאין במינה פרסה דע"כ לא מיבעי לן בנדה באדם במעי בהמה אי חשיבה פרסה דידיה אלא משום דאדם מין שיש לו פרסה הוא ואפ"ה מספקא לן דילמא פרסות בהמה בעינן אבל דמות יונה נר מצוה שאין במינה פרסה פשיטא שאין פרסותיה מתירות אותה:

גרסי' בנדה* בפ' המפלת חתיכה איתמר המפלת בריה שיש לה שני גבין ושני שדראות רב אמר באשה אינו ולד בבהמה אסורה באכילה ושמואל אמר בבהמה מותרת באכילה ובאשה ולד במאי קא מיפלגי בדרב חנן בר רבא קא מיפלגי דאמר רב *חנן בר רבא השסועה בריה שיש לה שני גבין ושני שדרות רב סבר בריה בעלמא ליכא ומחייא לא חיי מכי נפיק לאויר העולם וכי אגמריה רחמנא למשה במעי אמו אגמריה ושמואל אמר בריה בעלמא איכא ומחייא חיי וכי אגמריה רחמנא למשה *[בעלמא] אגמריה אבל במעי אמן שרי מאי טעמא כל שבבהמה תאכלו *)רב ירמיה סבר למיעבד עובדא כותיה דשמואל א"ל רב *נחמן מאי דעתיך לחומרא חומרא דאתי לידי קולא הוא דקא יהבת לה ימי טוהר אלא עביד כרב דקיימא לן הילכתא כרב באיסורי בין לקולא בין לחומרא:

מתני' *מבכרת שהיא מקשה לילד מחתך אבר אבר ומשליך לכלבים יצא רובו ה"ז יקבר ונפטרה מן הבכורה. *השוחט את הבהמה ומצא בה בן שמונה חי או בן תשעה מת קורעו ומוציא את דמו מצא בה בן תשעה חי טעון שחיטה וחייב משום אותו ואת בנו דברי רבי מאיר וחכמים אומרים שחיטת אמו מטהרתו *ר' שמעון שזורי אומר אפילו בן חמש שנים והוא חורש בשדה שחיטת אמו מטהרתו קרעה ומצא בה בן תשעה חי טעון שחיטה לפי שלא נשחטה אמו (ואין בו משום אותו ואת בנו):

גמ' וקי"ל כחכמים דאמרי שחיטת אמו מטהרתו והוא שלא הפרים על גבי קרקע וחלבו מותר באכילה אבל דמו אסור ואם הפרים ע"ג קרקע

א טעון שחיטה וחלבו אסור ואצ"ל דמו דתניא *לענין גיד הנשה ונוהג בשליל וחלבו אסור דברי ר' מאיר ר' יהודה אומר אינו נוהג בשליל וחלבו מותר וקי"ל כר' יהודה ולענין דמו איתמר אמר רבי שמעון בן לקיש לדברי המתיר בחלבו מתיר בדמו לדברי האוסר בחלבו אוסר נמי בדמו ור' יוחנן אמר אפלדברי המתיר בחלבו אוסר בדמו וקי"ל כר' יוחנן. *א"ר אמי השוחט את הטרפה ומצא בה בן תשעה חי לדברי האוסר מותר ולדברי המתיר אסור ורבא אמר אף לדברי המתיר מותר מ"ט ד' סימנין אית ליה להאי כל תרי מינייהו מכשרי להו וקי"ל כרבא דבתרא הוא:

*)בנדה דף כד: איתא ר' ירמיה בר אבא (ג"א)

מתני'

רש"י

היכא ולא פרסות: באשה אינו ולד. ואין אמו יושבת עליו ימי טומאה וימי טהרה: לחומרא. שצריכה לישב עליו ימי טומאה: מתני' מבכרת המקשה לילד. בפטר רחם שלה מותר לחתוך אבר אבר ולהשליך לכלבים דכל כמה דלא נפיק רוביה לא קדים: יצא רובו. כאחד וחתכו: יקבר. ביציאת רוב חל עליה קדושה דקרינא ביה אשר יולד: ונפטרה מן הבכורה. שהבא אחריו אינו בכור בין שיצא אבר אבר בין שיצא רובו כאחד דהא שני לאו פטר רחם הוא אלא זה: קורעו. שאין צריך שחיטה ואפילו רבי מאיר מודה בהכי דאיתרבו מכל בבהמה תאכלו דלא חדשים היכא ולא אוירא היכא הילכך לאו בהמה היא: ומוציא את דמו. דחלבו הוא דמותר כדקתני בגמ' מה חלב האמור באשם מוצא מכלל שליל שאינו יכול לומר חלב שליל יקריב הנמצא באשם כי אין שם אשם נקבה אף כל חלב מוצא מכלל שליל אבל דמו לא גרע מדם האיברים דאמרינן בכריתות דהוי בלא תעשה: טעון שחיטה. דקסבר חדשים גרמי לשוויה בהמה באנפי נפשה ולא איתרבו מכל בבהמה תאכלו ורבנן סברי דחדשים ולידה גרמי דרבנן הם מרבו ליה מכל בבהמה תאכלו להיתרא אבל לשאר דבריו מודו רבנן דהוי בהמה מעלייתא: גמ' ואם הפריס ע"ג קרקע. שעומד על פרסותיו טעון שחיטה מדרבנן דלא ליתי לאיחלופי ולאכול בהמה בלא שחיטה: וחלבו. של השליל: לדברי האוסר. בן תשעה חי לכשרה עד שישחטנו מתיר זה באכילה דשחיטתו מטהרתו: לדברי המתיר. בלא שחיטה בשל כשרה אוסר בשל טרפה דשחיטתו דידיה לא מהני ביה ובשחיטת הטריפה לא משתרי שהרי הוא כאחד מאיבריה: [לשון רש"י ד' סימני דיתרא הוא דרבי ביה קרא מכל בבהמה]: ארבעה סימנים. שני סימנים רבי קרא מכל בבהמה תאכלו שאם תאכלו אם צריך לשחיטת (את) עצמו כגון של טריפה שוחטו ומותר שניתר בשנים מהנך ארבעה סימנין בשלו או בשל אמו:

גרסינן בנדה (דף כד.) וכו'. באשה אינו ולד אינו חשוב ולד. שתהא טמאה אמו בשבילו טומאת לידה: בריה בעלמא ליכא. אין בריה בעולם כיוצא בזו: וכי אגמריה רחמנא למשה. דטמאה במעי אמו אגמריה דבלאו הכי לא משכחת לה: וכי אגמריה רחמנא למשה. דטמאה בעלמא אגמריה על מין שבעולם כיוצא בזו אבל במעי אמו שרי מרבויא דבבהמה: מאי דעתיך לחומרא. שתהא אמו טמאה לידה קולא הוא דקא יהבת לה דמי טוהר ל"ג לזכר וס"ו לנקבה: מתני' מבכרת שהיא מקשה לילד. בפטר רחם שלה מותר לחתוך אבר כשהוא יוצא ראשון ראשון ומשליך לכלבים דכל כמה דלא נפק רובו לאו קדוש הוא: יצא רובו כאחד וחתכו ה"ז יקבר. דביציאת רובו חל קדושה עליה דקרינא ביה אשר יולד: ונפטרה מן הבכורה. שהבא אחריו אינו בכור ואפי' ברישא כיון שיצא רובו אע"פ שיצא אבר אבר ואע"ג דלא חייל קדושה עליה תו לא חשיב הבא אחריו פטר רחם דלא גרע קמא מהררת דם דפוטרת מן הבכורה כדאמרינן לקמן: ומדתנן יצא רובו הרי זה יקבר משמע שאינו מותר למכרו לעובד כוכבים לפי שאסור בהנאה וה"נ משמע בזבחים בפ' טבול יום (דף קג:) דתנן התם א"ר חנינא סגן הכהנים מימי לא ראיתי עור יוצא לבית השריפה אמר ר"ע מדבריו למדנו שהמפשיט את הבכור ונמצא טרפה שיאותו הכהנים בעורו אלמא עורו מותר אבל בשר אסור בהנאה ויקבר ואיכא למידק דהא בבכורות בפ' כל פסולי המוקדשים (דף לג:) משמע דבכור מותר בהנאה ומזמנין עליו אפילו עובד כוכבים דתנן התם ב"ש אומרים לא ימנה ישראל עם כהן על הבכור וב"ה מתירין אפילו בעובד כוכבים תירצו בתוס' דכל שהוא נאכל לכהן במומו שרי לזמן עליו את העובד כוכבים דהתקם לגבי ואיל אלא דלהאכילו לכלבים אסור מואכלת ולא לכלביך אבל היכא שהוא אסור באכילה כגון שנמצאת טרפה לא איתקם לגבי ואיל הילכך אסור בהנאה ויקבר ותדע לך דהא ר"ע הוא דאמר בפ' טבול יום (שם) דיאותו הכהנים בעורו אלמא בשרו אסור ובפרק כל פסולי המוקדשין מוקמינן בגמ' דההיא דבית הלל שאמרו מזמנין עליו את העובד כוכבים כותיה דר"ע: השוחט את הבהמה ומצא בה בן שמנה חי ובן ט' מת קורעו ומוציא את דמו. וא"ל שחיטה ומודה ר"מ בהכי דאתרבו מכל בבהמה תאכלו כיון דאינן בני קיימא ומיהו דמו אסור אע"פ שחלבו מותר כדאיתא בגמ' וכ"ל דהיינו טעמא דליכא למגמר שריותא מכל בבהמה תאכלו אלא במידי דבר אוכלא כגון חלב וגיד הנשה דתאכלו כתיב אבל דמו כיון דמשקה הוא לא נפיק משריותא דכל בבהמה תאכלו דאע"ג דאשכחן אכילה גבי דם אפ"ה הכא כיון דאיכא לאוקמי אמידי דבר אכילה לא מוקמינן ליה אדם: מצא בה בן ט' חי טעון שחיטה. דס"ל לר"מ דחדשים קא גרמי לשוויה בהמה באפי נפשה ולא איתרבי מכל בבהמה תאכלו: וחייב באותו ואת בנו. שלא ישחטנו ביום ששחט את אמו: וחכמים אומרים שחיטת אמו מטהרתו. דסבירא ליה דחדשים ולידה קא גרמי ומש"ה מרבו ליה להיתרא מכל בבהמה תאכלו: ורבי שמעון שזורי אומר וכו'. בגמרא פרכינן רבי שמעון שזורי היינו ת"ק ואמרינן דהפרים על גבי קרקע איכא בינייהו הפרים עמד על פרסותיו לת"ק כיון שהלך טעון שחיטה מדרבנן דילמא אתו לאיחלופי ולאכול בהמה בלא שחיטה: גמ' ולענין דמו איתמר א"ר שמעון בן לקיש לדברי המתיר בחלבו מתיר בדמו. פרכינן עלה בגמ' דהא תנן קורעו ומוציא את דמו ומשנינן לומר שאין ענוש כרת כלומר דכי קאמר רשב"ל מתיר בדמו לא שיהא מותר ממש אלא לומר שאין בו כרת משום דכיון דשליל לא חשיב בהמה באפי נפשיה אין דמו קרוי דם הנפש שיהא בהכרת אלא כדם האיברים הוי ואסור ולפי זה נראה דר' יוחנן דאמר אף לדברי המתיר בחלבו אוסר בדמו היינו לומר שחייבין עליו כרת וכתב הרמב"ן ז"ל דר' יוחנן הוא דאמר הכי אליבא דר' יהודה דאית ליה דם התמצית בכרת אבל לדידן דקי"ל כרבנן דאמרי דאינו חייב על דם התמצית אלא באזהרה כדם האיברים דם שליל נמי ליתיה אלא באזהרה וזה שכתבה הרי"ף ז"ל בהלכותיו לאו לענין כרת כמו שנאמרה בגמרא אלא רצה לאסור דמו על פי הגמרא ותפס לעצמו הלשון האמור בה ואין דברי הרי"ף ז"ל מוכיחין כן ואף הרמב"ם ז"ל כתב בפרק ו' מהלכות מאכלות אסורות שהדם הנמצא כגוש בתוך לבו של שליל חייבין עליו כרת נראה שדעתם ז"ל דלרבי יוחנן אפילו אליבא דרבנן איכא כרת בדמו של שליל והארכתי בזה בחדושי: גרסי' בגמ' [דף עה.] הושיט ידו למעי בהמה ותלש חלב בן תשעה חי ואכל רבי יוחנן אמר חלבו כחלב בהמה חדשים קא גרמי ור"ל אמר חלבו כחלב חיה חדשים ואוירא קא גרמי וקי"ל כר' יוחנן הלכך כי אמרינן חלבו מותר דוקא כשלא יצא החלב לחוץ קודם שנשחטה אמו אבל יצא לחוץ אסור וענוש כרת ומיהו אפילו ר"ל מודה דאסור מידי דהוה אהוציא העובר את ידו שאין היד ניתר בשחיטת אמו: השוחט את הטרפה ומצא בה בן ט' חי לדברי האוסר. בן ט' חי בכשרה עד שישחטנה מתיר את זה באכילה ששחיטתו מטהרתו: לדברי המתיר. בלא שחיטה בשל כשרה אוסר הכא דשחיטה דידה לא מהניא ובשחיטת הטריפה לא משתריא שהרי הוא כאחד מאיבריה ואע"פ שמי שמתיר מודה שכל שלא נשחטה אמו ניתר בשחיטת עצמו וכדתנן קרעה ומצא בה בן ט' חי טעון שחיטה ה"מ בשלא נשחטה כלל אבל זה אע"פ שהיא טרפה שחיטתה שחיטה לטהרה מידי נבלה וס"ל לר' אמי דלדברי המתיר כיון שנשחטה אמו אין לו שחיטה כלל: רבא אמר אף לדברי המתיר מותר מ"ט ארבעה סימנין אית ליה להאי.

דס"ל

המאור הגדול

[דף ע"ד ע"ב] איתביה ר"ל הבשר מגע נבלה וכו' בשלמא לדידי וכו' פי' מדר' מאיר מותיב ליה דאי מדרבנן מותיב ליה דקא אמרי מותיב טרפה וממטא במוקדשין הא קי"ל חיבת הקדש מכשרתן ואפיקנא דאיתכשר בשחיטה וכר"ש ושמעינן מינה דאע"ג דר"ש לית ליה דר"מ שר"מ אומר דם שחיטה מכשיר ור"ש אומר שחיטה מכשרת ולא דם כדאיתא בפרק השוחט וכדאסיקנא בגמ' פ' העור והרוטב אבל ר"מ אית ליה דר"ש שהשחיטה מכשרת וברם פליג עליה כדתנן נשחטה הבהמה הוכשרה בדמיה דר"מ ר"ש אומר לא הוכשרו והא דתנן השוחט בהמה חיה ועוף ולא יצא מהם דם כשרים ונאכלים בידים מסואבות דשמעת מינה דם שחיטה מכשיר ולא שחיטה עצמה דלא כר"מ ולא כר"ש ושלש מחלוקות בדבר: ותו שמעינן מפלוגתא דר"י ור"ל דהא דאיבעיא להו מהו למנות בו ראשון ושני לרבנן בבן ט' חי ולר"מ בבן ח' חי מדאמרי' עלה נעשה כאגוז המתקשקש אבל במת דברי הכל חד גופא הוא והא דאותביה ר"ל לר"י משום דכולהו עוברים הניתרים בשחיטת אמן אתניא מתני': [דף עה ע"א] מאן תנא עבר בנהר הוכשר אר"י ר"י הגלילי היא וכו' ואזדא ר"י לטעמיה וכו' פי' ה"ר שלמה ז"ל מדקאמר ר' יוחנן ריה"ג וב"ש אמרו דבר אחד ש"מ רבנן דמטהרי בבן פקועה לאו משום דס"ל דטעון שחיטה כר"מ דאי משום דטעון שחיטה אינהו נמי בדגים דלאו טעונין שחיטה אפשר דמודו להו לב"ש דמיטמו. ול"נ דהאי ואזדא ר"י לטעמיה אקמייתא קאי דמודו לב"ש ר"י הגלילי וב"ה דאר"י מונים בו ראשון ושני ותרי גופי נינהו אול ר' יוחנן לטעמיה דאמר ר"י הגלילי וב"ש אמרו דבר אחד דאילו ר"ל דס"ל חד גופא נינהו אפשר דמודי ר"י הגלילי וב"ה להדדי דעד כאן לא מטמא ר"י הגלילי אלא בבן פקועה דאשתחיטא אימיה וכמאן דאשתחיט איהו דמי דמאחר דחד גופא הוא אבל בדגים שאין בהם שחיטה כלל אפי' ר"י הגלילי מודה דלא מטמו מחיים וב"ה נמי מודו לר"י הגלילי ומאן דפליג עליה דר' יוסי ר"מ דאמר בן פקועה טעון שחיטה אבל לר' יוחנן כיון דתרי גופי נינהו ולית ביה בגופיה כלל הוי ליה כדגים ובעל כרחך ר"י הגלילי וב"ש אמרו דבר אחד ומאן תנא דפליג עליה דר"י הגלילי ב"ה דאמרי גבי דגים משיטותו וכולהו אליבא דרבנן דס"ל בן פקועה אין טעון שחיטה: [שם] השוחט את הבהמה גרסי' בין ברדב חסדא בין בדתאני ר' חייא וכן נמצא בפרושי ר"ח ז"ל ומ"ש ה"ר שלמה ז"ל השוחט את הטרפה גרסי' קשיא לי אי הכי אתקיף רבא עליה דרב חסדא טעון שחיטה כמאן כר"מ והא רבא הוא דאמר אף לדברי המתיר נמי מותר ד' סימנים אכשר בה רחמנא וא"כ קשיא דרבא אדרבא ורוב המפרשים גורסים השוחט את הבהמה ומתחילים בפי' השמועה בבהמה כשירה ומטייתי ... דכי אסקה רב חסדא לדידי נמי לא קשיא ד' סימנים אכשר בה רחמנא כלומר ובבהמה טרפה קאמינא ובטעמא דידך דאמרת לדברי המתיר נמי מותר ול"נ פי' השמועה כולה עד סיפא בבהמה כשרה ואי

כאן

שלטי הגבורים

א הרא"ש והטור כתבו שאם הפרים ע"ג קרקע טעון שחיטה ראויה וכל שפוסל בשאר שחיטות פוסל בו כגון שהייה חלדה וכו' אבל כל שאר טרפות שבעולם אינו פוסל בו אפילו נטרפה קודם ששחטה ואינה יכולה לחיות והרי היא טרפה לפנינו יכול לשוחטה ואין טעון בדיקה כלל ועיקר והרב"ח כתב והביא דברי הר"ן דבשחיטות נמי אפי' החליד או דרס כשרה ודעת סמ"ג לאוין קי"ו הוא כן דאין טרפות פוסל בו כלל ועיקר אך לא הזכיר דבר מהשחיטות אם פסלות השחיטה פוסלים בשחיטתו או לאו ומיי' בחבורו לא הזכיר דבר מזה אך בפי' המשניות כתב בן ט' חי שמותר לאוכלו בלא שחיטה אין חלבו ודמו מותר אבל חכמים ...

עין משפט

א מיי' פרק ה מהל' מאכלות אסורות ופ"ד מהל' בכורים טור י"ד סי' ...

ב מיי' פרק ה מהל' שחיטה ודין הדם פ"ו ודין החלב פ"ז ...

בגמ' איתא בר אבא (ג"א)

לכשיצא לאויר העולם

בגמ' איתא א"ל רב הונא

דס"ל כרבנן דהתירא הוא דרבי רחמנא מכל בבהמה תאכלו שאם רצה אוכלו בשחיטת אמו אבל אם צריך לשחיטת עצמו כגון שליל של טרפה שוחטו ומותר שהוא יתר בשנים מארבעה סימנין או בושט וקנה שלו או בשל אמו: **גרסי'** בגמ' [דף עד.] בעי רב הושעיא הושיט את ידו במעי בהמה ושחט בה בן ט' חי מהו תיבעי לרבי מאיר תיבעי לרבנן תיבעי לרבי מאיר דע"כ לא קאמר ר' מאיר בן פקועה טעון שחיטה אלא היכא דיצא לאויר העולם אבל במעי אמו לא שריא ליה שחיטה או דילמא אפילו לרבנן ד' סימנין אכשר בה רחמנא ולא איפשיטא. והרי"ף ז"ל השמיטה מן ההלכות ואפשר שסובר דכיון דאסיקנא דארבעה סימנין אכשר בה רחמנא שחיטה מהניא ליה אבל בתוס' כתבו דהכי בעיין לא איפשיטא דאיכא למימר כי אמרינן דסימנין דידיה אכשר בה רחמנא ה"מ בשאין סימני אמו מועילים לו כגון שנקרעה או שנטרפה אבל כל שיש לו סימני אמו [אין לו סימני עצמו] או דילמא בין כך ובין כך ארבעה סימנים אכשר בה רחמנא וכיון דבעיין לא איפשיט נקיטינן לחומרא: **וגרסי'** תו בגמ' [דף עה:]

נר מצוה

מתני' *בהמה א שנחתכו רגליה מן הארכובה ולמטה כשרה מן הארכובה ולמעלה טרפה וכן שניטל צומת הגידין נשבר העצם אם רוב הבשר קיים שחיטתו מטהרתו ואם אין רוב הבשר קיים אין שחיטתו מטהרתו: **גמ'** אמר רב יהודה אמר רב (רבי חייא אומר) למטה למטה מן הארכובה [ומצומת הגידין] למעלה למעלה מן הארכובה [ומצומת הגידין] וארכובה גופה כנגדו בגמל ניכר: וכן שניטל ב צומת הגידין

ואלו

רש"י

מתני' בהמה שנחתכו רגליה. האחרונים: ארכובה. מפרש בגמרא: צומת הגידים. למעלה מן הארכובה הן וסמוך להן ג' חוטין שנוטלין מנקרי בשר *מתלחולת העצם שקורין נגקרון: וכן שניטל. אע"פ שלא נחתך ולא נשבר העצם: אם רוב בשר קיים. מפרש בגמרא רוב עוביו ורוב היקפו: מטהרתו. מתירו באכילה: ואם לאו אין שחיטתו מטהרתו. ואפילו במקום שהבהמה מותרת זה האבר אסור כדאמרינן ובשר בשדה להביא אבר ובשר המדולדלים. וג' עצמות הן בירך. התחתון הוא עצם הנחתך עם הפרסות כשמפשיטים הבהמה ואותה רכובה [נקראת ארכובה] הנמכרת עם הראש. שני לו למעלה הימנו עצם אמצעי ובו צומת הגידין הם בתחתיתו סמוך לפרק הארכובה הנמכרת עם הראש. והעליון הוא קולית התחובה באליה: **גמ'** למטה. דתני במתני' למטה מן הארכובה סמוך לה מיד דלא תימא רכובה דמתני' היא רכובה העליונה (א) ולמטה ר"ל למטה ממנה דהיינו עצם אמצעי: ולמעלה. למעלה מן הארכובה מיד קאמר דהיינו בצומת הגידין דבארכובה הנמכרת עם הראש איירי: בגמל ניכר. אותה רכובה האמצעית שבולט העצם בירך הגמל:

מעילוי

אמר רב משרשיא לדברי האומר חוששין לזרע האב בן פקועה הבא על בהמה מעלייתא הולד אין לו תקנה. וה"פ לדברי האומר חוששין לזרע האב דהיינו חנניא דקאמר באותו ואת בנו [דף עח:] דנוהג בזכרים הולד אין לו תקנה שהרי הוא כמי שאין לו אלא סימן אחד מצד אמו שהסימן השני שמצד אביו שחוט ועומד הוא שאין שחיטה נוהגת בו ובהמה בחד סימן לא מתכשרא והאי סימן בתרא לא מצטרף לקמא שאין לך שהייה גדולה מזו שראשון שחוט משנולד ולית ליה לרב משרשיא הא דאמרינן לעיל ארבעה סימנין אכשר בה רחמנא כך כתב רש"י ז"ל ולא נהירא דאי הכי קשיא הלכתא אהלכתא דקי"ל דד' סימנין אכשר בה רחמנא והא דרב משרשיא נמי משמע דהלכתא היא דליכא מאן דפליג עלה ולעיל בריש פרקין [דף סט.] נמי מקשינן מינה בגמרא בהדיא לפיכך נראה דכי אמרינן ארבעה סימנין אכשר בה רחמנא ה"מ כשאמה טרפה דכיון שלא הועילו לו סימני אמו אלא לטהרה מידי נבלה אית ליה סימנין דידיה אבל כל שהועילו סימני אמו להתירו באכילה סימני עצמו כשחוטין הן וראיה לדבר מדאמרינן לעיל [דף סח.] דאבר היוצא אסור ואמאי נשחוט את העובר ויהא מותר וכי תימא אה"נ ליתא דבהדיא אמרינן לעיל בגמ' [שם:] כטרפה מה טרפה כיון שנטרפה שוב אין לה היתר אף בשר כיון שיצא ממחיצתו שוב אין לו היתר ואמרי' נמי לעיל [דף סט.] האי לית ליה תקנתא בשחיטה אלמא כל שהתירה שחיטת אמו באכילה סימני עצמו שוב אינן בני שחיטה:

וגרסינן תו בגמרא [דף עה:] רבי שמעון שזורי היינו ת"ק אמר רב כהנא מפרים ע"ג קרקע איכא בינייהו וכבר פרשתיה במשנתינו: [שם] אמר אביי הכל מודים דקלוט בן פקועה שהוא מותר מאי טעמא כל מילתא דתמיהא מדכר דכירי אינשי. פירוש דאפילו תנא קמא דפליג אדרבי שמעון שזורי ומצריך שחיטה בהפרים על גבי קרקע מדרבנן בהא מודה *דלצריך שחיטה שקול יוצא עליו שמתוך שתמהים על קליטתו זוכרין את כל דבריו איכא דאמרי אמר אביי הכל מודים בקלוט בן קלוטה בן פקועה שהוא מותר מ"ט כל מילתא דתרי תמיהי מדכר דכירי אינשי וה"פ דדוקא בקלוט בן קלוטה ואותה קלוטה היתה פקועה הוא שמודים חכמים שהוא מותר משום דאיכא תרי תמיהי שהוא קלוט ואמו קלוטה אבל בחד תמיהא בלחוד לא מודו וכיון דאיתמר תרי לישני נקיטינן כלישנא קמא דבחד תמיהא שרי דספיקא דרבנן הוא ולקולא ולדברי הגאונים ז"ל שפוסקים בכל מקום כלישנא בתרא כל שהפרים על גבי קרקע לא שרי ליה עד דאיכא תרי תמיהי:

וגרסינן תו בגמרא [שם] אדא בר חבו הוה ליה בן פקועה נפל עליה דובא אתא לקמיה דרב אשי ואמר זיל שחטיה פרש"י ז"ל שהזאב טרפו ולא היה יכול עוד לחיות ואמר ליה זיל שחטיה כרבנן דאמרי דהפרים ע"ג קרקע טעון שחיטה ולפי דבריו ז"ל הא דא"ל זיל שחטיה אע"פ שנטרף היינו טעמא משום דכיון דמדינא בלא שחיטה שרי אלא דרבנן הוא דאצריך משום מראית העין אע"פ שנטרף מהני ליה שחיטה דבטרפות ליכא משום מראית העין (א) (אע"פ) שאין הכל בקיאין בהלכות טרפות וכתב הרשב"א ז"ל דבשחיטה נמי אפשר שאפילו החליד או דרס מותר שאין הרואה יודע שדרס או שהחליד והבא לימלך מלמדין אותו כדרך שאמרו בטרפה ואחרים אומרים דכיון דהצריכו שחיטה כל הלכות שחיטה פוסלות בו וכן נראה. ודעת הרב אלפסי ז"ל דכל היכא דהצריכו שחיטה כגון בהפרים ע"ג קרקע חלבו נמי אסור מפני מראית העין וכ"כ בהלכות גדולות דהפרים ע"ג קרקע בעי שחיטה ונקורי בשרא והיכא דשרי בלא שחיטה כגון קלוט בן פקועה חלבו נמי שרי: ונמצא פסקן של שליל. דכל שאמו כשרה אפילו הוא בן תשעה חי ניתר בשחיטת אמו וחלבו וגידו מותרים אלא שאם תלש ממנו חלב בעודו במעי אמו והוציא לחוץ אסור כר' יוחנן דסבירא ליה דחדשים קא גרמי ואם הפרים על גבי קרקע צריך שחיטה מפני מראית העין וחלבו וגידו גם כן אסורין אבל טרפות אינו פוסל בו אלא שוחטו בטרפותו ומותר ואי אית ביה חד תמיהא או תרי תמיהי וכפי מה שכתבתי למעלה בקלוט אין צריך שחיטה וחלבו וגידו מותרין שמתוך שהבריות תמהין עליו קולו יוצא שהוא בן פקועה. נשחטה אמו של שליל ונמצאת טרפה אם היה בן ט' חי ניתר בשחיטת עצמו דד' סימנין אכשר ביה רחמנא ואם הוא בן ח' חי או בן ט' מת כיון שאי אפשר לו בשחיטת עצמו אסור שאין שחיטת אמו שהיא טרפה מתירתו באכילה. בן פקועה שבא על בהמה מעלייתא לדברי האומר חוששין לזרע האב הולד אין לו תקנה מיהו היכא מאן דאמר דקי"ל דאין חוששין לזרע האב ויתבאר לפנינו בפרק אותו ואת בנו בס"ד. בא על בת פקועה כיוצא בו הרי בנו ובן בנו עד סוף כל הדורות כמוהו וכולן צריכין שחיטה ואין הטריפות פוסל בהן דבגמרא אמרינן דרבי שמעון שזורי שהוא מתיר אפילו בהפרים ע"ג קרקע היה מתיר בבנו ובבן בנו עד סוף כל הדורות בלא שחיטה ומיניה נשמע בשחיטה לדידן: **מתני'** בהמה שנחתכו רגליה. רגלים האחרונים: ארכובה. מפרש בגמרא: צומת הגידין. למעלה מהארכובה הנמכרת עם הראש הן בראש העצם השני הנקרא שוק סמוך לארכובה כמו שאכתוב בגמרא בס"ד: וכן שניטל צומת הגידין. אפילו לא נחתך העצם: אם רוב בשר קיים. מפרש בגמרא רוב עביו ורוב הקפו: שחיטתו מטהרתו. ומותר באכילה: ואם לאו אין שחיטתו מטהרתו. ואפילו במקום שהבהמה מותרת האבר אסור משום [ובשר] בשדה טרפה כדאמרינן להביא האבר והבשר המדולדלים: **גמ'** אמר רב יהודה אמר רב למטה למטה מן הארכובה ומצומת הגידין וכו'. תרי לישני איכא בהא מילתא בגמרא לישנא קמא אמר רב יהודה אמר רב למטה למטה מן הארכובה למעלה למעלה מן הארכובה ובאיזו ארכובה בארכובה הנמכרת עם הראש. ולישנא בתרא רב פפי מתני הכי אמר רב יהודה אמר רב למטה למטה מן הארכובה ומצומת הגידין למעלה למעלה מן הארכובה ומצומת הגידין וארכובה גופה כנגדו בגמל ניכר. ופרטו של דבר כך הוא שלש עצמות הן התחתון נקרא רגל והארכובה שלו היא הנמכרת עם הראש. למעלה מאותה ארכובה עצם השני הנקרא שוק וראשו התחתון של עצם שני סמוך לארכובה הוא צומת הגידין וראשו העליון של אותו עצם שני היא ארכובה שכנגדו בגמל ניכר שהם בולט עצם בירך הגמל והכי תניא בבכורות (דף מה.) דאותה ארכובה ניכר בגמל דתנן זנב העגל שאינה מגעת לערקוב דהיינו ארכובה הוי מום ותני עלה קפץ העליון ולא קפץ התחתון וכנגדו בגמל ניכר. למעלה מאותה הארכובה היא העצם דקולית ולכולהו לישני למעלה מן הארכובה דתנן במתניתין למעלה מיד קאמר דבאי זה מקום שיהיה למעלה מן הארכובה טרפה למר כדאית ליה ולמר כדאית ליה אבל מלמטה הוא שאינן שוין דלמאן דמפרש ארכובה דמתניתין ארכובה שכנגדו בגמל ניכר א"א לו לפרש למטה כפשטיה דהא איכא דוכתא למטה דטרפה דהיינו במקום צומת הגידין כדתנן וכן שניטל צומת הגידין הילכך מצטריך ליה לדחוקי ולמימר דלמטה אינו כלמעלה דלמעלה מיד וכל שלמעלה הימנו טרפה אבל למטה לא למטה מיד קאמר דכל שלמטה ממנו הינה כשרה ומש"ה מפרש דה"ק דלמטה מן הארכובה שכנגדו בגמל ניכר ומצומת הגידין כשרה בכל מקום דהיינו בעצם [התחתון למעלה מן הארכובה ומצומת הגידין דהיינו בעצם] הקולית טרפה בכל מקום בעצם האמצעי הוא דאיכא לאיפלוגי דבמקום צומת הגידין טרפה והיינו דתנן וכן שניטל צומת הגידין. למעלה ממנו כשרה ואע"ג

דכי

המאור הגדול

ואן זכר לטרפה כלל והכין הוא בוכאנא דשמעתא א"ר חסדא השוחט את הבהמה וכו' א"ל רבא טעון שחיטה כמאן כר"מ דכיון דבהמת כשרה קאמרת דהכי שמיע ליה מינה בע"ב ר"מ היא אי הכי אם מת היאך טהור שלמא במשא לימא רישא ר"מ וסיפא רבנן ובדין הוא דאם מת מותר נמי באכילה אלא סתומי מסתם לה דלא ליחזיאן רישא וסיפא כסתרן אהדדי בהדיא ודוגמת זה ביבמות בפ"א החולץ ליבמתו וחזר וקדשה צריכה חליצה מן האחים מאן אחים הנולדים כר"ש עמד אחד בין מן הנולדים בין מן הילודים וקדשה אין עליו כלום דבדין הוא דברישא יבומי נמי תתיבם אלא משום דלא ליהוי כסתרן רישא לסיפא בהדיא מסתים לה סתומי ותנא ברישא צריכה חליצה ה"נ בדין הוא דאיבעי ליה למימר אם מת מותר באכילה ומסתם ליה סתומי ואמר טהור שלמא במשא א"ל ולטעמיך הא דתנא ר' חייא אם כבר מצאו מת קאמר ובדין הוא דמצי תני מותר באכילה אלא משום טעמא דאמרי' דסתומי מסתם לה וכולה ר"מ היא אלא לדידך קשיא רישא ר"מ וסיפא רבנן אמר ליה לדידי נמי לא קשיא כולה ר"מ היא ואע"ג דלענין אכילה בעיא סימנין דגופיה למשרייה אבל לטהורי מידי נבילה ד' סימנים אכשר ביה רחמנא ושחיטת אמו מטהרתו מידי נבילה אפי' לר"מ אע"פ שר"מ מטמא בשחט אמו ואח"כ תתכה טומאת מגע נבלה מודה הוא בבן פקועה דאהני ליה מחיצת אמו לטהרו מידי נבילה ואע"פ שטעון שחיטה להתירו באכילה והא דתני ר' חייא ה"נ מיפרשא ולא צריכין לתרוצה אם כבר מצא מת:

[דף עה ע"ב] **אמר** אביי הכל מודים בקלוט בן פקועה שמותר ואע"פ שהפרים על גבי קרקע מאי טעמא כל מלתא דתמהא מדכר דכירי אינשי כיון דאיהו גופיה בן פקועה ואית ביה מלתא דתמהא דהוא קלוט לא אתי לאחלופי ומאן מודים רבנן דפליגי עליה דר"ש בהפרים ע"ג הקרקע ואמר אביי הכל מודים בקלוט בן קלוטה בן פקועה שמותר כלומר קלוט שאמו קלוטה ואם אמו פקועה הכל מודים שהוא מותר מאחר דאית ביה תרי דהוא קלוט ואמו קלוטה אע"ג דהוא גופיה לאו בר פקועה הוא אבל בקלוט בן פקועה דהוא גופיה בן פקועה הוא בחד תמהא סגי ליה ומאן מודים ר' יוחנן דאמר הוא מותר ובנו אסור הכא מודה שאפי' בנו מותר ואפי' הפרים על גבי קרקע ואפי' לרבנן כיון דאית ביה תרי תמהי ובדין הוא דאיבעיא ליה למימר בן קלוט בת פקועה אלא אידי דאמר בן קלוט אמר נמי בן פקועה ואף זו שאמרו ר"ש מתיר בבנו ובבן בנו כלומר בבתה ובבת בתה עד סוף כל הדורות וה"ר שלמה ז"ל גרים לה לדאביי בתרייתא בלישנא אחרינא וכן כתוב בפירושו ה"ג איכא דאמרי אמר אביי ופירשה בענין אחד ופירושינו נכון לפי גירסת הספרים כולן ולא ידעתי על מה השמיט הרי"ף ז"ל הלכות הללו ולא הזכיר מהם כלום:

וברור הוא כי אין הלכה כר"ש אלא כרבנן והלכתא כאביי בתרווייהו ודרב משרשיא נמי הלכה היא כמו שאנו עתידים לפרש בפ' אותו ואת בנו ומה שאנו סוברים בהלכות צומת הגידין יתבאר מתבוריינו בהל' גדיעה:

שלטי הגבורים

בן רבינו משולם בן רב שרירא גאון אבי רב האי גאון עשה שני מעשים התיר לבשל שיין לכתחלה לשתותו עם עובד כוכבים וגם בני פקועות היו לו ולא שחט אחד מהם אלא שמית בניהם נקופין בינקרניאס והאכילום בהוסם ואין משם ראיה להתיר בלא שחיטה דשאני התם דחוסם הוא ותמיהי אינשי כהכיא דאביי דאמר הכל מודים בקלוט בן פקוע שהוא מותר בלא שחיטה דמתוך שתמהין על קליטתן קול יוצא עליו שהוא בן פקוע ולא אתי לאחלופי. מא"ז:

א רש"י פסק דכל מקום שיחתך לגמרי עצם האמצעי אפי' למעלה מצומת הגידים דהוי טרפה ולדבריו הסכים הרשב"א והרמב"ן והרא"ש והטור וכתבו שכן נוהגים באשכנז וצרפת וכן פסק ספר התרומה. והגאונים פסקו דנחתך עצם האמצעי כשרה ובלבד שלא יהא במקום צומת הגידין דהיינו לבהמה גסה למעלה מעט"ז אצבעות כדלקמן וכן פסק הרי"ף ומיי'. וסמ"ג כתב בשם רבותיו הלכה למעשה להכשיר וכ"כ ראבי"ה באם נשבר או נחתך עצם האמצעי בלא הגידין דהיינו שלא במקום צומת הגידין דהוי כשרה והיכא שנחתך הרגל בארכובה בין הפרקים דהיינו במקום הכפיפה ממש הרא"ש כתב שרא"ה מי שהתיר ודעתו הוא לאסור והוכיח בראיות דתוך הארכובה הוי כלמעלה מן הארכובה:

ב וצומת הגידין בעוף היכן הם רוב הפוסקים כתבו שהם בעצם האמצעי כמו שהם בבהמה ממש והראב"ד מבפנים ולשאר הפוסקים מבחוץ ולזה הסכימו רוב הפוסקים וכמעט כולן שיעורן מתחלת עצם השוק והמחובר עם הרגל עד שנבלעים בבשר דשוב אין דין צומת הגידין עליהם כ"כ הר"ן בשם הרא"ה:

חדושי אנשי שם

מהר"ם (א) נ"ל לפרש וז"ל תוס' דוקא בשחיטה גזרו דמפרסמא אבל טרפות דידה לא מפרסמא וכתב בה"ג ומביאו בסג"ה בשר"י דשאר טרפות פוסלות בו משום דלא ליתי לאחלופי:

עין משפט

א מיי' פרק ו מהל' שחיטה סמג עשין סג טוי"ד סי' נה:
ב מיי' שם סמג שם טור י"ד סי' נו:

[דף רפג ע"ב]

נ"א מתלתולי

ד"ת מ"ש

גי' ד"ת

הגהות חוות יאיר

(א) שבין הקולית לעצם האמצעי:

נ"ל דאין מין [וכ"ה בד"ק וכד"כ]

ר"ש ד"ש

גי' ד"ש

דכי נחתך מתתאי טרפה דהיינו במקום צומת הגידין אפ"ה כי נחתך לעיל מינייהו כשרה וכה"ג מקשינן בגמרא מי איכא מידי דאילו מעלאי פסיק לה חיה ומתתאי פסיק לה ומתה ומהדרינן אמר רב אשי טרפות קא מדמית להדדי אין אומרים בטרפיות זו דומה לזו שהרי חותכה מכאן ומתה חותכה מכאן וחיה. כל זה לפי הלשון שהביא הרב אלפסי ז"ל בהלכות. מיהו לישנא קמא דרב יהודה אמר רב פליג עליה ואמר הכי. אמר רב יהודה אמר רב למטה למטה מן הארכובה למעלה למעלה מן הארכובה בא' זו ארכובה אמרו בארכובה הנמכרת עם הראש. וה"פ למטה כלמעלה כשם שלמעלה למעלה מיד קאמר שהרי טלן שוין כך למטה למטה מיד קאמר דלמטה מיד וכל שלמטה ממנו כשרה הילכך על כרחין ארכובה דמתני' היינו ארכובה הנמכרת עם הראש שכל שלמטה ממנו דהיינו בעצם התחתון כשרה וכל שלמעלה ממנו דהיינו בעצם האמצעי ובעצם הקולית טרפה ואיכא בין לישנא קמא ללישנא בתרא דללישנא קמא נחתכו רגליה בעצם האמצעי בכל מקום טרפה וללישנא בתרא למעלה מצומת הגידין כשרה: ולענין הלכה הרב אלפסי ז"ל והגאונים ז"ל פסקו כלישנא בתרא דבגמרא מקשי למאן דמתני לישנא קמא ואישתיק ולפי זה נסבר עצם האמצעי למעלה מצומת הגידין כשרה ואם תאמר אם כן נחתכו רגליה במקום צומת הגידין שהיא טרפה יחתוך למעלה מצומת הגידין ותכשר. לאו קושיא היא דנהי שאם נחתכו רגליה מתחלה למעלה מצומת הגידין כשרה כל שנחתכו במקום צומת הגידין מחמת שהחתך מכאיב לה באותו מקום היא נטרפת בכך ושוב אין לה היתר. ודכותה נמי בטחול וכליות שאע"פ שאם נחתכו בתחלה כשרים. ניקב הטחול בסומכיה טרפה וכן לקתה בכוליא אחת טרפה אילו ניטלו אחר כך אינן חוזרין להכשרן שהנקב בטחול והלקותא בכוליא מכאיב הבהמה יותר מכטילתן עד שהיא נטרפת בהן ושוב אין לה תקנה וליכא

°ואלו הן צומת הגידין אמר רבא *בר רב הונא אמר רב אסי דעילוי ערקומא היכא דפרעי טבחי ועד כמה אמר להו ההוא מדרבנן ורבי יעקב שמיה לדידי מיפרשא לי מיניה דרב יהודה ממקום שהגידין צומתין א ועד מקום שמתפשטין וכמה אמר אביי ארבעה בטדי בתורא. בדקה מאי אמר אביי בליטי הוו צומת הגידין בליעי לא הוו צומת הגידין. אשוני הוו צומת הגידין. רכיכי לא הוו צומת הגידין. אלימי הוו צומת הגידין. קטיני לא הוו צומת הגידין. חיוראי הוו צומת הגידין לא חיוראי לא הוו צומת הגידין. *מר בר רב אשי אמר כיון דזיגי אע"ג דלא הוו חיוראי *ולית הלכתא כמר בר רב אשי לא בחיורי ולא במיפך שבועה. חיורי הא דאמרן מיפך שבועה מאי היא *דאמר מדאורייתא לא מפכינן שבועה מר בר רב אשי אמר בדאורייתא נמי מפכינן שבועה וסימניך הפך לבן: אמימר משמיה דרב זביד אמר תלתא חוטי הוו חד אלימא ותרי קטיני איפסיק אלימא הא אזדא רוב בנין איפסקו קטיני הא אזדא רוב מנין מר בר רב אשי מתני לקולא איפסיק אלימא הא איכא רוב מנין איפסקו קטיני הא איכא רוב בנין והלכתא כוותיה: בעופא שיתסר הוו ואי פסיק ב חד מינייהו טרפה אמר מר בר רב אשי הוה קאימנא קמיה דרבא ואייתי לקמיה עופא ובדק ואשכח חמיסר הוה חד מינייהו שניא מחבריה נפציה ואשכחיה תרי. אמר רב יהודה אמר רב צומת הגידין שאמרו ברובן מאי רובן רוב כל אחד ואחד מהן כי אמריתה קמיה דשמואל אמר לי מכדי תלתא הוו °הא איכא תילתא דכל חד וחד מסייע ליה

רש"י

מעילוי ערקומא. עלס קטן הוא המחבר את הפרק שם מתחיל צומת הגידין ומה שיש מן הגידין ולמעלה הימנו עד מקום שמתפשטין קרוי צומת וכל מה שיחתכו שם טרפה ומשם ולמעלה כשרה: דפרעי טבחי. במקום שפותחין הטבחים להפריש את הבשר מן העלם כשמנקרים אותו נ"א במקום שמתחיל להפשיט העור של הרגלים: צומתין. מחוברין יחד ונראין כמו אחד: וכמה. אורכם (א) ד' בטדי ד' אלבעות: בליטי. קודם שהם נבלעים בבשר: רכיכי. לאחר *שנבלעים בבשר נעשין רכים: זיגי. צלולים: חיוורי. לבנים: מיפך שבועה. שהנתבע רולה להפך על התובע ואומר לו איני רולה לישבע אלא תשבע אתה וטול: בדאורייתא. כגון מודה מקלת או שעד א' מעידו: תלתא חוטי הוו. בצומת הגידין: אזדא רוב בנין. שהוא עב משניהן וכיון דאזל רובא טריפה הוה: חד שניא מחבריה. עב מחברו: נפציה. נפלו: רוב כל אחד ואחד: הא איכא תילתא. דכל חד וחד שנפסק שלא נפסק אלא רוב כל אחד והשתא כיון דאיפליגו אמוראי בשיעור ולא איתפרש הלכתא כמאן בשל תורה הלך אחר המחמיר הילכך מעילוי ערקומא עד מקום שמתפצל שנחתך שם הוי צומת הגידין אפי' ארכובה ועלם קיים טרפה:

בגמ' איתא דרבא בריה דרבה בר רב הונא אמר רב אשי כו' (ג"א)

ד"א שנכנסין

ע' עו:

לשון הרי"ף

שבועות ד' מח.

[רי"ף דף ע"ב]

למימר דאין ה"נ שאם נחתכו רגליה במקום צומת הגידין כל שחתך אותן למעלה מצומת הגידין קודם שחיטה חזרה להכשרה דאם כן ההוא בר טביא דהוה בי ריש גלותא דבדקוה בצומת הגידין כדאיתא לעיל [דף נט.] למה לא חתכו רגליו למעלה מצומת הגידין קודם שחיטה דהא בי ריש גלותא שכיחי חכימי ודעי דלמעלה כשרה אלא ודאי מכיון שנולדו בה סימני טרפה שוב אין לה היתר ועוד דבהדיא אמרינן בריש פרקין [דף סח:] בגמ' מה טרפה כיון שנטרפה שוב אין לה היתר וכמו שכתבתי למעלה וכן עיקר אע"פ שהרמב"ן ז"ל מגמגם בדבר להתיר בהמה שנחתכו רגליה במקום צומת הגידין כל שחתכה קודם שחיטה למעלה מצומת הגידין. ונמצא עכשיו לפי שיטה זו דבהמה שנחתכו רגליה במקום צומת הגידין טרפה ושוב אין לה היתר נחתכה בתחלת העצם האמצעי למעלה מצומת הגידין כשרה. אבל רש"י ז"ל מחמיר ופוסק כלישנא קמא דבאיזה ארכובה אמרו בארכובה הנמכרת עם הראש ולפי זה עצם האמצעי דינו כעצם הקולית שבכל מקום שנחתך בו טרפה והרב רבינו יונה ז"ל הביא ראיה לדבריו מדאמרינן לקמן [דף עו:] בגמ' הנהו גידים הרכים דאתו לקמיה דרבא כלומר שהיה נשבר העצם ואותן גידין הרכים חופין אותו ושקלינן וטרינן אי דינן כבשר ושריא או לא ואמרינן עלה אמר רבא למאי ניחוש לה חדא דאמר רבי יוחנן גידין שסופן להקשות נימנין עליהם בפסח אלמא דינן כבשר ועוד התורה חסה על ממונן של ישראל וא"ל רב פפא לרבא רשב"ל ואיסורא דאורייתא ואת אמרת התורה חסה על ממונן של ישראל והרי אותן גידין לא משכחת להו בעצם הקולית שאין שם גידין כלל אלא באותו עצם אמצעי אלמא דאף בעצם האמצעי כל שנשבר ואין עור ובשר חופין את רובו טרפה ולדברי הגאונים ז"ל לא משכחת לה שהרי אין טרפות בעצם האמצעי אלא מחמת צומת הגידין וליכא למימר דבההוא עובדא לא שקלי וטרו אלא להתיר עצם עצמו אבל לבהמה פשיטא להו שאפילו לא יהא דין אותן הגידין כבשר שהבהמה כשרה דאם כן היכי אמר ליה רב פפא לרבא הא רשב"ל ואיסורא דאורייתא והרי אבר מדולדל אינו אסור אלא משום מנות פרוש מדבריהם בלבד כדאיתא לעיל [רי"ף דף עד.] בגמרא בפרקין אלא ודאי לענין הכשרה של בהמה הוו שקלי וטרו ולא משכחת לה אלא אליבא דלישנא קמא דאמר דבאיזו ארכובה אמרו בארכובה הנמכרת עם הראש: **ואלו** הן צומת הגידין. מהיכן מתחילין והיכן כלה כח חיות הגידין: דעלוי ערקומא. עצם קטן הוא המחבר פרק עצם השוק והרגל ומה שיש מן הגידים ולמעלה הימנו עד מקום שמתפשטין קרי צומת הגידין וכל מקום שיחתכו שם טרפה: היכא דפרעי טבחי. ששם פותחים הטבחין להפריש הבשר מן העלם כשרולים ליטול אותן גידין: ממקום שהגידין צומתין: ממקום שמחוברין יחד ונראין כגיד אחד משם מתחילים. והראב"ד ז"ל מוסיף לומר שבא ליתן לנו סימן אם הם הגידים החיצונים שכלפי חוץ מקום שזנב הבהמה נופל עליו או אותם שמבפנים כלפי גוף הבהמה ומשום הכי אמר שהמקום שהגידים מצומתים זה עם זה הוא צומת הגידים והם הפנימים שהם ג' מחוברין זה לזה אבל החיצונים אין שלשתן מחוברין זה עם זה והכי נמי מוכח לקמן שהפנימים הם צומת הגידים מדאמר אמימר משמיה דרב זביד תלתא חוטי חד אלימא ותרין קטיני איפסיק אלימא אזלא רוב בנין אלמא חד מינייהו אלים מתרין קטיני ולא משכחת האי עניינא אלא בפנימים כי החיצונים השנים היוצאים מן העלם [העקום] שניהם שוים ולא תמצא בהם אחד שיהא גדול מן השנים ולא אפילו כשנים מהם: ארבע בטדי. ד' אלבעות: **אמר** אביי בליטי הוו צומת הגידין. כתב הראב"ד ז"ל אף כי מהלעת השמועה דומה כי לא בא אביי לפרש אלא עד כמה הם מתפשטים אומר אני לפי מה שראיתי ומששתי בהם כי גם סימנין אחרים בא לפרש בהן להודיע מה הן צומת הגידין לפי שיש גם בפנימים חוטין אחרים והן מוזרקי דדמא ואינם לבנים כאותן שנקראו צומת הגידין גם אינן קשים וחזקים כמותן עוד ראיתי והנה שני גידים קטנים ולבנים הרבה כעין הגידין עצמן נכנסין בתוך הגיד שהוא אלים מהשנים זולתי השנים הקטנים שהם מחוברין עמו ואותן הגידין הקטנים אשר אמרתי ראיתי אותם נבלעים בגיד האלים כעין זכרות ונקבות ואפשר שעליהם אמר אביי בליעי לא הוו צומת הגידין כי אותן אינן מן החשבון ואין הבהמה נטרפת בהן והסימן היולא לנו מדברי אביי עד היכן צומת הגידין מתפשטים הוא מאשוני ורכיכי מאלימי וקטיני ומחיורי ולא חיורי כי כל מה שהגידין עולין למעלה מתרככין כעין הבשר ומתהדקין ומתאדמין מכל מקום עם אלה הסימנים מתמעטין שאר החוטין אשר שם והמשכילים יבינו עם ראות עינים ומשמוש ידים עכ"ל ז"ל: **מר** בר רב אשי אמר כיון דזיגי. צלולים ויש גורסין בפרק שבועת הדיינין (דף מא.) גבי פלוגתא דמיפך שבועה דאורייתא או דרבנן ולית הלכתא כמר בר רב אשי במיפך שבועה וחיורי וסימניך הפך לבן וזו גרסת ר"ח ז"ל והביאה כאן הרי"ף ז"ל בהלכות ולפי זה נקיטינן דדוקא חיורי אבל זיגי לא הוו צומת הגידין אבל רש"י ז"ל כתב ולית הלכתא כמר בר רב אשי במיפך שבועה [ואודיתא] והיינו הא דאמרינן בפרק זה בורר (דף כט:) מר בר רב אשי אמר אף על גב דכלפינהו איהו לריך למימר להו כתובו עד דקבעי דוכתא לדינא ובתוספות אמרו שכך נמצא בסדר תנאים ואמוראים קלר ולפי זה נקיטינן לחומרא כמר בר רב אשי. והרי"ף ז"ל כתב שתי הדעות בפרק זה בורר בהלכות: **תלתא** חוטים הוו. צומת הגידין: אזדא רוב בנין. שהוא עב משניהם וכיון דאזל רובא טרפה: מר בר רב אשי מתני לקולא אפסיק אלימא איכא רוב מנין איפסוק קטיני איכא רוב בנין וקי"ל הכי דהא בכולי תלמודא הלכתא כותיה בר ממיפך שבועה וחברתה וכן פסקו הרי"ף ז"ל והר"ם במז"ל ובספר התרומה כתוב בשם רש"י ז"ל דקי"ל כאמימר לחומרא דאפסיק רוב בנין או רוב מנין טרפה ולא נהירא: **בעופא** שיתסר הוו וכו'. שני מחבריה. עב מחבריה: נפציה: נפליה. אסקרפ"ר בלע"ז ומהא משמע דאע"פ שמחוברין כיון שמתפרדין פירוד הניכר שהם שנים מונין להם שנים: **מאי** רובן רוב כל אחד ואחד. דלא תימא ברוב א' מהם טרפה דליתא דלא מיטרפא עד שיחתוך רוב כל א' וא' ושמואל פליג ואמר דאפי' בכה"ג לא מיטרפא ומדברי הרי"ף ז"ל נראה דהלכתא כשמואל משום דרבנאי אמר הכי משמיה ואינו נראה דכיון דמשמיה דשמואל אמר לה הויא לה פלוגתא דרב ושמואל וקי"ל כרב באיסורי הילכך כל שנפסק רוב כל אחד ואחד טרפה לפי שלא נשתייר לא רוב בנין ולא רוב מנין וה"ה נמי דאי אפסיק אלימא וחד מן קטיני לגמרי טרפה מהאי טעמא אלא דאי לא איפסק [לגמרי] אע"ג דלא אישתייר בהו א"א משהו בעלמא ואזיל ליה רוב בנין ורוב מנין. כיון דחד מינייהו כולו או רובו קיים ואידך תרווייהו לא איפסיקו לגמרי כשלמין חשיבי ולא אזלינן בתר רוב בנין או רוב מנין אלא היכא דאיפסיק אלימא וחד מקטיני לגמרי

יפה"צ

שלטי הגבורים

א פירוש שמועה זו כן קבלה רש"י מפי רבותיו גאוני עולם רבינו יצחק סג"ל מויטרי ור' יצחק בר' יהודה ור' יעקב ב"ר יקר ז"ל שצומת הגידין הוא מחוץ לארכובה והזנב נופל עליהם וכן בעוף עד שעמד חכם גדול הראב"ד ז"ל ומתוך פלפולו סמך על ראות עיניו ומשמוש ידיו וחלק על קבלתם להכשיר את הטרפות ולהטריף את הכשר ואילו היה אומר לנו שהיה מקובל מרבותיו כך היינו אומרים זו קבלה וזו קבלה אבל מסברת לבו פירש שרבא ורבה בר רב הונא נחלקו במקום צומת הגידים רבא אמר דאגרמא ולבר כלומר מחוץ לעצם ורבה בר רב הונא אמר דאגרמא ולגיו מבפנים לעצם מצד תלל הבהמה ורבא בריה דרבה בר רב הונא לא נחלק עליהם אלא בענין דבר אחר להורות לנו מקום התחלת הגידין ופסק כמאן דאמר דאגרמא ולגיו והביא ראיות שאין בהן ממש כי כל ראיותיו למראה עיניו ישפוט ואנו בדקנו ומצאנו הדבר להיפך לכך אין לסמוך על חכמתו ולעקור קבלת חכמי התלמוד שהיו מקובלים מרבותינו וגם רב אלפס לא הביא בהלכותיו ההיא דאגרמא ולגיו אגרמא ולבר ואם היה מקובל כסברת הראב"ד ז"ל איך לא היה כותב דבר שהטרפות תלוי בו אלא ודאי דבר פשוט הוא שצומת הגידין הוא כאן וידוע הוא שכח הבהמה וחוזקה ותיותה תלוי בגידין שבחוץ ועל זה לא נסתפק אמורא ותנא וכל האמוראין לא דברו אלא על מקום התחלתן וסיומן:

ב חוטין שהן בצומת הגידין דעוף שנפסק א' מהם או כולם ולא נפסקו לגמרי הר"ן כתב בשם הרמב"ן שאם נפסק א' מהם"ז חוטין ולא נפסקו לגמרי אלא ברובו או אפי' איפסיקו ט"ו חוטין ברובן ונשתייר חד מינייהו שלם הוי כשרה ומיי' כתב דבעוף אפילו לא נפסק אלא רובו של אחד מהם טרפה וכתב הר"ן ודבריו נ"ל דכיון דבעוף מחמירין ולא מכשירי' אפי' ברוב מנין ורוב בנין אלא אפי' באחד טרפינן הדרן לכללין דרובו ככולו והטור כתב בשם הרשב"א שאם נפסק קלתו של כל אחד מהם יש מתירין עד שיפסק רוב כל א' ואחד מהם ויש מי שאוסר אפי' מפסק רוב אחד מהם ע"כ:

המאור הגדול

[דף עו ע"ב] והא דא"ל ר"נ לעולא ולימא מר עור משלים לחומרא כלומר שאין בשר בלא עור מציל בו עד שיהא עור על גבי בשר כדרך כל בשר שלם כן נמצא פי' דבר זה בתשובת הגאונים ז"ל והוא פי' יפה ולא כן פי' ת"ר שלמה ז"ל:

הגהות חוות יאיר

(א) עי' לעיל י"ד פ"א דכך פירשו כמלא כפדא:

ואע"ג דבמשהו בעלמא לא חשיב לן דרובו ככולו הכא חשיב דהא שמואל אפילו בנפסקו שלשתן נמי מכשר אע"ג דלא אשתייר בכל חד אלא כחוט הסרבל הילכך כיון דאמרינן דכל היכא דחד מינייהו קיימא לא מיטרפא בפסיקת רוב דאיך שמעינן מינה דכי אמרינן בעופא דאי איפסק חד מינייהו טרפה איפסק לגמרי קאמרינן אבל רובא לאו כלום הוא ולא עוד אלא אפילו איפסיקו חמישה ברובן וחד מינייהו שלם כשרה דהא הכא מסקינן דכל היכא דאית בהו חד כולו שלם או רובו אע"ג דאיך נפסקו ברובן וליכא רוב בנין ורוב מנין כשרה וכן דעת הרמב"ן ז"ל אבל הרמב"ם ז"ל כתב בפ"ה מהלכות שחיטה דבעופא ברובא דחד מינייהו טרפה וכדבריו נראה לי דכיון דבעופא מחמרינן ולא מכשרינן אפילו ברוב מנין ורוב בנין אלא אפילו בחד טרפינן הדרינן לכללין דרובו ככולו. ושיעור צומת הגידין בסוף מתחלת עצם השוק המחובר עם הרגל עד שנבלעים בבשר דשוב אין דין צומת הגידין עליהן וכן כתב הרא"ה ז"ל ויש לתמוה על הרמב"ם ז"ל שכתב בפרק הנזכר שצומת הגידין הוא בעצם התחתון שיש בו קשקשין כדגים ולא ידענו מנין לו לשנות מקום צומת הגידים בעוף מבהמה וכבר השיג עליו הראב"ד ז"ל: נשבר העצם וכו'. ואם לאו זה וזה אסור. דלא שני ליה נשבר מנחתכו רגליה: זה וזה אסור. אבר ובהמה ומתניתין דקתני ואם לאו אין שחיטתו מטהרתו למשמע אבר אסור ובהמה מותרת אלמטה מן הארכובה קאי: ואם לאו אבר אסור. משום מדולדל שיש בו מצות פרוש מדבריהם כדאיתא בגמרא בפירקין [דף עד.] ולשמואל בין למטה בין למעלה קאמר דשני לן בין נחתכו לגמרי לנשבר העצם וקי"ל כרב: ת"ר נשבר העצם ויצא לחוץ וכו'. ונראה מדברי רש"י ז"ל דהך ברייתא פירושה דמתני' היא דרוב בשר קיים דתנן היינו עור ובשר חופין את רובו דברייתא ומתני' נמי בשיצא לחוץ היא הא לאו הכי לא בעיא רוב בשר קיים אבל הרשב"א ז"ל כתב בשם רבו הרב ר' יונה ז"ל דמתניתין בשלא יצא העצם לחוץ היא הילכך כל היכא דרוב בשר קיים שלא ניטל אע"ג דאינו חופה רוב עביו של עצם ולא רוב היקפו כשרה אבל ברייתא כשיצא לחוץ ומש"ה בעינן עור ובשר חופין את רובו: הילכך בעינן רוב עביו ובעינן רוב היקפו. כתב רש"י ז"ל דרוב עביו היינו שלא יצא רוב עובי השבירה לחוץ אלא מיעוט [חלל] העצם נגלה ורובו נכסה ולמ"ד רוב היקפו עביו של עצם לא מעלה ולא מוריד שאם רוב היקף הבשר שסביב העצם של השבר קיים אפילו [נחתך רוב] העצם ויצא דרך נקב קטן כשר ואם רוב היקף הבשר סביב השבירה אינו קיים אפילו כל בליעת רוב השבירה נגד בשר הקיים והרי כל חלל העצם נכסה אפ"ה טרפה ואנן דבעינן רוב עביו ורוב היקפו בעינן רוב עביו נכסה שלא יצא רוב חלל דרך נקב הבשר ושיהא רוב היקף הבשר שעל היקף השבר קיים ע"כ. ור"י ז"ל פירש רוב עביו ורוב היקפו כעין רוב עביה ורוב חללה האמור למעלה בגרגרת שהעצם דק במקום אחד ובמקום אחר גס ופעמים יצא רוב עביו לחוץ ולא רוב חללו [או רוב חללו ולא רוב עביו] הילכך בעינן רוב עביו ורוב היקפו:

גרסינן בגמרא [דף עו:] אמר עולא אמר רבי יוחנן עור מצטרף לבשר. כלומר דחציו עור וחציו בשר מהני א"ל רב נחמן לעולא ולימא מר עור משלים לבשר לחומרא כלומר דבעינן רוב הכסוי בבשר ומיעוטו בעור א"ל אנא *מתני' ידענא דההוא בר גוזלא דהוה בי רב יצחק נפחא דעור מצטרף לבשר הוה ואתא לקמיה דרבי יוחנן ואכשריה כלומר אע"פ שהיה חציו עור א"ל בר גוזלא קאמרת שאני בר גוזלא דרכיך כלומר שמפני שעורו רך דינו כבשר ונראה מדברי ר"ח ז"ל דה"ה לכל עוף שלפי שעור העופות רך הרי הוא כבשר ומיהו בבהמה נקיטינן לחומרא דעור משלים לבשר כלומר דבעינן דאיכא רוב בשר. ולא נתחוורו דברי הרמב"ם ז"ל שפסק כלישנא קמא [דאיתמר בגמ'] דעור לבדו אפילו בבהמה הרי הוא כבשר: **ההוא** נשבר העצם דיצא לחוץ דאישתקיל קורטיתא מיניה. לשון קורט כלומר מעט העצם ונתעכל ונפל לארץ ומספקא להו אי סגי ליה בעור ובשר חופין כיון דניטל מן העצם או לא: מה לי נפל מה לי איתיה. כיון דעור ובשר חופין רובו כשר ואחרים פירשו שרובו של עצם יצא לחוץ ונפל ממנו מקצת עד שהיה עור ובשר חופה רוב עביו ורוב היקפו של עצם הנשאר ומיבעיא ליה לאביי אי אזלינן בתר השתא דהשתא מיהא עור ובשר חופין את רובו או דילמא כיון דאם איתיה לכוליה עצם לא היה עור ובשר חופה אלא מיעוטו טרפה ופשט ליה רבא דכיון שיצא רובו לחוץ לעולם אין הבהמה חיה במיעוט הנכסה דמה לי נפל מה לי איתיה:

גרסינן בגמ' [דף עז.] א"ל רבינא לרבא מתלקט מהו. כלומר אם בשר המכסה הרוב אינו יחד אלא כאן מעט וכאן מעט סביב ואם תלרפנו הוי רוב היקפו נכסה מהו: מתרונן מהו. שהבשר החופה את רובו יש בו בקעים בקעים: מתמסמס [מהו]. שהיה בשר הנשאר לכסוי נרקב וסלקן בתיקו ואע"ג דלעיל [דף נג:] פשיטא לן דנתמסמס הבשר רואין אותו כאילו אינו כדאמרי' גבי ריאה שנפלה תילחי תילחי וטריפנא לה מדרב הונא בריה דרב יהושע התם הוא כשנתמסמס האבר עצמו שהבהמה נטרפת בו אבל הכא הבשר הוא שנתמסמס וטרפותא אינו אלא מחמת שבירת העצם ולהכי מספקא לן. ואיבעיא לן תו ניקב מהו כלומר בשר החופה. נסדק מהו. נקלף מהו. כלומר שנקלף מעל העצם אותו בשר החופה ואינו דבוק בעצם מהו. ניטל שליש התחתון מהו. את"ל נקלף בלא חסרון כשר ניטל שליש התחתון של עובי הבשר סמוך לעצם והרי ב' שלישי עליונים עומדים באויר מהו וסלקן בתיקו ואיבעיא לן תו נקדר כמין טבעת מהו כלומר נקדר הבשר בסכין מעל *הבשר בעגול כמין טבעת ורוב היקפו מכוסה מהו מי אמרינן כיון שנקדר בעגול שוב אינו מעלה ארוכה [או לא] ופשטינן דכל היכא דקנה גרמא דידיה כלומר שהעצם מחזיק בשלו דמדובק בבשר סביבות הקדירה כשרה: ולענין נשבר העצם ויצא לחוץ ואין אנו יודעים אם מחיים אם לאחר מיתה כתוב בהלכות גדולות דאסור דאין להתיר מדרב הונא דאמר [דף ט.] נשחטה בחזקת היתר עומדת עד שיודע לך במה נטרפה דהתם דוקא (כגון) דאיכא למיתלי כגון בזאב או במשמוש ידא דטבחא אבל הכא דליכא למיתלי אסורה מספק אא"כ טרפה לכותל או רגלתה בהמה ברגל כי היכי דתלינן בזאב מיהו אם נשבר העצם וחזר ונקשר ולא ידענו אם מתחלה יצא לחוץ אם לאו בזו התיר ר"ת ז"ל וכתוב בספר התרומה דאפשר דטעמא דמילתא שאילו מתחלה יצא לחוץ לא היה נרפא ונקשר: **מתני'** השוחט הבהמה ומצא בה שליא: נפש יפה. שאין דעתו קצה בה מחמת מיאוס: תאכלנה. ולא אמרינן אבר מן החי הוא שגם היא ניתרת בשחיטת האם: ואינה מטמאה טומאת אוכלין. דלא חשיבא אוכלא: ולא טומאת נבלות. אם מתה הבהמה: חישב עליה לאוכלה מטמאה טומאת אוכלין. אם נגעה בטומאה המחשבה משויא לה אוכלא: אבל לא טומאת נבלות. דלאו בשר הוא אלא כשאר אוכל בעלמא הוא: אסורה באכילה. ואע"ג דלא נפק אלא פורתא וליכא למימר כל מיהוי הולד היה שם שמא באותו מקצת יצא ראש הולד והרי הוא כילוד: כסימן ולד באשה כך סימן ולד בבהמה. לא מיבעיא היכא דאית בה ולד אלא אפילו לא נמצא כלום בשליא אלא שנמוח הכל חיישינן שמא ולד היה בו ונמוח ובאותו זמן היה ראשו קיים ויצא לחוץ אלא שנמוח הכל אח"כ דאמרינן אין שליא בלא ולד כי היכי דאמרינן באשה לענין טומאת לידה שהשליא סימן ולד היא וטמאה לידה: המבכרת שהפילה שליא. והוא פטר רחם שלה: ישליכנה לכלבים. שאין בה קדושה דאע"ג דאין שליא בלא ולד הכא רובא לאו בת מיקדשא היא דדילמא נקבה הואי או נדמה כדאמרינן לקמן בגמ': ובמוקדשין. כגון בהמת שלמים שהפילה שליא תקבר דכיון דאין שליא בלא ולד קדשה דבין זכר בין נקבה דנפיק מבהמת הקדש קדים: בפרשת דרכים. מקום שהדרכים מתפרשין לשנים ודרך המנחשים לקברה שם שלא תפיל עוד: דרכי האמורי. ניחוש

וכתיב

נר מצוה

תתג

*לרבינא דאמר משמיה דשמואל צומת הגידין שאמרו אפילו לא נשתייר בהם אלא כחוט הסרבל כשר: *נשבר א העצם אם רוב הבשר קיים שחיטתו מטהרתו: אמר רב נשבר העצם למעלה מן הארכובה אם רוב בשר קיים זה וזה מותר ואם לאו זה וזה אסור. למטה מארכובה אם רוב בשר קיים זה וזה מותר ואם לאו האבר אסור ובהמה מותרת ושמואל אמר בין למעלה בין למטה אם רוב בשר קיים זה וזה מותר ואם לאו אבר עצמו אסור ובהמה מותרת והילכתא כותיה דרב. ושמואל נמי הדר ביה לגבי רב: ת"ר נשבר העצם ויצא לחוץ אם עור ובשר חופין את רובו מותר אם לאו אסור וכמה כי אתא רב דימי א"ר יוחנן רוב עביו ואמרי לה רוב היקפו אמר רב פפא הילכך בעינן רוב עביו ובעינן רוב היקפו: *ההוא נשבר העצם ויצא לחוץ דאישתקיל קורטתא מיניה ועור ובשר חופין את רובו אתא לקמיה דרבא אמר מכדי נשבר העצם ויצא לחוץ תנן מה לי נפל מה לי איתיה:

תתד

מתני' ג השוחט את הבהמה ומצא בה שליא נפש יפה תאכלנה ואינה מטמאה לא טומאת אוכלין °ולא טומאת נבלות חישב ב עליה מטמאה טומאת אוכלין אבל לא טומאת נבלות שליא שיצאה מקצתה אסורה באכילה

תתה

ג כסימן הולד באשה כך סימן הולד בבהמה מבכרת שהפילה שליא ישליכנה לכלבים ובמוקדשים תקבר אין קוברין אותה בפרשת דרכים ואין תולין אותה באילן משום דרכי האמורי:

גמ'

ריש"י

נשבר העצם. שלמעלה מן הארכובה: אם רוב בשר. שעל השבירה קיים ועור ובשר חופין את רוב עלם: זה וזה. אבר והבהמה מותרת: ואם לאו זה וזה אסור. ומתניתין דקתני ואם לאו אין שחיטתו מטהרתו למשמע אבר אסור ובהמה מותרת אלמטה מן הארכובה קאי: רוב עוביו. שלא יצא רוב עובי השבירה לחוץ אלא מיעוט החלל נגלה ורובו *נכנס: רוב היקפו. אם רוב היקף העלם סביב השבירה מגולה אפילו כיוונה בליעת ראש השבירה נגד הבשר הקיים והרי כל חלל העלם נכסה אפילו הכי טריפה: בעינן רוב עוביו. נכסה שלא יצא רוב החלל דרך נקב קטן של הבשר ושיהא רוב היקף הבשר שעל העלם קיים: דאישתקיל קורטתא. לשון קורט כלומר מן העלם נעכל ונפל לארץ: מה לי נפל מיניה מה לי איתיה. הואיל ועור ובשר חופין את רובו ובשר בכל ענין: **מתני'** נפש יפה. שאין נפשו קלה בה מחמת מיאוס תאכלנה ולא אמרינן אבר מן החי היא שגם היא ניתרת בשחיטת האם: ואינה מטמאה. דלא חשיב אוכל: ולא טומאת נבלות. אם מתה הבהמה: חישב עליה לאוכלה מטמאה טומאת אוכלין. אם נגע בה טומאה דמחשבה משויא לה אוכלא: אבל לא טומאת נבלות. דלאו בשר הוא אלא כשאר אוכל בעלמא: אסורה באכילה. ואע"ג דלא נפיק אלא פורתא וליכא למימר כל מיחוי הולד היה שם שמא באותו מקצת היה ראש הולד וקיימא לן יצא ראשו הרי הוא כילוד: כסימן ולד באשה. כלומר שהשליא היא סימן ולד באשה שאין שליא בלא ולד וכן בבהמה: מבכרת. זה פטר רחם שלה ישליכנה לכלבים. ואע"פ שאין שליא בלא ולד הכא רובא לאו בת מיקדשא היא דשמא הולד נקבה ואפילו הוא זכר דילמא נדמה הוא. נדמה כגון רחל שילדה זכר שדומה לעז או איפכא שאינו קדוש: ובמוקדשים. כגון בהמת שלמים שהפילה שליא תקבר דכיון דאין שליא בלא ולד ואפי' הויא נקבה מיקדשא לכך תקבר: בפרשת דרכים. מקום שהדרכים מתפרשים לשנים לדרך שמנחשים לקבור שם שלא תפיל עוד: דרכי האמורי. ניחוש:

גמ'

בגמ' איתא לרבנאי [וכ"ה הב"ח]

[נ"ל נכסה]

דף עז.

[דף רפה ע"א]

גי' מהר"ם שונדא

א מיי' פרק ה מהל' מאכלו' אסורות ופ"ח מהל' שחיטה סמג עשין סג טוי"ד סי' נט:

ב מיי' פרק ד ופ"ה מהל' מאכלו' אסורו':

ג מיי' פרק י מהל' איסורי ביאה ופ"ד מהל' בכורות טור י"ד סי' קנד סעו:

א כתב הרא"ש די"ם אוסרין משום דאילו הובא לפנינו קודם שנשבר העצם היינו צריכין לבדוק בצומת הגידין וה"נ אע"פ שנשבר העצם מ"מ בדיקה צריך עדיין בצומת הגידין ומי שאינו בקי לבדוק צריך לטריפו ור"י לא רצה לומר כאן לא איסור ולא היתר והר"ר שמואל מאיבר"א כתב בשם ריצב"א שאם לא נשתנה הבשר בעל הקשר במראיתה אז ודאי נתרפא יפה ואם נשתנה יש לחוש ורבינו שמשון כתב שאם אירע הדבר בעו"ש בין השמשות שא"א להכין אחרת שיש להתיר ולא בענין אחר והרא"ש כתב דכיון שהדבר מפוקפק בעיני הגדולים נכון להחמיר ולאסור:

ב מכאן היה דן רבינו יואל הלוי על שליא של נבלה או של טרפה שנתבשלה עם בשר כשרה שאין אוסרת הואיל ולא מטמאה טומאת אוכלין משום דלא חשיבא אוכל ש"מ דפרשא בעלמא הוא אע"ג דע"י מחשבה אית לה טומאת אוכלין מיהו הואיל ומעיקרא פרשא הוא שרי דלא חזי לאדם ובאייתו באוכל. מא"ז:

המאור הגדול

[דף עז ע"א] וההוא נשבר העצם ויצא לחוץ דאשתקיל קורטיתא מיניה בהדי שבירתו אשתקיל וחוה עור ובשר חופין את הרוב הנשאר מן העצם דאי לא דאשתקיל ההוא קורטיתא לא היה בשר יופה את רובו ופשטוה לאיסורא מה לי נפל מה לי איתיה דכיון דאילו לא תשתקיל הוה לה אסור השתא נמי אסור אע"ג דאשתקיל בהדי טבירתו וזה הפי' שעלה בדעתי וה"ר שלמה ז"ל פי' להתירא ואסקא להתירא וכמו שכתבנו בחבורינו בהל' בדיקה על דעת ה"ר שלמה ז"ל:

נ"ל הבשר [וכ"ה בד"ק וכד"כ]

גמ׳ תנו רבנן כל בהמה תאכלו כלומר כל אשר בבהמה תאכלו לרבות את השליא יכול אפילו יצאת מקצתה ת״ל אותה ולא שיצאת מקצתה: ואין תולין אותה באילן משום דרכי האמורי: *אביי ורבא דאמרי תרוייהו כל דבר שהוא משום רפואה אין בו משום דרכי האמורי *דתניא אילן שמשיר פירותיו סוקרו בסיקרא וטוענו באבנים טוענו באבנים כי היכי *דליכחוש חיליה וסוקרו בסיקרא כי היכי דליבעי עליה אינשי רחמי כדתניא °וטמא טמא יקרא צריך להודיעו לרבים ורבים מבקשים עליו רחמים אמר רבינא כמאן תלינן קיבורא בדיקלא כי האי תנא:

הדרן עלך בהמה המקשה

אותו ואת בנו נוהג בארץ ובחו״ל בפני הבית ושלא בפני הבית בחולין ובמוקדשין כיצד השוחט אותו ואת בנו חולין בחוץ שניהם כשרין והשני סופג את הארבעים: גמ׳ *תנו רבנן יכול יהא אותו ואת בנו נוהג בזכרים ובנקבות והלא דין הוא חייב כאן וחייב באם על הבנים מה כשחייב באם על הבנים לא חייב אלא בנקבות ולא בזכרים אף כשחייב באותו ואת בנו אינו נוהג אלא בנקבות ולא בזכרים לא אם אמרת באם על הבנים שכן לא עשה הכתוב את המזומן כשאינו מזומן °תאמר באותו ואת בנו שכן עשה הכתוב את המזומן כשאינו מזומן והואיל ועשה בו הכתוב את המזומן כשאינו מזומן יכול יהא נוהג בזכרים ובנקבות ת״ל (אותו ואת בנו) אותו אחד ולא שנים ואחר שחלק הכתוב יש בדין לזכות חייב כאן וחייב באם על הבנים מה כשחייב באם על הבנים אינו נוהג אלא בנקבות א אף כשחייב באותו ואת בנו לא חייב אלא בנקבות ואם נפשך לומר אותו כתיב דמשמע זכר הרי הוא אומר בנו מי שבנו כרוך אחריו יצא זכר שאין בנו כרוך אחריו תניא אחריתי אותו ואת בנו נוהג בנקבות ואינו נוהג בזכרים חנניא אומר נוהג בזכרים ונוהג בנקבות *אמר רב הונא בר חייא אמר שמואל הלכה כחנניא איכא מאן דאמר ליתא לדחנניא דאמר ליה רבי אבא לשמעיה כי מעיילת לי כודניאתא בריספק עיין בהני דדמיאן להדדי ועייל אלמא קסבר אין חוששין לזרע האב וסימנין דאורייתא ותניא רבי יהודה אומר פרדה שתבעה זכר אין מרביעין עליה לא סוס ולא חמור אלא מינה

רש״י

גמ׳ שיש בו משום רפואה. כמו סם או משקה או לוחש על המכה אבל שלא על החולי כגון קבורת שליא בפרשת דרכים וכה״ג הדומה לניחוש יש משום דרכי האמורי: דליכחוש חיליה. שמרוב שמנו הוא משירן:

הדרן עלך בהמה המקשה

אותו ואת בנו. משום דאיצטריך למיתני ובמוקדשים תנא כולהו: בפני הבית. בפני בית המקדש: שלא בפני הבית. בזמן הזה: והשני. כלומר השוחט השני: סופג את הארבעים. משום לאו דאותו ואת בנו לא שנא שוחט האם תחלה לא שנא הבן תחלה ל״ש שחטינהו חדא גברא ל״ש תרי גברי: בחוץ. לאפוקי אם שחט חולין בעזרה: גמ׳ בזכרים. כגון ששחט אב ובנו: ובנקבות. אם ובנה: באם על בנים. בשילוח הקן כתיב והאם רובצת ולא האב רובץ: לא עשה הכתוב מזומן. דכתיב כי יקרא פרט למזומן כלומר עוף שלו: תאמר באותו ואת בנו. הואיל והוא חמור שעשה בו הכתוב מזומן כשאינו מזומן לכן חמור הוא ויהא נוהג בשניהן: אותו אחד ולא שנים. באחד נוהג ואין נוהג בשנים. ומעתה שחילק הכתוב וא״א לומר שינהוג בשניהם אלא או בזכרים או בנקבות: יש בדין לזכות. מעתה אני רשאי ללמוד כדין הראשון דמהשתא ליכא למיפרך תאמר באותו ואת בנו החמור לפיכך ינהוג בזכר ולא בנקבות דמה חומרא היא זו לומר כן מה לי זכרים מה לי נקבות כיון שממה נפשך לא מיחייב אלא אחד מינייהו: ואם נפשך. להשיב על דין זה יש לי טעם אחר: הרי הוא אומר בנו. משמע שנראה לנו שהוא בנו שכרוך ודבוק תמיד לילך אחריו ודרך הולד להיות כרוך אחר האם: כודנייתא. פרדות: בריספק. עגלה העשויה לרכוב בה: דדמיין אהדדי. באזנים ובזנב כדאמר רב פפא אי שזנבו גדול ואזניו קטנים בר סוסיא אמו היתה סוסיא ולהיפך אזניו גדולים וזנבו קטן אמו היתה חמורה: אלמא קסבר אין חוששין לזרע האב. ובני חמורין ובני הסוסים כלאים זה בזה דאי חוששין כולן שוים שבכולן יש שני צדדין: וסימנין דאורייתא. מדסמיך עליה ושרי הנהגתם אע״פ דהנהגת כלאים הוא איסור דאורייתא: אלא מינה. פרד דלא ליתי לד סוס ומשתמש בלד חמור או לד חמור

רבינו נסים

וכתיב ולא תעשה כמעשיהם. וא״ת היכי תנן ישליכנה לכלבים דהא תנן בבכורות (דף כא:) בהמה שהפילה חררת דם הרי זו תקבר ונפטרה מן הבכורה ואמאי תקבר מי עדיפא משליא דתנן ישליכנה לכלבים משום דלא חיישינן למיעוטא. לאו קושיא היא דהא אמרינן התם דהיינו טעמא דתקבר כדי לפרסמה שנפטרה מן הבכורה לפי שאין הדבר ידוע שתהא חררת דם פוטרת אבל זו שהפילה שליא אין צריך פרסום דכיון דאין שליא בלא ולד הכל יודעים שנפטרה מן הבכורה: גמ׳ ת״ר כל בהמה תאכלו לרבות את השליא וכו׳ ת״ל אותה ולא שילאה מקלתה. משום דחיישינן שמא ילא ראש הולד ובלאו קרא חיישינן להכי ואסמכתא בעלמא הוא והכי איתא בגמרא: כל דבר שיש בו משום רפואה. כגון משקה או סם או לחש שהוא לוחש על המכה: אין בו משום רפואה. כגון שעושין שלא על החולי כגון קבורת שליא בפרשת דרכים וכה״ג שדומה לניחוש כך כתב רש״י ז״ל כאן ובסוף פרק במה אשה (דף סז.) פירש דבר שיש בו משום רפואה שניכר שיש בו משום רפואה אבל דבר שאינו ניכר שיש בו רפואה אע״פ שיש בו רפואה יש בו משום דרכי האמורי ולא מחוור דהא שרי התם שן של שועל ומסמר הצלוב אע״פ שאין רפואתן ניכרת אלא ה״ק כל שיש בו משום רפואה ואע״פ שאינה ניכרת שרי שלא אסרה תורה משום דרכי האמורי אלא אותם מעשה תוהו שלהם שאין בהם תועלת: דליכחוש חיליה. שמרוב שמנו הוא משירן: דליתזיוה אינשי. סימן הוא לו שמשיר פירותיו: טמא טמא יקרא. לועק ואומר טמא הוא: קיבורא בדיקלא. דרכן היה בדקל המשיר פירותיו שלוקחין אשכול תמרים שאינן מבושלין ותולין עליו: כי האי תנא. לבקש עליו רחמים:

הדרן עלך בהמה המקשה

אותו ואת בנו נוהג בארץ ובחו״ל. משום דבעי למיתנא בחולין ובמוקדשין דאיצטריך למילף מקראי כדאיתא בגמרא תנא בארץ ובחו״ל דלא איצטריך דהא חובת הגוף הוא וחובת הגוף נוהגת בין בארץ בין בחו״ל בפני הבית ושלא בפני הבית. בזמן הבית ושלא בזמן הבית ואיצטריך דסד״א כיון דאותו ואת בנו בעניינא דקדשים כתיב בפני הבית דאיכא קדשים לינהוג שלא בפני הבית דליכא קדשים לא לינהוג קמ״ל והכי איתא בהדיא בפרק שלוח הקן (דף קלח:): חולין בחוץ שניהם כשרים. והב׳ סופג את המ׳ ל״ש שחט את האם תחלה ול״ש שחט את הבן תחלה. ל״ש שחטינהו חד גברא ול״ש שחטינהו תרי גברי יליף בגמ׳ דחייב וכתב רש״י ז״ל דמשום דבעי למיתנא שניהם פסולין ואחד פסול ואחד כשר תנא הכא שניהם כשרים ואע״ג דלא אצטריך אבל בתוס׳ כתבו דאין צורך לכך דודאי איצטריך דמדכתיב לא תאכל כל תועבה ודרשינן מיניה בפרק כל הבשר (דף קיד:) כל שתעבתי לך הרי הוא בבל תאכל סד״א אותו ואת בנו נמי תעבתי לך וליתסר קמ״ל דלא כדמפרש טעמא התם [דף קטו.] דמדאיצטריך רחמנא למיסר מחוסר זמן לגבוה מכלל דלהדיוט שרי וכתוב בהלכות גדולות דקמא שרי למיכליה לאלתר ובתרא אסור באכילה ליומיה וקנס הוא שלמד הרב ז״ל ממעשה שבת: גמ׳ יכול יהא אותו ואת בנו נוהג בזכרים ובנקבות. שיהא אסור לשחוט האב והבן ביום אחד וכן האם והבן: ודין הוא. שלא יהא נוהג אלא בנקבות: וחייב באם על הבנים. בשלוח הקן שהוזהר שלא יקח שניהם: אינו נוהג אלא בנקבות. דכתיב והאם רובצת ולא האב רובץ: לא עשה מזומן. דכתיב כי יקרא פרט למזומן. כלומר עוף שלו אינו חייב בשלוח: תאמר באותו ואת בנו וכו׳. הואיל וחמור הוא ינהוג בשניהם: אותו אחד ולא שנים. באחד הוא נוהג ולא בשנים: ומאחר שחלק הכתוב. וא״א (א) שינהוג בשניהם אלא בזכרים או בנקבות: יש בדין לזכות. יש ללמוד מדין הראשון באיזה ינהוג דהשתא ליכא למפרך תאמר באותו ואת בנו שעשה בו מזומן כשאינו מזומן לפיכך ינהוג בזכרים ולא בנקבות דמה חומרא היא זו לומר כך מה לי זכרים ומה לי נקבות: ואם נפשך לומר אותו כתיב דמשמע זכר. אם רצונך להקשות מפשט הכתוב דכתיב אותו דמשמע זכר: יצא זה שאין בנו כרוך אחריו. בנו משמע שנראה לו כבן שכרוך ודבוק תמיד לילך אחריו ודרך הולד להיות כרוך אחר אמו ולא אחר אביו: חנניה אומר נוהג בזכרים ובנקבות. מפרשינן בגמרא טעמיה דחנניה משום דכתיב אותו דמשמע זכר וכתיב בנו מי שבנו כרוך אחריו דהיינו נקבה הילכך נוהג בין בזכרים בין בנקבות וס״ל לחנניה דחוששין לזרע האב כלומר דהולכין אחר זרע האב כשם שהולכין אחר זרע האם: אמר רב הונא בר חייא אמר שמואל הלכה כחנניה איכא מ״ד ליתא לדחנניה דא״ל רבי אבא לשמעיה כדמעיילת כודניאתי בריספק כשתכניס לי פרדות לקשרן בעגלה למשוך אותה עיין בהני דדמיין להדדי ועייל. הסתכל שיהו דומות זו לזו בזנב ובאזנים משום דאמרינן בגמ׳ שאותן שאמן סוסיא זנב שלהן ארוך ואזניהן קצרות כשל סוס ואותן שאמן חמורה זנב שלהן קצר ואזניהן ארוכות כשל חמור אלמא קסבר אין חוששין לזרע האב אלא הולכין אחר האם לגמרי והנולדות מן הסוסיא דין סוס עליהן והנולדות מן החמורה דין חמור עליהן לפיכך היה מזהירו שיזהר שיהו דומות בסימנין שאילו אחת בת סוסיא ואחרת בת חמורה איכא משום מנהיג בכלאים ואילו לדברי האומר שחוששין לזרע האב אפילו אינן דומות שרי שבכולן יש שני לדדין: וסימנין דאורייתא. סימנין הללו של זנב ושל אזנים סימנין מובהקים הם לסמוך עליהם בשל תורה שהרי היה סומך רבי אבא עליהם: ותניא רבי יהודה אומר פרדה שתבעה זכר אין מרביעין עליה לא סוס ולא חמור אלא מינה. בגמרא איבעיא לן לרבי יהודה אי מפשט פשיטא ליה דאין חוששין לזרע האב או דילמא ספוקי מספקא ליה ואמרינן דנפקא מינה למשרא פרי עם האם כלומר אם הוא מותר להרביע פרד שאנו יודעים שאמו חמורה ושאמו סוסיא עם סוסיא דאי פשיטא לן דאין חוששין לזרע האב מותר שלד האב שבו כמאן דליתיה דמי ואי אמרינן דספוקי מספקא ליה פרד עם האם אסור דדילמא חוששין לזרע האב והוי כלאים לד אב שבו עם מין אמו והך מתניתין דפרדה שתבעה זכר בכל חד מהני גווני מיפרשא דאי מפשט פשיטא ליה דאין חוששין לזרע האב ה״ק אין מרביעין עליה לא סוס ולא חמור אלא מינה כלומר עד שיודע לנו מין אמו מהו שאם היא סוסיא מרביעין עליה סוס ולא חמור ואם היא חמורה מרביעין עליה חמור ולא סוס ואי ספוקי מספקי׳ ליה אי חוששין לזרע האב או לא אתיא שפיר טפי כפשטה דאפילו בשאנו יודעים מינה דאמה אין מרביעין עליה לא סוס ולא חמור מפני חשש לד האב שחוששין לו ג״כ לפיכך אין מרביעין עליה אלא מינה כלומר פרד כיוצא בה שאמותיהן שוות וכי תימא אפילו מינה היכי שרי אמאי לא חיישינן לצד סוס שמשתמש בצד חמור וצד חמור בצד סוס דהא תנן [פסחים דף פח:]

שלטי הגבורים

א כדין אותו ואת בנו אם נוהג בזכרים איכא פלוגתא הרי״ף פסק דאיסור אותו ואת בנו אינו נוהג אלא בנקבות כגון האם עם הבן והבת אבל לא בזכרים כגון האב עם הבן והבת הלכך שחט האב שרי לשחוט הבן או הבת ביום אחד וכ״כ בשם ה״ג ורב אחא משבחא גאון וכ״כ הרמב״ן והביא דבריו הר״ן שם ומיי׳ וסמ״ג וטור והרא״ש אביו והר״ן כולן הסכימו שאם ידענו בודאי שהוא אביו אסור לשחוט האב והבן ביום אחד משום דמספקא לן אי חוששין לזרע האב או לא ואזלינן לחומרא אלא שאין לוקין עליו וצ״ע כדברי מיי׳ שהרי בפי׳ המשניות פרק אותו ואת בנו פי׳ וז״ל ראוי שתדע שאין חוששין באותו ואת בנו אלא מי שבנו כרוך אחריו יצא זכר שאין בנו כרוך אחריו ע״כ הרי דלדידיה משמע להדיא דאין אותו ואת בנו נוהג בזכרים כלל ובפי״ב מהל׳ שחיטה כתב דנוהג גם בזכרים מספק וכן משמע לפירושו למשנה סוף פרק על מומין אלו אותו ואת בנו נוהג גם בזכרים והתימה יותר גדולה מסתירת פירושו ממקום למקום וצ״ע ועוד כתבתי בזה בהלכות כלאים:

עין משפט

א מיי׳ פי״ט מהל׳ שבת סמג לאוין סה: ב מיי׳ פי״ב מהל׳ שחיטה סמג לאוין קמט טוי״ד סי׳ טז׳:

דף עז: ב״מ ספ״ו דשבת

ף עח.

ף עה:

ר״ה מ״ז

יף עט.

ויקרא יג

תהו

נר מצוה · תורה אור

[דף רפה ע״ב]

הגהות הב״ח
(א) וא״א לומר בי׳ אלא או בזכרים כצ״ל:

גבי מי שחציו עבד וחציו בן חורין ליה.] שפחה אינו יכול בת חורין אינו יכול יבטל והלא לא נברא העולם וכו' אלמא לישא אליה שפחה ולישא בת חורין נמי אינו יכול משום דאתי צד עבדות ומשתמש בצד חירות דאי שרי היכי אמרינן יבטל יש לומר דהתם הוא דאיכא צד עבדות וצד חירות ממש אבל הכא אע"ג דמסוס וחמור אתו אין כאן צד סוס וצד חמור אלא בריה בפני עצמה היא שנעשית משניהם [ומהאי] טעמא הוא דשרי להשתמש בפרדות עצמן ואין אומרים משתמש הוא בסוס וחמור וליתא לדרב אסי דאמר אין רוכבין על הפרדה מק"ו כדאיתא בספרי :

ואמרינן יצחק ושמעון ואושעיא אמרו הלכה כרבי יהודה בפרדות והילכתא כר' יהודה דאמר אין חוששין לזרע האב ואיכא מ"ד אם מתברר שהוא אביו ודאי אין שוחטין אותו ואת בנו ביום אחד דהא אמר שמואל הלכה כחנניא ומסתבר דליתא דחנניא : ואותו ואת בנו נוהג בבהמה ואינו נוהג בחיה ובעוף דתנו רבנן* ושור ושה °שור ולא חיה (שה ולא עוף) והלא דין הוא ומה אם בהמה שאינה במצות כסוי הדם הרי היא במצות אותו ואת בנו חיה שהיא במצות כסוי הדם אינו דין שתהא במצות אותו ואת בנו ת"ל שור ולא חיה שה ולא עופות והלא דין הוא ומה אם בהמה שאינה באם על הבנים הרי היא במצות אותו ואת בנו עוף שהוא באם על הבנים אינו דין שיהא במצות אותו ואת בנו תלמוד לומר שה ולא עופות :

מתני'

[דף פו ע"א] ד"ת מ"ו

רש"י

ומשתמש בצד סוס : והלא דין הוא. כלומר אם לא נאמר קרא הוה אמינא דנוהג בחיה :

ואמרינן יצחק ושמעון ואושעיא אמרו הלכה כר' יהודה בפרדות. בסוף שני דייני גזירו' (דף קיא:) אמרינן הכי. ובגמרא פשטינן בעיין דלר' יהודה ספוקי מספקא ליה מדאמר רב הונא בריה דרב יהושע הכל מודים בפרי עם האם שאסור מדמסקינן הכי אע"ג דבגמרא אמרינן לעיל מיניה זו דברי רבי יהודה דאמר אין חוששין לזרע האב ואפ"ה פשטי' דכי אמר אין חוששין היינו לומר שאין מקילין בכך להתיר כל מיני פרדות אף על פי שאין אמותיהן שוות ומיהו לחומרא חיישינן לזרע האב ואסרינן פרד עם האם ומסתברא נמי דכי אמרינן בדרבי אבא קסבר אין חוששין לזרע האב (א) [ה"ג קאמר קסבר דילמא אין חוששין לזרע האב] ומש"ה הוה בעי דלידמו כודניאתא להדדי דאילו הוה פשיטא ליה דחוששין לזרע האב כלהו כודניאתא ליסרו שבכולן יש צד תמור וצד סוס ואינן כלאים זו בזו אלא ספוקי מספקא ליה ומש"ה הוה בעי דלידמו אהדדי ומיהו משום דלא הוה פשיטא ליה דאין חוששין לזרע האב לא שרא אלא כודניאתא בהדי כודניאתא אבל לא כודניאתא בהדי סוסים וחמורים דמיגו דאימייהו לא דדילמא חוששין לזרע האב והוו כלאים. הילכך לענין הלכה נקיטינן דמספקא לן אם חוששין לזרע האב או לא דאע"ג דפסק שמואל כחנניא דפשיטא ליה דחוששין לזרע האב לא קי"ל הכי מדאמרי' בפ' שני דייני גזירות יצחק ושמעון ואושעיא אמרו הלכה כר' יהודה בפרדות וכיון דאסיקנא בגמרא דר' יהודה ספוקי מספקא ליה וקי"ל כותיה נקיטינן דפרד עם האם אסור ובעובדא דר' אבא נמי מסקינן אלמא קסבר אין חוששין לזרע האב ונקיטינן נמי דאותו ואת בנו נוהג בין בזכרים ובין בנקבות לחומרא וכן פסק הר"ם במז"ל לענין אותו ואת בנו בפי"ב מהלכות שחיטה ולענין כלאים בפרק ט"ז מהלכות כלאים. ושמעינן מינה נמי דקי"ל כרב משרשיא דאמר לעיל בפ' בהמה המקשה [דף עה:] לדברי האומר חוששין לזרע האב בן פקועה הבא על הבהמה מעלייתא הולד אין לו תקנה דהא אסיקנא דמספקא לן אי חוששין לזרע האב או לא והא דאמר רב משרשיא לדברי האומר חוששין לאו לאפוקי מדרבי יהודה קאמר דהא לדידיה נמי חוששין מספיקא אלא לאפוקי מת"ק דחנניא קאמר דפשיטא ליה דאין חוששין לזרע האב כדקאמר בהדיא נוהג בנקבות ואינו נוהג בזכרים ולפי זה שלשה מחלוקות יש בדבר ת"ק דאותו ואת בנו פשיטא ליה דאין חוששין לזרע האב וחנניא פשיטא ליה דחוששין ורבי יהודה מספקא ליה אי דרשינן קראי כת"ק או כחנניא ומש"ה ס"ל דחוששין ואין חוששין לחומרא הילכך אותו ואת בנו נוהג בזכרים ופרד עם האם אסור ובן פקועה הבא על בהמה מעלייתא הולד אין לו תקנה דדילמא חוששין לזרע האב והנולדים מן הסוס עם הנולדים מן החמור אסורין דדילמא אין חוששין לזרע האב ולא נראה כן מדברי הרי"ף ז"ל שהרי דחה דברי חנניא לגמרי באותו ואת בנו. לפיכך כתב הרמב"ן ז"ל דליכא הכא אלא שני מחלוקות דת"ק דחנניא רבי יהודה הוא דר' יהודה בעלמא הוא דמספקא ליה אבל לענין אותו ואת בנו פשיטא ליה דאין חוששין לזרע האב מדרשא דקראי ומאי דמספקא ליה לר' יהודה בעלמא היינו טעמא משום דקסבר חדוש הוא שחדשה תורה באותו ואת בנו דהא האב והאם שניהם שותפין בולד הילכך דוקא גבי אותו ואת בנו שחדשה תורה הוא דאין חוששין אבל בעלמא חיישינן או דילמא כיון דגילה לך הכתוב באותו ואת בנו דאין חוששין ילפינן נמי בעלמא הילכך אע"ג דקי"ל בפרד עם האם דאסור ובנולדים מן הסוס עם הנולדים מן החמור דאסירי ובבן פקועה הבא על הבהמה מעלייתא דהולד אין לו תקנה משום ספיקא דרבי יהודה באותו ואת בנו נקטינן לקולא דנוהג בנקבות ואינו נוהג בזכרים דאפילו ר' יהודה מודה משום דרשא דקראי וא"ת א"כ רב משרשיא דאמר לדברי האומר חוששין לזרע האב לאפוקי ממאן דהא ליכא מאן דפשיטא ליה דאין חוששין לזרע האב י"ל דהה"נ אלא דרב משרשיא לא בעי לעיולי נפשיה [אי] ר' יהודה פשיטא ליה או מספקא ליה ומש"ה קאמר לדברי האומר חוששין לזרע האב כלומר ואי רבי יהודה פשיטא ליה דאין חוששין לאפוקי מיניה קאמר ואי רבי יהודה מספקא ליה לכ"ע קאמר. אבל אחרים אומרים דלמסקנא פשיטא ליה דאין חוששין לזרע האב [מדמסקינן בעובדא דרבי אבא אלמא קסבר אין חוששין לזרע האב] ורבי אבא כודניאתא בהדי האם נמי שרא דהיינו סוסים וחמורים וכיון דרבי אבא עבד בה עובדא ומעשה רב אמרינן דרבי יהודה ס"ל הכי והכי קי"ל דאין חוששין לזרע האב הילכך אותו ואת בנו נוהג בנקבות ואינו נוהג בזכרים ופרד עם האם שרי ובן פקועה הבא על בהמה מעלייתא הולד יש לו תקנה בשחיטת אמו דרב משרשיא לדברי האומר חוששין לזרע האב הוא דאמר דהולד אין לו תקנה אבל לדידן דקי"ל דאין חוששין הולד יש לו תקנה ואין דרך זה מחוור אלא שהוא דעת בעל הלכות ורב אחא משבחא גאון ז"ל ואף דברי הרב אלפסי ז"ל מטין כן : שור ולא חיה. והלא דין הוא. שיהא אותו ואת בנו נוהג בחיה : בהמה שאינה במצות כסוי. שאין דמה טעון כסוי : בהמה שאינה באם על הבנים. שמותר לקחת האם בעוד שהיא רובצת על *הבילים דקן לפור כתיב :

הגהות הב"ח

(א) קסבר אין חוששין לזרע האב היינו לומר שאין מקילין לומר דודאי חוששין דשמא אין חוששין לזרע האב : (ב) הוא הדין נמי מיתרצא כצ"ל : (ג) נ"ב נוהג : (ד) נ"ב היא : (ה) הויא כצ"ל : (ו) א"נ מכל מקום : (ז) הויא כצ"ל : (ח) זמן כצ"ל : (ט) נ"ב היא : (י) היא כצ"ל : (כ) דר"ש כצ"ל :

מלחמת ה'

כתוב בספר המאור כתב הרב אלפסי ז"ל איכא מ"ד אם נתברר ודאי שהוא אביו אין שוחטין אותו כו' ול"נ כו' עד ובפלוגתא דרבנן ור"א בכלאים אסיקנא דכולהו ספוקי מספקא : אמר הכותב א"כ הא דתניא באותו ואת בנו אינו נוהג בזכרים מני לא ר"י ולא רבנן ולא ר"א אלא באמת מאן תנא דפליג עליה דחנניא דאמר אינו נוהג בזכרים ר' יהודה היא וה"ה לרבנן ולר"א וכולהו ס"ל אינו נוהג בזכרים ולפי' כשאלה שאלה בגמ' מיפשט פשיטא ליה לר"י שאין חוששין לזרע האב מאחר שמיעט הכתוב באותו ואת בנו שאינו נוהג בזכרים או דלמא מספקא ומטעמא דידיה נמי מהכא דלמא מדאיצטריך קרא למעוטי הכא הוא דמעטי' אבל בעלמא חוששין לזרע האב ועוד דלמא התם טעמא משום דחס רחמנא בזה שכנה כרוך עליה דומיא דשלוח הקן אבל זכר שאין בנו כרוך אחריו ואין מכירין זה את זה כלל לא הקפידה בכן תורה אבל בעלמא חוששין לזרע האב לענין קורבה דאחר וכל דבר והיינו טעמא דספיקא ואסיקנא דספוקי מספקא ליה ואילו לדברי חנניא כיון שחששה תורה לזרעו בע"כ חוששין בכל מקום ולא לחוש בלבד אלא אפי' להקל דליכא ספיקא קמי שמיא כיון שחששה תורה בכל מקום חוששין בין להקל בין להחמיר והיינו דאמרי' הכל מודים בפרי עם האם שאסור מאן הכל מודים כולהו הנאי ואפי' ת"ק דאותו ואת בנו דהיינו ר' יהודה ואם לחשך אדם לומר א"כ הא דאמר רב משרשיא לדברי האומר חוששין לזרע האב לאפוקי ממאן אתה אמור לו ודאי כשתמצא לומר ספוקי מספקא להו לכולהו ליכא מאן דלא אמר הכי אבל אפשר היה לומר דר"י מיפשט פשיטא ליה דאין חוששין ולפי' לא הכניס רב משרשיא ראשו בין המחלוקת ואמר לדברי האומר חוששין סתם ואת"ל שבכל חוששין הרי כולם בכלל ואי איכא מאן דלא חייש אפי' להחמיר יש לה תקנה וכיון שנמצא הלכה בכללי כתובות ובשמועתנו זו כר"י בפרדות מכללות למדנו בדין אותו ואת בנו שאינו נוהג בזכרים וזו הדרך בכופה וקרובה ובכורים אנו שעל זה סמך רבינו הגדול ז"ל וכן מצאתי לבעל הלכות דליתא לדחנניא בענין אותו ואת בנו אבל לרב אחא משבחא גאון ראיתי בשאלתות שפסק כר' יהודה שאין חוששין לזרע האב בין לקולא בין לחומרא ומתיר פרי עם האם מעובדא דר' אבא דקאמרי' אלמא קסבר אין חוששין לזרע האב ומשמע שאין חוששין כלל ולפי דבריו משמע דבפרי עם האם היה מעשה והכי קאמר ליה כי מעלית כודניאתא בריספק שהחמורים או הסוסים עיין בהדין דדמיין להדדי ועייל ופליגא דרב הונא בריה דרב יהושע ואע"ג דפשטי' מינה ומסקי' והרבה כן במקומות אחרות בתלמוד. וזו ששנינו בכוי שמכסים את דמו משום דקי"ל כמ"ד בריה בפני עצמה היא כר' יוסי דר' יהודה הכי ס"ל וכמס' בכורות בפ"א אר"י בן לוי לעולם אינה מתעברת לא טמאה מן הטהורה ולא טהורה מן הטמאה לא גסה מן הדקה ולא דקה מן הגסה לא בהמה מן חיה ולא חיה מן בהמה וקי"ל כר"י בן לוי דלא אשכחן אמורא דפליג עליה ועוד דמקשי' מינה התם ומתרץ ר' ירמיה אליביה דאיעבור מקלוט ... ולא חיישינן לר"א ומחלוקתו שחוששין מספק לזרע האב וכר' יהודה קי"ל שאינו חושש כלל וכמעשה ... כלאים וכדאפסיקא הלכתא בכללי כתובות זו דעת רב אחא גאון ז"ל והא דתניא לקמן שה מת"ל אם ... לרבות את הכוי לדברי ר"א ומחלוקתו היא שנויה ולדברי רב חסדא אינה כהלכה ואם כדברי האומר בריה הוא ... היא והוצרך הכתוב לעשותו כבהמה לענין מתנות כמו שהוצרך לרבות בבהמה ולענין חלב כדאיתא בת' ... ורבינו כתבה בפ"ל מ"מ לענין אותו ואת בנו אין ספק שאינו בזכרים ונתקיימו דברי רבינו יצחק מכל פנים ... כתבתי ויש מוסיפים עוד סיוע לזה מסתם משנתינו דתנן אמה מכרתי לשחוט בתה מכרתי לשחוט ותנן את האם לחתן ואת הבת לכלה ולא משתמיט למתני בזכרים ורבינו הנהגל עצמו אמר כן דהא מתני' בכולה פירקין אם קתני ... מתני' אלא שמא סתמא כחנניא במס' בכורות ודפירקין עדיפא דקתני לה גבי הלכתא פסיקתא :

המאור הגדול

מתני'

כתב הרי"ף ז"ל איכא מ"ד אם נתברר ודאי שהוא אביו אין שוחטין אותו ואת בנו ביום אחד דהא אמר שמואל הלכה כחנניא ומסתברא דליתא לדחנניא. אלו דברי הרב ז"ל ולי נראו דברי איכא מ"ד כהוגן וכשורה והלכה כחנניא באותו ואת בנו לענין איסורא אבל לא לענין מלקות אי כר' יהודה בפרדות לחומרא דהא אסיקנא בגמ' ספוקי מספקי להו ובפלוגתא דר"א ורבנן בכלאים אסיקנא דכולהו ספוקי מספקי וכדפריש רב פפא בגמ' נקיטין בכל הני דלחומרא אולי' בכל דוכתא באותו ואת בנו ובכסוי הדם ובמתנות ובפרדות ודא"ל ר' אבא לשמעי' חומרא הוא כר' יהודה וכיון דנקיטי' בכל דוכתא לחומרא הא דא"ר משרשיא בפ' המקשה לילד לדברי האומר חוששין לזרע האב בן פקועה דאזיל אבהמה מעלייתא הולד אין לו תקנה הלכה היא וה"ה לזכר מעליא דאזיל אבת פקועה ולאו לאפוקי מדר"י אתא רב משרשיא אלא לאפוקי מדרבנן דפליגי עליה דחנניא : [דף פא ע"א] אלא אמר רבא ה"ק רב המנונא אומר היה ר"ש אין מלקות אותו ואת בנו נוהג בקדשים וכו'. פי' וכי היכי דמתרצא דרב המנונא בדרבא (ב) הם ה"נ מתרצא דר' הושעיא דאמר דכולה מתני' דלא כר"ש משום דר' הושעיא ודרב המנונא חד טעמא נינהו ותרווייהו מתרצי בטעמיה משום התראת ספק ולעולם אית ליה לר"ש איסור אותו ואת בנו (ג) בקדשים אבל מלקות לית ליה ויש ששואלין כאן כיון דאמר ר"ש שחיטה שאינה ראויה לא שמה שחיטה היכי משכחת לה לאיסור אותו ואת בנו בקדשים שניהם בפנים והא בתרא מקטיל קטליה משום דהו"ל מחוסר זמן והו"ל בלא ירצה ולמה ליה לרבא למימר משום דהו"ל התראת ספק תיפוק ליה דשחיטה שאינה ראויה היא משום דמחוסר זמן הוא וזו שאלה גנובה (ד) דכיון דפרט הכתוב איסור אותו ואת בנו בקדשים מדכתיב ושור או שה אותו ואת בנו ויש במשמע אפי' שניהם קדשים בפנים בעל כרחך (ה) הוא שחיטה אע"פ שמחוסר זמן ואינה ראויה שאם אתה אומר אינה שחיטה אינו מחוסר זמן ואין אותו ואת בנו נוהג בקדשים במשמע הכתוב וכיון דהוא נוהג בקדשים והוא מחוסר זמן בע"כ הוי שחיטה לגבי ההוא איסורא שפרט הכתוב אע"ג דלגבי מילי אחרנייתא לא הויא שחיטה דמי לא מודה ר"ש בשחוטי חוץ ששחיטה שאינה ראויה שמה שחיטה לגבי איסור שחוטי חוץ אע"ג דלגבי מילי אחרינתא לא הוי שחיטה ה"נ ל"ש : [שם] והתראת ספק דקאמר רבא בשחיטת השני עם זריקת דמו ואע"ג דלא משתרי השני בזריקת דמו משום דמחוסר זמן הוא (ו) כיון דבקדשים בעלמא לא משתרי בשר עד דזריק דם כל שחיטת קדשים אחת היא דלא (ז) הוא שחיטה ראויה עד דמזדריק דם שזריקת דם מועילה להוציא הבשר מאיסור לא תאכלו על הדם וה"ר שלמה ז"ל כתב בפירושו נראה בעיני דל"ג בטעמיה דרבא משום דהוי התראת ספק ולדידיה פליגא דרבא אדר' הושעיא וא"כ קשיא דר' הושעיא אדר"ש דבפ' מרובה ואית דבעי מימר שאם נזרק דמו של ראשון ואח"כ נשחט השני אף משום איסור אותו ואת בנו אין בו לדעתיה דר"ש דאמר שחיטה שאינה ראויה ל"ש שחיטה והאי נמי לאו שחיטה ראויה היא כלל ואפי' לבתר דמזדריק דם דהא מחוסר זמן הוא כיון שבעודו חולין אינו ראוי לשחיטה אם הוקדש השני אחר זריקת דמו של ראשון כיון שלא ראוי לשחיטת קודם שהוקדש הרי הוא מחוסר זמן וכתיב ביה לא ירצה אלא כי אמרי' איסור אותו ואת בנו נוהג בקדשים לר"ש כגון ששחט השני קודם שיזרוק דמו של הראשון לפי שהיא שחיטה ראויה שאם נזרק של שני ונשפך של ראשון כשר דקמא מקטל קטליה וכל שיזרוק דמו של שני קודם דמו של ראשון אינו מחוסר (ח) ואינו בלא ירצה אבל התראת ספק היא שמא יזרוק דמו של ראשון או שמא לא יזרוק ואליבא דר' אושעיא הכי קאמרי' מכדי שמעי' ליה לר"ש דאמר שחיטה שאינה ראויה ל"ש שחיטה שחיטת קדשים נמי שחיטה שאינה ראויה היא כל כמה דלא מזדריק דמו של ראשון שני אמאי סופג את הארבעים לא מבעיא היכא דשחטו אחר שנזרק דמו של ראשון דלית ביה לר"ש לא איסור ולא מלקות אלא אפי' נשחט קודם שנזרק דמו של ראשון דהא התראת ספק (ט) שמא לא יזרוק דמו של ראשון ומתני' קפסיק ותני סופג את הארבעים ופסול לא שנא ששחטו קודם שנזרק דמו של ראשון לא שנא ששחטו לאחר שנזרק דמו של ראשון ואקשינן עלה פשיטא דהכי איכא ס"ד אמינא שחיטת קדשים שחיטה ראויה היא משום דבלא שחיטה לא משתרי בשר הלכך הו"ל שני מחוסר זמן ופסול ולא לקי עלה משום אותו ואת בנו דהא שחיטה שאינה ראויה היא ור"ש לא פליג אתנא דמתני' אלא בחדא דסופג את הארבעים אבל בפסול מודה ליה קמ"ל ר' הושעיא דבתרתי פליג ר"ש היכא ששחט השני קודם זריקת דמו של הראשון דר"ש פטר ליה ממלקות משום דהתראת ספק (י) גזירה שמא יזרוק דמו של ראשון ואכשורי נמי מכשיר ביה דלית ליה משום מחוסר זמן מאחר דנזרק דמו של שני קודם שיזרק דמו של ראשון ואשתכח דפליג ר"ש בתרתי את"ק דאמר סופג את הארבעים ופסול והא דאמר רבא לר"ש שחט חולין ואח"כ שלמים פטור לאו משום התראת ספק אלא משום דהויא שחיטה שאינה ראויה משום דהוי מחוסר זמן ואח"כ חולין חייב מלקות ובלבד שישחט השני אחר זריקת דם הראשון והיינו דאזל רבא לטעמיה דא"ר אית ליה לר"ש איסור אותו ואת בנו בקדשים ולזו הסברא דעתני גופה אלא שקשה לנו הא דא"ר יוחנן פרת חטאת אינה משנה כלומר ולא פליג עלה ר"ש אלא חיובי מחייב מלקות כרבנן משום דכל העומד לפדות כפדוי דאמי ולא אמרי' התראת ספק היא ובקדשים אמרי' כיון דכל כמה דלא זריק דם לא משתרי בשר והה"ל התראת ספק ואע"ג דאית ליה לר"ש כל העומד לזרוק כזרוק דמי כדתניא ר"ש אומר יש נותר שהוא מטמא טומאת אוכלים וכו' כדאיתא במס' מעילה ובב"ק בפ' מרובה אי אמרת בשלמא התראת ספק דקאמר רבא בשחט השני עם זריקת דמו וכדפרישנא היינו דלא אמרי' ביה כל העומד לזרוק כזרוק דמי משום דהו"ל מחוסר זמן ולאו לזריקה הוא עומד משא"כ בפרה לפי שבלב מתנה עליה שאם ימצא אחרת נאה ממנה תפדה וכן בשוחט בעלי מומין כדאיתא פ' מרובה דהא ודאי בעלי מומין לפדייה קיימי אלא אי אמרת דהתראת ספק דקאמר רבא משום זריקת דם הראשון אמאי אינו לוקה והא אר"ש כל העומד לזרוק כזורק דמי וכל העומד לפדות כפדוי דמי ויש לדחות ולהשיב דמשום דמשמע ליה לר' יוחנן (כ) ר"ש פוטר אפי' מאיסור אותו ואת בנו וכ"ש ממלקות מש"ה קאמר פרת חטאת אינה משנה :

א מיי' פרק ט' מהל' מכירה סמג עשין פב טור ח"מ סי' קלט:
ב מיי' פי"ב מהל' שחיטה סמג לאוין קמס טוי"ד סי' טז:
דף פב.

מתני' השוחט ונמצאת טרפה חייב באותו ואת בנו. דשחיטה שאינה ראויה שמה שחיטה: ונתנבלה בידו. שלא מדעת: הנוחר והמעקר. סימנין מדעת פטור משום דליכא שחיטה כלל ולא דמיא לשחיטת טרפה דהתם שחיטה מעליא איכא ודבר אחר גורם לה ליפסל: שנים שלקחו פרה ובנה. ואם שחט אחד מהם יהיה השני אסור לשחוט: זה שלקח ראשון ישחוט ראשון. ושני אסור לו לשחוט: ואם קדם השני זכה. אם קדם השני לשחוט אע"פ שאין שורת הדין כן שהרי מי שלקח ראשון דינו לשחוט תחלה והשני יאסר (ג) אם קדם השני ושחט תחלה זכה ונאסר הלה: השוחט פרה ושני בניה סופג שמונים. שהרי עובר על כל אחד בלאו דאותו ואת בנו: סופג את הארבעים. דאין כאן שחיטת איסור אלא אחת ובגמרא יליף דבנו ואותו נמי חייב: שחטה ואת בתה ואח"כ את בת בתה. יש כאן שני אותו ואת בנו: שחטה ואת בת בתה. אין כאן עדיין איסור: ואח"כ שחט את בתה. ויש בשחיטה זו שני איסורין אותו ואת בנו משום אמה. (ד) ואת בנה ואותו משום בתה של זו שכבר נשחטה: סופג את הארבעים. דחד מעשה הוא: סומכוס אומר משום ר"מ סופג שמונים. משום שני שמות אע"ג דמעשה אחד הוא שהרי מפני אמה שנשחטה מתחייב משום אותו ואת בנו ומשום בתה מתחייב משום בנו ואותו ולא דמי להאיך דלעיל דשחט שני בניה ואחר כך שחטה דהתם חד מעשה הוא וחד שם הוא דאין מתחייב על שניהם אלא משום בנו ואותו אבל הכא חד מעשה ושני שמות כדכתיבנא: גמ' אמר רב יוסף לענין דינא תנן. הא דקתני מתניתין מי שלקח ראשון ישחוט ראשון לא לענין איסור והיתר שאם רצה השני לשחוט [ראשון והא'] ימתין עד מחר מותר אבל דין הוא אם באו לב"ד שבא האחד לשחוט וחבירו אומר אני צריך יותר ממך שיאמרו להם הלוקח הראשון ישחוט ראשון שע"מ כן לקח שאילו לא מכרה הבעה"ב לשני ועכבה לעצמו היה הלוקח שוחט וכן שנינו בתוס' שהביא הרי"ף ז"ל בסמוך: דלא עבד איסורא. שהקדים בעצמו שלא יבא לידי איסור: נשכר. יש לו ריוח ואוכל בשר היום: בנו ואותו מנין. אם שחט הבת ואח"כ שחט האם מנין שהוא חייב: לא תשחטו. לשון רבים משמע: הרי כאן שנים. הזהיר את שניהם בין שוחט את האם בין שוחט את הבת ולא משכחת שנים עוברים אלא בשלש בהמות (ה)הא כילד בת ואם ובת דאי אם ושני בניה למה לי קרא פשיטא מה לי חד מה לי תרי כי היכי דמתחייב אהאי מתחייב אהאי ואי בפרה ובתה ובת בתה פשיטא תרוייהו אותו ואת בנו נינהו אלא ע"כ באחד שוחט פרה והשני את אמה והשלישי את בתה (ו) אתא לאשמעינן דבבנו ואותו נמי חייב: מתני' בד' פרקים בשנה. דרך ישראל לעשות סעודות והלוקח בהמה אינו לוקח אלא לשוחטה מיד ולפיכך המוכר בהמה לחבירו ומכר תחלה אמה או בתה בו ביום צריך שיאמר לשני דע לך שהיום מכרתי את אמה לשחוט או בתה מכרתי לשחוט ושמא כבר שחטה: ביו"ט האחרון של חג. היו מרבין בשמחת רגל מפני שרגל בפני עצמו הוא וחביב עליהם: אמר רבי יהודה אימתי בזמן שאין שם ריוח. הפסק בינתים שמכר הראשונה היום אבל אם יש (ז) ריוח הפסק בינתים שמכר הראשונה אתמול והשניה היום א"צ להודיע שאני אומר אתמול שחט את הראשונה. ומדברי רש"י ז"ל נראה דרבי יהודה אכולהו ארבעה פרקים קאי אבל בתוספתא [סוף פ"ה דחולין] משמע דלא קאי ר' יהודה אלא אערב יוה"כ בלחוד דאמרינן התם אמר ר' יהודה בד"א בזמן שחל יוה"כ להיות בשני בשבת אבל אם חל להיות באחד מכל ימות השבוע אין צריך להודיעו מפני שזה יכול לשחוט היום וזה למחר. כלומר דכשחל יום הכפורים להיות בשני בשבת אפילו לקח האחד בערב שבת והשני באחד בשבת בידוע ששניהם שוחטין באחד בשבת שאין אדם מקדים לשחוט מערב שבת אבל כשחל יוה"כ בשאר ימי השבוע כל שיש ריוח אין צריך להודיע דתלינא שלא ישחטו שניהם ביום אחד שעשוי הוא לשחוט ב' ימים קודם. ומדמפליג ביום הכפורים ש"מ דביו"ט ליכא לאיפלוגי שכל הלוקח לצורך יו"ט אינו שוחט עד יו"ט עצמו לכבוד יו"ט ומיהו אי איקלע יו"ט בשבת איכא לאיפלוגי ביו"ט כי היכי דמפלגי ביוה"כ וכתב הרמב"ן ז"ל דמ"ד דבארבעה פרקים הללו המוכר בהמה לחבירו צריך להודיע היינו לומר שאם לא הודיעו הוי המקח טעות שהדבר ידוע דלשחטה ביו"ט הוא לוקחה אבל בשאר הימים אין המוכר צריך להודיע. מיהו הלוקח צריך לשאול. אבל אחרים כתבו שאינו צריך לשאול משום דאיכא ספיקי טובא שמא אין לה אם לזו ואם תמצא לומר יש לה ומכרה שמא לא לקחה לשחיטה ואם תמצא לומר לשחיטה שמא מכאן ועד עשרה ימים ולזה הדעת אפשר שהמוכר שיודע שמכר צריך להודיע אף בשאר ימות השנה כדי שלא יכשל הלוקח על ידו אלא שאם לא הודיע לא הוי מקח טעות: מתני' בד' פרקים אלו משחיטין את הטבח בעל כרחו. כדמפרש ואזיל שאם קבל דינר מלוקח ליתן לו בדינר בשר אפי' שור שוה אלף זוז שוחט על כרחו ואע"פ שאין לוקחין לשאר ובגמ' מפרש טעמא: ואין ללוקח (ח) אלא דינר. שנתן לטבח: מת ללוקח. ומפסיד הדינר: אינו כן. דבעי משיכה וכל זמן שלא משך חוזר בו הטבח: גמ' בארבעה פרקים הללו העמידו דבריהם על דין תורה. שקונין לו מעותיו בלא משיכה: דבר תורה מעות קונות. כיון שנתן לו מעות למוכר אין א' מהם יכול לחזור דגמרינן מהקדש דכתיב ונתן הכסף וקם לו ומה טעם אמרו משיכה קונה (ט) דאי מוקמת לה לפירי באחריות הלוקח משנתן המעות אי מתרמיא דליקה בבית המוכר שהפירות שם לא טרח לאצולינהו אבל כשהם מושך ממטי להו לביתיה וכאן בד' פרקים הללו לפי שכל אדם רוצה שיגמר קנינו העמידו דבריהם על דין תורה: מתני' היום הולך אחר הלילה. שאם שחט האם מחשכה לא ישחוט הבת כל הלילה וכל היום למחרת אבל שחט האם ביום שוחט הבת בלילה דאין הלילה הולך אחר היום: מה יום אחד האמור במעשה בראשית היום הולך אחר הלילה. כדכתיב ויהי ערב ויהי בקר ברישא ערב והדר בקר. ובגמרא אמרינן דאיצטריכא להך דרשא משום דקרא דאותו ואת בנו סמיך לענינא דקדשים דכתיב ירצה לקרבן אשה וסמיך ליה אותו ואת בנו ובקדשים לילה הולכת אחר היום דכתיב ביום קרבנו יאכל וגו' ולא תותירו ממנו עד בוקר אלמא לילה שלאחריו קרוי יום קרבנו עד הבוקר וסד"א דבאותו ואת בנו נמי נימא הכי מש"ה איצטריכן לגמר ממעשה בראשית: הדרן עלך אותו ואת בנו

תורה אור | גר מצוה

מתני' *השוחט ונמצאת טרפה חייב משום אותו ואת בנו. אבל השוחט ונתנבלה בידו והנוחר והמעקר פטור משום אותו ואת בנו: *שנים שלקחו פרה ובנה זה שלקח ראשון ישחוט ראשון ואם קדם השני ושחט זכה: השוחט פרה ושני בניה סופג שמונים שחט שני בניה ואח"כ שחטה סופג ארבעים שחטה ואת בתה ואת בת בתה סופג שמונים שחטה ואת בת בתה ואח"כ שחט את בתה סופג ארבעים סומכוס אומר משום ר' מאיר סופג שמונים: גמ' אמר רב יוסף לענין דינא תנן: תנא אם קדם השני זריז ונשכר. זריז דלא עבד איסורא ונשכר דאכיל בשרא: תוספתא הלוקח מבעל הבית הוא קודם לבעל הבית שמתחלה לא לקחו אלא על מנת כן: שחט שני בניה ואח"כ שחטה סופג את הארבעים: תניא אותו ואת בנו אין לי אלא אותו ובנו בנו ואותו מנין כשהוא אומר לא תשחטו הרי כאן שנים הא כיצד אחד שחט את הפרה ואחד שחט את אמה ואחד שחט את בתה שנים האחרונים חייבין: מתני' *בארבעה פרקים בשנה המוכר בהמה לחבירו צרין להודיעו אמה מכרתי לשחוט בתה מכרתי לשחוט ואלו הן ערב יו"ט האחרון של חג וערב יו"ט הראשון של פסח וערב עצרת וערב ר"ה וכדברי ר' יוסי הגלילי אף ערב יום הכפורים בגליל °אמר ר' יהודה אימתי בזמן שאין לו [א] ריוח אבל יש לו ריוח אינו צריך להודיעו ומודה רבי יהודה במוכר את האם לחתן ואת הבת לכלה שהוא צריך להודיעו שהדבר ידוע ששניהן שוחטין ביום אחד: גמ' תנא ואם לא הודיעו הולך ושוחט ואינו נמנע: מתני' *בד' פרקים אלו משחיטין את הטבח על כרחו שאפילו שור שוה אלף דינר ואין ללוקח (א) אלא דינר כופין אותו לשחוט לפיכך אם מת מת ללוקח אבל בשאר ימות השנה אינו כן לפיכך אם מת מת למוכר: גמ' מת ללוקח והא לא משך ואסיקנא א"ר (ג) אלעא א"ר יוחנן בארבעה פרקים אלו העמידו דבריהם על דין תורה דאמר ר' יצחק א"ר יוחנן דבר תורה מעות קונות ומה טעם אמרו משיכה קונה גזרה שמא יאמר לו נשרפו חטיך בעלייה לפיכך בארבעה פרקים אלו העמידו דבריהם על דין תורה: מתני' *יום אחד האמור באותו ואת בנו היום הולך אחר הלילה את זו דרש רבי שמעון בן זומא נאמר במעשה בראשית °יום אחד ונאמר באותו ואת בנו °יום אחד מה יום אחד האמור במעשה בראשית היום הולך אחר הלילה אף יום אחד האמור באותו ואת בנו היום הולך אחר הלילה:

הדרן עלך אותו ואת בנו

רש"י

מתני' חייב משום אותו ואת בנו. דשחיטה דפסולה שאינה ראויה שמה שחיטה: והנוחר והמעקר פטור. דלאו שחיטה היא כלל ולא דמי לדלעיל דהתם שחיטה גמורה היא אלא שדבר אחר גורם לה ליפסל: ואח"כ שחטה סופג ארבעים. דאין כאן שחיטת איסור אלא אחת: שחטה ואת בת בתה. אין כאן עדיין איסור: ואח"כ שחט את בתה. ויש בשחיטה זו שני איסורין אותו ואת בנו משום אמה ובנו ואותו משום בתה שכבר נשחטה אפ"ה אינו סופג רק מ' דחד מעשה וחד התראה איכא: סופג פ'. דקסבר סומכוס אכל שני זיתי חלב בהעלם אחד חייב על כל אחד כדמפרש בגמרא: גמ' לענין דינא תנן. הא דקתני מתני' מי שלקח ראשון ישחוט ראשון לא לענין איסור והיתר שאם רצה השני לשחוט ראשון והראשון ימתין עד למחר מותר אבל לענין דין אם באו לבית דין שהאחד בא לשחוט והשני אומר אני צריך יותר ממך יאמרו להן הלוקח ראשון ישחוט מיד שעל מנת כן לקח ממנו שאילו לא מכרה בעה"ב לשני ועכבה לעצמו היה לוקח שוחט ראשון כדתניא בתוספתא דמייתי: לא תשחטו. לשון רבים משמע שנים והזהיר שניהם בין השוחט האם בין השוחט הבן ולא משכחת שנים עוברין אלא בשלש בהמות כדמסיק דאי אם ושני בניה פשיטא מה לי חד מה לי תרי ואי פרה ובתה ובת בתה פשיטא תרוייהו אותו ואת בנו נינהו אלא לא משכחת אלא כדמסיק: מתני' בד' פרקים. דרך ישראל להרבות סעודה וסתם לוקח בהמה לוקחה לשוחטה מיד לכך צריך להודיע לשני שמכר אמה או בתה לאחר כי שמא כבר נשחטה: יו"ט האחרון של חג. כי הוא רגל בפני עצמו: שאין לו ריוח. שמכר האם היום: אבל יש לו ריוח. שמכרו אתמול אין צריך להודיע לשני דאמרי' אתמול נשחטו: ומודה רבי יהודה כו'. אפילו מכר זה היום וזה למחר: מתני' משחיטין הטבח על כרחו. כדמפרש ואזיל: מת ללוקח. והפסיד הדינר: גמ' על דין תורה. שמעות קונות בלא משיכה: גז"רה. אם מעות קונות ומוקמת לפרי ברשות לוקח אי מיתרמי דליקה לא טרח מוכר לאצולינהו אבל סתם מושך ממטי להו לביתיה: מתני' היום הולך אחר הלילה. שחט האם משחשיכה לא ישחוט הבן כל הלילה וכל יום המחרת אבל שחט האם ביום מותר לשחוט הבן בלילה:

הדרן עלך אותו ואת בנו

כסוי

שלטי הגבורים

א רש"י פי' שיש לו ריוח שמכר האם היום אבל בזמן שאין לו ריוח וכו'. ורמב"ם פי' בענין אחר בד"א שצריך להודיעו שראה זה שלקח באחרונה נחפז לקנות והוא בסוף היום שחזקתו שהוא שוחט עתה אבל אם היה ריוח ביום א"צ להודיעו שמא לא ישחוט עד למחר. ולא מסתבר כלל כפירושו דאם היה נחפז לקנות בסוף היום למה נאמר שישחוט היום יותר ממי שקנה בבקר אדרבה איפכא מסתברא דהקונה בערב אין לו פנאי לשחוט ולהפשיטו ולצורך מחר הוא קונה ומה שהוא נחפז הוא שלמחר ביו"ט לא ימצא לקנות. וכתב הרא"ש ראיתי כתוב בשם רב אחאי דאם תגר עובד כוכבים הוא צריך למיחש למלתא ולא מסתבר כלל דמלתא דלא שכיחא היא ואחזוקי איסורא לא מחזקינן כל כמה דלא אודעיה המוכר דאם יש לחוש מספק ראוי היה שישנה התנא בד' פרקים הללו צריך הקונה לישאל אם מכר אמה או בתה לשחוט כי יותר צריך ליזהר אותו שעושה עבירה מאותו שמכשילו ושמא ישכח המכשילו ולא יאמר לו אלא ודאי אין לחוש אלא למי שיודע בודאי דהיינו המוכר שלא יכשל הקונה אבל הקונה אין לו לחוש כלל לפיכך אם קונה מעובד כוכבים א"צ לשאול לו כלום:

הגהות הב"ח
(א) נ"ב בו: (ב) אלעזר כצ"ל: (ג) נ"ב הס"ד: (ד) ובנו ואותו כצ"ל: (ה) והא כצ"ל: (ו) ואתא כצ"ל: (ז) נ"ב שם: (ח) בו כצ"ל: (ט) נ"ע ש':

כסוי הדם נוהג בארץ וכו'. משום דבעי למתני בחולין אבל לא במוקדשין נקט לכלהו: במוקדשין. חטאת העוף ועולת העוף ובגמרא ילפינן דאין כסוי הדם נוהג במוקדשין: במזומן ובשאינו מזומן. במזומן עוף הגדל בבית וכתב רש"י ז"ל דמשום דגבי שלוח הקן איצטריך למיתני לקמן דנוהג בשאינו מזומן אבל לא במזומן תנא הכא דנוהג במזומן ובשאינו מזומן ולא נהירא דבפ' גיד הנשה (דף פט:) ובפ' הזרוע והלחיים (דף קל.) ובפ' ראשית הגז (דף קלה.) כמי ה"ל למיתני במזומן ובשאינו מזומן משום לאתויי שלוח הקן לכך פירשו בתוספות דמזומן ושאינו מזומן דהכא למילתיה איצטריך משום דכתיב כי יצוד הוה משמע בשאינו מזומן בלחוד להכי איצטריך למיתני דאף במזומן נמי נהוג דהא כתיב ציד מכל מקום כדאי' בגמ': **ונוהג** בכוי. מפני שהוא ספק בהמה ספק חיה: אין שוחטין אותו ביו"ט. דילמא טעון כסוי ומספיקא לא מחללין יו"ט: ואם שחטו אין מכסין את דמו. אפילו במידי דלא מיתסר אלא מדרבנן:

השוחט ונמצאת טרפה וכו' חולין בפנים. בעזרה דאסירי כדילפינן בפרק שני דקדושין (דף נח.): חיה ועוף הנסקלים. כגון שהמיתו אדם ונגמר דינם ושחטן והם אסורין מדכתיב סקול יסקל השור ולא יאכל את בשרו וילפינן מיניה התם [דף עו:] שאם שחטו לאחר שנגמר דינו אסור: ר"מ מחייב: בכסוי. וחכמים פוטרין. דשחיטה שאינה ראויה לא שמה שחיטה ואע"ג דבכסוי שפיכה כתיב אפ"ה אשר יאכל כתיב וטעמא דר"מ מפורש בגמ': השוחט ונתנבלה בידו וכו' פטור מלכסות. שאין באלו תורת שחיטה כלל: **גמ'** שלא יאכל אדם בשר אלא בהזמנה הזאת. כלומר שיש לה שחיטה מזומנת לו: השוחט לחולה. שיש בו סכנה: חייב לכסות. דכיון שניתנה שבת לידחות נדחית לכל מצותיה של שחיטה ומיהו בדליכא בטלטול העפר אלא איסור דרבנן כגון שהיה לו דקר נעוץ מבעוד יום דאי איכא איסורא דאורייתא אפי' ביו"ט לא מכסינן משום דהוה ליה יו"ט עשה ול"ת ולא אתי עשה דכסוי ודחי ל"ת ועשה כדאיתא בפ"ק דיו"ט (דף ח:): והלכתא השוחט לחולה בשבת אינו מכסה. כלומר אפילו בשיש לו דקר נעוץ מבעוד יום דלא מיתסר אלא מדרבנן וטעמא דמילתא לפי שרצו חכמים לעשות היכר שיום זה הוא שאסור בשחיטה ולפיכך לא רצו להתיר אלא מה שהוא צרכו של חולה בלבד דהיינו שחיטה: השוחט וצריך לדם חייב לכסות. ולא יעשה ממנו צרכו: כיצד הוא עושה. ויהא פטור מן הכסוי: או נוחרו. חונקו: עוקרו. עוקר הסימנין: השוחט ונמצאת טרפה וכו'. ראה דברי רבי מאיר שאמר שחיטה שאינה ראויה שמה שחיטה באותו ואת בנו כלומר שחייב עליה משום אותו ואת בנו ושנאה בלשון חכמים דהכי תנן בפ' אותו ואת בנו (דף פא:) השוחט ונמצאת טרפה השוחט לעבודת כוכבים וכו' ר"ש פוטר וחכמים מחייבין והרב אלפסי ז"ל כדי לקצר כתבה בפירקין דלעיל [בזה הלשון] השוחט ונמצאת טריפה חייב באותו ואת בנו: ודברי רבי שמעון בכסוי הדם ושנאה בלשון חכמים. כדתנן במתני' דהכא וחכמים פוטרים כלומר מלכסות ובגמ' יהבינן טעמא למה ראה רבי כך: **מתני'** חרש שוטה וקטן ששחטו ואחרים רואין אותן. דאמרינן בריש מכילתין דשחיטתן כשרה אותן אחרים חייבין לכסות כדתנן לקמן שחט ולא כסה וראהו אחר חייב לכסות: פטורין מלכסות. הרואים הדם מגולה ואע"ג דתניא לקמן שחט ולא כסה וראה אחר חייב לכסות הכא פטור וטעמא מפרש בגמרא דר"מ חשיב כנבלה גמורה: וחכמים אוסרין. שמא יפה שחטו והויא לה שחיטה מעלייתא: שאין סופגין את הארבעים. דהתראת ספק היא: **גמ'** הי מינייהו דאחרניתא. איזו הוראה היתה אחרונה דסמכינן עלה דהדר ביה מקמייתא: אלא ש"מ הא דאחרניתא. כר"מ דלא חייש לאחמורי כלל משום דרוב מעשיהם של חרש שוטה וקטן מקולקלין ובהמה בחייה בחזקת איסור עומדת עד שיודע לנו במה נשחטה: **מתני'** שחט מאה חיות במקום אחד כסוי אחד לכולן. מפרשינן בברייתא בגמ' משום דחיה הכל משמע בין מרובה בין מועט [ועוף הכל משמע בין מרובה בין מועט]: רבי יהודה אומר שחט חיה יכסה ואח"כ ישחוט את העוף. בגמרא יליף לה מקרא וטעמיה משום דשני מינין חלוקין הם ראוי לכסות דמו של ראשון לגמור מצותו לגמרי קודם שיתחיל בשני: **גמ'** ומודה רבי יהודה לענין ברכה וכו'. אע"ג דקי"ל כת"ק כתבה הרב אלפסי ז"ל משום דנפקא מינה לדידן היכא שכסה ובגמרא פרכינן עלה מ"ש מדרב הנהא ורב ברונא תלמידי דרב דהוו יתבי בסעודתא וקאי עלייהו רב ייבא סבא ואמרו ליה הב ונבריך כלומר בהמ"ז הדור ואמרו הב ונשתה אמר להו רב ייבא סבא כיון דאמריתו הב ונבריך איתסר לכו למשתי כלומר עד שיברך לפניו שאין השתיה מצטרפת לסעודה ראשונה כיון דאמריתו הב ונבריך ה"נ כיון שכסה הפסיק מלשחוט וכי הדר שחיט איבעי ליה בברכה ודחינן הכי השתא התם מעתא וברוכי בהדי הדדי לא אפשר הילכך כי אמרי הב ונבריך הפסיקו מן השתיה אבל כסוי לא הוי הפסק דאפשר דשחיט בחדא ידא ומכסי בחדא ידא ומש"ה אמרינן דמודה רבי יהודה לענין ברכה שאינו מברך אלא ברכה אחת ופרש"י ז"ל לענין ברכה על השחיטה שאין צריך לברך לאחר כסוי נראה מדבריו דברכת כסוי צריך לחזור ולברך בכסוי שני דאע"ג שאין הכסוי מפסיק בין שחיטה לשחיטה התם היינו טעמא שהכסוי מצרכי שחיטה הוא וברכה דידיה הוה ליה כטול כרוך [ברכות דף מ.] טול כרוך דלא הוי הפסק ושחיטה אריכתא היא אבל שחיטה שניה אינו צורך הכסוי הראשון ומפסקת בין כסוי א' לכסוי ב' אבל ר"ת ז"ל אומר דכיון דאפשר דשחיט בחדא ידא ומכסי בחדא ידא אף השחיטה אינה מפסקת. והיכא ששח בין שחיטת עוף לעוף איכא מ"ד דצריך [לחזור] לברך וגמר לה מדאמרינן [מנחות דף לו.] לענין תפילין אם סח בין תפלה לתפלה חוזר ומברך וכן נראה ממ"ש הרב אלפסי ז"ל בסוף ר"ה שכתב בשם הגאון ז"ל דטעמא דמילתא דסח בין תפלה לתפלה שחוזר ומברך לפי שאע"פ (ה) שסח באמצע מצוה אחת אינו חוזר ומברך שהרי בהלל פוסק בין פרק לפרק ואפ"ה אינו חוזר ומברך תפילין כיון שהן שתי מצות שאין מעכבות זו את זו סח ביניהם חוזר ומברך וב' טופות נמי ב' מצות הן שאין מעכבות זו את זו הילכך חוזר ומברך והרמב"ן והרב רבינו יונה ז"ל אמרו דלא דמי דהתם ב' מצות של חובה הן וכיון שהתחיל בהן אינו בדין שיפסוק ויתעסק בשיחה כיון ששתיהן חובה עליו ולפיכך אם סח ביניהם חוזר ומברך אבל הכא דאי בעי שחיט ואי בעי לא שחיט לא מיחייב למהדר וברוכי

נר מצוה | תורה אור | רש"י

כסוי הדם נוהג בארץ ובח"ל בפני הבית ושלא בפני הבית בחולין אבל לא במוקדשין ונוהג בחיה ובעוף במזומן ובשאינו מזומן ונוהג בכוי מפני שהוא ספק ואין שוחטין אותו ביו"ט ואם שחטו א אין מכסין את דמו: *השוחט ונמצא ב טרפה השוחט לעבודת כוכבי' השוחט חולין בפנים וקדשים בחוץ חיה ועוף הנסקלין ר' מאיר מחייב וחכמים פוטרין השוחט ונתנבלה בידו והנוחר והמעקר פטור מלכסות: **גמ'** *ת"ר °אשר יצוד ציד חיה או עוף אין לי אלא אשר יצוד ניצודין ועומדין כגון אווזין ותרנגולין מנין ת"ל ציד מכל מקום אם כן למה נאמר אשר יצוד לימדה תורה ד דרך ארץ °שלא יאכל אדם בשר אלא בהזמנה הזאת (א) (מצאתי כתוב שלא בהזמנה) (ב) *דרש רב עינא אפיתחא דבי ריש גלותא השוחט לחולה בשבת ה חייב לכסות אמר להו *רבא לית דחייש למאי דקאמר לישמטיה לאמורא כלומר שתיקו אמורא שמתרגם עליו כדי שלא יתרגם דברים שאינן הלכה והלכתא השוחט ג לחולה בשבת אינו מכסה את הדם אבל למוצאי שבת אם היה הדם קיים חייב לכסות: *תניא השוחט וצריך לדם צריך לכסות כיצד הוא עושה או נוחרו או עוקרו: השוחט ונמצא טרפה ר"מ מחייב וחכמים פוטרין: *אמר רבי חייא בר אבא אמר ר' יוחנן ראה רבי דברי ר"מ שאמר שחיטה שאינה ראויה שמה שחיטה באותו ואת בנו ושנאו בלשון חכמים ודברי ר"ש שאמר שחיטה שאינה ראויה לא שמה שחיטה בכיסוי הדם ושנאה בלשון חכמים: **מתני'** *חרש שוטה וקטן ששחטו ואחרים רואין אותן חייבין לכסות בינן לבין עצמן פטורין מלכסות וכן לענין ו אותו ואת בנו ששחטו ואחרים רואים אותן אסור לשחוט אחריהן בינן לבין עצמן ר' מאיר מתיר לשחוט אחריהן וחכמים אוסרים ומודים שאם שחטו שאין סופגין את הארבעים: (ג) *הורה רבי כר"מ והורה (ד) כדברי חכמים: **גמ'** הי מינייהו דאחרניתא ת"ש דשלח ר"א לגולה הורה רבי כר"מ אטו כרבנן מי לא אורי אלא לאו ש"מ הא דאחרניתא ש"מ: **מתני'** ז שחט ק' חיות במקום אחד כסוי אחד לכולן מאה עופות במקום אחד כסוי אחד לכולן חיה ועוף במקום אחד כסוי אחד לכולן רבי יהודה אומר שחט חיה יכסה ואחר כך ישחוט את העוף: *שחט ולא כסהו וראהו אחר חייב לכסות כסהו ונתגלה פטור מלכסות כסהו הרוח חייב לכסות: **גמ'** וקי"ל כת"ק *ומודה רבי יהודה לענין ברכה שאינו מברך ד אלא ברכה אחת: שחט ולא כסה וראהו אחר חייב לכסות:

תנו

כסוי הדם. משום דבעי למיתני בחולין ולא במוקדשים נקט לכולהו: בכוי. ספק חיה ספק בהמה: ואין שוחטין אותו בי"ט. דדילמא בעי כיסוי ולא מחללין יו"ט מספק: הנסקלין. כגון נגמר דין שלהן ושחטן: וחכמים פוטרין. דשחיטה שאינה ראויה לא שמה שחיטה: **גמ'** אלא בשמה הזמנה הזאת. כלומר ירצה לו כאילו הוא לדה שאינה תמיד מזומנת לו כלומר שלא יאכל תמיד בשר שלא יעני: (שלא בהזמנה. ירצה לו כאילו אינה מזומנת והיא היא): לחולה. שיש בו סכנה חייב לכסות דכיון דניתנה שבת לו לידחות אלא שחיטה זו נדחית לכל מצותיה של שחיטה: לישמטיה לאמורא. ישמטו האמורא מלפניו לבייש: וצריך לדם. לגוש לורך חייב לכסות. ולא יעשה ממנו צרכו: וכילד יעשה. ויפטר מכיסוי: נוחרו. חונקו: עוקרו. עוקר סימנים: ושנאו בלשון חכמים. כדתנא בה ר' שמעון פוטר וחכמים מחייבים. וכבסוי תנן ר' מאיר מחייב וחכמים פוטרין. והטעם מפורש בגמרא בתלמודא: **מתני'** ואחרים רואין אותן. דאמרינן בפ"ק דשחיטתן כשרה אותן אחרים חייבים לכסות: בינן לבין עצמן פטורים מלכסות. דר' מאיר מחשב שחיטתן כנבלה גמורה: וחכמים אוסרין. דשמא יפה שחטו והוי שחיטה מעלייתא: שאין סופגין. דהתראת ספק היא: **גמ'** הי דאחרניתא. באחרונה הורה כר"מ והדר בו מהוראה ראשונה שהורה כרבנן: לענין ברכה. על השחיטה שא"צ לברך לאחר כסוי:

דף פה. דף פו. דף פח. דף פט. דף פז.

המאור הגדול

[דף פה ע"ב] א"ל רב פפא לאביי וסבר ר"ש חולין שנשחטו בעזרה דאורייתא פי' דכיון דהוא מתיר בהנאה את הטרפה משום דשחיטה שאינה ראויה לא שמה שחיטה דאי ס"ד מדרבנן מאי טעמא משום דגזורי' דלמא אתי למשרא קדשים בחוץ אי הכי אפי' טרפה תתסר בהנאה דהא קדשים בחוץ אפי' טרפה אי אמרת בשלמא דאורייתא והא תנן בניהותא ר"ש אומר חולין שנשחטו בעזרה ישרפו וכן חיה שנשחטה בעזרה בהנאה כדאמרי' התם במס' קדושין ממדרש ושחטו אותו ובבהמה גזרו עליה לשריפה גזירה משום קדשים בחוץ הלכך חיה נמי בשריפה שבשם ששותה לבהמה באיסור הנאה מן התורה שוותה לה שתהא דאורייתא היינו דגזרי' חיה אטו בהמה לשריפה דכיון דבין חיה ובין בהמה אסירי מדאורייתא

מידי

בשריפה שלא תחלוק אלא א"א שהאיסור עצמו דרבנן היכי גזרינן חיה אטו בהמה והא נזירה לגזירה היא כך פירשה ה"ר שלמה ז"ל במס' קדושין ויש לפרש בהא דאמר רב פפא לאביי וסבר ר"ש חולין שנשחטו בעזרה דאורייתא לאו אברייתא דהשוחט את הטרפה קאי אלא אמתני' דתנן חולין בפנים ר' מאיר מחייב וחכמים פוטרים ודבריו של ר"ש נשנו בכסוי הדם בלשון חכמים ואי לאו דחולין בעזרה דאורייתא לא אתי איסורא דרבנן ודחי כסוי הדם דאורייתא:

[דף פו ע"א] והא דאמרי' לר"מ סמוך מיעוטא לחזקה ואתרע לה רובא דס"ד רובא וחזקה רובא עדיף וכי סמכת לה מיעוטא הדר הוה ליה רובא מיעוטא דמיעוטא ולמיעוטא דמיעוטא לא חייש ר"מ

מידי דהוי אקביעות סעודה וברכותיה דאם סח באמצע סעודה אינו חוזר ומברך אבל הרב בעל הלכות ז"ל סובר כדברי הראשונים שהשיחה מפסקת וצריך לחזור ולברך שכך כתב והיכא דבעי למשחט עשר זוגיתא ושחט חדא מינייהו ואישתעי ליכסייה והדר ליבריך ולשחוט הנך אחרניתא וכן כתב הראב"ד ז"ל מכסה ומברך ושוחט ומכסה וא"ת וגזי שהשיחה מפסקת יברך וישחוט ואח"כ יכסה שניהם כי היכי דאמרינן בהב ונבריך דאע"ג דאיתסר למשתי בלא ברכה אפ"ה אינו חייב לברך ברכת המזון אלא אחר שישתה ה"נ לא יכסה אלא לאחר גמר שחיטתו תירץ הרמב"ן ז"ל דאפשר דגמר לה מדרבי יהודה דאמר שחט חיה יכסנה ואחר כך ישחוט את העוף ולא אמר שחט חיה ישחוט את העוף ויכסה החיה ואח"כ העוף דאלמא כיון שמצות חלוקות הן צריך לגמור מצוה ראשונה ואח"כ יתחיל בשניה ואע"פ שאין הלכה כר' יהודה גמרינן מיניה לרבנן (א) דסח [לרבנן] כחיה ועוף לר' יהודה דכיון שהפסיקן בשיחה הוו להו שתי מצות ולפיכך יכסה ואח"כ ישחוט ומיהו אע"פ שהשיחה מפסקת שיחה שהיא מצרכי שחיטה כגון לי עוף או סכין אינו הפסק כדאמרינן בטול ברוך וגביל לתורי דלא הוו הפסק. וכתבו בתוס' [שאסור לדבר אף על פי] שדעתו לחזור ולברך שאסור לגרום ברכות במקום שיכול לצאת באחת וראיה לדבר מדאמרינן במסכת יומא בפרק בא לו (דף ע.) ובמס' סוטה בפ' ואלו נאמרין (דף מא.) ובעבור שבחומש הפקודים קורהו על פה והוינן בה וניתי ספר תורה וניקרי ביה אמר ר"ש בן לקיש משום ברכה שאינה צריכה אלמא כל מקום שיכול לפטור עצמו בברכה אחת אסור לגרום חיוב בברכות הרבה. ולענין נמלך כתב הר"ר משולם ז"ל שצריך לחזור ולברך על השחיטה כדאמרינן בנמלך שצריך לחזור [ולברך] על כל כוס וכוס ולא דמי ליושב ואוכל בתוך סעודתו דאע"פ שגמר בלבו שלא לאכול אינו חוזר ומברך וכדאמר בפ' כילד מברכין (דף מב.) דאפילו גמר ואפילו סלק מותר לאכול עד שיטול ידיו וא"ל לברך דהתם הוא דיש קבע לאכילה ופעמים שאדם יושב בסעודה קטנה ונמשך לסעודה גדולה אבל *לשחיטה אין קבע ולפיכך נמלך חוזר ומברך ומש"ה אמרינן נמי [חולין דף קז:] דשמש מברך על כל פרוסה ופרוסה כמו שאכתוב בסמוך בס"ד וכ"כ הרמב"ן ז"ל דנמלך לשחוט חוזר ומברך ומביא ראיה מדמדמינן ליה לעובדא דתלמידי דרב דהתם ודאי משום נמלך הוא דכיון דאמרו הב ונבריך עקרו דעתייהו מלמשתי ומברכין ברכת היין וכ"כ הראב"ד ז"ל: **ודאמרי'** אמר להו רב ייבא סבא הכי אמר רב כיון דאמריתו הב ונבריך אתסר לכו למשתי פרש"י ז"ל עד שיברך לפניו וכן פר"ח ז"ל וכן כתב הרב אלפס בהלכות בפרק ערבי פסחים ומיהו א"ל לברך ברכת המזון קודם שתייתו שכך הדין בנמלך שצריך לברך לפניו אבל לאחריו ברכה אחת לכולן שהרי אמרו שהשמש מברך על כל פרוסה ופרוסה כלומר לפניה מפני שהוא נמלך ואע"פ שאינו צריך לברך אחריו על כל אחת ואחת אלא ברכה אחת באחרונה לכולן וא"ת והא תניא בפרק ערבי פסחים (דף קא:) חברים שהיו מסובין ועקרו רגליהם לצאת וכו' אבל לא הניחו שם זקן או חולה כשהם יוצאין טעונין ברכה למפרע וכשהן חוזרין טעונין ברכה לכתחלה אלמא למפרע נמי צריך לברך י"ל דשנוי מקום הוי הפסק טפי מנמלך דאילו בנמלך לפניו צריך לברך לאחריו א"צ לברך ואילו בשנוי מקום מברך לפניו ולאחריו אבל בתוס' כתבו דשנוי מקום כנמלך שמברך לפניו וא"צ לברך לאחריו והא דקתני שמברכין למפרע עלה טובה קמ"ל שמברכין למפרע כשהן יוצאין שמא ישהו עד כדי שיהו רעבים ושוב לא תועיל ברכת המזון למה שאכלו כדמוכח בפ' שלשה שאכלו (דף נא.) אבל אם יצאו ולא ברכו למפרע כשהן חוזרין אין טעונין ברכה למפרע אלא מברכין ברכת הלחם וברכה אחת באחרונה לשתי האכילות והא דתניא בתוספתא דברכות בעה"ב שהיה מיסב וקראו חבירו לדבר עמו א"ל לברך למפרע הפליג צריך לברך למפרע (ב) כשהוא חוזר מברך בתחלה לאו כשהוא חוזר קאמר שצריך לברך למפרע אלא הפליג דקאמר היינו שקראו להפליג ומש"ה קאמר שצריך לברך למפרע וקודם שילך קאמר שמא ישהה (ג). וביומא פ"ג (דף ל.) תניא דבר עם חברו והפליג טעון נט"י משמע מדטעון נט"י דה"ה ברכת המוציא אבל בהמ"ז לא קתני ומיירי בשלא היה יודע מתחלה שיפליג ומש"ה אינו צריך ברכה למפרע. ומדאמרינן מישתא וברוכי בהדי הדדי לא אפשר יש שלמדו שמי שנזכר בתוך סעודתו שעדיין לא התפלל ומתפלל בתוך סעודתו כשהוא חוזר לאכול טעון ברכה דמיכל ולצלויי בהדי הדדי לא אפשר וכדאמרינן הכא דמישתא וברוכי בהדי הדדי לא אפשר ואע"ג דתניא התם בפ' ערבי פסחים עקרו רגליהם לילך לבהכ"נ והניחו שם מקצת חברים כשהן חוזרין אין טעונין ברכה לא למפרע ולא לכתחלה ואע"ג דמסתמא התפללו בנתיים התם הפסקה דרשות היא והיינו טעמא נמי דמאי דתנן בפ' כילד מברכין (דף מב.) דבירך על היין שלפני המזון פוטר את היין שבתוך המזון ואע"פ שהפסיק בברכת המוציא דהתם היינו טעמא לפי שאין ברכת המוציא עליו חובה אבל בשהגיע זמן תפלה בתוך סעודתו ושעה עוברת כיון שהתפלה עליו חובה ומיכל ולצלויי לא אפשר כשהוא חוזר לאכול צריך לברך וכ"כ דעת הרב אלפסי ז"ל במ"ש בהלכותיו בפ' ערבי פסחים לענין ברכה דד' כוסות אבל הרב בעל התוס' ז"ל כתב דכי אמרי' דצריך לחזור ולברך משום דמישתא וברוכי בהדי הדדי לא אפשר ה"מ בדבר שהוא גמר והפסק וכן כסוי אי לאו טעמא דאפשר למשחט ולכסויי בהדי הדדי הא דבר שאינו גמר כתפלה ושאר ברכות אינו צריך לחזור ולברך: **ת"ר** ושפך וכסה ואומר לבני ישראל. בפרשת כיסוי הדם הוא: במה ששפך יכסה. בידו שלא יכסנו ברגל: וחייבו רבן גמליאל ליתן לו עשרה זהובים. שכר ברכה מפני שהפסידו שכרה: כוס של ברכה שוה מ' זהובים. מפני שיש בו ד' ברכות לכל ברכה עשרה זהובים: וה"ה למצוה בלא ברכה דמשלם י' זהובים. דהתם בפרק החובל (דף צא:) אמרינן בשור העומד להריגה ואין העומד לקילה שאם קדם אחר והרגו או קללו משלם עשרה זהובים וכתבה הרב אלפסי ז"ל שם בהלכות וילפינן מינה לכל המצות שאין מחלקין ביניהם לשום אותן להקל ולהחמיר ומיהו עכשיו אין דנין דין זה דאע"ג דממונא הוא ולא קנסא מ"מ לית ביה חסרון כים והוה ליה כבושת ופגם דלא מגבינן להו בבבל דכל מידי דלית ביה חסרון כיס לא עבדינן שליחותייהו וזה שכתבה הרב אלפסי ז"ל בפרק החובל לומר דאי תפס לא מפקינן מיניה שכך הדין בכל דיני הקנסות כדאיתא בסוף פרק אלו נערות (דף מא:) ובסוף פ"ק דב"ק (דף טו:) : כסהו ונתגלה פטור מלכסות. ומוכחינן לה בגמרא מדכתיב וכסהו דמשמע מיעוטא כסוי זה ותו לא: כסהו הרוח חייב לכסות. אם נתגלה ולא אמרינן כיון דאידחי אידחי דאין דיחוי אצל מצות: **מתני'** דם שנתערב במים וכו'. נתערב ביין. שהוא אדום ואין מראה הדם ניכר בו רואין אותו כאילו הוא מים ואם היה מראית דם ניכר במים כשיעור הזה חייב לכסות: נתערב בדם בהמה. דלאו בר כסוי הוא ורובו דם בהמה או בדם חיה. בדם הקזה של [בהמה] חיה שאין טעון כסוי: רואין אותו כאילו הוא מים. ואם היה הדם הזה של שחיטת חיה ועוף ניכר בו חייב לכסות: אין דם מבטל דם. ואפילו אין דם ניכר במים כמות דם בהמה זה אין דם החיה בטל דקסבר מין במינו לא בטיל: דם הניתז. חוץ לגומא: **גמ'** ת"ר את דמו וכסהו וכו'. אגפיים. כותלי בית השחיטה ולשון אגפיים כמו אגפי אמת המים גדותיה: במאי קא מיפלגי

רש"י

הכיסוי: במה ששפך בידו: ליתן לו עשרה זהובים. מפני שמפסיד לו שכר המצוה. **מתני'** נתערב ביין. שהוא אדום ואין מראית הדם ניכר בו רואין אותו כאילו הוא מים ואם היה מראית דם ניכר במים שהיו כשיעור הזה חייב לכסות: בדם בהמה. דלאו בר כיסוי הוא ורובו דם בהמה שאין טעון כיסוי: כאילו הוא מים. ואם היה זה הטעון כיסוי ניכר בו חייב לכסות: אין דם מבטל דם. אפילו אין מראית דם ניכר בו אם היה דם הבהמה מים טעון כסוי דמין במינו לא בטיל: **גמ'** דם הניתז. חוץ לגומא: ושעל האגפיים כתלי בית השחיטה: אבל

תורה אור

תנו רבנן *ושפך וכסה מי ששפך א יכסה מנין שאם שחט ולא כסה וראהו אחר שחייב לכסות שנאמר ואומר לבני ישראל מצוה זו על כל בני ישראל ב תניא אידך ושפך וכסה במה ששפך בו יכסה שלא יכסנו ברגל שלא יהו המצות בזויות עליו. תניא אידך ושפך וכסה מי ששפך יכסה מעשה באחד ששחט וקדם חברו וכסה וחייבו רבן גמליאל ליתן לו עשרה זהובים שכר ג ברכה ותו ההוא דסעד אצל רבי אמר לו כוס של ברכה אתה שותה או ארבעים זהובים אתה נוטל אמר ליה כוס ברכה אני שותה יצתה ב"ק ואמרה כוס של ברכה שוה ארבעים זהובים: כסהו הרוח חייב לכסות: אמר רבה בר בר חנה אמר ר' יוחנן לא שאנו אלא שחזר ונתגלה אבל לא חזר ונתגלה פטור מלכסות והא דתניא השוחט ונבלע הדם בקרקע חייב לכסות *אוקמה רבי זירא בשרשומו ניכר אבל אין רשומו ניכר הוה ליה כמי שכסהו הרוח ואינו חייב לכסות: **מתני'** דם שנתערב במים אם יש בו מראה דם חייב לכסות נתערב ביין רואין אותו כאילו הוא מים נתערב בדם בהמה *או בדם חיה רואין אותו כאילו הוא מים ר' יהודה אומר אין דם מבטל דם. דם הניתז ושע"ג הסכין חייב לכסות אמר ר' יהודה אימתי בזמן שאין שם דם אלא הוא אבל יש שם דם שלא הוא פטור מלכסות: **גמ'** *ת"ר את דמו וכסהו מלמד שכל דמו חייב לכסות מכאן אמרו דם הניתז ושעל אגפיים חייב לכסות אמר רשב"ג במה דברים אמורים שלא כסה דם הנפש אבל

שלטי הגבורים

א מרדכי כתב שראבי"ה מצא כתוב בתשובה שצריך לברך על כל שחיטה ושחיטה שמא ישכח וידבר בינתים דברים שאין מענין השחיטה וזה הטעם לא נראה בעיניו דאטו משום שמא ישכח יברך ברכה שאינה צריכה וכתב הוא דשמא הטעם דהוו גופים מוחלקין ואפי' כוו מצוה אחת ומה שכתב מתפילין ראיה נ"ע דא"כ לפי סברא זו היה צריך לעולם לברך על כל אחד מהתפילין אפי' לא סח משום תשש שמא ידבר בינתים ונ"ע וכ"כ רבינו שמואל בן תפני ורבינו קלונימוס מרומי שצריך לברך על כל שחיטה ושחיטה וכתב בשם א"ז לקיים טעמי שניהם בשני דברים דהיינו כגון ששחט חיה ועוף שאז צריך לברך על כל אחד ואחד ולפי זה כשאין הגופים מוחלקין גם בסח א"צ לברך כי אם ברכה אחת לכולם דכיון דבשמותם הם שוין אע"פ שהן גופין מוחלקין וכתב איהו דנראה לפי האמת אפי' חיה ועוף ובהמה א"צ כי אם ברכה אחת לכולם הואיל וברכות שוות והאריך בראיות ולזה הסכימו רוב הפוסקים דכל עוד שהברכות שוות ברכה אחת לכולן וה"ה דפליגי גבי מוהל שיש לו למול כמה בנים זה אחר זה או מי שיש לו לברך כמה ברכות מתנים זה אחר זה ואם אסור לדבר בין גמר שחיטה והכסוי או לא דאיתא נמי התם המרדכי בשם ספר התרומה כתב דמותר לדבר אחר השחיטה קודם הכסוי ובשם ראבי"ה כתב דאסור לדבר אם אינו מענין השחיטה ודעת הרא"ש שם כדעת ספר התרומה דליכא חשש הפסק בין מעשה לברכה אחרונה :

ב הרא"ש הביא דברי ס"ג שכתבו שמכסה ואח"כ מברך דאע"ג דכל המצות מברך עליהן עובר לעשייתן ה"מ בתחלת המצוה אבל זו סיום המצוה היא ובאמצע המצוה אין ראוי לברך הלכך מברך על השחיטה קודם השחיטה ועל הכסוי אחר גמר המצוה והרא"ש כתב שלא נהגו כן משום דחשיב להו מצות כסוי מצוה בפני עצמה וכן כתבו כל הפוסקים שמברך על הכסוי טרם הכסוי :

ג ולענין קריאת התורה אם עמד אחד שלא קראו החזן אף בארץ ישראל שדנין בה דיני קנסות היה פטור דבקריאת התורה הכל חייבין וקריאת החזן אינו אלא כי היכי דלא ליתו לאנצויי ואפי' אם עמד ישראל במקום הכהן אין לחייבו ואע"ג דדרשינן וקדשתו לכל דבר שבקדושה לפתוח ראשון ולברך ראשון אסמכתא בעלמא היא כמו ליטול מנה יפה ראשון דאין יכול לגבות בבית דין. ובענין המוהל כתב הרא"ש נ"ל לפטור המוהל דאע"פ שאמר האב למוהל אחד למול את בנו לא זכה באותה המצוה לחייב אחר אם קדם ועבאה ולא דמיא לכסוי דאמרה תורה ושפך וכסה מי ששפך יכסה וכן האב שחייב למול את בנו ורוצה למולו וקדם אחר חייב אבל אם אין האב רוצה למולו כל ישראל חייבין למולו ובדבור שאמר האב למוהל לא זכה למצוה לחייב לאחר אם קדמו :

הגהות הב"ח

(א) לרבנן טכה דלריך לברך כמו כתי' כצ"ל: (ב) ובכהוא כצ"ל: (ג) נ"ב עד שיהא רעב וכו':

המאור הגדול

וזה שפסק הרי"ף ז"ל בדם הניתז ודם שעל גבי הסכין כתנא דמתני' וכדפריש רב יהודה (כמו שמבואר בהר"ם סי' י') לא סבירא לן הכי דכיון דחזי' בגמ' ובברייתא שלש מחלוקות בדבר הוברר לנו הדבר בזו שר"י חולק הוא ואינו מפרש אע"פ שאמרו בכל מקום שאמר ר"י אימתי אינו אלא לפרש דברי חכמים כבר אין למדין מן הכללות דמאי דאמר דלא אתפרש במתני' שר"י חולק הוא אתפרש בברייתא ובגמ' [והלכתא] כרבנן דאמרי כל דמו חייב לכסות ואפי' דם הניתז ושעל הסכין וגריר לה ומכסי ליה :

מלחמת ה'

כתוב בספר המאור וזה שפסק הרב אלפסי ז"ל בדם הניתז ודם שעל הסכין כתנא דמתני' כו' לא ס"ל הכי עד אינו אלא לפרש דברי חכמים: אמר הכותב אני הפרש דברי חכמים שזה שאמרו בגמ' במאי קמיפלגי על ר"י ורשב"ג אמרו דת"ק דהכתי בברייתא סבר דמו כל דמו ובא ר"י לפרש שכך משמעו מקצת כל דמו חייב בכיסוי כלומר שאם כסה מקצתו בין שהוא מדם הנפש פטור ואם לא כסה אע"פ שלא מצא אלא מקצתו בניתז מאיזה דם שהוא או על גבי הסכין חייב לכסותו ורשב"ג פליג ואמר שאין חייב בכיסוי אלא דמו המיוחד והוא דם הנפש אבל בין במשנה בין בברייתא לפרש דברי חכמים אבל ת"ק דהאידך ברייתא ששנה סתם מלמד שכל דמו חייב בכיסוי מכאן אמרו דם הניתז ושעל אגפים חייב לכסות ולא שנה אלא מחלוקת של רשב"ג דהוא תנא סבר דמו כל דמו ועליו אמרו בגמ' במאי קמיפלגי ודברי רבינו ז"ל מטים כסי' הזה ומ"מ מה שאמר בעל המאור ז"ל שאין למדין מן הכללות אינו בזה כלל גדול הוא שהרי סקשו בכמה מקומות בתלמוד ולא אמרו בה' מהם חוץ מזה והא ישבב עליך הכלל הזה מה שאמרו בפ"ק של מס' גיטין דתני חדא המביא גט בספינה כמביא גט בא"י והתניא אידך כמביא בחו"ל אמר ר"י ל"ק הא ר' יהודה והא רבנן דתנן עפר חו"ל הבא בספינה לארץ חייב במעשרות ובשביעית אר"י אימתי בזמן שהספינה גוששת אבל אין הספינה גוששת לא אלמא פליגי ואיתמר נמי התם אין נקוב המונח על גבי יתדות נהנו למחלוקת ר"י ורבנן בהנו כך הנו מפרשים דמתני' כולה ר"י היא דאימתי לפרש דברי חכמים אתא ומיהו ברייתא דקתני כמביא בא"י ה"ג ר' ירמיה ור' זירא לא ס"ל הא דאמרי' כל מקום שנאמר ר"י אימתי במשנתינו אינו אלא לפרש דברי חכמים ואמוראי נינהו והכי קאמרי' במס' סנהדרין בפ' זה בורר ובפ' חלון בעירובין ומיהו להרי"אתא דהדין לה רב נחמן למתני' התם אימתי דר"י לפרש בא והא הכי קי"ל ולא מפרקינן חדא מכללא דלא איתמר בגמ' וכן פסקו ראשונים כגון רב אחא משבחא גאון ואף ר"ח וכל רבני ספרד שהתבונים וכן עמא דבר :

מיפלגי וכו'. מדברי הרב אלפסי ז"ל נראה דהי אמרינן ת"ק סבר כל דמו היינו ת"ק דברייתא וכי אמרינן רבי יהודה סבר דמו אפילו מקצת דמו היינו ת"ק דמתני' ור' יהודה דמתני' דמפרש מילתיה אלא משום דלא מתפרש במתני' מאן ניהו ת"ק והשתא ר' יהודה דמתני' דמפרש מילתיה נקט ר' יהודה ושבק ת"ק דמתניתין דלת"ק דמתניתין ורבי יהודה במקצת דמו סגי ומש"ה אמרינן דם הניתז פטור מלכסות אפילו הוא דם הנפש ובלבד שיהא שם אחר ולר"ג דם הנפש כוליה בעי כסוי ולפיכך כתב הרב אלפסי ז"ל דהלכתא כת"ק דמתני' וכדפירשה רבי יהודה משום דלא בא ר' יהודה אלא לפרש דברי חכמים כדאמרינן בעירובין בסוף פרק חלון (דף פב.) כל מקום ששנה ר' יהודה אימתי ובמה אינו אלא לפרש דברי חכמים ואפילו ר' יוחנן דפליג התם ואמר דבמה לחלוק באימתי מודה דאינו אלא לפרש ויש נוסחאות בגמ' שכתוב בהן בברייתא אחרת כך ת"ר את דמו וכסהו מלמד שכל דמו חייב לכסות א"ר יהודה אימתי בזמן שאין שם דם אלא הוא אבל יש שם דם (א) שלא הוא פטור מלכסות ולפיכך כתב הר"ז הלוי ז"ל דכיון דאימתי דר' יהודה דברייתא לחלוק הוא מסתמא נמי אימתי דמתניתין לחלוק הוא ות"ק דמתני' היינו ת"ק דברייתא ואע"ג דקי"ל דאימתי לפרש ה"מ היכא דלא מוכחא מילתא דפליגי אבל הכא קא מוכחא מילתא והכי משמע בפרק זה בורר (דף כה.) דס"ל לרמי בר חמא ולרב חסדא דאפילו במשנה הוי אימתי לחלוק היכא דמוכח ולפי שטה זו דם הניתז ושעל הסכין אע"פ שיש דם אחר שלא הוא חייב לכסות כתנא קמא דמתני' ואפשר דאפילו להך נוסחא מיהא לא אירייא דאע"ג דרבי יהודה דברייתא כי קאמר אימתי לחלוק אימתי דמתני' לפרש הוא דלא אמרו בסוף פרק חלון דאימתי לפרש אלא במשניות אבל בברייתא לא הילכך לענין הלכה לא שבקינן ת"ק דמתניתין משום ת"ק דברייתא אלא קי"ל כת"ק דמתני' וכדפירש רבי יהודה אליביה וכ"כ הר"ס במז"ל בפרק י"ד מהלכות דף ז: שחיטה דם הניתז ושעל הסכין אם אין שם דם אלא הוא חייב לכסות וכי מכסי ליה לדם הניתז גריר ליה ומכסי ליה כדי שיתן (א) עפר למטה דהא קי"ל שהשוחט צריך שיתן עפר למטה ועפר למעלה: מתני' במה מכסין וכו'. חרסית. שחיקת חרסית: מגופה. שעל פי החבית: גמ' כל שאין היוצר צריך לכתשו מוכח בגמרא דדוקא בשאינו צריך נכתישה כלל אבל צריך ולא צריך ואיכא דכתשי כה"ג ואיכא דלא כתשי אין מכסין בו: ת"ר וכסהו וכו'. נעורת. אריסט"א שמנערין מן הפשתן: נסורת. שמגרדין נגרים במגרה וקוצצין בה עצים והיא נשרת נסורת דקה כעפר: ת"ל וכסהו. בפני עצמו נדרש מדלא כתיב ושפך את דמו ובעפר יכסנו דהוי משמע עפר ולא דבר אחר דלא כתיב כסוי אלא לבתר עפר אבל השתא מדרים וכסהו באפי נפשיה: ושחיקת כלי מתכות. דלא איקרי עפר: סובין. שהנפה קולטת: מורסן. קליפה היוצאת כשכותשין במכתשת: אחר שריבה הכתוב ומיעט. אחר שכתב לך שני מקראות אחד לרבות ואחד למעט אמרת מעתה יש לך לומר דכל הני דלעיל מין עפר ניניהו מה עפר מיוחד שמגדל צמחים אף כל שמגדל צמחים וכל הנך דלעיל קים להו לרבנן דמגדלי צמחים ואינך בתראי אין מגדלין צמחים:

ומקשו הכא והא שחיקת כלי מתכות מגדל צמחים כדמוכח בפרק כל הצלמים (דף מג:) דתנן התם רבי יוסי אומר שוחק וזורה לרוח או מטיל לים אמרו לו אף היא נעשית זבל והתניא ודאי בשל מתכות איירי דהא מייתינן עלה קרא דכתיב גבי עגל תירלו בתוספות דכהי דמועיל לזבל בפני עצמו מיהא אינו מגדל צמחים: גרסי' בפ' השוחט (דף לא.) וכו' עפר לא נאמר אלא בעפר מלמד וכו'. דבעפר משמע שיהא כולו טמון בעפר ומוכח בגמ' בפרקין שאם א"א ליתן עפר מלמטה כגון ששחט על גבי דם בהמה נותן מלמעלה ומוכח לעיל בפ' השוחט [שם] דכל היכא שיש שם כבר עפר תיחוח למטה ומזמינו בפיו לכך סגי דאמרינן התם דמזמין ליה לעפרא דכולי פקתא כלומר לעפר שעל כל הבקעה: דרש רב נחמן בר רב חסדא אין מכסין אלא בעפר *שמכסים בו ומצמיח. למעוטי ארץ מלחה ומתני' ליכא למשמע דיש לך דבר שמגדל דבר שצמח בו כבר ואינו מצמיח (ב): היה מהלך במדבר. ארץ ליה שאינה מצמחת: ומקשו הכא וכיון דמסקינן דאין מכסין אלא בדבר שזורעין בו ומצמיח היאך מכסין בשחיקת דינרי זהב דהא שחיקת כלי מתכות אינו מצמיח כדמוכח ברייתא דלעיל וכ"ת כי בעינן שיהא מגדל צמחים דוקא במידי דלא איקרי עפר אבל מידי דאיקרי עפר אע"ג דאינו מגדל צמחים כשר וזהב איקרי עפר אם כן היה מהלך במדבר יכסה בעפר המדבר דעפר המדבר ודאי עפר איקרי ודוחק הוא לומר דעפר ארץ מלחה לא איקרי עפר ומדברי רב אחא משבחא ז"ל בשאלתות דאחרי מות נראה דה"ג אמר רבא הא בורכא דתניא כלומר דרב נחמן בר רב חסדא הוא סבירא ליה דלא פליגי רבנן עליה דרבן שמעון בן גמליאל דאינהו נמי מודו דכל שאינו מגדל צמחים אין מכסין בו ואמר ליה רבא דהא בורכא דודאי רבנן פליגי עליה דהא תניא שוחק דינרי זהב אע"פ שאין שחיקת דינרי זהב מגדלת צמחים ולפי זה מאי דאמרינן היה מהלך במדבר ואין לו עפר לכסות שורף טליתו מיירי במדבר שעפרו חול הגס ואין לו במה ישחוק. ולפי שיטה זו לא קי"ל כרשב"ג דאמר [דבר] שאין מגדל צמחים אין מכסין בו דפליגי רבנן עליה וכן נראה מדברי הר"ס במז"ל שלא הזכיר מגדל צמחים: תניא הוסיפו עליהם השחור. פחמין כתושין: ונקורת הפסלים. עפר שמנקרין מן הרחיים: לאפר פרה ועפר סוטה. שיש הנאה בהן אפר פרה מטהרת הטמאין מטומאתן. עפר סוטה מטיל שלום בין איש לאשתו ונקתה ונזרעה זרע אבל עפר כיסוי לית ביה הנאה דבלאו כיסוי נמי הוה משתרי בשרא ומשום הכי לא חשיב ליה בהדייהו הכי אמרינן בגמרא: שבולם עצמו. סוגר את פיו ודומה לו בבכורות (דף מד:) פיו בלום ורגליו מבולמות: ומתחת זרועות עולם. מי שנדרס תחת הכל הוא זרועות עולם:

הדרן עלך כסוי הדם

תורה אור

°אבל כסה דם הנפש פטור מלכסות במאי קא מיפלגי תנא קמא סבר כל דמו ורבי יהודה סבר אפילו מקצת דמו ור"ש בן גמליאל סבר דמו המיוחד והילכתא כתנא קמא דמתני' וכדפירשה רבי יהודה וליתא לדרבן שמעון בן גמליאל דקאמרינן כל מקום ששנה רבי יהודה אימתי ובמה אינו אלא לפרש דברי חכמים ואפילו רבי יוחנן לא פליג אלא בבמה אבל באימתי מודה הילכך עבדינן כרבנן וכדפריש רבי יהודה ודלא כר"ש בן גמליאל: **מתני'** במה מכסין ובמה אין מכסין מכסין בזבל דק ובחול דק ובסיד ובחרסית ובלבינה ובמגופה שכתשה אבל אין מכסין לא בזבל גס ולא בחול גס ולא בלבינה ולא במגופה שלא כתשה ולא יכסה עליו את הכלי כלל אמר רשב"ג דבר שהוא מגדל צמחין מכסין בו ודבר שאינו מגדל צמחין אין מכסין בו: **גמ'** היכי דמי חול הדק אמר רבב"ח אמר רבי יוחנן כל שאין היוצר צריך לכותשו: ת"ר °וכסהו יכול יכסהו באבנים או יכפה עליו את הכלי ת"ל וכסהו בעפר אין לי אלא עפר מנין לרבות זבל דק וחול דק ושחיקת אבנים ושחיקת חרסית ונעורת פשתן דקה *ונסורת חרשים דקה ולבינה וסיד והרסית ובמגופה שכתשה ת"ל וכסהו יכול שאני מרבה זבל גס וחול גס ושחיקת כלי מתכות ולבינה ומגופה שלא כתשן וסובין וקמח ומורסן ת"ל בעפר ומה ראית לרבות אלו ולהוציא אלו לאחר שריבה הכתוב ומיעט מרבה אני את אלו שהן מין עפר ומוציא אני את אלו שאין מין עפר: גרסינן בפרק השוחט אחד בעוף *אמר רבי זירא אמר רב השוחט צריך שיתן עפר למטה ועפר למעלה שנאמר וכסהו בעפר עפר לא נאמר כאן אלא בעפר מלמד שהשוחט צריך שיתן עפר תיחוח למטה ועפר תיחוח למעלה וביו"ט בפרק קמא *נמי איתא: *דרש רב נחמן בר רב חסדא אין מכסין אלא בדבר א שזורעין בו ומצמיח דתניא היה מהלך במדבר ב ואין לו עפר לכסות שורף טליתו ומכסה היה מהלך בספינה ואין לו עפר לכסות שוחק דינרי זהב ומכסה דאשכחן אפר דאיקרי עפר שנאמר °ולקחו לטמא מעפר שרפת החטאת וזהב איקרי עפר שנאמר °ועפרות זהב לו. תנא הוסיפו עליהן השחור והכחול ונקורת הפסלים ואמר רבא בשכר שאמר אברהם אבינו °ואנכי עפר ואפר זכו בניו לשתי מצות לאפר פרה ועפר סוטה: *אמר רבי אלעא אין העולם מתקיים אלא בשביל °מי שבולם עצמו בשעת מריבה שנאמר °תולה ארץ על בלימה א"ר אבהו אין העולם מתקיים אלא בזכות מי שמשים עצמו כמי שאינו שנאמר תולה ארץ על בלימה וא"ר אבהו אין העולם מתקיים אלא במי שמשים עצמו כקרקע שנא' °ומתחת זרועות עולם *וא"ר אבהו כל פרנס המתגאה על הצבור שלא לשם שמים אין רואה בן חכם ומבין ומשכיל לעולם שנאמר °לכן יראוהו אנשים לא יראה כל חכמי לב:

הדרן עלך כסוי הדם

רש"י

אבל כסה דם הנפש כו'. ושלשה מחלוקות נדבר רבנן סברי הכל בעי כיסוי ולרבן גמליאל דוקא כל דם הנפש בעי כיסוי ולרבי יהודה אפילו כל דם הנפש בזמן שיש שם דם אחר פטור: ובמה. כלומר במה דברים אמורים: מתני' חרסית. שחיקת הרסית: מגופה. שעל פי חבית: גמ' נעורת. היא שמנערין מן הפשתן: נסורת. שמגרדין נגרים במגירה את העצים והיא נושרת נסורת דק כעפר: תלמוד לומר וכסהו. בפני עצמו נדרש מדלא כתיב ושפך את דמו ובעפר יכסנו דהוי משמע עפר ולא ד"א מדלא כתיב כיסוי אלא בתר עפר אבל השתא מדרים וכסהו באנפי נפשיה: שזורעין בו וצומח. למעוטי ארץ מלחה: במדבר. ארץ ציה שאין מצמיח שם: דינרי זהב. דכתיב ועפרות זהב לו ולאו דוקא במאי דנקט דינרי זהב גבי מדבר וטלית גבי ספינה אלא חד מינייהו נקט הכא וחד נקט הכא וה"ה נמי איפכא: עפר. כלומר מה שמכסים בעפר כדאמרינן שורף טליתו ומכסה בו: השחור. פחמין כתושין: ונקורת הפסלים. עפר שמנקרין מן הרחיים: מי שבולם עצמו. סוגר את פיו: ומתחת. מי שנדרס תחת הכל הוא זרועות עולם:

הדרן עלך כסוי הדם:

[דף רפח ע"א] ויק' יז דף פח: דף לא. דף פח: במדבר יט איוב כח בראשית יח דף פט. איוב כו דברים לג איוב לז

א רוב הפוסקים כתבו בכל הדברים שזורעים בהם ומצמיחין בם בכלל עפר לפיכך אין מכסין בעפר המדבר שאע"פ שקרוי עפר כלבון בני אדם אינו נקרא עפר במקרא וגם אינו מצמיח מה שזורעים בו כך נ"ל כאי מצאתי כי היכא דלא איקרי מדברי הרא"ש לדברי הטור וגם מדידיה לדידיה בהגה בראבו"ה מידי שאינו מצמיח אם נקרא שמו עפר מכסים בו ולא"כ כתב אין מכסים בעפר המדבר וקשה דעפר המדבר אע"פ שאינו מצמיח שפר איקרי אלא ודאי דהא דקאמר אם נקרא שמו עפר מכסים בו ר"ל אם נקרא בפסוק שמו עפר מכסין בו והרשב"א והר"ן סבירא דברי מי שחולק על כלל זה וסברי דאע"פ שאינו מגדל צמחים מכסין בו והלכתא מכסין בעפר המדבר כשהוא דק והאי דקאמר שמהלך במדבר ואין לו במה לכסות שורף טליתו רוצה לומר שאין עפר המדבר דק אלא גס ואין לו מידי לשוחקו שורף טליתו וכו' אבל אם דק מכסה גם בו והאי דנקט מדבר טפי ממקום אחר דהוא בכל מקום אם אין לו עפר תחוח ודק מאי למעבד הכי נשרוף טליתו יש לומר משום דאורחיה דמדבר שהוא ארץ ציה להיות גס ולא דק וה"ה למקום אחר:

ב וריא"ז כתב אין מכסין בעפר המדבר אע"פ שמגדל עשבים אין זורעין בו שנאמר לא מקום זרע והאנה. פלפל טחון דינו כקמח שהוא פרי טחון. קנמון שחון דינו כנסורת הרבין שהוא שחיקת עצים כמו שביאר מ"ס:

חדושי אנשי שם

מהר"ם (א) נ"ל שאין טעם זה מוכרח אלא דבעינן ריבומו ניכר ושיהא נראה לעינים והכי נמי אמרי' בפ"ב דבילה לענין עירוב תבשילין במניחים שעל גבי הסכין הדם גוררו וסומך עליו משום עירוב תבשילין וניהא דלא בעי הכא לפרושי גוררו דהכר המעיין דבעיק מראה דם ושיהא ריבומו ניכר ובשום חיבור מן הפוסקים לא הבחנתי לדקדק כה ועיד דאי טעמא משום כדי שיתן עפר למטה א"כ נתת דצריך לשיעורין דפעמים שיש הסכין מלוכלך בדם מכל סביבותיו ולא יצטרך לגוררו ועוד דעפר למטה אינו מעכב כדמוכח כה"ג בריש פירקין ומביאו הר"ן בסוף דכל כראוי לבילה אין בילה מעכבת בו:

בגמרות שלנו אין זה כאן רק בר"ס דף יז. בשם רב יהודה אמר רב כל פרנס המטיל אימה יתירה על הצבור וכו' (ג"ה)

הגהות הב"ח

(א) דם שלא הוא: (ב) נ"ב מה שזורעין בו:

נ"א שזורעין [וכ"ס כב"ח]

המאור הגדול

[דף פט ע"א] והא דתניא בשופר של עבודת כוכבים ולולב של עבודת כוכבים אם תקע ואם נטל [לא] יצא מוקמינן לה בעבודת כוכבים דמשה דכתותי מכתת שיעורה כגון עבודה זרה של ישראל שאין לה בטילה עולמית וההיא דאמרי' בר"ה ובסוכה אם תקע ואם נטל יצא מוקמינן לה בעבודת כוכבים דעובד כוכבים דאית לה בטילה:

גיד הנשה נוהג בארץ ובחוצה לארץ וכו'. כולהו תניינהו משום דאיצטריך למתני בחולין ובמוקדשין ובגמ' פליגי בה דאיכא מאן דאמר אפילו בעולה ואיכא מ"ד דדוקא בקדשים הנאכלים: ואינו נוהג בעוף מפני שאין לו כף. בגמרא מפרש דאית ליה ולא עגיל כף פירוש פולפ"א הנכרכת סביבות עצם הקולית סביב בעגול אבל עוף אינו כן שהבשר שעל הקולית ברוחב הוא ואינו דומה לכף: **וגרסי'** עלה בגמרא [דף צב:] בעי ר' ירמיה אית לעוף ועגיל אית לבהמה ולא עגיל מאי בתר מיניה אזלינן או בתר דידיה כלומר דאי בתר דידיה אזלינן נוהג בעוף דעגיל ואינו נוהג בבהמה דלא עגיל ואי בתר מיניה אזלינן הוי איפכא:

ומקשו הכא ומאי תיבעי ליה פשיטא דבתר דידיה אזלינן דהא תניא בסוף פרק הקומץ רבה [דף לז.] דאיטר מניח תפילין בימינו שהוא שמאלו אלמא בתר דידיה אזלינן וי"ל דשאני התם דלא כתב רחמנא שמאל אלא ידכה ודרשינן מיניה יד כהה ומשמע יד כהה שלך אלמא הכי קאמר רחמנא כל חד וחד ניניח תפילין ביד שהיא כהה שלו אבל לעולם בעלמא ספיקא הוי וכיון שכן לענין חליצה דבעינן ימין איכא לספוקי ביבם איטר אי חולץ בשמאלו שהיא ימינו וניזל בתר דידיה או בימינו שהיא שמאלו וניזל בתר מיניה ולפי זה חולץ בשתיהם וסגי בהכי אלא דאיכא ספיקא אחריתי במילתא מדתנא בבכורות בסוף פרק מומין אלו [דף מה:] תנו רבנן איטר

נר מצוה

גיד ^א^הנשה נוהג בארץ ובחו"ל בפני הבית ושלא בפני הבית בחולין ובמוקדשין ונוהג בבהמה ובחיה בירך של ימין ובירך של שמאל ואינו נוהג בעוף מפני שאין לו כף ונוהג בשליל רבי יהודה אומר אינו נוהג בשליל וחלבו מותר ואין הטבחים נאמנים על גיד הנשה דברי ר"מ וחכ"א נאמנין עליו ועל החלב: **גמ'** *אמר שמואל חלבו של גיד הנשה מותר לדברי הכל והא מיפלג פליגי דתניא גיד הנשה מחטט אחריו כ"מ שהוא וחותך שמנו מעיקרו דברי ר"מ רבי יהודה אומר גוממו עם השופי (א) ומודה שמואל א שאסור מדרבנן דתניא שמנו מותר וישראל קדושים נהגו בו איסור וכן הלכה *°אמר רב יהודה אמר שמואל שני גידין הן הפנימי הסמוך לעצם אסור וחייבין עליו חיצון הסמוך לבשר אסור ואין חייבין עליו *אמר רב ששת אמר רב אסי ^ב^חוטי חלב אסורין ואין חייבין עליהן חוטין

רש"י

גיד הנשה. שאין לו כף בגמרא מפרש אית ליה ולא עגיל כף פולפ"א הנכרכת סביבות העצם הקולית העליונה סביב בעיגול אבל עוף אינו כן שהבשר שעל הקולית הוא ברוחב ואינו דומה לכף המתעגלת (כף) של ירך: ונוהג בשליל. בן ט' חי הנמצא בבהמה: וחלבו מותר. חלבו של שליל: ואין הטבחים נאמנים. לומר נטלנוהו מפני שטורח הוא להם לחטט בתרייהו: **גמ'** חותך שמנו מעיקרו. מכל מקום שנבלע ונשרש בבשר: גוממו עם השופי. החלב הגבוה שנראה על השופי גומם ומשליך מפני מראית העין שלא יראה כאוכל גיד אבל עיקרו ושרשיו של גיד ושל שומן מותרין: עם השופי. בשוה לשופי יחתכנו: ומודה שמואל. אע"ג דמדאורייתא מותר מדרבנן אסור כר"מ ורבי יהודה אומר גוממו מדאורייתא קאמר (א): פנימי. גיד הארוך והוא בצד פנימי של ירך: חיצון. גיד הקצר שבסוף השופי נרחבו והוא על צד חיצון של ירך: חוטין שבחלב. כגון חוטין שהן על הכסלים וכן בחלב שעל הקרב יש חוטין דקין והן אסורים מדרבנן ואין חייבין עליו כרת: לובן

בין ביד בין ברגל פסול ופירש"י ז"ל משום דבעינן ימין כדגמרינן יד יד לקמיצה ממצורע וזה אין לו ימין וכי תימא א"כ תינח איטר ביד אבל איטר ברגל למה הוא פסול כבר פירש"י ז"ל שם מדכתיב לעמוד לשרת בעינן שיעמוד כדרך שאר עמידות שעיקרן בימין וכיון דאיטר אין לו ימין יבם איטר אין לו תקנה וכן דעת הר"ס במז"ל אבל אחרים אומרים דאיטר משום מום הוא כפסל כדאמרינן בשולט בשתי ידיו דפליגי תנאי התם דמר סבר בריאותא הוא וכשר ומ"ס חלישותא הוא ופסול אבל איטר לכ"ע חלישותא הוא ופסול משום מום ולא מפני שאין לו ימין ולפי זה חולץ בשניהם משום ספיקא דהכא אי אזלינן בתר דידיה או בתר מיניה: **ונוהג** בשליל. בן תשעה חי הנמצא בבהמה ר"מ לטעמיה דסבירא ליה דאינו ניתר בשחיטת אמו כדאיתא בפרק בהמה המקשה (דף עד.) הילכך חשיב בהמה בפני עצמו וחלבו וגידו אסורין ורבי יהודה לטעמיה דאמר ניתר בשחיטת אמו הילכך קרינן בהמה בבהמה תאכלו וחלבו וגידו נמי שרו מהאי טעמא דכל מה שבבהמה הנמצאת בבהמה אחרת שרא רחמנא והכי תניא בברייתא בגמרא [דף צב:] ונוהג בשליל וחלבו אסור דברי ר"מ ר' יהודה אומר אינו נוהג בשליל וחלבו מותר וא"ר אלעזר אמר ר' הושעיא מחלוקת בבן תשעה חי והלך ר"מ לשיטתו ור' יהודה לשיטתו כלומר דאילו בן שמנה אפילו ר"מ מודה דניתר בשחיטת אמו כדאיתא בפרק בהמה המקשה [דף עד.] וחלבו וגידו נמי שרו הילכך לענין הלכה כיון שהלכו לשיטתן וקי"ל כר' יהודה בשחיטה דשליל אפילו בן תשעה ניתר בשחיטת אמו חלבו וגידו נמי שרו ולא נתחוורו דברי הר"ס במז"ל שפסק בפרק [תשיעי] מהלכות מאכלות אסורות בשחיטה דשליל כרבי יהודה שניתר בשחיטת אמו ובפרק שביעי פסק דחלבו אסור ובפרק חמישי פסק דנוהג בשליל ולא נראו דבריו דכלהו בהדי הדדי שייכי וכמו שכתבתי וכן מה שפסקו בתוספות בשחיטת שליל וחלבו להיתרא כר' יהודה ובגידו לאיסורא מדסתם לן תנא במתני' הכי דתנן נוהג בשליל טעו מהוור דכיון דאמר ר"א אמר ר' הושעיא דהלכו לשיטתן ליכא *לאחלופי בינייהו: **ואין** הטבחים נאמנים על גיד הנשה. לומר נטלנוהו מפני שטורח הוא להם לחטט אחריו: **גמ'** אמר שמואל חלבו של גיד הנשה מותר לדברי הכל והיינו חלבו מותר דתנן במתני' ואגיד קאי ולאו אשליל ודברי הכל היא: מעיקרו. מכל מקום שהוא נבלע ונשרש בבשר: גוממו עם השופי. פירש"י ז"ל גומם הגיד והשומן עם השופי כלומר מה שהוא גבוה ונראה והקשו עליו בתוס' דאם כן בין לר"מ בין לר' יהודה שמנו דגיד כגיד אלא דפליגי בשיעורא דר"י נמי כשיעור שאוסר מן הגיד אוסר מן השומן וא"כ היכי מקשה והא מיפלג פליגי דעדיפא מינה הוה ליה למיפרך היכי אמר שמואל חלבו מותר לד"ה אדרבה חלבו אסור לדברי הכל אלא ודאי רבי יהודה לא איירי בשומן כלל אלא בגיד עצמו וקאמר שגומם הגיד עם השופי והשאר מותר אבל שמנו שרי לגמרי: **מודה** שמואל שאסור מדרבנן. כלומר דמאי דקאמר ר"מ וחותך שמנו מעיקרו מדרבנן בעלמא הוא ממנהגן של ישראל קדושים דאילו לרבי יהודה שמנו שרי לגמרי. ולענין הלכה אע"ג דבעלמא ר"מ ורבי יהודה הלכה כרבי יהודה הכא קי"ל כר"מ דשמנו אסור ממנהגן של ישראל קדושים דרב אשי אוקי [בדף נא.] ברייתא דהעצמות והגידין והנותר וכו' דמתניא בריש פרקין בשמנו של גיד וכדתניא ישראל קדושים נהגו בו איסור אלמא הכי ס"ל ובחטיטה דגיד נמי קי"ל כר"מ דסתמא תנן לקמן [דף צו.] הנוטל את גיד הנשה צריך שיטול את כולו ואמרינן נמי לקמן בר פיולי הוה מנקר אטמא קמיה דשמואל חזייה דהוה גייס ליה א"ל אות ביה טפי כלומר כר"מ דאמר מחטט אחריו. והך חטיטה משמע לכאורה דמדאורייתא היא דבגמרא תניא גיד הנשה מחטט אחריו בכל מקום שהוא ושמנו מותר ואוקימנא לה כר"מ אלמא חטיטה [דר"מ] מדאורייתא היא דהך ברייתא משמע דדינא דאורייתא ד' כיון דאמר שמנו מותר דהא אסיקנא דמדרבנן אסור הילכך כי קאמר מחטט אחריו (ב) מדאורייתא קאמר וליתא דהא מסקינן בגמ' עובדא דבר פיולי דמה דשקל בר פיולי דאורייתא לר"מ ומאי דשייר דרבנן לר' מאיר והיינו ודאי חטיטה דגיד דשרי מדאורייתא דאמרינן חזייה דקא גייס אמר ליה אות ביה טפי משמע דבגיד עצמו קאמר ולא בשמנו אלמא חטיטה לר"מ מדרבנן היא הילכך כי ד' גיד הנשה מחטט אחריו מדרבנן קאמר וא"ת אי מדרבנן קאמר היכי קתני ושמנו מותר דהא אמרינן דלר"מ מדרבנן אסור י"ל דד' אפילו איסורא מדרבנן ליכא אלא מנהגן של ישראל קדושים הם שהחמירו על עצמם וכי אמרינן מודה שמואל לר"מ דמדרבנן אסור ממנהגן של ישראל קדושים קאמר ומתניתין נמי דיקא הכי דחטיטה לר"מ אינה אלא מדרבנן דתנן הנוטל את גיד הנשה צריך ליטול את כולו ר' יהודה אומר כדי לקיים בו מצות נטילה ומדקא מסהם ר' יהודה למלתיה ולא יהיב שיעורא ש"מ דכי תנן בדר"מ צריך ליטול את כולו מדרבנן קאמר ור"מ ור' יהודה לא פליגי בדאורייתא כלל דקים להו כמה הוי אלא דקסבר ר"מ דצריך ליטול את כולו מדרבנן ור"י לית ליה איסורא דרבנן בגיד כלל ומש"ה קאמר שאין צריך אלא לקיים בו מצות נטילה מדאורייתא אבל אי מדאורייתא פליגי הוה ליה לרבי יהודה לפרושי כמה מצות נטילה. הילכך ג' דינין יש לו לגיד הנשה. עיקרו וחטיטתו ושמנו. עיקרו היינו על הכף בלבד דאמרינן לקמן אמר שמואל לא אסרה תורה אלא שעל הכף בלבד והיינו מדאורייתא. חטיטתו דרבנן והיינו דתניא גיד הנשה מחטט אחריו ומדרבנן בלחוד הוא וכמו שכתבתי למעלה. שמנו אסור ממנהגן של ישראל קדושים וקוקות שבגיד דהיינו גידין הרכין ההולכים באורך הירך תחת הבשר מגיד החיצון לגיד הפנימי דינן כשמנו ואפילו מדרבנן לא אסירי אלא ממנהגן של ישראל קדושים דחטיטה שהיא מדרבנן בגיד עצמו היא והיינו דאמרינן בב"ר [סדר וישלח פ' עח] אלי פקקולתא דגידא שריא וישראל קדושים נהגו בה איסור ופי' בערוך פקקולתא קנוקנות מלשון פקועי גפנים: **שני** גידין הן פנימי סמוך לעצם. לעצם הקוליא אסור וחייבים עליו דמדאורייתא הוא והוא גיד שפושט בכל הירך והוא על הכף כדכתיב אשר על כף הירך: חיצון הסמוך לבשר. שמובלע בתוך הבשר אסור ואין חייבין עליו דלא מיתסר אלא מדרבנן: חוטי חלב אסורין ואין חייבין עליהן. כגון חוטי חלב הכסלים וגם בחלב שעל הקרב יש חוטים דקים ואסורין מדרבנן ואין חייבין עליהן דחלב

מלחמת ה'

אמר **כתוב** בספר המאור ובמסקנא אידחו להו כל הלין סברי הלכך לא סמכינן עלייהו אלא אדר' אלעזר כו' ואין זה מפורש כל הצורך בהלכות רב אלפס ז"ל. **אמר** הכותב א"א לעמוד על אופי' שלו שהרי הכל מפורש כל הצורך בהלכות שהרי בשליל כתב בפ' בהמה וקי"ל כחכמים דאמרי שחיטת אמו מטהרתו וחלבו מותר דתניא בענין גיד ונוהג בשליל וחלבו אסור דברי ר"מ ר"י אומר אינו נוהג בשליל וחלבו מותר וקי"ל כר"י והכא בבן ט' חי עסקי' ועוד פי' יותר מן המאור בגמ' בחלב שלא הפריס ע"ג קרקע ולענין חטיטת גיד כתב הא דתניא גיד הנשה מחטט אחריו בכל שהוא ואמר נמי דמעיקרא סברוה כר' יהודה והשתא סברוה כר"מ וכתחיכת שומנו מעיקרו פסק כשמואל ומודה שמואל שאסור מדרבנן כר"מ ועוד כתב כל מה שאמור בגמ' בענין הזה: *)וזה שפסק בבשר שנתעלם מן העין כרב כן פסקו הגאונים ורב חננאל ורבני ספרד האחרונים ז"ל מסוגיא דפ' ואלו מציאות ומכת עובדי דאתמר בהא שמעתיה כוותיה וא"כ תלמידי הוו כולהו רבנן בבלאי מאבי תלמידי דרב הוו ועובדא דרב חנן מנהרדעא דאיקלע לגבי דרב כהנא במעלי יומא דכיפורי י"ל דאפי' כרב אתיא דלא אסרו בשר שנתעלם מן העין אלא משום שחוששים שמא גררה חולדה מבית לבית וממקום למקום ומעיר לעיר דרובא דעלמא עובדי כוכבים ניכהו והחמירו בבשר להצריכו תרי רובי כדאיתמר לענין יוחסין בכתובות והיינו דאמרי' ודאי מכללא דהא ודאי היינו דרב משום דאיסורא שכיח טפי בעולם ואזלינן בתר רובא דעלמא אבל רובא דעלמא בערב יוה"כ אפילו כשאתה הולך בתר רובא דעלמא רוב אוכלי בשר ביום הזה ישראל הן ורוב בשר ישראל הוא ואין לחוש ומה שהשמיט רבינו הגדול ז"ל משום דמלתא דלא שכיחא היא ובלא יראו התלמידים המקילים ויפרצו בה פרצות וא"כ פליגי אדרב לא עדיפא מכללא הנך עובדי אחריני ומכל שאר רבנן סמכי דס"ל כרב ומקרא מלא מכל הוא אחרי רבים להטות ולרב מ"ש הני והסיא דרב מתני' היא ולא אמרי' לדידן מ"ש הני אי נמי ולתנא דידן מ"ש אי נמי סתם ומ"ש בני והסיא דרב נמי הלכה פסוקה היא:

*) עייך לקמן דף ל"ג ע"ב על ד"ה וזה שפסק בבשר וכו'.

המאור הגדול

אן קדושים וגיד הנשה נוהג בתחלת

[דף פט ע"ב] **אלא** הכא בולדות קדשים עסקינן וקסבר ^ר^אמר מחלוקת בבן ט' חי והלך ר"מ לשיטתו ^ב^בהמה טמאה אלא הכא בשליל עסקינן דאיסור גיד יצירתו והא לא אתיא כר"א אלו הא דלא כר"א אמר ר' הושעיא: ור' יהודה לשיטתו וכי הא דאמרי' לקמן בגיד לכך לא סמכי' עלייהו אלא אדר' אלעזר אמר ר' הושעיא הנשה ואיסור טומאה הוא וגידו דקרינא בה כל שבבהמה תאכלו ור' מאיר לא פליג אלא

[שם] **ובמסקנא** אדחי להו כלשהלכה כמותו בחטיטת גיד ובחתיכת שומנו מעיקרו דלא כר"י דאמר סמכינן יגיד כדי לקיים בו ובחלבו מצות נטילה בההיא אין הלכה כר"י אבל בשליל בבן ט' חי ואין הלכה כרבנן דאמרי בן פקועה אינו טעון שחיטה ואין זה מפורש כל הצורך בהלכות גוממו עם השופי הרי"ף ז"ל:

הלכה כמו ר"י לא נצרכה אלא לנפל שלא נתקשרו אבריו בגידים כלומר דלית ביה כוות בתחלת ברייתו שהוא כרשון ועדיין גידין אין בו איכא דקשיא ליה סוף סוף כי מתקשרי ביה גידים שעתא אתי איסור גיד ואיסור מוקדשין בהדי הדדי דהוא גיד הנשה דאיסורא ויש להשיב שהגיד תחלתו נברא במתכונת בשר ואח"כ מתקשה הבשר ונעשה גיד ומתקשר באותו גיד דקדים ליה איסור מוקדשין אפי' בהאי גיד:

ומה שאמרו אלא היכי אכיל בשרא ולא אמרו והאלא לרב דאמר כו' היכי אכלי בשרא גדולה מזו כמס' שבת פ' במה אשה ולרב מ"ש הני והסיא דרב מתני' בני והסיא דרב נמי הלכה פסוקה היא:

[דף צב:] [דף צא.] [דף צב:] [דף רפמ' י"א]

עין משפט: א מיי' פרק ח מהל' מאכלו' אסורות סמג לאוין קלט טור י"ד סי' סה: ב מיי' פ"ז שם סמג לאוין קלח טור י"ד סי' סד:

הגהות הב"ח: (א) נ"ל מודה: (ב) נ"ב נמי: נ"ל לאחלופי:

שלטי הגבורים: א הטיב ר"י שגן לויה לרש"י על ניקור ירכי חיה מצוה לנקרו כמו של שור שה ועז וכל מה שאסור בירך שבבהמה אסור בחיה בכל הירך ובשוק שלמטה הימנו שקורין לנקרו"ן בלע"ז וכן שומן של גיד הנשה וכן כנפי העוקץ וזוקא דאטמא וכל הנקור כמו של בהמה לפי שהגיד ראשו נכנס תחת אותו העצם לפי שלא חלקו רבותינו בין חיה לבהמה אלא בחלבים הקריבים ע"ג המזבח וגידים האסורים משום חלב אבל גידים האסורים משום דם צריך ליטול גם בחיה כמו מבהמה. מא"ז:

חרושי אנשי שם: מהר"ם (א) נ"ל כר"ל דר' יהודה דאמר גוממו אגיד דאורייתא קאמר אבל שמנו מותר לגמרי כן פירשו התוס':

אמר רחמנא ולא חוטים: לובן כוליא. שבתוך החריץ ומתפשט והולך בתוך הכוליא: ממרטט ליה. משרש אחריו: גייס ליה. בשוה לכוליא אבל החפוי בכוליא אוכל: חלב שהבשר חופה אותו. חלב שעל הכסלים שתחת הכליות נראה בגובה הכסלים ואח"כ נבלע תחת בשר אדום דק ומתפשט תחת אותו הבשר בכל הכסלים ומה שהבשר חופהו מותר: ולענין הלכה הרי"ף ז"ל פסק כרב אסי דגייס ליה דהא סייעיה אביי מדשמואל ואחרים פסקו כרבא ורבי יוחנן דממרטטי ליה משום דאביי ורבא הלכתא כרבא ועוד דמאי דמסייע ליה אביי לרב אסי מדרב יהודה אמר שמואל לאו סייעתא היא דהא רבי יוחנן גופיה [אמרה להא] דרב יהודה אמר שמואל [הילכך לאו סייעתא] היא דהא אמרינן לקמן בגמרא [דף צג.] אמר רבי יוחנן אנא לאו טבחא ולאו בר טבחא אנא וגמירנא כד הוי אמרי בי מדרשא בהמה בחייה אפרוקי מפרקא אלמא טעמא דמפרקא הא לאו הכי כיון שהבשר חופה אותו מותר ואעפ"כ ר' יוחנן גופיה ממרטט ליה וטעמא דמילתא משום דלא דמי חלב שבתוך הכליות לחלב שבתוך הכסלים דכיון דכסלים עצמן לא היו קריבין אם איתא דחלב שבתוך הכסלים שמיה חלב כי היכי דכתב רחמנא שעל הכסלים הוה ליה למיכתב שבתוך הכסלים מה שאין כן בכליות דלעולם חלב שבתוך הכליות שמיה חלב והאי דלא כתב רחמנא שבתוך הכליות משום דלא הוה צריך משום דכליות עצמן קריבין הן וכן דעת הר"ז הלוי והרב בעל התרומות ז"ל ולא נהירא דאם איתא דאיכא למדחיה לסייעתא דאביי לא הוה שתיק גמרא מיניה מלמימר ולא היא אלא ודאי כרב אסי קי"ל דגייס ליה ודרבא ורבי יוחנן לא קשיאן דאינהו מחמת חסידות בעלמא הוו ממרטטי ליה והיינו דקאמר רבא ממרטט ליה ורבי יוחנן ממרטט ליה ולא קאמר רבא ור' יוחנן אסרי וכי קאמר אביי כוותיה דרב אסי מסתברא לאו לאפוקי מדרבא ורבי יוחנן דמדינא אינהו מודו לרב אסי אלא לאפוקי ממאן דאסר בפלוגתא דרבי ורבי חייא: (ורשב"א ז"ל פי') חיורא דתותי מתני זהו עליונו וגובהו של אותו חלב קודם שיכסהו הבשר ואותו גובה עצמו מכוסה במתנים שקורין לונביל"ש: פרוקי מיפרקא. כשהיא הולכת איבריה נעים והמתנים [פעמים] שהם נמשכים כלפי מעלה והכסלים נמשכים כלפי מטה ואין החלב נכסה בהם: **תרבא** דאקליבוסתא. עלם קטן הוא ומונח על העלם שקורין אנק"א ומחובר [לחוליות האליה] לכליות מלמעלה ועליו יש חלב תחת ראש המתן שקורין לונבי"ל: חלב שעל המסס ובית הכוסות אסור וענוש כרת וזהו חלב שעל הקרב. לא שיהא זה עיקר של חלב שעל הקרב אלא לומר שזה מחלב שעל הקרב וכן הא דאמרינן בתרבא דאקליבוסתא וזהו חלב שעל הכסלים היינו לומר שאף זה מחלב שעל הכסלים: **חוטי** היד אסורין. כן החוטין שאנו נוטלין מן הכתף: חתכיה ומלחיה אפילו לקדרה שפיר דמי. דקדק רבינו יצחק ז"ל מדקאמר אפילו מכלל דעד השתא בצלי עסקינן דאפילו [לצלי] חוטין שביד אסורין וצריכין חתיכה ואין זה מחוור דלקמן גבי מוזרקי אמרינן כי האי לישנא ממש חתכיה ומלחיה אפילו לקדרה שפיר דמי ומשמע דלצלי לא בעי' ולא מידי מדקאמר שפדיה בשפודא מידב דייב דמא ושרי וליכא למימר דהתם נמי בחתיכה קאמר דמדאמרינן סתמא מידב דייב משמע דלא בעי' ולא מידי ועוד דאם איתא דבחתיכה מיירי מ"ט דמאי בדסדייה אגומרי דמלמת למית ליה והא ודאי דמא דרך חתוכא נפיק אלא ודאי בלא חתיכה קאמר אלמא בשר דאית ביה חוטין לא צריך חתיכה לצלי והכי נמי משמע בפרק הזרוע (דף קלג.) דאמרינן חוטין שבלחי אסורין וכל כהן שאינו יודע ליטלן אין נותנין לו מתנות ואמרינן ולא היא ה... מידב דייב אי בקדרה איידי דחתך להו ומלח להו שפיר דמי מדמדכרינן חתיכה ומליחה לקדרה ולצלי קאמרינן מידב דייב סתמא אלמא בשר ... בו חוטין אין צריך הכשר לצלי אלא דינו כשאר בשר בעלמא מיהו איכא לעיוני בשר לצלי אי צריך מליחה אי לא ודעת הגאונים ז"ל שאינו צריך מליחה ... הרי שדרו ממהיבתא וטעמא דמילתא שאם יש כח באש להפליט ממקום למקום אף הוא יוציאנו לחוץ דכבולעו כך פולטו ואם אין כח באש להפליט ... ממקום למקום הוה ליה דם האברים שלא פירש ושרי אפילו מדרבנן וראיה לדבר מדאמרינן בפרק מפנין (דף קכח.) בשר תפל רב אמר מותר ... ולן רב חסדא אמר אסור ופרכינן והא ההוא בר אווזא דהוה בי רב חסדא ומטלטלי ליה מטולא לשמשא ומשמשא לטולא ואמרינן שאני בר אווזא דחזיא לאומצא אלמא בשר תפל בלא מליחה שרי למיכליה וליכא למימר דהתם במליחה קאמר דהא ודאי בשבת אסור למלוח כדאמרינן בפרק שמונה שרצים (דף קח:) גבי פוגלא ממלח לא ממלחנא טבולי מטבלנא וכיון דבפוגלא אסירא מליחה כל שכן בבשר תפל דמלחה משויא ליה אוכלא ... שכן אי אמרינן דבלא מליחה אסור אלא ודאי בלא מליחה קאמרינן דשרי אלמא דם האברים שלא פירש אפילו מדרבנן שרי וכ"ת ה"מ היכא ... ית בה חוטין דמיקרי דם האברים אבל בשיש בו חוטין לאו דם האברים הוא דהרי הוא ככנוס בכלי וראיה לדבר מדאמרינן לקמן [דף צג:] באומצא ... אגומרי וחד אמר מלמת למית וכי למית ליה מאי הוי והא הוה ליה דם האברים אלא ש"מ דם שבחוטין הרי הוא ככנוס בכלי וצריך מליחה ... דכיון דעל כרחין שאר בשר לצלי אינו צריך כלום וכמו שכתבנו אם איתא דבשר שיש ... חוטין צריך הכשר יותר היכי אמרינן סתמא לקמן [דף ...] בפ' הזרוע גבי חוטין שבלחי ולא היא אי בטויא מידב דייב וכן נמי לקמן [דף צג:] ... גבי אומצא ביעי ומוזרקי שפדיה בשפודא מידב דייב אם איתא דבשר שיש בו חוטין צריך הכשר יותר לצלי מבשר אחר הוי לן לפרושי אלא ודאי ... דקאמרינן סתמא ש"מ דבשר שיש בו חוטין לצלי הוי דינו כשאר בשר וכיון שבבשר אחר לצלי אינו צריך מליחה אף זה דינו כן משום דנורא משאב שאיב לכוליה דמא ואחרים אומרים דכל בשר לצלי צריך מליחה אלא שאין צריך להשהותו במלח כבשר לקדרה וכן מטין דברי רש"י ז"ל ... וכן כתב הר"ס במז"ל בפ' ששי מהלכות מאכלות אסורות וכן דעת הרהב"ד ז"ל והביא ראיה מדאמרינן במנחות ... (דף כא.) במלח תמלח יכול תבוהו ואמרינן מאי תבוהו ... ומולחו ומעלהו ... יכול יתן בו טעם כבינה ת"ל תמלח כיצד הוא עושה מולחו והופכו ומולחו ומעלהו ... וכן לצלי אלמא לצלי מליחה בעי אלא שאינו צריך שהוי כקדרה אלא כי היכי דאמרינן גבי קדשים [מולחו ומעלהו הכא נמי] מולחו ואוכלו ... ומביאין עוד ראיה דלצלי בעינן מליחה מדאמרינן בפרק השוחט (דף לג.) הרוצה לאכול מבהמה קודם שתצא נפשה חותך כזית בשר מבית ... ומולחו יפה יפה ומדיחו יפה יפה וממתין לה עד שתצא נפשה ומדאמרינן ממתין עד שתצא נפשה ודאי לצלי איירי דאי לקדרה מאי מתה ובשול תלא נפשה אלא לאו לצלי וקאמר מולחו יפה יפה אלמא לצלי בעי מליחה ואין אלו ראיות דהתם בפ"ק ודאי בשיעור מליחה *ובשהייה ... רבה וכן לקדרה גרסינן ולא בא לומר שמליחת בשר לקדרה לא יהא צריך שהוי כמליחת קדשים אלא לומר דכי היכי דהתם מולחו והופכו ... ... דליכא לאוכוחי מינה דללי ... הכא נמי צריך למלוח משני לדדין ואפילו אי גרסינן וכן לצלי כתב הרב רבינו משה בר נחמן ז"ל דליכא לאוכוחי מינה דלצלי ... אלא ה"ק כשם שמליחת קדשים אינה צריכה הדחה שעם מלחו מעלהו כך אם בא למלוח לצלי אינו צריך הדחה אלא נולהו כולו כאחד ... דקאמר ומו... נאכל שאין המלח בולע מן הדם כלום אלא מפליטו וכי קאמר וכן לצלי היתרא אתא לאשמעינן וכן נמי ההיא דפרק השוחט אע"ג דלצלי הוא מדקאמר וממתין לה עד שתצא נפשה היינו טעמא דאע"ג דבעלמא לא בעי מליחה לצלי ולאומצא משום דדם האברים ... וכבר כתבתי מזה פירש מותר שאני הכא דמבית טביחתה הוא חותך ועל ידי שחיטה מתעורר הדם ופורש ממקום למקום ולפיכך צריך מליחה בפ"ק בס"ד. ושיעור מליחה כתב הרמב"ם ז"ל בפ"ו מהלכות מאכלות אסורות דהיינו כדי הילוך מיל וצריך למלוח הבשר משני לדדין דהכי משמע למאן דגרים בההיא דפ"ק הקומץ רבה וכן לקדרה ולפיכך המולח גדי או תרנגול צריך למלוח מבפנים ומבחוץ מיהו כדיעבד אם לא מלחו

רי"ף

נר מצוה

א חוטין שבכליות אסורין ואין חייבין עליהן לובן ב שבכוליא רב ורב חייא חד אסר וחד שרי *רבה ממרטט ליה רבי יוחנן ממרטט ליה רב אסי גיים ליה כלומר לא היה מדקדק בנטילתו כדאמר לקמן* בענין בר פיולי הוה מנקר אטמא קמיה דשמואל חזייה דהוה גיים ליה אמר ליה חות ביה טפי אמר אביי כותיה דרב ג אסי מסתברא דא"ר אבא אמר רב יהודה אמר שמואל *חלב שהבשר חופה אותו מותר אלמא חלב שעל הכסלים אמר רחמנא ולא חלב שבתוך הכסלים אף הכא נמי חלב שעל הכליות אמר רחמנא ולא חלב שבתוך הכליות גופא א"ר אבא אמר רב יהודה אמר שמואל חלב שהבשר חופה אותו מותר איני והאמר *רב יהודה אמר שמואל חיורתא דתותי מתני אסור אמר אביי בהמה בחייה איפרוקי מיפרקא וא"ר אבא א"ר יהודה אמר שמואל תרבא דאקליבוסתא אסור וענוש כרת וזהו חלב שעל הכסלים פירוש היכא דליפן אטמהתא זהו חלב שעל הכסלים ולפיכך נקרא מי שרגלו גבוהה מחברתה כסול כדתנן* השחול והכסול. וקאמרי רבואתא שהחלב *שתחתיו השומן שבראש הכסלים הוא חיורתא דתותי מתני וקרום מפסיק בין זה החיורא ובין השומן שהוא תחת זה החיורא והעליון אסור והתחתון מותר וא"ר אבא *אמר שמואל חלב שעל המסס ועל בית הכוסות אסור וענוש עליו כרת וזהו חלב שעל הקרב ואמר רבי אבא אמר רב יהודה אמר שמואל °חוטי ד היד אסורין משום דם ואי חתכיה ומלחיה ואפילו לקדרה שפיר דמי ואמר רב יהודה*

רש"י

לובן שבכוליא. שבתוך החריץ ומתפשט והולך בתוך הכוליא: ממרטט. משרש אחריו: גייס ליה. בשוה לכוליא אבל החפוי בכוליא אוכל: חיורתא דתותי מתני. חלב שעל הכסלים שתחת הכליות נראה בגובה ולמטה באותו מקום נבלע אותו חלב תחת בשר אדום דק ומתפשט תחת אותו בשר ותחת הכסלים ומה שהבשר חופהו מותר וחיורא דתותי מתני זה עליונו וגובהו של אותו חלב קודם שיכסהו הבשר ואותו גובה עצמו מכוסה במתנים שקורין לונבלי"ש שרחבו הוא מרחיב למטה מן הגלעות הקטנים וכשהשבא מפריסו נראה אותו חלב: פרוקי מיפרקא. כשהיא הולכת איבריה נעים והמתנים הן פעמים נמשכים כלפי מעלה והכסלים כלפי מטה ואין החלב [נכסה] בהן ומשהבשר חופהו מותר וכשכלה למטה אותו בשר החופה יוצא ממנו קרום לבן ועב לצד קרום דק וקלוש המתפשט בכל הכסלים שאסור משום חלב כדלקמן ותחת אותו קרום עב יש לובן חלב ויש נוהגין איסור באותו חלב לפי שאותו קרום אינו חשוב חיפוי בשר אך באשכנז נוהגין בו היתר וגם לי נראה לחיפוי בשר גמור הוא ובלובן כוליא הלך אחר המחמיר לשרש אחריו כיון דלא אתמר הלכתא כרב אסי והמיקל לא הפסיד: תרבא דאקליבוסתא. עלם קטן מונח על עלם שקורין אנק"א ומחובר לחוליות האליה למעלה ועליו יש חלב תחת ראש המתן שקורין לונבי"ל: דליפן אטמהתא. במקום חיבור ופירוד הירכים כלפי': השחול והכסול. נגי מומין מיתניא: שעל המסס ובית הכוסות בכנף הקרום בסוף הכרס שקורין פנג"א ולא זהו עיקר החלב המכסה הקרב שקורין טייל"א שהוא תותב קרוס ונקלף אבל תלתולי אותו חלב המכסה את הקרב דבוק להלב שעל המסס ובית הכוסות: חוטי היד. שאנו נוטלין מן הכתף

שלטי הגבורים

לשון ריא"ז

א חוטי הכסלים חמשה הן שלשה לצד ימין ושתים לצד שמאל השלשה מתפצל כל חוט לשנים והשנים מתפצל כל חוט לשלשה וצריך אדם להזהר ולהוציאן בעוד שהבשר חם שאם יתקררו אינם נמשכים יפה וצריך להטע אחריהם עד שיוציא כולם:

ב בדין לובן כוליא שהשומן נכנס בתוך החריץ אם צריך לחטט אחריו הר"ן הביא דעת הר"ז וספר התרומה דאסרי לובן הכוליא ואמרי דצריך לחטט אחריו וכן הגהות מיי' והרי"ף כתב שהוא מותר וכן מיי' וסמ"ג דחלב שעל הכליות אסר רחמנא ולא שבתוך הכליות וכן נראה דעת התוס' שם ודעת הרא"ש וטור אלא שמאחר שכתב רש"י שיש להחמיר בו יש להוש לדבריו מיהו אפי' למאן דמחמיר כתבו הגהות אשר"י בשם א"ז שאם אירע הדבר שימלא קלת שלא שרשו לחוץ ונגלה או נתבשל עמו לא אסרי' ליה. בשומן שעל היותרת התוס' והרא"ש והמרדכי שם הביאו דעת הר"ר אליעזר ממיץ שאוסר חלב שעל היותרת אף לאחר שנטל הקרום שעליו וכתב דהאוכל השומן המעורב בבשר היותרת שתחת הקרום טעות הוא בידו וכ"כ המרדכי בשם ר"ת לאיסור והאריכו בראיות והתוס' שם סתרו כל הראיות שלהם והוכיחו דשומן שע"ג יותרת הוא מותר לגמרי דאין לו דין חלב כלל וכ"כ סמ"ג וכ"כ הרא"ש שם ורוב הפוסקים דשומן שע"ג יותרת שומן הוא ומותר ולא חלב והמרדכי שם הביא דברי ספר התרומה שכתב שצריך לקלוף היותרת הכל לפי שחלב המכסה את הקרב שוכב ונוגע שם אבל לצד פנים לצד הריאה א"צ להסיר את הקרום שבאותו צד אין שום חלב ואם חתך היותרת מן הבהמה ואינו יודע אי זה היה לצד פנים או לצד חוץ צריך להסיר הקרום מן ב' הצדדין:

ג מיהו אם אירע הדבר שימלא קלת שלא שרשו לחוץ ונגלה או נתבשלו עמו לא אסרי' ליה. מא"ז:

ד בתוס' שם וסמ"ג לאוין קל"ז כתבו שחוטין שאנו נוטלין מן הכתף ומן הלחיים הרוצה לצלותן צריכין חתיכה וכן יראה מדברי מיי' שכתב דכל חוט וקרום שאסור משום דם דינו לצלי כמו לקדרה וכן הביאו הרא"ש והר"ן והרשב"א וכל הפוסקים דעות אלו בפסקיהם אלא שהרא"ש והר"ן והרשב"א ס"ל דמותר לצלות אותם בלי חתיכה כלל אפי' כשהן בתוך הכתף וכן כתבו הרא"ש והרשב"א בשם הגאונים באורך:

א מיי' פ"ז מהל' מאכלות אסורות סמג לאוין קלז טוש"ע י"ד סי' סה:

[כד"ק וכד"ס סגי' רבא]

דף צג.

דף צג:

בגמ' איתא איני והאמר ר' אבא אמר רב יהודה אמר שמואל האי תרבא דתותי מתני כו' (ג"א)

בכורות דף מ.

נ"א שעל

א"ר אבא אמר רב יהודה אמר שמואל כ"ה בגמ' (ג"א)

מלחו אלא מלד אחד וכן חתיכה שמלחה מלד אחד מותרת שהרי אפילו חתיכה גסה ביותר די לה במליחת [שני] לדדין ואם איתא דכל שלא מלח משני לדדין אסור ואפילו בחתיכה דקה שבדקה היאך יועילו לחתיכה גסה אלא ודאי כי בעינן משני לדדין דוקא לכתחלה הוא שצריך לעשות כן אבל בדיעבד אם לא יעשה כן אינו נאסר: ריש מעיא באמתא בעי גרידה. כתב רש"י ז"ל כשהדקין יולאין מן הקיבה לריך לגרד החלב שעליהן אורך אמה וזהו חלב שעל הדקין שנחלקו בו רבי ישמעאל ור"ע באלו טרפות [דף מט:] אבל רמב"ם ז"ל כתב בשם קלת הגאונים

תורה אור

ריש א מעיא באמתא בעיא גרידה וזהו חלב שעל הדקין ואמר רב יהודה ב חוטין שבעוקץ אסורין חמשה חוטין אית בכפלא תלתא מימינא ותרתי משמאלא תלתא מיפצלי לתרי תרי ותרי מיפצלי לתלתא תלתא למאי נפקא מינה דאי שליף להו אדחמימי משתלפי ואי לא בעי לחטוטי בתרייהו ואליה גופה אע"ג *דמקרי חלב רחמנא שריא דכתיב °כל חלב שור וכשב ועז לא תאכלו דבר השוה בשור וכשב ועז הוא דאסור ואליה הואיל ואינה שוה בשור וכשב ועז דבכבש היא דקריבה ובשור ועז לא קריבה שריא ואמר אביי ואיתימא רב יהודה חמשה חוטי הוו תלתא משום תרבא ותרי משום דמא דטחלי וכפלי ודכוליאתא משום תרבא דידא ודלועא משום דמא *°ואמר אביי ואיתימא רב יהודה ג חמשה קרמי הוו תלתא משום תרבא ותרי משום דמא דטחלא ודכפלי ודכוליאתא משום תרבא דביעי ודמוקרא משום דמא וקרום שעל דד הטחול אסור וחייבין עליו ושעל הטחול כולו אסור ואין חייבין עליו ובכוליא תרי קרמי עילאה אסור וחייבין עליו ותתאה אסור ואין חייבין עליו *ביעי חשילתא רב ורב אסי חד אסר וחד שרי *אמר ליה רבי יוחנן לרב שמן בר אבא הני ביעי חשילתא שריין ואת לא תיכול משום שנאמר °ואל תטוש תורת אמך אמר מר בר רב אשי הני ביעי דגדיא ג עד תלתין יומין שרו בלא קליפה מכאן ואילך אי אזרען אסירן ואי לא

(ויקרא ז) (משלי א)

רש"י

הכתף: ריש מעיא. כשהדקין יולאין מן הקיבה לריך לגרד מה שעליהן עד אורך אמה וזהו חלב שעל הדקים שנחלקו בו ר"ע ורבי ישמעאל בפ' אלו טרפות ומאותו אמה ואילך הדקין דבוקין לכנתא שקורין אנטרי"ל והוא שומן ומותר גמור ובלבד שינקרו אותן מן הוורידין: חוטין שבעוקץ. היינו חמשה חוטין: דכפלי. פלנק"ש עוקץ אנק"א: ואי לא בעי לחטוטי בתרייהו. עד שימלא במספר הזה וראשו אחד מחובר לשדרה וראשי הפילולין נדבקין תחת החזה בראשי הצלעות: חמשה חוטי. חמשה מקומות הן ובהן חוטין של איסור: דטחלי. טחול: דידא. שביד: ודלועא. שבלחי והוטין דקין הוא דקחשיב נהכי לא חשיב מוזריקי הן גידי הצואר שאף הם משום דם: דביעי. בילים של זכר: ודמוקרא. שעל המוח: ושעל דד הטחול. בעליונו שם הוא עב וקורהו דד: ביעי דחישלא. בילי זכר המעורין בגופו: חד אסר. אף אחר השחיטה משום אבר מן החי אף על גב דתלי ביה כתתוכין דמו: אל תטוש תורת אמך. שאתה מבבל ושם נהגו איסור ומנהג מקומך אל תניח: עד תלתין יומין. משנולד שרו בלא קליפת הקרום דאכתי לא נפיש דמיה ובליע באבריה וגדיא לאו דוקא ה"ה ד"א: אי אזרען. שיש בהן זרע אסורים

נר מצוה בפ"ז מהלכות מאכלות אסורות שראש המעי הזה שלריך לגרדו הוא המעי [שיולא בו הרעי] שהוא סוף המעים וכתב הראב"ד ז"ל בהשגות שזה עיקר אבל בחידושי הרשב"א ז"ל כתב שדברי רש"י ז"ל עיקר משום דכרכשא לא מיקרי מעיא אלא הדקין וכדאמרינן לקמן [דף קיג.] תרגומא הדרא דכנתא וכרכשא ולעולם קורין אותה חלחולת או כרכשא: חוטין שבעוקץ אסורין. עוקץ אנק"א והיינו האי דכפלי: חמשה חוטי איתא בכפלים. פלנק"ש בלע"ז: בעי לחטוטי בתרייהו. עד שימלא כמספר הזה וראשו אחד מחובר בשדרה וראשי הפלולין נדבקין תחת החזה בראשי הצלעות. וכתב בחידושי הרשב"א ז"ל דאע"ג דקי"ל חלב שהבשר חופה אותו מותר הני חוטין אף על גב דמיבלעי [ביני] כפלי היינו טעמא דאסירי משום דאיכא למימר בהו כדאמרינן [דף נג.] בתרבא דתותי מתני בהמה בחייה פרוקי מפרקא ואחרים כתבו דלאו למימרא דאזיל ומחטט להו עד מקום שהן כלין דהא בליעי בבשר ומותרין אלא לפי שהן חוטין דקין הרבה קאמר דבעי לחטוטי בתרייהו עד שימלא מנינו שלם: ואליה גופיה וכו': חמשה חוטי הוו. חמשה מקומות יש (א) להן חוטין של איסור וחוטין דקין הוא דחשיב ומש"ה לא תני מוזריקי דדמא שבצואר שאף הם משום דם: דטחלי. טחול: דידא. שביד: דלועא. שבלחי וא"ת במאי עסקינן אי בשלא חתך את הורידין מאי איריא הני תרי חוטי הא אמרינן בפרק השוחט [דף כח:] דכל שלא שחט את הורידין לריך לחתכה אבר אבר והיינו ודאי משום חוטין שבגוף שמלאים דם ואי בששחט את הורידין אמאי אסירי דידא ודלועא טפי משאר חוטין שבגוף שהותרו בחתיכת ורידין תירץ הרב רבינו אברהם בר דוד ז"ל דאין חתיכת ורידין מועלת אלא לללי וכדאמרינן עלה [שם] לא לכל א"ר יהודה אלא בעוף הואיל וכולהו כולו כאחד דאלמא אין חתיכת ורידין מועלת אלא לללי אבל לקדרה לא והכא לקדרה עסקינן ובשחתך את הורידין והאי דנקט הנך תרתי לאו לאפוקי איכך אלא לרבותא נקטינהו דאפילו הני דידא ודלועא שהן סמוכין לורידין אין דמן יולא בחתיכת ורידין וכל שכן שאין חתיכת ורידין מועלת לשאר חוטין שבגוף לקדרה כלל ולריך לחתכו אבר אבר אלו דברי הרב ז"ל ולפי זה אסור לבשל עוף שלם אע"פ שנחתכו ורידין ולא מחוור דמדקא נחית למנינא משמע דהני תרי דוקא ותו לא ואע"ג דאיכא מניני בתלמודא דלאו דוקא ניניהו כיון דהכא קאמר תלתא [משום תרבא] ותרי משום דמא משמע דכי היכי דתלתא דוקא תרי נמי דוקא שאל"כ היאך תפס חשבון מועט במה שהוא מרובה וחשבון מרובה במה שהוא מועט אלא ודאי דוקא תרי קאמרינן ותו לא דבשנחתכו ורידין עסקינן שאע"פ ששאר חוטין שבגוף יולאין מידי דמן בחתיכת ורידין חוטין אלו דידא ודלועא אין נשפכין דרך ורידין ולפיכך אין חתיכתן של ורידין מועלת להן אבל שאר חוטין אפילו לקדרה אין לריכין חתיכה וכי נקט לעיל הואיל וכולהו כולו כאחד לאו למימר דחתיכת ורידין לא תועיל לקדרה אלא לרבותא נקטיה דאפילו לללי בעיא חתיכת ורידין אבל ה"ה דאפילו לקדרה מהני חתיכת ורידין לכולהו חוטין בר מידא ודלועא וכדכתיבנא וכי בעינן חתיכה בחוטין דידא ודלועא דוקא לקדרה אבל לללי לא מדאמרינן בהדיא בפרק הזרוע (דף קלג.) גבי חוטי דלועא אי בטויא מידב דייב וכי תימא וכיון דחתיכת ורידין לא מהני לחוטי דידא ודלועא לפי שאין נשפכין דרך שם הוו להו הני תרי חוטי אע"פ שחתך את הורידין כחוטין אחרים בשלא חתך את הורידין וכי היכי דבחוטין אחרים בעינן חתיכה אבר אבר בשלא חתך את הורידין ה"נ אית לן למיבעי חתיכה בידא ודלועא אפילו לללי אע"פ שחתך את הורידין דהא דמא דהני לא נפיק דרך חתיכת ורידין והוי נגבייהו כאילו לא חתך הורידין כלל י"ל דלא דמי לחוטין שבגוף דמתוך שהן נשפכין דרך בית השחיטה בשעת שחיטה דמן מתעורר ללאת ובשלא חתך את הורידין [אינו] מולא הדם פתח פתוח וחוזר לאחוריו ונקרש ואין כח באש להפליטו אלא ע"י חתיכה דאע"ג דלגבי מוזריקי אמרינן לקמן [דף נג:] מידב דייב סתמא דאלמא לא בעו חתיכה התם היינו טעמא לפי שהן רואין פני האש ולפיכך אע"פ שהדם בשעת התעוררותו נקרש בהן נורא משאב שאיב ליה משא"כ בכל חוטין שבגוף שהן מובלעין בבשר ואינן רואין פני האש ולפיכך כיון שהדם נקרש אין האש מוליאו אלא בחתיכה אבל שני חוטין הללו מתוך שאין דמן יולא דרך שחיטה אין הדם שבהן מתעורר ואינו נקרש ולפיכך לללי אין לריכין חתיכה וכבר כתבתי זה בפרק השוחט בס"ד. נמלא פסקן של דברים שאם לא שחט את הורידין כל החוטין שבגוף לריכין חתיכה אפילו לללי והיינו חתיכת אבר אבר בר מחוטי דידא ודלועא מן הטעם שכתבנו. חתך את הורידין וכולהו כולו כאחד בלא שום חתיכה כלל ומיהו לקדרה אפילו חתך את הורידין חוטי דידא ודלועא לריכין חתיכה שאין דם שבחוטין אלו יולא ע"י מלח אלא בחתיכה וכתב הראב"ד ז"ל באיסור משהו שלו דלריך לאוקמי חתיכה לתחת דכל היכא שלריך חתיכה חתיכה לתחת בעינן כדאמרינן [שם] גבי ללי ברישא בכבשא וכתב עוד שכל החוטין שלריכין חתיכה הרולה ללאת ידי חתיכתן לא יסמוך על חתיכת הבשר לבד כי פעמים שהחוטין סמוכין אל העלם הרבה ונדבקין בו ואם חתך הבשר לבד שמא עדיין החוטין קיימים אלא יחתוך הבשר והעלם לשנים ואז יחתוך החוטין ונעשה פתח ליליאת הדם והא דאמרינן דידא ודלועא משום דמא ה"ה לחוטין שבגף העוף דגף העוף כיד הבהמה הילכך לריך לחתוך עלם האגפים ולמלחן וכן עלם לחי העוף וחוטין שבכתף בכלל ידא הם ולריך לחתכם או ליטלם וכן החוטין שתחת הלשון בכלל דלועא הם ולריך לחתכם או ליטלם אלו דברי הרב ז"ל: חמשה קרמי הוו וכו': דביעי. בילים של זכר: דמוקרא. שעל המוח: וקרום שעל דד הטחול. קרום שעל מקום עביו: אסור וחייבין עליו. משום חלב שעל הקרב השוכב עליו: שעל הטחול כולו אסור ואין חייבין עליו. דלא מיתסר אלא מדרבנן: עילאה אסור וחייבין עליו. עילאה חלב שעל הכליות שיש עליו קרום דק והוא חלב גמור: ביעי חשילתא. בילי זכר המעורין בגופו: חד אסר. דאע"ג דאגידי בה בבהמה הרי הן כאבר ובשר המדולדלין שיש בהן מלות פרוש כדאמרינן בפרק בהמה המקשה (דף עג: ודף עד.): חד שרי. מפרשינן טעמיה בגמרא מדלא קא מסרחן חיותא אית בהו: ואת לא תיכול משום אל תטוש תורת אמך. מנהג מקומך שאתה מבבל ושם נוהגין בו איסור ומדברי הרמב"ם ז"ל בפ"ה מהלכות מאכלות אסורות נראה דלדידן נמי אסירי דכיון דבבבל נהגו בהן איסור אנן בכל דוכתא בתר בני בבל גרירינן ולפי מה שכתוב בחידושי הרשב"א ז"ל נראה דבכל דוכתא שריין אלא במקום שנהגו בהן איסור ולא נתחוור לי דלא דמי לתרבא דאייתרא דבכל דוכתא שרי בר מאתרא דנהיגי ביה איסורא וכמו שכתבתי למעלה דהתם אפילו בני בבל לא סבירא להו דאסור אלא ממנהגא בעלמא הוא שנהגו בו איסור והכי מוכח (ב) מאי דאמרינן לעיל [ריש דף נ.] דידהו מיכל נמי אכלי ליה לדידן מסתם [מיהא] סתים אלמא אפילו לבני בבל [לא] אסור מדינא דאי אסור מסתם נמי לא סתים אלא ודאי ה"ק כיון דלדידן נמי לא אסור אלא ממנהגא דייגו שלא לאכלו מפני שנהגו בכך אבל מסתם מיהא סתים ומש"ה מדינא הוא דבכ"מ שלא נהגו בו איסור יהא מותר אבל ביעי חשילתא בני בבל מדינא אסרי להו דלא אשכחן דמשום מנהגא בלחוד הוה מימנעי מלמיכלינהו וכיון דאנן בכל דוכתא בתר בני בבל גרירינן משמע דלדידן נמי אסור: הני ביעי דגדיא. גדיא לאו דוקא: עד תלתין יומין. משנולד שריאן בלא קליפת הקרום דאכתי לא (ג) פשט דמיה ליבלע באבריו: אזרען. יש בהן זרע: אסירן. בידוע שיש בם דם הילכך תרתי בעינן לאיסורא תלתין יומין ואית בהו שורייקי סומקי אבל גו תלתין יומין אפילו אית בהו שורייקי

א מיי' פרק ה מהל' מאכלו' אסורות סמג לאוין קלז טור י"ד סי' סג:

ב מיי' פ"ז שם סמג שם טור י"ד סי' סה:

לקמן דף קיז.

בגמ' איתא אמר רב כהנא ואיתימא רב יהודה כו' (ג"א)

דף צג: משלי א

הגהות הב"ח

(א) וכן נ"ל: (ב) מוכח ממאי דאמרי' לעיל איניהו מיכל כו' נ"ב שם נמי לא סתים כצ"ל: (ג) נ"ב לשון רש"י בגמ' נפיש:

שלטי הגבורים

א רש"י פי' דכל שומן הדקין מותר אחרי ניקור החוטין שבתא' חוץ מראש המעי הסמוך לקיבה משהקיבה מתחלת להתקצר והדקים יולאים עד אמה ממנה לריך לגרוד החלב שעליו וכן כתבו רוב הפוסקים דכשיטול אורך אמה באותו מקום לריך לגרוד מהחלב ומיי' כתב דראש המעי הסמוך לקיבה לריך גרידה אך לא נתן שיעור לאותה גרידה כמה באורך המעי לריך גרידה וכתב הרא"ש טעמו משום דלבני מעים עלמן קרי מיי' אמתא על שם אמת (המעים)[המים]. עוד כ' מיי' פי' אחר וז"ל ויש מן הגאונים שיאמר שראש המעי שיולא בו הרעי שהוא סוף המעים הוא שלריך לגרוד והביא הרא"ש והטור כל הפירושין הללו שנראה שיש לחוש לדבריהם סמ"ג הביא פי' רש"י ופי' הגאונים לפסק הלכה והרשב"א כתב דאין פי' הגאונים נכון והראב"ד כתב דפי' הגאונים עיקר ומרדכי הביא לשון ספר יראים בשם רא"ם דם ל' דחלב הקיבה מתפשט על הדקים ומקום פשוטו בעור הדקים גרידה וכשהטבח מושך הדקין בעודן חמין נשאר החלב על הכנתא ולא על הדקים הלכך הבא לאכול מן הכנתא לריך לגרוד אמה מן החלב שעליה לגד הקיבה ואם משך הדקים ואינו יודע מקום לד הקיבה לריך לחתוך כדי עובי דינר זהב בכל מקום שנסתפק בה ומפירושו משמע כפי' רש"י:

ב מיי' פסק דחוטי העוקץ הם מלתא באנפי נפשייהו ואיסורן משום דם ונפקא מינה לענין בישול או צלייה דלמ"ד משום דם אי חתכיה ומלחיה שפיר דמי אף לקדירה או בלא מליחה וחתך לללי ואם אסורין משום חלב לית להו תקנה ומיי' לא פי' מה היא עוקץ ולא ידענו מקומו היכן ורש"י פי' דעוקץ הוא הנקרא הנק"א ומרדכי כתב בשם רא"ם דאסורין משום חלב כרש"י וכתב דיש מפרשים עוקץ הנק"א ולא ידעתי שום חוטין שם אלא חוט הכסלים ונראה לו דעוקץ היינו זנב ויש שם חוטין אסורין משום חלב שיונקין מחלב הכליות והטור כתב כלשון רש"י והתימה עליו שבסי' ס"ה הביא גבי איסור דם לפסק הלכה לשון מיי' וכתבו גם חוטי העוקץ שנראה כי אלו חוטי העוקץ אסורין משום דם:

לשון ריא"ז

ג כשם שלריך לחטט אחר גיד הנשה כך לריך לחטט אחר החלב בכל מקום שהוא ואחר שמוטיר החלב שעל הכסלים שאיסורו מן התורה וענוש עליו כרת לריך להסיר קרום דק העומד על הכסלים תחת החלב ואיסורו מדברי סופרים וכן חלב שעל הכליות והקרום הסמוך לו איסורו מן התורה ושאר הקרום הדבוק בכולו מדברי סופרים. שלשה קרומים הלה הנזכרים שאיסורן מדבריהם אסורים משום חלב ואין להם שום לד היתר ויש עוד שני קרומים אחד שעל הבילים וא' בעל המוח שאסורים משום דם ואם חתכן ומלחן מותר לבשלן בקדרה וכן יש חמשה חוטים שהשלשה אסורים משום חלב ואיסורן מדברי סופרים כמבואר בק"ס: המנקר את הבשר ישבר ראשי עלמות שבירך

ויתקן סקוקיות וגיד הנשה כולו עם שומנו ויטול הלב הקרום שעל הקיבה דלקשתא ודאייתרא עד אמה מן המעים של קיבה ויפרידנו בנחת שלא ינתק בכח וישאר ממנו עם הכנתא ויטול החלב והקרום שעל הטחול ושעל הכרם ואף שדבוק בו לגמרי יטול ושעל המסס ובית הכוסות ויגלוף הגידין שבתוך הטחול ויטול חלב והקרום מעל הכסלים והחוטין שבתוך הכסלים ויטול שני הקרומים שעל הכליות והקרום של אגר הכבד לגד הכבד ושל לד הריאה מותר ונהגו ליטול דלא ליתי למטעי ויטול חוטין שתחת פ'דים כולם והחוטין בראש התח הלשון ושבצואר שהן משום דם וכל דם לא תאכלו ולא נתפרשו אלו מדברי חכמי התלמוד - מפ"ז:

תורה אור | נר מצוה

לא אורען שריין מנא ידעינן אי אית בהו שוריאקי סומקי אסירן ואי לא שריין אומצא ביעי ומוזריקי פליגי בה רב אחא ורבינא רבינא אסר ורב אחא שרי בכל התורה כולה רב אחא לחומרא ורבינא לקולא והלכתא כרבינא לקולא בר מהני תלת דרב אחא לקולא ורבינא לחומרא והלכתא כרב אחא לקולא °האי אומצא [א] דאסמיק חתכיה ומלחיה ואפילו לקדרה שפיר דמי תלייה בשפודא מידב דייב ושרי אותביה אגומרי פליגי בה רב אחא ורבינא חד אמר מישב שייבא ליה וחד אמר מיצמת צמתא ליה והלכתא מישב שייבא ליה וכן ביעי וכן מוזריקי ביעי בקרמייהו חתכינהו ומלחינהו אפי' לקדרה שריין תלינהו בשפודא ובית שפודא לתתאי מידב דייבי ושרו אנחינהו אגומרי הלכתא מישב שייבן ושרו: *האי אומצא דאסמיק הוא וחלייה אסור לא אסמיק הוא וחלייה שרי רבינא אמר אע"ג דלא אסמיק נמי חלייה אסור אי אפשר דלית ביה שורייקי דדמא אמר ליה מר בר אמימר לרב אשי אבא מגמע ליה גמועי א"ד רבינא גופיה מגמע ליה גמועי והלכתא לא אסמיק הוא וחלייה שרי אמר ליה מר בר אמימר לרב אשי אבא האי חלא דהליט ביה חדא זימנא לא הוה חליט ביה זימנא אחריתא כלומר כיון שחלט בו נעשה חומץ רפוי ואינו ראוי לחלוט בו שהוא חשוב כמים ומאי שנא מחלא תמיהא כלומר ומאי שנא זה מחומץ שאינו חזק מעיקרו שהרי חולטין בו ואף על פי שאינו חזק א"ל התם איתא לקיוהא דפירא בעיניה הכא ליתא לקיוהא דפירא בעיניה *אמר רבא [ב]האי מולייאתא שריא אמר ליה אביי והא קא בלעא דמא אמר ליה כבולעה כך פולטה והלכתא מולייאתא שריא ואפילו פומא לעיל ודוקא לצלי כעין הפסח שהוא צלי אבל לקדרה לא. *[ג]רישא בכבשא תלייה אבית שחיטה דייב אצדדין מקווא קוו ואסור אנחיריה אי דץ ביה מידי ופתחיה כי היכי דליפוק דמא מיניה שרי ואי לא אסור פי' אנחירי מלשון °מנחיריו יצא עשן °אמר רב *[ד]בשר שחוטה שמן שצלאו עם בשר נבלה כחוש אסור דאזיל האי ומפטם ליה להאיך והדר האיך ומפטם ליה להאי ולוי אמר אפילו בשר שחוטה

שורייקי סומקי שרי לית בהו שורייקי סומקי אפילו בתר תלתין יומין שרי: אומצא ביעי ומוזריקי לקמן מפרש פלוגתייהו: בכל התורה כולה. רב אחא ורבינא חד אמר הכי וחד אמר הכי בכולהו (א) הוא דמיקל רבינא ורב אחא לחומרא: אומצא דאסמיק. בשר שהוא אדום ביותר וניכר שהדם נגרר בתוכו: חתכיה. לחתיכות הרבה: תלייה בשפודא. בתוך התנור צלות: מידב דייב ושרי. אפילו בלא חתיכה ומליחה אלא כדי מליחת צלי דבר מועט לדברי מי שמצריך כך בצלי וכמו שכתבתי למעלה: מישאב שאיב ליה. שואבין את הדם: מצמת צמית ליה. צומתין את הדם בבשר והוא נצלה בתוכו: מוזריקי. חוטי צואר ורידין: תלינהו בשפודא ובית שפודא לתתאי. האי ובית שפודא לתתאי נלכון הרב אלפסי ז"ל הוא ומשמע לי דדייק ליה מדאמרינן תליא בשפודא ואי לא הוי בית שפודא לתתאי אין זה דרך הניתלין: **ומאן** דאסר הכא משום דמצמת צמית ליה אע"ג דבעלמא דם האברים כל היכא שלא פירש שרי שאני הכא לפי שנראה כאילו הדם שם בעין. וכתוב בהכשר הבשר לרב בעל העטור ז"ל דחתיכה זו דמוזריקי להכשיר כל החוטין שבגוף היא דבחתיכת הורידין יוצאין כל החוטין שבגוף מיד דמן ואע"ג דבפרק השוחט (דף כח:) אמרינן דדוקא כי נקיב להו בשעת שחיטה נפיק דם דחיים אבל שלא בשעת שחיטה קריר ולא נפיק כתב הרב ז"ל דהני מילי בניקבה בעלמא אבל כי חותך להו לגמרי אפילו שלא בשעת שחיטה יוצא הדם מהן ואין זה מחוור דכל שלא בשעת שחיטה ודאי אין דם החוטין שנקרש יוצא דרך חתיכת ורידין אלא הכא להכשיר את הורידין קאמרינן: **האי** אומצא דאסמיק הוא וחלייה אסור. דרכן היה לתת בשר חי בחומץ ואוכלין אותו וקאמר שאם נתנו אומצא דאסמיק לתוך החומץ הוא וחלייה אסיר לפי שאנו רואין הדם כאילו הוא בעין ואינו כאותו בשר שדמו מיבלע בתוכו כמו שפירשתי למעלה וחלייה נמי אסור לפי שהדם מתערב בחומץ: לא אסמיק הוא וחלייה שרי. שהחומץ צומת אותו והוה ליה דם האברים שלא פירש ושרי: אי אפשר דלית ביה שורייקי דדמא. לחלוחית של דם: אבא מגמע ליה גמועי. מגמע החומץ לומר שהוא מותר: לא חליט ביה זימנא אחריתי. שמתוך שנעשה רפוי אין לו כח לצמות הדם ויוצא מן הבשר ומתערב בחומץ: איתא לקיוהא דפירא בעיניה. חמיצות הפרי בעינו הוא אע"פ שהוא חלש:

מולייתא שממלאין בשר דק דק שלא נמלח וממלאין ממנו תרנגול או גדי: והא קא בלעא דמא. שאותו מלוי פולט דם והגדי או התרנגול בולעין אותו: ודוקא לצלי. כעין הפסח שהוא כעין זה שנותנין בני מעיו לתוכו וצלהו: רישא בכבשא. הראש כשרוצין להסיר שערו נותנין עליו מים וטומנין אותו ברמץ: כבשא. הטמנה ויש לחוש למוח שבתוכו שיש בו דם וא"א לו לצאת מפני שעצם הקדרה שמפסיק ויש שגורסין בכבשין: תלייה אבית שחיטה מידב דייב. אם כשנתנו על האש נתנו על בית שחיטתו הדם זב משם ומותר מפני שעצם הקדרה נקוב שם: אצדדין. על לחייו: מקוי קוו. מתכנס הדם לתוכו ואינו יוצא משם ואסור: אנחיריה. אם הניחו על נחיריו: אי דץ ביה מידי ופתחיה. אם נעץ בו דרך הנחירים שום דבר כדי לפתוח יפה נקב הנחירים לצד הראש שרי ואי לא אסור ובגמ' אמרי' א"ד אנחיריה ואבית שחיטה דייב אצדדין אי דץ ביה מידי שרי ואי לא אסור ופסק הרי"ף ז"ל כלישנא קמא לחומרא לפיכך לא הביא האי לישנא בתרא בהלכות וכ"ד הר"ם במז"ל בפ"ו מהל' מאכלות אסורות ויש מי שפסק כלישנא בתרא ולקולא משום דכיון דדם שבשלו אינו עובר עליו הוי ליה איסורא דרבנן ולקולא ודאמרינן ואי לא אסור היינו מוקרא (קרומא) בלחוד אבל איידך בשרא שרי דהא איכא קדירה דמפסקא דלא מצי' אמרת דלא מפסקא דא"כ מידב דייב ושרי אלא כדפרישית: **וכתבו** בתוס' דכי אמרינן ברישא בכבשא דאי תלייה אבית השחיטה מידב דייב ושרי דוקא בשעה כן להסיר את השער בלבד אבל לצלותו בכל ענין אסור וזה כפי דעת רבינו יצחק ז"ל שכתבנו למעלה דבשר שיש בו חוטין צריך חתיכה אפילו לצלי וכיון שכבר פירשנו למעלה שאין חוטין צריכין חתיכה לצלי ה"נ אע"פ שיש דם בחוטי המוח כל היכא דבית שחיטה לתחת אף לצלי שרי ומסתברא נמי דלהסיר את השער בלחוד אפילו אותביה אצדדין שרי דלא משהו ליה כולי האי ובשיעור מועט כזה אין הדם הולך ממקום למקום ואפילו דאיב פורתא ע"י מליחה נפיק וכן אלו שמשימין רגלי הבהמה על האש להסיר שערן ולהסיר הטלפים מסתברא דשרי משום דטלפים גופייהו מונעין האש שלא יזוב הדם ממקום למקום ואפילו דייב פורתא ע"י מליחה נפיק אלא שיש מהמירין וחותכין הטלפים בסכין מעט ומניחין החתך למטה כדי שיזוב הדם דרך שם אם יפרוש ממקומו ומנהג יפה הוא וכן הללו *שמהפכים התרנגולת על האור להעביר הנוצה שרי שבשיעור מועט כזה אין לחוש שמא יזוב הדם ממקום למקום ואפילו יזוב מעט יוצא הוא ע"י מלחו הלא שכתב בעל העטור ז"ל שצריך שלא להשהותו כ"כ באש כדי שיוכל הלב והכבד להתחמם ולהפליט הדם בגוף התרנגולת וכתב הרשב"א ז"ל שלקדרה צריך לחוש לזה לפי שאין המלח מוציא בליעת דם בזה אבל בצלי אין לחוש שכיון שהאש מבליעו אף האש מפליטו דכלל גדול הוא לענין פליטה כבולעו כך פולטו וכתבו בשם רבינו יונה ז"ל שצריך להדיח תחלה יפה יפה בית השחיטה כדי שלא ישאר הדם בעין ומתבשל שם ואיסר ומטעם זה ג"כ אם הוציא בני מעים תחלה צריך שידיחנו מבפנים יפה יפה קודם שיהבהבנו לפי שהגוף מלא דם ואין כח באש להפליטו לחוץ שאין האש מוציא דם אלא הבלוע אבל דם שהוא בעין אין האש מפליטו אדרבה מצמת צמית ליה ואסור. ולענין מליגת גדיים וטלאים ברותחין בכלי ראשון אסור דכלי ראשון מבשל ואיכא למיחש משום חלב ודם ולא תקשי לך ההיא דאמרינן לקמן בפ' הזרוע [דף קלב:] מקום שנהגו למלוג בעגלים לא ימלוג את הזרוע דאיכא לאוקמא בשניקר את החלב וגידין ומלח משום דם א"נ בכלי שני שאינו מבשל ומיהו משום חלב אפי' בכלי שני איכא למיחש דאע"ג דאינו מבשל מבליע הוא שאין בליעה תלויה בבישול דהא חום בית השחיטה אינו כחום כלי שני ואפ"ה מבליע כדאיתא בפ"ק (דף ח:) ואמרינן נמי התם לא ליסחוף איניש כפלי עלוי בשרא דלמא דייב תרבא ובלע בשרא הילכך ההיא דפ' הזרוע ע"כ כשניקר את החלב עסקינן אבל לענין דם אע"פ שלא נמלח ליכא למיחש דאע"ג דכלי שני מבליע אין חומו גדול כחום האש שלא יצא ע"י המלח והא דמפלגינן בין אותביה אבית שחיטה לאותביה על הצדדין דוקא לצלי אבל אי בשליה בכל ענין אסור דבין כך ובין כך נפיק דמא אבראי והרוטב נכנס ויוצא ומערב את הכל ואפילו נמלח הראש קודם לכן אסור לדברי מי שסובר דלקדרה כל בשר שיש בו חוטין צריך חתיכה בשעת מליחה וכיון שכן היאך יצא דם שבחוטי הקרום במליחה אלא ודאי אי אשתלי ובשליה אפילו נמלח אסור אא"כ יש בו ששים וכי משערינן בששים איכא מ"ד דבקרמא בלחוד משערין ואיכא מ"ד דבכוליה מוחא וכ"כ הרמב"ן ז"ל והרשב"א ז"ל: **אמר** רב בשר שחוטה שמן שצלאו בתנור אחד עם בשר נבלה כחוש אסור דאזיל האי ומפטם להאיך. בשר שחוטה מפטם בשר נבלה: והדר האיך ומפטם להאי. בשר הנבלה חוזר ומפטם הבשר [שחוטה]

רש"י

שבידוע שיש שם דם: אומצא ביעי ומוזריקי. לקמן מפרש: בכל התורה כולה. כל היכא דפליגי רב אחא ורבינא וקאמר תלמודא ח"א הכי וח"א הכי ודאי [נודע] דההוא דמיקל הוא רבינא וההוא דלחומרא הוא רב אחא: דאסמיק. אדום מדם: חתכיה. לחתיכות הרבה: תלייה בשפודא. לתוך תנור לצלות בלא חתכיה ומלחיה אלא כדי מליחת צלי דבר מועט: דייב. הדם זב ממנו הואיל ותלוי שפיר דמי: אותביה אגומרי. בלא שפוד בהא פליגי: שאיב. שואב הדם: מצמת צמתי הגחלים צומתים הבשר ואין מוציא דמן והדם נצלה בתוכו ואסור: מוזריקי. וורידי הצואר: חלייה. מוהל היוצא ממנו כשחותכו לישנא אחרינא שחולטין אותו בחומץ אחר צלייתו ודמו נסחט לתוכו: אבא מגמע ליה. לההוא חלא חומץ: דחליט ביה צלי חד זימנא. כדי להוציא דמו לא חליט ביה זימנא אחריתי לפי שאין בו עוד כח: תמיהא. חומץ חלש מעיקרא: לקיוהא דפירי. טעם הפירי עומד בו שלא הוציאו ממנו כלום אע"פ שהוחלש מאליו ונתקלקל טעמו מוציא דם לפי שכהו בקרבו: הכא ליתיה לקיוהא. כח הפירי שבלעו צלי הראשון: האי מולייאתא. כמו שממלאין תרנגולים וטלאים בין בשר לעורו: שריא. ואפילו לא מלחו הבשר שנותנים לתוכו כי אם מעט כמליחה לצלי מותר דאם מלחו כמליחה לקדירה פשיטא דמותר: והא קא בלע. הטלה והתרנגול מדם היוצא מבשר הכנוס לתוכו: כך פולט. לחוץ ושואבו חום האור ואפילו כשתלויה בשפוד בתנור ואע"ג דאין עתה מקום לצאת דרך נקב דכבולעו הבשר החיצון כך פולטו והאור שואבו: רישא בכבשא. כראש כשרוצים להסיר השיער נותנים עליו מים ומטמינים אותו ברמץ: דייב. הדם זב דרך החתך ושפיר דמי: אצדדין. על לחייו: מיקוו קוו. הדם נקפה בתוכו קיפוי: אנחיריה. שהם נקבו למטה: דץ ביה. בנקב החוטם: מידי. שלא יסתם: בשר שחוטה שמן שצלאו. בתנור בשני שפודין זה רחוק מזה אסור שהריח נכנס מן השומן לכחוש ומפטמו ואז חוזר הכחוש ומוציא ריח גם הוא וכל שכן שחוטה כחושה ונבלה שמינה אלא נקט רבותא דלא תימא נבלה כחושה הואיל

שלטי הגבורים

א וכיצא בזה שהוטים בשוק בשפוד כתב רי"ף שצריך שיהא השפוד למטה וכ"כ מיי' שצריך שיהיה פיו למטה ושאר המפרשים לא כתבו כן אלא בשהם שרי וכתב הר"ן שם שהוכרח לפרש שיהיה פיו למטה היינו משום דאמרי' תלייה בשפודא ואי לא הוי בית שפודא לתתאי אין זה דרך הנתלין ומכאן ראיה דתלייה בשפודא דאמר הכא אין ר"ל שנוקב הבשר בשפוד כמו שאנו עושין:

ב מיי' פי' דשפית ונדיים שהניחם בלמים ומלא חללן בשר וביצים ובכלן אסורות שהרי דם יוצא לתוכן ואע"פ שמלחן יפה יפה ואפי' היה הבשר בתוכן שלוק או צלוי וכן מטין דברי רבינו שם. וכתן מגיד משנה טעם לדבריו ולדברי הגאונים שכתבו גם הם כן משים דס"ל שאין המלח בשיעור [מליחה מפליט] כל דם הלכך כשחלצן מלא מבשר אין המים רותחין נכנסים לתוכן יפה ומש"ה אסור אפי' הן מלוחים ותמהו עליהם כל הפוסקים דאם הוא מלוח כל צרכו והבשר שבתוכו צלוי איזה דם יאסור אותו וכתבו הם אם מלוח ומוכשר לקדרה בכל גוונא מותר שאינו פולט אם מלוח החיצון לבדו והפנימי לבדו מיהו אם לא נמלחו אי שלאחר שמלאו מלח החיצון אינו מפליט לדם שבפנימי ע"י אותה מליחה ואסירי וכתב מגיד משנה וע"פ האחרונים נוהגים היתר בזה שאין חוששין אחר מליחה לקדרה כלום ומיהו אף להגאונים נראה שאם העוף או הגדי נמלחו כהוגן וגם הבליכו ברותחים לאחר מליחה וכן עשה גם לבשר המלוח קודם שנתנו בתוכו או שמלאהו בבשר שלוק ש"ד ואין כאן מיחוש איסור כלל וה"ה שלאחר שהוכשר לקדרה אם התליט ברותחים וטפלו בבצק יהיה בהיזה ענין שיהיה מותר אף בקדרה. וגם פליגי בטפול שעושין סביב האווזא שלא נמלה לרש"י ר"ל עם בצק ולתנור ולכמג טפול בעיסה שבלילתה דקה ובשפוד:

ג כ' הרא"ש יש שמנלגלין תרנגולת ברמץ למולגה ולכאורה שיש נראה דאסור דלא שרי ברישיה אלא אבי נחירי וזה לא שייך בתרנגולים ויש להלך דוקא בראש של בהמה שיש עצמות ודברים המעכבים את הדם לצאת אבל בתרנגולת האש שואב את הדם ואינו מתקבץ בשום מקום וכ"כ בס"ג האי מאן דמטוי רישא וכו' דלעיל משמע בהדיא דלא אסור אלא משום קרום שיש בו דם ולכך גם המוח אסור שנתבשל בתוך הקרום וגם חוטין שבלחי אסורין אם לא חתכו וגם רגלים מותר להרוך אותם בלא מליחה ובלבד שיסיר הטלפים כי הם מעמידים הדם:

ד מיי' פט"ו מהלכות מאכלות אסורות כתב כדברי כרי"ף דאין צולין לכתחלה בשר שחוטה עם בשר נבלה או בהמה טמאה בתנור אחד ואע"פ שאין נוגעין זה בזה ואם צלאן ה"ז מותר ואפי' היתה האיסור שמינה הרבה והיותרת רזה שהריח אינו אוסר ואינו אוסר רק טעמו של איסור ולגבי פת כתב פ"ט מהל' מאכלות

המאור הגדול

ופלוגתא דרב ולוי שכתב הרי"ף ז"ל בפ' זה כבר פירשנו דעתנו במס' פסחים וביארנו אותה שם במקומה יפה יפה:

עין משפט

א מיי' פרק ו מהל' מאכלו' אסורות סמג לאוין קלז טור י"ד סי' סז:
ב מיי' שם סמג שם טוי"ד סי' עז:
ג מיי' פ"ו שם סמג שם טור י"ד סי' סח:
ד מיי' פט"ו שם סמג לאוין קמא טור י"ד סי' לו וקח:

[דף רצ ע"ב]

פסחים דף עד:

הגהות הב"ח
(א) ההוא כצ"ל:

שם דף עה. אמר רבה האי מולייתא שריא (נ"א)

כאן דף צג:

[איוב מא]

פסחים דף עו. תתכג

כלומר שנותן טעם בריחו: ריחא לאו מילתא. שהרי אין כאן ממשו של איסור וכיון שאין פטוס זה אלא ריחא בעלמא לאו כלום חשבינן ליה: בגדי ודבר אחר. שאלו אותם בתנור אחד והתיר: בת תיהא. פי' הרב בעל הערוך ז"ל שהוא נקב שנוקבין במגופת החבית ומניחין פיהן על פי הנקב ושואפין ריחו של יין כדי לדעת מה טיבו: עובד כוכבים לישראל שפיר דמי. דהא ליכא למיחש מידי והא ודאי פשיטא היא ולא איצטריך למימרא אלא משום אידך דישראל לעובד כוכבים: אביי אמר אסור ריחא מילתא היא. לאו משום הנאה דריחא פ"גי אי מיתסרא או לא דאוקימנא

רש"י

הוטיג וחין ריחה נודף לה אסרה לשחוטה דקה משמע לן דשומן השחוטה מפטמת לנבלה בריח דידה והדר מפקה איסי ריח: הוה עובדה בגדי ודבר אחר. חזיר שנצלו יחד בתנור ובא מעשה לפניו והתיר: כשעורה

שחוטה כחוש שצלאו עם בשר נבלה שמן מותר ריחא לאו מילתא היא עבד לוי עובדא בי ריש גלותא בגדי ודבר אחר. הא מילתא פסקו בה רבואתא כלוי וסייעוה למילתא מהאיך

ע"ז דף סו:

דגרסינן בפרק השוכר את הפועל* לענין בת תיהא עובד כוכבים לישראל שפיר דמי ישראל לעובד כוכבים אביי אמר אסור ורבא אמר מותר אביי אמר אסור ריחא מילתא היא ורבא אמר מותר ריחא לאו מילתא היא וקי"ל כל היכא דפליגי אביי ורבא הלכתא כרבא בר מיע"ל קג"ם וכיון דהלכתא כרבא בהא דריחא לאו מילתא היא ממילא שמעינן מינה דהלכתא כלוי דקאי כרבא הדין הוא סברא דקמאי ואיכא מאן דפליג בהא מילתא ואמר דהלכתא כותיה דרב בהאי דהא מסתברא טעמא מהא דתניא הרודה פת חמה ונתנה על פי חבית של יין של תרומה ר"מ אוסר ורבי יהודה מתיר ורבי יוסי מתיר בשל חטים ואוסר בשל שעורים מפני שהשעורים שואבות *ואר"ש בן לקיש בפת חמה וחבית פתוחה כ"ע ל"פ דאסור והאי בשר שחוטה שצלאו עם בשר נבלה כפת חמה וחבית פתוחה דמיא ועוד דהא *תני רב כהנא בר חיננא סבא פת שאפאה עם הצלי אסור לאכלה בכותח וההיא ביניתא דאיטוויא בהדי בישרא ואסרה רבא מפרזיקא למיכלה בכותחא דאלמא כרב ס"ל ואנן לא איסתבירא לן אלא כדפסקו קמאי ז"ל והני ראיות דהוו בהו לפסקא דקמאי אית להו דחיאתא דהא דר"ש בן לקיש לא הויא ראיה למידחי להא דלוי ורבא דלוי רביה הוה לגבי רשב"ל ולא הויא מימרא דריש לקיש קושיא עליה דלוי ורבא נמי דהוא בתרא הא לא סבירא ליה הא דר"ש בן לקיש וקי"ל דהלכתא כבתראי הילכך כד מסלקת להאי מימרא דריש לקיש מהכא קאי רב כר"מ ולוי כרבי יהודה וקי"ל דר"מ ורבי יהודה הלכה כרבי יהודה (א) ולא עוד אלא דרבי יוסי נמי לענין ריחא כרבי יהודה ס"ל דלא פליג רבי יוסי עליה דרבי יהודה אלא בשעורים מפני שהשעורים שואבות גופו של יין ולאו ריחא הוא אבל בחטים שאינן שואבות כרבי יהודה ס"ל דריחא לאו מילתא היא ועוד דהא דתניא אין צולין שני פסחים כאחד (ב)כלוי דייקא ורב הא איצטריך לחסורה ולתרוצה לטעמיה ושינויא דחיקא הוא ועוד דכד דייקת למימריה דרב משכחת ליה (א) דשאיך בההוא מימרא דיליה דאמר בהדין פירקא* אוקים רב אמורא עליה ודרש כיון שנתן טעם בחתיכה חתיכה עצמה נעשית נבלה ואוסרת כל החתיכות כולן ואמרינן מכדי רב כמאן אמרה לשמעתיה כר' יהודה דאמר מין במינו לא בטיל דא"ר יהודה אין דם מבטל דם ורבנן פליגי עליה דרבי יהודה וקי"ל דכל איסורין שבתורה בששים ואפילו נתערב גופו של איסור בדבר של היתר וכ"ש מריחא בעלמא דלא אסרינן ליה °והא דתני רב כהנא פת שאפאה עם הצלי אסורה לאכלה בכותח וההיא ביניתא דאיטוויא בהדי

פסחים דף עו:

דף ק.

התם בגמ' פלוגתייהו דאביי ורבא כתנאי דתניא הרודה פת חמה ונתנה ע"פ חבית של יין של תרומה ר"מ אוסר ורבי יהודה מתיר דאביי כר"מ ורבא כרבי יהודה והכא ליכא למימר דמשום הנאה מילתא היא דהא הנאה דתרומה שריא ורשאי הוא להריח בה ועוד דהא קי"ל כר' שמעון דאמר דבר שאין מתכוין מותר ולדידיה הנאה דלא מיכוין ליה שריא כדמוכח בפרק כל שעה [דף כה:] והכא ודאי בבת תיהא אינו מתכוין ליהנות מיין נסך דלאו ברשיעי עסקינן וכ"ת פסיק רישיה הוא וקי"ל [שבת דף עה.] [דמודה] ר"ש בפסיק רישיה ולא ימות ליתא דלענין הנאה ודאי אע"ג דהוי פסיק רישיה שריא דהא אמרינן התם [פסחים דף כו.] מוכרי כסות מוכרין כדרכן ובלבד שלא יכוונו בחמה מפני החמה ובגשמים מפני הגשמים והא התם ודאי מטי ליה הנאה אלא דכיון דלא מיכוין לה לא חשבינן לה מידי אלא ע"כ פלוגתייהו דאביי ורבא בהנאה דאכילה תליא דאביי סבר ריחא מילתא כלומר דכשמניח פיו עליה ושואף הריח הרי הוא כאילו שתה ממנו דריחא מילתא היא וכאכילה חשיבא הילכך אע"ג דלא מיכוין כלל אסור דקי"ל [סנהדרין דף סב:] המתעסק בחלבים ועריות חייב שכבר נהנה ורבא סבר ריחא לאו מילתא היא כלומר דלא חשיבא ליה אכילה הילכך כיון דלא מיכוין שרי:

ואיכא מאן דפליג בהא מילתא וכו'. הרודה פת חמה מן התנור: אסור לאכלו בכותח. מפני חלב שבו: ביניתא דאיטווייא בהדי בשרא. בתנור אחד דאלמא כרב ס"ל ותו דאמר רב אשי עלה אפילו באפי נפשה אסירא משום דקשה לדבר אחר

כלומר לרעת אמת רב אשי מודה לרבא מפרזיקא אלא דמוסיף עלה: הילכך כד מסלקת האי מימרא דריש לקיש מהכא. ונימא דליתא לד"ל אלא אפילו בפת חמה וחבית פתוחה פליגי אשתכח דקאי רב כר"מ דאסר ולוי כרבי יהודה דשרי אפילו בפת חמה וחבית פתוחה: דלא פליג ר' יוסי עליה דר' יהודה אלא בשעורים מפני שהשעורים שואבות גופו של יין ולאו ריחא הוא אבל חטים שאין שואבות כר' יהודה סבירא ליה. וליסנייהו הכי מוכח דהא ר"מ אסיר ולא מפרש טעמא כלל ור' יוסי איצטריך לפרושי טעמא אלמא ס"ל דריחא לאו מילתא היא ושעורים שאני מפני שהן שואבות: ועוד דהא דתניא אין צולין שני פסחים כאחד כלוי דייקא. דקתני עלה מפני התערובות ודייקא ההיא מתני' דמפני תערובת גופים קאמר שמא יתחלפו לפי שאין הפסח נאכל אלא למי שנמנה עליו מחיים אלמא דוקא מפני תערובת גופין אבל לתערובת טעמים לא חיישינן אע"פ שפסח זה נאסר לאותן שנמנו על הפסח האחר: ורב איצטריך לחסורה ולתרוצה לטעמיה כדאיתא התם בפ' כיצד צולין (דף עו:): כיון שנתן טעם בחתיכה וכו'. חתיכת נבלה שנפלה בקדרה על חתיכה שעומדת על שאר החתיכות ונתנה טעם באותה חתיכה לבדה והוא מכיר אותה חתיכת נבלה ומסלקה כיון שנתנה טעם באחת מן החתיכות שבקדרה אותה חתיכה שקבלה טעם נעשית נבלה [כלומר שרואין אותה חתיכה כאילו היא כולה איסור כחתיכת נבלה] ואוסרת כל החתיכות מפני שהן מינה והא דאיצטריך למימר חתיכה עצמה נעשית נבלה משום דבלאו הכי אינה אוסרת שאר חתיכות משום דהוי פליטתה איסור והיתר מעורבים זה בזה וכה"ג לא אמרינן מין במינו לא בטיל אפילו לרבי יהודה ודאמרינן כיון שנתן טעם בחתיכה נתן טעם לאו דוקא דכיון דמין במינו לא בטיל לא בעינן נותן טעם אלא כל שבלעה חתיכה המותרת מן האסורה סגי ואוסרת: דאמר רבי יהודה אין דם מבטל דם. לעיל בפרק כיסוי הדם (דף פז:) גבי דם חיה שנתערב בדם בהמה דס"ל דאין דם בהמה מבטל דם החיה אע"פ שהוא רבה עליו וטעון כיסוי דמין במינו לא בטיל וכיון דס"ל לרב דמין במינו לא בטיל כרבי יהודה דינא הוא דלימא דריחא מילתא היא ואסור דריחא משהו מיהא הוי ולא בטיל לעולם מין במינו הלכך כיון דליתא לדרבי יהודה (א):

והא דתני רב כהנא פת שאפאה עם הצלי וכו' וכמו שכתוב בהלכות קצת דברי הרב אלפסי ז"ל בכאן אינן מחוורין דמה שכתב דרב לטעמיה דסבירא ליה דמין במינו לא בטיל אפילו במשהו ומש"ה אסר בריחא ליתא דהא אמרינן עלה בגמ' דפלוגתייהו תליא בפלוגתא דפליגי תנאי בהרודה פת חמה והניחו ע"פ חבית יין של תרומה שהוא מין בשאינו מינו והוי בששים לכ"ע ואמרינן דר"מ אוסר משום דס"ל דריחא מילתא היא ורב כר"מ ועוד דהא אביי דסבירא ליה נמי כרב אע"ג דס"ל דכל איסור שבתורה בששים אלמא כי אמר רב ריחא מילתא היא לאו משום דס"ל דמין במינו לא בטיל ומאי דקאמר נמי דלוי לא שרי לכתחלה אלא בדיעבד ליתא דהתם בפ' כיצד צולין [דף עו:] מוכח דלוי אף לכתחלה קאמר מדמקשינן עליה ממתני' דקתני אין צולין שני פסחים כאחד מפני התערובות ולא משני התם לכתחלה הוא דלא הא דיעבד שפיר דמי ועוד דגרסינן בירושלמי במס' תרומות מהו לצלות שני שפודין אחד של שחוטה ואחד של נבלה בתנור אמר רבי ירמיה בשם רב אסור שמואל בשם לוי [אמר] מותר אלמא דלוי אפילו לכתחלה שרי ועוד דרבא דאזיל בשיטתיה דלוי שרי בבת תיהא אפילו לכתחלה וכן מ"ש הרב אלפסי ז"ל דפת שאפאה עם הצלי הוי כדבר שיש לו מתירין (וכיון דיש לו מתירין) דאפילו באלף לא בטיל ריחא נמי לא בטיל אינו מחוור (ב) שהרי רבה כי אמר ריחא לאו מילתא היא אפילו בפני עצמו קאמר דהא בת תיהא הכי היא והיאך אפשר דבפני עצמו לאו מילתא וכשנתערב בדבר שיש לו מתירין יאסור תערובתו ועוד דכשאמרו דבר שיש לו מתירין אפילו באלף לא בטיל לא אמרו אלא במינו אבל שלא במינו בטל כשאר האיסורין בנותן טעם וראיה לדבר מדתנן בנדרים (דף נב:) הנודר מן הדבר ונתערב באחרים אם יש בו נותן טעם אסור ונדרים דבר שיש לו מתירין הוא כדאיתא בפרק הנודר מן הירק (דף נט.) משום דאי בעי מתשיל עלייהו ואפ"ה צריך נותן טעם אלא שיש לי תירוץ בקושיא זו וכתבתיו

הדושי אנשי שם

מהר"ם (א) ומיהו דר' יהודה אדר' יהודה לא קשיא דקיל ליה ריחא מתערובות דגופין ורב נמי איכא למימר דסבר לה כר' יהודה במין במינו ועדיפא מיניה דאפי' ריחא אסר כר"מ ואפי' שלא במינו דומיא דפת חמה וחבית פתוחה ומיהו קשה לי הדיוט דרב אדרב שהרי בתערובות דגופין לא אסר אלא במין במינו ואילו בריחא דקילא אסר אפי' שלא במינו ואי תימא רב נמי לא אסר ריחא אלא במינו בשר שמן ובשר כחושה א"כ רב לא כר"מ ולא כר' יהודה ודוחק לומר דרב תנא ופליג דהא דייק עליה מכדי רב כמאן אמר לשמעתיה כר' יהודה כו' הכא ובריש כל הבשר ועוד מנ"ל לרב אלפסי ז"ל למידק דלוי כר' יהודה דלית ליה ריחא מלתא דלמא ר' יהודה לטעמיה ובמינו כגון בבר שמן ובשר נבלה כחושה אית ליה ריחא מלתא ופת חמה וחבית פתוחה דשלא במינו לית ליה. ושמא אין סברא לחלק לענין ריחא בין במינו לשלא במינו דכל ריחא במינו חשוב דליכא למיקם אטעמא ורב אלפס ז"ל לא אמר דחדא באידך שייכא אלא על דרך זה דכל ריחא מין במינו הוי וכל דבר שאפי' אחד באלף לא בטיל כריחא בעלמא היא כדלקמיה לא על הדרך שהבינו הר"ן ז"ל: (ב) נ"ל משום דקי"ל לר"ן ז"ל מה ענין דבר שיש לו מתירין לזה דדבר שיש לו מתירין היינו פי' שמתירין באין לאחר זמן מאליו כגון ביצה שנולדה ביו"ט ועגים שגידו מן הדקל והכי בדברי רב אלפס שרצה לפרש דבר שיש לו מתירין שמכלל שיתירו בא לידי איסורו שהיא גופו היתר וזה גופו היתר הלכך אפי' באלף לא בטיל וריחו נמי הוי אחד מאלף ולא בטיל ולפיכך הקשה מנת תיהא דיין נסך דריחו מותר לרבא כשהוא בפני עצמו וע"כ כשיתערב יין נסך זה ביין כשר שיאסור תערובתו יאסור ריחו לאיסור דהא יין נסך לענין ריחו הוה ליה דבר שיש לו מתירין שמכלל היתר בא לכלל איסור שריח זה בפני עצמו גופו היתר וריח זה גופו היתר אלא שאין הדעת סובלתו כדמסיק והיאך אפשר כו' גם בהגהת מרדכי הקשה קושיא זו על רב אלפס מה ענין דבר שיש לו מתירין לכאן וכ"ל הדיוט שאין רב אלפס ז"ל ר"ל דהאי פת שאפאה עם הצלי הויא ממש דבר שיש לו מתירין אלא שדומה לו בטעמו דטעמא מאי דבר שיש לו מתירין אפי' באלף לא בטיל שאומרים לו עד שאתה אוכל ביצה זו בתקנה באתה מתקנה מידי איסורה המתן לאחר זמן ותאכלנה בהיתר גמור ה"נ אמרי' ליה בפת זו אע"פ שמותר לאוכלה בכותח דריחא לאו מלתא היא כיון דאפשר בלהודאה אל תאכלנה בכותח אע"ג דריחא לא הוי אלא כאחד מאלף וה"ז דומה לכדדרשי' באלו טרפות נבלה טרפה לא אכלתי שלא אכלתי מבהמה שהורה בה חכם ומדגים שעלו בקערה כ"ל דאין קשה לדברי רב אלפס ז"ל דהתם לא ריחא איכא אלא ממשא דנותן טעם בר נותן טעם. ודין דבר שיש לו מתירין עי' בא"ר"י פ' הנודר מן המבושל ושם בר"נ ובמרדכי דפרק גיד הנשה ובתשובת רשב"א סי' ת"ק ובתה"ד סי' קמ"ג ובנ"י ביבמות פרק הערל:

פסחים דף עו:

הגהות הב"ח

(א) נ"ב כלומר דשייך כו' פי' טעמיה דרב דאוסר בריחא אע"פ שאינו אלא משהו כל אסיר היינו משום דאזיל לטעמיה דמין במינו לא בטיל כר' יהודה וכיון דרבנן פליגי עליה והא קי"ל כוותייהו דכל איסורים שבתורה בס' ואפילו במין במינו א"כ ממילא אדחייא ליה נמי להא דרב דאוסר בריחא:

[דף רצא ע"ב]

ג"י ד"ת

הגהות חות יאיר

(א) והכי סתם שם פרק י' דתרומות במשנה דבתר משנה זו תנור שהסיקו בכמון וכו' מותר וכו' והמהתי שלא נזכר הרי"ף זה לראיה:(ב)אפי' גדי וטלה מפני התערובות:

ד"ת מ"ע

שלטי הגבורים

מאכלות אסורות פת שאפאו עם הצלי ודגים שצלאן עם הבשר אסור לאוכלן עם החלב כל זה ממש כשיטת הרי"ף. ורש"י פסק דגם הפת שאפאה עם הצלי מותר לאוכלו בכותח דריחא לאו מלתא היא וכ"כ הרשב"א שהפת שאפאו עם הצלי מותר לאכלו לכתחלה בחלב וכן הבשר שחוטה שצלאה עם בשר נבלה בתנור מותרת לרש"י ולהרשב"א אלא שבדברי רש"י לא נתברר היטב אי דוקא בדיעבד מותר או אף לכתחלה ומדברי הגהות מיי' משמע דוקא בדיעבד שרי רש"י וכ"כ הרשב"א הסכמת הגאונים להתיר מ"מ לכתחלה אסיר לצלותם בתנור אך ומסקנת גאונים הרבה להתיר בין בבשר בין בפת והביא המרדכי פ' גיד הנשה והשערי דורא הרבה מהם וכן הגהות מיי' והאבי"ה כתב דגבי בשר נבלה ובשר שחוטה שנצלאן יחד ריחא מלתא היא ואסור אפי' בדיעבד שקולטין הריח ביותר מפני הפיטום וכן פסק"ד א"ח ופלאדיי"ן נצלאו יחד בתנור אסורים דריחא מלתא היא לגבי כל כי האי מלתא שיש פיטום יש לאסור או במידי שאין הריח יכול לצאת אלא דרך אותו מקום על כרחין הוא נבלע בו כמו פת חמה וחבית פתוחה שאין דרך לנטות ימין ושמאל כי אם דרך המגופה או אסור אע"פ שאינו מפטם כ"כ אבל פת שאפאו עם הצלי בתנור אינו מפטמו ואינו קולט הריח ואפי' לא כסה הצלי כלל כשהוא בתנור אינו אוסרו הלכך נהגו שהפת שנאפה בתנור עם הצלי אין מקפידין עליו ואוכלין אותו עם מה שחפצים בין עם בשר בין עם גבינה וכתב שכן היה נוהג אביו איסור בפסקי"א ופלאדיי"ן אבל בפת לא היה חושש כלל וכ"כ בהגהות מיי' ובשערי דורא דכל העם נהגו איסור באפייה פסקי"א עם פלאדיי"ן אבל פת עם אחד מהם שרי וכן יש ליזהר שלא לאפות עוגה בלד פסקיד"א שלא יגע מן השומן אל הפת כי יש לחוש שמא הטעם שבפסקיד"א יפלט לעיסה ומן העיסה לפת דדוקא גבי פליטת טעם שבכלים שייך לומר נותן טעם בר נותן טעם אבל מאוכל לאוכל אשוב טעם אחד ור"ת פסק דריחא מלתא היא והלכך פת שאפאה עם צלי אסור לאכלו עם כותח ובשר שחוטה שנצלה עם בשר [נבלה] אסור וכן פסקיד"א ופלאדיי"ן שנאפו יחד בתנור אסורין מיהו כתב ר"ת דוקא בתנורים שלהם שהם מכוסים ולכך נכנס הריח בהם וגם שהתנורים היו קטנים דע"כ לרוב קטנותם הריח נכנס בהם ומפטם אבל בתנורים שלנו שהם גדולים וגם פיהם פתוחים אין לחוש ומדברי התוס' פרק השוכר את הפועל וגם הרא"ש שם נראה דתרתי בעינן שיהיה התנור גדול וגם שיהיה פיו פתוח אבל בא' מהם לא סגי:

וכתבתיו במסכת נדרים בפרק הנודר מן המבושל [דף נג.] בס"ד ומיהו אכתי לא נהירא דהא אשכחן בבשר בחלב דמותר כל היכא דליכא נותן טעם דהא אמרינן [חולין דף קיא:] דדגים שעלו בקערה שנתבשל בה בשר שמותר לאכול בכותח משום דהוה ליה נ"ט בר נ"ט ולא אסרינן ליה משום דבר שיש לו מתירין מפני שאפשר לאכול הדגים בלא כותח אלמא לא חשיב דבר שיש לו מתירין כיון שנאסר עם כותח לעולם דלא מיקרי דבר שיש לו מתירין אלא כשיש היתר אחר איסורו לגמרי כבילה שנולדה ביום טוב ומאי דקשיא ליה לרב אלפסי ז"ל מההיא דתני רב כהנא פת שאפאה עם הצלי אסור לאוכלו עם הכותח והיא ביניתא דאיטויא בהדי בשרא ואסרה רבא מפרזיקא לאוכלה בכותחא לא קשיאן דאפילו אתיא ההיא מתניתא דלא כלוי לא איכפת לן דלוי נמי תנא הוא ותני מתניתא ואי משום עובדא דרבא מפרזיקא נמי לא איכפת לן דמימרא דרבא סתם דהוא מריה דתלמודא עדיפא לן והא דאמר רב אשי עלה אפילו באפי נפשה נמי אסור משום דקשה לדבר אחר לאו דמודה לדיניה דרבא מפרזיקא אלא לומר דבלא"ה מיתסר משום סכנתא ועוד דאפשר דמתניתא דרב כהנא ועובדא דביניתא אפילו לוי מודה בהו משום דכיון שריח הבשר נרגש בהן הטועם אותן יהא סבור שממשו של בשר נבלע בהם וכי אכיל להו בכותחא מתחזי כבשר בחלב ומשום הכי אסור מה שאין כן בבשר שחוטה שצלו עם בשר נבלה שאין ריחה וטעמה של נבלה נרגש בשחוטה כלל ועוד שאפשר שחומרא הוא שהחמירו בבשר בחלב יותר משאר איסורין משום דלא בדילי אינשי מיניה מפני שכל אחד היתר בפני עצמו החמירו בו יותר משאר איסורין כמו שהחמירו בו [דף קז:] שלא להעלותו עם בשר על השלחן מה שאין כן בשאר איסורים שאם אוכל עם העובד כוכבים על השלחן מעלה עליו יין נסך ושאר איסורים הלכך בפת שאפאה עם הצלי נמי גזרו בו הואיל ויש בו ריח [בשר] שלא לאוכלו בכותח ולאו משום דריחא מילתא היא דא"כ אפילו בפ"ע תהא אסורה וכדאמרינן [פסחים דף ל:] אין טשין את התנור באליה ואם טש כל הפת כולה אסורה מפני הרגל עבירה שלפי שאדם אופה ממנו בפעם אחת לימים הרבה אם אתה מתיר לאוכלו בפני עצמו יבא לאוכלו בכותח אבל כיון שאף בחלב אינה אסורה מן הדין דריחא לאו מילתא היא לא אסרוה בפ"ע דהוה ליה גזירה לגזירה אבל לאכלה עם חלב אסורה לכ"ע משום חומרא דבשר בחלב ואפילו לוי ורבא דאית להו דריחא לאו מילתא היא מודו בה: **איתמר** טבח שנמצא אחריו חלב. דרך הטבח לנקר הבשר: להעבירו. שלא ליקח ממנו בשר עוד: להלקותו. וה"ה דמעבירין אותו: כשעורה במקום אחד. אין מעבירין בשיעור מועט כזה אא"כ היה במקום אחד: כזית אפילו בשנים ושלשה מקומות. מלקין אותו ומעבירין אותו מיהו אע"ג דמעברינן ליה אין דינו כחשוד שהחשודים חזרתן קשה כדאיתא בסנהדרין [דף כה:] מפני שהן מזידין אבל הכא לא חשבינן ליה מזיד אלא פושע הוא וחזרתו קלה ובקבלת חברות שיקבל עליו שיתנהג כחבר לענין זה בפני שלשה סגי ליה כדמוכח בבכורות (דף ל:) גבי חבר ונעשה גבאי וכל הדברים האלו נדונין לפי מה שהם לפי כוונת האנשים ולפי אונסם ופשיעתם ויסוד דברים אלו ביאורם בספר איסור משהו להרמב"ן ז"ל: אין הטבחים נאמנין על גיד הנשה דברי ר"מ. משום דס"ל דבעי חטוטי בתריה והטבחים מקילין בנטילתו ואין מחטטין אחריו: רבי יהודה אומר נאמנין עליו. משום דס"ל דלא בעי חטיטה: אכשור דרי. בתמיה וכי הוכשרו הדורות יותר מבתחלה: כמה דהוו דכירי לדרבי יהודה. דס"ל דלא בעי חטוטי בתריה היו מקילין בנטילתו ולא הוו מהימני לן כיון דסבירא לן כר"מ: השתא דאנשויה לדרבי יהודה. ואינן זכורין אלא כדברי ר"מ מהימני שמדקדקין כראוי בנטילתו: **מתני'** שולח אדם ירך לעובד כוכבים וכו'. ואין חוששין שמא יחזור וימכרנו לישראל ויאכלנה בגידה דכיון דשלימה היא מקומה של גיד (א) הוא ניכר אם נחטט ממנו והלוקח מבין שאינו ניטל וטעלו ובגמרא מפרש היכי זבין ישראל מעובד כוכבים ובגמ' דייקינן דשלימה אין חתוכה לא שמא ימכרנה לישראל ויהא סבור שניטל גידה ויאכלנה בגידה והאי דנקטה בשולח לעובד כוכבים ולא נקטה בשולח לישראל דלא ישלחנה חתוכה רבותא קמ"ל דלא מיבעיא לישראל דאסור אלא אפילו לעובד כוכבים נמי אסור שמא יחזור וימכרנה לישראל וכן לגיסנא דאמרינן בגמ' דמשום גניבת דעת היא רבותא אשמעינן דאפי' לגנוב דעתו של עובד כוכבים אסור ומדברי הר"ם במז"ל בפ"ח מהלכות מאכלות אסורות נראה דנקטה בעובד כוכבים לאשמעינן דשלימה שריא דגיד הנשה מותר בהנאה: **גמ'** שלימה אין חתוכה לא. כיון דקתני טעמא מפני שמקומו ניכר מכלל דדוקא בשלימה שמקומו ניכר אבל בחתוכה שאין מקומו ניכר לא: גזרה שמא יתננה. ישראל לעובד כוכבים זה בפני ישראל וכיון שנותנה לו ישראל זה בסתם סבור ישראל חברו דכשרה היא דאם לא כן לא מנח מתעהו וכיון (ב) דסבור דחזי לה חתוכה כחתיכה דישראל סבור הוא שניטל גידה ואתי למיכלה בגידה ואע"ג דמדינא לא מני מסמך בהכי שאפילו נאמר בשולח ירך לחבירו חתוכה שא"ל חברו להראותה לבקי אם ניטל גידה דחזקה דהשולח ניקרה וכמו שנכתוב בסמוך בשם הרשב"ד ז"ל הייתי בשולח לישראל אבל זה ששלחה לעובד כוכבים אין זו ראיה שניטל הגיד דשמא מתחלה היה מנקרה לצורך עצמו והא"כ נמלך עליה לשלחה לעובד כוכבים ולא חשש לגמור ניקורה אלא ה"ק דלא ישלחנה חתוכה דלמא טועה וסבר דכיון דחתוכה היא הגיד ניטל לגמרי ואחרים פירשו שמא יתננה לו בפני ישראל היודע בה שהיא כשרה ואיכא למידק דמדאילטריכינן לטעמא דשמא יתננה לו בפני ישראל משמע דהא לאו הכי אסור לישראל ליקח בשר מן העובד כוכבים ואמאי והא תניא לקמן [דף צה.] מקולין וטבחי ישראל בשר הנמצא ביד עובד כוכבים מותר כלומר דאין חוששין לא משום נבלות ולא משום טרפות שאע"פ שהעובדי כוכבים מנבלין בבתיהם ובמקולין נמי משתכחי מיעוטא דטרפות כולהו (ג) אסור מיעוטא נינהו לגבי כשרות שבמקולין ולפיכך מותר ליקח מהם וכיון שכן אמאי לא אוקימנא מתני' בהכי ולא מילטרכינן לטעמא דגזרה שמא יתננה לו בפני ישראל ובגמ' נמי מוכח דמתני' במקולין וטבחי ישראל הוא וי"ל דהא"נ דמדינא במקולין וטבחי ישראל מותר ליקח מן העובדי כוכבים דמסתמא בשר זה מן המקולין ניקח אלא דכיון שמותר ליקח מהן אסור למכור להם נבלות וטרפות שכן הדין בכל הדברים הניקחין מן העובדי כוכבים שכשהן אסורין אסור למכרן לעובד כוכבים שמא יחזור וימכרנה לישראל כדי שלא יארע דבר תקלה לישראל ע"י ישראל חבירו וכדאמרינן [פסחים דף מ:] בבגד שאבד בו כלאים הרי זה לא ימכרנו לעובד כוכבים זהו שורת הדין כלומר שמותר ליקח ואסור למכור ומפני שהיה בדבר זה הפסד גדול למקולין של ישראל שהיו מאבדין נבלות וטרפות שלהם נהגו המקומות לעשות תקנות בדבר כדי שיהא מותר למכור ולא יפסידו ממונם ויש מקומות שתקנו להכריז אותו יום שאירעה להם טרפה במקולין ואסור ליקח מהם באותו יום כדי שיהא מותר למכור ובשאר הימים חזר הדין לכמות שהיה שאם אירעה לאחד מבעלי בתים נבלה וטרפה בביתו אסור למוכרה להם ומותר ליקח מהם כיון שלא הכריזו ואין לחוש שמא מן הטרפות שמכרו להם אתמול היא שסתם לוקחי בשר לצורך היום הן לוקחין ועוד שהדבר ניכר בבשר אם הוא בת יומא אם לא וזהו ענין מקום שמכריזין המוזכר בגמרא ויש מקומות שלא נהגו להכריז משום דלגמרי לא מכריזי זילא בהו מילתא לעובדי כוכבים ולא זבני מינייהו ועוד דאי מכריזי נמלאו בעלי בתים שאירעו להם נבלות וטרפות בבתיהן מפסידין אותן כל אותן הימים שלא נעשית הכרזה במקולין. ולפיכך תקנו שלא יקחו מהם לעולם כדי שיוכלו למכור להם נבלות וטרפות אא"כ ידעו בבירור שבשר הנמצא בידם בשר שחוטה כשרה היא דבכה"ג שרי שהרי לא אסרו אלא כדי שיהא מותר למכור להם נבלות וטרפות ונמצא שבמקומות שנהגו שלא להכריז כל ימות השנה חזרה תקנתם בהיפך שורת הדין שמן הדין מותרין ליקח ואסורין למכור והם כל ימות השנה אסורין ליקח ומותרין למכור. זהו ענין דמקום שאין מכריזין הנזכר בגמ' ומשום דאוקימנא לה למתני' לגיסנא בתרא במקום שאין מכריזין איצטריך

רש"י

(ז) כשעורה במקום א'. מעבירין אותו או מלקין אותו: כזית בשנים או בשלשה מקומות. ואפילו אין במקום אחד כשעורה מלקין או מעבירין אותו: לעברו בכשעורה. רק מעבירין אותו דהעברה לא אלימא כמו מלקות: אכשור דרי. בתמיה: מעיקרא סברוה כרבי יהודה. לכך אמרו חכמים נאמנין: הדור סברוה. דבעי חטיטה כר"מ: וכל כמה דהוו דכירי לדברי ר' יהודה. ונגררי בתריה אמרו אין נאמנין ובזמן הזה דאנשויה ששכחו דר"י הוחזק המנהג כר"מ ואמרו נאמנין: **מתני'** שולח אדם לעובד כוכבים ירך שגיד הנשה בתוכה. ולא חיישינן שמא יחזור וימכרנה לישראל ויאכלנה בגידה דכיון דשלימה היא מקומו של גיד הנשה היה ניכר אם נחטט ממנה ומי שלוקחה מבין שלא ניטל גידה: **גמ'** שמא יתן ממנה לאותו ישראל. הרואה שזה הישראל נותנו לעובד כוכבים וסבור שניטל גידה ויאכלנה בגידה ובגמרא מוקי לה דלא (ח) משום חשש שמא היא טרפה משום דכיון שרואה שחתך וחטט ופרח אחר גיד או יודע ודאי שכשרה היא:

נר מצוה

בהדי בישרא ואסרה רבא מפרזיקיא למיכלה בכותחא לאו *כרב אסרי בלחוד אלא אפי' כלוי אסירי למיכלינהו בכותחא מאי טעמא דכיון דשרי למיכלינהו בלא כותחא אי שרית להו למיכלינהו בכותחא אישתכח כמאן דשרי לאטוויי בשר שחוטה בהדי בשר נבלה לכתחלה ולוי לא קא שרי הכין אלא דיעבד (א) דהא לוי שצלאו קאמר ולא אמר צולין לכתחלה ועוד דהאי פת שאפאה עם הצלי כיון דשריא בלחוד בלא כותחא הויא לה כדבר שיש לו מתירין *וכל דבר שיש לו מתירין אפילו באלף לא בטיל וכל דבר שהוא אחד באלף בריחא בעלמא הוא ואפ"ה באלף לא בטיל הואיל ויש לו מתירין והאי (ב) פת נמי הכין הוא ולאו משום דסבירא לן כרב: *איתמר [תתכו] א טבח שנמצא אחריו חלב רב יהודה אמר בכשעורה ורבי יוחנן אמר בכזית ולא פליגי מ"ד בכשעורה לעברו ומ"ד בכזית להלקותו אמר מר זוטרא כשעורה במקום (ג) אחד כזית אפילו בשנים וג' מקומות והלכתא להלקותו בכזית לעברו בכשעורה: אין הטבחים נאמנין על גיד הנשה דברי ר"מ וחכמים אומרים נאמנין עליו ועל החלב: א"ר ירמיה בר אבא אמר רבי יוחנן חזרו לומר אין נאמנין ואמר רב נחמן ובזמן הזה נאמנין (ד) אכשור דרי לא אלא מעיקרא סברוה (ה) כרבי יהודה דאמר יקיים בו מצות נטילה הדור סברוה כרבי מאיר כמה דהוי דכירי לדר' יהודה לא מהימני השתא דאנשויה לדר' יהודה מהימני א: [תתכז] **מתני'** ב שולח אדם לעובד כוכבים ירך שגיד הנשה בתוכה מפני שמקומה ניכר: *הנוטל גיד הנשה צריך ליטול את כולו רבי יהודה אומר יקיים בו מצות נטילה: °**גמ'** שלימה אין חתוכה ב לא *גזרה שמא יתננה לו בפני ישראל הילכך אם שלימה היא הרי מקומו ניכר ונודע שלא ניטל ממנה גיד הנשה ואם חתוכה היא כיון (ו) שבפני ישראל נתנה לו חיישי' שמא יתן ממנה אותו העובד כוכבים לאותו ישראל

שם דף צג כאן דף צג: דף צו. [דף רצב ע"א] דף צה.

שלטי הגבורים

א בעל נפש לא יסמוך אלא על טבח בקי ויודע בטיב הניקור ומכין החוטין האסורין בבהמה (נפקא מינה) [נ"א] לבד הקנוקנות והוט שתחת הלשון. מא"ז:

ב מיי' פסק לפיכך מותר לאדם לשלוח לעובד כוכבים ירך שגיד הנשה בתוכה וכ"כ האשר"י והולך והאריך בראיות לומר דגיד הנשה מותר בהנאה וכ"כ הטור ורוב הפוסקים לזה הסכימו ובמג' פסק דגיד הנשה אסור בהנאה כשם ר"ח ולדידיה יהיה אסור לשלוח ירך שגיד הנשה בתוכו לעובד כוכבי' ויש מקומות שנזהרים מלהאכיל גיד הנשה אף לחתול: בדין שולח עוף שחוט לחבירו בלי סימן אחר בשם ב"ה כתב שחתיכת סימני שחיטה הוא ראיה שישראל שחטו ומותרת והרבי"א כתב דאם שלח ע"י העובד כוכבים בהמה או עוף שחוטין בלי סימן אחר שכן אסורין שאין בשחיטה סימן לסמוך עליו שאע"פ שאין העובדי כוכבים נוהגים בהלכות שחיטה לפעמים הן חותכין הסימנין בסכין וכיון דהאידנא תקנו חכמים שכל בשר שנמצא ביד עובד כוכבים אסור לפי' ברוב שוחטי ישראל אם אין בו סימן דלמא העובד כוכבים החליפו הא' נמי אסור דאין שחיטת הסימנין סימן סמוך עליו וכ"כ הטור וכ"כ המרדכי שם:

הגהות חוות יאיר

(א) צל"ע כנת תיבה דלעיל דרבא מתיר לכתחלה וכס"ג הקשה מזה גם הר"ן מסוגיא דאין צולין הנ"ל והרבה להשיב באריכות: (ב) לפי זה נתמך בפסח ריחא מלתא היא וכ"כ התוס' מס' ע"ז ועי' הגה"ת ש"ע א"ח סי' תמ"ז סעיף א' והר"ן הקשה מגת תיבה דגמ' בפ"ע שרי רבא: (ג) עי' בר"ן דס"ל דלא פליגי והכי משמע לשון אמר מר זוטרא רק דל"ע על מה שאמרו בגמ' והלכתא מכלל דפליגי: (ד) כה"ג באלפס יבמות דף ע"ו: (ה) עי' לעיל בר"פ: (ו) ואז הושב ישראל שאצלו דודאי כשרה היא דאל"כ לא היה נותנו לו בפני ישראל: (ז) מכאן עד מעבירין אותו ליתא ברש"י בש"ס: (ח) עי' בגמ' דל"ע וא"א להולמו ואים בלשון רש"י:

עין משפט

א מיי' פרק י מהל' מאכלו' אסורות סמג לאוין קלט וקמח טוש"ע יו"ד סי' סה:

ב מיי' פ"ח שם סמג לאוין קלט וקסה טור י"ד שם:

נ"א לאו ברב שייכן בלחוד

הגהות הב"ח

(א) היה כצ"ל: (ב) כיון דסבור דכשרה היא וחזי לה כצ"ל: (ג) איסורא כצ"ל:

א מיי' פ"ב מהל' דעות סמג לאוין סי' קנה :
ב מיי' פי"ג מהל' יבמות טור א"ח סי' קע :

אילטריכין לטעמא דשמא יתננה לו בפני ישראל ומיהו באוקימתא קמייתא אוקימנא למתני' בגמ' במקום שמכריזין ולא צריכין לטעמא דשמא יתננה לו בפני ישראל שהרי בכל יום שלא הכריזו מותר ליקח מן העובדי כוכבים. ולהאי אוקימתא מקשינן בגמ' אמאי שרינן לשלוח לעובד כוכבים ירך שלימה ליחוש דלמא מחסך לה עובד כוכבים ומזבן לה לישראל ומפרקינן חתוכה דעובד כוכבים מידע ידיע כלומר שהעובד כוכבים כשהוא חותך הירך אין חתוכו עשוי כשל ישראל שהוא פורעה כדרך שהגיד מונח · ומדאמרינן חתוכה דעובד כוכבים מידע ידיע שמעינן מינה דכל מידי דלא רגיל בה עובד כוכבים סימנא הוא ולא חיישינן דלמא גמר ולפיכך אמרו בשם רבינו יצחק ז"ל דשתי אותיות של כתב הקדש כחותם בתוך חותם חשיבי ובשם רש"י ז"ל כתבו שהיה למד מכאן שמותר לשלוח ירך מנוקרת לחברו ע"י עובד כוכבים בלא חותם כלל דחתוכא דעובד כוכבים מידע ידיע וחיתוך זה שהוא של ישראל ראיה דכשרה היא וטעמא דמילתא דאע"ג (ב) דבשר שנמצא ביד עובד כוכבים במקום שאסור ליקח מהם אע"פ שהוא חתוך כחתיכה דישראל אסור וכמ"ש למעלה התם היינו טעמא שיש לחוש שמא ישראל לקחה בחזקת כשרה וניקרה ונודע לו שטרפה היתה ומכרה לעובד כוכבים וכל כה"ג חשש קרוב הוא וראוי לחוש לו אבל הכא שזה בודאי שלח ירך מנוקרת אתה צריך להוסיף עוד חששות ולומר דישראל [אחר] היה לו ירך וניקרה ואחר כך נודע לו שטרפה היא ומכרה לזה ואח"כ הפקיד [ישראל אחר] בידו ירך מנוקרת והוא מחליף להנאת עצמו כשרה בטרפה וכל כי הני חששי רחיקי לא חיישינן והרב בעל העיטור ז"ל הוסיף ללמוד שמותר לשלוח עוף שחוט לחבירו בלא חותם שחתיכת הסימנין ראיה שישראל שחטו והרשב"א ז"ל חולק בדבר שאע"פ שאין העובדי כוכבים נוהגין בהלכות שחיטה פעמים שהן חותכין הסימנין בסכין והביא ראיה מדאמרינן בפרק אלו מציאות (דף כד:) ר' חנינא מצא גדי שחוט בין

ישראל ונמצא ישראל אוכל גיד הנשה ואי בעית א אימא °חתוכה לא משום דגניב לדעתיה התכו דעובד כוכבים (א) דסבירא ליה עובד כוכבים לכבודו נתנה לו והוא לא נתנה לו אלא מפני שאינה ראויה לו ונמצא גונב דעתו של עובד כוכבים דאמר שמואל אסור לגנוב דעת הבריות ואפילו דעתו של עובד כוכבים תניא רבי מאיר אומר אל יסרהב אדם לחברו לסעוד אצלו ויודע (א) שאינו סועד ואל ירבה לו בתקרובת ויודע שאינו מקבל °ואל יפתח לו חביות המכורות לחנוני אלא אם כן הודיעו ואל יאמר לו סוך שמן מפך ריקן ואם בשביל כבודו מותר תנו רבנן לא ילך אדם לבית האבל ובידו לגין המתקשקש ולא ימלאנו מים מפני שמתעהו ואם היה שם חבר עיר מותר תנו רבנן לא ימכור אדם לחברו סנדל של מתה בשביל חיה מפני שני דברים אחד מפני שמתעהו ואחד מפני הסכנה ואל ישלח אדם לחברו חבית יין ושמן צף על פיה ומעשה באחד ששיגר לחברו חבית של יין ושמן צף על פיה והלך וזימן עליה אורחים ונכנס ומצאה שהיא של יין וחנק עצמו ומת °ואין האורחין רשאין ליתן ממה שלפניהם לבנו ולבתו של בעל הבית אא"כ התכו נטלו רשות מבעל הבית ומעשה באחד שזימן אורחים בשני בצורת ולא היה לו ליתן לפניהם אלא כשלש ביצים ובא בנו של בעל הבית ועמד לפניהם נטל אחד חלקו ונתן לו וכן שני וכן שלישי בא אביו ומצאו שתופס אחת בפיו ושתים בידיו נטלו וחבטו ע"ג קרקע ומת כיון שראתה אמו כך עלתה לראש הגג ונפלה ומתה אף הוא עלה לראש הגג ונפל ומת אמר רבי אליעזר בן יעקב על דבר

רש"י

שלכבודו נתנה לו. וטרח בה ליטול גידה עד שנראית לעצמו ואח"כ נתנו לו והוא לא נטלו ומחזיק לו העובד כוכבים טובת חנם: אל יסרהב בו. לא יפציר בו הואיל ויודע בו שאינו עושה: מפני שגונב דעתו. להחזיק לו טובת חנם דסבור שמן הלב הוא מפציר בו: ואל יפתח לו. כל חביותיהם היו מגופות וכשהיה בא אדם חשוב אצלם פותחין חבית להשקותו יין חזק ואם מכר חבית לחנוני מגופה ועדיין היא אצלו לא יפתחנה לאורח הבא אצלו כי גונב לבו שסובר שנפסד הפסד גדול עבורו שתשאר חבית זו חסירה ויתקלקל יינה והוא אינו יודע שמיד ימסרנה לחנוני שמכרה לו: אלא אם כן הודיעו. שמכרה לחנוני: סוך שמן מפך ריקן. ויודע בו שאינו סך: ואם בשביל כבודו. של אורח להודיע לעולם שחשוב הוא עליו מותר: המתקשקשים. חסירים לפי שסובר שהוא מלא וגונב דעתו: חבר עיר. חבורת עיר שיש בה רבים וזה מתכוין להחשיב האבל בעיניהם מותר: סנדל של מתה· של עור בהמה שמתה מאליה לפי שאין עורה חזק כשל בריאה שחוטה: מפני הסכנה. שמא ננשיכת נחש מתה והארס נבלע בעור: ושמן צף על פיה. וזה סבור שהכל שמן: וזימן אורחים. שהיה סבור שיש לו הרבה שמן: וחנק עצמו. שלא היה לו מה לאכלם והיה בוש מהם:

[דף רצב ע"ב]

שבריא לצפורי והתירו לו משום שחיטה כר' חנינא בנו של ריה"ג ודייקינן התם דמדהתירו לו משום שחיטה ברוב ישראל הוה ואם איתא דחתיכת סימנין ראיה ברוב עובדי כוכבים נמי לשתרי אלא שמע מינה שאין חתיכת סימנין ראיה כלל: גרסי' בגמ' [דף לג.] השולח ירך לחבירו שלימה א"צ ליטול ממנה גיד הנשה חתוכה צריך ליטול ממנה ג"ה. פירוש דכיון דחתוכה היא יחשוב ישראל שניטל גידה ויאכלנה בגידה ונראה שהראב"ד ז"ל סובר דבכה"ג מדינא מותר לישראל לסמוך ולומר שמי ששלחה לו ניקרה לגמרי שהוא ז"ל כתב באיסור משהו שלו דמהא שמעינן דישראל שהיה מנקר בשר והלך לו ולא ידענו אם נקר כולה אם לאו א"צ (הישראל) להראותה לבקי אלא סומך עליו שאם היה צריך להראותה לבקי חתוכה אמאי צריך ליטול גידה והרי מי שנשתלחה לו צריך לראות אם נטל אם לא נטל אלא ודאי כל שנראית כמנוקרת א"צ להראותה וטעמא משום דכל המצויין אצל המצוה מומחין הן וכדאמרינן [דף ג:] דרוב מצויין אצל שחיטה מומחין הן וה"ה לשאר מצות והיינו נמי דאמרינן בפ"ק דמכילתין [דף יב.] האומר לשלוחו צא ותרום והלך ומצא תרום אין חזקתו תרום ומפרשינן טעמא משום דחיישינן דלמא איניש אחרינא שמע ואזיל ותרם והוה ליה תורם שלא מדעת ואין תרומתו תרומה (ג) דוקא היכא דאיכא למיחש לתורם שלא מדעת אבל היכא דליכא למיחש כגון דשויה לכ"ע שלוחין ואמר כל הרוצה לתרום יבא ויתרום חזקתו תרום אלמא אמרינן רוב מצויין אצל המצות מומחין הן אלו דברי הרב ז"ל ולזה הסכים הרשב"א ז"ל ובודאי בשולח ירך מנוקרת לחברו הדברים נראין שאין לחוש אבל בישראל שנקר והלך לו איכא למיחש שמא דעתו היה לחזור ולהשלים ולא השלים. ומדאמרינן דחתוכה לא גזרה שמא יתננה לו בפני ישראל נראה שאסור למכור נבלות וטרפות לעובד כוכבים סתם במקום שאין מכריזין משום גזרה שמא ימכרנה לו בפני ישראל ואין המנהג כן שהרי אנו מוכרין נבלות וטרפות לעובד כוכבים בסתם לפיכך נראין דברי ר"ת ז"ל שכתב דכי דייקינן ממתניתין דחתוכה לא בשאמר לו כשרה ומותרת היא הילכך אי אמר ליה כה"ג בפני ישראל אתי למיזבן מיניה ומש"ה גזרינן שמא יתננה לו בפני ישראל וזהו שנהגו בכל המקומות הללו למכור נבלות וטרפות סתם דלשמא ימכרנו בפני ישראל ליכא למיחש דכיון דבסתם הוא לא סמיך ישראל בהכי ומשום גניבת דעת נמי ליכא דאיהו מטעי נמי אנפשיה: ואי בעית אימא. טעמא דמתני' דאמרה דחתוכה לא לישדר עם גידה משום דגונב דעתו של עובד כוכבים כסבור שישראל זה אוהבו מאד שתקנה וטרח בה ליטול הגיד עד שנראית לעצמו ואח"כ נתנה לו והוא לא נטלה ונמצא מחזיק לו טובת חנם וזהו שכתב הרי"ף ז"ל והוא לא נתנה לו אלא בשביל שאינה ראויה לו כלומר שהוא בגידה נתנה לו ומפני שהגיד אינו ראוי לישראל שלח לו ירך ולא שלח לו נתח אחר: לא יסרהב אדם בחבירו לסעוד אצלו. לא (ד) יפצירנו הואיל וידע שלא יעשה לפי שגונב דעתו להחזיק לו טובת חנם כסבור שמן הלב הוא מסרהב לו כן: ואל יפתח לו וכו'. כל חביותיהם היו מגופות וכשבא אדם חשוב אצלו פותח לו חבית להשקותו יין חזק ואם מכר חבית לחנוני שלימה ועדיין היא אצלו לא יפתחנה לאורח הבא אליו מפני שגונב לבו להחזיק לו טובת חנם כסבור זה הפסד גדול נפסד ע"י שהרי תשאר חבית זו חסרה ויתקלקל יינה וזה ימסרנה לחנוני מיד שמכרה לו: אא"כ הודיעו. מכרתיה לחנוני ואינו נפסד: ואל יאמר לו סוך שמן מפך ריקן. דרכן היה בסיכה וקאמר שלא יביא לו הפך ויסרהב בו לסוך והפך ריקן ואינו מתכוין אלא לגנוב דעתו שיחזיק לו טובת חנם שיודע בו שאינו סך: ואם בשביל כבודו מותר. אם בשביל כבודו של אורח להודיע לבריות שהוא חביב עליו מותר ובגמרא מוכח דלא מיתסר כה"ג אלא בשזה מראה לו שהוא עושה כן לכבודו אבל אם הוא אינו מתכוין כלל להטעות וכגון שפתח חביותיו לצורך עצמו והלה סבור שבשבילו פתחן אין לו להודיע שלא חסרו אלא שלא יהא מטעהו אבל אם הוא מוטעה מעצמו אין זקוק לו: לגין המתקשקש. חסר לפי שזה סובר שהוא מלא: ואם יש שם חבר עיר. חבורת עיר שיש שם רבים וזה מתכוין להחשיב את האבל בעיניהם שיאמרו כמה חשוב שזה מכבדו כל כך: מותר. דגדול כבוד הבריות: סנדל של עור בהמה שמתה מאליה. אין עורה חזקה כשל בריאה שחוטה: הסכנה. שמא מחמת נשיכת נחש מתה והארס נבלע בעור: ושמן צף על פיה. כסבור שהכל שמן ומזמן עליו אורחים ובטוח שיש לו שמן הרבה לצרכם: וחנק את עצמו. מפני שבוש מהם: גרסי' בגמ' [שם:] ההוא טבחא דאמר לחבריה אי הוית מתפיים מינאי לא הוה ספינא לך משור של פטם דעבדי אתמול. כלומר אם היית שלם עמי וכי לא הייתי נותן לך ממנו אמר ליה משופרי שופרי אכלי אמר ליה מנא לך אמר פלניא עובד כוכבים זבן מינך וספא לי א"ל תרתי עבדי והוה טרפה. הוא אמר רבי בשביל שוטה זה שעשה שלא כהוגן כלומר למכור טרפה לעובד כוכבים אנו נאסור כל המקולין רבי לטעמיה דתניא מקולין וטבחי ישראל בשר הנמצא ביד עובד כוכבים מותר א"ד א"ר מפני שוטה זה שמתכוין לצעורי לחבריה אנו נאסור כל המקולין טעמא דאיכוין לצעורי לחבריה הא לאו הכי אסור והתניא רבי אומר מקולין וטבחי ישראל בשר הנמצא ביד עובד כוכבים מותר (ה) התם דאהחזק איסורא והך עובדא ליכא לפרושה במקום שאין מכריזין שהרי מותר למכור ומאי עשה שלא כהוגן איכא אלא במקום שלא תקנו כלום עסקינן והעמיד הדבר על שורת הדין שאסור למכור ומותר ליקח ומש"ה קאמר מפני שוטה זה שעשה שלא כהוגן שהיה לו לחוש שמא ימכרנה לישראל אנו נאסור כל המקולין כיון דאיכא רובא דהיתרא ושור של פטם זה מיעוטא הוא לא חיישינן ליה ובלישנא בתרא אמרינן דדוקא משום דאיכוין לצעורי הא לאו הכי כיון דאיתחזק איסורא אסור דכי שרי בשר הנמצא ביד עובד כוכבים ה"מ היכא דלא ידיע דאיכא נבלה וטרפה אבל כה"ג דאוחזקה (ו) טרפה אסור לפי שרובן של עובדי כוכבים מן הטרפה לוקחין דמוזלי גבייהו א"כ י"ל דבמקום שמכריזין ולא אכריזו עסקינן ואפ"ה אמרינן בלישנא קמא שאע"פ שנודעת טרפה במקולין כל שלא הכריזו בשר הנמצא ביד עובד כוכבים מותר שלא התנו עליהם במקום שמכריזין לאסור ליקח מן העובד כוכבים אלא לאחר הכרזה שהרי לא כוונו אלא כדי שיהא מותר למכור מן ההכרזה ואילך אבל קודם הכרזה אע"פ שעושה זה עשה שלא כהוגן שלא נזהר מלמכור (ז) ליקח מהם מותר שהדבר נשאר בדינו ובלישנא בתרא מפרשינן דדוקא משום

שלטי הגבורים

א כתב הרא"ש ושינויא קמא עיקר דהא אביי מוקי ברייתא דלקמן דתני בה ובעובד כוכבים בין שלימה בין חתוכה א"צ ליטול במקום שאין מכריזין ורבא מוקים לה במקום שמכריזין כשהכריזו ולא חיישינן במתנה שמא יתננה לו בפני ישראל וגם לא חיישינן במתנה לגניבת דעת והשתא דשמואל דפייס' כו' לא כמין מכר היא וא"כ הני אמוראי בתראי מתרצי ומשני כשנויא קמא כי היכי דלא תפלוג מתני' אברייתא. ור"ת תירץ דהא דחיישינן לגניבת דעת ולשמא יתננה לו במתנה בפני ישראל היינו היכא דאמר ישראל לעובד כוכבים שהיא כשרה ומנוקרת אבל בסתם לא חיישינן. ע"כ:

הגהות הב"ח

(א) ויודע בו שאינו וכו' ויודע בו שאינו מקבל כצ"ל: (ב) כ"ב וכיוצא בזה כתבו גם התוס' ובהגהת אשר"י בשם מהרי"ח ע"ש: (ג) כ"ב אלמא: (ד) לא יפציר בו הואיל ויודע כצ"ל: (ה) שאני הכא כצ"ל: (ו) כ"ב שם: (ז) מלמכור מותר ליקח מהם שהדבר כצ"ל:

הגהות חוות יאיר

(א) צ"ע הא איהו דקמטעי נפשיה דהו"ל לאסוקי אדעתיה דלא טרח בשבילו עי' תוס' בגמ' ס"ד צ:

משום דאיכון לנטורי לחבריה הא לאו הכי בשר (א) אסור כיון דאיתחזק איסורא שבמקום שמכריזין כך התנו שכל שהוחזקה שם טרפה יהא אסור ליקח : **אמר** רב בשר כיון שנתעלם מן העין. שהיתה שעה שלא ראהו אפילו הוא מונח על שולחנו אסור שמא נתחלף בנבלה דחיישינן שמא עורב נטלה לזו והביא נבלה תחתיה : מקולין. בית המטבחים: בשר הנמצא ביד עובד כוכבים מותר. דאזלינן בתר רובא ורובא דהיתרא הוא: נמצא ביד עובד כוכבים שאני. שהיה בחזקת המשתמר אבל בשר המונח שמא עורבים החליפו : ספקו אסור. דנפקא לן מקראי בפרק בתרא דיומא (דף פד:) ובפ"ק דכתובות (דף טו.) דכל קבוע כמחצה על מחצה דמי. וכתבו בתוס' דלא מיקרי קבוע אלא כשהיה האיסור נודע קודם שלקח אבל אם לא נודע האיסור בשעה שלקח אף על פי שלאחר שלקח נתגלה האיסור ונעשה קבוע לא אמרי' ביה דליהוי קבוע למפרע. וכ"מ למי שלקח בשר מן המקולין ואח"כ נודע שהיתה טרפה ביניהם דשרי כיון דבשעה שלקח לא היה קבוע דדין קבוע שיהא כמחצה על מחצה חדוש הוא ואין לך בו אלא משעת חדושו ואילך כלומר משנעשה קבוע אבל למפרע לא :

ובנמצא הלך אחר הרוב. דכיון דפריש תלינן דמרובא פריש מיהו דוקא בשלא ראינוהו פורש מן הקבוע אבל ראינוהו פורש מן הקבוע אף על פי שלא בא לידינו אלא לאחר שפירש דינו כקבוע וראיה לדבר מדאמרי' בפרקא קמא דפסחים (דף ט:) תשעה צבורים של מצה ואחד של חמץ ואתא עכבר ושקל ולא ידעינן מהיכא שקל הייינו תשע חנויות והא הכא שלא הכנים עכבר זה הלחם בבית אלא לאחר שפירש מן הקבוע ואפ"ה מפני שראינוהו פורש מן הקבוע אנו דנין אותו כקבוע וא"ת היכי (ב) שרי הכא בנמצא ליגזור שמא יקח מן הקבוע דכוותיה גזרינן בזבחים בפ' התערובת (דף עג:) גבי שור הנסקל שנתערב באחרים אפילו הן רבוא כולם ימותו ופרכינן ונכבשינהו כי היכי דניגדלין וניממא דכל דפריש מרובא פריש ואמר רבא גזירה שמא יקח מן הקבוע והכא נמי ליגזור.

דף צה:

דבר זה מתו ג' נפשות מישראל *(מר זוטרא בריה דרב נחמן הוה אזיל מסיכרא לבי חוזאי ורבא ורב ספרא הוו אתו מבי חוזאי לסיכרא פגעו אהדדי אמר להן למה להו לרבנן לאטרוחי כולי האי אמר ליה רב ספרא לא הוה ידעינן דקאתי מר אי הוה ידעינן טפי הוה טרחינן אמר ליה רבא מאי טעמא אמרת ליה הכי דאחלישתיה לדעתיה אמר ליה והא קא מטעינן ליה אמר ליה איהו דקא מטעי אנפשיה) *[א]אמר רב בשר הנעלם מן העין אסור מיתיבי מקולין וטבחי ישראל בשר [א] הנמצא ביד עובד כוכבים מותר נמצא ביד עובד כוכבים שאני ת"ש תשע חנויות כולן מוכרות בשר שחוטה ואחת מוכרת בשר נבלה לקח מאחת מהן ואינו יודע מאיזה מהן לקח ספיקו אסור °ובנמצא הלך [ב] אחר הרוב הבא נמי בנמצא ביד עובד כוכבים ואסיקנא *אלא רב היכי אכיל בישרא אב"א בשעתיה דלא איעלם עיניה מיניה ואב"א בצרור וחתום ואב"א דאית ליה סימנא בי פסקיה כי הא דרבה בר רב הונא מחתך ליה אתלת קרנתא וקי"ל כוותיה דרב: רב חייא בר אבין איתבד ליה [ב]כרכשא ביני דני אתא לקמיה דרב הונא א"ל אית לך סימנא בגויה א"ל לא אית לך טביעות [ג] עינא בגויה א"ל אין אי הכי זיל שקול רב חנינא חוזאה איתבד ליה גבא דבישרא אתא לקמיה דרב נחמן א"ל אית לך סימנא בגויה א"ל לא אית לך טביעות עינא בגויה א"ל אין אי הכי זיל שקול: אמר רבא מריש הוה אמינא סימנא עדיף מטביעות עינא דהא מהדרינן אבדתא בסימנין *ולא בטביעות עינא השתא דשמעתינהו להני שמעתתא

רש"י

פגעו אהדדי. והיה סבור מר זוטרא שבשבילו באו לקראתו: כולי האי. שיצאתם יותר מדאי: לא הוה ידעינן. ולעשות עסקינו נילך אל מקום אחר יצאנו : דאחלישתיה לדעתיה. שהיה סבור תחלה שכבדנוהו: והא קא מטעינן ליה. אם לא הייתי מגלה לו היה מחזיק לנו טובת חנם : איהו דקא מטעי אנפשיה. אחרי שלא אמרנו לו לקראתך באנו : בשר הנעלם מן העין. שהיה שעה אחת שלא ראהו ואפי' מונח על שולחן ישראל אסור שמא נתחלף (בשל עובד כוכבים או) בנבלה (דחיישינן דלמא עורב שקל הך דהוא מנח מקמיה שנתעלם ושדייה הך חתיכה דאיתא קמן) : מקולין. שעומדין בעיר וטבחי ישראל מתעסקין בהן : בשר הנמצא ביד עובד כוכבים. שלקח מן הטבחים להשתכר מותר : נמצא ביד עובד כוכבים שאני. כי הוא ודאי לא שחטו דאזלינן בתר רוב טבחים ולטריפה ליכא למיחש דאם איתא דהוה טרפה לא הוה מזבין ליה למוכרה במקולין אבל בשר המונח חיישינן שמא עורבים החליפו : ספיקו אסור. דכל קבוע כמחצה על מחצה דמי וזה לקח מן הקבוע : אבל נמצא דנייד הלך אחר הרוב. דהשתא לאו קבוע הוא : בשעתיה. מיד כשנשחטה : בי פסקיה. בחתך: אתלת קרנתא. לכל חתיכה שלשה קרנות ומשום סימן שלא יגנבו לו אנשי ביתו : כרכשא. טבחיא : רב הונא ס"ל כרב רביה דאסר בהעלמה ולא קי"ל כותיה אלא אמתניתא קא סמכינן נמצא בגבולין חתיכות מותרות אע"ג דבגמ' דחי לה בעומד ורואהו סינויי דחיקי הוו ולא קיימא לן הכי אלא כמו שפשט המשנה משמע : דהא מהדרינן אבידתא בסימנא. לכל אדם : ולא מהדרינן בטביעות (א) עינא. אלא לצורבא מרבנן :

ואיכא למיחש שמא יקח מן הקבוע לפי שהאיסור מעורב ואינו ניכר ואי שרית להו לבדורינהו אתי למשקל מן הקבוע אבל הכא [שחנות] הנבלה ניכר ליכא למיחש שמא יקח נבלה ודאית דלאו ברשיעי עסקינן ולפי תי' זה בשור הנסקל אפי' פריש מנפשיה [אסור] דכיון דלא ידעי הי מותר והי אסור אתי למשקל מן הקבוע ואחרים תירצו דהתם הייינו טעמא דאי שרית ליה לבדורי לכתחלה כי היכי דליפתרו אתי למשקל מן הקבוע אבל הכא כיון דמעלמו פריש לא גזרינן וה"ה בההיא דשור הנסקל אם פירש מעצמו וכן הם דברי רב אחא משבחא בשאלתות בסדר ויקרא וכ"מ נמי לספק דרוסה שנתערבה באחרות וה"נ שכל שלא בא לידו ממקום קביעותו אע"פ שראה אותו פורש מן הקבוע מדינא שרי דמדאורייתא לא מיקרי קבוע אלא במקום קביעותו אלא שחכמים גזרו בשראוהו פורש מן הקבוע גזרה שמא יקח מן הקבוע והיינו סוגיין דפרק התערובת דכיון דכבים להו כי היכי דניגדלין הרי הוא רואה אותן פורשין מן הקבוע והיינו טעמא דתשעה צבורין ואתא עכבר ושקל דאע"ג דמדינא לא מיקרי קבוע כיון שלא נכנס בבית אלא לאחר שפירש מ"מ דנו אותו כקבוע כיון שראוהו פורש מן הקבוע וכי אזלינן הכא בתר רובא ולא גזרו עליו כלום לפי שלא ראהו פורש מן הקבוע וא"ת ובההיא דהתערובת כיון שאין האיסור ידוע היכי קרינן ליה קבוע א"כ אין לך איסור שיהא בטל לעולם י"ל דבכל האיסורין ודאי כל שמעורב ואינו ידוע לא מיקרי קבוע דאדרבה ברובא בטל וכיון שהוא מתבטל א"א לדונו כקבוע אבל התם בעלי חיים נינהו וחשיבי ולא בטלי וכיון דלא בטלי הוה ליה קבוע : **ואסיקנא** אלא רב היכי אכיל בישרא. הואיל ובהעלמה אסור: אי בעית אימא בשעתיה (ג) דלא איעלם בשעה שנשחט שלא נתעלם מן העין כלל : בצרור וחתום. דליכא למיחש לעורב : מחתך אתלת קרנתא. מחתך הבשר באלכסון שיהיה לה שלש קרנות ומשום סימן שלא יגנבו ממנה אנשי ביתו : כרכשא. טבחיא ולענין הלכה הרב אלפסי ז"ל פסק כרב דס"ל דבשר שנתעלם מן העין אסור אע"ג דלוי פליג עליה בגמ'. וכן פסק הר"ם במז"ל בפרק שמיני מהלכות מאכלות אסורות והכי מוכחי הני עובדי דגבא דבשרא וכרכשא אע"ג דאמרינן ורב היכי אכיל בישרא לאו למימר דאנן לא סבירא לן כוותיה אלא הכי קאמר ולרב היכי אכלינן בשרא ואשכחן כהאי לישנא בפרק אלו טרפות (דף מז.) גבי עיקור סימנים דאמרינן ולרב פפא קשיא מתני' ואע"ג דקי"ל כוותיה ובפרק אלו מציאות (דף כד:) נמי מוכח דהלכתא כוותיה דרב דאמרינן התם ההוא דיו דשקל בשרא ושדא בניניאתא דבי בר מריון ואתא לקמיה דאביי ואמר ליה זיל שקול ואקשינן והא אמר רב בשר כיון שנתעלם מן העין אסור ומפרקינן בעומד ורואהו מדאקשינן מינה בהדיא לאביי ש"מ הלכתא היא אבל רש"י ז"ל והר"ז הלוי ז"ל פסקו כלוי דלעורבים לא חיישינן וראיה לדבר מדאמרינן התם בפרק אלו מציאות רבי חנינא אשכח גדי שחוט בין טבריא לצפורי והתירו לו משום שחיטה כרבי חנינא בנו של רבי יוסי הגלילי ואוקמה רבא ברוב טבחי ישראל ואם איתא דקי"ל כרב ליחוש לעורבים ואמרינן נמי התם רבי חנינא אשכח פרגיות שחוטות וא"ל רבי יוחנן זיל אכול לנפשך אלמא דלא חיישינן לעורבים והא דמקשינן בההוא עובדא דדיו מדרב לאו משום דהלכתא היא מקשינן מינה אלא לברורי אי ס"ל לאביי דלא כרב או איכא לתרוצי מידי ומפרקינן דאית ליה (ד) ובעומד ורואהו והורחא דתלמודא בהכי א"נ [גם ללוי מקשה] משום דעד כאן לא פליג לוי עליה דרב אלא בדלא חזינן דאתיוה עורבים אבל התם דחזינן דדיו אתייה אפילו לוי מודה ליה לרב דאיכא למיחש לרובא דעלמא וכי תימא דהא אמרינן בגמרא [דף צה:] דרב חנן מנהרדעא איקלע לבי רב כהנא לפום נהרא במעלי יומי דכפורי אתו עורבי שדו כבדי וכוליתא אמר ליה שקול ואכול האידנא דהיתרא שכיח טפי כלומר דהיום רוב שוחטין ישראל והך עובדא ודאי כלוי אתיא אלמא דלוי אפילו אתיוה עורבים לא חיישינן לרובא דעלמא לאו קושיא היא דאפשר דברואה אותן שמן העיר לקחום עסקינן ועובדא דכרכשא וגבא דבשרא נמי אע"ג דכרב אתיאן לא מכרעי דהלכתא כרב משום דלקמיה תלמידי דרב אתו אורו כרבייהו ובספר התרומה ג"כ פסק כלוי ומיהו סובר ז"ל דעד כאן לא שרי לוי אלא בבשר הנמצא בעיר שטבחיה ישראל דלעורבים דעלמא לא חיישינן ואי נמי בעיר שטבחיה עובדי כוכבים כגון שהניחה בביתו ומצאה במקום שהניחה דכל כה"ג לא חיישינן לעורב אבל בעיר שטבחיה עובדי כוכבים ומצאה במקום שלא הניחה חיישינן דלמא אחלפוה עורבים דמדוכתייהו שקלי והני עובדי דגבא דבשרא וכרכשא דהתם לא מצאה במקום שהניחו ובכי הא מודה לוי דבעינן טביעות עינא או סימנא : **אמר** רבא מריש הוה אמינא וכו'. דהא מהדרינן

שלטי הגבורים

לשון ריא"ז

א בשר הנמצא ביד עובד כוכבים אם היו רוב טבחי העיר ישראלים מותר והוא שהיה דרך הטבחים של אותו מקום להכריז כשבא לידם בשר טרפה שמכריזים ואומרים יש לנו בשר לעובדי כוכבי' אבל במקום שלא היה דרכן להכריז חוששין שמא בשר טרפה הוא ולכך מכרו לעובד כוכבים. מעשה בטבח אחד שאמר לאדם אחד אילו הייתי מפויים ממך הייתי מוכר לך מבשר השור המפוטם ששחטתי אתמול אמר אני אכלתי מבושרי שופרי שעובד כוכבים פלוני קנה ממך ונתנו לי א"ל הטבח אותו בשר טרפה היה שמכרתי לעובד כוכבים ואמרו חכמים לא נתכוין אדם זה אלא לצערו הואיל ודרכן להכריז כשמוכרין בשר טרפה לעובד כוכבים ולא הכריזו אין חוששין לדבריו של זה שהאוסר בשר שביד עובד כוכבים שקנה ממקולין של ישראל והרי הוא בחזקת כשר הואיל ולא הכריזו עליו היה ידוע באמת שבשר טרפה מכר לו מעבירין זה ממאכלתו הואיל ומכר טרפה לעובד כוכבים במקום שדרכן להכריז ולא הכריז ואחר המקולין של ישראל מותרין ועובד כוכבים הקונה בשר מהם הרי הוא בחזקת כשר הואיל ודרכן להכריז ולא הכריזו ואין מתירין אחר המקולין אלא מאותו היום ואילך אבל באותו היום שהוחזק בו איסור חוששין לבשר טרפה מכאן ואילך אין חוששין לו שהרי מתקלקל הבשר אם יתאחר יום או יומים כמב"ס :

ב תוס' והרא"ש ומור כתבו דהא דבעינן איסור שפירש מן הרוב הייינו דוקא דומיא דט' חנויות שזכרנו שהאיסור ידוע וניכר במקומו דאין לגזור שמא יקח מן הקבוע מאחר שהקבוע ניכר וידוע דהאיסור היכן הוא דלא ברשיעי עסקינן שילך ויקח מן הנבלה ודאית אבל בע"ח ובאחר דברים חשובי' שנתערבו בהיתר שאינן בטלים אפי' באלף כיון שהאיסור מעורב ואינו ניכר במקומו או אפילו פירש אחד מהן מן הרוב אסור דחיישינן שאם הייינו מתירין הפורש יבא להתיר גם הקבוע ולפ"ז נ"ם אם פירש אחד מהן מן הרוב מאליו נ"ם דפריכן במתכוין כגון דנכבשינהו דניידי בכל ענין איכא למיגזר שמא יקח מן הקבוע כיון שאין האיסור ניכר במקומו. והשאלתות כתבו דכל איסור שפירש מן הרוב מעצמו נ"ם אם ניכר האיסור במקומו כגון ט' חנויות שזכרנו נ"ם לא ניכר האיסור במקומו אלא שנתערב בהיתר קודם שפירש מ"מ כיון שפירש מאליו שרי וליכא למיחש שמא יקח מן הקבוע אבל אם פירש במתכוין כגון דנכבשינהו וניידי הא אי שרית ליה לבדורינהו לכתחלה כי היכי דליפתרי אתי נמי למשקל מן הקבוע ולפ"ז ספק דרוסה או ודאי דרוסה שנתערב באחרות וכן אותו ואת בנו שנתערב אם פירש מאליו שרי ולא גזרינן שמא יקח מן הקבוע אבל אינו יכול לעשות כמו שכתבו הטור והרא"ש פי' אותו ואת בנו דנכבשינהו ונניידי שמפרישן במתכוין והרשב"א סובר כדברי השאלתות כמ"ש בחדושיו והביא הטור דבריו : ג ופי' מורים רבינו יהודה סירליאו"ן דהא טביעות עינא שרי הפי' בעס_הארץ שמכירו לבשר זה בטביעות עינא נאמן כי אינו חשוד לקלקל ולהאכיל לחבירו איסור והבכן

עין משפט

א מיי' פרק ח מהל' מאכלי' אסורות סמג לאוין קמא טור י"ד סי' סג :

ב מיי' פי"ד מהל' אבידה ופכ"ד מהלכות אישות סמג עשין יד טוח"מ סי' רסה טור אה"ע סי' קסו:

[דף צג ע"א]

דף צה:

ד"ה מ"ו

תו"י מ"ו

יף מ.

הגהות הב"ח

(א) נ"ב הנמצא ביד עובד כוכבים אסור : (ב) היכי שרינן כצ"ל : (ג) בשעתיה בשעה שנשחט כצ"ל ותיבת דלא איעלם נמחק : (ד) דאית ליה כרב ומיירי בעומד כצ"ל :

הגהות חוות יאיר

(א) בהוספות דלמא שאני התם דלא מסימנין ליה :

המאור

[דף צד ע"ב] **רב** אשי אמר בולה במקום שאין מכריזין ומציעתא הייינו טעמא שמא יתננה לו בפני ישראל פי' ה"ר שלמה ז"ל אבל ברישא גבי שולח ירך לעובד כוכבים לא גזר שמא יתננה לו בפני ישראל ויקחנה מידו ויאכלנה בנידה דבשלמא גבי מכירת טבח באפלין קא מובין ליה לעובד כוכבים וישראל מובא קיימי התם ואיכא למיחש אבל עובד כוכבים בביתו מי יראה ואם תמצא לומר יראה אדם לא חיישינן כולי האי שמא יקחנה זה דכ"ע לא זבני בשרא ותנא דמתני' פליג אתנא דברייתא וגזר בה כדאוקימנא לעיל במקום שאין מכריזין גזירה שמא יתננה לו בפני ישראל ויש מי שפי' דתנא דברייתא לא פליג אתנא דמתני' דכי קתני בברייתא ובעובד כוכבים בין שלימה ובין חתוכה א"צ ליטול ממנה גיד הנשה כשמודיעו שלא ניטל גידה מפני שאסור להטעותו וא"א הא דקתני עובד כוכבים דומיא דחבירו ואי כשמודיעו אפי' בשולח לחבירו ירך התוכה צריך ליטול ממנה גיד הנשה והלא מודיעו יש להשיב תנא מילי מילי קתני והא קמ"ל פעמים שהשולח ירך התוכה לישראל צריך ליטול הימנה גיד הנשה כשאין מודיעו והשולח ירך לעובד כוכבים והוא נוהר מאיסור גניבת דעת הבריות אע"פ שהתוכה הוא א"צ ליטול גיד הנשה שהרי שהודיעו ולא רצה להטעותו אם

הגדול

ראה ישראל אחר כשנתנה לו הרי שמע שלא ניטל גידה ואין לחוש עליו ותנא דמתני' דקא אסר לשלוח ירך התוכה לעובד כוכבים כשמתעהו ואין מודיעו ומציעתא דברייתא דקתני מפני שני דברים אמרו אין מוכרין נבלות וטרפות לעובד כוכבים אחד מפני שמתעהו ואחד שמא ימכרנה לישראל הא בלאו הכי לא סגיא כלומר שאין לחוש למכירתה לישראל אלא במקום שמתעהו אבל כשמודיעו אין כאן שום חשש וסיפא דקתני לא יאמר אדם לעובד כוכבים קח לי בדינר בשר שמא מוכרין לו נבלות וטרפות ואע"ג דמודיעין אותו מפני שאסור להטעותו יש לחוש שמא יביאה העובד כוכבים לישראל בחוקת כשרה דהא כתוב בהו זה הפי' קבלתי מיסודו של ה"ר יעקב ז"ל וכ"כ כי נייס ושכיב רבינו שלמה אמרי' לפירושי'. ולענין פסק הלכה הלכתא כאבין ורבא וכרב אשי דמר אמר הדא ומר אמר הדא ולא פליגי אע"פ שהרי"ף ז"ל לא הזכיר הענינים הללו כלום הלכות קבועות הן אלא שלא רצה לפרסם היתר בדבר זה לפי מה שראה ממנהגי מקומו וכדאמר רב בקעה מצא ונדר בה נדר :

[דף צה ע"א] וזה שפסק בבשר שנתעלם מן העין כרב לא כן פסק ה"ר שלמה ז"ל אלא כלוי דאמר מותרת באכילה

מהדרינן אבידתא בסימנא לכל אדם ולא מהדרינן בטביעות עינא והוה ס"ל לרבא דהא דמהדרינן לצורבא מרבנן בטביעות עינא כדאיתא בפ' אלו מציאות (דף כג:) התם היינו טעמא משום דלצורבא מרבנן מידק דייק טפי והוי טביעות עינא לגביה כסימן מובהק. השתא דשמעתינהו להני שמעתתא אמינא טביעות עינא עדיף מסימנא והא דלא מהדרינן אבידתא בטביעות עינא לאו משום דלא הוי סימן מובהק אלא דחיישינן לשקרי ובצורבא מרבנן דלא חיישינן דמשקר מהדרינן ודוקא בחזרת אבידתא הוא דלא מהדרינן לעם הארץ בטביעות עינא משום דאיכא למיחש לרמאין אבל גבי בשר שנתעלם מן העין לכולי עלמא שרי בטביעות עינא והיינו דאמרינן דאי לא תימא הכי היאך סומא מותר באשתו אלמא סתם בנ"א נאמנין לגבי איסורין בטביעות עינא וזה שלא כדברי ר"ח ז"ל שכתב כאן והני מילי בצורבא מרבנן דלא משקר השוה דין זה למציאה ולא מחוור דבמציאה היינו טעמא דלמא משקר אבל באיסורין אין לומר כן והוא הדין דבמציאה נמי נאמן אדם לומר אלו כליו של פלוני דכיון דלית ליה הנאה מיניה לא חיישינן דמשקר ומיהו איכא למידק היכי דייק רבא מהני שמעתתא דטביעות עינא עדיפא מסימנא דלמא שאני הכא דהוה ליה טביעות עינא דצורבא מרבנן דמעלי טפי. תירצו בתוס' דהני רבנן ודאי לא הוי להו טביעות עין גמור בהני מילי שאילו כן לא הוצרכו לשאול אלא טביעות עין שאינו גמור היה להם כטביעות עין דעם הארץ ואפ"ה אורו להו דמהני וכתב הרשב"א ז"ל דכי מהני טביעות עינא דוקא בחתיכה שמכירה העין אבל לא שבעתה העין לא ולאו משום דחיישינן דמשקר אלא שסבור להיות מכיר ואינו מכיר כדאמרינן [שם] גבי מציאה דאפילו לצורבא מרבנן לא מהדרינן כלים שלא שבעתם העין בטביעות עינא: **תדע** דטביעות עינא עדיף מסימנא: פלוני דהאי סימני'. ואין אנו מכירין בו אלא סימנים כך וכך היו בכליו ובגופו של הורג: הנוטל גיד הנשה צריך שיטול את כולו. סתמא כר"מ דס"ל דבעינן לחטוטי בתריה: ר' יהודה אומר כדי לקיים בו מצות נטילה. דס"ל דלא בעי חטיטה: **מתני'** אכלו ואין בו כזית. משום דבריה הוא וחייב בכל שהוא כדאמרינן במסכת מכות (דף יז.) אי אתם מודים באוכל נמלה כל שהוא שהוא חייב אמרו לו מפני שהוא

תורה אור

נר מצוה

שמעתתא אמינא טביעות עינא עדיף (א) (טפי מסימנא) דאי לא תימא הכי סומא היאך מותר באשתו והיאך בני אדם מותרין בנשותיהן בלילה אלא בטביעות קלא הכא נמי בטביעות עינא אמר רבי יצחק בר משרשיא תדע דאילו אתו בי הרי ואמרי °פלניא דהאי סימניה והאי סימניה קטל גברא לא קטלינן ליה ואילו אמרי ידעינן ליה בטביעות עינא והאי ניהו קטלינן ליה אמר רב אשי תדע דאילו אמר לשלוחיה קרייה לפלוני דהאי סימניה והאי סימניה ספק ידע ליה ספק לא ידע ליה ואילו אית ליה טביעות עינא בגויה כד חזי ליה ידע ליה: *הנוטל גיד הנשה צריך שיטול את כולו רבי יהודה אומר יקיים בו מצות נטילה: והלכתא כתנא קמא וליתא לדר' יהודה:

מתני' האוכל מגיד הנשה כזית סופג את הארבעים אכלו ואין בו כזית חייב אכל מזה כזית ומזה כזית סופג שמונים ר' יהודה אומר אינו סופג אלא ארבעים: **גמ'** אמר שמואל לא אסרה תורה אלא א שעל הכף בלבד שנאמר °אשר על כף הירך וקי"ל כותיה והשאר אסור מדרבנן:

מתני' *ירך שנתבשל בה גיד הנשה אם ב יש בה בנותן טעם הרי זו אסורה כיצד משערין אותה כבשר בלפת: **גמ'** *מתני' דלא כי האי תנא דתניא רבי ישמעאל בנו של רבי יוחנן בן ברוקא אומר אין בגידין בנותן טעם ההוא דאתא לקמיה דר' חנינא הוה יתיב רב יהודה בר זבינא אבבא (א) א"ל מאי אמר לך א"ל שרייה ניהלי א"ל תני ועייל קמיה א"ל זיל אימא להההוא דיתיב אבבא לא תצערן דהלכתא אין בגידין בנ"ט

וליתא למתני' דתנן משערין אותה כבשר בלפת וה"מ גיד עצמו אבל שמנוניתו משערינן לה בס' כדרבא* דאמר רבא השתא דאמור ׳רבנן בטעמא ואמור רבנן בקפילא* ואמור רבנן בס' מין בשאינו מינו דהיתרא בטעמא כגון קדרה שבישל בה תרומה וחזר ובישל בה חולין. מין בשאינו מינו דאיסורא כגון בשר בחלב אי איכא קפילא דטעם ליה בקפילא מין במינו דלא יכיל למיקם אטעמא כגון שמנונית דגיד הנשה א"נ בשאינו מינו היכא דליכא קפילא דטעים בס': °א"ר חנינא כשמשערינן משערינן

רש"י

בטביעות עינא דקלא. שנותן דעת להכירה בקול ומאבידה לא ילפינן דהתם משום חמוד ממון הוא וחיישינן דלמא משקר דאמר מר גזל ועריות אדם מתאוה להן: תדע. דטביעות עינא עדיפא: פלניא דהאי סימניה. ואין אנו מכירין בו מעולם אבל סימנים כך וכך הוא בגופו וכליו של הורג: ואילו אית. לשליח טביעות עינא בגויה שמכירו: צריך ליטול את כולו. יחטט אחריו בכ"מ וסתם משנה כר"מ: **מתני'** אכלו ואין בו כזית חייב. וטעמא משום דבריה הוא וחייב בכל שהוא כדאמרינן באוכל נמלה כל שהוא שהוא חייב: אינו סופג אלא ארבעים. שאינה נוהגת אלא באחד: **גמ'** על הכף בלבד. אע"פ שהגיד ארוך אין איסור ממנו אלא מה שסובב על הכף. כף בשר הסובב את הקולית ודבוק לעצם והגיד ארוך ומקצתו סובב על אותו בשר: **מתני'** כבשר בלפת. רואין כאילו הירך לפתות והגיד בשר אילו היה בשר כשיעור הגיד היה נותן טעם בלפתות כשיעור הירך אסור והכי גמירי הלכה למשה מסיני אע"פ שאילו היה כרוב או קפלוט היה צריך פחות או יותר: **גמ'** אין בגידין בנותן טעם. והגיד משליך והשאר מותר: לא תצערן. תפציר להטריח עלינו: דאמור רבנן בטעמא. בכמה מקומות שינו בנותן טעם: בקפילא. דאמר רבי יוחנן לטעמי' קפילא ארמאי נכתום עובד כוכבים: ואמור רבנן. בפ' בתרא דע"ז בס': מין בשאינו מינו. שאדם יכול להבחין טעמו ובניהם של היתר כגון תרומה וחולין שיכול כהן לטעמו יטעמנו כהן אם נתנה התרומה טעם בחולין ואם לא נתנה טעם יאכל התבשיל אפילו לזרים: דאיסורא כגון בשר בחלב. שאין בן ברית יכול לטועמה סמכינן אקפילא: בששים. בין דהיתרא בין דאיסורא לבד תרומה שעולה במאה ואחד: כשמשערין האיסור בששים משערין אותו שיהא בו אחד מס' ברוטב ובקיפה ובחתיכה ובקדירה

[דף רצג ע"ב]

הגהות הב"ח

(א) נ"ב כי נפיק:

דף צז: · דף צט. · דף צו. · דף צז: · [דף רצד ע"א]

כברייתה ואע"ג דכתיבא ביה אכילה וסתם אכילה משמע בכזית הא מפרשינן בגמרא דאכילה דכתיב ביה היינו לומר שאע"פ שיש בגיד הנשה כמה זיתים כיון שאכל ממנו כזית חייב: **גמ'** שעל הכף. אע"פ שהגיד ארוך אין אסור ממנו מן התורה אלא מה שסובב על הכף: כף. בשר הסובב את הקולית ודבוק לעצם והגיד ארוך וסובב מקצתו על גבי אותו בשר: **מתני'** כיצד משערין אותה כבשר בלפת. רואין כאילו הירך לפתות והגיד בשר אילו היה נותן טעם הבשר כשיעור הגיד בלפתות כשיעור הזה הירך אסור דשיעורין הלכה למשה מסיני וגמירי דבהכי משערינן ואע"פ שאילו היה כרוב או קפלוט היה צריך פחות או יותר ושיעור זה בששים הוא והכי מוכח בגמ': **גמ'** מתני' דלא כי האי תנא. מתני' דקתני דגיד אוסר בנותן טעם דלא כי האי תנא: אין בגידין בנותן טעם. הילכך הגיד אינו אוסר ומיהו שמנו מיהא אוסר וכמ"ש בהלכות: אמר ליה תני עול לקמיה. שנה לבא לפניו שמא לא הבין שאלתך יפה ולפיכך התיר: דאמר רבא אמור רבנן בטעמא. בכמה מקומות שנינו בנותן טעם: ואמור רבנן בקפילא. ר' יוחנן אמר לה בגמ' שמטעימין תבשיל שנתערב בו איסור לנחתום עובד כוכבים וסומכין עליו שאם אמר שאין טעם האיסור נרגש בו מותר: ואמור רבנן בששים. בפרק בתרא דעבודת כוכבים [דף סט.] אמרינן כל איסורין שבתורה בששים: כגון קדרה שבישל בה תרומה וחזר ובישל בה חולין. שיכול כהן לטעמו ואם אין תרומה נותנת טעם בחולין נאכל התבשיל אף לזרים: מין בשאינו מינו דאיסורא. כגון בשר בחלב שאין בן ברית יכול לטעמה סמכינן אקפילא: ומין במינו בין דהיתרא בין דאיסורא. שאי אפשר להבחין טעמו אי נמי מין בשאינו מינו דאיסורא היכא דליכא קפילא עובד כוכבים למטעמיה משערין בששים. ובגמרא אמרינן גבי קפילא דסמכינן אקפילא ומדאמרינן האי לישנא דסמכינן משמע דלקולא סמכינן עליה ובמאי עסקינן אי דליכא ששים ודאי לא סמכינן עליה שהרי חכמים השוו מדותיהן לשער כל איסורין שבתורה בששים ואי דאיכא ששים במאי סמכינן עליה הא כי ליכא קפילא נמי משערינן בששים אלא הכא כגון שלא נתערב גוף האיסור אלא פליטתו בלבד עסקינן דומיא דקדרה שבישל בה בשר ואח"כ בישל בה חלב דעלה אמרינן בגמרא דסמכינן אקפילא דאי ליכא קפילא משערינן בכולה וכל היכא דליכא ששים בכולה אסור משום דלא ידעינן כמה נפיק מינה וכי איכא קפילא ואמר לן שאין בה טעם בשר סמכינן עליה דמאי דנפיק מינה בטל בששים אבל כל היכא שגוף האיסור נמחה לא צריכין לקפילא דאי איכא ששים בלא קפילא שרי ואי ליכא ששים אפילו אי אמר לן קפילא דליכא טעמא אסור א"כ בשאין אנו יודעין שיעור האיסור הנימוח. מיהו אע"ג דאמרינן דאי איכא ס' בלא קפילא שרי אי טעמיה קפילא ואמר דאית ביה טעמא אסור דטעמא לא בטיל וזה שלא כדברי רש"י ז"ל שכתב במאי דאמרינן לקמן כל איסורין שבתורה בששים והוא דבדקיניה ולא יהיב טעמא משמע דס"ל דכי אמרינן דסמכינן אקפילא היינו בדאיכא ששים ולא מחוור דמדאמרינן סמכינן אקפילא משמע דלקולא סמכינן עליה ולפי דבריו אינו בא אלא לאסור דהא כל היכא [דאיכא] ששים אי ליכא קפילא ודאי שרי דהא אמרינן מין בשאינו מינו וליכא קפילא בששים. ומדאמרינן סמכינן אקפילא משמע דקפילא דוקא הא עובד כוכבים דליתיה קפילא לא סמכינן עליה משום דעובד כוכבים משקר אבל כל היכא דהוי קפילא לא מרע נפשיה וכיון דמשום דלא מרע נפשיה הוא לאו דוקא במסיח לפי תומו וכמו שכתב רש"י ז"ל בכאן דכל שכן דלא מרע נפשיה אם הוא יודע שיש קפידא בדבר ובישראל לא שנא קפילא ול"ש לא קפילא סמכינן עלייהו והיינו דאמרינן בגמרא גבי קדרה שבישל בה תרומה וחזר ובישל בה חולין דטעים לה כהן אלמא בכל כהן סגי ואע"ג דלאו קפילא הוא. ומדאמר רבא דמין במינו משערין בששים משמע דס"ל לרבא דכל איסורין שבתורה אפילו במינן בששים. ורב אשי נמי משמע דהכי ס"ל מדאמרינן לקמן [דף צח.] בההוא זיתא דתרבא שנפל לדיקולא דבשרא דסבר רב אשי לשעוריה במאי דבלעה דיקולא והרי חלב בהדי בשר מין במינו הוא

הגהות חוות יאיר

(א) בגמ' ל"ג.

המאור

באכילה ומסתייע הדין סברא מעובדא דרב חנן מנהרדעא דאיקלע לגבי רב כהנא לפום נהרא במעלי יומא דכפורי ושאר עובדי דמייתי בגמ' דאזלי בהו רבנן לחומרא תלמידי דרב הוו אי נמי מדת חסידות היתה בהן להחמיר על עצמן ולכ"ע כלוי מורינן ואע"ג דבהאי עובדא דההוא דיו דשקיל בשרא בבבא מציעא פרחי' לאוקומה אליבא דרב לא משום דהלכתא כרב ויש לנו הרבה בתלמוד כיוצא בזה ולעולם קי"ל כלוי ודיקא נמי מדאמרי' בגמ' אלא רב היכי אכיל דאלמא הוא ניהו דעביד כשמעתיה אבל לכ"ע לא דא"כ ה"ל למימר אלא לרב היכי אכלינן בשרא ידעתנו נוטה בזה להתיר. והוי יודע כי פעם נמצא ביד עובד כוכבים שהוא מותר אפי' לרב לפי שאין לחוש משום נבלה אלא כל זמן שהיא מוטלת על גבי קרקע כרוגמת נבלה מושלכת אבל כל זמן שאדם עסוק בה אפי' ביד עובד כוכבים אין עליה צורת נבלה לפי שמנהגם היה שלא לסלק ידיהם מן הבשר עד שיתבשל ויאכל לפיכך הבשר המושלך בקרקע ונתעלם מן העין אסור לרב לפי

הגדול

שיש עליה צורת נבלה ואם מצא בשר מוטל ע"ג קרקע בעיר שרובה ישראל חתיכות מותרות שאין מלקין עליה ואין מטמאות דאיכא למימר שמא מאדם הנושאן נפל ולא הרגיש בהן דלגבי טומאה לא החמידו כל כך אבל באכילה אסורות לדעתיה דרב ואם אברים הם ליכא למיחש לנפילה דאגב יוקרהו מידע ידיע ובידוע שנבלה הם ולכלבים הושלכו ודרב דחש להההוא חיותא דתליא בי רב חנן חתניה ולא אעלים עיניה מינה גזירה שמא תפול לארץ מפני הטירוד וכן הא עובדא דרב חנא בר חנילאי בסוף מכ' יו"ם דתלי ליה בשרא בעבורא דדשא והתם אסיקנא משום הדין טעמא דבשר שנתעלם מן העין לפום הדין סוגיא דהכא מפרשינן להתם כגון דנפל לארעא ורב הונא דאורי ליה תלמידיה דרב הוה ואורי ליה כשמעתיה דרביה זה הכלל אין בשר שנתעלם מן העין אסור אפי' לדברי האוסר אלא כשהוא מוטל על גבי הקרקע ובמוצא גדייו ותרנגוליו שחוטין אפי' מוטלים ע"ג קרקע ליכא למיחש ולא מידי שהרי שחיטתן מוכחת עליהן:

עין משפט

א מיי' פרק ח מהל' מאכלו' אסורות סמג לאוין קלט טור יו"ד סי' סה: ב מיי' פט"ו שם סמג שם טור יו"ד סי' סה: ג מיי' פט"ו שם סמג לאוין קלט טור יו"ד סי' לח ולט:

שלטי הגבורים

ואשכחן דעם הארץ אית ליה טביעות עינא כדאמרי' בגט פשוט אמר אביי וכו'. ע"כ מא"ז:

א לדברי מיימוני הכי פירושו שאיסור גיד הנשה מן התורה הוי באותו גיד הארוך הפנימי הסמוך לעצם אבל ליכא איסורא בכל אורך אותו הגיד מה"ת רק באותו שעל הכף דוקא והאוכל מאותו מקום שעל הכף לוקה אבל אי אכל משאר גיד הפנימי שאינו באותו מקום שעל הכף הוי דינו כאוכל מגיד החיצון ואין איסורו אלא מדרבנן וכ"כ פרש"י אבל מלשון סמג נראה דכל אורך גיד הפנימי איסורו מה"ת שהוא נקרא כולו מה שעל הכף וכ"כ מדברי הטור מ"ש שהפנימי אסור מן התורה והוא הפשוט בכל הירך וכן דעת הרא"ש והתוס' שם:

ב מדקאמר יש בה בנותן טעם משמע שאם יש בה בירך עצמה בנותן טעם אע"פ שהמים שמתבשל בהם היו מבטלין נתינת הטעם אפ"ה אסור הירך וכן הדין בכבד הדבוק בחתיכה אם אין ששים בחתיכה לבטל הכבד צריך ששים בכל החתיכה אבל אם אין הכבד דבוק בחתיכה דומיא דטיפת חלב א"צ ששים אלא כנגד האיסור. ובניער וכסה פירש"י שמנער סבשר ומשכך בקדירה וכסה זו היא שמעלה רתיחות ויורדין משולי הקדירה לפיה ומפיה לשוליה או טעם האיסור מתפשט בתוך הקדירה ואין מתפשט בחתיכה עצמה ודוקא כבנפל לתוך הקדירה בכסוי מעלה רתיחות או שנמער חיכך לנפלה שא"כ קודם הרתיחה מתפשט האיסור בתחתיה וכיון שנתפשט האיסור בתחתית חתיכה עצמה נעשה נבילה ולריך שוב שיעור ס' במי הקדירה לבטל כל החתיכה ור"י מפרש אפי' לא נעלתה הקדירה רתיחות אלא כסה הקדירה ממי הרוטב או שנוערה בקדירה כנגד מקום שנפל האיסור שם מתבטל האיסור בכל מי הקדירה ומתפשט שם מיד. מא"ז:

הוא דאמרינן בגמרא בסוף פירקין [דף קג.] אכל חלב מן החי מן הטרפה חייב שלש כלומר משום חלב ומשום בשר מן החי ומשום בשר מן הטרפה אלמא חלב בשר איקרי וכיון דלרבא ורב אשי דבתראי נינהו ס"ל דמין במינו בששים קי"ל הכי וזה שלא כדברי רש"י ז"ל שכתב בפרק כל הבשר [דף קט.] דקי"ל כרבי יהודה דמין במינו לא בטיל. ומדאמרינן דמין במינו דלא מצי למיקם אטעמא כגון שמנונית דגיד הנשה בעינן ששים שמעינן דאע"ג דשמנו של גיד לא מיתסר אלא משום לתא דגיד וגיד אינו אוסר תערובתו לדידן דקי"ל אין בגידין בנותן טעם אפ"ה שמנו של גידו אוסר תערובתו וזה שלא כדברי מקצת רבותינו הצרפתים ז"ל שאומרים דלדידן דקי"ל אין בגידין בנותן טעם אף שמנו אינו אוסר תערובתו שלא יהא טפל חמור מן העיקר וליתא וכדכתיבנא ועוד מדאמרינן בסמוך [דף נז:] הנהו אטמתא דאימלחן בגידא דנשיא רבינא אסר ומשמע ודאי דמשום שמנו של גיד קא אסר (ג) דכיון דקי"ל דאין בגידין בנ"ט לא מסתבר דרבינא דבתרא הוא ס"ל דלא כהלכתא אלא ודאי משום שמנו קאמר אלמא דאע"ג דגיד אינו אוסר את תערובתו שמנו מיהא אוסר. ומדאזלינן בתר נותן טעם בקדרה שבשל בה תרומה וחזר ובשל בה חולין שמעינן דכי בעינן בתרומה אחד ומאה הני מילי מין במינו אבל בשאינו מינו בנותן טעם והכי משמע מדתניא לקמן בגמרא [דף צט.] גבי גריסין של תרומה שנתבשלו עם העדשים שאם אין בהם בנותן טעם בין שיש בהם להעלות באחד ומאה בין שאין בהם להעלות באחד ומאה כלומר אלא בששים שרו וה"ה נמי לערלה וכלאי הכרם דדוקא במינן בעינן בהו אחד ומאתים אבל בשאינו מינן אזלינן ביה בתר נותן טעם: **א"ר** חנינא כשמשערין משערין ברוטב ובקיפה. קיפה דק דק של בשר ותבלין המתאסף בשולי קדרה וגרסינן תו עלה בגמ' ובקדרה אמרי לה בקדרה עצמה ואמרי לה במאי דבלעה קדרה והני תרי ליסני מפרשי' מאי דאמר בקדרה [ונראה] שרבינו שלמה בר יצחקי מפרש דמאן דאמר בקדרה עצמה היינו בחרסי הקדרה ומ"ד במאי דבלעה קדרה (עצמה) היינו לומר שאם ראינוהו כשנפל שם קודם שנתמעט *דאי משערין אותו לאחר שנתבשל כמו שנפל שם ואין בהיתר ששים בו אומדין כמה בלעה קדרה מן ההיתר שכשנפל שם היה ההיתר הרבה ונתמעט בבליעת קדרה אבל בקדרה עצמה לא משערינן וכיון דפליגי ליסני ואיסורא דאורייתא הוא אזלינן לחומרא ולא משערינן בקדרה עצמה ועיקר הדבר כמו שהוא בא לפנינו משערינן ליה ולא משערינן במאי דבלעה קדרה מן ההיתר לפי שאף האיסור נבלע ונתמעט מכמות שהיה וכדאמרינן לקמן [דף נח.] אטו היתרא בלע איסורא לא בלע זהו לשונו של רש"י ז"ל והוא דוחה ליסנא קמא משום ליסנא בתרא דלחומרא ואח"כ דחה ליסנא בתרא (א) לפי שאף האיסור נבלע ונתמעט מכמות שהיה וכן נראה דעת הרב אלפסי ז"ל [שהוא] *הביא לשונות הללו בהלכות (ד) ולפי זה נראה שיש טעות סופר בפירש"י ומיירי בשלא ראינו האיסור בשעת נפילתו דבכה"ג הוא דאיכא למימר דכי היכי דאימעוט היתרא אימעוט נמי איסורא הא אם ראינו האיסור בשעת נפילתו וגא נתמעט בשיעור אחד (ה) עם ההיתר כגון זה משערים ההיתר שנבלע בקדרה ומצטרפין אותו למה שבתוכה ומשערינן האיסור כשעת נפילתו לתוך ההיתר ואיכא למידק כיון שעכשיו אין ששים בהיתר למה אינו חוזר האיסור לאסור את ההיתר שהרי אילו נפל בקדרה אחרת בעינן ששים כיולא בו ומ"ש קדרה זו מקדרה דעלמא ועוד דתנן במסכת תרומות סאה תרומה שנפלה למאה חולין טחנו ופיחתו כשם שפיחתו חולין כך פיחתה תרומה טעמא דאיכא למימר דפיחתה תרומה הא לאו הכי אסור וה"נ מאי שנא ותירץ הרמב"ן ז"ל דאם נטל מן ההיתר אה"נ אבל כיון שלא נטל ממנו אלא שנתמעט דרך בישול הקילו בו ויותר נראין דברי הר"ם במז"ל שכתב בפ' חמשה עשר מהלכות מאכלות אסורות דבמאי דבלעה קדירה היינו לומר שמשערים באומד יפה כמה נבלע ועומד בדופני הקדרה שרואין אותו כאילו הוא בתוך הקדרה אבל מה שפיחת מחמת האור שכלה ואבד לא וכתב הר"ר אהרן הלוי ז"ל בפירושי ההלכות והוי יודע דכשמשערין ברוטב משערין לכזית בילה ומחלה של רוטב שכן שיעורו שאם יקרוש יעמוד על כזית עכ"ל וכ"ל שלמדה מדאמרינן במסכת שבת בריש פ' המוליא (דף עז.) גבי מתני' דתנן המוליא יין כדי מזיגת הכוס וכו' תנא יבש בכזית דברי רבי נתן ואמרינן עלה אמר רב יוסף רבי נתן ורבי יוסי ברבי יהודה אמרו דבר אחד ר' נתן הא דאמרן ר' יוסי ברבי יהודה דתנן ר' יהודה אומר ששה דברים מקולי ב"ש ומחומרי ב"ה דם נבלות ב"ש מטהרין וב"ה מטמאין א"ר יוסי ברבי יהודה אף כשטמאו ב"ה לא טמאו אלא בדם רביעית הואיל ויכול לקרוש ולעמוד על כזית אלמא המשקין הללו כשהן נקרשים רביעית שלה חוזר לכזית ולפיכך כל שהאיסור קרוש משערין רביעית רוטב לכזית ואע"ג דעלה דההיא אמרינן א"ל אביי דילמא לא היא ע"כ לא קאמר רבי נתן הכא דכזית בעי רביעית אלא ביין דקליש אבל דם דסמיך כזית לא בעי רביעית אי נמי ע"כ לא קאמר ר' יוסי התם דכזית סגי ליה ברביעית אלא בדם דסמיך אבל יין דקליש כזית הוי יותר מרביעית וכי מפיק פחות מכזית ליחייב דאלמא ס"ל לאביי שאין כל המשקין שוין לדבר זה אעפ"כ נראה שסובר הרב ז"ל דלא שבקינן מאי דפשיטא ליה לרב יוסף משום ספיקא דאביי ואעפ"כ אין דבריו נראין לי דכיון דאמרינן משערין ברוטב סתמא משמע דכמות שהוא משערינן אותו שכך שיערו חכמים שאין לך שנותן טעם יותר מששים אפילו ברוטב שאם לא כן היינו צריכין לחוש ולתת הדבר לשיעורין ולעיין באיסור והיתר אם הוא עב או דק: **וירך** שנגלה עם גיד הנשה קי"ל כשמואל דאמר קולף ואוכל עד שמגיע לגיד. [ועד שמגיע לגיד] דקאמר לאו דוקא דהא צריך לשייר כדי קליפה או כדי נטילת מקום דלא גרע מהא דתנן בפרק כילד צולין (דף עה:) סכו בשמן של תרומה אם חבורת כהנים יאכלו ואם לא יקלוף את החיצון וגבי רוטב נמי תנן נטף מרוטבו על החרס וחזר אליו יטול את מקומו הילכך ודאי אע"ג דאמרינן סתמא קולף ואוכל עד שמגיע לגיד צריך לשייר או כדי נטילת מקום שהוא יותר מעט מן הקליפה: **גדי** שצלאו בחלבו. אסור לאכול אפילו מריש אוניה. אפילו מריש אזנו שאין שם חלב מ"מ דכיון דחלב מפעפע מיבלע בכוליה גופיה ויש מפרשים דהיינו דוקא כגון שאין בגדי ששים לבטל החלב אבל היכא דאיכא ששים כיון דמפעפע בטל הוא אבל הרא"ה ז"ל כתב דאין חלב מפעפע מתבטל בצלי לעולם דבקדרה הוא שמתבטל מפני שהרוטב מוליך האיסור בשוה אבל בצלי שהוא מפעפע מעצמו אפשר שהרבה ממנו מתכנס במקום אחד הילכך אפילו בששים לא בטיל ולפי זה אף במליחה אין משערין בששים מהאי טעמא ולא משמע הכי לקמן [דף נח.] דאמרינן ההיא כויתא דתרבא דנפל לדיקולא דבשרא סבר רב אשי לשעריה במאי דבלע דיקולא ולכאורה משמע דדיקולא היינו כלי של שמלחו בו ואפ"ה משערין בששים ומיהו לדברי רש"י ז"ל שפי' דיקולא קלחת לא קשיא ולא מידי ובגמרא אמרינן *דיקולא שנלאה בחלבה קולף ואוכל עד שמגיע לחלבו והיינו משום דקרמא מפסיק. ומהא שמעינן דכלהו קרמי וחוטי דאסירי משום תרבא לא מפעפעי דהא בהך כוליא קרמא ולובן כוליא הות ביה ואפילו הכי שריוה ואפשר עוד ללמוד מכאן לעוף שצלאו בלא חתיכת ורידין שנוטל החוטין ודיו בכך דקרמא דחוטין מפסיק וכי תימא אם כן רישא בכבשא אלדדין דאסרינן לעיל [דף נג:] ולא סגי בנטילת חוטין שבקרום המוח אפשר שמתוך שאותן החוטין רכים ודקים לא מפסקי: **אבל** אי כחוש הוא קי"ל כרבי יוחנן דאמר קולף ואוכל עד שמגיע לחלבו ודעת המפרשים ז"ל דבשומן גיד ל"ש שמן ול"ש כחוש קולף ואוכל עד שמגיע לשמנו דלא אמרו מפעפע אלא בחלב דוקא אבל בשמנו של גיד לא וכן נראה מלשון הגמרא: **הנהו** אטמתא דאימלחן בי ריש גלותא בגידא דנשיא רבינא אסר. דסבר דמליח כמבושל ואסר להו משום שמנו של גיד כל שאין בבשר ס' ולדברי מי שאומר דלצלי ולמליחה לא משערינן בששים בכל ענין אסר להו: ורב אחא שרי. דס"ל דמליח הרי הוא כרותח דצלי ובקליפה או בנטילת מקום סגי וכי תימא וכי הוי כרותח דצלי מאי הוי נימא דמפעפע כדאמרינן לעיל דחלב מפעפע אפילו בצלי י"ל דלא עדיף שומן דגיד הנשה מחלב כחוש דאמרינן לעיל דלא מפעפע וכמו שכתבתי למעלה והרמב"ן ז"ל תירץ דבמליחה אפילו חלב שמן אינו מפעפע ואף על גב דאמרינן דמליח הרי הוא כרותח דצלי היינו לאפוקי מרותח דמבושל אבל להא מילתא גריע מצלי דאע"ג דחלב בצלי מפעפע במליחה אינו מפעפע והרשב"א ז"ל חולק בדבר דכיון דרבינא ס"ל דמליח כרותח דמבושל דעדיף מצלי היכי נימא לדידן דגריע מיניה אלא ודאי משמע דכל דמפעפע בצלי מפעפע במליחה וכדברי הרב רבינו שלמה בן אדרת ז"ל כ"ל מדאמרינן לקמן [דף נח.] ההוא כזיתא דתרבא דנפל לדיקולא דבשרא סבר רב אשי לשעורי במאי דבלע דיקולא ומשמע לכאורה דבשר הוא שנמלח בסל וש"מ דחלב במליח: מפעפע דאי לא למה ליה לשעוריה בקליפה סגי לה: **אמר** רב נחמן גיד בששים ואין גיד מן המנין. דבעינן ששים להתירא לבר מיניה ולא לבטל גופו של גיד קאמר אם נתערב בין הגידין דגיד הנשה בריה הוא ולא בטיל כדאמרינן לקמן בפרקין [דף ק.] אלא לבטל פליטתו קאמר ולפליטת גופו של גיד נמי לא צריך ביטול דהא קי"ל אין בגידין בנותן טעם ולא משמע דרב נחמן דהוא בתרא ס"ל יש בגידין בנותן טעם דלא כהלכתא אלא לבטל פליטת שמנו קאמר ושמעינן

רש"י

ובקדירה: קיפה. דק דק של בשר ותבלין המתאספין בשולי הקדירה: במאי דבלעה קדירה. אם ראינוהו כשנפלה שם קודם שנתמעט אין משערין אותה כשנתבשל לפי מה שהוא עתה כי אז שמא לא יהא ס' מן *האיסור אלא אומד כמה בלעה הקדירה מן ההיתר כי מתחלה היה ההיתר הרבה ונתמעט בבליעת הקדירה אבל הקדירה עצמה לא משערינן וכיון דאפלינו ליסני ואיסור דאורייתא אזלינן לחומרא ולא משערינן בקדירה עצמה ולא במה דבלעה קדירה כי גם האיסור נתמעט ועיקר הדבר לשער כמו שבא לפנינו: קולף ואוכל. כלומר חותך העליון ואוכל עד שמגיע לגיד: בחלבו. בחלב הכליות: מריש אוניה. מאזנו אע"פ שאין שם חלב: מפעפע. מבלבץ ומתפשט בכל הבשר אבל גיד לא מפעפע: אטמתא. ירכים: ואין גיד מן המנין. דבעינן ששים של היתר

משערינן ברוטב ובקיפה [א]ובחתיכות (א) (ובקדירה ואיכא [א] דאמרי במאי דבלעה קדירה) וירך [ב] שנצלה בגיד הנשה שלה קיימא לן כשמואל דאמר שמואל קולף ואוכל עד שמגיע לגיד *אמר רב הונא גדי שצלאו [ב]בחלבו אסור לאכול אפילו מריש אוניה מאי טעמא דכיון דחלב מפעפע מיבלע בכוליה גופיה אבל אי כחוש הוא קיימא לן כרבי יוחנן דאמר *קולף ואוכל עד שמגיע לחלבו *ההוא [ג]אטמתא דאימלחן בבי ריש גלותא (ב) בגיד נשיא רבינא אסר ורב אחא שרי אתו ושיילוה למר בר רב אשי אמר להו אבא שרי וכן הלכתא °אמר רב נחמן גיד הנשה בששים ואין גיד מן המנין כחל

נר מצוה

פסק דין להיכא שלא ראינו כשנפל . ולפ"ז לא דחה רש"י ז"ל ליסנא בתרא מהלכה גם הרמב"ם בפט"ו פסק כליסנא בתרא . אמנם הסמ"ג והרא"ש והטור כתבו הפסק של רש"י בסתמא דלא משערינן במה שבלעה הקדרה דכמו כן בלעה הקדרה מן האיסור ואין לעמוד על הדבר משמע מדבריהם דאפי' אם ראינו האיסור כשנפל כן הדין והטעם דדילמא עיקר הבליעה היא מן האיסור וההיתר שנתמעט כלה ואבד מחמת האור הלכך אם אין ס' בהיתר נגד האיסור שבתוכו חוזר האיסור לאסור את ההיתר אפי' היה בו ס' קודם שנתמעט ועוד נ"ל לפרש דדוקא בשראינוהו כשנפל כן הדין אבל כשלא ראינוהו כשנפל אזלינן לחומרא דדלמא האיסור היה הרבה ודו"ק וכך ירא' לענין הלכה למעשה להחמיר : (ה) נ"ב פי' אבל אם נתמעט באותו ערך של האיסור וההיתר שהוא לפנינו א"כ לא תועיל הגרוף דפשיטא כמו שאין ס' במה שהוא לפנינו כך לא יהיה ס' עם הגרוף אבל אם לא נתמעט בשיעור אחד אלא מן ההיתר נתמעט הרבה יותר מפי' נגד האיסור שנתמעט ושנטעמק או ע"י הגרוף אפשר שיהיה בכל ההיתר ס' נגד האיסור שנפל ופשיטא שגם כשלא נתמעט כלום מן האיסור שיועיל הגרוף אלא רבותא קאמר אפי' נתמעט רק שלא יהיה בשיעור אחד כו' וק"ל :

שלטי הגבורים

א פירש"י וכיון דאיפליגי תרי ליסני ואיסורא דאורייתא הוא אזלינן לחומרא ולא משערינן בקדירה ועיקר הדבר כמות שהובא לפנינו משערין ליה ולא משערינן במאי דבלעה קדירה מן ההיתר לפי שאף האיסור נבלע ונתמעט מכמות שהיה כדאמרי' לקמן אטו דהיתרא בלע דאיסורא לא בלע :

ב והיכא שנמלח חתיכת בשר עם חלב גמור כתב הרמב"ן דבמליחה אינו מפעפע וכן נראים דברי הרא"ש והטור והגהות אשר"י והאב"ן ורבינו ברוך ולא משערינן בס' מיהו מד"ס י"א שצריך קליפה וי"א שא"צ ולדעת ר"י הלבן והרשב"א ז"ל ואור זרוע והר"ן ז"ל צריך לשער בס' ואם אין בחתיכה ס' תלוי בפלוגתא אם החתיכה עצמה נעשית נבלה או לאו וכן פליגי אם חלב מפעפע מחתיכה לחתיכה ובחדושי האריכתי והיכא שמלח גיד הנשה ושמנוניתו עם הירך לדברי ה"ג צריך גם ס' כנגד השמנונית במליחה דחשיבא ליה האי שומנו דגיד כחלב גמור וס"ל דמפעפע בכולה חתיכה ע"י מליחה כמ"ד דחלב גמור מפעפע [כמו] שאנו עתידין לבאר לקמן פלוגתייהו בס"ד והביאו דברי ה"ג המרדכי והגהות אשר"י שם מיהו התוס' שם והרא"ש והטור ס"ל דאינו מפעפע כלל וע"י מליחה אינו מפעפע ואפי' כדי נטילה שא"צ להחמיר ברותח דמליחה כמו ברותח דצלי ואינו צריך רק כדי קליפה אם כוולא שמנונית עמו אכן דברי מהר"ם גבי חלב שנמלח עם בשר כתב דצריך ביטול בס' עיין לקמן והכי כתב הרא"ש בשם מהר"י :

הגהות הב"ח

(א) ובקדרה איכא דאמרי בקדרה עצמה ואיכא דאמרי במאי דבלעה קדרה כצ"ל ונ"ב ס"א אין זה וכן מבואר בדברי הר"ן : (ב) בגיד' דנשיא כצ"ל:(ג) אסר וכיון כצ"ל: (ד) ונ"ב פי' לפי זה שכתב רש"י לפי שאף האיסור נבלע כו' צריך לומר שיש ט"ס בשני פירושים של רש"י שכתב' שם אם ראינוהו כשנפל שם כו' דהא פשיטא דמיירי דוקא בשלא ראינוהו כו' גם הרשב"א שביא לשון רש"י בלא ראינוהו שנפל לשם וכן ברבינו ירוחם אות כ"ט וכן בסה"ת סי' מ"ח ע"ש. ותמיה לי היאך משערין כמו שהוא בא לפנינו ואם יש שם ס' הכל מותר ודלמא האיסור היה הרבה מתחלה עד שלא היה ס' מן ההיתר אלא שנימוח ואף נשאר בתבשיל כל מה שנימוח וצריך לפרש דסברא הוא מאחר דכשבא לפנינו יש ס' נגד האיסור שבתוכו מסתמא גם קודם שנימוח ונצטמק היה ס' אלא שנבלע מן ההיתר הרבה בגוף הקדרה דהבישול גורם יותר להצטמקות הרוטב ממה שגורם להצטמקות חתיכת האיסור אבל מ"מ קשה למה צריך להטעות הספרים דהכי יש לפרש דמ"ש רש"י בתחלה אם ראינוהו כשנפל שם כו' היינו כדי לפרש מאן דאמר במאי דבלע' הקדרה דאיירי בשראינוהו. אבל מ"ש רש"י בסוף דבריו ועיקר הדבר כו' הוא

עין משפט נר מצוה

א מיי' פט"ו מהל' מאכלות אסורות סמג לאוין קלט טוש"ע י"ד סי' קה: ב מיי' שם סמג לאוין קלח טוי"ד שם: ג מיי' פ"ו שם טוי"ד סי' סה:

נ"א ההיתר

דף צז.

[דף רצד ע"ב]

ד"ה מ"ד נ"א ואנו

לא הביא כצ"ל

חדושי אנשי שם

מהר"ם (א') ואח"כ דחה ליסנא בתרא. ומיהו אין זה קרוי דיחוי אלא שנותן קצבה לדבר מתוך שטעם המפורש בו כדי שלא תטרך לשיעורין ולפי שסתמא של דבר הוא כדמפרש בגמ' בתר הכי כשם שההיתר נתמעט ונצטמק כן האיסור וא"כ להטעות פרש"י ולהגיהו :

נ"א דכוליא [וכ"ג הכ"ח]

וסמטינן מהא דסמנו של גיד אוסר תערובתו שלא כדברי מקצת רבותינו הצרפתים ז"ל וכמ"ש למעלה: **כחל** בששים וכחל מן המנין. משום דכחל גופו בשר והיתר גמור הוא ואין איסורו אלא מפני החלב שבתוכו וכיון שיצא חלבו ונתערב בדין הוא שיהא כחל עצמו מן המנין וה"מ בשנפל לקדרה של בשר אבל לקדרה של חלב בעינן ששים לבר מדידיה שהרי הכחל בעצמו הוא שאוסר והר"ם במז"ל כתב בפרק ט"ו מהלכות מאכלות אסורות שלפי שהכחל מדבריהם הקילו בו שיהא הוא עצמו מן המנין: **וכחל** עצמו אסור. פי' מפני מראית העין שאע"פ שראוי להתיר כחל זה מפני שהחלב יצא ממנו ונתבטל אי שרית ליה אתי למשרי חתיכת נבלה והיינו דקא מפרש תו דאי נפל לקדרה אחרת אוסר כלומר דלא תימא דכי אסרינן לכחל לפי שנשאר בתוכו מן החלב ומיהו כבר פלט כל מה שהיה לו לפלוט וכימא שאם נפל לקדרה אחרת לא יאסור דליתא אלא כי היכי דלא ליתי לאיחלופי בחתיכה דנבלה שויה רבנן כחתיכה דנבלה ואי נפל לקדרה אחרת אוסר ומאן דאקשי אלא מעתה נפל לתוך קדרה אחרת לא יאסור לא הוה קים ליה בטעמיה וה"ק בשלמא אי אמרינן דבמאי דנפיק מיניה משערינן בדין הוא שיאסור שהרי עדיין נשאר בתוכו חלב ולא נתבטל כולו אלא אי אמרת דבכוליה משערינן ע"כ כולו נתבטל וכיון שכן נפל לתוך קדרה אחרת לא יאסור ומשנינן דכיון דאמר רב יצחק בר משרשיא וכחל עצמו אסור שויה רבנן מפני מראית העין כחתיכה דנבלה ואע"פ שנתבטל אי נפל לקדרה אחרת אוסר. ואיכא מאן דאמר דכיון דשויה כחתיכה דנבלה מאחר שנאסר אי נפל לקדרה אחרת בעינן ששים בר מיניה אבל לקדרה ראשונה לא מפני שכשנפל היתר היה ואחרים סוברים שכיון שאינו נאסר אלא מפני מראית העין אין להחמיר בקדרה שניה יותר מבראשונה וכתב הראב"ד ז"ל דכי משערין בכוליה היינו בדבר שאינו חוזר להיתרו דומיא דכחל אבל בדבר שחוזר להיתרו כגון כלים הבלועים מאיסור משערין במאי דנפיק מינייהו באומד יפה שכיון שחוזר להיתרו אינו בדין לשער בכולו שהרי אין כולו גוף איסור וכתב ז"ל ונתעזרתי בקבלה זו מפי הרב רבי יוסי אבן פלט ז"ל אבל בתוספות אמרו דכיון דתלי' טעמא משום דלא ידעינן מאי דנפיק מיניה אפילו בדבר החוזר להכשרו משערינן בכוליה ומיהו הני מילי היכא דלא ידעינן כמה בלע כגון כף ישנה אבל כף חדשה שנפל בה כזית חלב וחזר וגער בה את הקדרה אין משערין בכולו דאע"ג דלא ידעינן כמה נפיק מינה הא ידעינן דלא בלעה טפי מכזית הילכך משערינן ששים באותו זית ומותר מיהו אם היה כף ישנה של בשר אע"פ שלא נער בה אלא כזית חלב אם חזר וגער בה את הקדרה איכא מ"ד דבכולה משערין לפי שאין אנו יודעין כמה בלעה מן הבשר ועכשיו כשנער בה חלב נאסר הכל דחתיכה עצמה נעשית נבלה אבל הרמב"ן ז"ל סובר שאין אומרים בבלוע חתיכה עצמה נעשית נבלה הלכך אין משערין אלא באותו זית: ומסקנא דביצה בששים והיא אסורה בששים ואחת והיא מותרת. וא"ת והא אמרינן גיד בששים ואין גיד מן המנין אלמא בששים והוא מיהא שני ומ"ש ביצה מגיד תירץ הרמב"ן ז"ל דלפי שיש בביצים גדולים וקטנים והבא לבטל ביצה אינו משגיח עליה לראות אם זו וכולן שוות ממש הוסיפו אחת בשיעורה ולא הצריכו לשער כל אחת ואחת: **והני** מילי דאית בה אפרוח. כלומר שיש עליה קורט דם דאיכא למיחש לרקום: אבל ביצה של עוף טמא וכו' כדקי"ל דמיא דביעי ולא כלום. בגמרא משמע לכאורה דביצים טמאות שצלקן עם הטהורות אפילו קלופות מותרות אבל בירושלמי [פ"י דתרומות הל"ו] לא משמע הכי דגרסינן התם ביצים טהורות שצלקן עם הטמאות מותרות הדא דתימר שצלקן בקליפיהן אבל צלקן כשהן קלופות שיעור אחר יש להן והר"ס במז"ל בפט"ו מהלכות מאכלות אסורות לא חילק בין קלופות לשאינן קלופות וראוי לחוש לדברי הירושלמי: **ההוא** כזיתא דתרבא דנפל לדיקולא דבשרא. פרש"י ז"ל דיקולא קלחת: סבר רב אשי לשעורי. להיתרא ולאוסופי עליה מה שבלעה קדרה כדי לבטל את האיסור והאיסור היה משער כמו שבא לפנינו מגומק: אמרי ליה רבנן. תלמידיו: דאיסורא לא בלע. בתמיה אף האיסור מגומק וכשנפל היה בו יותר אלא הכל משערינן כמו שאנו רואין והולך רש"י ז"ל לפרש דדיקולא היינו קלחת לפי שהוא ז"ל פסק [בדף קט.] כר' יהודה דאמר מין במינו לא בטיל וחלב בהדי בשר מין במינו כדמוכח בסוף פרקין בגמרא [דף קח.] הילכך לא הוה מבטל ליה רב אשי אלא בקדרה דאיכא מים ורוטב דמבטלי ליה דקי"ל [דף ק:] סלק את מינו כמי שאינו ושאינו מינו רבה עליו ומבטלו אבל פירוש דיקולא בכל מקום סל ועל שנעשה מחריות של דקל קורין אותו על שמו ולפיכך נראה דהאי דיקולא דהכא נמי היינו סל שמלחו בו בשר ונפל בו כזיתא דתרבא ומין במינו נמי בטיל ולפי פירוש זה למדנו מכאן שהחלב אף במליחה מפעפע שלא כדברי הר"ס ב"ן ז"ל וכמו שכתבנו למעלה וכן למדנו דבמליחה במאי דמפעפע משערין בששים שלא כדברי הרא"ה ז"ל וכמו שכתבנו למעלה [סי' תתלד]: **ההוא** פלגא דזיתא דתרבא סבר רב אשי לשעורי בתלתין פלגי זיתי. משום דלא הוה ביה כשיעור הוה בעי לזלזולי בבטולו דלא ליבעי ששים: לא תזלזל בשיעורא דרבנן. כלומר אפילו במידי דלא מיתסר מדאורייתא לא תזלזל בשיעוריה ועוד האי מדאורייתא אסור דחצי שיעור אסור מן התורה כדאמרינן בפרק בתרא דיומא (דף עד.) חצי שיעור מנין ת"ל כל חלב ולא אמרו כזית אלא ללקות עליו: **גרסי'** בגמ' [דף צח.] אמר רבי חייא בר אבא אמר רבי יהושע בן לוי משום בר קפרא כל איסורין שבתורה בששים אמר לפניו ר' שמואל בר רב יצחק רבי אתה אומר כן הכי א"ר אסי א"ר יהושע בן לוי משום בר קפרא כל איסורין שבתורה במאה ושניהם לא למדוה אלא מזרוע בשלה דכתיב ולקח הכהן את הזרוע בשלה ותניא אין בשלה אלא שלמה רבי שמעון בן יוחאי אומר אין בשלה אלא שנתבשלה עם האיל דכולי עלמא בהדי איל מבשל ליה מר סבר חתיך ליה והדר מבשל ליה ומ"ס מבשל ליה והדר חתיך ליה מ"ד בששים קסבר בשר בשר ועצמות בהדי בשר ועצמות משערינן והוה ליה בששים ומ"ד במאה קסבר בשר בהדי בשר משערינן והוה ליה במאה והכי פירושו דזרוע של איל נזיר הוא המורם ממנו ומניפין אותו ונותנו לכהן ואסור לזרים והאיל נאכל לבעליו ואמרינן דכ"ע בהדי איל מבשל ליה דאין מקרא יוצא מידי פשוטו וקרא משמע דעם האיל מתבשלת מיהו ת"ק סבר דמחתך לה מן האיל והדר מבשל להו בהדייהו לפיכך הוצרך לדרוש דשלמה מבשלה ואינו מחתכה לחתיכות וכתב רש"י ז"ל דמאי דאמרינן אין בשלה אלא שלמה לא נתפרש באיזה לשון אבל בתוס' פירשו דדריש ליה כאילו הלמ"ד דגושה ומפיק ה"א והיינו כמו שיש לה דהיינו כמות שהיא ומ"מ כיון דעם האיל מתבשלת נמצא דזרוע של איסור ואיל של היתר מתבשלים כאחד ובזרוע יש עצם הרבה ובשר מועט שהכתף אינו בכלל הזרוע כדתנן בפרק הזרוע (דף קלד:) איזהו זרוע מן הפרק של ארכובה ועד כף של יד ומ"ד בששים קסבר דבשר ועצם דזרוע בהדי בשר ועצמות משערין דקים להו לרבנן דששים איכא ושרייה רחמנא ומאן דאמר במאה קסבר דעצם לא בעינן לשעוריה דהא לא פליט טעמיה מיניה וכי משערת בשר הזרוע בהדי בשר דאיל איכא מאה ומ"ד בששים ומ"ד במאה בתרתי פליגי דמ"ד בס' סבר שעצמות הזרוע כיון שהם רכים אוסרים כבשר וס"ל תו דעצמות האיל אע"פ שיש בהם שהן קשין מצטרפין להתיר דקליפי היתר מעלין את האיסור וכדאיתא בירושלמי ומ"ד במאה דקסבר בשר בהדי בשר משערינן פליג עליה בהני תרתי דס"ל שאין עצמות שבזרוע אוסרין שאין בליחות שבהן בנותן טעם וס"ל שאין תו עצמות שבאיל מצטרפין להיתר דקליפי היתר אין מעלין את האיסור דאי מצטרפין הוה ליה טפי ממאה. הלכך לענין הלכה לדידן דקי"ל כמ"ד בששים נקטינן דקליפי היתר מעלין את האיסור. ובירושלמי בפירקא קמא דערלה משמע תו דאף קליפי איסור מעלין את האיסור ואף לפי גמ' דילן אפשר לומר כן דלמ"ד בששים היינו טעמא דלא מצטרפי עצמות שבזרוע להיתר לפי שהן עצמן אוסרין מפני מוח שבהם ומחמת רכותן שילא מהן לחות אבל עצמות יבשין וקליפין שאינן אוסרין אפשר שאף אותן של איסור מעלין את ההיתר אבל אין דעת הרמב"ן ז"ל כן ופרכינן עלה ומי גמרינן מינה כלומר מזרוע בשלה והתניא זהו היתר הבא מכלל איסור כלומר שהרי בלע האיל מן הזרוע והתירו לך הכתוב לאו למעוטי שאר איסורין שבתורה כלומר דלא ילפינן להו מיניה ומפרקינן לא צריכא (א) לר' יהודה דאמר מין במינו לא בטיל והכא בטיל רבא אמר לא צריכא (ב) לטעם כעיקר דבקדשים אסור והכא שרי כלומר נותן טעם קים לן דאסור בקדשים כעיקר ממשו של איסור וכדמפרש ואזיל ולהא מילתא קאתי זהו למעוטי שאר קדשים אבל חולין ספיר גמרינן מיניה למאה וס' ופרכינן עלה [דף צט.] וליגמר מיניה כלומר למשרא אף בקדשים בס'

רש"י

היתר לבד מן האיסור: וכחל מן המנין. דהואיל ומין היתר הוא עצמו אם נתבשל עם בשר משערינן ליה בששים בהדי דידיה: ביצה שיש בה אפרוח. דאי ביצה סתמא לא אסרה דכמיא ניכהו כדמסיק בגמרא: וכחל עצמו אסור. שהרי הבשר נתן טעם והוא לא נתן טעם בבשר כי מועט היה: בדידיה משערינן. דבעינן שיהא בהיתר ששים ממנו: או במאי דנפק מיניה. מה שפלט זה דבמאי דאיתיה קמן לאו בקדירה הוא כי מיסלא שדינן ליה לבר: אלא מעתה. הואיל ובדידיה משערינן הא מיבטל כוליה כל טעמו הלך בתבשיל דאי לאו הכי מה צריך ששים מכולן וכיון דכוליה בטלתיה נפל לקדירה אחרת לא יאסור: שויוה רבנן חתיכה דאיסורא. כי בתחלה נאסר עד שלא נצטמק דמשנתנה הקדירה בו טעם מיד נאסר ושויוה רבנן כאיסור שאסור לעולם: לדיקולא. קלחת: סבר רב אשי לשעוריה. היתרא ולאוסופי עליה מה שבלעה קדירה כדי לבטל האיסור והאיסור היה משער כמו שבא לפנינו מגומק: רבנן. תלמידיו: דאיסורא לא בלעה. בתמיה אף האיסור נצטמק וכשנפל היה בו יותר אלא הכל יש לשער כמו שאנו רואין: בתלתין פלגי זיתי. דמשום דלא היה בו כזית זילזל בביטולו ולא הצריך ששים: לא תזלזל. כלומר אפילו במידי דלא מיתסר

חולין

כחל בששים [א]וכחל [א] מן המנין ביצה בששים ואין ביצה מן המנין [ב]כחל היכא דלא קרעיה ובשליה בהדי בשרא בששים: וכחל מן המנין אמר רב יצחק בר רב משרשיא וכחל [ב] עצמו אסור ונפקא מינה דאי נפל לקדרה אחרת אוסר אמר רב אשי כי הוינן בי רב כהנא הוה איבעיא לן כי משערינן בדידיה משערינן או במאי דנפיק מיניה משערינן ופשיט דבדידיה משערינן דאי בדנפיק מיניה משערינן מנא ידעינן אלא מעתה נפל לתוך קדרה אחרת לא יאסור כיון דאמר רב יצחק וכחל עצמו אסור שויוה רבנן כחתיכת נבלה ומסקנא [ג]בביצה בששים והיא אסורה בששים ואחת והיא מותרת וה"מ *דאית בה אפרוח אבל ביצה של עוף טמא שנתבשלה עם ביצים טהורות אינה אוסרת ואינה צריכה שיעור כדקיימא לן *דמיא דביעי ולא כלום ההוא [ד]כזיתא דתרבא דנפל לדיקולא דבישרא סבר רב אשי לשעוריה במאי דבלע דיקולא אמרו ליה רבנן לרב אשי האי דיקולא דהיתרא בלע דאיסורא לא בלע ההוא כי פלגא דזיתא דתרבא דנפל לדיקולא דבישרא סבר מר בר רב אשי לשעורי בתלתין פלגי זיתי °א"ל אבוה לא תזלזל בשעורא דרבנן ועוד האמר ר' יוחנן חצי [ג] שיעור אסור מן התורה:

מתני'

נר מצוה | תתלו | תתלז | תתלח | תתלט

[דף צח.] | [דף רצה ע"א] | ע"ל סי' תתפו

עין משפט

א מיי' פט"ו מהל' מאכלו' אסורות טוי"ד סי' ק:
ב מיי' פ"ט שם סמג לאוין קמא טור י"ד סי' צ:
ג מיי' פט"ו שם סמג לאוין קלב וקמא טוי"ד סי' פו:
ד מיי' פרק ז ופט"ו שם סמג לאוין קמא טוי"ד סי' צח:

הגהות הב"ח
(א) נ"ב אלא:
(ב) נ"ב אלא:

שלטי הגבורים

א כתב הרא"ש היכא דלא קרעיה ובשליה בהדי בשרא ואע"פ שהכחל עצמו אסור לא אמרי' חתיכה נעשית נבלה ואוסר כל החתיכות ויצטרך ששים לבר מכחל וכו' ע"ש באורך:

ב וכן פי' המיי' בפ"ט מהל' מאכלות אסורו' אפי' קרעו שתי וערב דהא אפי' נתבשל הכחל הוא ועורו אסור ועיין במרדכי באורך:

ג הלכך אפי' חצי זית חלב או נבלה או פחות בעינן ששים ולא מזלזלינן בשיעורא דרבנן והוקא דומיא דחלב ונבלה אבל כל דבר שעיקר איסורו דרבנן ולית ביה איסור דאורייתא אפי' כזית וטפי מכזית בטל ברוב בעלמא ולכתחלה נמי מבטלינן ליה כדפי' בפ' בתרא דע"ז. ע"כ מא"ז:

המאור הגדול

[דף צח ע"א] וההוא כזיתא תרבא דנפל לדיקולא דבשרא סל היה שהיו רגילים למלוח בו בשר ונמלח בו כזית חלב וסבר רב אשי לשעוריה במאי דבלע דיקולא מקודם לכן שהוא פולטו עכשיו בשעת המליחה ונמצא הרוטב בשולי הסל אמרי לה רבנן אטו דהיתרא בלע דאיסורא לא בלע שהרי עשוי הוא לבלוע גם את הדם הלכך אין זו הפליטה מבטלת האיסור וה"ר שלמה ז"ל לא פי' כן: ודיני נותן טעם והיתר מצטרף לאיסור כבר ביארנום יפה במס' פסחים בפ' אלו עוברין על יסודי השמועות שהוזכרו בתן:

או בק' כגון נותר או פגול ומפרקינן גלי רחמנא יקדש גבי חטאת להיות כמוה כלומר הנוגע בה ובולע ממנה שאם פסולה היא יפסל כלומר הבלוע ואם כשרה היא תאכל [זו כשנגע בה] כחומר שבה כלומר תאכל כחומר של חטאת שאפילו הם שלמים אסורים לאכול אלא לזכרי כהונה וליום ולילה ולפנים מן הקלעים ופרכינן מאי חזית דגמרת מהאי כלומר מחטאת ליגמר מהאי כלומר מזרוע בשלה. ומפרקינן חדוש הוא ומחדוש לא גמרינן כלומר דחדוש הוא דלכתחלה הותר לבטל איסור כך פרש"י ז"ל ופרכינן א"ה בששים ומאה לא נגמר דחדוש הוא ומפרקינן אטו אנן לקולא קא גמרינן לחומרא קא גמרינן דמדאורייתא ברובא בטיל כלומר מדכתיב אחרי רבים להטות הילכך שפיר גמרינן מזרוע בשלה לחולין לששים ולמאה. ואיכא לעיוני מאי קא פרכינן זהו למעוטי מאי לאו למעוטי כל איסורין שבתורה לימא דזהו אתא למעוטי דדוקא האי איסור מבטלין לכתחלה אבל שאר איסורין לא וכדאמרינן בסמוך דזרוע בשלה חדוש הוא אבל כשנתערב אה"נ דגמרינן מיניה לכל איסורין שבתורה ·

נר מצוה

מתני' *(גיד *הנשה שנתבשל עם הגידין בזמן שמכירו א בנותן טעם ואם לאו כולם אסורים וכן חתיכה של נבלה ושל דג טמא: גמ' וליבטל ברובא *שאני גיד דבריה הוא וכן חתיכה הואיל וראויה להתכבד לפני האורחים) דרש רבה *בר רב הונא חתיכת נבלה וחתיכת דג טמא עד שתתן טעם ברוטב ובקיפה (א) ובחתיכות

אוקי

רש"י

אלא מדרבנן לא תוזל בו: מתני' בזמן שמכירו. משליכו לחוץ ואין כאן אלא פליטת טעמו: [בנ"ט]. ואם הוא נותן [טעם] בכל ההיתר הכל אסור ושיעורו בששים כדאמרינן לעיל מין במינו [בששים]: ואם לאו. שאין מכירו כולן אסורים דכל חדא איכא למימר דזה הוא: וכן חתיכת נבילה. שנתערבה ונתבשלה עם חתיכות היתר אם מכירו בנותן טעם ואם לאו כולן אסורות כדפרישית: גמ' וליבטיל ברובא. כשאין מכירו: חתיכת נבלה. יאם הוא מכירה אינה אוסרת בפליטה שלה עד שיהא בה כדי ליתן טעם ברוטב ובקיפה ובחתיכות:

תירצו *בתוס' דהא לא הוי היתר הבא מכלל איסור דכל איסורין שבתורה מדאורייתא מבטלין אותן לכתחלה והא דאמרינן דזרוע בשלה חדוש הוא אין חדושו שמותר לבטלו אלא שמצוה לבטלו משא"כ בשאר איסורין שבתורה שאין מצוה לבטלם לכתחלה וליכא למימר דה"ק זהו היתר שמצוה לבטלו משא"כ בכל האיסורין [שאין מצוה אבל מותר] דהא פשיטא דהיכי תיסק אדעתין שיהא *מותר לבטל איסורי תורה אבל הראב"ד ז"ל כתב באיסור משהו שלו דמדקרי ליה לזרוע בשלה חדוש ש"מ דמאי דאמרינן אין מבטלין איסור לכתחלה דאורייתא הוא וכ"ת א"כ ליסני ליה דה"ק זהו למעוטי שאר איסורין שאין מבטלין אותן לכתחלה לאו קושיא הוא דליסנא דזהו היתר משמע שההיתר בא לפניו מכלל איסורא ומתירין אותו וכשנתערב משמע ולא לערב אותו לכתחלה ומיהו אע"ג דביטול איסור לכתחלה מדאורייתא הוא לדברי הרב ז"ל אם עבר וביטלו מדאורייתא בטיל ואפילו במזיד (א) ומדרבנן במזיד לא בטיל בשוגג פליגי בה רבי יהודה ורבי יוסי בגיטין בפרק הניזקין (דף נג:) וקי"ל כר' יוסי דאמר בשוגג בטיל ומזיד נמי כתב הרמב"ם ז"ל דדוקא למי שביטל אותו במזיד אסור אבל לאחרים מותר וכן דעת הראב"ד ז"ל. ודאמרי' אטו אנן לקולא קא גמרינן לחומרא קא גמרינן דמדאורייתא ברובא בטיל ה"פ דאע"ג דכל היכא דיהיב טעמא מדאורייתא לא בטיל ברובא דהא קי"ל [פסחים דף מד.] דכזית בכדי אכילת פרס מדאורייתא ובפרק התערובות (דף עט.) נמי אמרינן אמר רבא אמור רבנן ברובא אמור רבנן בטעמא ופריש מין במינו ברובא מין בשאינו מינו בטעמא ומדקאמר מין במינו ברובא מדאורייתא קאמר דמדרבנן אפי' במינו בעינן ששים וכדאמר רבא גופיה לעיל [דף צז:] ואפ"ה קאמר מין בשאינו מינו בטעמא אלמא מין בשאינו מינו מדאורייתא בטעמא הוא ולא בטיל ברובא אפ"ה הכא הכי קאמרינן דמדאורייתא כל היכא דלא יהיב טעמא ברובא בטיל ואין לך איסור בתורה שיתן טעם בששים ויש בהם הרבה שאפילו בי' ועשרים אין נותנין טעם הילכך כי בעינן ס' בכל האיסורין אע"ג דליכא טעמא חומרא הוא דמדאורייתא כל היכא דליכא טעמא ברובא בטיל. והוי יודע דהא מילתא כולה דגמרינן מזרוע בשלה אסמכתא בעלמא הוא דהא מין במינו מדאורייתא ברובא בטיל כדאמרינן בהדיא מין במינו ברובא ומין בשאינו מינו נמי כל היכא דליכא טעם ברובא בטיל וכדכתיבנא והיינו טעמא משום דמזרוע בשלה ליכא למיגמר ששים ומאה דדילמא בבציר מהאי שיעורא נמי בטיל אלא שמצותו בכך לבשל את הזרוע והאיל כאחד אלא ודאי מדאורייתא לא בעינן ששים כלל לא במינו ולא בשאינו מינו אלא משום דהיכא איסורא דיהיב טעמא בשאינו מינו בששים כגון בצל וקפלוט והוא מדאורייתא אסור דמין בשאינו מינו בטעמא ולפיכך השוו חכמים כל נותני טעמים ואלו דלא לבטלו אלא בששים ואע"ג דבציר מהכי בטיל טעמא ואפילו במין במינו דבטל מדאורייתא חד בתרי הצריכוהו ששים בבלול כיון שהאיסור מתפשט בכל אע"פ שאין טעמו ניכר דלא פלוג רבנן. ודאמר רבא לא נצרכה אלא לטעם כעיקר דבקדשים אסור והכא שרי אע"ג דהכא ליכא טעמא כלל דהא איכא ס' או ק' הכי פירושא דרבא נמי נרבי יהודה קאמר ובמינו ומשום דאמר אביי דלר' יהודה אע"ג דבעלמא מין במינו לא בטיל בזרוע בשלה בטל קאמר רבא דלא שרינן בזרוע בשלה כולי האי אלא טעמיה הוא דשרינן דכיון דבקדשים טעם כעיקר אסור הוה לן למימר לרבי יהודה דלא ליבטיל טעמא ואפ"ה מבטלינן ליה אבל היכא שנמחה הזרוע עצמו לא למדנו שיבטל. ומדאמרינן לא נצרכה אלא לטעם כעיקר דבקדשים אסור משמע דטעם כעיקר בחולין מדרבנן ואע"ג דבפ' אלו עוברין [דף מד.] משמע דטעם כעיקר בחולין מדאורייתא כבר כתבתי תירוצו של דבר בחידושי וכן פסק רש"י ז"ל דטעם כעיקר מדרבנן כדמוכח סוגיין. והביא עוד ראיה מדאמרינן בפ' כל הבשר (דף קח.) גבי טיפת חלב דאמר אביי ש"מ טעמו ולא ממשו בעלמא דאורייתא דאי ס"ד מדרבנן מבשר בחלב מ"ט לא גמרינן וכו' ורבא דחייה ואמר דרך בשול אסרה תורה אלמא ס"ל לרבא טעמו ולא ממשו דרבנן. עוד הביא ראיה מדאמר רבי יוחנן התם בפרק בתרא דע"ז (דף סז.) כל שטעמו וממשו אסור ולוקין עליו וזהו כזית בכדי אכילת פרס טעמו ולא ממשו אסור ואין לוקין עליו ואי סלקא דעתך טעם כעיקר דאורייתא אמאי אין לוקין עליו אלא ש"מ דרבנן ולפי שיטה זו הולכין בספקו להקל כשאר ספקות של דבריהם. אבל ר"ת ז"ל כתב דטעם כעיקר דאורייתא כדמוכח סוגיין דפסחים (דף מד.) וכי קאמרינן הכא בסוגיין לא נצרכה אלא לטעם כעיקר דבקדשים אסור דמשמע הא בחולין שרי ה"מ במין במינו דומיא דזרוע בשלה דבמין במינו לא הוי טעם כעיקר דאורייתא אלא בקדשים בלחוד ואליבא דרבי יהודה וכמו שכתבנו למעלה וההיא נמי דפרק כל הבשר דאמר רבא דרך בישול אסרה תורה לאו משום דס"ל לרבא טעם כעיקר דרבנן אלא לומר דמהתם לא תפשוט והא דאמר רבי יוחנן בפ' בתרא דע"ז טעמו ולא ממשו אסור ואין לוקין עליו לא קשיא דאע"ג דטעם כעיקר דאורייתא אין לוקין עליו דאי לרבנן דגמרי לה מק"ו דנזיר דאין איסורו איסור עולם וכדאיתא בפ' אלו עוברין (שם) אין לוקין עליו דאין עונשין מן הדין ולרבי עקיבא נמי דגמר לה מבנין אב דגיעולי עובדי כוכבים אין לוקין עליו דהא לית בהו אלא עשה ולא מחוור (א) דהס טעם כעיקר דאורייתא ודאי איכא לאו בגלוי מילתא בעלמא סגיא דטעם כעיקר וממילא לוקין (ב) על הטעם כשם שלוקין על העיקר דכי אזהר רחמנא אנבלה גופא ואטעמא אזהר ודכותיה אמרינן [בבכורות דף טו:] בגוזז ועובד בבכור פסולי המוקדשין דלקי ואע"ג דלית בהו לאו דהא נפקא לן [שם ע"א] מדכתיב תזבח ואכלת ולא גיזה ועבודה דטעמא דמילתא דכיון דבמוקדשין גופייהו כתיב לאו ומוכחינן מדכתיב תזבח ואכלת דאף בכור פסולי מוקדשים אסור ממילא אמרינן דבכלל לאו לא תעבוד ולא תגוז הוא והכא נמי דכותיה ולפיכך נראין דברי רש"י ז"ל עיקר. ונמצא עכשיו פסקן של דברים בביטול האיסורין דמין במינו ואפי' נתערב גופו דאורייתא ברובא בטיל וכדאמר רבא בפרק התערובות (דף עט.) אמור רבנן ברובא ופרשינן התם מין במינו ברובא וה"מ מדאורייתא אבל מדרבנן בין שנתערב גופו ונבלל בין שאין שם אלא פליטתו בששים וכדאמרינן לעיל בפירקין [דף צז:] מין במינו אי נמי מין בשאינו מינו וכו' בששים מיהו כי בעינן ששים במין במינו הני מילי בדברים הנבללין אבל יבש ביבש אפילו מדרבנן חד בתרי בטל ובסמוך נאריך עוד בזה בס"ד. ולענין מין בשאינו מינו כל היכא שנתערב גופו ויהיב טעמא אפילו באלף אסור מדאורייתא כדאמר רבא בפ' התערובות (דף עח:) מין בשאינו מינו בטעמא ובודאי מדאורייתא קאמר דומיא דמאי דקאמר במין ומינו ברובא ש"מ דמין שנתערב בשאינו מינו בגופא ובטעמא אפילו באלף אסור מדאורייתא ואי איכא כזית בכדי אכילת פרס לוקה כדאיתא בפ' אלו עוברין (דף מד.) ואי ליכא כזית בכדי אכילת פרס אסור מדאורייתא (ג) מיהו אין לוקין עליו ואי לא יהיב טעמא שיעורא בששים והיכא שנתערב בדבר טעמו ולא ממשו היינו טעם כעיקר שלפי שיטת ר"ת ז"ל הוא מדאורייתא ולפי שיטת רש"י ז"ל מדרבנן וכיון שכבר כתבנו שדברי רש"י ז"ל נראין עיקר נפקא מינה שאם נפלה חתיכה של נבלה לתוך הקדרה ופלטה ונשפך הרוטב דאין אנו יודעין אם היה בו ששים אם לאו תולין להקל ככל איסורין של דבריהם דאע"ג דלעיל [דף צז:] אמרי' גבי כחל דבטוליה מטעמינן דאי במאי דנפיק מיניה משערינן מנא ידעינן דמשמע דלחומרא אזלינן ה"מ בדבר שאי אפשר לעמוד עליו דאי אזלינן לקולא (לא) יהו כל האיסורין בספק וכל אחד ואחד ישער במה שנראה בעיניו ולפיכך ראו חכמים להשוות מדותיהן אבל במה שאינו בא אלא במקרה בעלמא כגון אם נשפך הרוטב וכיוצא בדברים הללו אזלינן לקולא: דרש רבה בר רב הונא חתיכת נבלה וחתיכת דג טמא אינה אוסרת עד שתתן טעם ברוטב ובקיפה ובחתיכות ומסקינן בגמרא עלה אוקי רב אמורא עליה ודרש כיון שנתן טעם בחתיכה חתיכה עצמה נעשית נבלה ואוסרת כל החתיכות כולן מפני שהן מינה א"ל רב ספרא לאביי מכדי רב כמאן אמרה לשמעתיה כרבי יהודה דאמר מין במינו לא בטיל למה לי נותן טעם כי לא נתן טעם נמי אמר ליה הכא במאי עסקינן שקדם וסלקו רבא אמר אפילו תימא לא קדם וסלקו הוי מין במינו ודבר אחר וכל מין במינו ודבר אחר סלק את מינו כמי שאינו ושאינו מינו רבה עליו ומבטלו והכי פירושה דרבה בר ר"ה ס"ל דחתיכת נבלה אע"פ שנתנה טעם בחתיכה אחרת שהיתה בצדה קודם שנער את הקדרה או שנתן בה הרוטב ולא היה בה ששים ונתנה הנבלה טעם בה ונאסרה ואח"כ נער את הקדרה אין אומרים דכיון שנאסרה זו תחלה נעשה כחתיכת נבלה עצמה ויצטרך ששים לבטל את שתיהן דליתא אלא כיון שנער את הקדרה בסוף הרי נתפשט טעם הנבלה בכל הקדרה ולפיכך אינו אסור עד שתתן טעם ברוטב ובקיפה ובחתיכות כלומר שלא יהא בהם ששים [כנגד] חתיכת הנבלה הא אם יש בהם ששים כנגדה אע"פ שאין בהם ששים כנגד חתיכת הנבלה וחתיכת ההיתר שנאסרה תחלה משליך חתיכת הנבלה וכל השאר מותר אפילו אותה חתיכה שנאסרה תחלה ורב פליג ואמר דכיון שנתן טעם בחתיכה ראשונה שוב אין לה היתר שהרי היא כנבלה עצמה וקאמר תו שאוסרת כל החתיכות כולן אפילו יש בהם ששים כדי לבטל את שתיהן מפני שהן מינה דס"ל לרב כרבי יהודה דאמר מין במינו לא בטיל ומש"ה [פריך] רב ספרא דכיון דכר' יהודה ס"ל למה לן שתטעם חתיכה שניה נבלה תיפוק ליה דחתיכת נבלה עצמה אוסרת כל החתיכות מפני שהן מינה דבעלמא אי לא הוה ס"ל כרבי יהודה נפקא מינה דניבעי ששים בשתיהן אבל כיון דכרבי יהודה ס"ל

מדקאמר

שלטי הגבורים

א כורס ס"ל יעקב אלפסי כשמצא שלש אווזות ונתנבלה אחת ונתערבה בין שתי האחרות ולא הוכרה הנבלה וצוה להשליך אחת לחוץ ושתים לאכול ואמר אבא מרי כי שגגה גדולה שגג וצריך כפרה כדמוכח מתני' דוקא כשמכיר הגיד והחתיכה ואין בהם בנותן טעם וכו' עד ולא אמרי' הוא שנתערב הוא

הגהות הב"ח

(א) ואפי' במזיד אלא מדרבנן במזיד לא בטיל ובשוגג פליגי כצ"ל: (ב) נ"ב פי' אם היה בטעם כל כך שבאכילת ג' ביצים יש שם כזית מן האיסור והיינו בעינן דלא דעינן כמה פלט דמשערינן בכולה כמו גבי כחל דאל"כ אפי' נימוח גוף האיסור אין לוקין כמו שכתב המחבר גופיה בסמוך בפסק ואו"כ לדעת רש"י אפי' היכא דאיכא בטעם כזית מן האיסור בתוך כדי אכילת פרס מן ההיתר שהוא ג' ביצים אינו אסור רק מדרבנן וכ"כ המרדכי להדיא בפ' בתרא דע"ז לדעת רש"י ע"ש. אלא שהוא ז"ל כתב שם דאינו אסור מה"ת לדעת רש"י אלא באיסור שהוא בעין משמע אע"פ שגוף האיסור נימוח מאחר שאינו בעין הוי טעמו ולא ממשו ואינו אסור אלא מדרבנן וכן משמע להדיא מלשון רש"י שם שכתב וז"ל טעמו ולא ממשו כגון חלב שנפל לקדרה או חלב שנפל נימוח שאין ממשו בעין עכ"ל וכן משמע בפשיטות מלשון שאר מפרשים דלדעת רש"י הכל מותר מה"ת כל שאין האיסור בעין ושלא כדברי הר"ן לדעת רש"י ואפשר לומר שהר"ן ז"ל לא היה גורס בפי' רש"י הלשון שמכבר שהעתקתי: (ג) נ"ב אין זה ממה שאמר ר' יוחנן טעמו ולא ממשו אסור ואין לוקין עליו שפירושו כשאין בו כזית בכדי אכילת פרס שאין שם ממשו אסור מה"ת ואין לוקין עליו שהרי לדעת רש"י פירושו אסור מדרבנן קאמר כמ"ש הרב גופיה בסמוך שמכאן הוכיח רש"י ז"ל בפסק שאין טעמו אסור רק מדרבנן אלא ודאי שזה נשמע מכח סדיוק מתחלת דבריו של ר' יוחנן שאמר כל שטעמו וממשו אסור ולוקין עליו וזהו כזית בכדי אכילת פרס דפירושו כשנימוח שם ממשו של איסור אסור מה"ת ולוקין עליו וזהו שלוקין אינו אלא כשיש בו כזית בכדי א"פ אבל אם אין בו כזית בכדי א"פ אסור מה"ת ואין לוקין אבל מה שאמר ר' יוחנן טעמו ולא ממשו אסור ואין לוקין איירי אפי' יש בו כזית בכדי א"פ אין לוקין דאל"כ הו"ל נמי לפרש וזהו כשאין בו כזית בכדי א"פ כמו שאמר ברישא ומש"ה הוכיח רש"י דאסור מדרבנן קאמר דאל"כ למה אין לוקין עליו בשיש בו כזית בכדי א"פ אלא ודאי מדרבנן קאמר והשתא בע"כ כשאין שם אלא פליטתו דאם היה שם גופו של איסור היה אסור מה"ת בנותן בו טעם כדאמר רבא בפרק התערובות אמור רבנן ברובא כו' זהו לפי שיטת רש"י לדעת הרב. והרב מוהר"ר יוסף קארו מטוחתו כבוד לא ירד לדקדק בדברי הר"ן וכתב עליו מה שכתב בספ' נ"ת. ובדברי הר"ן גופיה בפ' בתרא דע"ז מבואר להדיא כדעתו שיא כמו שכתבתי פ"ש:

עין משפט

א מיי' פרק ט ופט"ו ופט"ז מהל' מאכלות אסורות סמג לאוין קלח קלט קמא טוי"ד סי' נב נח ק:

[דף רצה ע"ב]

בגמ' א' רבה בר בר חנה (ג"א)

בתוס' שלפנינו לא נמצא אלא תירוצו של הראב"ד הכתוב כאן. מהר"ם

חדושי אנשי שם

מהר"ם (א) זהו תירוצו של הר"ר יוסף מאורליינ"ש שכתבו התוס' וסתירה של ר"ת עליו ותירוץ הראשון מתרצי' דתרי גווני טעם כעיקר דאורייתא הוו חד טעם שיש בו כזית בכדי אכילת פרס וזהו שלוקי' עליו וחד טעם שאין בו כזית בכדי אכילת פרס וזהו שאין לוקין עליו ובסמוך בפסקן של דברים הזכירו לפסק הלכה לכ"ע ולא תלה בזה מחלוקת ר"ת ורש"י:

הגהות חוות יאיר

(א) עי' לקמן בר"ף סימן תתנ·

בב"י סי' צ"ח ליתא

מדקאמר דאוסרת כל החתיכות מפני שהן מינה למה אנו צריכין שתאסר חתיכה שניה תיפוק ליה דחתיכה ראשונה אוסרת הכל ומפרקינן בשקדם וסלקו כלומר שסלק האיסור קודם שיתן החתיכות האחרות בקדרה הילכך נתנה טעם בראשונה הרי זו חוזרת ואוסרתן דאי לא במאי מיתסרן ואשמעינן דחתיכה עצמה נעשית נבלה לאסור חברותיה בפליטתה ורבא שני דאפילו תימא בשלא קדם וסלקו ואפ"ה לא מתסרי שאר החתיכות אלא משום חתיכת היתר קמייתא דכל מין ומינו כגון נבלה ושחוטה ודבר אחר כגון תבלין ורוטב מיני דהיתר אינו מבטלו לאיסור ולא מוסיף על ההיתר אלא סלקהו כמי שאינו בקדרה זו ונשארו הנבלה והרוטב ונמצאת נבלה בטלה ברוטב ובקיפה אם יש בהם ששים כנגדה הילכך נתנה טעם בראשונה תחלה בעוד שלא ריבה הרוטב עליה והא"כ נתן מים וקיפה בחתיכות נתוספה חתיכה הראשונה עם הנבלה ואוסרת הכל מפני שהם מינה ולא מנו חתיכות לבטולה ואע"פ שיש בהן יותר מששים והרוטב לבדו אין בו כדי לבטל שניהם ואיכא למידק הכא כיון דרב כרבי יהודה ס"ל למה לי שתתן טעם בחתיכה דהא אפילו במשהו נמי מיתסרא כיון דמין במינו לא בטיל ועוד לאביי דמוקי לה בשקדם וסלקו למה לי טעמא דחתיכה עצמה נעשית נבלה אפילו אי לא אמרינן חתיכה עצמה נעשית נבלה כיון שנאסרה אותה חתיכה אוסרת שאר חתיכות בפליטת אותו איסור משום מין במינו ונדחקו בפירוק קושיות הללו ול"נ דכל שלא נתן טעם בחתיכה אע"ג דמיתסר' לא חשיב איסורה למימר בה חתיכה עצמה נעשית נבלה וכל שאינה נעשית נבלה אינה אוסרת כל החתיכות כולן דאע"ג דא"ר יהודה מין במינו לא בטיל לא שמעינן ליה הכי כל שטעם אחר של היתר מעורב בו. ולענין הלכה במאי דס"ל לרב כרבי יהודה דאמר מין במינו לא בטיל ודאי לא קי"ל כותיה דהא קי"ל [דף נז:] דמין במינו בששים אבל במאי דאמר דחתיכה עצמה נעשית נבלה אע"פ שנראה מדברי הרב אלפסי ז"ל דבהא נמי לא קי"ל כותיה שהרי השמיטה מן ההלכות אינו מחוור דהא אביי ורבא דשקלי וטרו בה משמע דבהא מיהת כותיה ס"ל ובפ' כל הבשר גם כן מוכח דקי"ל דחתיכה עצמה נעשית נבלה כמו שאכתוב שם בס"ד: **תנן** בפירקין [דף צו:] גיד הנשה שנתבשל עם הגידין בזמן שמכירו בנותן טעם ואם אינו מכירו כולן אסורות והרוטב בנותן טעם וכן חתיכת נבלה וחתיכת דג טמא שנתבשלו עם החתיכות בזמן שמכירה בנותן טעם ואם אינו מכירה כולן אסורות והרוטב בנותן טעם והכי פירושה דס"ל להאי תנא דיש בגידין בנותן טעם אע"ג דהכן לא קי"ל הכי ומש"ה קאמר דבזמן שמכירו משליכו לחוץ ואין כאן אלא פליטתו ומשערינן לה בנותן טעם דהיינו בששים ואם לאו כולן אסורות מפני שבכל אחד י"ל שזהו ובגמרא [דף צט:] פרכינן וליבטל ברובא וסיפא נמי [דתנן] חתיכת נבלה וכו' כה"ג מיפרשא ופרכינן עלה בגמ' ותבטל ברובא: **גרסי'** בגמ' עלה דהך מתני' וליבטל ברובא ומפרקינן [דף ק.] בריה שאני הכי פירושה אמאי קאמר דבזמן שאינו מכיר הגיד כולן אסורין ליבטל ברובא ומפרקינן דבריה שאני כלומר דגיד בריה הוי ולא בטיל וכתב הרשב"ד ז"ל דכי אמרינן וליבטל ברובא לאו ברובא ממש קאמר דהיינו חד בתרי דהא מדרבנן ששים בעינן אלא שבריבה קאמר דהיינו בששים ולא נהירא דרובא בכל דוכתא רובא ממש משמע והכא נמי דכוותה והיינו טעמא משום דכי אלרוך רבנן אפילו במין במינו ששים ה"מ בדברים הנבלעין או הנבלעין שטעם האיסור מתפשט בכל ולבטולי טעמא בעינן ששים אבל יבש ביבש כיון שהאיסור עומד בעצמו ומדינא חד בתרי בטיל הכי נמי בטל מדרבנן דשעור ס' לא שייך הכא כלל דהא לא מבטל טעמא בהכי ומש"ה פרכינן הכא וליבטיל ברובא דהא הכא דומיא דיבש ביבש הוא דליכא טעמא דהא תנן דאם אין מכירו כולן אסורין כלומר ואע"ג דליכא נותן טעם ואמאי כיון דליכא טעמא ליבטיל ברובא דהיינו חד בתרי ביבש ורא"ה לדבר דיבש ביבש אפילו מדרבנן חד בתרי בטיל מדאמרינן בפ' הזהב (דף נג.) התרומה והביכורים חייבין עליהם מיתה וחומש ואסורין לזרים ועולין באחד ומאה וטעונין רחיצת ידים והערב שמש הרי אלו בתרומה וביכורים משא"כ במעשר ואמרינן עלה דמה שאין כן במעשר דבטל ברובא והתם ודאי מדרבנן קאמר דומיא דאחד ומאה דתרומה וביבש ביבש הוא דאילו בלא ששים בעינן וקאמר דבטיל ברובא כלומר חד בתרי כשאר האיסורין שלא החמירו עליו כמו שהחמירו בתרומה דליכא למימר דכי קאמר התם ברובא ברביה קאמר דהיינו ששים דא"כ היכי קאמר סתמא משא"כ במעשר דבטל ברביה תרומה נמי בטלה ברביה בשלמא הכא איכא לדתוקי דמשום דתנן ואם לאו כולן אסורין דאפילו באלף לא בטיל מקשי סתמא וליבטיל ברובא דהיינו רביה אבל התם דתרומה נמי בטלה ברביה דאחד ומאה אם איתא דלמעשר צריך ששים הוה ליה לפרושי רביה דידיה כמה אלא מדקאמר סתמא ש"מ דרובא ממש קאמר וכן דעת בעלי התוס' ז"ל מיהו כי אמרינן דיבש ביבש בטל חד בתרי אפילו מדרבנן ה"מ במין במינו דכיון דמדאורייתא אפי' לא בלא ברובא בטיל לא אחמור רבנן ביבש ביבש דהא אי אפשר למייתי לידי איסורא דאורייתא אבל במין בשאינו מינו דלא בלא אפילו מדאורייתא אזלינן בתר טעמא אפילו ביבש נמי בעינא ששים כי היכי דכי מבשל להו כהדדי לא ליתי לידי טעמא דהוי איסורא דאורייתא וכי שרינן נמי במין במינו הני מילי לאכול כל אחד ואחד בפני עצמו אבל לבשלם כולן כאחד כל היכא דליכא ששים אסור דכיון דגזור רבנן בנותן טעם במין במינו אי מבשל להו כהדדי יהבי טעמא ואסור מיהו כתב הרב רבינו אהרן הלוי ז"ל דכל שנתבטל חד בתרי כיון שלאכול כל אחד ואחד בפני עצמו מותר אם בא לבשלן כאחד מרבה עליהן כדי שיעור ששים ומבשלן לכתחלה ומשום מבטל איסור לכתחלה ליכא שכיון שכל אחד בפני עצמו מותר אין כאן איסור. והוי יודע דלא מיקרי בריה אלא בג' תנאים. האחד שיהא איסורא מגופה. השני שתהא בריית נשמה. השלישי שתהא שלמה. איסורא מגופה כילד כגון גיד הנשה וכיוצא בו שהוא אסור מתחלת ברייתו אבל צפור טהורה וכיוצא בה שהיא מותרת אע"פ שנתנבלה כיון שדבר אחר גרם לה ליאסר לאו בריה (א) הוא והיינו דאמרינן לקמן בפירקין [דף קב:] אבל צפור טהורה בחייה בכל שהוא במיתתה בכזית טמאה בין בחייה בין במיתתה בכל שהוא והיינו טעמא דצפור טהורה כיון שדבר אחר גרם לה ליאסר לא מיקרי בריה להתחייב עליה בכ"ש והיינו נמי דאמרינן בפרק התערובות (דף עג.) גבי שור הנסקל שנתערב בין השוורין דאמרינן אפילו הן ריבוא כולן ימותו ופרכינן וליבטלו ברובא ומשני [דף עג.] בעלי חיים חשיבי ולא בעלי דוקא משום חשיבותא דבעלי חיים אבל משום בריה לא כיון שאין אסורה מעצמה וזהו תנאי ראשון. תנאי שני דהיינו בריית נשמה כילד כגון צפור אי נמי גיד הנשה דהוה ביה חיותא אבל היכא דלאו בריית נשמה הוא אע"פ שהוא כברייתו כגון חטה וכיוצא בה לאו בריה הוא וכדאמרינן בהדיא במסכת מכות [דף יג.] דרבי שמעון מחייב באוכל חטה אחת של טבל מפני שהיא כברייתה ואמרי ליה רבנן בריית נשמה חשיבא. ומיהו חלב לא מיקרי בריה אע"פ שהוא בריית נשמה לפי שאין כולו במקום אחד ואינו כעין בריה שהיא מקובלת כאחד וזהו תנאי שני. תנאי שלישי דהיינו שתהא שלמה כילד שאילו נתרסק ממנה אבר אין תורת בריה עליה כדאמרי' במס' מכות (דף טז:) רסק תשעה נמלים ואחד חי והשלימו לכזית לוקה שש ואפילו אותו אבר שנתרסק אין הנשמה תלויה בו הרי היא מתבטלת כאילו אינה בריה דבמסכת נזיר (דף נא:) איבעיא לן כה"ג לגבי מלקות אי חשיבא בריה למלקות [ללקות] עליה בכל שהוא או לא ולא איפשיטא ומדלענין מלקות ספקא לענין שתאסור תערובתה אפילו באלף נקיטינן לקולא דבריה לא בטלה דרבנן הוא ובספקא דרבנן נקיטינן לקולא. ואיכא מ"ד דכי

רש"י

אוקי רב אמורא עליה ודרש. לרבים שלא לשמוע לדברי רבה בר רב הונא שכיון שנתן טעם בחתיכה אחרת שהיתה בקדרה תמיד או שנתבשל עמה תחלה קודם שנתן שאר חתיכות בקדירה החתיכה זו שקיבלה טעם הנבלה נעשית נבלה ואוסרת כולן: כי לא נתן. הנבלה נמי טעם בשום חתיכה לא בטלה דנבלה גופה הוה מין במינו ולא בטיל: דשקדם

(אוקי רב אמורא עליה ודרש כיון שנתנה טעם בחתיכה חתיכה עצמה נעשית נבלה ואוסרת כל החתיכות מפני שהן מינה א"ל רב ספרא לאביי מכדי כמאן אמר רב להך שמעתתא כר' יהודה דאמר מין במינו לא בטיל מאי איריא כי נתן טעם כי לא נתן טעם נמי אמר ליה הכא במאי

בית נמחק ד"ה ובדפוס קושט' ליתא

שנפל אלא היכא שנפל מעצמו ודוקא שנפל לאור ונשרף או לים הגדול שאינו בעולם אבל לקח בידים להשליך לאור או בים הגדול אסור וכן אי איתיה בעולם אע"ג דנפלה מעצמה אסור. והרי"ן הנרפתי כתב שהמורה כוון כשורה וקי"ל אין בכירס. מש"ז

חדושי אנשי שם

מהר"ם (א) מיהו התוס' מפרש בענין אחר בפ' גיד הנשה גבי אלנו ואין בו כזית חייב ולהכריסם אין הכרת לא בהנאי ראשון ולא בהנאי שני ע"ש בד"ה מאי טעמא דרבנן בריה הוא:

המאור הגדול

[דף ק ע"א] **אוקים רב אמורא עליה** ודריש כיון דנתנה טעם בחתיכה חתיכה וכו' מכדי רב כמאן אמרה לשמעתיה כר"י דאמר מין במינו לא בטיל והיינו דקאמר אוסרת כל החתיכות כולן אפי' הן אלף מפני שהן מינה א"ה מאי איריא בשנתן טעם בחתיכה אחת אפי' לא נתן אלא משהו בכל חתיכה וחתיכה כולן אסורות דמין במינו לא בטיל א"ל הכא במאי עסקינן בשקדם וסלקה פי' סלק את הנבלה קודם שתתן כלום לשאר החתיכות אפי' משהו לפיכך אם נתנה טעם בחתיכה אחת של כשרה יש בה כח לאסור את השאר בכל שהן מפני שהן מינה אבל אם לא נתן טעם אלא משהו אע"פ שהיא עצמה נאסרת אין בה כח לאסור את האחרות שלא קבלו כלום מן האיסור לפי שאינה נעשית כנבלה לאסור אחרות עד שיתן טעם בה האיסור רבא אמר אפי' תימא שלא קדם וסלק את האיסור הוי הנבלה עם הכשרה ועם הרוטב מין במינו ודבר אחר וסלק את מינו כמי שאינו ושאינו מינו רבה עליו ומבטלו וכיון שנתן טעם האיסור בחתיכה נעשו שתי חתיכות נבלה ואין שיעור ברוטב לבטל את שתיהן וכל זה לדברי ר"י שאמר מין במינו לא בטיל דלרבנן אע"פ שהן מינה מצטרפות כל החתיכות שאין בהם טעם האיסור עם הרוטב לבטל האיסור ולא אמרי' סלק את מינו כמי שאינו ואע"ג דקי"ל כרבנן נקטינן מיהא לענין יין נסך לא בטיל מין במינו והרי"ף ז"ל לא הזכיר מזה כלום גם פי' ה"ר שלמה לא נתברר אצלי:

מלחמת ה'

אמרינן ועוד אוקי רב אמורא עליה ודרש כיון שנתנה טעם בחתיכה כו' עד אבל אם לא נתן טעם אלא משהו אע"פ שהיא עצמה נאסרת אין בה כח לאסור האחרות: **אמר הכותב** אני לא באתי לידי המדה הזאת לפי שהם דברים פורחים באויר אלא רב דאמר חתיכה עצמה נעשית נבלה ואוסרת כל החתיכות כמ"ד בפ' השוכר את הפועל ביין נסך שנפל לבור ונפל שם קיתון של מים בסוף אסור ואע"פ שהוא נאסר במשהו היתר עצמו נעשית איסור ואפשר דאפי' למאן דמיקל התם בדבר כולל בחתיכה מודה ושמועה זו כך היא מתפרשת דמקשי' רב כמאן אמרה לשמעתיה כר' יהודה למה לי נותן טעם בחתיכה ותתיכה עצמה נעשית נבלה ואוסרת ראשונה עצמה תאסור את כולן מפני שהן מינה ופריק אביי אם מנא ראשונה משל נבלה את החתיכות כ"ש שאוסרת את כולן מפני שהן מינה אלא רב רבותא קמ"ל שאפי' נפלה של נבלה בקדרה ואסרה חתיכה אחת וסלקה חתיכה הנאסרת נעשית נבלה ואוסרת כל היורדות עמה לקדרה מפני שהן מינה ומאי כיון שנתן טעם בחתיכה כיון שנתבשלה עמה ואסרה קאמר אלא כיון דודאי תדא בחדא יש כח בנותן טעם מש"ה נקיט האי לישנא ורב' פריש אפי' תימא בשלא קדם וסלקו אלא אם נפלה ראשונה לקדרה וניער וכסה רואים כל החתיכות כמי שאינן ורוטב רבה על האיסור משעה ראשונה ומבטלה כדאמרי' לקמן בכל הבשר וה"מ לגבי יין נסך דהו"ל נפל שם קיתון של מים תחלה אלא כיון שנפלו סמוך להתיכה אחת ולא ניער מתחלה עד שנתן טעם כזו וה"ה בלא נותן טעם גמור כדפריכית לאביי כיון שבלעה ממנה נעשית זו נבלה ואוסרת מפני שהן מינה דהו"ל נפל יין נסך בסוף כדפרישית כך נ"ל וזה פי' השמועה נכון וברור ויש לנו על מה שיסמוך בעיקרי השמועות שנאמרו בגמ' בענין זה: עתה נחזור לדקדק בדברי רבינו למה השמיטה שהרי אנו צריכים לדברי רבא ללמוד דין החתיכה עצמה נעשית נבלה להצריכן שיעור כדי לבטל את שתיהן ועוד שכתב דברי רבה בר רב הונא כשהן משערים משערין ברוטב ובקיפה ובחתיכות דאלמא לא מנינן חתיכה עצמה בשיעורין ושמא דעת הרב נוטה לפסוק אפשר לסוחטו מותר ואע"ג דרב ור' יוחנן כהדי שמואל וריש לקיש הלכה כוותייהו הא איכא ר"ש ברבי דהוא תכם עם שמואל ור"ל ואיכא נמי רבה בר רב הונא דקאי כוותייהו ואינהו איתוקמי כיחידאה כר' יהודה ורבי וקי"ל הלכה כרבי מחבירו ולא מחביריו ועוד דבדרבי כר"ן איתמר ולא אמר הלכה כר"י ואפשר ונכון סוף הפסק הזה אלא שאנו תוכיחים להקל באיסורין וי"א שלא שמענו חתיכה עצמה נעשית נבלה אלא לדברי האומר מין במינו לא בטיל אבל לדברי האומר בטיל אינה אוסרת אלא בשיעור איסור שנבלע בה כענין שנינו במס' תמורה אין המדומע אוסר ומדמע אלא לפי חשבון ואין המים שאובין פוסלין את המקוה אלא לפי חשבון והטעם לזה שכיון שאין ההיתר ראוי לבטל את האיסור אפי' כשמצטרף עם היתר אחר לא אמרי' סלק אותו כמי שאינו אלא מצטרף עם האיסור שלא יבטל ואפי' בנאסר במשהו כך דינו כמו שאמרו תדע שאפי' בתחלה אין התירו אלא משום דאמרי' רואין את ההיתר כמי שאינו ומאן דלית ליה רואין אסר הלכך בנאסר תחלה הכל מודים דלא אמרי' רואין אלא לדברי האומר מין במינו בטל היתר שבחתיכה עצמה כפי הראוי לבטל בין במינו בין בשאינו מינו וראוי להצטרף הוא ואילו ניער מתחלה היה מצטרף עם שאר היתר ומבטלים האיסור אף בשלא ניער אלא בסוף מצטרף ומבטל ול"א כל דקדים גבר תוף דינא כתחלת דימא שאילו מתחלה היו שם מבטלים הם את האיסור ברוב וכיון דלא צריכא למימר סלק את מינו אמרי' אדרבה מגלא מין היתר וניעור שהיה ראוי להצטרף הוא בין בתחלה בין בסוף במיעוט נאסר וכיון שמאלא לירוף תבירו ניעור דהיינו מדמע ומחמץ שהרי המחמץ תיכה של עיסה שקבלה טעם מן החמץ האסור של כלאי הכרם ואין אומרים בה נעשית איסור וכן בלא כגון מים שאובים וכן ביבש כגון זו שהיה שם סאה של תרומה שנפלה לפחות ממאה וכו' והיינו סבריה דרבה בר רב הונא דדריש עד שתתן טעם ברוטב ובקיפה ובחתיכות ולא מסייעא תתיכה עצמה לאיסור טעם שלה כיון דס"ל מין במינו בנותן טעם וטיפת חלב שנפלה לחתיכה כיון שנתנה טעם בחתיכה נבלה הוא הבשר עצמו נאסר וזהו שאמרו אפשר לסוחטו אסור מ"מ לפי הדעת צריך היה רבינו לכתוב דין חתיכה עצמה נעשית נבלה לענין בשר בחלב לומר שצריכה כולה להסער ואחרים אמרו בשאר איסורים כן דינם טיפת דם שנפלה לחתיכה ואסרה בנותן טעם ונפלה חתיכה לקדרה אוסרת כל החתיכות מפני שהן מינה לר' יהודה שכל דבר נאסר בין שאיסורו מחמת דבר אחר אין מינו מוציאו מכלל איסורו כיון שאין מינו מצטרף להיתר ניעור עמו שלא יבטל בשאינו מינו הא לדברי תכמים כולן מצטרפין לבטל ובזה הענין כתבה הרשב"ד ז"ל ואם זה אמת נדחה רבינו הגדול ממה שחייבנו אותו לבוכרה לדרב ואינם דברים מחוורים ואנו לא עמדנו על הסברות הללו מדברי הגאונים ולפיכך יש לחוש שמא לא השמיטה רבינו ז"ל אלא מפני שאין דברי רב כמה שנאמרו הלכה אע"פ שיש ללמוד מהן שצריך שיעור כיוצא בזה. ומה שכתב לדרבה בר הונא עד שתתן טעם ברוטב ובקיפה ובחתיכות בשניער וכסה מתחלה כתבה לעצמו וכבר ראינו במס' ע"ז שהיה ז"ל חושש לחזקיה דלית ליה רואין לענין יין נסך ולעולם יין איסור ושל היתר שנתערבו אסור הא"כ הגדילו בהיתר כלומר שמים בענו לנין נסך בהיתר והא"ה בא שם יין של היתר ומפני זה השמיט גם כל אותה הסוגיא לדון כחזקיה מן הספק ואע"ג דרב ור' יוחנן תרוייהו אית להו רואין כיון דחזקיה רבייהו הוה כוותיה קי"ל ורבא פירושא בעלמא הוא דפריש לה לרב וזו חומרא יתירה. ועוד דרבה נמי אית ליה רואין ובפרק הקומץ רבה והיא שהקשה ממנה בפרק כל הבשר:

אמרינן דבריה לא בטלה היינו שאינה בטלה בששים או במאה אבל בטלה היא באלף והכי אמרינן בירושלמי [תרומות פרק י הלכה ה] הורה רבי בון בהדין עכברא חד באלף ורבינו שמשון ז"ל למד ממשנה אחת שבמסכת תרומות פרק בלל [שם] לפי מה שפירש הרב ז"ל אותה משנה דבריה בטלה בתשע מאות וששים וכי אמרינן בירושלמי חד באלף כך היה מעשה ולא מחוור דהא קתני בריה דהיינו גיד הנשה דומיא דחתיכה הראויה להתכבד דבתרוייהו תנן כולן אסורין ובודאי חתיכה הראויה להתכבד אינה בטלה אפילו באלף דבהדיא תניא בתוספתא חתיכת איסור שנתערבה בין החתיכות אפי' הן אלף כולן אסורות ודכוותה נמי גבי בריה משמע דכולן אסורות אפילו באלף ובירושלמי ודאי לאו מתורת בריות אתו עלה דהיכי דמי אי לבטל פליטתה למה ליה כולי האי הא בששים נמי בטלה כדתנן בהדיא והרוטב בנותן טעם שאין חשיבות בריה אלא שלא לבטל היא גופה אבל לבטל פליטתה לא ואי בשנמחית בטלה היא כמו שכתבנו ואי בשלא נמחית יסלקנה משם אלא ודאי בירושלמי לבטל פליטתה קאמר דסבירא להו דעכבר טוען טעם עד אלף והיינו דמייתי התם גבי ציר דגים דאמרינן לעיל בגמרא דשיעור קרוב למאתים מיהו בהא נמי פליג אגמרא דילן דבפרק בתרא דע"ז משמע דעכבר לא יהיב טעמא אלא בששים: ונשאל לגאון ז"ל בעכבר שנפל לשמן של בית הכנסת ואמר אם הסרך נימוח בשמן מפעפעין ליה בס' בשמן רותח ומותר באכילה ואין צריך לומר להדלקה ואי לוקן הוא מעבירו במסננת ושרי אפילו באכילה ואי לא כשם שאסור באכילה כך אסור להדלקה משום שנאמר הקריבהו נא לפחתך ע"כ. מכלל דס"ל ז"ל דכי היכי דאמרינן בפרק בתרא דע"ז (דף סח:) דעכברא בשיכרא וחלא אשבוחי משבח הכי נמי בשמן אבל הר"ם במז"ל כתב בפט"ו מהל' מאכלות אסורות דלא משבח אלא בשיכרא וחלא אבל ביין ושמן מיפגם פגים ושרי וכן דעת חכמי הצרפתים ז"ל: **וגרסי'** תו בגמ' [דף ק.] עלה דמתניתין דתנן דחתיכת נבלה בזמן שאינו מכירה כולן אסורות ופרכינן עלה ותבטל ברובא הא ניחא למ"ד כל שדרכו לימנות שנינו אלא למ"ד את שדרכו לימנות שנינו מאי איכא למימר ומפרקינן שאני חתיכה הואיל וראויה להתכבד בה בפני האורחים והכי פירושה הניחא למ"ד התם ברים מס' ביצה [דף ג:] עלה דההיא דתנן מי שהיו לו חבילי תלתן של כלאי הכרם ידלקו נתערבו באחרים כולן ידלקו דברי ר"מ וחכ"א יעלו בא' ומאתים שהיה ר"מ אומר כל שדרכו לימנות מקדש וחכמים אומרים אינו מקדש אלא ששה דברים בלבד ר"ע אומר שבעה ואלו הן אגוזי פרך ורמוני בדן וחביות סתומות וחלפי תרדין וקולחי כרוב ודלעת יוונית רבי עקיבא מוסיף אף ככרות של בעל הבית ופליגי רבי יוחנן ור"ל לקיש עלה אליבא דר' מאיר דרבי יוחנן סבר דרבי מאיר את שדרכו לימנות קאמר כלומר דדוקא מה שאינו נמכר לעולם אלא במנין קאמר ר' מאיר דלא בטיל אבל מה שנמכר לפעמים באומד אע"פ שלפעמים נמכר במנין בטיל ור"ל לקיש פליג עליה ואמר כל שדרכו לימנות לפעמים לר' מאיר לא בטיל ומש"ה קאמרינן הכא דהניחא למ"ד כל שדרכו לימנות שנינו איכא למימר דמתני' ר' מאיר היא דחתיכה מכל שדרכו לימנות היא אלא למ"ד את שדרכו לימנות שנינו מאי איכא למימר דחתיכה לאו מאת שדרכו לימנות היא ואפילו כרבי מאיר לא אתיא ומפרקינן שאני חתיכה הואיל וראויה להתכבד בה בפני האורחים כלומר ור' מאיר מודה בהא דאע"ג דלא הויא מאת שדרכו לימנות כיון שהיא חשובה להתכבד בה בפני האורחים אינה בטלה מיהו כרבנן לא מתוקמא דלרבנן אינו מקדש אלא ששה דברים בלבד ולא עדיפא חתיכה זו אע"פ שראויה להתכבד מחבילי תלתן דבטלים אליבא דרבנן וכיון דסתם מתניתין רבי מאיר ורבי יוחנן ור"ל לקיש נמי פליגי אליביה בכל שדרכו ואת שדרכו קי"ל כותיה ואליבא דר' יוחנן דאת שדרכו לימנות מקדש אבל הר"ם במז"ל פסק בפרק ט"ו מהלכות מאכלות אסורות כרבנן משמע דס"ל דחתיכה הראויה להתכבד בה הרי היא כששה דברים לרבנן ובמאי דאמרינן דשאני חתיכה הואיל וראויה להתכבד בפני האורחים איכא למידק דכיון שהיא אסורה היאך יתכבד בה וכי תימא בפני אורח עובד כוכבים והא קרינן לבשר בחלב בפרק בתרא דע"ז (דף עד.) ראוי להתכבד בו דתנן ואלו אסורין בכל שהן וחשיב בשר בחלב אע"פ שאינו ראוי להתכבד בו בפני שום אדם דמאיסורי הנאה הוא וכי תימא דהכא לאו ראוי להתכבד בזו קאמרינן אלא בשכנגדה אכתי תקשי הא דתניא בפרק הערל (דף פא:) חתיכת חטאת טהורה שנתערבה במאה חתיכות חולין כולן אסורות חתיכת חטאת טמאה שנתערבה במאה חתיכות [חטאת] טהורות כולן מותרות ואמאי מותרות מאי שנא מבשר בחלב ומחתיכה נבלה דההוא נמי ראוי להתכבד בשכנגדה לפני האורחים תירצו בספר התרומות שזהו כללו של דבר כל שאילו נתבטל יהא ראוי להתכבד בו בפני כל אדם כחתיכת נבלה שנתערבה בשל היתר או חתיכת חטאת טהורה בשל חולין שאם תתבטל בחולין תהא כחולין ותהא ראויה להתכבד בה בפני כל אדם הרי א אינה בטלה והיינו רישא דברייתא דפרק הערל דקתני חתיכת חטאת טהורה שנתערבה במאה חתיכות של חולין כולן אסורות אבל חתיכת חטאת טמאה שנתערבה בחתיכות טהורות שאם תתבטל בתוך הטהורות לא תהא ראויה להתכבד בה בפני האורחים שהרי אינה ראויה אלא לזכרי כהונה [בלבד משום זכרי כהונה] לא חשבי לה ראויה והתיכה זו דוקא שאינה קטנה ולא גדולה יותר מדאי שאם היתה קטנה יותר מדאי אינה ראויה להתכבד בה ובגדולה יותר מדאי נמי לחתכה קיימא וכמות שהיא אינה ראויה להתכבד בה וראיה לדבר דמפרקינן בפרק התערובות (דף עג.) גבי שור הנסקל וליבטיל ברובא ומהדרינן בעלי חיים חשיבי ולא בטלי טעמא משום בעלי חיים אבל מת בטל ואע"פ שאפשר לחתוך ממנו הרבה חתיכות שהן ראויות להתכבד אפ"ה כיון דכמות שהוא אינה ראוי להתכבד אילו היה מת בטיל אלמא חתיכה בינונית בעינן וחתיכה בינונית נמי כי אמרינן דאינה בטלה דוקא בעוד שהיא שלימה אבל אם אחר שנפלה לקדרה נחתכה בטל חשיבותה ובטלה בששים כשאר האיסורין דהא אמרינן בפרק הניזקין (דף נד:) גבי אגוזי פרך ורמוני בדן באם נתפצעו האגוזים ונתפרדו הרמונים בטלים ומיהו דוקא בשנחתכה או נמוחה מעצמה אבל להתכה אסור דהוה ליה מבטל איסור לכתחלה ואם עבר ועשה כן במזיד אסורה לו ומותרת לאחרים וכן דעת הר"ם במז"ל בפט"ו מהל' מאכלות אסורות בשוגג מותרת אפילו לעצמו דלא קנסינן שוגג אטו מזיד וכדאיתא בפ' הניזקין (שם) הילכך נחתכה אחת מן החתיכות היא מותרת ממ"כ דאי של היתר היא הרי זו כשרה ואם אסורה היא הרי היא מתבטלת והיינו דאמרי' בפ' התערובות (דף עד:) חבית של תרומה שנתערבה במאה חביות אם נפתחה אחת מהן נוטל בה כדי דמע ושותה פירוש דכיון שנפתחה בטלה חשיבותה ועולה ממ"נ אלא שצריך ליטול ממנה כדי דמע בתרומה משום גזל השבט ואם נאבדה אחת מהן כולן מותרות דכיון דמאי דאמרינן דלא בטיל מדרבנן הוא כל היכא דנאבדה אחת מהן תלינן לקולא כדאמרינן בפרק התערובות [דף עד.] טבעת של ע"ז שנפלה במאה ונפלה אחת מהן לים הגדול כולן מותרות דאמרינן הך דאיסורא נפל מיהו מהתם משמע דלא שרינן בנפלה אחת מהן אלא לאכול אותן שנים שנים דכל שעתא ושעתא ואי אכיל דהיתרא ודילמא לא אכיל דאיסורא כלל אבל אחת אחת לא דתנן התם קרב ראש אחד יקרבו כל הראשין דברי רבי אליעזר ואיפסקא הלכתא כוותיה ואמרינן עלה לא התיר רבי אליעזר אלא שנים שנים אבל אחת אחת לא. וכתבו רבותינו הצרפתים ז"ל שלא אמרו בחתיכה שאינה בטלה אלא באסורה מחמת עצמה אבל אם נפל איסור בחתיכה ונתן בה טעם אע"פ שחתיכה עצמה נעשית נבלה בטלה בס' או ברוב לפי שאין האיסור שבה ראוי להתכבד בו לפני האורחים אע"ג דמשמע בשלהי ע"ז (דף עד.) שחתיכת בשר בחלב אינה בטלה משום דראויה להתכבד בפני האורחים שאני התם שכיון שנתבשלו בשר [בחלב] החתיכה עצמה איסור היא וסברא נכונה היא ולענין מאי דמשמע ממתניתין דחתיכה הראויה להתכבד בפני האורחים אינה בטלה ובסוף ע"ז [שם] משמע דתרתי בעינן דבר שבמנין ואיסורי הנאה אפרשנו שם בס"ד: הדרן עלך גיד הנשה

כל הבשר אסור לבשל בחלב. דאף על גב דאמר רחמנא גדי הוא הדין לחיה ועוף ומפלג פליגי בה לקמן [דף קיג.] איכא למאן דאמר דאורייתא ואיכא למ"ד דרבנן והקשו בתוס' אמאי לא תנא נוהג בחולין ובמוקדשין כדתנן באידך פירקין דהא בתוספתא תניא בהדיא בשר בחלב נוהג בארץ ובחו"ל בפני [הבית ושלא בפני] הבית בחולין ובמוקדשין וכי תימא לא איצטריכא ליה דבבשול מוקדשין ליכא איסור כלל ואמאי תיסק אדעתין דלא לנהוג ביה איסור בשר בחלב ליתא דהניחא למ"ד דאבישול [בשר בחלב לעולם לקי ואפילו לא אתי לידי אכילה] אלא למאן דאמר [דף קיד.] דכל היכא דאאכילה לא לקי אבישול נמי לא לקי הוה ליה לאשמעינן שאם בישל בשר גבוה בחלב ואכלו דלוקה דאאכילה נמי לקי לפי שאיסור בשר בחלב חייל על איסור מוקדשין איכא למימר דהא תנא ליה דכיון דתנן כל הבשר (א) תו לא איצטריך למיתני נוהג בחולין ובמוקדשין דבכלל כל הבשר איתנהו נמי למוקדשין ונוהג בארץ ובחוצה לארץ נמי לא איצטריך ליה למיתני דכיון דחובת הגוף היא פשיטא דנוהגת בכל מקום ובכל זמן והא דתני להו כולהו באידך פרקי אגב גררא דחד מינייהו תנגהו אבל הכא דחולין ומוקדשין דהוה צריכא ליה תנגהו בלשון כל הבשר (ב) תו לא איצטריך ליה למיתני אידך וכי תימא אכתי אמאי לא נקט לישנא דאידך פרקי דלימא בשר בחלב נוהג וכו' בחולין ובמוקדשין כי היכי דתנא גיד הנשה נוהג כסוי הדם נוהג אותו ואת בנו נוהג היכא למימר דהנהו איסורייהו ידיע ומש"ה תני במאי נהיגי אבל הכא לפרושי גופה דאיסורא איצטריך לומר שבישולו בלבד אסור ואפילו לא אכלו שלא תאמר בישול שאסר הכתוב היינו דוקא באכלו קמ"ל דאפילו לא אכלו מוזהר על בישולו: **ואסור** להעלות בשר עם הגבינה על השולחן חוץ מבשר דגים וחגבים. דילמא אתי למיכלינהו בהדי הדדי

במאי עסקינן בשקדם וסילקו רבא אמר אפילו *תימא לא קדם וסילקו הוי מין ומינו ודבר אחר וכל מין ומינו ודבר אחר סלק את מינו כמי שאינו ושאינו מינו רבה עליו ומבטלו) :

הדרן עלך גיד הנשה

כל °*ה‎בשר אסור לבשל בחלב חוץ מבשר דגים וחגבים ואסור א להעלותן עם הגבינה על השולחן חוץ מבשר דגים וחגבים והנודר

נר מצוה

[דף קג: תהמא]

רש"י

בשקדם וסילק. האיסור קודם שנתן החתיכות אחרות בקדירה לכך אם היא נתנה טעם ברותבה חוזרת ואוסרת דאי לא במאי מיתסרי ואשמעינן דחתיכה עצמה נעשית נבלה לאסור האחרון: הוי מין ומינו. הנבלה והשחוטה: ודבר אחר. התבלין והרוטב זה: סלק את מינו. דהיתר כמי שאינו בקדירה שאינו לא מבטלו ולא מוסיפו ונשארו הנבלה והרוטב ובטלין הנבלה ברוטב ובקיפה לכך אם נתנה טעם תחילה בחתיכה או אותה חתיכה נותן טעם וצריך שיהא ברוטב ששים לבטל גם אותה חתיכה:
הדרן עלך גיד הנשה

כל הבשר אסור *לאכלו בחלב. אע"ג דכתיב גדי ה"ה חיה ועוף: ואסור להעלותן.

שלטי הגבורים

א כדין אכילת גבינה אחר בשר לדברי ר"ת לפי מה שכתבו המפרשים אכל בשר בין של בהמה וחיה ועוף לא יאכל גבינה אחריו אפי' קנח והדיח פיו עד שישהה כשיעור שמזמן סעודת הבקר עד סעודת הערב שהוא שש שעות וכן כתבו ר"ת ומיי' פ"ט מהלכות מאכלות אסורות והרשב"א והרא"ש וטור והר"ן ומרדכי וכהי נהוג עלמא וכתב הר"ן מיהו נראה שמי שאכל בשר ושהה קצת ואח"כ מצא בשר בין שיניו שא"צ שהייה כדי סעודה מאותו זמן שנטל הבשר משם הלא מאכילה ראשונה חשבינן ליה לזמן שהוי ומיהו קנוח הפה מיהא צריך וטעם הדבר למה צריך לשהות כל כך פליגי ואיכא נפקותא בפלוגתייהו רש"י כתב מפני שהבשר מוציא שומן ומושך הטעם עד זמן ארוך ולפ"ז הטעם אפי' אם שהה כשיעור ה יש בשר בין השינים צריך להסירו ובתוך הזמן אפי' אין בשר בשינים אסור וגם לפי זה ה"ה לא אכל הבשר אלא שלעסו לתינוק א"צ להמתין דכיון שלא אכלו אינו מוציא טעם ומיי' פ"ט מהל' מאכלות אסורות נתן טעם לשהייה א מפני הבשר שבין השינים ולפי דבריו לאחר ששהה כשיעור מותר אפי' נשאר בשר בין השינים וכתב הטור וטוב לחוש כתומרי שני הטעמים וסמ"ג לאוין קמ"א כתב בשם ר"י דהא דצריך להמתין לאכול גבינה אחר בשר עד סעודה אחרת אינו מדבר בסעודה שרגילין לעשות אחת שחרית ואחת ערבית אלא אפי' אם סילק מיד ובירך וחזר לאכול מותר שלא חלקו חכמים וכן כתבו בשם ראבי"ה וכ"כ המרדכי ור"ת כתב בשם ה"ג דגבינה אחר בשר מותר לאכול מיד בלי שהייה כלל אלא שצריך קנוח והדחה וכתב המרדכי שכ"ה דעת רא"ש שאפי' באותה סעודה עצמה יכול לאכול גבינה אחר בשר אף בקינוח והדחה והרמב"ן כתב דבשר עוף ואח"כ גבינה שרי למיכל מיד בלא קינוח הפה ובלא נט"י בין ביום בין בלילה אבל בשר בהמה ואח"כ גבינה אסור עד סעודה אחרת ולדברי הרמב"ן גם גבינה אחר היה מותר לאכול באותה סעודה כמו שמותר לאכול גבינה אחר בשר עוף לדידיה והא דכתב הרשב"א בשם הרמב"ן דגבינה אחר חיה ועוף נאכלין בלי הדחה וקנוח הוא משום דכיון דס"ל להרמב"ן דחיה ועוף דינן שוין והיכא שאכל בשר עוף אחר גבינה או חיה אין טעון הדחה וקנוח הכי נמי לדידיה דאין חלוק בין אכל הבשר קודם גבינה או הגבינה קודם הבשר דינן שוה שאינן צריכין קינוח והדחה :

עין משפט

א מיי' פרק ט מהל' מאכלו' אסורות סמג לאוין קמא טור י"ד סי' פט :

דף ק:

[דף רצו ע"ב]

נרש"י שבגמ' איתא לבשל

הגהות הב"ח

(א) על תיבת תו רשום קו : (ב) על תיבת תו רשום קו :

המאור הגדול

[דף קא ע"א] ה"ג ומאן האי תנא דאיסור כולל באיסור קל לית ליה באיסור חמור אית ליה כגון עולה ושור הנסקל דהוא איסור חמור דאסור בהנאה ואתכלל איסורא בשאר החתיכות וא"ת דלמא משום דאית ליה איסור מוסיף הוא ומנו דאיתוסף ביה בהאי גיד איסור הנאה איתוסף ביה איסור אכילה דהא אפי' מאן דלית ליה איסור כולל באיסור מוסיף מודה לא ס"ד דאי ס"ד משום איסור מוסיף אדאשמעינן עולה ושור הנסקל לשמעינן גיד הנשה בחלב דאיתוסיף נמי ביה איסור הנאה אלא לאו משום דאית ליה איסור כולל באיסור חמור הוא ואוקמה רבא כר"י הגלילי והא דתניא שבת ויוה"כ וכו' וכן הא דשלח רב יצחק בר נוורי משמיה דרבי יוחנן קס"ד מעיקרא לאוקומה באיסור כולל משום דשבת קביעא וקיימא כדמפרש אביי טעמיה ויוה"כ מבתר הכי אתי וחייל עליה באיסור מלאכה מגו דאתכלל באיסור אכילה ודחייה רבא להאי סברא משום דסוף סוף בהדי הדדי אתי ובאיסור בת אחת כ"ע מודו דהא אפי' מאן דלית ליה איסור כולל ואיסור מוסיף אית ליה איסור בת אחת כדאיתא ביבמות בפ' ארבעה אחים אלא אמר רבא נוירה הי' ויוה"כ דהוי הוה ועלה א"ר יוחנן הזיד בשבת ושגג ביוה"כ פטור מקרבן חטאת לפי שקדושה דחויה היתה והשתא דאתית להכי לא צריכינן לאפוכי לברייתא ור' יוחנן לא אמר לדברי ר"י הגלילי לעולם ולא למאי דאפכן ואי קשיא לך היכי קאמר ר"ע שבת ויוה"כ אינו חייב אלא אחת והא אמר שמואל בפ' כל הבשר קסבר ר"ע איסור חל על איסור וכ"ש באיסור בת אחת ויש להשיב ולומר שלא אמר ר"ע אינו חייב אלא אחת אלא בשעת הצוירה וכדשלח רב יצחק בר נוורי ור"י הגלילי ור"ע לא פליגי מר אמר חדא ומר אמר חדא ולא פליגי וקרובים דברינו לדברי ר"ח ז"ל בפ' שמועה זו אבל ה"ר שלמה ז"ל מקשי בה קושיא ומפרש אותה בענין אחר :

הדדי ואין הכי נמי דבשר דגים וחגבים אפילו (ג) לאכלו בחלב שרי אלא נקט תנא לאשמועינן דשאר בשר אפילו בהעלאה נמי [אסור] ואיצטריך למתני חוץ מבשר דגים [וחגבים] דאי לא *תנא הכי לא הוה תני קושטא דשריותא דאכילת בשר דגים וחגבים בחלב מרישא שמעינן לה דכיון דלבשלן בחלב שרי ממילא משמע דלאכלן בחלב נמי שרי דאיסור בשר בחלב בלשון בישול אפקיה רחמנא זה נראה לי: **הנודר** מן הבשר. כל הנודר אין דעתו אלא אחר לשון בני אדם שהוא קורא שם הדבר כך ואשמעינן דכל מין בשר אדם קורהו בשר חוץ מבשר דגים וחגבים ובגמ' יתבאר

רש"י

דילמא אתי למיכלינהו כי הדדי: מותר בבשר דגים וחגבים. דבנדרים הלך אחר לשון בנ"א וכל מין בשר קרוי בשר חוץ מבשר דגים וחגבים: ואינו נאכל. עם הגבינה: אמר ר' יוסי כו'. בגמ' פריך היינו ת"ק ומשני פירוש מאן ת"ק ר' יוסי הוא: בשולחן שאוכל עליו. דאיידי דממשמש בהו אתי לאתנוחי זה על זה: **גמ'** כל מידי דמימליך עליה שליח. כל דבר שאינו נשמע מן הסתם לא בתוך הכלל ולא מוציא מן הכלל כגון הכא כשאומר לשלוחו קנה לנו בשר בשוק אינו נשמע לו מן הסתם בשר עוף וגם אינו נשמע לו שלא יקנה בשר עוף אלא חוזר אל בעל הבית ואומר לו כלום אקנה בשר עוף אבל בשר דגים מוציא מן הכלל כי לא יחזור לשאול כלום אקנה בשר דגים כי אינם בכלל בשר: לא מצאתי אלא דלועין. ואינו לוקחן מיד כשמואלן אלמא אינו ירק דאי הוה ירק לא היה צריך לימלך כי ירק סתם אמר ליה לקנות: כן הדבר. משם ראיה שהוא מין ירק שאם לא מצא אלא קטנית אומר לא מצאתי ירק ובדלועין אומר לא מצאתי אלא דלועין אלמא שהדלועין נקראין ירק ולא הקטנית: דכייבין ליה עיניה. שהעינים כואבות לו: גמורות. שנגמרו בקליפתן: באפיקורן. דרך הפקר שאין נזהר בהן: הוא תני לה. כך קיבלה סדורה מרבו: והוא אמר לה. פירשה מסברא שלו דאפיקורן בלא קינוח שאם אכל זה ובא לאכול זה אין צריך ליטול ידיו ולקנח פיו אבל בבשר בהמה בעי קינוח כדלקמן שלא יהא כלום נדבק מן הראשון בחניכיו: מטלית. פי' לקנח בו: הא קא חזינן. שידיו ריקניות ואין דבוק בהן:

מקנה

נר מצוה עוד בס"ד: העוף עולה עם הגבינה

מן הבשר מותר בבשר דגים וחגבים: *העוף עולה עם הגבינה על השולחן ואינו נאכל כדברי בית שמאי ובית הלל אומרים לא עולה ולא נאכל אמר רבי יוסי (א) זה מקולי בית שמאי ומחומרי בית הלל באיזה שולחן אמרו בשולחן שהוא אוכל עליו אבל בשולחן שהוא סודר עליו את התבשיל נותן זה בצד זה ואינו חושש: **גמ'** *מדקתני הנודר מן הבשר מותר בבשר דגים וחגבים שמעינן *דעוף אסור על הנודר מן הבשר והוא הדין לקרבין ולבני מעיין וסתמא כרבי עקיבא דאמר כל מידי דמימלך עליה שליח מיניה הוא דתנן בנדרים הנודר מן הירק מותר בדלועין ור"ע אוסר אמרו לו לר"ע והלא אומר אדם לשלוחו קח לנו ירק והוא אומר לא מצאתי אלא דלועין אמר להם °וכן הדבר כלום אומר לא מצאתי אלא קטניות אלא שהדלועין בכלל ירק ואמרינן עלה* מאן תנא דפליג עליה דר' עקיבא רשב"ג הוא דתניא הנודר מן הבשר אסור בכל מיני בשר ובראש וברגלים ובקנה ובלב ובעופות ומותר בבשר דגים וחגבים רשב"ג אומר הנודר מן הבשר אסור בכל מיני בשר ומותר בראש וברגלים ובקנה ובלב ובעופות ואין צריך לומר בבשר דגים וחגבים וכן היה רשב"ג אומר קרבין לאו בשר ואוכליהן לאו איניש ומדסתם א לן תנא הכא כר' עקיבא שמעינן דהילכתא כותיה ואע"ג דלא קי"ל דיש סדר למשנה בתרי מסכתא ואיכא למימר דילמא סתם ואחר כך מחלוקת היא (א) ואין הלכה כסתם אפ"ה הוה ליה ספיקא דאורייתא וספיקא דאורייתא לחומרא הילכך הנודר מן הבשר אסור בכל מיני בשר ואינו מותר אלא בחגבים בלבד אבל בבשר דגים (א) אסור משום דממליך עלייהו שליחא והאי דקתני הכא מותר בבשר דגים אוקימנא בפרק הנודר מן הירק* כשהקיז דם וכייבין ליה עיניה בתחלת אוכלא דלא אכיל דגים דדגים קשין הם לתחלת אוכלא הא לאו הכי אסור אפילו בבשר דגים משום דממליך עלייהו שליחא. גרסינן בי"ט בפ"ק* השוחט ב את התרנגולת ומצא בה ביצים ב גמורות מותרות לאכלן בחלב: *תני אגרא חמוה דרבי אבא עוף וגבינה נאכלין באפיקורין וי"א באפקולים הוא תני לה והוא אמר לה בלא קינוח הפה ובלא נט"י: רב יצחק בר רב משרשיא איקלע לבי רב אשי אייתו ליה גבינה ואכיל ואייתו ליה בישרא ואכיל כי לא משי ידיה. אמרו ליה והא תני אגרא חמוה דרבי אבא עוף וגבינה נאכלין באפקולים פירוש מטלית עוף וגבינה אין בשר וגבינה לא (ב) אמר להו הני מילי בליליא אבל ביממא הא קא חזינא:

ת"ר

לשלוחו קנה לי בשר מן השוק אינו נשמע לו מן הסתם בשר עוף והוא נמלך בבעל הבית ושואל לו כלום אני לוקח לך בשר עוף: מיניה הוא. מין בשר הוא שהרי אומר לו קנה לי בשר ואם לא היה העוף מין בשר לא היה נמלך אם יקח ממנו דהא לאו בשר הוא: והוא אומר לא מצאתי אלא דלועין. ואינו לוקחן מיד כשמואלן אלמא לא קרו להו אינשי ירק דהא ירק סתם קא"ל ואי בכלל ירק הוא לא היה צריך לימלך: אמר להם וכן הדבר. ומשם אני מביא ראיה שהוא מין ירק שאילו לא מצא אלא קטנית לא היה משיב ואומר לו לא מצאתי אלא קטנית אלא לא מצאתי ירק ובדלועין הוא אומר לא מצאתי ירק אחר אלא דלועין ולמה אומר כן אלא שים לך ללמוד שהדלועין בכלל ירק: ואמרינן עלה. בפרק הנודר מן הירק הוא (דף נד:): **והא** דקתני הכא מותר בדגים וחגבים וכו' דדגים קשים לתחלת אוכלא. הולי העין נקרא אוכלא ודגים קשים בתחלת אותו חולי הא לאו הכי אסור בבשר דגים משום דממליך עלייהו שליחא דהכי אמרינן התם בפרק הנודר מן הירק (שם) שפעמים שאומר לשלוחו קנה לי בשר והוא משיבו *לא מצאתי אלא בשר דגים הלכך דוקא בשהקיז דם ובדכאיבן ליה עיניה הוא דמותר בבשר דגים הא סתמא אסור. וכתב הר"ס ב"ן ז"ל שם בהלכותיו דמהא שמעינן דכל כה"ג אזלינן בתר דעתיה דנודר ולא הוי בכלל נדר סתם אלא מידי דחזי ליה אבל מידי דלא חזי ליה לפום שעתיה ליתיה בכלל סתם נדר אלא א"כ משתמע נמי בהדיא אבל מכלל לא אתי שאין לנודר אלא מקומו ושעתו: **השוחט** את התרנגולת ומצא בה ביצים גמורות. שאינן מעורות בגידין כמו שכתבתי שם בפירקא קמא די"ט: מותרות לאכלן בחלב. דלא חשיבי בשר: **עוף** וגבינה נאכלין באפיקולים. זו היא גרסת הרב אלפסי ז"ל ופי' מטלית וגירסת הספרים באפיקורן כלומר דרך הפקר שאינו נזהר בהם וכדמפרש: הוא תני לה. כך [קיבלה] סדורה מרבו: והוא אמר לה. והוא פירשה מסברא שלו דמאי אפיקורן בלא קינוח הפה שאם אכל זה ובקש לאכול זה א"צ ליטול ידיו ולקנח אבל בבשר בהמה בעי קינוח כדלקמן שלא יהא נדבק מן הראשון בחניכיו: הא קא חזינא. שאין דבוק בידי כלום ודעת הר"ס במז"ל בפרק ט"ו מהלכות מאכלות אסורות שלא התיר אגרא בלא קינוח הפה ובלא נטילת ידים אלא גבינה ואח"כ עוף אבל עוף ואח"כ גבינה לא והכי מוכח עובדא דרב יצחק בריה דרב משרשיא דאייתו ליה גבינה ברישא ואכל והדר אייתו ליה בשרא ואכל כי לא משא ידיה ואקשינן עליה והא תני אגרא חמוה דרבי אבא עוף וגבינה נאכלין באפיקורן עוף וגבינה אין בשר וגבינה לא ואם איתא דאגרא אפילו למיכל עוף ברישא ואח"כ גבינה באפיקורן שרא מאי קושיא לימא להו דאה"נ דבשר וגבינה לא מיהו רב יצחק גבינה אכל ברישא וכה"ג אפילו למיכל בשר בתרה שרי אלא שמע מינה דלא התיר אגרא אלא גבינה ואחר כך עוף ומשום הכי דייקינן מינה דגבינה ואחר כך בשר לא והיינו נמי דאמרינן לקמן אכל בשר אסור לאכול גבינה ומדקאמר בשר בהמה משמע דאפילו עוף אבל הר"ס ב"ן ז"ל כתב דאגרא אפילו עוף ואחר כך גבינה שרא דלישנא הכי משמע דקאמר עוף וגבינה ואפילו הכי פרכינן לרב יצחק בריה דרב משרשיא דאם איתא דשרי למיכל בישרא בתר גבינה אדרבה אגרא לאשמועינן רבותא דשרי למיכל עוף ואחר כך גבינה טפי הוה ליה לאשמועינן רבותא דאפילו בבשר בהמה דאיכא איסורא דאורייתא מסכתת לה אפיקורן כגון דאכיל גבינה ברישא דשרי למיכל בשר בתרה ומדלא תנא אלא בעוף משמע דעוף וגבינה דלית בה איסורא דאורייתא הוא שהתירו באפיקורן בכל ענין כלומר אפילו עוף ואחר כך גבינה אבל בשר וגבינה בשום ענין (ג) לא ואפילו גבינה ואחר כך בשר ודאמרינן לקמן אכל בשר אסור לאכול גבינה היינו בשר בהמה דסתם בשר הכי משמע והא דתני אגרא עוף וגבינה נאכלין באפיקורן הוא הדין לחיה וגבינה כיון דקי"ל כרבי

המאור הגדול

רב יצחק בריה דרב משרשיא איקלע לבי רב אשי אייתו ליה גבינה ואכל אייתו ליה בשרא ואכל כי לא משא ידיה וכו' נקיטינן מהאי עובדא ומשמעתתא דאיתמר בהדין ענינא היכא דאכל בשר מקמי גבינה אי ההוא בשר דאכל בשר חיה ובהמה הוא צריך נט"י והוא דאכל בלילה וצריך נמי קנוח הפה בפת אי נמי בכל מילי בר מקמחא ותמרי וירקא והיכא דאכל ביממא קנוח הפה צריך נט"י לא צריך דהא קא חזי להו והיכא דאכל גבינה מקמי בשר בהמה וחיה צריך נט"י והוא דאכל בליליא אבל קנוח הפה לא צריך לפי שהגבינה מתעכלת מהרה מאחר שנכנסה לתוך הפה ואין לחוש לה משא"כ בבשר שהבשר של בין השינים נקרא בשר כדכתיב הבשר עודנו בין שיניהם לפיכך צריך קנוח הפה באכילתו אבל אם הקדים ואכל גבינה א"צ קנוח הפה מפני שיש לו עיכול הפה מיד ואי אכל ביממא לא צריך ולא מידי לא נטילת ידים ולא קנוח הפה: **עוף** וגבינה נאכלים באפיקורין ולא צריכי ולא מידי לא ביממא ולא בליליא אע"פ שהקדים עוף לגבינה משום דבשר עוף מדרבנן אי נמי אקולי אקילו כי היכי דאקילו בהעלאתו לב"ש והיכא דשהה ליה ו' שעות שיעור שהייה שבין סעודה לסעודה אע"פ שאכל בשר בהמה וחיה מותר לאכול גבינה בין ביום בין בלילה בלא נט"י ובלא קנוח הפה ולא אמר רב חסדא אכל בשר אסור לאכול גבינה אלא באפיקורן כלומר בלא נט"י ובלא קנוח הפה אבל בנט"י ובקנוח הפה הכל מותר ואם אכל גבינה מותר לאכול בשר בלא קנוח הפה אבל נט"י בליליא צריך מעובדא דרב יצחק בריה דרב משרשיא ועל זה הדרך מתיישבת כל השמועות כולן וכן פסק בעל ההלכות הראשונות ז"ל ומזה יתבאר לך מה שפסק הרי"ף ז"ל בהלכותיו על לא נכון (דרי"ף פי' דכי אמר רב הסדא אכל בשר וכו' היינו עד כדי ששהה כדי שיעור סעודה אחרת. כמו שפי' תוס' בד"ה עוף וגבינה). ולפי פירושנו זה השתבשו המפרשים (ד) זה שאמרו בגמ' אבל בין תבשיל לגבינה חובה בין תבשיל דהשתא לגבינה דמעיקרא וא"א לומר כן דהא דייקינן בגמ' בין כמה ישהה בין בשר לגבינה בין כמה [ישהה] בין גבינה לבשר גם המפרשים שפירשו (ה) ובתבשיל שאין בו [בשר] בעינו אלא טעם הבשר הוא שיש בו הכל שבוש הוא לפי מה שנהגו שלא לאכול גבינה אחר בשר בכל ענין וטעו בפירושיהם להעמיד מנהגיהם ומה שכתבנו היא המהוור וכן נהגו כל חכמי צרפת ומים אמצעיים שבין תבשיל לתבשיל רשות לנקיות דעלמא כגון ששהה בין זה לזה מעט אפי' שניהם של בשר או שניהם של חלב:

גי' מהר"ס הימא

א מיי' פרק ט מהל' נדרים טוש"ע י"ד סי' ריז:

ב מיי' פרק ט מהל' מאכלו' אסורות סמג לאוין קלב טור י"ד סי' פז:

דף קד.

[דף רצז ע א]

נדרים דף מט

שם

דף ז:

דף קה:

לא מצאתי אלא דגים

הגהות הב"ח

(א) נ"ב דבר זה: (ב) לאכלן בכ"ע: (ג) נ"ב פי' בכל ענין לאכלן באפיקורן: (ד) המפרשים שפירשו שזה כצ"ל: (ה) דמיירי בתבשיל כצ"ל:

שלטי הגבורים

א וכן כתב סרא"ש:

ב מדברי רבינו זמיי' א"א לברר מאי נינהו גמורות רק שכתב רבינו דצריך שלא יהיו מעורות בגידין אבל מעורות בגידין אסור לאוכלן בחלב כך כתב רבינו פ"ק די"ט ובפ' כל הבשר לא הזכיר חלוק זה דמעורות או אין מעורות רק כתב בסתם ואם מצא בה ביצים גמורות מותרות לאוכלן בחלב ויש לדקדק היאך פסק הרי"ף כר' יעקב דמחלק בין מעורות לשאינן מעורות ופליג עם ת"ק דס"ל ר' יעקב יחיד לגבי ת"ק ונמצא פוסק כיחיד לגבי רבים והרי סתם גבי אפרוח שנולד ביו"ט פסק כת"ק ולא רצה לפסוק כר"א ב"י דפליג עליה אע"פ דמשנת ר"א ב"י קב ונקי לא רצה לדחות דברי רבים מלפני דברי ראב"י שהוא יחיד והאיך הכא יפסוק כר' יעקב שהוא יחידאה לגבי ת"ק שהוא רבים ועוד למה זה גבי בשר בחלב לא הזכיר חילוק זה בין מעורות לשאינן מעורות אלא כתב בסתם דמותרות לאוכלן בחלב וכמו כן דברי הר"ן ז"ע דבפ"ק די"ט כתב דביצים גמורות שיש להם חלבון והלמון אע"פ שעדיין מעורות בגידין מותרים לאוכלן בחלב וכאן בפ' כל הבשר כתב הר"ן דכשהן מעורות הן אסורי':

לשון ריא"ז

השוחט את התרנגולת ומצא בה ביצים גמורות שנגמר החלמון שלהם אע"פ שהן מעורות בגידין מותרות לאוכלן בחלב שיצאו מכלל בשר וכב נים גמורות הן דומים כמו שביאר מז"ה בפ' ביצה:

תדושי אנשי שם

ד"ת (א) יש לעיין היכי קרי מחלוקת מתני' דירק דגם הוא סתם לן תנא כרשב"ג וקשיא סתמא אסתמא ואע"ג דבפ' ההולך מש"ע דמתני' דנדרים דירק מיקרי סתם ואח"כ מחלוקת מיהו כבר פירשו גם התוס' דמ"מ הוה ליה כרבים לגבי יחיד וה"ל לאקשויי קשיא הלכתא אהלכתא גם בדברי הרמב"ם ז"ל צ"ע שפסק לגבי נודר מן הבשר דהוי סתמא ולגבי ירק כהאי סתמא אחרינא דנדרים:

הגהות חוות יאיר

(א) ומ"מ עולה עם (הבשר) [הגבינה] שאפי' באכילה עמו שרי: (ב) ע"כ ר"ל גבינה והדר בשר דאי בשר תחלה המתנה בעי עי' תוס' ור"ן וכא"ש:

כרבי עקיבא דאמר [דף קיג.] חיה ועוף אינם מן התורה והא דנקט אגרא עוף משום דמודה ביה רבי יוסי לרבי עקיבא אבל לדידן דקי"ל כרבי עקיבא הוא הדין לחיה אבל הר"ס במז"ל כתב בפרק הנזכר לחיה כבהמה אע"פ שהוא עצמו ז"ל פסק כרבי עקיבא דחיה ועוף אינם מן התורה ואפשר שטעמו ז"ל לפי שבשר החיה דומה לבהמה : **בית** שמאי אומרים מקנח. מקנח הפה כלומר שיאכל איזה דבר ביניהם : ובה"א מדיח. פרש"י ז"ל הדחת הפה ולפי זה כיון דמסקינן דתרווייהו בעינן צריכין קנוח פה והדחת פה ונטילת ידים ואינו נראה דא"כ כי אמרינן קנוח הפה ונטילת ידים הוה לן למימר קנוח פה והדחת פה ונטילת ידים לפיכך נראה דמדיח היינו נטילת ידים וב"ש איירו בהכשר פה וב"ה בהכשר ידים וכולהו מודו דתרווייהו בעינן : והלכתא בכל מילי הוי קינוח הפה בר מתמרי וקמחא [וירקא]. דבכל חד מהני משטר קא שטר כלומר נדבק בחיך ואינו מקנח אותו וקימחא משום דרכיך טפי ומפריך כלומר מתפרך בפה ואינו מקנח הפה והחיך ובסמוך יתבאר האי קינוח אי סגי אפי' בין בשר וגבינה או דוקא בין גבינה לבשר : **אמר** רב חסדא אכל בשר אסור לאכול גבינה. משום דבשר מוליא שומן והוא נדבק בפה ומאריך בטעמו : בשר שבין השינים מהו. מי חשיב בשר לאסור גבינה עד שנוטלו : הבשר עודנו. אלמא בשר קרי ליה : אנא להא מילתא חלא בר חמרא. אנא לדבר זה אני גרוע מאבי כחומץ בן יין ויש שפירשו דכי אמר רב חסדא אכל גבינה מותר לאכול בשר אפילו בלא קנוח הפה קאמר לפי שאין הגבינה וטעמה נשארת בפה אלא נמוקת מאליה. ומיהו נטילת ידים בלילה דלא חזי צריך. ורב יצחק בריה דרב משרשיא לא עבד קנוח הפה כלל. דלגבינה ואח"כ בשר לא צריך. [והכי] קאמר אכל בשר אסור לאכול גבינה אא"כ נטל ידיו וקנח פיו ומיהו בהכי סגי אכל גבינה מותר לאכול בשר אפילו בלא קנוח פה וראיה לדבר מדאמרינן לקמן בסמוך [דף קה:] לא שאנו אלא בין תבשיל לתבשיל אבל בין תבשיל לגבינה חובה אלמא איכא תקנתא בין תבשיל לגבינה דלא צריך שהייה והיינו קנוח פה ונטילה ומר עוקבא דהוה שהי מסעודתא לסעודתא מדת חסידות היא שהיה נוהג בכך וזהו דעת בעל הלכות ור"ת והר"ז הלוי ז"ל אבל הרי"ף ז"ל פירש דכי אמר רב חסדא אכל בשר אסור לאכול גבינה היינו עד שישהה כדי שיעור סעודה אחרת וה"ק אכל בשר אסור לאכול גבינה עד שישהה כשיעור שבין סעודה לסעודה ולא סגי ליה בקנוח

נר מצוה תורה אור

ת"ר *ב"ש אומרים מקנח וב"ה אומרים מדיח ואסיקנא* דבית שמאי אומרים מקנח והוא הדין למדיח וב"ה אומרים מדיח והוא הדין למקנח ומר אמר חדא ומר אמר חדא ולא פליגי הילכך בעי קינוח והדחה והילכתא א בכל מילי הוי קינוח ב הפה בין בפת בין במילי אחרינא בר מתמרי וקימחא וירקא וסימנך תק"י : אמר רב חסדא אכל בשר אסור לאכול גבינה. גבינה מותר לאכול בשר א"ל רב אחא בר יוסף לרב חסדא בשר שבין השינים מהו קרי עליה °הבשר עודנו בין שיניהם כלומר הבשר שבין השינים בשר הוא : אמר מר עוקבא אנא בהא מילתא חלא בר חמרא אנא דאילו אבא כד הוה אכיל בישרא האידנא לא הוה אכיל גבינה עד °למחר כי השתא ואילו אנא*[בהאי] סעודתא לא אכילנא בסעודתא אחריתי אכילנא ושמעינן מהא דהאי דא"ר חסדא אכל בשר אסור לאכול גבינה דלא שרי למיכל גבינה בתר בשרא אלא עד דשהי ליה שיעור מאי דצריך לסעודתא אחריתי דלא אשכחינן מאן דשרי למיכל גבינה בתר בישרא בפחות מהאי שיעורא דהאמר עוקבא אע"ג דשהי ליה כי האי שיעורא קרי אנפשיה חלא בר חמרא : אמר רב אידי בר אבין אמר רב יצחק בר אשיאן ב מים ראשונים מצוה אחרונים חובה מיתיבי מים ראשונים ואחרונים חובה אמצעיים רשות מצוה לגבי רשות חובה קרי ליה גופא מים ראשונים ואחרונים חובה אמצעיים רשות מים ראשונים ניטלין בין בכלי בין ע"ג קרקע אחרונים אין ניטלין אלא בכלי ואמרי לה אין ניטלין ע"ג קרקע מפני שרוח רעה שורה עליהן איכא בינייהו קינסא שהן חתיכות קרשים מים ראשונים ניטלין בין בחמין בין בצונן אחרונים אין ניטלין אלא בצונן אבל בחמין לא מפני שהחמין מפעפעין את הידים ואין מעבירין את הזוהמא ודוקא *חמין שהיד סולדת בהן אבל פושרין לית לן בה. אמצעיים רשות אמר רב נחמן ל"ש אלא בין ג תבשיל ג לתבשיל אבל בין תבשיל לגבינה חובה איכא מ"ד דגמרינן (א) מיהא דרב נחמן דשרי למיכל גבינה ד בתר בישרא דהא בין תבשיל לגבינה קאמר ואי אסיר למיכל גבינה בתר בישרא הוה ליה למימר בין גבינה לתבשיל ולא לימא (א) בין תבשיל לגבינה והא לאו מילתא היא דלא אתא רב נחמן לאשמועינן אלא דמים אמצעיים חובה [בין בשר לגבינה] אבל אקדומי בשר לגבינה וגבינה לבשר מדרב חסדא שמעינן לה דקי"ל דהא דרב חסדא הילכתא היא דהא קא מקשינן מינה* לרבי יוחנן וקא [מדחינן] לדרבי יוחנן מקמה ואי לאו הילכתא היא היכי דחינן למימרא דרבי יוחנן מקמה ומתרצינן לה אליבא דרב חסדא אלא שמעינן דהילכתא היא והא דרב נחמן לא גמרינן מינה אלא דמים אמצעיים שבין גבינה לבשר חובה ותו לא מידי. אמר רב יהודה בר רב חייא מפני מה אמרו מים אחרונים חובה מפני שאדם אוכל אחר סעודתו מלח ויש בה מלח סדומית שמסמא את העינים אמר אביי ומשתכחא כי קורטא בכורא וכו' כדכתיבנא לה במסכת ברכות* ואפילו אם לא אכל מלח קבעו רבנן חובה משום *דמים ראשונים האכילו בשר חזיר מים אחרונים הרגו את הנפש וכו':

מתני'

רש"י

מקנח. בפת שאוכל בנתים : מדיח. במים : קימחא ותמרי וירקי. דרכין הן ואין מועלין לקינוח : בשר שבין השינים. מי חשיב [בשר]: להאי מילתא חלא בר חמרא. לדבר זה אני גרוע מאבי כחומץ בן יין : למחר כי השתא. מעת לעת : חובה. עליפא היא : אמצעיים. שנוטלין בין תבשיל לתבשיל לנקיות בעלמא : מצוה לגבי רשות. משום דתני לאמצעיים בהדייהו שהן רשות חשבינן ראשונים למיקרי גבייהו חובה אע"פ שאינה אלא מצוה : בין בכלי. מתחתיו לקבלן : קינסא. קיסמין קטנים למ"ד כלי הני לאו כלי הן למ"ד אין ניטלין על גבי קרקע שפיר דמי : מפעפעין. מרככין הידים ומבליעין בו הזוהמא : סולדת. נכוית : שיש בה מלח סדומית. וכי נגע במלח והדר נגע לעיניה מסמיא ליה לכך צריך ליטלם : כי קורטא בכורא. אינה מצויה אלא

אכל גבינה מותר לאכול בשר בקנוח הפה ונטילת ידים וכי אמרי ב"ש וב"ה מקנח ומדיח בכה"ג היא וכן דעת הר"ס במז"ל בפ"ט מהלכות מאכלות אסורות ולפ"ז רב יצחק בריה דרב משרשיא דאייתו ליה גבינה ואכל ואייתו ליה בשרא ואכל קינוח הפה עבד ודאמרינן לקמן אבל בין תבשיל לגבינה חובה. בין תבשיל לגבינה דמעיקרא קאמר אלא שהר"א ז"ל מספק ואומר שאפשר שלא אסר הרי"ף ז"ל לאכול בשר ואח"כ גבינה תוך שיעור סעודה אחרת אלא בלא קנוח הפה אבל בקנוח הפה שרי ותמיהני עליו שכיון שהרי"ף ז"ל הביא ראיה ממימרא דמר עוקבא אלמא ס"ל שלא מפני מדת החסידות בלבד היה עושה כן אלא מפני שורת הדין ואם איתא דבקנוח הפה סגי למה היה מיקל מר עוקבא יותר מאביו בכך והוה קרי נפשיה חלא בר חמרא ליעביד קנוח הפה ואבוה נמי לא הוה צריך לשהויי עד למחר ועוד שהרי בסמוך הולרך לפרש הרי"ף ז"ל דכי אמר רב נחמן בין תבשיל לגבינה חובה בין תבשיל לגבינה דמעיקרא קאמר ואם כדבריו לוקמה כפשטה (ג) בקנוח הפה ולפיכך הדבר ברור שהרי"ף ז"ל סובר דלבשר ואח"כ גבינה לא סגי קנוח הפה אלא שהייה בעינן וכבר פשט המנהג כדברי הרי"ף ומ"מ נראין הדברים שמי שאכל בשר ושהה קצת ואח"כ מצא בשר בין שיניו שאינו צריך שהייה כדי סעודה מאותו זמן שנטל הבשר משם אלא מאכילה ראשונה חשבינן ליה לזמן שהייה ומיהו קנוח הפה מיהת משמע דבעינן : **מים** ראשונים מצוה אחרונים חובה. [חובה] עדיפא ממצוה ולקמן מפרש מאי חובתייהו : בין בכלי. תחתיהן לקבלם : קינסא חתיכות קרשים. למ"ד דבעי כלי הכא לאו כלי הוא למ"ד אין ניטלין ע"ג קרקע סגי בקינסא : מפעפעין. מרככין את הידים ומבליעין בהן זוהמת התבשיל : סולדת. נכוית : אבל בין תבשיל לגבינה חובה : איכא מ"ד וכו'. כבר נתפרשה למעלה : דהא מקשינן מינה לר' יוחנן. בגמרא איתא : **מפני** מה אמרו מים אחרונים חובה מפני שאדם אוכל אחר סעודתו מלח. שאמרו חכמים אחר כל אכילתך אכול מלח וכיון דנגע במלח כי הדר יהיב ידיה אעיניה מסמא להו ולפיכך צריך לנטלן : ומשתכחא כי קורטא בכורא. אינה מצויה אלא קורט בכור וכתב הראב"ד ז"ל דכיון דמים אחרונים לא נתקנו אלא כדי להשמר מן הסכנה אינו מברך עליהם כשם שאינו מברך על שעה שהוא נשמר מן הסכנה ומיהו בברכות משמע דמים אחרונים מצוה נמי איכא דאמרינן התם בפרק אלו דברים (דף נג:) והתקדשתם אלו מים ראשונים והייתם קדושים אלו מים אחרונים וקשיא אשמעתין אלא שהרב ז"ל תירץ דהתם (ג) למברך וכשאכל דבר מזוהם שהוא צריך ליטול ידיו כדאמרינן התם כשם שכהן מזוהם פסול לעבודה כך ידים מזוהמות פסולות לברכה אבל כשלא אכל דבר מזוהם אי נמי לשאר המסובין אין בנטילתן מצוה אלא חובה משום מלח סדומית. וכתב רבינו האי ז"ל דכל דבר לא שהוא מסתבך בידים מיקרי דבר מזוהם ואחרים אומרים שכל דבר שאינו קרב לגבי המזבח קרי מזוהם ושאינו מזוהם הוא הדבר הקרב כדאמרינן בהמה שקרבה לגבי המזבח פסקה זוהמתה הלכך מי שאכל דבר מזוהם ובא לברך בהמ"ז מברך על נט"י כשם שמברך בראשונים ואיכא מ"ד דאחרונים כיון שאין צריכות כלי אינו מברך ענט"י אלא על רחילת ידים דלשון נטילה הוא מלשון כלי הקרוי נטלא ולא נהירא דאפילו רחילת ידים שאינה צריכה כלי מיקרי נטילה בלשון חכמים לפי שרוב הרחילות בכלי כדאמרינן עלה דהכי אגרא הוא דתני לה והוא הדין לה בלא קנוח הפה ובלא נטילת ידים אע"ג דהתם ודאי לא בעינן אלא רחילה ולפיכך אנו נוהגין לברך על נט"י בשחרית לתפלה אע"פ שאינן טעונות כלי. וכתב הראב"ד ז"ל דבנטילת ידים שבין תבשיל לגבינה מברכינן

שלטי הגבורים

לשון ריא"ז

א הבא לאכול בשר אחר גבינה צריך שיקנח פיו בפת או בכל דבר חוץ מן הקמח ומן הירקות ומן התמרים שאין ראוי לקנח בהם. ומז"ה אומר אף שאר הפירות כתמרים ואין שאר הפוסקים מורים כן וכן צריך להדיח פיו במים או ביין וגם צריך לרחוץ ידיו בלילה ולא ביום :

ב ואם שורה פת במים או ביין ואוכל שפיר מהני לקנות הפה או אוכל שום דבר שמקנחין בו ושותה מים או יין אח"כ וכן נוהג ב"י. מא"ז :

ג צריך נטילה אפי' ביום לפי שנדבק יותר מגבינה עצמה שאין צריכה אלא בלילה. מא"ז :

ד אכל בשר אחר גבינה הרמב"ן ס"ל דאפי' גבינה אחר בשר עוף וחיה נאכל בלא קינוח והדחה ואנ"ל בשר חיה ועוף אחר גבינה דודאי לדידיה נאכל בלא קינוח והדחה גם ס"ל דדוקא בשר עוף נאכל אחר גבינה ואפי' קודם אכל בשר בהמה שהיא דאורייתא אינה נאכלת בסעודה אחת לא קודם הגבינה ולא לאחר הגבינה לא בלא קנות והדחה ולא עם קנות והדחה שבכל ענין אינו נאכל הבשר של בהמה בסעודה אחת עם הגבינה וצ"ע לדבריו באיזה ענין הוי פלוגתא דב"ש וב"ה בקנות והדחה דהא לדידיה לא מצינו לעולם קינוח והדחה אם לא יאמר דפלוגתא דא הוי באוכל בשר בהמה וחיה אחר גבינה : ומיי' כתב דהאוכל בשר בהמה וחיה אחר גבינה צריך קינוח והדחה ואע"פ דבשר חיה לדידיה הוי נמי מדרבנן מ"מ דומה היא לבהמה והחמיר בה לענין זה כמו בשר בהמה אבל אם אוכל אחר גבינה בשר עוף א"צ לא קינוח ולא הדחה ולא נטילה ומדברי הרא"ש והר"ן והטור נראה דבכל גונן צריך קינות והדחה וקינות צריך לעשותו בין ביום בין בלילה והדחה לידים אם הוא ביום שיעיין ידיו שלא יהא שום דבר מהגבינה נדבק בהם סגי אבל אם הוא לילה שאינו יכול לעיין אותם היטב צריך לרחצם והטור כתב בשם הר"ר פרץ שיש לרחצם אף ביום לפי שפעמים שהגבינה שמנה ונדבקת בצלוחית הידים ולאו אדעתיה. ולר"ת ולס"ג האוכל בשר אחר גבינה אינו צריך לא נט"י ולא קינוח כלל ועיקר יהיה הבשר מאיזה ענין שיהיה ומהר"ם היה נוהג שלא לאכול בשר בהמה וחיה אחר גבינה עד סעודה אחרת משום מעשה שפעם אחד מצא גבינה בין שיניו והיה מיקל לאכול בשר עוף אחר גבינה וכשהוא צריך לקינות רבו המנהגים יש מי שאומר דקינוח הוא שילעוס פת ויקנח בו פיו יפה וכן בכל דבר שירצה חוץ מקמחא ותמרי וירקא לפי שהן נדבקים בחניכים ואין מקנחים יפה ואח"כ ידיח פיו ביין או במים וכתב סמ"ג דיש נוהגים לשרות פת ביין או במים ולאוכלו וזהו עולה בשביל קינות והדחה וכתב הטור דיותר טוב להיות כל א' וא' בפני עצמו. ומצוה מן המובחר היכא שאכל גבינה ורוצה לאכול בשר צריך להעביר מעל השולחן הלחם וכל המאכל שעלו עם הגבינה על השולחן ואח"כ יביא בשר ויאכל. מא"ז :

עין משפט

א מיי' פרק ט מהל' מאכלו' אסורות סמג לאוין קמא טור י"ד סי' פט : ב מיי' פרק ו מהל' ברכות סמג עשין כז טור א"ח סי' קס קעג קפא : ג מיי' פרק ט מהל' מאכלו' אסורות סמג לאוין קמא טור י"ד סי' פט :

נס"י בחרא

הגהות הב"ח (א) מהא כנ"ל: (ב) נ"ב ובדעביד קנות : (ג) נ"ב לא איירי אלא למברך :

דף קה:

בדף קח.

דף מד ע"ב

דף קי.

הגהות חוות יאיר (א) בלא"ג אין לגמור מכאן גבינה אחר בשר רק אחר תבשיל של בשר וכ"כ ר"ש :

מלחמת ה' המאור הגדול מברכינן

כתוב בספר המאור ומה שפסק הרב אלפסי ז"ל בחמי טבריא כחזקיה במס' ברכות בפ' אלו דברים כו' עד ואין זה בעיני נכון : **אמר** הכותב א"ל להשיב על זה בהרי מפורש בגמ' והרואה יבור לעצמו :

[דף קי ע"א] **ומה** שפסק הרי"ף ז"ל בחמי טבריא כחזקיה במס' ברכות בפ' אלו דברים לא נראה הדבר כן והא דא"ר יוחנן כל גופו טובל בהן ידיו לא כ"ש לטעמיה דחזקיה היא דאסר בחמי האור כלומר אודו לי מיהת בחמי טבריא והא דאמרי' אמר רב פפא בפסקינהו במנא כ"ע לא פליגי דאסור למאי דקאמר ר' יוחנן לדבריו דחזקיה הוא דקאמר הכי כלומר אם תמצא לומר דמי האור אסורין ה"ה לחמי טבריא היכא דפסקינהו במנא ואנן השתא דקי"ל כר' יוחנן בחמי האור שמנהגן של גדולי גליל כלישנא בתרא דאמרי' בגמ' מכלל דראשונים אע"פ שהיד סולדת בהן מותר הלכך כל חמי טבריא נוטלין בהן לידים ואפי' בת בירתא ואפי' במנא ותו לא מידי וה"ר שלמה ז"ל הפריש בין חמי האור לחמי טבריא ואמר כי אלו היתה להם שעת הכושר ואלו לא היתה להם שעת הכושר ואין זה בעיני נכון :

מברכינן [ברכה] אע"ג דקרי להו חובה משום דלא דמי לחובה דמים אחרונים. דהתם ליתא אלא משום סכנה אבל הכא מצוה איכא אבל אחרים אומרים דכה"ג לא מיקרי מצוה שאינן באין אלא להמנע מן העבירה ויש בגמ' בכאן מימרות הרבה בדיני נט"י וכתבן הרי"ף ז"ל בפרק ואלו דברים: **מתני'** צורר אדם בשר וגבינה. ואין חוששין שמא יתן אחד לחבירו ויפשע ויאכל כיון שאין מכירין זה את זה כדמוקמינן לה בגמ': **גמ'** אבל מכירין זה את זה אסור. דמתוך שרגילין זה בזה חיישינן שמא יתן לחבירו ויאכל בעוד שאוכל את שלו: מפני הרגל עבירה. שמא יבא לאכלו בבשר: ואם טש כל הפת כולה אסורה. שמא יבא לאכלה בחלב: עד שיוסק התנור. וה"ה דסגי בקנוח יפה דאי משום האי דמבלע ביה ליכא למיחש דהוה ליה נותן טעם בר נותן טעם בהיתרא ושרי לדברי מי שסובר דדגים אפילו נתבשלו בקערה מותר לאכלם בכותח כמו שיתבאר בס"ד [בסי' תתתנו] אלא דמשום דאורחיה דתנור בהסקה נקט הכי ואכתוב עוד בזה לפנינו בס"ד: ומסקינן דאי שני בהו ועבדינהו כעין תורא שרי. דכיון דשניהו מידע ידיע ולא אתי למיטעי: **מתני'** הכחל קורעו ומוציא את חלבו. בגמ' מפרש כילד קורעו: לא קרעו אינו עובר עליו. ללקות לא על אכילתו ולא על בשולו דלאו חלב מיקרי ובגמ' מפרש אי איכא *(למיחש) איסורא מדרבנן אי לא: הלב קורעו ומוציא את דמו. לא קרעו אינו עובר עליו. בלאו וכרת משום דבכריתות [דף כב.] מוקמינן לה בלב עוף דלית ביה כזית מיהו איסורא איכא והכי איתא בגמ' והיינו טעמא משום דדם הכנוס בתוכו *הוה כדם האברים שלא פירש דשרי לפי שכיון שהוא מכונס בתוכו הרי הוא כמונח בקופסא: המעלה את העוף עם הגבינה על השולחן אינו עובר עליו בלא תעשה. מפרשינן בגמ' אינו בא לידי ל"ת אפילו בשאכלן כאחד וסתמא כר"ע דס"ל דבשר עוף בחלב לא מיתסר אלא מדרבנן: **גמ'** אינו עובר עליו ומותר. אינו עובר מדאורייתא ומותר מדרבנן משום דאפילו לכתחלה באכילה לא מיתסר דאפילו נסחט ממנו ויצא אמרינן בגמ' דחלב שחוטה לא מיתסר אלא מדרבנן והאי כיון דמובלע ולא פירש אפילו איסור דרבנן ליכא והאי דאמור רבנן קורעו משום סרך בשר בחלב הוא דאמור אי נמי כדי שלא ירגיל בחלב שחוטה דמתסר מדרבנן: קיבה שנתבשלה בחלבה. קיבה של טלה או עגל שיונקים והחלב בתוכן: זה כנוס במיעיו. משילא מדדי בהמה חלב הוא וכחל אינו כנוס במיעיו שלא יצא מדדי הבהמה בחייה אלא מובלע בבשר הוא ולא בא לכלל חלב אלא דלכתחלה בעי קריעה מדרבנן: וסובר רש"י ז"ל דכי אמרינן דאינו עובר עליו ומותר דוקא בצלי אבל בקדרה [אפילו בלא בשר] אסור ולפי זה מתני' אפי' בצלי מתוקמא דאפילו בצלי בעי קריעה ובצלי דווקא הוא דאמרינן דאינו עובר עליו ומותר אבל בקדרה אסור וא"ה פליג עליה דרב נחמן דאמר בגמ' גילתא דאמרה ליה דבעיא למטעם בשר בחלב ואיהו אהדר ואמר זויקו לה כחלי כלומר שיצלו לה כחל נפוח כמות שהוא בלא קריעה כמו שנכתוב לפנינו בס"ד וכיון דעבד עובדא בהכי משמע דנקיטינן כותיה דקי"ל מעשה רב ואילו אנן מסקינן כרב דאמרי' עלה תנ"ה וקשיא הלכתא אהלכתא לפיכך נראה דמתניתין לקדרה ואפילו הכי אמר רב אינו עובר עליו ומותר דכיון דחלב שחוטה מדרבנן כי האי גוונא בדיעבד שרי: **והני** מילי שבשלו לכחל בחלבו בפני עצמו. דהתם הוא דשרי וכדכתיבנא אבל בשלו עם בשר אסור וכו'. והיינו טעמא

נר מצוה

מתני' *צורר אדם בשר וגבינה במטפחת אחת ובלבד שלא יהו נוגעין זה בזה רשב"ג אומר אף שני אכסנאין אוכלין על שלחן אחד זה בשר וזה גבינה ואין חוששין: **גמ'** וכי נוגעין זה בזה מאי הוי צונן וצונן הוא אמר אביי נהי דקליפה לא בעי הדחה מי לא בעי: רשב"ג אומר אף שני אכסנאין וכו': אמר רב חנן בר אמי לא שאנו אלא שאין מכירין זה את זה אבל מכירין זה את זה אסור גרסינן בפרק כל שעה שמותר לאכול* תניא אין לשין העיסה בחלב ואם לש כל הפת כולה אסורה מפני הרגל עבירה כיוצא בו אין טשין את התנור באליה ואם טש כל הפת כולה אסורה עד שיוסק את התנור ומסקנא* דאי שני ביה ועבדינהו כעין תורא שרי: (**מתני'** *טיפת חלב שנפלה על חתיכה אם יש בה בנותן טעם באותה חתיכה אסור ניער את הקדירה אם יש בה בנותן טעם באותה קדירה אסור: **גמ'** איתמר אפשר לסוחטו רב ורבי חנינא ורבי יוחנן אומרים אסור ושמואל *וריש לקיש אומרים מותר וסבר רב אסור הא איתמר כזית בשר שנפל ליורה של חלב אמר רב בשר אסור וחלב מותר ואי אפשר לסוחטו אסור *חלב אמאי (א) מותר חלב נבלה הוא הכא במ"ע כגון שנפל ליורה רותחת דבלע ולא פלט סוף סוף כי נייח הדר פליט בשקדם וסילקו. ואפשר לסוחטו תנאי היא דתניא טיפת חלב שנפלה על החתיכה כיון שנתנה טעם בחתיכה חתיכה עצמה נעשת נבלה ואוסרת כל החתיכות מפני שהן מינה דברי רבי יהודה וחכ"א עד שתתן טעם ברוטב ובקיפה ובחתיכות אמר רבי נראין דברי רבי יהודה כשלא ניער ולא כיסה ודברי חכמים כשניער וכיסה מאי לא ניער ולא כיסה אילימא לא ניער (א) ולא כיסה כלל מבלע בלע מפלט לא פליט אלא לא ניער בתחלה אלא בסוף לא כיסה בתחלה אלא בסוף (ב) קסבר אפשר לסוחטו אסור *מכלל דרבי יהודה סבר כי ניער מתחלה ועד סוף (ג) אסור אמאי והא לא בלע (ד) ולא פלט אימר לא ניער יפה ולא כיסה יפה אמר רבי נראין דברי חכמים בניער וכיסה מאי ניער וכיסה אילימא ניער וכיסה בסופו ולא ניער וכיסה בתחלה האמר רבי נראין דברי רבי יהודה בהא אלא ניער מתחלה ועד סוף כיסה מתחלה ועד סוף מכלל דרבנן סברי אפילו ניער לבסוף ולא בתחלה כיסה בסוף ולא בתחלה נמי מותר אלמא קסברי אפשר לסוחטו מותר): **מתני'** *הכחל א קורעו ומוציא את חלבו לא קרעו אינו עובר עליו הלב קורעו ומוציא את דמו לא קרעו אינו עובר עליו: *המעלה את העוף עם הגבינה על השלחן אינו עובר עליו בלא תעשה: **גמ'** הכחל קורעו וכו' *אמר ר' זירא אמר רב לא קרעו אינו עובר עליו ומותר ותניא נמי הכי כחל שבשלו בחלבו מותר קיבה שבשלה בחלבה אסורה ומה הפרש בין זה לזה זה כנוס במעיו וזה אין כנוס במעיו °והני מילי *שבשלו לכחל בחלבו בפני עצמו

רש"י

כעין קורט בכור: **מתני'** טיפת חלב שנפלה על חתיכה. אחת בקדרה ולא הגיס הקדרה ולא נחלק טעם הטיפה אלא לאותה חתיכה לבדה: אם יש בה בנותן טעם באותה חתיכה. דהיינו בששים כי בכך היא נותנת טעם אז אותה חתיכה נאסרת מיד ובשאר חתיכות לא איירי תנא דמתניתין ובגמרא פליגי בהו: ניער את הקדרה. שהגיס בה מיד קודם שקיבלה החתיכה טעם מן הטיפה דעתה נתערבה הטיפה בכולן: אם יש בה בנותן טעם באותה קדרה. כלומר אין כח בטיפה לאסור כלום אלא אם כן יש בה ליתן טעם בכל הקדרה: **גמ'** אפשר לסוחטו. איסור הנבלע בהיתר ונתן בו טעם ואסרו וחזר וביטל ההיתר הזה עם היתר הרבה שאיסור הנבלע בו אפשר ליסחט ממנו וליחלק בהיתר האחרון (אפשר לסוחטו ההיתר הראשון) מותר גם הוא מיהו לכתחלה אסור שאין מבטלין איסור לכתחלה אבל דיעבד שרי לאכול אף הראשון מפני שהאיסור נפלט ממנו: בשר אסור. כי החלב נתן בו טעם: חלב מותר. שהבשר לא נתן בו טעם כי הוא מעט: ואי ס"ד אפשר לסוחטו. לא אמרינן חזר לכמות שהיה אלא נעשה איסור עולמית: חלב אמאי מותר. הרי מעט חלב הנבלע בבשר נעשה נבלה וכשחזר ונפלט בשאר החלב הוה ליה מין במינו חלב איסור בחלב היתר ורב אית ליה דמין במינו לא בטיל: שנפל ליורה רותחת. דלא פליט מה שבלע: כשקדם וסילקו. קודם שתנוח: מפני שהן מינה. ומין במינו לא בטיל: ניער. הגיס כשמנער הקדרה מתפשט הטעם בכולו וכן המכסה אותה מפני שמי השולייס עולים על פיה ויורדין: אילימא לא ניער כלל. אמאי נאסרות האחרות מיבלע בלע ההיא חתיכה ולא פלטה את טעם החלב באחרות: לא ניער בתחלה. בתחלה קיבלה זו החתיכה טעם הטיפה ואח"כ ניער וחזרה ופלטה באחרות מה שבלעה: קסבר. רבי דקאמר נראין דברי ר' יהודה לאיסור: אפשר לסוחטו אסור. מפני שכולה נאסר וכל הנסחט ממנו אסור וחוזר [ואסור] אפילו הן אלף דמין במינו לא בטיל: מכלל. מדקאמר רואה אני את דברי רבי יהודה בזה שלא ניער בתחלה אבל איני רואה דבריו מה שאוסר אף בשניער מכלל דאיהו אף בשניער אוסר הא לא בלעה יותר מאחרות ואין בה שיעור לאסור כולן: אימר לא ניער יפה. בתחלה ובלעה מיד ונאסרת וחוזר ואוסר האחרות: ודברי חכמים. המתירין את הכל: בניער מתחלה ועד סוף. שמיד פשט טעם הטיפה בכולן ואין בה כדי לאסור כולם: מכלל. מדקאמר רואה אני את דבריהן בניער בתחלה ואין אני רואה דבריהן בלא ניער בתחלה אלא בסוף [ומשום שיטה מכלל דקסברי אפשר לסוחטו מותר]. והשתא דקם ליה רבי בשיטתיה דר' יהודה דאפשר לסוחטו אסור ורב ורבי חנינא ור' יוחנן נמי סברי הכי הילכתא כרב באיסורא וכר' יוחנן לגבי ריש לקיש ועבדינן כר' יהודה בין באפשר לסוחטו לאסור בין מין במינו דלא בטיל דהא קאי נמי רבי בשיטתיה וגם רב ושמואל סברי הכי במס' ע"ז וכן רבא ואביי גבי חלא לגו חמרא בע"ז ובמס' פסחים ומיהו אם יש ברוטב יותר מששים של אותה חתיכה אז האחרות מותרות דכל מין ומינו ודבר אחר סלק את מינו כו' כדאמרינן לעיל: אינו עובר עליו. מדאורייתא ללקות לא על אכילתו ולא על בישולו דלאו חלב מיקרי: ומותר. לכתחלה באכילה אי בשלו דאפילו אם נסחט ויצא ממנו אינו אסור אלא מדרבנן דחלב שחוטה דרבנן והאי כיון דמבלע ולא פליט אפילו איסור דרבנן ליכא: קיבה. של טלה ושל עגל שיונקים ויש חלב בקיבתו: זה כנוס במעיו. ומשילא מדדי בהמה חלב הוא וכחל אינו כנוס במעיו כלומר לא יצא מדדי הבהמה בחייה ולא נאסר אלא מובלע בבשר ולא בא לכלל חלב: הכי אמר רב אינו עובר עליו ומותר

הא ששנינו טיפת חלב שנפלה על חתיכה לא הזכירה הרי"ף ז"ל מפני שבתחלת חבורו בהלכות היה מסופק אם הלכה כר' יהודה דאמר מין במינו לא בטיל אם לא ואף רבינו שלמה ז"ל היה סובר שהלכה כר' יהודה וכבר ביארנו במס' פסחים שאין הלכה כר' יהודה. ואנו צריכין לבאר העיקר בדברים הללו קי"ל באפשר לסוחטו כרב ור' חנינא ור' יוחנן משום דשמואל וריש לקיש במקום רב ור' יוחנן ליתנהו ועוד שהרי הכריע רבי כדברי ר' יהודה דסבר לה אפשר לסוחטו אסור ועוד כל ספק בשל תורה להחמיר הלכך טיפת חלב שנפלה על חתיכה ולא ניער בתחלה אלא בסוף אע"פ שלא נתנה הטיפה של חלב טעם בכל החתיכות כולן אסורות מאחר שנתנה טעם מתחלה באותה חתיכה שנפלה בה הטיפה ואם אינה חתיכה גדולה שראויה להתכבד בפני האורחים בטלה בס' אע"ג שנעשית נבלה משום דקי"ל כרבנן דאמרי מין במינו בטיל אף זו בטלה ולא קי"ל כר' יהודה אלא כרבנן דפליגי עליה בברייתא דטיפת חלב ולא כרבי שהכריע ביניהם ולא כרב דאמר חתיכה עצמה נעשית נבלה ואוסרת כל החתיכות כולן מפני שהן מינה אפי' הן אלף ואף לא כרבא דאמר כל מין ומינו ודבר אחר סלק את מינו כמי שאינו משום דאליבא דר' יהודה אמרה לשמעתיה ובפירוש קאמר קסבר ר"י ולא קי"ל הלכה למעשה כרבא אלא ביין נסך בלחוד ואם ניער את הקדרה מתחלה ועד סוף קי"ל כרבא דאמר עד שתתן טעם טיפת החלב ברוטב ובקיפה ובחתיכות ולית דחש לה לדר' יהודה דאמר אימור לא ניער יפה יפה מתחלה חדא דרבים פליגי עליה ועוד דהא רבי נמי הכריע שלא כדבריו וזה שאמר ליה רב אחא מדפתי לרבינא ממאי דבאפשר לסוחטו פליגי דלמא במין במינו פליגי משום שהיה רב אחא מדפתי סבור לומר שזה שאמרו חכמים בברייתא עד שתתן טעם ברוטב ובקיפה ובחתיכות לא על טיפת חלב אמרו אלא על החתיכה שנפלה בה האיסור ונעשית נבלה וכגון שלא ניער בתחלה אלא בסוף מש"ה אהדר ליה רבינא האי נראין דברי ר' יהודה ואין נראין מיבעי ליה כלומר על מה אמר רבי נראין דברי חכמים בשניער מתחלה ועד סוף והלא לא הוזכרה מחלוקתם כלל אלא בשניער בסוף ולא בתחלה אם החתיכה שנעשית נבלה בטלה ברוב במינה אם לא בזה היא שנחלקו ואם ניער מתחלה ועד סוף לא שמענו שיש מחלוקת בדבר והיה לו לומר אין נראין דברי ר' יהודה שיהא חולק בניער מתחלה ועד סוף לחוש שמא לא ניער יפה יפה ולא כיסה יפה יפה אלא לאו ש"מ באפשר לסוחטו פליגי במין במינו לכ"ע בין לר' יהודה בין לרבנן דהכא לא בטיל ומאי עד שתתן דקאמרי רבנן עד שתתן טיפת חלב טעם ולא עד שתתן החתיכה:

שלטי הגבורים

א מיי' פ"ט מהלכות מאכלות אסורות ס"ג נמי כדברי רבינו אך פליג עמו בצלי דלרי"ף לא צריך קריעה כלל בצלי ולמיי' אפי' בצלי בעי קריעה קצת לכתחלה דהיינו קריעה שתי וערב בלא טיחת כותל ובדיעבד שרי ובשם ר"ת כתב הרא"ש ורוב הפוסקים דכחל שקרעו שתי וערב וטחו בכותל מותר לבשלו אפי' עם בשר בקדרה דחלב שחוטה דרבנן דלמא אתי למיכל בשר בחלב וכיון שהוציא את החלב כל מה שיכול להוציא תו ליכא למיגזר. לא קרעו כהלכותיו אלא שקרעו קצת ובשלו בקדירת בשר בדיעבד שרי לכתחלה אסור לא קרעו כלל ובשלו עם בשר אסור מדרבנן עד ס' ובחלו מן המנין ואם לא בשלו לבדו בלי בשר כלל או שבא לצלותו מותר לכתחלה במקצת קריעה כיון שאין החלב כנוס עוד בכחל כמו שהיה ואע"פ שחוזר ונבלע בתוכו לא גזרו בו חכמים כיון שאין בשר עמו ולא נשתנה טעם הכחל מפני בליעה זו וליכא למיגזר אטו בשר בחלב ומ"מ אין חלוק לקדרה בלא בשר ובלא דאמאי אית לן לאקולי טפי בצלי מבקדרה בלא בשר דגימא דלצלי לא בעי קריעה כלל ולקדרה בלא בשר ליבעי קריעה קצת אי משום דנפלט החלב לא שייכא פליטה בצלי אלא בדם משום דמשרק שריק והאור שואבו אבל אם נפל החלב או חלב על צלי לא אמרי' דנפלט והאור שואבו אלא מפעפע ויורד ונכנס בתוכו וכן כתב בספר המאור והעיד שמצא מכתב ידו של ר"ת כתוב שם משמו דאין חלוק בין צלי בין קדרה בפני עצמו כדאמרי' דלא אשכחן בחלב ושמנונית הפרש בין צלי בין לקדרה ויש שכתבו בשם ר"ת דצלי ולקדרה בלא בשר מותר לכתחלה בלא קריעה ומיהו עכ"פ שקדרה שבישל בה הכחל היא אסורה לבשל בה בשר ויש שהיו רגילין ליחד קדרה לכחל בלבד ולמפרשים לפי מה שהבין הר"ן אם קרעו שתי וערב וטחו בכותל מותר לבשל אף עם בשר בקדרה ואם עבר ובשלו בלא קריעה בין שבשלו בקדרה בלא בשר בין שבשלו עם בשר אוסר עד ס' ובלא בעי קריעה לכתחלה ואם לא קרעו בצלי מותר ואחרים כתבו בשם רש"י וכמנהג רוב הפוסקים הבינו דברי רש"י כך דאם קרעו שתי וערב וטחו בכותל אין לו תקנה לעולם לבשלו עם בשר לכתחלה ולקדרה בלא בשר לכתחלה צריך קריעה שתי וערב וטיחה בכותל ואם לא קרעו וטחו בכותל אפי' בקדרה בלא בשר אוסר שהכחל הנפלט חוזר ונבלע ובצלי צריך נמי לכתחלה קריעה שתי וערב וטחו בכותל מיהו בדיעבד אם לא קרעו מותר בצלי וכתבו כל האחרונים שהמנהג הוא כרש"י בדין כחל ואין לאוכלו בקדרה כלל ועיקר ואפי' בקדרה לבדה אסורה פן יבשלו בה בשר אא"כ ולאו אדעתיה ובצלי אין לאוכלו לכתחלה רק ע"י

עין משפט

א מיי' פרק ט מהל' מאכלות אסורות סמג לאוין קמא טור י"ד סי' פח:
ב מיי' שם סמג שם טור י"ד סי' פח:
ג מיי' שם סמג לאוין קמא טוי"ד סי' צה:
ד מיי' שם סמג לאוין קמא טוי"ד סי' צב:
ה מיי' שם סמג לאוין קמו טור י"ד סי' פז וסי' צ:

[דף רצח ע"א]

כל זה אינו מן הלכות הרי"ף ז"ל ונמחק. ד"ת וכן ליתא כד' קושטאנטינא

ושמואל ור"ש ברבי וריש לקיש כ"ה בגמ' (צ"א)

הגהות הב"ח

(א) ג"ב כלל: (ב) נ"ב אמאי וכו' ולא פלט: (ג) נ"ב וכיסה מתחלה ועד סוף: (ד) לא בלעכלל אימר כ"ג ותי' ולאפלט נמחק:

הגהות חוות יאיר

(א) נ"ע דקקשי גם אי ס"ל אפשר לסוחטו מותר דע"כ מיירי מפני שנתבטל איסור ראשון בששים משא"כ במין במינו:

פי' וס"מ דלא קרעו אינו עובר עליו ומותר מתוך פי' האסר"י

טעמא דבפני עצמו שרי ובהדי בשר אסור לפי שכשהוא מבשלו עם חתיכות אחרות מקבלות טעם ממנו ואדם טועם בהם טעם בשר בחלב ומחלפי בבשר בחלב ומש"ה אסורות אפילו בדיעבד וכיון שנאסרו אוסרות הכחל אבל כחל שבישלו בפני עצמו בין שקרעו או לא קרעו טעמו שוה והדבר ידוע שטעם חלב שבו מעצמו הוא ומש"ה בדיעבד שרי: **הא** דקתני קיבה שבשלה בחלבה אסורה קודם חזרה הוא. בגמ' אמרינן לקמן בסוף פרקין [דף קטז:] לא קשיא כאן קודם חזרה כאן לאחר חזרה: דפירשא בעלמא הוא כדבעינן למימר קמן. נראה מתוך דברי הרב אלפסי ז"ל שהוא מפרש מאי דאמרינן דפירשא בעלמא הוא היינו דנפיק ליה מתורת אוכל וחשיב כפירשא בעלמא ולא פירש רש"י ז"ל כן אלא דקיבת נבלה מותרת לפי שאינה מגופה אלא פרושה ממנה דהא מעלמא אתאי לפי זה בישלה בחלבה אסורה ולפנינו אאריך בזה בס"ד: **כיצד** קורעו א"ר יהודה קורעו שתי וערב וטחו בכותל. כובשו בידו לכותל כדי שיסחוט חלבו: הא קמ"ל (ג) דלא בעינן שתי וערב. ולאפלוגי אדרב יהודה אתא ולומר דמתני' דקתני קורעו קריעה כל דהו אמר דבהכי סגי: א"נ לקדירה. א"נ מודה לדרב יהודה דשתי וערב בעינן אלא דאי ממתניתין הוה אמינא דכי מהניא קריעה ה"מ לגלי אבל לקדרה לא קמ"ל דאפי' לקדירה מהניא קריעה ומדקאמר סתמא משמע אפילו עם בשר. ולגלי לא משמע מהכא אי צריך קריעה או לא ומיהו לקמן מסקינן דלגלי לא צריך קריעה כלל דהא אמר להו ר"נ זויקו לה כחלי כלומר בלא קריעה וכמו שנכתב עליה בס"ד ואיכא נוסחא דגרסי הכא הא קמ"ל דלא בעי שתי וערב אלא לקדרה וה"פ דר' אלעזר בגלי קאמר דבקריעה כל דהו סגי ולא פליג אדרב יהודה דר"י לא איירי אלא לקדרה ור' אלעזר קמ"ל דלגלי סגי בקריעה כל דהו וזהו דעת הר"ס במז"ל שכך כתב בפ"ט מהלכות מאכלות אסורות הכחל שקרעו ומרק החלב שבו מותר לצלותו ולאכלו ואם קרעו שתי וערב וטחו בכותל עד שלא נשאר בו לחלוחית חלב מותר לבשלו עם הבשר ולפי זה מתני' דקתני קורעו לגלדין קתני לגלי בכל דהו ולקדרה שתי וערב: **גרסי'** בגמרא אמרה ליה ילתא לרב נחמן כל שאסר הקב"ה התיר כנגדו אסר דמא שרא כבדא וכו'. שהכבד הרי הוא כדם קרוש ויש לו טעם דם בעינא למיכל בשר בחלב אמר להו רב נחמן זויקו לה כחלי והא קתני הכחל קורעו לקדרה והא קתני שבשלו דיעבד אין לכתחלה לא ה"ה דאפילו לכתחלה נמי ואיידי דבעי למיתנא סיפא קיבה שבישלה בחלבה אסורה דאפילו דיעבד כמי לא תנא רישא שבשלו. והכי פירושו דרב נחמן אמר להו זויקו לה כחלי כלומר תנו לה כחלים נפוחים מרוב החלב שבתוכן שאין צריכין קריעה לגלי וזויקו מלשון ארמאי זוקני שבפרק אין מעמידין [דף לה:] שפירשו נפוחים ורש"י ז"ל מפרש מלשון שפוד וה"ק להו תנו לה כחל בשפוד ומקשינן והא קתני מתני' הכחל קורעו ומשנינן דההיא לקדרה ופרש"י ז"ל דהיינו טעמא משום דכי נפיק מיניה הו"ל חלב שחוטה ומיתסר וכי הדר מבלע ביה אסר ליה ודקתני לא קרעו אינו עובר עליו רב נחמן ס"ל כלישנא בתרא דרב דאיתמר בגמ' אינו עובר עליו ואסור וברייתא דקתני כחל שבשלו בחלבו מותר מוקמי לה בגלי כדכתיב ויבשלו את הפסח בדברי הימים [ב' לה] ופרכינן תו הא קתני בברייתא שבישלו דמשמע דוקא דיעבד והא ודאי לגלי הוא מדקתני מותר דאי בקדרה אמאי מותר הרי יצא החלב וחזר ונבלע זו היא שיטת רש"י ז"ל ולפיכך כיון דרב נחמן פליגא אדרב קמייתא דחי לה ז"ל מקמה דכיון דאמרינן עלה תניא כותיה דרב משמע דקי"ל כוותיה אע"ג דההיא ברייתא דמסייעין מינה לרב מתרץ לה רב נחמן אליביה הילכך נקיטינן לפי שיטתו ז"ל דלגלי בעי קריעה לכתחלה ואם לא קרעו מותר ולקדרה צריך קריעה שתי וערב וטחו בכותל ובהכי סגי אפי' לבשולי עם בשר אחר (א) ואם עבר ובשלו בלא קריעה בין שבשלו בפני עצמו או עם בשר אחר אסור

עצמו אבל בשלו עם הבשר אסור דקי"ל* כחל בששים וכחל מן המנין ובחל עצמו אסור והא דקתני קיבה שבשלה בחלבה אסורה קודם חזרה הוה אבל האידנא הא איפסיקא הילכתא בהדיא דמעמידין בקיבת הנבלה דפירשא [בעלמא] הוא כדבעינן למימר קמן: *כיצד קורעו אמר רב יהודה קורעו שתי וערב וטחו בכותל א"ל ר"א לשמעיה קרע לי ואנא איכול מאי קמ"ל מתני' היא הא קמ"ל דלא בעינן שתי וערב א"נ לקדרה והלכתא היכא דקרעיה שתי וערב וטחיה בכותל שרי לבשולי בקדרה והיכא דלא עביד ליה הכי שרי למטויא לכתחלה אבל לבשולי לכתחלה לא (אמר להו ר"נ לטבחיה זויקו כחלי לילתא והא אנן קורעו תנן ההוא לקדרה והא קתני שבשלו דיעבד אין לכתחלה לא ה"ה אפילו לכתחלה ומשום דקא בעי למיתני סיפא קיבה שבשלה דאפילו דיעבד תנא נמי רישא שבשלו

ריש"י

קודם חזרה הוה. בפרק אין מעמידין מוכח לחזר בו תנא דמתני' מהא דאסר קיבה שבשלה בחלבה כדמסיק דחלב כנוס בה: פירשא בעלמא הוא. ולא הוי חלב: קורעו שתי וערב. דלכתחלה בעי קריעה מדרבנן: וטחו בכותל. כובשו בידיו לכותל כדי שיסחוט חלבו: קרע לי. כחל קודם שתצלנו ואנא איכול: מתני' היא. דאמרה קורעו מתחלה ומותר: הא קמ"ל. (א) דקריעה בעלמא קאמר ליה או שתי או ערב לפי שהחלב הנוטף יוצא למטה ומפילא הרי הוא חלב ולא חוזר אליו ולא בעינן שתי וערב אלא רק לקדרה דהתם ודאי צריך להוציאו כולו לפי דכשהחלב יוצא הוי חלב גמור וחוזר ומתבשל עמו ודקתני לעיל כחל שבישלו מותר בצלי קאמר דצלי נמי קרוי בישול כדכתיב ויבשלו את הפסח: זויקו. שפודו תנו לה בשפוד כחל: ילתא. אשת רב נחמן: ההוא לקדרה. וטעמא כדפי' לעיל שחלב הנפלט חוזר עליו: והא קתני שבשלו דיעבד. והא ודאי שצלאו קאמר (ב) כדפי' מדקתני מותר דאי בקדרה אמאי מותר הלא החלב היוצא חוזר ונבלע: הלב

מלחמת ה'

ועוד א"ל ר"א לשמעיה קרע לי והנא איכול כו' א"ל ילתא לר"נ בעינא למיכל כו' עד ואף לבשלו לכתחלה מותר כו' דאקשינן עלה והא אנן תנן אינו עובר עליו כו': אמר הכותב יצא לו מן הדרך והפליג דהא סיפא ... דמשמע שלכתחלה צריך לקרעו ובגמ' לא קשיא להו אלא אינו עובר עליו ודאמרי' נמי ... קורעו וכו' לב הוא דבעי קריעה אבל כחל לא בעי קריעה אדרבה קשיא דמשמע דיעבד ... הא אמרי' כלישנא קמא היכי אתיא כלישנא קמא הא רב אמר מותר לכתחלה וברייתא ... לכתחלה לא והוה לן למידק מתחלה עליה דרב מאי דדיקא עליה דר"נ והא קתני שבשלו ... איתא כלישנא בתרא אתיא ומיהו אינו עובר עליו ואסור דקאמר רב אסור לבשלו לכתחלה וכך לשון הגמ' עצמו אינו מסכים לפירושו שאילו בא להפריש בין קדרה של בשר לקדרה ... כעינן שאמרו ביו"ט לא שאנו אלא לגלי אבל לקדרה אסור ובמנחות וכן לקדרה ואם ... בקדרה התיר לכתחלה לא אתיא כסוגיא דלעיל ומתני' לדידיה לקדרה של בשר הוא ... אכילה קתני וכיון שכן אנן אסוגיא דלעיל סמכינן ואדר' זירא אמר רב ולאוזרא וגם אבל הפי' הנכון והמחוור דר"נ לגלי הוא שהתיר בלא קריעה כלל והקשי' עליה מגמתני' ומתני' לקדרה פי' כמשמעה כלומר בין של בשר בין שאינה של בשר אשמעינן ר"א דמתני' דוקא לקדרה הא לגלי לא בעי ולא כלום ואקשינן נמי מברייתא דקתני הכחל שבישל דיעבד מכדי תנא בתרא אהיתירא דכחל קא מהדר להפריש בין חלב לחלב הקיבה ואי ס"ד מותר ליתני הפרש שבין זה לזה שהכחל מותר ואפי' לכתחלה והקיבה אסור לעולם ומפרקי' אין ... למתני סיפא בדיעבד תנא נמי רישא בדיעבד לא תטעה לומר שאף קיבה לכתחלה ודיעבד ... שלא שנה כאן היתר כחל אלא בדיעבד בקדרה על כרחך אתה למד שהקיבה אסורה אפי' ... שאין הפרש בקיבה בין גלי לקדרה נמצאת אתה למד בהלכות כחל דלקדרה של בשר בלא כותל אסור ואוסר והיינו דר"נ בפ' גיד הנשה ובקריעה כדינו מותר לכתחלה והיינו דר"א ומשמע בכל קדרה והיינו ברייתא דקתני הכחל קורעו ומוציא את חלבו והלב קורעו קתני ... אפי' לקדרה של בשר אף כחל לקדרה של בשר ומתני' נמי לקדרה היא אפי' עם הבשר ... מוציא את חלבו לא הצריך דבר אחר עבר ולא קרעו אינו עובר עליו לעולם בלא תעשה ... עצמו והיינו כגון לקדרה בלא בשר אבל בקורעו ומוציא את חלבו לגמרי הכשירתו אפי' ... לא יצא חלבו יפה יפה דהא קתני קורעו ומוציא את חלבו אלמא חלבו יצא הוא ממנה ... וטחו לא קרעו וכו' ואלמלא לא יצא יפה יפה לכתחלה היה אסור אפי' בפני עצמו ולקדרה ... וערב וטחו ואם לא קרעו אינו עובר עליו ומותר והני מתני' כרב והיינו דתניא קרע ... והיינו דרב נחמן דילתא ואין מחלקין בשום איסור והיתר בין קרעו שתי בלא ערב או ... קרעו כלל בין לכתחלה בין דיעבד שכל מדות חכמים כך הם לעולם באיסורו עומד עד ... שתי וערב וטחו בכותל זהו הדרך הטוב והישר שדרך בו רבינו הגדול ז"ל והשמועות עצמן ... בדרכן ופירשן ונתקיימו כל הדברים כפשוטן ומשמען שכולם נתנו מרועה אחד:

המאור הגדול

אמר ר"א לשמעיה קרע לי ואנא איכול מאי קמ"ל תנינא מתני' היא הא קמ"ל דלא בעיא שתי וערב א"נ לקדרה כך היא הגירסא בספרי הגאונים ובהלכות הרי"ף ז"ל וכך היא פירושה הא קמ"ל דלא בעיא שתי וערב אלא שתי או ערב ומפלג עליה דרב יהודה אי נמי י"ל דלא פליגי ולעולם שתי וערב בעיא והא קמ"ל דבקריעה מותר אפי' לקדרה של בשר שלא תאמר משנתינו במבשל כחל בפני עצמו קמ"ל ר"א דמתני' במבשל כחל עם בשר היא ואהדין לישנא בתרא סמכינן דלא שרינן כחל עם הבשר אלא בקריעת שתי וערב: אמרה ליה ילתא לרב נחמן בעינא למיכל בשרא בחלבא אמר להו זויקי לה כחלי פי' בשלו לה כחל נפוח בחלבו שלא נקרע כדאמרי' במס' ע"ז הני ארמאי זוקנאי ופירושו נפוחים וכ"כ בעל ספר הערוך ואקשינן עלה דר"נ והא אנן תנן קורעו ופריק ההיא לקדרה כלומר לבשל עם הבשר צריך קריעה אבל בפני עצמו אינו צריך קריעה אע"פ שבשלו בקדרה וכן נראה מדברי ר"ח ז"ל פי' ההיא לקדרה של בשר והא קתני כחל שבשלו בחלבו דיעבד אין לכתחלה לא ה"ה אפי' לכתחלה ולהאי פירושא דפריש ר"נ למתניתא שמעתא דרב נמי הכי מפרשא אמר רב אינו עובר עליו ומותר כלומר פעמים שאינו קורעו כלל ולא מיבעיא דלא מיחייבו עליה אלא באכילה נמי מותר ואף לבשלו לכתחלה מותר בלא קריעה והיכי דמי כגון שבשלו (שלא) בפני עצמו שלא עם הבשר ומתני' פעמים פעמים קתני כלומר פעמים הכחל צריך קריעה היכי דמי כגון שבשלו עם הבשר ופעמים שאינו צריך קריעה ומותר אפי' לכתחלה כגון שבשלו בפני עצמו ואיידי דבעי מיתנא סיפא ולא קרעו תנא רישא נמי לא קרעו והא דאקשינן עלה והא אנן תנן אינו עובר עליו מעבר הוא דלא עבר הא איסורא איכא הכין פירושא סתם שנינו לא קרעו אינו עובר עליו אבל איסור יש בו וכשם שאתה אומר לא קרעו אינו עובר עליו בכל ענין אפי' עם הבשר דקי"ל חלב שחוטה דרבנן כך זה שאתה אומר הא איסורא איכא בכל ענין אפי' בישלו בפני עצמו ומשני בדין הוא דאיכא צד דאיסורא נמי לית ביה בלא קריעה והיכי דמי כגון דבשליה באנפי נפשיה דאי בהדי בשרא בשליה הא קי"ל כחל בס' אבל תנא דמתני' מלתא פסיקתא קתני ולא חשש לברר ולהפריש בין בישול לבישול משום דבעי למיתנא סיפא הלב קורעו ומוציא את דמו לא קרעו אינו עובר עליו ואוקימנא בגמ' דכריתות בלב של עוף דלית ביה כזית דמעבר הוא דלא עבר הא איסורא איכא משום דחצי שיעור אסור מן התורה תנא נמי אינו עובר עליו זה הפי' נראה בעיני אע"פ שאינו כדברי הרי"ף ז"ל ואינו כדברי רבינו שלמה ז"ל: והוצרך רבינו שלמה ז"ל לומר דר"נ לא ס"ל כלישנא קמא דרב אלא כלישנא בתרא מדאיצטריך ר"נ לשנויי ה"ה דאפי' לכתחלה ולאוקמה לברייתא לטעמיה דרבינו שלמה בבישול דצלי כדאשכחן דצלי אקרי בישול כדכתיב ויבשלו את הפסח באש כמשפט דאי הוה ס"ל לר"נ כלישנא קמא דרב דאמר אינו עובר עליו ומותר לא הוה ברייתא קשיא ליה ואף סיועי נמי מסייעא לדרב ואתיא שפיר בבשול דקדרה ואין דברי ה"ר שלמה ז"ל מחוורין כל הצורך. ונראה מדבריו שהוא גורס קמ"ל דלא בעינן שתי וערב אלא לקדרה וכבר ביארתי לך שלא נמצא כן בספרי הגאונים ז"ל אלא כך הוא עיקר הגירסא נפקא דלא בעינן שתי וערב א"נ לקדרה וכן זה שפי' ה"ר שלמה ז"ל בהא דא"ל ר"א לזעירי איכא תנא דאתני לרב כחל כלומר שאם בשלו בלא קריעה שאסור באכילה אין פירושו בזה נכון אלא רב כל כחל היה אוסר בין בקריעה בין שלא בקריעה וראיה לדבר ממנהגא דסורא ודפומבדיתא ומעובדא דראמי בר תמרי דהוא ראמי בר דקולא דנהגו דלא למיכל כחלי כל עיקר מכי אתא רב לבבל ומצא בקעה וגדר בה גדר והא דמתני רב כהנא אני כחל מניקה שניתי לו יהודאה הוא ולא סמכינן עליה וכל כחל שבעולם אפי' של מניקה מותר בקריעה לדידן דלית לן מנהגא דבבלאי בכחל ואין הפרש בין של מניקה בין שאינה של מניקה. ומצאתי לרב ר' יעקב ז"ל שדחה דברי האומרים שיש הפרש בכחל בין צלי לקדרה וכלשון הזה מצאתי בכתב ידו הא דתנן הכחל קורעו ומוציא את חלבו ואמרי' בגמ' קורעו שתי וערב וטחו בכותל ואוכלו בין צלי בין מבושל דצלי ומבושל גבי חלב ונבלה ... קורעו מותר אפי' לכתחלה ואפי' בהדי בשר לא קרעו שתי וערב אלא קריעה קצת אינו עובר בין בצלי בין מבושל בין באפי נפשיה בין בהדי בשר א"ר זירא אמר רב אינו עובר עליו כיון שקרעו קצת אע"פ שלא קרעו שתי וערב ולא טחו בכותל אם בשלו בהדי בשר מותר לאכלו אבל אם לא קרעו כלל אם בשלו בהדי בשר אסור מדרבנן כדאמרי' בפירקין דלעיל כחל בס' וכחל מן המנין דחלב שחוטה מדרבנן ואפי' ... שתי וערב וטחו בכותל אסור לבשלו בהדי בשר לכתחלה דקורעו תנן ומפרשינן לה בשתי וערב ובהדי בשר לכתחלה מכלל דבלא שתי וערב אסור לכתחלה בהדי בשר ובלא קריעה כלל אסור שטעם ... עם החלב בבשר ולכך גזרו חכמים וכשאין בשר עם הכחל בקדרה מותר לכתחלה כיון שקרעו ואע"פ שלא קרעו שתי וערב אין החלב כנוס עוד בכחל כשהיה קודם ואע"פ שחוזר ונבלע תוך הכחל לא ... אין בשר אחר לא נשתנה טעמו של כחל מפני בליעה זו ולא אתי לאחלופי למיכל בשר בחלב ועל כרחנו מה שאמר מותר זה הוא אפי' בקדרה ואפי' בהדי בשר כיון שקרעו קצת כמו שפירשתי תדע ... בקדרה וכן סוגיא של הלכה זו שאינה מדברת כלל בצלי דמה ענין צלי אצל שמנונית והלב ואתיא שפיר הא דתני' כלישנא קמא דרב כחל שבשלו בחלבו בקדרה כגון שקרעו קצת בלא שתי וערב ... כדפרישית לעיל מותר דהך מתני' בע"כ בלא בשר מדקתני שבשלו בחלבו ולא קתני שבשלו עם הבשר ש"מ דמשום הוא גופיה קאמר ומפרש ר"נ לקמיה דהאי מות' לכתחלה קאמר וא"כ בקריעת ... כדי לבשלו אפי' בהדי בשר אמר רב יהודה שתי וערב וטחו בכותל: א"ל ר"א לשמעיה קרע לי ואנא איכול בצלי או בקדרה בלא בשר קאמר דכי הדדי נינהו ומאי קמ"ל הא קמ"ל דלא בעיא שתי ... אלא לקדרה כלומר לבשלו עם הבשר בקדרה דלקדרה משמע עם הבשר כדתנן אם יש טעם באותה קדרה אבל בקדרה בלא בשר לא בעינן שתי וערב אלא בקריעה קצת כדפי': ... כחל פי' זויקו בשלו לה כחל כשיתבשל יהיה נפוח ומלא מן החלב כנאד וכגון שאינו קרוע שתי וערב ובקדרה גרידא ובלא בשר קאמר ר"נ דאכתי זויקא היא כשלא קרעו שתי וערב ולא טחו ... האנן תנן קורעו ופירשנו קורעו שתי וערב וטחו בכותל ומתרץ ההוא לקדרה כלומר ההוא לבשל בקדרה בהדי בשר בעינן שתי וערב וטחו בכותל אבל לקדרה בלא בשר בקריעה לחוד סגי ואקשינן ... שר אמרנו בברייתא דלעיל אסור לכתחלה בלא בשר כדפרישית ולכתחלה אסור דקתני כחל שבשלו דמשמע בדיעבד ור"נ מתיר אפי' לכתחלה דהכי משתמע ליה בלא בשר ... ה"ה דאפי' לכתחלה שרי וכו' ור"נ ... דהכי הלכתא וכן פי' ר"ח ז"ל דהא תניא כוותיה ואין נראין דברי רבינו שלמה ז"ל שדוחה ואומר דר"נ פליג אלישנא דהלכתא וס"ל כאיכא דאמרי ובשלו היינו צלי וזויקו תנו בשפוד ואין נ"ל דא"כ ... יתא בבשול קדרה אלו דברי הר"י ז"ל ושורש פירושו שלא הוזכר כחל בלא קריעה כלל במשנתנו ולא בכל השמועות כולן בפ' זה אלא יש קריעה קצת בכל מקום שדברו סתם בלא זכר קריעה ועדיין ... א מן האמור בגמ' דין כחל שבשלו בלא שום קריעה בפני עצמו אם הוא מותר באכילה או אסור ועוד יש לנו תימה בפירושו על מה הוצרך רב נחמן לשנויי' לברייתא ולמימר ה"ה אפי' לכתחלה ... שלו בחלבו דיעבד אין לכתחלה לא בלא שום קריעה בפני עצמו בבשול עם הבשר והלא ... ביניהם מכל הפנים הללו נ"ל הפי' הראשון שכתבתי והוא המחוור מכל הפירושים ומנהגי מקומותינו בכחל ע"פ הלכות הרי"ף ז"ל ולדברי הכל היכא דלא קרעי' כלל ובשליה בהדי בשרא הכל אסור ... וכחל עצמו אסור ואם קרעו שתי וערב וטחו בכותל הכל מודים שמותר לבשל לכתחלה עם הבשר אפי' לדברי המפרשים שמפרישים בין בשול צלי לבשול קדרה שאין לנו שום ... נעביד אמר להו קרעוה שתי וערב וחתוכיה לתחת פי' ה"ר שלמה ז"ל כשנותנים אותו בתנור לצלות וקשיא לן על הדין פירושא מכדי פסק אמימר הלכתא דכבדא וכחלא כי הדדי נינהו למטוינהו תותי בשרא ועלוי בשרא וכחל באנפי נפשיה בצלי ליכא מאן דאמר דבעי קריעה שתי וערב בצלי:

ע"י קריעה שתי וערב וטיחה בכותל ובשבלה לאחר מכן בחלב ... רותח בסכין של בשר שיש עליו *)טיפת דם ... דבריהן:

*) נ"ל שומן בשר

חדושי אנשי שם

מהר"ם (א) דבר זה אינו נמצא בהלכות ... ולא בתוס' ... שכתב ... לקריעת שתי וערב וטחו בכותל ... בקדרה בלא בשר ... מותר ... קמן במשנתנו ... חלק עליו בזה:

הגהות חוות יאיר

(א) ור"א אמר לשמעי' לגלותה: (ב) נ"ע ... מה תניא נמי הכי ומה קיבה ... בין זה לזה ... ר"ל כלישנא בתרא ... ומיירי בכל לגלי: (ג) ור"א אמר לשמעי' לבשלה:

לעיל דף ... דף קח ... כל זה יתר ונמחק ד"ה

אסור ובודאי שיטה זו מחוור אלא שאנו צריכין לדחות מימריה דר"נ דעביד בה עובדא ועוד דמתני' סתמא קתני לא קרעו אינו עובר [עליו] ועלה קאמר רב מותר ולא משמע דבלבי דוקא היא וברייתא נמי קתני הכחל שבשלו בחלבו מותר וסתם בשול בקדרה משמע לפיכך נראה דר"נ לא פליג אליבא קמא דרב דמודה הוא שאם בשלו בפ"ע בלא קריעה דשרי בדיעבד וכי פרכינן מברייתא דקתני שבישלו דיעבד אין לכתחלה לא [ולא מוקמת לה בקדרה] הכי פרכינן מכדי תנא איתרא דכחל קא מהדר ואי איתא דשרי למיכליה לכתחלה בלא קריעה בגלי מיהת הא הוה עדיפא ליה לאשמועינן טפי מלמיתני היתרא בדיעבד בלחוד ומשנינן דהה"נ אלא דאיידי דבעי למיתנא סיפא וכו' ונמצינו למדין לפי שיטה זו דבגלי לא בעי קריעה כלל כר"נ ולבשלו בין בפני עצמו בין עם בשר צריך קריעת שתי וערב וטיחה בכותל והכי סגי. לא קרעו ובישלו בחלבו מותר [ולא אמרינן הכי יצא החלב וחזר ונבלע כדחיישרש"י] ואם בישלו עם בשר אחר אסור ואוסר שאר החתיכות אם אין בהם ששים והוא עצמו אסור לעולם כדאיתא בפרק גיד הנשה (דף צז:) וזהו דעת הרי"ף ז"ל שכך כתב והלכתא היכא דקרעוה שתי וערב וכו' וזה שלא הביא הרי"ף ז"ל בהלכות הא דאמר רב נחמן זויקו לה כחלי להשמיענו מן הגמ' דבגלי שרי לכתחלה בלא קריעה אפשר שסמך לו אמאי דאמרינן א"נ לקדרה שפירושו דלקדרה הוא דבעינן שתי וערב אבל לגלי לא בעינן ולא מידי וכן דעת הר"ם במז"ל בפ"ט מהלכות מאכלות אסורות כדברי הרב אלפסי ז"ל אלא שהוא מצריך קריעה כל דהו לגלי ומדברי הרב אלפסי ז"ל נראה שאינו צריך קריעה כלל ואחרים מקילין עוד ואומרים דרב נחמן אפילו לבשלו בפ"ע התיר לכתחלה בלא קריעה כלל ומוכחין לה מדפרכינן עלה והא קתני שבישלו דיעבד אין לכתחלה לא ואם

רש"י

הלב קורעו לא קרעו אינו עובר עליו. להתחייב כרת וכדמוקי לה בלב עוף שאין בו כזית אבל לב בהמה חייב כרת על דמו אם לא קרעו לאחר בישולו אבל בשרו אינו נאסר שהלב חלק ואינו בולע והכי אמרינן במסכת פסחים שאני לב דשיע: כי סלקת להתם. לארץ ישראל: כבדא מה אתון ביה. מה אתם נוהגין בו וכי מותר לבשלו בקדירה או אסור מפני שפולטת דם ואע"פ שכולו דם אפ"ה לאחר שפירש ויצא הרי הוא דם ואסור: שלקי ליה. היו מבשלין לו כבד: כי אתא רב ספרא. וסיפר מה ששמע: למיסר נפשה לא מיבעיא לי. דפשיטא לי דכיון דטרודה לפלוט אינה בולעת דכל שעה טרודה לפלוע דם: כי מיבעיא לי. אם דם היוצא ממנה אוסר בשר אחר המתבשל עמה: בכבדא דאיסורא. כגון דטריפה ומשום שמנונית ואוסרת המתבשל עמה משום שבולע מן הטריפה ואינה נאסרת אם של היתר היא ובשלה עם הטריפה אינה נאסרת לפי שהיא טרודה לפלוט כל שעה ואינה בולעת כלום אבל דמא דנפיק מכשרה מיבעיא לי אם אוסר המתבשל עמה או לא דאיכא למימר דמה דהיתרא הוא שהרי עיקרה דם וכל זמן שלא פירש פשיטא לן דמותר

שבשלו): הלב [א] קורעו [°]ומוציא את דמו וכו': גרסינן בכריתות* תנן התם הלב קורעו ומוציא את דמו לא קרעו אינו עובר עליו °אמר רבי זירא אמר רב לא שאנו אלא לב עוף שאין בו כזית אבל לב בהמה הואיל ויש בו כזית ענוש כרת מיתיבי דם הטחול ודם הלב ה"ז בל"ת ההוא דאתא ליה מעלמא כי קאמר רב דם דגופיה ואי דאתי ליה מעלמא היינו דם איברים ולטעמיך מי לא קתני דם כליות וקתני דם איברים אלא תני והדר תני הכא נמי תני והדר תני ומעלמא מהיכא אתי ליה אמר רבי זירא בשעת יציאת נפש מצריף: *אמר רב דם [ד]דגים שכנסו אסור מיתיבי דם דגים דם חגבים מותר לכתחלה התם שלא כנסו כי הא דא"ל רב לרב שימי בר חייא אבלע לי ואנא איכול דכוותיה נמי דם מהלכי שתים שלא כנסו אמאי אסור והתניא דם שעל הככר גורדו ואוכלו של בין השינים מוצצו ובולעו ואינו חושש אלא הא דאית ביה קשקשים הא דלית ביה קשקשים: *א"ל אביי לרב ספרא כד סלקת להתם בעי מינייהו [ב]כבדא מה אתון ביה כד סליק אשכחיה *לרבי זירא א"ל לרב אמי שלקי ליה (*ואנא אביל) כי אתא א"ל למיסר נפשה לא קא מיבעיא לי כי קא מיבעיא לי למיסר חברתה. מ"ש מיסר נפשה [ג]לא קא מיבעיא לך דתנן רבי יוחנן בן נורי אומר הכבד אינה נאסרת למיסר חברתה נמי לא תבעי לך דתנן ר' יוחנן בן נורי אומר הכבד אוסרת ואינה נאסרת מפני שהיא פולטת ואינה בולעת דילמא התם בכבדא דאיסורא *ומשום שמנונית. משום דמא מאי וכו'

וסוגיא איתא דמודה רב נחמן דלבשלו אפילו בפני עצמו צריך קריעה מאי קא פריך ליה לוקמה בקדרה ובפני עצמו דלכתחלה אסור ובדיעבד מותר אלא ודאי כל שהוא בפני עצמו מותר [לכתחלה] ואפילו לקדרה וזו כבר ישבנוה לפי השיטות האחרות והם מפרשים דהכי מותבינן ליה ממתני' והא קתני קורעו ומשמע כשהוא מבשלו בפ"ע ומשני דמתני' לקדרה של בשר היא ואינו עובר עליו ואסור קתני ופרכינן עלה תו מדתניא הכחל שבישלו בחלבו מותר דיעבד אין לכתחלה לא *דמתני' ודאי כשבישלו בפ"ע היא דאי לקדרה של בשר דיעבד נמי אסור אלא לאו באפי נפשיה ודיעבד אין לכתחלה לא ומתרצינן ה"ה דאפילו לכתחלה ואיידי דתנא וכו' ולפי זה רב נחמן לא בעי קריעה לכחל לבשולי באפי נפשיה ואפילו לכתחלה כך פירש הרב בעל התרומה ז"ל ופסק בשם ר"ת ז"ל כר"נ דכיון דברייתא דמסתייע רב מינה מיתרצא שפיר אליבא דר"נ ואשכחן דר"נ עבד בה עובדא הכי נקיטינן דקי"ל מעשה רב וכן דעת הרא"ה ז"ל ומ"מ לדברי כולם כל שקרעו שתי וערב וטחו בכותל אפילו לבשלו עם בשר לכתחלה מותר אלא אם כן היא גזרת האחרונים שמא לא יקרענו יפה כמו שגזרו בכבד כפי דעת המפרשים ז"ל כמו שיתבאר בסמוך בס"ד:

תניא בגמ' [דף קט:] הלב קורעו ומוציא את דמו לא קרעו קורעו לאחר בישולו ומותר. וכתב רש"י ז"ל דמש"ה מהני קריעה בלב לאחר בשולו משום דלב שיע ולא בלע כדאיתא בפרק כילד צולין (דף עד:) ולפי זה אפילו בקדרה נמי שרי משום דלב שיע ולא בלע אלא דבקדרה של בשר צריך ששים להתיר שאר החתיכות לפי שהרוטב נכנס לתוכו ומוליא הדם ממנו ומוליכו בכל הקדרה ואפשר עוד שאם אין בקדרה ששים אפילו הלב אסור לפי שהנפלט מן החתיכות שנאסרו אוסר הלב שאין חלקות הלב מונע מלבלוע אלא דם דשריק אבל שמנונית [דסריך] לא אבל רבינו יצחק כתב דברייתא בגלי דוקא הוא דאע"ג דתני בשול אשכחן בעלמא צלי בלשון בישול כדכתיב [דה"ב לה] ויבשלו את הפסח באש כמשפט והיינו טעמא דבגלי שריא משום דכבולעו כך פולטו ומיהו צריך קריעה מפני שהדם כנוס בחלל הלב אבל לקדרה אסור משום דמסקינן התם פרק כילד צולין (דף עד:) דלית לן טעמא דשאני לב דשיע דהתם אמרינן אמר רבא האי מולייתא שריא א"ל אביי והא קא בלעה דמא א"ל כבולעה כך פולטה כלומר ומש"ה שריא בגלי ומייתינן ת"ש לסיועיה לרבא הלב קורעו ומוליא את דמו לא קרעו קורעו לאחר בשולו ומותר [פי' דקס"ד] דבגלי עסקינן ומש"ה שרי דכבולעו כך פולטו ודחינן שאני לב דשיע כלומר ואפילו בקדרה שרי אלמא למדחייה לדרבא איתמר אבל לדידן דקי"ל כרבא לא מפרשינן טעמא משום דשיע אלא בגלי היא ומשום דכבולעו כך פולטו ומיהו אפשר דמאן דמייתי סייעתא לרבא לא הוה ידע דלב שיע ומש"ה על כרחין הוה מפרש לה בגלי ומסייע מיניה לרבא אבל בתר דאסיקנא דלב שיע נהי נמי דהא דרבא מדחייה אפ"ה קושטא דמילתא דשריותא דברייתא משום דלב שיע ולקדרה נמי שרי דסתם בשול הכי משמע אלא שהר"ס ב"ן ז"ל כתב דאדרבה בין למאי דקס"ד מעיקרא בין למאי דמסקינן שאני לב דשיע ברייתא בגלי היא וברייתא הכי קא תני הכחל לא קרעו אינו עובר עליו ומותר אפילו בקדרה. הלב אפילו בגלי אינו מותר אלא קורעו לאחר בשולו דהיינו בגלייתו דאם איתא דשריותא דלב בקדרה נמי הוא היאך אפשר לומר כן והרי הלב חלול ופתוח בכמה מקומות להכניס ולהוציא דם וכיון שכן נהי דבפנים לא בלע משום דשיע מחוץ מיהא בלע דליכא למימר דכי היכי דשיע מבפנים ה"נ שיע מבחוץ ולא בלע שאם כן אפילו בשנתבשל עם הנבלה יהא מותר ואין זו ראיה דאפשר שאין חלקות הלב מונעו מלבלוע אלא דם שסריק אבל שמנונית דסריך לא וכמו שכתבתי למעלה ואחרים מקילין עוד לומר דלמאי דמסקינן דלב שיע אפי' שמנונית נמי לא בלע וליתא. ויש מי שאומר דמאי דאמרינן דלב שיע אפילו נחתך קאמרינן דשיע ולא בלע לפי שחלקי הלב מקובלין ומחוברין הרבה ולפיכך אינו בולע:

לא שנו אלא לב עוף שאין בו כזית דם אבל לב בהמה הואיל ויש בו כזית ענוש כרת. מיהו דוקא אם אכלו כשהוא חי אבל בישלו אפילו בלב בהמה אינו חייב כרת דהא קי"ל דדם שבשלו אינו עובר עליו כדאיתא בפ' הקומץ רבה (דף כא.) אלא משום דמתני' קתני סתמא אינו עובר עליו ומשמע אפי' אכלו חי מוקמינן לה התם בכריתות בלב עוף אבל במבושל אפילו בלב בהמה לא מיחייב וזה שלא כדברי רש"י ז"ל שכתב ואוקימנא בלב עוף שאין בו כזית עובר עליו אם לא קרעו אחר בישולו: **מיתיבי** דם הטחול וכו'. ההוא דאתיא ליה מעלמא. והוא ליה דם האיברים שהיה בלוע בהם ופירש לתוך הלב ודם האיברים שפירש בלא תעשה כדאי' בכריתות (דף ד:): כי קאמר רב בדם דגופיה. דם המכונס ועומד לעולם בחללו של לב דהוה ליה כדם בעין דעלמא דכל היכא דאית ביה כזית חייב: ואי דאתי ליה מעלמא היינו דם האיברים. והא תנא ליה דם האיברים: ולטעמיך מי לא תני דם הכליות. דאע"ג דתני דם האברים: ומעלמא מהיכא אתי. היאך מתכנס דם האיברים ללב: בשעת יציאת נשמה מצריף. מצטרף הדם לתוך הלב: **דם** דגים שכנסו אסור. דכיון שכנסו מיתסר מדרבנן משום מראית העין: דכוותה דם מהלכי שתים. דקי"ל דשרי: *אמאי אסור בלא כנסו דתניא דם שעל הככר גורדו. גורד הדם ואוכל הככר אלמא אע"ג דלא כנסו אסור: של בין השינים. מוצץ ואינו חושש דליכא משום מראית העין: אלא הא דאית ביה קשקשים הא דלית ביה קשקשים. אי דאית ביה קשקשים שרי שהדבר ניכר שהוא של דגים לית ביה קשקשים אסור משום מראית העין: **כבדא** מה אתון ביה. מה אתם נוהגים בו מותר לבשל בקדרה או לא מפני שפולט דם ואע"פ שכולו דם אפ"ה לאחר שפירש ויצא הרי הוא דם ואסור: כי סליק רב ספרא אשכחיה לר' זירא ובעא מיניה וא"ל רבי זירא אנא שלקי לרבי אמי ואכל. בשלתי לו הכבד ואכלו: כי אתא. רב ספרא לגבי אביי וספר לו מה ששמע: א"ל אביי למיסר נפשה. שיהא דם הנפלט ממנה חוזר לתוכה ואוסרה לא מיבעיא לי דפשיטא לי דכיון דטרודה היא לפלוט ולהוציא כל שעה לא בלעה כי קא מיבעיא לי למיסר חברתה אם דם היוצא [ממנה] אוסר בשר אחר המתבשל עמו: דתנן הכבד אינה נאסרת. מדפשיט לך בדידה דשריא אלמא שמיע לך הא מתניתין אם כן למיסר חברתה [נמי] לא תיבעי לך דבהא משנה גופא תנן בה דאוסרת ובפרק עשירי דתרומות היא: דילמא ההיא בכבדא דאסורא. כגון דטריפה ומשום שמנונית קאמר דאוסר המתבשל עמה לפי שבולע מן הטרפה ואינה נאסרת אם של היתר היא ובשלה עם הטרפה אינה נאסרת לפי שטרודה לפלוט בכל שעה ואינה בולעת כלום אבל דמא דנפיק מיניה דכשרה מיבעי לי אי אסר אחרינא או לא דאיכא למימר דמה דהיתרא הוא

[א] כדין הלב שלא קרעו ובשלו בקדרה רש"י כתב דלב שבשלו ולא קרעו קורעו לאחר בישולו אף כשנתבשל בקדרה ומוציא את דמו דדם הלב אסור מן התורה או איסור גרידא או כרת כדלקמן בס"ד אבל בשר הלב מותר שהלב חלק ושיע ואינו בולע מהדם וכתב הרשב"א לדברי רש"י אע"פ שהלב חלול ופתוח להכניס ולהוציא דם מ"מ איהו גופיה לא נאסר דשיע הוא בין מבפנים בין מבחוץ ואע"פ שיצא דמו לחוץ אינו חוזר ובולע מיהו אם נתבשל לב דהיתר עם הנבלה אין להתיר מטעם דהוא שיע גם מבחוץ ואינו בולע דדוקא לגבי דם הוא דשיע אבל לגבי שמנונית אינו שיע ושפיר בולע מן השמנונית הלכך כשנתבשל עם הנבלה יש לאוסרו משום שמנונית דנבלה שהוא בולע וכל זה מיירי בהיתר הלב עצמו אבל אם היה לב זה בקדרה עם שאר בשר לרש"י אם היה לב עוף והיה דבוק בשיף והעוף שלם עם רגליו ורא"שו כפי קבלת האחרונים או רא"שו אפי' בלא רגליו כפי הנראה מקבלת הראשונים בכל עוף שלם יש בו ס' כנגד דם לבו אז כבר נתבטל הדם באותה החתיכה גופה בלא סיה בדם לתת בעוף טעם ואינה נעשית חתיכה דאיסורא והכל מותר אבל אם היה הלב דבוק בחתיכה אחת קטנה שאין בה ששים מדם הלב או אפי' היתה החתיכה תמיד מכוסה במים נעשית נבלה לדברי רש"י דלדידיה אפי' היתה החתיכה ברוטב בשעת שנפל עליה טפת דם אינה מתפשטת בכל הקדרה אם לא ניער וכסה מיד והיכא שנתן זאת החתיכה עם שאר הבשר בקדרה מיד כשהעלתה הקדרה רתיחה נעשית חתיכה דאיסורא דעל הרוב אין מנערין תמיד הקדרה וגם אין מכסים אותה כפי הצורך ומש"ה צריך שיהיה בקדרה ששים כנגד כל החתיכות וצריך שיהיה ששים זה ברוטב דוקא שאין מין החתיכה כי לדידיה דסבר מין במינו לא בטיל ואין החתיכות שבקדרה שהן מין בשר מועילין לבטל זאת החתיכה רק הרוטב בלבד ע"י סלק את מינו כאילו אינו דהיינו החתיכות שנתבשלו עמו ושאינו מינו דהיינו הרוטב מרבה עליו ומבטלו:

א מיי' פרק ז מהל' מאכלו' אסורות סמג לאוין קלז טור י"ד סי' עב: ב מיי' פ"ו שם סמג לאוין קלז טור י"ד סי' סו:

[דף רצט ע"א]

ג מיי' שם סמג שם טור י"ד סי' עג:

שם בכריתות דף כא: ע"ש קצת שינוי לשון (ג"א)

כאן דף קי:

בגמ' איתא לר' זריקא בס"י איתה ואביל

עיין כריתות כא ע"ב ותוס' שם

הוא

הוא שהרי עיקרה דם וכל זמן שלא פירש פשיטא לי דמותר וכי פירש מיבעיא מאי: וסוגיא דשמעתא דאי חלטי ליה בחלא או ברותחין שרי. דבגמרא אמרינן דרב הונא חלטי ליה בחלא כלומר שורהו בחומץ והחומץ צומתו שסוב אינו פולט עולמית ואח"כ מבשלו עם בשר אחר ורב נחמן חלטי ליה ברותחין כדי שיתבשל דמו בתוכו ולא יפלוט עוד כשיבשלהו עם בשר אחר: ואפילו קופיה לבר. משום דבגמ' בעינא לאוכוחי דכבד אינה אוסרת מדרבי יהודה ברבי שמעון בר פזי דקריבו ליה קניא בקופיא ואבל כלומר הקנה עם כל המחובר לו הלב והכבד וכולן נתבשלו יחד ודחינן דילמא פי הקנה חוץ לקדרה הוה כלומר שסמפוני הכבד שופכין דרך קנה הכבד לתוך הקנה הגדול [של ריאה] ויוצא הדם דרך חללו חוץ לקדרה לפיכך כתב הרי"ף ז"ל ואפילו קופיה לבר כלומר ופי קנה לגאו: אלא מיהו שדרו ממתיבתא דהאידנא לא בקיאינן בחליטה וכו'. והני מילי כבדא אבל טחלא שומנא בעלמא הוא. ובתר מליחה שרי:

רש"י

למותר וכי פירש מיבעיא לי מאי: חלטי לה בחלא. בחומץ שהחומץ צומתו ואינו פולט שוב עולמית: שליקא. מבושלת: דטוו. שצלו: והני מילי כבדא. מפני שהדם כנוס בתוכו: ביומא דעביד מילתא. הקזה:

וסוגיא דשמעתא דאי חלטי ליה בחלא או ברותחין שרי ואפי' קופיה לבר אלא מיהו שדרו ממתיבתא דהאידנא לא בקיאינן בחליטה א וספק איסורא לחומרא (א) ולא שרי למיכל כבדא שליקא אלא היכא דטוו ליה מעיקרא ושלקי ליה בתר הכי אבל אי שלקי ליה מעיקרא אסור וכן המנהג בכל ישראל והני מילי כבדא אבל טחלא שומנא בעלמא הוא כי הא דשמואל עבדי ליה תבשילא דטחלי ביומא דעבד מילתא

דרש

ביומא דעביד מילתא. ביום שהיה מקיז דם: **וגרסי'** בגמ' [דף קי.] רב הונא חלטי ליה בחלא ואכיל ורב נחמן חלטי ליה ברותחין ואכיל סבר רב פפא קמיה דרבא למימר חלייה אסור אמר ליה רבא אי חלייה אסור הוא נמי אסור כי היכי דפליט בלע וה"פ דרב הונא היה צומת הכבד בחומץ לפי שהחומץ צומתו ושוב אינו פולט עולמית ואח"כ היה מבשלו עם בשר אחר וסבר רב פפא למימר שאותו חומץ שנבלעת בו אסור דס"ל שהוא מוציא מקצת מן הדם וא"ל רבא דאם איתא דחלייה אסור הוא נמי אסור דכי היכי דפליט הדר בלע מאותו חומץ עצמו דכיון שנצמת שוב אינו טרוד לפלוט וחוזר ובולע: וגרסינן בגמ' רב בר שבא איקלע לבי רב נחמן קריבו ליה כבדא שליקא ולא אכל כלומר כבד שהיתה שלוקה הרבה מאד ומש"ה לא אכל דהוה ס"ל שלאחר שנגמרה פליטתה חוזרת ובולעת אמרו ליה לרב נחמן בר בי רב דלגאו לא אכיל אמר רב נחמן גמאו לשבא כלומר הגמיאוהו והלעיטוהו לשבא על כרחו ועל שם אביו קראו כתנאי רבי אליעזר אומר הכבד אוסרת ואינה נאסרת שפולטת ואינה בולעת רבי ישמעאל ברבי יוחנן בן ברוקה אומר מבושלת אוסרת ונאסרת שלוקה אוסרת ונאסרת כלומר מבושלת מפני שהתבלין מרככין אותה ובולעת ושלוקה הרבה לפי שלאחר שנגמרה פליטתה חוזרת ובולעת והכי קאמר ליה ר' ישמעאל לת"ק כשם שמבושלת אוסרת ונאסרת דבהא ודאי את גופך מודית כך שלוקה אוסרת ונאסרת ומש"ה פלגינהו רבי ישמעאל בתרתי ולא ערבינהו למיתני מבושלת או שלוקה אוסרת ונאסרת ומשמע דקי"ל דשלוקה אינה נאסרת דהא רב נחמן הכי ס"ל ועביד בה עובדא ולרב בר שבא דלא אכיל לא חיישינן ורבי יוחנן בן נורי נמי סתמא קתני אוסרת ואינה נאסרת ומשמע אפילו בשלוקה ומיהו במבושלת לכ"ע נאסרת וכדכתיבנא:

גרסינן תו בגמ' (דף קי.) רבה בר רב הונא איקלע לבי רבה בר רב נחמן חזי לסימפונא דכבדא דהוה מלי דמא אמר להו ואמאי תעבידו הכי כלומר שאע"פ שהדם הנבלע בכבד מותר הוא אפ"ה דם הכנוס בסמפונות דם הוא אלא היכי לעביד אמר להו קרעו שתי וערב ותתוכיה לתחת ופרש"י ז"ל שיהא חתוכו למטה כשיתנהו בתנור לצלות כדי שיזוב הדם ורוב המפרשים סוברים דה"ק קרעו שתי וערב ותתוכיה לתחת בשעת מליחה דאגב חתיכה ומליחה נפיק מיניה דמה שפיר מדקאמר להו אמאי עבדיתו הכי ולא אסר להו ש"מ דכבד גופיה שרי מדינא דגמרא שאם נתבשל בפני עצמו הא קי"ל דכבד אינה נאסרת ולבשוליה בהדי בשרא נמי היכא דחלטי ליה בחלא או ברותחים דליכא למיחש דילמא נפיק מיניה דמא מדינא דגמרא נמי שרי אלא דדם שבסימפונות עצמן אע"פ שלא פירש הרי הוא ככנוס בכלי ואסור ומש"ה אמר להו רבה בר רב הונא אמאי תעבידו הכי דנהי דכבד גופיה שרי אפ"ה איכא למיחש דילמא אכיל לסימפונות דידיה דמליאן דמא אלא קרעו שתי וערב ותתוכיה לתחת דאגב חתיכה ומליחה נפיק דמא שפיר זו היא סוגית השמועה בגמ' ופירשו הראשונים ז"ל דמעיקרא כי בעא מיניה כבדא מה אתון ביה הכי קאמר ודאי מפשט פשיטא לי דא"א להתירו בלא מליחה אדרבה מספקא לי אי סגי במליחה או לא דדילמא מתוך שהכבד מרובה בדמים אין המלח מפליט כל הדם שבתוכו ובעינן קריעה ומליחה או דילמא מליחה לבדה מוליאתו מידי דמו כשאר בשר והיינו דמייתי ראיה מהא דקריבו ליה קניא בקופיה דאם איתא דהוה מיבעי ליה אי בעינן מליחה בכבד כלל ומשום דכיון דכבדא גופיה דמא הוה אף דמו הפורש איכא למימר דשרי היכי מוכחינן מההוא עובדא דלא בעינן מליחה והיכי הוו ידעי אי מלחי ליה מעיקרא או לא דאדרבה מדקריבו ליה קניא בקופיה דאיכא לב וריאה דבעי מליחה לכ"ע מסתמא כשם שמלחו לב וריאה מלחו אף הכבד עמהם אלא ודאי דם הפורש מן הכבד פשיטא לן דאסור כדאמרינן לקמן בגמ' [שם] כחלא עילוי בשרא שרי חלב שחוטה דרבנן כבדא עילוי בשרא אסור דם דאורייתא דאלמא דמו של כבד דאורייתא הוא דליכא לפרושי דדם דעלמא קאמר דמדאורייתא דאם כן מאי אולמיה דכבדא מכחלא הא שאר חלב נמי דאורייתא הוא אלא ודאי דם של כבד קאמר מדאורייתא והכא לאחר מליחה הוא דקא מיבעי לן וכדכתיבנן. ודאמרינן למיסר חברתה נמי לא תיבעי דתנן הכבד אוסרת היינו טעמא משום דעל כרחין אפי' לאחר מליחה קאמר דאי לפני מליחה פשיטא דודאי דאוסרת דמי גרע מבשר דעלמא שלא נמלח ודחינן דילמא התם בכבדא דאיסורא ומשום שמנונית והי"ק כבד דאיסורא אוסרת שאר חתיכות משום שמנונית דאיסורא דאית בה דלא תימא כשם שהרותחים חולטין אותה שאינה פולטת דם כדאמרינן בגמ' דרב נחמן חלטי ליה ברותחים ואכיל הכי נמי מונעים אותה שלא תפלוט אפילו שמנונית קמ"ל דלא אלא פולטת היא שמנונית ואוסרת והיינו דתנן הכבד אוסרת ודקתני אינה נאסרת היינו לומר שאילו נתבשל כבד דהיתרא בהדי האי כבד דאיסורא אינה נאסרת מחמת שמנונית דאיידי דטריד למיפלט דם בשפע לא בלע מידי ואפילו שמנונית אבל כבד דהיתרא ומשום דמא אכתי קא מיבעיא לן וא"ת אדדחיק ומוקי לה בכבד דאיסורא לוקמה בכבד דהיתרא ומשום דם ובכבד שלא נמלח וקמ"ל שאע"פ שהרותחין צומתין את הדם משום דכבד שיש דרך בשול אינו כן אי נמי משום סיפא איכא למימר דקים ליה דתנא בכבדא דאיסורא מיירי דאתא לאשמעינן דאיידי דטריד כבד למיפלט לא בלע אפילו שמנונית דאיסורא ומכל מקום הדבר קשה כי נראה לעין שהכבד בולע שמנונית ביותר אע"פ שטרוד למיפלט לפיכך פירש הרא"ה ז"ל דהכי קתני כבד דאיסורא אוסרת כבד חברתה משום שמנונית שהכבד בולעת שמנונית אפילו בשעה שהאי טרודה לפלוט ואינה נאסרת היינו לומר שאע"פ שאין פליטתה מונעתה [מלבלוע שמנונית] אעפ"כ היא מונעת אותה מלבלוע דם ולפיכך כבד דהיתרא שנתבשלה בפני עצמה בלא בשר אינה נאסרת משום דם של עצמה דאיידי דטרודה למיפלט לא בלעה והא דנקט הכבד אוסרת נראה לי דלרבותא נקטיה דלא מיבעיא שאר חתיכות דאיסורא שיש בהן שמנונית הרבה שאוסרים הכבד מחמת שמנוניתן אלא אפילו כבד שרוב פליטתו הוא דם ואין בו שמנונית אלא מועט אפ"ה אוסרת כבד אחר זו היא שיטת הראשונים ז"ל ונמצאת למד לפי דבריהם שהבא לבשל כבד לכתחלה צריך לחתכו שתי וערב ולמלחו יפה יפה ותתוכיה לתחת מפני דם סימפונות שבו (א) לא קרעו ולא מלחו כלל ובישל הכבד בפני עצמו מותר דאיידי דטרוד למיפלט לא בלע ואם נתבשל עם הבשר אוסר בנותן טעם. חתכו ומלחו והתוכיה לתחת אי נמי חלטו בחומץ או ברותחין אינו אוסר כלל. וגלגלי לפי דעתם ז"ל משמע דלא בעינן חתוך כלל [דהא בהומלא דאסמיק ביעי ומוזריקי אמרינן [דף צג:] חתכיה ומלחיה אפילו לקדרה שפיר דמי שפדיה בשפודא מידב דאיב אלמא לא בעי' חתוך כלל] וזהו פסקן של דברים לפי שיטתם ז"ל אלא דשדרו ממתיבתא דלא בקיאינן בחליטה כמ"ש בהלכות וכתב הרמב"ן ז"ל דה"מ לכתחלה אבל דיעבד היכא דקרעיה ומלחיה והתוכיה לתחת לא אסרינן ליה לכבדא ולמאי דבשיל בהדיה שכיון שגזרת אחרונים היא אין מדקדקין בה להחמיר בדיעבד שהתורה חסה על ממונן של ישראל ותמהני לפי דבריהם נהי דלא בקיאינן בחליטה. בקריעה ומליחה ודאי בקיאינן דהא הומלא דאסמיק בחתיכה ומליחה שרי ולא מצינו שאסרוהו הגאונים ז"ל ואף בכבד נמי לא שדרו ממתיבתא אלא דלא בקיאינן בחליטה וא"כ למה כתב הרב אלפסי ז"ל דלא שרי למיכל כבדא שליקא אלא היכא דטוו ליה מעיקרא ועוד שאתה רואה שהוצרכו נידחק לפי שיטתם אמאי דחיק ומוקי לה בכבד דאיסורא ולא מוקי לה בכבד דהיתרא ומשום דם ובשלא נמלח ופירוש הרא"ה ז"ל ג"כ שכתבנו דחוק הרבה דפסיק לה למתניתין בסכינא חריפא. לפיכך נ"ל דמעיקרא הכי קא מיבעיא לן כבדא מה אתון ביה כלומר פשיטא לן דמליחה בכבד אינה מעלה ולא מורדת שמתוך שהיא מרובה בדמים אין המליחה מוליאתו מידי דמו מש"ה מיבעיא לן כיון דשרא לן כבדא אין דמו אוסר כלל ושרי אפילו לקדרה עם הבשר בלא מליחה או דילמא לא שריא לבשלה אלא בפני עצמה ובעינן למיפשטה מדתנן הכבד אוסרת ולא מצי למידחייה דילמא בשלא נמלח דמליחה בכבד לא מעלה ולא מורדת ודחינן דילמא בכבד דאיסורא ומשום שמנונית ולפום הך דחייה סבירא לן דכבד אפילו משום שמנונית אינה נאסרת מיהו הך דחייה לא סלקא דכיון דלרב הונא חלטו ליה בחלא ולר"נ חלטו ליה ברותחין כדי לבשלה עם בשר אלמא אוסרת [דמתני' כפשטה] ומאי דאמר להו רבה בר רב הונא קרעו שתי וערב ותתוכיה לתחת היינו לצלי כמו שפרש"י ז"ל ומשום דמא דסימפוני אבל לקדרה עם בשר לית ליה תקנתא בהכי אלא בחליטה דאע"ג דשרא לן כבדא לא שרא לן דם הפורש ממנו והיינו דאמרינן בסמוך בגמ' גבי דם כבד דאורייתא ולפיכך כתב הרב אלפסי דשדרו ממתיבתא דהאידנא לא בקיאינן בחליטה ולא שרי למיכל כבדא שליקא ואילו היה כשר בחתיכה ומליחה למה אסרוהו והלא הכל בקיאין בכך והומלא דאסמיק נמי בחתיכה ומליחה שרי אלא ודאי כדאמרן. ונמצאת למד לפי שטה זו דאפי' קרעיה ומלחיה ותיתוכיה לתחת לא שרי לבשלו לקדרה עם בשר דקריעה לא מהניא אלא לדם הסימפונות אבל לדם כבד עצמו לא וכמו שכתבתי וקריעה וחתוך בכבד אין להם ענין בשעת מליחה כלל אלא בשעת צלייה והיינו דלא קאמר קרעו שתי וערב ומלחו כדאמרי' בעלמא חתכיה ומלחיה ואלו הוא דבעינן קריעה שתי וערב ותתוכיה לתחת בשעת צלייה וכן פרש"י ז"ל ואם צלאו שלם ולא חתכו מסתברא שכולו מותר חוץ מן הסימפונות דכבולעו כך פולטו. ועדיין אין דעתי מתיישבת שלפי מה שכתבתי דהא דאמרינן קרעו שתי וערב ותתוכיה לתחת לצלי הוא היה לו לרב אלפסי ז"ל להביאה בהלכות ותמיהני עוד נהי דלא בקיאינן בחליטה אפ"ה כבדא שליקא באנפי נפשיה למה יאסר והא אמר אביי דלמיסר נפשיה לא מיבעיא לי שמא תאמר חומר הראשונים הוא והא ממתיבתא לא שדרו אלא דלא בקיאינו בחליטה אא"כ תרצה לומר דכיון דלא בקיאינו בחליטה ואינו מותר לבשלה עם בשר

אף

א כתב הרא"ש מה שכתב רב אלפס זה הלשון דלא שרי למיכל כבדא שליקא לא שבא לאוסרו אם נעשה כך דמסתמא הלכה כמתני' דתרומות וכר"י בן נורי דכבד אוסרת ואין נאסרת ולא מפליג בין שלוקה למבושלת וכן ר' אמי שלקו ליה ואכל אלא אמנהגא דשדרו ממתיבתא קאי ולא שרי לכתחלה למעבד הכי:

הדושי אנשי שם

מהר"ם (א) וסברת הר"ן היא לשיטתם דמסתמא כמו שמועיל שתי וערב והתוכיה לתחת במליחה לענין דם שבסמפונות ה"נ מועיל לדם הכבד עצמו והשתא מדאתינן לדרבה בר רב הונא תו לא צריכינן לדרב נחמן דחלטי ליה כו':

הגהות חוות יאיר

(א) נ"ע דהא הכבד אינה נאסרת וי"ל דשלוקה נאסרת ולא בקיאין בזה. וכ"ש שרי אמי דשלקי ליה:

אף לבשלה בפני עצמה אסורה וכל זה אינו במשמע במה שכתוב בהלכות ועוד שהר"ם במז"ל כתב בפ"ו מהלכות מאכלות אסורות כלשון הזה הכבד אם חתכה והשליכה לתוך החומץ או לתוך מים רותחין עד שתתלבן הרי זו מותרת לבשל אותה אח"כ וכבר נהגו כל ישראל להבהבה על האור ואחר כן מבשלין אותה בין שבשלה לבדה בין שבשלה עם ד"א. הכבד שבשלה ולא הבהבה על האור ולא חלטה בחומץ או ברותחין הרי הקדרה כולה אסורה והכבד וכל שנתבשל עמה עד כאן. והרי אתה רואה מפורש שהוא אוסר לבשל כבד בפני עצמה מן הדין ולא מן התקנה ולא החמירו הראשונים בכבד אלא שלא לסמוך בחליטתו אבל לבשלה בפני עצמה מן הדין הוא אסור. ועיינתי בפירוש המשנה לרבינו ז"ל דתרומות [פרק י] על משניות הללו שכשנו שם כל הנכבשין זה עם זה מותרין אלא עם החסית חסית של חולין עם חסית של תרומה ירק של חולין עם חסית של תרומה אסור אבל חסית של חולין עם ירק של תרומה מותר וכתב שם הרב ז"ל על משנה זו כלשון הזה. כל הנכבשים זה עם זה מותרין כיצד שכבשו ירק של חולין עם ירק של תרומה אין אוסרין ירק של חולין. וחסית הוא לשון מחסיות וכבר ביארנו כי חסיות הם השומים והבצלים ומיניהם וזה לחריפותם וחודם ומפני כך שולט טעמם בכל מה שמכבשין עמהן ושנינו עוד שם רבי יוסי אומר כל הנשלקין עם התרדין אסורין מפני שהן נותנין את הטעם ר' שמעון אומר כרוב של שקיא עם כרוב של בעל אסור מפני שהוא בולע רבי עקיבא אומר כל המתבשלין זה עם זה מותרין אלא עם הבשר ר' יוחנן בן נורי אומר הכבד אוסרת ואינה נאסרת מפני שהיא פולטת ואינה בולעת וכתב הרב ז"ל עליה כלשון הזה אלו התנאים כולם חולקין על סתם משנה קדם והוא כי המאמר הנקדם התיר הכבושה בלבד וא"ר יוסי כי אפילו השלוקים כששלקו ירק של חולין עם ירק של תרומה שאינו נאסר הירק של חולין אלא אם היה הירק של תרומה תרדים הנקרא בערבי אלסלק"י ורבי שמעון נטה לדעתו ואמר שאם שלק כרובין של שקיא חולין וכרובין של בעל [והיו הכרובין של בעל] תרומה שאסור לאכול הכרובים של שקיא שהן חולין לפי שחלקי הכרובין רכין ובולעין לחלוחית הכרובין האחרים שהן תרומה והוסיף ר"ע ואמר אפילו המבושלים במי הזרעים וזולתן כשמכבשים (נ"א כשמבשלין) תרומה עם חולין לא אסרו החולין אלא אם נתבשל בשר בירק של תרומה אז יאסר הבשר לזרים לפי שהוא מושך מן הירק ומתקן טעמו וזה ברור בו והוסיף ר' יוחנן בן נורי על זה ואמר לא כל הבשר אלא הכבד כשיתבשל בירק של תרומה אינו נאסר לפי שהוא פולט ואינו מושך כלל ודבריהם כולם בשעבר בדיעבד אבל לכתחלה אסור ודבריהם כולם דחויים ואינו מותר אלא מן המכובשין בלבד אבל זולתם בודקין אותם בנותן טעם אבל הכבד כשנתבשל אסור לאכלו הוא וכל מה שנתבשל עמו לפי שהוא מלא דם אלא באחד מג' דרכים האחד שיחליט אותו בחומץ קודם בשולו עד שיתלבן או במים רותחין או להבהבו ואח"כ יבשל אותו ונהגו כל אדם להבהב בלבד קודם בישולו ע"כ ולמדתי מזה שהרב אלפסי ז"ל והר"ם במז"ל סוברין דכולה סוגיין אליבא דרבי יוחנן בן נורי איתמר אבל רבנן פליגי עליה וסברי דכבד נאסרת ולפיכך לרבנן אין הכבד מותרת בבשול אפילו בפני עצמה אלא בחליטה ולדידן דלא בקיאינן בחליטה לית לה תקנתא אלא בצלי ונראה גם כן שהם סוברים דהא דאמר להו קרעו שתי וערב וחתוכיה לתחת היינו בשעת מליחה ולהתירה לקדרה אליבא דר' יוחנן בן נורי שהוא אומר שהכבד אינה נאסרת אלא שמפני דם הסימפונות צריכה קריעה שתי וערב קודם מליחה אבל לדידן דלא קי"ל כר' יוחנן בן נורי ולא שריא אלא בצלי אינה צריכה קריעה שתי וערב דהא בתומא ביעי ומוזריקי אמרינן לעיל [דף צג:] תליה בשפודא מידב דייב אלמא בצלי לא בעי חתיכה כלל זה נראה לי בדרכם ז"ל אבל פליאה דעתם ממני מה ראו לדחות דברי ר' יוחנן בן נורי כיון דרבי זריקא אמר הנא שלקית ליה לר' אמי ואכל ואביי נמי אהדר ליה לרב ספרא למיסר נפשיה לא קא מיבעיא לי ורב נחמן נמי אמר אפי' בשלוקה גמורה שריא ורבה בר רב הונא נמי אמר קרעיה שתי וערב וחתוכיה לתחת והיאך אפשר לדחות כל האמוראין הללו דמינייהו נמי עבדו בה עובדא אבל השטה היותר מחוורת אצלי היא אותה שפירשתי למעלה מכל מקום נתפרש מה שנתקשינו בו למעלה היאך אפשר למאי דמוקמי ליה בכבדא דאיסורא דלימא עלה ואינה נאסרת לומר שלא תהא בולעת שמנונית והדבר נראה לעין בהפך ומעתה לא קשיא ולא מידי וה"ק כבד דאיסורא אוסרת ירקות של תרומה ואין כבד של היתר נאסרת מחמתן: **דרש** מרימר הלכתא בין כבדא בין כחלא למשפדינהו בשפודא תותי בשרא שרי. בכבדא לפי שאין דם הכבד יורד על הבשר. ובכחלא נמי אין חלב שבכחל יורד על הבשר דהא כבדא וכחלא תותי בשרא ניניהו. ואע"פ שמומן הבשר נכנס בכחל הקילו בכך לפי שאין טעם השומן ניכר בכחל ועוד שלבסוף הוא נפלט ממנו דכבולעו כך פולטו ולפיכך אין ללמוד מזה שיהא מותר לחתוך כחל שצלאו בלא קריעה בסכין שיש עליו טיחת בשר שלא כדעת מקצת מפרשים ז"ל שמקילין בכך ומביאין ראיה מזו: עלוי בשרא דיעבד אין לכתחלה לא. אם הכבד או הכחל נתונות בשפוד על הבשר לכתחלה אסור מפני שדם הכבד וחלב הכחל יורדין על הבשר ונבלעין בו ומיהו דיעבד שרי והבינן טעמא בגמרא בכבדא משום דדמא משרק שריק כלומר מחליק ואינו *מתעכב ואינו נבלע. ובכחלא משום דחלב שחוטה דרבנן ומיהו כתב רש"י ז"ל דכי שרינן כבדא וכחלא תותי בישרא לכתחלה היינו דוקא לדידהו שהיו צולין כל צלי שלהן בתנור וחודו של שפוד תלוי למטה אבל לדידן בכל ענין אסורין לכתחלה לפי ששפודין שלנו אינן תלויין אלא שוכבין ופעמים שמרים זנב השפוד ונמצא התחתון עליון ופעמים שמשפילו ונמצא חברו עליון ולפיכך בכל ענין אסור לכתחלה ולמלוח כבד עם בשר איכא מאן דאמר דכיון דקי"ל [דף קיג:] דמליח הרי הוא כרותח דצלי כי היכי דאמרינן בצלי דיעבד אין לכתחלה לא הכי נמי במליחה ותותי בשרא אפילו לכתחלה שרי ולפיכך משמעתין שמותר לצלות לכתחלה בשפוד אחד פעמים בשר ופעמים כחל: **ואי** איכא בי דוגי. כלי שנותנין תחת הצלי לקבל השומן נקרא בי דוגי: אסור. מפני הדם הנוטף מן הכבד לתוך הבי דוגי: ומאי שנא מדמא דבשרא דשרי. הרי אף דם הבשר כשאין שם כבד זב עם השומן ושרי וכדאיתא לקמן: דמא דבשרא שכן. ויורד לשולי הכלי והשומן צף למעלה ומניחין לתוך הכלי מראה אדמומית שבשולים: קפי. צף למעלה כמו ויצף הברזל [מ"ב ו] דמתרגמינן וקפא פרזלא. ואיכא למידק נהי דדמא דבשרא יורד אפ"ה יאסר השומן מפני שהוא בולע ממנו וכי תימא דמשקה אינו בולע ממשקה אפ"ה יאסר הכלי מחמת הדם ויאסר השומן מפני פליטת הכלי יש לומר דהאי דמא דבי דוגי מדינא לא מיתסר לפי שאין נותנין בי דוגי עד שנצלה כמאכל בן דרוסאי וכלה דמו אלא שמפני שעדיין יוצא מיחל אדום ממנו אסרוהו מפני מראית העין ובכבדא שנשיקן מתערבין הכל אדום אסור ובבשרא דשכן דמיה והשאר ללול השומן מותר וכן הכלי מותר: **סכין** ששחט בה אסור לחתוך בה בשר רותח. צונן אמרי לה בעיא הדחה. כתב רש"י ז"ל ואם חתך בה צונן בעי הדחה ההוא צונן ותמהני מה הזקיקו לרש"י ז"ל לדחוק לפרש דבעיא הדחה אצונן קאי ולמה לא פירש דקאי אסכין ואתי לשון בעיא שהוא לשון נקבה כפשטיה ונראה לי שהזקיקו לפרש כן מדפסקינן לעיל בפ' קמא (דף ח:) סכין ששחט בה טריפה דפליגי בה רב אחא ורבינא ופסקינן עלה והלכתא (מדתנן) אפילו בצונן דאלמא אין חום בית השחיטה גדול כל כך שיבליע הסכין שהוא קשה וכמו שכתב רש"י ז"ל עלה דההיא הילכך על כרחין כי אמר שמואל סכין ששחט בה אסור לחתוך בה בשר לא בא לומר דלא ליסגי לסכין בהדחה דודאי אם הדיחה קודם שיחתוך בה סגי לה בהכי אלא כי קאמר אסור לחתוך בה רותח היינו לומר שאם חתך בה קודם הדחת הסכין אסור ההוא בשר רותח מפני טיחת דם שעל הסכין ולא סגי ליה לבשר בהדחה וכיון שכן על כרחין כי אמרינן בתר הכי צונן אמרי לה בעיא הדחה לא קאי אסכין שאם הדיחו אפילו לרותח סגי אלא אצונן מהדר לומר שאם חתך בה צונן קודם הדחה אותו צונן בעי הדחה ואמרי לה דאפילו הדחה לא בעי לפי שהדם בצונן מתפרך ונופל אבל ברותח מתחלחל ונבלע וכ"ת וכיון דסתמא קאמר שמואל סכין ששחט בה אסור לחתוך בה רותח היכי אפשר דלימא דבהדחה סגי והא אמרינן בסמוך אידך דשמואל דאמר קערה שמלח בה [בשר] אסור לאכול בה רותח שמואל לטעמיה דאמר מליח הרי הוא כרותח אלמא לישנא דאסור סתמא דייק דלא סגי ליה לכלי בהדחה דאי לא דייק הכי היכי אמרינן שמואל לטעמיה דילמא שמואל הכי קאמר אסור לאכול בה רותח כלומר שאסור לאכול בה קודם הדחה על *ספק שידיח אותו

רותח

[דף ש ע"א]

א מיי' פרק ו מהל' מאכלו' אסורות סמג לאוין קלז טור י"ד סי' סט סע' ג:

דף קיא:

בס"י אפילו בשרא עילוי כבדא נמי אסור וכ"ס בגמ'

אמר רב יהודה אמר שמואל כ"ה בגמ' (ג"א)

דרש מרימר הלכתא בין כבדא בין כחלא למישפדינהו בשפודא תותי א בישרא שרי עילוי בישרא דיעבד אין לכתחלה לא רב אשי איקלע לבי רמי בר אבא חמוה חזייה לבריה דחמוה *דשפיד כבדא עילוי בישרא אמר כמה יהיר האי מדרבנן והאמור דיעבד אין לכתחלה לא ואי איכא בי דוגי תותי כבדא *אסיר ומאי שנא מדמא דבישרא דשרי כדבעי למימר קמן (א) אמרי דמא דבשרא [שכן] דמא דכבדא קפי: אמר ר"נ אמר שמואל *סכין ששחט בה אסור לחתוך ב בה רותח צונן אמרי לה בעיא הדחה ואמרי לה לא בעיא הדחה וא"ר *נחמן אמר שמואל קערה

נר מצוה

תתנה

רש"י

שפיד. נותן בשפוד ולא חיים למה שהיה כבד עליון בתנור: אימור דאמרי רבנן דשרי. כדאיתמר ה"מ דיעבד: בי דוגי. כלי שנותנין תחת הצלי לקבל את השומן כמו שאנו עושין לאווזין: אפי' בישרא עילוי כבדא נמי אסור. כי דם הכבד נוטף לבי דוגי ונמצא אוכלו: מאי שנא מדמא דבישרא. אף דם הבשר כשאין שם כבד זב עם השומן ואנו אוכלין אותו: דמא דבישרא שכן. יורד לשולי הכלי והשומן צף למעלה ומניחין בכלי מראה אדמומית שבשוליו: קפי. צף למעלה: תותי בישרא. בתנור היו צולין כל צלי שלהן וחוד השפוד למטה וכשהכבד ניתן תחלה ואחר כך הבשר נמצא הבשר עליון ואיפכא הכבד עליון לכתחלה אסור ולדידן הכל אסור לכתחלה דשפודין שלנו אינן תלויין אלא שוכבים ופעמים שמגביה השפוד ונמצא תחתון עליון לכך כבד ובשר בשפוד אחד בכל ענין אסור והלכה כבד וכחל נמי בעי קריעה שתי או ערב ואם לא קרע מותר כלישנא קמא דרב דהא תניא כוותיה ולקדרה קורעו שתי וערב ומחו בכותל: סכין ששחט בה. ובית השחיטה רותח הוא ובולע הסכין מן הדם: אסור לחתוך בה רותח. מפני שחוזר ופולט: צונן. כלומר חתך בו: בעיא הדחה. (ב) ההוא צונן: אסור

נ"א מתעכב

נ"א סמך

הגהות חוות יאיר

(א) לקמן סי' תתנ"ט:

(ב) נ"ע למה לא פי' לחתוך לכתחלה וכבר קינחה עי' דף ב' ע"ב. מלאתי בר"ן ולא נתיישבו לי דבריו במ"ש דשם גבי שחיטה בפ"ק לשתרי ג"כ לא: ול בתר הדחה רותח ע"ש בתוס':

שלטי הגבורים

א פרש"י בשפודים שלנו שצולין אצל האש אסור לכתחלה ולא שייך לחלק בין תותי בשרא לעלוי בשרא דפעמים מגביה השפוד אצל האש ופעמים משפילין:

ב וכלי שנשתמש בו איסור ונצטנן אם מותר להשתמש בו היתר בלי הדחה כלל איכא פלוגתא הר"ן והרא"ש שם כתבו די"א בכלים שנשתמשו בהן איסור שרי לאשתמושי בהו צונן דהיתרא בלא הדחה כלל דהא דצונן לאוך צונן מדיח היינו דוקא בגופו של איסור כגון בשר וגבינה שנגעו זה לזה בצונן צריכי הדחה אבל טעם האיסור שמובלע בדופני הכלי אפי' הדחה לא בעי לצונן ודוקא בשאר כלים שאינן של חרס אבל אם הכלי הבלוע מאיסור הוא של חרס אין לו תקנה להשתמש בו בצונן עד שידיחנו דבולעת היא הרבה עד שפולטת אפי' בצונן והרא"ש חולק ע"ז וכתב דכלי הבלוע מאיסור אסור להשתמש בו בצונן אלא ע"י הדחה ואם נשתמש בה בצונן עד בלא הדיח מדית מה שנתן בתוכה וא"ד ואם הוא מידי דאורחיה בהדחה מותר לתת אותו בתוך כלי איסור על סמך שידיחנו אחר כך וכמו שכתבתי בחדושי ולדעת הרא"ש הסכימו רוב הפוסקים ועל זה מיירי בכלי הבלוע מאיסור שבא להשתמש בו אח"כ היתר צונן אם מותר לכתחלה או לא אבל אם הכלי כזה היא קערה שמלח בה בבשר יש פלוגתא אחרינא לדברי התוס' דסברי שקערה שמלח בה בשר והדיחה לאחר הדחתה צוננת היא אז אם נתן בה צונן מדית הצונן והיא מותרת דכשהוא נגוב בהדחה סגי לה ואפי' למ"ד תתאה גבר דלא עדיף האי קערה מסכין ששחט בה דאיכא דוחקא דסכינא דע"י כן בלע ואעפ"כ מדית ומשפשף או הסכין או מה שחתך בו ומותר ואם נתן בה רותח בין רותח נגוב בין רותח לא סגי לה בקליפה ואם מה שנתן בקערה הוא לא גמור אז צריך ס' כדי קליפה באומד יפה ולדברי הרא"ש שאמר דקערה שמלח בה בשר אסור להשתמש בו צונן ואפי' בהדחה לא סגי לה דרותחת והרי הוא כצונן לתוך רותח ולא סגי לה בהדחה אם נשתמש בו בצונן בעי קליפה אף לאחר הדחה וכן אם נתן בו רותח נגוב ג"כ לא צריך אלא קליפה כיון שהוא נגוב וגם שקערה נגובה אע"פ שכניסם רותחים אבל אם אותו רותח הוא דבר שיש בו רוטב כמו בשר רותח שא"א בלא רוטב קצת צריך שיעור את מקום מגעו שהוא יותר מכדי קליפה ואם הוא לא גמור כרוטב של היתר אז משערינן בכולה קערה אע"פ שהודחה הקערה כיון דלדידיה אע"פ שהודחה לעולם רותחת היא ודעת הטור היא שמותר להשתמש בקערה שמלח בה היתר צונן בלי הדחה והנ"ל בהדחה:

המאור הגדול

והרב אלפסי ז"ל וכל הגאונים התירו כבד בצלי ולא הצריכוהו חיתוך כלל ולפי' נראה לנו כי זה שהצריך רבה בר רב הונא קריעה שתי וערב וחתוכיה לתחת במליחה הצריך לעשות כן ולבשלו בקדרה והאידנא דשדרו ממתיבתא להחמיר בכבד אין חתוך ומליחה מועלת בכבד כלל עד שיצלוהו ואם צלאו מותר אפי' בלא חתוך ומליחה שאין לנו חתוך ומליחה כלל בצלי:

אמר רב נחמן אמר שמואל סכין ששחט בה אסור לאכול בה רותח נראין הדברים מדקא פסיק ואמר אסור לאכול בה רותח דומיא דקערה שמלח בה אלמא צריך הגעלה בחמין ודעתי נוטה משום דאפליגו רב אחא ורבינא בסכין טרפה בפ' הכל שוחטין מר חשיב בית השחיטה רותח ומר חשיב בית השחיטה צונן מש"ה סתים ואמר אסור לאכול בו רותח כלומר למר כדאית ליה ולמר כדאית ליה למר עד שינעילנה בחמין ולמר עד שידיחנה בצונן וקי"ל הלכתא כמ"ד אפי' בצונן דבית השחיטה צונן כלישנא בתרא דאיתמר בהשוחט בסכין של עובדי כוכבים וסוגיין בכולה תלמודא כלישנא בתרא צונן אמרי לה בעיא הדחה ואמרי לה לא בעיא הדחה וסתם הדחה בצונן ולחומרא נקיטינן ובעיא הדחה ואנו רגילין לפרשה בהדחת הסכין והר"ר שלמה ז"ל פירשה בהדחת האוכל שהוא צונן וגרים בעי הדחה ולא נראו לנו בזה דבריו. ויש במקצת נוסחי הלכות הרי"ף ז"ל צונן שחתכו בסכין אסור לאוכלו ברותח ולא כן היא הגירסא הנכונה אלא צונן שחתכו בסכין אסור לאוכלו בכותח משום דאגב חורפיה בלע:

מלחמת ה'

ועוד והרב אלפסי ז"ל וכל הגאונים התירו כבד בצלי ולא הצריכוהו חתוך כלל: **אמר** הכותב דומה שכן דעת רבי אבל אין הגאונים שוין בדבר שמצינו לבעל הלכות גדולות ובעל פסוקות מאן דמטוי כבדא בשילומא צריך לתתוכי מאי טעמא דאזיל דמא ומכניף בסמפונא דכבדא והיכא דלא קרעיה קרע ליה לאחר בישולו אלמא צלי נמי בעי קריעה אע"פ שלא הצריכו כן במיזריקי וביעי ואומצי דאיסמיק דקאמרי' עליה בשפודא מידב דאיב דמא החמירו יותר בכבד כדקאמרי' נמי תתכיה ומלחיה אפי' לקדרה שפיר דמי והכא בעי שתי וערב ותיתוכיה להחת:

רותח איכא למימר דליסנא ודאי הכי משמע דאותו כלי צריך הכשר גדול אבל הכא סיפא דמלתא מוכחא ארישא דכיון דאמרינן דלוק אמרי לה דבעי הדחה כלומר ההוא גונן ממילא משמע דכי קאמר ברישא אסור לחתוך בה רותח היינו לומר דלא סגי בהדחה דבסוף ולאו למימרא דלא ליסגי לסכין בתחלה בהדחה זה נראה לי על דרך שטתו של רש"י ז"ל. אבל אחרים פירשו דה"ק אסור לחתוך בה רותח עד שיכשירנו הכשר גדול דהיינו הגעלה או ליבון דס"ל לשמואל דבית השחיטה רותח כדאמרינן נמי בסמוך בקערה שמלח בה בשר אסור לאכול בה רותח שמואל לטעמיה דאמר מליח הרי הוא כרותח דאלמא כל היכא דאיתמר אסור סתם מבוס שהוא רותח הוא ואע"ג דקי"ל בסכין ששחט בה טרפה מדיח התם הוא שבא לשחוט בו וטעמא משום דאיידי דטרידי סימנין לאפוקי דמא לא בלעי מיניה [מכיון בהידח] ולפי זה קי"ל נמי כרבה בר רב הונא דאמר בשוחט בסכין של עובדי כוכבים מדיח ולאו משום דבית השחיטה צונן אלא היינו טעמא משום דכיון דטרידי סימנין לאפוקי דמא לא בלעי וכדאמרינן בפ"ק (דף ח:) וכך פסק הרב אלפסי ז"ל כרבה דאמר מדיח וכן דעת הרמב"ם ז"ל בפ' י"ז מהלכות מאכלות אסורות אלא שכתב ואם קלף הרי זה משובח ולא ידעתי למה ואפשר דרפויי מרפיה בידיה. ודאמרינן צונן אמרי לה בעיא הדחה אסכין כמי קאי שאם בא לחתוך בו צונן שידית הסכין מפני שמנונית הנדבקת על פניו ואמרי לה לא בעיא הדחה אלא בקנות סגי ואף לא קנות יפה שהקנות היפה דינו כהדחה כדאמרינן בפרקא קמא [שם]

נר מצוה

°קערה שמלח בה בשר אסור לאכול בה רותח שמואל לטעמיה דאמר שמואל מליח הרי הוא כרותח כבוש הרי הוא כמבושל ואף ר' יוחנן סבר לה להא דשמואל דהא ר' אמי תלמידו של ר' יוחנן כד אימלח ליה בשרא בההיא פינכא תברה *יתיב רב כהנא וקאמר קערה שמלח בה בשר אסור לאכול בה רותח [וצנון] שחתכו בסכין מותר לאכול בכותח מאי טעמא האי אפשר למטעמיה דהיתרא בלע והאי דאיסורא בלע לא אפשר למטעמיה: איתמר א'דגים שעלו בקערה רב אמר אסור לאכלן בכותח ושמואל אמר מותר לאכלן בכותח אמר רב חזקיה משמיה דאביי הלכתא א דגים שעלו בקערה מותר לאכלן בכותח

רש"י

אסור לאכול בה רותח. לפי שהדם נבלע בקערה והוא נותן טעם ראשון והוא איסור גמור: פינכא. קערה של חרס שאין לה תקנה בהגעלה לכך שיברה: שחתכו בסכין. אע"ג דאגב חורפיה דצנון בולע משמנונית הקרום על הסכין והוי האי צנון נותן טעם ראשון והוי כבשר מ"מ מותר לאכול הצנון בכותח שיש בו נסיובי דחלבא: האי. צנון אפשר לישראל לטועמו קודם שיתננו בכותח ומותר דקאמר כגון שטעמו ולא היה בו טעם שמנונית: והאי. קערה איסורא בלע דם שאיסור הוא לכך אין לו תקנה והיתר ומיירי דליכא קפילא ארמאה דאי הוה קפילא דארמאה סמכינן עליה כדלעיל: שעלו. מן הכלי כשהיו רותחין נתנן לקערה שכבר אכלו בה בשר: אסור לאוכלן בכותח. לפי שבלע מטעם בשר הנבלע בקערה: ושמואל אמר מותר. וטעמא מפרש בגמ' משום דנותן טעם בר נותן טעם הוא כלומר אם היו מבושלין עם בשר ממש היו אסורין לאוכלן בכותח לפי שהבשר נותן בהם טעם ראשון וגם מודה שמואל שאסור לאכול חלב רותח בקערה של בשר דנותן טעם ראשון הוי כבשר גמור אבל קערה זו היא עצמה אינה בשר אלא הבשר נתן בה טעם לכך אינה חוזרת ואוסרת הדגים משום נתינת טעם דהנך דגים הם נ"ט בר נ"ט ואינם כבשר דשתם

ואי איכא בליתא דפרסא למכפריה הו לא צריך אלא לומר דבקנות מועט סגי ואיכא דיליף מהכא דהוא הדין דכלי הבלוע מאיסור שמותר להשתמש בו צונן בלא הדחה ואפי' למ"ד בעיא הדחה היינו טעמא משום דוחקא דסכינא אבל בשאר מילי לא צריך דאע"ג דתנן [דף קז:] כורך אדם בשר וגבינה במטפחת אחת ובלבד שלא יהו נוגעין זה בזה אמרינן עלה בגמ' דאע"ג דצונן בצונן הוא הדחה מיהא בעי ובפ' כילד צולין (דף עו.) נמי אמרינן צונן לתוך צונן מדיח שאני התם שהן גופו של איסור אבל טעמו ולא ממשו הבלוע בסכין [בצונן] אפילו הדחה לא בעי ואף על גב דאשכחן גבי יין נסך דכלי הבלוע ממנו בעי הדחה ואע"ג דצונן בצונן הוא מיין נסך ליכא למיגמר שהרי נשתנה דינו מכל אסורין שבתורה שהרי החמירו במכניסו לקיום ובכלי חרס שתחלת תשמישן באיסור ובכלי הגת שלא להתירם אפילו בהדחה והכשרו של יין נסך גם כן משונה משאר איסורין שלא מצינו הכשר עירוי וניגוב ולא ישון שנים עשר חדש אלא ביין נסך בלבד ולפיכך אין ללמוד ממנו לשאר איסורין ואין דברים הללו מחוורין להקל בכך אלא הכא היינו טעמא דמאן דאמר לא בעי הדחה משום דדם מישרק שריק והיינו טעמא נמי דמאן דסגי ליה בהדחה דוקא גבי דם משום דשריק אבל סכין של עובדי כוכבים דאית ביה משום שמנונית בעיא נעילה עשרה פעמים במקום קשה לחתוך בה צונן דכיון דאיכא דוחקא דסכינא לא סגי לה בשאר כלים בהדחה והיינו שמעתא דסוף ע"ז: **קערה** שמלח בה בשר אסור לאכול בה רותח. לפי שנבלע בה הדם: כבוש בחומץ הרי הוא כמבושל. ומדקאמר כבוש הרי הוא כמבושל וגבי מליח אמרינן הרי הוא כרותח שמעינן מיניה דמליח לאו כמבושל הוא אלא כרותח דלגי והכי דייקינן בגמרא בפרק גיד הנשה (דף צז:) ויש אומרים דכי אמרינן דקערה שמלח בה בשר אסור לאכול בה רותח דוקא בקערה שאינה מנוקבת שמתוך שהדם משתהא שם הוא נבלע בתוכה אבל במנוקבת אין הדם נבלע בתוכה כלל אלא כולו יוצא דרך הנקבים ובהדחה בעלמא סגי [דאי לא] תימא הכי היאך אנו מולחים בשר בכלי שמלחנו בו פ"א אלא ש"מ דמנוקב אינו בולע דם דכיון (א) דדם שריק כולו יוצא דרך הנקבים ושרי ולא נהירא דקערה שמלח בה בשר כהלכתו משמע דאפי' במנוקבת ומה שאנו מולחין וחוזרין בכלי אחד מנוקב היינו משום דאיידי דטרידא חתיכה למפלט לא בלעה ולא תימא כי גמרה פליטת דמה בולעת מן הבלוע בכלי דליתא דאפילו בתר הכי טרידא למפלט ציר וכל דפלטה אפילו ציר לא בלעה דם כמו שנפרש לפנינו בס"ד: **אימלח** ליה בשרא בההיא פינכא ותברה. כלי חרס הוא ולא היה נקוב ולהכי תברה משום דכיון דמליח הרי הוא כרותח לא סגי בהדחה ומהא שמעינן דנותן טעם לפגם לכתחלה אסור דאי לא אמאי תברה לשהייה עד למחר דהויא נותן טעם לפגם אלא ש"מ דלכתחלה אסור ומיהו קשיא אמאי תברה לינקבה נקובי ולימלח בה בשרא יש לומר שמתוך שאין נוח לינקוב קדרה של חרס שהרי משתברת היא בנקיבתה מש"ה תברה דודאי של חרס היתה דאי של עץ אמאי תברה יגעילנה ועוד שהבשר הנמלח בה נאסר כולו מפני שצרה בתוכה בדם הנפלט ממנו וכיון שנאסר והפינכא בולעת מגירו שהוא אסור כגיר נבלה כשחוזרין ומולחין בתוכה הרי הפינכא פולטת ציר והבשר בולע ונאסר דאע"ג דפליט דם בלע ציר כדמוכח לקמן. וא"ת אכתי אמאי תברה יניחנה להשתמש בה צונן יש לומר דכלי חרס מכיון שאינו יוצא מידי דפיו ואין לו תקנה להשתמש בו חמין אפי' צונן אסור להשתמש בו שמא יבא להשתמש בו חמין ומש"ה אמר רב בפרק כל שעה (דף ל.) דקדרות בפסח ישברו ולא התירו להשתמש בהן צונן ודברי הרי"ף ז"ל בפרק כל שעה גבי כל הכלים שנשתמש בהן חמץ בחמין מטין לזאת הסברא שכתבנו דכלי חרס דלית ליה תקנתא לחמין גזרינן ביה צונן אטו חמין: **קערה** שמלח בה בשר אסור לאכול בה רותח. יהבינן טעמא משום דאי אפשר למטעמיה דהא איסורא בלע ומוקמינן לה בגמ' בדליכא קפילא ותמיהני אי הכי פשיטא ונראה לי דהכי קאמר קערה שמלח בה בשר אסור לאכול בה רותח כל היכא דליכא קפילא דלא סמכינן אעובד כוכבים דלאו קפילא הוא אבל צנון שחתכו בסכין שחתך בו בשר נמי דאגב חורפיה דצנון בלע משמנונית הבשר אע"ג דליכא קפילא שרי דטעים ליה ישראל כל דהו ומיהו כי אמרינן דאי איכא קפילא שרי ה"מ בדיעבד אבל לכתחלה ודאי אסור לתת בה רותח דלאיסור מסהו מיהא איכא: **דגים** שעלו בקערה. שעלו מן הכלי כשהן רותחין ונתנן לתוך הקערה שאכלו בה בשר אסור לאכלן בכותח לפי שבלעו מטעם הבשר הנבלע בקערה: ושמואל אמר מותר. מפרשינן בגמ' משום דנ"ט בר נ"ט הוא כלומר שאם היו מבושלים עם בשר ממש ודאי שהיו אסורין לאכלן בכותח מפני שהבשר נותן בהם טעם ומודה נמי שמואל שאסור לאכול חלב רותח בקערה [של בשר] דנותן טעם ראשון הוי כבשר גמור אבל קערה זו היא עצמה אינה בשר אלא שנבלע בה טעם הבשר ולפיכך אינה חוזרת ואוסרת הדגים משום טעם דהוו להו הנך דגים נתינת טעם בר נתינת טעם ולאו כבשר ואמרינן עלה בגמ' והא דרב לאו בפירוש איתמר אלא מכללא איתמר דרב איקלע לבי רב שימי בר חייא בר בריה חש בעיניה עבדו ליה סיפא בגעא כלומר קילור לעין מסמנין בקערה בתר הכי רמי ליה בשולא בגויה כלומר שנהגו תבשיל באותה קערה לאחר זמן אמר יהיב טעמא כולי האי כלומר וכי נותן כל כך טעם בקערה שחוזר ונותן טעם בבישול אלמא דאית ליה לרב נתינת טעם בר נתינת טעם בעלמא ולא היא דשאני סמנין דנפיש מררייהו ע"כ. ואיכא למידק כיון דאמרינן דהא דרב מכללא דהא עובדא דסיפא איתמר היכי אמרינן דאפילו שמואל מודה דאסור לאכול חלב רותח בקדרה שבשל בה בשר והא הך עובדא דכותיה היא דהכא נמי ליכא אלא שני טעמים שהקערה קבלה טעם מן הסיפא וחזרה ונתנה טעם בבישול והיינו דומיא דהך דתניא קדרה שבישל בה בשר לא יבשל בה חלב דאמרינן דאפי' שמואל מודה בה וכיון שכן היכי איתמר מימריה דרב מכללא דההיא. תירץ הרמב"ן ז"ל שאותו סיפא דבר מר היה מעורב בה אבל לא היה עיקר ממשו מאותו דבר מר וכיון שנתן טעם בבישול הוה ליה נ"ט בר נ"ט ממש דומיא דדגים שעלו בקערה ולי אין צורך לכך דהכי קאמרינן מכללא איתמר דרב כי אמר יהיב טעמא כולי האי לאגמורי הלכה הוא דקאמר הכי ולומר דטעם שני חזק וחשוב הוא וראוי לאסור דבר אחר *מטעם ראשון וכ"ת א"כ היכי קאמרינן ולא היא שאני התם דנפיש מרריה טפי דה"ה למאי כוון רב ומאי קמ"ל לאו קושיא הוא שכבר כתבו בזה דכי אמרינן ולא היא דהתם משום דנפיש מרריה טפי למדחייה לדרב גופיה הוא דאתמר כלומר דנהי דודאי מכללא דהא שמעינן דאית ליה לרב נ"ט בר נ"ט אסור אפ"ה ליתא לדרב דאיהו סבר דטעם שני חזק בכל מקום כמו שהוא חזק בזה ודחינן לה דליתא דהתם משום דנפיש מרריה הוא דיהיב טעמא כולי האי ושיערו חכמים אין לך נותן טעם בכל האיסורין גדול כמוהו אבל ודאי מודינן דרב לאשמועינן איסורא הוא דאיכוון והיינו דלא אמרינן דאי מכללא מאי כדאמרינן בשאר דוכתי ורב ודאי הכי ס"ל דהא אמרינן בגמ' דאהדר ליה ר' אלעזר חס ליה לזרעיה דאבא בר אבא דליספי לי מידי דלא שמיע לי זו היא שיטת רש"י ז"ל. אבל אחרים סוברים דשמואל אפילו טעם שני התיר והכא בדגים שעלו עם בשר איירי דקאמר דמותר לאוכלן בכותח [אע"פ שאין כאן אלא נותן טעם לשמואל] הבשר בדגים והדגים בכותח והיינו דמוכחין הא דרב מההוא עובדא דסיפא ואתי להו כפשטיה למאי דסבירא להו בשני טעמים בלבד הוא שנחלקו וכ"ת א"כ תיקשי לשמואל הא דתניא קדרה שבישל בה בשר לא יבשל בה חלב ואם בישל בנותן טעם הילכו בזה שע"י האור פולט ממשו של איסור ראשון ואין שיטה זו מחוורת אלא בטעם שני אפילו שמואל מודה דאסור ובטעם שלישי הוא שנחלקו. ואחרים מחמירין עוד לומר דאפילו בכה"ג דוקא שעלו בקערה אע"פ שהן רותחין אבל נתבשלו בה אסורין דכל כה"ג ממשו של בשר הבלוע בקערה נפלט בהם והוה ליה כאילו נתבשלו עם בשר ממש דאסורין והביא ראיה מדתניא בפרק כל שעה (דף ל:) אין טשין את התנור באליה

ואם

ה מיי' פרק ט מהל' מאכלו' אסורות כמג לאוין קמא טור י"ד סי' נה צו:

[דף ש ע"ב]

בגמ' איתא יתיב רב כהנא אחוה דרב יהודה קמיה דר"ה ויתיב וקאמר קערה כו' וגרס"ה גירסא אחריו (ג"א)

■ בדין דגים שעלו בקערה דמותר לאוכלן בכותח היכא פלוגתא ריב"ן חתנו של רש"י דליכא דרש"י פי' דדוקא דגים שעלו רותחין בקערה של בשר כגון בלאחר שלאן נתנן בקערה של בשר בת יומא מקונחת משמנונית בשר מותר לאוכלן בכותח שיש בו נסיובי חלב דאין בדגים אלא טעם שני של בשר שהבשר שנשתמש בקערה נתן טעם בקערה והקערה נתן טעם בדגים וטעם שני דהיתר אינו טעם כדבעי' למימר לקמן בס"ד אבל אם נתבשלו הדגים בקדרה של בשר אפי' נתבשלו לבדם אסורין לאוכלן בכותח דכי נתבשלו בקדרה עקר שטעם שהיה בקדרה נפלט ממנה ובלעו בדגים נמצא שיש בדגים טעם ראשון של בשר ואסור לאוכלן בכותח ור"ת פי' דאפי' נתבשלו הדגים בקדרה של בשר ולא היה בקדרה בשר מותר לאוכלן בכותח טפי ממה שנתנם בקערה של בשר רותח דכי נתנם בקערה של בשר רותחין איכא בדגים טעם שני של בשר שהבשר נותן טעם בקערה והקערה בדגים והכא שנתבשלו בקדרה של בשר איכא בדגים טעם שלישי כי הבשר נתן טעם בקדרה ואתה הקדרה נותנת טעם במים והמים נותנין טעם בדגים הלכך כ"ש הוא שיש להתיר לאוכלן בכותח היכא שנתבשלו בקדרה של בשר במים לבדם בלי בשר כלל מיהו אם ניללו במחבת של בשר ביובש בלי שמן ורוטב כלל או אם נללו בשפוד של בשר ב"י שיש בו שמנונית הבשר בלוע והדגים בולעין אותו טעם דהוי טעם זה בדגים טעם ראשון אז אסור לאוכלן בכותח וכן אם נתבשלו עם בשר בקדרה של בשר דבלעי הדגים טעם הבשר עצמו אסורין לאוכלן בכותח מיהו (בין) [אם] נללו במחבת עם שמן כנהוג נראה דחשיב כמו בשלן בקדרה של בשר שאע"פ שנוגעים לפעמים במחבת כיון שיש שם שמן הטעם של המחבת יוצא תחלה בשמן ומשמן יוצא לדגים:

חדושי אנשי שם

מהר"ם (א) ובספרי דוקא בעי עי' מהרן לענין מליחה פי' באין בה במלח להפליט האיסור הבלוע בעין וכן פירשו התוס':

נ"ע שם

א מיי' פרק ט מהל' מאכלות אסורות סמג לאוין קלו טור י"ד סי' נא:

ואם עם כל הפת כולה אסורה עד שיסיק את התנור מדבעינן היסק ולא סגיא בקטוח ש"מ דנ"ט בר נ"ט ע"י בישול אסור דהא הכא כי מקנח ליה בלחוד טעם שלישי הוי האליה בתנור והתנור בפת והפת בכותח ומדבעינן היסק ש"מ דע"י האש חשוב טפי ואוסר והיינו טעמא נמי דמאי דאמרינן דכגון שחתכו בסכין שחתך בו בשר דאסור לאכלו בכותח דמשום חורפא [דכגון] מפליט ליה לסכין עיקר ממשו של איסור והוה ליה נותן טעם ראשון ואוסר וכ"ש בבשול גמור שאוסר וכבר כתב זה רש"י ז"ל בפירושיו [בלשון שני] ואין אלו ראיות דכי אמרינן לענין פת עד שיסיק את התנור אינו אלא משום גזרה שמא לא יקנחנו יפה יפה שדרך התנור להיות נשאר לח בטיחת האליה ואין אותו לחות עובר ע"י קנוח אבל קדרה שבישל בה בשר אין בה ממשו של איסור ולפיכך אפילו בישל [בה] דגים מותר לאכלן בכותח וגנון שחתכו בסכין נמי דאסור לאכלו בכותח דרך סעודה שנו כאן שדרך הסכינין כשחותכין בהם על השולחן להיות בהם שמנונית ואינן מקונחין כל צרכן ואף זה כתב רש"י ז"ל [בלשון ראשון] וכן עיקר דאם איתא דמשום בליעת הסכין הוא ולא משום טיחה שעל פניו קישות למה ליה למגרדיה כלל הא נ"ט בר נ"ט הוא אלא ודאי כדאמרן וכן דעת הר"ם במז"ל בפ"ט מהלכות מאכלות אסורות שכך כתב קערה שאוכל בה בשר ובישלו

נר מצוה

בכותח °צנון שחתכו בסכין אסור לאכלו בכותח ודוקא צנון *דאגב חורפיה בלע אבל קישות ואבטיח גריד לבי פסקי ואכיל *(ואי פתיך בהו ליפתא שרי בעי מיניה רב דימי *בר יוסף מרב נחמן מהו לאנוחי כדא דמלחא גבי א כדא דכמכא אמר ליה אסור. דחלא מאי אמר ליה שפיר דמי אמר ליה ומאי שנא אמר ליה ההוא איתא לאיסורא בעיניה ההוא ליתא לאיסורא בעיניה): °ההוא בר יונה דנפל לכדא דכמכא שריא רב חיננא בר רבא מפשרניא אמר רבא מאן חכים למשרייה כי האי גוונא אלא רב חיננא מפשרניא דגברא רבה הוא קסבר כי קאמר שמואל מליח הרי הוא כרותח ה"מ ב דאין נאכל מחמת מלחו אבל האי הרי נאכל מחמת מלחו וה"מ

ע"כ נמחק

רש"י

[דף שא ע"א] קערות הם מקונחות משמנונית: כגון שחתכו בסכין אסור. לפי שפעמים השמנונית קרוש (א) על הסכין ואינו ניכר וכשחותך בו הצנון הוי נותן טעם הבא מן הממש ועוד משום חורפיה בלע טפי מדגים רותחים ואגב דוחקא דסכינא נמי פליט סכינא ובלע צנון: גריד לבי פסקי. לפי שאינו חריף: ואי פתיך בהו ליפתא. עירבו בעת חיתוכו שחתך אחת של לפת ואחת של צנון שרי לפי שהלפת מבטל טעם שמנונית מן הסכין ואין עוד הצנון מקבל טעמו: כמכא. כותח: אסור. דחיישינן שמא [דף שא ע"ב] יפול מן הכותח בחומץ ויחזור ויתן ממנו לתבשיל: האי. כותח דנופל במלח ניכר מפני שהוא עב ולא בטיל אבל כותח הנופל בחומץ ליתא בעין וטעמא נמי לא יהיב הכותח בחומץ: שרי רב חיננא. אע"פ שהכותח הוא מלוח: דאינו נאכל מחמת מלחו. אינו נוח ליאכל מרוב מלח שבו עד ששורין ומדיחין אותו במים כעין מליחת בשר להצניע

דף קיב. ד"ת מ"ז [וכד"ק ליתא] נגמ' איתא רב ריסי מר"נ (ג"א)

בה דגים [אותם הדגים] מותרין לאכלן בכותח. והוי יודע דלא שרינן נ"ט בר נ"ט אלא בשל היתר כבשר בחלב דכיון דטעם שני אכתי היתרא הוא כיון דאקלים כולי האי לא חשיב למיסר אבל במידי דאיסורא כל היכא דאיכא טעמא כלל אוסר עד סוף כל העולם. וכתב בספר התרומה קערות שהודחו במחבת הולבת במים רותחין ושתיהם בני יומן פשוט דהכל אסור דטעם שבקערות נפלט במים וטעם חלב שבמחבת נפלט במים ומיד נאסרו המים משום בשר בחלב שבהן וכשחזרו ונבלעו במחבת ובקערות אסרו הכל וכתב עליו הרמב"ן ז"ל ואני אומר אישתבוש כהני דהיינו דגים שעלו בקערה מותר לאכלן בכותח דקערה היינו קערה. מים רותחין שפלטה בהם היינו דגים. מחבת חולבת היינו כותח כשם שהדגים מותר לאכלן בכותח כך המים הללו מותר ליתן אותן בין בכותח בין בפליטת חלב שבמחבת ודבר ברור הוא אע"פ שהסכמנו לפרש דשלשה נותני טעמים בעינן כאן נמי שלשה נותני טעמים הם [בשר] בקערות קערות במים מים בחלב ולא אמרינן חלב שבמים נתערב עם טעם שני של בשר שבהן כשם שאין אומרים בדגים דטעם החלב שבכותח נבלע בדגים ויהא אוסרן וכן בדין לפי שאין בשר שבדגים או במים אוסרין עד שיתערבו עם החלב ויתנו טעם זה בזה שאין בשר בחלב אוסר לעולם אלא בנותן טעם הילכך הוו להו טעם שלישי והכל מותר ע"כ. ונמשכו לדעתו הבאין אחריו הרשב"א ז"ל ואחרים ותמיהני עליהם שאני רואה דברי בעל התרומה ז"ל נכונים וברורים ולא דמי כלל לדגים שעלו בקערה דהתם הכותח לא קבל טעם כלל מטעם ראשון דהיינו הקערה אלא מן הדגים דהוו טעם שני אבל כאן טעם החלב הנפלט לתוך המים מקבל טעם מטעם הבשר ראשון שבקערות דמאן נימא לן שלא יתערבו פליטת הבשר ופליטת החלב בעצמן שלא באמצעית המים הילכך לא הוי נ"ט בר נ"ט אלא נותן טעם ראשון הוא שנותן טעם בחלב הילכך לא דמי כלל ועוד דמאי דשרינן נ"ט בר נ"ט לאו משום דסברינן שאין הטעם הראשון מתפשט והולך עד השלישי דא"כ אפילו בשאר איסורין נימא הכי למאן דלית ליה חתיכה עצמה נעשית נבלה ואנן לא שרינן אלא בבשר בחלב וכיולא בו דהוו שני נותני טעמים של היתר הילכך דוקא כשטעם שני עמד בהיתר בלא תערובת חלב אבל כאן שטעם שני לא עמד בפני עצמו כלל אלא תכף שבא לעולם נתערב בטעמו של חלב מסתברא ודאי דאסור (א) וכדברי הרב בעל התרומה ז"ל: צנון שחתכו בסכין אסור לאכלו בכותח. דאע"ג דקי"ל כשמואל דנ"ט בר נ"ט מותר סכין שאני שלפעמים השמנונית קרוש עליה ואינו ניכר וכשחותך בו הצנון הוי נותן טעם הבא מן הממש דמתוך חורפיה דצנון בלע וכתב הראב"ד ז"ל מדקאמר אסור סתמא משמע דלא סגי בקליפה דמשום חריפותו ולחותו בולע ונאסר יותר מכדי קליפה וצריך נטילת מקום ומיהו משמע דבנטילת מקום שהוא יותר מקליפה סגי דלא תמור צנון משום חורפיה מחם לתוך חם דכשהן מסולקין מן האור אמרינן לקמן דסגי בנטילת מקום מיהת וכן דעת הרא"ה ז"ל אבל הרשב"א ז"ל כתב דמדלא יהיב שיעורא כדיהיב בקישות ואבטיח גריד לבי פסקי משמע דאגב חורפיה בלע טובא ואוסר את כולו דומיא דמאי דאמרינן בע"ז גבי קורט של חלתית דאסור משום דמפסקי ליה בסכינא דארמאי ולא הלכו בה בשיעור קליפה ונטילת מקום אלא אסרו את הכל וכתב ג"כ שהדברים החריפים כשום בצל וצנון ושאר מיני תבלין פעמים *שאין מפליטין את הבליעה ולפיכך אסור לשחקם במכתשת של עובד כוכבים אפילו אחר הדחה דאגב דוחקא דכתישה בלעי: ודוקא צנון דאגב חורפיה בלע אבל קישות ואבטיח גריד לבי פסקי ואכיל. גורד מעט בסכין במקום חתך ואוכל אף בכותח וא"ת ואמאי לא סגי להו בהדחה י"ל שמתוך לחותם אי אפשר להדיח אותן דאדרבה ע"י הדחה היה נסרך יותר ולפיכך גורד אותם ודיו והגרידה פחותה מן הקליפה שהקליפה צריכה שתהא גסה קלת כדי שתוכל להנטל כולה כאחד מה שאין צריך כן בגרידה. ונטילת מקום המוזכר בפרק כיצד צולין [דף עה:] הוא יותר מן הקליפה שצריך להעמיק וליטול חתיכה עבה קלת ובגמרא [דף קיב.] אמרינן קולחי דלפתא שרו דסילקא אסור ואי פתיך בהו דליפתא שפיר דמי והכי פירושו קולחי דלפתא שרו לפי שהלפת אינו חריף אלא מתוק ואין טעם שומן ניכר בו ומשמע לי דכיון דאמרינן שרו סתמא דלא נריכי מידי לא גרידה ולא הדחה וכן מטין דברי רש"י דסילקא אסור *לפי שנתן בהם טעם ואי פתיך בהו דליפתא שחתך אחת של לפת ואחת של תרדין הלפת מבטל טעם השמנונית מן הסכין ואין התרדין מקבלין טעם ממנו: גרסי' בגמ' בעא רב אמי בר יוסף מרב נחמן מהו לאנוחי כדא דמלחא בהדי כדא דכמכא. כמכא חלב שהוא עב ולא או כותח מיבעיא ליה מי חיישינן שמא יפול מן הכותח במלח והוא לא ידע וימלח ממנו בשר או יתן ממנו לתוך הקדרה א"ל אסור דחיישינן להכי. ובעא מיניה או דחלא מאי א"ל שרי ומ"ש לכי תיכול עלה כורא דמילחא האי איתיה לאיסורא בעיניה והאי ליתא לאיסורא בעיניה. כלומר כותח שנפל למלח נראה וניכר מפני שהוא עב ולא בטיל אבל כותח הנופל בחומץ ליתיה בעיניה ובטל בששים. ואיכא למידק היכי חיישינן בכדא דמלחא שמא יפול מן הכמכא לתוכו והא אמרינן בפרקא קמא דע"ז (דף יב.) לא הלכת לגור מימיך ורואה ישראל ועובד כוכבים ששפתו שתי קדרות זו אצל זו ולא חשו להם חכמים ומפרשינן התם לא חשו להם חכמים משום ניצוצא כלומר דלא חיישינן שמא נתזה ניצוצא מתוך קדרה של עובד כוכבים לקדרה של ישראל איכא למימר דלניצוצא דחד יומא לא חיישינן אבל הכא דכל יומי מסתפקי מינייהו חיישינן וכתבו בתוס' שאין לאסור מטעם זה להניח בתיבה אחת כד של בשר אצל כד של חלב אפילו זמן מרובה דהתם נזהר יפה שלא יפול מזה אל זה אבל הכא לא מסיק אדעתיה ור"ח ז"ל פירש מהו לאנוחי כדא דמלחא גבי כדא דכמכא בסמוך ממש מי שייבא ליה מילחא לכותחא או לא ואמר ליה אסור דמילחא דחלא מאי. כלומר מי חיישינן דשאיב וא"ל שרי וכ"כ הר"מ במז"ל בפ"ט מהלכות מאכלות אסורות ובודאי דלהאי פירושא לא שייך מאי דאמרינן האי איתיה לאיסורא בעיניה [והאי ליתיה לאיסורא בעיניה] אלא שגרסא אחרת היה להם וכ"כ הראב"ד ז"ל בהשגות: ההוא בר יונה דנפל לכדא דכמכא וכו'. יש מי שפירש דכמכא היינו חלב והגוזל היה מלוח אלא שהוא נאכל מחמת מלחו ומש"ה שריה רב חיננא בהדחה בעלמא כדין גוזל לתוך גוזל שאילו לא היה נאכל מחמת מלחו היה אסור מפני שבולע מן הכמך דהוה ליה חם לתוך צונן וכמ"ד עילאה גבר או היה צריך נטילת מקום וכמו שאפרש לפנינו בס"ד ואפילו למ"ד תתאה גבר היה אוסר מיהת כדי קליפה דאדמיקר ליה בלע כדאיתא בפ' כיצד צולין (דף עו.) א"נ שהכמוכא הוא המליח ולא הגוזלא שכמך זה הוא כותח שאמרו עליו בפ' אלו עוברין (דף מב.*) דאית ביה תלתא מיא תלתא קורטמי תלתא מלחא אלא דבתר הכי מערבי לה נסיובי דחלבא ומילי אחריני ונקרא כמך והיינו דאמרינן דהאי נאכל מחמת מלחו כלומר אחר שערבו בתוכו החלב ושאר הדברים. וכתב ר"ת ז"ל דאינו נאכל מחמת מלחו דאמרינן היינו בסתם מליחה שבני אדם מולחין לקדרה דכל כה"ג מיקרי אינו נאכל מחמת מלחו כלומר שאינו נאכל בעוד שמלחו בו וראיה לדבר מדאמר שמואל [דף קיא:] קדרה שמלח בה בשר אסור לאכול בה רותח ושמואל לטעמיה דאמר מליח הרי הוא כרותח ובסמוך נמי אמרינן אימליחא ליה בשר שחוטה בהדי בשר נבלה ואמרינן נמי אין מולחין אלא על גבי כלי מנוקב ואמרינן נמי דגים ועופות שמלחו זה עם זה אסורין ובפרק גיד הנשה (דף נז:) נמי אמרינן הנהו אטמהתא דאמלחן בגידא דנשיא וטעמא דכולהו משום דמליח הרי הוא כרותח וסתמא במליחה דקדרה משמע ועוד הביא ר"ת ז"ל ראיה לדבריו מדאמרינן בפרק הקומץ רבה (דף כא.) דדם קדשים אי לאו דמעטיה קרא הוה בעי מליחה משום ברית מלח כשאר בשר ופרכינן טעמא דמעטיה קרא הא לא מעטיה קרא הוה בעי מליחה והא אמר זעירי דם שמלחו אינו עובר עליו דם שבישלו אינו עובר עליו. וטעמא דדם שבישלו משום דכיון שנתבשל נפיק ליה מתורת דם ודכוותה נמי מלחו דכיון דמליח כרותח דלאי הרי נשתנה ואינו עובר עליו וכיון שכן היכי תיסק אדעתין דבעי מליחה והא אי מלחי ליה נפק מתורת דם היינו פירכין התם והרי מליחה דקדשים כמליחה דקדרה היא כדאמרינן התם בהדיא וכן לקדרה אלמא סתם מליחה דקדרה חשבינן לה רותחת וכן נראה מדברי בעל הלכות ז"ל שכתב דשיעור מליחה לקדרה כשיעור צלייה ושיעור צלייה כדי הלוך מיל ומשמע משום דקי"ל דמליח הרי הוא כרותח דצלי הוא דיהבינן לה

שלטי הגבורים

א ורבינו יהודה ב"ר יצחק כתב בשם רש"י שיש להחמיר שלא להניח שני תבשילין של בשר וחלב סמוך זה לזה בתיבה אחת שמא יתערבו ולא ידעו אם לא שיכסנו בטוב ומיהו בדיעבד דלמא לא מחזקי' איסורא ושרי. מא"ז:

ב רש"י פי' דמליח שאינו נאכל מחמת מלחו קרו כשמולחין בשר להצניע שאינו נאכל אלא עד שישרוהו במים וידיחוהו היטב. וה"ר ישראל פי' דלא מקרי אינו נאכל מחמת מלחו אלא שנמלח כגון עבוד שמולחין אותו לצורך הדרך ור"ת פירש דכל המליחות שלנו שמולחין לקדרה קרוי אינו נאכל מחמת מלחו ורוב הפוסקים כתבו כך כר"ת וכ"כ הרא"ש והר"ן בשם גאונים אחרים ומיהו גבי ציר שנפל על דבר אחר שאוסרו כדבעינן למימר לקמן בס"ד לא שייך לראות אם ציר זה בא ממליח שנאכל מחמת מלחו או לאו דאפי' לא היה הבשר מליח שנוטף זה הציר ממנו מליח כי אם מעט אוסר דאותו ציר גופיה השיב רותח דסרי אינו נאכל כך מחמת מלחו כך כתבו הגהות אשר"י ומרדכי. גבינות ... ר"י אינם נאכלים מחמת מלחן אבל לאחר שנרחמו או לא חשבינן אין נאכלין מחמת מלחן: מא"ז:

חדושי אנשי שם

מהר"ם (א) פי' מפני שלא היתה למים שעת הכושר מעולם והיינו טעמא דלא שרינן נותן טעם בר נ"ט בשאר איסורים וטעם מספיק הוא דהכי פרכינן לקמן בפירקין מה לערלה שכן לא היתה לה שעת הכושר כו' ומיהו בלאו הכי לא דמי כלל לדגים שמ"וסרים פליטם ומים שפלטו הוי טעם הבא מן הטעם ומותר אבל מים אינם מתוסרים פליטה כמו שכתבו התוס' לענין סגולה שמעתין דמפת חלב מיבלע בלע מיפלט לא פליט ופר"ת מפלט לא פליט מה שבלע עכשיו ואין להתיר מטעם זה להגעיל כלי שהוא בן יומו כשאין במים ששים לבטל האיסור ולהניחו בפנים כשהם רותחין משום דמיא מבלע בלעי האיסור שבכלי ולא פלטי וכמים שהן צוננין לא שייך לומר בליעה דלא בלעי אלא שמתערב בהן האיסור ע"כ הלכך טעם הבא מן הממש ואוסר המים והוו להו נבלה ואוסרים הכלים שהורתו בהם:

חד שיעורא אלמא בהכי חשיב רותח וכ"כ הרב הנשיא אלברגלוני ז"ל דכל ששהה במלחו שעור ששייה לקדרה הוי רותח ומקמי הכי לא וא"ת והא אמרינן בסמוך דדגים ועופות שמלחן זה עם זה אסורין דבעידנא דפלטי עופות בלעי דגים מינייהו אלמא אע"ג דלא שלימה פליטת עופות חשבינן להו רותחין י"ל דכיון דבשהייה דקדרה מיקרי רותח בעוד שמלחו עליו לגבי דגים דרפו קרמייהו מיקרי רותח מקמי [הכי] הילכך נקטינן דכל ששהה שיעור מליחה לקדרה מיקרי אינו נאכל מחמת מלחו אא"כ מדיחו וכן נמי מליח דקא בעי ליה לאורחא שאפי' אחר שהעביר מלחו מעליו אין דרך לאכלו אלא לאחר שרייה במים הוי כרותח לעולם ואפילו אחר הדחה ותרי הני גווני הוו בכלל אינו נאכל מחמת מלחו: והני מילי חי אבל צלי קליפה בעי. מלמעלה סביב: ואי אית בה פילי. בקעים והוא צלי לא סגי ליה בקליפה לפי שבולע דרך הבקעים וכולו אסור: ואי מתבל בתבלי. התבלין שנתבשלו עמו מרככין אותו ונוח לבלוע וכשנפל לכותח היה למא לבלוע ובלע:

והי וצלי. דאמרינן חי היינו צונן וצלי היינו רותח אבל צלי צונן הרי הוא כשאר צונן דעלמא דסגי ליה בהדחה אלא צלי רותח קאמר ואורחא דתלמודא הכי דקרי לצלי רותח צלי סתמא כדתנן בפ' כיצד צולין (דף עה:) סכו בשמן של תרומה אם חי הוא ידיחנו ואם צלי יקלוף את החיצון והתם ודאי צלי רותח קאמר שאין סכין את הצלי אלא בעודו רותח כשצולין אותו על גבי האש ודאמרינן נמי ואי אית ביה פילי [כולו אסור היינו בצלי רותח דאית ביה פילי דאגב פילי] בלע ואי מתבל בתבלין והוי רותח אע"ג דלית ביה פילי כולו אסור [לפי שהתבלים מושכים את הכמכה ומבליעים אותו בכולו וזה שלא כדברי בעל התרומה ז"ל שכתב דאפילו חי דאית ביה פילי כולו אסור]

נר מצוה

וה"מ חי אבל צלי קליפה בעי ואי אית בה פילי אסור ואי מתבל בתבלי אסור אע"ג דלית ליה פילי: גרסינן בפרק כיצד צולין את הפסח *איתמר (דף עה:) א חם לתוך חם דברי הכל אסור צונן לתוך צונן דברי הכל מותר חם לתוך צונן וצונן לתוך חם רב אמר עילאה גבר ושמואל אמר תתאה גבר ואמרינן תניא כוותיה דשמואל חם לתוך חם אסור וכן צונן לתוך חם אסור חם לתוך צונן וכן צונן לתוך צונן מדיח. חם לתוך צונן מדיח אדקמיקר ליה מיקר בלע וקליפה מיהא ליבעי אלא אימא חם לתוך צונן קולף צונן לתוך צונן מדיח. תניא אידך בשר רותח שנפל לתוך חלב רותח וכן צונן לתוך חם אסור. חם לתוך צונן וכן צונן לתוך צונן מדיח. חם לתוך צונן מדיח אדקמיקר ליה מיקר בלע וקליפה מיהא ליבעי אלא אימא חם לתוך צונן קולף וצונן לתוך צונן מדיח °*וככר ב שחתך עליו בשר צלי רבא אכיל ליה וקרי ליה חמר בשר והילכתא כוותיה: א"ר נחמן אמר שמואל אין מניחין כלי תחת הבשר עד שיכלה כל מראה אדמימות שבו מנא ידעינן ואסקה רב אשי דלית ליה תקנתא עד דמייתי תרי ג תלת גללי דמילחא ושדי ליה בבי דוגי בתר הכי שביק ליה עד דצייל ושפי ליה ושרי שהשומן צף למעלה והדם יורד למטה: *ואמר רב נחמן אמר שמואל ד דגים ועופות שמלחן זה עם זה אסורין ואפילו בכלי מנוקב מ"ט דגים רפו קרמייהו ופלטי עופות קמיטי ובתר דנייחי דגים פלטי עופות והדר בלעי דגים מינייהו

רש"י

להצניע: פילי. בקעים והוא צלי ולא סגי ליה בקליפה לפי שבולע דרך הבקעים וכולו אסור: אי מיתבל בתבלי. תבלין שבו מרככין אותו ונוח לבלוע: חם לתוך חם. איסור והיתר שנתערבו ושניהן חמין: עילאה גבר. וחם לתוך צונן דעילאה חם אסור שהעליון מחמם התחתון וצונן לתוך חם דעילאה צונן מקרר התחתון ולשמואל הוי איפכא ולכך פריך לתוך צונן כו': חמר בשר. יין הבשר: אין מניחין כלי. בי דוגי דלעיל: עד שיכלה. שכל דמו יפלוט ממנו: תרי או תלת גללי דמילחא. בין תוך הבשר בין תוך הכלי והדם נגרר אגב המלח לשולים: בי דוגי. שם הכלי: ושפי ליה. כלומר יערה השומן העליון בנחת מכלי זה לכלי אחר שלא יתערב הדם בו וראיתי בשם ה"ג דדוקא נקט תרי גללי כלומר מעט מלח אבל מלח הרבה פוסק את הדם ועושהו כמים ונעכר ומתערב עם השומן: דגים ועופות. לאו דוקא נקט עופות: אסור. שהדם יוצא מן הבשר ונבלע בדגים והדגים נאסרין לבדן: רפו קרמייהו. קרום שלהן רך: וקדמי ופלטי (ציר). ממהרים הן לפלוט ציר שלהן: ועופות קמיטי. כלומר צומתין ואין ממהרין לפלוט וכבר נחו הדגים מלפלוט ועדיין עופות פולטין הלכך בלעי דגים אבל בשר ובשר כמה שזה שוהה לפלוט גם זה שוהה לפלוט ושניהן פולטין יחד ונחים יחד וכל זמן שהתחתון טרוד בפליטה אינו בולע

ולא נהירא דצונן ודאי בהדחה בעלמא סגי ליה: גרסי' בפרק כיצד צולין (דף עה:) איתמר חם לתוך חם דברי הכל אסור. איסור חם שנפל לתוך היתר חם או בהפך: חם לתוך צונן (א) וצונן לתוך חם. איסור חם שנגע בצונן של היתר או צונן של איסור שנגע בחם של היתר רב אמר עלאה גבר הלכך חם לתוך צונן אסור וצונן לתוך חם סגי ליה בקליפה: ושמואל אמר תתאה גבר. הלכך חם לתוך צונן סגי ליה בקליפה ומיהו קליפה בעי כדאמרינן בסמוך דאמקרר ליה בלע וצונן לתוך חם דינו כחם לתוך חם דאסור ופלוגתייהו דרב ושמואל בשנטלו מן האור אלא שעדיין הוא חם שאילו האחד מהם על האור או האיסור או ההיתר כלהו מודו דכחם בתוך חם דמי: תניא כוותיה דשמואל. חם לתוך חם ואחד מהם של איסור ושניהם ניטלו מן האור אלא שעדיין הם חמין: חם לתוך צונן מדיח. משום דתתאה גבר: אלא אימא חם לתוך צונן קולף. דאע"ג דתתאה גבר קליפה מיהא בעי. וכתב הרא"ה ז"ל בפירוש ההלכות דכי אמרינן צונן לתוך חם אסור ואמרינן נמי דבשר צונן שנפל לתוך חלב רותח אסור היינו דבעי נטילת מקום ומיהו בהכי סגי [ואמר] דהכי איתא התם בפרק כיצד צולין ונראה שלמד מדתנן התם [שם] גבי פסח נטף מרוטבו על החרס וחזר אליו יטול את מקומו ואמרינן התם [דף עו.] קס"ד בחרס צוננת בשלמא למ"ד עלאה גבר אמטו להכי יטול את מקומו וסובר הרב ז"ל דכיון דלמ"ד עלאה גבר סגי בנטילת מקום ה"נ לדידן דקי"ל תתאה גבר סגי בנטילת מקום בצונן לתוך חלב רותח. ולא נ"ל כן אלא התם מפני שהוא צלי דאין שם רוטב אינו אוסר אלא כדי נטילת מקום ומיהו הצריכו נטילת מקום ולא התירוהו בקליפה מפני שהוא מפעפע ומה שלא אסרוהו כולו היינו מפני שיש בו ששים לבטלו אלא שכיון שנפל למקום ידוע צריך נטילת מקום או שמא כיון שנטף מרוטבו וחזר אליו דומה קצת לרוטב שבקדרה ולפיכך הצריכו בו הכשר אמצעי דהיינו נטילת מקום שהוא יותר מן הקליפה ובר מן דין [דאפילו אין שם ס' לבטלו] משמע דהתם לאחר שסלקו הפסח מעל האור מיירי מדאמרינן התם תא שמע סכו בשמן של תרומה אם חבורת כהנים יאכלו ואם של ישראל אם חי הוא ידיחנו ואם צלי הוא יקלוף את החיצון בשלמא למ"ד עלאה גבר אמטו להכי סגי ליה בקליפה דאקורי קא מיקר ליה ובודאי שאם היה על האור לא שייך למימר אקורי קא מיקר ליה אלא לאחר שסלקו מעל גבי האור מיירי ומש"ה לא אמרינן ביה מפעפע לאסור את כולו כיון שהוא צלי ואין שם רוטב אבל היתר צונן שנפל לתוך רוטב של איסור חם וכן בשר צונן לתוך חלב חם כיון דקי"ל דתתאה גבר משמע שכולו אסור ודאמרינן אבל צלי קליפה בעי ופריסנא לה בצלי חם היינו משום דקי"ל דתתאה גבר אבל לרב דאמר עלאה גבר כולו אסור: ככר שחתך עליו בשר צלי. שנתבשל הבשר כמאכל בן דרוסאי אלא שעדיין יוצא ממנו ציר אדום וקאמר דרבא אכיל ולא חיישינן משום מראית העין וקרי ליה חמר בשר כלומר יין הבשר ומשום דבגמרא איכא מאן דאסר ליה כתב הרב אלפסי ז"ל דהלכתא כרבא: אין מניחין כלי. היינו בי דוגי דלעיל [דף קיא:]: עד שיכלה. עד שיהא כל מראה אדמימות נפלט ממנו: תרתי ותלת גללי דמלחא. בין על הבשר בין בתוך הכלי והדם נגרר אגב המלח לשולים: ושפי ליה. כמו [ב"מ דף ס.] השופה יין. קולא"ר בלע"ז כלומר יערה השומן העליון בנחת מכלי לכלי שלא יתערב בו הדם: ומיהו כי שרינן כה"ג דוקא לאחר שנתבשל כמאכל בן דרוסאי וליכא למיחש למוחל הנוטף אלא מפני מראית העין אבל קודם שנתבשל כמאכל בן דרוסאי כיון דדם גמור הוא ע"כ בי דוגי אסור וכיון דאסור א"א לשומן שבתוכו שיהא ניתר וכמו שכתבתי למעלה וכי תימא ואי בשנתבשל כמאכל בן דרוסאי עסקינן היכי מסקינן דלית ליה תקנתא אלא בתרי גללי דמלחא והא בככר שחתך עליה בשר נקיטינן כרבא דאכיל ליה ולא חיישינן למראית העין לא דמי דהתם היינו טעמא לפי שהמוחל בלוע בתוך הככר אבל בכלי שתחת הבשר שהוא עומד בפני עצמו איכא משום מראית העין טפי אע"ג דמדינא ה"נ שרי שכיון שנתבשל כמאכל בן דרוסאי כבר נתמצה כל דם גמור שבו והשאר אינו אלא מוחל בעלמא וכתוב בהלכות גדולות דלא שרי רב אשי אלא בתרי גללי דמלחא או תלת אבל טובא לא שכח המלח מבטל כח *השומן והדם מתערב הכל כאחד וכיון שכן נפל בי דוגי בבירא דהאן לא בקיאינן בשיעורא דמילחא דאי רמינן ביה פורתא דילמא לא ממשיך בהדי דמא ואי רמינן ביה טובא דילמא מבטל ליה לכח הדם ומתערב בהדי שומנא: והקשה הראב"ד ז"ל למה השפוד אינו נאסר דהא מכי חיים בשרא דאיב דמא עלויה ובלע ליה שהרי שפוד של מתכת חם מקצתו חם כולו כדאיתא בפ' כיצד צולין (דף עד.) ונמצא שאפילו מה שבתוך הבשר דינו כחם וכי גמיר בשרא ושביק ליה נמי ליתסר בשרא תירץ הרמב"ן ז"ל דמש"ה שרי דכבולעו כך פולטו כדאמרינן במוליאתא הילכך כל מה שבולע הבשר מן השפוד חוזר ופולט אבל אסור ליתן את השפוד לתוך התבשיל שהשפוד עצמו אסור הוא כ"כ הרא"ה ז"ל ולפי זה אסור להשהות הצלי בשפוד כלל אחר שהעבירוהו מעל האור וכן שמעתי שכתבו להחמיר בכך. ולי אפשר דבשפוד נמי אמרינן כבולעו כך פולטו ואין להחמיר בזה כל כך דדם שבשלו אינו עובר עליו: דגים ועופות שמלחן זה עם זה. כשיעור מליחתן לקדרה אסורים: מ"ט דגים רפו קרמייהו ופלטי. כל דם וציר שלהם ועופות קמיטי צמותים ומקובצים ואין ממהרין לפלוט ובתר דנייחי דגים מלפלוט שכבר פלטו כל צירן עדיין העופות פולטין ולפי שאין הדגים טרודים לפלוט בלעי מדם העופות משא"כ בבשר ובשר שכמו שזה שוהה לפלוט זה שוהה לפלוט ואיידי דטריד למפלט לא בלע וכי תימא א"כ היאך מולחין שתי חתיכות אחת גדולה ואחת קטנה זו עם זו דהא ודאי קטנה גומרת לפלוט דמה קודם שתגמר הגדולה לפלוט ובתר דנייחא קטנה בלעה מפליטתה של גדולה ותאסר כדגים מעופות. לאו קושיא היא שאע"פ שהיא גומרת פליטת דמה קודם פליטת דמה של גדולה אפ"ה עדיין היא פולטת ציר וכל שהיא טרודה לפלוט אפילו ציר אינה בולעת ודגים היינו טעמא דאסירי לפי שכבר יצא כל דמן וצירן ועדיין העופות פולטין דם. ומדאמרינן אסורין סתמא משמע דאסורין לגמרי ולית להו תקנתא במליחה וכי תימא אמאי לא איכא למימר לפי שאין המלח מפליט כל הדם שבחתיכה שכבר כתבו הגאונים ז"ל דשיעור מליחה כדי הלוך מיל [ואעפ] רואין שהמוחל היוצא מן הבשר אחר שיעור זה יותר מאדים מן הראשון הילכך ודאי אין מליחה באה אלא להוציא הדם שעל פני הבשר

והסמוך

שלטי הגבורים

א בשר או גבינה שיש זמן מרובה קצת שנמלחו ועדיין הם לחין ויש בהם לחלוחית במלח או בציר שעליהם יש לחושבם כרותח לענין דברים שיפלו בהם או עליהם אבל אם הם יבשים וניכרין לעינים שאין בהם לחלוחית כלל אין לחוש ואם חוזר ומתלחלחים ע"י מים יש לחוש:

ב בדין שפוד שצולין בו בשר תמיד בלא מליחה איכא פלוגתא אם צריך הכשר בין פעם זו לפעם אחרת שהוא בלוע מן הדם שיצא מן הבשר הראב"ד כתב דהשפוד ודאי אסור לצלות בו פעם אחרת שהוא בלוע מן הדם שיצא מן הבשר וכשהוא חוזר וצולה בו בשר הדם נפלט מן השפוד לבשר ואוסרו גם הבשר עצמו שצולין בשפוד זה בפעם ראשונה נאסר דמכי חיים בשרא דאיב דמא עלויה דשפודא ובלע ליה האי שפוד ושפוד של מתכת חם מקצתו חם כולו וכשהוא חם במקום מגולה שאין שם בשר חם נמי במקום שהבשר עליו ונמצא שהבשר בולע מן השפוד כשנגמר פליטת בשר ולפ"ז בענין אין אדם רשאי להשהות הצלי על גב השפוד אפי' רגע אחר שנגמר פליטתו אלא תיכף בעוד שהוא זב מוציאו מן האור ומתיכו מעל גב השפוד דכיון שעדיין הוא זב כל זמן שפולט אינו בולע וא"צ שיהא אסור להשהות הצלי כלל אע"פ שהעבירוהו מעל האור דכיון שהשפוד ודאי אסור חוזר ופולט בצלי ואוסרו והרמב"ן כתב דבשר עצמו אינו נאסר אפי' מניחו ע"ג האור לאחר פליטת דמו כי מה שהוא בולע מן השפוד הוא פולט דכבולעו כך פולטו אבל השפוד ודאי נאסר לתתו בתוך התבשיל שהשפוד עצמו אסור וגם אסור להשהות השפוד בצלי כלל לאחר שהעבירוהו מעל האור שחוזר השפוד ונפלט בבשר ואין לומר תו כבולעו כך פולטו דאינו עוד על האור ואפשר דאע"פ שהשפוד אסור ליתנו בתבשיל או להניח הבשר עליו לאחר שנצלה משום דליכא למימר תו כבולעו כך פולטו מ"מ [מותר] לחזור ולצלות בו בשר אחר דאע"פ שהשפוד נפלט בבשר מ"מ האור שואבו דכבולעו כך פולטו וכמ"ג לאוין קל"ז אוסר לחתוך בסכין צלי שאצל האש שלא נמלח כל זמן שאינו נצלה כל צרכו מפני דם שלו שנבלע בסכין והרא"ש פסק שהשפוד מותר לגמרי שהאור שואב הדם ואינו מניח השפוד לבלוע הדם כלל וכתב הטור י"ד סי' ע"ו ה"ה שיתיר הרא"ש נמי הסכין שחתך בו הצלי קודם גמר צלייתו:

ג כתב הרא"ש רש"י כתב בשם ה"ג דדוקא נקט תרי גללי דמלחא כלומר מעט מלח אבל מלח הרבה פוסק את הדם ועושהו כמים ומתערב עם שומן ולפי שאין אנו בקיאין בדבר שלא להרבות ושלא למעט הלכך אין ליתן כלי תחת הצלי עד שימלחנו וישהה במלח כדי צלייה:

עין משפט

א מיי' פרק ט מהל' מאכלו' אסורות סמג לאוין קלז טור י"ד סי' קה:

ב מיי' פ"ו שם סמג שם טוי"ד סי' עו:

ג מיי' שם סמג שם טור י"ד סי' ע:

[דף שב ע"א] כאן דף קיב.

דף קיב: אר"נ דגים כו' בגמ' (ג"א)

חדושי אנשי שם

מהר"ם (א) חם לתוך צונן איסור חם שנגע בצונן וצונן לתוך חם איסור צונן שנגע בחם של היתר. לאו דוקא דהם לתוך צונן אפי' היתר עליון אסור למ"ד עילאה גבר וכן צונן לתוך חם אפי' האיסור הם והוא למטה למ"ד עילאה גבר מותר אלא להודיעך כחו דשמואל דהלכתא: סופיה נקט הכי הר"ן ז"ל:

והסמוך לו הא לדם הבלוע בחתיכה לא חיישינן דהוה ליה דם האיברים שלא פירש דשרי וזהו דעת הרמב"ם ז"ל ולפיכך הוא מצריך שלא לתת הבשר בקדרה עד שיהו המים רותחים שאח"כ אין מפליטין אדרבה חולטין הבשר ומונעין הדם שלא יצא ואעפ"כ צריך למלחו כדי שיצא הדם שעל שטח הבשר והסמוך לו דאי לא חיישינן שמא קודם שתרגיש הבשר בחום המים תפלוט מן הקרוב לשטחה הילכך דגים שבולעין דם דאתי מעלמא כיון שאין המלח מוליאתו אסור ואין סברא זו נכונה דהא אמרינן באומצא דאסמיק ביעי ומוזריקי דחתכיה ומלחיה אפילו לקדרה שפיר דמי

תורה אור

°רב מרי בר רחל [א]אימלח ליה בשר שחוטה בהדי בשר נבלה (א) מליחא אתא לקמיה דרבא אמר ליה °אלה הטמאים לכם לאסור צירם ורוטבם וקיפם: *[ב]דג טהור שמלחו עם דג טמא מותר והוא שיהיה הטהור מליח [א] והטמא תפל אבל אם היו שניהן מלוחין אסור ואצ"ל שהיה הטהור תפל והטמא מליח שהוא אסור אמר שמואל [ג]אין הבשר יוצא מידי דמו אא"כ מולחו יפה יפה ומדיחו יפה יפה איתמר רב הונא אמר מולח ומדיח במתניתא תנא מדיח ומולח ומדיח ולא פליגי הא דחלליה בי טבחא הא דלא חלליה בי טבחא רב דימי מנהרדעא מלח במילחא גללניתא ומנפיץ ליה אמר רב משרשיא

רש"י

בולע: אימלח ליה בשר שחוטה בהדי בשר נבלה. בכלי מנוקב כמשפט מולחי בשר וקא מבעיא ליה מי אמרי' כי היכי דגבי דם לא חיישינן דלמא פליט עליון ובלע תחתון דכל זמן שפרודין לפלוט אין בולעין ושניהן נחין יחד בפליטתן הכא נמי נ"ש או לא: הטמאים לכם. בכל השרץ: לאסור צירן ורוטבן וקיפן. בשר ותבלין הנקבץ בשולי הקדרה וכיון דצירן אסור קמיתסר בשר שחוטה מחמת ציר בשר נבלה שהציר נוח נבלוע יותר מן הדם: וטמא תפל. מבלי מלח לכך שרי דהשתא טמא לא פליט מידי: אבל שניהן מלוחין. דטמא נמי מליח אסורין דטמא נמי פליט וכ"ש טהור תפל וטמא מליח: הא דחלליה בי טבחי. רב הונא דלא בעי הדחה ברישא היינו בדחלליה בי טבחי כל רחילת בשר (קרויה חילול) מתרגמינן חילול: רב דימי מנהרדעא מלח במילחא גללניתא. מלח גסה שלם: ומנפיץ. למלח לאחר זמן כי הדם נבלע בו אבל מלח דקה א"נ נפץ שהיא נימסת מעלמה בבשר:

נר מצוה

דאלמא המלח מוליא אפי' הדם שבתוך החוטין ואע"פ שאחר שיעור המליחה המותל מאדים איכא למימר דקים להו דבשיעור מליחה יוצא כל מה שהוא דם גמור והשאר מיחל אדום הוא שיוצא ומותר ועוד כ"לשלא רצו חכמים להחמיר בדבר כל כך כיון דקי"ל דדם שמלחו אינו עובר עליו וכי תימא א"כ דגים שמלחן עם עופות יחזרו אחר מליחה להיתר הראשון איכא למימר שאין המלח מפליט אלא דם המובלע באברים מעצמן אבל דם הבא ממקום אחר אין המלח מפליטו ולפ"ז יש להזהר שלא להניח בשר תפל אצל בשר מליח בעוד שמלחו עליו אע"פ שדעתו למלוח התפל לאחר מכן לפי שהתפל כיון שאינו טרוד לפלוט בולע הדם שפולט המלוחה והוה ליה דם הנבלע הבא ממקום אחר שאינו נפלט ע"י המלח לגמרי אבל הרב רבינו יונה התיר ואמר דלא דמי לדגים דהתם הוא שאין בהם דם מגופם אלא אותו שבלעו ולפיכך אין כח במלח להפליטו אבל חתיכה זו שדמה בתוכה כשם שהמלח מפליט דם של גופה כך הוא מפליט דם הנבלע בה ממקום אחר ומ"מ אפילו לפי סברא זו כל שנמלח ויצא מידי דמו והודח אין מניחין אותו אצל בשר אחר בעוד שמלחו עליו ופולט דם לפי שזה בולע דם פליטת האחר ושוב אין לו תקנה במליחה וכן יש להזהר שלא להניח בשר שנמלח ופלט כל דם וצ"ל שבו בין שאין מלחו עליו בין שמלחו עליו אצל בשר מליח שלא יצא מידי כל דמו דכיון שכבר פלט כל דם וצ"ל שבו שוב אין טרוד לפלוט ובולע וכן יש להזהר שלא למלוח בשר בתחלה עם בשר שנמלח כבר אע"פ שאותו בשר פולט ציר עדיין כל שיש לחוש שתגמר פליטת ציר הראשון קודם פליטת דם האחרון דכי נייח מלפלוט ציר בלע מדמא דאידך כדגים ועופות אלא שבתוספות התירו [לדעת הר"ר יוסף מאורליג"ש] ואמרו דלא דמי לדגים דהיינו טעמא דאסירי לפי שאין העופות פולטין כלום מדם וציר עד שפלטו הדגים דמן וצירן לגמרי וכבר נדבקו חלקי הדגים קודם שיתחילו העופות לפלוט כלל ולפיכך אין הדם הנבלע בדגים יוצא ע"י מליחה וזהו שכתוב במקצת נוסחאות דבתר דנייחי דגים פלטי עופות כלומר שאין העופות מתחילין לפלוט עד שהדגים נחים מכל פליטתן אבל כאן שהבשר הזה בתחלה היה פולט ציר ומתוך כך חלקיו רפים אף כשנגמרה פליטת הציר לאלתר נכנס בה בליעת הדם ולא נדבקו חלקיו עדיין ומש"ה כבולעו כך פולטו ע"י המלח ושרי וזו סברא בלא ראיה דמאי דאמרינן בתר דנייחי דגים לאו למימרא דלא פלטי עופות עד דנייחי דגים אלא לומר דבתר דנייחי דגים אכתי פלטי עופות ובקצת נוסחי נמי ליתיה להאי לישנא אלא ה"ג דגים רפו ועופות קמיטי בעידנא דפלטי עופות בלעי דגים ולפיכך נראה דכל שנגמרה פליטת ציר דהאיך מקמי פליטת דם דאידך אסור אלא שר"ת ז"ל מיקל בכל זה ואומר שאין הדם נבלע בחתיכה אחרת במליחה כל שנמלחו בכלי מנוקב דדם משרק שריק ודרך הנקבים יוצא כולו ואינו נבלע כלל בחתיכה ודוקא בדגים הוא דאסרינן משום דרפי קרמייהו אבל בשר אחר לא ולא נהירא דהא [דף קיג.] רב ששת מלח גרמא גרמא משום דילמא פליט האי ובלע האי כדאיתא בסמוך אע"ג דלא שמעינן ליה דפליג בדמא משרק שריק ואע"ג דאסיקנא דלא שנא ובין חדא ובין תרתי שרי היינו משום דאיידי דטריד למפלט לא בלע אבל היכא דלא פליט ודאי בלע: **והרב** ר"י ז"ל היה אומר דאפילו בשר שנמלח ועומד עם מלחו לאחר פליטת דם וציר אסור לפי שיש על פניו טיחת דם שנפלט וכן המלח מלוכלך בדם הפליטה וחוזר הוא ובולע מחמת חום המלח לפיכך צריך להזהר להדיח הבשר קודם גמר פליטת ציר וכתב הרשב"א ז"ל שהוא מקובל ממנו ז"ל דפליטת ציר בבשר כשתים עשרה שעות ומ"מ אין ספק שאפילו עמד במלחו יותר משיעור זה בקליפה סגי ליה דדם משרק שריק ואינו מפעפע. והאי אסורין דאמרינן איכא מ"ד דדוקא דגים הוא שנאסרין אבל עופות ודאי שרי דליכא למימר דילמא בתר דפלטי עופות דמן לגמרי הדרי ובלעי מדם הנבלע בדגים ושוב אין ניתרין במליחה מפני שהוא דם הבא ממקום אחר דהא אכתי פלטי עופות ציר וכל דפלטי אפי' ציר לא בלעי דם אלא ודאי הדגים בלבד הוא שנאסרים וכן פי' רש"י ז"ל אבל בתוס' כתבו דעופות נמי אסורין ולישנא דייק כוותייהו דכיון דאמרינן אסורין סתמא דאתרווייהו קאי אלא שדחו סברתם מן הטעם שכתבתי ול"נ דברי התוס' עיקר דכי אמרינן דכל שהוא טרוד לפלוט אפילו ציר לא בלע היינו דלא בלע דם משום דמשרק שריק דמשריותא דמליחה הוא דגמרי הכי אבל דגים שנאסרו ונעשו נבלה כיון דקי"ל דמליח הרי הוא כרותח היאך אפשר שלא יאסרו העופות מפני פליטת שמנונית שלהם הא ודאי הוו להו כנבלה דאמליחא בהדי שחוטה דמסקי בסמוך לאיסורא. כתבתי זה תחלה על דרך דעת הראשונים בחתיכה עצמה נעשית נבלה אבל אחר שנתחדשה לי סברא דלא אמרינן חתיכה עצמה נעשית נבלה אלא דרך בישול כבשר בחלב וכמו שאכתוב למטה בהלכות טפת חלב מעתה אין מכאן הכרח לאסור העופות אבל ראוי להתירם מן הטעם שכתבתי ומה שאמרו דגים ועופות שמלחן זה עם זה אסורין ולא אמרו דגים שמלחן עם העופות אסורין משום דאי הכי הוה משמע אפילו דגים מלוחים ועופות תפלין דהכי מפרשינן לקמן הא דתניא דג טהור שמלחו עם דג טמא ובכה"ג אפילו הדגים היו מותרין וכדמוכחא הסוגיא: **רב** מרי בר רחל אימלח ליה בשר שחוטה בהדי בשר נבלה. ובשר נבלה גם כן היה מלוח אתא לקמיה דרבא משום דאע"ג דפשיטא דנהי דאמרינן כל היכא דטריד למפלט לא בלע ה"מ דם דשריק אבל ציר מיהא בלע אכתי מספקא ליה שמא ציר היוצא ע"י מליחה זיעה בעלמא הוא ורבא פשיט ליה מדכתיב הטמאים לאסור צירן ורוטבן וקיפן שלהן דהטמאין רבויא הוא ומרבינן מיניה צירן והיינו היוצא במליחה דאי בבשול היינו רוטבן אלא ציר במליחה ורוטב בבישול וכי תימא לרוטבן איצטריך ואכתי צירן מנא לן ליתא דרוטב בבישול פשיטא דאסור ואוסר דהיינו טעם כעיקר אלא ודאי לצירן איצטריך והאי קרא דהטמאים בשרצים כתיב ואפשר דליכא למגמר מיניה לשאר איסורין דמה לשרצים שכן מטמאים בכעדשה ובגמ' בפ' הטור והרוטב (דף קכ:) מפרשינן מהיכא קי"ל אלא דהכא לא איכפת לן כיון דודאי אתרבי לן והכי הוה אורחא דתלמודא: **דג** טהור שמלחו עם דג טמא מותרין. לאו בנוגעין זה בזה עסקינן אלא שעומדין בסמוך בכדי שפליטה של זה נוגעת בזה: והוא שיהיה טהור מליח וטמא תפל. דהשתא טמא לא פליט מידי: אבל אם היו שניהם מלוחים אסורים. דטמא פולט ציר וטהור בולע וציר דג טמא אע"ג דמדאורייתא לא מיתסר כדמוכח בפ' אין מעמידין (דף מ.) מדרבנן מיהא אסור ואין צריך לומר שהיה טמא מליח וטהור תפל שהוא אוסר משום דטמא מליח פולט ציר וציר זה שהוא רותח מחמת מלח נבלע בטהור ואוסרו ואע"פ שהטהור אינו מליח כ"כ מחמת בליעתו שלא יהא נאכל מחמת מלחו ולעיל אמרינן דלא אמרינן מליח הרי הוא כרותח אלא כשאינו נאכל מחמת מלחו היינו לומר שאין הבשר רותח (א) אבל מ"מ ציר זה הנופל עליו רותח הוא ונבלע בו ומיהו הבשר נוכן חשבינן ליה דמש"ה אמרינן טהור מליח וטמא תפל מותר שאע"פ שנבלעין בתוכו טפות רותחות מן הטהור אעפ"כ אינו מתחמם כל כך עד שיפלוט ומיהו משמע [דטמא מליח או שניהם מלוחים] דבקליפה סגי דבכל איסור שע"י מליחה סגי ליה בקליפה וכן דעת הרא"ה ז"ל אבל דעת הרמב"ן ז"ל מחמיר ואומר דהכא כוליה חיים מרוב טפות מלוחות שהם חמות בעצמן ויותר נ"ל דברי הרא"ה ז"ל ומיהו הוא ז"ל מצריך נטילת מקום ואמר דבפסחים (דף עה:) מוכח בהדיא דברותח דלא בעינן נטילת מקום ואיני מודה לו בזה דהתם שאני דנטף מרוטבו וחזר אליו שדנו אותו בדין אמצעי וכמו שכתבתי למעלה אבל בכלי לא בעינן אלא קליפה בלחוד ומיהו הכא אפשר דכיון דציר זה יצא מן הטמא ועמד בעינו ונבלע אח"כ בטהור ה"ל כנטף מרוטבו על החרס וחזר אליו דבעינן נטילת מקום: **אין** הבשר יוצא מידי דמו אא"כ מולחו יפה יפה [ומדיחו]. כתב הרמב"ן ז"ל מדיחו יפה יפה שתי הדחות במשמע אחת בכלי מנוקב להעביר המלח ואחת בכלי שאינו מנוקב להעביר טפות דם שעליו וכן מולחו יפה יפה הרבה מליחות במשמע משני לדדין ומתוכו בדבר שמבשלין כולו כאחד: הא דחלליה בי טבחא. רב הונא דלא בעי הדחה ברישא בדחלליה בי טבחא כל רחילה בבשר מתרגמינן חלול וכי קתני במתני' מדיח ומולח בדלא חלליה בי טבחא · והדחה ראשונה צריכה להעביר דם שעל פני הבשר שאין המלח מפליט בחומו אלא דם שבתוך הבשר שהוא לח אבל לא מה שנתיבש על פניו ולפיכך אם לא ידיחו אותו בתחלה יש לחוש שמא לאחר שיצוה הבשר מלפלוט דם וציר יהא ניתך הדם ויבלענו כ"כ הרא"ה ז"ל ולפ"ז לא אתי שפיר מה שכתבתי למעלה בשם הר"ר יונה ז"ל שצריך להזהר שלא להניח הבשר במלחו בכדי שיפלוט כל דמו וצירו וכיון שמסלקין אותו קודם לכן ומדיחין אותו לאחר מליחה למה צריך להדיח קודם מליחה מן הטעם שכתבנו לפיכך נ"ל דהיינו טעמא דמדיח בתחלה כדי שיתרכך הבשר ויצא דמו ע"י מליחה שאם יהא נקרש על פניו לא יהא כח במלח להוציא דמו וטעמא דמדיח אחר מליחה כדי להדיח לחלוחית הדם שעל פני הבשר הבא שם מפליטתו: **רב** דימי מנהרדעא מלח במלחא גללניתא ומנפיץ לה. יש מפרשים שלא היה מדיחו אלא מנפץ המלח ודוקא גללניתא דהיינו מלח גסה אבל דקה לא לפי שאינו מתנפץ יפה והראב"ד ז"ל פירש (ב) שמי שאינו מולח במלחא גללניתא צריך להדיחו בכלי מנוקב יפה יפה כדי שלא

עין משפט

[א] מיי' פט"ו מהל' מאכלו' אסורות סמג לאוין קלז טור י"ד סי' ע:

[דף שב ע"ב]

[ב] מיי' פ"ו שם סמג שם טור י"ד סי' סט וער:

הגהות אות יאיר

(א) פי' שכבר נמלחה ופלט זמה ודו"ק. אא"ג נ"ג ס:

שלטי הגבורים

[א] כתב הרא"ש ויש לי ללמוד מכאן שאם עשה גבינת בדפוס העובד כוכבים ומלחו בתוכו אינם נאסרות דהוי כמו טהור מליח וטמא תפל דאין שייך מליח בעץ ולא נאסר העץ ע"י מליח כלותה ומעשים בכל יום דמלא הנתון בקע ם שמשתמשין בו בשר לוקחין ממנו לתת בתוך הלב ולא חיישינן שמא בלע הקערה:

חדושי אנשי שם

מהר"ם (א) וכן בדין שאין צריך הבולע להיות רותח אלא הנבלע בו בכל הסוגיא:

(ב) ונראה לי שמפרש"י יש להוכיח כדברי הראב"ד מדפי' אבל מלח דקה א"נ נפץ שאינו היה רב דימי עושה כן כדי להקל מעליו ההדחה האחרונה היה לו לרש"י לפרש אבל מלח דקה צריכה הדחה אלא ודאי גם הגסה צריכה הדחה אלא שהניפוץ הועיל לו להכשיר ההדחה אפי' בכלי שאינו מנוקב:

משרשיא "אין מחזיקין דם א בבני מעים תרגומא הדרא °דכנתא מעיא וכרכשא ואמר שמואל אין מניחין בשר מליח אלא על גבי כלי ב מנוקב רב ששת ג מלח ליה גרמא גרמא תרי מ"ט לא דלמא ג פליט האי ובלע האי דחד נמי דלמא פליט האי גיסא ובלע האי גיסא אלא לא שנא (וכמה שיעור ד שהייה שיצטרך להשהות את הבשר במלח אמרו רבנן בכדי שישחוט הבהמה ושתהיה נפשטת ותבדוק הבשר מן החלב ומכל איסורין שיש בה בציר מהאי אסור לאכול מאותו בשר וכו') אמר שמואל משום ר' חייא ד השובר מפרקת בהמה קודם שתצא נפשה ה"ז מכביד את הבשר וגוזל את הבריות דמיבלע דם באברים ואיבעיא לן הואיל ואבלע דם באברים מי שרי למיכל מינה באומצא או לא וסלקא בתיקו וקי"ל דתיקו דאיסורא לחומרא:

מתני' ה בשר בהמה טהורה עם חלב בהמה טהורה אסור לבשל ואסור בהנאה בשר בהמה טהורה בחלב בהמה טמאה או בשר בהמה טמאה בחלב בהמה טהורה מותר לבשל ומותר בהנאה ר"ע אומר חיה ועוף אינן מן התורה שנאמר °לא תבשל גדי בחלב אמו ג' פעמים פרט לחיה ולעוף ולבהמה טמאה: *קיבת העובד כוכבים ושל נבלה אסורה המעמיד בעור של קיבה (א) *נבלה אם יש בה בנותן טעם הרי זו אסורה *כשרה שינקה מן הטרפה קיבתה אסורה וטרפה שינקה מן הכשרה קיבתה מותרת מפני שכנוס במעיה: גמ' אטו קיבת עובד כוכבים לאו נבלה היא אמר שמואל חדא קתני קיבת שחיטת עובד כוכבים נבלה ומי אמר שמואל הכי והאמר שמואל מפני מה אסרו גבינות העובדי כוכבים מפני שמעמידין אותן בעור קיבת נבלה הא קיבה גופה שריא °לא קשיא כאן קודם חזרה וכאן לאחר חזרה דתנן

רש"י

אין מחזיקין. אינו בחזקת דם ליאסר אם לא נמלחו: הדרא דכנתא. דקים שסביב הכנתא אינטרי"ל ומעיא היא קיבה וכרס ושאר דקין: וכרכשא. היא טבחיא אבל הלב והריאה והכבד וכנתא גופא יש בהן דם וצריכין לימלח: לא שנא. והכל מותר וטעמא מפרש לעיל דכל זמן שטרודין לפלוט אין בולעים ומשנח זה כבר נח זה: ה"ז מכביד הבשר. לפי שבשעת שחיטה היא טרודה להוציא דם ובשובר מפרקתה מתוך צרתה אין בה כח להתאנח ולהוציא [דם] והיא נחה ושוקטת והדם נבלע באבריה ומכביד את הבשר וגמצא גוזל את הבריות כשמוכרה במשקל והדם שוקל: מתני' מותר לבשל ומותר בהנאה. דאין בו משום בישול בשר בחלב כדיליף בגמ' מגדי דבהמה טהורה היא ומ"מ אסור באכילה משום איסור טמאה: פרט לחיה ולעוף ובהמה טמאה. גדי פרט לעוף שאינה בהמה גדי פרט לחיה שאינה בהמה אע"ג דחיה בכלל בהמה אתא קרא יתירא ומעטיה. גדי ולא בהמה טמאה אבל בהמה טהורה דלאו גדי כגון פרה ורחל איתרבאי מקראי כדאמרי' בגמ' נאמר לא תאכלו כל נבלה ונאמר באותו פסוק עצמו לא תבשל גדי משמע כל שנוהג בו איסור נבלה יש בו משום בשר בחלב: קיבה. זה חלב הקרוש בתוך הקיבה: בעור של קיבה. שהיא בשר אם יש בה כדי ליתן טעם הרי זו אסורה: גמ' חדא קתני. ומשום דשל נבלה היא אוסרת: ומי אמר שמואל. קיבת נבלה אסורה אלמא כגופה דמי: והאמר שמואל. במס' ע"ז: הא קיבה גופה. חלב הקרוש קרי קיבה וקאמר דשריא: קודם חזרה. שהזר בו

רבינו נסים

יחזור ויבלע בו הדם הנבלע במלח שהוא נמחה עכשיו במים ורב דימי מנהרדעא דמלח במלחא גללניתא ומנפץ לה ואחר כך מדיח אפילו בכלי שאינו מנוקב דאין כאן אלא טפת דם שעל פניו ואינה כדי לאסור את הבשר דלוגן הוא ופורתא בטיל לגמרי ולענין המלח עצמו שמולחין בו מסתברא דשרי דאי לא הרי אנו רואין *לעיל שהמלח ניתך על הבשר ונותן טעם בו והיה ראוי לאסרו אלא ודאי משמע דשרי ואומר הרמב"ן ז"ל דטעמא לפי שהדם נשרף במלח ומיהו דוקא כדם הוא דאמרינן הכי אבל בשומן איסור ובלירו לא: אין מחזיקין דם בבני מעים. אינם בחזקת דם ליאסר אם לא נמלחו: הדרא דכנתא. דקין שסביב הכנתא אינטרי"ל בלע"ז: מעיא. קיבה או כרס ושאר הדקין: וכרכשא. טבחיא אבל הלב והריאה והכבד וכנתא גופא יש בהם דם וצריכין מליחה:

ודקדק הרמב"ן ז"ל מדאמרינן אין מחזיקין דם בבני מעים ולא אמרינן אין דם בבני מעים דדוקא מסתמא הוא דלא מחזיקינן הא אסמיק חיישינן ובעי מליחה וכתב ר"ת ז"ל שהכרס אינו בכלל מעים ומחזיקין בו דם שהרי אמרו במחט שנמצאת בעובי בית הכוסות שאם אין עליה קורט דם בידוע שהוא לאחר שחיטה ולדידי מהא לא איריא דאן הכי קאמרינן שמתוך שדמן מועט אין צריכין מליחה לפי שאותו דם המועט שבהן אינו פורש מהן בבישול והוה ליה דם האיברים שלא פירש ושרי אבל לא שלא יהא דם בהם כלל שאפילו בדקין הדבר נראה לעין שיוצא מהם דם ע"י חבורה. וכנתא גופא דכתיבנא דצריכה מליחה ובמליחה שריא היינו לדין הגמרא אבל בדברי הגאונים ז"ל נמצא שגזרו עליה ואסרוה אלא צלי וכן כתוב בהלכות גדולות כנתא גופא אסירא משום שורייקי קטיני דאית בה ואע"ג דחתכה פורתא פורתא ומלחה אסירא [לא שנא דתורא ול"ש דכל קניגא]. וכתבו בתוס' דכי אמרינן דאין מחזיקין דם בכרכשא והדרא דכנתא היינו בגופן אבל בשמנן ודאי יש בהם דם ולפי זה טוב למלוח אותן מצד השומן קודם שיהפכו אותן כיון דמשום שומן הוא דבעו מליחה.

ויש מי שאומר שאסור למלוח בני מעיים הללו שאין בהן דם עם הבשר משום דפליט ובלעי מינייהו דהא נייחי דלית בהו מידי למפלט וכדאמרינן בדגים ועופות ואין זה נכון שאע"פ שאין בהם דם ליר מיהא אית בהו וכבר כתבתי למעלה שכל זמן שהבשר טרוד לפלוט ליר אינו בולע דם ולא עוד אלא שיש לומר דהני כיון דלית בהו דמא לא [בלעי] אלא מסרק סריק ליה ואזיל בהדי מלחא וכן כתבו חכמי הצרפתים ז"ל וכן הדעת מכרעת:

אין מניחין בשר מליח אלא ע"ג כלי מנוקב. מדקאמר אין מניחין ולא אמר אין מולחין משמע דלא מיבעיא שאסור למלוח בשר בכלי שאינו מנוקב אלא אפילו להניחו שם אסור ומיהו מסתברא דהיינו דוקא כשילא מידי כל דמו ועדיין לא הודח לפי שיש לחוש שיבלע מן הדם שעל פניו דאע"ג דהכתי פליט ציר ליכא למימר דאידי דטריד למפלט לא בלע כדאמרינן בשעת מליחה לפי שכאן הדם מתכבש תחתיו כיון שהכלי אינו מנוקב ובכה"ג ודאי בלע אע"ג דפליט ציר וכיון דבלע אין לו תקנה במליחה שאין המלח מוציא דם הבא ממקום אחר כל שאינו מוציא דם של עצמו אבל אם הניחו בכלי שאינו מנוקב קודם שילא מידי דמו אפילו תאמר שבלע הבשר מדם שפלט כשיחזור וימלחנו בכלי אחר [שהוא] מנוקב יפליטנו המלח כשם שהוא מפליט דם של עצמו כמו שכתבתי למעלה בשם הר"ר יונה ז"ל: דילמא פליט האי ובלע האי. שאי אפשר לשתיהן לגמור פליטתן כאחת וכשנגמרה האחת בולעת מן האחרת: אלא לא שנא. דכל היכא דטריד לפלוט אפילו ציר לא בלע דם ומסתמא קודם שנגמרה האחת לפלוט ליצה נגמרה האחרת לפלוט דמה לגמרי: הרי זה מכביד את הבשר. שבשעת שחיטתה היא טרודה להוציא [דם] וכשסובר מפרקתה מתוך צרתה אין בה כח להתאנח ולהוציא דם והיא נחה ושוקטת והדם נבלע באיבריה ומכביד הבשר ונמצא גוזל את הבריות כשהוא מוכרה במשקל והוא שוקל הדם: ואיבעיא לן הואיל ומבלע דם באיברים מי שרי למיכל מיניה באומצא או לא. זו היא גרסת הרב אלפסי ז"ל וה"פ כיון דמבלע דם באיברים והדם פורש ממקום למקום הוה ליה כדם האברים שפירש דאסור או דילמא דכה"ג לא מיקרי פירש ולפי גירסא זו דוקא באומצא דהיינו חי בלא מליחה הוא דמיבעיא לן אבל בצלי אי נמי לקדרה ע"י מליחה פשיטא דשרי דנורא שאיב ליה ומליחה מפיק ליה שאע"פ שאין לו כח להוציא דם הנבלע הבא ממקום אחר מוציא הוא את זה. אבל רש"י ז"ל לא גרים לאומצא אלא גרים למיכל מיניה שרי או דילמא למיכל מיניה אסור ולפי גירסא זו אפילו צלי ועל ידי מליחה מיבעי לן דדילמא שוב אינו יוצא ואסור ולא נהירא דאם איתא דאין לו תקנה כי היכי דאמר גוזל את הבריות דחמיר טפי הלא ודאי משמע דצלי אי נמי לקדרה שרי ולאומצא בלחוד הוא דקא מבעיא ליה אי שרי או לא דאפילו תמצי לומר אסור לא הו"ל מאכיל דם את הבריות דמיכל באומצא לא שכיח:

גרסינן בגמרא [דף קיד.] המבשל במי חלב פטור משום דמי חלב אינו כחלב וכתבו בתוס' דה"מ מדאורייתא אבל מדרבנן מיהא אסור דהא כותח הבבלי משום נסיובי דחלבא דאית בה מתסר כדאיתא בפ' אלו עוברין (דף מג.) ואע"פ שאין זו ראיה דמי חלב לאו היינו נסיובי דחלבא מסתברא כוותייהו:

מתני' בשר בהמה טהורה בחלב בהמה טהורה אסור לבשל ואסור בהנאה. איסור הנאה נפקא לן בגמרא [דף קטו:] מדכתיב לא תבשל שלשה פעמים אחד לאיסור אכילה ואחד לאיסור הנאה ואחד לאיסור בישול: בשר בהמה טהורה בחלב בהמה טמאה מותר לבשל ומותר בהנאה. דאין בו משום בשר בחלב כדיליף בגמ' [דף קיג:] ובאכילה מיהא אסור משום איסור טמאה: פרט לחיה ועוף ובהמה טמאה. גדי פרט לעוף שאינו בהמה גדי פרט לחיה שאינה בהמה ואע"ג דחיה בכלל בהמה אתא קרא יתירא ומעטיה. גדי ולא בהמה טמאה אבל בהמה טהורה דלאו גדי כגון פרה ורחל אתרבאי מקראי כדתניא [הוא במשנה דף קיג.] בגמרא נאמר לא תאכלו כל נבלה ונאמר באותו פסוק עצמו לא תבשל גדי בחלב אמו משמע כל שנוהג בו איסור נבלה יש בו משום בשר בחלב:

קיבת עובד כוכבים ושל נבלה הרי זו אסורה. קיבה היינו חלב קרוש שבתוך הקיבה וקאמר דאסורה משום דכגוף הבהמה חשבינן לה: ושל נבלה. בגמ' פריך אטו דעובד כוכבים לאו נבלה היא: המעמיד בעור של קיבה אם יש בה בנותן טעם הרי זו אסורה. קמ"ל שאע"פ שעור הקיבה מעמיד החלב לא מיתסר בכל דהו אלא הרי הוא כשאר איסורין בנותן טעם: כשרה שינקה מן הטרפה וכו' מפני שכנוס במעיה. ולא חשיב כגופה ובגמרא פרכינן מינה ארישא דקתני קיבת העובד כוכבים ושל נבלה אסורה אלמא כגופה דיינינן לה: גמ' אטו קיבת עובד כוכבים לאו נבלה היא אמר שמואל חדא קתני. ומשום נבלה קא אסר לה: ומי אמר שמואל הכי. דקיבת נבלה מתסרא אלמא כגופה דמיא והאמר שמואל מפני מה אסרו גבינות העובדי כוכבים מפני שמעמידין אותן בעור קיבת נבלה הא קיבה גופה שריא משום דמעלמא אתיא ולאו כגופה דמיא. והקשה הר"ר יהוסף הלוי ז"ל אמאי איצטריך שמואל למימר בעור קיבת נבלה אפי' עור כשרה נמי תיתסר משום בשר בחלב ותו קשיא ליה היכי מיתסרא בכל דהו ליטעמיה קפילא וליהוי בנותן טעם וניחא ליה ז"ל אי משום בשר בחלב לא הוה מיתסר אלא בנותן טעם כדתנן במתני' המעמיד בעור קיבה אם יש בה בנ"ט אסורה ומשום עור קיבת נבלה נאסרת בכל דהו דכיון דאוקומי קא מוקים לא בטיל אבל משום בשר בחלב ליכא למימר הכי דכל אימת דלא יהיב טעמא לאו בשר בחלב הוא אלא האי באפיה קאי והאי באפיה קאי ולזה הסכים הר"ס במז"ל בפ"ג מהלכות מאכלות אסורות מכלל דס"ל ז"ל דבאיסורין הללו הולכין אחר נותן טעם אלא דהכא אסור משום דאוקומי קא מוקים אבל אחרים אומרים דבכל דבר של עובדי כוכבים לא הלכו בו אחר נ"ט כדי שלא יפרוצו והכתוב עוד בזה במסכת ע"ז בס"ד: לא קשיא כאן קודם חזרה כאן לאחר חזרה (ג). [כי קאמר שמואל חדא קתני

שלטי הגבורים

א בתוס' פסקו דמותר למלחן עם שאר בשר דאע"פ שאין להם דם אין בולעים מדם שאר הבשר דדמא מסרק סריק ולא דמו לדגים דרפו קרמייהו וכ"כ הרא"ש שם והרשב"א יהיב טעמא אחרינא משום דאע"ג דאין בבני מעים דם יש בהן ציר וכל עוד שפולטין ציר לא בלעו מדם הבשר ואין מנגעין ולפי טעם התוס' שכתבו דמותר למלוח אותם בבשר משום דקשו קרמייהו א"כ קוליא ש"ש בו מוחא דרפי קרמא יהיה אסור למולחה עם בשר וכן כל כיוצא בזה אבל לפי סברת הרשב"א ניחא ורבינו יואל וא"ז והרבה מן הגאונים שהביא המרדכי שם סברי דאסור למלוח אלו בני מעים עם בשר וכתב המרדכי דה"ה קוליא שיש בה מוח שאסור למולחה עם בשר דדמו לדגים ועופות שמולחן זה עם זה:

ב כתב הרא"ש כתב רב אחא משבחא אם מלח על גבי כלי שאין מנוקב הבשר אסור והכלי צריך שבירה. וא"ז כתב היינו דוקא כלי חרס אבל כלי עץ סגי בהגעלה. ואע"ג שלא שהה כ"א מעט צריך הגעלה וכלי מנוקב נמי צריך להשים בשולי הכלי עלים שיהא הפסק בין שולי הכלי כשיעור שלא יגע הציר בבשר התחתון:

ג מיי' וסמ"ג וטור כתבו שצריך לנפץ הבשר מן המלח וא"כ ידיחנו וכתב בהגהת מיי' הטעם כדי שלא יהא המלח דם ויהיו המים דם והוי להו כרותח ונאסר הכלי והבשר הלכך מנפץ המלח להסיר כח חריפת המלח משמע מדבריו דהיכא שנתנו בכלי אחר ניפוץ אינו אוסר הכלי אע"פ שיש עליו לחלוחית הדם אבל מדברי אחרים נראה דאף לאחר ניפוץ אוסר הכלי כשנתן שם הבשר לאחר מליחה עם לחלוחית הדם שעליו דהכתי ציר בלוע מדם איסור הוא והרא"ש כתב דניפוץ המלח הוי במקום הדחה אחרונה וסגי בחד מינייהו או ניפוץ או הדחה ולא נהגו העולם כותים:

המאור הגדול

ומי אמר שמואל הכי והאמר שמואל מפני מה אסרו גבינות עובדי כוכבים מפני שמעמידין אותן בעור קיבת נבלה. כתב ה"ר יוסף הלוי בן מיגש ז"ל במגילת סתרים שלו כי יש בכאן שתי תשובות קושיות גדולות הא' מאי איריא עור קיבת נבלה אפי' עור קיבת שחוטה נמי הא מיתסרא משום בשר בחלב ועוד למה לא שערוה בנותן טעם וטרח בפירוק שתי קושיות הללו בדוחק גדול כמו שכתוב במגלת סתרים שלו ולדעתי אין

הגהות הב"ח

(א) קיבה אם יש כו' כל ז ותיבת נבלה נמחק (ב) ואחר חזרה דתנן כו' עד מפני כו':

א מיי' פרק ד וס"ט מהל' מאכלו' אסורו' סמג לאוין קלד טוי"ד סי' פו :

ע"ז דף כט:

טוי' מ"ו

קתני לאחרוני למתני' איירי בדינא דקודם חזרה וכי אמר מפני מה אסרו גבינותם אמר לה אליבא דהלכתא דבתר חזרה] : מפני שמעמידין אותה בקיבת עגלי עבודת כוכבים. דאע"ג דלאו מגופה היא אפ"ה אסורה דאפילו פירשא דבהמת עבודת כוכבים אסור כדמפרש התם דניחא ליה בנפחיה אבל קיבת נבלה דלא מגופה סריא ומש"ה אילטריך שמואל למימר שמעמידין אותה בעור קיבה הא קיבה סריא ומתני' דמתרץ לה שמואל דה"ק קיבת (ד) עובד כוכבים נבלה נשנית קודם חזרה ושוב לא זזה ממקומה ובגמ' פרכינן נמי סיפא דמתני' דקתני כשרה שינקה מן הטרפה קיבתה אסורה וכו' דמשמע דלאו כגופה דמי ארישא דמתני' דקתני דקיבת עובד כוכבים אסורה ומשנינן לה כה"ג דרישא קודם חזרה וסיפא לאחר חזרה דאליבא דהלכתא קיבה לאו כגופה חשיבא :

נר מצוה

רש"י

בו ר' יהושע כדלקמן בברייתא : וקיבת נבלה. כלומר הקרוש : כהן שדעתו יפה. שאינו איסטניס : שורפה חיה. גומעה חיה : בקיבת עגלי עבודת כוכבים. אלמא חזר בו מקיבת נבלה משום דלאו גופה היא ומ"מ אסורה משום עבודת כוכבים דאפי' פירשא דידה אסור כדמפרש התם משום דניחא ליה בנפיחה הלכך מסכתנו זו נשנית קודם חזרה מש"ה אסר וכי איתמר דשמואל דעור קיבה היא אסורה הא קיבה סריא לאחר חזרה קאמר (דניחא ליה בנפיחה שתהא נראית עבה וגדולה) : הדרן עלך כל הבשר

דתנן* שאל ר' ישמעאל את ר' יהושע מפני מה אסרו גבינות העובדי כוכבים אמר לו מפני שמעמידין אותן בקיבת נבלה (א) והלא קיבת עולה חמורה מקיבת נבלה ואמרו (ב) כהן שדעתו יפה שורפה חיה חזר ר' יהושע וא"ל מפני שמעמידין אותה (ג) בעור קיבת עגלי עבודת כוכבים והלכתא *אין מעמידין בעור קיבת נבלה אבל בקיבת נבלה ובקיבת שחוטת עובד כוכבים ובקיבת כשרה שינקה מן הטרפה מעמידין וכל שכן בקיבת טרפה שינקה מן הכשרה מאי טעמא דחלב המכונס בעור קיבה פירשא בעלמא הוא :

יהלכתא אין מעמידין בעור קיבת נבלה ובקיבת שחוטת עובד כוכבים ובקיבת כשרה שינקה מן הטרפה מעמידין וכ"ש בקיבת טרפה שינקה מן הכשרה מאי טעמא דחלב המכונס בתוך הקיבה פירשא בעלמא הוא כך הגירסא ברוב הנוסחאות וכתבה הרב אלפסי ז"ל וקשיא טובא היכי אמרינן דמעמידין בקיבת כשרה שינקה מן הטרפה דהא מתני' קתני בהדיא קיבתה אסורה ואוקימנא לה בגמ' לאחר חזרה תירץ ר"ת ז"ל דכי קתני קיבתה אסורה היינו בגלול דכיון דמן הטרפה בא ועדיין הוא גלול לאו פירשא בעלמא הוא ואסיר והא דשרינן הכא להעמיד בקיבת כשרה שינקה מן הטרפה היינו דוקא בקרוש שכיון שנקרש יוצא מתורת חלב והוי פירשא בעלמא וסתמא דמילתא הכי הוא שאין מעמידין אלא בקרוש וסיפא דקתני טרפה שינקה מן הכשרה קיבתה מותרת אפילו בגלול קאמר דלאו גופה הוא וכ"ש בקרוש דסריא דפירשא בעלמא הוא ולפי זה הא דתניא לעיל קיבה שבישלה בחלבה אסורה מתוקמא אליבא דהילכתא בגלול ואין זה דעת הרב אלפסי ז"ל שהוא כתב עלה דההיא ברייתא דאתיא אליבא דמשנה ראשונה אבל למשנה אחרונה קיבה שבישלה בחלבה מותרת אלמא ס"ל ז"ל דאליבא דהלכתא סריא אפילו בגלול והרמב"ן ז"ל נדחק להעמיד דבריו ואין מה שכתב בזה מחוור כלל אלא עיקרן של דברים שלשון זה אינו מעיקר גמרא אלא תוספת ראשונים פוסקי הלכות הוא ואינו מכוון בנוסחאות ובמקצת נוסחאות כתוב הלכתא אין מעמידין בעור קיבה אלא בקיבת נבלה ובקיבת טרפה שינקה מן הכשרה ולא בקיבת כשרה שינקה מן הטרפה דהיינו טעמא דחלב הכנוס בבהמה לאו כבהמה שנמצא בה דייניגן ליה אלא הרי הוא כמונח בקערה ודינו כמקום שבא משם ודין חלב גמור יש בו לכל דבר. ומאי דאמרינן עלה בפרק אין מעמידין (דף כט:) דפירשא בעלמא הוא לאו למימרא שיהא כפרש דהא אסרינן ליה בהדיא בתר חזרה דקתני כשרה שינקה מן הטרפה קיבתה אסורה אלא הכי קאמרינן שפורש מגופה ואינו כגופה ומש"ה כשרה שינקה מן הטרפה קיבתה אסורה וטרפה שינקה מן הכשרה קיבתה מותרת :

סליק פירקא

סליק פירקא בהלכות

תנן בפרקין [דף קח.] טיפת חלב שנפלה בחתיכה אם יש בה בנותן טעם באותה חתיכה אסורה נער את הקדרה אם יש בה בנותן טעם באותה קדרה הרי זו אסורה וגרסינן עלה בגמרא אמר רב כיון שנתן טעם בחתיכה החתיכה עצמה נעשית נבלה ואוסרת כל החתיכות מפני שהן מינה ופירשו בתוס' דרב פירושי מפרש למתני' וממתני' הוא דקא מפיק דחתיכה עצמה נעשית נבלה דהכי קתני טיפת חלב שנפלה על חתיכה שהיתה עומדת בקדרה למעלה מן הרוטב אם יש בה בנותן טעם באותה חתיכה אסורה ותרתי קמ"ל חדא שכל אותה חתיכה מצטרפת לבטל הטיפה לפי שהיא נכנסת ומתפשטת בכולה דאע"ג דהם בחם באיסור שאינו שמן שיהא מפעפע כל שאין בו רוטב אינו אוסר יותר מכדי קליפה. ה"מ בתוס של גלי וכיוצא בו אבל חתיכה זו כיון שעומדת בקדרה מתוך שיש בה הבל ולחות האיסור מתפשט בכל החתיכה וקמ"ל תו דדוקא אותה חתיכה אסורה אבל שאר החתיכות מותרות אא"כ נער את הקדרה והיינו דקתני סיפא נער את הקדרה אם יש בה בנותן טעם באותה קדרה אסורה כלומר שאם נער את הקדרה אחר שאותה חתיכה קבלה טעם מן הטיפה בכה"ג אם יש בה בנותן טעם באותה חתיכה לשאר חתיכות שבקדרה אסורה דחתיכה עצמה נעשית נבלה ובעינן ס' כנגד כולה והיינו דאמר רב חתיכה עצמה נעשית נבלה ובשנער את הקדרה ומיהו מאי דקאמר ואוסרת כל החתיכות משום דמין במינו לא בטיל סברא דנפשיה היא דס"ל כר' יהודה דאמר הכי ולאו פירושא דמתני' דהא בהדיא קתני דאם יש באותה חתיכה בנותן טעם כל הקדרה אסורה הא ליכא נותן טעם כל הקדרה שרי דמתני' רבנן היא דסבירא להו דאפי' מין במינו בטיל ומתני' דפרק גיד הנשה נמי הכי מוכחת דתנן התם [דף צו:] גיד הנשה שנתבשל בין הגידין בזמן שמכירו בנותן טעם וכיון דאזלינן ביה בתר נ"ט לשאר גידין אלמא דמין במינו בנותן טעם. ושמעינן ממתני' להאי פירושא שהאיסור לא שנפל בחתיכה שהיא עומדת חוץ לרוטב שהאיסור מתפשט בכל החתיכה אבל אינו יוצא מחתיכה לחתיכה דאי לא תימא הכי אפילו בלא נער את הקדרה הוי מלי למתני דאם יש בנ"ט מן החתיכה באותה קדרה אסורה והייט דאמרינן בגמרא אילימא לא נער כלל ולא כסה כלל מבלע בלע מפלט לא פליט דמשמע שאין איסור נפלט מחתיכה לחתיכה כל זמן שלא נער והא ודאי לא כהירא דמ"ט נימא שיהא האיסור מתפשט בכל החתיכה ואפילו גסה כמה ולא יהא יוצא מחתיכה לחתיכה ואפילו בדקה שבדקות הא ודאי לא מסתבר ועוד שאפילו נאמר כן דמילתא פסיקתא היא שאין האיסור יוצא מחתיכה לחתיכה לעולם מכל מקום היא עצמה פולטת מגופה לתוך החתיכה הסמוכה לה ותאסור בפליטתה כיון דס"ל חתיכה עצמה נעשית נבלה. ותירצו בזה דאפילו למאן דאמר חתיכה עצמה נעשית נבלה איגה אוסרת אלא במקום שהאיסור עצמו יכול להתפשט לפי שבכל מקום שהאיסור וההיתר מתפשטין יחד חשבינן אף פליטת ההיתר כפליטת האיסור כיון שהוא מתערב עמו אבל במקום שאין האיסור יוצא [אין] ההיתר לבדו אוסר דאי לא תימא הכי רותח דגלי שאנו מתירין בקליפה נימא שאותה קליפה נעשית נבלה ואוסרת הסמוכה לה ושניה לשלישית וכן לעולם אלא ודאי היינו טעמא שכיון שאין בליעת האיסור מתפשט אלא כדי קליפה מוחל של היתר היוצא מאותה קליפה אינו אוסר הסמוך לו וזהו טעם הבשר מליחת בשר שאע"פ שהמלח בולע מדם ונעשה חתיכת נבלה והמלח נותן טעם בבשר אפ"ה אין הבשר נאסר בכך כיון שאין הדם האוסר נבלע בבשר דאיידי דטריד למפלט לא בלע וזהו דעת רבינו יצחק ז"ל. אבל אינו מחוור דכיון דקיימא [לן] דחתיכה עצמה נעשית נבלה ואפשר לסוחטו אסור כלומר שאפילו היה אפשר לאיסור שיסחט ויצא מחתיכה זו אפ"ה החתיכה אסורה דרב הכי ס"ל וכמו שיתבאר בסמוך בס"ד כיון שכן הרי כל מה שחתיכה זו של היתר פולטת איסור גמור הוא דהא [אמרינן אפילו היה] אפשר לאיסור שיסחט מן ההיתר אפ"ה אסור וכיון שהוא כגוף האיסור למה לא תאסור חברתה בפליטתה ומה שהביאו ראיה מן המליחה היכא למימר שהדם נשרף וכלה בתוך המלח לגמרי וכן מה שהביאו ראיה מן הגלי נראה לי דכיון דחתיכה עצמה נעשית נבלה מבשר בחלב למדנו כמו שאפרש לפנינו בס"ד אין אומרים כן אלא דומיא דבשר בחלב דרך בישול ואין בבשר בחלב קליפה מן התורה דדרך בישול אסרה תורה בדוקא ובהא כמי סליק פירוקא למלח של מליחה שלא יאסור ומאי דאמרינן לקמן בגמרא [דף קח:] מבלע בלע מפלט לא פליט דאלמא כל שלא נער אין החתיכה אוסרת חברתה מחמת פליטתה ה"מ למאן דס"ל אפשר לסוחטו מותר דכיון שכן אין חתיכה זו שקבלה טעם מן החלב נידונית כחתיכת בשר אסור אלא כחלב שקבלה טעם ממנו ומש"ה מקשינן דמבלע בלעה מפלט לא פלטה פליטה אוסרת לפי שהחלב שבה אפשר שאינו יוצא מחתיכה לחתיכה ואפילו הוא יוצא ממנה הוה ליה מין בשאינו מינו וא"א שתאסור כל החתיכות כולן מפני שהן מינה אבל למאי דמסקינן אפשר לסוחטו אסור אפשר דאפילו בשלא נער כלל [ולא כיסה כלל] אמרינן דכיון שגוף היתר של חתיכה זו נעשה איסור אוסרת כל החתיכות כולן מפני שהן מינה כיון שכולן עומדות בקדרה שיש בה הבל וליחות ולפיכך נראין דברי רש"י ז"ל דרב הכי מפרש לה למתני' (א) טפת חלב שנפלה על חתיכה אם יש בה בנותן טעם באותה חתיכה אסורה כלומר הקדרה כולה מפני שחתיכה עצמה נעשית נבלה ואוסרת כולן מפני שהן מינה דאע"ג דמתני' דלעיל דבפרק גיד הנשה מוכחא דמין במינו בנותן טעם משום דרב ס"ל כר' יהודה דאמר מין במינו במשהו קאמר דתנא הכא הכי סתים לן מדפסיק ותני אם יש בה בנותן טעם באותה חתיכה אסורה כלומר הקדרה כולה ואפילו כמה והייט דאמרינן עלה בגמ' א"ל מר זוטרא לרבינא מכדי רב כמאן אמרה לשמעתיה כר"י דאמר מין במינו לא בטיל לימא פליגא (ה) דרבה אדרב דאמר רבה קסבר ר"י כל מין ומינו וד"א סלק את מינו כמי שאינו ושאינו מינו רבה עליו ומבטלו כלומר מין איסור שנתערב במינו ושאינו מינו דהיתר סלק את מינו כמי שאינו [שאינו] מועיל לו לבטל האיסור דמין במינו לא בטיל ולא תוספת הוא שיהא נוסף עליו להיות שניהם איסור כדי שלא יוכל שאינו מינו לרבות עליו ולבטלו אלא סלקהו כאילו אינו כאן וירבה שאינו מינו של היתר על האיסור ויבטלנו והכא נמי הרי יש כאן רוטב לבטל את כל החתיכה הנאסרת ואמאי אוסרת דכיון דרב דייק מדקתני תנא סתמא אם יש בנותן טעם באותה חתיכה אסורה הקדרה כולה אסורה ואפילו כמה משמע לן כמי ממתני' דאם יש בנותן טעם באותה חתיכה הקדרה כולה אסורה לעולם ולא מבטלינן לה ברוטב אע"פ שאינו מינו ומהדרינן דאי ברוטב רכה ה"נ דבטיל הכא במאי עסקינן ברוטב עבה כלומר דק דק של בשר ושומן דכוליה מין בשר הוא ומש"ה פסיק ותני ברישא דאם יש בנותן טעם באותה חתיכה אסורה כלומר הקדרה כולה ואפילו כמה והדר תני נער את הקדרה כלומר הגיס בה מיד קודם שקבלה החתיכה טעם מן הטפה דהשתא נתערבה הטפה בכולן אם יש בה בנותן טעם באותה קדרה אסורה כלומר אין כח בטיפה לאסור כלום אלא אם כן יש בה כדי ליתן טעם בכל הקדרה :

וגרסינן

מהר"ם (א) וכ"ל קלת שהר"ן ז"ל העביר כאן את עיניו בפרש"י ולא רצה רש"י לומר שרב מפרש המשנה כן דא"כ מתני' לא ר' יהודה ולא רבנן דהא ר' יהודה אמר גם בניער מתחלה ועד סוף כדמסיק בגמ' דחיישינן שמא לא ניער יפה יפה ודעת רש"י לפרש שרב קאי אפיסקא דמתני' ולא יפסוק כמותה אלא כר' יהודה ודו"ק :

המאור הגדול

אין שום טעם בשתי קושיות הללו ואינן כדאי להקשות לכל חכם ונבון כי בשר בחלב צונן בצונן הוא דרבנן ואיסור גבינת עובדי כוכבים חששא בעלמא הוא כי (ו) אנו רואין בעינינו תערובת האיסור ולאיסור נבלה דהוא איסור דאורייתא חששו לאיסורא דרבנן כגון בשר בחלב צונן בצונן היא לא חיישו דכל ספיקא דרבנן לקולא ומה שהקשה למה לא שערוה בנ"ט תדע כי כל דברים של עובדי כוכבים שאסרו (עובדי כוכבים) באכילה אפי' בתערובת משהו א זרום כדי להרחיק ישראל מהם ולפרוש מגיעוליהם ולא הלכו בהם אחר נ"ט כמו שהלכו בדברים של ישראל שנפל בהם האיסור תדע דהא אמרי' התם בגבינות עובדי כוכבים מפני שמחליקין פניהם בשומן חזיר ואע"ג דכל סיכה משהו בעלמא עבדי לה לא סגי לה בקליפה כאותה ששנינו סכו בשמן של תרומה אם חבורת כהנים היא יאכלו אם של ישראל יקלוף את החיצון וכשתדקדק בדבר זה בכל מס' ע"ז תמצאנו על בוריו במקומות הרבה שלא הלכו חכמים בדברים של עובדי כוכבים בנ"ט אלא במשהו בעלמא מיתסרי נמי באכילה :

והלכתא אין מעמידין אותה בקיבת נבלה כו' עד מאי טעמא חלב המכונס בעור קיבה פירשא בעלמא הוא ה"ר שלמה ז"ל דחה גירסא זו מרוב הספרים ומחק אותה והיא כתובה בכל ספרי ספרד ובהלכות הרי"ף ז"ל וראיותיו של רבינו שלמה בדחיית גירסא זו כתובה בפירושו מפני שבכמה

מלחמת ה'

ועוד והלכתא אין מעמידין אותה בקיבת נבלה כו' ה"ר שלמה דחה גירסא זו מרוב הספרים כו' וה"ר יעקב העמיד גירסא זו על מכונה כו' וכי אמרי' קיבה שבשלה בחלבה אסורה כו' בשלא היה חלב בקיבה כדי לקרוש : אמר הכותב אבל רבינו בעל ההלכות שכתב גירסא זו לא סמך על הפי' הזה שהוא ז"ל כתב למעלה קיבה

הגהות הב"ח

(א) נ"ב א"ג והלא : (ב) נ"ב כל כהן : (ג) אותה בקיבת כנ"ל ותיבת בעור נמחק: (ד) נ"ב קיבת שחיטת עובד כוכבים כו' כנ"ל : (ה) פליגא אדרבא דאמר רבא כנ"ל : (ו) כי אין אנו רנ"ל :

וגרסינן בגמרא [דף קח.] על מימרא דרב ומאי קסבר אי קסבר אפשר לסוחטו מותר חתיכה עצמה אמאי נעשית נבלה אלא קסבר אפשר לסוחטו אסור דאמר רב ורבי חנינא *)דאמרי (תרווייהו) אפשר לסוחטו אסור ושמואל ור"ש ברבי ור"ל דאמרי אפשר לסוחטו מותר וכתב רש"י ז"ל כלשון הזה מאי קסבר באפשר לסוחטו באיסור שנבלע בהיתר ונתן בו טעם ואסרו וחזר ובישל היתר זה עם היתר אחר הרבה שאפשר האיסור הנבלע בזה ליסחט ממנו וליחלק בהיתר האחרון ואין בו כשיעור לאסור את האחרון אי קסבר הותר גם את הראשון מפני שנפלט האסור ממנו ולכתחלה הוא דאסור שאין מבטלין איסור לכתחלה ומיהו דיעבד שפיר דמי דשרי לאכול גם את הראשון אמאי חתיכה עצמה נעשית נבלה הא אפשר הוא לסחוט ממנה ולחלק לאחרים שלא קבלו ממנו כלום וגם אין לנו לאסור עד שיתן החלב טעם בכולן דליכא למימר אפשר ליסחט מזה וליבלע בזה שהרי כולן שוין בטעמן ואי זה תתיר ואי זה תאסור אלא קסבר משנאסרה החתיכה שוב אין לה היתר בסחיטה ואשמועינן דאף ההיתר שבה נעשה איסור להיות כאן שיעור גדול לאסור אחרים הרבה עכ"ל. ודבריו צריכין פירוש לפירושו דלכאורה משמע דהא ודהא אחת היא ואי לא הא לא קיימא הא ובכה"ג היכי שייך למימר אמאי דהא אי קסבר אפשר לסוחטו מותר ודאי דס"ל דאין חתיכה עצמה נעשית נבלה ולא אפשר בלאו הכי ועוד מאי שנא הכא דדייקינן הכי [ולא דייקינן הכי] בפרק גיד הנשה (דף ק.) במילתא דרב דאוקי אמורא עליה ודרש כיון שנתן טעם בחתיכה חתיכה עצמה נעשית נבלה. ובזה אפשר לומר דהתם משום דמין במינו הוא לא צריכינן לטעמא דאפשר לסוחטו אסור דכיון דמשום מינו נאסר אפילו תמצי לומר דאפשר לסוחטו מותר לעולם הוא אסור ואוסר כל החתיכות כיון שהחתיכה שנתערבה בה האיסור בתחלה לא היתה ראויה להעלות אפי' גדולה כמה אבל בשר בחלב שלא במינו הוא וכיון שרבה עליו בדין הוא שיהא מותר כיון שנתבטל החלב בשלא במינו שהרי אף החתיכה אילו היתה גדולה היתה מבטלת החלב וסוף דינא כתחלת דינא אלא כיון דאפשר לסוחטו אסור אפילו בשר נעשה איסור מחמת עצמו ואוסר כל החתיכות משום מין במינו משום דלמ"ד דאפשר לסוחטו אסור אין איסורו של בשר מפני חלב שבו שהרי אפילו נסחט ממנו החלב לגמרי אסור שכך אמרה תורה שכל בשר שנתבשל בחלב יהא אסור מחמת עצמו ולפיכך לא הוזכר אפשר לסוחטו אסור או מותר אלא בבשר בחלב בלבד ולפי זה נראה שאין חתיכה עצמה נעשית נבילה אלא או באיסור שנאסר מחמת מינו או בבשר בחלב וליתא שהרי אמרו בירושלמי דערלה [פ"ב הלכה ג] גריסי תרומה שנתבשלו עם העדשים חולין ויש בהן בנותן טעם ריבה עליהם עדשים מותר עד כמה ירבה פלוגתא דרבי ור' ישמעאל בר' יוסי על דעתיה דרבי דו אמר עד שירבה על כלהון על דעתיה דרבי ישמעאל דו אמר עד שירבו על הנופלין ומשמע דרבי לטעמיה דאמר במתניתין אפשר לסוחטו אסור וחתיכה עצמה נעשית נבלה ומינה דאפילו בשאר איסורין אמרינן אפשר לסוחטו אסור ומה שכתבתי גם כן דחתיכה שנאסרת משום מינה אפילו נאמר אפשר לסוחטו מותר אמרינן בה חתיכה עצמה נעשית נבלה להצריך ס' בכולה בשאינו מינו אינו מחוור. ומעתה יש לשאול אמאי לא שקלינן וטרינן בפרק גיד הנשה (שם) באפשר לסוחטו אי מותר או לא ולפיכך נ"ל דעיקרא דמילתא הכי איתא דמשום דבשר בחלב מדינא אפשר לסוחטו אסור וחתיכה עצמה נעשית נבלה השוו חכמים דבריהם בכל האיסורין בין שנתערבו במינן או שלא במינן לבשר בחלב ואנן הכי קאמרינן אי קסבר אפילו בבשר בחלב שאילו נסחט חלב שבו יהא הבשר מותר מעתה אין איסור בשר מחמת עצמו אלא מחמת חלב שבו וכיון שכן אינו בדין שתהא חתיכה עצמה נעשית נבלה להצריך ששים כיוצא בה בשלא במינה שכיון שאפשר לה לחזור להכשרה נמצא שאין כולה אסור ואפילו תאמר שאפשר להחמיר בזה מן הטעם שאכתוב בסמוך בס"ד אכתי אינו בדין שנדון אותה כבשר אסור ושתאסור כל החתיכות מפני שהן מינה אליבא דר' יהודה שהרי אין איסורה מחמת בשרה אלא מפני חלב שבה ולמה נדון אותו כבשר אלא על כרחך קסבר דאפשר לסוחטו אסור שגזרת הכתוב כך היא שכל בשר שנתבשל בחלב נעשה איסור מחמת עצמו ואפי' היה אפשר לסחוט חלב שבו אסור ומעתה כיון שאיסורו מחמת עצמו בדין הוא שיהא צריך ששים בשאינו מינו ושיאסור כל החתיכות כולן אליבא דר' יהודה וכיון שבבשר בחלב הוא כן מן הדין השוו חכמים כל האיסורים לבשר בחלב מדבריהם כל שנתערבו דרך בישול כבשר בחלב וכמו שאני עתיד לפרש שם בס"ד הא אילו היינו אומרים בבשר בחלב דאפשר לסוחטו מותר א"כ לא יהא לנו שום דבר שנתערב בו שום איסור שיהא אותו שנתערב בו איסור מחמת עצמו אלא איסור דבר אחר הוא שגורם לו ליאסר בבשר בחלב כבשאר האיסורין ולמה נאמר בהן חתיכה עצמה נעשית נבלה אינו בדין ומש"ה לא שקלינן וטרינן בפרק גיד הנשה אי קסבר אפשר לסוחטו אסור או לא משום דעיקר אפשר לסוחטו בבשר בחלב הוא ומדאורייתא ובשאר איסורי משום לאו דידיה מדרבנן ומ"מ אפשר לסוחטו אסור וחתיכה עצמה נעשית נבלה אינן ענין אחד בעצמו ומש"ה אתי שפיר לישנא דאמרינן אי קסבר אפשר לסוחטו מותר חתיכה עצמה אמאי נעשית נבלה שהרי היה אפשר לומר דאע"ג דאפשר לסוחטו מותר ה"מ אי ידעינן בודאי שנסחט ממנו האיסור אבל מספקא יש לנו להצריך ס' בכל החתיכה לפי שהאיסור שנבלע בחתיכה ואין בה ששים לבטלו אפילו אתה מוסיף עליה לתשלום שיעור ששים אין האיסור שנבלע בתחלה בחתיכה נסרך בה מתחלק בשוה בחתיכה ובאותו תוספת כדי שיתבטל בששים אלא לעולם נשאר רובו בחתיכה וכן הוא בודאי ולפיכך אפילו אם נאמר דאפשר לסוחטו מותר היה אפשר לומר דחתיכה עצמה נעשית נבלה להצריכה ששים ושתהא נידונת ג"כ כבשר אסור לאסור כל החתיכות מפני שהן מינה אע"פ שדבר אחר גרם לה ליפסל אלא דתלמודא לא ס"ל הכי שאינו בדין שהדבר שהוא אפשר לחזור להכשרו יהא נדון כגוף האיסור עד שיאסור כל החתיכות כולן מפני שהן מינה וכי פריך תלמודא אמאי חתיכה עצמה נעשית נבלה עיקר פירכיה ליתיה למה הצריכה ס' בשאינה מינה שזה אפשר הוא מן הטעם שכתבתי לפי ששוב אין איסור הנבלע בה מתחלק בשוה אבל עיקר פירכיה הוא למה היא נידונת כבשר נבלה שמפני כך אוסרת כל החתיכות כולן מפני שהן מינה והרי כיון שאפשר לה לחזור להכשרה נמצא שאין איסורה מחמת בשר שבה שא"כ לעולם תאסר אלא איסורה מחמת חלב שבה ונמצא שהאיסור שבה עם החתיכות מין בשאינו מינו הוא וכ"ת ואפילו נימא דאפשר לסוחטו מותר היאך אפשר שתחזור להכשרה דמאן לימא לן שנסחט ממנה חלב שבה שמא תאמר בשנתערבה בשלא במינה ויש בו ס' בכל החתיכה והרי אעפ"כ ראוי לאסרה מן הטעם שכתבתי שכיון שאין האיסור הנבלע ונסרך בה בתחלה מתחלק בשוה במים שנתוסף עליה לאחר מכן אפילו תוסיף כל מימות שבעולם יש לחוש לכך ושוב לא תחזור להכשרה שמא תאמר אין הכי נמי אלא דאנן הכי קאמרינן דאפשר לסוחטו מותר אע"פ שהוא דבר שא"א לעמוד עליו ומש"ה אי אפשר לומר דחתיכה עצמה נעשית נבלה אין במשמע הלשון כך דכיון דהאמוראים פליגי בהא מילתא מינייהו אמרי אפשר לסוחטו אסור ומינייהו אמרי אפשר לסוחטו מותר משמע שהוא דבר שאפשר לעמוד עליו ולבא לידי מעשה. איכא למימר אין ודאי ואנן הכי קאמרינן דלמ"ד אפשר לסוחטו מותר אין איסורו מגופו וכיון שכן כל היכא דטעים לה קפילא ארמאה ואמר שאין בה טעם חלב כלל שריא ולמ"ד אפשר לסוחטו אסור איסורו מגופו עד שאפי' נסחט כל חלב שבה עדיין אסורה ועומדת ולפיכך אפילו אמר לן קפילא שאין בה טעם חלב כלל אסורה מדינא והשוו חכמים מדבריהם כל האיסורים הנבלעים באחד דרך בישול לבשר בחלב כך נראית בעיני שטה זו: וגרסי' תו עלה בגמרא וסבר רב אפשר לסוחטו אסור והא איתמר כזית בשר שנפל לתוך יורה של חלב אמר רב בשר אסור וחלב מותר כלומר בשר אסור לפי שנתן החלב טעמו בו והחלב מותר שלא נתן הבשר בו טעם לפי ששיעורו מועט ואי אמרת אפשר לסוחטו אסור [דף קח:] חלב אמאי מותר חלב נבלה הוא כלומר דכיון דההיתר עצמו נעשה איסור חלב אמאי מותר שהרי חלב מועט שנבלע בבשר נעשה נבלה שהרי נאסר וכשחוזר ונפלט בשאר החלב הוה ליה מין במינו חלב אסור בחלב מותר ורב אית ליה דמין במינו לא בטיל והרי חלב זה שנבלע ונסחט חלב נבלה הוא ומהדרינן לעולם קסבר רב אפשר לסוחטו אסור ושאני התם דאמר קרא לא תבשל גדי בחלב אמו גדי אסרה תורה ולא חלב כלומר שאפי' יש בבשר שיעור גדול לתת טעם בשר בכל החלב ס"ל לרב דחלב מותר ומדאמרינן אמאי מותר חלב נבלה הוא משמע שחתיכה של נבלה שהיא בתוך הרוטב אע"פ שאין בה ליתן טעם בכל הרוטב שהוא בקדרה אעפ"כ היא נותנת טעם לרוטב מרוטב הנבלע בתוכה דאי לא מאי פרכינן חלב נבלה הוא והרי אין כזית זה כ"ט בחלב שבורה אלא ודאי מה שנבלע בתוך החתיכה הרי הוא כאילו חלוק לעצמו ולפיכך למדו מכאן רבינו שמואל ור"ת ז"ל שחתיכה של נבלה שנתערבה בין חתיכות בקדרה אע"פ שיש באותה קדרה רוטב ורואין את מינו כאילו אינו והרוטב רבה על החתיכה לבטלה צריך שיהא בחתיכות עצמן ששים לבטל רוטב שהוא נבלע באותה חתיכה של נבלה שאלמלא כן כשהוא פולטו אוסר את כל הרוטב מפני שהוא מינו ונמצאו חתיכות מבטלות את הרוטב שלא במינן והרוטב מבטל את החתיכה שלא במינה. כתב הרמב"ן ז"ל דלהאי פירושא הא דאמרינן גדי אסרה תורה ולא חלב ולא אסרוהו מפני שהוא כרוטב של גדי עצמו שנאסר שאני התם שלא נאסר חלב לעולם ואע"פ שרוטב גדי של איסור מעורב בו אבל כל שנאסר הרי הוא כמין אותו שנאסר בו ולא ידעתי מה הוא שאע"פ שלא אסרה תורה חלב למה יהא מותר יותר מכל המשקים שבעולם שקבלו טעם מן האיסור שהן אסורין כאילו היו אסורין מגופן אף חלב זה אע"פ שלא נאסר מחמת עצמו הרי טעם זית זה של איסור מעורב בו ונעשה כאילו היה אסור מגופו ואין לומר לפי שטה זו דודאי חלב זה אסור הוא מפני טעם הגדי המעורב בו אלא שכיון שהגדי והחלב אסורין ואפ"ה כיון שתלתה תורה האיסור בבשר ולא בחלב שהזכירה גדי ולא הזכירה חלב גלתה לנו שאע"פ ששניהם אסורין הבשר אסור מחמת עצמו והחלב מכח הבשר המעורב בו ולפיכך אע"פ שהחלב הנבלע בתוך הבשר אסור אינו אוסר החלב שחוצה לו משום מין במינו דאכתי איכא למימר הני מילי מדאורייתא אבל מדבריהם למה לא נדון החלב כאילו איסורו מגופו כשם שהן אומרין כך ברוטב אלא כך אני אומר דכיון דמבשר בחלב גמרינן לשאר איסורין שמה שנתערבו בו יהא נעשה נבלה לא גזרו בהן אלא בחתיכה דומיא דבשר אבל במשקין לא כשם שלא אמרה תורה שהחלב יהא נעשה נבלה למה דסלקא דעתין השתא אבל למסקנא דאסיקנא דחלב נמי אסור אף במשקין אמרינן הכי מדבריהם וכתב הרמב"ן ז"ל ורבינו יצחק ז"ל חולק עליהם ומפרש שלא אמרו חלב נבלה הוא אלא בבשר בחלב ששניהם נעשין איסור ואפילו החלב עצמו שהרי אפילו אכל חצי זית בשר וחצי זית חלב לוקה וכיון שהחלב בעצמו אסור אוסר במינו במשהו שהרי איסורו מגופו (א) אבל בשאר איסורין מים ורוטב שנבלעו בחתיכת איסור כשפולטן אע"פ שהן אסורין אין איסורן מגופן אלא מאותו איסור שנתערב בהן וה"ל כמין בשאינו מינו שלא יפה כח הבן מכח האב ואינו אלא כחתיכת דבר שאוסרת והיינו דאמרינן גדי אסרה תורה ולא חלב לומר דכיון דאין חלב בכלל איסור אינו אוסר כחלב נבלה אלא כרוטב גדי אסור ולפיכך מלח שמלחו בו בשר שנתנוהו בקדרה או מלח שנמלח בו נבלה אע"פ שהחתיכה עצמה של מלח נעשית נבלה אינה אוסרת אלא בששים כיוצא בה כאילו היתה חתיכה של דם או של נבלה ואילו היה דינה כמלח האסורה מחמת עצמה אוסרת אפילו באלף שהמלח יש בה בנותן טעם אפילו באלף וזו סברא ברורה עד כאן לשון הרב רבינו משה בר נחמן ז"ל. אבל לא נתבררו אצלי דברים הללו דאין ודאי שפיר קאמר דמדינא דווקא בשר בחלב אבל לא בשאר איסורין אבל כבר כתבתי שהשוו חכמים שאר איסורין לבשר בחלב מדבריהם ומשמע דודאי דהכי הוא דכיון דחתיכה עצמה

*) נ"ל ור' יוחנן דאמרי אפשר כו'

שבכמה משניות שנינו איסור חלב קיבה שבא ממקום אסור כגון כשרה שינקה מן הטרפה וקיבת שבשלה בחלבה אסורת ולא אמרינן פירשא בעלמא היא וה"ר יעקב ז"ל העמיד גירסא זו על מכונה ואמר דכי אמרי' פירשא בעלמא הוא ה"מ בחלב קרוש בששהתה כדי להעמיד ועלה אמרינן בפס' ע"ז אסור פרשייהו דכיון שקרש ועמד הוה ליה עיכול ובפירשא בעלמא הוא חשיב ועלה אמרי' הכא והלכתא אין מעמידין בעור קיבה אלא בקיבה עצמה כו' וכי אמרי' קיבה שבשלה בחלבה אסורה וכשרה שינקה מן הטרפה קיבתה אסורה בשלא היה החלב בקיבה כדי לקרוש ולהעמיד אלא שהוא שורפה כשהיא לחה מן החלב בעינו לפי' אסור מפני שרינו כדין המקום שבא בכאן (ה) לשם כלומר כחלב של מניקה וטעם זה נכון וברור:

מלחמת ה'

קיבה שבשלה בחלבה לאחר תורה מותרת לפיכך הוצרכנו לפרש שלפי מה שאמרו ר' יצחק ור' יוחנן ל"ק כאן קודם תורה כאן לאחר תורה מתני' הכי קתני קיבתה אסורה שתיכן קודם תורה (ג) שבתוך הקיבה חלב גמורה הוא ונותנין עליו חומרי מקום שיצא משם וחומרי מקום שהלך לשם דאי שרית ליה אתי למיכל מן הנבלה עצמה או מן הטרפה עצמה וכדטעמיה דרב חסדא ורבא דגרא דאוכל נבלה וטרפה זו משנה ראשונה ב"ד של אחריהם אמרו באפי' טרפה שינקה מן הכשרה קיבתה מותרת מפני שכנוס במעיה ואין זה מקומה אלא ממקום אחר בא ומשינקה זו נעשה עיכול במעיה ופירשא בעלמא הוא ואין צריך לומר כשרה שינקה מן הטרפה שמותרת לשנה האחרונה דהא הוי עיכול ופירשא והע"ג דאמרי' בגמ' וכ"ש מתני' מיהא רבותא סברא לאשמועינן דלענין גזירה טרפה שינקה מן הטרפה אמירא והע"ג דאיכא למגזר כיון דאיכא אינשי דאכלי ליה אתי למיכל מן הטרפה עצמה לא גזרינן וזה באמר והלכתא מעמידין בכולן ממתני' למדוהו ופסקוהו הלכה שלא לחוש למשנה ולא לדברי ר"א וזה הפי' שפי' אע"פ שהוא נדחק יותר נכון היא ומחור לפרש בו בגירסא הזו מדברי ה"ר יעקב שהרי לא השיב ר' ישמעאל לר' יהושע למה שאמר לו למה אין מעמידין אלא מקיבת עולה כלהו ולא אמר דבששה העמידה פירשא בעלמא הוא ועוד קשיא לי

חדושי אנשי שם

ד"ה (א) בחדושי הרמב"ן כתוב כיון דס"ל אפשר לסוחטו אסור דהאי בשר בחלב הוי והאי חלב בבשר הוי ותרווייהו גופי איסורן:

הגהות הב"ח

(א) משם כצ"ל: (ב) תורה דחלב שבתוך הקיבה חלב גמור כצ"ל:

צלמה נעשית נבלה באפשר לסוחטו תלוי אם איתא דבשאר איסורין אפשר לסוחטו מותר למה אמרו בהם חתיכה עצמה נעשית נבלה ואפילו בשלא במינו וכמו שכתבתי למעלה אלא ודאי אפשר לסוחטו אסור בכל האיסורין. ומעתה אין בין שאר איסורין לבשר בחלב כלום אלא שזו תורה והללו מדבריהם וכיון שבכל האיסורין אפשר לסוחטו אסור למה לא יהו אוסרין במינן בכל שהוא למ"ד מין במינו לא בטיל אלא ודאי דברי רבינו שמואל ור"ת עיקר והארכתי בדברים הללו אע"ג דאנן נקטינן דכל איסורין שבתורה בין במינן בין שלא במינן בנותן טעם משום דנפקא מינה לדבר שיש לו מתירין שאוסר בכל שהוא במינו והקשה הרמב"ן ז"ל כיון דאמרינן חלב נבלה הוא א"כ חתיכה של נבלה שנתבשלה ביורה גדולה שיש בה מים ורוטב הרבה וחתיכות שאין מינה תאסור לעולם שהרי בולעת תמיד מים וראשון ראשון נעשה איסור וכשפולטת אותו אוסרת הכל ולמה אמרו הרוטב בנותן טעם ולאו קושיא היא דאותה פליטה ראשון ראשון בטלה שכיון שאין בחתיכה כדי ליתן טעם ברוטב של יורה כולה אי אפשר שיהא חוזר וניעור: וגרסינן תו בגמ' על מאי דמפרקינן גדי אסרה תורה ולא חלב ומי אמר רב גדי אסרה תורה ולא חלב והא איתמר חצי זית בשר וחצי זית חלב שבשלן זה עם זה אמר רב לוקה על אכילתו ואינו לוקה על בישולו כלומר לוקה על אכילתו דכזית אסור אבל אינו לוקה על בישולו כדמפרש טעמא בגמרא ואי אמרת גדי אסרה תורה ולא חלב על אכילתו אמאי חייב חצי שיעור הוא אלא לעולם קסבר רב (אפשר לסוחטו אסור) לא שנא חלב ולא שנא בשר אסור והכא במאי עסקינן שנפל לתוך יורה רותחת דמבלע בלע מפלט לא פליט כלומר מאי דאמר רב לעיל בשר אסור וחלב מותר כגון שנפל אותו זית לתוך יורה רותחת דמה שבלע אינו פולט

מהר"ם מ"ז

שכל זמן שאינו נח מרתיחתו אינו פולט. ופרכינן סוף סוף כי נייח הדר פליט ומפרקינן בשקדם וסלקו כלומר שסלקו לאותו זית קודם שתנוח כך פרש"י ז"ל והשיב עליו רבינו שמואל היכי אמרינן שכל זמן שאינו נח מרתיחתו אינו פולט והרי הדבר נראה לעין שאם נתן בשר או שלקות ברותחין מסכין את מראיהן למראה שומן בשר או למראה שלקות ועוד מתורת הגעלה נלמוד שהרי במים רותחין מגעילין וקודם שינוחו מרתיחתן מסלקין אותן שלאחר שנחו היאך פולטין וכי יש הגעלה בפושרין ולפיכך פירש הוא ז"ל דהכי קאמר דמפלט לא פליט לאלתר עד שיהא שבע מלבלוע והקשינן סוף סוף כי נייח הדר פליט כלומר כשהוא שבע ונח מלבלוע חוזר ופולט ולפירוש זה צריכים אנו להזהר בהגעלת כלים להשהותן במים זמן מרובה עד שיהו שבעין לבלוע ויפלטו וגם זה אינו מחוור דמאן לימא לן מתי הוא שבע מלבלוע ועוד שמדבר עצמו שהוא משיב שהרי בשר שמנפולט לאלתר לתוך הרותחין והשומן נראה בהן מיד וכן הירקות לאלתר משנין מראה המים. ור"ת ז"ל פירש דהכי קאמר מבלע בלע אבל מפלט לא פליט מה שבלע עכשיו עד שינוחו המים מרתיחתן אבל מה שבלוע בו כבר פולט אפילו במים רותחין שכך דרכן של רותחים מבליעין הלא ביבש ומפליטין ממנו מה שהיה בתוכו והרמב"ן ז"ל פירש דמאי דאמרינן הכא מבלע בלע מפלט לא פליט היינו דווקא בחלב שאין כל המשקין שוין דחלב רותח מחליק ונבלע הוא בבשר ואינו מפליט את הבשר. חומץ רותח נומת את הבשר ואינו מפליט. מים רותחים מפליטין ואין מבליעין בען וכיוצא בו ונומתים בכבד כדאמרינן לקמן אבל אין חולטין בהן בשר אחר לפי שהוא מפליטו כדמוכח בפ' כיצד צולין [דף עד:] ולפיכך אין מגעילין בשאר מיני משקין אלא במים דאע"ג דגבי מורק ושוטף במים דריש בתורת כהנים במים ולא ביין במים ולא במזוג ואמרינן בפ' דם חטאת [דף צו:] דבתרומה אפילו *במים אפילו במזוג ההיא אביי הוא דאמרה ולענין מריקה ושטיפה

י"ל ביין

דלוגן אמרה אבל הגעלה דאמין אינה אלא במים אי נמי קסבר אביי דיין ומזוג מפליטין הן וחומר הוא בקדשים אבל שמן ושומן וחלב וכיוצא בהם ודאי מבליעין ואין מפליטין ומיהו רבא פליג עליה דאביי בפרק דם חטאת ומוקי לה במלתא אחריתא ולדידיה אפילו ביין ומזוג אין מגעילין בתרומה ובשאר איסורין שבתורה ואין צריך לומר בשאר כל המשקין והכי סליק פירוקא למאי דאיכא למידק בדינא דהגעלה דאמאי לא חיישינן שאע"פ שהמים מפליטין הכלי שהכלי חוזר ובולע מהן בשלמא כלים קטנים אפשר להגעילן ביורה גדולה שיש בה מים הרבה כדי לבטל כל פליטת הכלי אבל כלי גדול שאין במים שביורה ששים כנגד כולו היאך מגעילין אותו והלא הוא חוזר ובולע ונאסר וליכא למימר שאין הגעלה מכשרת אלא כלי שאינו בן יומו אבל בן יומו לא דהא קי"ל דנותן טעם לפגם שרי ומדינא אפילו לכתחלה וכיון שכן כי כתיב הגעלה בכלי מדין בבן יומו כתיבא דשאינו בן יומו פגום הוא ובלאו הכי שרי ועוד בשאינו בן יומו מאי מהני ליה הגעלה שאם אינו נאסר מחמת מה שבלוע עכשיו בה בהגעלה זו לפי שהוא פגום מה צורך להגעילו והרי הנבלע בתוכו פגום הוא וכי תימא שאין הכלי בולע מה שפלט עכשיו וכי קערה נביאה היא אבל לפי מה שכתבנו ליכא למיחש מידי משום דאיכא למימר שטבע המים עם הכלים להפליט מה שבתוכן ולא להבליע ולפי זה מגעילין ביורה אסורה שכל זמן שהמים רותחין אין הכלים בולעין וכ"ת אם כן אפילו בקדרה של בשר נבלה יגעילו ואי אפשר שהרי אוסרת היא את המותרת והיאך תעלה בה הגעלה לאסורות [שבולעין עכשיו בהגעלה זו] לאו קושיא היא דהתם כיון שיש בה ציר ירוטב של בשר הרבה אין כח המים במקומו להפליט והציר והרוטב מבליעין הן ולפיכך צריך ליזהר שלא להגעיל כלים יותר מדאי ביורה אחת עד שנשתנה צורת המים מחמת פליטת הכלים דהוה ליה מגעיל ברוטב אע"פ שאפשר לומר שאין כח אותה פליטה ככח הציר והשומן לבטל כח המים ולפי זה מגעילין כלי ואפילו בן יומו במים שאין בהם ששים ומגעילין אפילו בכלי אסור בן יומו והיא יורה [ע"ז דף עו.] דמר עוקבא דעבדו לה גדנפא וארתחוה אפילו בבת יומא מיתוקמא שאין חוששין לפליטת האיסור לפי שאינו חוזר ונבלע בכלים כלל והוא שלא נשתנה מראה המים מחמת הפליטה. ואין זה דעת רבינו יצחק ז"ל שהוא כתב שאין מגעילין כלי בן יומו אלא אם כן יש במים ששים מפני שיש לחוש שלא יחזור ויבלע

הגהות הב"ח (א) אדשמואל נימא הא דתנן כצ"ל: (ב) להם הויא הלב אבל כצ"ל:

פליטתו וכן אין מגעילין בכלי איסור בן יומו אא"כ הוא דק הרבה שיחזיקו המים שבתוכו ששים מגופו אבל בשאינו בן יומו אין לחוש שמא יחזור ויבלע שהרי פגום הוא. שמא תאמר אם כן נתירנו בלא הגעלה שהרי הוא פגום ומה הועילה לו הגעלה והרי אף עכשיו חוזר ובולע מן הפגום איכא למימר דלא דמי דקודם הגעלה אע"פ שהוא פגום מ"מ כשבלע היה מושבח ולפיכך צריך הגעלה שמא ישתמש בו בעודו מושבח אבל כל שהוא בולע פגום בתחלת בליעתו אין לחוש כלל ולפיכך אע"פ שהכלי בולע בשעת הגעלה מפליטת עצמו אין לחוש לכך כיון שבתחלת בליעתו הוא פגום והיא יורה [סוף מסכת ע"ז] דהות בי מר עוקבא דעביד לה גדנפא ומליא ליה מיא דלאו בת יומא הות דאילו בת יומא הות לא הוה מהני לה דהדרה ובלעה א"כ היתה דקה כל כך שיהיו במים ששים מגופה ומיהו הני מילי בשאר איסורין דכי בלע איסורא בלע אבל בחמץ לפני זמנו דהיתרא בלע מגעילין אותן אפילו בני יומן. ואע"פ שאין במים ס' משום דהוה ליה נ"ט בר נ"ט חמץ בכלים וכלים במים ותרוייהו דהיתרא ובהכי סגי כמו שיתבאר לפנינו בס"ד וכ"ש הכא שהמים חוזרין ונבלעין בכלי ואיכא שלשה נותני טעמים דהיתרא ומיהו דוקא כשהוא מגעילן קודם זמן איסורו אבל משעה רביעית ואילך הרי הוא כשאר האיסורין דאע"ג דכי בלע היתרא בלע מ"מ ליכא אלא חד נותן טעם דהיתרא ואנן תרתי בעינן זהו דעת ר"י ז"ל. ולפי זה לא הוגעלו כלי מדין אלא קטנים שבהן אבל הגדולים העבים שאין מחזיקין מים ששים כנגד גופן הניחום עד למחר והותרו בלא כלום מדאורייתא לדידן דקי"ל דנותן טעם לפגם מותר. ולמאן דאמר דנותן טעם לפגם אסור לא הותרו כלל. ולענין הלכה באפשר לסוחטו נקטינן דאפשר לסוחטו אסור דהא איפלגו בהא מילתא רב ורבי יוחנן ורבי חנינא בהדי שמואל ור"ל ור' שמעון ברבי [ואע"ג דלא ידעינן רבי חנינא ורבי שמעון ברבי] כמאן מינייהו נקיטינן אפ"ה כיון דאיכא ר ב דקי"ל כותיה לגבי שמואל. ור' יוחנן דקי"ל כותיה לגבי דר"ל ואינהו אסרי נקיטינן כוותייהו. ובברייתא [דף קח:] נמי מכרע רבי סבריה דרבי יהודה דאפשר לסוחטו אסור ועוד דמדנקט לחומרא עדיף וכיון דקי"ל דאפשר לסוחטו אסור ממילא אמרינן דחתיכה עצמה נעשית נבלה שהרי אפי' כסחטה לגמרי מה שבלוע בתוכה עדיין היא אסורה. ולא בבשר בחלב בלבד אומר כן אלא אף בכל איסורין ואע"פ שיש סוברין דדוקא בבשר בחלב כי סוגין דהכא אי נמי דוקא מין במינו וכסוגיין דפ' גיד הנשה. הרי הירושלמי [דערלה פ"ב] מוכיח דאפילו בשאר איסורין ומין בשאינו מינו נמי אמרינן הכי וכמו שכתבתי למעלה אלא דחבור חבורתא דקמאי ז"ל למרמי אמשעתין מדתנן בפ"ה דתרומות ואיתא נמי בפ"ק דתמורה [דף יב.] אין המדומע חוזר ומדמע אלא לפי חשבון ואין המחומץ חוזר ומחמץ אלא לפי חשבון ואין המים שאובין פוסלין את המקוה אלא לפי חשבון אלמא לא אמרינן חתיכה עצמה נעשית נבלה דא"כ יפסלו לפי כולם ולא לפי חשבון שבהם בלבד ותו דאמרינן בפרק בתרא דע"ז [דף עג.] יין נסך שנפל לבור ונפל שם קיתון של מים רואין את ההיתר כאילו אינו והשאר מים רבים עליו ומבטלין אותו ואמרינן התם לחד לישנא דאפילו נפל שם קיתון של מים לבסוף נמי רואין את ההיתר כאילו אינו ולא אמרי' חתיכה עצמה נעשית נבלה שאילו כן אף יין של היתר עצמו היה נעשה איסור ואמרינן נמי התם חמרא דהיתרא לגו מיא דאיסורא בכ"ט ואמאי נימא ראשון ראשון מסתלק מהיתרא ונעשה איסור. ונאמרה בתירוץ קושיות הללו סברות רבות יש מי שאומר דשאני מדומע ומחומץ שהוא יבש ביבש ואין אומרים חתיכה עצמה נעשית נבלה אלא באיסור לח או בבלוע ומים שאובין קולא דרבנן היא משום דשאיבה דרבנן היא ודאמרינן גבי קיתון של מים דרואין את ההיתר כאילו אינו היינו דוקא בשנפל שם יין של איסור מועט שאין בו כדי ליתן טעם בשל היתר ואף על פי שהוא נאסר במשהו אעפ"כ אין אומרים חתיכה עצמה נעשית נבלה לשער בכולו אלא כשהאיסור הרבה בכדי שנותן בו טעם ומש"ה בעי רב בפרק גיד הנשה [דף ק.] נתינת טעם בחתיכה ולא סגי ליה בכל שהוא אע"ג דס"ל במין במינו כרבי יהודה וחמרא דהיתרא לגו מיא דאיסורא בשנפל בבת אחת שהוא בנותן טעם אי נמי במערה ואינו מפסיק דכבת אחת דמי אבל שלא בבת אחת ראשון ראשון בטל ואין זה מחוור דבשלמא מדומע איכא לאוקמי ביבש אבל מחומץ כלא דמי שהרי מתערב ונבלע הוא יפה ועוד דהא אמרינן התם [ע"ז דף עג:] שתי כוסות אחד של חולין ואחד של תרומה שמזגן ועירבן זה בזה רואין את ההיתר כאילו אינו והשאר מים רבין עליו ומבטלו. והא הכא דאיכא חמרא טובא כדי ליתן טעם במים ואפ"ה לא אמרינן דמים שבמזוג התרומה כבר נאסרו וניבעי ששים לבטל את המים ואחרים תירצו שאין אומרים חתיכה עצמה נעשית נבלה אלא באיסור בלוע בחתיכה לפי שאין ממש איסור זה יוצא ומתערב באחרות. ולפיכך אמרו שתהא חתיכה זו כנבלה אבל בדברים המתערבין ונבללין בשוה אין אומרים כן בין שהוא יבש ביבש או לח בלח דיבש ביבש אין האיסור נבלע בתוך ההיתר ולפיכך אע"פ שאינו ניכר אין אומרים שיעשה המעורב כנבלה ומש"ה אינו אוסר אלא לפי חשבון והיינו מדומע ולח בלח נמי אין אומרין בו חתיכה עצמה נעשית נבלה שהרי הוא מתפשט ומתערב בשוה ומש"ה אמרינן דאין המחומץ ומים שאובין פוסלין אלא לפי חשבון. וחמרא דהיתרא לגו מיא דאיסורא נמי מהאי טעמא בעינן ביה נותן טעם ומש"ה נמי אמרינן ביי"נ שנפל לבור ונפל שם קיתון של מים לבסוף דרואין את ההיתר כאילו אינו ומים רבין עליו ומבטלין אותו ולא אמרי' בהיתר שיהא נעשה נבלה והיינו ללישנא בתרא דאמרי' התם דלא בעינן תחלה וללישנא קמא דאמרינן התם דלא שריא אלא בשנפל שם קיתון של מים תחלה אבל בסוף לא דמשמע דחתיכה עצמה נעשית נבלה אפילו לח בלח. התם משום חומרא דיין נסך הוא ואף תירוץ זה אינו מחוור דהא שמעתין מוכחא דאפי' לח בלח אמרינן ביה חתיכה עצמה נעשית נבלה מדאמרינן חלב אמאי שרי חלב נבלה הוא והרמב"ן כתב דפלוגתא נינהו דבפ"ג דמסכת מקואות פליגי רבנן אמתניתין דתמורה דאין המים שאובין פוסלים אלא לפי חשבון

י' לדכריסם מאי הא דמקשינן מדשמואל אדשמואל (א) הא דתנן קיבת שחיטת עובד כוכבים אסורה בלאה היא וכי קאמר מפני שמעמידין אותה בעור הא קיבה גופה בריא בשעה דקיבה גופה פירשא בעלמא הוא אלא י"ל כיון דקושטא הוא דמתני' קודם הורה מתרץ הכי ור' ישמעאל מק"ו השיבו לר' יהושע מ"מ הא דגמר מינה התם במס' ע"ז איסור נבלה שרי פירשא ולדבריו הרי כשאמרו שורפה היא לאו דהויא פירשא דהרי עדיין לחה היא אלא שהיא כמונחת בקופסא הא בפירשא דאתי מהגוף אסור על כרחו הוא צריך לפירוש אחר בזה ועוד דברי תימה הן לתה הויא (ב) אבל יבשה פירשא בעלמא והלא מעמידין בה ולא נפסלה מלאכול אדם והכלב יכול לאכלה ועוד מלישנא דגמ' דקאמרי חלב המכונס בעור קיבה פירשא בעלמא הוא ואמרו חלב המכונס משעת כניסתו בטולו ואפי' בשעה שהוא הלב שלא נקרש פירשא בעלמא הוא ויכולני לפרש דקיבה כשרה שינקה מן הטרפה אסורה לאחר תורה וה"מ בפני עצמה כיון דאיכא איכי דהכלי לה אבל להעמיד בה מותר לפי שנעשית עיכול ופירשא בעלמא הוא הלכך כל היכא דלא מינכרא איסורא שרי וסברא דגמ' הוא ולא ממתני' וזה כדרך פי' ה"ר יעקב ומחוור ממנו וכן קיבה שבשלה בחלבה אינה אסורה אלא קורעה לאחר בישולה והבשר מותר וכל זה להעמיד דברי הראשונים אם נוכל לה אבל כבר עמדנו על נוסחאות ישנות ובדוקות וראינו שהלשון הזה דברי בעל הלכות פסוקות היא ואינו עיקר הגמרא.

א מיי' פ"ט מהל' בכורים ה' סמג עשין קמ"ג טוש"ע יו"ד סי' ס"א

תורה אור | נר מצוה

הזרוע *והלחיים והקיבה נוהגין בארץ ובחו"ל בפני הבית ושלא בפני הבית בחולין אבל לא במוקדשין שהיה בדין ומה חולין שאין חייבין בחזה ושוק חייבין במתנות קדשים שחייבין בחזה ושוק לא כל שכן ת"ל °ואתן אותם לאהרן הכהן ולבניו אין לי אלא מה שאמור בענין: **גמ'** *אמר רב חסדא המזיק מתנות כהונה או שאכלן פטור מ"ט אי בעית אימא משום דכתיב °זה ואי בעית אימא משום דהוה ליה ממון שאין לו תובעין: ההוא

ויקרא ז | דברים יח

רש"י

הזרוע והלחיים והקיבה נוהגין בפני הבית. בעודו קיים: שהיה בדין. שינהוג בקדשים אי לאו קרא: ואתן אותם. בחזה ושוק כתיב ואותם מיעוטא הוא חזה ושוק אין ולא ד"א: **גמ'** המזיק מתנות כהונה. קודם שנתנן לכהן השליכן לאור או ליס: דכתיב זה יהיה. כלומר בעודן קיימות חייב ליתן אינן קיימות לא חייב בהן הכתוב תשלומין: שאין לו תובעין. אין לו בעלים שיכולים לתובעו שזה יכול לומר אתנם לכהן

דף קל. | דף קל:

חשבון דתנן התם אבל מקוה שאין בו מ' סאה ונפלו בו ג' לוגין מים שאובין ונחלק לשנים פסול מפני שנקרא עליו שם פסול ר' יהושע מכשיר שהיה ר' יהושע אומר כל מקוה שאין בו ארבעים סאה ונפלו שם שלשת לוגין וחסר אפילו קורטוב כשר מפני שחסרו בו ג' לוגין וחכמים אומרים לעולם הוא בפסולו עד שיצא ממנו מלואו ועוד פירוש דר' יהושע סבר שכל שחסר אפילו קורטוב מן המקוה לאחר שנפלו בו ג' לוגין כשר להשלימו למ' סאה של מים כשרים לפי שאי אפשר שבאותו קורטוב שחסר לא חסר מעט מן השלשת לוגין וחסרו המים שאובים משלשת לוגין וחכ"א שלעולם הוא בפיסולו עד שיצא ממנו מלואו כלומר מים שהיו בו תחלה ועוד דבר מועט למעט משלשת לוגין וכותב הרב ז"ל דבחתיכה עצמה נעשית נבלה פליגי דמים פסולין שנתערבו בכשרין לר' יהושע אין פוסלין אלא לפי חשבון ולרבנן כולן נעשים שאובין ופוסלין ולפיכך אמר ז"ל דכולה מילתא פלוגתא היא בין בלח בין ביבש בין בחתיכה ומה שלא הקשה משמועות הללו זו על זו כאן ובע"ז יש לנו כיוצא בזה בתלמוד. ואף דרך זה אינו מחוור אלא שדין מקוה חלוק הוא משאר איסורין שהרי ג' לוגין של איסור שרבו עליהן ששים של היתר כיוצא בהן בבת אחת מבטלין אותה ואילו מקוה שנפלו לתוכו שלשה לוגין מים שאובין בתחלה אפילו כל מימות כשרין שבעולם אין מכשירין אותו אלמא שלשה לוגין שקודמין לארבעים סאה מחזירין כל המים לפסולן ואין לנו כיוצא בזה בשאר איסורין ולפיכך אומרים חכמים שלעולם הוא בפסולו עד שיצא ממנו מלואו ועוד. ומה שאמר דהנהו רבנן פליגי אמתני' דתמורה דתנן בה דאין המים שאובין פוסלין אלא לפי חשבון בודאי שנתעלמה ממנו הלכה זו ומכל מי שהקשה ממנה אשמעתין לפי שאינה ענין לשמועתנו כלל דההוא לאו במים שאובין שנתערבו בכשרים הוא דהא אמרינן בפ"ק דתמורה (דף יב:) דכי תנן אין המים שאובין פוסלין את המקוה אלא לפי חשבון היינו לפי חשבון כלים כלומר דדוקא כשהג' לוגין באו מג' כלים בלבד אבל מד' ואין צ"ל ביותר מכן אין פוסלין ומשום דבמדומע ובמחומץ ובמים שאובין שייך לפי חשבון תנינהו בהדי הדדי אע"פ שחשבון המים שאובין אינו מענין חשבון המדומע והמחומץ ולישנא נמי הכי מוכח דלא קתני דאין המים שאובין שנתערבו בכשרים פוסלין את המקוה אלא לפי חשבון כדקתני אין המדומע ואין המחומץ פוסל ולפיכך כל מה שנאמר בתירוץ קושיות הללו אינו עולה כהוגן אבל העיקר שנראה לי הוא על הדרך שפירשתי למעלה דחתיכה עצמה נעשית נבלה בבשר בחלב מדאורייתא לפי שבשעת התערובת הוא שמתחדש האיסור ונעשה כל אחד עצמו של איסור ובשאר איסורין אינו אלא מדבריהם שראוי להשוות אותן לבשר בחלב וכיון דלא החמירו אלא משום לתא דבשר בחלב אין אומרים חתיכה עצמה נעשית נבלה אלא בדברים המתבשלים דומיא דבשר בחלב דדרך בישול אסרה תורה. אי נמי לומר לתוך חם שאף הוא דרך בישול ומש"ה מדומע ומחומץ שאינו דרך בישול לא אמרינן ביה חתיכה עצמה נעשית נבלה וחמרא דהיתרא לגו מיא דאיסורא ה"ה והוא הטעם ומש"ה אמרינן ללישנא בתרא דיין נסך שנפל לבור ונפל שם קיתון של מים דרואין את ההיתר כאילו אינו והשאר מים רבין עליו ומבטלין אותו ואע"ג דנפל קיתון של מים לבסוף כלישנא דמתני לה אמתני' דלא בעי תחלה וכדאיתא התם משום דכל שאינו דרך בישול לא אמרינן ביה חתיכה עצמה נעשית נבלה ולישנא דבעי תחלה לאו משום דחתיכה עצמה נעשית נבלה אמר הכי אלא דס"ל דכיון שיין נסך אוסר במשהו כשמצא יין של היתר בפני עצמו אסרו ואע"פ שנפל שם קיתון של מים לבסוף מה בכך והרי עדיין משהו של איסור מעורב ביין של היתר שהרי אין למשהו שיעור ואין כח במים לבטלו מפני שהוא מעורב ביין אחר של היתר. וכשנפל שם בתחלה משום הכי ס"ל דאמרינן רואין משום דס"ל שמיד שנפל איסור לתוך תערובת זה מתבטל במים של היתר ונמצא שאין כאן איסור כלל שכיון שיש כאן יין של היתר שראוי ליאסר במשהו ומים של היתר הראוים לבטל ברוב יותר ראוי שנאמר שיבטלו המים משיאסר היין שביטול המים שורת הדין ואיסור היין חומרא יתירה ובזה מתחוורות השמועות כולן ועולות יפה אבל יש לתמוה על הרב אלפסי ז"ל למה לא פסק בכאן שחתיכה עצמה נעשית נבלה להצריכה שיעור כיוצא בה לדברי חכמים שאומרים מין במינו בטיל. ויש אומרים כדי להעמיד דבריו דלא אמרינן חתיכה עצמה נעשית נבלה אלא למ"ד מין במינו לא בטיל שכך הדין שכל חתיכה שקבלה טעם מן האיסור אין מינה מוציאה מכלל איסורה אדרבה היא אוסרת כל החתיכות כולן מפני שהן מינה אבל לדידן דקי"ל דמין במינו בטיל אין ענין לחתיכה עצמה נעשית נבלה ואפשר שהם נתלים בזה מפני שלא מצינו חתיכה עצמה נעשית נבלה אלא דמסיים בה ואוסרת כל החתיכות כולן מפני שהן מינה ואין זה דרך מחוור וירושלמי דתרומות הוי תיובתיה ואף הרמב"ן ז"ל כתב שהלכה רווחת היא חתיכה עצמה נעשית נבלה ואוסרת אפילו לדברי חכמים וכן ראוי לדון ולהורות לענין מעשה עד כאן: **הדרן עלך כל הבשר**

הזרוע והלחיים והקיבה נוהגין בארץ ובחוצה לארץ. משום דבעי למימר בחולין אבל לא במוקדשין נקט להו לכולהו: בפני הבית. בעודו קיים: אבל לא במוקדשין. משום דכתיב גבי חזה ושוק ואתן אותם ואותם מיעוטא הוא חזה ושוק אין דבר אחר לא: **גמ'** אמר רב חסדא המזיק מתנות כהונה. קודם שנתנן לכהן השליכן לאור או ליס: אי בעית אימא משום דכתיב זה. דמשמע בעודן קיימות חייב ליתנן אבל אינן קיימות לא חייב הכתוב בהן תשלומין: ואי בעית אימא משום דהוה ליה ממון שאין לו תובעין. אין לו בעלים שיוכלו לתבעו בדין שזה יכול לומר לו לכהן אחר אני נותן ולא לך ותמהני א"כ מאי איריא מזיק אפילו אי איתנהו בעינייהו נמי אין להם תובעין (א) ומשמע לי דה"ק כיון דמתנות כהונה ממון שאין לו תובעין הוא נהי דכי איתנהו בעינייהו מיחייב משום מצוה כי ליתנהו בעינייהו אין כאן מצוה ולא דין ממון הילכך פטור לגמרי ולפיכך נראה לי דאפילו בבא לצאת ידי שמים פטור ולא נתחוור לי מה שכתבו בתוספות דאיכא בין לישנא קמא ללישנא בתרא דלמאן דמפיק לה מדכתיב זה אפילו בבא לצאת ידי שמים פטור וללישנא בתרא כיון דלא פטר לה אלא משום דהוה ליה ממון שאין לו תובעין בבא לצאת ידי שמים חייב ולא ידעתי למה דהנהו גווני דאמרינן בהו בפרק הגוזל (דף קג.) ובפרק המפקיד (דף לז.) בספק ממון דחייב בדיני שמים לא דמו להאי כלל דהכא אי לא מיחייב משום מצוה מאי מיחייב ומיהו ודאי לתרתי לישני מדת חסידות הוא שישלם מדמייתי עלה בגמרא ת"ש בעל הבית העובר ממקום למקום וצריך כלומר שנצטרך למזונות נוטל לקט שכחה ופאה ומעשר עני כלומר לפי שעכשיו עני הוא וכשיחזור לביתו ישלם דר"א וחכ"א עני היה באותה שעה טעמא דעני הא עשיר משלם ואמאי ליהוי כמזיק מתנות כהונה או שאכלן [כלומר אלמא מידי דמחייב רחמנא למיתביה לעניים כל הבא ראשון יכול לתובעו וה"ה למתנות כהונה] וקשיא לרב חסדא דאמר דמזיק מתנות כהונה או שאכלן פטור משום דהוי ליה ממון שאין לו תובעין ומתנות עניים נמי ממון שאין לו תובעין הם ומפרקינן אמר רב חסדא מדת חסידות שנו כאן ומשמע דלתרתי לישני משנינן כן דרבנן הכי קאמרי עני היה באותה שעה ואין כאן אפילו מדת חסידות הא עשיר אם חסיד הוא ראוי הוא שישלם ומדרבי אליעזר לא פרכינן כלל כדאיתא בגמרא מכל מקום משמע דלכולהו לישני אפילו בבא לצאת ידי שמים פטור ואין בזה אלא מדת חסידות בלבד ומאי דאמרינן ואי בעית אימא [לאו משום דאיכא בינייהו מידי אלא] משום דלא ניחא לן בטעמא דאמרינן משום זה דמצטריך לן לדרשא אחרינא בגמרא ואמרינן תו בגמרא [דף קלא.] תא שמע הרי שאנסו בית המלך את גרנו אם בחובו חייב לעשר כלומר אם לקחוהו בחובו שהיה חייב לו דבר קצוב חייב לעשר ממקום אחר וליתן לכהן מפני שהוא כמוכר אלמא אע"ג דלא פש ליה גביה מידי חייב וקשיא לרב חסדא ומפרקינן שאני התם דקא משתרשי כלומר שהוא משתכר בו שהרי היה צריך לפרוע המעות ומשום הכי אף על גב דממון שאין לו תובעין הוא חייב כשאר חייבי מעשר ומהא שמעינן דאע"ג דקיימא לן כרב חסדא כל היכא דמשתרשי ליה כה"ג חייב וכי תימא אבל מתנות כהונה נמי הא קא משתרשי ליה תירצו בתוספות דאפשר שהיה מתענה ואני אומר לא כי אלא אפילו לא היה לו אפשר להתענות פטור דהא תנן בפירקין דבסמוך [דף קלה.] לא הספיק ליתנו לו עד שלבעו פטור משום דקנייה בשנוי והוה ליה כמזיק מתנות כהונה או שאכלן וכמו שמפרש עלה דהיינו כב"ד והתם ודאי הא משתרשי ליה אלא הכי פירושא דמילתא שכל שנתכוין ליקח מתנות כהונה לעצמו ושינה אותן בגזיזה או אכלן שוב אינו משלם אע"ג דמשתרשי ליה שהרי הפקיע מצותו וחיוב ממון אין בהן אבל אנסו בית המלך את גרנו בחובו כיון שלא הפקיע הוא מצותו ומשתרשי ליה עדיין מצותו עליו דמה לי הן מה לי דמיהם וזה ברור ובגמרא [דף קל:] אמרינן דלמאן דס"ל דמתנות שלא הורמו כמו שהורמו דמיין אי אתאי בהמה שלמה ליד כהן זכה במתנותיה ואילו אכלן אחר בתר הכי מיחייב וקי"ל הכי דרבא אסיק בפרק בתרא דנדרים [דף פה.] כמאן דאמר טובת הנאה ממון וכן דעת ר"ח ז"ל מיהו דוקא דאתאי שחוטה ליד כהן אבל בחייה לא דהכתי לא חל חובא עלה והוה ליה כמפרים [חלה פ"ב מ"ה] חלתו קמח דאינה חלה וגזל ביד כהן. ואמרינן נמי בגמ' [דף קל:] דמתנות אינן ניתנות לכהן ע"ה ומיהו היינו בדאיכא חבר אבל ליכא חבר נותנין לו ואין ממתינין לחבר והיינו דתנן במסכת חלה [פ"ד משנה ט] אלו

חדושי אנשי שם

מהר"ם (א) נ"ל שדבריו מקלתו תמוהים דהא ודאי לא מהאי טעמא דאין לו תובעים כדי לפטור אלא כי ליתנהו בעין כגון מזיק מיד בעלים כדקאמר שאני התם דאיתנהו בעינייהו גבי אנסו בית המלך גרנו אם בחובו פייב דקא משתרשי ליה ואין לך ממון שאין לו תובעים יותר ממעשר עני המתחלק בתוך הבית דקתני מוציאין אותו מידו ובהדיא תני שאר מתנות כהונה כגון הזרוע והלחיים והקיבה אין מוציאין אותו מידו לא מכהן לכהן כו' משמע הא מישראל לכהן מוציאין ומה שכתב הר"ן דכי איתנהו בעינייהו מיחייב משום מצוה קשה דהאיכא למ"ד האוכל מבהמה שלא הורמו מתנותיה כאילו אוכל טבלים ופי' תוס' טבלים ממש דיליף נתינה נתינה מתרומה בפ' ראשית הגז ונהי דלית הלכתא הכי איסורא מיהא איכא לאכול מבהמה שלא הורמו מתנותיה וה"ז דומה למה שמקשה בגמ' תנא תני ישלם והא אמרת מדת חסידות שנו כאן ועוד דטעמא דמתנות לא טבלי פי' האלפס לקמן דמתנות אין בהן קדושה אלא חובת טבח הן והמיי' פי' טעמא מפני שהן מובדלות בבהמה לעצמן:

המאור הגדול מפרק העור והרוטב

האלפסי השמיט זה הפרק

[דף קכ ע"ב] **והא** דתנן דבש תמרים ויין תפוחים כו' במאי פליגי ר"א סבר דון מינה ומינה פי' והאי דון מינה ומינה לאו דוקא קאמר דהא תמרים ותפוחים אין תרומתן תרומה אלא מדברי סופרים וה"ק כיון דבמידי דאורייתא אית ליה דון מינה ומינה ואי הוי תרומה מדאורייתא הוה גמרינן לה מבכורים למשקין היוצאין כמותן ה"נ עביד רבנן בדידהו כעין דאורייתא ור' יהושע סבר א"נ הואי דאורייתא לא היו משקין היוצאין מהן כמותן דאית ליה דון מינה ואוקי באתרא:

[שם] **והא** דתנן אין מביאין בכורים משקה פי' אין מביאין לגמרי משמע אפי' הביא פירות ודרכן דאי בדרוכין ועומדין אפי' ענבים נמי לא דהא אמרי' פרי אתה מביא ואי אתה מביא משקה ומני מתני' ר' יהושע היא דאמר גבי תרומה לא קדישי משקין שזבו משאר פירות משום דאית ליה דון מינה ואוקי באתרא וכיון דבתרומה לא מתסרי הדר גמר לבכורים מתרומה דהאי דרבי רחמנא בהו **אשר תביא** גיתים וענבים בלחוד היא דרבי זה העתקתי מפי' ה"ר שלמה ז"ל:

[דף קכא ע"ב] **אמר** חזקיה הואיל ויכול לגררה ולהעמידה כפחות מכזית בעור שהיא מפוכסת קודם שתמות לגמרי עד שלא ישאר בה כזית כגון זו אין סופה לטמא טומאת נבלות משא"כ בנבלת העוף שכבר מתה ובאה לידי טומאה וכן פירשה ה"ר שלמה ז"ל ויש פירושים אחרים בזה ואינם נכונים:

[דף קכב ע"א] **ת"ש** ר' יהודה אומר האלל המכונס כו' אמר רב הונא הוא שכנס אחר הפשט דגלי אדעתיה דלא בטליה מעיקרא כשפלטתו הסכין בהפשיט ועור לא מבטל שאם היה העור מבטל לא היה הכינוס מועיל כלום שאין מחשבה מועילה לטמא טומאת נבלות אי אמרת בשלמא פלטתו סכין לר"י לא בטיל על גב העור ר"י דאמר כר' ישמעאל אלא אי אמרת פלטתו סכין לר' ישמעאל נמי עור מבטל ואין כנוס מועיל במקום שהעור מבטל כלום ר' יהודה דאמר כמאן אלא פלטתו סכין לר' ישמעאל לא בטיל על גב העור ורב הונא דאמר והוא שכנסו אליבא דר"י בשיטת ר' ישמעאל ורב הונא דאמר שני חצאי זיתים שישנן על גב העור **מבטלן** ואין כנוס מועיל כלום כר"ע ודקאמרת אי אליבא דר"ע פשיטא מהו דתימא כו':

אלו ניתנין לכל כהן שירלה החרמים והבכורות והזרוע והלחיים והקיבה: **ההוא** ליואה דהוה חטיף מתנתא. כשהיו התינוקות מוליכין הזרוע והלחיים והקיבה לכהן היה חוטפן מידיהם: לא מסתייה. לא די דכשהוא שוחט אין אנו כופין אותו לתת מתנות לכהן אלא מיחטף נמי חטיף: ורב. מאי דעתיה דאמר לא מסתייה דלא שקלינן מיניה דמשמע שהיינו יכולין לכופו בכך ונמנעים: אם לוים מיקרי עם משקל נמי נשקול מיניה. דהא מאת העם מאת זובחי הזבח כתיב [דברים יח]. ואי לא איקרו עם רחמנא פטרינהו. ומאי טיבותא עבדינן בהדייהו:

*ההוא ליואה דהוה א חטיף מתנתא אתו ואמרו ליה לרב אמר להו לא מסתייה דלא שקלינן מינייהו אלא מיחטף נמי חטיף ורב אי איקרו עם מישקל נמי נשקול מינייהו ואי לא איקרו עם רחמנא פטרינהו מספקא ליה אי איקרו עם או לא: *דרש מרימר הילכתא כוותיה דרב והילכתא כוותיה דרב חסדא כי אתא עולא ב אמר הבו מתנתא לכהנתא אלמא קסבר עולא כהן ואפילו כהנת *אמר רבינא אמר לי מרימר הילכתא כוותיה דרב חסדא והילכתא כוותיה דרב והילכתא כעולא והילכתא כרב אדא בר אהבה דאמר לויה שילדה מישראל בנה פטור מה' סלעים °רב כהנא אכיל בשביל ג אשתו רב יימר אכיל בשביל אשתו רב אידי בר אבין אכיל בשביל אשתו: כוי חייב בכולהו מתנות דתניא שור מה ת"ל אם שור לרבות את הכלאים שה מה ת"ל אם שה לרבות את הכוי: **מתני'** בכור שנתערב במאה בזמן שמאה שוחטין את כלן פוטרין את כלן אחד שוחט את כלן פוטרין לו אחד השוחט לכהן ולעובד כוכבים פטור מן המתנות והמשתתף עמהם צריך שירשום ואם אמר חוץ מן המתנות פטור מן המתנות
א"ל

מספקא ליה לרב אי איקרו עם אי לא איקרו עם. דתנאי פליגי בהא מילתא בגמרא ורב מספקא ליה כמאן מינייהו הילכתא ומשום הכי פטר להו מספיקא דהמוציא מחבירו עליו הראיה: הילכתא כוותיה דרב. דמספקא ליה לוים אי איקרו עם או לא ולא שקלינן מינייהו מתנות: והלכתא כוותיה דרב חסדא. דמזיק מתנות כהונה פטור מלשלם ומשמע לי דכיון דספקא הוא אפילו נטל הכהן יחזיר ללוי דהא מסקינן בפ' קמא דב"מ (דף ו:) גבי ספק בכורות דתנן בהו המוציא מחבירו עליו הראיה דאפי' תקפו כהן מוציאין אותו מידו שכך הדין בתופס ממון שהוא מסופק מלד הדין דמוציאין מידו כמו שכתבתי שם בחדושי וה"נ דכוותה ולפיכך לא נתחוור לי מה שכתב הר"ס במז"ל בפ"ט מהלכות בכורים שאם נטל הכהן מתנות מלוי לא יחזיר ואמאי מאי שנא מספק בכורות ועוד דבמתנות נתינה כתיבא בהו ויש בהן טובת הנאה לבעלים ומשמע דכל שיש בו טובת הנאה לבעלים בא כהן ונטל מוציאין מידו דהא ודאי אפי' מידי דלית להו טובת הנאה לבעלים כלקט שכחה ופאה כדאיתא בגמ' [דף קלא.] אם בא עני ושאל ממנו אם רצה אינו נותן לו דאי אמרת דכל שאין בו טובת הנאה נותן על כרחו למי שתובע ראשון מאי פרכינן [בדף קל:] לרב חסדא מבעל הבית העובר ממקום למקום דלקט שכחה ופאה אין בהם טובת הנאה ואם הוא מחוייב ליתנו למי שתובע ראשון ה"ל ממון שיש לו תובעין אלא ודאי אפילו בדבר שאין בו טובת הנאה לבעלים אינו מחוייב ליתן אלא למי שהוא רוצה אלא שאם בא ולקחו אין מוציאין מידו וממילא במידי דאית ביה טובת הנאה אפילו לקחו מוציאין מידו וכן כתבו בתוספות ולמאן דאמר טובת הנאה ממון ודאי הכי הוא מתנות יש בהן טובת הנאה דנתינה כתיבא בהו ולפיכך נראה שאפילו נטל כהן מתנות מלוי יחזיר והלוי מעכב לעצמו דספקא דממונא הוא: **הבו** מתנתא. הזרוע והלחיים והקיבה: לכהנתא. בת כהן ואפילו היא אשת ישראל דכיון דקדושה לית בהו דאין אסורין לזרים הרי היא מותרת בהן ולא דמי לתרומה ואי משום ונתן לכהן קסבר אפילו כהנת במשמע: רב כהנא אכיל בשביל אשתו רב פפא אכיל בשביל אשתו רב יימר אכיל בשביל אשתו רב אידי בר אבין אכיל בשביל אשתו משמע דהכי קאמר שכל אחד מאלו היה נוטל מתנות בשביל אשתו שמי שהיה נותן להם היה מקיים מלות נתינה שאף על פי שאין כהן רשאי לזכות מתנות לישראל אלא למאן דלא אפשר ליה כדאיתא לקמן [דף קלג.] אשתו שאני דכגופיה היא ואינו לריך הרשאה דאי לא תימא הכי מאי קמשמע לן וכי מתנות כהונה אסורים לזרים או שמא אתא לאשמעינן דאפילו נשואה אוכלת ואינו מחוור דמאי קמשמע לן והר"ס במז"ל כתב בפ"ט מהלכות בכורים הכהנת אוכלת המתנות אע"פ שהיא נשואה לישראל מפני שאין בהן קדושה ולא עוד אלא הבעל אוכל מתנות בגלל אשתו ונראה שנתכוין למה שכתבתי: הלכתא כותיה דרב. דלוים פטורין מן המתנות מספקא: והלכתא כותיה דרב חסדא. דמזיק מתנות כהונה או שאכלן פטור: והלכתא כוותיה דעולא. דכהן ואפילו כהנת: והלכתא כרב אדא בר אהבה. דאמר לויה שילדה בנה פטור מחמש סלעים דתנן התם בבכורות (דף ד.) דכהנים ולוים פטורין מפדיון הבן ואשמעינן רב אדא דלויה כלוי והתם בפרק יש בכור לנחלה [דף מז.] פליגי בה רב פפא ומר בריה דרב יוסף משמיה דרבא רב פפא מוקי לה לדרב אדא בר אהבה כשנתעברה מעובד כוכבים ומר בריה דרב יוסף מוקי לה אפילו בשנתעברה מישראל וקי"ל כמר בריה דרב יוסף הילכך לויה שילדה לא שנא נתעברה מעובד כוכבים ול"ש נתעברה מישראל בנה פטור מחמש סלעים והני מילי בלויה אבל כהנת שילדה דווקא מישראל הוא שבנה פטור מחמש סלעים אבל נתעברה מעובד כוכבים חייב שכיון שנבעלה לו נפסלה מקדושתה והויא כבת ישראל שנתעברה מעובד כוכבים שבנה חייב בחמש סלעים: **כוי** חייב בכולהו מתנות. דתניא שור מה תלמוד לומר אם שור לרבות את הכלאים. הבא מעז ומרחל: שה מה ת"ל אם שה לרבות את הכוי. ולכאורה לפום פשטא דשמעתא האי כוי דמרבינן הייתו הבא מן הצבי ומן התישה דבקלא מתנות מיחייב בודאי משום לד האם אבל באידך פלגא סבירא ליה לרב הונא בר חייא בגמרא דפטור משום דמאי אמר ליה ישראל לכהן אייתי ראיה דאין חוששין לזרע האב שהוא *חיה ופטור מן המתנות ושקול ומשום הכי סבירא ליה לרב הונא בר חייא דאינו חייב אלא בחצי מתנות ובתר הכי מסקינן ואמרינן כי אתא רבין אמר רבי יוחנן כוי לרבנן חייב בכולהו מתנות דתניא וכו' פרש"י דאע"ג דמספקא לן אי חוששין לזרע האב או לא להכי אהני ליה רבויא דאפילו לית ביה אלא מקצת שה חייב אף בחצי האחר דבלאו רבויא הוה מיחייב בפלגא דשה אפילו מקצת שה משמע והאי רבויא דאם לאידך פלגא. והאי פירושא לא נהירא לי דכיון דאיצטריך רבויא נפשוט מיניה דחוששין לזרע האב דאי אין חוששין [א"כ ספיקא] אמאי איצטריך קרא לרבויא וכרים פרק בתרא דיומא (דף עד.) כמי אמרינן גבי הא דתניא כוי וחצי שיעור הואיל ואינו בעונש אינו באזהרה תלמוד לומר כל חלב ומוכחינן מינה דכוי בריה בפני עצמה הוא דאי ספקא הוא וכי איצטריך קרא לרבויי ספקא לפיכך נראה לי דרבין [אמר] רבי יוחנן דאסיק דכוי לרבנן חייב בכלהו מתנות לאו בגבי הבא על התישה מוקי לה אלא סבירא ליה דכוי בריה בפני עצמה הוא ורבייה קרא לשויה כבהמה ומיהו מודה לרב הונא בר חייא דכוי הבא מן הצבי ומן התישה אינו חייב אלא בחצי מתנות ומדברי הר"ס במז"ל למדתי שכך כתב בפ"ט מהלכות בכורים הכוי אע"פ שהוא ספק מפרישין ממנו כל המתנות לגבי הבא על העז וילדה חייב בחצי מתנות אם שה אפילו מקצת שה עד כאן אבל אינו נראה כן מסוגיא דאותו ואת בנו: **מתני'** בכור של ישראל שנתערב במאה. בהמות אחרות של חולין והוא בעל מום ומותר לשוחטו: בזמן שמאה. בני אדם שוחטין את המאה בהמות והן של מאה אנשים פוטרין את כולן ממתנות כהונה דכל אחד ואחד יכול לדחות את עצמו ולומר לכהן בכור שלי הוא ובגמרא פריך יבא עליו כהן משני לדדין: אם אחד שוחט את כולן. [שכולן של אחד אין פוטרין לו אלא אחד הואיל שהוא שוחט את כולן] דאמרינן ליה מתנות גבך ניניהו אבל אחד יכול ליפטר ולומר בכור שלי הוא שאי אפשר שלא יהא בכור אחד מהם ומן הבכור אין נותנין מתנות כהונה שאין קדושה חלה על קדושה: **השוחט** בהמתו של כהן ולעובד כוכבים פטור טבח זה מן המתנות. ואע"ג דחובא אטבח רמיא כדאמרינן בגמרא הני מילי בבהמה דבת חובה היא הא לאו בת חובה היא: והמשתתף עמהן. ישראל המשתתף עמהן שוחטין ומחלקין ביניהם פטור מן המתנות אפילו חלקו של ישראל ומיהו צריך שירשום ויעשה לו סימן כמו שהיו רגילים לרשום בשר שפטור מן המתנות כדי שיבינו הרואים שאין כולה של ישראל ולא יחשדוהו ברשע והר"ס במז"ל כתב בפרק ט' מהלכות בכורים והמשתתף עם הכהן צריך שירשום חלקו כדי שיניח המתנות בחלק הכהן שאם לא שיים חלקו חייב במתנות מפני שאין הכל יודעין שהכהן שותף (א) בו ובגמ' אמרינן דאי יתיב עובד כוכבים אכספתא כלומר במקום שמניחין בו המעות דמי הבשר אינו צריך לרשום דהכל יודעין שהוא שותף דליכא למימר שיחשבו שאין לו חלק בו אלא שהאמינו למסרם שלא יגנבו דאין אמונה בעובד כוכבים אבל בכהן אפילו יתיב אכספתא צריך לרשום דאמרינן הימוני הימניה לשמור המעות ואין לו חלק בבהמה וכן נמי אי יתיב עובד כוכבים אמסחתא דהייטו סמוך לטלי שמקלבים עליו הבשר אין צריך לרשום דמשום דסתם עובד כוכבים מפטא פטי כלומר שתמיד הוא לועק אל תתנם בכך אלא בכך הכל יודעים שיש לו חלק בה אבל בכהן כי האי גונא לא סגי מתוך שהוא לנוע וסומך על הטבח ואין הכל יודעין שהוא שותף. ואיכא למידק וחלקו של ישראל אמאי פטור דהא אמרינן בגמרא דכוי הבא מגבי הבא על התישה דלרבנן חייב בחצי מתנות משום דשה אפי' מקלת שה משמע והכא נמי כהי דחלקו של כהן פטור חלקו של ישראל מיהא ליחייב. איכא למימר דלא דמי דגהי דאמרינן דשה אפילו מקלת שה הני מילי היכא דכל שיות שבו חייב דבכי האי גוונא כוליה שה מיקרי אבל הכא דמקלת שיות פטור כה"ג לא חייבו רחמנא: **ואם** אמר כהן לישראל אני

רש"י

אחר ולא לך: חטיף מתנתא. כשהיו התינוקות מוליכין זרוע לחיים וקיבה לכהן היו חוטפים מידיהן: לא מסתייה. כשהוא שוחט בהמתו אין אנו כופין אותו לתת מתנות לכהן אלא מיחטף נמי חטיף: ורב. מאי דעתיה דאמר לא מסתייה דלא שקלינן מיניה משמע דמן הדין היה לנו לכופו ואנו נמנעין: אי איקרו לוים עם לשקול מיניה. דכתיב זה יהיה משפט הכהנים מאת העם: רחמנא פטרינהו. ומאי טיבותא עבדינן בהדייהו: מספקא ליה. ומספיקא פטרינן להו דהמע"ה: הילכתא כרב. דלא שקלי מלוואי. וכרב חסדא דאמר המזיק מתנות או אכלן פטור: לכהנת. לבת כהן ואפילו היא אשת ישראל דכיון דלית בהו קדושה דאינן אסורין לזרים הרי היא מותרת בהן ולא דמו לתרומה ואי משום דכתיב ונתן לכהן קסבר אפילו כהנת במשמע: פטורה מחמשה סלעים. דתנן כהנים ולוים פטורין מן הפדיון וקמ"ל דלויה שילדה נמי אפילו מישראל פוטרת בנה מפדיון דבפטר רחם תליא רחמנא: בשביל אשתו. ישראל היה ואשתו כהנת: כוי. הוא בא מן העז ומן הצבי: **מתני'** בכור. שהוא פטור מן המתנות דהא כוליה דכהן הוא: בכור שנתערב במאה. בהמות חולין והוא בכור בעל מום שמותר לשוחטו: בזמן שמאה שוחטין. שהן של מאה אנשים: כולן פטורין. מן המתנות דכל חד מצי אמר דידי בכור הוא: אחד שוחט את כולן. שכולן של איש אחד פוטרין לו אחד ותו לא: השוחט בהמתו של כהן ושל עובד כוכבים פטור. טבח זה ממתנות אע"ג דחובא על הטבח רמיא דכתיב מאת זובחי הזבח ה"מ בבהמה בת חובה הא לאו בת חובה היא: וישראל המשתתף עמהן. וחולקין בבית הישראל ושוחטין בבית הישראל: צריך שירשום. יעשה סימן היכר שהכהן שותף בו שלא יחשדנו הרואה שאינו מפריש מתנות כרשע: ואם א"ל כהן לישראל. פרה זו מכורה לך חוץ מן מתנותיה פטור ישראל

דף קלא.
דף קלא:
דף קלב.
[א' דף שו ע"א]
כ' גבי

הגהות הב"ח
(א) שותף לו כצ"ל:

לשון ריא"ז
א ולא יטול הכהן מעצמו ואף לא ישאל חלקו בפיו עד שיתנו לו מאליהן. והכהנים הצנועים היו מושכין ידיהן מלקבל אף כשנותנים להם ויש כהנים מחכמי התלמוד שלא היו מקבלין אלא בערב יוה"כ כשיש רוב בשר וכדי להחזיק עצמם בכהונה:

ב שאלו לרש"י על זרוע ולחיים וקיבה למה לא נהגינן ליתן לכהן ומשנה שלימה שנוהגין אפי' שלא בפני הבית ונהגו בהן אמוראי בתראי והשיב מי ימחה ביד שנוהגין והנותן תבא עליו ברכה אבל נהגו העם כר' אלעאי דאמר עליהם ועל ראשית הגז דאין נוהגין אלא בארץ. מא"ז:

לשון ריא"ז
ג מתנות הללו נותנין אפי' לכהנת ואם היה בעלה ישראל אוכל בשבילה. מתנות הללו אינן טובלין כמו שטובלין התרומות והמעשרות ומותר לאכול הבשר אף עד שלא הורמו. כהן ששחט לעצמו פטור מן המתנות ואם שחט למכור לאחרים שתים ושלש שבתות פטור מכאן ואילך חייב ואם קבע מקום למכור בשוק חייב במתנות לאלתר ואם אינו מפריש מתנות חייב. הלוי הוא ספק אם הוא חייב במתנות ואם לאו ומספק אין מוציאין מידו ואם הוציאו מידו שלא כדין מוציאו ומחזירין לו כמבואר בקונט' הראיות:

מוכר

מוכר לך פרה זו חוץ מן המתנות פטור ישראל מן המתנות משום דהא שיירינהו כהן גביה מיהו דוקא דאמר ליה חוץ אבל אמר ליה ע"מ שהמתנות שלי חייב ישראל במתנות ונותנם לכל כהן שירצה דעל מנת לאו שיורא היא כדאמרינן בגמ' אע"פ שהתנה אין תנאו כלום דהוי ליה כמתנה על מה שכתוב בתורה שהרשתו [תורה] שיתנם לכל מי שירצה: אמר לו ישראל לטבח מכור לי בני מעיה של פרה זו והיו בהם מתנות. קיבה נותן לוקח זה לכהן ואין המוכר מנכה לו ללוקח מן הדמים שהרי היה יודע הלוקח שיש המתנות וזה לא מכר לו הקיבה: לקח ממנו במשקל. הליטרא בכך וכך ושקל לו הקיבה נותנה לוקח זה לכהן שהרי הגזלה אצלו והטבח ינכה לו מן הדמים בעל כרחו שמכר לו דבר שאינו שלו. וגרסי' עלה בגמ' [דף קל"ד.] אמר רב לא שנו אלא ששקל לעצמו אבל לא שקל לעצמו הדין עם הטבח ורב אסי אמר אפילו שקל לו טבח הדין עם הלוקח ואמיקנא דבמתנות כהונה נגזלות קא מיפלגי דמר סבר מתנות כהונה אין נגזלות ומר סבר נגזלות ואיכא דמתני להא שמעתא בפ"ע (א) רב אמר לא שנו הא דתנן דנותן לוקח לכהן והוא חוזר ותובע דמים מן הטבח אבל טבח אינו חייב לכהן כלום אלא ששקל לעצמו אבל שקל לו טבח דינו של כהן עם הטבח (ב) משום דמשתרשי ליה זוזי לטבח וחייב לשלם שאסור לו למכור חלק כהנים ולעשות עליהן גזלן ולפיכך חייב להחזיר המתנות לכהן מדין הפרשה ולא בדייינן משום דהוה ליה ממון שאין לו תובעין ורב אסי סבר דמתנות כהונה אין נגזלות הילכך קמא לאו מידי עבד ושני חייב להפרים דאיתנהו ברשותיה וקי"ל כרב אבל מדברי הר"ם במז"ל בפ"ט מהלכות בכורים נראה דה"ק לא שנו דחייב הלוקח ליתן לכהן אלא ששקל לעצמו אבל לא שקל לעצמו רשאי הלוקח לאכלן שהראשון הוא שגזלן והלוקח מותר לאוכלן מפני שמתנות כהונה נגזלות: גמ' אמאי. פוטרין את כולם הא יכול לבא כהן עליו משני צדדין כלומר בשני כחות: בבא לידי כהן. הא דקתני מתני' דפוטרין את כולן בבא הותו בכור לידי כהן ונפל בו מום קבוע וחזר ומכרו לישראל דאי אפשר לומר אי בכור הוא כוליה דידי הוא ומדברי הר"ס במז"ל בפ' הנזכר נראה דהוא מפרש דכיון דבכור זה נתערב בבהמות של ישראל ולקח הכהן האחד מן הספק הרי הוא כמו שזכה בו הכהן ונתנו במומו לבעליו:

וליתני כהן ועובד כוכבים פטורין מן המתנות. משום דלא איקרו עם ואמאי תני השוחט: זאת אומרת. מתניתין דקתני השוחט אתא לאשמועינן דבעלמא היכא דקא שחט בהמות ישראל הדין עם הטבח כלומר שדינו של כהן לתבוע מתנותיו מן הטבח דהכי משמע השוחט לכהן פטור הא שוחט לישראל חייב השוחט ואין כהן הולך אלא בעל בהמה אלא דהכא כיון שהבהמה של כהן ועובד כוכבים היא פטור הטבח מן המתנות ואילו תנא כהן ועובד כוכבים פטורין מן המתנות לא הוה מצי למגמר מיניה האי ומיהו מסתברא דאף על גב דהדין עם הטבח טובת הנאה לבעלים דהיכא הלא עושה סחורה בפרתו של זה:

נר מצוה | תורה אור

א"ל מכור לי בני מעיה של פרה והיו בהן מתנות נותנן לכהן ואין מנכה לו מן הדמים לקחה ממנו במשקל נותן לכהן ומנכה לו מן הדמים:

גמ' אמאי יבא עליו כהן משני צדדין ולימא ליה אם בכור הוא כוליה דילי הוא ואם לאו בכור הוא הב לי מתנתא *אמר רב הושעיא בבא לידי כהן ומכרו לישראל במומו: השוחט לכהן ולעובד כוכבים וכו': וליתני כהן ועובד כוכבים פטורין מן המתנות אמר רבא זאת אומרת הדין עם הטבח דרש רבא °מאת העם (דברים יח) ולא מאת הכהנים כשהוא אומר מאת זובחי הזבח אפילו כהן טבח במשמע: אושפיזכניה דרבי טבלא כהן הוה והוה דחיקא ליה מילתא אתא לגבי רבי טבלא א"ל זיל אישתתיף בהדי טבחי ישראל דמגו דפטרת להו ממתנתא משתתפי בהדך חייביה רב נחמן אמר ליה והא רבי טבלא פטרן אמר ליה זיל אפיק ואי לא מפיקנא לך רבי טבלא מאונך (א)ואתא ר' טבלא לקמיה דרב נחמן א"ל מ"ט עבד מר הכי א"ל דכי אתא רב אחא בר חיננא מדרומא אמר רבי יהושע בן לוי וכל זקני דרומא אמרו כהן טבח ב' וג' שבתות פטור מן המתנות מכאן ואילך חייב א"ל וליעבד (ב) מר כרב אחא בר חיננא אמר ליה הני מילי היכא דלא קבע מסחתא אבל הכא הא קבע מסחתא: אמר רב חסדא האי כהנא טבחא דלא מפריש מתנתא בשמתא ליהוי אמר רב חסדא מתנות כהונה זרוע לאחד קיבה לאחד לחיים לב' ומתנות כהונה דתורא פלגי להו אפילו גרמא גרמא והא דאמר ר' יוחנן אסור לאכול מבהמה שלא הורמו מתנותיה וכל האוכל מבהמה שלא הורמו מתנותיה כאילו אוכל טבלים לית הלכתא כותיה דמתנות אין בהם משום קדושה אלא חובת טבח הן ואי לא יהיב להו הוא ניהו דקאים באיסורא אבל בישרא שרי וגרסי' נמי בסוף הדין פירקא* והרי מתנות דלא טבלי אלמא דבר ברור הוא דמתנות לא טבלי וכן הילכתא *אמר רב חסדא מתנות כהונה אין נאכלות אלא צלי ואין נאכלות אלא בחרדל מ"ט א"ק °למשחה לגדולה כדרך שהמלכים אוכלין *אמר (ג) רבא בדיק לן רב יוסף האי כהנא דחטיף מתנתא חבובי מצוה הוא או זלזולי מצוה הוא ופשיטנא ליה ונתן ולא שיטול מעצמו אמר אביי מריש הוה חטיפנא מתנתא אמינא חבובי מצוה הוא כיון דשמעיתא להא דתניא ונתן ולא שיטול מעצמו מיחטף לא חטיפנא מימר אמינא הבו לי כיון דשמעיתא להא דתניא [°ויטו אחרי הבצע] רבי מאיר אומר חלקם שאלו בפיהם מימר נמי לא אמינא אי יהבי לי שקילנא כיון דשמעיתא להא דתניא הצנועין מושכין את ידיהם וגרגרנין חולקין מישקל נמי לא שקילנא בר ממעלי יומא דכפורי לאחזוקי נפשאי בכהנא ולפרוש ידיה *אנסי ליה עידניה כלומר חולה במעיו היה ולא היה יכול לשהות את נקביו ולפיכך לא היה פורש ידיו אמר רב יוסף האי °כהנא דאית ליה צורבא מרבנן בשיבבותיה ודחיקא ליה מילתא °ליזכי ליה מתנתא ואף על גב דלא אתו לידיה במכירי

רש"י

ישראל זה מן המתנות ואף על פי שרוב הבהמה שלו תיובתא מיהא דלאו דידיה הוא: אבל ישראל.שמכר לישראל אחר חוץ ממתנותיה חייב השוחט ליתנו דהדין עם הטבח: א"ל ישראל חברו מכור לי בני מעיה. ויודע הוא שהקיבה ניתנת לכהן וע"מ כן לקחם לכך אין הטבח מנכה לו מן הדמים: גמ' בבא ליד כהן. כלומר מתני' בבכור בעל מום שניתן כבר לכהן וחזר ומכרו לישראל במומו ואין עוד לכהן דין עליו: זאת אומרת. מתני' דאמר השוחט לכהן פטור משמע הא שוחט לישראל חייב השוחט ואין הכהן הולך אצל בעל הבהמה: אפילו כהן טבח. שנעשה טבח למכור אבל במה ששוחט לצרכו פטור: משתתפי בהדך. בלא מעות: מפיקנא לך רבי טבלא. כלומר משמתינן לך ולא יועיל לך רבי טבלא: ליעבד מר כרב אחא. לפוטרו בב' וג' שבתות: מסחתא. עלי קבוע לקצב עליו בשר: דתורא. של שור שיש בו כדי נתינה בחלי זרוע פליג להו לזרוע: גרמא גרמא. ב' עצמות יש בה דזרוע הוא מארכובה עד הכף של יד ויש בה שתי עצמות והיו נותנין אותו לשני כהנים: למשחה. במתנות כהונה כתיב נתתי לך למשחה: בדיק לן. מנסה אותנו: חלקם שאלו. גבי בני שמואל דכתיב ויטו אחרי הבצע ואמר ר' מאיר לא היו גוזלין אלא חלקם חלק לויה מעשר ראשון היו שואלין בפיהן: הצנועין מושכין ידיהן. גבי לחם הפנים: לאחזוקי נפשאי בכהנא. כדי שלא ישתכח שאני כהן: ולפרוש ידיה. כל השנה ובזה יחזיקוהו לכהן: ודחיקא ליה מילתא. עני והכהן רוצה להטנותו: ליזכי ליה. יזכה לו מתנותיהם

דרש רבא מאת העם ולא מאת הכהנים. דכהנים לא איקרו עם: כשהוא אומר מאת זובחי הזבח. דמשמע כל מי שהוא זובח אפילו כהן טבח במשמע ומיהו דוקא בשוחט לישראל אבל בשוחט לצרכו ודאי פטור: והוה דחיקא ליה עלמא · דחוק ועני היה: דמגו דפטרת להו ממתנתא. כדאמרינן במתניתין שהמשתתף עמהם פטור מן המתנות: חייביה רב נחמן. להאי ישראל שנשתתף עמו: זיל אפיק. הוצא המתנות שתחת ידך ותנם לכהן ואי לא מפיקנא לך רבי טבלא מאונך כלומר כל ראיותיו אוציא מאזניך ויהיו לך כאילו לא שמעתם ל"א משמתינא לך ולא יועיל לך רבי טבלא: כהן טבח שתים ושלש שבתות פטור מן המתנות. דכל שלש שבתות כשוחט לעצמו דמי דמימר אמר אי זבני מינאי מוטב ואי לא תהוי דידי מכאן ואילך כיון שהוחזק בטבחות חייב כשוחט בהמות לישראל אי נמי דיותר משתים ושלש שבתות מפני מראית העין הוא חייב אבל מן התורה לעולם הוא פטור הואיל ושלו הוא מוכר: אבל הכא. האי טבח כהן הא קבע מסחתא וגלי אדעתיה דקביע מסחתא. חנות ועלי קבוע לקצב עליו בשר: ליהוי בשמתא. ואמרינן בגמ' דאי קאי בשמתיה קנסינן מיניה אטמא או גלימא כדחזיא: זרוע לאחד קיבה לאחד לחיים לשנים. כך הם נחלקות לארבעה כהנים דאיכא שיעור מתנה לכולם אבל לחמשה לא דכתיב ונתן שיהא בהם כדי נתינה: אפילו גרמא גרמא. לפי שסור איבריו גדולים ואע"פ שהוא מחלק את האבר לשנים עדיין יש בכל חלק וחלק שיעור נתינה מעליא:

מתנות כהונה אין נאכלין אלא צלי. לאו דוקא דהא תנן בפרק כל התדיר (דף צ:) ובכולן הכהנים רשאין לשנות באכילתן לאכלן שלוקין לגויין ומבושלין ועלה נמי איתמר למשחה לגדולה כדרך שהמלכים אוכלין אלא ודאי ה"ק מצותן צלי לפתם בני אדם שהצלי ערב עליהם ביותר הא למי שאוהב יותר שלוק או מבושל היינו מעליותא וגדולה דידיה ובסמוך נמי [דף קל"ג.] בגמרא אמרינן גבי מתנות אי לקדרה אדמחתך להו וכו'. ותנן נמי גבי מוקדשין ונאכלין בכל העיר בכל מאכל:

אמר (ד) רבא בדיק לן רב יוסף. מנסה אותנו אם נדע להשיב ורבא היה כהן: דחטיף מתנתא. (ה) לתינוקות שנושאין אותן לכהן מי אמרינן חבובי מצוה קא מחבב. ויפה הוא עושה ומיהו משמע לי דדוקא כשיתנום לו הבעלים ברצון אח"כ דאי לא לא מספקא מידי דנתינה כתיבא בהו ויש בהם טובת הנאה לבעלים: ונתן לכהן. ולא שיטול מעצמו: מימר אמינא הבו לי. הייתי שואלם בפה מלא שהייתי סבור שיהא חבוב מצוה: חלקם שאלו בפיהם. בני שמואל דכתיב ולא הלכו בניו בדרכיו ויטו אחרי הבצע ואמר רבי מאיר שלא היתה עבירת גזל בידם אלא חלק לויה כגון מעשר ראשון היו שואלין בפיהם. הצנועים מושכין את ידיהם: בחלוק לחם הפנים היא במסכת יומא בפרק טרף בקלפי (דף לט.) משמת שמעון הצדיק נשתלחה מארה בלחם הפנים: בר ממעלי יומא דכפורי לאחזוקי נפשאי בכהנא. שמתוך שטוחטין בו בהמות הרבה המתנות מרובות והכהנים מתאספין לנטלם ואילו לא היה נוטל היה נראה שאינו כהן: ליזכי ליה מתנתא. יתן לו חלק מתנות לקבל זרוע ולחיים וקיבה בשביל הכהן והוא אוכלן ואף על גב דלא אתו לידיה דכהן יכול לזכות בו: במכירי

עין משפט

א מיי' פט"ו מהל' תפלה טור א"ח סי' קכח:

ב מיי' פרק ט מהל' בכורים סמג עשין קמג טוי"ד סי' סא:

[דף שו ע"ב]

דף קלב:

דף קלג. | דף קלב: | במדבר יח | דף קלג. | ש"א ח | [ד"ה שו ע"ב]

הגהות הב"ח

(א) מאונך אזל ר' טבלא ואתא לקמיה דר"נ כצ"ל:

(ב) וליעבד ליה מר מילת כרב כו' כצ"ל:

(ג) רבה כצ"ל.

(ד) אמר רבה וכו' ורבה היה כהן כצ"ל:

(ה) מתינוקות:

חדושי אנשי שם

מהר"ם (א) רב אמר מתנות כהונה גזלות ורב אסי אמר מתנות כהונה אין נגזלות: (ב) ופרש"י וכן כתוס' לפי המסקנא דעם הטבח דקאמר רב היינו אף עם הטבח כרב חסדא דאמר גזל ולא נתייאשו הבעלים ובא אחר ואכלו אם רצה גובה ואם רצה גובה:

המאור הגדול

הא דדרש רבא כשהוא אומר מאת זובחי הזבח אפי' כהן טבח במשמע ואמרי' כהן טבח שנים ושלש פטור מן המתנות לא קשיין אהדדי שאם שחט הכהן בהמתו של ישראל חייב מיד כדכתיב מאת זובחי הזבח ואם שחט בהמה שלו למכרה לישראל שתים ושלש שבתות שלא הוקבע לטבחות פטור מפני שהוא כשוחטה לעצמו מימר אמר אי מזבננא מזבננא ואי לא אבילנא לה מכאן ואילך הוקבע לטבחות והרי הוא כשוחט לישראל וחייב במתנות והמשתתף עם העובד כוכבים אינו צריך לרשום בדיתיב עובד כוכבים אכספתא א"נ אמסחתא משום דסתם עובד כוכבים מפעא פעי איבעיא להו כולה שלי והראש שלך מהו ופשטינא לחיובא משא"כ בראשית הגז ועל מנת שהמתנות שלי נותנן לכל כהן שירצה דקי"ל כל ע"מ תנאה הוה ולאו כחוץ דמי ומתני' נמי דיקא דקתני אם אמר ליה חוץ מן המתנות ולא אמר אם אמר ליה ע"מ שהמתנות שלי ומתנות כהונה נגזלות כרב ודלא כרב אסי דתלמיד הוא לגבי דרב אלו מן ההלכות שהשמים הרי"ף ז"ל. והוי יודע כי הוה סליק אדעתין לפלוגתייהו דרב ודרב אסי בדרב חסדא היינו מפרשים דברי רב דאמר הדין עם הטבח דוקא עם הטבח אבל לא עמו ולית ליה דרב חסדא ה"ב אסי הדין עמו אף עמו ואית ליה דרב חסדא וכשאמר רב חסדא ובא אחר ואכלו רבותא קמ"ל אע"פ שאכלו גובה הנגזל ממנו אם רצה ודכ"ע מתנות כהונה נגזלות ובמסקנא דאוקמתא לפלוגתייהו במתנות כהונה נגזלות ה"ל פי' דברי רב דאמר הדין עם הטבח אף עם הטבח וה"ה עמו דמתנאתה דכהן גביה נינהו ופי' דברי רב אסי דאמר הדין עמו דוקא ולא עם הטבח ודכ"ע אית להו דרב חסדא:

א מיי' פרק ד מהל' ת"ת טוש"ע י"ד סי' רמו:

בגמ' שלנו אי' רבה בר"ה גם בבכורות שם (נ"א)

ב מיי' פרק ט מהל' בכורים סמג עשין קמב טוש"ע י"ד סי' סא:

במכירי כהונה ולויה. בכהן שהוא ניכר בעיר ורוב בני העיר אוהבים אותו ונותנין לו המתנות ובאותו כהן אמרו דיכול לזכות מתנותיו אע"ג דלא אתו לידיה: מכירי. לשון איש מאת מכרו: א"ל רבא לשמעיה. לשמשו של בעל הבית והיה כהן ובעה"ב היה נותן לו מתנותיו: זכה לי מתנתא. תן לי רשות ליקח מתנותיך ואוכלן מפני שהלשון עם הלחיים ניתן לכהן ובעינא למיכל לישנא בחרדלא שהוא דבר חשוב והכי אמרינן בהשוכר את הפועלים (דף פו:) כדי להאכילן שלש לשונות בחרדל ואע"ג דרבא נמי כהן הוה דהא אמרינן בפ"ק דר"ה (*דף יח.) דמדבית עלי אתי ובבכורות (דף כז.) נמי אמרינן דרבא מבטל תרומת חו"ל ברוב ואכיל לה בימי טומאתו אפ"ה מנפשיה לא הוה שקיל דכתיב ונתן ולא שיטול מעצמו ומימר נמי לא הוה בעי למימר הבו לי דתניא חלקם שאלו בפיהם ולפיכך היה נוטלן בתורת זר ע"י נתינת כהן ואע"ג דלא מטא לידיה דשמעא סמך רבא אדרב יוסף דלעיל: רב ספרא לא אכל. משום דלא מטא לידיה דשמעא: מעדה בגד ביום קרה. בגד בלוי ונרקב כמו וכבגד עדים בגד רקוב בעת הקור שאינו שוה לכלום וכמו חומץ על נתר שאינו אלא מפסידו נתר מין צריף הוא אלום בלע"ז כן שר בשירים על לב רע כן האומר דבר למי שאינו יודע להבין בה: משום דעברי אשמעתיה דמר. שלא סמכתי על שמועתך שאמרת דמותר לכתחלה מדרבנן לקבלם [אע"ג] דלא אתי לידי כהן: כי אמרי אנא באחר. היכא דמזכי ליה כהן אחר שאינו כפוף לו אבל שמעא דבעל הבית על כרחיה מזכה לאדם חשוב שהוא בא בביתו של בעה"ב אי נמי איכא דאמרי אנא דיכול לזכות מתנותיו לאחר אע"ג דלא אתו לידיה היכא דלא אפשר ליה כלומר לאיש שהוא עני אבל רבא אפשר ליה ולא דחיקא ליה: אלא. כיון דלא עבר רב ספרא אשמעתיה דרב יוסף מ"ט אקריוה בחלמיה: כלפי רבא. כלומר על רבא שלא ידע להבין בטעמו של רב יוסף הקרוהו לרב ספרא כך: נזוף הוה מאותו מעשה דתענית וכו'. ורש"י ז"ל פירש נזוף הוה משום האי מעשה: ירע שריד באהלו. למי ירע שריד באהלו למי שיש באהלו תלמיד רע תאכלהו אש לא נופח אשו של גיהנם: **אמר** רב הונא שותף בראש. ולא ביותר: אפילו אחד ממאה בראש. אפילו לא שייר הכהן לעצמו אלא אחד ממאה בראש נפטר ישראל מן הלחי ובגמ' איבעיא לן כולה שלי והראש שלך מהו ופשטינן דכיון דחיובא גבי ישראל הוא מיחייב: **תנן** בפרקין [דף קלד.] גר שנתגייר והיתה לו פרה ושחטה אם עד שלא נתגייר פטור. כלומר אם נשחטה קודם שנתגייר פטור דחיובא דמתנות בשעת שחיטה חייל והויא שעתא עובד כוכבים הוה. אם משנתגייר חייב ספק פטור שהמוציא מחבירו עליו הראיה ורמינן עלה בגמרא מדתנן גר שנתגייר והיתה לו עיסה נעשית עד שלא נתגייר פטור משנתגייר חייב [ספק חייב] ומשנינן ספק איסורא

לקבל זרוע ולחיים וקיבה מבני העיר בשביל הכהן והתלמיד חכם יאכלם ואע"ג דלא אתו לידיה דכהן והוי הת"ח כגוזל הכהנים שעדיין לא זכה בהן כהן זה שנתנו לו: במכירי כהונה. בכהן שניכר בעיר ורוב בני העיר אוהבים אותו ונותנים לו דהוי כמאן דאתו לידיה: א"ל רבא לשמעיה. לשמשו של בעל הבית והוא כהן ובעה"ב נותן לו מתנותיו: זכי לי. תן לי רשות ליקח את מתנותיך ואוכלם כי הלשון ניתן לכהן ודעתי לאוכלו בחרדל ואע"ג דרבא כהן היה מ"מ לא רצה ליטול מעצמו ולא לישאל כדאמרי' לעיל: רב ספרא לא אכל. משום דלא אתו ליד השמש: מעדה בגד. בגד בלוי ונרקב: ביום קרה. בעת הקור אינו שוה כלום כן שר בשירים על לב רע כך האומר דברי תורה למי שאין לו לב להבין: משום דעברי ליה אשמעתיה דמר. רב יוסף דאמר שמותר לכתחלה מדרבנן לקבלם ולא רציתי לסמוך עלה במה דמזכי ליה: השמש של בעה"ב. צריך על כרחו לזכות לאדם חשוב שבא בביתו של בעה"ב: כלפי רבא. על רבא שאינו יודע להבין טעמו של רב יוסף הקרוהו לרב ספרא כן: נזוף היה. משום דהטריח כלפי מעלה במס' תענית דבעא מיטרא משום אימיה דשבור מלכא ואמרי' התם דאתחזי ליה אבוה בחלמא ואמר ליה מי איכא דמיטרח קמי שמיא אשני דוכתיך ולי נראה דנזוף היה משום האי מעשה: שותף בראש. ולא ביותר: אפי' באחד ממאה. שבו: פטור הטבח מן הלחי. וכהן או עובד כוכבים שמכרו בהמה לטבח של ישראל קאמר: למלוג בעגלים. שמולגין אותו עם עורו ברותחין ואוכלין גם את העור: אין ישראל רשאי להפשיט הזרוע. אלא נותנו לכהן כמו שהוא בעורו: להפשיט הראש. אעפ"כ לא יפשיט הלחי כדמרבינן מקרא בגמ' לקמן שאף הצמר שבראש הכבשים הוא חייב ליתן לו וכ"ש העור: ואם אין שם כהן. לתת לו המתנות מעלין אותן בדמים שם את דמי המתנות ואוכלם ונותן את דמיהן לכהן הבא ראשון: נתינה כתיב בהו. ועלין ליתנם לכהן: **מתני'** מן הפרק של ארכובה. מארכובה הנמכרת עם הראש: עד הכף של יד. עצם רחב של כתף: והוא של נזיר. זרוע בשלה האמורה בנזיר כך נטילתה: וכנגדו ברגל שוק. האמור בשלמים נמי הוו שתי עצמות מן הפרק של ארכובה עד בוקא דאטמא היינו כל הירך: ועד סובך של רגל. עצם האמצעי עצם שמארכובה עד הקולית עצם האמצעי: הפרק של לחי. אצל הצדעים והותך כלפי מטה עד פיקה של גרגרת עד שפוי כובע פקיעתה ופתחה של קנה והוא בית הבליעה דהיינו לחיים תחתונות עם

במכירי כהונה ולויה רבא ורב ספרא איקלעו לגבי מר יוחנא בר רב חנא בר אדא ואמרי לה לבי יוחנא בר רב חנא בר ביזנא עבדו ליה עגלא תילתא א"ל רבא לשמעיה זכי לן מתנתא דבעינא למיכל לישנא בחרדלא זכי ליה. רבא אכל רב ספרא לא אכל אקריון לרב ספרא בחלמיה °מעדה בגד ביום קרה אתא לקמיה דרב יוסף אמר ליה דלמא משום דעברי אשמעתיה דמר אקריון הכי אמר ליה כי אמרי אנא [באחר] שמעא על כרחיה מזכה וכי אמרי אנא היכא דלא אפשר ליה והכא אפשר ליה אלא מאי טעמא אקריון (כלפי רב ספרא) כלפי רבא אקריון ולקרויה לרבא נזוף הוה מההוא מעשה דתעניות* דאטרח קמי שמיא ואתא מטרא בתקופת תמוז ואחזי ליה אבוה בחלמיה ואמר ליה איכא דמטרח קמי שמיא כולי האי (א) ושני דוכתיה ואשכחיה לדוכתיה דמרגש בסכיני אההיא נזיפה דיליה אמר ליה אביי לרב דימי פשטא דקרא במאי כתיב א"ל אבשונה לתלמיד שאינו הגון דאמר רב יהודה אמר רב כל השונה לתלמיד שאינו הגון נופל לגיהנם בשנאמר °כל חשך טמון לצפוניו תאכלהו אש לא נופח ירע שריד באהלו ואין שריד אלא ת"ח גשנאמר °ובשרידים אשר ה' קורא: *אמר רב הונא ואם דהיה לו כהן שותף בראש פטור מן הלחי. שותף ביד פטור מן הזרוע. שותף בבני מעים פטור מן הקיבה וחייא בר רב אמר אפי' שותף באחד מהן פטור מכולם והלכתא כרב הונא דהא איתותב חייא בר רב מהא דתניא הראש שלי וכולה שלך אפי' אחד ממאה בראש פטור מן הלחי וחייב בכולן וסלקא ליה בתיובתא: *תניא מקום שנהגו למלוג בעגלים לא ימלוג את הזרוע להפשיט את הראש לא יפשיט את הלחי °ואם אין שם כהן מעלן בדמים ואוכלן מפני הפסד כהן מ"ט נתינה כתיב בהו אבל לקט שכחה ופאה דלא כתיב בהו נתינה אי ליכא עני דשקיל להו לא צריך לאסוקינהו בדמי זדכתיב °לעני ולגר תעזוב אותם ולא לעורבים ולא לעטלפים: **מתני'** איזהו הזרוע מן הפרק של ארכובה ועד כף של יד והוא של נזיר וכנגדו ברגל שוק ר' יהודה אומר שוק מן הפרק של ארכובה ועד סובך של רגל אי זהו הלחי מן הפרק של לחי עד פיקה של גרגרת: **גמ'** ת"ר הזרוע זרוע ימין אתה אומר זרוע ימין או אינו אלא שמאל ת"ל הזרוע. פירוש לימא זרוע [ולא אמר] אלא הזרוע כלומר הזרוע הידוע והוא של ימין. הלחיים להביא צמר שבראשי כבשים ושער שבזקן תיישים. הקיבה להביא חלב שעל גבי הקיבה אמר ר' יהושע כהנים נהגו בו עין יפה ונתנוהו לבעלים:

איזהו

לחומרא ספק ממונא לקולא. כלומר חלה ספק איסור הוא שיש בה עונש מיתה ומש"ה אזלינן בספיקה לחומרא אבל מתנות אין בהם קדושה אלא דין ממון והמוציא מחבירו עליו הראיה ואפשר שהרב אלפסי ז"ל שהשמיטה סומך על ההוא עובדא דההוא ליואה דהוה חטיף מתנתא דשמעינן מינה דכל היכא דאיכא ספיקא גבי מתנות אזלינן לקולא: **תניא** מקום שנהגו למלוג בעגלים לא ימלוג את הזרוע. זו היא גרסת רב אלפסי ז"ל אבל ברוב הנוסחאות כתוב לא יפשיט את הזרוע והכי פירושא מקום שנהגו למלוג בעגלים להעבירם במים רותחין ולאכלם עם עורם לא יפשיט את הזרוע דלאהני מנהגא לכהן להרבות במתנות כפי המנהג דמן התורה אין העור ניתן עם הזרוע אלא כיון שנהגו שלא להפשיט נותנו לכהן עם עורו והדר תני מקום שנהגו להפשיט את הראש לא יפשיט את הלחי דלא אהני מנהגא להמעיט ממתנתו מפני שהיא של תורה כדאמרינן בסמוך הלחיים להביא צמר שבראשי כבשים ושער שבזקן תיישים מה שאין כן בזרוע שאין בדין תורה לא מתנת עור ולא מתנת צמר אבל לפי גירסת הרב אלפסי ז"ל שהוא גורס לא ימלוג את הזרוע יש לפרש כך דלענין עור לא איצטריך רבויא משום דזרוע ולחי בעורן משמע כמו שהוא בשעה שזובחין אותו כדכתיב מאת זובחי הזבח ולא צריך קרא דהא ברהא נמי לא מרבינן אלא צמר ומשום הכי קא תני דמקום שנהגו למלוג בעגלים לא ימלוג את הזרוע לפי שהעור נפסד במליגתו ואף על פי שהוא חשוב להם כך במנהגם בשלו הוא רשאי ואינו רשאי בשל כהן והדר קתני להפשיט את הראש לא יפשיט את הלחי ואף על פי שבא ליתן לו לחי ועורו מופשט דשמא במליגה הוא רוצה לפי שדרך הראש למלגו כדאמרינן בבילה (דף לד.) מולגין את הראש ואת הרגלים ועור הראש של עגל הרך נאכל הוא כבשרו אבל בזרוע במקום שנהגו להפשיט אם רצה מפשיט ונותן הוא ועורו לכהן אבל בראש לא מן הטעם שכתבנו ואפשר גם כן דכיון דרבי רחמנא לחיים ומה שעליהם ורבי נמי קיבה וכל מה שעליה אף על גב דהזרוע איצטריך לן לשל ימין וכדאיתא בסמוך אפילו הכי זרוע נמי היא וכל מה שעליה במשמע: **ואם** אין שם כהן. לתת לו את המתנות מעלין אותם בדמים שם את דמי המתנות ואוכלם ונותן את דמיהן לכהן הבא ראשון: נתינה כתיב בהו. ויש לו ליתנן לכהן: **מתני'** איזהו זרוע מן הפרק של ארכובה. הנמכרת עם הראש: עד כף של יד. עצם רחב של כתף שקורין אשפלט"א: והוא של נזיר. וכן זרוע בשלה האמור בנזיר כך היא ניטלת: וכנגדו ברגל שוק. כנגדו ברגל שוק האמור בשלמים ושתי עצמות הם מארכובה הנמכרת עם הראש עד בוקא דאטמא: מן הפרק של ארכובה עד סובך של רגל. והיינו עצם האמצעי שמן הארכובה ועד הקולית: סובך של רגל. היינו פרק שבין הקולית והעצם האמצעי: הפרק של לחי. אצל הצדעין וחותך כלפי מטה: עד פיקה של גרגרת. עד שפוי כובע שהיא פקיעתה ופתחה של בית הבליעה דהיינו לחיים התחתונות עם הלשון: **גמ'** הזרוע. ונתן לכהן הזרוע דמשמע הידוע המיומן: הלחיים להביא. ה"א דהלחיים קא דריש וכן ה"א דהקיבה:

והתניא

מצאתי כתוב בהלכות הרי"ף ז"ל מקום שנהגו למלוג בעגלים לא ימלוג בזרוע ובכל הספרים שלנו כתוב לא יפשיט את הזרוע וכן נראין הדברים מקום שנהגו למלוג בעגלים להעבירם במים רותחים ולאכלן עם עורן לא יפשיט את הזרוע ואהני מנהגא לכהן להרבות במתנות לפי המנהג אע"פ שאינה של תורה מקום שנהגו להפשיט את הראש לא יפשיט את הלחי דלא אהני מנהגא להמעיט מתנתו מפני שהיא של תורה כדאמרי' הלחיים להביא צמר שעל ראש כבשים ושער שבזקן תישים משא"כ בזרוע שאין בדין תורה לא מתנת עור ולא מתנת צמר:

מלחמת ה'

כתוב בספר המאור מצאתי כתוב בהלכות הרי"ף ז"ל מקום שנהגו למלוג בעגלים לא ימלוג בזרוע ובכל הספרים שלנו כתיב לא יפשיט את הזרוע וכן נראין הדברים וכו' מה שאין כן בזרוע שאין בדין תורה לא מתנת עור ולא מתנת צמר:

אמר הכותב וכן מצאתי בתוספתא כדברי רב אלפסי ז"ל וגרסא היא עד עורו ניתן לכהן אע"פ שלא ריבה אותו הכתוב דזרוע ולחיים כמה שהם קודם הפשטה משמע מאי טעמא מאת זובחי הזבח כתיב משעת שחיטה זכה כהן דהא בתלמודא אף בראש לא עור הוא נותן לפי שלא נתרבה הכתוב א"כ ה"א דהלחיים לרבות עור הוא צריך ומנין להביא צמר ושער שבראשו אלא ודאי שניהם בעורן ניתנין שכך הוא משמעותן ולא הוצרך הכתוב אלא לרבות צמר ושער שבראשו ולפיכך שנו בתוספתא לפי שדרך הזרוע בהפשטה ודרך הראש במליגה והבהוב כמו שאמרו מולגין את הראש ואת הרגלים לפיכך אמרו מקום שנהגו למלוג בעגלים לא ימלוג את הזרוע לפי שהעור נפסד לגמרי במליגתו ואע"פ שהוא חשוב להם כך בשלו הוא רשאי ואינו רשאי בשל כהן להפשיט את הראש לא יפשיט את הלחי ואע"פ שבא ליתן לו לחי ועורו מופשט שמא במליגה הוא רוצה כדרכו שאילו בזרוע מקום שנהגו להפשיט אם רצה מפשיט ונותן הוא ועורו לכהן אבל בראש שאין דרך העולם אע"פ שהם נהגו בה אינו רשאי לשנות בשל כהן שמא אין רצונו בהפשטתו שעור הראש של עגל הרי הוא כבשרו ונאכל הוא ואפי' בשל שור גדול נמי אסור דהי עבדי אינשי רישא בכבשא בהדי עור עבדי ליה דלא ליתרך הכי מעלי טפי וזה הפי' הנאה ומתקבל והגי' מבריתני שכך הוא בספרי ספרד בתוספתא כדברי רבינו הגדול ז"ל אבל ר"ח ז"ל כתב מקום שנהגו למלוג לא ימלוג את הזרוע פי' להעביר

נאם הכותב שמעיס

הגהות הב"ח

(א) נ"ב אחני דוכתך וכו':

איזהו לחי וכו' : והתניא נוטלה ואת בית השחיטה עמה לא קשיא מתני' רבנן ברייתא רבי חנינא בן אנטיגנוס דתניא מוגרמת פסולה העיד רבי חנינא בן אנטיגנוס על מוגרמת שכשרה וקיימא א לן כרבי חנינא בן אנטיגנוס והיינו שייר בחיטי :

הדרן עלך הזרוע

ראשית *הגז נוהג בארץ ובחוצה לארץ בפני הבית ושלא בפני הבית בחולין אבל לא במוקדשין חומר בזרוע ובלחיים ובקיבה מראשית הגז שהן נוהגין בבקר ובצאן במרובה ובמועט וראשית הגז אינו נוהג אלא ברחלים ואינו נוהג אלא במרובה : °**גמ'** *א"ר נחמן בר יצחק האידנא נהוג עלמא כתלתא סבי כר' אלעאי בראשית הגז דתניא ר' אלעאי אומר ראשית הגז אינו נוהג אלא בארץ . כר' יהודה בן בתירא בדברי תורה דתניא ר' יהודה בן בתירא אומר אין דברי תורה מקבלין טומאה. כר' יאשיה בכלאים דתניא ר' יאשיה אומר לעולם אינו חייב עד שיזרע חטה ושעורה וחרצן במפולת יד:

והתניא נוטלה ובית השחיטה עמה . דמשמע דתופס בעומק הצואר באלכסון יותר מן הפיקה : לא קשיא . כלומר לעולם עד פיקה והא לא ולא קשיא דברייתא דקרי ליה בית השחיטה ר' חנינא היא דמכשר שחיטה למעלה מבית הבליעה ומתניתין דלא קרי ליה בית השחיטה רבנן היא :
וקיימא לן כרבי חנינא בן אנטיגנוס והיינו שייר בחיטי . פירוש וקי"ל כר' חנינא לענין שיעור שחיטה והיינו שיור דחיטי כדאיתא בפ"ק (דף יח:) דאילו לענין לחי הניתן לכהן לא פליגי ביה ר' חנינא בן אנטיגנוס ורבנן אלא שהוצרך הרב אלפסי ז"ל לפסוק כאן לענין שחיטה לומר דאע"ג דמתניתין כרבנן דפליגי עליה דר' חנינא בן אנטיגנוס אפי' הכי קי"ל כוותיה . והוי יודע דאע"ג דכולי פירקין דהיטא ומוכח שהמתנות נוהגות בחולה לארץ אעפ"כ יש מן המפרשין שסוברין שאין נוהגות אלא בארץ מדאמרינן באידך פירקין [דף קלו:] דבסמוך דנהוג עלמא בראשית הגז כרבי אלעאי דתניא רבי אלעאי אומר ראשית הגז אין נוהג אלא בארץ ורבי אלעאי גופיה במתנות הכי ס"ל דאין נוהגות אלא בארץ ומחד טעמא יליף הכי לראשית הגז ולמתנות כדמוכח התם וכמו שאבאר בס"ד הילכך כיון דנהוג עלמא כוותיה בראשית הגז משמע דלכאורה שאף במתנות נקיטינן כוותיה אבל אחרים סוברים בראשית הגז בלחוד נהוג כוותיה אבל לא במתנות ויתבאר הדבר לפנינו בס"ד :

הדרן עלך הזרוע

ראשית הגז . כל הגוזז צאנו בין ילדים בין זקנים ואפילו גוזן מאה פעמים נותן מתנה לכהן ושיעורו מפרש לקמן : אבל לא במוקדשין . פריש רבא בגמ' דלמקדיש גיזה עצמה איצטריך דסד"א ליגזוז וליפרוק וליתיב ליה אמר קרא ראשית גז צאנך תתן לו מי שאינו מחוסר אלא גזיזה ונתינה יצא זה שמחוסר גזיזה פדיה ונתינה אבל במקדיש בהמה עצמה למזבח לא איצטריך שהרי אסורה בגיזה ופשיטא דאין ראשית הגז נוהג בה ודאמרינן ליפרוק וליתן ליה היינו משום דבעוד שהגיזה קדושה ליכא למימר דליתיב ליה דלאו דידיה הוא : **חומר** בזרוע ובלחיים ובקיבה מראשית הגז שהן נוהגין בבקר ובצאן . דכתיב [דברים יח] אם שור אם שה : ובמועט . אפילו לא שחט אלא אחד : וראשית הגז אינו נוהג אלא ברחלים . מפ"ש בגמ' משום דכתיב בתר קרא דראשית הגז [שם] לעמוד לשרת כלומר שיתן לו ממנו דבר הראוי לשירות כלומר לתכלת דבגדי שרד דתכלת עמרא הוא דהיינו צמר ואין צמר אלא של רחלים : ואינו נוהג אלא במרובה . דכתיב צאנך ומרובה משמע כדמוכח לה באידך מתני' ומקשי הכא וליתני נמי חומר במתנות שהלוקח מתנות מן העובד כוכבים חייב ליתנן לכהן כיון דחובה גביה הוא כמו שכתבתי למעלה ואילו הלוקח גז צאנו של עובד כוכבים פטור מראשית הגז כדתנן בפירקין יש לומר דלא קתני אלא דברים שזה נוהג בהן וזה אינו נוהג אבל זה פטור וזה חייב לא קתני : **וגרסי'** בגמ' [דף קלו:] עלה דמתני' וליתני חומר בראשית הגז שנוהג בטרפות משא"כ במתנות כלומר דטרפה אינה בכלל מתנות דכתיב ונתן לכהן לו ולא לכלבו ומפרקינן אמר רבינא הא מני רבי שמעון היא דתניא ר"ש פוטר את הטרפה מראשית הגז ושקלינן וטרינן עלה מ"ט דר"ש ומסקינן דיליף צאן צאן ממעשר וכיון דשקלינן וטרינן טובא עלה ומתניתין אתיא כר"ש היה ראוי לפסוק הלכה כמותו והרב אלפסי ז"ל שהביא משנתנו כצורתה דאתיא כר"ש לפום מאי דאמרינן בגמ' משמע דהכי ס"ל אלא שראיתי לר"ם במו"ל שכתב בפ"י מהלכות בכורים [דראשית הגז] נוהג בטרפה ולא ידעתי למה דכיון דמתני' אתיא כר"ש אפילו פליגי בה רבנן עליה בברייתא היה ראוי לפסוק כסתם משנתנו אבל אפשר שהוא סובר דרבינא דקאמר הא מני ר"ש היא לאו למימרא דס"ל דתנא דמתני' נקיט כר"ש אלא ה"ק משום דפלוגתא דר"ש ורבנן היא לא תנא ליה לפי שלא רצה להכניס עצמו במחלוקת וכיון שכן מתני' לא מוכחא בהא מידי ודאמרינן הא מני ר' שמעון היא מוכח דרבנן פליגי עליה נקיטינן בכללין דיחיד ורבים הלכה כרבים ובפרק [בא סימן] (דף נא.) נמי משמע דתלמודא הכי ס"ל דטרפה חייבת בראשית הגז דאמרינן התם עלה דמתני' דתנן כל שחייב במעשרות מיטמא טומאת אוכלין [דמין קתני כלומר כל מין שחייב במעשרות מיטמא טומאת אוכלין] אע"ג דאיכא מידי שחייב במעשרות ואין מיטמא טומאת אוכלין דהיינו הפרט ולא המין ואמרינן עלה הכי נמי מסתברא דקתני סיפא כל שחייב בראשית הגז חייב במתנות ואם איתא כלומר דכל דבר קתני ולא מין דוקא הא איכא טרפה דחייבת בראשית הגז ואינה חייבת במתנות ואע"ג דרבינא דחי התם ואמר ר"ש היא דתניא ר"ש פוטר את הטרפה מראשית הגז כדאמר הכא אפ"ה משמע דתלמודא הכי ס"ל דטרפה חייבת בראשית הגז והיא דרבינא דהתם דחייה בעלמא הוא דמסקנא הכי סלקא התם דמין קתני זה נ"ל בטעמו של הרמב"ם ז"ל : **גמ'** אמר רב נחמן בר יצחק האידנא נהוג עלמא כתלתא סבי כרבי אלעאי בראשית הגז דתניא ר' אלעאי אומר ראשית הגז אינו נוהג אלא בארץ . כתב רש"י ז"ל וה"ה למתנות שאין נוהגות אלא בארץ וטעמו ז"ל משום דאמרינן בגמ' דס"ל לרבי אלעאי דמתנות וראשית הגז אין נוהגות אלא בארץ ויליף תרוייהו בנתינה נתינה מתרומה דמה תרומה בארץ אין בחו"ל לא אף ה"נ בארץ אין בחו"ל לא וכיון דנהוג עלמא כרבי אלעאי בראשית הגז אלמא סבירא להו דילפינן נתינה נתינה ומעתה ה"ה למתנות אבל הדבר קשה דהא כוליה פירקין דהזרוע [משמע] דמתנות נוהגות בחו"ל דהא רבנן בתראי דבבבל קנסי בהו [דף קלג:] [וגבי] אטמא וגלימא ובפרק הבא על יבמתו (דף סג:) נמי אמרינן גבי חברי דאתו לבבל גזרו על שלש בשביל שלש על בשר מפני המתנות אלמא מתנות ראוי לנהוג בהם בכל מקום לפיכך י"ל דנהי דמאן דאית ליה הילכתא כר' אלעאי בראשית הגז פסק נמי דכוותיה במתנות מטעמא דכתבינן אפ"ה ר"נ לא פסיק הלכתא כר' אלעאי אלא נהוג עלמא קאמר וכל היכא דאמרינן נהוג אי אתו לאורויי לא מורינן כדאיתא בפ' בתרא דתענית (דף כו:) הלכך אע"ג דמתנות כי הדדי ניניהו בהדי ראשית הגז אפ"ה אי נהוג נהוג ואי לא נהוג לא מקילינן בהו וי"א עוד דאפילו נהוג כוותיה דמתנות לאו מנהגא הוא דאע"ג דטעמא דר' אלעאי בראשית הגז ובמתנות משום דיליף נתינה נתינה הוא ולדבריו אי אפשר לחלק ביניהם אפ"ה נהוג עלמא כוותיה בראשית הגז ולא מטעמיה אלא משום דאמרינן בגמ' [דף קלו.] גבי פלוגתא דר' אלעאי ורבנן בבהמת השותפין אי מיחייבא בראשית הגז אי לא דטעמא דר' אלעאי דפטר משום דכתיב צאנך ולא של שותפות ולא של עובד כוכבים ואמרינן דלדידיה לא מצריך למעוטי שותפות עובד כוכבים דנפקא ליה מרישיה דקרא דכתיב ראשית דגנך ולא של שותפות עובד כוכבים הילכך גמר צאן דראשית הגז מתרומה לענין שותפות עובד כוכבים ומייתר ליה צאנך למעוטי שותפות ישראל ומש"ה נהוג עלמא בראשית הגז כוותיה משום דבהאי קרא הוקש ראשית הגז לתרומה ולא מטעמא דנתינה נתינה . ולפיכך מתנות שלא הוקשו נוהגות בחולה לארץ דילפותא דנתינה נתינה לית לן . ואין זה נוח לי דבגמ' מוכח דהא לאו היקשא היא כדי שנלמוד ראשית הגז מתרומה למה שלא הוזכר בפסוק זה דהא אמרינן התם ואי בעית אימא שותפות דעובד כוכבים בתרומה דרבנן חיובי מיחייבי ואם איתא דהיקשא גמורה היא הוה להו למפטר שותפות עובד כוכבים בתרומה מהיקשא דראשית הגז דוק ותשכח אלא ודאי משמע דמאי דאמרינן לר' אלעאי לאו בתורת היקשא אלא דקרא הכי משמע והיינו דאמרינן נפקא ליה מרישא דקרא כלומר דאפילו לא כתב רחמנא צאנך כיון דכתב ברישא דגנך דמשמע ולא של שותפות אפילו לא כתב אלא וראשית גז בלחוד משמע דקאי אמאי דלעיל מיניה דהיינו שלך ולא של שותפות ומעתה צריך ליתן טעם למה נהגו כר' אלעאי בראשית הגז ולא במתנות . והר"ז הלוי ז"ל כתב דלאפשר דלא נהוג עלמא במידי דאכילה כר' אלעאי הואיל ונפק מפומיה דרבי יוחנן [דף קלב:] כל האוכל מבהמה שלא הורמו מתנותיה כאילו אוכל טבלים ותרומה טבלא בחו"ל מדרבנן ובהא אפילו ר' אלעאי מודה וגם זה אינו מחוור ואפשר לי לומר שראו דבריו של רבי אלעאי בראשית הגז ולא ראו אותם במתנות משום דראשית הגז מעורב עם חלקו של ישראל דומה לתרומה וראוי ללמוד הימנו בנתינה נתינה משא"כ במתנות שהם מובדלות ועומדות דמש"ה נמי פרכינן עליה דר' אלעאי בגמ' [דף קלו.] אי מה התרומה טובלת אף ראשית הגז טובל ומפרקינן עליך אמר קרא וראשית גז צאנך תתן לו אין לך בו אלא מראשית ואילך ולא פרכינן הכי במתנות דפשיטא לן דמתנות לא דמו לתרומה אע"ג דר' אלעאי מתנות נמי יליף מתרומה בנתינה נתינה ומש"ה אנן נמי כיון דראשית הגז דמי לתרומה טפי ממתנות מסתברא לן טעמיה דרבי אלעאי בראשית הגז דוגמת דאמר רחמנא בתרומה לאגמורי אראשית הגז דדמי ליה כתביה ולא מסתברא לן הכי במתנות דלא דמו לתרומה וכן דעת הרמב"ם ז"ל שהמתנות נוהגות בכל מקום אע"פ שראשית הגז אינו נוהג אלא בארץ : **וכרבי** יהודה בן בתירא בדברי תורה דתניא רבי יהודה בן בתירא אומר אין דברי תורה מקבלין טומאה . לפיכך בעל קרי אינו צריך לטבול : וכר' יאשיה בכלאים דתניא ר' יאשיה אומר אינו חייב עד שיזרע חטה ושעורה וחרצן במפולת יד . טעמיה דר' יאשיה דכיון דכתיב לא תזרע כרמך כלאים בעיא כלאים בר מכרמך ומאי דבעי במפולת יד מדכתיב לא תזרע כרמך כלאים דמשמע שהכרס

עימו

רש"י

הלסון : **גמ'** ובית השחיטה עמה . היינו דתופס בעומק הצואר באלכסון יותר מן הפיקה : לעולם עד הפיקה ולא קשיא . דקרי ליה בית שחיטה ר' חנינא הוא דמכשר שח טה למעלה מבית הבליעה ומתני' דלא קרי ליה בית שחיטה רבנן היא :

הדרן עלך פרק הזרוע

ראשית הגז . כל הגוזז צאנו בין טלאים בין זקנים ואפילו גוזזן מאה פעמים נותן ממנו מתנה לכהן ושיעורו מפרש לקמן : בבקר ובצאן . דכתיב אם שור אם שה : ובמועט . אפילו לא שחט אלא אחת : אלא ברחלים . דגז צאנך כתיב ועזים לאו גז צאן איקרי : **גמ'** מקבלין טומאה . כלומר שטמא מותר לעסוק בתורה ואין צריך טבילה . במפולת יד . שהפילם ביחד :

עין משפט

א מיי' פרק מהל' בכורים סמג עשין קמג טור י"ד סי' שלג :

(דף שח ע"א) דף קלו:

שלטי הגבורים

א כתב הרא"ש לא ידענא למה הביא רב אלפס הלי פיסקא הכא אע"ג דלענין השחיטה הלכה כר' חנינא לענין לחי הלכה כמתני' ועוד דאיכא שנויא אחרינא דמוקי תרוייהו כרבנן ועוד דליכא פלוגתא בלחי דנטילת הלחי שוה בכולה:

המאור הגדול

לא קשיא הא רבנן הא ר' חנינא בן אנטיגנוס כתב עלה הרי"ף ז"ל וקי"ל כר' חנינא בן אנטיגנוס ואין זה המקום ראוי לפסק הוה שהכל שוין במתנות לחי שהיא עד פיקה של גרגרת אלא הא דתניא בברייתא דסבר לה כר' חנינא בן אנטיגנוס במוגרמת קרי לה לפיקה של גרגרת בית השחיטה שהוא מקום שיפוי כובע ותנא דידן סבר לה כרבנן לפיכך לא קרא לה שם בית השחיטה מפני שאין ראוי לשחיטה מטבעת גדולה ולמעלה ובשחיטה הוא דפליגי אבל במתנות כהן כ"ע דעד פיקה של גרגרת היא דהוא שיפוי כובע ומר קרי לה הכי ומר קרי לה הכי משום דאזדי למעמידו דאיפליגי במוגרמת ומסקנא אוקמינהו הא והא כרבנן ומה עמה עמה דבהמה כלומר שלא היה בית השחיטה במתנה ודלא כר' חנינא בן אנטיגנוס מיהו לענין שחיטה ודאי קי"ל כר' חנינא בן אנטיגנוס :
אמר רב נחמן בר יצחק האידנא נהוג עלמא כתלתא סבי וכו' ומדקי"ל כר' אלעאי בראשית הגז ה"ה למתנות דכי הדדי ניהו גמרי נתינה נתינה מתרומה וכן הא דאמרי' בפירקין דלקמן כל היכא דתנן בארץ בחו"ל שלא לצורך בר מראשית הגז ה"ה

מלחמת ה'

ועוד לא קשיא הא רבנן הא ר' חנינא בן אנטיגנוס כתב עלה הרי"ף ז"ל וקי"ל כר' חנינא בן אנטיגנוס ואין זה המקום ראוי לפסק הוא שהכל שוין במתנת לחי שהיא עד פיקה של גרגרת וכו' :
אמר הכותב אבל לשון הגמ' משמע דפליגי דקאמר הא רבנן הא ר' חנינא בן אנטיגנוס הוא דהיינו פיקה אבל הפי' הנראה דפיקה של גרגרת הוא הכובע עצמו וכולהו בכלל לפי שהוא בולט ויוצא כעין פיקה בכוס והוא כמו שאמרו פיקה יוצא מגודלו וכן שנינו בנגעים איזהו זקן מפרק של לחי עד פיקה של גרגרת ואין הזקן מתפשט עד שפוי כובע כלפי הגוף אלא הכובע כולו נקרא פיקה ומתני' עד ולא עד בכלל קתני הלכך ברייתא דקתני בית השחיטה עמה דהיינו גובה של כובע כר' חנינא בן אנטיגנוס דמכיון שהכשיר עד שפוי כובע ולא מכם ולמעלה ש"מ כל הצואר כשר לשחיטה ומשפוי כובע ולמעלה לא צואר הוא אלא לחי מקרי והרי הן לכהן הלכך חותך במקום השחיטה ונותן לכהן וכלפי הגוף לבעלים והיינו בית השחיטה עמה אבל לרבנן מכיון שאין מקום שחיטה מטבעת גדולה ולמעלה ש"מ שאין כל הצואר כשר לשחיטה דהא ודאי מטבעת גדולה ולמעלה ומי צואר הוא אלא מקום השחיטה הלכתא גמירי לה ולדידהו אמר תנא דידן דמשפוי כובע ולמעלה נמי לא לחי מקרי אלא כל פשוט הגרגרת עד סוף הכובע צואר הוא ולפיכך הולך רבינו הגדול ז"ל לפרש כן דסייט שייר במתני' ולפסוק הלכה כר' חנינא : והאל יתן לנו תבונה ויביאנו ציון ברנה . אמן סלה : סליקא להו מלחמת ה' ממסכת חולין

תורה אור

מתני' *וכמה הוא מרובה ב"ש אומרים שתי רחלות שנאמר °יחיה איש עגלת בקר ושתי צאן וב"ה אומרים חמש שנאמר °וחמש צאן עשויות. חמש רחלות גוזזות מנה ומנה ופרס חייבות בראשית הגז דברי רבי דוסא* וחכ"א חמש רחלות גוזזות כל שהן: °**גמ'** *תניא ר' ישמעאל בר' יוסי אומר משום אביו ארבע שנאמר °וארבע צאן תחת השה תניא אמר רבי אלמלי דבריהן דברי תורה ודברי בריבי דברי קבלה דברי בריבי אנו שומעין וכ"ש שדבריהן דברי קבלה ודברי בריבי דברי תורה והאמר מר אין הכרעה שלישית מכרעת *א"ר יוחנן מפי שמועה אמרה מפי חגי זכריה ומלאכי: גוזזות כל שהן. וכמה כל שהן אמר רב מנה ופרס ובלבד שיהו מחומשות ושמואל אמר ששים סלעים ונותן סלע אחד לכהן רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן שש. חמש לכהן ואחת לו עולא אמר ר' אלעזר כל שהן שנינו רב ושמואל אמרי תרוייהו ראשית הגז בששים ואי קשיא לך הא דתנן כמה הוא נותן לו משקל חמש סלעים ביהודה שהן עשר סלעים בגליל מלובן ולא צואי ההוא בישראל שיש לו גיזות הרבה ומבקש ליתנם לכהן עסקינן דאמרי' כל חד וחד לא תבצר ליה מחמש סלעים. ומנה דקאמר רב מנה בן ארבעים סלעים דה"ל מנה ופרס ששים סלעים כדקאמר שמואל ור' יוחנן נמי בששים ס"ל וההיא דקאמר שש חמש לכהן ואחת לו ההיא משום ר' ינאי רביה הלכך הלכתא ראשית הגז בששים דהוה ליה ר' ינאי יחיד אצל רבים וקי"ל דיחיד ורבים הלכה כרבים וחזינן קמאי כגון בעל הלכות ומר רב חפץ גאון דפסקו הלכה כמתניתין דקתני חמש רחלות שנאמר °וחמש צאן עשויות וכפשטא

רש"י

מתני' ושתי צאן. אלמא לא איקרו צאן בפחות משנים וגבי גז צאן כתיב: מנה ופרס. שגוז מכל אחד מנה והאי ובציר מהכי לא חשיבי שוי גז שזו פחותה שבגיזות: כל שהן. מפרש בגמ': **גמ'** ודברי בריבי. רבי יוסי קרי בריבי לפי שגדול בדורו היה דנימוקו עמו: דברי בריבי שומעין. ס"ד דהוי מכריע לא חמש כב"ה ולא שתים כב"ש: דברי תורה. תורת משה קרויה תורה ושל נביאים קרוי דברי קבלה: אין הכרעה שלישית. כששנים חולקין זה אומר כך וזה אומר כך והשלישי אומר כאחד מהן הכריע המשקל כאחד או חציו כזה וחציו כזה לא הוי הכרע אם לא שנינו ראשונים סברת השלישי: מנה ופרס. החמשה כולן גוזז מהן רק מנה ופרס: שיהו מחומשין. לכל אחת משקל י"ב סלעים*: כל שהן שנינו. כלומר אפילו אין כולן גוזזות אלא סלע אחד: ראשית הגז בס'. כלומר אחד מס' נותן לכהן בין גוזז הרבה בין גוזז מעט: צואי. שלא התלבן ועדיין בלכלוכו הוא: בישראל שיש לו גיזות הרבה. דחלק ס' שבה יש כדי לחלק לכהנים הרבה ומבקש ליתנם לכהנים הרבה: כל חד וחד. כל כהן וכהן לא תבצר ליה מחמש סלעים דהואיל ויש שם כדי ליתנו בעינן כדי נתינה ראויה דהיינו ה' סלעים דהן ראוין לאבנט כדמפרש בגמרא והיכא דגוזז נמי גיזות מעט סגי באחת מס': מנה בן ארבעים. שיש מנה שהוא כל כך גדול כדאמרינן בגמ' בברייתא: משום ר' ינאי. אמר

עלמו דהיינו התרגן זורע עם הכלאים דאי לא לכתוב כרמך לא תזרע כלאים ורבנן לא דרשי הכי אלא ס"ל דכלאים בהדי כרמך קאמר ואע"פ שהכרם נטוע כבר ומיהו בכלאי זרעים אפילו ר' יאשיה מודה דבשני מינין מיחייב דבכרם הוא דבעינן כלאים בר מכרמך משום דלא מיקרי כרם אלא כדאית ביה גפנים או חרצן אבל זרעים אט"ג דכתיב שדך לא תזרע כלאים אפילו בור נקרא שדה ואמר רחמנא לא תזרע כלאים דהיינו שני מינים וא"ת וכיון דר' יאשיה לא מחייב משום כלאי הכרם עד דאיכא כלאי זרעים לאו דכלאי הכרם למה לי תיפוק ליה משום כלאי זרעים. שאלה זו כבר נשאלה בירושלמי דגרסינן התם [כלאים פ"ח הלכה א] על דעתיה דרבי יאשיה כתיב שדך לא תזרע כלאים לאיזה דבר נאמר כרמך לא תזרע כלאים רבנן אמרי להתראה שאם התרו בו משום שדך לוקה ומשום כרמך לוקה ומינה נמי שאם התרו בו משום שניהם לוקה שתים. ומיהו אע"ג דבעי ר' יאשיה במפולת יד ה"מ לענין מלקות אבל לענין איסור הפירות מודה שאע"פ שלא זרען בבת אחת כל היכא דאיכא תרי מינין בר מכרם נאסרין הפירות דהא קי"ל [פסחים דף כה.] דזורע מעיקרו בהשרשה זרוע ובא בתוספתא. ובמקומות הרבה שנינו עליך נקוב לענין קדוש הכרם כדתנן [סוף פ"ז דכלאים] המעביר עליך נקוב בכרם הרי זה קדש ולא מסתברא לאוקמינהו כולהו דלא כרבי יאשיה הילכך משכחת להו לרבי יאשיה בעליך של שני מינין ולרבנן במין אחד אבל הרמב"ם ז"ל כתב דלענין איסור הפירות אפילו לרבי יאשיה בחד מינא סגי ולא נהירא מדאמרינן בסוף פ"ק דקדושין (דף לט.) חזיוה לההוא גברא דהוה זרע חיטי ביני גופני אמרו ליה ליתי מר וליסמתיה אמר להו לא נהריתו לא קי"ל כר' יאשיה דאמר עד שיזרע חטה ושעורה וחרצן במפולת יד. ומדלא אסר ליה הפירות ש"מ דאין נאסרין אלא בשני מינין וא"ת והיכי איכא בחטה ושעורה וחרצן משום כלאים דאורייתא והא אמרינן בפרק הקומץ זוטא (דף טו:) מעשה באחד שזרע כרמו של חברו סמדר ובא מעשה לפני חכמים ואסרו את הזרעים והתירו את הגפנים ופרשינן התם משום דקנבוס ולוף אסרה תורה שאר זרעים מדרבנן הוא דאסירי להך דעבד איסורא קנסו רבנן האי דלא עבד איסורא לא קנסו רבנן י"ל דכי אמרינן התם קנבוס ולוף אסרה תורה [לאו] לאפוקי חטה ושעורה דכל חמשת המינין ודאי כלאים הנמה"ת אלא לאפוקי שאר זרעוני גנה שאין נאכלין דומיא דקנבוס ולוף שאינו כלאים בכרם כדתניא בתוספתא האירוס והקיסוס ושושנת המלך מין זרעים ואינן כלאים בכרם אלא דקנבוס ולוף לפי שגדלים הרבה ואיכא ערבוביא ועושין אשכולות כגפנים אסורין משום כלאי הכרם ומסקי' בפ"ק דקדושין (דף לז.) דכלאי הכרם נוהגין אפילו בחו"ל: **גרסי'** בגמ' [דף קלז.] תנא דבי ר' ישמעאל כבשים שאמרו קשה פטורין מראשית הגז שנאמר ומגז כבשי יתחמם. כלומר שכיון שאינו ראוי ללבישה פטור מראשית הגז דלא מקרי גז אלא דבר חמוס שאין מתנה זו לכהן אלא כדי ללבוש ממנה: וגרסינן תו בגמ' [שם] תני חדא הגוזז את העזים ושוטף את הרחלים פטור. פי' גוזז את העזים פטור לפי שלא דבר הכתוב אלא ברחלים שהוא דבר הראוי לשירות כמו שכתבתי במשנתנו ושוטף את (העזים) [הרחלים] ג"כ במים בנהר ליפותן והאמר כתלש מהן פטור דלאו גיזה היא ותניא אידך השוטף את הרחלים חייב ומפרקינן לא קשיא הא רבנן הא ר' יוסי דתניא לקט קלירך ולא לקט קטוף שר' יוסי אומר אין לקט אלא הבא מחמת קליר הילכך ר' יוסי דדייק לישנא דקרא ואמר שהלוקט בידו שבולי קמתו אין הנושר לקט. שוטף את הרחלים נמי לא גז מיקרי ולרבנן דפליגי עליה ולא דייקי לישנא דקרא בשוטף את הרחלים נמי מחייבי ושקלו וטרו אמוראי בתראי עליה דר' יוסי בגמ' ומש"ה משמע דנקיטינן כותיה וכן פסקה הר"ם במז"ל להא דרבי יוסי דאמר לקט קלירך ולא לקט קטוף בפ"ב מהלכות מתנות עניים אבל גבי ראשית הגז לא כתב דשוטף את הרחלים פטור אבל כתב בפ"י מהל' בכורים התולש למר רחלו בידו ולא גוזו חייב בראשית הגז ולא ידעתי למה אי משום דאמרינן בגמרא כי בעיא לחויבי נולה של עזים אע"פ שהיא נלקחת דרך תלישה דמודה ר' יוסי במידי דאורחיה הני מילי בנולה של עזים שדרכה בכך אבל בצמר של רחלים מנין לו ול"ע: **מתני'** וכמה הוא מרובה ב"ש אומרים שתי רחלות שנאמר ביום ההוא יחיה איש עגלת בקר ושתי צאן. אלמא שתים מיקרי צאן וכתיב גז צאנך: שנאמר וחמש צאן עשויות. מפרשינן בגמ' [שם] מאי עשויות שמעשות את בעליהן ואומרות לו קום עשה מצוה חדשה מאי ניהו ראשית הגז דאי בבכורה ומתנות אפי' חדא נמי מיחייב: מנה ופרס. כל אחת מנה והאי ובציר מהכי לא חשיב גז שזו פחותה שבגיזות: כל שהן. בגמ' מפרש כמה כל שהן: **גמ'** שנאמר וארבע צאן תחת השה אלמא ארבע מיקרי בלשון תורה צאן: ודברי בריבי. לר' יוסי קרי בריבי שהיה גדול בדורו דקי"ל דר' יוסי נמוקו עמו: אנו דברי בריבי שומעים. קס"ד מפני שהוא מכריע ביניהן לא חמש כב"ה ולא שתים כב"ש: תורת משה קרויה תורה לפי שנתנה חק לדורות ושל נביאים לא קרי אלא קבלה שקבלו מרוח הקדש כל נבואה ונבואה לפי צורך השעה והדור והמעשה: אין הכרעה שלישית מכרעת. כי אמרינן הלכה כדברי המכריע ה"מ בזמן ששנים חולקים ואחד מכריע כאחד מהם שנמצאו שנים ואחד והלכה כרבים אבל בזמן שאומר דבר חדש אע"פ שהוא דבר ממוצע אין זה מכריע אלא דעת שלישית היא וכתב רש"י ז"ל אין הכרעה שלישית מכרעת שזה אומר כך וזה אומר כך וזה אומר דעת שלישית אפי' אמצעית היא ביניהן אין זה הכרע כגון חבית של תרומה שנתגלית ב"ה אומרים תשפך *הכל פירוש הכל מיד וב"ש אומרים תעשה זילוף א"ר ישמעאל בר' יוסי אני אכריע בשדה תשפך הכל בבית תעשה זילוף אמרו לו אין הכרעה שלישית מכרעת [והאיך] הוא הכרעה כגון ההיא דקולי מטלניות דבמה מדליקין (דף כט.) רא"א בין מן המוכן בין שלא מן המוכן טמא ר' *ישמעאל אומר בין מן המוכן בין שלא מן המוכן טהור ר"ע אומר מן המוכן טמא שלא מן המוכן טהור וא"ר יוחנן עלה כל מקום שאתה מוצא שנים חולקים ואחד מכריע הלכה כדברי המכריע אלמא כה"ג קרי הכרעה היכא דגלי כל חד דעתיה דשייך לאפלוגי בין מוכן לשאינו מוכן ואפ"ה לא מפלגי ואתא ר"ע ונתן חילוק בדבר הוי הכרעה שהכריע במוכן כר"א ונמצאו שנים מטמאין במוכן ור' יהושע יחיד ומטהר בשאינו מוכן הכריע כר' יהושע והוי השנים מטהרים בשאינו מוכן. אבל גבי חבית לא גלו ב"ש וב"ה דעתייהו אם יש חילוק בין בית לשדה או לא שאילו אמרו ב"ש בין בבית בין בשדה תשפך הכל וב"ה בין בבית בין בשדה תעשה זילוף ובא שלישי וחלק בין בית לשדה התם הוא דהוי הכרעה דקאמר בשדה כב"ש וכב"ה בבית והוי להו בבית תרי ובשדה תרי אבל השתא דלא גלו ב"ש וב"ה דעתייהו דאיכא לאיפלוגי בין שדה לבית דהא סתמא קאמרי ב"ש תשפך הכל וב"ה תעשה זילוף ואתא איהו ואמר בשדה תשפך הכל ובבית תעשה זילוף אין זה הכרע לדבריהן אלא דעת שלישית: **אמר** רבי יוחנן מפי השמועה אמרה. ר' יוסי [הילכך] הילכתא כותיה. ונראה [מדברי] הרב אלפסי ז"ל דקי"ל כרבי יוסי אבל הרמב"ם ז"ל פסק בפ"י מהלכות בכורים כמתני' דתנן חמש רחלות וכבר הזכיר דעת זה הרי"ף ז"ל בסמוך: גוזזות כל שהן וכמה כל שהן אמר רב מנה ופרס. מוקמינן לה בסמוך במנה בן ארבעים סלעים דמנה וחצי הוו ששים סלעים כדשמואל: ובלבד שיהו מחומשות. שלא תהא כל אחת מחמשתן פחות מי"ב סלעים שאם היתה גיזת אחת מהן פחות מכן אע"פ שחמשתן גוזזות ששים סלעים או יותר פטורות מראשית הגז והאי ובלבד שיהו מחומשות אתי אליבא דמאן דבעי ה' לאן ולר' יוסי דאמר ד' בעי שיהו מרובעות רביעית הגז לכל אחד מהן ולא פחות ממנו: ס' סלעים. לא מיחייב בראשית הגז אא"כ יש לו משקל ס' סלעים גז ומאותן ס' סלעים נותן סלע ממנו לכהן: ואי קשיא לך הא דתנן כמה הוא נותן לו. מתני' היא בפירקין: משקל ה' סלעים ביהודה שהם עשר בגליל. מסמכינן ליה בגמרא [דף קלח.] מדכתיב [דברים יח] לעמוד לשרת דבר הראוי לשרת ומאי ניהו אבנט שבמשקל זה יש בו האמר הצריך לאבנט של כהן: מלובן ולא צואי. צואי שלא נתלבן ועדיין בלכלוכו ואמרינן בגמרא לא שילבננו ויתנהו לו אלא כל שילבננו כהן ויעמוד על ה' סלעים: ההוא בישראל שיש לו גיזות הרבה. ולאו ארישא קאי אלא מילתא באפי נפשה היא בישראל שיש לו גיזות הרבה ומבקש לחלוק חלק ששים שבהם לכהנים הרבה דאמרינן ליה כל חד וחד לא תבצר ליה מה' סלעים דהואיל ויש ליתן שיעור ראוי בעינן כדי נתינה ראויה לאבנט ומיהו היכא דגוזזות מעט נמי סגי ליה בסלע אם הוא אחד מס': וחזינן קמאי כגון בעלי הלכות דפסקי הלכתא כמתני' דקתני ה' רחלות. כלומר לאפוקי מדר' ישמעאל

המאור הגדול

וה"ה למתנות דכי הדדי נינהו ומכאן לא נהגו העם בדורותינו להפריש מתנות בחו"ל ורבנן דאכלי בשביל נשותיהן בחו"ל מדת חסידות היתה למפרישים וכן אביי דשקיל מתנתא ורבא דזכי ליה שמעיה הכל מדת חסידות וכ"כ ה"ר שלמה ז"ל ויש מחסידי הדורות מחמירין על עצמם להפריש אף בחו"ל וסומכין לומר דלא נהוג עלמא במידי דאכילה כר' אלעאי הואיל תפק מפומית דר' יוחנן כל האוכל מבהמת שלא הורמו מתנותיה כאילו אוכל טבלים ותרומה טבלא בחו"ל מדרבנן ובהא אפי' ר' אלעאי מודה ומטבחי ההוצל דקמו בשמתא דרב חסדא והוצל מחוצה לארץ הוא ומדרב ענן קנים אטמא ורב נחמן קנים גלימא נראה שנהגו להפריש מתנות בחוצה לארץ דלא כר' אלעאי שאם היה מנהג כר' אלעאי לא היו קונסין ומשמתין והמחמיר על עצמו גורם ברכה לעצמו:

קלז.

[דף שח ע"ב]

לבון רש"י לכל א' ז' סלעים ואני שהמנה כ"ה סלעים

בגמ' איתא ר' דוסא בן ירכינס (נ"א)

[בגמרא כגירסא הנ"ל]

כר' יוסי שאמר משום אביו אברע: וכפשטא דמתני' דקתני כמה הוא נותן לו משקל ה' סלעים ביהודה. פי' לאפוקי ממאי דאוקימנא לה אליבא דרב ושמואל בישראל שיש לו גיזות הרבה: מתני' לא הספיק ליתנו עד שלבעו ישראל זה פטור. דקנייה בשינוי והוה ליה כמזיק מתנות כהונה או שאכלן דאמר רב חסדא בפ' הזרוע דפטור מלשלם ואע"ג דלא אמרינן שינוי קונה אלא לענין שאינו מחזיר לו גוף הגזלה אבל מ"מ צריך להחזיר לו דמים אפ"ה מהני שינוי לפטרו לגמרי אף מדמי למר דכיון שפקעה מלותו ליכא חיובא דממונא גביה והוה ליה ממון שאין לו תובעין וכמו שכתבתי למעלה [ריש פ"ו] וכ"ת א"כ מאי קמ"ל רב חסדא מתני' היא [תוס' דף קלז: ד"ה עד כו'] איכא למימר אי ממתני' הוה אמינא כגון שגזז אחת אחת ולבעו ולומר דאין מצטרפין לאתר צביעה קמ"ל רב חסדא: ליבנו ולא לבעו חייב. שאין זה שינוי דאכתי בעיניה הוא:

הלוקח גז צאנו של עובד כוכבים. במחובר פטור דגז צאנך כתיב והאי צאן לאו דידיה הוא וצאן דידיה קפיד רחמנא ולא אגיזין דידיה וגרסי' עלה בגמ' [דף קלח.] איתמר גזז ומכר ראשונה ראשונה כלומר שהיה מוכר את הרחל לאחר גיזתה מיד קודם שנצרף ה' גיזין רב חסדא אמר חייב ר' נתן ברבי הושעיא אמר פטור בעידנא דמלי שיעורא בעיא צאנך וליכא כלומר מפני שבאותה שעה שהוא מתחייב ע"י גיזת החמישית בד' ראשונות אותן ד' גיזין אינו מצאן שלו ורמינא עליה דרב נתן ממתניתין דתנן הלוקח גז צאנו של עובד כוכבים פטור מראשית הגז כלומר אפילו לקחה עד שלא נגזזה פטור הלוקח מראשית הגז דהא לאו צאנו הוא ודייקינן מינה הא צאנו לגזוז שמכר לו גז הצאן והקנה לו הגוף עד שעה שגזזו חייב דצאנך קרינא ביה ואמאי הא כל חדא וחדא בתר גיזה נפקא ליה מרשותיה וקתני חייב אלמא בתר שעת גיזה דכל חדא אזלינן וקשיא לרב נתן בר הושעיא דאמר פטור ותרגמא רב חסדא אליבא דרב נתן בר הושעיא כגון שהקנן לו כל ל' יום כלומר שיהיו כל הגופים קנויין לו עד תשלום כל הגיזים וכל ל' יום לאו דוקא. זו היא שיטת רש"י ז"ל. אבל הרמב"ם ז"ל כתב בפרק י' מהלכות בכורים דלוקח גז צאנו של עובד כוכבים דפטור היינו שלקחן אחר שגזזן העובד כוכבים. ולאנו לגזוז דאמרינן חייב היינו כשלקח הצאן לגוזזן ובהך פלוגתא דרב חסדא ורב הושעיא יש לו שיטה אחרת ולא נתחוורו לי דבריו. ולענין הלכה בפלוגתייהו דרב חסדא ורב נתן בר הושעיא מסתברא דקי"ל כרב חסדא דאמר חייב דפשטא דמתניתין כוותיה דייקא ואף על גב דתרגומא רב חסדא אליבא דרב נתן בר הושעיא בשהקנן כל שלשים שנויא הוא ולא סמכינן עליה וכ"כ הר"ז הלוי ז"ל בספר הבאה ומיהו במאי דדייקינא הא צאנו לגזוז חייב מסתברא לי דלא קי"ל הכי וכמו שאכתוב בסמוך בס"ד: **לקח** גז צאנו של חברו אם שייר המוכר המוכר חייב. מפרשינן בגמ' משום דמסתמא מתנתא דכהן לא מזבין איניש ומש"ה כל ששייר המוכר מסתמא אמרי' מתנתו דכהן גביה ואם לאו הלוקח חייב דה"ל מוכר מתנתא דכהן לא זבנית לך. ותנן [בדף קלה.] מי שהיה לו ב' מינין שחופות ולבנות מכר לו שחופות אבל לא לבנות זכרים אבל לא נקבות זה נותן לעצמו וזה נותן לעצמו והך מתני' מפרשא לר' אלעאי בחד גוונא ולרבנן בחד גוונא משום דבגמ' [דף קלו.] רמי עליה דר' אלעאי דאמר ראשית הגז אינו נוהג אלא בארץ משום דיליף נתינה נתינה מתרומה אי מה תרומה ממין על שאינו מינו לא אף ראשית הגז ממין על שאינו מינו לא [אין] דהא תנן היו לו שני מינין שחופות ולבנות מכר לו שחופות אבל לא לבנות זה נותן לעצמו וזה נותן לעצמו אלא מעתה סיפא דקתני זכרים אבל לא נקבות זה נותן לעצמו וזה נותן לעצמו משום דתרי מיני נינהו אלא עלה טובה קמ"ל דליתיב ליה מהאי דרכיך ומהאי דאשון הכא נמי עלה טובה קמ"ל דליתיב ליה מתרווייהו הא אוקימנא למתני' דלא כרבי אלעאי. הרי אתה רואה מפורש דלר' אלעאי כי אמרינן בשחופות ולבנות דנותן זה לעצמו וזה לעצמו מדינא הוא דלדידיה בראשית הגז אין נוטלין ממין על שאינו מינו ולפיכך כל שמכר שחופות אע"ג ששייר לבנות לא הוי שיורא גבי מוכר ומש"ה זה נותן לעצמו וזה נותן לעצמו מדינא ומיהו בזכרים ונקבות כיון דודאי חד מינא נינהו כי קתני זה נותן לעצמו וזה נותן לעצמו משום עלה טובה בלחוד הוא. דמדינא מוכר חייב כיון דאיכא שיורא גביה אלא שהשיאוהו חכמים עלה טובה שיקנה מן הלוקח מגז של זכרים כשיעור המגיע לזכרים משום דזכרים אשון ודנקבות רכיך ולרבנן דפליגי עליה דרבי אלעאי וסבירא להו דמתנות נוהגות בחו"ל ולא גמרי נתינה נתינה מתרומה סבירא להו נמי דנוטלין ממין על שאינו מינו בראשית הגז ומעתה כולה מתני' לדידהו משום עלה טובה בלחוד היא שמתוך שגיזות הלבנות טובה משל שחופות השיאוהו עלה שיקנה מן הלוקח לשיעור השחופות ויתן לכהן. והרב אלפסי ז"ל שהשמיט משנה זו משמע דס"ל דכולה מתני' משום עלה טובה היא ובודאי דהכי הוא דהא אוקימנא בגמ' למתני' דלא כר' אלעאי אבל מ"מ כ"ל דכיון דנהוג עלמא כר' אלעאי בראשית הגז אלמא סבירא לן דגמרינן בה נתינה נתינה מתרומה ומעתה בשחופות ולבנות זה נותן לעצמו וזה נותן לעצמו מדינא דהא ליכא שיורא גבי מוכר. והרמב"ם ז"ל כתב בפ"י מהל' בכורים היו שני מיני גיזה כגון גיזה לבנה וגיזה שחופה או גיזת זכרים וגיזת נקבות ומכר מין מזה והניח מין אחר זה נותן לעצמו על מה שלקח וזה נותן לעצמו על מה שמכר ע"כ. ואין דברים הללו מכוונים אלא דבזכרים ובנקבות ודאי ליכא אלא עלה טובה וכן אני אומר דכיון דנהוג עלמא כר' אלעאי בראשית הגז אפילו לוקח צאנו של עובד כוכבים לגזוז פטור דבגמרא פרכינן עליה דרבי אלעאי אי מה תרומה גדל בחיוב חייב גדל בפטור פטור וכ"ת הכי נמי והא תנן הלוקח גז צאן עובד כוכבים פטור מראשית הגז הא צאנו לגזוז חייב כלומר ולרבי אלעאי אמאי והרי גדל הגז בפטור ומסקינן דמתניתין דלא כרבי אלעאי משמע מ"מ דלרבי אלעאי אפילו צאנו לגזוז פטור וכן נמי משמע דבראשית הגז אין נוטלין מחדש על הישן דבגמרא אמרינן אי מה תרומה מחדש על הישן לא אף ראשית הגז מחדש על הישן לא. ומסקינן דלרבי אלעאי הכי נמי אלא דלרבנן דלא ילפי נתינה נוטלין מן החדש על הישן [ומעתה מה

גי' ר"מ

רא"ה הרמב"ם ז"ל שכתב בפרק הנזכר דלאנו לגזוז חייב ומפרים מהחדש על הישן] וממין על שאינו מינו שמא תאמר אע"ג דנהוג עלמא כר' אלעאי בראשית הגז ה"מ דוקא לענין שאין נוהגות אלא בארץ אבל במילי אחריני אע"ג דתלו בהדי הדדי כרבנן נקטינן משום דאמרינן בפרק בתרא דתענית [דף כו:] דהיכא דאמרינן נהגו אורויי לא מורינן מעתה לא היה להרב ז"ל לכתוב שאין ראשית הגז נוהג אלא בארץ ולפיכך מה שנ"ל בזה יותר נכון הוא דכיון דנהוג עלמא כותיה במתנות לא מקילינן במידי דאזל ביה רבי אלעאי לפום סבריה לחומרא דתרי קולי לא עבדינן ולפיכך אין נוטלין ממין על שאינו מינו ולא מן החדש על הישן ומיהו בלאנו לגזוז אפשר דמחמירין כרבנן דחייב אע"פ שהיה אפשר להקל ולומר דכיון דמני לה בהדי הסיא דרבי יאשיה דאמר אינו חייב עד שיזרע חטה ושעורה וחרצן במפולת יד דקי"ל הכי כדמוכח בפ"ק דקדושין [דף לט.] דבראשית הגז נמי כרבי אלעאי נקיטינן בין לקולא ובין לחומרא:

הדרן עלך ראשית הגז

שילוח הקן נוהג בארץ ובחו"ל. משום דאיצטריך למתני בחולין אבל לא במוקדשין תנא בארץ ובחוצה לארץ בפני הבית ושלא בפני הבית אע"ג דלא הוה צריך למתנייהו דהא שילוח [הקן] לאו חובת קרקע הוא: אבל לא במוקדשין. מוקמינן לה בגמרא [דף קלט.] שהקדיש עופות שברשותו ואח"כ מרדו וקננו חוץ מרשותו דבחולין כה"ג חייב דכיון דמרדו נפקי מרשותיה ולא מיקרי מזומן ואפ"ה במוקדשין פטור משום דכתיב שלח תשלח מי שאתה מצווה לשלחו יצא זה שאין אתה מצווה לשלחו אלא להביאו ליד גזבר דאע"ג דמרדו לא פקעי קדושתייהו אפי' אינן אלא קדשי בדק הבית שאין בהן אלא קדושת דמים ויהבינן טעמא בגמרא משום דכל היכא דאיתיה בי גזא דרחמנא איתיה דכתיב [תהלים כד] לה' הארץ ומלואה. וכתבו בתוספות דמהא שמעינן דאווזין ותרנגולין של חולין שמרדו בבעליהן והלכו להם הוו הפקר והמחזיק בהן זכה דהא הכא אי לאו טעמא דכל היכא דאיתיה בי גזא דרחמנא איתיה הוו פקעי מקדושתייהו ורב נמי אמר בגמרא דדוקא קדשי מזבח דקדשי קדושת הגוף לא פקעה קדושתייהו [אבל קדשי בדק הבית דקדושת דמים נינהו כיון דמרדו פקעה קדושתייהו] ואף על גב דלא קי"ל כרב היינו דוקא לגבי הקדש משום דכל היכא דאיתיה בי גזא דרחמנא איתיה אבל מרשות בעלים מיהא משמע דנפיק דה"ל [ב"ק דף קטז:] כספינה שטבעה בים ודומה לגייס ולסטים ולזוטו כאילו נאבד מן העולם... כשירא שעמד עליה גיים וטרפה דכל היכא דאין הבעלים יכולין להציל יכול לומר מהפקרא קא זכינא הכא נמי כיון שמרדו ואי אפשר לבעלים להחזירן יצאו מרשותן וכל הקודם בהן זכה בהם: **ובגמרא** [חולין דף קלט.] נמי אמרינן דעוף שהרג את הנפש פטור מלשלח משום דבעי לאיתוייה לבי דינא ולקיומי ביה ובערת הרע מקרבך לפי שמטה על כל הפוגע בחייבי מיתה להביאן לב"ד כדי לבער רשעים מישראל ומכאן אתה דן לכיוצא בזה:

חומר בכיסוי הדם וכו' ושלוח הקן אינו נוהג אלא בשאינו מזומן. מוכחינן לה בגמרא מדכתיב כי יקרא קן צפור לפניך פרט למזומן:

שקמו

גמרא

נר מצוה

וכפשטא דמתני' דקתני וכמה הוא נותן לו משקל חמש סלעים ביהודה וכו' ואתיא כר' יוחנן משום רביה: *מתני' לא הספיק ליתנו לו עד שצבעו פטור ליבנו ולא צבעו חייב הלוקח גז צאנו של עובד כוכבים פטור מראשית הגז °לקח גז צאנו של חבירו אם שייר המוכר המוכר חייב ואם לאו הלוקח חייב:

הדרן עלך ראשית הגז

ד' קלח: תענה

*שילוח *הקן נוהג בארץ ובחוצה לארץ בפני הבית ושלא בפני הבית בחולין אבל לא במוקדשים חומר בכיסוי הדם משילוח הקן שכיסוי הדם נוהג בחיה ובעוף במזומן ובשאינו מזומן ושילוח הקן אינו נוהג אלא בעוף ואינו נוהג אלא בשאינו מזומן ואיזהו שאינו מזומן כגון

רש"י

אמר וליה לא ס"ל: כר' יוחנן משום רביה. רבי ינאי: מתני' לא הספיק ליתנו לכהן עד שלבעו ישראל פטור. דקנייה בשינוי והו"ל כמזיק מתנות כהונה או שאכלן: ליבנו ולא לבעו. אין זה שינוי ואכתי בעיניה הוא: הלוקח גז צאנו של עובד כוכבים. במחובר פטור דגז צאנך כתיב והאי צאן לאו דידיה הוא וצאן דידיה קפיד קרא ולא אגיזין דידיה: שייר המוכר [המוכר] חייב. וטעמא משום דאין אדם רשאי להפקיע ממונו מידי מלות וכי מזבין לא מזבין מתנות הכהן לכך כי משייר מידי איכא למימר מדלא פי' מוכר ללוקח חוץ מן מתנותיו דכהן ודאי הכל מכר ושייר אלנו מתנות הכהן וא"ל לוקח למוכר מתנות דכהן גבך היא. וכי לא שייר חייב הלוקח ולאו משום דחיוב מלות עליה דלאו צאנך הוא אלא משום דזה לא מכר חלקו של כהן כי אם השיור לכך נותן לכהן חלקו דמתנות הכהן לא מזבין איניש:

הדרן עלך ראשית הגז

שלוח הקן: אבל לא במוקדשין. וטעמא משום דשנה הכתוב בלשון שלח השלח לומר מי שראוי להשתלח יצא קן של הקדש שאתה צריך להביא לגזבר משום דלא אמרה תורה שלח לתקלה ובגמ' פריך היכי משכחת קן הקדש אי אקדישה בביתו תיפוק ליה דפטור דכתיב כי יקרא פרט למזומן ואי חזא קן ואקדשיה לא קדים דכת' ואיש כי יקדיש ביתו מה ביתו ברשותו אף כל ברשותו ומשני כגון דאקדיש תרנגולתא ואח"כ מרדה ומתחלה היתה של המקדים ועתה מצאה זה כשנעשית פרה: כשאינו מזומן.

דכתיב

דף קלח. · [דף יש: ע"א]

[דף קלח ע"א] תרנגולת שמרדה חייבת בשילוח מדכתיב לפניך להביא שיהיו לפניך ומרדו:

[דף קם ע"ב] וקורא נקבה הכל מודים מחייבת בשילוח אף על פי שרובצת על ביצי אחרים ויתה על גבי תסיל ותסיל על גבי יונה ריעא ולא איפשיטא ולהוסיא נקיטינן ואם היתה יושבת על עבי רובדי אילן רואין כל שאילו תשמם ונופלת עליהן חייב לשלח ואם לאו פטור היתה יושבת ביניהן פטור מלשלח היתה מעופפת וכנפיה נוגעות בקן מן הצד פטור מלשלח ואסור לזכות בביצים כל זמן שהאם רובצת עליהן וכל היכא דאיהו לא מצי לזכי חצירו נמי לא זכיא ליה ולא מהניא להו קנין סודר דלא מצי מקני מאי דלא קני ליה לא הוכר בזה בהלכות כלום:

הדרן עלך פרק שילוח הקן וסליקא לה מסכת חולין

א מיי' פרק י מהל' ביכורים סמג עשין סד טור י"ד סי' רנג

שקננו בפרדס. שמרדו ויצאו מן הבית ואינן חוזרות לבית ונעשו מדבריות ופרדס נמי מזומן הוא שיכולין לברוח משם: קננו בתוך הבית. שלא מרדו וכן יוני הרדסיאות שדרכן ליגדל עם בני אדם בבתים פטור דמזומן נינהו ויוני הרדסיאות מיקרו על שם הורדוס המלך שהיה דרכו לגדלם: גמ' לפי שנאמר שלח תשלח. שני פעמים שומע אני שמצוה לחזור אחר מצות שלוח ת"ל כי יקרא במאורע דבר הכתוב לכשיקרא: קן קן מ"מ. אפילו אין שם אלא אפרוח אחד או ביצה אחת כדתנן במתניתין: צפור טהורה ולא טמאה. מפרשינן בגמרא דעוף משמע בין טמא בין טהור אבל צפור לא אשכחן בטמאה אלא בטהורה: לפניך. משמע ברשות היחיד כמו בפרדס ובשדה שאינה משתמרת דלא קניא ליה חצרו דלאו מזומן הוא: מה דרך שאין קנוין בידך. שאינו מזומן לך: יוני שובך. יוני מדבר שקננו בשובך ובשלהי פרקין [דף קמא:] פרכינן כיון דחצרו של אדם קונה לו שלא מדעתו הביצים הם שלו ומזומן הוא ומשנינן דהא אמר רב יהודה אסור לזכות בביצים כל זמן שהאם רובצת עליהם וכיון דאיהו לא מצי זכי חצרו נמי לא זכי ליה וחייב בשלוח ומיהו אי טריף אקן עד שהוגבהה האם קניא ליה חצרו לביצים והוי מזומן ופטור וכי קאמרינן דיוני שובך חייבין בשלוח היינו כגון שלא הוגבהה האם מעל הבנים כלל משהטילה הביצים דבכה"ג לא קניא ליה חצרו: ולפורים שקננו בטפיחים. קדרות שנותנין בחומה: שקננו בפרדס. שמרדו דהשתא אין קנוין בידך: שהיו לפניך ומרדו. שהיו שלו ומרדו ולא אמרינן דליפטרו משום דמעיקרא הוו מזומן: מנא קן בים. ששטף הים את האילן וקן בראשו חייב לשלח דים נמי איקרי דרך ואמרי' נמי בגמ' [דף קלט:] שאם מצא קן בראשו של אדם חייב לשלח שנא' ואדמה על ראשו אלמא אע"פ שהיא בראשו לא איסתפי שמה הילך על הארץ קריגא ביה: מתני' עוף טמא פטור מלשלח. מוכחינן לה בגמ' [דף קמ.] מדכתיב כי יקרא קן צפור ולא אשכחן טמא דאיקרי צפור: עוף טמא רובץ על ביצי עוף טהור. אע"ג דמינא דביצים בר שלוח הוא אפ"ה פטור דקן צפור בעינן שתהא האם שהיא מקננת צפור טהורה: וטהור רובץ על ביצי עוף טמא נמי פטור. דאע"ג דקן צפור הוא אפ"ה נפקא לן פטוריה בגמ' מדכתיב תקח לך ולא לכלביך ומיניה נמי דרשינן בגמ' דאפרוחים טרפות פטור מלשלח: קורא זכר. עוף טהור הוא ודרכו לרבוץ על ביצים אחרים: ר' אליעזר מחייב. יליף לה בגמ' [דף קמ:] מדגירה דגירה כתיב הכא קורא דגר וכתיב התם ובקעה ודגרה מה התם דגירה מעליא דבמינה משתעי אף ה"נ דגירה מעליא ולהכי נקט זכר משום דקורא נקבה אפילו רבנן מודו ואע"פ שאין הבנים שלה כיון שדרכה לרבוץ על ביצים אחרים ומיהו בעוף אחר טהור שאין דרכו לרבוץ אלא על ביצי מינו שקנן על ביצים של מין אחר בעיא ולא איפשיטא בגמ' כמו שאכתוב בסמוך בס"ד: וגרסי' בגמרא [דף קמ.] אם טרפה חייב לשלח אפרוחים טרפות פטור מלשלח. פירוש מדכתיב תקח לך ולא לכלביך ובעי רב הושעיא [שם ע"ב] עלה הושיט ידו לקן ושחט מיעוט סימנין מהו כלומר ששחט תחת האם מיעוט סימנין של אפרוחים מי מיחייב לשלח את האם או לא כיון דאי שביק להו מיטרפו בעינן תקח לך ולא לכלביך הילכך כל שלא גמר לשחוט את הסימנין פטור מלשלח ונוטל את האם בהיתר והא"כ שוחטן או דילמא כיון דבידו לגמרן תקח לך קרינן ביה וחייב בשילוח וסלקא בתיקו וזהו האמור בגמרא. ולפיכך לא נתכוונו אלא דברי הרמב"ם ז"ל שכתב [בפרק י"ג מהלכות שחיטה] היתה האם טרפה חייב לשלחה שחט מקצת סימנין בתוך הקן קודם שיקחנה חייב לשלח ואם לא שלח אינו לוקה ונראה מדבריו דשחט מקצת סימנין האם קאי ואמאי אינו לוקה מאי שנא מאם טרפה ואם לאפרוחים נתכוון לא היה לו לסתום אלא לפרש. וגרסינן תו בגמרא מטלית מהו שתחוץ כלומר מטלית שהיא חוצצת בין אם לאפרוחים מי קרינא ביה האם רובצת על האפרוחים או לא. כנפים מהו שיחוצו כלומר נוצה תלושה· ביצים מוזרות שאין אפרוח בא מהן ולא מיחייב בשלוח כדתנן במתניתין מהו שיחוצו. ואם תמצא לומר ביצים מוזרות חוצצין שני סדרי ביצים בני קיימא זה על זה מהו אם נתכוון ליטול (על) התחתונים מי הוו האמצעים חציצה ופטור מלשלח או לא. זכר על גבי ביצים ונקבה על גבי זכר מהו כלומר דזכר בעלמא לאו בר שלוח הוא אפילו לרבי אליעזר כדאמרינן בסמוך דעד כאן לא מחייב רבי אליעזר אלא בקורא זכר משום דכתיבא ביה דגירה כמו שכתבתי במשנה אבל בזכר דעלמא אפילו רבי אליעזר מודה דפטור וסלקן בתיקו כל הנך בעיי בגמרא והר"מ במז"ל כתבן בפרק הנזכר והזכיר עמהן או שהיתה אם על גבי אם אף על פי שלא הוזכר בגמרא ונראה לי שלמדה משני סדרי ביצים זה על גב זה דכיון דמספקא לן בשני סדרים של ביצים אף על גב דתרוייהו בני שלוח ה"נ אית לן לספוקי באם על אם דמאי שנא ולפי זה כי נקט בעיא בזכר ונקבה היינו לומר דאפילו בכי האי גונא איכא לספוקי שמא חייב בשילוח ומאי דאיכא לספוקי בנקבה על גבי נקבה דדילמא לא מיחייב בשלוח עליונה מספקא דשני סדרי ביצים שמעינן ליה: וגרסינן תו בגמרא בעי רבי זירא יונה על גבי ביצי חסיל והסיל על גבי ביצי יונה מהו. פירוש עוף טהור הוא שדומה ליונה והוא הדין דמספקא ליה בכל עוף טהור שרובץ על גבי ביצים שאין ממינו ובעינן למפשטה מדתנן טהור שרובץ על ביצי עוף טמא פטור מלשלח והא התם ביצים לאו ממינו נינהו ואפילו הכי טעמא דטמא נינהו הא טהור משמע דחייב לשלחה אף על פי שאינן ממינו ודחייה דילמא בקורא כלומר דדילמא האי עוף טהור דמתניתין היינו קורא שדרכו לרבוץ על ביצים של מין אחר ומשום הכי טעמא דטמא הא טהור חייב דכיון דאורחיה רביצה מעליא היא אבל בעוף טהור דלאו אורחיה אכתי לא איפשיטא: מתני' היתה מעופפת בזמן שכנפיה נוגעות בקן חייב לשלח. ילפינן לה בגמרא דמדלא כתיב יושבת משמע אפילו מעופפת ומיהו כיון דכתיב רובצת בעינן שיהו כנפיה נוגעות בקן ומוכח בגמרא דדוקא כשנוגעות על הביצים או על האפרוחים אבל אי לא נגעה בהו אלא מן הצד פטור ואמרינן נמי בגמרא שאם היתה יושבת בין שני בדי אילן רואין כל שאילו תשמט ונופלת עליהן חייב לשלח דכיון שיושבת כדרכה אע"פ שאינה נוגעת בקן חייב ואמרינן נמי התם שאם היתה יושבת בין האפרוחים פטור כיון שאינה על גביהן וסוגיין מוכחת דאע"ג שנוגעות בהן מן הצד פטור ולפיכך לא נתכוונו לי דברי הרמב"ם ז"ל שכתב בפרק הנזכר היתה יושבת בין האפרוחים או בין הביצים ואינה נוגעת בקן פטור מלשלח וכן אם היתה בצד הקן וכנפיה נגעו בקן מלדו פטור מלשלח ולא ידעתי מהו דכי אמרינן בגמרא כי קתני מתניתא בנוגעת בקן מן הצד אמעופפת קאי ודוק ותשכח: היו שם אפרוחים מפריחים. גדולים שהם יכולים להפריח: או ביצים מוזרות. שאין אפרוח בא מהם: שלחה וחזרה אפילו ארבעה וחמשה פעמים חייב לשלח שנאמר שלח תשלח. בגמרא פרכינן עלה אימא שלח חדא זימנא תשלח תרי זימני ומפרקינן דשלח אפילו מאה פעמים במשמע תשלח אין לי אלא לדבר הרשות לדבר מצוה מנין תלמוד לומר תשלח מכל מקום כדתנן בסמוך לא יטול אדם אם על בנים ואפילו לטהר בו את המצורע: אמר הרי אני נוטל את האם ומשלח את הבנים. והרי אין אני נוטל האם על הבנים לא אמר

רש"י

דכתיב כי יקרא פרט למזומן: שקננו בפרדס. שמרדו ויצאו מן הבית ואינן חוזרות לבית ונעשו מדבריות ופרדס נמי מזומן הוא שיכולה לברוח אבל קננו תוך הבית שלא מרדו ויוני הרדסיאות שדרכן ליגדל עם בני אדם פטור: גמ' לפי שנאמר שלח תשלח. שתי פעמים שומע אני שיחזור אחר מצוה זו עד שתבא לידו: [קן] קן מכל מקום. אפילו ביצה אחת או אפרוח אחת בו חייב לשלח: צפור טהורה. דכתיב במצורע צפרים חיות טהורות אבל עוף משמע בין טמא בין טהור: רה"י. כגון פרדס או שדה שאינה משתמרת דלא קניא חצירו ולאו מזומן הוא: שאין קנויו בידך. אין קן שלו מצוי בידך ואינו מזומן לך: יוני שובך. יוני מדבריות שקננו בשובך: טפיחים. שנותנין כמין פכין קטנים בחומה: ובבירות. בירה מגדל עיר: מתני' עוף טמא פטור. כדמפרש בגמ' צפור טהור ולא טמא כדאמרינן לעיל: עוף טמא רובץ על ביצי עוף טהור. אע"פ שהאפרוחים בר שילוח הקן קן פטור דקן צפור כתיב שתהא האם המתקננת צפור: על ביצי עוף טמא פטור. דכתיב ואת הבנים תקח לך ולא לכלביך: קורא. עוף טהור הוא ודרכו לרבוץ על ביצים אחרים אבל הנקבה חייב לשלח אפילו אין הבנים שלה לכך נקט דוקא זכר ובו פליגי דרבי אליעזר מחייב אע"ג דזכר בעלמא פטור כדמסיק בגמרא דכתיב האם רובצת ולא האב רובץ אבל בקורא זכר מחייב דכתיב בקורא דגירה בזכר קורא דגר. ודגירה בנקבה דכתיב ודגרה בצלה ואין חילוק בין זכר לנקבה ורבנן סברי אע"ג דכתיב ביה דגירה אם בעינן ולא זכר: מפריחין. גדולים: מוזרות. שיסבה

תורה אור

כגון אווזים ותרנגולים שקננו בפרדס קננו בבית וכן יוני הרדסיאות פטור מלשלח: גמ' *תנו רבנן כי יקרא קן צפור לפניך מה תלמוד לומר לפי שנאמר שלח תשלח יכול יחזור בהרים ובגבעות עד שימצא וישלח ת"ל כי יקרא במאורע לפניך. קן קן מכל מקום. צפור טהורה ולא טמאה לפניך זו רשות היחיד בדרך זו רשות הרבים באילנות מנין ת"ל בכל עץ. בבורות בשיחין ומערות מנין ת"ל על הארץ וכי מאחר שסופנו לרבות כל דבר מה תלמוד לומר לפניך בדרך (בכל עץ) לומר לך מה דרך שאין קינויו בידך אף כל שאין קינויו בידך מכאן אמרו יוני שובך ויוני עליה וצפורים שקננו בטפיחין ובבירות (ובשיחין ובמערות) ותרנגולין ואווזין שקננו בפרדס חייב לשלח קיננו בתוך הבית וכן יוני הרדסיות פטור מלשלח [*אמר מר מה דרך שאין קינויו בידך אף כל שאין קינויו בידך הא למה לי מכי יקרא נפקא כי יקרא פרט למזומן ועוד לפניך ל"ל אלא לפניך לאתויי שהיו לפניך ומרדו. בדרך כדרב יהודה אמר רב ד]אמר רב יהודה אמר רב המוצא קן בים חייב לשלח שנאמר כה אמר ה' הנותן בים דרך: מתני' *עוף טמא פטור מלשלח עוף טמא רובץ על ביצי עוף טהור וטהור רובץ על ביצי עוף טמא פטור מלשלח קורא זכר רבי אליעזר מחייב וחכמים פוטרין: גמ' *אמר רבי אלעזר מחלוקת בקורא זכר אבל בזכר בעלמא דברי הכל פטור תניא נמי הכי זכר דעלמא דברי הכל פטור קורא זכר רבי אליעזר מחייב וחכמים פוטרין: מתני' היתה מעופפת בזמן שכנפיה נוגעות בקן חייב לשלח אין כנפיה נוגעות בקן פטור מלשלח אם אין שם אלא אפרוח אחד או ביצה אחת חייב לשלח שנאמר קן קן מכל מקום היו שם אפרוחין מפריחין או ביצים מוזרות פטור מלשלח שנאמר והאם רובצת על האפרוחים או על הביצים מה אפרוחים בני קיימא אף ביצים בני קיימא יצאו מוזרות שאינן בני קיימא מה הביצים צריכות לאמן אף אפרוחים צריכין לאמן יצאו מפריחין. *שילחה וחזרה שילחה וחזרה אפילו ד' וה' פעמים חייב לשלח שנאמר שלח תשלח אמר הרי אני נוטל את האם ומשלח את הבנים לא אמר כלום שנאמר שלח תשלח את האם

נטל

תורה אור

נטל את הבנים והחזירה לקן וחזרה האם עליהן פטור: **מתני'** הנוטל אם על הבנים ר' יהודה אומר לוקה ואינו משלח וחכ"א משלח ואינו לוקה זה הכלל כל מצות לא תעשה שיש בה קום עשה אין חייבין עליה: **גמ'** *עד כמה משלחה אמר רב יהודה עד כדי שתצא מתחת ידו במה משלחה רב הונא אמר ברגליה רב יהודה אמר בכנפיה וקיימא לן כרב יהודה ההוא דגזרינהו לגפה שלחה ואח"כ תפסה נגדיה רב יהודה א"ל זיל רבי גדפה ושלחה כמאן אי כרבי יהודה לוקה ואינו משלח ואי כרבנן משלח ואינו לוקה לעולם כרבנן ומכת מרדות מדרבנן: *°מתני'* לא יטול אדם אם על הבנים ואפילו לטהר בהן את המצורע ומה מצוה קלה שהיא בבאיסר אמרה תורה °למען ייטב לך והארכת ימים קל וחומר למצות חמורות שבתורה:

דף קמא: · דף קמב. · דברים כב

הדרן עלך שילוח הקן וסליקא לה מסכת חולין

רש"י

עליהן תרנגולת ואין ראויין עוד: ואח"כ חזרה האם עליהם פטור מלשלח. דכיון דשילח הבנים ה"ל קן מזומן: **מתני'** ואינו משלח. דאיסורא דעבד עבד: אין חייבין עליו. דלהכי ניתקו לעשה לומר דאם עבר על הלאו יעשה זאת וינצל כלומר לא *תקין אלא שלח תשלח: **גמ'** עד כמה משלחה. אם נטלה: כדי שתצא מתחת ידו. ואם יכול לחזור ולתופסה מותר אע"פ שעבר על התראת לא תקח: ברגל. יאחזנה ברגל וישלחנה ואפילו תלש נפיה ושלח פטור כן נראה לי: בכנפיה. יאחזנה בנפיה ולפי מה שנראה לי שיניח לאגפיה שתוכל לעוף: רבי גדפה. השהה אותה עד שיגדלו כנפיה:

הדרן עלך שילוח הקן וסליקא לה מסכת חולין:

ס ן רש"י לא הקח ואם לקחת שלח

כלום לפי שחובה עליו לשלח את האם כדכתיב שלח תשלח את האם: נטל את הבנים והחזירן לקן וחזרה האם עליהן פטור מלשלח. דכיון שכבר זכה בהם מזומן קרינא ביה: **מתני'** הנוטל אם על הבנים ר' יהודה אומר לוקה ואינו משלח. מפרשינן לה בגמ' טעמיה משום דס"ל דשלח מעיקרא משמע דקרא הכי קאמר לא תקח האם אבל מה עליך לעשות כשתמצא קן שלח תשלח את האם ולפיכך אין לאו זה ניתק לעשה שמאותה שעה שלקח האם עבר על עשה ועל לא תעשה: וחכמים אומרים משלח ואינו לוקה. דכי קאמר קרא שלח לאחר לקיחה קאמר ומש"ה אינו לוקה. וגרסי' בפרק אלו הן הלוקין (דף טו:) תני תנא קמיה דר' יוחנן כל מצות [לא] תעשה שיש בה קום עשה קיים עשה שבה פטור ביטל עשה שבה חייב אמר ליה מאי קאמרת כלומר ברישא אמרת קיים העשה פטור דאלמא לא קיימו חייב ובתר הכי אמרת ביטל עשה שבה חייב דאלמא דווקא ביטל חייב הא לא קיימו פטור והא סוף מילתא לא שייכא בהדי רישא דהא איכא גונא מציעתא דלא מיקרי לא קיים ולא בטל כמו שנפרש בסמוך בס"ד וא"ל תני קיימו ולא קיימו ור"ש בן לקיש אמר בטלו ולא בטלו ופירש רש"י ז"ל בכאן דמאן דתני קיימו ולא קיימו ה"ק שאם התרו בו אל תקח האם ולקחה ושלחה תוך כדי דיבור פטור שאע"פ שעבר לאו דלא תקח נתקו הכתוב לעשה לומר אם עברת על אזהרה זו עשה כן ותפטר ואם לא קיים עשה שבה תוך כדי דיבור אפילו שלחה לאחר זמן חייב ולמאן דתני הכי רבנן הכי קאמרי משלח תוך כדי דיבור [של התראה ואינו לוקה] ולמאן דתני בטלו ולא בטלו אינו לוקה עד שישחטנה שבטל העשה בידים. אבל אחרים פירשו דלמאן דאמר קיימו ולא קיימו [קיים העשה כגון ששלח האם לאחר זמן פטור לא קיימו ולא ביטלו] כגון שמתה מאליה חייב וכל שכן אם ביטלה כששחטה. ולמאן דתני בטלו ולא בטלו בטל עשה כגון ששחט את האם חייב לא בטלו ולא קיימו כגון שמתה מאליה פטור וכל שכן אם קיימו ששלחה וקיימא לן כמאן דתני קיימו ולא קיימו ולפיכך כל שמתה או שברחה מידו לוקה וכן כתב הרמב"ם ז"ל בפרק הנזכר ואע"ג דבשעת התראה הויא התראת ספק דשמא ישלחנה לאחר מכאן הא סבירא ליה לרבי יוחנן דהתראת ספק שמה התראה: **גמ'** עד כמה משלחה. אם נטלה: כדי שתצא מתחת ידו. ואם יכול לחזור ולתופסה מותר: במה משלחה ברגליה. יאחזנה ברגליה וישלחנה: בכנפיה. יאחזנה באגפיה וישלחנה. ורש"י ז"ל פירש ברגליה שאם תלש כנפיה פטור מן השילוח כיון שהלכה ברגליה שתים ושלש פסיעות ומותר לחזור ולתפסה ורב יהודה אמר באגפיה דבעינן שתוכל לעוף כדרכה ועובדא דבסמוך מוכח כדפירש רש"י ז"ל אבל הרמב"ם ז"ל כתב בפרק הנזכר וכיצד משלח האם אוחז בכנפיה ומפריחה וקיימא לן כרב יהודה דהא חזינא בסמוך דעבד עובדא כשמעתיה: נגדיה רב יהודה. רב יהודה לטעמיה דסבירא ליה שאין שלוח העוף ברגל: רבי גדפה ושלחה. השהה אותה עד שיגדלו כנפיה ותשלחנה: מכת מרדות. רידוי ותוכחה שלא ירגיל ואין בה קצבה אלא עד שיקבל עליו לעשות: **מתני'** לא יטול אדם אם על הבנים ואפילו לטהר בו את המצורע. נפקא לן מדכתיב שלח תשלח דמשמע אפילו לדבר מצוה וכמו שכתבתי למעלה ובגמרא* פרכינן אלא טעמא דכתב רחמנא תשלח הא לאו הכי הוה אמינא לדבר מצוה לא אמאי עשה ולא תעשה הוא כלומר דשלוח הקן ואין עשה דטהרת מצורע דוחה לא תעשה ועשה ומפרקינן כגון שנטלה על מנת לשלחה דלאו ליכא עשה הוא דאיכא סד"א ליתי עשה ולידחי עשה ופרכינן תו ומאי אולמיה דהאי מהאי דאיצטריך ריבויא. ומפרקינן סלקא דעתך אמינא הואיל ואמר מר גדול שלום שבין אדם לאשתו שהרי אמרה תורה שמו של הקב"ה שנכתב בקדושה ימחה על המים והאי מצורע כיון דכמה דלא מטהר אסור [בתשמיש המטה] ס"ד אמינא ליתי עשה דידיה ולדחי עשה דשלוח הקן קמ"ל: ומה מצוה קלה שהיא באיסר. שאין בה חסרון כיס אלא דבר מועט אמרה תורה למען ייטב לך והארכת ימים מפרשינן לה בגמרא למען ייטב לך לעולם שכולו טוב ולמען יאריכון ימיך לעולם שכולו ארוך: **סליק**

דף קמא:

הגהות בן אריה על אלפס חולין מאת הגאון כו' מוהר"ר זאב בן אריה זצ"ל אבד"ק גאלדינגען וטעלז.

סי' תרפב [במלחמת] בד"ה אמר הכותב הואיל וקבלה הוא כו'. והיינו דאמרינן בגמ' לקך ליסגא כו' בתרייהו רוב מצויין אצל שחיטה מומחין ומוחזקין הן דאלמא לא חיישינן אע"ג דאיתא קמן ולשאין מומחין כו'. נ"ב נ"ל דאלמא לעולם לא חיישינן אע"ג דאיתא קמן ולשאין מומחין כו': שם ר"ן ד"ה גרסינן בגמ' אמר רבא כו' ותנן האוכל תרומת חמץ בפסח כו'. נ"ב פסחים דף ל"א ע"ב: שם ד"ה גרסינן תו בגמ' הנותן ט' אפ"ה כיון דאמר לה משליכי כמאן דעריב כו' נ"ב נ"ל כיון דאמר לה עשי לי משליכי כמאן כו':

סי' תרפג ר"ן ד"ה גרסינן בגמ' אמר ר' זירא כו' ומהא שמעינן כו' ורב יימר הוא שהי' לומדה לכתחילה בדיעבד דר' זירא ואנן כו'. נ"ב נ"ל שהיה לומדה לכתחילה מדיעבד דר' זירא כו' [וכן העתיק הבית יוסף סי' ע"ו]: שם ד"ה אמר רבא פעמים שהשוחט כו' וכדאמרינן בע"ז מה שמשבית בדמיה פוגם נגל. נ"ב נ"ל מה שמשבית בגניה פוגם בגל [וכן הוא בגמ' שם]:

סי' תרפה ר"ן ד"ה ושמעינן משמעתין דאפי' בבדיקות כו' וכן נמי אמרו בריאה דאוושא כו'. נ"ב בדף מו ע"ב: שם באותו דיבור ממה שאמרו בילמדנו כו'. נ"ב במדרש תנחומא פרשה שמיני:

סי' תרפט ד"ה והיכא דראה אחד ששחט ואזיל כו' ורוב מצויין אצל שחיטה מומחין הן מ"מ מיעוט דאין מומחין שכיחי טובא כו'. [נ"ב נ"ל מיעוט דאין מומחין שכיחי טובא כו']: שם באותו דיבור. וכיון דלא אמר דלשאין מצויין לא חיישינן כו'. [נ"ב נ"ל דלשאין מומחין לא חיישינן כו']:

סי' תרצב ר"ן במתני' השוחט בשבת כו' בד"ה אבל רב אחא משנתא כו' דס"ל דלא אתמר הלכה כדר' מאיר ור' יהודה הלכה כר' יהודה אלא מעין כו'. נ"ב נ"ל דלא אתמר הלכה כדר' מאיר ור' יהודה הלכה כו': שם בר"ן ד"ה השוחט לחולה בשבת כו' אי בעיא מידב דאיב אי לקדרה אדמחתה להו ומלא להו כו'. נ"ב נ"ל אי לקדרה אדמחתך להו ומלא להו [וכן הוא בגמרא שם]:

סי' תרצג רש"י במתני' ד"ה הכל שוחטין אפי' עובד כוכבים או ישראל מומר. נ"ב נ"ל אפי' כותי אפי' ישראל מומר:

סי' תרצח ר"ן ד"ה ומקשו הכא מאי פרכינן מדרבא דאמר שוחט אין לו בדיקה מבחוץ אלא ... דהא רבא כי אמר הכי כו'. נ"ב נ"ל מאי פרכינן מדרבא דאמר שוחט כו' דהא רבא כי אמר כו': שם ... ודאמרינן עלי' לקמן בפ' ואלו טרפות דף ... נ"ב נ"ל דף מ"ג ע"א:

סי' תשא ר"ן ד"ה גרסינן הכא בגמ' אמר ר' לוי שחט את הקנה ט'. נ"ב נ"ל חצי ריש וקים שחט את הקנה ט':

סי' תשיב ר"ן במתני' ד"ה נשברה השדרה כו' אורחא דמילתא נקט דפסיקת חוט ע"י שבירת חוט השדרה. תיבת חוט מוקף. ונ"ל ע"י שבירת השדרה. [וכן הוא הלשון בפירש"י]:

סי' תשבה ברי"ף אי ספכי להדדי חדא היא וכשרה ואי לא תרתי אינון ואינקב וסריכי להדדי וטרפה. נ"ב ע' בה"ג [זה לשון הבה"ג הני תרתי כועי דסמיכן להדדי חזי למקום חבור דביני ביני כמאן דנקיב דמי ולא תכשריה. אי חדא ומיתחזיא כי תרתי בדקינן לה בסילוא אי שפיך מוגלא להדדי חדא ניהו וכשרה. להרתין. אימור איכא נוקבא מעילוי דסרכא ועבד תרתי כועי ותדא מינייהו נקיבא ומכה הוא ואסרתה לה וחברתה דסתמתה וטרפה עכ"ל הבה"ג. ועל פי זה יש לייסב ולפרש ג"כ הגירסא הכתובה ברי"ף כאן. תרתי אינון ואינקב וסריכי להדדי וטרפה]:

סי' תשלה ר"ן ד"ה וסימפונא דריאה דאינקב לחבירו טרפה אבל פגולו כו'. נ"ב נ"ל טרפה. אבל פיגולו כו'. [וכן הוא לשון פרש"י]:

סי' תשמז ר"ן ד"ה וכמה מקום בתלחולת כו' לדון בו דין זה שלא תפסל בנקב. כצ"ל:

סי' תשנא בר"ן ד"ה גרסינן בגמ' אמר רב הונא כו' והרי בעל הלכות ז"ל שהוא גורס כו' מסיים בה הכי ואע"ג דאשתכח כרב יימר כו'. נ"ב לפנינו בבה"ג ליתא כן ע"ש [לפנינו בבה"ג הנוסח בסוף המאמר כמו שהוא לפנינו בגמרא. והוא שם בזה הלשון. הסיא אימרתא דהות בי רחבינא ונפלה מאיגרא דהוה שדרן כרעי בתרייתא אמר רב יימר כו' שיגרונא בעלמא הוא דנקט לה מתקיף לה רבינא דלמא חוט השדרה איפסיק בדוק ואשכח כרבינא ואע"ג דאשתכח כרבינא הלכתא כרב יימר מ"ט חוט השדרה לא שכיח שיגרוני שכיח עכ"ל הבה"ג. ובחידושי הרמב"ן על הגמ' כאן (דף נ"א ע"ב) הביא ג"כ גירסת הבה"ג כמו שכתב הר"ן כאן. אבל מדברי הרשב"א בחידושיו על הגמ' דף נ"א ע"א על ההיא אימרתא דאישתכח כו' משמע לכאורה שגירסתו בבה"ג הי' כמו שהוא לפנינו בבה"ג ע"ש אלא שדחה אותה ע"ש]:

סי' תשסא רש"י ד"ה כוליא שהקטינה מאליה שלא ע"י חולי. תיבת שלא מוקף [וכן בפרש"י בגמ' דף נ"ה ע"ב ליתא תיבת שלא]:

סי' תשסד ר"ן סד"ה הא מילתא לא איפסקא הלכתא כו' וכן פסק הרמב"ן ז"ל בפ"ט מהל' שחיטה. נ"ב נ"ל וכן פסק הרמב"ם ז"ל בר"ן מהל' שחיטה [הלכה ד']:

סי' תשסה ברי"ף במתני' דרסה וטרפה בכותל או שרצצתה בהמה אחרת והיא מפרכסת כו'. תיבת אחרת מוקף ונ"ל שרצצתה בהמה והיא כו' [וכן במתני' שבגמ' ליתא]:

סי' תשפז רי"ף אמר חזקי' מנין לבילת הטרפה שאסורה מן התורה שנאמר ולא בת היענה כו'. נ"ב נ"ל לבילת הטמאה שאסורה כו' [וכן הוא בגמ' דף ס"ד ע"ב וברא"ש]:

סי' תת ר"ן ד"ה וגרסינן תו בגמ' שמעון שזורי כו' ומצריך שחיטה בשפרים על גבי קרקע מדרבנן בהא מודה דצריך שחיטה שקול יוצא עליו כו'. נ"ב נ"ל בהא מודה שאין צריך שחיטה שקול יוצא כו':

סי' תתב בליעי לא כוו צומת הגידים כצ"ל: שם ברי"ף אמר מר בר רב אשי הוה קאימנא קמיה דרבא ואייתי לקמיה עופא כו'. נ"ב נ"ל הוה קאימנא קמיה דאבא ואייתי כו' [וכן הוא בגמ' וברא"ש]:

סי' תתכג ר"ן ד"ה אביי אמר אסור ריחא כו' ובגשמים מפני הגשמים והא התם ודאי מטי לי' הנאה כו'. נ"ב ע' תוס' שבת דף כ"ט ע"ב ד"ה ובלבד כו' [התוס' כתבו שם שמ"ש ובלבד שלא יכוון בחמה מפני החמה כו' ובענין דלא הוה פסיק רישי' כגון שהוא לבוש מלבושים אחרים כו' וע' תוס' ע"ז דף ס"ו ב' ד"ה אביי כו' שכתבו תירוץ אחר מ"מ לא נאסר משום הנאה]: שם ר"ן ד"ה והא דתני רב כהנא פת כו' הטועם אותן יהא סבר שממשו של איסור נבלה בהן. נ"ב נ"ל שממשו של איסור נבלע בהן כו': שם ר"ן ד"ה אמר ר' חנינא כשמשערין כו' וכן נראה דעת הרב אלפסי ז"ל שהוא הביא לשונות הללו בהלכות כו'. נ"ב נ"ל דעת הרב אלפסי ז"ל שלא הביא לשונות הללו בהלכות כו':

סי' תתמו ר"ן ד"ה וכתב רבינו האי ז"ל שכל דבר לא כו' ואחרים אומרים שכל דבר שאינו קרב לגבי מזבח כו'. נ"ב ע' שאילתות דרב אחאי גאון פרשה יתרו סי' נ"ד [שם מבואר ג"כ כמ"ש הר"ן כאן בשם אחרים אומרים. וז"ל שם. קי"ל דידים מזוהמות פסולות לברכה ואלו הן דברים מזוהמים שפסול אדם לברך עד שיטול ידיו אמרו חכמים כל שהוא קרב למזבח לקרבן אינו פסול וכל בהמה ועוף שאין קריבין למזבח וחי' ודגים כולם פסולות עד שיטול ידיו וכשהן פסולין לברך אינם פסולין אלא כשמברכין על כוס של ברכה אבל אם [אין] מברכין על הכוס אינם פסולין ואף כשמברכין על היין נמי אין פסול אלא אותו שהוא מזומן לברכה שצריך ליטול בידו את הכוס כו' עכ"ל ע"ש]:

סי' תתמט ר"ן ד"ה עד שיוסק התנור וה"מ דסגי בקינות יפה דאי משום כו'. נ"ב נ"ל עד שיוסק התנור וה"ה דסגי בקינות יפה כו':

סי' תתנא במתני' בד"ה הלב קורעו כו' והיינו טעמא משום דדם הכנוס בתוכו הוה כדם האיברים שלא פירש כו'. נ"ב נ"ל דדם הכנוס בתוכו לא הוה כדם האיברים כו':

סי' תתנד ר"ן ד"ה כבדא מה אתון ביה כו' כי קא מיבעיא לי למיסר חברתה עם דם היוצא ממנה. נ"ב נ"ל למיסר חברתה אם דם היוצא ממנה אוסר בשר אחר המתבשל כו'. [וכל זה הוא דיבור אחד וכן הוא לשון רש"י בגמ']: שם בד"ה דלמא הוות בכבדא דאיסורא כו' פשיטא לי דמותר וכי פירש מיבעיא מאי: הוא סוף דיבור. ואח"כ מתחיל הדיבור. וסוגיא ... חלטו לי' בחלא או ברותחין שרי. דבגמרא ... [ותיובתא וסוגיא דשמעתא כו' הוא ציון ...]:

סי' תתסח ר"ן ד"ה והלכתא אין מעמידין ... נבלה כו'. וקשי' טובא כו' ... קתני בהדיא קיבתה אסורה ואוקימנא לה בגמ' ... כו'. נ"ב ע' ירושלמי פרק קמא דבילה. [דקשי' לי' ג"כ קושית הר"ן על הרי"ף וכתב ... וכן נ"ל לגירסתו דכשרה שינקה מן הטרפה ... אסורה קודם תורה נשנית ולא משמע כן ... ובירושלמי ריש בילה [הלכה א'] איתא כן ... בלשון מתניתא מסייע כו'. כשרה שינקה ... קיבתה אסורה כמשנה הראשונה וטרפה שינקה ... קיבתה מותרת כמשנה אחרונה כו' עכ"ל ... וע"ש בקרבן עדה בשירי קרבן וע"ע תשובת ... סי' ט. [וע' הגירסא בירושלמי מסכת ע"ז ... ובפני משה הגיה שם שצ"ל כמו שהוא בירושלמי ... שם וע"ש במראה הפנים. וע' פרי חדש על ... סי' פ"ז ס"ק כ"ב]: שם בר"ן ד"ה וגרסינן ... על מאי דמפרקינן גדי כו' והרמב"ן ז"ל פירש ... רותחים מפליטין כו'. אבל אין מולחין בהן ... כו'. נ"ב ע' תשובות הגאונים סי' נ"ח: שם ... ומה הועילה לו הגעלה והרי אין עכשיו חוזר ... הפגום איכא למימר כו'. נ"ב נ"ל ומה הועילה לו הגעלה והרי אף עכשיו חוזר כו':

סי' תתעד ר"ן במתני' ד"ה לא הספיק ... אבל מ"מ צריך להחזיר לו דמים ... מפני שינוי לפוטרו לגמרי כו'. נ"ב נ"ל להחזיר לו דמים אפילו הכי הכא מפני שינוי כו':

מרדכי פ"ב סי' תר"ד. ולכן נהגו ... הנולד בעופות כו'. נ"ב ע' בית יוסף על יורה דעה סוף סימן כ"ד:

פ"ז סימן תרנו עדיין לא נתחייב בכיסוי עד שלאחר כיסוי חייב. כדתנן שחט חי' כו'. נ"ב נ"ל עדיין לא נתחייב בכסוי עוף שלאחר כסוי חיה. כדתנן שחט חי' כו':

פ"ט סי' תשלו בסופו שמונת שם הוא קבועה דהא אינו יכול לילך משם דהא אמרינן ס' ... כצ"ל. וכ"כ ע' משנה למלך פרק ד' מהלכות ... עניים הלכה ט' [מה שכתב על דברי מרדכי אלו]:

הגהות מרדכי פ"ח סי' תשמב. בזמן ... אסור אלא מדרבנן ... ראוי להקריב כו'. נ"ב פי' להטיל בו מום. ע' ... דף י"ג [וע' תשובת חתם סופר יורה דעה סי' ... ס"ח]: שם כדמוכח פ' כל פסולי המוקדשין ... כיון דממילא ל"ש סי' ל"ש ממילא כיון דלא ... נ"ב נ"ל כיון דממילא ל"ש הי' ל"ש נעשה ממילא ... [וכן הוא לשון הגמ' שם בבכורות דף ל"ט ע"א]: **סליק**

ספר מרדכי ממסכת חולין
לרבינו מרדכי בר הלל אשכנזי ז"ל

כולל כל דיני התלמוד וכל שיטות הגמרא ורש"י ותוספות כסדר האלפסי עם הרבה סברות וחדושי דינים רבים:

הגהות הרמ"א ז"ל. והן מסוגרות בשני חצאי רבוע עם כוכב כזה [*] וגם מה שמחק מהמרדכי איזה תיבות הקפנו בשני חצאי לבנה עגולים עם כוכב כזה (*). גם הצגנו הרפין מהגמרא שרשם הרמ"א ז"ל על כל מאמר ומאמר מהמרדכי:

[דף ב] **תקעא הכל** שוחטין. נראה הא דלא תני הכא אחד האנשים ואחד הנשים משום דמילתא דפשיטא הוא דאשה כשרה לשחוט אפילו לכתחלה דאפילו בקדשים אמרינן בפרק כל הפסולין שהשחיטה כשרה בנשים ובזרים: כתב רבינו ברוך ראיתי כתוב בהלכות שחיטה שהביא רבי אלדד בן מחלי הבא מעשרת השבטים אמר יהושע מפי משה מפי הגבורה כל הזובח לה' ואינו יודע הלכות שחיטה אסור לאכול משחיטתו וכו' עד דאמר יהושע כל טבח שישחוט שחיטה שאינה הגונה בין בבהמה או חיה או עוף פגול הוא לא יאכל ולא ישחוט עד שיפנה אל הקדש למקום תפלה ואם ישחוט בלא ברכה פגול הוא ואם ישחוט ערום פגול ואם שכור פגול ואם שחט ולא היה עליו סידר [*פי' על ראשו] פגול ואם לא הורחץ מסכבת זרע ושכח ושחט פגול. אבל אסור לשחוט בימי אבלו (*ואסור השחיטה) [*והשחיטה אסורה] מיד אשה מיד סריס מיד זקן לאחר שעברו עליו פ' שנה ומנער עד שימלא י"ח שנה ע"כ: וחומרא בעלמא הוא כל אלה הדברים ולא נהיגינן כותיה. חרש שוטה וקטן אפילו מומחין [הן] שחיטתן פסולה ואם אחרים רואין אותן מתחלה ועד סוף שלא שהו ושלא דרסו ושלא החלידו שחיטתן כשרה בדיעבד אבל לכתחלה אין נותנין להם לשחוט ואפילו אחרים עומדים על גביהן ואין מוסרין להם חולין לשחוט בינם ובין עצמן ואפילו להתלמד להשליכו לאשפה פן יכשלו בהן בני אדם [א] ר"ת[א] פירש **תקעב** טוב אשר לא תדור[ב] אפילו נודר ומשלם כגון דאמר הרי עלי אבל אמר הרי זו נודרים ובעת צרה אפילו הרי עלי נודרין: [דף ג] **תקעג** ישראל מומר אוכל נבלות לתיאבון בודק הסכין ונותן לו לשחוט ואין צריך לעמוד על גביו [*ולראות] דלא שהה ולא דרים ולא שביק התירא ואכיל איסורא אבל לא בדק הסכין אפילו עומד על גביו שחיטתו אסורה פר"י והא דאכשרינן על ידי בדיקת סכין וטוען לו דוקא דידעי ביה שהוא יודע הלכות שחיטה *אבל מומר לעבודת כוכבים או מחלל שבת בפרהסיא אסור לאכול משחיטתו דאין הלכה כרב ענן [דף ד] דהא איתותב (*ואפילו) [*ס"א ומיהו) אם עובד עבודת כוכבים או מחלל שבת במזיד פעם אחת ואינו מפקיר עצמו (*לכפור) [*לחזור ולכפור] ולעשות בפרהסיא נראה דהוא לא איקרי מומר לאסור שחיטתו בדיעבד מדאמר ריש לקיש בסנהדרין בפרק ארבע מיתות ובזבחים פרק קמא השוחט את הבהמה לזרוק דמה לעבודת כוכבים מותרת ולא אותבינן ליה מן הברייתא דמותבינן הכא לרב ענן ולקמן אמר תני תנא קמיה דרב המבשל בשבת במזיד לא יאכל (*ומדהתיק) [*ומשתיק] ליה רב כו' עד (*דהגא) [*תנא] שוחט תנא קמיה כו' ומשמע אפילו היכא דאצריכין לדידיה לאתרויה שרי. ר"ב: [דף ט] **תקעד** כל טבח שאין יודע הלכות שחיטה פירש רבינו אליעזר ממיץ בספר יראים שאינו יודע אפילו פשוטן של הלכות שחיטה אבל אם הוא יודע פשוטן אפילו אינו יודע דקדוקן שחיטתו כשרה דהא גם חכמים מסתפקים להו כמה מלתא בהלכות שחיטה הלכך אין צריך שידע כל דקדוקן אך שידע לתת לב בשנוי שחיטה ולשאול על ספיקו: **תקעה** עיקור פרש"י פסוקת הגרגרת והא דאמר כולה תנניה משום [ד]דתנא פרק השוחט שחט את הושט ופסק את הגרגרת והקשה ר"י מה שייך פיסול זה לשחיטה והלא פיסולו הוא מפני שלא שחט כלל ובכלל [*י"ח] טרפות הוא כמו (*ניקב) [*נקובת. מ"י] הושט ופירש בה"ג עיקור שנעקרו הסימנין ממקום חיבורן בלחי (בין בושט בין בגרגרת) ושמועה זאת אינה בכלל י"ח טרפות אלא כך השמיעה שמואל שכך הלכה למשה מסיני דאין שחיטה מועלת בסימן שנשמט (*במקום שנשחט) ממקום חיבורו בלחי בין בושט בין בגרגרת ואפילו עוף שהכשירו בסימן א' אם נשמט האחד אין שחיטה מועלת בשני ור"י פירש כה"ג (*ולפיקך) [*ולפירוסס] כולהי תנניה [ג] דקאמר הינו דתנן הנוחר והמעקר פטור מלכסות*:

[*מי שלא שחט מעולם ושחט חיה או עוף מברך שהחיינו על הכסוי ולא על השחיטה דהוספת מצוה רמיא עליו כדאמרי' פרק כסוי הדם בזכות שאמר אברהם ואנכי עפר ואפר זכו בניו לעפר סוטה ואפר פרה וליחשב נמי אפר כסוי הדם התם מצוה איכא הנאה ליכא וכיון דקרי ליה מצוה הוי כמו ציצית וסוכה ומברך שהחיינו. כן מפורש בהלכות שחיטה של רבינו ידידיה משפירא. ול"נ דמברך על הכסוי משום דהשוחט מקלקל הוא בריה אחת אבל מכסה מתקן הוא שמכסהו ואין קלקולו נראה. הג"ה במ"י]:

תקעו קא משמע לן כיון דלא גמיר כו' ואפילו אמר ברי לי שלא שהיתי ולא דרסתי אין בכך כלום כיון דבשעת שחיטה לא ידע לאיזדהורי כדאמרינן בשבועות כל מלתא דלא רמיא עליה דאינים לאו אדעתיה ואי בעית אימא **תקעז** כגון שלבנה באור מכאן יש להוכיח דסכין של שחיטה לא בעי טבילה מדלא קאמר והטבילה כדאמרינן ס"פ בתרא דעבודת כוכבים מגעילן ומטבילן והן טהורין ועוד דכלי סעודה כתובין בפרשה וסכין [*של] שחיטה לאו כלי סעודה הוא דאפילו צונן אסור לחתוך בו אם לא בהדחה והא דבהמה חזיא לאכילה *מ"ה לא חשיב כלי סעודה דעדיין היא צריכה ביטול או צלייה כי לאומצא לא קיימא: השוחט בסכין של עובד כוכבים כו' צריך להעמידה כגון שידע שהיא בת יומא דהא סתם כליהן של עובדי כוכבים לאו בני יומא הן כמו שהוכחתי בפרק אין מעמידין מקורט של חלתית או שמא היינו טעמא דרב משום שמנונית שנדבק בדופני הסכין. ס"ה [ג] **תקעח** לא בדק (*בסי') [*בסימנים] טרפה ואסור באכילה וליכא למימר זיל בתר רוב (*דרוב) [*ורוב] העולם שוחטין רוב הסימנין דכיון דבחזקת איסור עומדת איכא למימר סמוך מיעוטא לחזקה ואיתרע ליה רובא ועוד דאינו מבורר זה הרוב דכמה פעמים שוחטין שאין רוב הסימנין נשחטין ואותן בני אדם שבודקין הסימנין לאחר שחיטה בנוצה והוחבין[ה] בסימנין דרך הפה נראה דטעות עושין כי אין זה בדיקה דשמא לא נשחט הרוב [*הגראה לעינים] ואנן בעינן רוב הנראה לעינים עד כאן: **תקעט** בהמה בחייה בחזקת כו' תימה איך אם אחד נאמן יעל השחיטה הא אמרי' פרק האשה רבה דהיכא דאיתחזק איסורא עד אחד לא מהימן ועוד מאחר (*שהשוחט אחר) שנשחטה לאו בידו [ס"א ועוד לאו בידיה הוא מאחר שכבר נשחט לאו בידו מקרי ומ"ש כו'] ומ"ש מההיא דהנזקין וי"ל כדפי' רא"ש הא דאמר עד אחד אינו נאמן היכא דאיתחזק איסורא הייתו דוקא בהכנסים ריקים דומיא דסנים שהאמינה תורה כמו שכן ובההיא אמרינן עד אחד אינו נאמן אבל בעד אחד מהימן וכשר סמכינן עילויה ואפילו אשה כדאמרי' פרק בא סימן ר' ישמעאל מוסר לאמו ורבי יהודה ור' יוסי לא פליגי' (ולא איירי) אלא בשאר נשים *שאינם מן הרוב אבל באמו של ר' ישמעאל מודו ולהכי נמי סמכינן בשחיטה ובכהן המקריב ובטבילת נדה (*שאינה יודעת) [*שאינם יודעים] אלא מפי אחרים בכולהו סמכינן העד אחד כללו של דבר כל שהוא בחזקת איסור מן התורה אין קטן נאמן ולא אשה ולא גדול דלא מהימן כבי תרי אבל בדרבנן כגון [בשר שנמלח. מ"י] (בשר אחר שנמלח) שדם מלוח אינו אלא מדרבנן כדאמר זעירי במנחות ויין נסך וכיוצא בהן אפילו קטן וכל אדם כדאמרינן פ"ק דפסחים גבי בדיקת חמץ ומיהו כל זה דוקא לפירוש רא"ש דפירש פ' הניזקין כל שבידו דבר שעתה בידו לתקן אבל לפירוש ר"ת דפירש מה שהיה כבר בידו לא צריכין לכולי האי ולרבינו ברוך נראה כיון דרוב

המצויין אצל השחיטה מומחין הן לא בעינן תרי אע"ג דאיתחזק איסורא קלרתי לדברי רבינו ברוך: [דף ט] **תקפ** נשחטה הרי היא בחזקת היתר לענין אם בא זאב ונטל בני מעים והחזירן כשהן נקובין אין חוששין שמא במקום נקב ניקב וכדאמרינן פרק אלו טרפות גבי ניקב הריאה דתלינן בטבח היכא דמשמשא ידא דטבחא וכן פרש"י לקמן דסמכינן ארובא ולא בדקינן כל י"ח טרפות ונקובת הריאה משום דשכיחא בדקינן והיכא דאי אפשר בלא בדיקה סמכינן ארובא ואדרב הונא דאמר נשחטה בחזקת היתר עומדת ואין מפרסמין הדבר. ונחלק עליו ר"י הלוי וכתב דלא אזלינן בתר רובא אלא היכא דלא אפשר אבל היכא דאפשר בתיקון חכמים לא אזלינן בתר רובא והא דרב הונא איכא לתרוצי דלא היקל אלא בשאר מיני טרפות שלא הצריכו לבדוק אבל ריאה שיש בה כמה מיני טרפות לא עלתה על לבו ובה"ג כתב דצריך לאפוקי לריאה ולמיבדקיה בנפיחה ואי לא עבוד הכי ספק טרפה היא גם רמב"ן כתב כיון דנהגו לבדוק הריאה אי איתרמי דאפקה בלא בדיקה טרפה דלא סמכינן ארובא ומעשה היה בקולוניא ואסרו כל חכמי הדור ואומר ר"ב היכא דלא שכיחא טריפות כולי האי כגון בגדיים וטלאים הסומך על רש"י לא הפסיד דהכי אמרינן לקמן בפרק גיד הנשה גבי טורבי דמייתו כבדא וכוליתא ואמר זיל שקיל דהתירא שכיחא טפי ולא חשש משום טרפה ובפרק אין לדין למדה תורה דרך ארץ שלא יאכל אדם בשר קודם הפשט ובפ' המביא אמרינן גבי דרסה וטרפה בכותל מהו לשוחטה ביו"ט משמע דוקא משום דאתיליד ריעותא אבל לא אתייליד ריעותא פשיטא דמותר לשוחטה ביו"ט ולא חיישינן משום דרוב כשרים הם ואזלינן בתר רובא (*ע"כ) [*במ"י אינו]: וכי היכי דאזלינן בתר רובא כגון בשעיר המשתלח דהתם לא היה בדיקה כלל אפילו בריאה הכי נמי סמכינן ארובא [אפי'. מ"י] היכא דאפשר (*דלא אפשר) כגון בקטן וקטנה*:

[*לענין חליצה ויבום ועיין פרק בית שמאי ביבמות: כאן שייך הגה"ה שבעמוד ב' המתחלת כתב רבינו שמחה כל היכא כו' וכן הוא במ"י]:

השוחט בסכין של עובד כוכבים רב אומר קולף [*לשון רי"ף] איכא מאן דפסק כרב לחומרא [וכן פסק רש"י] וכן פסק בספר התרומה כרש"י ובתלמוד קאמר דטעמא דרב משום דאגב דוחקא דסכינא בלע ואפילו להאי לישנא דבית השחיטה צונן: **תקפא** ומטעם זה היה מצריך הריב"ס קליפה לכל הבשר הנחתך בסכין של עובד כוכבים וכן אם חתך בשר בסכין שנקרו בו ולא נהירא לר"י דא"כ היתה כל הבהמה צריכה קליפה שהרי העובד כוכבים מפשיטה בסכין שלו אלא האי דקאמר אגב דוחקא דסכינא בלע הייתו דוקא בית השחיטה בשביל שהוא קלת רותח דהא אמריך צונן שחתכו בסכין של בשר אסור לאוכלו בכותח דאגב חורפיה דצונן בלע הא אי לאו חורפיה לא בלע אגב דוחקא דסכינא ושגי בגרידה או בהדחת צונן[ח]: **תקפב** סכין ששחט בה טריפה פר"י דפליגי לשחוט בה פעם אחרת אבל לחתוך בה רותח אפילו סכין ששחט בה כשרה אסור לחתוך בה רותח הכי אמר שמואל פרק כל הבשר ודוקא סכין ששחט בה טרפה דלא נבלע בה שמנונית אלא מבחוץ בדופני הסכין ולכך אין צריך הגעלה **תקפג** אבל סכין של עובדי כוכבים שנבלע בה שמנונית בלא הגעלה אסור לשחוט בו לכתחלה ואם לא הגעילה והיא בת יומא או אפילו אינה בת יומא ולא נעצה בקרקע להעביר השמנונית שעל דופני הסכין ושחט בה בעי קליפה כרב והוא הדין חתך בה רותח: וסכין ששחט בה כשרה אפילו מלוכלך בדם מותר לשחוט בו לכתחלה דבלאו הכי יש דם הרבה בבית השחיטה ולא בלעי משום דטרידי סימנים לאפוקי דמא וגם מישרק שריק כתב המיי' בפ"ב דהלכות מאכלות אסורות הלוקח כלי תשמיש מן העובד כוכבים מלבנה באש או משחיזה בריחים שלה ואם היא סכין יפה שאין בה גומות די לה אם נעצה בקרקע קשה י' פעמים ואוכל בה צונן ואם היו בה גומות או שהיה יפה ורצה לחתוך בה חמין מלבנה או משחיזה כולה. והלכתא [מדיחה] אפילו בצונן [ואי איכא בליעה דפרסה למכפליה] תימה והא בסוף עבודת כוכבים אמרי' הסכין שפה או נועצה י' פעמים בקרקע אפילו לחתוך בה צונן והכא אמרת דסגי בבליעה י"ל דהכא איירי ששחט בה מיד ומה שנדבק על הסכין עדיין לח הוא וסגי בהדחה [*או בבליעה] והתם שחתך בה האיסור רוב פעמים ויבש על הסכין ור"ת מפרש דהתם איירי שחתך בה איסור רותח ונדבק בה יותר מדאי ולכל הפירוש אם רוצה לחתוך אפילו צונן בסכין של עובדי כוכבים צריך נעיצה י' פעמים בקרקע כדתניא פרק בתרא של עבודת כוכבים סכין שפה והיא טהורה ואם יש גומות בסכין שאינו חלק מפרש התם דלא סגי בהדחה ולא בנעילה [ד] ויש לו לשפשפה באבן או בפחם שיכנס בגומות וכן הדין אם רוצה לחתוך גבינה בסכין שחתך בה בשר או איפכא ואם בא לחתוך רותח בסכין של עובד כוכבים רבינו שמואל בן ה"ר מאיר [*ס"א הריב"ס] היה מצריך ליבון לפי שפעמים כשצולין בשר על גבי גחלים או כשהבשר בספוד כנגד האש חותכו לנסות אם הוא נלי או מתקן בה נר חלב הדולק וכדבריו משמע בתו'דעבודת כוכבים השפודין והאסכלאות והסכינין של עובדי כוכבים מלבנן באור.ור"ת אחיו אומר דסגי בהגעלה בחמין דכיון שאין משתמש בו ע"י האור כי אם באקראי אבל רוב תשמישו ע"י חמין א"צ ליבון דהכי [*פי' ולא תימא דייקא לענין היתר בלע איסור]: פסק בפסחים בפ' כל שעה: והלכתא *ברותחין ומיהו פסקו ר"ת ור"י דסכינים גדולים שרגילין לצלות בהן בשר צריכין ליבון והכי איתמר בירושל' סכין שפה והיא טהורה אפילו לחתוך בה רותח וה"מ בסכין קטנה שלא נשתמש בה אלא צונן אבל סכין גדולה שנשתמש בה ע"י האור לצלות עליה צריכה ליבון אפילו לחתוך בה צונן. עיין בתוס' עבודת כוכבים בפ"ו וספר התרומה: ואחת שמחתך בה חלבים ופריך וליתקון חדא ולחתוך בה בשר והדר לחתוך חלבים ופעם אחרת כשירצה לחזור ולחתוך בשר יהא זכור להכשירו יעל הסכין ששוחט בה לא פריך שישחוט ואח"כ יחתוך [חלבים] דהסכין **תקפד** ששוחטין בה רגילין שלא לעשות שום דבר בו שלא יתקלקל הסכין בפגימות ולענין שבת נמי אמרי' דכיתד המחרישה דמי ואסיר לטלטלו **תקפה** ואחת שמחתכין בה חלבים מכאן משמע דמי שמנקר הבשר צריך שתי סכינים ורמב"ן כתב דודאי כשמנקר הבשר במקום חלב כגון במקום הכליות ונקר בסכין של חלב ובשאר מקומות כגון בשופי אם ניקר בסכין אחד הכל גם החלב שבו נראה לו שאין צריך קילוף דהא אינו חלב אלא שישראל קדושים הם ונהגו בו איסור הלכך לבליעת סכין לא קפדינן מיהו רש"י פי' אחר שמחתך בה חלבים [ה] למכור בשוק. רבינו ברוך: לא ליסחוף אינים כפלי וכו' היינו לאחר ניתוח מ"ד קודם שנלטנן הבשר אבל לאחר שנלטנן אין לחוש כדכתיב וישימו החלבים על החזות [דף י] והלכתא כותיה דרב חסדא **תקפו** בשיבר [ט]וכגון שהיה קודם השחיטה בחזקת בדוק [*וכשהוא בחזקת בדוק] [והיכא שבדק הסכין] והניחה יום או יומים ושחט בלא בדיקה אפילו ק' בהמות ושוב שבר בה עצמות ונמצאת פגומה נראה דכולן מותרות דתלינן בעצמות **תקפז** והיכא דבדק הסכין מיד אחר שחיטה והלניעו אפילו נמצאת פגום אח"כ לית לן בה דאיכא למימר מה שנמצא עתה פגום אימור בדבר אחר נפגם מעצמו או שבר בו עצמות ולאו אדעתיה ושמעתי שרבינו יקר היה רגיל להכות סכין בעץ קודם שהלניעו ולא זכיתי לשאול

הגהות הב"ח א ופירש ר"י טוב. כצ"ל: ב נ"ב משתדור כו': ג נ"ב וכן פי' ר"י לקמן גבי השוחט בשבת: ד צ"ל דתנן: ה נ"ב הנוצה: ו עליה ולא איירו כצ"ל: ז נ"ב נאמן: ח נ"ב ס"א וא"ת למה לא נאמר הא אי לאו חורפיה לא בלע אגב דוחקא דסכינא כולי האי אלא כדי קליפה. ונראה דיש לומר הא אי לאו חורפיה סגי ליה כמו נקיבות דנגריר לפי פיסקי ע"כ: ט נ"ב ס"א והיכא:

חדושי אנשי שם

ג"ם [א] פי' גומר שהיתה מעלייתא שיה מדמוסכן לכן לשחוט: [ב] פי' הוא"ל ורי"ף מפרש כולהי תנניה דקאמר היינו דתנן הנוחר כו' ולא פירש כולהו תנניה כרש"י ש"מ דפי' עיקור כה"ג ולפי זה צ"ל ולפיכך פירוש כולהי תנניה: [ג] פי' אפילו אינו בן יומו לא הוי טוען טעם לפגם דהאיסור טוח על פניו ולא אמרו בשאינו בן יומי שהוא לפגם אלא בהאיסור בלוע בדופני הכלי סוגמה: בהדר"ם [ד] פירוש דהיינו שפה דמתני' יש לו לשפשפה באבן שזה עומד במקום ליבון וכן סובר הרמב"ם בפרק בתרא דהלכות מאכלות אסורות וכתבו שם בהגהות שכן סובר ג"כ הריצב"א משחיזה יפה ברחיים שלה ועומד במקום הליבון אבל בשפשוף בפחמין לא זכרו ובהגהות שערי דורא בשער ט' כתב בשם הסמ"ג בשפשוף בפחמין לא מהני: ג"ם [ה] פי' וא"כ אין מכאן ראיה לענין ניקור דבאלו הכא שהוא תוקף חלב גמור יסמוך לשחיטה שהוא עדיין הם הבל מ"מ נהגו בהמנקר נוטן על בגד ידיהו וכל שעה שנוגע בחלב נוקבתו

את פי עצמו איך היה המעשה והגה תקפח במגלא אירע מעשה זו ששחטו את הפרה ונמצאת הסכין פגומה ולוה מורי ריב"ק להדיח הדם מן המפרקת ונמצא חתך בעצם המפרקת שהסכין נכנס לשם והתיר וכן העיד על רבינו שמריה שהתיר דכיון שנמצא חתך בעצם היינו כמו סבר עצמות . ואני תמהתי דאם כן (דאיכא) פלוגתא דרב הונא ורב חסדא [כ]נמי בשלא הדיחה המפרקת א"כ מאי טעמא דרב חסדא דמתיר הא ודאי נגע סכין בעור וספק אם נגע בעצם המפרקת והיאך יוליא ספק מידי ודאי ועוד דפרש"י דלא סבירא [ל]ליה כותיה דרב חסדא למיתלי לקולא בההיא נגיעה דעצם המפרקת דלא עבידא דפגמה לסכין טפי מעור אבל סבירת עגנות בכה בההוא ודאי תלינן עד כאן ומיהו איכא למימר דודאי נגיעה גרידא בעצם המפרקת לא עבידא דפגמה אבל [מ]הכא שנמצא חתך בעצם המפרקת לא [נ]ופלוגתא דרב הונא כגון שנגע ודאי בעצם המפרקת אבל לא נכנס הסכין בעצם המפרקת והיכא דבדק [ס]קודם שחיטה ונאבד הסכין אחר שחיטה נראה דשריא מדפריך לעיל לא בדק בסימן אחר שחיטה מאי ולא אמר [*לא] בדק סכין [אחר שחיטה] מאי . רבינו ברוך : תקפט [דף יג] אבישרא ואטופרא ואתלת רוחתא יש שפוסקין תג' רוחתא לא צריך דבית שחיטה מירווח רווח כי ההיא דשמואל ליבן סכין ושחט בה שחיטה כשרה משום דבית השחיטה מירוח רווח ומיהו נהגו העולם לפסול כשנמצא פגומה מן הצדדין כמו בחודו של סכין כמ"ד דבעינן בדיקה [ע]מג' רוחותיה וגם אסמכוה העולם אקרא ושחטתם בזה גימט' י"ב ויש י"ב בדיקות כשבודק משלשה רוחותיה וכן היה תופס עיקר מה"ר יחיאל בן ר' יוסף וא"ת [פ]קשיא הלכתא אהלכתא דקי"ל כההיא דשמואל דליבן סכין באור ושחט בה שחיטה כשרה כו' דבית השחיטה מרווח רווח וליכא מאן דפליג והמיימוני פסק כותיה וקי"ל דצריך בדיקה משלשה רוחותיה ותירץ הר' יחיאל בן יוסף דודאי נהי [צ]דמירווח רווח מהני לגבי ליבון סכין מ"מ לא מהני גבי פגימת הסכין דמן הצדדין לפי שפגימות (פגעות) [*בולטות . מ"י] ונוגעות לדופני השחיטה אע"ג דמרווח רווח והתלמודא לא חש להאריך בזה . מדברי רבינו פרץ שיחיה : [דף יב] ראה אחד ששחט אם ראהו מתחלה ועד סוף כו' ומוקמינן ליה דידעינן בזה דלא גמיר משמע דוקא בדיעבד שרינן אבל לכתחלה אין לעשות כן אפילו פקח (*כו') ולעיל נמי במלתא דרבינא מוקמינן וכולן ששחטו ואחרים רואין אותן מומחין ואע"ג דאמרינן לקמן חרש שוטה וקטן אין מוסרין להן חולין [ק]משמע הא פקח כי האי גוונא שחיט לכתחלה ויש לומר דההיא מיירי בדגמירי הלכות שחיטה ויש שר"ל דאפילו חרש שוטה וקטן כשאחרים עומדין על גבן יכולין לשחוט לכתחלה ומחלקים בין אחרים רואים אותם לאחרים עומדין על גבן משום דקשיא להו מהא [ר]דתניא בגיטין בפרק שני הכל כשרים לכתוב את הגט אפילו חרש שוטה וקטן ואמרינן בגמרא והא לאו בני דעה ניהו אמר רב הונא והוא שגדול עומד על גבן ולא נראה לי דא"כ מאי פריך [ש]לעיל לאביי אלא אכותי הא אמרת כי ישראל עומד על גביו שוחט לכתחלה ליסני דוקא עומד על גביו אבל אחרים רואים אותם לא אלא לא שנא . [ש]לעולם לא אסרו משום תערובת דמאי מכאן

תקצ מביאין ראיה דהגזהרים מפת של עובדי כוכבים מותרין בתערובת כגון אם נתנו במרק מפת של עובדי כוכבים או שנתערב בתבשיל דמותר [*פי' התבשיל] מדשרי הכא תערובת דמאי דעיקר איסור שורשו מן התורה כל שכן פת של עובדי כוכבים דאיסורא מדרבנן ועוד מדאמרינן בכותח של עובדי כוכבים מותר אע"ג דאית ביה פת ואית ביה חלב מיהו איכא למימר דהפת נאפה בחמה והחלב כיון שמעמיד [*מתוך אורזא . מ"י] מותר : [דף יט] השוחט מן הצדדין

תקצא פר"י דוקא בדיעבד ואפילו (*מחוירין) [*מחזירין] [דף טז] אבל סכין למטה ועוקר למעלה לא [*פי' פסול אף בדיעבד דחיישינן . מ"י] *דחיישינן שמא ידרוס תימה שמא דרס מיבעי ליה דהא פסלינן בדיעבד ונראה לפרש דאפילו אומר ברי לי שלא דרסתי פסולה דשמא ידרוס פעם אחרת ודכותה אמרי' לקמן בסמעתין השוחט במגל קליר דרך הליכה דמודה ב"ה דאסור אע"ג דשחט דרך הליכתה גזרינן שמא ישחוט [ת]אחריתי ויוליך ויביא : [*הגה"ה זו שייך מעבר לדף] : הגה"ה תקצב כתב רבינו שמחה כל היכא דאיכא למיתלי בזאב או במשמוש ידא דטבחא מכשרינן וא"צ להקיף ואפילו אי אקיפו ולא דמי מכשרינן דסמכינן אחזקה דרב הונא נשחטה בחזקת היתר עומדת ואמר אע"פ שב' הנקבים נעשו לאחר שחיטה זימנין דמו וזימנין לא דמו אבל היכא דלא בא זאב או דלא ממשמש ידא דטבחא שם הצריכו חז"ל הקפה דאי דמו כשרה כך פי' ר"ח וזה לך האות כל נקב אשר ינקב קודם שחיטה הוא פתוח לאחר שחיטה אינו פתוח אומר רבינו שמחה ר"ל (לא) פתוח ולא מהני הקפה אלא טרפינן ליה (*אי) [*ואי] [לא] פתוח ספק הוי ובעי הקפה עכ"ה . פסק המיימוני דהלכה כדברי האומר פרק הלוקח דהלוקח בהמה מן העובד כוכבים והיא חולבת שהחלב פוטר מן הבכורה שהרי בכל התורה הולכין אחר הרוב ורוב בהמות אינן חולבות אא"כ יולדות ואין הלכה כמ"ד חלב אין פוטר והא דמשמע פרק הלוקח בהמה דר' יוחנן אית ליה כרשב"ג דאמר הלוקח בהמה מניקת מן העובד כוכבים דפטור דלא מניקה אא"כ ילדה משמע דחלב לבדו שלא ראינוה מניקה איננה פוטרת דחיישינן למיעוטא דחולבות בלא יולדות אומר ר"י דהתם מיירי בראוה חולבת קודם לידה דבההיא מודה דחלב אינו פוטר אם לא שראינוה מיניקת אבל בעלמא סבירא ליה חלב פוטר דהלך אחר הרוב *ותדע שכן הוא דהא רשב"ג לא חייש למיעוטא [*ואפשר דהך רשב"ג סבר חלב פוטר . תוס' בדף י"א בד"ה לר"מ דחייש למיעוטא] דלא גזר בריש פרק כל הצלמים שאר מקומות אטו אותו מקום כדגזר רבי מאיר משום דחייש למיעוט וגם רבי יוחנן לא חייש למיעוט פ"ק דחולין שאכל משחיטת כותי ולא חייש למיעוט החשודים כדאמרינן גבי ר' מאיר דחייש עלייהו . והא דאמרינן פרק רבי אליעזר דמילה שרשב"ג אומר כל [שלא] שהה שלשים יום באדם נפל אפילו נפל מן הגג או אכלו ארי הוי ספק נפל אלמא חייש למיעוטא נפלים והתם פוסק כרשב"ג יש לחלק שחוששין למיעוט המצוי כזה כמו מים שאין להם סוף שאשתו אסורה וגוסס שאין מעידין עליו להשיא את אשתו ע"כ . תקצג ז"ל [דף יא] בתר חזקה לקמן בפרק אלו טרפות מנא הא מלתא דאמור רבנן ז"ל בתר רובא שנאמר אחרי רבים להטות והקשה לי מורי רבינו יקר הא עיקר האי קרא בסנהדרין הוא וסנהדרין קבועין הן בלשכת הגזית וכן בכל מקום שהן יושבין ודמיא לט' ישראל ואחד עובד כוכבים עומד ביניהם שאם זרק לתוכו פטור דכתיב וארב לו דמינה ילפינן דכל קבוע כמחצה ע"מ דמי כו' [ותירץ] שלא שייך למימר כל קבוע כמחצה אלא היכא דאיכא ספיקא לברר הדבר כגון גבי תשעה חנויות שלקח ואין יודע מאי זה לקח וכן בתשעה ישראל ועובד כוכבים אחד ביניהם שאינו יודע על מי זרק אע"פ שבודאי יודע שהיהודי לשם ונתכוון לזרוק בין כלם מאחר דעובד כוכבים אחד ביניהם פוטרין ליה אבל אם מתכוין ואמר לאותו ישראל אני מתכוין חייב אע"פ שהעובד כוכבים עומד ביניהם וה"נ בסנהדרין כיון דיודעין ורואין מי הן המזכין ומי הן המחייבין דין הוא (*סילק) [*סלק] אחריהם ועוד דאין עושין מעשה בגופן אלא אחר הדבור הגבדל והנפרש מפיהם והוי כבשר הנמצא דאמרי' ביה כל דפרים מרובה פרים . עיין לקמן פרק הזרוע . [דף יב] חזקה שליח עושה שליחותו עיין פרק המקבל [א]תוספתא תקצד הרי שמצא תרנגולת שחוטה בשוק [ב]בתלמודא הכא ובפרק שני דבבא מציעא תניא הרי שאבדו לו גדייו ומצאן שחוטין ליכא לפרש דוקא אבדו מותרין שהשוחט לא היה חשוד לדבר האסור שהיה סבור שנתייאשו הבעלים אבל נגנבו לו אסורין דכיון שעבר אלאו דלא תגנוב עבר נמי אלאו דנבילה הא ליתא דבתוס' תניא בהדיא הכי הרי שאבדו או נגנבו וא"כ אבדו דנקט אורחא דמלתא : (*כתב) [*וכתב] רש"י ז"ל בתשובה על דבר העופות שהובאו שחוטין ביד העובד כוכבים בלא סימן ובא מעשה לפני רבותי והתירום אין לי ראיה להתיר שמה שנחלקו רבותינו על מי שאבדו גדייו ותרנגוליו ומצאן שחוטין לא נחלקו [ג]אלא במקום שהטבחים רובן ישראל שהרי טעם המתירין בשביל שרוב מצויין אצל שחיטה מומחין הן ואם בעיר שרובה עובדי

כוכבים אמרו מה לי מומחין מה לי אין מומחין והלא שחיטתו נבילה ואחרי שידעתי שיש הרבה עובדי כוכבים וערביים ששוחטין ואין שחיטת ישראל ניכרת בין שחיטתן לא חילקו בין ארמאי לארמאי ואם סמכו על חיתוכה [ד]דעובדי כוכבים מידע ידע בטוח אני שלא באת תקלה ע"י בהמתן כ"ש ע"י עצמן מכאן ואילך אל ינהגו כן . *ופסק באור זרוע תקצה רוב מצויין אצל שחיטה מומחין הן דוקא בדיעבד אבל לכתחלה אין לסמוך על רוב היכא דאפשר לברר וכן משמע לשון השאלתות פרשת בהעלותך .

[*מעשה בישראל ששלח ע"י עובד כוכבים בימי עינוי יונים וכבשים בשק התום וכתוב ביד עובד כוכבים והחותם היה נסתר ואומר נקדש שהכל מותר אע"ג דרוב טבחים עובדי כוכבים מ"מ כיון שבימי עינוי שלח אותם והיונים נמצאו שחוטים כדין אע"פ שהכבשים באו בלא עוזריהם והיה לחוש שמא התליפם מ"מ לא חיישינן לזה כ"כ שטרח להרוג ולהחליף כיון שבשעת עינוי דרובא דהיתירא נינהו כדאמר בפרק גיד הנשה האידנא דהיתרא שכיח טפי פי' שהיה ערב י"כ ה"נ רובא דאכלי כישרא ישראל נינהו ושרי . רבינו יחיאל מפרי"ש הג"ה במ"י] :

[דף כד] תקצו נתמלא זקנו ראוי ליעשות שליח צבור ולירד לפני התיבה ולישא את כפיו היינו ליעשות שליח צבור קבוע ולירד לפני התיבה בתעניות ובמעמדות אבל באקראי בעלמא משהביא שתי שערות יורד לפני התיבה ונושא את כפיו ואם כהנים גדולים אפילו קטן נושא את כפיו אבל לבדו לא כדפרש"י תקצז וכתב בתשובת הגאונים עם הארץ ש"ל קולו ערב והעם חפצים בו ויש שם ת"ח ואין קולו ערב אי זה מהן קודם והשיבו דת"ח קודם כי הוא יודע מה מדבר וכתב הר"י בשם ה"ר שמחה ששוגא לא יתמנה שליח צבור והאריך בתשובה : [דף כה] תקצח התמד עד שלא החמיץ פוסל את המקוה היינו מקוה חסר אבל מקוה שלם אפילו כל [ה]שאובין שבעולם אין פוסלין אותו ועד שלא החמיץ חשיב ליה (ודאי שאובין) [*ודאי מים] אבל ספק מים שאובין אין פוסלין את המקוה כמו מקוה שהניחו ריקם ומצאו מלא וכמו שני מקוות אחד חסר ואחד מלא ונפלו שם ג' לוגין מים שאובין ואינו יודע לאי זה נפלה דספיקו טהור מפני שיש לו במה לתלות פר"י אבל משהחמיץ נעשית [ו]אותו מים יין ולא פסלי את המקוה אפילו יש בהן ג' לוגין מים לבד מן היין פר"י . ואפילו רמא תלתא ואתא תלתא ופלגא אם אין סופו להחמיץ פטור מן המעשר אע"ג דאיסור טבל מעורב בו ויש בו נתינת טעם קצת ואע"ג דכל איסורין שבתורה לא בטלי אלא בס' יין במים לא בעי ס' אלא אפילו חדא (*בשיתא) [*בתרי . מ"י] בטיל דלא הוי אלא קיוהא [*בעלמא . מ"י] פר"י . [דף יז] תקצט מסוכסכת מרוח אחד והוא דקיימא ברישא דסכינא והוליך ולא הביא ונראה דהיינו דוקא כשהשוחט הרגים במסוכסכת קודם השחיטה אז ודאי אמרי' שדקדק השוחט בשעת השחיטה לעשות הולכה בלא הובאה או איפכא וגם השוחט אמר שהיה נזהר בשעת שחיטה אבל אם מצא סכינו יפה קודם שחיטה ואחר שחיטה מצא בה פגימה אפילו מסוכסכת פסולה אפילו ארישא דסכינא דכיון שלא נזהר בה כששחטה א"כ מסתמא עשה הולכה והובאה ואפי' אמר ברי לי שלא עשיתי כי אם הולכה לבדה לא מהימן* דמילתא דלא רמיא עליה דאינש לאו אדעתיה ועל כן נראה לפסול כל פגימה ואפילו מסוכסכת

[*וא"ת היכא מסכתת דיעבד כשירה וי"ל כשנא סכינים שטועה בין זה לזה ונזכר א"נ שלא ידע דין זה לגד דמסוכסכת לא שרי לכתחלה . מ"א הג"ה במ"י] :

שנמצא לאחר שחיטה כדפרישית ועוד דאין רגילין שתמצא ברישא דסכינא ממש מדברי מורי כ"ע : [דף טו] דלמא אתי למיעבד באידך גיסא פי' רש"י ז"ל דאסור לשחוט בסכין שיש בו פגימה אפילו שלא במקום פגימה דלמא אתי למיעבד במקום פגימה ואפילו אוחז הפגימה בידו דלמא עבד ליה בלא אחיזה ומ"מ דיעבד כשרה ולא דמי למגל [קליר] דפסלינן בדיעבד אפילו דרך הולכה ולא מטהרי ב"ה אלא מידי נבילה (*אי עביד באידך גיסא) התם א"א שלא ישחוט (שלא) על הפגימות אבל היכא דליכא אלא חד פגימה ליכא למיחש כולי האי ומיהו נראה דביו"ט שאין יכול לשחוז סכינו דמותר לקשור בגד על הפגימה ולשחוט בה :

פרק שני

השוחט תר [*לשון רי"ף] אבל לכתחלה מיבעי ליה למישחט טליה (*סימני) [*סימן] לכאורה משמע מלשון האלפסי דלכתחלה בעוף די בסימן אחד וכן משמע מתוך פ"ה לעיל בתלמוד בשמעתין אי מה להלן מולק ואין מבדיל בסימן אחד פרש"י ז"ל שהניחו מחובר בסימן אחד דכתיב ולא יבדיל ועוף הכשרו בסימן אחד וכל מה שמבדיל טפי מהכשירה הבדלה הוא וכל הסימן הוי מצות שחיטה בעוף לכתחלה אבל אסימן שני אפילו מצוה לכתחלה ליכא אבל שמעתי שלכתחלה בעינן שני סימנין אפילו בעוף כדקאמר תלמודא איבעית אימא השוחט דיעבד אאחד בעוף קאי ורבינו ברוך כתב כיון דאמרינן לקמן כשחטיה לקנה והדר נבדקיה לושט שמע מינה דדי בסימן אחד[י] . [דף כח] תרא אהא כי ממשמש קועיה דמה פרש"י דצריך לבדוק הסימנין שמא נפסק הקנה או ניקב הושט ומשום ספק דרוסה לא בעי בדיקה דתלינן בכלבא או [ח]בקניא כדאמרינן פרק אלו טרפות וכו' ואם תאמר הא אמרינן התם ההיא בר אווזא דהוה בי רב אשי כו' עד ספק קניא ספק שורנא אימא קניא והשתא מאי כ"מ כיון דאפילו קניא בעי בדיקה ויש לומר כ"מ שלא כנגד הסימנין דאי הוה תלינן בשורנא הוה תלינן (*נגד כל החלל לאצרוכי בדיקה) [*לאצרוכי בדיקה נגד כל החלל] ואע"ג דליכא ריעותא אלא בסימן אי נמי לענין ספק דרוסה (*אפילו) [*דאפילו] לא האדימו הסימנים אלא משהו טרפה דסופו שיפסוק רובו כדאמרי' לקמן דגרגרת דריסתו במשהו דזיהרא מיקלא קלי וריב"א מפרש דהיכא דתלינן בקניא לא בעי בדיקה כלל דלא חיישינן לנקובה והשתא איכא טובא בין היכא דתלינן בקניא להיכא דתלינן בדרוסה ונקובה דשמעתין משום ספק דרוסה וכן נראה מדאייתי עלה מלתא דרבא דאמר ושט אין לו בדיקה מבחוץ אלא מבפנים דלענין דרוסה ניחא דב' עורות יש לו לוושט ואין אדמימות הדרוסה ניכרת בחיצון דאדום אבל ניקב אמאי לא ניכר בחיצון כמו בפנימי ועוד דאמרינן לקמן בפרק אלו טרפות [דף מג] וושט אין לו בדיקה מבחוץ אלא מבפנים למאי כ"מ לספק דרוסה ולא קאמר לספק נקובה לשון התוספות : [דף כז] וקרא למאי אתא תרב דלא לשוייה גיסטרא מה שפרש"י שלא לחתוך כל המפרקת לשנים דהכי משמע חטהו הולא את דמו ותו לא ל"נ דכיון ששחט (*הסימן) [*הסימנים] אם יחתוך אחר כן גם המפרקת[ט] מאי איכפת לן* ומיהו בתוספתא תניא היה שוחט וחתך את הראש [*או בשאר בהמה] בבת אחת אם נתכוין לכך שחיטתו פסולה ואי לאו שחיטתו כשרה ר"ב ואמר לנא [י]מורינו רבי מאיר שמעשה היה שאחד שחט וחתך כל המפרקת [כ]ומדקדק ראבי"ה מפי' רש"י ואסר ול"נ למורינו ר' מאיר ז"ל ומפרש כך פי' רש"י חטהו הולא את דמו ותו לא [*אין] צריך יותר : תרב ר' יהודה אומר עד שישחוט הורידין בתוספתא גרסינן ר' יהודה פוסל עד שישחוט הושט (*וב' וורידין) [*ובוורידין . מ"י] ופר"י דמותר בדיעבד אם לא שחט הורידין (*כר' יהודה) [*כמ"י אינו] ומיהו לכתחל' צריך [*ופוסל לאו דוקא אלא כלומר אוסר . תוס'] כדאמרי' בברכות הזהרו בוורידין כרבי יהודה :

[*כתב רבינו ברוך שאלנו לר' יקיר כי מנהג טבחים במקומינו מיד קודם יציאת נפש מכין בקופיץ על גואר מאחוריו ותוחבין הסכין במפרקת עד חוט השדרה וקורין לה עריפה אם יש איסור . והשיב אין איסור בדבר דדוקא קאמר שמואל השובר מפרקת של בהמה לפי שמחמת יסורי השבירה יש עיכוב יציאת הנפש והדם נבלע באברים אבל בחיתוך מפרקת אין נ"ל להחזיק איסור שהרי שנינו התיז הראש בבת אחת וכו' משמע הא הוליך והביא כשירה אע"ג שחתך המפרקת עם הסימנים ואע"ג דהותז מקרי שפיר בחתיכת סימנים להודייהו כדתניא מנין לרבות הראש שככר הותז ותניא הותזו ראשיהם אע"פ שמפרכסת מ"מ ליכנא דקתני הותז משמע כל הראש ממש ואי חותך נמי אסור ליסמעינן חותך וכ"ש שובר . ור"ג מ"ה כתב בתשובה דשובר מפרקת קודם שתצא נפשה אין איסור כ"א באומצא כלומר לאכול באומצא חי בלא מליחה עכ"ל . ורבינו משולם השיב אע"ג דמיד אחר השחיטה בא הקצב עובד כוכבים ומשים סכינו נגד נואר של בהמה אין זה גמרו ביד עובד כוכבים דאסור דהיינו דוקא כשישראל שחט רוב הסימנים ובא עובד כוכבים ושחט המיעוט אבל בענין זה אין איסור . הגה"ה במ"י] :

[דף ל] תרד השוחט בב' או בשלשה מקומות פירש בשאלתות בסימן אחד בב' לידי הסימן או בשלשה

בשלשה זה כנגד זה א) ורבינו תנאל פי' ששחט סימן אחד סמוך לראש במקום שחיטה (*ואחד) [*והאחד פי' בסימן א'] סמוך לחזה והוי באלכסון יותר מבקולמוס כדמחלק בה לקמן בין האי לקולמוס: האליד במיעוט סימנין רש"י ור"ת וה"ר אושעיא הלוי פירשו מה שפירשו ולפי שלא נתברר דבר זה ונחלקו בו הקדמונים בפירוש בעיא זו יש לאסור כל שהייה וכל חלדה בין במיעוט קמא בין במיעוט בתרא בין בקנה בין *בוושט [*דהיינו פי' דר' אושעיא ועיין בתוספות]. וגם יש ליזהר בסכין רעה שלא להשהות ולהאריך במיעוט בתרא. תחת למר מסובך מאי תיקו וכל תיקו לחומרא וצריך ליזהר בצמר דכבשים ולכך נהגו העם [למרוט] הנוצה בעופות שלא יחלידו תחת הנוצה ואף על גב דאיכא לער בעלי חיים: [דף כח] תרה לא אמר רבי יהודה אלא בעוף האיל וצולהו כאחת כתב רמב"ן דחכמי נרבונא דייקי מכאן מדאמר צולהו ולא אמר מבשלהו משמע לבשולי בעי ניתוח ובעי למימר אע"ג דשחט הוורידין אין יכול לבשל בלא ניתוח וכשמנתח אין צריך שחיטת וורידין ולא נראה לי דהא צלייה כמי בישול [פי' ומדצלייה קרי בישול. בישול נמי קרי צלייה] קרי שנאמר ויבשלו את הפסח ועוד דאמרי' בכילד צולין האי מולייתא שריא והייט מלוי אווזין ותרנגולין ואי מנתחין היכי ממלא להו ואי בצלייה פשיטא דשריא דהא נורא מישאב שאיב ועוד אי הכא מיירי בצלייה דוקא למה לי ניקב הוורידין הא נורא שאיב לדם כוליה ומיהו תימה שאני מבשלים בכל יום וצולים עופות בלא ניתוח ואע"פ שלא שחטו ולא ניקבו הוורידין לכן נ"ל דברי ר"ת שאומר הא דאמר רבא האיל וצולהו כולו כאחד עם הראש קאמר אבל אנו שאנו חותכין ומסירין את הראש אין אנו צריכין והאי דקאמר מנתח אבר אבר לאו דוקא אי נמי משום דאיור בהמה גדולה צריך לחתוך הצואר לשתי חתיכות אבל עוף דצוארו דק די בהסרת הראש רבינו ברוך: תרו שיעור שהייה כדי שחיטה אחרת דקה לדקה וגסה לגסה ועוף לעוף ולא קי"ל כר' יוסי בר חנינא [דף לב] דאמר כדי שיגביהנה וירביצנה ויש ליזהר כשמתחיל בעוף לשחוט וחתך מעט עד שהדם יוצא והגביה סכינו מן הצואר יש לו ליזהר שלא יגמור שחיטה לפי שיש לחוש שמא שחט משהו מן הוושט קודם (*שיגביה) [*שהגביה] סכינו ושהייה פוסלת במיעוט קמא דוושט לדברי הכל ואפילו לא הגביה כי אם מעט יש לחוש משום דשהיית העוף מועט היא מאד דכדי שחיטת רוב סימן אחד בעוף הוא נעשה מהר ואפילו אמר השוחט ברי לי שלא חתכתי כי אם העור אין סומכין עליו כיון שילא (*מן) הדם ואע"ג דקנה סמוך לעור הוא ובקנה אין לחוש למיעוט קמא מ"מ לעתים שגם הוושט סמוך לעור על ידי אחיזת הסימנין כשתופס בהן כשבא לשחוט ואם בא לשאול אחר (*שיגביה) [*שהגביה] סכינו כילד יעשה אומרים לו שחוט הקנה לבדו ואחר שחיטה יהפכו את הוושט ויבדקו אותו כי הוושט אין לו בדיקה מבחוץ אלא מבפנים ואי אין בקיאין בבדיקה לא יגמור שחיטה כלל אלא ימכרנו לעובד כוכבים רק שימית העובד כוכבים העוף בפניו כי איכא למיחש דלמא אתי לזבוני לישראל אחר לאחר שיתרפא וערפה חיה שנים עשר חודש ומהאי טעמא אסור להשהותו בביתו דלמא אתי לידי תקלה כיון שאין הטרפית ידוע מדברי מורי ה"ר פרץ שי'. [דף לג] ומולחו יפה יפה ומדיחו יפה יפה לקמן אמר שמואל בפרק כל הבשר [דף קיג] מדיח ומולח ומדיח והאי דלא מני הכא הדחה ראשונה דפשיטא שלא יהיה מלוחית משום לכלוך הדם ובע"כ הכא [*לשון מ"י ועוד דהכא] מיירי שרולה לאוכלו בחומלא נלי מדקאמר ומתין לה עד שתלא נפשה ואי לקדירה וכי כל כך תיתי ותיזיל עד שימלחנה ויפלוג הדם [ויבשלנו] ואפילו הכי קאמר מולחו יפה יפה לפי שהדם נבהל ללאת (*א"נ) [*א"כ. מ"י] לא עדיף מאומלא ביעי ומוזרקי דאמרינן שפדיה בשפודא מידב דייב. ר"ב: [דף מא] תרז אין שוחטין לא לתוך ימים ולא לתוך הכלים פי' שלא יאמרו לזרוק דם לעבודת כוכבים קא שחיט וכתב רא"ש בספרו מיהו אם שחט בדיעבד שחיטתו כשרה ונהגו כשרים לתת בכלי מעט מים או טיט שבענין זה אין מקבלין דם לעבודת כוכבים ורמב"ן כתב דאין שוחטין לתוך הכלי כלל והא דאמרי' היה מהלך בספינה יוליא ידו חוץ לספינה ושוחט דוקא בבהמה דלא בעי כסוי ולא חיה ועוף וכן שוחטין בגומא כל עיקר וכששוחט אדם חיה או עוף הצריכים כסוי יתן עפר תיחות וימלא הגומא עפר וישחוט אבל לתוך גומא המנוקה מעפר לא ישחוט כלל ע"כ [ו]:

פרק שלישי

אלו טרפות [דף מב] **תרח** ניקב הלב לבית חללו בשאר נקובה לא אילטריך למיתני לבית חללו שהן דקין ופשיטא דאין חשוב בהן נקב אלא לבית חללו: דרוסת הגן ג) טעמא דדרוסה לאו משום שסופה לינקב דא"כ בכלל נקובה היא דהא מהאי טעמא לא תני במתני' דמיא לדיותא ודמיא לבשרא אלא טעמא דדרוסה שהארס שורף וסופה למות. למאי נפקא מינה לספק דרוסה לעיל פירשתי: [דף מד] **תרט** כדי תפיסת יד פירש ריב"ס ארבעה אלבעות בשור הגדול מכאן ואילך גדול לפי גודלו קטן לפי קוטנו ובעל הלכות גדולות מפרש כדי תפיסת יד כדנקיט אינש בתרתי אלבעותיה ודבריו הם דברי קבלה ויש לסמוך עליהם ושאני הכא דרב נמי לא אסרה פירשו בתוספות דה"ה דמלי לשנויי (*רב) [*רבב"ח] אגמרי' סמך* כדמשני פרק כל היד אלא האמת מתרץ לו עיין פ"ק דע"ז:

[*פי' מה שאדם אומר מסברתו אין אחר רשאי להתיר מסברתו אבל אם גמר רשאי להתירו]:

[דף מו] למטה מן האגפיים יש להסתפק אם למטה ממקום חיבורו (*בגוף) [*לגוף] קאמר או למטה ממקום ששוכבת על הגוף והיא למטה מסוף עלם של כנף המחובר בגוף [*לשון רי"ף דף תרפ"ג] ולאו הלכתא הכי וכן פסקו התוס' לעיל. [דף מה] ניקב קרום של מוח פר"ח אם נמלאו תולעים במוח ולא חזינן לא קורט דם ולא רוסם כשרה כדאמרינן בהגיזקין גבי טיטוס הרשע דנכנס יתוש בחוטמו ואף על פי כן חי שם שבע שנה* [דף מו] אלא לא שנא [*לשון רי"ף דף תרפ"ד] [*ואע"פ שחי ז' שנים ה"פ חי שם שנה אחר י"ב חודש של טריפות וכמ"י כתב ז' שנים. [וכ"ה הב"ח]: כלומר בין בכולה בין במקלתה כשרה וכן פרש"י ומביא ראיה מהא דאמרינן לקמן אדומה כשרה ואשכחנא מ"ד טרפה היה [היא והייט ר"ח] ואנן לא סבירא לן הכי כו' וכתב ר"י ויש לתרץ [*דפי' נ"ש וטריפה. ועיין בתוספות] לדברי ר"ח דהיכא דהיא אדומה כ"כ ואינה מתלבנת אף ע"י נפיחה טרפה וכ"כ בה"ג של ר"ת. [דף מג] **תרי** ישב לה קוץ בוושט אין חוששין פ"ה ואין שם קורט דם מבפנים אבל יש שם קורט דם חיישינן שמא נקב החילון ואנן לא קי"ל כעולא דהא חיישינן לספק דרוסה א"כ אף באין שם קורט דם חיישינן שמא ניקב החילון: [דף מד] **תריא** חבר שטמא אין חבירו רשאי לטהר דוקא [אם] מחמת חומרא אסר ובקעה מלא וגדר בה גדר אבל בלא מעשה אפשר לחלוק עליו כדאיתא פרק אין מעמידין נפקי שיפורי דרב ואסר שיפורי דר"ה בר חיננא ושרו ושם פי': [דף מה] **תריב** דריאה כריאה פרש"י ז"ל דכלישנא קמא מסתבר דקס ר"י כוותיה ור"ת פסק (*בכולהו) [*ככולהו] לחומרא דריאה כריאה כלישנא קמא דכבדא כריאה כלישנא בתרא ודליבא במשהו כרב: **תריג** אם נשמט ירך בהמה או עוף במקום חיבורו בקוליא בלא איעכול ניביה כשרה אבל איעכול ניביה טרפה ואם אין בקי אי איעכול ניביה או לא [צ]מספק טריפה

אמנם אם מלאוה שמוטה לאחר שחיטה ואין ידוע אם בשעת שחיטה[?] או לאחר שחיטה כשרה דודאי בשעה מועטת לא איעכול ניביה ובלבד שידע שלא היתה שמוטה בשעת שהובא לשחוט ודין זה שוה בין בבהמה בין בעוף לפי שיטת התוס' [משאכן] ולפי שטת ספר [המלות] אמנם בשיטת רבינו יחיאל משם רבינו אלחנן פירש דאע"ג דשמוטת ירך בבהמה אינה טרפה עד דאיעכול ניביה מ"מ שמוטת ירך בעוף טרפה אע"ג דלא איעכול ניביה (*והא) [*דהא] דפליגי אמוראי בפרקין בשמוטת ירך בעוף אי הוי טריפה אי לא מיירי בלא איעכול ניביה דאי באיעכול ניביה מ"ט דמאן דמכשר הא תניא כל טרפות שמנו חכמים בבהמה כנגדם בעוף אלא ודאי בלא איעכול ניביה קמפלגי ואפ"ה מסיק שם במסקנא דטרפה וא"ת אכתי קשיא דהא בההיא ברייתא שהבאתי אמרי' כל טרפות שמנו חכמים בבהמה כנגדן בעוף יתר עליהם עוף [נ"א שמוטת הירך] שנשבר הגלם אע"פ שלא ניקב קרום של מוח ואם איתא דשמוטת ירך בעוף טרפה אפילו לא איעכול ניביה ליתני' יתר עליהם שמוטת הירך אע"ג דלא איעכול ניביה וי"ל כיון דבבהמה הוי שם טרפה שמוטת ירך באיעכול ניביה לא חשיב ליה בעוף [*יתרת. מ"י] כיון דשם שמוטה איתיה נמי בבהמה ולא דמי לנשבר הגלם כו' דקתני דהא ליתיה בבהמה כלל וא"ת הא איתיה נמי שבירת גלם בבהמה היכא דניקב קרום של מוח וי"ל דהתם אין הטרפות תלוי כלל בשבירת גלם דהא בניקב קרום לחודיה טריפה אפילו אם יהיה הגלם שלם אבל גבי שמוטת ירך בבהמה לא איטרפא באיעכול ניביה בלא שמוטת ירך דהכי אמרינן לעיל בוקא דאטמא דשף מדוכתיה טרפה ומסיק והוא דאיעכול ניביה והלכך גבי [ש]עופות אע"ג דידע דלא נשמטה הירך כשהביאו לשחוט מ"מ אם נמלאת הירך שמוטה אחר שחיטה וספק הוא לו אם קודם [גמר] שחיטה או לאחר שחיטה אע"ג דודאי לא איעכול ניביה בשעה מועטת [ה]כל כך מ"מ טריפה כדפי' דשמוטת ירך בעוף טרפה אף על גב דלא איעכול ניביה ותדע דהא לא תני נמי בההיא דיתר עליהם עוף כו' [ז] מיסוד ה"ר פרץ: [דף מה] **תריד** האי דתני ר' ילחק קמיה דר' יוחנן כל הנוטל כולו כשר לשחיטה מטבעת הגדולה כו' י"ל דר' יוחנן איט מודה בזה אלא ס"ל [אפילו] מספוי כובע ולמטה שחיטתו כשרה ותו אמרי' לקמן ריש לקיש מכשר בחודה דכובע קרי עליה ר"י גיסא גיסא משמע דוקא בחודה דכובע[א] הא סמוך לו בשיפוי כובע מכשר ובהלכות שחיטה שסדר ר"ח ראיתי שכתב שראוי לשוחט להתרחק מטבעת הגדולה ולשחוט למטה אע"ג דקי"ל כל הנוטל כשר לשחיטה כדי להסתלק מן הספק ועוד ראיתי שם שצריך שיהא השוחט נאמן דלא חיישינן ביה שמא יאכיל את ישראל נבלות וטרפות וצריך להיות אורך הסכין כמלא ב' לוארי בהמות ויש מי שמשער בי"ד אלבעות ומה ששנינו אפילו כל שהוא זהו בעוף שלוארו דק ע"כ ולא ידעתי מנין לו כל זה ר"ב: [דף מו] **תרטו** אוכמי אוכמי פרש"י שיש בה מיני מראות שחורות והא דאמרי' בסמוך כדיותא טרפה י"ל דהייט ברובה ומעשה בא לפני ר"ת והכשיר מטעם זה אבל תימה הואיל ואמרינן לקמן דטרפה משום דשחור אדום הוא אלא שלקה א"כ מה לי רובה מה לי מקלתה הואיל וע"י לקותה היא על כן נראה לר"י כדפירש האלפסי דאוכמא דהכא הייט כי כוחלא דאמרי' לקמן דכשרה וכן פירשה בה"ג: **תרטז** כסדרן הייט רביתייהו נראה לפרש כסדרן דוקא באותו ענין שהן שוכבות זו אצל זו אבל אם הם שוכבות זו על זו אע"פ שהן סמוכות זו לזו טרפה דאין זה כסדרן ועוד כתוב בערוך בערך [אן] בשם ר"ח כסדרן קבלה רב מפי רב אפילו סריכי תרתי אוני כסדרן ועקרן מיפרקי מהדדי טרפה [ח] וכ"ש אם דבוקים זו ע"ג זו או הראשונה עם השלישית דודאי טרפה ורבותינו הגאונים כתבו כיון דחדא סרוכה עם חבירתה הוא רביתא ורביתא לא איכפת לן בההיא סירכא ואף המיי' פסק דאם נסרטו מגב זה לגב זה שלא במקום חתוך טרפה. כסדרן הייט רביתייהו פרש"י דכל סירכי דריאה קרום העולה מחמת מכה הן שמחמת נקב שניקבה הריאה הן וכן משמע בהלכות טרפות של רבינו גרשום מאור הגולה שהסירכא באה מחמת נקב שכך פסק אונות הסרוכות זו לזו כסדרן או סרוכות וסבוכות בגלעות או בבשר שבין הגלעות כשרה בנפיחה דמנפחינן לה כשהיתה סרוכה בגלעות [ט] אי נמי גודרין הסרכות מן הגלעות עם הבשר ואם עולה בנפיחה כשרה וכ"כ בתשובת הגאון שכתב הר"ר יוסף ט"ע וכן נראה מדברי המיימוני פי"א ואם אין סירכא בלא נקב או אתי שפיר דבדקינן בנפיחה שמא עדיין לא נסתם וסק' הר"י כסדרן אמאי כשרה הא אמרי' קרום שעלה מחמת מכה בריאה אינה [נ"א קרום] כלום ע"כ פר"י דרגילה לבא סירכא בלא נקב מתוך שהיא שובבת כל מיני משקה והאי דשלא כסדרן טרפה מפני שסופה להתפרק חשובה כנקובה כיון שסופה לנקוב ולדברי ר"י היכא דסריכא כסדרן אין לריכין לבודקן בנפיחה. ואונא באומא [והיא אללה] במגגלא ובקולוניא נוהגין להתיר כפרש"י וכן פסק בספר המיי' פי"א ור"ג ור"ח ורב נחשון ור"י ברבי יהודה ורבינו שמואל כלם מכשירים היכא דלא שיעא כאופתא דאית ליה חתוכה דאוני ור' אליעזר הגדול ור"ת ורב יוסף הגאון אוסרין וכן נוהגין בגרמייש"א ובלרפת שמעתי דריב"א הוה מביא ראיה לרש"י מהא דאמר הני תרתי אוני דסריכי להדדי שלא כסדרן משמע בין לגד ימין בין לגד שמאל היכא דליכא אלא ב' אוני והתם לא משכחת שלא כסדרן אלא כשהאונא נסרכה לאומא בקיפון [י] ואומר אני אי משום הא לא אריא דהא אפילו ([בלא] *אומא) [*אגל אינא] יכול להיות שלא כסדרן בלא קיפון אלא תתעקם האונא [כ] ותיהפך ותיסרך אצל חברתה שלא כסדרן ויותר נראה לי להביא ראיה מהא דאמרינן לקמן ריאה דדמיא כאופתא טרפה פי' דשיעא כאופתא והוא דלית ליה חתוכה דאונא ומשמע בהדיא הא איכא חתוכה דאונא כשרה אע"פ שהאונא דבוקה באומא ובהלכות טרפות דר"ח ראיתי כך מסורת בידינו רב מפי רב אפילו אם נסרכות שתי האונות באמלע ועיקרן מתפרקות טריפה וכ"ש אם הם דבוקות [ב]ומתקפלות זו ע"ג זו וכן אם האונא התחתונה הסמוכה לאומא כסדר בלי קיפון אם נסרכה כדרך שהיא רבולה בחיי הבהמה ויש בה היכר פירוד בראשיהן במשהו כשרה ואם נסרכה בה באמלעיתה או בראשה תפרק אותה הסירכא ביד בנחת ותשים במקום חיבורה קם או רוק או טולה ותנפח הריאה ואי מבלבלא טרפה ואם לאו כשרה וזה ההפרש יש בין סירכות אונא לחברתה [ל] לסירכא אונא לאומא ע"כ. ר"ב: מעשה בא לידי מוריט אבי העזרי באונא שאלל שומן הלב שהיתה מקלתה למטה דבוקה לשומן הלב דרך גידולה שלא היה יכול להכנים אפילו מחט ומ"מ היה דבוק יותר מכדרכו והכשיר והסכימו לו שאר רבותינו לדבר זה מה"ז שוב מעשה שהביאו לפני ראבי"ה שהיה שומן הלב דבוק בלב מאד מאד ואדוק בו הרבה בכח וחתך בסכין השומן מן הלב במקום שהיה דבוק ולא ראה מבחוץ על הלב שום ריעותא במקום שהיה דבוק ואח"כ חתך במקום שהיה דבוק עד החלל וראה בעובי הלב ולא בחללו קלת קורט דם ואסר ושאלתי את פיו אם לא היה מולא קורט דם מה היה עושה ואמר לי שאז היה כשר מה"ז: אלקט קלת מספר המיימוני בפרק [שביעי] דשחיטה האום של ריאה שנמלאת סרוכה [לדופן] בין שהעלתה למחים בין שלא העלתה למחים חוששין לה שמא ניקבה וכילד עושין לה מפרקין אותה מן הדופן ומזהרין בה שלא תינקוב אם נמלאת נקובה ונמלאת בדופן מכה במקום הנקב תולין במכה ואמרינן אחר שחיטה ניקב כשנתפרקה מן הדופן ואם אין מכה בדופן בידוע שנקב זה היה בריאה קודם שחיטה וטרפה הריאה שנמלאת בה מקום אטום

הגהות הב"ח: ג"ב בלא ניקב הוורידין נמי נורא כו' • מ נ"ל אע"פ שלא נשחטו: נ נ"ב הוא: ס נ"ל יהפוך: ע נ"ב ואפילו אם בא להשהותו י"ב חדש אסור: פ נ"ב לזרוק: צ נ"ל טרפה מספק: ק נ"ב נשמטה - ליתני נמי יתר עליהם שוף שמוטת כו' וי"ל כיון דבבהמה נמי הוי טרפה כצ"ל: ש נ"ל שוף: ת נ"ל כזו ופי' כל כך נמחק: א נ"ב דלא: ב נ"ב ס"א ומתקבלות •

א) פי' בהקיפו ואפילו זה שלא כנגד זה הכי איתא בהדיא בשאלתות פ' בהעלותך וגם האשר"י כתב כן על שמו. מהר"ס: ב) לשון תוס' הוא מג"מ:

חדושי אנשי שם

מקנתו כנגד: מהר"ם [ו] והתוס' מחמירין שלא לשחוט אפילו לגומא שאינה נקייה מהרי"ת. והאידנא דלא שכיחי עובדים למים וגשר של מים מותר אפילו לכתחלה ובפרהסיא לשחוט לתוך המים או לתוך הכלים ולתוך הגומא וכן כתב ראבי"ה בשם רבינו שמשון בן הר"ר יוסף מיהו לתוך הכלי מסתבר לאסור בכלי הבית דוקא שלא יחשדוהו שרולה לאכלו מיהו רבנן לא חיישו להאי אלא בחשד עבודת כוכבים והאידנא דלא שכיחי מינים דעבדי כהאי גוונא ליכא למגזר ושרי לשחוט אפילו תוך גומא מנוקה ולית הלכתא כרב דאמר כל שאסרו חכמים משום מראית העין אפילו בחדרי חדרים אסור. מה"ז: מלאתי בהגהות אשרי"י: [ז] הא דאמר בריש אלו טריפות גבי נקבה כנפה דגבי בהמה אמרי' נקבים שאין בהן חסרון מלטרפין לרובה פי' רוב מן הנקבים עלמן ואין השלם שבין נקב לנקב נחשב בכלל הנקב וגבי עוף אמרינן מקפלו ומניחו על פי התגה אם תופס רובו טריפה פי' שאף השלם שבינתיים נחשב בכלל הנקב ואפ"ה לא תני ליה גבי יתר משום דמ"מ שם פסוקת הגרגרת טריפה בבהמה נמי אלא דגבי עוף משום דווסר מיותיה נחשב השלם שבינתיים בכלל הנקב הכי נמי גבי שמוטה שם שמוטה טריפה באיעכול ניביה אלא בעוף משום דווסר חיותיה גם בלא איעכול ניביה חשיבא שמוטה ולהכי לא תשיב ליה גבי יתר עליהם העוף ע"כ. מיסוד ה"ר פרץ [*כל זה ג"כ מוגה במרדכי דרמ"א וסיים כן נראה למורי הר"ר פרץ מ"י כל זה בפנים ולקמן תמצא בהגהות]: ג"מ [ח] פי' משום דזה גרע מאם היה כולה נסרך דכולה נסרך כשר מטעם הייט רביתייהו ולא אתי לידי נקב: ג"מ [ט] פי' ואין חיתוך הריאה מן הגלעות משום דחיישינן שמא יקרע קרום הריאה: [י] פי' ומשמע הא אם נסרכה אפילו באומא כסדרן מותר: [כ] פי' שהאונא מתהפכת מאטה למעלה ושניהם נסרכות מלמעלה: [ל] פירוש דאונא הסרוכה לחברתה באמלעיתה

של שהוא שאין הרוח נכנס בו ואינו נתפח הרי זה כנקובה וטריפה וכיצד בודקין אותה קורעין המקום שלא נתפח בשעת נפיחה אם נמצאת בו ליחה מותרת שמחמת הליחה לא נכנס שם הרוח ואם לא נמצאת בה ליחה נותנין עליו מעט רוק או תבן או כנף וכיוצא בו ונופחין אם נתנדנד כשרה ואם לאו טריפה שאין הרוח נכנס לשם זה עיקר גדול יהיה בידך שכל ריאה שנופחים אותה במים פושרין ולא יבעבע המים הרי הוא שלימה מכל נקב. ריאה שנמצאו בה אבעבועות אם היו מלאים רוח או מים זכים או ליחה המגמסת כדבש וכיוצא בה או ליחה יבשה או קשה אפילו כאבן הרי זו מותרת ואם נמצאת בה ליחה סרוחה או מים סרוחים או מים עכורים הרי זו טריפה וכשמוצא הליחה ובודק אותה צריך לבדוק הסמפון שתחתיה אם נמצאת נקובה טרפה ובפרק י"א כתב דאפילו אבעבועה אחת מליאה ליחה חוששין שמא ניקב הסמפון שתחתיה וצריכה בדיקה. ריאה שנשתנה מראיה בין מראה כולה בין מראה מקצתה אם נשתנית למראה המותר מותרת ואם נשתנית למראה האסור אפילו כל שהוא טרפה שמראה האסור כנקב הוא חשיב וה' מראות אסורות יש בריאה ואלו הן שחורה כדיו או ירוקה כעין הכשות או כעין חלמון ביצה או כעין בשר או כעין חריע. וחריע הוא [פ"א הגנע] הצמח שצובעין בו הבגדים והוא דומה לשערות אדומות מעט ונוטה לירוק ואם נמצאת כעין חריות של דקל אוסרין אותה מספק שזה קרוב למראה האסור. וכל המראות האלו אין אוסרין בהן עד שנופחין אותה וממשמש בידו אם נשתנה למראה המותר מותר ואם עמד בעיניו אסורה. ארבע מראות מותרות יש בה ואלו הן שחורה ככחול או ירוקה כחציר או אדומה [כדם או] כמראה הכבד אפילו היתה הריאה כולה טלאים טלאים נקודות נקודות מד' מראות הרי זו מותרת ובפ' י"א כתב יש מקומות שנופחין הריאה אם יש בה נקב. ורוב המקומות אין נופחין אותה שהרי לא נולד בה דבר הגורם לחשש מעולם לא נפחו ריאה בספרד ובמערב אא"כ נולד לנו בה דבר שחוששין לו* : [*ובס"ג כתב דאי לא מנפח לריאה הרי ספק טריפה ואסור למיכל מההוא בישרא ע"כ] : יש מקומות שנהגו שאם נמצאו סרכות מדולדלות מן הריאה אע"פ שאין דבוקות לדופן ולא למקום אחר אוסרין אותו ודבר זה הפסד גדול (*וטו') ואיבוד ממון של ישראל הוא ומעולם לא נהגו זה לא בצרפת ולא בספרד ולא נשמע במערב ואין ראוי לנהוג כמנהג זה אלא טפחין אותה בלבד אם נמצאת שלימה מכל נקב הרי זו מותרת. (*ובס"ג כתב דאי לא מנפח לריאה ספק טרפה ואסור למיכל מההוא בשרא). ובפ"י כתב ומנה ע' טריפות וכתב כל טבח שיודע הטרפות האלו והרי הוא בחזקת כשרות מותר לו לשחוט ולבדוק לעצמו ולמכור ואין לוקחין בשר מטבח ששוחט ובודק לעצמו אלא אם כן היה מומחה [*ע"כ לשון מיימוני]. תריז מעשה היה שהמרה נדבקה לצלעות ומצד הכבד כדינה והכשירוה. בועה היתה באומא וניכרת מעבר [לעבר] ובדקוה לראות אם נשפכים זו לזו ולא נשפכו והכשירוה. ומעשה היה שנשברה הצלע נגד האונא ונסרכה בא הורו לגרדה בסכין בנחת ולנפחה. מעשה שהיה כעין מכה על טוליא מגבה בחלב וחתכו הכוליא לשנים ולא היה מכה מבפנים והכשירוה. מעשה היה שהיתה חלחולת נקובה במכה והחזירוה למקום עומדה ושיערו שהבהמה היתה הולכת ולא ירכות מעמידות אותה והטריפוה: אם האומות או האונות סרוכין בשומן יותר מכדרכן ואין פילוש ביניהם כלל נהגינן להתיר שכן דרך גידול וזה לשון שמצא במרדכי אחר ומעשה בא לידינו באונא שאצל שומן הלב שהיתה מקצתה דבוקה מלמטה אל שומן הלב דרך גידולו ולא היה יכול להכניס אפילו מחט ומ"מ היה דבוק יותר מכדרכו והכשירוהו מזה הטעם וכן כתב ר"ב בשם ר"ח וכן ר' נחשון גאון. כתב ה"ר יצחק מוינא ז"ל ראיתי לפני מורי רבינו אבי"ה שהביאו תריח לפניו טחול פרה נפוח באמצעיתו מאד ([יותר] *מראשו) [*כראשו] של תינוק עד סומכיה כי כך אמר לי ראבי"ה דכל מה שהוא דבק בבטן נקרא סומכיה ולוה וחתכו לפניו את הגיפוח וכשחתכו קפצו מים זכין מן הטחול ממקום הגיפוח ויצאו מים [*מלא] כלי גדול והיה מראהו מבפנים כמראה השעוה ולוה וגרדו בסכין מבפנים וגרדו הרבה והיה מתגרד ובדק מבפנים והיה שלם מכל צד שלא ניקב ואמר לנו ראבי"ה תריט שאמר ליה רא"ס בשם ר"ת ז"ל דכל מקום שאמרו חכמים שהיא טרפה ע"י נקב שאפילו אם לא ניקב והבשר רע סביביו שהוא טרפה ואסור והכא הואיל וגרדו אותו ונמצא שלם מכל צד נראה להכשיר ושאלתי את פיו אם היו בו מים סרוחים מה היה אומר ואמר שכמו כן היה מתיר: [דף מז] הני תרתי בועי דסמיכי וכו' [כבר] נחלקו גדולי הדור על בועא בשיפולי ריאה ר"י [*בר יהודה. מ"י] [וכן הגיה הב"ח] היה מטריפה ור"י הלוי מורמס היה מכשירה ובמגנצ"א אין אוכלין אותה וכשהבועה בריאה וניכרת בעבר אחד נראית להכשיר אי לא ספכי להדדי וכבר היתה [*ב'] בועי באומא וניכרת בעבר אחד של אומא ובקע ר' שמואל הלוי העליונה לראות אם נשפכות זו לזו ולא שפכו להדדי והכשיר והעם נהגו להכשיר בין שפכו להדדי בין לא [*שפכו להדדי כבועה הניכרת בעבר אחד מאחר דלא אתחזי' כתרתי דסמיכי להדדי. ר"ב מ"י] [וכן הגיה הב"ח]:

(א) ריאה הסמוכה לדופן כו' כתב רבינו ברוך וז"ל לפי המסקנא משמע דריאה שניקבה ודופן סותמתה כשרה היינו במקום חתוכא דאוני מכלל דהכא מיירי לגבי האומות וגם כבר פירשתי בילדותי דהם לא היו מצריכין לבדוק הריאה כמו שאנחנו עושים אלא ריאה שנמצא בה ריעותא וכן מוכח לקמן גבי מחטא דאישתכח בחיתוכא דריאה דלמא אי האי ריאה קמן הוי נקובה ואי איתא שהיו בודקין כל הריאה בנפיחה מאי קאמר הרי נפחו הריאה ומעתה נ"ל דה"פ ריאה הסמוכה לדופן אין חוששין לה וא"צ לפרקה מן הדופן ולנפחה דמסתמא שלימה היא כאילו לא נסרכה העלתה למחי' חוששין לה וצריך לפורקה ולבודקה* [*היכי עבדינן שחוששין לה נמר כדאית ליה ונמר כדאית ליה] : ואי איכא ריעותא בדופן תלינן בדופן הואיל והריאה שלימה ועולה בנפיחה ואי לא מחמת שניקבה הריאה נסרכה ואע"פ שעולה בנפיחה קרום שעלה מחמת מכה [בריאה] אינו קרום וכל זה מיירי בשנסרכה האומה ועתה מחמירין ואוסרין כל מקום שנסרכו האומות וסימניך עובדי כוכבים אומה הרשעה וכשהאונות נסרכו אפילו במקום רביתא נהגו לפורקה מן הדופן ולבודקה וכ"ל משום דיש לחוש שמא ניקב [גם] הדופן ואינו סותם כדאמרי' לקמן אינו אינקיב דופן בהדי נקב טריפה הלכך חותכין לבשר הדופן עם הריאה ונופחין אותה עם עולה בנפיחה כשרה בין איכא ריעותא בדופן בין ליכא ריעותא בדופן וכן מצאתי משם ר"ת ז"ל ריאה הסמוכה לדופן ע"י סירכא אין חוששין לה לבדוק אותה דודאי יש לתלות ריעותא בדופן אע"פ שאין ניכר בדופן הואיל וליכא ריעותא בריאה. העלתה הריאה למחים חוששין לה וצריכה בדיקה כדמפרש היכי עבדינן והא ליכא למימר חוששין לה וטרפה דא"כ הו"ל למימר בהדיא טרפה ואין לה בדיקה ורב נחמיה בר יוסף בדיק לה בפשורי אותה שפירקו ולא מצאו בה ריעותא בדופן ולא היה טורפה בלא בדיקה ואע"ג דלא מצא ריעותא בדופן אפ"ה היה בודקה ואי לא מפקא זיקא כשרה אע"פ שהעלתה למחים דכל שעה תלינן בדופן לקולא אע"ג דליכא ריעותא בדופן השתא אמרינן מכה היתה בדופן אלא שנתרפאת יפה ואינו ניכר עכשיו ולא בהיות המכה (המשיך הריאה אצלו בלחלוחית ונסרך) [*המשיך המכה הריאה אצלו. בלחלוחית ונסרך כו'. מ"י] כדאמר רב יוסף בר מניומי היכא דלא העלתה למחים תלינן בדופן ואע"ג דלית בה ריעותא דאמרינן מכה היתה שם ונתרפאת יפה ואינה ניכרת הכא נמי קאמר היא אפילו בהעלתה למחים הואיל ולא מפקא זיקא כשרה והלשון מוכיח כן (*כדאמר) דלקולא קאמר רב נחמיה (לקולא) דקאמר ליה מר זוטרא [לרבינא אתון אהא] מתניתו לה כו'. ואי לחומרא קאמר רב נחמיה גבי דופן ההיא דקאמר אי איכא ריעותא בדופן תלינן בדופן וכשרה ורב נחמיה בדק לה בפשורי ולחומרא הוה ליה למר זוטרא [למימר לרבינא] אתון לחומרא מתניתו לן אנן לקולא מתנינן לה קצרתי דברי ר"ת וזה כעין שפירשתי בילדותי עד כאן דברי רבינו ברוך. ויש מחמירין ומפרשין א"ר נחמן ריאה הסמוכה לדופן אין חוששין לה לטורפה אלא צריך לבודקה ולפרקה מן הדופן העלתה למחים חוששין לה ואין לה בדיקה מר יהודה משמיה דאבימי אמר אחד זה ואחד זה חוששין לה ואין לה בדיקה היכי עבדינן פירוש לרב נחמן בשלא העלתה למחים כו' וכן פירש ר"י אבל העלתה למחים אפילו איכא ריעותא בדופן טרפה ועתה נוהגין להטריף כל הסירכות וזה שמחמירין בכ"מ שנסרכו האומות דעבדינן לחומרא כאבימי ולשון ראשון נראה לי עיקר וכתב [עוד] רבינו ברוך משם רבינו קלונימוס מן רומא לית הלכתא כדקמייתא של רב נחמן דאמר ריאה הסמוכה לדופן ע"י סירכא אין חוששין לה ולא כרב נחמיה דבדיק לה בפשורי אלא הכי הלכתא כרב בר שבא דאמר בדקינן לה [אי] איכא ריעותא בדופן כשרה ואי ליכא ריעותא בדופן מחמת ריאה היא וטריפה וזה הדבר מ(*נסרך) [*כשנסרך] האומא בצלעות אבל במקום רביתא הוי הלכתא כר"נ דאמר תרב ריאה שניקבה ודופן סותמתה כשרה ובדקינן לה ומייתינן סכינא חריפא ומפרקינן לה מהדופן ומנפחינן לה אי לא מפקא זיקא הוי דופן סותמתה וכשרה ואי מפקא זיקא הוי נקב וטרפה וכן פירש רש"י וכן קבלנו עלינו לאסור ולעשות רבינו ברוך: [דף מח] אבל אי ליתא לריאה שלימה חיישינן דלמא ניקב פירשו התוספות לאו משום דדרך הושט ניקב דא"כ אמאי מכשר בסמוך בחיתוכא דכבדא אלא בעי למימר דרך הסמפון יצא ונכנס בריאה מבחוץ. אי קופא לגאו וכו' אין לפרש כשהמחט מקצתה חוץ לכבד ומקצתה בתוכו אבל כולה בתוך הכבד כשרה בכל ענין דשמפיכא נקיט ואתא דא"כ מאי פריך ממחט שנמצא בעובי בית הכוסית דעל כרחך התם כשהיא בתוך הכוסות איירי דאי בחלל הגוף היכי קאמר מצד אחד כשרה שלא נקבה אלא עור אחד וכשרה הא ודאי דרך הושט נקיב אלא אי קופא לגאו לצד סמפון של כבד קאמר [וכן קופא לבר לצד חוץ] ואפילו כולה בתוך הכבד ונראה דדוקא בכבד יש חילוק בין קופא לבר לקופא לגאו אבל בריאה כשר בכל ענין אם היא שלימה משום דקרובה לקנה וסמפון דריאה יש לו ריוח וחלל גדול וכן אם נמצאת בתוך הקורקבן כשר שדרך הושט בא עם המאכל שהקורקבן תלוי בושט: [דף מט] אבל קסייתא דזיתא מיבזע בזע. פרש"י ולמאן דחייש במחטא חייש הכא וא"כ הוי דלא כהלכתא [א] דקי"ל כר' יוחנן דמכשר לעיל אלא נראה דאפילו ר' יוחנן במחט הוא דתלינן שבאת דרך הסמפון אבל קסייתא דזיתים שהם גסים ואין יכולין לבא (*בריאה) [*בכבד] דרך הסמפון חיישינן שמא ניקב הושט וחזרו ונכנסו בכבד. תוספתא. לעיל. [דף מח] והיכא מקום רביתא מקום חיתוכא דאוני כתב ראבי"ה ז"ל וזה לשונו קבלתי מרבינו אבא מארי נ"ע הלכה למעשה כל שכנגד חיתוכא דאוני כלפי הסדרה אפילו השלם שלא נחתך לא שנא החתוך לא שנא כנגדו גבי האונות עד מקום המכוון כנגד הסדרה גבה *דאוני דינו כדין החתוך וכשר וכן מה שכנגד החתוך האומא באומא וכן ראיתי שוב בבעל [*פי' לאפוקי בתחתיות המונח על החזה מקום שהואבין ממנו החוט לא אמרינן הכי ועיין ביו"ד] : הלכות גדולות וכן בתשובת ר"ג מאור הגולה ועוד כתב מצאתי כתוב בשם רבינו קלונימוס בר' שבתי דהא דאמרינן במקום רביתא כשרה ובלבד שלא יהא שחין אבעבועות במקום סירכת האונות שאם יש שם שחין טרפה וכן מצאתי בשם ר"ח וכן הורו הגאונים. ואבא מארי תמה דהא פריך תלמודא מי אמר רב נחמן הכי פירוש דהעלתה למחים חוששין לה ומשני כאן במקום רביתא אלמא אהעלתה למחים קאמר מדלא משני התם בהעלתה למחים הכא בלא העלתה למחים וכפירוש אבא מארי מצאתי לפרשב"ם: [דף מח] וסימפונא דריאה דאינקיב לחבריה טרפה כתב ראבי"ה אונא העליונה הסמוכה לגרגרת ודרכו להפרד מן הגרגרת אם נסרכת לגרגרת טרפה וכן פסק בעל הלכות גדולות לפי שהגרגרת קשה ואינו סותמה כדאמרינן הכא האי סימפונא דאינקיב לחבריה טריפה ולא דמי להדורא דכנתא דאינקיב לחבריה דכשרה דהתם שאני משום דמיהדק וסותם אך אם דבוקה לגרגרת ומהודק למעלה ולמטה כשר כך פסק ה"ג ואני שמעתי אם אינו יכול להכניס ביניהם אצבע ומופרד למעלה מעט מן הגרגרת שניכר החיתוך כשר שכן גידולו ואם יכול להכניס ביניהם אצבעו זהו ענין סירכא וטרפה כך שמעתי ממורי אבי: [דף מט] חלב טהור סותם לא איירי הכא בריאה שניקבה ושומן סותמתה או נסרכה בשומן הלב דפשיטא דטרפה דסתימה זו אינה כלום דאין שומן לריאה ואין זה שומן שלה ולא מיירי הכא אלא כגון דקין שניקבו וחלב הכנתא סותם את הנקב שהוא שומן שלהן ותמיד שוכבין בו ואדוק הוא מאד והוי סתימה מעלייתא וחלב העשוי כשובע נמי דאיצטריך למימר דאינו סותם היינו כמו טרפשא דליבא שהוא שם כל שעה אבל בריאה אין שום חלב סותם עד כאן לשון התוס' ורבינו אבי"ה כתב דאם האומות או האונות סרוכות בשומן היורד בין ב' הערוגות ויכול להכניס ביניהם אצבע קטנה טרפה וכן פסק רב נחשון גאון ואם דבוק בלא הפרד כשר שכן גידולו ומעשה בא לידינו באונות שאצל שומן הלב שמקצת דיבוקה היתה למטה אל שומן הלב וניכר שהיא דרך גידולה ולא היה יכול להכניס אפילו מחט ובכל מקום היה דבק יותר מכדרכן והכשרנוהו מזה הטעם וכן כתב רבינו ברוך בשם רבינו חננאל: (ב) ור"י אלפס מתיר שתי מרות וז"ל אם אין לה מרה כשרה וכד אשתכח הרי מגילתא אית מרבנן דאמרי דטרפה ואית מרבנן דמכשרי ואנן לקולא עבדינן וכי לא אישתכח מרה כלל כשרה דלאו אבר הוא. דמרה זו לא מעלה ולא מורדת אך כשניקבה שלא כנגד הכבד טרפה עכ"ל: [דף מז] הני תרתי בועי כו' כתב ראבי"ה וזה לשונו שתי בועות שיש בהן מוגלא אם מרוחקות כשרה אע"פ שיש (*ד"ה) [*ד' או ה' ויותר] שמרוחקות זו מזו בהיקף בשר לכל אחד וכ"כ זקני ראב"ן ואם לגמרי סמוכות זו לזו טרפה אפילו עולה בנפיחה והא דאמרינן דכשר כי קיימי למחי טינרי טינרי באין סמוכות זו לזו והיכא דתרי בועי סמיכי ויש בהם מים זכים רפיא בידי ויותר נראה לי להתיר מלאסור [ובאשר"י כתב לאיסור בשם רבינו מאיר מהר"ס] אבל מצאתי כתוב בשם רשב"ט בועא כמו פורח אבעבועות אבל למחי דשכיחי שקורין בועות לאו בועות נינהו אלא למחים ואין לחוש אי סמיכי להדדי וכן נראה לרבינו יעב"ץ עכ"ל: בועא בשיפולי אומא או בשיפולי אונא ואין לה היקף בשר בחודה פסק בעל הלכות גדולות לטרפה דחסרה היא [ג] וכן פסק ר"ג והתוס'. אבל רבינו שמואל בן חפני הכהן מכשיר בשיפולי אונא אפילו בלא הקף וטעמא לפי שהוא במילר החזה והיא רביתא וקי"ל ריאה שניקבה והדופן סותמתה כשרה ודוקא בנפיחה ובועה שהיא מפולשת מעבר לעבר כתב מורי הרב ר' מאיר דאין לטרפה אא"כ קיימא הבועה לצד סימפונא. [דף מז] כל הני חווי בריית הכי אית להו פרש"י דהיכא דמשתכחן תרי עינוניתא טרפה ורבינו אפרים מתיר משום דעל אחת לא היה אומר חווי ברייתא הכי אית להו אלא אף [על] השניה קאמר הכי דכשרה ומיי' פסק כרש"י. כל הני חווי ברייתא כו' והא דאמרינן ביני ביני טרפה היינו היכא דגדולה הרבה ואינו דומה לעינוניתא דוורדא תוס': אבל מגבה אפילו כטרפא דאסא טרפה. נראה דאם נמצאת העינונית בצד שמאל הואיל ולאו אורחא טרפה דהא מפרש טעמא משום חווי ברייתא צאו להו והא דנמעט גבה ולא ממעט שמאל נקט גבה למעוטי אפילו ימין ור"ב כתב משם ר"י ומשם רבינו יצחק מביה"ס דהתירו ואם חסרה אחת מן האונות נראה דאין עינוניתא מצטרפת להשלים אבל בספר המיי' פסק דמצטרפין. מצאתי בשם רבינו שמואל בן חפני הכהן ומשם ר"ח ורבינו נסים דטרפשא דכבדא (מצד) [*והיא חצר] הכבד שניקבה נקב מפולש טרפה אבל אם נסרכה בסירכא בצלע לא היו מטריפין וכן נוהגין רבינו שמחה ורבינו אבי"ה וכן מצאתי בתוס' ר"ב ותימה אם הנקב מפולש טרפה מנא להו לחלק (*בניקב) [*מניקב] הכבד [כלומר לא יהא חצר הכבד חמור מכבד עצמו שאין הנקב פוסל בו ואפילו מפולש מדקתני באלו כשרות נטלה הכבד ולא נשתייר הימנו אלא כזית כו' ולקמן

הגהות הב"ח א נ"ב אחד: ד נ"ל בה והורה: ה תיבת כעין נמחק: ו נ"ב היו: ז נ"ב ס"ס: ח נ"ל מעבר לעבר: ט נ"ל דמשמע: י נ"ל מכשר: כ תו"ג: ל דקאמר רב נחמיה גבי דופן לקולא קאמר כצ"ל: מ נ"ל אם נסרך: נ נ"ל דמייתינן: ס נ"ב ס"א עם הדופן: ע נ"ב ניקב הריאה: פ נ"ל בהלכות ותיבת בעל נמחק: צ הכי אית להו כצ"ל ותיבת הוו נמחק:

(א) במרדכי אחר ראיתי דמסיק בה הכי דלא מתחזי כתרתי דסמיכי להדדי והוא לקמן בהג"ה ע"ש מהר"ס: (ב) זו שייך לקמן קודם אבל המיי' כתב בפ"ו מהל' שחיטה ע"ש וכן גי' רמ"א עיין לקמן בהג"ה:

חדושי אנשי שם

באמצעיתה אין לה בדיקה כדלעיל וטריפה: ב"ח [א] פי' מכלל דמאן דמכשר במחט מכשר גם כן הכא ואם כן הוי דלא כהלכתא: [ג] פירוש דלוחה אונא היא כיתרת וכל יתר כנטול דמי ונטול הימנו חסר:

מתני׳ פסק הגאונים גבי הוריקה כבד] ולא סבירא להו דדינו כריאה למה לי מפולש אפילו נסרכה מתי. כתב רבינו אבי״ה מעשה בא לידינו באומא הסרוכה לדופן לצד ימין ולא היתה רישותא בדופן ולא היתה לריאה כי אם (הסירכא) ב׳ אונות והבנתי בענין ²דמקום הסירכה היה ראוי להיות אונא ולא אומא ואף לא היתה שינוי באומא באותו המקום ˢשהתחיל האומא [*אל האונות. מ״י] וקלת תתיכה ופירוד היה ניכר מעט מלמעלה של מקום הסירכא לאומא והכשרנו על פי רבותינו: והוא דסביך בבישרא פרש״י דהיינו דוקא בבישרא שבין הצלעות אבל בצלעות עצמן לא והמיימוני התיר בדסביך בעצם ובבשר וכתבו בתוס׳ וכן בספר התרומה ועתה נוהגין [נוהגין] כל הסירכות ואין בודקין לא בפושרין ולא בנפיחה ומעשה בא לפני ר״י מפרי״ש א) בריאה דסביכה בבשרא וממשמש בה ידא דטבחא [ס] והכשירוה ושאלו הטבחים אם גם הם יעשו כמותו ואסר להם לפי שלא היו בקיאין כמותו לדעת מהו סביך וכעס ר״ב והטיל חרם על קהל פרי״ש שלא לאכול ממנה: אבל מנגה אפילו בכרפא דאשה טרפה כתב ראבי״ה ז״ל אבל פחות מטרפה דאשה כשר וכן פסק התוס׳ ושמעתי מאבא מארי שכל זה שהטריפו בגבה ל״ש באומות ול״ש באונות מלבד האונה של ימין הסמוכה לגרגרת במילר החזה אבל הגולר ממש התחתונה שהיא עליונה שמלא על גבה בטרפה דאשה נמי כשר מפני שכן דרכה להתפלל וכן הורה רבינו יהודה דלוי זקני הלכה למעשה אבל בכל שאר אונות טרפה. ורבינו ברוך כתב משם ר״ת כדברי יהודה דלוי היה ר״ת מטריפה דאשה ועי׳ נפיחה: הויא כטרפא דאשה עבדינן לחומרא: דשיעא כאופתא פירש בעל הלכות גדולות ור״ח והשערים דשיעה כעין קיר שהוטח בלי קמט אבל בקמט מעט כשר וכן פסק ראבי״ה ³ואם חסרו מן האונות רואין אם ניכר סדק מעט בשוליהן מחזר אחת כשתים [פ] הכי משכחת לה כרכתי פירש בערוך תרגום אכיר כרתי והתוס׳ פירשו דלאו דוקא ככרתי דלעיל גבי ירוקה כשרה פרש״י ירוקה כעשבים וכן נראה דלא אתי למעוטי אלא ירוקה כסמתא ומוריקא וביעתא דטריף הכא וכל מראות הללו שם ירוק עליהם ועוד יש מראות אחרות ששם ירוק עליהן כדאמרינן במסכת נגעים ירקרק ככנף טווס ואיכא למאן דאמר כשעוה. תוס׳: [דף מז] אפילו מחזקת רביעית כשרה (*דהכי הלכתא חסרון) [*והכי הלכתא דחסרון] מבפנים לאו שמיה חסרון (מבפנים) וכתוב בתוספות של ריב״א שיש מפרשים או שחסרה דמתני׳ שנראה מבחוץ סדק וקמט וחסרון אפילו עולה בנפיחה והעור והבשר קיים ונראה לריב״א שטעות בידם שא״כ ה״ל לתרולי לא לעולם אידי ואידי מבחוץ ודקאמרת הייט ניקבה לא נריכא כגון שנסדקה או ניכר חסרון מבחוץ ועולה בנפיחה והייט חסרה ומדלא משני הכי ש״מ דכשר ולא הוי חסרון כי האי גוונא ול״ש באוני ול״ש באומות ול״ש בגבן ול״ש בפניהם ול״ש בשוליהן וכן פסק רבינו קלונימוס הזקן מספר אבי״ה: [דף מח] והוא דסביך בבישרא כלומר נאחז ונסבך היטב בבשר כמו לשון המסובך בבהמה ולהכי נקט סביך ולא נקט סריך ובתשובת רב שר שלום פסק בין סביך וסריך בין לא סביך וסריך כשרה ʰולית הלכתא כרבינא [פ] אלא כרב נחמן דאמר ריאה שניקבה ודופן סותמתה כשרה אבל ^אבה״ע של רבינו גרשום מ״ה מפרש דריאה הסמוכה לדופן אף במקום רביתא דאוני וסרוכה וסבוכה בבשר שבין הצלעות או בצלעות עצמן בדקינן ליה בנפיחה עם הצלעות או גוררין הבשר [עם] הסירכא ומנפחינן לה אי עולה בנפיחה כשרה דכיון (*שהם רכין) [*שהסירכא] קיימת וסתמא כל הנקב לא יתפרק עוד הואיל ובמקום רביתא קיימת. תוספות: תרבא ניקבה המרה וכו׳ כתב ראבי״ה דוקא ניקבה המרה טריפה אבל ניטלה כשרה דאין אומר בטריפות זו דומה לזו דהא טחול נמי אם ניטלה כשרה^ב וצריך לדקדק [כן] מדקאמר ^גלעיל דבעינן כזית במקום מרה ולא קאמר אלא מרה ש״מ כי אין בה מרה כלל כשרה ועוד דלעיל אסר ניטלה הכבד ולא הזכיר מטעם המרה ופעם אחת בא לידי מעשה שניטלה המרה ואמרתי לקרוע הכבד שתי וערב ולטועמו כמו שכתב בה״ג שאם יטעום בלשונו טעם מר הרי נבלעה בכבד וכשרה מפני שאמרו חכמים כבד טועם ומרה זורקת בו טפה וכשטעמוהו לא הרגישו במרירות כלל ואמרתי שוב לצלותה על גבי גחלים והיתה מרה עד מאד והכשרתיה ולולי שקשה לי להכניס ראשי בין ההרים הגדולים נראה לי שאפילו אין טועמין שום מרירות אפילו על ידי צלייה שכשר וכשים תרתי מרירתא כשרה ואין לאסור משום דכל יתר כנטול דמי דהא אפילו אין שם שום מרה כשר* אבל המיימוני כתב בפ״ו דשחיטה וז״ל כל אבר שאמרו אם ניקב במשהו טרפה כך אם ניטל כולו טרפה בין ע״י חולי או ביד או שנבראה חסר וכן אם נברא בשני אברים מאותו אבר טריפה דכל יתר כנטול דמי ועוד כתב שם [*כאן שייך מה שכתוב לעיל ור״י אלפס מתיר שתי מרות כו׳ עד טרפה עכ״ל. ואח״כ וכן פסק ברוקח כו׳ עד ביתרת. ואחר כך אבל המיי׳ כו׳ כן הוא הגי׳ במ״י]: תרבב כרס שניקב טרפה שאין לך דבר שיסתום שהרי חלב שעליו אסור הוא עד כאן ונראה לי דהיינו כרבינו אפרים מרגנספור״ק ע״כ (*וכ״כ ברוקח בסימן תק״ל [דתרתי מרירתא כשר] ולאיה דאפילו גבי ריאה אמרינן לית הלכתא כרבא ביתרת): והני מילי דאייתרא וכו׳ תרבג ואנן דגרינן בתר בני בבל דלא אכלי ליה לכל הפחות מספיס ספיס לן כטהור דהא חזינן דמיהדק טפי מדאקשתא ובא״י אוכלין דאייתרא כדאמרינן פ׳ מקום שנהגו ראבי״ה: [צ] תנא את החלב אשר על הקרב רבי ישמעאל אומר להביא חלב שעל גבי הקיבה ר״ע אומר להביא חלב שעל גבי הדקין הכי תניא לפי מאי דמסיק איפוך קמייתא. [דף מט] ותו תניא את החלב המכסה את הקרב מה חלב שמכסה את הקרב קרום ונקלף אף כל קרום ונקלף דברי ר׳ ישמעאל ר״ע אומר מה חלב המכסה את הקרב תותב קרום ונקלף אף כל תותב קרום ונקלף ובהאי פלוגתא (*פליגי) [*דפליגי] בחלב שעל הקיבה מפרש בהלמודא בלישנא קמא דאקשתא כולי עלמא לא פליגי דאסור כי פליגי דאייתרא פירוש הקיבה עשויה כמין קשת ומבחוץ קרי אקשתא ומבפנים קרי אייתרא ור״ע דשרי חלב שעל גבי הקיבה דוקא דאייתרא שרי דר״ע לטעמיה דלא אסיר אלא תותב קרום ונקלף פירוש תותב כשמלה פרוש על גבי הקרב וכן על הדקין בראשו. קרום ונקלף פירוש שאינו אדוק בו כל כך ונקלף הוא והאי דאייתרא קרום ונקלף אבל לא תותב אבל דאקשתא דמי לתותב שאינו מחובר אלא באמצע הקשת הלכך אפילו לר׳ עקיבא אסור ובאייתרא פליגי נמי [*בני בבל ובני מערבא]. בני בבל כרבי ישמעאל ובני מערבא כר׳ עקיבא ופרש״י דאנן בתר בני בבל גרינן הלכך אסור לדידן אפילו דאייתרא (*פירוש) [הרי פירשנו] חלב שעל גבי קיבה [מבפנים] וחלב שעל גבי הדקין קי״ל דאסור דאמרינן פ׳ גיד הנשה ריש מעיא באמתא בעי גרידה וזהו חלב שעל גבי דקין כשהמעים מתחילין לימשך מן הקיבה הוי חלב שעל הדקין אסור עד אמה מפני שהחלב שעל הכרס שקורין טייל״א מחובר בו והכתוב מרבאו בכללו מואת כל החלב עיין לקמן פרק גיד הנשה: פירש רבינו יואל הלוי הא דתניא תותב קרום ונקלף הכל קאי על חלב הפריסה דהוא חלב המכסה את הקרב וכתב כי מעיינת בפרש״י תמלא דכולו אחלב המכסה את הקרב קאי דפירש ^דקרום דק יש לו עליו ונקלף הקרום מעל החלב שאינו אדוק בו כל כך משמע הפריסה הוא התותב והתותב עצמו יש לו קרום ואותו קרום נקלף מעל החלב (שעל) [שהוא] תותב ורבינו אפרים בר״י הקשה [לו] כיון שאתה מפרש תותב קרום ונקלף הכל על הפריסה ולדבריך אין (אסור) [אמור] על הכרס כי אם על הפריסה (ואין הקרום [שתחתיו] נאסר) [*במ״י אינו] א״כ מהו קרום ונקלף לא הוה ליה לומר כי אם מה חלב המכסה שהוא תותב וכו׳ עוד למה מסירין הקרומות שתחת המכסה אלא הכי פירושו מה חלב המכסה את הקרב תותב קרום ונקלף תותב היינו המכסה דהוא הפריסה. קרום היינו שתחת המכסה והוא על החלב הנקלף ונקלף זהו החלב שתחת הקרום הדבוק לכרס אף כל מקום שהוא תותב וגם יש בו קרום וגם יש בו נקלף הוא אסור והיינו דפליגי בקיבה שיש בו קרום [ק] וגם נקלף ואין תותב ולקמן אמרינן ריש מעיא באמתא בעיא גרידה אף על פי שאין תותב הואיל ונקלף הוא [*פי׳ וגם החלב שוכב עליו תמיד אבל דאייתרא אף שהוא נקלף מותר לר׳ עקיבא כיון שאינו תותב וגם שהחלב אינו שוכב]: *אסור וכל שכן חלב שעל הכרס עצמו דבעיא גרידא [ואסור] שהוא נקלף (ואסור) וקרא מסייע ליה דכתיב ואת כל החלב אשר על הקרב משמע אע״פ שאינו מכסה כי המכסה נאסר כבר מן החלב המכסה את הקרב והיינו הפריסה ומן ואת כל מרבה חלב הקיבה וסוף אזנך ושמע אם שעל הקרב מותר מפני שאינו פריסה כמו שאמרת היכי מרבה מואת כל החלב שעל הדקין ושעל הקיבה הלא אינו פריסה ועוד מנא לן לאוקמי קרא לרבות חלב שעל הקיבה ושעל הדקין אדרבה נימא דאיצטריך קרא לחלב שעל גבי הקרב אלא ש״מ דחלב שעל הקרב אסור ממשמעותיה דקרא ואייתר ואת כל החלב לרבות חלב שעל הדקין ושעל הקיבה: ועוד תניא בת״כ יכול חלב שעל הדפנות אסור ת״ל חלב המכסה את הקרב ואמאי נקיט חלב הדפנות השתא חלב הקרב מותר כ״ש שעל הדפנות הא למדת ʰשפשיטא לכל ישראל שאסור כולו שעל הקרב ועוד קרום שעל הטחול אמרת שעל הדד אסור ועגש כרת ופרש״י מפני שדבוק לחלב הכרס אלמא שחלב הדבוק לכרס אסור שאפילו קרום שעל טחול אסור בניס ועוד אפילו אותו [שאינו] על הדד אסור משום הרחקה ואין חייבין עליו ואתה לא תעשה הרחקה אפילו לחלב הדבוק לכרס ועוד האריך רבינו אפרים והביא ראיה לאסור ורבינו יואל הלוי הקשה על פירוש רבינו אפרים והחזיק פירושו דתותב קרום ונקלף כל שלשתן אפריסה קאי וכתב מה שאמרת למה מסירין הקרום שתחת המכסה זהו מפני שחלב המכסה הקרב נתון עליו ותו מדקא מני שלשה קרומים ולא מני להאי קרום הדבוק על הכרס ש״מ שאינו כי אם חומרא בעלמא וזה הקרום חופה את החלב הדבוק אל הכרס והוי חיפוי בשר כדפרש״י פ׳ ג״ה ושם משמע מפרש״י דשרי חלב הדבוק אל הכרס דלא אסר שם אלא חלב שעל המסס ובית הכוסות וע״ש בפרש״י ותו בהלכה דריאה שניקבה מייתינן מ״ש ממחט שנמצא בעובי בית הכוסות ופרש״י סוף הכרס שקורין פנצ״א יש בו שעשוי כמין כובע ושפת דפנו כפול והשני דפנות אדוקין זו בזו ושומן מחברתו וקורין לו דיבלון מדקרי ליה שומן ש״מ סבירא לרש״י דכשר קצרתי דברי רבינו אפרים ודברי רבינו יואל הלוי והרוצה לידע הדבר על עיקרו יעיין בספר אבי״ה בסימן אלף וקג״ח. וכתב ב) רבינו אפרים דבצרפת וברומי ובלומברדי״א ובמלכותינו בדילין ממנו ועונשין עליו כרת כר׳ אבי״ה בסימן קנ״ע בהלכות ניקור ושם כתב וז״ל ויטול גם החלב והקרום שעל הטחול ושעל הכרס כלו ושעל המסס ובבית הכוסות* [*לשון רי״ף ומסיק כן מן הגמ׳ דמ״ע]. וחלב חיה דכוותייהו׳. תרבד נשאל לרבינו על מחט שנמצאת בקורקבן וניקבה הכיס שלו וגם בשרו והיה שומן סותם למעלה מבחוץ והתיר *דלא [*דלא מיבעיא לן הכא. מ״י וכן הוא בתוס׳ דמ״ע]. [מיבעיא לן] אלא בחלב חיה שכנגדו בבהמה [טמאה] אינו סותם אבל חלב טהור דעוף שלא מלינו כנגדו טמא פשיטא דסותר דמיהדק שפיר [*תוס׳]. [דף מה] לעיל ניקב הלב לבית חללו וכו׳ [תלתא קנו הוו] וכיון דלא איתמר הלכה בהדיא נקטינן לחומרא וכולן במשהו באלפס לעיל וכן פסק ר״ת וכן השערים אבל רש״י פסק דכבדא ככבדא לקולא וכשניטל דוקא כולה טרפה וכן כשיפסק (*בבני מעיים) [*משום בני מעיים. נ״ל מורי ש״ן. ובמ״י אינו כתוב שם בבני מעיים]: [דף נ] תרבה מקיפין בבני מעים ראבי״ה כתב וכן בריאה ובכל הנקבים ובפסוקי ובסדיקו וקרועי מדמינן בר מן בועי דאמור רבנן לעיל אין מקיפין בבועי ואם יכול לתלות שהטבח גרם לנקב זה מתוך שלא נזהר תולין להקל כדאמרינן גבי ריאה דתלינן היכא דממשמשא ידא דטבחא: תרבו אי זהו כרס החיצונה פסק רש״י וגם ר״ח ובתשובת הגאונים וגם האלפסי כיון דפליגי אמוראי אי זה נקרא פנימי ואי זה נקרא חיצונה עבדינן כולהו לחומרא וכבני מערבא דטרפי בכל הכרס וגם בסניא דיבי וגם מקום שאין בו ג) מלת וגם במקום דפרעי טבחי ובה״ג פסק כר׳ יוסי בר חנינא ברוב קרוע אבל לא ברוב מיטל אבי״ה מתני׳ תרבז המסס ובית הכוסות שנקבו פי׳ הן מונחין זה על זה ומלד האחד מדובקין יחד ובאמצע יש נקב שהרעי הולך מזה לזה הלכך׳ זה לתוך זה לפנים כשר דבלא״ה הולך הרעי מזה לזה אבל ניקבו לחוץ משני לדדים שהנקב ניכר ומפולש אם יש קורט דם טרפה כדמפרש לקמן: מחט שנמצא בעובי בית הכוסות מלד אחד כשרה אבל המסס אפילו מלד אחד כגון שלא ניקב מעבר לעבר טרפה כן פרש״י במקום אחר *) וז״ל ואפילו אם תמלא לומר שאין סברא לומר שהוא טרפה הואיל ולא ניקב העור כולו אלא חלי עור מלינן למימר דכולו ניקב וחיישינן שמא הבריא כדחיישינן בריש פירקא למאן דחייש לספק דרוסה והא דקתני מתני׳ המסס ובית הכוסות שניקבו לחוץ דמשמע [*דבעינן] נקב מפולש לאו דוקא לחוץ שהוא מפולש אלא כלומר כלפי חוץ לאפוקי ניקב זה לתוך זה והא דקאמר מלד אחד כשרה בעובי בית הכוסות נ״ל^ח שלד האחד כלפי רעי שאם לצד חוץ כלפי חלל הגוף אפילו לא ניקב כלום אלא שנמלא מחט בחלל הגוף טרפה דאימר נקובי נקוב ואתא כך כתב ראבי״ה דכל היכא שנמלא הקוץ והמחט בחלל הגוף א״ר יהודאי גאון ורש״י דטרפה ואין נראה לר״ת לומר שיהיה טרפה בשלא ניקב אלא חלי עור של המסס [ונראה לו] דהמסס נמי מלד אחד כשר והאי דנקט עובי בית הכוסות מלד אחד כשרה לרבותא נקט [לפי] שיש לו שתי עורות וקמ״ל^ט דאפילו שניקב עור אחד שלם כשרה עד שניקבו שניהם *ואידי דנקט מלד אחד כשרה נקט נמי משני לדדים טרפה ואע״ג דמלתא דפשיטא היא וכן כתב ראבי״ה מסס אביו: נמלא עליו קורט דם פי׳ סביבות הנקב אפילו אינו כנגד פי המחט שקורין פוינט״א בלע״ז טרפה וכ״ש אם כנגד פי המחט הוא שטרפה כי הקורט דם לריך אפילו בנקב מפולש להודיענו שאירע קודם שחיטה אבל במלד אחד אינו מועיל להיות טרפה בשביל קורט דם שסביבות הנקב [*פי׳ בשלמא נרש י נקט מב׳ לדדים טריפה להורות אע״פ שיש לבית הכוסות ב׳ עורות אם ניקב עור אחד מב׳ לדדים טריפה אבל לפי׳ ר״ת דאפילו ההמסס אינו טריפה עד שניקב מעבר לעבר וכ״ש בית הכוסות א״כ קשה למה נקיט בבית הכוסות ב׳ לדדים לכך מפרש אידי. ולי נראה דצריך לפרש לפי׳ ר״ת שפי׳ מלד אחד כשר רביותא אתא לאשמועי׳ דאפילו בבית הכוסות מלד אחד כשרה למה נקט מב׳ לדדים טריפה כיון שלא בא התנא לאשמועינן כי אם היתר דהא בזה הם שוין ההמסס ובית הכוסות אבל לפרש״י לא קשה דנקיט מב׳ לדדים טרפה לאשמועינן דבהמסס מלד אחד טריפה]: אלא דוקא כשימלא מבחוץ קורט דם כנגד פי המחט ^ישיראה לנו שעבר לשני לדדין וחזר לפנים ומתוך כן הוא נגד המחט ממש והיינו דאמר מעשה במחט שנמלא בעובי בית הכוסות מלד אחד והפכה רבי ומלא עליו קורט דם פי׳ נגד פי המחט ממש ואמר רבי אם אין שם מכה דם זה מניין אלא זה מוכיח שעבר לחוץ וגם שאירע קודם שחיטה וזהו חילוק שבין שני לדדין לצד אחד כך ראיתי מורה הלכה למעשה לרבינו יואל הלוי אבא מורי נ״ע וכן פי׳ לנו בשעת המעשה והכי משמע בפרש״י ובדברי ר״ת וכן בתוס׳ ריב״א ועיקר אבי״ה ועוד כתב דמחט הנמלאת תקועה בלב אם יש היכר מבחוץ בדופן הללעות שידוע שבא המחט מבחוץ לצד פנים יש לחוש ולעיין אם תקוע מקלתו עדיין בדופן ולא עבר ^כבחלל הלב בנקב מפולש אפילו קופה לבר כשר ואפילו בקליפתא ואם אינה תקועה בדופן הללעות חיישינן שמא ניקבו הדקין ושוב חזר ונכנס בלב וטרפה ואפילו אלימתא ואפילו קופה לגאו [דף נא] כיון דאיכא מחט מיסריך הוי סריך וה״ה קוץ וכל דבר ותדע מדקאמר התם ליכא מידי למיסרך תוס׳: תרבח נועץ לפרניו עד שמגיע לארץ מכאן דקדק רא״ס דאין לקשור רגלים של בהמה ולהפיל אותה דהא כשהרגלים קשורין אינו יכול לנעוץ לפרניו בקרקע* (*ויש לו) ריסוק אברים [*פי׳] אפילו נראה יפה כבתחלה (*ולא נראה בה שבר בשדרה ובצלעות אפ״ה טרפה). *עמדה [*כאן שייך מעשה בא לפני רבינו שמחה כו׳ כמו שהוא בהגהות וכן נשאל לר׳ טוביה כו׳ כמו שהוא בהגהות]: [*שי״ח טריפות הלכה למשה מסיני הם]:

*) בפרק לולב הגזול דף ל״ד ע״א וז״ל התוס׳. כנ״ל:

הגהות הב״ח ק נ״ל דבמקום: ר נ״ב ס״א של: ש נ״ל דאם: ת נ״ל דלית: א נ״ב בהלכות טריפות: ב נ״ל ונראה: ג נ״ל לקמן: ד נ״ב קרום ונקלף קרום דק יש עליו ונשכח לו נמחק: ה נ״ל שפשוטה היא: ו נ״ב ס׳: ז נ״ב ניקב: ח אותו לד האחד מבפנים כלפי כו׳ כנ״ל: ט דאע״ג שניקב עור אחד שלם אפ״ה כשרה כנ״ל: י נ״ל שמראה לנו שעברה משני כנ״ל: כ בדופן ולא עבר בתוך חלל הלב כנ״ל:

חדושי אנשי שם

ג״ם [ס] פי׳ אע״פ שהיה ממשמש בה אינה נפסקת כי היתה סביך מאד בבשר לכך הכשירוה אבל אם היתה בקל נפסקת היה מטריפה: [ע] פי׳ ודוקא להתיר מלטרף אבל לא להטריף דאין חוששין בסדקין להטריף: [פ] יש מקשים מנא ליה לגאון דלית הלכתא כרבינא שהוא בתרא וי״ל משום דלאו היינו רבינא חבירו של רב אשי אלא קדמון היה מדהשיב רב יוסף על דבריו ואי לא סביך מאי טריפה וכו׳: מהר״ם [צ] ובא״ז מסתפק וכתב שטוב להחמיר. הגה״ה באשר״י: [ק] פי׳ אבל

הגהות מהר״ם בטיקטין א) משמע שבא לאסור אף הסירכא להוסיף על דברי התוס׳ וסה״ת ואינו יודע מה נ״מ בממשמש ידא דטבחא: ב) נ״א רבי יצ׳: ג) פירוש כמו נמר:

איזה לריכה מעט לעת כו' אבל לא עמדה בעיא ודאי מעת לעת ובעי נמי בדיקה כדתנן לקמן ירש ושרפה בכותל או שרללה בהמה לריכה מעת לעת ואמרי' בגמ' משום ר"א בר' יוסי אמרו אחת זו ואחת זו לריכה בדיקה [ר] *בהדי דשקיל לשופריה הוא דשדא וכו' [דף נג] תרכט יש טופין להתיר ולשחוט כ"ז שהנץ שוכן על העוף ולא הסיר רגליו עדיין דאכתי לא שליף ליזריה ואסור נעשות כן דכשהנץ רודף אחר העוף ולוכדו מכהו כמה זימנין ברגליו ודרים ושליף כמה זימנין תוס'* : כל שהרופא גורדו ואין אנו בקיאין בגרידה שהרופאים גורדין לכך ראוי

[*הקשה רבינו ברוך הרבה פעמים אנו חאין חתול נלחם עם התרנגולים בבית ומכה אותם בכפופי' וא"כ תאסור משום דרוסה ותירץ דקי"ל במקום שאין מלוין אין חוששין לדרוסה . מהר"ף הג"ה במ"י] :

[*אבל אם מחפין רגלי הנץ ולפרגיו בכסף שרי דאז אינו יכול להטיל ארס מהר"ף . הג"ה במ"י] :

להחמיר כשנשתנה מראית הבשר הכל לפי הענין וכן שמעתי ממורינו ממיץ ששמע שאמר לו ר"ת פה אל פה אבי"ה : דרוסה שאמרו לריכה בדיקה פרש"י כגון ספק דרוסת ארי או שדרסה ודאי ואין [*מקום] הדריסה ניכרת *מבחוץ [*פירוש אין הכאה לפורן ניכר מלגבה] משמע דבודאי דרוסה לא מהני בדיקה וכן א) (*לשון רש"י) דודאי דרוסה אין לו בדיקה דפעמים שמאדים הבשר ואין יכול לעיין יפה מיהו נראה שיש בדיקה אפילו לודאי[ם] מדקאמר בסמוך דמורה בה רב מכפא ועד אטמא והיינו ע"כ ודאי דרוסה דאי ספק הא רב לא חיים לספק דרוסה ונראה דרש"י לא נקט ספק דרוסה אלא משום דאז לריך לבדוק גבה וכריסה ולדיה כל מה שכנגד מעיה אבל אם היה ניכר מבחוץ מקום הדריסה לא היה לריך לבדוק אלא כנגד אותו מקום. תוס' : [דף נד] מכפא דמוחא עד אטמא כתוב בה"ג דאנו אי אפשר לנו לבדוק אך בימי אמוראים היו בקיאין לבדוק בבדוקת דרוסה ונפילה [ב] אבל רש"י כתב בפירושיו דבדקינן דכתיב אל השופט אשר יהיה בימים ההם וע"פ חכמים וטבחים הבקיאים (*א"ה) [*אבי"ה . מ"י] : דאיטלול ניביה היינו הגיד [ג]בתוך האסיתא אבל אי פסק ניביה לא [דף נה] תרל לקתה בכוליא אחת טרפה פי' רש"י כגון ע"י מוגלא והמדקדק בשערים משמע דמפרש לה במכת חרב בלא מוגלא אבל ע"י מוגלא משמע אפילו לא בא לקותא למקום חריץ טרפה ולפרש"י [ה]ה"ה ע"י מכת חרב דינו כמוגלא ובמים זכים ראיתי בתשובה שבאת לפני רבותינו שבמוגלא והתירו אפילו הגיע למקום חריץ והמחמיר תבא עליו ברכה אבי"ה ובהמה שיש לה רק כוליא אחת או ג' וארבע כוליות כשרה דמאי אמרת כל יתר כנטול דמי הא תניא ניטלו הכליות כשרה והו מדאסר רחמנא לגבוה מכלל דלהדיוט שרי דתניא ואת שתי הכליות ולא בעלת כוליא אחת ולא בעלת ד' וה' [*ד"ה מעשה עד ר"א ממרוגא שייך לקמן קודם ד"ה נפלה לאור] תרלא מעשה בא לפני רבינו שמחה (*בתרנגולת) [*בכבד של תרנגולת] שהוריקה והורה אם אינו ידוע שנפלה לאור מותר דאחזוקי איסורא לא מחזקינן[ע] [*ואין] לומר [לאו דוקא] נפלה לאור אלא ה"ה לא נפלה דכל היכא דמצינן למימר דליפגא דמתני' דוקא אמאי אית לן למימר לאו דוקא הוא הלכך לעולם לא הוי סימן טרפות אא"כ ידוע שנפלה לאור וכן הורה הרב ר"א ממרוגא : הוריקה כבד כנגד בני מעים טרפה ושיעור ירוקתו במשהו ואע"ג דניקב הכבד כשר מ"מ הואיל שהוריק הכבד חיישינן אף ללב ולמעים ואע"פ שעדיין אינו ניכר בהם ועוד יש לחוש שמא סופו לינטל כולו ומכאן יש סמך לדברי הגאונים שמטריפים כשניקב חלר הכבד דחיישינן שסופו לינטל כל הכבד מדמטרפי' כשהוריק הכבד כשיעור נקב משהו דאסרו תחלתו משום סופו : נפלה לאור ונחמרו כו' פירוש [פ]נכוו מלשון חמרמרו מעי ויש מפרשים לשון חמימות וה"ה אם אירע כן לבהמה והכל לפי אומד הדעת וכן ראיתי שוב בשם רשב"ט [*אבי"ה . מ"י] : אדומים שהוריקו וירוקים שהאדימו כתב ראבי"ה נ"ל דגם הם (*אדומות) [*אדמנוניהם . מ"י] במשהו וכל זה איירי כשידעו שנפלה לאור אבל אם לא ידעו בבירור אפילו נשתנו כשרים דאחזוקי איסורא לא מחזקינן כדמשמע מהא דאמר רב אסי[ר] ולא היא אחזוקי איסורא לא מחזקי' והתם איירי בדידעינן שנפלה לאור אך לא נגלה עדיין ירוקתו ולא מחזקי' איסורא לאהדורי אבתרא ואומר אני (דלמא) דה"ה היכא דנשתנו לא מהדרינן ליסא[ל] אם נפלה לאור אלא מחזקינן לה בהיתר דלא נפלה ואנן לא תנן דשינוי מראה פוסל אלא בנפלה לאור דוקא ובספר המצ' כתב בסוף פ"ז כל שדוקין שהאדימו וכל האדומין שהוריקו מחמת האור בעוף הרי הן כמו שנטלו וטריפה והוא שעמדו במראה זה אחר ששולקים אותם מעט וממרסין בהם וכל עוף שנמלא הכבד שלו כמראה בני מעיו או שנשתנו שאר בני מעיו ועמדו בשנוין אחר שליקה ומריסה בידוע שנפלה לאור ונחמרו בני מעיו וטרפה : בתלמוד [דף נז] תרלב יש נקטינן אין ריאה לעוף [ש]לא ליחמר ולא ליגפול פי' משום (במ"י דרוב) דרוחב הגלעות מגינות על הריאה ואפילו נשתנית לא חיישינן לה וכל זה מיירי היכא דליכא למיחש לריסוק אברים אלא לאור וליחמר אבל אם נפלה ממקום גבוה לארץ בלא ידוע דאיכא למיחש לריסוק אברים דינו שוה לבהמה (א"ה) [*אבי"ה מ"י] [דף נו] תרלג ניקב הזפק כשרה וכדמפרש בגמרא מקום שאין נמתח עמו אבל ניטל הזפק טרפה מדנשאר בתיקו והכי קי"ל : מקום שנמתח[ק] פרש"י מקום הנמשך ומתקלר (*במעי) [*במ"י שם אינו] ללד הוושט וקשה לפירושו [*דלא הול"ל הנמתח עמו] [*דהל"ל [ר]הנמתח מעמו מ"י] דהא אזפק קאי הלכך מסתבר כמו שקבלתי ממורי אבי בשם ריב"א כשמושך ביד אחד הוושט ובידו השני את המעי שהולא ללד הקורקבן כל שימתח מן הזפק עמו של הוושט וכן (*הדקין) [*להדקין] נידונין כוושט וכמעי ליטרף במשהו והיינו מה שכנגדו למעלה אבל מה שתולה למטה אינו נמתח עמו והוא כעין כיס שיש לה שנים שפותח וסוגר בהם שהעליון נמתח ולא התחתון ולהאי פי' הוי חומרא טפי (*א"ה) [*אבי"ה . מ"י] [דף נז] תרלד שמוטת גף בעוף טרפה וא"ת הא תני לוי כל טרפות שמנו חכמים בבהמה כנגדן בעוף יתר עליהן כו' וא"כ הרי בשמוטת גף נמי יתר העוף דהא שמוטת יד בבהמה כשרה וי"ל דכיון דשמוטת הגף משום חשש נקיבת הריאה ובנקיבת הריאה שניהם שוים ושמוטת יד בבהמה מתוך עובי הכתף ורוחבו לא ניקבה הריאה (*א"ה) [*אבי"ה . מ"י] : וכן א"ר יוחנן תיבדק (*ויש) [*יש גאונים] שאמרו שאפילו סמוך לגוף אין לחוש לריאה אם נשבר אבל נשמע או לריך לבדוק הריאה ונראה לי שיש לחוש ולבדוק אפילו [ש]סמוך לגוף בחיבורו שם [ת]אם נשבר וכילד בדיקתה יש לנתח העוף מלפניו ומניח הריאה דבוקה בצלעות כתולדותי' ומביא ספופרת ומכניס בקנה ונופח ונותן על הריאה גילא או גדנפא או רוקא אי שלה בנפיחה כשרה ואם לאו טריפה (*א"ה) [*אבי"ה . מ"י] (*מסקי' דכי) [*לשון רי"ף וכי] היכי דבילה טרפה אסורה חלבה נמי אסור כתב בה"ג בהלכות אותו ואת בנו תרלה האי מאן דאית ליה עיזא [א]וחלב חלבה ועביד מיניה כמכא ושחטה ונמלאת טרפה ההוא כמכא אסור וה"מ דנודע [ב]לו בודאי דמקמי דנשחטה נטרפה כגון הוגלד פי המכה דבידוע דשלשת ימים קודם השחיטה נטרפה עכ"ל ואם הבהמה נטרפה בטרפות הבא מן הבטן כגון חסר או יתיר ואליף באוני וכיולא בהן הגבינות אסורות אבל אם נטרפה ע"י סירכא יש להתיר ולסמוך על רשב"ס ורב יהודאי גאון דמתירין מטעם דאין אנו בקיאין לבדוק הסירכות דאפשר מי שהיה בודק בפושרים או בנפיחה הוי כשר א"כ הוי ספק ספיקא ספק אינה נטרפה [ת] וא"ת נטרפה שמא אח"כ נטרפה והיכא דנמלאת ודאי טרפה פסקו התוס' הלכה למעשה דאפילו עשו הגבינות מבהמות הרבה ואח"כ נשחטה מאותם בהמות אחת ונמלאת טרפה שכולן [ד]טרפות ואין להתיר מטעם דאוקמינן כל פרה אחזקה קמייתא דהיא בחזקת כשרה וכיון דהשתא נטרפה דהשתא לא מקרי חזקה כיון שלא הוברר לנו שעת כשרותה מתי היתה כדמוכח פרק הכל שוחטין דאמר מנא לן דאזלינן בתר רובא אתיא ממכה אביו ואמו דרחמנא אמר קטליה וכן (*בעדים) [*מעדים] זוממין ומפרה אדומה ודלמא טרפה נינהו אלא משום דאזלינן בתר רובא ואמאי דלמא משום דמוקמינא אחזקתייהו שאינה טרפה דפרה בת שתים וגם האב יש לו יותר על שנה כיון שיש לו בן וכן העדים וא"כ הויא להו בודאי שעת כשרות אלא שמע מיניה דלא מקרי חזקה כיון שלא נתבררה שעת כשרותן מתי ור"י (*התירן) [*התיר הגבינות] משום דאמרינן בהמה בחייה בחזקת היתר עומדת הכי נמי נימא לא נטרפה באותה שעה ואע"ג דנמלאת טרפה לאחר מכאן ולא דמי למקוה שנמדד ונמלא חסר דלא מוקמינן ליה אחזקה משום דחסר לפניך התם איכא תרי ריעותא חדא דחסר לפניך וגברא נמי בחזקת טמאה קאי ולבילי ספק טרפה לא דמי דהתם היה העוף בחזקת ספק בשעה שהטיל אותה וכ"כ מהר"ם להיתר בשם רבו השר משם רבינו יוסף קול לוף משום דלא שייך למימר גבי בהמה טריף ואתאי כמו גבי מקוה חסר ואתאי ויש גאונים שמחמירים לאסור הגבינות למפרע עד י"ב חדש : [דף נח] תרלו אבל ברגל טרפה מ"ט כל יתר כנטול דמי כתב ראב"ן אי איכא לאותו היתר הכירא כגון שהא' עומד במקומו והאחד שלא במקומו כשרה דלאו תורת רגל עליו[ה] ואם אינו מגיע לארץ ואינו הולך עליו אינו רגל אלא תלתולי בשר וכשרה ואם למטה מן הארכובה הנמכרת עם הראש יולאים רגלים אפילו (אין) מגיעין לארץ כשרה דלא מטרפת לה אם ניטלה ואם למעלה מן הארכובה יולאה ומגעין לארץ והולכין על שתיהן כנטול דמי וטרפה [א] ואם אינו מגיע לארץ הלתול בשר הוי ולא רגל וכשרה עכ"ל : כל יתר כנטול דמי נראה לפרש כל היכא דיש לו רגל יתר חשבינן ליה כאלו [י]ניטל אחד מרגליה והרי אין לה כ"א רגל אחד וטרפה וכן היה להם קבלה וכעין זה פירש נמי רש"י ור' היה מפרש כל יתר כנטול דמי כאלו נחתך רגלו ודוקא כשהיתר דבוק וסמוך לרגל וכיון דהויא יתר כנטול דמי הוי כאלו נחתך רגלו למעלה מן הארכובה במקום שדבוק אותו יתרת וכן גבי ריאה היכא דלא קיימא בדרא דאוני חשבינן ליה כאלו נטול [ה]דמי והרי יש נקב באותו מקום וכבר (*היה מעשה במגנלא) [*בא מעשה לפני רבינו יהודה במגנלא] תרנגולת אחת שהיתה[ט] יתרת כגון רגל שלישי ממש ללד הזנב ולא היה דבוק כלל לאחד מרגליה והתירו [ב] ושוב בא מעשה לפני רבותינו בתרנגולת שהיה לה במקום לומת הגידים למעלה בירך אלבע אחד יתר והיה בו עלם אחד ולפורן ונחלקו בדבר יש אוסרין מטעם כל יתר כנטול דמי ויש מתירין ואומר דדוקא רגל הוא יתר וטרפה אבל אלבע לא הוי יתר וכשרה וזה אשר השיב רבינו יהודה מספירא [להתירא] [י]דעתי דלא שייך למימר כל יתר כנטול דמי אלא ביתר שהוא כיולא בו בעומד כגון בעלת ה' רגלים דוקא רגלים אמרו ולא דבר אחר שאינו רגל כגון אם עלתה שם יבלת ובה עלם [כ]ומ"מ הבהמה אינה אסורה באכילה אלא מום בעלמא הוא (*וגבי ריאה דאמרי' אבל מגבה אפילו כטרפה דאסא) והיא כמי דשני מעים היולאים ותרתי סניא דיבי כולם כיולא בהם [*וגבי כו' עד דאסא נ"ל אחר תיבת בהם] [ל]ריאה שהונקב כל שהוא [*ומקמיה] [יתרת נקמיה] היינו דטעמא דכשרה דהיינו רביתא אבל מגבה שאינה רביתא טריפה ויתרת כמראה הריאה עלמה נקב הוא דהוי ודוק בלישנא מאי האי דקאמר אפילו כטרפה דאסא מכדי יתירות דקיימא ביני ביני כשרות מ"ט משום דכולהו הכי איתנהו אבל מגבה דליכא רביתייהו טרפה [מ]מה לי ככנפיא מה לי כטרפא דאסא אא"ב יתרת דעלמא בעינא כיולא בה והכא גבי ריאה מפני שמראיתן של יתרת כמראה הריאה ונפסלת במשהו כמו ריאה משום הכי אילטריך למימר אפילו אע"ג דבעלמא כשרה יתרת כי האי גוונא [דלאו כיולא בו באותו אבר] הכא פסולה משום דמינה דריאה היא ויתרת גמורה היא אלא אי אמרת כל יתרת בכל ענין אפילו במשהו פסולה מאי אפילו פשיטא דיתרת דריאה לא גריעא משאר יתרת : תרלז וכן גובתא דהוה נפקא מבי כסי לכרסא נמי פסלי משום דיתרת [נ]דמיניה גמור הוא ומ"ל מעי גדול ומ"ל מעי קטן הלכך הכל טרפה ר"ב . שני בני מעים היולאים מן הבהמה כאחד כפי' האלפס [ס]פירש ר"ח דאם נמשך (מעט) ממנו מעי אחד כענף שיולא (*ממנו בו בתוך העוף) [*כבית הבד של עץ ובמ"י כענף שיולא ממנו בד בתוך הענף] אם משני מקומות יולא טרפה ואם ממקום אחד[ע] וכלין עד כאלבע כשרה ורבינו גרשום מ"ה פירש [*ב'] בני מעים שני כרכשות וראב"ן כתב בספרו שאירע ב) מעשה במגנלא שבא לפני רבינו אליקים חמי ושאר רבותינו ואני אב"ן במעי של כבש יולא מן הדקין באורך אלבע והיה סתום בסופו והרעי נכנס לתוכו ויולא מתוכו אל הדקין (כזה)

אלא שני מעיין יולאין האחד הולך אל הזפק זה כנגדו בעוף ורשב"ט [ג] והסכמנו כלנו להתיר שאמרנו לא מלינו שהטריפו חכמים משני מקומות כעין בעוף שיולאין מן הקורקבן שמי דקין והשני מן הדקין אבל הכא דק היולא משאר הדקין הוא ואין נחלק בדבר : [דף נט] תרלח עוף הדורס טמא פרש"י שאוחז בלפרניו ומגביה מן הקרקע מה שהוא אוכל ובגמרא מפרש [רש"י] שמניח רגלו על המאכל שאוכל ומעכבו שלא יכנס כולו בפיו ור"ת אומר דלפעמים תרנגולין שלנו עושין כן ומפרש כל עוף הדורס טמא שאוכל עוף מחיים ואין ממתין לו עד שימות וכל שאין דורס ועדיין יש לו אלבע יתרה וזפק וקורקבן נקלף אז ילא מספק כל עופות טמאים ובידוע שהוא טהור כך פרש"י ופסק [רש"י] בגמרא דשום עוף אין נאכל ע"י סימנין אע"ג שיש בו שלשה סימנין וגם (*ראינהו שלא היה דורס) [*לא ראינוה שהיה דורס . מ"י] מ"מ יש לחוש שמא ידרוס דהא הך תרנגולתא דאגמא היו מחזיקין בטהור ולאחר זמן ראוהו שהוא דורס הלכך אין עוף נאכל ע"י סימנים אלא[פ] כל עוף שמסרו לנו אבותינו בטהור אוכלים אותו[צ] ועל המסורת יש לסמוך כדאמרי' בגמ' עוף[ק] נאכל במסורת ור"ת אומר כל שיש בו שלשה סימנין הללו של טהרה בידוע שאינו דורס וטהור ואין לריך לבדוק [ר]הסימנין של דריסה אך נראה לפי דברי ה"ר ילחק בן ה"ר מאיר ז"ל שבדק [בעורב] שאנו קורין אותו קורבל ומלא לו אלבע יתירה וזפק [*במ"י כל זה אינו] (*ואם) [נ"ל נגרוס אם בלא ו'] יתברר לקורביל שהוא רק בשעת תשמיש אם כן הוא ודאי עורב וגם [*מה] שפירש ר"י דזפק הוא סימן דלא הדר בכולהו [אלא בפרס או בעזניה] ליתא) וי"ל דכל י"ט עופות טמאים יש להם אותם ג' סימנין זפק וקורקבן נקלף ואלבע יתירה כמו [*עיין בתוס' דס"ב] [שהוכיח] ר"י [*דבריו] דאין אדם יכול לטהר שום עוף ע"י סימנין אלו אם לא יתברר לו שאינו דורס [*במ"י כל זה אינו] (*וגם [פי' ר"ח] מכיון [*מאן דמפרש . מ"י] דקורקבן נקלף הוי סימן דלא הדר בכולהו לא מתקיים דהא לפי' [ד] [ריב"ס] כל י"ט עופות טמאים יש להם אותם ג' סימנים : כל שיש לו אלבע יתירה וזפק ט' פרש"י והוא שאינו דורס עמהם ור"ת מפרש מדאינו נזכר במשנה ש"מ דבהני ג' לחודייהו כשר דבידוע שאינו דורס) [דף סג] א"ר ילחק עוף טהור נאכל במסורת ונראה לר"י דעוף הבא לפניו וקרקבנו נקלף ביד בלא דוחק א) ויש סימן אחר עמו שטהור אפילו אינו מכיר שום עוף בעולם וראיה כתב בספר התרומה *א"ר זירא סימנין לאו דאורייתא אומר תרלט ר"ת [*בכאן שייך תשובת הר"מ דסוף פרקין] דוקא סימני בילים משום דאיכא עורב דדמי ליונה אבל סימני עוברי דגים דאורייתא ויש לסמוך

הגהות הב"ח ל נ"ב ולא שדי ביה : ם נ"ב דרוסה : נ נ"ב נרקב : ס נ"ב נראה דה ה : ע לומר שמא נפלה לאור ואין לומר דוקא נפלה לאור דלאו במתני' תנן נפלה לאור ונחמרו בני מעיה . וזה שלשון משמע שידוע שנפלה לאור אלא ה"ה כו' כנ"ל : פ נ"ב רש"י : צ נ"ל לא ליגפל ולא ליחמר : ק נ"ב עמו : ר נ"ל מקום הנמתח כו' : ש נ"ב כשנשבר : ת אם נשבר תא"כ : א ותליב מינה חלבה כנ"ל : ב תיבת לו נמחק : ג נ"ל ואם תמצי לומר : ד נ"ל אסורות : ה נ"ב וכן : ו ואע"ג דכנטול דמי כשרים דלא מיטרפת בהכי אפילו אם נטלה כנ"ל ותיבת לה נמחק : ז נ"ל נחתך : ח תיבת דמי נמחק : ט נ"ל לה יתרת כעין : י נ"ל דעתי נוטה : כ (ומ"מ הבהמה) תא"מ ונ"ב ס"א בכל מקום בבהמה : ל (ריאה שהונקב כל שהוא) תא"מ ונ"ב ס"א ריאה שהיא בנקב כל שהוא יתרת שלה מגבה בכל שהוא ומוקמינן כו' : מ נ"ל ומה לי כנפיא : נ נ"ב ס"א דמיעי : ס נ"ב כך : ע נ"ב יולא : פ נ"ב במסורת : צ נ"ב ושלא מסרו לנו יש לחוש : ק נ"ב טהור : ר נ"ל הסימן :

א) נ"א פירש ריב"ם מ"י [וכ"ב הב"ח] : ב) מעשה ש מבואר יותר בתשובת הרא"ש כלל עשרים :

חדושי אנשי שם

אבל לפי' רבינו יואל קשה דמאי פליגי בקיבה כיון שאין שם תותב א"כ נמי אין נקלף שהרי בכלל תותב הוא : [ר] וא"ת היכי מהני בדיקה ליחוש שמא ניקב משהו דלא מינכר בבדיקה כיון שאין מקומו ידוע דמהאי טעמא אמרינן הי"ז שניקב נהגל מ"יסה י"ל דאם איתא שמחמת נפילתה ניקבו אברים קרע גדול וניכר היה וכמו שכתב ברשב"א בתשובה דלריסוק או לקריעה חוששין אבל לנקב אין חוששין שאילו הייתו חוששין לא היתה לה בדיקה דא"א לבדוק כל האברים הפנימים ושנקיבתן במשהו : מהר"ם [ב] ועכשיו בימינו בעונות נתמעטה התורה ואבדה החכמה משכח אני את בעצלנים שלא יסמכו על חכמתם לבדוק ואל יורו לאחרים להקל ויקבלו שכר על הפרישה יותר מעל הדריסה ע"כ מנאתי מלא : ג"ס [ה] ואין להקשות הא גבי ספק דרוסה שנתערב בעדר אין להתיר מטעם דספק ספיקא מכספיקא דאורייתא י"ל דשאני הכא ב' הספיקות באים יחד אבל גבי דרוסה מיירי שנודע מתחלה שנדרס האחד קודם שנתערב באותו פעם לא היה רק ספק אחד ונעשה אותו הפעם הספק כמו ודאי איסור שנתערב : מהר"ם [א] באשר"י משמע דלפרש"י הוי טרפה שהוא רוצה לפרש כאלו נטל כל אותו אבר דלאו משום תתוך שמרפיק לה נמצא רהב"ן ור"י בשיטה אחת עומדין : [ב] לעניותי שזה אפילו לפרש"י כשר אלא אריסה מלתא דראב"ן דשם יותרת שלא במקומו מייתי האי מעשה : [ג] מצאתי עוד וז"ל ונ"ל דלפי' האלפס דיולא משאר הדקין הוא ואין שם גם פר"ת שכתבתי חלוקים על הוראה זו וראב"ן פי' הלכה ליישב דבריו והיינו כראבי"ה ולא סמכתיו על כן לא כתבתיו ע"כ : [ד] לשון תוס' וקשה לפי' הריב"ם דאם עורב יש לו אלבע יתירה אסק א"כ אין קורקבנו נקלף ודורס הא א"ב שבלמאר

הגהות מהר"ם מטיקטין א] וגם כפר"ח דקורקבן נקלף הוי סימן דלא הדר בכולהו והיינו דלא כפריב"ס ועוד גמגמו בו התוס' גם האשר"י מטעם רש"י :

פליטם מדמוכח סוף פרק אין מעמידין כדאמר רב קרבי דגים ועוברין אין נקחין אלא מן המומחה ופריך למה לי מומחה לבדוק בסימנין ומשני כשנימוחו ולא משני סימנין לאו דאורייתא ועל זה אנו סומכים ואוכלים דג בורבוט אע"ג דלא ידעינן אי מסיר הקשקשים בשעה שעולה מן הים מ"מ סמכינן אסימני עובריהו ומיהו בירושלמי משמע שאין לסמוך על סימני עוברי דגים דגרסי' התם נתן בר אבא קמי שמואל אמר ידע אנא מפרשא בין עוברי דגים טמאים לעוברי דגים טהורים עוברי דגים טמאים עגולים עוברי דגים טהורים ארוכים חמי ליה לחדא שליפותא אמר ליה כזה מהו א"ל טמא אמר ליה לא בים לי דאמרת על טהור טמא אלא דסופך לומר על טמא טהור אלמא אין בודקין בסימנין כדאהדר שמואל לנתן בר אבא ומשמע דאפילו על סימן השנוי בברייתא אין לסמוך מדלא אמר ליה שיבדוק בסימני ברייתא ומה שאנו לוקחין בילים מן העובדי כוכבים אע"פ שאינו אומר של עוף פלוני הם אנו סומכין על רוב בילים המצויין בינינו שהם של עופות טהורים : [דף סד] (*ואין) [*אין] לוקחין מהם בילים טרופות שמא של טרפה הם . [*אומר ר"י מה שאנו לוקחים מן העובדי כוכבים אבלטי"ש [ש]וקיינטל"ש שנילושו בבילים אע"פ דאסרינן הכא ליקח בילים טרופות לא דמי דהכא איכא ריעותא [ת]מזדבן להו עובדי כוכבים טרופות [א]דמוכח שהן של טרפות אבל כו' . מ"י וכ"ה הב"ח] אבל עיסה שנילושה בבילים לא חיישינן דאזלינן בתר רוב בילים שאינם טרופות ולא חיישינן שמא היה בהם דם דרוב בילים אין להם דם ומעשים בכל יום שאנו אוכלים בילים מגולגלים אע"פ שאינם יכולים ליבדק ומיהו רבינו תם היה אוסר תרמ ליקח מן העובד כוכבים אבלטי"ש וקנסטיל"ש [ב]דים משום בישולי עובדי כוכבים דהלכה כמאן דאסר ביצה משום בישולי עובדי כוכבים [*דביצים לא הוו בכלל דפת דשני גזירות היו שלקות שנאסרו משום בישולי עובדי כוכבים בימי הקדמונים קודם ב"ש וב"ה שהרי פ' מ"מ בעי למימר דמדאורייתא אסורים מדכתיב לחם לא אכלתי ומים לא שתיתי מה מים שלא נשתנו אף אוכל שלא נשתנה ומסיק דקרא אסמכתא בעלמא אבל גזירה של פת היתה מי"ח דברים דאי שלקות מי"ח דברים הוי לא הוי טעו למימר דהוה דאורייתא שגלוים וידועים ומפורסמים לכל היו כדאמרינן פ' אין מעמידין אפילו יבא אליהו אין שומעין לו וכיון דב' גזירות היו כשהותרה גזירת פת לא הותרה גזירת שלקות ואסור משום בשולי עובדי כוכבים בבילים ור"י אומר שאין לאסור עיסה כו' . מ"י] בפרק אין מעמידין דתניא כוותיה . ור"י אומר דאין לאסור עיסה שנילושה בבילים מטעם זה [ג]דלא דמי דהכא איכא ריעותא כדמוכר להו עובד כוכבים טרופות מוכח שהן טריפה [*ומשום בשולי עובדי כוכבים ליכא] דהא קימחא עיקרא דמברכין עליו המוציא לחם מן הארץ וכיון שנקרא לחם שרי דסמכינן על הירושלמי דפת נמנו עליו והתירוהו אבל מטעם זה אין להתיר פשטידא [ה] שלנו שאפאה עובד כוכבים דהתם השמנונית בעין על העיסה ומתחלה נאסר משום בישולי עובדי כוכבים [*כיון שהוא בעין וכי חזר ונבלע בעיסה אסורה העיסה שהיא נבלע מאיסור] ולא דמי לעיסה שנילושה בבילים שהבילים נתבטלו בעיסה מתחלתה ולא נאסרו מעולם תוספת : **תרמא** דשדיא היכלא בכולה כתב ראבי"ה קבלתי מן ה"ר אלעזר ממיץ דאם הדם בחלמון באותו ענין שאינו ניכר בו מקום התחלת ריקום (*אפרוח) אז דוקא הוא אסור משום תורת דם [ו] אבל אם מלא דם וניכר בו מקום התחלת ריקום אפרוח *מותר דסמוך לרקומו הוי עפרא בעלמא כדאמרינן לקמן בעידנא דקא גביל עפרא הוא גביל פי' נולד אבל אם נרקס ממש אסור משום שרץ כל זמן שלא יצא לאויר העולם : [דף סז] *לרבות יבחושין שסינן מסקנא דמלתא דשמעתין דתולעים הגדילים במים שבכלים או במים מכונסין בקרקע מותרין ואפילו הלכו חיים בדופני הכלים או בדופני הבורות [*חוץ למים מותרים דהיינו רביתייהו . מ"י] [וכ"ה הב"ח] אבל פירשו [ד]חוץ לדופני הכלים מבחוץ או חוץ לבור [אפילו חזרו . מ"י] וחזרו אחרי כן ומתו הרי אלו אסורין וכן יבחושין שקורין מגוש הגדילים בשכר וביין מותרין לשתות עם המשקה אבל אם סינן היין או השכר דרך הבגד או התבן ואח"כ נפלו היבחושין לתוך המשקין אסורין ספר (*המצות) [*התרומה . מ"י] :

[*וא"ת והא אמרינן בכריתות יצא דם בילים דגים ותגבים משמע דדם בילים שרי לגמרי כדם דגים וי"ל מדרבנן התמירו בדם בילים אטו דם עוף משום שהעוף נולד ממנו א"נ דם בילים שעל הקשר אסור מן התורה כיון שהעוף נולד ממנו ה"ל מין בשר . עכ"ה במ"י] :

[*מן לרבות עד ס' התרומה שייך אחר תיבת לנדה] :

[דף סב] **תרמב** אמר רב פפא תרנגולא דאגמא אסירא תרנגולת דאגמא שריא וסי' עמוני ולא עמונית ואומר ר"ת שאותו מין הנקרא על שם הזכר כמו אורוגו"א בין זכר בין נקבה אסורין ואותו מין הנקרא על שם הנקבה כגון בירקן בין זכר בין נקבה מותרין ובשם (*ר"י) [*רש"י] אומר שאותו מין עצמו שנקרא על שם הנקבה הזכר אסור והנקבה מותרת וסימן עמוני ולא עמונית ומקשינן על פי' [ה]רש"י למה הזכר אסור [ו]והנקבה מותרת והא אמרינן כל היוצא מן הטהור טהור ונראה כדברי ר"ת שאין לחלק במין אחד וכ"כ רבינו אבי"ה בסי' קל"ד משם ראב"ן ואמר ר"מ ז"ל שיש להחמיר אפילו באותו מין הנקרא על שם הנקבה שאין להתיר בו כ"א הנקבה לבדה :

[דף סז] **תרמג** אמר שמואל קישות שהתליע באביה כו' האלפסי והלכות גדולות ושאלתות דרב אחאי פסקו כשמואל וראיהם מדאמר רב פפא לעיל בפירקין ש"מ מדרב הונא הא דאמר שמואל (*לעיל) קישות שהתליע כו' אבל רש"י פסק בתשובות וכן ריב"א ור"ת דלית הלכתא כשמואל אלא סמכינן אדיקא נמי דאיתמר בתלמודא ואינו אוסר אלא תולעים שבעיקר האילן ולא תולעים שבפירות ולא זיזין שבעדשים ולא יתושין שבכליסין והא (*דאמרינן) דאיבעיא לן פרשה לגג גרעינתה מהו הייט לשמואל ואנן לא קי"ל כוותיה ומיהו היכא דניקב הפרי לחוץ אסיר התולעת משום השרץ השורץ על הארץ ובספר התרומה פסק כשמואל ואסור אפילו לא ניקב בפרק ב' דמאכלות אסורות כתב המיימוני וכל מיני פירות שדרכם להתליע במחובר לא יאכל עד שיבדוק הפרי מתוכו שמא יש בו תולעת ואותן תולעים שנמצאו בתוך השומר של מיני קטניות בקליפה החיצונה ארוכה הנופלת ע"י דישה אסורה אף לדברי רש"י ור"ת כיון שסופו להקשות הוי כמו אילן דגרסינן בפרק כיצד מברכין קורא רב יהודה אמר ב"פ האדמה ושמואל אמר שהכל נהיה בדברו דכיון שסופו להקשות לאו פרי הוא ומסקינן התם דהלכתא כשמואל וכתב בספר התרומה וז"ל **תרמד** ואותן התולעים הנמצאים בשרביטי של פולין ופיום רגילים לבא שם במחובר ואח"כ אסור התולע ואם נתבשלו ואח"כ נמצא תולע צריך ס' לבטל טעם התולע ואותם פולין ופויי"ש שהן בלא שרביט ולאחר שנתבשלו מצא הרבה זיזין כמו זבובין בקערה כולן מותרין משום דאין רגילות ליגדל בגוף של פולין עד לאחר שנתלש וכ"ת שמא יצאו חוץ לפרי בעודן חיים ונאסרו משום שרץ השורץ אין לחוש לזה דאם איתא שיצאו לא היו חוזרין עוד לתוך הקיטניות א"כ אותן שהן עכשיו מבושלין והגם בתוך הקערה חוץ לפולין מותרין כיון דלא יצאו מחיים [*לחוץ] ואינן אסורין משום שרץ השורץ על הארץ כמו זיזין שבעדשים דשרי בברייתא ויש שמחמירים ונותנין הפולין תחלה לבשל במים רותחין כדי שימותו מיד הזבובים בתוך הפולים שאם ישים במים צוננין אולי מחמת המים יצאו הזבובים תוך המים ונאסרו מיד ומתים שם בשעת רתיחה והרי הוא אוכלן בקערה עכ"ל [*סה"ת] . ורבינו אבי"ה כתב דאם נתבשלו הרבה פירות ביחד ונמצאת באחת מהן או בשתים ושלש תולעים והשתא לדברי הפוסקין כשמואל אסורין התולעים אפילו לא ניקבו לחוץ ולדברי רש"י וריב"א ור"ת דוקא אם ניקב נ"ל דצריך לראות *הפרי שנמצאת בו התולעת אם הפרי גדול שיש בו ס' כנגד התולעת שנמצאת בו בטל טעם השרץ וזורק התולעת ואוכל אפילו הפרי שנמצאת בו' ויקלוף מעט מבפנים ואם הפרי או הקטנית קטן שאין בו ס' [נגד] תולעת הנמצאת בו נעשה הוא חתיכה אסור וצריך ס' במים כנגד כל הפרי אבל שאר הפירות לא מהני לבטל לפי מה דנהיגנא כפיסוק רש"י דמין במינו לא בטיל אלא יסלק מינו כמי שאינו ושאינו מינו דהיינו המים יבטלו ליה בס' ואותו פרי שנמצא בו הוי כאילו לא ניער וכיסה בתחלה כשנכנס בו האיסור ואם יש ששים [במים] כנגד כל הפרי שנמצא בו זרק אותו והשאר מותר וגם הקדרה מותרת וכגון שנלטנו המים שנתבשלו בו עד שלא ספכוה לחוץ אבל אם ספכוה לחוץ בעודם רותחים הפרי שנגע לאותו הפרי שהיה בו התולעת צריך קליפה דעד השתא הוי המים מבטלים האיסור אבל השתא דליתנהו בעי קליפה דתנן בזבחים פרק דם חטאת רקיק שנגע ברקיק וחתיכה שנגע בחתיכות הרבה לא [כל] הרקיק והחתיכות אסיר אלא דוקא במקום הנגיעה שנבלע האיסור שם ואם נגעו בו טובא כלם בעו קליפה ואם [ל]נגע רק באחת או בשתים נגע ואין יודע אי זהו ונתערב בשאר קי"ל כל דבר שהוא ע"י בישול ואינו כ"ש אלא בתערובת בעלמא בלא מים כגון איסור יבש שנתערב בהיתר חד בתרי בטיל וכן פרשב"ם וריב"ם ובלבד שלא יהא בריה או חתיכה הראויה להתכבד עד כאן דברי ראבי"ה . וכתב ריב"א וכן ראבי"ה דכל ירא שמים יזהר שילטנו המים קודם שיערה אותם כשמבשל דגים או בילים [מ]שמא תמצא בבילה אפרוח או דם או דג טמא או תולעת בפרי ואז לא יאסרו זה את זה בנגיעה דהוו להו צונן בצונן ולא יצטרך לקלוף דהשתא הוא דמהני שיעורא דס' שהיה בו בשעת הבישול ואם הוליא אותן מן המים רותחים בכף כל אחד לבדו הכף אסור משום הבילה האסורה שהוליאה בכף חוץ למים ואח"כ כשהוליא באותו כף שאר הבילים נאסרו אבל אם לא ילטנו המים קודם אומר ריב"א לפעמים אפילו יש במים ס' נגד הבילה האסורה או הדג או הפרי שיש בו תולעים הכל אסיר משום דכשעירה המים מן הכלי ראשון ועודן רותחים שמא בסוף העירוי נשאר בו הטמא עם מעט מים ואסור כל מה שבתוך אותן המים לפי שאין בהם ששים יותר ואח"כ נתערבו אותן מועטין שנאסרו [*בסוף עם המותרין שהיו למעלה מן המים ונאסרו משום דבעודן רותחין נגעו האסורין אל המותרין ובעי קליפה כו' . מ"י] בעודן רותחין עם השאר שהוליא כבר ונוגעין בהן רותחין ובעי קליפה כדפי' לעיל אבל משום תערובת לא נאסרו כיון [כ]דהוי הרוב המותרין וגם האסורין **תרמה** לא נקראו בריה או דבר שבמנין דאין קרי בריה אלא אותו שנאסר מחמת עלמו ולא מחמת דבר אחר והכא אינו אסור מחמת עלמו אלא מחמת דבר אחר דהיינו הדג הטמא ואותו הבליטו לחוץ אלא [ל]איסורא משום דנגעו חמין זה לזה אבל לרבינו ברוך איש גרומות נראה דמותרין כולן כיון דרוב הכשרים חוץ למים א"כ האסורים שהיו בתוך המים מועטין הם ובטלים ברוב ואי משום דנגעו האסורין לכל השאר בעודן רותחין אין בכך כלום כדאפרש לקמן דכל דבר הנאסר מחמת דבר אחר אינו חוזר ואוסר [*אע"פ שמכניס חמין אח"כ ישנו במים רותחין כו' . מ"י] אפילו בחמין ביבש כי אם דוקא במים רותחים לפי שהמים מוליכין הטעם בשאר החתיכות ומאי טעמא קליפה שנאסרה אינה אוסרת קליפה הסמוכה לה וכן לעולם וגם המלח אינו אוסר הבשר אע"פ שהמלח הבלוע מדם נותן טעם בבשר ואע"פ שטעם גופו של איסור נפלט ונבלע בדבר שסמוך לו כגון חם בתוך חם אפילו בלא מים וכן רקיק וחתיכה דפרק דם חטאת א) (*דאינו אוסר רק כדי קליפה) מ"מ אסור הנבלע בו ממקום אחר אינו נפלט אלא ע"י מים וכן מוכיח לקמן פרק כל הבשר גבי טיפת חלב שנפלה על חתיכה דקאמר אם לא ניער וכסה מיבלע בלע מיפלט לא פליט (*וכן) [*ועל כן] הדגים שנאסרו במים ונגעו [*שוב] [מ]המים (הרותחים) באחרים לא נאסרו ואי משום שהדג טמא עלמו מהגלגל ונוגע באחרים בלא מים מ"מ אינו נוגע לרוב אלא למיעוט א"כ המיעוט שנגע בהם כיון שאינו מכיר בטל ברוב שאר הדגים דלא שייך בהו טעם דבריה לא בטיל כיון שאינן אסורין מחמת עלמו אמנם בבילים אין כ"כ טעם קל להתיר לפי שאין רגילות לבשל כ"כ בילים ביחד שיתבטלו אותם שנאסרו בתוך המים ברוב בילים שהוליא כבר לחוץ כשחוזרים ומתערבין אחרי כן . [דף סז] **תרמו** וקוקיני [אסירי] פי' האלפס ור"ת תולעים שבמעי הדגים אבל רש"י פי' קוקני תולעים שבכבד או בחתיכות בשר [דהיינו דרלין] הלכך תולעים הנמצאים בחתיכות בשר או בגוף הבהמה אפילו אינה בבני מעים אע"ג דלאו מעלמא אתו בודאי אפ"ה אסורין כיון שהיו שם מחיי הבהמה אבל אם באו אחר שחיטת הבהמה בבשר או בדגים מחמת סרחון וכן בגבינה אז התולעים מותרין ואע"ג דכי פירש על גג תמרה אסור משום שרץ השורץ ה"מ כי פירשו מחיים אבל תולעים מתים הנמצאים בקערה שנפלו מן הבשר המוסרח אין קפידא בהן ולא חיישינן שמא פירשו מחוץ לחתיכה בעודן חיים דמסתמא אותן שילאו לחוץ נפלו כשהדיחו הבשר וראבי"ה כתב וז"ל קבלתי מאבא מרי דהתולעים הנמצאים בדגים ובגבינה מותרין וכן בבשר בהמה [אפילו שהתולעת חי מותרין] דאין בהם משום אבר מן החי ולא משום שרץ השורץ על הארץ אבל פירות שגידולן מן הקרקע איכא למיחש משום שרץ השורץ על הארץ והאי הוא דאיבעיא לן פירשו לאויר העולם מהו ורשב"ט נמי מתיר שבדגים ושבגבינה אפילו פירש לגב גבינה משום דהיינו רביתייהו ולא דמי לפירשה לגג תמרה לפי שאין דרכו להיות כ"א בגרעינים אבל ודאי אם פירש לגמרי נאסרו : *ושאלה על עוף שאין בו מסורת וקורקבנו נקלף בלא סכין ויש לו אצבע יתירה אם מותר הוא לפי דברי (*התוס') [*ר"י . מ"י] הוא מותר שפי' דקורקבנו נקלף הוא סימן חדש דליתא בכל י"ט עופות זולתי בפרס ובעזניה וכיון דהאי אית ליה שני סימנין ואחד מהם הוא סימן חדש בי"ט עופות ליכא לספוקי דלית בהו סי' חדש [*ובעורב נמי ליכא לספוקי דלית ביה[נ] אלא כו' . כן הוא במ"י] אלא תרי מהנך [*דהדרי בכולהו] (*והפרס) [*ובפרס] ובעזניה (*ובהן) ליכא לספוקי דלית בהו אלא חד סימן טהרה מיהו לפירוש ריב"א דפי' שאינו דורס זהו סימן חדש אז הוא אסיר דדלמא מין עורב הוא ונהי דלא חזיק הדרים דלמא לאחר מכאן ידרוס דעוף הדורס לאו כל שעה הוא דורס ושלום מבר"ב ז"ל :

[*שייך לעיל אחר אמר ר' יצחק עוף טהור כו' וכן הוא במ"י] :

פרק רביעי

בהמה המקשה : ב) [*גיד הנשה] ונוהג [דף פט] **תרמז** בשליל וחלבו אסור דברי ר"מ ור' יהודה אומר אינו נוהג בשליל וחלבו מותר וקי"ל כר' יהודה וכ"פ רש"י בתשובותיו כ"ז שלא הפרים ע"ג קרקע לא נקרי' כלל לא חלבו ולא גידו כדנפקא לן מכל בבהמה תאכלו וראבי"ה כתב משם רב האי גאון וראב"ן דגיד הנשה נוהג בו וצריך לנקרו עם שומנו דכף הירך סתמא כתיב : [דף עו] **תרמח** בהמה שנחתכו רגליה כו' דוקא ברגלים האחרונים אבל שלפניה אפילו למעלה מן הארכובה כשר כדאמרי' פרק אלו טרפות לא שאני דחסר ויתיר הוי מום לגבוה ולהדיוט שרו אלא ביד אבל ברגל טרפה נמי הוי : עילוי ערקומא היכא דפרעי טבחי כתב ראבי"ה אם נחתך או נשבר העצם התחתון למטה מן הקופץ היא הארכובה הנמכרת [*בבהמה] עם הראש ובעוף הוא התחתון שבו הקשקשים אפילו אין עור ובשר חופין את רובו כשרה הבהמה או העוף אך האבר אסור משום אבר מן החי דאמרינן ובשר בשדה טרפה לא תאכלו להביא האבר והבשר המדולדלין בבהמה ואם עור ובשר חופין את רובו אפילו האבר מותר וכן העצם האמצעי שמחוברין בו צומת הגידין אם נשבר העצם בלא צומת הגידין והגידים בדקט ונמצאו שלמים וקיימים כמנין שמנו חכמים כדמפרש לקמן אם עור ובשר חופין את רובו אפילו האבר כשר ואם

א) גי' מהר"ל מפראג דאוסר מקום נגיעתן וכ"ה במ"י : ב) זה שייך לתחלת פ"ה :

הגהות הב"ח ש נ"ל וקנסטיל"ש וכו' ליקח כאן בילים : ת דכדמוכר כנ"ל : א מוכח כנ"ל : ב תיבת דים נמחק : ג (דלא דמי ההכא איכא ריעותא כדמוכר להו נכרי טריפות מוכח שהן טריפה) כל זה מוקף : ד נ"ב מים : ה נ"ל ר"י : ו (והנקבה מותרת) תא"מ : ז נ"ב התולעת : ח תז"נ : ט נ"ב או פירות : י נ"ל דעד השתא : כ כיון דמותרין היו הרוב והאוסרין לא נקראו בריה או דבר שבמנין דנימא אפילו לא בטיל דאין כו' כנ"ל : ל נ"ל אסורין : מ נ"ל סמין באחרים : נ סימן חדש אלא תרי כו' ובפרס ובעזניה ליכא כו' כן צריך להיות :

חדושי אנשי שם

מדאמר רב נחמן הכא בשני סימנין טהור והוא שיכיר עורב ועל כרחך חד מהנך שני סימנים אינו דורס שכל עוף הדורס טמא ומדאיכא לספוקי בעורב ש"מ דעורב אינו דורס וצ"ל דהכי קאמר רב נחמן עוף הבדוק לנו בשני סימני טהרה וסי' שלישי אין בו אבל על הדריסה לא בדקנו ואם ניכר שאין זה עורב אין לחוש שמא דורס שאין עוף הבא בשני סימני טהרה דורס אלא עורב ומינו בלבד ומעתה מה שיש לו להיות עורב ומינו אינגו פרס ועוזניה אין להם אלא סימן אחד של טהרה נשר אין בו סימן טהרה כלל כי"ט עופות ליכא לספוקי אע"פ שיש להם ג' סימני טהרה כי נאמר שכולם דורסין וג' סימנין האחרים הוא שיש בהם הלכך טהור : [ד] והאשר"י בשמיך דברי ר"ת עם קבלת הר"י הלוי ז"ל שכתב קבלנו במסורת מאבותינו וזקינינו הקדמונים שכל עוף שחרטומו רחב או שכף רגלו רחבה כאווז בידוע שאינו דורס . כתב האשר"י ז"ל וכן מסתבר והאי לאוכלו אם נמצאו ג' סימנים בגופן ואין לחוש שמא דורס עכ"ל : [ה] דלס"ת והאשר"י פשטידא שלנו משומן של דגים דאלו שומן של בשר ושל אווז שתמו כבר מהותך ואין בו משום בשולי עובדי כוכבים דאין ביצא אחר בישול : ג"מ [ו] וא"ת והא אמרינן בכריתות יצא דם בילים ודגים

אין עור ובשר חופין את רובו האבר אסור ושאר הבהמה או [*שאר] העוף כשרים [ז] והעלם השלישי הוא קולית הנקרא בוקא דאטמא ובעוף הוא הרחב הדבוק ממש בגוף גם זה דינו שוה לאלו פי' לאלו של בהמה שאם עור ובשר חופין את רובו כשר אפילו האבר ואם לאו האבר והבהמה הכל אסור ועוד כתב דבין פרק התחתון לאמצעי יש עלם קטן המחברם ונקרא קופין התחתון ובלשון משנה בבכורות ערקום והיינו ארכובה ובין האמצעי לשליש בחיבורם גם יש שם עלם קטן והייט ארכובה העליונה ועליו אמרו חכמים כנגדו בגמל ניכר ובולט ולומת הגידין דין פסיקתן מתחיל מעילוי ערקומא שהוא התחלת העלם האמצעי והערקום התחתון עלמו דינו כלמטה ממנו שאין כנגדו חשש פסיקת הגידים דבעלם האמצעי עילוי הערקום מיד פרעו הטבחים כשמוליאים הגידים מן הלנקרין שבעלם האמצעי ולא בארכובה עלמה כי רוב פעמים נשארה מן הארכובה זאת עם הרגלים הנמכרים עם הראש ומתחלת עלם האמצעי ולמעלה כלפי הגוף די אלבעות אם נטלו לומת הגידין או נפסקו טרפה ובבהמה דקה מהתחלת עלם האמצעי דבליעי עד מקים שנבלעים בבשר הוי לומת הגידין ושם יש עליהם קרום דק על אותן הגידים ואפילו קודם שנבלעים (*בעור) [*בבשר לא] הוי בליעי ולא הוא לומת הגידין אלא ראשונים דאלימי וחיורי לפר"ת אבל רש"י פי' דלאחר שנבלעים נעשים רכים משמע (*לעולם) [*דלעולם] קשים ניננו קודם לכן ואלימי וחיורי: חד אלימא ותרי קטיני פי' ראבי"ה דהעב מונח על שנים הדקין ממנו והוא אותו שמפרידין כשתולין הבהמה ברגליה והשנים הם דבוקין בבשר ובעלם יואק גידין שהן [*דקים ואינן לבנים לא מטרפי פסיקתן ולא הוי עלייהו דין לומת הגידין. מ"י]. [ובמ"י אחר מלאתי כאשר הגהתי בפנים] רכים (*קשים) [*ודקים] הן (*ואינם) [*אינם] לבנים (*ואינה) [*אינה] נטרפת בפסיקתו ולא הוי עלייהו דין לומת הגידין: בעופא שיתבר [*ואי אפסיק חד מנייהו טריפה] ופירש ברוקח דיכולין לבודקן ע"י שחט ובו חוט וטעל החוט וכורך סביב כל אחד: ת"ר נשבר העלם ויצא לחוץ כו' פי' בספר התרומה היכא שנשבר העלם ויצא לחוץ וכן שמועת רגל או ירך בעוף דלא ידעינן אי מחיים או לאחר מיתה זימנין שיכולין מלינן לברורי אם הוסחרה המכה [ח] א"כ מחיים היה וכל הספיקות שיבואו לחכם אי איכא ריעותא בלומת הגידין ואינו יודע אם נפסק אחד מהם או נשמט הירך מחיבורו בבוקא דאטמא ולא ידע אי איעטול ניביה או לא וכן נשבר העלם ויצא לחוץ ולא ידע אי מחיים או לאחר מית: או שום שאר ספיקות שבא לפניו על כיוצא בזה פי' בה"ג דאנן לא בקיאין בבדיקות ויש לנו לאסור הכל ואין לנו להתיר מדרב הונא דאמר נשחטה הרי היא בחזקת היתר עד שיודע לך במה נטרפה דה"מ במקום שיש לתלות בהיתר כגון זאב שנטל בני מעים והחזירן כשהן נקובין שיש לתלות הנקב בזאב אבל במקום שתלוי בחסרון חכמה שאינו בקי להבחין אם נפסק אחד מן החוטין או איעכול ניביה וכן כולן ויש ריעותא בדבר שהטריפות תלוי בו יש לאסור הכל כדברי הגאון תרמט ואם נשבר העלם למעלה מן הארכובה וחזר ונקשר רטייר בלע"ז בזה אומר רבינו (*שמואל) [*עוזריאל מ"י] ור"ת דאין לאסור ושמא הטעם שאם יצא העלם לא היה חוזר ונקשר אלא ודאי לא יצא לחוץ וכשר:

פרק חמישי

תרנ אותו ואת בנו בה"ג פסק דלית הלכתא כחנניה [דף עח] דאמר אותו ואת בנו נוהג בין בזכרים בין בנקבות מדאמר ליה [דף עט] ר' אבא לשמעיה כי מעיילת לי כודנייתא לריספק פוק עיין מין דדמיין להדדי ועייל לי קסבר אין חוששין לזרע האב וסימנים דאורייתא וכן פי' רש"י עכ"ה: א"ל רבי אבא לשמעיה כי מעלת לי כודנייתא לריספק פוק עיין הגי דדמיין ועייל תרנא פסק בספר התרומה דאסור לקשור מיני פרדות ביחד אא"כ שוות מאב ואם דמספקא לן בתלמודא אי חוששין לזרע האב אי לא *[וכ"ש עם בהמה אחרת שאסור הפרידה ועוד פסק דאותו ואת בנו נוהג בין בזכרים בין בנקבות בין האם תחלה ואח"כ הבן או איפכא והיום הולך אחר הלילה]:

פרק ששי

כסוי הדם [דף פו] ומודה רבי יהודה תרנב לענין ברכה שאינו מברך אלא אחת פסק בספר התרומה דמותר לדבר אחר השחיטה קודם הכסוי אבל בין שחיטת בהמה לבהמה ועוף לעוף אסור לדבר ואסור לגרום חיוב ברכה במקום שיכול לפטור עלמו כדאמרינן פרק בא לו ופרק אלו נאמרין דתניא ולוקח ספר תורה וקורא בו אחרי מות ואך בעשור ובעשור שבחומש הפקודים קורא על פה ופריך בגמ' וניתי ס"ת וניקרי בה ומשני ריש לקיש משום ברכה שאינה לריכה אלמא דהיכא דיכול לפטור בברכה אחת אין לנו לגרום חיוב ברכות ומיהו היכא דאמר תן לי סכין אין זה הפסק כמו טול ברוך וגבל לתורי דלא הוי הפסק בין ברכת המוליא לאכילה ומ"א ראבי"ה בתשובת הגאונים שלריך לברך על כל שחיטה ושחיטה שמא ישכח וידבר בינתים בדברים שאין מענין שחיטה ואין זה הטעם נראה לי דאטו משום שמא ישכח יברך ברכה שאינה לריכה ועל כן יש לפרש לריך לברך על כל שחיטה הואיל וגופין מוחלקין והביא ראיה מההוא דאמרי' לעיל דמשני ריש לקיש משום ברכה שאינה לריכה פי' שאם יביא ס"ת אחרת ילטרך לברך שנית וכי היכי דב' ס"ת גורמין שני ברכות אע"ג דב' הקריאות מענין אחד הם מדברים מענין י"ה ה"כ בשני שחיטות אפילו הוי מלוה אחת והפילין נמי הוי מלוה אחת ואפ"ה מברך בין תפילין לתפילין [פ] אם סח *וכ"כ ר' שמואל בר' חפני ורבינו קלונימוס מרומי לברך על כל שחיטה ושחיטה וכתב בא"ז נראה לי לקיים דברי שניהם בב' מינין כגון חיה ועוף שאז לריך לברך על כל אחד

[*נראה למורי דמייתי ראיה דאם סח בינתיים דא"ה לא הוי אלא שתי מלות שוות והוי כעין ב' שחיטות אבל אם לא סח הוי הכל מלוה אחת אבל מלאתי אח"כ במרדכי ישן שכתב ותפלין נמי מלוה אחת וא"ה מברך בין תפלין לתפלין אם לא סח]:

מיהו נראה בעיני דלפי האמת אפילו חיה ועוף ובהמה א"ל כ"א ברכה אחת לכולם הואיל וברכות שוות ודאיה מפרק לולב וערבה היו לפניו מלות הרבה מברך אקב"ו על המלות ר"י אומר מברך על כל אחד בפני עלמו א"ר זירא הלכה כר"י מ"ט דר' יהודה דכתיב ברוך ה' יום יום וכי ביום מברך אותו ובלילה אין מברך אותו אלא לומר לך בכל יום תן לו מעין ברכותיו הרי למדת שר' יהודה לא פליג אלא היכא שאין ברכותיו שוות אבל בשוות אפילו ר' יהודה מודה דברכה אחת לכולן עוד מלא ראבי"ה כתוב בתשובת הגאונים תרנג דמי ששחט והזיד ולא בירך (אם) [או] כסה והזיד ולא בירך אסור לו לאכול ממנו אבל לאחר מותר והוא היה חייב *מלקות כתב בא"ז משום גדולי נרבונא כששוחטין חיה אין מכסין דמה עד שיבדוק אם טרפה אם לאו מפני שלריך לברך על כסוי הדם ותנן פ' כסוי הדם השוחט ונמלא טרפה פטור מלכסות: פ' אותו ואת בנו פר"ת גבי שור הבר שקורין רוכל"א רבותינו הגאונים נמנו עליו שמכסין דמו ולא איפשיטא אי בהמה אי חיה וחלבה אסור מספק וכן הלכה עוד כתב בהלכות הגאונים הא דאמרי' תרנד שורף טליתו ומכסה שותק דינרי זהב ומכסה אי איכא גברא דחביב עליה טליתו מעופא או מחויתא אי נמי דלא שוי דינר זהב ההוא שופא או חויתא תקינו ליה רבנן למישחט והיכי ליעבד ממלה דמה בבגדא א"כ בסדלא ומברך על כסוי הדם וכי מטי לדוכתא דעפרא יסחי ההוא גברא ההוא בגדא או ההוא סדלא דמלי ביה דמא במיא ומכסי בלא ברכה והכי תקינו רבנן לענין כסוי הדם

בין במדבר בין בים: א] *אמר הגאון שמכסים בשלג שנאמר כי לשלג יאמר הוי ארץ [י] גם מכסין בשחיקת ברזל שנאמר ברזל מעפר יוקח ובזהב דכתיב וזהב עפרות לו: [דף פז] וחייבו ר"ג ליתן י' זהובים תרנה מעשה באחד שנולד לו בן ונתנו למוהל אחד למולו ובא חבירו והקדימו ובא הראשון והזמינו לדין על שכר הברכות ושאלו מר"ת והשיב דמלתא דל"ל חסרון כיס לא עבדינן שליחותייהו וכדאמרי' בהגוזל

[*אמר הגאון סו' כתב כ"י ודברי תימה הם דהא לא כתיב כי לשלג יאמר עפר ואנן עפר בעינן כדכתיב בקרא בעפר דלא קאמר קרא שהשלג היא נקרא ארץ אלא שהשי"ת מלוה ואומר לשלג שירד ויהיה בארץ וכן שהיא דברזל לאו ראיה כלל הוא דלא קאמר קרא דברזל איקרי עפר אלא שהוא יקח מן העפר וכל המתכות מן העפר הם נקחים ואין מכסין בהם חוץ מזהב משום דנקרא עפר וכן נראה מדברי הפוסקים שסתמו וכתבו דאין מכסין בשחיקת מתכות חוץ משל זהב וגם לא כתבו דמכסין בשלג לכך אני אומר דברים אלו דברי יחיד הם ואין סומכין עליהם. ע"כ ב"י מיו"ד סי' כ"ח]

בתרא ועוד השיב דאפילו תפס מפקינן מיניה כיון דענה אמן ואמרי' גדול העונה אמן יותר מן המברך ואם לא ענה אמן איהו דאפסיד אנפשיה אבל אין לפוטרו מטעם שיתן לו תרנגולת לשחוט דא"כ רבן גמליאל נמי מאי טעמא לא עביד הכי אלא זו היא מלוה אחרת ומלוה ראשונה אזלא לה ומעוות לא יוכל לתקון ולענין תרנו קריאת התורה אמרי' אם עמד אחר שלא נקרא אין לחייב כלל בלא הני טעמי משום דכולן חייבין בקריאת התורה זה כמו זה וכן מפרש ריב"א דאפילו היה אכהן ועומד אחר במקומו אין לחייבו ואע"ג דדרשינן וקדשתו לכל דבר שבקדושה לפתוח ראשון ולברך ראשון אסמכתא בעלמא הוא כמו ליטול מנה יפה ראשון דאין יכול לגבותה בב"ד תוס' עיין באלפס פרק החובל: [דף פו] לעיל ומודה רבי יהודה לענין ברכה כו' שאל הרב רבינו משולם את הר"ר שמחה תרנז יודיענו מורינו אם נולדו בשני זכרים תאומים ביום אחד אם דיו בברכה אחת למוהל ולאב וברכה אחרונה לשניהם או טעונין כל אחד ברכה גאחת לעלמו והשיב דאפילו שני מוהלין אחד יברך על המילה ואב יברך להכניסו בבריתו של אברהם אבינו והמוהל השני לא יברך על המילה אלא יברך אשר קידש ידיד מבטן ויעלה לשניהם ואע"ג דליכא תינוק שני בבית הכנסת כשמלין הראשון מ"מ דעתיה ע"ז ואין לריך לברך שנית רק שלא יסיח דעתו בינתים ולא דמי לארבע כוסות דמברך על כל חד וחד דהתם כל חד וחד מלוה באנפיה נפשיה ודמי לשחיטה וכיסוי דאמרי' ומודה רבי יהודה דאינו מברך אלא אחת ג] ואע"ג דכשבירך על כסוי חיה זו עדיין לא נתחייב בכסוי עוף שלאחר כיסוי חיה [שחטו] כדתנן שחט חיה יכסנה ואח"כ ישחוט עוף אפילו הכי נפיק בברכת כסוי אחד ושמעינן [*נמי] דשחיטת העוף לא בעי ברכה שנית דברכת כיסוי חיה לא הוי הפסק כמו גביל לתורי וכן לענין תפילין מוכחא הסוגיא דסגי בברכה אחת לתרוייהו אם לא סח בינתים ועוד בתוספתא דברכות אומר עשרה עושין מלוה אחת אחד מברך לכולן ואע"ג די"ל דהתם מיירי במלוה שהוא מחויב בה כגון עטיפת לילית ודמי נמי להא דפרק ראוהו ב"ד לא יפרוס אדם פרוסה לאורחים אא"כ אוכל עמהם הא כשאוכל עמהם מיהא מוליא ה"נ מוליא ראשון את השני מברכת המילה ושני פוטר את הראשון מברכת אשר קדש ידיד מבטן יכגון בקריאת התורה פותח מברך לפניה וחותם מברך לאחריה *וגרסינן נמי בירושלמי פרק היה קורא עומד ויושב מעשה ברבי מאיר שקרא חבבית הכנסת של טובעין ונתנה לאחר ובירך עליה ואמר זה

[*וראוי היה לשני חתנים להפטר בברכה אחת כמו שנפטרו בסעודה בתדא ברכת ז' ברכות לולי מפני עין הרע. אכיאסף ע"כ הג"ה מיי' פ"י דאישות]:

קורא וזה מברך מיהו נראה דהתם מיירי בברכה שלאחריה אבל בברכה שלפניה אין נראה שאחד מברך ואחד קורא ואעפ"כ (*שסברא) [*סברא] היא שכסם שחבירו מוליאו ידי חובתו מידי קריאה כן יכול להוליאו מידי ברכה ותו הכא נמי אפשר למול ולברך בחדא זימנא ונראה דהוא הדין אם שני תינוקות משני בני אדם דדמו לשחיטה דאמרינן שחט מאה חיות וק' עופות ברכה אחת לכולן בין שחיטה בין כסוי ועוד תרנח שאלו אם יכול למול בשבת אדם שלא מל מעולם מי חיישינן שמא יקלקל ונמלא מחלל שבת או לא והשיב דודאי לא ימול טכדאמרי' במס' בילה [גבי קדרה חדשה] מפני שלריך לבדקו ע"כ: בשערים דרבינו שמואל בן חפני כתוב החמירו חכמים לברך ברכת שחיטה לכל אחת ואחת שמא יסיח דעתו ויספר או יתעסק ויפסיק ולכך מברך לכל אחת ואחת לחומרא אבל לענין כסוי ברכה אחת לכולן כשכל זמן שלא הפסיק בין ברכה לכסוי הדם לאין להחמיר עכ"ל: מלאתי בספר אבי"ה בסימן אלף ול"א דאסור לספר בין ברכת שחיטה לברכת כסוי ולא כתב טעם ובספר התרומה התיר כדכתיב לעי'

פרק שביעי

גיד הנשה [דף פט] נוהג בבהמה וחיה וכו' תרנט השיב ר"י ברבי יהודה לרש"י על ירכי החיות מלוה לנקרן כמו של שור וכשב ועז וכל שאסור בירך בהמה אסור בירך חיה ובשוק של מטה הימנה שקורין לנקרון בלע"ז (*וכן השופי שעל גיד הנשה ובית הפרסות) [*וכן שומן של גיד הנשה וכן הפרסות. מ"י] שקורין אנק"א ולריך העלם של בוקא דאטמא ניקור כמו של בהמה שהגיד נכנס תחת אותו העלם ואם יש אדם שמפטפט כנגד דבר זה ראוי לנדותו ונוטה לגד המינות לפי שלא חלקו חכמים בין חיה לבהמה אלא בחלבים הקריבים מאל המזבח אבל הגיד וכל הבא מכחו אסור בשל חיה כמו של בהמה וכדתנן נוהג בבהמה ובחיה ושומנו ישראל קדושים הם ונהגו בו איסור וראוי להחמיר בו כדגרסי' בני הזהר בשל סופרים יותר משל תורה שדברי תורה יש בהם עשה ולא תעשה ובדברי סופרים העובר עליהם חייב מיתה ומה שנינו בו ישראל קדושים נהגו בו איסור זו היא דברי סופרים: (*וישראל) [*ישראל] קדושים הם ונהגו בו איסור וכן הלכתא והכי קי"ל כר"מ שאמר מחטט אחריו בכ"מ שהוא: [*אמר רב לא אסרה תורה אלא קנוקנות שבו עולא אמר עץ הוא והתורה חייבה עליו. אמר אביי כותיה דעולא מסתברא] בשאלתות דרב אחא [בתוס' דף נ"ב] איתא אע"ג דקאמר תלמודא כותיה דעולא (*מסתמא) [*מסתברא] מ"מ יש להחמיר בקנוקנות מדרבנן: [דף צב] בתר דידיה אזלינן או בתר מיניה תיקו וכל תיקו דאיסורא לחומרא והשתא אין לנו לבדוק כל עוף אם יש לו כף ענול או לאו דאין לספק בכל עוף ויש לנו לילך אחר הרוב אבל ודאי אי חזינא דאית ליה כף ענול אזלינן לחומרא אמר אביי כותיה דרב אסי מסתברא משמע תרס דהכי הלכתא דלובן טוליא שרי ואין לריך לגמוס אלא מה שחוץ לכוליא אבל רש"י והתוס' מספקא להו וטוב להחמיר (*אבל) [דף צג] חלב שהבשר חופה אותו מותר ר' אליעזר ממיין אומר השומן של יותרת הכבד אסור אף לאחר שניטל הקרום מעליו וכ"כ דיותרת הוא הנקרא אבדי"ש והוא הבשר המחלק וחולץ בין ריאה לכבד וכן פרש"י בפי' חומש יותרת אבדי"ש ויש אוכלין השומן המעורב בבשר היותרת שתחת הקרום מטעם חלב שהבשר חופהו ואומר רבינו אליעזר ממיין דשיבוש הוא בידם שהבשר חופהו אינו מתיר כ"א בכסלים וכליות שנאמר בהן על למעוטי תוך אבל ביותרת הכבד דלא כתיב על לא שרינן תוך דידיה ואסור אחרי שהוזכר באימורי שלמים וכן ר"ת אסר והביא ראיה מתורת כהנים פ' ט. דקאמר למה נאמר אשר יקריב ממנו חלב שבמותו כשר ליקרב יצא חלב דפנות שאינו ראוי ליקרב משמע שהייתי אוסר חלב דפנות אי לאו משום דאינו קרב וא"כ חלב היותרת דקרב אסור ור"י הקשה לדבריו אם כן יאסר כל חלב שומן האליה שהרי הכל קרב אלא נראה לר"י לפרש דלא אילטריך למעט חלב הדפנות אלא משום דדמי לשאר חלב ושמא אף תותב הקרום ונקלף הוא אבל לובן כוליא ושומן האליה לא דמי כלל לשאר חלב אסור וכי קרב נמי לאו בתורת חלב איקרוב

הגהות הב"ח נ תיבת מן נמחק: ס נ"ל ומהתחלת: ע בבשר ובליעי כנ"ל: פ נ"ב ס"א לא: צ ראשונים ואלימי: ק שמועת ירך בעוף ולא כנ"ל ותי' רגל או נמחק: ר נ"ל סני: ש נ"ל שני: ת תיבת אמריך נמחק: א נ"ב שם:
ב נ"ב לאדם אחד: ג תיבת אחת נמחק: ד נ"ב לענין ברכה: ה נ"ב של: ו נ"ל וברכת כו' דדמי כמו גביל: ז נ"ל כמו: ח נ"ב מיושב: ט נ"ל מדאמרינן י נ"ב לכסוי: כ נ"ב ס"א כל: ל נ"ב ס"א ואין:
מ נ"ל לגבי המזבח: מ קרום כנ"ל

חדושי אנשי שם

ותגבים משמע שדם בילים שרי לגמרי כמו דם דגים וי"ל מדרבנן שתמיהו בדם בילים אטו דם עוף משום שהעוף נולר ממנו א"כ דם בילים שעל הקשר אסור מן התורה כיון שהעוף נולר ממנו ה"ל מין בשר: מהר"ם [ז] והיינו כרב אלפס ורבותיו של רש"י שפסקו כעולא וכלישנא בתרא דרב. אבל רש"י פסק כלישנא קמא דרב ולחומרא דבכל עלם אמצעי טריפה הוי אם אין עור ובשר חופין את רובו וכתב האשר"י בספר תרומה פוסק כרש"י וכן נוהגין באשכנז ונרפא: ב"ם [ח] פי' שסימן זה מועיל להתמיר ולא להקל שאם מקום המכה שחור ודאי מחיים הוא ואם אינו שחור אפשר שהוא לאחר מיתה ואפשר שהוא מחיים סמוך למיתה: [ט] נ"ל אפילו אם לא סח וקאי על ב' ברכות דתפילין דהיינו להניח ועל מלות ולאפוקי מרב אלפס שכתב באם לא סח מברך אחת על שתיהן דהיינו להניח: [י] כתב הב"ב ב"י ודברי תימה הם דהא לא כתיב כי לשלג יאמר הוי עפר ואנן עפר בעינן ועוד דלא קאמר קרא שהשלג הוא נקרא

הגהות מהר"ש משיקטיו א] כתב: ב] רש"י פי' לענין ברכה על השחיטה שנית:

[א] אלא אגב כוליא ואליה וכן שומן היותרת אגב היותרת ובערוך פי' יותרת אצבע הכבד פול"ש בלע"ז והיא חתיכת כבד קטנה נכפלת על הכבד מספר יראים ותוס' ובס"ה כתב שצריך לקלוף היותרת מבחוץ הכל לפי שחלב המכסה את הקרב שוכב ונוגע שם אבל ביותרת לצד פנים לצד הריאה א"צ להסיר את הקרום שבאותו צד אין שום חלב ואם חתך היותרת מן הבהמה ואינו יודע אי זה היה לצד פנים או לצד חוץ צריך להסיר הקרום מב' צדדים וכן צריך להסיר הקרום מן הבהמה מצד פנים סמוך לדופן החזה וזהו קרום שעל הכסלים: [*לשון רי"ף דף תש"ז] וקאמרי רבוותא שחלב שעל ראש הכסלים כו' וכן פירש בספר יראים וזהו לשונו סמוך לזנב יש שומן האליה ועליה יש חלב דקליבוסתא (*ספי') [*שפירשנו . מ"י] למעלה שחייב כרת ואותו חלב (*דשומן) [*ושומן] האליה דבוקין זה בזה ואין ביניהם אלא גיד אחד לבן כעין קרום ומראהו כמראה שומן מה שעל אותו גיד שהוא כעין קרום לבן אסור בכרת ומה שתחתיו מותר מטעם חלב שהבשר חופהו וצריך לגרוד אותו גיד יפה ובשביל שהוא לבן טועין בו כמה בני אדם ואינם יודעין להפריש בין חלב לשומן וראיתי כמה בני אדם מנקרי בשר נכשלין בו לכן נתתי לב להזהיר ולהבדיל בין טמא לטהור עכ"ל ובפ"ד דאסורי מאכלות כתב המיי' וז"ל חלב הלב וחלב בני מעים והן הדקין המלופפין כולן מותרין והרי הן כשומן חוץ [מראש] המעים שהוא סמוך לקיבה בתחלת בני מעים צריך לגרוד החלב וזהו חלב שעל הדקין שאסור ויש מן הגאונים שאמרו שראש המעים שצריך לגרוד הוא המעים היוצא בו הרעי שהוא [סוף] המעים. [דף צג.] ורים מעיא באמתא בעיא גרידא וזהו חלב [ס]של הדקין פירוש שריבה אותו ר"ע מכל החלב והדקין דבוקין בקיבה מצד אחד וחלב המכסה את הקרב הוא מתפשט על הדקין [*ומקום פישוטו אמר רב יהודה דבעי דקין גרידא הלכך . מ"י] (*ומקום פישוטו[ע] בעי הדקין גרידה הלכך) צריך לתת לב על מקום פישוטו וכשהטבח מושך הדקין כשעודן חמין אינו נדבק חלב בהן ונשאר אותו חלב הטעון גרידה בהדורא דכנתא הלכך הבא לאכול מן הדורא דכנתא יגרוד אמה מן החלב לצד הקיבה ואם משך הטבח בדקין ולא נודע מקום צד הקיבה צריך לגלח ולחתוך הדורא דכנתא סביב [פ]שוביו כדינר זהב במקום שנסתפק בה[צ] ושוב חזר ונסתפק בהדורא דכנתא ע"ש בספר יראים: חתכיה ומלחיה אפילו לקדירה שפיר דמי דקדק ר"ת מדקתני אף לקדרה מכלל דעד השתא דהוה אסור בחוטין שביד אף לצלי הוה אסר בלא חתיכה והא דאמרי' לקמן גבי בשרא דאסמיק ספדיה בשפודא מידב דאיב[ק] ופי' הקונט' בלא חתיכה ומליחה לא דק ושמא ר"ל דלא יעשה שתיהם דבחתיכה גרידא בלא מליחה [*כלקדרה אלא כדי מליחת צלי דבר מועט סגי . מ"י] לקדירה סגי אבל חתיכה מיהא בעי [*וחומרא זו שאנו אומרים פי' שצלי אינו אלא כמליחת קדירה וצריך חתיכה לצלי כשלא מלחו שיעור מליחה אלא מליחת צלי דבר מיעוט כמו שצריך חתיכה כשמולחו מליחה גמורה כדי לבשל בקדירה קולא היא אלא כבד כו'. מ"י] (וחומרא זו שאנו אומרין פי' צלי כמליחה וצריך חתיכה לצלי כמו למליחה קולא היא אלא כבד) שכמו שנהגו העולם לתת כבד בקדרה לאחר שצלאה הוא הדין לאחר מליחה שמותר לבשל בקדרה הואיל ומליחה וצלי שוין הן וכך פירש ר"ת דמליח כרותח דצלי ולפיכך נתנו הה"ג שיעור למליחה שיהא כשיעור צלי אבל אי מקלינן הכא ואמרי' דצלי א"צ חתיכה דצלי מפלט פלט יותר ממליחה חומרא היא גבי כבד דדוקא בצליה הוא מותר לבשלו בקדרה אבל ע"י מליח לא. חמשה חוטין איכא בכסלים פי' הקונטרס המחוברין למטה מן החזה בצלעות וצריך לחטט אחריו סמוך לחזה ואע"ג דאמרי' לעיל חלב שהבשר חופה אותו מותר הכא כיון שרובה מגולה אסרו חכמים אף המכוסה. חוטין שבעוקץ אסורים. כתב רא"ש בס"י יש מפרשים עוקץ אנק"א בלע"ז ואיני בקי באותן חוטין כי לא ידעתי חוטי חלב באותו מקום לבד חוטי דכפלי הגמשכים עד תחת המתני' ואני שמעתי ונראה לי עוקץ זנב כדתניא ניטל עוקצו הלכך צריך להסיר חוטי הזנב ונראה שהוא אסור משום דגדילים ויונקים מחלב הכליות ובעי לחטוטי בתרייהו ומדרבנן בעלמא הוא דחלב אמר רחמנא ולא חוט ועוד שעל הכסלים אמר רחמנא ולא שבתוך הכסלים משום דנמשכים בחייה (*ומתגררין) [*ומתגלין כדאמרינן] בתרבי דתותי מותני דבהמה בחייה פרוקי מיפרקא *ולכך גזרו לחטט [*פירוש ולכך הם לפעמים מגולין ואינן בתוך הבשר]: אחריהם אע"פ שבשאר חלב שהבשר חופה[ר] לא גזרו וגבי כוליא גזרו [על החוטין] לחטט אחריהם יותר (על החוטין) מבלובן כוליא דאמרי' לעיל חוטי כוליא [ש]אסור ואין חייבין עליהם ולובן כוליא מותר והמיי' כתב נראה לי שכל אלו החוטין והקרומים אסורין מד"ס: השיב ר"י על חוטין הנמצאין ברגלי בהמה ועוף ובירכי העוף ששאל אדוני אם אסורין כשהם מלאים דם או מותרין רגלי הבהמה והעוף לא ידעתי בהם חוטין שרגילים להאדים ואם יארע באקראי נ"ל כי טוב ליזהר ולהשליך אותם גידים או לחותכם או למולחן כמו מזרקי ואומצא דאסמיק כי יש לחוש שמא בלועים מדם כיון שאינם רגילים להיות אדומין ואותם שנמצאין בירכי העוף שרגילים תמיד להיות אדומין ואין העולם רגילין להסירם מתוך המנהג נראה דמותרין די"ל שאין זה דם אלא גידים אדומין הם ואעפ"כ קשה בעיני לאוכלן כשבאין לידי אלו אדומין ושחורין ונראין כמלאים דם ואעפ"כ איני רגיל לנוקרו קודם בישול דלא חזינן לרבנן קשישי דמנקרי הכי [*לשון רי"ף] והלכתא נורא מישב שייב לה [ת]וטרפה פי' בחתיכה בלא מליחה אבל בלא חתיכה לא שרי אפילו לצלי כך פסקו התוס' וספר התרומה: רישא בכובשא וכו' תרסא יש מקומות כשרוצין להסיר הנוצה של תרנגולת *שנותנין עליהם מים לאחר שחיטה [*שנותנין אותה ברמץ ושפיר דמי . מ"י ואין כתוב שנותנין עליהם מים]: וטומנין אותה ברמץ ושפיר דמי דליכא עלמות שיעכבו הדם לצאת כמו בראש שבהמה ותו דכתב בה"ג האי מאן דמטוי רישא בעי לאנוחי (*אבי נחיריה) [*בית השחיטה . מ"י] לתתא כי היכי דניזוב דמא והיכא דאשתלי ואפכי מוחא הוא דאסור באכילה ורישא גופיה שרי משמע דליכא איסורא אלא משום קרום המוח דמלא דם ומתבשל המוח בדמו ובתרנגולת ליכא למימר הכי כי ראש התרנגולת אינו משים על הרמץ אלא אותכו ומשליכו ואפילו נותנו על הרמץ אינו אסור כי אם הראש וכן רגילות לתת רגלי הבהמה באור להסיר השיער והטלפים כמו כן מותר דאף בראש אין אסור [*אלא משום קרום של מוח אבל משום הראש לא. מ"י] (*כי אם במוח אבל משום הראש לא) [א]אבל [נאמר] דם בשאר מקומות מישב שייב נורא והוא הדין ברגלי הבהמה דנורא מישב שייב דמא ויש שמחמירין ומולחין את הרגלים ושוהין אותם כדי מליחה ומדיחין אותם קודם נתינתן על האש להסיר השיער והטלפים אח"כ חוזרין ומולחים אותו כהוגן משום דמליחה ראשונה היתה נגד השיער והטלפים ולא נכנס רק מעט ואין צריך לעשות [*כלום בתחלה. מ"י] (רק לכתחלה) סה"ג. יש נשים שנהגו למלוח בית השחיטה כשמתקנין הראש באש גזרה שמא יצלה וטעות הוא בידם ומאן דעבד הכי אוסר כל הראש ואי אפשר לתקנה דהא כשהוא יוצא בית השחיטה פולט דמו ואח"כ כשמולחין שאר הראש פולט דמו ובולע [מדם] הראש שכבר פלט [דמו] לכן נראה דלא יעשו רק ידיחו בית השחיטה ולא יותר ואי משום שמא יצלה הא קיימא לן דלצלי לא בעי מליחה. מצאתי בתשובת הגאונים תרסב דראש שנתבשל ולא נקרע בין לא נמלח בין נמלח אסור לקדירה *דלא גרע מצלי דרישא בכיבשא תלייה אנחירי' [*ומשמע דליה ליה תקנתא והכי נקטינן ולא כמו שכתב אח"כ ושוב מצאתי דראש שנתבשל כו' עד ומולח הראש] אבית השחיטה מידב דייב אנחיה אלדא מיקוא

קיי ואסור הכי נמי מיקוא קיי לדם דיליה ואסור ושוב מצאתי דראש שנתבשל כשיש בו עדיין דמו (*ואחר כך) [*אחר כך] קורעו ומוציא (*ומולח) [*ומולחו] הראש שרי *ואפילו לבשל עם שאר בשר בקדרה. נשאל לרבינו יהודה תרסג על הרגלים שנמלחו כראוי

[שרי שאין לדברים אלו טעם כלל שאחר שנתבשל עם דמו מה תועלת יש במליחה עכ"ל ב"י ביו"ד סי' ס"ח]:

[*פי' ואפילו לכתחלה דאל"כ היינו נתבשל דאמר קורעו ומוציא דמו]:

קודם שיתנם על האש להסיר הטלפים ואחר שנסרו הטלפים לא מלחום כאשר נהגו העם למלחם אחר נסירת הטלפים אלא הדיחום ונתנום בקדרה בלא מליחה שניה והשיב שהיה נראה לו היתר ודבר זה לא (*שמע) [*שמעתי] אבל כיוצא בו (*שמע) [*שמעתי] שהתיר ר"י את העצמות שיש בהם מוח אע"פ שיש לחוש משום דם שבמוח דכל זמן שלא פירש דם האברים שלא פי' שרי ואם פירש *ע"י מליחה (*הועילה) [*פירש והועילה] לו המליחה כמו לשאר הבשר ויש נוהגים איסור ברגלים אם לא מולחם בסוף

[*פי' ואם יש לנו לחוש שמא פירש ע"י בישול אמרינן ע"י מליחתה פירש כל מה שיש לפרוש ושוב לא פירש יותר ע"י בישול]:

אמנם על המליחה ראשונה כתוב בסמ"ג דחומרא בעלמא הוא והמחמיר יבורך: תרסד מעשה היה בראש אווז שנתבשל כשהיה שלם ולא חתכוהו לשנים והכשירו רבינו קלונימוס הזקן [*כי אין בדמו כדי לאסור. מ"י] (לפי שלא היה בדמו כזית *לאסור) [*פי' דאז הוא אסור מדרבנן] [כ]:

[*וכתב ב"י ודברי תלמיד טועה הם שתולה עצמו באילן גדול דהא בפ' ג"ה גבי ההוא פלגא דזיתא דתרבא דנפל בדיקולא דבשרא אמרינן בהדיא שאע"פ שהאיסור פחות מכשיעור צריך ס' כנגדו ומ"מ הדין הזה מצאתיו בספר אורחות חיים אבל נותן טעם אחר וז"ל ראש עוף שנתבשל שלם כתב ה"ב המנהג בשם ר"י והר"ם שהכל מותר ואף המוח לפי שדם שבמוח יוצא דרך בית השחיטה ודרך העגם שהוא רך ודרך החוטם ע"י רוטב ויש בו ס' ממנו ואם נגלה הראש שלם מותר דנורא מאחיב שאיב דמא עכ"ל ובמ"י מצאתי וז"ל ואני הצעיר המחבר ק"ל ומה בכך נהי דליכא כזית מ"מ יאסור דהא חצי שיעור אסור לכ"ע ואיכא מ"ד חצי שיעור אסור מן התורה ויתכן שהמעשה כך שראש אווז שלם נתבשל עם האווז ודו"ק. הועתק ממ"י וכמדומה שהמחבר היה מהרר"ש שליט שטע ז"ל]:

[דף צד] אתגוהה דעובד כוכבים מידע ידיע פ"ה ועל דא סמיך רבי בשולח ירך לחבירו ע"י עובד כוכבים ולא עשה בו חותם דכשרה היא אם היא אתגוהה כדרך שהישראל חותכה אחר נטילת הגיד דחתיכת הישראל ידוע ואין לחוש דלמא החליפה בטרפה עם ישראל [אחר] דא"כ למה [*פסחים דף ע"ו] טרח אותו [ישראל] לנקרה: *אמר רב בשר שחוטה שמן כו' *הא מלתא ע"ז והרי"ף הביאו כאן] תרסה כבר פסקו רבוותא כלוי וכן פסק רש"י ואיכא מאן דפליג בהא מלתא ואמר הלכתא כרב וכן פסק ה"ג ור"ח ור"י בר' יהודה וכתב ראב"ן שכך נהגו נקיי הדעת שבמגינלא לתקן כסוי לפשטידא כשאופין [ב]אותו אע"פ שאופים עם הפת גרידא וכן לפלדונש כשאופין אותם עם הפת אבל בלא כסוי לא דהוה כפת חמה וחבית פתוחה שלדברי הכל אסור ואסור הפת לאוכלה עם גבינה [*ואחלב] ומפני הנקב שלמעלה מפשטידא היו נוהגין לכוף על פי הנקב שפופרת שלא יצא הריח ואם נבקע השפופרת או הפשטידא* אוכלין הפת עם הגבינה דהו"ל דיעבד ובלבד שלא יגע מן הפת לשומן

[*פי' שהיו עושין על הפשטידא כיסוי של בצק שלא יצא הריח כדכתב בענין שאחר זה]:

ושמעתי שר"י בר' יהודה הנהיג שלא לאפותה כלל עם הפת דס"ל כרב וכן כתב המיימוני בפ"ט וזה לשונו פת שאפאה *עם הצלי ודגים שצלאו עם הבשר אסורין לאוכלן בחלב ובפט"ו כתב

[*ולאו מטעמא דריחא מלתא דהא לדידיה שרי ועיין באלפס]:

דאם צלה בשר שחוטה עם בשר נבילה מותר בדיעבד ואפילו בשר נבילה שמינה ובשר שחוטה כחושה [שהרי] אינו (*אסור) [*אוסר] אלא טעמו של איסור וראבי"ה פליג על סברת האלפס [ג] וכתב מה שאמר הרב דהוי דבר שיש לו מתירין אין נראה לי דלאותו ענין שנאסר הוא אסור עד לעולם ולאותו דבר שהותר דהיינו[ז] א] כותח לא נאסר מעולם ונראה לי (*לרב דלא) [*דרב לא] אסר אלא בבשר שחוטה ובשר נבילה שקולטין הריח ביותר מפני הפיטום וכן בפת חמה וחבית פתוחה שאין דרך לנטות ימין ושמאל אם לא דרך המגופה ולהכי מדמה להו רב אבל לית ליה הא דתני רב כהנא פת שאפאו עם צלי בתנור אסור לאוכלו בכותח דלרב נראה לי דשרי ומזה הטעם נהגו למאן דאית ליה ריחא[ח] מלתא הוא שהפת אינם מקפידין עליו ואוכלין אותו עם מה שאפים בין עם בשר בין עם גבינה וכן דעתי נוטה בפשטיד"א ופלדונ"ש שנאפו יחד דריחא מלתא היא אבל הפת טעמו שרי אפילו בלא כסוי גם מורי אבי היה נוהג בהן איסור אבל בפת לא: *מצאתי ששאלו בני אספניא מר"ת תרסו על מצה וחמץ שנאפו' בתנור אחד והשיב כמה

[*ותשובה זו מביא גם כן בפסחים סי' תתל"ט ובתשובת מיימוני מהלכות מא"ס סי' ו']:

ריחות מצינו בתלמוד ריח נבילה [בשחוטה] וריח כמון של תרומה וריח יין בפת אבל ריח פת בפת לא מצינו וכמה פעמים אנו אופין חלה עם הפת בפחות (מס') [[י]מכ"ד] ואין מקפידין בכך אבל ודאי אם נגע החמץ במצה אסור ועוד הביא אבי העזרי ראיה להתיר דהא לחמי תודה ארבע מינין היו חמץ ומצה רקיק ורבוכה והיו נותנין לכהן אחד מכל מין ומין והיה חמץ נאפה עם המצה דלא מצינו תנא או אמורא דליפהמיט ולא שמעינן בחד דוכתא דבעינא ב' תנורים וריש פרק שתי הלחם גרסינן מנין אפייתו שתים שתים פירוש בלחם הפנים איירי ת"ל ושמת אותם יכול אף שתי הלחם כן ת"ל אותם ומדלא פריך ואימא אותם למעט לחמי תודה שמע מינה דלחמי תודה נאפות ביחד. רבינו אליעזר כתב בספר יראים וז"ל למדנו מר"ת ז"ל דפת שנאפה עם צלי דאיתסר דוקא בתנור קטן שקורין פלדו"ר בלע"ז וכיוצא בו שהתנורים שלהם היו קטנים ואלים [ח]פיטומייהו דצלי בפת אבל *תנורי' גדולים כעין שלנו שרי למיפייה פת עם צלי דנפיש אוירא דידהו ולא נפיש פיטומייהו ואהאי סברא

[*וכשאופין גאטי"י עם פשטידא או פלאדין לכתחלה יש לעשות סימן אם בשר ישים או עגל וכן להיפך. מצאתי הגה"ה במ"י]:

סמכינן לאפות פת עם צלי בתנורים שלנו ואם צלי של איסור בדיעבד שרי ולכתחלה לא אא"כ הצלי מכוסה בבצק עכ"ל. ובצל שצלאה עם נבילה בתנור הא ודאי אסור לפי שהוא חריף ושואב ודומה לפת חמה וחבית (*חתומה) [*פתוחה] והוי (*כקיטרא) [*כקטורת] דעביד לריחא והיינו דאמר אביי לדידי [*ר"ל בת תיובתא] כפת חמה וחבית פתוחה דמי אבל לרבא הוי כפת צוננת וחבית סתומה דשרי לכ"ע: [דף צה] תרסז אמר רב בשר שנתעלם מן העין אסור ואפילו בעיר שרוב טבחי ישראל ניכנו דחיישינן שמא עורב אייתי נבילה מרובא דעלמא ואחלפינהו וחומרא בעלמא הוא תוס'. תרסח בנמצא ביד עובד כוכבים פר"ת דלא חיישינן שמא יקח מן הקבוע אלא בקדשים משום חומרא דקדשים ופר"ת דאם דרס זאב בהמה בעדר ואין מכיר אותם נוכל להתיר בענין זה דניכבשיה עובד כוכבים שלא יראה ישראל וידחקם עד שיפרשו א' א' ונימא כל דפריש מרובא פריש דבחולין ליכא למיחש שמא יקח מן הקבוע ול"נ לר"י [מ] אמנם יש להתיר כל אחד מטעם ספק ספיקא ספק אם דרס או לא כלומר ספק אם דרסה בידים והוי דרוסה ספק בשיניו ואינה דרוסה ואם תמצא לומר בידיו שמא אין זו הדרוסה: ספק אסור דכל קבוע כמחצה על מחצה דמי והא דקי"ל דמדאורייתא מין במינו בטל ברוב היינו כשהן[ט] ביחד ולא מינכרא איסורא אבל הכא ידוע האסור בדוכתיה חנות המוכרת (*בשר) [*תוס' ע"ש] נבילה (*ודבר) [*ובדבר] [חשוב אפילו] מעורב נמי ולא ידע כיון דחשיב לא בטיל ואמר כל קבוע

הגהות הב"ח [נ] נ"ב במ"ש אין זה: [ס] נ"ל על: [ע] נ"ב אמר שמואל דבעי: [פ] נ"ל בשוכי דינר: [צ] נ"ב ספר יראים: [ק] נ"ב דמא: [ר] נ"ב אותו: [ש] נ"ל אסורין: [ת] נ"ל ושרי ותיבת וטרפה נמחק: [א] אבל דם שבשאר כצ"ל: [ב] כשאופין אותו אפילו עם הפת כצ"ל. (וכן לפלדונש כשאופין אותם עם הפת) תא"מ: [ג] נ"ב שוב: [ד] נ"ב בלא: [ה] נ"ב נמי: [ו] נ"ב יחד: [ז] נ"ב ס"א: [ח] נ"ל פיטומיה: [ט] נ"ב מעורב:

חדושי אנשי שם

נקרא ארץ אלא שהס"י מגוה ואומר לשלג שיהיה בארץ ע"ב ופליאה נשגבה בעיני איך היה נעלם ממנו מה שדרשו בפרקי ר' אליעזר מזה הפסוק שמשלג שתחת כסא הכבוד נבראת הארץ ובודאי לזה כיון הגאון שכתב שמכסין בשלג כיון שמשם נבראת הארץ הוי כמו עפר וכמו שאמרו ז"ל גבי זהב כיון שנלקחת ממנה הוי זה כמו זה לענין כסוי ודו"ק: ב"מ [כ] יש לתמוה דהא בפרק גיד הנשה גבי ההיא פלגא דזיתא דתרבא דנפל בדיקולא דבישרא אמרינן בהדיא שאע"פ שהאיסור פחות מכשיעור צריך ס' כנגדו ומהרש"ל יישב אותו בדרך זה וז"ל נ"ל דע"כ במליחה מבחוץ איירי והכי קאמר מאחר שאין בדמו כזית א"כ לא היה בו שיעור דם ועתה שנמלח מבחוץ לא נתייר אלא מעט מזעיר וזהו יוצא ע"י בישול ובטל אבל אם היה בו כזית דהוא שיעור חשיב א"כ ראוי לאסור לעולם הראש ודו"ק: [ג] ודע שכתב מהרי"ם דנהגו לפסוק כרב אלפס בדבר שלא נחלקו עליו התוס' אבל בתרומת הדשן סי' ק"ע כתב דמ"מ נראה דדברי ראבי"ה כאן עיקר הוא מהא דפרק הערל דקאמר רב אשי סיפא היינו טעמא משום דהויא ליה דבר שיש לו מתירין ולכך אין התרומה בטילה ויכול הכהן לאכלה וקאמר התלמודא הא דרב אשי בדותא היא דממה נפשך אי לכהן מישרא שרי אי לישראל מיסר אסור פי' לכהן הוא שרי אפילו בלא ביטול ולישראל עדיין הוא אסור והיינו ממש כסברת ראבי"ה: מהר"ם [מ] דלא שרינן פירוש אלא כשהאיסור ניכר במקומו דלא חיישינן שמא במזיד יקח מן הקבוע אבל

הגהות מהר"ם בטיקטין א] בתרומת הדשן סימן ק"ע מביאו ופסק שם כדברי ראבי"ה

כמחלה על מחלה דמי כדאיתא פרק התערובות גבי בעלי חיים דחשיבי ולא בטילי דפריך ומיכבשינהו דנידי ונימא כל דפריש מ' עיין פ' התערובות וקי"ל כותיה דרב [דבשר שנתעלם מן העין אסור וגם רב האי גאון פסק כרב בהלכות מקח וממכר] וכן פסק המיימוני ופר"ת דלית הלכתא כרב דאמר בשר שנתעלם מן העין אסור אפילו הניחו בביתו דשמא העורבים לקחוהו דרך הפתח או החלון והניחו אחר במקומו לא חיישינן וראיה מדקאמר ורב היכי אכיל בישרא ולא קאמר היכי אכלינן בישרא ש"מ לדידן אתי שפיר דלא חיישינן למיעוטא א"כ אין הלכה כרב וכר"מ הלכך אם הניח חתיכת בשר בבית והלך לשוק ומצא במקום שהניחו אין חוששין שהחליפה העורב ומותר אפי' אין מכירה אבל אם מצאה במקום אחר חיישינן עד שיהא לו בה סימן או יכירנה בטביעות עיניו וכן אם שלחה ביד עובדי כוכבים הדין כן דהא אמרי' פרק אין מעמידין (*חבית) [*חבי"ת] אסור בחותם אחד. *מעשה בא לידי בתרנגולת שחוטה ושלחוה ביד עובד כוכבים בלא שומר ונסתפקו בדבר לומר שמא אחרת היא ונתחלפה והלכו לשוחט ושאלו לו אם שחט זאת התרנגולת והשיב אין לי בה טביעות עין אמנם עתה שחטתי תרנגולת אחת אבל בעל התרנגולת היה מכיר אותה ואומר שזאת היא והתרתי אותה כיון שבעל התרנגולת היה מכירה כדברי ר"ת דאמר לית הלכתא כרב דאמר בשר שנתעלם מן העין אסור ור"ת הביא ראיה דאין הלכה כרב מפרק ב' דבב"מ דאשכח פרגיות שחוטות ושרי ומראיה דר"ת נ"ל דשחיטה אינה סימן:

[*ומ"ש מעלתו כהוב במרדכי פנ"ה דף תשל"ת ע"א מעשה בא לידי בתרנגולת שחוטה ושלחוה ביד עובדי כוכבים כו' עד והתרתי אותה כיון שבעל התרנגולת היה מכיר אותה כדברי ר"ת כו' ודברים אלו אינם מובנים לי דאף שבעל התרנגולת היה מכירה עדיין יש לחוש שמא עובד כוכבים נתן לשוחט תרנגולת אחרת ותרנגולת הזו שחט העובד כוכבים ומה סימן הוא זה ואם תשוב סימן א"כ ג"כ לדברי הרי"ף והרמב"ם שפסקו כרב בבשר שנתעלם מן העין הוי שרי וכן כתב הרמב"ם פ"ח ואי לא מקרי סימן אף לר"ת אסור דלא שרי ר"ת אלא בבשר הנמצא במקום שהניחו אבל אם מצאו במקום אחר או שלחו ביד עובד כוכבים צריך סימן או טביעת עין כמ"ש שם המרדכי באותו העמוד ובאותו המעשה שנשלחה ביד עובד כוכבים דעת הרי"ף והרמב"ם שוין עכ"ל שאלתך. דע אהובי כי מבואר בגמרא בהדיא דנמצא ביד עובד כוכבים הוא עדיף מבשר שנתעלם מן העין והיינו דוקא במקום דליכא למיחש לטרפה כמבואר בגמ' לדברי רב דמחמיר בבשר שנתעלם אע"פ שאין אנו חוששין שנתחלף בטרפה מ"מ אסור שמא עורבים הביאו טרפה ממקום אחר והחליפוהו אבל בנמצא ביד עובד כוכבים בכה"ג שרי אפילו בלא סימן ולכן מ"ש המרדכי למעלה מזו דבשולח ע"י עובד כוכבים יש לחוש בלא סימן היינו שעבר במקום שהטריפות מצויות דיש לחוש שמא החליפו וזה מוכרח ע"פ סוגית הגמ' ע"ש ומעתה אומר כי ודאי השחיטה אינה סימן כמ"ש המרדכי בעצמו מהסיא דמצא פרגיות שחוטות ואפ"ה שרי לר"ת דמתיר בשר שנתעלם מן העין במקו' שאין הטריפות מצויות כ"ש בנמצא ביד עובד כוכבים דכה"ג שרי ואפילו לרמב"ם ורי"ף הו"ל למישרי בכה"ג לפי סוגית הגמרא דמתיר בנמצא ביד עובד כוכבים אפילו לרב אלא דהכא גרע קצת שבאת פעם אחת מיד השוחט וממנו נתעלם מן העין בשעה שזרקו מידו לאחר שחיטה קודם שהגיע ליד עובד כוכבים ששלחוה עמו ומאחר שלא היה מכירה אם כן הוי כשאר בשר שנתעלם מן העין שלדבריהם הוא אסור אמנם לר"ת שרי. ומה שהקשית מאי מועיל שהבעל תרנגולת מכירה דלמא העובד כוכבים שחטה ונתן לשוחט אחרת נראה דהמעשה היה דבעל התרנגולת היה יודע שהשוחט שחט תרנגולת שהביא לו העובד כוכבים לשחוט אך לא היה יודע אם נתחלפה אח"כ וע"כ אתה צריך לפרש כן דאם היה מכירה עכשיו פשיטא דמותרת דהא מהני טביעות עין אפילו אליבא דרב כדמוכח בגמ' וכמ"ש הרמב"ם וכמו שמשמע מתשובה זו בעצמה דאילו היה השוחט מכירה בטביעות עין הוי מהני א"כ ה"ה בעל התרנגולת נמי אלא ודאי לא היה אומר עכשיו לאחר שהביאה העובד כוכבים שזאת היא ששחט השוחט אלא שהיה מעיד שאותו תרנגולת של עובד כוכבים אך לא ידע אם נתחלפה אח"כ ביד עובד כוכבים או אם נתחלפה בין השחיטה קודם שבאתה ליד עובד כוכבים והוי אסור מכח בשר שנתעלם ולכן הוצרך להתירה מכח דברי ר"ת. וכן נ"ל והיה זה שלות' כתשק אוהבך משה איסרליש מקראקא: אח"כ מצאתי ביו"ד סי' ס"ג שהביא הב"י דברי המרדכי וכתב וז"ל ואיני יודע למה כתב שהתיר משום דלית הלכתא כרב דהא רב נמי מכשיר בהא כיון דאית ליה טביעת עין בגוה דטביעות עינא עדיפא מסימנא כדאיתא בגמ' עכ"ל נל"ה דמדברי ב"י נראה שהבין דברי המרדכי שכתב מעשה בא לידי בתרנגולת שחוטה ושלחה ביד עובד כוכבים שר"ל שהתרנגולת בא ליד השוחט מתחלה ע"י בעל התרנגולת עצמו או ע"י ישראל אחר ולא ע"י עובד כוכבים אך אחר ששחטו השוחט שלחו ליד בעל התרנגולת ע"י עובד כוכבים והשוחט לא היה מכיר התרנגולת א"כ אם זו היא ששלחה על ידי עובד כוכבים. ולכן הקשה הב"י דע"כ זו היא של בעל התרנגולת כיון שיש בו סימן. אבל אי הוה הב"י מבין דברי המרדכי שבעל תרנגולת שלח תרנגולת זו ליד השוחט לשחוט ולחזור ולהביא אליו א"כ היה להוש למה שהקשיתי למעלה בשאלתי ולא היה בו סימן ודו"ק]:

[דף צו] מתני' תרסט ירך שנתבשל בה גיד הנשה אם יש [*בה] בנותן טעם ה"ז אסורה (ומשמע) [*מתוך פי' הקונטרס משמע. מ"י] דאי יש בה בנותן טעם אירך קאי ואע"ג דליכא נ"ט בירך וברוטב לא מסייע ליה רוטב לבטל טעם הגיד וכגון שלא ניער וכיסה ושוב חזרו ופירשו [*התוס'] שהגיד נ"ט בירך וברוטב. עיין פרק כל הבשר. והאי דקאמר אם יש [*בה] בנ"ט לאו בגיד לחודיה משערינן דהרי [בכדי] קליפה שסביביו מסייע ליה לאיסור גיד דמשעה שנמלח נאסר כדי קליפה הסמוך לה כמו ע"י צלי דא"א לו לבשל א"כ נמלח יפה יפה ומלוח הרי הוא כרותח דצלי כדאמר בסמוך גבי הנהו אטמתא' דאימליחו בגידא דנשיא ואותו כדי קליפה כיון שנאסר חוזר ואוסר כדאמר חתיכה עצמה נעשה נבלה ולמה שאמר רבינו אפרים שאין חתיכה עצמה נעשה נבלה אלא בבשר בחלב ניחא טפי *אבל שמינותו משערינן בס' וכן פסק רש"י וראבי"ה אבל ר"ת ור"י פליגי לקמן בשמעתין: [דף צז] תרע מין במינו דלא יכול למיקם אטעמיה כו' פרש"י בתשובותיו דרבא קאמר אליבא דרבנן דאמרי מין במינו בס' אבל רבא גופיה ס"ל כר' יהודה' דמין במינו לא בטל בפ' כסוי הדם ובפ' כל הבשר דהא אביי ורבא קיימי כותיה בפרק בתרא דעבודת כוכבים גבי חלא לגו חמרא דפליגי אי מקרי מין במינו וליסרי במשהו או בשאינו מינו וליהוי בנ"ט ור"ת פסק דהלכתא כרבנן דאפילו מין במינו בנ"ט חוץ מטבל ויין נסך והא דפליגי אביי ורבא בפרק בתרא דעבודת כוכבים גבי חלא דחמרא (*ודשיכרא) וגבי חמירא דחיטי ושערי היינו דוקא בטבל ויין נסך ותדע דלא נקט אלא חלא דשייך ביין נסך וחמירא וחיטי דשייך בטבל וכתב בס' התרומה דהמנהג כר"ת וראבי"ה כתב דהמנהג כרש"י וכן היה נוהג אביו (*ורבינו) [*רבינו] יואל עיין בפרק בתרא דעבודת כוכבים ועיין פרק התערובות: [דף צו] קולף ואוכל עד שמגיע לגיד לפי שטעמו נלמת בתוכו ואין מפעפע ויוצא בבשר וחותך עליון[כ] עד שמגיע לגיד ומיהו לאו דוקא ממש עד שיגיע לגיד דהא צריך להניח כדי קליפה סמוך לגיד ואפילו כדי נטילת מקום צריך להניח כדאמרינן פרק כיצד צולין נטף רוטבו על החרס וחזר[ל] עליו יטול את מקומו ולא סגי בקליפה אם לא נחלק דשמא טעם רוטב מתפשט יותר מגיד ובשום מקום לא אשכחנא דסגי לצלי בקליפה תוס' עיין לקמן בסוף מכילתין דברי מ"ו ה"ר פרץ: אפילו מראש אזנו אף על פי שרחוק מן החלב מפני שמפעפע*:

[*בשני ספרים מ"י מצאתי כתוב מיד לאחר מפני שמפעפע ומה שנוהגין כשמולחין בשר הרבה כו' מעשה היה שנמלחו ב' פרות כו' ראבי"ה פסק אם נמלח חלב ובשר יחד וידוע מקום שנגע בו כו' ושאלתם על כרם שלא נקרוהו מעשה בא לפני רבותי שבמגנצא שנמלחה ריאה של כבש כו' עד ודלא כראבי"ה ודלא כדברי מור"ס ואחר כך אמר ר' יוסי כו' כך מצאתי הגירסא במ"י. ובמ"י אחר מצאתי כתוב אמנם רבינו מאיר פליג והילך תשובתו ושאלתם על הכרם כו' וכל הגירסא כמו שכתבתי לכתחלה בשני ספרים מ"י]:

[דף צח] תרעא אמר רבי יוסי בר חנינא לא כל השיעורים שוין שהרי ציר שיעורו קרוב למאתים וכו' רש"י פי' בפרק ב' דעבודת כוכבים דציר חזק מן החומץ תימה למה צריך כ"כ הלא אין החומץ והמלח שבציר אסור אלא מחמת שמנונית של דג טמא והשמנונית היא[מ] בס' י"ל מאחר שהחומץ והמלח והשמנונית מתערבים יחד ומוליכין האיסור עמהם יש לנו לשער כאילו השמנונית כולו חומץ ומלח ודוקא בציר וכיוצא בו מתבטל טעמו אבל בקדרה של מים ובשר אין בטל החומץ והמלח אפילו באלף ובזה נחלקו ריב"א ורבינו שמשון מקולי על ס' התרומה ואומרים שמלח הבלוע מדם כגון *שיורי [*ונראה דהס"ת מתיר כמ"ש ברים ס"ד]: (*מלחה) [*מליחת] הבשר שנתנוהו בקדרה מאחר שהמלח [נ]עם הדם נימוח ומתערב בכל הקדרה ומוליך את איסורו עמו [*יש לנו לשער כאילו הדם כולו מלח] סה"מ: תשובת מור"ס ז"ל אסר שאל אדוני על ציר שנטף מבשר מלוח לקערה שבה מים נראה דציר במים ה"ל מין בשאינו מינו ובטל בס' לכל אפילו לר"י דאמר ציר דגים טמאים רביעית בסאתים בפרק גיד הנשה (*ואפילו) [*דאפילו] ר"י לא קאמר דבעי קרוב לר' אלא מין במינו [ס]משום דבעלמא ס"ל מין במינו במשהו והכא מיקל משום דזיעא בעלמא הוא ועל מין במינו מייתי ליה דפריך אשאור של חיטין שנפל לתוך עיסה שבחטים וכי יש בו כדי להחמיץ בק"א אמאי לא בטיל[ע] נהי דמידי דלטעמא עביד לא בטיל [פ]דה"מ טעם גמור אבל חימוץ אין טעם גמור כשאר נ"ט דמריח השאור בעלמא העיסה מחמצת להכי פריך דליבטול דלא הוי אלא כמו העמדה דחלב בעלמא כדתנן בפרק כל הבשר המעמיד בעור הקיבה אם יש בה בנ"ט ה"ז אסור דמשמע הא ליכא נ"ט שרי אע"פ שהעמיד החלב משום דהעמדה לא חשיב טעם וה"ה חימוץ ומשני שאני שאור שחימוצו קשה כו' הלכך בציר דגים טמאים קיימא לן כר' יוסי[צ] *[בהא] דהלכתא כותיה לגבי ר' יהודה מיהו בציר נבלה וטרפה וטמאים דילפינן להו מקרא דהטמאים לא מקלינן בהו כולי האי (*דלא) [*ולא] נימא בהו זיעה בעלמא נינהו כמו בציר דגים דמדרבנן נינהו כמ"ש (*רס"י) [*ר"י. מ"י] ומצריכין בהו ס' כשאר כל [ק]איסור לדידן דמין במינו [ר]בס' ומיהו [לפי] מה שאני רגיל לומר דציר נבלה וטרפה מדרבנן וזיעה בעלמא הוא כמו ציר דגים דדוקא בשרצים דאיכא בהו קרא דהטמאים וכן בהמה טמאה דיליף בת"כ מטמאים הם הוו דאורייתא אבל בטרפה דליכא קרא הוי מדרבנן והא דקאמר בפרק כל הבשר גבי רב מרי בר רחל אמלא ליה חתיכה דנבלה בהדי שחוטה אתא לקמיה דרבא א"ל הטמאים לאסור צירן וכו' ה"פ כיון דציר טמאים ילפינן מקרא גזור רבנן נבלה וטרפה משום טמאים ובזה אני מיישב דקשה מאי פריך עליה מדג טמא שמלחו עם דג טהור מותר מאי לאו שהיו שניהם מלוחים והא ציר דגים טמאים זיעה בעלמא נינהו ומדרבנן והיכי פריך מדג אבשר אלא ודאי לפי מה שפירשתי דציר נבלה וטרפה דרבנן וציר דגים נמי הוי מדרבנן ודמו להדדי לגמרי והשתא לפי דברי דציר נבלה וטרפה דרבנן ומדמה להו תלמודא לציר דגים היה נראה לומר דבטיל (*בי"ו) (*ברוב) [בעלמא] כר' יוסי [ג] ומיהו אע"פ שאנו מדמין לא היינו עושין מעשה כזה סוף דבר בהא [ש]ס"ל דכל מיני ציר בטלי בס' לכל היותר ואפילו ר"י מודה במין בשאינו מינו דבטל בס' לכל היותר ע"כ קלרתי מדברי מור"ס ז"ל:

[*כמס' תרומות דכ"ח פלוגתא דר' יוסי ור' יהודה לענין ציר דגים דתנן דג טמא צירו אסור ר' יהודה אומר רביעית בסאתים ור' יוסי אומר אחד בששה עשר כו']:

[*טעות נפל בכאן ואין כאן מקומו וצ"ל קודם א"ר יוסי בר חנינא לא כו' דלעיל]:

תערב *ומה שנוהגין כשמולחין בשר הרבה מניחו בגיגית ופעמים שחתיכה אחת תליה בתוך הציר ותגיה [ת]מחוץ לציר וחותכין מה שבתוך הציר ומשליכין אותו לחוץ דאסור ומה שחוץ לציר מותר ואין אנו אומרים שיפעפע הדם למעלה ויאסר הכל כדאמרי' גבי חלב דמפעפע דאין דרכו של דם לפעפע דהא אמרי' דמא מסרק סריק ולא מיבלע בלע דרך הליכתו וכ"ש דלא מפעפע [למעלה] רק לענין דגים דרפו קרמייהו כדלקמן ואפילו אם יש שומן בבשר שבתוך הציר לא אמרינן דנעשה נבלה מחמת הדם וחוזר ואוסר מה שחוץ לציר דשומן מפעפע דכיון דדם הבלוע בשמנונית אין מפעפע גם השמנונית אינו אוסר כיון שהדם האוסרו אינו הולך שם ותדע דהא כל מקום שאנו אוסרין כדי קליפה אמאי אין אותו כדי קליפה חוזר ואוסר מה שאצלו ובאותו ענין יאסר הכל אלא היינו טעמא שאין הולך טעם האיסור יותר מכדי קליפה [היכא דאינו מפעפע] ור"א ממיין היה מחלק משום דלא אמרי' חתיכה עצמה נעשה נבלה במקצת חתיכה אלא בכל החתיכה ואין זה טעם כלל ועוד תדע דאי לא תימא הכי אין לך בשר מותר לעולם דהא (*קאמר) [*קמן. מ"י] כל בשר שנמלח כששוהה במלחו יום או יומים יש בו טעם מלח יותר ואפ"ה לא אמר שהמלח שעל הבשר נאסר מחמת דם וחוזר ואוסר כל הבשר אלא נ"ל דאע"פ שנבלע בבשר טעם המלח טעם הדם שבמלח אין נבלע בו כלל ובספר ראבי"ה סי' תק"ו משמע כדברי (*הר"ס) [*הרא"ס מ"י]: תרעג מעשה היה שמלחו ב' פרות לייבש והושמו בגיגית ובעלים והיה דלף מים יורד עליו עד שהיה הציר והדם ומי גשמים לף [א]על בשר פרה התחתונה ולפי שהיו החתיכות[ב] מדובקות יחד לא יכלו המים לירד למטה ושאלו מה משפטו והתיר רבינו יב"ק דודאי אם לא היו גשמים היו [ג]התחתונות המונחות בדם אסורים [ד]דדם האברים שילא לחוץ אסור ונמלא החתיכה חוזרת ובולעת הדם ונאסר אבל הכא דרבו עליה מי גשמים ובטל הדם בציר היולא ממנו דהיתר הוא ובמי גשמים ואפילו [ה]היו מי גשמים מועטין ספיקא דרבנן היא דהא דאמרי' דם האברים אסור מן התורה הנ"מ היכי דלא מלחו אבל מלחו איסורא דרבנן היא דאמר זעירי דם שמלחו אינו עובר עליו וטעמא לפי שאין ראוי על גבי מזבח ומאחר שמה שלף עליו ספק מים ספק דם ספקא דרבנן לקולא כדאיתא פ"ק דביצה ספקא דרבנן להקל. (*ראבי"ה) [*רוקח. מ"י] תרעד פסק אם נמלח חלב ובשר יחד וידוע מקום שנגע בו צריך קליפה אבל ביטול בששים לא שייך גבי מליחה כי אם גבי בישול שהמים מוליכין הטעם בכל מקום ואין האיסור נשאר במקום אחד כדאמרי' פרק כל הבשר במה דברים אמורים שניער וכיסה משמע אבל אם לא ניער וכיסה לא בטיל בששים משום דהאיסור במקום אחד ובמליחה לא עבר האיסור בכל החתיכות אלא במקום הגעתו דומיא דצלי דקולף דההוא מקום הוא דאסור וצריך קליפה והשאר לא מהני לבטל ואם אין ידוע מקום שנגע בחתיכה יקלוף הכל [*פירוש כל החתיכה כיון שאינו יודע באיזה מקום של החתיכה נגע]: *ואם יש חתיכות הרבה ונגע האיסור באחד מהם ואין ידוע באיזה מהם אם ראוי להתכבד בפני אורחים לא בטלה והכל אסור ואם לאו בטלה ברוב ולא בעינן קליפה דחד בתרי בטיל כן פסקו רבינו שמואל וריב"א וההוא פלגא זיתא דתרבא דנפלה לדיקולא דבישרא [והצריך ששים] פרש"י שיתו קלחת מים אך ה"ג פירשו דגידא דנשיא דקי"ל אין בגידין בנ"ט לא שנא נתבשל או נצלה או נמלח אבל שמנונית דידיה שנתבשל או נמלח אוסר כל מה דבהדיה עד שיעור ששים ויש לדחות דשיעור ששים קאי אבישול מיהו ר"י הלבן וכל שאר רבותינו פסקו [ו]דמליחה נמי בששים וראייתם מהנהו אטמהתא דאמלחו בגידא דנשיא כו' דאמאי שרי אי לא מטעם ששים וכ"כ הר"י א"ז הלכה למעשה שאם נמלחו בשר וחלב ביחד דיש לשער בששים ואם יש בבשר ששים כנגד החלב מותר וכן כתב רשב"ט והא דאמר רב הונא גדי שנצלאו בחלבו אסור לאכול אפילו מראש אזנו כגון שאין בו ששים וכן במליחה אבל אי איכא ששים שרי ור"י מפרי"ש כתב בשם ר"י שנסתפק בזה וגילגל הרבה בדבר ובסוף דבריו כתב שנראה לר"י דכל פעפוע בטל בששים אם יש שיעור ששים וכתב מורי ה"ר אפרים בר' נתן שאנו נוהגין כראבי"ה עיין לקמן על כבדא מה אתון ביה וזו התשובה פליג* [לקמן בסוף הפ' ושאלתם על הכרם שלא נקרוהו כו' מעשה בא לפני רבותי כו']:

[*ובמ"י כתב וזאת התשובה פליג ושאלתם על כרם של כבש ט' דר"ל דזאת התשובה של ושאלתם על כרם של כבש פליג אדלעיל ודו"ק]:

כתב בספר המיי' בפ"ז מהל' [ז]מאכלות אסורות יראה לי שכל אלו החוטין והקרומיות אסורות מדברי סופרים. אין מולחין החלבים עם הבשר ולא מדיחין החלבים עמו וסכין שחתך בה חלבים לא יחתוך בה בשר וכלי שהדיחו בו חלבים לא ידיח בו בשר לפיכך צריך הטבח שלשה סכינים וכו' ולא ליסחוף אינים כו' וכל הדברים האלו אסור לעשותם אם נעשו לא נאסר הבשר ואין מעבירין אותו אלא מלמדין אותו שלא יעשה עוד וכן אין מולחין את הבשר עד שיסיר ממנו הקרומיות והחוטין האסורין ואם מלחן נראה דיסירן אחר שנמלחו ואפילו היה בהן גיד הנשה מסירו אחר שנמלח ומבשלו ובפ"ח כתב וכבר אסרו חכמים כל בשר הנמצא בין בשוק בין ביד עובד כוכבים אע"פ שכל השוחטין וכל המוכרין ישראל ולא עוד אלא הלוקח בשר והניחו בביתו ונעלם ממנו מן העין אסור אא"כ היה

הגהות הב"ח י נ"ב דאמר : כ תיבת עליון נמחק : ל נ"ל אליו : מ נ"ב בטל : נ נ"ל נימוח עם הדם : ס נ"ל משמע ותיבת משום נמחק : ע נ"ב פי' דנסי : פ נ"ל ה"מ : צ נ"ב דאמר כרוב : ק נ"ל איסורין : ר נ"ל אינו בטל : ש נ"ל סלקינן : ת נ"ל חוץ : א נף לבשר פרה התחתונה כנ"ל : ב נ"ב התחתונות : ג נ"ב החתיכות : ד נ"ל כי דם : ה נ"ב אם : ו דמליחה נמי בששים. נ"ב כתב מהרא"י ז"ל בהגהת שערי דורא סי' ל"ח דהכי נהגינן. וכ"כ בעל האגור סימן אלף קע"ו. ומהרי"ל בתשובה סי' כ"ס : ז נ"ל דמאכלות ותי' מהל' נמחק :

חדושי אנשי שם

הגה"ה אם פירש ממקום קביעתו אהור שמא יקח מן הקבוע. אשר"י ע"ש: **מהר"ם** [ג] כך נ"ל והכי איתא בהגהת אשר"י מן הא"ז וכל דבר שעיקר אסורו מדרבנן ולית ביה איסור דאורייתא אפילו כזית ושפי מכזית בטיל ברובא בעלמא

בו סימן או טביעות עין והוא מכירו ודאי שהוא זה או שהוא צרור וחתום . תלה כלי מלא בשר נשבר הכלי ונפלו החתיכות לארץ ובאו ומלאו החתיכות ואין לו בהם סימן ולא טביעות עין אסור שאני אומר אותו בשר חיה גררתו או שרץ וזה בשר אחר הוא : אבל אי כחוש הוא כו' תרעה ר"ת פסק דחלב של כחוש לא מפעפע ור"י מפרש דאם כחוש הוא [אין בו חלב] כל כך ויש מעט חלב דבטל בס' [הנהו אטמתא דאמליחו בגידא דנשיא] [דף צז] אמר [*להו] ח אביי שרי וכן הלכתא וא"ת אמאי לא נאסר משום שומנא של גיד דמפעפע וכן קשה נמי לעיל גבי ירך שנצלה בגיד הנשה ואומר ר"ת דשומנו של גיד אינו מפעפע ור"י אומר כיון דשומנו של גיד מדרבנן לא החמירו בשומנו יותר ט מן הגיד ורבינא דקאסר הכא משום דקסבר יש בגידים בנותן טעם כמתני' אבל לפי מאי דפסקינן הלכתא אין בגידין בנותן טעם לא היה אסור מחמת שומנו כדפי' דלא החמירו בשומן יותר מבגיד תוס' ודלא כאלפס דפסק לעיל דשמנונית דגיד משערינן בששים לדבריו היה צריך לומר דבירך היה לבטל שמנונית הגיד בששים : [וכחל עצמו אסור] והיכא דלא קרעיה ובשליה בהדי בישרא (*אסור) [*כחל בששים וכחל מן המנין] וכן פי' המיי' בפ' תשעה. וי"מ תרעו אפילו קרעו שתי וערב כ דהא אפילו נתבשל הכחל לבדו אסור הוא דכחל עצמו ל לעולם אסור ויש ספרים דגרסי' אסור כי לא קרעיה ובשליה בהדי בישרא וא"ת כי בשליה לחודיה נמי ליתסר משום טעם בשר הכחל מ שבשל בחלב שבגומות ויש לומר משום לישנא קמא דרב לקמן פרק כל הבשר [*דף קט] דקאמר לא קרעו אינו עובר עליו ומותר לכן צריך להעמיד שנתבשל עם הבשר : והני מילי דאית ביה אפרוח וה"ה אם יש בו דם דסופו להיות אפרוח . *כמיא [*לשון רי"ף ומסיק כן מסוגית הגמ'] דביעי ולא כלום והכי נ איתמר בברייתא בפרק אלו טרפות תנו רבנן תרעז גיעולי ביצים מותרות ופרש"י ביצים טמאים שנתבשלו עם ביצים טהורים אין פליטה בגיעול של ביצים טמאים לאוסרן כדאמרינן פרק גיד הנשה כמיא דביעי בעלמא ולר"ת נראה לפרש הברייתא כפי הערוך שהכי התרנגולות על בית רחמה ומפלת ביצים שלא נגמרו ולא איירי מידי בבישול ולשון גיעול שייך עלייהו כמו שורו עיבר ולא יגעיל וקמ"ל דלא חשיבי אבר מן החי אע"פ שלא נגמרו לגמרי אבל ביצי עוף טמא שנתבשלו אין להתיר ולסמוך על זה דלאמרי אינשי כמיא דביעי בעלמא דהא בתלמודא מקשינן על הא דא"ר נחמן ס בששים והא אמרי אינשי כמיא דביעי בעלמא ומשני ע רב נחמן מיירי דאית ביה אפרוח וחשיב כבשר ואפשייה [דא] שמכינן דהא רב נחמן אמר דבריו בסתם [ביצה] ולא פי' אי בטמאה אי בדאית ביה אפרוח וצריך ששים כמוה ואפילו למאן דשרי היינו כשהיא בקליפתה אבל בלא קליפה מודה דיהיב טעמא ובירושל' משמע כפרש"י לקמן . ואם הכחל פ נפל לקדירה אחרת אוסרת אותה אף על פי שיש לו לתלות להקל שכל מה שבסופו לפלוט יצא בקדירה ראשון כמו שאנו מקילין בו לענין ששים מטעם שאמרנו מ"מ הואיל ואסרו חכמים עשאוהו כחתיכת נבילה לענין לאסור קדירה אחרת וס' שאנו משערין בכחל זו היא ששים כמות כולו לפי צ שלפעמים בלע ולפעמים פלט ואין לעמוד על הדבר כמה איסור יצא ממנו ע"כ שיטת התלמוד וכן הדין תרעח אם הכניסו כף חולבת בתוך קדירה ק רותחת או להיפוך שבכל מה שנכנס מן הכף לקדירה יש לשער שאין לעמוד על הדבר כמה יצא ממנה אבל מה שלא נכנס בקדירה א"צ לבטל אפילו היא של מתכת שכשהם מקלתו חם כולו כדאמרי' פרק כיצד צולין מ"מ אין מוליך בליעתו בכולו והרי יש לך כאן ה' דינין. הא' כף חולבת בת יומא בקדירה של בשר אם יש ס' ממה שתחב מן הכף לקדירה הקדירה והתבשיל מותרין והכף אסורה מפני שבלועה מבשר בחלב ואם אין ס' הכל אסור . הדין הב' כשאין הכף בת יומא הכל מותר תבשיל והקדירה ואפילו אם אין שם ס' לבטל אבל הכף מ"מ אסורה שהרי בלועה מטעם ר הבשר ולכך אסור לתוחבה בקדירה של חלב ש ואסורה אף בדיעבד בתוך מעת לעת וגם בקדירה של בשר אסור לתוחבה ת שיש איסור בה אפילו שאינה בת יומא שגזרו חכמים פן יבא להקל בבת יומא ואין סברא לומר כשנתחב בקדירה של בשר הוגעלה ופלטה החלב . הדין הג' צריך החכם לחקור אם משנתחבה הכף בקדירה א אם נתנו מים אח"כ דאין אותם המים מצטרפין לס' . הדין הד' אם נשפך המים שבקדירה והדבר עומד בספק אם היה ס' אם לאו לדברי רש"י ז"ל שפסק טעם כעיקר דרבנן ב יש בספיקא זו להקל ולדר"ת שפסק ג דאורייתא דנין להחמיר אמנם אדם שאין בקי לשער זה אין קרוי ספק . הדין הה' כשהחכם בא להתיר תבשיל המבושל בכלי אסור ע"י שהקדירה אין ב"י צריך לחקור אם בכלי הוחמם מים בתוך מעת לעת שעשו בו האיסור שכך שוו מים לבדם כמו האיסור עצמו שכל המים נעשו נבלה דמאחר שלא היה בהם ס' לבטל פליטת האיסור שבכל הקדירה יש לשער וחזרו ונבלעו אמנם אם לא נשתמש בקדירה אלא דבר היתר כגון בשר ואחר מעת לעת בשלו בו חלב ובינתים נתנו מים חמים בקדירה תרעט אין החמין אוסרין הקדירה להחשיבה לחלב הבא אח"כ ב"י : כיון דאמר רב יצחק וכחל עצמו אסור שויה רבנן כחתיכת נבלה כתב רא"ם בספר יראים משום דכיון דאי אפשר להכשיר הכחל בהפרדת החלב [*משום שיש בה גומות] על כן שויה כחתיכת נבלה אבל במקום שאפשר להפריד האיסור לא אמרי' חתיכה עצמה נעשית נבלה דאם לא כן אין בשר נכשר ביציאת דם מטעם כשבלעו כך פולטו שהרי בהכנס הדם בבשר נעשית הבשר נבילה אלא כיון דדם אפשר להפרידו ע"י מליחה וצלייה לא אמרי' ביה חתיכה עצמה נעשית נבילה והיינו דאמרי' בפרק כל הבשר אי קסבר אפשר לסוחטו מותר אמאי חתיכה [עצמה נעשית] נבילה (צריך עיון) ומאי טעמא כמי בכלי עץ ומתכות שאפשר להפריד האיסור הנבלע בהן ע"י גיעול וליבון אם נפל איסור במקום אחד על הכלי לא אמרינן כל הכלי נעשה נבלה להרבות האיסור ולשער בכל הכלי אם נתבשל באותו כלי היתר ומשערין לפי שיעור איסור שנפל בו במקום שברור לנו כמה נפל מן האיסור אבל אי לא ידעינן שיעור איסור שנפל משערין בכל הכלי ולא במאי דנפיק מיניה דלא ידעינן כמה נפק מיניה א) [ואו דלא אמרינן נבילה בחד חתיכה] והיינו טעמא דאמרי' לעיל בגדי כחוש קולף ואוכל עד שמגיע לחלבו אע"פ שסמוך לחלב יש קצת מן הבשר שבלע מן האיסור ולא אמרי' בכולהו בשר הנבלע מן האיסור יעשה נבלה ויאסר לזה ד [שנגע בה] וכן זה לזה אפילו עד ק' דחתיכה עצמה נעשית נבלה אמרו רבותינו ולא הוי חתיכה יעשה נבלה : ומורי הר"ם ז"ל רגיל להורות כשנופל איסור על דופן הקדירה והיא אצל האש ואפילו היא של חרס מתיר אם יש בתבשיל ששים פעמי' [ששים] כנגד הטפה שנפל' *דטעמא דמלתא משום דהטפה כ"ע סביבותיה עד ששים ועד ששים נעשה הקדירה חתיכה דאיסורא ובעיא בתבשיל ששים לבטל כל הנאסר כגון אם הטפה כשיעור פשוט נעשה האיסור בקדירה כנגד ס' פשוטים מעתה אם התבשיל כשיעור

[*ונראה הטעם שהוא מצריך ס' פעמים ס' היינו משום דקי"ל דחתיכה עצמה נעשה נבילה וא"כ טיפה זו אסרה עד ס' כנגדה וכיון שאותם ס' נעשו נבילה צריך ס' פעמים באותם לבטל . ב"י . וכתב עוד דכאן לא חילק בין שבת ויו"ט לשאר ימים ולא בין הפסד מרובה לניכא הפסד מרובה וא"כ כתב בתשובת מהר"ם דין זה וחילק בין שבת ויו"ט לשאר ימים ובין היכא הפסד לניכא הפסד] :

ע"ו ליטרין דהיינו ס' פעמים ס' אז התבשיל מותר אבל לעולם הקדירה אסורה אפילו בטיפה קטנה מאד דכלי חרס אינו מוציא מידי דופנו לעולם . אכתוב לשון ראב"ן וז"ל אירע מעשה במנגלא בקדירה מליאה בשר ותבשיל שהיתה שפותה אצל האור ורותחת ונשברה ב) כד של חלב ומתז מן החלב על הקדירה של בשר על דופנה מבחוץ ונשאלתי עליה כ"ל דאם יש בקדירה בלא תבשיל ששים לבטל החלב הנבלע בתוכו י לא נעשה נבלה מידי דהוה אטיפת חלב שנפלה על חתיכה דאם יש בהחתיכה ס' לבטל הטיפה לא אסרינן ונתבטל החלב *וא"ת הלא החלב שנבלע בקדירה כ"ע לרוטב שנתבלע בה וכי הדר נפיל

[*(חסר כאן איזה תיבות מחמת הטשטוש) תוקות כאשר בא מכהבך וז"ל כיון שיש בקדירה ס' לבטל הטיפה א"כ איך הקשה ראב"ן הלא החלב שנבלע בקדירה נותן טעם

לה הרוטב לתוך הקדירה אי מין במינו לאסור במשהו י"ל אפילו לר' יהודה דאית ליה האי סברא לא אסר דלא אסר ר' יהודה אלא כשנפלה על החתיכה ונאסרה מטעם החלב שהוא בעין ואוסרת שאר החתיכות מפני שהן מינם אבל חלב הנבלע בקדירה אינו אוסר את הרוטב שנבלע בה לאסור את זה שבקדירה משום מין ומינו כשנפלט דהא אינו בעין וכ"ש לרבנן דאית להו מין במינו בטל ותדע דאי אמרינן איסור הנבלע אוסר היתר הנבלע הא דאמר כלי הבלוע מיין נסך מערו ג"פ בג' ימים נימא כי יהב מים בלע מיד מן המים ואסרו יין הנבלע את מים שנבלעו וכי הדר פלט במים ה"ל מים במים מין במינו וליתסר וכן הא דתנן קדירה שבישל בה בשר לא יבשל בה חלב ואם בשל בכ"ע נימא קדירה תחלה בלעה מן החלב ונאסרה מטעם הבשר שבה וכי פלטה ליה ה"ל חלב נבילה מין במינו וליתסר במשהו אלא ודאי חלב היתר שנבלע וחלב שבחוץ מצטרפין לבטל את טעם הבשר הנבלע בקדירה . וכן מים שבחוץ ו מצטרפין עם המים הנבלעים לבטל היין נסך הנבלע ה"נ התבשיל של היתר מצטרפים עם טעם היתר שנבלע בקדירה לבטל ז איסור הנבלע מבחוץ וה"ה לחלב אם נפל על קדירה מבחוץ או שאר איסורין [*עכ"ל ראב"ן . מ"י] וכן עשה ר"ב מעשה ואסר את הקדיר' והתיר את התבשיל: שוב מצאתי תשובת מהר"ם ז"ל וששאלת ח מה עמדי על טיפת חלב שנפלה על דופן הקדירה

[לרוטב שנתבלע בה כו' עד הוי מין במינו לאסור במשהו . כיון שהטיפה חלב נתבטל בקדירה בס' איך יאסר הרוטב שנבלע בקדירה הרי הקדירה עצמו מותר ועוד דמסיק וכן עשה ר"ב מעשה ואסר הקדירה והתיר התבשיל ולדברי ראב"ן הקדירה עצמה מותרת כיון שיש ס' בקדירה לבד בלא תבשיל נתבטל הטיפה ונעשה היתר כל מה שנבלע בקדירה ולכן היה נראה לי להגיה בדברי ראב"ן ואפילו אם אין בקדירה לבד ס' בלא תבשיל אך בתבשיל יש בו ס' התבשיל מותר וא"ת כו' וא"כ הקשה ראב"ן אם אין ס' בקדירה לבד בלא תבשיל אף אם יש בתבשיל ס' יהא אסור מטעם שהחלב הנבלע בקדירה כ"ע לרוטב הנבלע כו' כיון שאין בקדירה לבד ס' בלא תבשיל לבטל הטיפה הנבלע בקדירה אוסר הרוטב הנבלע בקדירה וכי הדר נפל הרוטב לקדירה אוסר אף אם יש ס' בתבשיל משום מין במינו במשהו ועל זה תירץ ומסיק וכן עשה ר"ב מעשה ואסר הקדירה והתיר את התבשיל כיון שיש בתבשיל ס' לבטל הטיפה מ"מ הקדירה אסורה כיון שאין בקדירה לבד ס' לבטל הטיפה כבר נאסרה הקדירה אך כלשון המרדכי הביא בשערי דורא דף כ"ט עכ"ל שאלתך . כ"ל לומר דס"ל לראב"ן דאין הקדירה מועיל לתבשיל ואין התבשיל מועיל לקדירה ובעי' ס' בקדירה לבטל החלב שנפלה עליו כדי שהקדירה לא תעשה נבילה ואז הייתו צריכין לשער מן התבשיל נגד כל הקדירה דדלמא מתפשט בכל הקדירה ונעשה כולו נבילה אבל מ"מ גם הקדירה אסורה אפילו יש בו ס' דדלמא אינו מפעפע בכולו ולכן אנו צריכין ס' מן התבשיל נגד הטיפה דדלמא נכנס החלב מיד לרוטב ואינו מתבטל בקדירה כמו שהוא דעת קצת מפרשים ומהשתא כל דבריו נכונים ואין אנו צריכים להגיה שום דבר כי אמר תחלה כשיש ס' בקדירה אינו נעשה נבילה והתבשיל מותר מאחר שאין אנו צריכים לשער נגד כל הקדירה ולא הוצרך לבאר בתבשיל ס' נגד הטיפה שזהו פשוט בעיניו כדין שאר איסורים ולזה הקשה א"כ וא"ת הרי החלב ר"ל ואף אם אין אנו צריכים לשער נגד כל הקדירה מ"מ יש לאסור מכח מין במינו כו' והשיב כו' וכן עשה ר"ב מעשה לאסור הקדירה ולהתיר התבשיל מטעם שכתבתי בדברי ראב"ן . כן נ"ל והוא האמת . משה איסרלש מקראקא] :

מבחוץ תשובת רבינו שמשון ז"ל בידי להתיר והאריך בה הרבה וכתב שר"י [אסר] בטרוים וכמדומה היה שלא היה ברור לו לר"י לאסור כי באותה שעה שאל את ריב"א ז"ל אם ראה או שמע מזה המעשה מכלל שהיה מסופק וראיית ר"י מפרק דם חטאת גבי בשל במקצת כלי טעון מריקה ושטיפה כל הכלי דקאמר וטעמא מאי ואם בכלי נחשת בושלה וגו' ומדהצריך קרא לקדשים אלמא דאינו מפעפע בכולו אע"פ שהכלי חם ומקצת הלשון אעתיק למורי פעם אחת היו מבשלין בשר בקדירה ונפל מעט חלב על דופן הקדירה מבחוץ שאילו נפל לתוכה היה ברוטב ובחתיכה לבטל החלב ואפ"ה לא רצה רבינו להתיר מפני שאין החלב מתפשט בכל דופני הקדירה כמו שמוכיח שם מדבעינן קרא [דואם בכלי נחשת] וכיון שאין מתפשט בכל דופניו שיהא ראוי לומר שכל לחלוחית שבדפנות מסייעים לבטל כמלא במקום שנפל אסר כל הבלוע בדופניה ונעשה נבילה וחוזר ואוסר כל מה שבקדירה אם אין בה ששים לבטל שיעור עובי הדופן שנפל שם החלב דכשיעור עובי הדופן צריך לשער דלא ידעינן כמה בלעה *קודם שנפל בה החלב עד כאן ומשערינן בכל הקדירה

[*פי' לא ידעינן כמה בלעה מן ההיתר קודם שנבלע בה החלב דמשבלעה החלב נ"נ ההיתר שהיה בה קודם לכן] :

כולה ודוקא שאי אפשר לעמוד על הטיפה כמה היתה שלא הרגיש בה ולא ראה אותה אלא לאחר שנפלה על דופן הקדירה ואז אי אפשר לשער בששים כיוצא בה דלמא מיד נבלעה מקצתה בדופן הקדירה ואז ודאי צריך לשער בעובי הדופן *כמו שאמר רבינו יצחק אבל אם ראה הטיפה קודם ועמד עליה כמה היה אז סגי בס' של ששים טיפין כמוה ממה נפסך כמו שכתב מורי ודברי רבינו שמשון צויתי להעתיק למורי וכן נראה וכן אנו מורין היכא דאיכא **הפסד מרובה קצת או בשבת ויו"ט ושלום מבר"ב : טיפה שנפלה על דופן הכלי מספקא לן פ' דם חטאת אי מפעפע בכל הכלי אי לא הלכך כשנפלה כנגד הרוטב ויש ברוטב ששים מן הטיפה מותר [ממה נפשך] אי מפעפע בכל הכלי הרי נתבטלה

[*פי' בעובי הדופן וגם בכל הקדירה ומ"ש כמו שאמר ר"י קאי על זה שצריך לשער בעובי הדופן אבל מה שצריך לשער נגד כל הקדירה זה אינו כדעת ר"י אלא מהר"ם כתב כן שהרי בתשובת ר"י שהביא כתב שצריך ס' נגד עובי הדופן במקום שנפל] :

[**ודלא כדברי הסמ"ג שכתב בלאוין סי' קמ"א והטור יו"ד הביאו סי' צ"א וז"ל טיפת חלב שנפלה על הקדירה שאצל האש מבחוץ אפילו אם יש בתבשיל שבקדירה ס' כנגדה אין יכול לבטלה וא"כ הטיפה אוסרת הקדירה כל סביבותיה ונאסרה התבשיל שבה ע"כ הרי שאוסר הסמ"ג אף אם יש ס' של ס' כי כל הקדירה נאסרת ואין בתבשיל ששים נגד כל הקדירה ולכן כתב הר"ס היכא דאיכא הפסד מרובה קצת או שבת ויו"ט שיש להתיר בס' של ס' ודלא כסמ"ג וק"ל ועיין בב"י יו"ד סי' צ"א] :

ואם אינו מפעפע אז לא יאסור אבל אם נפל בריקן שמא מפעפעת בדופן הקדירה עד סמוך לרוטב כל כך שאין ס' מן הטיפה ונעשה אותו מקצת מן הכלי נבילה ואם יערה הקדירה אז ילך הרוטב באותו מקצת כלי שנאסר (*מהן טיפה) [*מן הטיפה] ויאסר הכל לפיכך אם הניח להצטנן שלא עירה הרוטב כלל משעה שנפלה הטיפה עד שנצטנן לגמרי א"כ אז לא נגע הרוטב כלל באיסור הלכך מותר או נמי בעוד שהוא רותח ינקוב שולי הכלי למטה כדי שילא הרוטב למטה דרך אותו נקב ואז לא יגע באותו מקצת הכלי הנאסר מן הטיפה מיהו בקושי יש להתיר ע"י ניקוב הקדירה דהא א"א שלא ינענע הכלי מעט ויגיע הרוטב במקצת הכלי שנאסר ולכך טוב להמתין עד שיצטנן . והעולם נהגו לאסור כשנפל בדופן שלא כנגד הרוטב ודוקא כשנפל שלא לצד האש אבל כשנפל לצד האש נהגו להתיר לפי שהאש שורפו ומייבשו מיד ודוקא בטיפה בעלמא כגון דבר מועט אבל אם נפל רוב חלב אפילו אם נפל כנגד צד האור אין להתיר אא"כ כנגד הרוטב וע"י ששים : ומורי רבינו יחיאל בר' יוסף היה אומר בשם ריצב"א שהיה מתיר גם שלא כנגד הרוטב ט ע"י ששים היכא דאיכא הפסד מרובה או בשבת ויו"ט לשון מורי (*הר"י) [*הר"ף] [פרץ] שיחיה . [דף צח] ההוא כזיתא דתרבא דנפל לדיקולא פרש"י דיקולא קלחת והוא מלשון רתיחה כדאיתא פרק כל שעה לא ליחלוט איניש תרתי חיטי כו' דלמא לא סליק להו דיקולא דמיא אבל סתם דיקולא דכולא תלמודא הוא סל כדמשמע בריש גמרא דסנהדרין הוא נייא והדיקולא ספיל ובפ' לא יחפור הנהו דיקולא ורש"י לא רצה לפרש כאן סל כמשמעו של מלא בשר משום דחתיכה ראשונה נאסרה כולה שאין בה ס' לבטל י הכזיתא ויצטרך ס' חתיכות אחרות לבטל הכזיתא ואותה החתיכה לכך הוצרך לפרש קלחת פי' שנפל לתוך הרוטב ואז א"צ ס' רק לבטל הכזיתא [ס] ומסברא זו דרש"י פסק ה"ר יצחק מוינא תרפ הלכה למעשה (*דחתיכת) [*דחתיכות] בשר (*שנמלחה) [*שנמלחו] ונמצאת חלב דבוק באחד מהם כ אם אין באותה חתיכה לבטל החלב בששים (*חתיכה) [*החתיכה] עצמה נעשית נבלה ואוסרת שאר החתיכות ל בששים כנגד כל החתיכה שהחלב דבוק בה ובספר אור זרוע פסק כן הלכה למעשה וכן הורה לו ה"ר שמואל המכונה שיר מוליי"ר *והטעם משום דמסתמא

[*איתא במרדכי פרק ג"ה גבי מלית חתיכה שיש בה חלב שפסק הא"ז דחתיכה נ"נ וכתב שם הטעם משום דמסתמא התתיכה נמלחה תחלה לבדה וא"כ אסרה שאר החתיכות וקודם זה כתב מסברת רש"י משום כו' וקשיא דידיה אדידיה אע"ג דמגינא לתרוצי דמה שכתב הטעם משום דמסתמא כו' לאו דברי א"ז הם אלא דברי הר"ר שמואל ואף כי פסק כדברי הא"ז דתג"כ מ"מ לאו מטעמיה אלא הא"ז פסק כן מטעם סברת רש"י לא מטעם דמסתמא כו' . אבל שיורא

הגהות הב"ח ח נ"ל אלא : ט נ"ל מגיד ותי' מן נמחק : י נ"ל תשיעי : כ (דהא אפילו נתבשל הכחל לבדו אסור הוא) תא"מ וכ"ב ס"א דהא אפילו נתבשל הכחל אסור הוא : ל כחל עצמו אסור כצ"ל ותיבת לעולם נמחק : מ נ"ל הכחל שבחלב ותיבת שבשל נמחק : נ נ"ל איתא : ס נ"ב ביצה : ע נ"ל דרב נחמן : פ הזה נפל א"כ לקדירה כצ"ל : צ נ"ל שכמה פעמים בלע ופלט ותיבת ולפעמים נמחק : ק נ"ב של בשר : ר נ"ל בשר בחלב : ש נ"ל ואוסרתה : ת נ"ל לכתחלה שיש בה איסור : א נתנו מים בקדירה א"כ כצ"ל ותיבת אם נמחק : ב נ"ל דנין ותי' יש נמחק : ג נ"ב טעם כעיקר : ד נ"ב הסמוך לו : ה נ"ב ס"א הנבלע : ו נ"ל מצטרף : ז נ"ב ס"א לחלב : ח נ"ב מורי : ט נ"ב ואפילו שלא כנגד האש : י נ"ל הכזית וכן לקמן : כ נ"ל דאם : ל נ"ב ס"א וצריך ששים :

א) גי' מהרש"ל מפרא"ג וכ"ג רפ"א : ב) גי' מהרש"ל מפרא"ג קדרה :

חדושי אנשי שם

גנעלמא ע"כ : מהר"ם [ס] נ"ע בפי' רש"י גבי חתיכת נבילה וכמה שפי' התוס' שם בד"ה חתיכה עצמה נעשית נבילה ועל דברי הסמ"ג בההיא מעשה של טלה שנמלח עם חלב ונתבשל שהביאו המרדכי לקמן בפ' כל הבשר סי' תתשע"ט . ובאשר״י

דחיקא לא מבינן לך אך האמת כי הכל היא סברא אחת כי כל מקום שאמרינן חנ"נ הוי הטעם דחיישינן דאותה החתיכה היתה פעם אחת לבד כמבואר בדין טיפת חלב שנפלה על החתיכה וניער וכסה וכו' ובלא"ה לא הוי מטעם לסברת רש"י דממ"נ אם ס"ל דהטעם יוצא מחתיכה לחתיכה ביבש א"כ אמאי חנ"נ לשער כולו בס' ואי ס"ל דאין הטעם יוצא מחתיכה לחתיכה א"כ אף אם החתיכה נ"נ לא יאסור שאר החתיכות אלא ודאי דחיישינן שמא החתיכה היתה בהתלה לבד ונאסרה ואח"כ נתערבה ויצא הטעם מחתיכה לחתיכה ונאסר הכל וא"כ זהו הטעם עצמו שאמרינן גבי מליחה ומה שהוצרך לפרש הטעם גבי מליחה משום דהא דמצערינן בס' גבי מליחה היא גופא הומרא דהא רוב הפוסקים ס"ל דסגי ליה בקליפה וע"כ לא מסתבר ליה למימר להחמיר בו עוד ולחוש שמא היתה החתיכה לחוד אם לא מטעמא דמסתמא דמילתיה כו' א"נ דבמליחה אין דרך לנער בו החתיכות כמו בדברים המבושלים אלא שהם מונחים כל זמן המליחה במקומן בלא נענוע וליכא למיחש בהו שמא היתה החתיכה לבד פעם אחת כמו בדברים המבושלים וע"כ קאמר מסתמא דמלחא כו' וא"כ שייך שפיר למימר דחנ"נ כמו בדברים מבושלים ומ"מ הכל חד טעמא הוא. ושלום כנפש אוהבך משה איסרלש מקראקא] :

*החתיכה נמלחה לבד מתחלה [ונאסרה] ואחר כך אסרה שאר החתיכות וכ"כ מסם רבינו יהודה ז"ל אבל רבינו אפרים פי' דיקולא הא מלא בשר [מ]רותח אפי' *ביבש שלעולם אין צריך רק ס' לבטל הכזיתא ולא החתיכה שנאסרה דלא אמרינן חתיכה עצמה נעשה נבלה אלא בבשר בחלב ולא בשאר איסורין והיינו טעמא

[*ואין לומר משום דהחלב אינו מפעפע ע"י מליחה ולכך אין מסייעין שאר החתיכות לבטל החלב בס' כמו גבי בישול דא"כ אותה חתיכה עצמה שנפל עליה האיסור למה נעשה נבלה והלא בקליפה סגי כיון שאינו מפעפע ולכך הוצרך לפרש הטעם משום דמסתמא כו' פי' ולאומרה אמרי' מפעפע ולכך כשנמלחה לבד חתיכה עצמה נ"נ ולא סגי בקליפה אבל לקולא שאם נמלחו יחד לא אמרינן דמפעפע שיהא שאר חתיכות מהני לבטל בס' ודו"ק] :

משום דכל אחד לבדו מותר וכשנתערבו נאסרו ונעשית כל החתיכה נבלה ולוקה עליו אם אכל חצי זית בשר וחצי זית חלב אבל בשאר איסורין אינו לוקה עד שיאכל כל כך מן ההיתר עד שיהא בו כזית אסור בכדי אכילת פרס דהיתר ולכך אם נתערבה אותה החתיכה בהיתר א"צ ס' רק כנגד איסור הבלוע בה וגהי דהחתיכה עצמה לעולם אסורה דשמא לא פלטה כל האיסור שבה מ"מ הרוטב מותר אם יש בו ס' לבטל איסור הבלוע בחתיכה וראייתו של מה"ר אפרים מכזיתא דתרבא בנמלח בתוך הסל. וכתוב בספר התרומה דאין ראיה מכאן לפירושו שהרי אנו מוכיחין בפרק כל הבשר ממתני' מדבעי' ניער וכסה שמע מיניה דביבש אינו מפעפע מחתיכה לחתיכה וגם חתיכה ראשונה אע"פ שהיא שמינה אינה אוסרת את הנוגעת לה כיון שהאיסור הבלוע בה אינו הולך יותר ממנה א"כ אפילו אותה חתיכה שנפל עליה הכזיתא לא נאסרה אלא כדי קליפה דמיירי בסל מלא בשר דהוי הכזיתא ביובש ולכך הוצרך רש"י לפרש קלחת שיש בה רוטב דביובש אין לשער כלל בששים דאינו מפעפע ונראה למה"ר מרדכי דהשתא לסברא זו אין ראיה לפסק *הר"י ובספר רבינו ראבי"ה סימן (*תק"ו) [*ק"ו] משמע דלא מצערינן אלא כנגד החלב לבדו וצריך עיון שם:

[*פי' ר"י מווינא שדקדק מלשון רש"י שפי' דיקולא קלחת ואינו רוצה לפרש סל ש"מ דהיינו טעמא שהחתיכה עצמה נ"נ וצריך ס' נגד החתיכה ז"א דהיינו טעמו של רש"י דאפילו החתיכה עצמה שנגעה בה החלב סגי בקליפה כיון שהוא יבש ביבש וא"כ א"צ ס' נגד החתיכה שיש בה החלב כי החתיכה עצמה סגי בקליפה. ובמ"י מצאתי הגירסא לסברא זו אין ראיה לפסק הר"ר יצחק מווינא] :

תרפא שאל רבינו שמואל מאויר"א את רבינו נתנאל מקינון על חתיכת בשר שלא ניקרה מחלבה ונמלח' עם שאר חתיכו' ואין בחתיכת בשר ששים מחלבה אך עם שאר החתיכות יש ששים מן החלב ועתה אם חלב מפעפע מחתיכה לחתיכה כדברי רבינו אפרים אפילו היא מותרת דשאר חתיכות מצטרפות לבטל חלב שבה ואם לאו היא אסורה ושאר החתיכות מותרות ואפילו אין בהם ס' מן החלב דלמה יאסרו אחרי שאין חלב מפעפע מחתיכה לחתיכה והשיב דהיה מחמיר ואוסר החתיכה שיש בה החלב אפילו יש בשאר החתיכות ס' מן החלב שמא אין חלב מפעפע מחתיכה לחתיכה (*אבל) והיכא שאין בה (ס') ובשאר החתיכות (יש) ששים מן החלב היא אוסרת כל החתיכות דשמא חלב מפעפע מחתיכה לחתיכה ואין בהם בשים לבטלו אבל אם נוגע החלב [גם] בחתיכה אחרת מצטרפת אותה חתיכה עצמה לבטלו דכי האי גוונא לא קרינן פעפוע מחתיכה לחתיכה דכיון שנגע בה הוי כאלו דבוק בה **תרפב** גבל הקרום הנאסר מטעם חלב כדאמרי' תלתא קרמי הוו כו' אם נמלחה עם החתיכות נראה שיש לו תורת גדי כחוש וסגי בקליפה וכן פסק בספר [*המצות פרק י"ט והרי"ף הביאו כאן] [המצות] **תרפג** *ושאלתם על כרס שלא ניקרוהו מן החלב ונמלח עם בשר אי איכא

[*גירסא זו מבובשת וצריך לגרוס ושאלתם לעיל מיד אחר ותשובה זו פליג] :

בכרס גופיה ס' כנגד החלב הדבוק בו אפילו הכרס מותר מיהו החלב שעליו ינקר עדיין ויסירנו מעליו והשאר מותר אבל שאר החתיכות בשר שאלו שנגעו בחלב שאין בהם בכל אחת בפני עצמו ששים לבטל החלב שעל הכרס אסורות ואין מצטרפין ביחד לבטל החלב כיון דאין החלב מפעפע מחתיכה לחתיכה בלא רוטב כמו שהוכיח [ר"י ז"ל] מטיפת חלב אם לא ניער וכסה ואם יש ספק באותן חתיכות באיזו חתיכה נגע החלב ויש שם חתיכות הרבה דאיכא לאיסתפוקי דלמא בהא נגע או בהא נגע כל כי האי גוונא כולו מותר דחד בתרי בטל ואפילו אם הם חתיכות הראויות להתכבד משום דהא דאמרי' חתיכה הראויה להתכבד אפילו באלף לא בטיל הני מילי כשהוא אוסר מחמת עצמה כגון חתיכת נבלה או טרפה וכיוצא בהן אבל כי האי גוונא שהאיסור מחמת דבר אחר הבלוע בו אפילו ניכרת תחלה אי זו חתיכה נגעה בו ונאסרה ושוב נתערבה בשתים ולא מינכרת בטלה ברוב כל שכן היכא שלא ידע מעולם אי זו נגעה בחלב ואי זו לא נגעה בחלב דשרו כולהו מספיקא דאכל חדא איכא למימר דלמא הא לא נגעה ושלום מבר"ב :

תרפד מעשה בא לפני רבותינו שבמגנצ"א שנמלחה ריאה של כבש עם כמה חתיכות בשר והגה מלאו יותרת הכבד דבוק בריאה שלא ניטל הקרום שלה האסור משום חלב והיו רבותינו רוצים להתיר בס' הכל לפי שיש בחתיכות של בשר יותר מס' לבטל אותו קרום ואני ברוך דנתי לפניהם ואמרתי שאין להתיר הדא שפסקו הגאונים כל מקום שדבוק האיסור עם ההיתר אמרינן חתיכה עצמה [נ]נבלה וא"כ צריך לשער כנגד כל הריאה ואפילו אם תאמרו כשאר הגאונים וכמורי רבינו יקיר שהיה אומר דלא אמרינן חתיכה עצמה נעשית נבלה אלא דוקא בבשר בחלב מ"מ כיון דקי"ל מליח הרי הוא [כ]רותח דצלי א"כ יש לומר מה רותח דצלי בעי קליפה אף מליח נמי בעי קליפה ונמצא שכל החתיכות אסורות אם לא יעשו קליפה לכולן שהרי שמא כל אחת נגעה בה כי כן מנהג כשמולחין הרבה ביחד להפך חתיכה על חתיכה על כן המחמיר תבא עליו ברכה וכשבא מורי הכהן מגרמייזא אמר שזו הסברא אמר קרובי הרב רבינו שמואל מוורדום לפני ר"ת והודה לו ואח"כ בא רבינו יואל הגה וסחתי לו כל המעשה ואמר שיפה דנתי וכן היה נוהג חמיו ראב"ן והוא אחריו כל הימים ועתה נתתי אל לבי ואמרתי מה זה שדנתי אע"פ שחלב מפעפע בללי הא איכא למימר דהאי דמצרכינן להו קליפה זהו כשאין בהיתר לבטל אבל כשיש בהיתר לבטל שרי דלא חמיר טפי ממבושל והגיא בפ' גיד הנשה ירך שנתבשל בה גיד הנשה וכו' ואמרי' בגמ' לא שנו אלא שנתבשל [ס]ואין בהיתר כדי לבטל קאי ותו גרסינן לקמן ההיא כזיתא דתרבא דנפל לדיקולא דבישרא ובעיאו בס' ופי' בה"ג של שהיו מולחין בו בשר ומיהו רש"י פירש שם דיקולא קלחת ועיין שם והא דאמרי' בפרק כילד צולין נטף מרוטבו על הסלת יקמוץ את מקומו ומשמע אע"פ שיש יותר מששים י"ל שאני התם שהאיסור ניכר בה ומקומו ניכר לכן צריך לקמוץ עכ"ל ר"ב ודלא כראבי"ה שכתבתי בפרק גיד הנשה ודלא כדברי ר"מ ז"ל [*עד כאן נ"ל לעיל מיד אחר ותשובה זו פליג]: [דף צח] **תרפה** התירא בלע איסורא לא בלע בתמיה הלא המיחוי של איסור נכנס גם הוא בקדירה והכי נמי כשבשלו אסור בקדירה כגון דג טמא או שרץ או חתיכת נבילה אפילו אם מלא האיסור והכירו וזרקו לחוץ אפ"ה בעינן שיהא בהיתר ס' כנגד האיסור דהא לא [ע]ידע כמה נמחה מן האיסור ורואין כאלו נמחה כולו ואע"פ שרואהו עתה גדול ועב כמו מתחלה מ"מ נמחה ונפלט שומנו וחזר ובלע [פ]ונפחת מן ההיתר הלכך לעולם אזלינן לחומרא ואם בישל איסור בקדירה של היתר לא מצערינן בס' כי אם ברוטב ובקיפה ובחתיכות של היתר ולא במאי דבלעה הקדירה מן ההיתר. ואם בישל היתר בקדירה של איסורא צריך לשער כנגד כל הקדירה דלא ידעינן כמה איסור נפיק מיניה והני מילי בשהיא בת יומא אבל [צ]כשהיא בת יומא מותר התבשיל בדיעבד כדפסקינן פרק אין מעמידין נותן טעם לפגם מותר. וכן היכא שתחב כף איסור בתבשיל של היתר משערינן כנגד כל הכף [צ]והאיך משערינן כתב ראבי"ה בספרו שאלו את הרב רבינו שלמה בר' שמשון על בשר בחלב ואמר שיעורו בס' והעיד מעשה בא לפני רבינו יעקב בר' יקיר על כף חולבת שהגיסו בה קדירה מליאה בשר ושיער בששים לפי מה שנכנס בקדירה ולא כולה. רוקח. כתב ראבי"ה כיצד משערין בס' כנגד הכלי האסור מביאין כלי מלא מים וממלאין הקדירה האסורה באותם המים עצמן ויתן הקדירה האסורה באותו כלי גדול והמים היוצאין הן הן שיעור דופני הקדירה האסורה ואחר כך ימדוד המים המבעלים אותם אם יש בהם ס' או לא :

פרק שמיני

כל הבשר. השוחט את התרנגולת ומצא בה ביצים **תרפו** גמורות מותרות לאוכלן בחלב ודוקא כשנמצאו גמורות ובקליפה אז מותרות לאכלן בחלב וגם אין צריכין מליחה כי אין להם דין בשר אבל אם אין להם קליפה אסורין לאוכלן בחלב וגם צריכין מליחה כי יש להם דין בשר [*כל זה בתוס' דפ' אלו טרפות דנ"ד בד"ה וסוין בבילת טריפה] תימה דמס' עדיות תנן בילת נבילה כל שכמוה נמכרת בשוק ב"ש מתירין וב"ה אוסרין אלמא דחשיב כבשר כל זמן שהיא במעי התרנגולת ותירץ ר"ת דבבילת נבילה החמירו משום דנבילה דבר האסור הוא אבל בשר בחלב האי לחודיה שרי והאי לחודיה שרי לא החמירו ולפי זה מתיישב מה שפי' בערוך דהא דאמר ברים פ' הדר אפילו ביעתא בכותחא לא ליסרי איניש קמי רביה דהיינו כגון דשוחט תרנגולת ומצא בה ביצים גמורות דאי בשהם ביצים כ"ע ידעי דמותרות בחלב ובה"ג תירץ דגבי איסור נבילה דאורייתא החמירו אבל בבשר עוף בחלב דרבנן הקילו ותימה אמאי פשיטא ליה [ביצים גמורות בחלב] כל כך דמותר דהא בפרקין (*תלמודא) [*בתלמודא] בעי אי בשר עוף דאורייתא או דרבנן ולא אפשיטא [*ושמא משום שבשר פשוט היתר שלה. מ"י] ובספר התרומה כתב דהיינו טעמא דאסרי ב"ה בילת נבילה גזירה אטו דטרפה ובילת טרפה אסורה דאורייתא משום דנגמרה באיסור דשמא בשעה שנטרפה התרנגולת לא נגמרה הבילה עדיין ולפי זה ספק בילת נבילה מותרת דהוי ספיקא דרבנן וספק בילת טרפה הוי ספק דאורייתא ואפילו נתערבה באלף כולן אסורות עיין בפ"ק דבילה : [דף קד] עוף וגבינה נאכלין באפיקורן פירשו התוס' דסבר בשר עוף בחלב לאו דאורייתא אי נמי סבירא להו כבית שמאי דאמרי העוף עולה כו' ולא קי"ל הכי **תרפז** ונוהגין העולם שלא לאכול גבינה אחר בשר ואפילו אחר בשר עוף. [דף קה] אכל בשר אסור לאכול גבינה פי' בה"ג וכן פר"ת דהיינו בלא קינוח ונטילה אבל בקינוח ונטילה שרי אפילו באותה סעודה עצמה וכן נראה לרא"ם אבל אכל גבינה מותר לאכול בשר אף בלא נטילה וקינוח ומר עוקבא דלא אכיל עד סעודה אחרת היינו בלא נטילה וקינוח אי נמי מחמיר על עצמו היה ולפירושו קשה מאי פריך הכא לרב יצחק מאגרא דקאמר עוף וגבינה נאכלין באפיקורן משמע אבל בשר וגבינה לא הא ר' יצחק אכל גבינה ואח"כ בשר ומש"ה לא משי ידיה בינתים וצריך לומר לפירושו דלענין נטילה אין חילוק בין בשר תחלה בין גבינה תחלה [ק]ולהכי פריך ליה ולגבי קינוח הפה דוקא יש חילוק [ר]אי נמי הכא מיירי ביממא**[ש] [*דהא במעינן מהא דאמר רב חסדא אכל בשר כו' וכן כתב המיימוני. מ"י והוא מלשון רי"ף] : [טעמיה מהא דגמר רב חסדא כו' וכן] כתב המיימוני צריך שיהא ו' שעות בין סעודה לסעודה והיינו דלא כפי' ה"ג ור"ת והתוס' פירשו בסעודתא אחריתי[ת] (*אבל) [*אכל] לא בסעודה שרגילין לעשות אחת בבקר ואחת ערבית אלא אפילו לאלתר אם סילק ובירך מותר דלא פלוג רבנן וכן נראה לראבי"ה. ראיתי מורי שאסר לאכול גבינה אחר ביצים מטוגנין בשומן [אווזא] משום גזירה אטו בשר בחלב ע"כ : תשובת ה"ר מאיר ז"ל ושאלת אדוני ששמע שאני נוהג שלא לאכול בשר בהמה וחיה אחר גבינה ומיקל בבשר עוף בימי חורפי הייתי מתלוצץ בבני אדם שהיו עושין כן והדבר שרא לי מרי היה כ"ל בעיני כמו מינות עד שפעם אחת מסעודתא לסעודתא מצאתי גבינה בין שיניי [א]גזרתי להחמיר על עצמי בבשר אחר גבינה כמו גבינה אחר בשר ואין בדבר זה כחולק על התלמוד ולא כמוסיף שהוא גורע דבפרק כל הבשר [*דף קה] אמר אנא להא מלתא כחלא בר חמרא דאילו אבא כדאכיל בישרא כו' וכל חד מלי לאחמורי על נפשיה לעשות משמרת ובבשר עוף אני מיקל כיון דעוף וגבינה נאכלין באפיקורן ושלום מבר"ב זלה"ה : מים ראשונים מצוה כו' כולה שמעתא ודין נטילה פירשתי באלו דברים. [דף קז] אבל מכירין זה את זה אסור בתלמודא מסיק דלא אסרי אלא כעין תפוסה אחת פירוש דאם יש דבר מפסיק לא הוי [כעין] תפוסה אחת כי בע"ז פרק ר' ישמעאל גבי אבני מרקולים אמרינן כאן בתפוסה אחת כאן בשתי תפוסות והיכי דמי כגון דאיכא גובהא ביני וביני ולפיכך נוהגים עכשיו כשאוכל זה בשר וזה גבינה על שלחן א' שמניחים לחם או קנקן או שאר כלים להפסיק בינתים או אוכל **תרפח** על מפה אחרת שהוא כעין ב' תפוסות וי"מ דלא אסרו אלא בתפוסה אחת פירוש שבן בהולאה אחת כמו אחין שקנו אתרוג בתפוסת הבית בפרק יש נוחלין ופריך תפוסה אחת ס"ד מ"ל בהוצאה אחת מ"ל בב' הוצאות אם מכירין זה את זה ומשני כעין תפוסה אחת דהיינו שמכירין זה את זה ולפי זה לא [*ל' תו' לא מיירי כלל שיהא מותר כו' וכן מצאתי במ"י] : *נראה שיהא מותר על שולחן אחד בשביל הפסק שביניהן עיין פ"ק דשבת. **תרפט** פסק בספר התרומה עיסה של שני בני אדם כגון תלמידים שלומדים לפני רבנים אע"פ שאין כשיעור חלה בחלק הא' לבדו כיון שיש שיעור בין שניהם חייב בחלה ואע"פ שנתערב חלקם שלא מדעתם והמפרים חלה צריך ליטול רשות משניהם והתלמידים שהם כמו אורחים יכול לומר לבעל הבית להפרים מכל עיסות שיהיו לו ואפילו מאותם שיקנה אח"כ וא"צ ליטול רשות כל פעם ופעם [וכן] (*אשה) [*ואשה] יכולה לומר לחברתה קחי חלה כלומר קחי קמח ולושי עוגות להפרים לי חלה אע"פ שבשעת הלווי היה קמח ולא היתה ראויה לחלה והמפרים חלתו קמח לא עשה ולא כלום וכן משמע פ"ב דנזיר. [דף קח] **תרצ** תנן טיפת חלב שנפלה על חתיכת בשר אם יש בנותן טעם באותה חתיכה[ב] ס' ניער את הקדירה אם יש בנותן טעם באותה קדירה[ג] למ"ד דאפשר לסוחטו אסור וסובר חתיכה עצמה נעשית נבילה ואוסרת כל החתיכות כולן פי' החתיכה הנאסרת מחמת בליעת אסור [ד]שנתנה אח"כ טעם תוך שאר החתיכות בקדירה שצריך ס' לבטל אותה החתיכה כולה ולא סגי לבטל אותו האיסור שנבלע בה וה"פ של המשנה טיפת חלב שנפלה על חתיכת בשר ואין באותה חתיכה ס' לבטל הטיפה נאסרת החתיכה לפי שיש בה נתינת טעם של חלב ואם אח"כ ניער את הקדירה בכף וע"י זה נכנס החתיכה בתוך הרוטב צריך ס' בקדירה לבטל כל אותה החתיכה הנאסרת ומהכא משמע שחלב מפעפע בכל החתיכה דאי במקלתה גרידא (*דאז) כי נמי ניער וכיסה אמאי צריך ס' לבטל [*כל] החתיכה הלא לא נאסרה כולה וס"מ דהיסור הנבלע בחתיכה אינו הולך ממנה כי אם ע"י רוטב שמוליך הבליעה חוצה לה אבל ביבש לא אזלא הבליעה [אפילו יש] חתיכה אחרת (*הנוגע בה ואינה) [*נוגע לה אינה. כן מצאתי הגירסא במ"י] אוסרת אותה דאם מתפשט מחתיכה לחתיכה בלא [ה]ע"י רוטב כי נמי אין ס' בחתיכה ראשונה למה לא יסייעו לבטל הטיפה גם חתיכות אחרות שנוגעות בה דאי משום שנאסרה האחת תחלה נעשית כולה נבלה ומש"ה צריך ס' לבטל כל החתיכה א"כ אפילו (*ניער) [*בלא ניער וכיסה. מ"י] נמי נאסרה כולה וצריך ס' לבטל החתיכה ראשונה אבל למאן דאמר אפשר לסוחטו מותר ולית ליה (*נמי) חתיכה עצמה נעשית נבלה כי ניער נמי בסוף א"צ רק ס' לבטל הטיפה הבלועה[ו] אין להוכיח כל זה דה"פ ניער הקדירה שנכנס החתיכה ברוטב אם יש [בטיפה בנותן] טעם בכל הקדירה שצריך ס' לבטל

הגהות הב"ח מ תיבת רותח נמחק : נ נ"ל נעשית נבלה : ס נ"ל והא אין : ע נ"ל ידעינן : פ נ"ל ונפה : צ (והאיך מסערינן כתב ראבי"ה בספרו) תא"מ : ק תחלה ולגבי קינוח הפה דוקא יש חילוק ולהכי פריך ליה כצ"ל : ר נ"ב ס"א ומבני : ש כ"ב ובמעינן מינה דהאי דאמר רב חסדא אכל בשר כו' וכן כתב כו' כצ"ל : ת נ"ל אכילנא : א נ"ל גדרתי על עצמי להחמיר : ב נ"ל אסורה : ג נ"ל אסורה : ד ונתנה אח"כ בחתיכה טעם כצ"ל : ה פי' ע"י נמחק : ו נ"ב בס :

לבטל הטיפה אבל לא לבטל החתיכה אבל יש להוכיח מגמ' דתניא טיפת חלב שנפלה על חתיכה כיון שנותנת טעם באותה חתיכה נעשית נבילה ואוסרת כל החתיכות כולן מפני שהן מינה דברי ר' יהודה וחכ"א עד שיתן טעם ברוטב ובקיפה ובחתיכות. [וא"ר נראין דברי ר' יהודה כו'] תרצא נשאל לרש"י ז"ל על כף שנאסרת ע"י שתחבוה בתבשיל שנאסרה מחמת טעם בשר בחלב והגים בה קדירה אחרת של בשר ולא היה בכף בנ"ט בתבשיל [*של] בשר שהגיסה בו הכף לאחר שנאסרה והורה בה (*רש"י) [ר"י] *ז"ל לאסור מהא דתנן פרק כל הבשר טיפת חלב כו' וכל היכא דאמר בשר בחלב בנ"ט היינו דוקא קודם

[*כן מצאתי במ"י וגם ה"א כתוב לעיל נשאל לר"י סג"ל ולמטה אינו נמחק רש"י ועיין בהגהות שהגירסא נכונה היא כגי' ס"א]:

שנעשה בשר בחלב כגון בתחלת נפילת החלב בתוך הקדירה או להיפך אבל לאחר שנעשה בשר בחלב אמרינן בפרק בתרא דע"ז אלו אסורין ואיסורן בכל שהוא וקא חשיב בשר בחלב ואומר הר"י ז"ל כי השומעים טעו דהא דע"ז ליכא לאוקמי אלא בחתיכה שנאסרה מטעם בשר בחלב שנתערבה עם שאר חתיכות ואינה ניכרת דהא תלי טעמא משום דהוי דבר שבמנין ואם בפירוש אסרה לשומעין שמא בכף שנאסרה משום בשר בחלב ואח"כ נתן הכף בחלב רותחת אסר להם ויפה כוון שכיון שנאסרה נעשית נבלה וכל הנפלט ממנה בין טעם חלב בין טעם בשר הבשר בשר נבילה והחלב חלב נבילה וכשנפלט ממנה חלב נבילה לתוך חלב של היתר ה"ל מין במינו דבמשהו אבל אם הגים בו קדירת בשר אם יש בו [ברוטב] כדי לבטל הכף התבשיל מותר אע"פ שנפלט לתוכו בשר נבילה שבכף דקי"ל כל מין במינו וד"א סלק מינו כמי שאינו ושאין מינו *רבה עליו ומבטלו. (אמר רבי נראין דברי רבי יהודה[ז] כו') [ופריך] אי בשלא ניער ולא

[*פירוש והרוטב מבטל טעם הבשר ברוב אבל בחלב הוי כולו מינו]:

כיסה כלל מיבלע בלע מיפלט לא פליט פירוש אותה חתיכה הבלועה מטיפה של חלב *לא פלטה אותה ואמאי יאסרו שאר חתיכות שאצלה אלמא אין הבלועה הולכת מהחתיכה לחתיכה שאצלה אפי' שהיהם חמות או [ט]רותחות וכן ביובש אין זאת אוסרת חברתה אע"פ שאם

[*יש להסתפק בשר בחלב שאסרו חכמים כגון ששהה בצונן יותר ממיל ע"י מליחה אם אסור בהנאה אם לא והמתיר אין מוחין בידו דלא משכח ראיה לאסור הג"ה במ"י]:

היתה הראשונה נבלה גמורה היתה אוסרת אותה שאצלה כדאמרי' פרק כיצד צולין חם לתוך חם דברי הכל אסור השתא שלא נאסרה אלא מחמת בליעת איסור ואותה הבליעה אינה הולכת חוצה לה אלא ע"י רוטב שניער וכיסה [*החתיכה] לא תאסור חתיכה אחרת שאצלה כיון שהאיסור עצמו אינו הולך שם כן פירש הר"י ברבי שמואל [*אע"ג] [י]דהחתיכה עצמה נעשית נבלה עכ"ל ספר התרומה וכ"ש שתי קדירות שאצל האש אחת של חלב ואחת של בשר וכן רותחות דאין נבלע מזו לזו אע"ג [כ]דנוגע כך פירש מור' רבי מאיר ז"ל. [דף קח] אמר רבי נראין דברי רבי יהודה בשלא ניער ולא כיסה ופריך אי בשלא ניער ולא כיסה כלל מיבלע בלע מיפלט לא פליט ופרש"י (*מקלת) [*דמקלת] החתיכה מגולה ובלעה מן החלב שעל גב החתיכה ואין הרוטב מפליט ומבליע בשאר החתיכות אא"כ ניער וכיסה וע"כ מיירי שאין מגיע פעפועי חלב לרוטב שאם מגיע לרוטב הרוטב מוליכו בכל אלא ב' שלישי חתיכה מגולה ופעפועי חלב מגיע עד (*שליש שליש) [*שלישיתה] ומשמע דלא אסרה את השאר כיון שפעפוע גוף האיסור אינו מגיע אליהן אפילו משהו ולא אמרינן חתיכה עצמה נעשית נבלה עד מקום שנבלע עכ"ל ראבי"ה ונראה לי דהיינו כרא"ש דפירש בפרק גיד הנשה דלא אמרינן חתיכה עצמה נעשה נבילה בחלי חתיכה. תנן טיפת חלב שנפלה על חתיכה אם יש בנותן טעם באותה חתיכה כו' פירוש מיירי דכולה ביובש אבל אם מקצתה בתוך הרוטב החתיכה מושכת הטיפה עד מקום הרוטב ומסייע הכל לבטל אבל כשהוא ביובש לגמרי נאסרת לבדה ואם ניער אחר כך צריך *ס' מן החתיכה כי החתיכה נעשית נבילה והשאר [הוא] מותר בששים אבל אותה החתיכה לעולם אסורה ויש שהיו רוצין לומר דחתיכה שחציה ברוטב וחציה חוץ לרוטב ונפלה טיפת חלב על אותו צד שחוץ לרוטב דודאי הרוטב ושאר החתיכות מסייעות [*לבטל] [ל]אותה טיפה להתיר גם אותה חתיכה אותו מקצת שבתוך הרוטב על מה שחוץ לרוטב אסור [מ]דכיון שאינו בתוך אותו מקצת שחוץ לרוטב ששים מאותו טיפה וצריך להמתין עד שיצטנן וחותכין אותו מקצת שחוץ לרוטב מפני שהוא אסור עכ"ל ושיבוש הוא בידם דבהדיא פירשו בתוס' גבי ההיא טיפת חלב דמיירי [נ]שהחתיכה כולה ביובש

[*ראיתי הלכה למעשה מאלופי החסיד מהרר"ם ווירצבור ז"ל והוא קיבל מרבו מהררי"ם ז"ל לשער ס' במשקל. ס"ט. הועתק ממרדכי של מהר"ר הירץ ערויש וכתב מוהר"ר הירץ לוי וז"ל ואני הקטן הירץ לוי כ"ל להשיב על דבריו דאין לסמוך על זה דכתב המיימוני פ"ט מהל' המן ומלה וכמה ביעור חלה כמו מ"ג ביצים והומם ביצה כגון הביצים בינוניות ולא במשקלם וז"ל המ"מ שם וכתב רבינו כגון הביצים בינונית ולא במשקלם שאין גופם ומשקלם שוים ומוכרח הוא שהשיעור במדה ולא במשקל עכ"ל אלמא להדיא דלא סמכינן אמשקל כי אם אמדידה כמו שכתבו הגאונים ז"ל ואפשר שיש לסמוך על מהררמ"ו ז"ל להחמיר כגון אם האיסור הוא דבר כבד בטבע כגון כבד נבילה ועצמות וחלב וההיתר יש ס' במשקלה כגון בשר הריאה שהוא קל בטבע אז אם יש ס' בהיתר במשקלה כ"ש שיש ס' בשיעורה אבל איפכא לא כגון בשר ריאה נבילה שנתבשלה עם בשר היתר מזה לא דיבר החסיד ז"ל ולא התיר כ"א במדה ולא במשקל כן כ"ל הירץ לוי ודו"ק]:

כגון שאותה חתיכה מונחת ע"ג האחרת שמקצתה חוץ לרוטב דהשתא הויא אותה חתיכה עליונה שנפלה טיפת חלב עליה כולה חוץ לרוטב ולהכי אמרינן דאין הרוטב ושאר החתיכות מסייעות לבטל הטיפה אבל אם היתה אותה חתיכה שנפלה טיפת חלב עליה מקצתה בתוך הרוטב אז היה הרוטב ושאר החתיכות מסייעות לבטל הטיפה ולהתיר גם אותה חתיכה אפילו מה שיש [ס]חוץ לרוטב והא דתנן בפרק גיד הנשה ירך שנתבשל בה גיד הנשה הרי זו אסורה אם יש בה בנ"ט *פירוש כגון שאין בירך וברוטב לבטל הטעם והכי הוי המסקנא דהוספות פרק גיד הנשה וא"ת היא גופה [*קשיא. ובמ"י גרים היא גופה טעמא מאי איך כו'] [טעמא מאי] איך יתכן [ע]טעם זה שיועיל הרוטב לאותו שבולע חוץ לרוטב ויש לומר דטעמא (*רב) [*רבה]

[*דלפי' רש"י יש לתרץ ולומר דמיירי שהירך מקצתו בתוך הרוטב ומקצתו חוץ לרוטב וא"כ אותה מקצת חתיכה שחוץ לרוטב צריך ס' נגד הגיד בלא הרוטב כי אין הרוטב מסייע לבטל למה שחוץ לרוטב אבל לפירוש התוס' אפילו אם מקצתו חוץ לרוטב הרוטב מסייע לבטל א"כ קשה והלא צריך בנ"ט בירך וברוטב ולכך פי' שאין בירך וברוטב לבטל הגיד ולאו איירך לחוד קאי]:

איכא שהרי אע"ג דקי"ל איסור הנבלע בחתיכת היתר אין מתפשטת מחתיכה לחתיכה כ"א ע"י רוטב כדמוכח בההיא דטיפת חלב כדפירש בספר התרומה מ"מ באותה חתיכה עצמה מתפשט בכולה אפילו בלא רוטב כדמשמע בההיא דטיפת חלב הלכך כשמקצת חתיכה בתוך הרוטב ונפלה הטיפה על אותו מקצת שחוץ לרוטב אותה הטיפה מתפשטת בכל הרוטב ובכל החתיכות שבכל הקדירה שהרי אע"ג שנפלה באותו מקצת שחוץ לרוטב מ"מ היא מתפשטת בכל החתיכה כמו שפירשתי וכיון שמתפשטת גם באותו חצי שבתוך הרוטב הרי היא חוזרת בכל הקדירה ע"י הרוטב כ"נ למורי הר' פרץ שי'. גרסינן בפרק כיצד צולין ובאלפס פרק כל הבשר חם לתוך חם לדברי הכל אסור ומשמע דמיתסר כולו וקשה דבפרק דם חטאת אמרינן חתיכה בחתיכה רקיק ברקיק יקלוף את מקומו ושמא י"ל דהתם גבי חם לתוך חם מיירי זה ע"ג זה והתם פרק דם חטאת מיירי זה בצד זה ול"ע בסמ"ג ובתוס' מדברי מהר"פ כ"ע. גרסינן בריש פרק כיצד צולין אמר רבא תרצב האי מולייתא שריא פרש"י כמו שאנו ממלאין הטלאים והתרנגולין בין בשר לעור אפילו לא בשלו[פ] הבשר [*שממלאין בתוכו] שרי ואפילו לא מלחו אלא מליחת צלי דאי במליחת קדירה פשיטא דשרי ופריך הא קא בלעה דמא פי' הטלה או התרנגולת בולעים דם היוצא מן הבשר הכנוס לתוכו ומשני כבולעו כך פולטו פי' פולטו לחוץ והוא האור שואבו וקאמר תלמודא

לימא מסייעא ליה נותן כרעיו ובני מעיו לתוכו מ"ע לאו משום דאמרי' כבולעו כ"פ ומשני שאני התם כיון דאיכא בית השחיטה מידב דייב *פי' כשנותנו בתנור ופי בית השחיטה למטה הדם יוצא דרך חלל הצואר ואמר ר"י מה שפי' רש"י דנמלח מליחת צלי [צ]צ"ע לר"ת לפי דפי' ר"ת דצלי מותרת בלא מליחה והביא ראיות הרבה לכן פירש דשניהם נמלחו לקדירה החיצון והפנימי ולא שהו כדי [*שיעור] צליה [ע] אבל אם נמלח החיצון ולא שהה כדי מליחה והפנימי לא נמלח שמא הפנימי אסור כיון דלא טריד לפלוט א"כ הוא בולע דם של חיצון ואינו פולט ובשניהם

[*אשר"י פג"ה אומצא ביעי ומזרקי פליגי רב אחא ורבינא בכל התורה רב אחא לחומרא ורבינא לקולא והלכתא כרבינא לקולא בר מהני תלת דרב אחא לקולא ורבינא לחומרא והלכתא כרב אחא לקולא ולמה לא הביא בקיצור הלכה כדברי המיקל. לא ידענא מאי קשיא לך אשר"י ליטנא דתלמודא נקיט כדאיתא להדיא התם בגמ' ותלמודא גופא לא קשה כלל אמאי לא נקט בקיצור די"ל דמש"ה מפרש דבכל דוכתא דרב אחא ורבינא רבינא לקולא כ"מ למירמיא דידיה אדידיה כההוא דשילהי מסכת שבת דפליגי במוקצה מחמת מיאוס דרב אחא אוסר ורבינא שרי אי אשכחן שום דוכתא דסבר לחד מינייהו איפכא כדאשכחן כמה אמוראי דאיירי בעניני דמוקצה קשיא דידיה אדידיה. מהררמ"י בפסקיו סי' קי"א]:

אינם מלוחים ליכא למימר דמיירי דפשיטא דכבולעו כך פולטו ועוד אי מיירי בלא נמלחו מאי מייתי סייעתא מנותן כרעיו ובני מעיו לתוכו דלמא התם מיירי דנמלחו יחד אבל למאי דפרישנא דנמלחו לקדירה ולא שהו לא מצי למידחי דההוא דנותן כרעיו ובני מעיו מיירי דשהו כדי מליחה והודחו כמו לקדירה דמסתמא דמלחן ועשאן כדרך שעושין לצלי ומסקינן התם הלכתא מולייתא שרי ואפילו פומא לעיל כשהתרנגולת תלויה בתנור ואע"ג דעכשיו אין נקב לצאת הדם שרי דכבולעו בשר החיצון כך פולטו וחום האור שואבו ומקשין [*בס"א ומסקינן] אהא דאמר רבה כבולעו כך פולטו איני כו' עד והא רבה [סבא] טפל ליה בר גוזלא לרב ופרש"י בעיסה שקורין פשטיד"א ואמר ליה אי מעלי טפלי הב לי ואיכול פי' אם יש בו טעם יפה הב לי שאוכל ממנו וסייעתא לרבא ודחי תלמודא בסמידא דמיפרך פירוש עיסה של סולת מתפררת ואינה נדבקת כל כך ונסדקת מאליה והדם יוצא ממנה ופרכינן והא רבא איקלע לבי ריש גלותא וטפלי ליה בר אווזא ואמר אי לאו דחזי דזיג (*כזוזא) [*כזיגא] חיורא לא אכלי מיניה פירוש שראה הלחם (*רך) [*זך] וצלול ואין מראה מוהל הבשר בלחם ומשני בחוורתא דשריא פרש"י קמח נקיה כעין שלנו שקשה ואינו פולט ומסקינן הלכתא דסמידא בין אסמיק בין לא אסמיק שרי דחוורתא דזיג אין דלא זיג לא ושאר קימחא אסמיק אין לא אסמיק לא וריב"א הקשה דהאי לא איקרי טפלה כי לשון טיפול היינו טיחה כמו בנות עשירות טופלות אותן בסולת וטופלות במועד ועוד היכי שייך לומר בפשטידא דכבולעו כך פולטו והא חזינן דלא פליט אלא במקומו בתנור הוא יבש בלא לחלוחית שומן ושום דבר ונראה לר"י [דטפילה היינו] שרגילין לעשות סביב הבשר עיסה שבלילתה רכה וכן רגילין לעשות בקורקבנים ובני מעים של תרנגולת שמשימין אותן בשפוד וטחין אותן סביב בעיסה [פ] [קלוסה]. ובספר צפנת פענח עוף ובשר שסודח ונמלח ושהה שיעור מליחה והודח ועשה מהם פשטידא בין סמידא בין חוורתא בין אסמיק הפת בין לא אסמיק שרי אבל אי לא מלחיה או מלחיה ולא שהה[ק] או שהה ולא הודח ועשה ממנו מולייתא בסמידא שהיא סולת נקיה אע"ג דאסמיק הפת שרי דסמידא מפרך לשון פרורים וכבולעו כך פולטו ושרי בחוורתא. [ר]קמח שבלקו קשה ואינו ממהר לפלוט אי זיג הפת שרי דהא פליט (*ואי אסמיק אסור) [*ושאר קימחא אי אסמיק אסור ואי לא אסמיק שרי] הו גרסי' התם תרצג אומצא ביעי ומיזרקי פרש"י אומצא היינו אומצא דאסמיק [מחמת מכה] שקורין שנקרוניס ביעי ביצי זכר דאסמיקו ומזרקי מוטין גסין של בית השחיטה פליגי בה רב אחא ורבינא פירוש פליגי באכילתן אי גומרי ומסיים תלמודא בכל התורה כולה רב אחא לחומרא ורבינא לקולא בר מהני תלת כו': אומצא דאסמיק חלייה אסור פרש"י בלשון אחד שחולטים אותו בחומץ אחר צלייתו ודמו נסחט לתוכו אסמיק. חלייה אסור ל"ג הוא (*ורב) [*דרב] אחא דמיקל קאמר ליה ובחלייה מודה דאסור רבינא אמר אפילו לא אסמיק חלייה אסור דלא אפשר דלית בה שורייקי דמא א"ל מר בר אמימר לרב אשי אבא מיגמע ליה גימועי נראה לי דאההיא דלא אסמיק קאי דאילו בההיא דאסמיק אפילו רב אחא דמיקל אוסר כך פרש"י ולשון אחר פירש"י מוהל היוצא ממנו כשחותכין אותו ופר"י וטעמא דמלתא דל"ג רש"י הוא משום דהא מסקינן [ש]דבשר אגומרי שרי דמישב שייב וקשה לר"י היכי דמי אי נצלה הבשר כל צרכו אפילו המוהל למה אסור וכי האור אינו מפליט הדם כמו המליחה ובמליחה [ת]נמי אמרינן לעיל דשרי ואפילו לקדירה ואי לא נצלה כל צרכו א"כ קשה דמתוך פרש"י משמע שהבשר מותר מדל"ג הוא ואמאי אפילו הבשר מותר והלא כשהוא חי משמע לעיל דאסור לדברי הכל כיון דאסמיק ואליבא דמאן דאמר גומרי מלמת למית ואסור אפילו לאחר שנצלה ואע"ג דדם האברים שרי הכא דאסמיק אסור והוי שפיר דם שפירש שהרי בא הדם ממקום אחר וכנוס בתוכו והיאך יכול להיות דעל ידי חתיכה יצא ממנו כולו ועוד דמשמע דלא מיירי במוהל הבשר נדמייתי עלה האי חלא דחליט בה הדא זימנא לא לחלוט בה זימנא אחריתי מכלל דעד השתא מיירי בחלא ממש ולשון אחר דפירש"י חלא שחולט אותו אחר צלייתו להפליט דמו נמי קשה דמשמע מיהא דהבשר מותר מדלא גרים הוא ואמאי אי הוא אסור בשר נמי אסור הלכך נראה כדפי' ריב"א בשם הלכות גדולות אומצא בבשר חי בעלמא איירי והמנהג הוא כשנותנין בשר חי לתוך חומץ ואינו שוהה בתוכו אינו מפליט כלל ונלמת הדם בבשר והכל מותר דאכתי לא פירש הדם אבל אי משהי ליה עד דאסמיק נעקר הדם ממנו ונפלט בחומץ וחוזר ונבלע בבשר ונאדם והיינו אומצא דאסמיק בכולה תלמודא שנשתהה בחומץ (*וחוזר ונאדם) [*במ"י אינו] עד דאסמיק הבשר או החומץ והוא וחלייה אסור וכן גרסינן בפי' ר"ת אבל בחתיכות שקורין שנקרון לא מיירי דאותו הוא אסור בכל ענין כיון שהוא עדיין חי והוי כמו דם שפירש וזה לשון ה"ג אומצא דשויה בחלא (ואסמקיה) [ואסקיה] לאלתר למיכלא שרי מטמים ושהוי עד דאסמיק הוא וחלייה אסור כיון דאסמיק פריש ליה דם מאברא מאי תקנתיה שפודא בשפודא מידב דייב אתליה ומלחיה אפילו לקדירה שפיר דמי רבינא אמר אפילו לא אסמיק נמי חלייה אסור סבירא ליה אפילו לא אשתהי בתוך החלא כי אם מעט הוא נפלט מחמת השורייקי ומיהו לא כל כך שיהא הבשר נאסר בפליטה מועטת כזאת ומלתא דרבינא לא קיימא דהא מר בריה דרב אשי מגמע ליה. תרצד מעשה בא לפני ר"י שנמצא שרץ קרבוע בדג שקורין קרפ"א ולא היה בטהור ס' מן [השרץ ומן] המים שנתבשל עמו ואסרו ר"י *מפני שהשרץ דבר שאי אפשר לסוחטו [א]ופלט מים שבלע ואסר המים דמין במינו במשהו ונכנסו המים בדג טהור ואסרוהו דאין בו ס' שיוכל לבטלם אבל אם היה בו ס' כשר מפני שהיה מבטל טעם המים והשרץ ולא אמרי' דהוי [ב]כמו מין במינו ואסור במשהו דאדרבה אמרי' סלק את מינו כמי שאינו ושאינו מינו רבה עליו ומבטלו אבל אם היה דבר שאפשר לסוחטו לא בעיא כי אם ס"א או מן ההיתר או מן האיסור: פרק כיצד צולין תרצה תנן נטף מרוטבו על החרס וחזר אליו יטול את מקומו ומוקי לה התם בחרס רותחת דהוי אותו רוטב צלי מחמת

[*מפני שהשרץ דבר שא"א לסוחטו פי' דגבי חתיכת היתר שנפל עליו טיפת איסור ואחר כך נפל אותה חתיכה לתוך ההיתר אפשר לומר אם יש ס' בתוך ההיתר נגד הטיפת איסור שנבלע בחתיכה גם החתיכה מותר משום שהאיסור הנבלע בו נסחט ממנו ובטל ולא אמרינן חנ"נ וזה א"א לומר גבי שרץ דשרץ לעולם באיסורו עומד אף אם יש ס' נגדו ולכן המים שבלע בשעת בישול נאסרו ואחר כך פלט אותם והוסיפו המים שבחוץ דהוי מין במינו ונכנסו המים בדג טהור ונאסר דאין בו ס' לבטל אבל אם יש ס' בדג הכשר אינו נאסר מפני שמבטל טעם המים והשרץ ולא אמרי' דהוי מין במינו ואוסר במשהו פי' לא אמרי' השרץ והדג כשר דהוי מין במינו ואוסר במשהו ר"ל השרץ אוסר הדג כשר במשהו דאמרי' סילק את מינו כמי שאינו פי' סלק את הדג כשר שהוא מינו כמו שאינו ושאינו מינו פי' המים שהם אינו מינו גבי שרץ רבה עליו ומבטלו פירוש מבטל טעם השרץ שאינו מינו אבל אין לפרש הא דקאמר ולא אמרינן דהוי כמין במינו ואוסר במשהו זה

הגהות הב"ח ז בה מים כצ"ל: ח נ"ב כשלא ניער ולא כיסה כו' ומפרש תלמודא אי כצ"ל ותי' כו' נמחק: ט נ"ל ורותחות ותי' או נמחק: י (דחתיכה עצמה נעשית נבילה) תא"מ: כ נ"ל דנוגעין: ל אותה טיפה תא"כ: מ נ"ל כיון שאין: נ נ"ב דוקא: ס נ"ב ממנה: ע תי' טעם זה נמחק: פ נ"ב את: צ (נ"ב לר"ת לפי דפירש ר"ת) תא"מ ונ"ב ס"א לא נהירא לר"ת פירושו דצלי מותרת וכו': ק נ"ב שיעור מליחה: ר נ"ב דשריך ותיבת קמח נמחק: ש דבשר שרי דגומרי מישב שייב כצ"ל: ת תיבת נמי נמחק: א נ"ב ובלע מן המים: ב תיבת כמו נמחק:

חדושי אנשי שם

מהר"ם [ע] ובאשר"י כתב אפילו נמלח חיצון ושהה כדי מליחה והפנימי לא נמלח שרי מטעם דכבולעו כך פולטו מיד בשעת הבליעה בפרק גיד הנשה ע"ש. וגם לקמן בסמוך מספר צפנת פענח ועוד לקמן ויש ללמוד היתר למולייתא ס' ומיהו משמע שהוא מדמה מולייתא לפשטידא ודשרי בהא שרי בהא וריב"א ור"י שחולקין בפשטידא כדלקמן וגם לבי"פ סובר כן לקמן בדיני כבד דחשיב מולייתא שקורין פשטידא דבר שאין יכול האיסור להתפשט אלא אגלו וכתב שכן נמצא בפסקי רבינו יעבץ ונראין דברי הגאונים האוסרים היינו מולייתא של עופלה בבצק אבל בלא בצק שריא אפילו בששניהם נמלחו ולא שהו כדי צלייה או אפילו נמלח החיצון ושהה כדי מליחה והפנימי לא נמלח כדברי ר"ת והאשר"י ועיין בהגה"ה שערי דורא בשער ד' סימן ע' בשם הר"י ערוסי"ן שם מדמה מילוי בצק לבצק מפני שנקרשים: [פ] לשון הגהת אשר"י בפרק כל הבשר סוף דיני כבד ז"ל ריב"א ור"י אוסרין בפשטידא אא"כ נמלח הבשר בתוכה

כבכר

ד"א (וחכמים) [והכתוב] אומר צלי אש ולא צלי מחמת ד"א והקשה בשיטת [*מאוירא. מ"י] מה נפשך אי רוטב לא מפעפע אם כן תסגי בקליפה כמו גבי גיד הנשה למ"ד יש בגידין בנ"ט ואי רוטב מפעפע אי איכא ס' נגד הרוטב ליסתרי כוליה אפילו אותו מקום ואי ליכא ס' אפילו כולו [יאסר] מידי דהוי אגדי שצלאו בחלבו ואומר בשיטת (*דלמא) [*מאוירא. מ"י. די"ל] [רוטב] נפיש פעפועיה טפי מגיד [ובציר מחלב] ולפי זה גבי תתאה גבר סגי בנטילת מקום אם אין בו שומן ומיהו אין להקל בזה דהא זימנין אית בו שומן ולאו אדעתיה ועוד אפילו בלא שומן יש בו ליתן טעם כדי לאסור את כולה ולא דמי להניא דיטול את מקום הרוטב דהתם הרוטב אינו נופל על כולו כי אם בחד מקום דהא טיפה בעלמא הוא דנפל כדמשמע נטף מרוטבו ולהכי סגי בנטילת מקום אבל לגבי תתאה גבר חתיכה דאיסורא נוגעת כולה [בכולה] חתיכה דהיתר ולכך לא סגי בנטילת מקום לפי שמפעפע בכולה וגבי נטף מרוטבו נמי אם היה ברוטבו כל כך שנפל על הפסח כולו איתסר כוליה ומיהו חלב מפעפע ודאי יותר [ברוטב] דהא קא מיתסר למיכל אפילו מריש אוניה אע"ג שאין החלב שם כלל ולפי זה ההיא דתתאה גבר נ"ל שהחתיכות רחבות זו כזו דאז חתיכה דאיסורא כולה נוגעת בהיתר אבל אם היתה חתיכה של איסור קטנה אע"ג דליכא בהיתר ס' מ"מ סגי בנטילת מקום אם ודאי אין בה שומן ומיהו מ"מ נראה לאסור דזימנין איכא שומן ולאו אדעתיה כדפרישינן ועי"ל דגבי רוטב אנו מסופקים אם מפעפע בכל החתיכה כמו חלב או אינו מפעפע כי אם כנגד אותו מקום בעומק ומיירי לעולם דהיא דיטול [ג]מקומו דאיכא ס' מ"מ איתסר אותו מקום לכל הפחות משום דשמא אינו מפעפע כי אם באותו מקום [ושם אין ס'] ולפי זה גבי תתאה גבר מיתסר ההיא דהתירא [כולה] אפילו כשהחתיכה דאיסורא קטנה אפילו ודאי אין בה שום שומן כיון דליכא ס' מיהו קשה קצת א"כ בההיא [דיטול את מקומו] נמי לפלוג בין איכא ס' לליכא ס' דהיכא [דליכא] ס' לא סגי ביטול את מקומו דשמא מפעפע בכולהו מיהו איכא למימר דמסתמא יש בו ס' מההיא טיפה דרוטב אך מ"מ דוחק הוא לומר דמספקא לן גבי רוטב כדפי' כיון דלא מפרש לה תלמודא לכך צריך להיות כדפירש מעיקרא דיש חילוק גבי רוטב היכא דליכא שומן בין מקצתו לכולו כדפי' עכ"ל מהר"ב פרץ וצ"ל שהוא דלא כדברי התוס' לעיל פרק גיד הנשה וצריך עיון כאן בפירוש רש"י: גרסי' פרק כיצד צולין האי מולייתא שריא מ"ט כבולעו כך פולטו תימה דבפרק כל הבשר לא שרי כבדא עלוי בישרא אלא משום דדם מישרק שריק ודוקא דיעבד אבל לכתחלה לא ועוד איכא מאן דאסר התם ואפילו דיעבד אמאי לא שריא אפילו לכתחלה מטעם דכבולעו כ"פ וי"מ דבדם כבד לא שייך כבולעו כ"פ וליתא דהא אייתינן עלה בשמעתין מתני' נותן כרעיו ובני מעיו לתוכו ואיכא נמי כבד וי"ל דהתם אין שייך כלל להזכיר טעם של כבולעו כ"פ כיון שאין הדם חוזר ונבלע שם אלא מישרק שריק ומטעם כבולעו כ"פ נמי לא משתרי לכתחלה כי אם בדיעבד אע"ג דהכא בעי למישרי לכתחלה בפסח לא רצו חכמים להחמיר גבי פסח משום דכתיב ביה ראשו על כרעיו ועל קרבו ומאן דאסר התם בדיעבד נמי לא קשיא ליה (*מתני') [*ממתני'] דפסחים דמדרבנן בעלמא[ד] הוא (*ומחמירין) (*מחמירין) בדם דאורייתא וגבי פסח לא החמירו [אי נמי] יעמיד מתני' דפסח כגון שמלח בני מעים מליחה גמורה כלקדירה וניחא לפירוש ר"ת דמהניא לכבד מליחה לקדירה כמו בשאר בשר ואפילו לפי מנהג העולם שאין מבשלין כבד ע"י שום מליחה אתי שפיר דלישתרי הכא במליחה גמורה דאי נמי אין יוצא ע"י כן כל דמו מ"מ כיון שנמלח כמליחת קדרה נתמעט דמו ולא אסר טפי משאר בשר שלא נמלח ואפילו מאן דאסר כבדא עלוי בישרא מודה בבישרא על גבי בישרא דשרי אפילו לכתחלה ויש ללמוד היתר למולייתא אפילו נמלח בשר החיצון ושהה כדי מליחה ולא נמלח הפנימי מדמייתי ראיה מטפילא בר אווזא דשרי מטעם כבולעו כ"פ ואע"ג תרצו שמעטים בכל יום שאוסרים בשר ששהה שיעור מליחה שנפל בציר ומלח שנפלט ואינו מותר אפילו לצלי דעדיפא מינה היה אוסר ר"ת בתרנגולת שנמלחה בקערה אע"פ דלא שהה כשיעור צלייה ולא פלט עדיין אפילו חצי דמה ואסר לאוכלה צלי [ה]דלא מפליג רבא גבי אין מולחין בשר אלא בכלי מנוקב בין ששה הרבה לששה מעט לשון התוספות [*מש"אכ. מ"י] פרק כיצד צולין [ו]: כתב ראב"ן תרצז כשאלתי על יורה של בשר שנתבשל בה חתיכת איסור ולא היה בהיתר ס' לבטל האיסור לכן נאסר כל מה שביורה ולקחו' המרק שביורה ושמו בקדירה שהיה בה מאכל היתר ולא היה ס' בקדירה שנייה מכל תערובות האיסור ועתה שואלים אם המרק אוסר הקדירה כיון שאין בה ס' כנגד מרק הנאסר או לא כלומר היו מסופקים אם צריך ס' מכל התערובות או א"צ ס' רק מן האיסור המעורב בו כי אין הכל אסור וכ"ל שאין המרק הנאסר אוסר אלא לפי חשבון שיש מדומע מן האיסור שאם היה (*היורה) [*ביורה] ראשונה שיעור מ' או נ' שנדמע בו ואחד ממ' או נ' שבמרק שנפל הוי איסור ואם יש בקדירה ס' של היתר נגד א' ממ' או נ' של איסור המרק שנפל בה מותר דתנן פ"ק דתמורה אין המדומע מדמע אלא לפי החשבון שאם נפלה סאה תרומה לצ' סאין חולין ונדמע וחזר סאה מהמדומע ונפלה לתוך פ' סאה של חולין לא נחשב כל הסאה בנפלה איסור אלא לפי חשבון התרומה שנדמעה בה תחלה והוא א' מצ' שבסאה שנפלו הוי תרומה והשאר חולין והפ' סאין של חולין מבטלין אותו דימוע שאין בה תרומה אלא אחד מצ' שבה גם מרק נמי אין אוסר הקדירה אלא לפי חשבון איסור שבמרק שנפל ואם רבה היתר שבקדירה עליו מבטלו וזו הוא לרבנן דאמרי מין במינו בס' אבל לר' יהודה אם יש בבשר ובקיפה ס' במרק מבטלין אותו והמרק [*שבקדירה מ"י] סלקינן כמי שאינו אבל אם אין ס' אלא עם המרק א) שבשעת נפילה ה"ל מין במינו ולא בטיל ומשנה זו סתמא דרבנן היא ועיקר כדאמר בגמרא דתמורה עכ"ל ראב"ן: ופעם אחת בא מעשה [*כזה] בידי והשבתי לדברי רבינו יקיר [שפירש] דלא אמרינן חתיכה עצמה נעשית נבילה כי אם בבשר בחלב פשיטא דמותר מאחר שיש ס' מן האיסור לבדו ומיהו ר"ת ור"י אומרים דבכל איסורין אמרינן חתיכה עצמה נעשית נבילה כמו שפי' באורך בתוס' ונהוג עלמא כותייהו ולדידן הכל אסור ועתה נ"ל להכריע בין רבותי' אף כי אין תלמיד מכריע ונ"ל דודאי בכל שאר איסורין נאמר חתיכה עצמה נעשית נבילה ודוקא בחתיכה עצמה מטעם חשיבות החתיכה ואיסור ניכר ומובדל הוא נעשית נבילה ונאסרה לבדה [כי איך] יצטרף שם היתר אליה לבטל האיסור הבלוע בה ולפיכך אוסרת כולן וצריך כדי לבטל

[קאי על המים שאין נאסרו מחמת פליטת המים שנבלעו בשרץ כו' זה אין לומר כיון שיש ס' בדג כשר נגד המים אף אם נאסרו המים במשהו היה כשר כיון שיש בו ס' לבטל טעם המים ע"כ נ"ל כדפרישית דקאי על הדג כשר דלא אמרי' שנאסר משום דאמרי' סלק את מינו כו' וגבי המים שלא נאסרו במשהו מפליטת שנבלעו במים בשרץ שהוא מינו אמרי' נמי סלק את מינו דהיינו המים ושאינו מינו דהיינו הדג כשר שאינו מינו גבי פליטת המים רבה עליו ומבטלו. וק"ק אף אם בדג כשר רק ס' נגד השרץ ולא כנגד המים יהא כשר משום דגבי פליטת המים למים אמרי' סלק את מינו דהיינו המים כמי שאינו והדג כשר שהוא אינו מינו רבה עליו ומבטלו וגבי פליטת טעם השרץ אמרי' סלק את מינו דהיינו הדג כשר ושאינו מינו דהיינו המים רבים עליו ומבטלו. וי"ל דגבי פליטת המים במים לא אמרי' סלק את מינו ושאינו מינו רבה עליו דהיינו הדג כשר ומבטלו משום שהאיסור הנבלע בשרץ שבא ממקום אחר אינו יכול לילך בחתיכה אחרת בלא רוטב וכיון שאינו יכול לכנוס בו א"כ גם הוא אינו יכול לבטל ולכך היו המים כולם נאסרו במשהו מפליטת המים שהוא מינו לכך צריך ס' בדג כשר כנגד כל המים שנאסרו. אבל אם היה אפשר לסוחטו לא בעיא כ"א ס"א או מן ההיתר או מן האיסור פי' אם היה דבר איסור נבלע בחתיכת היתר שאז אפשר בגם החתיכה שנפל עליו האיסור והאיסור נבלע בו נסחט ממנו לא בעיא כ"א ס"א מן ההיתר פי' למ"ד חנ"נ צריך ס' נגד כל החתיכות ההיתר שנפל עליו האיסור ולמ"ד שאינו כ"כ א"צ כי אם כנגד האיסור שנבלע בחתיכת ההיתר ולא נגד החתיכה ודוקא מפני שהיה השרץ דבר שא"א לסוחטו פי' דאם היה אפשר לסוחטו היה בטל מיד שנפל בו ותו לא שייך לומר שאוסר המים שנבלעו בו שהרי הוא עצמו בטל ומותר אבל כיון שאמרי' שא"א לסוחטו א"כ לעולם באיסורו עומד אף אם יש ס' כנגדו א"כ המים שנבלעו אוסרים במשהו שהוא מינו אע"ג דהשרץ עצמו בטל במים שהיא ס' כנגדו ודו"ק]:

כל החתיכה אם אין ראויה להתכבד או דבר רוטב או תרומה בחולין ויין במים דעבודת כוכבים [או] כגון רוטב ברוטב כגון בנדון זה דאין האיסור ניכר ונבדל ואין כאן חשיבות איסור מתערב היתר השני עם הראשון ולא שייך כלל למימר חתיכה עצמה נעשית נבילה לעשות הכל איסור ולהצריך ס' עם כל התערובת ושים דבר זה נגד עיניך ותוכל לתרץ מה שהקשה בתוס' פעם לזה ופעם לזה וע"פ זה התרתי מעשה שבא לידי: [דף קט] תרצח כחל שבשלו בחלבו מותר [לשון התוס' כיצד צולין] וה"מ שבשלו הכחל בפני עצמו אבל בשלו עם בשר אסור וכן פרש"י (*בתשובותיו) [*בתשובתו שהועתק מאבי העזרי. מ"י] וז"ל על הכחל אני משיב ואני לא שמעתי קורעו ומוציא את חלבו להתירו עם הבשר [לא] לכתחלה ולא בדיעבד אלא להתירו בפני עצמו אבל כחל שנתבשל עם הבשר אסור בס' ולא חלקו בין מניקה לשאינה מניקה משום גזרה וצריך לחטט שיניו אם בא לאכול בשר אח"כ עכ"ל אבל רב יהודאי גאון וכן ר"ת פי' הא דאמר כחל בס' וכחל מן המנין [ה"מ] היכא דלא קרעיה ובשליה בהדי בשר אבל בספר התרומה כתב בשם רש"י וכן נמצא [בפירוש] בשחיטת חולין דכחל שבשלו בחלב היינו שצלאו דצלייה היינו בישול כמו ויבשלו את הפסח: *והלכתא היכא דקרעיה שתי וערב וטחייה בכותל שרי לכתחלה לבשלו בקדירה פי' בלא בשר וה"ה (*לשומן) [*לשום] בפשטידא [לר"ת] אבל [*היכי דלא עביד הכי ובמ"י אבל לבשולי בלא קריעה לכתחלה לא] (*לבשולי) [בלא קריעה] לכתחלה לא אבל רש"י כתב דאף בדיעבד אסור שהחלב הנפלט חוזר ונבלע וכיון שפירש איקרי חלב דרבנן וכיון שנבלע אסור הכחל ואם יש בו ס' במים עם הכחל נתבטל טעם החלב הפולט ומותר ור"ת מפרש דאין חילוק בין צלי בין לקדירה שאין בשר עמו דלא שייך למימר כבולעו כך פולטו כי אם בדם ופירש כחל שבשלו בחלבו שלא קרעו כי אם מעט מותר היכא דבשליה בלא בשר ואפילו היכא דליכא ס' ואע"ג דנפלט החלב וחוזר ונבלע שרי כיון שלא נשתנה טעמו של הכחל ממה שהיה בתחלה אבל בהדי בשר אסור שקלט הבשר טעם החלב ונשתנה טעמו והיינו דקאמרי' פ' גיד הנשה כחל בס' היכא דלא קרעיה שתי וערב ובשליה בהדי בישרא צריך ס' לבטל טעם החלב אבל בלא בשר אפילו אין ס' מותר וכ"כ ראב"ן להתיר וסוף דבריו החרים ונידה כל הסומך על דבריו לנהוג היתר ולפרוץ גדר הראשונים. דין כחל לרש"י [*צלי] צריך קריעה שתי וערב [אף צלי] ואם לא קרעו מותר צלי דהחלב הנפלט נופל לארץ ואותו שלא פי' מותר בדיעבד כלישנא קמא דרב ותניא כותיה ודלא כר"כ דאמר זוזקו [*ספודו. תנו לה כחל בספוד. רש"י] לא כחלא [דמשמע] דאף לכתחלה מותר צלי אף בלא קריעה כלל ולקדירה אם קרעו שתי וערב וטחו בכותל מותר אף לכתחלה בלא בשר עמו וכן לעשות מולייתא ואם לא קרעו שתי וערב אף בדיעבד אסור שחלב הנפלט חוזר (*והיכא דקרעו שתי וערב מותר בדיעבד) [*ונבלע] ואוסר בשר הכחל [*ועם בשר מותר בדיעבד היכא דקרעי' שתי וערב. מ"י] ולפי' ר"ת כי קרעו שתי וערב [וטחו בכותל] מותר לקדירה אף עם בשר לכתחלה ואם לא קרעו רק במקצת מותר בדיעבד *כלישנא קמא דרב אבל צלי מותר לכתחלה אפילו בלא קריעה כלל והוא הדין *לקדירה בלא בשר ואף במולייתא מותר לתתו לחודיה בלא קריעה ואפילו חוזר ונבלע אין בכך כלום [כיון] שלא נשתנה[ז] מחמת בשר אחר.

[*פי' עם בשר והאי קריעה במקצת עדיף טפי מקריעה מועטת דלעיל שכתב ר"ת שאוסר עד ס']:

[*ואינו דומה לגמרי לצלי דהרי כתב לעיל דבעי קריעה מועטת לקדירה בלא בשר עמו ובצלי כתב שאין צריכים כלל ומה שקאמר וה"ה ר"ל שאין צריך קריעה ש"ו כמו בצלי וכן משמע בשערי דורא]:

תרצט [דף קט] תניא הלב קורעו ומוציא את דמו לא קרעו קורעו לאחר בישולו ומותר פרש"י אפילו בשר הלב עצמו מותר מפני שהלב חלק ולא בלע כדאמרינן פרק כיצד צולין שאני לב דשיע הלכך לב שנתבשל בקדירה עם דמו סגי בקריעה והלב מותר ולא מיבעיא [ח]פי הקנה חוץ לקדירה דמותר משום שהדם יוצא לחוץ ואינו נבלע בפנים דשיע ולא בלע אלא אפי' פי הקנה בתוך הקדירה מותר [ט]כי היכי דשיע הלב מבפנים ה"נ שיע מבחוץ אמנם ראבי"ה מלא בתשובת רש"י הלב בין צלאו בין בשלו בין תלוש בין דבוק זורקו והשאר מותר משום דשיע *לא פליט ולא בלע וכן פסק ראב"ן אבל ר"י אומר דההיא דכיצד צולין [דלב שיע] דיחוי בעלמא הוא והא דתני קורעו לאחר בישולו פירוש אחר צלייתו ודומה לו ויבשלו את הפסח דצלי קאמר ולא בישול ודוקא לב שנצלה בדמו קורעו אח"כ ומותר דמה שבלע חוזר ופולט ונפל לארץ אבל נתבשל אין מועיל מה שפלט דנשאר הדם בקדירה הלכך לב שנתבשל לדברי ר"י אם אין ס' בהיתר כנגד הלב אף הלב עצמו אסור [י] וכתב ראבי"ה קבלתי שבבירור יש בעוף שלם ס' [*ויותר. מ"י] [כנגד] הדם שבלב *אבל אין בו ס' כנגד הכבד כשהכבד שלם עכ"ל ואם העוף [כ]מחותך לנתחים והלב דבוק לחתיכה ואין בחתיכה ס' לבטל דם הלב חתיכה עצמה נעשית נבילה וצריך ס' לבטל החתיכה אבל אם יש בשאר החתיכות וברוטב לבטל החתיכה זורק את החתיכה ואוכל את השאר וכשהוציא את החתיכות ונתנן בקערה בעודן רותחות ונוגעות זו לזו אפילו הכי שאר החתיכות מותרות כדפרישית לעיל בס"פ אלו טריפות דאיסור הנבלע ממקום אחר אינו נפלט מחתיכה לחתיכה כי אם על ידי רוטב. מעשה בטלה א' שנמלח ונתבשל עם הלב ולא קרעוהו והשיב ר"י אם יש ס' בין המים ובין הטלה נגד דם הלב נראה שהוא מותר אם הלב כל שעה מכוסה במים אך לא נתיר עתה מטעם זה לפי שהיה נראה שרש"י היה משער בכל החתיכה אע"ג שהכל מכוסה במים מס"ה והיינו כדברי ראבי"ה ולא כמו התוס' בפ' גיד הנשה ובפרק כל הבשר: [ל] מעשה בא לפני ר"י בתרנגולת שנמלחה ונמצא הלב דבוק בה והשיב נראה בעיני שהגאונים לא אסרו אלא בבישול שמפעפע אבל במליחה אין פיעפוע [מ] הלכך א"צ להסיר אלא [*כדי קליפה] במקום הדבוק וכן אמר משם רבינו משה הכהן וכן כתב רבינו אבי העזרי שאין פעפוע במליחה ואין צריך לשער בס': שאני לב דשיע נראה דבין מבחוץ ובין מבפנים הוא שיע והדרבה יותר שיע בחוץ מבפנים ונראה לריב"א דוקא גבי דם אמרינן כך אבל גבי שמנונית דאיסורא לא ולא דמי לכבד דאמרינן פרק כל הבשר דאפילו גבי שמנונית אוסרת ואינה נאסרת דטעם טוב יש בדבר דהתם היינו טעם משום דכבדא הוא טרוד לפלוט ולא בלע ל"ש שמנונית ל"ש דם אבל גבי לב דהטעם הוא משום דשיע נהי דשיע גבי דם ב) דשריק לגבי שמנונית דקלים ומפעפע לא שיע ותדע שיש הפרש דהא שמנונית דאיסור אוסרת לכל הפחות לגבי צלי כדי קליפה וגבי דם אמרי' כבולעו כך פולטו ואומר ר"י שיש להביא ראיה מדלא קתני גבי לב אוסר ואינו נאסר כדקתני גבי הכבד שמע מינה דחלוק מיניה: [דף קי] תש כבדא מה אתון ביה פרש"י לבשל בקדירה לאחר שנמלחה כיון דכולו דם לעולם פולט וחוזר ונבלע אבל לצלי פשיטא שמותר דמה שפולט נופל לארץ ומה שאינו פולט מותר כל זמן שלא פירש ומסיק באלפס דלא שרי למיכל כבד שלוקה אלא דטוו לה מעיקרא ושלקו לה בתר הכי ואע"ג דהכבד אינה נאסרת דאינה בולעת מ"מ אוסרת הכלי שבלוע מדם שפולטת ור"ת פירש כבדא מה אתון ביה לבשלו בלא מליחה דכיון דהכבד כוליה דמא שמא יהא דמו הנפלט ממנו מותר כדאמרי' בתלמודא אסר לן דמא ושרא לן כבדא אבל היכא דמלחיה ושהה שיעור מליחה יצא כל הדם לחוץ שהיה עתיד לצאת ומותר לקדירה אפילו עם בשר כאילו צלאה [*לכך נוהגים העולם לבשלו בקדירה לאחר צלייה וה"ה לאחר מליחה ושיעור שהייה במלח כצלייה ולא משערינן לשיעור

הגהות הב"ח ג נ"ב את: ד תיבת הוא נמחק: ה נ"ב משום: ו נ"ב מן: ז נ"ב טעמו: ח היכא דפי כצ"ל: ט נ"ל דכי: י נ"ב לבטל דם: כ נ"ל מנותך:

א) נ"א שבשניה [וכ"ה הב"ח]: ב) ס"א דסמיך [וכ"ה הב"ח]:

חדושי אנשי שם

לכך שמולחין לקדירה ושהה כל צרכה במלח ומה שהספר מחלק בין סולת נקיה לשאר קמחים זהו שעושין בקורקבן ובני מעיים של התרנגולין שמשימין בשפוד וטחין סביב בעיסה קלושה. מא"ז: מהר"ם [נ] דדוקא היכא דנפלט מיד בשעת הצליה כגון מולייתא אמרי' כבכ"פ אבל דבר הנאסר כבר מחמת דם שבא עליו ממקום אחר תו לא שרינן ליה מטעם דכבולעו כך פולטו. תוס' ואשר"י: ג"מ [ק] ותימה דמשמע אם יש ששים נגד הלב הלב מותר ואח"כ כתב ואם יש ששים לבטל החתיכה מ"מ זורק החתיכה וצ"ע. [*וכן הקשה רמ"א ז"ל]: מהר"ם [ר] בשמעתין דניער וכיסה ע"ש ובהגהות שערי דורא בדין כבד הגהות מהר"י טרויזן והאמרכל. בתוס' פג"ה בשמעתין דחתיכה נבילה בד"ה חתיכה עצמה נעשית נבילה. ובפ' כ"ה במתני' דטיפת חלב: ג"מ [ש] ואין להקשות אף אם מפעפע הרי דם שפלט ממנו נופל לארץ מכאן מ"מ בבישול משום דדם שבלב הוא דם בעין וזהו איסורו משום חתיכה שנמלחה ולא סודה מתחלה. [*וכן כתב רמ"א וסיים וכן תמצא בשערי דורא]:

ודומה

כשיעור בישול אלא בכה"ג פי' שיעור מליחה כשיעור צליה דהיינו טעמא דאז יצא כל הדם כאלו נצלה ודמדמינן למליחה לשיעור צלייה ועוד דמליח כו'. מ"י] ובעל ה"ג פירש (*יש) שיעור מליחה כשיעור צליה משמע דהיינו טעמא דאז יוצא כל הדם כאילו נצלה ועוד דמליח הרי הוא כרותח דצלי וכתב ראבי"ה אם הכבד דבוק בעוף ונתבשל עמו אוסר הכבד כל העוף אם הכבד שלם דודאי וברור כשהכבד שלם אין ס' בעוף כנגדו א"כ נעשה כל העוף חתיכה דאיסורא ואוסר הכל אא"כ יש [מ]ששים של היתר נגד כל העוף ומשערינן מעופות ובשר ורוטב לדברי הפוסקים דמין במינו בס' אבל (*לרש"י) [*לדברי רש"י] שפסק מין במינו במשהו לא משערינן בעופות אלא בבשר וברוטב דעופות ובשר ב' מינין הם וכבד ועוף שני מינין הם דקי"ל כותיה דרבא דאמר פרק בתרא דע"ז דבתר שמא אזלינן ואם אין הכבד שלם משערינן אם יש בעוף ס' לבטלו מותר הכל ואם צלאו לכבד במחובר לעוף העוף עצמו מותר אע"ג דהכבד בתוך העוף דכבולעו כך פולטו כדאמרינן פרק כיצד צולין ומייתי באלפס פרק גיד הנשה מולייתא שריא מיהו אמר ריב"ן [י]להחמיר ולקלוף סביב מקום הכבד וחומרא בעלמא הוא דהא לקמן בכבדא עילוי בישרא לא בעי קליפה ונראה לראבי"ה דאם צלאו הכבד ולא הדיחו ונתנו לקדירה אין לחוש דורא מישאב שאיב ואע"ג דנראה לכלוך דם מוהל בעלמא הוא וכתב רש"י בתשובתו כבד שנמצאת במולייתא שקורין פשטיד"א [ס]בס' ואם דבוקה בחתיכה צריך שיהא בחתיכה הדבוקה בכבד ס' ואם לאו הכל אסור דקימחא דידן חיורתא היא ואמרי' עלה פרק כיצד צולין שמחזקת דם שבתוכה ואין האור שואבת ע"כ ול"נ לראבי"ה אלא כל דבר שאין יכול האיסור להתפשט אלא אצלו כגון טפילה וצלי ומליחה לא שייך ס' דדמי צלא ניער וכסה אלא קליפה בעי כפי אומד שיכול לפעפע במה שאצלו וכן נמלא בפסקי רביע יעבץ וכן בשר שלא נמלח אם נתנוהו בטפילה אי ידיע מקומו אסור בכדי שיכול לפעפע דלא בקיאינן כולי האי בין זיג ללא זיג כתב בה"ג האי מאן דמטוי לכבדא בשילומה בעי לחתוכה מ"ט דאזיל דמא ונכנס בסימפונהא והיכא דלא חתכיה לקרעיה לאחר בישוליה ומותר וילא הדם הכנוס לו בסמפונות אבל משום דם המספונות הנבלע בבשר הכבד אין לחוש דכבולעו כך פולטו: [דף קיא] דרש מרימר **תשא** הלכתא בין כבדא בין כחלא אם הם תותי בישרא כשאלין אותו בספוד מותרין לכתחלה וכדין צליה כך דין מליחה עילוי בישרא לכתחלה אסור דיעבד שרי בכבדא אע"פ שרוב דם מ"מ מסרק שריק ובכחל אע"פ שהחלב הנוטף ממנו שריך קלת על הבשר מ"מ כיון דחלב שחוטה דרבנן מותר ופסק רש"י דספודין דידן לעולם אסור כו' וכתב ראבי"ה דספוד שצלו בו כחל דמיסרך סריך אסור לכתחלה לצלות בו בשר ואם צלו בו כבד אפילו לכתחלה שרי לצלות בו בשר וכבדא עילוי בשרא החמירו בו לכתחלה מפני שהבשר רך לבלוע ונראה לענין כל שנוטף עליו ואם בעת צלייתו קרעוהו בסכין אע"פ שהוא רותח לא חיישינן לסכין דדמא מישרק שריק והוה ליה כדף שמולחין עליו ועוד דא"כ מליחה היה אסור אפילו בכלי מנוקב משום ציר וקצת ראיה מסוף ע"ז הספוד והאסכלא של עובד כוכבים מלבנו באור ולגבי קדשים תנן מגעילו וטעמא משום שומן שלהם משמע אבל ספיד של חולין שצלו בו בשר אין צריך כלום אע"ג שהאור מוציא דמו על הספוד ועל האסכלא ואין לחלק בין כבדא לבשרא אע"פ שדמו הרבה. **תשב** מעשה בא לפני ר"ת בנתח בשר שהיה דבוק בו הכחל ונמלח עמו ולא היה קרוע שתי וערב כמשפטו אלא שהיו בו נקבים מעבר לעבר של הכחל ואותו נתח נמלח עם הרבה נתחים אחרים ולא היה בגוף הנתח שהיה הכחל דבוק בו ס' בכחלא והתיר מ"ו גם הנתח והביא לי ראיה מן אמימר דפסק פ' כל הבשר הלכתא בין כחלא בין כבדא תותי בישרא שרי עלוי בישרא דיעבד אין לכתחלה לא ומליח לא עדיף מצלי דאיירי ביה אמימר ולי נראה דאין ראיה דדלמא שאני התם דשרי בדיעבד דאיירי בקרוע שתי וערב כי גם *לפירוש רבינו תם יש להעמידה כן דכיון דלא טחו בכותל לצלי או גם דיעבד **לקדירה היה אסור תותי בישרא שרי אע"פ שמנונית הבשר נוטף על הכחל מותר כיון דקרעו שתי וערב וטחו בכותל וכ"ש דאותם הנזהרין שלא לחתוך כחל רותח בסכין של בשר מנהג הבל הוא דאפילו בספוד אחד שרי לכתחלה בשר למעלה וכחל למטה תוס'. כתב המיי' בפ"ו דמאכלות אסורות הכבד אם חתכה והשליכה לתוך החומץ או לתוך המים הרותחין עד שתתלבן הרי היא מותר לבשלה אח"כ וכבר נהגו כל ישראל להבהבה על האור ואח"כ מבשל אותה בין לבשלה לבדה בין לבשלה עם דבר אחר הכבד שבשלה ולא הבהבה ולא חלטה בחומץ או ברותחין אסורה בעצמה והקדירה וכל מה שנתבשל עמה. **תשג** טחול [*אם ניטל החלב עם הקרום שעליו והגיד שבתוכו. מ"י] מותר לבשלה לכתחלה אפילו לקדירה וראיה מפרק כל הבשר ההוא כבדא דהוה ביה סמפונות [*כו'] וכ"כ המיי' בפ"ו הטחול מותר לבשלו אפילו עם הבשר שאינו דם אלא בשר הדומה לדם וכן מוח של ראש אם נטל הקרום שבו והגידים שבו שהן מלאין דם ואפילו לקדירה שפיר דמי וכן הלכה סכין ששחט בה עיין פרק קמא אסור לחתוך בה רותח ואם חתך צריך קליפה ודוקא כששחט בה פעמים רבות אבל משום פעם אחת לא נחוש רק שלא יהיה עליו לכלוך דם אבי"ה והמיי' בפ"ו דמאכלות אסורות כתב **תשד** סכין ששחט בה אסור לחתוך בה רותח עד שיתלבן הסכין או ישחיזנה במשחזת או ינעצנה בקרקע קשה י' פעמים ואם חתך בה רותח מותר וכן אינו חותך בו לנון וכיוצא בו מדברים החריפים לכתחלה ואם הדיח הסכין או קינחה בכלי מותר לחתוך בו לנון וכיוצא בו: **תשה** קערה שמלח בה [*בשר] אסור לאכול בה רותח כתב ראבי"ה וזה לשונו [ע]אם בקערה שאינה בת יומא אז הבשר מותר אבל היכא דהיא בת יומא אפילו לא נשתהה בה שיעור פליטה הבשר נאסר [פ] כי קבלה הקערה טעם הדם ונעשה השמנונית שנבלע בה איסור והרי היא כחתיכת נבילה ושומן אסור הנבלע בה פליט ואוסר אפילו בעודו טרוד לפלוט דציר אסור אוסר אפילו בכלי מנוקב ואפילו טרוד לפלוט כדחזי' לקמן גבי עובדא דרב מרי בר רחל דאימלחי ליה בשר שחוטה עם נבילה ואם שהה הבשר בקערה לאחר פליטה הדר בלע מן הדם ואפילו בקערה חדשה אסור הבשר וגם הקערה עכ"ל וכ"ל הא דפסק [ראבי"ה] דשומן איסור המובלע בקערה פולט ואוסר הבשר בהא פליג על ספר התרומה שפסק דאיסור הנבלע בחתיכה ממקום אחר אינו חוזר ונבלע בחתיכה שבלדה אלא ע"י רוטב וכן כתבנו [בס"פ ג"ה] ועוד פסק בספר התרומה דמלח אינו מפליט מה שנבלע במתכת ובחרס ובאבן וכן מפרש לקמן גבי טהור מלוח וטמא תפל [*שייך לעיל קודם קערה שמלח בה בשר] (*לעיל [מלשון המיי' דלעיל] אין מולחין החלבים עם הבשר וסכין שחתך בה חלבים לא יחתוך בה בשר וכלי שהודחו בו חלבים לא ידיחו בו בשר לפיכך צריך הטבח שלשה סכינים). הג"ה **תשו** מעשה בא לפני רבינו יהודה שלשו עיסה והיו מחמין המים במחבת על האור בכלי ראשון ובאת ארמאית ומלאה דבר טמא בקערה אחת ולאחר שהוסרו הדבר טמא מן הקערה נטלו הקערה עד שלא שהתה מעט לעת והכניסוה במים חמים שנשארו במחבת על גבי האור ולא היו במים ס' בכל הקערה [*אם באנו להחשיב כאילו היא חתיכת איסור. מ"י] ונטלו מאותם המים ונתנו מהם מעט מעט בעיסה שאילו היינו באים לבטל כל קמא וקמא בס' היה ס' בעיסה לבטל כל ראשון וראשון מן המים אבל לבטל כל המים האסורין שנתנו בה לא היה ס' בעיסה ושאלו אם נאסרה הקערה ליחשב חתיכת נבילה שיהא צריך ס' לבטל כל החתיכה או לא יהיה צריך לבטל רק כדי קליפה דאין זה חשוב ככבוש שהוא כמבושל אלא כצלי ולא בעי בטולי מן האיסור אלא כדי קליפה והשיב שלא היה רואה לדמות האיסור הזה לכבוש שתחשב הקערה כחתיכת נבילה שיהיה צריך ס' לבטל כל הקערה אלא סגי בס' לבטל (*כל) [*במ"י אינו] כדי קליפה מן הקערה דה"ל מלית גרידא דהוי כרותח דצלי ולא בעי אלא קליפה ולפי' רבינו אפרים שפי' דלא אמרי' חתיכה עצמה נעשית נבילה אלא באיסור בשר בחלב כגון טיפת חלב שנפלה על החתיכה ויש בטיפה כדי ליתן טעם בחתיכה אז צריך ס' חתיכות (*לבטל [*לבטל. מ"י. כנגד] אותה חתיכה כולה אבל בשאר איסורין לא אמרינן חתיכה עצמה נעשית נבלה וא"צ ס' אלא לבטל טעם הבלוע ולפי' זה ודאי לית דינא ולית דיינא דודאי לא בעינן ס' מן המים אלא לבטל טעם הבלוע בקערה ומיהו אי הוה חשבינן הקערה ככבוש כדין החתיכה שנמלאת כולה בליר שתחשב חתיכת נבילה ונצריך ס' לבטל את כולה אז היו נאסרים המים שאין בהם ס' לבטל כל הקערה ונעשו גם הם נבילה ואע"פ שעירו מעט מעט בעיסה לא אמרי' קמא קמא בטיל הואיל ואחרי שעירה כל המים שנאסרו בעיסה אין ס' בהם לבטל כולה כמו שפי' ר"ת גבי ההיא דפ' בתרא דעבודת כוכבים דאמר ר' יוחנן המערה יין נסך בבור אפילו כל היום כולו ראשון ראשון בטל ופירש שם ר"ת שאם עירה כל כך יין נסך לבור שאין בהיתר ס' שוב לא נאמר קמא קמא בטיל אלא נאסר כל היין הכשר ע"י צירוף טיפה ראשונה שעירה שחזרה (*וננערה) [*וניערה] הכא נמי איסור ראשון של מי האיסור חוזר וניעור הואיל ואין שם ס' בהיתר לבטל כל המים של איסור לאחר שעירה שם כולה ואין לדמותה למה שפירש ר"י דחמץ שנתבטל בס' מלפני הפסח שאין חוזר וניעור בפסח לאסור במשהו וראייתו מפרק בתרא דכלאים דהתם ליכא טעמא דאיסורא אבל הכא איכא טעמא דאיסורא כיון שאין בעיסה לבטל כל המים לאחר שעירה כולם בעיסה ואם היינו אוסרים העיסה היינו אוסרין הפת למוכרו לעובד כוכבים משום דמזבני ליה לישראל כדמסיק פרק כל שעה דהדר ביה רבא אלא יאכילו ישראל לעבדיו ולשפחות דלא ליתי בהו לידי תקלה אמנם לדברי הר"י שלא דימה הדבר לכבוש הכל היתר הואיל והיה המים שבמחבת ס' לבטל טעם הבלוע בקערה כדי קליפה: **תשז** כבוש הרי הוא כמבושל וחמיר טפי ממליח כי הטעם מתפשט בכולו כבישול ושמעתי שכבוש קרוי אחר ג' ימים ודוגמא לדבר עירוי וכבולעו כך פולטו ואין הנדון דומה לראיה לראבי"ה עיין פ"ב דע"ז: הא אפשר למיטעמיה דהיתרא בלע ולא רצה לומר משום דהוי נותן טעם בר נ"ט משום דחשיב ליה חד טעמא משום חורפיה דלנון. תוס': **תשח** הלכתא דגים שעלו בקערה ואחד מהם רותח או דגים או קערה מותר לאוכלן בכותח שיש בו חלב משום נ"ט בר נ"ט ושניהם היתר דב' פעמים נבלע הטעם ונפלט קודם שיעשה איסור חד בקערה ומשם בדגים ואין עוד טעמו הנפלט חשוב טעם [איסור] ולכך מותר לאוכלן בחלב: דגים שעלו פי' ריב"ן חתן רש"י דוקא עלו בקערה רותחת [*או כשהן רותחין. מ"י] אבל נתבשלו אסור דעיקר הטעם נפלט מן הכלי ור"י פי' אפילו אי נימא נתבשלו לא היינו לצלי דוקא דליכא מים אבל נתבשלו במים הטעם מתפשט במים ואיכא ג' נותני טעם של היתר א"כ **תשט** ביצים שנתבשלו במחבת חולבת בת יומא מותר לתתם במולייתא שקורין פשטיד"א או איפכא וכן קטנית של פולין ופיי"ש שבשל בקדירה חולבת מותר לנערותן בקדירה של בשר ואפילו לכתחלה ואפילו היתה הקדירה בת יומא וכן ירקות שסלקן במחבת חולבת שהיתה נקיה מחלב מותר לאוכלן בתבשיל של בשר ואפילו הקדירה או המחבת בת יומא הכל מותר דהא איכא ג' נותני טעם של היתר ראשון במחבת ושני במים ומשם בביצים והכל מותר **תשי** וכן בקערות שאכלו בהן רוטב רותח של בשר היום והודחו במים רותחין במחבת חולבת שאינה בת יומא הקערות פשיטא שמותרות שלא קבלו רק טעם חלב מכלי שאינו בן יומא שהוא לפגם אלא אף המחבת נמי מותרת לבשל בה עוד חלב משום דאיכא ג' נותני טעם מן הבשר בקערה והקערה במים ומן המים במחבת ועדיין היתר הוא מאחר שאינה בת יומא ודוקא כשהקערות מקונחות שאינם מלוכלכות מן המרק של בשר קודם שהדיחן במחבת דאז ליכא רק פליטת טעם של היתר ודוקא כשהמחבת אינה בת יומא והקערות היו בת יומן כדפרישית אבל אם המחבת חולבת בת יומא והקערות של בשר בני יומן פשיטא שהכל אסור שהטעם מן הקערות נפלט במים וטעם המחבת של חלב נפלט כמו כן במים וא"כ נאסרו המים מיד משום טעם חלב ובשר שבהן וחזרו ונבלעו במחבת ובקערות והכל אסור וזה לשון אבי"ה בסימן אק"ן פרש"י [צ]שעלו בקערה ע"י צלי וכן פסק בתשובותיו דוקא בצלי אבל נתבשלו בלעו טעם הרבה והוי טעם ראשון ולפי זה לא שייך להתיר גבי הגעלת כלים ביחד הרבה לומר נ"ט בר נ"ט [ק] כרבינו אפרים בר"י אבל (*רבינו) [*ראבי"ה] זקני פסק ל"ש עלו צלי ל"ש עלו מבושל וכן נראה דיותר בולע בצלי ממבושל וכן מוכח מהא דאמרינן והא דרב [דאסר] לאו בפי' איתמר אלא מכללא וכו' עד דרמא בשוליה בגויה אמר יהיב טעמא כולי האי ומדקדק התלמוד מדס דנותן טעם בר נותן טעם אסור *ואע"פ שיש לדחות והכי קאמר מדיהיב טעמא כולי האי הבין רב שאילו היה בצלי היה מרגיש נמי בטעמו ואע"ג שלא היה מרגיש כל כך כמו בבישול מסתבר דליכא חילוק כדפרישית עכ"ל: [דף קי] **תשיא** אמר ליה חוץ לתחום אכלתינהו מכאן נהגו העם שלא לנהוג חומרי המדינה ומנהגה אלא בתוך התחום כמו כשעושין תקנות לשום דבר ומחרימין על מי שעבר על תקנתם ואם יש אדם שעובר על תקנתם חוץ לתחום המדינה לא עבר על החרם שאין תקנתם נוהגת אלא בתוך תחומה ול"ע במיימוני בהג"ה בהלכות נדרים גבי הנודר שלא ליכנס בעיר מותר ליכנס בתחומה ול"ע: [דף קיא] **תשיב** לנון שחתכו בסכין של בשר אסור לאוכלו בכותח הלכך צריך ליזהר שלא לחתוך בסכין חולבת לא שומים ולא בצלים ולא ראשי כרישים שרולה לתתם בבשר לפי שהן דומין ללנון [ר]ולא איפכא ואם שגג וחתך לא סגי להו בהדחה שהרי נבלע בהן ונתפשט הטעם ואם אח"כ נתנו בקדירה רותחת מותרין בס' לבטל טעם הסכין הבלוע בירק ואין זה רק מעט אבל חתכן בסכין של עובד כוכבים שזו היא איסור הבלוע בירק אז צריך ס' בקדירה כנגד כל הירק דחתיכה עצמה נעשית נבילה ואוסרת ונצריך ס' כמוה ויכול להיות שאין חילוק בסכין אלא אפילו אינו בן יומו חשוב כבן יומו דאגב חורפיה דלנון או הירק מחליא ליה וה"ל לשבח כדאמרי' גבי קורט של חלתית של עובדי כוכבים דאסור אע"ג דסתם כלי עובדי כוכבים אינן בני יומן פרק אין מעמידין אבל עלין של קפלוט וכרוב אינם חזקים וחריפים ולא בעי רק הדחה אבל אם חתך קישות ואבטיח גריד לבי פסקי וסגי בהכי דחריף מעט ונבלע בו הטעם אך אין מתפשט כמו בלנון ואם חתך בו לפת שפיר דמי לחתך בו אח"כ אפילו לנון לפי שטעם הלפת הוא משונה ומבטל טעם הנפלט מן הסכין כ"פ רש"י ומשמע דוקא לפת אבל אם חתך בו לחם או ירק שאינו חריף או פרי אסור לחתוך בו לנון אחרי כן או ירק חריף שרולה לתת עם בשר ע"כ מספר המצות: פרשב"ס **תשיג** דחתיכה של נבילה שנפלה בקדירה שיש בה רוטב וחתיכות של היתר אע"פ שיש ברוטב לבטל חתיכת האיסור כדין מין ומינו וד"א כו' צריך להיות ס' בחתיכות של היתר לבטל רוטב שבלעה חתיכת איסור דמה שבלעה חתיכת איסור ופלטה הוי רוטב נבילה ואוסר בכל הרוטב שהוא מינה ואם אין בחתיכות היתר ס' ברוטב [ש]הנבילה הוי רוטב איסור ברוטב היתר מין במינו ולא בטיל אפילו באלף אבל אם יש בחתיכות היתר ס' כנגד הרוטב שילא מחתיכת נבילה אמרינן סלק רוטב היתר כמי שאינו שהרי היא מינו וחתיכות היתר שאינו מינו רבה עליו ומבטלו בס' ורבינו תם פליג עליה ובס' אבי"ה

*כתב (נראה לי דר"ת לטעמיה דאמר מין במינו בס' ובספר אבי"ה בסימן אק"ן כתבה) משם רשב"ס ואחיו ר"ת וכן (*בסמ"ג בסימן ט"ו) [*בסה"ת סי' נ"א. מ"י] וראייתם מהא דפרק כל הבשר כזית בשר שנפל לתוך [*יורה של] חלב אמר רב בשר אסור וחלב מותר ופריך כיון דאפשר לסוחטו אסור חלב נבילה הוא ואוסר הכל משום מין במינו ה"נ [*איכא למימר גבי רוטב שאסור הרוטב של היתר אם אין בחתיכות של היתר ס' לבטל הרוטב] רוטב נבילה הוא וי"ל דלא דמי [*שהרי החלב הנפלט מכזית בשר איסורא מחמת עצמו הוא שבין הבשר ובין החלב גוף האיסור ושרשו הלכך חלב ממשו כו'. מ"י] דחלב ממשו אסור כשבלעו וגם כשפלטו הלכך חלב בחלב מין במינו הוא אבל חתיכת נבילה שבלעה מרוטב היתר המים הן היתר כשבלען וגם בעידנא דפליט ליתא לאיסורא בעיניה כדאיתא בסוף ע"ז ואע"ג דחלב נמי היתר [*הוא מיהו

[*פי' ואע"פ מה שהוא נוטף ממנו אינו ניכר וכ"ש גבי צלי כחל על גבי בישרא דמה שהוא נוטף מן הכחל ונופל על הבשר הוא ניכר שהוא בעין דגרע טפי וצריך להיות טחה בכותל ועי' בתוס' דף קי"א בד"ה תותי בישרא] : [**ומה שכתב לעיל אם קרוע קצת שרי בדיעבד איירי דטחו בכותל] :

[*פי' וא"כ צריך לומר דבישול וצלי שוין הן דאי לאו הכי היאך מביא ראיה מבישול אצלי] :

[*כל זה במרדכי ישן אינו ולפי ספרים דכתבו כן צריך לפרש מ"ש אח"כ בשם ר"ת ורשב"ס ר"ת לא ס"ל הכי רק שכתב כן לאותם שסוברים אפשר לסוחטו אסור ומין במינו במשהו ראייתם מהא כו' דלהל"כ תקשה אבי"ה אדאבי"ה] :

מיהו לגבי בשר אסור הוא אבל רוטב היתר הוא לגבי בשר (*ולגבי נבילה נמי ל"ש) [*ואין
איסור אלא מחמת נבילה ואין להחמיר בו יותר ממה שהיה כולה נבילה שהיה בטל בששים מינה
ברוטב בשר שבקדירה. מ"י] כך קבל ראבי"ה מאביו רבינו יואל הלוי ז"ל: [דף קיב] כי קאמר
שמואל תשיד מליח הוא כרותח כשלא נאכל מחמת מלחו פי' ה"ר יעקב ישראל בשר שהוא
מליח כל כך הרבה כאלו רוצה להוליכו לארץ מרחק דכה"ג מחייב בשבת משום מעבד ומחמת
כך התיר גינית מליאה בשר שנמלח עם נבילה וכן בתשובת ראב"ן התיר בשר שנמלח ולא נתנקר
ונמלח עם החלב וכתב דכל מאכלים נאכלים מחמת מלחן ואפילו בשר ישן בלא שריית מים לבד
מהריננו"ם ולא נראה לר"י דהא אטמהתא דאמלחו בגידא דנשיא וכן בשמעתין רב מרי אימלח
ליה בשר שחוטה בהדי בשר נבילה וכי נמלחו לאורחא רחיקא ורש"י פירש מליח הרי הוא כרותח
היינו כדרך שמולחים אותן בימי החורף להתקיים כל השנה אמנם ר"ת פי' כל מליחה שאנו מולחין
לקדירה קרויין אינן נאכלין מחמת מלחן והוי כרותח וראיה מדפי' בה"ג שיעור מליחה כשיעור
צליה א"כ ש"ל דיוצא הדם מחמת מליחה כעין [שיעור] צליה א"כ מליחה שאנו עושים בכל יום לקדירה
הוי כרותח ולקמן [נמי] מוכח בשמעתין דכל מלוח לקדירה צריך שלא יהא נאכל מחמת מלחו
שה"ת [*וכן רב. מ"י] שמואל [*פ' כ"ל והרי"ף הביאו כאן] תשטו אמר תתאה גבר ותניא
כותיה והלכתא כשמואל והא דאמרי' לקמן גבי טהור מלוח וטמא תפל [מותר ולא מפליג] בין
תחתון לעליון היינו ע"י מליחה שאין בו כח להפליט את חבירו אבל בשר חם מפליט את חבירו
וי"מ דאין חילוק בין רותח ע"י מלח בין רותח ע"י האש והא דטהור מליח וטמא תפל מותר
היינו כשהן סמוכין זה אצל זה אבל זה על גבי זה פלוגתא דרב ושמואל דמחמת שמכביד אחד
על חבירו מפליטו ולא נראה לר"י שהרי דין תתאה ועילאה גבר מייתי מנטף רוטבו של פסח
על החרס וחזר [ח]עליו דיטול את מקומו וכן סכו בשמן של תרומה ואין שום כובד בנטיפה ובסיכה.
מצאתי דאסור לשפוך מכלי כשר שיש בו שמן כשר לתוך נר דולק ובו חלב או שומן של עובד
כוכבים דתניא פ"ה דמס' מכשירין המערה מחם לחם ומצונן לצונן [*ומחם לצונן. כן מצאתי
מוגה] טהור מצונן לחם טמא ר"ש אומר [אף] המערה מחם לחם כחו של תחתון יפה משל עליון
אלמא דכולי עלמא צונן לתוך חם טמא והוא הדין לאסור והיתר *ואסיק רב אשי דלית תקנתא
עד דמייתי תרי גילי דמילחא כו' פירש בה"ג תשטז דטפי מילחא לא טוב שחותך כח הדם
ומערב עם השומן הלכך אנן דלא בקיאי בשיעור תרי גילי [א]לפירוש ה"ג שפירש לא פחות מתרי
גילי [*דמילחא] ולא יותר אסור ליתן כלי תחת אווזא או תרנגולת או הבשר שצולין בשפוד
אלא האש אלא אם כן נמלחו ושהו שיעור מליחה והודחו שתי פעמים שראויה לתת בקדירה:
[דף קיב] תשיז הטמאים לאסור צירן ורוטבן וקיפן אומר ר"י דעיקר קרא דהטמאים לא אתי
לאיסור קיפה דאי קיפה היינו פירמא דק דק של הבשר פשיטא ואם היינו תבלין הלא אינו לוקה
על התבלים כאילו הוא אסור עצמו ואם משום איסור הבלוע אם אכל כזית פשיטא דהא טעם
כעיקר מגיעולי עובדי כוכבים נפקא או מקרא דמשרת אלא קרא אתא לצירן לחלוחית היוצא מן
הבשר וכן רוטבו לפי שמתוך הסמגונית במים וס"ד אמינא דלא ליתסר אלא כמו שנברא שהוא
יבש ולא מחוי ודוקא ציר של שרצים וכן נבילה הוא דאורייתא אבל ציר דגים טמאים דרבנן דתנן
פרק גיד הנשה דג טמא צירו אסור ר' יהודה אומר רביעית בסאתים והא"ר יהודה מין במינו
לא בטיל ומשני שאני ציר דזיעה בעלמא הוא משמע דהוי דרבנן דאי דאורייתא מ"ש משאר איסורין
וכן משמע שילהי פרק אין מעמידין לא שנו אלא לטבל בצירן אבל לטבל בגופן אסור ומדמפליג
בין גופן לצירן ש"מ צירן דרבנן הלכך בשר שחוטה ספק אם נמלחה עם נבילה [ב]ספק דאורייתא
ולחומרא אבל בדגים ספק אם נמלחו עם טמאים ספיקא דרבנן לקולא כגון הירנג"ש ומדקל"ש
שמוכרין העובדי כוכבים מלוחין מותרין משום ספק עיין פרק אין מעמידין [שזה הולך לדעת
בה"ג וס"ת ושלא כדברי ראבי"ה ותוס' הר"ב ישראל שם] נמצא בפסקי ר"מ דאם דג טמא נמלח
עם דגים טהורין הרבה יחד אותם דגים שנגעו בטמא אסורין אבל השאר מותרין [*משום דצירן
מדרבנן] ע"כ: [דף קיג] תשיח טהור מליח וטמא תפל מותר לפי שהמלח שעל הטהור אינו
מפליט את הטמא אבל טמא מלוח וטהור תפל אסור משום פליטת הטמא דהוי כרותח ונבלע
בטהור דמליח הוי כרותח וכן דין גבינה ובשר שנגעו זה בזה ואחת מליח ואחת תפל אסור
והמלוח כשר כי המליח אינו מפליט את התפל אבל אם שניהם מלוחין שניהם אסורין דשניהם
פולטין ובולעים זה מזה ולא שייך למימר כבולעו כך פולטו אלא בדם ואפילו אם הבשר לא נמלח
אלא קצת כעין צלי שאינו חשוב רותח לאסור את מגעו מ"מ ציר הנוטף ממנו על הכלי אסור
דהציר חשוב רותח דאינו נאכל מחמת מלחו כי אם ע"י טיבול וכן הדין בבשר כשר ובשר נבילה
שנגעו זה בזה אם השחוטה מלוחה לבדו הכל מותר ואם מלוחה הנבילה לבדה הכל אסור כדין
טהור מליח וטמא תפל מותר: ודין בשר חי או צלי שנפל עליו חלב בין יש מלח בחלב לבדו או
בבשר לבדו הכל אסור עד ס' כיון שהאיסור צלול הוא רק שיהא שם מלח כראוי שחשוב כרותח
מחמת אותו מלח ואם אין מלח לא בזה ולא בזה אם אין פילי הכל מותר בהדחה ואם הבשר צלי
ולא פילי צריך קליפה כגוזלא משום דרכיך אבל כשהבשר כשר או הנבילה האחד חם מחמת בישול
או צלי ונגעו זה בזה אין להם דין טהור מליח וטמא תפל אלא דין עילאה גבר ותתאי גבר
ואפילו כי החם למעלה דאז התחתון כשר מ"מ קליפה בעי והבשר או הגבינה שנתייבשו ונמלחו
מקודם ואינן לחין מבחוץ אפילו נוגעין זה בזה אינן אוסרין זה את זה ואפילו אם לחין מחמת
הדחה רק שאינן לחין מחמת מלח[ג] שקרוי רותח שמפליט הלחלוחית ואדרבה הדחה מסירה
הלחלוחית והמלח ובטהור מליח וטמא תפל לא שייך לא עילאה גבר ולא תתאה גבר רק כשהאחד
חם מחמת בישול או צלי כדפרישית לעיל ואפילו קליפה לא בעי ואם עשה גבינות בדפוסי העובדי
כוכבים שהם בני יומן ומלח בהן העובד כוכבים גבינותיו[ד] מותרין אפילו מלחן בהן והטעם
אר"י משום דמליחה אינו מפליט מה שנבלע בעץ ובמתכת ובחרס ובאבן וא"כ הוי כטהור מליח
וטמא תפל דשרי אך לכתחלה אסור משום הרחק מן הכיעור אבל בדיעבד שרי וכן רגילות לתת
מלח בקערה יבשה של בשר ונותנין מאותו מלח בתבשיל של חלב או איפכא והיינו טעמא דמלח אינו
מפליט מה שבלע בכלי תוספות וספר התרומה וראבי"ה פליג ואומר דאין הדפוס נקרא טמא
תפל כי הדפוס מחמת רוב המלח קיבל טעם של גבינות העובדי כוכבים והוי טמא מליח ושמכניס
בו טוב גבינות כשרות מלוחים נאסרות דהכי ה"ג לא מהני כלי מנוקב כדמוכח בהא דרב מרי
בר רחל הדרך הציר להסרך ולהבלע ואסור אפילו בדיעבד אם הדפוס ב"י ודמי לקערה שמלח
בה בשר דאסור לאכול בה רותח ומה ששאלת בגבינות[ה] שנמלחו בדפוס שנעשו בהם ונמלחו
כבר גבינות האסורים ראיתי לרבינו הקדוש שהתירה ונתן טעם לדבר שהדפוס של עץ אפילו של
מלח (מלא) חשוב כתפל וה"ל כטמא תפל (*ומלוח טהור ועומד) [*וטהור מליח] [ומותר] כתבתי
לך אחי דברי כמו שעלה על לב ואם קשים (לדבריך) [לך דברי] אל תסמוך עליהם שמשון
ב"ר אברהם ז"ל ה"ה: תשיט אמר שמואל אין הבשר יוצא מידי דמו לעולם אא"כ מולחו יפה
יפה אומר ר"ת דצריך למולחו עד שיהא אינו נאכל מחמת מלחו והכי אמרינן בפרק הקומץ רבה
[*דף כ"א] וכל קרבן מנחתך במלח תמלח יכול תבוננו מאי תבוננו אמר רב אשי [יכול] יתן בו
טעם כבינה פי' להסיר הטעם התפל כבינה המיישרת האדם ת"ל תמלח הרבה עד שרוב המלח
מקלקל התבשיל כיצד יעשה מביא את האבר ונותן עליו מלח והופכו וחוזר ומולחו אמר רבא וכן
לקדירה וי"ס דגרסי וכן לצלי ואומר ר"י דשבוש הוא דלצלי אין צריך מליחה כלל דדם האברים
שלא פירש מותר לגמרי כדאיתא פרק דם שחיטה ואותו שנפלט אינו חוזר ונבלע אלא מישרק
שריק ועוד ראיה לקמן [בשמעתין] ולכך הזכיר שמואל שתי פעמים יפה יפה גבי מליחה שצריך
למלוח הרבה כדפרישנא והזכיר שתי פעמים יפה יפה בהדחה שצריך להדיחו שתי פעמים מים
ראשונים להעביר המלח הבלוע מדם והשניים להעביר המים הראשונים האסורים מחמת המלח
שנאסר מן הדם: [בס' הרוקח] מעשה שנמלחה תרנגולת מבחוץ ולא מבפנים ונתבשלה ושאלו

לרבי יהודה בר' קלונימוס ואסר להם מהא דאמרינן פרק הקומץ רבה [*דף כ"א] תניא במלח
יכול תבוננו ת"ל תמלח כו' עד כיצד עושה מניח אבר ונותן עליו מלח והופכו וחוזר ומולחו ומעלהו
אמר (אביי) [רבא] וכן לקדירה אלמא דבעי שיהפכנו וימלחנו מכל צד הלכך כך תרנגולת שלא נמלחה
[ו]בפנים אסורה לסוף נודע לו כשנתבשלה אותה תרנגולת בקדירה אחת לקחו מן הרוטב כג' כפות
ונתנו בקדירה אחרת[ז] שהיה בה בשר ואסר הקדירה והרוטב שנתבשל בה התרנגולת מאחר
שהתרנגולת היא חתיכה דאיסורא הרי נאסרה הקדירה והרוטב מאחר שלא היה בה ס' נגד
התרנגולת אבל הקדירה האחרת שהשליך בה [ח]ג' כפות מן הרוטב התיר דנתבטלה (*בהרוטב)
[*בה הרוטב] ודמי להא דאמרי' פ"ב דע"ז קמא קמא בטיל: תשב ומעשה שנמלח ראש כבש
מבחוץ ולא מבפנים והורה רבינו יהודה שלא למולחו פעם שניה ולא יבשל אותה אלא יצלה אותה
והאור מישאב שאיב כדאמרי' פרק כל הבשר [*רוקח. מ"י] ושוב מצאתי בספר רוקח ששאל
ה"ר שמואל את ה"ר שמחה וכתב וז"ל על עופות שנמלחו מבפנים מכל צדדיהן אך מבחוץ לא
נמלחו אם מליחה זו חשובה כמו הופכו ומולחו כי מה לי מליחת עוף מבחוץ למליחת עוף מבפנים
[ט]וכתב שצריך [חוץ] ופנים דהיינו הופכו ומולחו א"כ חתיכה עבה יהא צריך למולחה מכל הצדדים
ולבוקעה ולא מצינו חילוק באברים ואם באת לחלק בין עוף [לחתיכה] עבה הואיל ועוף חלול
[*זו] לא שמעתי ועליה דמר לבאר ורבינו שמחה הסכים לדבריו וגם מעשה בתרנגולת שנשחטה
ולא נמלחה והוציאו כל מעיה וכל מה שבפנים ומלחה רק מבפנים ושהתה כך ב' ימים ושאלו לה"ר
אביגדור כהן אם דיו במליחת פנים או לא דנוטל האבר ומולחו וחוזר והופכו דלמא לכתחלה
קאמר אבל בדיעבד שפיר דמי דבעולת העוף קתני סופגו במלח בפנים והשיב דהסיא דעולת
העוף אפילו את"ל דלא משמע אלא בפנים נראה דהיה מולחו גם בחוץ וכן משמע בתוספתא
דתני עלה מלח ולא ספג ספג ולא מלח כשר מכלל דלכתחלה תרתי בעינן ותו מ"ש מאברי בהמה
דקתני הופכו ומיהו אם יחזור וימלח גם בחוץ למה לא יהיה מותר לבשל מ"ש מבשר שנמלח עם
בשר שלא נמלח דשרי כשימלחנו יפלוט דם שבלע ממקום אחר עם דם של עצמו [ואפילו אם] הפיכה
בקדשים לא מעכבא בדיעבד דאפילו לא מלח כלל כשר ומיהו כל מליחה הצריכה בקדשים לכתחלה
מעכבא בחולין דבקדשים לא בעינן מליחה להוציא דם אלא למצוה דלא תשבית דהא קומצי מנחה
נמלחין להכי לא מעכבא כמו בחולין ועוד דלא היה צריך בשר קדשים לשהות במלח מדקתני סיפא
וזורקו לאלתר משמע: טמא מלוח וטהור תפל אסור ואם מלחן יחד וסילקן קודם גמר פליטתן
כתב ראב"ן שמותר ואין נראה לראבי"ה דציר נבלה חזק הוא ומבליע (ס"א צ"ג) (אפילו בכלי מנוקב)
ואפילו קודם גמר פליטה: תשבא והוא דלא תלייה בי טבחא פירוש או מדיח ומולח ומדיח והדחה
ראשונה [י]להעביר לכלוך הדם שעל החתיכה שאל"כ המלח [כ]נתמלא ממנו ושוב לא יוליא המלח הדם
שבחתיכה והיכא שחתכו הטבח לנתחים גדולים אפילו חלינהו ושוב חתכם[ל] כל נתח לב' או לג'
קודם מליחה צריך לחזור להדיחו דהכי אמרי' לעיל פ"ק אפילו למ"ד בית השחיטה צונן אגב דוחקא
דסכינא מיבלע בלע וכי היכי דמבליע ה"נ מפליט אגב דוחקא דסכינא וי"א שהדחה ראשונה
היא ללחלח הבשר שיצא הדם ע"י מליחה ואינו דאדרבה מטרשי ומצמית לה כדאמרי' גבי ריאה
ראבי"ה. מולח במילחא דגליתא [*מלח גסה. רש"י] ומנפץ ליה אבל מלח שלנו דק ונמס מעצמו
וא"צ ניפוץ ולא לשברו תחלה ולא לנפלו מעל החתיכה. בסוף ובשר יבש שנתבשל ולא הודח כתב
ראב"ן להתיר והאריך בראיותיו ולא מיבעיא בשר יבש אלא אפילו לח מיד כשמשימין הבשר במים
נמס המלח מעל הבשר ובעל בס' מספר לפנת פענח וכן נוהג מהר"ם להתיר תשכב ורבינו
יואל הלוי קבל מן הראשונים כל בשר ששהה ג' ימים מעת לעת [מ]בלא ניקור ולא נמלח ששוב
אינו פולט דמו שנתקשה [נ]מאיסור חלב ודם שבתוכו ומהר"ם נוהג להתיר בצליה שהרי בשר בלא
מליחה מותר בצליה וכ"כ א"ז ויש לעיין אם מהר"ם מתיר אף לניקור: תשכג הדרא דכנתא
כו' קיבה ודקין וטבחיא דאין מחזיקין בהם דם אם מלחום בקערה שאינה נקובה (*ונתנום) [*או
נתנום] בקדירה ולא נמלחה (*שהכל) [*הכל] מותר ומיהו ר"ת פירש דוקא הדקין אבל הכנתא
גופה שהוא השומן שסביבותיהן יש בהם דם ובעי מליחה והכי איתא בה"ג כנתא גופא (*דלא)
[*אפילו] מלחיה אסורה משום שורייקי סומקי שבה [וכתב רב יהודאי[ס] דאפילו חתכה פורתא
ומלחה אסורה עד דמפיק שורייקי סומקי דבגוה] ואע"ג דאומלא ביעי ומיזרקי תתכיה ומלחיה
ואפילו לקדירה שפיר דמי הני כיון דאיתון דקיקי לא נפיק מינייהו דמא שפיר ואע"ג שאין דם
בטביח ובקיבה ובדקין אין לאוסרה אם נמלחו עם שאר בשר שיש בו דם ואע"ג דאמרינן דגים
ועופות שמלחום זה עם זה אסורים הדגים [ע]היינו משום דדגים לא פלטי כי אם זמן מועט וכי
מייתי מלפלוט בלעי דם העופות משום דאכתי לא נייחי מפליטתן התם דוקא משום דדגים רפי
קרמייהו ובלעי בקל אבל בני מעים אע"ג דלא פלטי מידי מכל מקום דמא משרק שריק ונפל ולא
מיבלע בהן כיון דקשי נינהו ורבינו יואל הלוי פליג בא"ה סי' קל"ב ואסר בני מעים שנמלחו אפילו
בדיעבד עם בשר דאין מחזיקין דם בבני מעים (וכן כבד עם בשר) ומדמי ליה לדגים ועופות
שנמלחו זה עם זה דאסורין *העופות והדגים
[*ראב"ן ס"ל דעופות ודגים שנמלחו יחד שניהם אסורים ולא כרש"י שפירש דהדגים לבד אסורים ולא העופות ועיין בהא"ם דשם חולק גם הרשב"ם על רש"י וסבירא ליה כראב"ן דהכא] :
ועיין שם וכן כתב רבינו שמואל דכיון דאין
מחזיקין דם בבני מעים אסור למלוח אפילו
בני מעים עם בשר וה"ל קולית שיש בו מוח
אסור למלוח עם בשר וה"ל אותו מעים שקורין גריסקו"ל אין מולחין אותו כיון דאין מחזיקין בו
דם ובשומן השוכב עליו יש בו דם וראב"ן כתב שהראשונים לא היו מולחים כרס של הבהמה
קודם *תשלומו לגרוד השער משום שלא היו מחזיקין בו דם אבל עתה נהגו למולחו דסבירא לן
דלא הוליא רב משרסיא מחזקת דם כי אם מעים וכן הדקים הכחושים אבל הכרס לא הוליא וכ"ש
שלב וריאה אינן בכלל מעים ואם לא מלח המעים ובשלו מותרים הן וכל המתבשל עמם אמנם
לכתחלה אין לעשות כן. ספר התרומה וראבי"ה: ואמר שמואל תשכד אין מניחין בשר מלוח
אלא ע"ג כלי מנוקב וה"ה על דף או על שולחן וכתב רבינו ברוך בספר החכמה בסוף התשובות
אפילו נאכלין מחמת מלחן אסור דהא דאמר שמואל שלא יהא נאכל מחמת מלחו ה"מ כשיש לאסור
זה מחמת המלח דומה דההוא גוזלא דנפלא לכדא דכמכא אבל הכא אי אפשר שלא יוליא המלח
כל דהו מן הדם ואותו הדם חוזר ונבלע בבשר ונאסר כיון שהכלי אינו מנוקב [פ]וכתב רבינו
פרץ שי' וז"ל המולח בשר בכלי שאינו מנוקב כל הבשר אסור אפילו מה שחוץ לציר ואפילו בלא[צ]
שומן וכן עשה רבינו יעקב מעשה בתרנגולת אחת שנמלחה בכלי שאינו מנוקב ואע"פ שלא שהתה
שיעור מליחה אסר את כולה והביא ראיה לדבריו דלא אשכחן דמפליג תלמודא גבי כלי שאינו
מנוקב בין ששהתה ללא שהתה כדי מליחה ומיהו יש רוצים להתירה ע"י שחותכים ומשליכים מה
שתוך הציר מידי דהוה אחתיכה שנטבלה בתוך הציר כדאיתא בספר התרומה אך לא מצאו ידיהם
ורגליהם בב"ה מדאמרינן פרק כל הבשר דגים ועופות שמלחן זה עם זה אסורים הדגים ופריך
ה"ד אי בכלי שאינו מנוקב אפילו עופות נמי אסורים והיינו ע"כ אסורים מעבר לעבר קאמר
דהא מדמה כלי שאינו מנוקב לדגים ועופות והתם הדגים אסורים לגמרי מעבר לעבר ולא דמי
לחתיכה שנטבלה בתוך הציר דהתם מיירי שכבר נמלחה החתיכה כמשפטה בכלי מנוקב ופלטה
כל דמה ולכך כשנפלה אחרי כן מקצת לתוך הציר מה שהוא חוץ לציר מותר כיון דדם אינו מפעפע
למעלה אבל כשנמלח מתחלה בכלי שאינו מנוקב אז ודאי אסור אפילו מה שחוץ לציר ואפילו לא
שהה כדי מליחה שם לפי שלא יוכל לצאת ממנו כל הדם מחמת שהמקום דחוק שם כיון שאינו
מנוקב וכיון שנבלע בתוכו לא יוכל עוד לצאת וא"ת מה בכך והלא דם אברים שלא פירש מותר
וי"ל היינו דוקא שלא פירש ממקום למקום אבל הכא שנמלח בכלי שאינו מנוקב מיד פירש הדם
ויוצא ממקום למקום ואינו יוצא חוץ לחתיכה לגמרי משום שהכלי אינו מנוקב ולכך מיתסרא כולה
כי אע"פ שלא פירש לגמרי חוץ לחתיכה מ"מ כיון דפירש ממקום למקום בחתיכה עצמה לא חשבי'
ליה כדם האברים שלא פירש מידי דהוה אאומצא דאסמיק וכן בההיא דקאמר דמלח גרמא גרמא
ופריך

הגהות הב"ח ת נ"ל אליו : א (לפי' ה"ג לא פחות מתרי גילי ולא יותר) תא"מ : ב נ"ב הוי : ג נ"ב אין אוסרין זה את זה כי אם כשהן לחין מחמת מלח שקרוי רותח כנ"ל : ד י"ב אפילו הכי גבינות של ישראל מותרין כנ"ל
ה נ"ב שנעשו ונמלחו בדפוסיהם שנעשו בהם כנ"ל : ו נ"ל מכפנים : ז נ"ב רותחת : ח נ"ל כשלשה : ט נ"ל וכ"ת שצריך תוכו ופנים י נ"ב הוא : כ נ"ל מתמלא : ל בעל הבית כל נתח לב' או לג' חתיכות קודם
כנ"ל : מ נ"ל שלא ניקור : נ נ"ל האיכור : ס נ"ב גאון : ע תי' היינו נמהק : פ נ"ל יתב : צ נ"ב בוס בומן :

ופריך תלמודא חדא נמי א) פרש"ם מהאי גיסא ובלע (*האי) [*מהאי] גיסא ולא כפי' התוס' שפירשו פי' מהאי גיסא כלומר שפירש לגמרי חוץ לחתיכה וזה אינו נראה דא"כ אמאי הו"ל לומר ובלע (*האי) [*מהאי] גיסא ה"ל למימר פריש והדר בלע אלא ש"מ כדפרישנא עכ"ל ונראה לראבי"ה הא דלא אמרינן שהמלח יאסור הכלי כיון שלא הודחה הדחה אחרונה וכן בשר בבשר שאצלו והחתיכה עצמה אחרי גמר פליטתה ולא אמרינן שיחזור המלח שעליה ויאסרנה אם אין לו מקום שוב לזוב היינו טעמא שמה שמליח הרי הוא כרותח היינו דוקא בעוד שהמלח בכחו אבל אחרי תשבה שנתמלא מכח הדם שמפך לחוץ פסק כחו והוה ליה כצונן ולכך הורגלו להשים הבשר בכלי תחלה ושוב לשפוך המים עליו לכלי והמחמיר לתת מים תחלה מנהג כשר הוא והיכא דשהה הבשר במלח כדי שיעור צלייה על דף אחד ואח"כ הושם בגיגית והיה שם כל הלילה ואח"כ נמלא הכלי מלא מגש המליחה שילא זה אירע בביתו של רש"י והתיר. וכן כתב רבינו שמעיה בן בתו שהוא עצמו שאל לרש"י והתיר דכיון דשהה כשיעור צלייה כבר יצא הדם ואין זה כי אם מוהל בעלמא תדע שהרי אחרי ששהתה כדי שיעור צלייה היה מותר להדיחו ולבשלו בקדירה אע"פ שעדיין נפלט ממנו לאחר כן ומ"מ אין בנו כח להתיר שכבר נהגו הצבור לאסור תוספות [וגם בעל רוקח בסמוך] וראבי"ה כתב להתיר: תשבו בשר שנמלח ושהה כדי מליחה וקודם הדחה נתנוהו בכלי שני ברותחים לא ידענא מאי אדון ביה משום דאמרינן בירושלמי פרק כירה תמן תנינן כלי חרס בולע תבלין אין מתבשל פירוש דעירוי ככלי שני *ואל תשיבני שמולגין תרנגולת בכלי שני שהיד סולדת בו דהתם לא נמלחה ואם פלטה דם וחוזרה ובלעה מאחר שלא נסתלקה הטלה חוזר ויוצא הדם או ע"י מליחה או ע"י צלייה אבל בשר זו שכבר נמלחה ושהה כדי מליחה אין שוב מליחה וצלייה מועילין להפליטה כך מצאתי בשם ר"מ.

[*פי' וכיון דבולע ע"י עירוי אע"ג שאינו מתבשל ע"י עירוי א"כ ה"נ בולע התרנגול מדם שעליו ולכן לא ידענא מה אדון ביה] :

כתב בס' רוקח בסימן (*של"ד) [*הש"ז] שומן אווז שנמלח ולא הודח והושם בקדירה אסור דהא כנהא גופה יש בה דם (*ג"כ) [*כן גם] השומן הוי כבשר וצריך הדחה אחרונה ובשר שנמלח ולא הודח הדחה אחרונה אסורה דמעין מדיח ומולח ומדיח כי הדם שפירש אסור ומה שנסרך על הבשר ונתבשל עמו אוסרו וכן ראיתי הלכה למעשה שאסרו רבותינו כמה פעמים *ואפילו בשר יבש שלא הודח באחרונה כשתולהו בעשן והונח בקדירה לפשר במים ולהדיחו ושכחוהו עד (שאין) (*היד) [*שהיד] סולדת בו והיתה ואסרו הבשר מאחר שהדם נדבק בו ולא הודח ואע"ג שנתייבש מאחר שבא במים חזרה ובלעה ודמי לחרס* של זב וכן איתא בזבחים פרק התערובות [ודמי] לקנקנים של עובדי כוכבים תוך שנים עשר חדש וכו' ולכתמים הטמאים אבל רבינו אליעזר [*ממיץ] היה מתיר מאחר שנתייבש וטפטף כל הדם וקבלתי ממנו בשר לח שנמלח ולא הודח אפילו אם שהה כשיעור צלייה ואח"כ ניתן בכלי ומלאו בו ציר שנטף ממנו אותו הבשר אסור דרב דימי מנהרדעא מלח ליה במילחא גללניתא ומנפץ ליה [ומפרש] בה"ג מנפץ ומחוור ליה במיא שפיר (*דמי) [*שפירוש] דאין מועיל לו ניפוץ וצריך הדחה אחרונה שאם לא ינפץ נעשו המים שהדיח בהן רותחות מאחר שאינו נאכל מחמת מלחו הרי כרותח דצלי ונאסר הכלי והבשר וע"כ צריך כל אדם ליזהר שלא יכניס בשר הרבה בכלי שבו מים מעט אלא יתן בו מים הרבה בכלי ומעט בשר בהם כדי שיהיו המים מתוקים וראויין לשתותן או יתפוס האבר בידו וידיחנו מעט קודם שיתננו בכלי ולא יתן הבשר תחלה בכלי כי ציר שיצא ממנו חוזר ונבלע בו ואסיר וקבלתי [מא"מ] מה"ר יב"ק ומרמ"ה כי ציר היוצא מן הבשר [אינו] אסור לאחר ששהה כדי מליחה כי הדחה אחרונה משום דם הנדבק בבשר ודם אברים אחר שפירש אסור אבל המוהל היוצא מן הבשר אינו אסיר *וכן מנהגו של רש"י. רוקח:

[*פי' אם נתייבש הז אינו מטמא. אם חוזר ושרה החרס במים הז חוזר ומטמא] :

[*ואם בישל בלא הדחה כתוב בא"ז שכל החתיכה שנמלחה ושהתה כדי מליחה יש בה ס' כנגד דם שעליה וכן בספר התרומה. סג"ה במ"י] :

ואם עובד כוכבים שם בשר בקדירה ולא ראהו ישראל אם הודח באחרונה אם העובד כוכבים יודע מנהגו של ישראל מותר ע"י ישראל יוצא ונכנס ור"י בר' אברהם היה מחמיר שלא להתיר זה כי אם ע"י קפילא ארמאה לדעת אם יש בקדירה מלח יותר מדאי. ס"ה. רביט יואל קבל מן הראשונים שכל בשר ששהה ג' ימים מעת לעת שלא ניקר ונמלח שוב אינו פולט דמו שנתקשה האיסור חלב ודם שבתוכו והר"ס נהג להתירו בצלייה שהרי בשר בלא מליחה מותר לצלי. [דף קיג] רב ששת מלה גרמא כו' אלא ל"ש והכל מותר פרש"י משום תשבז דכל זמן שטרוד לפלוט לא בלע ותימה דהשתא רגילות הוא שבפעם אחת מולחין ד' וה' פרות ואף לאחר שנחה חתיכה ראשונה מלפלוט נותנים עליה חתיכה אחרת שנמלח עתה ולמה לא תאסר הראשונה ולא שייך לומר כבולעו כך פולטו אלא כשעדיין טרוד לפלוט דם עצמו טרוד נמי לפלוט מה שבלע מאחרים ואומר ר"י שאע"פ שפלטה חתיכה ראשונה את דמה מ"מ פולטת עוד ציר עצמה [יום שלם או יותר] ומתוך שפולטת ציר עצמה פולטת נמי מה שבלעה מאחרים (ועוד אומר ר"י אע"פ שפלטה חתיכה ראשונה את דמה יום שלם או יותר) [*כל זה במ"י אינו] [וכ"מ הב"ח] ור"ת מתיר אפילו לאחר זמן מרובה יותר משבוע למלוח הבשר ולתת על הראשונה שאינה פולטת עוד לא דם ולא ציר משום דדם מישרק שריק אבל תימה כי לפעמים יש בחתיכה התחתונה גומות ומולאים אותם מלאים ציר אדום והוא לא שריק שהגומא מעכבתו וה"ר יוסף בר"י פי' כל זמן שפתוח הבשר לפלוט דם מותר לתת עליו בשר הנמלח עכשיו אע"פ שנגמרה פליטת הראשונה קודם השניה כיון שנתנוהו עליה קודם שנגמרה פליטתה לגמרי וכן קודם פליטת השניה מותר לתת עליה שלישית וכן לעולם דכיון שפתוח לפלוט ולא נח אפילו שעה אחת לעולם פולט כל מה (*שבלע) [*שנבלע] בו אבל לאחר פליטת השניה אם נתן עליה אחרת אסורה ולא אמרינן מישרק שריק וגבי דגים דאסר כשמלחם עם עופות ולא אמרינן דפלטי דגים [דם עופות שבא עליהם] בעוד שלא נחו מלפלוט היינו משום דדגים רפו קרמייהו וממהרים לפלוט קודם שהעופות מתחילין לפלוט והם נחו כבר מלפלוט והשתא לכל אלו הפירושים בשר שנמלח עכשיו ונתנוהו על הבשר שלא נמלח כלל אותו שלא נמלח כלל ימלחנו ומותר דכמו שפולט דם עצמו פולט נמי דם הבלוע בו ממקום אחר ואפילו לא יפלוט דם עצמו לגמרי אין בכך כלום דדם האברים שלא פירש מותר ואי משום דם הנבלע בו ממקום אחר שמא לא פולטו כולו ולא היא אלא אף דם הנבלע בו במקום אחר פולטו כולו דאי לא תימא הכי היאך מולחים בשר ע"ג בשר שמא התחתון לא יפלוט מה שיבלע מן העליון (*וכן) [*והו. מ"י] חתיכה שנמלחה על כרחך פולטת כל דם שבתוכה מחמת מלח שהרי כשנותנין אותה בקדירה פעמים שמחתכה לחתיכות דקות א"כ יוצא ממנה דם הנשאר ומה לא יאסר הכל אלא ודאי יוצא כל הדם מחמת מלח בין דם עצמו ובין דם הבלוע בו ממקום אחר כך פירשו בתוס' ובספר התרומה (*כתב) [*וכתב] רבינו ברוך בספר החכמה בסוף תשובות וז"ל נשאלתי על חתיכת בשר תפל שנתערב בין חתיכות מלוחות בכלי שאינו מנוקב וקבלה החתיכה דם מן החתיכות ומלאו אותה מהו שיתירוה ע"י מלח שמוציא הדם ממנה ואסרתי כי אמרתי הדם הנבלע מעצמו [*מן הבהמה. מ"י] בהחתיכה היא יצא ע"י מלח אבל דם הנבלע ממקום אחר בחתיכה ע"י חתיכת איסור כי הך עובדא היא אינו יוצא עוד לא ע"י מלח ולא ע"י דבר אחר דאפי' בכלי מנוקב אמרי' דדגים ועופות שמלחם זה עם זה אסורים הדגים משום דרפו קרמייהו [ועופות קמיטי] ובעידנא דפלטי עופות בלעי דגים מינייהו הרי לך כיון שבלעו דגים מן העופות הדם ליכא להו תקנתא ה"נ הכא ואי יש לומר אפילו היה הדם יוצא ע"י מלח יש לאסור כיון שקבלה

[*אבל המליחה מועיל למה שנבלע בו מעצמו ולא אמרי' אפשר לסוחטו אסור משום דכל זמן שלא פירש ממנו מותר וא"כ לא נעשה החתיכה נבילה משא"כ בנבלע ממקו' אחר] :

האיסור דהא קי"ל אפשר לסוחטו אסור *ומזה הדרך לא תסור ומיהו אח"כ ראיתי שפי' מורי רבינו יקיר ז"ל דליכא למימר אפשר לסוחטו אסור אלא בבשר בחלב ומיהו אם אפשר לסוחטו מותר זהו דוקא בדיעבד אם נסחט ממנו אבל לא לכתחלה דאין מבטלין איסור לכתחלה וכן פרש"י בפרק כל הבשר [*עכ"ל] ראבי"ה [כתב] [*סי' א' קי"ט] כשמולחין ליבש בשר הרבה ביחד אין תקנה להכניס ביחד עד שישהו על הדף כשיעור מליחה שהרי אחת מן הקודמת במליחה פולטת את דמה ואף לירה קודם התחלת פליטת האחרונה לכך ראוי ליזהר שיכנים האחרונה בתחלה כדי שתהא היא התחתונה וכן כולם אחרון אחרון קודם [ת] והחתיכה הנאסרת מחמת דם [*או כלי] אין תקנה למלוח אותה להוציא הדם אע"ג דגבי מולייתא אמרי' כבולעו כ"פ [מ"מ הא] (*דקי"ל) [*וקי"ל] דמלוח הוו כרותח (*דצלי) [*דצלי] ה"מ להחמיר כגון אם נמלחו יחדיו נבילה וכשרה דהוו להו כחם בתוך חם אבל להקל לומר במליחה כבולעו כ"פ לאו ובמולייתא נמי לא אמרי' אלא [עם] דרך צלייתו שמפליט ומבליע וחוזר ופולט אבל לאחר שנאסר כבר לא מהני ליה או אפילו צלייה שנתקשה בו כבר האיסור [*עכ"ל אבי העזרי. מ"י] (*ועוד) [*חד] (דחד) נמי דלמא פליט האי גיסא ובלע אידך גיסא פסק בספר המצות האי תשבח דשרי בשר לצלי בלא מליחה ה"מ חתיכת בשר אבל עוף שלם שהוא חלול מבפנים והדם פורש מדופן לדופן הוי כדם האברים שפירש ולא שרי' ליה [*בלא מליחה] ול"נ (*למורי) [*למור"ם] ז"ל ושכחתי אם אמר לי טעם ונ"ל אני הדיוט דהא הכא מסקי' ל"ש ושרי למלוח ב' חתיכות יחד משום דע"י מליחה פולט הכל בין דם עצמו בין דם הנבלע בו ממקום אחר וכ"ש ע"י צלייה דנפלט הכל אע"פ שפירש מדופן לדופן דהא רש"י לא שרי לבשל כבד אחר מליחתו ושרי לבשל אחר צלייתו: תשבט אין הבשר יוצא מידי דמו אא"כ מולחו יפה יפה ומדיחו יפה יפה כיצד עושה מדיח הבשר תחלה ואח"כ מולחו יפה יפה ומניחו במלחו שיעור הילוך מיל ואח"כ מדיחו יפה יפה עד שיצאו מים זכים ומשליכו מיד לתוך מים הרותחים אבל לא בפושרים כדי שיתלבן מיד ולא יצא דם ואין מולחים הבשר אלא במלח עבה כחול הגס שהמלח דק כמו קמח נבלע בתוך הבשר ולא (*יצא) [*יוציא] הדם וצריך לנפץ המלח מעל הבשר ואחר כן ידיחנו וכל אלו הדברים היינו לבשר שצריך לבשל אבל לצלי מולחו וצולה מיד והרוצה לאכול בשר חי מולחו יפה יפה ומדיחו יפה יפה ואח"כ אוכל ואם חלטו בחומץ מותר לאוכלו כשהוא חי ומותר לשתות החומץ שחלטו בו שאין החומץ מוציא דם: תשל עופות שהכניס שלימים ומילא חללן ביצים ובשר ובשלן אסורות שהרי הדם יוצא לתוכן ואפילו מולחן יפה יפה ואע"פ שהיה הבשר [*שבתוכו] מבושל וכן אם בלוק או צלוי ואם צלאן הרי אלו מותרים אע"פ שהבשר שבתוכו חי ואפילו פיהם למעלה כ"כ במיי': כתב בה"ג שיעור מליחה כשיעור צלייה וכתב אבי העזרי דל"נ דא"כ נתת דבריך לשיעורים דפעמים שמדורה גדולה ונצלה במהרה [*ופעמים שהיא קטנה ושהה בצלייתה] ונראה כמו שמצאתי בשם רש"י ז"ל דשיעור מליחה כשיעור מיל ובא"ז פסק דשיעור מליחה כשיעור צלייה אותה חתיכה עצמה: חד נמי דלמא פליט תשלא מעשה שנתבשלה חתיכה (עצמה) שלא נמלחה עם חתיכות מלוחות ד) [*דמינה. מ"י] ונתבטלה ברוטב בס' והורה רשב"ט דחתיכה עצמה מותרת לפי שדם שיצא נתבטל (*ברוב) [*ברוטב] ואם נשאר מן הדם (*שבחתיכה) [*בחתיכה] שלא יצא לא נאסר בכך דדם האברים שלא פירש מותר כדמוכח בשאלתות דרב אחאי פרשה ויקרא ואפילו חזרה חתיכה ובלעה מן הרוטב שבו הדם לא נאסרה החתיכה בכך שהרי בטל הדם והוי כולו הרוטב היתר דאי איסור הוא יאסור גם כל החתיכות שהרי גם הם בולעים מן הרוטב ועוד שהמלח (*הוציא) [*מוציא] דם והרוטב ע"י בישול מוציא את הדם מה התם כשהמלח מוציא הדם החתיכה מותרת אף כשהרוטב מוציא הדם (תהיה) החתיכה מותרת והשיב לו חמיו ראב"ן דהא דאמרי' דם שלא פירש שרי הני מילי באומצא כדמוכח בשאלתות וטעמא דכל זמן [שהוא] נבלע באבר לא מיקרי דם [*דהא דאמרינן] דה' לאוין כתיבי וחד לדם האברים היינו כשיצא מן האבר וגם אין נותן טעם באבר כל זמן שלא נתבשל בו הלכך שרי באומצא אבל כי נתבשל בו הא תניא במלח יכול במי מלח ת"ל תמלח וכו' עד וכן לקדירה [*זו ראיה שניה]. ואמר שמואל אין הבשר יוצא מידי דמו אא"כ מולחו מדקאמר דאין יוצא מידי דמו ש"מ דאם בשלו אסור משום דמו אע"ג דאפקי' הרוטב וטעמא משום דע"י בישול יהיב טעמא בחתיכה וכיון שנ"ט בחתיכה נעשית נבלה אע"ג דהדר נסחט הדם ממנו ג) (*דאפשר לסוחטו אסור) דנהי דהדם נסחט הטעם אין נסחט מידי דהוה אטיפת חלב שנפלה על חתיכת בשר וקבלה הטעם דכיון דהוא נבילה אע"ג דנסחט אסור וטעמו ולא ממשו אסור ואפילו אם ת"ל דדם לא אסור בנ"ט בחתיכה אא"כ פירש ממנה והדר נבלע בה אפ"ה איכא למימר דאסורה דדלמא עם יציאת הדם מן החתיכה בחד לד לא סליק ליה דיקולא דמיא וחזר ונבלע בחתיכה עצמה שיצא ממנה והיה בה עוד דם שלא יצא ומצא מין את מינו וניעור ורבה על החתיכה ואוסרת ומשנאסרה לא הותרה אבל אל שאר החתיכות לא חיישינן דלמא כשיצא הדם מן החתיכות נבלע בחתיכה אחרת ואוסרה דליכא למימר בה מצא מין את מינו וניעור דהא לית בהו דם ובזה הדם היוצא אין בו שיעור לאסור ודקאמרת מלח מוציא ורוטב מוציא לא דמי דמלח מוציא ולא מבלבל טעם הדם בחתיכה אבל רוטב מוציא ומבלבל טעם הדם בחתיכה הלכך נאסרה ומשנאסרה שוב לא הותרה דאפשר לסוחטו אסור וטעמו ולא ממשו אסור מדאורייתא עכ"ל ראב"ן. כתב רבינו שמשון משאנץ תשלב ושאלת על תרנגולת שחוטה שנתחבה במחבת רותח על האש כדי למולגה והתיר אותו (*התלמיד) [*תלמיד] התרנגולת עצמה אם יש במים ס' מכל התרנגולת ותמהת איך יתיר בשר לקדירה בלא מליחה על חנם תמהת דודאי אמת הדבר בחתיכת בשר תפל שבשלו בקדירה אם יש במים ס' מכל החתיכה חתיכה עצמה שריא ממה נפשך דאם נפל דם שלה בתוך המים נתבטל במים ואם לא נפל דם האברים מותר ודכוותא פרק כל הבשר רב הונא חליט ליה בחלא רב נחמן חליט ליה ברותחין אבל תרנגולת [*זאת] ודאי ראוי להחמיר אע"פ שיש במים ס' מפני כבד ובני מעיה דכמאן דמנחי בדיקולא (*דמיא) [*דמי] ודמו הנפלט מהם נבלע בתרנגולת ואין רגילות להשהותה במים רק כדי מליגה ולא עד שתתבשל כולה ונמצא שבלעה דם הכבד והמעיים ולא חזר ונפלט לתוך המים ואפילו ששהה עד שנתבשל יש לדמותה לכחל בס' וכחל עצמו אסור ואע"פ שיש לחלק בין חלב לדם ולדמותו למולייתא (*וליתן) [*ולנותן] כרעיו ובני מעיו לתוכו דפרק כיצד צולין לא דמי דהתם דרך צלייה והכא דרך בישול ויש לחוש שהרותחין חולטין דם הנבלע בתרנגולת שנפלט מבני מעיה לתוכה ושוב לא יצאה כההיא דחלטי ליה ברותחין ומה שאמרת שנעלם מן התלמיד דברי ר"ת ורשב"א מההיא דאילפס וההיא דתייליה דר' יונה אין (*עניגה) [*עניגס לכאן] מאחר שנתחב לתוך המים ויש במים ס' ומאמר קדישין פתגמא וכן מורו בי מדרשא כותיה ושלום שמשון בר' אברהם: [דף קטז] אמר שמואל חדא קתני קיבת וכו' והכי סבירא לן כתירוץ שמואל ולא כתירוץ רב הונא דאמר הכא תשלג בלוקח גדי מן העובד כוכבים עסקינן וחיישינן שמא ינקה מן הטמאה וכן פסק בספר התרומה בקיבה של גדי ושל טלה שלקחו הטלה והגדי מן העובד כוכבים דלא חיישינן דינקה מן הטרפה דאף רב הונא לא חייש *כדאמרי' לוקחין ביצים מן העובד כוכבים ואין חוששין לא משום נבילות ולא משום טרפות: מפני שמעמידין אותו בעור קיבת נבלה דוקא משום נבלה אבל משום בשר בחלב לא היינו אוסרין דאינו אסור כי אם מדרבנן דלא

[*פי' רב הונא דפליג אשמואל מודה הוא דלא חיישינן דינקה מן הטריפה משום דטריפה לא שכיחי אבל חיישינן שמא ינקה מבהמה טמאה דשכיחי ועיין בגמ'] :

הגהות הב"ח ק נ"ל או חתיכה : ר נ"ב אליו : ש נ"ב מי המליחה : ת (שעדיין נפלט ממנו לאחר כן) תא"מ ונ"ב ס"א אע"פ שעדיין לא נפלט ממנו היוצא ממנו אחר כך : א נ"ל אפילו : ב נ"ב ס"א שולטת : ג נ"ב בו : ד (וכן היתה) תא"מ : ה פי' בה"ג מנפץ ליה כנ"ל : ו ממש בחתיכה כנ"ל : ז נ"ל לית : ח משום דכל זמן שלא נבלע באבר כנ"ל : ט כתיבי בדם כנ"ל : י נ"ב מבושלת : כ נ"ל דטעמו : ל מוציא דם ורוטב מוציא דם לא דמו דמלח מוציא דם ולא מבלבל כו' רוטב מוציא דם ומבלבל כנ"ל : מ נ"ל דטעמו : נ נ"ב בה :

א) ס"א פליט : ב) דאינה נתבטלה. מ"י : ג) מהר"ל מפראג ל"ג :

חדושי אנשי שם

מרד"ם [ת] ודומה לזה כתוב בסמ"ק סי' ר"ס ז"ל אבל בשר שמולחין ומניחין אותו ע"ג בשר שכבר נמלחה ושהה כדי מליחה אר"י דמותר אע"ג דכבר פלטה דמה מ"מ פולטת היא הציר עד מעת לעת ומתוך שטרודה היא לפלוט לא בלעה, או אף אם בלעה כבולעה כך פולטה. ומיהו אסור לאכול מן התחתונה עד שתכלה פליטת העליונה עכ"ל • וכן כתוב בשערי דורא שער ד' וז"ל ואם אירע שנמלח בשר על ... כי בשר לא יאכל מן הבשר התחתון עד שתכלה פליטת העליון ואחר כך הכל מותר :

אסרה תורה אלא דרך בישול ומשום חשש ספיקא דרבנן לא הייתי אוסרים אלא משום נבילה דאסירא דאורייתא: א) ושאלת על קיבה שהעמידו בה חלב הרבה ועשו בה גבינות ונמלאת לאחר זמן בתוך השק שהקיבה נתונה בו מעט מן הדקין אם הגבינות אסורות או מותרות זה חדש שחליתי בקדחת בכל יום ואין בי כח לדקדק ולהאריך אך בקיצור אשיבך לפי עניות דעתי אע"פ שכתב ר"ת דאין שעמדה אוסרת אלא בששים שמא לא אמר הלכה למעשה שיש לדחות ראייתו שאפילו יש בחלב יותר מששים באיסור כיון שהאיסור מעמיד °היינו נותן טעם והא דקתני המעמיד בעור הקיבה אם יש בה בנותן טעם הרי זו אסורה (אע"ג שאם היה) [מפני שהיה] עם עור הקיבה דבר של היתר המסייע לו להעמידו דשריא בס' הא דלא קתני ואם יש בו כדי *להעמיד **טעם מפרש בדבריו דאסור משום נותן טעם*** ומעולם לא ראיתי ליקח מן העובדי כוכבים גבינות אפילו ראה החלב (*כשחלבו) [*משחלבו] עובד כוכבים עד שעשאן גבינות שאין לחוש לניקור ולשרף הערלה ולשומן החזיר להחליקם וגם קלא [קשה] (*מדברי) [*לדברי] רבינו תם מדשמואל דמפרש פרק בתרא דע"ז דטעמא דגבינות העובדי כוכבים אסורים מפני שמעמידין[ע] בעור קיבה של נבילה דמה טעם אסור לפי מה שפשוט לו דאין לך העמדה שלא יהא בחלב יותר מס' דודאי לכל חלב יש ס' מדבר שמעמידו ואפילו לא יהא ודאי ספק ספיקא הוא דשמא לא העמיד בעור הקיבה ואפילו העמיד שמא אין בו נותן טעם אם לא תאמר דסתם [העמדת] עור אין בחלב ס' ומשום ספיקא דשמא לא העמידוה בעור קיבה חדא ספיקא היא בדאורייתא שהיא נבילה אבל מטעם פירשא ודאי היה ר"ת מתיר אפילו נמלחה הקיבה בעורה דטעם היוצא מן הבשר נעשה פירשא כשנבלע בקיבה והא דאסרינן קיבה שבשלה בחלבה וכן המשנה שאוסרת כשרה שינקה מן הטרפה היינו משום חלב הגלול שבקיבה שעדיין לא נקרש ובא לשרפה דחלב גמור הוא ולא פירשא ואם יש עכשיו בקיבה שבשק ס' מבשר הדקין שאמרת אע"פ שלקחו מן הקיבה שבשק כדי לעשות גבינות ונתמעט כיון שידוע שהיה בו ס' אין לאסור מטעם (*שפירשא) [*שפירשתי] דשמא בשעה שנמלח לא היה בו ס' דכל דבר המותר יש לנו להעמיד בחזקת היתר ואין לנו כאן שום ריעותא מאחר דעכשיו יש בו ס' ולפי מה שפירש רבינו הקדוש בפסק דחמאה (*וחלב) [*דחלב] הגלול כשחור ונקפה נעשה פירשא כ"ש דהכל מותר אבל מה שאמרת להתיר הגבינות שנעשו שיש לספק בכל אחד שמא מקיבות המותרות הועמד אין טעם זה נכון דמי יודע אם [אין] גבינות חשובות כחתיכה הראויה להתכבד לפני האורחין ואם ידוע שיש אחד שנעשה מקיבה האסורה אוסר כל האחרים וטעם של ספק דשמא היה בקיבה כשנמלחה ס' מבשר הדקין דומה טעם פשוט להתיר לכל הפחות מדרבנן *ולפי [*פי' משום בשר בחלב בלא בישול מדרבנן]: דברי של חזקת היתר אפילו בדאורייתא ועוד דומה שיש כאן ספק ספיקא דאפילו לא היה בהיתר מתחלה ס' שמא כשהעמידו היה בה מחלב הקרוש שחשיב פירשא ולא נאסר מעולם ובאיסור עצמו לא היה בו כדי להעמיד בפני עצמו דנמלא דאין באיסור בנותן טעם ועוד יש להתיר מטעם אחר דבשר הדקין שאמרת אין אוסר ג) בגלי רק כדי קליפה דה"ל כ:די כחוש דאין מפעפע כדאמרי' פרק גיד הנשה ומליחה כגלי אפילו אם היה [שומן] בחתיכה זו מועטת של דקין שאמרת פשיטא דמועט [הוא] ביותר שגם החתיכה עצמה [כתבת] שדבר מועט הוא ואל יעלה על לבך לאסור מטעם [דם] ולהחמיר כמו בדאורייתא *[ומשום דם] [*פי' משום איסור דם הבלוע בו שהוא מדאורייתא]: דאין מחזיקין דם בבני מעים כמו הרא דכנתא וכרכשא ומעים היינו הקיבה והכרס ושאר דקין ובלוס שמשון ברבי אברהם ור"ב התיר מטעם אחר דבסתמא לא העמיד כל החלב שבקדירה מקיבה שכולה אסורה דהייט הגלול אלא מן הקרוש ואין רגילות שיתנו קיבות בקדירה להעמיד החלב שלא יהיה מעט מקיבה הקרושה וגם פעמים יותר מן הקרוש דה"ל זה וזה גורס דמותר מידי דהוה גבי שאור פרק בתרא דע"ז שאור של תרומה ושל חולין ובזה כדי להחמיץ ובזה כדי להחמיץ וחמצו העיסה אסורה ור"ש מתיר אבל אם אין באיסור לבדו כדי להחמיץ אם לא שיסייעו ההיתר לכ"ע מותר וכן הוא בהדיא בס"פ כל הצלמים וחכמים אומרים אין אוסר עד שיהא באיסור כדי לחמץ וגם התם פסק שמואל כרבי יוסי דאמר זה וזה גורם מותר דהא דאסר רבי יוסי במשנה לזרוע ירקות תחת אשירה מפני הגמייה לדבריהם דרבנן קאמר להו ומטעם זה מותרין הגבינות: ובקיבת כשרה שינקה מן הטרפה מעמידין ה"נ ברוב הספרים ולכאורה קשה ממתני' דתנן כשרה שינקה מן הטרפה קיבתה אסורה ותי' ר"ת דמתני' מיירי בחלב הגלול בתוך הקיבה שאותו קרוי חלב טרפה אבל מאי דשרי להעמיד בקיבת כשרה שינקה מן הטרפה היינו הקרוש שאותו דוקא ראוי להעמיד בו והוי פירשא בעלמא והוי כרפש וטיט ואין שם חלב עליו ומתני' לא מיירי בהעמדה [*פי' בקרוש] כי אם *בגמרא וכל [ק]הא' דפסיק הכא דמעמידים תשלד בקיבת נבלה [י]ובקיבת גדי ועלה שהרג עובד כוכבים ובקיבת שחיטת עובד כוכבים ובקיבת כשרה שינקה מן הטרפה פסק בספר התרומה דאין נכון לעשות כן לכתחלה ולפעמים רגילות הוא ליקח הקיבה בעורה ונותנין אותה בכלי במים ושוהה שם זמן מרובה כדי שיקרוש [ה]גלול ופעמים משהין אותו יום או יומים ונראה דאסור להשהותו כל כך זמן גדול דטעם העור נכנס בה והוי בשר בחלב וגם חלב הגלול הנכנס בעור חוזר ונפלט ואוסר כל הקיבה דמה שנפלט חלב נבלה היא ואע"ג דלונן הוא מכל מקום בולעין זה מזה ע"י שריית זמן גדול כדאמרינן בשר בחלב חידוש היא דאי תרי ליה כוליה יומא שרי מדאורייתא אע"פ שבולעים זה מזה [ש]דרך בישול אסרה תורה ואי לא בלעי האי מהאי מאי חידושיה ומהאי טעמא אסור לשרות בשר יבש טליה במים כדי למתק הבשר עד שידיחנו במים תחלה אמנם אם לא הדיחו ושראו במים בדיעבד מותר שאין האיסור רק מחמת מלח שעליו הבלוע נ[ו]דס[ת] והוי ס' כנגד הדם (*שבבשר) [*שבמלח] עפ"ב דבילה ס' התרומה וס' המצות. פירשא בעלמא הוא מיהו אם מלחו הקיבה בעורה הרי קבלה טעם בשר וה"ל [א]כעין כף המקבל טעם בשר שאסור להגים בו קדירה של חלב ומרוב המלח[ב] שאינו נאכל מחמת מלחו לפי שרגילות למלוח הרבה וה"ל כרותח אבי"ה וכן פסק בספר התרומה וכתב ראב"י בשם ר"ת דהיכא דינק סמוך לשחיטתו דין חלב עליו: **סליק פירקא**

[*פי' אם יש כדי להעמיד באיסור לבדו אע"פ שההיתר מסייעו להעמיד אסור דס"ל דזה וזה גורם אסור אבל אין באיסור לבדו (כי אם) כדי להעמיד או שרי והכא מיירי שאין באיסור לבדו כדי להעמיד]:

[**וא"ל מי דחקו לאוקמא הא דקאמר המעמיד בעור הקיבה אם יש בה בנותן טעם דמיירי כשיש היתר נעורב עם הקיבה המסייע לבטלו והלא יכול לפרש דמיירי בכולו אסור והא דקתני אם יש בו כ"ע טעם מפרש בדבריו דאסור משום נותן טעם כמו שמפרש עכשיו די"ל דלא היה קשה הלכה שאומר אם יש בה נותן טעם כיון שלעולם אסור הוא ולכך צריך לפרש שהיתר מעורב עם האיסור כו' והיכא שאין יכול להעמיד לבדו או מותר אבל אם האיסור בעצמו יכול להעמיד או אסור דזה וזה גורם אסור. ממורי ש"ן ול"נ דאי לא היה מוקי שהיתר מעורב או לא היה יכול לפרש טעם מפרש בדבריו דאין אנו צריכים לטעם זה משום דכיון דהוא לבדו מעמיד בחלב דין הוא שאסור החלב אבל עכשיו כיון שהיתר מעורב בו ומסייע להעמידו למה יאסור לכן צריך לתת טעם בדבריו כמו שפי' המרדכי טעם מפורש בדבריו כו']:

[***פירוש לעולם הוא נותן טעם ואפילו במשהו]:

פרק העור והרוטב

עכבר שחציו בשר וחציו אדמה כו' **תשלה** עופות הגדלים באילן יש אומרים שאין טעונים שחיטה לפי שאין פרין ורבין והוי כעין בעלמא ואמר רבינו יהודה ששמע מאביו[י] שרבינו תם הצריכן שחיטה וכן אמר לי רבינו יהודה הלכה למעשה שיש לשוחטן והביא ראיה מפרק העור והרוטב עכבר שחציו אדמה וחציו בשר הנוגע בבשר טמא ובאדמה טהור ובגמרא תניא מתוך שנאמר עכבר שומע אני עכבר שבים כו' עד אביא עכבר שחציו בשר וחציו אדמה שאין פרה ורבה ת"ל בשרץ פירוש לרבות אע"פ שאינו פרה ורבה הרי לך דאע"ג שאינו פרה ורבה הרי הוא ככל שאר שרצים ומטמאים ה"נ אלו עופות אע"פ שאינן פרים ורבים [אפ"ה] הוה בכלל שאר עופות שפרין ורבין וטעונין שחיטה*:

[*וריב"א היה אוסרם אפילו בשחיטה משום שרץ השוף וכ"כ רבינו יחיאל מפריש. מצאתי מוגה במ"י]:

פרק הזרוע והלחיים

הקשה רש"י וז"ל **תשלו** ששאלתם על הזרוע והלחיים והקיבה למה לא נהגו ליתנם בזמן הזה אף בחוצה לארץ והלא משנה שלימה הוא ששמענו שנוהגין בפני הבית ושלא בפני הבית ונהגו כן אמוראי בתראי תשובת רש"י נאמנים עלי דבריכם מי ימחה ביד הנותנים כל הנותן תע"ב אלא נהגו העם כרבי אלעאי דכשם [י]פטור בראשית הגז בזמן הזה [*בח"ל. מצאתי מוגה] ה"ה מתנות דחד טעמא הוא דגמרינן נתינה נתינה מתרומה והנותן יטול שכר דכל היכא דאמרינן נהגו לא מיבעיא דלא דרשינן ליה בפרקא אלא אפילו אורויי לא מורינן ואי עביד לא מהדרינן (*בהו) [*להו] ורבינו מאיר כתב דדבר פשוט הוא דמתנות נוהגות אף בחוצה לארץ וז"ל בהא סלקינן דמתנות נוהגות אף בח"ל ואע"ג דאמרינן פ' ראשית הגז א"ר נחמן בר יצחק נהוג עלמא כתלתא סבי כר' אלעאי בראשית הגז שאין נוהג בח"ל והתם מפרש טעמא דר' אלעאי דיליף נתינה נתינה מתרומה ואיהו פטר בין במתנות בין בראשית הגז מה"ט כדתניא התם ר' אלעאי פוטר במתנות וכן היה ר' אלעאי פוטר בראשית הגז ומיהו אנן לא קי"ל כותיה אלא בראשית הגז ולא במתנות מדל"ק נהוג עלמא במתנות ובראשית הגז כר' אלעאי ור"נ בר יצחק גופיה דאמר נהוג עלמא כר' אלעאי בראשית הגז ובמתנות אשכחן ליה דקיים גלימא למאן דלא יהיב מתנתא פרק הזרוע וליכא למימר שהיה מחמיר אף על פי שלא היה צריך דאי בעי לאחמורי אנפשיה דוקא ה"ל לאחמורי ולא אאחרים למיקנסינהו שלא כדין אי איתא דקי"ל כר' אלעאי במתנות וליכא למימר מקומות מקומות יש איכא דוכתא דנהוג כר' אלעאי במתנות ובראשית הגז ואיכא דוכתא דלא נהוג ורב נחמן ב"י דקיים גלימא בדוכתא דלא נהוג כר' אלעאי הוה דהא ליתיה דמדקאמר נהוג עלמא משמע דכ"ע נהוג כן ועוד מדקאמר נהוג עלמא משמע דלכל הפחות במקומו נהוג כן וקיים גלימא משמע נמי במקומו אלא ע"כ בראשית הגז נהגו כרבי אלעאי ולא במתנות וכמו שאפרש הטעם ועוד ראיה דאשכחן טובא אמוראי שבבבל דהוו מפרישין מתנות ולא אשכחן שום אמורא שבבבל שהיה מפריש ראשית הגז והיינו טעמא משום דנהוג כר' אלעאי בראשית הגז ולא במתנות ועוד ראיה דאמרי' פרק שילוח הקן כל היכא דתניא בין בארץ בין בח"ל שלא לצורך לבד מראשית הגז לאפוקי מדרבי אלעאי דאמר אין ראשית הגז נוהג אלא בארץ ואדרבה עפי ה"ל למימר ממתנות דפרק הזרוע והלחיים נשנה קודם ראשית הגז וכיון דפרק הזרוע תני בארץ ובח"ל לאפוקי מדרבי אלעאי א"כ הדר קתני בארץ ובח"ל בראשית הגז שלא לצורך דמפרק הזרוע שמעינן לאפוקי מדר' אלעאי כיון דאידי ואידי חד טעמא הוא ומאן דסבר כותיה בהאי סבר כותיה בהאי ומאן דפליג עליה בהא פליג נמי עליה בהא ובתשובת רב האי גאון כתוב שמי שאינו נותן חייב נדוי דאמר רב חסדא האי טבחא דלא יהיב מתנתא כו' ונראה לראבי"ה תשלז דהקונה[ז] (*הלחיים) [*הראש והלחיים] דכלפי הראש מן העובד כוכבים (*וגם הזרוע והראש) [*אע"ג דהראש וגם הזרוע. מ"י] של ישראל (*דפטור) [*פטור] כיון דניסוג הוא שאם המלא טריפה שמניחו לעובד כוכבים אימת מחייב משעת זביחה והאיא שעתא לית ברירה דתיהוי דידיה אע"ג דרוב בהמות כשרות הן קי"ל כשמואל דאמר בר"פ המוכר פירות כי אזלינן בתר רוב ה"מ לענין איסורא אבל לענין [ממונא] המוציא מחבירו (*לא) [*עליו הראיה] והאי לאו איסיר טבלים הוא דלית הלכתא כר' יוחנן ותו דטרפות דריאה שכיח (*וה"ר מאיר) [*והר"ב. מ"י] ז"ל כתב דבר פשוט הוא דמתנות נוהגות אף בח"ל וכ"כ משם המיימוני ומשם האלפסי (*והשותף) [*השותף] עם העובד כוכבים בראש פטור מן הלחיים והשותף ביד פטור מן הזרוע והשותף בבני מעים פטור מן הקיבה בספר החכמה [*בסי' שס"ה] הקשה רבינו משולם לר"ב הא דאמרי' פרק הזרוע [*דף קל"ד] חורי הגמלים כו' עד הכל לעניים מה שאחורי הקולרים אמאי לא אזלינן בתר רובא ורובא דקמה לבעל הבית הוא וכי תימא ר' מאיר לטעמיה דחייש למיעוט אנן סהדי דמיעוטא דמיעוטא הוא כדאמרי' גבי גבינות בית אונייקי בעבודה זרה וכ"ת חלק עניים קרוב הוא לחור שהוא אחורי הקולרים הלא רוב וקרוב הלך אחר הרוב והשיב לו ר"ב אני אומר דר' מאיר מודה בביטול ברוב בכל דוכתא אע"ג (*דחיים) [*דאיהו חיים] למיעוט מדאורייתא כדמוכח פ"ק דחולין [*דף יא] [*דקאמר] ולרבי מאיר דחיים למיעוטא (*היכי אכיל בשר פסח וקדשים) [*הכי נמי דלא אכיל בישרא וכ"ת ה"נ פסח וקדשים מאי איכא למימר] ואי לא [*הוה] חיים למיעוט מדאורייתא [*מאי הוה פריך מ"י] ליסני הא דחיים למיעוט [*זהו] מדרבנן ואכילת קדשים (*הוי דאורייתא) [*היה מעמיד על דין תורה. מ"י. אלא ש"מ מדאורייתא] וברובא דאיתיה קמן נראה דלא פליג רבי מאיר (*דכתב) [*דהא בהדיא כתיב] אחרי רבים להטות ואע"ג דפרק בתרא דיבמות [*דף קיט] קאמר כי אזלינן בתר רובא רובא דאיתיה קמן* (*אותה סברא נדחית לבסוף) [*מיהו י"ל דהא נדחית אותה סברא לבסוף. מ"י] ושוב מסיק [ה]פרק בתרא דיבמות אליבא דר' מאיר דיש חזקה ליבום ורובא לשוק וחזקה לא עדיפא מרובא כו' ומעתה תימה דהרובא פליג רבי מאיר (*דחיים) [*וחיים] למיעוט ואחזקה לא אשכחנא דפליג *בכל מקום שאנו מעמידים דבר על חזקתו ובפ"ב דבבא קמא [וביבמות] א"ר יהושע שכבת זרע של זב מטמאה במשא לפי שא"א בלא לחלוחי זיבה

[*פי' ור"מ פליג התם ביבמות דלא אזלינן בתר רובא אלמא אפילו ברובא דאיתא קמן לא אזל ר"מ בתר רובא]:

[*אלא ודאי הא דקאמר התם וחזקה לא עדיפא מרובא היינו רובא דאיתא קמן וחזקה לא עדיפא מההוא רובא ובההוא רובא לא פליג ר"מ ולכן לא פליג נמי אחזקה אבל ארובא דאינו קמן פליג. כ"ל ועיין בגמ']:

וכה"ג אמרינן פרק מצות חליצה יבמה שרקקה דם חליצתה כשרה לפי שא"א בלא לחלוחי רוק ותימה הא דתניא בזבחים פרק התערובות רבי יהודה אומר בשם ר"ג אין דם מבטל דם ואין רוק מבטל רוק אבל משמע לכ"ע דדם מבטל רוק א"כ הכא נמי ג) נימא הכי *וי"ל בב"ק וביבמות איירי כגון שהוא בעין וניכר [*המתבטל] וכל דבר שהוא בעין וניכר לא בטיל אי נמי ליכא למימר ביטול ברוב אלא בדבר שהיה ניכר בפני עצמו תחלה ואחר כך נתערב אבל בדבר שתחלת ביאתו לעולם מעורב כגון בב"ק (*ויבמות) [*וביבמות] ליכא למימר דבטיל והא דתנן פרק המפלת שליא בבית טמא ור"ש מטהר ומסיק טעמא דר"ש משום ביטול ברוב (*שנמחק) [*שנימוק] ונימוח הולד ונתבטל ברוב וי"ל דהתם נמי הולד היה ניכר (*קודם שנימוח) [*מתחלה ואח"כ נימוח ועל כן מתבטל. מ"י] ומה שכתב אדוני דאנן סהדי דמיעוטא דמיעוטא הוא אין כ"ל דאם כן קטן *וקטנה נמי נימא מיעוטא דמיעוטא הוא אלא ודאי לא הוי מיעוטא דמיעוטא אלא בתרי עניני דומיא דגבינות בית אונייקי דבפ' אין מעמידין כיון דאיכא רוב עגלים שאין נשחטין לעבודת כוכבים ואיכא נמי שאר בהמות כו' [*כלומר] דשאר בהמות לגמרי אין נשחטות לעבודת כוכבים כי אם עגלים לחוד אבל אם היו נשחטים שאר בהמות לעבודת כוכבים אפילו אחד מני אלף לא הוי אלא חד מיעוט [*דמיעוט בהמות נשחטין לע"ז] והוי לן למיחש שמא הך קיבה מאותה מיעוט והא דלא גזר התם ר"מ שאר מקומות אטו אונייקי כדגזר פרק כל הצלמים אשאר מקומות אטו מקומו י"ל נמי משום האי טעמא דהוי מיעוטא דמיעוטא שהרי אונייקי הוא מיעוטא דעלמא ואפילו התם אין נשחטים אלא עגלים דהוי מיעוט ואע"ג דפרק כסוי הדם משמע היכא דאיכא חזקה בהדי [רובא] לא חיים ר"מ למיעוטא גבי הא דקאמר התם רוב מעשיהם מקולקלים והתם בע"ז חיים למיעוט אף על גב דאיכא רוב בהמות שאין נשחטות לעבודת כוכבים ואיכא נמי חזקת היתר לכל בהמה י"ל [כיון דבגבינה] עצמה ל"ל העמידנה על חזקתה חזקה דבהמה לאו כלום היא אבל פרק כל הצלמים חיים ר"מ למיעוט אע"ג דאיכא רובא וחזקה דכל צלם יש לו חזקה דכשרות קודם שנעבד שיש לחלק בין טומאה ואיסורא כדאיתא התם אם אמרו ספק טומאה לטהר יאמרו ספק איסור להיתר והטעם משום דאפשי טומאה לא מפסיקן כדאמרי' ס"ב דבילה ולענין שאלתא דשאילנא קדמך אמאי לא אזלינן בתר רוב גבי חורי הגמלים י"ל חדא כדמסיק התם טעמא דכתיב עני ורש הצדיקו לדק משלך ותן לו ותו אמאי לא נימא משום כל קבוע כמחצה ע"מ דמי [*אע"ג דמה שנמצא בחורי הגמלים הוא דבר שנפרש ממקומו

ואח"כ

א) שאלה זו כתובה ג"כ בתשובות מיי' הל' מ"א סי' י"א: ב) כבוש: ג) פי' במשנה למלך פ"א מהלכות מטמאי משכב ומושב מ"ש ע"ז.

הגהות הב"ח ס נ"ב מעמיד: ע נ"ב אותה: פ דמותר דהא אפילו גבי שאור אמרינן כנ"ל והיכא מידי נמחק: צ נ"ב ס א בגמיעה: ק נ"ל מאי: ר (ובקיבת גדי ועלה שהרג עובד כוכבים) תא"מ: ש נ"ל דהוך: ת אחרי ש' כנגד הדם שבו עי' סי' כנ"ל · א נ"ל ככף ותי' כעין נמחק: ב נ"ב שם: ג נ"ב רי: ד נ"ב ס"א כל פנים: ה נ"ב התם: ו נ"ב טואיל וחוב:

וא"כ ימלא כל דפרים מרובא קפרים י"ל דא"א שלא יהא בו שום דבר מלקט שכחה ופיאה. וא"כ כיון שיש דבר ממועט מלקט שכחה ופיאה אז נאמר אע"ג דרוב הוא מבעל הקמה כל קבוע כמחצה על מחצה דמי כההיא דט' שרלים ולפרדע. מ"י] דכל דבר (*שאין) [*שאינן] בעלי חיים (*כל) [*בכל] מקום שמונח שם הוא קביעתו דהא אינו יכול לילך משם 'דהא אמרינן ט' שרלים ולפרדע אחד ביניהם וגם גבי ט' ליבורין של תמן ואחד של מלה הואיל והונח שם הוי מקום קביעותו :

המרדכי לא חידש דבר בשילוח הקן

הגהות ממסכת חולין

עוד מלאתי הגהות דשייכי לעיל בפרק ראשון והיך הני שכיחן פי' רב יהודה דלא חשיב הנך [דרב חנינא] קשר תפילין וציצית משום דאין צריכין לימוד משום שמנעוריו בקי בהן מכאן הוכיח רבינו אליהו מפרים דקשר של תפילין צריך לעשותן בכל יום בשעה שמניחן ור"ת דחה דה"פ רב יהודה לא חשיב הנך אלא שחיטה ומילה משום דהני שכיחי טפי וצריכות לידעם אבל הנך דרב חנינא לא שכיחי ואין צריך כל כך ללמדם ודייק נמי כפי' ר"ת מדקאמר הני [ולא קאמר הנך] א) דלפי' רבינו אליהו ראיה מפרק הקומץ רבה מדקאמר מאימתי מברך עלייהו אביי ורבא דאמרי תרוייהו משעת קשירה ועד שעת הנחה ור"ת דחה ופי' דאותה קשירה לאו היינו קשר של תפילין שהוא הלכה למשה מסיני אלא ר"ל הידוק שמהדקו ומצמצמו ב) בו ראשו כמו שיליא קשורה בולד בנדה פרק המפלת ור"ת החזיק דבריו והביא ראיה מפ' המוצא תפילין דאין צריך לעשות הקשר בכל יום מדחזינן התם דאסור לקושרם בשבת ג) אפי' הוי קשר של קיימא ואי מתירן בחול לא הוי קשר של קיימא ושרי אלא ש"מ דאין צריך לקושרם בכל יום וי"מ דקשר תפילין של יד בכל יום קושרו ומתירו ושל ראש קשר של קיימא הוא ול"נ דלענין טבילה [לא] חייץ אלמא דקשר של יד נמי לא צריך לקושרו מיהו נ"ל דראיית ר"ת אינה ראיה דאע"ג דלאו קשר הוא אסור לקושרו בשבת דרחמנא קרייה קשר וכן מליט פ"ק דסוכה א"ר יהודה כל אהל שאינו עשוי ביד אדם אינו אהל ופריך מהא דאמר גבי תינוקות העוסקים בפרה מביאין שוורים שכרסן רחבה שחוללים מפני קבר התהום אלמא אהל הוא ומשני אף על גב דלאו אהל הוא רחמנא קרייה [אהל] דכתיב עור ובשר תלבישני :

פרק שלישי

הא דאמרינן בר"פ אלו טרפות גבי ניקבה [הגרגרת] דגבי בהמה אמרי' דנקבים שאין בהם חסרון מצטרפין פירוש רוב מן הנקבים עצמן ואין השלם שבין נקב לנקב נחשב בכלל הנקב וגבי עוף אמרי' מקפלו ומניחו על פי הקנה אם חופה את רובו טרפה פי' השלם שבינתים נחשב בכלל ד) הקנה ואפ"ה לא תני ליה גבי יתר [העוף] משום דמ"מ שם פסוקת הגרגרת ברובה טריפה לגבי בהמה אלא דגבי עוף משום דזוטר חותיה נחשב השלם שבינתיים בכלל הנקב ה"נ גבי שמוטה שם שמוטה טריפה באיעכול ניביה אלא בעוף משום דזוטר חוותיה גם בלא איעכול ניביה חשיבה שמוטה ולהכי לא חשיב ליה גבי יתר עליהן העוף מיסוד ה"ר פרץ : **הגה"ה** וז"ל רש"י אונא הסרוכה באומא מעשה בא לידי ושאלתי את מורי הר"ר יעקב ברבי יקר והתיר לי ויש אוסרים ואמר לי טעם האוסרים וטעם (מן) המתירים וכו' וסיים בסוף דבריו שאלא סייג להתיר ויכריס דברי אמת אבל ר"פ כתב כל המאכיל אונא ה) באומא כאלו מאכיל טרפות בישראל עכ"ה: הני תרתי בועי דסמיכי כו' מה שכתב בה"ג בועא בשיפולי הריאה טריפה נ"ל טעמא משום דכיון דמתחזיא בתרי עברי הוי כתרי בועי דסמיכי להדדי ואין ביניהם כלום דלית להו בדיקותא לאכשורי ו) (אפילו כי לא ספכו להדדי) ושל עבר זה חשיב כבועא אחת ושל עבר אחר כבועא אחרת גם מה שכתוב בתשובת הגאונים בועא דמתחזיא בשני צידי הריאה טריפה אע"פ שאינה עומדת בשיפולי ריאה 'ומקשים העולם א"כ בשיפולי ריאה שיש לה היקף בשר בסוף דכשרה היכי משכחת לה והיכא לאקשויי נמי טעמא מאי ומנ"ל להוסיף על טריפות שבתלמוד ונ"ל דוקא דמיירי כי קיימא כנגד הסמפונות וטעמא הוי משום דאע"ג דחסרון שבפנים לאו שמיה חסרון הא אמר לקמן והוא דקיימא סמפונא והיכא דאיכא בועא כנגד הסמפונא מעבר לעבר חיישינן שמא נימוח מבפנים והיכא חסרון מן הסמפונא והסרון שמן הסמפונות בכל שהוא הוי טריפה וכבר נחלקו גדולי הדור על בועא בשיפולי ריאה ר"י בר יהודה היה טורפה ור"י הלוי היה מכשיר ובמגלא אין אוכלין אותה וכשהבועא בריאה וניכרת בעבר אחר נראה להכשיר אי לא ספכי אהדדי וכבר היתה בועא באומא וניכרת בעבר אחר של אומא ובקע הר"ר שמואל הלוי בעליונה לראות אם נספכין זו לזו ולא ספכי זו לזו והכשיר והעם נהגו עתה להכשיר בין ספכי בין לא ספכי אהדדי בבועא הנכרת בעבר אחר דלא מתחזיא כתרתי דסמיכי להדדי : מחט שנמלא בתוך הכבד אפילו אם בא שלם לפנינו אם קיפה לצד חוץ טריפה דדרך הוושט עם המאכל בא ויצא לחוץ וחזר ונכנס בכבד וה"ל נקובת הוושט ובקופה לגאו כשירה אבל מחט קטניתא טריפה ומחטין שלנו יש להם דין קטניתא אבל בריאה בכל ענין כשרה שהריאה והכבד תלויין בקנה וסמוך לקנה יותר הריאה וגם רחב יותר אבל הכבד רחוק וקטן או נמלא בסמפונות דכבדא כשרה או תחובה מבפנים בעובי בית הכוסות מצד אחד כשרה. ואם נמלאת בחלל הקורקבן אם נתחב בבשר מבפנים או נמלאת בחלל הוושט בכל ענין כשרה שהקורקבן ובית הכוסות תלויים בוושט והמאכל בא דרך הוושט וגם המחט בא עם המאכל ואפילו קופא נגעץ בבשר כשרה דאוכלים ומשקים דוחקות אותה להיות תחובה שם אבל הכבד תלוי בקנה ואין לומר שהקנה הקדים לוושט שאינה רחב וקרוב לכבד כמו לריאה וכי נתחבה המחט בקורקבן ואין ניכרת מבחוץ ויש קורט דם מבחוץ כנגד המחט טריפה ואם המחט ניכרת משני צדדים ואין קורט דם על המחט ולא על הבשר לאחר השחיטה יצא לחוץ וכשרה ולא חיישינן שמא עבר מחיים לצד חוץ וחזר ונכנס לפנים. מעשה בא לפני רבינו שמחה במחט שנמלאת בחלל הגוף ואסר דלא עדיף ממחט שנמלאת בחיתוכא דכבדא ודאישתכח בחיתוכא דריאה דטרפיה מחמת דרובא דנבלעין דרך וושט וכן כתב בשם ר"י הזקן. ורב שמואל נשאל להר"ר טוביה מוינא קנה אווז ותרנגולת מן העובד כוכבים ואינה יכולה לעמוד על רגליה והשיב דנ"ל היתר בדבר כיון שלא ראוה שנפלה אין לאוסרה מספק ומה שאינה יכולה לעמוד יש לתלות בשיגרונא כי ההיא דפרק אלו טריפות גבי ההיא אימרתא וכו' וקאמר רב יימר שגרונא נקטיה ואע"ג דמתקיף התם ודלמא חוט השדרה נפסק [כו'] לא שכיח והא דאמרי' התם עמדה אינה צריכה מעת לעת אלמא דבדיקה של עמידה ודאי בעיא היינו דוקא בנפלה שיש לחוש שמא נתרסקו אבריה בנפילה הא לא נפלה תליא לקולא בשיגרונא דשיגרונא שכיח הכי מסקינן לפי' ר"י : לחתול יש דריסה בגדיים וטלאים [וכ"ש בעופות] אבל באימורי דרבי לא ז) (וכ"ש בעופות) אבל לחולדה יש דריסה לכל הפחות בעופות אבל לא בגדיים וטלאים. **תשלה** אין בעלי אומנות רשאין אי מיירי בשכיר ניחא ואי מיירי במלאכתו אפילו הכי אין צריך לעמוד כדאמרינן מה הידור דלית בה חסרון כיס אף קימה ולפי זה צריך לפרש רשאים חייבים כדאיתא בפרק המקדים שדהו האומר שור זה עולה אומדין כמה אדם רוצה ליתן בשור זה להעלותו עולה אע"פ שאינו רשאי פי' אע"פ שאינו חייב : יש לתמוה כיון דפסקו רוב הגאונים וגם ה"ג ושאלתות דרב אחאי **תשלט** שיש לבדוק הריאה לפי שטרפות שלה מצוי למה אין אנו בודקים ריאה של עוף כיון דאית ליה בדיקות כדאמר שמואל ור' יוחנן תיבדק והפסיק הלכתא כוותייהו ואע"ג דלא שייך בה טרפות של (שאר) סירכא שאר טריפות שייך בה כגון נקב ובועא בשיפולי ריאה גם יש לשאול לפי אותם שסוברים דאין סירכא בלא נקב אם סירכא נמשכת מן המרה או מסומכיה דטחול וכיולא בהן אם יש לחוש לנקב דכיון דזאת הסירכא אינה באה אלא מחמת נקב אין לנו במה לתלות אלא בו ח) דלמא לא קסברי הסוברים דאין סירכא בלא נקב אלא בריאה הואיל ושואבת כל מיני משקה המשקה יולא ממנה ונעשה עב ונקפה אבל הני דלא שייכי ליכא למימר הא כללא אבי העזרי : אם יש לקותא או חתוכה בארכובה עלמה שקורין ייטולירא ושם צומת הגידין ויש לחוש בו שנחתכו הגידין טריפה ואפילו לא נשבר העצם ולא יצא לחוץ טריפה [דבמקום צומת הגידין אין דין נשבר העצם ולא יצא לחוץ] ודין צומת הגידין דטרפינן אם נפסקו בלא יציאת עצם לחוץ היינו בראש העצם שקורין ייטולירא שזה עיקר צומת הגידין [וטוב להחמיר באותו מקום ולמעלה בכל אותו עצם תומרא זו דנפסק צומת הגידין] שאם יהיה פסיקה בכל אותו עצם בעוף ובבהמה אסור דשמא נפסק אחד מן הגידין אבל ודאי שאותו עצם ולמעלה אין לחוש לפסיקה ונוהג בו דין דנשבר העצם ולא יצא לחוץ [דכיון שהעור שלם כשר ואם יצא לחוץ] טריפה ואם עור ובשר חופין את רובו מותר אף כי יצא בחוץ והא (דפריך) דאם נשבר העצם ולא יצא לחוץ בין בעוף בין בבהמה דכשר (אף) למעלה מאותו עצם מיהו צריך לחתוך את האבר ומשליכין אותו לחוץ וקודם מליחה צריך לחותכו ולהשליכו דאסור הוא כדין האברים המדולדלים בבהמה דאסורים מדרבנן משום אבר מן החי אבל ודאי מאותו עצם ולמטה דהיינו למטה מן הארכובה אפילו נשבר העצם ויצא לחוץ בין בעוף בין בבהמה כשר ומ"מ צריך להשליך האבר כדפרישית ואם נשמטה הירך טרפה דהוי בוקא דאטמא דסף מדוכתיה ואיעכול ניביה ולעיל פי'. וטרפות צומת הגידים בבהמה שיש לה ד' רגלים אינו אלא בשוקיים שלאחריו דהא דאמר נחתכו רגליה למעלה מן הארכובה טריפה היינו דוקא ברגל אבל ביד ליכא טרפות וראיה מבכורות דקאמר חסר ויתר הוי מום ומותר לאכול וקאמר ה"מ בשוקים שלפניו וכתב רבינו אבי העזרי בכנף העוף שנשבר בין הפרק הראשון שאינו נאכל בין האמלעי אם עור ובשר חופין את רובו כשילא חוץ האבר מותר ואם אין חופין את רובו האבר לבדו אסור משום אבר מן החי וצריך לשייר מעט מן המותר עם האבר האסור כשיחתוך אותו מן הבהמה ואם הפרק השלישי הסמוך לגוף נשבר או נחתך אם רחוק מעט מחיבורו דבוכנא ואסיתא שאין לחוש לריאה בכל דינם שוה לשני פרקים הראשונים כאשר פירשתי וכן משמע מתשובת רש"י ורא"בן זקני כתב אם נשבר [ברחוק] מחיבורו שיש לעיין בצלעות אם נצרר הדם יש לחוש לנקיבת הריאה וצריך לבודקה ואם נשמט ממש ממקום חיבורו [אף] אם לא נשבר אך ט) נשבר כבוכנא מן האסיתא דהיינו שמוטת גף בעוף צריך לבדוק הריאה שלא תהא נקובה : מסקינן בילים שבורות יחד ולא טרופות ונמלא דם באחד מהם בקערה יקח הכשרים כל אחד ואחד בפני עצמו וישאיר אותם בקערה אשר בה הדם ויזרקנה ולא יקח אותה תחלה וישארו האחרים הכשרים בקערה שא"א ליקח בילה מעט חברתה שלא ישאר בהתחון מן העליון קימעא ומוטב שישאר בקערה מן הכשרים עם שאינה כשרה ולא שישאר משאינה כשרה כלום עם הכשרים שבקערה. גם מסקינן כשיש דם על הקשר של חלבון הדם אסור והבילה מותרת ואם ישנה על קשר חלמון אף הבילה אסורה וגם אם הדם על הבילה ואין דם כלל על הקשר הדם אסור ובילה מותרת והדם אינו אסור מן התורה אלא מדרבנן גם מס"ך' בילת עוף טמא או בילת טהורה שיש בה אפרוח או דם ונתבשל עם בילים כשרים או דבר אחר בין עם קליפתה בין בלא קליפתה הכל אסור עד שיהא ס' בהיתר גם אם הכה על רחמה של תרנגולת ויצתה בילתה כשרה ואין בה משום אבר מן החי : **תשמ** אמר רבי יוסי ושמו חגב פסק רש"י דחגבים מותרים בלא שחיטה מדכתב להו בקרא בתר דגים דלא בעי שחיטה והכי משמע בתוספתא דתרומות דקתני אוכל אדם חגבים בין חיים בין מתים כלומר בין מלאן חיים בין מלאן מתים וכן פרק דם שחיטה אוליא דם חגבים שכולו היתר שאינן טעונין שחיטה וכן פ' אין מעמידין חגבים הבאים מן ההפתק ומן האוצר מותרין פי' ליקח מן העובד כוכבים והיינו מתים מדחילק ואסר כשלא בא מן האוצר מפני שמזלף יין עליהם :

פרק ששי

אבל טמא לא ושמא היינו טעמא דוקא בקליפתה אבל בלא קליפתה אוסרת והא דלא משני בילה בס' בקליפה משום דבסתם בילים מיירי שאינן קלופות ויש להחמיר ולהצריך ס' בבילה טמאה קלופה : מסקינן שאע"פ שבשאר איסורין צריך שיהא ס' של היתר לבטל האיסור ואין האיסור מן המנין של ס' הכחל שנתבשל עם בשר בקדירה הואיל וכחל מין היתר הוא וגם חלב הנבלע אינו אסור מן התורה כי חלב שחוטה מדברי סופרים שיעורו בס' וכחל מן המנין אמנם אין להתיר ע"י ביטול זה כי אם הקדירה והתבשיל אבל הכחל עצמו אסור לפי שעד שלא נלטמק נתנה הקדירה טעם בכחל ונבלע טעם הבשר והחלב בגומות שבכחל ולא יסחט משם האיסור לעולם לפי שעשוי גומות ובספר רוקח כתוב קדירה שמבשלין בה תבשיל ועומדת אצל האש והיא רותחת ומבשלת ונשפך עליה חלב או חלב מבחוץ ישפך התבשיל בתמחוי או בקדירה אחרת ומותר לאכול והקדירה אסורה לעולם אבל אם נפל לתוכה הלב ישפוך מים צוננים לתוכה ויסיר כל השומן הלף והשאר מותר ושמעתי כי ר"מ מתיר אם נפלה הטיפה על הקדירה מבחוץ אלל האש כנגד הרוטב שאז הרוטב מסייע לבטלה ואינה נבלעת ומתפשטת בדופן הקדירה אבל שלא כנגד הרוטב אסור ושוב חזר בו :

פרק שמיני

וביצים שנולדו מטריפה אם ידע אמיתות הדבר גם מן הבילים גם מן התרנגולת אם נזקקת אח"כ לתרנגול ויש בה בילים הכל מותר אפילו התרנגולת כדאמר בנקבה כל שאינה יולדת הוי ספקו עד י"ב חדש מכאן ואילך מותר : בראשית הגז ביתך למה לי למעוטי שותפות שאל ה"ר אביגדור את ר' חיים בית ישראל ועובד כוכבים שותפין בו אם חייב במזוזה מההוא דראשית הגז דלא קאמר אלא ביתך למה לי למעוטי שותפות עובד כוכבים מכלל דשותפות עובד כוכבים חייב במזוזה או דלמא כיון דכתיב למען ירבו ימיכם דמרבה מיניה שותפות ממילא שמעינן שלא ריבה הכתוב אלא בשותפין ששניהם ישראל שהקפידה תורה בריבוי ימיהם ומביתך לא מלי למעוטי שותפות עובד כוכבים דא"כ י) ימים למ"ל אם נאמר מביתך דפרשה שניה ההוא למעוטי סוכר ושואל דפטור: **תשמא** וזאת אשר השיב אומר אני בקולר דעתי הואיל והרשני הרב כי נ"ל שבית שישראל ועובד כוכבים שותפות בו פטור מן המזוזה אע"ג דלא אשכחן קרא בפ' ראשית הגז למעוטי שותפות בכל הכי דממעט התם מכל מקום פטור דכיולא בו מלינו בפ"ק דיומא גבי הא דתניא בית השותפין מטמא בנגעים וכו' דמרבה שותפות דישראל ולא ממעט שותפות דעובד כוכבים ואפ"ה שותפות דעובד כוכבים לא מטמא בנגעים כדתניא בתוס' דנגעים והטעם כיון שיש לעובד כוכבים חלק בבית זה ועובד כוכבים לאו בר טמויי בנגעים הרי אין כאן בית שלם לגבי טומאת נגעים דבעינן בית שלם עם כל זויותיו וכן לגבי מזוזה כיון שיש לעובד כוכבים חלק בגוף הבית ובשער ועובד כוכבים לאו בר מזוזה הוא הרי אין כאן בית שלם להתחייב במזוזה והכן בעינן בית שלם לענין מזוזה דהא ממעטינן בפ"ק דסוכה בית שאין בו ד' אמות וכן שער שלם בעינן וכי שקלת לחלק עובד כוכבים הוי חלי בית וחסר ולענין מזוזה ונגעים דהבית עומד בחזקת שניהם וכל פורתא ופורתא יש בו חלק דעובד כוכבים לא צריך קרא למעוטי ואפילו אם לא נאמר הטעם שאמרתי אלא דבלא קרא לא ממעטינן שותפות דעובד כוכבים לענין מזוזה מ"מ הא חזינן דבית שישראל ועובד כוכבים שותפין בו לא מטמא בנגעים וה"ה לענין מזוזה דדין אחד להם ושלום חיים : **עוד** מלאתי הגהות במרדכי שהשחיטה כשרה בנשים כו' ומיהו בהלכות א"י כתוב נשים לא ישחטו מפני שדעתן קלה וחולק על תלמוד שלנו : פנים כל טבח שאינו יודע כו' : **הגה"ה** רוב מצויין אצל שחיטה מומחין הן פי' ושוחטין אף לכתחלה עכ"ל התוס' [א] ותירץ בתוס' שאכן וז"ל

א) נ"ל ועוד לפי' ב) נ"ל ברא"ש ג) משום דהוי ד) נ"א הנקבים ה) נ"ל הסרוכה ו) בב"י סי' ל"ו ליתא ז) א"ה לפי הנראה זהו טעות ח) נ"ל או ט) ס"א נפרד י) נ"ל ימיכם

הגהות הב"ח ו אם לא יעלעלו אותו דהכי אמרינן כו' ותי' דהא נמתק : ח נ"ב עיין בתשובות מהרי"ק סי' ל"ז : סליק בס"ד הגהות הב"ח ז"ל.

חדושי אנשי שם

מהר"ם [א] נמצא כל טבח שאינו יודע הלכות שחיטה ואלו הן הלכות שחיטה שהייה דרסה חלדה הגרמה ועיקור שלנו הנהנו ופרש"י עיקור דתנן שחט את הוושט ופסק את הגרגרת והקשו תוס' שמה דאין זה שייך להלכות שחיטה נפירש

י"ל דמ"מ שייך למיחשביה גבי הלכות שחיטה דאם שחט הגרגרת בסכין פגומה או במגל קציר זה נקרא פסק הגרגרת ופסולו משום דאין שוחטין אלא חונקים כדתנן בפרקין מפני שהן חונקין עכ"ל: באמצע הסימנין קי"ל אם נפסק שם הסימן הוי ברובא אבל אם נעקרו ממקום חיבורן בלחי אפילו ברובו לא מיפסלא עד דאיכא כולו ואפילו טלו לא מיטרפא [אלא שכן הלכה למשה מסיני שאין שחיטה מועלת בשי' שמוט] ואע"ג דקי"ל רובו ככולו כי גמירי הלכה בכולו גמירי ולא ברובו ע"כ מספר התרומה לפי שיטת ה"ג ובתוספות שאנץ האריך מאד וע"ש: טבח אומן שקלקל וכן מי שמכשיר מוגרמת או מטריף שלא כדין עיין פ' הגוזל קמא בחיבורי והחילוק בין טבח בשכר לטבח בחנם: **תשמ"ב** על ששאלתם על בכור שנגרם אזנו ואין ידוע אם העובד כוכבים נתכוון להתיר אך יודע העובד כוכבים שאינו נאכל בלא מום או אם יש לתלות שהעובד כוכבים עשה לרפואה להקזת דם נראה דלא שכיח הקזה כה"ג אך יש להתיר מדאמר רבא פרק כל פסולי המוקדשים ל"ש נעשה ל"ש היה כיון דממילא ומה ששאלתם אם מותר להאכילו לעובד כוכבים כסתם מתני' דבכורות אז אסור כב"ה דברייתא דפליג על רבי עקיבא נ"ל דהלכה כסתם מתני' דקי"ל פרק החולץ סתם משנה ומחלוקת בברייתא הלכה כסתם משנה וכ"ש סתם השנוי בלשון ב"ה [דעדיף] כדמשמע שילהי שבת וגם ה"ג בדברים שפסקו שהחלב מותר להאכיל לעובד כוכבים משום דאיתקש פסולי המוקדשים לצבי ואיל וא"כ ס"ל שהבשר מותר להאכיל לעובד כוכבים מטעמא דר' עקיבא דכצבי ואיל ומה שאסרו ה"ג להאכיל הבשר לעובד כוכבים מדרבנן אין נ"ל דלא מצינו תנא שאומר כן גם מה שמשמע מדבריהם שמה שאסרו ב"ה דברייתא הוי מדרבנן והלכה כמותן אין נראה דכב"ה דמתני' קי"ל אך בחלבו יש להסתפק אם מותר להאכילו לעובד כוכבים אפילו לר"ע שמתיר הבשר שמא החלב אינו מקיש לצבי ואיל מאחר שאסור ליאכל לישראל והוי כבשר בעל מום טרפה או שמא אפילו ב"ה דברייתא שאוסרין הבשר יתירו החלב להאכיל לעובד כוכבים כמו העור כיון שגם בהמה כשרה אינה כדי אכילה והעור אם ימצא טרפות בבני מעים נראה דהלכה כחכמים דפ' טבול יום דאמר העור בקבורה ובשר בשריפה ותימה לי מה ראו לחלק בין עור לבשר ואין בידי א) להטעית רק שיהם קבורה ולרימת אזן ודאי מום קבוע הוא להתיר בכור ע"י ג' הדיוטות כמו סמות עין וקטיעת יד ושבר רגל אך צריך שתהא הרבה נגרס מן השחום ושלום יצחק בר שמואל ועיין בסמ"ג סי' רמ"ב ועוד מצאתי וז"ל בכור בזמן הזה אינו אסור אלא מדרבנן לפי שאינו ראוי להקריב ובמעי אמו אף מדרבנן מותר ועובד כוכבים שגרם אזן של בכור אפילו נתכוין להתירו מותר כדמוכח פרק כל פסולי המוקדשין דאמר רבא כיון דממילא ל"ש היה ל"ש ממילא כיון דלא א"ל עשה בו מום עכ"ל: ואף ר' יוסי ברבי יהודה לא אמר וכו' טבעות לא מיקרי קנה מדקאמר שאין מקיפים כל הקנה ש"מ קרום שבתוך הטבעות שמכסה אותו מבפנים קרי קנה עכ"ל רש"י ז"ל בשמעתא דטבעת הגדולה. לעולם אין חזקה שליח עושה שליחותו כו' רב נחמן לטעמיה דא"פ בכל מערבין בשל תורה אין חזקה שליח עושה שליחותו בשל סופרין עושה שליחותו ורב ששת פליג התם ואמר אחד זה ואחד זה חזקה שליח עושה שליחותו: ולואר למעלה כשר בדיעבד בעופות דקליל: השוחט מן הצדדין כו' מיהו רש"י ז"ל פי' דשוחטין מן הצדדין אם החזיר הסימנין אפילו לכתחלה ואידי דבעי למיתני המולק דאפילו דיעבד פסול תנא השוחט. תוס': סליק פרק קמא

פרק שלישי

מיהו בפ"ק דעבודה זרה גבי דילמא נח גופיה טרפה פי' בתוס' שאנץ די"מ דהפי' למ"ד טרפה דבהמה לאו חיה טרפה דהדם חיה והאריך וע"ש בתוס': אמר שמואל סימנין שנדלדלו ברובן טרפה נתלשו בכמה מקומות ומחוברות כאן מעט וכאן מעט עכ"ל רש"י ז"ל ור"ח פי' שנפרדו זה מזה תוס': איתמר תרבץ הושט רב אמר במשהו פי' אם ניקב ותרבץ הושט מקום דיבוקו בלחי וכל שחותכו ומרחיב עוגל פי חלל הושט זו היא תרבץ. מבלעתה מקום בית הבליעה קרוי תרבץ סמוך לראש הנקב מאד עכ"ל רש"י: תנא פסוקת הגרגרת ברובה אמרי לה רוב עוביה וי"מ רוב עובי הדופן אע"פ שלא הגיע לחלל ושיבוש הוא דא"כ ה"ל קנה חמור מן הושט דהושט כשר עד שינקב לחלל אלא עובי נמדד מן העור ועד הצואר וקודם שיגיע לחלל חלל הוי רוב עוביה עם הדפנות מפני שדופן הקנה עב מלמעלה ולצד הצואר אינו אלא קרום דק ומהני עובי התוך לאשלומי לרובא ובמיעוט התחתון הוי חצי החלל או רובו ואיכא דאמרי רוב חללו אינה טרפה עד שיפסק רוב החלל ועובי התוך אינו משלים לרוב עכ"ל רש"י ז"ל:

פנים אם נשמט הירך כו' עיין לקמן בפירקין ושם פירשתי דין איעכול ניביה והחילוקים:

פסק ר"ת דשלשתן נקיבתן במשהו כבד לב ריאה תוס' שאנץ: כתוב בה"ג בועא בשיפולי ריאה טריפה משום כל יתר כנטול דמי ודבר תימה מה ענין זה לזה ואין לאסור משום דנראה כשתי בועות דהא כי שפכי אהדדי כשרות מ"מ טוב ליזהר כי כל דבריהם דברי קבלה עכ"ל תוס' שאנץ. תשובת רבינו תם על חתיכה הראויה להתכבד: פירשו תוס' בשילהי פרק ר"ע **תשמ"ג** דחגב טהור אסור לאוכלו חי משום בל תשקצו ומ"מ מותר לחתוך ממנו אבר ולאוכלו משום רפואה ואין בו משום אבר מן החי ובתוס' האריך ועיין שם. סמ"ג ג' עצמות בירך אותו עצם שהוא ממש אצל הרגל שקורין ציקול אפילו נחתך לגמרי כשרה והארכובה עצמה טרפה כי יש לחוש שמא נפסק אחד מן הגידין שהם שם ואפילו לא יצא העצם לחוץ ולמעלה מן הארכובה עד כדי רוחב גודל בתוך עצם האמצעי קרוי הארכובה ולומת הגידין ובשור הגדול דינו בארכובה עד ארבע אצבעות למעלה ומשם ולמעלה נהגו בו דין אחר כי הוא עצם האמצעי ואם נשבר העצם ולא יצא לחוץ ועור שלם כשר בין בבהמה בין בעוף אבל חותכין האבר ומשליכין אותו קודם מליחה ומדרבנן אסור כמו אברים המדולדלים בבהמה דאסור מדרבנן ועוד יש עצם אחר אצל הגוף ממש ושייך בו שמוטה אם שף מדוכתיה ואיעכול ניביה ואין אנו בקיאין באיעכול ניביה ויתר וחסר הוי כנחתך ואם נשבר הגף אצל גוף העוף ממש הוי טרפה דחיישינן לניקב הריאה עכ"ל שערי דורא: בין ר"א בין רבנן מספקא להו אי חיישינן לזרע האב אי לא וכן לרבי יהודה מסיק דספוקי מספקא ליה ובפרק שני דייני גזירות פסק הלכה [כרבי יהודה] הלכך **תדש"ם** אותו ואת בנו נוהג בין בזכרים בין בנקבות והא דתניא לעיל בנקבות ולא בזכרים ללקות קאמר. ובבכורות סוף פ' מומין שותם כחנניה דקתני אותו ואת בנו כשר [בחיה] ופסול בבהמה והא דמתרגמינן או שור או שה דכתיב באותו ואת בנו תורתא או שיתא דמשמע שנוהג דוקא בנקבות המתרגם לקח הודאי ללקות כי היכי דבכורות אבל הלכה הוא דמספק נוהג בזכרים ובנקבות אבל לא ללקות ואזלינן לחומרא גבי אותו ואת בנו וגבי פרידות והא דאמר אמה מכרתי לשחוט הוא הדין אביו אלא מלתא דידעינן נקט דכריך וסריך בתר אימיה וכן עיקר עכ"ל ר"ת ובתוס' שאנץ האריך מאד וע"ש:

פרק כסוי הדם אבל בשחיקת כלי מתכות אומר הגמרא דאין מכסין משום שאין מכסין אלא בדבר המגדל צמחים ואע"ג דאמרי' בעבודה זרה אף היא נעשית זבל בעבודת כוכבים של מתכת י"ל שמועלת לזבל אבל בפני עצמה אינה מגדלת צמחים ועוד אומר ר"ת דע"י שריפה דוקא מגדלת ולשם מיירי ע"י שריפה דכל ביעור עבודת כוכבים ע"י שריפה דומיא דעגל ועפרות זהב דמכסין אע"ג שאינו מגדל צמחים כיון דמיקרי עפר (מגדל) מכסין בו עכ"ל תוספות שאנץ. וחייבו ר"ג עשרה זהובים עיין שילהי החובל בקלר: אבל נפל דם לתוך מים ראשון ראשון בטל עיין כאן בתוס' שאנץ ובזה הספר בפרק הערל ולקמן פרק כל הבשר ובפרק הגוזל עצים ושם תמצא באיזה מקום יש לומר קמא קמא בטיל:

א) נ"ל להטעין ב) נ"ל העזרי ג) פי' בתשובת הרשב"א סי' ת"ק ובסי' הר"ן פ' הנודר מן המבושל

פרק גיד הנשה קנוקנות נידין דקין ההולכין באורך הירך תחת הבשר אגיד החיצון לגיד הפנימי הם אסורים לפי שהם רכים ונותנים טעם עכ"ל רש"י ז"ל.

חלב שעל הכסלים בשר אדום יש בסוף הכסלים ודק ותחת אותו בשר יש חלב ומה שהבשר חופהו מותר וכשכלה למטה אותו בשר החופה יוצא הימנו קרום לבן ועב לבד אותו קרום הדק וקלוש המופשט בכל הכסל שהוא אסור משום חלב כדלקמן ותחת אותו קרום עב יש לובן חלב ויש נוהגין בו איסור לפי שהקרום החופהו אינו חשוב חיפוי בשר אבל בארץ אשכנז נוהגין בו היתר וגם בעיני רבינו נראה דחיפוי בשר גמור הוא ולובן כוליא הלך אחר המחמיר לשרש אחריו כיון דלא איתוקם הלכתא כרב אסי והמחמיר יחמיר והמונע לא יפסיד עכ"ל רש"י ז"ל. בנדרים פרק הנודר מן הירק שם כתבתי בחבורי אם כבד ובני מעים קרוי בשר וכן דגים ואם כרס קרוי חתיכה ראוי להתכבד ליבטל חד בתרי ועיין שם: [רישא בכבשא כו'] ולכן גם המוח אסור שמתבשל בדם הקרום ונראה דגם החוטין שבלחי אסורין אם לא חתכם תחלה כי גם הם אסורין משום דם כדאמרי' לעיל עכ"ל תוס' שאנץ: וכן פרסות רגל שנמלחו ולא חתך הקליפה תחלה נראה דהוי כמו מולח בכלי שאינו מנוקב ואסור מה שבתוך הקליפה עכ"ל סמ"ק מיהו לקמן פרק כל הבשר כתב אבי ב) הספר משם מהר"ף דמולח בכלי שאינו מנוקב אוסר ר"ת אפילו מה שחוץ לציר ואפילו לא שהה כדי מליחה וע"ש. [ב] ולי הדיוט נראה דלא דמי לכלי שאינו מנוקב דא"כ ליתסר כל הרגל שהרי מולח בכלי שאינו מנוקב אסור כל הבשר אפילו מה שחוץ לציר ולא דמי לחתיכה שנפלה בציר שכבר פלטה ואולי די בהכי אפילו למולח בכלי שאינו מנוקב דדם אינו מפעפע למעלה ודו"ק: הילך לשון רב אלפס פסקו רבוותא כלוי דגרסינן פרק השוכר במסכת עבודה זרה בת תיהא ישראל ועובד כוכבים אביי אמר אסור ורבא אמר מותר דריחא לאו מלתא הוא וקי"ל כרבא בר מיע"ל קג"ס הדין סברא דקמאי ואיכא מאן דפליג ואמר ריחא מילתא היא מדתניא הרודה פת חמה ונתנה ע"פ חבית של יין תרומה ר"מ אוסר ור"י מתיר אמר ר"ל פת חמה וחבית פתוחה כ"ע לא פליגי דאסור והאי נמי בשר שחוטה שצלאה עם בשר נבילה כפת חמה וחבית פתוחה ועוד הא תני רב כהנא בר חיננא סבא פת שאפאה עם צלי אסור לאוכלו עם כותח וכן נמי ההוא ביניתא דאטווא בהדי בישרא ואסרה רבא מפרזיקא למיכל בהדי כותח אלמא כרבא סבירא להו ואנן סבירא לן כמו קמאי ודר"ל נגבי רבא ליתא דבתרא הוא ועוד הא קי"ל כל איסורין שבתורה בס' ואפילו גופו של איסור כ"ש ריחא בעלמא ודרב כהנא ורבא מפרזיקא לא קשה דהיינו לכתחלה ולוי נמי מודה דלאו קאמר ולא קאמר לולין ועוד דהאי פת שאפאה עם הצלי כיון דשרי בלחודיה בלא כותח ה"ל כדבר שיש לו מתירין דאפילו באלף לא בטיל [ג] והאי ריחא נמי אע"ג שהוא אחד מאלף לא בטיל הואיל ויש לו מתירין והאי פת נמי הכין הוא ולא משום דס"ל כרב עכ"ל ולי הדיוט קשה לי הרבה על זה ועוד זה האחרון דמה ענין יש לו מתירין לזה ג) ואיני מבין כלל: בת תיהא פי' בסמ"ג בשם ר"ת שהוא קנה חלול שוקע בפי החבית וממנו בולע כמין דד קטן ומתוקן ומריח היין ויהא בת תיהא עכ"ל סמ"ג במלות לא תבשל גדי. אמר רב בשר כו'. רב אלפס פסק כרב: ובגמלא הלך אחר הרוב בתוס' שאנץ האריך ובסוף הדבור כתב וז"ל יש לדקדק מדאסרי' במקום שאין מכריזין לקנות מן העובד כוכבים המוכר במקולין לישראל אף על פי שרוב טבחי ישראל דחיישינן דלמא איתרמי ליה לטבח ישראל טרפה ומכרה (לקנות מן העובד כוכבים המוכר במקולין לישראל אע"פ שרוב טבחי ישראל דחיישינן כו') ולא אזלינן בתר רוב בהמות הכשרות ואע"ג דלקמן שרינן כבד וכולייתא דאייתי עורבי במעלי יומא דכפורי משום דהשתא התירא שכיח טפי ולא חיישינן דלמא דטריפה כדפירש בקונט' לקמן משום דרוב בהמות אינן טריפות נראה דתקנתא בעלמא שעשו חכמים במקום שאין מכריזין שלא לקנות מן העובד כוכבים אע"פ שרוב טבחי ישראל כי ההוא דאמרי' בגד שאבד בו כלאים הרי זה לא ימכרנו לעובד כוכבים דלמא אתי לזבוני לישראל ומן הדין לא הוי לן למיחש דאזלינן בתר רובא [ד] ורבינו אפרים היה מיישב לשיטת רש"י ז"ל דהכא מיירי בחמרא ועגבי דקרי ליה רבא מין במינו לפי שטעמם שוה ומ"מ יש להם דין כאינו מינו ולעולם רבא ס"ל מין במינו במשהו כדאשכחן פרק בתרא דעבודה זרה מתוס' שאנץ ושם האריך מאד והקשה אטבל ותנן בפסח מדבר שיש לו מתירין וע"פ בתרא דעבודה זרה ופרק הקומץ רבה בתוס' שאנץ ור"י פרק כל הזבחים שנתערבו במס' זבחים בתוס' שאנץ: משערי דורא [ה] במליחה או בצלי לא שייך אלא קליפה לפי אומד הדעת וצריך להעמיק בקליפתו יותר ממה שהיה קולף אם מלח בשר נבילה כחושה עם בשר שהחלב מפעפע ונבלע בו יותר והכל לפי אומד הדעת כמה בלע יקלוף והא דאמרינן אסור לאכול אפילו מריס אוניה כגון שהחלב היה מרובה והיה מפעפע ונוטף מראשו ועד רגליו וכן פרש"י ז"ל ופירש אבי העזרי אפילו חלב הרבה במליחה הוי כמו חלב מעט בצלייה דאינו מפעפע כולי האי דלאו לכל מילי מליח כרותח דצלי ותדע הרי לצלי יש ריח משא"כ ברותח [דמליחה] והרב ממיץ אומר דבצלי יש הרבה חתיכות ורוב חלב לא סגי אפילו בס' דשאר חתיכות אינם מסייעות לבטל רק במבושל שהרוטב מוליך הטעם בכולם ומסקנא דמלתא דרבי אב"ן דחלב ובשר שנמלחו יחד צריך קליפה אפילו הוי טפי מס' וסגי בקליפה אפילו ליכא ס' ואני ראיתי כל רבותי שמבטלין בששים עכ"ל: **תשמ"ה** כתוב בסמ"ק וז"ל כף בת יומא שנתחבה שתי פעמים בקדירה צריך שתי פעמים ששים וראיה ממס' תרומות עכ"ל ונראה ראיה מדתנן פרק ב' דתרומות סאה תרומה שנפלה למאה חולין ולא הספיק להעלותה עד שנפלה אחרת הרי זו אסורה עכ"ל הכי נמי כף דפעם שני הויא כמו כף אחרת אסורה [ו] שהרי בלעה מן הרוטב בפעם הראשונה (עכ"ל הכי נמי) נעשה איסור כולו הוה ליה כמו כף אחרת ודוקא שלא הכיר בתחיבת הכף הראשונה שהיה בו ששים אבל הכיר בה שהיה ששים כבר נתבטלה וכן שנינו שם אר"א ברבי שמעון בד"א בזמן שלא ידע בה אבל ידע בה ואח"כ נפלה אחרת הרי זו מותרת ועיין לקמן פרק כל הבשר שם הבאתי כל המשנה. דין מליגת תרנגולת בכלי ראשון תמצא פרק כירה גבי אלפס והקדרה: מעשה בכחל ובשר שנמלחו יחד בכלי (שאינו) מנוקב ושהו כדי מליחה ולאח"כ הושמו יחד בכלי שאינו מנוקב והתיר מהר"ם שניהם: תרנגולת שנמלגה בקערה חולבת אפילו היא בת יומא הכלי והתרנגולת מותרין דכלי שני אינו מבשל ודוקא כשעירו המים תחלה אבל אם עירה המים על התרנגולת אסורה אם הגולה למעלה אבל אם ראשי הגולה למטה מגינים כדי קליפה ואין להחזיר התרנגולת למי מליגתה לאחר שהוציאה בתחלה דשמא כלי שני מבשל כדי קליפה ובפעם ראשונה לא היה קפידא כי היו הגולות מגינות אבל לאחר שנמלגה לא יחזירנה ואם החזירה מותרת מהר"ם. נהגו העולם שאם נפל טיפה כנגד הרוטב אז היא מותר על ידי ששים בין לצד האש בין שלא לצד האש אבל אם נפלה למעלה מן הרוטב אם היה שלא כנגד האש אסור אפילו אם יש ברוטב ששים לפי שהטיפה מתפשטת ונבלעת בקדירה קודם שנכנס ברוטב ונעשית הקדירה נבילה אבל כנגד האש מותר שהאש שורפו רק שיקנח מיד ואם נפל ד' או ה' טיפות או כף או חצי כף אפילו כנגד אש ואפי' יש ברוטב ס' אסור אבל כנגד הרוטב מותר לעולם בס' עכ"ל הגהות שאנץ בתשב"ץ: **תשמ"ו** דג טמא שנמלח בין טהורים ונתבשל עמהם זורק טמא ואוכל טהורים וכגון שהיה ס' כנגד הדג ואפילו לא עירו כל הדגים בבת אחת ופעמים שנשאר הדג טמא באחרונה בין קצת מן הטהורים ואין בהם ס' ונאסרו אותם שנשארו מכל מקום דלמא כשעירו עם הראשונים ונתערבו בהם הראשונים רבים על השניים ובטלים ברוב ואף על גב דבריה לא בטלה הנ"מ מחמת עצמה אבל על ידי ד"א בטלה עכ"ל תשב"ץ: **תשמ"ז** ואם נטל אדם זבוב בכף מכלי ראשון הכף לבדה אסורה ואם החזירה אפילו הדיחה בינתיים צריך ס' מכל הכף עכ"ל מהר"ם בתשב"ץ ולי הדיוט ק"ל למה אין אפילו הכף מותרת אם יש בה ס' מן הזבוב דטעם בריה בטל ונראה

חדושי אנשי שם

ותירצו כו' בפ"ק בתוס' כל הענין ומקצת למד מסוגיא מימרא דר"פ א"ע אמר ר"נ אמר שמואל תורבץ הושט שניטל כולו מלחי כשר כו': מהר"ם [ב] בהגהות שמ"ע· דורא כתבה בלשון זה ולי הדיוט תימה דא"כ ליתסר כו' בשער ז' מהרא"י ז"ל תירץ יפה דודאי יש לחלק לפסק מהר"ף שלא לאסור מה שחוץ לטלפים שהרי יש ריוח לדם לצאת בצד שני בשתם רגלים הם מונחים בחריכתם להורכן מה שאין שייך לומר כן במולח בכלי שאין מנוקב בהגה"ה שערי דורא סי' נ"א: [ג] לשון אלפס וכל דבר שהוא אחד מאלף כריחא בעלמא הוא ואפ"ה באלף לא בטיל הואיל ויש לו מתירין ובאבי פת נמי הכין הוא: [ד] גמרא אמר רבא תנאי רבנן בס' מין במינו דליכא למיקם אטעמא לשון תוס' ובפרק כל הבשר פסק רש"י כרבי יהודה דמין במינו לא בטיל ור"ת אומר דאין הלכה כרבי יהודה חדא דהא רבא גופיה אית ליה הכא דמין במינו דליכא למיקם אטעמא בס' ור' אפרים כו': [ה] סי' ל"ח אם נמלח איסור והיתר יחד כגון חלב ובשר הבשר צריך קליפה במקום שידוע שנגע החלב צריך להעמיק כו': [ו] ואין לומר פירוש כיון שכבר שערת ממנה שיעור ששים ע"כ פלטה לה בראשונה והרי חסרה עכשיו כנגד אותו שיעור ששים הא ליתא שהרי גם היא בלעה מן הרוטב ונאסרת ועכשיו בתחיבה שנייה חוזרת ופולטת אותו רוטב איסור הלכך צריך לשיעור ששים לעולם עד שתהא לו ידיעה בינתים: סליק בס"ד

ני דודאי מותרת ודו"ק : מקנא והוא הדין מדיח דתרווייהו בעינן כדפ"ה וכ"פ ר"ת תוספות :

פרק כל הבשר

תשמח טיפת חלב שנפל על סכין והחלב רותח צריך הגעלה לכל הסכין אם נפל על הלהב : אכל בשר אסור לאכול גבינה כו' ולי הדיוט נ"ל ורב אלפס סובר שצריך כדי שיהא ראוי לסעודה אחרת דפירש וזה לשונו שמעינן דגבינה בתר בשר לא שרי אא"כ שהיה לו שיעור למאי דצריך לסעודתא אחריתי. עכ"ל : וחלה הואיל ואתא לידן נימא בה מילתא תשמט כהן קטן שלא ראה קרי מימיו או כהן גדול שטבל לקירויו מותרין לאכול חלה ואם נתערבה חלה בחולין צריך ק"א במין ומינו כדי להתירן לזרים ואם בשאינו מינו כגון חטים ושעורים סגי בס' וכן הדין אפילו בחלת ח"ל אבל אם נתערבה ברוב חולין ואין בה ק"א מותרת דוקא לכהן שטבל לקריו ולא לזרים ושיעור חיוב חלה מ"ג ביצים וחומש ביצה ואם הפרים חלה בי"ט מותר לטלטלה הואיל וראוי לכהן קטן או למי שטבל כמו לוף דשרי אף למי שאין לו עורבים לטלטל משום דחזי למי שיש לו עורבים (ותימה) כיון דמטלטלה בשעת קריאת שם מטלטלה קודם שהניחה לארץ לאי זה מקום שירצה ואם לש עיסה מעיו"ט וגמר ליפתה אסור להפרים ממנה חלה ביו"ט דתניא בתוספתא דביצה גלגל עיסה מעיו"ט מפרים ממנה חלה ביו"ט דוקא גלגל ולא לשה עכ"ל ספר התרומה : ע"פ מקום שנהגו בגמ' ופ"ק דביצה וכאן בתוס' שאנך גרסינן בהאי פירקא פת שאפאה עם צלי אסור לאוכלו בכותח ופי' רב אלפס מטעם דבר שיש לו מתירין וע"פ הנודר מן הירק במס' נדרים בחיבורי ושם פירשתי כל דבר זה באורך ותלוי בענין ריחא מלתא היא אי לא ותנן פ"י דתרומות הרודה פת של חולין ונתנו על פי חבית של חרס של יין תרומה ר"מ אוסר הפת דריחא מלתא היא ושואב ריח היין ורבי יהודה מתיר דריחא לאו מלתא היא רבי יוסי מתיר בפת חטין ואוסר בפת שעורים מפני שהשעורים שואבות מן היין וגרסי' פרק כילד צולין א"ל בפת חמה וחבית פתוחה אפילו רבי יהודה אוסר בפת צוננת וחבית [סתומה] אפילו רבי [מאיר] מתיר לא נחלקו אלא בפת חמה וחבית מגופה כו' ועוד גרסינן פרק כילד צולין ההיא ביניתא דאיטוי עם בישרא אסרה רבא מפרזיקא למיכל עם כותח פי' דקסבר ריחא מילתא היא מר בר רב אשי אמר אפילו במילחא נמי לא דקשה לריח הפה ולדבר אחר עכ"ל ופ"ה וז"ל תשנ דג ובשר להתבשל יחד ולהאכל קשה לריח הפה ולצרעת עכ"ל ונ"ל הדיוט דמכאן נזהרין באשכנז ולרפת לאכול דג ובשר זה אחר זה בלא קינוח ומיהו משמע דאין סכנה כי אם דרך בישול ולהאכל יחד : טיפת חלב עיין בתוס' שאנך ולסוף כתבו וז"ל נ"ל דלא נאמר הגעלה בכלי מדין אלא בכלים קטנים שיכול להגעיל בתוך כלים גדולים שיש שפים במים או ע"י קפילא דטעים אבל בזמן הזה דאין לנו קפילא אין להגעיל כלי בן יומו בפחות מס' עכ"ל: תנן ברפ"ב דע"ז אלו אסורים ואיסורן בכל שהוא בשר בחלב מצאתי תשובת רש"י ז"ל בשם ר"י סגן לויה דהא דאמר בשר בחלב במשהו ה"מ שנתערב חתיכה בחתיכות ומשום דבר שבמנין והא דאמר בנותן טעם כגון שנפלה בקדירה ויש מפרשים דהא דאמרי' במשהו היינו דוקא לאחר שנעשה בשר בחלב אבל קודם שנעשה בשר בחלב כגון שנפל חלב בשומן או שומן בחלב בנ"ט וטעות הוא בידם דהא בפרק בתרא דעבודה זרה מפרש בגמ' דלא חשיב אלא דברים שיש בהם תרתי איסור הנאה ודבר שבמנין מכלל דהטעם הוי משום דבר שבמנין והילך תשובת [ר"י] ז"ל כף שנאסרה ע"י שתחבוה בתבשיל שנאסר מטעם בשר בחלב והגיס בכף קדירה אחרת ולא היה בכף נותן טעם בקדירה השניה והורו [רבותיו של] רש"י ז"ל לאיסור דתנן פרק כל הבשר טיפת חלב ונפל היכא דאמרינן מתירין בשר בחלב בנותן טעם היינו קודם שנעשה בשר בחלב כגון בתחלת נפילת הבשר בקדירה של חלב או להיפך אבל לאחר שנעשה בשר בחלב בהא תנן הנו אלו אסורים בכל שהוא בשר בחלב ואומר רש"י ז"ל כי טעו השומעים דהא דעובד כוכבים ליכא לאוקמי כי אם בחתיכה שנאסרה מטעם בשר בחלב שנתערבה עם שאר החתיכות ואינה ניכרת דהא תליא טעמא משום דבר שבמנין ואם בפירוש אסרה לטועים [אמת] מקום כך שנאסרה משום בשר בחלב ואחר כך נתנה בחלב רותח כה"ג אסר להם ויפה כיון דכיון שנאסרה נעשית נבילה וכל הנפלט ממנה הן טעם חלב או טעם בשר נבילה וכשנפלט ממנה טעם חלב בחלב או טעם בשר בבשר ה"ל מינו ובמשהו אבל אם הגיס בה קדירת בשר והיה בה מים כדי לבטל הכף התבשיל מותר ואע"פ שנפלט לתוכן בשר נבילה שבכף דקי"ל כל מין ומינו וד"א שלק מינו כמי שאינו ושאינו מינו רבה עליו ומבטלו ועוד נל"ה להביא ראיה מפ' ה' דתרומות וז"ל המשנה סאה תרומה שנפלה לק' סאין חולין והגביהה דקי"ל דתעלה ונפל סאה למקום אחר ר"א אומר מדמעת כתרומת ודאי וחכמים אומרים אינה מדמעת אלא לפי חשבון פירוש דאותו סאה שנפל למקום אחר לא היה בתוכו כי אם חלק אחד מק' של תרומה וא"כ אם נפל לנ"ה א' תעלה שהרי א"ל לבטל כי אם חלק ק' של סאה שהיה בו תרומה ור"א לטעמיה דקאמר ברישא דההיא משנה סאה תרומה טמאה שנפל לק' חולין ר"א אומר תירום פי' תעלה ותשרף דאמרינן היא שנפלה היא שעלתה ועוד תנן אין המחומץ [אחר המחומץ] אוסר אלא לפי חשבון כילד שאור של חולין ושל תרומה שנפל תוך העיסה ואין בכל אחד כדי לחמץ ונצטרפו וחמצו ר"א אומר אחר אחרון אני בא וחכ"א לעולם אינו אוסר עד שיהא בו כדי לחמץ פי' דשאור אינו בטל אפילו באלף ואין מים שאובין פוסלים המקוה אלא לפי חשבון פי' לפי חשבון כלים העתקתי אלו המשניות מפ"ה דמס' א) מעשרות כדי ללמוד כיוצא בהן לענין איסור והיתר: תנן התם פ"ה דמס' תרומות סאה תרומה שנפלה לק' ועתה בטלה [והגביהה] ונפלה אחרת והגביהה ונפלה אחרת הרי אלו מותרים עד שתרבה תרומה לחולין עד כ' סאין של תרומה פי' אם נפלו כזה הענין עד מ"ט ועלו משום דבכל סאין דבחולין י"ל היא היא התרומה ותליא חולין אבל אם רבתה התרומה כגון שנפלו בק' סאין בזה הענין כ"א סאין דתרומה נמצא כל סאה דחולין כ"א ידות תרומה ומ"ט ידות דחולין והיינו רבתה התרומה אסור ומתני' דקתני עד שתרבה עד ולא עד בכלל עכ"ל פירוש רבי יהודה . ונל"ה דגם מזה יש ללמוד על חתיכת איסור שנפלה בקדירה לאחר שנתבטלה הראשונה ודוק ועוד תנן סאה תרומה שנפלה לק' חולין ולא הספיק להעלותה עד שנפלה אחרת (סאה מתרומה) הרי זו אסורה מ"ט דאע"ג דנפיל בזה אחר זה כמאן דנפיל בבת אחת דמי והא לנ' נפלה והא לנ' נפלה ור"ש מתיר אמרינן קמא בטיל הא בטלה בק' והך בק"א ובירושלמי אומר ר"ש אומר ידיעת מקדשת פי' אילו לא היה יודע בנפילה הראשונה ונפלה זאת ואח"כ נודע לו מן הראשונה ודאי היה אוסר אבל עתה שידע בראשונה מקמי דתפול שניה אע"ג דלא אגבהה מינה כמאן דאגבהה דמי דכל מאן דקאים ליהרס כמאן דהריס דמי וכן היה סובר ר"ש כל העומד ליזרק כזרוק דמי ולהכי מותר ובתוספתא תניא אר"ש בד"א בזמן שלא ידע ואח"כ נפלה אבל אם ידע ואח"כ נפלה מותרת שכבר עלתה וחכ"א הרמתה מקדשתה פי' אילו הגביהה [לא] קדשה כיון דלא הגביהה ונפלה שניה קדשה ועוד תנן סאה תרומה שנפלה לק' סאין חולין ופחתו טחנן לא נאמר החולין פיחתו והתרומה לא פיחתה ואין בה ק' ידות כיוצא בה ולא תעלה אלא אנו ואלו פחתו ותעלה סאה תרומה שנפלה לפחות מק' סאין חולין וכתנו טחנן [לטוחן] בעירוב והותירו לא נאמר החולין הותירו ויש בחולין ק' ידות כתרומה ותעלה אלא אנו ואנו הותירו ולא תעלה אבל אי קים לן דחיטין דחולין היו יפות והותירו ומן התרומה לא הותירה תעלה דהא קים ליה עוד תנן סאה תרומה שנפלה לפחות ממאה סאין חולין פירוש כגון לנ' סאין ואח"כ נפלו עשרה דחולין הרי מאה אם בשוגג נעשה זה הדבר מותר ואם במזיד אסור . גמרא אמר ר' אבוה בשם ר' יוחנן כל איסורין שבתורה שריבה עליהן שוגג מותר מזיד אסור ועוד שנינו שם פ"ז [דתרומות] ב' קופות אחד של תרומה ואחד של חולין ויש בכל קופה וקופה כמו ג' סאין ונפלה סאה תרומה לתוך אחת מהן ואינו יודע לאיזו מהן [נפלה] הריני אומר לתוך תרומה נפלה והחולין מותרין אימתי בזמן שיודע אי זו של תרומה ואי זו של חולין אבל אם אינו יודע אסורין א"ר יוחנן היינו ב' שבילין אחד טמא ואחד טהור הלך באחת מהן ועשה טהרות ובא חבירו והלך בשני ועשה טהרות רבי יהודה אומר אם נשאלין בזה אחר זה טהורין בבת אחת טמאין אמר רבה אמר רבי יוחנן בבת אחת ד"ה טמאין בזה אחר זה ד"ה טהורין לא נחלקו כי אם בבא לישאל עליו ועל חבירו רבי יהודה מדמה ליה לזה אחר זה ורבי יוסי מדמה ליה לבת אחת ה"נ לאו כמי שנשאל בבת אחת דמי אכל אחד את שתיהן משלם כקטנה פי' לקולא שאם היתה בקופה האחת כ' סאין ובאחרת ל' ואינו יודע אי זו של תרומה ואכל אחת משלם ל' עכ"ל תשנא מכאן נמי יש ללמוד לענין איסור שנפל ספק לקדירה של היתר או של איסור א"כ לשתי קדירות ספק לאי זו נפל והם של ב' בני אדם ודוק נל"ה: כבדא אי שלקי ליה מעיקרא אסור וה"מ כבדא אבל טחלא שומנא בעלמא הוא דשמואל עביד תבשילא דטחלא ביומא דעביד מילתא עכ"ל רב אלפס וסמ"ג כתב דמותר לבשל טחול ושמא ר"ל לבדו בלא בשר ובש"ה הקשה על פ"ה שפי' גבי כבדא שצריך קריעה שתי וערב שר"ל נגלי ומשום דאית ליה שמפונות ומשום דם מה שאין כן בטחול ועיין בש"ה בשמעתא דכבדא מה אתון ביה ע"פ הגוזל עצים במס' ב"ק ושם כתבתי גבי מחילת הכרם וכו' תשנב שאם נפלה חתיכת איסור בקדירה והיה ס' לבטלה וקודם שהכיר בה להסירה נפלה עוד אחרת צריך ס' משתיהן וע"ש וכן שם פי' טעם אחר למה אין אומרים בכל מקום קמא קמא בטיל כמו גבי יין נסך וחלקתי שם בין הכיר ללא הכיר וע"פ הגוזל עצים ושם האריך המחבר בראיות וע"פ הערל שם כתבתי לשון התוס' בגליון . עוד כתב המחבר פרק הגוזל עצים משם המיי' מי שביטל איסור במזיד לו אסור ולאחרים מותר וחלב שנפל בקדירת בשר עוף ויש בנ"ט בקדירה מרבה עליהם בשר עוף ומבטלו עכ"ל המיימוני ולי הדיוט נראה דיש ללמוד מן הרב ב' דברים שבשר עוף בחלב דרבנן כר"ע ועוד שמבטלים איסור דרבנן לכתחלה ומיהו בדבר שיש לו שורש דאורייתא תשנג אין מבטלין לכתחלה אפילו איסור דרבנן כגון חצי שיעור למ"ד לאו דאורייתא שהרי בפסחים גבי קדרות בפסח ישברו ופריך ולשהינהו עד לאחר הפסח וליעביד שלא במינו והקשה ר"י והא אין מבטלין איסור לכתחלה דאל"כ מה הועילו חכמים בשיעור ס' כל אדם יוסיף ולא דמי לעצים שנשרו דמרבים עליהם מוכנים ומבטלן דמוקצה אין לו שורש דאורייתא אבל מידי דאית ליה שורש דאורייתא לא ומפרש ה"ר יוסף הואיל ואיכא תרתי לטיבותא שהוא נותן טעם לפגם והוא במשהו שלא במינו עכ"ל תוס' פ' כל שעה אלמא אע"ג דלא הוי אלא משהו כמו שאמרו באותו דיבור וא"כ מדאורייתא שרי אפ"ה לא שרי לבטל לכתחלה אי לאו טעמא דתרתי לטיבותא וכ"ל דמלי' המיימוני יש לדקדק דס"ל כן כדפי' מדנקט בשר עוף בחלב ולא נקט חצי שיעור דבשניהם איכא פלוגתא ואין דומה לחלק בין פלוגתא דאמוראי לפלוגתא דתנאי ואי משום הלכתא נקט הכי מכל מקום ה"ל הא רבותא טפי דנישמעינה מיניה דאפילו באיסור דרבנן שיש לו שורש דאורייתא מבטלין לכתחלה ועיין פ"ק דביצה ושם פירשתי דאפילו בדבר דרבנן דוקא היכא דליתיה לאיסוריה בעיניה וע"ש . תשנד דגים שעלו בקערה וכו' ומיירי שאחת מהם חם או הקערה או הדגים ולאו דוקא דגים אלא ה"ה מים שעלו בקערה של בשר מותרין בחלב ודוקא עלו אבל אם נתבשלו דגים בקדירה של בשר אסור לאוכלן בכותח דלא נאמר נותן טעם בנותן טעם בבישול עכ"ל תוס' שאנך והאריך מאד ועוד כתב דנ"ט נותני טעם אפילו על ידי בישול שרי ולגבי נונא שחתכו בסכין [של בשר או איפכא אי נמי סכין של עובד כוכבים] כתוב בתוס' שמסופק היה השר מקוצי אי סגי בכדי קליפה אי לא ואין להקשות קערות בשר וחלב שהודחו יחד והן בני יומן ליהוי מותרין משום נ"ט בנ"ט מידי דהוה אדגים שעלו בקערה די"ל שאני הכא דהוו על ידי בישול דאף על גב דכשמדיחין הקערות במים שבלעו ה"ל טעם שלישי ושרי אפילו על ידי בישול י"ל המים נעשית נבלה הכל משיטת מהר"ף ולי הדיוט נראה שהכותח הוי צונן וכו' אתי שפיר כמה קושיות שהקשה ועיין הכל בתוס' שאנך: תשנה שאלו לה"ר אשר ז"ל מטוליטולא על עכבר שנמצא בשומן אווז מהותך והשיב וז"ל אי שפכו מידי יום יום כשמהתכים עורות השומן רותח באותה קדירה שהעכבר בו אז הכל אסור דעירוי ככלי ראשון ועוד כי שומן הנאסר בלול בכל הקדירה ואם ידוע שלא שפכו עליו שומן רותח אם השומן הוא רך שהעכבר מנענע בו בקדירה ממקום למקום אז הכל אסור אע"פ שהוא צונן כי ק"ל כבוש כמבושל ואי הוא קשה אז יטלו כל הסביב העכבר כדי נטילה והשאר מותר וכדי נטילה הוי כעובי אצבע ושלום אשר ברבי יחיאל: תשנו מעשה היה ששמו מולייתא של בשר חם על מולייתא כחל חם והתירו דיעבד תשנז עוד מעשה שתחבו כף של בשר בקדירה חולבת שלא היה בה כי אם מים וקטנית ואח"כ תחבו הכף בקדירה של בשר ולא היה בקדירה שיעור ס' ואסרו הקדירה והכף אע"פ שהקדירה והכף לא היו בני יומן ע"כ ועוד הורה על חתיכת בשר יבש שנפל תוך פרוודא מלוחה והוציאו הבשר והדיחוה והתירוה לפי שפרוודא פירשא בעלמא הוא ועוד דבשר יבש אינו בולע כל כך האיסור במהרה כמו בשר לח ואפילו אם היה בשר לח אם הוציא מן הפרוודא מיד מותר מצאתי ע"כ . ועוד כתב וז"ל כל אלו שאמרו שאין בטלים דהיינו חתיכה הראויה להתכבד ודבר שבמנין היינו דוקא כשנאסרו מחמת עצמן אבל אם נאסרו מחמת בליעה בטילין הן ברוב אבל חתיכה בשר בחלב חשוב נאסר מחמת עצמו הואיל וכל אחד בפני עצמו של היתר וביחד בשלם יחד נאסרו . כל אלו שאין בטלים ממינם אם נתבשלו ברוטב עם כיוצא בהם אם יש ברוטב כדי לבטל חתיכה גדולה שבקדירה הרוטב מותר וכן הקדירה ע"כ: ההוא גוזלא דנפל לכדא דכמכא וסרייה כו' וה"מ חי אבל צלי בעי קליפה ואי אית ביה פילי אסור פרש"י. אצלי קאי אבל אחי לא קאי דהא כשורין במים והמים אדומים לא אסרי להו לבשר אפילו אית ביה פילי וגוזל דנקט לאו דוקא אלא ה"ה בשר תשנח ואם נפל בשר צלי או מבושל בחלב ויש בו פילי הבשר אסור אבל החלב מותר כיון שהוא צונן ואף אם החלב מליח אין כח להפליט טעם מן הבשר עכ"ל תוס' מהר"ף : תשנט ומיהו אותם עופות שאין מקבלין מהם שומן כגון יונים ותרנגולים אין למולחם כשיעור לקדירה ומיהו אם רוצין לעשות אחרי כן מהם ליבא בלעז צריך למולחם כמו לקדירה דלפעמים אין צולים אותם כי אם מעט ואח"כ מבשלין אותם והדם פורש וחוזר ונבלע ע"כ לשון תוספות מהר"ף : תשס מעשה היה ונקרו כרם ונשאר עליה לחלוחי חלב כי לא ניקרו רק מקצתה ונתנוהו במים כאשר רגילות הנשים ללבנה מחלאתה במים רותחים והתרוה לד"ה דאפילו לרבי יהודה דאמר אין דם מבטל דם דקסבר מין במינו לא בטל ויש לחוש שמא מפעפע החלב בחתיכה מ"מ מודה רבי יהודה דמין במינו ודבר אחר שלק מינו כמי שאינו ושאין מינו רבה עליו ומבטלו ה"נ המים רותחים גם החלאה יבטלו החלב ואפילו בלא דבר אחר הרי פסקו רמב"ם ור"ת ורב אלפס ור"ב הלכה כרבנן דפליגי עליה דרבי יהודה דכל איסורין שבתורה בס' חוץ מטבל ויין נסך כרב אשי ור' יוחנן ואפילו לפרש"י ז"ל שפסק כרבי יהודה הרי פי' דחלב ושומן שעל הכלעות והאליה שני מינים הן אבל חלב טמא וטהור כגון חלב שעל הלב והדקין מין אחד הן כרס מאי איכא תו לספוקי אם חלב ובשר ב' מינין הן ושמא תאמר אם איתא דמין אחד הוא יאסר הכרס מחלב שעליו לרש"י ז"ל אפילו היכא שיש טפי מס' היכא דליכא דבר אחר המבטלו הא ספיקא נפקא לאור מההיא דשילהי גיד הנשה שהביא המרדכי ההוא זיתא דתרבא דאישתכח בדקולא דבישרא פרש"י ז"ל קלחת סבר רב אשי לשעורי במאי דבלע דיקולא שאם היה הבלוע בדיקולא מן הבשר בעין היה ס' מן החלב הנמצא עתה אמרו ליה רבנן אטו דהיתרא בלע דאיסורא לא בלע א"כ חזינא דרב אשי שהוא סוף הוראה והלכתא כותיה וגם שרו רבנן לחלב ובשר בס' וא"כ ממה נפשך אי חלב ובשר חד מינא אם כן ס"ל כרבנן דרבי יהודה דמין במינו בס' ואי כרבי יהודה ס"ל א"כ חלב ובשר ב' מינין הם וא"כ הכרס מותר לכל הדעות אליעזר ב) ואם תאמר אם מהאי ניסא להאי ניסא הם דם האברים שפירש א"כ היכי שרינן בשר לצויה ולא שנמלחה ואפילו כי לא נגלי' כל צורכה והא בלע האי בשר על ידי הצלייה וי"ל כבולעו כך פולטו ואע"ג שעדיין אם רואין דם בחתיכה אותו לא פי' כלל כי פי' מעט מעט אבל מה שפירש ממקום למקום נפלט מיד ותדע דהא מולייתא שרינא מהאי טעמא ואף על גב שיש בתוכו בשר שלא נמלחה ונבלע בבשר האחר משיטת מהר"ף : מהגיתין תשסא המעמיד בעור קיבה אם יש בנותן טעם אסור י"ל דהעמדה לא חשיב נ"ט ופסק ר"י ז"ל דנהי דמותר להעמיד באותו הקרום הנמצא בעור הקיבה מכל מקום גם יש בתוכה נטל ולאו פירשא הוי והמעמיד באותו הנטל אם שנמלחה

א) נ"ל תרומות ב) שייך לפסק מהר"ף [illegible] במרדכי פרק כל הבשר .

בנמלחה הקיבה בעורה הגבינות אסורים ואף על פי שמותר להעמיד בקיבת נבילה יש להחמיר כדפירש ר"ב משיטת מהר"ף:

סליק פרק כל הבשר וסליקא מסכתא דחולין

תשסב אלה הם חוקי הטריפות אשר הנהיגו בו אנשי קנדיאה על פי חכמים הראשונים נסרכה האומה אל הדופן טרפה ואם יש מכה בדופן בגלעות והסירכא נסרכה במקום המכה כשרה ואפילו אם נתפשט הסירכא ג"כ חוץ לנוכה כשרה נסרכו האונות לגלעות או לבשר שבין הגלעות כשרה נסרכו האונות אל החזה במילר החזה כשרה אל שומן החזה או אל שומן הגרגרת או על האספנדקא טרפה אך אם נדבק לגמרי לשומן הגרגרת כשרה נדבקה עינוניתא בכיסה או נסרכה כשרה נסרכה חוץ לכיסה טרפה בכל מקום שתידבק בסירכא אומא או אונא בטרפשא דכבדא ואינו נימוח במיעוך באצבע טרפה נסרכה בשומן הלב שנופחין אותה אם מתפרק בניפוח בלא נענוע כשרה נדבקה או נסרכה לצד שמאל דינה כלד ימין ע"כ עוד רגילין בריאה הסרוכה לשומן הלב שנופחין אותה אם ניתקת הסירכא מאיליה על יד הנפיחה אז ריר הוא וכשרה ואם לאו סירכא היא וטרפה ובשומן הגרגרת מטריפין כל הסרוך אליה ושומן הלב יקרא כל מה שמכסה הלב וכן קנה הלב והן שמפונות אלו והשאר נקרא שומן הגרגרת ואם נסרכו האומות או האונות לטרפשא מועכין אותו בעפר אם ניתק כשר ואם לאו סירכא היא וטרפה גם נוהגין בקנדיאה ודין גב אומי כאוני וכן גב אוני כאוני ואם נסרכות לדופן ואע"פ שאין ריעותא מכשירין וגב אומי כאומי וכן גב אומי כאומי ואם נסרכו לדופן טרפה כל כמה דליכא ריעותא דהיינו שבירת עלם בדופן ואם נסרך הגב לקנה שבין הערוגות מנביהין בין של האונות בין של האומות טרפה לכ"ע וכ"ש אם נסרך מגג ערוגה אחת לגג ערוגה אחרת:

סליקו ההגהות מפסקי המרדכי על מסכת חולין

לוח הדינים אשר נמצאו בדר"ן ממסכת חולין

מאת הרב הגאון ר' יוסף אוטילינג זללה"ה.

פרק הכל שוחטין

כד

א בדיקת סכין לא מעכבא אלא לפני שחיטה אבל לאחר שחיטה לא מיהו כל היכא דאיתא לסכין קמן בדקינן: סי' תרפ"ב ד"ה ולענין הלכה

ב לא חיישינן שמא יארע קלקול בשחיטה: כה

ג השוחט בשבת וביום הכפורים אע"פ שמתחייב בנפשו שחיטתו כשרה דוקא בשוגג או אפילו במזיד בששחט בצנעא אבל בתוס' כתבו דאפילו כו במזיד ובפרהסיא שחיטתו כשרה פעם ראשונה: כז שם ד"ה השוחט בשבת

ד חליפי חמץ שעבר עליו הפסח כתב רש"י דלדידי' כח אסור ולאחרינא שרי והרמב"ן ז"ל כתב דאף לדידיה שרי וכ"כ הרמב"ם: שם ד"ה גרסי' בגמ' כט

ה אפילו שאלוהו לאחר שהודיעוהו הלכות שחיטה שהית או דרסת ואמר בריא שלא שהיתי ולא דרסתי אין סומכין עליו דחיישינן שמתוך שלא ידע לא הרגיש: שם ד"ה מאי קמ"ל ל

ו כל ספק טרפות שנולדה שיש לתלותו אחר שחיטה לא תלינן דבהמה בחי' בחזקת היתר לבר מסירכות הריאה מתוך שהן מצויות: סי' תרפ"ג סד"ה הטנת

ז לא ליסחוף אינש כפלי הכסלים שחלב הכליות לב דבוק בהם על גבי בשר ומיהו משמע דבקליפה סגי ומהרמב"ם נראה דאינו אסור אלא לכתחלה לג אבל בדיעבד סגי בשפשוף היטב: סי' תרפ"ז ד"ה לא ליסחוף

ח ת"ח צריך שילמוד שלשה דברים כתב שחיטה מילה: שם ד"ה צריך לד

ט השוחט בסכין ונמצאת פגומה אפילו נגע ושבר בה עצם המפרקת שחיטתו פסולה דעצם המפרקת רך הוא וכן אם שחט בהמות הרבה ולא בדק לה בין כל אחת ואחת ולסוף נמצאת פגומה כולן אסורות ואפילו ראשונה אבל אם שבר בה עצמות לו או שנאבד הסכין כולן כשרות והוא שידע שלא נגע ודאי בעצם המפרקת אבל אם נגע אסורות לז מאותו שנגע: סי' תרפ"ה סד"ה איתמר השוחט היכא שנשמט גף העוף או נשבר רגלו מן הארכובה ולמעלה ואין ידוע אם קודם שחיטה או לאחר לח שחיטה אזלינן לחומרא וה"ה לכל שאר טרפות (ע"ש בפנים): שם ד"ה תניא בגמ'

יא לעולם לא חיישינן כלל ואפילו איתא קמן לא צריכינה למבדקי' אבל לשאינן מומחין כל היכא לט דאיתא קמן חיישינן ובדקינן ליה: סי' תרפ"ט סד"ה והיכא דלאו מ

יב בראש הגג שוחטין ולא חיישינן שמא יאמרו לצבא השמים עלה לשחוט ובראש הספינה נמי מא לא חיישינן לחשדא שמא יאמרו לשר של ים הוא שוחט אם הוא שוחט על דפני הספינה והדם מב שותת לים: סי' תרל"א ד"ה בין כראש הגג

יג המבשל לחולה בשבת מותר לבריא במוצ"ש מיד ולא בעינן בכדי שיעשו: מג סי' תרל"ב סד"ה השוחט בשבת

יד סכין שיש בו כדי לשחוט מן הפגם ולהלן אסור מד לשחוט בה לכתחלה ומיהו היכא דעבד בה היכרא שריא אפילו לכתחלה: סי' תרל"ג ד"ה גדרה דלמא מה

טו איכא למ"ד דהלכתא כר"ח דמני סכין בהדי הני פגימות דפגימתן כפגימת המזבח אבל הרמב"ן ז"ל פירש דהתם אמוראי דלעיל סברי דפגימת הסכין מו בכ"ש ואפילו אינה חוגרת בה צפורן. וכן דעת רב אלפסי ז"ל שלא הזכיר תגירת צפורן בהלכות ומיהו לאו דוקא כ"ש שאוגרת משמע שום דבר מז ואפילו חוט השערה אבל אינה אוגרת שום דבר כשרה: סי' תרל"ד ד"ה גרסי' בגמ'

טז מי שלא הראה סכינו לחכם בשנמצאת סכינו יפה מח היו משמתינן ליה בלחוד: שם ד"ה דלא סגי

פרק השוחט

מט

יז הראב"ד ז"ל וה"ר משולם הכהן ז"ל החמירו שאם לא שחט כל הסימנין צריך לחתכן בשעה שהדם נ חם והביאו ראיה לזה (ע"ש בפנים) ואין ראייתם מכרעת: סי' תרל"ז ד"ה השוחט אחד בעוף נא

יח וקי"ל כורידין כר"י מיהו דוקא בעוף אבל בבהמה כיון דמנתהא אבר אבר לא צריך: שם ד"ה ר"י אומר

יט בבהמה או בעוף שנשחטו ורידיו צולה אותן והן שלמין בלא חתיכת הוטין כלל דלצלי לא בעינן נב חתיכת חוטין כלל: סי' ת"ש סד"ה כוליל ונולכו

כ אמרי רבוותא ז"ל דוקא בשכרוך על צואר בהמה אבל מטלית וצמר דעלמא לא: סי' תמ"ב ד"ה תחת השור

כא שחט רוב סימנים ושוהה למות יכה על הצואר נג בסכין או ימתין עד שימות ולא ישחוט מיעוט סימנים הנשאר ויש חולק: נד סי' תמ"ה ד"ה שחט במיעוט

כב שחט הבהמה כראוי אע"פ שזרק דמה או חלבה לעבודת כוכבים אינה נאסרת עד שיחשוב פסול בששוחט: סי' תמ"י ד"ה השוחט לע"ז

כג כל שיש בו סרך לעבודת כוכבים אסור באכילה נה ובהנאה מותר כשאין הדבר שלו כשאסרו: שם ד"ה גרסי' ר"א

כד שחט אווזין ותרנגולים וכיוצא בהם שאין קרבן על גבי מזבח ושחט לשם קרבן כשר: סי' תשי"ח סד"ה מתני' בסוף פירקין נו

פרק אלו טרפות

כה כל הנקובים במידי דאיכא חלל כגון מרה וקיבה ודקים בעינן שיהיו נקובים לחללן: סי' תשי"ב ד"ה אלו טרפות נז

כו ניטל המרה טריפה בין בעוף בין בבהמה: שם

כז כל הנקובין אין סתימות קרום מועלת להם: שם ד"ה קרום

כח בושט כל שהתחיל לשחוט בו למעלה ממקום נח שחיטה שחיטתו פסולה: סי' תשי"ג ד"ה הרכן הושט

כט טועה בשקול הדעת קם דינא וחבירו אינו רשאי נט להתיר ואי עבד ועשה לא עשה ולא כלום. אבל טעה בדבר משנה או אמוראין רשאי חבירו להתיר: סי' תשע"ז ד"ה תכם בטמא ס

ל פירוש אין מקיפין בריאה: שם ד"ה שאני

לא פסולי המרכה והמסמס דאיבעיא בגמרא בחוט השדרה ה"ה למוח הראש הוי דינא הכי: סי' תש"כ סד"ה הורס

לב חוטין שבפרשה ראשונה ושניה שבאליה נדון כחוט השדרה וכן פי פרשה ג': שם סד"ה עד היכן

לג בועא דקיימא בשיפולי אונא או ריאה אי מהדר לה בשרא הדרנא דבועא אפי' משהו כשרה ואי לא חסרה היא וטריפה ויש חולק: סא סי' תשכ"ג ד"ה אין מקיפין

לד היתר סירכא תלויה בלא בדיקה ונסרכה כסדרן מתירין בלא בדיקה ויש חולק: סי' תשכ"ד ד"ה הני תרתי

לה ריאה כשנופחים אותה משתנית למראה אחר סב באיזה מראה דנין אותה: סי' תשכ"ח ד"ה וכתב רבינו

לו התליעה כל המרה אפילו בנשתייר בו כזית ספק כשרה: סי' תשל"ב ד"ה והיכא מאן דאמר סג

לז סירכא בין אונא לדופן מגבה כלפי פנים כלומר סד לצד חלל הגוף דלאו היינו מקום התוכה וטרפה ועיי"ש: סי' תשל"ג סד"ה ודאמרי' אי איכא סה

לח נשתברו מיעוט צלעותיה כשרה ולא חיישינן שמא השברים כלפי פנים ושמא נקבו אחד מן סו האברים הפנימיים אע"ג דבקיק חיישינן: סי' תשל"ז ד"ה אי קופא

לט מחט שיצא חודו לחוץ אפילו דרך קנה אתאי טרפה: שם

מ מנהג להתיר מחט נמצא בכרס וקורקבן של עוף סז ומיהו בדקין חיישינן: סי' תשל"ח סד"ה קסיהא

מא חלב דאיתרא שרי ובכל דוכתא דלא נוהג בהו סח איסורא שרי: סי' תשמ"א סד"ה כהנים

מב טריפות שאינן אלא מחמת ספק או מקבלתן של סט גאונים מבטל מקח והוי מקח טעות: סי' תש"ג סד"ה סוגלד

מג עמדה והלכה ממש בעינן ואי לא חיישינן לריסוק ע אברים וע"ש: סי' תשס"א ד"ה נפלה

מד נוהגין היתר בתתולים להנכנסים בלולין של עא תרנגולים וכל שלא הכה אין חוששין הכח חוששין: סי' תשנ"ה ד"ה טועל עב

מה החול העולה על כלוב מלא עוף והכניס יד דרס אע"ג דקטע רישיה דחד לא נח רוגזיה: שם ד"ה והרי שנכנס

מו גבי ריאה בין מים סרוחים בין לא סרוחים כשרה עג ולא נאמר החלוק אלא לגבי כוליא: סי' תשס"א ד"ה ולא אמרן

מז כוליא שהקטינה טרפה ואזלינן לחומרא ודינינן עד כפול וכענבה וע"ש שהראב"ד מחלק: שם ד"ה כוליא שהקטינה

מח נשבר הגף אפילו בעצם שלישי כשרה ואין לחוש לאלדר הרני שאסר בשבירת העצם סמוך לגף: עה סי' תשע"ב סד"ה שמוטת סגף בעוף

מט כל היתר ואיסור המחוברין מקום החתך אסור לישראל אבל לבן נח אפילו האבר מותר: עו שם ד"ה ומיהו

נ אע"ג דביצת טריפת אסורה אפרוח שנולד ממנה מותר: סי' תשע"ג ד"ה מיהו עז

נא תולעת המהלכת בתוך הפרי בעודו מחובר לקרקע הרי הוא כתולעת הגדל על גבי קרקע ואפי' לא עח הלך שרץ השורץ קרינא ביה: סי' תשע"ו ד"ה קישות שהתליעה עט

נב עבר ובשל פירות שמתליעין בלא בדיקה בין תוך י"ב חדש בין לאחר י"ב חדש מותרים אפילו פ ימצא בהם בקדרה זורקה והשאר מותר כשלא מצאו אלא אחד או ב' אבל ג' או ד' אסורה: פא שם ד"ה הכי תמרי דכדי

נג ב' מחולים הסמוכים זה לזה בסומכיה רואין כאילו פב ניטל היתר ממקומות עמו וישאר השני נקוב בסומכיה וטרפה ויש חולק: סי' תשע"ז ד"ה תנן התם

נד דג טמא משריץ כו' מוליד דגים כיוצא בו במיעיו ואין לו ביצים כלל. ודג טהור מטיל ביצים הלכך ליכא למיחש בעוברי דגים דהיינו ביציהם לטמאים כלל: פג סי' תשפ"ה ד"ה ולבדוק

נה לוקחים ביצים מן העובד כוכבים ולא מצרכינן ליה למימר של עוף פלוני טהור הם: פד סי' תשפ"ו סד"ה תני אם אין מוכרין

פרק בהמה המקשה

נו כל טרפות אם נחתכה הבהמה במקום טרפות היא מתה ואלו היתה חתוכה למעלה מאותו מקום היתה חיה שכל שנחתכה במקום שהיא מתה בו שוב אין לו תקנה לחתכה למעלה ממנו: סי' תשנ"ט ד"ה וכתב הרא"ה

נז נחתכו רגליה במקום צומת הגידים טרפה ואין לה היתר נחתכה בתחלת העצם האמצעי למעלה מצומת הגידים כשרה וע"ש שיש חולקים: סי' תרנ"א ד"ה אמר ר"י אמר רב

נח מקום צומת גידים הם הפנימיים ולא החיצונים: סי' תת"ב ד"ה ואלו הן

נט נשבר העצם וחזר ונקשר ולא ידענו אם מתחלה יצא לחוץ אם לאו התיר ר"ת: סי' תת"ג ד"ה ולענין נשבר העצם

ס לחש שלוחש על המכה ומשקה או סם שיש בו משום רפואה אין בו משום דרכי האמורי וכל שאין בו משום רפואה כגון שעושין שלא על החולי כגון קבורה (שלא) בפרשת דרכים שדומה לניחוש יש בו משום דרכי האמורי: סי' תת"ו ד"ה כל דבר

פרק אותו ואת בנו

סא שחט אותו ואת בנו קמא שרי למיכל בתרא אסור למיכל ביומיה: סי' תת"ז ד"ה ואם קדם

פרק כסוי הדם

סב הפסיק בין שחיטת חיה ועוף בשיחה יכסה ואח"כ ישחוט ודוקא שיחה בטילה הוי הפסקה: סי' תתי"ד ד"ה והיכא בסת

סג נמלך לשחוט חוזר ומברך: שם ד"ה ולענין נמלך

סד בדבר שאינו גמר ונמלך כתפלה ושאר ברכות אינו צריך לחזור ולברך ויש חולק: שם

סה כי מכסה דם הניתז גריר ליה ומכסי ליה כדי שיתן עפר למטה: סי' תתי"ד ד"ה במאי קמפליגי

סו יבם אטר אין לו תקנה וכל עמידות עיקרן בימין: סי' תתע"ו ד"ה ומקשי

פרק גיד הנשה

סז אין הטבחים נאמנים על גיד הנשה לומר נטלנוהו: שם ד"ה ואין

סח ג' דינין יש לו לגיד הנשה עיקרו ושמנו וחטיטתו: שם סד"ה מודה שמואל

סט אע"ג דלאומצא לא בעינן מליחה וכן לצלי מ"מ בשר בית השחיטה אפילו לאומצא או לצלי בעי מליחה: סי' תתי"ז ד"ה חוטי יד

ע לכתחלה בעינן מליחה לב' צדדים אבל בדיעבד אם לא יעשה כן אינו נאסר: שם

עא ריש מעיא באמתא בעי גרידא מהו ריש מעיא: שם ד"ה ריש מעיא

עב חתך הורידין צולהו כולו כאחת בלא שום חתיכה כלל ולקדירה אפילו חתך הורידין חוטי דידא ח'לועא צריכין חתיכה וחוטין שתחת הלשון בכלל דלועא הם וצריך לחתכם: שם ד"ה נמלא פסקו

עג ראש סמון ברמץ להשיר השיער או לא דק ביה מידי כשהניתו אצדדין אסור המוח אבל אידך בשר שרי: סי' תתכ"ג ד"ה אי דן

עד המשימים רגלי הבהמה על האש להשיר שערן ולהסיר הטלפים שרי ויש שחותכין הטלפים בסכין מעט ומניחין החתך למטה כדי שיזוב הדם במליחה: שם ד"ה וכתבו התוס'

עה נמלח הראש ובשליה אסור אא"כ יש בו ששים כי דם שבחוטי הקרום אינו יוצא במליחה: שם סס"ד

עו דבר שיש לו מתירין בשאינו מינו בטיל בנותן טעם ובמינו אפילו באלף לא בטיל: סי' תתכ"ג ד"ה והא דאמר רב כהנא

עז דבר שיש לו מתירין מקרי כשיש היתר אחר איסורו לגמרי דומיא דביצה שנולדה: שם

עח החמירו בבשר וחלב יותר מבשאר אסורין משום ששניהם היתר ולא בדילי אינשי מינייהו: שם

עט היכא אמרינן ריחא מלתא והיכא אמרינן לאו מילתא היא: שם

פ טבח שנמצא אחריו חלב נדון לפי מה שהוא לפי כונת האיש ואונסו ופשיעותו: שם

פא תקנה למכור טריפה שאירע במקולין: סי' תתכ"ה ד"ה שלמה

פב כל מידי דלא רגיל ביה עבודת כוכבים סימנא הוי ולא חיישינן דלמא גמר וב' אותיות של כתב הקדש חותם בתוך חותם הוי ומשלחין ירך מנוקרת ע"י עובד כוכבים בלא חותם כלל ומותר לשלוח עוף שחוט לחבירו בלא חותם ויש חולק: שם

פג כל שנראה שהירך מנוקר אין צריך להראותה: שם ד"ה גרסי' בגמ'

פד אסור להטעות אדם לגנוב דעתו אבל כשמטעה עצמו אין זקוק לו: שם

פה בשר שנתעלם מן העין אסור חיישינן לעורבים ויש חולק: סי' תתכ"ו ד"ה ולא יפתח

פו טביעות עינא עדיפא מסימנא היכא דשבעתן עין אבל טביעות עין כל דהו לא דלמא טעי: סי' תתכ"ט סד"ה אמר רבא

פז כל היכא שנמוח גוף האיסור לא צריכינן לקפילא דאי איכא ששים בלא קפילא שרו ואי ליכא ששים אפילו אי אמר קפילא דליכא טעמא אסור וע"ש: סי' תתל"ב ד"ה מין בשאינו מינו

פח סמכינן דוקא אקפילא היכא דאיכא למסמך עליה אבל על עובד כוכבים דלא הוי קפילא לא ובישראל ליכא בין קפילא להיכא דלא הוי קפילא כי סמכינן עליה: שם

פט לדידן שמנו של גיד אוסר תערובתו ויש חולקים: שם

צ בערלה וכלאי הכרם במינן בעינן ר"א ובשאינו מינו בנותן טעם: שם

צא כששערין ברוטב משערין ביצה ומחצה של רוטב הוי כזית אם יקרוש להר"א ז"ל אבל הר"ן פליג לפי שעורו ממש: סי' תתל"ג ד"ה אמר ר"ח

צב קולף ואוכל עד שמגיע לגיד ומשייר כדי נטילה שהיא יותר מכדי קליפה: שם ד"ה ויכך שנאלו

צג החלב המפעפע בצלי לא בטיל בס' כי אם ע"י בישול ואף במליחה לא משערינן בס' ויש חולק: שם

צד קולף ואוכל עד שמגיע לשמנו של גיד שאינו מפעפע בין כחוש בין שמן: סי' תתל"ד ד"ה גדי שצלאו

צה חלב במליחה מפעפע ויש חולק: סי' תתל"ה ד"ה ורב אחי שרי

צו ביצי טהורות ששלקן עם טמאות מותרות בד"א כששלקן עם הקליפה אבל שלקן כשהן קלופות שיעור אחד יש להם: סי' תתל"ח ד"ה והלי

צז המבטל איסור בשוגג בטל ובמזיד למי שבטלו אסור ולאחרים מותר: שם

צח טעם כעיקר דאורייתא ויש חולק: סי' תתל"ט ד"ה גרסינן בגמ'

צט אם נפלה חתיכה של נבילה לתוך קדירה ופלטה ונשפך הרוטב דאין אנו יודעים אם היה בו ס' אם לאו תולין לחקל בכל אסורין של דבריהם: שם ד"ה והיכא שנהערב

ק כל שנתבטל חד בתרי כיון שלאכול כל אחד ואחד בפני עצמו מותר אם בא לבשלן כאחד מרבה עליה כדי שיעור ס' ומבשלן לכתחלה: סי' תת"מ ד"ה וגרסי' בגמ'

קא הוכי דמי בריה: שם

קב היכי דמי חתיכה ראויה להתכבד: שם

קג חתיכה ראויה להתכבד שנאסרת ונחתכה בטל חשיבות' ובטלה בס' נחתכה אחת מן החתיכות כולן מותרות לאכלן שתים שתים וע"ש: שם

קד נפל איסור בחתיכה אע"פ שנעשית נבילה בטלה או בס' או ברוב: שם

פרק כל הבשר

קה אזלינן בתר דעתיה דנודר ולא הוי בכלל נדר סתם אלא מידי דחזי ליה אבל מידי דלא חזי ליה לפום שעתיה ליתיה בכלל אא"כ משתמע מיניה בהדיא: סי' תתמ"ד ד"ה והא קתני

קו מי שאכל דבר מזוהם ובא לברך ברכת המזון מברך ענט"י: סי' תתמ"ה ד"ה מפני מה אמר

קז נט"י שבין תבשיל לגבינה מצריכינן לברך ויש חולק: שם

קח לא קרע הכחל ובשלו מותר כיון דחלב שחוטה מדרבנן בדיעבד שרי: סי' תתנ"א סד"ה אינו עובר עליו

קט קיבת נבילה מותרת בשלה בחלבה אסורת: שם ד"ה הא דקתני

קי כחל קרעו שתי וערב וטחו בכותל אפילו לבשלו עם בשר לכתחלה מותר וגזירת אחרונים היא שמא לא יקרענו יפה: שם סד"ה גרסי' בגמ'

קיא מותר לצלות לכתחלה בשפוד אחד פעמים בשר ופעמים כחל: סי' תתנ"ד סד"ה דרש מרימר

קיב סכין של עובד כוכבים דאית ביה משום שמנונית לא סגי בהדחה כשאר כלים אלא נעיצה י"פ במקום קשה לחתוך בה צנון: סי' תתנ"ה סד"ה סכין

קיג טעם בר נותן טעם שרי וע"ש פירושים שונים: סי' תתנ"ו ד"ה דגים

קיד חתך קישות ואבטיח בסכין של בשר גורר מעט בסכין במקום חתך ואוכל אפילו בכותח אבל חתך צנון לא: שם ד"ה צנון

קטו כל ששהה שיעור מליחה לקדירה מקרי אינו נאכל מחמת מלחו והוי כרותח לעולם עד שידיחנו: סי' תתנ"ז ד"ה ההוא בר יונה

קטז יש להזהר שלא להניח בשר תפל אצל בשר מליח בעור שמלחו עליו אע"פ שדעתו למלוח התפל לאחר מכאן: סי' תתס"ט ד"ה דגים

קיז פליטת ציר בשר הוי י"ב שעות: שם ד"ה וכתב רי"ף

לוח הדינים אשר נמצאו בהר"ן ממסכת חולין

קיח אין המלח מוציא דם הבא ממקום אחר כל שאינו מוציא דם של עצמו אבל הניחו בכלי שאינו מנוקב קודם שיצא מידי דמו אפילו תאמר שבלע מדם שפלט שיחזור וימלחנו בכלי מנוקב המלח יפליטנו כשם שמפליט דם של עצמו : סי' תתסג ד"ה אין מניחין בשר

קיט מי חלב המבשל בהם פטור מדאורייתא אבל מדרבנן אסור ומי חלב לאו היינו נסיובי דחלבא : סי' תתסו ד"ה גרסי' בגמ'

קכ בכל דבר של עובדי כוכבים לא הלכו אחר נותן טעם כגון בגבינות העובדי כוכבים וע"ש ויש חולק : סי' תס"ז ד"ה אמו קיבת

קכא חלב המכונס בבהמה לאו כבהמה שנמצא בה הוא אלא כמונח בקערה ודיינינן ליה כמקום שבא משם : סי' תתס"ח ד"ס והלכתא

קכב כל איסורין שבתורה בין במינן בין שלא במינן בנותן טעם דבר שיש לו מתירין במינו אוסר בכל שהוא : שם ד"ה תנן

קכג אפשר לסוחטו אסור : שם ד"ה וגרסי' בגמ'

פרק הזרוע והלחיים

קכד מתנות כהנים זרוע לחיים והקיבה [המזיק מתנות כהונה] אפילו בבא לצאת בהן ידי שמים פטור ואין בו אלא מדת חסידות בלבד : סי' התס"ט ד"ה אמר ר"ח

קכה מתנות כהונה אין מתנינן ליתנם לכהן חבר אלא נותנין אפילו לעם הארץ אבל אי איתא כהן חבר אין נותנין לע"ה : שם בסה"ד

קכו התופס ממון שהוא מסופק מחמת הדין מוציאין מידו : שם ד"ה ההוא גר ליוהא

קכז אפילו בדבר שאין בו טובת הנאה לבעלים אינו מחוייב לתת אלא למי שירצה אלא שאם בא לקחו אין מוציאין מידו : שם

קכח לויה שנתעברה בין מעובד כוכבים בין מישראל פטור מבכורה כהנת שנתעברה מעובד כוכבים חייב בבכורה מישראל פטור מבכורה : שם ד"ה והלכתא כרב אדא

קכט כהן שיש לו שותפות בבהמה אפילו יתיב אכספתא צריך לרשום חלקו ועובד כוכבים לא : שם ד"ה השותף בהמתן של כהן

קל מתנות כהונה אינן נאכלין אלא צלי לסתם בני אדם ולמי שאוהב יותר שלוק היינו מעליותא וגדולה דידיה : שם ד"ה מתנות כהונה

קלא כל היכא דאמרינן נהגו אי אתו לאורויי לא מורינן ובמתנות כהונה אי נוהג כר' אלעי נוהג אי לא נוהג לא נוהג : סי' תתע"ג ד"ס וקי"ל כר"ח

פרק שילוח הקן

קלב אווזין ותרנגולין של חולין שמרדו בבעליהם הלכו להם הוי של הפקר והמחזיק בהם זכה : סי' תתע"ה ד"ה משילוח הקן

קלג הפוגע בעוף שהרג הנפש מצוה להביאו לב"ד כדי לבער רשעים מישראל ומכאן אתה דן לכיוצא בזה : שם ד"ה ונגמ'

קלד טרף בקן עד שהגביה האם מעל הביצים קנה חצרו הביצים והוי מזומן ופטור : שם ד"ה יומי שנך

קלה כל שמתה או ברחה מידו ולא שלח האם לוקה ובהא התראת ספק שמה התראת : שם ד"ה הנוטל האם

קלו כיצד משלח האם לפירש"י ולפי' ראב"ם : שם ד"ה עד כמה סליק

לוח הדינים אשר נמצאו במרדכי ממסכת חולין

כולל כל חדושי דינים שהובאו במרדכי, מאת הרב הגאון ר' יוסף אוטילינג זללה"ה.

(א) מילתא דפשיטותא דאשה כשרה לשחוט אפילו לכתחלה :

(ב) הלכות שחיטה שהביא ר' אלדד בן מחלי כבא מעשרת השבטים שם באורך :

(ג) הש"ו אפי' מומחין [עומדים] על גבן שחיטתן פסולה :

(ד) ואם אחרים ראו מתחלה ועד סוף שלא שהו ושלא דרסו ושלא החלידו שחיטתן כשרה בדיעבד אבל לכתחלה אין נותנין להם לשחוט ואפילו אחרים עומדים על גבן :

(ה) ואין מוסרים להם חולין לשחוט בינם לבין עצמן ואפי' להתלמד להשליכו לאשפה פן יכשלו בהן בני אדם :

(ו) ר"ת פירש טוב אשר לא תדור אפי' נודר ומשלם כגון דאמר הרי עלי אבל אמר הרי עלי זו נודרים :

(ז) ובעת צרה אפילו הרי עלי נודרין :

(ח) ישראל אוכל נבלות לתאבון בודק הסכין ונותן לו לשחוט ואין צריך לעמוד על גביו :

(ט) אבל לא בדק הסכין אפי' עומד על גביו שחיטתו פסולה :

(י) פר"י והא דאכשרינן ע"י בדיקת סכין ונותן לו דוקא דידעינן ביה שהוא יודע הלכות שחיטה :

(יא) אבל מומר לעבודת כוכבים או מחלל שבת בפרהסיא אסור לאכול משחיטתו אבל אם אינו מקפיד לעשות בפרהסיא נראה דהוא לא אקרי מומר לאסור שחיטתו בדיעבד :

(יב) כל טבח שאינו יודע כו' פר"י ממיך שאינו יודע אפי' פשוטן של הלכות שחיטה אבל אם אינו יודע דקדוקן שחיטתו כשרה אך שידע לתת לב בשנוי שחיטה ולשאול על ספיקו :

(יג) פירוש עיקור :

(יד) אפי' אמר ברי לי שלא שהיתי ולא דרסתי אין בכך כלום כיון דבשעת שחיטה לא ידע להזדהורי :

(טו) איבעית אימא שלנה באור כו' מכאן יש להוכיח דסכין של שחיטה לא בעי טבילה :

(טז) השוחט בסכין של עובד כוכבים כו' צריך להעמידה כגון שידע שהיא בת יומא דהא סתם כליהן של עובדי כוכבים לאו בני יומן הן :

(יז) לא בדק בסימן טרפה ואסור באכילה וליכא למימר ז"ל בתר רוב דרוב העולם שוחטין רוב הסימנין כיון דבחזקת איסור עומדת :

(יח) ואותן בני אדם שבודקין הסימנין לאחר שחיטה בעלה ותוחבין בסימנין דרך הפה נראה דטעות ע"שין דשמא לא נשחט הרוב ואנן בעינן רוב הנראה לעינים :

(יט) בהמה בחייה בחזקת כו' תימה איך איש אחד נאמן על השחיטה הא אמרינן היכא דאיתחזק איסורא אין עד אחד לא מהימן וי"ל בעד מסימן וכשר סמכינן עליה ואפי' אשה :

(כ) כללו של דבר כל שהוא בחזקת איסור מן התורה אין קטן נאמן ולא אשה ולא גדול דלא מהימן כבי תרי :

(כא) אבל בדרבנן כגון בשר אחר שנמלח שדם מלות אינו אלא מדרבק ויין נסך וכיוצא בהן אפי' קטן וכל אדם ולר"י נראה כיון דרוב מצויין אצל שחיטה מומחין הן לא בעינן תרי :

(כב) נשחטה הרי היא בחזקת היתר לענין אם בא זאב ונטל בני מעים והחזירן כשהן נקובין אין חוששין שמא במקום נקב ניקב :

(כג) והיכא דאי אפשר לריאה בלא בדיקה סמכינן ארובא ואדרבה הוא דאמר נשחטה בחזקת היתר עומדת ואין מפרסמין הדבר :

(כד) ונחלק עלי ר"י הלוי ומעשה היה בקולוניא ואסרו כל חכמי הדור :

(כה) אר"י היכא דלא שכיחא טריפות כולי האי כגון בגדאים ועלאים הסומך על רש"י לא הפסיד :

(כו) למדה תורה דרך ארץ שלא יאכל אדם בשר קודם הפשט :

(כז) וכי היכא דאזלינן בתר רוב הכי נמי סמכינן ארוב היכא דאפשר כגון בקטן ובקטנה :

(כח) השוחט בסכין של עבודת כוכבים איכא מאן דפסק כרב :

(כט) ומטעם זה היה מצריך הריב"ם קליפה לכל הבשר הנחתך בסכין של עובד כוכבים וכן אם חתך בשר בסכין שנקרו בו ול"נ לר"י דא"כ כל הבהמה היתה צריכה קליפה שהרי העובד כוכבים מפשיט בסכין שלו :

(ל) סכין ששחט בה טרפה פר"י דפליגי לשחוט בה פעם אחרת אבל לחתוך בה רותח אפי' סכין ששחט בה כשרה אסור לחתוך בה רותח :

(לא) אבל סכין של עובדי כוכבים שנבלע בה שמנונית בלא הגעלה אסור לשחוט בו לכתחלה ואם לא הגעילה ולא נעצה בקרקע להעביר השמנונית ושחט בה בעי קליפה :

(לב) וסכין ששחט בה כשרה אפי' מלוכלך בדם מותר לשחוט בו לכתחלה :

(לג) מיי'. הלוקח כלי תשמיש מן העובדי כוכבים מלבנה באש או משחיזה ברחים שלה ואם היא סכין יפה שאין בה גומות די לה אם נעצה בקרקע קשה י' פעמים ואוכל בה צונן ואם היו בה גומו' או שהי' יפה ורצה לחתוך בה חמין מלבנה או משחיזה כולה :

(לד) ר"ת ור"י פסקו דסכינין גדולים שרגילין לצלות בהן בשר צריכין לבון :

(לה) סכין שוחטין בו רגילין שלא לעשות בוס דבר בו שלא יתקלקל הסכין בפגימות :

(לו) משמע מי שמנקר הבשר צריך שני סכינין :

(לז) ואם היה הסכין קודם שחיטה בחזקת בדוק והניחה יום או יומים ושחט בלא בדיקה אפי' מאה בהמות ורוב שכר בה עצמות ונמצאת פגומה נראה דכולן מותרות דתלינן בעצמות :

(לח) והיכא דבדק הסכין מיד אחר השחיטה והצניעו אפי' נמצא פגום אח"כ לית לן בה :

(לט) במגנצ"א אירע מעשה ששחטו את הפרה ונמצאת הסכין פגומה וצוה מורי ריב"ן להדיח הדם מן המפרקת ונמצא תחך בעצם המפרקת והתיר :

(מ) אכישרא ואטופרא ואתלת רוחתא :

(מא) ובחטתס בז"ה גימטריא י"ב בדיקות כשבודק מג' רוחותיה :

(מב) מביאין ראיה דהנזהרים מפת של עובדי כוכבים מותרין בתערובת כגון אם נתנו במרק מפת של עובדי כוכבים או שנתערב בתבשיל דמותר :

(מג) מדברי הכא תערובות דמאי דעיקר בורכו מן התורס כ"ש פת של עובדי כוכבים דאיסורא דרבנן :

(מד) השוחט מן הצדדין פר"י דוקא בדיעבד ואפי' מחזירין :

(מה) אבל סכין למטה וצואר למעלה לא דחיישינן שמא ידרוס :

(מו) כתב רבי' שמחה כל היכא דאיכא למיתלי בזאב או במשמוש ידא דעבחא מכשרינן ואין צריך להקיף :

(מז) פסק מיי' דהלכה כדברי האומ' הלוקח בהמה מן העובד כוכבים והיא חולבת שהחלב פוטר מן הבכורה שהרי בכל התורה הולכין אחר הרוב ורוב בהמות אינן חולבות אא"כ יולדות :

(מח) זיל בתר חזקה כו' :

(מט) לא שייך למימר כל קבוע כמחצה אלא היכא דאיכא ספיקא לנכר כגון גבי ט' חנויות שלקח ואינו יודע מאיזה לקח :

(נ) הרי שנמצא תרנגולת שחוטה בשוק כו' :

(נא) כתב רש"י על דבר העופות שהובאו שחוטין ביד העובד כוכבים בלא סימן וכא מעשה לפני רבותי והתירם ולי אין ראיה להתיר ומכאן ואילך אל ינהגו כן :

(נב) אי רוב מצויין אצל שחיטה מומחין הן דוקא בדיעבד אבל לכתחלה אין לסמוך על רוב היכא דאיכא לברר :

(נג) נהמא זקנו ראוי ליעשות ש"צ ולירד לפני התיבה ולישא את כפיו היינו ליעשות ש"צ קבוע אבל באקראי בעלמא משהביא שתי שערות יורד לפני התיבה :

(נד) אפי' קטן נושא כפיו עם כהנים גדולים אבל לבדו לא :

(נה) עם הארץ ש"צ וקולו ערב והעם חפצים בו ויש שם ת"ח ואין קולו ערב הוא קודם כי יודע מה מדבר :

(נו) כתב ר"י שסונא לא יתמנה שליח צבור :

(נז) התמד עד שלא החמיץ פוסל את המקוה בשיעור מקוה חסר :

(נח) אבל מקוה שלם אפי' כל שאובין שבעולם אין פוסלין אותו :

(נט) אבל ספק מים שאובין אין פוסלין את המקוה כמו מקוה שהניחו ריקם ומצאו מלא :

(ס) מסוכסכת מרוח אחד כו' :

(סא) פרש"י דאסור לשחוט בסכין שיש בו פגימה אפי' שלא במקום פגימה דילמא אתי למיעבד במקום פגימה ואפי' הפגימה בידו מכ"מ דיעבד כשרה וביום טוב שאין יכול לשחוז סכים מותר לקשור בגד על פגימה ולשחוט בה :

השוחט

(סב) אבל לכתחלה מיבעי ליה למישחט כוליה סימנין :

(סג) וכל פסימן הוי מצות שחיטה בעוף לכתחלה אבל אסימן שני אפילו מצוה לכתחלה ליכא אבל שמעתי שלכתחילה בעינן שני סימני' אפי' בעוף :

(סד) אתא כי ממסמס קועא דמא פרש"י דצריך לבדוק הסימנין שמא נפסק הקנה או נקב הושט שם באורך :

(סה) פי' דלא לשוויה גיסטרא :

(סו) ר' יהודה אומר עד שישחוט הורידין :

(סז) פי' השוחט בב' או בשלשה מקומות :

(סח) פי' שהליד במיעוט סימנין :

(סט) נהגו העם למלוג הנוצר בעופות שלא יחלידו תחת הנוצות ואע"ג דאיכא נער ב"ח :

(ע) ראב"ן כתב דחכמי נרבונא דייקי מכאן מדאמר נולהו ולא אמר מכשלהו משמע לבשולי בעי נתוח ול"נ דהא צלייה נמי בשול קרי :

(עא) מיהו תימה שאנו מבשלים וצולים בכל יום עופות בלא נתוח ואע"פ שלא שחטו ולא נקבו הורידין לכן נ"ל דר"ת שאומר הא דקאמי' רבנן הואיל וצלהו כולו כאחד עם הראש קאמר אבל אנו שאנו חותכי' ומסירין את הראש אין אנו צריכין :

(עב) שיעור שהייה כדי שחיטה אחרת דקה לדקה וגסה לגסה ועוף לעוף :

אלו טרפות

(עג) נקב הלב לבית חללו בשאר נקובה לא איצטריך למיתני לבית חללו שכן דקין ופשיטא דאין חשוב נקב בכן אלא לבית חללו :

(עד) טעמא דדרוסה לאו משום שסופה ליקב אלא טעמא בדרוסה שהארס שורף וסופה למות :

(עה) כדי תפישת יד פריב"ם ד' אצבעות מבור הגדול מכאן ואילך גדול לפי גדלו וקטן לפי קטנו ובעל ה"ג מפרש כדי תפישת יד כדנקיט אינש תרתי אצבעותיה ודבריו הם דברי קבלה ויש לסמוך עליהם :

(עו) פר"ת אם נמצאו תולעים במוח ולא חזינן לא קורט דם ולא רושם כשרה :

(עז) ישב לו קוץ בושט אין חוששין פ"ה ואין שם קורט דם מבפנים אבל יש שם קורט דם חיישינן שמא ניקב החיצון :

(עח) חבר שטמא אין חבירו רשאי לספר אבל בלא מעשה אפשר להלך עליו :

(עט) פי' דריאה כריאה :

(פ) אם נשמט ירך בהמה או עוף במקום חבורו בקולי' בלא איעכול גידי' כשרה אבל איעכול גידיה טרפה ואם אין בקי אי איעכול או לא מספק טרפה אמנם אם מצאוה במוטה לאחר שחיטה ואין ידוע אם בשעת שחיטה או לאחר שחיטה כשרה דודאי בשעה מועטת לא איעכול גידיה ובלבד שידע שלא היתה שמוטה בשעה שהוצא לשחוט :

(פא) ודין זה נוהג בין בבהמה בין בעוף לפי שטת ההורס וספר התרומה ויש חולק :

(פב) בהלכות שחיטה שסדר ר"ת ראיתי שכתב שראוי לשוחט להתרחק מטבעת הגדול לשחוט למטה אע"ג דקיימא לן כל הצואר כשר לשחיטה כדי להסתלק מן הספק וצריך :

(פג) ביהא השוחט נאמן וצריך להיות הסכין אורך כמלא ב' צוארי בהמה ויש מי שמשער בי"ד אצבעות :

(פד) אוכמי אוכמי פרש"י שיש בה מיני מראות שחורות ואלפשי פירש כי כוחלא :

(פה) כסדרן היינו רביתייהו שם באורך :

(פו) פר"י דרגילה לבא סירכא בלא נקב מתוך שהיא שואבת כל מיני משקה ואי דבלא כסדרן טרפה מפני שסופה להתפרק תשובה בנקובה :

(פז) ואונא באומא במגנצא ובקולוני"א מתירין וכן הרבה גאונים והרבה גאונים אוסרים וכן נוהגין בגרמיזא ובצרפת שם באורך :

(פח) מעשה בא לידי ראבי"ה באונא שאצל שומן הלב שהיתה מקצתה למטה דבוקה לשומן הלב דרך גידולה שלא היה יכול להכניס אפילו מחט ומ"מ היה דבוק יותר מכדרכו והכשיר והסכימו לו שאר רבותינו :

(פט) א"ז שוב מעשה לפני ראבי"ה שהיה שומן הלב דבוק בלב מאד והדוק בו הרבה בכח וחתך בסכין השומן מן הלב במקום שהיה דבוק עד החלל וראה בעובי הלב ולא בחללו קצת קורט דם ואסר ושאלתיו אם לא היה מוצא קורט דם מה היה עושה ואמר לי שאז היה כשר :

(צ) האום של ריאה שנמצאת סרוכה כו' :

(צא) אטום כל שהוא שאין הרוח נכנס בו ואינו נתפח הרי זה כנקובה וטרפה וכיצד בודקין אותה :

(צב) זה עיקר גדול יהיה בידך שכל ריאה שנפחוה אותה במים פושרים ולא יבעבע המים הרי היא שלימה מכל נקב :

(צג) ריאה שנמצאו בה אבעבועות כו' :

(צד) ריאה שנשתנה מראיה אם נשתנית למראה המותר מותר ואם נשתנית למראה האיסור אסורה :

(צה) וחמש מראות אסורות יש בריאה :

(צו) וארבע מראות כשרות יש בה :

(צז) יש מקומות שנהגו שאם נמצאו סרכות מדולדלות מן הריאה אע"פ שאין דבוקות לדופן ולא למקום אחר אוסרים ואין ראוי לנהוג כמנהג זה אלא נופחין אותה כו' :

(צח) כפ"י במיימוני מנה ע' טרפות וכתב כל טבח שיודע הטרפות האלו הרי הוא בחזקת כשרות סמ"ג מעשה היה שהמרה נדבק לאצעות ומצד הכבד כדינה והכשירוה :

(צט) בועא היתה באומה ונכרת מעבר ובקעוה לראות אם נשפכים זה לזה ולא נשפכו והתירוה :

(ק) ומעשה היה שנשברה הצלע נגד האונא ונסרכה בה סורו לגרדה בסכין בנחת ולנפחה :

(קא) מעשה שהיה כעין מכה על כוליא מגבה כחלב ותחכו הכוליא לשנים ולא היה מכה מבפנים והכשירוה :

(קב) ומעשה היה שהיתה הלוחלחת נקובה במכה והחזירוה למקום עומדת ושערו שהבהמה היתה הולכת ולא היו יריכות מעמידות אותה והטריפוה :

(קג) אם האומות או האונות סרוכין בשומן יותר מכדרכן ואין פילוש ביניהם כלל נהגינן להתיר שכן דרך גידולן :

(קד) כתב ה"ר יצחק מוינא ראיתי לפני ראבי"ה שהביאו לפניו עתול נפוח כאמצעיתו מצד מראהו של תינוק ונוה ותחכו לפניו הנפוח וקפלו מי' זכין הרבה והיה מראהו מבפנים כמראה שעוה ונוה וגרדו בסכין מבפנים והיה שלם מכל צד שלא ניקב והכשירו :

(קה) ואמר ראבי"ה בשם ר"ת דכל מקום שאמרו חכמים שהוא טרפה ע"י נקב שאפילו לא ניקב והבשר רע סביביו שהוא טרפה ואסור :

(קו) כמה נחלקו גדולי הדור על בועא בשפולי הריאה :

(קז) ריאה הסמוכה לדופן כו' ודופן שותמתה שם באורך :

(קח) ועתה נוהגין להטריף כל הסרכות :

(קט) אבל אי ליכא לריאה שלימה חיישינן דלמא נקב פי' הוושט לאו משום דרך הושט נקיב אלא כפי למימר דרך הסמפון יצא ונכנס בריאה מבחוץ :

(קי) אי קופא לגאו כו' :

(קיא) ונראה דהוקא בכבד יש חילוק בין קופה לבר לקופה לגאו אבל בריאה כשר בכל ענין אם היא שלימתא :

(קיב) אבל קשייתא דויתא מיבזע בזע כו' :

(קיג) והיכא מקום רביתא מקום תיתוכי דאוני כו' :

(קיד) הא דאמרה במקום רביתא כשרה ובלבד שלא יהא שתין אבעבועות במקום סירכא האונות שאם יש שתין טרפה :

(קטו) וסימפונא דריאה דאינקוב לתכריה טרפה :

(קטז) ראבי"ה. אונא העליונה הסמוכה לגרגרת ודרכה להפרד מן הגרגרת אם נסרכת לגרגרת טרפה :

(קיז) ואני שמעתי אם אינו יכול להכניס אצבע ומופרד למעלה מעט מן הגרגרת שניכר התחוך כשר שכן גידולו ואם יכול להכניס ביניהם אצבעו זהו סרך וטרפה :

(קיח) חלב טהור סותם ולא איירי בריאה אלא בדקין שנקבו :

(קיט) ראבי"ה כתב דאם האומות או האונות סרוכות בשומן היורד בין שתי הערוגות ויכול להכניס ביניהם אצבע קטנה טרפה :

(קכ) ומעשה בא לידינו באונות שאצל שומן הלב שמקצת דבוקה היתה למטה אל שומן הלב וניכר שהיה דרך גידולה ולא היה יכול להכניס אפילו מחט ומכל מקום היה דבוק יותר מכדרכן והכשרנוהו :

(קכא) ור"י אלפס מתיר שתי מרות ואם אין לה מרה כשרה דלאו אבר הוא אך כשנקבה שלא כנגד הכבד טרפה :

(קכב) ראבי"ה. שתי בועות שיש בהן מוגלא אם מרוחקות כשרה אע"פ שיש מרוחקות זו מזו בהיקף בשר לכל אחד ואם לגמרי סמוכות זו לזו טרפה אפי' עולה בנפיחה :

(קכג) בועא בשפולי אומא או בשפולי אונא ואין לה היקף בשר בתודה ה"ג ותוס' אוסרין :

(קכד) כל הני תיוי ברייתא הכי אית לנו פרש"י היכא דמשתכחן תרי עינוניתא טרפה ור' אפרים מתיר ומיימוני פוסק כרש"י :

(קכה) נראה דאם נמצאת העינוניתא בצד שמאל הואיל ולאו אורחא טרפה ויש מתירין :

(קכו) ואם חסרה אחד מן האונות נראה דאין עינוניתא מצטרפת להשלים ומיימוני אומר דמצטרפת :

(קכז) טרפשא דכבדא שנקבה נקב משולש מצד הכבד טרפה אבל אם נסרכה בסירכא בצלע לא היו מטריפין :

(קכח) ראבי"ה. מעשה בא לידינו באומא הסרוכה לדופן לצד ימין ולא הוה ריעותא בדופן ולא היתה לריאה כי אם הסירכא ב' האונות והבנתי בענין דמקום הסרכא היה ראוי להיות אונא ולא אומא ואף לא היתה שיעא כאופהא וקצת חתיכה ופרוד היה ניכר מעט מלמעלה על מקום הסרכא לאומא והכשרנו :

(קכט) והוא דסכיך בכשרא פרש"י דוקא בכשרא שבין הצלעות אבל צלעות עצמן לא ומיימוני התיר בדסכיך בכשרא ובעצם :

(קל) תוס' וספר התרומה עתה נוהגין לפסול כל הסרכות ואין בודקין לא בפושרין ולא בנפיחה ומעשה בא לפני ר"י מפריי"ש בריאה דסכיכה בכשרא כו' והכשירוה ואסר לטבחים לעשות כן ורבי ברוך בטיל חרם שלא לאכול ממנה :

(קלא) פי' דשיעא כאופתא :

(קלב) יש מראות אחרות ששם ירוק עליהם :

(קלג) הלכתא חסרון מבפנים לא שמיה חסרון :

(קלד) והוא דסכיך בכשרא כלומר נאחז ונסבך היטב בבשר כמו נמר המסובך :

(קלה) ראבי"ה. דוקא נקב המרה טרפה אבל נטלה כשרה :

(קלו) פעם חסר מרה וצוה לקרוע הכבד שתי וערב ולא הרגישו בו מרירות וכשאלאוהו על הנחלים היתה מרה מאד והכשרתיה :

(קלז) נ"ל שאפילו אין טועמין שום מרירות אפילו על ידי צלייה שבבשר ותרתי מרירות כשר :

(קלח) המיימוני כתב כל אבר שאמרנו אם ניקב במקצתו טרפה כך אם נטל כולו טרפה בין ע"י חולי או ביד או שנבראת חסר וכן אם נברא בשני אברים מאותו אבר טרפה :

(קלט) עוד כתב כרס שניקב טרפה ואין לך דבר שיסתום שהרי חלב שעליו אסור הוא :

(קמ) חלב דאייתרא כו' וחלב שעל הקרב שם באורך :

(קמא) נשאל לר' על מחט שנמצאת בקורקבן ונקבה הכיס שלו וגם בשרו והיה שומן סותם למעלה מבחוץ והתיר :

(קמב) נקב הלב כו' נקיטינן להומרא וכולן במשהו :

(קמג) מקיפין בבני מעים ראבי"ה כתב וכן בריאה יבכל הנקבים והפסוקים והסדוקי' וקרועי מדמינן בר מן בועה ואם יכול לתלות שבשעת גרם נקב זה תולין להקל :

(קמד) כיון דפליגי אמוראי איזה נקרא כרס פנימי ואיזה חיצונה עבדינן כוליהו לחומרא ובה"ג פסק כרי' יוסי בר חנינא ברוב קרוע אבל לא ברוב משל :

(קמה) המסס ובית הכוסות שנקבו זה' פי' מן מונחין זה על זה ומצד מדובקין יחד ובאמצע יש נקב שהרעי הולך מזה לזה הלכך כשר אבל נקבו לחוץ משני צדדים שהנקב ניכר ומפולש אם יש קורט דם טרפה

(קמו) מהם בנמצא בעובי בית הכוסות מצד אחד כשרה אבל כמהם אפילו מצד אחד כגון שלא נקב מעבר לעבר טרפה עם באורך :
(קמז) נמצא עליו קורט דם פי' סביבות הנקב אפילו אינו כנגד פי המחט טרפה וכ"ש אם כנגד פי המחט בטרפה כי הקורט צריך אפילו בנקב מפולש להודיענו שאירע קודם שחיטה ועם באורך :
(קמח) דקדק רא"ם דאין לקשור רגלים של בהמה ולהפיל אותה דהא כשהרגלים קשורים אינו יכול לנעוץ צפרניו בקרקע ויש לו ריסוק אברים אפילו נראה ישה כבתחלה ובלא נראה בה שבר בשדרה ובצלעות אפילו הכי טרפה :
(קמט) עמדה אינה צריכה מעת לעת כו' אבל לא עמדה בעיא ודאי מעת לעת ובעיא נמי בדיקה :
(קנ) יש טועין להתיר ולבחוש כל זמן שהנץ שוכן על העוף ולא הסיר רגליו עדיין דאכתי לא שליף זיהריה ואסור לעשות כן דכשהנץ רודף אחר העוף ולוכדו מכהו כמה זימנין ברגליו ודרים ושליף :
(קנא) דרוסה שאמרו צריכה בדיקה פרש"י כגון ספק דרוסה אבי או שדרסה ודאי ואין הדריסה נכרת מבחוץ אבל ודאי דרוסה לא מהני בדיקה מיהו נראה שיש בדיקה :
(קנב) כתב בה"ג דאנו אי אפשר לבדוק אך בימי האמוראים היו בקיאין לבדוק בבדיקת דרוסה ונפולה אבל רש"י כתב דבדקינן דכתיב ואל השופט אשר יהיה בימים ההם :
(קנג) לקתה בכוליא טרפה פרש"י כגון ע"י מוגלא :
(קנד) ובהמה שיש לה רק כוליא אחת או שלש וארבע כוליות כשרה :
(קנה) מעשה בא לפני ר' שמחה בתרנגולת שהוריקה וחורה אם אין ידוע שנפלה לאור מותר :
(קנו) אדומים שהוריקו וירוקים שאדימו כתב ראבי"ה נ"ל דגם הם אדומים במשהו :
(קנז) בתלמוד יש נקיטינן אין ריאה לעוף ליאסר ולא נפל משום דרוב הגלעות מגינות על הריאה וכל זה מיירי היכא דליכא למיחש לרסוק אברים הלא לאור אבל אי איכא למיחש לריסוק אברים דינו כוס לבהמות :
(קנח) נ"ב הזפק כשרה אבל ניטל הזפק טרפה :
(קנט) ריב"א כמוסך ביד אחד הוושט ובידו השני את המעי היוצא לצד הקורקבן כל שימתח מן הזפק עמו של הושט וכן הדקין נדונין כושט ובמעי ליטרף במשהו והיינו מה שכנגדו למעלה אבל מה שתולה למטה אינו נמתח עמו והוא כעין כיס שיש לו שגלין בפותח ובוגר בהם שהעליון נמתח ולא התחתון :
(קס) שמוטת גף בעוף טרפה :
(קסא) האי מאן דאית ליה עיזא וחלב חלבא ועביד מינה כמכא ושחטה ונמצאת טרפה הווא כמכא אסור וביצה בכן בבינות אסורות אבל אם נטרפה ע"י סירכא יש להתיר עם באורך :
(קסב) אבל ברגל טרפה כתב ראב"ן אם למעלה מן הארכובה יצאה ומוגעין לארץ והולכין על שתיהן כנטול דמי וטרפה אבל בצאר ענין לא :
(קסג) מעשה במגנצ"א תרנגולת אחת שהיתה יתרת כגון רגל שלישי ממש לצד הזנב ולא היה דבוק כלל לאחד מרגליה והתירו :
(קסד) שוב מעשה בתרנגולת שהיה לה במקום צומת הגידין למעלה בירך אצבע אחד יתר והיה בו עצם אחד וצפורן ונחלקו בדבר יש אוסרין ויש מתירין :
(קסה) וכן גובהא דכוי נפקא מבי כסי לכרסא נמי פסלו משום דיתרת דמיניה גמור :
(קסו) שני בני מעיים היוצאין מן הבהמה כאחד אם משני מקומות יוצא טרפה ואם ממקום אחד וכלין עד כאצבע כשרה וראב"ן פי' ככרבות :
(קסז) מעשה מעי של כבש יוצא מן הדקין באורך אצבע והיה סתום בסופו והרעי נכנס לתוכו ויוצא מתוכו אל הדקין והסכמנו כולנו להתיר :
(קסח) עוף הדורס טמא ופירושו :
(קסט) ר"ת אומר כל שיש בו ג' סימנין הללו של טהרה בידוע שאינו דורס וטהור ואין צריך לבדוק הסימנין של דורסה :
(קע) ריב"ם בדק בעוף שאנו קורין קורביל ומצא לו אצבע יתירה וזפק :
(קעא) והזכיר ר"י דאין אדם יכול לטהר שום עוף ע"י סימנין אלו אם לא יתברר לו שאינו דורס :
(קעב) אמר ר' יצחק עוף טהור נאכל במסורת ונראה לר"י דעוף הבא לפנינו וקרקבנו נקלף ביד בלא דוחק ויש סימן אחד עמו לטהור אפילו אינו מכיר שום עוף בעולם :
(קעג) אמר ר' זירא סימנין להו דאורייתא אר"ת דוקא סימני ביצים משום דאיכא עורב דדמי ליונה אבל סימני עובדי דגים דאורייתא ויש לסמוך עליהם :
(קעד) על זה אנו סומכין ואוכלין דג בורבוט אע"ג דלא ידעינן אי משיר קשקשים בשעה שעולה מן הים מ"מ סמכינן אסימני עובדייהו מיהו בירושלמי משמע דאין לסמוך על סימני עובדי דגים :
(קעה) מה שאנו לוקחין ביצים מן העובדי כוכבים אע"פ שאינו אומר של עוף פלוני הם אנו סומכין על רוב ביצים המצויין בינינו שהם של עופות טהורות ואין לוקחין מהם בצים טרופות שמא של טרפה הם :
(קעו) אבל עיסה שנלושה בביצים לא חיישינן דאזלינן בתר רוב ביצים שאינם טרפות ולא חיישינן שמא היה בהם דם דרוב ביצים אין להם דם :
(קעז) מיהו ר"ת היה אוסר לקח מן העובד כוכבים אובלטאש וקנשטילש דיש משום בשולי עובדי כוכבים ור"י אומר דאין לאסור עיסה שנלושה בביצים מטעם זה :
(קעח) אבל מטעם זה אין להתיר פשטידא שלנו שאופה עובד כוכבים דהתם השמנונית בעין על העיסה :
(קעט) ראבי"ה. דאם הדם בחלמון באותו ענין שאינו ניכר בו מקום התחלת אפרות אז דוקא הוא אסור משום תורת דם אבל אם מלא דם וניכר בו מקום התחלת אפרות מותר :
(קפ) מסקנא דמילתא דתולעים שגדלים בכלים או במים מכונסין בקרקע מותרין אפילו הלכו חיים בדופני הכלים או בדופני הבורות אבל פירשו חוץ בדופני כלים או חוץ לבור וחזרו אחרי כן ומתו הרי אלו אסורין :
(קפא) וכן יבחושין הגדלים בשכר וביין מותרין לשתות עם המשקה אבל אם סינן היין או השכר דרך הבגד ואח"כ נפלו היבחושין לתוך המשקין אסורין :
(קפב) אמר רב פפא תרנגולא דאגמא אסירא תרנגולת דאגמא שריא וסימן עמוני ולא עמונית ׃

(קפג) אר"ת שאותו מין הנקרא על שם הזכר כמו אורזנא בין זכר בין נקבה אסורים ואותו מין הנקרא על שם הנקבה כגון גורקזן בין זכר בין נקבה מותרין ובשם ר"י אומר שאותו מין עצמו שנקרא על שם הנקבה הזכר אסור והנקבה מותרת :
(קפד) אמר שמואל (קורא) [קיבות] שהתליע באיביה כו' הרבה מן הגאונים פסקו כותיה והרבה חולקים :
(קפה) מיימוני. וכל מיני פירות שדרכם להתליע במחובר לא יאכל עד שיבדוק הפרי מתוכו שמא יש בו תולעת ואותן תולעים שנמצאו בתוך השומר של מיני קטנית בקליפה התיכונה הארוכה הנופלת ע"י דישה אסורה אף לדברי רש"י ור"ת :
(קפו) ספר התרומה. אותן התולעים הנמצאין בשרביטי של פולין ופיוס רגילין לבא שם במחובר וא"כ אסור התולע ואם נתבשלו ואחר כך נמצא תולע צריך ס' לבטל טעם מן התולע ואותה פולין ופיוס שהן בלא שרביט ולאחר שנתבשלו מצא הרבה זיזין כמו זבובים בקערה כולן מותרין ועם באורך :
(קפז) ראבי"ה. כל ירא שמים יזהר שילטנו המים קודם שיערו אותה כשמבשל דגים או ביצים שמא תמצא בביצה אפרות או דם או דג טמא או תולעת בפרי ואז לא יאסרו זה את זה בנגיעה דהוו להו צונן וצונן לא יצטרך לקלוף :
(קפח) ואם הוציא אותן מן המים רותחין בכף כל אחד לבדו הכף אסור משום הביצה האסורה שהוציאה בכף חוץ למים ואחר כך כשהוציא באותו כף שאר הביצים נאסרו ועם באורך :
(קפט) אין קרוי ברי' אלא אותו שנאסר מחמת עצמו ולא מחמת דבר אחר :
(קצ) כל דבר הנאסר מחמת דבר אחר אינו חוזר ואוסר אפילו על חמין ביבש כי אם דוקא במים רותחין לפי שהמים מוליכין הטעם בשאר החתיכות ועם באורך :
(קצא) בביצים אין כ"כ טעם קל להתיר לפי שאין רגילות לבשל כ"כ ביצים ביחד שיתבטלו אותם שנאסרו בתוך המים ברוב ביצים שהוציא כבר לחוץ :
(קצב) פירש קוקני יש אומרים תולעים שבמעי הדגים ורש"י פירש תולעים שבכבד ובשר :
(קצג) ובשאלת על עוף טהור שאין בו מסורת וקרקבנו נקלף בלא סכין ויש לו אצבע יתירה לפירוש התוס' הוא מתיר :

בהמה המקשה

(קצה) ונוהג בשליל וחלבו אסור ורבי יהודה אומר אינו נוהג בשליל וחלבו מותר וקי"ל כרבי יהודה :
(קצו) בהמה שנחתכה רגליה כו' דוקא ברגלים האחרונים אבל שלפנים אפילו למעלה מן הארכובה כשר :
(קצז) ראבי"ה אם נחתך או נשבר העצם התחתון למעלה מן הקוליך הוא הארכובה הנמכרת עם הראש ובעוף הוא התחתון שבו הקשקשים אפילו אין עור ובשר חופין את רובו כשרה הבהמה או העוף עם באורך :
(קצח) וצומת הגידין דין פסיקתן מתחיל מעלוי ערקומא שהוא התחלת העצם האמצעי והערקום התחתון עצמו דינו כלמטה ממנו כו' עם באורך :
(קצט) בעופא ביתסר ופירש ברוקח דיכולין לבודקן ע"י מחט ובו חוט ונוטל החוט וכורך סביב כל אחד :
(ר) אי היכא ריעותא בצומת הגידין כו' או שום שאר ספיקות שבא לפניו על כיוצא בזה פירש בה"ג דאנן לא בקיאין בבדיקות ויש לנו לאסור הכל ואין לנו להתיר :
(רא) ואם נשבר העצם למעלה מן הארכובה וחזר ונקשר רש"י ור"ת מכשירין :

אותו ואת בנו

(רב) בה"ג פסק דלית הלכתא כתנאי דאומר אותו ואת בנו נוהג בין בזכרים בין בנקבות :
(רג) אסור לקשור שתי פרדות ביחד אא"כ שוות מאב ואם דמספקא לן בתלמודא אי חוששין לזרע האב אי לא מספר התרומה .

כסוי הדם

(רד) ספר התרומה. נזהר נדבר אחר השחיטה קודם הכסוי [בין] שחיטת בהמה לבהמה ועוף לעוף אסור לדבר :
(רה) ואסור לגרום חיוב ברכה במקום שיכול לפטור עצמו :
(רו) ומיהו היכא דאמר תן לי סכין אין זה הפסק כמו טול ברוך גבל לתורי דלא הוי הפסק בין ברכת המוציא לאכילה :
(רז) מצא ראבי"ה בתשובת הגאונים שצריך לברך על כל שחיטה ושחיטה שמא ישכח וידבר בינתים או הואיל שהם גופים מוחלקים :
(רח) רבי יהודה לא פליג אלא היכא שאין ברכותיו שוות אבל בשוות אפילו רבי יהודה מודה דברכה אחת לכולן :
(רט) עוד מצא מי ששחט והזיד ולא בירך אם כסהו והזיד ולא בירך אסור לו לאכול ממנו אבל לאחר מותר והוא חייב מלקות :
(רי) א"ז משום גדולי נרבונא. כששוחטין חיה אין מכסין דמה עד שיבדוק אם טרפה אם לאו מפני שצריך לברך על כסוי הדם ותנן השוחט ונמצא טרפה פטור מלכסות :
(ריא) פר"ת גבי שור הבר שקורין רובלא רבותי' הגאונים נמנו עליו שמכסין דמו ולא איפשיטא אי בהמה אי חיה וחלבה אסור מספק :
(ריב) עוד כתוב הא דאמרינן שרף טליתו ומכסה שוחק דינרי זהב ומכסה אי היכא גברא דחביב עליה טליתו מעופא או מחיותא א"כ דלא שוי דינר זהב הוא עופא תקינו ליה רבנן למישחט ממנא דמא בבגדו א"נ בסנדלו ומברך על כסוי הדם וכי מטי לדוכתא דעפרא ישתי הוא גברא או סנדלא דמאי בה דמא במיא ומכסי בלא ברכה :
(ריג) והכי תקינו רבנן לענין כסוי הדם בין במדבר בין בים:
(ריד) אומר הגאון שמכסין בשלג שנאמר כי לשלג יאמר הוא ארץ :
(רטו) גם מכסין בשחיקת ברזל שנאמר ברזל מעפר יוקח וזהב דכתיב מזהב עפרות לו :
(רטז) מעשה באחד שנולד לו בן ונתנו למוהל אחד למולו ובא חבירו וקדימו ובא הראשון והזמינו לדין על שכר הברכות והשיב ר"ת דמילתא דלית ליה חסרון כיס לא עבדינן שליחותייהו ועוד השיב דאפילו תפס מסקינן מיניה כיון דענה אמן ואמרינן גדול העונה אמן יותר כו' ואם לא ענה אמן איהו דאפסיד אנפשיה אבל אין לפוטרו שיתן לו תרנגולת לשחוט

רי"ו היה מצוה אחרת והראשונה אזלא לה מעוות לא יוכל לתקון :
(ריז) ולענין קריאת התורה אמרי' אם עמד אחר שלא נקרא אין לחייב כלל משום דכולן חייבין בקריאת התורה זה כמו זה ריב"א ואפילו היה כהן ועומד אחר במקומו אין לחייבו :
(ריח) אם נולדו שני זכרים תאומים ביום אחד השיב רבי שמחה אפילו ב' מוהלין אחד יברך על המילה ואב יברך להכניסו כו' והמוהל השני לא יברך על המילה אלא יברך אשר קדש ידיד כו' ויעלה לשניהם ואע"ג דליכא תינוק שני בבה"כ כשמלין הראשון דעתיה עלויה ואין צריך לברך שנית רק שלא יסיח דעתו עם באורך :
(ריט) עוד שאלו אם יכול למול בשבת אדם שלא מל מעולם מי חיישינן שמא יקלקל ונמצא מחלל שבת או לא והשיב דודאי לא ימול .
(רכ) בשערים דרבינו שמואל כתוב התמירו לברך ברכת שחיטה לכל אחת ואחת :
(רכא) אבל לענין כסוי ברכה אחת לכולן שכל זמן שלא הפסיק בין ברכה לכסוי הדם אין להחמיר :
(רכב) ראבי"ה כתב דאסור לספר בין ברכת שחיטה לברכת כסוי ולא כתב טעם ובספר התרומה התיר כדכתיב לעיל :

גיד הנשה

(רכג) השיב ר"י ברבי יהודה לרש"י על ירכי החיות מצוה לנקרן כמו של שור ושה ועז וכל שאסור בירך בהמה אסור בירך חיה כו' ואם יש אדם שמפטפט כנגד דבר זה ראוי לנדותו ומוטה לצד המינות לפי שלא חלקו חכמים בין חיה לבהמה אלא בחלבים הקרבים על גבי המזבח :
(רכד) תנן נוהג בבהמה ובחיה ושומנו ישראל קדושים הם ונהגו בו איסור וראוי להחמיר בו כדברים בני הזהר בשל סופרים יותר משל תורה שדברי תורה יש בהם עשה ולא תעשה ובדברי סופרים העובר עליהם חייב מיתה ומה שנהגו ישראל קדושים נהגו בו איסור זו היא דברי סופרים :
(רכה) משמע דהכי הלכתא דלובן כוליא שרי וא"צ לגמום אלא מה שחוץ לכוליא אבל רש"י והתוס' מספקא להו וטוב להחמיר :
(רכו) רבי אליעזר ממיץ אומר השומן של יותרת הכבד אסור אף לאחר שנטל הקרום עליו . ספר התרומה . יותרת לצד פנים לצד הריאה אין צריך להסיר הקרום שבאותו צד אין שום חלב ועם באורך :
(רכז) דקדק ר"ת מדקתני אף לקדרה מכלל דעד השתא דהוה אסר בחוטין שביד (אבל) [אלא] לצלי הוה אסר בלא חתיכה :
(רכח) פירש חוטין שבעוקץ אסורין :
(רכט) השיב ר"י על החוטין הנמצאין ברגלי בהמה ועוף וביריכי העוף אם אסורין שהם מלאים דם או מותרין נ"ל כי טוב ליזהר ולהצליכם :
(רל) והלכתא נותן מימר שייב לה פירוש בחתיכה לא מליחה אבל בלא חתיכה לא שרו אפילו לצלי כך פסקו תוס' וספר התרומה :
(רלא) ריאה בכבשא כו' יש מקומות כשרולים להסיר הנוצה של תרנגולת שנותנין עליהם מים לאחר שחיטה וטומנין אותה ברמץ ושפיר דמי :
(רלב) יש נשים שנהגו למלות בית השחיטה כשמתקנין הראש גזרה שמא ימלח וטעות הוא בידם ומאן דעבד הכי אוסר כל הראש ואי אפשר לתקנה דהא כשמולח בית השחיטה פולט לכן נראה דלא יעשו רק ידיחו בית השחיטה ולא יותר סמ"ג :
(רלג) תשובת הגאונים דראש שנתבשל ולא נקרע בין לא נמלח בין נמלח אסור לקדרה דלא גרע מצלי ושוב מצאתי דראש שנתבשל כשיש בו עדיין דמו ואח"כ קרעו ומוציא דמו ומולח הראש שרי ואפילו לבשל עם שאר בשר בקדרה :
(רלד) נשאל לרבינו יהודה על הרגלים שנמלחו כראוי קודם שיהנס על האש להסיר הטלפים ואחר שנסרו הטלפים לא מלחם כאשר נהגו אלא הדיחום ונתנום בקדרה בלא מליחה שניה והשיב דהיה נ"ל היתר וכיוצא בו שמע שהתיר ר"י העצמות שיש בהם מוח אע"פ שיש בהם דם ויש נוהגים איסור ברגלים אם לא מלחם בסוף אמנם על המליחה ראשונה כתב סמ"ג דחומרא בעלמא הוא :
(רלה) מעשה היה בראש אווז שנתבשל כשהיה שלם ולא חתכוהו לשנים והכשירוהו רבינו קלונימוס לפי שלא היה בדמו כזית לאסור :
(רלו) חתוכה דעובד כוכבים מידע ידע ועל דא סמיך רבי בשולח ירך לחבירו ע"י עובד כוכבים ולא עשה בו חותם דכשרה היא אם היא חתוכה כדרך שהישראל חותכה אחר הטיעת הגיד דחתיכת ישראל ידוע ואין לחוש דלמא אחליפה בטרפה :
(רלז) אמר רב בשר שחוטה כו' דין אם ריח מילתא היא עם באורך :
(רלח) שאלו ר"ת על מצה וחמץ שנאפו יחד בתנור אחד והשיב כי ריח פת בפת לא מצינו אבל אם נגע חמץ במצה אסור :
(רלט) למדנו מדברי ר"ת דפת שנאפה עם צלי דאיתסר דוקא בתנור קטן שלהם אבל התנורים גדולים שלנו שרי למיפייה עם צלי דנפיש אוירא ולא נפיש פטומייהו :
(רמ) ובצל שנצלה עם נבילה הא ודאי אסור בתנור לפי שהוא חריף ושואב :
(רמא) אמר רב בשר שנתעלם מן העין אסור ואפילו בעיר שרוב טבחים ישראל ניגהו :
(רמא) בנמצא ביד עובד כוכבים פר"ת דלא חיישינן שמא יקח מן הקבוע אלא בקדשים משום חומרא דקדשים :
(רמב) ופר"ת דאם דרס זאב בהמה בעדר ואין מכיר אותם יוכל להתיר בענין זה דנכנסיה עובד כוכבים יראה ישראל ויתרחקם עד שיפרשו :
(רמג) מעשה בא לידי בתרנגולת שחוטה ושלחום ביד עובד כוכבים בלא שומר ונסתפקו בדבר לומר שמא אחרת היה ונתחלפה שאלו לשוחט ואמר אין לי בה טביעות עין אמנם עתה שחטתי תרנגולת אבל בעל התרנגולת היה מכירה והתרתיה :
(רמד) ירך שנתבשל בה גיד הנשה כו' באורך :
(רמה) מין במינו דלא יכול למיקם אטעמיה כו' בששים :
(רמו) קולף ואוכל עד שמגיע לגיד לפי שטעמו נבלע בתוכו ואין מפעפע ויוצא בבשר :
(רמז) אמר רבי יוסי בר חנינא לא כל השעורין שוין שהרי ציר שיעורו קרוב לר' כו' ועם באורך דין ציר :
(רמח) סוף דבר בהא סבירא לי דכל מיני ציר בטלי בס' לכל היותר ואפילו רבי יהודה מודה במין שאינו מינו בטל בס' לכל היותר

(רמט) מה שנוהגין כשמולחין בשר הרבה ומניחין בגיגית ופעמים שחתיכה אחת תליא בתוך הציר ותליא חוץ לציר וחותכין מה שבתוך הציר ומשליכין אותו לחוץ דאסור ומה שחוץ לציר מותר ואין אנו אומרים שיפעפע הדם מלמעלה ויאסור הכל .
(רנ) מעשה בב' פרות שמלחו לייבש והושמו בגיגית ובעלים והיה דלף מים יורד עליו עד שהיה הציר והדם ומי גשמים אף על בשר פרה התחתונה ולפי שהיו החתיכות מדובקות יחד לא יכלו המים לירד למטה והתיר רבינו יבק :
(רנא) ראבי"ה פסק אם נמלח חלב ובשר יחד וידוע מקום שנגע בו צריך קליפה אבל ביטול בס' לא שייך גבי מליחה כי אם גבי בישול שהמים מוליכין הטעם בכל מקום ואין האיסור נשאר במקום אחד :
(רנב) ואם אין ידוע מקום שנגע בחתיכה יקלוף הכל ואם יש חתיכות הרבה ונגע האסור באחד מהם ואין ידוע באיזה מהם אם ראוי להתכבד בפני אורחים לא בטלה והכל אסור ואם לאו בטלה ברוב לא בעינן קליפה דחד בתרי בטיל :
(רנג) א"ז.הלכה למעשה שאם נמלחו בשר וחלב ביחד די"ש לשער בס' ואם יש בבשר ששים כנגד החלב מותר :
(רנד) יראה לי שכל אלו החוטין והקרומיות אסורות מדברי סופרים :
(רנה) אין מולחין החלבים עם הבשר ולא מדיחין החלבים עמו וסכין שחתך בה חלב לא יחתוך בה בשר וכלי שהדיח בו חלבים לא ידיח בו בשר לפיכך צריך הטבח ג' סכינים .
(רנו) וכל הדברים האלו אסור לעשותם ואם עשו לא נאסר הבשר ואין מעבירין אותו אלא מלמדין אותו שלא יעשה עוד :
(רנז) וכן אין מולחין את בשר עד שיסיר ממנו הקרומיות והחוטין האסורין ואם מלחן נראה דיסירן ואסורין אחר שנמלחו ואפילו היה בהן גיד הנשה מסירו אחר שנמלח ומבשלו :
(רנח) וכבר אסרו חכמים כל בשר הנמצא בין בשוק בין ביד עובדי כוכבים אע"פ שכל השוחטין וכל המוכרין ישראלים :
(רנט) ולא עוד אלא הלוקח בשר והניחו בביתו ונעלם ממנו מן העין אסור אא"כ היה בו סימן או טביעות עין והוא מכירו ודאי שהוא זה או שהוא צרור וחתום :
(רס) אבל אי כחוש הוא כו' ר"ת פסק דחלב של כחוש לא מפעפע ור"י מפרש דאם כחוש הוא כל כך ויש מעט חלב דבטל בס' :
(רסא) היכא דלא קרעי' ובשליה בהדי בישרא אסור וי"מ אפילו קרוע שתי וערב דהא אפילו נתבשל הכחל לבדו אסור הוא דכחל עצמו לעולם אסור ויש גורסים אסור כי לא קרעיה :
(רסב) והני מילי דאית בה אפרות וה"ה אם יש בו דם דסופו להיות אפרות :
(רסג) ת"ר געולי ביצים מותרת כו' :
(רסד) ואם הכחל נפל לקדרה אחרת אוסרת אותה .
(רסה) וס' שאנו משערין בכחל זו היא ששים כמות כולו :
(רסו) וכן הדין אם הכניסו כף חולבת בתוך קדרה רותחת או להיפך שכל מה שנכנס מן הכף לקדרה יש לשער שאין לעמוד על הדבר כמה יצא ממנו :
(רסז) ויש לך ה' דינין בכף א' כף חולבת בת יומא בקדרה של בשר אם יש ס' ממה שנתחב מן הכף לקדרה הקדרה והתבשיל מותרין והכף אסורה ואם אין ס' הכל אסור :
(רסח) ב' כשאין הכף בת יומא הכל מותר תבשיל והקדרה ואפילו אם אין ס' לבטל אבל הכף מ"מ אסורה :
(רסט) ג' צריך החכם לחקור אם משנתחבה הכף בקדרה נתנו מים הא"כ דאין אותם המים מצטרפין לס':
(רע) ד' אם נשפך המים שבקדרה והדבר עומד בספק אם היה ס' אם לאו :
(רעא) ה' ה"ה כשהחכם בא להתיר תבשיל המבושל בכלי אסור על ידי שהקדרה אין בן יומו צריך לחקור אם בכלי הוחמו מים בתוך מעת לעת שטעמו בו האיסור:
(רעב) אם לא נשתמש בקדרה אלא דבר היתר כגון בשר ואחר מעת לעת בשלו בו חלב ובינתים נתנו מים חמים בקדרה אין החמין אוסרים הקדרה להחשיבם לחלוב הבא אחר כך בן יומו :
(רעג) רא"ם בספר יראים. משום דכיון דאי אפשר להכשיר הכחל בהפרדת החלב על כן שויוה כחתיכת נבלה אבל במקום שאפשר להפריד האסור לא אמרי חתיכה עצמה נעשית נבלה :
(רעד) ומהאי טעמא נמי בכלי עץ ומתכות שאפשר להפריד האיסור הנבלע בהן ע"י געול ולכן אם נפל איסור במקום אחד על הכלי לא אמר כל הכלי נעשית נבלה להרבות האיסור ולשער בכל הכלי אם נתבשל באותו הכלי היתר ומשערין לפי שיעור אסור שנפל בו במקום שברר לנו כמה נפל מן האיסור אבל אי לא ידעינן שעור איסור שנפל משערים בכל הכלי :
(רעה) והר"ם רגיל להורות כשנופל איסור על דופן הקדרה והיא אצל האש ואפילו היא של חרס מתיר אם יש בתבשיל ששים פעמים כנגד הטפה שנפלה :
(רעו) אירע מעשה במגנצא בקדרה מליאה בשר ותבשיל שהיתה שפותה אצל האור ורותחת ונשברה כף של חלב ונהך מן החלב על הקדרה של בשר על דופנה מבחוץ והורה ראב"ן אם יש בקדרה בלא תבשיל ס' לבטל החלב הנבלע בתוכו לא נעשה נבלה ועם באורך:
(רעז) תשובת מהר"ם ושאלת מה עמדי על טפת חלב שנפלה על דופן הקדרה מבחוץ והורה להתיר :
(רעח) וכן היה מעשה וצריך לשער בכל עובי הדופן :
(רעט) אבל אם ראה הטפה קודם ועמד עליה כמה היא או סגי בס' של ס' טיפים כמוה :
(רפ) טפה שנפלה על דופן הכלי כשנפלה כנגד הרוטב ויש ברוטב ששים מן הטפה מותר :
(רפא) אבל אם נפל בריקן שמא מפעפע בדופן הקדרה עד סמוך לרוטב כו' עד לפיכך אם היה להנטנן שלא עירה הרוטב כלל משעה שנפלה אי נמי בעוד שהוא רותח ינקוב שולי הכלי למטה כדי שיצא הרוטב למטה דרך אותו נקב :
(רפב) והעולם נהגו לאסור כשנפל בדופן שלא כנגד הרוטב ודוקא כשנפל שלא לצד האש אבל כשנהגו לצד האש נהגו להתיר לפי שהאש שורפו ומייבשו מיד :
(רפג) רשב"ם היה מתיר גם שלא כנגד הרוטב ע"י ס' היכא דאיכא הפסד מרובה או בשבתות וי"ט :
(רפד) ההוא פיתא דהרבה דנפל לדיקולא פרש"י קלתא :
(רפה) הלכה למעשה דחתיכת בשר שנמלחה ונמצאת חלב דבוק באחד מהם אם אין באותה חתיכה לבטל החלב בששים חתיכה עצמה נעשית נבלה ואוסרת שאר החתיכות בס' כנגד כל החתיכה החלב דבוק בה ועם באורך

(רפו) חתיכת בשר שלא ניקרה מחלבה ונמלחה עם שאר התיכות ואין בחתיכת בשר שיש מהלוה אך עם שאר החתיכות יש ס' מן החלב ר' נתנאל מקינון היה מחמיר והיה אוסר החתיכה שיש בה החלב אפילו יש בשאר החתיכות ששים מן החלב :

(רפז) ועל הקרום הנאסר מטעם חלב אם נמלח עם החתיכו' נראה שיש לו תורת גדי כחוש וסגי בקליפה ה"ג :

(רפח) על כרס שלא נקרוהו מן החלב ונמלח עם בשר אי איכא בכרס גופיה ס' כנגד החלב הדבוק בו אפילו הכרס מותר מיהו החלב בעליו יוקר עדיין ויסירנו מעליו והשאר מותר אבל שאר חתיכות בשר שאצלו שנגעו בחלב שאין בהם בכל אחת בפני עצמו ס' לבטל החלב שעל הכרס אסורות ואין מצטרפין ביחד לבטל החלב :

(רפט) ואם יש ספק באותו התיכות באיזו חתיכה נגע החלב ויש שם חתיכות הרבה דאיכא לאסתפוקי דלמא בהא נגע או בהא נגע כל כי האי גוונא כולו מותר דחד בתרי בטל :

(רצ) מעשה שהמגנ"א נמלחה ריאה של כבש עם כמה חתיכות בשר ומצא יותרת הכבד דבוק בריאה שלא נטל הקרום שלה האסור משום חלב והיו רבותי רוצים להתיר בס' הכל לפי שיש בחתיכות של בשר יותר מס' לבטל אותו קרום ואני ברוך דנתי לפניהם ואמרתי שאין להתיר מכמה סברות עם באורך :

(רצא) כשבשלו איסור בקדרה כגון דג טמא או שרץ או חתיכת נבלה אפילו אם מצא האיסור וזרקו לחוץ אפילו הכי בעינן שיהא בהיתר ס' כנגד האיסור דהא לא ידע כמה נמחה מן האיסור :

(רצב) ואם בישל איסור בקדרה של היתר לא משערינן בס' כי אם ברוטב ובקיפה ובחתיכות של היתר ולא במאי דבלעה הקדירה מן ההיתר :

(רצג) ואם בשל היתר בקדרה שלא יסור צריך לשער כנגד כל הקדרה דלא ידעינן כמה איסור נפיק מיניה והני מילי כשהיא בת יומא אבל כשאינה בת יומא מותר התבשיל בדיעבד :

(רצד) וכן היכא שתחב כף איסור בתבשיל של היתר משערינן כנגד כל הכף :

(רצה) שאלו הרב ר' שלמה בר שמעון על בשר בחלב ואמר שיעורו בס' :

(רצו) מעשה על כף חולבת שהגיסו בה קדרה מליאה בשר ושיער בששים לפי מה שנכנס בקדרה ולא כולה :

(רצז) ראבי"ה. כיצד משערין בס' כנגד הכלי האסור מביאין כלי מלא מים ממלאין הקדרה האסורה באותן המים עצמן ויתן הקדרה האסורה באותו כלי גדול והמים היוצאין הן הן שיעור דופני הקדרה האסורה ואח"כ ימדוד המים המבטלים אותם אם יש בהם כו' או לאו :

כל הבשר

(רצח) השוחט תרנגולת ומצא בה בצים גמורות מותרות לאכלן בחלב ודוקא כשנמצאו גמורות ובקליפה אז מותרין לאכלן בחלב ואין צריכין מליחה אבל אם אין להם קליפה אסורין לאכלן בחלב וגם צריכין מליחה :

(רצט) בבינת נבילה החמירו משום דנבילה דבר האסור הוא אבל בשר בחלב האי לחודיה שרי והאי לחודיה שרי לא החמירו :

(ש) עוף וגבינה נאכלין באפיקורן פי' התוס' דסבר בשר עוף בחלב לאו דאורייתא :

(שא) ונוהגין העולם שלא לאכול גבינה אחר בשר אפילו אחר בשר עוף :

(שב) אבל בשר אסור לאכול גבינה פי' בה"ג וכן ר"ת דהיינו בלא קינוח ונטילה אבל בקינוח ונטילה שרי אפילו באותה סעודה עצמה וכן נראה לרא"ש :

(שג) אבל גבינה מותר לאכול בשר אף בלא נטילה וקינוח :

(שד) כתב מיימוני צריך שיהא ו' שעות בין סעודה לסעודה והיינו דלא כה"ג ור"ת :

(שה) והתוס' פי' בסעודתא אחריתי אבל לא בסעודה שרגילין לעשות אחת בבקר ואחת ערבית אלא אפי' לאלתר אם סילק ובירך מותר וכן נראה לראבי"ה :

(שו) ראיתי מורי שאסר לאכול גבינה אחר בילים בשומן בכל זמן גזירה אטו בשר בחלב ע"כ :

(שז) תשובת הרבי מאיר ושאל אדוני ששמע שאני נוהג שלא לאכול בשר בהמה והיה אחר גבינה ומיקל בבשר עוף בימי חורפי הייתי מתלוצץ על כך עד שפעם אחת מסעודה לסעודה מצאתי גבינה בין שיני גזרתי להחמיר עצמי בבשר אחר גבינה כמו גבינה אחר בשר ובבשר עוף אני מיקל כיון דעוף וגבינה נאכלין באפיקורן :

(שח) כל חד מני לאחמורי על נפשיה לעשות משמרת :

(שט) נוהגים עכשיו כשאוכל זה בשר וזה גבינה על שולחן אחד שמניחין לחם או קנקן או שאר כלים להפסיק ביניהם :

(שי) או אוכל על מפה אחרת שהוא כעין ב' תפיסות :

(שיא) עיסה של שני בני אדם כגון תלמידים שלומדים לפני רבנים אע"פ שאין בשיעור חלה בחלק האחד לבדו כיון שיש שיעור בין שניהם חייב בחלה ואע"פ שנתערב חלקם שלא מדעתם והמפרים חלה צריך ליטול רשות משניהם :

(שיב) והתלמידים שהם כמו אורחים יכולין לומר לבעה"ב להפרים מכל עיסות שיהיו לו ואפילו מאותם שיקנה אח"כ ואין צריך ליטול רשות כל פעם ופעם :

(שיג) אשה יכולה לומר לחברתה קחי חלה כלומר קחי קמח ולושי עגות להפרים לי חלה אע"פ שבשעת הלוי היה קמח ולא היתה ראויה לחלה :

(שיד) והמפרים חלתו קמח לא עשה ולא כלום :

(שטו) תנן טפת חלב שנפלה על חתיכת בשר אם יש בנותן טעם באותה חתיכה כו' נער את הקדרה אם יש בנותן טעם באותה קדרה למאן דאמר אסור לבוחטו אסור וסובר חתיכה עצמה נעשית נבלה ואוסרת כל החתיכות שם באורך :

(שטז) נשאל לרש"י על כף שנאסרה ע"י שתחבוה בתבשיל שנאסרה מחמת טעם בשר בחלב והגיס בה קדרה אחרת של בשר ולא היה בכף בנותן טעם בתבשיל כשר שהגיס בו הכף לאחר שנאסרה והורה בה לאסור :

(שיז) אבל אם הגיס בו קדרת בשר אם יש בה כדי לבטל הכף התבשיל מותר אע"פ שנגלו לתוכו בשר נבלה בכף דקי"ל כל מין במינו [illegible] ואינו מינו רבה עליו ומבטלו :

(שיח) כל שכן שני קדרות [illegible] של חלב ואחת של בשר [illegible] :

(שיט) טפת חלב שנפלה על חתיכה אם יש בנותן טעם באותה חתיכה כו' פירש מיירי דכולה ביובש אבל אם מקלחת בתוך הרוטב החתיכה מושכת הטפה עד מקום הרוטב ומסייע הכל לבטל :

(שכ) ויש שהיו רוצים לומר דחתיכה אליה ברוטב ואליה חוץ לרוטב ונפלה טפה חלב על אותו צד שהוא לחוץ הרוטב דודאי הרוטב ושאר החתיכות מסייעות אותה טפה להתיר אבל מה שחוץ לרוטב אסור כו' ושיבוש הוא בידם :

(שכא) תם לתוך תם לדברי הכל אסור :

(שכב) האי מולייתא שרי פרש"י כמו שאנו ממלאים הטלאים והתרנגולים בין בשר לעור ואפילו לא בשלו הבשר שרי ואפילו לא מלחו אלא מליחת צלי שם באורך ודעת ר"י :

(שכג) עוף ובשר שהודח ונמלח ושהה שיעור מליחה והודח ועשה מהם פשטידא בין סמידא בין מיורת בין אסמיך הפת בין לא אסמיך שרי אבל אי לא מלחיה או מלחיה ולא שהה ולא הודח ועשה מולייתא בסמידא שהוא סלת נקייה אע"ג דאסמיך הפת שרי :

(שכד) אומצא ביעי ומיזרקי פרש"י בו שני פירושים שם באורך :

(שכה) מעשה בא לפני ר"י שנמצא שרץ קרבוט בדג שקורין קרפא ולא היה בעהור ס' מן המים שנתבשל עמו ואסרו ר"י :

(שכו) נטף מרוטבו על החרס וחזר אליו יטול את מקומו ומוקי לה התם בחרס רותחת :

(שכז) ולפי זה גבי תאלה גבר סגי בנטילת מקום אם אין בו ששים שומן ומיהו אין להקל בזה :

(שכח) גבי רוטב אנו מסופקים אם מפעפע בכל החתיכות כמו חלב או אינו מפעפע כי אם כנגד אותו מקום בעומק :

(שכט) האי מולייתא שרי מאי טעמא כבולעו כך פולטו ושם באורך יש ללמוד היתר למולייתא אפילו נמלחה בשר החיצון ושהה כדי מליחה ולא נמלח הפנימי :

(של) היה אוסר ר"ת תרנגולת שנמלחה בקערה אע"פ דלא שהה כשיעור צלייה ולא פלט עדיין אפילו הכי דמא ואסר לאוכלה צלי :

(שלא) כתב ראב"ן נשאלתי על יורה של בשר שנתבשל בה חתיכת איסור ולא היה בהיתר ס' לבטל האיסור לכן נאסר כל מה שביורה ולקחו המרק שביורה ושמו בקדרה שהיה בה מאכל היתר ולא היה היתר ששים בקדרה שנייה מכל התערובת האיסור ועתה שואלים אם המרק אוסר הקדרה כיון שאין בה ס' כנגד מרק הנאסר נ"ל שאין המרק הנאסר אוסר אלא לפי חשבון שיש מדומע מן האיסור ושם באורך :

(שלב) כחל שבשלו בחלבו מותר והני מילי שבשלו הכחל בפני עצמו אבל בשלו עם בשר אסור :

(שלג) והלכתא היכא דקרעיה שתי וערב וטחייה בכותלא שרי לכתחלה לבשלו בקדרה פירש בלא בשר וה"ה לצומו בפשטידא אבל לבשולי לכתחלה לא אבל רש"י אוסר אף בדיעבד :

(שלד) דין כחל לרש"י ולפיר"ת :

(שלה) תניא הלב קרעו ומוציא את דמו לא קרעו קורעו לאחר בשולו ומותר ופרש"י אפילו בשר הלב עצמו מותר מפני שהלב חלק ולא בלע אמנם ראבי"ה מצא בתשובת רש"י הלב בין צלאו בין בשלו בין תלוש בין דבוק זורקו והשאר מותר משום דשיע לא פליט ולא בלע ור"י חולק דאחר בשול אין מועיל רק אחר צלי :

(שלו) ראבי"ה . קבלתי שבבירור יש בעוף שלם ס' בדם שבלב אבל אין בו ס' בכבד כשהכבד שלם ואם העוף מחותך לנתחים והלב דבוק לחתיכה ואין בחתיכה ס' לבטל דם הלב חתיכה עצמה נעשית נבלה וצריך ס' לבטל כל החתיכה אבל אם יש בשאר החתיכות וברוטב לבטל החתיכה זורק את החתיכה ואוכל את השאר :

(שלז) מעשה בטלה אחד שנמלח ונתבשל עם הלב ולא קרעוהו והשיב ר"י אם יש ס' בין המים ובין הטלה נגד דם הלב נראה שהוא מותר אם הלב כל שעה מכוסה במים אך לא נתיר עתה מטעם זה :

(שלח) מעשה בא לפני ר"י בתרנגולת שנמלחה ונמצא הלב דבוק בה והשיב נראה בעיני שהגאונים לא אסרו אלא בבשול שמפעפע אבל במליחה אין פעפוע הלכך אין צריך להסיר אלא במקום הדבוק :

(שלט) כבדא מה אתון ביה פרש"י לבשל בקדרה לאחר שנמלחה אבל לצלי פשיטא דמותר ור"ת פירש לבשלו בלא מליחה :

(שמ) בעל ה"ג פירש יש שיעור מליחה כשעור צלייה :

(שמא) וכתב ראבי"ה אם הכבד דבוק בעוף ונתבשל עמו אוסר הכבד כל העוף אם הכבד שלם דודאי וברי כשהכבד שלם אין ס' בעוף כנגדו ואם צלאו לכבד כמחובר לעוף העוף עצמו מותר ואם צלאו הכבד ולא הדיחו ונתנו לקדרה אין לחוש :

(שמב) דרש מרימר הלכתא בין כבדא אם הם הם תותי בשרא כשצולין אותו בשפוד מותרין לכתחלה :

(שמג) וכדין צלייה כך דין מליחה עלוי בשרא לכתחלה אסור דיעבד שרי :

(שמד) ופסק ר"י דשפודין דידן לעולם אסור כו' וכתב ראבי"ה דשפוד שצלו בו כחל דמסריך סריך אסור לכתחלה לצלות בו בשר ואם צלו בו כבד אפילו לכתחלה שרי לצלות בו בשר :

(שמה) ואם בעת צלייתו קרעוהו בסכין אע"פ שהוא רותח לא אסרינן לסכין :

(שמו) מעשה בא לפני ר"ת בנתח בשר שהיה בו דבוק הכחל ונמלח עמו ולא היה קרוע שתי וערב כמשפטו אלא שהיו בו נקבים מעבר לעבר של הכחל ואותו הנתח נמלח עם הרבה נתחים אחרים ולא היה בגוף הנתח שהיה הכחל דבוק בו ששים ככחל והתיר גם הנתח :

(שמז) וכ"ש דאותם הנזהרים שלא לחתוך כחל רותח בסכין של בשר מנהג הבל הוא דאפילו בשפוד אחד שרו לכתחלה בשר למעלה וכחל למטה :

(שמח) מיימוני . הכבד אם חתכה והשליכה לתוך החומץ או לתוך מים רותחים עד שתלבן הרי היא מותר [illegible]

(שמט) [illegible] מותר לבשלו לכתחלה אפילו לקדרה

(שנ) וכן מוח של ראש אם נטל קרום שבו והגידים שבו שכן מלאים דם אפילו לקדרה שפיר :

(שנא) מיימוני. סכין ששחט בה אסור לחתוך בה רותח עד שיתלבן הסכין או ישחיזנה במשחזת או ינעצנה בקרקע קשה י' פעמים ואם חתך בה רותח מותר וכן אם חותך בו צנון ודברים החריפין לכתחלה ואם הדיח הסכין או קנחה בכלי מותר לחתוך בה צונן :

(שנב) קערה שמלח בה אסור לאכול בה רותח כתב ראבי"ה בקערה שאינה בת יומא אז הבשר מותר אבל היכא דהיא בת יומא אפילו לא נשתהה בה שעור פליטה הבשר נאסר ושם באורך :

(שנג) מעשה בא לפני רבי יהודה שלשו עיסה והיו מחמין המים במחבת על האור בכלי ראשון ובאתה ארמאית ומלחה דבר טמא בקערה אחת ולאחר ששופך הדבר טמא מן הקערה כו' ונטלו מאותן המים ושם באורך :

(שנד) כבוש הרי הוא כמבושל וחמיר טפי ממליח :

(שנה) ושמעתי שכבוש קרוי אחר ג' ימים :

(שנו) הלכתא דגים שעלו בקערה ואחד מהם רותח או דגים או קערה מותר לאכלן בכותח שיש בו חלב :

(שנז) דגים שעלו פי' ריב"ן אתן רש"י דוקא עלו בקערה רותחת אבל נתבשלו אסור :

(שנח) אם כן בילים שנתבשלו במחבת חולבת בת יומא מותר לתתם במולייתא שקורין פשטידא או איפכא וכן קטנית של פולין ופיים שבשל בקדירה חולבת מותר לערותן בקדרה של בשר ואפילו לכתחלה :

(שנט) וכן ירקות שתלקן במחבת חולבת שהיתה נקייה מחלב מותר לאוכלן בתבשיל של בשר ואפילו הקדרה או המחבת בת יומא הכל מותר :

(שס) וכן בקערות שאכלו בהן רוטב רותח של בשר היום והודחו במים רותחות במחבת חולבת שאינה בת יומא הקערות ואף המחבת מותרת נמי לבשל בה עוד חלב :

(שסא) אבל אם המחבת חולבת ובת יומא והקערות של בשר בני יומן פשיטא שהכל אסור :

(שסב) א"ל חוץ להתום אכלתינהו מכאן נהגו העם שלא לנהוג חומרי המדינה ומנהגה אלא בתוך התחום וכשעושין תקנות ומחרימין אם יש אדם שעובר על תקנתם חוץ לתחום המדינ' לא עבר על החרם ותקנתם :

(שסג) לגון שחתכו בסכין של בשר אסור לאוכלו בכותח הלכך צריך ליזהר שלא לחתוך בסכין חולבת לא בשומים ולא בצלים שרוצה לתתם בבשר ולא איפכא ואם שגג וחתך לא סגי להו בהדחה ואם אחר כך נתנו בקדרה רותחת מותרים בס' לבטל טעם הסכין הבלוע :

(שסד) אבל חתכו בסכין של עובדי כוכבים שזו איסור הבלוע בירק אז צריך ששים בקדרה כנגד כל הקדרה ויכול להיות שאין חילוק בסכין אלא אפילו אינו בן יומו חשוב בן יומו אגב חורפיה :

(שסה) פרשב"ם דחתיכה של נבלה שנפלה בקדרה שיש בה רוטב וחתיכות של היתר אע"פ שיש ברוטב לבטל חתיכות האיסור צריך להיות ס' בחתיכות של היתר לבטל רוטב שבלעה ור"ת פליג :

(שסו) כי קאמר שמואל מלוח הוא כרותח כשלא נאכל מחמת מלחו ושם מפרש איזה נקרא שלא נאכל מחמת מלחו :

(שסז) שמואל אמר תאלה גבר ותניא כותיה והלכתא כשמואל :

(שסח) אנן דלא בקיאין בשיעור הרי גילוי אסור ליתן כלי תחת הוזא או תרנגולת או הבשר שצולין בשפוד אבל האם אח"כ נמלחו ושהו שיעור מליחה והודחו שני פעמים :

(שסט) הטמאים לאסור לירן ורוטבן וקיפן :

(שע) ש"מ ציר דרבנן הלכך בשר שחוטה ספק אם נמלחה עם נבלה ספק דאורייתא לחומרא :

(שעא) אבל בדגים ספק אם נמלחו עם טמאים ספיקא דרבנן לקולא כגון הרנגס ומרקלס שמוכרין העובדי כוכבים מלוחים מותרין :

(שעב) נמצא בפסקי ר"מ דאם דג טמא נמלח עם דגים טהורין הרבה יחד אותם דגים שנגעו בטמא אסורין אבל השאר מותרין :

(שעג) טהור מליח וטמא תפל מותר לפי שהמלח שעל הטהור אינו מפליט את הטמא אבל טמא מלוח וטהור תפל אסור משום פליטת הטמא וכן דין גבינה ובשר שנגעו זה בזה וכן הדין בשר כשר ובשר נבלה :

(שעד) ואם עשו גבינות בדפוסי העובדי כוכבים שהם בני יומן ומלח בהן העובד כוכבים גבינותיו מותרין אפילו מלחן בהן :

(שעה) אמר שמואל אין הבשר יוצא מידי דמו לעולם אא"כ מלחו יפה יפה והומר ר"ת דצריך למלחו עד שיהא אינו נאכל מחמת מלחו :

(שעו) מעשה שנמלחה תרנגולת מבחוץ ולא מבפנים ונתבשלה ושאלו ריב"ק ואסרה :

(שעז) ומעשה שנמלח ראש כבש מבחוץ ולא מבפנים והורה רבינו יהודה שלא למולחו פעם שניה ולא יבשל אותה אלא יצלה אותה :

(שעח) וגם מעשה בתרנגולת שנשחטה ולא נמלחה והוציאו כל מעיה וכל מה שבפנים ומלחה רק מבפנים ושהתה כך ב' ימים ושאלו להרב אביגדור והשיב דתרתי בעי :

(שעט) מדיח ומולח ומדיח הדחה ראשונה להעביר לכלוך הדם שעל החתיכה :

(שפ) והיכא שחתכו הטבח לנתחים גדולים אפילו חלליהו ושוב חתכם כל נתח לשנים או לשלשה קודם מליחה צריך לחזור ולהדיחן :

(שפא) מלח כמילחא דגלליתא ומנפץ ליה אבל מלח שלנו דק ונמס מעצמו ואין צריך נפוץ ולא לשברו התחלה ולא לנפצו מעל החתיכה בסוף ובשר יבש שנתבשל ולא הודח כתב ראב"ן להתיר :

(שפב) רבי יואל קבל מן הראשונים כל בשר ששהה שלשה ימים מעת לעת בלא נקור ולא נמלח שוב אינו פולט דמו שנתקשה ומהר"ב נוהג להתיר בצלייה :

(שפג) קיבה ודקין וטבחיא דאין מחזיקין בהן דם אם מלחום בקערה שאינה נקובה ונתנום בקדרה ולא נמלחה הכל מותר ור"ת פירש דוקא הדקין אבל [illegible]

(שפד) [illegible]

שהראשונים לא היו מולחין כרס של בהמה קודם השלוקו לגרור השער אבל עתה נהגו למולחו :

(שפה) אמר שמואל אין מניחין בשר מלוח אלא על גבי [כלי] מנוקב והוא הדין על שלחן או דף :

(שפו) כשנמלח מתחלה בכלי שאינו מנוקב אז ודאי אסור אפילו זה שחוץ לציר ואפילו לא שהה כדי מליחה שם לפי שלא יוכל לצאת ממנו כל הדם כיון שאינו מנוקב :

(שפז) טעמא שמה שמלית הרי הוא כרותח היינו דוקא בעוד שהמלח בכחו אבל אחרי שנתמלא מכח הדם שמשך לחוץ פסק כחו והוה ליה כצונן ולכך הורגלו להסיר הבשר בכלי התלה ושוב לשפוך המים עליו לכלי והמחמיר לתת מים תחלה מנהג כשר הוא :

(שפח) והיכא דשהה הבשר במלח כדי שיעור צלייה על דף אחד אח"כ הושם בגיגית והיה שם כל הלילה ואח"כ נמצא הכלי מלא מן המליחה שיצא ממנו זה אירע בביתו של רש"י והתיר :

(שפט) ובשר שנמלח ושהה כדי מליחה וקודם הדחה נתנוהו בכלי שני ברותחים לא ידענא מה הדין ביה כי אחר שהבשר נמלחה אין מליחה וצלייה מועילים להפליטה :

(שצ) רוקח שומן אווז שנמלח ולא הודח ונושם בקדרה אסור :

(שצא) ואפילו בשר יבש שלא הודח באחרונה כשתולהו בעשן והונח בקדרה לפשר במים ולהדיחו ושכחוהו עד שאין היד סולדת בו והורתא אסרו הבשר :

(שצב) וקבלתי מרבי אליעזר בשר לח שנמלח ולא הודח אפילו אם שהה כשיעור צלייה ואח"כ נתן בכלי ומלאו בו ציר שנטף ממנו אותו הבשר אסור :

(שצג) צריך כל אדם ליזהר שלא יכניס בשר הרבה בכלי שבו מים מעט אלא יתן בו מים הרבה בכלי ומעט בשר בהם כדי שיהיו המים מתוקין ראויין לשתותן או יתפוס האבר בידו וידיחנו מעט קודם שיתננו בכלי ולא יתן הבשר תחלה בכלי כי ציר שיצא ממנו חוזר ונבלע :

(שצד) ציר היוצא מן הבשר אסור לאחר ששהה כדי מליחה כי הדחה אחרונה משום דם הנדבק בבשר ודם האברים שפירש אסור אבל המוהל היוצא מותר :

(שצה) ואם עובד כוכבים שם בשר בקדרה ולא ראהו הישראל אם הודח באחרונה אם העובד כוכבים יודע מנהגו של ישראל מותר ע"י ישראל יוצא ונכנס וריב"א היה מחמיר שלא להתיר כי אם על ידי קפילא ארמאה :

(שצו) רבי יואל קבל שכל בשר ששהה שלשה ימים מעת לעת שלא ניקר ונמלח שוב אינו פולט דמו שנתקשה האיסור חלב ודם שבתוכו והר"ם נהג להתירו בצלייה:

(שצז) רב ששת מלח גרמא כו' אלא ל"ש והכל מותר למלוח הרבה ביחד ושם באורך :

(שצח) נשאלתי חתיכת בשר תפל שנתערבה בין חתיכות מלוחות בכלי שאינו מנוקב וקבלה החתיכה דם מן החתיכות ומלחו אותה מהו שיתירוהו ע"י מלח שמוציא הדם ממנה ואסרתי :

(שצט) ראבי"ה. כשמולחין ליבש בשר הרבה ביחד אין תקנה לסכניסם ביחד עד שיהו על הדף כשיעור מליחה שהרי אחת מן הקודמות במליחה פולטת את דמה ואף צירה קודם ההחלת פליטת האחרונה לכך ראוי ליזהר שיכנס האחרונה בתחלה כדי שתהא היא התחתונה וכן כולם אחרון אחרון קודם :

(ת) ותתיכה הנאסרת מחמת דם אין תקנה למלוח אותו להוציא הדם :

(תא) סמ"ג. האי דשרי בשר לצלי בלא מליחה ה"מ חתיכות בשר אבל עוף שלם שהוא חלול לא שרינן ול"נ למורי ז"ל :

(תב) מדיח הבשר תחלה ואח"כ מולחו יפה יפה ומניחו במלחו שיעור הלוך מיל ואח"כ מדיח עד שיצאו מים זכים ומשליכו מיד לתוך המים הרותחים אבל לא בפושרים כדי שיתלבן מיד ולא יצא דם ואין מולחים הבשר אלא במלח עבה כחול הגס וצריך לנפץ המלח מעל הבשר ואח"כ ידיחנו וכל זה לבשול אבל לצלי מולחו וצולה מיד :

(תג) עופות שהניחם שלמים ומלא חללן בילים ובשר אסורות אפילו מולחן ואע"פ שהיה הבשר מבושל ואם צלאן הרי אלו מותרין מיימוני :

(תד) ה"ג שיעור מליחה כדי צלייה אבי"ה [illegible] דא"כ נתת דבריך לשעורין אלא שיעור מליחה כשיעור מיל וא"ז פסק דשיעור מליחה כשיעור צלייה אותה חתיכה עצמה :

(תה) מעשה שנתבשלה חתיכה עצמה שלא נמלחה עם חתיכות מלוחות ונתבטלה ברוטב בס' והורה רשב"ם דחתיכה עצמה מותרת וראב"ן חולק שם באורך :

(תו) כתב ר"מ מסאכן ששאלת על תרנגולת שחוטה שנתחבה במחבת רותח על האש כדי למולגה והתיר אותו התלמיד התרנגולת עצמה אם יש במים ס' מכל התרנגולת ותמהת איך יתיר בשר לקדרה בלא מליחה על תנם תמהת ושם באורך :

(תז) פסק בס' התרומה קיבה של גדי ושל טלה שלקח הטלה והגדי מן העובד כוכבים דלא חיישינן מינקה מן הטרפה :

(תח) ושאלת על קיבה שהעמידו בה חלב הרבה ועשו בה גבינות ונמצא לאחר זמן בתוך השק שהקיבה נתונה בו מעט מן הדקין אם הגבינות אסורות אם מותרות ושם באורך :

(תט) לפעמים רגילות הוא לקח הקיבה בעורה ונותני' אותה בכלי במים ושוהה שם זמן מרובה כדי שיקרש הצלול ופעמים משהין יום או יומים אסור להשהותו כל כך זמן גדול דטעם העור נכנס והוי בשר בחלב ושם באורך :

(תי) עופות הגדלין באילן יש אומרים שאינן טעונין שחיטה לפי שאין פרין ורבין ור"ת הצריכן :

(תיא) השיב רש"י ז"ל ששאלתם על הזרוע והלחיים והקיבה למה לא נהגו ליתנם בזמן הזה אף בח"ל והלא משנה שלימה היא שנוהגין בפני הבית ושלא בפני הבית השיב מי ימחה ביד הנותן ותע"כ אלא נהגו העם כרבי אלעאי דפטר מתנות :

(תיב) נראה לראבי"ה דהקונה הלחיים דכלפי הראש מן העובד כוכבים והראש של ישראל וגם הזרוע [illegible] כוכבים :

(תיג) ר"מ כתב דבר פשוט הוא [illegible] כוכבים [illegible] וכן כולם : סליק

(א) כותב רבי אליה דקשר של תפלין צריך לחדשו בכל יום כשעת שמיניתן ור"ת דחהו :
(ב) הא דאמרינן דנקבים שאין בהם תורת מטרפים פירש רוב מן הנקבים עצמן ואין השלום שבין [הנקבים] נחשב בכלל הנקב :
(ג) אונה הסמוכה לאומה מעשה בא יש אוסרים ויש מתירין :
(ד) הני תרתי בועי דסמיכי כו' שם :
(ה) וכבר נחלקו גדולי הדור על ביעא בשפולי ריאה ר"י טורפה ור"י הלוי מכשיר ובמגנ"א אין אוכלין אותה :
(ו) מחט שנמצא בכבד אם בא שלם לפנינו אם קופה לגד תוך מרפה כו' :
(ז) ואם המחט ניכרת משני צדדים ואי קורט דם לא על המחט ולא על הכבד לאחר השחיטה יצא וטרפה :
(ח) מעשה בא לפני רבינו במחט שנמצאת בחלל הגוף ואסר :
(ט) כשאל על [אחד] קנה אווז ותרנגולת מן העובד כוכבים ואינה יכולה לעמוד על רגלים והשיב דנ"ל היתר בדבר כיון שלא ראיוה שנפלה :
(י) מסקינן לפירוש ר"י לחוש יש דריסה בגדיים וטלאים אבל באימרי רברבי לא וכ"ש בעופות אבל לאולדה יש דריסה לכל הפחות בעופות :
(יא) אין בעלי אומנות רפאים פירש חייבין :
(יב) כיון דפסקו רוב הגאונים שיש לבדוק הריאה לפי שיתרפ' שלא מצוי למה אין אנו בודקים ריאה של עוף כיון דאית ליה בדיקות :
(יג) אבי"ה. אם יש לקוטא או חתיכה בארכובה עצמה שקורין יינולרי"א והם צומת הגידין ויש לחוש בו שנתכו הגידין טרפה :
(יד) ודין צומת הגידין דטרפינן כו' שם באורך :
(טו) ראבי"ה. בכנף עוף שנשבר בין הפסק הראשון באינו נאכל מן האמצעי אם עור ובשר חופין את רובו השבירא חוץ השבר מותר :
(טז) מסקינן ביצים שבורות יחד ולא טרופות ונמצא דם באחד מהם בקערה יקח השברים כל אחד ואחד בפני עצמה ויתיר אותה בקערה אשר בה הדם ויזרקנה ולא יקח אותה תחלה ויאסרו האחרים :
(יז) גם מסקינן שיש דם על הקשר של חלבון הדם אסור והביצה מותרת ואם ישנה על קשר חלמון אף הביצה אסורה וגם אם הדם על הביצה :
(יח) גם מסקינן ביצי עוף טמא או ביצה טהורה שיש בה אפרוח או דם ונתבשל עם ביצים כשרים או ד"א בין עם קליפתה בין בלא קליפתה הכל אסור עד שיהא ס' בהיתר :
(יט) פסק רש"י דחגבים מותרים בלא שחיטה :
(כ) מסקינן אע"פ שבשאר איסורים צריך שיהא ס' של היתר לבטל האיסור ואין האיסור מן המנין של ס' החלב שנתבשל עם בשר בקדרה שיעורו בס' וחלב מן המנין :
(כא) רוקח. קדרה שמבשלין בה תבשיל ועומדת אצל כותל שיש רותחת ומבשלת ונשפך עליה חלב ואם חלב מבחוץ ישפוך התבשיל בקדרה כו' :
(כב) וביצים שנולדו מטרפה אם ידע אמיתות הדבר גם מן הביצים גם מן התרנגולת אם נזקקת אחר כך לתרנגול ויש בה ביצים הכל מותר :
(כג) נ"ל שבית ישראל ועובד כוכבים שותפות בו פטור מן המזוזה :
(כד) מצאתי ששחיטה כשרה בנשים ובהלכות א"י כתיב נשים לא ישחטו :
(כה) על בכור שנגרם אזנו ואין ידוע אם העובד כוכבים נתכוין להתיר אך יודע העובד כוכבים שאינו נאכל בלא מום או אם יש לתלות שהעובד כוכבים עשה לרפואה יש להתיר :
(כו) מצאתי בכור בזמן הזה אינו אסור אלא מדרבנן ומיבעי אם אף מדרבנן מותר :
(כז) תנא פסוקת הגרגרת ברובה כו' :
(כח) אם נשמט ירך כו' :
(כט) הגה אסור לאוכלו חי משום בל תשקצו מ"מ מותר לחתוך ממנו אבר ולאוכלו משום רפואה ואין בו משום אבר מן החי :
(ל) ג' עצמות בירך :
(לא) אותו ואת בנו נוהג בין בזכרים בין בנקבות :
(לב) אבל בשהיקת כלי מתכת אומר הגמרא דאין מכסין משום שאין מגדל :
(לג) קנוקנות גידין דקין ההולכין באורך הירך תחת הבשר מגיד החיצון לגיד הפנימי הם אסורים :
(לד) חלב שעל הכסלים בשר אדום יש בסוף הכתלים כו' :
(לה) משם הר"ף וכן פרסת הרגל שנמלחו ולא חתך הטלפים תחלה נראה דהוי כמו מולח בכלי שאינו מנוקב ואסור :
(לו) דין אם ריחא מילתא היא.
(לז) פירש בת תיהא :
(לח) אבי"ה. אפילו חלב הרבה במליחה הוי כמו חלב מעט בצלייה דאינו מפעפע כולי האי דלאו לכל מילי מליח כרותח דצלי :
(לט) כף בת יומא שנתחבה שתי פעמים בקדרה צריך שתי פעמים ס' :
(מ) מעשה בכחל ובשר שנמלחו יחד בכלי שאינו מנוקב ושהו כדי מליחה ולאח"כ הושמו יחד בכלי שאינו מנוקב והתיר מהר"ם שניהם :
(מא) תרנגולת שנמצאה בקערה חולבת אפילו היא בת יומא הכלי והתרנגולת מותרין דכלי שני אינו מבשל ודוקא כשעירו המים תחלה :
(מב) נהגו העולם שאם נפלה טפה כנגד הרוטב אז היא מותר ע"י ששים בין נגד האש בין שלא נגד האש אבל אם נפלה למעלה מן הרוטב כו' :
(מג) דג טמא שנמצא בין טהורים ונתבשל עמהם זורק טמא ואוכל טהורות :
(מד) ואם נטל אדם זבוב בכף מכלי ראשון הכף לבד אסורה :
(מה) טפת חלב שנפל על סכין והחלב רותח צריך הגעלה לכל הסכין :
(מו) כהן קטן שלא ראה קרי מימיו או כהן גדול שטובל לקרויו מותרין לאכול חלה :
(מז) ואם נתערבה חלה בחולין צריך ק"א במין ומינו כדי להתירן לזרים :
(מח) ושיעור חיוב חלה מ"ג ביצים וחומש ביצה :
(מט) ואם הפריש חלה ביו"ט מותר לטלטלה הואיל וראויה לכהן קטן :
(נ) ואם לש עיסה מעיו"ט וגמר לישתה אסור להפריש ממנה חלה ביו"ט :
(נא) פת שאפאה עם צלי אסור לאוכלו בכותח :
(נב) דג ובשר להתבשל יחד ולהאכל קשה לריח הפה ולצרעת וע"כ עושין קנות :
(נג) בזמן הזה דאין לנו קפילא אין להגעיל כלי בן יומו בפחות מס' :
(נד) אלו איסורין ואיסורן בכל שהוא שם באורך רב :
(נה) רבי יוחנן. כל איסורין שבתורה שריפה פליטן שוגג מותר מזיד אסור :
(נו) מכאן נמי יש ללמוד לענין איסור שנפל לקדרה של היתר או של איסור א"נ לשתי קדרות ספק לאיזו נפל והם של שני בני אדם :
(נז) סמ"ג כתב דמותר לבשל טחול ושמא ר"ל בלא בשר :
(נח) אם נפלה חתיכות איסור בקדרה והיה ששים לבטלה וקודם שהכיר בהם להסירה נפלה עוד אחרת צריך ששים מאתיהן :
(נט) וחלב שנפל בקדרת בשר עוף ויש בנותן טעם בקדרה מרבה עליהם בשר עוף ומבטל :
(ס) מיהו בדבר שיש לו שורש דאורייתא אין מבטלין לכתחלה אפילו איסור דרבנן :
(סא) דגים שעלו בקערה כו' :
(סב) ולגבי צונן שחתכו בסכין כתבו בתוספות במבושל הבשר מקולי אי סגי בכדי קליפה :
(סג) שאלו לר"א מטליטולה על עכבר שנמצא בשומן של אווז מהותך והשיב אי שפכו מידי יום יום כשמהתכים עירו השומן רותח הכל אסור :
(סד) מעשה שבמו מולייתא של בשר חם על מולייתא של כחל חם והתירו בדיעבד :
(סה) עוד מעשה שתחבו כף של בשר בקדרה חולבת שלא היה בה כי אם מים וקטנית ואח"כ תחבו הכף בקדרה של בשר ולא היה בקדרה שיעור ס' ואסרו הקדרה והכף :
(סו) עוד הורה על חתיכת בשר יבש שנפל תוך פרוודא מלוחה והוציאו הבשר והדיחוה והתירוה :
(סז) כל אלו שאמרו שאין בטלים דהיינו חתיכה הראויה להתכבד ודבר שבמנין היינו דוקא כשנאסרו מחמת עצמן אבל אם נאסרו מחמת בליעה בטלין ברובה :
(סח) ואם נפל בשר צלי או מבושל בחלב ויש בו פילי הבשר אסור והחלב מותר :
(סט) ומיהו אותם עופות שאין מקבלים מהם שומן כגון יונים ותרנגולים אין צריך למולחם כשיעור לקדרה :
(ע) מעשה היה ונקרו כרס ונשאר עליה נצוצי חלב כי לא נקרו רק מקצתם ונתנוה במים כאשר רגילות הנשים ללבנה מתלאתה במים רותחים והתרנום :
(עא) המעמיד בעור קיבה אם יש בנותן טעם אסור :
(עב) תיקי פרעות אשר הנהיגו בו אנשי קנדיאה נסרכה האומה כו' : סליק

גליון מהרש"א על הרי"ף ממסכת חולין

מאת הגאון וכו' מוהר"ר שלמה איגר זצ"ל

סימן תרפב ר"נ ד"ה ולענין. דהא אפילו בישראל מומר לא בעי בדיקה. ק"ק מנא מוכח. ואי משום דקתני במומר דשחיטתו כשרה ע"י בדיקת סכין אח"כ. דלמא הכי קאמר דאף במומר ובלא בדק מתחלה יש הכשר. וה"ה דאף בבדק מתחלה. ואי דא"כ אף בבודק לא היה לנו ליתן לכתחלה לשהוט דדלמא לא יבדוק לבסוף. זהו היה ניחא אילו היה הטעם דאין נותנים על סמך שיבדוק משום דלמא איתלי כמ"ש בח"ר. אבל הר"ן שכתב רק טעם א' של הרשב"א דהחשש משום הרואים. א"כ בבודק מתחלה הרי יראו הרואים דלא סמכינן עליו וידעו לבדוק גם לבסוף. ועי' בעל המאור דגם באיתא לסכין לא בדקינן אחר שחיטה דאל"כ ל"ש דלמא אתלי דהא רגילים לבדוק. וק"ק נמי דהשוחט רגיל לבדוק אחרים מי רגילי לבדוק אחר השוחט. וצ"ל כיון שיראוהו בודק יראו מעשה ויזכרו הלכה שצריכין לבדוק אחריו. ועי' הר"ן לקמן גבי שוחט בסכין ונמצאת פגומה. ועי' בת"ס לרשב"א ז"ל. וא"ת מ"מ מדקאמר לא בדק סכין ונתן לו בודק סכין אחריו משמע דכשבדק מתחלה א"צ לבדוק סכין אחריו ולשון לא בדק סכין כו'. אינו לשון הגמרא אלא לא בדק כו' לא יבחוט ואם שחט בודק כו': בא"ד אבל מומר להכעים. מדברי תוס' דף ב' ד"ה אלא מומר לאותו דבר אינו מוכח דלהכעים לד"א יהיה שחיטתו פסולה די"ל דמיירי בלהכעים לאכול נבלה. ובת"ר מבואר דגם להכעים לנבלה שחיטתו מותרת בראוהו מתחלה ועד סוף. כ"כ דף ד' ד"ה ומומר לנבלות להכעים. ועי' רש"י דף ב' ד"ה לימא מסייע ליה שפירש מומר לעריות מבעט במצוה. והיינו להכעים: שם בסה"ד דוקא דידעינן דיודע הל' שחיטה. וק"ק דא"כ הו"ל לרב אשי לפרש מתני' הכא הכי. הכל שוחטין ואפילו מומר אם הוא מומחה. ושחיטתו כשרה אם לא ידעו בו שהוא מומחה ע"י שבואלין אותו אם יודע הל' שחיטה. ואם ליתא קמן כשר ע"י אחרים רואים וככר עמד ייזם בפלתי ס"ב סק"ג. ועי' בדוחק: שם סד"ה וכולן כמו] שפירשנו. עי' יש של שלמה במסכתין סי' ב':
שם גרסינן בגמרא. ואיכא למידק עליה דהרי ערלה. עמ"ש בגליון הר"ן סוף פרק כל הבשר מקדם:

סי' תרפו ר"ן ד"ה איתמר. דסתם כליהן של עובדי כוכבים אב"י. והרמב"ם נראה כסותר בסברא זו דסתם כלים של עובדי כוכבים. כמו שכתבתי בגליון הר"ן במס' ע"ז פ"ב דף מ"ה ע"א ע"ב:

סי' תרפח ר"ן ד"ה איתמר. שמעינן מינה שאם נאבד הסכין. עי' בר"ן ריש מס' ד"ה ולענין הלכה: שם ד"ה גרסינן בגמרא. אמרינן סתמא הוא דאיתרעא. עי' צבוף שעה"מ הלכות אישות עלה י"א ע"ג ד"ה מדברי הר"ן: בא"ד אלמא אפילו בריאה תלינן. לכאורה אין זה ראייה דדוקא סירכות מצויים אבל לא נקבים. בן לב ספר ג' סי' ג': בא"ד מ"מ מיעוט דאין מצויים שבית טובא. היפוך ממה שכתב בבדק הבית ריש עלה א' דהאי רוב הייני כל. גם במשמרת הבית עלה ז' ע"ב כתב דהוי מיעוטא דמיעוטא דגם מן מיעוט אינן מומחין יש שאינן מקלקלין: שם בסה"ד אלמא דאי איתא קמן לא סמכינן אחזקה. בתשו' מים עמוקים סי' ל"א דף מ"ב ד"ס איברא. כתב ודאי אם היה די לשאול אותו אם הוא יודע ואם הוא אומר שיודע יהיה די דע"א נאמן באיסורים. היה הראיה נכונה. ודומה לשם דאיתא קמן דצריך לשיילי׳ אבל כיון דהדין דצריך לבדקו ולחקרו היטב הו"ז דומם לליתא קמן דנשיילי׳ אף דהכית לפנינו לבדוק. א"נ לבדוק. עי' בגליון לקמן סי' תתכ"ה ד"ה גרסינן:

סי' תרצב ר"ן במתני'. ר"י הסנדלר אומר בשוגג. עי' בהר"ן שבת דף י"ז סוף ע"ב:

סי' תשי סד"ה גרסינן בגמ'. אלא דלא שרי לה. אף דלמסקנא הטעם דאין אדם אוסר דשא"מ משום דלגעורי קא מכוין. תי' הכו"פ משום דסברי מדאורייתא בל"ז אין איסור ובמידי דרבנן סמכינן לתלות דמכוין לגשרי מש"כ לענין היתר אכילה דלסברת הר"ן מדאורייתא אסירה ע"ש בסי' ד' סק"ג. ועדיין קשיא למאי שכתב הר"ן דגם בשותו בהמת חבירו לשם הרים כו'. ולעיל דזהו רק איסור דרבנן. ועי' בב"י סוף סי' ה' ובט"ז שם:

סי' תשכד ר"נ ד"ה הני. דודאי סירכא זו מחמת נקב. בגמרא סוף דף מ"ז. ומש"כ הר"ן ,,דודאי" עמ"ש בגליון רש"י שבגמרא. ויש ראיה דא"א דרק השם נקב יהיה ס"ם דאת"ל ניקב דילמא ניקב רק עור עליון לחוד ומועיל בדיקה כמ"ש רמב"ם פי"א משחיטה הלכה ו' בנסרכה לדופן דסמכינן אבדיקה מחמת ס"ס. דספק זו (ר"ל שמא) לא היתה במקום ניקב (ול"פ במקום שניקב פוסל. אלא מהדופן באה) או שמא ניקב קרום עליון בלבד: בא"ד אבל בשעלתה בו סרכא הוכרר. בתב"ש ל"ט ע"ז הקשה א"כ מהיתוך לתיתוך בבתים חיצונות שנסרכו דטריפה משום שסופו לסתור. ותמהי מאי בכך שיסתור והא גם בניקב ולא נסרך כלל אלו ידעינן שהיה מנוקבים שראוי שתעלה סרכא היה כשר והכא הא חזינן שהיה מאותן נקבים (ועמ"ש סי' ל"ט סק"כ לידוד בסרכא כסדרן והבשר נקמט תתהי' די"ל דאינו טריפה אף דעתיד להתפשט ולנתק מ"מ מאי בכך כנ"ל) ותי' כיון דגם רש"י ס"ל דבלא כסדרן סופו לנתק ואז ירחיב הנקב ויתקלקל עד שיהיה מנוקבים שאין עשוים להסתם:

סי' תשכו סד"ה תלתא. אבל פחות מיכן לא. וכ"כ הר"ן כתובות דף נ"ח ע"א ועי' מ"ש שם בגליון:

סי' תשמז סד"ה תלתות. ובמשמו כשרה. עי' בב"י סי' מ"ו ד"ה תלתות תמה על הר"ן:

סי' תשנא ד"ה ונפולה. כנגד כל החלל כולו. עי' ברי"ף בב"ק דף כ"ה ע"ב ובחידושי אנשי שם אות א' וכו':

סי' תשנז סד"ה מכפא דמות. שאם האדים כשר. לפי' פירוש זה צ"ע איך הביא הרי"ף דברי רב נחמן ודברי רב זביד דאמר משאדימו הסימנים עצמן דהא הם חולקים אהדדי ב"י סי' נ"ז עלה ל"ז ע"ב:

סי' תשעח ד"ה ונקטינן. דמאי כלין עד כאלבע. עי' בב"י סי' מ"ג:

סי' תתא ד"ה ולענין הלכה. כל שנחתכו במקום צומת הגידין. ודכוותיה סיעת ר"ם בתוס' פ' הערל דף ע"ח ד"ה שאין לו אלא ביצה אחת. ומוכח בנימוקי ר"פ הערל דאם ניטל ביצה אחת כשהיתה שלימה כשר. ובמגבת שו"ע א"ה סי' ה' ס"ז:

סי' תתיד ד"ה ולענין נמלך. אבל לשתיה אין קבע. כך היה הנוסחא לפני הב"י וכ' בסי' קע"ט בא"ח ד"ה ודעת הב"י. דיש לפרש דבקבעו לשתיה להוד אין קבע. ויותר י"ל דגם בקבע לאכילה מ"מ על השתיה צריך לברך: שם ד"ה וה"ה למצוה בלא ברכה. ומה דשאל בגמרא שכר מצוה או שכר ברכה. ע"כ הכי קמיבעי אם דוקא שכר מצוה. או ה"ה נמי שכר ברכה. אבל שכר מצוה בלא שכר ברכה ליכא למבעי דזהו נוכח מפ' החובל דחייב ליתן. ומעתה אין מקום לקושית הפלתי סוף סי' כ"ט למה לא קאמר נמי בשוחט כמה עופות וכא הוא והתוף כסוי עוף שני דמשום ברכה ליכא דהא בל"ז לא היה מברך דכבר פטרו בברכה על הראשונה:

סי' תתכג ד"ה אמר רב אינו מתכוין ליהנות מיי"כ. עי' בר"נ ע"ז דף ס"ג ב': בא"ד אמרינן התם מוכרי כסות. בתוס' שבת כ"ט ב' ד"ה ובלבד כתב דמיירי בענין דלא הוי פס"ר כגון שלבוש בבגדים אחרים המגינים עליו מפני החמה ומפני הגשמים ויראה דמ"מ ראיה יש עכ"פ דרבא ס"ל כסברת הר"ן דהא בע"ז גבי בת תיהא אמר מנא אמינא לה דריחא ולא כלום דתנן תנור שהסיקוהו בכמון של תרומה ואפה בו את הפת הפת מותרת לפי שאין טעם כמון אלא ריח כמון. והשתא תיקשי אכתי מאי ראיה דלמא הכי קאמר שאין טעם דליהוי כשותה. אלא ריח. ואינו אלא הנאה וא"כ אכתי בבית תיהא ליתסר. אלא ע"כ סבר דמטעם הנאה אינו אסור דהוי דשא"מ אף דהוי פס"ר. ועי' בהר"ן ס"פ שמונה שרצים ב' טעמים אחרים בהא דמוכרי כסות או משום דהוי פס"ר דלא ניחא ליה. וכשיטת ר' נתן בעל הערוך שבת ק"ג ע"א תד"ה לא צריכא (ואיני מבין יפה א"כ כל דבר שאינו מתכוון. יקרא לא ניחא ליה וע"כ כיון דמ"מ מגיע לו טובה מזה אף דא"מ לה מיקרי ניחא ליה. ואולי יאמר בצירוף דברי תוס' הנ"ל וכיון דאיכא עליו מלבושים אחרים אין לו תועלת והוי כארעא דחבריה). משום דכלאים איסורן רק במלבוש העשוי סתמו להנאה. אבל כל שאין לו הנאה אינו מלבוש. אלא משוי בעלמא. ומה"ט אמרינן בילה ט"ו ריש ע"א האי נמטא גמדא דנרש שריא עכ"ל: שם סד"ה והא. שאם אוכל עם עובד כוכבים על השולחן. משמע דעת הר"ן דבהכ"ג בב"ת אסור. אבל לדעת האו"ח שהביא הב"י א"ח סי' ת"מ להתיר שיאכל עובד כוכבים חמץ על שולחן ישראל משום דדמי לשני אכסנאים. א"כ גם בבשר בחלב כשאוכל עם העובד כוכבים אין לאוש כדינא דאכסנאים. ועי' בס' כו"פ סי' פ"ח שתמה על הר"ן בזה:

סי' תתכה ד"ה גרסינן. אם ניקב כולה אם לאו. עי' ב"י סי' ס"ה דף מ"ו ע"א ד"ס שכל ירך. הקשה מאי שנא כאן ממש"כ הר"ן לעיל גבי רוב מצויין אצל שחיטה דצריך בדיקה אם איתא לפנינו. ויראה לי דבבדיקה זו סובר הר"ן דהוי טרחא ודומה לבדיקת הבית עי' לעיל שם בגליון בשם ת' מים עמוקים ועי' ח"ר ריש המסכת דף ג' ע"א ד"ה אמר אביי בשם הרמב"ן ומן הדין היה שלא תנא מחזקתה [בהמה בחייה בחזקת איסור עומדת] ולא נסמוך על הרוב [מצויין אצל שחיטה מומחין הן] אלא משום קולא דבהמה לא איתרעי והרי שחוטה לפניך ודי אם נסמוך בכך היכי דליתא קמן. ועי' רש"י גיטין דף ב' ע"ב ד"ה דלא אתחזק איסורא. ובט"ז יו"ד סי' קכ"ז סק"ו. ועי' בס' מעדני יו"ט חולין פ"א סי' ע"ז אות א'. ושם בס' דברי חמודות אות כ"ב מחלק בין רוב התלוי במעשה כו': בא"ד לחזור ולהשלים ולא השלים. עי' פלתי סוף סי' ס"ס:

סי' תתכח ד"ה ובנמצא. לפי שהאיסור מעורב ואינו ניכר. והטור בסי' ק"י תירץ ג"כ וחולק בין היכא דהאיסור ניכר במקומו כו' ואילו בסי' ט"ז לענין בהמה שנשחטה ביום אמה. ונתערבה באחרות וכן בסי' כ"ז לענין ס' דרוסה כתב׳ דיש תקנה דלכבשינהו ונידי ונימא כל דפריש כו' אלמא דסובר כר"ת שבתוס' דמחלק בין קבוע לשאר אסורים. ונראה כסותר. ועי' בן לב ה"א בדף ס"ג ע"ג ד"ה נדרשתי:

סי' תתנט ד"ה גרסינן. דלכתחלה סובר לבטל איסור. ועי' בר"ן פ"ב דע"ז דף מ"ד ריש ע"ב:

סי' תתמר רי"ף דשרי למיכל גבינה בתר בישרא. ברבינו יונה ברכות דף מ"ד ע"ב ד"ה מפני כתב דאפי' תבשיל של בשר דהיינו מרק של בשר דסגי בנטילה מאח"כ אבל בשר ממש: שם ר"ן ד"ה מפני. ואחרים אומר שכל דבר שאינו. בתר"י ברכות הנ"ל בסמוך הביא בשם יש אומרים להיפוך דדוקא בדבר הקרוב צריך נטילה וע"ש בחידושי אנשי שם אות ב':

סי' תתסז ד"ה ואיבעית אימא. וס"פ כיון דמבלע דם באברים. עי' לעיל דף ד' ע"א גבי שוחט בשבת כתב טעם אחר:

סי' תתסט ד"ה ואיבעית אימא. תירצו בתוס' דאפשר שהיה מתענה ולפי"ז צ"ל מה דהדין באומר לחבירו אכול עמי שהוא חייב לשלם לא משום שנהנה דהא אפשר שהיה מתענה אלא דחייב מטעם מזיק. מאח"כ גבי מתנות כהונה דפטור בהן משום מזיק. מהרי"ט ח"ב חאה"ע סי' כ"א. ואכתי צ"ע קצת. אם מטעם מזיק הא האומר לחבירו קרע כסותי אף שלא אמר ליה על מנת להפטר פטור כל שלא אתא לידיה בתורת שמירה כמבואר בחו"מ סי' ש"פ ס"א. ש"ך סי' רמ"ו סק"ם ועי' ב"ש סי' ע' ס"ק כ"ח ועי' קנה"ה סי' רמ"ו : בא"ד דרבה אסיק בפרק בתרא. אין הכנה לדברים אלו. דמה ענין זה לטובת הנאה ממון. וכבר עמד ע"ז בס' פרי חדש יו"ד סי' ס"א ס"ק מ"ג. ובפלתי שם ס"ק י"ג כתב לייסב: שם ד"ה הסוה. ותמאי מ"מ מספק בכורות. וצ"ע הא הרמב"ם לשיטתיה דספק תקפו כהן א"מ מידו. ועי' בתומים קיצור תקפ"כ סוף אות ב': שם ד"ה אמאי. ונראה דהוא מפרש דכיון. מבואר יפה בט"ז סי' ס"א ס"ק כ"ב: סליק

חדושים והגהות על הרי"ף מסכת חולין מהגאון החסיד כו' מרנא יעקב צבי יאליש זצ"ל בעהמ"ס מלא הרועים.

סי' תרפ"ב ר"ן ד"ה ועיקרי פירש"י כו' עד או רובן בדבר שאין עושה אותה טריפה כו' נמחק תיבת שאין. ת"ב כ"כ הב"י בסי' כ"ד והב"ח שם דלדעת הרמב"ן עיקור היא טריפה אך צ"ע היאך יתיישבו הקושיות שהקשה על רש"י לפי' זה וי"ל דלפירש"י מקשה שפיר דא"ל דהיא טריפה בל"ז ובשעת שחיטה הוא נבילה דהא פסוקת הגרגרת אף שלא בשעת שחיטה נבילה כדאיתא לקמן דל"ב ב' וכן הקשה דלימא נקובת הושט דהיא נ"כ נבילה אבל לדעת הרמב"ן ל"ק דנקיבת הושט אף שלא בשעת שחיטה נבילה ואיהו לא נקיט רק דבר דאינו נבילה רק כשאירע כן בשעת שחיטה :

סי' תרפ"ח ר"ן ד"ה גרסי' בגמ' וכו' שבשעה שנולדה כו' ואף הה"ר יונה ז"ל הסכים להתירה כו'. נ"ב צ"ע סש"ל בנשבר הנפדלא תלינן לאחר שחיטה עיי"ש וכ"ש הכא דודאי יצאת בהמה זו בחזקת שאר בהמות דאינן טריפות והו"ק :

במלחמות ד"ה אמר הכותב וכו' הלכתא בסכין ששבר בה עצמות כר"ח ובשלא שבר כר"ח כצ"ל :

סי' תרפ"ט ד"ה והיכי דראה אחד ששחט כו' מ"מ מיעוט דאין מצויין שכיח טובא כו'. נ"ב וקשה נימא סמוך מיעוטא לחזקה והרא"ש תי' דמיעוט דאין מומחין ל"ש משא"כ לרעתו דשכיח וצ"ל כמ"ש תרשב"א במ"ח דו"ה דיש נ"כ מיעוט שאין מומחין דשוחטין יפה נמצא נגד חזקת איסור דבהמה לא מצרפין המיעוט די"ל דאף דאינו מומחה שחט יפה אבל הרוב בפ"ע לא סמכינן עליה לכתחלה דמיעוט דאין מומחין שכיח והבן :

סי' תרצ"ד ר"נ ד"ה מסוכסכת מרוח אחת כו' עד שמא ישכח ויביא. נ"ב אבל בפגימה אחת אף אם יביא שמא לא ישרום כנגד הפגימה ועי' ביו"ד סי' י"ח שכתב הטעם שמא השיב ידו מעט והב"י כתב טעם זה בשם הר"ן ואפשר דגם כאן כוון לזה וכן משמע מדבריו בסמוך : שם ד"ה ואיכא מ"ד דחוגא

ודוקא מגל קציר כו' עסה"ד כשרה. נ"ב והך דסכין שיש בה פגימות הרבה תדין כמגירה ע"כ צ"ל דמפרשי באוגרת וכמ"ש העטור ועבב"י ובפ"ז סי' י"ח:

סי' תרצ"ה ר"ן ד"ה גרסי' בגמ' הגרים שליש וה"פ דר"ה ור"י כו' דהגרמה במקום הראוי כו'. נ"ב כמקום: בא"ד ור"י סבר דהגרמה לאו במקום שחיטה כו'. נ"ב כמקום:

סי' תש"ט ר"נ ד"ה ומה במקום שמחשבה פוסלת כו' עד בשתים מהן שהשוחט בהמת כו' נ"ב בדברי רש"י שלפנינו אינו כן עיי"ש:

המאור הקטן ד"ה והא דאמר ר"ה כו' עד וקמו להו ר"ה ועולא כת"ק הלכך כו'. נ"ב ור"נ ור"ע אתיא כר"ע:

סי' תשי"ב ר"נ ד"ה קרום כו' וזה פסול החוזר להכשירו זהו למעוטי מאי לאו למעוטי כה"ג לא למעוטי קרום כו' כצ"ל: שם ד"ה ומקשי הכא כיון דאין לו בדיקה כו' וכ"ת ניחוש שמא אף עור הפנימי כו'. נ"ב וכ"ת דבאמת צריך בדיקה בצד שהוא דבוק לחיצון להפרידו וי"ל דמדנקט אפבי' רבה משמע דלא בדק אלא עור הפנימי בצד שאינו דבוק אך אין ראיה די"ל כיון דאשכח תרי קורטי דמא מה לו לבדוק יותר אבל איה"נ דאם לא היה מוציא דם היה מפריד לגמרי העור הפנימי והיה בודק אף בצד שהוא דבוק לחיצון אך ממ"ש בפ' השוחט וליפכי' לושם יש ראיה: בא"ד ארס של דריסה שהיא מתפשט הרבה כו'. נ"ב וקשה דהאיך הו"א אם לא מוציאין הארס כשר דמה ראיה דדלמא לא אתפשט עדיין הרבה ובאמת דריסתו במשהו אפילו בגרגרת:

סי' תשכ"ב ר"נ ד"ה ריאה שיבשה כו' עד חזינן לריאה דידה. נ"ב עי' ברש"א ובבית לחם יהודה שפי' לריאה במראה שלה ולא בריאה ממש דבריאה מראה לובן בלא זה טריפה: שם ד"ה דדמיא לכחלא וכו'. וקמ"ל שאע"פ שיש בה הרבה מראות הללו כו' כצ"ל:

סי' תשכ"ג ר"נ ד"ה אין מקיפין בבועי וכו' אפילו משהו בעלמא כשרה ואי לא חסרה היא ואטריפה כו'. נ"ב בתוס' ורא"ש מבואר דמטעם יתר אוסר לה וצ"ל משום דיתר כנטול דמי חשוב לי' הסר:

סי' תשכ"ד ר"נ ד"ה הני תרתי אוני וכו' אבל כשהן בשלא כסדרן כו' ודוקא סמוכין ולא סרוכין. נ"ב צ"ל דכוונתו דוקא היכי דסמוכין האונות זל"ז כגון למטה מחציין ולא סרוכין כגון למעלה מחציין דאינן סמוכין רק סרוכין לחוד:

סי' תשל"ג ר"נ ד"ה וכדאמרינן אי איכא ריעותא כו' עד י"ל דאילו היתה סכין רעה אפשר שתקנוב הריאה כו'. נ"ב גם הרא"ש תי' כן והוכיח מכאן דאם יש ריעותא בריאה טריפה אף דאיכא ריעותא נ"כ בדופן וקשה על הר"ן דהוא גופיה ס"ל לעיל דריעותא דדופן כשר אף בדאיכא ריעותא בריאה אם כן הדרא קושיא לדוכתא א"ל דטעם הר"ן מבואר לעיל משום דתלינן דמחמת מכה שבדופן העלתה הריאה צמחים אבל הכא ל"ש זה כיון דניקב הריאה ליכא למיתלי בדופן ולכך טריפה אפילו לר"ן והבן:

סי' תשל"ט ר"נ ד"ה רב אחא בר רבא. נ"ב כן היא הגירסא הנכונה כמ"ש בגליון ראיה לזה מסנהדרין ע"ז א':

סי' תשמ"ו ר"נ ד"ה והלכתא כרב נחמן עסה"ד עד דאיכא רובא. נ"ב עי' בב"י סי' מ"ו שתמה על דברי הר"ן דר"נ לא פליג על ר"י ומודה דשלא במקום הדבק במשהו טריפה ומה שהגיה כאן מהר"ם הוא תמוה יותר ודו"ק ועי' בב"ח שמיישב דברי הר"ן דכוונתו למקום הדבוק בתוך שיעור כדי תפיסה אזי אם ניקב שם כשרה עד רובו וכדעת ר"י הביאו הרא"ש בשמעתין ועי' היטב בב"ח באורך:

סי' תשנ"א ר"נ ד"ה ואי מחייב כו' עסה"ד ואיכא מ"ד דאפילו הלכה בכה"ג בעי' כו'. נ"ב צ"ל טעמם דבאמת הילוך אין ראיה כלל דכל הטריפות יכולין לילך רק דכשנטרפה ע"י נפילה שהיא חבטא גדול מתנוונה כ"כ עד שאינה יכולה לילך אבל בהכאה גרידא שנפסק החוט אין ראיה דודאי פסוקת החוט יכולה לילך כמ"ש בסמוך בגליון ראיה לזה ועי' בזבחים דע"ד ב' וכבר הרגיש בקושיא זו הגאון מוה' יחזקאל בס' דגול מרבבה בסי' ל"ב ביו"ד ועמ"ש בגליון הש"ס שלו: שם ד"ה גרסי' בגמ' כו' ואע"פ שלא עמדה עקירה רגל להלוך כו' כצ"ל: בא"ד אבל מהלכת שלא כדרכה. וצ"ע משדי ציבא וקדמי' דמשמע דעקרה רגל להלוך מהני דאל"כ אין ראיה מהקדימה דהא עוקרת רגל וזה סיבה גדולה בשיטת מים ולכך קדמי' ודו"ק. וגם עיקר ראייתו מאימרתא דרב הביבא דהיתה מהלכת שלא כדרכה אף שנפסק חוט השדרה דמה ראיה היא זו דבאמת אף כדרכה יכול להלוך אף שנפסק החוט וראיה ברורה לזה מהא דאמרי' לעיל בפ"ק די"א דילפינן דאזלינן בתר רובא מאליה דכתיב תמימה וניחוש שמא נפסק חוט השדרה ומאי קושיא דלמא מיירי שהלכה רגע קודם שחיטה ודוחק לומר דהקושיא דלמא בשעת שחיטה נפסק דודאי כיון דחזינן בשעת שחיטה שלא אירע שום דבר שנחוש עבורו לפסוקת חוט למה נחוש לזה אפילו למאן דחייש למיעוט כיון דא"א כלל שנפסק החוט כ"א ע"י איזה מעשה הכאה או נפילה אלא ודאי צ"ל דודאי אפשר לה להלוך יפה אף שנפסק החוט רק באם נפסק ע"י נפילה א"א לה שתלך כיון שהריעותא גדולה כ"כ וכמ"ש מרן גופיה בסמוך דלכך יש ברירה לנפילה דאם איתא שניקבו היה נקרע קרע גדול וה"ה כאן דאם איתא שאירע לה טריפות ע"י נפילה היתה מתנוונה כל כך עד שלא תוכל לילך ולכך בהלכה יצאה מחשש כל הטריפות ותימה לדברי מרן נהי דיהבינן לי' סברתו דהלכה גמורה א"א כשנפסק חוט השדרה ולכך מועיל הלכה הילוך יפה קשה דהא ודאי שכל הטריפות דבהמה יכולין להיות אף כשהלכה דהרי עינינו רואות בהמות שנטרפו והיו מהלכות הילוך יפה בחייהם וא"כ מה מועיל הלכה להוציא מחשש כל הטרפות והנה מרן כתב ע"ז וז"ל דבשלמא מהלכת כדרכה אע"פ שאפשר שנקרעו הדקין וכרס כיון שכדרכה מהלכת בחזקת בריאה היא עכ"ד וזה תמוה מאד דכיון דהוא בעצמו מודה דאפשר שיקרעו הדקין אף שהיא מהלכת א"כ למה לא יצטרך בדיקה ולהעמיד על החזקה כיון שנפלה ואיתרע חזקת דידה תדע דהא בלא הלכה אף בדיעבד כשלא בדק הכרס והדקין אף שבדק חוט השדרה טריפה אף דיעבד והאיך יעלה על הדעת דבהלכה אף לכתחלה לא יצטרך בדיקה משום חזקה דידה ואיה איפוא חזקת בריאות דידה כיון דחזינן דאסרינן אף דיעבד כשלא בדק וההליכה אין ראיה לדידיה דהרי אמר דיכולה להלוך אף שנקרעו הדקין או לא אלא ע"כ צ"ל אף דהאמת עינינו רואות דאף בהמה שנטרפה יכולה לילך היינו כשנטרפה שלא ע"י נפילה אבל כשנטרפה ע"י נפילה מתנוונה מאד ואינה יכולה לילך וא"כ אין ראיה מאימרתא דרב הביבא דהיתה יכולה לילך שלא כדרכה אף שנפסק החוט דבאמת כיון דלא ע"י נפילה נפסק יכולה לילך אף כדרכה והא דהוצרך לומר שגרונא שכיח ולא הוכיח מזה דהלכה דבאמת אף שנפסק החוט כל שנפסק שלא ע"י נפילה יכולה לילך לכך הוצרך לומר שגרונא שכיח חוט השדרה לא שכיח ועוד תימה דהוא בעצמו הביא לעיל באותו עמוד גבי הכה לה על ראשה והלכה כלפי זנבה דאפילו הלכה אינו מועיל וצריך בדיקה בחוט השדרה ולא חלק על דעה זו ולדבריו כאן למה לא יועיל כיון שהולכת ודאי לא נפסק החוט אלא ע"כ דס"ל דאפילו הולכת הילוך גמור יכול להיות דנפסק החוט וא"כ מאי ראיה מאימרתא דאף בהלכה שלא כדרכה היה נפסק החוט דאף בהולכת כדרכה יכול להיות שנפסק החוט ע"י הכאה במקל אמנם ע"י נפילה א"א ודו"ק היטב כי הוא ברור כשמש דהמחבר לא דקדק בזה כלל וראיתי בחידושי הרשב"א שמביא ראיה זו מאימרתא דר"ח בשם הרמב"ן ובמקום שא"א ליישב דבריהם אין חולקין כבוד לרב ותורה היא וללמוד אנו צריכים: בא"ד דשגרונא שכיח חוט השדרה לא שכיח כו' כצ"ל:

סי' תשע"ח ר"נ ד"ה ונקיטי להאי פירושא כו' עד וכל כה"ג הוי שפיכתן כא' ונקטינן להאי פירושא כו'. נ"ב עי' בב"י סי' מ"ז האיך מפרש לשון כלין עד כאצבע מלמטה להאי פירושא ואף לפי פירושו מאי משני ואי כלין עד כאצבע למטה דהא גם למ"ד הדרי ערבי פירושו למטה ובזה לא נסתפק המקשן רק דהמקשן סובר דהריעי צריך להיות מחובר למטה והו"ל לשנויי כיון דהריעי מתחבר למטה כלה עד כאצבע קרי ליה ועיקר חסר מן הספר:

סי' תשצ"ח ר"נ ד"ה דרב אשי נמי משמע כו' עד כלומר משום חלב ומשום בשר מן החי כו'. נ"ב בש"ס מבואר דמשום אמ"ה מחייבינן ולא משום במ"ה וע' בתוס' חולין ק"ב ב' ד"ה שאין בו כזית ומש"ש בגליון ועי' בפר"ח סי' צ"ח וא"א לומר דמאי דנקים בש"ס אמ"ה ר"ל במ"ה דז"א דהתם אליבא דר"י הוא ולר"י על בשר מן החי ובשר מן הטריפה אינו חייב אלא אחת כדאמרינן שם לעיל בסוגיא וע"כ לומר: דמשום אמ"ה מחייב:

סי' תשצ"ט ר"ן ד"ה ופרכינן סוף סוף כו' עד ועוד שמדבר עצמו שהוא משיב קשה נ"כ לדידיה שהרי כו' כצ"ל

סי' ת"ת ר"נ ד"ה כסוי כו' עד נפשום מיניה דחוששין לזרע האב כו'. נ"ב עי' ב"ח סי' ס"א: שם ד"ה אמאי פוטרין כו' ומדברי הרמב"ם ז"ל דהוא מפרש כו'. נ"ב עי' בב"י ביו"ד סי' ס"א שתמה עליו ועט"ז שם שמיישבו:

מרדכי סי' תר"ב ריאה שניקבה וכו' עד אבל מצאתי כתוב בשם רשב"ם כו'. נ"ב עי' בב"י סי' ל"ו ובהגהות הר"ר ליב חנליש שפי' בשם כנה"ג הך לישנא דאבל:

סי' תשל"ז ונראה לראב"י דהקונה וכו' עד ולר"מ דחייש למיעוטא היכי אכל בשר פסח וקדשים כו'. נ"ב עי' בתוס' שהוכיחו מזה בהיפך דר"מ לא חייש למיעוט מן התורה מדלא פריך מבשר תאוה רק מפסח וקדשים פריך שפיר: סליק

הגהות פעולת שכיר

הגהות מהרב המאוה"ג המפורסם בתורתו וחכמתו, מוהר"ר ישכר בער זלה"ה גאון עדתו. זקן ההוראה פה ק"ק ווילנא.

סי' תרפ"ג ר"ן בד"ה גרסי' בגמ' אמר רבי זירא וכו' וה"מ במז"ל פסק דלא כר"ז תי' דלא אסר במרובעין נ"ל במוקפין ומש"ב כ"ה וכו' הביאו הרא"ש. נ"ב עי' כ"מ הל' כ"ב שגירסת הר"ן בדברי הר"מ ז"ל שחיטתו כשרה כר"ז:

סי' תרצ"ז ברי"ף במשנה ורובו של אחד וכו'. נ"ב כאן צריך להרשם גמ' ומה שנדפס תי' גמ' קודם תי' ודוקא מוקף:

סי' ת"ש בחדושי אנשי שם אות א' מהר"ם כ"ל ע"ש ובמקום ורידין נ"ל חוטין וכו'. נ"ב הה"א בית שני סוף שער ב' שהאריך בביאור שיטה זו ומשם נראה שאין כאן ט"ס:

סי' תש"ג ר"ן ד"ה והסיקא וכו' כלומר כשוחט שני ראשים כנ"ל:

סי' תש"ד שמתיז את הסכין אחר שהתחיל לשחוט. ועף מועף כלומר. נ"ב נ"ל דצ"ל ואחר שהתחיל עף כלומר וכו':

סי' תש"ה ר"ן ד"ה ולענין שהיית עוף וכו' דמפלגינן בבהמה כנ"ל:

סי' תשט"ז בר"ן ד"ה רבה בר בר חנה וכו' לא הוה הדר בי' טועה בשיקול הדעת כנ"ל ותי' לאו מוקף.

סי' תשי"ט באלפסי הי ניהו קנה הלב אמר רבא בריה דרב יצחק כנ"ל:

סי' תשכ"ו ר"ן ד"ה וה"מ מגווה נ"ב בנוסחת הגמרא וכן בספרי רי"ף דפוס ווינציאה אתמר הך וה"מ מגוואי וכו' עד כט"ד טריפה בתר עובדא דהכיא ביני ביני כשרה ולפי הגהת ד"ת איתעקר מדוכתי' והוקבע כאן. ונראה שהוכרח לזה ודק ממ"ש הר"ן ולא נראה כן מדברי הרב אלפסי שכתב סתם וה"מ מקמא כו' ותמה ע"ז בב"ח סי' ל"ה כיון שהרי"ף לא שינה כלום מלשון התלמוד ממש מה נראה מדבריו יותר ממה שנראה מלשון התלמוד. וכפי שהגי' ד"ת אתי שפיר כיון דהרי"ף קבע מקומו דהך וה"מ מגוואי קודם עובדא דביני וביני ולא קאי כלל אעובדא דעוניניתא ודאי אפילו גדולה כשאר אונות ואינה במקומה כשרה בכל ענין לדעת הרי"ף ז"ל. אלא דבאמת לפי הגהת ד"ת לית ליה פתר להך וה"מ כיון דאסיק מקמי הכי אבל ביני טרפה אהי קאי וה"מ מגווה דלשריותא קאתא ובודאי שגי' הש"ס ורי"ף בנ"י דה"מ בתר עובדא דביני וביני גרסי' ולענין תמיהת הב"ח עי' חדושי הרשב"א שכתב דלגי' רש"י שהיא כעין גי' הרי"ף וה"מ מגוואי אבל מתתאי טרפה משמע דלפניו בין מצד זה בין מצד זה כשרה אבל בה"ג כתב מגבה בין מהאי גיסא בין מהאי גיסא טריפה ע"כ וכ"ה בתה"א ג"כ בית ב' שער ג' ד"ו דף ל"ו ג"כ ע"ש הרי דקדק הרשב"א לגי' בה"ג מדכתב מגבה דבתרוייהו גיסי טריפה משמע דלפניו איכא חד גיסא דכשרה והיינו במקום שרגילה להיות ולגי' רש"י דקאמר סתמא משמע דלפניו בכל צד כשרה וז"ל שכ"ה גם כוונת הר"ן שאחר שמביא דעת איכא מ"ד דדוקא כשהוא במקום שרגילה להיות אבל אם אינה שם כו' שדעה זו יסודה ע"פ גי' בה"ג כותב שלא נראה כן מדברי הרב אלפסי ז"ל שכותב סתם וה"מ מקמא כו' שהוא כעין גי' רש"י ז"ל דלא היה גי' משמע דלפנים בין מצד זה בין מצד זה כשרה אע"פ שאינה במקומה שרגילה להיות כמ"ש הרשב"א ז"ל. כנ"ל כוונת הר"ן. מיהו מדמביא ר"ן לעובדא דביני וביני מקמא דגי' הגמ' משמע דלא גריס ליה כלל ברי"ף וכגי' ס"א שמביא ד"ת וה"ק וה"מ מגוה כו' ע"כ דגרס ליה כמו שמבואר מדברי הר"ן ולפ"ז א"ש טפי דהרי"ף דגרס לי' כגי' רש"י לדידי' יפרש מקמא כשרה בכל ענין מש"ס לא איצטריך לאתויי לעובדא דעוניניתא כלל כ"א סיומא דמלתא וה"מ מגוה כו' ואע"ג דלא שייך לישנא דה"מ מגוה למה שנאמר לפניו ע"כ דאדלעיל קאי דלית הלכתא כרבא והרי"ף מילי מילי קאמר דלית הלכה כרבא ביתרת היכי דקיימי בדרא דאוני וכן לית הלכתא כוותיה בדקיימי מקמא:

סי' תשל"ג ר"ן ד"ה ודאמרי' וכו' תי' שלא במקום רביעתיהו אסר במרובעין נ"ל במוקפין:

סי' תשמ"א ר"ן ד"ה וה"מ וכו' וכ"כ הרמב"ן ז"ל דכיון דמדינא שרי כנ"ל:

סי' תשמ"ז ר"ן ד"ה מעמידות אותה וכו' שהרי אדוקה בהן בבהמה. נ"ב בכה נ"ל נ"ל: שם בחדא"ם אות א' ד"ה כ"ל. נ"ב עב"י וב"ח סי' מ"ו מ"ש בזה ועי' ס' הארוך להב"ך שם דמהר"ם לא דק אלא דלהר"ן זעירי מיירי בכדי תפיסה דבכ"ש לא מיטרפא אלא ברובו וכדעת הרא"ש ורבינו יונה ז"ל ועפר"ח שם:

סי' תשמ"ט ר"ן ד"ה מתוך שמגלא וכו' דהכרי' מגין עלי'. נ"ב ר"ל דמריבא לא משתמע דכשרה אלא בניקב אחד מהם והכריא מגין עליו וכפי הס"ד שכתב הר"ן לקמן במתני' דאלו כשרות אבל באמת אפי' ניקבו שניהם זה לזה מבואר באידך מתני' דכשרה ועי' תוי"ט:

סי' תשנ"א ר"ן ד"ה נפלה מן הגג וכו' ולפי שיטה זו א"צ לבדוק אלא אם נפסקו אבריו כנ"ל ותי' אלא אם כן מוקף:

סי' תשנ"ז ר"ן ד"ה מכפה דמוחא וכו' כנגד הסימנים אסור. נ"ב עי' ב"י וד"מ סי' נ"ז ופ"ת שם ס"ק מ"ג מ"ש בזה:

סי' תשנ"ח באלפסי במשנה ונשתייר ממנה כל שהוא. נ"ב עי' מעיו"ם שתמה על הרי"ף והר"ן דגרסי כל שהוא שהיא נגד סוגיא הש"ס שלפנינו ורש"י ותוס' לעיל (דף י"ג) דגרסי ונשתייר הימנה כזית מתה"ר שלא היה לפניו חדושי הר"ן דחולין שנדפס בזמן מאוחר והנחנו שזכינו לנו הדברים מאירים ומבוארים דלא מחוור לגרוס במתני' כזית כמו בקמייתא ובהקושיא דפריך הא נשתייר הימנו כלום כשרה והא תנן ניטל הכבד כ"ש והא תניא גרסי' ומברייתא פריך ע"ש היטב שהזקיקו לכך:

סי' תשס"ז ר"ן ד"ה לא אמרו אדומים וכו' כמו שכתוב במשנתינו כנ"ל: בא"ד ולעיל כמי אמרי' שבורים במנגחים וכו'. נ"ב לעיל דף כ"ה זכרים המנגחים זא"ז אין חוששין משום ריסוק אברים ור"ל מדנקט זכרים המנגחים זא"ז דוקא משמע הא בהמה גדולה המנגחת את שלמטה הימנו חוששין לריסוק אברים:

סי' תשע"ח ר"ן ד"ה ונקטינן וכו' כיון דאותו מעי אינו חוזר ומתערב כנ"ל ותי' שאין מעיד מוקף ותי' פי' וכו' חוזר בו אסר במרובעין נ"ל מוקפין:

סי' תשפ"ד באלפסי ואיבעית אימא משום דפרש וכו'. נ"ב נוסחת הש"ס מאי איכא משום פרש ועאי' לא שכיחי בישוב ואפשר שגם הרי"ף כוונתו כן ואם תרצה לומר לחוש משום פרש כו' לא תחוש לה דלא שכיחי בישוב:

סי' תשפ"ה ר"ן ד"ה באומר וכו' כדאמרי' בסמוך. נ"ב דברייתא זו ל"ג מן העכו"ם כו' רוצה דרבוותא כמ"ש הר"ן פא"מ וב"י סי' פ"ז: שם ד"ה ולבדוק וכו' משכחת לה בגלופתא. נ"ב בש"ס שם דף ס"ו ע"ב הגי' משכחת לה בשילפותא וכן הביאה הר"ן שם סוף פ' א"מ ועי' ערוך ערך גלפחא ומלשונו נראה שכוון לסימני קרבי דגים וכגי' הר"ן דהכא וא"כ תמוה מ"ש שם שהוא דג טמא ובמוסיף שם כתב שכוונתו למ"ש שם דף ס"ט ע"א דהוה דמי לגליפתא וא"כ ט"ס בדברי הערוך:

סי' תשפ"ח ר"ן ד"ה אלא זו בינתה וכו' דאפילו בינה טמאה וכו'. נ"ב עי' פר"ח סי' פ"ו ס"ק י"ח מ"ש בשם המ"מ:

סי' ת"ת ר"ן ד"ה וגרסי' תו בגמ' שמעון שזורי וכו' ואותה קלוט היה בן פקועה. נ"ב עי' ש"ך סי' י"ג ס"ק ז':

סי' תת"ב ברי"ף הוה קאמינא קמי' דרבי'. נ"ב בגמ' הגי' דאבא ועי' עירובין דף קב ע"ב ותוס' שם ד"ה אמר מר תו בר"א כו':

סי' תת"ג ר"ן ד"ה ת"ר נשבר העצם וכו' אפילו נחתך. נ"ב נחסך נ"ל:

סי' תת"ז בד"ה ואמרי' וכו' אין לו תקנה בשחיטת אמו. נ"ב ר"ל שאם נמצא במעי אמו אחר שחיטתה דלרב משרבית מטעה שנולד במעיה סי' א' שמצד אביו בשחוט ועומד הוא וסי' אחד שמצד אמו בשחוט עכשיו בשחיטת אמו ואין לך שהי' גדולה מזו. ואפשר שנ"ל יש לו תקנה בשחיטה כאמו וכן עיקר דכשמצא במעי אמו לכ"ע שחיטת אמה מתירתה כמ"ש הש"ך סי' י"ג ס"ק י"ד ע"ש וכן בדין שאין סימני טרפות בשליל אטו סימן שמצד אביו מי גרע מאלו נולדה בסי' א' דודאי ניתר בשחיטת אמו כמו בן שמונה חי וכן ט' מת דמכל אשר בבהמה תאכלו איתרבו כולהו להתירא:

סי' תתי"ד ר"ן ד"ה נתערב בדם וכו' תי' בהמה אסר במרובעין נ"ל מוקפין:

סי' תתט"ז ר"ן ד"ה ולענין הלכה וכו' תי' אמרה להא אסר במרובעין נ"ל מוקפין. וכ"ב גי' ד"ת ס"ל: שם הילכך לאו סיועא הוא תי' אלו נ"ל מוקפין:

בסי' תתי"ז ר"ן ד"ה ריש מעיא וכו' הדרא דכנתא מעי' וכרכשתא כנ"ל:

בסי' תתל"ב ר"ן ד"ה אמר ר' חנינא ונראה. נ"ב עי' בכ"ז בחי' רשב"א ז"ל ותה"א בית ה' שער א' דף נ"ט ע"ד: שם תי' שהוא אסר במרובעין. נ"ב שלא ד"ה:

סי' תתל"ט ד"ה גרסי' בגמ' וכו' וס"ל תו שאין עצמות וכו' כלומר מזרוע בשלה וכו' כלומר הבלוע ואם וכו' תאכל כהומר שבה כלומר תאכל זו שנגע בה כחומר וכו' כנ"ל ותי' זו כשנגע בה אסר במרובעין נ"ל מוקפין: שם בא"ד דכי אזהר רחמנא אנבלה אגופא ואטעמא וכו' מדכתיב תזבח ולא גיזה ועבודה בשר ולא חלב דטעמא כנ"ל:

סי' תת"מ ר"ן בד"ה דרש רבה וכו' ולא מוסף על האיסור אלא סלקוהו כנ"ל:

סי' תתמ"ד ר"ן ד"ה ובה"א מדיח וכו' והדחת פה ונטילת ידים כנ"ל: שם והלכתא וכו' וקמחא. נ"ב נ"ל שנ"ל וירקא:

סי' תתמ"ה ר"ן ד"ה מפני מה אמרו וכו' ואחרים אומרים שכל דבר וכו'. נ"ב כ"כ בעה"ת סי' קפ"א בשם רב אחא משבחא ז"ל ובחידושי הרשב"א ז"ל דמכילתין. ועי' תר"י פרק אלו דברים ששם כתב להיפך:

סי' תת"נ ר"ן ד"ה הלב וכו' בתוכו לא הוה כנ"ל:

סי' תתנ"ב ד"ה גרסי' בגמ' וכו' דמתני' ודאי. ונ"ב נ"א דברייתא. נ"ב ד"ת: שם ד"ה הניא בגמ' וכו' דהא דרבא מדחיי'. נ"ב לא נ"ל נ"ל:

סי' תתנ"ד באלפסי הנא שלקי ליה לר' אמי ואכיל כנ"ל:

סי' תתנ"ו ר"ן ד"ה ושמואל אמר מותר וכו' דאהדר לי' לר' אלעזר כנ"ל:

סי' תתנ"ח ר"ן ד"ה ומיהו כי שרינן וכו' מבטל כח השומן והדם. נ"ב נ"ל שנ"ל כח הדם והשומן והדם:

סי' תתנ"ט ר"ן ד"ה דגים ועופות וכו' ויצא מידי דמו והודה אין מניחין. נ"ב עי' שו"ת נ"ב סי' א' ובאחרונים יו"ד סי' ע'.

בסי' תתס"ז באלפסי בעור קיבת עגלי עכו"ם תי' בעור מוקף: שם ר"ן ד"ה וגרסינן בגמ' על מימרא וכו' שלא קבלו ממנו כלום וכו' ואפילו היה אפשר לסוחטו חלב שבו אסור כנ"ל ותי' וגם מוקף: שם ד"ה וגרסי' תו וכו' נותנת טעם לרוטב הנבלע בתוכה כנ"ל:

סי' תתס"ט ר"ן ד"ה ואי בעית אימא משום דהוה ליה וכו' וקי"ל הכי דרבא אסיק וכו'. נ"ב אם אין בזה איזה ט"ס הדברים תמוהים דמאי ענין מתנות ביד כהן דהן ודאי ממון כהן כן להא דט"ה ממון או לאו באינו שייך אלא כשהן עדיין ביד ישראל וגזלן או הזיקן אחר דתלי' אי טה"מ אי לאו. ועי' פר"ח סי' ס"א סוף ס"ק מ"ו שכתב להטעות הנוסחא ובכו"פ שם תותר לקיים הגי' בדוחק. ול"נ שאע"פ שהלשון קצר וסתום כוונת הר"ן רצויה ע"פ מ"ש רש"י (ק"ל ע"ב) גבי הא דמשני לענין מתנות דאתי לידי' בטבלייהו ז"ל הבהמה שלמה היתה מוכנת אצלו וזכה במתנות מן ההפקר וברים דף קל"א דמשני הכי לענין תרומה פרש"י שם שני פירושים חדא שהופקר הטבל אצלו או שמסר לו הטבל לזכות בתרומה שבהם וצריך טעם למה לא פירש כן גבי מתנות וניחא לי עפמ"ש הפר"ח דההוא לישנא דס"ל דאע"פ שלא בא לידו אלא בתורת פקדון זכה מן ההפקר ס"ל ט"ה אינו ממון אבל לאידך לישנא דמצריך מסירה ע"מ לזכות בתרומה היינו משום דס"ל טה"מ ואפילו קדם וזכה שלא מדעת הבעלים אינו כלום ע"כ ונכון הוא שכ"כ התוס' והר"ן להדיא דלמאן דס"ל טה"מ אפילו תפס כהן מוציאין מידו ולפ"ז ללישנא בתרא שברש"י ע"כ נ"ל דהא דאמרי' דלמ"ד לאו כמו שהורמו דמיין דלא זכה בהם כהן אע"פ שנמסר לו ע"מ למשוך ולזכות בתרומה שבהם היינו טעמא משום דעדיין לא חל עליה שם תרומה כלל שמחוסר קריאת שם וסיום מקום לפנינו לצפונו או לדרומו דהדברים אלו מעכבים לענין חלות שם תרומה והוי כמפריש חלתו קמח דגזל ביד כהן. וא"כ לענין מתנות בהמה דלא בעי קריאת שם ומסויימים הם לעצמם ולא בעי אלא נתינה לכהן ודאי כשמסר לו בהמה שלמה שחוטה ע"מ לזכות במתנה שבהם זכה בהם כהן אפילו למ"ד לאו כמו שהורמו דמיין דמה מזיק מה שמשך שאר הבשר המחובר למתנותי' ולענין מתנות בהמה בזכיה כהאי מקרי מתנות שהורמו וכעין שכתבו התוס' ד"ה דאתו וכו' לענין פי' הברייתא מטעת הרמה ואילך ע"ש ולהכי פרש"י גבי מתנות שהגמ' תולה בפלוגתא במתנות שלא הורמו כו' ע"כ כשהגיעו ליד כהן בתורת פקדון ואזלי אליבא דס"ל ט"ה לאו ממון ומשום שאין כאן שום נתינה מהבעלים משו"ה למ"ד לאו כהורמו דמיין ולא זכה בהם כהן. ואשמועינן ברייתא דס"ל כהורמו דמיין והא דלא משני הש"ס דמיירי כשמסרו לו בעלים ע"מ לזכות במתנות שבהם ואתי אפילו למ"ד לאו כהורמו דמיין דא"ה תקשי פשיטא ומאי למימרא ולהכי כתב הר"ן דאנן ודאי הכי קי"ל ט"ה ממון וא"כ לא משכחת להך איבעי' בשהגיע ליד כהן בתורת פקדון דאפילו מתנות שהורמו שהגיע ליד כהן בפקדון בעלים מוציאין מידו וכ"ש כשלא הורמו ולא משכחת לה אלא בשמסר לו הבהמה לזכות במתנות שבהם ובכך גוונא ודאי לכך זכה בהם כהן. ואע"ג דבלא"ה בהך פלוגתא שלא הורמו קי"ל כמו שהורמו דמיין לא קאתי הר"ן לפסוק הלכה מטעם זה דלא ליתי למיטעי למיפסק אפילו בהגיע בתורת פקדון ולדידן דקי"ל ט"ה ממון לא מיירי אלא כשמסר לו ע"מ לזכות ומש"ה אתי עליה מטעם דקי"ל טה"מ: שם ר"ן ד"ה מתני' בכור של ישראל וכו' (ולומר בכור שלי הוא) הא"מ: שם ר"ן ד"ה אמאי פטרין וכו' בפי' הנזכר. נ"ב ע"ש ובב"י יו"ד סי' ס"א מ"ש בזה: סליק

חדושים והגהות על הרי"ף ממסכת חולין

מאת הגאון המובהק כו' מהור"ר יהודה בכרך זצ"ל (בעל המחבר נמוקי הגרי"ב).

סי' תו"צד כאן בשמלאת סכינו יפה כאן כשלא נמלאת ס"י. ע' ברבינו הרא"ש שתמה למה השמיט הרי"ף הא דרבינא דסוא בתרא דקאמר היכי דלא נמלאת סכינו יפה ממסמס לי' בפרתא דאפילו לעובדי כוכבים לא מזבין ועי' ב"י ס' י"ח מ"ש בזה וגם בל"ח ע"ש. ונראה לי פשוט דהרי"ף פסק כרב אשי שעשה מעשה ואפשר היכי שנמלאת סכינו יפה ורבא בר חיננא ורב אשי פליגי במה דמפלגי סתמא דגמ' ורבינא היכי מיירו ורבא אי פליגי אהדדי או לא וכמ"ש מהרש"ל ומהרש"א ז"ל וכיון דרב אשי פליג על רבינא לכן פסק כסתם גמרא וגם מעשה רב וזה ברור עד שלכאורה פליאה דעת על מאור עינינו הרא"ש ז"ל:

סי' תרצה בר"נ שייר בחיטי שייר לגד הרא"ש. הנה כוונתו נראה ונגלה דפירש שייר בחיטי ששייר כל החיטי לגד הראש ושחט למטה מהם ופגע בחיטי שבגב ושחט נהם וכן מבואר להדיא כוונת הר"נ בחידושיו. ולפי"ז דעת הר"ן כרא"בי"ה שכתב בהגהות אשרי בשמו שאם נגע בהיפי' מש"ה פסולה ע"ש ולפי"ז נ"ע בב"י סי' כ' שכתב והכריע דלא כרא"בי"ה משום שלא מצא לו חבר והנך רואה שגם הר"ן סובר כן וכפירושו ונ"ע שלא הביאו הב"י לדעת הר"ן:

סי' תשכב ברי"ף ואמר רבא חמשה אוני כו' ע"ש ובר"נ. בת"ש סי' ל"ה ס"ק ט"ז האריך בדעת הרי"ף איך דעתו ביותרת מקמא ותמה שם על הר"נ שהביאו הב"י דמדסתם הרי"ף נראה דס"ל להכשיר בהרי עינוניתא כו' אפרים וכתב ע"ש דמ"מ אין מזה ראי' די"ל כדמשמע מהתוס' אליבא דרא"פ דדוקא עינוניתא מכשירים מקמא אפי' תרי אבל יתרת גדולה לא כו' עכ"ל הנה בזה הדין עמו שאין מזה אפי' נדנוד ראי' אבל הב"י לא הביא דברי הר"ן הללו רק לענין ב' עינוניתא לעיל מיני' אבל כאן לענין יתרת מקמא הביא דברי הר"נ אחרים שכתב בם אחר שהביא דעת האיכא מ"ד דדוקא במקום שהיא רגילה כו' או שהיא גדולה כשאר אונות כו' ע"ז כתב הר"ן ולא נראה כן מדברי הרב אלפסי שכתב סתם וה"מ מקמא אלמא כל מקמא כשרה והן הן הדברים שהביא הב"י בשם הר"ן ונכון עמו ובשני עינוניתא כתב הר"נ אח"כ מיד ע"ש גם מ"ש שם התב"ש דבדברי הרי"ף אין הכרע דלשונו ממש כמו בגמ' המעיין בר"ן שכתב גרסינן בגמ' הכא ביני ביני כו' מדכתב גרסינן בגמ' נשמע שלא כי' כתוב בספרי האלפסי העובדא דהכא ביני וביני כידוע למתחילים ברי"ף ובר"נ וכיון שכן גם הכתוב ברי"ף שבידינו וה"מ דקיימי בדרא דאוגא כו' ג"כ לא הי' כתיב דכיון שלא כתב הכא ביני ביני כו' א"כ אמאי קאי הך וה"מ מגואי כיון שלא נזכר כלל מן עינוניתא. דבשלמא בגמ' ניחא דאמר אבל ביני וביני טריפה ומייתי העובדא דעינוניתא דכשרה משום דכל כו' ויתרת מקמא טריפה רק עינוניתא כשרה וע"ז קאי וה"מ מגואי כו' משא"כ אי לא הביא הך דעינוניתא א"כ הב' דינים סתרי דמתחילה כתב דביני וביני טריפה נמצא יותרת מקמא טריפה ואח"כ וה"מ מגואי א"כ יתרת מקמא כשרה וגם בל"ז כיון שהביא הך דביני וביני ג"כ לא א"ש והו"ל להביא הך עובדא קודם שכתב וה"מ מגואי דהוה קאי עליו כמו דאיתא בגמ' מכ"ז נשמע שלא הי' כתוב בהרי"ף רק וה"מ מגואי כו' וז"ש הר"נ מדסתם הרי"ף ש"מ מקמא בכל ענין כשרה וא"כ שפיר הכריע הב"י דהרי"ף סובר דיותרת מקמא כשר וכן עיקר והכי נקטינן ודו"ק היטב:

סי' תשמז בר"נ לגבי אלחולות שנקבה כתב והלכתא כר' נחמן כו' הלכך ההיא דזעירי למעלה כו' אמשהו עד דאיכא רובא עכ"ל פשוט דכונת הר"ן לתרץ קושית הרשב"א דמשמע דלא פליג ר"נ אזעירי וא"כ מאי קאמר זעירי שנקבה הא אפי' נטלה כולה כשרה לר' נחמן וכן מוקי לה הא דזעירי אליבא דר"נ למעלה ממקום הדבוק ובבית יוסף ס"ס ע"ו תמה על הר"נ ע"ש ולפי מ"ש ניחא וכ"מ ביש"ש ע"ש בב"ח ובש"ך ופליאה דעת קמני דברי הב"י שם שכתב ודוחק לומר ע"ש דמפרש הא דאר"א א"ר יוחנן שלא במקום הדבוק במשהו רצונו דכשר היתכן הא הר"ן בעצמו כתב שלא במקום הדבוק אסורה במשהו ע"ש היטב ונ"ע. ובגליון האלפסי בשם מהר"מ דלר' יוחנן נקט רובא לא יכולתי להלום דהא שלא במקום הדבק קיימינן ולדידי' במשהו אם לא שנגיה לדבריו בר"נ במקום הדבוק איירי זעירי אמנם כן הלכך שכתב הר"נ לא א"ש גם מבלעדי זה אין טעם להגה א דו"ק ותשכח:

סי' תתלה בר"נ ד"ה הנהו אטמתא כו' והרמב"ן ז"ל תירץ דבמליחה אפי' חלב שמן כו' בס' ז' יש לתרץ קושית התוס' פ"ט כ' בד"ה אם יש בה בנ"ט תימה דלמא אסורה משום שמנו של גיד כו' וכבר כתבתי בחי' לתרץ קושית התוס' בכמה אנפי ולדברי הר"נ לדידי' אין חלוק בין שמנו של גיד לשאר שומן וא"כ הא דתנן במתניתין נתבשל ולא נגלה כדיוקו של שמואל דהא בשומן בצלי אף לדעת הרמב"ן מפעפע בכולה דמליחה לענין זה אילו אפי' כרותא דצלי בע"כ צ"ל דאיירי במתניתין שהשומן נטל ולא הי' אלא הגיד לבד או שהי' בו בשיש נגד השומן דאז בצלי לא צריך יותר ובנתבשל צריך גם נגד הגיד דתנא א"צ לפרש דבריו משא"כ אמורה וכנודע מש"ה מוכח שפיר ממתני' דיש בגידין בנ"ט ולשיטת הרמב"ן הנ"ל המובא בר"נ מתורץ ג"כ קושית התוס' נ"ו ב' ד"ה אבל נגלה כו' וא"ת מה קמ"ל כו' ע"ש ותבין ודו"ק היטב:

סי' תתלב ר"נ ד"ה ומדאמרי' יש לעיין שכתב דשיעור ככשר בלפת הוא בשים וכתב והכי מוכח בגמ' והיינו מדאמר רב נחמן גיד בששים וכמ"ש התוס' שם. והר"נ בעצמו כתב דרב נחמן קאי על שמנו של גיד וזה ידוע דנ"ט יותר מגיד אף אם יש בגידין בנ"ט ומתני' ס"ל יש בגידין בנ"ט וא"כ אין ראי' והתוס' י"ל דס"ל דר"נ קאי אמתני' וכמ"ש הרא"ש ע"ש ונ"ע:

סי' תתלג בר"נ סוף פ' כל הבשר נ"ע לכאורה לפי שיטת רש"י ור"ש ור"ת דהנאסר הוא יותר מהאיסור יקשה מהירושלמי דערלה שהביאו הר"נ דסתם סברי להדיא דמתבטל ולא הוי מין במינו ונ"ע: סליק

חדושים והגהות

מאת הגאון מו"ה שמואל מרובזעוויץ ז"ל מו"ץ דמאהליב (והרד"ל ז"ל העתיקם בכי"ק מגליון האלפס שלו)

סי' תשי"ט בר"ן ד"ה דליבא כו' ואין זו ראיה דדלמא ר"י כו'. אך יש ראיה מהר"נ דאמר האי כמפונת בריאה דאינקב טרפה ומוכח בסוגיא (מה:) דאף במשהו ע"ש:

סי' תשכ"ד בר"ן ד"ה היינו רביתייהו וכו' וכן ראוי לאסור אפילו כסדרן כו'. והא דלא מחלק הגמ' בכסדרן גופיה כקושית התוס' דאשמועינן דאפילו אם דבוק מחיתוך לחיתוך בענין שסותם היטיב אפ"ה טרפה משום שסופה להתפרק כך נ"ל ליישב לפ"ד הר"ן: בא"ד הוברר הדבר שלא נטרפה מעולם זו שיטת רש"י. לפי"ז לא נריכנא למ"ש לעיל במה שהקשה מהך דקרום שעלה מחמת מכה אינו קרום. דהכא אין הנקב אוסר כלל. גם דבריו לעיל מגומגמין דנראה פעם משום דאוגה סותמה ופעם נראה משום הסירכא. ואפשר בהצטרפות שניהן מתיר:

סי' תשנ בר"ן ד"ה דסוגלד וכו' אע"ג דסתם שוורים לאו בחזקת שימור קיימי. זה תמוה דקי"ל בחזקת שימור קיימי ע"ש:

סי' תשנ"א בר"ן ד"ה א"ר הונא כ' כיון דאיכא למיקם עלה דמלתא כו'. ואפשר דהוי דשיל"מ. אך י"ל אין המתיר עתיד לבא ודאי. והכמ"ל: שם ד"ה עמדה כו' שאני הכא דאם איתא כו'. לקמן כתב טעם אחר כיון שבדרכה מהלכת כו' ע"ש:

סי' תשנ"ה בר"ן ד"ה א"ר יהודה כו' אלא כי קאמר מן הכן ולמעלה כו'. לפ"ז גם בבהמה הו"מ לפרש כן מן הזהב ולמעלה שוה עם הזהב ול"ל למימר דר"י פליג עי' ברא"ש ונ"ע: שם ד"ה ספק קניא כו' וכתב הרא"ה כו' לגבי בהמה נ"מ כו'. דברי הרא"ה אין מובנים לי דהרי הוא כתב לקמן דלודאי דרוסה לא מהני בדיקה אלא לספק דרוסה מהני בדיקה לומר דלא נדרסה. וא"כ אין בכאן הומרא במה דתלינן בקניא. דאי הוא מחמת קניא אין בדיקה לטבע ואם הוא מחמת דרוסה כ"ש דלא מהני בדיקה וא"כ מה מסיים ואפ"ה תלינן בקניא כו' דלאו משום קולא הוא כו'. בלא"ה ליכא להתיר כאן ממ"נ כמ"ש. ואף אם נדחוק לומר שאם אין מקום הדריסה ניכר הוי כספק דרוסה ומהני בדיקה. מ"מ כאן דממסמס קועא דמא הרי ניכר מקום הדרוסה ונ"ע:

סי' תשנ"ז בר"ן ד"ה מכפא כו' ולאתויי אוהר אתי כו'. זה סותר לדברי הרי"ף שהביא לדרב ולעיל כתב דסימנין עד שיאדימו סימנין עצמן. ולא ידעתי ל"ל לפרש כך. שפי י"ל לאתויי קרום של מוח או בסימנין עצמן:

סי' תשנ"ח ברי"ף נטלה הרבה ונשתייר ממנה כל שהוא. זה נ"ע דבגמ' מוכח דגרסינן נשתייר ממנה כזית דפריך מהני' אהדדי קתני ל"ק הא ר"ח כו' ע"ש. ואין לומר שט"ס הוא בי מלשון הר"ן נראה שהיה גורס כן. ואולי גרסי' בגמ' והתניא כזית ובריי"תא היא דפריך מינה ולא ממתני' דגרסי' בסיפא והא דהוצרך לדייק מרישא ולא פריך בפשיטות מסיפא דתני נשתייר כ"ש ובפרט לדברי הר"ן ז"ל מאי לא נשתייר הימנה כלום היינו כזית א"כ ודאי הו"ל למיפרך טפי מסיפא. אך כבר כתב התוס' בכ"מ דכל כמה דמצי לדייק מרישא עדיף ליה:

סי' תש"ס ברי"ף ד"ה אבל אשתייר ממנו כעובי ה"ז כו' אלא בבהמה ובעוף כשר כו'. ואפשר דמוכח לה דאם נאמר דבעוף טרפה בכל מקום הו"ל לגוי למיתני ביתר עליהן עוף ע"ש:

סי' תשע"ו בר"ן ד"ה ודאמרינן לבתר תריסר ירחי כו' וכ"ת א"כ היכי פסטינן כו'. האי וכ"ת לא דייק שפיר. דמשמע דל"ק זה אלא למאן דגרים פירשה מהם אבל למאן דגרים פירשה ומהם דבעי דוקא פירש הי ל"ק. וז"א דזה לא קאי רק על הנולדים בתלוש אבל הנולדים במחובר לכ"ע אסור כשמת השרץ אף אם לא פירש כלל כמבואר. וא"כ הקשה מאי מהני יב"ח לפי' שמהליעין במחובר. ובאמת שבלא"ה הביאו הראשונים ז"ל בשם הראב"ד שאינו מתקיים לאחר יב"ח כלל כתי' הר"ן. והאי וכ"ת לא דייק כלל:

סי' תשפ"א ד"ה באומנא אינו נלי כו'. בכל דוכתא משמע דאומנא היינו הי ממש ועי' בפ"ק בבוחט בשבת דחזי לאומנא:

סי' תשפ"ד בד"ה וכוי יודע כו' ויש לו ג' סימנין כו'. לענ"ד אפשר לומר דמתני' או או קתני שאם אינו דורס ויש סי' א' אצבע יתירה או זפק כו': בא"ד והכי מוכח בגמ' מדאמר הלכתא עוף כו'. ולקמן דייק מהך דב' סימנין טהור מוכח דעורב דורס כמבואר לכלן. ובאמת מהך לא מוכח די"ל כמש"ל לשיטת הרמב"י דסימן א' הוא אינו דורס וא"כ בוודאי לאו עו"כ הוא:

שם בתגשי בם. מדברי הר"ן דפי' לקמן עוף הבא בב' סימנין היינו כל ב' סימנין דאל"כ הו"ל לפרושי וא"כ מוכח דכל עופות דורסין הן כמבואר: שם בבעל המאור בשיטה דנשר. בדרך הראשון בסופו. ולא היה לא' עופות הכן סימן טהרה אלא קליפת הקרקבן כו'. ודורס לא ידעינן דאי הזינן דדרים אין מועיל סימן א' כמש"ל ואי הזינן דלא דרים אף כי אין זו קליפה טהור למאי דקי"ל דלפרס ועזניה לא חיישי'. או דלא ידעינן. אך מה דמסיים כי בידוע שהוא ממין נשר לא א"ש לפ"ז דשמא אינו דורס וטהור ונ"ע. גם לא ידעתי שהיה יכול לומר כמו לשיטת הרמב"י להלן בדוכתא דשכיחי פרס עזניה ולא היו דורסין כדלקמן: שם בשיטת הרמב"י ובסופה יותר ספקות דרב אסי למי שלא היה בקי בהן כו'. גם בכאן היה יכול יותר טוב לפרש דלא הו"ל אלא סי' אחד דקרקבנו נקלף ודריסה לא ידענו והיה בקי בכ"ד עופות כדלעיל לשיטת רש"י ולא היה נ"ל דהוי במקום דשכיחי פ"ו או שהיה להם ג' סימנין ומספקא להו בהאי סימן דקליפה שאם אינו סימן יש לחוש לעורב ומיני' ולא היו בקיאין בזה: שם בשיטת רבינו יעקב. וכלן אין דורסין חוץ מנשר ועורב ופרס ועזניה. היינו חד מיניה אינו דורס והידך דורס כמבואר לקמן. גם בעורב נ"ל דאינו דורס. וע"ש בכאן כמו שאבאר לקמן: שם או ממין עורב ויש לו סי' כו'. לדעתי הוא ע"ס דנ"ל דעורב אינו דורס כמש"ל: שם והא קתני ר"ח עוף הבא בס"א כו'. מזה מוכח דעורב אינו דורס מדרב נחמן דהא אינו בקי וכו' בשני סימנין טהור והוא שיכיר עורב. ומאי ב' סימנין דקאמר אי ברואין הב' סימנין ובדריסה אין יודעין. א"כ ליחוש שמא אינו דורס ג"כ וכוי מכ"ח עופות אלא נ"ל דהב' סימנין א' מהן אינו דורס. וזה שהביא ראיה לדר"ח מדר"נ כמו דהתם הב' סימנין וכן סימן א' דקאמר היינו אינו דורס חד וה"נ בדר"ח וכמו שיתבאר. וא"כ כיון דאינו דורס חד מהני ב' סימנין ואמרינן שיכיר עורב מוכחא דעורב אינו דורס. ובסימן אחד ואינו דורס יש לספק בפ"ו דר"נ היים לפ"ו. ור"ח קאמר עוף הבא בסימן א' טהור בע"כ אינו דורס הוא הסימן וג' סימני טומאה יש לו דליכא לספוקי רק בפ"ו ור"ח ס"ל כאמימר דפ"ו לא שכיחי. דאילו הי' סימן אחר אולי ג"כ אינו דורס והוי מין עורב. ואולי נאמר דעורב דורס מאי ר"ח לאוקמי באיזו סימן א'. ועמ"ש לקמן: שם אבל י"ל שמין האסטו"ר ופסקו"ן מין עורב כו'. כאן משמע דעורב דורס לא כמ"ש לעיל. ואף אם נאמר כד' הר"ן דכל שיש בו ב' סימנין איכא לספוקי בעורב אף דאינן סימנים שנמצאים בעורב וא"כ י"ל לעולם דעורב דורס ור"נ דאמר בב' סימנין והיינו חד מיניה אינו דורס כמ"ש לעיל ואפ"ה נריך להכיר עורב והיינו משום שכל שיש בו ב' סימנין איכא לספוקי בעורב אף שאינן הב' סימנין דבעורב. אך מדבריו לקמן ומדברי כלן נלמוד כל עוף שיש בו סימן אחד דאינו דורס וסי' א' כל שהוא טהור לד"ה והרי איכא לספוקי בעורב ומיניה. א"ו ס"ל דכל מיני עורב דרס לדברי ה"ר יעקב וא"כ לא ידעתי איך יפרש לכך דר"נ בב' סימנין טהור דממ"נ אי אינו דורס חד מהם נ"ל להכיר עורב ואי שארי סימנין איכא לספוקי בכ"ח עופות כמש"ל. ונ"ע:

סי' תת"ז בר"ן ד"ה חולין בחוץ כו' אבל בתוס' כ' כו'. י"ל מ"מ לא איצטריך שניהם כשרים דאין רבותא אלא מפני ומש"ה בע"כ נ"ל איידי. גם בכל המשנה לא איצטריך ראשון כשר אם לא משום איידי כדפירש"י:

סי' תת"ח בד"ה א"ר יהודה כו' ומיהו אי איקלע י"ט בשבת כו'. ומש"ה לא נקט במודה ר"י בשאר ימים: בא"ד אפשר שהמוכר שיודע שמכר נריך להודיע כו'. ובגמ' לא משמע הכי דאמר בס"פ רבי אומר יום אחד יום מיוחד נריך כרוז מכ"א בארבע כו' משמע דבשאר ימים ל"נ כלל להודיעו. ודוחק לומר דבד"פ הוי מה"ת ובשאר מד"ס. ואפשר לומר דבד"פ אף אם לא קנו שניהם ביום א' נריך להודיע כמ"ש הר"ן לעיל. אבל בשאר ימים א"נ להודיע רק כשקונים שניהם ביום אחד. אבל לא משמע הכי מדקאמר יום א' נריך כרוז כו'. משמע דא"נ כרוז אלא ביום א':

סי' תתי"ד בשה"ג ד"ה כתב ריא"ז בשם א"ז לקיים כו' בשחט חיה ועוף שאז נריך לברך על כ"א. לא ידעתי איך יפרש לפ"ז להך ומודה ר"י לענין ברכה שאין מברך אלא ברכה אחת: שם ברי"ף ועפר תיחות למעלה ובי"ט פ"ק נמי איתא. לא ידעתי למה כתבו; ואפשר משום דהתם לכאורה משמע דפליגי בזה אבל למסקנא מסיק דכ"ע ס"ל הכי ע"ש:

סי' תתי"ז ר"ן ד"ה חוטי כו' דהא וודאי בשבת אסור למלות כו' גבי סוגלא כו'. משם אין ראי'. דאף דאסור למלות אפ"ה הבשר מותר לטלטלו כדאמרי' עכל מוכן הוא אגב בבת שאם עבר ותקנו כו' ע"ש בפירש"י פ' כירה דהפרשת מעשר אינו אלא מד"ס. וה"נ לגבי מליחה כאן: בא"ד אף זה דינו כן משום דנורא מפאב כו'. אבל בהומלא נראה שאסור עם החיטין ועי' בר"ן לעיל פ"ק: בא"ד מילתו יפה יפה אלמא נלי בעי מליחה. ואין זה ראיה דלעולם דאיירי בהומלא דהומלא בעי יותר מליחה מנלי כמ"ש לענין בשר שיש בו הוטין: בא"ד מהעורר הדם ופורש ממקום למקום. ואף דבתחילה שפירש דמה מגד זה לגד זה א"נ מליחה. הכא שאני. עי' ברא"ש ור"ן פ"ק: בא"ד דקה שבדקה היאך יועילו לבהמה גסה. אין זו ראיה כלל:

סי' תתכ"ד ר"ן ד"ה והא דתני ר"כ פת שאפאה כו'. משא"כ בשאר איסורין שאם אוכל עם הכותי כו'. לפ"ז לא ידעתי מאי ראיה מייתי ר"פ כל הבשר לענין סעודת בשר עוף וגבינה מהלת ח"ל ע"ש והארכתי במ"א:

סי' תתכ"ט סד"ה ולענין הלכה כו' וכרכשא דהתם לא מצאה במקום שהניחה. ואיירי ברוב נכרים. אך נ"ע כיון דרוב נכרים איך הוו בעו להתיר ע"י סימנין איסור תורה דלמא סימנין דרבנן וא"ל שהוא סימן מובהק כמבואר והכמ"ל: שם ד"ה אמר רבא כו' ובמציאה נמי אדם נאמן לומר אלו כליו של פלוני. לא ידעתי אם עד אחד נאמן במציאה שהיא של חבירו בלא שום סימן:

סי' תתל"ב בר"ן ד"ה ומדאמר רבא דמין כו' ומשום בשר מן החי כו' מן הטרפה אלמא הלב בשר איקרי. ז"א דאי משום בשר מן החי חייב לא היה לחייב משום בשר מן הטרפה דמחד קרא נפקי כדאי' בס"פ אלא משום אמ"ה חייב וא"כ אין ראיה דהלב מיקרי בשר. ומהא דחייב משום טרפה לאו משום בשר מהטרפה. אלא דבהדיא כתיב שם בחלב טרפה ואכול לא תאכלוהו. ואי משום דאמרי' בגמ' (גבי קרא דאכל לא תאכלוהו) אמרה תורה יבא איסור טרפה ויחול על איסור חלב היינו לומר דקרא דלא תאכלו בע"כ לא הוי משום חלב דבלא"ה אסור אלא דאתי לאשמועינן דלא תאכלוהו משום טרפה ומגילא מוכח דאיסור טרפה חל על הלב. אך נ"ע מאי דאמרי' בזבחים ל"ל למכתב נבלה ול"ל למכתב טרפה. והא אצטריך טרפה דאל"ה לא ידעינן דחלב אסור משום טרפה. ויש לדבר בזה אי חלב הוי מב"מ עם בשר והכמ"ל: שם ד"ה אר"ת כשמערין כו' שהרי אילו נפל בקדירה אחרת כו'. הנה מזה אין ראיה דכאן יותר דבקדרה זו סגי בנ"ט ובקדרה אחרת בעי ס' ובלא"ה י"ל דהכא איירי בלא בלא נתמעט וודאי האיסור לגמרי דבשלמא אלו היה האיסור בקדרה שאינו מהערב לגמרי י"ל עכשיו אחר שנצטמק הסיתר הוזר תחיבת איסור לפלוט משא"כ בלא הכי נתבלבל בהתיר. גם אף שבקדרה בולע מהתיר כעת בולע ג"כ מאיסור ואנו משערין האיסור כמו שנפל גם י"ל דבזה סמכינן אקפילא ובלא"ה לא היינו סמכינן אקפילא בפחות מס' כמ"ש לעיל. גם מה שה"ר מסך דפתהו החולין. התם שאני לפי שאף מעיקרא היה ראוי לאסור אלו ידעינן דשל תרומה יהיה יותר קמח מהלק א' מק"א בחולין אלא דלא הוי ידעינן ועכשיו אגלאי מלתא למפרע וכמ"ש ברא"ש:

סי' תתל"ג בד"ה וכחל כו' מפני שהחלב יצא ממנו ונתבטל כו'. קשה בין לפי' הר"ן בין לפי' הרא"ש פ"ט לא אסרינן הכחל משום איסור דבוק. ובע"כ נ"ל הואיל והלב שחוטה דרבנן הקלו בו. וא"נ לכל הדהוקים:

סי' תתל"ט ד"ה ואיכא למידק כו' ומיהו אע"ג דביטול איסור לכתחלה מדאורייתא וכו' אם עבר ובטלו מדאורייתא כו'. ול"א כל מילתא דאמר רחמנא לא תעבד אי עביד לא מהני. ואפשר יליף לה מגרימת אוזן בכור. ועי' בתוס' ר"ס תמורה: בא"ד מדאורייתא קאמר דמדרבנן אפי' במינו בעי' ס' כו'. אין זה ראיה דהתם ביבש ביבש איירי ואף מדרבנן סגי ברובה ובשא"מ בטעמא:

סי' תתמ"ב בשה"ג ד"ה מדברי רבינו וכו' והרי באפרות כו' פסק כת"ק כו' ולא כראב"י. עי' בר"ן פ' א"ט ונראה דלק"מ:

סי' תתמ"ו בר"ן סד"ה וכ' רבינו האיי כו' שאינן באין אלא להמנע מן העבירה כו'. ונע"י ראשונים אף שג"כ הן להמנע מעבירה משום סרך תרומה הוא דמנוה באכילתה. ובלא"ה יש לחלק: שם בשה"ג ד"ה אכל בשר וכו'. ומדברי הרא"ש ור"ן וטור נראה דבכ"ע נריך קינוח כו'. אין נראה כן מדבריהם:

סי' תתנ"א בר"ן ד"ה תניא בגמ' סלב כו'. אבל שמנונית דסריך לא כו'. ואפשר כיון דאין הדם נכנס אף בזמן הנכנס נמי אינו נ"נ וזה לפי היטב בסוגיא דאפשר לסוחטו ע"ש:

סי' תתנ"ב ד"ה דבווהא דם מהלכי שתים כו' אסור בלא כנסו דהניא כו' וזה שלא כגי' הגמ' והרי"ף וע"ש בתוס' בכריתות:

סי' תתנ"ד ד"ה דרש מרימר כו' ואע"פ ששומן כו' נפלט ממנו דכבולעו כך פולטו. אבל לא אשכחן זה בשומן:

סי' תתנ"ו סד"ה גרסי' בגמ' בעא רב אמי בר יוסף כו' איכא למימר דלצינורא דחד יומא כו'. בלא"ה איכא למימר דהתם מהר עפי כדלקמן בכדי של בשר אבל כד של חלב: שם ד"ה הכוא בר יונה כו' במלתו שיעור שהיה לקדרה הוי רותח ומקמי הכי לא וא"ת כ"ש דתק' מאי פריך גבי דם ל"ל למעוטי תיפוק ליה דהא נפיק ליה מתורת דם משום דהוי כרותח דנלי כמ"ש לעיל הא כל מליחת קדשים אינו שוהה במליחה כדאמרינן הופכו ומעלהו וא"כ אכתי לאו רותח הוא. ונריך לדחוק כמש"ל גבי דגים כיון דרפי קרמייי מיד אי כרותח וה"נ בדם דרפי. ועדיין נ"ע ויתבאר במ"א:

סי' תתמ"ח ריש ד"ה ומעתה אין בין שאר איסורין לבב"ח כלום כו'. אין זה נכון דלענין תחיכה הראויה להתכבד נמי בב"ת דהוי איסורו מחמת עצמו ולא בשאר איסורין כמ"ש הר"ן בעצמו בס"פ ג"ה בשם רבותינו הצרפתים ונראה שהסכים שם לזה: בא"ד בסה"ד שכיון שאין בחתיכה כדי ליתן טעם כו' אי אפשר שיהא הוזר וניעור. אין זה נכון דהרי המים בתוך היורה נ"נ וא"כ שוב מים נ"נ ונמצא שמים האסורין נתרבו עד שנתן טעם בהיתר וכל כה"ג א"א לומר ראשון בטל כמ"ש בלהי ע"ז. ואפשר לומר משום דלדידן מב"מ אינו אלא מדרבנן גזירה אטו באינו מינו ובא"מ כה"ג לא האסור אף במינו אינה נאסרת ויש עוד לדבר בזה והכ"מ: שם בד"ה ולענין הלכה באפשר לסוחטו כו' ואף הי' זה אינו מתוור מדאמרינן חלב אמאי שרי חלב נבלה הוא. לא הבנתי קושיתו דאיהו ס"ק בלא בלא שלא קיבל טעם זה מה בנוגע אבל כל שקבלו טעם ומ"ז שפיר אמרינן דנ"נ ומש"ה פרכינן שפיר חלב נבלה הוא:

במרדכי סי' תרי"ח ואומר אני אי משום הא לא איריא כו'. גם י"ל מהיתוך לגב: סי' תרל"ב דאיכא למיחש לריסוק אברים דינו כבהמה. נ"ע א"כ מאי לא לנפול דקאמר: סי' תרל"ה וגם האב יש לו יותר על שנה כו'. זה נ"ע דמאב לא משום טרפה מוכחינן רק דלמא לאו אביו הוא ע"ש בגמ': סי' תרס"ד והכשירו ר"ג הזקן לפי שלא היה בדמו כזית להסור. ואפשר משום דהוי דרבנן דם שבישלו ואין בו כזית מש"ה הקיל ולא דמי לפלגא זיתא דהרבה דאסיר מה"ת: סי' תרס"ו עם הפת בפחות מכ"ד. לא הבינותי פירושו. דאם ס"ל תרומה ת"ל בעי ק"א להתירה לזר הו"ל פחות מק"א. ואי ס"ל בטל ברוב הו"ל פחות מרוב: בא"ד ומדלא פריך כו' ש"מ דלאמי תודה נאפת כו'. אין זה ראיה דלזה לא הוצרך: סי' תרס"ח דנכבשי' כותי שלא יראה ישראל כו'. דאי לאו כותי הוי ראינו שפירש מהקבוע ואסור כקבוע גמור ויש להאריך בזה והכ"מ: סי' תרע"א כדתנן פ' כל הבשר המעמיד בעור הקיבה כו'. אין זה ראיה עי' בר"ן ס"פ כל הבשר: סי' תרע"ד וראייתם מהנהו אטמתא כו'. נ"ע דמהתם משמע דמליחה לא בעי ס' דמאן דאסר ס"ל כרותח דניסול ומאן דשרי ס"ל כרותח דנלי וקי"ל הכי: סי' תרפ"ט אע"פ שאין שיעור חלה כחלק הא' לבדו כו'. נ"ע מ"ש מהא דתנן בחלה שלש נשים שנתנו לעשות מהן עיסה כו': סי' תרצ"א עכ"ל ראבי"ה ונ"ל דהיינו כרא"ם כו'. נראה דיש לגרוס דלא כרא"ם דהא הכא לא נ"נ רק התאי תחיכה ונראה משום דמספקא לדידהו אם הטיפה הולכת עד למטה או לא. מש"ה התאי תחיכה שבתוך הרוטב מותר והתאי שחוץ לרוטב אסורה מספק שמא אינו מפעפע למעלה: סי' תרצ"ד שהי' מבטל טעם המים והשרץ והשרץ מבטל אותו הטעם פי' אם ס' במים או ס' בדג: סי' תרצ"ח אבל בנלי מותר לכתחלה אפי' בלא קריעה כו'. אין זה מבואר כר"ת ואדרבה ג"כ מצריך לכתחלה קריעה במקלא אף בנלי גם מ"ש בד' רש"י אינו מבואר: סי' תשל"ז והסיא שעתא לית ברירה כו'. אין זה נוגע כלל לברירה דמ"מ כשנמלאת כשרה למפרע הוא של ישראל דל"ל עכשיו היא כשרה ומעיקרא היתה טרפה בכל ברירות שבש"ס דוק ותשכח: שם (בתשו' ר"ב לר' משלם) דיש לחלק בין טומאה ואיסורא כו'. זה אינו מובן כלל מאי טומאה איכא התם לגבי תש"ו דסטר ליה מכיסוי משום רוצא ותזקה. ואפשר הואיל ואיכא ג"כ טומאה דנבלה אך אדרבה התם מטמא משום רוצא ותזקה ונ"ע. גם הך דקבוע אין מובן כלל. גם יתר דבריו נ"ע והכמ"ל כאן:

סליק בס"ד

מאת הרב הגאון כו' מוהר"ר שלמה הכהן שליט"א מו"ץ דווילנא. על אלפס חולין

בסי' תרפ"ב בר"ן ד"ה ועיקור. לפיכך פי' הרמב"ן [וכן הבה"ג] דעיקור סימנין היינו שנתדלדלו כולן או רוב בדבר שאין עושה אותה טרפה וכו' והלמ"מ שאם אירע כן בשעת שחיטה משהתחיל בסימנים שההא נבלה וכו'. נ"ב נ"ל מה שהוסיפו בדפוסים החדשים „וכן הבה"ג" דגם הוא עומד בשיטת הרמב"ן נ"ל דהוא ט"ס דבדברי הרשב"א בתו"ה הריש שער ג' בשם הבה"ג מבואר דס"ל דאף אם נעקרו מקודם מ"מ לאחר השחיטה הוי כנבלה דהלמ"מ דאינו מועיל שחיטה בסימנין עקורים [וכן משמע בהמת בד' בה"ג עצמו בדיני שחיטת חולין ובדפי הספר ד' ווארשא הוא בדף קכ"ו ע"ש היטיב] ומה שכ' הר"ן הכא דדווקא אם אירע לו כן בשעת שחיטה משהתחיל בסימנים הוא דעת הרמב"ן ז"ל בעצמו אבל הבה"ג לא ס"ל כן ולכן נ"ל דתיבות וכן בה"ג ט"ס. ודע עוד דמש"כ שנדלדלו במקום „שאין" עושה אותה טרפה כ"ה הלשון בכל ספרי הר"ן וכן העתיק הב"י בסי' כ"ד וכן נראה שכ' הגי' לפני הש"ך בספר הארוך שלו ובספר הש"ך עצמו בס"ק כ"ג וכ"ה הלשון בא"ח ברשב"א והיינו בחידושיו כאן ובתו"ה הארוך ד' כ"ב ע"ב ובדף כ"ו ע"ב אלא שבמקום שבר"ן איתא „בדבר" שאין עושה אותה טרפה איתא ברשב"א „במקום" שאין עושה ובדברי הרמב"ן עצמו בחידושיו אי אפשר לעמוד על לשונו וכוונתו האמיתית יען כי נחסר בדפוס על דף ההוא [ואבל על דאבדין] [ובדף כ' גבי דין דאין עיקור סימנין בעוף הביא המעתיק פי' אחר בשם הרמב"ן ונראה משם דהרמב"ן חזר בו ממה שפירש בדף י' וצ"ע בזה] וכן כתב הרשב"א ז"ל בהדיא בתו"ה בדף כ"ז דע"כ עיקור סימנין דחשיב בחמשה הלכות שחיטה מיירי בגוונא דלא הוי טרפה והיינו דנעקרו לגמרי מן הבשר או שנדלדלו ברובן והא דאמר שמואל סימנין שנדלדלו ברובן טרפה אין ר"ל טרפה ממש אלא אסורה קאמר והיינו דלא מהני ליה שחיטה אבל כחלב וגלים מותרים דבחייה היא כשרה והלכך הא דאמר הכא במקום שאינו עושה אותה טרפה ר"ל שלא נעקר מן הסימן גופא דבזה נעשה טרפה או נבלה מחיים וכל זה יש לפרש לפי דעת הבה"ג והרשב"א אבל בד' הרמב"ן שהביא הר"ן כאן א"א לפרש כן דהא דעתו ז"ל דעיקור אינו פוסל רק כשאירע כן בשעת שחיטה וא"כ אם נעקר מעיקרא כשרה היא לגמרי ואפי' לאחר שחיטה וא"כ תמוה טובא היאך יפרנס להא דאמר שמואל דסימנים שנדלדלו ברובן טרפה וסתמא אמר ומשמע אפי' נדלדלו קודם שחיטה הוי טרפה ועוד דאי דווקא דנדלדלו בשעת שחיטה אמר [והך טרפה ר"ל אסורה וכמו שפי' הרשב"א לדעת הבה"ג] א"כ מאי מקשה שם מדשמואל אדשמואל דילמא התם מיירי שניטל רובו מאלחי קודם שחיטה. וכן אמת דאפשר לומר דאף הרמב"ן ז"ל מודה דאפי' אם נעקרו מתחילה רק דהשוחט לא ידע דהם עקורין דג"כ הוי נבלה דהא עיקר טעמא כתב הרמב"ן ז"ל הכא לפי שכיון שנשמטה באותו שעה אי אפשר שתבטל בהכשר שמחמת העיקור מתנדנדין הסימנין ומשו"ה הוי נבלה וא"כ מאי נ"מ אם נעקרו מתחילה או בשעת שחיטה והא שכתב שכיון שנשמטה באותו שעה היינו משום דאם נשמטו בשעת מעשה מסתמא לא ידע דנעקרו ולא ידע להזהר אבל אם נעקרו מעיקרא מסתמא ידע אבל אם בהמת לא ידע דהן עקורין י"ל דהוי נבלה. אכן בהמת מצאתי גירסא נפלאה בט"ז בסי' כ"ד ס"ק י"ח דהעתיק בהמת הגי' בר"ן בדבר „שעושה" טרפה וכן מצאתי בד' הב"י שנדפס בס' הטורים הישנים ועפ"ז כוונתו פשוט דס"ל דשמואל דאמר דסימנים שנדלדלו ברובן טרפה טרפה ממש קאמר דמיד נעשה טרפה וכן לאחר שחיטה ג"כ טרפה היא [אם ידע השוחט הכן עקורין ומה"ט שלא יתנדנדו הסימנים וכגון שתפסן בידו] ודלא כדעת הרשב"א ז"ל דמחיים הוא כשרה אך דהלמ"מ נאמרה דאם נדלדלו ברובן או נעקרו לגמרי בשעת שחיטה דהוי נמי נבלה משום דהשחיטה לא נעשה כהוגן משום דלא ידע להזהר וזהו דדייק הרמב"ן וכתב „בדבר" שעושה אותו ולא כתב „במקום" כמו שכ' הרשב"א משום דר"ל דדוקא דהעיקור היה בדבר שנטרף על ידו דהיינו דנעקרו כולו מן הבשר או שנדלדלו ברובן ולאפוקי באיגוס איגומי או דנעקרו רובן דבכה"ג כשר הוא לגמרי ולפיכך נראה לי דט"ס נפל בכל ספרי הר"ן וצ"ל בדבר שעושה אותו טרפה וכמו שהיה הגי' לפני הט"ז ז"ל והדו"ק היטיב בכל זה [שוב ראיתי בפמ"ג בש"ד ס"ק כ"ג וכ"ה שכ' ג"כ דלהרמב"ן טרפה נמי הוי ואכן הכה"ג כתב דגם להרמב"ן אינו טרפה ע"ש]: **שם בר"ן** פירש רבי שמעון בעל הלכות ז"ל דעיקור נפק"ל מדתנן השוחט והמעקר פטור מלכסות וכו'. נ"ב וכ"ה בהמת בהלכות גדולות שם אבל צ"ע דעפי הו"ל להביא מהמשנה השנוייה באותו ואת בנו והיא קודם לזו ועוד קשה מאי דמסיים דבהשוחט את הטרפה חייב לכסות וזה אינו אליבא דהלכתא דהא אנן קי"ל דגבי כיסוי הדם שחיטה שאינה ראויה לא הוי שחיטה ומצוה לייבב •

בסי' תרפ"ח ברי"ף הלכך צריך בדיקה בין כל תדא ותדא וכו'. נ"ב הפה פשוט דקאי אריאה דכיון דהלכה כרב הונא כשלא שיבר בה עצמות הלכך צריך בדיקה מגד עלה טובא דשמא ימצא פגום אחר [illegible]

כתורה. ומיהו כל זה בבהמה אבל בעוף אינו מפורש בתורה דהא וזבחת מבקרך ומצאנך כתיב וא"כ הו"א דגבי עוף ספקו להקל ולכן אנו צריכים להקישא דבר קפרא דלפי זה עוף נמי מפורש בתורה והלכך עוף נמי עיקרו מה"ת ופירושו מד"ס ורבי גופא דאמר מלמד שנצטווה משה על אחד בעוף אהקישא דבר קפרא סמיך דאל"כ מנ"ל מהך קרא דמשה נצטווה על עוף ולפיכך הוצרך הרי"ף להביא שני הברייתות ודו"ק. ועוד יש לתרץ דמברייתא דרבי אינו מוכח דבעי בר זביחה וכא גברא ועוד כמה דברים הנלמד מקרא דוזבחת דהא בקרא לא כתיב רק בקר וצאן ולכן הוצרך להיקשא דבר קפרא וק"ל [ועי' במקור מים חיים להגאון אב"ד דק"ק בריסק זצ"ל שנסתפק למ"ד דאין שחיטה לעוף אי בעי בר זביחה ע"ש ובספרי בנין שלמה הארכתי בזה בעז"ה] ועוד יש מקום אתי לייבב זה וכתובים אלי על הגליון הרי"ף וכאן אין מקום להאריך:

בר"ן בר"פ אלו טרפות ניקב הלב לבית חללו. ואם לא הגיע לחלל קתני סיפא דכשרה. נ"ב וכן לשון רש"י בגמ' ולכאורה שפת יתר הוא דאטו מהני' איצטריך לאשמעינן ועוד דהא מהך משנה גופא מוכח כן מדתני לבית חללו מכלל דאם לא הגיע לחלל כשרה ומאי הוצרך לדייק כן מסיפא. ונראה לייבב ע"פ מה דכ' הר"ן לקמן אהא משנה דאלו כשרות דאיצטריך סיפא דניקב הלב ולא לבית חללו כשרה ואף דשמעינן זה מרישא משום דס"ד אמינא כל נקב מפולש לבית חללו מקרי ולא אתו למעוטי אלא נקב שאינו מפולש להכי הדר ותני דכל נקב שלא לבית חללו כשר ע"ש ועפ"ז י"ל דגם רש"י והר"ן הכא באו לאשמעינן זה דהך לבית חללו היינו לתוך החלל ממש אבל אם לא הגיע לחלל כשרה אפי' אם הוא נקב מפולש וראיה מסיפא דאל"כ סיפא למ"ל ודו"ק: **שם** בסימן תשכ"ד גבי מימרא דרבא דתרתי אוני דסריכן להדדי לית להו בדיקותא. ולפי שיטה זו של רש"י ז"ל שהוא אומר שאין סירכה בלא נקב ראוי לאסור סירכה תלויה בכל מקום שהוא. נ"בלכאורה אין הדבר מוכרח דהא י"ל כמו שכ' הרשב"א ז"ל בתו"ה הארוך [ובדפי הספר ד' ברלין הוא בדף ל"ד ע"א] דכל שלא נסרכה למקום אחר אפשר שהוא שלא מחמת נקב וכל שאפשר שלא מחמת נקב בבדיקה סגי או די"ל כמש"כ הרא"ש דכל סירכא שמחמת נקב היא נסרכת למקום הסמוך לה וכו' אבל סירכא תלויה אינה אלא הפשטת ליחות הריאה ולא בא ממקום נקב עכ"ל ולדבריו אפילו בדיקה לא בעי והמגס נראה דכוונת הר"ן ז"ל כמו שהקשה הרשב"א ז"ל שם בתו"ה דכיון דוודאי דאף סירכא דבוקה תחילתה ממקום אחד היא יוצאת ואח"כ הולכת ומתפשטת ולקץ ימים היא נסרכת למקום אחר וא"כ אף שנמצא סירכה תלויה שמא סופה להיות סירכה דבוקה למקום אחר ע"ש. ואכן קצת יש מקום לייבב דהנה באמת רוב בהמות כשרות הן והא דאנו צריכים לבדוק אחר טריפות הריאה יותר משאר טרפות היינו משום דהוי מיעוט המצוי וכל זה אם יש מקום לספק דהנקבים באו במשך זמן רב. מקודם דבהמשך זמן הוא מיעוט המצוי למצוא נקבים וסירכות בריאה אבל בסירכא תלויה דאם יצאה הסירכא יום אחד או יומים מקודם כבר היתה נסרכה למקום אחר אם היתה סירכה גמורה ואם באנו לחוש דסירכה גמורה היא וסופה לסרוך למקום אחר ע"כ אנו צריכים לחוש דשמא עכשיו סמוך לשחיטה נתהווה הנקב ויצאה הסירכה ועדיין לא היה שהות לסרוך למקום אחר ולזמן מועט כזה לא חיישינן למיעוט המצוי דהוי כמיעוטא דמיעוטא ובזה נתייבב ג"כ מה שהקשו האחרונים ז"ל לשיטת רש"י שנצטרך כל ריאה בדיקת פושרין לעולם ואפי' ליכא סרכות דשמא נתהווה בה נקבים סמוך לשחיטה ועדיין לא היה שהות לצאת המשקה מן הנקב ולהעשות סירכה ועי' בפמ"ג בפתיחה ואכן לפי מש"כ גם זה לא קשיא ודו"ק:

בסי' תשפ"ה בר"ן ד"ה תניא אין מוכרין בילת טרפה לעובד כוכבים דילמא הדר ומזבין לה לישראל לפיכך אין לוקחין מהם וכו'. נ"ב מה שנדפס הכל בד"א הוא ט"ס ואחר תיבת לישראל צ"ל ב' נקודות ואח"כ מתחיל הדיבור לפיכך וכו' והוא ציון על ד' הרי"ף: עוד שם בא"ד ותי' רבינו יצחק ז"ל דאס"כ וכו' ולשון ולפיכך לא אתי שפיר להאי פירושא. נ"ב ועי' ברבינו ירוחם ז"ל נתיב ט"ו חלק ה' אות כ"ב דלדידן דלא חיישינן לעוף טמא משום דאינו מצוי לוקחין מהם אפי' בלים טרופות ויש מפרשים שכ' דבלים טרופות אסור ליקח אפי' האידנא וזה תלוי בחילופי הגירסאות עכ"ל ופשוט דכוונתו דיש דלא גרסי לפיכך בגמ' ורק דגורסין שהם ואין לוקחין מהם בלים טרופיה וטעם האיסור הוא משום השם עוף טמא דכיון דטרופות א"א להכיר בסימנין אבל משום טרפה בוודאי לא חיישינן דלמה ניחוש דזו הבילה היא טרפה במכרה לו הישראל כיון דטרפות הוי מיעוטא וממילא האידנא דאין

עוף

מאת הרב הגאון כו' מו"ה שניאור זלמן שליט"א אבד"ק נאלדינגען. על אלפס חולין

פרק א בר"ן סי' תרפ"ב ד"ה ולענין הלכה כו' ולענין מומר לאכול נבילות אפילו שלא לתאבון אם בדקו סכין כו' שחיטתו כשרה כו' אבל מומר להכעיס הרי הם ככותים גמורים שאינם בשחיטה כלל כו' עכ"ל הר"ן. הרי מפורש שהר"ן מחלק בין מומר להכעיס שאינו בר זביחה כלל אבל מי שאינו חושש בזביחה ואוכל נבלות אפילו שלא לתאבון הוה בר זביחה ומהני בו אחרים עומדים ע"ג. וכן מסקנת הר"ן בפ"ד דגיטין [סי' תע"ד] גבי ס"ת שכתבו מין שהביא לשון רש"י דמומר פרק מעליו עול כו' דפסולים מדאורייתא כו' ואח"כ מסיק הר"ן ואחרים פירשו דישראל מומר מדינא היתה אלא דמדרבנן כיון שפרק מעליו עול מצוה אפילו לא הוה מומר אלא למצוה אחד דשביק בה היתרא ואכיל איסורא עשאוהו מדבריהם כאלו אינו בקשירה עכ"ל הר"ן. אלמא דס"ל להר"ן דמומר דשביק התירא ואכיל איסורא הוה בר קשירה מדאורייתא [רק לענין קדושת הפלין עשאוהו מדרבנן כאלו אינו בר קשירה] וא"כ כ"ש דהוה בר זביחה מן התורה. והמג"א בסי' ל"ט ס"ק ג' ובשו"ת ר"ע איגר סי' ס"ט הקשו שהר"ן סותר א"ע שכתב בריש פ"ב דע"ז שאם יש לפניו איסור והיתר ומניח ההיתר ואוכל האיסור מקרי להכעיס ובמומר להכעיס הא ס"ל להר"ן שאינו בשחיטה כלל יעו"ש. ונ"ע לענ"ד דהא דברי הר"ן דריש פ"ב דע"ז הוא רק העתק מדברי רש"י ולשונו ממש בד"ה להיאכון כו' אבל אינו מופקר שאם יש לפניו איסור והיתר שניח ההיתר ויאכל האיסור ואם עושה כן זהו להכעיס עכ"ל רש"י והר"ן. וכבר ידוע שדרכו של הר"ן להעתיק דברי רש"י גם במקום דלא ס"ל כוותיה. ולא קשיא דברי הר"ן אהדדי: ר"ן (שם) ד"ה גרסינן בגמרא (דף ד.) אמר רבא ישראל מומר לאכול נבילות לתיאבון כו' וכתב רש"י כו' אבל הרמב"ן ז"ל כתב דאפילו לדידיה כו' עכ"ל הר"ן. נ"ב עיין משנה למלך פרק ט"ז מהלכות מכירה הלכה י"ד בד"ה המוכר בשר כו' וגם עיין מ"ל ריש פ"ה מהלכות אישות: ר"ן (סי' תרפ"ה) בד"ה גרסי' הו בגמרא אר"ג כו' פעמים שהשוחט אסור במסוכנת דבכה"ג הוה מתקן כו' עכ"ל הר"ן. נ"ב עיין אבני מלואים סי' כ"ח ס"ק ס' בד"ה אך קשה בהא דאמר כו' ע"ש: ר"ן (סי' תרפ"ח) בד"ה מנא הא מילתא כו' אבל בטריפות סירכא כו' אוסרין אותה למפרע וכענין שאמרו בכתמים כו' עכ"ל הר"ן. נ"ב עיין או"ת סי' ל"ד בתומים ס"ק ח': ר"ן (סי' תרל"ד) גרסי' בגמ' אר"ה בר קטינא כו' כדי שתהגור בה ציפורן עכ"ל הר"ן. נ"ב. בש"ס פריך עלה (חולין דף י"ח.) מיתיבי כמה פגימות המזבח ר"ש בן יוחאי אומר טפח ראב"י אומר כזית. ומשני הא בסידא הא באבנא עכ"ל הש"ס. מכאן יש ללמוד לענ"ד זכות על מה שאין מקפידים אפילו החרדים מאד לדבר ה' אם התפלין שלהם הקרנות אינם מחודדים כ"כ ונתמעכו בראשם ע"י הטלית דלכאורה התפילין פסולים דהוא מרובעות הלכה למשה מסיני אפרקן כרתבן ממש וא"כ כשנתמעט ונתמעך חידודן של הקרנות ממילא אינם מרובעים עוד בתכלית הריבוע ופסולים: אבל מכאן יש ראיה להכשירן. דהנה הסיד של המזבח ג"כ צ"ל מרובע ואפ"ה יש שיעור לפגימתו למר בטפח ולמר בכזית ולא אמרי' דבפגימה כל שהוא נתקלקל הריבוע • וכן מפורש בתוס' בסוכה (דף מט.) ד"ה שכל כו' ובסידא פליגי ביה תנאי התם רשב"י אומר טפח וראב"י אומר כזית ויש לומר דהטעם משום דלא חשיב ריבוע למר בהאי שיעורא ולמר בהאי שיעורא וריבוע מעכב כדקתני הכא כו' כדכתיב רבוע יהיה המזבח עכ"ל התוס'. אלמא דאע"ג דכתב רבוע בקרא אפ"ה בעי שיעורא וכ"ש בתפלין שהם הלמ"מ דלא מיפסל בכל שהוא. ואע"ג דלגבי ערך המזבח [שהיה למטה ל"ב ולמעלה כ"ח אמה וא"כ פחות] יהיה קטן מאד שיעור קלקול ריבוע של התפלין לפי ערך טפח דמזבח [הרמב"ם בפ"ב מבית הבחירה פסק כר"ש בן יוחאי ועיין בזה שו"ת חכם צבי סי' י']. מ"מ שמעי' מזה דשיעורא מיהו בעי שיהיה ניכר שאינו מרובע כראוי [וכ"כ בחדושי הרשב"א (בחולין דף יח.) מאי שנא סידא ומ"ש אבנא כו' וי"ל דסידא כו' אין חסרונו ניכר בפחות מכן ועיין חידושי ריטב"א שם] ע"י הפגימה והחסרון וכל זמן שאינו ניכר קלקול הריבוע אע"ג שהקרנות למעלה אינן מחודדות ונתמעך הקרן משהו ע"י הטלית והחסרון כל שהוא שמזדמן תמיד אין קפידא בזה אח"כ נראה לעיין שנשחת הריבוע של התפילין [כמ"ש בהו"ת סי' ל"ט סעיף ל"ט] כי א"א לעשות תפילין חדשים בכל יום. כן נלענ"ד ופוק חזי גדולי ישראל וצדיקים שלא הקפידו ע"ז:

פרק אלו טריפות ר"ן ריש הפרק (סי' תשי"ב) ד"ה ישב לה קוץ בושט כו'. ומיהו דוקא ע"י קוץ הוא דחיישינן שמא הבריא כו' עכ"ל הר"ן. נ"ב בנוב"י מהד"ק חלק יו"ד סי' א' כתב להלמידו. אמנם מה שכתבת שהב"י בשם הר"ן הביא דע"י חולי לא חיישי' לנתרפא הנה בהפוך כתבת דבר זה שהר"ן אינו מפרש כלל שמא הבריא נתרפא אלא מפרש הבריא ניקב לחוץ ועל זה חילק דע"י חולי לא שייך לחוש שמא ניקב החיצון כיון שאין שום חולי ניכר בחיצון ולחשש נתרפא לא חייש הר"ן כלל וא"כ לדברי החוששים שמא נתרפא אפשר דגם ע"י חולי ג"כ חיישינן עכ"ל הנו"ב. ובמהכ"ת גאון קדשו אישתמיט לי' לפי שעה דברי הר"ן דלקמן בפירקין סי' תשמ"ט גבי מחט שנמצא בבית הכוסות שכתב בפירוש וזה לשונו. ועוד דנהי נמהט חיישי' דלא בזעא ליה לכולי' וקרום עלה בו בנקב. מחמת חולי לא חיישי' להכי עכ"ל הר"ן. הרי בהדיא דאפילו למאן דמפרש הבריא נתרפא שקרום עלה בו אפ"ה אם ניקב מחמת חולי לא חיישינן להכי. ואחר רוב מחילה מעצמותיו הקדושים אשתמט לי' באותו תשובה גם דברי הר"ן דכאן בריש פירקין שכתב וז"ל וכתב רש"י ז"ל דעולא כשאין בו קורט דם אמר וכי הא הוא דשרי הלכך לדידן דלא קי"ל כעולא אפילו בשאין בו ק"ד אסור וכן דעת הרשב"א ז"ל עכ"ל הר"ן. וכ"כ המרדכי בשם רש"י דאם יש קורט דם חיישינן שמא ניקב גם החיצון עכ"ל. וזה היפך ממ"ש הנוב"י שם בד"ה ועוד נלע"ד בכוונת רש"י במה שפי' וק"ד אין בו כו' עכ"ל הנוב"י ולא זכר משר דברי הר"ן והמרדכי הנ"ל. וביותר יש לתמוה שכתב באותו תשובה ומה שהמלאת לחולקין על עולא הף אם נימא דחיישי' שמא נתרפא אפ"ה אם זה זמן מועט שבלע הקוץ בודאי בזמן מועט לא נתרפא כו' דבר נכון הוא מאד כו' עכ"ל הנוב"י ז"ל. והנה סברא זו שקילס לתלמידו שהמציא זאת הנה היא כתובה באר היטב בתוס' בשבת (דף לו.) סוף ד"ה למתש כדי ע"ש. ומ"ש ז"ל ברא"ש דבריו דבדרוסה ג"כ יש ספק ספיקא כו'. כתב ג"כ הט"ז כן בסי' כ"ט ריש ס"ק א':

ר"ן (סי' תשי"ו) בד"ה דן את הדין כו' ורבב"ח נמי אחרינא הוו בהדיה ואפשר דר"כ ור"א הוו בהדיה ותש"ס אמרי' ותיפוק ליה משום חשדא דאלמא מדינא שרי עכ"ל הר"ן. נ"ב בנודע ביהודה מה"ק חלק אבן העזר סי' ל' כתב ואף דבחולין (דף מד:) הקשו אר"בב"ח היכי עביד הכי ושם כתבו התוס' והר"ן שרבב"ח לא ביחידי התיר כי אם ר"כ ור"א היו עמו וכמ"ש הר"ן בהדיה לא קשה מידי דהנה יש לתמוה שרב רצה לאסור והזכירוהו ר"כ ור"א וסדרה לקמי' דרבב"ח והתיר והנה למה סדרה לקמיה דרבב"ח היו לו להראות לר"כ ור"א להתיר אלא ודאי שרב עדיין לא נזכר ולא רצה לסמוך עליהם להתיר כי אם דוקא על רבה סמך רב וא"כ הותר על פיו דוקא לכן הוה כיעור אבל היכא שאין ההיתר על פיו כגון שני עדים שמעידים על מיתת בעלה לית מאן דחש לה עכ"ל הנוב"י ודבריו נע"ג. דהא הר"ן כתב בתחלה סתם דאחרינא הוו בהדיה דשרו. א"כ מוכח בהדיה שאפילו אם היו אחרים בהדיה [זולת מר"כ ור"א] דשרו ג"כ לא היה לו לרבב"ח ליקח משום הרחק מן הכיעור אע"ג שאז היה ההיתר יכול להיות גם בלא רבב"ח. ורק בדרך אפשר כתב הר"ן אח"כ לומר דרב כהנא ורב אסי הוו בהדיה ומשמע מדבריו דאפשר ג"כ לומר דלאו ר"כ ור"א הוו בהדיה רק אחרינא ולדברי הנוב"י הלא מוכרח הוא לומר דר"כ ור"א הוו בהדיה דאי אחרינא לא קשיא כלל קושית הש"ס. דהא גם משום הרחק מן הכיעור ליכא:

ר"ן (סי' תשנ"א) בד"ה וכתב הרמב"ן כו' איכא למימר דודאי פשיטא לן דברובא ליכא ריסוק אברים עכ"ל הר"ן. נ"ב. עי' שו"ת שאגת אריה סי' ס"ד:

פרק גיד הנשה ר"ן (סי' תתל"ה) בד"ה הנהו אטמתא כו' והרמב"ן תירץ דבמליחה אפילו חלב שמן אינו מפעפע עיין לקמן (סי' תתס"א) שכתב הר"ן להיפך בשם הרמב"ן ועיין שם בגליון אלפס:

ר"ן (סי' תתל"ט) ד"ה גרסי' בגמ' אר"ה בר אבא אמר ריב"ל כו' תירצו בתוס' כו' דכל איסורין שבתורה מדאורייתא מבטלין אותו לכתחלה עכ"ל הר"ן. נ"ב. עיין נוב"י מהד"ת חלק יו"ד סי' מ"ה בד"ה שלישית אני אומר כו' שכתב דהא דמדאורייתא מבטלין איסור לכתחלה לדעת הר"ן היינו דוקא הטעם דומיא דזרוע בשלה שהזרוע עצמה לא נתבטלה כלל וניתנת לכהן והתורה לזר רק הטעם נתבטל בשאר האיל אבל לבטל איסור יבש ביבש לכ"ע לא התירה התורה לבטל. עכ"ד הנוב"י. ובדבריו הקדושים מתורץ קושית שער המלך בפרק ט"ו מהל' מאכלות אסורות הלכה כ"ה שהקשה על הר"ן מהא דחולין (דף קמ.) אלא אר"כ בר יצחק למעוטי צפורי עיר הנדחת כו' ופריך פשיטא לא אמרה תורה שלח לתקלה הרי בהדיא דלערב איסור בידים אסור מן התורה דאי מדרבנן מאי האי דקשה לי' לא אמרה תורה שלח לתקלה הא מדאורייתא מותר לשלחה ולבטלה ברוב צפרים דעלמא עכ"ד השער המלך. ולסברת הנוב"י הנ"ל אתי שפיר דהא יבש ביבש גם להר"ן אסור לבטל מן התורה שם בר"ן ודאמר רבה לא נצרכה אלא לטעם כעיקר דבקדשים אסור כו' הכי פירושא דרבא נמי לר' יהודה קאמר כו' עכ"ל הר"ן. נ"ב עיין שו"ת ר"ע איגר סי' קס"ו בד"ה ואני נתקשיתי כו': ר"ן (סי' תתמ"ט) אבל תתיכת חטאת טמאה כו' לא הוי ראויה להתכבד בה שהרי אינה ראויה אלא לזכרי כהונה עכ"ל הר"ן. עיין נוב"י מהד"ק חלק יו"ד סי' ס"ו שכתב דכ"ש אם אינה ראויה להתכבד רק לאינו ישראל ע"ש:

פרק כל הבשר ר"ן (סי' תתס"א) ד"ה דג טפול כו' אבל הרמב"ן מחמיר ואומר דהכא כולי' חיים מרוב טפות מלוחות שהם חמות בעצמן כו'. נ"ב. עי' לעיל סי' תתל"ה בד"ה הנהו אטמתא כו' שכתב הר"ן שם להיפך בשם הרמב"ן דכל המפעפע בצלי מפעפע במליחה ע"ש. ועי' במנחת יעקב כלל ל"ח ס"ק ב' בשם הרשב"א שכתב שחזר בו הרמב"ן ממה שכתב בהנהו אטמתא ופסק שנאסר כולן:

פרק הזרוע ר"ן (סי' תתס"ט) ד"ה אר"ח המזיק מתנות כו' שכל שנהכוין ליקח מתנות לעצמו ושינה אותן כו' פטור עכ"ל הר"ן. נ"ב. עיין בקצוה"ח סי' ק"ז ס"ק ו': שם ר"ן ד"ה והלכתא כוותיה דר"ח דמזיק מתנות כהונה פטור כו' ולפיכך לא כתחוור לי מ"ש הרמב"ם שאם נטל הכהן מתנות מלוי לא יחזיר עכ"ל הר"ן. נ"ב. עי' בחו"ת בקיצור תקפו כהן סוף ס"ק ג':

מצוה לפרסם להסיר תרפה מעל ישראל. ושייך לסוגיא דאכדו גדיין כו' בחולין (דף יב.) ובתוס' שם ד"ה הרי שאבדו לו כו' דס"ה נגנבו כו' וכ"ה בתוספתא כו' ובטור יו"ד סי' א'. שהחשוד על הגניבה אינו חשוד על השחיטה: דהנה אויבי עמינו אומרים כי חז"ל בעצמם העידו עלינו כי רוב גנבי ישראל. ומה לנו לעיסה שהנחתום מעיד עליה. ובאמת העולם סוברים כי חז"ל אמרו זה על כל ישראל אשר בכל דור הארץ ובכל זמן כי רוב הגנבים הם ישראל וחלילה לומר כן וטעות גדול הוא. וכבר טעה בזה אדם גדול הוא ניהו אדוניטו רוה אפינו רשככה"ג בעל הב"ח זצוק"ל בקונטרס אחרון ליו"ד סי' א'. ולא עוד אלא שנתחלף לו להב"ח ז"ל במהכ"ת גאון קדשו ועצמותיו הקדושים בין רוב גנבי ישראל לרוב ישראל גנבי. שכתב שם בד"ה מומר לאחד מאחרי עבירות כו' וזה לשונו. ותדע שהרי אמרו רוב גנבים ישראל וא"כ לא היה סתם ישראל כשר לשחיטה אלא בידוע שאינו גנב וזה לא שמענו מעולם עכ"ל הב"ח שם בק"א. וכל הרואה יתרד וישתומם ע"ז שמשים לכל ישראל בחזקת גנבים וגם מקיל שם בחשוד אגניבה דקיל טפי מחשוד לאיסור אחר [כמ"ש אל תבוזו לגנב כו'] היפך סוגיא דסנהדרין (דף כז.) דעבירה דמחמת חימוד ממון גלע טפי דהוה רע לשמים ורע לבריות. ואפילו בגונב דבר מאכל פסול התם כי ההוא דגנב קבא דחושלא. אבל לא יאונה לצדיק כל און כי הב"ח ז"ל בעצמו נזה בחייו למותקו כמ"ש הש"ך ביו"ד סי' ב' ס"ק י"ח [וכ"ונת הש"ך ז"ל על כל הנ"ל בק"א סי' א' בד"ה מומר כו'] ע"ש: **על כן** הנני בעהי"ת לבאר הדברים היטב. כי טעות גדול הוא בפי העולם החושבים שבכל מקום ובכל זמן הוא כן. כי רק על עיר פומבדיתא לחוד אמרו ז"ל בזמנם רוב גנבי ישראל. ומקורו הוא בש"ס דע"ז (דף ע.)

הנהו גנבי דסלקי לפומבדיתא ופתחו חביתא טובא אמר רבא חמרא שרי מ"ט רובי גנבי ישראל נינהו. וכ' הרא"ש על זה משום דבפומבדיתא שכיחא גנבי ורמאי טובא כדאמר בחולין (דף קכז.) פומבדיתאי לויך ספי אושפיזך עכ"ל. א"כ התוס' בבבא בתרא (דף נה:) בד"ה ר"א כו' דמעטם רוב גנבי ישראל לא מציק למימר דשרי שמואל כדשרי רבא בע"ז (דף ע.) בעובדא דפומבדיתא דדוקא בפומבדיתא הוא רוב גנבי ישראל דרשעים היו כדאמרינן לעיל (ב"ב דף מו.) תא ואחוי לך רמאי דפומבדיתא עכ"ל התוס'. אבל במקומות אחרים בכל העולם חלילה לומר כן כי רק בפומבדיתא בזמן הגמרא היה כן. וכן פסקו כל הפוסקים דבעי' דוקא שידוע כי באותו המקום רוב גנבי ישראל. [בטוש"ע יו"ד סי' קכ"ט סעיף י"א אם רוב גנבי העיר עכו"ם אסור ואם רובן ישראל מותר. וברא"ש פרק אלו מציאות סי' ז' ודוקא שיהיו רוב גנבי העיר ישראל. וברמב"ם סוף פרק י"ב מהלכות מאכלות אסורות. חביות שפתחום גנבים אם רוב גנבי העיר ישראל מותר. ובהגהת מיימוני שם העתיק לשון הגמ' אמר רבא חמרא שרי מ"ט רוב גנבי דפומבדיתא ישראל נינהו] אבל בסתמא בכל מקום ובכל זמן חלילה לומר רוב גנבי ישראל. וכבר אמר שארית ישראל לא יעשו עולה ולא וגו'. והא דחשוד על הגניבה אינו חשוד על השחיטה היינו טעמא משום דבלגלג כוה שומר לדבר אחד [ולא לאותו דבר] לא הוה מומר לכל התורה. רק לאותו דבר. וכל זה ברור: סליק בס"ד

עוף טמא אמי ביניהו לוקחין מהם אפילו טריפות ונראה דגם הר"י בעל התוס' היה גורס כן אך דקושית ר"י היה דכיון דתני לבסוף משמע לכאורה דטעם איסור הלקיחה תליא ביתר המכירה ותי' דהה"נ וכו' כנ"ל ברור כוונת ר"י ובזה אין מקום למה שהקשה הר"ן ז"ל עליו ודו"ק: **שם** ברי"ף ז"ל תניא אין מוכרין בילת נבלה לעכו"ם וכ"א כתוב נלידו דנ"ל טרפה. נ"ב כן אמת דבגמ' הגי' בילת טרפה ולא הוזכר נבלה אבל באמת בתוספתא פ"ג דמכילתין הגי' באמת אין מוכרין בילת נבלה ושל טרפה לעכו"ם וכ"ה בלי ספק גי' רבינו ז"ל בגמ' אך דהסר תיבות ושל טרפה וצ"ל כאן כמו שהוא בתוספתא ובזה נסתלק מה שתמה הגאון בעל נו"ב ז"ל מהד"ת בחלק יו"ד סי' קפ"ו על הטור ובו"ע יו"ד בסי' פ"ו שכתבו דאין מוכרין בילת נבלה וטרפה לעכו"ם דמנין לו להטור דין זה דהא בגמ' לא ביניו אלא בילת טרפה שאסורה מה"ת ולכן שפיר גזרינן דשמא יחזור וימכרנו לישראל אבל בילת נבלה דאינה אסורה אלא מדרבנן מנין לנו ושוב הביא גי' רבינו אבל לא הביא מקור לגי' רבינו אבל באמת כ"ה בתוספתא ומיהו קצת יש לדחות די"ל דהתוספתא מיירי בבילת נבלה שנעשה נבלה מחיים כגון דהוי פסוקת הגרגרת או נקובת הוושט דבכה"ג הבילה אסורה מה"ת דכיון די"ב לה חיות יש לומר דנגמרה באיסור [ועי' בפמ"ג בסי' פ"ו בסק"א מה שנסתפק בו' טרפות שמטמאה מחיים ואמנם בכה"ג נראה דאינו שקר ודו"ק] אבל בבילת נבלה ממש שפיר י"ל דמותר למכור לעו"כ ובחידושי הארכתי בזה בעז"ה:
בר"ן בפ' גיד הנשה ד"ה אמר רב נחמן גיד בששים ושמעינן מהא דשמנו של גיד אוסר תערובתו וכו'. נ"ב ונראה דזהו שהוצרך ר"נ לאשמעינן בהנך תלתא היאך משערינן דהא באמת בכל איסורין שבתורה הוא כן דבעינן ס' לבד האיסור לבד מכלל משום דעדיין היתר הוא [או משום דאינו רק איסור דרבנן וכמו שכ' הרמב"ם ז"ל] וכבר הרגישו התוס' בזה בד"ה בילה ע"ש ועוד דלמה לא כלל גיד ובילה בכבא אחת דהא בשניהם אין האיסור מן המנין ואכן י"ל דבכל כבא וכבא קמ"ל דאף דאין בגידין בנותן טעם ועיקר האיסור הוא מפני שמנו של גיד הו"א דאינו אוסר תערובתו כלל משום דלא יהא טפל חמור מן העיקר וכמו שכ' מקצת רבותינו הצרפתים ז"ל ואף אם אוסר תערובתו הו"א דסגי בנ"ט לבד האיסור משום דהוי דרבנן וכמו בכחל קמ"ל דבעי ס' לבד האיסור והטעם י"ל משום דהגיד הוי בריה ולכן החמירו גם בתערובתו דמבעיא ס' לבד האיסור וכמו בבילת אפרוח דבעינן ס"א לבד האיסור וג"כ מטעם הנ"ל וכמו שכ' הרמב"ם ז"ל דבבריה החמירו בפליטתה להצריך ס"א לגבי איסור דאורייתא וגבי שמנו של גיד דאם לא הוי בריה היה סגי בנ"ט והלכך משום בריה צריך להוסיף אחת וצריך ס' לבד האיסור אבל בכחל דלא הוי בריה וגם הוי איסור דרבנן סגי בנ"ט לבד האיסור ובבילה קמ"ל דלא בעי ס"א ואף בבילת אפרוח וכמו דאוקמינן לקמן בסוגיא משום דס"ל דבילת אפרוח לא מקרי בריה משום דאינה אסורה מתחילת ברייתה [וכמו שכ' הש"ך בסי' ק' סק"ב ע"ש] ומיהו אנן קיי"ל כר' חלבו אמר רב הונא דבילת אפרוח צריך ס"א והאת לבטל פליטתה מטעם דנקרא בריה וכמש"כ הרמב"ם ז"ל בפט"ו מה' מאכלות אסורות הלכה י"ט [ודעת הרשב"א בחידושיו לדעתו דהאפרוח מקרי בריה גם לענין ביטול דלא בטיל אפילו באלף ואמנם דעת הש"ך בסי' פ"ו בספרי הארוך וכפ' הש"ך עצמו שם ס"ק ט"ז דלענין ביטול אף בילת אפרוח לא מקרי בריה והרמב"ם לא קאמר רק דלענין לבטל פליטתה החמירו להוסיף עוד אחת משום דהבילה היא בריה בפני עצמה ולפי דעתו ז"ל א"ב כמאי דר"נ חולק עליו בבילה והיינו משום דס"ל דאין סברא להחמיר רק בבריה ממש כמו גיד ודו"ק]:

בבעל המאור ז"ל בפ' בהמה המקשה ד"ה בהמה שמת עוברה. ואע"ג דקיי"ל דחרב הרי הוא כחלל אין מגעו טעון שלישי ושביעי כדתנן בלע טבעת טמאה טובל ואוכל בתרומתו לערב וכו'. נ"ב הדבר תמוה לכאורה דמאי ראיה היא זו דמאן לימא לן דמיירי דהטבעת נגע במת עצמו דילמא מיירי שנגע בטמא מת דנעשה הטבעת ג"כ אב הטומאה ומטמא הא"כ לאדם טומאת ערב אבל אם נגע במת עצמו אימא הה"נ דמטמא לאדם טומאת שבעה והיותר תימה על רבינו בעל המאור ז"ל דאדרבה בהדיא שנינו בריש אהלות דד' טמאין במת ג' טמאין טומאת שבעה ואחד טמא טומאת ערב כלים נוגעין במת ואדם בכלים וכלים באדם טמאין טומאת ז' וכו' ולכן דברי רבינו הבעה"מ ז"ל בכאן צלע"ג וה' יאיר עיני: בר"ן פ' כל הבשר ד"ה אין מניחין כלי והקשה הראב"ד ז"ל למה הספוד אינו נאסר וכו' גמיר בישרא למטוייה ובליק ליה נמי ליתסר בישרא וכו'. נ"ב מלשון זה משמע דאף בעודו על האור יהא אסור לשהותו לאחר שנת הבשר מלפלוט וכן משמע להדיא מד' הש"ג בכאן וגם הרמב"ן דחולק ומתיר י"ל דאינו מתיר רקלשהותו עליהם אבל לאחר שהעבירו מן האור מודה דאסור לשהותו על השפוד דהא לא אמרינן כבולעו כך פולטו ואמנם צ"ע דמאי מסיים ע"ז הר"ן דכ"כ הרא"ה ז"ל והלא אדרבה דעת הרא"ה ז"ל בבדק הבית בית ד' שער ד' [ובדפי הספר ד' ברלין הוא בדף קכ"ז ע"א] דאף לאחר שהעבירו מעל האש ג"כ מותר לשהותו משום דלא ניתנה תורה למלאכי השרת ומוטב שי' לחכמים שיאסרו גלי ולא להביא מכשולות אלו וכו' ומסיק כיון דדם שבשלו מדרבנן אמרינן דדם מסרק בריק ונורא מישאיב שאיב וכו' ולכן נ"ל דרא"ה אינו מתיר לשהותו רק זמן מועט ומה דכ' הר"ן דלאחר שהעבירו אסור מיירי אם השהה זמן מרובה וכן משמע להדיא במשמרת הבית שם דהרמב"ן אינו אוסר רק לזמן מרובה ומשמע ליה להר"ן דלשהות זמן מרובה גם הרא"ה מודה דאסור דבזה לא שייך סברא דלא ניתנה תורה למלאכי השרת ודו"ק:
במרדכי בפ"ק עד דאמר יהושע. נ"ב עס"ה וצ"ל עוד אמר יהושע. וכן העתיק האגור דברי אלדד הדני.

שם וחומרא בעלמא היא כל אלה הדברים וכו'. נ"ב והאגור בריש הלכות שחיטה כתב ע"ז וזה לשונו ואני המחבר חושב בלבי כי כוונתו היה בקדשים כי הם חומרות שהנהיגו בקדשים ורחוק מלשון שכתב כל הזבח לה' יחרם בלתי לה' לבדו עכ"ל האגור:
בפ' כל הבשר אות תש"ז כבוש הרי הוא כמבושל וכו' ושמעתי שכבוש קרוי אחר ג' ימים ודוגמא לדבר עירוי וכבולעו כך פולטו ואין הנדון דומה לראיה לראבי"ה עיין פ"ב דיו"ט ע"כ. נ"ב הגה רבינו קיצר בכאן דמאי ראיי' מעירוי. ואמנם בפ"ב דבילה באות תרע"ד ביאר באריכות דהראיה הוא מהא דאמרינן במס' ע"ז בקנקנים של עובד כוכבים דממלאן מים ג' ימים ומערן מעל"ע וכפולטו כך בולעו מה פולטו ג' ימים אף בולעו ג' ימים [ומה שמסיים עוד שם המרדכי והיינו דקאמר במס' ע"ז כל שמכניסו לקיום ג' ימים אסור ביין נסך אע"פ שהוא צונן ומכניסו לקיום ג' ימים קאמר עכ"ל הנה חפשתי בכולי תלמודא דמס' ע"ז ולא מצאתי כלשון הזה בגמ' שם דשיעור מכניסו לקיום הוא ג' ימים ועוד תמוה דכיון דמעיקרא הביא כן בשם הגמ' א"כ מאי מסיים הא"כ ומכניסו לקיום ג' ימים קאמר דמשמע דהוא בעצמו מפרש כן דשיעור מכניסו לקיום הוא ג' ימים ואכן הדבר פשוט דט"ס נפל במרדכי שם וצ"ל והא דקאמר במס' ע"ז כל שמכניסו לקיום אסור ביי"נ אע"פ שהוא צונן מכניסו לקיום ג' ימים קאמר כצ"ל במרדכי שם והכוונה דמאחר שהניח הנחה דשיעור כבישה הוא ג' ימים ע"כ דשיעור מכניסו לקיום ג"כ הוא ג' ימים. ולזה רמז ג"כ המרדכי בפ"ב דע"ז אות תתי"ו שכ' שם פ"ב דבילה מפרש מכניסן לקיום ג' ימים הוא ומשו"ה מערן ג' ימים דכבולעו כך פולטו עכ"ל המרדכי שם וכן העתיק הב"י לדברי המרדכי אלו בסי' קל"ה והדברים מתמיהין דהיכן נמצא זה במס' בילה דשיעור מכניסו לקיום הוא ג' ימים ואכן הדבר פשוט דתיבת מפרש הוא ט"ס וצ"ל מפורש ור"ל דבפ"ב דבילה במרדכי גופא מפורש דשיעור מכניסו לקיום הוא ג' ימים והיינו לפי ההנחה דשיעור כבוש הוא ג' ימים ופשוט הוא] וכן קיבל הר' שמואל מבוגבורי"ק מפי רבינו אליעזר ממיץ וכ"פ הראבי"ה ואמנם רבינו מאיר פירש בשם הריב"א דכבוש הוא מעל"ע וראיה מפ' אלו שברין דאמרינן דבו"ח תידוס הוא דאי תרי ליה כוליה יומא בחלבא שרי וכי בשיל ליה אסור מכלל דבשאר איסורים אסור ע"כ לשון המרדכי בבילה שם ונמצא דט"ס כאן במש"כ ואין הנדון דומה לראיה לראבי"ה דאדרבה הא הראבי"ה הביא ראיה זו רק צ"ל ,,לר"מ" [ובמרדכי בפרק בתרא דע"ג באות תתנ"ד כתב ור"ת פסק דבשר שנפל בחלב צונן אם שהה ג' ימים אסור משום דהוי ככבוש והביא ראיה מפ' אלו עוברין וכו' והדבר מתמיה דהא מהתם הוא ראיה דאפי' במעל"ע הוי כבוש רק דגבי בו"ח מותר מה"ת ומ"מ מדרבנן אסור דהא אסרו גם במליחה ולכן נראה דט"ס הוא וצ"ל וראיה מעירוי ואמנם ר"מ פליג וס"ל דשיעור כבוש הוא מעל"ע וראיה מפ' אלו עוברין כצ"ל ובב"י בסי' ק"ה העתיק לד' המרדכי אלו כמות שהם ולא הרגיש שיש ט"ס בדבריו] ואמנם צריך להבין באמת דלמה אין הנדון דומה לראיה דהא לכאורה מעירוי ראיה גדולה היא ולכאורה יש מקום לומר דס"ל דלהבליע בכלי שאני דכלי קשה לבלוע טפי מאוכל וכמו שכ' רש"י ז"ל בחולין דף י' והלכך אינו בולע רק בכבישה דג' ימים וראיה לזה דהא אנן פסקינן באמת בסי' ק"ה דכבוש הוא מעל"ע ואלו בסי' קל"ה גבי כלי שמכניסו לקיום הביא הב"י לד' המרדכי הנ"ל דשיעורו הוא ג' ימים וכתב בד"מ דכ"כ בכל בו ובאו"ה כלל נ"ח וכן פסק שם בשו"ע שם בסעיף ט' בדברי הרב בהג"ה ולכאורה הדברים מתמיהים דהא המרדכי הוכיח כן לפי דעת הראבי"ה דשיעור כבישה הוא ג' ימים אבל לפי מה דקיי"ל דכבישה הוא מעל"ע פשוט דשיעור מכניסו לקיום הוא ג"כ מעל"ע [ואפשר דמשום זה השמיט הרב"י לד' המרדכי אלו בשולחנו הטהור משום דס"ל דדברי המרדכי הוא דלא כהילכתא] ומש"כ בש"ך ובט"ז שם לחלק בין דרכו בכך לידוע דלידוע לא מהני עירוי דהו"ל ככוש [וביותר הו"ל לומר דבידוע גם במעל"ע אסור] תמוה ונראה דלא עיין במקור דברי המרדכי אלו וצ"ע ואכן לפי הנ"ל יש לומר בפשיטות דמחלק בין כבישה של ב' מיני מאכל ביחד לכבישה דכלי דכלי קשה לבלוע ואינה בולעת רק בכבישה דג' ימים. ואמנם הדבר תמוה מאד דבאו"ה הארוך עצמו בכלל ל' דין ט' כתב דחלב תפל ששהה מעל"ע בקערה מודתת של בשר בת יומא אסורים אפי' בדיעבד ע"ש והובא בש"ך בסי' ק"ה ס"ק ב' הרי דאפי' להפליט מכלי ס"ל דמפליט כשיעור מעל"ע ודוחק לחלק בין בליעה לפליטה [ואף דגבי שחיטה כתבו הפוסקים ז"ל לחלק בין בליעה דסכין לפליטה וכמו שמבואר ברש"י בחולין ד' י' ובד' הפוסקים דלשם מ"מ לענין כבישה לא נראה לחלק ודו"ק] ועוד דכל כגון הא הו"ל להאו"ה לפרש בהדיא וע"כ צ"ל לדעת האו"ה דמחלק כמו שחילק הש"ך בסי' קל"ה דדוקא בדרכו להכניסו לקיום ואין ידוע בבירור בעינן ג' ימים אבל בידוע גם במעל"ע אסור אבל מד' המרדכי לא נראה כן ועדיין צ"ע בדין זה ודו"ק היטיב:
בהגהת מרדכי בר"פ כל הבשר אות תשמ"ח ואם נתערבה במינו וכו' וכן הדין אפי' בחלת חו"ל אבל אם נתערבה ברוב חולין וכו' ודווקא בכהן שטבל לקירויו ולא לזריס ע"כ. נ"ב הלשון משובש בכאן דמאי וכן הדין אפי' בחלת חו"ל דהא מעיקרא נמי בחלת חו"ל מיירי ועוד מש"כ ודווקא בכהן שטבל לקירויו המוה דאם טבל לקירויו א"כ ביטול דהא כתב בעצמו מתחילה דגדול שטבל לקירויו הרי הוא כקטן ואמנם הדבר פשוט דט"ס נפל בכאן וצ"ל וכן הדין אפי' בחלת א"י [ור"ל דאם איכא ק"א במינו או שלא במינו בס' גם בחלת א"י מותר] אבל אם נתערב ברוב וכו' ודווקא בכהן שלא טבל לקירויו ולא לזריס כצ"ל וכ"ה בס' התרומה דמשם מקור דברי הגהות מרדכי אלו ע"ש: **סליק**

השמטות בן אריה על האלפס מסכת בבא בתרא

מאת הגאון וכו' מהור"ר זאב בן אריה זצ"ל אבד"ק גאלדינגען וטעלז.

דף ח ע"ב שלטי גבורים אות א'. העיטור באות ח' חלוקת קרקעות כתב וקשיא לי על רב אלפס. נ"ב ע"ש [בעיטור שם הקשה וגם תירץ קושיתו (שמה שכתב בעיטור שם איכא מד"א כו' לא מסכתינן ביה מידי דחזי כו' הוא תירוץ על הקושיא שהקשה על הרי"ף וכמ"ש בביאורו שם) וע"ש] [וכן כתב הקושיא שכתוב בעיטור שם וגם התירץ במאה שערים להבעל העיטור הנדפס באלפסין החדשים אחר אלפס ב"ב ע"ש]:
דף י ע"א רי"ף וליתא לדר"ש דהא אוקמא אביי בשיטה כו'. נ"ב הרא"ש כתב על זה ולא הוצרך לראיה זו דהא קי"ל יחיד ורבים הלכה כרבים ויש לתרץ על הרי"ף שהוצרך לזה משום דבבבא קמא דף ס"א ע"ב מייתינן הא דר"ש דסכא ואמרינן שם אמר רב יוסף אר"י אחר במוהל הלכה כר"ש ואיכא למימר דקאי על ר"ש דסכא. לכן הביא הרי"ף ראיה דאין הלכה כר"ש משום דשיטה הוא. והלכה כר"ש דקאמרינן שם קאי על ר"ש דמתני' דב"ק שם וכמו שכתב מהרש"ל שם ע"ש. וכן הוא בהגהות מיימוני בפרק ט' מהלכות שכנים אות ח' ע"ש: שם בנימוקי יוסף ד"ה ואם הזיק כו' כתב הרב בעל העיטור ז"ל דה"ה בכל הנך כו'. נ"ב באות מ' מחאה. והכי כאן והטור ג"כ בסי' קנ"ה סעיף נ' כתבו הך דינא בשם בעל העיטור בפשיטות. אבל לפנינו שם מסיים הבעל העיטור שם על הך דינא וצ"ע. משמע דלא פסיקא ליה הך דינא ע"ש:
דף יב ע"ב חדושי אנשי שם בד"ה אבל גבי שוכך דליכא למימר נלך כו'. תיבות אבל גבי מוקף. והתחלת הדבור נ"ל. בעל השוכך דליכא למימר כו' וקאי על דברי הנימוקי יוסף במתני' ד"ה ניפול כו' בעל השוכך דליכא למימר נלך כו'. ובטעות נרשם דברי חדושי אנשי שם הללו על דברי הרי"ף שלא במקומו:
דף טו ע"ב חידושי אנשי שם אות ב' ד"ה הב"י הביא לשון זה כו' שאם היה אומר קניתי מפלוני ולא יותר יכול המערער להוציא מידו כו'. נ"ב נ"ל ולא יותר לא היה יכול המערער להוציא מידו כו' [וכן הוא הלשון בטור שם סי' קמ"ו סעיף כ"ה]:
דף כב ע"ב בנימוקי יוסף ד"ה והוא דנהית לכולה כו' וכן כתב רבינו חננאל ז"ל כו'. נ"ב עי' טור חו"מ סי' קמ"ט ס"א שכתב בשם רבינו חננאל דאף בתגיה יש לו חזקה וכ"כ בשלטי גבורים כאן והוא דלא כמ"ש הנ"י כאן ועי' בב"ח שם שהעיר בסתירה הזאת. ועי' בלשון הבעל העיטור באות מ' מחאה שכתב וז"ל אבל ר"ח משמע דס"ל אע"ג דנחית לפלגא כו' מלשון משמע מבואר שאין הדבר מפורש להדיא בדברי ר"ח. ועפ"ז יש לומר שמזה באה הסתירה בדברי הפוסקים כל חד לפי פירושו בלשון הר"ח. ומצינו כיוצא בזה בבל' נדה בהא דאשה לא תחוף אלא בחמין ואפילו בחמי חמה שסותרין שם הרא"ש והסמ"ג בדעת הר"ת וכמו שהעיר בשאילת שלום על השאילתות פ' אחרי מות סי' צ"ו אות ק"ה וגם שם י"ל שתלוי בביאור לשון הר"ת וכמו שכתבנו במס' נדה [ובהרא"ש דנדה בהל' מקוואות אות כ"ד ע"ש]: שם בשלטי הגבורים אות ג' דכד שיש בו דין חלוקה כו' ובעל העיטור כתבו דאחים אינם כשותפים ומהזיקים זה פ"ו. נ"ב וכן כתב הטור סי' קמ"ט סעיף ב' בשם בעל העיטור כלשון הזה. אבל לפנינו בבעל העיטור אות מ' מחאה איתא בהופן אחר ע"ש ומ"ש בביאורו שם [וע"ע בטור שם סעיף ל"ז ובחו"מ שם סעיף ז' ובסמ"ע ופרישה שם]:
דף כז ע"ב נימוקי יוסף ד"ה אמר המחבר אמרינן בגמרא המוכר כו' שמכאן דקדק הרב בעל העיטור ז"ל דשטרי ראיה כו'. נ"ב בתחלת מאמר שליבי אגב [ועי' ביאור הגר"א ז"ל על חו"מ סי' קנ"א סק"ו מה שכתב לדחות ראיה זאת]:
דף לב ע"א נ"י ד"ה שמרבה הדרך מפני הדיורין כו' וכן פירש הרי"ף ז"ל. נ"ב בריש פרק המוכר את הבית [גבי מאי יליע אפתא ע"ש]: ע"ב נ"י ד"ה מתלי גבאי שאמרו לו בפירוש משמע דאל"כ לאו כלום הוא דהו"ל למימר לא אמר לי כו'. תיבת משמע מוקף. וצ"ל דהו"ל כאומר לא אמר לי כו': שם בנ"י ד"ה ר' יוחנן אמר כנס מוציא דלא אבד זכותו ומ"מ לא יוציא אלא למעלה מגמל ורוכבו. נ"ב צ"ע [להרי"ף שכתב כאן איכא מ"ד דלמעלה מגמל ורוכבו אפילו בר"ה מוציאין וכ"כ הנ"י כאן ד"ה גרס"ר. וכ"פ הרמב"ם והטור והש"ע סי' תי"ז (רק בשיטה מקובצת הביא בשם ר' יהונתן דלכתחלה אין להוציא בר"ה אפילו למעלה מגמל ורוכבו ע"ש). וא"כ לנ"י והרי"ף וכנ"י מה שאמר כאן מוציא ע"כ אפילו למטה מגמל ורוכבו דאל"כ גם בר"ה מוציא. ואולי יתכן שט"ס כאן וצ"ל ר"י אמר כנס מוציא דלא אבד זכותו ור"ל אמר לא יוציא אלא למעלה כו' [והוא פירוש על מ"ש בגמרא מעיקרא ע"ש וכן התחלת דיבורו ר' יוחנן אמר כו' הוא לפירוש על מ"ש בגמ' מעיקרא ע"ש].
דף לג ע"א נ"י במתני' ד"ה אמר המחבר ומיהו כו' אבל הה"נ דבירה בכלל עומקא ורומא אפילו כו'. נ"ב נ"ל דבירה לאו בכלל עומקא ורומא כו':
דף לו ע"ב רי"ף ואיכא מאן דשמיע ליה מהאי מימרא כו' עד דלית בה תרי דיקלי ונדפס בצדו ד"ת מוחק זה. נ"ב ובבעל העיטור מאמר שני קנין איתא בשם הרי"ף כמו שהוא כאן וע"ש באות מ' מכירת קרקעות [מן ואיכא מאן דשמיע ליה מהאי מימרה כו' עד והא דאמרינן הכא כו' הביא כלשון הזה בשם הרי"ף שם באות מ' מכירת קרקעות. ומן והא דאמרינן הכא זבן ליה הרי דיקלי כו' עד מחייב לקבולי להוות ארעא הביא שם במאמר שני קנין. מבואר שגם לפני בעל העיטור היה הגירסא בהרי"ף כמו שהוא כאן לפנינו ועי' בבית יוסף סי' ר"ט סעיף ו']:
דף לט ע"ב הדושי אנשי שם אות א' ד"ה והרשב"א ז"ל והא"א כו' בכדי שאין הדעת נוטה המקח קיים ויתרו הכמים למחילה כו'. נ"ב נ"ל המקח קיים ויתרון הדמים למחילה כו' [וכן הוא הלשון בדברי הרשב"א המובא בשיטה מקובצת דף ע"ח ע"א]:
דף מ ע"ב ברי"ף הא דקתני בריכה ראשונה ושניה בה והא דתנן כו'. נ"ב ועי' בית יוסף סוף סימן ר"כ בשם הב"ן [והובא ג"כ דברי הר"ן דשם בשיטה מקובצת כאן דף פ' ע"א. ובדבריו שם מבואר דברי הרי"ף אלה]:
דף מב ע"א נ"י ד"ה גרסינן בירושלמי מכר לו שוה חמש בשש כו'. נ"ב ירושלמי בבא מציעא פרק רביעי הלכה ג' [וע"ש. ובמראה הפנים]:

דף נג ע"א רש"י ד"ה ממשמשת והולכת עד ראובן כו' ונתהם את נחלתו לדתן אחי אביו כו'. נ"ב עי' רש"ל ומהרש"א [בגמרא דף קט"ו ע"ב על רשב"ם ד"ה נחלה ממשמשת כו']:
דף נד ע"ב ברי"ף ובמלוה בעמו כו' הואיל וישנה תחת ידו יש לו בה חלק בכורה דמוחזקת היא. נ"ב וכ"ה בתשובת הגאונים סי' רל"ג וז"ל שם אך אם הבכור בעצמו חייב לאביו שהמלוה בידו נוטל בו חלק בכורה עכ"ל משמע שנוטל כל החלק וכפי' הראבון שברי"ף כאן. אבל הפוסקים הסכימו לפי' השני שברי"ף כאן:
דף נו ע"א בנ"י ד"ה שתי נשים מאיש אחד כו' ודקדקו כו' וכן דעת הרמב"ם ז"ל ואחרים עמו כתבו כו'. נ"ב נ"ל. וכן דעת הרמב"ן ז"ל. אבל הרמב"ם ז"ל ואחרים עמו כתבו כו'. [דברי התוס' שם בב"ק דף ע' ד"ה אמטלטלין כו' ודברי הרמב"ן במלחמות פרק מרובה ע"ש ודברי הרמב"ם פ"ג מהלכות שלוחין הלכה ז' ועי' חו"מ בב"י ריש סי' קכ"ג]:
דף נט ע"ב רי"ף ההוא בשאר יורשין כגון בת בין הבנות כו'. נ"ב עי' ברא"ש [סי' ל"א ועי' ביאור הגר"א ז"ל על חו"מ סי' רמ"ו ס"ק י"ג]:
דף ס ע"ב רש"י ד"ה והא אפסקה. כי על תנאי שני אחריו הורים את הראשון. נ"ב נ"ל על תנאי שיטול שני אחריו הורים כו' [וכן הוא בפי' רשב"ם בגמרא דף קל"ג ע"א]:
דף סג ע"ב נימוקי יוסף ד"ה אבל אם שתק מי' דמצות לאב"י קב ונקי אמרינן בין במשנה בין בברייתא כו'. נ"ב כן משמע בבמות דף ל"ז. וע"ע ביאור הגר"א ז"ל על או"ח סי' שנ"ז ס"ק כ' [וע"ע ברא"ש פ"ק דבילה סי' ז' ועי' בכסף משנה פ"ב מהלכות בית הבחירה הלכה י"ח ובמשנה למלך שם ועי' תשובת חכם צבי סי' י']:
דף סו ע"א בנימוקי יוסף במתני' ד"ה ילדה זכר ונקבה כו' והכי איתא בירושלמי דמקבינן לר' אלעזר כו'. נ"ב פרק ההולך [הלכה א']:
דף עח ע"ב רש"י ד"ה מכה אבסתיה כו' דחיישינן דלאו מכה שלוקה יבוא ויערער אלא כו'. נ"ב נ"ל דלאו מכה שלוקה יבוא ויערער כו' [וכן הוא בפי' רשב"ם בגמ' דף קס"ט ע"א]:
במרדכי פ"א סי' תק"ט. ובבעל העיטור פסק דהלכה כת"ק כו'. נ"ב ע"ש אות ח' חלוקת קרקעות:
פ"ב סי' תקכ"ט ואפילו במסירת מפתח לבד קנה כו' דאמר ריב"ל המוכר בית לחבירו כיון שמסר לו המפתח קנה כו'. נ"ב בבא קמא דף נ"ב ע"א ע"ש בתוס' [לפי מה שפירשו בגמ' שם דברי ריב"ל מוכח להיפך דלא קנה במסירת מפתח לבד וכמ"ש התוס' שם וע"ע בטור ובבית יוסף סי' קצ"ב סעיף ה']:
פ"ו סי' תקס"ז. וכן פסק רב האי בשער ארבעים דמקח וממכר כו'. נ"ב נ"ל בשער שבעה וארבעים. וע"ש דרב האי גאון שם פסק כשמואל וכר"י בו"ח וכדעת הרי"ף ודלא כדעת ראבי"ה ומחלק שם בין סתם יין ליין טוב וחזק הראבי"ה למקפה ע"ש [בשלא פירש למקפה הדין כשמואל דהמורא אכהפא דמרא כו' שמפסיד היין על הכתף המוליך אותו וכשאמר לו למקפה בזה הדין כריב"ת וצריך ליתן יין טוב שאינו מתקלקל] ועי' מלחמות להרמב"ן:
הגהות מרדכי סי' תרנ"ז. ודמית יפסיד אלא יתכול דמרי מועדא קיים כלומר אם כו'. נ"ב עי' בירושלמי ובקרבן עדה שם [בפרק מציאת האשה הלכה ה']. ולפנינו בירושלמי שם איתא בזה"ל דר' אמי אמר יסתבוק למועדה. א"ל ר' זעירא גרמית יפסיד. אלא יתכול. דמרים דמועדיא קיים עכ"ל ופי' הקע"ע שם דר' אמי אמר שיסתייערו המעות של צדקה לצורך העניים במועד וא"ל ר' זעירא אתה גורם שתפסיד זו את בן זוגה אם לא תתן לה אלא יתכול יגמור נשואים ויתן לה כל מה שבכים של צדקה. דמרי דמועדיא קיים הבי"ת שהוא אדון המועדים קיים ויזמין צדקות לעניים כפי הצורך למועד ע"ש. ועי' ביאור הגר"א ז"ל על יורה דעה סי' רנ"ז ס"ק י"]: שם סוף סי' תרס. ובעיטור כתב וז"ל השובה אם נתפס כו'. נ"ב אות ש' שיתוף: שם ותו דגרסינן בירושלמי האחין והשותפין כו'. נ"ב בירושלמי בבא בתרא פ"ט הלכה ו' ע"ש:
סי' תרס"א כגון שהם אחין ושותפין כל אחד ואחד מהם לעצמו כו'. נ"ב נ"ל אחין ושותפין במציאות כל אחד ואחד מהם כו' [וכן הוא בבעל העיטור שם]: שם כדגרסינן בירושלמי אמר ר' חייא בר אבא שהם אחין כו'. נ"ב ירושלמי בבא בתרא פרק ט' הלכה ד':
סי' תרס"ב ירושלמי בהריסי דבר זוזי מהו כו'. נ"ב ירושלמי סוף פרק הכונס הביאו הרי"ף שם: שם תשובה לרבינו משולם בר קלונימוס על ג' אחים שהתנו יחד כו'. נ"ב גם זה שם בבעל העיטור אות ש' שיתוף:
סי' תרס"ג כדאמרי' באחין שחלקו בגורל בהסיא הגהה כו'. נ"ב בבא בתרא דף ק"ו ע"ב: שם ובפסקא אמרינן בהסוא הגהה דמתחתני כו'. נ"ב כתובות דף ק"ב ע"ב: שם ובערב אמרינן בהסיא הגהה דסמך עליה כו'. נ"ב ב"ב דף קע"ג ע"ב: שם והכן נמי מתנה בומר תנם כו'. נ"ב ב"מ דף נ"ד ע"א:
סי' תר"ע השליטי כו' דאימון פלוני ופלוני וקיימנא שטרי כדחזי כו'. נ"ב בעיטור אות ק' קיום הגירסא מתרי שטרי כדחזי כו': שם בד"ה התמישי עד ודיין מצטרפין כו'. נ"ב עי' בית יוסף חו"מ סי' מ"ו סעיף י"ט מחודש י"ד בשם הריב"ש סי' שפ"ב [שדברי בעל העיטור אלה תמוה דהא קי"ל עד ודיין לא מצטרפים וע"ש מה שכתב על זה]: שם סוף ד"ה השביעי כו' ולא חיישינן לב"ד טועין עד כאן לשון העיטור. נ"ב באות ק' קיום ע"ש ומה שמסיים כאן ולכתחלה כו' אבל כו' ולא חיישינן לב"ד טועין ליתא שם בבעל העיטור לפנינו רק כן כתב הרמב"ם פ"ו מהלכות עדות הלכה ד' ע"ש: שם כתב בעל העיטור ז"ל כו'. נ"ב במאמר שני קנין: שם כתב רב האי גאון לדבר כו'. נ"ב במקח וממכר לרב האי גאון שער שני ע"ש: שם ורב נחשון השיב דידור בו שעה אחת משום כו'. תיבת דידור בו שעה אחת מוקף [וכן בבעל העיטור שם ליתא]: שם ועוד כתב תשובה לרב פלטוי כו'. נ"ב ע"ש בבעל העיטור מאמר שני קנין וכן הוא בבה"ג סוף הלכות נידוי ע"ש:
סי' תרע"ז דאמרינן אמר ר"נ אף משבאו כו'. נ"ב ב"מ דף ס"ז ע"ב: **סליק בס"ד**

תוספתא

(א)קרבנות פרק ראשון

א (א) **רבי יהושע אומר** כל הזבחים (ב) שנזבחו שלא לשמן כשרין אלא (ג) (*ג) שלא עלו לבעלים לשם חובה חוץ מן הפסח ומן החטאת (ד) הפסח בזמנו והחטאת בכל זמן ר׳ אליעזר אומר אף האשם הפסח בזמנו וחטאת והאשם בכל זמן. (ה) רבי אליעזר אומר חטאת באה על (ב) חטאת ואשם בא על (ג) אשמה מה חטאת פסולה שלא לשמה אף אשם פסול שלא לשמו אמר לו רבי יהושע לא אם אמרת בחטאת שדמה ניתן למעלה לפיכך אם שחטה שלא לשמה פסולה תאמר באשם שדמו ניתן למטה ואם שחטו שלא לשמו כשר אמר לו ר׳ אליעזר פסח יוכיח שדמו ניתן למטה ואם שחטו שלא לשמו פסול אף ב) אשם שדמו (ד) שנתן למטה אם שחטו שלא לשמו יהא פסול אמר לו רבי יהושע לא אם אמרת בפסח שיש לו זמן קבוע ואם שחטו שלא לשמו פסול תאמר באשם שאין לו זמן קבוע ואם שחטו שלא לשמו כשר ואמר לו ר׳ אליעזר חטאת תוכיח שאין לה זמן קבוע ואם שחטה שלא לשמה היא פסולה אף ג) אשם שאין לו זמן קבוע אם שחטו שלא לשמו יהא פסול (ה) אמר לו ר׳ יהושע נחזור הלילה (ס) חזר ר׳ אליעזר ואמר ג) אף חטאת (ו) היא ואשם היא מה חטאת פסולה שלא לשמה אף אשם פסול שלא לשמו אמר לו רבי יהושע בחטאת הוא אומר ושחט אותה לחטאת שתהא שחיטתה לשם חטאת בפסח הוא אומר(שמות יב)זבח פסח הוא לה׳ שתהא זביחה לשם פסח אבל אשם אינו אומר אשם הוא אלא בשעת הקטר חלבים הוא עצמו אע״פ שלא הקטיר חלבו כשר: **ב** (ז) (*ז) (ו) אשם בן שנה שהביאו בן שתים ובן שתים שהביאו בן שנה (ז) או ששחטו מחוסר זמן בבעלים (ח) תעובר צורתו (ט) ויצא לבית השרפה עולת נזיר ועולת יולדת ועולת מצורע (ח) ששחטו בני שנים עשר חדש ויום אחד או ששחטן מחוסר זמן בבעלים (ט) ועולין על גבי מזבח [וטעונין] נסכים אלא שלא עלו לבעלים לשם חובה. (י) זה הוא כללו של דבר כל שאינו פוסל בעולת נדבה (י) אינו פוסל בעולה וכל הפוסל בחטאת פוסל באשם חוץ מן האשם ששחטו שלא לשמו: **ג** ד) כבשים ששחטן לשם כבשים (כ) (*כ) ונמצאו אילים עלו לצבור לשם אילים. אילי צבור ששחטן לשם אילים ונמצאו כבשים עלו לציבור לשם כבשים והשאר יעלו על גבי המזבח (ל) וטעונין נסכין (יא): **ד** שחטו לשמו (מ) (יב) ומלקו שלא לשמו כשר שכבר הוכשר בשחיטה (נ) חוץ למקומו פסול ואין בו כרת חוץ לזמנו פיגול וחייבים עליו כרת (*נ) ה) חוץ למקומו וחוץ לזמנו פסול ואין בו כרת (יג) ורבי שמעון (ס) (יד) מכשיר בהילוך וכן בחוץ לזמנו וחוץ למקומו. אמר ר״ש מצאני (טו) ו) יוסי בן רבי בצידן ואמר לי הילוך שהיה רבי מאיר פוסל בו (טז) מה היא. אמרתי לו ז) אמר לו זה טעם אמר לי לפי שאי אפשר לעבודה שלא שחטה ושלא קבלה ושלא זרקה אבל אפשר שלא בהילוך (*טז) שוחטו בצד המזבח ח) (יז) ר״א אומר כל הילוך שעבודה צריכה לו פוסל בעבודה וכל הילוך שאין עבודה צריכה לו אינו פוסל בעבודה איזהו הילוך שעבודה צריכה לו שחטו וקיבל לילך ולזרקו על גבי המזבח ובשעת הילוכו חשב עליו זה הילוך שעבודה צריכה לו אבל שחט וקיבל לילך להניחו במקום אחר ובשעת הילוכו חישב עליו זה הוא הילוך שאין עבודה צריכה לו: **ה** (יח) וכן היה ר׳ אליעזר אומר (יט) אפילו (ע) רגלו אחת על גבי הרצפה פסול רגלו אחת על גבי הרצפה ורגלו אחת על גבי הלבינה רגלו אחת על גבי הרצפה ורגלו אחת על גבי הכלי (כ) שאם ינטל הכלי ויכול לעמוד בפני עצמו כשר. ואם לאו פסול. (פ) קבל בימינו ובשמאלו כאחד פסול רבי שמעון מכשיר (צ) (כא) היתה שמאל מסייעת את הימין הכל מודים שהוא כשר: (*כא) היה ר״ש אומר (ק) (כב) כל שנאמר בו יד טעון ימין (כג) וכל שלא נאמר בו יד אין טעון ימין. כל שנאמר בו אצבע טעון ימין וכל שלא נאמר בו אצבע אין טעון ימין (ר) (כד) ר׳ אליעזר בר רבי שמעון אומר (כה) כל שנאמר בו מתנת יד שינה במתנה פסול בקבלה כשר וכל שנאמר בו קבלת יד שינה בקבלה פסול במתנה כשר: (ש) קיבל הכהן קיבל הכשר קיבל בימינו קיבל בכלי הקדש ט) קיבל כשר חזר וקבל פסול (כו) קבל בשמאל קבל בכלי חול פסול קבל הפסול קבל הכשר (ת) וזרק הפסול קבל הפסול וזרק הכשר פסול: **ו** (א) (*א) (כז) דרש רבי עקיבא מנין לקבלת הדם שלא תהא אלא בכהן תמים ובכלי שרת ת״ל והקריבו בני אהרן את הדם אליו יכול זו זריקה כשהוא אומר וזרקו (כח) זו זריקה אמורה (כט) הא אינו אומר כאן והקריבו אלא זו קבלה מקיש קבלה לזריקה מה זריקה בכהן תמים ובכלי שרת אף בקבלה בכהן תמים ובכלי שרת ולהלן הוא אומר ומשחת אותם וכהנו לי מה כהן האמור להלן בכהן תמים וכלי שרת אף כהן האמור כאן כהן תמים וכלי שרת (ב) א״ל ר״ט עקיבא עד מתי אתה מגבב ומביא עלינו אקפח את בני (ל) אם לא הפרש שמעתי בין קבלה לזריקה (לא) ואתה השוותה קבלה לזריקה אמר לו תרשני לומר לפניך מה שלמדתני אמר לו אמור (לב) אמר לו קבלה לא עשה בה מחשבה כמעשה זריקה עשה בה מחשבה כמעשה (לג) המקבל בחוץ כשר הזורק בחוץ פסול קבלוהו פסולין אין חייבין עליו זרקוהו פסולין חייבין עליו (לד) אמר לו העבודה שלא היטיתה ימין ושמאל אני שמעתי ולא היה לי לפרש ואתה דורש (לה) ומסכים להלכה הא כל הפורש ממך כפורש מחייו: **ז** (ג) (*ג) (לו) דם פרת חטאת שוחט בימינו (ד) ומקבל בשמאלו ומזה באצבע הימנית ואם שינה פסול רבי יהודה אומר בימינו היה שוחט ונותן את הסכין לפניו או לזה שעומד בצידו ומקבלו (מנחות דף כז) בימינו ומערה בשמאלו ומזה באצבע הימנית ואם שינה פסול: (ה) (*ה) (לז) הזיות שבפרה היזן שלא לשמן (ו) או שאינן מכוונות או שחיסר אחת מהן (ז) י) שטבל אחת והזה שתים או שטבל שתים והזה אחת הרי אלו פסולות. (ח) הזיות שבמצורע שהיזן שלא לשמן (ט) יא) שאינן מכוונות יב) הרי אלו כשרות: (*ט) (לח) דם אשמו של מצורע (י) מקבל בימינו ומערה בשמאלו ומזה באצבע הימנית ואם שנה פסול **פינה** משמאלו

הגהות הגר״א שנעתקו ע״י אחד מתלמידיו ע״פ כ״י של הג״מ אברהם בנו של הגר״א ז״ל.

פרק א (א) (ברייתא א׳) ר׳ אליעזר אומר חטאת באה כו׳. צ״ל א״ר אליעזר חטאת באה כו׳ [ונ״ב זבחים דף י׳ ומסיק שם דלא יליף במה הצד מפסח וחטאת כו׳ דמה הצד השוה שבהן שיש בהן צד כרת]: (ג) על חטאת. צ״ל על חטא: (ג) על אשמה. צ״ל על החטא: (ד) אף אשם שדמו שנתן למטה. צ״ל שדמו ניתן למטה: (ס) חזור ר״א. עד סוף ברייתא א׳ נמחק. וצ״ל חזור ר״א ודנו דין אחר חטאת נאמר בו והיא בשחיטה. היא לשמה כשרה שלא לשמה פסולה. ופסח נאמר בו הוא בזביחה הוא לשמו כשר שלא לשמו פסול. אף אשם נאמר בו הוא. הוא לשמו כשר שלא לשמו פסול. א״ל ר׳ יהושע חטאת נאמר בה היא בשחיטה היא לשמה כשרה שלא לשמה פסולה. פסח נאמר הוא בזביחה הוא לשמו כשר שלא לשמו פסול אבל באשם לא נאמר בו הוא אלא לאחר הקטרת אימורין והוא עצמו שלא הוקטרו אימורין כשר. א״ל ר״א הרי נאמר כחטאת כאשם מה חטאת שלא לשמו פסול אף אשם שלא לשמו פסול: (ברייתא ב׳) (ו) אשם בן שנה. [נ״ב מנחות דף מ״ח (ב׳) ועיין תמורה דף י״ט (ב׳) בתוס׳ (ד״ה אשם בן שנה) ועיין בכ״מ ברמב״ם פ״ד מהל׳ פהמ״ק הלכה ו׳]: (ז) או ששחטו מחוסר זמן בבעלים תעובר צורתו. צ״ל פסולין ותעובר צורתן כו׳ אבל עולת נזיר ועולת יולדת כו׳: (ח) ששחטו בני שנים עשר חודש ויום אחד. צ״ל שהיו בני שתי שנה ושחטן: (ט) ועולין ע״ג המזבח כו׳ עד לשם חובה. נמחק וצ״ל כשרים [פי׳ כשרים שלא לחובה וטעונה נסכים דאל״כ פסלתו כמו גבי אשם מצורע]: (י) זה הוא כללו של דבר עד סוף ברייתא ב׳ נמחק. וצ״ל כללו של דבר כל הכשר בעולת נדבה כשר בעולת חובה וכל הפסול בחטאת פסול באשם חוץ משלא לשמו: (יא) (סוף ברייתא ג׳) [נ״ב פי׳ מה ששחט לשם כבשים או לשם אילים בטעות הוי עקירה ולא הוי עקירה. והשאר שידע שהם כבשים ושחטו לשם כבשים ולא היה עקירה בטעות עלו לשם זבח ולא עלו לחובה וטעונה נסכים דאל״כ פסלתו כמו לעיל והיינו כרבה [במנחות דף מט] ועיין ברמב״ם פרק פ״ז מהלכות פהמ״ק הלכה ט״ז] (ועי׳ בתוס׳ שם ד״ה עקירה בטעות): (ברייתא ד׳) (יב) ומלקו צ״ל ומרקו [נ״ב ועיין יומא דף ל״ב חולין דף כ״ט מסיק דמצוה למרק מש״ה אם שלא לשמה כשר דכבר הוכשר בשחיטה. ומירק רק למצוה ע״ש]: (יג) ור״ש מכשיר בהילוך [נ״ב עי׳ בזבחים דף כ״ט ת״ק הוא ר׳ יהודה דס״ל דוקא אם קדמה חוץ למקומו לחוץ לזמנו פסול ואין בו כרת אבל אם קדמה חוץ לזמנו לחוץ למקומה פיגול וחייבין עליו כרת. ורבנן ס״ל בין כך ובין כך פסול ואין בו כרת ור״ש ס״ל כרבנן. וכן בחוץ לזמנו וחוץ למקומו. פי׳ כמו אם קדם חוץ למקומו פסול כך אם קדם חוץ לזמנו פסול ואין בו כרת שלא קרב המתיר כמצותו. (ולפ״ז הא דמסיים וכן בחוץ לזמנו וחוץ למקומו ר״ש קאמר לה. ואפשר לפרש דה״ק דגם בזה ר״ש מכשיר בהילוך אלא דא״כ ה״ל למיתני ר״ש מכשיר לבסוף והוי קאי אכולה ברייתא): (יד) מכשיר בהילך. [נ״ב בזבחים דף י״ד ומסיק דר״ש מודה בהולכות פנימיות ע״ש]: (טו) יוסי בן רבי. צ״ל ברבי: (טז) מה היא כו׳ עד אמר לי לפי שאי אפשר. צ״ל מה אתה בו אמרתי לו מכשיר אני אמר לי מאיזה טעם אמרתי לו לפי שאי אפשר: (*טז) שחטו בצד המזבח. נמחק: (יז) ר״א אומר כו׳. [נ״ב דף ט״ז ב׳]: (יח) (ברייתא ה׳) וכן היה ר״א כו׳. [נ״ב דף כ״ד]: (יט) אפילו רגלו אחת על גבי הרצפה פסול. נמחק: (כ) שאם ינטל הכלי עד ואם לאו פסול. נמחק. וצ״ל רואין כל שאילו ינטל הכלי ותנטל האבן יכול לעמוד על רגלו האחת ויעבוד עבודתו כשרה ואם לאו עבודתו פסולה: (כא) אם היתה שמאל מסייע את הימין. [נ״ב שבת דף צ״ג רמב״ם פ״ה מהל׳ ביאת המקדש]: (*כא) היה ר״ש אומר [נ״ב דף כ״ד]: (כב) כל שנאמר. צ״ל כל מקום שנאמר: (כג) וכל שלא נאמר. צ״ל וכל מקום שלא נאמר: (כד) ר״א ברבי שמעון אומר. [נ״ב שם] (כ״ד ב׳): (כה) כל שנאמר בו מתנת יד כו׳ עד במתנה כשר. נמחק. וצ״ל כל מקום שנאמר אצבע בקבלה שינה בקבלה פסול בנתינה כשר. וכל מקום שנאמר אצבע בנתינה שינה בנתינה פסול בקבלה כשר: (כו) קיבל בשמאל. נמחק (אולי משום דפלוגתא דרבנן ור״ש היא): (כז) (ברייתא ו׳) דרש ר״ע. [נ״ב דף י״ג] (א׳): (כח) זו זריקה אמורה. צ״ל הרי זריקה: (כט) הא אינו אומר כאן והקריבו כו׳ עד א״ל ר״ט. נמחק וצ״ל הא מה אני מקיים והקריבו זו קבלת הדם. בני אהרן נאמר כאן בני אהרן ונאמר להלן בני אהרן אלה שמות בני אהרן הכהנים המשוחים מקיש קבלה לזריקה. מה להלן בכהן כשר וכלי שרת אף כאן בכהן כשר ובכלי שרת א״ל ר״ט: (ל) אם לא הפרש שמעתי. צ״ל אם לא שמעתי להבחין הפרש: (לא) ואתה השוותה קבלה לזריקה. צ״ל ואין לי לפרש ואתה השוותה כו׳: (לב) א״ל קבלה כו׳. [נ״ב רמב״ם פי״ט מהל׳ מעה״ק הלכה ג׳ ו׳ ופ״ט מהלכות ביאת מקדש הלכה ה׳]: (לג) המקבל בחוץ כשר הזורק בחוץ פסול. נמחק וצ״ל המקבל בחוץ אינו חייב כרת הזורק בחוץ ענוש כרת: (לד) א״ל העבודה. צ״ל א״ל רבי טרפון העבודה: (לה) ומסכים להלכה הא כל הפורש כו׳. צ״ל ומזכים לשמועה בלשון הזה אמר לו כל הפורש: (לו) (ברייתא ז׳) דם פרת חטאת. נ״ב פ״ג מהלכות פרה הלכה ב׳ ועיין בהשגות (פי׳ דכאן מפורש אם שינה פסול כדעת הרמב״ם): (לז) הזיות שבפרה שהיזן שלא לשמן כו׳ [נ״ב מנחות דף כ״ז (ב׳) רמב״ם פ״ד מהל׳ פרה ועיין בהשגות וכסף משנה] (מה שנרשם בדפוס לעיל על ומקבלו בימינו מנחות דף כ״ז הוא ט״ס ושייך כאן): (לח) דם אשמו כו׳ מקבל בימינו ומערה בשמאלו כו׳.
נ״ב

אור הגנוז

א) זבחים. ב) אף אני אביא. ג) תי׳ אף ליתא. ד) כבשי ציבור. ה) חוץ לזמנו וחוץ למקומו פסול. ו) ר׳ יוסי בר׳ ציידן. ז) מכשירו אני אמר לי מאיזה טעם אמרתי לו לפי שא״א לעבודה בלא שחיטה ובלא קבלה ובלא זריקה. ח) או על גבי המזבח. ט) כשר קיבל הזר קיבל הפסול קיבל בשמאל וכו׳ [וכ״ה בדפ״ס]. י) או. יא) או. יב) או שחיסר אחת מהן או שטבל אחת והיזה שתים או שטבל שתים והיזה אחת הרי.

מצפה אריה

(א) ר״י אומר כל הזבחים. ריש מכילתן ופ״ד דנדרים קתני לה סתמא כל וכו׳ והכא מסמיה דר״י כדמסיק פלוגתא דר״י ור״א גבי אשם: (ב) שנזבחו שלא לשמן. שם. ועי׳ תוס׳ ד״ה כל: (ג) שלא עלו לבעלים. עי׳ בפי׳ המשניות להרמב״ם ועי׳ בתוס׳ פסחים פ״ה. ועי׳ בגמרא י׳ דכ״ע ס״ל דעולה שלא לשמה פסולה. וע״כ חייב דטעה בדבר מצוה ולא עשה מצוה. ועי׳ עוד דקתני חטאת וכו׳ ומקטיר אימורין לשמו. ואפשר לומר דהרמב״ם מיירי בשינוי בעלים. אבל בשינוי קודש גם בציבור לא עלו לשם חובה: (*ג) שלא עלו לבעלים. עי׳ רמב״ם פ״ב משגגות ורפ״ט מהל׳ פהמ״ק וע״ש בכ״מ ועי׳ מ״ל פי״ד ממעה״ק: (ד) הפסח בזמנו. שם: [הג״ה מבן המחבר. עי׳ רש״י ועי׳ בפי׳ הרע״ב ועיין תוי״ט. ולי נראה דרש״י פי׳ ע״פ המבואר בתוס׳ ר״י אומר כל וכו׳ ור״י לטעמו במשנה דף י״א. דס״ל אם שחטו שחרית כשר שלא לשמו והוא הת״ק דריש מכילתין. וכוונ נוכל לומר דע״כ בר״א קתני נמי הפסח בזמנו. מחמת דאינו דומה בזמנו של ר״א דהוא כל היום כבן בתירא לזמנו של ר״י דהוא אחר חצות]: (ה) א״ל ר״י נחזור. שם י׳. וע״ב: (ו) היא. עי׳ תוס׳ ה: ד״ה מיעט ודף י: ד״ה חטאת: (ז) אשם בן שנה. מנחות דף מח: תמורה יט. מיי׳ פ״ד מהל׳ פהמ״ק הל׳ כ״ז ע״ש בכ״מ: (*ז) אשם בן שנה. מנחות דף מח: תמורה יט. מיי׳ פ״ד מהל׳ פהמ״ק הל׳ כ״ז ע״ש בכ״מ: (ח) תעובר צורתן. עי׳ פסחים פב.: (ט) ויצא לבית השריפה. עי׳ תמורה יט: ובתוס׳ ד״ה אשם ובתוס׳ מנחות שם ד״ה איתביה ובזבחים קיט ד״ה או שהיה: (י) אינו פוסל בעולה. עי׳ ברש״י בתמורה שם: (כ) ונמצאו אילים. שם ובתוס׳ ד״ה עקירה ועי׳ סוגיא דפסחים (עג.): (*כ) ונמצאו אילים. עי׳ מיי׳ פ״א מהל׳ מעה״ק: (ל) וטעונין נסכים. עי׳ מנחות (נ.): (מ) ומרקו שלא לשמו. עי׳ בתוס׳ פ״ד דפסחים ובחולין (כט.): (נ) חוץ למקומו. משנה במכילתן (כט.): (*נ) חוץ למקומו וחוץ לזמנו. שם: (ס) מכשיר בהלוך. (יג.) ועי׳ (יד.): (ע) רגלו אחת. (כד.) ובשבת פרק המצניע (צג.): (פ) קיבל בשמאל. רפ״ב: (צ) היתה שמאל מסייעת. שבת צג וברכות סוף אלו דברים ועי׳ מג״א סי׳ קפ״ו ס״ק ג׳: (*צ) אם היתה שמאל מסייעת. עי׳ מיי׳ פ״ה מהל׳ ביאת מקדש ובמ״א סי׳ קפ״ג ובכ״מ שם: (ק) כל מקום שנאמר בו יד. (כד.) ובמנחות י.: (ר) ר״א בר ר׳ שמעון. שם: (ש) קבל הכהן. בעל המחבר תוס׳ ביכורים גרס קבל הכהן כו׳ זור וקבל פסול וכו׳ כשר ועי׳ בתוס׳ (לד:) והוא דכיון דנתקבל מקיא בהכשר ע״כ כשר: (ת) וזרק הפסול. אפילו אם יש בו דם הנפש כיון דנגמר הזריקה בפסול עי׳ כט: (א) דרש ר״ע. (יג.) כל הסוגיא ובפרש״י שם: (*א) דרש ר״ע מנין. עי׳ מיי׳ פי״ט מהל׳ מעה״ק ה״ג ה״ו ופ״ט מהל׳ ביאת מקדש ה״ה: (ב) א״ל ר״ט עקיבא. עי׳ ת״כ יא. ובק״א שם: (ג) דם פרת חטאת. פ״ג דפרה מ״ט וברש״ש שם: (*ג) דם פרת חטאת עי׳ מיי׳ פ״ג מהל׳ פרה ה״ל ועי׳ ראב״ד בהשגות שם: (ד) ומקבל בשמאלו ספרי פ׳ חוקת: (ה) הזיות שבפרה. מנחות (כז.): (*ה) הזיות שבפרה. מיי׳ פ״ד ע״ש והשגות ובכ״מ: (ו) או שאינן מכוונות. פ״ד דפרה מ״ב. ושם כח.: (ז) שטבל א׳ והזה ב׳. תוס׳ דפרה סביאה הר״ש פ״ד מ״ב ובספרי שם ועיין מנחות (ז.) וזבחים (נג.): (ח) ז׳ הזיות שבמצורע. מנחות כח.: (ט) שאינן מכוונות. עי׳ ש״ס כו. ד״ה אף: (*ט) דם אשמו. מיי׳ פ״ד מהל׳ מחוסרי כפרה ע״ש בכ״מ: (י) מקבל בימינו עי׳ תוס׳ מז. ד״ה מה חטאת:

תוספות ומנחת בכורים

פרק א א שמזבחו שלא לשמן. שנשחט עולה לשם שלמים וה״ה קבלה והולכה וזריקה גם י״ל דנכלל ג״כ שינוי בעלים: כשרים. ויזרוק דמן ויקטיר אימוריהן לשמן דבקדושתייהו קיימי ואסור לשנויי בה: לבעלים לשם חובה. וצריך להביא אחר לחובתו ולנדרו וישחטנו לשמו ודוקא קרבן יחיד אבל קרבנות צבור עלו לצבור לשם חובה דהסכין מושכתן למה שהן. ודוקא בפירוש אבל סתמן עלו לבעלים לשם חובה: חוץ מן הפסח. דכתיב ועשית פסח וכתיב ואמרתם זבח פסח שני כתובים, חד בשינוי קודש וחד בשינוי בעלים המה פסולים: וחטאת. ובחטאת נמי הרי קראי כתיבי לשינוי קודש ובעלים דפסול כדדרשינן בגמרא ולא אמרן אלא ששחט לשם קדשים אחרים אבל לשם חולין כשר אלא שלא עלו לשם חובה דכתיב (ויקרא כב) ולא יחללו את קדשי. קדשים מחללין קדשים ואין חולין מחללין קדשים: הפסח בזמנו. כ״ז שחיטתו דהיינו מחצות של ע״פ עד הערב אבל קודם חצות והה״כ ה״ל פסח בשאר ימות השנה ושלמים הוי ודינו כשלמים וע״כ כשר שלא לשמו: ר״א אף האשם. כדמפרש טעמא ואזיל: בא על אשמה. במתניתין גרס על חטא: שדמו ניתן למטה. מחוט הסיקרא מדכתיב אותה בחטאת מיעוטא דגבי אשם למטה: הוזרני אלילה. וליכא לרבויי במה הצד. דאיכא למפרך שכן יש בהן צד כרת: חטאת היא. בויקרא הוא דכתיב בשעיר נשיא: **ב** אשם בן שנה. כגון דנזיר טמא ומצורע דכתיב כבש: בן שתים. כגון גזילות ומעילות דכתיב איל: מחוסר זמן בבעלים. היינו קודם שיכלו ימי ספירתן: ועולת יולדת גרסינן: שנים עשר חודש ויום אחד. דילא מכלל בן שנה ואתי פלגס: עולין ע״ג המזבח. שלא לשם חובה: וטעונה נסכים: גרסינן דהוו נהי לרבות הפלגס: **ג** ונמצאו אילים. דהוה עקירה בטעות ולא הוי עקירה מש״ה עלו לשם חובה: והשאר יעלו. פירוש דהשאר דידע בהם שהם כבשים ושחטם לשם אילים שלא היה עקירה בטעות לא עלו לשם חובה וטעונה נסכים דל״ג מנדבה: **ד** ומלקו שלא לשמו. ומרקו גרסינן וקמ״ל אף דמטה למרק מ״מ כיון דלא מעכבי ע״כ כשר: חוץ למקומו. קאי על התחלת הפרק דקתני נזבחו וה״ה בכל ד׳ עבודות וקאמר וכן בפסול דחוץ לזמנו ומקומו ג״כ בכל ד׳ עבודות. חוץ למקומו וחוץ לזמנו פסול. כר״י במתניתין דאם מחשבת המקום קדמה דוקא הוא דפסול לבד ואין בו כרת אבל במחשבת הזמן קדום הוי פיגול: ור״ש מכשיר בהלוך. קאי נמי על פסול דשלא לשמו דריש מכילתין: וכן בחוץ לזמנו. פירוש דהתם נמי כשר בהלוך לר״ש אם הלך ע״מ לזרוק. וזהו בחטאת החיצון אבל בפנימיות גם ר״ש מודה דפסול: אפשר שלא בהלוך. וכ״ה במשנה: **ה** רגלו אחת על הרצפה פסול. מיירי דרגלו השנית עמד על דבר אחר כמו בהמה ורגל חבירו ואם ינטל הד״א אינו יכול לעמוד וע״כ פסול ואף שמבואר כן בסיפא כלל כזה אף בהמה ורגל אדם וכהאריכותא דבגמרא: כאחד פסול. אשמעינן רבותא אף דנעשה ג״כ ע״י שמאל פסול: ור״ש מכשיר. דהא ס״ל דאף בשמאל לבד כשר בקבלה דס״ל דקאי אונתן: הכל מודים דכשר. מיירי דהשמאל תחת הימין דה״ל רק מסייע ואין כח ממש: כל שנאמר בו מתנת יד. היינו דכתיב אצבע גבי ונתן. ועי׳ בגמ׳ דפליגי ר״ש ורבנן בקרא גבי חטאת דכתיב ולקח וגו׳ באצבעו ונתן דר״ש דריש לאחריו אצבעו ונתן ורבנן ר״ש דריש כפשוטו אלפניו ולקח: קבל הכשר וכו׳. קבל כשר לא גרסינן: זור וקבל פסול. או או קתני ומיירי דקאי גואי דלא אפשר לתקוני: **ו** לא עשה בה מחשבה. היינו היכי דאמר הריני שוחט ע״מ לקבל דמה למחר: קבלו בחוץ אינו חייב כרת. דשחיטה הוא דכתיב לחיובא דאל פתח אוה״מ וזריקה נפקא מהו זבח: קבלוהו פסולין. זרים ושארי חייבי מיתות: אין חייבים עליו. דבעינן עבודה תמה: **ז** שלא לשמן. דכתיב היא: שאינו מכוונת. שלא כוון כנגד פתחו של היכל דכתיב ביה חוקה ואל מכה ופי ברמב״ם: שבמצורע. בשער נקנור: שלא לשמן פסולות. שבפנים פסולות לגמרי חטאת נינהו ושל מצורע לא עלו לשם חובה להכשירו בקדשים: שאינן מכוונות. היינו שלא כסדרן: ואם שינה. דקיבל בשמאל תחלה פסול.

פרקין

משמאלו לימינו וערה לשמאלו וחזר והזה בימינו פסול לא מפני ששינה פסול אלא שהיסר הלוג טיפה כל שהוא: ח (*י) (לט) דם כל הנתנין למעלן שנתנן שלא כדרכן או שאינן מכוונות הרי אלו כשרין. דם הנתנין (מ) יג) למגען שנתנן שלא כדרכן (מא) או שמכוון שלא כנגד היסוד הרי אלו פסולין. דם (מב) כל הניתנין למעלן יד) (מג) מקצת כלי ונותן ביד (מד) ואם נתן בכלי פסול לוג שמן של מצורע נוטל בימינו ומקבל בשמאלו ומזה באצבע הימנית ואם שינה פסול (כ) אבל בעוף אינו כן אלא שבעולת העוף ממצה (ל) מעצמו ובחטאת העוף מזה וממצה מעצמו (מה) כולן שקבלו ביד (מו) והיזוה בכלי בכלי (מז) והיזווה ביד הרי אלו פסולין: (*ל) (מח) הקטר (מנחות דף כו) חלבין ואימורין (מ) ועצים שנתנן ע"ג האישים בין ביד בין בכלי בין בשמאלו בין בימינו הרי אלו כשרין טו) היין שנסכו בקסווה הקומץ והלבונה ומנחת כהנים ומנחת כהן משיח ומנחת נסכים שקדשו בכלי שנתן על גבי האישים (נ) בין ביד בין בכלי בין בימין בין בשמאל הרי אלו כשרין. (*נ) טז) (מט) וכולן שניסכו (נ) בקסווה ונסכו בהין כשר ביד ובכלי חול פסול א' ניסוך המים וא' ניסוך היין שנסכו בין בהין (נא) בין יז) בקרקעות בין בקסווה בין במניקות הרי אלו כשרין:

פרק שני

א (א) (*א) השוחט א) (ב) הפסח (ב) לזרוק דמו בחוץ או מקצת דמו בחוץ להקטיר אימוריו בחוץ או כזית מאימוריו בחוץ לאכול בשרו בחוץ או כזית מבשרו בחוץ פסול ואין בו כרת וכן אתה אומר בערלים וטמאים כיצד השוחט את ב) הזבח על מנת שיזרקו ערלים וטמאים בחוץ או מקצת דמו בחוץ על מנת שיקטירו ערלים וטמאים את אימוריו בחוץ או כזית מאימוריו בחוץ (ב) על מנת שיאכלו ערלים וטמאים את ג) אימוריו בחוץ או כזית ד) מאימוריו בחוץ פסול ואין בו כרת. (ג) לזרוק דמו למחר או מקצת דמו למחר להקטיר את אימוריו למחר או כזית מאימוריו למחר לאכול בשרו למחר או כזית מבשרו למחר פגול (ג) וחייבין ה) על אימוריו כרת וכן אתה אומר בערלים ובטמאים כיצד השוחט את הזבח על מנת שיזרקו ערלים וטמאים את דמו למחר או מקצת דמו למחר על מנת שיקטירו ערלין וטמאין את אימוריו למחר או כזית אימוריו למחר (ד) (ד) על מנת שיאכלו ערלים וטמאים את בשרו למחר או כזית מבשרו למחר פגול וחייבין עליו כרת: ב (ה) (*ה) (ה) השוחט את העולה לזרוק את דמה בחוץ או מקצת דמה בחוץ(השוחט)*לאכול בשרה בחוץ או כזית מבשרה בחוץ פסולה ואין בה כרת וכן אתה אומר בערלים ובטמאים ו): (**ה) (ו) השוחט את הזבח (ו) לאכול כזית מעור האליה חוץ למקומה פסול ואין בה כרת חוץ לזמנה פגול וחייבין עליו כרת רבי אלעזר בן יהודה איש אוכלים ז) אמר משום ר' יעקב וכן היה רבי שמעון בן יהודה איש כפר עכום אומר משום רבי שמעון (ז) אחד (ז) עור האליה ואחד (ח) עור הראש ח) ועור פרסות בהמה דקה וכל הנאכלין (ח) (ט) משם עור בבשר (ט) חוץ למקומו פסול ואין בו כרת חוץ לזמנו פגול וחייבין עליו כרת: (י) כל הזבחים ששחטן שלא לשמן קיבל והילך וזרק חוץ לזמנן או ששחטן חוץ לזמנן קיבל והילך וזרק שלא לשמן פגול וחייבין עליו כרת ובלבד שיקרב המתיר כמצותו (י) כיצד קרב המתיר כמצותו (יא) שחט בשתיקה וקיבל ט) וזרק חוץ לזמנו (יב) או ששחט חוץ לזמנו י) והילך וזרק בשתיקה או ששחט וקיבל והילך וזרק (יג) בשתיקה זה הוא שקרב המתיר כמצותו. כיצד לא קרב המתיר כמצותו שחט חוץ למקומו וקיבל והילך וזרק חוץ לזמנו או ששחט חוץ לזמנו קיבל והילך וזרק חוץ למקומו (יד) או ששחט וקיבל הילך יא) וזרק חוץ למקומו בין שהקדים מחשבת זמן למחשבת מקום ובין שהקדים מחשבת מקום למחשבת זמן פסול ואין בו כרת(כ)ר' יהודה אומר אף בזה הקדים מחשבת זמן למחשבת מקום פגול וחייבין עליו כרת הקדים מחשבת מקום למחשבת זמן פסול ואין בו כרת כיצד קדמה מחשבת זמן למחשבת מקום שחטו חוץ לזמנו קבל והילך וזרק חוץ למקומו כיצד קדמה מחשבת מקום למחשבת זמן שחט חוץ למקומו וקיבל והלך וזרק חוץ לזמנו: הפסח והחטאת ששחטן שלא לשמן [וקיבל והילך וזרק חוץ לזמנו]פסול ואין בו כרת מפני שלא קרב המתיר כמצותו: השוחט את הזבח לאכול בשרו לחוץ (טו) להקטיר מאימוריו למחר לאכול בשרו למחר להקטיר מאימוריו לחוץ בין שהקדים מחשבת זמן למחשבת מקום ובין שהקדים מחשבת מקום למחשבת זמן פסול ואין בו כרת רבי יהודה אומר אף בזה הקדים מחשבת זמן למחשבת מקום פגול וחייבין עליו כרת הקדים מחשבת מקום למחשבת זמן פסול ואין בו כרת: ג כל הזבחים ששחטן חוץ לזמנו (טז)*או שקבלו פסולין את הדם וזרקוהו בשתיקה או שלן הדם וזרקוהו בשתיקה (יז) או שיצא הדם חוץ לקלעים (יח) וזרקוהו בשתיקה אפילו חוץ לזמנו פסול ואין בו כרת: השוחט את הזבח לאכול מבשרו כזית בחוץ יב) וכן (יט) בפנים להקטיר (כ) כזית מאימוריו בחוץ וכן כזית בפנים פסול ואין בו כרת. לאכול מבשרו כזית היום וכזית למחר (כא) להקטיר מאימוריו כזית היום וכזית למחר פגול וחייבין עליו כרת: השוחט את הזבח לאכול מבשרו (ל) (*ל) כחצי זית בחוץ וכחצי זית בפנים להקטיר מאימוריו כחצי זית בחוץ וכחצי זית בפנים כשר וכן למחר כשר: השוחט את הזבח לאכול מבשרו כזית יג) בחוץ וכזית למחר להקטיר מאמוריו כזית היום וכזית למחר בין שהקדים מחשבת מקום למחשבת זמן בין שהקדים מחשבת זמן למחשבת מקום פסול ואין בו כרת (כב) רבי יהודה אומר אף בזה אם הקדים מחשבת זמן למחשבת מקום פגול וחייבין עליו כרת הקדים מחשבת מקום למחשבת זמן פסול ואין בו כרת: השוחט את הזבח (*ל) (כג) לאכול מבשרו כחצי זית בחוץ להקטיר מאמוריו כחצי זית בחוץ לאכול מבשרו כחצי זית למחר להקטיר מאמוריו כחצי זית למחר יד)לאכול מבשרו כחצי זית בחוץ להקטיר מאמוריו כחצי זית למחר כשר שאין אכילה והקטרה מצטרפין זה עם זה אבל אכילה ואכילה הקטרה והקטרה מצטרפות זו עם זו (כד) כיצד השוחט את הזבח (כה) לאכול מבשרו כזית בחוץ כזית למחר (כו) להקטיר מאמוריו כזית בחוץ כזית למחר פסול ואין בו כרת (מ) מפני שאכילה ואכילה הקטרה והקטרה (כז) מצטרפות זו עם זו: (נ) (כח) השוחט את הזבח לאכול מבשרו כחצי זית למחר (נ) טו) (כט) בשעת זריקה והשב עוד (ל) להקטיר מאמוריו כחצי זית למחר פגול וחייבין עליו כרת מפני ששחיטה וזריקה מצטרפין זה עם זה לפגל: השוחט את הזבח להקטיר מאמוריו (ס) פחות מכזית למחר כשר שאין פחות מכזית מפגל ופוסל בכל מקום: ד (לא) השוחט את הזבח (ע) לאכול אמוריו ולהקטיר בשרו לאכול דבר שאין דרכו לאכול ולהקטיר הדבר שאין דרכו להקטיר (פ) כשר ורבי יהודה פוסל (צ) טז) להניח את דמו ואת אמוריו למחר או להוציא לחוץ כשר ור' יהודה פוסל יז) רבי אלעזר אומר רבי אליעזר פוסל ור' יהושע מכשיר (ק) אמר להן רבי יהודה (מנחות יז יח)(ר) מה אם הניח את הדם למחר אינו פוסל וחכמים אומרים זה וזה כשר אין לך שפוסל אלא מחשבת אכילה והקטרה וזריקת דמים יח) (לב) אמר רבי (לג) פעם אחת היינו יושבין לפני רבי יט) אלעזר והיה *) אסי הבבלי יושב לפניו (ש) כ) ואבי עליו א"ל רבי השוחט את הזבח לאכול אמוריו ולהקטיר בשרו מהו אמר לו כשר כא) להניח את דמו ואת אמוריו למחר או להוציאן מהו אמר

*) בגמ' הגי' יוסף הבבלי והוא יוסף הוא יוסי דלקמן

לו

הגהות הגר"א

[נ"ב רמב"ם פ"ד מהל' מחוסרי כפרה וע"ש בכ"מ]: (לט) (כרייתא ח') דם כל הניתנין למעלה. [נ"ב מנחות דף כ"ו ב' רמב"ם פ"ה מהל' מעשה קרבנות הלכה י"ב](פי' שבפנים קאמר שם דכשר שלא מכוונות): (מ) הניתנין למגין. צ"ל כל הניתנין למטן: (מא) או שמכוון שלא כנגד היסוד. צ"ל או שלא מכוון כנגד היסוד: (מב) דם הניתנין למעלן. [פי' של אשם מצורע]: (מג) מקצת כלי ונותן ביד. צ"ל נותן מקצתו בכלי ומקצתו ביד (ואח"כ נראה שהקיף הג"ה זאת ונראה שמחקו וכתב) שכצ"ל [מקבל בכלי ונותן ביד] (ולפ"ז גם הג"ה דלעיל צריך למחוק דלא קאי אאשם מצורע רק אחטאת): (מד) ואם נתן בכלי פסול (בתחלה הגיה ואם נתן כלו בכלי. ואח"כ הקיף תיבת כלו שמחקו והוא כנ"ל) [ונ"ב רמב"ם פ"ה מהל' מעשה הקרבנות הל' ו' ז']: (מה) כלן שקבלו ביד. צ"ל שקבלן ביד: (מו) והיזוה. צ"ל והזה: (מז) והזוה. צ"ל והזה: (מח) הקטר חלבים כו'. [נ"ב מנחות דף כ"ו (א') שם משמע אליבא דר"ש (עי' רש"י שם ד"ה תיובתא) ועיין ברמב"ם פ"ב מהל' פסולי המוקדשים הל' כ"ד ובפרק י"א הל' ו'] (פי' דסתרי הדינים אהדדי ועי' בלחם משנה): (מט) וכלן שנסכו בקסווה ונסכו בהין. צ"ל וכלן שניסכו בין בקסווה בין שניסכו בהין [ונ"ב שם (בפ"ב מהל' פהמ"ק) הל' כ"ה]: (נ) בקסווה [נ"ב [פי' בכלי שרת] כמו הגונב את הקסווה] (בסנהדרין): (נא) בקרקעות. צ"ל בקערה: (א) (כרייתא א) השוחט הפסח. צ"ל הזבח: (ב) על מנת שיאכלו ערלים וטמאים את אימוריו בחוץ או כזית מאימוריו בחוץ. נמחק: (ג) וחייבין על אימוריו כרת. צ"ל וחייבין עליו. (ד) ע"מ שיאכלו ערלים וטמאים את בשרו למחר. [נ"ב דף ל"ז ב' (והוא מימרא דרב חסדא שם) רמב"ם פי"ד מהל' פהמ"ק הל' ט']: (ה) (כרייתא ב') השוחט את העולה. [נ"ב שם]: (ו) השוחט את הזבח לאכול כזית כו'. [נ"ב (זבחים) דף כ"ח א' חולין דף נ"ה ב' ודף קכ"ב ב']: (ז) עור האליה. צ"ל עור שתחת האליה: (ח) עור הראש. צ"ל עור הראש של עגל הרך: (ט) משם עור בבשר נמחק. וצ"ל בעור הבשר: (י) כיצד קרב המתיר כמצותו. [נ"ב דף כ"ט ב'] (במתניתין): (יא) שחט בשתיקה וקבל וזרק. צ"ל וקבל והלך וזרק: (יב) או ששחט חוץ לזמנו והילך וזרק. צ"ל וקבל והלך וזרק: (יג) או ששחט וקיבל והלך וזרק בשתיקה צ"ל חוץ לזמנו: (יד) או ששחט וקיבל והלך וזרק חוץ למקומו. צ"ל חוץ למקומו ולזמנו: (טו) להקטיר מאימוריו למחר (בב"י איתא למחר בחוץ. ונראה שט"ס הוא): (טז) (כרייתא ג) או שקבלו פסולין את הדם וזרקו בשתיקה. נ"ב [פי' דבעינן כהרצאת כשר לכן לא הוי פגול]: (יז) או שיצא הדם חוץ לקלעים. [נ"ב פי' שיצא כל הדם דפלוגתא היא ר"ע ור"א (מעילה דף ו' ב') ומסיק אם יצא כלו מודה ר"ע]: (יח) וזרקוהו בשתיקה אפילו חוץ לזמנו. צ"ל או חוץ לזמנו: (יט) וכן בפנים. צ"ל וכזית בפנים [ונ"ב דף מ"ד (ב') רמב"ם פי"ז מהל' פהמ"ק הל' ד' ו' ע"ש] (פי' שבשעת שחיטה עומד בעזרה ולכן צריך שתהיה המחשבה ג"כ דוקא בדבר הנעשה בעזרה ולכן אינו חושב כאן מחשבת הזיה שהיא בפנים ולא מהני): (כ) כזית מאימוריו בחוץ וכן כזית בפנים. צ"ל כזית מאימוריו בפנים וכזית בחוץ: (כא) להקטיר מאימוריו כזית היום וכזית למחר. צ"ל כזית בחוץ וכזית למחר: (כב) ר' יהודה אומר אף בזה אם הקדים. [נ"ב משמע כר"י בדף כ"ט ב' אף בעבודה אחת מחלוקת ולא אמרינן עירוב מחשבות ע"ש]: (כג) לאכול מבשרו כחצי זית בחוץ להקטיר מאימוריו כחצי זית למחר [נ"ב דף כ"ט ב'] (במתניתין): (כד) כיצד השוחט את הזבח. [נ"ב רמב"ם פי"ד (מהל' פהמ"ק) הל' י']: (כה) לאכול מבשרו כזית בחוץ כזית למחר. צ"ל לאכול חצי זית מבשרו בחוץ וחצי זית למחר: (כו) להקטיר מאימוריו כזית בחוץ כזית למחר. צ"ל כחצי זית בחוץ כחצי זית למחר: (כז) מצטרפות זו עם זו. [נ"ב פי' שאם לא היו מצטרפין היה כשר]: (כח) השוחט את הזבח לאכול מבשרו כחצי זית למחר. [נ"ב מנחות דף י"ד (ב') רמב"ם פי"ד מהל' פהמ"ק] (הל' י'): (כט) בשעת זריקה וחשב. צ"ל ובשעת זריקה חשב: (ל) להקטיר מאימוריו. צ"ל לאכול מבשרו: (לא) (כרייתא ד') השוחט את הזבח לאכול. [נ"ב שם דף יז] (ב'): (לב) אמר רבי [נ"ב שם דף יח] (א'): (לג) פעם אחת כו' עד סוף הפרק נמחק וצ"ל כשהלכתי למצות מדותי אצל ר"א בן שמוע ואמרי לה למצות מדותיו של ר"א בן שמוע מצאתי יוסף הבבלי יושב לפניו והיה חביב לו ביותר עד לאחת. א"ל רבי השוחט את הזבח להניח מדמו למחר מהו. א"ל כשר. ערבית א"ל כשר. שחרית א"ל כשר. צהרים א"ל כשר. מנחה א"ל כשר אלא שר"א פוסל. צהבו פניו של יוסף

אור הגנוז

יג) למטה. יד) מקבל בכלי ונותן [ביד] ואם נתן [בכלי] פסול דם כל הניתנין למטה מקבל בכלי ונותן בכלי אם נתן [ביד] פסול לוג וכו'. טו) תיבות היין שנסכו בקסווה ליתא בכ"י. טז) בכ"י הנוסח היין שנסכו וכו'. יז) בכ"י הנוסחא בקערה. א) את הזבח. ב) הפסח. ג) בשרו. ד) מבשרו. ה) עליו כרת. ו) ולמחר פיגול וחייבין עליו כרת וכן אתה אומר בערלים וטמאים. ז) אייבליים אומר משום ר' שמעון וכן וכו'. ח) של עגל הרך כו' כבשר. ט) והלך וזרק. י) וקבל והילך. יא) בכ"י ליתא וזרק. יב) וכזית בפנים. יג) היום. יד) הא בבא דלאכול מבשרו כחצי זית בחוץ להקטיר מאמוריו כחצי זית למחר ליתא בכ"י. טו) ובשעת זריקה חשב עוד וכו'. טז) האי בבא דלהניח וכו' עד ור' יהודה פוסל ליתא בכ"י. יז) רבי אמר ר' אלעזר פוסל. יח) אמר רבי ליתא בכ"י. יט) אליעזר. כ) וחביב עליו לאחת. כא) להניח את דמו וכו' עד אלא ליתא בכ"י.

מצפה אריה (*י) דם כל הניתנין. מיי' פ"ה מהל' מעה"ק הי"ב: (כ) אבל בעוף. עי' שם תוס' ד"ה בן שוף: (ל) מעצמה. עי' תוס' נג. וסד. ד"ה הטאת: (*ל) הקטר חלבים ואימורין. עי' מיי' פ"ב מהל' פהמ"ק הלכה כ"ד ופי"א הל"ו: (מ) ועצים. עי' מנחות (סו:): (נ) בין ביד. עי' מנחות (כו.) ותוס' ד"ה הקטר. וי"ל דשם מיירי קודם שקידש בכלי והכא מפורש מיירי אחר שנתקדש בכלי ועיין בפסחים דף סה וסוטה דף טו.: (*נ) וכולן שניסכו בקסווה. שם ובכ"מ. ועי' בלח"מ פ"ב מהל' פהמ"ק ופ"ז מהל' מעה"ק ופי"א מהל' פהמ"ק: (א) השוחט הזבח. (לו:): (*א) השוחט את הפסח. עי' מיי' פי"ד מהל' פהמ"ק ועי' שם בכ"מ: (ב) לזרוק דמו. משנה (כז:): (ג) לזרוק דמו למחר. משנה (כז:): (ד) ע"מ שיאכלו ערלים. שילהי פ"ג: (ה) השוחט את העולה. עי' במתניתין לה. ע"ש: (*ה) השוחט את העולה. מיי' שם ושם: (**ה) השוחט את הזבח לאכול כזית. עי' מיי' פי"ז מהל' פהמ"ק ה"ד וה"ו: (ו) לאכול כזית מעור האליה. משנה (כז:) ועי' תוס' כח. ד"ה בשלמא. ועי' תוס' ד"ה אמר ומנחות (יז: ויח:) ותוס' שם ד"ה אלא: (ז) אחד עור האליה. חולין קכב.: (ח) משום עור כבשר. חולין שם. וכאן כב. ועי' חולין (כו.) ד"ה להביא: (ט) חוץ למקומו (כח.) ע"ש: (י) כל הזבחים. (כט:): (כ) רי"א אף בזה. (כט:) ע"ש ומעילה (ג.) ומכילתין (כט.) תוספות ד"ה מחלוקת. ותוס' (ל.) ד"ה סימן: (ל) כחצי זית בחוץ. כט: (*ל) כחצי זית בחוץ. מיי' פי"ד הל' י': (**ל) לאכול מבשרו כחצי זית למחר. מיי' פי"ד מהל' פהמ"ק: (מ) מפני שאכילה. לא.: (נ) השוחט הזבח. כט: (נ) בשעת. מנחות יד: (ס) פחות מכזית. משנה לה.: (ע) לאכול אמוריו. שם: (פ) כשר. ור"א פוסל. מנחות יז: ובתוס' ד"ה אמר: (צ) להניח את דמו. לה: ובמנחות שם: (ק) א"ל ר"י. לו. ועי' רש"י מנחות יח. ד"ה גזירה וצ"ע: (ש) מה אם הניח. ט. ד"ה שיאכלוהו ומנחות מח. ד"ה גזירה: (ר) ואבי עליו. מנחות נח.:

תוספות ומנחת בכורים

ח הניתנין למעלה. שנתנן שלא כדרכן ומיירי דנתנן עכ"פ למעלה: למטה גרסינן. שלא כדרכן. ממילא הוא שלא כנגד היסוד: מקצת מקבל. גרסינן: בעוף אינו כן. לא כהנתנין למעלה דמקבל בכלי ונותן ביד ולא כשמן שבמצורע דמקבל ביד ימין דהכא אינו מקבל כלל: ממצה בעצמה. בלא הזיה בגופה על המזבח: ובחטאת העוף. בתחלה מזה ולבסוף ממצה: הקטר חלבים וכו' בין ביד. ומיירי דלא קדשי בכ"ש וכר"ש ויש גורסין שקדשו בכ"ש והוא כרבנן אליבא דהלכתא דאח"כ יכול לעשות מה שירצה: שניסכו בקסוה. בכלי שרת כמו הגונב את הקסוה בסנהדרין: בין בקרקעות. בקערה כצ"ל וכ"ה ברמב"ם:

פרק ב א השוחט הזבח. גרסינן: ואין בו כרת. דהוא מחשבת חוץ למקומו: ע"מ שיאכלו ערלים וטמאים את בשרו או כזית מבשרו בחוץ גרסינן: וטמאים. דאין מחשבת פסול דאכילת והקטרת טמאים מוציאן מידי פיגול: ב השוחט את העולה וכו' לאכול את בשרה אתיא כר"א דמחשבין מאכילת מזבח לאדם. או אפשר לפרש דהך אכילה הוא הקטרה אלא דאפקה בלשון אכילה וע"כ פסול כדמסקינן בגמרא: את הזבח לאכול מעור האליה. בגמ' הגירסא השוחט את השלה להקטיר כו'. ולשמואל דעור האליה כאליה אתיא כר"א דמחשבין וכו' ור"ה מוקי כרבנן דס"ל דלאו כאליה דמי ור"ה מוקי לה באליה של גדי. ועיין בתוס' שם: עור כבשר גרסינן ובגמרא הגרסא וכל שמנו וכו' להביא עור בית הכסת: עגל הרך. כל שכתו: (עור בית הכסת. של נקבה): עור בית הפרסות. מן הארכובה ולמטה: חוץ למקומו. אם שחט ע"מ לאכול מאלו חוץ למקומו: פגול וחייבים כרת. אפילו אכלו בתוך הזמן דכתיב ואם האכל יאכל וגו' לא יחשב במחשבה נפסלת ומדכתיב ואם האכל יאכל מיירי בתרי אכילות דבין באכילת אדם ובין באכילת מזבח נפסלה במחשבה: ובלבד שיקרב המתיר. שיטו הדם שהוא מתיר: כמצותו. שלא יהא בו פסול מחשבה אחרת. דפיגול אינו קובע רק תלוי ועומד עד שיזרוק הדם בלא מחשבה אחרת דהוא סוף כל המתירין: שחט בשתיקה וקיבל והלך וזרק גרסינן: או ששחט וכו' חוץ לזמנו. גרסינן א"כ הך בשתיקה הכוונה ממחשבה אחרת הפוסלו רק דחשב חוץ לזמנו והיא היא: אף בזה. דחשב כשתי עבודות: שלא קרב המתיר כמצותו. דפסח וחטאת שלא לשמן פסול: השוחט את הזבח. הכא חשב בעבודה אחת על שתי אכילות: אף בזה. דהמחשבה על שתי אכילות: ג או שקבלו פסולים. ה"ה אפילו שחט חוץ לזמנו אם אח"כ נעשה בפסול או שקבלוהו פסולין א"נ או שיצא: אפילו חוץ לזמנו. פי' אפילו אם היה הזריקה אח"כ במחשבת חוץ לזמנו כיון דשעת הרצאה היו בפיסול אחר לא הוי רק פסול בעלמא: כזית היום וכזית למחר. קמ"ל דאף שעל כזית אחד חשב מחשבה כשרה כיון דחשיב שלא בזמנו על שיעור אכילה הוה פיגול וכן כולהו: כחצי זית כשר. דעל חצי שיעור לא מהני כלום: רי"א אף בזה. דחשב בעבודה אחת ובענין אחד. ויש ראיה מתוס' גו כר' יוחנן בגמרא ע"ש: כיצד השוחט הזבח לאכול מבשרו כזית לא גרסינן וה"ג כחצי זית בחוץ כחצי זית למחר להקטיר כחצי זית למחר פסול: השוחט וכו' בשעת זריקה. ה"ג לאכול כחצי זית למחר ובשעת זריקה חשב לאכול כחצי זית למחר פיגול. מפני שהשחיטה והזריקה מצטרפין. ובקבלה והולכה יש פלוגתא בגמרא: ד לאכול אימוריו. בגמרא גרסינן לשתות מדמו למחר. הוא אכילת מזבח לאדם. להקטיר מבשרו למחר. אכילת אדם למזבח: כשר. בגמ' גרסינן ור"א פוסל וראיה מתוס' גו דהך פלוגתא ר"י קאמר לה ועי' רש"י ותוס' שסובר' אליעזר. בגמ' מוכח דהגרסא ר' אלעזר והוא ר' אלעזר בן שמוע: אף בזו ר"א פוסל. כן הגרסא בגמרא. וס"ל לר"א דר' אליעזר ס"ל דאף בלהניח פסול: ותכ"א זו וזו כשר. פי' בין במחשבה קיימא בין במחשבת שלא בדרכו: לפני ר' אלעזר. גרסינן: ואבי. כצ"ל: עליו.

פי'

לו כשר אלא שרבי אליעזר פוסל ורבי יהושע מכשיר אמר לו שנה לי את הדבר ושנה לו למנחה בא אצלו אמר לו שנה לי את הדבר ושנה לו למחרת בא אצלו (ש) אמר לו רבי שנה לי את הדבר ושנה לו אמר לו מה זה א) יוסי דומה שלא ב) כוונת שמועתך אמר לו הן רבי. אלא שרבי יהודה שנה לנו פסול וחזרתי על כל חברי ולא מצאתי לו חבר סבור שמא טעות היא ג) בידי עכשיו שאמרת לי דבר משם ר' אליעזר החזרת לי אבדתי זלגו [עיניו] דמעות אמר אשריכם צדיקים שאתם מחבבים את התורה לקיים מה שנא' (תהלים קיט) מה אהבתי תורתך וגו' מפני שיהודה ד) בנו של רבי אלעאי ואלעאי תלמידו של רבי אליעזר (ת) לפיכך הוא שונה משנתו של רבי אליעזר:

פרק שלישי

א (א) כל הזבחים ששחטן שלא לשמן הרי אלו כשרין לפיכך אם חשב עליו חוץ למקומו פסול ואין בו כרת חוץ לזמנו פגול וחייבין עליו כרת: כל הזבחים ששחטן אחד מן הפסולין הרי אלו כשרים לפיכך אם חשב עליו חוץ למקומו פסול ואין בו כרת חוץ לזמנו פגול וחייבין עליו כרת (כיצד) השוחט את הזבח על מנת (ב) שיזרקו ערלים וטמאים את דמו (ג) על מנת שיקטירו ערלים וטמאים את אמוריו (א) ע"מ שיאכלו ערלים וטמאים את בשרו ה) לפיכך אם חשב עליו חוץ למקומו פסול ואין בו כרת חוץ לזמנו פגול וחייבין עליו כרת: ב קיבל הכהן קיבל הכשר קיבל בימינו קיבל בכלי הקדש כשר לפיכך אם חשב עליו חוץ למקומו פסול ואין בו כרת חוץ לזמנו פגול וחייבין עליו כרת (ד) (ג) חישב ליתן את הנתנין למטה למעלה ואת הנתנין למעלה למטה את הנתנין בפנים בחוץ ואת הנתנין בחוץ בפנים כשר לפיכך אם חשב עליו חוץ למקומו פסול ואין בו כרת חוץ לזמנו פגול וחייבין עליו כרת: (ה) כל הזבחים שקבל דמן אחד מן הפסולין הרי הוא פסול (ו) לפיכך אם חשב עליו בין חוץ למקומו בין חוץ לזמנו אין בו משום פגול (ג): ג (ז) הפסח והחטאת ששחטן שלא לשמן הרי הן פסולין לפיכך אם חשב עליהן בין חוץ לזמנו ובין חוץ למקומן (ד) אין בו משום פגול. א' הפסח וחטאת וא' כל הזבחים שקבל דמן זר ואונן וטבול יום מחוסר בגדים ומחוסר כפורים ושלא רחוץ ידים ורגלים ערל טמא יושב ועומד על גבי כלי על גבי בהמה על גבי רגלי חברו פסול לפיכך אם חשב עליו בין חוץ לזמנו בין חוץ למקומו אין בו משום פגול: (*ז) (ה) קיבל זר קיבל פסול קיבל בשמאל קיבל בכלי חול פסול לפיכך אם חישב עליו בין חוץ לזמנו ובין חוץ למקומו אין בו משום פגול נתן את הנתנין בחוץ בפנים ואת הנתנין בפנים בחוץ פסול לפיכך אם חשב עליו בין חוץ לזמנו ובין חוץ למקומו אין בו משום פגול: (ח) זה הכלל אין הזבח נפסל אלא בארבעה דברים בשחיטה ובמתן כלי ובהילוך ובזריקה מוסף עליהן הפסח והחטאת ששחטן שלא לשמן (ו) ומוסף עליהן הזבח שהוא נפסל במחשבה (ז) בערלים ובטמאים: ד כל הזבחים ששחטן הראשון בשתיקה והשני חוץ לזמנו אע"פ שזה שחט בשתיקה וזרק את הדם פוסל הפסח והחטאת ששחטן הראשון לשמן והשני שלא לשמן אע"פ שזה שחט לשמן וזרק את הדם פסול זה הוא כללו של דבר (ח) כל הנפסל במחשבה בין שעל הראשון חישב (ט) ובין שעל האחרון חישב פסול אע"פ שיש דם הנפש (ט) בכוס אחר פסול. י) כל הנפסל במעשה בין שעל הראשון חישב ובין שעל האחרון חישב פסול אם יש דם [הנפש] בכוס אחר יחזור ויקבל כשר. (י) קיבל הזר קבל הפסול קבל בשמאלו (יא) קבל בכלי חול פסול אם יש דם הנפש בכוס אחר יחזור ויקבל ו) כשר נתן את הניתן למטן למעלן ואת הניתן למעלן למטן את הניתן בפנים בחוץ ואת הניתן בחוץ בפנים פסול אם יש דם הנפש בכוס אחר יחזור ויקבל כשר: ה יש מהן מפגלין מתפגלין ולא מתפגלין ולא מפגלין מפגלין ומתפגלין לא מפגלין ולא מתפגלין אלו שהן מפגלין ולא מתפגלין שחיטה קבול והילוך כיצד שחט קיבל והילך ע"מ להקטיר אימורין למחר הרי אלו מפגלין. כיצד (כ) אין מתפגלין שחט על מנת לקבל וקבל ע"מ להלך למחר הרי אלו אין מתפגלין: (ל) ואלו שהן מתפגלין ולא מפגלין שירי הדם והקטר אימורין ואכילת בשר כיצד שחט לשפוך שירי הדם ע"מ להקטיר אימורין ולאכול מן הבשר למחר הרי אלו מתפגלין כיצד אין מפגלין שפך שירי הדם ע"מ להקטיר אימורין והקטיר אימורין ע"מ לאכול מן הבשר למחר הרי אלו אין מפגלין. זריקה מפגלת ומתפגלת כיצד היא ז) מפגלת שחט קבל והילך ע"מ לזרוק את הדם למחר הרי זו מפגלת כיצד ח) מתפגלת זרק את הדם ע"מ לשפוך שירי הדם להקטיר אימורין לאכול מן הבשר למחר הרי זו מתפגלת. (מ) אלו לא מפגלין ולא מתפגלין (נ) העצמות והגידים והקרנים והטלפים וצמר שבראשי כבשים ושער שבזקן התישים ביצי תורין ומוראת העוף ט) והנוצה (ס) והעור*) האבר והאלל והשליל והשיליא כל אלו אין מפגלין את הזבח לא חוץ לזמנו ולא חוץ למקומו (ע) ואין מחשבה פוסלת (בו)[בהן] (פ) משום פגול והמעלה (אותו) [אותן] בחוץ פטור:

פרק רביעי

א (א) (*א) (א) רבי אליעזר אומר *אם אין דם אין בשר אף על פי שאין בשר יש דם רבי יהושע אומר אם אין דם אין בשר (ב) אם אין בשר אין דם. כיצד נטמא הדם או שנשפך או שיצא חוץ לקלעים הבשר תעובר צורתו ויצא לבית השרפה י) (ג) (ניטל בשר (ב) או שנפסל או שיצא חוץ לקלעים הבשר תעובר צורתו ויצא לבית השריפה) נטמא בשר או שנפסל או שיצא חוץ לקלעים ר"א אומר יזרוק את הדם (ג) (ד) ר' יהושע אומר לא יזרוק אם זרק את הדם בין בשוגג בין במזיד מודה ר' יהושע שהורצה. רבי יהושע אומר הרי הוא אומר (דברים יב) ועשית עולותיך הבשר והדם אם אין דם אין בשר אם אין בשר אין דם אמר לו רבי אליעזר הרי הוא אומר (שם) ודם זבחיך ישפך (ה) על מזבח ה' אלהיך אע"פ שאין הבשר מה אני מקיים הבשר והדם מקיש בשר לדם (ד) מה הדם בזריקה (ו) אף הבשר. יכול יהא (ה) זורק **)ודובק ת"ל (ויקרא א) וערך הכהן אותם זורק ועורך (ז) לא זורק ודובק: ב (ו) (ח) רבי יהושע אומר (*ו) כל הזבחים שבתורה שנשתייר מהן כזית בשר וכזית חלב זורק את הדם (ט) עליו. כחצי זית בשר כחצי זית חלב אין זורק את הדם (י) עליו ובעולה (יא) אם נשתייר ממנו כחצי זית בשר כחצי זית חלב זורק את הדם (יב) עליו מפני שכולה ראויה להקטרה(יג)ובמנחה (יד)אם[לא]נשתייר מן הזבח כזית בשר וכזית חלב אפילו כל המנחה כולה קיימת אין זורק את דם עליה ובפסח (טו) אם יש כזית לכל אחד ואחד יזרוק ואם לאו לא יזרוק: יא) רבי יהושע אומר כל הזבחים שבתורה ניטל הבשר והחלבים קיימים זורק את הדם על החלבים ניטל החלב והבשר קיים זורק את הדם על הבשר אבל בפסח אינו כן אע"פ שניטל בשר וחלב קיים אין זורק את הדם על החלב שלא בא מתחלתו אלא לאכילה (טז) נטמאו חלבים והבשר קיים אם יש כזית לכל אחד ואחד יזרוק ואם לאו לא יזרוק: (ז) (*ז) שחט בשתיקה (יז) ויצא חוץ לקלעים וזרקו בשתיקה הרי זה כמות שהיה (יח) מועלין בבשר קדשי קדשים ואין מועלין באימורי קדשים קלים (ח) (יט) ואין חייבין עליהן משום נותר ומשום טמא נטמא הדם וזרקו בשתיקה אין מועלין בבשר קדשי קדשים (כ) אבל מועלין באימורי קדשים קלים וחייבין עליהן משום נותר ומשום טמא שהציץ מרצה על הטמא ואין מרצה לא על הלן ולא על היוצא: שחט בשתיקה ויצא הבשר חוץ לקלעים וזרק את הדם בשתיקה רבי אליעזר אומר הרי זה כמות שהיה מועלין בבשר קדשי קדשים ואין מועלין באימורי קדשים קלים ואין חייבין עליהן משום נותר וטמא (ט) ר' עקיבא אומר הרצה הציץ על היוצא אין מועלין בבשר קדשי קדשים אבל מועלין באימורי קדשים קלים וחייבים עליהן משום נותר ומשום טמא. נטמא בשר וזרק את הדם בשתיקה הכל מודים שאין מועלין בבשר קדשי קדשים אבל מועלין באימורי קדשים קלים וחייבין עליהן משום נותר ומשום טמא שהציץ מרצה על הטמאים ואינו מרצה לא על הלן ולא על היוצא: ג (*ט) שחט בשתיקה ויצא הדם חוץ לקלעים וזרקו חוץ לזמנו או ששחט חוץ לזמנו ויצא הדם חוץ לקלעים וזרקו חוץ לזמנו הרי הוא כמות שהיה מועלין בבשר קדשי קדשים ואין מועלין באימורי קדשים קלים (וחייבים) [ואין חייבין] עליו משום פגול. נטמא הדם וזרקו חוץ לזמנו עדיין מועלין בבשר קדשי קדשים ואין מועלין באימורי קדשים קלים אבל חייבין עליו משום פיגול שהציץ מרצה על הטמא

*) (נ"ל דצ"ל הרוטב עי' זבחים לה:) **) אולי צ"ל והולק. ועי' זבחים סב:

הגהות הגר"א

יוסף הבבלי. א"ל יוסף כמדומה אני שלא כוונו שמועתו עד עתה. א"ל רבי הן: אלא שר' יהודה פוסל שנה לי וחזרתי על כל תלמידיו ובקשתי לי חבר ולא מצאתי. עכשיו ששנית לי פסול החזרת לי אבדתי. זלגו עיניו של ר"א בן שמוע דמעות אמר אשריכם תלמידי חכמים שדברי תורה חביבין עליכם ביותר. קרא עליו המקרא הזה מה אהבתי תורתך כל היום היא שיחתי וגו' מפני שר' יהודה בנו של ר' אלעי ור' אלעי תלמידו של ר"א לפיכך שנה לו משנת ר' אליעזר: פ"ג (א) (ברייתא א') על מנת שיאכלו ערלים וטמאים את בשרו לפיכך. צ"ל את בשרו כשר לפיכך: (ג) (ברייתא ב') חשב ליתן את הניתנין למטה כו'. [נ"ב דף כז (דף כ"ו סע"ב וריש דף כ"ז ע"א) פי' אם חשב כך ליתן למעלה או למטה או בחוץ או בפנים לאלתר חוץ וחישב חוץ למקומו פסול חוץ לזמנו פגול אבל אם חשב ליתן הנתנין למעלה למטה ואת הניתנין למטה למעלה ואת הניתנים בפנים (כו'. צ"ל בחוץ) ואת הניתנין בחוץ בפנים למחר פסול חוץ וחשב חוץ לזמנו פסול ולא הוי פגול לחייב כרת דזריקה לא שריא בשר לידי אכילה ולא מייתי לידי פגול וע"ש]: (ג) (סוף ברייתא ב') אין בו משום פגול [נ"ב משום שאין ראוי לעבודה. עיין דף כ"ו]: (ד) (ברייתא ג') אין בו משום פגול. צ"ל אין בהן (וכן לקמן): (ס) קיבל זר כו' עד אין בו משום פגול נמחק (לפי דהיינו הך דלעיל קבל דמן אחד מן הפסולין): (ו) ומוסף עליהם הזבח. צ"ל הפסח [עיין פסחים דף ס"א ב']: (ז) בערלין ובטמאין. צ"ל לערלין ולטמאין: (ח) (ברייתא ד') כל הנפסל במחשבה [נ"ב פי' ליתן חוץ למקומו או חוץ לזמנו]: (ט) ובין שעל האחרון חישב פסול אע"פ כו' נמחק תיבת פסול: (י) כל הנפסל במעשה [נ"ב פי' הניתנין למטה למעלה או חוץ או פנים או נפסל הזבח כנ"ל]: (יא) קיבל בכלי חול פסול אם יש דם הנפש בכוס אחר יחזור ויקבל כשר (חסר כאן בבא א') [קבל בכלי קדש ונתן בכלי חול יחזור ויקבל בכלי קדש]: פ"ד (א) (ברייתא א') ר' אליעזר אומר כו' עד יש דם. נמחק: (ב) אם אין בשר אין דם. כאן צ"ל ר"א אומר דם אע"פ שאין בשר כיצד כו'. [וג"ב זבחים דף ק"ד (א') פסחים דף ע"ז (א') רמב"ם פ"א מהל' פה"מ הל' ל"א ל"ד]: (ג) ניטל בשר או שנפסל או שיצא חוץ לקלעים הבשר תעובר צורתו ויצא לבית השרפה כל זה נמחק: (ד) ר' יהושע אומר [נ"ב שם]: (ה) על מזבח ה' אלהיך. נמחק: (ו) אף הבשר. צ"ל אף הבשר בזריקה: (ז) ולא זורק ודובק [בגמ' פסחים (שם) הגי' הא למדת שיש ריוח בין כבש למזבח (לפנינו הגי' שם הוי אומר לול קטן בין כבש למזבח. ונראה שצ"ל כאן בגמ' זבחים הגי' והוא בדף ק"ד א') ובזבחים דף ס"ב ב' רב פפא אומר מה דם אויר קרקע מפסיקו אף בשר אויר קרקע מפסיקו]: (ח) (ברייתא ב') ר' יהושע אומר כל הזבחים [נ"ב זבחים דף ק"ד (א') מנחות דף ט' (א') ודף כ"ו (א') מעילה דף י"ד (צ"ל דף מ"ו ב') רמב"ם (פ"א) הל' פסמו"ק הלכה ל']: (ט) עליו. נמחק: (י) עליו. נמחק: (יא) ובעולה אם נשתייר ממנו נמחק. וצ"ל ובעולה אפילו: (יב) עליו מפני שכלה ראויה להקטרה נמחק וצ"ל מפני שבעולה כלה כליל:(יג) ובמנחה [נ"ב פי' מנחת נסכים שמביא עם הזבח אם נשתייר מן הזבח אבל לא נשתייר מן הזבח אפילו כל המנחה קיימת לא יזרוק]: (יד) אם נשתייר מן הזבח כו' עד אין זורק את הדם עליה נמחק. וצ"ל אע"פ שכולה קיימת לא יזרוק: (טו) אם יש כזית לכל אחד ואחד [נ"ב פי' מבני חחבורה]: (טז) נטמאו חלבים והבשר קיים. צ"ל נטמא בשר והחלב קיים: (יז) ויצא חוץ לקלעים. צ"ל ויצא הדם חוץ לקלעים: (יח) מועלין בבשר קדשי קדשים [נ"ב מעילה דף ו' ודף ז' (ב') ע"ש. רמב"ם הל' מה"ק הל' ל"ה] (צ"ל פ"א מהל' פהמ"ק הל' ל"ה שכתב שם דדם שיצא אפילו חזר והכניסו וזרקו לא נרצה ולכן ממילא מועלין ואין חייבין משום פגול כו' כדמפורש במתני' דמעילה שם): (יט) ואין חייבין עליהן משום נותר ומשום טמא. צ"ל משום נותר ומשום טמא ומשום פגול: (כ) אבל מועלין. צ"ל ומועלין:

אור הגנוז

א) איסי. ב) כיווננו שמועתן. ג) ביד רבי. ד) תלמידו. ה) כשר. ו) בכלי אחר כשר. ז) מתפגלת כו' ה"ז מתפגלת. ח) מפגלת כו' ה"ז מפגלת. ט) והנוצה ליתא בכ"י. י) מתיבות ניטל בשר וכו' עד נטמא ליתא בכ"י. יא) מכאן עד שחט בשתיקה ליתא בכ"י.

מצפה אריה

(ש) א"ל רבי וכו' א"ל כשר. מנחות יח.: (ת) לפיכך הוא שונה. שם: (א) כל הזבחים. כו. ע"ש: (ב) שיזרקו ערלים וכו'. ע"ש: (ג) ע"מ שיקטירו. משנה שם: (ד) חשב ליתן. (לו.) ועי' כז. תוס' ד"ה יצא ובתוס' כט ד"ה למקום (ותוס' כז ד"ה ואני. ושם לו. ובתוס' כט. שם וכז. ד"ה אמר): (ה) כל הזבחים שקבל דמן. משנה רפ"ב: (ו) לפיכך אם חשב. משנה רפ"ג: (ז) הפסח. כט:: (*ז) קבל הזר. עי' בהשגות פ"א מפהמ"ק ועי' מיי' פ"ד מהל' ב"מ: (ח) זה הכלל וכו' מוסף. פסחים סא.: (ט) בכוס אחר פסול. לד.: (י) קבל הזר. לב. מפורש. (כ) אין מתפגלין. יג:: (ל) ואלו שהן מתפגלין. שם: (מ) אלו לא מפגלין. לה.: (נ) העצמות. לה: ע"ש: (ס) והעור וכו'. עי' רש"י שם: (ע) ואין מחשבה פוסלת. כט: (פ) משום פיגול. עי' לה:: (א) ר"א אומר אם אין דם. כו. פסחים דף עז:: (*א) ר"א אומר. עי' מיי' פ"א מהל' פהמ"ק הלכה ל"א ול"ד: (ב) או שנפסל. בפסחים לד.: (ג) ר"י אומר. פסחים עז:: (ד) מה הדם בזריקה. עי' סב:: (ה) זורק ודובק. עי' בת"כ [ריש ויקרא] הגירסא ורובק *). ועי' בק"א שם שפי' פ"א. ועי' בספרי פ' ראה גירסא אחרת: (ו) ר"א. מנחות דף ט. כו. [מעילה יד.]: (*ו) כל הזבחים. מיי' פ"ה שם ה"ב: (ז) שחט בשתיקה. מעילה ז.: (*ז) שחט בשתיקה. שם: (ח) ואין חייבין. עי' שם ול"ע. ותוס' ד"ה בשר ומנחות כה:: (ט) ר"ע אומר. עי' מעילה ג: ד: תד"ה הפיגול: (*ט) שחט בשתיקה ויצא הדם. מיי' פ"א מהל' מעה"ק ובכ"מ:

*) [ופי' בערוך ערך רבג שיתן אחד על אחד כמו מרבג של אבנים אהלות פ"ג משנה ז']

תוספות ומנחת בכורים

פי' אצלו כמו ועליו מטה מנשה: א"ל כשר לפום הגרסא דאף בשלא כדרכו ר"א פוסל צ"ל דהך אלא שר"א פוסל דסיפא קאי נמי אלאכול המוריו דרישא: משנתו של ר"א. ועי"כ ר"י תני סתמא בלהכית פסול:

פרק ג א כל הזבחים כו' לפיכך כו' פיגול. שהרי קרב המתיר כמצותו: השוחט הזבח ע"מ שיזרקו ערלים כנ"ל. ובגמרא במתניתין לא תני ע"מ לזרוק דם ע"מ שיקריבו ומוקי לה אף כר"י דפסל במחשבת הגות הכא שאני לתירוץ ראשון זיבחא מי קא מפסיל ול"א כל כמיניה. נמצא לתירוץ ראשון גבי זריקה דאם זרקו ערלים וטמאים פסול אף אם חשב פסל לר"י וע"כ לא אתיא כר"י אך לתירוץ השני דלא לייתי א"כ גם גבי זריקה כשר ואתיא אף כר"י: את בשרו כשר. כנ"ל: חוץ למקומו. דהוי קרב המתיר כמצותו: **ב** חשב ליתן הנתנין. בהא אפילו ר"י מודה דבשלא במקומו כמקומו דמי: את הניתנים בפנים בחוץ. הכא נמי מודה ר"י או משום דשלא במקומו כבמקומו דמו או דבעינן שיהא מקום משולש: ואת הנתנים בחוץ בפנים כשר. אע"ג דהא ודאי אם נכנס דמה לפנים פסולה מ"מ אין המחשבה פוסלת דבעינן מקום משולש: **ג** ע"ג רגל חבירו פסול. דאין דרך שירות בכך. או דרגל לא מצי מבטל ליה והוה חציצה: ומוסף עליהם הזבח שנפסל במחשבת ערלים וטמאים. נראה דצ"ל מוסף עליהם הפסח. דבכל הזבחים כשרים במחשבת לערלים ולטמאים אף לר"י כדלעיל לתירוץ בתרא: **ד** ששחטן הראשון בשתיקה וכו'. קאי אלעיל דקתני הזבח נפסל במחשבת ד' עבודות וע"ז קאמר הראשון ר"ל עבודה ראשונה בשתיקה: והשני חוץ לזמנו. פי' עבודה שניה: שזה שחט בשתיקה וזרק הדם. פי' אף דהוא השוחט בשתיקה הוא הנזרק חוץ לזמנו אעפ"כ פיגול. א"נ הך וזרק נמי דשתיקה והמחשבה היה בקבלה או במתן כלי וה"ק אע"פ דהשוחט הוא הזורק נמי בשתיקה מ"מ פסול כיון דהיה קבלה או המתן כלי במחשבת חוץ לזמנו: כללו ש"ד כל הנפסל במחשבה. דעושה שיריים במחשבת פסול: כל הנפסלין במעשה. כדמפרש קבל הזר או אינו עושה כוס השני שיריים: **ה** מפגלין. הוא אם חשב עליהם מפגלין אחרים: מתפגלין. נקרא אם חשב עליהם בעבודה אחרת נקרא פיגול: לא מפגלין ולא מתפגלין. דהוא דבר שאין דרכו לאכול ועי"כ כשר כללא דמילתא בעינן מחשבה בשעת עבודה על אכילת אדם או למזבח ובאכילת אדם דבר הראוי לאכילת אדם ובאכילת מזבח דבר הראוי להקטרה:

פרק ד א אם אין דם. ראוי כדמפרש: אין בשר. כשר לאכילה: יש דם. לזרוק וכשר: ר"י אומר אם אין בשר אין דם. כדמפרש דלא יזרוק הדם: בין במזיד כו' שהורצה. הייני בין טומאתו ובין זריקתו אף דלא מרצי ציץ דהרי יוצא או נפסל דלא מרצי ציץ אעפ"כ אם זרק הורצה אבל בחבוד ושרוף ס"ל לר"י דאף בדיעבד לא הורצה דקרא לר"י דרשה זו דאם אין בשר: אף הבשר בזריקה גרסינן: יכול יהא זורק ודובק. הוא ענין בפ"ע וה"ק כיון דהוקש לדם הלא כדם זריקת הדם נדבק למזבח א"כ ה"א אף הבשר כן: ת"ל וערך הכהן אותם. זורק ועורך הבשר על העצים שעל המזבח ולא זורק ודובק: **ב** וכזית חלב. פי' או כזית חלב וכן גרסי' בגמ' דפסחים: אינו זורק את הדם. דאכילת אדם ואכילת מזבח לא מצטרפי: אם נשתייר מן הזבח. ה"ק אם נשתייר אין ואם לא נשתייר אע"פ שכולה קיימת לא יזרוק ולא אמרינן דמנחה כיון דאתי מכח זבח כגופה דזיבחא דמי ויזרוק הדם קמ"ל דלא: אם יש כזית לכל הו"א. פי' לכל אחד מבני החבורה יזרק: אבל בפסח. הכא אשמעינן דבפסח חלב לא מהני ואגב קאמר דצריך כזית בשר לכל הו"א: **ג** שחט בשתיקה ויצא הדם. כנ"ל: ה"ז כמו שהיה. דבהא אפילו ר"ע מודה דאין זריקה מועלת

הטמא ואין מרצה לא על הלן ולא על היוצא.(*ט) (השוחט) [שחט] בשתיקה ויצא בשר חוץ לקלעים וזרק את הדם חוץ לזמנו או ששחט חוץ לזמנו ויצא בשר חוץ לקלעים וזרק את הדם בשתיקה (כא) או ששחט חוץ לזמנו א) רבי אליעזר אומר הרי זה כמות שהיה מועלין בבשר קדשי קדשים (כב) ואין מועלין א) בבשר קדשים קלים ואין חייבין עליהם משום פגול (כג) ר"ע אומר הרצה הציץ על היוצא עדיין מועלין בבשר ב) קדשים קלים ואין חייבין עליהם משום פגול. נטמא הבשר וזרק את הדם חוץ לזמנו הכל מודים שעדיין מועלין בבשר קדשי קדשים ואין מועלין באימורי קדשים קלים אבל חייבין עליהן משום פגול שהציץ מרצה על הטמאים ואינו מרצה לא על הלן ולא על היוצא (כד) : ד (*י) ר' אליעזר בן יעקב אומר דבר אחד מקולי בית שמאי ומחומרי ב"ה (כ) ב"ש אומרים שתי מתנות מכשירות ומפגלות בחטאת ומתנה אחת בכל הזבחים ב"ה אומרים אחד חטאת ואחד כל הזבחים מתנה אחת מכשרת ומפגלת (כה) כיצד נתן אחת ג) בשחיטתה ונשפך הדם בית שמאי פוסלין ובית הלל מכשירין. שתים בשתיקה ונשפך הדם הכל מודים שהוא כשר. אחת חוץ לזמנו ונשפך הדם ב"ש אומרים פסול ואין בו כרת בית הלל אומרים פגול וחייבין עליו כרת. שתים חוץ לזמנו ונשפך הדם הכל מודים שפגול. אחת חוץ לזמנו ואחת חוץ למקומו בית שמאי אומרים ד) (כו) פגול ואין בו כרת ב"ה אומרים פגול וחייבין עליו כרת. (ל) במה דברים אמורים בחטאת (כז) אבל בשאר כל הזבחים נתן אחת בשתיקה ונשפך הדם הכל מודים שהוא כשר אחת חוץ לזמנו ונשפך הדם הכל מודים שהוא פגול אחת חוץ לזמנו ה) ואחת חוץ למקומו ונשפך הדם פסול ואין בו כרת במה דברים אמורים בזריקה אבל בשחיטה בקבול ובהילוך בין שחישב על הראשונה בין שחישב על האחרונה אפילו על שירי הדם חוץ למקומו פסול ואין בו כרת חוץ לזמנו פגול וחייבין עליו כרת (כח) (מנחות טז) בד"א בדמים הניתנין בחוץ על מזבח החיצון אבל דמים הניתנין בפנים על מזבח הפנימי כגון (כט) ארבעים ושמונה של יום הכפורים ואחת עשרה של פר העדה (מ) ואחת עשרה של פר כהן משיח (נ) בין בשחיטה בין בקבול בין בהלוך בין שהוא חשב על הראשונה בין שחשב על האחרונה אפילו על אחת מהן חוץ למקומו פסול ואין בו כרת חוץ לזמנו פגול וחייבין עליו כרת (ס) דברי רבי מאיר (ע) וחכ"א אין פגול בפנים :

פרק חמישי

א (א) (*א) (א) נסכי בהמה חייבין עליהן משום פגול (ב) מפני שדם הזבח מתירן דברי ר' מאיר וחכ"א אין חייבין עליהן משום פגול מפני שאדם מביא זבחים היום ונסכים לאחר עשרים יום (ג) אמר להו רבי מאיר אף אני איני אומר (ב) אלא בזמן שקדשו בכלי אמר לו אע"פ שקדשן בכלי (ג) יכול לשנותו לזבח אחר. (ד) לוג שמן של מצורע חייבין עליו משום פגול מפני (ה) שדם האשם מתירו דברי רבי מאיר וחכמים אומרים אין חייבין עליו משום פגול מפני שאדם מביא אשמו היום ולוגו לאחר עשרים יום (ו) אמר להן רבי מאיר אף אני לא אמרתי (ז) אלא בזמן שקדש בכלי אמר לו אע"פ שקדש בכלי יכול לשנותו לאשם מצורע אחר: ב רבי שמעון אומר (ד) (*ד) הקטורת והלבונה אינם ראויין לאכילה ואין חייבין עליהם משום פגול ונותר וטמא : (ה) היה רבי שמעון אומר יפה כח המזבח מכח הכהנים (ח) וכח הכהנים מכח המזבח. יפה כח המזבח ו) בקטרת ולבונה ומנחת כהנים (ט) ומנחת כהן משיח ומנחת נסכים (ו) ובעולת העוף שאין לכהנים בהן כלום. (ז) יפה כח הכהנים בשתי הלחם ולחם הפנים (ח) ושירי ז) מנחות וחטאת ו) שאין למזבח בהן כלום. ויפה כח כהנים מכח ישראל וכח ישראל מכח כהנים. יפה כח הכהנים בקדשי קדשים ובבכור שאין לישראל בהן כלום. יפה כח ישראל במעשר בהמה ובפסח שאין לכהנים בהן כלום: ג (ט) פרים הנשרפים ושעירים הנשרפים ג) כיון ששחטן וזרק דמן מועלין בהן וחייבין עליהן משום פגול דברי רבי מאיר (י) וחכמים אומרים אין חייבין עליהן משום פגול אלא על דבר שהוא כשלמים ודמו ניתן על מזבח החיצון אמר ר' שמעון הלכה זו אמר לי רבי עקיבא אין חייבין משום פיגול אלא על דבר שהוא כשלמים ודמו ניתן על מזבח החיצון. (י) רבי אלעזר אומר (כ) משום רבי יוסי (יא) פיגל בנעשה מהן בחוץ פיגל. (יב) בנעשה מהן בפנים לא פיגל (יג) כיצד (ל) (*ל) שחט וקבל על מנת לזרוק את הדם למחר לא פיגל שמחשבה בחוץ בדבר הנעשה בפנים. (יד) הזורק את הדם על מנת (טו) להקטיר אימורין למחר לא פיגל שמחשבה בפנים (טז) בדבר הנעשה בפנים בדבר הנעשה בחוץ (יז) אבל שחט קבל והילך (מ) על מנת לשפוך שירי הדם ולהקטיר אימורין למחר פיגל שהמחשבה בחוץ בדבר הנעשה בחוץ: ד (נ) (*נ) קדשי מקדש(ס"א (יח) קדשי עובדי כוכבים)אין חייבין עליהן משום ד) נותר וטמא ואין נהנין ואין מועלין בהן ואין עושין תמורה (ס) אבל טעונין נסכים דברי ר"ש אמר רבי יוסי (יט) רואה אני בכולן להחמיר (ע) במה דברים אמורים בקדשי מזבח אבל בקדשי בדק הבית מודה רבי שמעון שמועלין בהן ודברים (פ) שאין חייבין עליהן משום פגול חייבין עליהן משום נותר ומשום טמא.(כ) א"א לומר בפיגול ובנותר ובטמא מזבח (אחר) [אחד] (צ) שאין חייבין עליהן משום פיגול ונותר וטמא אלא (ק) לאחר זריקת דמים: ה חומר בפיגול שאין בנותר ובטמא ובנותר ובטמא שאין בפגול (ר) שהפיגול נוהג במחשבה ונוהג לפני זריקת דמים (ש) ואם נתפגל מקצת הזבח נתפגל כולו מה שאין כן בנותר וטמא. חומר בנותר ובטמא שהדברים שאין חייבין עליהן משום פיגול חייב (כא) עליו משום נותר (כב) וטמא (ת) (כג) נותר חייבין עליו משום נותר ומשום טמא מה שאין כן בפיגול. חומר בפגול ובנותר שאין בטמא (כד) ובטמא שאין בפגול ובנותר שהפגול והנותר בידיעה אחת והטמא בשתי ידיעות פגול ונותר בקבועה וטמא בעולה ויורד פגול ונותר לא הותרו מכללן והטמא הותר מכללו. חומר בטמא שהטמא נוהג (בבהמה) [בתרומה] ונוהג לאחר זריקת דמים ואם נטמא מקצת האבר נטמא כולו מה שאין כן בפגול ובנותר: ו חומר בטמא שאין ביוצא וביוצא שאין בטמא שהטמא נוהג בקדשי קדשים ובקדשים קלים ונוהג בקדשי הגבול מה שאין כן ביוצא. (א) חומר ביוצא שהיוצא לא הותר מכללו ואין הציץ מרצה עליו מה שאין כן בטמא. באיזה טמא אמרו בטמא שאכל בשר טהור ובשר טמא אבל טהור שאכל בשר טמא והאוכל מן הקדשים (לאחר) [לפני] זריקת דמן (כה) ומן העולה ומן האמורין בין לפני זריקת דמן ובין לאחר זריקת דמן הרי זה לוקה את הארבעים (ב) כללו של דבר אין חייבין קרבן אלא על פגול ונותר וטמא: ז (ג) לשם ששה דברים הזבח נזבח לשם זבח לשם זובח לשם השם לשם אישים לשם ריח לשם ניחוח וחטאת ואשם (כו) לשם חטאת (ד) אמר ר' יוסי אף מי שלא היה בלבו לשם אחד בכל אלה כשר שהן תנאי בית דין (*ד) שאין מחשבה הולכת אלא לאחר העובד. לעולם אין הכל הולך אלא לאחר השוחט שהשוחט מתכוין לשם חטאת והבעלים מתכוונין לשם עולה (כז) השוחט מתכוין לשם עולה והבעלים מתכוונין לשם חטאת לעולם אין הכל הולך אלא לאחר השוחט :

א] נ"ל ויצא בשר חוץ כו' וזרקו חוץ לזמנו [וכ"ה בכת"י] . ב] נ"ל הלוג . ג] נ"ל מועלין בהם משהוקדשו וכיון שבו"ד חייבין כו' . ד] נ"ל פיגול ונותר .

איזהו

הגהות הגר"א

(כא)(כרייתא ג׳)וזרק את הדם בשתיקה או ששחט חוץ לזמנו.נמחק או ששחט חוץ לזמנו:(כב) ואין מועלין בבשר קדשים קלים צ"ל באימורי קדשים קלים:(כג) ר"ע אומר כו' עדיין מועלין בבשר קדשים קלים.ואין חייבים עליהם משום פיגול.צ"ל ועדיין מועלין בבשר ק"ק ואין מועלין באימורי קדשים קלים וחייבין עליהם משום פיגול:(כד) (סוף כרייתא ג׳) [נ"ב ע"כ שייך לפרק שלישי]:(כה) (כרייתא ד׳) כיצד נתן אחת בשחיטה. צ"ל בשתיקה:(בכ"י חסר בבא דנתן א' בשתיקה עד שתים בשתיקה והוא ט"ס):(כו) ב"ש אומרים פיגול.צ"ל פסול:(כז) אבל בשאר כל הזבחים כו' ואחת חוץ למקומו ונשפך הדם.נמחק תיבות ונשפך הדם:(כח) בד"א בדמים הניתנין בחוץ.[נ"ב מנחות דף ט"ז א׳] : (כט) ארבעים ושמונה. צ"ל ארבעים ושלש : פ"ה (א) (כרייתא א׳) נסכי בהמה [נ"ב זבחים דף מ"ד (א׳) מנחות דף ט"ו ב׳]: (ב) מפני שדם הזבח מתירן. צ"ל מתירן לקרב:(חסר בכ"י דברי ר"מ והוא ט"ס) : (ג) אמר להן רבי מאיר כו' עד יכול לשנותו . נמחק . וצ"ל א"ל אף אני לא אמרתי אלא בבאים עם הזבח א"ל אפשר לשנותו : (ד) לוג שמן של מצורע . [נ"ב שם] : (ה) שדם האשם מתירו . צ"ל שדם אשם מתירו לבהונות : (ו) אמר להן רבי מאיר . נמחק תיבת ר"מ : (ז) אלא בזמן שקדש כו' עד יכול לשנותו . נמחק . וצ"ל אלא בבאין עם האשם א"ל אפשר לשנותו : (ח) (כרייתא ב׳) (חסר בכ"י וכח הכהנים מכח המזבח והוא ט"ס) : (ט) ומנחת כהן משיח [נ"ב מנחות דף ע"ד] (ב' במתניתין) : (ט) (כרייתא ג׳) וחכ"א אין חייבין עליהן . נמחק תיבת עליהן : (י) רבי אלעזר אומר משום רבי יוסי . נמחק תיבת אלעזר [ונ"ב מנחות דף י"ד] (א' אבל בזבחים מ"ד ב' איתא ר"א) : (יא) פיגל בנעשה מהן . צ"ל פיגל בדבר הנעשה : (יב) בנעשה מהן בפנים . צ"ל בדבר הנעשה בפנים : (יג) כיצד כו' עד לא פיגל נמחק וצ"ל כיצד היה עומד בחוץ ואמר הריני שוחט ע"מ להזות מדמו למחר לא פיגל : (יד) הזורק את הדם . נמחק וצ"ל היה עומד בפנים ואמר הריני מזה : (טו) להקטיר אימורין למחר לא פיגל. צ"ל להקטיר אימורין למחר ולשפוך שיריים למחר לא פיגל : (טז) בדבר הנעשה בפנים . נמחק : (יז) אבל שחט עד ולהקטיר נמחק . וצ"ל היה עומד בחוץ ואמר הריני שוחט ע"מ לשפוך שיריים למחר ולהקטיר : (יח) (כרייתא ד׳) קדשי עכו"ם כו' עד דברי ר"ש . צ"ל קדשי עכו"ם לא נהנין ולא מועלין ואין חייבין עליהן משום פגול נותר וטמא ואין עושין תמורה ואין מביאין נסכים אבל קרבנו טעונין נסכים דברי ר"ש : (יט) רואה אני בכולן . צ"ל בכולן אני רואה : (כ) אי אפשר לומר בפיגול ובנותר ובטמא מזבח אחר . נמחק וצ"ל אי אפשר לומר אלא בקדשי מזבח אחר כו' (נראה דט"ס כאן וכצ"ל אי אפשר לומר בפיגול ובנותר ובטמא בקדשי מזבח אלא אחר זריקה שאין כו' : (כא) (כרייתא ה׳) חייב עליו . צ"ל חייבין עליהן : (כב) משום נותר וטמא . צ"ל משום נותר ומשום טמא : (כג) נותר חייבין עליו כו' עד משא"כ בפיגול נמחק (אולי הוא ט"ס שהיא גי' ערוכה במנחות כ"ה ב׳) : (כד) ובטמא שאין כו' צ"ל חומר בטמא מה שאין כו' : (כה) (כרייתא ו׳) ומן העולה . (חסר בכ"י ונראה שהוא ט"ס) : (כו) (כרייתא ז׳) לשם הטאת . צ"ל לשם חטאת : (כז) השוחט מתכוין לשם עולה . צ"ל או השוחט :

אור הגנוז

א) באימורי . ב) קדשי קדשים ואין מועלין באימורי קדשים קלים אבל חייבין עליהם וכו' . ג) בשתיקה . ד) פסול . ה) וחוץ תיבת ואחת ליתא . ו) בקטרת ליתא בכ"י וכתוב שם בקומץ . ז) העוף.

מצפה אריה

(*ט) שחטו בשתיקה וי"א בשר . עיי' בפ"ג מהל' מעילה ועיי' פי"ז מהלכות פסה"ק הי"ט : (י) ראב"י אומר ד"א. תוס' עדיות פ"ב : (*י) ראב"י אומר . עי' מיי' פי"ז מהל' פסה"ק : (כ) ב"ש אומר . לה: ועי' תוס' שם ד"ה ולתנו : (ל) בד"א . מב. ומנחות יד. : (מ) ואחת עשרה . עי' פרש"י שם : (נ) בין בשחיטה . עי' ש"ס שם ותוס' ד"ה כיון לפירוש ר"ש : (ס) דר"מ. בש"ס שם : (ע) וחכ"א אין פיגול . עי' גיטין נד: תוס' ד"ה דכי : (א) נסכי בהמה . מנחות עו. : (*א) נסכי בהמה . עי' רמב"ם בפי' המשניות : (ב) אלא בזמן שקדשו בכלי ע"ש . מכילתין מג. ובתוס' שם ועי' מנחות עט: ובתוס' ד"ה אפשר : (ג) יכול לשנותו . לאשם מצורע אחר . עי' תוס' זבחים כג. : (ד) הקטורת. מה. ועי' תוס' מג ד"ה והלבונה : (*ד) הקטורת . מיי' פי"ח מהל' פסהמ"ק ה' כד : (ה) היה ר"ש אומר יפה . מנחות עד : ובתוס' שם ד"ה והאיכא ושם ס: : (ו) ובעולת העוף . שם : (ז) יפה כח הכהנים . שם תוס' ד"ה וכזה : (ח) ושירי מנחות . ע"ש : (ט) פרים הנשרפים . עי' מעילה ט. : (י) וחכ"א . משנה מג . ולעיל שילהי פ"ד : (כ) משום ר"י . מד: ובתוס' גיטין נד: ד"ה דכי : (ל) שחט וקיבל . עי' יג: ויד. : (*ל) שחט וקבל ע"מ . פי' מ"ל ר"פ י"ז מה' פסהמ"ק ושם ריש פי"ח ופי"ח מהל' פסהמ"ק ע"ש : (מ) ע"מ לשפוך שירי הדם . עי' תו"כ פ"ו ב: ותוס' לעיל שילהי פ"ג : (נ) קדשי עובדי כוכבים . מה. : (*נ) קדשי עובדי כוכבים. עי' מיי' פי"ב מהל' מעה"ק הלכה ה' וע"ש בל"מ ובכ"מ : (ס) אבל טעונה נסכים . עי' תמורה ב: ועי' מנחות עג. ובתוס' דשקלים פ"א : (ע) בד"א . עי' שם תוס' ד"ה במה ושם ג. ד"ה ומעשר וערכין ה. וכאן עה ד"ה ואין וד"ה ומעשר : (פ) שאין חייבין . מה. : (צ) שאין חייבין . עי' מנחות כה. ומעילה ו: תוס' ד"ה בשר קדשים : (ק) לאחר זריקת דמים . עי' זבחים לד. : (ר) שהפיגול נוהג במחשבה . עי' שילהי פ"ג תוס' ד"ה החושב ועי' פסחים סג. תוס' ד"ה ר"מ : (ש) ואם נתפגל מקצת . פי' מנחות יד. : (ת) נותר חייבין עליו משום נותר ומשום טמא . מנחות כה: . פי' זבחים כח: רש"י ד"ה במקדש : (א) חומר ביוצא . עי' מנחות כה. : (ב) כללו של דבר . עי' ריש כריתות : (ג) לשם ששה דברים . משנה שילהי פ"ד דזבחים ותוס' ריש מכילתין וספרי פ' קרח : (ד) א"ר יוסי . משנה שם : (*ד) שאין המחשבה . עי' פירוש הרמב"ם ועי' מיי' פ"ד מהל' מעה"ק הלכה י' :

תוספות ומנחת בכורים

מעולה ליוצא הדם : ואין חייבין עליהם . משום דבעינן הניתר לטהורים : ר"ע אומר אין מועלין ה"ג . ול"ג הרצה ציץ דהא ליכא למ"ד דאין מרצה על היוצא רק דס"ל דזריקה מועלת ליוצא מקצת הבשר מגו דמהני על אליה השניה : ויצא הדם וכו' ואין חייבין עליהם גרסינן . דכיון דיצא הדם נפסל הזבח כדמסיק : נטמא הדם עדיין מועלים . דזריקת פיגול אינה מוציאה מידי מעילה : משום פיגול . דציץ מרצה על הטומאה : וזרק הדם בשתיקה או חוץ לזמנו . גרסינן : ר"א אומר ה"ז כמו שהיה . ר"א לשיטתו דאין זריקה מועלת ליוצא: הרצה ציץ. ל"ג: עדיין מועלים בקדשי קדשים גרסינן : וחייבים עליו משום פגול . גרסינן דזריקה כשרה מועלת ליוצא מקצתה לר"ע וע"כ במחשבת פיגול חייבין : נטמא בשר וכו' וחייבין . בהא ודאי ציץ מרצה על אכילה וע"כ חייבים משום פיגול ומ"מ אינו מוציא מידי מעילה דזריקת פיגול הוא וכו' : ד ראב"י אומר ד"א . פי' עוד דבר אחד כדאיתא בעדיות בתוספתא : נתן אחת בשתיקה ונשפך הדם . גרסינן : וב"ה מכשירין . כדתנן במשנה רפ"ד בש"א בחטאת שתי מתנות וב"ה אף חטאת שנתן במתנה א' כיפר . והתם ב"ש לחומרא וב"ה לקולא וכי אתשיל להתירא אתשיל וע"כ לא תני לה בעדיות גבי קולי ב"ש וחומרי ב"ה : אחת חוץ לזמנו ונשפך הדם . אי ס"ל לב"ש דאין מפגלין בחצי מתיר הוי נשפך הדם ל"ד דאפילו השני בשתיקה נמי לא הוי פיגול וקתני נשפך הדם רבותא לב"ה דדי במתנה אחת . ואי נימא דס"ל לב"ש דמפגלין בחצי מתיר הוה נשפך הדם דווקא דבלא נשפך אפילו השניה בשתיקה הוי פיגול במתנה ראשונה ועיין רש"י ותוס' : פסול ואין בו כרת. גרסינן : ונשפך הדם פיגול וחייבין עליו כרת גרסינן : בד"א בזריקה . בזה לא הוי פיגול אפילו נתן השניה חוץ לזמנו . אבל בשחיטה כו' על הראשונה . שאמר הריני שוחט ע"מ לזרוק הראשונה חוץ לזמנו : אפילו על שירי הדם . דאמר הריני שוחט ע"מ לשפוך שירים חוץ לזמנו הוי פיגול : בד"א . דמתנה אחת מפגלת בדמים החיצונים . דמתנה אחת מתרת וע"כ מפגלת : אבל דמים הניתנים בפנים . אפילו נתן כולם בשתיקה והאחרונה במחשבת פסול פסול ולמ"ד מפגלין בחצי מתיר אפילו כרת נמי יש בו : מ"ח . אתיא כמ"ד אין מערבין לקרנות ושירים מעכבים והוה מ"ח הזאות : בין בשחיטה . בגמרא גרסינן בין בראשונה ובין בשניה וכו' דלפי גירסת התוספתא לא א"ש דע"כ צ"ל דחשב בשעת השחיטה ע"מ לזרוק אחד מן המתנות . הלא גם בחטאת החיצונות כן ואפילו לשפוך שירים למחר הוי פיגול . ולפי גירסת הגמרא א"ש דמיירי בזריקה עצמה : וחכ"א אין פיגול בפנים . היא דעת ר"ש במשנה (מח) וכש"ס אמרינן דמודה ר"ש דהוא פסול :

פרק ה א דברי ר"מ. פליגי בבאין עם הזבח כדמפרש: אמרו לו. גרסינן: יכול לשנות לזבח אחר. ולר"מ כיון דהוקבע בשחיטה לפיגול אינו יכול לשנות לזבח אחר.ה"ל דהוקבע בשחיטה כשרה גם לרבנן ואינו יכול לשנות לזבח אחר:אלא בזמן שקדש בכלי.בגמ' הגירסא בבא עם האשם ושיא היא:אמרו לו.גרסינן: יכול לשנות. אע"פ דהאשם מצורע קרבן יחיד אעפ"כ מותר לשנות לרבנן לאשם אחר: ב הקטורת.וקתני הכא בתוספתא דברים דלא חזו לאכילה ג"כ ולא קחשיב עלים דלא שייך בהן פיגול וסיים כרבנן דרבי : בקטורת ולבונה. ועלים לא קחשיב כאמור דס"ל כרבנן דרבי דאין בהם קמילה: ובעולת העוף. הא דלא חשיב עולת בהמה דעורה לכהנים: בשתי הלחם ולחם הפנים. אע"ג דאיכא כבשים בהדי לחם וכוליהו בהדי לחה"פ . מ"מ מגופו ליכא למזבח : (ושירי מנחות ותעולת העוף . דמה למזבח) : ג פרים וכו' מועלים בהם . אחר זריקה . ול"ד אחר זריקה דהא תנן דמשהוקדשו בכלי מועלים בהם . אלא אשמועינן הכא ע"ד דאמרינן במעילה ק"ק להקל ולהחמיר . להקל דאם נזרק הדם אין מועלים . ויש בהם פיגול להחמיר וע"כ קחשיב הכא ק"ק להחמיר לבד דיש מעילה אחר זריקה ויש בהם פיגול : וחכ"א. במשנה מבואר ר"ש אומר וכדמסיק הכא בתוס' : ר"א משם ר"י . בגמרא גרסי' ריה"ג (ועיין תוס' גיטין נד:) : שחט וקיבל ע"מ . ה"ה הולכה דהרי אפילו לר"ש בהולכת הפנימיות מודה דמפגל: שמחשבה בפנים בדבר הנעשה בחוץ גרסינן : ד קדשי עובדי כוכבים . כצ"ל : אבל טעונה נסכים . אע"פ דאין מביאין נסכים מ"מ קרבנם טעונה נסכים: בכולן . בכל הדברים האלו : רואה אני להחמיר . דכתיב איש איש לרבות העובד כוכבים : בד"א . דאין מועלים : דברים שאין חייבים. כל השנוים בתוס' חייבין משום טומאה . דכתיב אשר הם מקדשים כל הקדשים במשמע : א"א לומר וכו' מזבח אחד . גרסינן: שאין חייבים . כלומר כיון דאין חייבין אלא לאחר זריקה דיש היתר לכהנים א"כ אם נפסל הזבח באחד מאלו דבוב אין בהם היתר אכילה שוב לא שייך חיובא משום נותר וכו' וה"כ לא משכחת כולהו בזבח אחד : ה ונוהג לפני זריקה . אם חשב לפני זריקה חייב עליה לאחר זריקה משא"כ נותר וטמא דחיובן רק לאחר זריקה : ואם נתפגל מקצת. כדתני או כזית מבשרו : שהדברים . כדתני לעיל בסמוך : נותר חייבין עליו משום נותר ומשום טמא . כדאיתא במנחות דאפילו לן לאחר זריקה חייבין עליו משום טומאה ומשום נותר : ובשתי ידיעות : כדאיתא ידיעות הטומאה שתים בהן הרבע : הותרה מכללה . בציבור : חומר בטמא שהטמא נוהג בבהמה . בטומאת בשר לוקין על אכילתו . אבל פיגול ונותר אין מעשה בבשר רק האדם במחשבתו מפגל והאדם הוא המותיר : ונוהג לאחר זריקת דמים . פי' דהמעשה יכול להיות היכף אחר זריקה משא"כ נותר א"י להיות עד למחר ופיגול א"י להיות לאחר זריקה כיון דנעשה בהכשר שוב אין בהם פיגול : ואם נטמא מקצת . דהטומאה ע"י נגיעת מקצתו בא הטומאה על האבר : משא"כ נותר . דאם הותיר כל האבר וכן פיגול אפילו בחשב לאכול כזית מבשרו למחר דהוי פיגול כולו לא הוי משום דפיגל מקצתו בבהמה רק דהדין הוא כן דבמחשבתו זו נתפגל כל הזבח דאף בשפיכת שירים נתפגל הזבח : ו בקדשי הגבול . תרומה : באיזה טמא אמרו . במשנה פ"ג לת"ק דאף טמא שאכל טמא חייב : לאחר זריקת דמים . מיירי בזר האוכלן ולא גרסינן לפני זריקה מיירי בכהן : ז לשם ששה דברים . וה"ה בכל ד' עבודות . ובהקטרה בעינן חמשה דלשם זבח לא שייך ומ"מ לעיכובא ליכא רק בתרי לשם זבח ולשם זובח : שאין תנאי ב"ד. אלא תקנו לומר לשמו בכדי שלא לטעות לומר בלא לשמו :

פרק ששי א (א)איזהו צפון המזבח שכשר לשחיטת קדשי קדשים(ב) א] מקום המזבח הצפוני ועד כותל העזרה הצפוני(א)על פני כל המזבח וישנן שלשים א) אמה דברי ר'(מאיר)[יוסי בר יהודה]רבי ב)אלעזר בר"ש מוסיף(ג)מכנגד בין האולם ולמזבח ועד כנגד בית החליפות וישנן עשרים ושתים אמה ורבי מוסיף מקום דריסת רגלי (ישראל)[הכהנים] אחד עשר אמה(רוחב מאה ושמונים ושבע אורך). ומקום דריסת רגלי (הכהנים) [ישראל] אחד עשר [אמה] (רוחב ומאה ושמונים ושבע אורך)(ד) ג) מקום הכותל הצפוני (ה) ועד כותל העזרה המזרחי. וכשם שהשחיטה בצפון (ו) כך (*ו) קבול הדם בצפון:ב (ז) (*ז) היה עומד בדרום ופשט ידו לצפון ושחט שחיטתו כשרה [ואם] קבל הדם פסול הכנים ראשו ורובו בצפון ב] ושחט כאילו נכנס כולו (ח) פרכסה היוצאת לדרום והחזירה לצפון כשרה : (ט) קדשים קלים שחיטתן בפנים וקבול דמן בפנים שחט בפנים וקבל בחוץ בחוץ וקבל בפנים פסול עד שישחוט בפנים ויקבל בפנים היה עומד בחוץ ופשט ידו לפנים ושחט כשרה ואם קבל הדם פסול. הכנים ראשו ורובו לפנים ג] ושחט פסול כאילו לא נכנס(כולו) (ג) מן (*ט) פירכסה ד) ויצאת לחוץ והחזירה לפנים פסולה.וכשם שהשחיטה ביום כך קבול הדם ביום שחט ביום וקבל בלילה (ג) בלילה וקבל ביום פסול (י) עד שישחוט ביום ויקבל ביום: ג (כ) פרים הנשרפים ושעירים הנשרפים (ד) ד] בין ששחטן וזרק דמן (ל) (*ל) נכנס ועמד בין מזבח הזהב למנורה מזבח היה לפנים ממנו טבל והזה שבע פעמים כנגד בית קדשי הקדשים על כל הזייה טבילה ה] (מ) נתן על הקרן מכאן ומכאן כשרה (*מ) מן הקרן ולפנים פסול . (**מ) שינה מתן קרנות פסול (ה) חיסר מן המתנות אפילו אחת פסול (ג) (ו) יצא ושופך שירי הדם ליסוד מערבי של מזבח החיצון (ז) ושל מזבח החיצון היה שופך ליסוד דרומי רבי שמעון אומר אלו ואלו ליסוד מערבי . (ס) אלו ואלו מתערבין באמה ויוצאין לנחל קדרון ונמכרין לגננין לזבל ומועלים בהן דברי ה) ר' שמעון ור' מאיר וחכ"א אין מעילה בדמים : ד (ע) (ה) חטאות הצבור והיחיד כיצד סדר מתן דמים שלהם. היה עולה בכבש ופנה לסובב ובא לו לקרן דרומית מזרחית טובל אצבעו המיומנת שבימין נותן (ט) גדולה מכאן (*ע) וגדולה מכאן ו] חוטף ויורד כנגד חודה של קרן עד שהדם שבאצבעו כלה. נתן על הקרן מכאן ומכאן כשר (**ע) מן הקרן ולפנים פסול (פ) שינה מתן קרנות פסול חיסר מן המתנות אפילו אחת ז] פסולה (צ) שירי הדם היה שופך ויורד ליסוד דרומי רבי יוסי בר"י ור"א בר"ש אומר במקומו היה עומד ושופך ליסוד דרומי : ה (ק) היסוד היה מקיף פני כל המזבח מן הצפון למערב(אמה על אמה (ר) טפח כלפי מזרח) ו) אוכל בדרום אחת ובמזרח אמה ובקרן דרומית מזרחית (דרומה ומזרחה) לא היה לה יסוד (ש) אלא חוט של סיקרא היה באמצע המזבח ממנו ולמטה חמש אמות ממנו ולמעלה חמש אמות (י) שכל הניתנין למטן כשרין מחוט הסיקרא ולמטן וכל הנתנין למעלה כשרין מחוט הסיקרא ולמעלה (ת) (יא) דברי ר"מ (יב) וחכ"א (יג) בד"א בעולת העוף אבל בחטאת בהמה (יג) לא היו נותנין אלא על קרן : (א) היסוד היה מנוקב כמין שני ו) וחוטין דקין שבהן היו דמים יורדין (ב) ומתערבין באמה ויוצאין לנחל קדרון (יד) ונמכרין לזבל ומועלין בהן : ו עולה ותמורת עולה וזבחי שלמי צבור ואשמות ותודה ואיל נזיר ושלמים והשלמים הבאין מחמת פסח ואחד עשר שבמעשר פסח שעבר זמנו כיצד סדר מתן דמים שלהן (ג) בא לו לקרן מזרחית צפונית נותן מזרחה צפונה מערבית דרומית נותן מערבה דרומה רבי נחמיה ור"א בן יעקב אומר בא לו לקרן מזרחית צפונית נותן מזרחה צפונה ח]צפונית מערבית נותן מערבית.ד(טו)ר"ש איש המצפה היה משנה בתמיד בא לו לקרן מזרחית צפונית נותן מזרחה צפונה ט] צפונית מערבית נותן מערבה דרומית י] נותן דרומה נתן על הקרן מכאן ומכאן כשר מן הקרן ולפנים פסולה שינה מתן קרנות כשר (ה) חיסר מן המתנות או שלא נתן אלא אחת כשר (ו) (טז) שירי הדם היה שופכו למטה (ז) (*ז) הבכור והמעשר והפסח שופכין שפיכה אחת כנגד היסוד שפכן שלא כנגד היסוד הרי אלו פסולין : ז (**ז) היכן היא אכילתן של כולן חטאת ואשם וזבחי שלמי צבור וחטאת העוף ואשם תלוי ולוג שמן של מצורע ושתי הלחם ולחם הפנים ושירי מנחות והעומר כולן קדשי קדשים ונאכלין (ח) לפנים מן הקלעים (ט) ונאכלין לזכרי כהונה בכל מאכל ליום ולילה עד חצות ואין חייבין עליהן משום נותר ואין מחשבה פוסלת בהן משום פגול עד שיעלה עמוד השחר . (י) אחד תמימים ואחד בעלי מומים למחלוקת: ח (כ) הבכור והמורם מן התודה ואיל הנזיר נאכלין לאנשים ולנשים ולעבדים ולשפחות (ל) (*ל) זה הכלל כל שהוא אוכל בתרומה אוכל באלו וכל שאינו אוכל בתרומה אינו אוכל באלו (**ל) השלמים והמעשר ואחד עשר שבמעשר נאכלין לשני ימים ולילה אחד (מ)ליום ולילו וליום של אחריו (נ) וכיון שחשיכה חייבין עליה משום נותר ומחשבה פוסלת בהן משום פגול (ס) ואין שריפתן אלא ביום (ע) ובכל מקום היום הולך אחר הלילה ולאכילת קדשים הלילה הולך אחר היום :

פרק שביעי א (א) רבי יוסי אומר מזבח כולו צפון שנאמר ושחט אותו על ירך המזבח צפונה ח] לפני ה' רבי יוסי בר' יהודה אומר מחצי המזבח ולצפון כצפון מחצי המזבח (ב) ולחוץ כדרום (ג) וכן היה ר' יוסי ברבי יהודה אומר שני פיספסין היו בבית החליפות פתוחין למערב גבוהין מן הארץ ח' אמות שתהא עזרה כשרה (ג) לאכילת קדשי קדשים ולשחיטת קדשים קלים אפילו אחורי בית הכפורת שנאמר ושחטו פתח אהל מועד וגו' : ב (ד) מנחות היו

נקמצות

א] צ"ל מקיר. ב] צ"ל וקבל. ג] צ"ל וקבל. ד] צ"ל כיון ששחט וקיבל דמן. ה] צ"ל וד' הזיות על ד' קרנות המזבח. ו] צ"ל חוטה. ח] צ"ל דרומית. ט] צ"ל דרומית. י] צ"ל דרומה. יא] צ"ל ואח"כ נותן וכו'

הגהות הגר"א פ"ו (א) (ברייתא א') על פני כל המזבח . צ"ל על פני כל המזבח הצפוני : (ב) (ברייתא ב') מן פרכסה. נמחק תיבת מן : (ג) בלילה וקבל ביום. צ"ל שחט בלילה וקבל ביום: (ד) (ברייתא ג') בין ששחטן. צ"ל שהסן: (ה) חיסר מן המתנות אפי' אחת פסולה. נמחק (ואולי הוא ט"ס) : (ו) יצא ושופך. צ"ל והיה שופך : (ז) ושל מזבח החיצון היה שופך ליסוד דרומי ר"ש אומר אלו ואלו ליסוד מערבי . נמחק (עיין יומא נט א) : (ח) (ברייתא ד') חטאת הצבור [נ"ב זבחים דף נג א'] : (ט) גדולה מכאן וגדולה מכאן חוטף ויורד . נמחק וצ"ל בגודלו מלמעלה ובאצבעו קטנה מלמטה ומחטא ויורד : (י) (ברייתא ה') שכל הניתנין למטן . [נ"ב שם] (נג א') : (יא) דברי ר"מ . צ"ל דברי רבי : (יב) וחכ"א. צ"ל ר"א בר"ש אומר : (יג) לא היו נותנין אלא על קרן . צ"ל על גופה של קרן : (יד) ונמכרין לזבל . צ"ל ונמכרין לגננין לזבל : (טו) (ברייתא ו') (ר"ש איש המצפה כו' צפונית מערבית נותן מערבה דרומית נותן דרומה . (עיין יומא י"ד ב') שם הגי'. מערבית דרומית נותן מערבה ואח"כ נותן דרומה) : (טז) שירי הדם היה שופכו למטה . (ליתא בב"י) : **פ"ז** (א) (ברייתא א') לפני ה'. נמחק : (ב) ולחוץ . צ"ל ולדרום :

אור הגנוז

א) ושתים . ב) אליעזר . ג) מקיר [האולם] . ד) הוא"ו של ויצאת ליתא בכ"י . ה) דברי ר' מאיר ר' שמעון וחכ"א וכו' . ו) אבל בדרום אמה אחת ובמזרח אמת אחת וכו' . ז) חוטין

מצפה אריה פ"ו (א) איזהו צפון. זבחים כ. וביומא לו: (ב) מקום המזבח. עי' תוס' נז: (ג) מכנגד בין האולם. עי' נט. תוס' ד"ה שיהא צפון: (ד) מקום הכותל הצפוני. עי' בתוי"ט שם וכפי' הק"א : (ה) ועד כותל העזרה המזרחי . עי' רש"י יומא שם : (ו) כך קיבול הדם בצפון . מח. ולו. : (*ו) כך קיבול הדם . עי' מיי' פ"ה מהל' פסהמ"ק הלכה ז' : (ז) היה עומד בדרום . כו. ועי' מנחות ה. תוס' ד"ה שחיטה : (*ז) היה עומד בדרום . פי' פ"א מהל' פסהמ"ק ה"ח ועי' כ"מ שם : (ח) פרכסה ויצאה לדרום . לב: (ט) קדשים קלים . עי' כו. : (*ט) פרכסה ויצאה לחוץ . עי' מיי' פ"א שם הלכה י"ג וכ"מ ועי' לחב"ד בהשגות הלכה ל"א וכ"כ הלח"מ פ"י מהל' פסהמ"ק ס"ג ומיי' שם פ"א הלכה לב ועי' לח"מ ד"ה חוסך וצ"ע : (י) שישחוט ויקבל דם ביום . עי' מגילה כ: רש"י ד"ה ביום טוהו : (כ) פרים הנשרפים וכו' . יומא נח: ע"ש : (ל) נכנס ועמד . פי' יומא נח: ובתוס' שם פ"ב : (*ל) נכנס ועמד . עי' מיי' הל' מעה"ק פ"ב ס"ב וכן בהל' יוה"כ פ"ד ה"ב וכ"כ הלח"מ בהל' עבודת יוה"כ וכ"מ והביאו הכ"מ בהל' מעה"ק שם ועי' רשב"א שאלה ש"ל וכו' לח"מ בהל' מעה"ק וצ"ע על הרשב"א וכ"מ ולח"מ שלא הזכירו תוספתא זו : (מ) נתן על הקרן . עי' תוס' דיומא רפ"ג : (*מ) מן הקרן ולפנים . עי' רפ"ב מהל' פסהמ"ק : (**מ) שינה מתן קרנות . מיי' שם פ"ה ס"ב : (נ) יצא ושפך . נג. : (ס) אלו ואלו . יומא נח ונט. ועי' מדות פ"ג : (ע) העולות הציבור והיחיד . נג. : (*ע) וגדולה מכאן . עי' מיי' הל' מעה"ק פ"ה ה"ז ודברי הכ"מ שם וצ"ע : (**ע) מן הקרן וכו' שינה מתן קרנות . עי' מיי' הל' פסהמ"ק פ"ב ה"ט : (פ) שינה מתן קרנות פסול . עי' סה: (צ) שירי הדם היה שופך על יסוד דרומי . נג. ובמשנה רפ"ה : (ק) היסוד היה מקיף . נג: ומשנה רפ"ג דמדות : (ר) וטפח כלפי המזבח . נג: ועי' עירובין ד. : (ש) אלא חוט הסיקרא . עי' תוס' נג. ד"ה ולאי אמרת : (ת) דר"מ וחכ"א . נג. (א) היסוד היה מנוקב . מדות פ"ג מ"ב : (ב) ומתערבין באמה . עי' יומא נח: ונט: (ג) בא לו לקרן . משנה רפ"ד דתמיד : (ד) ר"ש איש המצפה . יומא טו : (ה) חיסר מן המתנות . רפ"ד דזבחים : (ו) שירי הדם היה שופכו למטה . עי' לז. ונח. תוס' ד"ה תן לה ועי' ברש"י שם : (ז) הבכור כו' שופכן שלא כנגד היסוד . נז: ועי' נח. וע"ש תוס' ד"ה תן לה יסוד : (*ז) הבכור . עי' מיי' פ"ה מהל' מעה"ק ובלח"מ שם ומיי' בהל' בכורות פ"ד ה"ה : (**ז) היכן היא אכילתן . מיי' רפ"ד מהל' מעה"ק : (ח) לפנים . נו. : (ט) ונאכלין . עפ"ה : (י) אחד תמימים . משנה רפי"ב : (כ) הבכור . רפ"ד בגמרא : (ל) זה הכלל . יבמות פו. ע"ש : (*ל) ז"ה . עי' מ"ל פ"י מהל' מעה"ק הלכה כ . (**ל) השלמים וכו' אלא ביום . עי' מיי' פי"ט מהלכות פסה"מ ה"ה ומיי' פ"י מהל' מעה"ק ה"ז : (מ) ליום ולילו ויומו של אחריו . עי' תוס' שילהי פ"ה ד"ה להרחיק : (נ) וכיון שחשכה. נו : (ס) ואין שריפתן אלא ביום . שם : ואי אתה שורפו בלילה . פי' יבמות עד: ועי' תוס' מנחות מו: ד"ה לפי . ועי' עוד תוס' קדושין לד. ד"ה והרי : (ע) וכב"מ . עי' חולין פג. : **פ"ז** (א) ר"י אומר . משנה רפ"ו ובת"כ ס' א' : (ב) וכן היה ר"י בר"י אומר . פי' נג: וברש"י שם : (ג) לאכילת קדשים . ע"ש : (ד) מנחות . משנה סג. :

תוספות ומנחת בכורים

פרק ו א מקיר המזבח כצ"ל : וישנן שלשים ושתים אמה . ביומא גרסינן שלשים ושתים אמה שכנגד המזבח בצפון קרוי צפון ואפשר דה"ג צ"ל שלשים ושתים אמה : מכנגד בין האולם . ה"ג אף בין האולם ולמזבח . ולפי גירסת התוס' צ"ל דס"ל דכל המזבח בדרום וע"כ אינו צפון רק כנגד בין האולם . דבין אולם למזבח הוא דרום : ועד כנגד בית החליפות . דמן החליפות ולפנים הכל מודים דפסול : אחת עשרה אמה רוחב . ומאה ושלשים וחמש אורך . ואחד עשר אמה דריסת רגלי הכהנים ומאה ושלשים וחמש אורך כצ"ל : מקום הכותל הצפוני . כלומר דמקום השחיטה הוא במקום הצפוני של עזרת ישראל ועזרת כהנים : **ב** היה עומד בדרום . הא דמחלקין בין שחיטה לקבלה דשחיטה לאו עבודה : הכניס ראשו ורובו בצפון וקבל כאילו נכנס כולו כצ"ל : פרכסה ויצאה לדרום . כצ"ל ובש"ס אמרינן דה"ה הוציאה לדרום ולא חזרה וזרה משום שיפא והחזירה לפנים : הי' עומד בחוץ . השוחט : [כשרה] . דכתיב בן הבקר לפני ה' ולא השוחט : הכניס ראשו ורובו לפנים וקבל פסול כאילו לא נכנס כצ"ל : פרכסה ויצאה לחוץ והחזירה פסולה . דאפסלה ביוצא כדגמרינן בפסח"ש מהן לא הובא את דמה אל הקדש פנימה : כך קיבול דמה ביום . אפילו אליבא *) דר"י דאמר אם לן דמה עלתה לא תרד עכ"פ בעינן הקבלה ביום דלר"ש דאם עלתה תרד פשיטא דקבל בלילה פסולה : בלילה וקבל ביום . איצטריך לר"י כו' דלר"ש בלא"ה פסול דהוי לן דמה : עד שישחוט ויקבל ביום . מביום צוותו : **ג** פרים הנשרפים וכו' כיון ששחט וזרק את דמן כצ"ל . והוא דלאתר זריקת דמן על בין הבדים ועל הפרוכת בא לו להזות על מזבח הזהב : בין המזבח למנורה והמזבח לפנים הימנו . צ"ע דמהתוספתא זו משמע דהמנורה היה משוך לחוץ ובהאמת מש"ס בכ"ד משמע דהמזבח היה משוך לגד חוץ : טבל והזה . כנ ז' הזאות שעל טהרו של מזבח כפר ושעיר של יוה"כ : כנגד בית קה"ק . ר"ל על המזבח שהוא לפני ה' כנגד בית קה"ק : טבילה . דשירים שבאצבע פסולין : נתן על הקרן . תוס' דיומא פ"ג : מן הקרן ולפנים כו' . עיין מיי' ריש פ"ב מה' פסהמ"ק ועיין בתוס' יומא רפ"ג : שינה מתן קרנות פסול . ומ"מ אם לא כוון בהזאות שבפנים כשר ועיין מנחות כ"ז . ובמיי' הל' מעה"ק פ"ה ה"י : יצא ושפך . עיין ש"ס נ"ג : ומועלין בהם . מדרבנן אבל מדאורייתא אין מעילה לכ"ע כדאיתא במעילה וביומא : **ד** המיומנת שבימין . אצבע . הרגיל למלאכה מוכנות להושיט ולטבל ולא שאר אצבעות היינו שאצל אגודל מיומנת : גדולה מכאן . בגמרא הגי' ותומר בגודלו מלמעלה ובאצבע קטנה מלמטה פי' מושך את הדם שבאצבע כלפי למטה שיפול כולו למזבח : חומר . לשון מה מרו בני מעים חולין (נו.) : חוטף . מתטא ויורד כנגד חודו של קרן כצ"ל . זריקת הדם קרוי חיטוי כמו הכהן המחטא אותה : כנגד חודה . רבי היא דמכשר למטה מן הקרן להכי תנא לה בחודה עד שדם שבאצבעו כלה . שהרי שירים שבאצבעו פסולין ולהכי על כל הזאה מקנח אצבעו בשפת המזרק : מכאן ומכאן כשר . כדמסיק מוטה בחודה של קרן ולאי עביד אמה הילך לי"ל בה : שינה מתן קרנות פסול . עי' מיי' הל' פסהמ"ק פ"ב ה"ט ומ"מ נראה דבעלים נתכפרו כדאמרינן בש"ס שלא במקומו כמקומו דמי : חיסר כו' . נראה דל"ג ליה שהרי אפי' לב"ש יוסר משתי מתנות לא מעכבי והגב שיטפא דלעיל בחטאות הפנימיות נקטה : ליסוד דרומי . בש"ס (נג.) אל יסוד מזבח זה יסוד דרומי ובמשנה רפ"ה תנן שירי הדם היה שופך אל יסוד מערבי : במקומו היה עומד . שהיה עומד בקרן דרומית מערבית על הסובב ומשם היה שופך ליסוד דרומי עד שלא ירד מן הכבש : **ה** אמה על אמה וטפח כלפי המזבח כצ"ל . והוא כדמסיק בדף נ"ז דאמה הגבוה של היסוד היה באמה בת חמש ואמה הכניסה כלפי המזבח היה באמה הגדולה שהוא אמה וטפח : אבל בדרום . פי' שהיה בבנין היסוד בדרום אמה אחת וכן במזרח : ובקרן מזרחית דרומית . אפשר דקמ"ל משנה יתירה להפוקי מדלוי דאמר בש"ס (נד.) דהיה יסוד בבנין ולא בדמים ולהכי קתני משנה יתירה דלא היה יסוד כלל : אלא חוט הסיקרא . אפשר דקמ"ל דעשוי כעין בליטה בחלקו של בנימין במקום יסוד ועליו היו שופכין שירי דם עולת העוף כמ"ש התוס' ד"ה ולאי אמרת (נד.) וז"ל וי"ל דלא חשיב יסוד אלא לענין דמים הנתנים למעלה ולא לענין דמים הנתנין למטה ע"ש וז"ש אלא חוט הסיקרא כלומר דלענין דמים הניתנין למעלה חשיב ליה יסוד : דר"מ וחכ"א וכו' בש"ס גרס דברי רבי ראב"ש אומר וכו' והלכה כר' : היסוד היה מנוקב כו' . במדות פ"ג מ"ב ובקרן דרומית מערבית היו ב' נקבים וכו' : ומתערבין באמה . עיין יומא נ"ט : ונמכרין לזבל . ואין בהם מעילה : ומועלים בהם . פי' דאסור להנות בלא דמים : **ו** עולה ותמורת עולה כו' כצ"ל כולן טעונין שתי מתנות שהן ארבע : ושלמים הבאין . כל הני דינן כשלמים : כיצד וכו' בא לו לקרן כו' . משנה רפ"ד דתמיד . והוא דכל פינות שאתה פונה הוא לימין ופוגע בקרן דרומית מזרחית תחלה ושם אין יסוד . וע"כ אח"כ פוגע בקרן מזרחית צפונית ונותן מזרחה צפונה ואח"כ נותן מערבה דרומה : ור"י וראב"י . אפשר דהני תנאי סברי כרב דאמר בש"ס (נג:) נותן ואוזר ונותן וכן דעת ר"י שם דבעי פיסוק ארבע מתנות ולכן נותן תחלה שתי מתנות במזרחית צפונית ואח"כ מערבה ואח"כ דרומה וז"ש נותן מערבה ר"ל דאח"כ בא לו לדרום ונותן דרומה : משנה בתמיד . מפרש ביומא דלר"ש בתמיד נותן א' שהן ב' שהן שתים כמעשה עולה ושתים שהן שתים כמעשה חטאת : צפונית וכו' . ביומא גרסינן מערבית דרומית נותן מערבה ואח"כ נותן דרומה : נתן על הקרן . כמו לעיל גבי חטאת : שינה מתן קרנות פסול . עיין רמב"ם פ"ב מהל' פסהמ"ק ה"ח : מן הקרן ולפנים פסולה . כבר כתבתי לעיל דמ"מ הבעלים נתכפרו : חיסר מן המתנות . כדתנן במתניתין רפ"ד ב"ש כל הניתנים כו' : שירי הדם היה שופכו למטה . קמ"ל אע"ג דלא כתיב שפיכה שירים בשארי דמים חוץ מן החטאת . מ"מ בעי שפיכת שירים ליסוד כדאמרינן שם ר"א כו' שאר דמים מנין כו' לימד על כל הדמים שטעונין מתן דמים ליסוד ועי' דף נ"א תוס' ד"ה תן לה יסוד ומדברי תוס' שם מוכח דגם מעשר ופסח שירים שלהן נשפכין ליסוד ולדברי רש"י שם דילפינן שפיכת שירים מדכתיב אל יסוד מזבח העולה א"כ אפשר דפסח ומעשר לא בעי שפיכת שירים ליסוד ומ"מ לפי האמת הני נמי טעונין שפיכת שירים ליסוד כדמוכחינן בש"ס שם על כל הניתנין ע"ג המזבח שטעונין מתן דם ליסוד : הבכור כו' שופכן שפיכה אחת ליסוד . ברייתא זו צ"ע דהרי גבי בכור כתיב ואת דמם תזרוק ומצותו בזריקה ומעשר ופסח ילפינן בש"ס מדכתיב ודם זבחיך ישפך ומצות פסח בשפיכה . וכ"כ הרמב"ם בשילהי פ"ג מהל' ק"פ דם הפסח בשפיכה ובברייתא זו קתני גבי בכור ומעשר ופסח שופכן כו' . וצ"ל דה"ק דלכל הפחות טעון שפיכה לעיכובא אבל לכתחלה בכור טעון זריקה ואם נתנו בשפיכה יצא וכן כתב הלח"מ מהל' מעה"ק פ"ה ה"ז לפרש דברי הרמב"ם ע"ש ומ"מ דברי הלח"מ שם צ"ע שטרח הרבה להעמיד דברי הרמב"ם והרי דברי הרמב"ם הן הן דברי התוספתא גם מ"ש שם ז"ל שדם השלמים בזריקה וה"ה לבכור ומעשר שהן קדשים קלים בכלל השלמים ע"ש וכ"ה ברמב"ם הל' בכורות פ"ו ה"ד ודין מעשר בהמה כו' וזורקין את דמו זריקה א' כו' והרי בש"ס (לז.) משמע דמעשר ופסח בשפיכה ולר"י"ה כולם בזריקה : שפכן שלא כנגד היסוד . בש"ס (נ.) ילפינן דכל אלו טעונים זריקה כנגד היסוד גז"ש מעולה ולפ"ז קשה למ"ד פסח ומעשר בשפיכה ולא נאמר בהם זריקה מנ"ל בהן כנגד היסוד ולפי מאי דאמרינן בש"ס (נא.) דילפינן כנגד היסוד בעולה מק"ו דשירי חטאות שהן נשפכין ליסוד א"ש דגבי מעשר ופסח נמי ילפינן בק"ו . רק דא"כ יקשה כדברי הש"ס (נו) לי"ל ג"ש הלא בק"ו ילפינן לה ועי' (נא.) בתוס' בד"ה תן לה יסוד : **ז** לפנים מן הקלעים . בש"ס (דף ט) כל העזרה היתה קפ"ז על רוחב קל"ה כגון זה כהנים נכנסין לשם ואוכלים קדשי קדשים ובש"ס אמרינן דאף בהיכל אוכלין קדשי קדשים : ונאכלין . עי' פ"ה דזבחים : ואין חייבין . דלא אמרו בפסח עד חצות אלא להרחקה ועי' רשב"א בתשו' סי' תמ"ה והוא נגד שם דגבי פסח לא עשו הרחקה ומ"מ מפשט דברי הש"ס שילהי פ"ה דזבחים משמע דאף לר"ע עשו הרחקה מדרבנן וכ"מ לגבי אכילת מנה כזה"ז : ואין מחשבה . קדשים הנאכלין ליום אחד מחשבין בבשרן משיעלה ע"ה : אחד תמימים . משנה ריש פי"ב בעלי מומין כו' חולקין ואוכלין אבל לא מקריבין : **ח** הבכור כו' . מבואר רפ"ד דזבחים וה"ה המורם מן השלמים : זה הכלל כו' . הא כללא ל"ד שהרי החוזרת לתרומה לבית אביה ואינה חוזרת למורם מן קדשים כדאמרינן ביבמות פ"ז . ועי' מ"ל פ"י מהל' מעה"ק ה"ה ולא ידעתי למה לא העיר מתוספתא זו : השלמים כו' נאכלין לב' ימים כו' . ה"ה בכור נאכל לשני ימים רק דבכור נאכל לכהנים כמו המורם מן התודה . ושלמים לכל אדם : ליום ולילו וליומו שלאחריו . והכא לא עבדי הרחקה עד חצות כמ"ש התוס' שילהי פ"ה ד"ה להרחיק : וכיון שחשיכה כו' . בש"ס (נו.) ת"ר יכול יהו נאכלין לאור שלישי כו' : ומחשבה כו' . בש"ס שם קדשים הנאכלין לשני ימים מחשבין בבשרו משתשקע החמה של שני ימים והיינו לאת הכוכבים כו' כמ"ש התוס' (נו.) (ת"ר יכול יהו נאכלין לאור שלישי כו') אבל מחשבה דגבי דם הוא מתחלת שקיעה : ואין שריפתן אלא ביום . בש"ס שם יכול ישרף מיד כו' ת"ל ביום אתה שורפו וא"א שורפו בלילה . וז"ל הרמב"ם בפי"ט מהל' פסהמ"ק ה"ה הע"ש כו' אין שורפין אותם אלא ביום בין שלא בזמנו בין בזמנו והוא מדברי הש"ס ביבמות ע"ז . דאמרינן שם אפילו מאן דלא דריש ולא ותו"ז ה"א דריש והנותר ממנו עד בוקר באש תשרפו לומר שאין שורפין בלילה עד הבוקר ואפילו שלא בזמנה :

פרק ז א ר"י אומר . קאי על מתניתין דקתני כאילו נשחט בצפון וקא מפרש דס"ט דהמזבח כולו בצפון : שנאמר וכו' . פי' דצפונה קאי על המזבח דהמזבח הוא צפונה : ריב"י אומר . בגמרא אמרינן אף דס"ל דמזבח כולו בדרום דהא כנגדו בקרקע פסול אבל על המזבח גופיה כשר לעולה דדרש מקרא דוזבחת וגו' אליו לעולה ואליו לשלמים : וכן היה ר"י בר"י אומר וכו' גמרא להכשיר את כל העזרה . שאינו בכלל אל פתח א"מ ע"י פתח ראשון והיו לידי צדדים כגון מזוית כותל אולם ולמערב בצפון ובדרום לבית החליפות ובית החליפות עצמה ואלו שני פספסין מכשירין כל בית החליפות דקרינן מהשתא לפני ואפי' בצדדי האולם לצפון ולדרום כשר דעביד לה פתח שהן זוית : לאכילת קדשים . סמי מכאן מדלאכילה לא בעינן אל פתח . אחורי בה"כ . משום לול : פתח אהל מועד כלומר דלהכי בעינן פספסין כדי שיהא בכל העזרה פתח אהל מועד : **ב** מנחות וכו' . ואין טעונין צפון ואפילו

נטילה

*) נ"ל אליבא דר"ש ס' דלר"י דאם וכו' וכן כד"ה בלילה נ"ל איצטריך לר"ש כו' דלר"י בלא"ה . [ומיהו דבריו אין מוכרחים דהא לא פליגי אלא אם הרד מעל המזבח או לא אבל הקרבן פסול לד"ה וג"ש]

נקמצות בכל מקום בעזרה (ה) אפילו בראש של מזבח. אחת חטאת העוף ואחת עולת העוף באות (ו) מן החולין (ז) ביום (ח) וביד הימנית: (ט) כיצד מולק בחטאת העוף (ג) נותן שני גפיה בין שתי אצבעותיו ושתי רגליה בין שתי אצבעותיו והיה מותח צוארה (ד) על גבי אצבעותיו היה מולק בצפורן ממול ערפה ואין מבדיל ומזה מדמה על קיר המזבח (י) וכשם שהשחיטה אחד או רוב אחד כך מליקה אחד או רוב אחד (כ) ר"א בר"ש אומר חטאת העוף שמלקה כתקנה והבדיל בה כשרה (ל) (ה) מלקה בכ"מ בעזרה כשרה (מ) מיצה דמה בכל מקום במזבח כשרה היזה ולא מיצה כשרה (נ) (*נ) ובלבד שיתן מדם הנפש (ו) למטה כנגד היסוד ואם היתה כשרה נאכלת לכהנים ואם לאו זורקה (ס) על גבי הדשן (ע) רבי ישמעאל בר' יוחנן בן ברוקא אומר חלון היתה שם למערבו של כבש א) ורבובה היתה נקראת ששם זורקים פסולי חטאת העוף שתעובר צורתה ותצא לבית השריפה: ג (פ) כל העולין למזבח עולין למזרח ויורדין במערב בימין ויורדין בשמאל חוץ מניסוך המים והיין ועולת העוף שעולין במערב (ז) ויורדין במערב ב) ויורדין בימין. (*פ) כשם שמולק בחטאת העוף כך מולק בעולת העוף אלא שבעולת העוף היה (צ) מבדיל וממצה מדמה (ק) על קיר המזבח (ר) מיצה מן הראש פסול מן הגוף כשר (*ר) מיצה על הכבש (ועל הקרן) (ש) ועל היסוד פסול (ת) עשאה ממקום שעומד למעלה אמה כשרה (ח) ממקום שעומד למטה אמה כשרה ר"ש ורבי יוחנן בן ברוקה אומרים (א) בראשו של מזבח היתה נעשית. (ב) אבא יוסי בן דוסתאי אומר ג) קרבן קנין היה זורקן על גבי הדשן. (ג) (ט) בא לו לגוף היה משסעו ביד אבל לא בסכין בין ששיסע ביד ובין ששיסע בסכין שיסע ולא הבדיל ד) כאילו לא שיסע מלח ולא ספג ספג ולא מלח כשרה. (ד) זה הכלל כל שנויין ששינה בה לפני מיצוי דמה פסולה לאחר מיצוי דמה כשרה: ד חטאת העוף שמלקה להזות דמה בחוץ או מקצת דמה בחוץ לאכול בשרה בחוץ או כזית מבשרה בחוץ פסול ואין בו כרת. עולת העוף שמלקה להזות דמה א] בחוץ או מקצת דמה בחוץ ב] לאכול בשרה בחוץ או כזית מבשרה בחוץ פיגול וחייבין עליו כרת (ה) (*ה) זה הכלל כל המולק והמזה בחטאת העוף (י) כל המולק והממצה בעולת העוף לאכול דבר שדרכו לאכול ולהקטיר דבר שדרכו להקטיר חוץ למקומו פסול ואין בו כרת חוץ לזמנו פיגול וחייבין עליו כרת ובלבד שיקרב מתיר כמצותו כיצד קרב המתיר כמצותו (יא) מלק בשתיקה ה) חוץ לזמנו או שמלק ומיצה הדם ג] בשתיקה זה הוא שקרב המתיר כמצותו. כיצד לא קרב מתיר כמצותו. מלק חוץ למקומו ומיצה הדם חוץ לזמנו או שמלק חוץ לזמנו ומיצה הדם חוץ למקומו או שמלק ומיצה הדם חוץ למקומו (ו) בין שהקדים מחשבת זמן למחשבת מקום ובין שהקדים מחשבת מקום למחשבת זמן פסול ואין בו כרת ר' יהודה אומר אם קדמה מחשבת זמן למחשבת מקום פיגול וחייבין עליו כרת אם קדמה מחשבת מקום למחשבת זמן פסול ואין בו כרת כיצד קדמה מחשבת זמן למחשבת מקום מלק חוץ לזמנו ומיצה הדם חוץ למקומו. כיצד קדמה מחשבת מקום למחשבת זמן מלק חוץ למקומו ומיצה הדם חוץ לזמנו: ה חטאת העוף (ח) שמלקה שלא לשמה ד] פסול ואין בו כרת מפני ש"א קרב המתיר כמצותו זה הוא כללו של דבר כל הפיגולין שנוהגין (בעולת) [בחטאת] בהמה נוהגין בחטאת העוף וכל הפיגולין שנוהגין בעולת בהמה נוהגין בעולת העוף. (ח) עולת העוף שעשאה (יב) למעלה כמעשה חטאת לשום חטאת ר"א אומר מועלין בה רבי יהושע אומר אין מועלין בה (יג) אמר ר"א ומה חטאת שאין מועלין בה לשמה (יד) שינה את שמה מועלין בה עולה שמועלין בה לשמה כששינה את שמה אינו דין שימעלו בה. אמר לו ר' יהושע לא אם אמרת בחטאת ששינה את שמה לשום עולה שכן שינה את שמה לדבר שיש בו מעילה תאמר בעולה ששינה את שמה לשום חטאת שכן שינה את שמה לדבר שאין בו מעילה. (טו) א"ל ר"א (טז) הרי השוחט קדשי קדשים בצפון לשום שלמים יוכיח (יז) שהרי שינה את שמו לדבר שאין בו מעילה ומועלין בהן אל תתמה על זו שאע"פ ששינה את שמה (יח) לדבר שאין בו מעילה שימעלו בה. א"ל ר' יהושע לא אם אמרת (יט) בשוחט קדשי קדשים בצפון לשם שלמים שאע"פ ששינה את (כ) שמם לא שינה את (כא) מקומם תאמרו (כב) בזו ששינה את שמה ושינה את מקומה. א"ל ר"א (כג) הרי השוחט עולת בהמה בדרום לשום אשם תוכיח ששינה את (כד) שמה ושינה את (כה) מקומה ומועלין (כו) בה אף אתה אל תתמה (כז) עליה שאע"פ ששינה את שמה ושינה את מקומה (כח) שימעלו בה אמר לו ר' יהושע (כט) לא אם אמרת בשוחט עולת בהמה בדרום לשום אשם שאע"פ ששינה את שמה ושינה את (ל) מקומה לא שינה את (לא) מעשיה (לב) ושינה לדבר שמקצתו מעילה תאמר (לג) בזו ששינה את שמה (לד) ושינה את מקומה שינה את מעשיה (לה) ושינה לדבר שאין מקצתו מעילה. חטאת העוף הבאה על הספק מטמא בספק ומטמא אבית הבליעה: ו (ט) הנרבע המוקצה והנעבד אתנן ומחיר (י) (לו) טומטום ואנדרוגינוס מטמאין בבית הבליעה (כ) ר"א טומטום ואנדרוגינוס אין מטמאין בבית הבליעה שבכל מקום שנאמר זכר מוציא טומטום ואנדרוגינוס מן הכלל (ל) (*ל) מלק הזר (מ) ומלק הפסול מטמאין בבית הבליעה (*מ) הפיגול והנותר אין מטמא בבית הבליעה מפני שלא היה פסולן בקודש זה הכלל כל שהיה פסולן בקדש [אין] מטמאין בבית הבליעה לא היה פסולן בקודש (אין) מטמאין בבית הבליעה:

פרק שמיני

א (א) (*א) כל הזבחים שנתערבו הן וולדותיהן ותמורותיהן ירעו עד שיסתאבו וימכרו ויביא בדמי יפה שבהן ממין זה ובדמי יפה שבהן ממין זה ויפסיד המותר מביתו. נתערבו ברובע ובנרבע במוקצה ובנעבד באתנן ומחיר ובכלאים (ב) ובטרפה וביוצא דופן ירעו עד שיסתאבו וימכרו ויביא בדמי יפה שבהן מאותו המין והשאר חולין (ג) נתערבו בחולין תמימים יקדישום לשום אותו הזבח. נתערבו בזבחים מת אחד מהן יביא כנגדו ממקום אחר ויתנה עליו. נתערבו הדמים הרי זה לוקח בהן שלש בהמות בין ממקום אחד ובין משלשה מקומות ומחלל דמי חטאת על חטאת ודמי עולה על עולה ודמי שלמים על שלמים ונותנין לבעלים (ד) ולא יתנם לבעלים עד שיחללם על כולן: ב עולה שנתערבה באחד מכל הזבחים ירעו עד שיסתאבו וימכרו ויביא בדמי יפה שבהן זבח ובדמי יפה שבהן עולה. (*ד) (א) כבר קרב זבחו יביא בדמיו זבח אחר קרבה עולתו (ב) יביא בדמה עולה אחרת. (**ד) חטאת שנתערבה

א] נ"ל למחר וכן בסמוך. ב] נ"ל להקטיר. ג] נ"ל תול"ז. ד] נ"ל והזה הדם תול"ז.

הגהות הגר"א

(ג) (כרייתא ב') נותן שני גפיה [נ"ב דף ס"ד ב']: (ד) על גבי אצבעותיו. צ"ל על רוחב שתי אצבעותיו וזה עבודה קשה שבמקדש: (ה) מלקה בכ"מ בעזרה. צ"ל מלקה בכ"מ במזבח [ונ"ב דף ס"ג ב']: (ו) למטה כנגד היסוד. צ"ל למטה מחוט הסקרא: (ז) (כרייתא ג') ויורדין במערב ויורדין בימין צ"ל ויורדין במערב בימין [ויורדין בימין]: (ח) ממקום שעומד למטה אמה כשרה [נ"ב דף ס"ה א']: (ט) בא לו לגוף היה משסעו ביד (בכ"י איתא מסייע ביד והוא ט"ס דאמרינן שם (דף ס"ה ב') ושסע אין שסע אלא ביד ופסק הרמב"ם בפ"ו מהל' מעה"ק הל' כ"ב בידו בלא סכין אלא שלפ"ז צ"ע לפרש מה שמסיים בין ששיסע ביד בין ששיסע בסכין): (י) (כרייתא ד') כל המולק והממצה. צ"ל וכל המולק כו': (יא) מלק בשתיקה חוץ לזמנו. צ"ל מלק בשתיקה ומיצה הדם חוץ לזמנו: (יב) (כרייתא ה') עולת העוף שעשאה למעלה. צ"ל שעשאה למטה: (יג) אמר ר"א ומה חטאת. צ"ל ומה אם חטאת: (יד) שינה. צ"ל כששינה: (טו) א"ל ר"א. צ"ל א"ל ר"א לר' יהושע [ונ"ב דף ס"ז] (א'): (טז) הרי השוחט קדשי קדשים. נמחק וצ"ל אשם ששחטו בצפון: (יז) שהרי שינה כו' עד אל תתמה על זו. נמחק. וצ"ל ששינה את שמו ומועלין בו ואף אתה אל תתמה על העולה: (יח) לדבר שאין בו מעילה. נמחק: (יט) בשוחט קדשי קדשים כו' עד שאע"פ ששינה נמחק וצ"ל. באשם שאם שינה: (כ) שמם. צ"ל שמו: (כא) מקומם. צ"ל מקומו: (כב) תאמר בזו. צ"ל תאמר בעולה: (כג) הרי השוחט עולת בהמה בדרום לשום אשם תוכיח. נמחק. וצ"ל אשם ששחטו בדרום לשם שלמים יוכיח: (כד) שמה. צ"ל שמו: (כה) מקומה. צ"ל מקומו: (כו) בה. צ"ל בו. (כז) עליה. צ"ל על העולה: (כח) שימעלו בה. צ"ל מועלין בה: (כט) לא אם אמרת כו' עד שאע"פ ששינה נמחק וצ"ל לא אם אמרת באשם ששינה שמו: (ל) מקומה. צ"ל מקומו: (לא) מעשיה. צ"ל מעשיו: (לב) [ושינה לדבר שמקצתו מעילה] (ליתא בגמ'): (לג) תאמר בזו. צ"ל תאמר בעולה: (לד) ששינה את שמה ושינה את מקומה שינה את מעשיה. צ"ל ששינה את שמה ואת מעשיה ושינה את מקומה: (לה) [ושינה לדבר שאין מקצתו מעילה. בגמ' לא גרים לה]: (לו) (טומטום ואנדרוגינוס מטמאין בבית הבליעה ר' אליעזר אומר כו'. חסר בכ"י. ונראה שהוא ט"ס): פ"ח (א) (כרייתא ב') כבר קרב זבחו. צ"ל אם כבר קרב זבחו: (ב) יביא בדמה עולה. צ"ל יביא בדמיו עולה:

אור הגנוז

א) ורביכה. ב) בימין ויורדין בימין. ג) קרקבנין. ד) הבדיל ולא שיסע. ה) ומיצה.

מצפה אריה

(ה) אפילו בראש של מזבח. פ"ש: (ו) מן החולין. חולין כא: (ז) ביום. שם ותוס' ריש מנחות וזבחים שם. תוס' ד"ה מן העוף ועי' מגילה כ: (ח) וביד הימנית. עי' זבחים כד: תוס' ד"ה והרי ומנחות עב: (ט) כיצד מולק. מד: (י) וכשם ששחיטה. עי' תוס' חולין כא: ד"ה שאינו ועי' רש"י שם: (כ) ר"א בר"ש. סה: ועי' חולין שם: (ל) מלקה בכ"מ בעזרה. סג: סה. תוס' ד"ה אף מליקה: (מ) מיצה דמה. שם: (נ) ובלבד. עי' רש"י שם: (*נ) ובלבד. עי' מיי' פ"ז מהל' מעה"ק ה"ט ומ"ש הלח"מ שם וצ"ע: (ס) ע"ג הדשן. עי' זבחים כד: (ע) ר"י. עי' פסחים לד.: (פ) כל העולין. משנה סג. ושם סד.: (*פ) כשם שמולק. מיי' שם: (צ) מבדיל. עי' חולין כא: (ק) על קיר המזבח. עי' נד. תוס' ד"ה וא"ת: (ר) מיצה מן הראש. סד: ועי' שילהי פרק ו': (*ר) מיצה. עי' מיי' פ"ז מהל' מעה"ק הכ"ב שם מפורש הכל: (ש) ועל היסוד. עי' בתוס' כו: ד"ה אמר ומנחות נז: תוס' ד"ה אין: (ת) עשאה ממקום שעומד. עי' שם. ותוס' ד"ה ואם: (א) בראשו של מזבח. עי' יומא תו"י ג: ועי' תו"כ יט: וצי' כד. ד"ה וא"ת ועי' פו ב' ד"ה עולת: (ב) אבא יוסי. שם.: (ג) בא לו לגוף. שם ע"ב: (ד) זה הכלל. סד: ועי' מנחות כ.: (*ד) זה הכלל כל המולק וכו', מיי' פ"י מהל' פהמ"ק: (ה) זה הכלל וכו'. סד: ועי' לט. ובמעילה ט. ותוס' ד"ה לגדדים: (ו) בין שהקדים. עי' דף ל' ע"א תוס' ד"ה והרי קמיצה: (ז) שמלקה. סה.: (ח) עולת העוף. סז: ע"ש: (ט) הנרבע. עי' פ"ה: (י) טומטום. עי' בכורות מב.: (כ) ר"א אומר. עי' יבמות פג: תוס' ד"ה ר"א אומר: (ל) מלק זר. עי' סה: ושם.: (*ל) מלק הזר מלק הפסול. מיי' פ"ו מהל' פסהמ"ק ה"א ע"ש: (מ) ומלק הפסול. עי' תוס' שם ד"ה אמר רב: (*מ) הפיגול והנותר. מיי' שם: פ"ח (א) כל הזבחים. משנה רפ"ח ורש"י שם ועי' פי' הרע"ב שם: (*א) כל הזבחים כו' מיי' פ"ו מהל' פסהמ"ק: וה"ה בנתערבו ברובע. עי' מיי' שם: (ב) ובטריפה. עי' עד. ועי' במשנה תוס' ד"ה ובטריפה: (ג) נתערבו בחולין. משנה שם ועי' עד: תוס' ד"ה ואם: (ד) ולא יתנם לבעלים. עי' תוס' סוטה יח. ד"ה חזר ועי' תוספתא דמיר פ"ג: (*ד) כבר קרב זבחו. שם פ"ז: (**ד) חטאת שנתערבה. שם:

תוספות ומנחת בכורים

בהיכל: אפילו בראשו של מזבח. אפשר קמ"ל אע"ג דכתיב וזבחת עליו את עולותיך וגו' מ"מ לענין מנחה נמי כשר: מן החולין. חטאת בהמה מדכתיב אשר לו ועולת העוף מדכתיב כמשפט וחטאת העוף מדאיקרי חטאת ולר"י ילפינן חטאת ועולת העוף מהיקשא דזאת התורה גו' ביום. מזאת התורה: וביד הימנית. מדכתיב ומלק הכהן וגו' וכ"מ שנאמר או אצבע או כהונה אינו אלא ימין ולר"ש דכהונה בעי אצבע יליף ימין מזאת התורה ולמ"ד דבר הלמד בג"ש אינו מלמד בהיקש אין צריך לר"ש ימין רק דהזאה צריך ימין דכתיב כמשפט וחטאת העוף מדאיקרי חטאת ולפ"ז זריקת שארי קרבנות לבד מחטאת לא בעי ימין: נותן שני גפיה כו'. בגמרא במתניתא תנא ציפרא מלבר כמו שאנו עושין על גב היד אלא שהופך פניו של עוף על גב ידו שיהא העורף מלמעלה ומותח צוארו הגרון על רוחב הפנימי של שתי אצבעותיו אצבע ואמה: וכשם ששחיטה וכו'. וכמ"ש התוס' חולין (כא:) ד"ה שאין כיון דדיעבד לא בעי שחיטה בסימן ב' שייך בו הבדלה וזהו שכתב כשם דהבדלה תליא בשיעור שחיטה בדיעבד: ראב"ש אומר וכו'. בגמרא (סה): איתא דרשב"א אומר שמעתי שמבדילין בחטאת העוף ומאי ולא יבדיל דא"צ להבדיל קאמר: בכ"מ בעזרה כשרה. בגמרא איתא בכ"מ במזבח כשרה ולא בעינן דרומית מערבית ולמטה כמו הזאה ומ"מ ההזאות הוא דחטאת העוף בכ"מ בעזרה כשרה כדאמרינן אותו בצפון ואין בן (ע"ע)[עוף] בצפון וגם מליקה בראש המזבח לא בעינן בחטאת: מיצה דמה כו'. בגמרא מפרש דפרושי קא מפרש מאי טעמא מיצה דמה כשרה בכ"מ דהיזה ולא מיצה כשר דהאי תנא סבר מיצוי בחטאת העוף לא מעכב: ובלבד. שיהיה הזאה הנעשית ראשון מחוט הסיקרא ולמטה מדם הנפש: כנגד היסוד. והוא בקרן דרומית מערבית: ע"ג הדשן. עי' זבחים (כד:) שתעובר צורתן. בהכך דלא נפסלו בגופן אי"ג כרבה ב"א דאפילו פיגול בעי עבור צורה וכן נ"ל למ"ד היסח הדעת פסול הגוף הוי וע"ש תוס' ד"ה לאה: ג ויורדין בשמאל. יורדין במערכה של כבש שהיא שמאל לעולין במזבח בעלייתן: חוץ מנסוך וכו'. נסכים שמא יתעשנו ועולת העוף שמא תמות בעשן: ויורדין בימין. הוא ימין המזבח והוא דתני במתניתין שהיו עולין ויורדין על העקב: כשם וכו' אלא בעולת עוף היה מבדיל. לרבנן בשנים ולראב"ש ברוב שנים: ומיצה. בעולת עוף לא בעינן הזאה: על קיר המזבח. עיקר מקומה בדרומית מזרחית ואע"פ שלא היה לה יסוד: מיצה מן הראש. כדתנן מיצה דם הראש ולא דם הגוף פסולה: מיצה על הכבש. שנאמר על קיר המזבח ולא על קיר הכבש: פסול. דכתיב קיר המזבח. ומשמע מתוס' זו דשלמתן דין א' להם אבל בתו' (דף כ"ו:) ד"ה אמר משמע דאפילו למ"ד שלא במקומו דמי מ"מ כבש ודאי כשלא במקומו דמי ועיין מנחות (מ:) תוס' ד"ה אין: למטה אמה. שהוא למטה מן הסובב אמה: ר"ש ור"י ב"ב. בגמרא הגירסא ר"ש ור"א [ב"י]: בראש המזבח. קא מפרש בגמרא דא"כ אם עושין מערכה על גבי הסובב דת"ק אית להו וע"ג אי"ל סמוך ורבי נחמי' ור' אליעזר [ב"י] לית להו ולא הוה סמוך למקום הקטרה כי היכא דלגבי דם חשוב סמוך לקרן מקום הקטרה: אבא יוסי כו' קורקבנה היה נוטל וזרקן וכו' כצ"ל. ובגמרא הגרסא אבא יוסי בן חנן וכו': או שיסע והבדיל או לא שיסע. כצ"ל: ספג במלח. מקנחו במלח הגמרא בראש המזבח כדאמרינן בהקומץ רבה (דף כא.) בשלשה מקומות וכו' ובראש המזבח: מלחו. כי לבד שכפנו נרי, [illegible] דכתיב וכל קרבן מנחתך במלח תמלח ועי' מרדכי [חולין פ' כל הבשר סי' תש"כ]: זה הכלל [כו']. משנה דמאחר דמיצה דמה כשרה. במרדכי שם [איתא] דאף דלא מלחו כלל כשר: ד חטאת העוף שמלקה להזות. וה"ה למצות דמה דלא גרע מיצוי בחטאת העוף משפיכת שירים בבהמה: פסול ואין בו כרת חוץ לזמנו פיגול וחייבין כרת כצ"ל: כל המולק והמזה וכו'. ואתיא כמ"ד מיצוי בחטאת העוף לא מעכב וע"כ לא פסלי בה מחשבה ומתניתין דזבחים דקתני שמיצה אתיא כמ"ד דמעכב וה"ל כמו שירים הפנימים שהן פוסלין במחשבה: מלק בשתיקה ומיצה הדם חוץ לזמנו או שמלק חוץ לזמנו ומיצה הדם בשתיקה או שמלק ומיצה הדם חוץ לזמנו כצ"ל: שמלקה. אבל מיצוי שלא לשמה וזרק חוץ לזמנו הוה פיגול דקרב המתיר כהלכתו דהתוספתא ס"ל דמיצוי חטאת העוף לא מעכב ובמשנה דקתני מיצוי כו' לשמה דס"ל דמעכב וכדלעיל. והמפרש לא דק בזה דקאמר על התוס' וה"ה מיצה:

כל הפיגולין שנוהגין בחטאת בהמה נוהגין בחטאת העוף כצ"ל. ובהא לא דמי להדדי דבהמה בד' עבודות ובעוף בשתי עבודות במליקה או במיצוי או בהזאה: ה עולת העוף שעשאה למטה כמעשה חטאת כצ"ל: ר"א מועלים בה. דהא עולה היא ומי הוציאה מידי מעילה בעת היתר לכהנים אין בה: אין מועלין. כיון דשינה שמה ומעשה ומקומה לשם חטאת נעשית חטאת: שאין מועלין לשמה. שהרי נאכלת לכהנים: שינה את שמה. ופסלה ולא בהא לכלל היתר מועלין בה דלא פליג ר"י: שיש בו מעילה. לשם עולה: השוחט עולת בהמה בדרום לשם שלמים כצ"ל: אר"י לא א"א בשוחט עולת בהמה לשם שלמים כצ"ל: לא שינה את מעשיו. דעולה ושלמים טעונין שתי מתנות שהן ד': דבר שמקצתו מעילה. שהרי בשלמים נמי יש מעילה באימורין: ושינה את מעשיו דחטאת העוף משונה במעשיו מעולת העוף: ושינה לדבר וכו'. שהרי אין מעילה כלל בחטאת העוף. עיקר טעמא דר"י נוכרים בש"ס כיון דמלק סימן אחד נעשית חטאת העוף ולכן אין מועלין בה: מטמא מספק. למ"ד אין שחיטה לעוף מדאורייתא הך טומאה מדרבנן: ו הנרבע. דיש נרבע בעופות כדאמרינן חולין (כא:): טומטום. בבכורות אמרינן דסמי מכאן טומטום דלאו בריה אלא ספיקא ובעופות אין חילוק בין זכר לנקבה וא"כ ממ"נ כשר: ראב"א וכו'. וה"ה דכשרים להקרבה: שבכל מקום שנאמר זכר וכו'. כלומר ובעופות לא קאמר זכר ע"כ אפילו אנדרוגינוס בכלל: מלק הזר. ברייתא זו כרב ודעת ר"י דמליקת זר אינה מטמאה בבית הבליעה: הפיגול והנותר וכו' מפני שהיה פסולן בקדש זה הכלל כל שהיה פסולן בקדש אין מטמאין בבית הבליעה ושלא היה פסולן בקדש מטמאין בבית הבליעה כצ"ל. וכן הוא במשנה: ומלק פסול. כרב דמטמא בבית הבליעה אבל לר"י כיון דאשכחן התירא אינו מטמא בבית הבליעה. (ועי' במפרש שמקשה אדברי התו' ד"ה א"ר וז"ל התו' דלא אשכחן כהן בעל מום דכשר לעבודה אפילו בבמה וכו' אבל מליקת פסול כגון אונן או טמא או פסול אחר דאשתרי בעלמא כו'. וצ"ע דהא בש"ס אמרינן להדיא דטמא לא הותר בבמה כדתנן אבל הזמן והנותר והטמא שוין בזה ובזה. ולי נע"ג בדבריו שאין כוונת התו' דאשתרי בבמה וע"כ מדייק דאשכחן היתר בעלמא וכל חד בדידיה ובטמא הלא אשכחן בציבור טומאה הותרה ובפסחים אפילו הכהנים טמאין קרב בטומאה וא"ש דברי התוספות ועיין ראב"ד פ"ד מהל' ביאת מקדש ומ"ל רפ"א מה' ק"פ). הגה"ה מהרב מ' יהושע ליב הוכמאן הרבד"ק יאגוות בהגאון בעמ"ח תנא תוספאה ז"ל:

פרק ח א כל הזבחים שנתערבו. מיירי מין בשאינו מינו. ויש שאינן שוים במתן דמן או בהקטרה או באכילתן: וימכרו רש"י במשנה כתב דל"ג וימכרו אלא ירעו עד שיסתאבו ויביא בדמי היפה. כגון אם נתערבו עולה בשלמים ויביא מעות כפי היפה שבהם ויאמר כ"מ שהיא עולה נתחללת על מעות אלו וכן יקח מעות ליקח שלמים ויאמר כ"מ שהיא שלמים יהא מחולל. וע"כ ירעו דאין פודין תמימין: נתערבו ברובע וכו'. כגון ע"פ ע"א או על פי בעלים. וה"ה נוגח כדתנן במתניתין דאל"כ ה"ל מהות וה"ל למתני ימותו כולן: יפה שבהן. מפשט הלשון משמע דמיירי דנתערב בהרבה איסורי מזבח. ועי' במשנה: ואם נתערב בטריפה. עי' בתוס' ד"ה טריפה: בחולין תמימים. מיירי בקרבן נשים דלאו בני סמיכה דאי באנשים אין לבטל מצות סמיכה דהא יש תקנה ברעיה: מת אחד מהם יביא כנגדו ממ"א. מיירי דאמר הרי עלי דחייב באחריותו ולכן יביא ממ"א: ויתנה עליו. אם עולה מת הרי זה עולה ואם שלמים הרי זה שלמים וא"כ ירעו וה"ה מין במינו יביא אחר במקום המת ואם של שני בעלים יביאו אחד בשותפות: נתערבו הדמים ה"ז לוקח בהן שלש בהמות וכו'. לדברי הסיי"ט פסחים פ"ט והר"מ בזבחים יב: אתיא כמ"ד אין בעלי חיים נדחין דלמ"ד נדחין אף דמים נדחין: ולא יתנם וכו'. הייט דאין רשאי ליקח שלש המעות וליקח בהמה אחת לשם חטאת ולימא הוברר דהך דמים לשם חטאת לא אמרינן אלא צריך ליקח שלשתן יחד ועי' תוס' סוטה יח. ד"ה חזר: ב עולה שנתערבה. שהרי עולה כליל: כבר קרב זבחו. אע"פ שכבר הקריב עולה או שלמים שחייב להקריבן ה"ז מקריב מדמי התערובות עולה ושלמים אחרים: חטאת שנתערבה,

מבאי

שנתערב באחת מכל הזבחים ירעו עד שיסתאבו וימכרו ויביא בדמי יפה שבהן זבח ובדמי יפה שבהן חטאת. (ג) כבר קרב זבח יביא בדמיו זבח אחר כבר קרבה חטאתו שניהן ימותו: אשם שנתערב באחד מכל הזבחים ירעו עד שיסתאבו וימכרו ויביא בדמי יפה שבהן זבח ובדמי יפה שבהן אשם. כבר קרב זבחו יביא בדמו זבח אחר כבר קרב אשמו שניהן יפלו לנדבה: מעות חטאת ומעות אשם שנתערבו אלו באלו לוקח בהן שתי בהמות בין ממקום אחד ובין משני מקומות ומחלל דמי חטאת על חטאת ודמי (ה) אשם על אשם. כבר קרבה חטאתו יוליך לים המלח כבר קרב אשמו יפול לנדבה. תודה שנתערב בתמורתו שניהן יקרבו ויניף הלחם עמהן: ג (*ה) תודה שנתערבה באחד מכל הזבחים ירעו עד שיסתאבו וימכרו ויביא בדמי יפה שבהם זבח ובדמי יפה שבהן תודה. (*ה) כבר קרבה זבחו יביא בדמיו זבח אחר. כבר קרבה תודה יביא בדמיה תודה אחרת. (ו) שלמים שנתערבו באחד מכל הזבחים ירעו עד שיסתאבו וימכרו ויביא בדמי יפה שבהן זבח ובדמי יפה שבהן שלמים כבר קרבו שלמים יביא בדמיו שלמים אחרים. שלמים שנתערבו בשלמים הבאין מחמת הפסח ירעו עד שיסתאבו וימכרו ויביאו בדמי יפה שבהן שלמים ויאכלו ליום ולילה עד חצות ובדמי יפה שבהן שלמים אחרים ויאכלו לשני ימים ולילה אחת בן עזאי אומר שלמים הבאין מחמת הפסח הרי הן כפסח לכל דבר אלא שהן נאכלין ליום ולילה: ד בכור שנתערב בפסח שניהן ירעו עד שיסתאבו ויאכלו כבכור ר"ש אומר זה ישחט לשום מה שהוא וזה ישחט לשום מה שהוא שניהם יאכלו כפסח וכמנין של פסח: מעשר שנתערב בפסח שניהם ירעו עד שיסתאבו א) וימכרו כמעשר ר"ש אומר זה ישחט לשום מה שהוא וזה ישחט לשום מה שהוא ושניהם יאכלו כפסח וכמנויו של פסח: הבכור והמעשר ר"ש אומר זה א) לשום מה שהוא וזה ישחט לשום מה שהוא ושניהם יאכלו כאחד מפני שמתן דמם שוה ולא הודו חכמים לר"ש שמביא קדשים לבית הפסול. בד"א בזמן שנתערבו חיין אבל בזמן שנתערבו שחוטין יאכלו כחמור שבהן נתערבו בפסולי המוקדשין או בחולין שנשחטו בעזרה יעובר צורתן ויצאו לבית השריפה: ה (*ו) תודה שנתערבה באיל נזיר שניהם יקרבו ויניף הלחם עמהן. (ז) אמר רבי יהודה מודים חכמים לרבי אליעזר באברי הזבחים שנתערבו באברי עולה שיקרבו. (ח) מודה רבי אליעזר לחכמים שנתערבו ברובע ובנרבע במוקצה ובנעבד באתנן ובמחיר ובכלאים ובטרפה ויוצא דופן שתעובר צורתן ויצאו לבית השרפה על מה נחלקו על שנתערבו אברי בעל מום בתמימים שרבי אליעזר אומר יקרבו ורואה אני אברי בעל מום כאילו הן עצים וחכמים אומרים (ט) תעובר צורתן ויצאו לבית השרפה: ו דם שנתערב במים (מ) רואין אותו ב) כאילו הן יין נתערב ביין רואין אותו כאלו הם מים נתערב בדם הבהמה או בדם החיה רואין אותו כאילו הן ג) יין ובמים אם בטלו מראיו פסול ואם לאו כשר. (י) ר"י אומר משום ר"ג אין דם מבטל דם. (כ) אין לך שמכפר אלא דם הנפש בלבד שנאמר (ויקרא יז) כי הדם הוא בנפש יכפר (ל) אי זה הוא דם הנפש כל זמן שמקלח ודם התמצית כל שאינו מקלח תתך את הראש בבת אחת (מ) קיבל מן הראש פסול מן הגוף כשר (נ) נתערב בדם פסולין ד) ישפך לאמה או בדם התמצית. אומר לו שלא יתן (ס) ואם נתן רואין אותו כאילו הוא ג) במים אם בטלו מראיו פסול ואם לאו כשר (ע) רבי אליעזר מכשיר בדם התמצית: ז נתערב ברובע ובנרבע במוקצה ובנעבד באתנן במחיר ובכלאים ובטרפה ויוצא דופן בין כוס בכוס ובין בבלול שנתערבו ישפך לאמה (פ) כוס אחד במאה כוסות רבי אליעזר אומר אם קרב כוס אחד יקרבו כל הכוסות ה) וחכמים אומרים אפילו קרבו כולן חוץ מאחד מהן ישפך לאמה (צ) א"ר יהודה לא נחלק רבי אליעזר על דם עולה שנתערב בדם זבחים (ק) שיקרבו על שנתערב ברובע ובנרבע במוקצה ובנעבד באתנן ובמחיר בין כוס בכוסות ובין בבלול (או שנתערב דם בעל מום בבלול או כוס א' במאה כוסות) ישפך לאמה על מה נחלקו על שנתערב דם בעל מום בתמים ה] שר' אליעזר אומר יקרבו ורואה אני את דם בעל מום בתמים כאילו הן מים וחכ"א ישפך לאמה: ח (*ק) הניתנין למטה שנתערבו בניתנין למעלה ר"א אומר ינתנו למעלה וחכ"א ישפכו לאמה נתן למטה ולא נמלך ר' אליעזר אומר יתן למעלה וחכ"א ישפך לאמה והתחתונים עלו לו (ר) נתן למעלה ולא נמלך אלו ואלו מודים שיחזור ויתן למטה אלו ואלו (לא) עלו לו: ט (ש) חטאת יחיד שנתערבה זו בזו חטאת ציבור שנתערבה זו בזו חטאת יחיד וציבור שנתערבו זו בזו וכן בתודות וכן בעולות וכן בשלמים נותן ארבע מתנות מכל אחת ואחת (ת) ואם נתן ארבע מתנות מכולן יצא (א) במה דברים אמורים בזמן שנתערבו חיין אבל בזמן שנתערבו שחוטין נותן ארבע מתנות מכולן ואם נתן מתנה אחת מכולן יצא רבי אומר רואין את המתנה שאם תחלק ויש בה מתנה לכל אחת ואחת: י הניתנין במתנה אחת שנתערבה בניתנין במתנה אחת ינתנו במתנה אחת. מתן ארבע במתן ארבע ינתנו במתן ארבע. מתן ארבע במתנה אחת רבי אליעזר אומר (ב) ינתנו מתן ארבע ר' יהושע אומר ינתנו מתנה אחת (ג) אמר רבי אליעזר הרי הוא עובר על בל תגרע אמר רבי יהושע הרי הוא עובר על בל תוסיף אמר רבי אליעזר לא נאמר בל תוסיף אלא כשהוא בעצמו ומוסיף אתה עליו כשהוא עם אחרים אמר רבי יהושע לא נאמר בל תגרע אלא כשהוא בעצמו ונורע אתה הימנו כשהוא עם אחרים אמר לו רבי אליעזר עדיין דבר שקול מי מכריע (ד) אמר לו רבי יהושע אני אכריע כשאני עושה בידי נמצאתי עובר על לא תעשה והרי הוא בידי כשאני מניחה כמות שהיא נמצאתי עובר לא תעשה ואינה בידי: יא (ה) הניתנין בפנים שנתערבו בניתנין בחוץ ישפך לאמה (ו) נתן בחוץ ולא נמלך יחזור ויתן בפנים והחיצונים עלו לו בחוץ. בפנים ולא נמלך אלו ואלו (לא) עלו לו בפנים. בחוץ ולא נמלך אלו ואלו (לא) עלו לו חוץ משנתערבו בחטאת מפני שחטאת שנכנס דמה לפנים פסולה ר' אליעזר אומר אף האשם שנאמר כחטאת כאשם: יב (*ו) חטאת שקבל דמה בשני כוסות נטמא אחד מהן או שנשפך או שיצא חוץ לקלעים או שנתנו למטה הרי חברו כשר ק"ו (לפנימים) [לחיצונים] שאם (יצא) [נכנס] אחד מהן (לחוץ) [לפנים] לא יהא חברו פסול והדין נותן ומה אם במקום שמחשבה פוסלת בחוץ לא פסל הדם שבחוץ את הדם שבפנים. מקום שאין מחשבה פוסלת בפנים אינו דין שלא יפסול הדם שבפנים את הדם בחוץ (*ו) ת"ל ו] (הן לא הובא את דמה אל הקדש פנימה) נכנס לפנים כשר יצא לחוץ פסול. בשר הקדש שנכנס לפנים כשר והדין נותן שיהא פסול ומה אם במקום שלא פסל דם שבחוץ את הדם שבפנים נפסל בשר היוצא לשם. מקום שפסל דם שבפנים את הדם שבחוץ אינו דין שנפסל בשר שנכנס לשם ת"ל ז] ובשר בשדה טרפה לא תאכלו וגו': יג (ז) נכנס לפנים חברו ח] פיגול יצא לחוץ חברו כשר קבל הכהן קבל הכשר קיבל בימינו קיבל בכלי קודש. חברו כשר שזה ראוי ליקרב בפנים קבל הזר קבל הפסול קבל בשמאלו קבל בכלי חול. חברו פסול שאין זה ראוי ליקרב בפנים. (ח) (*ח) פירכסה ליקרב בפנים והחזירה כשרה (ט) חטאת העוף שפירכסה לפנים והחזירה כשרה: יד (*ט) חטאת שקבל

דמת

א] נ"ל ויאכלו. ב] אם בטלו כו' כשר נתערב. ג] מים. ד] או בדם התמצית ישפך לאמה אומר כו'. ה] בבלול או כוס א' במאה כוסות שר"א. ו] מדמה. ז] מדמה. ח] פסול.

הגהות הגר"א (ג) כבר קרב זבח. צ"ל אם כבר קרב זבח: (השמטה חסר בכ"י ונכלל על דאבדין וכו')

אור הגנוז

א) ישרפם לשים. ב) יין במים.

מצפה אריה (ה) אשם על אשם. עי' תוי"ט פסחים פ"ט מ"ח וזבחים יב ב' בתוס' שם: (*ה) תודה שנתערב. עי' בכ"מ שם: (*ה) כבר קרבה תודה. ע"ש בכ"מ: (ו) שלמים. עי' תוס' פסחים פט: (*ו) תודה שנתערב באיל נזיר. עי' רא"ד בהשגות שם ועי' בכ"מ: (ז) אמר ר' יהודה מודים חכמים. עי' דף עז שם: (ח) מודה ר' אליעזר לחכמים. עי' עח. עד. וכאן עז: וביומא סד. וזבחים עז תוס' ד"ה רב: (ט) תעובר צורתן. זבחים עז. ועי' תוס' יומא סד ד"ה והא וזבחים עז: ד"ה והא: (מ) אם יש בו מראה דם כשר כו'. כצ"ל: (י) ר' יהודה אומר. עי' מנחות כג. רש"י ד"ה לעולם: (כ) אין לך דם שמכפר. כריתות כב.: (ל) איזו דם הנפש. שם: (מ) קיבל מן הראש. עי' שילהי פ"ו: (נ) נתערב בדם פסולין. עי' עט: בתוס' ד"ה ה"ג: (ס) ואם נתן. עח: (ע) ר"א מכשיר בדם התמצית. עי' תוס' עג ע"ב ד"ה בדם ושם עט: ד"ה במאי: (פ) כוס אחד במאה. עי' עט: (צ) אמר ר"י לא נחלקו. עי' פא.: (ק) שיקרבו. עט: (*ק) הנתנים בפנים וכו'. עי' מיי' פ"ה מהל' פסהמ"ק ה"יג: (ר) נתן למעלה ולא נמלך. עי' פא. ובתוס' ד"ה הא כו': (ש) חטאת יחיד. עה: (ת) ואם נתן ארבע. עי' תוס' ד"ה ואם: (א) כד"א. עי' ע"ה: (ב) יתנו מתן ארבע. עי' פ:: (ג) אר"א. עי' עירובין ק. תוס' ד"ה מתן וזבחים לז: (ד) א"ל ר"י אני אכריע. עי' בכורות סא ובתוס' ד"ה הא. והכא פא: ובתא"כ יב ג. ושם ח' ב': (ה) הנתנין בפנים. פא.: (ו) נתן בחוץ ולא נמלך. עי' תוס' שם ד"ה נתן. ועי' תוס' כו: ד"ה ואי. ופא: ד"ה והא: (*ו) חטאת שקבל דמה וכו'. מיי' שם הט"ז: (*ו) ת"ל מדמה. עי' מיי' שם: (ז) נכנס לפנים חבירו פיגול. לד: ומעילה ב: ובתוס' בד"ה פסול ועי' רש"י ותוס' שם: (ח) פרכסה עי' ש"ס לב: (*ח) פרכסה. עי' מיי' פ"א מהל' פהמ"ק הכ"ז ומיי' פ"ב מהל' פסהמ"ק הל' ד: (ט) חטאת העוף. לב: ועי' ש"ס סב: (*ט) חטאת שקבל.

מיי'

תוספות ומנחת בכורים

שהרי חטאת טעונה ד' מתנות: שניהם ימותו. כדין חטאת שנתכפרו בעליו באחר. ולעיל פ"ט תניא קרב חטאתו יביא חטאת אחרת: אשם שנתערב. כדין אשם שנתכפרו בעליו דקי"ל רועה: מעות חטאת ומעות אשם. לוקח שתי בהמות. וכדלעיל בנתערבו הדמים: ג תודה. שהרי מתן דמן ואימוריהן שוה ויניף הלחם עמהם וחד לחם סגי כי תמורת תודה אינה טעונה לחם: תודה שנתערבה וכו' יביא בדמיה תודה אחרת. והכא א"צ לחם דהרי קרבה תודה ולחמה. כבר קרב זבחו וכו' כבר קרב שלמיו כצ"ל: ז שלמים שנתערבו בשלמים וכו' עד חצות. מיירי בחגיגת י"ד וכבן תימא דס"ל דמקים חגיגת י"ד לפסח לכל דבר והא דזבחים דף ל"ו מקים שלמי פסח לתודה דליום ולילה. איירי במותר הפסח כדעת התוס' שם וצ"ע ס"ל דשלמי הפסח היינו חגיגת י"ד ונאכל ליום ולילה כמו תודה הרי דתרוייהו ס"ל חגיגת י"ד נאכל ליום ולילה ע"ש בק"א: ד מעשר וכו' ויאכלו כמעשר כצ"ל: הבכור והמעשר. יש כאן ט"ס ועי' תוספתא דפסחים פ"ט. ושם איתא ירעו עד שיסתאבו דחכמים לטעמייהו דאין מביאין קדשים לבית הפסול: ר"ש אומר וכו'. דר"ש ס"ל דמביאין קדשים לבית הפסול. אע"פ דממעט אוכלין דהא דווקא אם תמורת כהנים יאכלו: יאכל כחמור שבהן. דבדיעבד כיון דכבר קרב לכן יאכל כחמור: בפסולי המוקדשין. שנפל בהן מום ונשחטו בלא פדיון דאסור בהנאה. וכן חולין שנשחטו בעזרה ונתערב בשר בבשר: תעובר צורתן. בלינה דאינו פסולו בגופו וע"כ טעון עבור צורה ואח"כ ישרפו: ה שנתערב באיל נזיר. והא דלא פליגי חכמים הכא. אף דממעט באוכלין הזרוע בשלה מפרש הכ"מ דכיון דאינו ממעט באכילת כל הקרבן לא חיישינן בזה. ותמוה דהא בבכורות אמרינן גבי מעשר שנתערב בשלמים שאין מביאין קדשים לבית הפסול מפני שהחזה ושוק ניתן לכהנים הרי דאף מקצתו קרינן לו ממעט באכילת שלמים וצ"ע: באברי זבחים כו'. דרואה אני בשר חטאת כאילו הם עצים: שנתערבו ברובע. והכא אפילו קרב ראש אחד מהם לא אמרינן יקרבו כל הראשים ואע"ג דקי"ל טבעת ע"ז שנתערבה במאה טבעות ונפל אחד מהם לים הגדול הותרו כולן מ"מ הכא שאני דאמרינן הואיל ואדחי אדחי דקי"ל שחוטין נדחין ולהכי אמרינן במשנה יקרבו כל הראשין גבי בע"מ ואמרינן בש"ס הוא דאמר כהנן המגרי דל"ל דחוין אפילו בשחוטין והכי אמרינן ביומא דף ס"ד דר"א יליף מבע"מ עובר דלא אדחי לעולם והא דכתיב בהם את לנסיא דבע"מ ע"י תערובות ירצו מ"מ הכא סבר דלא חזי להקרבה משום דרבנן החמירו לגבי גבוה וגבי איברים בע"מ שאני וכו' שר"א אומר יקרבו דדריש בהם הוא דלא ירצו אבל בתערובות ירצו: ותכ"א תעובר צורתן. בגמרא אמרינן דהטעם לרבנן דלא דרשי בהם מ"מ מסקנת התוס' יומא ס"ד וכאן דף ע"ז דרבנן סברי נמי דאורייתא ירצו וע"כ אם עלו לא ירדו רק מדרבנן החמירו לגבוה או משום דבע"מ נדחין: ו דם שנתערב במים אם יש בו מראה דם כשר כצ"ל ומיירי שנפל מים לתוך דם עי' בע"ז: נתערב ביין וכו'. למ"ד מין במינו בטל ברוב הכי קאמר רואין לדם כאילו הוא מים והדם פסול דהכא נמי מין במינו הוא דליכא למיקם אחזותא: כאילו הוא יין במים כצ"ל: ואם לאו כשר. האי תנא סבר מין במינו לא בטיל ברובא: אין דם וכו'. האי תנא סבר מין במינו כגון דם וכה"ג לא בטיל וה"נ הוא מין במינו למ"ד בתר בטל אזלינן: אין לך שמכפר וכו'. כדאיתא בכריתות דלענין כפרה מודה ר"י ע"ש: כ"ז שמקלח. בש"ס גרס דר"א: תתך את הראש בב"א כו'. משמע דהשחיטה כשרה ועי' במרדכי בפ"ב דחולין: קבל מן הראש פסול. בגמרא אמרינן דרוב דמים בגוף שכיח: ישפך לאמה. הכא אפילו אין בו לבטל אפילו ר"י מודה דאסור דילמא אתי לאכשורי בעינא: בדם התמצית. ה"נ גזרינן כמו בדם פסולין: ואם נתן. במשנה תנן אם לא נמלך ונתן כשר והוא שאין בו כדי לבטל: ר"א מכשיר בדם התמצית. מברייתא זו סייעתא לר"פ דאמר דגזרינן אפילו לר"א בדם פסולין. ובדם התמצית שאני דלא שכיחי לרבות על דם הנפש. וגבי דם פסולין נמי אם אין בו כדי לבטל כשר בדיעבד דאמרינן רואין כאילו הן מים ואפילו דלא ס"ל רואין כאילו הן מים גבי הקרבה מ"מ הכא מודה דאם לא נמלך כשר וכן בדם בהמה וחיה אפילו לכתחלה כשר אם אין בו כדי לבטל דאמרינן רואין כאילו הן מים: ז נתערבו ברובע. היינו דקתני לעיל בדם פסולין משום גזירה וממילא נפסל הזבח: כוס אחד במאה כוסות. קאי על בע"מ: יקרבו כל הכוסות. ר"א לטעמיה דאמר כן לעיל גבי אברי בע"מ: ישפך לאמה. דגזרינן כמו בדם פסולין: אר"י לא נחלקו ר"א וחכמים כצ"ל: על דם עולה שנתערב בזבחים. [illegible] בדם חטאת דניתן למעלה: שיקרבו. כדתנן במתניתין נותן התלה למעלה ורואין התחתונים כאילו הם מים ואח"כ נותן למטה ורואין העליונים כאילו הן מים ולמ"ד יש בילה א"ש דיוצא ידי חטאת ועולה ונראה דהכא למ"ד שירים מעכבין אמטבה צריך ליתן מעט על גבי יסוד ויוצא ידי שירים של חטאת. וכן אם נתערב כוסות בכוסות יתן ג"כ למעלה ולמטה ומעט על גבי יסוד דרואין כאילו הן מים: ובין בבלול ישפך לאמה כצ"ל. דהכא לא אמרינן כאילו הן מים דמאיסי ול"ד לבע"מ דכתיב בהם. וכמו דאמרינן גבי איברין: דם בע"מ בבלול או כוס

א' במאה כוסות שר"א אומר יקרבו כצ"ל. נמ"ד אין בילה מיירי דיהיב למעלה כשיעור בע"מ ועוד. דהא יש בו מן הכשרים: ישפך לאמה. דלא דרשי בהם ומשום דמאיסי לא אמרינן רואין ומ"מ אפילו לר"א לא יקרבו לכתחלה דהרי אמר אם קרב: ח הניתנים למעלה וכו'. האי תנא פליג אדר"י וס"ל דלרבנן לא אמרינן אף הכא רואין: ר"א אומר יתן למעלה. אי כוסות בכוסות א"ש דיתן למעלה ולמטה וגם על מקום היסוד ואי בבלול ולמ"ד אין בילה צ"ל דרובא עליונים ונותן למעלה שיעור התחתונים ועוד. והתחתונים לא עלו לו: וחכ"א ישפך לאמה. דלא רואין: נתן למעלה ולא נמלך רא"א כו'. אי בבלול ולמ"ד אין בילה ה"נ מיירי שנתן למעלה כדי תחתונים ועוד. והתחתונים עלו לו לשירים אבל לשם עולה לא עלו לו דשמא נתן כל התחתונים למעלה. ואי כוסות בכוסות אפילו דם עולה לא עלו לו: נתן למטה ולא נמלך כו' אלו ואלו לא עלו כצ"ל. ולמ"ד יש בילה א"ש וכמ"ד [illegible] עולה מקום שירים או דמיירי שנתנו תחלות החיצונות בשירים. וכן אם נתערב כוס בכוס. ואי בבלול. ולמ"ד אין בילה ומיירי כרבו עליונים וקודם למעלה שיעור תחתונים ועוד והתחתונים לא עלו לו וצ"ע בש"ס (פא:) דפריך ש"מ דמקום עולה מקום שירים והלא לר"א אמרינן רואין ואפשר ליתן מעט על מקום היסוד וע"כ פריך לרבנן דלא אמרינן רואין וא"כ מאי קא משני הא אוקימנא ההוא ברובא עליונים וכו' והלא לרבנן העולה נמי כשירה דסברי יש בילה וע"כ דמקום העולה מקום שיריים ועיין תוס' (פא:) ד"ה והא וגם צ"ע ליישב סוגיא זו עם ההוא דלעיל (כו:) דאמרינן דלא במקומו כמקומו דמי: ט חטאת יחיד וכו'. בש"ס קרבן יחיד שנתערב עם קרבן יחיד: נותן ד' מתנות. בחטאת ד' מתנות ובתודות ושלמים ועולות הן ב' שהן ארבע: ואם נתן ארבע. היינו מתנה א' מכל א' ואחת: שנתערבו חיין. היינו שחוטין כעין חיין דנתערבו כוסות בכוסות: שנתערבו שחוטין. היינו בבלול: נותן ארבע מתנות מכולן. האי תנא סבר יש בילה: מתנה אחת מכולן יצא. דאפילו חטאת כיון שניתן על המזבח התיכון אם נתן מתנה אחת כיפר: רואין את המתנה. ז"ל הש"ס נתינה לאחד. דנתינת דם המזבח צריך שיעור שיראה הדם לשני רוחות הקרן של מזבח: ר"א אומר כו' ר"י אומר כו'. למ"ד אין בילה מיירי בכוסות ונותן מכל כוס וכוס: י הנתנין במתנה אחת. כגון בכור שנתערב בדם אחר: ינתנו במתן אחת ועולה הותה מתנה לזה ולזה: מתן ארבע. דם חטאת זו נשפך לדם חטאת זו ונתנו ד' מתנות מעולה לזו ולזו: ינתנו במתן ד'. קום עשה מצוה עדיף אע"ג דבהאי מצוה איכא נמי עבירה דקא עבר על בכור על בל תוסיף אתי עשה דחטאת דכתיב ונתן ודחי עשה דבל תוסיף דבכור: ור"י אומר ינתנו במתן אחת. כיון דקי"ל כל הנתנין וכו' במתנה אחת כיפר הכא דלא אפשר סמכינן לכתחלה ולא עברינן אבל תוסיף ואי משום בל תגרע דחטאת קאמר טעמא מוטב שיעקר בל תגרע מאליו שהוא יושב ואינו עוקר הלאו בידים מעבור אבל תוסיף שהוא עוקרו בידים: ר' ישפך לאמה. הכא לא פליג ר"א דהיכא נעביד אם יקדים חיצונים הלא מצוה להקדים פנים לחוץ ואם יהיב לפנים ואח"כ לחוץ כיון דחטאת ואשם אי נכנס דמן פסולין לא פסיקא ליה: יא נתן בחוץ ולא נמלך וכו'. וז"ל התוס' כגון דיהיב דמים הפנימים בחוץ לשם מים ומיהו לרבנן דלית להו הא דנותן לשם מים ואפ"ה אמרינן לעיל יחזור ויתן למטה והלא כבר נתכפרו ואפשר לומר דלרבנן יחזור ויתן למטה במקום יסוד לשם שירים: בחוץ ובפנים ולא נמלך אלו ואלו עלו לו בפנים ובחוץ ולא נמלך אלו ואלו עלו לו כצ"ל וכן הוא במתניתין נתן בחוץ וכו'. והתוספתא אתיא כחכמים דמכשירין ומיירי דנתן לשם מים כדלעיל: אף שנתנן למטה הרי חבירו כשר. כדתנן נתן את הניתנין למעלה למטה אם יש דם הנפש יחזור הכשר ויקבל וצ"ע הא בש"ס (כו:) מוקי לה בנתנו פסול דאי נתנו כשר כבר נתכפרו בעלים ולא מהני זריקה דבאה אין להתיר באכילת כשר: יב ק"ו דאם נכנס אחד לפנים לא יהא חבירו פסול כצ"ל: מקום שאין המחשבה פוסלת בפנים. בש"ס אמרינן דאף לר"י אינו פוסל מחשבת פנים דבעינן מקום משולש ומיהו איכא דסבר לה דלר"י מחשבת פנים פסול: ת"ל אשר יובא מדמה. פי' מקצת דמה: נכנס לפנים פסול. כצ"ל פי' דפסול אפילו מקצת הדם שלא נכנס: יצא לחוץ כשר כצ"ל. פי' המשויר שלא יצא: ת"ל מדמה ולא מבשרה כצ"ל: ק"ו שיהא היוצא לחוץ כשר ת"ל ובשר בשדה כצ"ל. האי ק"ו הוא מהא דבשר [illegible] לפנים כשר אף דם הנכנס לשם פוסל את הדם שבחוץ מכ"ש בשר היוצא דשם אין דם היוצא פוסל את הדם שלא יצא מכ"ש דלא יפסול ת"ל בשדה וכו': יג נכנס לפנים חבירו פסול כו'. קבל הכהן חבירו פסול שזה ראוי ליקרב בפנים. קבל הזר וכו' חבירו כשר שאין זה ראוי ליקרב בפנים. כצ"ל והוא דאם קבלו הכהן ואח"כ נכנס לפנים פסל את חבירו משא"כ אם קיבלו הפסול ונכנס לפנים אינו פוסל את חבירו שהרי אינו ראוי ליקרב בפנים: פרכסה. פ"ה הכניסה לפנים כשירה דכתיב מדמה ולא דמה עם בשרה. והא דנקט פרכסה הוא להורות דיוצא לחוץ פסולה אפילו פרכסה והחזירה והכי אמרינן בש"ס גבי חטאת העוף בסמוך: חטאת העוף וכו'. בש"ס מספקא ליה אם הכניס

פסולה

דמה בארבעה כוסות אם נתן מכולן על ארבע קרנות (י) כולן נשפכין ליסוד (כ) ואם לא נתן אלא מאחד מהן מתן ארבע הוא נשפך ליסוד והן נשפכין לאמה (ל) רבי א) אלעזר ברבי שמעון אומר אפילו לא נתן אלא מאחד מהן מתן ארבע כולן נשפכין ליסוד (מ) זה הוא כללו של דבר כל הנשפך ליסוד דמו טעון כיבוס ומחשבה פוסלת בו משום פגול והמעלה אותו בחוץ חייב. כל הנשפך לאמה אין דמו טעון כיבוס ואין מחשבה פוסלת בו משום פגול והמעלה אותו בחוץ פטור:

פרק תשיעי

א (א) (*א) אין בין דברי רבן גמליאל לדברי ר' יהושע אלא הדם והנסכים. הדם כדברי רבן גמליאל זורקו על גבי האישים נסכים נותנו לספלים. הפסח והחטאת ששחטן שלא לשמן ועלו לגבי המזבח הרי אלו לא ירדו. כל הזבחים שעלו לגבי המזבח ונמצאו פסולין הרי אלו לא ירדו. (ב) (*ב) העצמות והגידים והקרנים והטלפיים שעלו לגבי המזבח ונמצאו פסולין הרי אלו לא ירדו: ב אותו ואת בנו שעלו לגבי מזבח ירדו שאין המזבח מקדש אלא את הראוי לו. הרובע והנרבע המוקצה והנעבד והאתנן והמחיר והכלאים והטרפה ויוצא דופן שעלו לגבי מזבח ירדו מפני שלא היו פסולן בקדש זה הכלל שהיה פסולו בקדש הקדש מקבלו לא היה פסולו בקדש אין הקדש מקבלו (ג) חוץ מבעל מום שר' שמעון אומר משם רבי עקיבא בעל מום בעוף כשר (ד) ר' חנינא סגן הכהנים אומר דוחה היה אבא את בעלי מומין מליקרב כפני מה אמרו הלן והיוצא והטמא שעלו לא ירדו מפני שהלן כשר בשלמים והיוצא כשר בבמה והטמא כשר בצבור: ג הקומץ והלבונה מנחת כהנים ומנחת כהן משוח ומנחת נסכים שעלו לגבי מזבח ונמצאו פסולים הרי אלו לא ירדו. (ה) (*ה) אבל קטרת שעלה לגבי המזבח תרד שאין המזבח מקדש (ו) אלא את הראוי לו (ז) עולה שעלתה לגבי מזבח ונמצאת פסולה יקטירנה על יד העזרה. (ח) (*ח) אברין שלנו בעזרה מעלין אותו כל הלילה. (ט) שעל גבי הכבש שבראשו של מזבח (י) מעלין אותם לעולם. (כ) כשם שאם עלו לא ירדו כך אם ירדו לא יעלו ואם עלו ירדו (ל) הקומץ שנתנו על גבי האישים שיריו מותרין: ד (מ) (*מ) אימורין שנתנן על גבי האישים (נ) הבשר מותר. (ס) (*ס) הפיגול והנותר והטמא שנתן על גבי האישים חייבין עליהם משום פיגול ונותר וטמא (ע)(*ע) עולה שחוטה שעלתה על המזבח או שעלתה חיה ושחטה הרי מפשיט ומנתח ומוריד את הדם וזורקו למטה (פ) מוריד את הקרבים ומדיחן במים וחוזר ומעלה אותן ומוריד את העור לכהנים וחוזר ומקטיר את הכל: ה זבחים שחוטין שעלו לגבי מזבח ה"ז מפשיט ומנתח ומוריד את הדם וזורקו למטה מוריד את הקרבים ומדיחן במים וחוזר ומעלה אותן ומוריד את העור ואת הבשר לבעלים חוזר ומקטיר את השאר העלו חיים מורידן ושוחטן למטה (צ) אין לך שמקדיש במזבח החיצון אלא את הראוי לו: ו (*צ) כלי הלח מקדשין את הלח ומדת היבש מקדשת את היבש אין (ק) כלי הלח מקדשין את היבש ולא מדת היבש מקדשת את הלח אין מקדשת אלא במילואן אין מקדשת אלא מתוכן (ר) אין מקדשת אלא בפנים (ש) נקבו (ת) נפגמו נסדקו אם עושין מעין מלאכתן שהיו עושין כשהן שלמים מקדשין ואם לאו אין מקדשין:

פרק עשירי

א (א) (*א) כל התדיר מחברו הוא קודם את חברו וכל המקודש מחברו הוא קודם את חברו (ב) (*ב) פר משיח ופר העדה עומדין פר משיח קודם לפר העדה בכל מעשיו הואיל ומשיח מכפר ועדה מתכפרת מוטב שיקדם מכפר למתכפר שנאמר (ויקרא טז) וכפר בעדו ובעד ביתו ובעד כל קהל ישראל. פר הבא על כל המצות (ג) קודם לשעירי העדה ושעירי העדה קודמין לשעיר של נשיא (ד) ושעיר של נשיא קודם לשעירה של יחיד ושעירת של יחיד קודמת לכבשה של יחיד. (ה) (*ה) תודה קודמת לאיל נזיר מפני שהתודה טעונה ארבעה מיני לחם ואיל נזיר טעון שני מיני לחם. מעשר קודם את העופות (ו) אמר רבי שמעון והלא מעשר קדשים קלים ועופות קדשי קדשים קדמו קדשים קלים לקדשי קדשים אמור מעתה יש במעשר אימורי קדשי קדשים מה שאין כן בעופות: ב (ז) חטאת העוף קודמת לעולת העוף בהקרבה. (ח) אף בהפרשה לא יאמר זה לעולתי וזה לחטאתי אלא אומר זה לחטאתי וזה לעולתי. (ט) חטאת העוף של יולדת קודמת לכבשה. (*ט) מנחת האיש קודמת למנחת האשה מנחת חטים קודמת למנחת שעורין מנחה קודמת ליין והיין קודמת לשמן שמן קודם למלח ומלח קודמת לעצים ועצים קודמין לכל דבר: ג (י) פרים קודמין לאילים ואילים קודמין לכבשים אימתי בזמן שבאו כאחד אבל הבא ראשון קרב ראשון הבא אחרון קרב אחרון. לחם הפנים קודם לשתי הלחם כשהוא מחלק בעצרת אומר הילך מצה הילך חמץ (כ) אבא שאול אומר שתי הלחם קודמות ללחם הפנים כשהוא מחלקן בעצרת אומר הילך ב) מצה הילך חמץ הילך מצה מפני ששתי הלחם חביבות (ל) א] שקודמין זה את זה בהקרבה כך (מ) קודמין זה את זה באכילה. קדשי קדשים קודמין לקדשים קלים. הנאכלין ליום אחד קודמין לנאכלין לשני ימים. (נ) שלמים של אמש קודמין לחטאת ואשם של יום רבי שמעון אומר חטאת ואשם של יום קודמין ב] לשל אמש. ד וכולן רשאין כהנים (ס) לשנות באכילתן (ע) מנחות ללותתן ולהוציא שמנן ולתת לתוכן (פ) תבלי חולין ותבלי תרומה (פ) דברי ר' שמעון רבי מאיר אומר תבלי חולין ולא תבלי תרומה שלא יביאו לידי פסול ולידי מיעוט אכילה. יין כיוצא בו. אין מבשלין חטאת ואשם עם מורם מתודה ואיל נזיר עם הבכור עם המורם משל שלמים מפני שממעט את אכילתן ג] וזמן אכילתן. ולא שלמים של אמש עם חטאת ואשם של יום מפני שממעט את אכילתן ומקום אכילתן וזמן אכילתן. אבל חטאת ואשם מתבשלין זה עם זה. תודה ואיל נזיר מתבשלין זה עם זה הבכור ומורם משלמים מתבשלים זה עם זה מפני שכולן שוות: ה (צ) אחד חטאות החיצונות ואחד חטאות הפנימיות לכיבוס שנאמר (ויקרא ו) תורת החטאת תורה אחת לכל החטאות. חטאת העוף אין דמה טעון כיבוס (צ) חטאת פסולה אין דמה טעון כיבוס היתה לה שעת הכושר ונפסלה דמה טעון כיבוס דברי ר' יעקב ר' שמעון אומר אע"פ שהיתה שעת הכושר ונפסלה אין דמה טעון כבוס. (ק) (*ק) נתן על הקרן ועל הכבש (ר) ועל היסוד אין זקוק לו ד] נתן מידו כשהוא מזה על גבי הקיתון (ש) נורדו והוא טהור. ד] נתן על העור עד שלא הופשט אין טעון כבוס משהופשט טעון כבוס דברי ר' יהודה ר' ג) אלעזר אומר אף משהופשט אין טעון כיבוס ד) (דברי ר' יהודה) אלא מקום הדם ודבר הראוי לקבל טומאה (ת) וראוי לכיבוס היכן מכבסו (א) בפנים יצא לחוץ נכנס ומכבסו בפנים: ו (*א) רבי שמעון אומר קדשים קלים אין טעונים מריקה ושטיפה אבל טעונין הדחה משום נותן טעם. ה] כבשים פסולין אין טעונין מריקה ושטיפה (ב) רבי יעקב אומר היה להן שעת הכושר ונפסלו (אין) טעונין מריקה ושטיפה (ג) רבי שמעון אומר אע"פ שהיתה להן שעת הכושר ה) ופסולין אין טעונין מריקה ושטיפה אלא הדחה (*ג) ו) כלי חרש (ד) אין טעונין אלא שבירה היכן שוברו בפנים יצא לחוץ נכנס ושוברו בפנים: (ה) רבי טרפון אומר בישל בו מתחלת הרגל מבשל בו כל הרגל אחר הרגל (אין) טעון מריקה

א] נ"א וכשם שקודמין. ב] לשלמים של אמש. ג] ומקום וזמן. ד] ליתא. ה] קדשים.

אור הגנוז

א) אליעזר. ב) חמץ. ג) בכ"י איתא ר' אלעזר אומר ר' אליעזר אומר אף וכו'. ד) תיבות דברי ר' יהודה ליתא. ה) ונפסלו. ו) כלי גללים וכלי אבנים וכלי אדמה אין טעונין מריקה ושטיפה אלא הדחה:

מצפה אריה מיי' פ"ב שם הל' כח: (י) כולן נשפכין ליסוד. לח: (כ) ואם לא נתן. עי' לד: (ל) רשב"ש. עי' לח: (מ) זהו כללו של דבר. לט. **פ"ט** (א) אין בין דר"ג. נב ע"ש: (*א) אין בין. מיי' פ"ג מהל' פסהמ"ק ה"ג: (ב) העצמות והגידין. זבחים פד: (*ב) העצמות וגידין. מיי' פ"ו מהל' מעה"ק ובפ"ג מהל' פסוהמ"ק: (ג) חוץ מבע"מ. פו: (ד) ר"ח סגן הכהנים. שם: (ה) אבל קטרת. עי' פרש"י שם וכט. ומנחות כו פ"ב בתוס' ד"ה וא"ת וכזבחים פג: בתוס' ד"ה וא"ת: (*ה) אבל קטרת. מיי' פ"ג מהל' תו"מ ה"ב ופ"ג מהל' פסהמ"ק ה"י: (ו) אלא את הראוי לו. פג: (ז) עולה שעלתה. עי' תו"כ יד א' ומשנה פד. ופה.: (ח) איברין שלנו. פו.: (*ח) אברין שלנו. מיי' פ"ג מהל' פסהמ"ק ה"ח: (ט) שעל גבי הכבש. תוס' יומא מה: ד"ה סודרן וכמכילתין כו: ד"ה אמר: (י) מעלין אותם לעולם. עי' פו ועי' רש"י פסחים נט. ד"ה מעלה וביומא כט. תוס' ד"ה אלא וכמנחות מט: בתוס' ד"ה ת"ל ועי' רש"י ע. ד"ה ביום ושם בתוס' ד"ה מנין וש"ס פו: (כ) כשם שאם עלו. משנה פד. ועי' רש"י ותוס' ועי' זבחים מב. ד"ה והקומץ ועי' כריתות יד. תוס' ד"ה פקע: (ל) הקומץ שנתנו. מנחות כב: (מ) אימורין שנתנן. עי' תוס' מנחות כו: (*מ) אימורין שנתנן. מיי' פ"ט מהל' מעה"ק: (נ) הבשר מותר. מעילה ט.: (ס) הפיגול. פסחים נט: (*ס) הפיגול והנותר. מיי' פי"ח מהל' פסהמ"ק: (ע) עולה שחוטה. פד. פס ועיין קג: ע"ש: (*ע) עולה וכו'. מיי' פ"ג מהל' פסהמ"ק ה"ח: (פ) מוריד את הקרביים. שם פה: (צ) שאין לך מקדש במזבח החיצון. כז: (*צ) כלי הלח. מיי' פ"ג מהל' פסהמ"ק ה"ג ע"ש ומיי' פ"א מהל' כלי המקדש ה"א ע"ש: (ק) כלי הלח וכו'. פח.: (ר) אין מקדשת אלא בפנים. ע"ש תוס' ד"ה אלא: (ש) נקבו. משנה שם: (ת) נפגמו. בריית' שם. **פ"י** (א) כל התדיר וכו' וכל המקודש. משנה רפ"י ועי' פט: (*א) כל התדיר. מיי' פ"ט מהל' תו"מ ה"ב ע"ש: (ב) פר משיח. עי' צ: ועי' הוריות יג: (*ב) פר המשיח. שם: (ג) קודם לשעירי העדה. שם: (ד) ושעיר של נשיא. עי' הוריות שם: (ה) תודה. פט: (*ה) תודה קודמת. שם: (ו) א"ר ש והלא מעשר. שם: (ז) חטאת העוף. עי' תוס' זבחים ה ד"ה עולתה ובמנחות ב' ובפסחים מט. ד"ה זה בנה אב. ועי' פרש"י מנחות ב' ד"ה לא יביאו: (ח) אף בהפרשה. עי' בזבחים ל' וברש"י שם ובתוס' ד"ה למקראה ע"ש: (ט) חטאת העוף של יולדת. פט. ועי' שם תוס' ד"ה למקראה ועי' תוי"ט שם: (*ט) מנחת האיש. עי' מיי' שם הלכה י': (י) פרים קודמין. צ.: (כ) אבא שאול אומר כו' הילך חמץ. עי' סוכה ט. ועי' מנחות מט. חבחים צ. תוס' ד"ה ת"ש ומנחות שם ד"ה תדיר: (ל) שקודמין זה לזה בהקרבה. עי' יומא לד.: (מ) קודמין. משנה צ.: (נ) שלמים של אמש. עי' רש"י צ: ד"ה שלמים ועי' בתוס' שם: (ס) לשנות. חולין קלב תוס' ד"ה אין נאכלין ועי' זבחים עה: תוס' ד"ה בכור: (ע) מנחות ללותתן. עי' מנחות פא: תוס' ד"ה חולין ובתמורה כג. ד"ה אוכלין ובזבחים עז. ד"ה וחולין ומנחות פ: תוס' ד"ה וכי: (פ) תבלי חולין. פסחים לו.: (פ) דר"ש רמ"א. צ: (צ) אחד חטאת. צג: (צ) חטאת פסולה. שם צג: (ק) נתן על הקרן. שם לח: (*ק) נתן על הקרן. מיי' פ"ח מהל' מעה"ק: (ר) ועל היסוד. עיין לט: (ש) גורדו. לד.: (ת) ראוי לכבוס דר"י עי' במשנה שם ופרש"י שם: (א) בפנים. צג.: (*א) ר"ש אומר קדשים קלים. עי' בכ"מ פ"ח מהל' פהמ"ק: (ב) ר"י אומר. וכן הוא בתו"כ עו. ועי' ש"ס צג.: (ג) ר"ש אומר. ועי' ק"א בתו"כ שם: (*ג) כלי חרש. שם בכ"מ ומיי' והרלב"ג: (ד) אין טעונין אלא שבירה. עי' פסחים ל' ועי' תוס' זבחים צו ד"ה אלא וע"כ א"ש הכא לשון אלא פי' דא"צ מו"ש ודי בשבירה לחוד אף דהטעם לא בטל: (ה) ר"ט אומר. משנה צז:

תוספות ומנחת בכורים

חטאת העוף בפנים והדם בגולר מהו ובעי למפשט מברייתא זו ואמרינן דליכא למפשט דהא דקתני פרכסה ל"ד ויצא לחוץ אצטריכא ליה: **יד** נשפכין ליסוד. דשירים כההלכתן. פירוש אם נתן מתנה אחת מכל כוס כולן נעשין שירים ונשפכין ליסוד: ואם לא נתן כו'. דסבר כוס אחד עושה חבירו דחוי: ר"א בר ר' שמעון אומר וכו'. דסבר כוס אחד עושה חבירו שירים: זהו כללו של דבר כל הנשפך ליסוד דמו טעון כבוס. כצ"ל וכש"ס מפרש לה בדמים הפנימים וכמ"ד שירים מעכבין:

פרק ט א אין בין דברי ר"ג. דר"ג יליף דאם עלו לא ירדו כל הראוי למזבח. ור"י יליף כל הראוי לאישים: הדם זורקו על המזבח נסכים מהם לספלים כצ"ל. פי' דס"ל לר"י ירד דאינו עולה לאישים: הפסח וכו'. לפום הדיוקי דגמרא משמע דדוקא גבי פסח שלא לשמן לא ירד אבל בשאר פסולין ירד. ובחטאת דינו כמו בשארי זבחים וכללו ג"כ בשארי דמסיק התוספתא כל הזבחים וכו': כל הזבחים. בגמרא יליף מדכתיב כל הנוגע במזבח יקדש: **ב** אותו ואת בנו וכו'. כל אלו אין הקדש מקבלן מפני שלא היו פסולן בקודש: חוץ מבע"מ וכו' בע"מ בעוף כשר. בגמרא הר"י לא הכשיר ר"ע אלא בדוקין שבעין הואיל וכשרים בעופות. דמום גמור גם בעופות פסול: ר"ח ס"ה וכו'. בש"ס מאי דוחה כלאחר יד: שהלן כשר בשלמים. כצ"ל ובגמ' גרסינן כשר בבשר ופי' רש"י בבשר שלמים דנאכלין לשני ימים. ולא ירדו דהמזבח פנימי מקדש פסולין אפי' קומץ פסול דלא חזי ליה: **ג** אבל קטורת. בש"ס קטורת זרה דעלתה על מזבח החיצון תרד: אלא את הראוי לו. בש"ס פליגי תנאי בהא מהו בכלל ראוי למזבח. אבל מזבח הפנימי מקדש אפילו אינם ראוי לו: עולה וכו' יקטירנה ע"י עזרה כצ"ל. דת"ל אותה כשירה ולא פסולה. ופסולה שעלתה לראש המזבח קריבה ואי דתנן במשנה שחטה בראש המזבח יפשיט וינתחנה מיירי בכשרה: אברין שלנו בעזרה. בש"ס דאתמר איברים וכו': מקטיר והולך כל הלילה. כדכתיב על מוקדה על המזבח כל הלילה: מעלין אותן לעולם. משמע קצת ד"ף אם ירדו יעלו ודעת רבא בש"ס דאם ירדו לא יעלו ואפשר דהא דקתני הכא מעלין אותן לעולם קאי אהא דקתני ע"ג הכבש ומשם מעלין למזבח אבל אם ירדו לא יעלו: כשם שאם וכו'. קאי על הפסולין שעלו על גבי המזבח: כך אם ירדו לא יעלו. והוא שלא משלה בהן האור אפילו במקצתן: ואם עלו ירדו. ברמב"ם לא הזכיר דין זה וצ"ע: הקומץ שנתנו על גבי האישים כו'. בגמרא איתא קומץ אימתי מתיר שיריים באכילה ר"ח אומר משמשלה בה האור ר"י אומר משתצית בה האור ברובו: **ד** אימורין שנתנן. ז"ל בתוס' ד"ה קומץ כמ"ל אימורין ועי' מ"ל דכתב ול"נ דבאימורין משיצית כמו שירי מנחות עכת מה דלא הזכיר תוס' דהכא: הבשר מותר. דאיתא בפסחים (נט:) יכול יהו כהנים רשאים לאכול בשר לפני הקטרת אימורין כו': הפיגול והנותר וכו'. והוא משמשלה בהן האור ברובו בהקומץ או חייבין על השירים משום פיגול ולא קודם לכן כדאיתא במשנה מעילה. אבל על הקומץ עצמו חייבין עליו משום נותר וטמא מיד כשקידש בכלי וחשוב כלי הוי כמו שקרבו מתיריו וע"כ חייב משום נותר וטמא: עולה שחוטה וכו'. משנה (פד.) שחטה בראש המזבח יפשיט וינתחה ומוקי לה גמרא בכשירה ולמ"ד אין הפשט וניתוח בראש המזבח מיירי שהיתה לו שעת הכושר ונפסלה לאחר זריקה ולכן יפשיט ומנתח בראש המזבח: מוריד את הקרבים. בש"ס שם פריך דאי מיירי בנפסלה א"כ למה מדיחין דהא שוב לא יעלו למזבח: וחוזר ומעלה אותן. דהכא מיירי בכשירה כמ"ש לעיל ואתיא כמ"ד יש הפשט וניתוח בראש המזבח: ומוריד את העור לכהנים. דכתיב עור העולה לכהנים יהיה: **ה** זבחים שחוטין. ומוריד העור והבשר לבעלים. הכא מיירי בקדשים קלים דהעור והבשר לבעלים: העלו חיים כו'. משנה פ"ד עולה שעלתה חיה למזבח תרד: אין לך שמקדש וכו'. וע"כ אם עלתה חיים תרד דאינו ראוי לאישים אא"כ שחטה בראש המזבח: **ו** כלי הלח. שמודד בו שמן ויין: ומדת היבש. כגון סולת למנחות: אין מקדשות וכו'. בש"ס שם במתניתא תנא אין מקדשין אלא שלמין ומלאים ומתוכן ובפנים: אין מקדשין אלא בפנים. משנה שם וטעם אין מקדשין אלא בקודש: נקבו. משנה שם: נפגמו ברייתא שם נפגמו אין מתקנים אותן: וא"ל אין מקדשין. שם אין מקדשין אלא שלמים:

פרק י א כל התדיר וכו' וכל המקודש וכו'. במשנה רפ"י תנן דם חטאת קודם לדם עולה מפני שהוא מרצה אבל אברי עולה קודם לאימורי חטאת מפני שהן כליל והא תנן התם חטאת קודם לעולה. והוא שיכחוש ויקריב אותה לגמרי: פר הבא על כל המצות. והוא חטאת: קודם לשעירי העדה. דפר קודם לשעיר ואמרינן בגמרא אפי' פר ע"ז שהוא עולה קודם לשעיר חטאת ע"ז: ושעירי העדה. הוא שעיר חטאת ע"ז: קודמת לכבשה של יחיד. בהוריות אמרינן דאיכא מ"ד דכשבה קודמת: מעשר קודם לעופות. בגמרא מפני שהוא זבח כו': אמר ר"ש והלא מעשר וכו'. בש"ס שם ע"ב פריך אדרבה עופות עדיפא שכן קדשי קדשים ומשני אפ"ה מין זבח עדיף: חטאת העוף. מסקנת התוס' בזבחים דבדיעבד אם הביא עולה קודם לחטאת כפר והביאו ראיה מהך דעולת יולדת דאפשר לומר דשאני גבי יולדת דעולה לכפר וחטאת להכשיר אבל אם שניהם לכפר נוכל לומר דמעכב וצ"ע: אף בהפרשה לא. משנה פ"ט: **ב** חטאת העוף קודמת לעולת העוף וכן בהקדשה. ופרש"י כשהוא קורא שם קורא שם לחטאת תחלה: חטאת העוף של יולדת קודם לכבשה. כלומר לכבש עולה ובש"ס אמרינן דחטאת העוף אף לעולת בהמה מזה בנה אב. ומ"מ למקראה הקדימה הכתוב: מנחת האיש וכו' מנחת חטים וכו'. בגמרא מספקא אי מנחת נדבה דאיש של חטים קודמת לשל שעורים מנחת סוטה: **ג** לכבשים. בגמרא גרסינן נמי כבשים קודמים לשעירים ועי' בכ"מ. ועי' בגמרא דמוקי בנדבה דאילים קודמין לכבשים דנתרבו בנסכים. וכבשים קודמין לשעירים דנתרבו באליה: אימתי בזמן שבאו כולם כאחד. קאי אכל הנך דלעיל וגם על מנחת האיש קודם: לחם הפנים. מיירי בעצרת שחל בשבת: הילך מצה. דסבר ת"ק תדיר עדיף: אבא שאול אומר הילך חמץ הילך מצה גרסינן דס"ל דתיובה דיומא עדיף. והילך מצה וכו' היינו לכל אחד ואחד נותן חלקו במצה וחלקו בחמץ דאין חולקין קרבן כנגד קרבן: ק"ק. מיירי בכבשי עצרת שהן ק"ק ונאכלין לשני ימים: קודמין לקדשים קלים. והן שלמים ובכור ומעשר הנאכל לשני ימים. וכן קדשים הנאכלין ליום אחד כגון תודה ואיל נזיר מאוחרין לק"ק הנאכלין ליום אחד: הנאכלין ליום אחד. משנה שם התודה ואיל נזיר קודמין לשלמים: שלמים של אמש. דאזיל להשהותן כל כך. וכותיל ובאו ראשון יקרבו ראשון: קודמין לשל אמש גרסינן: **ד** מנחות ללותתן. בגמרא אמרינן דאין לותתין מנחות רק מנחת העומר: תבלי תרומה דר"ש. דס"ל מביאין קדשים לבה"פ: מיעוט אכילה. דאולי יבוא לידי נותר ויפסול: יין כיוצא בו. ר"מ לשיטתו. או דצריך למחוק תיבת יין וכצ"ל כיוצא בו וכו' וקאי אברייתא דהך אין מבשלין: עם מורם מתודה ואיל נזיר מפני שממעט אכילתן ומקום אכילתן כצ"ל. דחטאת ואשם אינן נאכלין אלא לזכרי כהונה ובעזרה: הבכור עם מורם משלמים וכו' וזמן אכילתן. דשלמים נאכלין לשני ימים ולילה אחד: וזמן אכילתן. דשלמים של אמש אינו נאכל אלא היום עד הלילה וחטאת של היום עד חצות הלילה והכא אפילו ר"ש מודה כיון דלא נתקן מידי אסור לכתחלה להביא קדשים לבה"פ: הבכור ומורם מתודה כצ"ל *). דהא מורם משלמים קתני לעיל דאין מתבשלין: **ה** טעון כבוס. אם ניתז על הבגד: אין דמה טעון כבוס. דכתיב אשר יזה בראוי להזאה: שעת הכושר. לזריקה: דמה טעון כבוס. דאין לו אלא מיעוט אחד: שעת הכושר. דלדידיה תרי מיעוטי אית ליה: ניתז מן הקרן. גרסינן: אינו זקוק לו. פי' אינו זקוק לכיבוס דכתיב אשר יזה פרט לזה שכבר הוזה. גורדו. כר"י למעוטי כלי דבר גרידה: עד שלא הופשט אין טעון כבוס. דבעינן ראוי לקבל טומאה בלא חסרון מלאכה: אין טעון כבוס דבעינן דבר המקבל טומאה שאינו מחוסר אפילו מחשבה: אינו טעון כבוס. אלא וכו' ראוי לכבוס דר"י גרסינן. דבגמרא מסיק דהך אתיא כר"י: בפנים. דכתיב תכבס במקום קדוש: משום נותן טעם. פי' הגעלה ברותחין דהבלוע נעשה נותר ועפרש"י בגמרא: **ו** קדשים פסולין כצ"ל: ר"י וכו' טעונין מו"ש כצ"ל: רש"א. לשיטתו דק"ק אינם טעונים מו"ש וא"כ כ"ש תרומה ולצטריך אותה אף להיתה שעת הכושר בין לענין כיבוס ובין לענין מו"ש: אלא הדחה. היינו ג"כ הגעלה ברותחין לבטל הטעם דהוא נותר: יבשל כל הרגל. דכל יום נעשה גיעול לחבירו מתוך שהשלמים מצוים ברגל אינו בא לידי נותר: אחר הרגל טעון מו"ש כצ"ל:

בגמרא

*) [כתבו בשם הגאון ר"א ז"ל דעם מורם משלמים אין מבשלין קאי אחטאת ואשם דחטאת ואשם אינן מבשלין לא עם הבכור ולא עם מורם משלמים וצ"ע]

מריקה ושטיפה. אמר רבי נתן לא היה רבי טרפון אומר אלא בקדשים קלים בלבד היכן מורקן ושוטפן בפנים יצא לחוץ מכניסן מורקן ושוטפן בפנים. נטמאו בחוץ מטהרן ומכניסן מורקן ושוטפן בפנים. כיצד מריקתן ושטיפתן במקום אכילתן מריקתן ושטיפתן (ו) עד זמן אכילתן מריקתן ושטיפתן. בשל בו קדשי קדשים מורק ושוטף לקדשי קדשים קדשים קלים מורק ושוטף לקדשים קלים (ז) קדשי קדשים וקדשים קלים מורק ושוטף לחמור שבהן שטף ולא מרק מרק ולא שטף יאכל כחמור שבהן: ז (ח) (*ח) חומר בהזאה שאין במריקה ושטיפה ובמריקה ושטיפה שאין בהזאה. שהזאה נוהגת בחטאות הפנימיות ונוהגת לפני זריקת דמים מה שאין כן במריקה ושטיפה חומר במריקה ושטיפה. שהמריקה ושטיפה נוהגים בקדשי קדשים ובקדשים קלים ואם נתבשל במקצת כלי כולו טעון מריקה ושטיפה מה שאין כן בהזאה:

פרק אחד עשר

א (א) (*א) אין אונן רשאי להביא זבחים כל שבעה אחד זבחים שהן ראויין לבא נדבה (ב) ואחד זבחים שאין ראויין לבא נדבה (*ב) אפילו יין ואפילו עצים ואפילו לבונה (ג) שנאמר שלמים א] רבי שמעון אומר שלמים שהכל שלום בהן מהן למזבח ומהן לכהנים ומהן לבעלים (ד) זבחי תודה הרי זה תודה בכל מקום שנא' (תהלים נ) זובח תודה יכבדנני ושם דרך אראנו וגו': ב (ה) כהן גדול מקריב אונן ואינו אוכל דברי ר' מאיר (ו) (*ו) רבי יהודה אומר כל אותו היום (ז) רבי שמעון אומר גומר את העבודה שבידו ובא לו (ח) אבל כהן הדיוט שעמד ומקריב ומת לו מת מניח את העבודה שבידו ויוצא לפיכך אם זרק את הדם או שהקטיר קטרת כל עבודה שעבד הרי אלו פסולות: ג כל חטאות שדמן נכנס לפנים אין לכהנים בהן כלום אלא הדם ואימורין למזבח ועור ובשר (ט) יצאו לבית השרפה (י) היכן שורפין אותן בבית הדשן הגדול חוץ לירושלים ולצפונה של ירושלים חוץ לג' מחנות (כ) ולא היו שורפין אותן שלימין אלא מנתחין אותן ע"י עורן (ל) כנתחי עולות: ד (*ל) אין הכהנים חולקין בשר כנגד בשר ועופות כנגד עופות בשר כנגד עופות עופות כנגד מנחות מנחות כנגד מנחות (מ) שנא' (ויקרא ז) וכל מנחה בלולה בשמן וחרבה לכל בני אהרן תהיה איש כאחיו (נ) האיש חולק אע"פ בעל מום אין הקטן חולק אע"פ תמים. קטן (ס) מאימתי כשר לחלק בקדשי מקדש משיביא שתי שערות אבל אין מקריבין אותו לעבודה עד שנתמלא זקנו רבי אומר אומר אני עד שיהא בן עשרים שנה ומעלה (עזרא ג) ב] לנצח על מלאכת בית ה': ד (ע) עולה כולה לגבוה ועורה לכהנים קדשי קדשים הדם ואימוריו למזבח ובשר ועור לכהנים. קדשים קלים הדם ואימורים למזבח ועור ובשר לבעלים. (פ) זה הכלל כל שיש לו בבשר יש לו בעורות כל שאין לו בבשר אין לו בעורות חוץ מן העולה שפירש בה הכתוב (ויקרא ז) עור העולה אשר הקריב לכהן לו יהיה (צ) שחטה חוץ לזמנה חוץ למקומה הואיל ולא זכה מזבח בבשרה לא יזכו הכהנים בעורה (ק) עולת הקדש אין עורה לכהנים דברי ר' יהודה (ר) והכמים אומרים עורה לכהנים ר' יוסי בר' יהודה מוסיף אף של גרים ושל נשים ועבדים שנא' (שם) עולת איש פרט לאלו (ש) (*ש) אמרו לו והלא כבר נאמר עור העולה אשר הקריב לכהן לו יהיה אם א) כהן למה נאמר עולת איש אלא עולה שעלתה לאיש עורה לכהנים ושלא עלתה לאיש אין עורה לכהנים: ה (**ש) שחטו ולא הפשיטו ולא הספיק לזרוק את הדם עד שנטמא הדם. ב) הדם ג] יזרק ועור ובשר אסורין ואם נזרק הדם עור ובשר מותרים. שחטו ולא הפשיטו ולא הספיק לזרוק את הדם עד שנטמא הזבח העור אסור. (ת) שחטו והפשיטו ונטמא ד] העור ואח"כ זרק את הדם העור מותר דברי רבי ר' שמעון אומר העור אסור. שחטו ולא הפשיטו זרק את הדם ואח"כ נטמא הזבח העור אסור ה] (א) ר' אלעזר בר' שמעון אומר יפשיט העור (עם) הבשר. שחטו והפשיטו וזרק את הדם ואח"כ נטמא הזבח הכל מודים שהעור מותר. שחטו ולא הפשיטו ולא הספיק לזרוק את הדם עד שיצא הדם או ששחטו והפשיטו ולא הספיק לזרוק את הדם עד שיצא הדם ו] יזרק עור ובשר אסורין ואע"פ שנזרק הדם עור ובשר אסורין: ו שחטו ולא הפשיטו ולא הספיק לזרוק את הדם עד ג) שיצא הזבח העור אסור. שחטו והפשיטו ויצא הזבח ואח"כ זרק את הדם העור מותר דברי רבי ר' אלעזר בר' שמעון אומר העור אסור. שחטו ולא הפשיטו וזרק את הדם ואח"כ יצא הזבח העור אסור דברי רבי ר' אלעזר בר"ש אומר יפשיט העור ז] עם הבשר. שחטו והפשיטו וזרק את הדם ואח"כ יצא הזבח הכל מודין שהעור מותר שחטו ולא הפשיטו ולא הספיק לזרוק את הדם עד שיצא הדם או ששחטו והפשיטו ולא הספיק לזרוק את הדם עד שלן הדם הדם יזרק עור ובשר אסורין ואע"פ שנזרק הדם עור ובשר אסורין. שחטו ולא הפשיטו ולא הספיק לזרוק את הדם עד שלן הזבח העור אסור שחטו ולא הפשיטו ח] (ולן הזבח ואח"כ זרק את דמו אסור) דברי רבי ר"א בר"ש אומר יפשיט העור עם הבשר. שחטו והפשיטו וזרק את הדם ואח"כ לן הזבח הכל מודים שהעור מותר. (ב) רבי אומר הדם מרצה על העור בפני עצמו כשהוא עם הבשר נולד בו פסול בין לפני זריקת דמים בין לאחר זריקת דמים הרי הוא כיוצא בו (ג) ר"א בר"ש אומר אין הדם מרצה על העור בפני עצמו כשהוא עם הבשר נזרק עליו הדם הורצה שעה אחת לפיכך אם נולד לו פסול אפילו לאחר זריקת דמים יפשיט העור עם הבשר: ז (ד) בראשונה היו מכניסין עורות קדשים ללשכת בית הפרוה והיו מחלקין אותן בערבין לכל בית אב שבאותו היום והיו גדולי כהונה באים ונוטלין אותם בזרוע התקינו שיהו מחלקין אותן בערבי שבתות לכל משמר ומשמר ועדיין היו גדולי כהונה באין ונוטלין אותן בזרוע עמדו הבעלים והקדישום לשמים. (ה) אבא שאול אומר קורות של שקמה היו ביריחו ובעלי אגרוף נוטלין אותן עמדו והקדישום (ו) אמרו לא הקדישו בעלים לשמים אלא קורות שקמה בלבד: ח (ז) פרים הנשרפים ושעירים הנשרפים בזמן שנשרפין כמצותן נשרפין בבית הדשן ומטמאין בגדים ואם אין נשרפין כמצותן נשרפין בבית הבירה ואין מטמאין בגדים (ח) ר' יוסי הגלילי אומר בבית הדשן הגדול היו נשרפין (ט) אפילו בתבן אפילו בקש (*ט) ואפילו בגבבא (י) ואפילו לא הצית את האש אלא ברובה הרי אלו כשרין:

פרק שנים עשר

א (א) (*א) רבי אומר הפרש בין השוחט בפנים למעלה בחוץ ובין השוחט בחוץ למעלה בחוץ ד) לא שהשוחט בפנים למעלה בחוץ היתה לו שעת הכושר והשוחט בחוץ למעלה בחוץ לא היתה לו שעת הכושר ר' אלעזר בר"ש אומר הפרש בין השוחט בפנים ומעלה בחוץ לשוחט בחוץ (ב) ומעלה בחוץ שהשוחט בפנים ומעלה בחוץ (ג) הקדש מקבלו השוחט בחוץ ומעלה בחוץ אין הקדש מקבלו. (ד) אי אפשר לשוחט אחר שוחט אבל יש מעלה אחר מעלה: שחטו שנים פטורים העלו שנים חייבין העלה וחזר והעלה חייב על כל העלאה והעלאה (ה) (*ה) דברי ר"ש ר' יוסי אומר אין חייב אלא אחת ואין חייב אלא עד שיבנה את המזבח ויסדר המערכה דברי ר' יוסי ר' שמעון אומר אפילו העלה על הסלע או על האבן חייב: ב (ו) עולה ועולת העוף והלבים (ז) הקומץ והלבונה מנחת כהנים ומנחת כהן משיח ומנחת נסכים שהקריב מא' מהן כזית בחוץ חייב ר' אלעזר פוטר (ח) עד שיקריב את כולו (*ח) מודה ר' אלעזר שאם הקריב בפנים ושייר מהן כזית והקריבו בחוץ שהוא חייב שכן ראוי ליקרב לפנים: (**ח) הקומץ והלבונה שהקריב אחד מהן בחוץ חייב ור"א פוטר עד שיקריב את השני (ט) מודה ר' אלעזר שאם הקריב את אחד בפנים ושייר את חבירו ט] בחוץ שהוא חייב שכן ראוי ה) להזות לפנים: ג (י) שני בזיכי לבונה שהקריב את אחד מהן בחוץ חייב רבי אלעזר פוטר עד שיקריב את השני מודה רבי אלעזר שאם הקריב את אחד מהן בפנים ושייר את חברו והקריבו בחוץ שהוא חייב שכן ראוי ליקרב לפנים מודה ר' אלעזר בקומץ מנחת חוטא ולבונה נדבה (כ) שהקריבן בחוץ שהוא חייב שכן ראוי ליקרב לפנים: ד (ל) המנסך שלשת לוגין יין בחוץ חייב (מ) רבי אלעזר ברבי שמעון אומר עד שלא קדשו בכלי פטור משקדשו בכלי חייב (נ) המנסך שלשת לוגין מים בחג בחוץ חייב. בשאר ימות השנה פטור ר' אלעזר אומר

אף

א] קרבנו. ב] [שנאמר (דה"י א כג) ויעמדו הלוים מבן עשרים שנה ומעלה כו' כצ"ל וכ"ה בגמ' חולין כד: משמיה דר"ח וצ"ע. ג] לא. ד] הזבח. ה] ד"ר. ו] לא. ז] מן. ח] שחטו ולא הפשיטו וזרק הדם ולן הזבח העור אסור. ט] והקריבו.

אור הגנוז

א) כן. ב) או ששחטו והפשיטו ולא הספיק לזרוק את הדם עד שנטמא הדם. ג) שלן. ד) תיבת לא ליתא. ה) ליקרב.

מצפה אריה

(ו) עד זמן אכילתן. משנה צו: וע"ש בז תד"ה ממתין: (ז) קדשי קדשים וקדשים קלים. שם: (ח) חומר בהזאה. צג: : (*ח) חומר בהזאה מיי' פ"ח מהל' מעה"ק: (א) אין אונן רשאי. כמועד קטן טו: (*א) אין אונן. מיי' פ"ב מהל' ביאת מקדש: (ב) אחד זבחים. צט: : (*ב) אפילו יינן. עי' מיי' שם ובכ"מ ובמ"ל שם: (ג) שנאמר שלמים. תו"כ צו א' ושם ב': (ד) זבחי תודה. עי' ילקוט תהלים רמז תתס"ג: (ה) כה"ג. עי' יומא יג.: (ו) ר"י אומר כל אותו היום. שם: (*ו) ר"א כל אותו היום. עי' מ"ל שלהי פ"ג מהל' אבל: (ז) רש"א. ע"ש בתוס' ד"ה היו: (ח) אבל כהן הדיוט. עי' תוס' שם: (ט) יצאו לבית השריפה. קג: (י) היכן שורפין. יומא סח.: (כ) ולא היו שורפין. ג"ז שם.: (ל) כנתחי עולות. שם סז:: (*ל) אין הכהנים חולקין. עי' מיי' פ"ד מהל' מעה"ק הט"ז ועכ"מ שם: (מ) שנאמר כו' תהיה איש. בקדושין נב. ובמנחות עג. ובתוס' שם: (נ) האיש חולק. קדושין ומנחות שם ובריש פי"ב דזבחים: (ס) מאימתי וכו'. עי' חולין כד. ועי' תוספתא דחגיגה פ"ק: (ע) עולה. משנה קג.: (פ) זה הכלל חוץ מן העולה. שם.: (צ) שחטה חוץ לזמנה. משנה שם.: (ק) עולת הקדש. גמרא שם: (ר) וחכ"א. עי' שם ובשקלים פ"ז: (ש) אמרו לו והלא כבר נאמר. ע"ש: (*ש) אמרו לו והלא כבר נאמר. עי' כ"מ שלהי פ"ה וצ"ע: (**ש) שחטו וכו' והפשיטו. עי' מיי' פ"ה מהל' מעה"ק כל הדינים: (ת) שחטו והפשיטו וכו'. קד. ע"ש: (א) ר"א בר"ש. ע"ש ופה. שם מבואר פלוגתא דר"א: (ב) רבי אומר הדם מרצה. שם קד.: (ג) ר"א בר"ש אומר. שם.: (ד) בראשונה. פסחים נז.: (ה) אבא שאול. שם: (ו) אמרו לו לא. שם ט. ועי' תוספתא דפסחים שלהי פ"ג.: (ז) פרים הנשרפים. קד.: (ח) ר"י הגלילי. שלהי פי"ג עי' רש"י שם: (ט) אפילו בתבן. תו"כ צו א' עצים וכו'. ועי' פסחים עה.: (*ט) ואפילו בגבבא. עי' מיי' פ"ז שם ה"ה: (י) ואפילו לא הצית. ע"ש. וכן הוא בתו"כ צו ועי' בק"א: (א) רבי אומר הפרש. קח.: (*א) רבי אומר הפרש. עי' מיי' פי"ח מהל' פסה"מ ובכ"מ ובראב"ד: (ב) ומעלה בחוץ. עי' משנה רפי"ג ובש"ס קז. ע"ש: (ג) הקדש מקבלו. עי' פב. וקב. תוס' ד"ה שחיטת: (ד) א"א לשוחט. קח.: (ה) דר"ש ר"י. עי' קו.: (*ה) דברי ר"ש ר"י אומר. מיי' פי"ט שם ע"ש: (ו) עולה ועולת העוף. עי' משנה קח. ושם ע"ב עי' פלוגתת ר"ל ור"י ועי' רש"י במשנה קט: ועי' בתוס' שם: (ז) הקומץ והלבונה. משנה קט: (ח) עד שיקריב את כולו. עי' רש"י במשנה קט: ובתוס' ע"ש: (*ח) מודה ר"א שאם הקריב. מיי' פי"ט מהל' מעה"ק ועי' מ"ל שם: (**ח) הקומץ והלבונה. שם ושם ע"ש שלהי כל' מעה"ק: (ט) מודה ר"א שאם הקריב. משנה קט: ועי' רש"י ותוס' שם: (י) שני בזיכי לבונה. קי. ועי' רש"י ותוס' קי ד"ה כמאן: (כ) שהקריבן בחוץ. עי' קת. תוס' ד"ה שחיטת לילה: (ל) המנסך ט' חייב. עי' קטו:: (מ) ר"א בר"ש. עי' קיא.: (נ) המנסך ג' לוגין מים. קי: וע"ש פלוגתייהו:

תוספות ומנחת בכורים

בגמרא הגרסא אלא בזו בלבד פי' ולא לענין פיגול ונותר אלא בקדשים קלים דהטעם כו'. אבל בק"ק אינו שייך טעם זה: בפנים. מיירי בקדשי קדשים כדמסיק במקום אכילתן: מורק ושוטף לחמור. מיירי דיש בהן בנותן טעם: יאכלו כחמור שבהן. לדעת הרמב"ם דהמו"ש קודם דבא לידי נותר ע"כ מיירי דבישל תוך זמן אכילתו וע"כ יאכל כחמור אבל לדעת התוס' דהמריקה אחר דבא לידי נותר א"כ הך מירק ולא שטף נמי מיירי אחר דבא לידי נותר א"כ כבר נאסר ואיך נופל לאמר יאכל וצ"ע: ז בהזאה ממריקה. דדם חטאת שניתז על הבגד: מו"ש אינה בפנימיות ואינה לפני זריקה דאין הכתוב מדבר אלא בנאכלות דסמיך לו כל זכר בכהנים יאכל אותה:

פרק יא א שנאמר שלמים. בזמן שהוא שלם ולא אונן עיין בגמרא: דר"ש שרש"א שלמים שהכל שלם בהן וכו' כצ"ל: זבחי תודה ה"ז תודה. הפשר דה"ק דאינו בא על חטא וע"כ קאמר זובח תודה יכבדנני דאילו בשארי קרבנות דבאין על חטא אינם לכבוד: ב ר"א כל אותו היום. היינו שאינו עובד כל היום דגזרי שמא יאכל: רש"א גומר. וכר' יוסי בש"ס דאף כה"ג רק גומר והכהן הדיוט אסור אף לגמור. ועי' בתוס' יומא: כל עבודה שעבד כצ"ל: ג כל חטאות. הן פרים ושעירים הנשרפים: אלא הדם והאימורים כצ"ל. ביומא סח. איתא שם הכל כנתחי עולות שלא היו מנתחן כניתוח בשר עולה אלא עור עם הבשר: איש כאחיו. היינו דכל אחד ואחד חלוק ובגמרא איתא וסמוך אם על תודה כשם דאין חולקין בקדשי קדשים כך אין חולקין בק"ק: ד עולת הקדש כו'. בגמ' ת"ר עולת איש פרט לעולת הקדש דברי ר' יהודה: עורה לכהנים. מיירי בעולה הבאה מן המותרות: אף של גרים. פי' בגר שמת ואין לו יורשין: והלא כבר נאמר עור העולה. בגמרא פיר העולה ריבה אף של גרים כו': עולה שעלתה לאיש. פרט שנשחטה לחוץ לזמנה: ולא הפשיטו כו' אסור. הכא לכ"ע אסור שהרי הבשר אסור אפי' זרק הדם ולכן העור ג"כ אסור מפני שלא הופשט: שחטו והפשיטו ונטמא הזבח כצ"ל: העור מותר דברי רבי. דסבר הדם מרצה על העור בפ"ע וכר"א דאמר דם אפילו שאין בשר ואפילו לכתחלה יזרוק א"כ בהא אפילו לר"י מותר מידי דהוה אבדיעבד דמודה ר"י דאם זרק הורצה גבי נטמא או נפסל ול"ג אבוד ושרוף: ראב"רש"א כצ"ל: העור אסור. דסבר כר' יהושע דסבר אם אין בשר אין דם וס"ל דלר"י אפילו בדיעבד אם זרק לא הורצה אפילו בנטמא דגזר אטו אבוד ושרוף: שחטו ולא הפשיטו זרק הדם העור אסור. הוא דעת רבי דאמר דכשהוא עם הבשר נולד בו פסול אפילו לאחר זריקה ה"ה כיוצא בו: ראב"רש אומר יפשיט העור מן הבשר וכ"ה בש"ס נולד בו פסול אחר זריקה יפשיטו ועורו לכהנים: שחטו והפשיטו וזרק וכו'. הכא לכ"ע העור מותר שהרי כבר הופשט העור וגם נזרק הדם: או ששחטו והפשיטו כו' עד שיצא הדם לא יזרוק. כצ"ל: ואע"פ וכו'. שהרי אין הציץ מרצה על היוצא ולכן אפילו כבר הופשט אסור דליכא זריקה כלל. אבל לעיל בנטמא אפילו לא הופשט אם נזרק הדם העור והבשר מותרין דהציץ מרצה על הטומאה: ה שחטו ולא הפשיטו עד שיצא הזבח אסור. לכ"ע כמ"ש לעיל בנטמא הזבח: שחטו והפשיטו וכו' ד"ר ראב"רש וכו'. הכא גבי יוצא פליגי כמו גבי נטמא הזבח דלגבי זבח אין חילוק בין יוצא לנטמא אלא דר"א דם אף שאין בשר. ולר"י בנטמאים לא יזרוק ואם זרק הורצה: ראב"רש"א יפשיט מן הבשר. הכא פליגי כמו בנטמא הזבח: שחטו והפשיטו. נפסק העור ונזרק הדם: שחטו ולא הפשיטו וכו' עד שלן הדם. כצ"ל: או ששחטו והפשיטו וכו' הדם לא יזרוק. כצ"ל: ואע"פ כו' שהרי אין הציץ מרצה על שלן: שחטו והפשיטו עד שלן הזבח אסור. דהרי בלינת הזבח ממילא לן הדם ולא מהני זריקה שחטו ולא הפשיטו וזרק הדם ואח"כ לן הזבח אסור ד"ר ראב"רש אומר יפשיט העור מן הבשר. כצ"ל והכא לא קתני שחטו והפשיטו ולן הזבח ואח"כ זרק הדם כדלעיל דהא אי לן הזבח ממילא לן הדם ולא מהני זריקה: רבי אומר הדם מרצה. בברייתא ע הביא בש"ס ק"ד ולרבי הכל תלוי בהפשט ולא בזריקה: ראב"רש"א וכו' לפיכך אם נולד לו פסול אחר זריקה כצ"ל. וסבר דהכל תלוי בזריקה ולא בהפשט: ו אמרו לו לא הקדישו בעלים אלא קורות שקמה. כדאיתא בפסחים (נז:) אנשי יריחו מתירין גמזיות של הקדש של חרוב ושל שקמה אמרו אבותינו לא הקדישו אלא קורות ובהרי אין מעילה בגדולין: ז נשרפין בבית הבירה. ובגמרא שלשה בית הדשן הן: ריה"ג אומר בבית הדשן נשרפין. ופרש"י צריך שיקדים לשם דשן מזבח דיהא נקרא שפך הדשן ומ"מ הא לא מעכב: אפילו בקש. בתו"כ עצים אפילו כו': ואפילו לא הצית. זהו בדיעבד אבל לכתחלה בעי שריפת כולו:

פרק יב א רבי אומר הפרש. פי' יש חילוק: שוחט בפנים ומעלה בחוץ גרסינן: שוחט בחוץ ומעלה בחוץ כצ"ל: שהיתה לו שעת הכושר. וע"כ חייב אבל אם שחט ג"כ בחוץ פטור דס"ל כריה"ג במשנה ק"ז: שכן קודש מקבלו. אע"פ שאוכלו אם הוזר והכניסו והעלהו לא ירד: דר"ש ר"א. לפי דלעיל דמוקטרי חוץ פטור ע"כ פלוגתייהו במוקטרי פנים שהעלם בחוץ אי חייב על כל העלאה: עד שיבנה מזבח. דכתיב ויבן נח מזבח: על הסלע. דכתיב ויעלהו על הצור: כזית בחוץ חייב. כר"ש אליבא דר"י דפליגי באבר אחד. ולר"ל דס"ל דבאבר אחד כ"ע ס"ל דאינו חייב אלא אחת דבעינן שלם ע"כ מוקמינן פלוגתייהו במוקטרי חוץ אבל במוקטרי פנים חייב על כזית: ר"א פוטר עד שיקריב את כולו. מפשט דברי התוספתא משמע דפליג אף על שלם דפטור על כזית ולשיטת רש"י א"ש דלאו יקאי ג"כ על מוקטרי פנים. ולשיטת התוס' הכא בלא נחסר כלום בוודאי חייב על כזית וע"כ דלא פליג רק בקומץ וכל הני דפסלי בחסרון וכן כתב רש"י קי: ומודה ר"א וכו' חייב. דהרי בזה נגמרה הקטרתן. ולר"א נמי דדרים ליה ובשיעור הקטרה בכזית היכא דבפנים הוא הקטרה גמורה: ב הקומץ והלבונה. של מנחת נדבה שניהם מתירין את שיריה לאכילה הלכך ר"א פוטר דבעינן כל המתיר: ואחד בחוץ חייב. דהוא גמר כל המתיר ובו תלוי: ג שני בזיכי לבונה. שניהם מתירים לחם הפנים דכתיב והיו ללחם לאזכרה ואמרינן נאמר כאן אזכרה ונאמר להלן אזכרה מה להלן קומץ מתיר השירים לאכילה אף כאן הלבונה מתרת את הלחם ובשירי מנחה כתיב והנותרת מן המנחה לאהרן ולבניו ק"ק מאשי ה' אין לו אלא לאחר מתנת האש: מודה ר"א בקומץ וכו'. חייב דהוא כולו מתיר: שהקריבן בחוץ. אע"ג דנפסלין ביוצא מ"מ כיון דאם עלו לא ירדו נקרא ראוי בפנים ועוד דפסול שיצא קודם שהעלו בחוץ לא הוי בכלל פסול ולא מפטר: שלשת לוגין מים. בש"ס איכא פלוגתא דאמוראי חד מוקי דלת"ק בעי נמי קידוש כלי אלא דת"ק סבר דביחוץ

אחת

אף בחג אם נתמלא לשם חג חייב אם לאו פטור . עולה א) עולת העוף וחלבים הקומץ והלבונה מנחות כהנים ומנחת כהן משיח ומנחת נסכים שהקריב אחת מהן (ס) כחצי זית פטור (ע) (*ע) והמנסך פחות משלשת לוגין מים פחות משלשת לוגין יין בחוץ פטור (פ) ר' נחמיה אומר שירי הדם חייבין עליהן בחוץ (צ) אמר ר' יעקב והלא שירי מצוה הן היאך חייבין על שירי מצוה אמר רבי נחמיה הקטר חלבים יוכיחו שהן שירי מצוה וחייבין עליהן בחוץ אמר לו ר' יעקב אע"פ שהן שירי מצוה תחלת עבודה הן . (ק) (*ק) חטאת העוף הבאה על הספק והקריבה בחוץ חייבין עליה (ר) אשם תלוי . אשם תלוי הבא על הספק הקריבו בחוץ חייבין עליו חטאת : ה (ש) (*ש) עולה שקבל דמה בכוס (ת) אחד נתן בפנים יחזור ונתן בחוץ וחזר ונתן בפנים חייב שכולו ראוי לבא בפנים . קבל דמה בשני כוסות נתן שניהם בפנים פטור שניהן בחוץ חייב אחד בפנים ואחד בחוץ פטור אחד בחוץ וא' בפנים (אם) כיפר הפנימי וחייב על מה שבחוץ למה הדבר דומה למפריש ג) תודתו ואבדה והפריש אחרת תחתיה ואח"כ נמצאת הראשונה . שחט שתיהן בפנים פטור שתיהן בחוץ חייב אחת בפנים ואחת בחוץ אחת בחוץ ואחת בפנים כיפר בפנים וחייב על מה שבחוץ (א) שחטן והרי דמן מונחין בכוסות נתן שניהם בפנים פטור שניהן בחוץ חייב אחד בפנים ואחד בחוץ פטור אחד בחוץ ואחד בפנים (אם) כיפר הפנימי וחייב א] : ו ולד חטאת ותמורת חטאת וחטאת שמתו בעליה ג] להקריבן בחוץ פטור שכפרו הבעלים ושעיברה שנתה שאבדה ונמצאת (ב) עד שלא כיפרו הבעלים חייב משכיפרו הבעלים פטור . פרים הנשרפים ושעירים הנשרפין שהקריבן בחוץ פטור (ג) אותו ואת בנו שהקריבן בחוץ חייב על הראשון ופטור על השני (ד) ר' שמעון אומר השני בלא תעשה . (ה) עולה ומחוסר זמן בגופה ג) פטור ובבעלים חייב רבי שמעון אומר בגופה בלא תעשה . חטאת ומחוסר זמן בין בגופה ובין בבעלים פטור (ו) ר' שמעון אומר הרי זה בלא תעשה (ז) הקומץ והמקבל ג] דמו בחוץ פטור זה הכלל (ח) כל שהוא משם עבודה וראוי ליקרב בפנים חייבין עליו בחוץ וכל שאינו משום עבודה ואין ראוי ליקרב בפנים אין חייבין עליו בחוץ (ט) (*ט) ר' אלעזר בר' שמעון אומר אף כל שהוא משום עבודה וראוי ליקרב בפנים עשה הזר ביוצא בו בפנים חייב (י) חוץ מן השוחט : ז (כ) כהן שעבד טמא טבול יום ומחוסר בגדים ומחוסר כפורים ושלא רחוץ ידים ורגלים אין חייב אלא אחת . זר שעבד טמא טבול יום (*כ) ומחוסר בגדים ומחוסר כפורים ושלא רחוץ ידים ורגלים אין חייב אלא אחת : ח (ל) ואלו הן שבמיתה האוכל טבל (מ) וזר שאכל תרומה וכהן טמא שאכל תרומה טהורה וזר (*מ) וטבול יום מחוסר בגדים (**מ) ומחוסר כפורים (נ) ושלא רחוץ ידים ורגלים ופרועי ראש ושתויי יין ששמשו כולן במיתה . אבל ערל ואונן ויושב הרי אלו באזהרה (ס) בעל מום במיתה דברי רבי וחכ"א בלא תעשה (*ס) הזיד במעילה רבי אומר במיתה וחכ"א בלא תעשה (ע) אלו חייבין עליהן מיתה זרק את הדם לפנים ולפני לפנים (פ) (*פ) המוצה בעוף מקטיר על גבי מזבח (צ) והמנסך שלשת לוגין מים ושלשת לוגין יין בחוץ הרי אלו חייבין מיתה . (ק) (*ק) אבל הקומץ והמקבל והמהלך (ר) קבל הזר קבל הפסול קבל בשמאלו קבל בכלי חול נתן את הניתנין למטה למעלה ואת הניתנין למעלה למטה את הניתנין בפנים בחוץ ואת הניתנין בחוץ בפנים או ששחטן חוץ לזמנן וחוץ למקומן הפסח והחטאת ששחטן שלא לשמן (ר) הרי אלו בלא תעשה :

פרק שלשה עשר

א (א) עד שלא הוקם המשכן היו הבמות מותרות (ב) מה הן מקריבין בהמה חיה ועוף גדולים וקטנים זכרים ונקבות תמימים ובעלי מומין (ג) טהורין אבל לא טמאין הכל קרב עולה וטעונה הפשט וניתוח (ד) (*ד) העובדי כוכבים בזמן הזה מותרים לעשות כן : ב (ה) עד שלא הוקם המשכן היו הבמות מותרות ועבודה בבכורות (ו) משהוקם המשכן היו הבמות אסורות ואין כשרה אלא בכהנים . (ז) קדשי קדשים נאכלין לפנים מן הקלעים קדשים קלים בכל מחנות ישראל . הנותן ע"ג מזבח (ח) בשעת פירוקה או בשעת שגלה הרוח את היריעה לא עשה כלום . בשעת מסעות קדשים נפסלים וטמאים פורשים כל אחד ואחד חוץ למחיצתו ג (ט) באו לגלגל הותרו הבמות קדשי קדשים נאכלין לפנים מן הקלעים קדשים קלים בכל מקום רבי יהודה ורבי שמעון אומרים בכל הרואה איזה הוא הרואה הרואה ואינו מפסיק . א) (ט) (*ט) באו לשילה נאסרו הבמות קדשי קדשים נאכלין לפנים מן הקלעים קדשים קלים בכל הרואה (י) איזה הוא הרואה הרואה ואינו מפסיק . באו לנוב וגבעון הותרו הבמות (*י) קדשי קדשים נאכלין לפנים מן הקלעים וקדשים קלים בכל מקום (מן הקלעים) רבי יהודה ור' שמעון אומרים בכל הרואה איזה הוא הרואה הרואה ואינו מפסיק : (כ) ימי אהל מועד שבמדבר ארבעים חסר אחת ושבגלגל ארבע עשרה שנה ושבשילה שלש מאות ושבעים חסר אחת ושבנוב ובגבעון חמשים ושבע (ל) בבית עולמים ארבע מאות ועשר לבניינו הראשון ארבע מאות ועשרים לבניינו האחרון : ד (מ) ארבע כללות הורה ר' שמעון בקדשים כל שהקדישן בשעת איסור ד] המעלה אותו בחוץ (*מ) חייב בעשה וחייב בלא תעשה וחייב בהכרת (נ) כל שהקדישו בשעת היתר ושחיטתו בשעת איסור המעלה אותו בחוץ חייב בעשה וחייב בלא תעשה ופטור בהכרת כל שהקדישו בשעת איסור ושחיטתו בשעת היתר חייב בעשה ופטור בל"ת ופטור בהכרת . כל שהקדישו בשעת היתר (ס) ושחיטתו בשעת היתר (*ס) פטור בעשה ופטור בל"ת ופטור בהכרת (ע) וקדשים שהקדישו בבמה גדולה יקרבו בבמה קטנה איזה הוא שהקדישו בשעת איסור ושחיטתו בשעת איסור קדשים שהקדישן במשכן יקרבו במשכן בשילה בבית עולמים יקרבו בבית עולמים (פ) לפיכך המעלה אותו בחוץ חייב בעשה וחייב בל"ת וחייב בהכרת . איזהו שהקדישו בשעת היתר ושחיטתו בשעת איסור קדשים שהקדישו יקרבו במשכן בגלגל ובאו לשילה יקרבו בשילה . בנוב ובגבעון ובאו לבית (עד שלא הוקם המשכן והוקם המשכן) העולמים יקרבו בבית עולמים לפיכך המעלה אותו בחוץ חייב בעשה וחייב בלא תעשה ופטור בהכרת . איזהו שהקדישו בשעת איסור ושחיטתו בשעת היתר קדשים שהוקדשו במשכן באו לגלגל יקרבו בגלגל . בשילה ובאו לנוב וגבעון יקרבו בנוב וגבעון לפיכך המעלה אותן בחוץ חייב בעשה ופטור בל"ת ופטור בהכרת איזה היא שהקדישו בשעת היתר ושחיטתו בשעת היתר קדשים שהקדישן בגלגל יקרבו בגלגל . בנוב ובגבעון יקרבו בנוב ובגבעון לפיכך המעלה אותן בחוץ פטור ה] ופטור בלא תעשה ופטור בהכרת : ה הכל כשרין ליקרב בבמה (צ) אף ו] הכל ועבדים (משוחררין) כל שנידר ונידב קרב בבמת יחיד (ק) כל שאין נידר ונידב אין קרב בבמת יחיד (ר) דברי רבי מאיר וחכמים אומרים אין קרב בבמת יחיד אלא עולה ושלמים בלבד : (ש) בבמת יחיד אין טעון נסכים דברי ר"מ וחכ"א טעונה נסכים (ת) ר' יהודה אומר כל שהצבור ויחיד מקריבין באהל מועד שבמדבר מקריבין באהל מועד שבגלגל : (א) אין בין אהל מועד שבמדבר לאהל מועד שבגלגל אלא במדבר אין בו היתר הבמה ושבגלגל יש בו היתר הבמה . במתו שבראש גגו אין יחיד מקריב עליה אלא עולה ושלמים בלבד (ב) וחכ"א כל שהצבור מקריבין באהל מועד שבמדבר מקריבין באהל מועד שבגלגל כאן וכאן אין היחיד מקריב עליה אלא עולה ושלמים בלבד (ג) ר' יהודה

א] על שבתון . ב] נ"ל שהקריבן . ג] דמים . ד] ושחיטתו בשעת איסור . ה] פטור בעשה . ו] הגרים .

אור הגנוז

א) ועזלת . ב) עולתו . ג) בגופה . ד) בבא דבאו לשילה ליתא בכ"י .

מצפה אריה (ס) כחצי זית פטור.קט:ועי' רש"י שם ועי' קו: תד"ה ר' יוחנן ושם קת:ד"ה לא נחלקו: (ע) המנסך פחות מג' לוגין.קט: וקי: ע"ש: (*ע) והמנסך פחות מג' לוגין.עי' מיי' פי"ט מהל' מעה"ק הי"ח:(פ) ר' נחמיה אומר.משנה שם:(צ) א"ר יעקב.עי' קיא ולט.ותוס' שם ד"ה הא מני: (ק) חטאת העוף. עי' כריתות יב.דברי ר"מ.וכאן קיט: (*ק) חטאת העוף.עי' רהכ"ד פ"ח מהל' מעה"ק וכ"מ שם ותשובת ח"צ שאלה קס"ג ע"ש: (ר) אשם תלוי.חטא ולא ידע במאי חטא מביא אשם תלוי ועי' בתוס' שם פ"ב ועי' תשובת ח"צ שאלה קס"ג ורהכ"ד פי"ח מהל' מעה"ק ע"ש : (ש) עולה שקבל דמה בכוס אחד . קיא. ועי' תוס' קיב ד"ה אלא : (*ש) עולה שקבל דמה בכוס אחד . מיי' שם הי"ג וכ"מ שם : (ת) אחת בפנים ואחת בחוץ פטור . עי' רש"י במשנה שם ד"ה כשם שדמה : (א) שחטן והרי דמן מונחין . שם ושם : (ב) עד שלא כפרו בעלים . תמורה רפ"ד : (ג) אותו ואת בנו . חולין ריש פ"ה : (ד) רש"א . משנה רפ"ד : (ה) עולה ומחוסר זמן כו' ר"ש. עי' משנה רפי"ד ועי' קטו: (ו) ר"ש אומר . קיד. : (ז) הקומץ . משנה רפ"ד וקי. וקז: תוס' ד"ה והכי : (ח) כל שהוא משם עבודה . עיין קטו : (ט) ר"א בר ר' שמעון אומר וכו' . במשנה רפי"ד ועי' יומא כד. ועי' מכילתין קט: (*ט) ר' אלעזר בר' שמעון . עי' מיי' פ"ט מהל' ביאת מקדש ה"ד וכ"מ שם : (י) חוץ מן השוחט . עי' מנחות ה. ד"ה שחוטה : (כ) כהן שעבד טמא . פי' רמב"ם פ"ט מהלכות ביאת מקדש הי"א וכ"מ שם : (*כ) מחוסר בגדים . שם וכ"מ : (ל) ואלו הן שבמיתה . עי' סנהדרין פג. : (מ) וזר שאכל תרומה . שם פג. : (*מ) וטבול יום . עי' השגות פ"ד מהל' ב"מ ה"ד ועי' מ"ל שם פ"ג הלכה י"ט : (**מ) ומחוסר כפורים . עי' השגות ומ"ל שם : (נ) ושלא רחוץ ידים ורגלים . ר"ש פ"א דכלים משנה ע. : (ס) בע"מ כו' הזיד במעילה . עיין סנהדרין שילהי פ"ט ועי' יומא מט. : (*ס) הזיד במעילה . עי' מ"ל פ"ט מהל' ב"מ הלכה י' ובפ"ב מהל' תו"מ ובשילהי ב"מ : (ע) ואלו חייבין . ביומא כד. : (פ) המוצה בעוף . עי' יומא כד: תוס' ד"ה והמקטיר ע"ש : (*פ) המוצה בעוף . מיי' פ"ז מהל' מעה"ק . ובפ"ט מהל' ב"מ השמיט ול"ע ועי' בכ"מ : (צ) והמנסך . עי' יומא שם : (ק) אבל הקומץ . משנה רפי"ד ועיין יומא כד. פלוגתת רב ולוי גבי תרומת הדשן: (*ק) אבל הקומץ . עי' מ"ל פ"ב מהל' תו"מ ה"י : (ר) קבל הזר כו' הרי אלו בל"ת . עי' מ"ל פ"ח מהל' פהמ"ק הל"ז : (*ר) הרי אלו בל"ת . עי' מ"ל פ"א מהל' פסהמ"ק הל"ד : (א) עד שלא הוקם המשכן . משנה רפ"ד : (ב) מה הן מקריבין בבמה עי' קטו : (ג) טהורין . קטז. : (ד) ועובדי כוכבים בזה"ז . קטז: : (*ד) העובדי כוכבים בזמן הזה . עי' מיי' שילהי מעשה הקרבנות ובמ"ל שם הל' ט"ז : (ה) עד שלא הוקם . קטו. ועי' בכורות דף ב : (ו) משהוקם המשכן . משנה רפי"ד : (ז) קדשי קדשים . משנה שם : (ח) בשעת פירוקה . סו. ועי' תוס' מנחות לה. בשעה שגלה הרוח . מנחות שם ובתוס' ובזבחים סא ד"ה קדשים וקטז תוס' ד"ה אימא : (ט) באו לגלגל . משנה רפי"ד : (ט) באו לשילה . שם. : (*ט) באו לשילה . מיי' פ"א מהל' בה"ב ה"ג : (י) איזו הרואה . קיח: : (*י) קדשי קדשים כו' . מיי' פ"ז מהל' בית הבחירה הי"א ופי"ו מהל' מעה"ק ה"ג ופ"א שם ה"ה : (כ) ימי אוה"מ . קיח: : (ל) בבית עולמים . יומא ט. : (מ) ארבע כללות . משנה רפי"ד וקיט: : (*מ) חייב בעשה ולא תעשה . מיי' פי"ח מהל' מעה"ק ה"ה : (נ) כל שהקדישו . קו: : (ס) ושחיטתו בשעת היתר . קיט: תוס' ד"ה הקדשן : (ע) קדשים שהוקדשו בבמה גדולה . משנה שם ועי' תוס' קיט: ד"ה הקדישן : (פ) לפיכך המעלה אותן בחוץ . עי' במשנה רפי"ד ע"ש : (צ) אף הכל . בתו"כ קפט: (ק) כל שאין נידר ונידב . עי' קיז. : (ר) דר"מ וחכ"א . קיז: ועי' תו"כ קפט ועי' תמורה יד: וע"ש תוס' ד"ה מחלוקת ובדף קיז כאן ובתמורה שם : (ש) בבמת יחיד . עי' קיא בתוס' ד"ה במה : (ת) ר"י אומר כל שהצבור . עי' קיז: תוס' ד"ה ורבנן ונ"ע בתוס' קיט: ד"ה אין מנחה : (א) אין בין . קיז: : (ב) וחכ"א כל שהצבור . קיח: : (ג) ר"י אומר אף הצבור . קיז וקיח ע"ש ועי' רש"י פסחים לה: ועי' תמורה יד: שילהי ד"ה שמי ועי' מכילתין

קיז

תוספות ומנחת בכורים

מדות נמי קדשי ולתר מ"ד תי"ק לא בעי כלל קידוש כלי ע"ש · ד כחצי זית פטור . לרבנן כפשוטו דעל כזית חייב לר"א דס"ל דעל כזית נמי פטור מיירי שהקריב בפנים הכל וכזית אחרון הקריב בחוץ דמודה ר"א דחייב . וקמ"ל דחצי זית פטור : פחות מג' לוגין . ולר' יהודה דכלוג היה מנסך כל שמונה אפילו בלוג אחד חייב : שירי הדם חייבין וכו' . דקסבר שיריים מעכבין הלכך מתקבלין בפנים וזריקה גמורה הן : אר"י והלא שירי מצוה . בגמרא הגי' ר"ע . וס"ל דאין שירים מעכבין : הקטר חלבים והכרים . דאף הן אינם מעכבים כפרה ומ"מ חייב : אמר לו לא אם אמרת בהכרים ופדרים . לשיטתו דר"ע או ר"י אמר אבל לדידיה יכול לומר דאינן נקראין שירי מצוה דס"ל שירים מעכבי . או נוכל לומר דבחטאת החיצונות גם ר"ע ס"ל דלא מעכבי אלא כיון דמעכבי בחטאת הפנימיות . חייב בכעלה שיריים החיצונים בחוץ : חטאת העוף וכו' אשם תלוי כו' שמא לא ילדה והוא חולין ואתיא כמאן דאמר דלא בעי קביעותא לאיסורא : אשם תלוי וכו' חייב חטאת . כיון דהכתוב חייבו בפירוש להביא על הספק אשם תלוי א"כ הוא קדוש וודאי וע"כ בחוץ חייב חטאת כדין הקריב קדשים בחוץ : ה עולה שקיבל דמה בכוס אחד נתן בפנים וחזר ונתן בחוץ וחזר ונתן בחוץ חייב כצ"ל . בגמרא פריך והא הוה שירים ומתרץ דאתיא כר"ע דשיריים מעכבי : קבל דמן בשני כוסות כו' . אחד בפנים ואחד בחוץ : שחטן והרי דמן מונחים כו' אחת בפנים ואחת בחוץ פטור . כיון דאוקמינא לעיל שירים מעכבי . וע"כ בשני כוסות על השני פטור דס"ל כוס אחד עושה חבירו דחוי : אם כפר הפנימי . במשנה גרסינן חייב על החיצון והפנימי מכפר : הלהד"ד למפריש תודתו כו' . כיפר בפנים וחייב על מה שבחוץ במשנה שם תנן אחת בפנים ואחת בחוץ פטור והכא תני גבי תודה חייב דשתיהן ראויות לפנים ומ"מ לפי סבנין נראה דגרסינן כמו במתניתין דגם גבי תודה אחת בפנים ואחת בחוץ פטור דהוי חטאת שנתכפרו בעליו : ו ולד חטאת כו' . פטור דלמיתה אזלי . ושכפרו בעלים נ"ג : ושעברה שנתה ושאבדה ונמצאת בע"מ . כצ"ל ומפרש יש"ס תמורה ושעברה שנתה ואבדה או אבדה ונמצאת בע"מ : אם עד שלא כיפרו בעלים חייב . כיון דניתק לרעיה . ומיירי בשעיר נשיא דהוא זכר והואיל וניתק לרעיה אם שחטו סתם כשר לעולה ולכן הוא חייב : משכיפרו בעלים פטור . דאין שהמות : פרים הנשרפים וכו' בחוץ פטור . מיירי בבשר וקמ"ל דאף דכאן נשרפים אעפ"כ בהעלן בחוץ פטור ול"ד לבשר עולה : אותו ואת בנו כו' בחולין רפ"ה שם דר"ש ס"ל כל מחוסר זמן והו"ב בל"ת : עולה ומחוסר זמן . דבעלים הרי ראוי לנדבה : חטאת ומחוסר זמן . דאינו ראוי לנדבה : והמקבל דמים . כצ"ל כל שהוא משום עבודה . פי' גמר עבודה כר"א בש"ס גם העולה שהוא גמר עבודה אף כל שהוא גמר עבודה : וראוי ליקרב בפנים . היינו שמתקבל בפנים ואם עלה לא ירד : ר"א בר ר' שמעון כו' עשה הזר כיוצא בו כצ"ל . דכל אלו שאין חייבין עליהם בחוץ אין בהם משום זרות : חוץ מן השוחט . אף דחייב עליו בחוץ מ"מ אין בו משום זרות דשחיטה לאו עבודה : ז כהן שעבד טמא וכו' . ע"כ נ"ל דהיה מתחלה טבו"י ומחו"כ ואח"כ טמא : ואינו חייב אלא אחת . דס"ל להאי תנא דאין איסור חל על איסור אפילו בכולל ומוסיף : זר שעבד וכו' . דלא שייך כלל אלא אלא מי שראוי לעבודה : ח ואלו הן שבמיתה . עיין בסנהדרין : אבל ערל וכו' . באזהרה ומחללין עבודה ואונן ויושב אם עבד אינו לוקה וערל לוקה : המוצה בחוץ . כצ"ל והוא בעולת העוף אבל בחטאת העוף למ"ד מיצוי חטאת העוף לא מעכבי פטור : קבל הזר כו' . אפשר דה"ק דכל אלו הוא גרס לפסול הזבח וקי"ל המחשב בקדשים לוקה וה"נ כל שגורם לפסול הזבח בל"ת :

פרק יג א הכל קרבו עולות . בגמרא אלא אימא הכל קרבו עולות ושלמים : וטעונה הפשט וניתוח . אתיא כמ"ד כללות ופרטות נאמרו בסיני ושעולה שהקריבו במדבר טעונה הפשט וניתוח : ב הנותן ע"ג המזבח בשעת פירוקה . בזבחים דף ס' פריך על הא דאמרינן המזבח שנפגם אין אוכלין עליו אפילו קדשים קלים מהא דתנן בשני מקומות קדשים נאכלין אפילו נסתלקו המזבחות הרי דסילוק המזבח דמי לנפגם . וע"כ קתני בשעת פירוקה לא עשה ולא כלום כדאמר רב בזבחים מזבח שנפגם כל הזבחים שנשחטו שם פסולין דשוב א"א לזרוק דמן : שגלה הרוח . במנחות איתא דבשעה דנגללו הפרוכת בטלה קדושת מחנה שכינה והא דאמרינן אע"פ שנסע אוה"מ הוא הייט לענין מחנה לויה וישראל וכ"ש שהמזבח במקומו אפילו קדשי קדשים לא נפסלו ונאכלין ובאמת צ"ע וכבר הקשו תוס' על דברי רש"י ממנחות (נה:) : בשעת מסעות קדשים נפסלין . ודעת רש"י בזבחים (ס') דנפסלין משום סילוק המזבח ולא משום סילוק קלעי החצר דאע"פ שנסע אוה"מ הוא . ולדעת התוס' נפסלין כיוצא דלגבי קדשי קדשים לאו אוה"מ הוא : וטמאים פורשים . דקדושת מחנה לויה וישראל לא בטלה : באו לגלגל כו' בכל הרואה . נ"ג כיון דהותר הבמות נאכלין בכל מקום : ג באו לנוב וגבעון כו' קדשים קלים בכל ערי ישראל כצ"ל : ימי אוה"מ וכו' . דשנה שניה הוקם המשכן : ארבע עשרה . שבע שכבשו ושבע שחלקו : נוב וגבעון וכו' . בגמ' מפרש : שבבית עולמים . עי' יומא (ט:) : ד ארבע כללות היו וכו' כל שהקדשן בשעת איסור וכו' . עשה והביאום לה' ל"ת שם תעלה והזהרה דהעלאה מהשמר פן תעלה . כרת כדכתיב ופתח אוה"מ לא הביאו : ואין חייבין עליו כרת . ילפינן מדכתיב זאת להם ואין אחרת להם : הקדישן בשעת איסור וכו' . מהאי שעתא קרינן והביאום לה' וכיון שהמתין עד שלא יכול לקיימו נתבטל העשה על ידו אבל לאו וכרת ליכא דאזהרה ועונש בשעת הקרבה כתיבי והרי הותרו הבמות : כל שהקדישו בשעת היתר . עי' תוס' קיט: ד"ה הקדישן : וקרבו בבמה קטנה . פי' אם הקריבן פטור כדתנן במשנה קרבנות היחיד שהקדישן במשכן וכו' ואם קרבו בבמה פטור ודברי התוספתא זו הוא כדברי התוס' הנ"ל ד"ה הקדישן : בשילה יקריבו בשילה כצ"ל : איזהו כו' קדשים שהוקדשו עד שלא הוקם המשכן והוקם המשכן יקרבו במשכן וכו' ובאו לבית עולמים יקרבו בבית עולמים לפיכך כו' כצ"ל : איזהו כו' . לפיכך המעלה אותן בחוץ חייב בעשה ופטור בל"ת כו' . מפרש"י ריש המשנה פי"ד משמע דאפילו הקריבו בבמה גדולה חייב בעשה דמהאי שעתא קרינן והביאום לה' וכבר ביטל העשה ולהכי קתני במשנה הקדישן בשעת איסור הבמות והקריבן בשעת היתר הבמות ה"ה בעשה משמע אף בבמה גדולה ומתוספתא זו דקתני והקריבן בחוץ משמע דוקא בבמה קטנה וצ"ע : ה הכל כשרים ליקרב בבמה . כצ"ל והוא בבמת יחיד כדתנן בסמוך עושה אדם במה על פתח חצירו כו' מקריב עליו הוא ובנו כו' : אף הכל כו' בתו"כ קפט . זריקת כהן וכו' אלא אף הגרים אף בנשים אף בעבדים כשרים בבמה : כל שאינו נידר ונידב אינו קרב בבמת יחיד . שסברי צבור אין מקריבין בבמת יחיד וליחיד לא קרב אלא נידר ונידב אפילו בגדולה דכתיב כל הישר וגו' ישרות אין אבל חובות לא : דר"מ וחכמים וכו' . בש"ס קי"ז אמרינן מנחות ונזירות א"כ דרבנן סברי אין מנחה בבמה ליחיד אף בגדולה וגם נזירות לרבנן דבר שבחובה הוא ולפי שיטה זו דרבנן סברי דבר שבחובה אפילו בבמה גדולה לא קרבו וא"כ ע"כ אבשלום לא היה נזיר והא דאמר אלכה נדרי מיירי בנו"כ אבל בתמורה (יב.) כתבו דרבנן דר"מ סברי דאפי' דבר שבחובה הקריבו בבמה גדולה וא"כ אבשלום כמי הקריב בגבעון והלך להביא כבשים מחברון ואתכ"א טעונה נסכים . דסברי קרבו במדבר וקרא כי תבואו בא להטעינו נסכים ואפילו בקטנה והוא דעת ר"ע דאמר בבמה הכתוב ג בכל מושבות : ר"י כל שהצבור כו' . דסבר אף חובת יחיד קרבו בבמה גדולה ולפ"ז אפשר דאבשלום היה מקריב קרבן נזירות בגבעון וצ"ל דלר"י קרבו מנחות בבמת ציבור : במתו שבראש גגו . הוא במת יחיד : ותכ"א כל שהצבור כו' כאן וכאן כו' . בגמרא אמרינן ינאי רבוי סברי כרבנן דר"מ רק דפליגי אם נסכים נוהגים בקטנה

כדלע'

יהודה אומר אף וצבור לא היו מקריבין באהל מועד שבמדבר אלא א](במי) שקבוע לו מן התורה בלבד: ו (ד) וכן היה ר' שמעון אומר השוחט את הפסח.(על היחיד) והעלהו (בחוץ) בשעת איסור הבמה אסור בשעת היתר הבמה מותר שנא' (דברים טז) לא תוכל לזבוח את הפסח (ה) יכול אף בשאר ימות השנה ת"ל (שם) באחד שעריך בשעה שישראל מתכנסין במקום א' הוי אומר בשעת הרגל: ז (ו) אלו דברים שבין במה גדולה לבמה קטנה(ז) קרן וכבש ויסוד בבמה גדולה אין קרן וכבש ויסוד בבמה קטנה כיור וכנו בבמה גדולה אין כיור וכנו בבמה קטנה (ח) חזה ושוק לכהנים בבמה גדולה חזה ושוק לבעלים בבמה קטנה עור עולה לכהנים בבמה גדולה עור עולה לבעלים בבמה קטנה חוץ למקומו בבמה גדולה אין חוץ למקומו בבמה קטנה: ח (ט) אלו דברים ששוה במה גדולה לבמה קטנה שחיטה בבמה גדולה שחיטה בבמה קטנה (י) הפשט וניתוח בבמה גדולה הפשט וניתוח בבמה קטנה (כ) דם מתיר מכשיר ומפגל בבמה גדולה דם מכשיר ב] בבמה קטנה (ל) מום פוסל בבמה גדולה מום פוסל בבמה קטנה חוץ לזמנו בבמה גדולה חוץ לזמנו בבמה קטנה: אי זו היא במה גדולה בשעת היתר הבמה אהל מועד נטוי כדרכו אין הארון נתון שם אי זו היא במה קטנה בשעת היתר הבמה עושה אדם במה על פתח חצרו ועל פתח גינתו מקריב עליה הוא ובנו בתו ועבדו ושפחתו: ט אי זו היא מנוחה זו שילה ונחלה זו ירושלים שנאמר (דברים יב) כי לא באתם עד עתה אל המנוחה ואל הנחלה ואומר (ירמיה יב) העיט צבוע נחלתי לי ואומר(שם) היתה לי נחלתי כאריה ביער דברי רבי יהודה ר"ש אומר נחלה זו שילה מנוחה זו ירושלים שנאמר (תהלים קלב) כי בחר ה' בציון וגו' זאת מנוחתי עדי עד פה אשב כי אויתיה:

א] אלא בחובות שקבוע לו זמן התורה. ב] ומפגל.

סליק פירקא וסליקא לה תוספתא ממסכת קרבנות

מצפה אריה קיז: תוס' ד"ה כשם ועי' בילא כ. ד"ה נזיר: (ד) וכן היה ר"ש אומר. פסחים נח: (ה) יכול אף בשאר ימות השנה. עי' קיד: ודברי רש"י בפסחים ע. וביומא סג.: (ו) אלו דברים. קכ.: (ז) קרן. שם: עי' ס. תוס' ד"ה מודה ועי' סג.: (ח) חזה ושוק. קיט. וקיז: (ט) אלו דברים שבוה. קכ.: (י) הפשט וניתוח בבמה. קכ.: (כ) דם מתיר. עי' חולין כב: תוס' ד"ה והבא: (ל) מום פוסל. ג"ז שם ובכורות יד:

תוספות ומנחת בכורים

כדלעיל: ר"ש אומר אף הציבור כו' כצ"ל וכן הוא בש"ס ומסקנת הש"ס דלר"ש לא הקריבו חטאות ציבור בגדולה רק פסחים ועולות הקבוע להם זמן: אלא במי שקבוע לו מה"ת. ופסח נמי הוא חוב קבוע לציבור ואפילו פסח שני וכן אביתי כה"ג קרבין בבמת צבור: ו על היחיד. ל"ד אלא דקמ"ל דלר"ש מותר להקריב פסח על יחיד כדאמר בפסחים האי באחד מיבעי לכדר"ש: בשעת איסור הבמות אסור. וה"ה דכרת נמי איכא: בשעת היתר הבמות מותר. היינו שמותר להקריבו בבמת ציבור וקמ"ל דפסח הוי כקרבן ציבור: יכול אף בשאר ימות השנה כו'. ע"כ דה"ק דלאחר אלות אם הקריבו בבמת יחיד אף בשעת היתר הבמות עובר בל"ת אבל בשאר ימות השנה דהוא שלמים מותר להקריבו אפילו בבמת יחיד ויותר נראה דברייתא זו ע"ס וכצ"ל מנין לזובח פסח בבמת יחיד שהוא בל"ת ת"ל כו' יכול אף בשאר ימות השנה כו' ומיירי בשעת היתר הבמות: ז אלו דברים כו'. בש"ס ת"כ דר"י דברים כו': קרן. ואפי' ר"י דאמר רצפה כולה מקדשת מ"מ מודה בדמים דבעי מזבח: חזה ושוק. וה"ה תרומת לחמי תודה: עור עולה. דהא כתיב עור העולה וגו' לכהן ע"כ בבמה קטנה דבשר בזר אין העור להעובד: אין חוץ למקומו בבמה קטנה גרסינן: ח דם לזריקה. מתיר את הבשר בזריקה ומקמי זריקה אסורה: ומפגל. פיגול נוהג בהם: מום פוסל בבמה קטנה. דלא אשכחן דצריך בבמה קטנה: [הגהה מהרב מוהרי"ל תוספאה אבד"ק יאנאווא בן הגאון הצדיק המנוח מוהרש"א תוספאה הכ"מ ז"ל בעהמ"ח תנא תוספאה. גם כאן ראיתי בדברי המפרש הוא ניהו בעהמ"ח תוספות בכורים. אשר חקר נידון אם טמא אסור בבמה. ואשר מקשה על התוס' סח: שלהי ד"ה אמר דמשמע דטמא כשר להקריב וכמו שהבאתי לעיל בס"פ ז' בתוספתא וע"ש אשר ישבתי. וכאן אבאר כוונת התוס' דקאמר גבי בע"מ דאפילו בבמה לא אשכחן דאשתרי. היינו כיון דברייתא זו דקתני זר אתיא כר' יוחנן שם דילפינן מבמה. ע"כ קאמר דל"ל בע"מ דאף בבמה לא אשכחן. וע"כ פירש דהך פסול הוא אונן וטמא. וזהו אפילו לרב אשכחינן היתרא בטמא דהותרה מכללה בציבור. וכדאמר ר"י מפני מה וכו' טמא שכן מותר לעבודת צבור. וכן אונן א"צ"ל מטעם דהותר בבמה דאפי' לרב הלא אשכחינן היתרא בכהן גדול. וע"כ המפרש שגה בזה]: איזו במה קטנה וכו' ובנו ובתו. מזה נ"ע על המ"ל פ"כ מהק"פ דנסתפק אם אשה כשרה בבמה הלא הכא מבואר דאף בתו כשרה: ט דר"י, רש"א וכו'. בגמרא קיט: מייתי לה ומפרש:

סליק מסכת זבחים

הפירוש והמצפה על התוספתא ממס' זו היא מלוקט מפי' מר אבי הגאון הצדיק ז"ל הכ"מ בעהמ"ח ומכ"י הרב הגאון מ' נחום מטשאווס בעהמ"ח תוספות בכורים על סדר מועד אשר מצאתי אותם באמתחת כתב מר אבי הג' ז"ל וע"כ ציינתי על מסכת זו **תוספות ומנחת בכורים**. ובכמה מקומות ציינתי והוספתי נופך משלי. אחרי כי לא מצאתי פי' מר"א מסודר. ואם אולי ימצא איזה שגיאה יתלו בי. דברי בן המחבר **יהושע אריה ליב** תוספאה אבד"ק יאנאווא.

תוספתא מנחות פרק ראשון

פרק ראשון א (א) רבי שמעון אומר כל המנחות שנקמצו א) שלא לשמן כשרות ועלו לבעלים לשם חובה שאין המנחות דומות לזבחים מחבת לשום מרחשת מעשיה מודיעים עליה לשום מחבת. מרחשת לשום בלולה מעשיה מודיעין עליה לשום מרחשת אבל זבחים אין [א] כאן אלא מעשה אחד לכולן ושחיטה אחת לכולן: ב חומר בשחיטה שאין בקמיצה ובקמיצה שאין בשחיטה שהשחיטה קבוע לה צפון וקבוע לה מקום בצואר ונוהגת בכל הקריבים (ב) ואוסרת חולין בפנים וקדשים בחוץ (ג) וחייבין עליה בחוץ מה שאין כן בקמיצה. חומר בקמיצה שהקמיצה (ד) טעון כהן (ה) וכלי שרת משא"כ בשחיטה קמיצה בכלי ושחיטה אפילו בקרומית של קנה: ג חומר בשחיטה שאין במליקה ובמליקה שאין בשחיטה שהשחיטה דוחה את השבת ואת הטומאה ונוהגת (ו) בציבור כיחיד (ז) וטעונה כלי וטעונה צפון משא"כ במליקה חומר במליקה שהמליקה טעונה כהן כשר משא"כ בשחיטה: ד חומר בקמיצה שאין במליקה ובמליקה שאין בקמיצה שהקמיצה דוחה את השבת ודוחה את הטומאה ונוהגת בציבור כיחיד וטעונה כלי משא"כ במליקה חומר במליקה שהמליקה קבוע לה מקום בצואר ונוהגת בכל הקריבים מה שאין כן בקמיצה ר"א אומר אפילו (ח) רגלו אחת על גבי הרצפה ורגלו אחת ע"ג לבנה רגלו אחת ע"ג רצפה ורגלו אחת ע"ג כלים אם ינטל הכלי ויוכל לעמוד בפני עצמו כשר ואם לאו פסול: ה טמא מת וטבול יום ומחוסר כפורים אין ב) הציץ מרצה על (ט) טומאת הגוף על מה הציץ מרצה על טומאת הדם ועל הקמיצה ועל הנסכים: ו (י) מחוסר בגדים כהן גדול משמש בשמונה כלים וההדיוט בארבעה ואם שמש כ"ג בארבעה והדיוט בשמונה ועבד עבודתו פסולה עבד עבודת זהב בבגדי לבן ועבודת לבן בבגדי זהב ועבד עבודתו פסולה. היו (כ) מרושלין ומסולקין או שהיו משוחקין ועבד עבודתו כשרה לבש שתי כתנות ושתי מכנסים ושני אבנטים או שהיו מקורעין או שחסר אחד מהם או שנתן (ל) רטיה ע"ג בשרו תחת בגדיו ועבד עבודתו פסולה: ז ג) שלא רחוץ ידים ורגלים כיצד מקדש ידיו ורגליו (מ) בכלי שרת בפנים קידש ידיו ורגליו (נ) בכלי שרת בחוץ או מכלי חול בפנים או שטבל (ס) במי מערה ועבד עבודתו פסולה (ע)כיצד הוא מקדש נותן יד ימינו ע"ג רגל ימינו [ב] שמאלו ע"ג רגל שמאלו משפשף ומרחיץ משפשף ומרחיץ ר' יהודה אומר אפילו שתי ידים זו ע"ג זו מקדש אמרו לו א"א לכן. כהנים שלא טבלו ולא קדשו ידיהם ורגליהם וכן (פ) כה"ג שטבל ולא קידש ידיו ורגליו בין עבודה לעבודה ובין בגדים לבגדים ועבד עבודתו כשרה אבל כהנים שלא טבלו ולא קדשו ידיהם ורגליהם וכן כ"ג שטבל ולא קדש ידיו ורגליו מן הבוקר ועבד עבודתו פסולה. אחד כ"ג ואחד כהן הדיוט ששמשו שחרית ולא רחצו ידיהם ורגליהם הרי אלו (צ) חייבים מיתה שנאמר (שמות ל) בבאם אל אהל מועד ירחצו מים ולא ימותו. ד) היה (ק) עומד ומקריב כל הלילה לאורה טעון קידוש ידים ורגלים *רבי אומר אין הלילה פוסלת בקידוש ידים ורגלים ר"א בר"ש אומר אפילו הוא עוסק בעבודה ג' ימים אין הלילה פוסלת בקידוש ידים ורגלים: ח ישב ע"ג הרצפה פסול שנא' (דברים יח) לעמוד [ג]. עמד (ר) ע"ג לבינה פסול שנא' (שם) ככל אחיו הלוים: ט (ש) קמץ בשמאל פסול (ת) בן בתירא אומר יחזיר ויחזור ויקמוץ בימין (א) אמר ר"א בר"ש כך היה ר' יהודה בן בתירא אומר בכל הפסולין ר' יוסי בן יאסין ור' יהודה נחתום אומר בד"א בזמן שלא קדש קומץ בכלי אבל אם קדש קומץ זה בכלי הכל מודים שלא יחזיר ר' אומר בין כך ובין כך יחזיר (ב) שאין הכלי מקדש קומץ בכלי אבל אם קידש קומץ זה בכלי הכל מודים שלא יחזיר ר' אומר בין כך ובין כך יחזיר שאין הכלי מקדש קומץ שלא נקמץ מבריתו: י כיצד (ג) סדר מנחות היה מביאן מתוך ביתו בכלי כסף ובכלי זהב נותנה בתוך כלי שרת ומקדשה בתוך כלי שרת ונותן שמנה ולבונתה עליה נכנס ומגישה בקרן מזרחית דרומית (ד) לדרומה של קרן מניחה במזבח ודיו ומסלק את לבונתה מצד אחד וקומץ ממקום השמן ונותנו בתוך כלי שרת ומקדשו בתוך כלי שרת ומלקט את הלבונה ונותנה ע"ג ומעלה אותו ע"ג המזבח ומולחו ונותן ע"ג המזבח. האשים והשירים ניתנין לכהנים רשאין כהנים ליתן בשירי מנחות יין שמן ודבש ואסורין לחמץ. (ה) כיצד הוא עושה פושט אצבעותיו על פיסת [ידו]. [ד] וכפיתים ממחק ממעלה למטה ריבה שמנה וחיסר שמנה ריבה סולתה וחיסר סולתה פסולה (ו) ריבה לבונתה כשרה מיעט לבונתה אפילו שני קרטין כשרה דברי ר' יהודה

א) זבחים דף ע:. ב) שם כג. פסחים דף ע תוספתא דפסחים פ"ו דף רסד תוספתא דנזיר רפ"ו דף תרסד. ג) יומא דף לז תוספתא דיומא פ"ק דף שכב: ד) פסחים דף כ: תוספתא פ"ק דיומא דף שכד:

הגהות הב"ח א שהיה רבי אומר הלינה פוסלת כצ"ל ותי' אין נמחק:

ר"ש

אור הגנוז

פרק א [א] כן. [ב] ויד. [ג] לשרת: [ד] ובפכין ממתין ממעלה וכו'.

מצפה שמואל פ"א (א) רפ"ח. ב' ועי' מ"כ. ומפרש ר' זירא דהכא מיירי דקסבר מרחשת היא והמרינן הכא דעקירה לא הוי עקירה. ועי' תוס' שם דר' זירא לא אפיק אדעתיה קושיא דר"ש אדר"ש ע"כ והעיר ב. ב סברי לר"ז תו לא קשיא דר"ש אדר"ש דהא דאמר שלא לשמה פסולה היינו אם משנה בכוונה ולא בטעות: (ב) ואוסרת חולין בפנים. (קדושין נז:) : (ג) וחייבין. עי' ט. דאם קמץ בחוץ משמע דמפסלה אבל מ"מ אין חייבין כרת בחוץ עי' בפ' בתרא דזבחים אלא שליסנא ואוסרת וגם חייבין משמע דתרתי תנא וכמנחה אינה נפסלת כלל והיינו משום דאפשר להזור ולקמוץ דאף למ"ד דאם קמץ בלילה פסולה במנחות ק. מ"מ היינו דכלי שרת מקדשין שלא בזמנו משא"כ בחוץ וככל הפסולין דמי ומבואר לקמן דס"ל לתנאי דיחזור ויקמוץ אף שקדש הקומץ בכלי עי' ת: ולקמן. א"כ כי קמץ בחוץ חוזר וקומץ ואין המנחה נפסלת ועי' זבחים פי"ד דקמץ בחוץ פטור: (ד) טעון כהן. ט.: (ה) (טעון) וכלי. עי' תוס' חולין ג. ד"ה כגון. שפירשו דגם שחיטה טעון כלי אלא דכלי שרת לא בעינן או כלי יפה לא בעינן. ודעת הרמב"ם מהלכות מעה"ק ה"ז כן ע"ש וכן מורה יותר לשון התוס'. דלענין כ"ש תנא בפ"ע ועתוס' זבחים מז. ד"ה איזהו: (ו) בציבור. עתוס' זבחים סג: וכמ"ש בפנים וכתבתי שם דיש סברא לומר דמנחת חוטא טעונה צפון וע"ש מ"ש דמיירי במנחת תמיד ולא קאי אקמיצה רק לענין הקרבה וכן כתב בת"כ: (ז) וטעונה כלי. ה. לענין המנחה וכאן לענין הקמיצה: (ח) רגלו אחת. עי' ו: (ט) טומאת. עי' זבחים כב: ומנחות כה: ד"ה הורצה וה. שם ועי' ירו' פסחים פ"ז ה"ז עון הקריבים ולא עון המקריבים ירו' שבועות פ"א ה"ד עון הקריב ס ולא עון המקריבים וכאן דתני על הקמיצה ועל הנסכים ולא קא חשיב בשר ותלב נ"ל דס"ל דאין ציץ מרצה על אכילה ולא על העולין לקומץ ונסכים איכא בכלל עולין ועי' כה. תוס' ד"ה במרצה ועת"כ דקומץ מנחת נסכים בכלל עולין וכתב הת"כ דאפשר דלפירוש התוס' שם הא דחשיב בת"כ להני דוקא קומץ ולבונה משום דאלו הן עיקר הקרבן ולא בכלל עולין וא"ש הא דפריך בש"ס טו. והא עולין דאין מרצה על העולין ופליגי ועי' תוס' שם ד"ה והא שהקשו דבעולין נמי פלוגתא וכתב הת"כ דיש לפרש דעולין בבזיכי לבונה ל"פ: (י) מחוסר בגדים. זבחים יח. ועכ"מ פי"ט מהלכות סנהדרין ה"ב: (כ) מרושלין. יח. שם: (ל) רטיה. ע"ש בזבחים ועי' רמב"ם והאב"ד סוף הל' כלי המקדש ע"ש: וכדין מקורעין עמ"ש הרמב"ם בפ"ח כהל' ב"ה ה"ד דבקרע כדרך שקרע על המתים כשר ע"ש דהגא בכלל פרועי ראש דלא מתלי עבודה ועתו' רפ"ב דזבחים ד"ה איתא שם כתבו כן אלא שהניחו בתימה: (מ) בכלי שרת בפנים. עי' זבחים כב. וירו' יומא פ"ד הל"ה: (נ) בכלי שרת בחוץ. שם כ: עי' ירושלמי יומא שם ושם מבואר לענין קדוש ד' כהנים וע"ש בש"ק ד"ה אר"י מ"ש בזה ועי' ש"ס דילן יומא מ"ג: דכ"ג מקדש בקיתון של זהב ועתו' זבחים כב. ד"ה והא ממנו ואף שקידוש הראשון של כ"ג היה מן הכיור לפי הירושלמי שם קשה להו על פירש"י מקידוש שני והת"כ כתב דקשה להו לר"י דבכל יום בקיתון של זהב: (ס) במי מערה. עיין כא.: (ע) כיצד הוא מקדש. זבחים יט: (פ) כ"ג שטבל. נ"ל שלא טבל וכן הגירסא ביומא פ"א ועיין זבחים יט: וכ.: (צ) חייבין מיתה. זבחים יח. ועתוס' כג: ד"ה אימא: (ק) עומד ומקריב. יח: וירו' יומא פ"ב הל' י"ז ובוכה פ"ד ה"ז: (ר) ע"ג לבונה. זבחים כד: (ש) קמץ בשמאל פסול. מנחות ו. ועיין דף י': (ת) בן בתירא. שם ו.: (א) אר"א בר"ש. ו:: (ב) שאין (הקומץ) [הכלי] מקדש. עיין כאן ז. בבעיא דר"ל מר"י אי מקדש כ"ש ומסיק דמקדש ליפסל ועי' כריתות תוס' יד. וכד: ד"ה קסבר ר"י ועי' זבחים פו. ושם פח. דמסקינן דמקדש לפסול וע"ש ובתוס' שם ד"ה כלי שרת דלענין הקרבה אין ספק שיקרבו ע"ש מ"ש בשיטת רש"י ועכ"מ פ"ג מהל' פסוה"מ: (ג) סדר מנחות. עיין סוטה יד: (ד) לדרומה. שם להודה של קרן. (ה) כיצד הוא עושה. יח: ריבה סלתה עי' נב: (ו) ריבה לבונתה. יח:

מנחת בכורים

פרק א [illegible]

ר"ש אומר הקומץ והלבונה שחים ראפילו כל שהוא פסולה. [א] קמץ שלא ממקום השמן ושלא (ז) ממקום הלבונה או שלא נתן עליה לבונה אפילו כל שהוא פסולה אחד (ח) מנחת ישראל ואחד מנחת כהנים אלא שמנחת כהנים כולה כליל לאשים שנאמר (ויקרא ו) וכל מנחת כהן כליל תהיה לא תאכל:

פרק שני

א (א) הקומץ את המנחה לאכול שיריה בחוץ או כזית משיריה בחוץ להקטיר קומצה בחוץ או כזית מקומצה בחוץ (ב) להקטיר לבונתה בחוץ או כזית מלבונתה בחוץ פסול ואין בו כרת. לאכול שיריה למחר או כזית משיריה למחר להקטיר קומצה למחר או כזית מקומצה למחר להקטיר לבונתה או כזית מלבונתה למחר פגול וחייבין עליו כרת. כל המנחות (ג) שקמצן שלא לשמן (ד) הוליך והקטיר חוץ לזמנן [ב] הוליך והקטיר שלא לשמן פגול וחייבין עליו כרת ובלבד שיקרב המתיר כמצותו. כיצד קרב המתיר כמצותו קמץ בשתיקה ונתן בכלי והוליך [ג] חוץ לזמנו או שקמץ חוץ לזמנו ונתן בכלי והוליך והקטיר בשתיקה או שקמץ ונתן בכלי והוליך והקטיר בשתיקה זהו שקרב המתיר כמצותו: ב כיצד לא קרב המתיר כמצותו קמץ חוץ לזמנו ונתן בכלי והוליך והקטיר חוץ לזמנו או שקמץ חוץ לזמנו ונתן בכלי והוליך והקטיר חוץ למקומו או שקמץ ונתן בכלי והוליך והקטיר חוץ למקומו בין שהקדים מחשבת זמן למחשבת מקום ובין שהקדים מחשבת מקום למחשבת זמן פסול ואין בו כרת (ה) ר' יהודה אומר אף בזה הקדים מחשבת זמן למחשבת מקום פגול וחייבין עליו כרת קדמה מחשבת מקום למחשבת זמן פסול ואין בו כרת: ג כיצד קדמה מחשבת [ה] מקום למחשבת זמן קמץ חוץ למקומו ונתן בכלי והוליך והקטיר חוץ לזמנו מנחת חוטא ומנחת קנאות שקמצן שלא לשמן פסול ואין בו כרת מפני שלא קרב המתיר כמצותו: ד הקומץ את המנחה לאכול שיריה בחוץ להקטיר קומצה למחר לאכול שיריה למחר להקטיר קומצה בחוץ בין שהקדים מחשבת זמן למחשבת מקום ובין שהקדים מחשבת מקום למחשבת זמן פסול ואין בו כרת. ר' יהודה אומר (ו) אף בזה הקדים מחשבת זמן למחשבת מקום [ו] חייבין עליו כרת הקדים מחשבת מקום למחשבת זמן פסול ואין בו כרת. כל המנחות שקמצן חוץ לזמנן או שקבלו פסולין את הקומץ וקטרוהו בשתיקה [ז] אפילו חוץ לזמנו פסול ואין בו כרת: ה הקומץ את המנחה לאכול שיריה [ח] כזית היום וכזית למחר להקטיר מקומצה כזית בחוץ וכזית בפנים פסול ואין בו כרת. לאכול משיריה כזית היום וכזית למחר להקטיר מקומצה כזית היום וכזית למחר פגול וחייבין עליו כרת. הקומץ את המנחה לאכול משיריה כחצי זית בחוץ וכחצי זית בפנים ולהקטיר מקומצה כחצי זית בחוץ וכחצי זית בפנים כשר וכן למחר כשר: ו הקומץ את המנחה לאכול משיריה כזית בחוץ וכזית בפנים בין שהקדים מחשבת זמן למחשבת מקום ובין שהקדים מחשבת מקום למחשבת זמן פסול ואין בו כרת. ר' יהודה אומר אף בזה הקדים מחשבת זמן למחשבת מקום פגול וחייבין עליו כרת הקדים מחשבת מקום למחשבת זמן פסול ואין בו כרת. הקומץ את המנחה לאכול משיריה כחצי זית בחוץ ולהקטיר מקומצה כחצי זית בחוץ לאכול משיריה כחצי זית למחר ולהקטיר מקומצה כחצי זית למחר לאכול משיריה כחצי זית בחוץ ולהקטיר מקומצה כחצי זית למחר כשר שאין קמיצה והקטרה מצטרפין זה עם זה אבל קמיצה וקמיצה הקטרה והקטרה מצטרפין זה עם זה. כיצד קומץ את המנחה לאכול משיריה כזית בחוץ וכזית למחר להקטיר מקומצה [ט] כזית בחוץ וכזית למחר פסול ואין בו כרת מפני שקמיצה וקמיצה הקטרה והקטרה מצטרפין זה עם זה. הקומץ את המנחה לאכול משיריה כחצי זית למחר ובשעת הקטרה חשב עוד להקטיר מקומצה כחצי זית למחר פיגול וחייבין עליו כרת מפני שקמיצה והקטרה מצטרפין זה עם זה לפגל. הקומץ את המנחה להקטיר מקומצה [ט] כחצי זית למחר [י] (ז) שאין פחות מכזית מפגל ופוסל בכל מקום. הקומץ את המנחה (ח) לאכול קומצה ולהקטיר שיריה לאכול דבר שאין דרכו לאכול ולהקטיר דבר שאין דרכו להקטיר כשר ור' יהודה פוסל. (ט) להניח קומצה ושיריה למחר או להוציאן לחוץ כשר ור"י פוסל ר' אלעזר אומר ר' אליעזר פוסל ור' יהושע מכשיר א"ל ר' יהודה ומה אם הניח את הקומץ למחר אינו פוסל וחכ"א זה וזה כשר אין לך שהוא פסול אלא מחשבת קמיצה והקטרה בלבד:

פרק שלישי

א (א) השוחט שני כבשים לאכול אחת מן החלות למחר א) להקטיר שני בזיכין לאכול אחד מן הסדרין למחר פגול וחייבין עליו כרת דר"מ וחכמים אומרים זה פגול וחייבין עליו כרת והשני פסול ואין בו כרת: ב (ב) שני בזיכי לבונה שנטמא אחד מהן יקרב בטומאה וחבירו יקרב בטהרה ר' יהודה אומר (ג) אין קרבן צבור חלוק אלא שניהם יקרבו בטומאה: ג (ד) הקומץ והלבונה שנטמא אחד מהם שניהם יצאו לבית השריפה: ד היה מקריב (ה) שתי הלחם ונטמאו בידו אומרין לו הוי פקח ושתוק: ה היה מקריב [ג] סדרים ונטמאו בידו אומרין לו הוי פקח ושתוק: ו היה מקריב שני בזיכין ונטמאו בידו אומרין לו הוי פקח ושתוק: ז היה מקריב מנחת כהנים ומנחת משיח ונטמאו בידו אומרין לו הוי פקח ושתוק: ח היה מקריב (ו) מנחת פרים וכבשים ונטמאה בידו אומר ומביאין אחרת תחתיה אין שם אלא היא אומרים לו הוי פקח ושתוק: ט היה (ז) מקריב מנחת העומר ונטמאה אומר ומביאין אחרת תחתיה אין שם אלא היא אומרים לו הוי פקח ושתוק דר"א בר"ש רבי אומר בין כך ובין כך א"ל הוי פקח ושתוק שהעומר שקצרוהו שלא כמצותו פסול: י (ח) תודה מעכבת ומפגלת את הלחם והלחם (ט) מעכב ואין מפגל את התודה: (י) כבשים מעכבין ומפגלין את הלחם והלחם מעכב ואין מפגל את הכבשים. הזבח מפגל את הנסכים משקדשו בכלי דברי ר"מ ואין נסכים מפגלין את הזבח: יא (כ) קמץ בשתיקה וכשהוא בא להקטרה הקטיר את הקומץ בשתיקה ואת הלבונה חוץ לזמנה פגול וחייבין עליו כרת דר"מ וחכמים אומרים אין בו כרת עד שיפגל בכל המתיר דברי ר' מאיר אימתי בזמן שיקרב מתיר כמצותו אבל (ל) לן או שנפסל או שיצא חוץ לקלעים או שהקטירו פסולים את אחד מהן אפילו חוץ לזמנו פסול ואין בו כרת. [ל] הקטיר אחד מהן היום ע"מ להקטיר מחבירו למחר (מ) הכל מודין שפגול וחייבין עליו כרת. (נ) שני בזיכי לבונה שהקטיר הראשון בשתיקה והשני חוץ לזמנו פגול וחייבין עליו כרת דברי ר' מאיר וחכ"א אין כרת עד שיפגל בכל המתיר. דברי ר"מ אימתי בזמן שקרב השני כמצותו אבל לן או שנפסל או שיצא חוץ לקלעים או שהקטירו פסולים את אחד מהן אפילו חוץ לזמנו פסול ואין בו כרת. הקטיר את אחד מהם ע"מ להקטיר מחבירו למחר הכל מודים שפגול וחייבין עליו כרת: (ס) שני כבשי עצרת ששחט הראשון בשתיקה והשני חוץ לזמנו פגול וחייבין עליו כרת דברי ר"מ וחכמים אומרים אין בו כרת עד שיפגל בכל המתיר דר"מ אימתי בזמן שקרב השני כמצותו אבל לן או שנפסל או שיצא חוץ לקלעים או ששחטו פסולים וזרקו את דמו של אחד מהם אפילו חוץ לזמנו פסול ואין בו כרת. שחט את אחד מהם היום ע"מ לאכול מחבירו למחר הכל מודים שכשר שאין הכבש מפגל ופוסל את חבירו בכל מקום:

פרק רביעי

א (א) מנחה שלא נקמצה שנתערבה במנחה שנקמצה אם יכול לקמוץ מזו שלא נקמצה בפני עצמה כשרה ואם לאו פסולה (ב) ויקטיר קומצה של ראשונה (ג) הקומץ שנתערב בשירים הרי זה לא יקרב ואם קרב כשר. ר' אלעזר אומר [מ] נתערב בשירי מנחה אחרת או במנחה שלא נקמצה הרי זה לא יקרב ואם קרב כשר (ד) ר' אלעזר אומר יקרב. (ה) נתערב במנחת כהנים ובמנחת כהן משיח ובמנחת נסכים וכן מנחת כהנים וכן מנחת כהן משיח ומנחת נסכים שנתערבו זו בזו הרי אלו יקרבו. ולא עוד אלא שני כהנים מביאין את מנחותיהן בכלי אחד ומקריבין אותן לגבי מזבח מפני שכולן כליל לאשים נתערבה במנחת פרים אילים וכבשים הרי אלו יקרבו. (ו) ר' יהודה אומר לא יקרבו מפני שזו בלילתה עבה וזו בלילתה רכה והן בולעות זו מזו: ב (ז) חריב שנתערב בבלול ה"ז יקרב ר' יהודה אומר לא יקרב מפני שבולע ממנו. א"ר יוסי רואה אני את דברי ר"א שאמר אם אין קומץ אין שירים אע"פ שאין שירים יש קומץ. מדברי ר' יהושע שאמר אם אין קומץ אין שירים [נ] אין קומץ (ח) נטמא קומץ [ס] שנפסל או שיצא חוץ לקלעים השירים תעבור צורתם ויצאו לבית השריפה נטמאו

א) כמקטיר

אור הגנוז

[א] מן תיבת קמץ ועד אחד ליתא: פ"ב [ב] או שקמצן חוץ לזמנן: [ג] והקטיר: [ה] זמן למחשבת מקום קמץ חוץ לזמנו ונתן בכלי והוליך והקטיר חוץ למקומו כיצד קדמה מחשבת: [ו] פגול וחייבין: [ז] או שלן הקומץ וקטרו בשתיקה או שיצא הקומץ חוץ לקלעים וקטרו בשתיקה. [ח] בחוץ וכזית בפנים להקטיר מקומצה כזית בחוץ וכזית בפנים פסול ואין בו כרת לאכול משיריה וכו': [ט] כחצי זית בחוץ וכחצי זית למחר: [י] כשר: פ"ג [כ] שני: [ל] הקטיר את אחד מהן אפילו חוץ לזמנו פסול ואין בו כרת הקטיר את וכו': פ"ד [מ] יקרב: [נ] אם אין שירים נטמא קומץ או שנפסל או שיצא וכו': [ס] או:

מצפה שמואל

(ז) ממקום הלבונה. דגרגיר לבונה פוסל: (ח) מנחת ישראל. נט: (א) הקומץ. יה: וע"ש יב: (ב) להקטיר לבונתה. ר"י פליג ברפ"ב דאין מתיר מפגל המתיר ועי' מ"ל פי"ד מהל' פסוהמ"ק ה"י: (ג) שקמצן שלא לשמן. עי' בפנים הגירסא א"נ גרסינן שקמצן חוץ לזמנן הוליך והקטיר חוץ לזמנן פגול וחייבין עליו כרת וע"ז מסיים ובלבד: (ד) הוליך והקטיר. עי' י"ג: ומ"ל פי"ב מהל' פסוהמ"ק ה"ו: (ה) ריה"א אם קדמה. עי' זבחים ל׳ וכל הסוגיא שם: (ו) אף בזה. בעבודה אחת עי' זבחים ל. שם אשכחן לאוקמא בב' עבודות במנחה ודלא כתוס' זו ע"ש מחלוקת אביי ורבא ועי' בתוס' זבחים כז: ד"ה יצא מ"ש לר"י בזה הא דל"א זריקה דלא שריא אינו מביא לידי פגול והוכן כל ברייתות אלו מהבאר במשנה יב.: (ז) שאין פחות. עי' טו: ותוס' ד"ה ר"י: (ח) לאכול קומצה. עי"ז. ושם גרסינן ור"א: (ט) להניח קומצה. יז: וית. כל זה ועי' זבחים לו.: (א) השוחט שני כבשים. יג: וע"ש הגירסא ור"מ דהכא הוא חכמים דמשנה ור"י דהתם הוא ת"ק דהכא וע"ש יד: והת"כ הגיה בזה והפירוש כמ"ש בפנים ועיין בש"ס שמביא ברייתא שר"י גזר בלבונה וכאן נמי מוכח כן אלא שלא הוזכר דברי ר"י בהדיא וכן מצינו בכ"מ: (ב) שני בזיכי לבונה. עי' טו.: (ג) אין ק"צ חלוק. עי' פסחים פ. וירו' פסחים פ"ז ה"ו כה: ועי' כאן טו. ועי' בש"ס ובתוס' שם ד"ה ופליגי ומפשטה דש"ס שם נראה דבבזיכין תלוי בפלוגתא אם מרצה על העולין ואפשר שאף לר"י דס"ל טומאה הותרה מ"מ צריכין לבכרא דמרצה על העולין דאל"כ איך יעשו בטומאה ולא קפדינן במגען זה לזה הלא לר"נ ביומא להד לישנא היכא דאיכא טהורין בהסיא בית אב מהדרינן אף דהותרה א"כ כ"ש לכתחלה שלא קפדינן הנגיעה ע"ש ו: וא"ש דברי התוס' ד"ה ופליגי דמפרשי גם לר"י הטעם דלין מרצה על העולין: (ד) הקומץ והלבונה. עי' כה. וכאן מדרבנן קאמר דאינו מרצה ועי' לעיל בפ"א ושם מה"ת קאמר ועי' יבמות ל. ועתוס' כה: ד"ה ורב שילא וגיטין נד. ד"ה שנטמאת פסחים פ. ד"ה ה"ה יומא ז. ד"ה והא ודברי מהרש"א שם המה דברי התוס' בזבחים כה: ד"ה ורב שילא כן הוא בת"כ ועי' מנחות ט: וכו. ד"ה הקטר ויומא ז: ד"ה הא אינו ושבועות טו: ד"ה אי מה זבחים טו: וטז: ד"ה שכן וכג: ד"ה הא אינו ולד: ומה: וכה. וע"ש כב. ד"ה אבל ועי' תמורה ז. בכל המקומות מבואר ברצוי ציץ ודין הטומאה עי' ירושלמי נזיר פ"ט ה"ב עובר של פסח מהו שירצה ציץ ועי' ירושלמי חגיגה פ"ב כ"ד בגמרא ציץ באין על מזחו וביומא פ"א ה"ב: (ה) שתי הלחם. עי' עב. לענין העומר ועי' יומא ז. ועי' פסחים עז: ד"ה עומר והתוס' ביומא שם ד"ה פרים אף היכא דאינו דוחה טומאה מ"מ הציץ מרצה וכאן במנחת כהנים צ"ע שהרי כיון דבעי ציץ לרצוי א"כ ה"ל להדר אטהורים וצ"ל העומר וכן במנחת משוח דהיינו חביתין כיון דיחיד הוא ה"ל להדר אטהורים אף דדחי שבת כמבואר ביומא ז' וע"כ כאן ע"ש וצ"ל העומר ומביאין כמו בסיפא: (ו) מנחת פרים. ואולי דמהפיכא ה"א שצ"ל בסיפך במנחת כהן צ"ל העומר וכאן א"צ להיות העומר דמיירי בפרים וכבשים הדוחין שבת ובזה לא מהדרינן דליכא שירים לאכילה דאין לומר כאן דמיירי בפרים של עובדי כוכבים ואילו של הכהן דבהא מהדרינן שהרי בכבשים א"א לומר כן וא"א לאוקמא בכבש הבא עם העומר דעומר תניא בפ"ע ואולי מיירי כאן בשל יחיד וצ"ע דלפ"ז אותו ברייתא אינו המבואר בש"ס יומא ז. עי' ירו' פסחים פ"ז ה"ה הקריבין לצבור אם יש אומרים לו הבא המקריבין בין שיש לו בין שאין לו ע"ש לענין קריבין כמקריבין. ועי' ירו' מגילה ספ"ב הובא לענין מנחת העומר המבואר כאן יע"ש: (ז) מקריב מנחת העומר. עב. ע"ש הגירסא: (ח) תודה מעכבת. מו: ועי' טו.: (ט) מעכב. מו. ושם איתא דאינו מעכב: (י) כבשים מעכבים. מו. ע"ש בהוזקקו זה לזה בתנופה: (כ) קמץ בשתיקה. טז. וזבחים מב: ורש"י שם ד"ה כד"א גי' שם בע"א. ועי' רמב"ם פ"א מהל' פסוהמ"ק ה"ז ומ"ש שם כמש"ל דלא מבכתא לה עבודת חצי מתיר רק בהקטרה. ועי' תוי"ט רפ"ב ותוס' יג. דקומץ חשיב עבודה שלימה ע"ש ד"ה הקומץ וע"ע תוס' טז. ד"ה בין: (ל) לן או שנפסל. עי' פסחים לד: ולר"י דזריקה מועלת ליוצא מיירי ביצא קומץ אבל שיריים קובע בפיגול. עי' מעילה ו:: (מ) הכל מודים. ר"מ וחכמים ור"י פליג במשנה ריש פ"ב שאין מתיר מפגל מתיר: (נ) שני בזיכי לבונה. טז.: (ס) שני כבשי עצרת. שם: (א) מנחה שלא נקמצה. עיין כג. וכג. ועי' ירו' חגיגה פ"ג ה"ב מביא שם דין שני מנחות שלא נקמצו: (ב) ויקטיר קומצה. אף דנפסלו השיריים. ועי' תוס' ט: ד"ה אותן: (ג) הקומץ שנתערב. כג.: (ד) רא"א. עי' זבחים עז: דס"ל כן בתערובות דרואה הנתערב כאילו עצים: (ה) נתערב במנחת כהנים. כב.: (ו) רי"א לא יקרבו. עי' כל הסוגיא כג: טעמא דר"י: (ז) תריב שנתערב בבלול. ומיירי במנחות שאינם שוות כגון מנחת פרים במנחת כבשים ובבללן והה"כ נתערבו כמ"ש התוס' פט: ד"ה בללן. ועי' רמב"ם בהל' תמידין ומוספין פ"י ה"ט. ומ"ש בכ"מ לשיטתו. ועיין בתוי"ט פ"ט מ"ד מה שכתב על הכ"מ. ומסיק דבשוין אפילו לא בללן מותר. וכתב הת"כ דא"ל לדברי התוס' שם דקאמרי דאתי כרבנן דאי לר"י באין שוין אפילו בללן אסור ומ"מ אפילו בשוין אם לא בללן פסולות דבעינן ראוי לבילה כמ"ש שם ד"ה ואם וזהו שיטת הרמב"ם ג"כ: (ח) נטמא קומץ. עי' פסחים עח. מסקינן לר' יוסי אפילו באבוד ושרוף אם הקטיר הורצה אבל לכתחלה לא יקטיר. ועי' רמב"ם פי"א

מנחת בכורים

כפי מדה הצריך: שחיסר אפילו כ"ש. דבעינן הקרבת כל הלבונה ובלבונה הבאה בפני עצמה [אף שיש] קורט אחד: ממקום הלבונה גרסינן: אפילו כ"ש. שפחות משיעורו מקוטר אחד ובלבונה הבאה עם המנחה: מנחת כהנים. טעון לבונה:

פרק ב א פסול. כדין מחשבת חוץ למקומו: שלא לשמן. דכשרות אלא שלא עלו לכן הוי כמו קרב המתיר כמצותו ומחשבת פיגול מהניא: ה"ג או שקמץ חוץ לזמנו והוליך והקטיר שלא לשמן: והקטיר חוץ לזמנו. גרסינן בסיפא שהיו כל העבודות במחשבה זו: ב קמץ חוץ למקומו. גרסינן ברישא: חוץ למקומו. והיינו מחשבת חוץ לזמנו ג"כ ובזה בין שהקדים: אף בזה לא גרסינן: ג פסול. אף שהיה בו מחשבת חוץ לזמנו דשלא לשמו פסול בהו: ד הקומץ את המנחה. וחשב בעבודה אחת עירוב מחשבות: אף בזה. בעבודה אחת מ"מ תלינן באם קדם: או שקבלו. חסר כאן שקבלו זר: פסול. דהרי הקבלה בפיסול ולא קרב כמצותו: ה ה"ג לאכול משיריה כזית בפנים כזית בחוץ. דהוי חוץ למקומו וקמ"ל משום סיפא דאין חצי זית פוסל (עיין ריש פ"ג): ו וכזית בפנים. בהיו בו מחשבת חוץ לזמנו ג"כ א"צ גרסינן וכזית חוץ לזמנו. קמיצה וקמיצה. חצי זית חוץ לזמנו וחצי חוץ למקומו וה"ג לא בהדיא חצי זית: ה"ג חשב עוד לאכול משיריה כחצי זית (עי' יד:): שאין אכילה והקטרה גרסינן: ולהקטיר. היינו או להקטיר: בשעת הקטרה. אף מחשב בעבודה [illegible]: לפגל. אף לפיגול: למחר כשר גרסינן: ור"י פוסל במחשבת סיגות. ומפרש טעמא דר"י שאם אכילת פוסל וכל שפוסל במעשה פוסל במחשבה: זה וזה. בין למחר בין לחוץ וג' מחלוקת בדבר (עי' יז:):

פרק ג א השוחט שני כבשים. כבשי עצרת בטעון לחם: הקטיר שני בזיכין. גרסינן של לחם הפנים: זה. הסדר או החלה בחישב עליו: ג שנטמא אחד מהם. דאין קרב זה בלא זה דשניהם מתירין להשיריים: ד מקריב נ"א הנחס. הגהה: הוי פקח. דקרבן ציבור טומאה לא מעכבי רק באכילה אסור וכן בהקריב סדרים וכן בהקריב בזיכים א"א להביא אחר שהרי טעון קידוש משעה שעבר ובמקריב מנחת כהנים צ"ל העומר כמו בסיפא: ח העומר. דכאן איכא שירים לאכילה לכן מהדרינן אטהור כדי דלתאכיל: ט בין כך. אף באיכא אחר דקצירת העומר רק בלילה (יומא ז'): י מעכבת. שאם אין תודה אין לחם: מפגלת. בחישב עליה לאכול חוץ לזמנו הלחם מפוגל אבל חישב לאכול הלחם אין התודה מפוגל כמבואר במשנה (טו.) וכן בכבשי עצרת מעכב שאם אין להם אין קרב: מפגל. שאם שחט מהם חייב משום פיגול: ואין הנסכים. אם חשב על הנסכים לא פגל הזבח (טו:): יא קמץ בשתיקה. דאפילו קמץ במחשבה הוי כחשב בכל המתיר שהרי קמיצה בלבונה ליכא (טז.): דר"מ אימתי. אף בפיגול בחצי מתיר אינו אלא כשקרב המתיר כמצותו: ע"מ להקטיר מחבירו. הלבונה: הכל מודים בפיגול. בש"ס (יז:) מבואר דהכל מודים דאין הקטרה מפגלת הקטרה דלאו מתיר דידיה הוא ולפירוש התוספתא כאן כיון דאקבעי בחד מנא מתיר מפגל מתיר: הראשון בשתיקה. אבל הראשון במחשבה והשני בשתיקה אף לרבנן אמרינן ע"ז הראשונה סיא ובש"ס (טז.) מייתינן ברייתא בהיפך: הכל מודים שפגול. פירשתי לעיל: הכל מודים שכשר. דלא אקבעי בחד מנא (עיין יג: וספ"ב):

פרק ד א לא יקטיר. דשירים אסורים בהקטרה: ר' אלעזר אומר מקריב גרסינן: יקרבו. דליכא שירים: נתערבה. ובגמרא (כג.) איתא שנתערב זו בזו: לא יקרבו. דהקומץ הוי לוג לעשרון אבל מנחת נסכים בפר ואיל שני לוגים לעשרון ובכבש שלשה לוג לעשרון ובולע זה מזה וה"ל זה רבה ממנה וזה חסר ממנה: ב תריב. מנחת חוטא שבאה חריבה: אע"פ שאין שירים. שנטמא או שאבד ונראה יותר מדברי ר"י (כו.): אין שירים אין קומץ. גרסינן בסיפא: נטמא קומץ או. גרסינן ומפרש ברישא:

שיבא

נטמאו שירים או שנפסלו או שיצאו חוץ לקלעים ר"א אומר יקטיר את קומץ ור' יהושע אומר לא יקטיר (ט) ואם הקטיר בין בשוגג בין במזיד מודה ר' יהושע שהורצה: ג (י) שירים שחסרו עד שלא קרב הקומץ פסולין. משקרב הקומץ כשרים: ד (כ) רקיקי מנחת ישראל שחסרו עד שלא קרב הקומץ פסולין. משקרב הקומץ כשרים: ה (ל) חלות תודה ורקיקי נזיר שחסרו עד שלא נזרק דם הזבח פסולין משנזרק דם הזבח כשרים: ו (מ) שתי הלחם שחסרו עד שלא נזרק דמן של כבשים פסולין משנזרק דמן של כבשים כשרים: ז שני סדרים שחסרו עד שלא הוקטרו בזיכין פסולין משהוקטרו בזיכין כשרים. (נ) אבל נסכי בהמה שחסרו בין שקרב הזבח ובין עד שלא קרב הזבח כשרים שיבאו נסכים אחרים למלאותן: ח (ס) קמץ בשתיקה ויצא הקומץ חוץ לקלעים וקיטרן בשתיקה הרי זה כמות [א] שהיה. מועלין בשירים ואין חייבין עליהם משום נותר ומשום טמא: נטמא הקומץ וקיטרו בשתיקה אין מועלים בשירים אבל חייבים עליהם משום נותר ומשום טמא. (ע) שהציץ מרצה על הטמא ואין הציץ מרצה [לא] על הלן ולא על היוצא. קמץ בשתיקה ויצאו שירים חוץ לקלעים והקטיר הקומץ בשתיקה ר"א אומר ה"ז כמות שהיה. מועלין בשירים ואין חייבין עליהם משום נותר ומשום טמא. ר' עקיבא אומר הורצה הציץ על היוצא ואין בשירים אבל חייבים עליהן משום נותר ומשום טמא: נטמאו השירים והקטיר את הקומץ בשתיקה הכל מודים שאין מועלין בהם אבל חייבין עליהן משום נותר ומשום טמא שהציץ מרצה על הטמא ואין מרצה לא על הלן ולא על היוצא: קמץ בשתיקה ויצא קומץ חוץ לקלעים וקיטרו חוץ לזמנו או שקמצו חוץ לזמנו ויצא קומץ חוץ לקלעים וקיטרו בשתיקה או שקמץ חוץ לזמנו ויצא חוץ לקלעים קיטרו חוץ לזמנו מועלין בשירים ואין חייבין עליהן משום פגול: נטמא הקומץ וקיטרו חוץ לזמנו עדיין מועלין בשירים וחייבין עליהן משום פגול שהציץ מרצה על הטמא ואין מרצה לא על הלן ולא על היוצא: קמץ בשתיקה ויצאו שירים חוץ לקלעים והקטיר את הקומץ חוץ לזמנו או שקמץ חוץ לזמנו ויצאו שירים חוץ לקלעים והקטיר את הקומץ בשתיקה או שקמץ חוץ לזמנו ויצאו שירים חוץ לקלעים והקטיר את הקומץ חוץ לזמנו (ויצאו שירים חוץ לקלעים והקטיר את הקומץ חוץ לזמנו). ר"א אומר הרי זה כמות שהיה. מועלין בשירים ואין חייבין עליהן משום פגול ר"ע אומר הורצה הציץ על היוצא עדיין מועלין בשירים וחייבין עליהן משום פגול. נטמאו השירים והקטיר את הקומץ חוץ לזמנו הכל מודים שעדיין מועלין בשירים וחייבין עליהם משום פגול שהציץ מרצה על הטמא ואינו מרצה לא על הלן ולא על היוצא: ט (פ) שתי הלחם שיצאו חוץ לקלעים ונזרק דמן של כבשים חוץ לזמנו ר"א אומר אין חייבים על לחם זה משום פגול ר"ע אומר חייבין על לחם זה משום פגול וחכ"א הקומץ טעון כלי שרת כיצד קומצו מתוך כלי שרת ונותנו לתוך כלי שרת ומקדשו לתוך כלי שרת. אם לא קדשו בתוך כלי שרת [ב] ר"א בר"ש אומר אפילו קומצו מתוך כלי שרת ומלחו ונתנו על גבי האשים כשר:

פרק חמישי

א (א) שני כבשי עצרת מעכבין זה את זה. מת אחד מהם או שברה או שנעשה טרפה יקח זוג לשני. שחט את אחד מהם א) לשמו יקח זוג לשני נשחטו (ב) שניהן שלא לשמן יביא שנים בתחלה (ג) ויניף הלחם עמהם (ד). מהו לזרוק את הדם ביו"ט יזרק ומותר באכילה ובשבת לא יזרק (ה) ומותר בהנאה. ואם זרק את הדם בין בשוגג בין במזיד הבשר יאכל ויקטיר אימורים למוצאי שבת: ב (ו) השוחט שתי חטאות לצבור וא"צ אלא אחת חייב על האחרונה. שתי עולות לצבור ואין צריכין אלא אחת חייב על האחרונה. חטאת צבור ששחטה בשבת שלא לשמה הרי זה חייב ויקטיר אימורין. עולת צבור ששחטה בשבת שלא לשמה הרי זה חייב (ז) ויקטיר אימורין לערב. חטאת יחיד ועולת יחיד ששחטן בשבת לשמן וזרק דמן לשמן הרי זה חייב ועלו לבעלים לשם חובה: ג (ח) שני כבשי עצרת אין מקדשין את הלחם אלא בשחיטה [ג] שחטן לשמן וזרק דמן לשמן הלחם מקודש שחטן שלא לשמן וזרק דמן שלא לשמן אין הלחם מקודש שחטן לשמן וזרק דמן שלא לשמן הלחם מקודש ואינו מקודש דברי רבי ר"א בר"ש אומר לעולם אין הלחם מקודש עד שישחטם לשמם ויזרוק דמם לשמם. (ט) פעמים שהם מפוגלים והלחם מפוגל הם מפוגלין והלחם כשר הם כשרים והלחם מפוגל הם כשרים והלחם כשר. שחטן לשמן לאכול מהן למחר הם מפוגלים והלחם מפוגל (י) שחטן שלא לשמן לאכול מהן למחר הם מפוגלים והלחם כשר שחטן לשמן לאכול מן הלחם למחר הם כשרים והלחם כשר: ד החמירה תורה מחשבת זבחים ממעשיהם מעשה זבחים ממחשבתן

כיצד מחשבת זבחים ממעשיהן השוחט את הזבח לזרוק דמו בחוץ או מקצת דמו בחוץ להקטיר אימוריו בחוץ או כזית מאימוריו בחוץ לאכול בשרו בחוץ או כזית מבשרו בחוץ פסול ואין בו כרת (נ) ואם עשה כן אינו פסול לזרוק דמו למחר או מקצת דמו למחר להקטיר אימוריו למחר או כזית מאימוריו למחר לאכול מבשרו למחר או כזית מבשרו למחר פיגול וחייבין עליו כרת ואם עשה כן אינו פגול. הקומץ את המנחה לאכול שיריה בחוץ או כזית משיריה בחוץ להקטיר קומצה בחוץ או כזית מקומצה בחוץ להקטיר לבונתה בחוץ (ל) או כזית מלבונתה בחוץ פסול ואין בו כרת ואם עשה כן אינו פסול. לאכול שיריה למחר או כזית משיריה למחר להקטיר קומצה למחר או כזית מקומצה למחר להקטיר לבונתה למחר או כזית מלבונתה למחר פגול וחייבין עליו כרת ואם עשה כן אינו פגול: ה כיצד מעשה זבחים ממחשבתן השוחט את [ד] הבהמה (ס) על מנת שיזרקו ערלים וטמאים את דמו על מנת שיקטירו ערלים וטמאים את אימוריו על מנת שיאכלו ערלים את בשרו כשר ואם עשה כן (נ) הרי זה פסול. נתן [ה] מלמטה למעלה ואת הניתנין מלמעלה למטה. את הניתנין בפנים בחוץ ואת הניתנין בחוץ בפנים כשר ואם עשה כן הרי זה פסול: ו השוחט את החטאת (ס) להכנים מדמה לפנים כשרה חטאת שהכנים מדמה אפילו (ע) כל שהוא פסולה. הקומץ את המנחה להקטיר מקומצה פחות מכזית למחר כשר הקומץ שחיסר אפילו כל שהוא פסול: ז (פ) כל המנחות שקמצן שלא לשמן כשרות לפיכך אם חישב עליו חוץ למקומו פסול ואין בו כרת חוץ לזמנו פגול וחייבין עליו כרת. קמץ כהן (צ) קמץ הכשר קמץ בימינו קמץ בכלי הקדש כשר לפיכך אם חשב עליו חוץ למקומו פסול ואין בו כרת חוץ לזמנו פגול וחייבין עליו כרת. קמץ הכשר ונתן לפסול יחזיר לכשר וכשר (ק) ביד הפסול וחישב עליו בין חוץ לזמנו ובין חוץ למקומו אין בו משום פגול. ביד הכשר וחישב עליו חוץ למקומו פסול ואין בו כרת חוץ לזמנו פגול וחייבין עליו כרת קמץ בימינו ונתן לשמאלו יחזיר [ו] לימינו וכשר (ר) בשמאלו וחישב עליו בין חוץ לזמנו ובין חוץ למקומו אין בו משום פגול [ז] בימינו וחישב עליו חוץ למקומו פסול ואין בו כרת חוץ לזמנו פגול וחייבין עליו כרת קמץ בכלי קדש (ש) ונתן לכלי חול יחזיר לכלי קדש וכשר. בכלי חול וחישב עליו בין חוץ לזמנו ובין חוץ למקומו אין בו משום פגול בכלי קדש וחישב עליו חוץ למקומו פסול ואין בו כרת חוץ לזמנו פגול יחייבין עליו כרת דברי ר"א ור"ש וחכ"א קמץ הכשר ונתן לפסול פסלתו מתנתו קמץ בכלי הקדש ונתן לכלי חול פסלתו מתנתו קמץ בימינו ונתן לשמאלו פסלתו מתנתו אבל הקומץ מתוך כלי חול ונותן לתוך כלי שרת עד שלא נתן שמנה ולבונתה וחישב עליה בין חוץ לזמנו ובין חוץ למקומו פסול ואין בו משום פגול משנתן שמנה ולבונתה וחישב עליה חוץ למקומו פסול ואין בו כרת חוץ לזמנו פגול וחייבין עליו כרת. קמץ על (ת) שבחוץ ונכנס לפנים יחזור ויקמוץ בפנים וכשר בחוץ וחישב עליו בין חוץ לזמנו ובין חוץ למקומו אין בו משום פגול בפנים וחישב עליו חוץ למקומו פסול ואין בו כרת חוץ לזמנו פגול וחייבין עליו כרת. (א) נתפזר הקומץ על הרצפה יחזור ויאספנו וכשר (ב) עד שלא אספו וחישב עליו בין חוץ לזמנו ובין חוץ למקומו אין בו משום פגול משאספו וחישב עליו חוץ למקומו פסול ואין בו כרת חוץ לזמנו פגול וחייבין עליו כרת: ח מנחת חוטא ומנחת קנאות שנתן עליה לבונה (ג) [ח] ילקט את הלבונה וכשרה עד שלא ליקט את הלבונה וחישב עליה בין חוץ לזמנו ובין חוץ למקומו אין בו משום פגול משליקט את הלבונה וחישב עליה חוץ למקומו פסול ואין בו כרת חוץ לזמנו פגול והייבין עליו כרת: ט כל המנחות שהונפו ולא הוגשו הוגשו ולא הונפו יצק ולא בלל בלל ולא [ט] פתת פתת (ד) ולא מלח מלח ולא פתת כשרה לפיכך אם חישב עליה חוץ למקומו פסול ואין בו כרת חוץ לזמנו פגול וחייבין עליו כרת לפיכך הקטיר (ה) את הקומץ בפני עצמו ואת הלבונה בפני עצמה או שהקטיר (ו) קומצה פעמים כשרה לפיכך אם חשב עליה חוץ למקומו פסול ואין בו כרת חוץ לזמנו פגול וחייבין עליו כרת (ז) זה הכלל אין המנחות נפסלות אלא בד' דברים בקמיצה (ח) ובהילוך ובמתן כלי ובהקטרה (ט) מוסיף עליהן מנחת חוטא ומנחת קנאות (י) שקמצן שלא לשמן הרי אלו פסולין (כ) לפיכך אם חישב עליה בין חוץ לזמנו ובין חוץ למקומו אין בו משום פגול (ל) אחד מנחת חוטא ואחד (מנחת) כל המנחות שקמצן זר ואונן וטבול יום ומחוסר בגדים ומחוסר כפורים ושלא ר חוץ ידים ורגלים ערל וטמא יושב ועומד על גבי כלים ועל גבי בהמה על גבי רגל חברו פסול חישב עליו בין חוץ לזמנו ובין חוץ למקומו אין בו משום פגול. היה (מ) קומץ מבורץ

א) שלא לשמן

אור הגנוז

[א] שהוא. [ב] פסול. [ג] תודה ואיל נזיר אין מקדשין את הלחם אלא בשחיטה שחטן וכו'. [ד] הזבח. [ה] את הניתנין [ו] ונכנס לפנים יחזיר ויקמוץ בפנים וכשר בחוץ וחישב עליו וכו'. [ז] בפנים וחשב וכו'. [ח] ולקט. [ט] יוצק.

מצפה שמואל

פ"א מהל' פסוה"מ ה"ב ובלח"מ שם מ"ש בזה. ועי' מ"ש בפי"ח ה"א הל' ד' בכ"מ ובלח"מ שם: (ט) ואם הקטיר בין בשוגג. עי' תוס' יב. ד"ה ה"מ מ"ש בזה ועי' פסחים לד: ד"ה שלא זרק. וזבחים קד. ד"ה מאן.: (י) שיריים שחסרו. עז: (כ) רקיקי מנחת ישראל. עי' יב: ד"ה שלא: (ל) חלות תודה. מו.. ועי' רמב"ם פי"ב מהל' פסוה"מ הל' י"ד ובהשגות וכ"מ שם וע"ש רפי"ב: (מ) שתי לחם שחסרו. יב: ועי' תוס' שם ד"ה שלא. ועי' רמב"ם פי"ב מהל' פסוה"מ הי"ד: (נ) אבל נסכי בהמה. עי' רמב"ם פי"ב מהל' פסוה"מ הל' ס': (ס) קמץ בשתיקה. עי' מעילה ז.: (ע) שהציץ מרצה כו'. פי' ירו' חגיגה פ"ב ה"ד דפליגי אי מרצה באין על מזהו. וביומא פ"א ה"ב. ועי' רמב"ם פ"ג מהלכות מעילה ה"ט. ועי' כ"מ מ"ש דסותר למ"ש בפ"ב דהואיל והוא מתיר השיריים בהכילה הדבר ספק אם יצאו מידי מעילה. וכתב הריי"ק חילוק בין יצא מקצתו לכולו דביצא כולו פליגי אי זריקה מועלת כמבואר במעילה ומיושב דברי הרמב"ם ע"ש. ובהך דר"ע לפי הגירסא אין מועלין בשירייס לא ס"ל כרב גידל במעילה דזריקת פיגול אינה מוציא מידי מעילה. ולפי הגירסא עדיין מועלין ס"ל כרב גידל ועמ"ש במעילה: (פ) ושתי הלחם. מז. ע"ש: (א) שני כבשי עצרת. כז. ועי' רמב"ם פ"ה מהל' תמידין ומוספין הל' י"ד ושחט א' לשמו היינו ואח"כ מת האחר או נעשה טריפה: (ב) שניהם שלא לשמן. כמ"ד בכ"ם מו. דאין תנופה עושה זיקה רק בשחיטה וכיון דשחט שלא לשמן הלחם כשר לזבח אחר אבל למ"ד תנופה עושה זיקה הוזקקו זה לזה בתנופה ושוב אין הלחם כשר לזבח אחר. ועי' תוס' מו. ד"ה ואיזהו זה ע"ש היטב. וברש"י שם עב: ד"ה הוקבעו דדוקא בלשמן הוקבעו וע"ש (בת"ב): (ג) ויניף הלחם עמהן. עי' מב: מבואר כן ע"ש: (ד) מהו לזרוק. עי' ביצה כ: ויבמות נ: רש"י ד"ה וכבשי. ועי' מח. תוס' ד"ה חטאת: (ה) ומותר בהנאה. עי' כ"מ פ"ב מהל' שגגות הי"ד בשם הריי"ק והוא הוספתא זו ע"ש: (ו) השוחט שתי חטאות. כד:: (ז) ויקטיר אימורין. גרסינן ולא יקטיר א"נ גרסינן ויקטיר אימורין לערב. ועי' רמב"ם פ"ב שם ה"ג: (ח) שני כבשי עצרת. מז.. ולאביי איפסיל ביוצא ולרבא פליגי אי תפיס פדיונו ע"ש. ועי' עב. בזה. ועי' עז. רש"י ד"ה הוקבעו. ותוס' מו. ד"ה ואיזהו: ויג: רש"י ד"ה שני כבשים דשם מבואר דהוזקקו בתנופה. והו' נח. ד"ה לוג שמן ופסחים יג: ד"ה קדוש. זבחים עז. ולמ"ד תנופה עושה זיקה אינו יכול לשנות לזבח אחר. ועיין ט. ד"ה ר"ל דלא מהני בהא קדושת תנור דליקדם מתמתו. ועי' זבחים כ: תוס' ד"ה יצא והכא ספ"ד: (ט) פעמים. טז.: (י) שחטן שלא לשמן וכו' והלחם כשר. עח: ועי' במשנה מו. והוא כמ"ש בפנים דהוינו פסול. רש"י בפסחים טו: ד"ה אי זה עיין בשם ההו"כ: (כ) ואם עשה כן. עי' יז: דהנות לא פסל: (ל) או כזית מלבונתה. ודלא כר"א יב: דס"ל דקומץ ולבונה דוקא פסול: (מ) ע"מ שיזרקו. עי' רש"י זבחים לו. וכלא שם: (נ) ה"ז פסול. שם לו. ותוס' כו. ד"ה יצא. וצ"ע לעיל ביצא דהרי גם כן יצא כל הבשר פסול א"כ בבשר דמי יצא לערלים ולישראל ס טמאים וצ"ע כעת: (ס) להכנים שם. תרי תנאי אליבא דר"י: (ע) כ"ש פסולה. זבחים פב. ע"ש: (פ) כל המנחות ב. ועי' רפ"א: (צ) קמץ הכשר וקמץ בימינו. עי' כו. וכס: ומבואר שם טעמא דהוי כנשפך מן הכלי לרצפה ואספו דכשר. ועי' זבחים לד: ותוס' שם ד"ה כל וכ"מ פ"א מהל' פסוה"מ הל' ב: (ק) ביד הפסול. ה.: (ר) בשמאלו. שם כו: (ש) ונתן בכלי חול. כו. דלא כר' ינאי שם ע"ש: (ת) שבחוץ. עי' רמב"ם פי"א מהל' פסוה"מ ה"ד. ועי' ט. תוס' ד"ה ר"ל ופלוגתת ר"י ור"ל הוא בבללה חוץ לחומת העזרה אבל קמיצה בפנים בעי: (א) נתפזר הקומץ. בנתפזר מן הכלי. ועי' כ"מ שם ה"ה. ועמ"ל פי"ג מהל' מעה"ק הי"ב וזבחים כה. וכאן כו: (ב) עד שלא אספו. דעת ר"י זבחים נט. וס. דרצפה מקודש ע"ש דבעינן עכ"פ כוונת זריקה. וע"ש ס.: (ג) ילקט. טז: וכל הברייתא מפורש. נט: ע"ש: (ד) ולא מלח. עי' כ. דמליחת קומץ וכל הקטרות מעכב. ועי' כ"מ פ"ה מהל' א"מ הי"ב: (ה) את הקומץ בפ"ע. עמ"ל פי"ב מהל' מעה"ק הי"ב: (ו) קומצה פעמים. עי' כו. וירו' יומא פ"ב ה"א: (ז) זה הכלל. יב: במשנה: (ח) בהלוך ובמתן. עי' טז: ועמ"ל פ' ט"ז מהל' פסוה"מ: (ט) מוסיף עליהן שלא לשמה. פסול גם בד' עבודות. ועמ"ל פט"ז מהל' פסוה"מ ה"ב: (י) שקמצן. לד.: (כ) לפיכך. מג.: (ל) א' מנחת חוטא. ו.: (מ) קומץ מבורץ. שם:

מנחת בכורים

ז שיבאו. שיכול להביא נסכים אחרים דאינם מעכבין זה"ז ומביא נסכים אפי' אחר כמה ימים: ח מועלין בשירים. כללא הוא כל היכא דהזריקה מועיל יצא מידי מעילה ומביא לידי נותר וטומאה כדין קדשי קדשים שיוצאין מידי מעילה בזריקה כמבואר בפ"ב דמעילה וברישא אין זריקה מועלת ליוצא אבל מועלת לטומאה שהציץ מרצה: ולא על היוצא. ביוצא קומץ לכ"ע אינו מרצה: ואין בשירים משום מעילה גרסינן: ולא על היוצא. דס או קומץ כמבואר מעילה (ז.): קמץ בשתיקה. כללא הוא דזריקת פגול מוציא מידי מעילה אבל כשאירע פסול אחר שוב הוי זריקה פסולה ואינו מוציא מידי מעילה ולא הוי פגול ולכן ברישא מועלין בשירים דהוי זריקה פסולה אין הציץ מרצה על היוצא דקומץ. אבל בנטמא הציץ מרצה: ואין מועלין בשירים גרסינן. בנטמא הקומץ וכן בדברי ר"ע לקמן: ויצאו שירים. ביוצא דשירים פליגי ר"ע ור"א ומבואר הדבר במעילה (ז.): ויצאו שירים בתרא לא גרסינן עד רא"ה: ט אין חייבין. פלוגתייהו כדלעיל הקומץ טעון כלי שרת ובש"ס הגירסא ומעלו ומקטירו בכ"ש דכולהו בעי כלי שרת אבל לא"ש הקמיצה בלבד טעון כלי שרת ואיכא מ"ד אף קידוש בעי כלי שרת לר"ש ומפרש פלוגתייהו (כו:): לא קידש בכ"ש פסול ר"א בר"ש וכו' ה"ג לה בש"ס שם:

פרק ה א כתחלה. שלא עלו לשם חובה: לזרוק. מאותן שלא לשמן: יזרוק. להתיר בשר באכילה: לא יזרוק. דכיון דאידחי מקרבן שפיר לא דחיא שבת: ב על האחרונה. ששגג בשחיטה שאב מלאכה הוא ביה להביא חטאת: הרי זה חייב. שהרי נפסל הקרבן ואין בשחיטה מטם דחטאת שלא לשמה פסולה: לא יקטיר אימורין גרסינן: ה"ז חייב. דכיון שלא עלו חייב על שגגת שבת: ועלו לבעלים. ומ"מ חייב כיון דקרבן יחיד לא ניתן לדחות ובתוספתא דפסחים פ' ה' הל' ז' כהוגה בכבוש (עי' בחדושים שם ד"ה חטאת ציבור ומ"ש לעצמה עיקר): ג ואינו מקודש. להיות מותר לכהנים: שהם. הכבשים: ולשמן. דהלחם נתקדש א"כ נתפגל במחשבת הכבשים אבל בשלא לשמן דלא קדש הלחם לא נתפגל: ה"ג לאכול מן הלחם למחר הלחם מפוגל והם כשרים שחטן שלא לשמן לאכול מן הלחם למחר הם כשרים והלחם כשר. ולכבשים אינו מועיל מחשבת הלחם אף בלשמן: ד ואם עשה כן. שהוציא לחוץ מקצת הדם אינו פסול הקרבן דבמחשבה נפסל ולא במעשה כדילפינן מקרא המקריב אותו לא יחשב: ואם עשה כן. שאכלו ערלים כל הבשר וצ"ע דבגוונא דרישא בכל הבשר שיצא גם כן מיפסל: בחוץ בפנים פסול גרסינן דכל חטאת אשר יובא מדמה פנימה באש תשרף: ואם חשב כן ה"ז כשר. גרסינן ומפרש ואזיל השוחט החטאת: שחיסר פסול. א"כ במעשה חמיר טפי ממחשבה: ז קמץ הכהן. כולהו בעינן כשר ובימין וקידש בכלי קדש: וכשר. ושוב מועיל מחשבה אבל כשהוא ביד הפסול אין מחשבה מועיל כדמפרש משום פגול ומהכשר כשיחזור לכשר וכן בשמאל: פסלתו מתנתו. כמה שנתן לו פסלו בשלשה אלו שמאל ופסול וכלי חול אף היה הקמיצה בכלי שרת אבל אם היה הקמיצה מכלי חול בתחלה ואח"כ בכלי שרת מחשבה מפגל בנתן שמן ולבונה: שבחוץ. שהקמח בחוץ: ט בלל ולא יצק גרסינן וכת"ב הגיה בלל וגם פתת פתת ולא מלח ומבואר במשנה (יח.):

לפיכך

מבורץ וקמץ ועלה בידו צרור גרגר מלח או קורט של לבונה פסול לפיכך אם חישב עליו בין חוץ לזמנו ובין חוץ למקומו אין בו משום פגול.[א]קמץ הזר קמץ פסול קמץ בשמאלו קמץ בכלי חול פסול לפיכך אם חישב עליו בין חוץ לזמנו ובין חוץ למקומו אין בו משום פגול (נ) ריבה שמנה וחיסר שמנה ריבה סולתה וחיסר סולתה פסולה לפיכך אם חישב עליו בין חוץ לזמנו ובין חוץ למקומו אין בו משום פגול. קמץ שלא ממקום השמן (ס) ושלא ממקום הלבונה או שלא נתן עליה לבונה אפילו כל שהוא פסולה לפיכך אם חישב עליה בין חוץ לזמנו ובין חוץ למקומו אין בו משום פגול: (ע) מנחת חוטא ומנחת קנאות שנתן עליה שמן פסולה לפיכך אם חישב עליה חוץ לזמנו וחוץ למקומו פסול ואין בו משום פגול נטל בכלי ונתן עליה כשרה לפיכך אם חישב עליה חוץ למקומו פסול ואין בו כרת חוץ לזמנו פגול וחייבין עליו כרת זה הכלל (פ) אין הפיגול נוהג אלא בדבר הראוי לעבודה ובמקום הראוי לעבודה:

פרק ששי

א (א) אלו שהן טעונין מלח אברי עולה ואימורי קדשי קדשים ואימורי קדשים קלים וקומץ (ב) ולבונה ומנחת כהנים ומנחת כהן משיח ועולת העוף (ג) אבל הדם והיין והעצים והקטורת אין טעונין מלח: ב (ד) בשלשה מקומות היתה מלח ניתנה (ה) בלשכת מלח ועל גבי כבש ובראשו של מזבח קרן דרומית מערבית. המלח שבלשכת [ב] המלח היו מולחין בה את האברין. שבראשו של מזבח קרן דרומית מערבית היו מולחין (ו) פסולי קדשי קדשים ואימורי קדשים קלים הקומץ והלבונה ומנחת כהנים ומנחת כהן משיח ועולת העוף. מלח שעל גבי הכבש ושעל גבי המזבח (ז) לא נהנין ולא מועלין ושעל גבי האברים מועלין בכולם. כיצד מולחין [ג] היה נותנין על גבי המלח חוזר והופכן. (ח) ואלו הן שמעלין אותן כל הלילה אברי עולה ואימורי קדשי קדשים ואימורי קדשים קלים ומנחת [ד] כהן משיח ומנחת נסכים ועולת העוף. אבל הקומץ והלבונה ומנחת כהנים ומנחת כהן משיח הבאין בפני עצמן אין מעלין אותו כל הלילה. זה הכלל כל שקרב מתיריו ביום מעלין אותו כל הלילה כל שלא קרב מתיריו ביום אין מעלין אותו כל הלילה. (ט) כיצד הוא עושה נותן ע"ג המזבח עם שקיעת החמה ומתעכלין והולכין כל הלילה: ג המעלה כזית משתי הלחם (י) בעבודה או בחוץ הרי זה חייב שנאמר (ויקרא ב) קרבן ראשית תקריבו אותם לה' ואל המזבח לא יעלו. אחד המזבח ואחד הכבש לכך: ד המעלה מבשר חטאת ומבשר אשם מבשר קדשי קדשים ומבשר קדשים קלים מותר: העומר ושתי הלחם ולחם הפנים ושירי מנחות (כ) משאור ומדבש עובר בלא תעשה שנאמר (שם) כי כל שאור וכל דבש לא תקטירו ממנו: ה (ל) המחמץ את המנחה אחת מן הכשרה (מ) ואחת מן הפסולה עובר בלא תעשה שנאמר (שם) כי כל המנחה אשר תקריבו לה' לא תעשה חמץ: ו (נ) רקיקי מנחת ישראל מעכבין זה את זה (ס) ומיעוטן מעכב את רובן (ע) חלות תודה ורקיקי נזיר מעכבין זה את זה ומיעוטן מעכב את רובן (פ) פר אין מעכב את השעיר והשעיר אין מעכב את הפר. כל הזאות שלפנים כגון (צ) ארבעים ושמונה של יום הכפורים ואחת עשרה של פר העדה ואחת עשרה של פר כהן משיח מעכבין זה את זה ומיעוטן מעכב את רובן. (ק) ז' הזאות שבפרה מעכבות זו את זו. ז' הזאות שבמצורע מעכבות זו את זו [ה] צפרים מעכבות זא"ז (ר) אבני בית המנוגע ועציו ועפרו מעכבין זו את זו (ש) עץ ארז ואזוב ושני תולעת מעכבין זו את זו תכלת וארגמן ותולעת שני ושש משזר מעכבין זא"ז (ת) שמונה בגדי כה"ג מעכבין זא"ז ארבעה בגדי כהן הדיוט מעכבין זא"ז אבני שוהם ואבני מלואים מעכבין זה את זה כתב שעל גביהן מעכבין זא"ז (א) סמני קטורת וסמני שמן המשחה מעכבין זא"ז ומיעוטן מעכב את רובן (ב) שבעה קני מנורה מעכבין זא"ז ושבעה נרותיה מעכבין זא"ז (ג) גביעיה כפתוריה ופרחיה מעכבין זא"ז (ד) קרן וכבש ויסוד [ו] ורובע מעכבין זא"ז. ר' יוסי בר ר' יהודה אומר אף הסובב. (ה) מדת המזבח בין ארכו ובין רחבו אינה מעכבת אבל (ו) ריבויו מעכב. השולחן והמנורה והמזבחות מעכבין זא"ז ר"ש ב"א אומר (ז) כהנים ולוים וישראלים [ז]מעכבין את הקרבן (ח) ברכות כהנים מעכבות זו את זו ברכות כהן גדול מעכבות זו את זו (ט) ברכות תעניות מעכבות זו את זו ברכות של ראש השנה מעכבות זו את זו ברכות מעכבות זו את זו תקיעות מעכבות זו את זו ברכות ותקיעות מעכבות זו את זו [ח] הלל (י) ושבח (כ) ותפלה מעכבות זו את זו תפילין של יד ושל ראש מעכבות זו את זו (ל) אם אין לו אלא אחת הרי זה יניח (מ) התכלת והלבן אין מעכבין זא"ז מצוה שיקדים לבן לתכלת ואם הקדים תכלת ללבן יצא.(נ) נסכי בהמה והסלת מעכבין זא"ז פרים אילים וכבשים מעכבין זא"ז ר' יהודה אומר פרים אין מעכבין זא"ז מפני שמתמעטין בחג אבל אילים וכבשים מעכבין זא"ז. אין מביאין פרים אילים וכבשים ואח"כ נסכים אלא פרים (ס) בנסכיהן אילים בנסכיהן כבשים בנסכיהן ר' יהודה אומר יחיד שהיה חייב פרים אילים וכבשים ואין לו נסכים יביא פרים בנסכיהן ואל יביא פרים אילים וכבשים בלא נסכים. [ט] יחיד (ע) שהביא נסכים ולא היה צריך להם יתנם לצבור צבור שהביא נסכיו ולא היה צריך להם יתנם ליחיד: ז (פ) הביא נסכיו לעולה ונטמא זבח או שנפסל יתנם לשלמים. הביא נסכיו לשלמים ונטמא זבח או שנפסל יתנם לעולה. ונסכיו שלא קרבו היום (צ) יקרבו למחר בד"א [י] שלא קדשו בכלי אבל בזמן שקדשו בכלי יקרבו היום ואל יקרבו למחר מפני (ק) שנפסלים בלינה. (ר) העומר אין מעכב את הכבש והכבש אין מעכב את העומר (ש) הלחם מעכב את הכבשים כיצד יעשו ינפו ותעובר צורתן ויצאו לבית השרפה דברי ר"ע. (ת) אמר ר"ש בן ננס לא כי אלא כבשים מעכבין את הלחם ולא הלחם מעכבתם אמר לו ר"ע עדיין דבר שקול מי מכריע אמר בן ננס אני אכריע וכן מצינו כשהיו ישראל במדבר מ' שנה קרבו כבשים בלא לחם אף כאן יקרבו כבשים בלא לחם אר"ש הלכה כדברי בן ננס אבל אין הטעם כדבריו. נמצא אתה אומר כיון שעברו ישראל את הירדן נתחייבו בחלה (א) ובערלה (ב) ובחדש. הגיע ט"ז בניסן נתחייבו בעומר ובקרב עמו. שהו חמשים יום נתחייבו שתי הלחם ובקרב עמהן. (ג) לי"ד שנה נתחייבו בנטע רבעי. (ד) ר' יוסי ב"ר יהודה ור"א בר"ש אומר לא נתחייבו בנטע רבעי אלא לאחר י"ד שנה כשכבשו ושחילקו נתחייבו במעשרות. התחילו מונים שנה ראשונה ושניה ושלישית ואח"כ נתחייבו בנטע רבעי. לכ"א שנה עשו שמיטה (ה) לששים וד' שנה עשו יובל מפני מה אני אומר קרבו כבשים בלא לחם מפני שהכבשים מתירין את עצמן ולא הלחם לחם בלא כבשים אין לו מי יתירנו:

פרק שביעי

א (א) קנמון יש בו חצאים שנאמר (שמות ל) וקנמן בשם מחציתו חמשים ומאתים וקדה חמש מאות שקל בשקל הקדש ושמן זית הין שנים עשר לוג. (ב) קטרת שלא קרבה חציה בבקר תקרב [כ] כולה בערב חובת בין הערבים. [ל] כ"ג שלא קרב חצייה בבקר תקרב כולה בין הערבים חובת בין הערבים. (ג) שעירי הרגל לא קרבו ברגל יקרבו בראש החדש לא קרבו בראש החודש יקרבו ביה"כ לא קרבו ביה"כ יקרבו לרגל הבא שמתחלה לא הוקדשו

אור הגנוז

פ"ה [א] קמץ הזר פסול קמץ בשמאלו. [ב] הגזית היו מולחין בו את העורות שאע"ג הכבש היו מולחין בה את האיברין כו'. [ג] את האיברין. [ד] כהנים ומנחת. [ה] שתי. [ו] וריבוע. [ז] והשיר.

[ח] ברכת. [ט] צבור שהיה חייב פרים אילים וכבשים ואין להם נסכים יביאו פרים בנסכיהם ואל יביאו פרים אילים וכבשים בלא נסכים. [י] בזמן: פ"ז [כ] חצ'ה. [ל] מנחת.

הוקדשו קרבנות צבור אלא ע"מ ליקרב במזבח חיצון (ד) מוספי שבת שלא קרבו בשבת זו יקרבו בשבת אחרת חובת שבת הבאה אחרת מוספי ר"ח שלא קרבו בר"ח זה יקרבו בר"ח אחר חובת ר"ח הבא. (ה) לא הקריבו כבש בבקר יקריבו בין הערבים (ו) לא הקטירו קטרת בבקר יקטירו בין הערבים אר"ש אימתי בזמן שהיו ב"ד אנוסין או שוגגים אבל אם היו מזידין שהיתה חנוכת המזבח ולא הקריבו כבש בבקר לא יקריבו בין הערבים לא הקטירו קטורת בבקר לא יקטירו בין הערבים אר"ש כולה היתה קריבה בין הערבים שאין מחנכים את מזבח הזהב אלא בקטורת סמים ולא את מזבח העולה אלא בתמיד של בקר ולא את השלחן אלא בלחם הפנים בשבת ולא את המנורה אלא בנרות בין הערבים: ב ר' יוסי אומר כל ז' ימי מלואים היה שולחן בטל בלא לחם לפי שלא נגמרה מלאכתן למוצאי שבת לא סידרו עליו את הלחם אלא בשבת בזמנו הרי הוא אומר (שמות לט) וירא משה את כל המלאכה והנה עשו אותה כאשר צוה ה' וגו' היכן צוהו (שם כה) ועשו לי מקדש וגו' (שם מ) ויתן את השלחן באהל מועד וגו' (ויקרא כד) ויערוך עליו ערך לחם לפני ה' כאשר צוה ה' (ז) היכן צוהו (שם שם) ביום השבת ביום השבת יערכנו לפני ה' וגו' (שמות מ) וישם את המנורה באהל מועד וגו' ויעל הנרות לפני ה' כאשר צוה ה' היכן צוהו על המנורה הטהורה יערוך את הנרות וגו' (ויקרא כד). וישם את מזבח הזהב באהל מועד וגו' ויקטר עליו קטרת סמים כאשר צוה ה' (שמות מ). היכן צוהו בבקר [א] בהיטיבו את הנרות יקטירנה (שם ל). וישם את מסך הפתח למשכן ואת מזבח העולה שם פתח משכן אהל מועד ויעל עליו את העולה ואת המנחה כאשר צוה ה' (שם מ) היכן צוהו את הכבש האחד תעשה בבקר וגו' (שם כט): ג (ח) ד"א וירא משה את כל המלאכה והנה עשו אותה ויברך אותם משה מה היה ברכה שברכן אמר להם תשרה שכינה על מעשה ידיכם ר"מ אומר כך ברכן ה' אלהי אבותיכם יוסף עליכם ככם אלף פעמים (דברים א) אמר להם כשם שנתעסקתם במלאכת משכן ושרתה שכינה על מעשה ידיכם כך תזכו ותבנו לפניו בית הבחירה ותשרה שכינה על מעשה ידיכם והם אומרים ויהי נועם ה' אלהינו עלינו וגו' (תהלים צ): ד בזמן שישראל ברצון לפני המקום מהו נאמר בהם (במדבר כח) את קרבני לחמי כבנים שמתפרנסים מאביהן. בשעת תוכחות מהו אומר לאישי ריח ניחוחי כל קרבנות שאתם מקריבים אינן אלא לאש וכן הוא אומר (תהלים נ) לא על זבחיך אוכיחך וגו' לא אקח מביתך פר ממכלאתיך עתודים אם ארעב לא אומר לך וגו' ידעתי כל עוף הרים וגו' כי לי כל חיתו יער וגו' האוכל בשר אבירים וגו' וכי יש רעבון לפניו ואומר אם יש רעבון לפני כבש שאתה מקריב בבקר וכבש בין הערבים הן היו דיי אילו היו דיי בידך אני מוסר מזונותי שאמרתי לך (שם) זבח לאלהים תודה אלא שתהא מודה בי (שם) ותשלם לעליון נדריך: ה (ט) כהן שהקריב מחצה שחרית ומת ומינו כהן אחר תחתיו לא יביא חצי עשרון מביתו ולא חצי עשרונו של ראשון אלא מביא עשרון שלם וחוצהו. מחצה זה ומחצה ראשון תעובר צורתן ויצאו לבית השריפה. כהן שהקריב מחצה שחרית ונטמא חציה שני הרי זה מביא עשרון שלם וחוצהו. מחצה זה ומחצה ראשון תעובר צורתן ויצאו לבית השרפה: ו (י) לא מינו כהן אחר משל מי היתה קריבה ר"ש אומר משל צבור שנאמר (ויקרא ו) חק עולם מי שהברית כרותה לו ר"י אומר משל יורשיו שנאמר (שם) מבניו יעשה (כ) ושלימה היתה קריבה בין בבקר בין בערבים שנא' (שם) כליל תקטר: ז כל המנחות אין לשין אותן ברותחין (ל) מפני שהן חולטין ולא בצונן מפני שהן (מ) רוטשין (נ) אבל לשין אותן בפושרין ומשמרן שלא יחמיצו ואם החמיץ את שיריה עובר משום ד' דברים משום (נ) בל תלוש ובל תירך ובל תקטוף ובל תאפה. אפיה בכלל היתה ולמה יצאת להקיש אליה מה אפיה מיוחדת מעשה יחידי וחיבין עליה בעצמה אף אני מרבה את לישתה ועריכתה ואפייתה וכל מעשיה שיש בה לחוב עליו בעצמו. (ס) רבוכה לשין אותה ברותחין אין לך טעון רבוכה אלא שלשת מינין בלבד חביתי כהן משיח ורבוכה שבתודה (ע) ואיל המילואים: ח (פ) אלו דברים שבין מנחת כ"ג לבין מנחת כהן הדיוט מנחת כ"ג (צ) באה תמיד באה תדיר באה (ק) רבוכה וקריבה חצאין וטעונה ב' קמצין אחד שחרית ואחד בין הערבים [ב] וחובה (ר) שלשה לוגין שמן לוג ומחצה שחרית לוג ומחצה בין הערבים בד"א במנחת חובה של כהן גדול אבל במנחת נדבה של כ"ג הרי היא כמנחת נדבה של כהן הדיוט. מנחה שבבמה זר קומץ ומקטיר על גבי האישים דברי ר"מ וחכ"א (ש) אין מנחה בבמה: ט (ת) כיצד מחלק את השמן מנחה של עשרון אחד נותנין לה לוג. של ששים עשרון נותנין לה ששים לוג אבל קומץ לבונה (א) קומץ אזכרה קומץ אחד לכולן (ב) ר' נחמיה ור' אלעזר [ג] כשם שהקומץ של לבונה ושל אזכרה קומץ אחד לכולן כך מנחה של עשרון א' ושל ששים עשרון לוג אחד לכולן שנאמר למנחה ולוג שמן לכל המנחה לוג שמן. כיצד מניף שלמי יחיד היה מפריש מהן שתי כליות ויותרת הכבד ואליה מן הכבש חזה ושוק ומוסיף עליהן הזרוע [ד] והלחיים ונותנין לידי הבעלים וכהן מניח ידו תחת ידי הבעלים ומוליך ומביא ומעלה ומוריד וכן היתה תנופתה. חזה ושוק וזרוע ותרומת הלחם נאכל לכהנים ויותרת הכבד ואליה וחזה ושוק נותנה לכהן אחר ומניח ידו תחת ידו של כהן ומוליך ומביא ומעלה ומוריד וכן היתה תנופתו והחזה ושוק נאכל לכהנים והשאר קרב לאשים: י כיצד מניף שתי הלחם נותן חלה אחת על גבי כבש זה וחלה אחת על גבי כבש זה כהן מניח ידו תחת ידו של כבש וכהן אחר מניח ידו תחת ידו של כהן ומוליך ומביא ומעלה ומוריד וכך היתה תנופתן. (ג) ר' יוסי בן המשולם אומר כבשים ע"ג הלחם שנאמר (ויקרא כג) והניף הכהן אותם על לחם הבכורים תנופה וגו' אמרו לו והלא כבר נאמר תנופה לפני ה' על שני כבשים אמר להם מה מצינו עד אין הדבר שקול מי מכריע אמרו לו מה מצינו באיל המלואים הלחם למעלה אף כאן הלחם למעלה. (ד) כל המנחות אין באות כשרות אלא בתנור עשאן בכופח וברעפים פסולות ר' יהודה אומר כופח כתנור:

פרק שמיני

א (א) כל המנחות שריבה מדת חלות או שחיסר מדת חלות או שהיתה (ב) מדה חסרה מחברתה או יתירה מחברתה הרי אלו פסולות (ג) שתי הלחם ולחם הפנים (ד) חלות תודה ורקיקי נזיר שריבה מדת חלות או שחיסר מדת חלות או שהיתה מדה יתירה מחברתה או חסרה מחברתה הרי אלו פסולות (ה) ושאר כל המנחות בין משל יחיד ובין משל צבור אין להם קצבה ובלבד שיביאו מן המובחר: ב (ו) שתי הלחם ולחם הפנים נאכלות אבל לא נקמצות מנחת כ"ג מנחת כהן משיח ומנחת נסכים לא נאכלות ולא נקמצות ר' שמעון אומר (ז) מנחת חוטא של כהנים נקמצות. הקומץ קרב לעצמו ושירים קרבין לעצמן. ר' אלעזר בר"ש אומר הקומץ קרב בעצמו והשירים מתפזרין על גבי הדשן: ג (ח) כל המנחות נעשות בכלי וטעונות שלשה מתנות שמן יציקה ובלילה ומתן שמן בכלי קודם לעשייתה כיצד הוא עושה נותן שמן בכלי ומטגנו שמן בסולת ובוללה ופותתה ויצק עליה שמן (ט) כדרך שיצק על הגריסין. חלות (י) טעונות בלילה ורקיקה משיחה (כ) נמצאת אומר כשר בחלות פסול ברקיקין כשר ברקיקין פסול בחלות (ל) כיצד בוללין חלות חלות בוללין דברי רבי שנאמר (ויקרא ז) חלות בלולות בשמן וחכ"א סולת שנאמר (שם ב) סולת בלולה בשמן אמר להן עד אין הדבר שקול מי מכריע אמרו לו נאמר כאן חלות ונאמר בתודה חלות מה חלות האמורות בתודה אי אפשר לבוללן בלא סולת אף חלות האמורות כאן א"א לבוללן בלא סולת (מ) אמר רבי רואה אני את דבריהם מדברי: ד כיצד מושחן מושח פני כל הרקיק ר' שמעון אומר מושח את הרקיקין כמין כ"י (נ) ושאר השמן נאכל לכהנים. מנחה שהיתה באה (ס) מחצה חלות ומחצה רקיקין נותן מחצה לחלות ומחצה לרקיקין ר"ש אומר משח את הרקיקין כמין כ"י (ע) ושאר השמן נותן לחלות וכן היה ר"ש אומר מותר רקיקי מנחת ישראל (פ) פתיתיהן כזיתים כדי שיהיה שולט בהן (צ) לקומצן: ה (ק) חצי לוג מים לסוטה וחצי לוג שמן לתודה נותן (ר) מחצה לחלות ומחצה לרקיקין ר' שמעון אומר מושח את הרקיקין כמין כ"י ושאר השמן נאכל לכהנים וכן היה ר' שמעון אומר האומר (ש) מאפה מביא מחצה חלות ומחצה רקיקין בולל ונוטל מן האמצע ואם נתן ממין על חברו יצא: ו רבי שמעון אומר (ת) ג' מינין טעונים שלש מצות שתים בכל אחד ושלישית אין בהן אלו הן זבחי שלמי צבור וזבחי שלמי יחיד ואשם מצורע. זבחי שלמי יחיד טעונין סמיכה חיים ותנופה שחוטין ואין בהם תנופה חיים היכן תנופתן (א) בזבחי שלמי צבור. זבחי שלמי צבור טעונין תנופה חיין ושחוטין ואין בהן סמיכה והיכן סמיכתן באשם מצורע. אשם מצורע טעון סמיכה ותנופה

אור הגנוז

[א] בבקר: [ב] מעונה: [ג] (אומר). [אומרים]: [ד] תיבת והלחיים ליתא בכ"י וכתוב שם ותרומת הלחם:

מצפה שמואל

שם פ"א ה"ד וה"ס: (ד) מוספי שבת. עי' שבועות יד. בתמידין שלא הוקרבו לצבור ועי' ירו' שם פ"א ה"ד וקדושין פ"ב הל' ז' ושקלים פ"ד ה"ה ויומא פ"ס ה"א: (ה) לא הקריבו.מס.: (ו) לא הקטירו. שם ע"ש איכא מ"ד בשל שחר ואיכא מ"ד בשל ערב: (ז) היכן צוהו. הביא מקראות מאוחרים דאין מוקדם ומאוחר בתורה: (ח) ד"א. ילקוט פקודי רמז תיח. וע"ש הגירסא כל קרבנות שאתם מקריבין עי' מכילתין קי. כעין זה: (ט) כהן שהקריב.נ.:

(י) לא מינו כו' רש"א. נא.: (כ) ושלימה.נב.: (ל) מפני שהן חולטין. עי' יבמות מ. וירו' יבמות רפ"א: (מ) רוטשין אולי גרסינן טורפין. וכן בחולין מז: משום דמטרפי. וכן מצאתי בת"ב: (נ) אבל לשין. נה.: (נ) כל תלוש. עי' נה. ושם: ונו. ושנ.: (ס) רבוכה. עי' תו"כ עב. וכפ"א דתמיד במשנה: (ע) ואיל המלואים. עח.: (פ) אלו דברים. עי' נא: דכהן הדיוט מביא ביום חנוכו ועי' עח.: (צ) באה תמיד. אף בשבת ועי' תו"כ עב: דמפקא מקרא: (ק) רבוכה. עי' רמב"ם פ"ג מהל' כלי המקדש ועי' מ"ל שם שדחה דברי ההו"כ וכש"ס עח. אמרינן דבאה רבוכה ואם כאן מיירי במנחת החינוך מבואר דאינו טעון רבוכה: (ר) שלשה לוגין. נא. ועי' תו"כ בד' חביתין ומל"מ בספ"ה מכלי המקדש שהאריך קצת בזה: (ש) אין מנחה בבמה. זבחים קיז. ועי' תו"כ קכא: (ת) כיצד מחלק. פח.: (א) קומץ אזכרה. תו"כ פ' ויקרא כב. והוא ליסנא דקרא את אזכרתה. והיינו הקומץ מן המנחה: (ב) ר"נ ור"א. פט.: (ג) ר"י בן המשולם. סב. ועי' תו"כ רכז.: (ד) כל המנחות. סג.: (א) כל המנחות. שריבה. עו. ועי' מיי' פ"ב מהל' מעה"ק ה"ה וכ"מ שם דכללא הוא בין ליין בין לשמן ועי' ירו' תרומות פי"א דמבעיא לן בלוג שמן של מצורע אם דינו כמכר שצריך להוסיף ג' ט"פ ודי בזה. אם תאמר שא"צ יותר והוזיר עובר משום יתרון: (ב) מדה חסירה. עמ"ל פי"ג מעה"ק ה"ד: (ג) שתי הלחם. שם עו. ע"ש. וע"ש בתוס' משום דכתיב חוקה: (ד) חלות תודה. עו: (ה) ושאר כל המנחות. שם: (ו) שתי הלחם. עי' משנה עד:: (ז) מנחת חוטא. עד. וע"ש עה: ומיירי במנחת נדבה ועמ"ל פי"ג מהל' מעה"ק ה"י מ"ש בזה: (ח) כל המנחות. עד. ושם גרסינן הנעשות בכלי. ועמ"ל פי"ג מהל' מעה"ק לענין מנחת סולת אם היה בה ג' מתנות וע"ש בה"פ שהאריך הרבה בדינים אלו ובלח"מ שם. ועי' ירו' נזיר פ"ה ויצקת עליה שמן לרבות כל המנחות ליציקה ועי' ירו' הוריות פ"א ה"ג: (ט) כדרך שיצק. עמ"ל בהל' מעה"ק פי"ג הל' ה' דמושחו וחוזר ומושחו ברקיקין ונבלע מקודם השמן א"כ ביציקה קאמר כאן שיוצק והינו נבלע וכ"כ בת"ב: (י) טעונות בלילה. עד:: (כ) נמצאת אומר כשר. עה. ועי' בלח"מ ה"ח בשם הרח"ס דתמה אמאי לא תנא בחולין כשר ברקיקין פסול בחלות ע"ש. ובתוס' כאן מבואר כן וצ"ע בזה: (ל) כיצד בוללין. עד. ועה:: (מ) א"ר רואה אני. עי' תוס' עה. ד"ה שפיר שמפרשי בזה הגמרא שפיר קאמרי רבנן בניחותא: (נ) ושאר השמן. עי' מ"ל פי"ג מהל' מעה"ק ה"ב מ"ש מזה דלא היה מתן שמן בכלי תחלה ע"ש מ"ש בזה. ועי' זבחים נא. דבכהן כולו עולה לאישים: (ס) מחצה חלות. עה. ועי' סג.: (ע) ושאר השמן מתחלק לכהנים וכן היה רש"א וכו' מותר רקיקי נאכל לכהנים כן הגיה הת"ב. ועי' עה וזבחים נא במשנה: (פ) פתיתיהן כזיתים. עה: (צ) לקומצן. עי' לח"מ ומ"ל פי"ג ה"ה מהל' פסהמ"ק: (ק) חצי לוג. פח.: (ר) מחצה לחלות. פט. ועי' תו"כ: (ש) מאפה. עי' כג: ועי' כה.: (ת) שלשה מינים סא. וע"ש סב: (א) בזבחי ש"צ. הת"ב הגיה בזבחי ש"י ואין צורך כמ"ש בפנים. ועי' סב: ועי' ירושלמי ביצה פ"ב ה"ד לענין סמיכה בשלמי מצורע:

מנחת בכורים

לקטורת היה משקלה תלאין תלאין כמבואר בקרא ונפקא לן כן בפ"ק דכריתות (ה.) וחולק לפרס שחרית ופרס בין הערבים: הבאה אחרת אחריה. כלומר שבא לחובה ויוצא בה בשבת שאחריה: כבש בבקר. יקריבו כבש אחד אף דבקטורת כולה מקריבין. התם חדא מילתא הוא (תוס' נ. ד"ה במה דברים אמורים) ומיירי בנתחנך המזבח דאז גם הכבש הראשון בין הערבים אבל בלא נתחנך אז אין מקריבין ראשון בין הערבים כדכתיב בפ' תצוה ואת הכבש השני תעשה בין הערבים (נ): ב"ד של כהנים. שבמשמר זו ובגמרא ליתא ב"ד: שהיתה. אף שהיתה חנוכת המזבח מ"מ לא יקריבו הם אלא כהנים אחרים דקנסינן להו: קטורת בבקר יקטירו. גרסינן דבקטורת דמעשרת חביבא ולא שכיחי דפשעו: שאין מחנכין. לכן בלא נתחנך לא יקריבו ראשון בין הערבים במזבח העולה וכדמפרשינן בגמרא: ב ז' ימי המלואים שהוקם המשכן השני באחד בניסן ואחד בשבת היה כמבואר בשבת (פז:) ולמ"ש לא סדרו עליו הלחם דהסדור הוא דוקא בשבת א"כ היו בלא לחם עד שבת הבא ומפרש ואזיל כל כאשר צוה ה' המבואר בקרא: ביום השבת. וס"מ דלא היה אז הוראת שעה לסדר הלחם כמ"ש שהרי נאמר כאשר צוה ה' ונמצא הכל בקרא מבואר ובקרא מבואר ביום השבת: ג דבר אחר. עוד דרש: אמר להם. נראה דדרש במקדש להבא שיתוסף עוד ולא ברכן על המשכן יוסף עליכם על השראת השכינה: ד לחמי. נקרא לחם של הקב"ה ומתפרנסים באהבה מהקב"ה: לאשי. מחלק הקרא דסיפא דקרא מורה דאינו רק לאש והיינו בעת שאין עושים ח"ו רצונו של מקום: וכי יש רעבון. דריש הקרא אם ארעב לא אומר לך דקשה טובא דבאמת אין רעבון וגם מהו לא אומר לך אלא הכוונה דהקב"ה אומר אם ארעב כלומר אם הקרבנות הוא כביכול לרעבון לא היה די בכבש בבקר וכבש בין הערבים ואילו היה די לא הייתי אומר לך שתקריב ויהיו מזונות של הקב"ה כביכול תלוי בידי ב"ו אלא הכוונה לשבור נפש האדם ולהכניע כח תאוות ונפש הבהמיית שבתוכו ולהודות להקב"ה כמבואר בקרא ושלם לעליון נדרי והקב"ה צוה רק לתכלית זו: ה כהן גדול שמקריב חביתין. מחצה עשרון שחרית ומחצה בין הערבים דמחצה של שלמה בעינן: ראשון. הנשאר מראשון ומבואר במשנה דאבודין והיינו בעבור צורה: ו מי שהברית כרותה לו. דחק עולם היינו משל צבור שהברית כרותה לעולם שאין צבור מתים אבל לא משל יורשין: ז רוטשין. מפרד החלקים כמו אם על בנים רוטשה: ד' דברים. דעל כל מעשה חייב: בל תערך גרסינן והיא עריכה: יחידי. מעשה חשוב בפני עצמו: בעצמה. על כל אחד ואחד: ברותחין. דרש לה מלשון מרובכת כמבואר בת"כ בפ' צו: אין לך טעון רביכה: שלשה ברביכה היינו ברותחין הוא בג' מינים: איל המלואים. כמבואר בפ' צו וחלת לחם שמן והוא רבוכה שמרבה בה שמן נגד חברותיה כמבואר בגמרא (עח.): כהן הדיוט. ביום חנוכו: תמיד. בכל יום: תדיר. בבקר ובערב: כמנחת נדבה. לוג לעשרון: וכליל לאשים. ואינה נקמצת: זר קומץ. דבבמה עבודה בזר כשרה כדילפינן בפרק בתרא דזבחים: ואין מנחה בבמה. דזבחים כתיב שם (קיח): ט למחלק. בכל מנחה: מן הכבש. דעז אינו טעון אליה: ומותר תרומות הלחם. מתודה ואיל נזיר גם הוא בכלל התנופה: ויותרת הכבד ואליה. וחזה ושוק שניתן לכהן צריך תנופה ביד הכהן. וה"ג וחזה ושוק נותנה לכהן אחר שהכהן צריך ליתן דוקא לכהן אחר: והשאר. האימורין: י ה"ג אמר להם אין הדבר שקול מי מכריע אמרו לו מה מצינו וכו' ור"י יליף עיקר קרא מעל לחם והא דכתיב על שני כבשים למעוטי שבעה: כופח. הוא פיה למעלה מקום שפיתת קדרה אחת דכתיב מעשה תנור ור"י דרש תנור תנור שתי פעמים (סג.):

פרק ח א כל המנחות שריבה מדת חלות. כגון מנחת הסולת מחבת מרחשת מאפה תנור דעשויה עשר חלות אם עשאן י"ב או פחות: מדה חסרה. לא היו החלות שוות כגון שאחד היה במדה הצריכה ואחת פחותה או יתירה מכפי המדה הצריכה כשנאפת בשוה כשרות גרסינן: ה"א פסולות. ובגמרא ס"ל לשמואל דכשרות בלחמי תודה ונזירות (עו.): ב מתפזרין. ומבואר כל פלוגתייהו (עד.): ג נעשות. במשנה גרסינן הנעשות לאפוקי מנחת מאפה (עד:): ויצק עליה שמן כדרך שיוצק על גרסינן וכרבנן דסולת בוללה: ורקיקה. מין רקיקין כדכתיב קרא: אמר להן עד אין הדבר שקול נראה דאמר להן עד ל"ג ולפי הנוסחא יש לכוין שפלפלו כל כך זה אמר מקרא זה וזה מזה עד שנמצא שאין הדבר שקול וכו' וכן נפרש לעיל פ"ז ה"ט: האמורות כאן. בתודה א"א לבוללן חלות דתניו לתודה ותניו לחלות נמצא דהוי רביעית חלות וא"א לבלול חלות במעט שמן כזה: רואה. הודה לדבריהם: ד מושחן. להרקיקין כמין כ"י (כף יונית): וכן. ועוד: ומנחת ישראל. דאילו של כהן ס"ל כיון דאינו נקמץ אינו טעון פתיתה כמבואר בגמרא (עה:) וגם המותר הוא נפתת שהרי מזה קומץ: ה חצי לוג מים. מזכיר אגב שיעורין דחצי לוג דתודה והוא פלוגתת ת"ק ור"י במשנה סוטה (טו:) ואולי מדברי ר"ש הוא דשיעורא חצי לוג ודלא כר"י שם דאמר רביעית: מאפה. מביא מחצה חלות כדאמר במשנה בפ"ה וטעם פלוגתייהו מבואר בגמרא (סה:) בולל ונוטל מן האמצעי לקמיצה שהקמיצה הוא מביניהם: ו היכן תנופתן. של חיים כלומר המצוה השלישית שאמרנו הוא בזבחי שלמי צבור: ואין בהם סמיכה. דקרבן צבור לא בעי סמיכה רק פר העלם דבר ושעיר המשתלח: סמיכתן. מצות הסמיכה הוא באשם מצורע כלומר אף בשוה לענין תנופה אין דבשאר קרבנות לא בעי

ותנופה חיין ואין טעון תנופה שחוט והיכן תנופתו בזבחי שלמי צבור: ז (ב) כל המנחות טעונות שלש מאות שיפה וחמש מאות בעיטה אחרים אומרים שיפה ובעיטה בחטין ר' יוסי אומר בבצק (ג) העומר היה בא עשרון משלש סאין (ד) כמה עשרון שלש סאין נמצא עשרון שלו (ה) קב ומחצה. העומר היה (ו) מנפהו בשלש עשרה נפה שתי הלחם בשתים עשרה לחם הפנים באחת עשרה בדקה ובגסה בדקה שתהא קולטת [את הסולת] ובגסה שתהא קולטת את הסובין ר"ש בן אלעזר אומר שליש עשרה נפה היו זו ע"ג זו תחתונה שבכולן עשויה שתהא קולטת את הסולת ה (ז) העומר ושתי הלחם ולחם הפנים שריבה מדת עשרונן או שחיסר מדת עשרונן שהיתה מדה מרובה מחברתה או חיסרה מחברתה הרי אלו פסולות (ח) ריבה מדת סאין או שחיסר מדת סאין הרי אלו כשרות. (ט) תודה היתה באה חמש סאין ירושלמיות שהן ו' מדבריות נמצאת ירושלמיות יתירה על מדבריות שתות: ט איל המלואים היה בא במצה שבתודה חלות רקיקין ורבוכה שמנן כשמן תודה ותנופה כתנופת [א]. איל נזיר היה בא שני ידות כמצה שבתודה חלות ורקיקין אין בו רבוכה שמנו כשמן תודה ותנופתו כתנופת תודה: י השוחט את התודה לפנים ולחומה אבית פגי (י) לא קדש הלחם אפילו כולם בפנים ואחד מהם בחוץ לא קדש הלחם שחטה (כ) ונמצא רובע ונרבע מוקצה ונעבד אתנן ומחיר לא קדש הלחם. זה הכלל כל שפסלה קודם לשחיטה לא קדש הלחם. שחטה (ל) חוץ לזמנה וחוץ למקומה קדש הלחם שחטה (מ) ונמצאת טריפה לא קדש הלחם. שחטה ונמצאת בעלת מום ר"א אומר קדש ר' יהושע אומר לא קדש דברי ר"מ אמר ר' יהודה לא נחלקו ר' אליעזר ור' יהושע על ששחטה חוץ לזמנה שקדש הלחם ועל ששחטה ונמצאת בעלת מום שלא קדש הלחם על מה נחלקו על ששחטה חוץ למקומה שר' אליעזר אומר קדש ור' יהושע אומר לא קדש. א"ל ר' אליעזר אי אתה מודה ששחטה חוץ לזמנה שקדש הלחם אף ששחטה חוץ למקומה יקדש הלחם א"ל ר' יהושע אי אתה מודה ששחטה ונמצאת בעלת מום שלא קדש הלחם אף ששחטה חוץ למקומה לא יקדש הלחם א"ל ר' אליעזר אתה מקישו לבעל מום ואני מקישו חוץ לזמנו נראה למי דומה אם דומה לבעל מום נלמדו מבעל מום ואם דומה לחוץ לזמנו נלמדו מחוץ לזמנו ר' אליעזר אומר חוץ לזמנו נפסל במחשבה וחוץ למקומו נפסל במחשבה ואל יוכיח בעל מום שאין נפסל במחשבה אלא במעשה ר' יהושע אומר בעל מום פסול ואין בו כרת וחוץ למקומו פסול ואין בו כרת ואל יוכיח חוץ לזמנו שפיגול וחייבין עליו כרת: יא (ג) תודה טעונה לחם והטועה אינה טעונה לחם איזה הוא טועה המפריש תודה ואבדה והפריש אחרת תחתיה ולא הספיק להקריבה עד שנמצאת הראשונה והרי שתיהן עומדות ראשונה תקרב וטעונה לחם וטעונה נסכים ושניה תקרב ואין טעונה לחם אבל (ס) טעונה נסכים: יב המפריש מעות לתודתו ואבדו והפריש מעות תחתיהם ולא הספיק ליקח בהן תודה עד שנמצאו מעות הראשונות יביא מאלו ומאלו תודה ותקרב וטעונה לחם וטעונה נסכים והשאר יביא בהן תודה ותקרב ואין טעונה לחם אבל טעונה נסכים. המפריש מעות לתודתו ואבדו והפריש תודה תחתיהן ולא הספיק להקריבה עד שנמצאו המעות יביא בהן תודה ותקרב וטעונה לחם וטעונה נסכים והתודה תקרב ואין טעונה לחם אבל טעונה נסכים. המפריש תודתו ואבדה והפריש מעות תחתיה ולא הספיק ליקח בהן תודה עד שנמצאת תודה. תודה תקרב וטעונה לחם וטעונה נסכים והמעות יביא בהן תודה ותקרב ואין טעונה לחם אבל טעונה נסכים. המפריש תודתו ואבדה והפריש אחרת תחתיה והקריבה ואח"כ נמצאת (ע) הראשונה תקרב וטעונה לחם וטעונה נסכים. המפריש מעות לתודתו ואבדו והפריש מעות תחתיהן ולקח בהן תודה והקריבה ואח"כ נמצאו מעות הראשונות יביא (פ) מאלו ומאלו תודה ותקרב וטעונה לחם וטעונה נסכים לקח בהן תודה והותיר יביא בהן תודה ותקרב ואין טעונה לחם אבל טעונה נסכים: יג (צ) עד שלא שחטה ויצא [ב] חוץ לחומה יחזור וישחוט עליה וכשרה משששחטה ויצא [ב] חוץ לחומה הדם יזרק ולא יצא ידי נדרו תודה מותרת באכילה והלחם אסור. משנזרק הדם תורמין ממה שבפנים על מה שבחוץ: עד שלא שחטה ונפרס הלחם יביא לחם אחר וישחט עליו וכשרה. משששחטה ונפרס הלחם הדם יזרק ויצא ידי נדרו תודה מותרת באכילה והלחם אסור משנזרק הדם תורמין מן השלם על הפרוס. משששחטה (ק) נטמא לחמה הדם יזרק ולא יצא ידי חובת נדרו תודה מותרת באכילה והלחם אסור. משנזרק הדם תורמין מן הטהור על הטמא: יד (ר) תודה חציה מן החולין וחציה מן המעשר יביא לחמה כיוצא בה. חציה מן החולין וחציה מן המעשר. תודה היא ולחמה מן המעשר (ש) אבל חובתו אינו מביא אלא מן החולין שנאמר (שמות יג) ועבדת את העבודה הזאת בחדש הזה מה זו אינה באה אלא מן החולין אף כל דבר שבחובה לא יביא אלא מן החולין (ת) לא יביא מחטי מעשר שני אלא ממעות מעשר שני (א) הרי עלי תודה והרי עלי שלמים הואיל והן באין חובה לא יביא אלא מן החולין נסכים (ב) בכל מקום לא יביא אלא מן החולין מכאן אמרו (ג) אין מביאין מנחות ונסכים מנחת בהמה ולחמה של תודה מן הטבל ומן התבואה מעשר ראשון שנטלה תרומתו ומעשר שני והקדש שנפדו מן המדומע (ד) ומן החדש (ה) ומפירות שביעית ואם הביא הרי אלו (ו) פסולין (ז) ואצ"ל מן הערלה ומכלאי הכרם:

פרק תשיעי

א (א) כל קרבנות צבור והיחיד באין מארץ ומח"ל אפילו (ב) מבין העובדי כוכבים (ג) חוץ מבכור (ד) ומעשר (ה) שאין באין אלא מן הארץ ואין באין אלא מישראל. כל המנחות באות מן הארץ ומח"ל מן החדש ומן הישן (ו) חוץ מן העומר ושתי הלחם שאין באין אלא מן החדש (ז) ומן הארץ וכולן אין באין אלא מן המובחר שנאמר (דברים יב) וכל מבחר נדריכם איזהו מובחר שלהן (ח) [ג] מכמש זו לחה אלפא לסולת שניה לה עפריים בבקעה. רבי יוסי אומר אף חיטי ברחיים וכפר אחוס (ט) אלו היו בצד ירושלים ומהן היו מביאין. אין מביאין אלא מן השדות [ד] הניטרות המיוחדות לכך. כיצד הוא עושה נרה שנה ראשונה. ושניה חורשה זורעה קודם לפסח ע' יום כדי שתהא סמוכה לחמה והיא עושה סולת מרובה והיתה עושה קנה זרת ושבולת זרתיים היו בוררין אותה (י) ולותתין אותה וטוחנין אותה ומרקידין אותה ומוליכין אותה אצל גזבר (כ) והגזבר מכניס ידו לתוכה אם היה אבק עולה מתוכה חוזר ומרקידין שניה ומשם רבי נתן אמרו ידו סך בשמן ומשקיע לתוכה כדי שיהא אבק עולה מתוכה. (ל) סולת שהתליע הרי זו בעל מום למזבח. חיטין שהתליעו או שהרקיבו הרי אלו בעלי מומין למזבח: (מ) תקועה אלפא לשמן. אבא שאול אומר שניה לה רגב בעבר הירדן. ר' אלעזר בן יעקב אומר שלישית היה לה גוש חלב בגליל: ב אין מביאין אלא מן הזיתים המיוחדין לכך (נ) ר' יהודה אומר לא היה טוחנן ברחיים אלא כותשן במכתשת לא היה טוחנן בקורה אלא באבנים. אין נותנין את הלחם לתוך הסל אלא סל לתוך הלחם. בורר מתוך הסל הראשון למנורה השני והשלישי למנחות (ס) שמן אנפוקנין פסול שאינו אלא שרף (ע) שמן השרוי והשלוק והמבושל של שמרים ושל ריח רע הרי זה בעל מום למזבח. (פ) [ה] יין אליסטין (צ) והכושי והבורק ושל צמוקים [ו] לא יביאן ואם הביא כשר. ר' אומר [ז] יין בן (ק) שתי שנים ובן ג' שנים (ר) [ח] שדחה טמא או שנשתנה מראיו לא יביא (ש) ואם הביא כשר. אין מביאין לא מן [ט] הכדמת ולא (ת) מן הדלית אלא מן הרגליות המיוחדות לכך: לא היו בוצרים ענבים (א) וכורמין אותן אלא בוצרים אותן ודורכים אותן מיד ולא היו כונסין אותן לא בחצבים גדולים ולא בחביות קטנות אלא בכדידיות בינוניות. לא היו מניחין אותן לא במרתף ולא בראש הגג אלא מניחין אותן כמות שהן (ב) ואינו ממלא חבית על פיה אלא שתי ידות בה כדי שיהא ריחה נודף ואינו מביא לא מפיה מפני קמחין ולא משוליה מפני שמרים אלא נוקבה ונוטלה משלישה ומאמצעה. כיצד בודק הגזבר [י] קנה בידו כיון שזרק גיר של שמרים (ג) אומר ומעבירין אותה מפניו ומביאין אחרת תחתיה והן אומרים בואו וקחו לכם פסולת המזבח. אין מביאין יין פחות מבן מ' יום ואם הביא (ד) מגתו כשר: ג (ה) אילים ממואב עגלים משרון (ו) כבשים ממדבר גוזלות מהר המלך ר' יהודה אומר כבשים (ז) שגביהן רחבים: ד (ח) כל העצים כשרים לגבי מזבח חוץ משל זית ושל גפן ר"א מוסיף ה' עצים פסולין אף של שקמה ושל חרוב ושל דקל ושל [כ] מים ושל אלון ושל (ט) סתירה מ"מ הרי אלו פסולין אבל

אור הגנוז

[א] תודה. [ב] לחמה יחזור. **פ"ט** [ג] מכמס. [ד] הניניררות. [ס] יין הקוסס והמזוג והמגולה ושל שמרים ושל ריח רע הרי זה בעל מום למזבח יין אליסטון וכו'. [ו] ושל מרתף. [ז] אף. [ח] שריחה. [ט] הכרמת. [י] יושב. [כ] ושל מייש [כ"ה בגמרא תמיד דף ס]:

מצפה שמואל

(ב) כל המנחות טעונות. עו. ועי' תוס' שם ד"ה ר"י דל"ג אף בר"י ע"ש: (ג) העומר היה בא. עו: (ד) כמה עשרון. הת"ב הגיה כמה איפה שלש סאין: (ה) קב ומחצה. עי' פ"ג: (ו) מנפהו. עו: וע"ש בתוס' ד"ה בדקה הגירסא בזה: (ז) העומר ושתי הלחם. עו:. וכאן דתנא שתי הלחם דאין בהם קמיצה ה"מ כטעם הכתוב ברש"י דגזה"כ הוא וכמ"ש התוס' שם ד"ה כל: (ח) ריבה מדת סאין. עיין ב"מ פ"ח מהל' תו"מ ה"ה: (ט) תודה היתה באה. רפ"ה: (י) לא קדש הלחם. עי' יב: והכא מיירי בחוץ לא קדש כלל. ועי' רמב"ם פי"ב מהל' מעה"ק הי"ד ובהשגות ובכ"מ ודעימי' ויוצא דהכא הוא חוץ לעזרה והסוגיא דמ"ע הוא חוץ לחומת ירושלים. ועי' ירושלמי יומא פ"ו ה"ו מדין תודה בפנים ולחמה חוץ לחומה: (כ) ונמצא רובע. עח: (ל) חוץ לזמנה שם ועי' עו. במשנה: (מ) ונמצאת טריפה. עט. ועי' רמב"ם פי"ב הל' טו מהל' פסוהמ"ק ובכ"מ שם: (ע) הראשונה. בגמרא הגירסא דאינה טעונה לחם. עט: (נ) תודה טעונה לחם. עט: (ס) טעונה נסכים תודה וכן מנחתי בת"ב: (צ) עד שלא שחטה. עי' מו. ועמיי' פי"ב הי"ז ובכ"מ שם ומבואר בפנים: (ק) נטמא לחמה. עי' תוס' ד"ה משנמצאת: (פ) מאלו ומאלו אולי גרסינן יביא תודה ויקרב ואין טעונה לחם וטעונה נסכים כדין כל חלופי תודה וכן יש להגיה כאן: (ש) אבל חובתו. משנה פב. וע"ש פב: (ת) לא יביא. מח. פא: (א) הרי עלי תודה. פב: ירושלמי חגיגה פ"א ה"ג: (ב) בכ"מ. עי' רמב"ם סוף פט"ז מהל' מעה"ק. ועכ"מ שם: (ג) אין מביאין. זבחים פח. ופסחים מה.: (ד) ומן החדש. סח. ועכ"מ פ"ה מהל' א"מ ה"ט. ועי' תוי"ט פ"ו מ"ו ד"ה ואם הביא. והת"ב ציין להג"ק סח: ד"ה אמר ר"נ: (ה) ומפירות שביעית. פד. ועי' מ"ש בחידושי יומא הנדפס קודם סדר מועד: (ו) פסולין. זבחים פח. ועי' רמב"ם פ"ה ה"ט מא"מ. ועי' לה"מ שם ופ"ב מהל' פסוהמ"ק מה שכתב מן התוספתא: (ז) ואצ"ל מן הערלה. עי' ירו' פ"א וגיטין פ"ה ה"ו. ועי' רפ"ב דסוכה בדין מה"ב. ועי' ירו' שבת פי"ג ה"ג בדין מלה גזולה: (א) כל קרבנות. פג: ובתוס' ד"ה כל דמיירי גם בזבחים דלא כרש"י שם ע"ש. ועי' ירו' שקלים פ"ד ה"א: (ב) מבין העובדי כוכבים. עי' רפ"ב: (ג) חוץ מבכור. תמורה ספ"ג ועי' ירו' פ"א דר"ה ה"א: (ד) ומעשר. עי' בכורות רפ"ט: (ה) שאין באין. עי' פ"ג: ד"ה שאין באין לכאן זה הוא בדיעבד ועי' כ"מ ולח"מ רים פ"ה מתוס': (ו) חוץ מן העומר. עי' כ"מ ולה"מ רפ"ה מתו"מ. ועי' ירו' שביעית פ"א ר' ישמעאל כדעתיה. ועי' ירו' שקלים פ"ד ה"א אין עומר מסוריא: (ז) ומן הארץ פד.: (ח) מכמס וזניחה אלפא לסלת גרסי'. ועי' פג: (ט) אילו היה. פ"ה ושם גרסי' אלמלא. ועי' סה: דמשמע דמהקרוב לירושלים מביאין טפי וכמ"ש בפנים ושם פה. כל הענין: (י) ולותתין. פסחים לו. וע"ש רש"י ד"ה לגזר שהזכיר תוס' זו: (כ) והגזבר. עי' תד"ה אין מביאין שהוכיחו דמיירי ג"כ בשאר מנחות: (ל) סלת שהתליע ה"ז בע"מ למזבח. פז ועי' פה: מספקא ליה אי לוקה משום בע"מ למזבח ועי' יומא סג: תד"ה זריקת: (מ) תקוע אלפא. פה: רהב"י שם: (נ) ר"א לא היה טוחן בם ופו. כל הענין: (ס) שמן אנפיקנון פה: ועי' מיי' פ"ו מא"מ ה"ד דכשר. ועכ"מ שם ועי' ירו' מו"ק פ"א ה"ז: (ע) שמן השרוי. פו. ועי' ב"ב צו: (פ) יין אליסטון. פו: (צ) והכושי. והבורק. ב"ב. צז: (ק) שתי שנים. פו: ופז.: (ר) שדחה טמא. בת"ב הגיה שדחה טעמו ועי' רמב"ם פ"ו מהל' א"מ ה"ט ושם פ"ו בנשתנה לגמרי פסול: (ש) ואם הביא כשר: עי' פז. אמר רבא ועי' בכורות יז. ועי' ב"ב צז: (ת) מן הדלית. פו: (א) וכורמין. שבת פח: ליתנא דמכנסי: (ב) ואין ממלא. פו: (ג) אומר ומעבירין. ובגמרא פז. שהדבור קשה ליין וצ"ע כאן: (ד) מגיתו. עי' ב"ב צז: (ה) אילים ממואב. פז.: (ו) בגמרא הגירסא כבשים מחברון: (ז) שגביהן. עי' לח"מ פ"ז מא"מ ה"ב והוזכר תוס' זו וכן הגירסא במ"ל שם: (ח) כל העצים כשרים. פ"ו דתמיד ותו"כ יד. ועי' מ"ל פ"ז מהל' א"מ ה"ג שהאריך הרבה: (ט) סתירה. עי' מיי' פ"ו מא"מ ה"ב ועי' ירו' תענית ספ"ד לענין עץ שנמצא בו תולעת ובבלי שם לענין

מנחת בכורים

מ"מ לסמיכה לא הושוו: והיכן תנופתן. מצות תנופה בשחוטה: הוא בזבחי בשלמי צבור. וה"ה ביחיד אלא בא לומר אף דהושוו לענין תנופה אין דהוי תדוס לא הושוו לענין תנופה שחוטין: ז שיפה. שמוליך ומביא בפיסת ידו עליהן: בעיטה. שבועט בהן בגבות אצבעותיו באגרופו: בחיטין. בעוד שהם חטים: בבצק. אף בבצק וי"ג שיפה ובעיטה בבצק: משלש סאין. שמביא ג' סאין ומרקד עד שנשאר קב ומחצה: כמה עשרון. מדת העומר עשירית האיפה שהוא י"ג סאין: בדקה. בנפה דקה וגסה ובדקה שתהא קולטת הסלת ובתחלה היה מניפן בדקה וקולט כולת וסובין והקמח הולך לעבר הנפה כמנהג גרוסות ושוב ניתן בגסה שקולטת את הסובין והגרוסות שממנו הסולת הולך לעבר הנפה וחוזר ומניפין: י"ג נפה. לא כדקה ובגסה אלא מכינים י"ג נפה כל אחת עבה מחברתה עליונה שהוא עבה אינה קולטת רק סובין והתחתונה קולטת את הקרטין שהוא הסלת והקמח עולה י"ג פעמים עד שהוא סלת ברורה (עו: ובתוס' שם): ח מדת עשרונן שהיתה. מדה מרובה. בשתי הלחם היתה אחת גדולה ואחת קטנה: מדת סאין. שהעומר בא עשרון מג' סאין ובא מארבע או פחות וכן שתי הלחם שבא שני עשרונים משלש ולאחפ"כ עשרון מכאה ואם פיגה כשר: ו' מדבריות. שעשו ממנו חמשה והוסיפו על המדות שתות: ט כמצה שבתודה. גרסינן ג' מינים כדמפרש והיה המצה נעשית מעשרה עשרון שלשים תלות. עשרה לכל מין א"כ הוי שלש עשרון לחלה: כתנופת תודה. גרסינן: אין בו רבוכה. לא נזכר בתורה דמרבינן איל נזיר להלות ורקיקין ולא לרבוכה דלא כתיב בתודה מצות (עח.): ולחמה גרסינן: אבית פגי. חוץ חומה: בע"מ. דוקין שבעין דס"ל כר' עקיבא דאם עלו לא ירדו ולכן כ"ל לר' אליעזר קדש ור"י פליג דלא קדש הלחם גם ר"ע מודה: חוץ לזמנה. דחשיב לאקבועי בפיגול לכרת: רא"ח. למסבר טעמיה דידיה לאקושי לחוץ לזמנו (עט.): יא והטועה. שהפרישה בטעות: אין טעונה לחם. דכתיב והקריב על זבח התודה תודה טעונה לחם ולא זולתה (עט:): יב והשאר. הוי חלופי תודה. והתודה הבאה לחליפין בטעות: נמצאת הראשונה. לא הוי מותר תודה דהראשונה עיקר וקרבה בלחם (נ"ע בש"ס עט: ופ.): מאלו ומאלו. כלומר גם אחר שקרבו השנים מ"מ מביא מאלו הראשונות תודה והלחם: והותיר. אחר שקנה מן המעות תודה נתותר עוד בזה הוי חליפין ואין טעון לחם: יג עד שלא שחטה. להתודה יצא הלחם חוצ ומכניס דעדיין לא נפסל: ולא יצא ידי נדרו. דהלחם פסול: משנזרק הדם. יצא הלחם ונשאר בפנים לחם תורם מה שבפנים וכשר: הדם יזרק. ולא יצא ידי נדרו גרסינן דהדין הוא בנפרס ויצא: נטמא לחמה. בכאן הגירסא בגמרא (מו.) דידי נדרו יצא דהציץ מרצה ולפ"ז בלחם מותר באכילה. וי"ג ידי נדרו לא יצא גם כאן (תוס' ד"ה משחטה ועיין בהשגת הראב"ד בפי"ב מהל' פסולי המוקדשין הי"ד וכאן בתוספתא נראה כמותו דגם יצא לחמה בין שחיטה לזריקה אחר הלחם כמי פסול וע"ש בכ"מ): יד תודה היא ולחמה. יכול להביא מן המעשר והלחם מביא מן התודה אם חולין ואם מעשר: בכל מקום. דכל דבר דכולו למזבח אין בא מן המעשר דבמעשר מידי דאכילה בעינן (תוס' בשם הספרי פ"ב): מן הטבל. דלא הוי ממשקה ישראל. ומן התבואה. דלחמי תודה אינו בא מחטי מעשר שני אף שבא ממעות מע"ש: מן המדומע. תרומה וחולין והוא מטעמא דכ"ד שבחובה אינו בא אלא מן החולין ואף לחמי תודה דאינה בא מתבואה: ואצ"ל מן הערלה. דה"ל מצוה הבאה בעבירה:

פרק ט א מכמס. שם עיר והיא לחה: אלפא. ראשון לסלת. שהיה מובחר סולת שלה: עפריים. שם מקום ברזיים גרסינן. אלו אם היו בצד ירושלים היו מביאין אלא שאין מביאין אלא מן השדות המודרמות והמנוכרות הסמוכות לירושלים ה"ג בש"ס וכן יש להגיה כאן: הניטרות. אולי גרסינן הנוגרות שעשה חריצות הרבה סמוכה לחמה. שהחמה מבשל הפירות: ושבולת. הוא הקש שבו גרעיני תבואה: שמן. שאם יש בה אבק נדבק בשמן: ב טוחנו ברחיים. לזית ראשון כמבואר (פו.) שהיו ג' זיתים והיה מוציא מכל מין שלשה מיני שמן ובזית ראשון נאמר הלשון שטוחנו ופליג ר"י דלא טוחן אלא כותש: טוענין בקורה גרסינן בפעם שני שטוען בקורה ס"ל לר"י דטוחן באבנים וה"ג אין נותנים הגרגרים לתוך הסל אלא הסל לתוך הגרגרים ואולי קרי ליה התוספתא לחם והיינו בפעם ראשון וכדפירשנא והת"ב גרס לתים: הראשון למנורה. דכתיב ביה זך: אנפיקטן. והוא מזית שלא הביא שליש בשולו: השרוי. שנשרו הגרגרים במים (עי' רמב"ם פ"ו מהל' איסורי מזבח ה' י"ד והוא מכאן): אליסטון. שנתבשל בחמה הרבה ומבואר במשנה ספ"ט: והכושי. שחור והבוקק גרסינן לבן *): ובן ג' שנים שדיהה מראיה או שנשתנה ה"ג לה והיינו טעמא דעיקר יין הטוב בשנה ראשונה שהוא עיקר באדמימות: לא מן הכדמת. כמו ענבי דכדוס ב"מ (קו:) והוא ענבים שהתליעו: הדלית. אילנות גבוהים: הרגליות. נמוכים שהיין טוב: וכורמין. הוספין הרבה ביחד ובוחין מלבגור: כמות שהן. על הקרקע: בודק. שלא יתערב בשמרים: גיר. יין הלבן שעל השמרים ונפסל היין והגזבר מקיש בקנה שיביאו אחר וברש"י במשנה שהגזבר הקיש בקנה לסתום החבית שלא יצא היין לבן וכאן לא משמע הכי: ג אילים. מובחרים: שגביהן רחבים. מרוב שמנן לזה נאמר כר גרחב: ד חוץ משל זית. משום ישוב א"י א"נ משום דאית ביה קטרין ואינם נשרפים יפה דכל קטר הוא לה: ושל סתירה בגמרא ליתא. ור"א מוסיף דכהני איכא נמי משום ישוב א"י א"נ שיש בהם קשרים מבחוץ ולא מבפנים ולכן לת"ק שרי:

*) בב"ב צז: הגי' והבורק ועי' ברש"י שם ה.

ובמרכיות

אבל באלו רגילין במדבריות של תאנה ושל [א] שמן ושל אגוז: ה מלח (י) זו מלח סדומית שנאמר (ויקרא ב) ולא תשבית מלח הבא מלח שאינו שובתת ואיזו זו מלח סדומית. ומנין אם לא מצא סדומית יביא אסתרקנית ת"ל מלח מלח ריבה: ו (ב) תכלת אין כשרה אלא מן החלזון [ב] שלא מן החלזון פסולה. שני התולעת מן התולע שבהרים הביא שלא מן התולעת שבהרים פסולה: ז (ל) שש זה פשתן הביאה מן [ג] הנקבות פסולה: ח (מ) מנורה וכלי שרת מצותן להביא ממותר נסכים אין להם יביאו מתרומת הלשכה. מנורה אינה כשרה אלא מן העשת עשאה מן הגרוטאות פסולה ומשאר מיני מתכות כשרה: ט הצוצרות אין כשרה אלא מן הכסף עשאה מן הגוש כשרה משאר מיני מתכות פסולה ונמצאת אומר פסול במנורה כשר בחצוצרות פסול בחצוצרות כשר במנורה. של בעץ ושל אבר ושל קסטרין ושל מתכות ר' פוסל ור' יוסי בר רבי יהודה מכשיר של עץ ושל עצם ושל זכוכית הכל מודים שפסולה: י כלי שרת (נ) עד שלא נשתמש בהן [גבוה] רשאי הדיוט לשתמש משנשתמש בהן גבוה אין רשאי הדיוט לשתמש בה (ס) כלים שנעשו מתחלתן להדיוט אין עושין אותן כלי שרת (ע) כלי שרת שניקבו אין מתיכין אותן ואין מטילין לתוכן אבר ואין משחיזין את פגימתה. סכין [ד] שפיגם אין מהזירין אותה ואין משחיזין את פגימתה. אבא שאול אומר סכין היתה טורפת [ה] וצוו עליה וגנזוה:

פרק עשירי

א (א) רבי מאיר אומר מה ת"ל עשרון עשרון א' נגדש וא' שאינו נגדש זה שהיה נגדש בו היה מודד לכל המנחות זה שלא היה נגדש בו היה מודד לחביתי כהן משיח וכולן היה שם לא מדת ג' דפר ולא מדת שנים לאיל אלא אפילו ששים פרים וששים אילים עשרון אחד היה מודד לכולן שנאמר למנחה ולוג שמן לכל מנחה ולוג שמן. שבעה מדות של לח היו במקדש (ב) רביעית חצי לוג (ג) ולוג רביע הין ושליש הין והין. ר"י אומר הין וחצי הין ושלישית הין ורביעית הין לוג וחצי לוג ורביעית. רביעית מה היתה משמשת בה היה מודד לחביתי כהן משיח. חצי לוג מה היה משמש בו היה מודד שלשת לוגין ומחצה למנורה וחצי לוג לכל נר. לוג בו היה מודד לכל המנחות רביע הין מה היה משמש (ד) כל מין צאן גדולים וקטנים זכרים ונקבות מפני שכולן שוין בנסכים נבללים (ה) זה בזה. שליש הין הוא היה [ו] אומר עני שבכולן לא היה משמש אלא בנסכי אילים (ו) בן שתים ומהן למעלה. (ז) חצי הין מה היה משמש (ח) כל מין בקר גדולים וקטנים זכרים ונקבות מפני שכולן שוין בנסכים (ט) ונבללין זה בזה. (י) ר"ש אומר לא היתה מדת שבעה במקדש הין שאין נותנין מדה אחת לשני פרים מדה אחת לשני אילים מה היה מביא תחתיהם (כ) לוג ומחצה. א"ר יהודה וכי היה שם חצי לוג ולוג אמר לו ר"ש אם כן [ז] יכול לפרנס כולן ברביעית אלא שאין מדה במקדש משמשת תחת חברתה. (ל) רבי אלעזר בר רבי צדוק אומר ארבע מדות של לח היו במקדש רביעית וחצי לוג ולוג והין היה שם ושנתות היו בהין ע"כ לפר ע"כ לאיל ע"כ לכבש חצי לוג לתודה ורביעית לנזיר: ב (מ) אין מקדישין בפנים אלא בחוץ אין מערבין נסכי כבשים בנסכי פרים ואילים (נ) במה דברים אמורים במנחות בסולת ובשמן אבל ביין מערבים נסכי יחיד בנסכי יחיד ונסכי צבור בנסכי צבור של יחיד בשל צבור ושל יום בשל אמש ושל היום בשל מחר במה דברים אמורים [ח] שלא קדשו בכלי אבל בזמן שקדשו בכלי אין מערבים של יום בשל מחר מפני שנפסלים בלינה. כל בירוצי מדות הלח בלה קודש וביבש חול (ס) מפני מה בלח קודש מפני שנמשחות מבפנים מפני מה ביבש חול מפני שאין נמשחות. כל בירוצי מדות הללו אם יש שם זבח אחר יקרבו עמו (ע) ואם לאו יפסלו בלינה ואם לאו תעובר צורתן ויצא לבית השרפה ואם לאו ימכרו לחייבי זבח אחר יבוא מהן קיץ המזבח (פ) [ט] מה הן לוקחין בהן עולות ומקיצים בהן את המזבח: ג (צ) כל קרבנות צבור אין בהם סמיכה חוץ מפר הבא על כל המצות ושעירי עבודת כוכבים שהן טעונים סמיכה דברי ר' יהודה ר"ש אומר שעירי עבודת כוכבים אין טעונין סמיכה מה היה מביא תחתיהן שעיר המשתלח אמר לו ר"ש והלא אין סמיכה אלא בבעלים. שעיר המשתלח סומכין עליו אהרן ובניו כאחד אמר לו רבי יהודה אף הן מתכפרין בו. כלל אמר רבי שמעון כל הבא על עברות מצוה ידועה ודמו נכנס לפנים טעון סמיכה כל שאין בא על עברות מצוה ידועה ואין דמו נכנס לפנים אין טעון סמיכה (ק) היורש (ר) ואחד עשר שבמעשר הרי אלו ממירין טעונין סמיכה ונסכים דברי ר"מ רבי יהודה אומר היורש (ש) אינו [י] ממיר ואחד עשר שבמעשר אינו ממיר מפני שהיא תמורה ואין תמורה עושה תמורה אמר לו ר' יהודה אילו היה תמורה היה קרב אלא זבח היה ונסכים היו [כ] בפני עצמן (ת) כיצד סומך זבח עומד בצפון ופניו במערב סומך במערב ופניו במערב מניח שתי ידיו על גבי קרניו של זבח ולא היה מניח ידיו על גבי זבח ולא היה מניח ידיו זו על גבי זו ולא היה דבר חוצץ בין ידים לקרנות מתודה עליו (א) עון עבירה (ב) על חטאת עון חטאת על אשם עון אשמה (ג) על עולה עון לקט שכחה ופאה שאין להם וידוי דברי רבי יוסי הגלילי אמר לו רבי עקיבא על מה עולה מכפרת על דברים שיש בהן עונש הרי [ל] זה עונש אמור (ד) על לא תעשה שלהן אמורה על מה עולה מכפרת על מצות עשה ועל מצות לא תעשה שיש בה קום עשה. (ה) סמיכה נוהגת (ו) בכהנים ולוים וישראלים וגרים ועבדים משוחררין חללין נתינין וממזרין סריס אדם סריס חמה פצוע דכה וכרות שפכה אין נוהגת (ז) לא בעובדי כוכבים ולא בנשים ולא בעבדים ולא בקטנים: ד (ח) חמשה שהביאו זבח אחד כולן סומכין עליו (ט) ולא כולן כאחד סומכין עליו אלא כל אחד ואחד סומך ומסתלק. סמיכה בג' סמיכת זקנים בשלשה (י) ר"י אומר בה' לא כולן כאחד סומכין עליו אלא [מ] אחד ואחד סומך ומסתלק. איל המילואים אהרן ובניו כאחד (כ) כשם שהסמיכה בטהורין כך שחיטה בטהורין תיכף לסמיכה שחיטה (ל) במקום שסומכין שוחטין. (ל) תנופה נוהגת בכהנים בלוים וישראלים בגרים ועבדים משוחררים חללים נתינין ממזרין וסריס אדם וסריס חמה פצוע דכה וכרות שפכה אין נוהגת (מ) לא בעובדי כוכבים ולא בנשים ולא בעבדים ולא בקטנים (נ) חמשה שהביאו זבח אחד א' מניף ע"י כולן (ס) המשלח זבחו ביד אחר כהן מניף על ידו (ע) והאשה כהן מניף על ידיה: ה (פ) ר' ישמעאל אומר העומר היה בא בשבת משלש סאין ובחול מחמש סאין וחכמים אומרים אחד בשבת ואחד בחול משלש היה. אבא שאול אומר בשבת היה נקצר ביחיד במגל אחת ובקופה אחת בחול בג' ובשלש קופות ובג' מגלות. וחכ"א אחד שבת ואחד חול בשלשה בשלש קופות ובשלש מגלות (צ) עומר היה בא מבקעת בית מקלה של נחל קדרון מוקדמת היתה (ק) וישנה כבת ג' סאין היתה והחמה זורחת מתוכה ושוקעת לתוכה היה ניר לחציה וזורע חציה (ר) שומרי ספיחין בשמיטין ויובלות להביא מהן עומר ושתי הלחם נוטלין שכרן מתרומת הלשכה ומשם היו מביאין בין [נ] מרובה ובין מדבר מועט הן היו דמים. הרוצה להתנדב אין שומעין לו ר' יוסי אומר הרוצה להתנדב ינדב ובלבד (ש) שימסרם לצבור: ו (ת) יום הנף שחל להיות בשבת דוחה את השבת בקצירת העומר (א) כיצד היו עושין שלוחי ב"ד יוצאין מערב יו"ט נוטלין את הקופות ואת המגלות ומסרגין שם [ס] בעומר שלש סאין ומניחין את הקופות ואת המגלות ובאין יו"ט סמוך לחשיכה היו יוצאין ואוכלוס גדול היה יוצא עמהן כיון שחשיכה אמר להן בשבת זו בשבת זו בשבת זו בקופה זו בקופה זו. ר' [ע] אלעזר בר' צדוק מוסיף אף במגל זו במגל זו שלש פעמים על כל דבר ודבר והן אומרין לו (ב) הן הן הן אקצור אומרים לו קצור וכ"כ למה מפני ביתוסין שהיו אומרין אין קצירת העומר במוצאי יו"ט (ג) קצרוהו ונתנוהו לקופות והביאו לעזרה היו מהבהבין אותו באור כדי לקיים בו (ד) מצות קלי דברי ר' מאיר וחכמים אומרים אין לשון הוא זה אלא אבוב של נחושת היה מנוקב נקבים כדי שתהא האור יוצא בכולו [פ] בעזרה והרוח מנשבת בו ונתנוהו לרחיים של גרוסות להוציא ממנו עשרון שמנופה בשלש עשרה נפה (ה) והשאר נפדה ונאכל לכל אדם וחייב בחלה ופטור מן המעשרות ר"ע מחייב בחלה ובמעשרות בא לו לעשרון (ו) נתן שמנו ולבונתו

אור הגנוז

[א] עץ: [ב] הביא [וכ"ה כד"ס]: [ג] הקנבוס: [ד] שפסלה: [ה] במקדש: פ"י [ו] תי' אומר ליתא בכ"י: [ז] יכולני: [ח] בזמן: [ט] קיץ המזבח מה הן וכו': [י] סומך: [כ] לו: [ל] דרי' עונש אמור הרי ל"ת שהן אמורה: [מ] כל: [נ] מדבר: [ס] תיבת בעומר ליתא רק תיבת כנגד: [ע] אליעזר: [פ] ושפחוהו:

מצפה שמואל

לענין ט"ו כאכ: (י) זו מלח סדומית. כה: ותו"כ פ' ויקרא ע"ש בקרא על כל קרבנך ועי' כ"מ פ"ה מה"מ ה"א דפירושא דסתום' הוא כהרמב"ם: (ב) תכלת. מה: ועי' מד. ת"ר הלוזן. ועי' כ"מ פ"ה מהל' כלי המקדש ה"ג ובהל' ציצית פ"ב ה"כ: (ל) שם. יומא עא: זבחים יח: (מ) מנורה וכ"ש. שקלים פ"ד מ"ד ובכורות קו:. ועי' רמב"ם פ"ב מהל' שקלים ה"ב והוא מתוס' זו: (נ) עד שלא נשתמש. ועי' ירו' שבת פ"י ה"ה וכן ב"מ רפ"ז ועי' ירו' יומא פ"ג ה"ו ומגילה פ"ג ה"א ועי' ר"ן שם ועמיי' פ"א מהל' בית הבחירה ה"כ: (ס) כלים שנעשו. עי' ירו' שם ובשו"ע א"ח סי' קנ"ז ס"א בהג"ה ועי' מ"א ס"ק ה': (ע) כ"ש שניקבו. זבחים פח. ועי' מ"ל ספ"ז מהלכות כלי המקדש ועיין שבועות יא תוס' ד"ה מהו: (א) רמ"א. פז. ושם: שבע מדות פח. ע"ש ועי' מ"ל ספ"ט ממעה"ק: (ב) רביעית חצי לוג. פח. ושם: (ג) ולוג. עי' פח.: (ד) כל מין צאן. עי' צא: ועי' שקלים פה. גדי משמש: (ה) זה בזה. עי' פט. וכפי הגירסא בפנים: (ו) בן שתים. עי' בפנים ויש לפרש עוד בן שתים שנה או שלא הכל שוה בנסכו כמבואר צא. ומ"מ מדרבנן פסול להקריבה ועי' מ"ל פ"ב מה"מ וכ"כ בת"כ: (ז) הלי ההין. פח.: (ח) כל מין בקר. צא: (ט) ונבללין זה בזה. בפר ואיל פט.: (י) רש"א. הת"כ הגיה לא היתה מדת הין וכן פט: (כ) לוג ומחצה. פז: פח.: (ל) ראב"צ. פז: וע"ש פח. ותוס' שם ומבואר בפנים: (מ) אין מקדישין. צ.: (נ) כד"א. פט: ועי' ירו' פסחים פ"ס ה"ו: (ס) מפני מה. צ. ועי' מ"ל בפ"ב מהל' מעה"ק ה"ט: (ע) ואם לאו. שם הגירסא ואם לאו יפסלו בלינה ועכ"מ ומ"ל שם: (פ) מה הן לוקחין. צ: ועי' זבחים קב.: (צ) כל קרבנות צבור. נב. ועי' ירושלמי הוריות פ"א ה"א ועי' ירושלמי קדושין פ"ב ה"א: (ק) היורש. נב.: (ר) וי"א שבמעשר. בכורות ס.: (ש) אינו ממיר. לב.: (ת) כיצד סומך. יומא לו. ע"ש וכאן לג. ושם ועי' סא: תוס' ד"ה כהן. ועי' ירושלמי יומא פ"א ה"א דין סמיכה אינה מעכבת וכן בבלי שם: (א) עון עבירה. עי' תענית כג. משמע דמתודה על שלמים ג"כ: (ב) על חטאת. עי' ירו' סוטה פ"ב ה"א כל החטאות טעונות סמיכה: (ג) על עולה. עי' רש"י יומא לו: דל"ג מ"ע דים וידוי כפ"ע: (ד) על ל"ת. עי' רש"י שם ד"ה ר"ע ועתו"כ פ' ויקרא ט. ורמב"ם ספ"ג מה' מעה"ק וכ"מ ה"ד: (ה) סמיכה. לג.: (ו) בכהנים. אפשר דכהנים איצטריך ליה דכתיב וסמך והקריבו בני אהרן הכהנים וה"א דסמיכה אינו בכהן ומשום כהן נקט כולהו כמ"ש הב"י בר"ס תרפ"ט ועי' ערכין ג: (ת"כ): (ז) לא בעכו"ם. נג. כל זה: (ח) חמשה שהביאו. לג: ועי' רמב"ם פ"ג מהל' מעה"ק ה"ט והוא מכאן ע"ש: (ט) ולא כולן כא'. עי' תו"כ לה: (י) ר"י אומר בה'. משמע מכאן דפליגי גם בסמיכה וכמ"ש הגמיי' בה' סנהדרין לכן מוזכר כאן עמ"ש בפ"ק דסנהדרין ועי' ירו' סוטה פ"ט ה"א: (כ) כשם שהסמיכה. זבחים לב.: (ל) במקום. לג. ועי' תו"כ יא. ועי' רמב"ם פ"ג ממעה"ק ה"ב וכ"מ וכאן נראה כן ע"ש היטב עי' ירו' נדרים פ"א (ה"ד): (ל) תנופה נוהגת. עי' סא: שם מרבה עוד וע"ש ואגבייהו נקט כולהו כמ"ש הב"י סי' תרפט: (מ) לא בעכו"ם. סא:: (נ) חמשה שהביאו. לג:: (ס) המשלח. עי' סא: וסב:: (ע) והאשה. סא וסב: (פ) ר' ישמעאל סג:: (צ) עומר היה בא מבקעת. פה.: (ק) וישנה כבת ג' סאין. פה:: (ר) שומרי ספיחין. עי' פד ד"ה שומרי. ועי' ירו' שקלים פ"ד ה"א: (ש) שימסרם. עי' מ"ל פ"ד מה' שקלים ה"ו ועי' ירו' תענית פ"ד ה"ד ושקלים רפ"ד ומגילה פ"א ה"ד ופסחים רפ"ד: (ת) יום הנף. עי' ת"כ ועי' שבת פי"ט ה"א ושקלים פ"ד ה"א ושבועות פ"א וספ"ב דמגילה ר"ה פ"א ה"ח ועי' ר"ן בספ"ב דמגילה וירו' ר"ה ספ"א: (א) כיצד. סה.: (ב) הן הן. עי' ירו' מגילה ספ"ב מבואר כן וכן בר"ה ספ"א: (ג) קצרוהו. סו.: (ד) מצות קלי. ירושלמי שם: (ה) והשאר נפדה. סו: (ו) נתן שמנו. עד: ומכאן דמנחת סולת טעון ג' מתנות שמן

מנחת בכורים

במדבריות גרסינן (תמיד כט:). ן אסתרקנית. דקה וסדומית גסה (סא.): ן הקנבות. הקנבוס גרסי' (ת"כ): ח העשת. חתיכה עשויה כיתד ונעשה מעשה מקשה: מיני מתכות. דהיינו מרבה (כח.): ט הגוש. הוא גרוטיאות: פסול במנורה. מן הגרוטאות: פסול בחצוצרות. שאר מיני מתכות עשת בדיל. ושל מתכות ל"ג בגמ': רבי פוסל. הדבר השוב כיצ' בגמרא מסקינן דפליגי בשל עץ (כח:): י מתיכין אותן. במקום הנקב וכותם ואין מחזירין. אותם אפי' יתא: שבין סיתה טורפת. שהיתה כך נוחד וממהרת לפגום וגמוה והכל מעט דאין עניות במקום עשירות (זבחים פח.):

פרק י א רמ"א. ר"מ ס"ל עשרון עשרון לכבש האחד ללמד שבני עשרונים היו: נגדש. מחזיק עשרון גדוש: כהן משוח. כה"ג לפי שצריכין לחלק שני חצאין ואם היה גדוש ומחציו מתפזר ע"ג הקרקע (מז:): וכולן. בכל המנחות: לא היו שם גרסינן שנאמר למנחה עשרון למנחה ולוג שמן ה"ג עשרון לכל מנחה ולוג שמן נמי לכל מנחה: ה"ג והחצי הין והין ר"י אומר ופליגי בברוצי מדות דלת"ק איכא בירוצין שופך מכלי קטן לגדול ושופך מהם וס"ל בירוצין נתקדשו. ור"י תסיב ממעלה למטה כמו ששופך מכלי גדול לקטן וליכא בירוצין (פח.): משמשת. למה נמשחה נהי דהוי רביעית מים למצורע ורביעית שמן לנזיר מ"מ בענין משיחה מצורע הוא הוא ולחם נזיר בשחיטת איל מקדשה אלא לחביתי כהן משוח שהיה רביעית לכל חלה (פח:): וחצי לוג. כלומר הג' לוגין ומחצה היה מודד בחצי לוג. וזו נמצא כמבואר בגמרא שם: בו לא היה מודד. אולי גרסי' בו היה מודד ולפי הגירסא דהכא בא לומר דלוג לא דמי לעשרון דעשרון היה לכל המנחות אף של פר אבל הלוג אינו כן ובאמת הלוג משמש לכל מנחת נדבה לוג לעשרון: ונבללים זה בזה. גרסינן דכל מין צאן היו הנסכים שוין: שליש הין הוא היה אומר וכו'. שליש הין הוא היה אומר עני שבכולן לומר שהיה עני במדה לא היה משמש אלא בנסכי אילים שלא היו מודדים בו אלא לאילים: בן שתים. וכן לשני אילים ולמעלה הכל מדדו בשלים: והין. בגמרא מבואר דהין היה מימי משה לשמן המשחה (פח.): מדה אחת לשני אילים. אף באילים היה לנו לתקן שני שלישי הין לשני אילים: לוג ומחצה לחביתי כה"ג. דצריך שלשה לוגין מחצה בבקר ומחצה בערב (פז:): וכי לא היה שם גרסינן. ואפשר לחביתי כה"ג למדוד בחצי לוג או לוג שלם וחצי לוג: א"כ. דמשמע למרובה יכול להספיק ברביעית: תחת חברתה. ורבנן ס"ל דחצי לוג שהוא צריך למילי טובא סוטה ותודה ומטרה אבל לוג ומחצה לא היה מצטרך רק לחביתין אין לנו לעשות בשביל זה וסגי במדת החצי לוג: ושנתות. סימן ובגמרא מבואר לר"א בר"י ז' מדידות היו ופירש"י שם דשנתות היה גם ללוג ותחי ג' ורביעית (עי' תוס' שם ד"ה שבע שהקשו מתוספתא זו): תחי לוג היה לתודה. אין מקדשין מבחוץ אלא בפנים. אלמא הכלי הוא בפנים וכר"י דס"ל הכי בגמרא דנתקדשו בפנים ולא בחוץ (צ.): ב אין מערבין. דבכבש בלילתו רכה שלשה לוג לעשרון ואיל ופר בלילתו עבה שני לוג לעשרון: ביין מערבין. היכא דהקטר סלתן ושמנן אבל הוקטר גזרינן יין לכתחלה אטו שמן (פט:): בשל אמש. דנסכים קרבים אפי' אחר כמה ימים (פט.): שאין נמשחות כלל. ור"י ס"ל דמדות היבש נתקדש בפנים ומ"מ אין הבירוצין מתוכו לכן קדוש (צ.): הללו. שנתקדשו יביא בהן. בהדמים: ג מפר הבא. פר העלם דבר דברי ר"ש ר"י אומר וכן הוא בש"ס: מה היה מביא. דשתי סמיכות גמירי בצבור: סומכין עליו. ואהרן והם אינם בעלים ש"מ דאינו בכלל דסמיכה: מתכפרין. והוי בעלים: מצות ידיעה. כגון שעירי ע"ז: שאינו בא. לכן שעיר המשתלח אינו בכלל סמיכה (לב.): ואחד עשר. כגון שקרא לעשירי תשיעי ולא עשירי: טעונים סמיכה. דס"ל יורש סומך יורש מימר וטעם פלוגתתן מבואר בריש ערכין ובריש תמורה: א"ל. ר"מ גרסינן: לא היה קרב גרסינן. דתרומת מעשר אינה קריבה (מבואר בבכורות ס'.): אלא זבח הוא. ועושה תמורה: היה בפני עצמו. בכל הקרבנות אפילו עד עשרה ימים: סומך עומד במזרח ופניו למערב. גרסינן: ע"ג קרניו ובגמרא הגירסא בין שתי קרניו: שאין להם וידוי. לאפוקי מעשר עני שמתודה בכלל הבאת בכורים: נענש. כריתות ומיתת ב"ד: שיש בה קום עשה. שניתק לעשה ופליגי בלקט ופאה אי הוה ניתק (יומא לו:): ולא בקטנים. כמבואר טעמא (לג.): סמיכת זקנים. להקרא ר' כמבואר בריש סנהדרין טעם פלוגתייהו: ד לא כולן כאחד. בסמיכת פר העדה (עי' נד: ערכין ג.): כא'. סומכין: ה"ג כשם שהשחיטה בטהורין כך וכו' דטמא לא שחיט במוקדשין כמבואר בפ"ב דזבחים: לסמיכה שחיטה. ולכן במקום שסומכין שוחטין: במקום הטבעת. דבעת סמיכה ישראל נכנסין לשם: וסריס חמה. דרך התוספתא כן בכ"מ כמבואר לעיל ובפ"ב דמגילה ובר"ה: אחד מניף. משנה מסמיכה כמבואר במשנה (לג.): על ידו. בשבילו דליכא בעלים וסגי בתנופת כהן: והאשה. שאינה מניפה (סב:): ה בשבת. העשרון נעשה משלש סאין: בשלשה. לפרסם הדבר בפני הבייתוסין שאומרים עצרת אחר השבת: מוקדמת. סמוך לירושלים ומביאין מן הקרוב. א"נ גרסינן ומודרמת היתה כמבואר (סה.) דמביאין מן הדרום משום שהחמה זורחת: וישנה כבת ג' סאין. מחזקת ג' סאין: ניר לחציה וזורע חציה. ולשנה האחרת נהפך והתבואה טובה: בשמיטין. דאסור בעבודת קרקע: בין דבר מועט. שלא היה כ"כ ג' סאין: ה"ג הרוצה להתנדב דמים אין שומעין לו. דהוי קרבן צבור משל יחיד: ו ומסרגין. אורגין את התבואה מיחדין אותה לקצור א"נ שעושין כריכות כדי שתהא נוח לקצור: בעומר גרסינן: ומניחין. דבשבת אסור להוציא: אין לשון הוא זה. אין אור לשון קלי אם מהבהבין באש אינו קלוי אלא אבוב של נחשת קלל והוא לשון קלי והכי איתא בגמרא: גרוסות. שלא היו טוחנות דק אלא עבה: במעשרות. שלא הוקדש מתחלה אלא הצריך צלבד והשאר לא שוי מנחה

הקדש

לבונתו יצק ובלל והניף והגיש קמץ והקטיר והשאר נאכל לכהנים (ז) משקרב העומר יוצאין ומוצאין את שוקי ירושלים שמלא קמח וקלי שלא ברצון חכמים ד"מ וחכ"א ברצון חכמים הן עושין. משקרב העומר הותר החדש מיד הרחוקין מותרין מחצות היום ולהלן משחרב הבית התקין רבן יוחנן בן זכאי שיהא יום הנף כולו אסור. אר"י (ח) והלא מן התורה הוא אסור שנאמר(ויקרא כג) עד עצם היום הזה מפני מה הרחוקין מותרין מחצות היום ולהלן (ט) מפני שיודעין שאין ב"ד מתעצלין בו. העומר (י) היה מתיר במדינה ושתי הלחם במקדש (כ) כיון שקרבו שתי הלחם התחילו מביאין מנחות ונסכים מ"מ אין נמנעין ואין מביאין מנחות בטובלן: ז המקדיש קמה למנחות פטורה מן המעשרות ר"ש בן אלעזר אומר (ל) מקטפין לפני העומר ומוכרין לאחר העומר ומביאין מנחות בטובלן. (מ) המקדיש קמה למנחות פטורה מן המעשרות. ואע"פ שאמרו אסור בחדש לפני הפסח מותר לרפואה לאכילת עובדי כוכבים לאכילת כלבים לא אסרו (נ) אלא ישראל בלבד. ישראל שאכל מן החדש קודם לפסח הרי זה לוקה את הארבעים (ס) היה [א] מכנים בשלשה עשר ונעקרה בידו שותלה במקום הטינא אבל לא במקום הגריד שמקצת היום ככולו (ע) אע"פ שאמרו אסור לקצור בית השלחין שבהרים בית הבעל שבעמקים. קוצרין (פ) מפני הנטיעות ומפני האבל ומפני ביטול בה"מ לא יהא קוצר ועושה אותם כריכות אלא קוצר ומניח כדרכו. מותר לעשות בו שביל קוצר (צ) לשחת עד שלא הביא שליש יתחיל משהביא שליש לא יתחיל ואם התחיל יגמור. עד שלא הביא שליש פטור בלקט שכחה ובפאה משהביא שליש חייב בלקט בשכחה ובפאה רש"א אף משהביא שליש פטור בלקט ושכחה [ב] וחייב במעשרות. מצות העומר להביא מן הקמה אין לו (ק) יביא מן העומרים אין לו יביא (ר) מן האוצר ומן הקוצר אין לו יביא מן הלח אין לו יביא מן היבש (ש) שתי הלחם מצוה להביא מן החדש אין להן יביאו מן העליה:

פרק אחד עשר

א (א) אחת שתי הלחם ואחת לחם הפנים לישתן ועריכתן בחוץ ואפייתן בפנים ואין דוחות את השבת דברי ר"מ. ר"י אומר כל מעשיהן בפנים ר"ש אומר כל מעשיהן (ב) בחוץ שהיה ר"ש אומר לעולם אל תמנע לומר אחת שתי הלחם ואחת לחם הפנים כדרך שכשרות בעזרה כך כשרות בבית פאגי. כדרך שנפסלות בעזרה כך נפסלות בבית פאגי ולשכה היתה לה בפני עצמה והיה עושה אותה בתוכה תנור היה לה כמין (ג) מזרת מרובע (ד) של שתי הלחם היה מחזיק א' ושל לחם הפנים היה מחזיק שתים. ג' דפוסים היו שם הא' לתנור וא' לבצק ואחד שהוא רודה (ה) ונותנו לאלפס כדי שלא יקלקלו את הלחם. מנחות (ו) יש בהן מעשה כלי בפנים (ז) טחנן והרקידן בחוץ (ח) לישתן ועריכתן ואפייתן בפנים (ט) ובזר כשרות עד שיביאו לבית הקמיצה: ב כל המנחות אין דוחות לא את השבת ולא את הטומאה (י) חוץ מחביתי כהן משיח מפני שיש לו זמן קבוע (כ) זה הכלל כל שיש לו זמן קבוע מן התורה ואין יכול לעשות מע"ש דוחה את השבת וכל שאין לו זמן קבוע מן התורה ויכול לעשות מערב שבת אין דוחה את השבת: ג (ל) ארבע סניפין של זהב דומה לדקרנין היו שם (מ) שבהן היו סומכין את החלה מפני שדומה לספינה כדי שלא תהא רוקדת ר"י אומר (נ) לא היו שם סניפין אלא גובה היה לשלחן טפח שנאמר (שמות כה) ועשית לו מסגרת טופח סביב אמרו לו והלא אין מסגרת אלא מן הרגלים: ד (ס) עשרים ושמונה קנים של זהב חלולין מפוצלין מקבלין טומאה היו שם: ה (ע) כל הכלים שהיו במקדש אורכן לארכו של בית חוץ מן הארון שהיה ארכו נתון כנגד רחבו של בית כך היו בדיו נתונין כנגד רחבו וכך היה ניטל: ו (פ) עשרה שולחנות עשה שלמה שנאמר (דה"ב ד) ויעש שולחנות זהב עשר (צ) ואעפ"כ לא היו מסדרין אלא על של משה שנאמר(מלכים א ז) ואת השולחן אשר עליו לחם הפנים.[ג] עשרה מנורות זהב עשה שלמה שנאמר (דה"ב ד) ויעש מנורות זהב עשרה אעפ"כ לא היו מדליקין אלא בשל משה שנאמר(שם יג) את המנורה ואת נרותיה לבער בערב בערב מה מנורה שעשה משה לא היתה צריכה שמן המשחה מפני שקדושה ראשונה קדשה לשעתה וקדשה לעתיד לבא ר"י בר רבי יהודה אומר על כל השולחנות היו מסדירין שנאמר(שם ד) את השולחנות ועליהם לחם הפנים זהב ובכל מנורות היו מדליקין שנאמר (שם) ואת המנורות ונרותיהם לבערם כמשפט לפני הדביר זהב סגור משום ר' אלעזר בן שמוע אמרו (ק) מה ת"ל את השולחנות ועליהם לחם הפנים זהב זה שולחן גדול של זהב שהיה לפנים מבהיכל ושולחן שהיה באולם על פתחו של בית שעליו היו נותנין לחם הפנים ישנה: ז (ר) כיצד מכניסין לחם הפנים ע"ש היה פורקה מדפוס ונותנה על גבי השלחן שהיה באולם על פתחו של בית. בשחרית כיון שנזרק דם התמיד נטלו ב' כהנים שתי בזיכין ונותנין לתוכן ב' קומצין של לבונה (ש) כל בזיכין שבמקדש לא היו להן שוליים חוץ מאלו שהיו להן שוליים (ת) אלו מושכין טפח ואלו מניחין טפח טפחו של זה בתוך טפחו של זה כדי שלא ילין שלחן בלא לחם שנאמר(שמות כה) לפני תמיד. ר' יוסי אומר אפילו פירקו ישנה בבקר והכניסו חדשה בין הערבים [ד] אפילו בשאר ימות השנה מוציאין אותו חוץ לעזרה אין בכך כלום ומה ת"ל לפני תמיד כדי שלא ילין שלחן בלא לחם אלו שני כהנים שבידם שני בזיכי לבונה של לחם הפנים ישנה היו נותנין אותה על גבי המזבח (א) עם אברי תמיד. כיון שהוקטרו ב' בזיכין נותנין חציה חלה לכל משמר ומשמר והן חולקין ביניהן רבי יהודה אומר זה שהיה מחלק לחם הפנים היה עומד על הרובד שבאולם מפרים ומניח וכל אחד ואחד בא ונוטל חלקו (ב) ולבעלי מומין שבכהונה מוציאין להן חלקן לחוץ שאין יכולין ליכנס בין האולם ולמזבח: ח (ג) כיצד מסדרין לחם פנים נותן שש חלות לסדר זה ושש חלות לסדר זה ואם נתן ח' חלות לסדר זה וד' חלות לסדר זה או שעשה ג' סדרים של ד' ד' לא עשה כלום עשה שני סדרין (ד) של ארבע עשרה רבי אומר רואין את העליונות כאילו אינן והתחתונות כשרות: ט כיצד מסדרין את הבזיכין נותן בזך אחד על גבי סדר זה ובזך אחד על גבי סדר זה אם נתן בזיכין של לבונה או (ה) לבונה של בזיכין או שהיה (ו) דבר חוצץ בין הבזיכין ללחם או בין הלחם לשולחן הרי אלו פסולין (ז) אבא שאול אומר בתוך ב' טפחים שבין הסדר לחברו היה נותן מה אני מקיים (ויקרא כד) ונתת על המערכת לבונה זכה שתהא כולה סמוכה למערכה: י (ח) כיצד מסדרין את הקנים אחר שבת היה נכנס מגביה ראשה של חלה ונותן קנה תחתיה ומגביה ראשה של שניה ונותן קנה תחתיה [ה] ואזור באמצע ושלשה תחת כל חלה וחלה ושנים תחת העליונה שאין עליה משוי התחתונה נתונה על טיהרו של שלחן.(ט) א) (עד שלא פירקה ונפרס הלחם הלחם פסול ולא הוקטרו הבזיכין. משפירקה ונפרס הלחם הלחם [פסול] הוקטרו הבזיכין). הוקטרו ואח"כ נפרס הלחם כשר. (י) נטמא לחמה בין משפירקה ובין עד שלא פירקה הלחם פסול ולא הוקטרו בזיכין (כ) סידר את הלחם בשבת ואת הבזיכין לאחר השבת והקטיר את הבזיכין בשבת פסולה (ל) ואין חייבין עליה משום פיגול נותר וטמא סידר את הלחם ואת הבזיכין בשבת והקטיר את הבזיכין אחר שבת פסולה וחייבין עליהן משום פיגול נותר וטמא סידר את הלחם ואת הבזיכין אחר שבת והקטיר את הבזיכין בשבת פסולה. (מ) אם יש שם לחמה מן המובחר יביאו ואם לאו ימתין לשבת הבאה הלחם מותר באכילה וחייבין עליה משום פיגול נותר וטמא:

פרק שנים עשר

א (א) המקדיש את העוף ונולד בו מום יש לו פדיון הקדישו בעל מום אין לו פדיון אין לך שטעון פדיון אלא בהמה בלבד. בבכור נאמר לא תפדה במעשר נאמר לא יגאל (ב). הרי עלי חלות והביא רקיקין רקיקין והביא חלות מה שהביא הביא וידי חובתו לא יצא: אלו שני עשרונות להביא בכלי א' והביאם בשני כלים לא קדשם שני כלים. בשני כלים והביאם בכלי א' לא קדשם בכלי א'. בכלי א' הביאם בשני כלים. אמרו לו בכלי א' נדרת ה"ז לא יחזיר (ג) ואם החזיר הרי הוא כשתי מנחות שנתערבו. בשני כלים והביאם בכלי א' ואמרו לו בב' כלים נדרת ה"ז לא זיר ואם החזיר הרי אלו פסולין: ב (ד) הרי עלי תודה בלא לחם ועולה בלא נכסים כופין אותו ומביא תודה ולחמה עמה ועולה ונסכיה עמה. כהן שאמר הרי עלי מנחה שתיקמץ ותאכל. ישראל אמר (ה) הרי עלי מנחה שתעלה כולה לאישים כופין אותם ומביא מנחה כתיקונה דברי ר"י ור"ש פוטר שלא התנדב כדרך המתנדבין: ג הרי עלי (ו) מן המנחה מן שעורין כופין אותו ומביא מן החטין דברי ר' יהודה ור"ש פוטר שלא התנדב כדרך המתנדבים. הרי עלי [ו] מן החטים כופין אותו ומביא מן הקמח דברי ר' יהודה ר"ש פוטר שלא התנדב כדרך המתנדבין. הרי עלי (ז) חצי עשרון כופין אותו ויביא עשרון שלם דברי ר' יהודה ר"ש פוטר שלא התנדב כדרך המתנדבין. הרי עלי עשרון א' להביא בב' כלים כופין אותו ויביא ב' עשרונים בב' כלים דר"י ר"ש פוטר שלא התנדב כדרך המתנדבין. הרי עלי עשרון ומחצה כופין אותו ומביא ב' עשרונים שלמים שאין מתנדבין כדרך חצאין. הרי עלי (ח) ק' עשרונות להביא בכלי א' כופין אותו ומביא ששים בכלי א' וארבעים בכלי אחר ואם הביא מחצה בכלי א' ומחצה בכלי א חר לא יצא (ט) בב' כלים

א) עד שלא פרקה נפרס הלחם הלחם פסול ולא יקטירו הבזיכין משפרקה נפרס הלחם הלחם פסול ויקטיר הבזיכין:

אור הגנוז

[א] מנכיש: [ב] ופאה: פי"א [ג] זהב: [ד] אבל בשאר וכו': [ה] ואזור באמצע: פי"ב [ו] מנחה:

מצפה שמואל

ועי' לח"מ פי"ג ממעה"ק ה"ה ובנ"ל שם: (ז) משקרב העומר. סו: (ח) והלא מן התורה. סח.: (ט) מפני שיודעין שאין ב"ד מתעצלין. עי' ירו' עירובין פ"ג ה"ב ויומא פ"א הס"ד: (י) היה מתיר. סח: ועי' ירו' חלה פ"ד ה"א: (כ) כיון שקרבו. עי' פד: (ל) מקטפין. עי' סח דע"י קטוף זכור: (מ) המקדים. בכה"ג שמקדיש קמה למנחות מביא בטבלן שפטור מן המעשר וכ"כ בת"צ: (נ) אלא ישראל עי' פסחים כג: (ס) היה מנכס. עי' פסחים נה.: (ע) אע"פ שאמרו. עי' תוס' סח. ד"ה קוצרים: (פ) מפני הנטיעות. עא: (צ) לשחת. שם ועי' ירו' פ"א דפאה: (ק) יביא מן. עב. ע"ש: (ר) מן האוצר. ס"ל דלא מן היבש כשר. עי' ירו' מגילה ספ"ב: (ש) שתי הלחם. לה.: פי"א (א) שתי הלחם. לה: ועי' ירו' סנהדרין פ"י ה"ב: (ב) בחוץ עי' סג. תוס' ד"ה וכשירות: (ג) מזרת אולי גרסינן כוורת וכן לה: (ד) של שתי הלחם. עי' מ"ל רפי"ג מהל' מעה"ק: (ה) ונותן לאלפס. אולי גרסינן לדפוס והיא היא וכן קערותיה. ועי' תו' שם ד"ה וכשהוא וכא ד"ה אפי' בסה"ד: (ו) יש בהן נו. ובשאר מנחות הוא זולת שתי הלחם ולחה"פ. ועי' תו' נה. ומח. ועי' רש"י זבחים נו. ד"ה וקודשתן: (ז) טחנן והרקדתן. כמ"ש התו' נה: ומח. והוא מכאן כמ"ש שם: (ח) לישתן. עי' תו' שם: (ט) ובזר כשרות. טו: (י) חוץ מחביתי. נו. ועי' נא. ועמ"ל בפ"ה מהל' תו"מ ה"ז מ"ש בזה: (כ) זה הכלל. נו.: (ל) ד' סניפין. נו.: (מ) שבהן סומכין. עי' נד: תד"ה דסמכי: (נ) לא היה שם. נו: (ס) כ"ח קנים. נו. ונד: תוס' ד"ה דסמכי ומשמע שם דאם כמין ספינה רוקדת כל החלות בעו סמיכה וכאן משמע אלה א' ועי' שבת קכג: וכאן נו. תוס' ד"ה לא סדור: (ע) כל הכלים. נו. ולא: (פ) עשרה שולחנות. נח.: (צ) ואעפ"כ. נח.: (ק) מת"ל. עי' שקלים פ"ו מ"ד וע' נט: תוס' ד"ה אחד: (ר) כיצד מכניסין. נט:: (ש) כל בזיכין גרסינן. ועי' פסחים סד: ועי' כ"מ בפ"ב מתו"מ ה"ב והוא בש"ס: (ת) אלו מושכין. נט: ירו' יומא פ"א ה"א וכ': (א) עם איברי התמיד. עי' רמב"ם ספ"ו מה' תו"מ דנקטרין עם המוספין וכמ"ד מוספין קודם לבזיכין וכאן ס"ל דבזיכין קודם למוספין ועי' פסחים נח:: (ב) ולבעלי מומין. עי' ירו' סוכה פ"ד ה"ג מדין בע"מ בין האולם וכו'. ועי' ירו' פ"א דיומא ה"א: (ג) כיצד מסדרין. עי' נז.: (ד) של י"ד. היינו קודם אלא י"ב ואף אם הוסיף חלות שלא ממנין העשרון הרי ריבה. ועי' ירו' פסחים פ"ז ה"א הרי ריבה במדת הלחם ופסול כמבואר עו. ועי' נח: ד"ה רואין: (ה) לבונה של בזיכין. הת"כ גרס בלא בזיכין ובזיכין בלא לבונה ועי' פז: וכן בזיכין בלא לבונה. מבואר כז. עי' כד:: (ו) דבר חוצץ. נח.: (ז) הבא שאול. נו.: (ח) כיצד מסדרין. נז. עי' ירו' פסחים פ"ט ה"ה דקודם להתרת כלים שנוי: (ט) עד שלא פרקה. ט: ועי' ה. ויב.: (י) נטמא לחמה. ולא הוקטרו. עי' בפנים דהיינו בכל הלחם ועי' רמב"ם בפ"ג מהל' תו"מ ותוס' יב: ד"ה הוא: (כ) סדר [את] הלחם.ק.: (ל) ואין חייבין עליו. מעילה פ"ב: (מ) אם יש. עי' תוס' ל. ד"ה כיצד שלא יבא לידי פסול ועי' רש"י יומא כט: ומתוס' זו מבואר דיש תקנה אף אחר שהוקטר הבזיכין: (א) המקדיש. ק: ועי' תו"כ ג. ועי' קא. דעניים ולבונה אין להם פדיון: (ב) הרי עלי חלות. קב: וכאן אף במנחה א' לא ישנה מחלות לרקיקין: (ג) ואם החזיר ה"ה כשתי מנחות. אולי גרסינן כאן ואם החזיר ה"א פסולים ובסיפא גרסינן ג"כ כמו במשנה: (ד) הרי עלי תודה. עי' פא: ובתוס' שם לענין לחם בלא תודה: (ה) הרי עלי מנחה. עי' מ"ל פי"ז מהלכות מעה"ק הל' י' שכתב טעם לשיטת הרמב"ם בדינים אלו ועי' קב: (ו) מנחה מן השעורים גרסינן. ועי' קג. כל זה ועי' ירו' נזיר פ"ד ה"ג וכן בפ"ב ה"א וה"ד כל זה: (ז) חצי עשרון. קג. ועפי"ז מהל' מעה"ק כמ"ל שם: (ח) מאה עשרונות. קב:: (ט) בשני כלים. שם ועי' ירו' יומא פ"א ה"א דינים הרבה בזה

מנחת בכורים

הקדש (כו:): ויצק. כדרך גל המנחות נותן שמן ובלת בכלי ובולל בשמן: במקדש. להביא מנחה מן החדש: בטבל. כמבואר לעיל ספ"ח: ז מקטפין. אף שקצירה אסור: שהמקדיש קמה. בזה מודה. מנכש: גרסינן: במקום הטינא. ביצא נטוע בקרקע וטוב הוי הפריכה קודם לעומר: מפני הנטיעות. האילנות שמשם התבואה רעה מן כל האילן אי אתם מביא משם אע"ג משום כלאים: האבל. שמתקבצים שם לנחם וקציר מצוה הוא: כריכות. קשורות דהפוסי בטרחא שלא לצורך הוא (עד.): לא יתחיל. כר"י דס"ל הכי בגמרא (עא: ע"ש היטב): ה"ג מן האוצר מן הקציר: יש לו יביא מן הלח אין לו. מצותו להביא מן כלה כמבואר (עה.): מן העליה. מן החיטים שבעליה דכתיב הביאו אפילו מן העליה (פג: ועי' פ"ח מהל' תו"מ ה"ב ובהשגת הראב"ד וכ"מ שם):

פרק יא א כדרך שנפסלות. ל"ג בגמרא וכאן ה"פ אותו הפסול שבעזרה הוא בבית פאגי ולא זולת דפסול יוצא ליכא: מזרת. הוא כעין דפוס: א'. אבל לחם הפנים נאפה שתים שתים כמבואר (נד:): לתנור. בעת אפיה: ולבצק. בשעת לישה: שהוא רודה. בשעת שנאפה נותן לאלפס הוא עשוי כדמות הלחם · מעשה כלי. דבעי קדוש כלי לגישה ועריכתה כדנפקא לן מקרא (נו.): טחנן. אלו מלאכות הוא בחוץ: ג לדקרנין קנים שמפוצלין מראשיהן (נה.): שלא תהא רוקדת. ומנענע הנה והנה דאין לה שולים כגון ספינה: גובה. כמסגרת סביב השלחן וזה החזיק את הלחם: מן הרגלים. למטה מבלחן (נד:): ד חלולין. כמו חצי קנה חלול והוי כלי קבול ומקבל טומאה (נז.): ה כך היו בדין. והיו הבדין מקרעין ויוצאין בפרוכת: היה נוטל. כשנושאין אותו נושאין רחבו כמו במשכן ש"מ דארכו כרחבו (נח.): ו את המנרה ונרותיה. חדא של משה: ה"ג המנורה של משה לא היה וכו' ובגמרא ליתא כל זה: ושלחן שהיה באולם. בגמרא איתא מה אני מקיים השלחנות אשר עליהם וכאן הוא בקיצור (נט.) ומהופך שם דברי ר"י לר"א: לחם הפנים ישנה. הוא השלחן של זהב שנותנין עליו ביציאתו דמעלין ולא מורידין להניחו בשל כסף ומסדרין מעליו על של זהב: ז על השלחן של כסף. ובמשנה צט. איתא של שיש: כל בזיכין גרסינן: אפילו בשאר ימות השנה. לא בשבת: חצי חלה. גרסינן: י"ב חלות לכ"ד משמרות כמבואר סוף סוכה (עיין יומא יז:) דמזה מטל כה"ג ואכן בליתא לה"ג. ח לא עשה כלום. כדכתיב שם המערכת: העליונות כאילו אינם ע"ג השלחן: ט על לבונה. ולבונה על בזיכין גרסינן: סמיכה. דעל בסמוך הוא (שם): י אחר השבת. דסידור קנים אינה דוחה שבת (נז.): שלא פרקה. קודם שהסיר הלחם מעל השלחן: לא הקטירו. ר"ל לא יקטירו: ה"ג הלחם פסול. ומ"מ יקטירו הבזיכים ובגמרא מוקמינן כיון שהגיע זמנה לפרק כמאן דפריק דמי (ט:): לחמה. כולה אבל בלחם אחד הטמא בטומאתו והטהור מותר כמבואר (ד:): ואין חייבין. שהרי הקטרה שלא כדין דסידור הבזיכין צריך שיהיה סדורו לקדם הלחם ומ"מ נפסל ואינו קדש: וחייבין. כגון דסדר כדין קידם הלחם ונעשה פיגול בהקטרה של הבזיכין אף שהוקטרו אחר שבת לא בזמנו ובמשנה הגרסא דאין חייבין דלא קרב המתיר כמצוהו וגירסת הרמב"ם וחייבין: פסולה. כשלא יתקן פסול שהרי הוקטר שלא כדין ומבואר התקנה שיניחנה לשבת הבאה ויסדר בזיכין אחרים (עיין ק. ודף ל. ורמב"ם בפ"ג מה' תו"מ הל' י"ב וי"ג ולח"מ שם וכאן הוא כן הגירסא וכפירוש הלח"מ דבהקטר הבזיכין בשבת ראשון נפסל הלחם והוי תקנה לסדר בזיכין אחרים ודלא ככס"מ שם): מותר באכילה. לשבת הבאה שיקטיר בזיכין אחרים המסודרים משבת ראשון:

פרק יב א ה"ג בריאה אין לו פדיון. הקדישו בע"מ יש לו פדיון וכן הוא בתוס' (ק.) ד"ה העופות: בבכור נאמר. כלומר דלאלו אין פדיון אף בבהמה: ב מה שהביא הביא. כלומר דקדש: אלו שני עשרונים. דאילו סתם הרי קדש דמנחה אחרת היא אבל אמר אלו לא קדשה בשני כלים דקדש אדעת קומץ והוא קומץ משניהם ועוד דה"ל מנחה חסירה וכן להיפך אבל פסול לא הוי: בכלי אחד. ולא אמר אלו והביאם בשני כלים דה"ל מנחה אחרת לא יחזיר ויערב ואם החזיר ה"ל כשתי מנחות שנתערבו ואם יכול לקמוץ מכ"א בפ"ע כשרות ואם לאו פסולות: לא יחזור ויחלק. דה"ל מנחה חסירה ובמשנה מבואר דלכתחלה קרב בכלי אחת ומיירי כרוצה להביאן ועדנה לא קידש (קב:): ג עמה. דה"ל מתנה על מה שכתוב בתורה: להביא בב' כלים. דאינו מן הדין דהאי עשרון לא הוי מנחה לקמוץ: לא יצא. דכיון דאמר בכלי אחד בעינן להקריב בכלי א' מה שיוכל

כלים מביא מחצה בכלי א' ומחצה בכלי אחר ואם הביא ס' בכלי א' ומ' בכלי אחר יצא:(י) אר"ש אמרו לי חברי מפני מה האומר עלי ס' עשרון מביא בכלי א' ששים ששים ואחד מביא ס' בכלי אחד ואחד בכלי אחר ואמרתי להן אמרו אתם אמרו שכן הצבור מביא בי"ט הראשון של חג שחל להיות בשבת ששים אמרתי להן והלא ששים וא' מקריבין אמרו לי מיעט יחיד מן הצבור אחד אמרתי להן והלא אלו קריבין בבקר ואלו קריבין בין הערבים. ד"א והלא יש שם מנחת פרים אילים וכבשים ואין מערבין מנחת פרים ואילים וכבשים זה בזה. אמרו לי אם לאו אמור אתה אמרתי להן ת"ל(במדבר כח)סולת [א]מנחה בלולה בשמן מנחה ששולט בה לבוללה אמרו לי בששים שולט בששים וא' אינו שולט אמרתי להן כל השיעורים שבתורה קצובין הן במ' סאה הוא טובל במ' סאה חסר קורטוב אינו יכול לטבול בהן כביצה מטמא טומאת אוכלין חסר אפילו שומשום אין מטמא טומאת אוכלין. שלשה על שלשה טמא מדרס שלשה על שלשה חסר נימא אחת אין מטמא טומאת מדרס. הוי כל השיעורין שבתורה קצובין הן: ד (כ) המתנדב יין כדברי [ב] ר"ע נותנין לספלים שמן כדברי ר' טרפון (ל) קרב על גבי האשים. המתנדב יין כדברי ר"ע אינו מביא (מ) לא אחד ולא שנים ולא חמשה אלא מביא שלשה כדי שיקרבו עם הכבש. ארבעה כדי שיקרבו עם א) האשים. ששה כדי שיקרבו עם הפר. שבעה כדי שיקרבו עם האיל ועם הכבש מכאן ואילך אתה יכול לחולקו: ה (נ) פירשתי מנחה ואיני יודע מה פירשתי ה"ז מביא חמש מנחות לה' מינים הרי עלי מין מנחות מביא שתי מנחות ממין א' (ס) שני מיני מנחות מביא שתי מנחות משני מינין הרי עלי מין עשרונות מביא ב' עשרונות ממין א'. מיני עשרונות מביא ב' עשרונות משני מינין פירשתי מנחה של עשרונות (ע) ואיני יודע מאיזו מהן פירשתי ה"ז מביא ה' מנחות מה' מינים של ששים עשרונות שהן שלש מאות עשרונות פירשתי מנחה של עשרונות ואיני יודע של כמה עשרונות פירשתי ה"ז מביא מנחות של עשרונות מאחד ועד ס' שהן אלף ושמונה ושלשים עשרונות דברי רבי וחכ"א של ששים עשרון. פירשתי מנחה של עשרונות ואיני יודע מאיזה מין פירשתי וכמה עשרונות פירשתי ה"ז מביא חמש מנחות מחמשה מינין של ששים ששים עשרון מא' ועד [ג] שהן ט' אלפים ומאה והמשים עשרונות דברי רבי וחכמים אומרים חמש מנחות מחמשת המינין שלשים עשרון שהן שלש מאות עשרונים: (פ) הרי עלי לבונה לא יפחות מן הקומץ רבי יהודה אומר משקל עשרה דינרין (צ) ר' יוחנן בן ברוקה אומר כהן מקדשה בכלי שרת ומקטירה (ק) אחרים אומרים האומר הרי עלי ברזל לא יפחות מכליא עורב שבהיכל:

פרק שלשה עשר

א הרי עלי עולה (א) מן הבקר יביא עגל. מן הצאן יביא כבש (ב) הרי עלי תודה ושלמים מן הבקר יביא עגל מן הצאן יביא כבש. אמר ר"ש אם יאמר לך אדם כדברי ר"ע עגל קבל הימנו איל קבל הימנו כבש קבל הימנו שבכולן היה ר"ע נותן את הטעם עגל שיד הגבוה על העליונה איל לא גדול ולא קטן (ג) אלא בינוני (ד) כבש המוציא מחבירו עליו הראיה כשם (ה) שהמקדיש סתם ה"ז מביא את הגדול שבהן כך האומר הרי (ו) עלי סתם ה"ז מביא את הגדול שבהן. הרי עלי (ז) למזבח יביא לבונה שסתם הקדש למזבח לבונה. הפרשתי למזבח ואיני יודע על מה הפרשתי ה"ז מפריש והולך עד שיפריש שיביא מכל מין ומין הקרב למזבח (ח) סלע זו למזבח יביא בה עגל. (ט) הפרשתי למזבח ואיני יודע למי הפרשתיה ה"ז מפריש כנגדה והולך עד שיביא מכל מין ומין הקרב למזבח עגל זה למזבח יביאנו עולה. הפרשתיו למזבח ואיני יודע למי הפרשתיו ירעה עד שיסתאב וימכר ויפריש כנגדו והולך עד שיביא מכל מין ומין הקרב למזבח: ב הרי עלי קירון והביא נימוס נימוס והביא קירון (י) מה שהביא הביא וידי חובתו לא יצא. הרי עלי (כ) שור במאתים והלך והביא שני שוורים במנה מנה לא יצא. הרי עלי שור במנה והלך והביא שור [ד] במאתים (במנה) יצא שבכלל מאתים מנה.

א) כאיל.

רבי אומר לא יצא. שור זה עולה (ל) ונסתאב לא יביא בדמיו איל אבל מביא בדמיו שני אילים ורבי אוסר שאינה היא חבילה איל זה עולה ונסתאב לא יביא בדמיו כבש אבל מביא בדמיו ב' כבשים ורבי אוסר שאינה היא חבילה כבש זה עולה ונסתאב אם רצה יביא בדמיו איל (מ) איל זה עולה ונסתאב רצה יביא בדמיו כבש אבל מביא בדמיו ב' כבשים ור' אוסר שאינה היא חבילה כבש זה עולה ונסתאב אם רוצה יביא בדמיו איל איל זה עולה ונסתאב רצה יביא בדמיו עגל עגל זה עולה ונסתאב רצה יביא בדמיו שור (נ) שור מן [ה] שייראו עולה וכן שור של עולה שנתערב בשוריו ה"ז מביא את הגדול שבהן עולה והשאר ימכרו לחייבי עולות ודמיו חולין: ג (ס) הרי עלי עולה יקריבנה במקדש ואם הקריבה בבית חוניו לא יצא וחייבין עליה כרת. הריני נזיר יגלח במקדש ואם גלח בבית חוניו לא יצא וחייבין על זבחיו כרת. (ע) הכהנים ששמשו בבית חוניו או במקומות אחרים בשעת איסור הבמה אסור. בשעת (פ) היתר הבמה מותר שנאמר (מלכים ב כג) אך לא יעלו כהני הבמות על מזבח ה' בירושלם כי אם אכלו מצות בתוך אחיהם יכול אם אכלו מצות בתוך אחיהן יהיו אסורין אם לאו יהיו מותרים אמור מעתה כשרין לחלק ופסולין לקרב כבעלי מומין. (צ) הרי שהיה טהור בשעת שחיטה ובשעת זריקת דמים ובשעת הקטר חלבים נטמא ה"ז חולק בבשר. (ק) ר' נהוראי אומר אפילו טהור בשעת זריקה ובשעת הקטר חלבים נטמא אין חולק בבשר לעולם אין חולק בבשר עד שיהא טהור בשעת שחיטה ובשעת זריקת דמים (ר) ובשעת הקטר חלבים. (ש) כהן בא ומקריב קדשיו במשמר שאינו שלו עורן ועבודתן שלו ואם (ת) היה זקן או חולה נותנין לכל כהן שירצה עורן ובשרן שלו ואם היה בעל מום נותנן לאנשי משמר עורן ועבודתן שלו (א) וגזל הגר נותן לכל כהן שירצה (ב) ושדה אחוזה ניתנת לאנשי משמר שבראש השנה שהיובל נכנס לתוכה: ד בראשונה היו מכניסין עורות קדשים ללשכת בית הפרווה והיו מחלקין אותו בערבית לכל בית אב שבאותו היום והיו גדולי כהונה באין ונוטלין אותן בזרוע התקינו שיהו מחלקין אותו (ג) בערבי שבת לכל משמר ומשמר ועדיין היו גדולי כהונה באין ונוטלין אותן בזרוע עמדו בעלים והקדישום לשמים אמרו לא היו ימים מועטין עד שחיפו כהנים פני כל האולם בטבלאות של זהב מאה על מאה ועל עובי דינר זהב מה שמחפין עד הרגל וברגל מקפלין אותן ומניחין אותן ע"ג מעלות בהר הבית כדי שיראו העם את מלאכתו שהיא נאה ושלא נטה בה [ו] כלום אחר הרגל חוזרין וקובעין אותם במקומם. אבא שאול אומר (ד) קורות שקמה היו בירוחו והיו בעלי אגרוף באין ונוטלין אותן בזרוע עמדו בעלים והקדישום לשמים אמרו לא הקדישו בעלים לשמים אלא קורות שקמה בלבד על אלו ועל כיוצא בהן ועל דומה להן ועל העושין כמעשיהן היה אבא שאול בן בטנית ואבא יוסי בן יוחנן איש ירושלים אומר אוי לי מבית ביתוס אוי לי מאלתן אוי לי מבית [ז] קתרוס אוי לי מקלמוסן אוי לי מבית אלחנן אוי לי מבית לחישתן אוי לי מבית אלישע אוי לי [ח] מקולמוסן אוי לי מבית ישמעאל בן פאבי שהם כהנים גדולים ובניהם גזברים וחתניהן אמרכלין ועבדיהן באין וחובטין עלינו במקלות. א"ר יוחנן בן תורתא (ה) מפני מה חרבה שילה מפני בזיון קדשים שבתוכה. ירושלים בנין הראשון מפני מה חרבה מפני עבודת כוכבים וגלוי עריות ושפיכות דמים שהיו בתוכה. אבל באחרונה מכירין אנו בהן שהן עמלים בתורה וזהירין במעשרות מפני מה גלו מפני שאוהבין את הממון ושונאין איש את רעהו ללמדך (ו) שקשה שנאת איש את רעהו לפני המקום ושקלה הכתוב כנגד עבודת כוכבים וגלוי עריות ושפיכות דמים אבל בבנין האחרון שעתידה לבנות בחיינו ובימינו מה נאמר בו (ישעיה ב) והיה באחרית הימים נכון יהיה הר בית ה' בראש ההרים וגו' והלכו עמים רבים ואמרו לכו ונעלה אל הר ה' ואל בית אלהי יעקב וגו' ואומר (ירמיה לא) כי יש יום קראו נוצרים בהר אפרים קומו ונעלה ציון אל ה' אלהינו:

סליק פירקא וסליקא לה תוספתא ממסכת מנחות

אור הגנוז

[א] בכ"י תי' מנחה ליתא [ולפי גי' א מביא הפסוק מויקרא ב]: [ב] ר' טרפון: [ג] ששים: פי"ג [ד] שוה: [ה] צ"ל שוריו: [ו] דלום: [ז] קדרום: [ח] מאגרופן

מצפה שמואל

כזה וגרס שם בב' כלים מביא מחצה על מחצה ועי' ירושלמי נזיר רפ"ה במחבת והביא במרחשת דקובע אפילו כפה: (י) אר"ש כו' מפני מה. קג: כל זה: (כ) המתנדב יין. קד: מיי' פי"ב ממעה"ק שכתב ליסוד ותמהו עליו: (ל) קרב ע"ג האשים. זבחים צא: ע"ש: (מ) לא אחד. קד.: (נ) פרשתי. קד. וקה. ועי' מ"ל רפ"ו מהלכות מעה"ק: (ס) ב' מיני מנחות. קה ושם ל"ג ב' דמיני מנחות סתם יביא שנים: (ע) ואיני יודע מאיזה מהן. עי' קו. וכלא קבעו בכלי גם ר' מודה וכשיפא בקבע בכלי פליג רבי דא"א להביא כל אחד בכלי בפני עצמו והאיכא ספק בעשרונות כאן מיירי. לכן מביא חמשה של ס' ועי' כ"מ בפי"ד מהלכות מעה"ק הלכה ז' והשיגו הלח"מ ע"ש וע"ש בכ"מ ה"ח שהביא התוספתא שם וע"ש היטב: (פ) הרי עלי לבונה. קו: ועי' בש"ס בדין הרי עלי עצים וכן בירושלמי שקלים פ"ו ה"ו נדרים פ"ח (צ) ר' יוחנן בן ברוקה אומר. עיין מעילה פ"ב: (ק) אחרים אומרים. קז.: (א) מן הבקר. עי' קח: שמביא מגדול. ועי' רמב"ם פט"ז מהל' מעה"ק ה"ב ועי' ב"ק עה: ובמ"ל רפט"ז ממעה"ק וגרסינן נמי מן הצאן יביא איל הרי עלי עולה יביא כבש וע"ש לח"מ ועי' קז. וכולא הוא בסתם יביא גדול מן המין שנדר והיינו בפירוש. אבל אמר הרי עלי עולה אז יכול להביא הפחות: (ב) הרי עלי תודה ושלמים. ה"ג תודה ושלמים מן הבקר יביא שור מן הצאן יביא איל הרי עלי תודה ושלמים יביא כבש וכפי טעם דלעיל: (ג) אלא בינוני. עי' רמב"ם פט"ז ממעה"ק ה"ד והוא מכאן: (ד) כבש המע"ה. קז. במשנה כו': (ה) שהמקדיש סתם. קח: במשנה ועי' מיי' פט"ז מהלכות מעה"ק ה"ג: (ו) עלי סתם. וצ"ל שפירש המין מביא הגדול שבמין: (ז) למזבח. קו: (ח) סלע זו. קז: וגרסינן שם כבש ועי' תוס' ד"ה כבש וב"ב קטו: ד"ה רבעתים ועי' לח"מ פ' ע"ז ה"ד ובמ"ל שם: (ט) הפרשתי. קז: (י) מה שהביא הביא. עי' קב: וקז: (כ) שור במאתים. קז: ועי' ירו' חגיגה פ"א ה"ה וע"ש בק"ע בפירוש חד דלא יצא: (ל) ונסתאב. קח: ע"ש: (מ) איל זה עולה. ונסתאב רצה וכו' ל"ג לה. ואי גרסינן ס"ל לאהי דמותר לשנות מגדול לקטן בנסתאב וגרסינן או מביא בדמיו ב' כבשים ורבי אוסר וכן הגיה בת"כ: (נ) שור בשורו גרסינן קח: ועי' רפ"ח דזבחים: (ס) הרי עלי עולה. קטו: עי' ירו' יומא פ"ו ה"ג בעובדא דחוני: (ע) הכהנים. קט.: (פ) היתר הבמות מותר. אולי קמ"ל דכהן ששמש בשעת איסור מותר בשעת היתר דהוה כזר וזר מותר בבמה (ת"כ): (צ) הרי שהיה. זבחים רפי"ב ושם קב.: (ק) ר"נ וכו' בגמרא אבא שאול שם קב: (ר) ובשעת הקטר חלבים. עי' מיי' פ"י מהל' מעה"ק הכ"א וכ"ב וכ"מ שם וכאן מבואר עד אחר הקטר חלבים ובנטמא בינתיים מספקא בגמ' (קב:): (ש) כהן בא ומקריב. ב"ק קט: ודין העומר ביום טוב שחל להיות אחר השבת עי' ירו' חגיגה פ"ב ה"ד: (ת) היה זקן או חולה. עי' ירו' יבמות פי"א ה"ז לענין תערובות: (א) וגזל הגר. עי' ב"ק קי: ושם הגירסא נותן לכל משמר שירצה: (ב) ושדה אחוזה. ערכין כח וירו' ספ"ס דסוכה ותשובת חכם צבי סימן קכב. ובהסכמתו בירו' סדר זרעים שם כתב גם כן ביאור דבר זה ועמ"ל פ"ד הכ"ד מהל' ערכין: (ג) בע"ש. הוזכרה פ"ה ממעה"ק ה"ב וע"ש דגרסינן אמה על אמה: (ד) קורות שקמה. עי' ירו' פסחים פ"ד ה"ט ועי' ירו' פאה פ"ז מתירין בגמזוזין: (ה) מפני מה. יומא ט. ועיין ירו' יומא פ"א ה"א: (ו) שקשה שנאת איש את רעהו. ירו' שם ביומא וירו' שם פאה פ"א דורו של אחאב ועי' ירו' נדרים פ"ט ה"ד ובבלי שבת פ"ע: **סליק מסכת מנחות**

ומנחת בכורים

ורק המותר בכלי ב': והלא ס"א. ל"ג פרים הרי ל"ט ל"ד כבשים הרי נ"ג לשני אילים הרי נ"ז. לשני תמידים ולשני מוספי שבת ארבע הרי ס"א: אם לאו. אם אין הטעם כן אמור אתה: אינו שולט. בתמיה בשביל אחד לא יוכל לבלול: א"י לטבול. דנפקא לן במים מים שכל גופו עולה בהן ושיעורו מ' סאה: ד כדברי ר"ע. במשנה (קד:) יב: פליגי ר"ע ור"ט דלר"ע מתנדבין יין ולא שמן ולר"ט שמן ולא יין: אחד. לוג אחד דלא מצינו כן בנסכי חובה. וכן שנים לא חזי. וכן ה'. ארבעה קריבין באיל ונשאר אחד דלא חזי: עם האילים. גרסינן כלומר שמצינו כן בקרבן איל: ששה. הוי תני הין לחלקו: ח' לשני אילים. תשעה פר וכבש עשרה פר ואיל אחד עשר שני אילים וכבש וכן למעלה (קד:): לה' מינים. סולת. מחבת. מרחשת. מאפה תנור. שהם שני מינים חלות ורקיקין דאילו לא פירש בהנדר יביא איזה שירצה (קד:): ממין אחד. דאמר מין ונביא סולת שמים או אינך: וא"י מאיזה מהם פרשתי. הספק במנחות וגם בעשרונות: של ששים. כל אחד בכלי אחד ובלא קבען בכלי אחד: ואיני יודע של כמה עשרונות. א"כ הספק הוא רק בעשרונות דאולי פירש פחות: מא' עד ס'. מביא מין שירצה מא' עד ס' א' א' של ב' עד ס' והחשבון הוא א' עם ס' הוי ס"א ב' עם נ"ט הוי ס"א ג' ונ"ח ס"א ותמצא עד ל' ל' פעמים ס"א דל' ול"א הוי ס"א הוי אלף ושמונה מאות ושלשים (ט"ס כאן): מנחה של עשרונות. והספק הוא בשניהם: של ששים עשרון. גרסינן ובגמ' (קו:) מפרש פלוגתייהו בגוונא טובא: ה מן הקומץ. ופליגי אי שיעור יד בעלים או יד כהן (קו ותוס' שם): מקטירה. ואיכה קומץ ממנה כלל לכן סתמא לבונה קרב כמות שהוא: מכליא עורב. שעשו על הגג להבריח העופות:

פרק יג א הרי עלי עולה מן הבקר. מביא מן הבקר גרסינן: כדברי. אם יאמר אחד בשם ר"ע שפסק להביא במין באמר שהם עגל קבל הימנו וכן איל קבל הימנו וכן אם יאמר בשמו כבש קבל דר"ע ס"ס פי' טעם לזה ולזה: כ"ע שיד הגבוה. ועגל הוא מובחר ואיל הוא בינוני וכבש הוא המע"ה והסברא נותן

לכולם: שכולו. ולכן מביא הגדול ומבקש סתם שאמר השור משורי הקדש הגדול כמבואר במשנה (קח:): עד שיפרש. כלומר שיפרש דלא לכך כוון ומוסיף דין זה על המשנה (קז.) דשם הוי קאת פירוש שפירש בקר או מין בהמה: יביא כבש. גרסינן בגמרא (שם) הקרב למזבח בסלע: עגל זה למזבח. סתמא עולה: כנגדו והולך. כלומר שפודה הבע"מ ויביא בדמיו עולה ותוזר ותודה ומביא שלמים. וכן כל דבר אשר נוכל לומר שפירש: ב קירון והביא נימוס. קירון הוא יפה ע"ש כי קרן עור פניו נימוס הוא רע ונמס: לא יצא. דגדול והביא קטן הוי שינוי: במאתים יצא גרסי': ר' אומר. ס"ל דקטן והביא גדול נמי שינוי: ונסתאב. ס"ל אף בנסתאב לא משנינן לקטן אבל לשנים דחשוב שרי: יביא לה. גרסינן דהמנחה שמביא לשור היא בכלי אחד אבל באיל הרי הביא לשני אילים בשני כלים: היא חבילה. כדלעיל: איל. דמעליותא היא וגם המנחה הלא היא בחד כלי: איל זה עולה עם כבש ל"ג דכפל דברים ומתניא לעיל. ה"ג שור משורו. דמיו חולין. הרי נאחד כוון והוא יצא ידי נדרו ואינו נהנה מהקדש והבהמות הרי כולן קריבין: ג כרת. משום שחוטי חוץ: על מזבח ה' בירושלים. אלמא בעת איסור אסור ובירושלים שעת איסור: אם לא אכלו. גרסינן: יהיו מותרין. ובאמת אינו כן דאף אם אכלו מצות אסורים להקריב בירושלים אלא הך אם אכל היינו דלזה הוי כישראלים שאוכלין מצות בתוכם עם הקרבן פסח וכמלא במותרין לאכול: ה"ז חולק. דאילו טמא אינו חולק אבל זה חולק: זקן או חולה. ויכולין לעשות העבודה יכולין לעשות שליח לעבודה וגם עורן ובשרן שלהן בגמרא (ב"ק קי.) הגירסא עורן ובשרן של אנשי המשמר ומוקי לה ביכולין לעשות ע"י הדחק: בע"מ נותנין לאנשי משמר (ב"ק קט. וברש"י שם): הפרווה. מבואר בפ"ק דיומא: בע"ש. דהוי קבוץ יותר: מאה אמה. על מאה אמה: שלא נטה. אולי גרסי' שלא נטל כלום ובפסחים הגירסא שמלאכתן נאה ואין בהם דלם (דופי) פסחים (נז.): מאלתן. מקליהן חובטין ומכין: מלחישתן. יועץ רע: מקולמסן. כותב אגרת לרעהו: אבל בבנין האחרון. מסיים בדבר טוב וכן יעשה ה' בב"א:

סליק מסכת מנחות בסיעתא דשמיא

פרק ראשון

א הכל כשרין לשחוט אפי' כותי אפי' ישראל ערל ואפי' ישראל שהמיר דתו לעבודת כוכבים. שחיטת עובד כוכבים הרי זו פסולה ושחיטת הקוף הרי זו פסולה שנא' (דברים יב) וזבחת ואכלת לא שזבח העובד כוכבים ולא שזבח הקוף ולא שנזבחה מאליה. ישראל ששחט ומירק עובד כוכבים שחיטה על ידיו שחיטתו פסולה שחט בה שנים או רוב שנים שחיטתו כשרה עובד כוכבים ששחט ומירק ישראל שחיטה על ידיו שחיטתו כשרה שחט בה דבר שאינו עושה אותו טרפה וישראל בא וגומרה מותרת באכילה ישראל ועובד כוכבים שהיו אוחזין בסכין ושוחטין אפילו אחד מלמעלה ואחד מלמטה שחיטתן כשרה: ב וכן סומא שיודע לשחוט שחיטתו כשרה. קטן שיודע לשחוט שחיטתו כשרה. לעולם שוחטין בין ביום ובין בלילה בין בספינה בין בראש הגג. בכל שוחטין אפיל בצור אפילו בזכוכית אפילו בקרומית של קנה בכל שוחטין בין בדבר המחובר בקרקע ובין בתלוש מן הקרקע בין שהעביר סכין ע"ג צואר ובין שהעביר צואר על גבי סכין ושחט שחיטתו כשרה: ג המרגיל [א] לעור ושחט שחיטתו כשרה. שן תלושה או צפורן תלושה שוחטין בה. מגל קציר כדרך הליכתה ב"ש פוסלין וב"ה מכשירין אם החליקו שניה הרי זו כסכין. תחב סכין בארץ באטלס ושחט בה שחיטתו פסולה. סכין שיש בה פגימות פגימות הרי זו כמגרה אם יש בין פגימה לחברתה כמלא שנים בצואר שחיטתו כשרה אין בה אלא פגימה אחת אם היתה מסוכסכת ושוחטת כשרה אם חונקת פסולה: ד זרק את הסכין ואת הפגיון ושחט שחיטתו כשרה משום ר' נתן אמרו כדרך הליכתה כשרה ושלא כדרך הליכתה פסולה: ה מצות שחיטה מוליך ומביא הוליך ולא הביא או הביא ולא הוליך כשרה ובלבד שיהא בסכין כדי הולכה והובאה. אם הוליך והביא אע"פ שאין בסכין מלא שנים בצואר שחיטתו כשרה: ו מצות שחיטה מן הטבעת ועד הריאה. מוגרמת פסולה ר' חנניה בן אנטיגנוס מכשיר. שייר בה כחוט השערה סמוך לראש מוקף את כולה כשרה ר' יוסי ב"ר יהודה אומר אם היה רובה מוקף כלבנה כשרה. כל הצואר כשר לשחיטה: ז שחטה מלמעלה שחיטתו כשרה מלמטה ומן הצדדין שחיטתו פסולה. ומן העורף כשר למליקה מלק מלמעלה מליקתו כשרה מלמטה מן הצדדין מליקתו פסולה. שחיטה בכלי מליקה ביד נמצאת אומר כשר בשחיטה פסול במליקה כשר במליקה פסול בשחיטה. שחיטת העוף בפנים פסולה ומליקה כשרה מליקת העוף בחוץ פסולה ושחיטה כשרה. נמצאת אומר מקום כשר בשחיטה פסול במליקה מקום כשר במליקה פסול בשחיטה: ח דם חטאת בהמה למעלה ודם כל הזבחים למטה נמצאת אומר כשר בחטאת פסול בכל הזבחים כשר בכל הזבחים פסול בחטאת. כשר במזבח החיצון פסול במזבח פנימי כשר במזבח פנימי פסול במזבח חיצון. כשר באילים פסול בכבשים כשר בכבשים פסול באילים הפלגים בזה ובזה פסול: ט כשר בפרה פסול בעגלה פסול בפרה כשר בעגלה. עבודה פוסלת בזה ובזה בני יונה משיעלעלו או עד שיצהיבו תורין משיפריחו אפילו הן זקנים נמצאת אומר כשר בתורין פסול בבני יונה כשר בבני יונה פסול בתורין: י כהנים משיביאו שתי שערות ואפילו הן זקנים כשרים והמום פוסל בהם. הלוים מבן שלשים שנה ועד בן חמשים שנה כשרים ואין המום פוסל בהם נמצאת אומר כשר בכהנים פסול בלוים כשר בלוים פסול בכהנים בד"א באהל מועד שבמדבר אבל בבית עולמים אין הלוים נפסלין אלא בקול. כשר בכהן גדול פסול בכהן הדיוט כשר בכהן הדיוט פסול בכהן גדול כשר בבגדי זהב פסול בבגדי לבן כשר בבגדי לבן פסול בבגדי זהב: יא א) מנורה אין כשרה אלא מן העשת עשאה מן הגרוטאות פסולה ומשאר מיני מתכות כשרה חצוצרות אינה כשרה אלא מן הכסף עשאה מן הגרוטאות כשרה משאר מיני מתכות פסולה נמצאת אומר פסול במנורה כשר בחצוצרות פסול בחצוצרות כשר במנורה: יב אויר כלי חרס טמא וגבו טהור אויר כל הכלים טהור וגבו טמא נמצאת אומר טהור בכלי חרס טמא בכל הכלים טמא בכל הכלים טהור בכלי חרס פשוטי כלי עץ טהורין וגולמיהן טמאין פשוטי כלי מתכות טמאין וגולמיהן טהורין נמצאת אומר טהור בכלי עץ טמא בכלי מתכות טהור בכלי מתכות טמא בכלי עץ: והמביא ארונות ותגורין ספלין וכלי חרס מחוצה לארץ עד שלא הוסקו טמאין משום ארץ העמים וטהורין משום כלי חרס. משהוסקו טמאין משום כלי חרס וטהורין משום ארץ העמים נמצאת אומר בשעה שטמאין משום ארץ העמים טהורין משום כלי חרס ומשעה שטמאין משום כלי חרס טהורין משום ארץ העמים טמא ביבשה טהור ברוטב גרעינן טמאה ברוטב וטהורה ביבשה נמצאת אומר טהור ביבשה טמא ברוטב טהור ברוטב טמא ביבשה. שקדים המרים קטנים חייבין גדולין פטורין ומתוקין גדולים חייבין קטנים פטורין נמצאת אומר חייב בשקדים המרים פטור במתוקין חייב במתוקין פטור במרים: יג כשר בגט פסול בפרוזבול כשר בפרוזבול פסול בגט. כשר באשה פסול ביבמה כשר ביבמה פסול באשה. כשר בגרושה פסול בחלוצה כשר בחלוצה פסול בגרושה: יד בכל מקום שיש תקיעה אין הבדלה וכל מקום שיש הבדלה אין תקיעה ביו"ט שחל להיות ערב שבת תוקעין ולא מבדילין אחר שבת מבדילין ולא תוקעין כיצד תוקע תוקע פשוטה אחת ולא מריע:

פרק שני

א השוחט שני חצאין בעוף שחיטתו פסולה ואצ"ל שני חצאין בבהמה רבי יהודה פוסל לעולם עד שישחוט את הוושט ושני הוורידין שחט חצי גרגרת בעוף ושהה כדי שחיטה ואח"כ שחט את כולה שחיטתו כשרה. אחד או רוב אחד בעוף אע"פ [ב] שהיא לזמן מרובה שחיטתו כשרה היה שוחט וחתך את הראש בבת אחת אם נתכוון לכן שחיטתו פסולה ואם לאו שחיטתו כשרה. שחט את הוושט ואח"כ נשמטה הגרגרת שחיטתו כשרה. נשמטה הגרגרת ואח"כ שחט את הוושט שחיטתו פסולה שחט את הוושט ונמצא הגרגרת שמוטה ספק עד שלא נשחטה ספק משנשחטה זה היה מעשה ובאו ושאלו חכמים ואמרו כל ספק [ג] שמוטה פסולה: ב נגנבה תרנגולתו ובא ומצאה שחוטה נגנבה בהמתו ובא ומצאה שחוטה ר' חנניה בנו של ר' יוסי הגלילי פוסל ור' יהודה מכשיר אמר רבי נראין דברי [ד] חנניה בנו של ר' יוסי הגלילי בשמצאה בתוך הבית ודברי ר' יהודה בשמצאה באשפה. המוצא תרנגולת שחוטה בשוק וכן מי שנתן תרנגולת לאחד מן השוק לשחוט ואינו יודע מה טיבו הולכין אחר הרוב. נפלה סכין ושחטה או שדרס עליה ושחטה או שטבחה מאליה נבלה ומטמאה במשא היה שוחט והרתית או שעף או שדחה חברו או שדחתו הרוח או שנפלה סכין מידו והגביהה או שנפלה קרן טליתו והגביהה ושהה כדי שחיטה אחרת פסולה ר' שמעון אומר כדי ביקור בהמה אחרת. שחט את הוושט ושהה כדי שחיטה ואחר כך פסק את הוושט או שהחליד את הסכין תחת הוושט ופסקו או שהחליד את הסכין תחת הגרגרת ופסקה או שהחליד את הסכין תחת שתיהן ופסקו ר' ישבב אומר נבלה ומטמאה במשא ר' עקיבא אומר טרפה ושחיטתה מטהרתה אמר לו ר' ישבב אי אתה זכור שהיה רבי יהושע שונה כל שנתנבלה בשחיטתה נבלה ומטמאה במשא קודם לשחיטתה טרפה ושחיטתה מטהרתה חזר ר"ע להיות שונה כדברי ר' ישבב. שחט מיעוטו של וושט ושהה כדי שחיטה ואח"כ שחט את שניהם או שניקב הוושט ואח"כ שחט את שניהם טרפה ושחיטתה מטהרתה: ג ר"ש אומר משום ר"א השוחט בלילה ובשחר עמד ומצא כתלים מלאים דם כשרה בידוע שזינקה ר' יוסי אומר רבי מאיר היה אומר אם הגיעה בשעת שחיטה כשרה. ר"א ברבי יוסי אומר משמו הרופפת בעיניה והמוציאה רעי בשעת שחיטה כשרה. פשטה ידיה ולא החזירה פסולה שאינה אלא כהוצאת נפש וברגל פשטה ולא החזירה ולא פשטה כשרה בד"א בדקה אבל בגסה בין ביד ובין ברגל פשטה ולא החזירה החזירה ולא פשטה כשרה. בד"א בבהמה אבל בעוף אפילו לא כישכשה אלא בראש גפה ובראש זנבה כשרה: ד השוחט את הבהמה לזרוק את דמה לעבודת כוכבים ולהקטיר חלבה לעבודת כוכבים הרי זה בשר זבחי מתים אם משחטה וזרק את דמה לעבודת כוכבים והקטיר חלבה לעבודת כוכבים זה היה מעשה בקיסרי ובאו ושאלו את חכמים ולא אמרו לא איסור ולא היתר. השוחט בעזרה בהמה חיה ועופות ב) טמאין אסורין בהנאה ואצ"ל באכילה בהמה חיה ועופות ג) טהורין מותרין בהנאה. השוחט את הטרפה וכן השוחט ונמצאת טרפה ר"מ אוסר בהנאה ור"ש מתיר בהנאה השוחט לרפואה לאכילת עובד כוכבים ולאכילת כלבים אסור בהנאת השוחט ונתנבלה בידו והנוחר והמעקר שחיטת עובד כוכבים מותר בהנאה השוחט בעזרת נשים בהמה חיה ועופות ד) טהורין מותרין באכילה ואצ"ל בהנאה: ה רמ"א טוב אשר לא תדור משתדור ולא תשלם טוב מזה ומזה שלא תדור כל עיקר ר' יהודה אומר טוב אשר לא תדור משתדור ולא ה) טוב מזה ומזה מביא כבשתו לעזרה וסומך עליה ושוחט: ו השוחט לשם חמה לשם לבנה לשם כוכבים לשם מזלות לשם מיכאל שר צבא הגדול ולשום שילשול קטן הרי זה בשר זבחי מתים. אין שוחטין לא לתוך ימים ולא לתוך נהרות ולא לתוך מים עכורין אבל שוחט [ה] לתוך אגן של מים ובספינה על גבי כלים ואם אין לו מקום בספינה שוחט לתוך הים ואם אין רוצה לטנף

א) מנחות כח. ב) טהורין. ג) טמאים. ד) טהורים. ה) תשלם.

אור הגנוז

[א] לנכרי: [ב] ששהה: [ג] בשחיטה: [ד] ר': [ה] אבל שוחט או לתוך:

מנחת בכורים

פרק א א הכל כשרין לשחוט אפילו כותי. דגרי אמת הן רק דחשידי על לפני עור לכן כשישראל יוצא ונכנס שרי ובדיעבד חותך כזית בשר ונותן לו: מאליה. דבעינן כח גברא: ומירק. גמר כשישראל לא שחט עדיין כדין וכמבואר בסיפא: שחט בה. כשישראל מקודם: עובד כוכבים ששחט חצי קנה. דעדיין לא נטרפה הבהמה בהכי וכדמסיים שחט בה וקאי פירושא לעיל (ועי' רשב"א בת"ה וש"ס קמא ב' ובתוספת זקנים ב"ק ע"ו א' (רד"ל): אחד מלמעלה. ולא מכוין ישראל לחתיכת העובד כוכבים דבלא"ה נמי חותך ומ"מ כשרה והרבה פוסקים לא חששו לתוספתא זו וממחמירין לפסול (עי' יו"ד סי' ב' סי"א. ור"ן שם): **ב** וכן סומא. קאי אמשנה (יג ב') דמבואר בתחלה לילה וכן סומא והוסיף כאן שיודע לשחוט: קטן שיודע. לאמן ידיו שוחט בגדול עומד ע"ג. סוכה (מב:): בין בלילה. לכתחלה כשאבוקה כנגדו (יג:): בין בראש הגג. ולא חיישינן לאשדא שוחט לנגד השמים: ובין בספינה. ופירושא דמשנה (טו:) לעולם שוחטין הוא דמאמר: בכל שוחטין. המבואר במשנה (שם): אפילו בקרומית של קנה. בגוונא דלא חיישינן להסרת קסמין כגון בסימונא דאגמא (טז:): המחובר. ממש לר' חייא בגמרא ולרבי תלוש ולבסוף חברו דווקא: צואר ע"ג סכין. ולא חיישינן לחלדה והיינו בתלוש ממש או בעוף דקליל אבל בבהמה בתלוש ולבסוף חברו כשרה בדיעבד כמאמר בהמה למעלה (עיין יו"ד סימן ו' ובש"ך): **ג** המרגיל. שחותך העור מן הבשר דרך הרגלים ומרגיל דרך בית המאמר אף שהפשיט העור משם ותתך ושחט אחר ההפשטה כשרה באופן דלא הוי גלודה המבואר (נד.): כדרך הליכתה. גרסינן שאין הפגימות קורעין לב"ה דכפופין מאד (יח.): באיטלס. שוק כמבואר בכורות (לא.) כריתות (טו.): ושחט בה. שהוליך הבהמה על הסכין: כמגירה. אפילו אין בהם בכל אחד אלא עוקץ אחד פסולה: כשרה. כששחט במה שבין הפגימות: פגימה אחת. וקיימא הרישא דסכינא והוליך ולא הביא בזה אם מסוכסכת שאין בה אלא עוקץ א' כשרה שלא פגע בשחיטה בעוקץ כשיגיע לסימנין: חונקת. שיש להפגימה שני עוקצין מורשא קמא מחליא ומורשא הב' בזע (יז ב') (עסי' ו' ס"ק ה' והגר"א שם סק"י): **ד** הפגיון. כעין חץ ויכולין לשחוט בה אף שלא נתכוון לחתיכה כלל: ה"ג ושחט. משום ר"נ אמרו וכו' הכל מדברי ר"נ הוא דלא בעי כוונה לשחיטה: כדרך הליכתה. שנשחטה בהולכה והבאה (יב:) (רד"ל בשם כה"ג): **ה** בסכין. כדי הולכה והיינו ב' צוארין (ל:) (פר"ח סי' כ"ד ס"ק ג'): **ו** הטבעת. העליונה בקנה: מוגרמת. ששחט למעלה מן הטבעת אפילו רובה בתוך הטבעת: מכשיר. מוגרמת אפילו כולה למעלה מן הטבעת דמקום שחיטה עד שיפוי כובע הקנה למעלה: כחוט השערה. אתאן לת"ק דשיער מן הטבעת: כלבנה. שאין העיגול שלם ובאור המשנה הוא (יח. וע"ש ב' וברש"י שם) ורד"ל פירש כלבנה שיהיה רוב במקום אחד דוקא: **ז** מלמעלה למטה. משיפוי כובע להלן: ומן הצדדין שחיטתו כשרה גרסינן. ובהזיר הסימנין כמבואר (יט:) וכן ולמטה עד הריאה כשרה ובגוונא דכשר בשחיטה הוא פסול במליקה כדלקמן: מלמטה. שלא כנגד העורף: כשר בשחיטה. מאחר ולצדדין וסכין: כשר במליקה. עורף ויד: בפנים. בעזרה פסולה דקדשים במליקה הוא (עיין רש"י כ.): **ח** למעלה. מחוט הסיקרא: כשר למזבח החיצון. כל הקרבנות הקרבין בחיצון פסולין בפנימי וכן בהיפך: באילים. הוא בן שתי שנים וכבש בן שנתו אבל יותר פסול: הפלגים. בי"ג חדש יצא מכבש ולכלל איל לא בא: **ט** כשר בפרה. פרה בשחיטה ועגלה בעריפה: בני יונה משיעלעלו. מכי שתיש גדפא מיניה והתא דמא. לשון אפרוחין יעלעו דם (איוב לט) (כב:) או. ל"ג: עד שיצהיבו. שמתחילין להביא נוצה צהובה דאז פסול: משיפריחו. שיכולין לפרוח ואין שיעור בגדלן ואפילו זקנים ובגמרא הגירסא משיצהיבו וכן לדינא נמצא בני יונים קטנים כשרים ותורים התחלת הכשרן משיגדילו (עי' רמב"ם פ"ג מא"מ ה"ב ויצא דם סימן לגדלות וגרסינן עד שיעלעלו ושפיר הגירסא כאן או. וברור): **י** כשר בכהנים. בשנים: כשר בלוים. בעלי מום: בית עולמים. בהמ"ק שבנה שלמה: כשר בכה"ג. שמונה בגדים: כשר בכהן הדיוט. ארבעה יום שיהא פסול כמבואר בתוספתא מנחות פ"א ובש"ס: כשר בבגדי זהב. עבודת כל יום בבגדי זהב. וביום הכפורים עבד בבגדי לבן המיוחדים לעבודת פנים כמבואר ביומא: **יא** העשת. חתיכה מתכת ועושה מעשה מקשה. הגרוטאות. שברים: ומשאר. דזהב לאו דווקא כדמרבינן בכלל ופרט מנחות (כח): פסול במנורה. גרוטאות: פסול בחצוצרות. שאר מיני מתכות זולת כסף: **יב** אויר כ"ח. כ"ח מטמא מאוירו (כה:): גולמיהן. שלא נגמרה מלאכתן אבל נגמרה מקיקתן דהוה כ"ק: טמא ביבשה. כגון קליפת התמרה שמצטרף לפרי כשהיא יבשה אבל לא כלחה והגרעין הוא יצטרף לחה ולא ליבש כמבואר עוקצין (פ"ב מ"ב ע"ש) ולפי הנראה חסר כאן חוטל של תמרים כמבואר שם: חייבין במעשר. דחזי לאכילה (כה:): **יג** בגט. כל שטר קרוי גט: כשר בפרוזבול. דמוקדם כשר דמדעת המלוה הוא כמבואר שביעית פ"י ולהיפך מאוחר: כשר באשה. להכשירה לעלמא בגט ויבמה בחליצה: בגרושה. שמותר להחזיר גרושתו ולא חליצתו וקרובת חליצתו מן התורה מותר ואסור בקרובת גרושתו מן התורה יבמות (מ:): **יד** תקיעה. בע"ש שם תקיעות שלש להבדיל העם מן המלאכה ושלש להבדיל בין קודש לחול: שיש הבדלה. במוצאי שבת ויו"ט (כו:): כיצד התקיעות. ביו"ט שחל להיות ע"ש דאז אינו תוקע שם רק תוקע פשוטה א' ואינה מריע בפ"ע אלא תוך התקיעה שאינו מפסיק כלל לר"י. ולרב אסי מפסיק קצת רק בנשימה אחת ובגמ' ליתא פשוטה אחת (כ"ו:):

פרק ב א השוחט שני חצאין. חציו מקנה וחציו מוושט: פסולה. דרובה של סימן א' בעינן: פוסל. בעוף והכי מייתינן בגמרא (כח:) ולר"י ורידין בכלל שחיטה. והם גידי הצואר: חצי גרגרת. דעדיין לא נטרפה ואין שהייה פוסל: ה"ג אע"פ ששהה לזמן מרובה. דכבר נתכשר ובגמ' מיבעיא לן בשהה מיעוט סימני ומחמירינן בכל שהייה (לב.) ורש"י שם: נתכוון לכך. לחתוך הוי דרסה שדרס בסכין. וכשנעשה ע"י שחיטה כשר: כשרה. בעוף דדי בסימן א' ומשנה (לג.) מיירי בבהמה: פסולה. העמידנה בחזקת שאינה זבוחה: **ב** פוסל. דחיישינן לנבלה: ר' חנינא מכשיר ור"י פוסל גרסינן: נראין דברי ר"ח לר"י. דר"י מודה: באשפה. בבית בלא אשפה ודברי ר"י נראה לר"ח דר"ח מודה באשפה דמסתמא נבלה ופליגי באשפה שבבית והלכה כר"ח דמותר (ב"מ כד:): הרוב. ישראלים להתיר וכן באינו יודע השוחט רוב מצוין אצל שחיטה מומחין הן (ג:): נפלה הסכין. דבעינן כח גברא: שטבחה. שלא במקום שחיטה: והרתית. שמתירא מלשחוט: כדי ביקור. לבדוק הסכין כשטבח הכם וסמוך אצל הבהמה (לב: ועיין רש"י שם) מ"ש מתוספתא זו: נבלה. דהוי פסולה בשחיטה: מטהרתה. מטומאתה: טרפה. אף נקובת הוושט הוי טרפה כיון דלא בשחיטה נעשה והכן קי"ל דהוי נבלה (עיין יו"ד סי' ל"ג כדברי האחרונים שם): **ג** בלילה. מסוכנת. והסימן חיות הוא לדידיה שתזנק הייט כדרך שהבהמות נופחות בגרונם והדם מקלח למרחוק א"כ בלילה טינוף הכתלים הוי סימן: הגיעה. לשון גועה שצועקת: כשרה. והיינו בקול עבה ובגמרא הגירסא אין זה פירכוס וכן נראה דגרסינן הכי: בשעת שחיטה פסולה. ה"ג בגמרא ולרב במתרזא כשרה ומיירי הכא בשותת (כל זה לא וסס ב'): **ד** ולא היתר. דשמא אמרינן הוכיח סופו על תחלתו (לט:): טמאים מותרים גרסינן. דאין השחיטה מועיל כלל ולא הוי כחולין בעזרה: טהורין אסורין בהנאה ואצ"ל באכילה גרסינן. דחולין בעזרה אסור בהנאה: ור"ש מתיר. דשחיטה שא"ר לאו שמה שחיטה והוי כנותר בעזרה דמותר בהנאה (קדושין נז:): לרפואה. הוי שחיטה. וכן אינך: בעזרת נשים. עדיין לא הוי חולין בעזרה: טמאים וטהורים. מותרים גרסינן (קדושין נז נח): **ה** שלא תדור. ובקרא הכי פירושא טוב אשר לא תדור כדי שלא תבא לפעמים שלא תשלם וה"ה נדבה חיישינן לתקלה לר"מ: ולא תשלם. גרסינן: מביא כבשתו. דבזה לא חיישינן לתקלה: **ו** שלשול קטן. תולעת והשוחט למזל שלהם אבל לשם הר עצמו מותר בהנאה (מ.): לתוך ימים. דנראה כשוחט לשם שר שלהם: ולא לתוך מים עכורים. דים ונהר אפילו עכורים אסור. אבל שוחט בעכורים [בכלים] שרי. דשם אינו ניכר הבבואה וגם אשדא דשר נמי ליכא (מא:) אבל בלא מים אסור לתוך הכלי דנראה כמקבל הדם לתקרובות: בספינה. שוחט ע"ג כלים והדם שותת ליס ולא לתוך הים לכתחלה: ואין הים. דניכר [illegible] [illegible]

לטנף את ביתו שוחט לתוך כלי או לתוך גומא ובשוק לא יעשה כן מפני שעושה את חוקי העובדי כוכבים אם עשה כן צריך בדיקה. בשר שנמצא ביד עובד כוכבים מותר בהנאה ביד *)המין אסור בהנאה. היוצא מבית המין ה"ז בשר זבחי מתים מפני שאמרו שחיטת המין לעבודת כוכבים ופתו פת עובדי כוכבים ויינם יין נסך ופירותיהן טבלים וספריהן ספרי קוסמין ובניהם ממזרים ואין מוכרין להם ואין לוקחים מהם ואין נושאין מהם ואין נותנין להם אין מלמדין את בניהם אומנות ואין מתרפאין מהן לא רפוי ממון ולא רפוי נפשות. מעשה בר' אליעזר בן דמא בן אחותו של ר' ישמעאל שהכישו נחש ובא יעקב איש כפר סכניא לרפאותו ולא הניחו ר' ישמעאל א"ל אי אתה רשאי בן דמא. א"ל אני אביא לך ראיה שירפאני ולא הספיק להביא ראיה עד שמת. אמר ר' ישמעאל אשריך בן דמא שיצאת בשלום העולם ולא פרצת גדירן של חכמים שכל הפורץ גדירן של חכמים סוף פורענות בא עליו. שנאמר (קהלת י) ופורץ גדר ישכנו נחש. מעשה בר"א שנתפס על דברי מינות והעלו אותו לבמה לדון אמר לו אותו הגמון זקן כמותך יעסוק בדברים הללו. אמר לו נאמן דיין עלי כסבור אותו הגמון שלא אר"א אלא לו ולא נתכוין ר"א אלא נגד אביו שבשמים. א"ל הואיל והאמנתני עליך אף אני כך אמרתי אפשר שהסיבות הללו טועים בדברים הללו דימוס הרי אתה פטור וכשנפטר מן הבמה היה מצטער שנתפס על דברי מינות נכנסו תלמידיו לנחמו ולא קבל נכנס ר"ע ואמר לו רבי אומר לפניך דבר שמא אין אתה מיצר אמר לו אמור אמר לו שמא אחד מןהמינין אמר לך דבר של מינות והנאך אמר לו הן א"ל השמים הזכרתני פעם אחת הייתי מהלך באסתרטיא של צפורי מצאתי [א]איש כפר סכניא ואמר דבר של מינות והנאני ונתפשתי על דברי מינות שעברתי על דברי תורה (משלי ה) הרחק מעליה דרכך ואל תקרב אל פתח ביתה כי רבים חללים הפילה וגו' שהיה ר"א אומר לעולם יהא אדם בורח מן הכיעור ומן הדומה לכיעור: ז השוחט לשם עולה לשם שלמים לשם אשם תלוי לשם פסח לשם תודה שחיטתו פסולה ר"ש מכשיר לפי שאין כיוצא בהן מתנדבין ר"ש אומר השוחט לשם עולה הרי זו אינה עולה אמר ר"ש מה אם אמר הרי עלי עולה שאקריבנה בעבר הירדן שמא עולה היא לפיכך השוחט לשום עולה הרי זו אינה עולה השוחט לשום חטאת לשום אשם ודאי לשום בכור ולשום מעשר ולשום תמורה שחיטתו כשרה זה הכלל דבר שנדר ונדב השוחט לשמו פסול ודבר שאין נדר ונדב השוחט לשמו כשר

פרק שלישי

א ואלו טרפות בבהמה נקובת הושט ופסוקת הגרגרת לרהבה הרי זו פסולה ר"ש בן אלעזר אומר אף שנתמזמז מוחה פסולה נשברה שדרה ונחתך רובו של חוט פסולה נימוקה הריאה ואין חוט השדרה קיים פסולה ר' יעקב אומר אפילו ניקב. ניטלה כבד ולא נשתייר בה כדי להעלות ארוכה פסולה כרס הפנימי שניקב או שנקרע רוב החיצונה ר' יהודה אומר בגדולה טפח ובקטנה ברובה וכמה היא גדולה טפחיים הרי זו גדולה פחות מכן הרי זו קטנה איזו היא כרס הפנימי העיד בן שילא ראש [ב] שבעים בצפורי משום ר' נתן זו סניא דיבי: ב דרוסת הזאב לבית החלל פסולה דרוסת הנץ לבית החלל פסולה ר' יהודה אומר דרוסת הזאב בדקה דרוסת ארי בגסה דרוסת הנץ בעוף הדק ודרוסת הגס בעוף הגס. נפלה מן הגג ונתרסקו אבריה [ג] או רצצתה חברתה ונתרסקו אבריה אם שהתה מעת לעת ושחטה כשרה אם עמדה מיד בין כך ובין כך כשרה: ג נשתברו רוב צלעותיה פסולה וכמה הן רוב צלעותיה אחת עשרה צלעות בשדרה מכאן ואחת עשרה צלעות בשדרה מכאן נשתברו בה שנים עשר מן הצדדין פסולה נשתיירו בה אחת עשרה מן הצדדין כשרה נתחתכה ירך שלה מן הארכובה ולמטה כשרה מן הארכובה ולמעלה פסולה נשבר העצם וניטל צומת הגידים שלה פסולה ר"ש בן אלעזר מכשיר מפני שיכולה ליכוות ולחיות. חרותה בידי אדם פסולה ר"ש בן אלעזר אומר בידי כל הבריות. הגלודה ר"מ מכשיר וחכמים פוסלין אמר ר"ש בן אלעזר לא נחלק ר"מ [ד] על הגלודה שהיא פסולה העיד יהודה בן ישעיה הבסם לפני ר"ע שאמר משום ר"ט על הגלודה שהיא פסולה איזו היא הגלודה כל שהפשיט את העור ולא שייר בה כדי להעלות ארוכה ואם שייר כדי להעלות ארוכה הכל מודים שהיא כשרה וכמה היא כדי להעלות ארוכה רשב"ג אומר עד כאיסר האיטלקי מבית חללה ולא משאר אבריה: ד יש מן האברין שהן פסולין אבר מדולדל בבהמה אין בו להעלות ארוכה. בשר מדולדל בבהמה אין בו להעלות ארוכה נשבר העצם ויצא לחוץ ואין רוב עור ובשר מקיפין אותו כיצד הוא עושה נוטלו ומשלים והשאר הרי זה מותר. יש מן עוברין שהן פסולין בן ארבעה בדקה ובן שמונה בגסה יצאו לו שני גבין ולו שתי שדראות הואיל ואין כיוצא בו להתקיים בו פסול. ואלו כשרות בבהמה נקובת הגרגרת וסדיקת הגרגרת לארכה הרי זו כשרה נשברה שדרה ולא נחתך רובה של חוט כשרה נטלה כבד ונשתייר בה כדי להעלות ארוכה כשרה נימוקה הריאה וקרום שלה קיים כשרה ניטלה שלחופית שלה כשרה התליעה כבד שלה כשרה הלכה זו עלו עליה בני אסיא ג' רגלים ליבנה ברגל שלישי הכשירו להן. רשב"ג אומר הדקין שניקבו והלחה סותמתן כשרה מהט שנמצאת בעובי בית הכוסות בזמן שנראית מצד אחד כשרה משני צדדין פסולה אם יש במקומה קורט דם בידוע שלפני שחיטה אין במקומה קורט דם בידוע שלאחר שחיטה. הגליד פי המכה בידוע לפני שחיטה ג' ימים לא הגליד פי המכה המוציא מחבירו עליו הראיה: חרותה בידי שמים כשרה איזו היא חרותה כל שצמקה הריאה שלה: יש מן אברין שהן כשרין אבר מדולדל בבהמה יש בו להעלות ארוכה בשר מדולדל בבהמה יש בו להעלות ארוכה נשבר העצם ויצא לחוץ ורוב עור ובשר מקיפין אותו כשר: יש כאן עוברין שהן כשרין בן ה' בדקה ובן ט' בגסה יצא לו חמש עינים ולו ג' רגלים הואיל וכיוצא בו ראוי להתקיים כשר: ו ואלו טרפות בעוף נקובת הוושט ופסוקת הגרגרת לרהבה הרי זו פסולה הכתה חולדה על ראשה מקום שעושה אותה טרפה פסולה נקובת המוח שניקב קרום שלה פסולה נקובת הלב לבית חללו פסולה כיצד בודקין אותה רשב"א אומר משום רבי יהודה בודקין אותה ביד ואין בודקין במחט אם ניקב העצם פסולה אם לאו כשרה נפלה לאור ונחמרו בני מעיה פסולה באלו בני מעים אמרו בקרקבנין בכבד ובלב: אלו כשרות בעוף נקובת הגרגרת ופסוקת הגרגרת לארכה הרי זו כשרה הכתה חולדה על מקום שאינו עושה טרפה כשרה ניקב הלב שלא לבית חללה כשרה נפלה מן הגג נתרסקו אבריה או רצצתה חברתה ונתרסקו אבריה ושחטה כשרה אם עמדה מיד בין כך ובין כך כשרה ניקב הזפק רבי אומר אפילו ניטל ולא הודו לו חכמים נשתברו גפיה נשתברו רגליה נמרטו כנפיה ר' יהודה אומר אם ניטלה הנוצה פסולה: אחוזת הדם המעושנת והמצוננת הלעיטה חלתית תיאה הרדפני סם המות צואת התרנגולים כשרה נשוכת נחש נשוכת כלב שוטה משום טרפה מותרת ואסורה משום סכנת נפשות סימן לטרפה כל שאינה יולדת רשב"ג אומר אם לא היתה מכחשת והולכת בידוע שאינה טרפה אם היתה מכחשת והולכת בידוע שהיא טרפה רבי אומר אם נתקיימת ל' יום בידוע שאינה טרפה לא נתקיימת ל' יום בידוע שהיא טרפה אמרו לו פעמים שמתקיימת שתים וג' שנים: ז אלו הן סימני בהמה (ויקרא יא) לכל הבהמה אשר היא מפרסת פרסה ושוסעת שסע פרסות מעלת גרה בבהמה אותה תאכלו כל מעלת גרה אין לה שינים שלמעלה איזה שור שקדמו קרניו לטלפיו זה פרו של אדם הראשון שנא' (תהלים סט) ותיטב לה' משור פר מקרין מפרים: אלו הן סימני חיה כל שיש לה קרנים וטלפים ר' דוסא אומר יש לה קרנים אי אתה צריך לשאול על הטלפים אע"פ שאין ראיה לדבר זכר לדבר ותיטב לה' משור פר מקרין מפרים רשב"ג אומר כל שיש לו אצבע יתירה בעוף טהור כל העוף הדורס טמא רשב"א אומר כל הקולט באויר ואין קרקבנו נקלף ר"א בר צדוק אומר כל הנותן על גבי משיחה החולק שתים לפניו ושתים לאחריו טמא אחרים אומרים השוכן בין הטמאין ודומה לטמאין טמא השוכן בין הטהורים ודומה לטהורין טהור: אנשי איש כפר תמרתא שביהודה היו אוכלין את הזרזירין מפני שיש להן זפק. אנשי שוק העליון שבירושלים היו אוכלין את סינוניא לבנה מפני שקרקבנה נקלף: ח ובביצים כל שכודרת ועגולגלת בידוע של עוף טמא וכל שאינה כודרת ועגולגלת בידוע של עוף טהור הוא. לוקחין ביצים מ"מ ואין חוששין שמא של נבלות ושל טרפות הן אין מוכרין ביצים של נבלות של טרפות לעובדי כוכבים אא"כ היו נקופות לקערה לפיכך אמרו אין לוקחין מן העובדי כוכבים ביצים נקופות לקערה: ט אלו סימני חגבים כל שיש לו ד' רגלים וד' [ה]סנפירים וקרסוליו וכנפיו חופין את רובו ר' [ו] יוסי אומר ושמו חגב ולא כנצרין שיש בהן סימנין הללו סומכוס אומר אף המורד ר"א בר"י אומר אין לו עכשיו ועתיד לגדל לאחר זמן כגון [ז]החולחזה כשר אלו הן סימני דגים כל שיש לו סנפיר וקשקשת יש לו קשקשת אי אתה צריך לשאול על סנפיר יש לו סנפיר ואין לו קשקשת טמא אלו הן קשקשין שמלובש בהן וסנפירין ששט בהן וכמה קשקשין יהיה בו אפילו אחת תחת לחיו ואחת תחת זנבו ואחת תחת סנפיר שלו ר' יהודה אומר שני קשקשת [ח]. אין לו עכשיו אבל עתיד לגדל לאחר זמן כגון הסולתנית ונפיא כשר יש לו עכשיו אבל עתיד להשירם כשעולה מן הים כגון [ט] הקוליוס והפילמים הספיתאים ואנתינוס. ר"י בן דורמסקא אומר לויתן דג טהור הוא שנאמר (איוב מא) גאוה אפיקי מגינים סגור חותם צר אחד באחד יגשו וגו תחתיו חדודי חרס וגו' גאוה אפיקי מגינים אלו קשקשין שלו תחתיו חדודי חרס אלו סנפירין שלו:

פרק רביעי

א בהמה המקשה לילד הוציא העובר את ראשו והחזירו ואח"כ שחטה שחטה ואח"כ החזירו אסור חתכו ואח"כ שחטה היא מותרת באכילה והעובר אסור הוציא ראשו ורובו והחזירו הרי הוא כילוד הוציא ידו וחתכה ואח"כ שחטה מה שיצא אסור [י] ושבפנים מותר חומר באברין מה שאין בעוברין ובעוברין שאין באברין שהעובר הוציא ראשו והחזירו אסור הוציא ידו והחזירה מותר חומר באברין שהמחתך את העובר במעי אמו מותר באכילה מן הטחול ומן הכליות אסור [כ]: בהמה המקשה לילד והוציא העובר את ידו והחזירה ואח"כ שחטה מותר שחטה ואח"כ החזירה אסור חתכה ואח"כ שחטה מה שיוצא אסור ושבפנים מותר שחטה ואח"כ חתכו מה שיוצא אסור [ל] ושבפנים מותר בשר במגע נבלה דברי ר"מ וחכ"א מגע טרפה שחוטה אמר להן ר"מ מי טיהר

*) הוא ישראל האדוק בעבודת כוכבים. רש"י חולין ד' יג ע"ב

אור הגנוז

[א] יעקב: [ב] סבחים: [ג] בבא או רצצתה עד אבריה ליתא בכ"י. [ד] וחכמים: [ה] כנפים: [ו] יהודה: [ז] הזחל הזה: [ח] אחר תחת לחיו ואחד תחת זנבו ואחד תחת סנפיר שלו: [ט] הקוליים והפולמוס כתפתיאס אכנס ואנתינים כשר: [י] טמא: [כ] באכילה: [ל] טמא:

מנחת בכורים

לטנף ספינתו ובגמרא מבואר דמוציא ידו חוץ לספינה ושוחט ודם שותת ויורד לדופני הספינה: לתוך. לאו דוקא אלא חוץ מהם ושותת ויורד לתוך הכלי או לתוך הגומא וכן הוא בגמרא (עפר"ח ס"ס י"א מ"ש מזה): ז פסולה. דנראה כקדשים בחוץ: שאין כיוצא. להקריב בחוץ: וודאי. דאילו תלוי פסול לר"ש דאמר אשם תלוי מתנדב בכל יום: שנדר ונדב. מדברי ת"ק הוא (מא.) ותוס' שם ד"ה ור"ש:

פרק ג א ואלו טרפות בבהמה: לרחבו. ברובו: נתמזמז. בגמרא מוקמינן נתמסמס שאינו יכול לעמוד ובמוח של חוט השדרה איירי (נו:): חוט המוח. שבתוך השדרה דהיינו הקרום של המוח: נימוקה הריאה. בפנים ואין הקרום קיים (מז: מח.): ואין. או אין: להעלות ארוכה. כזית במקום מרה וכזית במקום חייתא (מז.): רוב החיצונה. בשר שחופה את הכרס: ס"ז גדולה. דלא הוי רובה טפח א"כ לאומרא אזלינן ומפסלה בטפח: קטנה. ונטרף ברוב אף דליכא טפח: ראש. טבחיא גרסינן: סניא דיבי. שהזאבים שונאין אותן לאכול מחמת כחישותא ובגמרא מסקינן דכל הכרס הפנימי הוי כרס ונטרף בנקב כ"ש (נ:): ב לבית החלל. אולי גרסינן שלא בבית החלל מ"מ פסולה וכן במשנה א"כ לבית החלל היינו נגד החלל מבחוץ לאפוקי דרס למטה מארכובה אלא במקום צומת הגידין א"כ איירי בזאב לגסה בגוונא דאין דריסה ומ"מ לבית החלל טריפה מספק שמא ניקב אחד מן האברים הפנימים וכן בנך עיין (נג.): ר"י. מפרש לדברי ת"ק שם: בין כך. אפילו לא שהתה ומ"מ בדיקה בעי (נא:) (עיין ביו"ד סי' נ"ח ס"א בהגה וס"ס נ"ג וביאורי הגר"א ס"ק ו' מתו' זו): ג נשתברו בה שנים עשר. בין שני הצדדים דהוי רובא: אחת עשרה. דהוי מחצה ומבואר בש"ס (נב.): חרותה. למקה הריאה כעין חריות דקל: מבית חללה. הוא המטריף בניטל העור ובגמרא הגרכא כאן ואם נשתייר בו כסלע מותר (נה.): ד שהן פסולין. משום אבר מן החי ולא כל הבהמה: להעלות ארוכה. שאינו יכול להתרפאות (עי' סי' ס"ב ביו"ד ורמב"ם פ"ה ממ"א ובביאור הגר"א ביו"ד שם. רד"ל) וכן כולהו: משליך. גרסינן: בן ארבעה. חדשים דהוי נפל וכן ח' בגסה אף כשנולד חי (נדה כד.): ושני שדראות. וזה השסועה האמור בתורה (ס:) (עיין נדה כד. יצא מכלל דין שלפניו וכאן לא כ"כ וכן לקמן יצא לו ה' עינים ועי' תוס' שם דמתקיים. רד"ל): ה לארכה ונשתייר. כ"ש (מה. ונד.): שלחופית. היא האם: התליעה. לא הוי כניטל (מח.): אין במקומה. אפילו נקב מעבר לעבר תלינן דאחר שחיטה דתק ועבר: ג' ימים. והמוכר בהמה זו כמקח חוזר דהוי מקח טעות: עוברין. איידי רישא: ג' רגלים. עש"ס (נח) כזה ויו"ד סימן נ"ה ס"ד: ו חולדה. חיישינן לנקיבת קרום וניקב העצם כדלקמן כיצד בודקין: ובלב. אותן שדרכן להיות ירוקין והאדימו או נשתנו מאדום לירוק טרפה: לארכה. ושייר כ"ש: ה"ג ושהתה מעל"ע ושחטה כשרה: אם עמדה. בבדיקה סגי: ניקב הזפק כשר. (נו:): הנוצה. מקום הסמוך לבשר שאין לה קנים וגפיה היא' מנות הגדולים: אחוזת דם. שאחזה דם וחלתה וכן חולה מחמת עשן או צינה (נח:) (נט. כל זה) והך דרגלתה בין בעוף בין בהמה עי' סי' נ"ג וכ"ה ס"א וביאורי הגר"א שם: ז אין לה שנים. בגמ' מהפכינן כל שאין לה שנים בידוע שמעלה גרה ומפרים פרסה ובלבד שיכיר בן גמל וכ"מ אם נחתך רגלה: איזה שור. נראה דצ"ל לקמן אלא ר' דוסא: מקרן מפרים. מתחלה הקרנים ואח"כ הפרסאות: זכר לדבר. דכתיב מקרין מפרים כיון שמקרין מפרים וכאן שייך מאמר דלעיל דאין ראיה דשור היה באמת מקרין מקודם ואח"כ מפרים (נט): יתירה. אצבע הגבוה שאחורי האצבעות ואף קאמר: הקולט באויר. מאכל הנזרק לתוך פיו קולט באויר ואוכל מיד ואינו מניח בארץ וסימן הוא שאין קורקבנו נקלף: את רגליו. אצבעותיו ודומה לטמאין. במסקנת סגמ' שכן ונדמה ולר"א אף שכן לחוד הוי סימן (סה:): הזרזירין. זרזיר לר"א טמא דלא לתנם הכך הזרזיר אלא כעורב אלא מפני שהוא מינו (סב.): סינונית לבנה. ור"א פליג בגמרא שם: ח ובביצים. סימן להכיר שהוא עוף טהור: כל שכודרת וגולגלת. כמין כדור ועגולה ולא עיגול ממש אלא ככדור: ה"ג בגמרא ראש א' כד ואחד חד טהורה שניהם כדים ושניהן חדין טמאה ומסקינן סימני ביצים לאו דאורייתא רק באומר של עוף טהור הוא יכולין לסמוך עליו בראש א' כד וראש א' חד ואם לאו שקורי קא משקר: היו נקופות. שבורות דאז לא יקחו ישראל ממנו: ט וקרסוליו. שני רגלים ארוכים סמוך לצואר לנתר בהן על הארץ והוי ד' סימנין: ולא כצרצר. גרסינן שיש בו ד' סימנין ואסור שאין שמו חגב (סה:): המורד שאין שמו חגב. כגון הזחל גרסינן בגמרא (סה.) ונפקא לן מקרא: שני קשקשת. דקשקש ה"ל למכתב וכתיב קשקשת: כשעולה מן הים וכו' הרי זה מותר גרסינן וכן הוא בגמ' (סו:) אמר שמלובש לאפוקי הקבועין וכן ביו"ד ר"ס פ"ג ס"א בהג"ה בשם המ"מ מתו' זו וכן שם בהג"ה השניה בדין קשקשת ע"ש בביאור הגר"א:

פרק ד א בהמה המקשה. שחטה האם לא מהניא לולד אף בהחזיר קודם שחיטה וכשילדה אח"כ מהניא ליה שחיטה דעצמו ובהוציא ראשו בעודו נפל אין הראש פוטר בנפל לשמואל בבכורות (מו:) ואפילו למה דאיתותב שמואל התם היינו כשיצא אח"כ שלם אבל יצא מחותך ס"ל לר' יוסי בנדה (כט) דאין הראש פוטר במחותך ולכן אין הראש מחשב כילוד והראש אסור משום יוצא אבל מקום חתך מותר (סח.) והעובר אסור כיון דהוי כילוד: שבפנים. אבל מקום חתך אסור: הוציא ראשו. רוב ראשו וכן בבכורות בגוונא דהוי כילוד לא מהני שחיטת אם לכולהו אבל בידו מותר שבפנים. והבהמה מותרת מילתא דפשיטא הוא: מן הטחול. דאינה נטרפת בהכי (סח.): המקשה לילד. מפרש דינו דהאבר דלעיל: מותר. מקום חתך: אסור. מקום חתך: שיוצא אסור. גם מקום חתך: בשר שבפנים. מגע נבלה להאבר היוצא דהשחיטה לא מטהר להאבר היוצא (סח.): מגע טרפה שחוטה. דהאבר כטרפה

טיהר את העובר הזה מן המגע אמרו לו שחיטת אמו מטהרתו אמר להן אם טיהרתו שחיטתו בין המגע לא תטהרנו לאכילה אמרו לו טרפה [א] טיהרתו מן המגע ולא תטהרנו לאכילה אמר להן ר"מ לא אם טיהרה שחיטה אותה דבר שגופה תטהר את העובר שאינה גופה אמרו לו מצינו שיפה כחה להציל מדבר שאינו גופה על דבר שגופה שמחתך את העובר במעי אמו מותר באכילה מן הטחול ומן הכליות אסור באכילה: ב השוחט את הבהמה ומצא בה בן תשעה חי טעון שחיטה וחייב במתנות ואסור משום אותו ואת בנו לא תשחטו ביום אחד דר"מ וחכמים אומרים אין אסור משום אותו ואת בנו שנאמר אותו ואת בנו לא תשחטו ביום אחד את שטעון שחיטה אסור משום אותו ואת בנו ואת שאין טעון שחיטה מותר משום אותו ואת בנו ופטור מן המתנות שנאמר (דברים יח) מאת זובחי הזבח את שטעון זביחה חייב במתנות ואת שאין טעון זביחה פטור מן המתנות ר"ש שזורי אומר אפילו עומד וחורש ע"ג מענה קורע ומוציא את דמו חותך ואוכל בשר רשב"א אומר משום ר"י הגלילי טמא טומאת אוכלין ומטמא טומאת אוכלין וצריך הכשר רבי אומר אין מטמא טומאת אוכלין מפני שהוא חי וחי אין מטמא טומאת אוכלין: ג בהמה שמתה וקרעה ומצא בה בן תשעה חי טעון שחיטה וחייב במתנות ופסול לגבי מזבח (מפני שבן פקועה) השוחט את הטרפה ומצא בה בן תשעה חי טעון שחיטה וחייב במתנות ואם מת טהור מלטמא במשא מפני ששחיטת אמו מטהרתו השוחט את החטאת ומצא בה בן ד'חי אפילו לאחר ג' ואפילו יצא חוץ לקלעים מותר באכילה. המבכרת שהפילה שליא ישליכנה לכלבים ובמוקדשין תקבר מפני שגדולה קדש שליא אין מפגלת את הזבח לא לחוץ לזמנו ולא לחוץ למקומו ואין מחשבה פוסלת בה משום פסול והמעלה אותו בחוץ פטור:

פרק חמישי

א אותו ואת בנו נוהג בכלאים וכוי רא"א הכלאים מן הרחל ומן הגדי נוהגין בו ומן הכוי אין נוהגין בו השוחט אותו ואת בנו חולין בפנים וקדשים בחוץ: השוחט את הטרפה וכן השוחט ונמצאת טרפה ר"מ אוסר משום אותו ואת בנו ור"ש מתיר משום אותו ואת בנו השוחט לרפואה לאכילת עובדי כוכבים לאכילת כלבים אסור משום או"ב: השוחט ונתנבלה בידו הנוחר והמעקר ושחיטת עובד כוכבים מותר משום אותו ואת בנו. חרש שוטה וקטן ששחטו בזמן שאחרים רואין אותן אסור משום אותו ואת בנו אין אחרים רואין אותן מותר משום אותו ואת בנו דברי ר"מ וחכמים אומרים בין כך ובין כך לא ישחוט ואם שחט פטור: הלוקח מבעל הבית הוא קודם לבעל הבית שמתחלה לא לקחו אלא על מנת כן: שנים שלקחו פרה א) איזה שלקח ראשון ישחוט ראשון ואם קדם השני ושחט הרי זה זריז ונשכר: שחטה ואת אמה אפילו עד חמשה דורות אינו חייב אלא אחת שחטה ואת [ב] בנה ואת בת בתה אפילו עד חמשה דורות חייב על האחרונה שחטה ובא אחר ושחט את [ג] בתה שנים האחרונים חייבין והאמצעי פטור [ד] שחט את חמשה בניה חייב משום חמשה לאוין: שחט חמשה בניה ואחר כך שחטה סומכוס אומר משום ר"מ חייב משום חמשה לאוין וחכ"א אין חייב אלא משום לאו אחד בלבד [ה] שחט את בתה ואח"כ שחטה ואחר כך שחט את אמה השוחט את האם חייב ואת הבת פטור שחטה עד שלא חשיכה מותר לשחוט את בתה בלילה משחשיכה אסור לשחוט את בתה כל היום וכל הלילה: ב בארבעה פרקים בשנה המוכר בהמה לחבירו צריך להודיע אמה מכרתי לשחוט ובתה מכרתי לשחוט אלו הן עי"ט האחרון של חג והאחרון של פסח וערב עצרת וערב ר"ה וכדברי ר"י הגלילי אף ערב יום הכפורים בגליל מפני שהוא יום טוב א"ר יהודה במה דברים אמורים בזמן שחל יום הכפורים להיות בשני בשבת אבל אם חל להיות באחד מכל ימות השבת אין צריך להודיעו מפני שזה יכול לשחוט היום הזה וזה יכול לשחוט למחר:

פרק ששי

א כסוי הדם נוהג בכלאים ובכוי ר"א אומר כלאים מן הגדי ומן הרחל נוהגין בו מן הכוי אין נוהגין בו ר' יוסי אומר [ו] אין שוחטין אותו ביו"ט מפני שספק ואם שחטו אין מכסין את דמו א"ר יוסי ומה אם מילה שודאה דוחה את השבת אין ספיקה דוחה את יו"ט כסוי הדם שאין ודאו דוחה את השבת דין הוא שלא יהא ספיקו דוחה את יו"ט אמרו לו שופרות שבגבולין יוכיחו שאין ודאן דוחה את השבת וספקן דוחה את יו"ט הן יוכיחו לכסוי הדם שאע"פ שאין ודאן דוחה את השבת שלא יהא ספיקו דוחה את יו"ט השיב ר"א בנו של ר"א הקפר ומה למילה שאין ספיקה דוחה את יו"ט שאין ודאה דוחה את לילי יו"ט תאמר בכסוי הדם שודאה דוחה את לילי יו"ט הואיל וודאי דוחה את לילי יו"ט דין הוא שיהא ספיקו דוחה את יו"ט א"ר אבא זה אחד מן הדברים שהיה ר' אחייה אומר אין להן תשובה והשיב ר"ח: ב השוחט לרפואה לאכילת עובדי כוכבים לאכילת כלבים חייב לכסות השוחט ונתנבלה בידו הנוחר והמעקר [ז] פטור מלכסות. השוחט בשבת וביום הכפורים אע"פ שמתחייב בנפשו כיון שחשיכה אם היה הדם קיים חייב לכסות. השוחט בספינה כיון שהגיע ליבשה אם היה הדם קיים חייב לכסות אע"פ שאמרו לא ישחוט אדם בספינה אא"כ היה לו עפר מוכן. השוחט וצריך לדם לא ישחוט כדרך ששוחטין אלא כיצד עושה או נוחרו או מולקו. השוחט והקדיש את הדם חייב לכסות מפני שקדמה מצות כסוי להקדש השוחט ובלעתו הארץ פטור מלכסות כיסתו הרוח חייב לכסות השוחט דם שעל הסכין ודם שעל הכנפים חייב לכסות רשב"ג אומר הואיל ונתכסה דם הזבח פטור מלכסות רבי יהודה אומר משום ר"ג [ח] השוחט צריך ברכה לעצמו [ט] שחט ולא כיסהו וראהו אחר חייב לכסותו. אפילו ביו"ט המכסה את הדם יכסנו ביד ואל יכסנו ברגל שאין עושין את המצוה עראי. במה מכסין ובמה אין מכסין אין מכסין לא בתבן ולא בקש ולא בגבבא לא [י] בעצם ולא בנוצה ולא בכנפי יונה ולא בנסורת של חרשין ולא בנעורת של פשתן ולא [כ] בגדורות ולא בקצוצות ולא בקמחין ולא בסלתות ולא יתן תבנע"ג הדם ויכסה אבל מכסה בסיד בגפסים ובחרסים שכתשן ועשאן עפר זה הכלל כל שהוא מין עפר בולע ומצמיח [מכסין בו וכל שאינו מצמיח] אין מכסין בו:

פרק שביעי

א גיד הנשה נוהג בכלאים ובכוי נוהג בב' ירכות בירך של ימין ובירך של שמאל ר' יהודה אומר אין נוהג אלא באחת דעת מכרעת שהיא של ימין זה הכלל כל שיש לו כף ירך גיד הנשה נוהג בו כל שאין בו כף ירך אין גיד הנשה נוהג בו נוהג בשליל וחלבו אסור דר"מ רבי יהודה אומר אין נוהג בשליל וחלבו מותר [ל] דר"א וחכ"א נאמנין עליו ועל החלב. השולח ירך מחותכת לחבירו צריך להפריש ממנה גיד הנשה. שלמה א"צ להפריש ממנה גיד הנשה הלוקח ירך מחותכת מן הטבח א"צ להפריש ממנה גיד הנשה שלמה צריך להפריש ממנה גיד הנשה המוכר ירך מחותכת לעובד כוכבים א"צ להפריש ממנה גיד הנשה ובלבד שלא ימכרנה לו בפני ישראל מפני שחוזר ולוקחה הימנו. ומשום ב' דברים אמרו אין מוכרין בשר של נבלה ושל טרפות לעובד כוכבים מפני שחוזר ומאכילן לישראל. ד"א שאין מאכילין את האדם [מ] בטעות. ומשום ב' דברים אמרו לא יאמר אדם ישראל לעובד כוכבים קח לי בשר משום נבלות ומשום טרפות. דבר אחר משום אונסין: ב גיד הנשה מחטט אחריו כל מקום שהוא ונוטל השומן שלו הרי זה מותר ר' יהודה אומר נוטלו מן השוק של ירך. ב' גידים הן החיצון סמוך לבשר אסור וחייבין עליו הפנימי סמוך לעצם אסור ואין חייבין עליו. האוכל מגיד הנשה כזית הרי זה חייב ר' יהודה פוטר עד שיאכל משניהם. אכלו ואין בו כזית הרי זה חייב ר' יהודה פוטר עד שיהא בו כזית. אכל ב' גידים משתי ירכות משתי בהמות סופג שמונים רבי יהודה אומר אינו סופג אלא ארבעים: ג ירך שבישלה בגיד הנשה שלה אם בישלה בנותן טעם הרי זו אסורה כיצד משערין אותה כבשר בלפת נתבשלה עם הגידים הרי זה בנותן טעם ר' יוחנן בן ברוקה אומר אין בגיד בנותן טעם. חתיכה אסורה שנתערבה בחתיכות אפילו הן אלף כולן אסורות הרוטב בנותן טעם נימוחה הרי זה בנותן טעם: ד נוהג בטהורה ואין נוהג בטמאה ר' יהודה אומר אף בטמאה מפני שאסורין קודם למתן תורה אמרו לו לרבי יהודה אינו אומר על כן לא יאכלו בני יעקב ראובן ושמעון את גיד הנשה אלא בני ישראל אלו שעומדין לפני הר סיני אלא למה כתבו שם להודיע במה נאסר אבר מן החי נוהג בבהמה טמאה כטהורה מפני שאיסורו נוהג בבני נח כישראל וחייב עליו משום אבר מן החי ומשום בהמה טמאה ד"ר יהודה ור"א וחכ"א אינו חייב אלא משום אבר מןהחי בלבד שנא'(דברים יב) לא תאכל הנפש עם הבשר את שאיסורו משום בל תאכל הנפש עם הבשר חייבין עליו יצאת בהמה טמאה שכולה אסורה:האוכל אבר מן החי עובר בלא תעשה חלב מן החי חייבין עליו. [נ] חלב מן החי חייב משום ב' לאוין משום חלב ומשום חי דם מן החי חייב משום שני לאוין משום דם ומשום חי אבר מן החי חייב משום נבלה [ס]דם מן המוקדשין חייב משום ב' לאוין משום דם ומשום מוקדשין דברי רבי יהודה וחכמים אומרים אין חייב אלא משום לאו אחד בלבד. אליה מן המוקדשין חייב משום ב' לאוין משום אליה ומשום מוקדשין חלב מן המוקדשין חייב משום שני לאוין משום חלב ומשום מוקדשין ר' יהודה מחייב ג' משום חלב ומשום מוקדשין ומשום חלב של מוקדשין:

פרק שמיני

א בשר בחלב נוהג בארץ ובח"ל בפני הבית ושלא בפני הבית בחולין ובמוקדשים הנודר מן הבשר אסור בכל מין בשר ומותר בבשר דגים וחגבים העוף לא עולה ולא נאכל א"ר יוסי זה מקולי ב"ש ומחומרי ב"ה ב"ש אומרים עולה ואין נאכל וב"ה אומרים לא עולה ולא נאכל ר"א ברבי צדוק אומר העוף עולה עם הגבינה על השולחן אפיקולוס אומר אין נאכל אחרים

א) נ"ל ובנה וכ"ה במשנה וכנ"י.

אור הגנוז

[א] פרשה הוכיח ששחיטתה טיהרתה: [ב] בת בנה: [ג] אמה ובא אחר ושחט את בתה: [ד] שחטה ואח"כ שחט: [ה] שחטה ואח"כ שחט את אמה: [ו] כוי אין: [ז] שחיטת נכרי פטור: [ח] אין דם מבטל דם: [ט] המכסה את הדם צריך ברכה לעצמו: [י] בעצה: [כ] בשחוליות ולא בגרודות: [ל] ודם כדם אברים אין חייבין עליו ואין הטבחים נאמנין על גיד הנשה דברי ר"מ וחכ"א: [מ] אדם דבר בטעות: [נ] תיבות חלב מן החי חייב ליתא בכ"י: [ס] ומשום אבר חלב מן הנבלה חייב משום שני לאוין משום חלב ומשום נבלה:

מנחת בכורים

כטרפה שמהטה דטהור מה"ת וטמא מדרבנן: ומטהרת. לאחר מנבלה: תטהר את האבר גרסינן (סג.): ב דברי ר"מ. דס"ל דאין שחיטה מטהרת לבן ט' חי וכשפריס ע"ג קרקע טעון שחיטה מדרבנן: מענה. תלם המחרישה: את דמו. דדמו אסור (עז:): חותך. בלא שחיטה: טמא. בן פקוע אפילו בן ט' חי ומקבל טומאה מן אחרים וכן מטמא: צריך הכשר מים. בהמה אמו לא הוי הכשר לולד דתרי גופי נינהו: שהוא חי. נפי דלא בעי שחיטה מ"מ דינו כחי (סה:): ג טעון שחיטה. אף לרבנן דד' סימנים הכשר או דידיה או דאמיה: טהור מלטמא. דלזה מהני שחיטה דאמו לטהרו מידי נבלה: לאחר ג'. ימים דבשר כהאי גוונא נותר והוא דאין היותר בקדשים כגון בלמים אכל תשלום ביום א' הוי נותר: מותר באכילה. דאין הולד קדוש דס"ל ולדי קדשים בהווייתן הן קדושים ולא במעי אמן ובהקדישה והא"כ נתעברה דאם נתעברה מקודם קדושה חלה על העוברין והכי מוקמינן בתמורה (יא): ישליכנה. דספק נקבה וספק נדמה דפטור מבכורה: שגדולה. שגדל ממנה וקדם בגוונא דקדם עובר דאף נקבה קדש ב' דשים (עז): שליא אינו מפגלת. במחשב לאכול השליא חוץ לזמנו אין הזבח נעשה פיגול דלא הוי אכילה (זבח ב לס.): פוסלת בה. גם השליא מותרת. והרד"ל כתב דאולי גרסינן שגיל אין מחשבה פוסלת בו כדתניא שם בזבחים בהדדי:

פרק ה א אותו ואת בנו נוהג בכלאים וכוי. כוי הבא מן התיש ומן הצביה ופליגי אי אמרינן שם ואפילו מקצת שה ומספקא לאו אי חיישינן לזרע האב (עי' עט: ברש"י (פ.) הכיא זה): וקדשים בחוץ. דהוי שחיטה שאינו ראויה ר"ש מתיר לכתחלה דשחיטה שא"ר שמה שחיטה (פ:): דברי ר"מ. דס"ל דרוב מעשיהן מקולקלין והוי ודאי נבלה: לא ישחוט. לכתחלה דהוי ספק ופטור (פו.): הלוקח מבע"ה. האם או הבת הוא קודם לשחוט דדינא ובע"ה נדחה למהר ולכן במכר דע"ה הא"כ לאחר זכותו מכר והלוקח השני ממתין כמבואר לקמן: זריז. אף"א לבוא לידי איסור ונשכר דאכל בשרא (פג. ברש"י שם): שחטה ואת אמה. אפילו עד ה' דורות חייב על ה' תרומות גרסינן דכל ששחט אחר הראשונה הוי אותו ואת בנו: על האחרונות. גרסינן: ה"ג שחטה ובא אחר ושחט את בתה ובא אחר ושחט את אמה: לאו אחד. כיון דהוי גוף אחד: את האם. נמצאו דשנים האחרונים חייבים אבל הפותח שבת בראשונה פטור: בלילה. ולא הוי כקדשים להט"ל לילה אחר יום (ערש"י פב: ד"ה דאע"ג) ועיין בביאור הגר"א יו"ד סי' ט"ז בק"ז מתוס' ז: ב בשני בשבת. דאז אף אם מכר אחד קודם שבת מ"מ צריך להודיע להקונה בערב יוה"כ דהראשון אינו שוחט הרבה ימים קודם יוה"כ דלא ליהוי כבשר שלמים: באחד מכל ימות השבת. ומכר לראשון קודם ערב יוה"כ א"צ להודיע (פג. וברא"ש שם והוא פי' המשנה שם ועי' הגמ"י פי"ד מהל' שחיטה הל' י"ד) ועיין רשב"א בחידושיו דדוקא בערב יוה"כ אבל באחר ערב יו"ט הכל שוחטין ביו"ט ואסור אף על פי שיש ריוח ועי' במ"ע נראה דהשגת הראב"ד היה מן התוס' וכתוב לפניו ג"כ בעיוה"כ ע"ש (הרד"ל):

פ"ק ו א כסוי הדם. מן הכוי הנולד מן תיש וצביה: לילי יו"ט. בגמרא הגיה לילות כימים שאין מלין בלילה אף בתול ומהבהרת בפרק א' דנדה: ב כיון שחשיכה. מוצאי שבת ויוה"כ (פ"ד): בספינה. ואין עפר (ספח. וכאן מיירי דעליהו הטיב יותר עיין סימן כ"ח הרד"ל): אע"פ שאמרו לכתחלה לא ישחוט. בדיעבד ישחוט (עיין פת:) ובביאור הגר"א סי' כ"ח ס"ק י"ט: כדרך ששוחטין. דאחייב בכסוי והוא צריך לדם (פה:):

וכלעתו הארץ. ואין רשומו ניכר (פג.): הרוח ונתגלה (שם): ודם על הכנפים. טוחלי בית השחיטה נקרא כן וויתר נראה כפשוטו (ערש"י פח.): חייב לכסות. דס"ל כל דם טעון כסוי. דם הנפש גרסינן. דדמו המיותר ומיהו כל דם הנפש בעי: השוחט. בגמרא מובא דרשב"ג [סבר] דמקלת דם הנפש סגי וכאן בתוספתא קאי על הא דשוחט חיה ועוף דר"י ס"ל דמכסה כ"א בפ"ע והיינו ברכה לעצמו ותכר כאן בתוספתא (פו:): ולא כסהו. דהשוחט קודם לכל אדם (פז.): אפילו ביו"ט המכסה. ולא בעי סיוי אף ביו"ט לפי שביזוי לכסות ברגל ואין בזה חשש משום עובדין דחול והרד"ל כתב דיו"ט למעלה קאי דאפילו אחר מכסה ביו"ט ולא דווקא השוחט: ב בנעורת של פשתן. שאינה דקה שבדקה מכסין וכן נסורת ולא כתבן: בגדודות. גרסינן מה שנקצן כמו גודו אילנא וכן קצוצות: בולע. שזורעין בו ומצמית: מכסין בו. גרסינן א"נ אחר סבבא דאין זורע ומצמיח [נ"ל] אין מכסין ונפקא לן מקרא וכסהו בעפר כמבואר (פח: ושם) ועי' ת"כ פ' אחרי בזה: ובגיפסים. מבואר ברמב"ם (הרד"ל):

פרק ז א גיד הנשה. ודעת מכרעת. דעת תורה: כף. הנכרכת סביב עצם הקולית העליונה בעיגול: בשליל. בן ט' חי הנמצא בבהמה: דברי ר"א. נראה דחסר כאן סכבא דאין נאמן על ג"ה דר"מ וכן הוא במשנה וכן אין נאמנין על החלב ותכמים פליגי כמבואר במשנה (פט:) והלכה כחכמים (צו.): צריך להפריש. שיסבור חברו שהפריש הגיד כיון שרואה מחותכת כדרך הניקור ועי' ירו' רפ"ג דערלה (עיין צד. ביאור כל זה ועי' רא"ש): ב ושמנו מותר. וישראל נהגו ביה איסור (צב:): נוטל מן השוק. אולי גרסינן מן השופי של ירך ולא בעי חטיטה וכן הוא בש"ס שם גוממו עם השופי: ות יבין. ואיפכא גרסינן [כזית. בין של ימין של שמאל]. כמבואר בגמרא (צח.) כזית בין מימין בין משמאל: משניהן. עיקרו חייב על ימין: ה"ז חייב משום [בריה]: כזית. דאכילה כתיב ביה (צו): משתי בהמות. כרי"י דאינו חייב אלא מימין א"כ לא משכחת ב' מלקות אלא בב' בהמות וליכא כזית בחדא ובאידך איכא כזית ורבנן לטעמייהו דלוקה מחמת בריה ור"י לטעמיה דבעי כזית (צו:): ג בנותן טעם. עם הוא והתורה אסרתה לכן בתערובות נוטלו ומותר (צ:): חתיכה. הראויה להתכבד (ק.): אלף. ואינו מכירו: נימוחה. היינו ראויה להתכבד עוד (יבמות פא:) ועי' ירו' רפ"ג דערלה ופסחים פ"ב ה"א בסוגיא דחזקיה: ד קודם למתן תורה. ב"נ מוזהרין ואתא איסור גיד דהתיר ות"ל על טומאה דטומאה הלה קודם שנעשו הגידין (ק:) ועי' ירו' נזיר פ"ו ה"א בטרפה: במה נאסר. מהמת מה נאסר: וחייב עליו. ישראל (קב.): ומשום חי. דבשר הפורש מן החי (קב:): ה"ג חלב מן נבלה חייב משום נבלה והיינו שתים משום חלב ומשום נבלה אבל באבר לא משכחת לה רק במדולדל ויכול לחזור ולהיות דאם לא כן מיתה עושה ניפול והוי כאבר מן החי להוד ולאו נבלה (עד.) רק בעוף כהוכלו והר"מ פ"ד ממ"א כתב חייב משום נבלה ועיין (קא:) והרד"ל כתב דאפשר דגרסינן אמ"ה מטמא משום נבלה (עי' קב.): משום ב' לאוין. נראה דגרסינן ג' לאוין דעל דם גופא ס"ל לר"י דחייב משום ב' לאוין א"כ במוקדשין נתוסף לאו דקודש וה"ל ג' וכדס"ל לר"י לקמן גבי חלב מוקדשין ותכמים אומרים כו': אליה: הקריבה לגבי מזבח: ומשום חלב של מוקדשין. כלומר בחלב של מוקדשין איכא הרי לאוין כריתות (ד.) ודין אליה מבואר בת"כ ויקרא פ' י"ט:

פרק ח א בכל מין. אף בעופות (נדרים נד:): ועולה על השלחן עם גבינה בבת אחת. (קד:): נבקמן

אחרים אומרים משמו אף נאכל בר"א בשלחן שהוא של מאכל אבל בשלחן שאינו של מאכל נותן אדם חתיכה בצד זה וגבינה בצד זה נותן בקפוף ובמחוק ומפשילן לאחוריו [א] הרי לא אסרו אלא בשולחן שהוא של מאכל רשב"ג אומר אף שלחן של מאכל. שנים שנכנסו לפונדק זה בא מן הצפון וזה בא מן הדרום זה אוכל בחתיכתו וזה אוכל בגבינתו ואין חוששין [א] הרי לא אסרו אלא בזמן שכולו תפיסה אחת: ב טיפת חלב שנפלה על החתיכה רבי יהודה אומר אם יש בנותן טעם באותה חתיכה וחכמים אומרים באותו הקדירה אמר רבי נראין דברי רבי יהודה בזמן שלא ניער ולא כיסה ודברי חכמים בזמן שניער וכיסה חם לתוך חם וצונן לתוך חם אסור חם לתוך צונן מדיחו ואוכלו: כחל של מניקה קורעו ומוציא את חלבו לא קרעו אין עובר עליו הלב קורע ומוציא את דמו אם בשלו קורעו לאחר בישולו: ג כחל שבישלו בחלבו מותר קיבה שבישלה חייב. המבשל בשר בחלב הרי זה חייב כמה יבשלה ויהא חייב כחצי זית בשר וכחצי זית חלב כדי שיהו זה בכזית כשם שחייב על בישולו כך חייב על אכילתו כמה יאכל ויהא חייב כדי שיהא נאכל משום בשול המבשל במי חלב פטור בחלב זכר פטור דם שבישל בחלב פטור העצמות והגידים והקרנים והטלפים שבישלן בחלב פטור הפגול והנותר והטמא שבישלן בחלב חייב עליהן משום פגול נותר וטמא בשר בהמה טהורה בחלב בהמה טהורה אסור ברפואה ובהנאה ר"ש מתיר בהנאה בשר בהמה טהורה בחלב חיה טמאה בשר חיה ועופות טהורין בחלב בהמה טמאה ר"ע פוטר על בישולו שנאמר גדי גדי ג"פ: ד קיבה של עובד כוכבים של נבלה הרי זו אסורה חזרו לומר מעמידין בקיבת עובד כוכבים ובקיבת נבלה ואין חוששין ר"י אומר כשרה שינקה מן הטרפה קיבתה אסורה וטרפה שינקה מן הכשרה קיבתה מותרת מפני שכנום במעיה חלב: ה חומר בחלב מבדם ובדם מבחלב שהחלב נוהג בחי וקרב ע"ג האישים ומועלין בו והייבין עליו משום פגול ונותר וטמא מה שאין כן בדם חומר בדם שהדם מתיר מכשיר ומפגל מה שאין כן בחלב: ו ר' יהודה אומר האלל שכינסו ויש בו כזית הרי זה חייב עור פרסות בהמה דקה הרי הוא כבשרה וכולן שעיבדו או שהילך בהן כדי עבודה טהורין משום עור וטמאין משום בשר חוץ מעור האדם מפני שמטמאתו לעולם מכאן אמרו לגיון עובר ממקום למקום המאהיל עליו טמא אין לך לגיון שאין בו קרקפלין וכולן שנמלחו הרי אלו כעבודין ר' יהודה אומר הלטאה אין לה עור ר"י בן נורי אמר ח' שרצים יש להן עורות [ב] הצדן והורגן והחובל בהן והעושה בהן חבורה הרי זה חייב וחכמים אומרים אין עור אלא מה שמנו חכמים. המפשיט בבהמה ובחיה ובטמאה [ג] ובדקה ובגסה לשטוח כדי אחיזה וכמה הוא כדי אחיזה אלא טפח כפול. המפשיט כשיעור הזה הנוגע במופשט טהור בעור של צואר טמא ר' יוחנן בן נורי אומר הנוגע בעור של צואר טהור שאינו אלא נותקו ר' דוסתאי בן יהודה אומר משום ר"ש המפשיט בשרצים כולו חבור אחד הוא רבי יהודה אומר עור שיש לו כזית בשר הנוגע בעור שכנגד הבשר מאחריו טמא ביצת השרץ מרוקמת טהורה וכמה היא ריקומה כדי שיראה שרץ מתוכה ניקבה כל שהוא טמאה וכמה יהא הנקב מלא שערה. האבר והבשר המדולדלין בבהמה מטמאין טומאת אוכלין ר"ש אומר אין מטמאין טומאת אוכלין:

פרק תשיעי

א הזרוע והלחיים והקיבה נוהגין בכלאים ובכוי ר"א אומר הכלאים מן הרחל ומן הגדי נוהגין בו מן הכוי המוציא מחבירו עליו הראיה: השוחט לרפואה לאכילת עובד כוכבים ולאכילת כלבים חייב במתנות. השוחט ונתנבלה בידו הנוחר והמעקר ושחיטת עובד כוכבים פטור מן המתנות כהן ועובד כוכבים שמכרו בהמתן לישראל לשחוט חייב במתנות נשחטה ברשותן ואח"כ מכרוה לו פטור מן המתנות ישראל שמכר בהמתו לכהן לשחוט פטור מן המתנות נשחטה ברשותו ואחר כך מכרה לו חייב במתנות: ב כהן פטור והמשתתף עם הכהן פטור. עובד כוכבים פטור המשתתף עם עובד כוכבים פטור המשתתף עם הכהן צריך לרשום עם עובד כוכבים אינו צריך לרשום ופסולי המוקדשין א"צ לרשום א"ל כהן כולה שלך והיד שלי אפילו א' מק' ביד פטור מן הזרוע כולה שלך והראש שלי אפילו א' מק' פטור מן הלחי כולה שלך ובני מעים שלי אפילו א' מק' מבני מעים פטור מן הקיבה מקום שנהגו להפשיט את הראש אינו רשאי להפשיט את הלחי למלוג את העגלים אינו רשאי למלוג את הזרוע ואם יש כהן נותנן לכהן ואם לאו מעלה אותן דמים מכר לו יד כמות שהיא וראש כמות שהוא ובני מעים כמות שהן נותנן לכהן ואין מנכה לו מן הטבח את הדמים לקח הימנו במשקל נותנן לכהן ומנכה מן הטבח את הדמים מתנות אין בהם משום קדושה אפילו מוכרן לעובד כוכבים אפילו נותנן לפני כלבו אין בהן אלא מצות כהונה בלבד. המשלח בשר לחבירו והיו בו מתנות אין חוששין שמא מתנות כהונה הן: ג אי זה הוא הזרוע נוטלו מבית הפרק וכל הפרק עמו בזרוע של מוקדשין בזרוע של גבולין. איזה הוא לחי נוטלו מבית השחיטה וכל בית השחיטה עמה קיבה כמשמעו חלב שעל הקיבה נותנו לכהן א"ר יהודה נהגו כהנים עין יפה שיהו נותנין אותו לבעלים. זרוע זה זרוע של ימין אתה אומר זה זרוע של ימין או אינו אלא שמאל הרי אתה דן הואיל ושוק מתנה לכהן וזרוע מתנה לכהן מה שוק אינו נוהג אלא בימין אף זרוע לא ינהוג אלא בימין. שוק מארכובה ולמטה דברי רבי יהודה וחכמים אומרים מארכובה ולמעלה איזה הוא הזה כל שרואה את הארץ מלמעלה ועד שמגיע לצואר. מלמטה עד שמגיע לכרס חותכו ונוטלו מבין שתי דפנות מיכן ומיכן ואיזהו אליה חותך ויורד עד שמגיע לעצה נכנס לפנים מן העצה עד שמגיע לפרק חותך ונוטל את כולה ואלו הן אימורין שתי כליות ויותרת הכבד ואליה ואלו הן החלבים החלב המכסה את הקרב זה הוא חלב החופה את הכרס ואת כל החלב אשר על הקרב זה חלב שעל הדקין דר"ע ר' ישמעאל אומר חלב שעל הקיבה וחכמים לא הודו לו שעל הכסלים [ד] שבין פקוקרות שהוא מחטט אחריו כל מקום שהוא ונוטל דברי רבי יוסי הגלילי ר' ישמעאל אומר חלב שעל הקיבה תותב קרום נקלף ר"ע אומר קרום ונקלף אסורין רבי יהודה אומר קרום שעל הכוליא אסור וחייבים עליו גידים שבכליות ובמוקדשין אסורין ואין חייבין עליהן:

פרק עשירי

א ראשית הגז נוהג בטרפה ואינו נוהג במתה ונוהג בכלאים ובכוי ר"א אומר בכלאים מן הרחל ומן הגדי נוהג בו מן הכוי אין נוהגין בו. כהן ועובד כוכבים שנתנו בהמתן לישראל פטור מראשית הגז זה חומר בלחיים ובקיבה מראשית הגז כל הקדשים שקדם מומן קבוע להקדישן ונפדו חייבין בראשית הגז אבל אם קדם הקדישן את מומן או מום עובר להקדישן לאחר מכאן נולד להן מום ונפדו פטורין מראשית הגז. הגוזז עזיו פטור מראשית הגז השותף רחליו חייב בראשית הגז הלוקח מבעל הבית חייב ור' אלעאי פוטר השותפין חייבין ר"ע פוטר ר' אלעאי אומר אין ראשית אלא שיש אחריה אחרית. גז צאנך ד' תתן לו חמש חמש רחלות גוזזות מנה מנה ופרס שהן ע"ה סלעים חייבות בראשית הגז דברי ר' דוסא וחכמים אומרים חמש רחלות גוזזות כל שהן כמה נותן לו משקל ה' סלעים ביהודה שהן י' סלעים בגליל מלובן ולא צאוי ולא שילבננו ויתננו לו אלא נותן לצמר צאוי כדי שילבננו ויעמוד בידו משקל ה' סלעים ביהודה שהן י' סלעים בגליל שנאמר תתן לו שיהא בו כדי מתנה. היו לו שתי צאן גוזז ומניח גוזז ומניח אע"פ שעתיד להוסיף עליהן אין מצטרפות. היו לו חמש [ה] גוזז ומניח אפילו שתים וג' שנים הרי אלו מצטרפות צבען טואן ומכרן אין מצטרפות ר"ש בן יהודה אומר משום ר"ש צבען הרי אלו מצטרפות המפריש גז צאנו ואבד חייב באחריות. ראשית הגז מצותה בתחלה אם נתן בין בתחלה בין באמצע ובין בסוף יצא כמה שיעורה א' מששים כתרומה הלוקח גז צאנו של חברו ולא הפריש הימנו ראשית הגז הלוקח פטור חומר בזרוע ובלחיים ובקיבה מבראשית הגז: אווזין ותרנגולין ויונין הרדסיות שמרדו או שקיננו בפרדס חייבין בשלוח: ב זכר פטור מלשלח קורא זכר ר"א מחייב וחכמים פוטרין עוף טמא פטור מלשלח עוף טהור רובץ על ביצי עוף [ו] שאינו מינו פטור מלשלח היתה עומדת ביניהן פטור מלשלח היתה יושבת על גביהן חייב לשלח היתה מעופפת בזמן שכנפיה נוגעות בהן חייב לשלח אין כנפיה נוגעות בהן פטור מלשלח אם אפרוחים הטרפה פטורה מלשלח ביצים פטור מלשלח אפרוחים שפרחו ואין צריכין לאמן פטור מלשלח נטל את האם ולא הספיק ליטול את הבנים עד שמתו או עד שנעשו טרפה פטור מלשלח נטל את האם ואח"כ נטל את הבנים חייב לשלח

אור הגנוז

[א] הוי: [ב] לפיכך הצדן וההורגן: [ג] ובטהורה: [ד] זה חלב שבין: [ה] גוזז ומניח גוזז ומניח: [ו] טהור:

מנחת בכורים

בקפוף ובמחוק. נראה דגרסינן בקופה: אלא בשולחן. גרסינן: זה בא מן הצפון. ואין מכירין זה את זה: תפיסה אחת. כעין תפיסה אחת דליכא הפסק בינתים (הך דאפיקולים מבואר בריי"ף דהיינו מטלית ועי' תו' וכאן ע"ס):
ב על החתיכה. חוץ לרוטב (קט.): חם של איסור לתוך צונן. של היתר אמרינן דהתתאה גבר: מדיחו. קולף נ"ל דאימר בלע פורתא וגרסינן הכא חם לתוך צונן קולף צונן לתוך צונן מדיח (פסחים עו.): ג אין עובר ומותר. ור' חייא דאמר כן בש"ס (קו.): כחל של מניקה. עיין רא"ש (קב. וסימן נ') דמניקה היא לרבותא: קיבה שבישלה. (קט:): זה בכזית. הצרוף. (קח:): כמה יאכל. מתי יאכל ויצא חייב משום אכילה עד שיהיה ראוי לאכול מחמת בישול והוא גמר בישולו (רש"י ועיין בפוסקים סימן פ"ז): בחלב זכר. שנשתנה ונעשו לו דדים וחלב (קיג:): פטור. דכתיב בחלב אמו (קיג:): דם. לאו גדי הוא: חייב עליהם. משום בשר בחלב גרסינן דס"ל איסור חל איסור (קיד.): מתיר בהנאה. יליף בג"ש מטרפה וכל רפואה [מותר] בהא"ם (קטז.): בחלב חיה טמאה. במשנה מבואר דת"ק פוטר חיה ועוף ובהמה טמאה ויותר נראה דגרסינן כאן חלב חיה או טמאה (אפילו בהמה): בחלב בהמה טמאה. למ"ד דחיה ועוף אף בטהורה לא הוה בב"ת (קיג. קטז.): ולר"ע אסור מדרבנן. (עיין ק"ד. לר"א):
ד של עובד כוכבים. ששחט והדא מילתא היא: אסורה. כחלב שבמעיה: מעמידין בקיבת. בחלב הקרוש שבה וליכא אסורא רק להעמיד בהעור של קיבת נבלה דגופה הוא (קטז:): אסורה. דהחלב שבתוכה מטרפה היא: מפני שכנוס במעיה. חלב מותרת גרסינן (עיין ירו' ביצה פ"א ה"א בקיבה נבלה שינקה מן הטרפה): ה נוהג בחי. אם תלש חלב מן החי חייב כדלעיל סוף פ"ז אבל בדם לא משכחינן דאינו חייב אלא בדם שהנפש יוצא בו א"כ א"א בחי: ע"ג האשים. ודם בזריקה בעלמא: משא"כ בדם. ממעטינן מקראי (קיז.): מתיר. האימורין למזבח ומכשיר בשר באכילה. ומפגל במחשבת זריקה בדם: משא"כ בחלב. אם אין אימורין הבשר כשר ומחשבה בהקטרת אימורין לא מהניא כלל: ו האלל. מבואר במשנה דלא הוי נבלה. לר"י והוא גידי הצוואר והשדרה שקשה ולר"ל הוא בשר שפלטתו סכין בעת פשיטת העור (עיין פ"א מהל' אה"ט ה"ח) והאלל דר"ל ס"ל לר"י דכשכונס הוי טומאת נבלות וקמ"ל כאן שכינסה וכדר"ה בגמרא (קכח.): דקה. ובמשנה מבואר סתם פרסות ומפרש כאן: וכולן שכל עורותיהן כבשרן ומבואר במשנה (קכב.): ה"ג טהורים משום בשר וטמאים משום עור: מפני לא גרסינן: לעולם. אף בעבודין גזירה שמא יעשה שטיחין למטה: לגיון. חיל: קרקפלין. עור האדם (קכו.): וכולן. שעורותיהן כבשרן: כעבודין. ואינם כבשר: אין לעור. חלוק הוא מבשר דעורו גוש: שמונה שרצים. מבוארים בתורה: הצדן. בשבת דכמיתו כ"מוד בעינן. והחובל בהן משום דיש להן עור ונצרר הדם לתוכו: העושה בהן חבורה. בשבת והיינו החובל: אין עור אלא למה שמנו. במשנה כאן דעורותיהן כבשרן והוא ד' המבוארים במשנה (קכב.): ז המפשיט. העור אימתי קרוי יד להביא טומאה לבשר או ליטמא מן הבשר לשטוח שטוח ע"ג מטה שמפשיט כדרך שאנו פושטין: טפח כפול. והוא טפחיים (קכד.): במופשט. אבל מה שכנגד הבשר טמא ואיכא מ"ד דטפח סמוך לבשר טמא (קכג.). נותקו. ונפשט מאליו: כזית בשר טמא. משום מגע נבלה כן הוא במשנה (קכד.): כמה היא רקומה. עמי"י פ"ד מה' אה"ט ה"ט וירו' ביצה פ"א ה"א אפילו בכי האי גוונא בסתימה טהורה אבל נקבה כל שאפשר ליגע טמא אף שנגע לקליפה כדנפקא לן מדכתיב הנוגע יטמא (קכז:): ור"ש מטהר. מבואר במשנה בס"פ דארישא קאי (קכט.) ושם:

פרק ט א מן הכוי. (קלג.): פטור. דהוי נבלה: מחייב במתנות. דעתה של ישראל הוא (עי' ירו' פ"ה דמע"ש ועי' ירו' חלה פ"ב ז:): ב צריך לרשום. לעשות סימן להודיע לכל שיש לכהן חלק בו משום מראית העין: א"צ לרשום. דהעובד כוכבים מפרסם עצמו (קלג): את הלחי. חלקו של כהן: למלוג ברותחין. כדי לאכול העור עצמו (עיו"ד סימן ס"א ה"ג והגר"א): מעלה אותן דמים. שם אותן והדמים נותן לכהן שיזדמן (קלד:): נותנן. הקונה לכהן המתנות ואינו מנכה להמוכר דידוע דאיכא מתנות של כהן בזה: במשקל. הרי גם המתנות קנה (קלג.) עי' ירו' ב"ב פ"ה ה"ז: אין בהן אלא מצות כהונה. לתתן לכהן: אין חוששין. משום גזל כהן דמסתמא לקחם מכהן (עיו"ד סימן ס"א סי"ג): ג מבית הפרק. של ארכובה הנמכרת עם הראש עד בוקא דאטמא והוא שתי עצמות: בזרוע של מוקדשין. שוין בזרוע של נזיר זרוע בשלה וכן בחולין: ובית שחיטה עמה.

עם שיפוי כובע וס"ל דשחיטה כשרה למעלה מבית הבליעה (קלד:): אלא בימין. דכתיב בשלמים שוק הימין: ולמטה אבל מפרק שבין הקוליות והשוק למעלה לא וחכמים ס"ל עד בוקא דאטמא כמבואר במשנה (קלד:): חזה. בשלמים דלכהן: ועד שמגיע לצואר. שיעורו למעלה: אליה. הקרבה למזבח: העלה. הכליות ועי' רמב"ם כפ"א ממעה"ק וכל"מ שם: שעל הקיבה. דס"ל קרום ונקלף הוי חלב וכ"ש שעל הדקין: ור"ע ס"ל דבעינן תותב קרום פרוש כשמלה אבל על הקיבה העשוי תתיכות תתיכות [לא] ובתוספתא כאן מוגה ע"פ הגמרא (מט.): פקוקרות. שם בשר שהופה על הכסלים לריה"ג אסור וקי"ל דמותר (נג.) ועיין ת"כ פ' שלמים בויקרא: והמתנים. הוא אסור לכ"ע (שם): ה"ג שעל הקיבה. קרום ונקלף ובהכי סגי לאקושי לכל חלב ולר"ע תותב קרום ונקלף אסורין: וחייבין עליו כרת. והוא קרום העליון המכסה את החלב אבל קרום התחתון שרי (נג.): ובמוקדשין. לא גרסינן וגידים שבכליות מבואר בש"ס (נג.) (ועי' רד"ל כתב דאפשר דס"ל דאין בגידין בכ"ע ואינו חייב משום מוקדשין ויותר נראה דגרסינן ובקרומין והיינו קרמא תתאה) (נג.):

פרק י א ראשית הגז. בטרפה. דיליף בטרפה דפטור (קלו:): במתה. רמב"ם פ"י מהל' בכורים ה"ז וכ"מ: מן הכוי. רבנן מודו בזה דמספק פטור דדלמא חוששין לזרע האב כשאביו תיש ופליגי בלבי הבא על התישה לרבנן ממ"נ חייב דאפילו מקלת שה אמרינן ולר"א פטור: זה חומר. דבמתנות כיון שעתה הבהמה של ישראל חייב אבל בראשית הגז פטור כיון שנתחייב ביד העובד כוכבים וכר' אלעאי דמקיש לתרומה אבל רבנן פליגי (קלו.) דהלא קנה גוף הצאן עיין תוס' (קלד:) ד"ה שהמתנות ולע"ג (עיין בכורות פ"ג כד) ועי' יו"ד סי' של"ב ס"ז ב' דעות: ונפדה. אבל קודם פדיה אסורין בגיזה מדרבנן כמבואר בבכורות (מד.): ופטורין מראשית הגז. כקדשי בדק הבית (קלה.): ונפדה פטורין. דאסורין בגיזה ועבודה ואין נוהג במוקדשין (קלה.): עזיו. ראשית הגז הוא רק בכבשים: השותף רחליו. בלא גזיזה רק שוטף במים ונשטף מאליו: ר"ע פוטר. ר' אלעאי גרסינן דראשית גז צאנך ולא של שותפות (קלה.) וברישא דפריך הלוקח מעובד כוכבים בקנה גוף הצאן (קלו.): אחרית. ששייר לעצמו אבל כל הגז לא כתרומה דבעינן ראשית ששיריה נכרין (קלד:) וחכמים פליגי דהאומר כל גיזי ראשית דבריו קיימין עיין בכורים רפ"ג: ד'. ד' צאן חייבים בראשית הגז כר"ש בר' יוסי דיליף מד' צאן תחת השה וילפינן ג"ש צאן צאן (קלז.): ה"ג תתן לו חמש. דיליף דחמש בעינן דכתיב חמשה תיבות ובגמרא ילפינן מחמש צאן עשויות (שם): מנה. חמשה ועשרים סלעים וג' מנים הוא ע"ה סלעים עי' חידושי הרשב"א דר"ד בש"ה קאמר ע"ה ולא כרש"י דלכאורה מנה ופרס א"כ הוה קפ"ז ותני (רד"ל): כל שהן. כ"א שבע סלעים ומחצה והכי פירושו הוא מנה ופרס ונותן אחד מששים. זולת אם יש לו גיזין הרבה ורוצה לחלק להרבה כהנים לא יפחות לכהן אחד מכדי חמש סלעים וזהו כמה נותן לו (קלז:): מלובן. מבואר במשנה (קלה.) ומפרש דלא שיתנו מלובן (קלח.): גוזז ומניח בשנה זו. וכן את"כ אע"פ שבין הכל יש לו גיזה של חמש אין מצטרפות: גוזז ומניח שתים בשנה זו ושלש בשנה [זו]: מצטרפין. וליכא בזה משום חדש וישן דלא איתקיש לתרומה ודלא כר' אלעאי בגמרא (קלו.): צבען. קנה בשינוי: הרי אלו מצטרפין. בש"ס ר"פ הגוזל קמא הגירסא טוואו וארגו אין מצטרף לבנו מצטרף ר"ש אומר לבנו אינו מצטרף ופליגי בליבון אי הוי שינוי. מ"ש כדפירשנו לעיל (קלד:) (עירו' פאה פ"ב לה:): הלוקח פטור. היכא דשייר המוכר: חומר. דבמתנות כה"ג הלוקח מחויב ליתן שהרי המתנות אגלו הם: ב חייבין. בשילוח האם על הבנים דלא הוי מזומן דאילו מזומן פטור (קלח: קלט.): זכר. שרובץ על הביצים אבל קורא זכר דאורחיה פליגי: טמא. דכתיב צפור בקרא (קלט:): שאינו מינו. עוף טמא דתקח לך ולא לכלביך ועיו"ד סימן רצ"ב ס"ח והבעיא בש"ס (קמ.): ביניהם. בין האפרוחים אף שנוגעת פטורה דכתיב רובצת על האפרוחים: על גביהן. אפי' אינו נוגע רק בין שני רובדי אילן כל שאילו תנטל ותפול האם עליהם חייב: נוגעת בהן. על גבן אבל נוגע בצידיהן לא מהני במעופפות (קמ: וכמסקנת הגמרא לדינא וכתובה שם בשינוי): הטרפה. שהאפרוחים טרפות פטור האם בשילוח דתקח לך ולא לכלביך (קמ:): ה"ג ביצים טרפות כדינא דאפרוחים דכל שאסור באכילה לא שייך שקח לך וכד"ל גרס מוזרות: פטור. דומיא דביצים דאין צריכין לאמן (קמ:): פטור. דתקח לך ולא לכלביך א"כ

לשלח נטל את הבנים ואח"כ נטל את האם פטור מלשלח. א' נוטל את האם וא' נוטל את הבנים הנוטל את האם חייב המוציא קן בבורות בשיחין ובמערות מותרות משום גזל וחייבות בשילוח ואם מקושרות אסורות משום גזל ופטורות מן השילוח יוני שובך ויוני עלייה חייבות בשילוח ואסורות משום גזל מפני דרכי שלום: ג המוצא קן לא יטהר בה את המצורע שנאמר ולקח הנוטל אם מעל הבנים ר"י אומר לוקה ואינו משלח וחכמים אומרים משלח ואינו לוקה זה הכלל כל מצות לא תעשה שיש בה קום עשה אין חייבין עליה לא יטול אדם אם מעל הבנים ואפילו לטהר בה את המצורע מפני שנעבדה בה עבירה ר' יעקב אומר אין לך מצוה בתורה שאין מתן שכרה בצדה ותחיית המתים כתובה בה שנאמר שלח תשלח את האם וגו' עלה זה לראש האילן ונפל ומת או לראש הבנין ונפל ומת היכן [א] טובו של זה אמור מעתה למען ייטב לך בעולם הטוב והארכת ימים בעולם ארוך :

סליק פירקא וסליקא לה תוספתא ממסכת חולין

אור הגנוז

[א] טובתו של זה ואריכת ימיו אמור :

מנחת בכורים

טוב אינו שולח : פטור. שזכה באם תחלה ושלח ואח"כ נטל הבנים מותר לזכות באם : מקושרות. הוי מזומן. ואסורות. משום גזל אם שלח האם קנה לו חצרו להבילים מן התורה וכאן מיירי בלא של"ח וקטן דלאו בר שילוח זכה אביו מ"מ יחזיר משום דרכי שלום א"נ בעבר ונטלן דיחזיר משום דרכי שלום (קמא: ברש"י שם) : המוצא קן. קן של היתר ולא מיירי באם על הבנים : ג ולקח הותן. ולא הנמצא מן ההפקר : ואינו משלח. דשלח מעיקרא משמע ועוד מפרשינן בש"ס דס"ל דאף ניתק לעשה לוקין. ואינו משלח דקאמר דלא מהני השילוח : שמתן שכרם בצידם גרסינן. כגון שלוח הקן וכיבוד אב: שאין תחית המתים גרסינן. ולפי הגירסא דהכא שאין קאי על תחית המתים כלומר דלמען ייטב לך טובת עוה"ב : בעולם ארוך. לעתיד לבוא :

סליק תוספתא מסכת חולין

תוספתא בכורות פרק ראשון

פרק ראשון א (א) הלוקח עובר חמורו של עובד כוכבים והמוכר לו אע"פ שאינו רשאי והמשתתף לו הנותן לו בשותפות והמקבל הימנו והנותן לו בקבלה פטור מן הבכורה (ב) שנאמר (במדבר ג) בישראל ולא באחרים (ג) וכן אתה אומר בכהנים ובלוים (ד) מפני שהכהנים והלוים חייבין בבכור בהמה טהורה יכול יהו חייבין בבכור בהמה טמאה ת"ל (שם ח) באדם ובבהמה את שיש לך בו באדם יש לך בו בבהמה את שאין לך בו באדם אין לך בו בבהמה יצאו לוים מבכור בהמה טמאה אבל אין נותנין פדיון הבן ופדיון פטר חמור אלא לכהנים בלבד: ב בכל (ה) בהמה טמאה אין לך שחייב בבכורה אלא חמור בלבד : (ו) בכל חיה אין לך שאסור משום מחיר אלא כלב בלבד. היה ר"מ אומר כל המקיים מצות פטר חמור מעלין עליו כאילו קיים מצות בהמה טמאה כולה וכל המבטל מצות פטר חמור מעלין עליו כאילו ביטל מצות בהמה טמאה כולה ר"י הגלילי אומר הרי הוא אומר (במדבר יח) אך בכור שור או בכור כשב או בכור עז לא תפדה קדש הם. בכור שור עד שיהא היולד והנולד שור. בכור כשב עד שיהא היולד והנולד כשב. בכור עז עד שיהא היולד והנולד עז. ואם יש בו מקצת סימנים דומות [א] לאמו חייב בבכורה: ג (ז) בהמה טהורה שילדה מין בהמה טמאה מותר באכילה ואם יש בו מקצת סימנין חייב בבכורה. וטמאה שילדה בהמה טהורה אסור באכילה שהיוצא מן הטמא טמא והיוצא מן הטהור טהור: ד (*ז) דג טמא שבלע דג טהור מותר באכילה וטהור שבלע דג טמא אסור באכילה לפי שאין גידוליו: ה מפני מה אמרו דבש דבורים מותר שאין מוציאות אותו אלא מכניסות אותו. דבש (ח) [ב] הזיזין אסור שאינו אלא ריר. ר"ש אומר מה ת"ל גמל גמל שתי פעמים לרבות את הגמל הנולד מן הפרה כנולד מן הגמלה ואם (ט) ראשה ורובה (י) דומה לאמו מותר באכילה. וחכמים אומרים היוצא מן הטמא טמא והיוצא מן הטהור טהור (*י) שאין בהמה טמאה יולדת מן הטהורה ולא טהורה יולדת מן הטמאה ולא גסה מדקה ולא דקה מגסה ולא אדם מכולן ולא כולן מאדם אע"פ שאמרו בהמה טהורה דקה יולדת לחמשה חדשים בהמה טהורה גסה לתשעה חדשים בהמה טמאה גסה לשנים עשר חודש הכלב לחמשים יום חתול לחמשים ושנים יום חזיר לששים יום שועל וכל שרצים לששה חדשים הזאב והארי והדוב והנמר והברדלס והפיל והקוף והקפוד לשלש שנים והנחש לשבע שנים. הדולפינין מולידין ומגדלין כאדם. (כ) דג טמא משריץ דג טהור מטיל ביצים. (*כ) קרבי דגים ועובר אין נאכלין אלא מן המומחה העוף נאכל במסורת נאמן צייד לומר עוף זה טהור : ו פרה שילדה מין שה אין פודין בו פטר חמור שכל מקום שנאמר שה תופס כבשים ועזים גדולים וקטנים זכרים ונקבות תמימים ובעלי מומין פודה בו שונה ומשלש ומביאו בנדר ונדבה לחטאתו ולאשמו (ל) וחייב בבכורה ובמתנות. רבי אלעזר אומר הכלאים מן הרחל ומן הגדי פודין בו מן [ג] החיה אין פודין בו. כשם שאין פודין בשחוטה כך אין פודין בפטר חמור שמת. פטר חמור מצותו לקיימו שלשים יום מכאן ואילך או פודו או עורפו. מכמה לא יפחות ר' יוסי בר' יהודה אומר לא יפחות משוה שקל: איזה הוא פדיון פטר חמור הנכנס לדיר להתעשר ישראל שהיו לו ספיקות ועמד ופדאן וכן כהן שירש את אביו ואת אמו ישראל או שניתן לו במתנה פטר חמור לפדותו. איזה הוא פדיון פטר חמור הנכנס לדיר להתעשר הרי שיש לו פטר חמור אין לו לפדותו. אמר לו כהן תנהו לי ואני פודה אותו הרי זה לא יתננו לו אא"כ יודע שהוא פודה אותו. עורפו בקופיץ מאחריו וקוברו ואסור בהנאה (מ) לא ימיתנו לא במקל ולא בקנה ולא ינעול דלת בפניו בשביל שימות ואם עשה כן ה"ז יצא. בחייו אסור בגיזה ובעבודה. ור' שמעון מתיר ובכור אדם מותר בכולן. חמורה שלא ביכרה וילדה שני זכרים נותן (נ) טלה אחד לכהן זכר ונקבה מפריש טלה והוא לעצמו. [ד] חמור וטלה שהיו בכרו וילדו שני זכרים נותן שני טלאים לכהן זכר ונקבה או שני זכרים ונקבה נותן טלה אחד לכהן שתי נקבות וזכר או שני זכרים וב' נקבות ואין יודע אין כאן לכהן כלום (ס) אלא מפריש טלה אחד ופודה בו (ע) כל אחד ואחד לעצמו :

פרק שני א (א) הלוקח עובר פרתו של עובד כוכבים והמוכר לו אע"פ שאינו רשאי והמשתתף לו והנותן לו בשותפות והמקבל הימנו והנותן לו בקבלה פטור מן הבכורה ר"י אומר אף המקבל מן העובד כוכבים אע"פ שאינו רשאי הרי זה (ב) מעלה בשויו ונותן [ה] חצי דמיו לכהן והנותן לו בקבלה אע"פ שאינו רשאי הרי זה מעלה אותו ואפילו עשרה בשויו ליתן דמיו לכהן (ג) וחכמים אומרים הואיל ואצבע העובד כוכבים באמצע פטור מן הבכורה : ב בהמת המדבר ובהמת הקדש ובהמת הגר שמת ואין לו יורשים פטורה מן הבכורה (ד) ובהמת ארנונה חייבת בבכורה: ג (ה) כל הקדשים שקדם מומן קבוע להקדישן ונפדו חייבים בבכורה ובמתנות [ו] חול ונפדים תמימין ומביאן לכל זבח שירצה לפני פדיונם ומועלין בהן לאחר פדיונם ובין לפני פדיונם ובין לאחר פדיונם אין עושין תמורה. בין לפני פדיונן בין לאחר פדיונן (*ה) הגוזז והעובד בהן (ו) אין לוקה את הארבעים (ז) כללו של דבר הרי הן כחולין לכל דבר ואין בהן אלא [ז] עילוי מצות בלבד. אבל אם קדם הקדישן את מומן או מום עובר להקדישן ולאחר מכן נולד להן מום קבוע ונפדו פטורין מן הבכורה ומן המתנות ולדותיהן קדש ואין נפדין תמימין (ח) ואין מביאן לכל זבח שירצה ולפני פדיונן מועלין בהן ולאחר פדיונן אין מועלין בהן ובין לפני פדיונן ובין לאחר פדיונן עושין תמורה. ובין לפני פדיונן ובין לאחר פדיונן הגוזז והעובד בהן (ט) הרי זה לוקה את הארבעים כללו של דבר הרי הן כקדשים לכל דבר ואין בהן אלא שהותרו בשחיטה בלבד: ד (י) המקבל צאן ברזל מן העובד כוכבים ולדות פטורין ולדי ולדות חייבין מתו אמהות והעמיד הולדות תחת אמותיהן ולדות פטורין ולדי ולדות חייבין רשב"ג אומר הן וולדותיהן וולדי ולדותיהן פטורין מן הבכורה ומן המתנות אפילו עד סוף העולם: ה רחל שילדה מין עז ועז שילדה מין רחל פטורה מן הבכורה ואם יש בו מקצת סימנין חייב בבכורה: רחלה שלא ביכרה וילדה ב' זכרים ויצאו ראשיהן כאחד. רבי יוסי הגלילי אומר שניהן לכהן שנאמר (שמות יג) הזכרים לה' וחכמים אומרים אי אפשר אלא אחד לו ואחד לכהן. רבי טרפון אומר היפה שבהן רבי עקיבא אומר הכושל שבהן (כ) השני ירעה עד שיסתאב וחייב במתנות ורבי יוסי פוטר. מת א' מהן רבי טרפון אומר יחלוקו רבי

אור הגנוז

[א] לאביו : [ב] הגיזין : [ג] מן הכוי אין : [ד] שתי חמוריו שלא בכרו וילדו וכו' : **פ"ב** [ה] דמיו לכהן : [ו] וולדותיהן : [ז] מצות עלוי בלבד :

צפה שמואל

(א) הלוקח. ג. ויר' פסחים פ"ב ה"ג וע"ז פ"א ה"ו בפנים כתוס' שם דאינו רשאי להפקיע קדושת בכור ועי' ג: שהאריכו בזה וברא"ש שם : (ב) שנאמר בישראל. עי' חולין קלו. : (ג) וכן אתה אומר. פי' יו"ד סימן שכ"א בטור וב"י דשותפות כהן ולוי נמי פוטר לפ"ז יש לפרש. וכן אתה אומר דשותפות פוטר : (ד) מפני שהכהנים. עי' רפ"ב : (ה) בהמה טמאה. ה: : (ו) בכל חיה. ס"ל דכלב מין חיה. עי' כלאים ספ"ה ותוס' שם פ"א ופ"ה ה"ה וכאן ח. : (ז) בהמה טהורה. ה:. ועי' ירו' תרומות פ"ח דברי ר"י בשוחט בהמה ומצא שקן ע"ש : (*ז) דג. ו: : (ח) הזיזין. ז: וכאן אסור משום דאתי כר' יעקב כמבואר שם בש"ס והיינו ריר שמוציא מגופו וזהו טעמא לאיסורא וכ"מ מריבא דקאמר טעמא שמכניסות ועי' היטב ות"כ הגיה מותר דלא כר"י בש"ס : (ט) ראשה ורובה. ז. : (י) דומה לאמו. עי' טז. ויב : (*י) שאין בהמה. לפי הגירסא דהכא הייתו דקרי לי' שם כבשים והוא כנולד מן הטהור לגמרי וכר' יהושע בש"ס שבא להתיר הבא בסימן א' שנולד מן הטהור ועבורו מן הטהור וכל ברייתא זו ת. : (כ) דג טמא. ז: : (*כ) קרבי דגים. ו. : (ל) וחייב בבכורה. כגון שהות ביד ישראל. עי' תוס' ט. ד"ה ופודה ויא. ד"ה שהיה ועי' ירו' פאה פ"ה לה: ועי' ירו' גיטין פ"ג ה"ז : (מ) לא ימיתנו במקל. י: תמורה ט. ועי' תוס' ט. ד"ה שתי : (נ) טלה אחד לכהן. ועי' רש"י בב' תמורות דמפריש טלה לעצמו ג"כ ועי' רמב"ם פי"ב מהל' בכורות הלכה י"ט ומ"ל שם וה"ה כאן דמ"ש : (ס) אלא מפריש. עי' שם הכ"א והשיג עליו הראב"ד ועי' כ"מ וש"ע ס"ס שכ"א סי' י"ד וע"ז שם ונ"ע בכ"ז מתוס' זו דקשה לחלק בין שתי חמורים או חמור וטלה : (ע) כל א"א. עי' תוס' יא. ד"ה שהיה מחלוקת ר"ת ורש"י אי פודה וחוזר ופודה בשה כ"ז שלא בא ליד כהן וחזרו ונותנו לו וכאן אין ענין לזה שהרי מיירי בחמור וטלה א"כ אינו פודה רק אחד רק שפודה וחוזר ופודה וז"ב. והנה הת"כ הגיה ברישא בתי תמורים כמו במשנה ובבבא זו כתב דהוא כשיטת ר"ת דפודה וחוזר ופודה ולמ"ש אינו : (א) הלוקח. יג. : (ב) מעלה בשויו. כ: וג. ועי' ירו' ע"ז פ"א ה"ו ופסחים פ"ד ה"ג בזה יעו"ש : (ג) והכ"א. ג : ועי' חולין קל"ה : (ד) ובהמת ארנונא. עי' ירו' חלה פ"ג ז. ועי' ירו' יבמות פ"ז סה"א תמן את אומר ומפרש בש"ק דקאי על זה ועי' פסחים ו. : (ה) כל הקדשים. יד. כל הענין וטו: ועי' ירו' שקלים פ"ד ה"ו ועי' ירו' נזיר פ"ב ה"א : (*ה) הגוזז כהן. יד: (ו) ואין לוקה. עי' רמב"ם בפ"ב מהל' מעילה הט"ז וכמ"ל שם : (ז) כש"ד. לאתויי שהטן בתוך (טו:) דפטור : (ח) אין מתפיסין גרסי'. עי' מחלוקת ר"ש ור"א אי מתפס לאותו זבח (טז) : (ט) ה"ז לוקה. עי' ביצה יב. בתוס' ד"ה עולת בסה"ד ועי' מ"ל פ"א מהל' מעילה : (י) המקבל. טו. ושם : ולפי התוס' ד"ה טעמא בסה"ד יש להגיה בתוס' בסיפא כמו בפנים שהרי אף במתו אין זה נ"ב דלא סמכי רק בבכור א"כ עדיין נקרא ולדות וא"כ נצרכנו להוסיף דור רביעי ע"ז כמבואר במשנה. אבל אם נפרש כי מתו נעשו נ"ב ממש א"צ להגיה וזה אחר שהוסיפו. ועי' רמב"ם פ"ד מהל' בכורות ה"ד ולח"מ שם דס"ל להרמב"ם כן דמפורש הוא שם נ"ב גמורה על הולדות והוא כפשטא דתוס' זו בלי הגהה ומן הש"ס י"ז דאמרינן רשב"ג שמעיה לת"ק דנחית לדרי ש"מ דיש להגיה כאן בתוס' דאל"כ תקשה כאן הלא לא נחית לדרי ועי' טור סי' ש"כ ובב"י שם : (כ) והשני ירעה. עי' יח. כל זה ועי' רמב"ם פי"ב מהל' בכורות הכ"א ומל"מ שם :

מנחת בכורים

פרק א א הלוקח עובר חמורו. דבישראל צריך פדיון : שאינו רשאי. שמפקיע קדושת בכור : המשתתף לו. שקיבל הימנו בשותפות ובמשנה ליתא בשיתוף : והמקבל. שהבהמה של עובד כוכבים ומקבל לחלק בוולדות : וכן אתה אומר. שפטורין מפדיון פטר חמור : בו. באדם הבל לוים ליתנהו בבכור אדם דאם פטרו את של ישראל במדבר אינו דין שיפטרו את עצמם (ד.) : הבל אין נותנין. אף דלוים בכלל כהנים לפטור נתינת ישראל הוא רק לכהנים : ב שחייב בבכורה. בהמה טמאה : משום מחיר. לקרבן אלא כלב וס"ל כלב מין חיה ופלוגתא בכלאים ושם בתוספתא בפ' בתרא : מעלין עליו כאילו קיים. דקרי ליה לחמור בכתמא בהמה טמאה כדכתיב בפ' שלח: ה"ה אומר אך בכור שור. וכל הני בכור מיותר : חייב. דכתיב אך חלק (ה:) : ד גידוליו. למשרי מחמת יוצא מן הטהור טהור : ה גמל. אחד בת"כ ואחד במ"ת (שם:) שאין. ואין גרסי' : מפני שאמרו. גרסינן. ולהגירסא אע"פ הכוונה אף שעבור בהמה ואדם שוין מ"מ אין מתעברין זה מזה : הדולפנין. מין דג בים אליה אדם ויולדין מבני אדם וכן מגדלין בינקה מהם (ח. ותו' שם ד"ה הדולפנין) : משריץ. מוליד וולד : קרבי בני מעים. מעוברי דגים ביצים שלהם : מן המומחה. לומר דג זה טהור : ו אין פודין. אבל רחל שילדה מין עז הס"ל נדמה בגמרא (יב.) : שכל מקום. נראה דגרסינן וכל מקום : שונה ומשלש. פודה בו הרבה פעמים (ט.) : פודין בו. רבנן פליגא (יב.) : מן חיה. גרסינן (שם) : השחוטה. השה שחוטה כמבואר במשנה (שם) : חמור שמת. ואינו טעון פדיון ולא מהניא ליה אלא יקבר כמבואר (יב.) : לקיימו. נ"ג וכן משמע בגמרא (יג:) אלא מצוה לפדות: ספיקות. מפטרי חמור ופודאן בעשרה טלאים כולן נכנסין לדיר : את אבי אמו גרסינן. דמפריש עליו שה והוא לעצמו: שנותן. ישראל לכהן פטר חמור לפדות והכהן מפריש לה לעצמו וחייב במעשר וע"ז מפרש כיצד דאין ראוי להאמין לכהן עד שיודע בבירור שנפדה דכהנים חשודים ע"ז כמבואר (לה לו) והך איזה פדיון השני הוא כפל דברים ונראה דגרסינן זהו. ואמר לו כהן ענין בפני עצמו הוא: מתיר. פלוגתייהו מבואר (י.) : מותר בכל הנאות. לעבודה וכדומה (ט:) : ונקבה. ספק שמא הנקבה נולדה תחלה ומפריש לאפקועי איסורא : היו חמור וטלה. גרסינן : שני זכרים. ובניהם שוים במראיתם כגון חמור שילדה מין טלה : שני טלאים. הא' משום בכור הטלה והב' לפדות לפטר חמור : טלה אחד. דממ"נ אחד בכור : וב' נקבות. ואולי הנקבות תחלה. כל אחד ואחד. שני הנולדים דספק הוא על כל א' לעצמו :

פרק ב א מעלה. לוקח מן החצי שלו ונותן החצי של ישראל שקדש בבכורה : ב המדבר. הפקר : חייבת. היכא דמצי לסלקו בזוזי ולהלכה קי"ל אע"ג דמצי לסלוקי בזוזי דאית לית קלא דסוה של ארנונה (פסחים ו. תו' שם וכה"ד ועי' ברא"ש שם) : ג ונפדו. אבל מקודם פטור דקדושת דמים מדחה הבכורה: ובמתנות וולדותיהן חול גרסינן (יד:). לפני פדיונם מועלין בהם ואין מועלין בהם לאחר פדיון ה"נ לה : ומועלין לפני פדיון. היינו לאסור בקדושת בדה"ב : מצות עילוי גרסינן. לפדות בדמיו : ד נ"ב. שאם לו בדמים עד זמן בין מתו בין הוזלו : פטורין. דה"ל ידו באמצע א"כ אותן הנולדות מן הוולדות והוא דור שלישי לנ"ב פטורים דה"ל יד באמן אבל דור רביעי חייב : והעמיד. שיהיו לו זכות בוולדות המגיע לחלק ישראל : ה"נ וולדי וולדות פטורין וולדי וולדי וולדות חייבין. (עתוס' טז. ושם: ותוס' ד"ה העמידה ושם תוס' בד"ה טעמא) : עולם. דכל מה דמשכת תפוס: פטורה. דה"ל נדמה (טו:) : סימנים. דומה לאמו (שם) : ה אי אפשר לצמצם. והא' יצא תחלה : הכושל. והוא משמנים ביניהם המבואר במשנה דשומן יהא ביניהם. דאומר לכהן אייתי ראיה (יז. ויח) : יחלוקו. והדר בהו ממה שאמר [illegible]

רבי עקיבא אומר המע"ה זכר ונקבה ואין ידוע אין כאן לכהן כלום אלא זכר ירעה עד שיסתאב (וימכר) ויאכל במומו לבעלים. שני רחלים שלא בכרו וילדו ב' זכרים נותן שניהן לכהן זכר ונקבה זכר לכהן שני זכרים ונקבה אחד לו ואחד לכהן רבי טרפון אומר היפה שבהן רבי עקיבא אומר הכושל שבהן הכוי [א] ירעה עד שיסתאב וחייב במתנות ורבי יוסי פוטר אחד מהן ר' טרפון אומר יחלוקו רבי עקיבא אומר המוציא מחברו עליו הראיה. שתי נקבות וזכר או ב' זכרים ושתי נקבות ואין ידוע אין כאן לכהן כלום אלא הזכרים ירעו עד שיסתאבו ויאכלו במומן לבעלים. אחת ביכרה ואחת שלא ביכרה וילדו שני זכרים א' לו ואחד לכהן רבי טרפון אומר היפה שבהן רבי עקיבא אומר הכושל שבהן השני ירעה עד שיסתאב וחייב במתנות רבי יוסי פוטר [ב] שהיה רבי יוסי אומר כל שחליפיו ביד כהן פטור מן המתנות ור' מאיר מחייב שהיה אומר אם בכור תנהו לי ואם לאו תן לי מתנותיו. מת א' מהן רבי טרפון אומר יחלוקו רבי עקיבא אומר המוציא מחברו עליו הראיה. זכר ונקבה ואין ידוע אין כאן לכהן כלום אלא הזכר ירעה עד שיסתאב ויאכל במומו לבעלים: ו (ל) הלוקח בהמה מן העובד כוכבים ואין ידוע אם ביכרה או לא ביכרה עז בת שנתה ודאי לכהן מכאן ואילך ספק. רחל בת שנתים ודאי לכהן מכאן ואילך ספק. פרה בת שלש ודאי לכהן מכאן ואילך ספק וחמורה כפרה. רבי יוסי בר רבי יהודה אומר חמורה בת ארבע עד כאן דברי רבי ישמעאל וכשנאמרו הדברים לפני רבי יהושע אמר צאו ואמרו לו לישמעאל טעית אילו בולד בלבד הייתה פוטר בבהמה יפה הייתה אומר אלא אמרו סימן ולד בבהמה דקה טינוף ובגסה שליא ובאשה שפיר ושליא ואני אומר עז שטינפה בת ששה יולדת בת שנתה רחל שטינפה בת שנתה יולדת בת [ג] ששה רבי עקיבא אומר אינה באה למדה הזאת אלא כל שידוע שביכרה אין כאן לכהן כלום ושלא ביכרה הרי זה לכהן ספק יאכלו במומן לבעלים. רבי אליעזר בן יעקב אומר בהמה גסה ששפעה חררת דם טעונה קבורה ואין מטמא במשא והבא אחריה פטור מן הבכורה: ז הלוקח בהמה מניקה מן העובד כוכבים הבא אחריה בכור מספק שמרחמת את שאינה יולדת רשב"ג אומר הרי הוא בחזקתו וכן היה רשב"ג אומר הנכנס לתוך עדרו בלילה וראה כעשר כחמש עשרה מבכירות שילדו ולשחרית בא ומצא זכרים תלואים בזקינות ונקבות במבכירות אינו חושש שמא בנה של זו בא אצל זו ושמא בנה של זו בא אצל זו. וכן היה רשב"ג אומר המוסר בהמתו לעובד כוכבים לרעות אע"פ שאינו רשאי ולשחרית בא ומצא זכרים [ד] בזקנות ונקבות במבכירות אינו חושש שמא הביא עובד כוכבים את בנה של זו אצל זו ואת בנה של זו אצל זו. התולש צמר מבכור תם והניח בחלון אע"פ שנולד [ה] לאחר מכן ושחטו הרי זה (מ) יקבר בכור בעל מום שתלש הימנו ואח"כ מת עקביא בן מהללאל מתיר וחכמים אוסרין. אמר רבי יהודה מודה עקביא בזה שהוא אסור על מה נחלקו (נ) על שנטמא שתלש הימנו ואח"כ שחטו שעקביא בן מהללאל מתיר וחכמים אוסרין אמר רבי יוסי מודה רבי חלפתא בזה שהוא מותר אבל ביחוד אמרו חכמים יניחנו בחלון שמא יש תקון שאם יהא מת אסור ואם שחטו יהא מותר על מה נחלקו על שנטמא שתלש הימנו ואחר כך מת שעקביא בן מהללאל מתיר וחכמים אוסרין:

פרק שלישי

א (א) עד כמה ישראל חייבים ליטפל בבכור בבהמה דקה ל' יום ובגסה חמשים יום ר' יוסי אומר בדקה ג' חדשים מפני שטיפולה מרובה בכור תם (ב) בזה"ז רשאי לקיימו שתים ושלש שנים עד שלא הראהו למומחה משהראהו למומחה נולד בו מום בתוך שנתו רשאי לקיימו כל י"ב חודש לאחר י"ב חודש אין רשאי לקיימו [ו] (ג) ל' יום: ב (ד) כל קדשים שהוקדשו בבטן ויצאו בדופן קדושה חלה עליהן (ה) הבכור והמעשר אין קדושה חלה עליהן. כל הקדשים שכתוב בהן שנה שנה כיון שעברה שנתן (ו) הרי אלו פסולין. הבכור והמעשר אפילו שתים ושלש שנים הרי אלו כשרין: ג אחד הבכור והמעשר ואחד כל הקדשים שהקדישם (ז) שנה של רגלים ורגלים של שנה עובר עליהן משום בל תאחר: ד (ח) השוחט את הבכור בחזקת בעל מום ונמצא תמים. מומין שבעין אין מבקרין אותן מפני שמשתנין לאחר מיתה ושבגוף מבקרין אותן דר"מ. רבי יהודה אומר אף שבגוף אין מבקרין אלא הרי זה יבקר [ז] (ח) מי שאינו מומחה וראה את הבכור ונשחט על פיו זה היה מעשה ובא ושאל אלעזר בן [ח] פדאי לחכמים ואמרו משלם מחצה בדקה ורביע בגסה: ה (ט) החשוד להיות נוטל שכרו ודן שכרו ומעיד כל הדינין שדן וכל עדיות שהעיד הרי אלו בטלין אבל נותן לדיין שכר דינו ולעד שכר עדותו. אע"פ שאמרו א) כשר לדיין שיטול שכר [ט] ולעד שיטול שכר עדותו החשוד להיות נוטל שכרו (י) להזות ולקדש מימיו מי מערה ואפרו אפר מקלה ואם היה כהן מטמאתו מתרומתו (כ) ומאכילו ומשקו וסכו. ואם היה זקן מרכיבו על החמור ונותן לו שכרו (ל) כפועל בטל. אע"פ שאמרו כעור הדיין שנוטל שכרו. החשוד על הבכורות אין לוקחין ממנו עורות צבאים ולא עורות שאין עבודין. רבי אליעזר אומר לוקחין הימנו עורות של נקבה שלא בא לכלל קדושה מעולם. ר"ש אומר החשוד להיות מוכר תרומה לשם חולין אין לוקחין הימנו דבר שיש בו זיקת תרומה ומעשרות וחשוד הוא על הטהרות ועל הטמאות שבתורה. החשוד להיות מטמא למתים נאמן הוא (מ) ע"י ציון קברות החשוד על השביעית חשוד על המעשרות חשוד על המעשרות אין חשוד על השביעית חשוד על זה ועל זה חשוד על הטהרות (נ) [י] ישראל החשוד על הטהרות ואין חשוד לא על המעשרות ולא על השביעית (ס) החשוד על עבודת כוכבים חשוד על כל מצות שבתורה (ע) ולא למפרע אלא מכאן ולהבא שנא' (במדבר טו) מן היום אשר צוה ה' והלאה לדורותיכם: ו כל פסולי מוקדשין נמכרין באטליז ונשחטין באטליז ונמכרים בליטרא (פ) חוץ מן הבכור ומן המעשר שהנאתן לבעלים (צ) רשב"ג אומר מפיים אדם את עצמו בליטרא בבכור לידע מה הגיעו. רבי יהודה אומר מצא אדם את חברו בירושלים אמר לו [כ] אכלת היום אמר לו מן יודע שמהמעשר אכל מה המן אין לו דמים אף מעשר אין לו דמים אמר לו קייץ יודע שהבכור אכל מה הקייץ נמכר בזול אף הבכור נמכר בזול. בש"א אין נמנין על הבכורות אלא הכהנים בלבד ובה"א אף ישראל. רבי עקיבא מתיר אפילו עובדי כוכבים שנאמר (דברים יב) כצבי וכאיל. בשר בכור בש"א אין מאכילין אותו לנדות ובה"א מאכילין אותו לנדות (ק) בכור שאחזו דם אין מקיזין לו את הדם במקום שעושה בו מום אבל מקיזין לו את הדם במקום שאין עושה בו מום דברי רבי [ל]. רבי יהודה אומר אף נשחט על אותו המום ר"ש אומר אפילו מת אין מקיזין לו את הדם. היה בכור (*ק) בעטו ועשה בו מום אם נתכוין לכך אסור ואם לאו מותר (ר) כל המומין הראוין לבא בידי אדם רועי ישראל נאמנין רועי כהנים אין נאמנין חזרו לומר נאמן הוא על של חברו ואין נאמן על של עצמו רבי יהושע בן קפוסאי אומר אין שוחטין את הבכור אלא ע"פ שנים רבן שמעון בן גמליאל אומר אפילו בנו ואפילו בתו רבי אומר אפילו עשרה בתוך הבית אין נאמנין שחשוד על הדבר לא דנו ולא מעידו. (ש) אין שמין בכורות תמימין לישראל אבל שמין להן בכורות בעלי מומין. שמין בכורות תמימין לכהנים ואצ"ל בעלי מומין. אין רואין את הבכורות לישראל ואם אמר לו (ת) כהן שלחני אצלך או שירש את אבי אמו כהן רואין.[מ] כהן [נ] כשר שהיה רועה צאנו של ישראל לא יאמר לו תן לי את הבכורות הללו אלא אומר לו [ס] ארבעה ב) טמאין שבעדרך תנם לי.(*ת) כל הבכורות אדם מתיר חוץ מבכור עצמו. רואה הוא קדשיו ומעשרותיו של עצמו ונשאל הוא על הטמאות ועל הטהרות של עצמו: ז העושה מום בבעל מום הרי זה לוקה את הארבעים המחמץ את המחומץ הרי זה לוקה את הארבעים מסרס את המסורס הרי זה לוקה את הארבעים מום שבגלוי הרי זה ישחט ע"פ שלשה בני הכנסת דברי רבי מאיר רבי יוסי אומר אפילו רגלו קטועה [ו] ועינו סמויה לא ישחט אלא ע"פ מומחה:

פרק רביעי

א (א) כל המומין פוסלין במוקדשין ופוסלין בבכור. הסדק כל שהוא פוגמת את האוזן בין בידי אדם ובין בידי שמים. איזו היא פגימה כל שנותן אצבעו עליה והיא חוגרת עד כמה תינקב (ב) עד כרשינה רבי יוסי ברבי יהודה אומר תייבש עד כעדשה עד כמה רבי יוסי בן המשולם אומר עד כדי שתפרך וקרובין דבריהן להיות שוין: ב איזה הוא רוק שצף על גבי העין ולא המשוקע בקרקע העין חלזון כמשמעו נחש כמשמעו עינב כמשמעו היתה בו (ג) יבלת והתכה אם יש בו עצם ישחט ואם לאו לא ישחט. וריר קבוע מ' יום. מים קבועין שמונים יום דר"מ. וחכ"א ריר קבוע שמונים [ע] מים קבועין שמונים אכל לח ויבש של בית הבעל ולא לח ויבש של בית השלחין אכל לח ואחר כך יבש עולין לו יבש ואחר כך אכל לח אין עולין לעולם אין עולין לו עד שיאכל יבש אחר לח (ד) ר' חנניא בן אנטיגנוס אומר וריר בודקין אותו ג' פעמים בתוך [פ] שמונים יום שמא יהלוך ויחזור רשב"א אומר אם היתה עינו דומעת בידוע

א) נ"ל מכוער. ב) נ"ל טלאים.

אור הגנוז

[א] השני : [ב] אחד מהם : [ג] שתים : [ד] תלואים : [ה] בו מום : פ"ג [ו] אפילו שעה אחת אבל מפני השבת אבידה לבעלים אמרו רשאי לקיימו ל' יום : [ז] יקבר: [ח] תדאי : [ט] דינו : [י] יש שחשוד וכו' : [כ] מה : [ל] מאיר וחכ"א אף מקיזין לו את הדם במקום שעושה בו מום אין נשחט על איתו המום אלא על מום אחר רי"א וכו' : [מ] או : [נ] תיבת כשר ליתא : [ס] חמשה טמאים שבעדרך : [ע] יום : [פ] שלשים :

מצפה שמואל

(ל) הלוקח. יט: : (מ) יקבר. עי' לג. תוס' ד"ה פסק מ"ש בזה : (נ) על שנטמא. עי' בפנים אך קשה להגיה דכן הוא בעדיות ג"כ. ואולי שנטמא שנעשה בע"מ וכ"כ בת"ב ממנחות ק"א ובע"מ הכי איקרי טמא ועי' ירו' שבת פ"ז ה"ב כט. וע"ש לענין תולש בקדשים : פ"ג (א) עד כמה. כז: וירו' שביעית רפ"ה מגבול אילנות : (ב) בזה"ז רשאי לקיימו. ירו' ר"ה פ"א ה"א (יד.) : (ג) ל' יום. ירו' שם : (ד) כל הקדשים. תמורה יז. ועי' תמורה י. דלבר פדא אין קדושה חלה על עובר ושם משכחת בולדי קדשים דכהויתן הן קדושין. ועי' תמורה כה. ד"ה הוא ותוס' נדה מא. ד"ה קסבר וזבחים קיד. ד"ה וקסבר ותמורה יז: ד"ה ואזדא : (ה) הבכור. יט. : (ו) ה"א פסולין. עי' רמב"ם פ"א מהל' מעה"ק ה"ג ועי' כז: : (ז) שנה של רגלים. ר"ה ו: וירו' שם פ"א הל' ז וה"א ועי' כז: בתוס' שם ד"ה שנה : (ח) השוחט את הבכור. כח. ע"ש הגירסא : (ח) מי שאינו מומחה. כח. : (ט) החשוד להיות נוטל. כט. ועי' רא"ש ספ"ד ועי' ירו' סנהדרין פ"א ה"א : (י) להזות. כט. ועי' סימן ט' דינים אלו : (כ) ומאכילו. עי' ירו' סנהדרין פ"א ה"א: (ל) כפיעל בטל. עי' כט: ותוס' ד"ה כפועל : (מ) ע"י ציון קברות. א"נ גרסינן ואם דבנדה נו נאמן על ציון קברות היינו דלא חשיד אטומאה דאורייתא אבל כאן חשוד הוא ממש (ת"ב) : חשוד על המעשר עי' בש"ס דהוא מחלוקת וכאן נראה כמ"ש בפנים ועי' ירו' פ"ב דדמאי ה. ועי' ירו' ספ"ה דמעשרות בזה : (נ) ישראל חשוד. אולי גרסינן יש שחשוד וכן במשנה ל. וכן הגיה בת"ב: (ס) חשוד על עבודת. חולין ה: : (ע) ולא למפרע. יו"ד סי' א' בהגה אחרונה ובש"ך שם ס"ק ח' והוא מתו' זו ועי' בדפ"ב יו"ד ס"ס קיט. ועי' שו"ע סימן קיט ס"ז : (פ) חוץ מן הבכור. עי' ירו' מ"ק פ"ב ה"ג : (צ) רשב"ג אומר מפים. עי' ירו' ביצה פ"ג ה"ז הובא דברי רשב"ג ולא נזכר בבכור. ובב"י בסימן תק בא"ח כתב דלא קי"ל כרשב"ג והיינו כיו"ט וע"ש בביאורי הגר"א ס"ק ח' : (ק) בכור שאחזו דם. עי' ירו' פסחים ספ"א כל הסוגיא בזה : (*ק) בעטו לה. וע"ש הגירסא : (ר) כל המומין. לה. ולו: כל זה וירו' ספ"ד דדמאי : (ש) אין שמין. תוס' בב"מ פ"ד הלכה ב' וש"נ : (ת) כהן שלחני. עי' פ"ד דדמאי משנה א' ה' ושם בפלוגי אמרינן דלא מירתת: (*ת) כל הבכורות. עי' לו: ושם במשנה כמשער ועי' לה. כל זה עי' תוספתא נגעים פ"א ה"ו : (א) כל המומין. מא. ע"ש : (ב) עד כרשינה. עי' ירו' קדושין פ"א ה"ב : (ג) יבלת. מ: ועי' בהשגות פ"ז מביאת מקדש ה"ה ועי' לח"מ פ"ג מהלכות פ"מ ה"ב ובעינו הוה מום אף בלא עלם אם היה השחור בעין. ולהרמב"ם אפילו בלבן אם יש בו שיער : (ד) ר"ח בן אנטיגנוס. לט.

מנחת בכורים

לעיל דכהן נוטל היפה אלא יחלוקו : וימכר ל"ג : הב' גרסינן : מת אחד מהן. גרסינן : ור"י פוטר. ובגמרא מארכינן לכולהו בבי : ו בת שנתה. בלא ילדה תוך שנתה וזה בכור הוא : טינוף. שטינפה פוטר בבכורה א"כ יכול להיות שטנפה ופלוגתייהו (כ.) : בת שתים גרסינן : שידוע. וה"ל דהלב פוטר דאינה חולבת אא"כ יולדת (שם:) : קבורה. דלמא וולד הוא ובכור : במשא. שהבשר נימוק ונתבטל ברוב מ"מ טעון קבורה לפרסם שנפטר מן הבכורה ואיכא מ"ד דבטול ברוב לא מהני למשא והכא משום דה"ל טומאה סרוחה (כג.) : ז בחזקתו. שילדה אמו והינו בכור הבא אחריו (כד.) : שמא הביא. בכוונה : והניח בחלון. אף דאיכא למימר דלמא אתי לשהויי כדי שיהנה בו וכ"ע מודו ובגמרא ליתא והניח בחלון וטעמא דבתולש מתה רשע הוא ודעתו להנות לאלתר (כו:) ותוס' שם ד"ה בכור : על שחטו. גרסינן : ביחוד. בבירור אמרו שיש תקוה שישחטנו א"כ אם שחטו מותר ור"א שהוא מהחולקין על עקיבא מודה שהוא מותר : על שתלש גרסינן. וג' מחלוקת לת"ק פליגי בתרוייהו במת וה"ה לשחטן ולר"י במת ד"ה אסור ולר' יוסי בשחטו דברי הכל מותר ופליגי במת :

פרק ג א בכור תם ל"ג בגמרא ואפי' בע"מ כ"ז שלא ראוהו חכם וליכא חכם כאן אינו מחויב להוליך למקום רחוק (כח. ותוס' ד"ה עד וירו' ר"ה פ"א ה"א) והיינו דקתני עד שלא הראהו למומחה אף שנולד בו מום ה"פ עד שלא נראה להראות למומחה וכן הוא בגמרא : ב ה"ג נולד בו מום משהראהו למומחה בתוך שנתו נולד המום : כל י"ב חודש. ואם נולד קודם השלמת י"ב פחות משלשים יום מקיימו עד השלמת ל' (כח.) : ג ה"ג כל שנה בלא רגלים רגלים בלא שנה : ד ה"ג בגמרא דברי ר"י ר"מ אוסר : ה"ז יקבר. גרסינן דגזר משום קנסא אטו מומין המשתנין : מחצה בגסה ורביע בדקה. גרסינן (שם ב' ותוס' שם) : ה בטלין. אף שא"י אם קבל בדין זה : שכר דינו. שכר בטלה אף דלא מוכח : ה"ג ולעד שכר עדותו מכוער הדבר והוא בטלה מוכח אינו מכוער (כתובות קה:) : מטמאתו מתרומתו. שמוליכו בבית הפרס מדרבנן מאכילו. גרסינן : כעור הדיין. מ"מ מדינא שרי (עכ"ט) : עורות צבאים. במשנה הגירסא בשר צבאים דאדום ומחלף בבשר עגל (כט:) : זיקת תרומה. כגון קרבי דגים דמערבין בו שמן אבל כל מילי מותר (כט:) : וחשוד הוא. כמבואר במשנה (ל.) ומבואר לקמן : על זה ועל זה. חשוד לטהרות : נאמן הוא. גרסינן. א"נ אין חשוד דשביעית חמיר וכר"י בגמ' : מן היום אשר טה : דכי תשגו ולא תעשו מכל המצות ובעבודת כוכבים משתעי : ו ובכור. בשל יתומים דנמכר פסים. גרסינן שמטיל גורל : אין לו דמים. שאינו נמכר לא חי ולא שחוט : קייץ. פירות שלא נגמרו : בכור נמכר בזול. דאף דמוכרין אותו חי כמבואר בגמרא (לא) מ"מ בזול הוא נמכר לפי שהבשר לכהנים וכב"ש אף בבע"מ : אלא הכהנים. פלוגתייהו מבואר בגמ' (לב: ולג.) : דר"מ גרסינן. וחכמים ס"ל דתמים יהיה לרצון ובע"מ שרי להטיל מום ולכן מקיזין אף במקום שעלה בו מום ובלבד שלא ישחט על אותו מום כמבואר בגמרא וחסר כאן דברי חכמים : ה"ג ר"ש אומר אף נשחט וכו' ור"י אומר אפילו מת וכו' (לג: ולד.) תוס' ד"ה אילימא : אסור. דמטיל מום קנסוהו : הראוין. ש"ל דאדם הטילו : רועה ישראל. אפילו של כהן אבל רועה כהן אפילו אצל ישראל חשוד (לה.) וה"ה כהן לכהן דחיישינן לגומלין : על של חבירו. וכהן לכהן נאמן : הבכור. בע"מ : אלא ע"פ שנים. שיעידו שנעשה מאיליה ומן השוק אבל ב"ב חיישינן לגומלין דסבר השתא אעיד לרבי ורבי יעיד לי כשאצטרך : בנו ובתו. הוה כאחר ונאמנים בשל אחר ול"ח לגומלין וכדתנא לומר לעיל : ר"מ גרסינן : ולא מעידו. אפילו לאחר ופליג על ר"י ג"כ (לה:) : אין שמין. דהוי כמו מכירה ואין מוכרין לישראל תם חי וכר"ת דס"ל הכי בתמורה (ח:) דס"ל ככהן המסייע בבית הגרנות שמזלזל לו כדי שיתן לו בכור אחר : תמימים. ולא חיישינן שמא יש לו מום דאינו נראה : לישראל. דחיישינן כשיתירו יקל בלי לתתו לכהן דהבשר מותר אף לזר : או שירש. דלא בעי לתתו לכהן : רואין. אף באומר שהוא שליח הכהן לא חיישינן למשקר (לו: ע"ש ו:) : תן לי את הבכורות. דה"ל ככהן המסייע בבית הגרנות (רפ"ה) : ארבעה שבעדרך. ובכללם הבכור דלא מנכר : טמאים לא גרסינן : בכור עצמו. דחשדינן שלא יתנו לכהן אבל בקדשים לא חשיד לאכול קדשים בחוץ : ז בע"מ. ר"מ ורבנן פליגי בהכי לעיל בגמרא (לג:) : המחמיץ את המחומץ. דכתיב לא תאפה ולא תעשה (מנחות נג:) : קטועה. דהוי מום שבגלוי (לו:) :

פרק ד א כל שהוא. בין בידי אדם בין בידי שמים וה"ג הפוגמת את האוזן (לז.) : חוגרת הצפורן. דהוי מום : מלא כרשינה. שנכנס ויוצא : ה"ג ר"י אומר בכעדשה. יבשה עד כמה שאם תינקב ואינה מוציאה דם דר"י וכו' וה"ג בגמרא : וקרובין. בין כרשינה ועדשה (לז:) : ב דוק. ע"ג העין. עור מכוסה ודוק לבן אבל דוק כמין מראה שחור בהיפך (לח:) : חלזון. המבואר במשנה (לח.) כמשמעו בעין כמין מראה חלזון ובגמרא אמרינן חלזון הוא נחש : וריר קבוע. אולי שיש טפות לבנות בעין ובמשנה הוא חוורור (לח: ותו' שם) וכן מים קבועים מבואר שם : פ' יום. ומתניתין ר"י : ה"ג מים הקבועים אבל וכן בגמרא : של בית הבעל. פירות שדה גשמים ולא נתרפא מום קבוע הוא אבל אין ראיה מלח ויבש של בית השלחין : עולין לו. כלומר הבדיקה עולה והוי מום קבוע : הלח. הוא אדר ואני ניסן והיבש הוא אלול ותני תשרי : שמא יהלוך. בתוך שמונים ולא הוי מום קבוע : ומבפנים

בידוע שהמים עוברין פסקה מלהיות (ה) דומעת בידוע שהמים קבועין נקבו (ו) חוטמיו זה לתוך זה מבפנים לא ישחט מבחוץ ישחט: ג איזו היא (ז) תיומת מן התיומת ולפנים או מן התיומת שלפנים רבי יהושע בן הפוסאי אומר אין שוחטין את הבכור אלא על ההיצונית. רבי חנניא בן אנטיגנוס אומר אין משגיחין על הפנימית כל עיקר. נפגמת סירת אליה במוקדשים הרי זה מום. נפגם הזובן כל שהוא הרי זה ישחט איזהו זובן כיס ולא הזכר. א"ר יוסי בן המשולם מעשה באחד שנטלו זאב וחזר למקומו. נחתכה זנב מן העצם ולא מן הפרק או שהיה ראש הזנב מופצל לב' עצמות או שיש בשר בין חוליא לחוליא כמלא חוליא הרי זה לא ישחט. [א] או אין לה אלא ביצה אחת הרי זה ישחט היו לה שנים אע"פ שאין בשניה אלא כפול הרי זה לא ישחט. א"ר יוסי מעשה בפרה של בית מנחם שהושיבוהו על עכוזו ומיעכוהו בביצים ולא יצאת אלא אחת ונשחטה ונמצאת שניה דבוקה על הכסל ובא מעשה לפני ר' עקיבא והכשיר וכשנאמרו הדברים לפני רבי יוחנן בן נורי אמר האכילכם עקיבא נבלות (ח) ניטלו קרנים וטלפים והזכר עמהן הרי זה ישחט: ד (ט) איזה יתיר כל שיש לו שלש עינים וחמש רגלים. החסר שלש רגלים ועין אחת. איזהו פסול כל שהבסלין יוצאים נשתברו (י) רוב צלעותיו או שהיה בו מום מבפנים אינו מום (כ) שנאמר (ויקרא כא) עור או פסח מה עור ופסח המיוחדין מום שבגלוי ואין חוזר כו'. אמר רבי יוסי בן המשולם אילא היה מונה מומין ביבנה ואמרן לפני חכמים (ל) והודו לו ועוד ג' הוסיף אמרו לו לא שמענו אלא אחת שגלגל עינו עגול כשל אדם ופיו דומה כשל חזיר ושנטל רוב הלשון. ורבי חנניא בן אנטיגנוס אמר רוב המדבר כלשון ב"ד שאחריהן אמרו הרי אלו מומין. שפתו התחתונה עודפת על העליונה הרי זה מום רבן שמעון בן גמליאל אומר אם היתה עליונה עודפת על התחתונה כשל חזיר הרי זה מום. פיו בלום ורגליו [ב] מוהלמות (*ל) מחמת עצמו ישחט מחמת הרוח לא ישחט. אזניו (מ) מגופפות בחסיסה אחת לא ישחט בשתי חסיסות ישחט. רבי (נ) חנניא בן גמליאל אומר (ס) זנב הרחל שיש בה שלש חליות לא ישחט. שתים ישחט. זנב העגל שאינה מגעת לערקוב הרי זה ישחט באיזה ערקוב אמרו רבי חנניא בן אנטיגנוס אומר בערקוב שבאמצע ירך עד (ע) קבץ העליון ולא עד קבץ התחתון: ח (פ) יש דברים שהן כמומין ושוחטין עליהן במקדש ואין שוחטין עליהן בגבולין ואלו הן [ג] הגומים הצומת והצומם ונקבה [ד]. איזה הוא גומים כל שאין לו קרנים. וצומח כל שאין לו אזנים. צומם שאזניו מגופפות. רבי אלעאי אמר משום רבי ישמעאל אנדרוגינוס בכור הוא ומומו בו ישחט עליו וחכמים אומרים אין קדושה חלה עליו אלא יצא וירעה בעדר ר"ש אומר הרי הוא אומר (דברים טו) כל הבכור אשר יולד בבקרך ובצאנך הזכר תקדיש לה' אלהיך שכל מקום שנאמר זכר מוציא טומטום ואנדרוגינוס מן הכלל:

פרק חמישי

א (א) מומין אלו בין קבועין ובין עוברין פסולין באדם יתר עליהן אדם צוארו שמוט [ס] ושקוע הזבלגנים והקרחנין (ב) ושאין להן שינים (ג) בעלי חטוטרות כשרים אבל פסולין מפני מראית העין סרים אדם וסרים חמה פצוע דכא וכרות שפכה (ד) השכניה והסגרים. איזה הוא שכניה שגביניו שוכבין. סגרים שגביניו אחד שחור ואחד לבן. איזהו הוא (ה) סכי שמש שרואה את החדר ואת העלייה כאחת. לראות אחד רואה שנים הא כיצד ראה את חברו והוא אומר לא רואה. (ו) חוטמו בלום וסולד ונוטף. אזניו [ו] רצומות ואזניו (ז) רצועות ועיניו (ח) טרוטות ועיניו [ז] מלודניות ועיניו (ט) גדולות או קטנות. גדולות כשל עגל קטנות כשל אווז ובעל (י) בוהקית (כ) רוח קצרית באה עליו [ח] ובין הנפלים באה עליו (ל) נכפה אפילו לזמן מרובה: ב איזה הוא (מ) מרוח אשך זה הקליטים שנכנסה רוח באשכיו דברי רבי עקיבא. רבי ישמעאל אומר **זה השחוף. פרסתו (נ) חלולה עקומה דומה למגל (ס) שוקו נתון באמצע רגלו** מכיש מלמעלה ומפסיע מלמטה [ט] בעל הקיפין והשיופצד **אצבעותיו גרומות** אצבעותיו מרוכבות זו על זו או שהיתה אצבע גדולה עקומה פסול היתה בו (ע) שומא אם יש בה שיער פסול אין בה שיער כשר. גדולה פסול קטנה כשר וכמה היא גדולה רבן שמעון בן גמליאל עד כאיסר האיטלקי. (פ) יתרת אם יש בה עצם פסול אם לאו כשר. יתיר כגון שהוא א) איטר אצבעות ידיו ואצבעות רגליו שש ושש רבי יהודה מכשיר (צ) ורבי פוסל. אמר רבי יהודה (ק) מעשה בא לפני רבי טרפון ואמר כמותו ירבו כהנים גדולים בישראל. אמר לו רבי יוסי כך אמר כמותו יתמעטו נתינים ממזרין בישראל. (ר) איטר בין בידיו ובין ברגליו פסול השולט בשתי ידיו כאחת רבי פוסל וחכמים מכשירין. (ש) [כ] הזוויר והליפוז והתימיז והלימיז ולויקן ועקלן ועקשן וקלבן והקישן פסולין באדם וכשרין בבהמה:

פרק ששי

א הבא (א) אחר הנפלים אע"פ שיצא בן שמונה ובן תשעה שיצא ראשו מת בכור לנחלה ואין בכור לכהן שנאמר (דברים כא) לא יוכל לבכר את בן האהובה וגו' זה הכלל כל שיצא ראשו ורובו בחיים פוטר את הבא אחריו מן הבכורה אבל לא חמש סלעים של בן. שתי (ב) נשים של שני אנשים שלא בכרו וילדו שני זכרים במחבא מת אחד מהן שני בכור לנחלה. (ג) ואין בכור לכהן ילדה היא וכהנת היא ולוייה היא והאשה שכבר (ד) ילדה שני זכרים בכור לכהן ואין בכור לנחלה מת א' מהן או שהיה זכר ונקבה אינו בכור לא לנחלה ולא לכהן: ב (ה) יש שנותן על ידי עצמו יש שאביו נותן על ידו יש שהוא ואביו נותן על ידו יש שהוא ואביו נותנין לא הוא ולא אביו נותנין איזה הוא שנותן ע"י עצמו הורתו שלא בקדושה ולידתו שלא בקדושה נותן ע"י עצמו ספק בן ט' לראשון ובן ז' לאחרון נותן ע"י עצמו: שתי נשים של שני אנשים שלא בכרו וילדו שני זכרים במחבא ומת אחד מהן השני נותן ע"י עצמו. (ו) איזהו שאביו נותן על ידו שתי נשים של ב' אנשים שלא בכרו וילדו שני זכרים במחבא זה נותן חמש סלעים וזה נותן חמש סלעים לכהן. נתן האב חמש סלעים ומת. האב השני חייב והבנים פטורין. ילדה היא וכהנת היא ולויה היא והאשה שכבר ילדה שני [ל] אביו נותן על ידו מת אחד מהן או שהיה זכר ונקבה לא הוא ולא אביו נותנין. איזה הוא שהוא ואביו נותנין שתי נשים של שני אנשים שלא בכרו וילדו שני זכרים במחבא זה נותן ה' סלעים לכהן וזה נותן ה' סלעים לכהן נתן האב ה' סלעים ומת האב השני חייב והבנים פטורין. מת אחד מן הבנים הבן השני חייב והאבות פטורין נתן האב חמש סלעים ומת אחד מן הבנים הרי כולן פטורין. אחת בכרה ואחת שלא בכרה של שני אנשים וילדו שני זכרים מת אחד מהן תוך שלשים הרי כולן פטורין. שתי נשים של שני אנשים שלא ביכרו וילדו שני זכרים במחבא זה נותן חמש סלעים לכהן וזה נותן חמש סלעים לכהן. נתן האב ה' סלעים לכהן ומתו הבנים (ז) עד שלא חלקו בנכסי אביהן חייבין משחלקו בנכסי אביהם פטורין. ר' יהודה אומר אף משחלקו בנכסי אביהם אם יש לזה בי' דינרין משל אביהם חייבין ואם לאו פטורין. שתי נשים שלא ביכרו וילדו ב' זכרים במחבא נותנות עשר סלעים לכהן מת אחד מהן בתוך שלשים יום מוציאות מידו ר' יהודה אומר אם לכהן אחד נתנו מוציאות מידו אם לב' כהנים נתנו אין יכולין להוציא מידו שהמוציא מחבירו עליו הראיה: ג (ח) לפדות את עצמו ולעלות לרגל פודה את עצמו ואחר כך עולה לרגל רבי יהודה אומר עולה לרגל ואח"כ פודה את עצמו (ט) שזו מצוה עוברת. ללמוד תורה ולישא אשה לומד [מ] ואח"כ נושא אשה רבי יהודה אומר אם אין יכול לישב בלא אשה נושא אשה ואח"כ לומד (י) תורה הוא ללמוד תורה ובנו ללמוד תורה הוא לישא אשה ובנו לישא אשה הוא קודם את בנו. רבי יהודה אומר אם היה בנו זריז ותורה מתקיימת בידו בנו קודמו. מעשה באחד (כ) שהרצה את בנו ללמוד תורה הדירו מלעשות מלאכה והתיר לו ר' יוסי למלאת לו חבית מים ולהדליק לו את הנר:

א) צ"ע יתר.

אור הגנוז

[א] שם: [ב] מהולמות: [ג] הגומים וכן לקמן: [ד] ונקבה שיש לה קרנים: [ס] ושקוט: **פ"ה** [ו] צומות: [ז] מצודניות: [ח] ובן הנפלים [ועי' בגמ']: [ט] הקוליטים: [י] בע"ל חפיקין והשופנד **אצבעותיו גרומות אצבעותיו** מורכבות וכו': [כ] הזויר והליפוד והתימוז והלימון ולויקן ועקלן וקלבן והיקשן פסולין וכו': **פ"ו** [ל] זכרים: [מ] תורה:

מצפה שמואל

ע"ש ועי' מד.: (ה) דומעת. מד.: (ו) חוטמיו. עי' רמב"ם פ"ה מא"מ ה"ב וכס"מ מתוס' ו: (ז) תיומת. לט.: (ח) נטלו קרנים. עי' מד. ועי' כ"מ בפ"ב מא"מ ה"ד וכ"ה וה"א ע"ש דיש חילוק בין קרנים לטלפים: (ט) איזה יתיר. משנה מ.: (י) רוב צלעותיו. עי' מיי' פ"ז מב"מ ה"א וכ"מ שהביא ראיה מתוס' ו דלא הוה מום שבגלוי. ועי' פ"ב מא"מ ה"ד וכ"מ שם ועי' תוי"ט פ' אמור: (כ) שנאמר עור ופסח. עי' לג. בגמרא עור ופסח כת"ב: (ל) והודו לו. מ.: (*ל) מחמת עצמו. עי' כ"מ פ"ז מב"מ ה"ז שכתב גירסא דהכא: (מ) מגופפות. מ: עי' מיי' פ"ז מהלכות ב"מ שדעת הרמב"ם להיפך והביא שכן הגירסא בתוס' וכאן הגירסא כמו בגמרא. ועי' תוי"ט פ"ו ד"ה בזמן: (נ) רשב"ג אומר. מ: (ס) זנב הרחל. מ: ועי' תוס' שם: (ע) קבץ העליון. מא.: (פ) יש דברים. מד.: (א) מומין אלו. רפ"ז. וזבחים קב. ותוי"ט פ' אמור: (ב) ושאין להן שינים. מד.: (ג) בעלי חטוטרות. רפ"ז. ומיירי דלית בה עצם: (ד) השכניה. כל אלו מגבן וכשרין בכהנה ועי' מג. וכ"מ פ"ח מהלכות ביאת מקדש ה"ד: (ה) סכי שמש. מד. והוא תבלול דקרא: (ו) חוטמו. מג: מאו חרום: (ז) רצועות. עי' רמב"ם פ"ח מב"מ ה"ב: (ח) טרוטות. מד. ובש"ס הגירסא עיניו דומעות דולפות: (ט) גדולות. עי' בש"ס מד. שאינו שוה בזרעו של אהרן ועי' לט. וג:: (י) בוהקית. מה: ועי' רמב"ם פ"ה מב"מ הל' ט"ז: (כ) רוח קצרית. מד:: (ל) נכפה אפילו לזמן מרובה. מד: ועי' רמב"ם פ"ט מהל' ב"מ הט"ז וע"ש בכ"מ. ונראה שהוציא כן מתוס' ז דתני אפילו לזמן מרובה אח"כ וקאי על כל הקודם: (מ) מרוח אשך. מד: ועי' תוס' סוכה כה: ד"ה בחוץ: (נ) חלולה. עי' רמב"ם פ"ח מב"מ הי"ג שם הגירסא מי שרגלו חלולה: (ס) שוקו נתון. מה. ועי' כ"מ שם מ"ש בגרומות: (ע) שומא. עי' כתובות עה: (פ) יתרת. מה. ושם תנא ותנכה ועי' תוי"ט: (צ) ור' פוסל. במשנה וחכמים פוסלין: (ק) מעשה באחד. מה:: (ר) איטר. ושם. וכן השולט שם: (ש) הזויר. מד. ועי' צ"ק שם ועי' הגהת כ"מ פ"ח מב"מ ה"ה: (א) אחר הנפלים. מו. ועי' יו"ד סי' רע"ז ושם ס"ק א' דאפילו יצא כולו הוה אחריו בכור לנחלה והשיגו על הש"י בזה אבל לפי פירושי בפנים קאי אלעיל על הבא אחר הנפל דאינו בכור לכהן והת"כ מפרש דקאי עליו דבן ט' כשמת אחר שנולד בתוך ל' פטור מן ה' סלעים ופירושו דחוק: (ב) שתי נשים. עי' כל זה. מח:: (ג) ואין בכור לנחלה. היינו הבא אחריו. דהוא בעצמו אף כפשוט לא שקיל: (ד) ילדה היא וכהנת. בכאן ע"כ באיש אחד מיירי ונחלקו על הבכורה אבל בשל שני אנשים המה גופייהו אף כפשוט לא שקלי והבא אחריהם פשיטא דאינו בכור שהרי שניהם ילדו. וכן מנחת' בת"ב ועי' מז:: (ה) יש שנותן. נותן עי' רא"ש פ"ה סי' א' והגירסא שם: (ו) איזהו שאביו. מה: ועי' בהשגות פ"א מהל' בכורים מ"ש בזה בשם התוס': (ז) עד שלא חלקו. מט. ושם: כל הענין ועי' ברא"ש שם מ"ש בזה. ועי' מ"ש בכ"מ בפ"א ה"א בענין שד"א: (ח) לפדות. עי' ירו' קדושין פ"א ה"ז ובבלי שם כט:: (ט) שזו מצוה עוברת. עי' ברכות כז. ועי' מנחות ר"פ כל התדיר ופי' תוס' שבת סט: ד"ה למ"ד: (י) תורה. קדושין כט: וירו' שם: (כ) שהרצה את בנו. נדרים לח: ועי' ר"ן שם ועי' רמב"ם ובהשגות סוף פ"ו מהל' נדרים וכ"מ שם ועי' ירו' בכורים פ"ג:

מנחת בכורים

מבפנים. מתילה כהולכת את החוט (לט.): ג איזו היא תיומת. דאמרי' דלא הוי מומא בנגממו ונפגמו נגד השיניים שמתחילין בעין תיומת: ה"ג מן התיומת ולפנים והתיומת עצמה כלפנים. והיינו נפגמו אבל נעקרו אף דתיומת הוי מום לשחוט: אלא על החיצונית. אבל מן התיומת לא הוי מום לשחוט מדינא אף בנעקרו אבל מ"מ פסול הוא להקרב במקדש: אין משגיחין. וכשר להקריב אף בשנעקרו (לט.): במוקדשים. דהוי נקבה דבבכור זכר לא אשכחן: הזובן. גרתקן של הגיד זכר: כיס. נפגם לא הדר בריא אבל הזכרות אם נפגם הדר בריא (לט:): שנטלו. אף בזובן לא הוי מום (שם): נחתכה. במשנה הגירסא נפגמה אבל נחתך אף מן הפרק הוי מומא עי' רש"י (לט.) במשנה. או כו' מפוצל לשנים (תו' לט. ד"ה או): ישחט גרסי': או אין לה. במשנה (מ.) הלשון אין לו ביצים או שאין לו אלא וכו': לא ישחט. גרסינן: בפרה. בגמרא הגירסא בפירן והוא שם מקום: נבלות. כלומר קדשים בחוץ דלא הוי מומא (מ.): ד יתיר. הוי מום ושמש רגלים בידים איכא חד יותר אבל ברגלים טרפה הוי דכל יתר כנטול (מ.): כשול גרסינן: כו'. אף כל מום שבגלוי ואינו חוזר לכן בעינן נמי מום קבוע כדלעיל: אלא אלו גרסינן: עגול. כל מושב העין אין דרכו להיות עגול: ה"א מומין. כאילא: על העליונה. ובאיכא עצם הנוסף על העליונה אז הוי מום. רשב"ג אומר בגמרא מבואר דפליג ר"ג לחכמים בשפתו התחתונה עודפת וה"ל הוי מום ובעליונה עודפת לכ"ע הוי מום (שם): בלום. קצר: מובלמות. מוקפים ונעשים קצרות. ובגמרא מבולמות: עצמו. מחמת העצם שהעצם מן הרגל קצר א"נ בפה הלחיים ארוכים וא"י לפתוח. הרוח. כמו הריות שהפה קצר מצד שאין ריוח וכן ברגל מדת העצם שוה אלא שאין לה הבשר בזה לא הוי מום. א"נ בלוב נפוח ואם מחמת הרוח מתרפא אבל מחמת עצמו מגופו הוי מום (מ' רש"י ותו' שם ד"ה פיו): מגופפות. שמגופף באוזן אחר והוי כפולות: בחסיסה. בתחתסות גרסינן והוא הגוף אם התגוף נכחל הוי מומא ואם לא לא: שתים. דהוי קצר ומשונה: קפץ גרסינן והוא קשר העליון מקום חיבור השוק והירך: ה ואין שוחטין עליהן במקדש גרסינן. דלפסול הוי מומא: מגופפות. סתומות: מן הכלל. דזכר וודאי ואף טומטום ממעטינן דאינו קודש (מא.) וכל הסוגיא שם (מב.):

פרק ה א מומין אלו. המנויין בבהמה: עוברין. כל זמן שהן בו: שמוט. דאריך ושמיט. שקוע שראשו מוטל בין כתיפיו הכי מפרשין בגמ' (מג:): זבלגנים. שעיניו נוטפות דמעה: והקרחנין. שאין לו שורה של שער מוקפת מאוזן לאוזן: חטוטרות. בגביהן כל אלו כשרים מדינא דוערבו בני אהרן הכהנים לרבות הקרחנים (מג ורש"י שם): השכבנא גרסינן. שוכבין והוא גבן דקרא שארוכין על עיניו: סכי שמש. א"י להסתכל מקום שהחמה זורחת ונראה דה"ג לה בתוספתא: שרואה. ענין בפני עצמו דהוי כל שאין העינים עומדים כאחת ורואה את החדר למטה ואת העליה למעלה: ורואה שנים. ומסתכל בזה ורואה גם חברו ורהייתו עקומה ומפרש שמדבר עם זה ותגירו אומר לי רואה: ולא רואה. לי רואה גרסינן וכן הוא בת"כ פ' אמור (ריד.): בלום. סתום נקביו: סולד. שקצר בארכו: נוטף. ארוך יותר משפתו והוא בכלל או תיום דקרא: אזניו צמומות גרסינן והוא נומם: שאזניו דומות לספוג. סתומות וכווצות: רצועות. צמעות גרסינן שאזניו קצרות ומבואר במשנה (מד.): טרוטות עגולות: מלודניות. צירניות גרסינן. עגולות יותר מטרוטות (מד.): בוהקיות במגילה (כד:): קצרית. מבואר במשנה. ב קליטים. בגידים שנכנס בהן רוח ונפוחין: השחוף. שגימותו: חלולה. שחסר מן הבשר ויש חלל או שהיא עקומה: שוקו נתון באמצע. שתי רגל נתון לפנים וחצי לאחור: ה"ג מקיש למעלה. והוא שארכובותיו נוקשים להדדי וכגון שרגליו עקומות לצד חוץ עד שארכובות של צד פנים נוקשין להדדי: מפסיע. שרחבין מלמטה כדפירשתי דהפוכות ולמטה פסועין: הפיקין. גרסינן שאיסתורא שלו גדולה הרבה: והשופנר. גרסינן שאין לו איסתרא כלל (מה.): גרומות. קלוטות עד הפרק ולא חתך בנתיים: יתרת. מוקמינן בנוספת ע"ג היד שהוא כשום: אטר. ביד או ברגלו. ושם (מה.) לא גרים הכי: אצבעות ידו ורגלו. איתר קאי: שש ושש. לישנא דקרא הוא והיה ל"ד כ"ד אצבעות בידיו ורגליו: יתמעטו. כל ממזרין יהיו כמותו ויהיו נכרין: מכשירין. דרבנן סברי דבריותא בשמאל הוא ור' סבר כתישותא בימין: זויר מפרשין בגמרא דמזור עיניו: והליפין גרסינן. שריסי עיניו ארוכות: והתומיין. גרסינן שתמו ריסי עיניו ולא אשתייר כלל דבאשתייר לא הוי פסול אלא משום מראית העין (מד.): והלימיז. לא אתפרש מה המה ואולי המה בכלל אינך דחשיב במשנה פסולין באדם משום דאינו שוה בזרעו של אהרן לכן בבהמה לא הוי מומא:

פרק ו א ה"ג אע"פ שיצא ראשו חי: ראשו ורובו. רוב ראשו בחיים היינו מבן ט' חי. לא יוכל לבכר. כי הוא ראשית אונו שלבו דוה עליו והיינו הבא אחר נפלים: לא חמש סלעים. דתלי בפטר רחם: שלא בכרו. וגם הנשים לא בכרו: שני בכור לכהן ואינו בכור לנחלה. גרסינן דלנחלה האי מדחי ליה והאי מדחי ליה אבל לכהן ממ"נ יתן ה' סלעים דאתו האב שנשא ישראלית אבל לנחלה דאינן ליה: זכר ונקבה. י"ל שמא בן כישראלית נקבה הוי וכן במת כ"א מדחה עצמו (מח:): ב שהוא ואביו. על שניהם החיוב רמיא: לאחרון. שנשאת בתוך ג' חדשים של הבתנה האב מדחה כ"א אבל הבן ממ"נ בכור הוא לאמו: ומת אחד מהם. דבלא מת כל אב חייב בעד בנו ממ"נ: זה נותן. האב של כ"א נותן: השני. האב השני ממ"נ לא נפטר אבל הבנים נפטרו דלמא בן האב שמת שנתן החמשה סלעים מקודם א"כ האב חייב והבנים פטורין וזהו שאביו נותן ע"י. וכאן מת האב ל"ד: שני זכרים. גרסינן: אביו. של בן האשה המחויבת חייב ממ"נ: ונקבה. שמא היא בת המחויבת והבן בן הכהנת ופטורה: והבנים פטורין. והוא כבא דלעיל שאביו נותן ע"י ועיקרה משום סיפא: מת אחד מן הבנים. והאבות קיימים ולא נתנו לכהן הבן על עצמו חייב ממ"נ אבל האבות כ"א פוטר א"ע דלמא בנו מת: שני זכרים. בתערובות: כולן פטורין. דאבי הבכור פוטר עצמו דלמא בנו מת: זה נותן כבר תנייא לה לעיל ומשום סיפא נקטיה: נתן האב ומתו. נראה דגרסינן הבנים פטורין דיכול כ"א לומר אותי פטר אבא וכגוונא דלעיל: מת הבן עד שלא חלקו. הוא ענין בפ"ע לשתי נשים של אחד ובן האחד בכור דהאב חייב ממ"נ אבל מת האב הבנים קיימים ולא נשתייר אלא חמש סלעים: חייבין. נשתעבדו הנכסים: שחלקו. האחין שחלקו: לזה י' ולזה י' דינרים. גרסינן בגמרא כיון דבין שניהם כ' הוא חמש סלעין גובין אבל בליכא כ' דינרין בין שניהם א"כ אמרינן חמש ולא חצי חמש: נותנין. גרסינן: מוציאין מידו. ממ"נ לקח מאחד בתנם וכותבין הרשאה זה לזה (מט.): ג שזו. עליה לרגל. וכשימצא עוד ה' סלעים יפדה עצמו. בקידושין (כט) מבואר ולפדות בנו: ר"י אומר אם אינו יכול לישב. בקידושין (כט:) ל"ג ר"י אומר והכל מדברי ת"ק הוא: זריז. בש"ס הגירסא וממולא והאב רואה שלא יספיק להוצאות שניהם הדירו. האב לבן ועכ"ז פתחו לו להתיר משום זכות התורה למלאות לו חביות ולהדליק הנר. ויש בהיסך שאכי:

ד (ל) חמש סלעים של בן שלשים של עבד חמשים של אונס ושל מפתה ומאה של מוציא שם רע כולן בשקל הקדש ובמנה צורי (מ) וכולן נפדין בכסף ובשוה כסף חוץ ממותר שקלים הראויין ופדיון מעשר שני שאין באין אלא מן המטבע. (נ) עגל זה לפדיון בני אין בנו פדוי אבל אם אמר עגל זה בה' סלעים לפדיון בני וטלית זה בה' סלעים לפדיון בני בנו פדוי. אבל אין פודין (ס) לא בעבדים ולא בשטרות ולא בקרקעות ואפילו אמר עבד זה בחמש סלעים לפדיון בני וקרקע זו בחמש סלעים לפדיון בני אין בנו פדוי (ע) נתן האב חמש סלעים לחמשה כהנים בנו פדוי נתנן לו זו אחר זו זו אחר זו בנו פדוי נתנן לו הזר ונטלן הימנו בנו פדוי כך היה ר' טרפון עושה נוטלן הימנו וחוזר ונותנו לו: ה (פ) אין הבכור נוטל פי שנים בשבח שהשביחו נכסים לאחר מיתת אביהן רבי אומר אומר אני שהבכור נוטל פי שנים בשבח שהשביחו נכסים לאחר מיתת אביהם (צ) שאף שלא השביחו בשלהן. כיצד היתה לו (ק) בהמה מוחכרת ומושכרת אצל אחרים [א] רועה באפר בכור נוטל פי שנים בזרוע ובלחיים ובקבה רבי אומר כל דבר שלא פלפלו בו יתומים לאחר מיתת אביהם בכור נוטל פי שנים. ואין נוטל פי שנים אלא בכל אשר ימצא לו אבל בנו בנין ונטעו נטיעה הכל שוין שנוטל פי שנים [ב] אם אמר (אי) אפשי בשלא ליטול ושלא ליתן הרשות בידו כיצד אין נוטל בראוי כבמוחזק מת אביו בחיי אביו נוטל פי שנים מנכסי אביו ואין נוטל פי שנים מנכסי אבי אביו ואם היה [ג] בכור נוטל פי שנים אף מנכסי אבי אביו. הבכורה והיורש את אשתו והמיבם את אשת אחיו והמתנה נזק וחצי נזק ותשלומי כפל ותשלומי ד' וה' כולן אין נוטלות בראוי כבמוחזק אבל נותן להן (ר) משדה החוזר ביובל ר' יוחנן בן ברוקה אומר (ש) היורש את אשתו בני משפחה נותנין לו מעות ומוציאין מידו שנאמר (במדבר לו) ולא תסוב נחלה ממטה למטה אחר וגו':

פרק שביעי

א (א) מעשר בהמה נוהג בגדולים ובקטנים בזכרים ובנקבות בתמימים (ב) ובבעלי מומים ומעשרין אותן משנה לחברתה שנא' (דברים יד) עשר תעשר בשני מעשרות הכתוב מדבר א' (ג) מעשר דגן וא' מעשר בהמה דברי ר"ע וחכ"א שנה שנה של שנה אתה מעשר ואי אתה מעשר משנה לחברתה. (ד) גדיה שילדה שלש בנות ובנות שלש שלש נכנסות לדיר להתעשר אמר ר' שמעון אני ראיתי גדיה שמתעשרת בת שנתה היתה לו בהמה של שתים ושלש שנים אם מכיר בה של שנה שנה בפני עצמה נכנסת לדיר להתעשר (ה) אם לאו אין נכנסת לדיר להתעשר: ב (ו) מעשר בהמה מצטרף מלא רגל רועה ולא מלא רגל בהמה מהלכת כמה רגל בהמה שנים ושלשים מיל. כיצד היו לו חמש [ד] בספר חנניא וחמש [ד] בספר עותני וחמש בספר בציפורי הרי אלו מצטרפות. חמש בספר חנניא וחמש בציפורי [ה] עד שיהיו לו אפילו אחת בציפורי היה לו (ז) בעבר הירדן מכאן ומכאן כגון השולמי [ו] מנרי ושתי אבטיניות אין מצטרפות זו עם זו ואצ"ל בארץ וחוצה לארץ. (ח) נהר היוצא ממערת פמיים ועובר בימה של (ט) סופני ובימה של טבריא אע"פ ששמו ירדן אין מתחשב עם הירדן. איזהו ירדן מבית ירחו ולמטה: ג איזה לקוח כל שמכרו לו וחוזר ולקחו הימנו או שנתנו לו במתנה וחוזר ולקחו הימנו. אבל (י) הלוקח עובר פרתו של חברו אע"פ שילדה אצל בעלים נכנסת לדיר להתעשר. הכל נכנס [ז] להתעשר חוץ מן כלאים והטרפה דברי ר' אלעזר בן יהודה איש ברתותא שאמר משום ר' יהושע אמר ר"ע (כ) אני שמעתי משמו אף יוצא דופן ומחוסר זמן והיתום. אבל איזה הוא כלאים רחל שילדה מן גדי אפילו (ל) כמין כבש ועז שילדה מן הכבש אפילו כמין גדי טרפה כמשמעה יוצא דופן כמשמעו. אין פחות משמונת ימים ר"ש אומר (מ) מחוסר זמן נכנס לדיר להתעשר: ד הנרבע והמוקצה והנעבד אתנן ומחיר וטומטום ואנדרוגינוס אין נכנסין לדיר להתעשר ר"ש בר' יהודה אומר משם ר"ש טומטום ואנדרוגינוס אין נכנסין לדיר להתעשר שכל מקום שנאמר זכר מוציא (נ) טומטום ואנדרוגינוס מן הכלל: ה איזהו אתנן כל שנתנן לה עובר פרתו (ס) וחזר ולקחו הימנה איזהו מחיר [ח] כל שהחליף לו עובר פרתו וחזר ולקחו הימנו: ו (ע) שלש גרנות למעשר בהמה בפרס הפסח ובפרס עצרת ובפרס החג (פ) אין להן קצבה דברי ר"ע ר' יוסי בר ר' יהודה אומר אין פחות מט"ו יום קודם לרגל אר"ש בן עזאי הואיל ואלו אומר בא' באלול ואלו אומר באחד בתשרי האלוליין מתעשרין בעצמן כיצד נולדו לו ה' באב וה' באלול ה' באלול וה' בתשרי וה' באב וה' בתשרי אין מצטרפין ה' בתשרי וה' באב הרי אלו מצטרפין: ז (צ) כיצד מעשרין מעמיד אמהות מבחוץ והן גועות והבנים יוצאין לקראתן יצאו שמיני ותשיעי כאחד ה"ז משלים עליהם (ק) הט' ועשירי ירעו עד שיסתאבו עשירי ואחד עשר כולן ימותו היה מונה (ר) ראשון ראשון מת ראשון [ט] הרי זה משלים עליהן. היה מונה (ש) וקראו חברו לדבר עמו ה"ז משלים עליהם היה מונה וחשכה ליל שבת ה"ז משלים עליהם היה (ת) מונה והוציא ראשו ורובו מן הדיר וחזר כמנין לכל דבר מנאן (א) רבוצין או עומדין הרי זה משלים עליהן היה (ב) מונה וקפץ מן המנויין לשאין מנויין אם מכירו פטור והן חייבין ואם לאו הרי כולן פטורין (ג) נתערב בהן יתום או לקוח הרי כולן פטורין היה לו עשרה ומנה חמשה ומת אחד מן המנויין הרי זה משלים עליהן משאינן מנויין אלו שמנו פטורין והשאר יצטרפו לגורן הבא. היו לו חמשה עשר לא יאמר הריני מכנים עשרה מהן לדיר אלא מכנים את כולן ומונה מהן עשרה והשאר יתעשרו (ד) לשנה הבאה מנאן (ה) למפרע עשירי שבכולן מקודש קרא לט' תשיעי לעשירי עשירי לי"א י"א ט' לחולין עשירי מעשר אחד עשר חולין. קרא לט' עשירי ולעשירי תשיעי ולאחד עשר תשיעי (ו) נאכל במומו עשירי מעשר וי"א חולין קרא לט' ט' ולעשירי [י] תשיעי ולי"א עשירי ט' חולין ועשירי מעשר וי"א קרב שלמים. קרא לט' עשירי לעשירי תשיעי ולאחד עשר עשירי שלשתן מקודשין ט' נאכל במומו עשירי מעשר אחד עשר קרב שלמים (ז) ועושה תמורה קרא לתשיעי תשיעי ולעשירי עשירי ולאחד עשר עשירי אין אחד עשר מקודש זה הכלל כל זמן (ח) שלא נעקר שם עשירי הימנו אין אחד עשר מקודש עד שישתוק בט' ויקרא לעשירי תשיעי ולאחד עשר עשירי. בהמה שנתערב בה ספק מעשר בזמן הזה ירעו עד שיסתאבו ספק (ט) אחר עשר הרי כולן ימותו. מעשר בהמה של יתומין מוכרין אותו מפני השב אבדה לבעלים. מעשר בהמה ששחטו. גידיו וקרניו ועצמיו וטלפיו וחלבו ועורו וגיזתו הרי אלו מותרין:

סליק פירקא וסליקא לה תוספתא ממסכת בכורות

אור הגנוז

[א] ופרה: [ב] כיצד נוטל פי שנים ירשו שטרי חוב נוטל פי שנים יצא עליו שטרי חוב נותן פי שנים אם אמר וכו': [ג] אביו: פ"ז [ד] בכפר: [ה] אין מצטרפות: [ו] ונמירי: [ז] לדיר: [ח] כלב: [ט] נשחטו: [י] חד עשר:

מצפה שמואל

(ל) ה' סלעים. מט: ועי' נא. רש"י ד"ה משום אונס: (מ) וכולן נפדין. עי' קדושין ב. ד"ה בפרוטה ועי' כא. וירושלמי שקלים פ"א ה"א: (נ) עגל זה. קדושין ח. ועי' ש"ע יו"ד סימן ש"ה ופ"ת ס"ק ה: (ס) לא בעבדים. נא. ועי' ד"ה מה לכסף ומט. ד"ה ה"מ וע"ש ב. ד"ה חמש ושבת קכח ד"ה ונתן ערובין לא: ד"ה ונתן ועי' קדושין ב. ד"ה בפרוטה: (ע) נתן האב. נא: ורש"י שם ד"ה בזה"ז: (פ) אין הבכור. ב"ב קכד. וירושלמי בבא בתרא פ"ח ה"ד ועי' ירושלמי יבמות פ"ז ה"א. ועי' ירושלמי כתובות פ"ד ה"ב ועי' ירו' ב"ב פ"ח הלכה ו': (צ) שאף שלא. עי' בפנים הגירסא והת"ב הגיה שאף שלא השביחו בשלהן ועי' ב"ב קכד.: (ק) בהמה מוחכרת. שם קכג: ולר"פ שם דדיקלא והלים טולי עלמא מודו א"כ כאן גם לרבנן שקיל. ועי' סי' רע"ח ס"ק ו' וצ"ע דכאן משמע דרק לרבי הוא: (ר) משדה החוזרת. עי' גיטין ספ"ד: (ש) היורש את אשתו. נב: ועי' ירושלמי בכורים פ"ב ב: אין הבעל יורש את אשתו ד"ת: (א) מעשר בהמה. נג. ושם: (ב) ובעלי מומין. עי' ר"ה פ"א ה"א וע"ש בק"ע: (ג) מעשר. עי' ילקוט פ' ראה בקרא דעשר תעשר הגירסא כר"ע אין מעשרין וצ"ע והולי ט"ס כאן וכן בת"ב הגיה כגירסת הילקוט ועי' רמב"ם פ"ז מהלכות בכורות ה"ה ובלח"מ ועי' ירושלמי תרומות פ"ב כג: (ד) גדיה. כ: וכא. ועי' רמב"ם פ"ז מהלכות בכורות ה"ו וכ"מ שם שהזכיר התוס' והוא בגמרא: (ה) א"ל אין נכנס. עב"מ ז:: (ו) מעשר בהמה. נד:: (ז) בעבר הירדן. נד: ונה.: (ח) נהר היוצא. נה. ולרש"י לפי שבטל חשיבותו כשמתערב במים אחרים לכן תנא הכא ועובר בים משום ה"ט דאיתו מתחשב עוד לירדן (הגב מוהר"ד): (ט) סובכי נ"ל. ועי' ירושלמי שקלים פ"א ה"ב ובתוספתא דסוכה ועי' כתובות פי"ב ה"ג לענין שבח ארץ ישראל והזכירו ימים יש סובכי: (י) הלוקח עובר. נו. ועי' רמב"ם פ"ו מהלכות בכורות הי"ב ועי' ירושלמי שקלים פ"ז ה"ז בדין לקוח: (כ) אני שמעתי. עי' נג.: (ל) כמין כבש. נדמה הוא מבואר. יב.: (מ) מחוסר זמן. ירושלמי שקלים רפ"ג ועי' ירו' שבת פי"ט ה"ה: (נ) טומטום ואנדרוגינוס. נו. ע"ש הגירסא (ס) וחזר ולקחו. עי' בפנים והת"ב כתב דל"ג ליה: (ע) שלש גרנות. נז:: (פ) אין להם קצבה. הגה הת"ב מפרש ע"פ הש"ס נו. דלר"ע לא קביע זמן דאדר פעמים מלא ולפעמים חסר וכשמלא הוא ביום שלשים וכשחסר הוא ביום כ"ט דלא כר"ע וכאן לא משמע כן דמלשון אין פחות דהר"י משמע דר"ע לא מיירי בהכי ועי' נח. דמבואר פירוש ר"י אר"ש בן עזאי נח. ועי' ירו' ר"ה פ"א ה"א שקלים רפ"ג ובנוסחת התוס' י"ב באב וה' בתשרי אין מצטרפין ואגב אחרינא נקט ליה: (צ) כיצד. נח: והוזכרה בכ"מ פ"ח מהל' בכורות ה"א: (ק) הט' והעשירי ירעו. עי' רש"י במשנה ס. ד"ה התשיעי מ"ש בדינא דטעות ועיין רמב"ם פ"ח מהלכות בכורות ה"ז ועי' בפנים והת"ב מפרש הט' והעשירי קאי אלעיל דאם מנה שנים א"כ הט' והיה מקולקלין כמבואר במשנה וירעו כמ"ש רש"י שם בל"א: (ר) ראשון ראשון. יט:: (ש) וקראו מיי' פ"ח הי"ג: (ת) מונה ומוציא. עי' ס:: (א) רבוצים. נח: (ב) מונה וקפץ. שם ונט: (ג) נתערב. עי' רמב"ם ספ"ו וב"מ ז:: (ד) לשנה הבאה. ס: ושם לגורן וע"ש נט:: (ה) למפרע. עי' ס. גרסי' ועי' רמב"ם פ"ח ה"ד דפסח דמאליו קדוש. ועי' נס. וא"ש ועי' לח"מ פ"ח ה"ס: (ו) נאכל במומו. ס. ועי' רמב"ם רפ"ח: (ז) ועושה תמורה. ס.: (ח) שלא נעקר. נט: וס: ומרבה יצא י' ולא דבר אבל קדיש תרווייהו בב"א קדיש. ועי' תוס' שם ס: ד"ה עד מ"ש דעוד יש לפרש דעקירת שם הוא שקרא לט' ת' וכאן בתוס' מבואר להדיא דקרא לט' ע' מ"מ י"א קדיש וכן הקשה בת"ב אך לק"מ דלעיל בתוס' מבואר להדיא קרא לט' י' ולי' ט' ולי"א י' שלשתן מקודשין א"כ כאן עד שישתוק בט' פליג כמבואר ס: וכמ"ש בפנים א"כ ה"ה בקרא לט' ע' לתנא דלעיל קדיש וז"ס ועי' ירו' פ"ה ה"ב ותו"כ פ' ויקרא: (ט) אחד עשר והוא שלמים. עי' זבחים רפ"ח בזמן המקדש ימכרו לצרכי שלמים: **סליק מסכת בכורות**

מנחת בכורים

נדר הנאה מבן מותר הבן לעשות לו זה: ד וכולן. כל הנפדין כגון בכור והקדשות: ממותר שקלים. שקלים נותן כ"א חצי שקל טבוע ותיבת ממותר ל"ג בגמרא: והראוין גרסינן. דקונה הקרבן עולת ראיה בשתי כסף טבוע. ופדיון מעשר שני שמוליך לירושלים אינה נפדה אלא בטבוע דחיישינן שמא תוזיל המרגליות הוא בש"ס (נא.): אין בנו פדוי. אף שהוא לר"י כיון דלא קיימי ורבה מוקי בלא שוה ובסיפא בדקיבל כהן עליו (קדושין ח): להם בב"א יצא. ה"ג בגמרא: ר"ט עושה. נותן וחוזר ונוטל הימנו (נא.): ה בשבח. דה"ל ראוי: שאף. לא גרסינן וה"ג לאחר מיתת אביהן שלא השביחו שלהן היינו שבחא דממילא אבל השביחו יתומים אינו נוטל פי שנים: מוחכרת. לחלק: מושכרת. בסך קצוב לזמן: רועה באפר. כ"ש הוא אלא דקמ"ל דמושכרת דומית דרועה באפר דהוה ממילא ולא חסרה מזונות: בזרוע. מתנות כהונה: ובמכירי כהונה. והשתא בהיי אבוהון דכמאן דבא לידו דמי: ר"א והוא. כדלעיל: שלא פלפלו. שלא עסקו בו בעצמם בהשבחה: ואינו נוטל. מהופך הגירסא וה"ג אבל בנו וכו' הכל מודים שאינו נוטל פי שנים ולא ליתן לבע"ח של אביו (ב"ב קכד:): כיצד אינו נוטל. המבואר במשנה (נב.) מאי מרבה: אבי אביו. אף שלא היה אלא בן אחד וראוי לפול לו ס"ד דליהוי כמוחזק: היה בכור. אביהם והיו לו אחים: נוטל. הבן אף שאינו בכור נגד אחי אביו שני חלקים דהאב מנחיל לבנו הבכור ב' חלקים אף שהבן בקבר ויורשין בניו זכותו (ב"ב קטז:) במשנה ורשב"ם ותו' שם ע"ד פירוש התוס' והוא עיקר וע"ש בנ"י: את אשת אחיו. דקרי ליה רחמנא בכור: נותן להם. דהוי מוחזק: היורש את אשתו. בה"ק: ומוציאין מידו. מדרבנן משום פגם משפחה: שנאמר לא תסוב. אסמכתא בעלמא כמבואר בסוף תענית דרק לאותו דור נאמר:

פרק ז א להתעשר. כולן בשנה אחת: שעברה בתוך שנתה. נצטרפה עם בנותיה להתעשר ופרשינן פלוגתייהו דת"ק ור"ש בבמה גווני (כח.): ב ה"ג כמלא רגל בהמה מהלכת. כמה שהבהמה מרחקת לרעות: [illegible]

קיים דמסכיא נולד לא הוי יתום ולכן לא מנה לו ובמחוסר זמן ס"ל כר"ש דנכנס לדיר להתעשר: אבל. נראה לסיים בזה המאמר דר"י במשנה דיתום כ"ז שהעובר קיים לא הוי יתום ולפ"ז לא פליג את"ק: מין גדי גרסינן: ה"ג מחוסר זמן אין פחות משמונה ימים. עד שמונה הוא מחוסר זמן ואין נכנס פחות משמונה: ד ואנדרוגינוס נכנסין גרסינן. ס"ל כל שאין המום פוסל דבר ערוה ועבודת כוכבים נמי לא פסל וטומטום ואנדרוגינוס ספיקא הוא: מוציא. בקדשים ומעשר יליף תחת תחת מקדשים (נז.): ה וחזר ולקחו. אף שחזר ולקחו ומיירי בלקח עובר דחייב במעשר (נו.): ו בפרוס. מתחלת מפלגים שדורשין קודם פסח שמעשרין שם בזמה"ז כדי שיהיה בהמות מצויין לעולי רגלים: אין להם קצבה. ויכול לעשר מעט קודם הרגל: אין פחות. דוקא ט"ו: הואיל. פלוגתייהו אם אחד באלול ר"ם למעשר בהמה או א' בתשרי כמבואר בר"ה: ז גועות. צועקות: מוציאין. מאליהן ומעמיד אמותיהן כדי לזכור דלקוח ויתום פטור (נח:): משלים עליהן. עשירי למנין והוא מעשר כדין דעשירי למנין בהמות קדוש וקראו עשירי: הט' והעשירי. שיצאו כאחד בין קראן ט' בין י' יאכלו במומן: עשירי וי"א שיצאו כאחד כולן ימותו. בגמרא מימרא דרבא דירעו עד שיסתאבו דאם קראן עשירי הרי עשירי וי"א מעורבין והוה הוא שלמים שנתערב במעשר וירעו ואם קראן י"א הוי עשירי וחולין מעורבין (ס:) וכאן איירי בזמה"ז דימותו כמבואר לקמן: ליל שבת. הרי זה משלים אחר שבת דבשבת לא מעשרינן משום שקרתא שנובע העשירי להיכר: כמנו לכל דבר גרסינן: משלים לעשר במנין. וסגי בהכי (נח.): שמנו. נפטרו במנין הראוי שהיה בדיר ראוי להשלים לעשרה (נט:): לגורן הבא גרסי': למפרע. עשירי ט': שבכולן. המנוי עשירי קודש ולא הלינן בקריאת שם: קראן. משום סיפא נקטיה דזה כדינו הוא: נאכל במומו. שקרא לו שם עשירי ומ"מ אינו כדין מוכר ליקרב: מעשר. דלמנין הוא עשירי אבל י"א כדינו ומילתא דפשיטא ומשום סיפא נקטינן: יקרב שלמים. שהרי נעקר שם עשירי מן היו"ד ולכן חל על י"א עשירי להקרב [illegible]

סליק מסכת בכורות בסיעתא דשמיא

פרק ראשון א (א) רבי מאיר אומר [טובה] מדת [א] מעריכין ממדת נערכין שחרש שוטה וקטן נערכין אבל לא מעריכין. ר' יהודה אומר מרובה מדת מעריכין ממדת נערכין (ב) טומטום ואנדרוגינוס מעריכין ולא נערכין אף העובד כוכבים יהא מעריך ולא נערך: ב (ג) נשים ועבדים נודרין ונידרין נערכין ומעריכין אם יש להן בזמן הזה גובין מהן אם לאו כותבין עליהן וגובין מהן לאחר זמן (ד) העובדי כוכבים נודרין ומדירין. הקיטעין ומוכי שחין ואע"פ שאין להן דמין יש להן ערכין. (ה) הגוסס (ו) ובן שמונה לא נידר ולא נערך והיוצא ליהרג לא נידר ולא נערך דברי ר"מ ר' חנניא בן עקביא אומר נערך מפני שדמיו קצובין אבל אין נידר מפני שאין דמיו קצובין. ר' יוסי אומר נודר מעריך ומקדיש ואם הזיק חייב בתשלומין. (ז) האשה שיצאה ליהרג (ח) הוציא עובר את ידו ממתינין לה עד שתלד שאילו ילדה היו ולדותיה נסקלים (ט) האשה שיוצאת ליהרג אמרה תנו שערי לבתי נותנין לה. מתה סתם אין נותנין לה שהמתים אסורין בהנאה: ג (י) ערך עני סלע ערך עשיר כתוב בתורה. היה בידו סלע ונתן הימנו ג' דינרים ולא הספיק ליתן דינר האחרון עד שהעשיר מגלגלין עליו את הכל שאילו מתחלה נתנו פטור. היו בידו שלשים סלע ונתן מהן עשרים ותשע ולא הספיק ליתן את האחרונה עד שהעשיר מגלגלין עליו את הכל: ד פרים של חג אין פחות משבעה ולא יותר על ארבעה עשר. אין פתח (כ) בטועה פחות משבעה ולא יתיר על שבעה עשר. (ל) אין בנגעים פחות משבוע אחד ולא יתיר על ג' שבועות. (מ) אין פוחתים מארבעה חדשים המעוברים בשנה לא נראה להוסיף יתיר על שמונה. מעולם לא נראו ששה חדשים המעוברים בשנה זו אחר זו. במקום שאין מכירין זמנו של חדש נוהגין אחד מעובר. ואחד שאינו מעובר וכן בגליות נוהגין אחד מעובר ואחד שאינו מעובר היו נוהגין תמוז בזמנו והאב מעובר ואח"כ נודע להן שאב בזמנו מניחין אותו ומוגין מכאן ואילך אחד מעובר ואחד שאינו מעובר. (נ) עצרת פעמים שחל להיות בחמשה ובששה ובשבעה לא פחות ולא יותר. ר' יהודה אומר חל להיות בחמשה סימן רע לעולם בששה סימן בינוני בשבעה סימן יפה לעולם. [ג] וכן מצינו שהיו ישראל עומדין לפני הר סיני נמשכין לאחוריהם י"ב מיל ובאין לפניהם י"ב מיל על כל דיבור ודיבור כ"ד מיל (ס) היה היום ברור והיו ישראל (ע) משתלחין מפני האש אמר להן הקב"ה לענני כבוד רבצו טל לפני בני שנאמר (תהלים סח) ה' בצאתך משעיר בצעדך משדה אדום והקב"ה מרביץ לפניהם טללים וגשמים שנאמר (שם) גשם נדבות תניף אלהים וגו'. (פ) אין עצרת חל להיות אלא ביום הנף. אין ר"ה חל להיות אלא ביום הנף וביום עיבורו. (צ) אחרים אומרין אין בין עצרת לעצרת ואין בין ר"ה לר"ה אלא ארבעה ימים בלבד ואם היתה שנה מעוברת ה': ה אין (ק) בערכין פחות מל' יום ומוסיפין עד עולם (ר) ואין בנזירות פחות מל' יום ומוסיפין עד עולם: ו (ש) החליל אין דוחה את השבת ר' יוסי בר' יהודה אומר דוחה. (ת) לא היה מכה בב' חלילין אלא בחליל א'. לא היה מחלק אלא בשל קנה מפני שמחלק יפה (א) רשב"ג אומר הדראולים לא היה במקדש מפני שמערבב את הקול ומקלקל את הנעימה (ב) אלו הן מכין לפני מזבח עבדי כהונה היו דברי ר"מ ר' יהודה אומר עבדי לויה ר' יוסי אומר משפחת בית הפגרים בית צפרייא מימאים משיאין לכהונה רבי חנניא בן אנטיגנוס אומר מכירן הייתי ולוים היו:

פרק שני א (א) אין פוחתין מתשעה כנורות ומוסיפין עד עולם. אין פוחתין (ב) משנים עשר לוים העומדים על הדוכן ומוסיפין עד עולם כנגד תשעה כנורות ושני נבלים ובצלצל אחד שנאמר (דה"א כה) הוא ואחיו ובניו שנים עשר (כשר) כשהוא אומר יושע (עזרא ג) מלמד א) שאף [ג] עמהן מן המנין. מעולם (ג) לא נראית אשה בעזרה אלא בשעת קרבנה בלבד (ד) ולא נראה קטן בעזרה אלא בשעה שהלוים אומרין בשיר. לא היו אומרין בנבל וכנור אלא בפה ר"א בן יעקב אומר (ה) צוערי לויה בני יקירי ירושלים היו בעזרת נשים ראשיהן בין רגלי הלוים כדי ליתן תבל בנעימה שנאמר (עזרא ג) ויעמד ישוע בניו [ואחיו] קדמיאל ובניו בני יהודה וגו': ב (ו) חליל שבמקדש של קנה היה ומימות משה הי' פעם אחת צפוהו זהב ולא היה קולו ערב כמות שהיה נטלו צפויו וחזר קולו להיות ערב לכמות שהיה. צלצל שבמקדש של נחושת היה ומימות משה היה נפגם שלחו חכמים והביאו אומנין מאלכסנדריא שתקנוהו ולא היה קולו ערב כמו שהיה. מכתשת שבמקדש של נחושת היתה ומימות משה היתה נפגמה ושלחו חכמים והביאו אומנין מאלכסנדריא ותקנוה ולא היתה [ד] מפטמת כראשונה נטלו את פגימתה חזרה לתחלתה: ג (ז) אלו הכלים שנפגמו בבית הראשון ולא עלתה להן ארוכה ועליהן הוא אומר (מ"א ז) נחשת ממורט ועליהן הוא אומר (עזרא ח) כלי נחשת מוצהב טובה שנים חמודות כזהב מלמד שהיתה יפה כשנים כזהב רבי נתן אומר שני כלים היו שנאמר שנים. רבן שמעון בן גמליאל אומר שילוח היה המוציא מים בכאיסר אמר נרחיבנו כדי שירבו מימיו והרחיבוהו ונתמעטו מימיו וסתמוהו וחזר לתחלתו: ד רבי יהודה אומר שבע נימין בכנור [ה] היו שנאמר (תהלים טז) שובע שמחות את פניך לימות המשיח שמונה שנאמר (שם יב) למנצח על השמינית על נימא ח' לעתיד לבוא בי' שנאמר (שם לג) הודו לה' בכנור בנבל עשור זמרו לו: ה (ח) שדה אחוזה להקל ולהחמיר כיצד אחד המקדיש בפרדסות ספוסטי ובתולית של מחוזא נותן חמשים סלע לבית כור רבי יהודה אומר אף המקדיש בפרדסות ירחו ובתולית של יבנה נותן חמשים סלע לבית כור (ט) שדה מקנה נותן שויו שנאמר (ויקרא כז) וחשב לו הכהן את מכסת הערכך אין מכסת אלא שויה דברי רבי יהודה אמר לו ר"א [ו] אין כל שויה הוא נותן מה ת"ל וחשב נאמר כאן וחשב ונאמר להלן וחשב מה וחשב האמור להלן חמשים סלע לבית כור אף וחשב האמור כאן חמשים סלע לבית כור: ו (י) ראה כמה החמירה תורה בין חומסי חמס לאומרי לשון הרע שאונס ומפתה וחומס חמס נותן ה' סלעים ואינו לוקה המוציא שם רע לוקה ונותן מאה סלע. החמירה תורה דברים מן המעשה נאמר (שמות כא) ומכה אביו ואמו מות יומת ונאמר (שם) ומקלל אביו ואמו מות יומת זה בסקילה וזה בחניקה החמירה תורה דברים מן המעשה (כ) ר"א בן פרטא אומר הרי הוא אומר (במדבר יד) וימותו האנשים מוציאי דבת הארץ וגו' על מה הוציאו שם רע על עצים ועל אבנים והלא דברים קל וחומר ומה אם אלו שלא הוציאו שם רע אלא על עצים ועל אבנים נענשו ולא עונש מועט אלא עונש מרובה ולא עונש לשעה אלא עונש לדורות המוציא שם רע על חברו כיוצא בו על אחת כמה וכמה: ז (ל) עני ועשיר שהעריכו את עני ועשיר זה נותן לפי משהו וזה נותן לפי משהו. הרי עלי ערך סתם [ז] זה מביא את המועט שבערכין וכמה הוא מועט שבערכין (מ) ה' סלעים. האומר (נ) ערכן של עשרה עלי אם היה עני נותן (ס) ע"י כולן ערך עני. [ח] עשיר נותן ע"י כולן ערך עשיר (ע) עני והעשיר נותן ע"י כולן ערך עשיר. עשיר והעני נותן ע"י כולן ערך עני. ר' יהודה אומר ערך עשיר הואיל ובא לכלל עושר שעה אחת. האומר (פ) ערך פלוני זה עלי הרי זה נותן סלע דברי רבי מאיר שנאמר (ויקרא כז) וכל ערכך יהיה בשקל הקודש וחכ"א אין נותנין אלא לפי השג יד שנאמר (שם) על פי אשר תשיג יד הנודר יעריכנו. עני שהעריך את עצמו אין אומרים לו (צ) לך לוה לך עשה מלאכה והבא ערך עשיר אלא מוטב שיביא ערך עני עכשיו ואל יביא ערך עשיר אלא לאחר זמן. (ק) רבי יהודה אומר היה אביו חולה או מסוכן או שהיתה (ר) ספינתו במדינת הים ויביא ערך עשיר אלא מוטב שיביא ערך עני עכשיו ואל יביא ערך עשיר לאחר זמן. ר"א אומר היה חייב קרבן (ש) עולה ויורד אין אומרים לו לך לוה לך עשה מלאכה והבא קרבן עשיר אלא מוטב שיביא קרבן עני עכשיו ואל יביא קרבן עשיר לאחר זמן. ר"ש אומר

א) נ"ל דצ"ל הכהן

אור הגנוז

פ"א [א] נערכין ממדת מעריכין: [ב] אבא שאול אומר כל זמן ש"ש של עצרת ברור סימן יפה לעולם וכן מצינו סי': פ"ב [ג] הוא: [ד] כהלכתה: [ה] בזמן הזה: [ו] אם: [ז] הרי זה: [ח] אם היה:

מצפה שמואל

(א) רמ"א. ה: : (ב) טומטום ואנדרוגינוס. עי' שבת קלג: (ג) נשים. ר"ש מכילתן. ועי' תוס' שם ד"ה נשים ורמב"ם פ"א מהל' ערכין ה"ד: (ד) העובדי כוכבים. ה. ועי' ירו' נזיר בפ"ט כ"ה וירו' שקלים פ"א ה"ה בזה: וזה וזה מודים ד: : (ה) הגוסס. ו: ועי' ד. ותוס' שם ד"ה ולא אוניא ועי' סוטה כו. ד"ה רב אשי. ועי' רמב"ם פ"א מהלכות ערכין הי"ג וי"ד וע"ש בלח"מ ומ"ל ומחלוקת הוא אי נדר ומעריך ועי' בגט פשוט סי' קכ"א מ"ש בזה : (ו) בן שמונה. אף שהוא בן תודם כמבואר ביבמות עד שיהו עשרים שנה : (ז) האשה שיצאה ליהרג. בדיני סנהדרין ו: ועי' רמב"ם פ"א הי"ד וע"ש הכ"א בהשגות ולח"מ בזה : (ח) הוציא עובר. ז. במשנה ולרש"י מיירי קודם גמר דין וכאן מבואר להדיא היה יוצא ליהרג בדיני סנהדרין וע"כ כפירוש התוס' שם דאף אחר גמר דין היו ממתינין ואולי לרש"י הוציא ידו שאני וצ"ע דבכ"מ לא הוה כילוד בהוציא ידו וע"כ דהוציא הוא כמשנה ולא יותר וכמבואר בפנים ומה שהגיה בת"כ שאילו לא ילדה הוא דחוק דידו ג"כ לא חשיב כילוד וראיתי שכתב הרב הגאון מוהרד"ל כי צ"ל שאילו ילדה היה כנגולין ומכוון למה שכתבתי בפנים ועי' סוף סימן ס"ו : (ט) האשה. ז. ע"ש בגמרא ועי' ירו' גיטין פ"ה ה"ו האשה שנהרגה נהגין בשערה וכ"כ הרד"ל דמדאמר סתם מבואר דהאמרה אף אחר מיתה מותרת. ויצא ליהרג. נ"ד ועי' תשובת רשב"א ח"א סי' ס"ל : (י) ערך עני. ז: רפ"ב : (כ) בטועה. ח. : (ל) אין בנגעים. ח: : (מ) אין פוחתין. שם: : (נ) עצרת. ר"ה ו: וירו' ר"ה פ"א ה"א וה"ד : (ס) היה ביום ברור. עי' ב"ב קמו גבי אחיתופל : (ע) משתלחין. משתלהין גרסינן. ובת"כ גרס משתלהבין. והרב מוהרד"ל כתב כמ"ש כתב שכ"מ בתשובת הגאונים שבכ"ם נהרות דמשק סי' פ"ח בתשובת ר"ה גאון ולהת"כ הוא צ"ל משתלהבין מן האש ולא מפני. עכ"ד הרב ז"ל : (פ) אין עצרת. ט: ועי' רש"י שם: : (צ) אחרים. שבת פז: : (ק) בערכין. משנה יח. : [illegible]

מנחת בכורים

[illegible]

אומר הקטר חלבים כשרין למוצאי שבת אמרה תורה ידחו את השבת בזמן ואל יקרבו למוצאי שבת [א]:

פרק שלישי

א האומר הרי עלי (א) שרביט מלא קומתו מביא מלא קומתו שרביט שאינו נכפף. (ב) מעשה באמה של רימטיא שהיתה בתה חולה ואמרה אם תעמוד בתי מחוליה אתן משקלה זהב עמדה מחוליה עלתה לירושלים ושקלתה זהב: ב (ג) משקל ידי עלי נותן עד האציל. משקל רגלי עלי נותן עד הארכובה כיצד הוא עושה מביא חבית מלאה מים מכנים ידו לתוכה עד האציל מכנים רגלו לתוכו [ב] ומביא בשר חמור גידים ועצמות שוקל ונותן לתוכה בשר כנגד בשר ועצמות כנגד עצמות ואף שאין ראיה לדבר זכר לדבר (יחזקאל כג) אשר בשר חמורים בשרם ד"ר יהודה. אמר לו רבי יוסי היאך אפשר לכוין בשר כנגד בשר ועצמות כנגד עצמות אמר לו ר' יהודה אומדין אותו אמר לו רבי יוסי עד שאומדין אותו יאמד את היד כמה היא שוקלת ואת הרגל כמה היא שוקלת: ג (ד) חצי ערכי עלי נותן חצי ערכו ר' יהודה אומר קונסין אותו ונותן ערך כולו (ה) חצי דמי עלי נותן חצי דמו ר' יוסי בר ר' יהודה אומר קונסין אותו ונותן דמי כולו: ד האומר (ו) ערכו של פלוני עלי מת הנערך המעריך חייב: ה (ז) חומר בדמים שאין בערכין ובערכין שאין בדמים. שהדמים נוהגין באדם ובבהמה בחיים ובשחוטין בשלמין (ח) ובאברים (ט) ובאין שלא מן השג יד (י) מה שאין כן בערכין. חומר בערכין (כ) שערכין יש להן קצבה מן התורה מה שאין כן בדמים. האומר ערך פלוני עלי ומת חייב דמי בהמה זו עלי ומת חייב. דמי בהמה ע עלי ומתה בהמה הנודר חייב: ו חומר באדם שאין בבהמה ובבהמה שאין באדם. שהאומר דמי בהמה זו עלי מתה חייב. דמי פלוני זה עלי ומת פטור. חומר בערכין שנוהגים באדם ואין נוהגים בבהמה: ז המקדיש (ל) מעשה ידי אשתו הרי זה מעלה לה פרנסה מתוכן והשאר הקדיש. המקדיש מעשה (מ) ידי עבדו הרי זה מעלה לו פרנסה מתוכן והשאר הקדיש. המקדיש (נ) את עצמו הרי זה עושה ואוכל לא הקדיש אלא דמיו. ראשו של עבד זה הקדש הוא והקדש (ס) שותפין בו (ע) ראשו של חמור זה הקדש הוא והקדש שותפין בו ראשו של עבד מכור לך משלימין ביניהן. ראשו של חמור זה מכור לך משלימין ביניהן: ראשה של פרה זו מכור לך לא מכר אלא ראשה. ולא עוד אלא אפילו אמר ראשה של פרה זו הקדיש לא הקדיש אלא ראשה (פ) שור זה עולה השור עולה ומועלין בו ואין חייבין באחריותו שור זה עלי עולה השור עולה ומועלין בו וחייבין באחריותו. (צ) דמי שור זה עולה השור חולין ואין מועלין ואין חייבין באחריותו דמי שור זה עלי עולה השור חולין ואין מועלין בו [ג] בית זה הקדש הבית הקדש ומועלין בו ואין חייב באחריותו (ק) בית זה עלי הקדש הבית הקדש ומועלין בו וחייבין באחריותו דמי (ר) בית זה הקדש הבית חולין ואין חייבין באחריותו דמי בית זה עלי הקדש הבית חולין ואין מועלין בו אבל חייבין באחריותו: ח (*ר) חייבי נדרים ונדבות והערכין (ש) [ד] והדמים והקדשות בית דין ממשכנין אותן. ואם מתו היורשין [חייבים] להביא. חייבי (ת) חטאות ואשמות והדמים אין ב"ד ממשכנין אותן (א) ואם מתו אין היורשין חייבין להביא והדמים (ב) שנישומו הרי הן כערכין (ג) עולות הבאות עם חטאות ב"ד ממשכנין אותן ואם מתו היורשין חייבין להביא. (ד) הביא חטאתו ולא הביא עולתו ב"ד ממשכנין עליה ואם מתו על היורשין להביא ־איה הביא עולתו ולא הביא חטאתו אין ב"ד ממשכנין עליה ואם מתו אין היורשין חייבין להביא: ט (ה) חייבי עולות והדמין ושלמין וערכין וחרמין והקדשות נדרים ונדבות וחטאות ואשמות וצדקות ומעשרות ולקט שכחה ופאה ובכור ומעשר בהמה והפסח כיון שעברו עליהן שלשה רגלים עובר עליהן משום בל תאחר. רבי שמעון אומר שלשה רגלים כסדרן וחג המצות ראשון. רבי אלעזר ברבי שמעון אומר כיון שעבר עליו חג הסכות עובר עליהן משום בל תאחר. ואחד הבכור והמעשר ואחד כל הקדשים שהקדישן שנה של רגלים ורגלים של שנה עובר עליהן משום בל תאחר:

פרק רביעי

א (א) שום היתומין ל' יום ושום הקדש ששים יום ומכריזין בבוקר ובערב בהכנסת פועלין ובהוצאת פועלין אומדין [ה] כמה סימניה כמה היתה יפה וכמה הוא רוצה לפדות על מנת ליתן לאשה כתובתה ולבעל חוב את חובו (ב) כשם שהדיוט קדם את הדיוט הרי זו קדימה לעולם כך הדיוט קדם את הגבוה הרי זו קדימה לעולם. (ג) מטלטלין של הקדש ונטע רבעי ומעשר שני [ו] דמיו ידועין נפדין ע"פ שלשה לקוחות ולא ע"פ שלשה שאינן לקוחות. (ד) מום שבגלוי ה"ז ישחט ע"פ בני הכנסת דברי ר' מאיר ר' יוסי אומר אפילו רגלו קטועה ועינו סמויה לא ישחטו אלא ע"פ מומחה: ב המקדיש את הבהמה ומתה יש לה פדיון. המקדיש (ה) את המתה אין לה פדיון. הפודה (ו) מיד הקדש שלא ביקורת הקדש פדוי שיד הקדש על העליונה פרה זו [ז] תחת פרה של הקדש וטלית זו [ז] תחת טלית של הקדש הקדש פדוי שיד הקדש על העליונה (ז) פרה זו בחמשים סלעים תחת פרה של הקדש טלית זו בחמש סלעים תחת טלית של הקדש ראשונה טעונה חומש ושניה אין טעונה חומש (ח) משכו [ח] ולא הספיק לפדותו עד שעמד במאתים הרי זה נותן מאתים שנאמר (ויקרא כז) ונתן את הכסף וקם לו. אם נתן הכסף הרי לאו שלו ואם לאו אינו שלו. משכו [ט] ב"ד ולא הספיק לפדותו עד שעמד במנה הרי זה נותן מאתים (ט) שאמירתו לגבוה כמסירתו להדיוט. פדאו במנה ולא הספיק למשכו עד שעמד במאתים מה שפדה פדוי פדאו במאתים ולא הספיק למשכו עד שעמד במנה מה שפדה פדוי שהקדש (י) פדייתו היא משיכתו. רשב"ג ור' יוחנן בן ברוקה אומרים אף מעשר שני פדייתו היא משיכתו: ג (כ) המקדיש את נכסיו ונתן עיניו לגרש את אשתו ר"א אומר ידירנה הנאה וגובה כתובתה מן הקדש ואם רצה להחזיר יחזיר ר' יהושע אומר אם רצה להחזיר לא יחזיר ובית הלל אומרים אם רצה להחזיר לא יחזיר ר"א אומר כדברי בית שמאי ור' יהושע אומר כדברי ב"ה. הקדיש תשעים מנה והיה חובו מאה מנה מוסיף את דינר ופודה מיד הקדש אפילו בדינר שאין הקדש יוצא מידי פדיון. רשב"ג אומר אם היה חובו מרובה על הקדשו (ל) לא הקדיש כלום (מ) אע"פ שאמרו חייבי הקדשות ב"ד ממשכנין אותו ונותנין לו מזון שלשים יום וכסות י"ב חדש. במה דברים אמורים בזמן שב"ד נזקקין להן [י]. נותנין (נ) מטה מוצעת סנדליו ותפיליו ר"א אומר אם היה אכר נותנין לו צמדו. ר"א אומר חמר נותנין לו שני חמורים. המקדיש את נכסיו והיו בהן עבדים אין אומרים להאכיל את העבדים ולהלבישם [כ] שיביאו דמים הרבה ולא עוד אלא אפילו מרגליות בכפר קטן (ס) אין להקדש אלא מקומו ושעתו: ד (ע) אין מקדישין לפני יובל פחות משתי שנים של תבואה שנאמר (סס) וחשב לו הכהן את הכסף על פי השנים הא [ל] לא הקדישה ביובל הרי זו מקודשת שנים אין פחות משתים לא כשם שאין מקדישין פחות משתים כך אין גואלין פחות משתים ת"ל (סס) ונגרע מערכך אפילו שנה. (פ) נמצאת אומר יובל ארבעים ותשע שנים ארבעים ותשע סלעים ארבעים ותשע פונדיות אכלה הקדש בעשר ובחמש עשרה שנים [מ] נותן סלע ופונדיון לשנה: המקדיש

אור הגנוז

[א] וכן הוא אומר חכם לב יקח מצות העושה מצותו מצוה: פ"ג [ב] עד הארכובה: [ג] אבל חייבין באחריותו: [ד] והחרמין והקדשות: פ"ד [ה] שדה ע: [ו] שאין: [ז] בחמש סלעים: [ח] במנה: [ט] תיבת ב"ד ליתא בכ"י וכתוב שם במאתים: [י] אבל דברים שאין ב"ד נזקקין להן נותנין וכו': [כ] בשביל: [ל] אם ותיבת לא ליתא: [מ] הבעלים גורעין הימנו סלע וכו' אכלו הוא בעשר ובחמש עשרה וכו':

מצפה שמואל

(א) שרביט. יט.: (ב) מעשה. שם: (ג) משקל ידי. יט: כל הענין והלכה כר"י: (ד) חצי ערכי. כ: (ה) חצי דמי עלי. שם: (ו) ערכו של פלוני. כ. ועי' רמב"ם פ"א הכ"א דבעינן העמדה בדין והראב"ד השיג עליו וע"ש בלח"מ שהאריך בזה. ועי' מה שהשיג על המ"ע בזה: (ז) חומר בדמים. ...

מנחת ביכורים

[illegible]

ה המקדיש שדה (צ) [א] בשנת היובל נותן בית זרע חומר שעורים בחמשים שקל כסף. בית זרע חומר שעורים (ק) אבל לא במדה (ר) אחד שדה [ב] ואחד שדה אילן וא' שדה קנים במדה הזאת (ש) פחות מכן או יותר על כן נותן לפי חשבון. היו שם (ת) [ג] בקעים עמוקין י' טפחים או סלעים גבוהין עשרה טפחים הרי הן אין מקודשין ונמדדין עמה פחות מכן נמדדין עמה ומקודשין (א) הבית והבורגנין והמגדל והשובך שבתוכה הרי הן נמדדין עמה כשהן נפדין נפדין (ב) כבתי חצרים (ג) הקדיש את השדה וחזר והקדיש את האילן כשהוא פודה את האילן בפ"ע ואת השדה כשדה אחוזה: (ד) הקדישה וגאלה אין יוצא מידו ביובל גאלה [ד] יוצא לאביו ביובל גאלה אחר או אחד מן הקרובים גאלה מידו (ה) אינו יוצא לו ביובל. (ו) אין לך קם תחת האב ליעידה ולעבד עברי ולשדה אחוזה אלא הבן בלבד (ז) הגיע היובל ולא נגאלה הכהנים נכנסים לתוכה ונותנין לו את דמיה דברי ר' יהודה ר"ש אומר (ח) נכנסין ולא נותנין [ה] אלא נקראת שדה רטושין עד יובל שני הגיע יובל שני ולא נגאלה נקראת שדה רטושין רטושין עד יובל ג' לעולם אין הכהנים נכנסים לתוכה עד שיגאלנה אחר בד"א בשדה אחוזה של ישראל אבל בשדה מקנה של ישראל מקדישין בכל שעה שירצו וגואלין בכל שעה שירצו (ט) גאלה אחר יוצא לבעלים ביובל. שדה היוצא מיד הקדש לכהנים ביובל הרי היא כשדה אחוזה של ישראל הכהנים ולוים בשדה בערי מגרשיהן מקדשין בכל שעה שירצו וגואלין בכל שעה שירצו. גאלה אחר יוצא לבעלים ביובל שדה היוצא מיד הקדש לכהנים הרי היא כשדה אחוזה של ישראל. (י) הכהנים ולוים בשדה אחוזתן בערי מגרשיהן מקדשין בכל שעה שירצו וגואלין בכל שעה שירצו גאלה אחר יוצא לבעלים ביובל: ז (כ) כהן שירש את אבי אמו [ו] וכן בן לוי נתין וממזר בשדה אבותיו הרי הוא כשדה אחוזה של ישראל: ח המקדיש שדהו (ל) בשעה שאינו יובל אומרים לו (מ) פדה אתה ראשון שהבעלים נותנים חומש וכל אדם אין נותן חומש. מעשה באחד שהקדיש שדהו מפני רעתה (נ) אמרו לו פדה אתה ראשון [ז] הרי שלי באיסר א"ר יוסי אפילו לא אמר זה אלא כביצה אמר לו הגיעתהו שהקדש נפדה בכסף ובשוה כסף. אמר אחד הרי שלי בעשר סלעים ואחד אומר בעשרים ואחד אומר בשלשים ואחד אומר בארבעים ואחד אומר בחמשים חזר בו של חמשים נוטלין הימנו י' סלעים ומחזירין את המקח שלפניו חזר בו של מ' נוטלין הימנו עשר סלעים ומחזירין את המקח שלפניו חזר בו של שלשים נוטלין הימנו עשר סלעים ומחזירין את המקח שלפניו חזר בו של עשרים נוטלין הימנו עשר סלעים ומחזירין את המקח שלפניו חזרו בהן כולם אם נטלו מכולם עשר עשר המקח תפוס לראשון: ט המקדיש שדה אחוזתו (ס) שלא בשעת היובל ביתו ומטלטלין בין בשעת היובל ובין שלא בשעת היובל כופין את הבעלים לפתוח ראשון אמר א' הרי שלי בעשרים וא' כופין את הבעלים ליתן עשרים ושש עשרים ושנים (ע) כופין את הבעלים ליתן עשרים ושבע בעשרים ושלש כופין את הבעלים ליתן עשרים ושמונה בעשרים וד' כופין את הבעלים ליתן עשרים ותשעה בעשרים וחמש כופין את הבעלים ליתן שלשים. פחות מכן אין כופין את הבעלים שאין כופין את הבעלים אלא כנגד חומש. רצו הבעלים לגאול הרשות בידן נותנין שלשים ואחד דינר (פ) ב"ש אומרים יש חומש לתוספת ובית הלל אומרים אין חומש לתוספת: י אין לאדם [ח] להקדיש את כל נכסיו אם הקדיש את כולן הרי הן מוקדשין. (צ) אין אדם רשאי להחרים את כל נכסיו ואם החרים את כולן הרי הן מוחרמין. ר"א אומר (ויקרא כז) מאדם ולא כל אדם מבהמה ולא כל בהמה משדה אחוזתו ולא כל שדה אחוזתו (ק) לפיכך אם הקדיש את כולן [ט] הרי הן מוקדשים. ואם החרים את כולן אין מוחרמים. אר"א בן עזריה (ר) אם לגבוה אין אדם רשאי להחרים את נכסיו שחס המקום עליו עאכו"כ אדם חייב להיות חס על נכסיו. (ש) ר"א בן עזריה אומר הרי הוא אומר (דברים יד) כי ירחיב ה' אלהיך את גבולך כאשר דבר לך וגו' [י] אי אפשר שהבשר מבאיש בקדרה והלא תאכלו הא אינו אומר (שם) ואמרת אוכלה בשר אלא לתיאבון יכול הוא לוקח מן השוק ואוכל תלמוד לומר (שם) וזבחת מבקרך ומצאנך ואכלת יכול [כ] יכנס בהן וישחטם כולם ויעלם תלמוד לומר מבקרך ולא כל בקרך מצאנך ולא כל צאנך. וכן היה ר"א בן עזריה אומר מי שיש לו עשרה מנה מתעסק בירק בקדרה בכל יום עשרים מנה מתעסק ירק בקדרה ואלפס חמשים מנה ליטרא בשר מערב שבת לע"ש מאה מנה מנה ליטרא בשר בכל יום אע"פ שאין ראיה לדבר זכר לדבר שנא' (ישעיה ז) ביום ההוא יחיה איש עגלת בקר ושתי צאן והיה מרוב עשות חלב יאכל חמאה ממאה לוג חלב יוצא לוג חמאה. רבי אומר הרי הוא אומר (ויקרא יז) אשר יצוד ציד חיה או עוף אשר יאכל וגו' והלא סופנו לרבות שירש ושלקח ושנתן לו במתנה הא אינו אומר ואמרת אוכלה בשר אלא בהזמנה הזאת: יא (ת) המקדיש חצי עבדו וחצי שפחתו הוא וכהן שותפין בו. (א) חרמי כהנים שהקדישן להקדש המזבח או להקדש בדק הבית לא עשה כלום [ל] הקדש המזבח שהקדישו לחרמי כהנים או להקדש בדק הבית לא עשה כלום אבל הקדש בדק הבית שהקדישו לחרמי כהנים או להקדש המזבח מה שעשה עשוי (ב) חרמי כהנים אין להם פדיון ואין יוצאין ביובל חרמי ישראל רצו הבעלים לגאול הרשות ביד כהן. חרמי ישראל כיון שבאו ליד כהן הרי הן (ג) כחולין לכל דבר סתם חרמים להדיוט ומפורש לגבוה שנאמר (ויקרא כז) כל חרם קדש קדשים הוא לה' ר' יהודה בן בתירא אומר סתם חרמים לגבוה ומפורש להדיוט שנאמר (שם) כשדה החרם: יב (ד) כהנים ולוים אין מחרימין דברי ר' יהודה ר"ש אומר כהנים אין מחרימין שחרמים שלהם. לוים מחרימים שאין חרמים שלהן אמר רבי נראין דברי ר' יהודה בקרקעות כי אחוזת עולם הוא להם ודברי ר"ש במטלטלין שאין חרמים שלהן: יג שלשה חרמין הן (שם) אך כל חרם אשר יחרים איש לה' וגו' אלו חרמי כהנים. כל חרם קדש קדשים הוא לה' אלו חרמי גבוה. כל חרם אשר יחרם מן האדם לא יפדה אלו חייבי מיתות ב"ד:

פרק חמישי

א (א) המוכר שדהו בשעת היובל אין מותר לגאול פחות מב' שנים של תבואה שנאמר (ויקרא כה) במספר שני תבואות ימכר לך היתה (ב) שנת שביעית או שנים כשני אליהו אינו עולה לו מן המנין (ג) נרה שנה ואכלה שנה והובירה שנה עולה לו מן המנין (ד) ר"א אומר פעמים שיוכל לאכול הימנה ג' תבואות בשתי שנים כיצד הניחה ויצא היה בה תבואה לקצור וזיתים לבצור וענבים למסוק לא יאמר לו הניחה לפני מלאה כמו שהנחתיה לפניך מלאה אלא אוכל שנה אחת ומסתלק. הקנים והזמורות ופירות שקמה בתוכה הרי הן כפירות. (ה) אילן שנקצץ או שיבש שניהן אסורין בו כיצד יעשה ימכר וילקח בהן קרקע ויאכל פירותיה: ב מכרה (ו) לראשון במנה מכר לראשון ולשני במאתים אין מחשב אלא עם הראשון שנאמר (שם) לאשר מכר לו. לראשון במאתים ומכר לראשון ולשני במנה אין מחשב אלא עם האחרון שנאמר לאיש אשר בתוכה רצה אביו או אחיו או אחד מן הקרובים של ראשון לגאול הרשות בידו ושל שני אין שומעין לו (ז) לא ימכור ברחוק ויגאל בקרוב ברע ויגאל ביפה (ח) לא ילוה ויגאל לחצאין ובהקדש מותר בכולן זה חומר בהדיוט מבהקדש (ט) אר"ש מפני מה בהדיוט לא דחק הכתוב שאם הגיע היובל ולא נגאל היוצא הוא לבעלים ביובל מפני מה בהקדש דחק עליו הכתוב שאם הגיע ולא נגאלה חלוט הוא שדה להקדש: ג (י) אין אדם רשאי למכור שדה אחוזתו ולהניחה בפונדתו וליקח בהם בהמה וליקח בהם כלים וליקח בהם עבדים ולגדל בהם בהמה דקה אפילו לעשות בהם סחורה אא"כ העני אם מכר ה"ז מכור. אין אדם רשאי למכור את בתו ולהניחה בפונדתו וליקח בהם בהמה וליקח בהם כלים וליקח בהם עבדים ולגדל בהן בהמה דקה ואפילו לעשות בהן סחורה אא"כ העני ואם מכר הרי זה מכור. אין אדם רשאי למכור (כ) את עצמו ולהניח בפונדתו וליקח בהם בהמה וליקח בהם כלים וליקח בהם עבדים ולגדל בהן בהמה דקה ואפילו לעשות בהן סחורה אא"כ העני ואם

אור הגנוז

[א] בשעת היובל : [ב] בור : [ג] נקעים : [ד] בנו : [ה] ר"א אומר לא נכנסין ולא נותנין אלא וכו' : [ו] לוי : [ז] אמר : [ח] אדם רשאי : [ט] מכאן ועד את כולן ליתא בכ"י : [י] בכ"י הגירסא אפשר שהבשר מבאיש בקדרה והלא תאיב לך הא אינו אומר וכו' : [כ] יכול שישחטם כולם ויעלם : [ל] אבל :

מצפה שמואל

(צ) בשנת היובל. עי' משנה כה. עי' קדושין סא תוס' ד"ה ה"ג ועי' ירו' שביעית פ"ה פלוגתא דרב ושמואל אי מכורה ויוצאה וע"ש דמקשה מזה על הך דב"ק מו. כמוכר שור לחבירו ונמצא נגחן : (ק) אבל לא במדה. עי' רמב"ם פ"ד הי"ג ובב"ש ד: הקדיש טרשין פודה בשויו : (ר) א' שדה. יד. : (ש) פחות מכן. כה. : (ת) בקעים. שם. ועי' רמב"ם היטב והשגות שם. ועי' בפ"ז מהל' השגות והלח"מ שם ה"ה שהאריך להרמב"ם בזה ובאה"ע. ל"ת הכ"ג. ולפי הגירסא דהכא הרי הן אין מוקדשין ונמדדין עמה כלומר שאין מוקדש להיות נמדד עמה אלא פודן בשויה גם במלאים מים. ועי' ב"ב קג וקדושין סא. ועי' תו"כ פ' בחקותי רנו. : (א) הבית והבורגנין. ב"ב עא וע"ש קג. תוס' ד"ה אין נמדדין וקדושין סא ד"ה אין וכאן יש לכוין הגירסא כמ"ש בפנים : (ב) כבתי החצרים. ודין בתי ערי חומה. מבואר לג. וכאן כבהוא בחצרים איירי : (ג) הקדיש את השדה. עי' יד. כמ"ד בעין יפה מקדיש אילנות לבד וקרקע לבד. ועי' בסוגיא שם היטב ועי' לח"מ פ"ד ה"ח ע"ש דבאילנות תלה לכ"ע כן הוא : (ד) הקדישה וגאלה. כה. : (ה) אינו יוצא לו. לפי התוס' אינו יכול להקדיש. ועי' רמב"ם פ"ד ה"כ ובהשגות שיש נוסחא דאם גאלה והוא ביד אחר אינו יוצא לכהן ביובל וע"ש בכ"מ : (ו) אין לך קם. כו: ועי' ירושלמי קדושין פ"א ה"ב ע"ש : (ז) הגיע היובל. כה: וירו' יבמות פי"א ה"ז הבן קם תחתיו בשדה אחוזה. ועי' תו"כ רנו: ועכ"מ פ"ד הי"ט ומ"ל הכ"ו שחקרו כמה דמים : (ח) נכנסין ולא נותנין. עי' ירושלמי קדושין פ"ג ה"א דמצינו כה"ג שהקדש יוצא בלא פדיון : (ט) גאלה אחר. משנה כו: ועי' בתוס' שם ד"ה שדה מקנה. ועי' רמב"ם פ"ד הלכה כו ובמשנה למלך שם: : (י) הכהנים ולוים. כו: : (כ) כהן שירש. עי' לג: : (ל) בשעה שאין היובל. כז. ועי' רמב"ם פ"ה מהל' ערכין ה"א והשגות וכ"מ שם מה דינו בשעת היובל ודעת הראב"ד אפי' בשעת היובל אומרים פתח אתה ראשון : (מ) פדה אתה ראשון. ירו' כתובות פ"ט ה"ה : (נ) אמרו לו. כו. עי' רש"י ועי' רמב"ם בפ"ח מהל' ערכין שאם חזרו בב"א נותנין כולם בשוה. ועי' השגות וכ"מ שם ועי' תו"כ בחקותי בק"א שם : (ס) שלא בשעת היובל. ראיה למ"ש הרמב"ם בריש פ"ה מהל' ערכין דבשעת היובל אין כופין לפתוח ראשון ודלא כהשגות שם : (ע) כופין את הבעלים. עי' רמב"ם פ"ח ה"ה שיטה אחרת בזה וע"ש בהשגות ובכ"מ בזה : (פ) ב"ש אומרים. כז: : (צ) אין אדם רשאי. כ"מ פ"ו ה"א הביא זה וכן בסמ"ג קנה : (ק) לפיכך אם הקדיש. כח. : (ר) אם לגבוה. כח. ועי' תוס' שם ד"ה דתנן ותו"כ פ' בחקותי רמה : (ש) ראב"ע. חולין פד. כל הענין וע"ש הגירסא : (ת) המקדיש חצי עבדו. ע"ש בסוגיא ועי' רמב"ם בפ"ו מהל' ערכין הי"ז : (א) חרמי כהנים. תמורה לג. ועי' מ"ל פ"ג מהל' ערכין ה"ה מ"ש בזה שיטת רש"י והתוס' וכאן כח: ועי' ירו' נזיר פ"ו ה"א בהקדיש עולתו לבדה"ב ומזון לקמן ריש תמורה : (ב) חרמי כהנים אין להם פדיון. עי' כט. ועי' כח. תוס' ד"ה חרמי ועי' ירו' פ"א חרמי כהנים אינו במכר : (ג) כחולין לכ"ד. כט. ובמדות לב: : (ד) כהנים ולוים. כל הענין שם כט. : (א) המוכר שדהו. כט: : (ב) שנת שביעית. שם ועי' ב"מ קו. : (ג) נרה שנה. עי' רמב"ם פי"א מהל' שמיטה הי"א וכ"מ שם : (ד) ר"א אומר. ל. : (ה) אילן שנקצץ. עי' ב"מ קד. ועי' רמב"ם פי"א ה"ז : (ו) לראשון במנה. ל. : (ז) לא ימכור ברחוק. ל. : (ח) לא ילוה ויגאל. לו: : (ט) אר"ש. שם. : (י) אין אדם רשאי למכור. תו"כ רמב. ועי' רמב"ם פי"א מהל' שמיטה ה"ג ושם הגירסא ביתו : (כ) את עצמו. תו"כ רמה. ועי' רמב"ם פ"א מהל' עבדים הל"א .

מנחת בכורים

סלע ופונדיון לשנה : ה בשנת היובל. עתוי"ט דגרסינן בשעת היובל והיינו בשעה שהיובל נוהג דאילו בשעה שאינו נוהג פודה בשויה ובשנת היובל פליגי רב ושמואל בגמרא אי מקודשת : בית זרע. מקום שזורעין בו בית כור : חמשים שקל כסף גרסינן : אבל לא במדה. אין מעריכין כל השדות שוה במדה אלא מעריכין לפי ענין השדה זו שהקדיש שראויה לזרוע בה בית כור : שדה אילן. דבעין רעה מקדים וכוונתו לפרוק יחד : פחות מכן. מבית זרע חומר או יותר נותן לפי ערך בעד מקומו השדה כפי סלע ופונדיון לשנה בעד בית זרע חומר ומלאים מים דלא חזי לזריעה ולא מקדשי כלל : ואין נמדדין עמה גרסינן ברישא. דלא קדשי לא באפי נפשייהו ואינם נמדדים עם השדה להגרע בערך הקצוב אבל בלא מים אף שעמוקין מוקדשין בפני עצמו ונפדין בשויין (רמב"ם פ"ד מהל' ערכין הי"ד) וי"א שנמדדין עם השדה (רש"י והשגת הראב"ד שם) : פחות מכאן מוקדשין ונמדדין עמה גרסינן : והבורגנין. אבל שומרי הפירות נמדדין שהמה צורך השדה ומ"מ נמדדין כבתי החצרים בשויין : ד הקדישה. לשדה אחוזה וגאלה הוא עצמו אינו יוצא לשום אדם דאילו לא גאלה נחלטה לכהנים ביובל : גאלה בנו גרסינן : ה"ג ולא נותנין. רא"א לא נכנסין ולא נותנין כן הוא במשנה : בכל שעה שירצו. אף בפחות מב' שנים לפני יובל : וגואלין. דבשדה אחוזה אם גואל באמצע השנה נותן בעד כל השנה אבל בשדה מקנה אין כ"מ : יוצא. לבעלים הראשונים לאשר לו אחוזת הארץ : כשדה אחוזה. והן של כהנים לחלוטין ואינה יוצאה מידם לעולם ואם הקדישה דינה כישראל המקדיש שדה אחוזה דאינה נפדית אלא עד היובל ואם הגיע היובל ולא נגאלה יוצא לכהנים שבאותו משמר : ובשדה ערי מגרשיהן גרסינן : במתנותם. הניתן להם באחוזת הארץ : מקדשין בכל שעה. אף לשמואל דאין ישראל מקדש בשעת היובל הם מקדשין : וגואלין. אף אחר היובל דאילו ישראל המקדיש שדה אחוזה אם לא גאלה עד היובל נחלטת : לבעלים. לכהנים המקדשין : שדה היוצא עד כאן פירש ל"ג לה כלל וכפל דברים הוא : ז אבי אמו ישראל. דינה כדין שדה ישראל : נתין. שבא אביו כהן על הנתינה או על הממזרת : ח שאינו יובל. דנפדית בשויה : ראשון. קודם לכל אדם : באיסר. דיש בחומשו פרוטה : כביצה. דהקדש נפדה בשוה כסף אף שאין בחומשו פרוטה : ה"ג שהקדש נפדה וכו' אמר לו הגעתיהו והך שהקדש נפדה מדברי ר"י הוא והך אמר ליה מדברי ת"ק ור"י הוא שהגזבר אמר ליה הגעתיהו : שלפניו. לגבי ארבעים : חזרו בהן כולם. אף הראשון חזר : אם נטלו מכולם. שגבו מכולם כדין עשר עשר סלעים. מתפיסין המקח להראשון שאמר י' סלעים. וגובין ממנו העשר בע"כ ומגבין לו החפץ והיינו כשחזרו זה אחר זה אבל כשחזרו בב"א מבואר דין אחר בגמרא : ט שלא בשעת. דפודה בשויה : כופין את הבעלים. דמוסיף חומש על מה שאמר ולפחות מקרנו של אחר א"א ולהחליט לאחר א"א שהרי הוא פחות מהוספת חומש של זה : ליתן שלשים. ולא מצי אמר אתי גברא במקומי שרציתי ליתן כ"ה הרי האחר ג"כ רוצה ליתן כ"ה ומדוע אתן ל' דמיירי שאמרו הבעלים בראשונה עשרים ופרוטה דהוה עכ"פ תוספת הפרוטה ולא דק למתני פרוטה בחשבון בעה"ב : יותר מכן גרסינן. אם האחד רוצה ליתן כ"ו אין כופין שוב לבעלים לפדות שהרי זה מוסיף על קרנו וחומשו של בעה"ב : כנגד תו"ס. כגון שזה בעשרים וחמש ובעלים בעשרים כדלעיל : רצו הבעלים. מעיקרא ואמרו כ"א דהוה בין קרן וחומש כ"ו דינר וזה מוסיף ה' היינו כ"ו נותנים לבעלים שהרי בחומשו של בעה"ב הוה ל"א ודינר : יש חומש לתוספת. אם אמר בעה"ב בכ' דנותן כ"ה והאחד אמר כ"א נותן בעה"ב כ"ו ודינר שמוסיף חומש לעלוי של זה : י מאדם ולא כל אדם. אף במין אחד לא יחרים כולו : להיות חס. שלא יבזבז כל נכסיו אבל אם שייר לעצמו קצת לא איכפת לן והכן קי"ל מתקנת אושא המבזבז אל יבזבז יותר מחומש : כאשר דבר לך. ונאמר כי תאוה נפשך ופליגי רבי ישמעאל ור"ע בשחיטת חולין (יז) ולראב"ע לא ס"ל כוותייהו לכן מפרש הקרא דבא להורות שלא יאכל בשר אלא לתיאבון והיינו דקאמר א"א שהבשר יבאיש בקדרה ולא יאכלו גרסינן : ויעלם ל"ג . ה"ג בגמרא מי שיש לו מנה יקח לפנו ליטרא ירק עשרה מנה יקח לפנו ליטרא דגים חמשים מנה יקח לפנו ליטרא בשר מאה מנה ישפתו לו קדרה בכל יום : עשות חלב יאכל חמאה. אבל לא חלב ממש : [ודרים חמאה כמו ממאה ד"ה] : סופינו. לרבות דכתיב אשר יצוד ציד חיה מ"מ : ה"ג הא אינו אומר אשר יצוד שלא יאכל אדם בשר אלא בהזמנה הזאת היינו כאילו הוא צד שאינה מזומנת לו שלא יאכל בשר תדיר שלא יעני (חולין פ"ד) : יא המקדיש החרים לכהנים : שותפין. ולא אמרינן דפשטה קדושה בכולה : לא עשה כלום. ואף דקי"ל בקדשי מזבח שהקדישן לבדה"ב מקדשן הקדש עילוי מ"מ בחרמי כהנים אינו כלום : ה"ג קדשי בדה"ב שהקדישן להקדש המזבח ולחרמי כהנים לא עשה כלום אבל הקדש המזבח שהקדישן לחרמי כהנים או להקדש בדה"ב מה שעשה עשוי. והיינו הקדש עלוי וכדמפרשינן : ביד כהן. ואם רצה אינו נותן לו דאין לו גאולה א"נ גרסינן הרשות בידן ובחרם לבדה"ב מיירי דיש לו פדיון : כחולין. ואם אוכלין הם מותר לישראל להנות מזה דכתיב כל חרם בישראל לך יהיה : להדיוט. כהן : ה"ג שנאמר כשדה החרם וכתיב בתריה לכהן תהיה אחוזתו : ה"ג ר"י ב"ב כו' שנאמר כל חרם קדש קדשים הוא לה' אא"כ פירש להדיוט : יב שחרמים שלהם. וכיון דבלו הוא מה נ"מ בחרמו לכן אין החרמים כלום : לוים מחרימין. במטלטלין : נראין דברי ר"י. לר"ש בקרקעות שאף ר"ש מודה בקרקעות שר"ש לא מיירי אלא במטלטלין : יג אלו חרמי כהנים. דכתיב ביה לכהן תהיה אחוזתו וכדמפרש או בסתם וכמ"ד לכהנים : חייבי מיתות. דלא מהני כופר כמו בשור שהמית אדם א"נ דאם אמר ערכי עלי לא אמר כלום (עי' כתובות לז וכאן ו:) :

פרק ה א אין מותר לגאול : ואם החזיר לו בתוך ב' שנים עובר בעשה : שנת שביעית. שלא זריעה : כשני אליהו. שכל העולם רעב : נרה. חרש ולא זרע : והובירה. או הבירה עולה לו מן המנין דאיהו דאפסיד אנפשיה : ושנה אחת. עוד שנה שלישית : כפירות. שהלוקח אוכלן ב' שנים ועולין לו מן המנין : שניהם אסורים. המוכר והלוקח : ויאכל פירותיה. עד זמן פדיון או עד היובל : ב ה"ג מכרה לראשון במנה ומכר ראשון לשני במאתים : לאשר מכר לו. והשיב את העודף לאיש אשר מכר לו : ומכר הראשון להשני גרסי' : לאיש אשר בתוכה. והיינו לקולא ולא לחומרא כדילפינן גאולה גאולה מעבד עברי : מפני מה חמור הדיוט מהקדש בהדיוט לא דחק הכתוב. כלומר שיש ריוח למוכר שהחזיר לבעלים ביובל החמירה תורה בפדיונו משא"כ בהקדש : ג בפונדתו.

בהמה

ואם מכר ה"ז מכור: ד (ל) א"ר יוסי ברבי חנינא בא וראה כמה קשה אבקת של שביעית כיצד אדם עושה מלאכה מפירות [א] עבירה התחיל מוכר במטלטלין שנא' (ויקרא כה) וכי תמכרו ממכר לעמיתך לא הרגיש התחיל מוכר שדה אחוזתו שנאמר (שם) כי ימוך אחיך ומכר מאחוזתו לא באת לידו עד שמכר את ביתו שנאמר (שם) ואיש כי ימכור בית מושב עיר חומה לא באת לידו עד שמכר את בתו שנאמר (שמות כא) וכי ימכור איש את בתו לאמה לא באת לידו עד שלוה ברבית שנאמר (ויקרא כה) כי ימוך אחיך ומטה ידו ונאמר (שם) אל תקח מאתו נשך ותרבית לא באת לידו עד שמוכר את עצמו שנא' (שם) כי ימוך אחיך עמך ונמכר לך ולא לך אלא לגר שנאמר ונמכר ולא לגר צדק אלא לגר תושב שנאמר ונמכר לגר ולא לגר תושב אלא לעובד כוכבים שנא' (שם) או לעקר משפחת גר נעשה כומר לעבודת כוכבים: ה (מ) המקדיש בית בבתי ערי חומה הרי זה גואל מיד וגואל לעולם לא גאלו צמת להקדש (נ) המוכר בית בבתי ערי חומה הרי זה גואל מיד גואל והולך כל י"ב חודש לא גאלו כל י"ב חודש צמת ללוקח (ס) מכרה לראשון ועמד הראשון ומכרה לשני הרי זה גואל מיד גואל והולך כל שנים עשר חודש לא גאלו כל שנים עשר חודש צמת לשני: ו המקדיש בית (ע) בבתי חצרים הרי זה גואל מיד גואל והולך לעולם. גאלה אחר יוצא לבעלים ביובל. המוכר בית בבתי חצרים הרי זה גואל מיד גואל והולך לעולם שאם הגיע יובל ולא גאלה יוצא לבעלים ביובל. בתי חצרים (פ) אע"פ שיש להם חומת גג אינו כבתי ערי חומה: ז עיר (צ) שנפלה חומתה כל המצוה הזאת נוהגת בה. בנה (ק) בית חוצה לה נידון כבתי חצרים. (ר) בתי ערי חומה א) וחוצה לארץ הכל הולך אחר העיקר ירושלים וערי מקלט ומעשר שני הכל הולך אחר הנוף. (ש) הבורגנין והמגדל והשובך שבתוכה הרי הן כבתי ערי חומה. [ב] והדיריים (ת) והגנות והפרדסות שבתוכה ר"מ אומר הרי הן כבתי ערי חומה וחכ"א הרי הן כשדות (א) בית בנוי בחומה רבי יהודה אומר כאילו הוא בחוץ רש"א כאילו הוא בפנים. (ב) בתי בדין שפתחיהם לפנים וחללן לחוץ או שפתחיהן לחוץ וחללן לפנים (ג) בש"א אין פודין בהם מעשר שני כאילו הם בפנים אין אוכלים בהם קדשים קלים כאילו הם בחוץ בית הלל אומרים מכנגד החומה ולפנים כלפנים מכנגד החומה ולחוץ כלחוץ א"ר יוסי זו משנת ר"ע משנה הראשונה ב"ש אומרים אין פודין בהם מעשר שני כאילו הם בחוץ ואין אוכלים בהם קדשים קלים כאילו הם בפנים ב"ה אומרים [ג] בלשכות את שפתחה לפנים כלפנים את שפתחה לחוץ כלחוץ. (ד) א"ר ישמעאל ברבי יוסי וכי אין לנו מוקפות חומה אלא אלו בלבד הרי הוא אומר (דברים ג) ששים עיר כל חבל ארגוב וגו' כל אלה ערים בצורות חומה גבוהה וגו' אלא כיון שגלו ישראל לבבל בטלה מהן מצות ערי חומה וכשעלו מן הגולה מצאו אלו שמוקפות חומה מימות יהושע בן נון וקדשום ולא אלו בלבד אלא כל שתבא לך במסורת שמוקפות חומה מימות יהושע בן נון כל המצוה הזאת נוהגת בה ושקדשום מכאן ואילך ב) כל המצוה הזאת נוהגת בה: ח חומר בבתי ערי חומה שאין בשדה אחוזה ובשדה אחוזה שאין בבתי ערי חומה שבתי ערי חומה (ה) אין יוצאין ביובל. אם לא גאלה כל י"ב חודש צמת ללוקח מה שאין כן בשדה אחוזה חומר בשדה אחוזה שהמקדיש שדה אחוזתו שלא בשעת היובל אין מותר לגאול פחות משתי שנים יוצאין ביובל ובגרעון [ג] מה שאין כן בבתי ערי חומה: ט (ו) אין עושין שדה מגרש ולא מגרש שדה מגרש עיר ולא עיר מגרש ר"א אומר בד"א בערי הלוים אבל בערי ישראל עושין שדה מגרש ומגרש שדה מגרש עיר ולא עיר מגרש כדי שלא יחריבו את ערי ישראל (ז) לא יסתור אדם את ביתו לעשותו גנה לא יטע אדם את חורבתו גנה מפני שהוא כמחריב את ארץ ישראל ר"ש בן גמליאל אומר נוטע אדם את חורבתו גנה שכך הוא ישובה (ח) ר"א בנו של רבי יוסי הגלילי אומר אלפים אמה תחום ערי הלוים צא מהן אלף אמה מגרש נמצא מגרש [ד] והשאר שדות וכרמים:

א) אולי צ"ל וחוצה לה אילן. ב) אולי צ"ל אין.

סליק פירקא וסליקא לה תוספתא ממסכת ערכין

אור הגנוז

[א] שביעית: [ב] הרי הן כלשכות: [ג] כסף: [ד] רביע:

מצפה שמואל

(ל) א"ר יוסי ברבי חנינא. עי' קדושין כ. ותוס' שם ד"ה אבקת. ועי' רש"י שם שהביא תוס' זו. ועי' רמב"ם בהל' עבדים פ"א ה"ג: (מ) המקדיש בית. לא: ושם הגירסא לא גאלו וגאלו אחר הגיע י"ב חודש ולא גאלה אלא לו: (נ) המוכר ביתו. לא.: (ס) מכרה לראשון. לא: וכרי"י שם דלשני: (ע) בבתי חצרים. לג.: (פ) אע"פ שיש להם. לג.: (צ) שנפלה חומתה. לב.: (ק) בית חוצה לה. לב. וכרי"י שם דאפילו בנוי בחומה כלחוץ וכ"כ בת"ב ועי' ירו' מגילה פ"א ה"א לענין כל שהוא לפנים מן החומה וספ"ג דמעשרות: (ר) בתי ערי חומה. עי' מכות יב: וירו' מע"ש פ"ג ובירו' פסחים פ"ז רמב"ם פ"ב מהל' מע"ש ה"ז ועי' תוי"ט פ"ג דמע"ש מ"ח ועמ"ש בתוס' דמע"ש: (ש) הבורגנין. לב. (ת) והגנות. עי' רמב"ם פי"ב מהל' שמיטה הי"א ועי' תוי"ט ספ"ג דמעשרות שכתב שדרכן להיות הגנות בפנים וע"ש שהביא התוס': (א) בית הבנוי בחומה. לג.: (ב) בתי בדים. פ"ג דמע"ש וע"ש בתוספתא פ"ב הט"ז ובירו': (ג) ב"ש אומרים. ע"ש משנה י' ובפירוש המשניות להרמב"ם: (ד) א"ר ישמעאל. לב. ועי' רמב"ם ספי"ב מהל' שמיטה כזה והגנות וכ"מ: (ה) אין יוצאין ביובל. לא.: (ו) אין עושין שדה מגרש. משנה לג: ועי' ב"ב כד: ועי' סי' קנה ושם ס"ק יב ועי' מ"ל בפי"ג מהל' שמיטה ה"ה מה שתמה על סוגית הש"ס בפ' לא יחפור דעושין מגרש שדה והתוספתא הכא מבואר כן לר"א וע"ש בס"ק שהביא גירסת הילקוט ומשנה לג: ובא"י איירי: (ז) לא יסתור אדם ולא יטע. עי' ב"מ קא. משום ישוב א"י. ועי' רמב"ם שם ה"ו: (ח) ר"א. סוטה פ"ה בתוס' שם וש"נ: סליק מסכת ערכין

מנחת בכורים

דכתיב בקרא וכי ימוך ומכר מאחוזתו: ד וכי תמכרו ממכר. פרשה זו נאמרה אחר פרשה שביעית: לא הרגיש. לא עשה תשובה: לא באת לידו. התשובה דכיון שעבר פעם ראשון ושני שוב אינו שב מהרה דנעשה לו כהיתר: אלא לגר. שנאמר ונמכר לגר תושב גרסי': ה"ג לגר תושב. שנאמר לגר תושב: ה לעולם. שאינה נחלטת מיד הקדש לעולם דכתיב לקונה אותו לדורותיו יצא הקדש שאין לו דורות: צמת ללוקח. ואינו יוצא ביובל: כל שנים עשר לראשון מגיע: לשני. דמה מכר ראשון לשני כל זכות שתבא לידו: לעולם. עד היובל: ז חומת גג. שגגותיה חומותיה דכתיב אשר לו חומה חומה ממש: ז חוצה לה. חוץ לחומה ובבית הבנוי בחומה פליגי ר"י ור"ש לקמן: הו"ל. אילן העומד מקצתו בארץ ומקצתו בח"ל לענין תרומות ומעשרות: וערי מקלט. לקלוט הרוצח: אחר הנוף. אף אחר הנוף לחומרא אבל לרבנן מבואר בפ"ג דמ"ש דאזלינן בתר חומה ובפנים הוה כפנים ובחוץ כחוץ: והדיריים. דיר של בהמות דאינו בית דירה: כאילו הוא בחוץ. כמבואר בגמרא: בתי בדדין גרסי'. והוא שעושין שמן לבית הבד: לפנים לירושלים. אין פודין לחומרא כאילו הן בפנים ואין אוכלין בכולו כאילו הם בחוץ ה"ג לה: ב"ה אומרים כלשכות גרסינן. דהולכין אחר פתיחה ומתניתין בפ"ג דמ"ש דמבואר וב"ש הכל כלפנים מבואר בירושלמי שם והגירסא שם בע"א ומבואר בתוספתא פ"ב דמ"ש ה"ב: אלא אלו. המנויין במשנתינו פ"ט: וקדשום. ל"ד אלא ומנאום: נוהגת בה. דקדשה לע"ל וכן מבואר בגמרא שם והגירסא כאן משובש: ח משא"כ בשדה אחוזה. גואל לאחר ב' שנים עד היובל ואם לא גאלה יוצא ביובל: שהמקדיש. נראה דה"ג שהמוכר שדה אחוזתו בשעת היובל אינו מותר לגאול וכו' משא"כ בבתי ערי חומה והיינו דגואל מיד בשנה ראשונה והך דיוצא ביובל ובגרעון לא שייכא הכא דהדרבה קולא הוא בשדה אחוזתו ולעיל תנינן לה דשדה אחוזה יוצא ביובל משא"כ בתי ערי חומה וצריך למיתני שם נמי דיוצאה בגרעון שמנכה לפי ערך תבואות שאכל משא"כ בבתי ערי חומה שבכל השנה ראשונה שיוכל לפדות אינו מנכה לו כלום ולוקח אוכל פירות בחנם: ט מגרש. פנוי לנוי עיר והשדה לזריעה: ואין עושה מגרש. דלא יחריבו א"י: מגרש עיר. אין עושין דליכא נוי לעיר וכ"ש להיפך דלא יחריבו א"י: בערי הלוים. דכתיב ושדה מגרש עריהם לא ימכר היינו שלא ישנה שדה מגרש ולא אכפת ליה בחורבה דזריעה: כמחריב. שמבטלו עושה גינה: שכך היא ישובה. דחורבה ליכא יישוב אבל בגינה איכא פירות וכן ראוי: תחום. ערי הלוים נותנים להם מכל צד: נמצא מגרש רביע גרסינן. והיינו במתא דהוה אלפים על אלפים בעיגול ופריסנא לה בסוף פ"ה דסוטה:

סליק מסכת ערכין

תוספתא תמורה פרק ראשון

פרק ראשון א הממיר (א) אפילו בשבת הרי זה מומר וסופג את הארבעים כהנים אין ממירים בקדשי ישראל. ישראל (ב) אין ממירין בקדשי כהנים שאין אדם עושה תמורה בזבח שאינו שלו (ג) בבכור אצל ישראל עושה תמורה. אצל הכהנים אין עושה תמורה דר"ע ר"ש בן אלעזר אומר כיון שבאו לידי כהן זה וזה אין עושין בו תמורה [א] זו (ד) מה יעשה לה תרעה עד שתסתאב ותיאכל לבעלים במום: ב אחד קדשי קדשים ואחד קדשים קלים אין רשאי להמיר בין בחול בין בשבת (ה) אין משנין אותן מקדושתן אפילו מקדושה קלה לקדושה חמורה וא"צ לומר מקדושה חמורה לקדושה קלה. [ב] אמר על הבכור על השלמים הרי אלו עולה לא אמר כלום (ו) ואין צריך לומר לעולה. הרי זה בכור והרי זה שלמים (ז) מחרימין אותן ומקדישין אותן הקדש עילוי: ג (ח) אלו הם חרמים האומר חרם זה לכהן. אלו הם הקדשות האומר הקדש זה לבדק הבית. מן כמה הוא נותן קדשים שחייב באחריותן כגון חטאת ואשם האומר הרי זו עלי עולה הרי זו עלי שלמים נותן דמי כולן. קדשים שאין חייב באחריותן כגון הבכור והמעשר והאומר הרי אלו עולה הרי אלו שלמים נותן טובת הנאתן וכמה טובת הנאתן אומר כמה אדם רוצה ליתן בעולה שאין צריך לה ליקח בכור ליתנו לבן בתו: ד (ט) עושין תמורה באחרים. עושין תמורה זה בזה. עושין תמורה אחד בשנים ושנים באחד אחד במאה ומאה באחד רש"א אין עושין תמורה אלא א' בא' שנא' (ויקרא כז) בהמה בבהמה [ג] (אמרתי) ולא בהמות בבהמה אמרו לו כשם שהבהמה יחידה קרויה בהמה כך בהמות הרבה קרויות בהמה שנא' (יונה ד) ובהמה רבה: ה אמר (י) רגלה של זו עולה אין כולה עולה אלא אותה הרגל בלבד מה יעשה לה תמכר לחייבי עולות חוץ מרגלה ודמיה חולין דברי ר' מאיר. רבי יהודה ור' יוסי ורבי שמעון אומרים אין כולה עולה. אמר רבי נראין דברי ר' [ד] יהודה בדבר שאין הנשמה תלויה בו ודברי רבי יוסי ורבי שמעון בדבר שהנשמה תלויה בו. רבי יוסי אומר עושין תמורה (כ) שלימין באברים (ל) ברובע ונרבע ונרבע במוקצה ובנעבד באתנן ובמחיר וכלאים ובטרפה וביוצא דופן ר' אליעזר אומר הכלאים והטרפה ויוצא דופן וטומטום ואנדרוגינוס לא קדושין ולא מקדישין: ו (מ) המקדיש בעל מום למזבח עובר בחמשה לאוין בל תקדיש בל תשחט בל תזרוק את הדם ובל תקטיר הלבו ובל תקטיר מקצתו שנאמר (ויקרא כב) (נ) תמים יהיה לרצון כל מום וגו' רבי יוסי בר' יהודה אומר אף משום בל תקבל את דמו. הקדישו ולא שחטו אינו חייב אלא אחת הקדישו ושחטו וזרק את דמו חייב על כל אחת ואחת (ס) המקדיש רובע ונרבע מוקצה ונעבד אתנן ומחיר שרוע וקלוט עובר (ע) משום שמות הללו והרי הן כבעלי מומין שקדם הקדשם את מומם ואין יוצאין לחולין אלא על מום קבוע בלבד. (פ) המקדיש תמימים לבדק הבית חייב בעשה ולא תעשה דברי ר' יהודה וחכמים אומרים אין חייב אלא משום [ה] אחד בלבד. המקדיש תמימים לבדק הבית. (צ) אין פודין אותו אלא למזבח בלבד. המקדיש בעל מום למזבח. רצה לפדותו להקדש בדק הבית הרשות

אור הגנוז

פ"א [א] תמורה: [ב] (מצר) [כיצר]: [ג] בהמה בבהמה אמרתי: [ד] ר"מ לר': [ה] לאו:

מצפה שמואל

(א) אפילו בשבת. עי' ירו' ביצה פ"ה הל"ב וירו' פ"א ה"א ועי' בר"פ משילין בזה וירו' סנהדרין פ"א ה"ג לענין מקדשין בשבת וכן בפסחים פ"ד ה"ג ונדרים פ"ד ס"ב בזה וברי"ף וברא"ש וע"ש בבבלי לו:. ועי' רמב"ם כאן פ"א וש"ע או"ח סימן של"ט לענין הקדש בשבת: (ב) אין ממירין. עי' ז: וט. ולקמן ה"ד. ועי' ירו' נזיר פ"ה ה"א: (ג) בבכור. ז: וח: ולפי הש"ס ח. צ"ג גריסא ר"ע דר"ע ס"ל דאף כהן אינו ממיר אף בבכור כתו"ל ולפי דגרסינן ר"ע פליגי אי מוכרין תם תי דלר"ע תמורה אינו עושה אבל מוכרין ולרשב"א אף אין מוכרין ע"ש ברש"י בל"א. ועי' ירו' פ"א דמע"ש: (ד) מה יעשה לה. עי' כח. בתמורת בכור לרועה: (ה) אין משנין. ע"ש ב. והקדש בדה"ב דמשנין מקלה לחמורה. ועי' תו"כ רנת. ועי' ירו' שקלים פ"א ה"ב. ועי' ירו' נזיר פ"ה ה"א וע"ש פ"ז ה"א ועי' עוד בירו' שקלים פ"ב ה"ב: (ו) ואצ"ל לעולה. עי' בכורות נג: (ז) מחרימין אותן. ערכין כח: במשנה ובתו"כ רנת: (ח) אלו הם חרמים. לב. וכולהו נפקא ליה מקרא התם.ועי' מ"ל פ"ו מהל' ערכין ה"ג. ועי' בכורות נו: ד"ה הקדש עלוי. ועי' נזיר יח: ד"ה ודתנן ורמב"ם סוף הל' שקלים.ועי' ירוש' נדרים פ"ו ה"א ועי' מס' ע"ז יח. ומגילה כו: לענין שנוי בה"כ ודקה: (ט) עושין תמורה. ט.: (י) רגלה של זו. יא: כל זה ועי' קדושין ז. ד"ה ונפשטו וד"ה ואפי' וזבחים יב. ד"ה פשטה קדושה וכאן כו. ד"ה האומר ועי' יז: ועי' ירושלמי נזיר פ"ד ה"א כה"ג לענין נזירות: (כ) שלימין באברין י. ושם: (ל) ברובע ונרבע. עי' יז. ועי' ירו' שקלים פ"ד ה"א. ועי' כ"מ פ"ב מהל' תמורה הי"ז ומשמע דבאנדרוגינוס וטומטום לא פליגי. ועי' כ"מ פ"ג הל"י מהל' א"מ ולח"מ בכל' תמורה שם דלא קי"ל כת"ק דתוס': (מ) המקדיש בע"מ. ו: ועי' רמב"ם בפ"א מהל' א"מ ה"ד דלוקה ד': (נ) תמים יהיה לרצון. בגמרא ליתא ובבכורות דרשינן שלא להטיל מום ואולי צ"ל ריש' דקרא כל אשר בו מום לא תקריבו ועי' תו"כ פ' אמור פ"ז בדין זה וע"ש בפ"ז פי' אות ט' וע"ש בק"א. ועי' ירו' ר"ה פ"א ה"א המקדיש בע"מ. ועי' ירושלמי נזיר פ"ה ה"א בפירוש הפ"מ ומהמ"פ ד"ה חוקיה: (ס) המקדיש רובע. עי' מיי' ותו"כ אמור פ"ז סימן כ' רכא.: (ע) משום שמות. עי' מיי' פ"ג מא"מ. ועי' כ"מ שם ה"ו מה שתמה עליו וע"ש ה"ו ובילקוט חשיב נמי כלאים וטרפה והוא כת"ק דר"א לעיל וכשמואל יז. דהמקדיש טרפה צריך מום קבוע לפדות ובריתא זו כר"א דלא קדיש (וכ"כ בת"כ): (פ) המקדיש תמימים. ז: ועי' תו"כ רכא ועי' רמב"ם פ"ה ה"א בזה ועי' ירושלמי נזיר פ"ה וכס"מ ומ"ל שם: (צ) אין פודין. עי' לג.

מנחת בכורים

פרק א א הממיר אפי' בשבת. דאין מקדשין בשבת משום שבות כמבואר בפ"ד דביצה: אין עושה תמורה. אלא ישראל אבל כהן עושה תמורה בבכור כתו"ל דאית ליה זכיה בגויה דלא להקרבה קאי: זה וזה. אף כהן דאין קדושה חל עליו אלא בבית הבעלים כמבואר במשנה: ב אין משנין. לתפוס אלא ע"י תמורה כדמפרש ואזיל: הרי אלו עולה. אף דעולה כולה כליל מקדשי קדשים: הקדש עילוי. כדמפרש לקמן: ג מן כמה הוא נותן. אם החרים את הקדשיו היאך הוא נותן: שאינו צריך לה. שאינו חייב וכזה הזכות יש לו בעולתו ונותן לכהן או לבדק הבית ליקח בכור ליתן לבן בתו כהן: ד עושין תמורה באחרים. וכגון דאמר חבירו כל הרוצה להמיר [illegible] וסגי ליה בלא רגל אף שהרגל קודש מחמת הראשון: ורבי יהודה גרסינן: ודברי ר' יוסי. נראה לר' יהודה בדבר שהנשמה תלוי בו שאף ר"ש ור"י לא נחלקו אלא בדבר שאין הנשמה תלויה בו: ה"ג עושין תמורה אברין בשלמין. שאם אמר רגלה של זו תחת זו כולה קודש דלטעמיה דס"ל דהאומר רגלה של זו עולה כולה עולה א"כ בן הוא בתמורה: וביוצא דופן. כבעל מום דכתיב רע בטוב וטוב ברע: לא קדושין בתמורה. אע"ג דחל על בע"מ אינו חל על אלו וכ"ש שאינו חל הקדש עליהן קדושת הגוף: ולא מקדישין. אחרים בתמורה אם קדשים הן כגון במקדיש ואח"כ נטרפה דחלה קדושה עליה ובכלאים וטומטום ויוצא דופן אף דהוה ממעי אמן משכחת לה בולדי קדשים: [illegible]

(ק) הרשות בידו. הולד אין עושה תמורה ואין צריך לומר ולד (ר) הולד ר' יהודה אומר הולד עושה תמורה (ש) הצבור אין עושה תמורה בהמת צבור אין עושין תמורה השותפין אין עושין תמורה ובהמת השותפין אין עושין תמורה. בהמה (ת) שחציה קודש וחציה חול לא עושה ולא נעשית (א) ולא הזבח הבא מחמת תמורה עושה תמורה: ז (ב) קרבנות צבור דוחים את השבת ואת הטומאה קרבנות יחיד אינם דורים לא השבת ולא הטומאה דברי רבי יהודה אמר לו ר' יעקב מצינו בחביתי כהן משיח ופר יום הכפורים והפסח שהן קרבנות יחיד ודוחין את השבת ואת הטומאה. מצינו בפר הבא על כל המצות ושעירי עבודת כוכבים והגיגה שקרבנות צבור ואינם דוחין לא את השבת ולא את הטומאה כלל אמר רבי יעקב כל שיש לו זמן קבוע מן התורה ואין יכול ליעשות מע"ש דוחה את השבת וכל שאין לו זמן קבוע מן התורה ויכול ליעשות מע"ש אין דוחה את השבת: ח אלו דברים שבין קרבנות צבור לקרבנות יחיד שקרבנות צבור תחלת הקדישן מועלין בהן קרבנות [א] (ג) יש מהן שמועלין בהן ויש מהן שאין מועלין בהן יש מהן חטאת מן הצאן הבא (ד) על לא הודע וכולן קדשי קדשים נאכלין לפנים מן הקלעים ונאכלין לזכרי כהונה ונאכלין [ב] ביום ובלילה מה שאין בקרבנות יחיד. קרבנות יחיד עושין תמורה ובאים בשותפות יש מהן חטאת [ג] מתה (ה) וחטאת נקבה אשם ודאי ואשם תלוי ובאין מן המעשר וטעונין סמיכה מה שאין בקרבנות צבור: ט אלו דברים שבין בהמה לעופות שהבהמה דוחה את השבת ודוחה את הטומאה ונוהגת בצבור כיחיד ויש בה (ו) חטאת מתה וחטאת נקבה ואשם ודאי ואשם תלוי ותודה ושלמים (ז) ובאה מן המעשר (ח) וקרבה בבמה וטעונה סמיכה ונסכים ותנופת וזזה ושוק וטעונה מתן ארבע ויש מדמה נכנס לפנים ולפני ולפנים מה שאין כן בעופות: י אלו דברים שבין עופות לבהמה שהעופות תחלת הקדישן (ט) מועלין בהן ובהמה יש הימנה שמועלין בה ויש הימנה שאין מועלין בה. והוכשרו להביא נקבות כזכרים לעולות ובעלי מומין כנקבות לגבי מזבח ויש מהן חטאת העוף הבא על הספק וכולן קדשי קדשים ונאכלין לפנים מן הקלעים ונאכלים לזכרי כהונה ונאכלים ליום ולילה מה שאין כן בבהמה: יא ואלו דברים שבין מנחות לעופות שהמנחות נוהגות בצבור כיחיד (י) ודוחות את השבת ואת הטומאה וטעונות (כ) הגשה ותנופה וטעונות (ל) כלי ודברים אחרים הבאין חובה להן מה שאין כן בעופות: יב ואלו דברים שבין עופות למנחות (מ) שהעופות באין בשותפות ומתירין מחוסרי כפרה והותר מכלל איסורין בקדש וחייבים עליה (נ) בחוץ מה שאין כן במנחות ולד חטאת ותמורת חטאת (ס) שמתו בעליה עושה תמורה ושאבדה ושנמצאת עד שלא כפרו הבעלים עושה תמורה משכפרו בעלים אין עושה תמורה. (ע) רבי שמעון אומר אף שכיפרו הבעלים ושעיברה שנתה יהו מיתות ובצבור מצינו בולד חטאת ובתמורת חטאת ובחטאת שמתו בעליה ביחיד דברים אמורין ולא בצבור אף אלו ביחיד דברים אמורין ולא בצבור. חומר בזבח שאין בתמורה ובתמורה שאין בזבח (פ) שהזבח דוחה את השבת ואת הטומאה נוהג בצבור כיחיד ועושה תמורה מה שאין כן בתמורה. חומר בתמורה שהתמורה קדושה חלה עליה (צ) בעלת מום קבוע מה שאין כן בזבח רבי יוסי בר יהודה אומר (ק) שגגה כזדון:

פרק שני

א (א) המפריש נקבה לעולה תרעה עד שתסתאב ותמכר ויפלו דמיה לנדבה ר"ש אומר אמר (ב) על בהמה טמאה ועל בעלת מום הרי אלו עולה לא אמר כלום הרי אלו לעולה אפילו זבל אפילו אבנים ימכרו ויביא בדמיהן עולה המפריש (ג) נקבה לאשם תרעה עד שתסתאב ותמכר ויפלו דמיה לנדבה: ב המפריש (ד) נקבה לפסח תרעה עד שתסתאב ויביא בדמיה פסח רבי שמעון בן יהודה אומר משום רבי שמעון תמכר שלא במום (ה) ילדה זכר ירעה עד שיסתאב וימכר ויביא בדמיו פסח רבי [ד] אליעזר אומר הוא עצמו יקרב פסח. (ו) תמורת הפסח ולד תמורת פסח ולדן ולד ולדן עד סוף העולם ירעו עד שיסתאבו וימכרו ויביא בדמיהן שלמים. ר"א אומר ולדות עצמן יקרבו שלמים ולד תמורת שלמים ולדן ולד ולדן עד סוף העולם ירעו עד שיסתאבו וימכרו ויביא בדמיהן שלמים. ר' אלעזר אומר ולדות עצמן יקרבו שלמים: ג (ז) המפריש נקבה לעולתו ולפסחו ולאשמו עושה תמורה רבי שמעון אומר לעולתו עושה תמורה לפסחו ולאשמו אין עושה תמורה אין לך דבר שהוא עושה תמורה אלא דבר הרועה ומסתאב אמר רבי רואה אני דברי ר"ש בפסח שמא הקדיש הפסח ובאו שלמים: ד המפריש אשמו ואבד והפריש אחר תחתיו ולא הספיק להקריבו עד שנמצא הראשון והרי שניהם עומדין יביא את איזה מהם שירצה והב' ירעה עד שיסתאב וימכרו ויפלו דמיו לנדבה[ה]: ה המפריש מעות לאשמו ואבדו והפריש מעות תחתיהן ולא הספיק ליקח בהן אשם עד שנמצאו מעות הראשונות יביא (ח) מאלו ומאלו אשם ויקרב והשאר יפול לנדבה. המפריש מעות לאשמו ואבדו והפריש מעות תחתיהן ולא הספיק ליקח בהן אשם עד שנמצאו מעות המעות יביא בהן אשם ויקרב ואשם ירעה עד שיסתאב וימכר ויפלו דמיו לנדבה. המפריש אשמו ואבד והפריש מעות תחתיו ולא הספיק ליקח בהן עד שנמצא אשם אשם יקרב והמעות יפלו לנדבה. המפריש אשמו ואבד והפריש אחר תחתיו והקריבו ואח"כ נמצא הראשון ירעה עד שיסתאב וימכר ויפלו דמיו לנדבה ר"א אומר יביא (ט) בדמיו עולה. המפריש (י) מעות לאשמו ואבדו והפריש מעות תחתיהן ולקח בהן אשם והקריבו ואח"כ נמצאו מעות הראשונות יפלו לנדבה רבי אומר ילכו לים המלח ר"א אומר יביא בהן עולה והלא אף הנדבה עולה היא מה בין דברי ר' אליעזר לדברי חכמים ר"א אומר עושה תמורה וחכ"א אין עושה תמורה: ו (כ) המפריש חטאתו ואבדה והפריש אחרת תחתיה ולא הספיק להקריבה עד שנמצאת הראשונה והרי שתיהן תמימות ראשונה תקרב ושניה תמות דברי רבי (ל) אחת תמימה ואחת בעלת מום תמימה תקרב ובעלת מום תשחט. נשחטה בעלת מום עד שלא נזרק דמה של תמימה מותרת משנזרק דמה של תמימה אסורה רבי אלעזר בר' שמעון אומר אפילו בשר בקדרה הרי זה תקבר (מ) המפריש חטאתו ואבדה והפריש אחרת תחתיה ולא הספיק להקריבה עד שנמצאת הראשונה והרי שתיהן [ו] עומדות יביא את איזה מהן שירצה שניה תרעה עד שתסתאב ותמכר ויפלו דמיה לנדבה [ז] או תמות. המפריש מעותיו לחטאתו ואבדו והפריש חטאת תחתיהן ולא הספיק להקריבה עד שנמצאו רבי אומר ילכו לים המלח ומודים חכמים לרבי במפריש חטאתו ואבדה והפריש אחרת תחתיה והקריבה ואח"כ נמצאת הראשונה שתמות. המפריש מעות לחטאתו ואבדו והקריב חטאת ואח"כ נמצאו מעות ילכו לים המלח שרבי אומר אין המעות נופלות לנדבה אא"כ לקח בהן חטאת והותיר וחכמים אומרים אין חטאת מתה ואין המעות ילכו לים המלח אלא שנמצאו מאחר שכיפרו הבעלים: ז (נ) תמורת הבכור והמעשר ולדן ולד ולדן עד סוף העולם הרי אלו כבכור וכמעשר ויאכלו במומן לבעלים מה בין בכור ומעשר לכל הקדשים שכל הקדשים חייב באחריותן ויטפל בהן להביא מחוץ לארץ מה שאין כן בבכור ובמעשר:

פרק שלישי

א האומר (א) מה שבמעי בהמה זו הקדש מותרת בגיזה ואסורה בעבודה מפני שמכחיש את הקדשים שחטה העובר אסור באכילה. מתה העובר אסור בהנאה (ב) שור זה הקדש לאחר שלשים יום שחטו בתוך שלשים יום מותר באכילה מת מותר בהנאה הקדישו לשם שלמים הרי זה מוקדש. מעכשיו לאחר שלשים יום ושחטו בתוך שלשים יום אסור באכילה מת אסור בהנאה הקדישו לשם שלמים הרי זה אינו מוקדש: ב (ג) בהמה זו תודה מה שתלד עולה. בהמה זו שלמים מה שתלד חטאת הרי זו ולד תודה ולד שלמים דברי [ח] ר"א וחכ"א [ט] דבריו קיימים רבי יוסי אומר (ד) יבדק אם אמר לכך נתכוונתי אלא

אור הגנוז

[א] יחיד: [ב] ליום ולילה: [ג] הצאן הבאה על לא הודע וכולן קדשים מיתה וכו': פ"ב [ד] אלעזר: [ה] ר"א אומר ימות ר' אלעזר אומר יביא בדמיו עולה: [ו] תמימות אחת מהן תקרב ושניה תמות דברי רבי ארת תמימה ואחת בעלת מום תמימה תיקרב ובע"מ תשחט נשחטה בע"מ עד שלא נזרק דמה של תמימה מותרת משנזרק דמה של תמימה אסורה ראב"ש אומר אפי' בשר בקדרה ה"ז יקבר. המפריש חטאתו ואבדה והפריש אחרת תחתיה ולא הספיק להקריבה עד שנמצאת הראשונה והרי שתיהן עומדות וכו': [ז] רבי אומר תמות: פ"ג [ח] ר"מ [וכ"ה כד"ק]: [ט] ירעה עד שיסתאב וימכר ויביא בדמי חציה עולה ובדמי חציה שלמים:

מצפה שמואל

מנחת בכורים

אלא שאין יכול להוציא שני שמות כאחת דבריו קיימים אם אמר מה שקריתי שם לראשון וחזרתי וקריתי שם לשני אין דברים אחרונים כלום מודה ר"מ לחכמים מה שתלד בהמה זו עולה והיא תודה מה שתלד בהמה זו חטאת והיא שלמים דבריו קיימין מודים חכמים לרבי מאיר באומר בהמה זו תחת שני זבחים אלו תחת שני זבחים שאני חייב אין דבריו אחרונים כלום: ג (ה) בהמה זו תמורת עולה ותמורת שלמים הכל תמורת עולה דברי ר"מ וחכ"א [א] דבריו קיימין ר' יוסי אומר יבדק אם אמר לכך נתכוונתי אלא שאין יכול להוציא ב' שמות כאחת דבריו קיימין. מה שקריתי שם לראשון וחזרתי וקריתי שם לשני אין דבריו אחרונים כלום. בהמה זו (ו) חציה עולה וחציה שלמים הכל [ב] עולה דברי ר"מ וחכ"א ירעה עד שיסתאב וימכר ויביא בדמי חציה עולה ובדמי חציה שלמים ור' יוסי אומר יבדק אם אמר לכך נתכוונתי אלא שאין יכול להוציא שני שמות כאחת דבריו קיימין אם אמר מה שקריתי שם לראשון חזרתי וקריתי שם לשני אין דבריו אחרונים כלום בהמה זו תחת עולה תחת שלמים הכל תחת עולה דברי ר"מ וחכ"א דבריו קיימים רבי יוסי אומר יבדק אם אמר לכך נתכוונתי אלא שאין יכול להוציא ב' שמות כאחת דבריו קיימים אם אמר מה שקריתי שם לראשון וחזרתי וקריתי שם לשני אין דבריו אחרונים כלום: ד בהמה זו חציה עולה וחציה שלמים והמיר בה תמורתה כיוצא בה חציה עולה וחציה שלמים. בהמה זו חציה תחת עולה וחציה תחת חטאת הכל עולה דר"מ וחכ"א תמות. חציה תחת חטאת וחציה תחת עולה הכל מודים שתמות: ה (ז) חמשה שהביאו זבח אחד אחד סומך לשום עולה וכולם סמכו לשום שלמים ירעה עד שיסתאב וימכר בדמי חציה עולה ובדמי חציה שלמים שחטו תעובר צורתו ויצא לבית השרפה מצאתו שלמים תעלה לגבי מזבח מפני שלא היה ב"ד שלכך כך אמר ר' יוסי בד"א בזמן שמתכוין לכך מתחלתו אבל סמך לשם עולה ונמלך ואמר לשום שלמים ה"ז בקדושתה ראשונה (הרי מתחלתה אבל סמך לשם עולה ונמלך ואמר לשום שלמים הרי זה בקדושתה ראשונה): ו הרי זה תמורת זו (ח) חליפת זו הרי תמורה זו מחוללת על זו לא אמר כלום בהקדש בדק הבית זה מחוללת עליו דבריו קיימין תמורה זו חליפה זו לא אמר כלום (ט) הרי זה חטאת והרי זו אשם אע"פ שחייב לא אמר כלום. הרי אלו (י) לחטאתי והרי אלו לאשמי אם היה חייב דבריו קיימין ואם לאו לא אמר כלום הרי עלי חטאתו ועולתו של פלוני מדעתי יצא ושלא מדעתו (כ) לא יצא [ד] הלך הלה והביא לעצמו הרי הן כחטאת ואשם שכפרו הבעלים (ל) עולה שנתערבה בזבחים ירעו עד שיסתאבו וימכרו ויביא בדמי יפה שבהן זבח ובדמי היפה שבהן עולה המיר באחת מהן ואין יודע באיזו מהן המיר ה"ז מביא מעות או זבח מתוך ביתו ואומר אם תמורת עולה היא ה"ז שלמים אם תמורת שלמים היא זה הרי זו עולה והרי הן כשני זבחים שנתערבו זה בזה חזר והמיר באחד מהן ואין יודע באיזה מהן המיר הרי זה מביא מעות או זבח מתוך ביתו ואומר אם תמורת תמורה הוא זה חולין הוא זו עולה היא שלמים אם תמורת שלמים היא זו הרי זו עולה והרי הן כזבח וכתמורה שנתערבו זה בזה תודה שנתערבה בתמורתה שמהן יקרבו ויניף הלחם עמהן (מ) מת א' מהן לא יקרב שני חזר והמיר בא' מהן הרי זה לא יקרב (נ) וכן שלמים שנתערבו בבכור שניהם ירעו עד שיסתאבו ויאכלו כבכור מת א' מהן לא יקרב שני חזר והמיר באחד מהן הרי זה לא יקרב:

פרק רביעי

א (א) הנרבע בין משלו ובין משל חברו בין לפני הקדשו ובין לאחר הקדשו (ב) בין בשוגג ובין במזיד בין באונס ובין ברצון פסול לגבי מזבח. (ג) מוקצה שלו אסור ושל חברו מותר. מאימתי נקרא מוקצה [ה] משעת מעשה שעבד בין משלו ובין משל חברו בין לפני הקדשו בין לאחר הקדשו בין בשוגג ובין במזיד פסול לגבי מזבח (ד) באונס כשר ברצון פסול. איזה נעבד כל שעובדין אותו בין באונס ובין ברצון [ו] זהו מוקצה לעבודת כוכבים (ה) אבל אמר שור זה לעבודת כוכבים ובית זה לעבודת כוכבים לא אמר כלום שאין הקדש לעבודת כוכבים. איזו (ו) מחיר כלב אלו חלופי כלב שנאמר (תהלים מד) תמכר עמך בלא הון וגו'. החליף עמו (ז) פרכילי ענבים ועטרות של שבולין יינות שמנים וסלתות כל דבר שהוא כיוצא בו קרב לגבי מזבח אסורה (ח) האחין שהיו להן תשע בהמות וכלב חלקו ד' כנגד ארבע ואחד כנגד כלב שכנגד הכלב אסור שעם הכלב מותר: ב (ט) איזהו אתנן זה שכרו של ענה שנאמר (יחזקאל טז) לכל זונות יתנו וגו' שכר זכר ה"ז אסור האומר לחברו (י) הילך טלה זה ותלין שפחתך אצל עבדי (כ) רבי אומר אתנן ר' יוסי בר ר' יהודה אומר אין אתנן שאין אתנן אלא מן עריות שביאתן בעבירה נתן לה (ל) חטין לעשות סולת ענבים לעשות יין זיתים לעשות שמן בהמה מעוברת וילדה אצלו הרי אלו אסורין אבל נתן לה מעות לקחה בהן יינות שמנים וסלתות בהמה ונתעברה אצלו וילדה הרי אלו מותרין (מ) וכשם שאסורין באהל מועד שבמדבר כך אסורין באהל מועד שבגלגל וכשרין להקדש בדק הבית. (נ) נתן לה זהב רבי יוסי בר' יהודה אומר אין עושין אותו רקועין אפילו אחורי בית הכפרת נתן לה (ס) ולא בא עליה הרי אלו מותרין בא עליה אפילו לאחר ג' שנים הרי אלו אסורין בא עליה ולא נתן לה אפילו לאחר ג' שנים נתן לה הרי אלו אסורין וזהו אתנן רבי אומר מן עריות שביאתן עבירה אבל הנותן לאשתו בנדתה או שנתנה לו היא או שנתן לה שכר פקעתה הרי אלו מותרין אע"פ שאין ראיה לדבר זכר לדבר (שם) ובתתך אתנן ואתנן לא נתן לך וגו' נתן לה (ע) מוקדשין הרי אלו מותרין והדין נותן שיהיו אסורין ומה אם העוף שאין המום פוסל בו אתנן ומחיר חל עליו קדשים שהמום פוסל בהן אינו דין שיהא אתנן ומחיר חל עליהן ת"ל (דברים כג) לכל נדר פרט לדבר הנדור: ג (פ) כל אסורין לגבי מזבח ולדותיהן מותרין רבי [ז] אליעזר אוסר ולד טרפה רבי [ז] אליעזר אומר לא יקרב לגבי מזבח וחכ"א יקרב ומודה ר' [ז] אליעזר באפרוח שיצא מביצה טרפה שיקרב לגבי מזבח ר' [ח] תנינא בן אנטיגנוס אומר משם רבי אלעזר (בן) חסמא בהמה כשרה שינקה מן הטרפה אסורה לגבי מזבח: ד (צ) כל הקדשים שנעשו טרפה לפני הקדישן ואח"כ מתו יש להן פדיון אחר הקדישן ומתו אין להן פדיון שאין פודין את הקדשים להאכילן לכלבים. הבכור והמעשר יש להן פדיון הומר בהקדש מזבח מה שאין בהקדש בדק הבית וחומר בהקדש בדק הבית מה שאין בהקדש מזבח [ט] נותנין הימנו להקדש הבית את הראוי לו מאילך ושלא מאילך והקדש בדק הבית אינו אלא מאילך. (ק) חומר בהקדש בדק הבית [י] תחלת הקדישו מועלין בו והקדש המזבח יש הימנו שמועלין בו יש הימנו שאין מועלין בו ולא הותרו לאכילה אלא בפדיון אם מתו בין תמימין ובין בעלי מומין לא יפדו ר"ש אומר (ר) יפדו. בהקדש המזבח תמימין לא יפדו ובעלי מומין יפדו אחד קדשי מזבח ואחד קדשי בדק הבית שאם מתו או שהפילו או שנטמאו הרי אלו ישרפו. חטאת העוף הבאה על הספק ואשם תלוי וחולין שנשחטו בעזרה (ש) ר"ש אומר ישרפו ר' יהודה אומר יקברו כיצד קוברין (ת) חטאת העוף היו נותנין אותה על גבי אמת המים והיא מתגלגלת ויורדת לנחל קדרון רבי ישמעאל ברבי יוחנן בן ברוקה אומר חלון היתה שם למערבו של כבש אמה על אמה *)רבובה היתה נקראת ששם נותנין חטאת העוף תעובר צורתה ותצא לבית השרפה. (א) פסולי קדשי קדשים ואימורי קדשים קלים וקדשי קדשים (ב) שנטמאו בפנים ומנחות והסולת והיין והשמן הרי אלו ישרפו (ג) כיצד שורפין יין ושמן היו נותנין אותן על גבי מדורה כמות שהן. פסולי קדשים קלים ואימורי קדשי קדשים שנטמאו בחוץ (ד) והפסח שיצא רובו שורפין אותן לפני הבירה (ה) מעצי המערכה:

*) נ"ס נגי' רבוכה

סליק פירקא וסליקא לה תוספתא ממסכת תמורה

אור הגנוז

[א] ירעה עד שיסתאב וימכר ויביא בדמי חציה עלה ובדמי חציה שלמים: [ב] תחת עולה: [ג] תחת זה: [ד] ה"ז חטאתו ועולתו של פלוני והלך הלה וכו': **פ"ד** [ה] משימשה מעשה ונעבד: [ו] איזוהי מוקצה זהו מוקצה וכו': [ז] אלעזר: [ח] חנניא: [ט] שהקדש מזבח נותנין: [י] שהקדש בדק הבית:

מצפה שמואל

(ה) בהמה זו תמורת עולה. כה: ועי' ירושלמי דמאי פ"ז ה"ו: (ו) חציה עולה. ט. ועי' מיי' פ"ג מהל' תמורה ה"ג ועי' תוס' שם ד"ה ר"י: (ז) חמשה שהביאו. כו.: (ח) חליפת זו. משנה ט. ועי' ירושלמי נזיר פ"ב ה"א. ועי' כאן נז: ועי' ירושלמי כתובות פי"א ה"ד: (ט) ה"ז חטאת. נדרים ו.: (י) לחטאתי. עי' חולין כפ"ב ויו"ד סימן ה' ובט"ז שם ס"ק ד' דאפילו אמר חטאתי בלא למ"ד דבריו קיימין. ועי' רש"י שם דאם אמר עלי ד"ק וצ"ע מנדרים ד. דאמרינן דחטאת חלב אינו מתפיסו בנדר בעלי ע"ש יג. וכן הקשה בת"ב וצ"ע: (כ) לא יצא. עי' ערכין ספ"ה. ועי' ירושלמי תרומות פ"א וירושלמי נדרים פ"ד ה"ג וירו' פסחים רפ"ח ע"ש. ועי' נדרים לד. מאמר ר"א הפרים חטאת חלב על חבירו לא עשה כלום. ועי' ירו' פסחים פ"ט ה"ח ובתוספתא דפסחים: (ל) עולה שנתערבה. זבחים רפ"ח וכל תוס' זו מתבארת פ"ג מהל' תמורה הל"ו וע"ש בהשגות ובלח"מ: (מ) מת אחד מהן. מנחות פ: (נ) וכן שלמים. זבחים רפ"ח. ועי' מיי' ולח"מ שם: (א) הנרבע בין משלו. עי' זבחים קיד. ועי' ירו' כלאים פ"ז יד. ועי' ירו' פ"ג ה"ה במס' ע"ז: (ב) בין בשוגג. עי' ב"ק מ: (ג) מוקצה. עי' מיי' פ"ד מא"מ ה"ד שמפרש כפשוטו דממעשה נאסרו לא כפירש"י. ולשון עד שיעשו מעשה בגמרא עי' מו"ק ד: עד שיעמיק והיינו כיון שהעמיק ועי' תוס' שבת לז: ד"ה וב"ה ובגליון הש"ס: (ד) באונס כשר. עי' מיי' פ"ד ה"ו דפסול. ועי' לח"מ ועי' ע"ז נד: (ה) אבל אמר. ע"ז נד: ועי' מיי' פ"ד שם ובכ"מ ובלח"מ בביאור כל זה: (ו) מחיר כלב. ל. ועי' ירו' דמאי פ"ו בדין ברירה בשנים שקבלו שדה באריסות וע"ש לענין תשעה נטלו כלב: (ז) פרכילי ענבים. כב"ש דאוסר בשנוי ולב"ה מותר: (ח) האחין שהיו להם. שם: (ט) איזהו אתנן. כט. ושם: כל זה: (י) הילך טלה. כט.: (כ) רבי אומר. כט: (ל) חטין. כר"ש בש"ס שם ל: (מ) וכשם שאסורין. ספרי פ' תצא לכל נדר לרבות הבמה: (נ) נתן לה זהב. ל.: (ס) ולא בא. כט. ושם: (ע) מוקדשין. ל: וירו' בכורים פ"ד ה"ג: ועי' ירו' פסחים פ"א ה"ג ובממונה על פסחו וע"ש: (פ) כל האסורין. ל. ולא. ופליגי או בזה או בזה גורם או בעובר ירך אמו ומדין עובר עי' כה. ד"ה קסבר ושם: ד"ה דת"ק ב"ק מז. ד"ה מ"ט. ושם. ע"ז כד: ד"ה ישראל סנהדרין פ. ד"ה אלא וד"ה עובר חולין נח. ד"ה ור"א זבחים עד: ד"ה דאיערב וד"ה ולד טרפה מנחות נה: ד"ה והיכא דאמרי: (צ) כל הקדשים. עי' לג: כל הסוגיא שם. ועי' ירו' מע"ש פ"ב אמר כה"ג במע"ש וע"ש פ"ג. ועי' ירו' פסחים פ"א ה"ג לענין חמץ דאין פודין להאכיל לכלבים והק"ע לא דק שם: (ק) חומר בהקדש. עי' לא. במשנה: (ר) יפדו. עי' לג. וכל הסוגיא שם: (ש) רש"א ישרפו. עי' משנה לג: (ת) חטאת העוף. לד. ועי' ירו' פסחים פ"ב ה"א פלוגתא דר"י ורבנן באשם תלוי: (א) פסולי קדשי קדשים. פסחים כד.: (ב) שנטמאו בפנים. עי' ירו' שקלים פ"ח ה"ה: (ג) כיצד שורפין זבחים לג. ועי' כלאים ספ"ה: (ד) והפסח שיצא. פסחים פא: וירו' פ"ז ה"ע שם: (ה) מעצי המערכה: פסחים פ"ח. ועי' ירו' פסחים פ"ו ה"ז:

סליק מסכת תמורה

מנחת בכורים

אורתי גרסינן: מה שתלד. כיון דאמר על העובר בתחלה אין הקדושה חל על האם כמבואר בריש פרקין: תחת ב' זבחים אלו. דהוה המורה ובשאמר אח"כ תחת ב' זבחים שאני חייב להקדישם לקדושת קרבן ואינו חל: **ג** ירעה. עד"א להקריבה דתפיס עולה ושלמים בחדא בהמה: ר"י אומר. בגמרא מפרש דר"י היינו חכמים: **ד** הכל עולה. דתפוס לשון ראשון ופשטה בכולה: תמות. כדין תמורת חטאת: **ה** זבח אחד. בשותפות ולא הקדישו עדיין רק הדשו בעת הסמיכה: שחטו. והא"א להעלות הבשר משום חלק השלמים: מצאתו שלמים. כלומר מהדר שימצא שלמים להקריב דלא יצא י"ח ולא נפטר בזה שהרי מתה וה"ג מפני שלא היה בלבו כך: בד"א. ר"י קאי באמר מתחלה דהוא עולה ואח"כ שלמים דאם נתכוין לכך מתחלה דבריו קיימין אבל בנמלך קדושה ראשונה קיימת: הרי מתחלתה. עד בקדושה ראשונה ל"ג לה: ה"ז תמורה. בלשונות אלו תמורה אבל לא בלשון חלול ובבדק הבית להיפך: אע"פ שחייב. דבעינן ידים מוכיחות וסתם אמרינן דמקדיש עתה ואין חטאת ואשם ודאי באין בנדבה: ואשמו גרסינן. וכן הוא בתוספתא דנזיר פ"ב ה"ג: מדעתו. הפרשה והקרבה בעינן שיהיה דעתו אבל בעולה לא בעינן אלא הפרשה מדעתו: והביא לעצמו. משלו ולא נתכפר בשל חבירו: שכפרו הבעלים. בחטאת למיתה ובאשם לרעיה: זבחי שלמים ובדמי היפה כו'. והמותר מפסיד מביתו: המיר באחת. מן הזבחים שנתערבו ואם יפול בו מום ויתחלל הרי צריך להביא שלמים וגם עולה: ה"ז שלמים. או הזבח או המעות לצורך שלמים והרי הן כשני זבחים וכשיפול מום בשני הבהמות יחלל על המעות בדמי היפה שבהן עולה וגם שלמים ואם מביא מעות ממילא כשיפול מום בהתמורה ומחלל על מעות הוי ב' מיני מעות ולוקח שתי בהמות יפות א' לעולה ואחת לשלמים: ה"ג אם תמורת תמורה זה עולה היא ה"ז שלמים: כזבח וכתמורה. וממתין עד שיסתאבו: שמהן. מתודה גופא דינייהו כדין תודה גופא רק דלא יביא עמה לחם כמבואר דף י"ח: ויניף הלחם. לחם אחד ועולה ממ"נ לזה או לזה ולא יקריב ב' דבלחם א"א שמא תמורה הוא. בלא לחם א"א שמא תודה הוא: כבכור. במומו לבעלים ובהמה מחלל על מעות ומקריב שלמים רק הבהמה נאכלת בתורת בכור: לא יקרב. אף כשיפול בו מום ויחללו דשמא בכור הוא ואין תמורתו קריבה אלא נאכל במומו לבעלים וכמבואר במשנה דף כח:

פרק ד א משל חבירו. דאין אדם אוסר דבר שאינו שלו אלא במעשה ולכן בנעבד אסור משעת מעשה בגמרא מפרש עד שיעשו בה מעשה דהשתמש בה: במחיריהם. אלמא מחיר הוא חליפין: שכנגד הכלב אסור. והשאר מותרין דלאו **חליפי כלב נינהו אף אותו שנטל סר'** ובמשנה מבואר דאסור מוקמינן לה בגמרא דהוי דמי כלב טופיינא מדמי השה שדי טופיינא אכולהו. **ב** שביאתן בעבירה. ומיירי בעבד עברי ואין לו אשה ובניו דפליגי אי רבו מוסר לו שפחה כנענית: וילדה אצלו גרסי': אסורין. דשינוי לא קניא: נתעברה אצלה. גרסינן גוף אחר הוא וכן ולא וולדותיהם: וכשרין להקדש בדק הבית. דהרי ישתנה לבדק הבית ואין גוף האתנן לבדק הבית: ריקועין. דגוף האתנן אסור אפילו לבדק הבית: אחורי בית הכפורת. י"א אמה שאחורי קודש הקדשים: לאחר שלש שנים. מעת הנתינה אסור אתנן למפרע: ולא נתן לה מיד. אסורין ומיירי דאמר הבעלי לו בטלה זה וקיימא בתנאה והתנה אי בעינא אתן מעות ואם לא טלה זה באתנן אף שהקנה לה השה אח"כ אסור: איזהו אתנן גרסי': שביאתן בעבירה. והיא זונה ונדה לאו זונה: שכר פקעתה. שכר בטלה ולא שכר ביאה: זכר לדבר. דמה שנתנה היא לו לא הוה אתנן: דבר הגדול. אף במונה על פסחו דשלו הוא: **ג** וולדותיהן מותרין. דגם האב גורם להולדה וזה וזה גורם מותר והיכא מ"ד דפליגי בנתעברו ואח"כ נרבעו: וולד טרפה. שעיברה ולבסוף נטרפה דאילו נטרפה מקודם לא ילדה: לא יקריב. דעובר ירך אמו (וצ"ע בש"ס בזה): שינקה חלב. בכל יום דיכולה לעמוד עליה מעת לעת והכי מוקמינן בגמרא: **ד** יש להם פדיון. דלא בעי העמדה והערכה וגם לא איכפת לן להאכילן לכלבים דמעיקרא לא נחתא אלא לקדושת דמים: אחר הקדשן. נעשו טרפה: שאין פודין. וה"ה בלא מתו כיון שנעשו טרפה אין פודין להאכילן לכלבים אף דאיכא העמדה והערכה אלא דתנא ומתו לרבותא דאף במתו יש להם פדיון תנא נמי הכא ומתו: הבכור והמעשר אין להם פדיון גרסינן. דנאכלין במומן לבעלים כמבואר במשנה ספ"ב: מאילך ושלא מאילך. להקדש המזבח גרסינן ושלא מאילך היינו בין מקדשי מזבח בין מבדה"ב נוטלין למזבח אבל לבדה"ב אין נוטלין ממזבח (רמב"ם פ"ב מהל' ערכין הל' י"ב והר"א שם כ' בע"א ע"ש): יש הימנו שמועלין ק"ק שמועלין מיד: שאין מועלין. קדשים קלים אין מועלין אלא לאחר זריקת דמים: ולא הותרו לאכילה. בקדשי בדק הבית: לא יפדו. דקדשי בדה"ב בעי העמדה והערכה: יפדו. דלא בעי העמדה והערכה: לא יפדו. דבעי העמדה והערכה: ובעלי מומים יפדו. דהיינו בעל מום מעיקרא דבע"מ מעיקרא לא בעי העמדה והערכה דממועט מאותה כמבואר בגמרא דף ל"ג: שאם מתו. לרבנן דלא יפדו כדלעיל או כשהפילו נפל: ה"א ישרפו. במשנה מבואר דנפל יקבר רק בנטמא דכתיב באש תשרף ונראה דה"ג אם מתו או הפילו יקברו נטמאו ישרפו: ואשם תלוי. שנודע קודם זריקת דמים שלא חטא דאילו לאחר זריקה כפרה ספיקה והלכה לה ונאכל: ר"ש אומר ישרפו. פלוגתייהו מבואר במשנה סוף מכילתין: בחוץ. טעמא מפורש בסוף שקלים

סליק מסכת תמורה בסיעתא דשמיא

פרק ראשון א רבי יהושע אומר (א) קדשי קדשים ששחטן בדרום מועלין בהן שחטן בדרום וקבל דמן בצפון בצפון וקבל דמן בדרום שחט ביום וזרק בלילה בלילה (ב) וזרק ביום נתן (ג) את הנתנין למטה למעלה ואת הנתנין למעלה למטה ואת הנתנין בפנים בח"ץ ואת הנתנין בחוץ בפנים או ששחטן חוץ לזמנן וחוץ למקומן מועלין בהן. (ד) כלל אמר ר' יהושע כל שהיה לה שעת היתר לכהנים מועלין בה וכל שלא היה לה שעת היתר לכהנים אין מועלין בה פיגל (ה) בקדשי קדשים מועלין בו ובקדשים קלים אין מועלין בו (ו) יש נותר שמועלין בו ויש נותר שאין מועלין בו כיצד לן לפני זריקת דמים מועלין בו לאחר זריקת דמים אין מועלין בו אבל טמא שנטמא בין לפני זריקת דמים ובין לאחר זריקת דמים אין מועלין בו מפני (ז) שהציץ מרצה עליו: ב (ח) בשר קדשי קדשים שיצא לפני זריקת דמים ונזרק את הדם עליו ר"א אומר מועלין בו ואין חייבין עליו משום פגול נותר וטמא ר"ע אומר הורצה הציץ על היוצא אין מועלין בו אבל חייבין עליו משום פגול נותר וטמא (ט) אר"ש כששבתי בכפר [ח]עכו מצאני תלמיד אחד מתלמידי ר"ע ואמר לי בשר שיצא חוץ לקלעים ונזרק את הדם עליו הורצה וכשבאתי והרצתי הדברים לפני חברי בגליל אמרו לי והלא פסול הוא האיך מרצה על הפסול ובאתי והרצתי הדברים לפני ר"ע ואמר לי הרי המפריש חטאתו ואבדה והפריש אחרת תחתיה ואח"כ נמצאת הראשונה והרי שתיהן עומדות מועלים בשתיהן שחטה והרי דמה מונח בכוסות מועלין בשתיהן נזרק דמה של אחת מהן הציל את הבשר חברתה מן המעילה אם הציל הבשר חברתה מן המעילה אף על פי שפסול דין הוא שיציל את בשרה: ג (י) אימורי קדשים קלים שיצאו לפני זריקת דמים ונזרק את הדם עליהן רבי אליעזר אומר אין מועלין בהן ואין חייבים עליהם משום פגול נותר וטמא ר"ע אומר הורצה הציץ על היוצא מועלין בהן וחייבין עליהם משום פגול נותר וטמא. פרים הנשרפים [ג] כיון ששחטן וזרק דמן מועלין בהן וחייבין עליהם משום פגול נותר וטמא דר"מ וחכ"א (כ) אין פגול בפנים. כל חטאות המתות הדמים (ל) ילכו לים המלח לא נהנין ולא מועלין חטאת (מ) שמתה מעצמה (נ) ועולה שמתה מעצמה אין מועלין בהן. עולת העוף שמצה את דמה יצא מידי מעילה הנוצה והמוראה מועלין בה עד שתצא לבית הדשן: ד (ס) המפריש מעות לנזירותו לא נהנין ולא מועלין מפני שהן ראוין להביא בכולן שלמים בד"א בזמן שהיו סתומים אבל אם מפורשין מועלין בדמי חטאת ובדמי עולה ואין מועלין בדמי שלמים אם היתה בהמה מועלין בחטאת ובעולה ואין מועלין בשלמים מת היו סתומין יפלו לנדבה אם היו מפורשין דמי חטאת ילכו לים המלח דמי עולה ודמי שלמים יקרבו אם היתה חטאת תמות עולה ושלמים יקרבו: ה אלו לעולתי והשאר לשאר נזירותי (ע) ומת דמי עולה יביא עולה ומועלין בהן והשאר יפלו לנדבה ומועלין בהן. אלו לשלמי והשאר לשאר נזירותי ומת דמי שלמים יביא שלמים [ג] ואין מועלין בהן והשאר יפלו לנדבה ומועלין בהן. אלו (פ) לחטאת והשאר לשאר נזירותי ומת דמי חטאת ילכו לים המלח ולא נהנין ולא מועלין והשאר רוצה להביא בהן עולה יביא שלמים יביא ומועלין בכולן ואין מועלין במקצתן היה חייב (צ) חטאת העוף ואמר הרי עלי עולה והפריש מעות ואמר הרי אלו לחובתי רצה להביא בהן חטאת העוף לא יביא עולת העוף [ד] מועלין בכולן (ק) ומועלין במקצתן. מת הדמים ילכו לים המלח מפני שדמי חטאת מעורבין בהן ואלו לחטאתו ואלו לעולתו ואלו לשלמים ונתערבו בו הרי זה לוקח בהן ג' בהמות בין ממקום אחד ובין משלשה מקומות מחלל דמי חטאת על חטאת דמי עולה על עולה דמי שלמים על שלמים מועלין בכולן ומועלין במקצתן: ו (ר) הזב והזבה והיולדת והמצורע וכל חייבי קינין שבתורה שהפריש מעות ואמר הרי אלו לחובתי רצה להביא בהן חטאת העוף יביא עולת העוף מועלין בכולן ומועלין במקצתן (ש) מת יפלו לנדבה ומועלין בהן: ז (ת) כיס מכיסי הקדש ושור משורי הקדש מועלין בכולן ומועלין במקצתן כיצד היה עושה מביא את הגדול שבהן ואומר (א) אם הקדש הוא הרי הוא הקדש אם לאו הקדש בכ"מ מחולל על זה. העצמות והגידים [ה] והטלפים (ב) שפרשו מקדשין לפני זריקת דמים מועלין בהן לאחר זריקת דמים אין מועלין בהן. (ג) אבל גחלת שפקעה מעל המזבח בין לפני חצות בין לאחר חצות הרי זה לא יחזיר אין נהנין ולא מועלין בהן: ח ר"ש אומר (ד) הדם קל בתחלתו חמור בסופו (ה) מתערב באמה מתגלגל ויורד לנחל קדרון ונמכרין לגננין [ו] ומועלין בהן דר"מ ור"ש וחכ"א אין מעילה בדמים וכן היה רש"א המקדיש דמים לבדק הבית מועלין [ז]. ונסכין (ו) חומר בתחלתן וקל בסופן ר"א בר' צדוק אומר (ז) לול קטן היה בין האולם למזבח למערבו של כבש אחד לששים ושבעים שנה פרחי כהונה יורדין לשם ומלקטין משם יין קרוש כעיגולי דבלה מעלין ושורפין אותן בקדושה שנאמר (במדבר כט) בקודש הסך נסך שכר לה' כשם שנסיכתו בקדושה כך שריפתו בקדושה ואומר (ישעיה ה) ויבן מגדל בתוכה וגם יקב חצב בו. ויבן מגדל זה היכל יקב חצב בו זה מזבח וגם יקב חצב בו זה השית. (ח) כל הראוי למזבח ולא לבדק הבית לבדק הבית ולא למזבח [ה] אפילו חלב ואפילו גבינה ואפילו מוריים מועלין בהן (ט) הקדיש את הפרה מועלין [א] בהן ולדה וחלבה. תמורה מועלין בה וחלבה ותרנגולת מועלין בה ובביצה: ט (י) ביצת תורין ומוראת העוף וקרבנות [ט] לא נהנין ולא מועלין המקדיש תורין לבדק הבית מועלין בביציהן: י (כ) אשפה מועלין בה ובזיבלה בור מועלין בו ובמימיו שובך מועלין בו וביוניו (ל) הקדישן ריקנין ואח"כ נתמלאו מועלין בהן ואין מועלין במה שבתוכן דר"מ ר"א ברבי שמעון אומר אף מועלין במה שבתוכו א"ר יוסי רואה אני בכולן דברי ר"מ (מ) חוץ מן השדה ומן האילן מפני שדרכן להתמלאות: יא (נ) פועלין שהיו עושין בהקדש לא יאכלו מגרוגרות של הקדש אבל אחרים מתנדבין להן וכן פרה שהיה עושה בהקדש לא תאכל מכרשיני הקדש אבל אחרים מתנדבין לה הקדיש את הפרה ואת הכרשינין ואת העמיר אין אומרים תאכל פרה זו את הכרשינין ואת העמיר אבל אחרים מתנדבין לה. (ס) פועל שעשה מלאכה בין במנה בין במאתים לא יאמר תנו לי פרה זו במנה וטלית זו בחמשים זוז שאין הקדש מתחלל על מלאכה אלא על המעות בלבד כיצד הן עושין מפרישין שכר האומנין מחללין אותן על מעות האומנין ונותנין אותן לאומנין בשכרן וחוזרין ולוקחין אותן מתרומת הלשכה (ע) הזבל והפרש של מוקדשין (פ) הרי אלו אסורין ויפלו דמיהן ללשכה: יב הדר (צ) בצלו של שובך ובצלו של מערה לא נהנין ולא מועלין (ק) ושבקרקעות מועלין בהם (ר) מים שבחבית אין מועלין בהן נותנין לצלוחתה מועלין בהן אבל חבית וצלוחית עצמם מועלין בהן מפני שגופן הקדש (ש) הקדיש חורש לקורות מועלין בקורות ומועלין [י] בשפוד ובנמוייה (ת) אבל גזברין שלקחו חורש לעצים מועלין בעצים ואין מועלין לא [י] בשפוד ולא בנמוייה: יג (א) המפריש שקלו והוציאו ה"ז מעל המפריש שקלו לחברו הרי זה מעל (ב) לקח בו קיני זבין קיני זבות וקיני יולדות המביא חטאתו ואשמו ופסחו מן ההקדש השוקל שקלו [כ] מן הקדש כיון שלקח מעל דר"ש וחכ"א לא מעל עד שיזרקו דמים: יד (ג) מכאן אמרו אין מביאין מנחות ונסכים ומנחת בהמה ולחמה של תודה מן הטבל ומן התרומה ממעשר ראשון שלא ניטלה תרומתו ממעשר שני והקדש שלא נפדו מן המדומע ומן החדש מפירות שביעית ואם הביא לא מעל וא"צ לומר מערלה וכלאי הכרם: טו (ד) כחצי פרוטה מקדשי מזבח וכחצי פרוטה מקדשי בדק הבית מצטרפין זע"ז למעלה. עולה ואימורין מצטרפין זע"ז (ה) למעלן בחוץ לחייב עליהן משום פגול נותר וטמא (ו) עולה ונסכיה מצטרפין זה עם זה למעלן בחוץ ולחייב עליהן משום פגול נותר וטמא תודה ולחמה מצטרפין זה עם זה למעלן בחוץ ולחייב עליהן משום פגול נותר וטמא כחצי זית בשר וכחצי זית לחם מצטרפין זה עם זה לפגל בלחם אבל לא בבשר (ז) פגול בקדשי קדשים מצטרפין זה עם זה נותר בין קדשי קדשים ובין קדשים קלים אין מצטרפין זה עם זה. (ח) כל המשקין מצטרפין זה עם זה רביעית.

[א] נ"ל בה וטולדה

אור הגנוז

פ"א [א] בית פגי: [ב] ושעירים הנשרפים: [ג] מועלין בהם והשאר יפלו לנדבה ואין מועלין בהם: [ד] לא יביא: [ה] והקרנים: [ו] לזבל: [ז] כהן: [ח] לא למזבח ולא לבדק הבית: [ט] עובדי כוכבים: [י] בשפוי: [כ] שקלי זה מזוז מן הקדש:

מצפה שמואל

(א) ק"ק. ב. ע"ש ב: וע"ש בתוס' ד"ה ששחטן בשם הר"פ דאף תרי עכולי מועלין ע"ש: (ב) וזרק ביום. איפכא גרסינן וע"ש בתוס' ד"ה שחטו וע"ש פלוגתא אם עלו ירדו. גמ"ד דירדו אין מועלין אלא מדרבנן: (ג) את הנתנין. עי' זבחים קז: דלא ירדו ומועלין מה"ת. ועי' תוס' ב: ד"ה ורבה: (ד) כלל אמר ר"י. עי' ד: בבעיא שם אי היתר זריקה אי היתר אכילה ואכן תני נתן הנתנין למטה למעלה א"כ נתקבל הדם בהכשר והגא דמועלין בו והוא כמ"ד היתר אכילה פגול: (ה) בק"ק עי' ג': בסוגיא דרב גידל ו. ע"ש היטב. ועי' כ"מ פ"ג מהל' מעילה ה"ג: (ו) יש נותר. ו. וע"ש ורש"י ו. ד"ה כיצד לן ושם ה.: (ז) שהציץ מרצה. עי' זבחים דף כה. וכו.: (ח) בשר ק"ק. עי' משנה ו: וז. דדם לא: (ט) אר"ש. ז. ע"ש: כל ענין זה. ועתו' שם ד"ה לכפר פאגי. ועי' מנחות יב. שם כל הסוגיא ולח"מ פ"ז מהל' פסוהמ"ק ה"א: (י) אימורי קדשים קלים. זבחים פט: ושם ל. ע"ש בסוגיא: (כ) אין פגול בפנים. זבחים מג. ועי' תוס' שם ועי' ירו' יומא פ"ו ה"ו פיגל בפרים הנשרפים לזרוק דמן למחר: (ל) ילכו. עי' ג.: (מ) שמתה מעצמה. עי' יא. וב: מימרא דעולא וג. ותוס' מנחות נב. ד"ה גזרו: (נ) ועולה. תמורה לד. ועי' תוס' יומא יב. ד"ה גזרו ותוס' זבחים לה. ד"ה פגול ומו. ד"ה ולא. ועי' כאן ט. ועי' רמב"ם פ"ה מהל' מעילה ה"ו שכ' הדין בחטאת: (ס) המפריש מעות. יא. ויר' נזיר פ"ד ה"ד שם כל הענין וירו' שקלים פ"ב הל"ה כל הענין. ועי' נזיר כה. תוס' ד"ה יפלו ותוס' שם ד"ה מפורשין. ועי' תוס' נדרים י. ד"ה ולא מביא ותמורה ו. ד"ה לא נהנין וסוטה יח. ד"ה אזר וכאן יב: ד"ה אלב לענין מעילה בשלמים. ועי' תוס' כה: ד"ה פרוטה לענין תערובת מעילה ע"ש היטב: (ע) ומת. כ"ה בתוספות נזיר כו: ד"ה תניא: (פ) לחטאת. עי' הגירסא בש"ס נזיר כו: ועי' כ"מ פ"ד מהל' מעילה ה"ג: (צ) חטאת העוף. עי' כ"מ שם ולח"מ מה שכתבו בגירסא זו ולהכ"מ שם חטאת יביא. עולת העוף לא יביא: (ק) ומועלין במקצתן. עי' כ"מ פ"ד מהל' מעילה ה"ג. ועי' תוס' כח. ד"ה פרוטה ומזון לעיל ועי' מ"ל פ"ז ה"ז: (ר) הזב והזבה. נזיר כו. ועי' רמב"ם פ"ה מהל' פסוהמ"ק ה"א: (ש) מת יפלו לנדבה. עי' מיי' שם ה"ב ועי' נזיר כו. ותוס' ד"ה מת: (ת) כיס מכיסי. עי' מיי' פ"א מהלכות מעילה ה"ז וכ"מ שם: (א) אם הקדש הוא. עי' פט"ז מהל' מעס"ק ה"ח. ועי' ברמב"ם פ"ז מהל' פסוהמ"ק ה"ד דהיכא תקנה למכור כולן לצרכי אותו המין: (ב) שפרשו לפני זריקה. עי' זבחים פו ובכורות כו. ד"ה התולש בסה"ד הגירסא וכן בכ"מ דהם פירשו לפני זריקה מועלין עד שעת זריקה ותוס' זבחים פו. ד"ה ופליגא ועי' קג: שם: (ג) אבל גחלת. זבחים שם ועי' תוס' שם ד"ה וכולן ועי' רמב"ם פ"ב מהל' מעילה ה"ד ה"ג דגחלת בדה"ב מועלין. ועי' ירו' ברכות פ"ח כה. לענין גחלת של הקדש. ועי' ירו' ביצה פ"ה ה"ד בזה ויומא פ"ד ה"א דשון המזבח לא נהנין ולא מועלין: (ד) הדם קל בתחלתו. יא. ועי' יב: ד"ה המקיז תמורה לא: ד"ה ואפי' זבחים מו. ד"ה הוא: (ה) מתערב באמה. יומא נח. ונט. ועי' ירו' רפ"ב דפסחים ופ"ג דערלה לענין הנאה בדם ועי' ירו' יומא פ"ה ה"ז לענין מעילה בדמים וע"ש בק"ע ד"ה א"ל: (ו) חומר בתחלתן. יא.: (ז) לול קטן. יא: וירו' סוכה בפ"ד בסופו: (ח) כל הראוי למזבח. יב: ועי' תו"כ פ' ויקרא כה.: (ט) הקדיש את הפרה. עי' יב: במשנה וכאן בבדה"ב. ועי' ירו' פ"ג דמע"ש תמורה מועלין בה ובחלבה. ועי' דין מעילה בגדולין בשקלים פ"ד ה"ז: (י) ביצת תורין. עי' יב: וחולין קלח: ד"ה והרי ועי' תמורה לא: ד"ה ואי מדרבנן ועי' ירו' ספ"א דערלה לענין ביצת הקדש: (כ) אשפה. עי' יג. ד"ה מועלין ועי' ב"ב עט. ד"ה מועלין וד"ה דברי ר"י. ועי' תמורה לא: ד"ה ואפי': (ל) הקדישן ריקנין. עי' ב"ב עט: (מ) חוץ מן השדה. עי' מיי' פ"ה מהל' מעילה שפוסק כר"י והביא ראיה מתוס' זו דהת"ק ר"מ ע"ש בכ"מ בשם הרי"ק: (נ) פועלין. יג. ועי' תוס' שם ד"ה הפועלין שהוכיחו מזה דאחרים מתנדבים להנית וכן פירש הרמב"ם ספ"ג מהל' מעילה. ועי' ב"מ פז: ד"ה רעך ול. ד"ה והקדשות במעשר ע"ש היטב: (ס) פועל שעשה מלאכה. עי' רמב"ם פ"ח ה"ג ושם ביאור הענין שאין הקדש מתחלל. ועי' ירו' שקלים פ"ד ה"א וע"ש ה"ה וה"ו: (ע) הזבל והפרש. עי' יב: (פ) ה"א אסורין. עי' חולין קיז. תוס' ד"ה הוא ומנחות לב. ד"ה גזרו ותמורה לב: ד"ה ואי מדרבנן: (צ) בצלו של שובך. עי' רמב"ם פ"ה ה"ה ועי' חולין טז. וכאן י. וערכין כח. ד"ה כי דייר וב"ב עט. ד"ה מועלין. ועי' ברמב"ם פ"ה מהל' מעילה ה"ה. ועי' ירו' שבת פ"ט ה"א לענין תלשו ולבסוף חברו במעילה: (ק) ושבקרקעות. עי' בפנים הגירסא ואולי מיירי בדם בקרקעות דאבק מועלה לה ומועלין יג. וכ"כ בה"ב: (ר) מים שבחבית. יג: ועי' זבחים קי: ד"ה אשתמוטי וד"ה בית שיעור וקיא. ד"ה בקרנו: (ש) הקדיש. יג:: (ת) אבל גזברין. יד. במשנה ועי' פסחים פא: ד"ה נטמא ותמורה לא: ד"ה לאהויי ובפסחים כז: ד"ה בעלי ע"ש ועי' מיי' פ"ה מהל' מעילה ה"ט והשגות שם: (א) המפריש שקלו. עי' יט. ועי' נזיר כה. ד"ה שהרי ונדרים לו. וחולין קלח. ועי' רמב"ם פ"ג ה"ט דדין הוא ובין חבירו מעלו וכן פסק בה"ז בהנוטל אבן או קורה של הקדש ונתן לחברו דשניהם מעלו בהוציא במזיד אם לא שמסר לגזבר והראב"ד השיג עליו בה"ג וה"ז: (ב) לקח בו קני זבים. עי' מיי' שם ה"א וכ"מ: (ג) מכאן אמרו. עי' מנחות פב. ושם: וע"ש בתוס' פ"ח ה"ג ומש"ש: (ד) כחצי פרוטה. עי' יט: וטו. תוס' ד"ה קדשי והוס' ד"ה אחד. ועי' מיי' רפ"א מהל' מעילה ועי' דין חצי פרוטה בהקדש בירו' פסחים פ"ב ה"ג. ועי' ירו' סנהדרין פ"ז ה"ה דמצטרפין למעילה ופגול אין בקדשי בדה"ב: (ה) למעלן בחוץ. עי' זבחים קט. וכאן טו. ושם בתוס' קט. ד"ה עולה וע"ב ד"ה כאן מ"ש בזה. ועי' מנחות נח: ד"ה ועוד בכס"ד שכתבו דהוא מסוגיות הסוכות: (ו) עולה ונסכיה למעלן בחוץ. עי' רש"י ורע"ב בפירוש המשנה רפ"ד שכ"כ ג"כ לענין מעלה בחוץ. ועי' תוס' זבחים קט. ד"ה עולה שהקשו ע"ז דלא מחויב בנסכים למעלה בחוץ וכן י"ל לקמן לענין לחם. ועי' הוי"ט במשנה רפ"ד ד"ה חמשה והנראה דכאן ט"ס הוא ויותר נראה דצ"ל למעילה דמועל בהן ונותר ופגול לענין אכילה אבל לענין הקרבה אף אם נשתייר כל הנסכים לא יקריבו וכ"כ בת"צ. ועי' בתוי"ט בשם הרמב"ם בפירוש המשנה לענין אוכל מהן לעבור בל"ת דאכילה מן העולה: (ז) פגול ונותר. עי' יז: וט"ס הוא כאן כמ"ש בפנים. ועי' ירו' ספ"י דפסחים הפגול והנותר מצטרפין לטמא הידים עד כדי עוגן בכזית והכוונה דמפרש מה דאמר כאן כל הפגולין מצטרפין וכו' היינו בכזית ופלוגתא הוא בפסחים פו. והיינו הפגול לחוד והנותר לחוד כל אחד מצטרפין אבל אין הכוונה דפגול ונותר מצטרפין דכאן בגמרא מבואר להדיא דלטומאה אין מצטרפין ומפרשינן כן המשנה. כן אמת דיש לפרש לשיטת הירו' דהמשנה קאי לענין הבאת חטאת דאין מביאין על פגול ונותר ביחד. עי' שבת עה. ובתוס' שם ובמ"א האריכתי אבל הפשט האמיתי הוא כמ"ש: (ח) כל המשקין. יז:

מנחת בכורים

פרק א א לכהנים אין מועלין בה. נבסיפא גרסינן מועלין בה: ב מועלין בשתיהן. דה"ל בשר ק"ק לפני זריקת דמים: מציל. דק"ק לאחר זריקה אין מועלין ומציל את הפסול דה"ל מותר חטאת: ג אין מועלין. דזריקה זו אינה מביאה לידי מעילה בקדשים קלים: משום פיגול. ומקודם זריקה אין פגול נוהג ובעינן שיקרבו כל מתיריו אבל במעילה מועלין מיד כמבואר במשנה בפ"ב דהוא ק"ק ומועלין קודם זריקה עד שיותך הבשר: אין פגול בפנים. בחטאות הפנימיות: הדמים ילכו לים המלח. כלומר אותן שאמר המעות ילכו לים המלח בזה הדין לא נהנין לכתחלה: אין מועלין. דיצאו מידי מעילה כשמתו דף יב: יצא מידי מעילה הנוצה ומוראה. דנעשית מצותו ניהו ואין מועלין בהן מן התורה כמבואר בסוף תמורה: מועלין בה. ובה גופה היינו בהבשר מועלין עד שיצא לבית השריפה דעולה כליל: ד בכולן שלמים. ואין בהם מעילה עד שיזרק הדם דאז יש מעילה באימורין: ה והשאר. מעות שלא פירש ראוי להביא בכולן שלמים לכן יפלו לנדבה: ומועלין. מפני דמי חטאת שמעורב בהן ובגמרא גרסינן ומועלין בכולן ואין מועלין במקצתן: לא יביא. מפני שאפשר דלחובתו לעולה שנדר הוא: ה"ג עולת העוף לא יביא דשמא חטאת הוא דהרי אמר סתם לחובתי: במקצתן. שהרי ממ"נ או עולה או חטאת הוא ובשניהם יש מעילה: ילכו לים המלח. ול"ד לנזיר דיפלו לנדבה דשם כולן מחובת נזירות ניהו (תוס' נזיר דף כו ד"ה ואפוקי): ממקום א'. אף שבידו דמי חטאת בודאי מ"מ מתחלל על הבהמה בכל מקום שהוא: במקצתן. אחר התערובות אמרינן בכל פרוטה ופרוטה דמי חטאת מעורב בו ול"ד למעות סתומין דעולה ודשלמים דשם לא נקבע עדיין שם עליהם ויכול לברור אלו לשלמים אבל כאן א"א לברר אסורו דהרי כבר נקבע השם ונתערב: ו עולת העוף. יביא גרסינן: ומועלין במקצתן. דאיכא למימר דזה הקדש והוא ספק עולה: ומחולל על זה. והגדול הקדש ומ"מ כלא חלול לא אמרינן דשלה נחול מכולן (ועי' מנחות ק"י ואולי יש לחלק בין שור משורי או בשורו דהמגריש שם שעל הגדול מכולן): לאחר זריקת דמים. שיש בה היתר לכהנים יצאו מידי מעילה: לפני חצות. דאילו באברים יש חילוק בין קודם חצות בין לאחר חצות כמבואר בזבחים פו: אבל גחלת. הרי נעשית מצותו ואין מועלין (ועי' ביצה לט.): ח בסופן. לאחר שירדו לשיתין אם קלטו מן האויר אין בו מעילה: וגם יקב. וגם מרבה ומביא דשיתין מרומז בקרא: אפילו חלב. כל אלו לבדק הבית וכן פרה לבדק הבית מיירי: ט ביצת תורין. מקדשי מזבח: ומוראת. הוסף הנשלך בקרבן עוף: וקרבנות. אולי גרסינן ואלב קרבנות לא נהנין מדרבנן ולא מועלין כיון דהקדשן למזבח ואינו ראוי למזבח וגם אין עיקר חיות הבהמה תלוי בזה לכן אין מועלין: לבדה"ב. וכן למזבח לקדושת דמים דהוי: י אשפה. מקום הנחת הזבל: מדרבנן. והוה גדולי הקדש שמגופן באו משא"כ אינך וכן מבואר במשנה (יג.): יא שהיו עושין. דבחולין אוכלין בשעת גמר מלאכה מה"ת אבל לא בהקדש דדישו אמר רחמנא: פרה זו. דהיא גופה קדשה: יב בצלו של שובך. דבמחובר לא מעל כדנפקא לן ברפ"ה: ושבקרקעות אין מועלין בהם. נראה דהכי גרסינן לה מים שנתמלאו לניסוך כ"ז שהם בחבית לא נתקדשו אבל חבית הוה קדושת בדק הבית: חורש. יער: בשפוי ובנמיה גרסינן. שיפוי העצים הנשפין מקן והנמיה העצים הנופלים דכולן הקדש: שלקחו. כוונתן רק על העצים הנערך: ה"ג ואין מועלין לא בשפוי ולא בנמיה: יג לקח בו. אף שהוא מקודש לקודש כמבואר י"ש: כיון שלקח. דאז נפטר מאחריותו משהביא לעזרה דר"י סבר דאינו נפטר עד זריקת הדם לכן אז הוא שעת מעילה: יד מכאן אמרו. כיון דאין מחליפין הקדש בהקדש ה"ה תרומה להקדש: טו עולה. הבשר: והאימורין. דעולה כליל: למעלן בחוץ. משא"כ שלמים אם העלה מן הבשר בחוץ פטור דאינו מתקבל בפנים: ולחייב עליהן. (טו: ובתוס' שם): בלחם. (מנחות טו): ה"ג פגול בקדשי קדשים בין קדשים קלים מצטרפין: וחצי זית מק"ק וחצי זית מקדשים קלים מצטרפין וכן בטעם גרסינן הכי אבכי קי"ל דכל הפיגולין והנותרין מצטרפין

מב"ע

לרביעית (ט) ולשפיכת שבת (י) השרץ דמו בשרו [א] ואמוריו מצטרפין לכעדשה כל (כ) האיסורין בנזיר מצטרפין זה עם זה לכזית. (ל) כחצי זית מן בהמה טהורה בחייה וכחצי זית במיתתה הרי אלו מצטרפין וכחצי זית מן בהמה טמאה בחייה וכחצי זית במיתתה אין מצטרפין. כחצי זית מן בהמה טהורה וכחצי זית מן בהמה טמאה בין בחייהן ובין במיתתן אין מצטרפין: טז (מ) כל המתים מצטרפין זה עם זה לכזית. כחצי זית בשר וכחצי זית [ב] עיכל מצטרפין זע"ז ושאר כל הטומאות שבמת אין מצטרפות זע"ז מפני (נ) שלא שוו בשיעורין (ס) כחצי זית בשר וכחצי זית הלב מצטרפין זה עם זה לחייב עליהן משום אוכל ומשום מבשל. אבני (ע) בית מנוגע ועציו ועפרו מצטרפין זה עם זה ר' שמעון אומר הבגד והשק והעור והמפץ מצטרפין זה עם זה מפני ששוה טפח על טפח משם (פ) קצוע:

פרק שני

א (א) הנהנה והפוגם בשוה פרוטה מן הקדש מועל נהנה ולא פגם פגם ולא נהנה הרי זה לא מעל עד שיהנה (ב) ויתכוון ליהנות עד שתהא הנאתו ופגמתו כאחד בדבר שדרכו ליפגם ובשעה שנהנה פגם ובשליח שעשה שליחותו (ג) ר' עקיבא אומר אם נהנה אע"פ שלא פגם מעל מודה רבי עקיבא לחכמים בדברים שאין בהם פגם כגון השירים ונזמים קטלאות וטבעות שאם נהנה אע"פ שלא פגם מעל (ד) מודים חכמים לרבי עקיבא בדברים שיש בהן פגם שאם נהנה ולא פגם שלא מעל (ה) נטל קרדום של הקדש (ו) ובקע בו אם נהנה ופגם בשוה פרוטה מעל אם לאו לא מעל בא חברו ובקע בו כולן מעלו נטלו הראשון ונתנו לשני הראשון מעל והשני לא מעל נטל חמור של הקדש ורכב עליה אם נהנה ופגם (ז) בשוה פרוטה מעל ואם לאו לא מעל (ח) בא חברו ורכב כולן מעלו נטלו הראשון ונתנו לשני הראשון מעל והשני לא מעל. (ט) נטל אבן של הקדש ובנאה בתוך ביתו קורה וקירה בתוך ביתו הרי זה לא מעל עד שידור תחתיה בשוה פרוטה. נטל פרוטה של הקדש ואמר (י) הרי היא שלו לא אמר כלום עד שיוציאנה לחולין (כ) נתנו לספר אע"פ שלא ספר מעל (ל) ובעולה נתנו לחברו וחברו לחברו כולן מעלו: ב (מ) אין המועל אחר המועל במוקדשין אלא בהמה רבי נהמיה אומר (נ) בהמה וכלי שרת. (ס) הנהנה מחטאת כשהיא חיה לא מעל עד שיפגום (ע) כשהיא מתה כיון שנהנה מעל שאין פגם למיתה. נהנה ולא פגם פגם ולא נהנה הרי זה לא מעל עד שיהנה ויפגום ויתכוון ליהנות עד שתהא הנאתו ופגימתו כאחד ובתלוש מן הקרקע ובשליח בשעת שליחותו. הקדיש בשר לאורחין (פ) ואמר לו תן להן חתיכה חתיכה והוא אומר טלו שתים שתים והן נטלו שלש שלש (צ) כולן מעלו (ק) ובעולה לא מעלו אלא אוכלין בלבד: ג פרוטה של הקדש יש לי בחלון והלך הבן והוציאה הבן מעל והאב לא מעל אם אמר לו אביו צא וטול האב מעל והבן לא מעל. נתן לו פרוטה ואמר לו צא וקח לי מקח מן השוק (ר) ונזכר בעל הבית שהוא של הקדש ולא נזכר השליח שליח מעל נזכרו שניהן שניהן לא מעלו וחנוני מעל כשיוציא (ש) נזכרו שלשתן לא מעל והמקח תפוס להקדש כיצד יעשה יוציא את חברו ידי מעילה נוטל פרוטה או כלי אומר פרוטה של הקדש בכל מקום שהיא מתחללת על סלע זו ועל קיתון זה ועל טלית זו (ת) שהקדש חל על הכל אין חל לא על העבדים ולא על שטרות ולא על קרקעות: ד (א) נתן לו פרוטה ואמר הבא לי בחציה נרות ובחציה פתילות והלך והביא לו בכולה נרות בכולה פתילות שניהם לא מעלו. בעל הבית שלא נעשה שליחותו ושליח שלא שינה שליחותו בשוה פרוטה. אבל נתן לו מעה כסף ואמר לו הבא לי בכולה נרות בכולה פתילות והלך והביא לו בחציה נרות ובחציה פתילות שניהם מעלו בעל הבית שנעשה שליחותו בשוה פרוטה. ושליח ששינה שליחותו בשוה פרוטה. אבל אמר לו הבא לי מיוסף והביא לו משמעון משיחין והביא מציפורי השליח מעל נתן לו שתי פרוטות ואמר לו הבא לי אתרוג והלך והביא לו בפרוטה אתרוג ובפרוטה רמון שניהן מעלו. רבי יהודה אומר בעל הבית לא מעל שאומר אתרוג גדול הייתי מבקש והבאת לי קטן רע. נתן לו דינר זהב ואמר לו הבא לי חלוק והלך והביא לו [ג]בשליש חלוק ובשליש טלית שניהן מעלו רבי יהודה אומר בעל הבית לא מעל שהוא אומר לו להלוק גדול הייתי מבקש והבאת לי קטן רע ומודה רבי יהודה בקטנית ששניהן מעלו שקטנית של סלע כקטנית של פרוטה: ה (ב) המפקיד מעות אצל שולחני אם צרורין לא ישתמש בהן לפיכך אם הוציא [ג] לא מעל אם מותרין ישתמש בהן לפיכך אם הוציא [ג] מעל אצל בעל הבית בין כך ובין כך לא ישתמש בהן לפיכך אם הוציא לא מעל חנוני כבעה"ב דר"מ ר' יהודה אומר כשולחני:

פרק שלישי

א (א) פרוטה של הקדש שנפל לתוך הכיס או שאומר פרוטה מן הכיס זה הקדש כיון שהוציא את הראשונה מביא אשם תלוי ואת השניה מביא אשם ודאי דברי רבי עקיבא וחכמים אומרים אין מביא אשם תלוי [ד] ואת השניה כרת ושגגתו חטאת להיכן מעילה זו נופלת (ב) הנהנה מחטאת ומאשם הרי זה מוסיף מביא חטאת ואשם אחר כבר קרבה חטאתו ילך לים המלח כבר קרב אשמו יפול לנדבה מקדשי קדשים לפני זריקת דמים מקדשים קלים לאחר זריקת דמים מן העולה ומן האימורין מן קומץ ולבונה ומנחת כהן משיח ומנחת נסכים יפלו ללשכה. מקרבנות צבור יפלו לנדבה מהקדש מזבח יפלו להקדש המזבח מהקדש בדק הבית יפלו להקדש בדק הבית:

א) ואבריו. ג) בשלש חלק ובשלוש טלית ועי' בפרש"י

סליק פירקא וסליקא לה תוספתא ממסכת מעילה

אור הגנוז

[א] נצל: פ"ב [ג] תיבת לא ליתא: [ג] לא: פ"ג [ד] אלא על דבר שזדונו כרת ושגגתו חטאת:

מצפה שמואל

(ט) ולשפיכת שבת. שבת עח. וירושלמי שם פ"ח ה"א ע"ש: (י) השרץ יז. ועי' תוס' זבחים קל: ד"ה מה לשרצים וחולין סד: ד"ה שאם ריקמה ומנחות קד. ד"ה הואיל: (כ) האסורים בנזיר. עי' נזיר לז: וירושלמי שם: (ל) כחצי זית. עי' היטב בסוגיא טז. וחולין קג. ועי' רמב"ם פ"ד מהמ"א ה"ז דבשר מן החי ונבילה הוה שם אחד וסיפא דהכא נמי בבשר איירי ואינו נוהג בטמאה כמ"ש התוס' ד"ה מיתיבי וע"פ זה כל התוס' אתיא כהוגן והת"כ דהגיה כחצי זית בחייה וכחצי זית במיתתה דמצטרפין בטמאה נראה דפירש בהמ"ה ודבריו דתיין כי בבשר איירי הכא וסותר לפירושו לקמן: (מ) כל המתים. עי' אהלות פ"ב מ"ז: (נ) שלא שוו. עי' חולין קד. ד"ה הואיל וקכ. רש"י ד"ה ומשני וע"ש קכה. וסנהדרין ז. ד"ה מנין לרביעית: (ס) כחצי זית בשר. חולין קח: (ע) בית המנוגע. עי' נגעים פי"ג מ"ג: (פ) קצוע. יח. ועי' תוס' סוכה יז: ד"ה ותני וד"ה כדתנן שבת עט. ד"ה הואיל פסחים קי. רש"י ד"ה כל המחובר: (א) הנהנה. רפ"ד: : (ב) ויתכוון. עי' רמב"ם בריש פ"ו מהל' מעילה וממעט אם לא כוון רק להזיק הע"פ שנהנה וכן כתב בת"כ: (ג) ר"ע אומר. משנה רפ"ה: (ד) מודים. ע"ש יח. ויח: (ה) נטל קרדום. יט: ותוס' ד"ה אין: (ו) ובקע בו. יש בזה הרבה שיטות מבואר כמ"ל: (ז) בש"ס. עי' תוס' טו. ד"ה קדשי וד"ה אחד ועמ"ל פ"ד מהל' מעילה הל' ט"ז ופ"ז הל' ח' ועמ"ל ריש ה' מעילה: (ח) בא חבירו ורכב. עי' משנה יט. ועי' רמב"ם פ"ו ה"ד ומיירי בבהמה טמאה ע"ש בכ"מ: (ט) נטל אבן. יט. עי' מיי' פ"ז מהלכות מעילה ה"א דאף בהינם בעלמא לא בנזכר כן הוא ומפרש להש"ס דמוקי בנזכר בע"א אבל השיג עליו הראב"ד דרק בנזכר הבל באינם בעלמא מעל מיד וע"ש לעיל בד"ה בקע עי' בתוס' ספ"ה דהוה כתלוש ולא כמחובר לכן מעל. ועי' ירושלמי פ"ג ה"ז לענין מעילה בהלם ולבסוף חגרו: (י) הרי היא שלו. עי' רמב"ם פ"ו ה"ז דהיינו בסבור שהיא שלו. ועי' מ"ם שם פ"ו ה"ד דכן הוא דמי לנזכר כיון שסבור שלו הוא לא מעל עד שידור ע"ש היטב: (כ) נתנו לספר. כ. במשנה: (ל) ובעולה. עי' מיי' פ"ז מה"מ ה"ה ובהשגות וכ"מ בפ"ו ה"ה בשם מהרי"ק. ועי' מ"ל בפ"א ה"א: (מ) אין המועל אחר המועל. שם ועב. ד"ה ונתנו וד"ה למה קדושין נד. ד"ה בכתנות יומא נט: ד"ה והרי תרומת פסחים כו: רש"י ד"ה והלא נדרים לה. נר"ן ד"ה ולענין כ"מ נט. ד"ה והבירו מנחות כ: ד"ה וכלי שרת וכו': ד"ה חטאת בסה"ד שם וע"ש קא. ד"ה ואע"ג ועי' חגיגה יא. והתוס' שם ד"ה עד. ועי' ירו' שקלים פ"ב הל' ב' ופ"א ה"ה ב"מ נג: ד"ה כגון. ועי' ירו' ברכות פ"א כה קדושין נד: נה. המשתמש בכהונה מעל דמה כלים המשתמש בכהן מעל ועי' יט: קדושין נד: נה. למ"ד הקדש במזיד מתחלל אף קדושת הגוף אין מועל אחר מועל: (נ) בהמה בכ"ש. עי' יט: ועי' מנחות ק: ד"ה כלי שרת: (ס) הנהנה מהעולה. יט. ובגמ' בבע"מ לכן שייך פגימה דעומד לכך ה: (ע) כשהיא מתה. דין קדשים במתו עי' כ: דמועלין מדרבנן. ועי' רש"י בילה כז: ד"ה בבהמת: (פ) ואמר תן להם חתיכה. ריש פ"ו: (צ) כולן מעלו. עי' בתוס' יט: ד"ה אכילתו וכו'. ד"ה נתנו בע"ב שם דע"י הנאת חבירו א"א להיות דזה נהנה וזה מתחייב רק הא דמעל בעה"ב היינו ע"י הגבהה שטה ובשליחותו נעשה. ועי' ירו' תרומות פ"ד במשנה דשליחות בתרומה לענין זה: (ק) ובעולה לא מעלו. עי' בפנים והוא טעם הר"מ אבל הראב"ד כתב בפ"ז ה"ב הטעם לפי שהחטאת דרכה בחתיכות כמבואר בפ"א דשקלים וא"כ השליח אסור ולכן לא מעל אלא האוכל: (ר) ונזכר בעה"ב. כה. ועי' חולין קלט. רש"י ד"ה ואי: (ש) נזכרו בלבתן. עי' רמב"ם פ"ז ה"ה ומ"ל שם. ועי' קדושין מב: ד"ה ואמאי ומג. ד"ה כיצד יעשה נח. ד"ה שלא מינו: (ת) שהקדש חל. עי' קדושין ה. עי' ירו' נדרים פ"ב ה"ב שכן אדם מקדיש סוכתו לשמים ותו"כ פ' בחוקותי פי"א קנז: ושם מרבה שוה כסף. ועי' תוס' קדושין ב. ד"ה בשוה כסף והתו"כ מרבה מקרא ופדה לרבות דבר המטלטל: (א) נתן לו פרוטה. כא. כל הענין ובריתא לא פליג ש"מ דלא הוה שוי כמו בקטניות במשנה וכאן בכיפא. ועי' כא: וכתובות נה. ועי' זבחים לד. ותוס' שם ד"ה אלא: (ב) המפקיד. כא: ועי' מיי' פ"ז ממעילה ה' כ"ט שפסק כרישא דכניסם לא מעלו וע"ש בשם הרי"ק: (א) פרוטה. כא: ועי' רש"י ב"ק קיג. ד"ה אין פורטין. ועי' ע"ז נב: לענין מטבע של ירושלים לענין בטל ברוב. ועי' סנהדרין נד: והייתו ברובא דאיתא קמן שהמטבע נתערב אבל ברובא דליתא קמן. עי' פסחים ז. ד"ה לפני דמתירין מעטם רוב ותלינן שהמעות אינם של הקדש וע"ש בתוס'. ועי' תוס' סוטה יח. ד"ה תוך וכאן ד"ה פרוטה באחרו כמה פליגי וכן כאן בתוספתא ואולי הכוונה שם בסוטה דלפי הש"ס שנפלה בכיס ואיכא הרבה פרוטות בזה לא נתברר דה"ל להיות בטל דהא דמטבע לא בטל ס"ל התם דמדרבנן הוא וא"כ אין ראיה מהתוס' דכאן מיירי בשנים כדקתני ואת השניה בזה שפיר פליגי בספק מעילות וז"ב. ועי' מ"ל פ"ז ה"ו בזה. ועי' ירו' נזיר פ"ה סה"א: (ב) הנהנה מחטאת יפלו לנדבה. עי' רמב"ם פ"ג ס"י הגירסא בהיפך ופירש ללשכה היינו לשירי לשכה לבדק הבית. ועי' בפ"ד מהל' מעילה ה"ז וכ"מ שם. ועי' זבחים קיב. ד"ה וה"ק ועי' תמורה כב: וכג: סליק מסכת מעילה

מנחת בכורים

(ער"מ כפי"ש המשנה ה"ב ושם הגירסא כפשוטו ולדינא לא קי"ל הכי): טו לרביעית לטומאה: ולהוצאת שבת גרסינן. דשיעורן ברביעית כמבואר בתוספתא שם פ"ה: ואבריו. גרסי': האסורין תרגנים וזגין: מצטרפין. לטומאה: בהמה טמאה. אין בה משום אמ"ה א"כ ליכא טומאה בחייה ולא מצטרף לנבלתה: בחייהן. דליכא בשר מן החי בטמאה: במיתתן. דס"ל דליכא איסור נבלה במיתת טמאה וכרב אסי בגמרא ט"ז. דמיתת שניהן אין מצטרפין (ע"ש בסוגיא היטב ובתוס' שם ד"ה מיתיבי): טז עכול. בשר המת שנתעכל עדיין מטמא ומצטרף לבשר שלם: ושאר כל הטומאות. כגון בשר המת ורקב: שלא שוו. בשר בכזית ורקב מלא חפניו (ר"מ בפירוש המשנה): מצטרפין לכזית לטמא. דשיעור טומאתן בכזית: שוה. בשיעורן לטמא בהצטרפות כולן לטמא מושב כשיתחברו לכך אף שלא שוה לענין טומאה וטעמא דמשנה בפ"ד קא מפרש.

פרק ב א הנהנה והפוגם. כדמפרש ואזיל דבעינן שיפגום ג"כ ולא מעל בהנאה לחוד: ויתכוון וכו'. כללא דמעילה חשיב כולהו: כאחד. לאפוקי פוגם בדבר שאינו נהנה: שדרכו. דבאין דרכו לא בעינן פגימה כגון קטלא זהב של הקדש: שנהנה פוגם. לאפוקי פוגם היום בש"פ ונהנה למחר בש"פ: שעשה שליחותו. דאם לא עשה שליחותו שליח מעל וכולהו מתרומה ילפינן כמבואר רפ"ה: מודים גרסינן ונספך רישא וסיפא: שיש בהן פגם. דהתם פגמו וכי פליגי במלבוש אמעי דפגמו לאחר זמן לר"ע לא בעינן פגם ולרבנן בעינן פגם: נטל קרדום. הוא דרכו לפגום ולכ"ע בעינן פגם: שידור תחתיה. כגון שלא שינה שראיתה ע"פ הארובה לא מעל עד שיהנה דאל"כ מועל בשינוי: שלא ספר. דהספר אומר לו מלידי אין מעכב: ובעולה. דאילו בקורדם הא דכולן מעלו היינו בלא הוציאו לחולין אבל הוציאו הראשון לחולין כגון שנתנו לחבירו ונתכוון להוציא לחולין הראשון מעל ולא השני אבל בעולה לעולם אינו יוצא לחולין ומועלין כולן כתוס' טז: ד"ה אין: ב במוקדשין. דאינו יוצא לחולין: וכלי שרת. דלאחרים מביא קדושה. לעצמו לא כ"ש ולא נפקא מקדושתו ומועלין כולן בנהנה מהם כגון במלאכה: ובתלוש מן הקרקע. כדילפינן מתרומה דאינו נוהג במחובר: ובשליח שעשה גרסינן: הקדש בשר. בשר הקדש שוה ליתן לאורחים: לו. לשליח: כולן מעלו. דעשו שליחות של בעה"ב וכל אחד הוסיף ג"כ: אוכלין. דיש בה איסור אחר זולת מעילה ואין שליח לדבר עבירה רק במעילה: ג והאב לא מעל. במעילה שלא נוח: האב מעל. שהוציא לחולין והוה הבן כשליח שעשה שליחותו דבעה"ב מעל: נזכר בעה"ב. והוה מזיד ואין מעילה במזיד: כשיוציא. שהוא הוציא פרוטה של הקדש לחולין: יוציא את חבירו. לאחר שנזכר הוא ולא נזכר שליח: חל. מתחלל: אין חל. אין מתחלל כמבואר בקדושין: ד לא מעלו. כמבואר במשנה פ"ו ומפרש כאן טעמא: השליח מעל. ששינה ולא בעה"ב: מעלו. אף בעה"ב שנעשה שליחותו בפרוטה: בעה"ב לא מעל. אף שהוזלו לגבי שליח והביא לו כמו בדינר יכול בעה"ב לומר בדינר הוה מוזלי יותר גבך: שקטנית של סלע. דלא מוזלי גביה דכל מדה בפרוטה א"כ בזה כמעט נעשה שליחותו ומה שחסר לו יכול ליקח להשלים: ה אם הוציא מעל גרסינן. דבשעת הפקדון עדיין לא יצא מרשות הקדש: ישתמש. א"כ המפקיד מעל והמוציא לא מעל וה"ג לפיכך אם הוציא לא מעל: לפיכך אם הוציא מעל גרסינן:

פרק ג א אשם תלוי. דר"ע מחייב על הספק מעילות אשם תלוי (בכריתות כב:): ואת השניה. אם אין בכיס שנים א"כ ממ"נ לקח של הקדש מביא אשם מעילות בודאי: ה"ג אינו מביא אשם תלוי אלא בזדונו כרת ושגגתו חטאת: מחטאת ואשם. מעות שהפרים להביא חטאתו ואשמו: כבר קרבה. נודע שמעל אחר שקרבה הוה כמותר חטאת וילך לים המלח: לנדבה. דכל שבחטאת מתה באשם רועה: ה"ג לאחר זריקת דמים מן האימורים דאין מעילה רק בזה: מן העולה. תמיד איכא מעילה: ללשכה. בגמרא הגירסא לנדבה: נבור. אף עולה: לנדבה. אף נדבה נבור: לשופרות. אף אם מתו אותו הדור דאין נבור מתים להקדש המזבח וקרב אע"ג שנתכפרו באחר ופליג ארישא דקרב חטאתו ורישא ר"ש וסיפא רבנן דאין חטאת שכפרו בעליה מתה: להקדש בדה"ב. אפילו מת הבעלים דאין בעלים להקדש בדה"ב:

סליק מסכת מעילה

תוספתא כריתות פרק ראשון

פרק ראשון

א (א) המגדף [א] ר"ע מחייב קרבן שנא' בו כרת ונאמר (במדבר טו) חטאו ישא האיש ההוא. (ב) סך שמן המשחה שעשה משה במדבר הרי זה חייב כרת. (ג) הפסח והמילה אע"פ שחייבים על זדונן כרת אין בהן קרבן לפי שהן בקום עשה. טמא שאכל את הקדש והבא למקדש טמא אע"פ שחייבין על זדונן כרת ועל שגגתן חטאת אין בהם אשם תלוי לפי שהן בעולה ויורד. המקלל אביו ואמו והאומר לחברו (ד) לך ועבוד עבודת כוכבים והמסית והמדיח ונביאי השקר ועדים זוממין אע"פ שיש בהן מיתת בית דין אין בהן קרבן (ה) [ג] שאין בהן מעשה. (ו) המכה אביו ואמו וגונב נפש מב"י וזקן ממרא

אור הגנוז

פ"א [א] ר' יהודה: [ג] לפי:

מצפה שמואל

(א) המגדף. ב. סוף המשנה ועלה"מ בריש הל' שגגות. ועי' ירו' פ"ב דשבועות סה"א ועי' ירו' סנהדרין פ"ז סה"ח בזה: (ב) סך שמן המשחה. ה.: (ג) הפסח והמילה. ב. במשנה מבואר הטעם משום דהוה מ"ע ואין בהם אזהרה. ועי' מכות יג. מבואר כן כמבואר בתוס' כאן ועי' ערכין ו: וזבחים כו: ועי' תוס' מכות יד. ד"ה לאפוקי: (ד) לך ועבוד. עי' סנהדרין סז. ושם במשנה אעבוד והרב הגאון מוהרד"ע כ' דכאן נראה דט"ס הוא וצ"ל אלך ואעבוד וכהני הוקימתא בסנהדרין סח: ר"א ורבינא דחייב בחמירה בעלמא מיתה בפרק ד' מיתות אבל מקרבן פטור ועי' תוי"ט פ' ד' מיתות משנה ז' (ד"ה האומר) וצ"ע מ"ט לא תני האומר אלי אתה דמסקינן בסנהדרין ע. גבי דמחייב מיתה. מכל נקוט לא חייב קרבן כ"א לר"ע ע"ש עכ"ל הרב מוהרד"ל: (ה) שאין בהם. תו"כ פ' ויקרא. ובסנהדרין סה: ועי' תוס' שם ד"ה הואיל ובקרבן אהרן מ"ש בזה ועמ"ל בריש הל' שגגות: (ו) המכה. בתוס' כ"י שם כמו שהגהתי בפנים:

מנחת בכורים

פרק א המגדף. את השם מתחייב קרבן אע"פ שאין בו מעשה וקרבן חטאת נאמר ועשה אחת מכל מצות ה': שנאמר בו כרת. במקום קרבן כרת דמגדף נאמר אבל קרבן בעבודת כוכבים בפ' שלח דקסבר מגדף היינו מברך את ה': שעשה משה. אבל לא על שמן המשחה אחר: שהן בקום עשה. וכשעובר הוא שוא"ת וקרבן נאמר ועשה: אשם תלוי. פ"ג בתו"כ והמכשף והמסית והמדיח: לפי שאין בה כרת גרסינן. וממועטו נמי עדים זוממין:

ממרא ע"פ ב"ד ובן סורר ומורה והרוצח אע"פ שיש בהן מעשה ויש בהן מיתת ב"ד אין בהן קרבן לפי שהן [אינן] בהכרת: ב אלו הן (ז) שבמיתה האוכל טבל וזר שאכל תרומה טהורה וכהן טמא שאכל תרומה [א]. וזר וטבול יום ומחוסר בגדים ומחוסר כפורים ופרועי ראש ושתויי יין ששימשו כולן במיתה אבל הערל והאונן והיושב הרי אלו באזהרה. בע"מ במיתה דברי רבי וחכמים אומרים בלא תעשה מזיד במעילה רבי אומר במיתה וחכמים אומרים בלא תעשה. (ח) זה הכלל כל מצות לא תעשה שיש בהן מעשה לוקין עליה את הארבעים ושאין בהן מעשה אין לוקין עליה את הארבעים ושאר כל לא תעשה שבתורה הרי אלו באזהרה כעובר על גזירת מלך. המפלת (ט) לאחר מלאת (ט) והמפלת בן שמונה חי או מת וגר שנתגייר מהול (י) ותינוק שעובר זמנו (כ) וחרש שוטה וקטן שהיו מחוסרי כפרה מביאים קרבן ונאכל. ספק הפילה ספק לא הפילה (ל) ספק בן קיימא ספק שאין בן קיימא ספק יש בו מצורת אדם ספק אין בו מצורת אדם מביאה קרבן ואין נאכל המפלת (מ) בתוך מלאת פטורה מכולם. מודים (נ) ב"ש וב"ה ברואה אור שמונים וא' שדמיה טמאים והמפלת שמונים ואחד תהא חייבת בקרבן [ב] מה לי בין יום ולילה ובין דם ללידה אמרו להן בית שמאי לא אם אמרתם ביום שראוי להבאת קרבן תאמרו בלילה שאין ראוי להבאת קרבן. כלפי דמים שאמרתם הפריש בין דם ללידה שהרואה (נ) בתוך מלאת דמיה טמאין והמפלת בתוך מלאת דמיה טמאין המפלת בתוך מלאת פטורה מכלום אמרו להן בית הלל הרי המפלת ליום שמונים ואחד שחל להיות בשבת תוכיח שלא יצאת בשעה שראויה להביא בה קרבן והוא יוכיח המפלת לאור שמונים ואחד של כל ימות השנה שכן יצאת בשעה שראויה להביא בה קרבן חייבת קרבן אמרו להן ב"ש לא אם אמרתם במפלת ליום שמונים ואחד (של כל ימות השנה) שהוא מצטרף עם היום הבא אחריו א) שאע"פ שאין ראוי לקרבן יחיד ראוי לקרבן צבור תאמר במפלת לאור שמונים ואחד של כל ימות השנה שאין הלילה ראוי לא לקרבן יחיד ולא לקרבן צבור אמרו להן ב"ה הרי אמרתם הלילה מצטרף עם היום הבא אחריו כשם שחייבת ליום שמונים ואחד כך תהא חייבת לאור שמונים ואחד ואל יוכיח יום שמונים ושנים שיצאת בשעה שראויה להביא בה קרבן: ג האשה שיש עליה (ס) לידה ולידה ב) זיבה וזיבה מביאה קרבן אחד. (ע) לידה וזיבה מביאה שני קרבנות (פ) לידה ספק ולידה ודאי זיבה ספק וזיבה ודאי מביאה קרבן על ודאי [ג]שבהן יצאת לידה ודאי לידה ספק זיבה ודאי זיבה ספק מביאה קרבן אחד ואומרת אם היא ודאי הוא עליו אם לאו הרי הוא על ודאי שבהן דברי רבי יוחנן בן נורי רבי עקיבא אומר מביאה על ודאי שבהן יצאת: ד (צ) רבי שמעון אומר נזיר מחוסר כפרה לשתות יין. רבי אליעזר בן יעקב אומר גר מחוסר כפרה לאכול בזבחים: ה (ק) כל חייבי קינין שבתורה חציין חטאות וחציין עולות חוץ מקינו של של גר שאע"פ שהן חובה שתיהן היו עולות רצה להביא הובתו מן בהמה יביא הביא עולות בהמה (ר) לכפורים יצא. מנחות ונסכין לא יצאו לא אמרו קן אלא להקל עליו. הביא לצערתו יחזור ויביא לכפרתו לנזירותו יחזור ויביא לכפרתו. (ש) ד' מביאין על זדון כשגגה כולן (ת) באונס פטורין חוץ מן הנזיר: ו (א) חמשה מביאין קרבן עולה ויורד יש בהן דל ועשיר יש בהן דל דלים. מצורע ויולדת דל ועשיר מביא אחד תחת אחד מטמא מקדש דל דלים מביא שנים תחת אחד מכאן אתה מחשב לעשירית האיפה בשוה פרוטה: ז מצורע שנתנגע חזר ונתנגע חזר ונתנגע מביא קרבן א' על הכל הביא צפריו ונתנגע הביא צפריו ונתנגע מביא קרבן על כל אחד ואחד דברי ר' אליעזר והכמים אומרים קרבן אחד על הכל עד שיביא אשמו הביא אשמו ונתנגע הביא אשמו ונתנגע מביא קרבן על כל אחד ואחד רבי שמעון אומר קרבן אחד על הכל עד שיביא חטאתו. (ב) נזיר שנטמא וחזר ונטמא מביא קרבן אחד על הכל נטמא יום שביעי שלו וחזר ונטמא יום שביעי שלו מביא קרבן אחד על כל אחד ואחד (ג) דברי רבי. וחכ"א קרבן אחד על הכל עד שיביא חטאתו: ח האשה שילדה ולדות הרבה הפילה בתוך שמונים נקבה וחזרה והפילה בתוך שמונים נקבה (ד) [ד] המפלת בתוך שמונים נקבה המפלת תיומין מביאה קרבן אחד על הכל דברי רבי מאיר רבי יהודה אומר מביאה לראשון ואין מביאה לשני מביאה לשלישי ואין מביאה לרביעי: ט אלו דברים שבין שפחה חרופה לכל עריות כל עריות שבתורה הרי אלו חייבין על זדונן כרת ועל שגגתן חטאת ועל לא הודעו אשם תלוי (ה) מה שאין כן בשפחה חרופה. כל עריות שבתורה עושה (ו) אונס כרצון שאין מתכוין כמתכוין מערה כגומר [ה] ושנה כדרכה ושלא כדרכה חייבת על כל ביאה וביאה מה שאין כן בשפחה חרופה. כל עריות עשה קטן כגדול לחייב על הגדול ובשפחה אם (ז) היה קטן הרי אלו פטורין כל עריות שניהן לוקין ובשפחה היא לוקה והוא אינו לוקה (ח) כל עריות שניהם מביאין קרבן ובשפחה הוא מביא והיא אינה מביאה. כל עריות בחטאת ושפחה באשם כל עריות בנקבה ושפחה בזכר. (ט) כל עריות חייב על כל ביאה וביאה בשפחה אחת על ביאות הרבה. כל עריות שבתורה ב"ד חייב על הוראתן מה שאין כן בשפחה חרופה. כל עריות (י) כהן משוח שהורה ועשה חייב ובשפחה עשה אע"פ שלא הורה מביא אשם ודאי. (כ) רבי ישמעאל אומר בשפחה כנענית הכתוב מדבר נשואה לעבד כנעני אחרים אומרים משמו נשואה (ל) לבן חורין רבי עקיבא אומר מן התורה (מ) חציה שפחה וחציה בת חורין נשואה לבן חורין: י (נ) הבא על אחת מכל עריות האמורה בתורה הוא בהעלם אחד והיא (ס) בחמשה העלמות הוא מביא חטאת [ו] והיא מביאה חמש חטאות. כל עריות [ז] בהעלם אחת [ח] והיא בחמשה העלמות היא מביאה חטאת אחת והוא מביא חמש חטאות. כל עריות (ע) אחד גדול ואחד קטן הקטן פטור אחד ניער ואחד ישן הישן פטור אחד שוגג ואחד מזיד השוגג בחטאת והמזיד בהכרת: יא (פ) חמשה אשמות הן אשם גזילה אשם מעילה אשם שפחה חרופה אשם נזיר ואשם מצורע ר' אליעזר אומר אשם תלוי: יב (צ) שתוי יין [י] פוסל בעבודה וחייב במיתה (ק) איזהו שתוי יין כל ששתה רביעית יין בן ארבעים יום הימנו למעלה (ר) שתה מגיתו יתר מרביעית פטור שתה פחות מרביעית בן ארבע בן חמש שנים חייב בין שמזגו [כ] ובין ששתאו חצאין רבי אליעזר אומר שתאו כולו כאחד חייב מזגו ושתאו או שתאו חצאין פטור רבי יהודה אומר על היין במיתה ועל המשכרין באזהרה לפיכך אם אכל (ש) דבלה קעילית או ששתה חלב ודבש הרי זו לוקה ארבעים ועובר בלא תעשה וכשם שאם היה כהן פסול בעבודה חייב בה מיתה כך אם היה חכם או תלמיד חכם אסור ללמד ולהורות רבי יוסי ברבי יהודה אומר אם היה חכם מותר ללמד: יג (ת) הבא על אמו חייב משם שני לאוין הבא (א) על אחות אביו חייב משם שני לאוין אמר רבי יוחנן בן נורי יש לי עוד בהן תשע כיצד נשא את האשה וחזר ונשא את [ל] בת אחיה חזר ונשא את בת [מ] אחותה חזר ובא על הזקנה חייב משום אותו השם וכלתו (ב) ואשת אחיו ואשת אחי אביו ואשת איש והנדה אמרו לו אחרים שקרו לפניך לא אמרו חמותו ואם חמותו ואם חמיו במנין הזה. אמר רבי שמעון (ג) וכי מה היה ענין שחיטה אצל אכילה

א) שחל בשבת. ב) או

אור הגנוז

[א] טהורה: [ב] אמרו ב"ה לב"ש אי אתם מודים ברואה אור שמונים וא' שדמיה טמאים והמפלת שמונים וא' תהא חייבת בקרבן מה לי וכו': [ג] שניהן יצאת: [ד] תיבות המפלת בתוך שמונים נקבה ליתא בכ"י: [ה] ישנה כעירה: [ו] אחת: [ז] היא: [ח] והוא: [ט] בעבודה פסול: [י] וששתאו ובין ששתאו חציין חייב: [כ] אחותה: [ל] אחותו:

מצפה שמואל

(ז) שבמיתה. סנהדרין. פג. ופד.: (ח) זה הכלל. שבועות כא.: (ט) לאחר מלאת. ט. ותו"כ פ' תזריע פ"ג: (ט) המפלת. ז. ועי' תו"כ שם פ"א אות ו. ועי' ירושלמי שקלים ספ"ח ע"ש: (י) ותינוק. נראה דט"ס הוא וכ"כ הרב מוהרד"ל בשם הגאון החסיד מו"ה אליהו מווילנא זצוק"ל: (כ) ...

קכד: (מ) בתוך מלאת. ט:: (נ) ב"ש. ז. ועי' תו"כ ריש פ' תזריע. קכג.: (נ) בתוך מלאת. אף בתוך מ' ... והוא כתוספתא דהכא: (ס) לידה ולידה. ח. ועי' רמב"ם במהו"כ פ"ג ה"ד ועי' תו"כ פ' תזריע קכח. ועי' ... חייבי קינין. ח.: (ר) לכפורים. פרשת כפנים וכש"ם הגירסא הביא עולה ושלמים. ועי' רש"י שם דל"ד דבשולה ... תוספתא זו: (ש) ד' מביאין. ט. ועי' פסחים. לב. תוס' ד"ה מעילה: (ת) באונס פטורין. עי' רמב"ם פ"י מהל' ...

[illegible]

מנחת בכורים

[illegible]

אכילה שרבי עקיבא שאל שחיטה והן משיבין אותו אכילה אלא שר' יהושע שאל אכילה בפני עצמה והשיבוהו אכילה מתוך אכילה (א) אמר לו ר"ע בהמה בשבת אלא שקיפחתני בשעת הדין :

פרק שני א (א) עד אומר חלב אכל ועד אומר שומן אכל עד אומר חלב אכל ואשה אומרת שומן אכל (ב) אשה אומרת חלב אכל ואשה אומרת שומן אכל מביא אשם תלוי. עד אומר לו חלב אכלת והוא אומר שומן אכלתי פטור. שנים אומרים לו חלב אכלת והוא אומר שומן אכלתי הן נאמנין דברי ר"מ אמר לו ר' יהודה היאך (ג) אתה אומר לזה עמוד והתודה והוא אומר כל עצמי לא חטאתי מה אם ירצה ויאמר מזיד אני אין נאמן (ד) א"ר שמעון אימתי בזמן שהודו לכן מתחלה אבל אם אמר לו חלב אכלת והוא אומר שומן אכלתי משיגיעוהו הזר ואמר מזיד אני אין נאמן : ב אחד האוכל ואחד (ה) ממחה ושותה ואחד הסך אכל וחזר ואכל וחזר ואכל אם יש מתחלת אכילה ראשונה ועד סוף אכילה האחרונה כדי אכילת פרס מצטרפין ואם לאו אין מצטרפין. (ו) שתה וחזר ושתה וחזר ושתה אם יש מתחלת שתיה ראשונה ועד סוף שתיה אחרונה כדי שתיית רביעית מצטרפין ואם לאו אין מצטרפין. כשם שאכילתה בכזית [א] ואכילה ושתיה אין מצטרפין האוכל כזית אפילו מחמשת המינין הרי אלו מצטרפין אכל כחצי זית ונודע לו וחזר ואכל כחצי זית ממין אחר אין מצטרפין : ג (ז) ספק חטא ספק לא חטא מביא אשם תלוי חטא ואין ידוע באיזה חטא חטא מביא חטאת. חטא ונודע לו חטאתו (ח) שכחו באיזה חטא חטא הרי זה מביא חטאת ותשחט לשום מה שהוא ותאכל וחזר ומביא חטאת על הידיעה ותשחט לשום מה שהוא ותאכל : ד (ט) המביא חטאת על שני חטאים תרעה עד שתסתאב ותמכר ויביא בדמי חציה לזה ובדמי חציה לזה שתי חטאות על חטא אחת יביא את איזו מהן שירצה שניה תרעה עד שתסתאב ותמכר ויפלו דמיה לנדבה (י) שתי חטאות על ב' חטאים זו תשחט לשום מה שהיא וזו תשחט לשום מה שהיא : ה שנים [ג] שהביאו חטאת על שני חטאים תרעה עד שתסתאב ותמכר ויביא בדמי חציה לזה ובדמי חציה לזה שתי חטאות על חטא אחד יביא את איזו מהן שירצה שניה תרעה עד שתסתאב ותמכר ויפלו דמיה לנדבה. (כ) שתי חטאות על שני חטאים זו תשחט לשום מה שהיא וזו תשחט לשום מה שהיא : ו שנים שנתערבו חטאותיהן חטאת יחיד וחטאת יחיד חטאת צבור וחטאת צבור (ל) חטאת יחיד בחטאת צבור אפילו הן (מ) משני מינין זו תשחט לשום מה שהיא וזו תשחט לשום מה שהיא : ז המביא חטאתו ושחטה ספק נזרק הדם ספק לא נזרק הדם יצא אם היה מחוסר כפרה ספק השיכה ספק לא השיכה ה"ז מביא חטאת העוף ספק. (נ) שנים שחטא אחד מהן ואין ידוע איזה יביאו חטאת בשותפות יתנו עליה ותאכל דברי ר"ש ור' יוסי פוטר (ס) מודה רבי יוסי שזה מביא אשם תלוי וזה מביא אשם תלוי ומודה ר' יוסי בשנים שהיה אחד מהן מחוסר כפרה ואין ידוע איזהו יביאו חטאת בשותפות (ע) ויתנו עליה ותאכל : ח (פ) שכח את התורה ועבר עברות הרבה חייב על כל אחת ואחת כיצד היה יודע שיש חלב ואמר אין זה חלב שחייבנו עליו היה יודע שיש דם ואמר אין זה דם שחייבנו עליו חייב על כל אחת ואחת. (צ) האוכל כזית חלב כזית פגול כזית נותר וכזית טמא בהעלם א' מביא חטאת. ספק אכל ספק לא אכל מביא (ק) אשם תלוי : ט הבא על אחותו ועל אחות אביו ועל אחות אמו ועל אחות אשתו [ג] ועל אשת אחיו ועל אשת אחי אביו ועל הנדה מביא חטאת ספק בא ספק לא בא מביא אשם תלוי. (ר) אשתו ואחותו בא על אחת מהן ואין ידוע על איזו בא שתי נשיו אחת נדה ואחת שאינה נדה בא על אחת מהן ואין ידוע על איזו בא (ש) חלב ונותר לפניו אכל מא' מהן ואין ידוע מאיזה מהן אכל שבת ויום הכפורים עשה מלאכה באחד מהם ואין ידוע באיזה מהן עשה רבי אליעזר מחייב חטאת ורבי יהושע פוטר רבי אליעזר אומר חטאתו אשר חטא [ד] זה מכל מקום אמר לו ר' יהושע או הודע אליו חטאתו אשר חטא לכשיודע לו חטאתו (ת) א"ר יוסי אע"פ שהיה ר' יהושע פוטר מן החטאת מחייבו היה אשם תלוי ר' יהודה אומר ר' אליעזר מחייב חטאת ורבי יהושע פוטר ר"ש אומר ר"א מחייב חטאת ור' יהושע אשם תלוי אמר לו ר' יהודה ולא בזה חייב ר' יהושע אשם תלוי אלא ספק חטא ספק לא חטא אבל זה שחטא ודאי היאך מביא אשם תלוי אמר לו ר' שמעון כל עצמו בזה דבר הכתוב ולא ידע ואשם ונשא עונו והביא איל תמים מן הצאן. אמר רבי יהודה (א) לא נחלקו רבי אליעזר ורבי יהושע על המתכוין לעשות מלאכה ועשה כיוצא בה. כיצד אשתו ואחותו נתכוון לבא על זו ובא על זו שתי נשיו אחת נדה ואחת שאינה נדה נתכוין לבא על זו ובא על זו. תאנים וענבים לפניו נתכוין ללקט תאנים וליקט ענבים ענבים וליקט תאנים. שחורות וליקט לבנות לבנות וליקט שחורות ר' אליעזר מחייב חטאת ור' יהושע פוטרו [ה] היה ר' יהושע אומר אף אשם תלוי ר' שמעון שזורי אומר לא נחלקו אלא על דבר שמשום שני שמות שרבי אליעזר מחייב חטאת ור' יהושע פוטר : י יום הכפורים שחל להיות ערב שבת עשה מלאכה בין השמשות ר' אליעזר מחייב חטאת ור' יהושע פוטר : אמר רבי יוסי איני רואה דברי רבי אליעזר בזו שאני אומר כתב שתי אותיות אחת בשבת ואחת ביוה"כ פטור (ב) שאין שני ימים מצטרפין למלאכה אחת אמרו לו מכה בפטיש יוכיח אמר להן הגבהה היתה בשבת והורדה ביוה"כ עשה מלאכה בין השמשות של יוה"כ (ג) בין מלפניו ובין מאחריו פטור מאשם תלוי שכל היום מכפר. עשה מלאכה בהשמ"ש של שבת (ד) בין מלפניו ובין מאחריו ה"ז חייב : יא יוה"כ שחל להיות בשבת ועשה מלאכה בין מלפניו ובין מאחריו פטור מאשם תלוי (ה) שכל היום מכפר עשה מלאכה (ו) בחצי היום ר' ישמעאל מחייב שתי חטאות ורבי עקיבא פוטר. שרבי ישמעאל אומר שבת היא לחייב על שבת בפני עצמה [ו] ויום הכפורים בפני עצמו : יב האוכל כזית (ז) דם מן בהמה מן חיה מן עופות טהורין מביא חטאת. ספק אכל ספק לא אכל מביא אשם תלוי ואינו חייב אלא [ז] דם שחיטה בלבד. דם נחירה ודם העיקור ודם הקזה שהנפש יוצאת בו חייבין עליו (ח) דם התמצית באזהרה ר' יהודה אומר בהכרת. דם הטחול ודם הלב דם כליות ודם אברים הרי אלו בלא תעשה. (ט) דם מהלכי שתים דם ביצים ודם שרצים אסור ואין חייבין עליו דם דגים ודם חגבים הרי זה מותר : יג (י) הממחה את החלב וגמאו (כ) הקפה את הדם ואכלו אם יש בו כזית חייב נתערב עם אחרים אם יש בו כזית הרי זה חייב נתבשל עם אחרים הרי זה בנותן טעם (ל) אכל כחצי זית ושתה כחצי זית ממין א' הרי זה חייב : יד המביא אשם תלוי על ספק מעילה (מ) כדברי רבי עקיבא ונודע לו שחטא [ח] שממין שמביא על לא הודע מביא על הודע האשה שהביאה חטאת העוף על ספק לידתה ונודע לה שלא ילדה ה"ז [ט] חולין (נ) תתנה לחברתה ושילדה ודאי תעשנה ודאי שממין שמביאה על לא הודע מביאה על הודע ממליקתה ונודע לה [י] שמיצה דמה כפרה אסור באכילה משמיצה דמה כפרה אסור בהנאה שעל הספק באה מתחלתה כיפרה ספיקה והלכה לה :

פרק שלישי א (א) חתיכה של חלב קדש וחתיכה של חולין אכל את אחת מהן ואין זו ידוע איזו מהן אכל מביא חטאת ואשם תלוי וכדברי רבי עקיבא מביא שני אשמות תלויין אכל שניה מביא חטאת ואשם ודאי אכל אחד את הראשונה ובא אחר ואכל את השניה הן הן כדברי ר' שמעון הן הן כדברי רבי יוסי : ב חתיכה קדש וחתיכה חולין אכל את הראשונה וחזר ואכל את השניה בהעלם א' מביא חטאת ואשם ודאי בשתי העלמות מביא שתי חטאות ואשם ודאי : ג חתיכה של פגול וחתיכה של חולין אכל את אחד מהן ואין ידוע איזה מהן אכל מביא אשם תלוי אכל שניה מביא חטאת ואשם אכל את הראשונה

אור הגנוה

פ"ב [א] כך שתיה בכזית : י"נ ויןנתערבו חטאותיהם : [ג] תי' ועל אשת אחיו ליתא בכ"י : [ד] חטא מ"מ : [ה] אמר ר' יהודה פוטרו היה ר"י וכו' : [ו] יום הכפורים הוא לחייב על יוה"כ וכו' : [ז] על [ח] שוחטא וחא שממין וכו' : [ט] חולי : [י] מי שמליקתה ונודע לה תמצה דמה כיפורה :

מצפה שמואל

(א) אמר לו ר"ע. טז.: (א) ע"א. ריש פ"ג עלת"מ פ"א משגגות ה"ג ועירו' ספ"ב דבכורים ורפ"ד דיבמות. ועירו' כתובות פ"ב סה"ב שם מבואר דינא דשתי חתיכות ודברי ר"א שם פ"ש. ועי' יומא פ"ג ה"א מדין ע"א אומר אכלת חלב. ועי' יבמות פ"א ה"ב נספק בן ט' לראשון וחייב באשם תלוי. ודין שנים אומרים אכל עירו' יבמות פ"י ה"ג ושם דלגו טוקפו מביא אשם תלוי והיינו כר"א דמתנדב אשם תלוי וע"ש פי"ד באשתו של חרש אפילו אשם תלוי אין כה ומשמע דלא בעינן ב' חתיכות ועי' ירושלמי גיטין פ"ד ה"ד ועי' ירושלמי בקדושין פ"ב ה"ג בספק ב"ע לראשון : (ב) אשה אומרת. עי' יבמות קיח. תוס' שם ד"ה אשה. ועי' סוטה לא: (ג) אתה אומר. עי' תו"כ פ' ויקרא מ"ג ובק"א שם הגירסא ועי' מיי' שם פ"א משגגות ס"א ומחלוקת הראב"ד שם וע"ש בכ"מ : (ד) אר"ש. בתו"כ אר"מ ועי' תוס' יב. שהביא זה : (ה) ממחה ושותה. חולין קכ. וירו' יומא פ"ח ה"ג ועי' ירו' רפ"ג דפסחים המחה החמץ וגמאו חייב ושבועות פ"ג ה"ד ומע"ש רפ"ג ושם ביומא אמר לית כאן כך ועתוס' נדה לב ד"ה ובשמן. ועי' רמב"ן בפ' אמור בקרא דלא יחללו שכ' דסך ושתה תרווייהו לא נפקא מקרא זה דשתיה בכלל אכילה ע"ש שהאריך בביאור הקרא ע"פ פשוטו. ונר"ה פ"ב ה"א לענין נאמנות ע"א ע"ש. ועירו' נזיר רפ"ח לענין טומאה והוא בטהרות פ"ה : (ו) שתה וחזר. עי' או"ח סימן תרי"ב. ובביאורי הגר"א שם ועירו' שבת פ"א ה"א מדמה רשויות לאכילת פרס ע"ש : (ז) ספק. רפ"ג : (ח) שכחו. עי' מיי' פ"א מה"ש ה"ד ומשם מבואר דקאי לר"י דבעינן ידיעת החטא וכאן מודה וסיפא קשה ע"ש בהשגות וכ"מ מפרש דגם בשכחו מ"מ צריך להביא חטאת אחרת בנזכר אח"כ ויתר נראה דע"ם הוא כמ"ש בפנים א"נ דגרסינן ברישא כמו כאן מביא חטאת וקאי לר"א וסיפא דתשחט ארישא קאי וא"ש בשכחו דאינו מביא חטאת אחר ולכן נקט תרתי בבי דמביא ודו"ק : (ט) המביא חטאת על ב' חטאים. עירו' נזיר פ"ה ה"א הפריש שתים ואינו חייב אלא אחת וכו'. וכן בירו' שקלים פ"ב ה"ג והיינו דתוספתא כמו כאן ע"ש בפ"ז ובק"ע ועירו' קדושין פ"ב ה"ו שחט שתי חטאות ושם הפסח אחד המזבח בורר הרלוי לו שתיהן אסורות באכילה וע"ש בפ"מ כגון שהפריש חטאת ואבדה : (י) שתי חטאות על ב' חטאים. עכ"מ בפ"ג מהל' שגגות פ"ד. וע"ש במ"ל ושם בשם הרי"ק דשוחט שתים ואין בורר דבדאורייתא אין ברירה וכן אם הוא שני מינים א"י לפרש אח"כ ע"ש בזה : (כ) שתי חטאות. עי' זבחים מדין זבחים שנתערבו בפ"ח ומוקי לה התם בגוונא דלא בעי סמיכה : (ל) חטאת יחיד בחטאת צבור. עי' זבחים עה. ונ"ל כאן דלא ס"ל בכל כתו בעינן וכמ"ש התוס' בפסחים פט. ד"ה והלו וכ"כ בת"ב : (מ) משני מינים. יחיד בצבור א"א להתערב דזה זכר וזה נקבה ושעיר נשיא ברגלים הלא מין א' הוא : (נ) שנים שהביאו. עי' כל זה (כג.) · (ס) מודה ר"י. שם : (ע) ויתנו עליה. טז. : (פ) שכח את התורה. עי' שבת סח. וכאן טז. ועי' ירו' בשבת רפ"ז וסנהדרין פ"ז ה"ה : (צ) האוכל כזית חלב. עי' יב: ועי' ירו' שבת פ"א ה"א מדין העלמות : (ק) אשם תלוי. עי' יח: וירו' הוריות פ"ו יח. ותוס' ד"ה והתניא : (ר) אשתו ואחותו. עי' רפ"ד : (ש) חלב ונותר. יט. : (ת) אר"י אע"פ. עי' יט: משמע דרק ר"ש סובר כן ועי' ירו' שבת פ"י ה"ד ושם סוף פי"א בדין מתעסק בחלבים · (א) לא נחלקו. יט: וכ. כל הענין ועי' תו"כ פ' ויקרא (מג:) ושם הגירסא בע"א שתי נדות שתי אחיות ור"י מחייב בזה חטאת שהרי ידע במה חטא : (ב) שאין ב' ימים. עי' ילקוט פ' ויקהל. וירו' פ"ז ה"א. ועי' יט: ועי' ירו' ריש ברכות ור"פ כלל גדול מבואר שם ג"כ זה ועירו' שבת פי"ג ה"א. מדין כתב אות א' בשבת וכו' : (ג) בין מלפניו. עי' (יז:) ובתוס' שם ד"ה מדסיפא ועי' לח"מ ריש פ"א מהל' שגגות ועמ"א או"ח סימן ש"ג ובתוס' עירובין (לד.) ולפי התוס' כאן נ"ל דגם לענין שבות דמי זה לזה שהרי גם מלפניו איקבע איסורא : (ד) בין מלפניו. עירו' הוריות פ"ג י. ה"ב באכל כזית וא"י אם ביוה"כ או קודם וע"ש בפ"מ : (ה) שכל היום מכפר. עי' כה. וירו' יומא פ"ח ה"ז ושבועות פ"א ה"ז : (ו) בחצי היום. עי' חולין קה: ועי' (יד.) ובחולין מוקמינן לריה"ג דפוטר בע"א ועירו' ב"ק פ"ג ה"ד מובא זה ע"ש דר"מ כר"ע : (ז) דם כו' טהורין. במשנה כ: בין טמאין וכו' וכן בחולין קכ: : (ח) דם התמצית. עי' ירו' פסחים פ"ח ה"ח ולענין כפרה מודה ר"י וכן בבבלי : (ט) דם מהלכי שתים. כב. : (י) הממחה החלב. חולין קכ. וירו' שבועות פ"ג. וירו' מע"ש פ"ב. ויומא פ"ח ה"ג ופסחים פ"ג ה"א לענין חמץ כה"ג (כ) הקפה הדם. עי' מנחות כא. דכאור הוה דם שבשלו : (ל) אכל כחצי זית. עי' יומא פ"א. וירו' פ"ח דיומא ושבת פ"א ה"א : (מ) כדברי ר"ע. כב. : (נ) תתנה לחברתה כו'. ועי' כב : תוס' ד"ה אם. ועי' בפנים : (א) חתיכה של חלב. גמרא כג. ושם אמרינן דבשם פגול לית בו ס"פ וכאן ע"כ דאית ביה ובעולה דמועלין לאחר זריקה. ע"ש במעילה ג : בזריקת פגול :

מנחת בכורים

אכילה בפ"ע כלומר מזבחים מחולקים : אכילה מתוך אכילה. לפשוט אכילת נותר מח' זבחים מק"ו מה' תמחויין לענין מעילה : בהמה בשבת. גרסינן דר"ע שאל לר"א בעשה מלאכות הרבה כגון תולדות בשבתות הרבה ופשיט ליה מנדה שחייב על כל ביאה וביאה ודחה מה לנדה שכן הוא והיא מוזהרת ואמר ר"א הבא על הבהמה תוכיח דחייב על כל ביאה וביאה וע"ז אמר ר"ע בהמה כשבת דגם בבהמה מבעיא ליה אלא שקפחו לנצחו בשעה שאל הדין ורוצה לקפחו בהלכות שאינו :

פרק ב א עד אחד אומר חלב אכל. והוא שותק : אין נאמן. בתמיה : שהודו לכן. שאמר התנא ג"כ לא אכלתי דיכול לומר לא אכלתי שוגג אלא מזיד : משגיעוהו. משבאו עדים אמר וחזר מדבורו ואומר מזיד שיתי אינו נאמן דאי לתרץ דבוריו והעדים יכולים להכחישו עת"כ דכתב הגירסא בע"א : ב כדי שתית רביעית. ולא קי"ל הכי אלא בשתיה שיעורו ג"כ בכדי אכילת פרס : ה"ג כשם שאכילה בכזית כך שתיה בכזית וה"ג לפ בתוספתא פ"ב דפסחים ובתרומות ולא קי"ל הכי אלא שיעור שתיה ברביעית : ממין אחר. אבל ממין אחד אף שנודע לו מ"מ מצטרפין דאתיא כר"ע. דס"ל אין ידיעה לחצי שיעור והוה כאילו אכל בהעלם אחת : ג מביא חטאת. ולא בעינן ידיעת החטא : לשום מה שהוא. לשם חטא שחטא וחזר ומביא חטאת על הידיעה נראה דחסר שם התנא וצ"ל דר"י פליג ארישא ובעינן שיודע במה חטא לכן אינו מביא אלא אשם תלוי : ד על חטא אחת. דהוה כמפריש ב' חטאות לאחריות : ה על חטא אחד. של אחד מהם איזה שיביא אח"כ הוה כאחד שהפריש ב' חטאות לחטא אחד : ו משני מינים. יחיד ביחיד זה כבשה וזה שעירה : ז יצא. ואינו מביא חטאת אחרת דשמא נזרק הדם והוה חולין בעזרה ואינו מביא חטאת העוף דכל חטאת קבוע הוא ואין חטאת העוף מכפר : ספק השיכה. שוה לילה והחטאת אינה כלום בזה מביא חטאת העוף דכל להתרויי בקדשים יכול להביא חטאת העוף : ותאכל. דהוה חטאת ודאי : ור"י פוטר. דגברא בעי ידיעה שידע שחטא ואי לא ידע מייתי אשם תלוי בשותפות להתרויי בקדשים : ח על כל אחת ואחת. על חלב בפ"ע ועל דם בפ"ע אף דבהעלם אחד אכלן : כזית פגול. או כזית מן כולהו א"נ אכלן כולהו אף שהיה בהעלם א' מביא חטאת על כל אחד ואחד זה עיקר : ט על איזה בא מביא אשם תלוי גרסינן : ר' יהושע. דלר"י אף מאשם תלוי פטור : ולא ידע ואשם. שלא ידע אכל חטא ודאי : כיוצא בה. משם אחד כגון שנתכוין ללקוט תאנים לבנות אלו ולקט אחרים : ובא על זו. אף שכוון להיתר מ"מ בעריות חייב במתעסק ובשבת דפטרי בכוון להיתר ופלוגתייהו בכוון לאיסור רק מין אחר : אף אשם תלוי. והך כיצד מפרש פלוגתא עד פליגי ר"א ור"י ור"ש שזורי פליג אר"י וס"ל דתאנים שחורים ולבנים הוה שם אחד וחייב לר"ע ובגמרא מוקמינן לשמואל דמתעסק בשבת פטור אף בכיוון לאיסורא בגוונא אחריתא : ור"י פוטר. דבעינן שיודע במה חטא וכדלעיל : י שאין שני ימים מצטרפין. ובין השמשות שמא מקצתו מן היום ומקצתו מן הלילה נמצא דנתחלק המלאכה ופטור : מכה בפטיש יוכיח. דה"א לחלק המלאכה דבשעת הכאתו אחרונה חיובו ובזה חייב : הגבהה. שמגביה את הפטיש להכות ומכה בפטיש הוא צירוף הגבהה והורדה על האבן : בין מלפניו. אף דעדיין התחלת שבת הוא : יא בחצי היום. דאין יוה"כ מכפר חטאת ודאי : שבת היא. ביוה"כ כתיב דמקרי שבת בפ"ע : יב מהלכי שתים. כגון אדם וכגון דפירש : אסור. אף בל"ת ליתנהו כדדרשינן לה בקרא רפ"ה. וכן בדם שרצים אם התרו בו משום שרץ חייב : דם דגים. בדאית ביה קשקשים : יג וגמאו. דרך שתיה מ"מ חייב שכזית נתערב עם אחרים ויש בהערובות כזית בכדי אכילת פרס והיינו דקאמר אם יש בו כזית : ממין אחד. כגון אכל חצי זית חלב והמחה וגמאו כחצי זית : יד ונודע לו שחטא. אם לא נשחטה שדינו הוא שיביא אשם ודאי וממין אחד הוא : ה"ג העשה ודאי שממין שהביא וכו'. לא משכחת לה אלא באשם מעילות לר"ע אבל בשאר עבירות א"א להביא את האשם דהחטאת כבשה והאשם איל בן שתי שנים : נודע לו עד שלא נמלקה תתנה לחברתה. הצריכה לחטאת העוף : ה"ג שנמלקה נודע לה ממצה דמה כפרה מותרת באכילה דכיון דנודע עד שלא מיצה דמה עיקר כפרה בדם הוא : נאכלת כפרה ספיקה שעל הספק באת מתחלה. א"כ עתה לא הוה כודאי להתיר באכילה ואתיא לפי גירסא זו כרב אבל ר"י ס"ל בגמרא דמשנמלקה נודע לה אסור בהנאה ותקבר דלא יאמרו חטאת העוף הביא על הספק נאכלת ולפ"ז גרסי' הכי משנמלקה נודע לה עד שלא מיצה דמה כפרה אסור באכילה אף דממילא אסור בהנאה דקדשים נינהו ולאכילה לא הויא מ"מ עיקר מה שנאסר בהנאה הוא משום גזירת אכילה דלא יאמרו חטאת העוף הבאה על הספק נאכלת א"כ גזירת אכילה הוא מדרבנן לכן נאמר דאסור באכילה אבל בסיפא עיקר הטעם דמדינא מיתסר והוה אסור בהנאה :

פרק ג א מביא חטאת ל"ג. דאי מיירי בחולין וחלב א"כ אשם תלוי מאי בעי הכא לת"ק אלא מיירי בחולין היתר וה"ג מביא אשם תלוי והיינו החלב ולא על הקדש ולר"ע מביאין אשם תלוי גם על הקדש : ואשם ודאי. על המעילות : הן הן כדברי ר"ש. דס"ל שנים מביאין בשותפות ומתנין ולר' יוסי אין מביאין : ב חתיכה קודש. חלב וחתיכה חולין ג"כ של חלב בהעלם אחד דלא הוי אלא כאוכל זית אחד : ואשם ודאי. על הקדש דממ"נ קדש אכל : בשתי העלמות. מחלקות לחטאות לשני זיתי חלב : ג של חולין. היתר : אשם תלוי. על ספיגול ולא על הקדש כת"ק : ואשם על הקדש. כגון דאית ביה ש"פ ופטר לגמרי מחטאת על הפיגול דא"א להביא בשותפות

הראשונה ובא אחר ואכל את השניה יביא חטאת בשותפות ויתנה עליה ותאכל דברי ר' שמעון ור' יוסי פוטר מודה רבי יוסי שזה מביא אשם תלוי וזה מביא אשם תלוי. חתיכה של חלב פגול וחתיכה של חולין אכל את אחת מהן ואין ידוע איזה מהן אכל מביא ב' אשמות תלויין אכל שניה מביא שתי חטאות אכל א' את הראשונה ובא אחר ואכל את השניה הן הן דברי ר' שמעון הן הן דברי ר' יוסי: ד חתיכה של חלב פגול והחתיכה של נותר אכל את אחת מהן ואין ידוע איזה מהן אכל מביא שני אשמות תלויין רבי אליעזר אומר מביא חטאת ואשם תלוי אכל שניה מביא שלש חטאות אכל אחד את הראשונה ובא אחר ואכל שניה הן הן דברי ר"ש הן הן דברי רבי יוסי: ה חתיכה של פגול וחתיכה של נותר אכל את אחד מהן ואין ידוע איזו מהן אכל רבי אליעזר מחייב חטאת ורבי יהושע פוטר אכל שניה מביא שתי חטאות: ו חתיכה של חלב פגול וחתיכה של חלב נותר אכל את אחת מהן ואין ידוע את איזו מהן אכל מביא חטאת ואשם תלוי וכדברי רבי אליעזר מביא שתי חטאות אכל שניה בהעלם א' מביא ב' חטאות ואשם ודאי בשני העלמות מביא שלש חטאות ואשם ודאי: ז חתיכה של חלב פגול קודש וחתיכה של נותר אכל את א' מהן ואין ידוע את איזו מהן אכל מביא חטאת ואשם תלוי וכדברי ר"ע מביא חטאת ושני אשמות תלויין וכדברי ר' [א] אליעזר מביא שלש חטאות אכל שניה בהעלם א' מביא שלש חטאות ואשם ודאי בשני העלמות מביא ד' חטאות ואשם ודאי:

פרק רביעי

א (א) האוכל חמש חתיכות מזבח אחד בחמשה תמחויין בהעלם אחד אין מביא אלא חטאת אחת ועל ספיקן אין מביא אלא אשם תלוי אחד. בחמשה העלמות מביא חמש חטאות ועל ספיקן מביא חמשה (ב) אשמות תלויין. ר' יוסי בר' יהודה אומר ור' אליעזר בר' שמעון אומר אפילו אכל חמש חתיכות מחמשה זבחים בהעלם אחד אין מביא אלא חטאת אחת ועל ספיקן אין מביא אלא אשם תלוי אחד. (ג) וזה הכלל כל המביא על הודעו חטאת מביא על לא הודעו אשם תלוי וכל שאין מביא על הודעו חטאת אין מביא על לא הודעו אשם. אבל אם אכל ה' התיכות מזבח א' לפני זריקת דמים אפילו בהעלם אחד מביא חטאת על כל אחת ואחת: ב (*ג) המביא חטאת ואשם על חטא ונודע לו שלא חטא עד שלא נשחט יצא וירעה בעדר משנשחט תעובר צורתו ויצא לבית (ד) השרפה: (ה) שור הנסקל נמצאו עדיו זוממין מותר בהנאה. (ו) עגלה ערופה נמצאו עדיה זוממין מותרת בהנאה (ז) חייבי עגלה ערופה שעבר עליהן יום הכפורים חייבין להביא לאחר יום הכפורים (ח) מצאו את ההורג בין כך ובין כך הורגין אותו שנא' (דברים כא) ולארץ לא יכופר לדם אשר שופך בה כי אם בדם שופכו: ד רבי אליעזר אומר (ט) מתנדב אדם אשם תלוי בכל יום ובכל שעה שירצה הי ה נקרא אשם חסידים אמרו עליו על בבא בן בוטי שהיה מתנדב אשם תלוי בכל יום ויום חוץ מאחר יוה"כ יום אחד אמר המעון [ב] אילו הי' מניחים לי הייתי מביא אלא אומר המתן עד שתכנס לבית הספק וחכמים אומרים אין מביאין אשם תלוי אלא על דבר שזדונו כרת ושגגתו חטאת. (י) אשם גזילה אשם מעילה אשם שפחה חרופה שהביאה פחות (כ) משלשה עשר חודש ויום אחד שלא בכסף שקלים פסולין (ל) הביאן יתר על שלשה עשר חודש ויום אחד אפילו הן זקנים כשרין. (מ) אשם נזיר ואשם מצורע שהביאן יתר על שנים עשר חודש פסולין. הביאן פחות משנים עשר חודש אפילו ליום השמיני כשרין. (נ) הביאן בסלע הביאן בשקל הביאן בה' דינרין כשרין: ה (ס) המפריש שתי סלעים לאשם לקח באחת מהן איל לאשם אם היה יפה שתי סלעים יקרב אשמו ושניה תפול לנדבה אם לאו ירעה עד שיסתאב וימכר ויביא בדמיו אשם יפה שתי סלעים ושניה תפול לנדבה. לקח בהן שני אילים לאשם אם היה אחד מהן יפה ב' סלעים יקרב אשמו והשני ירעה עד שיסתאב וימכר ויפלו דמיו לנדבה אם לאו שניהם ירעו עד שיסתאבו וימכרו ויביא מהן אשם היפה שתי סלעים והשאר יפלו לנדבה. לקח בהן שני אילים לחולין אחד יפה שתי סלעים ואחד יפה עשרה זוז היפה שני סלעים יקרב לאשמו והשני למעילתו. אחד לאשם ואחד לחולין אם היה של אשם יפה ב' סלעים יקרב לאשמו והשני למעילתו יביא סלע וחומשה מביתו. (ע) לקח איל אחד בסלע ופיטמו והרי הוא יפה שתים כשר יביא סלע מביתו הפריש איל אחד מעדרו בשעת הפרשתו יפה סלע ובשעת הקרבתו יפה שתים כשר (פ) בשעת הפרשה יפה שתים ובשעת הקרבתו יפה סלע פסול: ו (צ) המביא אשם תלוי על ספק חלב ועל ספק דם ונודע לו שלא חטא עד שלא נשחט יצא וירעה בעדר משנשחט תעובר צורתו ויוצא לבית השרפה. הפריש (ק) חטאת לחלב והביא לדם לדם והביאה לחלב הרי זה (*ק) [ג] מעל ולא כיפר. (ר) הפריש מעות לחטאת החלב והביאן לחטאת דם לחטאת דם והביאן לחטאת חלב בשוגג מעל לפיכך כיפר (ש) במזיד לא מעל לפיכך לא כיפר. (ת) הפריש עשירית האיפה והעשיר עד שלא קדשה בכלי הרי היא ככל המנחות תפדה ותאכל משקדשה בכלי תעובר צורתה ותצא לבית השרפה (א) הפריש מעות לעשירית האיפה והעשיר יוסיף ויקח בה תורין ובני יונה הפריש תורין ובני יונה והעשיר סתומים ימותו (ב) שאין פדיון לעוף. מפורשים חטאת תמות ועולה תקרב עולה הפריש מעות תורין ובני יונה והעשיר יוסיף ויקח בהן כשבה ושעירה: ז ר"ש אומר בכ"מ הקדים בריאת (ג) שמים לארץ במקום אחד הוא אומר (בראשית ב) ביום עשות ה' אלהים ארץ ושמים מלמד ששקולין זה כזה. בכל מקום הקדים אברהם לאבות במקום א' הוא אומר (ויקרא כו) וזכרתי את בריתי יעקוב וגו' מלמד ששקולין זה כזה שלשתן. בכל מקום הקדים משה לאהרן במקום אחד הוא אומר (שמות ו) הוא אהרן ומשה מלמד ששקולין זה כזה. [ד] בכל מקום הקדים יהושע לכלב במקום אחד הוא אומר (במדבר יד) בלתי כלב בן יפונה הקנזי ויהושע בן נון מלמד ששניהן שקולין זה כזה:

סליק פירקא וסליקא לה תוספתא ממסכת כריתות

אור הגנוז

פ"ד [א] אליעזר: [ב] הוה אלו היו מניחין לי הייתי מביא אלא אומרים לו: [ג] לא מעל: [ד] בכל מקום הקדים כבוד אב לאם במקום אחד אומר איש אמו ואביו תיראו מלמד ששניהם שקולין זה כזה:

מצפה שמואל

(א) האוכל ה' חתיכות. טו: (ב) אשמות תלוין. יח: וירושלמי הוריות ועי' יא. תוס' יח: ד"ה והתניא: (ג) זה הכלל. עי' ערלה פ"ב מ"ס כה"ע לענין התערובות תרומה עמו ידיעת ספק כידיעת ודאי ועי' ירושלמי פ"ב דשבועות ה"ה. בידיעת ספק לחטאת פלוגתא ר"י ור"ל: (*ג) המביא חטאת ואשם. כג: (ד) השריפה. עי' כד: וכן רב אשי אמר בגמרא דמתחזי כקדשים פסולין ועיקר טעמא דחולין בעזרה בשריפה פירש"י בסוף תמורה משום דאתי לאחלופי בקדשים וקרובים לאחליף יותר בקדשים שאין פסולן בגופן דטעון עבור צורה ה"נ טעון עבור צורה מהרב מוהר"ל: (ה) שור הנסקל. כה.: (ו) עגלה ערופה. ע"ש. ועי' רמב"ם פ"י מהל' רוצח ה"ז וכ"מ שם וכאן מבואר כן. ועי' במשנה ב: (ז) חייבי עגלה ערופה. כו: (ח) מצאו ההורג. סוטה מז.: (ט) מתנדב. כה. ועי' כד. וכה: דס"ל לר"א אשם בא על הנבילה: (י) אשם גזילה. זבחים נ: (כ) מי"ג חודש. עי' חולין. (כב:) (ל) הביאן יתר. חולין כב: ע"ש ועי' סוטה מו. ועי' רמב"ם בהל' מעה"ק פ"א הל"י. וע"ש בפ"ג בהל' איסורי מזבח ה"ו מ"ש בזה: (מ) אשם נזיר. מנחות מח.: (נ) הביאן בסלע. י: ועי' כז. (ועי' זבחים מח. תוס' ד"ה וחטאת. וב"ב קטו: ד"ה רבעתים): (ס) המפריש. מתבאר בש"ס כו: וכז. ע"ש ועמ"ל פ"ד מהל' מעילה ה"ו. ועי' רמב"ם פ"ד מהל' פסוהמ"ק הכ"ה. והמ"ל האריך שם הרבה בביאור תוס' זו ולקמן ע"ש: (ע) לקח איל. כו. ע"ש לענין שבח הקדש: (פ) בשעת הפרשה. עי' מיי' פ"ד מהל' פסוהמ"ק הכ"ה ומ"ל בפ"ד מהל' מעילה שם: (צ) המביא אשם תלוי. כג: (ק) חטאת לחלב. עי' כו: כל הברייתא. ועירו' ובזבחים ט: דאמר רבא דחלב שנשחטה לשם דכשר אין ענין לזה דשם הכוונה אם מכפר על החלב הוה שינוי ולכן ס"ל לר"א בריה דרבא לפסולא אבל כאן החקירה אם מכפר על הדם כיון שהופרש לחלב וז"ב ועפ"ג מהל' שגגות ה"ג בשם הרי"ק שהביא תוס' זו ועי' שם גלה"מ ועי' בפ' ט"ו מפסוהמ"ק ה"ו. וכ"מ שם. שמדמה זה לזה. ולפ"ז מאן דס"ל דחטאת חלב על דם כפר הוא נגד המשנה וצ"ע בזה. ועי' נזיר כח. בתוס' ד"ה על חטאתו: (*ק) לא מעל גרסינן. ועי' קדושין כד: ותוס' שם: (ר) הפריש מעות. כז ב': (ש) במזיד לא מעל. קדושין נד: וכר"י שם: (ת) הפריש עשירית האיפה. עי' מנחות קד: ורמב"ם פי"ו מהל' שגגות הי"ב: (א) הפריש מעות. כו ב: (ב) שאין פדיון לעוף. כז: ומנחות קד: ועמ"ש בזה במנחות בעזיר שם ד"ה המקדיש ועירו' שקלים פ"ד ה"ח דאין לעוף פדיון ולכן לא קדשה אלא קדושת דמים במשנה שם דהמקדיש נכסיו וע"ש: (ג) שמים לארץ. עירו' חגיגה פ"ב ה"א ועי' בבלי שם פלוגתא דב"ש וב"ה ועי' במכילתא ר"פ בא: סליק מסכת כריתות

מנחת בכורים

בשותפות: זה מביא אשם תלוי. לא השני: הן הן דברי ר"ש. אי מביאין בשותפות: ד שני אשמות תלויין. על חתיכה חלב ופיגול אבל לא יביא חטאת ממ"נ כדברי יהושע: מביא חטאת. דלא בעינן ידיעת החטא: שלש חטאות. לכ"ע: הן הן דברי ר"ש. אי מביאין שני חטאות בשותפות ולר"י זה מביא אשם תלוי וזה מביא אשם תלוי: ו וכדברי ר"א. דלא בעינן ידיעת החטא: ה"ג מביא ג' חטאות ואשם ודאי בשתי העלמות מביא ד' חטאות ואשם ודאי. דברישא הוה חלב חד ופיגול חד ונותר חד ואשם על הקדש אי אית ביה שוה פרוטה וסיפא הוה נמי על החלב שתים: ז קדש. כגון דאית ביה ש"פ: ותתיכה של נותר פיגול גרסינן: חטאת על הפיגול. ועל החלב ועל הנותר אשם תלוי: ושני אשמות תלויין. גם על הקדש: וכדברי ר"א מביא שתי חטאות גרסינן. דלא בעינן ידיעת החטא: בהעלם אחד. אפיגול חדא והנותר לבד והחלב לבד: ד' חטאות. על פיגול שתים ועל הנותר ועל החלב ומשכחת לה נותר פיגול כגון שחלוק לשתים והניח חדא ע"ג המזבח דפקע פיגולו וה"ל נותר:

פרק ד א מזבח אחד. כגון נותר: אלא חטאת אחת. דתמחויין אין מחלקין: כל המביא. כשם שמחלק בחטאות כך מחלק באשם תלוי: לפני זריקה. דעדיין לא היתה לה שעת הכושר ולא הותר לכהנים: מביא חטאת על כל אחת ואחת. דבמעילות מודה ת"ק דתמחויין מחלקין משום דתמיד המאכיל כאוכל והמהנה כנהנה ואיכא במעילה בחצי פרוטה היום וחצי פרוטה לאחר שלש שנים: ב ויצא לבית השרפה. ולא אמרינן יקבר ודלא כמתניתין: ג עגלה ערופה שמצאו עדיה זוממין. ונמצא עדות סעד שאמר ראה ההורג קיימת ואין מביאין עגלה ערופה: ד בסלע. כשער בינוני: ה יקרבו. כיון ששוה שני סלעים: בדמיו. כלומר ומשלים מן זה הסלע אם לא היה שוה: והשניה. כלומר והמותר והמ"ל כ' בישלים מביתו שהרי ידע מתחלה שהשני היה מותר אשם והפרישו לנדבה משא"כ ברישא: לחולין. דמעל בהן: עשרה זוז. דהוא שני סלעים וחומש משני סלעים: לאשמו. לאשם מעילות: למעילתו. להקריב אשם מחמת הראשון דהוא הקרן והחומש וקרי לגזילו מעילתו: יקרב לאשמו. כמו כראשונה לאשם שצריך להביא מתחלה דלא הוחל מקדושתו: והשני לאשם מעילתו. ויביא סלע לקרן וחומשה: כשר. דאדם מתכפר בשבח הקדש ומ"מ צריך לשלם הסלע ולא ישתכר בחנם ואף אם אין אדם מתכפר בשבח הקדש מ"מ כיון דפטמו חשבינן כשבח דידיה: כשר. בזה הטעם משום דאדם מתכפר בשבח הקדש: פסול. דהולכין אחר שעת הקרבה: ו יצא וירעה. ולא אמרינן דגמר ואקדיש ואתיא כר"מ: ה"ג ה"ז לא מעל ולא כפר וטעמא קא מפרש כיון דלא מעל דה"א לעבות מהקדש חולין אא"כ נפל בו מום א"כ לא הוי שינוי ואין מכפרין מחטא על חטא: בשוגג. הואיל דיש מעילה א"כ הוה כקנה ממעות חולין חטאת ויצא: סתומים. שלא פירש איזה לעולה ואיזה לחטאת ימותו שתיהן דהוה כחטאת שכפרו בעליה באחר דלמיתה אזלא: תקרב עולה. לנדבה: ז ר"ש אומר. בסוף מכילתין איירינן אי כבשים קודמין לעזים אי לא ודרש אף שכבשים קודמין לעזים בכ"מ אינו כן. וכן בכבוד אב ואם: בריתי יעקוב. ואף את בריתי יצחק וגו':

סליק מסכת כריתות בסיעתא דשמיא

פרק ראשון א (א) חומר בשרץ שאין בשכבת זרע ובשכבת זרע שאין בשרץ חומר בשרץ שהשרץ (ה) לא חלקת טומאתו וש"ז לוקה טומאתה. חומר בשכבת זרע (ב) ששכבת זרע מטמא בכל שהוא והשרץ אינו מטמא אלא בכעדשה: ב (ג) חומר בנבלה שאין במי חטאת ובמי חטאת שאין בנבלה (ג) שמיעוט מי חטאת טמא ומיעוט נבלה טהור. חומר בנבלה (ג) שבמי חטאת שלהן טהורין מטומאתן ומטהרין את הטמאים (ד) ואין מטמאין בצרופן מה שאין כן בנבלה. מי חטאת שיבשו הרי אלו טהורין. נבלה שיבשה (ה) אם יכולה לישרות [ה] ולחזור לכמות שהיתה (ג) מצטרף הרי זה טמאה: ג (ו) חומר בטמא מת שאין בבועל נדה ובבועל נדה שאין בטמא (ז) מת שמטמא מת טעון הזאה שלישי ושביעי מה שאין כן בבועל נדה חומר בבועל נדה שבועל נדה מטמא (ז) כר התחתון כעליון מה שאין כן בטמא מת ר' יוסי אומר (ח) זובו של זב ורוקו ושכבת זרעו ומימי רגליו (ס) ורביעית (ו) מן המת [ג] למה אמרו רביעית לפי שכל עובר בריית יש בו רביעית דם (ו) ודם הנדה כיוצא במרכב (ח). חומר בהן שאין במרכב ובמרכב שאין בהן (ע) שהן שוה מגען למשאן לטמא אדם ולטמא בגדים מה שאין כן במרכב חומר במרכב שהמרכב מטמא תחת (ט) אבן מסמא מה שאין כן בהן: ד חומר בכזית (י) מן המת שבזית מת (י) פתחו בטפח והמת (יא) פתחו בארבעה טפחים. (יב) רבי נתן אומר [ג] להיות טמא מת לטמא שנים לפסול א': ה (כ) בשלשה דברים שוה סוריא לארץ ישראל ובשלשה לחוצה לארץ עפרה מטמא כחוצה לארץ והמביא גט מסוריא כמביא מחוצה לארץ והמוכר עבדו לסוריא כמוכר לחוצה לארץ. שלשה לארץ ישראל שהקונה שדה בסוריא (ל) כקונה בפרוור שבירושלים וחייבת במעשרות ובשביעית (יג) ואם יכול (מ) ליכנס לה בטהרה טהורין: ו (נ) נכנסין לבין האולם ולמזבח שלא רחוץ ידים ורגלים דברי ר"מ וחכ"א אין נכנסין אמר ר"ש הצנוע לפני רבי אליעזר אני נכנסתי לבין האולם ולמזבח שלא רחוץ ידים ורגלים אמר לו מי חביב אתה או כהן גדול היה שותק אמר לו בוש אתה לומר שכלבו של כהן גדול חביב הימך אמר לו רבי אמרת

אמר לו (יד) אפילו כהן גדול פוצעין את מוחו בגזירין מה תעשה שלא מצאך בעל הפול (ס) ר' יוסי אומר כשם שהלל פורשין מבין האולם ולמזבח בשעת הקטרה כך פורשין בשעת מתן דמים פר כהן משיח פר העלם דבר של צבור ושעירי עבודת כוכבים (טו) ודמים של יום הכפורים הוי (טז) מה מעלה בין האולם ולמזבח ולמזבח ולהיכל אלא שלבין האולם ולמזבח נכנסין לעבודה ושלא לעבודה ולהיכל אין נכנסין אלא לעבודה בלבד: ז אבא שאול אומר עליית בית קדשי הקדשים חמורה מבית קדשי הקדשים שבבית קדשי הקדשים כהן גדול נכנס לשם בכל שנה ושנה לעבודת יום הכפורים ארבע פעמים ביום ואם נכנס חמש חייב מיתה (ע) ולעליית בית קדשי קדשים אין נכנסין לה אלא (יז) לשנים לידע מה היא צריכה אמרו לו אין זו מעלה (צ) נכנסו מצורעים לפנים מן החומה לוקין את הארבעים זבין וזבות נדות ויולדות (יח) להר הבית (ק) לוקין שמונים (ר) טמא [ד] נכנס להר הבית ולא טמא מת [ה] אמרו אלא אפילו מת עצמו שנא' (שמות יג) ויקח משה את עצמות יוסף עמו במחנה לויה ר' שמעון אומר (יט) החיל ועזרת נשים [ו] בבית העולמים (ש) והטמאים שנכנסו לשם פטורין: ח (ת) כל העזרה כשרה לאכילת קדשי קדשים ולשחיטת קדשים קלים והשוחט בתוכה חולין אסורין בהנאה והיא היתה חצר המשכן לפנים מן הקלעים שהיו במדבר. כל הטמאים שנכנסו משער נקנור ולפנים (א) אפילו הן מחוסרי כפרה הרי אלו חייבין על זדונן כרת ועל שגגתן חטאת ואין צריך לומר טבול יום (כ) ושאר כל הטמאין שנכנסו לפנים ממחיצותיהן הרי אלו באזהרה נכנסים לקדש הרי אלו חייבים [ז] רבי יהודה אומר על פני הקדש במיתה (ב) ושאר כל [ח] הבית באזהרה: ט (ג) הכל נכנסים לבנות ולתקן ולהוציא את הטומאה מצוה בכהנים אין כהנים נכנסין לוים אין לוים נכנסין ישראלים. מצוה בטהורים אין טהורין נכנסין טמאין מצוה בתמימין אין תמימין נכנסין בעלי מומין מצוה שיכנסו בתיבות אין שם תיבות נכנסין דרך פתחים וכן הוא אומר (דה"ב כט) ויבאו הכהנים לפנימה בית ה' לטהר ויוציאו את כל הטומאה וגו' ר' יהודה אומר (ד) מחילות שתחת היכל חול ובגגו של היכל קדש אין אוכלין שם (כא) קדשים

הגהות הגר"א

(א) אין חלוקה טומאתו: (ב) שאין בנבלה חומר במי חטאת שמיעוט: (ג) שמי חטאת יש להן טהרה: (ג) מצטרף ל"ג: (ד) בט"מ חומר בט"מ: (ס) ומימי רגליו ודם הנדה: (ו) ורביעית דם מן המת: (ז) ודם הנדה ל"ג: (ח) כיוצא במרכב לטמא שנים ולפסול אחד: (ע) חומר בהן ששוה מגען: (י) חומר בכזית מן המת מן המת שכזית מן המת: (יא) והמת עצמו: (יב) מר"נ עד בשלשה ל"ג וגרסינן כאן וכמה היא כדי לעלות ארוכה רואין אותו כאילו יחור של תאנה שנפשח ומעורה בקליפה קטנה אם יכול לחיות הימנה טמא ואם לאו טהור ל"ג (הכתוב לקמן בהלכה י'): (יג) ואם יכול ל"ג אלא והרוצה לכנס לה בטהרה נכנס: (יד) העבודה אפי' כה"ג נכנס פוצעין את מוחו בגזירין אלא שלא מצאך: (טו) ודמים של יה"כ הוי ל"ג: (טז) מה מעלה יש בין ההיכל לבין האולם ולמזבח אלא שבהיכל פורשין בין בשעת הקטרה בין שלא בשעת הקטרה ובין האולם ולמזבח אין פורשין אלא בשעת הקטרה בין האולם ולמזבח נכנסין לעבודה וכו': (יז) אלא לשנים ל"ג אלא פ"א בשבוע וא"ל פעמים בשבוע וא"ל פ"א ביובל לידע מה היא צריכה א"ל אין זו מעלה. מצורעים שנכנסו: (יח) ויולדות שנכנסו להר הבית לוקין ארבעים מצורע שנכנס להר הבית לוקה שמונים טמא מת נכנס: (יט) החיל ועז"נ טמאי מתים שנכנסו לשם פטורין: (כ) ושאר כל הטמאין וטהורין שנכנסו לפנים ממחיצתן להיכל כולן בארבעים. מבית לפרוכת אל פני הכפורת במיתה ר"א אל פני הכפורת במיתה וכל ההיכל כולו ומבית לפרוכת בארבעים: (כא) אין אוכלין שם ק"ק:

באור הגר"א

(נמצא בכ"י תלמידו הג"מ בונם משקלאב ז"ל. והרד"ל ז"ל העתיקו בכ"ק)

פ"א חומר בשרץ מה שאין בשכבת זרע כו'. קאי על מתני' דקתני אבות הטומאה וחשיב השרץ ושכבת זרע קמ"ל הכא שאינן שוות אלא שיש חומר בזה מה שאין בזה וגם קאי על מתני' דמס' זבים דקתני התם בעל קרי כמגע שרץ עליו קאי ומפרש דלא לכל הדברים אמרו אלא שיש חומר בזה כו': השרץ לא חלקת טומאתו. פי' בין קטן ובין גדול שאפי' שרץ קטן מטמא כגדול משא"כ בש"ז שאינו מטמא אם הוא של קטן פחות מבן תשע כדאמרינן במס' נדה: שש"ז מטמא בכל שהוא. פי' לנוגע איכא למ"ד לנוגע ואיכא למ"ד לרואה ולא דמיא לשרץ: חומר בנבילה שאין במי חטאת כו'. קאי על מתני' דחשיב למעלה מהם נבילה ומי חטאת כו' מפרש הכא שאינן שוין: שמיעוט מי חטאת טמא. פי' היינו אפי' פחות מכדי הזאה מטמא במגע משא"כ בנבילה דפחות מכזית אינו מטמא אפי' במגע והא דקתני הלשון מיעוט מי חטאת ולא קתני כדקתני לעיל שמי חטאת מטמא בכל שהוא היינו להורות שבתחלה היו בה כשיעור דהיינו בשעת קידוש ואח"כ נתמעט ואי הוי קתני כל שהוא הוה אמינא שאפי' בשעת קידוש היה כ"ש וכאמת לא קידש כלל כדקתני במנחות: ה"ג חומר בנבילה מבמי חטאת שמי חטאת יש להן טהרה מטומאתן. פי' דהיינו לאחר שהזה על האדם ונפל לארץ כדתנן פרה פי"ב מ"ד או שנפסלו או שרבו עליה מים אחרים: ואין מטמאין בצירופן. פי' דהיינו אם נשאר שיעור כדי הזאה בשני כלים שהוא טהור אף שבשעת קידוש היה כדי הזאה בכלי אחד ואח"כ חולק לשני כלים ונישא טהור. והכא לטומאת משא דאי למגע הא אמרן שמיעוט מי חטאת טמא: משא"כ בנבלה. כדתנן רפ"ג דאהלות: לבמות שהיה הרי זו טמאה. כצ"ל ותי' מצטרף מיותר: חומר בטמא מת שאין בבועל נדה קאי על מתני' דקתני למעלה מהם בועל נדה משמע שבועל נדה חמור ממאי דתנן מיניה לעיל עליו קאי ומפרש שיש חומר ג"כ בטמא מת שאין בבועל נדה והאי למעלה מהם לאו דווקא אלא שבזו המעלה הוא למעלה מהם במה שמטמא משכב התחתון כו' ועוד דקאי על מתני' דמס' זבים דקתני התם בועל נדה כטמא מת ומפרש הכא דלאו לכל מילי קאמר אלא למהטיהם כדאמר בפסחים: ר' יוסי אומר זו של זב כו' כיוצא במרכב חומר בהן שאין במרכב כו'. קאי על מתני' דקתני למעלה מהן מרכב משמע דמרכב חמור ממעיינות מפרש הכי דלאו לכל מילי אלא רק לזו שמטמא באבן מסמא אבל יש ג"כ חומר במעיינות במרכב כדמפרש ששוה מגען למשאן דהיינו שאף במגע מטמא אדם לטמא בגדים [משא"כ במרכב שחלוק מגעו ממשאו שבמשאו מטמא בגדים ולא במגע ושוה בזה מרכב לנבלה ומ"מ שוין בהם כדי הזאה שבמשא מטמאין בגדים לא במגע כדתנן ותכוכי בגדים במגע]: ה"ג לטמא אדם לטמא בגדים ר' נתן אומר להיות כטמא מת לטמא שנים ולפסול א'. פי' דמפ' דבשעת נגיעה הוא כטמא מת ואחר שפירש אינו אלא ראשון: ה"ג חומר בכזית של מת מן המת והמת מן כזית שלו. קאי על מתני' דקתני חמור מכולם מת דמשמע מת שלם ומפרש דיש חומר בכזית של מת מן המת כו' ומפרש שהמת פתחו בארבע וכזית פתחו בטפח. פי' ואע"ג לפי זה יש אומרא פעם בכזית ופעם במת דהיינו אם היה הבית סתום שמטמא כל סביביו והפתח שנפתח פתח שראוי להוציא נטהר כל סביביו וא"כ כשיש בתוכו כזית מן המת נטהר אפי' אין בפתח אלא טפח לבד אבל אם היה מת בתוכו לא נטהר אא"כ נפתח פתח של ארבעה דהמת פתחו ארבעה. וא"כ בזו חומר במת מן כזית וכן אם לא היה לבית זו פתח לחוץ אלא לחדרים כל החדרים טמאים שאינו יודע באיזו יוציא ואם עשה אח"כ פתח לחוץ הוי טומאה שסופו לצאת וטהור כל החדרים וא"כ אף בזה חומר במת דבמת שלם לא נטהר אלא כשיש פתח לחוץ ד' כיון שפתחו כד' ובכזית סגי בטפח אבל אם יש בבית כמה פתחים של טפח וכ"מ של ד' בזו חומר בכזית מבמת דבכזית כיון שאף הפתח של טפח ראוי להוציא ה"כ אין ספתח של ד' מציל ואפי' הפתחים של טפח טמאים אבל במת כיון שאינו ראוי להוציא אלא בפתח של ד' וא"כ אינו טמא אלא אותן הפתחים שיש בהן ד' ולא אותן הפתחים שאין בהן אלא טפח: בשלשה דברים שוה סוריא לארץ כו'. קאי על מתני' דקא חשיב ארץ ישראל קדוש מכל הארצות כו' ומפרש הכא דגם סוריא קדוש יותר מחוץ לארץ בשלשה דברים: והמביא גט מסוריא כו': לענין בפני נכתב כו': והמוכר עבדו לסוריא כו'. פי' לענין שיצא לחירות: בקונה בפרוור שבירושלים. פי' דהיינו שכותבין אונו אפי' בשבת כמו בארץ ישראל: וחייב במעשרות. פי' דהיינו של ישראל: ואם יכול ליכנס לה בטהרה. פי' ע"י שידה כו' טהורה. פי' שאין הוי"ד סוריא טמא כחוץ לארץ: נכנסין לבין האולם כו'. קאי על מתני' דקתני בין האולם ולמזבח כו' ולא קתני היאך מעלה דאין נכנסין בלא רחיצת ידים אלא גבי היכל ומייתי הכא פלוגתא כלומר דסברי חכמים שאף בין האולם ולמזבח אין נכנסין בלא רחיצה: בעל הפול. פי' היינו הממונה שהוא בודק הכל מלשון אין פולין כו': כשם שפורשין כו' בשעת הקטרה. פי' היינו בשעה שמקריבין קטורת על המזבח הפנימי בהיכל: כך פורשין בשעת מתן דמים. פי' היינו בשעה שנותנים מתן דמים על מזבח הפנימי ומפרש דהיינו פר כהן המשיח כו' ודמים של יוה"כ. פי' היינו הדמים שנותנין בהיכל על מזבח הפנימי ועל הפרוכת: ה"ג הוי מה מעלה בין האולם ולמזבח ולהיכל. פי' מה הפרש יש ביניהם ומפרש אלא שבין האולם ולמזבח אין פורשין אלא בשעת הקטרה ובהיכל פורשין בין בשעת הקטרה בין שלא בשעת הקטרה ומפרש בגמ' דהכי פירושא שבין האולם ולמזבח אין פורשין אלא בשעת הקטרה דידיה דהיינו בשעה שמקטירין על מזבח הפנימי בהיכל וה"ה בשעה שנותנין מתנות על מזבח הפנימי אבל בשעה שמקטירין קטורת לפני ולפנים או בשעת מתן דמים לפני ולפנים אין פורשין מבין האולם ולמזבח ומהיכל פורשין ובין האולם נכנסין לעבודה כו': אבא שאול אומר עליית בית קדשי קדשים כו'. קאי על מתני' דקתני קדשי קדשים קדושה ממנו כו' ומוסיף הכא שאול שעליית ק"ק קדושה ממנו ופליגי עליו חכמים וסברי שאין זו בשביל קדושה אלא בשביל שאינו צריך ולהכי לא חשיב במתני': ה"ג אלא פעמים לשנים. פי' לשנים ידוע ולא בכל שנה: נכנסו מצורעים כו'. קאי על מתני' דקתני עיירות מוקפות חומה משלחין מתוכה מצורעין שכן נקראין מחנה ישראל ומהר הבית שהוא התחלת מחנה לויה משלחין אף זבין וזבות מפרש הכא דאם נכנסו מצורעים לפנים מן החומה דהיינו מלותה העיר המוקפת חומה בכשתלהו מהם לוקין ארבעים שהוא להם מחנה ראשונה וכן זבין וזבות להר הבית שהוא להם מחנה ראשונה אין לוקין ג"כ אלא ארבעים אבל אם נכנסו מצורעים להר הבית לוקין שמונים שהרי הם אסורין לבא אפי' במחנה ישראל וא"כ הוי על מחנה לויה בפני עצמו שהוא קדוש יותר חייב שתי מלקיות: ה"ג נכנסו מצורעין לפנים מן החומה לוקה ארבעים זבין וזבות להר הבית לוקין ארבעים נכנסו מצורעין להר הבית לוקין שמונים: ה"ג טמא מת מותר ליכנס להר הבית ולא טמא מת לבד כו': רשב"א החיל ועזרת נשים כו'. קאי על מתני' דקתני החיל מקודשת הימנו שאין זבין וטמאי מתים כו' עזרת נשים מקודשת הימנו שאין טבול יום נכנס לשם קמ"ל הכא דכולהו לאו מדאורייתא אלא מעלה בעלמא ואם נכנסו אין חייבין: כל העזרה כו'. קאי על מתני' דקתני עזרת ישראל מקודשת הימנו כו'. ומפרש התוספתא כל הקדושה שמתחילין מעזרה ולהלן: ה"ג ושאר כל הטמאין טהורין שנכנס לפנים ממחיצתן ומפרש: להיכל הרי אלו באזהרה. פי' דהיינו אם נכנס להיכל אינו אלא אזהרה: נכנסו לקודש. פי' היינו לק"ק הרי אלו חייבין מיתה: ר' יהודה אומר על פני הכפורת במיתה ושאר כל הבית באזהרה. פי' שאף בק"ק שגופא אינו חייב מיתה אלא אם נכנס נגד הכפורת אבל בצדדין אינו אלא באזהרה: ה"ג וגגו של היכל קודש

אור הגנוז

פ"א [א] ולעמוד לכמות שהיתה ה"ז טמאה: [ב] מתיבת למה ועד רביעית דם ליתא: [ג] חוזר: [ד] מת: [ה] בלבד: [ו] מעלה יתירה בבית וכו': [ז] מיתה: [ח] הבית ראוה־ה:

מצפה שמואל (א) חומר בשרץ. נדה מג: ושם: (ב) שש"ז מטמא בכ"ש. איכא מ"ד לרואה ואיכא מ"ד לנוגע. וער"ש פ"א סוף משנה ד' שהאריך בתוספתא זו: (ג) חומר בנבלה. ר"ש שם. (ד) ואין מטמאין בצרופן. פי' מנחות י. ור"ש שם. שהביא דרך תחליפא בדין זה: (ה) אם יכולה. עי' נדה נד: ועי' ירו' מ"ר פ"ז ה"ב: (ו) חומר בט"מ. ר"ש שם: (ז) כר התחתון. עי' נדה לב: ולג. ופי' תחתון של בועל נדה כעליון של זב דלא מטמא אוכלין ומשקין. ועי' נדה מד: ובר"ש שם. וברמב"ם פ"ג מטומאת משכב והגר"א פירש דכולן נעשו ראשונים. ועי' א"ר פ"א מ"ג שמפרש כן ומפרש דברי הגמרא ע"פ שיטתו (ח) זובו של זב. עי' ב"ק כה: (ט) אבן מסמא. ער"ש פ"א מ"ד האריך בדין אבן מסמא. ועי' שבת ריש פ' אר"ע: (י) פתחו בטפח. ער"ש בזה ופירוש הגר"א מבואר היטב. ועי' בילה י. ושם בתוספתא פ"א ה"ד מ"ש שם במגפה: (כ) בג' דברים. גיטין ח. בחו"ל גזרו על אוירה רק לתלות ולכן לא חשיב י"א מעלות בפ"א דכלים ר"ש פ"א מ"ט מסכת טו: ע"ש. ועי' ירו' גיטין פ"א ה"ב לענין מוכר עבדו לעובד כוכבים: (ל) כקונה בפרוור. וכותבין עליו אונו אפילו בשבת. ועי' סוף חלה וירו' שם ובר"ש שם: (מ) ליכנס לה בטהרה. דלא גזרו על אוירה רק על גושה והיינו דתני ריש"א עפרה טמא ונכנס בשידה תיבה ומגדל: (נ) נכנסין לבין אולם. עי' פ"א מ"ט ולחכמים מבואר דמס"ת הוא דהלא פוצעין מוחו. ועי' זבחים יט. ועי' ר"ש: (ס) ר' יוסי. יומא מד וביר' שם פ' ה' וגרסינן שם כנוסח הגר"א. ועי' ר"ש מ"ט שהקשה למה לא חשיב במעלות דמשנה והוי י"א: (ע) לעליית בית ק"ק. פסחים פו. וד' פעמים היינו להזות דם פר ולהקטיר קטורת ולהזות דם שעיר ולהוציא כף ומחתה: (פ) לשנים. נוסח הרמב"ם בפירוש המשנה כנוסחתנו: (צ) נכנסו מצורעים. עי' רמב"ם פ"ג מהל' ביאת מקדש ה"ח: (ק) לוקין שמונים. עי' פסחים סז. וכאן הגי' בטעות. וכן כתב הר"ש ספ"א. ועי' רמב"ם שם ה"ט: (ר) טמא נכנס. ועי' יבמות ז: (ש) הטמאים פטורין. עכ"מ שם ה"ט: (ת) כל העזרה. עי' זבחים נו.: (א) אפילו הן מחו"כ. עי' מנחות כז: ועי' כ"מ פ"ז מהל' בית הבחירה ה"ח וה"ג מהל' ביאת מקדש ה"ט שכ' דס"ל דמחו"כ דזב כזב דמי והרמב"ם לא פסק כן: (ב) ושאר כל הטמאים כצ"ל: (ג) הכל נכנסין. ערובין קה: ועי' ר"ש פ"א מ"ט ומסיק שם דישראל לא והגמרא מבית שם מקודש לענין טומאה בעזרה דמ"ה מדאשתני וכו': (ד) מחילות. פסחים דף פו ומוקי לה התם בפתוחות לחיל. ועי' ירו' פסחים ספ"ז ומע"ש פ"ב ובתוספתא שם. ועי' פסחים פו: ד"ה מחילות ועי' מ"ל פ"ב מהל' ביאת מקדש ה"ג:

זר זהב ומנחת בכורים

הזר זהב הוא מאת הגר"א ז"ל ונכתב ספיו ע"י אחד מתלמידיו ה"ה הרב ר' מאיר בהחסיד מוהר"ר אליעזר ז"ל מווילנא. והדברים שיבאו מוקפים בחצאי רבוע כזה [ ] המה מבעהמ"ס מנחת בכורים

פרק א א לא חלקת טומאתה. בין שרץ גדול לשרץ קטן שכולן מטמאין. וש"ז חלוקה טומאתה שהקטן פחות מבן תשע שנים ויום אחד אין שכבת זרעו מטמא: **ב** שמיעוט מי חטאת טמא. ואפילו אין בהם כדי הזיה: ומיעוט נבלה. פחות מכזית טהור: יש להן טהרה מטומאתן גרסינן. לאחר שנעשה מצותן אין מטמאין כדתנן [פרה פי"ב מ"ד] מתליקין היה לפני חנויות של רבים ודורסין ולא נמנעין מפני שאמרו מי חטאת שעשו מצותן אין מטמאין: ואין מטמאין בצרופן. פחות מכדי הזיה בכלי זו ופחות מכדי הזיה בכלי זו או ככלי אחד ואין נוגעין בזו והשיטון טהור. והכא לטומאת משא דאי למגע האמרת שמיעוט מי חטאת טמא: משא"כ בנבלה. שאם השים שני חצאי זיתים או שנגע בכשני חצאי זיתים כאחת טמא כדתנן רפ"ג דאהלות הנוגע בכשני חצאי זתים מן הנבלה או נושאן ר"ד בן הרכינס מטהר וחכמים מטמאין: **ג** כר התחתון כעליון. שאם יושב על עשרה כרים הכר התחתון טמא כעליון שרואין כאילו כולן נוגעין בבועל נדה עצמו והוו ראשונים: רביעית. דם מן המת: [במרכב לטמא ב' ולפסול אחד גרסינן. וכר"ש ליתא ומלתא דפסיקא נקט דאפילו נגע באוכלין ומשקין שאין נעשין אב הטומאה מטמא ב' ופוסל אחד אבל אם נגע באדם וכלים עושה אב הטומאה]: נטמא ב' ולפסול א'. שהמעיינות והמרכב הן אבות הטומאה כזב עצמו ומטמאין ראשון וראשון מטמא שני ושני פוסל א' בתרומה. לטמא בגדים. פריכא במתני' מה היא טומאת בגדים: משא"כ במרכב. שחלוק מגעו ממשאו במשא מטמא בגדים ובמגע אינו מטמא בגדים. ובזו שוה מרכב לנבלה ומי חטאת שיש בהן כדי הזיה שבמשא מטמאין בגדים ובמגע אין מטמאין בגדים כדתנן ותכוכי בגדים במגע: אבן מסמא. אבן גדולה ואם היה המרכב תחת האבן והזב הנפוש באבן טמא מה שתחתיו משום מרכב: **ד** חומר בכזית כו' פתחו בטפח. שאם המת בבית ולו כמה פתחים של ארבעה ארבעה טפחים ופתח אחד של טפח וכולן נעולין ודלתותיהן נעולין מבפנים וכלים תחת המשקוף מן הדלת ולחוץ. במת שלם כל הכלים טמאין משום סוף הטומאה לצאת ואינו יודע באיזה פתח יוציאו. חוץ מכלים שתחת הפתח של טפח טהורין שאינו ראוי להוצאת המת. אבל בכזית מן המת בבית אף הכלים שבפתח של טפח טמאין שהפתח ראוי להוצאת כזית. [ר' נתן אומר לא גרסינן כלל]: וכמה הוא כדי לעלות ארוכה. [גי' הגר"א וקאי] אמתני' דתנן פירש ממנו אבר אם יש עליו בשר כראוי מטמא במגע ובמשא ובאהל שיעור בשר כראוי כדי לעלות ארוכה. אם יכול לחיות ממנה טמא האבר. רואין אותו כאילו יחור של תאנה שנפשח. שנשבר ומדולדל בקליפה אל האילן שינק הימנו מן האילן ויבוא לחיות. כך אם היה האבר מחובר קצת אל האדם ויכול לחיות טמא [ובכ"י מבואר זה לקמן]: **ה** עפרה. גושה: כמביא מחו"ל. וצריך שיאמר בפני נכתב ובפני נחתם: כמוכר לחו"ל. ויוצא לחרות: כקונה בפרוור שבירושלים. וכותבין עליו אונו אפילו ע"י נכרי: ליכנס לה בטהרה. נכנס ע"י שידה תיבה ומגדל. שעל אוירה לא גזרו טומאה כחו"ל שגזרו אף על אוירה: **ו** ר' אמרת. כלומר הרבה לי על שאמרת לי כך: בעל הפול. כהן הממונה על זה. וצ"ל כנוסחת הגר"א: שלא בשעת הקטרה. דידיה אלא בשעת הקטרה של ק"ק: אלא בשעת הקטרה. שמקטירין בהיכל: לעבודה. או להשתחות: **ז** ארבעה פעמים. להקטיר קטורת ולהזות דם פר ולהזות דם שעיר ולהוציא הכף והמחתה: [לשנים. כדמפרש בנוסחת הגר"א וכן הנוסחא ברמב"ם בפירוש המשנה [פ"א מ"ט]]: שבוע. שמיטה: אין זו מעלה. שמה שלא היה נכנסין מפני שלא היה צריכין: לפנים מן החומה לוקין ארבעים. שהמצורע מובדל חוץ לשלש מחנות ולפנים מן החומה הוא מחנה ישראל: זבין כו'. לוקין ארבעים. שהן משתלחין חוץ לשתי מחנות והר הבית הוא מחנה לויה: [מצורע גרסינן כנוסחת הגר"א [ער"ש ספ"א שנדחק בזה]]: לוקה שמונים שנכנס לשתי מחנות: פטורין. אבל אסורין מדברי סופרים שהם גזרו שלא יכנסו טמאי מתים ונכרים להחיל. והפסד מפני זה פרצו האויבים י"ג פרצות בהחיל מפני שהחיל היה מחיצתן שאסורין ליכנס לשם. **ח** כל העזרה. עזרת ישראל שם מתחלת מחנה שכינה. אסורין בהנאה. דהוו חולין בעזרה: והיא היתה חצר המשכן. בבית עולמים מתחלת מחנה שכינה מעזרת ישראל. כנגדו היתה מתחלה מחנה שכינה במדבר במשכן לפנים מן הקלעים: משערי ניקנור. שהיו בעזרת ישראל: [טהורים גרסינן]: מבית לפרכת [גרסינן]. כל הבטח מן הפרוכת ולפנים עד הארון ממזרח למערב ובאורך צפון ודרום כל קדשי קדשים חוץ מכנגד הכפורת הוא מבית לפרוכת: רי"א כו' כנוסחת הגר"א ושניהן מקרא אחד דרשו דכתיב ואל יבוא בכל עת אל הקודש מבית לפרוכת אל פני הכפורת אשר על הארון ולא ימות. אל הקודש זה היכל. מבית לפרוכת זה קדשי קדשים עד כנגד הכפורת. אל פני הכפורת כמשמעו. היכל באזהרה אל פני הכפורת במיתה דכתיב ולא ימות. מבית לפרוכת ת"ק סבר נדרש לאחריו מבית לפרוכת ואל פני הכפורת ולא ימות ור"י סבר נדרש לפניו אל יבוא אל הקודש ולמבית לפרוכת: **ט** מנוס נטהורין. דטהורין זריזי עדיפי מכהנים טמאים ובעלי מומין: בתיבות. שלא יזונו עיניהם מן הקודש: ובגגו של היכל

ואין שוחטין שם קדשים קלים והטמאין שנכנסו לשם (כב) הרי אלו פטורין: י (ה) וכשם שהיו במדבר ש״ש מחנות מחנה שכינה מחנה לויה מחנה ישראל כך היו בירושלים מפתח ירושלים ועד פתח הר הבית מחנה ישראל. מפתח הר הבית ועד שערי נקנור מחנה לויה. משערי נקנור ולפנים מחנה שכינה והן הן קלעים שבמדבר (כג) *)מטעם (ו) מסעות אין בהם משום קדושה ואין חייבין עליהן (כד) משום טומאה. (כה) (וכמה הוא כדי להעלות ארוכה רואין אותו כאילו ייחור של תאנה שנפשח ומעורה בקליפה קטנה אם יכול לחיות הימנה טמא ואם לאו טהור): יא רבי מנחם ברבי יוסי אומר (ז) עיירות מוקפות חומה מקודשות מארץ ישראל שמשלחין מתוכן את המצורעין והבית צמות בתוכן לאחר שנים עשר חודש ומסבבין בתוכן המת עד שירצו יצא אין מחזירין אותו וכה״א (דה״ב כו) וישכב עוזיהו עם אבותיו ויקברו אותו [עם אבותיו] בשדה הקבורה אשר למלכים כי אמרו מצורע הוא וימלוך יותם בנו תחתיו ר״ש אומר כשם שאין (כו) זבות נדות ויולדות נכנסות להר הבית (ח) כך משכבן ומושבן כיוצא בהן:

פרק שני א (א) כלי נתר ב״ש אומרים מטמאין מתוכן ומאוירן ככלי חרש ומאחוריהן ככלי שטף וב״ה אומרין כלי נתר הרי הן ככלי חרש לכל דבר. ר״ש בן אלעזר אומר בלשון אחרת ב״ש אומרים מטמאין (א) כחצי כלי ומטמאין ככלי שלם וב״ה אומרים כלי נתר הרי הן ככלי חרש לכל דבר (ב). (ב) יושבין שלא מסומכין שיעורן בכדי סיכת קטן ועד לוג לוג וכל מטה הימנו. מלוג ועד סאה [א] וכל מטה הימנו מסאה ועד סאתים בחצי לוג סאתים וכל מטה מהן. מסאתים ועד ג׳ ועד חמש סאין בלוג חמש וכל מטה מהן רבי עקיבא אומר מלחמיות ועד הצבים גדולים בלוג מכאן ואילך בלוג (ג) נשתקעו דברים ולא נאמרו (ג) עכשיו ר׳ נחמיה ור׳ אליעזר בן יעקב [ב] חצבים גדולים [ג] שני (ד) לגין (ד) הפכין (ה) והגלילין והחביונות שביהודה יש להן (ו) קרקרנות ואין להן דפנות. (ה) הסילונית [ד] והקרמיון שעשה בהן בית קבול מים או צרורות טמאין (ו) [ה] אלו לגין פרוסה טהורה מגופפת הרי זו טמאה הכסא והספסל וכל מדרס כלי חרס טהורין רבי יוסי אומר אף הספינה (ז) ומגופת היוצרין רבי נחמיה אומר חילוף הדברים (ו) משפך של מתכת בין של בעלי בתים ובין של דבלין (ח)טמא ושל עץ ושל עצם ושל זכוכית של בעלי בתים טהור ושל רוכלין טמא מפני שהוא (ט) כשל מדה דברי ר׳ יהודה בן בתירה ור׳ עק׳בא אומר מפני שהוא מטה על צדו ומריח (י) בו את הלוקח. כסוי כדי יין וכדי שמן וכסוי חביות (יא) ונירות שמשתמש בהן עראי ומשליכן טהורין ואם התקינו לתשמיש טמאין. כסוי [ו] אלפס בזמן שנקוב (ז) ויש לו חדוד טהור אין נקוב (יב) ואין חדוד טמא מפני [ז] שמכנסת לתוכו את הירק רבי אלעזר ברבי צדוק אומר מפני שהופכה עליו את הרוקמה (ח) זה הכלל כל המשמש כפוי בכלי חרס טהור: ב (ט) גסטרא שנסדקה בכבשן כיצד משערין אותה אם היו שבריה שוין ותוכה מאדים בידוע שעד שלא נגמרה מלאכתה נסדקה [ח]. בית תבלין של עץ העשוי מגורות ואין (יג) ליזבז טמא א׳ מהן במשקה הוא טמא וחברו (יד) טמא ובשרץ (טו) כולו טמא נפלו משקין על גבי הרחב שלו ר׳ יוסי אומר משם ר׳ יוחנן בן נורי חולקין את עביו המשמש את הטמא טמא והמשמש את הטהור טהור נפלו (טז) משקים על גבי שפתו החיצונה נדון כאחורים קבעו במסמר חיבור לטומאה ולהזאה תקעו חיבור לטומאה ואין חיבור להזאה. נוטל ונותן אין חיבור לא לטומאה ולא להזאה: ג מסרק של (י) צרצור ר׳ אליעזר אומר אין מטמא באויר וחכ״א מטמא באויר (כ) העשוי לכך ולכך כגון הכבכב

*) אולי צ״ל מ״ב מסעות.

הגהות הגר״א

(כב) הרי אלו ל״ג: (כג) בשעת: (כד) משום טומאה: (כה) וכמה עד ר׳ מנחם ל״ג: (כו) כשם שאין זבים וזבות: **פ״ב** (א) בלשון אחרת בש״א מטמאין בכלי חרש ובכלי שטף ובה״א הרי הן ככלי חרס לכל דבר: (ב) הדקין שבכ״ח יושבין שלא מסימכין שיעורן כדי סיכת קטן עד לוג לוג כלמטה הימנו מלוג ועד סאה ברביעית סאה כלמטה הימנו מסאה ועד סאתים בחצי לוג סאתים כלמטה הימנו מסאתים ועד שלש ועד חמש סאין בלוג וחמש ולמעלה כלמטה הימנו: (ג) עכשיו ל״נ: (ד) לוגין: (ה) הפכין הגלילין: (ו) קרקרות: (ז) טמאים לגין פרוצה טהורה מגופפת טמאה: (ח) ומגופת היוצרין את שהוא פותח בה טהורה ושהוא גומר בה טמאה ור״נ אמר: (ט) של מדה: (י) ומריח בה ללוקח: (יא) ניירות: (יב) ואין לו חדוד טמא מפני שמכנסת: (יג) ואין לו לוביז נטמא: (יד) טהור: (טו) כולו טמא הרחב שלו רי״א: (טז) נפלו שם משקין נדון כאחורים:

באור הגר״א

אין אוכלין שם כו׳. פי׳ אפ״ה אין אוכלין שם כו׳: [וכמה כדי להעלות ארוכה. פי׳ קאי על מתני׳ דקאמר ת״ק בתמא שיעור בשר כראוי כדי להעלות ארוכה ולא פירש כלום כמה היא ומפרש הכא כמה היא כדי להעלות ארוכה ומפרש דמשערין אותה בתאנה כו׳]: ר׳ מנחם ב״ר יוסי אומר עיירות המוקפות חומה כו׳. פי׳ קאי על מתני׳ דקא חשיב בתוך הנך עשרה קדושות עיירות המוקפות חומה מקודשת הימנה ומפרש הכא שר׳ מנחם ב״ר יוסי היא אבל ת״ק סבר אין חולקין בארץ ישראל בין מוקפות חומה לאינו מוקפות חומה ואינו צריך לשלח את המצורע אלא מירושלים שהיא נקראת מחנה ישראל ולא הן ומכח זה מתורץ קושית הר״ש דקתני במתני׳ עשר קדושות וקא חשיב אית עשרה דהיינו ארץ ישראל ועיירות המוקפות חומה ולפנים מן החומה והר הבית והחיל מע״א ועזרת ישראל ועזרת כהנים ובין האולם ולמזבח והיכל וק״ק הרי י״א אלא דלא חשיב הך קדושה דעיירות המוקפות חומה כיון דחכמים פליגי עליו ולדידהו ליכא אלא עשר והפ״ה תני לה כהדייהו אע״ג דלא חשיב לה במניינא כי כן דרך התנא וכן הוא ג׳ הבות דקתני ר״א אומר שלשה דברים יהי כבוד חבירך חביב עליך כשלך כו׳. וחשיב התם שני דברים יתירים ולהו ר״א אמר להו אלא ר׳ יוסי ברבי אלעזר ותני ליה בדר״א ואפ״ה לא חשיב למניינא אלא הנך שלשה דברים שר״א אמר להו ולא הני דברים יתירים: וכן הוא אומר וישכב עוזיהו עם אבותיו כו׳. פי׳ דמייתי ראיה מהאי פסוק שאם יצא מת אין מחזירין אותו והוי הפתא פי׳ הפסוק כך ויקברו אותו בשדה קבורה פי׳ היינו ולא במערת המלכים אשר בעיר ומפרש טעמא כי אמרו מצורע הוא. פי׳ לפיכך לא קברו אותו במערת המלכים לפי שהיה מצורע והוצרך להיות מחוץ לעיר וכיון שהוא חוץ לעיר אין מכניסין אותו לעיר: ר׳ שמעון אומר כשם שאין זבין כו׳. קאי על מתני׳ דקתני הר הבית מקודשת הימנו שאין זבין כו׳ קמ״ל הכא שלא משכבות נמי אסור ליכנס להר הבית:

פרק ב כלי נתר בש״א כו׳. קאי על מתני׳ דקתני כלי נתר וכלי חרס טומאתן שוה קמ״ל הכא פלוגתא דב״ש דהיינו הא דפליג בית שמאי וסבר דמותנין עליה אומרי כלי שטף וחומרי כלי חרס וב״ה הלל סבר שהרי היא ככלי חרס לכל דבר והאיה מתני׳ כבית הלל ר׳ שמעון ב״ר אלעזר אומר בלשון אחרת בית שמאי אומרין מטמאין כחצי כלי ומטמאין ככלי שלם ובית הלל אומרים כו׳ [illegible]

[illegible]

אור הגנוז

פ״ב [א] ברביעית סאה: [ב] אמרה: [ג] שיעורן בשני שני לגין: [ד] והקרמודין: [ה] או לולגין: [ו] כסוי כבכב וכסוי אלפס: [ז] שמצננת: [ח] שמשנגמרה מלאכתה נסדקה אין שבריה שוין ותוכה מאדים בידוע שעד וכו׳ והפסיק:

מצפה שמואל (ה) וכשם שהיו במדבר. זבחים קטז: ועי׳ תוס׳ שם ד״ה אימא ועכ״מ פ״ג מהל׳ ביאת מקדש ה״א: (ו) מסעות. עי׳ זבחים ס: ובתוספות שם ועי׳ רמב״ם פ״ג מט״מ ה״ב: (ז) עיירות מוקפות חומה. עי׳ פ״א מ״ז. ואין מחזירין מת הוא מדרבנן דמה״ת שרי אף במחנה לויה ועי׳ ר״ש שם: (ח) כך משכבן. עי׳ עירובין קד: מדין המכניס כלי טמא למקדש דממעטינן כ״ח. ועי׳ רמב״ם פ״ג מהל׳ ביאת מקדש ועי׳ שם בהשגות ובכ״מ. ועי׳ ירו׳ נזיר פ״ז ה״ד מדין כלי הנכנס למקדש. ועי׳ ירו׳ שקלים סוף פ״ח ובהגהות הגר״א שם דכוון לכך דהכא: (א) כלי נתר. עי׳ שבת טז. ועי׳ ר״ש פ״ב מ״א: (ב) יושבין שלא מסומכין. חולין כה: וכאן פ״ב מ״ג: (ג) ישתקע. הר״ש מפרש בדורו לא נהלכו עליו: (ד) הפכין הגלילין. עי׳ רמב״ם פי״ח מהל׳ כלים הט״ו: (ה) הסילונות. פי׳ ר״ש: (ו) משפך של מתכות. עי׳ ר״ש ספ״ג מ״ד: (ז) ויש לו חידוד. או יש לו חידוד ואינו ראוי לקבלה מחמת זה: (ח) זה הכלל כל המשמש כפוי. בר״ש הביא כסוי בכ״ח. ועי׳ מיי׳ פי״ח מהל׳ כלים ה״ה. ועי׳ תוס׳ שבת טז. ד״ה ס״ג דהוכיחו מזה לענין אחוריו דטמא משום לפעמים משתמש כדרכו: (ט) גסטרא. ער״ש פ״ג מ״ז. ועי׳ מיי׳ פי״ח מכלים ה״ח וכ״מ שם וצ״מ דאם נסדקה מקודם גמר מלאכה טהור אבל לאחר כן טמא משום גסטרא: (י) צרצור. הר״ש פי׳ דהיינו בקבוק ופיו אלא נקבים כעין רשת וסביבות השפה כולטין שיניים ועשוין לנוי ונתלה שרץ באויר השיניים: (כ) העשוי לכך ולכך. עמ״ש ר״ש פ״ג מ״ח מזה בפי׳ המשנה שם:

זר זהב ומנחת בכורים

היכל קודש כו׳ והטמאין כו׳ פטורין. שאין גגו קודש אלא להניח שם כלי קודש שלא היו צריכין להן כגון שתי אמות של משה היו מונחין שם: י מחנה ישראל. ויש במחנה ישראל ג׳ מקומות חלוקין זו מזו. כל העיירות שבא״י אף הערים הפרזים קדושין לנגעי בתים שמשליכין משם שנאמר והשליכו אתהן אל מחוץ לעיר אל מקום טמא: יא עיירות המוקפות חומה מקודשות מהן. לנגעי אדם שמצורע אדם משתלח משם ולא מערי הפרזים: לפנים מחומת ירושלים מקודשת מהן שאוכלין שם קדשים קלים ומעשר שני. וכן במחנה לויה ג׳ מקומות חלוקות בקדושתן. הר הבית והחיל ועזרת נשים וקדושתן מפורשות במשנה ומחנה שכינה הן ששה מקומות ושמה קדושות חלוקות בהן. [illegible]

[illegible]

[א] הכבכב והאילפס והקדרה מטילין אותו לתמר להכניס ולהוציא טומאה לאחרים בכונס משקה אבל הוא עצמו אין טהור אלא במוציא זיתים בלבד. נבלי יין שיעורן במשקין ור"ש אומר בזרעונין (טו) [ב] (שעורו במשקין ור"ש אומר בזרעונין) גסטרא שיעורה (טז) במשקה (יז) [ג]והעתיקה ה"ז טהור הפכין תגלילין שמוליכין בהן שמן למרחץ (ל) והצרצורין (יח) והשקורין עד שלא הוסקו טהורין ומשהוסקו טמאין (יח) והתקין (מ) והנאין טמאין (נ) חרש שפירש מן (יט) חבית ומן הקדרה אם מקבל כשיעור טמא אם לאו טהור (כ) נקב ועשאו בזפת טהור שכלי חרש שטהר שעה אחת אין לו טומאה לעולם :

פרק שלישי

א (א) הביא שברי כלי חרס ודיבקן זה לזה ועשאן תנור ועשה להן טפלה בין מבפנים ובין מבחוץ והסיקו אע"פ שאין בכל אחד ואחד כשיעור כולן (א) מיטמאין. מגע ויאויר [ד] הקנונים הגדולים שטפלום ביבלות ובאדמה (ב) הרי אלו הן חיבור הטבילן הרי זו חוצצת עליו (ג) (ב) [ה] חרש שטיפלו להיות מבשל הרי זה אינו חיבור (ג) היקרין שטפלן להיות זופת בהן הרי אלו חיבור מודים חכמים לרבי מאיר ולר' שמעון(ד) במיחם שטיפלו עד מקום שהאור שולט בו שהוא חיבור ועד מקום שאין האור שולט בו שאין חבור הטבילה (ד) אין חוצץ עליו. (ה) בהדוק קרויה הברויא הרי זה חיבור (ו) [ו] הטבילה הרי זה אינו חבור. הטבילה אינה חוצצת עליו כשות(ז) שלקטן הרי זה אינו חיבור (ח) הטבילן צואה שעל *)הכסא אינה חוצצת עליו (ט) האבר והבשר המדולדלין באדם הרי אלו אינן חיבור טבל אין חוצצין עליו: ב (ה) הזפת חיבור בכלי מתכות בדבר הראוי לה אבל דבר שאין ראוי לה הרי זה אין חיבור הטבילו הרי זה חוצצת כיצד קיתון הניקב ועשאו בזפת הרי זו אינו חיבור הטבילו הרי זו חוצצת עליו אבל (ו) חבית שניקבה ועשאו בבעץ (י) ובקנטרין ובגפרית ובזפת ובסיד ובגפסית חיבור ושאר כל הדברים אינו חיבור (יא) ורבי עקיבא מטמא בשל עץ מפני שהוא מינו : (ז) עריבה גדולה של חרס אע"פ שבאה במדה טמאה נפחתה במוציא זיתים אע"פ שהוא מטה על צדה ולש בה טהורה שמתחלה [ז] לא לכך נעשית : ד (ח) המביא (יג)ארניות ותנורין וספלים וכלי חרש מחוצה לארץ לארץ עד שלא הוסקו טמאין משום ארץ העמים וטהורין משום כלי חרש הוסקו טמאין משום כלי חרש וטהורין משום ארץ העמים נמצאת(יג) אומר בשעת שהן טמאין משום ארץ העמים טהורים משום כלי חרש ובשעת שהם טמאים משום כלי חרש טהורים משום ארץ העמים הביא עפר ממקום הטומאה וגבלו במקום הטהרה או ממקום הטהרה וגבלו (יד) במקום הטומאה טמא גבלו על גבי הסלע אפילו במקום הטהרה טמא. הלובן לבנים בבית הפרס במקום הטומאה טמא במקום הטהרה טהור (יד) ר' שמעון אומר אפילו לבינה מבית הפרס ממקום הטומאה טהור שלא אמרו אלא גוש כברייתו. (ט) חזקת חרסין הנמצאין בכל מקום (טו) טהורין חוץ מן הנמצאין בבית היוצר מפני שרובן מן הגסטראות (י) חרש שפירש מדפנה של חבית ומן דפנה של קדרה ר' שמעון בן אלעזר אומר משם ר"מ וכן היה ר' יהודה אומר כדבריו כדרך קבלתה טמאה שלא כדרך קבלתה טהורה ניטלה האוזן ונשבר [ח] החידוד ר' יהודה מטמא וחכמים מטהרין (טז) שכלי שטהר שעה אחת אין לו טומאה לעולם: ה חבית שנפחתה ונקבל על דפנה או שנחלקה כמין שתי עריבות ר' יהודה מטהר וחכמים מטמאין שמתחלה לכך נעשית להיות מוטה על צדה ומוציא מה שבתוכו לצדדין ואם היתה גיסטרא הרי זו טהורה שלא אמרו שירין לשירין אלא שירין לכלים איזו היא גיסטרא כל שנסדקין אזניה (כ) ואפילו אחת מהן נסדקה למטה מאזניה אע"פ שאזניה קיימות הרי זו כגיסטרא ואם מתחלה עשאה יד (יז) של אזנים נדונת כחבית היתה מוטה על צדה כמין קתדרא הוא הדבר כל המתקבל עמה מים בשעה שהוא מערה (יח) משקין לתוכה מטמא במגע ובאויר כל שאין מקבל עמה מים בשעה שמערה (יח) משקין לתוכה מטמא במגע ואינו מטמא באויר: ו (ל) שולי [ט]הקרפאות ושולי(מ) (יט) הקיסוס הצידוניים וכלי חרש (כ) ששוליו חדים וכדברי ר' נתן הקוז והקוד הבבלי שנסדקו מלמעלה ומקבלין כשיעור מלמטה אע"פ שאינן יכולין לישב שלא מסומכין טמאין שלכך

*) נ"א הל' הכסא

הגהות הגר"א

(טו) בזרעונים. נבלי שמן שיעורן במשקין רש"א בזרעונים: (טז) גיסטרא שיעורה במוציא משקה: (יז) העתיקה: (יח) והשקורין: (יח) הוסקו והן נאין: (יט) חרש שפירש מן החביות: (כ) ניקב ועשאו בזפת טהור שכלי חרס שטהר שעה אחת: פ"ג (א) מטמאין במגע: (ב) ה"א אינן חבור: (ג) כלי חרס שטפלו: (ד) במיחם שטפלו עד מקום וכו' שהוא חבור הטבילו אין חוצץ עליו מקום שאין האור שולט בו אין חבור ו[אי]נו חוצץ: (ה) בהידוק הקרויה הבריאה אינו חיבור: (ו) הטבילה ה"ז חוצץ הרעועה ה"ז חבור הטבילה אינה חוצצת עליו: (ז) (כסות) של קטן: (ח) הטבילו אינו חוצץ: (ט) האבר והבשר המדולדלין באדם ה"א חבור טבל אין חוצצין עליו: (י) ובקסטרין ובגפרית: (יא) ה"ג משפך שפקקו בזפת ר"ע מטמא: (יג) ארונות: (יג) נמצאת אתה אומר: (יד) במקום הטומאה אפילו ע"ג הסלע טמא הלובן: (יד) רש"א לבנה מבה"פ אפי' ממקום הטומאה: (טו) בכ"מ טמאים: (טז) שכ"ח שטהר: (יז) עשאה *)שלא אזנים: (יח) משקין ל"צ: (יט) הקווסים: (כ) ששוליהן חדים כדברי ר"נ אף הכוז:

*) אולי צ"ל כלא.

באור הגר"א

פכבב והאלפס כו'. פי' שהן מיוחדין לאוכלין ולמשקין ומפרש ג"כ האי לאומרו בזיתים הייט שלא יהא טהור אלא אם ניקב כמוציא זיתים אבל להכניס ולהוציא בכונס משקה דהייט אם כלי תוך כלי ושרץ בתיכונה והאוכלין בפנימי ודופני הכלי הפנימי יוצאין לחוץ מהתיכונה שהכלי הפנימי מציל על האוכלין שבתוכו ודוקא כשהוא שלם אבל אם ניקב כשיעור שאינו מקבל טומאה אז בטל מתורת כלי ואינו מציל וא"כ בזה הוי אומר אי אמרינן דאזלינן בתר משקין ולעך אמרינן להומרא ואם ניקב בכונס משקה שוב אינו מציל: אפילו שמן שיעורו במשקין ר"ש אומר בזרעונין כו' והעתיקה כו'. [illegible]

אור הגנוז

א] הכבכב : [ב] נר : [ג] והפתיק : פ"ג [ד] סקנונים : [ה] כלי חרס : [ו] הטפילה : [ז] שמתחלה לכך נעשית : [ח] הדות : [ט] הקרפראות :

מצפה שמואל

(ל) והצרצורין. עי' בר"ש פ"ג מ"ג : (מ) נאין. מלשון נאה : (נ) חרש שפירש. הר"ש הביא זה בפ"ב מ"ב. וכו' דהיינו בשברי כ"ח ולכן כיון שטהר שוב אינו מקבל טומאה אבל בכלי שלם לא והביא מסכת פס[illegible] לה. ועי"ש בתוס' ועי' בר"ש פ"ג מ"ג : (א) הביא שברי כ"ח. ר"ש פ"ג מ"ה : (ב) חרש שטפלו. עי' מיי' פ"כ ה"ב : (ג) היקרין. פי' כלי שמניח בו זפת לזפות הספינה : (ד) אינו חוצץ עד הזפת. עי' ר"ש דתק בזה לפי הגירסא כיון דהטפלה אינו חבור א"כ ראוי להיות חוצץ. וכו' דאולי הטעם דהוי רכה ונכנס המים שם. ועי"ש בזה : (ה) הזפת עד עריבה. מבואר הכל בר"ש פ"ג מ"ז ומ"ח : (ו) חבית שנקבה. מיי' פ"כ ה"ג : (ז) עריבה. עי' שבת דף פ"ג שמבואר שם דאף מ' סאה והיינו באה במדה טמאה בכ"ח. רמב"ם פי"ח מהל' טמאת מת הלכה ד. ועי' ר"ש אהלות פ"ב מ"ג : (ח) המביא ארניות. רמב"ם פי"א מכלים הלכה ג : (ט) חזקת חרסין. מיי' פרק י"א הלכה יח. ועי' רא"ב"ד שמהפך הגירסא : (י) חרש שפירש. עי' ר"ש פרק ד' מ"א ומ"ב ומ"ג : (כ) ואפילו אחת מהן. רמב"ם פי"ט הלכה ז : (ל) שולי הקרפאות. על שם מקומן : (מ) הקיסוס. כמו הקסוס ומלשון קשות הכסך והצדונים מצידון

זר זהב ומנחת בכורים

[illegible]

שלמך נעשו מתחלתן שולי כלי (כא) עצים וכלי זכוכית (יו) [א] וכלי עצם קרטיסין שפן ועשאן [ב] ומקבלין כל שהן טמאין היה שוות מן השפה הפנימית ולפנים (כב) הימנה ולחוץ טהורה (ג) כלי חרש [ג] מקבלין טומאה משתגמר מלאכתן דברי ר"מ ר' יהודה אומר משיצרפו בכבשן צרפן אפילו בגפת טמאה ואינו חושש שמא מיצה משקין [ד] ומשם רשות עם הארץ אין חושש להן (כג) וחבירתה אפילו בא לאחר שלשה ימים ונוטל: ז גילה חפאין ומצא אבק על גבי (כד) כלים הרי זו נוטל אחד כולו ברשות בעם הארץ (ס) מקום שמשקעין את הנאות בטיט הלבן (כה) והחבור עומד על שיקוע. העמוד שהוא עומד אינו טמא אלא אותו עמוד לבד חבור עומד מלמעלה ועם הארץ עומד מלמטה ושולה ונותן לו ועם הארץ נאמן לומר לא טמאתי מפני שהוא בחזקת המשתמר:

פרק רביעי א (א) תנור של (א) לבנות תחלתו בכל שהוא ושיריו ברובו שר"מ אומר תחלתו ארבעה ושיריו ארבעה תנור מאימתי מקבל טומאה משהוסק כדי לאפות בו סופגנין רבי יוסי אומר רואין את העצים שהוסק בהן כאילו (לא) הוסקו לאחר רדיית הפת רשב"ג אומר משם רבי יוחנן (ב) (ב) טפילת התנור עד כמה חיבור לתנור עד כדי צורך וכמה הוא צורך בתנור טפח ובכירה ג' אצבעות: ב (ג) שלש אבנים שחברן זו לזו (ג) ועשאן תנור ועשה להן טפילה בין מבפנים ובין בחוץ מטמאות במגע ובאויר דברי ר' מאיר רבי יהודה אומר מבפנים מטמאות במגע ובאויר ומבחוץ מטמאות במגע ואין מטמאות באויר חיברן לתנור ולא היברן זו לזו (ד) מטמאות. חיברן זו לזו ולא היברן לתנור (ה) הרי הן כירה חפר בארץ ועשה להן טירה טהורה וטירת כירה טהורה: ג (ד) תנור שהסיקו להיות צולה בו טמא. להיות טומן בו אונין של פשתן טהור שאינו עושה מלאכה בגופו. תנור שהסיקו עד שלא נגמרה מלאכתו [ה] ר' יהודה אומר טהור א"ר יהודה זה היה מעשה (ס) בתנורי כפר *)סוגגא והיה רבן גמליאל מטמא וחכמים מטהרין מפני מה מוסף תנוי של נחתומין טמא מפני שהוא סומך עליו שפוד של צלי ורבי יהודה אומר מפני שהוא תולה (ו) יורד בשפוד ונותנה עליו (ה) ר"ן שמעון בן גמליאל אומר משם רבי יוחנן הסנדלר מוסף תנור טפח מוסף יורה של שולקי זיתים (ז) טפחיים ואינו מטמא באויר אלא כנגד המוסף ומאימתי הוא מטמא משיתחיל (ח) לשולקו: ד (ו) תנור (ט) הניתן בו עפר עד חציו מעפר ולמטה מטמא במגע מעפר ולמעלה מטמא באויר דברי ר' מאיר וחכמים אומרים אין חולקין כלי חרס אלא כולה מטמא (י) [ו] באויר רבי יוסי אומר מעפר ולמטה (יא) מטמא במגע מעפר ולמעלה מטמא באויר דברי רבי מאיר וחכ"א אין חולקין (יב) אלא כולה מטמא במגע ובאויר אמר רבי יהודה במה דברים אמורים בזמן שנתן בו עפר ואח"כ הסיקו אבל הסיקו ואח"כ נתן בו עפר כולו מטמא במגע ובאויר (ז) ומודה ר' יהודה לחכמים בתנור שנתנו על פי הבור או על פי הדות ונתן שם אבן ומירחו בטיט מן הצדדין שהוא טמא וחכ"א בין כך ובין כך טמא: ה (ח) תנור שחצצו לשנים והוסק אחד מהן ונטמא הוא טמא וחברו טהור (יג) בשרץ כולו טמא והעובי שביניהן כולו טמא הוסקו שניהן ונטמא א' מהן רבי יוסי אומר משם רבי יוחנן בן נורי חולקין את עביו המשמש את הטמא טמא והמשמש את הטהור טהור בד"א בזמן שחצצו ואח"כ הסיקו אבל הסיקו ואח"כ חצצו (יד) מטמא במגע ובאויר נטמא א' מהן במשקה הרי חברו טהור: ו (ט) תנור שנחלק לשנים ואפילו כל שהוא ואפילו מבית האומן טמא לפי שאי אפשר (טו) לכוין: ז (י) תנור של סדקין שנתן הסדק כלפי הזוית ומירחו בטיט מן הצדדין רבי נתן מטמא מפני שזוית מחברתו וחכמים מטהרין. דף של תנור שנתנו בזוית להיות אופה בו טהור ואם יש בו רוב תנור טמא. תנור של סדקין שעשה טפילה לכל אחד ואחד ומקום הסדקים (טז) מגולה טמא נתן חול [ז] לצרורות טהור כפרן טיט על גבי הסדק טמא חרש על גבי סדק טהור מירחו בטיט מלמעלה (יז) או שעשה

*) נ"ל סיגנה ועי' ספ"ה דכלים

הגהות הגר"א

(כא) שולי כלי עץ וכלי עצם וכלי זכוכית שקרקסן ושפן: (כב) ולפנים טמאה הימנו ולחוץ טהורה: (כג) והחבר בא אפי' אחר שלשה ימים ונוטל: (כד) כולם ה"ז נוטל ניטל א' מהן: (כה) והחבר עומד על שקועו וע"ה עומד על העמוד אינו טמא אלא אותו העמוד בלבד חבר עומד מלמעלה וע"ה עומד מלמטה שולה ונותן לו ונאמן ע"ה לומר וכו': פ"ד (א) תנור של בנות: (ב) ר' יוחנן הסנדלר משתגמר מלאכתן: (ג) וחברן לתנור: (ד) זו לזו טמאות: (ה) הרי הן כטירה: (ו) יורה: (ז) טפחיים מטמא באויר כנגד המוסף: (ח) לשלוק בו: (ט) שנתן: (י) מטמא במגע ובאויר: (יא) נטמא במגע ואינו נטמא באויר ומעפר ולמעלה נטמא באויר דברי: (יב) אין חולקין כלי חרס אלא כולו מטמא ואינו מטמא באויר: (יג) וחבירו טהור הוסקו שניהם ונטמא א' מהן בשרץ כולו טמא נטמא א' מהן במשקה חבירו טהור והעובי שביניהם כולו טמא ר' יוסי: (יד) חצצו כולו מטמא במגע ובאויר תנור שנחלק לשנים: (טו) לכוון ואם אפשר לכוון טהור: (טז) מגולה טהור נתן ע"ג סדק חול או צרורות טהור נתן טיט: (יז) או שעשה לו טפילה

באור הגר"א

[illegible]

*) אולי נ"ל משרן לנטמא ממשקין.

אור הגנוז

[א] וכלי עצם ליתא בכ"י: [ב] כלים: [ג] בתוכן מאימתי: [ד] בתוכן: פ"ד [ה] טמא. [ו] במגע ובאויר: [ז] או צרורות:

מצפה שמואל מגידון ועי' ר"ש: (ג) כ"ת מאימתי מקבלין. עי' ר"ש פרק ד מ"ד: (ס) מקום שמשקעין. עי' בתוספתא דטהרות: (א) תנור של בנות. מאימתי מקבל טומאה. עי' ר"ש פ"ה מ"א חולין קכד. דכ"ש ספח. ועי' שבת קכה: (ב) טפלת התנור. עי' מיי' פ"כ ה"ד: (ג) ג' אבנים. ר"ש פ"ה מ"ג מיי' פט"ו ה"א: (ד) תנור שהסיקו. ר"ש פ"ה מ"ד מיי' פט"ו ה"ד: (ה) ר"ש בן גמליאל אומר. עי' ר"ש פ"ה מ"ה: (ו) תנור שנתן. ר"ש פ"ה מ"ו: (ז) ומודה ר"י. עיין שבת קכה א: (ח) תנור שחצצו. עי' ר"ש פ"ה מ"ז ועי' מיי' פט"ו מכלים ה"ה וע"ש בהשגות: (ט) תנור שנחלק. חולין כה ועי' ר"ש פ"ה מ"ז: (י) תנור של סדקין. עי' ר"ש

זר זהב ומנחת בכורים

[illegible]

שעשה לו מעלה מבחוץ טמא מפני שהטפלה עושה את כולו אחד. נתן עליו טיט חרסית אדמה סיד [א]וגפסית אפילו כל שהוא ואפילו מבית האומן טמא. זפת וגפרית שעוה ושמרים בצק וגללין (יח) וכן דבר שאין עושין בו תנורים טהור (כ) כללו של דבר (יט) כל דבר שאין עושין בו תנורים אין מחבר את הסדקין: ח תנור (ל) שבא מחותך מבית האומן עשה לימודין ונתן עליו טהור מירחו בטיט (כ) טמא נטמא סילק את הלימודין טהור החזירו לו טהור מירחו בטיט מקבל טומאה ואין צריך להסיקו שכבר הוסק משיסיקנו כדי לאפות בו סופגנין ור' שמעון מטמא מיד תנור של [ב]חלונות שכל אחת ואחת פחותה מארבעה טפחים והיתה בהן אחת שיש בה ארבעה טפחים (כא) היא מטמאה במגע ובאויר והשאר מטמאות במגע ואין מטמאות באויר. (מ) תנור של חוליות שכל אחת ואחת פחותה מארבעה טפחים והיתה בהן אחת שיש בה ארבעה טפחים (כב) היא מטמא במגע ואין מטמא באויר והשאר טהור: רבן שמעון בן גמליאל אומר הרוצה לעשות לו תנור בטהרה מביא תנור של סדקים ומביא תנור (כג) של חרש ומלבישו מבחוץ ונותן חול או צרורות בינתים ואע"פ שעשה טפלה לחיצון טהור. פיטים (כד) שקירו לו ועשאו תנור ועשה לו טפלה מבחוץ אע"פ שמקבל [ג] טומאה על דפנותיו כשיעור טהור: ט (כה) תנור מאימתי טמא משיסיקנו כדי לאפות בו סופגנין ור"ש מטמא מיד. רבן שמעון בן גמליאל אומר (כו) משם רבי שילא תיטהו בטהרה ונטמא מאימתי טהרתו אמר ר' חלפתא איש כפר חנניא שאלתי את שמעון בן חנניא ששאל את (כו) בנו של רבי חנניא בן תרדיון ואמר משישיענו ממקומו ובתו אומרת משישפשטו את חלוקו כשנאמרו דברים לפני ר' יהודה בן בבא אמר יפה אמרה בתו [ד] (כז) מהוא: י (נ) תנור של מתכת שעשה לו טפלה ועשה לו מוסף וחלקו לשנים ונטמא א' מהן באויר הוא טמא וחברו טהור נגע בו השרץ מתוכו הוא מטמא במגע ובאויר (כח) וחברו מטמא במגע ובאויר (כט) וטפילה טהורין נגע בו השרץ (ג) מאחוריו כולו מטמא מגע אחד ופוסל אחד נגע בו כזית מן המת מאחריו כולו מטמא שנים ופוסל אחד ואוירו מטמא אוכלין ומשקין וידים מפני שנעשה אב הטומאה ומטמא את גופו דברי רבי ישמעאל ברבי יוסי אומר משום אביו אינו מטמא אוכלין ומשקין וידים שאין כלי חרש מטמא מאחוריו: ניקב נפגם נסדק יעשאו בטיט אפילו כל שהוא טמא נפל השרץ לאוירו כולו מטמא במגע ובאויר נפל (לא) לתוכו [ס] שלא באהל כולו מטמא אוכלין ומשקין וידים בין מתוכו ובין מאחוריו כללו של דבר (לב) שהוא טמא משום כלי חרש נדון ומשום כלי מתכות נדון משום כלי מתכות מירחו בטיט בין מבחוץ בין מבפנים טהור ר' יהודה אומר מבפנים אם (לג) להטיחו [ו] בפני עצמו טהור ואם לאו טמא בין כך ובין כך טמא משום כלי מתכת. (ס) כירה של מתכת שעשה לה (לד) מגור ועשו לה פטפוטים טהורה מירחה בטיט בין מבפנים ובין מבחוץ טהורה רבי יהודה אומר מבפנים אם יכול (ל) (לה) להטיחו לעמוד בפני עצמו טהורה ואם לאו טמאה [ז] משום כלי מתכות:

פרק חמישי

א (א) שלשה מסמרים שלש יתידות שלשה פטפטין שנתן בארץ וחיברן בטיט להיות שופת עליהן את הקדרה טמאה ורבי יהודה מטהר עד שיחברם זה לזה בטיט ומודה רבי יהודה שאם נתנן על גבי האבן (ב) וחיברן לה שהיא טמאה מפני שהאבן מחברתן: ב (ג) שלש אבנים שחברן זו לזו (א) ולא חברן בקרקע חברן בקרקע ולא חברן זו לזו טמאות ורבי יהודה מטהר עד שיחברם זו (ב) בזו [ח] בקרקע וכמה היא חיבורן בטיט כל שהוא: ג (ד) שתי אבנים גדולות שתי חליות של עמוד שהתקינן להיות שופת עליהן יורה גדולה או מיחם גדול אינו טמא אלא צורך וכמה הוא צורך מקום שפיתה טפח שתי חביות ב' הלפסין (ג) ושתי קדרות [ט] כירה ונטמא ביניהן מטמא במגע ובאויר (ה) ותוכן טהור והעובי שביניהן חולקין [י] המשמש את הטמא טמא והמשמש את הטהור טהור רבי יהודה אומר (ד) (ו) עליו ועל [כ] הזיז אם ניטל הכותל והזיז עומד בפני עצמו טהור ואם לאו טמא: ד כירה שנותנה (ז) על גבי הטיף של אבן אינו טמא אלא צורך וכמה הוא צורך רשב"ג אומר (ס) משם רבי יהודה צורך שלש אצבעות רבי נתן אומר אם ניטלת כירה והטיף עולה עמה חיבור ואם לאו אינו חיבור רבי אלעזר ברבי שמעון אומר אם מטה את הטיף וכירה עומדת הרי זה חיבור ואם לאו אין חיבור: ה (ח) הקלתות של בעלי בתים שנפחתה הרי זו טהורה וכמה היא שיעורה בפיזור [ל] נחלין (ו) (ט) חצר הכירה רבי שמעון אומר נטמאת הכירה נטמאת החצר נטמאת החצר לא נטמאת הכירה ואם היתה (י) חלקה טהורה (ז) רבי יהודה אומר [מ] ניטלת כאחד טמאה אם לאו טהורה: ו (ח) (כ) בית [נ] הבד ובית הטבלים ובית הנר הבנויים (ט) בבירה תוכן נידון כאחורי כירה בית [ס] היוצא מן הבירה עד שלש אצבעות טמא (י) פחות מכן טהור דברי ר"מ ורבי שמעון מטהר. (ל) כסאו שעשאו (יא) דכין אע"פ שמשתמש בו טהור היה

הגהות הגר"א

ספילה: (יח) וכל דבר: (יט) כל דבר שעושין בו תנורים מחבר את הסדקין: (כ) טמא משיסיקנו לאפות בו סופגנין ור"ש מטמא מיד נטמא וסילק את למודיו טהור החזירן לו טהור מרחו בטיט מקבל טומאה וא"צ להסיקו שכבר הוסק תנור של חוליות: (כא) ומרחן בטיט: (כב) ארבעה טפחים ולא מרחן בטיט היא מטמא במגע ובאויר והשאר טהור: (כג) חדש ומלבישו: (כד) שפרע אותו: (כה) תנור ל"ג: (כו) משום ר' שילא משיגמור מלאכתו: (כו) את רבי חנניא בן תרדיון וכו' כשנאמרו הדברים: (כז) בתו ממנו: (כח) וחבירו מטמא במגע ואינו מטמא באויר: (כט) וטפלה טהורה: (ל) מאחוריו כולו מטמא א' ופוסל א' כו' מאחוריו כולו מטמא ב' ופוסל א' מפני שנעשה אה"ט ומטמא את גופו ואוירו מטמא אוכלין ומשקין וידים: (לא) לתוכו כזית מן המת שלא באהל: (לב) כ"ז שהוא: (לג) אם יכול להטיח לעמוד בפ"ע טמא וא"ל טהור: (לד) מגוד כו' טמאה: (לה) הטיח כו' פטפוטים טמאה וא"ל טהורה משום כירה וטמאה משום כלי מתכות: פ"ה (א) ולא חברן בקרקע: (ב) זו לזו ובקרקע טהור: (ג) שתי האלפסין ושתי קדירות שעשאן כירה ונפלה טומאה ביניהן: (ד) עליו ועל הזיז כו' והזיז עומד בפ"ע טמא וא"ל טהור: (ה) משום ר"י ג' אצבעות: (ו) חצר הכירה וכן כולם גרסינן הכירה: (ז) ר"י אומר אם נטלת: (ח) בית הפך ובית התבלים: (ט) בכירה תוכן נדון כאחורי כירה והיוצאין מן הכירה: (י) יותר מכן גרסינן: (יא) דכון וכן כולן:

באור הגר"א

נתן עליו טיט או תרסית כו' אפילו כל שהוא. פי' שאינו צריך הרבה אלא אפי' כל שהוא הוי סתימה ונטמא. זפת וגפרית. פי' אבל אם נתן על הסדק זפת וגפרית וכל דבר שאין עושין ממנו תנורין: אפי' מבית האומן. פי' דהיינו שהאומן עשאו כך מתחלתו דהיינו שסתם הסדקין בזפת אפ"ה טהור דלא חשיב סתימה ומפרש כללו של דבר כו': ועשה למודין ונתן עליו. פי' על התנור לאורכו להחזיק שלא יתפרקו החתיכות אנה ואנה: טהור. פי' דלא חשיבא האי למודין לחבר הסדקין: ואם מרחו בטיט. פי' אחר שנתן את הלמודין מירח עליו בטיט טמא: משיסיקנו כדי לאפות בו סופגנין. פי' דעיקר התנור נעשה ע"י המירוח וקודם מירוח לא חשיב תנור כלל לפיכך צריך עכשיו היסק כי הוא גמר מלאכת התנור ומה שהיסק תחלה לא חשיב כלל דהשתא נגמר התנור: ור' שמעון מטמא מיד. פי' דהוא פליג וסבר דאינו צריך הסיק אלא תיכף משנגמר מלאכתו אף בתנור טמא: נטמא וסילק את למודיו. פי' אם אחר שנתן את למודיו ומירח בטיט נטמא ואח"כ סלק את למודיו: טהור. דמרוח לחוד לא מהני והוי כמו שחותך עכשיו לחתיכות שטהור ואיירי שאין בכל חתיכה ארבעה טפחים: החזירו טהור. פי' שעדיין צריך למרחו: מרחו בטיט טמא משיסוקא כדי לאפות בו סופגנין ור' שמעון מטמא מיד נטמא סילק את למודין שכבר הוסק תנור של כו' ומה שבינתיים מיותר: מרחו. פי' אחר שהחזיר את למודיו: טמא ואין צריך להסיק. פי' אחר שמרח: שכבר הוסק. פי' אחר מירוח הראשון מהני אף עכשיו דאף שהיה טהור כשסילק את למודיו. מ"מ לא היה בטל שם תנור מעלי' דלהוי השתא צריך הסקה בתחלה: תנור של חוליות שכל אחת ואחת פחותה מד' טפחים. פי' איידי דאיירי הכא בשל חוליות נקט ליה הכא וקאי אהא דאמר לעיל דאם הביא שברים ודיבקן ועשאן תנור ועשה להן טפילה כו'. דאף שאין בכל אחת ארבעה כולן מטמא באויר מפרש הכא דהיינו דוקא אם עשה להן טפילה דאז אפי' הביא שברים הוי ככלי ומקבל טומאה במגע ובאויר אבל אם לא עשה להן טפילה אז אפי' אינו משברי כלים אלא שעשאו מתחלה תנור של חוליות צריך שיהא באחת מהן ארבע ואפי' יש באחת מהן ארבע יש חילוק אם מירח בטיט הוא מטמא במגע ובאויר דהרי יש לה שיעור תנור והשאר הוי לה בית יד ומטמא במגע ואינו מטמא באויר אבל אם לא מירח אז לא הוי חבור ונחשב כל אחד בפני עצמו ואינו טמא אלא הוא והשאר טהור: מביא תנור חדש ומלבישו מבחוץ. פי' מבחוץ של אותן תנור שיש בו סדקין: ונותן חול או צרורות בינתים. ואע"פ שעשה טפילה לחיצון נמי טהור. פי' דהרי הוא החיצון וטפילה לפנימית ולפנימית לא מהני טפילה כי זו הוי כמו הרחיק את הטפילה נותן חול או צרורות בינתים שטהור: פיטום. פי' הוא חביות גדולה כמו יבלות שטופלין בה את הפטסין: ששבר ועשה תנור ועשה לה טפילה מבחוץ. פי' כדרך התנורין: אע"פ שמקבל על דפנותיו כשיעור. פי' שהיה השברין מקבלין כשיעור והיו מקבלין טומאה קודם שעשה זה התנור אפ"ה השתא טהור דכיון שעשה תנור בטל מתורת כלי ומכח תנור אינו טמא אלא עד שיסיק וכדמסיק: מאימתי מקבל טומאה משיסיקנו. פי' מכח תנור: ור' שמעון מטמא מיד. פי' דר"ש פליג על גוף התנור וסבר שאינו צריך הסקה אלא תיכף משתגמר טמא: נטמא מאימתי טהרתן. פי' אחתם תנור קאי כשנטמא דהאיך מטהרין אותן ומפרש: אמר ר' חלפתא כו'. ששאל את ר' חנינא בר תרדיון ואמר: משישיענו ממקומו. פי' שאינו די במה שהוא גודר את הטפילה עד שיהא בארץ אלא צריך להסיע אותו ממקומו: משיפשיט את חלוקו. פי' היינו טפילה שצריך לגדור את הטפילה ותו לא: תנור של מתכת כו'. קאי על מתני' דקתני תנור של אבן ושל מתכת טהור וטמא משום כלי מתכות. פי' ולא משום תנור ונפקא מינה דאם הוא מחובר שאז משום כלי מתכות אינו יכול לקבל טהור מכלום ואם ניקב ונפגם כו' ועשאו בטיט או שעשה לה מוסף או טפילה אז בטיל מתורת כלי מתכות והוי כשאר תנורין של חרס שמקבלין טומאה אף במחובר ומאויר והשתא מפרש התוספתא: שאם עשה לו טפילה. פי' שמכחה הוי ככלי חרס: או שעשה לה מוסף וחלקה. פי' דהיינו שאח"כ חלקה הטפילה או המוסף לשנים משני צדדין עד המתכות: נטמא אחד מהן באויר הוא טמא וחבירו טהור. פי' דמה שמקבל טומאה באויר היינו משום המוסף או הטפילה שמתוכה הוי ככלי חרס ולכך לא נטמא חבירו דהא מחולקת היא לשנים ואינו חבור ולכך חבירו טהור: נגע בו השרץ מת מתוכו. פי' דהיינו שנטמא בנגיעה דאז כולו טמא דהא המתכות לא נחלק ומקבל טומאה משום מתכות ואיירי שאינו מחובר לקרקע שטמא אף משום מתכות לכך הוא מטמא במגע ובאויר. שהרי הוא טמא משום כלי חרס וכלי חרס מטמא אחרים באוירו: וחבירו. פי' שלא נטמא אלא מחמת כלי מתכות שהרי כלי חרס שלה נחלקה לשנים ולא נטמא כלל אלא המתכות שלה ולכך אינו מטמא באויר: וטפילתה טהורה. פי' שהטפילה של אחר התנור השני טהור דהא הוא אינו יכול לטמא אלא מכח כלי חרס והרי החרס שלה נחלק לשנים: נגע בו השרץ מאחוריו. פי' מגבו שאז מכח כלי חרס הוא טהור שאינו מטמא מגבו ולא נטמא אלא מתורת המתכות ולכך מטמא במגע. פי' ולא באויר דהא כלי מתכות אינו מטמא באויר: ומטמא אחד ופוסל אחד. פי' דהא הוי ראשון ועושה שני לעשות שלישי והא דנקט הכא דהא מילתא דפשיטא היא שמי שמטמא בשרץ אינו מטמא אלא אחד ופוסל אחד אלא משום דקתני בסמוך מטמא שנים נקט הכא מטמא אחד: נגע בו כזית מן המת מאחוריו. פי' מגבו דהשתא מכח כלי מתכות לא נחלק כלל ולכך כולו מטמא שנים ופוסל אחד. פי' אפילו נגע בחצי שאחד אותו חצי הבני מטמא שנים כדין אב הטומאה וכדמפרש מפני שנעשה אב הטומאה: אוירו מטמא אוכלין ומשקין וידים. פי' כדין ראשון דהא דמטמא אחרים מאויר היינו מכח כלי חרס וכלי חרס לא נעשה לעולם אלא ראשון והא דמטמא מכח כלי חרס דהא מכח כלי חרס לא נטמא כלל דהא אין כלי חרס מטמא מאחוריו היינו משום דהכלי חרס נגע במתכות והיינו תוך כלי חרס נגע במתכות דברי ר' ור' ישמעאל פליג וסבר דמה שכלי חרס נוגע במתכות אינו טמא דהא הכל נחשב נגיעה דהוי כמו נגיעה בית הסתרים דטהור ומה שמת נגע נמי אינו טמא שאין כלי חרס נטמא מאחוריו: [ה"ג מפני שנעשה אב הטומאה ואוירו מטמא אוכלין ומשקין דברי רבי ר' ישמעאל ברבי יוסי אומר משום אביו אין אוירו מטמא אוכלין]: ניקב נפגם ונסדק ועשאו בטיט. פי' דקתני במתני' דהוי ככלי חרס מפרש הכא דהיינו אפי' כל שהוא הוי ככלי חרס ובטל מתורת מתכות והאי כל שהוא היינו אעשאו בטיט אבל ניקב תנן שיעורו במה כדי שילא האור. ועוד מפרש הכא דבטל לגמרי מתורת מתכות ואפי' להחמיר אינו מטמא מתורת מתכות וכדמפרש שאם נפל השרץ לתוכו כולו מטמא במגע ובאויר והיינו ככלי חרס להחמיר נפל לתוכו כזית מן המת שלא באוהל אינו מטמא אלא אוכלין ומשקין והיינו לקולא ככלי חרס דמשום כלי מתכות היה מטמא אפי' כלים דהא חרב הרי הוא כחלל קמ"ל הכא שלגמרי נעשה ככלי חרס וכדמפרש כללו של דבר כל זמן שהוא מטמא משום כלי חרס דהיינו שעשאו בטיט נדון משום כלי חרס פי' בין לקולא ובין לחומרא משום כלי מתכות דהיינו שלא עשאו בטיט או שנחלק במוסף נדון נמי ככלי מתכות: [ה"ג אם יכול הטיח לעמוד בפ"ע טמאה ואם לאו טהורה בין כך ובין כך טמא משום כלי מתכות]: פרק ה *)בטיט וכל שהוא. ושתי קדרות שעשאן כירה ונטמא ביניהן מטמא במגע ובאויר: בית הפך ובית התבלין ובית היד:

*) מכאן ואילך ועד סוף המסכת לא נמצא בכ"י ביאורים כ"א הגהות לבדן.

אור הגנוז

[א] וגפסין: [ב] חוליות: [ג] תיבת טומאה ליתא בכ"י: [ד] בתו מבנו: [ס] כזית מן המת: [ו] לעמוד: [ז] בין כך ובין כך טמאה: פ"ה [ח] ו'חברם: [ט] שעשאן כירה: [י] אותו: [כ] הזיז אם ניטל הכותל והזיז עומד: [ל] נחליה: [מ] אם: [נ] הפך: [ס] הנר היוצא מן הכירה:

מצפה שמואל ר"ש פ"ה מ"ח: (ב) כללו ס"ד. מיי' פט"ז ה"ט וכ"ו: (ל) שבא מחותך. עי' ר"ש פ"ה מ"ט בסופו: (מ) תנור של חוליות. עי' ר"ש פ"ה מ"ח ועי' מיי' פט"ז ה"ג: (נ) תנור ש. זכת. עי' ר"ש פ"ה מי"א: (ס) כירה של מתכת. גי' הר"ש שעשה לה מגיר ועשה לה פטפוטים מגור הוא מקום שהכירה יושבת עליו והא דתנא במשנה טמאה דמיירי בניקבה והכא מיירי בלא ניקבה ולכן טהור מדין כ"מ ע"ש בסוף פ"ה: (א) שלשה מסמרים. עי' ר"ש פ"ז מ"א ב' פירושים: (ב) וחברן. בטיט או בארץ: (ג) שלש אבנים. ר"ש שם: (ד) שתי אבנים גדולות. ר"ש פ"ז מ"ד: (ה) ותוכן טהור. דאין כ"ח מטמא מגבו: (ו) עליו ועל הזיז. גרסינן כר"ש והיינו האבן שהיה שופת על שתי אבנים המכר ועל הזיז דעל הכותל תנן במשנה דטהור לפי שאין להם נתילה ועי' בר"ש שם: (ז) ע"ג הטיף. עי' ר"ש שהיא אבן דקה וקלושה ורחבה חוץ לתנור והכירה מונח עליה ומחברין אותה בטיט ואם אותו טיף מחובר יפה לכירה שעולה עמה לר' נתן כולו חיבור: (ח) הקלתות. היא קופה קטנה של חרס ובתוכה גחלים כעין כירה. ועי' פ"ז מ"ה: (ט) חצר הכירה. פ"ז מ"ג: (י) חלקה. פי' הר"ש או במוחלקת תן הכירה או שחלקה בלא בית קבול: (כ) בית הפך גרסינן. ועי' פ"ז מ"ג שבת מח: (ל) כסאו שעשאו דכון. כסא טמא מחמת מו"מ ובכל ענין מיירי ולהתוספתא אם קיבל טומאה אינו עולה אלא בשינוי מעשה ואם לא קיבל טומאה

זר זהב ומנחת בכורים

תנור. טיט. שגובלין טיטו לבנין: חרסית. שעושין טיטו כ"ח: ח למודין ונתן עליו טהור. דלמודין לא מחברי ליה למחשב כלי [עי' ר"ש והר"ש פ"ה מ"ט]: מרחו בטיט טמא וכו' [גרסינן כגהת הגר"א]. דמחבר ליה למיחשביה כלי: ור"ש מטמא מיד. קסבר מירוח א"צ היסק: וסילק כו' טהור. דהוי כשבור: החזירן טהור. ואע"פ שהמירוח עומד עליו בחוץ והחזיר את הלמודין למקומן לא חשוב חבור דבתר דסלקינהו לא מחברי שפיר: מרחו בטיט. שנית על הלמודין: פחות מארבעה טפחים. בגובה של חוליות: במגע ובאויר. דשיעור גובה התנור בארבעה: ואין מטמאות באויר. דשארא לא הוי אלא יד ואין אויר ליד: [במגע ובאויר גרסינן כגהת הגר"א דאותה שיש בה ד"ט הוה תנור ממש רק השאר דלא מירחן בטיט אפילו יד לא הוה עי' ר"ש פ"ח מ"ח]: בטהרה. שיהו טמא וטהור אופין בו: [חדש גרסינן]: ומלבישו. כלומר נותן הישן של סדקין בתוך החדש: טהור. דלחדש לא מהני ליה הסקה דפנימי ולישן לא אהני ליה לסדקין דידיה טפלה דחיצון: פיטס. חבית: בפרע [גרסינן]. שסבר: אע"פ כו' כשיעור. אפ"ה הטפלה מבטלו מתורת כלי וטהור הואיל ולא הוסק אחר שעשה לו טפלה: ט ר"ש מטמא מיד. הואיל ובא מכלי א"צ היסק: משיגמר מלאכתו. רשב"ג מקיל עד שיוסק היסק גמור כראוי: הטיהו בטהרה. שהיה עדיין טהור ובתנור דעלמא עסקינן: משיסיענו ממקומו. שיעבירנו ממקום זה למקום אחר: משיפשיט את חלוקו. טפלתו וא"צ להסירו ממקומו: י שעשה לו טפלה ועשה לו מוסף. או או קתני או טפלה של טיט סביב הדפנות או מוסף של טיט ע"ג. עובי הדפנות בגובה וכדתנן [פ"ה מי"א] תנור של מתכת עשה לו טפלה או מוסף של טיט טמא: וחלק לשנים. שחלק את הטפלה לשנים והתנור של מתכות נשאר שלם: הוא טמא. שהטפלה שלו עושה אותו כ"ח ומטמאה מאויר: וחברו טהור. דמשום כלי מתכת אינו מיטמא מאוירו ואי משום כ"ח מאן משוי ליה כ"ח טפלה וטפלה הא נחלקה ולאו חבור הוא לטיפול דחבריה: הוא מטמא במגע ובאויר. אוכלין ומשקין כב"ח: וחברו מטמא במגע. משום כלי מתכות דמתכת שלם והוי חבור למגע: ואינו מטמא באויר [גרסינן]. שטומאת אויר אין לו אלא מכח הספנה והרי היא תלוקה ואינו חבור לטפלה של חברו: וטפלה מכל החלק הבני: טהורה. דאיהו מטמא במגע משום חבור דמתכות. וטפלה לא מטמאה: מאחוריו. על הטפלה: כולו מטמא כו'. דחשיב כאילו נגע במתכת דמטמא מאחוריו והמתכת חבור וכאילו נגע בכולו וכולו מטמא: גוש. אדם: ואוירו מטמא אוכלין כו'. שטוענין עליו תומר כלי מתכות לטמא מאחוריו ותומר כ"ח לטמא אוירו. ואינו מטמא אוירו אלא אוכלין ומשקין וידים כב"ח שאינו נעשה אב הטומאה לעולם אפילו נגע במת ואיהו נמי דמטמא אוירו משום טפלה דמשוי ליה נמי כ"ח אינו מטמא אלא אלו: ר' ישמעאל ברי' אומר כו' שאין כ"ח מטמא מאחוריו. וזה שנטמא מאחוריו אינו מטמא אוירו ממ"נ אי כלי מתכת משוית ליה לית ליה טומאת אויר ואי כ"ח משוית ליה לית ליה טומאה מאחוריו: אפי' כ"ש טמא. שמיעוט טיט שנכנס עושהו כ"ח: [כזית מן המת ה"ג]: שלא באהל. שאם היה התנור עומד באהל אפילו כלים היו נטמאין: כללו של דבר. אתאן לר' ישמעאל ברי': מרחו בטיט. התנור של מתכות דעלמא: [טהור. מתורת כ"ח ואינו מטמא באויר: אם יכול הטיח גרסינן]: מגור. הוא המקום שהכירה יושבת עליו: ועשה לה פטפוטין. או עשה לה פטפוטין. פטפוט מפרש במתני' מאי ניהו. [והוא רגלים של חרס. לכן טמאה משום כ"ח. וה"ג לה מירח. כדין תנור]:

פרק ה א וחברן. בארץ: ור"י מטהר עד שחברן זה לזה. לא סגי בארץ לחוד עד דחברן נמי זה לזה: האבן. שהוא קבוע בארץ: ב וחברן. להאבן בטיט: שהאבן מחברתן. וא"צ לחברן זה לזה כיון שכולן מחוברין להאבן האבן מחברתן כאחת כאילו הן מחוברין זה לזה: ג ביניהם מטמא במגע ובאויר. מתורת כירה שדפנותיהן תשובין כירה: ותוכן טהור. דלגבי תוכן הדפנות אחורי כירה ניהו וכ"ח לא מטמא מאחוריו: עליו. על הכירה: ועל הזיז [גרסינן]. היוצא מן הכותל ושופת עליהן קדרה: והזיז עומד בפ"ע טמא. הזיז דנעשה כירה: ואם לאו טהור. דבטיל לגבי כותל: ד טיף של אבן. אבן דקה וקלה: [אלא צרך. מה שצריך להכירה טמא הטיף]: כ"ח בר"ש כו'. מיקל דלאו חבור עד דעולה הכירה עם הטיף דאם אותו בטיף הכירה עולה עמו. דבקל עולה הטיף עם הכירה מדעולה הכירה עם הטיף: והכירה עומדת. על הטיף שאם מטה הטיף אינה נופלת הכירה מע"ג הטיף אלא עומדת ומחוברת להטיף: ה הקלתות. הוא כ"ח פתוחה למעלה ודפנות לה סביב ומשימין אש בתוכה על שוליה ושופתין עליה קדרה מלמעלה כעין כירה שנפחתה מעובי הדופן סמוך לשולים ונשאר הדופן דק והגחלים מתפזרין לשם וכיון שהגחלים אינם מקובצין יחד ומתפזרין נסוק מלמטה ואין הקדרה מתבשלת למעלה הלכך ה"ז טהורה: חצר הכירה כו'. ר"ש כר"א בן יעקב. דתנן ראב"י אומר נטמאת הכירה נטמאת החצר נטמאת החצר לא נטמאת הכירה. שהחצר טפלה לכירה. ואין כירה טפלה לחצר: [חלקה. שאינה מוקף מחיצות כלל. א"נ שמוחלקת]: ן כסא שעשאו דכון. שעשאו מתחלה דכון ודכון הוא כלי טהור וכסא הוא כלי טמא

ישמע

היה טמא ועשאו דכין טמא עד שיקבענו במסמר (מ) דכין של מתכת של בעלי בתים אע"פ שהטיט שוקע בו טהור עשה לו פטפוטים טמא [ה] (יב) כוורת של תבן של בעלי בתים העשויה ככפיפה אע"פ שהטיט (יג) שוקע לתוכה טהורה עשה לה פטפטין טמאה דכין של (נ) אולירין אע"פ שעשה לו פטפטין טהור שלא נעשה אלא לשמש עם הקרקע: ז (ס) ארבעה פטפוטי כירה שנטלו שנים מהן אלכסון שנים השיירים מטמאין במגע ובאויר מפני שהוא שופת עליהן את האילפס ואת הקדרה דברי רבי מאיר ורבי שמעון מטהר (יד) שהיה רבי שמעון אומר כל פטפוטי כירה [ג] אין מטמאים במגע:

פרק ששי א (א) אין כלי חרש מיטמא אלא באב הטומאה (ב) ומשקין. כל שאב הטומאה בשעתו [ג] ובא להקל עליו (א) אפילו בביאת מים מטמא אחד לפסול אחד אין מטמא אדם וכלי חרש. כל שאב הטומאה בשעתו לא היקל עליו אלא בביאת מים (ב) לטמא אחד ולפסול אחד הרי זה מטמא אדם וכלי חרש (ג) כל המטמא אדם מטמא כלי חרש [ד] חוץ מן המשקין. כל שכלי חרש מטמא מתוכו מטמא מאחוריו ואין טומאה לכלי חרש (ג) אלא מאוירו. ובהיסט (ד) ע"ג האבן מסמא אינו מטמא אלא אוכלין ומשקין וידים: ב (ד) כוורת פחותה פקוקה בקש ומשולשלת לאויר תנור ושרץ בתוכה התנור טמא שרץ בתנור אוכלין שבתוכה טמאין ורבי אליעזר מטהר (ה) אמר רבי אליעזר מקל וחומר אם מצלת היא מיד אהל המת החמור אינו דין שתציל מיד כלי חרש הקל א"ר יוחנן בן נורי נמתי לו לר"א אם הצילו אוהלין מיד אוהלין באהל המת שכן חולקין אוהלין יצילו אוהלין מיד אוהלין באהל השרץ שאין חולקין כלי חרש א"ר יוסי נמתי לו לרבי יוחנן בן נורי תמיה אני אם קבל הימך ר"א תשובה (ו) אלא תשובה לדבריהם אם הצילו אוהלין מיד אוהלין באהל המת שכן הוא עושה טפח על טפח [ה] בבית טהור יצילו אוהלין בשרץ שכן הוא עושה טפח על טפח בכלי חרש טמא אמר רבי היא תשובת רבי יוסי היא תשובת רבי יוחנן בן נורי. (ה) הכל מצילין מיד כלי חרש אפילו (ו) כלי גללים כלי אבנים וכלי אדמה חוץ מן האדם כיצד טהור שהיו אוכלין ומשקין לתוך פיו והכניס ראשו לאויר תנור טמא (ח) ומטמא (ו) ואין חוששין שמא מחוברים במעין. ז) (ט) הסגוס והרדיד שהיו נתונים על פי התנור משוקעין לתוכו שרץ בתוכו התנור טמא שרץ בתנור אוכלין שבתוכן טמאים (ח) אין לך שהוא מציל מיד כלי חרס אלא כלים שיש להן תוך כגון הסל והקופה והחמת: (ט) הסל והקופה והחמת שהיו נתונין בתנור ופיהן למעלה מן התנור השרץ בתוכן התנור טהור שרץ בתנור אוכלין שבתוכן טהורין ניקבו ועשאן בטיט שרץ בתוכן התנור טמא שאין צמיד פתיל לטומאה שרץ (י) בתוכו אוכלים שבתוכה טמאין: ד (י) חבית שהיא משוקעת בתנור ופיה למעלה מן התנור השרץ בתוכה תנור טהור שרץ בתנור אוכלין שבתוכה טהורין ניקבה ועשאה (יא) בטיט שרץ בתוכה תנור טמא שאין צמיד פתיל לטומאה שרץ בתנור אוכלין שבתוכה טהורין ואם עשאה בזפת התנור טהור שהזפת חיבור לה ושאר כל הכלים שעשאן בזפת אין הזפת חבור להן: ה חבית שהיא נתונה (כ) על פי התנור פיה (יב) לצד זה ושוליה לצד זה השרץ בתוכה התנור טהור (ל) שרץ (יג) בתוכה אוכלין שבתוכה טהורין היתה דופנה (יד) מעובה לתוכה שרץ בתוכה תנור טמא שרץ בתנור אוכלין שבתוכה טמאין. קדירה שהיא מליאה אוכלין ומשקין ומוקפת צמיד פתיל ונתונה בתוך התנור שרץ בתנור אוכלין ומשקין (מ) (טו) שבקדירה הוי טמאין התנור טמא שאין צמיד פתיל לטומאה כלי שטף שהוא מוקף צמיד פתיל ונתון לתוך התנור (טז) הרי זה טמא. (נ) שכל שאינו מציל באהל המת אינו מציל (יז) באהל השרץ: ו שלשה דברים מצילין באהל המת. (ס) הבלועין וצמיד פתיל ואוהלין. יש בבלועין שאין בצמיד פתיל ואוהלין יש בצמיד פתיל ואוהלים שאין בבלועין. הבלועין מצילין (יח) [ו] על הטהורין מלטמא ואין מצילין על הטמאין מלטמא. הבלועין אין מיטמאין במשא הזב וצמיד פתיל ואוהלין מיטמאין במשא הזב. (יט) החמת (ס) והכפישה שנפחתו במוציא רימונין אע"פ שבטלו מתורת הכלים מצילין (כ) באהל השרץ: ז (ע) (כא) השרץ שהיא נתונה בתנור ופיה למעלה מן התנור ועצם כשעורה כרוך בסיב או בנייר ונתון בתוכה היא טהורה והתנור טהור בא הטהור ואחז בו (כב) [ח] והעלהו נטמא ונטמא החמת חזרה החמת וטמאה את התנור: ח שני תנורים זה על גבי זה וחבית משוקעת ביניהן ופיה בעליון ושוליה בתחתון שרץ בחבית (כג) התנור טהור שרץ בתחתון אוכלין ומשקין שבחבית טהורין שרץ בעליון אוכלין ומשקין שבחבית כנגד אוירו של עליון טמאין. תנור ששפתיה שופעות לתוכו ונפלו שם משקין משם ר' נחמיה אמרו מביא אמה או מחק של מתכת ונותנה עליו הימנו ולפנים טמא הימנו ולחוץ טהור שפתיו שופעות לאחוריו נידון כאחוריים ר' אחא אומר משום רבי עקיבא (כד) (פ) עין של תנור שעשאה בעפר או בצרורות אינה מביאה טומאה לתנור אלא בפותח טפח (צ) מן הסתומה ולפנים מטמא במגע ובאויר מן הסתומה ולחוץ מטמא במגע ואין מטמא באויר: ט (ק) כור של נפחין שהוא עומד בארץ וחיברו בטיט להיות שופת עליהן את הקדירה טמא ואינו טמא אלא המשמש את הצורך כירה שנתנה על גבי ארובה העליונה אע"פ שהוא שופת עליה את הקדירה טהורה עשה לה פטפוטין טמאה

הגהות הב"ח א וכנימוס הוב כ"ל.

הגהות הגר"א (מכ"י)

כוורת ותיבת של בעלי בתים העשויות ככפיפה אע"פ שהטיט שוקע לתוכו: ארבעה פטפוטי כירה שנטלו מהן שנים [illegible] במגע ואינו מטמא באויר שהיה ר' שמעון אומר כל שאין מטמא במגע אינו מטמא באויר:

פרק ו אין כלי חרש מטמא אלא מאב הטומאה [illegible] ובא להקל עליו אפי' בלא ביאת מים לטמא אחד ולפסול אחד: [illegible]

הגהות הגר"א

(יג) כפוי תיבת של בעלי בתים העשויה ככפיפה: (יג) (תוקע שוקע): (יד) היה רש"א כל פטפוטי כירה שאין מטמאים באויר אין מטמאים במגע: פ"ו (א) אפילו שלא בביאת מים לטמא א' ולפסול א' אין מטמא אדם וכ"ח: (ב) תיבת לטמא אחד ל"ג: (ג) כל המטמא אדם מטמא כ"ח וכל שאינו מטמא אדם אינו מטמא כ"ח חוץ מן המשקין [illegible]: (ד) וע"ג אבן: (ה) א"ר אם מצלת: (ו) אלא זו תשובה לדבריו: [illegible] (כב) והעלה נטמא וטמא את החמת: (כג) התנורין טהורים: (כד) משום ר"ע נדון כתוכו עין של תנור אינה מביאה טומאה לתנור אלא בכוית מן המת ובפותח טפח עשאן בעפר או בצרורות טהור מן הסתימה וכו':

אור הגנוז

(א) ניארה של מתכת של בעלי בתים עשוית ככפישה אע"פ שהטיט וכו'. (ג) שאין מטמאין באויר: פ"ו [ג] ולא היקל עליו: [ד] ושאין מטמא אדם אין מטמא כלי חרס: [ה] לרום פנח: [ו] מלטמא ואין מצילין על דטמאין מלטמא: [ז] החמת: [ח] ניטמא וניטמא החמת וכו':

מצפה שמואל עולה מיד שיחדו לדכון ובשבת דף נח אינו מחלק בזה ושאני כלי של מדרס שאני דכיון שיחדו לדבר אחר אומרים לו עמוד ונעשה מלאכתנו. ועי' בזר זהב פ"א בעשאו מתחלה לדכון אע"ג שבימש בו מעשה כסא טהור היה טמא ועשאו מתחלה לכסא שראוי לקבל טומאה ולפ"ז הדין מבואר בפשיטות ועפ"ז מ"ג: (מ) דכין של מתכת. עי' ר"ש שם. וטהור משום כלי חרס וטמא משום מתכות אבל פטפוטין עושהו כלי חרס: (נ) אולירין הוא כלני מרחץ שעושין להזיע: (ס) ארבעה פטפוטי כירה. עי' ר"ש פ"ז מ"ה ולר"מ הוי כשתי אבנים שעשאן כירה ולר"ש גרסינן כל פטפוטי כירה שאינו מטמא באויר אינו מטמא במגע וגרסינן שהיה. ועי' בז"ז שלא קאי על אלכסון כלל וקאי על המשנה ניטל אחת מהן מטמא במגע ואינו מטמא באויר וגרסינן היה רש"א. ור"מ גזר על טומאת מגע הואיל והזר לשפות הקדירה ולא הוי כנתון לגמרי: (א) אין כ"ח. עי' ב"ק נ:ג: (ב) ומשקין. עי' שבת יד: והוא מ"ח דבר ועי' שבת פד.: (ג) אלא מאוירו. שבת קלה: ועי' רמב"ם פ"ז מט"מ ה"ז וכ"מ שם. ועי' תוס' שבת טו. ד"ה ה"ג דלא אתא למעוטי אחוריו אלא כשאנגע של הזב תחת האבן והכלים: (ד) כוורת פחותה. ואילו הוי שלמה היתה מצלת משום תוך תוכו. ועי' זבחים ג' ותוספות שם ד"ה שכן ור"ש כאן פ"ח מ"א בשם תו"כ בשנוי נוסח ועי' ר"ש שם: (ה) הכל מצילין. ר"ש פ"ח מ"ג ורא"ש שם: (ו) ואין חוששין. כך הוששין להקל שלא נימא דמחוברין למעים והוי כבלוע וטהור. ועי' שבת קנה. והגר"א הגיה בזה תיבת נטמא בלען טהור ואין חוששין כו': (ז) הסגוס והרדיד. סגוס מין בגד צמר כמבואר פ"ז בנגעים וכן רדיד כדכתיב (שה"ש ד) נשאו את רדידי ר"ש שם: (ח) אין לך שהוא מציל. ר"ש שם: (ט) הסל והקופה. עי' ר"ש פ"ב מ"ו מה שמפרש המשנה על פי' תוספתא זו. ועי' רמב"ם פ"כ מהל' טו"מ ה"ז: (י) חבית שהיא משוקעת. ר"ש שם ובפ"ט מ"ח הוכיח מזה דמהני מרות אע"פ שניקב בכדי טהרתו ובניקבה לא הוי כלי להציל משום תוך תוכו אלא א"כ עשה בזפת: (כ) ע"פ התנור. פיה לצד התנור ושוליה לצד התנור כן הגירסא בר"ש: (ל) שרץ בתוכה. היינו בתנור ומעובה היינו שמעט מפיה לתוך התנור ולא הוי תוך תוכו: (מ) שבקדירה טהורין היו טמאין. ה"ג בר"ש והיינו שהטמאין בקדירה: (נ) שכל שאינו מציל. עי' ר"ש פי"ז מ"ה דהיינו מן צ"פ אבל מדין תוך תוכו תלוין דבשרץ טהור ובמת טמא: (ס) הבלועין. עי' מיי' פ"כ מהל' טו"מ וכ"מ שם. ושם ג. ועי' חולין עא. ועי' ר"ש פ"ח מ"ה והגירסא כבנוסח הגר"א הנדפס: (ס) והכפישה. עי' ר"ש פ"ט מ"ח דמקשה ממשנה שם דמבואר שיעור אחר ומתרץ דהדא הוא ומחלק דכאן בנעשה מאליה אחר שהוקף צ"פ ועי' מירות מועיל אפי' ניקב כמוציא רמין: (ע) השרץ. בר"ש הגי' החמת. והחמת טהור שאין העצם מן המת נוגע בו שהנייר מפסיק והתנור טהור דהוי תוך תוכו כיון שפיו למעלה מהתנור אבל כשאחז בו דעצם כשעורה מטמא במשא ובשעת חבורו נעשה הכל אה"ט. ועי' מ"ל פ"ה מט"מ ס"ג השיטות בזה ומתוספתא זו משמע דהרב הרי הוא כאהל אפילו בשאר כלים. ועי' ר"ש פ"ה דאהלות מ"א שהאריך בזה: (פ) עין של תנור. דאינו אויר התנור ומיירי במת ובעפר הוי סתימה במת דממעט בחלון כמבואר באהלות פ"ו מ"ו כן בנוסח הגר"א הנדפס: (צ) מן הסתימה ולפנים. קאי על פ"ח מ"ח מקום ישיבת הגלן ומה דמבואר במשנה דאינו מטמא הייט באויר. ועי' בר"ש שם פ"ח מ"ח: (ק) כור של נפחין. בר"ש פ"ח מ"ט הגירסא תנור של

זר זהב ומנחת בכורים

וקמ"ל אע"ג דמשמש בו תשמיש כסא טהור הואיל ועשאו מתחלה לדכון: היה טמא. שעשאו מתחלה לכסא שהוא ראוי לקבל טומאה אע"פ שעשאו אח"כ לדכון טמא: עד שיקבענו. במסמר שכל הכלים אין עולין מטומאתן במחשבה אלא בשינוי מעשה כדתנן [ספכ"ה]: אע"פ שהטיט שוקע בו טהור. דלא חשיבא כירה: עשה לה פטפוטין טמאה. דפטפוטין משוי לה כירה: עשויה ככפיפה. שהכפוי כפופה: [אולירין. מרחץ העשוי להזיע]: ז היה ר"ש אומר כו'. אמתני' דתנן [פ"ז ה'] ניטל א' מהן מטמא במגע ואין מטמא באויר דר"מ ור"ש מטהר וכולהי בבי דהתם. ותני עלה [כאן] שהיה רש"א כו' [ור"מ גזר על טומאת מגע הואיל והזר לשפות הקדרה ולא הוי כנתון לגמרי]:

פרק ו א [ומשקין. דרבנן גזרה משום משקין דזב]: כל שאב הטומאה בשעתו. בשעה שנוגע באב הטומאה מטמא בגדים וכל כלים שנוגע בהן בשעת מעשה הוא אב הטומאה ואוכלין מטמא שנים ופוסל אחד בשעת מעשה: ובא להקל עליו אפילו שלא בביאת מים [גרסינן]. ולאחר שפירש ממטמאיו אינו אלא ראשון ואינו מטמא כלים ואוכלין מטמא א' ופוסל אחד: אין מטמא אדם וכ"ח. אפילו בשעת חבורו לטומאה. וכולהו תנינהו בריש פ' בתרא דזבים: לא הקל עליו. כגון טמא מת דהוה אב הטומאה אפילו לאחר פרישתו מטומאה ולא היקל עליו אלא בביאת מים דלאחר שבא במים הוי טבול יום ופוסל א' בתרומה ואינו מטמא. [וה"ג לה כהגר"א]: ה"ז מטמא אדם וכ"ח. קודם ביאת מים: חוץ מן המשקין. אע"פ שאין מטמאין אדם מטמאין כ"ח מדרבנן. וכל הכלים נמי שוין בהא לאדם שלא בשעתו. דכל המטמא אדם מטמא כלים ושאין מטמא אדם אין מטמא כלים. אלא בשעתו הן חלוקין מאדם דבשעת חבורו לטומאה מטמא כלים. ואדם וכלי חרס לא מטמא: מטמא לאחוריו. לאחריו: ובהיסט. אם הסיטן הזב. טמא דהוה כאילו נגע הזב בתוכו: ועל גבי אבן מסמא. ע"ג מסמא ותחתיו טומאה אבל תחת אבן מסמא לא דאין מדרס לכ"ח: אינו מטמא אלא אוכלין ומשקין וידים. שאין כ"ח נעשה אב הטומאה לעולם: ב כוורת פחותה. ואילו היתה שלמה היתה מצלת משום תוך תוכו אבל פחותה בטלה מתורת כלי וכנותן דליתה ושרץ כמונח בתנור דמי: ופקוקה בקש. אע"ג דפקוקה בקש לאו כלי היא ואינה מצלת: אם קבל הימך ר"א תשובה. דסבר ר"א דרך לחלוק כ"ח כדרך שחולקין אהלים: טע"ט בכ"ח טמא. שאין מציל בכ"ח אלא צמיד פתיל ותוך תוכו בשפתותיהן שוות [ואין התיכון עודף על הב']: היא תשובת ר"י והיא תשובת ריב"נ. דר"א סבר דרך לחלוק כ"ח וטע"ט נמי מציל בכ"ה כי היכי דקא מציל באהל המת: כלי גללים כו'. אע"ג דלא חשיבי כלים לקבולי טומאה. לגבי תוך תוכו חשיבי כלים: חוץ מן האדם. שאינו מציל בבלוע. אלא במעיו: [נטמאו גרסינן. ואין חוששין להקל שמא הן מחוברים למעים והוה כבלוע: בנוסח הגר"א מגע טמא מת] טמאוהו המשקין להתנור. [אבל אוכלין. אין מטמאין לכלי כלל אפילו מדרבנן]. ואוכלין דקתני איידי דתנא רישא תנא נמי סיפא: ג הסל כו' טהורין. דתוך תוכו מציל בין על הטהרה בין על הטומאה: [שאין צ"פ. כלומר כיון דלאו תורת כלי עלה שהסתימה אינה כדין רק מתורת צ"פ הוא וזה לא מהני בטומאת שרץ שבתוך הצ"פ]: ד בזפת חבור לה. וכלי שלמה היא ומצלת משום תוך תוכה: ה [פיה לצד התנור. כ"ג הגר"א. ולט"י נמי כן הוא]: בתוכה. בתוך אויר התנור: התנור טהור. אע"פ שהאוירים נוגעין זה בזה: מעובה לתוכה. שנשבר מעט מהדופן [ועי' ר"ש שמפרש לה בע"א ע"פ הנו"י (פ"ח מ"ג)] והכא בחבית יושבת על שוליה בתוך התנור ושפתותיהן שוות למעלה ואילו היתה שלמה היתה מצלת משום תוך תוכה אבל כשנשבר מעט מדפנה לא חשיב תוך תוכה להציל לא על הטומאה ולא על הטהרה: [וטהורין היו טמאין. ה"ג לה [הגר"א] וכן בר"ש]: שכל שאינו מציל באוהל המת וכו'. וכלי שטף אינו מציל באהל המת דכלי שטף מטמא מגבו ואע"ג דבכ"ח אין כ"ש מטמא מכ"ח מ"מ הואיל ואינו מציל באהל המת אינו מציל בכ"ח: ו [הבלועין. טבעת בלועה באדם ונכנס לאהל המת וכן בסיפך: מלטמא גרסינן. כנוסח הגר"א והיינו ליטמא הוא עצמו אם הוא הבלוע טהור וכן לטמא אחרים אם הבלוע טמא והצ"פ ואוהלין כו' כנוסח הגר"א]: ואין מצילין על הטמאים מלטמא. כגון אהל בתוך אהל אינו מציל על הטומאה משום שסוף הטומאה לצאת דרך אהל החיצון: במשא הזב. אם הזב מסיטן: משא"כ באהלים. [כנוסח הגר"א] שאינו מציל מיד כ"ח שאין חולקין כ"ח ופחות מטפח אינו מציל שאין אהל פחות מטפח מצילין בכ"ש לאו דוקא כ"ש דהא אדם וכלים נעשים אהלים לטמא ולא לטהר כדתנן באהלות [פ"ו] אלא היכא דלאו בטל מתורת כלי וכן באין מכלי שטף או שבאה במדה או עם דפנות אהלים · משא"כ בצ"פ. דצ"פ בכ"ח הוא דמציל משום דלא מיטמא מגבו אבל בכ"ש לא. וכן מצילין אהלים. על כ"ש אבל צמיד פתיל אינו מציל אלא על כ"ח ואוכלין ומשקים דלית להו טהרה במקוה אבל על כלי שטף לא משום גזירה דע"ה דתזרו ב"ה להורות כדב"ש כדתנן (פ"ט ב'): מצילין באהל המת. כל זמן שלא נפחתו בפ"ט: ז [השרץ. החמת גרסינן. בתוכה עצם כשעורה מן המת]: היא טהורה. שהחמת של עור ואינה מיטמאה באויר ובמגע לא משום שכרוך בסיב: והתנור טהור. אע"פ שמטמא באויר הרי תוך תוכו הוא: בא הטהור כו'. נטמא הטהור במשא שעצם כשעורה מטמא במשא: וטמא את החמת. במגעו והחמת אב הטומאה שאדם במת וכלים באדם הכלים נעשין אב הטומאה כדתנן בריש אהלות: חזרה החמת. שהיא אב הטומאה וטמאה את התנור והתנור ראשון כדין כלים בכלים: ח התנורין טהורין. התחתון משום תוך תוכו והעליון שאינו מונח באוירו אלא בהתוך של חבית שמונה בתוך התחתון: שבחבית טהורין. משום תוך תוכה: נגד אוירו של עליון טמאין. מחמת אויר העליון שהחבית משוקעת לתוכו ואינו טמא אלא כפי שמשוקעת לתוך העליון אבל לא מה שהחבית יוצאה מתנור העליון: ששפתו שופעת לתוכו. שפתו הולך ויורד בשיפוע לתוך אויר התנור ונמצא שפתו הפנימית נמוכה משפתו החצונה: ונפלו שם משקין כו'. מביא אמה או מחק. כלי שמוחק בהן את המדות: הימנו ולפנים טמא. דחשבינן השיפוע לאויר התנור: [עין של תנור. מקום שהעשן יוצא לא הוה תוך התנור ואינו נטמא אלא במת אא"כ בתוס בעפר דממעט בחלון נמי כמבואר באהלות (פ"ו מ"ו) וכנוסח הגר"א]: מן הסתימה ולפנים כו'. הא דתנן (פ"ח מ') נמצא מקום ישיבת הגלן אין טמא אלא מן הסתימה ולפנים. ותני עלה מן הסתימה ולפנים [כו': הסתימה. מקום שסותמין התנור] מטמא במגע ובאויר: מן הסתימה ולחוץ במגע ולא באויר. והא דתנן (פ"ח מ"ח) אין טמא כו'. אין טמא באויר קאמר: ט כור. כלי שמתיכין בתוכו כסף או זהב ועופרת אלא כשעשה לו בית שפיתה וחברו בטיט להיות שופת עליה את הקדרה טמאה משום כירה. וכדתנן כור שיש בו בית שפיתה טמא (שם ט'): שנתנה ע"ג ארובה כו' הואיל ונתנה ע"ג הארובה בטלה מתורת כירה: פטפוטין טמאה. דפטפוטין משוי לה כירה:

פרנס

טמאה פורנא הרי זו טהורה (ר) שלא נעשית אלא לשמש עם הקרקע ר' מאיר אומר משם רבן גמליאל אם יש לה ליוביז טמאה ר' יהודה אומר משם ר"ג אם יש לה (כה) [א] ספונאות ר' יוסי אומר משם ר"ג אם יש לה שפיות וכולן שם אחד הן. (כו) (ש) גפת שנעשית בטהרה ונפלה לאויר התנור אפילו בשעת הסיקו טהור (כז) ושנעשית בטהרה ונטמאת נפלה לאויר התנור בשעת הסיקו טמא שלא בשעת הסיקו טהור ור' שמעון מטהר ר"א בר"ש אומר ב"ש מטמאין וב"ה מטהרין בד"א בחדשה אבל בישנה הכל מודין שהיא טהורה ואי זו היא ישנה לאחר שנים עשר חדש אבא יוסי בן דוסאי ורבי יוסי בן המשולם אומר נגבה לאחר ל' יום לא נגבה אפילו לאחר [ב] שנים עשר חדש : י (ת) פתילה שהיא מליאה משקין טמאין ונגבו מבחוץ ונפלו לאויר התנור בשעת הסיקו טמא שלא בשעת הסיקו טהור אבל ספוג בין כך ובין כך טמא מפני שהוא עשוי (כח) להכנים רבי מאיר מטמא בגמי מפני (כט) שאינראנמין בודקין את היין רבי יוסי מטמא בגמי מפני שהרופא נותנו על גבי המכה (ל) שהוא מוציא את הליחה :

פרק שביעי

א (א) מחט וטבעת שנמצאו במגופה של חבית בצדה של חבית אם היו טמאין לא טמאו את חבית ואם היו טהורים אין חבית מצלת עליהן באהל המת בין שהטיט צף תחתיהן ובין שאין הטיט צף תחתיהן אם היו טמאין לא טמאו את החבית ואם היו טהורין חבית מצלת עליהן באהל המת נמצאו למעלה משפתה של חבית כנגד תוכה של חבית בזמן שהטיט צף תחתיהן אם היו טמאין לא טמאו את החבית ואם היו טהורין חבית מצלת עליהן באהל המת נמצאו למטה משפתי' כנגד תוכה של חבית בזמן שהטיט צף תחתיהן אם היו טמאין (א) טמאו את החבית אם היו טהורין (ג) אין החבית מצלת עליהן באהל המת : ב (ב) שרץ שנטמא באפרו של תנור למטה מנחושתו של תנור טהור מפני שיש לו במה יתלה מחט או טבעת שנמצאו באפרו של תנור [ג] טמא מפני שאין לו במה יתלה (ג) ר' שמעון אומר כעין שני שעורין מן האמצע נכנס ומן הצד אינו נכנס : ג כיצד בודקין כלי חרס לידע (ד) אם אינו ככונס משקה היה ממלא עריבה מים ונותן את הקדרה לתוכה ואם לא כנסה בידוע שאינו ככונס משקה (ה) (ג) ר' יהודה אומר בתחלה היה כופף את הקדרה לתוך עריבה ונותן לתוכה מים ואם לא כנסה בידוע שאינו ככונס משקה היה נותנו ע"ג האור והאור מעמידו בידוע שאינו ככונס משקה אין האור מעמידו בידוע שהוא ככונס משקה ר' יוסי אומר אם נותנו ע"ג הרמץ והרמץ מעמידו בידוע שאינו ככונס משקה [ד] אין הרמץ מעמידו בידוע שהוא ככונס משקה : ד (ו) (ד) עצמות והעופות (ה) וגולמי כלי מתכות (ז) וכלי עץ [ה]מצילין צמיד פתיל ור' יוסי מוסיף(ה)אכסי קמטרא ומוקף חקק שבבקע' ושבקורה (ח) והמיעך שבחבית אין מצילין צמיד פתיל ואם בהן טפח על טפחים מצילין [ו] :

ה (ו) (ט) חבית שכפאה על הפתיל ומירח שפתותיה על הכותל מצלת על מה שבתוכה ועל מה שכנגדה בכותל כפאה ומירח שפתותיה עם הקרקע מציל על מה שבתוכה ועל מה שכנגדה בקרקע ר' אליעזר אומר כפוי על פיו אינו מציל ומודה ר' אליעזר בשני פסין ושתי קדרות שכפאן זה על גבי זה ומירחן בטיט מן הצדדין (י) אין מצילין בצמיד פתיל ואם היה כלי קטן ואין בו טפח על טפח וכפוי על פיו אינו מציל : ו (ז) אין מקיפין בקסטרון מפני שהוא פתיל ואינו צמיד ואם עשאו לחיזוק הרי זה מציל (ח) (יא) כפיתין [ז] של מוריים שנפתית עם השפה ושפתותיהן נראין אע"פ שהטיט שוקע לתוכן מלא זרת אינן מצילין שכל מי שאינו מציל באהל המת (ט) (יב) באהל השרץ. רי"א אין צמיד פתיל מבפנים וחכ"א (יג) יש צמיד פתיל מבפנים כיצד חבית שניקבה וסתמוה שמרים רבי יהודה אומר אינה מצלת וחכ"א מצלת נתקלפה (י) והזפת שלה עומד ר' יהודה אומר אינה מצלת וחכ"א מצלת : ז (כ) עין של תנור שעשה לה לימודין מבפנים ר' יהודה אומר אינה מצלת וחכ"א מצלת כפישה שנתן בה טיט (ל) עד חציה והשקיע בה את הכלים ר' יהודה אומר אינה מצלת וחכ"א מצלת (מ) כפאה על פי החבית (יד) ומירה דופנותיה עם דפנות החבית מצלת על מה שבחבית ועל מה שבינה [ח] לחבית ר' יוסי בר' יהודה (טו) (נ) אומר על שבחבית אינה מצלת עד שימרח עם השפה. החמת מעור הדג והנייר שהלביש בה את החבית (ס)(טז)[ט] וצירף למטה הרי זה מצלת (ע) עור הדג והנייר שהלביש בהן את החבית וצדדן למטה אע"פ שמירח בטיט מן הצדדין אינן מצילין (שכל שאין מציל באהל המת אינו מציל באהל השרץ) : ח (פ) קדרה שכפאה על פי חבית ומירח שפתותיה עם דפנות החבית מצלית על מה שבחבית ועל מה שבינה לחבית נתנה כדרכה (יז) וטמאה אין כלי טמא חוצץ : ט שני לפסין ושתי קדרות שכפאן (יז) זו על גב זו העליון כנוס אע"פ שמירח בטיט מן הצדדין אינן מצילין שכל שאינו מציל באהל המת אינו מציל באהל השרץ : (צ) משפך (יח) אינו מציל דברי ר"מ וחכ"א מציל בכסוי. (ק) ואין טהרה לכלי חרס אלא שבירתו ואפילו חיברו בקרקע ואפילו קבעו במסמר. [י] מלאו סיד וגפסית (יט) רשב"ג מטהר : י (ר) שולי המחצין ושולי הפחתין וקרקרות הכלים ודפנותיהן (כ) מאחריהן אין ממלאין בהן ואין מקדשים בהן ואין מזין בהן ואין מצילים בצמיד פתיל ואין מצילין מיד כלי (כא) קרדסן שפן ועשאן כלים ממלאין בהן [כ] ומקדשין (כב) ומצילין בצמיד פתיל ומצילין מיד כלי חרס ומקבלין טומאה מכאן ולהבא דברי [ל] ר"מ וחכ"א כל כלי חרס [מ] (ש) שמאחר שעה אחת אין לו טומאה לעולם. שולי כלי עץ כלי עצם וכלי זכוכית אין ממלאין בהן ואין מקדשין בהן ואין מזין בהן ואין מצילין בצמיד פתיל ואין מצילין מיד כלי חרס. (כג) קירדסן שפן

הגהות הגר"א

(כה) אסטגיות : (כו) גפת שנעשית בטהרה ונגע בו טומאה ונפלה : (כז) ושנעשית בטומאה ונפלה : (כח) להכנים ולהוציא : (כט) שאגרדמין בודקין : (ל) שתהא : פ"ז (א) אם היו טמאים לא טמאו : (ב) טהורין החבית מצלת עליהן באה"מ אין הטיט צף תחתיהן אם היו טמאים טמאו את החבית ואם היו טהורין אין החבית מצלת עליהן באה"מ שרץ שנמצא:(ג) רש"א בהן שני: (ד) אם ניקב בכונס משקה אם לאו. מביא עריבה מלאה מים ונותן קדירה לתוכה אם כנסה בידוע שכונס משקה וא"ל בידוע שמוציא משקה: (ה) רי"א כופף אוני קדירה לתוכה ומציף עליה מים ואם כונס בידוע שכונס משקה וא"ל בידוע שמוציא משקה או שופתה ע"ג האור אם האור מעמידה בידוע שמוציא משקה א"ל בידוע שמכנים משקה ר' יוסי אומר אף לא שופתה ע"ג האור מפני שהאור מעמידה אלא שופתה ע"ג הרמץ אם הרמץ מעמידה בידוע שמוציא משקה וא"ל בידוע שכונס משקה היה מורד טיפה אחר טיפה בידוע שכונס משקה: (ו) עצמות העופות : (ז) וכל"ע הטהורין מצילין בצ"פ ור"י מוסיף אף כסוי קמטרא וחפוין חקק וכו' : (ח) והמגופה שבחבית אין מצילין בצ"פ ואם יש בו פותח טפח מצילין : (ט) חבית שכפאה על הכותל. ועל הקרקע ומירח שפתותיה עם הכותל ועם הקרקע מצלת על מה שבתוכה ועל מה שבקרקע רא"א כפוי על פיו אינו מציל ומודה בשני לפסין : (י) שהן מצילין ואם היה כו' : (יא) קבותין של מוריים שגפסן בתוכה וכו' מלא הזרת : (יב) אינו מציל באוהל השרץ גפסן עם השפה רי"א אין צ"פ מבפנים : (יג) וחכ"א כו' מבפנים חבית כו' : (יד) ומירח שפתותיה : (טו) אומר אף מה שבחביות אינה מצלת עד שימרח : (טז) וצדדה: (יז) ונטמאת אין כו' חוצץ וכל שאינו מציל באה"מ אינו מציל באהל השרץ : (יז) זה ע"ז : (יח) משפך אפילו טהור : (יט) וגפסית טמא ר"ש מטהר : (כ) מאחריהן ל"ג : (כא) כלי חרס קרקסן ושפן : (כב) ומקדשים בהם ומזין בהם ומצילין בצ"פ כו' דר"מ שטהור כו' שעה אחת שוב : (כג) קרקסן ושיפן :

הגהות הגר"א (מב"י)

ולחוץ מטמא במגע ואין מטמא באויר ר' אחא אומר משום ר' עקיבא עשן של תנור שעשאה בעפר או בגרורות אינה מביאה טומאה לתנור בפותח טפח פור של נפחין : ר' יהודה אומר משום ר"ג אם יש לה איסטגאית : וכולן שם אחד הן מיותר : גפת שנעשית בטהרה ונטמאת ונפלה לאויר התנור אפי' בשעת הסיקן טהור : לא נגבה אפי' לאחר שלש שנים פתילה : ר' מאיר אומר וכן בגמי מפני שאיגרדמים :

פרק ז א ור' יוסי מוסיף כסוי קמטרא ומקיפיהן חקק שבבקעת ושבקורה ושבמגופות החביות אין מצילין : חביות שכפאה על פיה ומירח שפתותיה על הכותל : ומודה ר' אליעזר אולפסין ושתי קדרות מן הצדדין שהן מצילין בצמיד פתיל : כפישין של מוריים שגפתן בתוכה ושפתותיהן נראין: אין מציל באהל השרץ גפתן עם השפה. ר' יהודה אומר אינו מציל וחכ"א מצילין שר' יהודה אומר אין צמיד פתיל בפנים : נתקלפה החביות והזפת שלה עומד : כפאה על פי חביות ומירח דפנותיה : שהלביש בו החביות וצדדן למטה הרי זו מצלת : אינו מציל בכיסוי דברי ר' מאיר : אפי' קבעו במסמר אפי' מלא סיד וגפסים : שולי המחצין ושולי הפטסין וקרקרות הכלים ודופנותיהן : אין מזין מהן ואין מצילין מיד כלי חרס כצ"ל : קרקמן שפן ועשאן כלים ממלאים בהן ומקדשין בהן ומזין מהן ומצילין מיד כלי חרס: ואין מזין בהן ואין מצילין מיד כלי חרס. תי' ואין מצילין בצמיד פתיל מיותר : קרקמן ושפן

אור הגנוז

[א] סטאנאות : [ב] שלש שנים : פ"ז [ג] למטה מנחושתו של תנור : [ד] היה יורד טפה אחר טפה בידוע שהוא ככונס משקה : [ה] הטהורין : [ו] בכסוי חבית שכפאו על הכותל ומירח שפתותיה עם הכותל מצלת על מה שבתוכה ועל מה שכנגדה בקרקע : [ז] שגפסן : [ח] לבין החבית . מטלית שנתנה על פי חבית ומירח שפתותיה עם דופנות החביות וצדדה מצלת על מה שבחבית ועל מה שבינה לחבית וכו' : [ט] אפי' שהור אינו מציל בכיסוי : [י] מלח וסיד וגפרית : [כ] ומזין : [ל] רבי : [מ] שטהר :

מצפה שמואל

של נפחין : (ר) שלא נעשית. עי' רא"ש שם : (ש) גפת. עי' יו"ד סי' קכ"ג סעיף ד' בהג"ה שלמדו מכאן לענין יין נסך. ועי' בתוספתא דטהרות פ"ג ה"א. ועי' בר"ש פ"ט מ"ה ומ"ז ועיקר הענין שבשעת היסק פולט : (ת) פתילה.עי' ר"ש פ"ט מ"ד. וגרסי' בר"מ הגרדמין וכן בע"ז נח. וכספוג אף בלוען כפלוטין דמי.ועי' מיי' פי"ד מכלים ה"ו ובהשגות שם ובכ"מ:(א) מחט וטבעת. ר"ש פ"ט מ"א וע"ש ברמב"ם.וכר"ש הובא בכנוי נוסח ועיקר הגירסא כמו בנוסח הגר"א הנדפס. וגם ג' בבות חלוקות א' בצידו של חביות הוא אף שנמצא בטיט הנרוק ונעשה מחמת זה נ"פ דאין צריך לטיט . ב' למעלה משפתה נגד האויר אף דלענין לטמא לא חשוב הוך לענין טהרה וצ"פ נצול אף שאין הטיט תחתיו . ג' למטה משפתם יש חילוק הן לענין תוך תוכו והן לענין צ"פ כמבואר בנוסח הגר"א הנדפס : (ב) שרץ . פ"ט מ"ג ותולין שנפל חי ולא היה מת באויר התנור משא"כ מחט ע"מ שאין תולין שנפל מקודם שהיה שם תנור שהיה נמצא תחת האפר ולא בתוך האפר וע"כ ראה פני התנור : (ג) ר"י אמר כו' . עי' בנוסח הגר"א הנדפס : (ד) עצמות העופות . גרסינן ר"ש פ"י מ"א. ועי' ר"ש שהביא מחולין כ"ה וכל אלו שאין מקבלין טומאה מצילין בצ"פ : (ה) וגולמי כלי מתכות. עי' רמב"ם פכ"א ה"א מט"מ : (ה) כסוי קמטרא ומוקפיהן היינו מה שמוקף : (ו) חבית שכפאה. בר"ש פ"י מ"א הגירסא על הכותל ועל הקרקע בחד בבא ומיירי כשאוכלים בתוך חלל הכותל. ועי' מיי' פכ"א ה"ג מט"מ והראב"ד האריך הרבה: (ז) אין מקיפין בקסטרין . בעץ . והר"ש הביא זה פ"י מ"ב : (ח) כפותין . בר"ש פ"י מ"ו גרסינן קבותין והוא שם כלי וגרסינן שגפתן והוא בגפת דמקיפין צ"פ בגפת וגרס שם מלא הזוית היינו מלא כל הריות של הכלי אינו מציל כיון דנתגלה כל השפה : (ט) אינו מציל באהל השרץ. כצ"ל ואין הכלי חציצה בין השרץ שבתוך הכלי לבין האוכלין שבכלי צ"פ אשר עומד בתוך הכלי שהשרץ בתוכה : (י) והזפת שלה עומד . והוא מבפנים : (כ) עין של תנור . עי' ר"ש שם : (ל) עד חציה . עי' מיי' פכ"ב ה"ב מט"א דמפרש כשנתן טיט עד חציה פליגי אי הוי כלי להציל בצ"פ והראב"ד שם הכונה שנתן טיט ונתן החביות לתוך הטיט ומירח אי חשיבי צ"פ. ועי' ר"ש שם: (מ) כפאה על פי חביות.לשון הר"ש כפאה הכפישה עם דפנות החביות שנכנסין דפנות החביות עם דפנות הכפישה : (נ) אומר על שבחבית אינה מצלת דסבר שהחביות טמאה כיון דדפנותיה כנוסין עד שימרח עם השפה שיהיו מונחין שפתי החביות עם שפתי הכפישה ממורחין : (ס) וצירף. הגי' וצררה או וצדדה. ועי' בראב"ד פכ"ב ה"י מט"מ שדחה מהלכה דלמטה אינו צ"פ וע"ש בכ"מ מה שכתב ע"ז . ועי' בר"ש פ"י מ"ד : (ע) עור הדג.לאו כלי הוא ואינו מציל : (פ) קדירה שכפאה . מיי' פכ"א מט"מ ה"ג והל' א' . ועי' ר"ש פ"י מ"ד ברישא דאין הצ"פ מחמת החביות אלא מחמת הקדירה ונתנה כדרכה היינו פיה למעלה ונטמאת כאוה"מ שוב לא הוי צ"פ ואף בשרץ שאין נטמא מחמת אויר מ"מ אין מציל לאוכלין : (צ) משפך. עי' ר"ש פ"י מ"ד ועי' רמב"ם פכ"א מט"מ ה"ב והר"ן אף ניקב ולהראב"ד בסתום . ועי' בר"ש שפי' משפך טהור היינו של בע"ב כמבואר בפ"ב : (ק) ואין טהרה לכלי חרס . מיי' פ"ו ממקואות ה"ג : (ר) שולי המחצין . מיי' פכ"ב מט"מ ה"א ור"ש שם : (ש) כיון שטהר . עי' תוס' חולין נה. ד"ה שיעורן שכתבו דשברים יתוד מיהא בעינן ומה דאמרינן כאן כיון שנטהר הייט היכא דמתוסר תיקון אבל היכא שאינו

זר זהב ומנחת בכורים

פורנא . כעין תנור שלנו שפתחה בצדה ומניחין הפת בשוליה : לשמש עם הקרקע הואיל ואינה משתמשת בדפנותיה אלא בשוליה הרי נעשית לשמש עם הקרקע: רמ"א משום ר"ג . ור"ג סבר אין זה משמש עם הקרקע אלא דלא חשיבא כלי קבול אלא אם עשה בה אחת מכל אלו לעשותה כלי קבול . וקמיפלגי תנאי אליבא דר"ג מה יעשה ויהא חשוב כלי קבול ר"מ סבר לזביז ר"י סבר אסטגיות שיעשה כיפה למעלה ר' יוסי סבר שפיות : וכולן שם אחד הן . כל הנך תנאי אליבא דר"ג טעם אחד הן משום כלי . ולא ס"ל הא דת"ק דהוה משמש עם הקרקע : גפת . פסולת של זיתים ולא מקבלת טומאה דלא חשיבא אוכל : אפילו בשעת היסקו טהור . דמשקים היוצאין מהן טהורין דמתחלה נעשו בטהרה וכי נגע בה טומאה המשקין בלועין הוו והגפת פסולת הוא ולא מקבלת טומאה : ושנעשית בטומאה : [ה"ג] וכבר נטמאו המשקין שיצאו מהן וחזרו ונבלעו בהן ולא פרחה טומאה מינייהו והשתא דהיסק התנור נפקו משקין טמאין וטמאו להתנור : ור"ש מטהר . ר"ש לטעמיה דפ"ג דטהרות בגפת וזגין . [ופריש מהם טעמא בתוספתא כרפ"ג] : אבל בישנה . אי הוו בה משקין כבר נפקו מיניה : י פתילה כו' . בשעת הסיקו טמא. דנפיק מינה משקין טמאין דאבלעו בה [להכניס וכי יצאו חוזר ובולע משקין טמאין : שאגרדמין . עושי יין ובולע] :

פרק ז א בצדו של חבית . היינו דתנן (רפ"ט) נמצאו במגופה החבית מצדיה טמאין . כלומר אין מצלת עליהן באהל המת . וצדיה הוא קצה המגופה המונח על דפני החבית שאין צדי החבית צריכין לטיט : לא טמאו את החבית . דהא לא נכנסו לאוירה של חבית : אין חבית מצלת כו' . דלא בטיל לגבי מגופה הואיל ואין החבית צריכה להטיט שבצדה : נמצאו למעלה כו' . בין שהטיט צף תחתיהן ובין שאין הטיט צף תחתיהן שנמצא המחט בגובה המגופה מה שיוצא למעלה מדפני החבית כנגד פיה אבל לא נכנס לאוירה של חבית . והיינו דתנן מכנגד פיה נראין בתוכה אבל לא באוירה טהורין : לא טמאו את החבית . הואיל ולא נכנסו לאוירה : ואם היו טהורין החבית מצלת כו' . הואיל וכנגד החבית צריכה למגופה בטלי לגבי מגופה : נמצאו למטה משפתה כו' . שנכנסו קצתן לתוך אויר החביות בזמן שהטיט צף תחתיהן . והיינו דתנן שוקעין בתוכה ותחתיהן כקליפת השום טהורין . [ה"ג כולו כהגר"א] . אין הטיט צף תחתיהן . ונכנסו לאויר החבית . טמאו את החבית שנכנסו לאוירה : אין החבית מצלת . הואיל ונכנסו לאוירה תו לא בטילי אגב מגופה ובצ"פ דחבית אין נצולין דצ"פ אינו מציל אלא על כ"ח ואוכלין ומשקין דלית להו טהרה במקוה אבל על כ"ש לא משום גזירה דע"ה דחזרו ב"ה להורות כדב"ש כדתנן (שם ב') : ב מפני שיש בו במה יתלה . ואפילו נמצא בתוך האפר שאחר שעמד התנור נפל לשם השרץ דרך אוירו של תנור טהור שאני אומר חי נפל ועכשיו מת : מחט כו' שאין לו במה יתלה . שאם נפל קודם שעמד התנור היה תחת האפר וכיון שנמצא בתוך האפר בידוע שאחר שעמד התנור נפל דרך אויר התנור וטמאוהו : ר"ש אומר [בהן גרסי'] . אהא דתנן (פ"ט מ"ח) [תנור שניקב מעינו שיעורו מלא כוש נכנס ויוצא דולק דבעי ריוח יותר] ניקב מצדו שיעורו כמלא כוש נכנס ויוצא שלא דולק רש"א מן האמצע נכנס מן הצד אינו נכנס [כלל ובאמצע שיעורו בלא דולק] : ג ונותן קדרה לתוכה . שמניח שולי קדרה על המים : אם כנסה . ע"י הנקב שבשוליה : כופף אזני קדרה . מניח קדרה כפויה על עריבה ריקנית ושופך מים על עריבה עד שהמים לפין ע"ג קדרה : או שופתה . מעמיד קדרה מלאה מים ע"ג האור ; שמוציא משקה . שנקב קטן כמוציא משקה האור מעמידה שלא יצא הימנה : שמכנים משקה . אבל נקב גדול שמכנים משקה שוב אין האור מעמידה ומוציאה משקה : ר' יוסי אומר כו' . מפני שהאור מעמידה אפילו נקב גדול ככונס משקה : ד וכלי עץ הטהורין . הכאין במדה : מצילין בצ"פ . הואיל ואין מטמאין מגבן דלא מקבלי טומאה כלל : אף כיסוי קמטרא ותפוין [ה"ג וכנו"י ומקיף נמי כן הוא] דאינהו נמי כלי עץ הטהורין נינהו : חקק כו' אין מצילין . דלא חשיבי כלי : פ"ט מצילין . [ה"ג] דעי' פ"ט חשיבי כלי עץ הטהורין : ה על הכותל ועל הקרקע . או או קתני : רא"א כפוי על פיו אינו מציל . מתני' הוא דתנן (רפ"י) היה כפוין על פיהן מצילין כל שתחתיהן עד התהום : ר"א מטמא . וטעמא דר"א דכתיב צמיד פתיל עליו ולא הוא על צ"פ : [שהן מצילין גרסינן] . ואין בו טע"ט כו' אינו מציל . ואפי' לרבנן דאמרי כפוי מציל לא אמרו אלא היכא דאית ביה טע"ט : ו [בקסטרי . מין מתכות שאינו מתחבר יפה] : ואינו צמיד . מפני שאינו מתמרח יפה : לחיזוק . שעשאה כיסוי מפני שהוא חזק ומירח בדבר המתמרח : שגפסן בתוכה . שעשה הצמיד פתיל בתוך הכלי : ושפתותיהן נראין . למעלה מן הצ"פ : שכל שאינו מציל באהל המת . שבאהל המת נטמא תוכו שלמעלה מן הצ"פ מאוירו ונטמאת כל הקבות וכלי טמא אינו מציל בצ"פ : אינו מציל באהל השרץ . שאם הקבות שגפסה מתוכה מונחת בכלי או בתנור שהשרץ מונח בתוך האויר של חיצונה שלא כנגד אויר הקבות אע"ג דקבות טהורה דאין כלי מטמא מאויר כ"ח מ"מ אינה מצלת על מה שבתוכה משום דאינה מצלת באהל המת : גפסן עם השפה . שעשה הצ"פ שוה עם השפה ולא כיסה עובי הדפנות שעובי הדפנות נשארו מגולה שוה עם הצ"פ והיינו דקמיפלגי ר"י ורבנן במתני' (פ"י מ"ה) ושניהם מקרא אחד דרשו דכתיב צ"פ עליו רבנן סברי עליו על האויר ור' יהודה סבר עליו על כל הכלי : וסתמוה שמרים . ולא יצאו השמרים לחוץ לחפות עובי הדפנות . ורבנן לטעמייהו ור"י לטעמיה : ז למודין מבפנים . ועובי העין מגולה : כפפה ע"פ החבית . שהחבית רחבה מהכלי שכפה על פיה ויש בית קבול בין הכלי לחבית ומירח שפתות הכלי עם דפנות החבית ושפת החבית מגולה מצלת ור' יוסי בר' יהודה סבר שצריך למרח על השפה שתהא שפת החבית מכוסה ואיהו ס"ל כאבוה : והנייר . או חמת העשויה מהנייר : וצדדה למטה . שהלבים את החמת מלמעלה ע"פ החבית ותלוין לצדדי החבית והחבית לבושה בה כולה מלמעלה ומלצדדים : ה"ז מצלת . אם מרחן למטה להחבית : עור הדג והנייר כו' אין מצילין . הואיל ולאו כלי נינהו ואין מציל בצ"פ אלא כלי : ח נתנה כדרכה . פיה למעלה ושוליה ע"פ החבית : ונטמאת . אם מונחין באהל המת נטמאת הקדרה ואין כלי טמא חוצץ : וכל שאינו מציל כו' באהל השרץ . אם הקדרה והחבית מונחין בתנור ושרץ בתנור ואע"פ שלא נטמאת הקדרה מאויר התנור שאין כלי מטמא מאויר כ"ח הואיל ואינו מציל באהל המת אינו מציל באהל השרץ : ט העליון . כנוס שהכניס קטן בתוך גדול ויש אויר בין הפנימי לחיצון : אע"פ שמרחן בטיט מן הצדדין . אלא שלא מרחן למעלה ונשאר למעלה אויר ביניהן : שכל שאינו מציל באהל המת . שמטמא מאוירו שביניהן וכלי טמא אינו מציל . אינו מציל באהל השרץ (הגר"א) . אע"פ שטהור שאינו מטמא מאויר כ"ח . משום שאינו מציל באהל המת : משפך אפילו טהורה אינו מציל . משום דלאו כלי הוא מציל בכיסוי . אם עשה המשפך כיסוי לכלי שאוכלין ומשקין בתוכה . אבל אם אוכלין ומשקין במשפך ועשה ע"ג צ"פ אינו מציל : וגפסית טמא (הגר"א) . דלא בטיל מתורת כלי : ר"ש מטהר . קסבר הסיד מבטלו מתורת כלי : י המחצין . מיני כלים הן : אין ממלאין וכו' . [מי חטאת] דכל הנך כלי בעי והני לאו כלי מינהו : ואין מצילין מיד כלי

שפן ועשאו כלים ממלאין בהן ומקדשין בהן ומזין (כד) מהן ומצילין בצמיד פתיל ומצילין מיד כלי חרס. שברי כלי חרס שמקבלין אפילו כל שהן ממלאין בהן ומקדשין בהן ומזין (כה) מהן אין מצילין בצמיד פתיל אבל מצילין מיד כלי חרס. שברי כלי מתכות (כו) חזרו (ח) לטומאתן הישנה גולמי כלי מתכות (כז) הרי הן ככלים (א) אלא שהן טהורין:

סליק פירקא וסליקא לה תוספתא מסכת כלים בבא קמא

הגהות הגר"א (מכ"י)

ושפן ועשאן כלים: ומזין בהן ומצילין מיד כלי חרס. תי' ומצילין בצמיד פתיל מיותר: ואין מצילין בצמיד פתיל אבל מצילין: סליק פירקא וסליקא לה מסכת כלים בבא קמא

הגהות הגר"א

(כד) [בהן]: (כה) [בהן ומצילין בצמיד פתיל ומצילין מיד כלי חרס]: (כו) [שקרקסן ושיפן חזרו]: (כז) הרי הן ככל הכלים המצילין מפני שהן טהורין:

מצפה שמואל שאינו מחוסר רק יחוד הוי כלא נגמר כלל וממילא ביחוד חוזר לטומאתן: (ח) לטומאתן הישנה. שבת טז: מ"ח דבר שהתקין אותה מתורתה לטומאתה הישנה ועי' תוס' ר"ה יש. ד"ה יהודה הביאו גרסי' לפירוש מתוספתא דסוף פ"ב: (א) אלא שהן טהורין. כר"ש לא גרס אלא: סליק מסכת כלים בבא קמא

מנחת בכורים

י"ח. אליבי' אך הוא משום דלאו כלי נינהו: [ומצילין כנ"ס. גרסינן הגר"א]: הרי הן ככל הכלים. לכל הנך דתני לעיל: אלא שהן טהורין. דלענין טומאה לאו כלי נינהו: **סליק מסכת כלים בבא קמא**

תוספתא כלים בבא מציעא פרק א

פרק ראשון א (א) רבן שמעון בנגמליאל אומר לא (א) כל טומאה אלא לטומאת נפש רבי שמעון אומר אפילו כלי מתכת שהיה טמא טבול יום (ג) וטמא מת וחזר להיות טבול יום (ב) העושה כלי מן העקל שהוא עשוי להכביד בו את הספינה ומכלי גדול שעשאו (ג) לגבות בו את המכס ר' מאיר מטמא וחכמים מטהרין ר' יוסי אומר העושה מן הקציצות טמאין (ד) ר' יוחנן בן נורי אומר העושה כלים מן הגרודות טמאין אמר רבי אלעזר בר' יוסי לא נחלקו בית שמאי ובית הלל על המסמרות שידוע שנעשה [א] מן הכלים שהן טמאים ועל המסמרות (ה) שלא ידוע שנעשים [א] מן הכלים שהן טהורין על מה נחלקו על הסתם שבית שמאי מטמאין ובית הלל מטהרין: **ב** העושה כלים מן הגרוטאות (ו) בין משל ארץ ובין משל חוץ לארץ טמאין ר' יהודה אומר העושה כלים מן הגרוטאות של ח"ל טהורים כלים הטהורין שאנכן באנך הטמא טהורין העושה כלים מן האנך הטמא טמאין קרדום שעשאו מן הטמא ועשפו מן הטהור טהור עשאו מן הטהור (ג) ועשפו מן הטמא טמא הכל הולך אחר עושה מלאכה. עשאו מן הטהור אע"פ שחסומיתו מן הטמא טהור. קיתון שעשאו מן הטמא ושוליו מן הטהור טהור עשאו מן הטהור ושוליו מן הטמא טמא הכל הולך אחר המקבל. כוורת שעשאה מן (ד) החלמא ושוליה מן הגללין טהורה עשאה מן הגללין ושוליה מן החלמא (ז) הכל הולך אחר השולים דברי [ב] רבי ר' נתן אומר עד שיהו שולים מקבלין. החלמא והגללין שטרפן זה בזה ועשה מהן כלים אם רוב מן הטמא טמא ואם רוב מן הטהור טהור מחצה על מחצה (ח) רא"א שורפין עליהן את התרומה ואין חייבין עליהן על (ט) טומאת מקדש וקדשיו א"ר יוסי בא ר' יוחנן בן נורי אצל (י) ר' חלפתא אמר לו מה אתה אומר (ה) בפיקה של מתכת אמר לו טמאה אמר לו אף אני אומר כן אלא שעקיבא מטהר: **ג** (ו) קלוסטרא (יא) רבי טרפון מטמא וחכמים מטהרין וברוריא אומרת שומטה מן הפתח זה ותולה בחבירו בשבת כשנאמרו דברים לפני ר' [ג] יהושע אמר יפה אמרה ברוריא. (ו) סמפוניא מצופה טהורה עשה בית קיבול כנפים טמאה ואינו טמא אלא המשמש את הצורך. חליל המצופה טהור עשה בו בית קיבול כוסות טמא ואין טמא אלא המשמש את הצורך. והכוסות שלו טמאין ואינן חיבור לו. היתה מצופית של מתכת (יב) כלי חיבור למציבות (ז) חצוצרת של פרקים הרי זו טמאה. נתפרקה העליונה טמאה והתחתונה טהורה. מסמר שהוא מוציא בו הפתילה ומלקחיים שהוא ממעך בו הפתילה טמאין. מסמר שהוא מעלה ומוריד בו קנה לבסים (יג) טהור ורשב"ג מטהר. עשאו בבעץ ובקסטרון חיבור לטומאה ולהזאה. תקעו חיבור לטומאה ואין חיבור להזאה. נוטל ונותן אינו חיבור לא לטומאה ולא להזאה. הרחוש שנפרץ ושניטל עוקצו טהור נשתיירו בו אונקליות מכאן ומכאן טמא. (ח) קטלא שחליות של אלמוג אחוזות באונקלאות של מתכת הרי אלו טהורות שאין עשויות אלא לחיזוק. נתפרקה. כל אחת ואחת טהורה בפני עצמה ר' אליעזר אומר (יד) (ח) צינורא של כוס טהורה בפני עצמה: **ד** (ט) כל הפרצופות טמאין (טו) ופרצוף הדקה טהור מנעל שלו של מתכת ה"ז טמא טמא מת. כל החותמות טהורין ואינו טמא אלא חותם של מתכת שחותמין בו בלבד. קמיע של מתכת הרי זה טמא טמא מת. נתפרק. התחתון טמא והעליון טהור. עור שכורך בו את הקמיע טמא פשטו טהור מטמא ומטהר אפילו עשרה פעמים (טז). פסלין שהוא כותב עליו את הקמיע טהור ספת הימנו (יז) ונעשה חוליא לתכשיט טמאה (יח) אפטט שיש בו מתכת הרי זה טמא טמא מת כל תכשיטי בהמה כגון השירים הנזמים והקטלאות והטבעות טהורין (י) ואין טמא אלא זוג המשמיע קול (יט) לאדם. העושה זגין למכתשת ולעריסה ולמטפחות הספרים ולמטפחות התינוקות טהורין עשה לה הענבילין טמאין (כ) ניטלו ענביליהן (כ) טהורות. זוג של דלת טהור של בהמה טמא זוג של דלת (ל) שעשאו לבהמה (כא) טהור ושל בהמה שעשאו לדלת אפילו חיברו (כב) בקרקע ואפילו קבעו במסמר טמא: **ה** (מ) חזקת זגין הנמצאין בכ"מ (כג) טהורין חוץ מן הנמצאים בכרכין מפני שרובן של דלתות הן (נ) אמר לאומן עשה לי שני זגין א' לדלת וא' לבהמה עשה לי שתי מחצלות אחת לשכיבה ואחת לאוהלין עשה לי ב' סדינין א' לצורות וא' לאהלין הרי אלו טמאין עד שעה שיפריש ור"ש מטהר עד שעה שיפריש אבל אומן שהוא עושה ומניח זגין לבהמה (כד) לדלתות ומחצלות לשכיבה ומחצלות לאהלין סדינין לצורות וסדינין לאהלים אם רוב מן הטמא טמא עד שיפריש לטהרה אם רוב מן הטהור טהור עד שיפריש לטומאה:

פרק שני א (א) טבעת שהוא חוגר בה את מתניו (א) ומקשר בה בין כתפו טהורה ואין טמא אלא טבעת של אצבע בלבד. טבעת בין חקוקה ובין שאינה חקוקה טמאה ומצופה טהורה (ב) אמר תלמיד א' מתלמידי גליל העליון לפני ר"א שמעתי שחולקין בין טבעת לטבעת אמר לו שמא לא שמעת אלא לענין שבת שהיוצא בחקוקה חייב ושאין חקוקה פטור. (ג) מחט בין נקובה ובין שאין נקובה טמאה (ב) ומצופה טהורה עוד אמר תלמיד א' מתלמידי גליל העליון לפני ר"א שמעתי שחולקין בין מחט למחט אמר לו שמא לא שמעת אלא לענין שבת שהיוצא בנקובה חייב ושאין נקובה פטור: **ב** (ד) שלשלת דוסקאות הרי

באור הגר"א

פרק א לא כל הטומאות אמרו אלא לטומאת הנפש ר' שמעון אומר אפילו כלי מתכות שהיה טמא טבול יום מטמא מת חזר להיות טבול יום העושה כלים מן העוקל: **שעשאו** לגנוב בו את המכס. פי' הוא כלי גדול של עץ דהוי טהור מפני שבאה במדה אלא שמצופה על הדלת במתכות כדי שלא יכיר המוכס שיש שם דבר דר' מאיר מטמא משום המתכות שעל גבה שבמתכות אין חילוק בין באה במדה ללא באה במדה וחכמים מטהרין דסברי דהמתכות שעל גבה בטיל לגבי העץ והוי ככלי עץ: **מן** הקציצות טמאין ר' יוחנן בן נורי מטהר העושה כלים מן הגרודות טהורין אמר ר' אליעזר ב"ר יוסי: **מן** הגרוטאות של חוץ לארץ טמאים משל ארץ ישראל טהורים: **קרדום** שעשאו מן הטמא ועשפו מן הטהור: **עשאו** מן הטהור אע"פ שחסימתן מן הטמא טהור: **היתה** לו מצופות של מתכות: **החרמש** שנפרץ ושניטל עוקצו טהור: **ופרצוף** הדקה טהור. פי' הוא לורטמין האמור בש"ס שעשו מעור ואדם לובש כהן להבעית בו את התינוקות: **ומנעל** שלו של מתכות: **פיסלן** שהוא כותב עליו את הקמיע. פי' הוא חתיכת ברזל: **ספת** סימנו ועשה חוליא: **עפסוט**. פי' הוא כמו עביט של ענבים כלי שדורכין שם הענבים: **פרק ב** ושאינו חקוקה פטור אבל לענין טומאה דא ודא אחת היא עוד. אמר תלמיד אחד מתלמידי גליל העליון לפני ר' אליעזר. כצ"ל ומה שבינתים מיותר כאן: **ושאינו** נקובה פטור. אבל לענין טומאה

הגהות הגר"א

פ"א (א) [לכל]: (ב) טבול יום חזר להיות טבו"י: (ג) לגנוב את: (ד) ריב"נ אומר טהורין היתה כלים מן הגרודות טהורין. אמר ר"א בר"צ כו' שנעשו מכלים: (ה) שידוע שלא נעשו מכלים: (ו) בין של מתוך העיר בין של חוץ לעיר טמאין: (ז) מן החלמא טמא: (ח) על מחצה טמא: (ט) על ביאת: (י) אצל אבא חלפתא כו' אמר לו טהורה כו' אלא שעקיבא מטמא: (יא) רבי טרפון מתיר וחכמים אוסרין: (יב) כולו חיבור למצופית: (יג) טמא: (יד) צנורא של נזם: (טו) ופרצופין הכרכין טהור: (טז) פעמים ביום: (יז) הימנו חתיכה ועשאה (יח) אספתי: (יט) לאדם ל"ג: (כ) ענביליהן טמאים: (כא) לבהמה טמא: (כב) [לדלת]: (כג) בכ"מ טמאים (כד) לבהמה וזוגין לדלתות: **פ"ב** (א) ושהוא קושר בה בין כתפיו: (ב) וחלודה:

אור הגנוז

פ"א [א] מהן כלים: [ב] ר' נתן ר' אומר: [ג] יהודה:

מצפה שמואל (א) רשב"ג. עי' שבת טז: והא דאמר שם הניחא כו' היינו ר"ש דהכא. ועי' תוס' שם ד"ה הניחא ופליגי בטעמא כמבואר שם: (ב) העושה כלי מן העקל. ר"ש פ"א מ"ג: (ג) ועשפו. היינו לא פרחב שמבקעין בו וזה עיקר העושה מלאכה ועי' ר"ש פ"א מ"ד ועי' מיי' פי"ב מכלים ה"ה. ועי' בכ"מ ועי' רא"ש פי"א מ"ד: (ד) החלמא. הוא טיט עבה שעושין ממנו כוורת ומטמא כמו שכתב הר"ש ועי' ירו' מיר פ"ז ה"ב: (ה) בפיקה של מתכות. עי' ר"ש שהוא חטם של ברזל: (ו) קלוסטרא. ר"ט מתיר לענין שבת כמבואר שבת קכג.: (ו) סמפוניא. ר"ש פי"א מ"ו: (ז) הצנרת. עי' ר"ש פי"א מ"ז ועי' רמב"ם פי' מכלים הט"ו והשיגו עליו מתוספתא זו: (ח) קטלא שחליות. עי' פי"א מ"ח הגירסא שם: (ח) צנורא של נזם וגירסת הר"ש טמאה ופליג על המשנה: (ט) כל הפרצופות. עי' מס' ע"ז ריש פ"ג: ע"מ. ולא מדרס: קמיע של מתכות. מיי' פ"ח מכלים ה"ו: (י) ואין טמא אלא זוג. עי' שבת נח: ומיי' שם ה"ז: העושה זגין. עי' שבת שם וע"ש בתוס' ד"ה אלא: (כ) נטלו ענבליהן. לרש"י שם טהורין מכאן ולהבא: של בהמה טמא. עי' שבת שם: (ל) שעשאו לבהמה. גרסי' דיחוד מהני לטומאה אבל אינו עולה אלא בשנוי מעשה: (מ) חזקת זגין. מיי' פ"ח מכלים הי"ג וי"ד וט"ז וגרסינן טמאין: (נ) אמר לאומן. ירו' גיטין פ"ג ה"א מייתי זה לענין דיני ברירה: (א) טבעת. שבת נג: ומטפס. היינו שעיקרה של אלמוג וצפויו של מתכות: (ב) אמר תלמיד אחד. שבת שם ירו' פ"ו ה"ג: (ג) מחט בין נקובה. שבת שם ירו' שבת פ"ו ה"ג: (ד) שלשלת. פי"ב מ"א בר"ש ע"ש הגירסא:

זר זהב ומנחת בכורים

פרק א א רשב"ג אומר לא לכל טומאה כו'. דתנן [רפי"א] חזר ועשה מהן כלי [משברי כלי מתכות] חזר לטומאתן הישנה רשב"ג לא לכל טומאה אלא לטומאת הנפש. ור"ש דתוספתא כת"ק דמתני' [ופליגי בטעמא. דלרשב"ג טעמא דתקנה שלא יבטל מי חטאת לכן רק במת גזרו ולר"ש טעמא דלא יאמרו טבילה בת יומא עולה ולכן בכל הטומאות כן הוא ולא גרסינן כדברי ר"ש טמא מת]: ומכלי גדול שעשאו לגנוב את המכס. פירש הר"ש שלא היו נוטלין מכס מכלים העשוין להשתמש ועושה המתכות שלו כלי גדול שלא יתן מכס וכשבא לביתו שוברו. ומטהרי רבנן הואיל ואינו רוצה בקיומו וסופו לשברו: ר' יוסי אומר העושה מן הקצוצות טמאין. [קצוצות כמו חוטין כמו וקצץ פתילים [שמות ל"ט] דחיישינן שמא מכלי טמא באו וחזרו לטומאתן ישנה]. ומתני' דתנן [פי"א ג'] ר' יוחנן בן נורי אומר אף מן הקצוצות [טהור] מכלל דת"ק לא ס"ל ומאן ת"ק ר' יוסי: [הגרודות. בנגרד מן כלים בשעת עשייתו דזה לא הוה כלי מעולם ולגו"י טמאים וכן הוא בר"ש ופליג אמשנה]: א"ר א בר צדוק כו'. דתנן [שם] ומן המסמרות שידוע שנעשו מכלים טמאין מן המסמרות ב"ש מטמאין וב"ה מטהרין. ופירש ראב"צ שעל הסתם נחלקו: **ב** [הגרוטאות. שברים: משל חו"ל. אף דלא חיישינן לגדר מי חטאת דאין שם מי חטאת: בהכן. לפן בזהב כמו שעושים כלי כסף המוזהבין אנך כמו אינך דהוא פז]: של חו"ל טהורים. הואיל ואין שם מי חטאת לא גזרו חכמים והעמידם על דין תורה שמיטהרין בשבירה: [ה"ג] קרדום כו'. ועופפו הוא הצד הרחב שבוקע בו: בחסימותו. הוא לפוי פי הקרדום שמלפפין פיה בברזל המלוטש בטל בל"א להיותו חד לקובע בו: טהור. שעופפו הוא העיקר שאף בלא חסימה יכול לעשות מלאכה בעופפו בדוחק: חלמא. מקבל טומאה: גללים. אין מקבלין טומאה: עד שיהו שולים מקבלין. דלא סגי בשולים לחודיה מחלמא אלא גם קצת מדפנותיה הסמוכים לשולים מחלמה שיהא מחלמה הראוי לקבלה: [בפיקה של מתכת. הטס של ברזל זממא דפרזלא]: אלא שעקיבא מטמא. [ה"ג] היינו דתנן (שם ו) פיקה של מתכות ר"ע מטמא וחכמים מטהרין [וער"ש מה שנדחק בזה]: **ג** קלוסטרא. היינו דתנן (שם מ"ד) והקלוסטרא ר' יהושע אומר שומטה מפתח זה ותולה בחבירו בשבת ר' טרפון אומר הרי היא לו ככל הכלים ומטלטלת בחצר. [והוא נגר לנעול הדלת וראשו עב וראוי לדוך בו: מטמא. דהוה כלי ממש: שומטה. ולא הוה כלי ממש [עי' בר"ש פי"א מ"ד] והתם פריסנא לה]: סימפוניא כו'. מתניתין היא [והוא כלי זמר]: המשמש את הצורך. דהשאר שאינה משמש הוא בית קבול שאינו עשוי למלאות: ואינו חבור לו. שאם נטמא החליל לא נטמאו הכוסות וכן להפך: מצופית. [גרסינן] החתיכה של חליל של צד פיו: העליונה טמאה. שלמעלה שלא כפוף וראוי לקבל במקום הכפוף: והתחתונה טהורה. שלצד פיו הוא פשוט ואינו רהו לקבל: ממעך. מוהט ראש הפתילה השרופה כדי שיאיר יותר: מעלה ומוריד בו קנה לבסים. הוא ממרה שבאמצעית הבסיס הותב בו ספוד ובהספוד נותנים טבעת עגול שממנה יוצאות ב' קנים א' מצד זה ואחד מצד זה ובכן מדליקין ב' נרות ועושין מסמר בתוך הטבעת ובהספוד עושין נקבים נקבים כדי שע"י מסמר יהיה מעלה ומוריד הקנים להבסים באיזה מקום שירצה הן למעלה והן למטה ושם תוחבין המסמר בתוך נקבי הספוד: [עשאו כו'. חבור להבסים ממש: הרחוש. מין כלי מתכת: צינורא של נזם. הוא קנה קנה הנזם הנכנס באף לתלות הנזם כשהיא בפ"ע טהורה והר"ש גרס טמאה]: **ד** כל הפרצופות טמאין. דתלינן בע"ז דפרצופי ע"ז נינהו וע"ז טמאה מדרבנן: ופרצוף הכרכין טהור. דאמרינן אנדרטיא של מלך הוא [וה"ג לה: שלו. של אנדרטיא]: טמא. טמא מת. דאית ליה תורת כלי ולא טמא אלא טמא מת אבל מדרס לא: [בחותמין בו. והוה תשמיש אדם]: קמיע של מתכת. כלי שמניחין בו את הקמיע: התחתון טמא. דחשיבא אכתי כלי: העליון טהור. דלא הוה אלא כיסוי כלי מתכת: [אפילו עשרה פעמים. כשכורך טמא פשטו טהור]: פסלין. טס של מתכת שכותב עליה הקמיע: ספת הימנו. חתך ממנו: אספתי. כלי האורג כגורת חרב: המשמיע קול. דחשיב ליה כלי תשמיש דאדם משום דבעי ליה לקלא דע"י הזוג דשמע ידע היכן בהמתו ומוצאה ע"י כך כן פירשו בתוספות שבת (דף נח ע"ב): למכתשת. שהקול יפה לבשמים: טהורין. דבלא ענבל לא חשיבי כלי דעיקר תשמישיה לקשקש בענבל דבגוה ולקלא עבידי: טמאין. הואיל וראוי עדיין לגמע מים לתינוק וכר' יוחנן בפ' במה אשה: טהור. מפני שמשמש עם הקרקע שהדלת מחובר לקרקע וכל המחובר לה הרי היא כמוה: [ושל בהמה טמא. דהוה תשמיש לאדם כדלעיל: ה"ג לבהמה טמא. דעולה לטומאה]: ואפי' קבעו במסמר טמא. דאין עולין מטומאתן אלא בשינוי מעשה: **ה** לשכיבה. טמאה: לאהלין. טהורה דמחצלת אין לה אלא טומאת מדרס: לצורות טהורה. דלא עבידא אלא לצייר עליה ציורי אדם ועופות ולא חשיבא בגד: שיפריש. איזה לטומאה ואיזה לטהרה: אם רוב מן הטהור. שרוב בני אדם קונין לעשות מהן דבר שהוא טהור טהור:

פרק ב א טהורה. דטבעת כלים נינהו ואין תכשיט לכלי: חקוקה. שיש עליה חותם: ומצופה. שהטבעת של אלמוג ומצופה מתכת: שהיוצא בחקוקה חייב. קאי אאשה שאם יוצאת בחקוקה שיש עליה חותם חייבת חטאת דמשוי הוא. ושאין חקוקה שאין עליה חותם פטורה מחטאת דתכשיט הוא וכדתנן בשבת: [שאינה נקובה טמאה. דחזי ליטול את הקוץ: חלודה גרסינן]: **ב** שלשלת דיסקאות. [תכריך שטרות] משמשת כלים היא וטהורה: ושל

הרי זו טהורה ושל משוחות הרי זו טמאה (ג) מפני שממתיח בה את אוהלין . ושל קופלאות ושל שאר כל הכלים המשמש את הטמא טמא והמשמש את הטהור טהור . (ד) שלשלת הסיטונות טמאה מפני שהיא עשויה (ה) לכפיתה של בעלי בתים אם התקינה לשמירה טמאה רבי יוסי אומר אחד החוט ואחד השלשלת ואחד המשיחה היו שנים או שקשר חלזון בראשה טמאה : ג (ה) קנה מאזנים של סרוקות יש בו אונקיות ואין בו אונקלאות יש בו אונקלאות ואין בו אונקיות טמא פרשו (אונקלאותיו) טהור וכשהוא מחברן חיבור לטומאה ולהזאה . דלוסקת הנעול וכן קלוסטרא הנעולה חיבור לטומאה ואין חיבור להזאה . טורטיני שיש בה בית קיבול מעות טמאה ואינו טמא אלא המשמש את הצורך הכיפים שלו של מתכת בין מקבלות ובין שאין מקבלות טמאה ושל עץ ושל עצם ושל זכוכית מקבלות טמאות ושאין מקבלות טהורות חיברה לקנה וקנה לטורטני כולו חיבור אחד . (ו) פיקטו שיש בה בית קיבול שמן טמאה בית קיבול נר טהורה ואינו מטמא אלא המשמש את הצורך (ז) תמירות שלה של מתכת בין מקבלות בין שאין מקבלות טמאות ושל עץ ושל עצם ושל זכוכית מקבלות טמאות ושאין מקבלות טהורות : ד מנורה שיש בה בית קיבול שמן טמאה בית קיבול נר טהורה ואינו טמא אלא המשמש את הצורך ומסמר שהוא תולה בו את המשפכים טהור והמשפכים טמאין ואין חיבור לו אקונביאות שבמגדלים שבקנופות והסופין והסטיון שלהם הרי אלו טהורין שאינן עשויות אלא לנוי אונקלי של שידה טמאה ואם היתה באה במדה טהורה אמר רבי יהודה מפני מה (ו) של רוכלין שלפניו טמאה מפני שהוא תולה בה ושל אחריו טהורה מפני שהיא עשויה לשמירה . כסוי טני של מתכת של בעלי בתים רבן גמליאל מטמא וחכמים מטהרין ושל עץ טהור (ז) היה משוקע עד חציו ועד שלישו טמא מפני שהוא (ח) ככסוי קביא פחות מכן טהור מפני שהוא ככסוי קמטרא ומפני מה דלת שבמגדל של רופאים טמאה מפני שהוא נותן עליה איספלניאות ותולה בה את המספרים רבי יוסי ברבי יהודה אומר מפני שהוא מעצב עליה את התינוק אמרו לו א"כ תהא טמאה מדרס : ה (ט) ואלו הן גולמי כלי מתכות שהן טהורין כל שהוא עתיד לשוף ולגרר ולכרכב לשבץ ולהקיש בקורנס היו מחוסרים כן אוגן ואוזן ויד טהורים מחוסרים כסויין טמאין (י) ואלו הן היתוכים אלו שהחנוני מנער בהן את הקדרה אלו הן (כ) הפרכין אלו (א) הקבוע [א] בקירום (ל) גולת חנוני שכולה מסמרים אפילו כולם של עץ ואחת של מתכת טמאה ושל בעלי בתים אפילו כולם של מתכת ואחת של עץ (ט) [ב] שלא נעשית אלא לשמש עם הקרקע ר' שמעון בן יהודה אומר משום רבי שמעון (מ) מסמר (י) הגרוע טהור שלא נעשה אלא לשמש עם הקרקע (נ) אמר רבי נתן לא נחלקו רבן גמליאל וחכמים על תלוי מגרדות של אוליירין שהוא טהור שלא נעשה אלא לשמש עם הקרקע על מה נחלקו על (יא) ספות של מתכת של בעלי בתים (יב) העשויה כמפה שר"ג מטמא מפני שעבדים מתגרדים בה וחכמים מטהרים (ס) אמר ר' יהודה לא נחלקו ר"ג וחכמים על טבלא שנהלק לשנים וא' מהן גדול כשנים בחברו שהגדול טמא והקטן טהור על מה נחלקו על שאין אחד מהן גדול כשנים בחבירו (יג) שהשנים שוין שר"ג מטמא וחכמים מטהרין : ו (ע) מסמר שעקמו לו להיות פותח ונועל טמא התקינו לשמירה טהור התקינו (יד) למנעול או למחרים טהור נתנו בחרמש (פ) שלא ישמט המסיט טמא ורבן שמעון בן גמליאל מטהר נתנו ברחיים של יד או ברחיים של חמור טמא . צינורות התופסות את הרחיים מלמעלה הרי אלו טהורות שאין עשויות אלא לחיזוק (טו) הסדור והסדן של מתכת טמאים (צ) משקלות שנשתברו אע"פ שמחזירן ושוקל בהן טהורים ייחד מהן לחצאי ליטרין שלישי ליטרין רביעי ליטרין טמאים (ק) ואלו הן גולמי כלי עץ שהן טמאים כל שהוא עתיד לשוף לגרד לכרכב (טז) ליטול בטונס היו מחוסרים כן אוגן אוזן ויד טמאים . מחוסרים חטיטה טהורים סאה שהוא עתיד לגוד מלמטה טמאה מלמעלה טהורה (יז) רשב"ג אומר כלי עץ אין מקבלים טומאה עד שתיגמר מלאכתה וסאה משיקשר בה את המשיחות (ר) כל גולמי כלי עץ טמאים חוץ משל פרשע מפני שהם מחוסרים שליקה ר' יהודה אומר העושה כלים (יח) מגפו של זית טהורים מפני שהן מחוסרים שליקה (יט) (ש) וממירים את מה שבהם :

פרק שלישי

א (א) הכידון (א) [ג] והגונין והפגיון והקסדא והמגפים שנחלקו הרי אלו טהורים (ג) שריון שנהלקו לארכו טהור לרחבו אם משמש מעין מלאכתו ראשונה טמא ואם לאו טהור . ומאימתי טהרתו משבלה ואינו משמש מעין מלאכתו בלה ונשתייר (ג) בו רחבו מלמעלה טמא רחבו מלמטה טהור ספת הימנו ועשה חוליא לתכשיט טמאה : ב (ב) מספרת של פרקים הרי זו טמאה [ד] כפ"ע וזו טמאה בפ"ע וכשהוא מחברם חיבור לטומאה ואין חיבור להזאה . מספרת שנחלקה לשנים ר' יהודה מטמא מפני שהוא (ד) כתחלה חותך בה את הסכך ועכשיו חותך בה את הסכך וחכמים מטהרים : ג (ג) מכתב שניטל הכותב שלו טמא מפני המוחק ניטל המוחק שלו טמא מפני הכותב נחלק לשנים ונשתיירו בכותב (ה) [ה] לקשרי אצבעותיו [ובמוחק] מלא פס ידו טמא פחות מכן טהור : ד מכחול שניטל הזכר שלו אע"פ שהיה המקבל שלו מלא חלודה טמא ניטל המקבל שלו אם היה הזכר שלו מלא חלודה טהור מפני שהוא סורח את העין : ה (ו) זילמסטרון שניטלה כפה טמאה מפני מזלג ניטל מזלג טמאה מפני כפה (ד) נחלקה לשנים אם משמשת מעין מלאכתה ראשונה טמאה ואם לאו טהורה מרדה ניטל הרודה טמא מפני הצינורת ניטל הצינורת טמא מפני הרודה (ז) נחלק לשנים (ה) ונשתיירו בחרחור עד ז' טפחים וברובע עד ד' טפחים טמא פחות מכן טהור ואם מתחלה עשאו לכן אפילו פחות מכן טמא. (ו) ובקרדום אע"פ שניטלה (ח) מחסימותו טמאה: ו (ז) מגריפה שניטל פיה ונשתייר בה כמלא הסיט על פני כולה טמאה . (ח) ניטלה כולה . א"ר נתן בן יוסף בזו בית שמאי מטמאים ובית הלל מטהרין . (ט) האיזמל של (ט) דיקני טמא בפני עצמו כשהוא מחברו חיבור לטומאה ואין חיבור להזאה . (י) מחט של מוכסין (י) שניטל עוקצה טמאה (יא) מפני חודה נטלה חודה טמאה מפני עוקצה . נחלקה לשנים אם משמשת מעין מלאכתן ראשונה טמאה ואם לאו טהורה : (כ) הסיף והסכין שהעלו חלודה טהורים שפן והשחיזן חזרו לטומאתן ראשונה . שפופרת של זהבין ושל זגגין ושל נפחין ושל (יב) עושה זכוכית שנחלקה לארכה טהורה לרחבה אם משמשת מעין מלאכתה ראשונה טמאה אם לאו טהורה . כלבוס של ספרים ושל רופאין ושל עושי [כלי] זכוכית שנחלקה לשנים טהורה ושל נפחים שנחלקה לשנים טמאה מפני שהיא (יג) כתחילה חותה בה את הגחלים

הגהות הגר"א

(ג) ויתידות אוהלין ויתידות המשוחות טמאות מפני שמותח בה את אוהלין ואת השלשלת : (ד) [מפני מה השלשלת]: (ה) למשמר: (ו) פנס : (ז) מנורות : (ח) הקבועים בכירים: (ט) של עץ טהורה : (י) הגרע טמא ושל אבן השעות טהור : (יא) כפות : (יב) העשויה ככפיפה : (יג) וששניהם שוין : (יד) למנעל או לסנדל : (טו) לחיזוק החמור : (טז) לטוח בטונס: (יז) רג"א : (יח) מגרופית : (יט) שממירים: פ"ג (א) הכידון והנקיון והפגין והקסידא : (ב) שריון שנחלק : (ג) ממנו רובו כו' רובו מלמטה כו': (ד) כבתחלתו בתחלה כו' הסכך כו' הסכך : (ה) בכותב עד שמגיע : (ו) ומא ליסטרין : (ז) נחלקה לשנים אם משמשת מעין מלאכתן הראשונה טמאה וא"ל טהורה מרדע שנחלק לשנים ונשתייר בחרחור עד ז' טפחים ובדרבן עד : (ח) חסומה : (ט) רוקני האיומל : (י) מחט של מתות : (יא) משום חורה נטלה חורה : (יב) עושי כלי זכוכית : (יג) כתחלתו בתחלה

באור הגר"א

טומאה דא ודא אחת היא מחט בין נקובה ובין שאינה נקובה טמאה ומגופה טהורה שלשלת למקואות : ושל קופלאות . פי' קופלאות היא כותרת העמודים : מפני מה אמרו שלשלת של סיטוניות טמאה מפני שהיא עשויה לאחיזה ושל בעלי בתים אם התקינה לאחיזה טמאה . פי' אלא דהרוב של בעלי בתים הוא לשמירה ותוחבין את השלשלת בכותל ותמיד הוא מחובר שם והוי משמש ע"י קרקע שטהור : ואחד המשיחה היו שנים . פי' שני מנעולין אחד מה שנועלין המשיחה לכותל וא' מה שנועלין לכלי ולכך טמאה דפעמים שהוא פותח אותה שאצל הכותל ומטלטל עם השלשלת : דלוסקמא . הנעולה וקליסטרא הנעולה חיבור לטומאה : הכפות שלו של מתכות בין מקבלות כו' חברה לקנה וקנה לטורטיני : אונקלאות שבמגדלים שבקנופת ושבסוגין . פי' הוא של גדול : והסיטון . פי' הוא כלי של סיטון : מפני שהוא ככסוי קוויא : היו מחוסרין כן או אוגן או אוזן או יד טהורין מחוסרין כסויין טמאין : אלו הן היתוכין שהוא מנער בהן את הקדירה אלו הן הפרכין הקבועין בכירה : גולת חנווני שכולה מסמרים : המסמר הגרע טהור שלא נעשו אלא לשמש עם הקרקע: היו מחוסרין כן אוגן או אוזן או יד טמאין מחוסרין חטיטה טהור : וסאה משיקשור בו את המשיחה כל גולמי כלי עץ טמאין :

פרק ג הכידון והקיון . פי' הוא מין רומח : והפיגסת . פי' גם הוא מין רומח אלא שרחבה מלמטה והולך ומתקצר : והקסידא הוא כובע נחושת : והמופיום . פיזמקין : מפני שהוא כתחלתו בתחלה חותך בו את הסכך . פי' הוא חורשין : ועכשיו חותך בו את הסכך . פי' והוי כמו מעין מלאכתו : מפני שהוא סורח את העין . פי' מקלקל את העין ולכך אינו ראוי למלאכה כשהוא מלא חלודה : וקרדום אע"פ שניטל לחסימתן טמא . פי' יש מין קרדום והופכין בו בארץ ולכך אפי' ניטל החדוד טמא דהכי ראוי הוא למלאכתו : בזו בית שמאי מטמאין כו' . פי' דפליגי אי הוי כקורנס או לא : האיזמל של רוקני . פי' הוא הברזל של רהיטני : מחט של כובסין . פי' שמחבר בה הבגדים אחד לאחד כדי שלא תאבד : שפופרת של זהבין . פי' הוא כמין שפופרת והבק שנופחין בו האש נותנין בו : ושל עושה זכוכית שנחלקה לארכה טהורה דשוב לא חזיא : כלבה . פי' הוא עשוי כמו תלי עיגול להתאיך בו כלים שלא יתפרקו זה מזה : שהוא בתחלה חותה בו את הגחלים : פי' שאצל נפח אינו עשוי אלא לחתות בו את הגחלים . ואע"ג כשנחלק הוא ראוי לכך לפיכך טמאה :

אור הגנוז

[א] בקירות : [ב] טהורה רבן שמעון בן גמליאל אומר של חנוני אפילו כולה של מתכות ואחת של עץ טהורה שלא נעשית וכו' : [ג] והנינין והפגש והקסדא והמנפש שנחלקו : [ד] נתפרקה זו טמאה : [ה] ובמוחק לקשרי אצבעותיו מגיע מלא וכו' :

מצפה שמואל

(ה) קנה מאזנים . עי' מיי' בפ"ט ה"ח מכלים והשגות שם : (ו) של רוכלין . אונקלי שמשים על המקל שעל כתפיו . כמ"ב פי"ב : (ז) היה משוקע . עי' ר"ש פט"ז מ"ח שהביא זה : אונקלי של שידה . ר"ש פי"ב מ"ב ותליא אם השידה טהורה או טמאה : (ח) ככסוי קביא . מבואר ס"ד דטמאה דיש לו שם בפ"ע : (ט) ואלו הן גולמי . עי' חולין כה: ולכרכב . היינו שחוקק חקיקות וי"מ בע"א : (י) ואלו הן היתוכים . ר"ש פי"ב מ"ג ורא"ש שם ועי' א"ר ומיי' פי"ח מכלים הט"ו וה"ו ומבואר שם דטמאים : (כ) הפרכין . דתנן והפרכין טהורים . ומפרש כאן : בקירוס . והוא מחובר . וי"ג בכירות והן ברזלים הקבועין שתולין עליהם הקדירה . ועי' תוי"ט פי"ב מ"ג ד"ה והפרכין : (ל) גולת חנוני . ר"ש פי"ב מ"ג : (מ) מסמר הגרע . עי' מיי' פי"ה ה"ג וכרא"ב"ד ועי' ר"ש פי"ב מ"ד שכתב דהך דתוספתא ע"א ממה שנאמר במשנה שם ומפרש המשנה במסמר של נפחים שקובע להם בסדן וכשמסלקים ברזל מן האש ורוצים להקטינה מניחה על המסמר ונגרעת וענין הגרע מקיז דם : (נ) אמר ר' נתן . פי"ב מ"ו בר"ש : שעבדים מתגרדים . והוי תשמיש אדם : (ס) אמר ר' יהודה . שם וע"ש הגירסא ועי' בפנים : (ע) מסמר שעקמו . ר"ש פי"ב מ"ה ושם הגירסא למנעל או למדרס ולא שייך מסמר למדרס ולכן הגיה הגר"א למנעל או לסנדל וע"ש במשנה : (פ) שלא ישמט המסיט טמא . שאחז בו והסיטו דיורדין לידי טומאה במחשבה : (צ) משקלות שנשתבר . מיי' פ"ט מכלים ה"ט : (ק) ואלו הן גולמי כ"ע . עי' חולין כה : (ר) כל גולמי כ"ע טמאים . עי' מיי' פ"ה מכלים ה"א וכ"מ שם ועי' ר"ש ספי"ב שהביא זה פירושא למשנה שם : (ש) וממירים . לשון מר ומגרופת היינו עלי הזית : (א) הכידון . מיי' פי"א מכלים ה"י כדון ושריון מבואר שם : (ב) מספרת של פרקים . שבת מח: ותוס' נט: ד"ה וכ"ת וע"ש בד"ה אלא : (ג) מכתב שניטל הכותב . ר"ש פי"ג מ"ב עד סוף דין דמרדה בהלכה ה' : (ד) נחלקה לשנים אם משמשת . כנוסח הגר"א כן ברים פי"ג ה"ה : (ה) ונשתייר בחרחור . ר"ש מ"ג פי"ג וכנוסח הגר"א וביאור המשנה שם ע"פ תוספתא זו : (ו) ובקרדום . שם ועי' בינה לעתים ומלאכתו הביא הר"ש שם ועי' ר"ש מ"ד שכתב שצריך לחלק בין דהכא לבין המעצד במשנה ז' שם דניטל חיסומן טהור ועי' לעיל בפ"ז בעשה חסימותו מן הטמא : (ז) מגריפה כו' הסיט . הוא כמלא רוחב בין גודל לאצבע ועי' במשנה ד' פי"ג : (ח) ניטלה כולה . אולי גרסינן כפה ומגריפה הוא כלי שגורפין ויש לה כף לגרוף את התנור ועי' ר"ש : (ט) האיזמל של רוקני . עי' מיי' פי"א מכלים ה"ז כי' דטהור וכמתניתין והראב"ד כתב דבעץ לכן טהור . אבל כאן במתכת ועי' ר"ש פי"ג מ"ד שמפרש דהברזל טמא אבל העץ טהור וע"ש בתוס' מח: וע"ש נט: בתוס' שם ד"ה וכ"ת וד"ה אלא : (י) שניטל עוקצה . עי' שבת קכג. וכאן פי"ג מ"ס וכאן במחט אחרת ועי' ר"ש הפירוש דחורה ועוקצה : (כ) הסייף והסכין שהעלו חלודה . דבלא העלו

זר זהב ומנחת בכורים

ושל משוחות . שמודדין בה את הקרקע משמשת אדם הוא וטמאה : מפני שמותח בה את אהלין . ביתדות אהלים : [ה"ג] ואת השלשלת . מותח ביתדות אהלין המתוחים שנועץ היתדות בארץ ובשלשלת ומותח את השלשלת ומודד . ולא הוה כמשמש עם הקרקע דמיטלטלי אהלין ושלשלת ממקום למקום : [הסיטונות . של מוכרי תבואה במדה ועושין שלשלת . וקובעין ראש הא' במדה והאחד בארץ שלא יגנב המדה ועשויה לשמירה והוה תשמיש אדם . ולשמירה גרסינן ושל בעה"ב שתמן לנוי והוה תכשיט כלי : שנים . שני טבעות : חלזון . דג שבים נראה כמו תלזון ומשוי לה כלי כמבואר ברפי"ב : ג סריקות . סורקי צמר ופשתים] : אונקיות . כפות המאזנים ויש להן בית קבול : אונקלאות . ווין כפופין שתולה בהן את הכפות : [טורטיני . משקל קטן ששוקלין בו פירות : הצורך . אבל היותר הוה בית קבול שאינו עשוי למלאות : חיברה לקנה . תבר הכף לקנה שלאורך אשר מחובר לרוחב שבה תולין המשקל : ה"ג פנס . לנטרנא בל"א : מגורות כעין מחילות ובנוי' ט"ס : ד המשפכים . משפך שמכניסים בו והוה תשמיש כלים : ואין חבור . להמסמר : שבקנופות . וילון הפרוס : אונקלי וכו' ל"ג [הגר"א] : של שידה . שמשמש לטמאה אא"כ היתה גדולה מחזיק מ' סאה דמשמש לטהורה] : א"ר יהודה מפני מה של רוכלין כו' . דתנן [פי"ב ב'] רי"א של רוכלין שלפניו טמאה ושלאחריו טהורה . וקיה"ב טעמא אמילתיה : [בה . באונקלי שמשים על המקל שנושא על כתיפו : לשמירה . שלא יפול המשאוי : טני . סל : מטהרין . דכסוי אינו טמא : ושל עץ . דלא חשיב כלי קבול : קביא . כמבואר בפ"ד דטמא שיש לה שם בפ"ע] : כסוי טני כו' . [ה"ג] מתניתין היא [שם ג'] : ומפני מה דלת של מגדל כו' . דתנן [שם ג'] הדלת שבמגדל של בעלי בתים טהורה ושל רופאים טמאה : [מעצב . מיישר איבריו : ה לכרכב . פיילען בל"א וי"א שחוקק חקיקות : לשבץ . שתולין משבצות לנוי : כן . שעומד הכלי עליו : אוגן . שפת הכלי ויד לאחוז בו] : ואלו היתוכין . דתנן (שם) היתוכין טמאים : [המלקחים . שלוקחין בהן הכסף הניתך] : אלו הן הפרכין . דתנן והפרכין טהורין : [בקירוס . שהוא מחובר וי"צ בכירים והן ברזלים הקבועין שתולין עליהם הקדירה שלא תשרף [עתוי"ט פי"ב מ"ג ד"ה והפרכין] טמאה שתולה בה והוה תשמיש אדם : הגרע . מקיז דם טמא גרסינן וכן הוא במשנה : שלא נעשה.קאי על אבן השעות והוא קאמפאס שע"י המסמר התחוב יודעין השעות]:ר"ש בן יהודה אומר משום ר"ש מסמר כו' כת"ק דמתני' [שם ד] : א"ר נ כו' . דתנן [שם ו'] ארבעה דברים ר"ג מטמא וחכמים מטהרין כיסוי טני כו' ותלוי המגרדות וגולמי כלי מתכות וטבלא שנחלקה לשנים : [מגרדות . עם של מתכת קבוע בארץ ומגרדין במרחץ תגליהן : על חבית גרסינן וכן בר"ש : העשויות בכפיפה גרס : ששניהם גרסינן כנוסח הגר"א ועבר"ש ותסר תיבת [או]: אר"י ס' על טבלא כו' . דתנן סתם ומודים חכמים לר"ג בטבלא שנחלקה לשנים א' גדול וא' קטן שהגדול טמא והקטן טהור . ופירש ר"י גדול כפי שנים של חברו הקטן . אבל אינו גדול כפי שנים של קטן נחלקו ר"ג וחכמים : ו מסמר כו' . להיות פותח ונועל בו' . מתניתין היא [שם ה'] : [לשמירה . לסימן שישמע אם יכנס אדם : המסיט . גרסינן שאחז בו והסיטו יחד . דיורדין לידי טומאה במחשבה ואינם עולין אלא בשינוי מעשה : ה"ג] ואלו גולמי כלי עץ שהן טמאין . דתנן [ספי"ב] וכל גולמי כלי עץ טמאין : [בטונס הובע"ל : טמאין גרסי' : מלמעלה . עדיין אינו כלי : פרשע . מין ארז וקורין במשנה אשכרוע : מגרופית גרסינן : וממירין שעלו מר כמו הזית ונעשה מה שבתוכו מר לכן שולק] :

פרק ג א הכידון וכו' . כלי מלחמה הן : הקסדא . כובע של מתכת : והמגפים . פוזמקאות של ברזל : [מלמעלה . חזי להגן על לבו] : ספת . חתך ממנו חתיכה ועשאה חוליא לתכשיט : ה"ז טמאה בפ"ע . כדתנן זוג של ספרין שנחלקו ה"א טמאין [ר"פ י"ג] : ב מספרת . גדולה שחותכין בה סבכי האילנות : וחכמים מטהרין . שהיא אינה חדה . אלא בשלמה חותכת את הסבך בכח הצידוק שמהדקן זו בזו אבל נחלקה אינו ראוי למלאכתה לחתוך באחת בפ"ע : ג מכתב . מתניתין היא [שם ב] [מכתב ראשו א' חד לכתוב על שעוה וראשו א' עב לחוף הכתוב בשעוה : ובמוחק גרסינן] : ד מכחול . ראשו א' חד כעין זכרות לכחול בו את העין וראשו א' רחב לנקות בו את האזן . והיינו כך דמתני' היינו מקבל דתוספתא : אע"פ כו' מלא חלודה טמא . דתנן אם ניטל האחד טמא מפני השני . וקתני עלה אם ניטל הזכר אע"פ שהמקבל שלו מלא חלודה טמא מפני המקבל דאכתי חזיא למילתיה לנקות בו האזן אבל ניטל המקבל והזכר שלו מלא חלודה טהור דתו לא חזיא הזכר למילתיה ליכחל בו העין דחלודה סורחת את העין: ה זומא ליסטרין. מתניתין היא [שם] [כף של קדירה שמבשלין] : מרדע. כלי שרודין בו הפת מן התנור ויש בו צינורות שמשמש עוד תשמיש אחר : מרדע כו' [ה"ג] כדתנן שירי הדרבן מלמעלה ארבעה טפחים שירי חרחור מלמטן שבעה [פכ"ט ז'] : [דרבן . חד לתרוש . חרחור הוא לעקור השרשים] : ובקרדום כו' . דתנן [פי"ג ד'] המעצד כו' ניטלו חיסומן האחד שלהן טהורין . קתני עלה בקרדום טמאה : ו האיזמל של רוקני כו' . דתנן והרוקני בפ"ע טהורה [שניטל ממנו הברזל שבו מחליקין] ותני עלה האיזמל בפ"ע טמא וכשהוא מחברו חבור כו' : של מתות כו' . כדתנן של מתות בין כך ובין כך טמאה : שפן והשחיזן . שפן אסייף דסייף מכה בכובד הסייף ובכחו ואע"ג דלאו חד הוא אלא דקא מעביר ליה לחלודתיה מכה בו וחזיא למלתיה . והשחיזן אסכין דלא מצי חתיך בו עד דמשחיז ליה דלהוי חד וכדתנן [פי"ד מ"ה] הסייף מאימתי מקבל טומאה משישופנו והסכין משישחיזנו : שפופרת מפוח שמנפחין

ועכשיו חותה בה את הגחלים רשב"ג אומר מפני שהוא (יד) כתחלה מנקב בה את הגחלים ועכשיו מנקב בה את הגחלים (טו) אנגיסטור טמא נחלק לשנים טהור (ל) דיופי טמא נחלק לשנים טהור. המסמרות והסניפין שבו חיבור לטומאה ולהזאה: ז המטריד שנפרץ וניטל עוקצו טהור נחלק לשנים ונשתייר בו טפח טמא (טז) (מ) אפילו פותחת טהורים נתנן בפתיחת טמאין שבגל ושאפילו הן בכלי טמאין: ח (נ) טבעת של מתכת וחותם שלה (יז) של אלמוג ר' נחמיה מטהר שהיה ר' נחמיה אומר בטבעת הולכין אחר (יח) חותם בעול ובסממנין הולכין אחר הרוב הסממנין בסולם ובקולב אחר השלובים בעדשה אחר המסמר רבי שמעון בן אליעזר אומר משום ר' יוסי בסולם אחר העומדים ובקולב אחר (יט) המשלובין ובמשפך אחר הקערה. (כ) השרתוע והדוקרן והמעדיר והמלקוט של כובסין שניטלה אחת משניהן ועשה של מתכת הרי אלו טמאין (ס) על כולן אמר ר' יהושע דבר חדש חדשו הסופרים ואין לי מה אשיב: ט (ע) מסרק של פשתן שנטלו שיניו אחת מבינתים טהור ניטלה הימנו שן אחת טהורה רבי שמעון מטמא מפני שהוא כותב בה. ואם התקינה להיות כותב בה. הכל מודים שהיא טמאה. [א] ושל צמר שנחלק בין לארכו ובין לרחבו טמא. שן של זהב מקבלת טומאה ומזין עליה במקומה ויוצאין בה בשבת:

פרק רביעי

א כלי מתכות (א) הבאות במדה כגון השידה התיבה והמגדל הבאין במדה (ב) טמאין כגון השולחן והטבלא והדולפקי של מתכת טמאים ושיעורן בטפח כלל אמרו (ב) כלי מתכת המחוסר (ג) השפה טמא המחוסר לטישה טהור דברי ר' עקיבא וחכמים אומרים כלי מתכות שנתרועעו אם משמשין מעין מלאכתן ראשונה טמאין ואם לאו טהורין. כיצד דלי כדי למלאות בו לשתות. המיחם כדי להחם בו לשתות. והקיתון כדי לשמש בו את האורחין. ספל כדי להדיח בו (את) אחת מרגליו. נקבו קומקמין כדי לקבל חמין מיחם כדי לקבל סלעים (ג) הלבס כדי לקבל קיתונות. קיתונות כדי לקבל בו פרוטות. (ג) מדות היין והשמן שיעורן במשקין ורבי אליעזר אומר בפרוטות (ד) (ד) נר שיעורו במשקין ור' אליעזר אומר בפרוטות: ב (ה) מקל שעשה בראשו [מסמר] להיות תופס בו במקום הדייש (ה) טהור ואם בשביל שלא תהא הארץ אוכלתו טמא. עשה בראשו להיות מכה בו טמא. לנוי טהור. ר"א בר צדוק אומר דוד אחד טמא ושני דודין טהור. פרגל שעשה בראשו מסמר להיות מכה בו טמא לנוי טהור: ג מסרק שיש בו דרבן ה"ז טמא (טמא מת). חולץ של נגר שהוא מוציא בו את (ו) המספרים טמא (ו) מיניקת שעשאה לתחת הדלת אע"פ שמשתמש בה טהורה. היתה טמאה ועשאה לתחת הדלת טמאה עד שתטהר. ומאימתי טהרתה בית שמאי אומרים משיחבל וב"ה אומרים משיחבר דברי ר"מ ר' יהודה אומר ב"ש אומרים משיחבל ויחבר וב"ה אומרים משיחבל או משיחבר ר' יוסי בר' יהודה אומר (ז) קנתור של (ז) בנאי שלא נעשה אלא לשמש עם הקרקע. כל כלי הסתת טמאין והערעין עמהם ר' יהודה אומר חוץ מן הערעין. האמה והמחוק של מתכת טמאין והמצופין טהורים אפרומביא טהורה עשה בה שלשלת טמאה. שלשלת שעשאה אפרומביא טמאה מפני שהוא ככלונים. ג' דברים [ב] בסוס (ח) השילין והפגר והכולונים. הכלונס של סוס טמא בפ"ע. המשיחות והרצועות תפורות [בו] חיבור וקשורות אינן חיבור אנדרטין וחוליות של [ג] צורה וכל (ט) היוצא משום מטבע הרי אלו טמאין. אנדרטין שעשאה בתוך הבית (אם [ד] לאור טמא). אם לנוי טהור. ואם בשביל שיהא נותן עליו את הכוס והקערה טמא מפני שהוא כדולפקי. שלשלת נר חבור על המסרק. אין שם מסרק חבור על הטבעת (ח) שלשלת דלי גדול ד' טפחים ושל קטן ושל עולי רגלים עשרה קשר בו חבל או משיחה בין מלמעלה ובין מלמטה אפילו מאה אמה כולו חיבור (אחד): ד (ט) מגירה שעשה שיניה לחור הדלת אע"פ שמשתמש בה טהורה. היתה טמאה ועשה לחורה דלת טמאה עד שיקבענה במסמר הפכה בין מלמעלה ובין מלמטה ובין מן הצדדין טהורים. כיסוי קביא ומיחם כסוי טני ובית הדיו טמאין ושאר כל הכסויין טהורין: ה (י) הטבעות המקבלות את הרצועות הרי אלו טהורות שאינן עשויות אלא לנוי. העשויות להכביד את הרצועות ושהרצועות תלויות בהן טמאות. ברזל שתחת צואר בהמה ושעל גבי צואר בהמה טמא. מסמר שהוא מחבר בו את הגלגל שלא ישמט טמאה ורבן שמעון בן גמליאל מטהר בזה (כ) מודה ר' יהודה לחכמים בכסוי טני (י) של מתכת שעשה בו מראה נשבר ובטל מתשמישו טהור וחכ"א בין כך ובין כך טמא. מראה (יא) שנשברה אם משמשת מעין מלאכתה ראשונה טמאה אם לאו טהורה. נטשטשה אם מראה רוב הפנים טמאה ואם לאו טהורה: ו רבי אליעזר אומר כלי מתכת שנטמא ונשבר והתיכו מזה עליו בו ביום ושונה עליו ברביעי ושנטמא והזה עליו ונשבר והתיכו שונה (יב) עליו בו ביום ר' יהושע אומר אין הזאה פחות משלישי ושביעי ר' נתן אומר ר' אליעזר אומר (ל) כלי מתכת שנטמא ונשבר והתיכו (יג) והזה עליו ונשבר והתיכו ושנה עליו בו ביום ר' יהושע אומר אין הזאה פחות משלישי ושביעי: ד (מ) מפתח של רכובה שנשבר מתוך רכובתו ר"מ מטמא ורבי יהודה מטהר ורבן שמעון בן גמליאל אומר חילוף הדברים. מסננת של חרדל שנחלקה לארכה טהורה. לרחבה. אם משמשת מעין מלאכתה ראשונה טמאה. ואם לאו טהורה. א"ר אלעזר בר' צדוק לא נחלקו בית שמאי ובית הלל על מסננת של חרדל שנפרצו בה שלשה נקבין מלמטה זה בצד זה שהיא טהורה על מה נחלקו על שנים שבית שמאי מטמאין ובית הלל מטהרין קיתון שהוא עתיד לטפוח על פיו ולעשותו כצינור [ה] (טהור) [טמא] עד שיטפח את פיו:

כלי

הגהות הגר"א

חותה בה: (יד) כתחלתו בתחלה: (טו) דיוסטר: (טז) חפי פותחת טהורין קבען בפותחת טמאים שבגל אפי' קבען בפותחת ונתן בדלת טהורים: (יז) אלמוג טמאה ר"נ: (יח) חותמה בעול אחר סמלוניו בקולב אחר מסמרותיו בסולם אחר שליבותיו בערסה אחר שלשלותיו: (יט) השלובין: (כ) האימה והחפוי והטס שע"ג שינים טהורין השרתוע והדוקרן: פ"ד (א) טמאין פשוטי כלי מתכות כגון השולחן: (ב) חטיפה: (ג) הלפס: (ד) נר שיעורו בשמן: (ה) הדייש טמא כו' אוכלת טהור וכו' דור אחד טמא ושני דורין: (ו) המסמרים: (ז) של בנאי טהור: (ח) בסוס השיר והפרומביא והכלונס: (ט) וכל שאינו יוצא משום מטבע: (י) של מתכת שנשבר ובטל מתשמישו ועשה בו מראה שהוא טמא: (יא) מראה שנטשטשה כו' נשברה אם: (יב) שונה ומזה עליו בו ביום: (יג) מזה עליו בו ביום

באור הגר"א

אנגיסטרי. הוא כלי שמוציאין ממנו יין מן החביות לטעום וכשנחלק אינו ראוי לפיכך טהור: דיופי. פי' הוא כלי העשוי כמין גאם חלול בתוכו וכשרוצין לשפוך יין מחביות לחביות אז נותנין את קצה האחד לתוך החביות המלאה וקצה השני למעלה מן החביות השנית וכשאדם מושך בקצה השני בפיו אז מתמת כח המשכה נמשך כל היין לחביות השני וכשנחלק אינו ראוי לכך: המסמרות והסניפין שבו. פי' שבדיופי: המטריד ט"ס וצ"ל המגל שנפרץ. פי' שנפרצו פגימותיה: וניטל עוקצו טהור. ודוקא שניהם אבל בניטל עוקצו לחוד ודאי טמא דהא אפילו נחלקה לשנים ונשתייר קתני דטמא: ה"ג חפי פותחת טהורה קבען בפותחת טמאה ושל גל אפי' הכין בדלת וקבען במסמרים טהורין טבעת של מתכות ותותמה של אלמוג טמאה ור' נחמיה מטהר שהיה ר' נחמיה אומר בטבעת הלך אחר חותמה בעול הלך אחר סמלונו בקולב הלך אחר מסמרותיו בסולם הלך אחר שליבותיו בערסה הלך אחר שלשלותיו וחכמים אומרים שכל הולך אחר המעמיד בכולב הלך אחר העמודים ובקולב הלך אחר השלובין ובמשפך הלך אחר הקערה. פי' אחר הקערה גדולה ששופכין שם המים: השירתוע והדוקרן כו'. פי' כולן מיני רומח ויש בהן שינים הרבה: והמעמיד שעודר בהן את הקרקע ויש בו שינים וכן המלקיט של כובסין: האמות והחיפוי כו'. קאי על מתני' דקתני שן שבטס ושבפותחת טמאה מפרש הכא דהיינו השינים אבל מה שע"ג שינים אם אינו כלי בפני עצמו אינו טמא: והאבות הוא כמו טס עגול עשוי לשינים וכן החיפוי והטס טהורה ואינו טמא מחמת השינים: מסרק של צמר שנחלק בין לארכו: שן של זהב. פי' אשה שנפלה לה שן ועושה של זהב לנוי כדי שלא יכיר שאין לה שן והוי כלי:

פרק ד והמגדול הבאין במדה טמאין השולחן והטבלא והדולבקי. פי' הוא שולחן העשוי לאכול עליו: טמאין. פי' דאף כשהם של חרס טהורין ובמתכת טמאין ושיעורן טפח. פי' שצריך שיהיו טפח על טפח: המחוסר חטיפה טמא. פי' קאי אשברי כלי מתכות שאינו ראוי למלאכתן אלא ע"י חטיפה אינו נקרא מחוסר מלאכה וטמא: מחוסר לטישה. כמו לוטש כל חורש נחושת וברזל: שנתרועעו. פי' שנעשה הדפנות רעועות ולא נקבן: מדות היין והשמן שעורו במשקין. פי' היינו כשנגס משקין של יין ושמן שנותנין לכוס ממים ואם ניקב כשיעור הזה טהורות: נוד שיעור במשקין: בראשו. פי' בראש העליון: להיות תופס בו במקום הדייש. פי' היינו בקרקע קשה להתחזק בו: טמא. דהוי תשמיש דאדם המסמר ויבטל העץ לגביה והוי כמו עץ המשמש את המתכות: הארץ אוכלתו טהור. פי' דהוי תשמיש דכלים: דור אחד טמא. פי' אסימרו דקתני במתני' קאי דהיינו במסמרים קטנים להכות בו קאמר הכא דדור אחד טמא שראוי להכות בו: שני דורין טהור: פרגל הוא כלי שיש לה שני ראשין ותוחב ראש אחד בדף ומעביר ראש השני עליו ועושה בו עיגול שעשה בראשו מסמר: להיות לוהו בו טמא: הרי זה טמא מת. תי' טמא מת מיותר: שהוא מוציא בו את המסמרים. פי' מן הכותל וכמו שיש אצלים אצל הקורנס מצד השני: מינקת. פי' מה שרגילין לעשות בראשי מקלות אם עשה תחת הדלת כמו כן כו' טהורה פי' דהוי משמש מחובר לקרקע: היתה טמאה. פי' כשלא חברה לדלת והיה כלי בפני עצמו נטמא ואח"כ חברה טמאה: מאימתי טהרתו. פי' אחר שחברה לדלת מאימתי יוצא מתורת כלי שלא יקבל טומאה עוד: קנתור של בנאי טהור שלא נעשה אלא לשמש עם הקרקע. פי' שצריך לומר שהוא כמו יתד שהבנאי תוחב בארץ ותולה בו הכלים שלו ולא כהר"ש והערוך שפירשו שהוא שבט של ברזל שחותכין בו ברזל דמאי משמש עם קרקע איכא ואפשר במחמת כובדו אינו יכול לחתוך עמו אלא תוחב אותו תחלה בקרקע: הסתת. פי' מה שהוא כותת אבנים מן ההר: והעראין עמהן. פי' שיש ג"כ אצל הסתת כלי ששמו עראין כדי לנער קרקע קשה שאצל האבן: והמחוק של מתכות. פי' הוא כמו מקל שממחקין בו המדות שלא יהא מגודשין: מפני שהוא ככלונס. פי' שאצל הכוס כמו כן הוא אצל הלובדקים השלשלת שעשה אפרומביא: ג' דברים בסוס. פי' אצל הרסן של סוס יש אותן הג' כלים: הכלונס של סוס טמא בפני עצמו. אפילו אינו מחובר אצל סילון ופגר: תפירות. פי' לכלונס חבור: אנדרטון. פי' הוא צורה שעושין לנוי: וחוליות של מנורה וכל היוצא ממנה הרי אלו טמאין: אם לאור. פי' לסתום בו את האור טמא: כדולבקי. פי' הוא שולחן העשוי לאכול עליו: שלשלת נאד חבור על המסרק. פי' שרגילין לעשות בסוף השלשלת כמו מסרק או טבעת קמ"ל הכא דהוי חיבור ואם נטמא הא' נטמא גם חבירו: קשר בו חבל ומשיחה בין מלמעלה בין מלמטה אפי' מאה אמה כולו חבור אחד: מגירה שעשה שיניה לחור הדלת. פי' כדי להקטין החור ולהבריח משום שלא ילכו חיה או בהמה טהורה דהוי מחובר לקרקע ובטל לגבי בית: היתה טמאה. פי' שנטמא קודם שהכניס לבית אז צריך שינוי מעשה: עד שיקבענה במסמר: הפכה. פי' שלא העמידה בדלת כדרכה אלא הפך השינים למעלה שלא כדרך תשמישו: בין מלמעלה. פי' אצל הדלת מלמעלה: או מלמטה או מן הצדדין טהורה. כיון שאינו דרך תשמישה: כסוי קביא וכסוי מיחם וכסוי טני: ה"ג ובית הטבעות שאצל הרצועות טהורות: שעשה בו מראה ונשבר בטל מתשמישתו וטמא. פי' מתורת כסוי והוי כמו מראה לחוד וטמא: והזה עליו ונשבר והתיכו שונה עליו בו ביום. פי' שאפי' שני הזאות ביום אחד נמי מותר אם נשברו שתי פעמים לר' אליעזר: מפתח של ארכובה. פי' הוא כמו אני עיגול שנעשה לפתוח בו את הדלת: לטפוח על פיו ולעשותו צינור. פי' כמו שיש לכלי שתיה שלנו כמו חוטם לערות באותו צינור:

אור הגנוז

[א] האמות והחפוי והטס שעל גבי שנים טהורין ושל צמר כו': [ב] טמאין: [ג] מצודה: [ד] אם לאום: [ה] כן הוא בכ"י:

מצפה שמואל העלו חלודה מבואר השיעור לק"ט לר"י משיגרפס ולר"ל משינתחם בב"מ דף פ"ד ובמ"ה פי"ד מיירי בהעלו חלודה ג"כ ומה דקתני שפן הוא על סייף והשחיזן על סכין ועי' תוס' ב"מ שם ד"ה הסכין: (ל) דיופי. הוא שתי פיות אחד בחביות ואחד בפיו: (מ) חפי פותחת גרסינן עי' תוס' שבת דף פ"ח ד"ה חפי שהוכיחו מכאן דכלי מתכת היא: (נ) טבעת. עי' שבת נט: ותוס' שם ד"ה ר"נ ועי' כאן פי"ג מ"ו: (ס) על כולן אר"י. פי"ג מ"ז: (ע) מסרק של פשתן. עי' יבמות מ"ג: (א) הבאות במדה. עי' שבת פר"ע: (ב) כלי מתכות המחוסר השפה. עי' פי"ד מ"א בר"ש מחוסר תטיפה ובמשנה גרסינן מחוסר לטישה טהור וכאן טמא והעיר בזה הר"ש וענין תטיפה עי' בפנים והר"ש פירש שנחטף הכסוי שהן בלא כסוי וע"ש בתולין בה ועוד פירוש תטיפא מלשון עפוהה כמו טפת בסנדליו ב"ק ל"ב וסם כל הלכה ג: (ג) מדות היין. ר"ש שם: (ד) נר. בר"ש הגירסא נוד: (ה) מקל שעשה בראשו. עי' מיי' פי"ד מכלים ה"ח וע"ש בכ"מ בשם הרי"ף הטעם. ועי' בר"ש פי"ד מ"ב כל זה עד פרגל: (ו) מניקת. עי' מיי' פי"א הכ"ד מכלים וע"ש בכ"מ ובר"ש פי"ד מ"ב כל זה: (ז) קנתר. מבואר במ"ג פי"ד ועי' היכא קנתר בתוספתא דב"ב וש"נ: (ח) שלשלת דלי גדול. ר"ש פי"ד מ"ב: (ט) מגירה. שם ומוכח מכאן דהמשנה מיירי בטמאה ויש חילוק בין טמאה לטהורה דטמאה בעי שנוי מעשה ועי' מ"ש לעיל שהבאתי מ"ש הר"ש בזה: (י) הטבעות המקבלות. בר"ש פי"ד ע"ש וכ' דכפנים דמתני' בן הטבעות ומשנה שם דלא כרשב"ג דכאן ועי' בפנים: (כ) מודה ר"י. שם מ"ו פי"ד ע"ד ר"א ודין מראה שנשברה עי' מיי' פי"א מכלים הי"ב: (ל) כלי מתכות שנטמא. פי"ד מ"ז בר"ש שם: (מ) מפתח של רכובה. ר"ש בפי"ד עד סוף הפרק

זר זהב ומנחת בכורים

בו זהבין וזוכית: טהורה. שאינה ראויה עוד לנפח בה: דיופי. כלי העשוי להוציא היין מהחבית ועשויה משתי תחיכות כמין גאם: ז חפי פותחת גרסינן. שיני הפותחות טהורין שכל שלא קבעום בפותחת אינם ראויין לכלום: ה"ג שבגל הוא דלת כי הא דאמרינן ערוקי גלי: אפילו קבעו כו' טהורין. שהדלת מחובר לקרקע והחפין קבועין בפותחת הקבועה לדלת וכל המשמש עם הקרקע טהור. [ה"ג וכו' כנוסחת הגר"א]: ח סמלוניו. שתי ידיו שאוחזין בעול וביניהן כעוני עורף השור. קולב עמוד רחב מלמטה ודק מלמעלה וקובע בו מסמרין הרבה והחנוני תולה עליהן סחורה: [העומדים. אשר מגדלין שבהן השליבות תהיבין]: הקערה: הרחב שבמשפך שדרך שם מריקין המשקין: האימה. מקום שקושרין בה את האמר לטוות: והטס שע"ג שינים. שחופין בטס מקום הכנסת המפתח שלא יוכל אחר לפתוח: [השרתוע. ועיקר הכלים אלו הם לשינים: וכשן א' של מתכות מקבל טומאה ור"י חולק בזה ומבואר בה"ג במשנה [פי"ג מ"ו] במסרק]: ט שנטלו שניו כו' טהור. הכא בשאין ב' שניים במקום א' אלא ניטל אחת ונשאר אחת וכן כולם בסירוגין. ומתניתין דתנן טמא [פי"ג ה'] שנשתיירו ב' שניים זו אצל זו: טהורה. השן בפ"ע ומתניתין דתנן טמאין סתמא כר"ש: [האמות. פרשנו לעיל בנוסח הגר"א]: ובין לרחבו טמא. שעדיין נשאר כשיעור לסרוק את הצמר: שן של זהב. אדם שנשבר שן ממנו מעמיד במקומו שן של זהב: במקומה ואין צריך להוציא מפיו: בשבת. כרבי דמתניתין [שבת פ"ו מ"ה]:

פרק ד א כלי מתכות הבאות במדה כו' טמאין. דכלי מתכות לא אתקום לשק דליבעי מיטלטל מלא וריקן: [כגון. ענין בפ"ע לפשוטי כלי מתכות [הגר"א]]: בטפח. בציר מהכי לא חזי לתשמיש: המחוסר תטיפה. מתניתין היא [ר"פ י"ד] והתם פריכנא ליה: [תטיפה. שנשבר הכלי ויגלו אידודין והדיוט יכול להסירן היינו תטיפה והצריך לטישה הוא מעשה אומן]: וחכ"א כלי וכו'. חכמים היינו ת"ק דר"ע דמתניתין. [עיין מפרשי המשנה והא"ר ועל פי זה הוא בפנים]: דלי כדי למלאות כו'. המיחם כדי להחם כו'. והא דתנן דלי כדי למלאות בו קומקום כדי להחם מיחם כדי לקבל סלעים. דלי וקומקום בנתרועעו. ומיחם בנקבו וכדקתני סיפא הכא: [הלפס. כלי גדול שמרתיחין מים בו]: ב להיות תופס בו כו' טמא. שתשמיש האדם הוא אף עם המתכת עצמו: ואם בשביל כו' טהור דלא הוה אלא מתכת המשמש את העץ: [אוכלת. את המקל לכן טוען מסמר]: רא"צ אומר כו' ושני דורין. שני שורות טהור. ותנן ר"ש אומר עד שיעשה בו שלשה סדרים. ולר"ש כל כמה דמפיש לה בדורין טפי טמא דקסבר א' ושתים טהור ושלשה טמא דהוה לתשמיש והוה איפכא מדרא"צ א"כ ר"ש נמי קאמר עד ג' סדרין טמא וג' טהור וקסבר א' ושתים טמא שלשה טהור דכל דמפיש ליה בדורין טהור ושלשה לר"ש כשתים לרא"צ: ג חולץ של נגר. כלי שמוציאין בו את המסמרים נוהגג בלע"ז: מיניקת. [שפופרת של מתכת עשה תחת הדלת שלא תהא הדלת אוכלת בארץ]: משיחבל. ישחית צורתה: משיחבר. יקבענה במסמר להדלת]: מתניתין היא וכר"מ: ר' יוסי בר"י אומר קנתור של בנאין. [הוא שבט ומטה של ברזל שהבנאים חותכין בו הכותל]. ופליגי דמתניתין דתנן טמא: [הסתת. חוצבי אבן]: הערעין. כלי שמשבר המסתת בו גושין של עפר מלשון ערו ערו עד היסוד בה: [והמוחק. שמוחקין המדה גדולה]: והמצופין שהן של עץ ומצופין מתכת: עשה בה שלשלת טמא. דשלשלת משוי ליה מנא: הכלונית. הוא הברזל מהרסן שמונח בפי הסוס: [השיר. על הצואר עגול וה"ג לה כנוסח הגר"א: אנדרטין וכו' כנוסח הגר"א: כדלפקי. פרוידא בלע"ז שנותנין עליה הקערה בעת אכילה: שלשלת גרסינן לפי ענין הכלי הוא מסרק ונר וטבעת יחד]: שלשלת דלי גדול. מתני' הוא. [הצורך הוא ד"ט שצריך לאחוז סמוך להדלי: עולי רגלים. גדול שרכה כל המשיחה הוה יד: ד מגירה. (זעג): במסמר. דאין עולין מטומאתן אלא בשינוי מעשה: הפכה. שנתנה הפוכה בתוך הדלת: טמאים שמכסה עד שלים כלי או אליו ויש לה שם כלי בפ"ע: ה הטבעות. נקבי העול שעל הבהמה נותנין ברצועות לנוי טהור לפי שהוא מתכת משמש העץ ולצורך טמא [ע' מפרשי המשנה פי"ד ה"ד]: ברזל. עושין שלא תחנק בחבל שסביב צוארה]: מסמר. שהוא מחבר בו את הגלגל היינו מסמר המחבר את כולן: [הגלגל. אופן העגלה הנקרא רויף]: מודה רבי יהודה לחכמים כו'. דתנן [פרק י"ד משנה ו] כסוי טני של מתכת שעשה בו מראה ר"י מטהר וחכמים מטמאין. ותני עלה מודה ר"י אם נשברה ובטל מתשמישו ועשה בו מראה טמא [ה"ג לה]: וחכ"א בין כך ובין כך כו'. אפילו כסוי שלא נשבר שעשאו מראה טמא כדתנן וחכמים מטמאין: ו מזה עליו בו ביום. דשבירה עולה למנין הימים שבין טומאה להזאה ראשונה וכאילו הזה בשלישי לטומאתו ואם נשבר לאחר הזאה ראשונה והתיכו עולה למנין הימים שבין הזאה ראשונה להזאה שניה ומזה עליו בו ביום וטהורה כאילו הזה ברביעי להזאה ראשונה שהיה שביעי לטומאתו. אבל נשבר והתיכו והזה עליו וחזר ונשבר והתיכו אינו עולה רק למנין הפסקה אחת שבין טומאה להזאה ראשונה וממתין עד יום רביעי ומזה שנית ור' נתן סבר שתי שבירות ושתי התכות עולים אפילו לב' הפסקות ומזה אחר התכה א' ועולה להפסקה ראשונה כאילו הזה בשלישי ומזה שנית בו ביום אחר התכה שניה ועולה להפסקה שניה כאילו הזה בשביעי ונמצא נטהר ביום א': רבי יהושע אומר אין הזאה כו'. ואין שבירה והתכה עולה כלל להפסקה: ז מפתח של רכובה. [כמו ארכובה הנקפלת] ומתניתין [פי"ד מ"ח] כרשב"ג: [כצנור. למעלה עשה בעקום כעין צנור טמא עד שיטפח כן. דלא נטהר. ולגו"י בסיפך:

ובכאן

פרק חמישי א כלי (א) גללים וכלי אבנים וכלי אדמה הבאין במדה ר' מאיר אומר הרי הן ככלים וחכמים אומרין הרי הן כאהלין רבי נחמיה אומר קופות גדולות [א] *)וסוגין הגדולים שיש להן שוליים והמחזיקין מ' סאין בלח שהם כוריים ביבש (א) אע"פ שאין מטלטלין במשתייר בהן (ב) וכמה הן אמה על אמה (ג) על רום שליש ישנן שש מאות ארבעים ושמונה טפח ראיה לדבר ממדת השלחן. ר' יוסי אומר בים שעשה שלמה הוא אומר (דה"ב ד) מחזיק בתים שלשת אלפים יכיל במקום אחר הוא אומר (מ"א ז) אלפים בת יכיל א"א לומר אלפים שכבר נאמר שלשת אלפים ואי אפשר לומר שלשת אלפים שכבר נאמר אלפים אמור מעתה אלפים בלח (ג) שלשת אלפים ביבש: החזיונות שבטרקלין (ד) בעלי בתים האוכלים עליהם שאע"פ [ב] שחולקים כצפורן טמאין מפני שהן כטבלא ומעשה בבעל הבית אחד שהיו לו נצרים בתוך והיו שואלין אותן לבית האבל ולבית המשתה ובא מעשה לפני חכמים [ג] וטמאום: ב (ג) מפני מה (ה) [ד] ארונות של נחתומין טמאות מפני שהן מיוחדין לכלי. של בעלי בתים טהורות עד שיחזירם לכלי ר' שמעון אומר מפני מה (ו) סוור של נחתומין הפרוס טמא מפני שהוא קורץ ומוליך עליו מקרצות לתנור ושל בעלי בתים אם התקינו להיות קורץ ומוליך עליו מקרצות לתנור טמא: ג סרוד של צפירה אם יש לו (ז) גפים [ה] טהור ר"ש בן אלעזר אומר אע"פ שאין לו גפים טמא ומפמה (ד) של סלתין טמא מפני שהוא מחזירו לכלי ושל בעלי בתים טהור עד שיחזירו לכלי ר"ש בן יהודה אומר משום ר' שמעון אף של סלתין טהור עד שיחזירו לכלי ר' יהודה אומר של גדלת טמא מושב מפני (ח) שעודיהו כלי הבנות יושבות בתוכו וגודלות: ד (ה) כל התלויין הנקובין חבור ור' יוחנן בן נורי אמר (ט) אף הרוקי מוסף עליהן תלוי זיני וספטני מפני שהן מסייעין בשעת מלאכה תלוי בית הלגינין ובית הכוסות התפור טמא קשור וענוב טהור רבי שמעון בן אלעזר אומר משום ר' מאיר כל התלויין טמאים לא יטהרו אלא תלוי נפה וכברה של בעל הבית אלא בזמן שהוא [ו] שני ראשין מצד אחד: כל (י) הבורית טהורה בורית מחרישה טמאה וכל החתיכות טמאות וחתיכה אלתות טהורה: ה (ו) כל הנבלין טהורין ונבלי (יא) שרץ טמאין: ו כל המשקין טמאין (ז) ומשקה בית מטבחיא טהורין ואלו הן משקה בית מטבחיא [ז] הדם (יב) והמים. נטמאו בפנים אע"פ שיצאו לחוץ טהורים נטמאו בחוץ ונכנסו בפנים טמאים: ז ספר [ח] עזרה שיצא להוץ מטמא את הידים ולא ספר עזרה בלבד אמרו אלא אפילו נביאים וחומשים. וספר אחר שנכנס לשם (יג) מטמא את הידים: מטפחות בני לוי טהורות כיוצא בו בעל הבית שעשה מטפחות לחפות בהן כתלים ועמודין טהורים (יד) מלבני לוי טהורין כיוצא בו בעל הבית שעשה מלבן להיות נותנו ממטה למטה ומאבוס לאבוס טהור ייחדו למטה אחת ר"מ ור' יהודה מטמאין ר' יוסי ור"ש מטהרין שאינו עושה מלאכה בגופו: ח רבי יהודה אומר (ח) מרכוף של זמר טהור שלא נעשה [אלא] לשמש עם הקרקע עשה בראשו מסמר להיות תופס בו ממקום הדייש טהור ור' יוסי בר' יהודה אומר מצודת העכברים שיש בה בית קבול טמאה (ט) [ט] הקוד והקערה (טו) האונפולה ותמחוי שנחלקו אע"פ שמקבלין על דופנותיהן כאלפסין טהורין. (טז) המטה והכסא והספסל והקתדרא והעריסה שנתפרקו טהורין. מטה שנתפרקה כל אבר ואבר טמא בפני עצמו מודים חכמים לר' מאיר [י] שאין חבלים חיבור (יז) למטה עד שיסרוג בה ג' בתים לכל רוח: ט (י) עריסה מאימתי מקבלת טומאה משתגמר מלאכתה ואם עתיד לעשות לה (יח) עגלה טהורה (כ) בית הלגינין ובית הכוסות של תמרה שחיסם וקינב מבחוץ שאע"פ שלא קינב מבפנים טמא שכן מקיימין הקנינין (יט) הקטנים והקלתות משיחסם ויקניב (ל) הקנונין הגדולים (כ) והסאין הגדולים משיעשה שני דורין לרוחב שלהן חוץ מזה שעל גבי (כא) הארוני נפה וכברה וכף של מאזנים משיעשה (כב) דיר לרוחב שלהן חוץ מזה שעל גבי האריג. (מ) הקופה משיעשה שתי (כג) צבירות לרוחב שלה חוץ מזה שעל גבי האריג. הערק משיעשה בה צבירה אחת חוץ מזה שעל גבי האריג. (נ) הסלין של גמלים התירן טהורים קשרן טמאין (כד) ומטמאין ומטהרין אפילו עשרה פעמים ביום (כה) [כ] סלי נצרין שלא קנבן ומשתמש בהן עראי טמאין היה עתיד לחסם (כו) ולקלב אע"פ שהוא משתמש בהן עראי (כז) ומשליכן טהורים ובלבד שלא יערים ואם הערים הרי אלו טמאין: י (ס) חומר בכלי פפיר מכלי נצרין (כח) שאין מקבלין טומאה אלא משתגמר מלאכתן וכלי פפיר (כט) כיון שעשה חור אחד על גבי הרחב שלהן טמאין:

פרק ששי א (א) כלי עור מאימתי מקבלין טומאה הסנדל משיקמע והמנעל משיגוב מעל[נ] האימום ואם עתיד לכרכב עד שיכרכב (ב) ולשרטט עד שישרטט איסקורטיא (א) [מ] משישטרטף וקורטבליא משירטט (ג) עור העריסה שהוא עתיד לעשות לו טיבור טהור עד שיעשה לו טיבור רבי יהודה אומר בכר (ג) אין פחות מחמשה ובכסת אין פחות משלשה. כלי עצם מאימתי מקבלין טומאה משתגמר

*) נ"ל הגי' והעלין.

הגהות הגר"א

פ"ה (א) ביבש ה"א טמאים אע"פ שאין מטלטלין במלואו ביום. נשבר והתיכו ישנה עליו בו ביום: (ב) ברום שלש אמות שהן ישנן: (ג) בלח שהם שלשת: (ד) שבע"ב אוכלין עליהן שחלקין בצפורן: (ה) ארוכות כו' עד שיחדום לכלי: (ו) סרוד כו' הפרוץ כו' קורץ עליו ומביא מקרצות: (ז) גפים טמא כו' ומפני מה ים נפה של סלתין כו' עד שיחזירוהו לכלי [וכן לקמן]: (ח) מפני שהבנות יושבות בתוכו: (ט) אף הסדקין כו' זיני וסופיני: (י) כל הבורכות טהורין בורך המחרישה טמאה: (יא) השירה: (יב) המים והיין והשמן: (יג) לשם אינו מטמא: (יד) מלבני בני לוי: (טו) האנפיל והתמחוי: (טז) הכסא והספסל ותיבת המטה מיותר: (יז) לטומאה: (יח) עגלה עד שיעשה לה עגלה בית: (יט) הקטנים וכן הקלתות: (כ) והסוגין: (כא) האריג ים נפה: (כב) דור אחד: (כג) צפירות כו' צפירה: (כד) [טמאין ומטהרין]: (כה) כלי נצרים: (כו) ולקנב: (כז) עראי טהורים: (כח) שכלי נצרין אין: (כט) כיון שנעשה דור אחד: פ"ו (א) משישטוף וקטבוליא משירטב וכו' לעשות לה וכו' עד שיעשה לה: (ג) בכר פחות מה' ובכסת פחות מג':

באור הגר"א

פרק ה הרי הן ככלים. פי' שאין נתשבין לאהל דהא גבי גללים אין חילוק בין קטנים לגדולים דהא שניהם אין מקבלין טומאה ובכלי גללים קטנים כ"ע לא פליגי דלא חשיבו אהלים וגבי כלי עץ הבאין במדה ודאי אהלים ובהא פליגי: שהם כוריים ביבש טמאין אע"פ שאין מטלטלין הן במלואן. פי' כשהן מלאין אינו יכולין לטלטל: מטלטלין הן במשתייר. פי' דרכן להטלטל כשאינן מלאין אבל הא דקתני במתני' כוורת הקש אין דרכו להטלטל אפי' כשאינן מלאין: וכמה הן. פי' האי כלי שמחזקת ארבעים סאה כמה הוא גדולה בגופה: אמה על אמה כו'. ומייתי ראיה משולחן. פי' דפחות מאמה על אמה כו'. וודאי אין בה ארבעים סאה דזה ידוע דבמקום צריך להיות ארבעים סאה ושולחן גדול שבכלים הוי והוא הוי כמו אמה על אמה כו'. וטוכלין אותן במקום אלמא דעכ"פ פחות מזה וודאי לא הוי שיעור מקוה: ר' יוסי אומר בים שעשה שלמה כו'. פי' מייתי ראיה שסגולה שלים דהיינו כשהן מחזיקות ארבעים סאה בלח או מחזיקות ס' סאין ביבש: החזיונות שבטרקלין. פי' הוא כמו שולחן: שבעלי בתים אוכלין עליהן. פי' לפרקים: אע"פ שחלקים כצפורן. וטודאי אינו מיוחדים לאכילה אפ"ה טמאות ומפרש: מפני שהוא כטבלא. ואין חילוק בין זה לשאר טבלין ומייתי ראיה שטמאו אף הנסרים אף שלא מיוחדים לאכילה כל כך אלא שהיו שואלין אותם לבית המשתה וטמאים: ה"ג שהיו לו נסרים בתוך ביתו והיו שואלין אותו לבית האבל: מפני מה ארוסות של נחתומין טמאות. פי' הוא כמו טבלא שעורכין עליה עיסה ולהכי בעי אמאי טמאות הא אין לה תוך: מפני מה סרוד של נחתומין הפרץ טמא מפני שהוא קורץ עליו עיסה. פי' חותך עליו עיסה: סרוד של נגרים אם אין לה גפיים טהור רשב"א אומר אע"פ שאין לה גפיים טמאים: נפה של סולתין. פי' טבלא שתחת הנפה אבל עושי סולת: שעודיהו כלי. פי' אף שלא החזירו עדיין לכלי כלי הוא מפני שהבנות יושבות בתוכו וגודלות: אף הסדקים. פי' אף שאינן מחברין בנקב אלא בסדק נמי טמא: וספטני. פי' הוא מין תרב: כל התלויין טמאין לא שהרו אלא תלוי נפה

[illegible]

משתגמר מלאכתה מחוסרים כסויין טמאין (ד) שופר טהור חתכו [א] (ג) לקרן טמא (ה) הקרן שהוא משתמש בה ומשליכה טהורה חשב עליה מקבלת טומאה מכאן ולהבא (ו) חותל של תמרה שהוא עתיד לאכול התמרה ולזורקו טהור חשב להכנים ולהוציא בו מן הבית ומן השדה טמא: **ב** כל הכלים (ד) הנארגים במחט כגון הכים ואנפיליא אין מקבלין טומאה עד שתגמר מלאכתן ר' יהודה אומר בכים עד כדי לקבל פרוטה ואנפיליא כדי לקבל את הבקעת. כל הכלים הנארגין ע"ג מחט כגון גרגותני ומצודה כיון שעשה בהן בית קיבול מלאכתן טמאין: (ז) הסל א) והפוחלין של גמלים (ח) ופיפיראות שעשאן מתחלתן מקבלי רמונין טמאים ר' שמעון אומר (ה) פיפיארת שאינה יכולה לינטל בגפיים ולצאת בפתח טהורה. (ט) חמת חדשה אע"פ (ה) שמקבל רמונין טהורה תפרה ונקרעה שיעורה ברמונים ר' אליעזר אומר בפקעיות של שתי מארבע במנה שהוא ארבעים בסלע. (י) המסחיט של דלת הרי זה טמא מפני שהוא נותן עליו עד שלא יכלה הראשון. נתפרק. התחתון טמא העליון טהור ושיעורו בטפח: **ג** ר' יהודה אומר בהן (כ) ג' מדות משום ר' עקיבא העשוי לשמש את האדם כגון הסולם. את הכלים כגון הקולב מנורה ואנחותא טהורין. העשוי לשמש את האדם ואת משמשי אדם כגון השלחן והטבלא והדולפקי טמאין. בית הלגינין ובית הכוסות של עץ שנפחת אחת מהן טהור ואין חיבור לו נפחת השני טהור ואין חיבור לו נפחתו שלשתן כולן טהורין. ד' סלין שבמרחץ שנפחת אחת מהן טהור ואין חבור להן נפחת השני טהור. [ב] וחיבור לו נפחתו שנים מצד אחד הרחב שביניהן כולו טהור נפחתו שנים זה כנגד זה הרחב שביניהן חולקים אותו המשמש את הטמא טמא והמשמש את הטהור טהור. נפחתו שנים אלכסון הרחב שביניהן כולו טמא (ל) משפלת שאמצעיתה גבוהה וזוויותיה יורדות ונפחתה מצד אחד טמאה מפני שהיא מקבלת בצד השני נפחתה מצד השני טהורה ושאר כל הכלים שאין יכולים לקבל זיתים כגון השפופרת [ג] והקנונין שיעורן ברובן דברי ר"מ ר' אלעזר בר"ש אומר בתבלין. נפרצו שיעורן בתבלין נפגמו שיעורן (ו) כמה שהן א"ר יהודה (מ) לא הוזכרו רמוני באדן והצרי גבע של בית הכותים אלא שמתעשרין בודאי בכל מקום: **ד** ר' יהודה אומר (נ) מביא גדולה שבגדולה (ז) או קטנה שבקטנות ומביא כוס מלא מים ומביא אוכלין שאינן בולעין ונותנן לתוכו עד שיחזרו המים לכמות שהיו וחוזרן וחולקן אמר לו רבי יוסי אף את נתתה שיעור לשיעורין וכי מי מודיעני איזו גדולה איזו קטנה אלא הכל לפי דעתו של רואה. בכוש הבינוני (בשפוד הבינוני) (ח) במרדע הבינוני בעובי המרדע עובי ב' אצבעות והקיפו טפח. אצבע מד' אצבעות בטפח טפח מששה טפחים באמה זרת אמורה בתורה חצי אמה של ששה טפחים אמה בינונית זה אמה של (ט) חמשה טפחים: **ה** (ס) ר"מ אומר כל המדות שאמרו חכמים בכרם כגון חרבן הכרם ומחול הכרם ופיסקי ערים ומותר אפיפירות כולן (י) באמה של ה' טפחים (ע) חוץ ממזבח הזהב והקרן והסובב והיסוד שהן באמה של ה' טפחים שנאמר (יחזקאל מג) ואלה מדות המזבח (יא) באמה שיהו למזבח שתי מדות יכול יהו כולן באמה של חמשה טפחים תלמוד לומר (שם) באמות אמה אמה וטפח באמה שהיא יתירה על חברתה טפח:

פרק שביעי

א (א) מלא תרווד רקב שאמרו ישנו (א) מעיקר אצבעותיו ולמעלה דר"מ וחכ"א מלא חפניו (גוש מארץ טהרה) (ב) גוש מבית הפרס וגוש מארץ (טהרה וגוש מארץ) העמים שיעורן כפיקה גדולה של סקאין [שהוא כחותם המרצופין] וישנו בצד העליון של מגופת החבית הלחמיות ר' טרפון אומר עפר בית הפרס כדי לחפות בו עצם כשעורה: (ג) האגרוף שאמרו ר' טרפון פושט ראשי אצבעותיו ומראה (ג) רבי עקיבא קופץ ראשי אצבעותיו ומראה רבי יהודה מניח אצבעו על גודלו כופל חוזר (ג) ומוריד רבי יוסי אומר ישנו כראש כרים (ד) גדול של צפורי אחרים אמרו משמו טפח ושליש טפח וכך היו משערין עד שלא (ה) יבא בן בטיח: (ד) מידות יין ושמן שיעורן כפיקה גדולה שלהן ואי זו היא פיקה גדולה שלהן הנכנס דרך פיהם בד"א מלמטה אבל מן הצד הרי אלו טמאים מפני שהן מקבלים מן הנקב ולמטה. תחלתן אין מקבלים טומאה עד (ו) שיפח ויגם נגממו שיעורן במה שהן. ר' שמעון אומר מדות שיעורן במשקין: **ב** (ה) העושה כלים מן הגדל (ז) בים טמאין חיבר להן מן הגדל בארץ כדרך חבורן לטומאה (ח) אפילו כלי גללים כלי אבנים וכלי אדמה דבר שכליו מקבל טומאה טמא ודבר שאין כליו מקבל טומאה טהור ר' יהודה אומר [ה] כלים ראויים לטומאה שיהרום לכשתמצא להן [ו] שלא יהו טמאין העושה כלים (ו) מעצמות העופות טהורין חיבר להן מן הגדל בארץ אפילו חוט ואפילו משיחה דבר המקבל טומאה (ט) טמא א"ר יוחנן בנורי מפני (י) מה שנה כנף העוז מכל הכנפים ב) [להחמיר] אלא שכל הכנפים המקבלות טמאות ושאין מקבלות טהורות. ביצת תרנגולת המצופה (יא) טהורה לפי שאינה אלא במעמד ר' שמעון בן אלעזר אומר משום ר"מ אף ביצת תרנגולת מצופה

א) נד"נ סגי' והפחלין ב) כ"ס כד"נ

באור הגר"א

חתכו לקרן. פי' ועשה ממנו כלים טמא: ואנפוליא. הוא כיס גדול העשוי לקבל בקעת כשנופלין אותם: בית הנארגין ע"ג מחט. פי' והיינו כמו בעושין הפוזמקין שלנו והנארגים במחט היינו שאר הנארגים שהותכין את החוט של ערב במחט וזורקין בין השתי כיון שעשה להן בית קבול מעין מלאכתן טמאין: הסל והפוחלין של גמלים. פי' היינו כמו של העשוי להוליך מאכלות על הגמלים: פיפיראות. פי' שאורג מקנים שתי וערב כמו המדלה את הגפן על מקלת הפיפירות ואם עשאן כלי כזה: תחלתן לקבל רמונים. פי' שעשה נקבים מתחלה כדי לקבל רמונים טמאים דאפ"ה הוי כלי: שאינה יכולה לינטל בגפיים. פי' בדפנות שאינה חזקה כ"כ לא הוי כלי: אע"פ שמקבל רמונים טמא הפרה ונקרעה שיעורה ברמונים: בפקיעות של שתי. פי' הוא כדור מחוטין של שתי: מארבע למנה. פי' שיהא הכדור כל כך גדול שיהא מארבע למנה ויהא אותה המנה גדולה כל כך: שיהא ארבעים סלע. והיינו שיהא הכדור עשר סלעים שתי: המסרט של דלת. פי' ברזל שעושין תחת הדלת כדי שלא יזיק את הדלת בשעה שהוא פותחו: עליו עד שלא כלה הראשון. פי' הוא נותן את האחד וכיון שאינו נצרך עדיין בדלת לא בטל מתורת כלי ולהכי טמא: נתפרק. פי' אם נתפרק אח"כ מן הדלת: התחתון טמא. פי' כמוה אבל התחתון אף אחר שחבר לדלת לא נטהר כיון שלא היה צריך שעדיין לא כלה הראשון ולפיכך טמא: והעליון דהיינו השני: והעליון דהיינו מה שמחובר לדלת: טהור. פי' שנטהר בשעה שחבר לדלת דכל המחובר לטהור: ושיעורו בטפח. פי' שיעור המסרט הפי' קודם שחברו לדלת אינו טמא אלא כשהיה הטפח דמסרט הוא כלי בפני עצמו ואינו ראוי אלא כשיהא טפח: כגון הסולם. פי' שאינו עשוי אלא שיהלך בהן האדם את הכלים כגון הקולב כו'. פי' מסמר שתולין בו הבגדים: ומנורה. שתותבין בו נר: ואנחותא מקום שמניחין שם כלים וכולן משמשי אדם הן: כגון השלחן. פי' שלמשמש את האדם מה שהוא אוכל עליו וסודר עליו את הכלים דהיינו שמניחין עליו בגדים או אוכלין: טהור. פי' אותו שנפחת: ואינו חבור לו. פי' אפ"ה השנייה טמאה והיא טהורה שאינו חבור: ד' סלין שבמרחץ. פי' כלי הוא במרחץ שיש בה דף רחב שיושבין בה בני אדם לרחוץ וד' זוויותיה יש בה מחוברין ד' סלין שנותנין בה מים וכשנפחתה אחד מהם השני טהור שאינו חבור לו: נפחתו שנים מצד אחד. פי' דהיינו בצד האורך: הרוחב שביניהן טהור. דהיינו הדף שביניהן שאינו ראוי בוב לשימוש אבל כשנפחתו זה כנגד זה דהיינו ברוחב טמא הדף דעדיין הוי כלי: שאמצעיתה גבוה וזוויותיה יורדות ונפחתה. פי' בזוית כאחד: טמאה. פי' כדמפרש שעדיין יכול לקבל בצד השני: ושאר כל הכלים שאינו יכול לקבלם זיתים. פי' קאי אר' שמעון דאמר דאותן שאינו יכול לקבל רמונים שיעורן בזיתים מכרש הכא דאותן שאינו יכול לקבל זיתים פליגי ר"מ ור"א ומקרב ולר"א דאמר שיעורו בתבלין היינו כשנפרצו אבל אם נגממו שיעורן כמה שהן. פי' דהיינו שלא נפרצו הדפנות אלא שנגממו מלמעלה הפי' מקבל כל שהן טמאות: לא הוזכרו רמוני באדן. פי' להיות חלוקים משאר רמונים אלא שמתעשרין ודאי בכל מקום. פי' דרוב של אותו העיר הם כותים ופירות כותים ודאי משא"כ בשאר רמונים: מביא גדולה שבגדולות וקטנה שבקטנות ומביא כוס מלא מים ונותנן להוכו ונוטלין מתוכו ומביא אוכלין שאינן בולעין: בכוש. פי' מה שמשערין בכוש ומה שמשערין בשפוד ומה שמשערין במרדע הכל בבינוני: עובי המרדע שתי אצבעות והקיפו טפח. פי' דכל שיש ברחבו טפח יש בהקיפו ג' אצבעות: ואלה מדות המזבח באמות זה אמה של ו' טפחים. פי' דדייק מדכתיב באמות לשון רבים דהיינו שיהא למדת המזבח שתי אמות ומפרש הכא בתר הכי מאי היא השתי אמות דהיינו אמה. פי' סתם אמה שהיא של חמשה טפחים ואמה וטפח דהיינו של ששה: ה"ג וכולן באמה של ו' טפחים חוץ ממזבח הזהב כו' שהן באמה של ה' טפחים:

פרק ז שאמרו ישנו מעיקר אצבעותיו כו' מלא חפניו. פי' היינו מעיקר אצבעותיו לצד הגוף: גוש מבית הפרס וגוש מארץ העמים שיעורן כפיקה גדולה של סקאין ונוטל כחותם המרצופין וישנו בצד העליון של מגופות חביות כו'. פי' דהכל שיעור א': מניח אצבעו על גודלו ומוריד: עד שלא בא בן בטיח. פי' שלא היו יודעין עדיין שיעור של אגרוף גדול דעכשיו משערין על אותו אגרוף ולר' יוסי היו משערין על ראש כרים עד שלא בא בן בטיח: כפיקה גדולה שלהן. פי' היינו החותם שלהן: נגממו שיעורן כמה שהן ר' שמעון אומר במשקין: העושה כלים מן הגדל בים טהורין חיבר להם מן הגדל בארץ כדרך שחבורן לטומאה: (פי') אפי' כלי גללים כלי אדמה טמאין דברי ר' יהודה ר' מאיר אומר דבר המקבל טומאה טמא שאינו מקבל טומאה טהור ר' יהודה כלים של ים ראוין לקבל טומאה וטיהרום. פי' מכח גזירות הכתוב: אמר ר' יוחנן בן נורי מפני מה נשתנה כנף העוז מכל הכנפיים להחמיר: אלא כל כנפים המקבלות טמאות. פי' שאין חילוק בין כנף העוז לשאר אלא שבכולן צריך שיהא להן בית קבול כמו בשאר כלי עצם: לפי שאינו דבר המעמיד. פי' ואיכא תשבר ולא חשיב כלי:

אור הגנוז

[א] לקרן: [ב] ואין חיבור. [ג] והקנונין שיעורן: [ד] לשיריך: פ"ז [ה] כלי ים: [ו] שלא יהו טמאין:

הגהות הגר"א

(ג) לקבל טמא הקרן: (ד) הנתפרים במחט: (ה) פופיראות: (ה) שמקבלת: (ו) בכל שהוא: (ז) וקטנה: (ח) במרדע הבינוני וכמה עובי המרדע אצבע ושליש אצבע והיקפו טפח: (ט) של ששה טפחים: (י) באמות של ששה טפחים: (יא) באמות [אמה אמה וטפח] שיהו: פ"ז (א) מקשרי אצבעותיו: (ב) רבי שמעון: (ג) ומוריד: (ד) גדולים: (ה) בא: (ו) שינפח ויגום ואם נגממו וכו' רש"א נודות: (ז) בים טהורים: (ח) אפי' מעור המצה מן הנייר דבר [שכליו] שמקבל טומאה טמא ודבר שאין כליו מקבל טומאה כגון כלי אבנים וכלי גללים וכלי אדמה טהור רי"א כלי ים ראויין לטומאה אלא שטהרום התורה לכשתמצא להן עילא הן טמאים: (ט) טמא חוץ מכנף העוז וביצת נעמית המצופה: (י) מה נשתנה: (יא) טהורה מפני שאינו

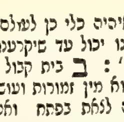
מצפה שמואל

(ד) שופר. הכי גרסינן ועי' רמב"ם פ"ה מכלים ה"ז וח': (ה) הקרן שהיא משתמש. מיי' שם: (ו) חותל של תמרה. ר"ש פט"ז מ"ה ועי' הסגות הראב"ד פ"ה מט"א הי"ד וכ"מ שם מ"ש בזה ועי' כאן בכלים פ"ה ה"ז ובכ"מ: (ז) הסל והפחלין. בר"ש פי"ז מ"ג הגירסא השחליים ועכ"מ פ"ו מכלים ה"ג דמפרש מקבלים רמונים שניקב כמוציא רמון מ"מ טמא וע"ש בהשגות וכ"מ והר"א מפרש כפשוטו דבעינן מקבלים רמונים דאל"כ טהור כמבואר במשנה פכ"ד הפוחלין טהורה מכלום ע"ש בר"ש מ"ט פירושו דהוא כלי שמשליכין זבל ויעו"ש: (ח) ופיפיארות. ע"ש ה"ד ברמב"ם והך טמאים ברישא היינו שראוי לקבל טומאה: (ט) חמת חדשה. חולין קלח. בקלת שנוי ועי' בר"ש פי"ז מ"ב: (י) המסחיט של דלת. עי' פי"ז מ"ה: (כ) ג' מדות. מיי' רפ"ג דכלים וע"ש בהשגות בענין הקולב ובכ"מ שם ועי' תוס' סוכה ד"ה מסגרתו בשם התו"כ בזה: (ל) משפלת. עי' ר"ש ספי"ט דאתיא כר"מ במשנה שם: (מ) לא הוזכרו רמוני באדן. עי' זבחים עד. ועי' פי"ז מ"ה ובר"ש שם: (נ) מביא גדולה שבגדולות. מ"ו פי"ז וע"ש במ"ת ט' י': (ס) רמ"א. עי' מיי' ועי' עירובין ג. ד:: (ע) חוץ ממזבח הזהב. עי' סוכה ז: לה: ועי' עירובין נ:. ועי' ירו' פ"ו דכלאים במותר הפיפירות ועי' ר"ש כלים פי"ז מ"י: (א) מלא תרווד רקב. פי"ז מ"ב ומי"ב ועי' ירו' נזיר פ"ז ה"ל: (ב) וגוש מבית הפרס. עי' בכורות כב.: (ג) האגרוף. ר"ש פי"ז מי"ב: (ד) עודות יין. עי' בכורות כב. ג' פיקות הן וכאן לא מיירי בהני דתנא שלהם וכמ"ש הר"ש מי"ב פי"ז: (ה) העושה כלים. עי' מי"ג פי"ז ובר"ש בשם התו"כ: (ו) מעצמות העופות. ר"ש מי"ד

זר זהב ומנחת בכורים

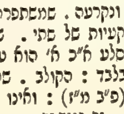
טהור. שאינו עשוי לקבלה עד שיתכוונה לקבל. [גרסינן חשב עליה. שיהיה כלי כן לעולם]: חותל תמרה כו'. היינו דתנן [שם ה'] חותל שהוא נותן לתוכו ונוטל מתוכו טמא ואם אינו יכול עד שיקרענו או עד שיתירנו טהור רישא דתוספתא היינו סיפא דמתניתין וסיפא דתוספתא היינו רישא דמתני': **ב** בית קבול מלאכתן. שיהיו ראוין לקבל מעין מלאכתן שיקבלו אחר שיגמרו: **ג** [ופיפיארות. כלי אפפיר הוא מין זמורות ועושה סלים כעין אריגה]: ולצאת בפתח. שרחבה כל כך שאם תינטל בגפיים שהן האזנים אינה יכולה לצאת בפתח ואע"פ שבאופן אחר יכולה לצאת טהורה: חמת כו' טהורה. דלא חשיבי כלי הואיל ומנוקבת: תפרה ונקרעה. שמשתפרה היתה כלי שלימה בלא נקבים וכי נקרעה הרי היא ככל הכלים שיעורן כשניקבו ברמונים: [בפקעיות של שתי. שמקבל פקעיות של שתי והוא לשונות של ארגמן שטוות ארבע מהן משקל מנה גדול שהוא ארבעים סלע א"כ א' הוא עשר סלעים ודרך הנשים לעשות כן בשבוע אחת (ר"ם פי"ז מ"ב) (חולין קלח.)]: **ד** את הכלים. בלבד: הקולב. שתולין עליו בגדים: בית הלגינין. ג' כלים מחוברים זה לזה כמו מתאימות דמתניתין ריש מכילתין (פ"ב מ"ז): ואינו חבור לו. ואפילו מטעם יד לא מטמא: ד' סלים שבמרחץ. הם עשויים שנים כנגד שנים כזה ודף אחד ארוך ביניהם כמדת ב' הסלים באורך וברוחב מונחים שני דפים קצרים בין ב' הסלים מונח דף קצר וכן בין ב' הסלים שמצד השני לדף הארוך דף קצר שבצדו ואם נפחתו ב' סלין שמצד אחד הרחב שביניהם הוא הדף הקצר טהור שאינו משמש עוד לטמא. שהשני הסלין שהיה משמש אותן

זה כנגד זה

ודף אחד ארוך ביניהם שמצד אחד לדף הארוך המבדיל בין סל לסל המבדיל ביניהן כולו נפחתו. ואם נפחת שנים כמדת ב' הסלים באורך

זה כנגד זה הרחב שביניהם הוא הדף הארוך שהולך על פני כולן עדיין הוא משמש בחציו השני לשני הסלין זה כנגד זה הנשארים. להכי קתני חולקין אותו חציו המשמש את הטמא ב' הנשארים טמא. וחציו המשמש את הטהור ב' הפחותין טהור: נפחתו ב' אלכסון הרחב שביניהם כולו טמא. שכל הרחב בין הארוך בין ב' הקצרים משמשין את השלמים שנשארו באלכסון כזה

אף יכולין לקבל זיתים אם אין יכולין לקבל רמונים שיעורן ברובן שאין יכולים לקבל רמונים שיעורן ברובן דר"מ וזיתים דקתני משום בפחותיהן: נגממו. בשפתיו אם נשאר כ"ש מקבל טומאה]. אר"י בית [ושם הגי' ר' יוסי] [לא הוזכרו. לשיעור נקב כלי ולא לענין מעשר שמעשרן ודאי ולא דמאי שהן של בית הכותים והם תרומה ומעשרן בודאי (ר"ם פי"ז מ"ה)]. **ד** ר"י אומר מביא גדולה שבגדולות. שאין יכולים לקבל זיתים. לר"מ כדתנן (פי"ז מ"ד) ושאר כל הכלים ר"א בר"ש קתני לה: [נפרצו. לא הוזכרו רמוני כו'. מתני' לענין לאסור בכ"ש אלא הוזכר גריעי מע"ה דאין תורמין אף טומאה [ול"נ או וכנוסח הגר"א] לא גדולים ולא קטנים אלא בינונים ר"א מביא גדולה שבגדולות וקטנה שבקטנות וכו': מים. ונותן הב' ביצים לתוך הכלי והמים כשיעור הב' ביצים יוצא לחוץ ואחר כך כשנוטל הב' ביצים מהמים נמצאו המים חסרים כשיעור הב' הביצים ומביא אוכלין שאין בולעין. בשביל שלא ימעטו המים יותר ממה שהיה חסר עד שיתמלא המים שבכוס ע"י האוכלין וחולקין להאוכלין בשוה ונוטל אחד זה שיעור ביצה בינונית: בכוש הבינוני. שמשערין בה נקב בעינו של תנור כדתנן (פ"ט ח'): [בשפוד הבינוני ל"ג]: במרדע הבינוני. שמשערין בה כסרידה שמונח על התנור מוקף צ"ש דבנקב כזה לא הוה צ"ש. וכן לענין זה דתנן (שם ז') כל המטלטלים מביאין את הטומאה בעובי המרדע לא גדול ולא קטן אלא בינוני ואיזה היא בינוני כל שהקיפו טפח (פי"ז ח'): [ב' אצבעות. מקטנות שהן שם באצבע: אצבע הגדול והיא אגודל. ונוסח הגר"א עיקר]: מד' אצבעות בטפח. כל שיש ברחבו טפח יש בהיקפו ג"ט ואי רחב המרדע אצבע ושליש יש בהיקפו ג' אצבעות וג' שליש אצבע שהוא ד' אצבעות: זרת. ופליגא דירושלמי דאמר זרת בלים אמה [של ששה טפחים]: **ה** [גרסינן] רמ"א כל מדה כו'. כדתנן (פי"ז מ"י) רבי מאיר אומר כל האמות היו בינוניות חוץ ממזבח הזהב והקרן והסובב והיסוד: [תרבן הכרם. שנפרץ באמצע הכרם כשיעור ט"ז אמה דהוה הפסק ומניח ד' אמות לזה וד' אמות לזה וזורע בינתים וכן במחול שהוא מן הצד סמוך לכותל דבי"ב אמה מותר להביא זרע לשם כמבואר במס' כלאים: ופסקי ערים. דכרם לא הוה בציר מב' שורות וכשהוא נוטע בצד העריים שהוא גדר אף בשורה א' הוי כרם ואם נטע ה' גפנים מצד זה וה' מצד זה אצל העריים אם יש ביניהם שמונה אמות אסור להביא זרע לשם וביותר מותר: אפיפירות. אם הטה אילן על אפיפירות הן קנים ארוגים שתי וערב והדלה עליהן שריגי הגפנים אסור לזרוע תחת המותר ומותר אפיפירות הוא כעין פסקי ערים שנותנין לו ח' אמות היינו לכתחלה אבל בדיעבד אם זרע תחת המותר לא קדש והיינו שמניח אמה לעבודת גפן יחידי והשאר לא קדוש וא"כ יש בזה ב' שיעורים פסקי ערים לכתחלה ומותר פסקי ערים לענין דיעבד]: שנאמר ואלה מדות המזבח באמות כו'. הא מתניתא כבר פירשה הא"ר במתני' כמילתיה דר"מ: [שתי מדות כדכתיב מדות המזבח]:

פרק ז א [מלא תרווד רקב. כף עפרורית מן המת שנקבר ערום ונרקב: ישנו. בכף האדם: מקשרי האצבעות. שמחזיק מלא תרווד. מלא חפנו. הוא מלא תרווד רקב: גוש עפר הבא מבית הפרס. שדה שנחרש בה קבר: שיעורן. לטמא: כפיקה גדולה של סקאין. מרצופין סקאין גדולים של גמי וכשנוטלין אותן חותמין אותן: וישנו. לשיעור הזה]: העליון. שלמעלה הוא רחב והולך וקצר למטה: הלחמיות. שם מקום: עפר בית הפרס. אם לקח עפר מבית הפרס שיעורו לטמא כדי לחפות בו עצם כשעורה שטומאת עפר בית הפרס הוא שמא יש בו עצם כשעורה ואם אין בו כדי לחפות עצם כשעורה אין כאן בית מיחוש: האגרוף שאמרו. (דתנן פי"ז מ"ב) ומאור שלא נעשה בידי אדם. [מאור הוא חור שנעשה ממילא אינו מביא את הטומאה לבית מהחדר שהמת שם אא"כ] שיעורו כמלא אגרוף גדול זהו אגרופו של בן בטיח: ומראה. שהיה מראה לתלמידיו שהאגרוף הוא בשעה שפושט ראשי אצבעותיו: קופץ. שקפץ ראשי אצבעותיו לתוך פיסת יד: וכופל. שמניח פעם שנית אצבעו על גודלו: חוזר ומודד. כבראשונה שתי פעמים אצבעו על גודלו ובין הכל ד' פעמים אצבעו על גודלו: כרים גדולים. כבשים גדולים: בן בטיח. שהיה אגרופו גדול טפח ושליש ואחר ביאתו היו משערין באגרופו כדתנן: דרך פיהם. זה הפיקה שסותמין בה את פי הנוד מלמעלה: מלמטה. שהנקב בשולי הנוד שאינו ראוי לקבל כלל: תחלתן. דגמר מלאכתן מתחלה לא הוו עד שינפח ויגום שיתחוך מלמעלה מה שאין צריך להנוד: [מקבלין מן הנקב ל"ג וכנוסח הגר"א]: ואם נגממו. שנגממו מגוף הנוד ונעשה קטן משהיה בתחלה: כמה שהן. שיכולין לשמש כהן מעין מלאכתן שהיה משמש קודם שנגממו: [עדות גרסינן ושיעורן בנקב לכונס משקה: **ב** מן הגדל בים. טהורין גרסי' ר"ל מעורותיהן דכתיב בקרא או עור או שק או בגד מה בגד הגדל מן הארץ דסתמא נמי ופשתים אף עור הגדל מן הארץ]: כדרך חבורן לטומאה. שחבר להם חבור גמור שאם היו שניהן מקבלין טומאה נטמא אחד נטמא חבירו: מעור המנה וכו'. [המנה דלא מליח ולא קמיח ולא עפין: הנייר. העשוי מעשבים וגרסינן כנוסח הגר"א (עי' ר"ש פי"ז מי"ג): רי"א. כת"כ מסיק לה מקרא] שאין פשוטיהן מקבל טומאה עד שיעשה מהן כלי קבול כדתנן (פי"ז ט"ו) העושה כלים מעור המנה ומן הנייר טמא: עילה. סיבה ועלילה כל שהוא מטמאין אותו הלכך חבר לו מן הגדל בארץ טמא: [חוץ מכנף העוז. ליוצא דמשנה (פי"ז מ"ד) דכל מה שנברא בים טהור חוץ מכנף העוז הוא הטעים ורבנן גזרו טומאה בכלים הנעשים ממנה דלא ליתי לחלופי בשאר כלים וכן בביצת בת היענה כשהוא מצופה וכדמפרש ואזיל]: המצופה. אתרווייהו כנף העוז וביצת נעמית המצופה מתכת: שמקבלות. שאין הציפוי נשמט מעליהן: מפני שאינו מעמיד. היינו שאין מקבלות דקתני רישא שאין מקבלות הציפוי. ורשב"א סבר אע"ג דלא מיקבלה

מצופה מקבלת כל שהוא טמאה ולא הוזכרו כנף העוז וביצת הנעמית אלא בהווה : ג העושה כלים (ו) מדבר שהוא [א] מעמיד טמא מדבר שאינו של מעמיד טהור . (ח) הלפת ואתרוג ודלעת יבישה שחקקום תינוקות למוד בהן את העפר או שהתקינן (יב) לכף טהורין . הרימון והאלון והאגוז שחקקום תינוקות (יג) או שהתקינן לכף מאזנים טמאות (יד) מכתש של [ב] פחמי שיש בו בית קבלת אבר טהור כדרכו מלמעלה טמא. (ט) שפופרת שחתכה ונתן בה [ג] המזוזה ואח"כ נתנה בכותל אפילו [ד] שלא כדרך קבלתה (טו) טהורה נתנה בכותל ואח"כ נתן בה את המזוזה כדרך קבלתה טמאה שלא כדרך קבלתה טהורה קבעה אפילו כדרך קבלתה טהורה: ד (י) קנה מאזנים והמחוק שיש בהן בית קבול מתכות והאסל שיש בו בית קבול מעות וקנה [ה] עני שיש בו בית קבול מים ומקל שיש בה בית קבול מזוזה ומרגליות כולו אינו טמא אלא המשמש את הצורך (כ) ועל כולן אמר רבן יוחנן בן זכאי אוי לי אם אומר אוי לי אם לא אומר עכשיו מלמד אני את הרמאין לרמות אם לא אומר עכשיו אני מונע את התלמיד (טז) ומטמא את הטהרות דבר אחר שלא יהו הרמאין אומרין אין חכמים בקיאין במעשיהן : מפני מה תחתית [ו] של צורפי זהבים טמאה מפני שמכנים לתוכה גרוטאות ושל נפחין הרי זו טהורה ואם התקינה להיות מכנים לתוכה גרוטאות (הכל מודין) שהיא טמאה: משחזת שיש בה בית קבול שמן ופנקס שיש בה בית קבול שעוה כולן אין טמא אלא המשמש את הצורך : מחצלת מאימתי מקבלת טומאה משיחסם [ז] ויקנב ר' יהודה אומר משיקשר ראשי המעדנין (יז) שלא יהו דבלולין יוצאין הימנה כל [ח] שלצורך המעדנין טמאה כל שלא [ט] לצורך המעדנין טהורה . שפופרת [הקנה] מאימתי מקבלת טומאה *)משיחסם ויקנב ר' יהודה אומר משיוציא (יח) את הזכר מתוכה · הקרן מאימתי מקבלת טומאה משתגמר מלאכתה רבן שמעון בן גמליאל אומר משיוציא את הזכר מתוכה. הקרויה. מאימתי מקבלת טומאה משתגמר מלאכתה רבן שמעון בן גמליאל אומר משיוציא (יט) את בני מעיין מתוכה וכולן שמצאן חתוכין ומנוקבין טמאין מצא גולמיהן טהורין בידוע שאינן כלים :

פרק שמיני

א (א) שידה שהמגורות שלה מכפנים נמדדות עמה ומבחוץ אין נמדדות עמה אבל מודד את החלל ור' יהודה אומר מודד (ה) את מקומו מבפנים [י] אמר ר"ש (שזורי) לא נחלקו ב"ש וב"ה על עובי הרגלים ועל עובי הליזבזין (ב) שאין נמדדין עמה על מה נחלקו על הבינים שב"ש אומרים אין נמדדין ובה"א נמדדין.[כ] מוכני שומט ומודד : מעקה שבמגדל (ג) (ב) [ל] והכסת שבו בזמן שהן קבועין נמדדין עמה ושאין קבועין אין נמדדין עמה.הדפין של (ג)[מ] קיטליזקי הרי אלו טהורין הגשושין של (ד) קיטליזקי אע"פ שמופקדין ומונחין בד' זויות הבית טמאין ד' רגלים שבד' זוויתיה ושאר הרגלים שלה טהורות.(ד) חמור שתחת המלבן והספסלים שתחת הרגלים טהורים.כפותים שתחת הרגלים אע"פ שחקוקים ומקבלין טהורים ואינבהן משום קבול (ה) מלבןשל מטה ושל עריסה נקליטי המטה ולווחין של [נ] סקבים וכרעים של שלחן ויד של סכין בזמן שהן קבועין חבור לטומאה ולהזאה. ניטלין ונתנין אינן חבור לא לטומאה ולא להזאה (ו) מלבן של עריסה שהוא מלובש בפיקות (ז) ויש לו רגלים טמא מסורג בחבלין ואין לו רגלים ר"מ ורבי יהודה מטמאין רבי יוסי ור"ש מטהרין שאינו עושה מלאכה בגופו : ב (ח) בראשונה היו אומרים מטה שגדד בה שתי לשונות לוכסן או ב'כרעים אלכסון או[ס] שגדד בה טפח על טפח אלכסון טהורה (ס) רבותינו אומרים גודד מלמטה ועולה עד שימעטנה פחות מטפח. מטה שעשה שתי לשונות שלה מלווחין מרוח אחת טמאה עשה ארבעתן מלווחין או שנטלו שנים אלכסון [ע] טהורה נטלה (ט) קצרה וב' כרעיים טמאה מפני שהיא כשירי (ו) המטה מטה וישן עליה ואם מתחלה עשאה (ז) לכן טהורה מפני שהוא (ח) [פ] כאדוניא . (ט) ארוכה ושתי כרעים ר' נחמיה מטמא מפני שנותנה בצד המטה או בצד האבוס וישן עליה וחכמים מטהרין . (י) מטה שפירש ממנה אבר אחד ונתנו (י) בזווית והחליפו וכן בשני וכן בשלישי וכן ברביעי וכן בחמישי וכן בששי וכן בשביעי עדיין טמאה מדרס ואם החליף את השמיני טהורה מן המדרס אבל טמאה מגע מדרס (יא) חוזר לאחרון ונתנו בזווית והחליפו וכן בשני וכן בשלישי וכן ברביעי וכן בחמישי וכן בששי וכן בשביעי עדיין טמאה מגע מדרס ואם החליף את השמיני טהורה בד"א בזמן שהתחיל מן האחרון אבל אם התחיל מן הראשון אע"פ שלא החליף את השמיני טהורה : ג מטה מטמאת חבילה ומטהרת חבילה ד"ר אליעזר וחכ"א מטמאת אברין ומטהרת אברין (כ) כיצד כרע שפירש עם הארוכה ועם הקצרה רבי אליעזר אומר (יב) הרי זו חבור ואם הטבולה הרי זה חוצצת וחכ"א אינה חיבור ואם הטבילוה הרי זו חוצצת ד"ר שמעון רבי אומר רבי אליעזר אומר (יג) אין מטה חבילה אלא כשהיא שלמה (יד) מטה [צ] שנחלקה לשמונה מטות טמאה מפני שמחזירה קבוע במסמר טהורה :

פרק תשיעי

א (א) כליבה של חייטין טמאה טמא מת פירש הימנה אבר אחד טמאה ושני אברים טהורה. עריסה של בנות הרי זו טמאה טמא מת היתה משמשת (ה) שכיבה הרי זו טמאה מדרס. [ק] (ב) שמוכרים עליה את הכלים הרי זו טמאה טמא מת. היתה משמשת ישיבה ושכיבה הרי זו טמאה מדרס : מטה שנפחתו מעיין שלה ואין חבלים מחוברין לה ונשתייר בה כדי ישיבה ושכיבה הרי [ר] זו טמאה מדרס היו דבלולין יוצאין ממנה הרי אלו טמאין מפני שהוא

*) נד"ס הגי' משיחסם ויקנב.

הגהות הגר"א

מעמיד : (יב) לכף מאזנים : (יג) תינוקות למוד בהן עפר או : (יד) כף של לפת שיש בו בית קבול של אבר כדרכו מלמטה טמא שלא כדרכו מלמעלה טהור : (טו) טמאה : (טז) ומטהר את הטמאות : (יז) שלה היו כו' : (יח) הככי שבתוכה : (יט) המעים : **פ"ח** (ה) מקומה מבפנים ר"ש אומר כו' שהן נמדדין : (ב) והקופות : (ג) קטילקי : (ד) קטילקי : (ס) חזרו אומרים : (ו) המטה לישן עליה : (ז) כך : (ח) כארונות : (ט) ניטלה : (י) בזוית אחד : (יא) חוזר לאחוריו : (יב) חבור ואם הטבילוהו אינה חוצצת וחכמים אומרים אינה חבור ואם : (יג) אין מטה מטהרת אלא כשהיא שלימה וחכמים אומרים מטמאת ומטהרת אברים : (יד) מטה שנחלקה לשמונה טמאה מפני שהוא מחזירה קבעה במסמר טהורה : **פ"ט** (ה) ישיבה ושכיבה : (ב) שכורים :

באור הגר"א

ולא הוזכרו כף האוז אלא בהוה : ודלעת יבישה. תיבת יבישה מיותר : מכתב שיש בו בית קבלת אבר . פי' דהיינו שחקק בו בית קבול אבר ולפיכך טהור שאין דרכן כן אבל אם עשה לו בית קבול על המכתב טמא : אפי' שלא כדרך קבלתה כו'. פי' דקודם שנותן בכותל אין חילוק בין דרך ללא דרך קבלתה והוי כלי : קבעה כו'. פי' שבטלה לגבי כותל : והאסלא שיש בו בית קבול מעות : בית קבול מזוזה ומרגליות . פי' כדי לגנב המרגליות מן המכס עושה כן והומר שהוא מוליך מזוזות ובתוכם טמונה המרגליות :

פרק ח שידה שהמגורות שלה מכפנים . פי' כמו תיבות קטנות והם הם מכפנים של התיבה : נמדדות עמה . לענין ארבעים סאה : מודד את מקומו . פי' דאף החלל של המגורות נמי אינו מודד אלא המקום שהיה ראוי להיות דופן של התיבה גדולה נמדדת כאילו היה אבל שאר החלל אינו נמדד : מוכני . פי' היינו הנשמטת שומט ומודד : והקופות שבו בזמן שהן קבועין . פי' במגדל : דפין שעל הנקליטין . פי' נקליטין הם היתדות התחובים במטה והולכים למעלה מהמטה ולפיכך הם טהורין שאינו צריכין למטה : הגשישין של נקליטין . פי' הוא דף מונח על הלשונות בין לשון ללשון ומהם הנקליטין יוצאין והן חשובין כלי : אע"פ שמופקדין . פי' שאינו אלא המטה אלא שהפקידן בד' זויות הבית טמאין : ד' רגלים שבד' זויותיה . פי' של מטה טמאין : ושאר הרגלים שלה . פי' דהיינו שהוסיף לה רגלים טהורין : כפיתין שתחת הרגלים . פי' שהרגלים של מטה עומדות עליהם : אע"פ שחקוקין ומקבלין . פי' שיש להם בית קבול של רגלים טהורין : מסורג בחבלין . פי' הפיקה שלה : או שאין לה רגלים . פי' לפיקה : שאינו עושה מלאכה בגופו . פי' בגופו של פיקה ואינו נחשב כלי אלא מחמת מלבן ולכך לא הוי כלי אלא כשהוא מלובש וגם יש לה רגלים : או שגדד בה טפח על טפח אלכסון טהורה חזרו לומר גודד מלמטה ועולה כו'. פי' שאינו טהורה עד שיגדוד מלמטה כו' : ר' אליעזר אומר אין מטה מטמאת ומטהרת אלא כשהיא חבילה שלימה ותכמים אומרים מטמאה ומטהרת אברים. פי' פליגי אי מטה מקבל טומאה כשנחלקה או לא ולפי זה איכא למימר דמתני' דידן אתיא כרבי : מפני שמחזירה פי' למטה הישנה :

פרק ט כלובה של חייטין . פי' שהחייט נותן שם המחט שלו ויש בו כמה הוליות : טמאה . פירש הימנה אבר אחד טמאה שני אברים טהורה : עריסה של בנות . פי' שהבנות עושין לשחק כמו עריסות : שנפחתו מעיין שלה . פי' דהיינו הנקבים שבמטה שהחבלים יוצאין משם : אם נשתייר שם כדי ישיבה ושכיבה . במקום שהחבלים נשארין קיימין טמאין : היו דבלולין יוצאין מהן . פי' שהמטה אינה תלקה ויש בה דבלולין שיכול לתבר שם החבלים : הרי אלו טמאין . פי' אפי' לא נשתייר כדי שכיבה וישיבה כדמפרש טעמא מפני שמחזירן . פי' שיכול להחזיר החבל למטה ולהחזיק בדבלולין ולפיכך טמאה :

אור הגנוז

פ"ז [א] של : [ב] פחין : [ג] את : [ד] תיבת שלא ליתא : [ה] של עני : [ו] צרפית של זהבים : [ז] משיחסם ויקנב : [ח] שכדרך : [ט] כדרך : **פ"ח** [י] מוכני שומט ומודד : [כ] תיבת מוכני שומט ומודד ליתא : [ל] והקוסת : [מ] קיטליאקי [וכן לקמן] : [נ] ססיכם : [ס] שגדר וכו' גודר מלמטה : [ע] טמאה : [פ] כאודניא : [צ] שחלקה וכו' מפני שהוא מחזירה : **פ"ט** [ק] מטה : [ר] אלו :

מצפה שמואל

מי"ד פי"ז : (ו) מדבר של מעמיד . ר"ש פי"ז מט"ו עד שפופרת : (ח) הלפת והאתרוג . מיי' פ"ב מהל' כלים ה"א : (ט) שפופרת שחתכה. מיי' פ"ב דכלים ה"ה וגרסינן כנוסח הגר"א וע"ש בכ"מ : (י) קנה מאזנים. מט"ז פי"ז וע"ש בר"ש ומיי' פ"ב מכלים ה"ב : (כ) ועל כולן אמר. ב"ב פ"ט : ומסיק שם.דאמרה מהאי קרא כי ישרים דרכי ה' וצדיקים ילכו בם וגו': (א) שידה שהמגורות. מיי' פ"ב מכלים ה"ו : (ב) שאין נמדדין.עי' ר"ש פי"ח מ"ב שעיקר הגירסא שהן נמדדין עמה : (ג) והקופות שבו . גרס בר"ש שם והוא כעין מגורות יעו"ש : (ד) חמור שתחת המלבן . מיי' פ"ב מכלים ה"ד : (ה) מלבן של מטה . מיי' פ"ד שם הלכה ב' כל הענין ועי' שם בראב"ד ועי' שבת מו. ועי' ר"ש פי"ח מ"ג : (ו) מלבן של עריסה . ע"ש בכ"מ ביאור זה ועי' ר"ש פי"ח משנה ד' : (ז) ויש לו רגלים . היינו שרגלי המטה באות במלבן ואין לו רגלים היינו שאין רגלי המטה באות במלבן וכן דרך כשמסרג בחבלים. א"נ ואין לו או אין לו קאמר : (ח) בראשונה . עי' ר"ש פי"ח מ"ה ביאורו שם והגירסא לקמן מרווחין ולא מלווחין וכו' דהם היו יורדים שיעור הריוח שבשניהם ונקראו לשונות לפי שהן רחבות ועגולות שיכולין לשכב עליהן : (ט) קצרה ושתי כרעים . ר"ש שם והגירסא מפני שהוא כאדנים : (י) מטה שפירש כו' ונתנו בזוית . ר"ש פי"ח מ"ח ובמטת מדרס איירי ויש למטה פרקים וסיים דאם התחיל חלוף השני מן הראשון כמו בהתחלה שהוא בשניה שבעה הראשונה פרת מכולהו טומאת מגע דאין בשמיני טומאה אלא מחמת שמחובר להם דאין מגע עושה מגע הלכך הע"פ שלא החליף השמיני בשניה טהורה : (כ) כיצד כרע . עי' תוס' סוכה עז. ד"ה מטה שהביאו מכאן פירוש המשנה פ' פי"ח ועי' בר"ש ספי"ח בזה והמשנה שם כר"ש אליבא דר"א דלא כרבי דלרבי לרבנן מטהרת חבילה ולר"א אא"כ שלימה יעו"ש ומטהרת חבילה היינו שטהורה אי טבל ולא הוי חציצה ע"ש היטב : (א) כליבה . עי' ר"ש פ"ב סוף מ"ב

זר זהב ומנחת בכורים

ככנפים מ"מ כל שהוא הא מקבלה וטמאה : ג מדבר שהוא מעמיד . דבר המתקיים : אבר . עופרת : מלמטה . כשולים : שלא כדרכו מלמעלה . שלמטה בשוליו אינו יכול לקבל העופרת מפני כובד העופרת שיקרענו אבל מלמעלה חזק הוא כ"כ שיכול לסבול כובד העופרת : טהור . הואיל ואינו מקבל כדרכו : [קבעה. דהוה תשמיש קרקע ממש וטהור אפילו כלי קבול ממש] : ד קנה מאזנים כו'. מתני' היא (פי"ז מ"ז) : [והמחוק . שמוחקין את המדה אם טפופה] : קבול מתכת . שיכביד על הנמדד והוא לרמות את הלוקח . וכן בקנה מאזנים עושין תתיכות לרמות את המוכר או הלוקח : והאסל . מוט שנותנין אותו בכתף והפועלין שנוטלין שכר מרמין להניח שם שכרן ואומרים לא נטלנו ואין הבעה"ב עותן לב לתפש שם : המשמש את הצורך . מה שהוא צריך ולא יותר : ומטהר את הטמאות . שלא ידעו דזה נקרא בית קבול : ולבסוף אמרה . דכתיב כי ישרים דרכי ה' וצדיקים ילכו בם ופושעים יכשלו בם ואין אנו אחראין לרמאין] : מפני מה תחתית כו' . דתנן תחתית הצורפין טמא ושל נפחים טהור : תחתית . שם כלי של צורפי זהבים : [שמן . לנחלת הברזל משמחיזין : שעוה . לכתוב לעת הצורך : משיחסום . מבואר לעיל דהוא חוסם גמר האריגה שלא יתפרקו ראשי הגימין שיוצאין ממנה : המעדנין . הקשרים שלה]: דבלולין . הוא כמו נימי בקשר דמתני' (ר"פ י"ט) : [כל שלצורך גרסינן] : שפופרת . הוא שעושה קנה חלול : הככי . הוא כמו הזכרות בקרן שמוציאין העור הלבן שבתוך הקנה : הזכר מתוכה . הוא כמו הככי שבשפופרת : [הקרויה . דלעת תלולה] : המעיים מתוכה . כן הגרעינים ועם מקום שהגרעינים מונחים בתוכו : טמאין . חוששין שמא אדם טמא איבדן : [בידוע שאינם כלים . שהרי אינם כלים] :

ל

פרק ח א מכפנים . שתבר להשידה כמין תיבה קטנה שקורין בלע"ז שופלא"ד : נמדדין עמה . שיעור אמה על אמה ברום שלש אמות שיהא כלי טהור : את החלל . שאם המגורות מכפנים מודדים גם את דפנות המגורות להשלים השיעור אבל כשהמגורות מבחוץ אין מודדין עובי הדפנות אלא החלל בלבד : מקומו מכפנים . אפילו כחלל שבין מגורה למגורה נמדד ג"כ כפי שיעור רוחב החלל שבמגורה : ר"ש אומר לא נחלקו כו' דתנן (רפי"ח) השידה ב"ש נמדדת מבפנים ובה"א נמדדת מבחוץ וכו' ר"ש שזורי אומר אם היו הרגלים גבוהין טפח אין ביניהן נמדד ואם לאו ביניהן נמדד . והכא נמי בדלא גביהי טפח ור"ש דמתני' כב"ה : [לזבזין . זר שעל השפה : מוכני . אופן השידה] : שומט ומודד . דתנן המוכני שלה בזמן שהיא נשמטת אינה נמדדת עמה וה"נ בנשמטת וקתני שומט את המוכני מן השידה ומודד השידה לעצמה : מעקה שבמגדל . שחבר לדופן המגדל כמין מעקה . [והקופה גרסינן : ד' רגלים . שבצד זוויתיה מלאכת הכלי כן הוא שמתפשט בכל הבית ומה שבזוויות והוא נצרך להכלי ולא יותר : מלבן שנתן בכרעי המטה . שמעמידים בה הרגלים והוה קבול העשוי למלאות וכן כולן : ולווחים . עץ קטן שהותבין קצת מן האחר : כפיקות . כמין טבעות . וכשנותנן במלבן רגילים להיות שם טבעות לחיזוק : ויש לו רגלים · שרגלי המטה באות במלבן : מסורג בחבלים . כשאין לו טבעת עשוין סירוג חבלים במקומם והיא נתון על לשונות : ואין לו רגלים . שאין רגלי המטה תחובין במלבן וכן דרך כשמסרגין בחבלים א"נ ואין לו או אין לו רגלים קאמר : ב שתי לשונות . פי' הר"ש דהן חבלים שהמטה מסורגת בהן : אלכסון . א' שבמקצוע צפונית מערבית וא' במזרחית דרומית או לא חזיא והמטה טהורה או שתי כרעים אלכסון שגדד משתי כרעים שבאלכסון כדפרישית והיינו מצ"ע וכן גרסינן במשנה ואנו לא גרסינן] : טהורין . דלא חשיב בית קבול : ולוחים של סקבים . כפי' הר"ש (פי"ח ג) : טפח על טפח אלכסון . משתי כרעים אלכסון : גודד מלמטה . כל ארבעה הכרעים : עד שימעיטנה פחות מטפח . כל ארבע כרעי המטה והיינו דתנן או שמעטה פחות מטפח טהורה [טמאה שראויה לעמוד עליה : שתי לשונות מרווחים גרס הר"ש . ור"ל שעשה חבלי המטה המסורגין מרווחים זה מזה יותר מהצורך כיון שלא עשה אלא ב' לשונות עדיין חזי לתשמישה אבל בארבע לשונות מרווחים נעשו מעומאתן דלא הוה כלי וטהורה גרסינן (הגר"א) : [כשירי מטה לישן עליה גרסינן] : כשירי המטה . וראוי לישן עליה אף שגד אחד מוטה על הארץ : [באחרונות גרסי'] : ניטלה ארוכה כו'. מתני' היא (פי"ח ה) : מטה שפירש ממנה אבר אחד כו' וכן בשני כו'. שמנה אברים במטה שתי ארוכות שתי קצרות ד' כרעים ואם נטמאה מדרס ונטלו אפילו כל השבעה ולא נשתייר אלא אבר אחד מן המטה וכל השבעה החליפן בחדשות עדיין טמאה מדרס כשהיתה הואיל והשבעה נתנן בזווית ויכול עוד להחזירן-למטה לא פרחה טומאה מהשמיני וכל השבעה כשמחוברין לה הן חבור למדרס וטמאין כולן מדרס וכדתנן (פי"ט ו) מטה שנטלו שתי ארוכות שלה ועשה לה חדשות ולא שינה את הנקבים נשתברו החדשות טמאה ויפנה טהורה . ומשום שאם הישנות קיימות לא פרחה טומאה מהמטה הואיל ויכול להחזירן . וכדתניא הכא בשלהי פרקין מטה שנחלקה לשמונה טמאה מפני שמחזירה . ואם החליף את השמיני טהורה מן המדרס שלא נשתייר בה כלום מן המדרס. אבל טמאה מגע מדרס שהשבעה נטמאו כמגע השמיני שהיה מדרס והשמיני שהחליף חבור להשבעה וכל המחובר לה הרי היא כמוה בשעת חבורו וכדתנן (פי"ח מ"ז) כרע שהיתה טמאה מדרס וחברה למטה כולה טמאה מדרס פירשה היא טמאה מדרס והמטה מגע מדרס : חוזר לאחוריו . מה שהחליף מתחלה באחרונה חוזר והחליפה בראשונה והחליף תחלה את השמיני אפי' החליף כל השבעה נשארו חבור להראשון שטמא מגע מדרס אבל החליף את השמיני שהוא הראשון טהורה שהוא עצמו לא היה טמא אלא מגע מדרס וכשהיה מחובר כולן חבור לו אבל פירש כולן טהורין שלעצמן בלא חבור אין טומאה להן שאין מגע עושה מגע : אבל התחיל כו'. הע"פ שלא החליף את השמיני טהורה שהשבעה טמאין בעצמן מגע מדרס שנגעו במדרס ואם נשתייר אחד ממנו כולן חבור לו אבל השמיני במדרס לא נגע . ובמגע מדרס לא מיטמא שאין מגע עושה מגע שהכלי לא מיטמא אלא מאב הטומאה אלא מחמת חבור להן שהן מגע מדרס היה טמא ועכשיו שהחליפן טהורה : ג כיצד כו'. ר"ש ורבי פליגי בפלוגתא דר"א ורבנן . ר"ש סבר ר"א ס"ק מטה מטמאת חבילה שאם פירשו מן המטה ג' או ד' אברים כאחד כגון כרע עם ארוכה ועם קצרה חבור ואם נגעה טומאה באחד מהן נטמאו כולן : ומיטהרת חבילה . שאם הטביל ג' האברים מחוברין כאחד אין חוצצין זה לזה : וחכ"א מטהרת אברים . שמטביל כל אבר בפ"ע אבל הטבילן מחוברין חוצצין . ומטמאת אברים שאינה חבור ואם נטמא אחד לא נטמא חברו . ורבי סבר ר"א ה"ק מטמאה חבילה אין מטמאה אלא שלמה אבל נתפרקו האברים נטהרה . ומטהרת חבילה מטבילה שלמה אבל פרקה והטביל כל אבר לעצמו אינה מטהרת כשם שאין טומאה עליה באיברים כך אין טהרה באברים . וחכ"א מיטמאה ומיטהרה אברים אפילו נתפרק כל אבר והאבר טמא לעצמו הלכך טבילת אברים נמי מטהרתה : מטה שנחלקה כו'. כרבי אליבא דרבנן [וגרסינן כאן כנוסחת הגר"א והר"ש הביא הנו"י (פי"ז מ"ט) ע"ש : לשמונה מטות . לשמונה אברים כדלעיל וכן להגר"א] : מפני שהוא מחזירה . שדעתו להחזירה וכדאמרן לעיל : קבעה במסמר . ושוב אין דעתו להחזירה טהורה דהוה כמטה שנגנבה או אבדה תליה דטהורה :

פרק ט א כליבה . כלי שהחייטין מניחין שם המחטין ומשני צדדיו מחוברין לו עוד ב' כלים להוטין ולטבעת שתופר בה ולשאר כלי תשמישו שצריך למלאכתו והב' כלים הם כ' כסוין לכלי המחטין משני צדדיו מעלה ומטה : ושני אברים טהורה . שכשפירשו ב' האברים משני צדדיו נשאר כלי המחטין האמצעי פרוץ מב' צדדיו ולא חשיבא כלי : של בנות . שבנות קטנות עושין עריסה לשחק בה : טמאה מת . דחשיבא כלי קבול : מדרס . וכ"ש טמאה מת שכל המטמא מדרס מטמא טמא מת : שכורים . שמתקן עליה את הבגדים ולאו אבנות קאי אלא אעריסות דעלמא שכורם עליו את הכלים ואינה משמשת ישיבה ושכיבה : מעיין שלה . מקום הנקבים שבדופני המטה שבהם מונחים החבלים וסורג בהן את המטה וכשנפחתו מקום הנקבים אינו יכול לסרג עוד ואין החבלים מחוברין לה : ונשתייר · מקום המעיין שלם כשיעור ישיבה ושכיבה והחבלים מחוברין לה: דבלולין. חתיכות עץ היוצאין מן הנקבים בשעה שעושה את הנקבים במטה והן טמאין מפני שהוא מחזירן הא"כ כשמניח את החבלים בהנקבים כדי להדק את החבלים בהנקבים אלא

שהוא מחזירן (ב) **חחבל** היוצא מןהמטה עד ה' טפחים טהור [א] מחמשה ועד עשרה טמא מעשרה ולמעלה טהור (ג) עשרה וכל מטה הימנו : הזה על החבל בתוך י' טפחים טהורה וכשהוא מטביל את המטה צריך להטביל את החבל (ד) עשרה טפחים [ג] טהורה וכשהוא מטביל את המטה צריך להטביל את החבל י' טפחים כרע שהיא טמאה מדרס וחברה על המטה טהורה הכרע וכן במזרן וכן בשן של מעדר : ב (ג) החבל שהוא מסרג את המטה אפי' מאה אמה כולן חבור אחד קשר בו חבל אחר מן הקשר ולפנים חבור מן הקשר ולחוץ אין חבור הכניסו לתוך ג' בתים [אפי' ק' אמה] כולו חבור אחד . (ה) (ד) החבל הקשור בחרס אפילו ק' אמה כולו חבור אחד . קשר בו חבל אחר מן הקשר ולפנים חבור מן הקשר ולחוץ אינו חבור א"ר אליעזר בן יעקב בד"א דרך עלייה אבל דרך ירידה אפילו קשור בקשור כולו חבור אחד : החוט (ה) (ו) [ג] שהטילו למחט אפילו קשור משני צדדין הרי זה אינו חבור הכניסו לבגד החוט חבור לבגד ואין המחט חבור לחוט . (ו) המשיחות והרצועות (ז) שבמשיחות הספרים ושבמטפחות התינוקות תפורות חבור קשורות אינן חבור (ח) ושבאזני כלי חרס אפי' תפורות אינן חבור [שאין חבור] לכלי חרס . שירים שבכרעי מטה אוצין חבור רפין אינן חבור (ט) ושבאזני הזב אפי' אוצין אינן חבור : ג (י) זה חומר מדרס מבזב מזרן שהוא מכרך בו את המטה והכניסו לבית שהמת בתוכו אע"פ שאין באהל אלא כל שהוא המטה טמאה (יא) חבלין הנוגעין במת דרס עליו הזב בתוך י' טפחים הוא טמא (יב) ומטה טהורה. (ז) מזרן שהוא מכרך בו את המטה ונגע בהן המת טמאין טומאת שבעה (יג) נגע בהן השרץ טמאין טומאת ערב פרשו טמאין טומאת ערב נגעו בהן (ח) (יד) משקים פסולין פרשו פסולין . זה הכלל כל טומאה ששוה מטה למזרן כגון טומאת המת והזבה בתוך עשרה טפחים חבור לטומאה [ד] יתר על כן אינו חבור ר' אלעזר בר ר' צדוק אומר משום רשב"ג עד שבעה טפחים :

פרק עשירי

א תיבה שהיא מלאה כלים וקבע לו כסוי טמאה היתה ריקנית וקבע לה כסוי טהורה למה זה דומה (א) לכדים ריקנית שהיא מלאה רוח שהיא טהורה: תיבה שהיא (ג) טמא מת וקבע לה מדרס טהורה מכלל טומאה ומקבלת טומאה מכאן ולהבא (א) תיבה שחציה פתוח וחציה נעול טמאה מדרס (ג) טמא מת [ה] נפחתה מלמעלה טמאה מפני שהיא מקבלת מלמטה נפחתת מלמטה ר"מ מטמא (ד) וחכמים מטהרין מפני שבטל העיקר בטל הטפלה(ב) חמת [ו]שנפחתה הרי זה טמאה[ז]שבתחלה משמשת ישיבה ושכיבה עם מלאכתה ועכשיו משמשת ישיבה ושכיבה דר"מ (ה) וחכ"א מפני שבטל העיקר בטל הטפלה מודים חכמים לר"מ (ולר"ש) בכר וכסת של עור שנקרעו שאע"פ שאינן מקבלין את מה שבתוכן שהן טמאין ואין צריך לומר בכרים (ו) ובשק לא שהן טמאין משום קבול אלא (ג) משום אריג רבי יוסי אומר תיבת הבלנין שהיא גבוהה י' טפחים ויש לה לזביז טמאה שמתחלה לכך נעשית להיות עולה ויושב בראשה : ב תיבה (ז) שמוכרין עליה שמן במרחץ [ח] טמא (ח) מת (וטמא מדרס) הביא נסר וקבעו מלזבז ללזביז להיות יושב עליה טמאה (ט) ואינו טמא אלא המשמש את הצורך . ארבעה לווחין שבארבע זויותיה אם היו רחבות טפח טמאות . טבלא העליונה שמרצים עליה את המעות אע"פ שיש לה לזבז טהורה הביא טבלא אחרת וקבע לה לזביז להיות יושב עליה טמאה (י) ואינו טמא אלא המשמש את הצורך. סריד של חייטין יש לו גפים טמא אין לו גפים טהור הביא נסר וקבע מלזביז לליזביז להיות יושב עליו טמא [טדרס] ואינו טמא אלא המשמש את הצורך : שולחנות שבכרכין (יא) שאוכלין עליהן אע"פ שקבען במסמר טמאין הביא כסא וקבע לו מלזביז ללזביז להיות יושב עליו טמא ואין טמא אלא המשמש את הצורך. הכוסות שבבמה הרי אלו טהורין שלא נעשו אלא לשמש עם הקרקע [ט] (יב) והבדדין טהור שאינו אלא ישיבת של צער :

פרק אחד עשר

א (א) עריבה שהיא פחותה (א) שני לוגין הרי היא כקערה ושעורה בזיתים ומשני לוגין עד ט' קבין אפילו זבין וזבות נדות ויולדות יושבות ושוכבות בתוכה (ב) טהורה. נסדקה ואינה מעמדת את (הרגלים אלא) המים כדי להדיח בה אחת (ג) מרגלים הרי היא כטמא מת ומקבלת טמאה מדרס (ב) דברי ר' יוסי בר' יהודה רבי אומר כשיחשב עליה ר' יוסי אומר [נטמאת ונטהרת] אפי' עשרה פעמים ביום כיצד (ד) בגשמים [י] ונתפחה טהורה בקנים טמאה ומטהרת אפילו פעמים ביום נפחתה במיני זתים טהורה מכלל טמאה. חשב עליה רבי מטמא (ה) וחכ"א עד שיעשה בה מעשה יתר על כן שנסדקה אפי' זבין וזבות נדות ויולדות יושבות ושוכבות טהורה נפחתה במוציא רמונים טהורה מכלל הטומאה. חשב עליה ר"ע מטמא וחכמים מטהרין

עד

באור הגר"א

חמשה מלמעלה עשרה כלמטה הימנו : **הזה** על החבל . פי' שנטמאת המטה והזה על החבל בתוך י' טפחים . הוי כמזה על המטה וטהורה המטה דכולו חבור אחד הן בין לענין טומאה ובין לענין הזאה : **צריך** להטביל את החבל . פי' דכשנטמאת המטה נטמא ג"כ החבל : **למעלה** מעשרה טפחים . פי' דהייט אם הזה על החבל ביותר מעשרה טפחים טהורה . פי' המטה דלא הוי חבור להזאה : **וכשהוא** מטביל את המטה אינו צריך להטביל את החבל . שלא נטמא כשנטמאת המטה דלא הוי חבור לטומאה : **כרע** שהיא טמאה מדרס . פי' דמטה מטמאת אף כשהיא אברים : **וחברה** למטה טמאה המטה . פי' מחמת חבורן וכן הוא במתני' וקמ"ל דאפי' קבלה טומאה כשהיתה בפני עצמה וחברה למטה שלא נמי טמאה : **הכניסו** לתוך ג' בתים . פי' שהכניס הקשר לתוך הג' בתים המסורגים : **אפי'** ק' אמה כולו חבור א' . פי' וקמ"ל דאינו צריך שיהא מסרג מן הקשר ולחוץ ג' בתים אלא אפי' הכניס לחוד סגי : **אבל** דרך ירידה . פי' דהייט ממטה למעלה : **כולו** חבור א' . פי' דודאי יסרג את כל המטה ולא יניח מלסרג למעלה : **החוט** שהטילו למחט . פי' דהייט שתחב המחט בחוט אפי' קשור כו' : **המשיחות** והרצועות שבעריסות ושבספרים ושבמטפחות התינוקות אפילו תפורות אינן חבור : **בתוך** י' טפחים הוא טמא ומטה טמאה יתר מעשרה טפחים הוא טמא ומטה טהורה : **כגון** טומאת המת והשרץ והמשקין אפי' ק' אמה כולו חבור א' כל טומאה שאינו שוה מטה למזרן כגון הזב והזבה בתוך עשרה טפחים חבור לטומאה כטומאת הזב . פי' דהיינו אם דרס הזב על אחד מהן נטמא גם השני כטומאת הזב עצמו יתר על כן אינו חבור : **עד** שבעה טפחים . פי' דפליג אהא דאמר שעד עשרה טפחים הוי חבור למטה ואיהו אמר עד שבעה :

הגהות הגר"א

(ג) עשרה כלמטה הימנו חמשה כלמעלה הימנו הזה כו' : (ד) מעשרה טפחים ולמעלה טמאה וכשהוא כו' אין צריך להטביל את החבל כרע כו' וחברה למטה כולה טמאה וכן במזרן וכן בשן של מעדר . החבל שהוא מסרג את המטה אפי' מאה אמה : (ה) חבור א' קשר בו כו' : (ו) שהשחילו : (ז) שבמטפחות : (ח) רשבג"א שבמטפחת הסורג אפילו קשורות הן חבור מפני שרוצה בקיומו המשיחות והרצועות שבשק והקופה תפורות חבור קשורות אינו חבור ושבאזני כו' : (ט) ושבידי : (י) וזה חומר במדרס : (יא) ככלים הנוגעין במת : (יב) וממה טמאה חוץ לעשרה הוא טהור ומטה טהורה : (יג) פירשו טמאין טומאת שבעה נגע : (יד) משקין פוסלין את התרומה פרשו פוסלין את התרומה זה הכלל כל טומאה שלא שוה מטה למזרן כגון המת והשרץ והמשקין כולם חבור אחד אפי' עד מאה אמה וכל טומאה שלא שוה מטה למזרן כגון טומאת הזב והזבה עד י' טפחים כו' : **פי"** (א) לחבית רקנית שהיא מלאה רוח ועשה לה מגופה שהיא טהורה: (ב) טמאה ט"מ : (ג) וט"מ : (ד) ר"מ מטמא מדרס : (ה) וחכמים מטהרין : (ו) של אריג ושל שק שהם טמאין משום אריג ר"י כו' : (ז) שנותנין : (ח) טמא מת : (ט) טמאה מדרס : (י) מדרס : (יא) שאיכל עליו הביא נסר וקבע מלזביז ללזביז להיות יושב עליו אע"פ שקבען במסמר טהורין : (יב) ישיבת הבדדין : **פי"א** (א) משני לוגין : (ב) טהורה ממדרס וטמאה ט"מ : (ג) מרגליו מקבלת טומאת מדרס דברי : (ד) הניחה בגשמים ונתפחה טהורה בקדים ונסדקה טמאה מיטהרת ומיטמאת אפילו עשרה פעמים ביום נפחתה במוציא זיתים טהורה מכלל הטומאה : (ה) וחכמים מטהרים ואומרים עד שיעשה בה מעשהו כו' ושוכבות בה טהורה :

פרק י וקבע לה כסוי . פי' שקבע הכסוי לכלי במסמרים אפ"ה טמאה דכיון דיש כלים בתוכה סופו ליפתח : **היתה** רקנית כו' טהורה . וכדמפרש דהוי ככדור רקנית דודאי טהור : **למה** זה דומה לכדור רקנית : **וקבעה** למדרס טהורה מכלל טומאה . פי' דהוי כמו כלי אחרת : **ומקבלת** טומאה . פי' מכח מדרס דכל המטמא מדרס מטמא מת : **וחציה** נעולה טמאה מדרס . פי' שהרי יכול לישב עליה בחציה הנעולה שלא יבטל לה מהשמישתה : **וטמא** מת . פי' אפילו שלא מחמת מדרס דהא בלא מדרס הוי כלי : **ר'** מאיר מטמא . פי' שהרי היא ראויה למדרס וכל המטמא מדרס מטמא מת ולא בטלה מתורת כלי : **מפני** שבטלה העיקר . פי' דעיקרה לאו למדרס נעשה והוי כמו בטלה מתורת כלי : **חמת** שנפתחה הרי זו טמאה מדרס שבתחלה : **מודים** חכמים לר' מאיר בכר וכסת של עור שהן טמאין . פי' שמתחלה נעשית ג"כ למדרס והוי ג"כ מדרס עיקר : **ואין** צריך לומר בכרין של ארוג שהן טמאין משום אריג . פי' אפי' נפחתו דהא אריג שלש על שלש טמא : **מודה** ר' יוסי בתיבת הבלנין . פי' אע"ג דשאר תיבות אינה טמאה מדרס אא"כ אינו גבוהה עשרה או שאין לה לזביז אבל בתיבת הבלנין מודה שאפילו גבוהה עשרה כו' : **תיבה** שמוכרין עליה שמן במרחץ טמאה מת ואין טמאה מדרס . פי' של התיבה : **שבארבע** זויותיה . פי' לפי שאינו עשוי לישיבה : **טבלא** העליונה טהורה מן המדרס הביא טבלא אחרת : **סריד** של חייטין . פי' של חייטין יש ג"כ כמו סריד שהוא תופר עליה ויש חילוק בין אית גפיים דחזי לישיבה או טמאה מדרס ואין לו גפיים כלל דאינו ראוי לישיבה ולכך טהור אלא כשהביא נסר אחרת טמא מדרס ואינו טמא אלא א' : **אע"פ** שקבען במסמר טמאין . פי' ולא בטיל אגב קרקע : **להיות** יושב עליו טמא . פי' ולא אמרינן דלא נחשב כלי בפני עצמו אלא הוי טפל לבלתן וטהור וקמ"ל דאפ"ה טמא ואינו טמא אלא המשמש : **הכסאות** שבבמה . פי' שעשאן ע"ג במה הרי אלו טהורין . **והבדדין** . פי' הוא נמי מין כסא וטהור משום שאינו אלא ישיבת צער ולא חשיב ישיבה :

פרק יא **עריבה** שהיא פחותה משני לוגין הרי היא כקערה . פי' ואינו ראוי לישיבה : **ושיעורה** בזיתים . פי' שאינו טהור אלא כשניקב כמוציא זיתים ולא טהור אפילו מן המדרס : **ומשני** לוגין עד תשעה קבין . פי' דקודם שני לוגין אינו ראוי לשכיבה כלל אבל משני לוגין ולמעלה אז יש שיעור לכל כלי תשמישתה מתי טמא משום מדרס וכדמפרש לקמן הגדולה לפאה כו' : **אפי'** זבין וזבות . פי' היינו כשהיא שלימה שאינו עומדת בודאי לשכיבה : **ואינו** מעמדת המים כדי להדית בה אחת מרגליה הרי היא כטמא מת . פי' דלא טהרה מטומאה שהיא עליה כבר כיון דלא ניקבה כמוציא זיתים עדיין כלי הוא : **ומקבלת** טומאת מדרס . פי' כיון שנסדקה הוא מיוחד לישיבה אף שראוי לשמוש אחר : **כשיחשב** עליה . פי' שאינו טמא מדרס עד שיחשב עליה לישיבה אבל בלא מחשבה אף משנסדקה אינה טמאה מדרס : **ר'** יוסי אומר מטמאה ומטהרת כו' . פי' דר' יוסי פליג וסבר שאין צריך מחשבה וסבר ג"כ דאפילו עשרה פעמים יוכל ג"כ לטמאו לטהר בלא מחשבה : **נפחתה** במוציא זיתים . פי' שלא נסדקה אלא נפחתה : **טהור** מכלל טומאה . פי' דבטלה מתורת כלי קבול ונעשית מיוחד למדרס מקבל טומאה מכאן ולהבא אבל מטומאה שהיה עליו נטהר דהוי כמו שעושה אותה עכשיו כלי ולכ"ע צריך מחשבה דהייט שאינו טמא מדרס עד שיחשב עליה לישיבה אלא דפליגי אי מהני מחשבה או לא : **יתר** על כן . פי' אם היתה יתירה על ט' קבין : **אפי'** זבין וזבות כו' טהורה . פי' דהייט כשהיא שלימה : **נסדקה** הרי היא כטמא מת . פי' דעדיין הוי כלי : **נפחתה** כמוציא זיתים טהורה מכלל טומאה . פי' דבטלה מתורת כלי ונטהר מטומאה שהיה עליו והכא אין חלוק בין אם היא תבע קבין או יותר אלא דהכא יש חלוק דאפילו כנסדקה צריך לכ"ע מחשבה וכ"ש שלא חשב אינו טמאה מדרס אלא דפליגי אי מהני מחשבה או צריך מחשבה :

אור הגנוז

[א] חמשה וכלמעלה הימנו : [ב] מתיבת טהורה ועד כרע ליתא : [ג] שהשילו : [ד] מטמאה בזב : **פ"י** [ה] נפחתה : [ו] שנפחתה : [ז] מפני : [ח] טמאה טמא מת וטמאה מדרס . [ט] והבדדין . **פי"א** [י] ונפחתה :

מצפה שמואל מ"ב. ופי' דבלולים כבנפשת המקלת הסירוג יוצאין מהסירוג ראשי חבלים :(ב) החבל היוצא מן המטה . חולין נד: ועי' ר"ש פי"ב מ"ט ועתוי"ט והגהות הגאון ר"ב: (ג) החבל שהוא מסרג עד מזרן. הכל כר"ש רפי"ט יעו"ש: (ד) החבל הקשור. מיי' פ"כ מכלים הי"ז: (ה) שהטילו למחט . כר"ש הגירסא שהשחילו ועי' מיי' פ"כ הי"ז: (ו) המשיחות והרצועות. מיי' פ"כ מכלים ה"י וע"ש בכ"מ:(ז) מזרן שהוא מכרך עד סוף הפרק . הכל כר"ש פי"ט מ"ד וכתב שהיא כתובה בשבוש אבל מ"מ קצת בא"א וכנוסחת הגר"א (המבואר בפנים) ונראה דגרס כרישא דרס עליו הזב הוא טמא ומטה טהורה והיינו טהורה מדין מדרס וטמאה מדין מגע מדרס ותלוקה מדרס מדין מגע מדרס וחלוק מדרס משאר טומאת מגע דמזרן טמא במגע הזב ובשעת מגע המזרן כרוך עליה ואילו דרס במזרן לא חשיב כמטה (והוא בתור דלעיל דהמזרן טמא והמטה טהור) ועוד הוסיף לבאר על ונגע בהן המת שניהם טמאים וכתב כזה"ל ונגע בהן במטה והמזרן שניהם טמאים טומאת שבעה אפילו פרשו אח"כ דהזב ובשעת מגע מתחברין יחד ומדין הנ"ל לשעת כאן פירשו טמאין טומאת ז' (וכן הגיה הגר"א) כדתנא גבי שרץ פירשו וכו' וטמא הסופר דלג : (ח) משקין פסולין . כר"ש הגירסא משקין טמאין אוכלים פסולין ופירות אוכלין טהורין שנגעו בהן במטה פסולין ואז טמא המזרן ג"כ וגם אם לא היה כרוך בשעת מגע פירש טהור וע"ש כר"ש לפי גירסתו : (א) תיבה שחציה פתוח . ר"ש פי"ט מ"ו : (ב) חמת שנפחתה . פי"ט מ"ח כר"ש ע"ש מ"ש כזה : (ג) משום אריג . עי' שבת ס"ו דילפינן משק מה שק טוי ואריג . ועי' רפ"כ במשנה דמראפין שנפחתו מטמאין והיינו תוספתא דהכא דמודו חכמים לר"מ בכר וכסת של עור : (א) עריבה . עי' ר"ש פ"כ מ"ב כל זה עד יד הקדוש וז"ל בביאור התוספתא משני לוגים עד ט' משום נסדקה נקט האי שיעורא טהורה מדין מדרס דאמרינן עמוד ונעשה מלאכתנו וגרסינן שם אינה מעמדת המים כנוסח הגר"א והא דנקט לשון נקבה משום דסתם ליסה כנשים וע"ש שהביא דכפ' בתרא דמסכת ידים קרי לה עריבת הרגלים : (ב) דברי ר"י בר"י . כ' הר"ש דבמשנה דלא בעי חשב כר"י בר"י .

זר זהב ומנחת בכורים

שלא ינתקו מנקביהן והר"ש פי' דבלולין יוצאין מן החבלים ודרכן לסחוין בתוך האריג : מחמשה ועד עשרה טמא . כל החבל . אפילו מה שלמטה מחמשה הואיל וכולה לצורך חשיבא יד : [ה"ג בנוסחת הגר"א] מעשרה ולמעלה טהור . אם החבל יתר מעשרה עד עשרה טמא מעשרה ולמעלה טהור [ה"ג חמשה כלמעלה הימנו וכו' . עשרה כלמטה הימנו : עשרה טפחים טמאה גרסינן . אם הזה שם לאו הזאה שהרי עשרה למעלה ואינו חבור למטה] : להטביל את החבל . שבתוך עשרה טפחים : טמאה . דכי היכא דאין חבור לטומאה אין חבור להזאה : א"צ להטביל את החבל . מה שלמעלה מעשרה טפחים : כרע . מתני' היא . [כולה טמאה גרסינן דהתיבור עשה אותה כלי אחד שאם היתה כפ"ע ואין דעתו להחזיר למטה נטהרה וכן במזרן הוא אריג היוצא מהמטה מיוחד באברים : בשן של מעדר . שמלא שינים של מתכות . ולפי שהשיניס של פרקים ונעולים בו דינו כדין המטה שהיא של פרקים ולטומאת מת קאי דאין מעדר טמא טומאת מדרס : **ב** קשר בו חבל . זה חבל אחר אינו חבור אלא מן הקשר ולפנים : שלשה בתים . שתפר ג' שורות אריגות במטה וכה"ל פירשה (פי"ח ז)] : דרך עליה . שמטותיהן היו מגופעין ממראשותיו למרגלותיו ודרך לסרג מראשו לרגליו הלכך אם מסרג דרך עליה מרגליו לראשו לא מוכחא כ"כ דדעתיה למיסרג עפי ולהכי לאו חבור : אפילו . הכניס החוט לתוך המחט : מב' צדדים . ושוב לא יוכל להוציא החוט מהמחט ותופר בחוט כפול : אינו חבור . החוט למחט ואם נטמא האחד לא נטמא חברו : החוט חבור לבגד . הואיל וקשור מב' צדדיו ומהט יוצא לצד השני של בגד שוב אין החוט יוצא מהבגד מפני הקשר שבצד זה והמחט בצד השני ואין המחט יוצא מהבגד דרך חורו : קשורות אין חבור . שבקל יכול להתיר הקשר ולהוציאם משם : שירים . כמו טבעת מלשון שירים ונזמים אוצין . מהודקין בכרעי המטה : **ג** כל שהוא . מן המזרן בתוך האהל והע"פ שהוא חוץ לעשרה טפחים מן המטה ושאר המזרן והמטה הן חוץ לאהל : מטה טמאה . ולא מיבעיא שאר המזרן שחוץ לאהל : [ככלים הנוגעים במת גרסי' (הגר"א)] : דרס כו' . הוא טמא ומטה טמאה . [גרסינן (הגר"א)] . אע"פ שהמזרן אינו ראוי למדרס טמא משום יד שבתוך עשרה טפחים הוא יד למטה ומטה הא חזיא למדרס וכמאן דדרס על המטה דמי : חוץ לעשרה . דלאו יד הוא למטה : הוא טהור . דלא חזי למדרס והוא שלא נגע בו הזב בבשרו אבל נגע בבשרו הוא טמא מגע הזב והמטה חבור לו כנוגע במת : טומאת הזב והזבה . לענין [דמטה טמאה מדרס משא"כ המזרן כפ"ע אינה טמאה מדרס לכן לא הוה חבור למטה אלא בתוך עשרה טפחים וגרסינן בזה מנוסח הגר"א] :

פרק י א טמאה . כיון שמלאה כלים צריך לתשמיש הכסוי : מלאה רוח . כלומר ריקנית : שהיא טהורה במגופה מאחר שריקנית היא לא צריכה למגופה : טהורה מכלל טומאה . שהיה עליה מקודם שקבעה למדרס . שהוא כאילו שבר כלי ראשונה ועשה ממנה כלי חדשה . וכדתנן (פכ"ז ט') כששה מטפחת מן הכבת טהורה : [ומקבלת טומאה . אפילו טומאת מת דכל הטמא מדרס טמא למת : נעול . ודאוי למדרס ישיבה ושכיבה . אף שאינה ראויה למלאכתה למלוי מבקים מכל מקום ראוי למדרס : העיקר . והעיקר למלוי עבידא ולא לישיבה משא"כ בכר עיקרו לישיבה לכן אפילו נקרע מקבל טומאה וגרסינן לקמן אבל בכרים של אריג כנוסח הגר"א] : ומודים חכמים לר"מ בכר וכו' . דמעיקרא נמי לשכיבה עבידא וכדתנן הכרים והכסתות וכו' (רפ"כ) ולא פליגי רבנן : שהן טמאין . משום אריגה כדתנן (ר"פ כ"ז) מוסף עליו השק שהוא מטמא משום אריג . מוסף עליו הבגד שהוא מטמא משום שלש על שלש דבגד ושק אפילו אריג כ"ש אם אין בדעתו לארוג יותר או אם בדעתו לארוג יותר ויש ארבעה על ארבעה בשק . ובבגד שלש על שלש למת ושלשה על שלשה למדרס טמאין ואפילו אין בו בית קבול ולא יחדו למושב : ר' יוסי אומר תיבת הבלנין כו' . דתנן (פי"ט מ"ט) א"ר יוסי אימתי בזמן שאינה גבוה עשרה טפחים או שאין לה לזביז טפח . קתני עלה תיבת הבלנין אע"פ שהיא גבוה י"ט ויש לה לזביז טמאה דשאר תיבות יושב עליה . ורגליו תלוין למטה ואם יש לה לזביז או גבוהה י"ט אינו יכול לישב עליה . אבל תיבות הבלנין מתחלה לכך נעשית להיות עולה ויושב בראשה ורגליו למעלה על התיבה : **ב** [טמא מת . ולא מדרס כנוסח הגר"א] : טפח . שכן מקום ישיבה טפח וכדתנן (פכ"ז ד) המקצע וכו' : אע"פ שיש לה לזביז טהורה . דלא חשיבא כלי קבול : סריד של חייטין . כלי שיש לחייטין שמניחים עליו כלי תשמישתן : טהור . דלא חשיב כלי קבול בלא גפיים : [שקבען במסמר . להשגלת שהביא וכנוסח הגר"א] : טהורין . ממדרס דאלכתי לא הוו יחדו לישיבה : שבבמה . עמוד קבוע בקרקע וכוסות קבועין בו : [הבדדין . ששי שמן בבד לא הוה מדרס] :

פרק יא א [כקערה . ואינה ראויה לישיבה לכן אם נפחתה כמוציא זיתים טהורה מטומאת כלי קבול וממדרס נמי טהורה אף כנסדקה משא"כ ביותר יש חלוק בדבר] : טהורה ממדרס . כיון שבשלמה היא אומרים עמוד ונעשה מלאכתינו : מקבלת טומאת מדרס . כיון שנסדקה שאינה ראויה להשתמש בתוכה ומיוחדת לשכיבה שאין אומרים עמוד ונעשה מלאכתינו : [ואינה מעמדת את המים גרסינן (הגר"א)] : בקדים . שנתנה ברוח קדים דמיבש הלחלוחית ונשארה סדוקה כמעיקרא . שיעשה בה מעשה . שתהיה ראויה לישיבה או טמאה מדרס : רבי אומר כשיחשוב עליה . דסתמא לא הויא מיוחדת לשכיבה עד דחשיב עליה לשכיבה : רבי יוסי אומר וכו' . והא דתנן (פ"כ מ"ב) הניחה בגשמים ונתפחה טמאה מת בקדים ונסדקה מקבלת מדרס ר' יוסי היא : מכלל הטומאה . מכל טומאה אפילו טומאת מת : יתר על כן . שהיא יותר מתשעה קבין : טהורה ממדרס שעדיין ראויה להשתמש בתוכה אבל טמאה טמא מת : [ה"ג] נפחתה במוציא רמון ט' . מתניתין היא דתנן עריבה גדולה שנפחתה מלקבל רמונים

עד שיקצע א"ר יוסי מעשה שהביאו מכפר [א] עריס לפני רשב"ג יותר מששים עריבות והיה משערן גדולה לסאה סאה וקטנה לשני לוגין (ו) (ג) וקרובים דברים של סאה סאה מחזקת ט' קבין: ב עריבה (ז) הפיסינות שמשני לוג ועד ט' קבין ב"ש אומרים מדרס וב"ה אומרים טמא מת (ח) (ד) והחבית ב"ש אומרים מלאה ועומדת וב"ה אומרים (ט) מלאה וצרורה רבי יוסי ברבי יהודה אומר חילוף הן דברים: (ה) יד הקרדום חבור לטומאה בין בשעת מלאכה ובין שלא בשעת מלאכה ואם לא קבעו כל צרכו הרי זה אינו חבור: (ו) מקל שנתנו בקרדום לבקע בו לשעה בשעת מלאכה חבור שלא בשעת מלאכה אינו חבור. [ב] מסמר (יא) (ז) שנתנו בדיוסטר להיות מסיך עליו חבור לטומאה בין בשעת מלאכה ובין שלא בשעת מלאכה (יב) קבעו בכלונס בשעת מלאכה חבור שלא בשעת מלאכה אין חבור. עשה בו כסא אין טמא אלא הצורך וכמה הוא הצורך מקום ישיבה טפח. (ח) כסא שנתנו בבנין ובנה עליו (ט) כדרך ישיבתו טמא שלא כדרך ישיבתו טהור קבעו אפילו (יג) שלא כדרך ישיבתו טהור (י) נתנו למעלה אפילו שלא כדרך ישיבתו טמא קבעו כדרך ישיבתו טמא שלא כדרך ישיבתו טהור: ג (כ) ארוכה של מטה שעשה לקורות היא טמאה ומטה טמאה קבעו היא טהורה ומטה טמאה שתי ארוכות של מטה שעשאן לקורות הן טמאות ומטה טמאה (יג) קבעו הן טהורות ומטה טהורה. (ל) מפץ שעשאו לקורות אף על פי שמשתמש בו טהור היה טמא ועשאו לקורות טמא עד [ג] שיקבענו במסמר במה דברים אמורים [ד] (מ) מלמטה אבל(נ) מלמעלה קבעו ולא נתן עליו מעזיבה [ה] נתן עליו מעזיבה ולא קבעו טמא קבעו [ו] ונתן עליו מעזיבה טהור. מאימתי טהרתו ב"ש אומרים (ס) משיחבל ובה"א משיחבר דברי ר"מ (יג) רבי יהודה אומר משיחבל ויחבר וב"ה אומרים משיחבל או משיחבר: ד סדין שהוא טמא טמא מת ועשאו וילון (יד) הרי הוא כטמא מת [ואין] מקבל טומאת מדרס דברי ר' יוסי בר' יהודה. (טו) ור"א בר"ש אומר טהור מכלל טמא ומקבל טומאה מכאן ולהבא ומאימתי [ז] טהור משבלה ואין משמש מעין מלאכתו בלה ונשתייר בו רובו מלמעלה טמא רובו מלמטה טהור ואם היה גדול (טז) וקיצע לפתח קטן מקבל טומאה מכאן ולהבא. סדין שהוא טמא טמא מת ועשאו קלע לספינה הרי הוא (יז) כטמא מת [ח] ואין מקבל טומאת מדרס דברי [ט] ר' יוסי בר' יהודה (יח) ור' אלעזר בר"ש אומרים טהור מכלל טומאה ומקבל טומאה מכאן ולהבא ומאימתי טהרתו משבלה ואינו משמש מעין מלאכתו. בלה ונשתייר רובו מלמעלה טמא רובו מלמטה טהור ואם היה גדול וקיצעו ועשאו קלע לספינה קטנה מקבל טומאה מכאן ולהבא: ה (ע) הסדינין (פ) והסגוסין שנתנן בארץ להיות מהלך עליהן [י] (יט) קבעו במסמר [כ] טמא עשאן (צ) לחפות בהן זיזין (כ) ועמודים כתלים וחלונות מטמאין טומאת אוהלין ואם היתה (כא) מחצלת הרי זו טהורה אין לך היוצא מן העץ מטמא טומאת אוהלין (ק) אלא פשתן בלבד: (ר) מחצלת שעשאה לאוהלין וחשב עליה לשכיבה (כב) טהורה עשאה לשכיבה וחשב עליה לאהלין עד שלא קשר ראשי (כג) המעדנין טהורה משקשר ראשי המעדנין טמאה דר"מ ר' יהודה אומר מטמאת ומטהרת אפי' י' פעמים ביום כיצד (כד) התירה וקשרה טמאה מטמאת ומטהרת אפי' י' פעמים ביום. (ש) נחלקה (כה) לאורכה טהורה לרחבה ונשתיירו בה שלשה מעדנין שהן ו' טפחים [ל] בין מעדן למעדן טפח מכאן וטפח מכאן טמאה פחות מכן טהורה ואם מתחלה עשאה לכך אפי' פחות מכן טמאה ר' נתן אומר שירי מחצלת שבעה טפחים ושירי המפץ ששה טפחים:

סליק פירקא וסליקא לה תוספתא מסכת כלים בבא מציעא

הגהות הגר"א

(ו) ושל קרונין ט' קבין: (ז) הפסיונית: (ח) החמת: (ט) מלאה ועומדת וצרורה ר' יהודה אומר חילוף הדברים: (י) שקבעו: (יא) מקל שקבעו בדיוסטר בשעת מלאכה חבור שלא בשעת מלאכה אינו חבור. קבעו בכלונס אינו חבור לו כסא שקבעו בכלונס טמא ואינו חבור לו עשה בו כסא וכו': (יב) אפי' כדרך: (יג) קבען וכו' שעשאו לקורה וכו' ועשאו לקורה: (יג) רי"א בש"א: (יד) הרי הוא טמא ט"מ: (טו) רבי אומר הן הן דברי ב"ש אבל בה"א טהור מכלל טומאה ומקבל טומאה מכאן ולהבא: (טז) וקבעו לפתח: (יז) הרי הוא טמא טמא מת: (יח) ר' שמעון בן גמליאל אומר טהור וכו' גדול וקיצצו: (יט) אע"פ שקבען במסמר: (כ) זיזין וכתלים ועמודים וחלונות: (כא) מחצלת אהל: (כב) טמאה: (כג) המעדנין שלה טמאה משקשר ראשי מעדנין טהורה: (כד) התירה טמאה קשרה טהורה: (כה) לרחבה טהורה לארכה ונשתיירו בה ג':

באור הגר"א

[illegible]

אור הגנוז

פ"א [א] עדים לפני רבן גמליאל: [ב] סמים שנתנו: [ג] שיקבענו: [ד] במסמר מלמטה: [ה] טהור: [ו] ולא נתן: [ז] טהרתו: [ח] תיבת ואין ליתא: [ט] דברי רבי ר' יוסי בר"י ור"א בר"ש אומרים: [י] טהורין: [כ] טמאין: [ל] וטפחים:

מצפה שמואל

[illegible]

זר זהב ומנחת בכורים

[illegible]

סליק מסכת כלים בבא מציעא

תוספתא כלים בבא בתרא פרק א

פרק ראשון א (א) הנוגע בעמודין שבצדדין מכאן ומכאן ובמכבש שעל גבי הקנים אע"פ שחקוק ומקבל טהור ואינו טמא אלא הנוגע בברזל לבד. נדה שמשכה את החבל (א) ודרסה על [א] הקנה העולה ויורד הבגד טמא [ב] (ב) מעשה באשה אחת שהיתה אורגת בגד בטהרה ובאת לפני ר' ישמעאל והיה בודקה אמרה לו רבי יודעת אני שלא נטמא הבגד אלא שלא היה בלבי לשומרו. מתוך בדיקות שהיה בודקה ר' ישמעאל אמרה לו רבי יודעת אני שנכנסה

הגהות הגר"א

פ"א (א) ונשענת:

באור הגר"א

פרק א הנוגע בעמודין שעל האדין. פי' היינו העמודין שמחברין כובד העליון עם כובד התחתון מכאן ומכאן: ובמכבש שעל גבי הקנים. היינו המכבש שנותן (ההי ש)על הקנים שלא יעקמו: טהור. פי' [illegible]

אור הגנוז

פ"א [א] הבגד הנשען על הקנה: [ב] מדרס:

מצפה שמואל (א) הנוגע בעמודין. פי' פכ"א מ"א: (ב) מעשה באשה אחת. חגיגה כ. ועי' ירו' שם ספ"ב:

זר זהב ומנחת בכורים

פרק א א הנוגע בעמודין שבצדדין. [illegible]

שנכנסה נדה ומשכה עמי בחבל א"ר ישמעאל כמה גדולים דברי חכמים שהיו אומרים לא נתכוון לשומרו טמא. שוב מעשה באשה אחת שהיתה אורגת מפה בטהרה ובאתה לפני ר' ישמעאל והיה בודקה אמרה לו רבי יודעת אני שלא נטמאת המפה אלא שלא היה בלבי לשומרה. מתוך בדיקות שהיה רבי ישמעאל בודקה אמרה לו רבי יודעת אני שנפסקה נימה וקשרתיה בפי א"ר ישמעאל כמה גדולים דברי חכמים שהיו אומרים אם לא נתכוון לשומרו טמא: **ב** (ג) חולדה שגררה את העירה שהוא עתיד להחזירה והכניסתו לבית שהמת בתוכו אע"פ שאין באהל אלא כל שהוא הבגד טמא טמא מת. דרס עליה הזב בתוך י' טפחים הבגד טמא מדרס. (ד) שתי כל זמן שהוא עתיד לארוג חבור לאריג. גמר מלארוג אינו טמא אלא עד מקום שהוא עתיד לפצוע. הנוגע (ה) בפסיקות של שתי (ב) ושל ערב הרי זה אינו חבור. ר' יוסי אומר הנוגע בפסיקות של שתי עד ג' אצבעות חבור מפני (ג) שהאומן מחלידו לתוכו: (ו) הנוגע בצמר שעל גבי (ז) (ג) [א] האומה ובטווי (שעל גבי הפלך) טהור (ד) ובכוש ובעומד טמא. נגע בשחור שעל גבי השחור טהור אבל אם היה כולו שחור מצד אחד והעבירו ע"ג לבן או כולו לבן מצד אחד והעבירו על גבי שחור [ב] טמא: (ח) החרב שפירשה עם יתדות המחרישה הרי זו טמאה מפני שהוא מנקר בה חוליות של באר (ט) העיין שבמעצד והעיין שבמחרישה והמסוה שבמעדר בזמן שהן קבועין חבור לטומאה ולהזאה. בזמן שהן בפני עצמן טהורין. המשיחות והרצועות שבמעדר תפורות חבור וקשורות אין חבור. מכבש של נגר בזמן שהוא קבוע חבור לטומאה ולהזאה. ניטל אין חבור לא לטומאה ולא להזאה (י) רבי יהודה אומר אף הנוגע במלבן של מסר הגדול מכאן ומכאן טהור ואינו טמא אלא מקום (ה) החיות יד מכאן ומכאן כלפי הברזל: **ג** (כ) השלחן והטבלא והדולפקי (ו) [ג] שנתקרסמו ונשתייר בהן טפח טמאים שלחן (ז) שגררו התחתון טמא והעליון טהור נתפרק מקבל טומאה מכאן ולהבא טבלא (ח) שגררה העליונה טמאה והתחתונה טהורה נתפרקה מקבלת טומאה מכאן ולהבא. (ל) טבלא שמלאה עצים ותקעה טהורה חיפה בנסרים טמאה. שלחן שחפהו בשיש להיות אוכל עליו אע"פ שעשה לו עין רחב להיות מקבל בו את השיש טהור שלא עשאו אלא לחזק להיות מקבל בו את השיש. (מ) הספסלין שבפונדקאות אע"פ שנקובין ומכניסין בהם את הרגלים טהורים. קבע במסמר טמאין. הספסלין (נ) של מלמדי תינוקות אע"פ שנקובין ומכניסין בהן (ט) טהורין קבען במסמר טמאין. (ס) ספסל שנתפרק טהור. סירגו במשיחות או בחבלים טמא. טרקש שעשה לו עין כמין שירתוע להיות אוכל עליו טהור עשה לו עין רחב לצרכיו טמא. (ע) כסא שקבעו בעריבה כדרך ישיבתו טמא שלא כדרך ישיבתו טהור העשוי בה ב"ש מטמאין וב"ה מטהרין דברי ר"מ ר' יהודה אומר לא נחלקו ב"ש וב"ה על העשוי בה שהוא טהור ושמאי היה מטמא על מה נחלקו על שהביא ממקום אחר וקבעו בה שב"ש מטמאין וב"ה מטהרין א"ר יוסי רואה אני את דברי [ד] שמאי (י) שאני אומר מלבן אפילו מבית האומן טמא: **ד** (פ) ישיבת הקרון התירה טהורה קשרה טמאה ושבאחורי הקרון בין כך ובין כך טהורה שאינה אלא ישיבת הצער. ישיבת הסתת התירה טהורה קשרה טמאה מטמאת ומטהרת אפי' י' פעמים ביום: (צ) עור האסלא והלל שלה הרי אלו (יא) נמדדין בטפח הזהב [ה] והפרד שלפני המטה הרי אלו טמאין מדרס. דפין שחובטין עליו את השלחן הרי זה טמא טמא מת (יב) (ק) זה הכלל כל שניטל ואין רגליו נטלות עמו בין של עץ ובין של אבן טהור וכל שניטל ורגליו נטלות עמו (יג) של עץ טהור של אבן טמא: (ר) מכבש של (יד) שכף שהוא מותח עליו את העור ומניח עליו את האבן אע"פ שחקוק ומקבל טהור ואין בו משום כלי קבול:

פרק שני

א (א) כופת חלקה שאין בה גובה טפח טהור ושיש בה גובה טפח ר"מ ור"ש מטמאין ר' יוסי ור' אלעזר בר' צדוק מטהרין. אמר ר"מ מעשה באחד שכיפת שתי כיפין של תמרה להיות יושב עליה ובא מעשה לפני חכמים [ו] וטמאוה. א"ר שמעון מעשה באחד שהביא גרופית של זית שהוא משופה כמגדל לפני ר' עקיבא ואמר על זו הייתי יושב וטמאה לו ראה תלמידיו תוהין אמר להן מה לכם תוהין בעורה מזה טימא רבי יהושע. א"ר [ז] יוסי מעשה בד' זקנים שהיו יושבין אצל רבי אלעזר בן עזריה חרש בצפורי רבי חוצפית (ב) ור' ישבב ורבי חלפתא ורבי יוחנן בן נורי (ג) והביאו לפניהם ראש כלונס אחד שהוא נטול ברהיטני ואמר על זה הייתי יושב (ג) וטהרתיו לו א"ר אלעזר ברבי צדוק ראשי כלונסאות היו בהר הבית שעליהן אומנין יושבין ושפין את האבנים (ב) ולא חשו להן חכמים משום טומאה וכן היה רבי אלעזר ברבי צדוק אומר שני (ד) כתפין היו בבית אבא אחד טמא ואחד טהור אמרתי לפני אבא מפני מה זה טמא וזה טהור אמר לי זה שהוא חקוק טמא וזה שאין חקוק טהור ועליו ישב חגי הנביא. וכולן אם לא נתכוון להוקקן טהורין מצאן חקוקין וחשב עליהן מקבלין טומאה מכאן ולהבא. חשב עליהן חרש שוטה וקטן (ג) או אדם שאינן שלו טהורין: **ב** (ה) כף שהכהנים גובלין בה ובן[ח] (ו) חבית של קדרה אם חקוקין ומקבלין כל שהן טמאין ואם לאו טהורין. מעשה בטבחו של אונקלוס הגר שהביא (ז) פתו לפני ר"ג והיו שם שמונים וחמשה זקנים יושבין נטלה ר"ג ונסתכל בה ונתנה לחבירו וחבירו לחבירו כשראה שלא אמרו בה דבר נטל רבן גמליאל חוט מסדינו של (ח) תלמיד שהוא יושב לפניו ומתחו עליה ונמצאת חקוקה כל שהוא וטמאה לו. [ט] אם לא נתכוון לחוקקן טהורים. מצאן חקוקין וחשב עליהן מקבלין טומאה מכאן ולהבא. חשב עליהן חרש שוטה וקטן או אדם שאינו שלו

באור הגר"א

ותייתי ראיה דאם משכה בחבל דטמא הבגד: **וקשרתיו בפי.** פי' וא"כ היה משקה במפה על הקשר וכשנגע אח"כ בידים נטמא המשקה וטמא המפה: **שגררה** את העירה שהוא עתיד להחזירה. פי' היינו המעט אמר שנותן בבגד והמותר שיוצא לחוץ חותך ונותן במקום אחר בבגד והוא נקראת עורה שהוא עתיד להחזירה: **הבגד טמא.** פי' דהוי חבור לבגד אבל לגבי מדרס אין חבור אלא מה שהוא בתוך י' טפחים לבגד כדמפרש: **עד מקום העשוי** ליפצע. פי' דהיינו מה שעתיד לחתך אפילו עכשיו אינו חבור לבגד: **הנוגע בפסיקות.** פי' היינו כמו דבלולין שיוצא מן השתי: **מפני שהאומן מחלידו לתוכו.** פי' שהוא מכניס לתוכו בשעת תפירה ולכך הוי חבור לבגד אבל יותר מג' אצבעות עתיד לחתוך לפיכך אינו חבור: **הנוגע** בצמר שעל האשה ובטווי שעל הפלך טהור. פי' אף דהאשה והפלך עצמן מקבלין טומאה דהא איירי בכל מתכות אפ"ה טהור דלא הוי חבור: **בכוש** ובאמה. פי' שנגע בכן עצמה טמאה כדפי': **הנוגע** בשחור שע"ג השחור. פי' דקאי על מתני' דקתני בצמר שעל האימה עד שלא פירשה טמא. פי' דהיינו קודם שגילה האימה שא"א ליגע באימה אא"כ בצמר הוי הצמר כבית יד מטמא על זה מפרש דהאם יש צמר זע"ז יש חלוק אם הוא שחור ע"ג שחור הוי כמין אחד וטמא דכולה הוי בית יד אבל אם היה כולו שחור והעביר ע"ג הוא לבן טהור. פי' דלא הוי כמין אחד והוי החיצון כמו בית יד לבית יד דטהור: **ניטל** וניתן אינו חבור: **במלבן** של מסר הגדול. היינו המרובע של עץ שעושין סביב המסר הגדול: **אלא מקום אחיזת יד מכאן** ומכאן. פי' של הברזל: **שנתקרסמו** ונשתייר בהן טפח טמאין. כאן צ"ל שלחן שחפהו בשיש להיות אוכל עליו כו' שלא עשה אלא לחזוק. פי' והוי השיש עיקר. וא"כ הוא כלי אבן שטהור: **שלחן** שגררו. פי' שחק את הטבלא לשנייה: **התחתון** טמא. פי' שאינן מחופה והעליון טהור מפני שהוא מחופה: **נתפרק.** פי' השלחן מן השיש: **מקבל** טומאה מכאן ולהבא. פי' דעכשיו נעשה כלי: **טבלא** שגררה. פי' הדין כמו בשלחן שחפאו בשיש: **טבלא** שמלאה עצים ותקעה. פי' על הטבלא: **טהורה.** פי' שבטלה מתורת כלי: **חפהו** בנסרים טמאה. פי' דהוי כלי: **הספסלין** שבפונדקאות אע"פ שנקובין כצ"ל. פי' ויכול להכניס הרגלים לתוכו לא חשיב כלי עד שיכניס לתוך הנקבים ויקבע במסמר וכן ספסלין של מלמדי תינוקות: **ספסל** שנשבר טהור סרגו במשיחה טמא. פי' דהוי כלי: **הקרקיש.** פי' הוא כמין טבלא של שלחן: **שעשה לו עץ כמין שרתוע.** פי' הוא מן הדרך: **להיות** אוכל עליו. פי' להניח עליו את הטבלא ולאכול עליו: **טהור.** פי' שאינו חשוב כלי כיון שאין חזוק לרגליו שלו: **עשה** לו עץ רחב כצ"ל: **רואה** אני את דברי שמאי. פי' שהיה מטמא אף בעשוי בה לכתחלה: **ואני אומר אפילו** מלבן מבית האומן טמא. כשמאי וא"כ בתרווייהו אמר כשמאי דהיינו אפי' מלבן של כסא טמא. פי' אפילו עשה כן בתחלה ולא חפה כלל נמי טמא וכסא שעשה בעריבה סבר דאף העשוי בה נמי טמא: **ישיבת** הקרון. פי' הייט מקום ישיבת כבעל עגלה: **התירה** טהורה קשרה טמאה. פי' הייט מקום מושב שלהן: **שאחורי** הקרון כצ"ל שאינו אלא ישיבת צער. פי' ולא חשיבא ישיבה: **אפילו** י' פעמים. פי' דיכול להתירה ולטהרה: **עור** האסלא והלל שלו הרי אלו כו'. פי' הוא עור העשוי לבית הכסא לישב עליו וכלי קבול התחים: **בטפח.** פי' לטמא מושב דשיעור מושב טפח כמו"ש לקמן בסמוך: **טמאין** מדרס. פי' שהוא סומך עליו: **את** השלחין. פי' עורות: ואין רגליו נטלת עמו. קאי על מתני' דקתני דספסלין של מרחץ צריך שיהא שתי רגלים של עץ אבל אחת של אבן טהור מפרש הכא דאם אינו נטלת עמהן אפילו שתיהן של עץ טהור דלא תשבר רגלים כלל אבל כשנטלת עמהן או יש חלוק דאם אחת של אבן טהור ואם של עץ טמא: **מכבש** של אושכף שהוא מותח עליו כו'. פי' שיהיה העור שוה: **ואין** בו משום כלי קבול. כיון שאינו עשוי לקבל:

פרק ב כופת חלק כו'. פי' קאי אמתני' דקתני גבי ספסל דכשנטלו ראשיו ויש בגובהה טפח טמא מפרש הכא דהיינו דווקא ספסל שהיה תחלה כלי שהוא מיוחד לישיבה אבל אם עשה לכתחלה כופת שהיא גבוהה טפח פליגי תנאי אי הוי ראוי לישיבה או לא: **אמר** רבי מאיר מעשה באחד שכיפה שתי כופות של תמרה כו'. מייתי ראיה דכשהוא גבוהה טפח מיקרי ראוי לישיבה אפילו כופה וכן ר' שמעון מייתי ראיה מגריפות של זית שהיה יושב עליו וטמאו אף שאין העולם מיחדין לישיבה וה"ה כופה: **בעורה** מזו טמא ר' יהושע. פי' דבר חדוש יותר מזו טמא: **אמר** ר' יוסי מעשה בד' זקנים. כצ"ל ומייתי ראיה מזה שטהור דלא מהני מה שיושב עליו אם אינו מיחדין אותו העולם לישיבה: **ע"ז** הייתי יושב וטהרו לו. וכן מייתי ר' אלעזר בר צדוק מראשי כלונסות שהיו בהר הבית שלא חשו להן חכמים משום טומאה אלמא שאינו טמא אף שהוא יושב עליו אא"כ חקקו לישיבה וכן מייתי משתי כופות שהיו לו בהר הבית שאותו שלא היה חקוק שהיה טהור: **שני** כיפין היה לו בהר הבית אחד טמא ואחד טהור: **אם** לא נתכוון לחוקקן. פי' שחקקן שלא בכוונה לישיבה: **טהורין.** שאין החקוק בלא כוונה מועלת כלום: **מצאן** חקוקין. פי' שלא חקקן אלא שחשב עליהן שיהא לישיבה טמאין כיון שהן חקוקין וראוין לישיבה: **או** אדם שאינו שלו. פי' דאין מחשבה מועלת אלא מבעלים ולא מאדם אחר וכן הוא במתני' פרק כ"ה משנה ח': **כף** שהכהנים גובלים בו. פי' כף כמו כופה ומה שאמר שהכהנים גובלין משום שדרך היה שהכהנים היו הולכין אצל כל א' מבית לבית לגבל עיסתו מפני שהן היו רגילין לשומרו בטהרה ולכך היו גובלין ומפרישין חלתן כדי שלא יטמא את החלה: **וכן** חביות וקדירה. פי' דהיינו אם ייחד חביות או קדירה לגבל בה עליה: **אם** חקוקין ומקבלין כל שהוא. פי' דאינו נחשב כלי משום גופו אא"כ חקוקין ומקבלין דאז הוי ראוי לגבול: **ומתחה** עליה ומצאה חקוקה כל שהוא וטמאה. **אם** לא נתכוון לתוקקן. פי' דהשתא מפרש כיון דצריך חקיקה צריך שיהא החקיקה בשביל הגבול בכוונה אבל אם לא נתכוון להקיקה הוי כלא נחקק כלל וכן בחרס שפה ט':

הגהות הגר"א

(ב) של שתי עד ג' אצבעות: (ג) שהכובס: (ג) האימה ובאשויה טהור: (ד) ובכוש ובפיקה טמא הנוגע בשחור שע"ג לבן ובלבן שע"ג שחור טהור: (ה) אחיזות: (ו) שנפחתו: (ז) שחברו התחתון טהור והעליון טמא נתפרק מקבל טומאה: (ח) שחברה: (ט) את הרגלים: (י) שאומר אפילו מלבן מבית: (יא) מצטרפין לטפח הכסא והספסל שלפני: (יב) ספסלין שבמרחץ זה הכלל: (יג) של עץ טמא ושל אבן טהור: (יד) ארשכף: **פ"ב** (א) המתורגמן, ור' ישבב הסופר ור' חלפתא אבא: (ג) והביא לפניהם אחד ראש כלונס שהוא: (ג) ושיהרוה לו: (ד) כפותין: (ה) כופית: (ו) כופית: (ז) כופתו: (ח) תלמידו:

אור הגנוז

[א] האשוה: [ב] טהור: [ג] שנתקרסמו ונשתייר בהן טפחיים: [ד] ב"ש: [ה] והפרד: **פ"ב** [ו] וטמאום: [ז] יהושע: [ח] חפית: [ט] ובכולן אם:

מצפה שמואל

(ג) חולדה שגררה. ר"ש פכ"א מ"א וכ"ש היינו אפילו מאה אמה אורך בכ"ש שנכנס טמא הכל: (ד) שתי. ר"ש שם: (ה) בפסיקות. לאחר שפיסק חוטין של שתי והערב מן הבגד ויוצאין כמין דבלולין: (ו) הנוגע בצמר. ר"ש שם ובסוף גרסינן טמא כמו בנוסחת הגר"א וכן בר"ש: (ז) ובכוש ובאימה. אם נפרש בטווי שע"ג הכוש ובצמר שע"ג האימה א"כ מבואר במשנה דטהור וטמא דאימה כלים הנכנסין בתוך זה וע"ש בר"ש: (ח) החרב שפירשה. חרב הוא העץ שתופס בו האיש החורש. ועי' ר"ש פכ"א מ"ב: (ט) העיין שבמעצד. ר"ש שם: (י) רי"א. ר"ש ספכ"א ע"ש: (כ) השלחן. עי' רפכ"ב: (ל) טבלא שמלאה עצים. עי' מיי' פ"ה מכלים הי"ב. ועי' ר"ש פכ"ב מ"ג: (מ) הספסלין שבפונדקאות. מיי' פ"ה מכלים הי"ב: (נ) של מלמדי תינוקות. מיי' פ"ה מכלים הי"ב: (ס) ספסל שנתפרק. כ' הר"ש שנטלו ראשיו כמבואר במ"ג וע"ש בר"ש: (ע) כסא שקבעו בעריבה. פכ"ב מ"ד והמשנה שם כר"י ולא כר"מ: (פ) ישיבת הקרון. מיי' פכ"ה ה"ט: (צ) עור האסלא. עי' עירובין י: ויהו' וכן גירסת הערוך האסלא ושם הגירסא העסלא: (ק) זה הכלל כל שניטל. ר"ש ספכ"ב וע"ש במשנה: (ר) מכבש של שכף. מיי' פ"ו דכלים ה"ג וע"ש בהשגות: (א) כופת חלקה. עי' ר"ש פ"כ מ"ה שהביא זה ועי' ר"ש כאן פכ"ב מ"ט. ועי' מ"ג שם בכספסל דגובה טפח טמא בית כר"מ דסבה א"צ בספסל דהוי תורת כלי גם ר"י מודה ע"ש בר"ש. ועי' מיי' פכ"ה ה"י וע"ש בכ"מ וטהור וכל זה מבואר וע"ש ה"כ: (ב) ולא חשו. עי' מיי' פכ"ה הי"א: (ג) או אדם שאינו שלו. ר"ש שם ושי' ר"ש פכ"ד מ"ה

זר זהב ומנחת בכורים

שאינו חשוב בית קבול: וקשרתיה בפי. ונתלחלח המפה מרוק שבפיה ונטמא הרוק שעל המפה מסתם ידים שנגעה בידים וידים עושין את המשקה ראשון ומשקין הבאין מידים מטמאין את הבגד: **ב** [העירה. יוצאה מן הבגד בכל שהוא שנכנס לאהל המת נטמא כל הבגד]: דרס עליה הזב כו'. והוא כמו מזרן שכרך על המטה דכ"מ ודמתניתין: [י"ט להבגד מטמא משום מדרס]: לפצוע. לחתוך שדרך להניח מעט מן החוטין אחר גמר האריגה ומה שארוך יותר מדאי חותכין: בפסיקות של שתי. כשנפסק חוט באמצע הבגד יוצא כמין דבלולין: מחלידו. מכניסו בשעה שרוחץ לתוך הבגדים: [האימה. הוא דף התוב מלמעלה ומקצר והולך ותחוב כדף שוה שיושבת עליה ושוה בצמר הכרוך בדף הרחב ודף הרחב למעלה הוא נקרא אימה והדף השוה נקרא אשוייה וה"ג לה כהגר"א טהור שאינו אריג: בכוש. הוא הפלך שטוין בו: פיקה. כמין עגול קטן של מתכת ויש בו נקב שנשים מכבידות אותו על הפלך]: בשחור שע"ג הלבן. שהבגד לבן והחוטין שחורין יוצאין הימנו ואורגים בסוף הבגד שזה מגינה להבגד ביותר וכדתנן בבא קמא דמזיקין [בפרק בתרא דמותר האומן ליטלנו ואין בה משום גזל] וא"נה חבור הואיל ועתיד ליטלה משם: והעבירו על גבי כו'. שהעבירו על כל הבגד כולו בחוטין שחורין או כשכל הבגד שחור העביר בחוטין לבנים לנוי טמא שכן מקיימין: מנקר בה כו'. שעודר את הקרקע שמונח סביבות הבור לעשותו שוה לבור: [העיין שבמעצד. שהמעצד התוב בו ועשוי כמין עין]: והמסוה. חתיכת בגד: מכבש של נגר. שכובש את הנסרים להיותן שוה שלא יתעקמו: [אף הנוגע. קאי על דברי ת"ק במשנה ב' ס"פ כ"א דלת"ק הנוגע באמה ובכיפין טהור ומוסיף ר"י דאף זה טהור: במלבן. עצים מרובעים כמין מלבן והמסר הגדול בתוכם: ואינו טמא כו'. ות"ק במשנה פליג עליו דטמא כולו: **ג** והדולפקי. כלי עץ שמשימין בו כוסות וצלוחיות: שנפחתו גרסינן וכן במשנה: שלחן שחברו גרסי']. שחבר דף שלחן אחד על דף שלחן אחר: [התחתון טהור גרסינן. וכן גרסינן בטבלא]: התחתון טהור. שאינו יכול לשמש עליו: ותקעה טהורה. שאין נוח להשתמש על העצים שתקען בטבלא: עין רחב. שעשה שפה סביב לשולחן ואינו חשוב בית קבול לפי שאינו עשוי אלא לקבל את השיש במניח על השלחן: שנקובין ומכניסין כו'. שאין רגלי הספסל קבועין בו תמיד אלא כשרוצה לעשות ספסל לפני אורחים הבאים נוטל הרגלים ותוחבן בנקבי הספסל: טהורין. אפילו בשעה שהרגלים תחובין בתוכו הואיל ונוטל ונותן תמיד: ספסל שנתפרק. כדתנן [פכ"ג ג'] ספסל שנטל אחד מראשיו טהור ניטל הב' טהור: סרגו. שחבר וסירג בו הראשין ובחבל נתקל: טרקש. שולחן שאין לו רגלים סביב אלא באמצע עושה לו עץ כמין שרהוע שהוא יסוד ועליו עומד כל השלחן: טהור. הואיל ועומד כולו על יסוד האמצעי מתנודד הילך והילך: לצרכיו. שיכול לעשות עליו כל צרכיו שצריך. כלי גמור הוא וטמא: [כסא. ממ"א: בעריבה. המיוחדת ללישה דאינה טמאה מדרס: טמא. ואינו בטל לגבי העריבה]: העשוי בה [גרסינן. וריש' איירי בבא ממ"א. והכא איירי שחקק בעריבה עצמה: [ב"ש מטמאין. דחוי להשמים]: ר' יהודה אומר לא נחלקו כו'. ומתניתין [פכ"ב ד'] ר"י היא: [ושמאי. לבד היה מטמא ולא ב"ש]: רואה אני את דברי שמאי. דתנן כסא של כלה כו' שמאי אומר אף מלבן של כסא טמא. וסבר ר' יוסי כשמאי בתרתי במלבן ובכסא שעשאו בעריבה: [מלבן. צורת לבינה מרובעת משים על הכסא ויושבים עליו ושמאי לבד מטמא]: **ד** ישיבת הקרון. מקום יש בעגלה שמנהיג את הבהמה יושב עליה: התירה טהורה [גרסינן. כנוסח הגר"א] שנתבטל מקום מושב שלו: שבאחורי הקרון. אחורי עגלה יש ג"כ מקום לישב אלא שאין נוח לישב עליו וישיבה של צער הוא: ישיבת הסתת. מקום שהמסתת אבנים יושב עליו: [האסלא. בית מושב של בית הכסא עשוי מעור והלל באמצע של אבן טהור דכלי אבנים אין מקבלין טומאה]: לטפח. לענין מושב דמקום ישיבה טפח. ולדברי רש"י ובעלי התוספות בעירובין דלענין אהל קאמר קשיא אהל טפח שלם בעינן והלל לא מצטרף לטפח כדתנן באהלות בכמה דוכתי: שלפני המטה. שמעמיד רגליו עליו כשהוא יושב במטה: השלחין. שמותחין עליו את העורות ותוקעין ביתדות על שפת העור להדף ומניחין בחמה כדי ליבשן: טמא טמא מת. סדפין: ואין רגליו נטלות עמו. שרגליו רפויין בתוך הנקבים וכשמגביה הספסל הרגלים נופלין הימנו: של אבן טהור. אפילו רגלו אחת על אבן כדתנן [פכ"ב י'] אחת של עץ ואחת של אבן טהור: אושכף. אומן העושה מנעלים וסנדלים: טהור. שאינו חשוב בית קבול:

פרק ב א כופת. חתיכת עץ: ושיש בו גובה טפח. שראוי לישב עליו כדתנן בספסל אם יש בו גובה טפח טמא [פכ"ב ג']: שכיפת. קשר ב' חתיכות של תמרה. ור"מ מייתי ראיה לדבריו: משופה. חלקה מלמעלה לישב עליה: בעורה מזו. מקום מושב גרוע מזו: ראש כלונס. חתיכת עץ חלקה: לחוקקן. שנחקקו מעצמן: או אדם שאינו שלו טהורין. דבמחשבה אין אדם מחשב דבר שאינו שלו. אבל במעשה מהני אפילו בדבר שאינו שלו וכדתנן [פכ"ז ח'] של גזלן אין מחשבה מטמאתן. הא מעשה מטמאתן: **ב** גובלין בה. שהכהנים מעמידין הכלי שרת שגובלין בו על הכופית [וה"ג לה]: של קדרה. שמעמידין הקדרות על הכופית לאחר שנטלן מן הכירה: בטבחו. ומבשל הקדרות · שהביא כופתו. שהעמיד עליה קדרותיו: חקוקה כל שהוא. שהיה אויר חלול בין החוט לכופית: אמתניי

של טהורין: ג (ו) המקציע למשכב אין פחות משלשה על שלשה ולמושב טפח (ה) ולמעמיד כל שהוא. של עץ עד שיחוק או עד שיעשה רגלים. (ו) הכדור (ט) והאימום והקמיע והתפילין וכסת עגולה שנקרעו אם מקבלין את מה שבתוכן טמאין רבי יהושע בן קרחה אומר משום רבי אליעזר [בן עזריה] (י) מטבילין כל שהן: ד (ז) האוכף טמא מושב והתפוס שלו טמא מרכב ושאר כל תפיות שבצדדין אם היו רחבות טפח טמאות ר"ש אומר (יא) שלשה מושב ושלשה מרכב. זריז האשקלוני ומדוכה המדית והתפוס אלו שלשה מרכב. ישיבת (יב) הנקה והסוס והאוכף אלו שלשה מושב: (ח) המטה הכר והכסת של מת ר"מ אומר אין [א] מטמאין מדרס וחכ"א מטמאין מדרס מפני שהנשים יושבות עליהן ומבכות את מתיהן והכל שוין שהן טמאין טומאת מת: (ט) שלשה מטות הן העשויה לשכיבה טמאה מדרס (יג) שמוכרים עליה כלים טמאה טמא מת ושל מלבני בני לוי טהורה מכלום. (י) שלש עריסות הן העשויה לשכיבה טמאה מדרס ושל בנות טמאה טמא מת ושל (יד) [ב] של סריין ושל ציורות טהורה מכלום: (כ) שלש סבכות הן של זקנה טמאה מדרס ושל ילדה טמאה טמא מת נקרעה ואינה מקבלת רוב השער טהורה מכלום: (ל) שלשה סנדלין [ג] הן של אדם טמא מדרס של (טו) מתכת ושל בהמה טמאה טמא מת ושל שעם ושל צפירה טהורה מכלום. רבי יוסי אומר כל (טז) הפרגלינין טהורים. וחכמים אומרים (מ) שלשה (יז) פרגלינין הן של צדי חיה (יח) טמא מדרס ושל צדי עופות טמא טמא מת ושל קייצין טהור מכלום (נ) ר' אלעזר בר' צדוק אומר כף של מאזנים (יט) טמא טמא מת וטלאו על שולי המיחם מבפנים בין נקוב ובין שאינו נקוב טמא. מבחוץ, נקוב טמא ושאין נקוב טהור. טלאו על צדו מבפנים נקוב טמא שאינו נקוב טהור. מבחוץ בין נקוב ובין שאינו נקוב טהור:

פרק שלישי

א (א) כר שהפכו [ד] נעשה אחוריו תוכו ותוכו אחוריו קופה שהפכה נעשה אחוריה תוכה ותוכה אחוריה רבי מאיר אומר כל שיש לה (ה) תפארות יש לה אחוריים ותוך (ב) אין לה תפארות אין לה אחוריים ותוך רבי יהודה אומר כל שיש לו פנים פניו תוכו. המזונן שנפלו משקין על מקצתו כולו טמא דברי ר"מ רבי יהודה אומר נפלו על תוכו כולו טמא על אחוריו אין טמא אלא אחוריו (ג): נפלו על גבי הרחב שלו מנגבו והוא טהור: טרכש חלק וטבלא חלקה שנפלו משקין על מקצתו כולו טמא דברי ר"מ רבי יהודה אומר נפלו על תוכו כולו טמא על אחוריו אינו טמא אלא אחוריו בלבד נפלו על גבי הרחב שלו מנגבו והוא טהור: שולחן שנפלו משקין על מקצתו כולו טמא נפלו על אחוריו אינו טמא אלא אחוריו נפלו על גבי הרגל שלו מנגבו והיא טהורה. אמר רבי יהודה אני אומר הלכה מימיהם של כהנים לא נמנעו מלהיות נותנין (ד) רגלו של שולחן [ה] משקין טמאין (ה) אמרו מפני רגל מנגבה והיא טהורה: ב (ב) המרדע שנפלו משקין על מקצתו כולו טמא (נפלו לאחוריו אין טמא אלא אחוריו) דברי ר"מ וחכ"א נפלו על החרחור אינו טמא אלא שבעה. ועל הדרבן אין טמא אלא ארבעה. (ג) זומא ליסטרון שנפלו משקין (ו) לתוכה טמאה כולה נפלו על אחוריה אינו טמאה אלא אחוריה. תוכה והמזלג והיד טהורין. נפלו על גבי המזלג חולקין את היד המשמש את הטמא טמא והמשמש את הטהור טהור. [ו]נפלו על גבי היד מנגבה והיא טהורה. קופה שנפלו משקין לתוכה כולה טמאה נפלו על אחוריה אחוריה טמאין תוכה והאוזן טהורין. נפלו על גבי האוזן מנגבה והיא טהורה אלא שנהגו כהנים שלא יהו מקיימים את הגביים טמאין (ד) מפני התקלה. הרובע וחצי הרובע חקק את הרובע ועתיד להוק את חצי הרובע (ז) עד שיחוק את חצי הרובע נטמאו אחורי הרובע במשקין אחורי חצי הרובע טמאין וכשהוא מטביל את הרובע צריך להטביל את חצי הרובע היה עליו דבר חוצץ והטבילו לא עשה כלום: ג (ה) הרובע שמלאוהו עצים ותקעו רבן שמעון בן גמליאל ורבי מטמאין עד שיקבענו במסמר (ו) א"ר עקיבא לא הוזכרו בית [ז] הצביעה אלא (ח) לכוסות שלא יהיה שותה וראשון ראשון מטמא: (ז) משקין טמאין שהיו נתונין אבית צביעתו של כוס ונגע בהן ככר טהור נטמא הככר. משקין טהורין שהיו נתונין אבית צביעתו של כוס ונגע בהן ככר טמא נטמאו המשקין. משקין טמאין שהיו נתונין על גבי הארץ (ט) ונגע בו שאחוריו טהורין (י) בית צביעתו נטמאו אחורי הכוס. משקין טהורין שהיו נתונין על גבי הארץ ונגע בהן (ח) כוס שאחוריו טמאים (ט) בבית צביעתו (י) נטמאו המשקין רבי מאיר אומר לידים הטמאות כיצד (יא) אפשר לומר בנגוב שאין הידים מטמאות הנגוב. [ח] אי אפשר לומר (כ) במלא משקין שעד שלא יגע בהן נטמאו המשקין אמור מעתה היו ידיו טמאות ואחורי הכוס [ט] היו טהורין ומשקה טופח באחורי הכוס אוחזו בבית צביעתו ואינו חושש שמא נטמאו המשקין שבאחורי הכוס מחמת ידיו ויחזרו ויטמאו את הכוס: ד ר' יוסי אומר (יב) בידים טהורות כיצד היו ידיו טהורות ועליהן משקה טופח ואחורי הכוס טמאין אוחזו בבית (יג) צביעתו ואינו חושש שמא נטמאו משקין שע"ג ידיו מחמת הכוס ויחזרו ויטמאו את ידיו ר' טרפון אומר עריבה גדולה של עץ יש לה בית הצביעה זה הכלל (ל) נטילתו באחת צביעתו באחת. נטילתו בשתים צביעתו בשתים מקום אחיזתו שם צביעתו ר' יהודה אומר כלי שיש לה (יג) אוזן ואוזן ויד ואין לו בית הצביעה. כלי הקדש אין להם אחוריים ותוך [י] ובית הצביעה (מ) ואין מטבילין כלים בתוך כלים לקדש א"ר יוסי (יד) (נ) זה לשון כפול כל שיש לו אחוריים ותוך יש לו בית הצביעה [כ] וכל שאין לו אחוריים ותוך אין לו בית

הגהות הגר"א

(ס) והאימום: (י) אף מטבילן כמו שהן: (יא) ג' מרכב וג' מושב: (יב) הסוס והאנקה והאוכף: (יג) עכורמים: (יד) סרגין ושל ציירין: (טו) של בהמה של מתכת: (טז) הפרקלינין: (יז) פרקלינין. (יח) ועוף טמא מדרס ושל חגבין טמא טמא מת ושל קייצין: (יט) שהוא טמא: פ"ג (א) תופראות: (ב) וכל שאין לה תופראות: (ג) בלבד: (ד) ע"ג רגלו: (ה) ואמרו משקין שעל הרגליו מנגבה: (ו) על תוכה: (ז) חקק את חצי הרובע ועתיד לחוק את הרובע טהור עד שיחוק את שניהם נטמאו: (ח) לכוסות: (ט) ונגע בהן כוס: (י) בבית צביעתו: (יא) אי אפשר: (יב) לידים טהורות: (יג) צביעתו: (יג) אוגן ואוזן ויד אין: (יד) מה זה:

באור הגר"א

המקציע למשכב. אפילו עשה מעצה בכלי זה שהוא מיוחד למשכב: אין פחות משלשה. פי' אינו פחות כשהוא כתות משלשה על שלשה: ולמושב. פי' דהיינו אם קצע בשביל מושב הוי טפח כדקתני במתני': ולמעמיד. כל שהוא ראוי לעמוד עליו והני שלשה דברים טמא משום משכב ומושב [ומעמיד] דהיינו אם שוכב הזב עליו או יושב או עומד: ושל עץ. היינו אם היה הכלי שהוא מייחד אותו לישיבה של עץ אינו טמא: עד שיחוק או עד שיעשה רגלים. פי' שאז יהא ראוי למושב: הכדור. פי' היינו עגול שמגלגלין אותו מוכין או עלאי מבגדים ישנים ומשחקין בהן: והאימום. פי' היינו מה שגודלין את המנעל עליו: והקמיע. שקושרין בו עיקרין: אם מקבלין מה שבתוכן. פי' אם ראוין לקבל את מה שבתוכן הוי כלי ומקבלין טומאה: משום ר' אליעזר מטבילין כמה שהן. פי' דפליג על מתני' דקתני דהנוגע במה שבתוכן טהור דלא הוי חבור ואמר ר' אלעזר דהוי חבור ולהכי אפי' נקרעו טובל כמה שהן ואין מה שבתוכן חוצץ: האוכף טמא מושב. פי' היינו כל אוכף ואפי' אינו של חמור: והתפוס שלו. פי' של אוכף: טמא מרכב. ופי' אוכף היינו גבה דאוכפא ותפוס פירש רש"י בפ' בכל מערבין ארצין בלע"ז שכשרוכב הוא תופס באותו עץ ולכך טמא משום מרכב ועוד נראה דקאי על הברזל שמעמידין עליו הרגלים כשרוכב ולכך טמא משום מרכב: זריז האשקלוני. פי' היינו שתיגרין בו הסוס וכשרוכב רוכב גם על התגור: ומדוכת המדיות. פי' היינו מדוכה גדולה שכשדוכין יושב עליה בפסוק רגלים ולכך הוי מרכב: והתפוס. פי' היינו התפוס שבאוכף הרי אלו ג' מרכב: ישיבת הנאקה. פי' כל ישיבת של נאקה אפילו אינו אוכף: והסוס. פי' היינו עפיטין של סוס: והאוכף. היינו כל אוכף אפילו אינה של נאקה: טמא מושב. וסבר כר' יוסי דעפיטין של סוס טמא מושב ואי איכא למימר דמתני' אתיא כר' שמעון צריך לומר הא דקתני אבל אוכף של נאקה טמא דודאי האי טמא היינו מושב דמיקרי טמא אבל מרכב מחמת שלא חלוק מגעו ממשאו צריך לגרוס ושל נאקה דהיינו אבל אוכף כל אוכף ושל נאקה אפילו אינו אוכף נמי טמא מושב: אין מטמאין מדרס שהן טמאין טומאת המת. פי' דהוי כלים:

פרק ג נפל לאחוריו אינו טמא אלא אחוריו. תי' אלו מיותרות: משקה טופח באחורי הכוס: שם בצביעתו. ירושלמי רפ"ג דחגיגה תמן תנינן כל הכלים יש להם אחוריים ותוך ויש להם בית הצביעה ר"ט אומר לעריבה גדולה של עץ ר"ע אומר לכוסות ר"מ אומר לידים טמאות וטהורות א"ר יוסי לא אמר אלא לידים טהורות וכדברי ר"מ היו ידיו טמאות ואחורי הכוס טהורין ומשקה בתוך ע"ג הכוס ואחזו בבית צביעתו פשיטא שאין המשקה מטמא מן היד לטמא את הכוס כשם שאין המשקה מטמא מן היד לטמא את הכוס כך אין המשקה מטמא מן היד לטמא ככר במקום אחר. פי' דמבעי' ליה ופשיט כשמעינן מן הדא משקין טהורין שהן נתונין אבית צביעתן של כוס ונגע בהן ככר טמא נטמאו המשקין לאיזה דבר נטמאו לא לטמא ככר במקום אחר ולא אמר אלא מככר אבל מיד לא אלא משקין נתונין על גבי יד ואחזו בבית צביעתו כן אין משקה מטמא מן היד לטמא את הכוס כשמעינן מן הדא משקין טמאין נתונין ע"ג הארץ ונגע בהן כוס שאחוריו טהורות בבית צביעתן נטמאו לא אמר אלא מקרקע אבל מיד לא וכר' יוסי היו ידיו טהורות ואחורי הכוס טמאין ומשקה נתון ע"ג היד ואחזו בבית צביעתו פשיטא שאין משקה מטמא מן הכוס לטמא את היד וכשם שאין משקה מטמא מן הכוס לטמא את היד כך אין משקה מטמא מן הכוס לטמא כיפה במקום אחר כשמעיניה מן הדא משקין טהורין שהיו נתונין ע"ג הארץ ונגע בהן הכוס שאחוריו טמאות בבית צביעתו נטמא המשקה לאיזה דבר נטמא לא לטמא את הככר מפני שהן ע"ג קרקע אבל ע"ג היד לא אלא משקה נתון ע"ג הכוס ואחזו בבית צביעתו אפילו כן אין משקה מטמא מן הכוס לטמא את היד כשמעיניה מן הדא משקין טמאין שהיו נתונין בבית צביעתן של כוס ונגע בהן ככר טהור נטמא הככר לא אמר אלא ככר אבל יד לא לא כן צריך להיות בירושלמי דחגיגה והיא כתובה שם בשבוש ע"ש: כלים יש להן אוגן ואוזן ויד. פי' דאותן השלשה חלוקין מכל הכלי ואם נגע בהן משקין טמאין דכולהו הוי כמו יד ואין יד לאחוריים: מה זה לשון כפול. פי' הא דקתני גבי כלי הקודש שאין להם בית הצביעה הוא מיותר כיון דתני שאין להם אחוריים ותוך וזה תלוי בזה דהיינו כל שיש לו אחוריים ותוך יש לו בית הצביעה וכל שאין לו כו':

אור הגנוז

[א] אין טמאין וחכ"א טמאה מדרס: [ב] תי' יד ליתא בכ"י: [ג] תי' הן ליתא בכ"י: פ"ג [ד] ונעשה וכו' ונעשה: [ה] ע"ג משקין: [ו] תי' נפלו ליתא בכ"י: [ז] הצביעה: [ח] תיבת אי ליתא בכ"י: [ט] תי' היו ליתא בכ"י: [י] ואין להם בית הצביע: [כ] אין לו אחורים:

מצפה שמואל

מ"ח בהביא ג"כ: (ד) המקציע למשכב. עי' שבת עז. ותוס' שם סוף ע"א והביאו תוספתא זו. ועי' ר"ש פכ"ז מ"ד: (ה) ולמעמיד. היינו אחיזה דהתם וכן במעילה (יח.) ע"ש ועי' עוד תוס' סוכה יד: ד"ה כדתנן מ"ב בזה דלהוו מעמד היינו אחיזה דמעילה: (ו) הכדור. סנהדרין סה. ועי' ירו' ועי' ר"ש פכ"ג: (ז) האוכף טמא. עי' עירובין כז: (ח) המטה. ר"ש פכ"ג מ"ד ול"ג שם המטה רק הכר והכסת. ועי' מיי' פכ"ה מכלים ה"א וע"ש בכ"מ: (ט) שלשה מטות. פכ"ד מ"ח: (י) שלש עריסות. פכ"ד מ"ג: (כ) שלש סבכות. עי' פכ"ד מט"ו שם גרסינן של ילדה טמא מת של זקנה טמא מדרס וע"ש בר"ש: (ל) שלשה סנדלין. עי' מיי' פכ"ה מכלים הט"ו. ועי' כ"מ שם. ועי' שבת נט. ותוס' שם ד"ה בטעה. שתקעו בסנדל בהמה דלטמא מדרס: (מ) שלשה פרגלינין. פכ"ד מט"ו ועי' כ"מ פכ"ו מכלים הי"ד והגירסא שם בה"א: (נ) ראב"צ אומר. פכ"ד מט"ז ובר"ש סוף הפרק: (א) כר שהפכו עד המרדע. כה"ד הכל בר"ש פכ"ה מ"א: (ב) המרדע. שם מ"ב וחכמים דהכא היינו ר"י דמשנה: (ג) זומא ליסטרון. שם מ"ב ובפנים אזני הכלי וכצ"ל בר"ש שם: (ד) מפני התקלה. דאתן טמא. אע"ג דהכלי טהור ושם מבואר עוד עד הרובע: (ה) הרובע. עי' ר"ש פכ"ה מ"ה: (ו) אר"ע לא הוזכרו. כ' הר"ש דר"ע פליג אמשנה דהיה שותה בכוס שאחוריו טמאים דאינו חושש שמא נטמא המשקה שבפנים מאחורי הכוס וקסבר ר"ע דחיישינן: (ז) משקין טמאים. עי' מ"ל ספכ"ח ה"א שהאריך הרבה בזה ע"ש ועי' בכורות לח. וחגיגה כב. וירו' שם פ"ג ועי' פסחים יז: (ח) בכוס שאחוריו טמאים כצ"ל: (ט) בית צביעתו. ה"ג הר"ש וכתב כלומר בית צביעתו נגע בהן: (י) נטמאו המשקין. כאילו נגע בהן אחורי הכוס. (כ) במלא משקין. אחוריו לבית צביעתו מראש ועד סוף. ועד שלא יגע בהן דקאמר לא שלא יגע בהן כלל דא"כ במאי נטמאו משקין אלא שלא יגע בהן שלא יאחז בו כדי לשגביה: (ל) נטילתו באחת. שראוי לאוחזו באחת. כל זה הוא בר"ש פכ"ה מ"ז: (מ) ואין מטבילין. רפ"ג דחגיגה כב: (נ) זה לשון כפול. ירו' שם פ"ג ה"א וע"ש בתוספתא. ועי' כאן בר"ש פכ"ה

זר זהב ומנחת בכורים

ג המקציע. מאיזה דבר שיהיה ויחדו לשכיבה אין פחות משלשה על שלשה: ולמעמיד. לעמוד עליו ברגליו: של עץ. אבל עשה מושב מעץ עד שיחוק כו'. אבל בלא חקיקה לא מטמי מדרס כפופית דלעיל: [והאימום. דפוס של מנעל: והקמיע. מקבל מה שבתוכו]: טמאין. דהכתי לא בטיל בית קבול דידהו: כמו שהן. קסבר ר"א מה שבתוכן חבור להן ולהכי מטבילין כמו שהן ואין חוצצין ולא מיבעיא לטומאה נטמא אחד נטמא חבירו. ופליגא דמתניתין דתנן [רפכ"ג] הנוגע בהן טמא ומה שבתוכן טהור. דלא הוי חבור לטומאה ולא מיבעיא לטבילה דחוצץ: ד התפוס. מה שהרוכב מניח רגליו בהן והם תלויין משני צדי האוכף. [תפיות. הוא העצים שקושרין בהן המשא ורחבות טפח טמאות משום מושב ומתני' דתני של חמור טהורות היינו באינו רחב טפח [כפי' הי"מ בהרע"ב שם במ"ג] א"נ של חמור שאני [כפי' הרא"ש שם]]: טפח. שכן מקום ישיבה טפח וטמא מושב: [זריז. תגורה רחבה שבה חובשין את הבהמה: מדוכה המדית. שלוקחין עץ ונקב בתוכו ורוכבין עליה וכותשין בנקב: מלבני בני לוי. המלבן שהמטות החוכות בהן ואינן קבועין במטה לפי שמעלין אותן לירושלים בכל פעם לבדם בלא המטות ולא הוו כלי כלל ולכן טהורין אף מטומאת מת]: ושל בנות. העושות לשחק ואין משמשין שכיבה וישיבה: [של סרגין גרסינן. וכן במשנה והוא שמסרגין הסבכה וכן שמציירין עליה: סבכה. נפה שמשימין הנשים על ראשן: ואינה מקבלת. והיינו שלא יוצא לחוץ המבואר במשנה [פכ"ד מ"ו]: של זקנה. דלא מקפדת ויושבת עליה: [של מתכת כו'] טמא טמא מת. שבשעת מלחמה נוטל לשתות הימנה: טהורה מכלום. דלא חזי למשתי: [של צפירה. הוא מגולגי דקל: הפרקלינין. נורת יד של עור ועשאין הציידין כשצדין חיה ועוף וסבירא ליה דכולן טהורין אף של ציידין דאינו עשוי להשען עליו ולא הוה טמא מדרס ולא כלי: מדרס. דנשען עליו: של חגבים דצדין חגבים ועשוי לקבל החגבים: קייצין. שומרי פירות הקיץ: וטלאו. כמו טלאה על הבגד: טמא. אף שהמיחם אינו נקוב מ"מ כיון דהכף מכפנים הוא עיקר המעמיד הכלי וטמא: נקוב. המיחם דהוי כף המעמיד: לצדו. לצד המיחם: טהור. דהוי ספל לכלי אף בנקוב המיחם. ומתני' סוף [פכ"ה] דמטהר מכפנים באינו נקוב]:

פרק ג א כר שהפכו. [כללו טומאת משקין. דאינו נטמא אלא מדרבנן ואם נטמא תוכו נטמא אחוריו אבל נטמא אחוריו לא נטמא תוכו] ואתאן לר' יהודה דתנן [רפכ"ה] כל הכלים יש להם אחוריים ותוך כגון הכרים והכסתות וכו' דברי ר' יהודה ר"מ אומר כל שיש לו תוברות יש לו אחוריים ותוך וכו'. ופליגי ר"מ ור"י בתרתי בכלי ששני צדדיו שוין שאין להן פנים בצד אחד יותר מצד השני ואין להן תוברות דר"י סבר יש לו אחוריים ותוך ואם הפכו אחוריו תוכו ור"מ סבר אין לו. ובכלי שאין שני צדדיו שוין ר' יהודה סבר פניו תוכו הצד שיש לו פנים ואפילו הפכו על פניו הצד החיצון הוי תוכו ור"מ סבר בשיש לו תוברות תוכו הוא הצד שהתוברות בו הוא תוכו ואפילו הפכו: המזונן. כלי שמונחין בתוכה מיני מזונות ופליגי במזנין כי היכי דפליגי בכר וכסת וקופה שאין לה תופראות: הרחב. שפתו שסביב המזונן מבחוץ והוי כמו ידות הכלי דמתני' [פכ"ה מ"ו]: טרכש. והוא כופת עץ כו' טבלא כו'. הא נמי כי קופה שאין לה תפראות דמי מהפך להו ולאשתמושי מצד השני: שלחן. אתאן לר"י כדתנן התם השלחן והדולפקי יש להן אחוריים ותוך דברי ר"י ובדקתני סיפא אמר ר"י אני אומר הלכה וקמ"ל הכא דרגל השלחן כידות הכלים: [מפני רגל. כמו מפני שהרגל אם נפלו משקין על הרגל]: ב המרדע. [כלי עב שלשה טפחים וברחש א' ברזל הנקרא חרחור לחתוך בו שרשים וברחש השני דרבן לכוון הפרה להלמיה: כולו טמא. דאין לו אחוריים ותוך: אין טמא אלא ז'. דה"ל דין תוך אבל חוץ לז' הוה דין אחוריים (ר"מ בפירוש המשנה ועיין רע"ב ותוי"ט): זומא. שמסלקין הזוהמא מעל הקדירה וברחש אחד כעין מזלג]. מתני' היא וחכמים דתוספתא היינו ר"י דמתני': הגביים טמאין. כלי שנטמא אחוריו: מפני התקלה. שלא יגע באחוריים: [הרובע וחצי הרובע. ב' מדות שדבוקות זו בזו ודופן מפסיק באמצען: טמאין. דהוה כלי א']: טהור עד שיחוק כו'. ולא דמי לגולמי כלי עץ דתנן דטמאין התם דעתו לקיימן כן הכא דעתו לחוק שניהן והוי כלי שלא נגמרה מלאכתו: נטמאו אחורי הרובע במשקין כו'. כרבנן דתנן והכ"א אין חולקין את הגביים וכשהוא מטביל מטביל את כולן: היה עליו דבר חוצץ. אפילו באותו צד שלא נטמא שם חוצץ: ג עד שיקבענו במסמר. ונתבטל מתורת כלי קבול: [לא הוזכרו בית הצביעה. לחלק מדין אחוריו שאם נטמא אחוריו לא נטמא בית הצביעה: אלא לכוסות. ולא לשאר כלים ודלא כר"ט דאף עריבה גדולה יש בית הצביעה ובית הצביעה הוא מקום שאוחזין בו ודרך שם נכנס המשקה לתוך פיו]: וראשון ראשון כו'. לכך טהרו בית הצביעה כיון שהמשקה שבותה הולך דרך בית הצביעה ואם היה טמא היה מה שבותה טמא ראשון ראשון כללא דמלתא דבית הצביעה בין לטמא את הככר במשקין שעליו ובין לטמא מן הככר ובין ליטמא משקין שעל הארץ בנגיעת בית הצביעה ובין ליטמא ממשקה שעל הארץ אם נגעו בבית הצביעה לא חלוק בית הצביעה מאחוריים וכל דין אחוריים נוהג בבית הצביעה. אלא לענין ידים הקלו חכמים בבית הצביעה והלקוהו מאחוריים לרבי מאיר לידים טמאות וטהורות ולרבי יוסי לידים טהורות בלבד: [בנגוב. שהכלי נגוב]: שעד שלא יגע נטמאו כו'. שאם משקין בבית הצביעה והכוס מלא משקין כשאוחז בבית הצביעה יטמאו המשקין עצמן מחמת ידים ולא מחמת בית הצביעה: באחורי הכוס. והכוס אינו מלא משקין ואם אוחז בבית הצביעה אינו נוגע במשקין: אוחזו בבית צביעתו. ואם יש שם משקה טופח על בית הצביעה אינו מיטמא מידים: ואינו חושש. וקמ"ל תרתי חדא דמשקה דבית הצביעה טהורין ובית הצביעה טהור ואע"ג דכי נגעו הידים במשקה דאחורי הכוס מיטמאי בית הצביעה שאני ותו דלא חיישינן אימא לא איזהר ונגע באחורי הכוס דמיטמאי מידים: ד ר' יוסי אומר כו' ואינו חושש. ר' יוסי נמי תרתי קמ"ל ובידים טהורות דווקא. חדא דמשקה הידים לא מיטמאי מבית הצביעה ועוד דלא חיישינן אימא נגע באחורי הכוס ונטמאו משקה ידיו מאחורי הכוס: צביעתו בשתים. שאם היא גדולה כ"כ כשנוטלין אותה אוחזין בשתי מקומות נותנין לה דין צביעה בשתי מקומות: שיש לה אוגן כו'. מידי הוא טעמא דבית הצביעה דעל כורחיה אחיז ביה וכי שתי ראשון ראשון מטמא כדא"ר עקיבא. והאי דאית ליה אוגן ואוזן ויד לאחוז ביה לא אקילו ביה בבית הצביעה: [אין להם. אין חילוק דאם נטמא זה נטמא חבירו וממעלות הקדש הן כמבואר בר"ש חומר בקודש: כלים בתוך כלים. שמא יטבול בתוך כלי שאין בפיו כשפופרת הנוד ואין מי המקוה חבור לכלי שבתוכו ועוד טעמא אחרינא בר"ש חומר בקודש אבל לענין תרומה מטבילין]: מה זה לשון כפול. הא כללא ידעינן דכל שיש לו אחוריים ותוך יש לו בית הצביעה וכל שאין לו כו'. והשתא דאמרת כלי קדש אין להם אחוריים

הצביעה. אחד קדשי המקדש ואחד (ס) קדשי הגבול לכך: כל הכלים יורדין לידי טומאתן (ע) במחשבה ואין עולין מידי טומאתן אלא בשינוי מעשה. ר' יהודה אומר אין שינוי מעשה אלא לקלקול:

פרק רביעי א (א) תפלה אימתי מקבלת טומאה משתגמר מלאכתה קיצעת אע"פ שהוא עתיד ליתן בה את הרצועה טמאה ומאימתי טהרתה של יד משיתיר משלש רוחות ושל ראש משיתיר [א] שלש רוחות (א) בין קציעה לחברתה: (ב) כיס בתוך כיס שנטמא אחד מהם במשקה הוא טמא וחברו טהור בד"א בזמן שהיו שניהן שוין אבל אם היה (ב) חיצון על הפנימי נטמא פנימי נטמא חיצון. נטמא חיצון לא נטמא פנימי בד"א במשקה אבל בשרץ שניהן שוין. (ג) אמר רבי נתן לא נחלקו ר' אליעזר וחכמים על צרור המעות שהוא טהור על מה נחלקו על צרור המרגליות שר' אליעזר מטמא וחכמים מטהרין. (ד) צרור המרגליות (ג) בזמן שבתוכו טמא פשוטו טהור. מיטמא ומיטהר אפילו עשרה פעמים ביום. עור שעשאו [ג] להיות נותנו על לבו בשעת הקציר מפני השרב אם יש בו חמשה על חמשה טמא ואם לאו טהור. (ה) לעקבו ולפרסתו אם חופה [ג] רוב הרגל טמא יאם לאו טהור: ב (ו) סנדל של קש רבי עקיבא מטמא והאשה חולצת בו ויוצאין בו בשבת ולא הודו לו (ד). (ז) סנדל (ה) שנתפסקו אזניו (ו) ונתפסקו תרסיותיו או (ז) שפי"ש ממנו רוב [ד] של כף אחת טהור. נפסקה אחת מאזנו או אחת מתרסיותיו או שפירשה ממנו (ח) מלא כף טמא רבי יהודה אומר הפנימית טמא החיצונה טהור. סנדל שנפחת ומקבל את רוב הרגל (ח) מנעל שנפרם והופה את רוב הרגל ונתפסקו רצועותיו או שניטלו (ט) האצטלות שלו טמא. נפחת ואינו מקבל את רוב הרגל נפרם ואינו חופה את רוב הרגל ונתפסקו אזניו טהור מנעל (ט) שעל האימום ר' אליעזר מטהר וחכמים מטמאין אר"ש(י) שהרי לא נחלקו רבי אליעזר וחכמים על מנעל (יא) שהוא טהור על מה נחלקו על שנטל מן האימום שר' אליעזר [ה] מטהר וחכמים [ו] מטמאין מפני שהאשה נגעלת בו ומחזירתו לאימום: ג (י) עור החמור ועור החמר ועור [ז] הכתן ועור הרופא ועור [ח] הלב של קטן ועור שהבנות טוות עליה אם יש בו חמשה על חמשה טמא ואם לאו טהור. עור השטיח ועור (יב) המקבלים ועור הכר ועור הכסת אע"פ שאין בו חמשה על חמשה טמא רשב"ג אומר אם יש בו חמשה (יג) טמא ואם לאו טהור שאין (יד) העור פחות מחמשה על חמשה. עור שעשאו לתכריך אפילו כל שהוא טמא אמר רבי אלעזר ברבי יוסי לא נחלקו ב"ש וב"ה על עובי ארגמן (טו) ותכריך ארגמן שהן טמאים על מה נחלקו על עובי כסות (טז) ותכריך כסות שבית שמאי מטמאין ובית הלל מטהרין: (כ) תכריך ארגמן (יז) בזמן שתוכו טמא פשוטו טהור מיטמא ומיטהר אפילו עשרה פעמים ביום. עובי הצמר ואוירטין הבאין ממדינת הים אע"פ שהן באין במדה טמאין: ד השידה והתיבה והמגדל של עצם ושל (יח) גמי רבי מטמא ור' יוסי בר' יהודה מטהר. ר"ש בן מנסיא אומר (ל) (יט) אצבע שהוא עתיד לקצעה וליטול זנבה טהורה וכולן שהן מחוסרין (כ) [ט] לשלות למתח ולגנב טהורין. מחוסרין (כא) סבכה טמאין. (ם) מחצלת בין בית הגנב ובין בית הגזלן מחשבה טמאה מפני שהבעלים מתיאשין ממנה. (נ) חיפוי בית הלגינין ובית הכוסות אע"פ שיש בו חמשה על חמשה טהור שאינו אלא חפוי ומשום חבורי כלים טמא. (ס) עור שבפני החמור אע"פ שיש בו ה' על ה' טהור שאינו אלא חפוי: הכסת שלו טהורה היתה תפורה לאוכף טמאה. ומקבלת כל שהוא טמאה. העושה (כב) פסיקה לשפיר ללבב ולצייר בהמה טהורה לתחת כריסו של חמור טמאה שירי פסיקיא ארבעה טפחים כדי ליתן תחת כריסו של חמור. העושה פסיקיא כל שהוא (כג) טהורה לחזק בה ומרצופין להלך בה ממקום למקום טמאה: (ע) כל הגדילות (כד) ובהמה טהורים ובאדם כולן טהורין חוץ משל שק ושל בגד הקלע שבית קבול שלה של משוחות רבי דוסא בן הרכינס מטהר וחכמים אומרים שלש טמאה ושתים טהורה. נפחקה אמצעית טמאה והחיצונה טהורה. [י] נשתייר בה טפח טמאה. נפסק בית הפקוע שלה טמאה. (פ) כל החוצלות בין של שעם ובין של שק ובין של (כה) צפור רבי דוסא אומר טמא טמא מת וחכמים אומרים מדרס:

פרק חמישי א (א) חלוק של בד מאימתי מקבל טומאה משתגמר מלאכתה ואיזו היא גמר מלאכתה משיפתח את פיה. הגדול לפי גדלו והקטן לפי קטנו. ומאימתי טהרתו משבלה ואינו משמש מעין מלאכתו בלה ונשתייר בו רובו מלמעלה טמא. רובו מלמטה טהור. ואם נקרע מבית פיו טהור: (ב) חלוק של (א) נייר מאימתי מקבל טומאה משתגמר מלאכתו איזוהי גמר מלאכתו משיפתח את פיו. הגדול לפי גדלו והקטן לפי קטנו ומאימתי טהרתו משבלה ואינו משמש מעין מלאכתו. בלה ונשתייר בו רובו מלמעלה טמא. רובו מלמטה טהור. ואם נקרע מבית פיו טהור: (ב) העושה חלוק (ג) מן הלבד אם יש בו שלשה על שלשה טמא ואם לאו (ג) טהור שחלוק של לבד שבלה אם משמש מעין מלאכתו ראשונה טמא ואם לאו טהור [כ]. (ד) (העושה חלוק מן הלבד אם יש בו שלשה על שלשה העושה לתכריך אפי' כל שהוא טמא). העושה מעטפת מן הלבד אינה מקבלת טומאה עד שתגמר מלאכתה. בלתה אם יש בה שלשה (ד) טמאה ואם לאו טהורה: ב (ה) כף של (ה) נייר שהתקינה לחגור בה את מתניו טמאה. כף של סיב שהתקינה לחגור בה את מתניו טהורה. שתי כפין של סיב שתפרן זו בזו והתקינם לחגור בהן את מתניו טמאות. א"ר יוסי שאל יונתן בן חרסא איש גינוסר לפני זקנים ביבנה שני כיפין של סיב שתפרן זו בזו והתקינם לחגור בהן את מתניו מה הן. אמרו לו טמאות. (ו) ניקורי רוטב באביהן מה הן. אמרו לו אפי' כל הדקל כולו אסור: (ז) מותר (ו) אפיפירות מהו לקדש אמרו לו עד מקום שהחדש יכול להלך כל אותה שנה: העושה חגור מצדו של בגד ומצדו של סדין ב"ש מטמאין וב"ה מטהרין עד [ל] שימול. מאמצעיתו של בגד ומאמצעיתו של סדין ומל מרוח אחת ב"ש מטמאין וב"ה מטהרין עד שימול מצדו השני. ר' שמעון בן יהודה אומר משום ר"ש לא נחלקו ב"ש וב"ה על העושה חגור מאמצעיתו של בגד ומאמצעיתו (ז) של סדין שב"ש מטמאין וב"ה מטהרין עד (ח) שעה שימול. רשב"ג אומר הגור שבלו צדדיו ואמצעיתו קיימת טמא משום שירי חגור. שפה שפירשה מן הבגד והתקינה לחגור בה מתניו טמאה מפני שהיא (ח) (ט) כנגלין: ג (י) טלית שהתחיל בה לקרוע עד שלא נקרע רובה הנוגע אפי' [מ] במופרש מכאן ומכאן חיבור. משנקרע רובה הנוגע אפי' במחובר אינו חיבור: (כ) אלו הן העבין ואלו הן (ט) הדקין. כגון הבורצין. והברתצים והפמליאות

באור הגר"א

פרק ד (סה"ס מביא תוספתא בדף מב וז"ל רשב"ג אומר בין כך ובין כך אם יש בה שלש על שלש טמאה כו'): אלו הן העבין ואלו הן רכין כגון הברסין והברדסין והפמלוהות והתמילות והלבדין והסנוסין אלו הן העבין אלו הן הרכין כגון הסירים והסריקין והלכך והפילין של ראש אין בהם משום שלש על שלש אבל יש בהן משום שלשה על שלשה:

הגהות הגר"א

פ"ד (א) ובין קציצה: (ב) החיצון עודף על: (ג) המרגליות תוכה טמא: (ד) חכמים: (ה) סנדל שנפסק שתי: (ו) או שתי תרסיותיו: (ז) או שניטל כל הכף שלו טהור: (ח) רוב הכף שלו טמא: (ט) האונטלים: (י) שזורי לא: (יא) מנעל שעל האימום: (יב) העריסה ועור הקסבליא: (יג) על חמשה: (יד) עור טמא: (טו) ועל עובי תכריך ארגמן שהן טמאין מ"מ: (טז) ועל תכריך כסות שב"ש מטמאין מדרס ובה"א טמא מ"מ: (יז) ארגמן תוכו טמא: (יח) עור: (יט) עוצבא: (כ) לשלוק: (כא) סיכה: (כב) פסיקיא לשפיר וללב ולצדדי בהמה: (כג) לחזק בה שקין ומרצופין: (כד) באדם טהורין חוץ משל שק ושל בגד ובבהמה כולן טהורין הקלע כו': (כה) צפירה ר' דוסא בן הרכינס אומר ט"מ וחכ"א טמא מדרס: **פ"ה** (א) שר: (ב) העושה לתכריך אפי' כ"ש טמאה העושה חלוק: (ג) טהור שאין בלבדין פחות משלשה על שלשה. חלוק של לבד: (ד) שלשה על שלשה: (ה) עור: (ו) הפיפירות כמה הן אמרו לו עד מקום: (ז) של סדין ומל מרוח א' שהוא טהור על שימול מצד השני על מה נחלקו על העושה הגור מצדו של בגד ומצדו של סדין שב"ש: (ח) כגלגלין: (ט) הרכין כגון הברסין והברדסין והפמליאות:

אור הגנוז

פ"ד [א] משלש: [ב] שטיח: [ג] את רוב: [ד] ת"י של ליתא בכ"י: [ה] מטמא: [ו] מטהרין: [ז] הפתן: [ח] הלוף: [ט] לשלות: [י] בכ"י הגירסא נפסק בית הפיקוע שלה נשתייר בה טפח טמאה: **פ"ה** [כ] שאין בלבדין פחות משלשה על שלשה: [ל] עד שעה שימול: [מ] אפי' במפורש מכאן ומכאן אינו חיבור וכו' אפי' במחובר חיבור:

מצפה שמואל

מ"ש ביאור דבר זה וע"ש בקצרה וכאן וגם כתבתי פירוש הגר"א בקצרה: (ס) קדשי הגבול. חולין שנעשו על טהרת הקדש. חגיגה כב: (ע) במחשבה. עי' שבת נב: ועי' מיי' ספכ"ה וסגהת הגאון ר"ב ור"י ס"ל דלתיקון לא הוי שינוי מעשה: (א) תפלה אימתי. ר"ש פי"ב מ"ח: (ב) כיס בתוך כיס. מיי' פכ"ח מכלים ה"ס וכ"מ שם כל הענין. ועי' ר"ש פכ"ו מ"ב מ"ש בזה: (ג) הר"א. ר"ש שם ועי' בפנים: (ד) צרור המרגליות. סנהדרין סח. ועי' מיי' פי"ב מכלים ה"ה ועי' ראב"ד שם שכתב הטעם שהוא מקפיד על צרור המרגליות שלא תתפשט וע"ש בכ"מ ועי' ר"ש פכ"ו מ"ב: (ה) לעקבו. עי' מיי' פכ"ד מכלים ה"ד: (ו) סנדל של קש. שבת סו. הגי' סנדל של סיידין ורמ"י פירש שם דבל עץ הוא והשיגו עליו התוס' ד"ה סנדל מתוספתא זו: (ז) סנדל שנתפרקו אזניו. עי' שבת קיב. ושם: (ח) מנעל שנפרם וחופה. עי' יבמות קב: ועי' ירו' שם פי"ב ועי' ר"ש פכ"ו מ"ד: (ט) שעל האימום. ר"ש שם ועי' שבת קמא: וירו' ביצה: (י) עור החמור. ר"ש מ"ו פכ"ו ושם גם האי דתכריך במ"ה: (כ) תכריך ארגמן. ר"ש שם דמכאן מוכח דהיינו מה שכורכין בו ארגמן וע"ש: (ל) אצבע שהוא עתיד לקציעה. בר"ש שם הגי' עוצבא פכ"ז מ"ו: (מ) מחצלת. עי' ר"ש פכ"ו מ"ח. ועי' ב"ק סו: וירו' ב"ק פ"ו ועי' ב"ק קיד.: (נ) חיפוי בית הלגינין. ר"ש פכ"ו מ"ז: (ס) עור שבפני חמור. ר"ש שם: (ע) כל הגדילות. ר"ש שם: (פ) כל החוצלות. עי' סוכה כ. ועי' ר"ש פכ"ז מ"ז. ועי' תוס' סוכה שם וירו' ספ"א שם: (א) חלוק של בד. ר"ש פכ"ז מ"ה: (ב) חלוק של נייר. י"ג של עור. עי' ר"ש שם ונייר הוא קלף שעושין מעשבים וי"מ חיפה המבואר בשבת עט: דמלית וקמיה ולא עפין: (ג) מן הלבד. ר"ש שם: (ד) כשעשה חלוק מן הלבד. כר"ש שם ל"ג זה רק מתחיל העושה לתכריך. ועי' מיי' פ"א מהל' כלים הי"ח: (ה) כף של נייר. ר"ש שם: (ו) ניקורי רוטב. עי' חולין נח. וסז. ושם לענין סכנה. ועי' חולין ע. ותרומות פ"ה מ"ו וע"ש בירו': (ז) מותר הפיפירות. כלאים פ"ו וירו' שם: (ח) עד שעה שימול. ר"ש שם ומלשון מלל בשבת כט. והכך תופרי בגדים למלול מן הבגד לכופלו מעט סביב התפירה ולאח"כ תופר וג' של ג' טפו להפירה ולכך כאן היינו נחשב איזור עד שימול מקום התפך זהו לשון הר"ש שם פכ"ז מ"ט: (ט) כנגלין. הוא ענין איזור וי"ג כגלגל ר"ש שם: (י) טלית שהתחיל. חולין קכג. ע"ש ור"ש פכ"ח מ"ח: (כ) אלו הן העבים.

זר זהב ומנחת בכורים

האחוריים והתוך שמפיק ממילא אין להם בית קבלה: קדשי הגבול הולין שנעשו על טה"ק: אלא לקלקול. אם מקלקל בשינוי מעשה נטהר אבל אם מתקן בשינוי מעשה אינו נטהר:

פרק ד א קיצעה. תתך התיתורא סביבה שתהיה שוה וזה גמר מלאכתה: משיתיר. שיתחוך מקום חבור התפלה להתיתורא ובין קציצה לחבירתה גרסינן דשל ראש חשוב כל קציצה כלי בפ"ע כדתנן [פי"ח ח'] ואם אף שיתיר קציצה אחת מן התיתורא משלש רוחותיה מ"מ אם נשאר מחובר להשאר קציצות הם מחוברין בהתיתורא א"כ אפילו האי קציצה כנחתכת ג"כ כוי הבור עדיין לג' קציצות הנשארות ולא נתבטלה מתורת כלי כלל אם לא שנחתך בין קציצה לחבירתה דשוב הקציצה אינן מחוברת כלל להתיתורא וגשאר קציצות דאז בטל מתורת כלי: כתיבן עודף. שהכיס הפנימי לתוך. והחיצון לאחור: שניהן שוין. ואם נטמא אחד נטמא חבירו: [בשרץ. דאין חילוק בין האחוריים לתוך]: א"ר נתן לא נחלקו כו'. והא דתנן [פכ"ו ב'] צרור המרגליות טמא צרור המעות ר"א מטמא וחכמים מטהרין. דלא כר' נתן: [צרור המעות. כשמוציאין המעות הוא נקפל ונפשט ולא הוה בית קבול: צרור המרגליות. אף שמוציא המרגליות נשאר בית קבול העור עומד דאין דרך להתיר ימים רבים]: פשוטו. אחר שנוטל מתוכו המרגליות פשט להצרור: [עשרה פעמים. כשיקפל הוה כלי וכשנפשט נטהר: השרב. החום: ולעקבו. ע"ר שעושה להעקב או לפרסות הרגל: חופה. כשעה שיש לה תוך: רוב הרגל. הוה כמו מנעל וטמא מדרס:

ב קש. שעושי סיד מהלכין בה ועושין בשל קש דסיד שורף העור]: של קש. שהסיידין הולכין בה והוא סנדל של סיידין כפי' התוספות בשבת [דף ס"ו א']: [ולא הודו לו. דלא הוה מנעל: ונתפסקו אזניו או שנתפרקו אזניו. גריסא גרסינן מלא כף א'. כשיפה רוב כף]: תרסיותיו. מקום קביעות הרצועות: כף. בתחת פרסת הרגל: הפנימית. התרסיות והא נים שמהלך שבין רגל לרגל הן הפנימיות. ושמצד השני הן החיצונות ואם נפסקו הפנימיות טמא דלא מהחזי כולי האי והכתי חזי למיזל בהו אבל נפסקו החיצונות דמהחזי טובא ולא חזי למיזל בהו דמגני ליה לסנדל עיבא טהור. ות"ק סבר נפסקו החיצונות נמי חזי לאחלופי לסנדל מרגל לרגל והדרי חיצונות למיהוי פנימיות: שנפרם. שנקרע: האונטלים. מקום יש בסנדל שאוחזין בו: [שעל האימום. על דפוס המנעל: ר"א מטהר. דקסבר לא נגמרה מלאכת המנעל עד שימשכנה מעל הדפוס ומהניתין היא דתנן דפליגי במנעל שעל האימום]: אר"ש שורי לא נחלקו כו'. ומתני' ת"ק דר"ש שורי היא: [שנטל מן האימום. לנסותו אם היא כמדתו]: מפני שהאשה ננעלת בו כו'. לכך אר"א דטהור מפני שהיא מנסת אם היא כמדתה ומחזירה לאימום: **ג** [החמור. שמנ אין התת מפה החמור: החמר. המוליך את החמור: הכתן. אומני פשתן: של קטן. שמניחין על לבו להגין מפני החהול: חמשה על חמשה. דשיעור העור למדרס הוא בה' טפחים על ה' טפחים: השטיח. שפושטין על הקרקע לישב עליו: הקסבליא גרסינן. עור שמניחין ע"ג מטה ושוכבין עליו: לתכריך. לכרוך בו דבר]: אר"א בר' יוסי לא נחלקו כו'. ופליגא אמתניתין דתנן [שם ו] עב כסות ותכריך כסות מדרס. עב ארגמן ותכריך ארגמן בית שמאי אומרים מדרס. ובית הלל אומרים טמא מת: [עובי ארגמן. שמכסין בו ארגמן: ושל עובי תכריך. שכורכין בו ארגמן: שתוכו. שיש לו תוך]: ואוירטין. כלים גדולים שמוליכין בתוכן סחורה על הספינה שמהן הוא ואין להם שולים ובכאן במדה דטהור: תנן ויש להם שוליים [ריש פרק ט"ו]: [במדה. שכן מחזיקין סאה בלא ואין לכן שוליים שחדין ואין יכולין לקבל בישיבה: **ד** עוצבא. עור שמכסין המרכב סהור דלא נגמרה מלאכתו]: רבי מטמא. קסבר לא בעינן מיטלטל מלא וריקן אלא בכלי עץ דאיתקש לשק: רבי שמעון בן מנסיא אומר כו'. ופליגא אמתניתין [פרק כ"ז ו] דתנן אלא שעוצבא [דמקבל טומאה אף שלא נגמרה מלאכתו: ושלק כל מלאכת כלי עור]: סיכה. שכן דרך לכרוך את העור אחר גמר מלאכתו: מחצלת כו'. שהבעלים מתייאשין בגזלה הנגע הואיל ויד הגנב גבהו: [מתייאשין. ולכן הוה כשלו ובשלו מהני מחשבה מצא"כ בשל אחר לא מיטמא במחשבה אלא בשינוי מעשה כמבואר בפ"ג ובעלמא גנב לא הוי יאוש לר"ש במשנה אלא במחלוקת]: ומשום חבורי כלים. שמחובר החפוי להלגינין ובית הכוסות: [טמא. דעשוי למדרס האדם שרוכב עליו]: שמפני החמור. שתולה עור על פני החמור: הכסת שלו. שהחמור שוכב עליו: טהורה. דלאו מיוחד למשכב אדם: היתה תפורה לאוכף טמאה. [מדרס] דזימנין מנח ליה תותי אוכף ויתיב איניש עליה: ומקבלת כל שהוא. ואינה תפורה לאוכף: טמאה. טמא מת: פסיקיא. רצועה רחבה: לחגור בה ללב או לצדדי חמור. [ס"ג] כמין תגורה רחבה של עור שלנו: לחזק בהן לכרוך בה שקין ומרצופין. כשהן מלאין סחורה. וכל שהוא דקאי כלומר איך שיהיה בלבד שיהא ראוי לתשמיש זה. [טהורה לא גרסינן: ושל בגד. מש"כ בשל עור אף אם הוגן ועשאן רצועות לא הוה חריג]: כל הגדילות. מקולעים והוא חריג: טהורין חוץ כו'. כדתנן מוסף עליו השק בהוא טמא משום אריג: הקלע. מה שזורקין בו אבנים. שבית קבול שלה מקום קבול האבן: משיחות. רצועות או חבלים: רבי דוסא כו' מטהר. קסבר תשמיש קלע לא חשיבא למעבד ליה כלי. והכן נמי בעדיות [פ"ג ה'] ושל עור רבי דוסא כו' מטהר וחכמים מטמאין: שלש טמאה. שתים בשוה והאמצעית נמוכה מהם וראויה לקבל מה שבתוכה: נפסקה האמצעית טמאה. שעדיין ראוי להניח האבן על השתים החיצונות שהאויר שבין שתי החיצונות אינו רחב כ"כ שיפול האבן מתוכה: והחיצונה טהורה. כמו עשאה מתחלה לשתים: [נשתייר בה טפח. בהאמצעית שלם דהוה בית קבול כבתחלה וה"ג לה כהגר"א א"נ או קאמר]: בית הפקיע שלה. בית יד שאוחזו בו כשמסבב הקלע באויר ורוצה להפקיע ולהשליך האבן: החוצלות. מחצלאות מגמי וכיוצא בו ויש להן שפה סביב: [צפירה. גרסינן והוא מלולבי דקל]: טמא מת. שסברי יש להן בית קבול אבל לא מדרס שאין ראויות לשכיבה וישיבה: וחכ"א טמא מדרס. קסברי ראוין נמי לשכיבה:

פרק ה א את פיה. מקום שמכניסין בה את הצואר: ואם נקרע מבית פיו. שנקרע ממקום כניסת הצואר עד למטה: רובו מלמעלה טמא. שעדיין ראוי להלבישו: לתכריך. לכרך בעור איזה דבר: [הלבד. צמר סרוק בלא טויה ואריגה]: שלשה על שלשה טמא וכו'. הע"ג דבבגד חלוק טומאת מת מטומאת מדרס דטומאת מת בשלש על שלש ומדרס שלשה על שלשה. בלבדין שוה טומאת מת למדרס וצריך שלשה על שלשה אפילו לטומאת מת: מעטפת. שמתעטף בו: **ב** כף של עור. רצועה רחבה: סיב. קליפת עץ: ניקורי רוטב [באביהן. כשהן בהילן שהוא אב שלהן שגדילין ממנו וניקורי ר"ל] נקבים שבפירות. דכל פירות מנוקבין אסורין דחיישינן לנשיכת נחש. וקא מיבעיא ליה במחוברין לדקל אי חיישינן לנשיכת נחש או לא: אפילו כל הדקל כולו אסור. פירשו בגמרא ירושלמי לא מיבעיא כי לא ניקב אלא חד פירא האי פירא דאינקב אסור אלא אפילו כל פירות הדקל מנוקבין ואית לן למימר דו לא הלינן בנחש ואמרינן נקובי עופות ניכהו מ"מ כל הדקל כולו אסור ר"ל כל פירות הדקל המנוקבין אסורין. ומיהו לא אסירי אלא הנך דאינקבי אבל פירות הדקל דלא אינקבי שריין: מותר הפיפירות. פלים התקועין בארץ ומדלה עליהן את הגפן: כמה הן. כמה הוא מקום שאסור לזרוע. [כמו תחת הגפן שיש בה משום כלאי הכרם: שהחדש. שהזמורות בכל שנה טופפות על הגפן ומתפשטות ואסור לזרוע כל מקום שיכול להתפשט בהותה השנה]: מצדו של בגד. שחתך שפת הבגד מצד אחד יש לו אימרא סביב [זיים]: עד שימול. שיעשה אימרא גם מצדו השני: מאמצעיתו. וצריך למול משני צדדיו: ומל מרוח אחת שהוא טמא. הואיל והתחיל למול מרוח אחת סתמא דעתו למול גם מצד השניה ולא הוה גמר מלאכה. שב"ש מטמאין. הואיל וכבר נמול מצד אחד אימא דעתו לכניתו כן נגול מרוח אחת ולא ימול עוד צד השני: שירי חגור. אע"פ שמתחלה צריך למול מב' צדדיו מ"מ לענין שירים טמא אף אם נשאר מלויו מב' צדדיו: כגלגלין. ענין אזור כהגה"ה דגעים [פי"א] שבים או שבכה ומטפחת של ספרים וכגלגילין: **ג** [סמור גרסינן כריסה. וכשיפה גרסינן אינו חבור]: אלו הן העבין ואלו

והפמליאות והחמילות והלבדים [א] והסגוסין אלו הן העבים.(י) השירשין[ב] והסריקים והכלך והפיליון של ראש (יא) אין בהן משום שלשה על שלשה אבל יש בהן שלש על שלש. העושה חלוק (ל) מן המשמרת אם יש בה שלשה על שלשה טמא אם לאו טהור: משמרת של יין שבלתה אם משמשת מעין מלאכתה טמאה ואם לאו טהורה ר' אלעזר בר"ש אומר של שק ושל בגד שיעורה בשמרים. של שעם ושל צפירה ושל חבלים שיעורן ברמונים: ד משפך של גתות אע"פ שהוא עשוי כברה טמא. חוט שפירש מן הבגד אפי' מאה אמה כולו חיבור אחד. וזה שהוא תופר בו כל שהוא צורך התפירה חיבור וכל שאינו צורך התפירה אינו חיבור: חלוק של יוצאת [ג] החוץ שהוא עשוי כשבכה עשה לו (יב) שלש אצבעות בין מלמעלה ובין מלמטה ובין מן הצדדין טמא ר' אליעזר בן יעקב אומר העושה בגד (מ) מן החרם ומן המצודה וכפלו ותפרו ואין בשרו נראה מתוכו טמא. שבים (נ) של סבכה טמא בפני עצמו מפני שהוא מתקנו לשבכה אחרת וכמה יהיה שיעורו כדי שיהא מקיף מאוזן לאוזן. (יג) הסטין והצפויין והחוליות שבו טהורין. ומשום חיבורי שבים טמאין והרצועות שבו תפורות חיבור קשורות אינן חיבור אחרים אומרים שבכה (ס) של זקנה שנקרע (יד) נתנתה על הכסא ובשרה נוגע בכסא טהורה ואם לאו טמאה. שירי פסיקיא כדי לחגור על מתניה של קטנה. שירי (טו) [ד] הקרפן ואוזמיאות כדי לכרוך על אצבע קטנה:

פרק ששי

א (א) המשנה בכלי עור מן הפשוט לפשוט טמא. מן הפשוט לקבול מן הקבול לפשוט מן הקבול לקבול טהור. (א) ובגד הכל טמא (ב) אמר ר' יהודה חבריי היו אומרים השק והעור והמפץ שטלאן זה על זה לא ביטלו זה את זה. השק והעור והמפץ שנקרעו אם נותנן על הכסא (ג) ובשרו נוגע בכסא (ג) טמא ואם לאו טהור. השק והעור והמפץ שזרקן לאשפה טמאין. מטלית שטלאה על הקופה צריכה מחשבה אחר פרישתה: (ד) טלית של עני שבלתה אם היו רוב שפתותיה קיימות אע"פ שאין בה שלש על שלש טמאה. אין רוב שפתותיה קיימות אם יש בה שלש על שלש טמאה ואם לאו טהורה. רשב"ג אומר (ג) אם יש בה שלש על שלש טמאה ואם לאו טהורה. היו דבדולין יוצאין הימנה כל שכנגד השפה חיבור וכל שאינו כנגד השפה אינו חיבור: ב ההמת שפחתה הכהן להיות רודה בה ככר תרומה טהורה: עור שעשאו לשלחן להיות אוכל עליו טמא ושיעורו בטפח בית יד וחפת של (ד) חלון הרי אלו נמדדין כפולין (ה) זה הכלל הבא כפול נמדד כפול הבא פשוט נמדד פשוט א"ר יוסי [ה] שאם היו שנים זה על גבי זה (ה) שלא בטלו זה את זה: שלש על שלש (ו) בתוך הבית הרי זו טמאה שכל הבית מן המוצנע. מצאה אחר הדלת או (ז) בכסותה או פונדיון צרור בה או מחט תחוב בה או שהיתה פקוקה בסל ובקופה טהורה ולעולם אינה טמאה עד (ח) שיצביענה לבגד ר"ש אומר לדבר שהוא מקבל טומאה טמאה ולדבר שאין מקבל טומאה טהורה: ג (ו) שלש על שלש שהיתה (ט) כולה של תיאמות טמאה ר' יוסי ברבי יהודה אומר אם היתה כולה של תאומות טמאה אם יש בה אימרא טהורה. (ז) פחות משלשה על שלשה שהתקינו לפוק בו את המרחץ ולנער בו את הקדרה ולקנח בו את הרחיים מן המוכן טמא (י) ומן שאינו מוכן טהור דברי ר' אליעזר ר' יהושע אומר בין שהוא מן המוכן ובין שאינו מן המוכן טהור דברי ר"מ ר' יהודה אומר ר' אליעזר אומר בין שהוא מן המוכן ובין שאינו מן המוכן טמא ר' יהושע אומר בין מן המוכן ובין שאינו מן המוכן טהור ר"ע אומר מן המוכן טמא (יא) ומן שאינו מוכן טהור: ד שלש על שלש שעשאה לאספלנית (ח) מלוגמא ורטיה טהורה. שלשה על שלשה שעשאו לאספלנית מלוגמא ורטיה טמאה (יב) רשב"ג אומר אספלנית טמאה מלוגמא ורטיה טמאה וכן היה רשב"ג אומר העושה אספלנית מן הסממנין טהורה ומן העשבים טמאה מפני שהיא (יג) מנערת ובעור איספלנית טהורה מלוגמא ורטיה טמאה ר' יוסי ור"ש אומרים נראין דברי רבן גמליאל במטפחות ספרים (יד) ובדבריו אנו מודים ר' יהודה אומר אף של (טו) [ו] קבתית כיוצא בהן ר"א בר' צדוק אומר (טז) [ז] אלו לגמן של ספר טהור והתיק שלו טמא והעמוד שבו חיבור לטומאה ולהזאה: ה (ט) כפה של זקנה שהוא טמא מדרס ונתנו לספר ר' מאיר מטהר ור' יוסי מטמא. כל הכלים יורדין לידי טומאתן במחשבה ואין עולין מידי טומאתן אלא בשנוי מעשה ר' יהודה אומר שנוי מעשה [ח] אינו אלא לקלקול:

פרק שביעי

א (א) נימי פסיקיא ומקטורן כל שהן. נימי של אפוקרסין עשר ואם יש (א) להן סכך כל שהן רשב"ג אומר (ב) סכך עולה למדת שלשה [ט] ואינו עולה למדת שלש על שלש היה רחב (ג) אם נותנו על הכסא ובשרו נוגע בכסא טהור ואם לאו טמא. נימי הברסין והברדסין והפמליאות והחמילות והלבדין [י] והסגוסין והכרים והכסתות ג' אצבעות: (ב) חוט המשקולת שנים עשר ושל חרשים שמנה עשר (ד) ואם לאו עובי [כ] כלינוס. חוט [ל] של בנאין ושל סיידין חמשים אמה רשב"ג אומר אף של משוחות חמשים אמה. (ג) חוט המאזנים של שוקלי מתכות טפחיים מפני שהוא תופס בשתי ידיו ומגביה: ב (ד) יד הסכין טפח (ה) ושירי הכוס טפח ושירי השפוד טפח ושירי המזרה (ו) טפחיים ויד הקרדום מאחוריו ג' אצבעות ור' יוסי אומר טפח מאחוריו טהור כולו. יד הכילוף (ז) ובין הכולף ששה (ח) יד הפחות ובין הפזות חמשה יד בן חולף חמשה ושל חולף (ט) עשרה. יד מגריפה של בעלי בתים ב"ש אומרים שבעה וב"ה אומרים שמנה. של סיידין ב"ש אומרים תשעה וב"ה אומרים עשרה. יותר מכאן אינו חיבור לא לטומאה ולא להזאה. בד"א בזמן (י) שאין עתיד לגוד אבל בזמן שעתיד לגוד היבור לטומאה ואין חיבור להזאה דברי ר"מ (יא) ר' יהודה ור' יוסי אומרים אף לא לטומאה. אמר ר' יוסי אני (יב) אומר דבר אחד והם אמרו דבר אחד אני (יג) אומר להם [מ] אי אתם מודים (יד) לי בחוט [נ] של בנאים ושל סיידין חמשים אמה שאם רוצה לקיים יותר מכאן שהוא טהור. והם אמרו לי [ס] אי אתה מודה בנימי הסדין והסודרין (טו) והטרסי והפליון של ראש ששה אצבעות. ושל אפקרסות עשר שאם רוצה לקיים יותר מכן שהוא טמא. ורואה אני את דברי מדבריהן שאני משיבן מדבר (טז) שהוא חיבור לטומאה ולהזאה

הגהות הגר"א

(י) השיראין: (יא) תן הרכין אין בהן משום שלש על שלש אבל יש בהן משום שלשה על שלשה: (יב) שפה שלש: (יג) הסטין: (יד) ונתנה: (טו) הקילקן ופומיאות כדי: פ"ו (א) ובבגד: (ב) טהור וא"ל טמא: (ג) בין כך ובין כך אם יש: (ד) חלוק: (ה) לא: (ו) שנמצא בתוך: (ז) כסותה: (ח) שיצניענה: (ט) בה חוט של תאומות טהורה: (י) ושאינו מן המוכן: (יא) שלא מן המוכן: (יב) והחכמים אומרים בין כך ובין כך טהורה רשב"ג אומר אספלנית טהורה מלוגמא: (יג) ננערת: (יד) וכדבריו אנו מורים: (טו) קלתית: (טז) אנגילין של: פ"ז (א) בהן סבך: (ב) סבך עולה למדת שלשה על שלשה: (ג) ונתנו על הכסא: (ד) ועוביו כעובי כלינוס: (ה) ושירי הסכין טפח ושירי הכוש טפח: (ו) טפח: (ז) ובן הכילוף חמשה: (ח) יד הפוחת ובן הפוחת: (ט) ששה: (י) בזמן שעתיד לגוד אבל בזמן שאינו עתיד לגוד חבור: (יא) ור' יוסי אומר: (יב) אמרתי (יג) אמרתי להם: (יד) תיבת לי ל"צ: (טו) והטרטין: (טז) שאינו חבור לטומאה ולהזאה על דבר שאינו חבור:

באור הגר"א

חוט שהוא תפור בו: חלוק של יוצאת החוץ שהוא עשוי כסבכה טהור עשה לו שפה שלש אצבעות:

אור הגנוז

פ"ה [א] והסגסין: [ב] והסורקין והכולך: [ג] החוט אע"פ שהוא עשוי כשבכה טהור עשה לו שפה שלש וכו': [ד] הקרבן: פ"ו [ה] וכי באיזו מדרס נגע זה מודה ר' יוסי שאם וכו': [ו] קברנית: [ז] אלולגנין: [ח] תי' אינו אלא ליתא בכ"י: פ"ז [ט] שלשה על שלשה: [י] והסגבנין: [כ] כליונים: [ל] המסמר: [מ] דבר אחד: [נ] המסמר: [ס] דבר אחר:

מצפה שמואל

ר"ש פכ"ח מ"ח: (ל) מן המשמרת. עי' מיי' פכ"ג ה"ז: (מ) מן החרס. חרס הוא רשת וכן בר"ש: (נ) של סבכה. ר"ש פכ"ח מ"י וכשבלתה מסלקין ממנה ומניחין לסבכה אחרת ועל השבים משימין פס של זהב והוליות של אבנים טובות ומרגליות (ר"ש שם): (ס) של זקנה. עי' רהב"ד פכ"ב מכלים וככ"מ שם שסיים בצ"ע: (א) המשנה בכלי עור. עי' מיי' פכ"ד מכלים ה"ח ור"ש פכ"ח מ"ה. ועי' ר"ש שם מ"ו: (ב) אר"י. ר"ש שם: (ג) ובשרו נוגע בכסא. פי' רהב"ד פכ"ב הכ"ד וכ"מ שם. ועי' ר"ש שם פכ"ח מ"ז: (ד) טלית של עני. מיי' פכ"ב ה"כ. ועי' ר"ש פכ"ח מ"ח: (ה) זה הכלל הבא כפול. פכ"ז מ"ו בר"ש שם: (ו) שלש על שלש. ר"ש פכ"ז מי"א: (ז) פחות משלשה של [illegible] שם. שבת כט: ור"ש פכ"ח ע"ב: (ח) מלוגמא ורטיה. ר"ש פכ"ח מ"ג: (ט) כפה. עי' פכ"ח מ"ה: (א) נימי פסיקיא. ר"ש פכ"ח מ"א: (ב) חוט המשקולת. פכ"ט מ"ב: (ג) חוט מאזנים [illegible]

זר זהב ומנחת בכורים

[illegible]

על דבר שהוא חיבור לטומאה ולהזאה והן משיבין אותי מדבר שהוא חיבור לטומאה ולהזאה על דבר שמודים (יז) שאינו חיבור להזאה: כל אלו שאמרו שירי ידות (יח) ידותיהן מלפנידם. את שדרכו לאחוז בידו אחת כגון יד הקרדום טפח ואת שדרכו לאחוז בשתי ידיו כגון יד (יח) המגרפה טפחיים: **ג** (ה) כלי זכוכית (כ) מדברי סופרים פשוטיהן טהורין ומקבליהן טמאין. השידה והתיבה והמגדל של זכוכית (ו) הבאין במדה טהורין ושאר כל כלי זכוכית אע"פ שבאין במדה טמאים. וזה חומר בכלי זכוכית מכלי עץ. כלי זכוכית אין מקבלין טומאה (ז) עד שתגמר מלאכתן ורשב"ג אומר משינטלו מן הספות (ח) תמחוי שעשאו אספקלריא אע"פ שמשתמש בו טהור. היה טמא ועשאו אספקלריא טמא עד שיקבענו במסמר: תרווד של מתכת בין שיש לו יד ובין שאין לו יד בין מקבל כל שהוא ובין שאין מקבל כל שהוא טמא. ושל עץ ושל [א] עצם ושל זכוכית מקבל כל שהוא טמא שאין מקבל כל שהוא [ב] אלא ממגמג ושופך ר"ע (כא) מטמא ור' יוחנן בן נורי מטהר: **ד** כוס (כב) של אבן שניקב (ט) והטיף לתוכו אבר ר' יוסי אומר משום ר' יוחנן בן נורי טמא משום כלי (כג) מתכת רשב"ג אומר **יהודה בן שמוע** היה מטמא משום (כד) ר"מ. קיתון של זכוכית שניטלו שוליו אם יכול לישב כדרכו רבי מטמא וחכמים מטהרין ואם מתחלה (כה) עשאו (י) של שולים הכל מודים שהוא טמא. הכוס והצלוחית שניקבו בין מלמעלה ובין מלמטה טהורין. תמחוי וקערה שנקבו מלמעלה טמאין מלמטה טהורין. נסדקו אם יכולין לקבל את החמין כצונן טמאין ואם לאו טהורין. ר"א בר' צדוק אומר הכוסות [ג] הצידונים החתוכין טהורין מפני שסורחין את הפה וחכמים מטמאין: צלוחית של שמן ושל יין שניטל פיה (כ) אם ניטלת ביד אחת טמאה ואם בשתי ידיו טהורה: פנס של זכוכית שיש בו בית קיבול שמן טמא. בית קיבול נר טהור. ואינו טמא אלא המשמש את הצורך: המטה והכסא והספסל והקתדרא ועריסה של זכוכית (ל) וכל מדרס כלי זכוכית טהורין. האולר [ד] והקולמס והמטוטלת והמשקלות (מ) (כה) והעמידין והכן והכנה של זכוכית טהורין׳

סליק פירקא וסליקא לה תוספתא דבבא בתרא ממסכת כלים

הגהות הגר"א

(יז) שמודים בו: (יח) וידות ידותיהן: (יט) המקור׳ (כ) טומאתן מד"ס: (כא) ר"ע אומר טמא: (כב) של זכוכית: (כג) זכוכית: (כד) ר"מ משום כלי מתכות וחכמים מטהרים. קיתון: (כה) עשאה שלא שולים: (כו) והעמידין:

אור הגנוז

[א] שעם: [ב] טהור או אינו: [ג] הקיצין הסודניים החתוכין: [ד] והקולמסים וכו׳ והעתידין׳

מצפה שמואל הכלין. ר"ש בפכ"ט מ"ח עד כלי זכוכית: (ה) כלי זכוכית. ר"ש פ"ל מ"א ושבת טו.: (ו) הבאין במדה. מיי׳ פי"ב מכלים ה"ג וע"ש הטעם ברא"ד׳ (ז) **עד שתגמר מלאכתן**. מיי׳ פי"ב מכלים (ח) תמחוי שעשאו אספקלריא. עי׳ ר"ש פ"ל מ"ב עד מ"ו: (ט) והטיף לתוכו אבר. עי׳ ר"ה יט. וע"ש בתוס׳ השיטות בזה וביאור מחלוקתם. ועי׳ שבת טו: ובתוספות שם ד"ה וחכמים מ"ש בזה: (י) **של שולים**. בר"ש הגירסא לשולים כמו לא לקרבן בנדרים יא. שהוא כמו לא לקרבן ע"ש מ"ג: (כ) אם נטלת ביד אחת. עי׳ מיי׳ פי"ב מכלים ה"ט וכ"מ. ועי׳ ר"ש סוף מכילתין: (ל) וכל מדרס כו׳ טמאים עי׳ מיי׳ פ"א מכלים ה"י דגרסינן טמאים וכן בר"ש וי"ג טהורין דכיון דטומאת כלי זכוכית דרבנן לא גזרו עליהן טומאת מדרס: (מ) והעמידים. עי׳ ר"ש סוף כלים דטמאים בשל עץ אבל בשל זכוכית טהורין:

זר זהב ומנחת בכורים

הגר"א]: כל אלו שאמרו שירי ידות ידותיהן. כל השיעורין שאמרו בין בשירי ידות בין בידות שלפניהן ולא בידות שלאחריהן ופירושא דלאחריהן כהרמב"ם במתניתין (שם ד): **ג** טומאתן מד"ס. טעמא דכלי זכוכית דשוינהו רבנן ככלי חרס כדאמרינן בשבת בשמעתא די"ח דבר: פשוטיהן. דלא אחמירו בהו רבנן טפי מכלי עץ: ושאר כל כלי זכוכית אע"פ שבאין במדה טמאין בדרכן לטלטל במשתייר אף שאינן מלאין ודמיין לכלי עץ דחשיב ר׳ יהודה במתניתין (פט ו) ובתוספתא דבבא מציעא (פ"ה): וזה חומר בכלי זכוכית כו׳. דבכלי עץ חשיב טובא הבאין במדה דטהורין ובכלי זכוכית שידה תיבה ומגדל טהורין ושאר טמאין: הספות. תנור שעושה שם זכוכית: תמחוי שעשאו אספקלריא אע"פ כו׳: [אספקלריא. הוא מראה שמסתכלין בו ואף שיש בו בית קבול לא חשיבא כלי]. ולהכא דתוספתא בהאי לן בין טומאה דלמפרע לטומאה דמכאן ולהבא. דטומאה דלמפרע לא פרחה ומכאן ולהבא לא מקבלת טומאה. ובמתניתין תנן תמחוי שעשאו אספקלריא טמא. מדסתם וקתני מכלל דס"ל אפילו תמחוי טהור שעשאו אספקלריא טמא מכאן ולהבא כי היכי דלא פרחה טומאה דלמפרע מיניה כך מקבלת נמי טומאה מכאן ולהבא ובשבת (דף נ"ח ב) פליגי בה רש"י ובעלי תוספות: שמשמש בו. הגמים תמחוי: טמא דמתכת אע"ג דלאו כלי קבול הוא טמא: ממגמג. מניע ומחמת נענוע נשפך כולו: **ד** טמא משום כלי זכוכית. קסבר סתימה מעליא היא ומ"מ לא אזיל בתר המעמיד: רשב"ג כו׳ משום כלי מתכת. אזיל בתר המעמיד וכדאמרינן בשבת (דף ט"ו ב׳): וחכמים מטהרין. קסברי דלא חשיב סתימה. אי נמי קסברי חשיב סתימה אלא דלא אזלי בתר המעמיד ומטהרין דקתני מדין כלי מתכת ומדאורייתא. אבל מדרבנן טמא משום כלי זכוכית כן פירש רבינו שמואל [שבת שם]: קיתון כו׳. וחכמים מטהרין הואיל וניטלו שוליו בטל מתורת כלי ודמי לשוליו קערה דתנן [רפ"ל]: הכוס כו׳ בין מלמעלה. שדרך שהיה שיושבה יצא המשקה דרך הנקב: תמחוי כו׳. טמאין שתשמיש התמחוי לאכילה ולא לשתות דרך פיו וראוי להשתמש מלמטה מן הנקב: חמין כצונן. שצלוחית כשהיא שלמה מקבלת חמין וכשיש בה סדק גמור נתבקע מן החמין שנותנין לתוכה: שסורחין. מתחכין עם הפגימות שבמקום השבר: ביד אחת טמאה. שדרכה ליטול מהחתיה ולא יזיק לו מקום השבר: בשתי ידיו טהורה. שדרכה ליטלה כלמעלה ויזיקנו מקום השבר: בית קיבול נר טהור. שהבית קבול של נר מונח ע"ג הפנס והפנס עצמו אין לו בית קבול וכדתנן (פ"ד) בריש מכילתין (ועי׳ בפירש הר"ש שם): טהורים. דכלי זכוכית דגזור רבנן עליה טומאה משום כ"ת הוא דגזור ולא עדיפא מכ"ח דאין מדרס לכ"ח: האולר. [מספרים שמתקנים בו הקולמסין]: מטוטלת. שתלוי בחבל שתופס הגנאי בידו לישר הבנין. והעמידין גרסינן שבו תותבין הזתים כבעוצרין אותם: והכן והכנה. כלים שמסרגלים בה הספרים הנקרא (ווירע)]. וכולהו תנינא להו במתניתין [פי"ב ח] אלא דסתם תנן הכירים והכא העכירים בע׳ וכיא היא והתם בבל עץ טמאין והכא בשל זכוכית טהורין:

סליק מסכת כלים בבא בתרא בסיעתא דשמיא

תוספתא מסכת אהלות פרק א ב

פרק ראשון א (א) אחד הנוגע (א) אהילות אחד המאהיל ואחד המסיט כולן מונין במת אין לך שמטמא במשא (ב) המת אלא אדם בלבד. האוכלין והמשקין והכלים אין מטמאין במשא (ג) המת אמר ר׳ יוסי כדרך ע אתה יכול לומר (ד) כל המטמא במת טמא שבעה טמא בזב טומאת ערב. (ה) כל המטמא במת טומאת ערב טהור בזב מכלום. (ו) באיזה צד אדם באדם שנים (ז) [א] ואחד בזב כלים בכלים שלשה במת ושנים בזב כלים אדם וכלים ארבעה במת ושלשה בזב בד"א בתרומה ובקדשים אבל (ב) אין הנזיר מגלח אלא על המת בלבד ואין חייבים על טומאת מקדש וקדשיו אלא על המת בלבד: אמר ר"ע יש לי חמשה השפוד התחוב באהל (ח) הכנוס בו אמרו לו האהל והשפוד שם אחד הן: **ב** (ג) העובד כוכבים והבהמה [ב] ובן שמנה (ט) וכלי האוכלים הרס והמשקין הנוגעין במת כלים הנוגעין בהן (י) טהור (יא) וכשם שאבר מן המת ואבר מן החי (ד) שחסר עצם באדם טהור כך בנבלות ובשרצים טהור: (יב) אבר שאין עליו בשר כראוי באדם טמא בנבלות ובשרצים טהור. המוח בין באדם ובין בבהמה ובין בחיה ובין בעופות זבין בנבלות ובין בטרפות ובין בשקצים ובין ברמשין טמא וחייבין עליו משם פיגול נותר וטמא ומטמא (ה) כזית במשא וכעדשה במגע. כללו של דבר מוח הרי הוא כבשר לכל דבר: **ג** תשעה בראש (יג) והלחי עמהן חמשה בארכובה שנים מכאן ושנים מכאן והפיקה באמצע. כל שיש בו גידים ועצמות הרי זה **אבר ושאין בו גידים** ועצמות אינו אבר (יד) והיתר עולה מן המנין חסר שאין בו אלא מאתים ויתיר שיש בו מאתים (ו) ושמנים (טו) כולן מצטרפים קכ"ה החי ואין בו ממנין ואין בו רובע עצמות:

פרק שני א (א) ישראל ששחט בהמה טמאה לעובד כוכבים שחט בה **שנים** או רוב שנים ועדיין מפרכסת מטמא טומאת אוכלין **אבל לא** טומאת נבלות אבר הפורש ממנה כפורש מן החי ובשר הפורש ממנה (א) **כפורש** מן החי ואסורה לבני נח ואפי׳ מתה הבהמה נחרה (ב) מטמא טומאת אוכלין: שחט בה דבר שנעשת טרפה אין בה טומאה של כלום ועובד כוכבים **ששחט** בהמה טהורה לישראל (ג) ושחט בה שנים או רוב שנים ועדיין היא **מפרכסת** מטמאה טומאת אוכלים אבל לא טומאת נבלות ואבר הפורש ממנה כפורש מן החי ובשר הפורש ממנה כפורש מן החי ואסורה לבני נח ואפי׳ מתה (ד) בהמה: נחרה אינה מטמא טומאת אוכלין שחט בה אחד או רוב אחד אין בה **טומאת** של כלום. שחט (ה) בה דבר שאין עושה טרפה וישראל בא וגמרה **מותרת** באכילה. שחט בה ישראל שנים או רוב שנים אחד עובד כוכבים ואחד **ישראל** הותך ממנה בשר וממתין לה עד שתמות ומותר באכילה: **ב** (ב) מלא **תרווד** רקב שאמרו ישנו מעיקר אצבעותיו ולמעלה דברי **ר"מ** וחכ"א **מלא חפניו ואיזהו**

הגהות הגר"א

פ"א (א) ואחד המאהיל: (ב) תי׳ המת ל"צ: (ג) תי׳ המת ל"צ: (ד) בזב כל הטמא במת טומאת: (ה) וכל הטמא: (ו) כיצד: (ז) במת: (ח) או הנוגע באהל אמרו לו: (ט) וכ"ח והאוכלין הנוגעים: (י) טהורין: (יא) כשם שאבר מן החי שחסר: (יב) תיבות אבר כו׳ טהור ל"צ: (יג) והלחיין: (יד) היותרת: (טו) ואחד כולם מצטרפים למנין קכ"ה: החי אין בו לא רוב מנין ולא רובע עצמות: **פ"ב** (א) כבשר הפורש מן החי ואסור: (ב) אינה מטמאה טומאת אוכלין ועובד כוכבים ששחט ומה שבינתים ל"צ: (ג) שחט: (ד) הבהמה: (ה) שחט עובד כוכבים במקום שאין ישראל עושה אותה טריפה ובא ישראל וגמרה מותרת באכילה. שחט ישראל בין במקום שעושה אותה טרפה ובין במקום שאין **עושה אותה טריפה ובא עובד כוכבים** וגמרה שחיטתו פסולה:

אור הגנוז

פ"א [א] במת: [ב] ובן שמונה ליתא: **פ"ב** [ג] תפוסה:

מצפה שמואל (א) אחד הנוגע ואחד המסיט. הוזכרה בכ"מ בפ"א מהל׳ ט"מ ה"ו ועיין כל זה פ"א מ"א ומ"ב ובר"ש וביתו׳ נזיר פ"ז שהביא הר"ש פ"א מ"ב: (ב) אין הנזיר מגלח. עי׳ ר"ש פ"א מ"ב שהביא זה ומ"ש שהוכיח מכאן דד׳ היינו בתבורין דקתני דומיא דזב. ועי׳ נזיר ט: ותוספתא דנזיר פ"ה: (ג) העובד כוכבים והבהמה. עי׳ כ"מ פ"א מט"מ ה"יג: (ד) שחסר עצם. עי׳ מיי׳ שם פ"ב ה"ד וע"ש בהשגות דפליגי לענין טומאת אהל: (ה) כזית במשא וכעדשה במגע. עי׳ בפ"ב מהל׳ אהה"ט ה"ב ובכ"מ שם והר"ש הביא זה ספ"א: (ו) ושמנים וא׳. בכורות מה: ה"ג שם והוא בחשב ד׳ אצבעות יתרים הרי כ"ד אברים וגם יש לה ב׳ ניריס וב׳ דלתות ומפתח הרי ג׳ הרי כ"ט ס"ס רע"ו. ואגרעה פירש"י דלא ידעינן מאי היא: (א) ישראל ששחט. חולין קכא: ע"ש כל זה בגמרא. ועי׳ ר"ש מ"ש בטהרות פ"א שהגיה שם התוספתא א׳ ע"פ הגמ׳: (ב) מלא תרווד

זר זהב ומנחת בכורים

פרק א א [אחד הנוגע כו׳. המסיט. המזיז את המת ממקומו. משא הוא שאינו מזיזו אלא המת מכביד על האוכלין בהפסק שאינו נוגע וכן האוכלים על המת דאין כאן לא נגיעה ולא אוהל]: אחד הנוגע כו׳. בין נגע בין מאהיל בין מסיט. כולם מונים במת ראשון שני ושלישי לתרומה ויכול למנות שנים שלשה וארבעה [כגון כמבואר במשנה דשנים נוגעים במת אחד טמא טומאת שבעה ואחד טמא טומאת ערב. כגון אדם במת טמא שבעה ואדם הנוגע בו טמא טומאת ערב. וכן שלשה כלים במת נעשין כמותו אבי אבות הטומאה וכלים בכלים אב הטומאה וטמאין שבעה. אדם בכלים. טמא טומאת ערב. וכן ארבעה כלים במת דהוו אבי אבות הטומאה. אדם בכלים אב הטומאה. כלים באדם כמותו אב הטומאה. (הכלל דכלים נעשין כמות הדבר שהן נוגעין בו לבד כלים השניים דאינם נעשים ככלים הראשונים) אדם בכלים טמא טומאת ערב]: אין לך שמטמא במשא. בין במת ובין בזב. במת כדתנן בפרק בתרא דזבים כל הנושא ונישא ע"ג מת טהור חוץ מן המאהיל ואדם בזמן שהוא מסיט. ובזב כדתניא בתוספתא דזבים פ"ה אין לך דבר שאין בו רוח חיים שמטמא בהיסט ואין דבר מסיט את הטמא מטמא אלא שיש בו רוח חיים: [אדם באדם. הנוגע במת דהראשון טמא טומאת שבעה והשני טמא טומאת ערב אבל בזב כה"ג השני טהור דאדם הנוגע בזב הוה ראשון ושוב אינו מטמא: שלשה במת. כדפריכנא לעיל]: כלים בכלים שלשה במת ושנים בזב. משכב הזב ומושבו מטמא אדם וכלים: כלים אדם וכלים כו׳ ושלשה בזב. אדם הנוגע במשכב ומושב הזב מטמא כלים הנוגע בהן בשעת מגעו במשכב ומושב כל זמן שלא פירש כדתנן בריש פרק בתרא דזבים וכלים הראשונים של זב לא הוו דומיא דכלים הראשונים של מת דבמת בכל הכלים קמיירי ובזב במשכב ומושב דוקא דשאר כלים הנוגעים בזב לא מטמאי אדם וכלים: [חמשה. טומאות במת: השפוד. ברזל תקוע שעליו מותחין את האוהל דהאהל והשפוד ואדם הנוגע בשפוד וכלים הנוגעים באדם טמאין טומאת שבעה וכלים באדם חמישי טומאת ערב]: **ב** העובד כוכבים והבהמה וכן בשמונה [וכלי חרס גרסי׳]. העובד כוכבים כו׳ לאו בני קבולי טומאה נינהו כלל אלא משום כלי חרס והאוכלין קתני כלים הנוגעים בהם טהורין דאינהו טמאין אלא דלא נעשו אב הטומאה לטמא כלים הנוגעים בהן: [באדם טהור. שאין אבר מן החי טמא אא"כ יש בו גידין ובשר ועצמות: כך בנבלות. באבר שאין בו כשיעור כגון פחות מכזית בנבלה ופחות מכעדשה בשרץ דטמא אבל באין בו עצם טהור (ע"ש בפ"א מ"ז): **ג** תשעה בראש. מנין האברים במ"ח. ומבואר במשנה פ"ק וקאמר כאן דהלחיים עמהן: מן המנין. מרמ"ח שמטמא באוהל]: חסר שאין בו אלא מאתים. שנברא חסר שני אצבעות בכל יד ובכל רגל שהוא שמונה אצבעות ובכל אצבע יש בו שש אברים כדתנן במתניתין שש בכל אצבע הרי חסר מ"ח אברים. כולן מצטרפין לענין קב"ה ואע"ג דבחסר רובא דידיה במאה ואחד. וביתיר רובא דידיה לא הוי עד קמ"א. מ"מ אנן לאו בתר רובא דידיה אזלינן אלא בתר רובא דעלמא ורובא דעלמא קכ"ה הוא אברים היתירים מצטרפים ביתר לקכ"ה [(ועי׳ בכורות מה.): החי. כגון בן שמונה וכן הגוסס]:

פרק ב א ישראל ששחט כו׳ טומאת אוכלין. אם נגעה בשרץ טמאה ראשון כשאר אוכלין הואיל ושחיטה שחיטה מעליא דכי האי גוונא בטהורה שחיטה מעליא הוא לישראל לשוויה אוכל והכא נמי שחיטה חשב עליה להאכילה לעובד כוכבים ומשוי ליה אוכל: אבל לא טומאת נבלות. כדתנן במתניתין ו׳ דפ"קוכן בהמה ותיה אין מטמאין עד שתצא נפשם והכא הרי היא עדיין מפרכסת. [אבל כשמתה טמאה נבלה דאין שחיטה מוציאה מידי נבלה בבהמה טמאה]: אבר הפורש ממנה כפורש מן החי. הואיל ועדיין היא מפרכסת כחי חשיבה ומטמא משום אבר מן החי דאמרינן (חולין קכ"ז) אבר מן החי מטמא כנבלה. ובשר הפורש ממנה כפורש מן החי ואסורה לבני נח אבל טומאה ליתא בבשר הפורש מן החי: אפילו מתה הבהמה. דהא שקלה בעוד היא מפרכסת: נחרה ועודה מפרכסת: אינה מטמאה טומאת אוכלין.[גרסינן] דלא אשכחן בה היתר אכילה לא לישראל ולא לב"נ הואיל ועודה מפרכסת: [שחט בה דבר שנעשה טרפה. בש"ס שחט בה אחד או רוב אחד והיינו שעשה טרפה כמבואר כאן: של כלום. כלומר טומאתו אינה מחשבתו דלאו שחיטה הוא]: שחט עובד כוכבים כו׳. הואיל ואם שחט ישראל בכה"ג שחיטה מעליא ה"נ קא מהניא מחשבה דעובד כוכבים לצורך ישראל למשוי לה אוכלא: שחט בה אחד כו׳. אין בה טומאה של כלום: [שאין ישראל עושה אותה טרפה. כגון בחלי קנה: במקום שעושה אותה טרפה. כגון רוב קנה או משהו ושט]: וממתין לה עד שתמות. כדתניא (סנהדרין ס"ג) מנין לאוכל מן הבהמה קודם שתצא נפשה שהוא בל"ת שנא׳ לא תאכלו על הדם: [ומותרת באכילה.אף לבני נח דאף דשחיטה לגבי עובד כוכבים ליכא מ"מ ליכא מידי דלישראל שרי ולעובד כוכבים אסור]: **ב** תרווד. כף כאמרו במשנה דהוא טמא. ורקב היא עפרורית המת שנרקב]: מעיקר אצבעותיו ולמעלה. מפרש בל סוף הפס יד שמתחילין האצבעות ולמעלה שהוא כל אורך האצבעות׳ וחכ"א מלא חפניו. בהדי אצבעותיו:

(ג) ואיזהו מת שיש לו רקב הנקבר ערום בארון של אבן על גבי הרצפה ועל גבי הטבלא של שיש אבל הנקבר בכסותו ובארון של עץ על גבי עפר אין לו רקב (ו) ונוטלה עפר מתחתיו והוא עפר קברות מלא תרווד ועוד: [א] תבוסה שנמצאת בקבר ואין ידועה מה טיבה זהו עפר קברות מלא תרווד ועוד (ז) פירש ר"א ברבי צדוק בורר את הצרורות ואת הקיסמין (ז) והודאין נוטל את הודאין ומניח את הספק וזהו עפר קברות מלא תרווד ועוד: ג שדרה (ח) שנידר רוב חליות שלה אע"פ שלשדרה קיימת טהורה בזמן שהיא בתוך הקבר אפי' משוברת ואפי' מכותתת טמאה מפני שהקבר מצרפה: ד (ה) הגולגולת שהיה בה נקב אחד ארוך או (ט) שהיו בה נקבים הרבה מצטרפין למלא מקדח אמר רבי יוסי בן המשולם מעשה בעין בול (י) אחד שנחתכה גולגלתו (יא) וטלה עליה הרופא מטלת של קרוייה והיה אמר לו ר' שמעון בן אלעזר משם ראיה אע"פ שהיה כל ימות (יב) [ב] החמה שירדו גשמים נכנסה עליו צנה ומת: ה (ו) כזית בשר הפורש מאבר מן החי ר"א מטמא השיבו את ר' אליעזר (יג) שלש תשובות לא אם אמרת במת שיש (יד) בו רוב רובע רקב תאמר באבר מן החי שאין בו [ג] רובע הקב. דבר אחר מי תלוי במי אבר תלוי בבשר או בשר תלוי באבר הבשר תלוי באבר אפשר שהבשר מטמא במגע ובמשא ובאהל והאבר יהיה טהור אמר ר"ש תמה אני אם טימא ר' אליעזר לא טימא אלא בזמן שיש באבר בשר כראוי שיהא זה וזה מטמא במגע ובמשא ובאהל: ו (ז) עצם כשעורה הפורש (טו) מן החי ר' נהוניא מטמא השיבו את ר' נהוניא (טז) שלש תשובות (ח) לא אם אמרת במת שיש בו (יז) [ד] רובע רקב תאמר באבר מן החי שאין (יח) בו רוב רובע רקב דבר אחר מי תלוי במי אבר תלוי בעצם או עצם תלוי באבר העצם תלוי באבר אפשר שהעצם מטמא במגע ובמשא והאבר (יט) יהא טהור אמר ר"ש תמה אני אם טימא ר' נהוניא לא טימא אלא בזמן שיש באבר עצם כשעורה שיהא זה וזה מטמא במגע ובמשא השיב ר' יהושע על דברי שניהן ומה החי שיש בו רמ"ח אברים עצם ובשר הפורשין ממנו טהורין אבר שאין (כ) רמ"ח אינו דין שיהא העצם ובשר הפורשין ממנו טהורים השיב רבי על דברי ר' יהושע לא אם אמרת בפורשין מן החי שכן פרשו מדבר טהור תאמר בפורשין מן האבר שכן (כא) פרשו מדבר טמא:

פרק שלישי

א אמר ר' יהודה לא נחלקו ר"ע וחכמים (א) על רביעית דם שפרשה משני מתים שהיא טהורה על מה נחלקו על רביעית דם שפרשה משתי רביעיות משני מתים שר"ע מטמא וחכמים מטהרין ר"ש בן יהודה אומר משום ר"ש לא נחלקו ר"ע וחכמים על רביעית דם שפרשה משתי רביעיות משני מתים שהיא טמאה על מה נחלקו על רביעית דם שפירשה משני מתים שר"ע מטמא וחכמים מטהרין: ב אבא שאול אומר (ב) רביעית תחלת דמו של קטן. דם הקטן שיצא (א) כולו ואין בו רביעית ר"ע אומר כל שהוא. וחכמים אומרים רביעית שר"ע אומר טומאה בדם וטומאה בעצמות מה עצמות אע"פ שאין בהן רובע טמאין אף (ב) דם אע"פ שאין בו רביעית טמא. השיבו את ר"ע שלש תשובות לא אם אמרת בעצמות (ג) שרובו טמא בלא רובע תאמר בדם שאינו טמא אלא (ד) רביעית. דבר אחר לא אם אמרת בעצמות שמיעט עצמות טמא ועצם כשעורה הפורש (ה) מהן טמא תאמר בדם שאינו טמא אלא רביעית. דבר אחר לא אם אמרת בעצמות שבידוע שכולן לפניך תאמר בדם שאנו אומרים שאם נשתיירה הימנה טפה כל שהוא טהור אמר להן אף אני לא אמרתי אלא בזמן שיצא כולו אמרו לו אי אפשר (ו) לכן: ג (ג) רובע עצמות מרוב הגויה בגודל ועצמות (ז) [ו] אע"פ שאין בהן רובע טמאין (ח) [ה] רובע עצמות מרוב הגויה (ט) בבנין ועצמות רוב הגויה בבנין אע"פ שאין בהן רובע טמאין. ר' יהודה אומר (י) לשון אחר ב"ש רובע עצמות מן הגויה מרוב הבנין או מרוב המנין רוב בנינו ורוב מנינו של מת אע"פ שאין בהם רובע טמאין (יא) ואיזהו בנינו השוקים והירכים והצלעות והשדרה ואיזהו מנינו [ו] אצבע ידים ורגלים בלבד שיהא בו עשרים וחמשה. (ד) אמר ר' יהושע (יב) יכול אני לעשות דברי ב"ש (יג) [ז] וב"ה אחד משוקים ומירכים נמצא רוב בנינו בגודל וחצי רוב בנינו וחצי רוב מנינו אינן מצטרפין (ה) כחצי זית בשר וכחצי זית נצל מצטרפין זה עם זה ושאר כל הטמאות שבמת אין מצטרפות זו עם זו מפני שלא שוו בשעוריהם: ד (ו) הגולל והדופק מטמאין במגע ובאהל ואין מטמאים במשא ר' אליעזר אומר מטמאין במשא מק"ו מה אם מטמאין במגע הקל לא יטמאו (יד) [ח] חבור אמר לו ר"ע אם מטמאין במגע המרובה יטמאו במשא מועט אמר לו ר' אליעזר (טו) מה זה עקיבא והלא טומאת האהל מועטת בשניהן והרי הן מטמאין בה ואי מטמאין באהל המועט לא יטמאו במשאה מרובה נסתלק ר"ע וקפץ ר' יהושע אמר לו מרובה טומאת אהל מטומאת המשא שהמאהיל על (טז) גבי המת בסוכה טמא ומסיטו טהור (ז) והעושה סוכתו על פתחו של קבר המאהיל עליה טמא והמסיטה טהור. אמר ר"ש זה הוא הנדון אם סוכה שיש לה פתח הרי היא חוצצת על גבה אם סוכה שאין לה פתח זה הוא גולל עצמו. אלא כך צריך להשיבו מרובה טומאת האהל מטומאת משא (יז) שכל מטמאין באהל ואין לך שהוא מטמא במשא אלא אדם בלבד: מעשה בבית דגן ביהודה באחד שמת ערב שבת והלכו לקברו ונכנסו האנשים וקשרו (יח) את החבל בגולל משכו האנשים מבחוץ ונכנסו הנשים לקברו והלכו האנשים ועשו פסחיהן לערב: ה (ח) שתי אבנים גדולות של ארבע ארבע טפחים שעשאן גולל לקבר המאהיל על גבי שתיהן טמא ניטלה אחת מהן המאהיל על גבי שניה טהור מפני שיש לטומאה זו דרך שתצא:

פרק רביעי

א (א) רבי יוסי אומר מלא תרווד רקב מטמא במגע ובמשא ובאהל: (ב) ר"ש אומר שלש טומאות פורשות מן המת שתים בכל אחת והשלישית אין בהן (א) אלו הן גולל ודופק ועצם כשעורה מלא תרווד רקב גולל ודופק מטמאין (ב) במגע (ג) ובאויר ואין מטמאין במשא (ג) והיכן הוא משאן עצם כשעורה. עצם כשעורה מטמא במגע ובאויר ואין מטמא באהל והיכא הוא אהל מלא תרווד רקב. מלא תרווד רקב מטמא (ד) במשא ובאהל ואין מטמא במגע (ה). וכן היה ר' (ו) יוסי אומר כזית מן המת (ג) שחלקו אפי' לעשרה מטמא במשא ובאהל ואין מטמא במגע: ב אמר ר' יהודה (ד) ששה דברים היה ר"ע מטמא וחזר בו. מעשה שהביאו קופות של עצמות (ז) מכפר (ט) טביא והניחום באויר ביהכ"נ בלוד ונכנס תיאודרים הרופא וכל הרופאין עמו ואמרו אין כאן שדרה ממת אחד ולא גולגלת ממת אחד אמרו הואיל ויש (ח) [ט] כאן מטמאים ויש (ט) כן מטהרין נעמוד למנין התחילו מר"ע וטיהר אמרו לו הואיל ואתה (י) שהיתה מטמא טהרת יהו טהורין אמר ר"ש ועד יום מיתתו של ר"ע היה מטמא ואם משמת חזר בו איני יודע: ג (ה) חלב המת שהיה שלם (יא) והתכו טמא היה מפורד והתכו טהור שאין חיבורי אדם חיבור. (ו) אתרוג שנפרץ ותחבו בכוש (יב) או בקיסם אינו חיבור שאין חיבורי אדם חיבור: קולית המת

א) במשא. ב) כד"כ הגי' טמא.

הגהות הגר"א

(ו) והנוטל עפר וכו' נמצא עפר ואינו יודע מה טיבה. פירש ר"א: (ז) תי' והודאין ל"ג: (ח) שנירדה רוב חוליות ממנה: (ט) או נקבים הרבה: (י) באחד: (יא) ותלה: (יב) החמה וכיון שעברו עליו ימות הצנה מיד מת: (יג) שתי: (יד) לו רוב ורובע ורקב כו' שאין לו רוב ורובע ורקב: (טו) מן האבר מן: (טז) שתי: (יז) רוב ורובע ורקב: (יח) לו רוב ורובע ורקב: (יט) יהיה טהור השיב ר' יהושע ומה שבינתים ל"ג: (כ) בו רמ"ח אברים: (כא) מדבר טמא פירשו: פ"ג (א) ממנו כולו כו' וחכ"א אינו טמא אלא עד שיש בו רביעית: (ב) הדם: (ג) שכן רובן: (ד) ברביעית: (ה) ממנו: (ו) בכך: (ז) רוב הגויה בגודל ואע"פ: (ח) ורוב: (ט) במנין ועצמות רוב הגויה במנין ואע"פ: (י) בלשון אחר בש"א מעצמות משנים או משלשה מן הגויה בה"א רובע עצמות כו' מרוב בנין או מרוב מנין רוב בנינו או רוב מנינו: (יא) שמאי אומר אף מעצם אחד ואיזה כו' מנינו אצבעות ידים ורגלים ובלבד שיהיה בו קכ"ה: (יב) יכולני: (יג) ודברי ב"ה כאחד משני שוקים ויריך אחד כדברי ב"ש ובמפרק' ידיו ורגליו כדברי ב"ה ובשדרה וגולגולת כדברי שמאי חצי רובי מנינו וחצי רוב בנינו אין: (יד) במשא החמור: (טו) עקיבא: (טז) על המת: (יז) שהכל: (יח) וקשרו החבל: (א) ואלו: (ב) במגע ובאהל ואין: (ג) והיכן הוא משאן עם אחד מהן. עצם כשעורה מטמא במגע ובמשא ואין מטמא באהל והיכן הוא אהלו עם א' מהן מלא: (ד) באהל ובמשא: (ה) והיכן הוא מגעו עם א' מהן: (ו) שמעון: (ז) לבהכ"נ של טורסיים והניחום באויר בהכ"נ נכנס תודוס הרופא: (ח) כאן: (ט) כאן: (י) הוא: (יא) והתיכו כו' והתיכו טהור: (יב) או בקיסם ל"ג:

אור הגנוז

פ"ב [א] תפוסה: [ב] החמה: [ג] רוב: [ד] רוב: פ"ג [ה] מכאן ועד רבי יהודה ליתא: [ו] אפילו ראשי אצבעות ידים ורגלים: [ז] ודברי ב"ה: [ח] במשא החמור: פ"ד [ט] ויש כאן מטמאים ויש כאן וכו':

מצפה שמואל

רקב. נזיר נ. ע"ש פלוגתא דר"י וחזקיה: (ג) ואיזהו מת. נזיר נא.: (ד) פירש ראב"צ. שם. ושם: עי' רש"י ותוס' שם: (ה) הגלגולת. עי' משנה ג' פ"ב: (ו) כזית בשר הפורש. עי' חולין קכט: ועי' ר"ש פ"ב מ"ו כל זה: (ז) עצם כשעורה. ע"ש בר"ש ושם: (ח) לא אם אמרת. עי' נזיר נא: : (א) על רביעית דם. עי' סנהדרין ד. ור"ש פ"ב מ"ב: (ב) רביעית תחלת דמו של קטן. ר"ש פ"ב מ"ב וטעמא קאמר דלכן טמא ברביעית. ועי' בתוספתא כלים פ"א: (ג) רובע עצמות מרוב הגויה. עי' ר"ש פ"ב מ"א: (ד) א"ר יכול אני לעשות. עי' נזיר נב: וגרסינן שם דתניא כמבואר שם על הגליון: (ה) כחצי זית בשר. מיי' פ"ד מטו"מ ה"ג וע"ש בכ"מ ור"ש שם הביא זה: (ו) הגולל. עי' ר"ש פ"ב מ"ד ומ"ש ג"כ בשם הספרי בזה בארוכה: (ז) והעושה סוכתו. עי' ר"ש שם. ועי' מיי' פ"ו ה"ז מטו"מ וע"ש בהשגות וכ"מ: (ח) שתי אבנים גדולות. מיי' פ"ו מטו"מ ה"ו מ"ש הכ"מ בשם הרי"ק דמאהיל על כל א' מהיכן טמא לפי שאין לטומאה מקום לצאת ע"ש. ועי' תוס' סוכה כג. ד"ה ולא גולל שהוכיחו מזה דהתח הגולל כולו אהל: (א) ר' יוסי אומר. עי' ר"ש פ"ב מ"א. ועי' חולין קכה: דאמרינן שם ור"י איך מטמא במגע הלא אין נוגע בכולו בכ"א: (ב) רש"א שלש טומאות. חולין קכו. ועי' כ"מ פ"ב מטו"מ ה"א: (ג) שחלקו אפי' לעשרה. עי' ר"ש פ"ב מ"ז שהביא זה יעו"ש היטב: (ד) ששה דברים. נזיר נב.: (ה) חלב המת נזיר נ. ור"ש פ"ג מ"ד: (ו) אתרוג שנפרץ. נזיר נ. והובא בתוס' זבחים קה: ד"ה חבורי אוכלין וע"ש דתמהו על הך דמי פירות מדוע אינו חבור וע"ש נ"ק מ"ש בזה:

זר זהב ומנחת בכורים

אבל הנקבר בכסות ואפילו בארון של אבן שהכסות נרקבת ומתערב עפר הכסות עם עפר המת והלכה למשה מסיני ברקב דמטמא מלא תרווד דוקא ברקב המת עצמו בלא תערובת עפר אחר עמו: וארון של עץ. אפי' נקבר ערום שהעץ נרקב ומתערב עפרו עמו וכן ע"ג עפר: והנוטל עפר מתחתיו זהו עפר קברות. כשיש תערובת עפר אחר עם עפר המת עצמו נקרא עפר קברות ובזו לא מטמא במלא תרווד אלא בעינן מלא תרווד ועוד. והיינו עפר קברות דתנן (פ"ב מ"ב): נוטל את הודאין. הן צרורות וקיסמין דודאי לאו עפר קברות נינהו [ובש"ס הגירסא הקססות והן קיזוזות אדמה שנעשו מן הדם ומן המוהל. וקיסמין הוא מן הארון או קיסמין מן עצי בשמים]: ומניח את הספק. וזהו הספק עפר קברות: ג [שדרה. דמטמאת באהל דבנין האדם ניכר בו]: שדרה שנידרה רוב חוליות ממנה. שעקר רוב חוליותיה ואע"פ שחוליותיה הנעקרות מונחות בצדה טהורה: ד מצטרפין למלא מקדח. ולא מטמאי באוהל לב"ש כדתנן (פ"ב ג'): [קרויה. דלעת: ומת. וכל שינטל מן החי ולא הוה טרפה. במת לא הוה חסרון (לב"ה) ומטמא באוהל]: ה כזית בשר כו' ר"א מטמא. דמלינו אמ"ה מטמא כמת שלם מה מת בשר הפורש ממנו טמא אף אמ"ה בשר הפורש ממנו טמא: [שיש לו רוב. בנין ורוב מנין האברים [ורובע עצמות] ורקב הל"מ לטמא]: והאבר יהיה טהור. באוהל הואיל ואין עליו בשר כראוי כדתנן מתניתין רפ"ב אבר שאין עליו בשר כראוי מטמא במגע ומשא ואינו מטמא באהל אלא בזמן שיש באבר בשר כראוי שישאר עליו בשר כראוי אחר שפירש ממנו כזית הבשר וזה וזה מטמאין אף באהל: עצם כשעורה הפורש כו' ר' נהוניא. מטמא שאבר מן החי מטמא כמת שלם מה המת עצם כשעורה הפורש ממנו טמא אף אמ"ה עצם כשעורה הפורש ממנו טמא: והאבר יהיה טהור. מכלום כדתנן (פ"ב מ"ה) והאבר מן החי שחסר עצמו: על דברי שניהם. ר"א ור' נהוניא [(והוא תשובה ג' לנו"י) וכן בעדיות]:

פרק ג א [ר"ע וחכמים. בפ"ב מ"ב: משתי רביעיות. מן המתים שנתערבו ואח"כ חלקן שהיה טמא כשהיה נגדו שדם המת ברביעית לכך רבי עקיבא מטמא]: ב אבא שאול אומר כו'. בא ליתן טעם מפני מה אמרו דם המת ברביעית מפני שתחלת דם הקטן ברביעית וכן אמרו בספרי זוטא כזית מן המת טמא שכן הוא תחלת יצירתו. ושרץ שיעורו בכעדשה הואיל ותומט תחלת ברייתו בכעדשה: מה עצמות אע"פ שאין בהם רובע טמאין. אם לקט עצמות כל הגוף של קטן טמאין אע"פ שאין בהם רובע אף הדם אם יצא ממנו כולו אע"פ שאין בה רביעית טמא וע"ז השיבו לא אם אמרת בעצמות שכן רובן טמא כגון רוב מנינו או רוב בנינו טמא בלא רובע וכ"ש כולן תאמר בדם לא מצינו בו טומאה אלא ברביעית ולא רובו של אדם וכן כולו נמי לא: [כל שהוא. כיון שחסר לתוהו שיוכל לחיות בה אין זה דם הנפש: כולו. כל הדם מן הקטן: ג שאין בהם. בגודל קכ"ה אברים: מרוב הגויה. בנפל שהיו העצמות נלקחין מרוב בנין או מרוב מנין אע"פ שאין בהם רוב בנין ורוב מנין: בש"א מעצמות גרסינן כנוסחת הגר"א וכן בנזיר (נב:) הכל מבואר שם כנוסחא זו]: בש"א משני עצמות או משלשה עצמות הרובע מטמא באוהל אבל מעצם אחד לא: א"ר יהושע יכולני כו'. משני שוקים וירך אחד כדברי ב"ש. שהוא שלשה עצמות כדברי ב"ש והוא מרוב הבנין: ובמפרקי ידיו ורגליו כדברי ב"ש. והוא מרוב המנין: ובשדרה וגולגולת. כדברי שמאי שהוא מעצם אחד. ורובע ממנו מטמא באהל בשדרה וגולגולת עצמן מטמאין באהל כמת שלם [וכנוסחת הגר"א בכל זה ועפר"ש פ"ב מ"א: ונצל. בשר מן המת שנימוח ונעשה ליחה סרוחה מצטרפין ששניהם שיעורן בכזית משא"כ חצי שעורה מן העצם וחצי זית מן בשר או חצי תרווד רקב דלא שוו בשיעורן: ד הגולל. אבן גדולה שסותמין בה הקבר למעלה והדופק הוא שני אבנים מן הצדדים]: מה אם מטמאין במגע הקל. שהקלו בה בנבלה שהנוגע בהנבלה אינו מטמא בגדים: לא יטמאו במשא החמורה. שהחמיר בה בנבלה שהנושא את הנבלה מטמא בגדים: א"ל ר"ע אם מטמא במגע מרובה. שריבה בה טומאה שמטמא בשרץ וש"ז ומי חטאת שאין בהם כדי הזיה שמטמאין במגע ואינן מטמאין במשא: טומאת אהל מועטת משניהם. שאינו מטמא אלא במת בלבד: לא יטמאו במשא המרובה. שריבה בה טומאה מבאהל שמטמא בזב וזבה ורוקו ומימי רגליו וזובו ושכבת זרעו ודם הנדה ונדה ומשכב ומושב ונבלה ומי חטאת שיש בהם כדי הזיה: שהמאהיל על המת בסוכה טמא. שהיא כקבר סתום שמטמא כל סביביו הלכך המאהיל עליה טמא והמסיט את הסוכה טהור וכן העושה סוכתו על פתחו של קבר: א"ר"ש זהו הנדון. ואם סוכה שאין לה פתח זהו גולל עצמו. שהסוכה הסתומה שאין לה פתח לצאת משם הטומאה ה"ה גולל עצמו וכשם שהגולל מטמא במשא לר"א כך היא מטמאה במשא לר"א. [ואם יש לה פתח חוצצת ואין כאן טומאת אוהל]: אלא אדם. כדתנן בפרק בתרא דזבים כל הנושא וניטא ע"ג המת טהור חוץ מן המאהיל ואדם בזמן שהוא מסיט: ונכנסו הנשים. שלא יטמאו האבנים באהל: ועשו פסחיהם לערב. מכלל דגולל אינו מטמא במשא לאפוקי מדר"א דאמר מטמא במשא: ה המאהיל ע"ג שתיהן טמא. מפני שהוא קבר סתום ומטמא כל סביביו: דרך שתצא. ד"ט כשיעור יציאת המת. [לכן בפתוח מד"ט אף שנוטל אחד מ"מ כנגד הב' טמא. (ועכ"מ בשם הרי"ק)]:

פרק ד א ר' יוסי אומר כו'. ומתניתין דתנן מלא תרווד רקב שגבלו במים אינו חיבור מכלל דלא מטמא במגע דלא כר' יוסי ור"ש היא: ר"ש אומר שלש טומאות פורשות מן המת. הרבה טומאות פורשות מן המת אלא שלש פורשות שאין בכל אחד אלא שתי טומאות והשלישית אין בהם כדמפרש ואזיל ואלו הן כו' וכדתנן מלא תרווד רקב אינו חבור לטומאה אפילו גבלו במים אינו חיבור לענין מגע משום דחבורי אדם אינו חבור ולא מיבעיא לא גבלו דלא מטמא במגע דהא לא נגע בכולו אבל באהל ובמשא מטמא שהרי מאהיל על כולו ונושא את כולו. ותנן ואלו מטמאין במגע ובמשא ואין מטמאין באוהל עצם כשעורה ותנן הגולל והדופק מטמאין במגע ובאהיל ואינו מטמאין במשא והיינו הנך שלש דקא חשיב ר"ש: גולל. זה כסוי העליון הדף שנותנין על המת. דופק זה המסמיך להגולל כדתנן איזהו הדופק את שהגולל נשען עליו: עם אחד מהן. מהשתים הנאמרות עם כל אחד ואחד מהשתים הנאמרות: וכן היה ר"ש אומר וכו' ואינו מטמא במגע. דהא לא נגע בכולו ואפילו חברו לא מטמא במגע דחבורי אדם אינו חיבור: ב א"ר יהודה ששה דברים היה ר"מ מטמא וחזר בו. והן המפורשין במשנה (פ"ב מ"ז) השדרה והגולגולת משני מתים רביעית דם משני מתים ורובע עצמות משני מתים ואבר מן המת משני מתים ואבר מן החי משני אנשים עצם כשעורה שנחלק לשנים [עי' נזיר נב. וצ"ע] ובכולן שנינו ר"ע מטמא וקאמר ר' יהודה שחזר בו וקא מייתי מעשה משדרה וגולגולת משני מתים שר"ע חזר וטיהר: א"ר"ש כו'. ר"ש פליג אדר"י ואמר כל ימי חייו לא חזר בו: ג היה מפורד והתיכו טהור. במגע דלא נגע בכולו אבל במשא ואהל מטמא: [אתרוג כו'. שאינו יוצא בו ידי חובתו]: קולית רחת. אינו חבור ואם הכניס הסכין לאהל אינו חבור

המת שעשאו יד לסכין ה"ז אינו חיבור (יג) [א] אדם חיבור כזית מן המת שנחלק לשנים טמא ואינו חושש (יד) שמא חיסר. אתרוג שנחלק לשנים (ז) טהור ואינו חושש שמא חסר. רביעית דם שנחלקה לשנים טהורה ואינו חושש שמא חסרה. מנחה שבללוה חמשה כהנים כשרה ואינו חושש שמא חסרה. פינה מכלי לכלי כשרה. רשב"ג אומר אם הפליג הרי זו פסולה (טו) [ב] כזית מן המת וכזית נצל מלא תרווד רקב משני מתים מצטרפין זה עם זה מלא תרווד רקב בשעות (ח) שיש בו עפר כל שהוא טמא ור' יהושע מטהר מפני שבטל: ד רביעית דם (ט) שנבלעה בכסות כיצד משערין אותה (טז) מביא מים במדה ומכבסה בהן ומביא מים אחרים ונותן לתוכה רביעית דם אם היה מראן שוה הרי זו טמאה אם לאו (יז) הרי זו טהורה: ר' יוסי אומר זקנים הראשונים (יח) אומרים מקטפרס ולפנים הבית טמא מקטפרס ולחוץ הבית טהור (י) חזרו לומר קטפרס בין מבפנים בין מבחוץ הבית טהור. המת מבחוץ (כ) ושערו מבפנים אע"פ שאין באהל אלא כל שהוא הבית (יח) והמאהיל עליו טמא. העצם שיש עליו (ל) כשני חצאי זיתים אחד תחוב בידי אדם ואחד תחוב בידי שמים הכניס את התחוב בידי אדם לפנים הבית (יט) טהור מפני שאין חבירו מצטרף עמו. הכניס את התחוב בידי שמים לפנים הבית טמא שהרי חבירו מצטרף עמו שני עצמות ועליהם כשני חצאי זיתים והכניס ראשיהן לפנים יהודה בן נקוסא אומר משום ר' יעקב אפי' שניהן תחובין בידי שמים (כ) הבית טהור שאין שני עצמות מצטרפין לכשני חצאי זיתים (מ) איבד כזית מן המת בתוך הבית ובקשו ולא מצאו הבית טהור לכשימצא הבית (כא) מטמא למפרע: ה (נ) כל משקה המת טהורין חוץ מדמו וכל מראה דמים במת הרי אלו טמאין: ו (ס) ואיזו היא (כב) תבוסה ר"א בן יהודה (כג) אומר הרוג שיצא ממנו רביעית דם בחייו ובמותו ספק בחייו יצא ספק במותו יצא ספק בחייו ובמותו זה הוא דם תבוסה וחכ"א (כד) ספיקו ברה"י טמא ברה"ר טהור אלא איזהו דם תבוסה הרוג שיצא הימנו רביעית דם בחייו ובמותו ועדיין לא פסק ספק רובו בחייו ומיעוטו במותו (כה) וספק רובו במותו ומיעוטו בחייו והוא דם תבוסה: ר' יהודה אומר הרוג שהיה מוטל במטה ודמו מנטף לגומא טמא מפני שטיפה של מיתה מעורבת (כו) וחכ"א מפני שראשון ראשון נפסק: ר"ש אומר צלוב שדמו שותת ונמצאת תחתיו רביעית דם (כז) טהור אבל מת שדמו מנטף ונמצא תחתיו רביעית דם (כח) טמא ור' יהודה מטהר שאני אומר טיפה האחרונה של מיתה עמדה לה ע"ג העץ: כשתמצא (כט) אומר שלשה רביעיות הן כיצד לקה מכת מות ומפרפר ויצא הימנו רביעית דם ועקרוהו בחזקת שהוא חי (ל) והוליכוהו למקום אחר ויצא הימנו רביעית דם ראשונה דם חיים ושניה דם (לא) המיתה ושלישית דם תבוסה. ומה בין דם המיתה לדם התבוסה אלא שדם המיתה הנזיר מגלח עליו וחייבין עליו על טומאת מקדש וקדשיו ודם התבוסה אין הנזיר מגלח עליו ואין חייבין (לב) על טומאת מקדש וקדשיו: ז אמר ר"א (ע) בראשונה היו זקנים חלוקין מקצתן אומרים רביעית דם ורובע עצמות ומקצתן אומרים חצי קב עצמות והצי לוג דם בית דין שאחריהן אמרו רביעית דם ורובע עצמות לתרומות ולקדשים חצי קב עצמות וחצי לוג דם לנזיר ולמקדש: אמר ר"א כשהלכתי (לג) לאדסקים מצאתי את ר"מ ואת רבי יהודה בן (לד) פתירוש שהיו יושבין ודנין בהלכה יהודה בן פתירוש אומר רביעית דם אין הנזיר מגלח (לה) עליה ואין חייבין עליה על טומאת מקדש וקדשיו. אמר לו ר"מ (לו) תהא זו קלה מן השרץ מה שרץ הקל (לז) נזיר מגלח עליו חייבין על טומאת מקדש וקדשיו רביעית דם חמורה אין דין שיהא נזיר מגלח עליה והייבין עליה על טומאת מקדש וקדשיו שתק יהודה בן (לח) פתירוש נמתי לו ר"מ אל תבוז לי בקי היה לך מיהושע בן ממל נם לי הן ובעל מלאכות היה נמתי לי בלשון הזה אמר לי משם ר' יהושע כל טומאה מן המת שהנזיר מגלח עליה חייבין על טומאת מקדש וקדשיו וכל (לט) [ג] מן המת שאין הנזיר מגלח עליה אין חייבין (מ) עליה על טומאת מקדש וקדשיו:

פרק חמישי

א רבי ישמעאל (א) בר' יוסי אומר (א) משם ר' נתן (ב) אהל שהוא פחות מארבעה טפחים פתחו במלואו וגגו טהור: ר"ש בן אלעזר אומר משם ר"מ מת שהוא יתיר מארבעה טפחים פתחו במלואו: ר' יוסי אומר (ב) השדרה והגולגולת כמת אחרים אומרים משם ר' נתן כל הטמאות הפורשות מן המת כמת ופתחו ארבעה טפחים: ב (ג) ביב שהיא קמור תחת [ד] (ג) הביב יש בו ארבעה טפחים ויש ביציאתו ארבעה טפחים ונפל בתוכו הבית טהור נפל בבית מה שבתוכו טהור יש בו ארבעה טפחים ואין ביציאתו ארבעה טפחים נפל בתוכו הבית טמא נפל בבית מה שבתוכו [ה] טהור [ו] אין בו ארבעה טפחים ואין ביציאתו ארבעה טפחים נפל בתוכו הבית טמא נפל בבית מה שבתוכו (ג) טמא. רחב מבפנים וצר מבחוץ טומאה ברחב הבית טמא בצר (ד) נידון מחצה על מחצה [ז] טמאה בין ברחב בין בצר הבית (ד) טמאה בבית. כלים שברחב טהורין ושבצר טמאין מודה ר' יהודה (ה) בשקיפין ובסלעין שאע"פ שאינן (ה) כאהל אבל חשובין כאהל: ג (ו) מגדל שהוא עומד בין (ו) בבית ובין באויר טומאה בתוכו כלים שבעוביו טהורין. טומאה שבעוביו כלים שבתוכו טהורין ור' יוסי אומר מחצה על מחצה. היה עומד בתוך הבית וטומאה בתוכו הבית טמא טומאה בבית מה שבתוכו טהור שדרך הטומאה לצאת ואין דרכה ליכנס. כלים שבינו לבין הארץ ושבינו לבין הכותל ושבינו לבין הקורות אם יש שם פותח טפח טמאין ואם לאו טהורין טומאה שם הבית טמא שבכותל מאחריו (ז) ושבמעזיבה מעל גביו נדונין (ח) מחצה על מחצה: ד טומאה (ט) תחת רגלו או על גב רגלו והיא רוצצת טומאה בוקעת ועולה בוקעת ויורדת למה זה דומה לעמוד שהוא עומד בתוך הבית וטומאה תחתיו והיא רוצצת טומאה בוקעת ועולה בוקעת ויורדת. היה מוטל (י) על מתניו ומוגף וטומאה תחתיו כנגד עוביו (ז) או על גב דלתות והיא רוצצת טומאה בוקעת ועולה בוקעת ויורדת. כלים (ח) (כ) שברסטקאות מכאן ומכאן טהורין: ה היה עומד בתוך הפתח ונפתח לחוץ טומאה בתוכו הבית טהור טומאה (ט) [ח] מה שבתוכו (י) טהור שדרך הטומאה לצאת ואין דרכה ליכנס אמר ר' יוסי (יא) כן הלכה: אימתי יפה כח להציל מכח צמיד פתיל או מכח אוהלים (ל) אם מציל הוא מכח צמיד פתיל בגולל ק"ו ע"י אוהלים: ו היתה מוכני שלו משוכה לאחריו (מ) שלש אצבעות וטומאה שם

כנגד

הגהות הגר"א

(יג) שאין הבורי אדם חבור: (יד) שמא חסר רביעית דם כו' טמאה כו' חסירה אתרוג שנחלק כו' שמא חסר מנחה שבללוה כו': (טו) כזית כו' וכזית נצל ומלא תרווד רקב שיש בו עפר כ"ש טמא ר"ש מטהר: (טז) מביאין וכו' ומביאין: (יז) תי' ה"ז ל"ג: (יח) היו: (יח) מאהיל: (יט) הבית טמא מפני שחבורו מצטרף עמו הכנים כו' הבית טהור מפני שאין חבורו מצטרף עמו: (כ) תי' הבית ל"ג: (כא) טמא: (כב) דם תבוסה פירש: (כג) תיבת אומר ל"ג: (כד) ברשות היחיד ספיקו טמא ברה"ר ספיקו טהור: (כה) ספק מיעוטו בחייו ורובו במותו זהו: (כו) בו וחכמים מטהרין מפני: (כז) טמא: (כח) טהור: (כט) לומר: (ל) והניחוהו: (לא) דם תבוסת שלישית דם המיתה: (לב) עליו: (לג) לערדסקיא: (לד) פתורא כו' בן פתורא: (לה) עליו ואין חייבין על טומאת (לו) אל תהי: (לז) שאין הנזיר מגלח עליו חייבין עליו על כו' אינו דין שיהיו חייבין עליה על וכו': (לח) פתורה נם לו ר"א אל תבוז לו בקי היית ביהושע בן ממל נם לו הן ובעל מלאכה היה וכך אמר לי יהושע בן ממל משום ר' יהושע: (לט) טומאה: (מ) תי' עליה ל"ג: פ"ד (א) תי' בר"י ל"ג: (ב) מת שהוא: (ג) הבית: (ג) טהור: (ד) הבית נדון מחצה על מחצה טומאה בבית כו' ושבצר נדון מחצה על מחצה רחב מבחוץ וצר מבפנים טומאה ברחב הבית טהור ובצר הבית טמא טומאה בבית הכלים שברחב טהורין ושבצר טמאין: (ה) לאוהל חשובין: (ו) בין בחצר בין באויר: (ז) כנגד עוביו והיא רוצצת: (ח) שבטרקסאות: (ט) בבית: (י) טמא: (יא) כן הלכה יפה כח הכלי להציל מכח צ"פ או:

אור הגנוז

[א] שאין חבור: [ב] כזית: [ג] טומאה: פ"ה [ד] הבית ויש: [ה] טמא: [ו] מכאן עד תי' רחב מבפנים ליתא בכ"י: [ז] תיבות טמאה בין ברחב בין בצר הבית ליתא: [ח] בבית:

מצפה שמואל

(ז) טהור. עי' נזיר שם דיוצא י"ח. ועי' ר"ש שם ומ"ש בפנים: (ח) שיש בו עפר. עי' כ"מ פ"ג ה"ה וה"ו: (ט) שנבלעה בכסות. נדה סב: ומוקי לה בדם תבוסה דרבנן והכך מתבטל אגב נגד. ועי' ר"ש פ"ג מ"ב שהבית זה: (י) חזרו לומר קטפרס. עי' מיי' פ"ד מהל' ט"מ ה"ג ובהשגות וכ"מ וקי"ל כמשנה אחרונה. ועי' פ"ג ועי' חולין קכד: (כ) ושערו בפנים. עי' נזיר נה: ונדה כח: שבשעת חיבורו הכל טמא. ועי' במשנה ג' פ"ג וכר"ש שם: (ל) כשני חצאי זיתים. ר"ש פ"ג מ"ד: (מ) איבד כזית מן המת. מיי' פ"ד מהל' ט"מ ה"ב וכ"מ בשם הריא"ק בטעמא דתלינן שאכלו חולדה אבל נמצא אמרינן זה הוא וכאן היה ולכן טמא למפרע: (נ) כל משקה המת. עי' חולין דף פז ופח: והוזכרה בכ"מ פ"ג הי"ג מט"מ: (ס) ואיזו היא תבוסה. נדה עא: ועי' תוס' שם ד"ה ה"ג. ועי' ר"ש כאן פ"ג מ"ה עד על טומאת מקדש וקדשיו: (ע) בראשונה היו זקנים. נזיר נו: ועי' ירושלמי נזיר פ"ז: (א) משום ר"נ. עי' פ"ג מ"ז: (ב) השדרה והגולגולת. פ"ג מ"ו: (ג) ביב שהיא קמור. עירובין פח: ועי' פ"ג מ"ז שם תנא בפ"ע דשם איירי בכזית דפתחו טפח וכאן איירי במת דפתחו ד"ט: (ד) טומאה בבית כלים שברחב טהורין. דהא אית ביה ארבעה. ושבצר טמאין דהא לית ביה ארבעה כל זה בר"ש שם וגרסינן שם בין ברחב בין בצר הבית טמא. טומאה בבית כו'. ואין לו הבנה אם לא שנפרש דהוא פירוש על למעלה דטומאה בין ברחב בין בצר בתרי גוונא אלו טמא הבית. אבל לנוסח הגר"א א"ש יותר דהנה שהטומאה בצר חשיב כאילו הוא תחת טותל הבית. ועי' א"ר: (ה) בשקיפין ובסלעים. עי' במשנה ספ"ג וסוכה כח. ויכו': (ו) מגדל שהוא עומד בין בבית בין באויר. ול"ג בבית וגם להר"ב בבית ל"ד דהא דינו לקמן היה עומד בתוך הבית אלא עומד ע"ג הבית או בבית שאינו מקורה כמ"ש הר"ש שם: (ז) ושבמעזיבה מע"ג נדונין מחצה על מחצה. לשון הר"ש מעזיבה תקרה המפסקת בבית בין בית לעליה: (ח) מחצה על מחצה. בכלים שבכותל ומעזיבה בחצי של צד הטומאה טמאים. בחצי של צד הטהרה טהורין. דנדונים ככלי העליה וככלי הבית הטהורים: (ט) תחת רגלו או על גב רגלו של מגדל או ע"ג רגלו. בין הרגל לדף של שולי המגדל שתחת קורה. הטומאה רצוצה שם בלא אויר ובוקעת והייט כנגדו דוקא טמא ושאר כל הבית שבצדדין של רגל טהור ובדליכא טפח בינו לבין הקורות: (י) על מתניו. באויר. כגון בחצר ומוגף כמו ביומא דף יח הגפת דלתות וטומאה תחת המגדל מכנגד עובי הדפנות ועד הפתח במגדל דקאי מעומד דפתחו מן הצד וגגו למעלה אבל כאן איירי במוטל על צדו ולמעלה פתחו ובמוגף דווקא יש חילוק בין טומאה דתחתיו לטומאה שכנגד עביו דכנגד עוביו בוקעת לכל שכנגדה אבל טומאה תחתיו אינה בוקעת לתוכה אע"פ שבוקעת [כנגדה] ובשאינו מוגף בין טומאה תחתיה בין כנגד עוביו בוקעת כנגדה ואפילו לתוכה או בוקעת ועולה אם היה תחתיה אפילו עד לרקיע. ר"ש: (כ) שברסטקאות. שאין בהם פ"ט. דאפילו כנגד הטומאה מה שלא כנגדה טהור עכ"ל הר"ש ז"ל מ"א פ"ד וביאר ביאור קצת ממ"ש בפנים לפים נוסחא ישנה שאין דרך טומאה נכנס לשם אבל הגר"א גרס טמא. ועי' בר"ש מ"ג שכתב דעיקר הגירסא טהור במשנה כמו בתוספתא כאן: (ל) אם מציל הוא מכח צ"פ. וי"ג אם מציל הוא מכח האוהלים: (מ) ג' אצבעות וטומאה וכו' הבית טמא. במשנה פ"ד מ"ג הגירסא טהור וכתב הר"ש דהכא מיירי בשאין שם פ"ט (ובסוף מסיק דגרסינן טהור כמו במשנה):

זר זהב ומנחת בכורים

חבור לטמא שהאהל כאילו הכנים הקילות: כזית מן המת שנחלק לשנים טמא. במשא ובאהל אבל במגע לא ואפילו חברו דחבורי אדם אינו חבור וכדתני לעיל וכן היה ר"ש אומר: אתרוג שנחלק לשנים טהור. כלומר ויצא בו י"ח. ול"ד לנפרץ דרישא דקתני אינו חבור דהתם בנפרץ ומפורד לגמרי וכי חברו אדם לאו כלום והכא נחלק ועודנו מחובר: [ואם הפליג. לכלי זה רחוק מזה חיישינן לחסרון עשרון: ד טמאה. דחזינן שמכראשון יצא הרביעית שלם: קטפרס. שנשפך דם על האגף אם הקטפרס לפנים טמא]: חזרו לומר קטפרס טהור. וכדתנן (פ"ג ג') נשפך על האסקופה בין בפנים כו' טהור: ושערו בפנים וכו' טמא. וכדתנן (שם ד') כיצד המת בחוץ ושערו בפנים הבית טמא: מפני שחבורו מצטרף עמו. דחבורי שמים חבור: מפני שאין חבורו מצטרף עמו דחבורי אדם אינו חבור: שאין ב' עצמות מצטרפין. ופליג אמתניתין (שם ד'). [ברישא גרסי' בידי שמים ובסיפא בידי אדם וא"נ כנוסח הגר"א: הבית טהור. לאחר ז' ימים דליכא טומאת אהל למפרע דאמרינן זהו שנאבד: ו מראה דמים. אף שאינו אדום כדם]: וחכ"א ברה"י ספקו טמא. זהו אינו דם תבוסה הואיל ומספקא לן אימא כולו לאחר מיתה הוי ספיקא דאורייתא וכל ספיקא דטומאה דאורייתא ברה"י ספיקו טמא ולאו משום דם תבוסה נגעו בה [דמטמא מדרבנן]: אלא איזה הוא דם תבוסה. דטומאתו מד"ס הרוג שיצא וכו' ועדיין לא פסק שאחר שנודע שמת דאינו שלא פסק ובודאי איכא מיעוט דלאחר מיתה וכן ידעינן ביה בוודאי דלא נפיק מניה כולה רביעית לאחר מיתה וליכא ספיקא דאורייתא דאפילו רובו לאחר מיתה לא טמא מדאורייתא דרביעית בעינן אלא רבנן הוא דגזור ביה טומאה הואיל ומיעוטא ודאי לאחר מיתה נפקו מיניה גזרו ביה טומאה ואע"ג דאיכא נמי לספוקי שמא רובו מחיים ומיעוטא במותו הואיל ואיכא לספוקי נמי ברובו לאחר מיתה: ר"י אומר וכו' ר"ש אומר וכו'. ר"י ור"ש תרווייהו כרבנן דפליגי עליה דר"א בן יהודה וקאמרי דם תבוסה הרוג שיצא ממנו כו' ועדיין לא פסק ספק רובו בחייו כו' אלא דר"ש סבר צלוב שדמו שותת כו' טמא משום דשותת ולא בטיל אבל מת שדמו מנטף טהור משום דראשון ראשון נפסק דהא וודאי איכא מקצת רביעית דנפיק מחיים וכל טפה וטפה בטיל ביה כרבנן דפליגי עליה דר' יוסי דם ור' יהודה סבר שותת טהור דבתחלה בקלות מחיים הוא דהוי וטפה של מיתה עומדת ע"ג העץ ומנטף טמא דאין דם מבטל דם: שלש רביעיות הן כו'. וכי האי גוונא תנן בטהרות (פ"ה) נגע אחד בלילה ואינו יודע אם חי ואם מת ולמחר השכים ומצאו מת רבי מאיר מטהר וחכמים מטמאין שכל הטומאות כשעת מציאתן ותני עלה בתוספתא (פ"ו דטהרות) ומודים חכמים לרבי מאיר שאם ראוהו חי מבערב אע"פ שבא שחרית ומצאו מת טהור מפני שזה ספק רה"ר אלמא היכא דלא הוה חזקת חי כי הא דמתניתין טמא וודאי לרבנן משום כשעת מציאתן והיכא דראוהו חי מבערב כי הא דתוספתא דאיכא חזקת חי ובשחרית מצאו מת ואיכא נמי שעת מציאתו מת טומאתו בספק כדקתני שזה ספק רה"ר. והיכא דראוהו חי ונגע בו בלילה ולא מצאו כלל דליכא שעת מציאתו מת ואיכא חזקת חי טהור ודאי. וה"נ ראשונה דם חיים כי עקרוהו בחזקת חי ואין כאן שעת מציאתו. שניה דם הכוסה דאיכא חזקת חי ואיכא שעת מציאתו מת. שלישית דם מיתה דאיכא שעת מציאתו מת וליכא חזקת חי: ז [ותני לוג דם. שיעור לטומאה למקדש אם נכנס בטומאה]: יהודה בן פתורא אומר כו'. ככ"ד שאחריהם: וכך אמר לי כו' כן דברי ר"א. [שאין הנזיר מגלח רק בחצי לוג]:

פרק ה א פתחו במלואו. כשיעור המת אם טפח טפח ואם ב' ב' אם ג' ג' ומציל הפתח על כל הפתחים שבבית וגם גגו טהור דלא הוה כקבר בהוה לטמא כל סביבי וכל שלמעלה מפני שיש להטומאה פתח לצאת: רבנ"א כו'. ר' ישמעאל משום ר' נתן סבר לקולא אפי' המת יותר מד"ט סגי בפתח ד"ט אלא אם הוא פחות מד"ט סגי נמי בפתח פחות מד"ט כשיעור המת ורשב"א משום ר"מ סבר להומרא אפי' המת פחות מד"ט צריך [נמי הפתח] ד"ט אלא אם המת יותר מד"ט צריך נמי הפתח יותר מד"ט כשיעור המת: ב ביב. ויש ביציאתו ד"ט הבית טהור. שיש להטומאה דרך לצאת כשיעור יציאה ד"ט: מה שבתוכו טהור. שאין דרך הטומאה לכנס: ואין ביציאתו כו' ד"ט הבית טמא. מפני שאין להטומאה דרך לצאת ויוצאה דרך הבית וטמא הבית משום שסוף טומאה לצאת: מה שבתוכו טהור. [גרסינן בסיפא] שאין דרך הטומאה ליכנס: רחב מבפנים וצר מבחוץ. הביב מקצתו מבפנים ומקצתו יוצא תחת כותל הבית לחוץ והכא בכזית מן המת שפתחו בפותח טפח ומאי רחב רחב כשיעור פתחו שהוא טפח ומאי צר שאין בו פותח טפח הלכך טומאה ברחב הבית טמא שאין דרך להטומאה לצאת. טומאה בצר. הבית נדון מחצה על מחצה הואיל ואין בו פ"ט כאילו היא בכותל הבית וכל טומאה בכותל הבית נידון מחצה על מחצה כדתנן (פ"ז מ"ג) כותל המשמש את הבית ידון מחצה על מחצה: טומאה בבית כלים שברחב טהורין. הואיל ויש בו פ"ט ואין דרך הטומאה ליכנס ושבצר נידון מחצה על מחצה הואיל ואין בו פ"ט נדון ככלים שבכותל הבית ותנן (שם ד') כותל שבין שני בתים טומאה באחד מהן וכלים בכותל מחציו וכלפי טומאה טמאין. מחציו כלפי טהרה טהורין: רחב מבחוץ. שיש מבחוץ כשיעור הפתח שהוא פ"ט וצר מבפנים שבפנים אין בו פ"ט טומאה ברחב. הבית טהור שיש שם דרך לטומאה שתצא. בצר הבית טמא הואיל ואין בו פ"ט במקום הצר אין לטומאה יציאה למקום הרחב. טומאה בבית כלים שברחב טהורין הואיל ויש בו פ"ט ואין דרך הטומאה ליכנס. ושבצר טמאין הואיל ואין בו פ"ט נטיל לקרקע הבית כדתנן (פט"ו ה') שארעו של בית כמוהו עד התהום: מודה ר' יהודה בשקיפין ובסלעים כו'. [בשקיפין חידודין היוצאים מן הסלע אף שנעשה ממילא מ"מ במלא אגרוף הוה אוהל] אע"ג דאמר ר' יהודה כל אוהל שאינו עשוי בידי אדם אינו אוהל מודה בשקיפין ובסלעים שאע"פ שאינם לאהל שאינם עשויין לאהל חשובין כאהל משום שבשיעורן כמלא אגרוף כדתנן (ספ"ג) רבי יהודה אומר כל אהל שאינו עשוי בידי אדם אינו אהל ומודה בשקיפין ובסלעים: ג כלים שבעוביו. [שעשוין תלוים בעוביו: כלים שבעוביו] טהורין. דחלל שבעוביו אינו בטל להמגדל: ר' יוסי אומר מחצה על מחצה. קסבר חלל בעובי המגדל נידון כחלל שבכותל הבית: הבית טמא. שסוף הטומאה לצאת דרך הבית: אם יש שם פ"ט. שתצא הטומאה מהבית לשם טמאין: טומאה שם הבית טמא. ואע"ג דליכא פ"ט שסוף הטומאה לצאת דרך הבית: [שבכותל. הכלים שם והטומאה בצד זה של מגדל]: מחצה על מחצה. כדין כותל הבית [והמגדל אינו חוצץ והכלים שבפנים לבית באותו מחצה טמאים ובמחצה השני טהורים]: ד רוצצת. שאין בה פ"ט: ע"ג רגלו. בין הרגל להדף שבשולי המגדל: בוקעת. והטומאה כנגדו ולא בצדדין]: היה מוטל על מתניו. שהמגדל מוטל על צדו והטומאה תחת עובי דפנותיו: ומוגף. דאי לאו מוגף אפילו תחת שוליו נמי בוקעת אלא במוגף תחת שוליו אינה בוקעת הואיל ולב שני כיסויים כדאמרן במתניתין: כלים שבטרקסאות. הם תיבות קטנות שבתוך דפנות המגדל ולפנים כהמגדל: מכאן ומכאן טהורין. שאין התיבות כנגד הטומאה אלא מגדי הטומאה מכאן ומכאן טהורין דטומאה כבוקעת ועולה כנגדה בעובי הדפנות אבל תיבות שמן הצדדים טהורין: ה כן הלכה. בתמיה: אם מציל הוא מכח צמיד פתיל בגולל. כדתנן (פט"ו ט) חבית שהיא מלאה משקין טהורין ומוקפת צמיד פתיל ועשאה גולל לקבר הנוגע בה טמא טומאת שבעה והחבית והמשקין טהורין אלמא מצלת על עצמה מכח צמיד פתיל ק"ו שמצלת על עצמה על ידי אהלים והה"ג אם טומאה בבית מה שבתוכה טהור. דמציל על עצמו יאהל שלו: ו היתה מוכני שלו משוכה לאחריו ג' אצבעות,

בכנגד

כנגד הקורות הבית (יב) טמא שאני רואה את הקורות כאילו הן (נ) יורדות וסותמות. (ס) דבר אחר אין טומאה נכנסת לאהל ואינה יוצאה הימנו אלא בפותח טפח (יג). כלים (ע) שכנגד הזוית רבי מטמא וחכמים מטהרין אמר רבי רואה אני דבריהם מדברי בד"א (פ) בפרוצה אבל במגופפת הרי הוא כקבר סתום ומטמא מכל סביביה: ז אמר ר' יוסי בא ר' יוחנן בן נורי אצל (יג) ר' חלפתא אמר לו מה אתה (יד) [א] (צ) בעין של תנור אמר לו טמאה אמר לו אף אני אומר כן אלא שעקיבא מטהר. עין של תנור שיש בה גובה טפח ואין בה רחב טפח (טו) [ב] ואין בה גובה טפח טהורה נתן נסר על גבה בקעה טמאה את הנסר נטמא וטמא את התנור: ח (ק) ארובה שבין בית לעליה וקדרה נתונה עליה ונקובה בכונס משקה ר"ע אומר מצלת וחב"א אינה מצלת (טז) נפחתה [ג] במיני זיתים מצלת על פחות מטפח: ט כנס לתוכה מי חטאת ואפר חטאת מצלת על החטאת ואינה מצלת על התרומה שתמצא אומר טהור (יז) מציל לעצמו כיצד היו שם (יח) כלים טהורין לחטאת וטמאים לתרומה נמצא טהור מציל לעצמו: י לגין (ר) שהוא מלא משקין טהורין ופינן ללגין (יט) אחר אם יש בו משקין טמא: (ש) האשה שלשה בעריבה וידיה עסוקות בבצק (כ) אחר כל זמן שמגבהת זו ומנחת זו מגבהת זו ומנחת זו (כא) האשה ועריבה טמאין טומאת שבעה ובצק טהור (ת) משכה ידיה הימנו והחזירתו (כב) נטמאת וטימאה את הבצק אמר ר' יהושע (א) [ד] בושנו מדבריכם ב"ש אפשר אשה ועריבה טמאין טומאת שבעה והבצק טהור [ה]לגין טמאין טומאת שבעה ומשקין טהורין אחר שעמד אמר לפניו תלמיד אחד מתלמידי ב"ש רבי אומר לפניך טעם שב"ש אומרים בו אמר לו אמור (כג) כליו של ע"ה מהו טמא או טהור אמר לו טמא (כד) וכי יש טמא מציל א"כ יציל זה על כליו [ו] אמור כליו של ע"ה חיבור. ד"א וכי אומר לך ע"ה על כליו שהוא טמא כשיטהרנו אוכלים ומשקין בתוכו עצמו טהרנו אבל כשטהרתה את הכלי טהרתה לך [ז] ולא חזר ר' יהושע להיות שונה כדברי התלמיד אמר ר' יהושע נמתי לכם עצמות בית שמאי:

פרק ששי

א (א) ר' יהודה אומר משם ר' יהושע כשם שהכלים מצילין עם אוהלין שיש להן דפנות כך מצילין עם אוהלים שאין להן דפנות [ח] אחד (א) כלי עץ ואחד כלי חרס טהורין. בד"א בכלי שיש בו טפח על טפח אבל בכלי שאין בו טפח על טפח אינו מציל. בד"א בזמן שהוא (ב) אפוץ (ג) מבחוץ מצד אחד ומבפנים משני צדדים אבל אם היה אפוץ כחצי טפח מכאן וכחצי טפח מכאן ה"ז אינו מציל: ב (ג) קדרה שהיא נתונה בצד דופנו של אוהל מבחוץ טומאה תחתיה (ג) והיא רוצצת טומאה בוקעת ועולה בוקעת ויורדת היתה גבוהה מן הארץ טפח טומאה תחתיה תחתיה טמא תוכה וגבה טהור מפני שהיא מצלת עם דופנו של אוהל בתוכה או על גבה הכל טמא: ג היתה (ד) כפושה טומאה תחתיו והיא רוצצת טומאה בוקעת ועולה בוקעת ויורדת. היתה גבוהה מן הארץ טפח וטומאה תחתיה תחתיה טמא תוכה וגבה טהור מפני שהיא ניחנית כשפועי אוהלין בתוכה או על גבה כנגדו עד הרקיע טמא. היתה נתונה על גבי שתי יתדות מבחוץ משוכה הימנו בפותח טפח אינה מצלת בפחות מטפח ר"ע אומר מצלת וחכ"א אינה מצלת: כותל שמקצתו משמש לבית ומקצתו משמש לגינה היתה נתונה בצד המשמש לבית מצלת (ה) בית המשמש לגינה אינה מצלת: ד קורה (ו) שהיא נתונה מכותל לכותל וקדרה בה אם אין בין פיה לקורה פותח טפח הרי זו מצלת (ז) אם יש בין פיה לקורה פותח טפח (ח) אינה מצלת. היתה אפוצה בארץ ובקורה אם אין בין פיה לקורה פותח טפח הרי זו מצלת (ט) אם יש בין פיה לקורה פותח טפח אינה מצלת. היה פיה (ד) למעלה מודבק לקורה הרי זו מצלת (י) משוכה הימנו בפותח טפח אינה מצלת פחות מטפח (יא) ר"ע אומר מצלת וחכ"א אינה מצלת. אבא שאול אומר בזו מחלוקת היה ראש אחד נתון על כותלו של (יג) בית וראשה אחד נתון על כותלו של גנה היתה בצד המשמש לבית מצלת בצד המשמש לגינה אינה מצלת אבא שאול אומר אף בזו היא מחלוקת:

פרק שביעי

א (א) ארבעה שהיו נושאין את הנדבך ואין במוטות כעובי המרדע טומאה תחתיו כלים שעל גביו טמאין טומאה על גביו כלים שתחתיו טמאין ר' אליעזר מטהר. וכן היה ר' אליעזר אומר כזית מן המת בפי העורב האהיל על גבי הנדבך אדם וכלים שתחתיו טהורין האהיל על (א) תנור וכירים החדשים טהורין: נתון על (ב) ארבעה כלים אפי' כלי גללים וכלי אבנים וכלי אדמה ואין בהן פותח טפח טומאה תחתיו כלים שעל גביו טמאין. טומאה על גביו כלים שתחתיו טמאין [ט] יש בהן פותח טפח ר' אליעזר מטהר ואם יש בהן [י] טומאה תחתיו כלים שעל גביו טמאין טומאה שעל גביו כלים שתחתיו טמאין נתון (ג) על ארבע (ב) כוסיות הנתונות על ארבע אבנים ואין בהן גובה טפח טומאה תחתיו כלים שעל גביו טמאין. טומאה על גביו (ג) כלים שתחתיו טמאין ור' אליעזר מטהר. אם יש בהן גובה טפח (ד) טומאה תחתיו כלים שעל גביו טמאין טומאה על גביו כלים שתחתיו [כ] (ה) טהורין ואם ראשי כוסיות נראין (ד) בין כך ובין כך (ו) טהורין: ב נסר שראשו אחד נתון על גבי האבן וראשו אחד נתון על גבי הספסל רואין (ז) את הנסר שאם ינטל הספסל ויכול לעמוד בפני עצמו מציל ואם לאו אינו מציל רבי יוסי

הגהות

(יב) טהור כלים שכנגד הזוית רבי מטמא וחכמים מטהרין שאני רואה כו': (יג) אמר רבי רואה אני את:(יג) אצל אבא חלפתא:(יד) אומר כו' ונסר נתון ע"ג א"ל טמא בקע טומאה את הנסר נטמא הנסר וטמא את התנור א"ל אף: (טו) יש בה רוחב טפח ואין בה גובה טפח טהורה:ארובה שבין: (טז) נפחתה במוצא זיתים מצלת עד פותח טפח קנה שחתכה למי חטאת: (יז) לחטאת: (יח) שני כלים אחד טהור לחטאת ואחד טהור לתרומה נמצא טהור לחטאת מציל לעצמו וטהור לתרומה מציל לעצמו: (יט) אחר ויש שם משקין שניהם טמאין: (כ) תי' אחר ל"ג: (כא) ומנחת זו הבצק טהור והשאר ל"ג: (כב) טמא הבצק אמר: (כג) א"ל: (כד) א"ל כלי טמא חוצץ או אינו חוצץ א"ל אינו חוצץ א"ל זהו טעמא של ב"ש א"ל והלא טהרתם אוכלים ומשקין שבתוכו א"ל לכשטהרנו אוכלין ומשקין שבתוכו לעצמו טהרנו אבל לטהר את הכלי שטהרנו לך ולו מיד הלך ר' יהושע ונשתטח על קברי ב"ש ואמר נעניתי לכם עצמות ב"ש אם סתומות שלכם כך מפורשות שלכם עאכ"ו אמרו כל ימיו הושחרו

הגר"א

שינו מפני תעניותיו: פ"ו (א) כלי חרס ואחד כלי עץ טהורים: (ב) טפח מצד אחד מבחוץ: (ג) ורוצצת טומאה: (ד) כפישה נתונה בצד דפנה של אהל מבחוץ וטומאה תחתיה והיא רוצצת: (ה) מצלת מצד המשמש: (ו) שהיתה כו' תלויה בה ואין בין: (ז) דברי ר"ע וחכ"א אינה מצלת אם: (ח) ד"ה אינה מצלת: (ט) דברי ר"ע וחכ"א אינה מצלת עד שיהא אפוצה בארץ ובקורה פחות מפ"ט: היתה פיה: (י) היתה משוכה: (יא) מטפח אבא שאול אומר בזו היא מחלוקת שר"ע אומר מצלת וחכ"א אינה מצלת: (יב) הבית כו' על גבי כותלו כו' היתה נתונה בצד כו' אף בזו מחלוקת: פ"ז (א) על גבי תנור: (ב) על גבי ד' כלים טהורים ואין בהן כו' שתחתיו טמאין ר' אליעזר מטהר ואם יש בהן פ"ט טומאה תחתיה כלים: (ג) טמאין. נתנן על גבי ד' כסיות הנתונות ע"ג ד' אבנים: (ד) וטומאה תחתיו: (ה) טמאין: (ו) טמאין: (ז) אותו שאם

אור הגנוז

[א] אומר: [ב] יש בה רחב טפח: [ג] במוצא: [ד] בושתי: [ה] משכה ידים הימנה והחזירתה וטמאה את לגין וכו': [ו] של חבר ד"א וכו': [ז] ולא חזר וכו': פ"ז [ח] ואחד: [ט] מכאן עד נתון על גבי ד' כוסיות ליתא בכ"י: [י] גובה טפח: [כ] טהורין ואם ראשי כסיות נראין וכו':

מצפה שמואל

(נ) יורדות וסותמות.להפסיק בין מוכני למגדל ואינו נחשב מוכני כמגדל והאי לתודיה קאי והאי לתודיה וקאי: (ס) ד"א.יש עוד טעם לטומאת הבית משום דאיכא במוכני פ"ט כדלעיל כלפי הגירסא דהבית טמא ואין טומאתו יוצא לחוץ דרך פתח המגדל ומסיק הר"ש לפי הגירסא טהור שהקורות יורדות וסותמות שלא תכנס הטומאה מן המוכני לבית ד"א משום דאין טומאה יוצאה בפחות מפ"ט ולכך הבית טהור: (ע) שכנגד הזוית. היינו כנגד הקורה מצד זה ומצד זה של מוכני העומד תחת הקורה רבי מטמא דקורה סותמת שלא תכנס טומאה לבית אבל תחת הקורה מיהא טמא וחכמים מטהרין קסברי אין טומאה נכנס לאהל כלל:(פ) בפרוצה.שהמוכני פרוצה למגדל בפ"ט אבל מגופפת הויא לה מוכני כקבר סתום כל זה הוא מר"ש פ"ד מ"ג ובקצת שינוי מסיעת הגר"א המבואר בפנים על כן הבאתיו דבריו מסודר על התוספתא:(צ) בעין של תנור כו' א"ל טמא.עי' בפנים מהגר"א ועי' ר"מ שפירש דפליגי אי המאהיל על העין הוי כמאהיל על הבית. ועי' ברא"ש דמפרש בים בעין פ"ט ובסיפא כאן לכ"ע טהור והר"ש מפרש דאיירי באין פ"ט ובסיפא כאן פליגי אבל בפ"ט מביא טומאה לבית והראב"ד בפי"ח ה"ד מט"מ פירש כהרא"ש. ועי' כ"מ שם והר"ש כאן פ"ה מ"א: (ק) ארובה. עי' פ"ה מ"ב הפלוגתא שם ובמפרשי המשנה ותוי"ט. ועי' ר"ש ספ"ע דכלים וכ' דבסיפא מצלת כדי נסבא דכיון דאין פ"ע כסתום הוא: (ר) שהוא מלא. ר"ש פ"ה מ"ד ואם יש שם משקין טמאין לא שנא ופירש ל"מ אם אין שם משקין דטמאים אלא אפילו אם יש שם משקין דאם לאו דפינן היו טהורין הני והכי השתא דפינן טמאים וכ' הר"ש דאי הוי גרסינן טהורין הוי ניחא טפי ע"ש בפ"ה מ"ד:(ש)האשה שלשה. עי' חגיגה כב: וירו' פ"ג שם: (ת) משכה ידה. מיי' פכ"ג ה"ד: (א) בושנו מדבריכם. חגיגה כב: וירו' שם ועי' ר"ש פ"ט מ"ב מכלים ושם פ"י מ"א בזה וע"ש עד סוף הפרק: (א) ר' יהודה אומר. ר"ש פ"ט מ"ו עיין בפנים דהמשנה דלא כר"י וכתב עוד הר"ש א"נ מתניתין בכלי שאין בו טפח: (ב) אפוץ טפח מצד א'. כתב הר"ש אפוץ שדבוק הכלי ע"פ התנור ובשפה החיצונה סגי מצד א' אבל מצד השפה הפנימית של תנור בעי שיהא דבוק משני צדדים ולא נחשב ככסוי לתנור להציל ולהפסיק ואותה אפיצה בעי שיהא טפח רוחב במ"א ולא סגי לה בטפח בשני מקומות חצי טפח מכאן וחצי טפח מכאן עכ"ד. וזה דלא כפירושו דהגר"א בפנים וע"ש בר"ש בפירוש הי"מ מבחוץ מצד אחד שיש טפח בדופן הכלי מצד א' אם בפנים טפח מכל צד מציל אף שבחוץ אין בו טפח ואם נפחת כחצי טפח מכאן וכחצי טפח במקום אחר אינו מציל דלא חשיב כלבוד ומסיים דאין הלשון מתיישב לפירוש זה: (ג) קדירה שהיא נתונה. עד אבא שאול אומר אף בזו מחלוקת. הכל בר"ש פ"ה מ"ז ולמ"ש בפנים יתיישב הלשון דגבי כפישה אמר פה שיפועי אוהלים והר"ש הקשה בזה ומ"ש בפנים הוא מהגר"א: (ד) למעלה מודבק בקורה. כתב הר"ש בלדי הקורה מכאן ובלדי הקורה מכאן א"נ שכפאה על פיה על הקורה שאין הקורה סותמת כל פי הקדירה שספתי הקדירה משוכין משפתי הקורה ולחוץ כל זה מר"ש ספ"ה ובפנים תקן זה. ועי' ר"ש פ"ו מ"א שתמה בהך דאין בין קורה לפיה פ"ט דמצלת מ"ש מכבר שעל התנור וכתב הטעם דחשוב כדפנות אוהלים ע"ש דל"ד לכבר: (א) ארבעה שהיו נושאין. עד כשיפועי אהלים. הכל בר"ש רפ"ז: ואין בהם פ"ט. כתב הר"ש בכ"א דאין מקבלים טומאה מגבו: (ב) כוסות. הר"ש פירש מלשון כסא ואין בהם גובה טפח דלא מטמאי הכסיות כיון דאין בהם גובה טפח ולכך מטהר ר"א וטומאה רצוצה לא הוי דאפשר שנדבק גבוה באמצע: (ג) כלים שתחתיו טהורין. הגר"א גרס טמאין כי הר"ש כאן כתב דל"ע מ"ש הכא תחתיו מע"ג מכולהו אתריא: (ד) בין כך ובין כך טהורין. עי' פ"ת הגו"י דכיון דנראין שמיע להו מתחת הנדבך וה"ל כנדון על האבנים לגדם (ר"ש שם).

זר זהב ומנחת בכורים

המגדל עומד בתוך הבית ומוכני שלו משוכה קצת לצד הבית ג' אצבעות והמוכני פרוצה מלמעלה כדקתני סיפא בד"א בפרוצה ואילו היתה המוכני ד' אצבעות הבית טמא דה"ל פותח טפח פתוח דמביא טומאה על הבית והכא הואיל וליכא אלא ג' אצבעות הבית טהור וכן אילו לא היתה כנגד הקירות כנגד הזוית מיהא טמא לכ"ע השתא דטומאה כנגד הקורות קא מיפלגי רבי ורבנן בכנגד הזוית [והוא הזוית במכאן ומכאן למגדל]: וחכמים מטהרין שאני רואה את הקורות כו': ד"א אין טומאה נכנס לאהל וכו'. אבית טהור קמהדרי הדא משום דקורות יורדות וסותמות ועוד משום דאין טומאה נכנס ואין יוצא ממנה אלא בפ"ט והכא דליכא פ"ט פתוח למעלה אלא ג' אצבעות הלכך הבית טהור. ומוכני דתוספתא היינו מוכני דמתני' כדפרישן (פ"ד ג') במתניתין: ז בעין של תנור: [מקום שהעשן יוצא ונסר] נתון ע"ג כו' והאהילו עליו קוברי המת כדתנן במתני' (רפ"ה) והכא בתנור העומד בתוך הבית והתנור והעין המכוסין בנסר שמונח ע"ג אולין ומצילין עם דפנות אהלים של הבית והיינו דר' עקיבא מטהר וחלפתא ור"י בן נורי מטמאין דגזרי עומד בתוך הבית אטו עומד בחוץ דליכא דפנות אוהלים ונסר לא מצלת אלא אכלי בצמיד פתיל אבל בכסוי בעלמא אין כלי נצלת הלכך הכא נמי בעומד בתוך הבית דאיכא דפנות אהלים גזרי אטו עומד בחוץ וקסברי בוקעת הטומאה את הנסר ונטמא וטימא את התנור ור"ע לא גזר. ור"ע דתוספתא היינו ר"ע דמתניתין וחלפתא ור"י בן נורי כב"ה דמתניתין (רפ"ה) כדפרישן התם במתניתין: [טהורה. דאין מביא טומאה בפחות מטפ"ט אבל הבית לכ"ע טהור. ודלא כב"ה במשנה]: ח ארובה שבין בית לעליה. והטומאה בבית: רע"א מצלת. עם דפנות אהלים ואף הקדרה טהורה: וחכ"א אינה מצלת. על הקדרה עצמה דגזור קדרה דארובה אע"ג דאיכא דפנות אהלים אטו קדרה דצמיד פתיל השמדת בתוך אהל המת ומוקפת צמיד פתיל דכי נקבה בכונס משקה לא מצלא אנפשה וטמאה ה"נ טמאה הקדרה אבל העליה טהורה דמצלת הקדרה עליה עם דפנות אהלים דאעליה ליכא למגזר ומדאורייתא דכ"ע אף הקדרה טהורה דמצלא אנפשה עם דפנות אהלים אלא בגזרה קא מיפלגי ור"ע דתוספתא היינו ר"ע דמתניתין ורבנן דתוספתא כב"ה דמתניתין (שם ג') כדפרישן במתניתין: נפחתה במוציא זיתים מצלת כו'. הכלי בלא"ה טהורה דהא נפחתה כמוציא זית ותו לא מקבלה טומאה אלא אעליה קאי דמצלת לר"ע וקמ"ל דאפילו נפחתה כ"כ עדיין היא מצלת עד שנפחתת בפותח טפח דתו לא מצלא אעליה דטומאה יוצאה דרך פחיתתה שהיא בפותח טפח: ט קנה שחתכה למי חטאת כו'. ומונחת בארובה שבין בית לעליה ובעליה מונחים כלים המיוחדין לחטאת וכלים המיוחדין לתרומה. מציל הקנה הכלים המיוחדין לחטאת אבל לא על הכלים המיוחדין לתרומה [דקנה חתכה ע"מ דליכא טבילה והערב שמש מחשב ליטוהר דע"ה וחטאת נעשה בטבול יום לכן חטאת טהור ומציל ולא לתרומה]: כיצד היו שם שני כלים. בארובה: א' טהור לחטאת כו'. והשני כלים סותמין את הארובה: י לגין כו'. שניהם טמאין דכי פנה המשקין מלגין הראשונים ללגין השניים נטמאו המשקין של הלגין הראשונים בלגין השניים דאינם מצילין אלא משקין שבהם בהלגין מתחלה אבל כי פינן ונגעו בלגין השנים נטמאו בהלגין והדר המשקין ומטמאין המשקין של לגין השניים ומשקה שניהם טמאים: [ויש שם משקים. רבותא דאף כשיש משקים והמשקים של כל אחד טהור מכל מקום כשפינה נטמאו דכללא דהלכה הוא שמציל על האוכלין וכ"ח ולא על הלגין דהוא כלי שטף ורק כשהוא בכלי ראשונה כדמפרש וכן בבצק טהור כל זמן שלא פירשה]: לעצמו טהרנו. הוא עצמו יאכלם שהחברים בדלים ממנו וממגעו ובלא"ה מאכלו טמא: אבל נטהר את הכלי שטהרנו לך ולו. שכלי שטף שיש לו טהרה במקוה ישאלנו החבר מע"ה ויטהרנו במקוה והוא נצרך הזאה שלישי ושביעי דהא כלי ע"ה שהוא טמא אבל החבר סגיל ואבל החבר לאו הילה הוא והרי הוא טמא מת הלכך אינו מציל אלא על אוכלין ומשקין וכלי חרס דאין להם טהרה במקוה ובלא"ה יבדלו החברים ממנו: [בש"ס חגיגה שלם בברייתא נוסחת הגר"א. פתוחות לא פרשו טעמן: סותמרו ס'. סדגר נגדם]:

פרק ו א עם אהלים. שאין להם דפנות ופליג אמתניתין (פ"ה ו') דתנן שאין הכלים מצילין עם דפנות אוהלים עד שיהא להן דפנות [והכלי מכוסה ע"ג]: אחד כלי חרס כו'. לאו מדברי ר' יהודה היא אלא ד"ה היא: אחד כלי חרס ואחד כלי עץ. הטהורים מצילין עם דפנות אוהלים כדתנן (שם ה') כלים טהורין וכלי חרס טהורין מצילין עם דפנות אהלים: אינו מציל. עם דפנות אהלים: בד"א בזמן שהוא אפוץ כו'. כדתנן (שם ו) וכמה תהא הדופן טפח היה לו חצי טפח מכאן וחצי טפח מכאן אינו דופן עד שיהא לו טפח ממקום אחד וקתני הכא בד"א דמציל עם דפנות אהלים בזמן שהוא אפוץ טפח מבחוץ אם נתן דופן הכלי מבחוץ לבור ודות צריך טפח מצד אחד. ומבפנים אם נתן דופן הכלי מבפנים לבור ודות אפילו מבני צדדין כגון כחצי טפח מצד זה וכחצי טפח מצד זה משום דלא נראה הדופן בחוץ סגי בבני צדדים טפח אבל אם היה אפוץ מבחוץ כחצי טפח מכאן וכחצי טפח מכאן ה"ז אינו מציל: ב [מבחוץ. ע"ג יתידות מ"מ מציל כמבואר במשנה ומפרש כאן]: בתוכה או ע"ג הכל טמא. דנטמאה הכלי וכלי עצמה אינה מצלת עם דפנות אהלים: ג כשפועי אהלים. דמשום דפנות אהלים אינה מצלת דכלי אינה מצלת עם דפנות אהלים אא"כ יש לה דופן וכפישה אין לה דופן אלא מבוקע בתוכה מעט אלא הכפישה מצלת משום שפועי אהלים כאילו האהל נמשך למטה עליה בשפוע: בתוכה או ע"ג כנגדו עד הרקיע טמא. אבל התחתיה טהור משום שפועי אהלים דכפישה טהורה ואינה מקבלת טומאה הלכך חוצצת על תחתיה: ד [אפוצה בארץ. שנמשך הקדרה מן הארץ ועד הקורה: היתה. הקדירה עיין ר"ש ספ"ה: ממנה. מן הכותל אינה מצלת עם דופן האהל כיון שרחוק ממנו לבית דמבואר במשנה דדפנות אוהלים אינו מצילין אלא בסמוך לכותל האהל: בזו היא מחלוקת. כמו לת"ק רק לא פליגי בנתונה על גבי יתדות: כותלו של גינה קורה ארוך חציו נגד הבית וחציו נגד הגינה: אף בזו מחלוקת. ולרבי עקיבא מצלת ראשו של הקורה:

פרק ז א הנדבך. אבן גדולה ורחבה ומרדע הוא שיש טפח בהקיפו. ועביו אין בו טפח]: ואין במוטות כעובי המרדע. הא אם יש במוטות כעובי המרדע אפילו ר"א מודה משום דכל המטלטלין מביאין את הטומאה כעובי המרדע על אדם הנושאן כדתנן (ר"פ ט"ז) ונטמאו הנושאין וטמא הסומך את האהל אפי' ר"א מודה דאינו חוצץ: טומאה תחתיו כלים שע"ג טמאין. דאדם וכלים אפי' טהורין נעשים אהלים לטמא ולא לטהר ואפי' סומכין את האהל כדתנן (רפ"ו): ור"א מטהר. קסבר בין אדם טהור בין כלים טהורין הסומכין את האהל חוצץ: החדשים. שלא הוסקו ולא מקבלי טומאה: ואין בהן פותח טפח. שאין בין פי הכלים לנדבך פותח טפח להביא הטומאה דרך שם לכלים ובכלי חרס שאינם מקבלין טומאה מגבן הלכך ר"א מטהר וחכמים מטמאין דאדם וכלים אינן נעשין אוהלים לטהר: ואם יש בהן פ"ט. בין פי הכלים לנדבך: טמאין. לדברי הכל: נתון ע"ג ד' כסיות הנתונות ע"ג ד' אבנים. והאבנים אין בהם טפח על טפח ברוחב ואורך הלכך אם יש בהן גובה טפח כלומר שהן גבוהין מן הארץ טפח וטומאה תחת הנדבך באה הטומאה דרך חלל טפח תחת האבנים. והאבנים אינם חוצצים הואיל ואין בהם באורך ורוחב טפח על טפח ונטמאו הכסיות וטמא הסומך את האהל לד"ה אינו חוצץ והיינו דקתני סיפא טמאין לד"ה ורישא באין בהן גובה טפח שאין גבוהין מן הארץ טפח ולא באה הטומאה תחת האבנים לטמא את הכסיות קמיפלגי ר"א ורבנן לר"א הנדבך חוצץ ולרבנן אינו חוצץ: ואם ראשי כסיות נראים. שנראים על גבי האבנים שראשי כסיות הם רחבים מהאבנים ובולטים ראשי הכסיות מע"ג האבנים לפנים מתחת הנדבך: בין כך ובין כך טמאין. לד"ה אפילו אין האבנים גבוהים טפח מן הארץ הטומאה באה לתחת בליטת ראשי הכסיות שהן גבוהין מן הארץ טפח ומטמאה את הכסיות וטמא הסומך את האוהל לד"ה אינו חוצץ: ב וראשו אחד נתון ע"ג הספסל. שהוא כלי ונמצא כלי סומך את האוהל מצד אחד רואין אותו שאם ינטל הספסל ויכול לעמוד בפ"ע מציל דספסל כמאן דליתי דמי והאבן נחשב קסמיך ליה לאוהל: ואם לאו אינו מציל. הואיל וכלי קמסמיך ליה לאהל מצד אחד: כשפועי אהלים

יוסי ברבי יהודה אומר רואין את הנסר שאם יורד ויושב ויש תחתיו (ח) רביע (ה) טפח על טפח ועל רום טפח הרי זה מציל מפני שהוא נידון כשיפועי אוהלין. (ו) ר' יהודה אומר משום ר' אליעזר אע"פ (ט) שהדלת נפתחה הבית טהור לפי שלא נטמא המפתח: ג (ז) בית שחצצו בקנקנין טהורות ופיהן כלפי (ט) הטהורה מצילות כלפי הטמאה אין מצילות ר"ש בן יהודה אומר משום ר"ש (י) כלפי הטומאות מצילות עד שיהא בפיהן פותח טפח: טחן בטיט בין מבפנים ובין מבחוץ אם יכול (יא) הטחן לעמוד בפני עצמו מציל ואם לאו אין מציל: ד (ח) כותל שנסדק בין שתי ובין ערב ועשוי כמין משפך רחב מבפנים וצר מבחוץ טומאה ברחב הבית טמא ובצר נדון מחצה על מחצה רחב מבחוץ וצר מבפנים טומאה ברחב הבית טהור ובצר נידון מחצה על מחצה. נסדק כמין שתי ומפולש לכאן ולכאן רחב מלמעלה וצר מלמטה (יב) וטומאה בין ברחב ובין בצר הבית טמא. נסדק כמין ערב ומפולש לכאן ולכאן רחב מצד אחד וצר מצד אחד טומאה ברחב הבית טמא ובצר נדון מחצה על מחצה. וכמה יהא הסדק הזה (יג) רבי אומר מלא אגרופו של בן (יד) בטי: (טו) כותל שחציו סלע וחציו בנין נדון מחצה על מחצה (ט) ניטל הימנו מבפנים והוסיף עליו [א] (טז) נמצאת טומאה מחצי כותל ולחוץ הבית טמא ניטל הימנו מבחוץ והוסיף עליו מבפנים ונמצאת טומאה מחצי כותל ולחוץ הבית טהור: ה (י) היה אחד סלע ואחד בנין של בנין נדון מחצה על מחצה ושל סלע נדון כקליפת השום (יז). ר' יוסי אומר טומאה מחצי הכותל ולחוץ מחצי מעזיבה ולמעלה הבית טהור. העומד מלמעלה כנגד הטומאה טהור שאין הטומאה מעברת את הקורות ואע"פ שאין הקורות לאותה הרוח. (יח) טומאה שהיא נתונה על גבי הכותל בין מחציו ולפנים בין מחציו ולחוץ הבית טהור ר"מ ור"ש אומרים מחציו ולחוץ טומאה בוקעת ועולה בוקעת ויורדת: ו (כ) כותל שבין שני בתים וטומאה בתוכו הבית הקרוב לטומאה טמא והקרוב לטהרה טהור מחצה על מחצה שניהן טמאין. ר' אליעזר אומר שורפין עליהן את התרומה ואין חייבין עליהן על טומאת מקדש וקדשיו: ז (ל) מעזיבה שהיא לאויר (יט) וטומאה בתוכה מחציה ולמטה הבית טמא והעומד מלמעלה כנגד הטומאה טהור מחציה ולמעלה [ב] (כ) והעומד מלמעלה כנגד הטומאה טמא מחצה על מחצה הבית טמא והעומד (כא) מלמטה כנגד הטומאה ר"מ מטמא ור"ש מטהר. ר' יהודה אומר כל (כב) המעזיבה תשמיש לבית וכן היה ר' יהודה אומר (מ) כל מעזיבה תשמיש לעלייה. מודים חכמים לר' יהודה בשתי מערות זו על גב זו וטומאה בתחתונה תחתונה וקרקע טמאה עליונה וקרקע טהורה. טומאה בעליונה (כג) קרקע ועליונה טמאה קרקע ותחתונה טהורה טומאה ביניהן עליונה טמאה ותחתונה טהורה (נ) וגגו של עליונה טהורה וכן היה ר' יהודה אומר (ס) כותל שבין שני כוכין (כד) או בין שתי מערות עד ששה טפחים נידון מחצה על מחצה יותר על כן נידון כקליפת השום: ח קדרה שהיא נתונה בצד דפנה של מערה אינה מצלת בצד שקיפה של מערה הרי זו מצלת. היתה נתונה בחלון שבין שני בתים וטומאה באחת מהן. הרי זו טהורה מפני שהוא ניצלת עם דופני של שני: היתה טומאה (כה) שביניהן ויש במקומה טפח על טפח ברום טפח אם אין בין פיה לשקוף פותח טפח הרי זו מצלת אם יש בין פיה לשקוף פותח טפח אינה מצלת: ט (ע) קלל של חטאת שהוא נתון בחלון ויש במקומו טפח על טפח ברום טפח אם אין בין פיו לשקוף פותח טפח ה"ז מציל ואם לאו אין מציל דברי ר' אליעזר ור' יהושע אומר לעולם אינו מציל עד שיהא לפנים הימנו חלל בפותח טפח: י (פ) עמוד שהוא עומד בתוך הבית וטומאה תחתיו והיא רוצצת טומאה בוקעת ועולה בוקעת ויורדת ואם יש במקום הטומאה טפח [ג] (כו) על רום טפח הרי הוא (צ) ככבר סתום ומטמא כל סביביו (ק) כלים שתחת הפרח טהורין ור' יוחנן בן נורי מטמא: יא (ר) תיבה שעשאה (כז) פרדסטקין אע"פ שמשתמש בה טהורה היתה טמאה ועשאה (כח) פרדסטקין טמאה עד שיקבענה במסמר. (ש) פרסטקין שהוא פתוח לבית מוגף וטומאה בתוכו והבית טמא טומאה בבית מה שבתוכו טהור מפני שדרך הטומאה לצאת ואין דרכה ליכנס. טומאה בקרקע או בכותל (כט) שלפנים הימנו טומאה בוקעת ועולה בוקעת ויורדת ורואין את (ל) הפרסטקין כאילו הוא אטום מחצה על מחצה להביא את הטומאה לבית שלשה פרסטקין זה בצד זה או זה אחר זה או זה על גבי זה וטומאה תחתיהן ביניהן או על גביהן טומאה בוקעת ועולה בוקעת ויורדת ורואין את הפרסטקין כאילו הן אטומין ונדונים מחצה על מחצה להביא את הטומאה (לא) לבית. ר' יהודה אומר משום ר' יהושע סמך להן סוכות טהורות (ת) לאכול בהן פסחים:

פרק שמיני

א (א) כזית מן המת (א) על הרדד או על גביו טומאה בוקעת ועולה בוקעת ויורדת טומאה בתוכו הנוגע בו מתוכו טמא טומאת שבעה מאחריו טמא טומאת ערב טומאה מאחריו הנוגע בו מאחריו טמא טומאת שבעה ומתוכו טמא טומאת ערב והנכנס לתוכו טהור. כחצי זית מתוכו וכחצי זית מאחריו הנוגע בו בין מתוכו ובין מאחריו טמא טומאת ערב והאהל עצמו טמא טומאת שבעה. אמר ר' נתן אם מציל הוא ע"י אחרים ק"ו [ד] (ב) עצמו: ב אהל שהיה נטוי על גבי ארבעה שפודין של מתכת ר' יעקב אומר אינו מציל מפני שדבר טמא מעמידו ור' יוסי אומר מציל. נטוי על גבי קנים דוקרנין ר' יוסי אומר מציל ור"ש אומר אינו מציל עד שיהא נטוי כנטויית האהל: ג סדין שתפרו ונתנו על גבי עריסה אם אין בינו (ג) לארץ פותח טפח ה"ז מציל בד"א בזמן שאם תנטל עריסה וסדין עומד אבל אם תנטל עריסה וסדין נופל אע"פ שתפרו ואע"פ (ד) שאינו מסולק מן הארץ אלא כל שהוא ה"ז אינו מציל ואם היתה מחצלת (ה) אהל אע"פ שלא תפרה ולא חשב עליה ואין בינה לארץ פותח טפח הרי זו מצלת. ואם יש בינה (ו) לארץ פותח טפח אינה מצלת: ד (ב) המת בבית ולו פתחים הרבה (ג) כולן נעולין כולן טמאין נפתח אחד מהן אע"פ שלא חישב עליו טיהר את כולן היו בו (ד) חלונות הרבה וכולן מגופות כולן טהורות נפתחו כולן טמאות ולא הצילו על פתחים: (ה) פתח קטן בתוך פתח גדול המאהיל על גבי שניהן טמא חישב להוציאו בקטן טיהר הקטן את הגדול היו שניהן מתאימין המאהיל על גבי שניהם טמא חישב להוציאו באחד מהן (ז) הרי חבורו טהור. היה לו פתח אחד לצפון ופתח אחד לדרום וחישב להוציאו בצפונו אח"כ באו אחיו או קרוביו ואמרו אין מוציאין אותו אלא בדרומו

הגהות הגר"א

(ח) רבוע:(ט)שנפתחה הדלת:(ט) הטהורה וכו' כלפי הטומאה: (י) אף כלפי הטומאה: (יא) הטיח: (יב) רחב מלמטה וצר מלמעלה: (יג) טפח ר' יהודה:(יד) בטיח:(טו) כותל וכו' מחצה על מחצה ל"ג: (טז) מבחוץ ונמצאת טומאה מחציו הכותל ולפנים הבית:(יז) חציו של סלע וחציו של בנין חציו של סלע נדון כקליפת השום וחציו של בנין נדון מחצה על מחצה ר"י אומר כו' ולחוץ הבית טהור : (יח) ר"מ ור"ש אומרים מחציו ולחוץ טומאה בוקעת ועולה בוקעת ויורדת טומאה שהיא נתונה כו' הבית טהור.כותל כו': (יט) העולם:(כ) הבית טהור והעומד:(כא) מלמעלה: (כב) הכותל תשמש לבית:(כג) עליונה וקרקע טמאה תחתונה וקרקע טהורה : (כד) ובין שתי כו' יתר מכאן נידון (כה) בחלון שביניהם: (כו) טפח על טפח ברום: (כז) פרדסקיא: (כח) פרדסקין ולקמן צ"ל פרדסקין: (כט) שלמטה (ל) הפרדסקין כאלו אטום ונדון מחצה על מחצה כו' אל הבית. ג' פרדסקין זה ע"ג זה וטומאה תחתיהן או ביניהם או ע"ג טומאה: (לא) אל הבית: פ"ח (א) תחת הרדד: (ב) שמציל הוא ע"י עצמו: (ג) לבין הארץ: (ד) שאינן מסולקין מן: (ה) של אהל: (ו) לבין הארץ פ"ט: (ז) חבירו טהור:

אור הגנוז

[א] מבחוץ: [ב] הבית טהור: [ג] על טפח: פ"ח [ד] על ידי:

מצפה שמואל

(ה) מע"ס.עי' ר"ש שם ועי' ר"ש פ"ז מ"ב שהביא זה והביא דין אהל בשבת קל"ח.דבעינן טפח ועי' מ"ש בזה:(ו) רי"א משום ר"א כו' עד כותל שנסדק.בר"ש פ"ז מ"ב וע"ש בפירוש המשנה:(ז) בית שחצצו.מיי' פכ"ד ה[...] פ"מ וכר"ש שם עד ה"ד:(ח) כותל שנסדק.עד ה"ה בר"ש פ"ו מ"ו וע"ש והוא כמ"ש בפנים:(ט) ניטל הימנו מבפנים.מיי' פכ"ד שם ה"ה וכתוב בשבוש כמ"ש הכ"מ:(י) היה א' סלע וא' בנין.מיי' שם פ"ז:(כ) כותל שבין ש[ני] בתים.מיי' שפכ"ד.עי' בכ"מ דבכותל אין טומאה רצוצה ועי' מ"ש בר"ש פ"ו מ"ד ביאור כל תוספתא זו: (ל) מעזיבה שהיא לאויר. ר"ב פ"ו סוף מ"ג. ועי' מיי' פכ"ד מט"מ ה"ד וע"ש הגירסא בע"א בסוף ופסק שם כר"מ וע"ש השגו[ת] וכ"מ בה: (מ) כל המעזיבה. כן הגירסא בר"ש פ"ו מ"ד. ועי' בפנים: (נ) וגגו של עליונה. י"ג והפנה של עליונה והוא גגו שאין הטומאה בוקעת לגגה (ר"ש פ"ו מ"ד): (ס) כותל שבין שני כוכין. ר"ש פ"ז מ"ו: (ע) ק[לל] של העליה. אף אם אין. ל"ג אף כנוסח הגר"א: (פ) עמוד שהוא עומד. מיי' פכ"ה ועי' ר"ש פ"ו מ"ו: (צ) ככבר סתום. ב"ב יב. ע"ש ותוס' ד"ה פרץ ע"ש: (ק) כלים שתחת הפרח. ר"ש פ"ז מ"ז: (ר) תיבה שעשאה. ר"ש פ"ז מ"ז עד סוף הפרק: (ש) פרדסקיא שהוא פתוח. עי' מיי' פכ"ה ה"ז והשיגו הראב"ד וע"ש פירושו שהוא תיבה העשוי בתים בתים. ועי' מגילה כז: דעך העשוי לנחת הונך. והביאו הר"ש לפרש כן טעמא דתוספתא: (ת) לאכ[ול] בהן פסחים. כתב הר"ש ר"י לטעמיה דאמר במשנה נותנין כל הכותל לבית הלכך סוכות טהורה וע"ש פ"ז מ"א וכר"ש: (א) כזית מן המת תחת הרדד. עי' פ"ז מ"ב וכר"ש שם ביאור המשנה: (ב) המת בבית. עי' ביצה י. וש[ם] כאן פ"ז במשנה ג' ור"ש שם הביא זה עד דרך שנכנסה בה"ז: (ג) כולן נעולין. עי' מיי' פ"ז מהל' ט"מ ה"ב וכ"מ: (ד) חלונות הרבה. עי' כ"מ שם בשם הרי"ק כמבואר בפנים והכ"מ מפרש דמיירי באין ד' לכן אינו מ[ציל] וכן בד' אף במגופות כולן טמאין: (ה) פתח קטן. עי' השגות הראב"ד שם דמיירי בצד ומתאימים היינו שחלק במזוזה ומ"מ הציל א' את חבירו והר"ש מפרש שעשה בתוך שער גדול שער קטן ומתאימין היינו שיש ט' ב' דלתות [...]

זר זהב ומנחת בכורים

אוהלים. ר' יוסי בר' יהודה סבר אפילו אינו יכול לעמוד בפני עצמו שאם ירד וישב כו' מציל שראשו שהיה נתון על הספסל וירד וישב נידון כשיפוע אוהלים ואע"ג דישב על הארץ הואיל ויש ריבוע טפח על טפח על רום טפח ה"ל כך דאתי שיפוע אהלים וכאהל חשיב הלכך סמיכה דספסל לאו כלום היא דבלאו סמיכתו תהא אהל ומציל הנסר : ר' יהודה אומר משום ר"א אע"פ שנפתחה הדלת כו'. דתנן (פ"ז ג') קוברי המת שהיו עוברים באכסדרה וסמכו את הדלת במפתח [שלא תכנס הטומאה לבית וה"ל אהל הנסמך ע"י כלים] אם יכול הדלת לעמוד בפ"ע טהור ואם לאו טמא וקאמר ר' יהודה משום ר"א אע"פ שנפתחה הדלת ואינו יכול לעמוד בפ"ע הבית טהור לפי שלא נטמא המפתח שהרי בפנים סמכו ושם לא באה הטומאה ור"א לטעמיה דאמר כלי טהור הסומך לאהל אוגן : ג בית וכו'. ופיהן כלפי טהרה מצילות עם דפנות אוהלים שכלי חרס אינו מקבל טומאה מגבו וקנקנים טהורים : כלפי הטומאה אינן מצילות. דמיטמאין הקנקנים מתוכן וכלי טמא אינו מציל עם דפנות אהלים : עד שיהא בפיהן פותח טפח. ואם אין בפיהם פותח טפח אין הטומאה נכנסת לתוכן : טחן בטיט. ופיהן כלפי הטומאה וקנקנים אינן מצילין : אם יכול הטיח לעמוד כו' מציל. שהטיח אוגן וכדתנן (פ"ו ב'): ד כותל שנסדק כו' ועשוי כמין משפך. שנסדק בכל העוביו של הכותל מעבר לעבר מבית ומחוץ אלא שעשוי הסדק בעובי הכותל כמין משפך שרחב מצד אחד וצר מצד אחד : רחב מבפנים. פותח טפח : טומאה ברחב הבית טמא. דאיכא פותח טפח להביא את הטומאה להבית : ובצר. דליכא פותח טפח : נידון מחצה על מחצה. כדין טומאה בכותל דנידון מחצה על מחצה מחציו ולפנים הבית טמא מחציו ולחוץ הבית טהור : נסדק כמין שתי ומפולש לכאן ולכאן. שנסדק כל אורך הכותל בגבהו מפולש מהארץ עד הקורה : וטומאה בין ברחב בין בצר הבית טמא. אם ברחב הרי יש פותח טפח במקום הטומאה פתוח להבית ואם בצר הטומאה בוקעת ועולה בוקעת ויורדת עד מקום הרחב וממקום הרחב באה להבית : נסדק כמין ערב ומפולש לכאן ולכאן. מפולש כל רוחב הכותל מצד זה לצד זה על פני כל רוחב הבית : טומאה ברחב הבית טמא. שהרי יש פ"ט פתוח להבית : ובצר נידון מחצה על מחצה. דברוחב לא בקעה הטומאה דאין הטומאה בוקעת לצדד ; הלכך נידון מחצה על מחצה כדין טומאה בכותל : וכמה יהא הסדק. ברחב דקתני כמה רחבו : טפח ר"י אומר מלא אגרופו כו'. ר"י לטעמיה דאמר כל אהל שאינו עשוי בידי אדם אינו אהל ומודה בשקיפין ובסלעים הואיל והן כמלא אגרוף כדתנן (ספ"ג): [ה"ג כותל שחציו סלע וחציו בנין נידון מחצה על מחצה אף שהסלע לצד הבית מ"מ כיון שמצורף לכותל נידון מחצה על מחצה אבל בכותל סלע לחוד נידון כקליפת השום אם קליפה מפסיק בין הטומאה להבית טהור וכן בר"ש והגר"א גרס לקמן בה"ח]: ניטל הימנה מבפנים והוסיף עליו מבחוץ כו'. שקצץ מעובי הכותל שלפנים והוסיף כנגד מה שקצץ מבחוץ ונמצאת הטומאה שהיתה בתחלה מחציו ולחוץ עכשיו שקצץ נמצאת אותה הטומאה מחציו ולפנים הבית טמא : ניטל הימנה מבחוץ כו'. שקצץ בעובי הכותל שלחוץ והוסיף כנגדו מבפנים ונמצאת הטומאה שהיתה בתחלה מחציו ולפנים עכשיו שקצץ מבחוץ והוסיף הוא מחציו ולחוץ הבית טהור : ה היה אחד סלע ואחד בנין. כדתנן (פ"ו ג') כותל המשמש את הבית ידון מחצה על מחצה ותנן (שם ו') בית המשמש את הכותל ידון כקליפת השום כיצד כותל שבין שני כוכין או בין שתי מערות כו' : ר' יוסי אומר כו'. ואע"פ שאין הקורות לאותו רוח. שאין הקורות מגיעות לצד חוץ במקום שהטומאה תחתיו רואין את הקורות כאילו עוברות על כל עובי הכותל ולחוץ ע"ג המקום שהטומאה תחתיו ואין הטומאה מעברת את הקורות הלכך העומד מלמעלן טהור. ופליג אמתניתין דתנן (פ"ו ג') מחציו ולחוץ הבית טהור והעומד מלמעלן טמא ומתניתין ר' מאיר ור"ש היא דאמרי בוקעת ועולה כו' : טומאה שהיא נתונה ע"ג הכותל כו'. בתוך עובי הכותל נידון מחצה על מחצה ומחציו ולפנים הבית טמא אבל ע"ג הכותל הבית טהור : [טומאה בוקעת. הוא פלוגתא אדלעיל על הך דר"י כמבואר (במ"ג פ"ו) דהעומד למעלה טמא]: ר"א אמחצה ע"מ קאי : ז מעזיבה שהיא לאויר העולם. שאין עלייה ע"ג : [כל הכותל אפילו מצד חוץ הבית טמא : תחתונה וקרקע. הוא של מטה : עליונה וקרקע. הוא מעזיבה של התחתונה : ביניהם. במעזיבה שבין עליונה ותחתונה בזה מודים חכמים לר"י דשייך לעליונה כיון שיש עליה ע"ג : וגגה של עליונה טהורה. דאינה בוקעת לגגה (מר"ש פ"ו מ"ג)] : וכן היה ר"י אומר כו'. ומתניתין

דקתני כותל שבין שני כוכין שבין שתי מערות ידון כקליפת השום דלא כר"י דר"י סבר עד ששה טפחים נידון מחצה על מחצה [אבל יותר מששה טפחים לא הוה כותל בית כיון שנעשה מאליו]: ח קדרה כו' בצד דופנו של מערה אינה מצלת. דלא חשיבי דפנות אהלים משום דלא נעשה בידי אדם: בצד שקיפה כו' ה"ז מצלת. דשקוף של [...] עץ הוא העשוי בידי אדם: ויש במקומו טפח על טפח ברום טפח. דהוה כקבר סתום ומטמא כל סביביו: [...] אין בין פיה לשקוף פותח טפח הרי זו מצלת. [על מה שתחתיו] מידי דהוה אקורה נתונה מכותל לכותל וקדרה תלויה בה כו' והכ"א אינה מצלת עד שיהא הפוכה בארץ ובקורה פחות מפותח טפח כדתניא לעיל (ספ"ו) והכא הרי היא נתונה בחלון והפוכה: [במקומו. מקום הטומאה]: ט רבי יהושע אומר לעולם אינו מציל כו' טעמא דרבנן דבעינן שיהא הפוכה בארץ ובקורה פחות מפותח טפח דהוי כאהל לעצמו הלכך קא סבר ר"י לעולם אינו מציל עד שיהא לפנים ממנה חלל בפותח טפח שיהא בחלל הקדרה פותח טפח ועובי הדפנות [...]

[illegible]

גרוזמו (ו) טיהר דרומי את הצפוני ובלבד שלא יערים ואם הערים הרי אלו טמאין: ד (ז) בתים הפתוחין לאכסדרה והמת באחד מהן אם היה דרכו של מת לצאת בחצר בית שער והבתים טהורין אם לאו בית שער טמא והבתים טהורים (ח) החדר שלפנים מן הבית מוגף ונכנסה טומאה לפנימי דרך החלון החיצון טהור מפני שטומאה יוצאה באיזו דרך שנכנסה. (ט) ר' יהודה אומר הפותח בתחלה ב"ש אומרים כשיפתח ארבעה טפחים וב"ה אומרים כשיתחיל הפותח סתום ב"ש אומרים כשיתחיל וב"ה אומרים כשיחשוב: ה (י) אין לנפלין פתיחת הקבר עד (ה) שעגלו ראש כפיקה של שתי דברי ר"מ ר' יהודה אומר כפיקה של (כ) ערב ר"א בר' צדוק אומר משיעשו (ל) (ע) קפופים. (מ) אמר ר' יוסי אני אומר דבר אחד והם אמרו דבר אחד אני אומר (י) להן שדרך הטומאה [א] דרכה (נ) לצאת ואין דרכה (ס) ליכנס והם אמרו לי אין לו ולד טומאה (ע) עד שיצא לאויר העולם:

פרק תשיעי

א (א) ר' [ב] אליעזר אומר נזיר והמת תחת כריסו של גמל (א) ואין הנזיר מגלח עליהן ואין חייבים עליהן על טומאת מקדש וקדשיו: ב טומאה שהיא נתונה בכותל (ב) אפילו מחצה על מחצה (ב) וכן עדר בהמה חיה ועוף וכן (ג) החיים שהיו מהלכין זה אחר זה אפי' ראשו של זה בין רגליו של זה וראשו של זה בין רגליו של זה אין הנזיר מגלח עליהן ואין חייבין עליהן על טומאת מקדש וקדשיו: ג (ב) נדחק ברחיים שהעובד כוכבים בתוכה ושהנדה בתוכה בגדיו טמאין מדרס. איזו היא הרחיים (ד) כל שאין עוקרין אותם ודוחפים אותם ממקומה לענין טמא מת בגדיו טהורים עד שיהו בגדיו נוגעים בפותח טפח: ד (ג) ואלו הן סככות אילן המיסך על הארץ ר' יהודה אומר רואין את התחתונות כאילו הן עולות למעלה ואת העליונות כאילו הן יורדות למטה ואם (ה) נוגעות זו בזו בפותח טפח מביאות וחוצצות. (ד) אלו הן הפרעות פרע היוצא מן הגדר היו נתונות על גבי הגדר (ו) רואין אותן כאילו אבנים כבושות עליהן. (ה) התריפו רואין אותן כאילו הן שפודין של מתכת ואם היו מובדלות זו מזו אם יכולות לקבל את המעזיבה רכה דברי ר"מ וחכ"א מעזיבה (ו) הבינונית ר' יהודה אומר אם מכנים את החוט לצד הזה ויצא לצד אחר ונוגע אע"פ שאין מכוין ה"ז [ג] (ז) מפסיק: ה ר' יוסי אומר חבילי המטה וסריגי חלונות חוצצים את הבית ואת העליה (ה) (ח) עד שתעבור הטומאה לצד השני (ו) היו נתונין על גבי המת באויר המאהיל כנגד הנקב טמא ושלא כנגד הנקב טהור מפני שהטומאה יוצאה באיזו דרך שנכנסה ר' יהודה אומר אם יכולין לקבל מעזיבה הבינונית (ט) אין חוצצין היו נתונין בתוך הבית הרי אלו חוצצין שאני רואה את הקורות כאילו הן יורדות וסותמות: ר' יוסי אומר תיבה שהיא מליאה כלים (ז) וזרקה על גבי כזית מן המת טמאין שאילו היתה נתונה על גבי המת באויר טהורין. ו (ח) נסר שצף על פני המים (י) טומאה בצד [ד] כלים שבצד הזה טהורין רבי יעקב אומר רואין את הנסר שאם ירד וישב (ט) ויש תחתיו רבוע טפח על טפח על רום טפח טומאה בצד זה כלים שבצד (יא) השני טהורים: (י) שלשה בתים זה לפנים מזה כחצי זית בפנימי או באמצעי וכחצי זית בחיצון החיצון טמא הפנימי והאמצעי טהורין כחצי זית בפנימי או כחצי זית באמצעי הפנימי טהור והחיצון והאמצעי טמאין. אמר ר' יהודה אני אומר דבר אחד והם אמרו דבר אחד אני אומר להן מודה ר' אליעזר לר' יהושע בשתי חביות (יב) שפתוחות לתוך הבית [ה] טמא על מה נחלקו על שני חדרים של בית שר' אליעזר (יג) מטמא ור' יהושע מטהר והם אמרו לי מודה ר' יהושע לר' אליעזר בשני חדרים הפתוחין לתוך הבית שהבית טהור על מה נחלקו על שתי חביות שר' אליעזר (יד) מטמא ור' יהושע מטהר:

פרק עשירי

א (א) כוורת (א) שבתוך הבית וכפישה נתונה על פיה רבי יהודה אומר מצלת וחכ"א אינה מצלת שר' יהודה אומר כשם שהנסר מצלת כך כפישה מצלת (ב) היתה מוטה על צדה בפותח טפח הכל מודים שאינה מצלת: ב (ג) עמוד של קדירות שהוא עומד בתוך הבית מן הארץ ועד הקורות שוליה של זו על פיה של זו ושוליה של זו על פיה של זו אם אין (ב) פי העליונה לקורות פותי טפח (ד) ובין שולי [ו] העליונה לארץ פותי טפח טומאה בתוכו הבית טמא טומאה בבית מה שבתוכו טהור שדרך הטומאה לצאת (ג) [ז] דרכה ליכנס. (ה) אם יש בין פי העליונה לקורות פותי טפח ובין שולי (ד) התחתונה לארץ פותי טפח טומאה בתוכו הבית טמא טומאה בבית מה (ד) שבתוכו טהור. היתה אחת טמאה ונתונה באמצע ויש במקומה טפח על טפח (ה) על רום טפח טומאה בתוכה הבית טמא טומאה בבית מה שבתוכו (ו) טמא אין במקומה טפח על טפח על רום טפח טומאה בתוכה הבית טמא טומאה בבית מה שבתוכה טהור: ג (ו) פיטום שהוא עומד בתוך הבית מן הארץ ועד הקורות אם אין בין פיו לקורות פותי טפח ובין שוליו לארץ פותי טפח טומאה בתוכו הבית טמא טומאה בבית מה שבתוכו טהור שדרך הטומאה לצאת ואין דרכה ליכנס. אם יש בין פיו לקורות פותי טפח ובין שוליו לארץ פותי טפח טומאה בתוכו הבית טמא טומאה בבית מה שבתוכו טמא. (ז) היה פיו צר ואין בין הוגנו לקורות פותי טפח (ז) ה"ז מציל ואם לאו אינו מציל עד שיהא מהוגנו פותי טפח. היה שוליו חדין ואין בין שוליו לארץ פותי טפח (ח) ה"ז מציל ואם לאו אינו מציל עד שיהא בשוליו פותי טפח: היתה כוורת פחותה פקוקה בקש (ח) אפי' גבוהה מן הארץ אמה הרי זו מצלת: ד כוורת (ט) שהיא עומדת בתוך הפתח

הגהות

(ח) שיעגילו: (ע) ספיפיות. (י) הטומאה דרכה לצאת כו' אין להולד טומאה: **פ"ט** (א) אין הנזיר וכו' עליו ואין חייבין עליו: (ב) תיבת אפילו ל"ג: (ג) בעלי חיים שהיו: (ד) כל ששוקרין אותה ודוחפין אותה ממקומה ולענין ט' בגדיו נכנסים בפ"ט: (ה) ואם היו נוגעות כו' ואלו הן פרעות: (ו) הגדר ר' יהודה אומר רואין: (ו) בינונית וכו' לצד זה: (ז) ה"ז מביא: (ח) העליה שלא תעבור הטומאה: (ט) תיבת אין ל"ג: (י) וטומאה בצד זה כלים שבצד זה: (יא) כלים שבצד זה טמאים שלשה: (יב) שהן פתוחות לבית שהבית:

הגר"א

(יג) שר"א מטהר ור"י מטמא: (יד) שר"א מטהר ור"י מטמא: **פ"י** (א) כוורת פחותה שבתוך: (ב) אין בין קדרות העליונות לקורות פ"ט ובין שולי הקדרות לארץ: (ג) לצאת ואין דרך הטומאה ליכנס: (ד) שולי הקדרות לארץ: (ד) מה שבתוכן טמא: (ה) ברום טפח: (ו) מה שבתוכן טמא: פיטום שהוא והשאר ל"ג: (ז) אינו מציל עד שיהיה באוגנו פ"ט: (ח) פ"ט עד שיהיה בשוליו פ"ט: (ט) כוורת פחותה:

אור הגנוז

[א] שדרך הטומאה לצאת וכו' אין לו לולד: **פ"ט** [ב] ר' מאיר: [ג] ה"ז מספיק: [ד] הזה כלים שבצד השני: [ה] שהבית: **פ"י** [ו] התחתונה: [ז] ואין:

מצפה שמואל

לימין וא' לשמאל ע"ש וע"ש בכ"מ:(ו) טיהר דרומו. מיי' שם:(ז) בתים הפתוחין. עי' מיי' שם והשגות הר"א וכ"מ שם:(ח) החדר שלפנים כו' מוגף. עי' מיי' וכ"מ שם:(ט) ר"א הפותח. ר"ש שם וכמ"ש בהגהות הגר"א: (י) אין לנפלין פתיחת הקבר. בכורות כב: ועי' ר"ש פ"ז מ"ד ביאור הענין באשה המקשה לילד והוציאוה מבית לבית ומצאו בשניה ולד מת דהראשון טמא בספק שמא נפתח הקבר והשני ודאי היא בילדה ולד ממש אבל בילדה נפל אין לנפלים פתיחת הקבר עד שיהיה ראשו כמו פיקה כוס שהגסים טוות בו השתי: (כ) ערב. דג דול משתי: (ל) קפופים. כפרידה שכורעת להטיל מים ומתוך כריעתה נפתח רחמה ונראין קמטין כראש פיקה מתוך פיקה: (מ) אר"י. הר"ש הביא זה פ"ז מ"ה וחסר כאן הביאור בפנים וה"פ באשה שילדה ב' ולדות א' חי וא' מת רבנן סברי דלעולם בראשון חי טמא ובראשון מת אינו טמא ומפרש כאן הטעם: (נ) לצאת. לכן בראשון חי הוי מת כילוד: (ס) ליכנס. לכן בראשון מת אינו טמא הכי: (ע) עד שיצא. לכן כנולד בשני שפירים ס"ל לר"מ אף שיצא בראשון חי והשני מת טהור דטומאה בלועה היא: (א) רא"א נזיר והמת. בתוספתא דמיל וש"ע ועי' מיי' ספי"ט מטומ"א: (ב) וכן עדר. בר"ש פ"ח מ"א הביא דהיינו במלא תנן וכדרך דאמרינן בפרק ארבעה נדרים (כה:) ולכן תנא וכן עדר וכן בעלי חיים. וי"ג עיר והיינו בפחות מכ"ע דלית ביה שיעורא ואינו מקבל טומאה א"כ כדאמרינן בזבחים לד. עוכלא שחשב לקנעה טהורה עד שיקליענה. ועי' מיי' פי"ג ה"ג ובכ"מ שם. ועי' ר"ש פ"ח מ"ב שכתב תימה אמאי לא חשיב כאהל בית ועכ"פ במלא אגרוף לטמא. ועי' סוכה כא. ומסיק דאתיא כר"י אבל לרבנן מגלח מה"ת ע"ש: (ג) נדחק ברחיים. מיי' פ"ט מה' מטמאי משכב ה"ט וע"ש בפירושיו דקאי על האדם הטוחן שנעקר ממקומו וכר"ש פ"ח מ"ג הגירסא נרתק הרחיים והוא שהבגדים בתוכו שגם הם נסטים אבל מת אין בו היסט אלא מחמת אוהל בפ"ט ולשון מדרס קשה עכ"ד: (ג) ואלו הן סככות. נזיר נד: ועי' ר"ש פ"ח מ"ב וע"ש פירושים דפ"ט כמבואר בפנים: (ד) אלו הן הפרעות. עי' נדה נז. משמע דפרעות אבנים היוצאות מן הגדר טומאתן מדרבנן. ועי' ר"ש בזה בפ"ח מ"ח: (ה) התריפו. עי' הגהות הראב"ד פי"ג ה"ב ולהר"ש שם הוא מדרבנן עד שיכולין לקבל מעזיבה: (*ה) עד שתעבור הטומאה. עי' חולין קכה. שם הגירסא שלא להכניס הטומאה לצד השני: (ו) היו נתונין ע"ג המת באויר. ופליגי שם אביי ורבא אי מיירי בפחות מפ"ט או טפח ולאביי אף למטה מטפח לא הוי טמא דהאי לא מבטל ליה והגירסא דהכא יש לכוון לפי הגמרא (ר"ש פ"ח מ"ד): (ז) וזרקה. ר"ש פ"ח מ"ב ומשמע דמפרש שאילו היתה נתונה כו' דעיקר החלוק דבתיבה פתוחה בבית הרי נטמא מחמת אהל הבית אבל באויר כגון בחצר או בגומא דליכא אהל מצלת אבל למ"ש בהגהות הגר"א עיקר החילוק בין זרק ובין נתן פ"ט: (ח) נסר שצף. מיי' פי"ג ה"ז מע"מ שאין דבר שצף מביא טומאה: (ט) ויש תחתיו רבוע. עי' ר"ש פ"ז מ"ב: (י) שלשה בתים. מיי' פ"כ מס"מ ה"ח. ועי' ר"ש סוף פ"ח הגירסא בנו"י ונוסחת הגר"א מכוון ע"ש עד סוף הפרק ומסיים וסתם משנה כר"א אליבא דר"י: (א) כוורת שבתוך הבית. ר"ש פ"ט מ"ט עד ה"ד והכל מבואר בר"ש שם ביאור הדברים בקצת פנים אחרות מביאור הגר"א ולהקל על המעיין קצרתי בפנים וכאן אבאר ע"פ הנו"י וע"פ פי' הר"ש כסדר כל פרק זה: כוורת שבתוך הבית ויש בינה לבין הקורות פ"ט. כשם שהנסר מצלת כשם דרבנן מודו בנסר שהוא מציל כמבואר גבי כוורת פתוחה דאם היה נסר חלק נתון עליה או סרידה שאין לה גפים טהור ורבנן לא מדמי כפישה לנסר: (ב) היתה מוטה על צדה. בפ"ט שיש בין פיה ולכותל טפח וכפישה נתונה אפילו ר"י מודה שאינה מצלת משום דזמנין דנפלה א"נ בכפישה שהוא אינה מצלת אלא עם דופן הבית וזו שרחוקה מן הכותל טפח אינה מצלת: (ג) עמוד של קדירות. דרך הקדרים שעושין גל של קדירות כעין עמוד מן הארץ עד שמי קורה והיינו שוליה של זו ע"פ של זו שמסודרות זה על זה: (ד) ובין שולי העליונה לארץ פ"ט. ע"ש וצ"ל התחתונה וכן בר"ש ומבואר בפנים לר"ש דרבותא דאפילו יש בו פ"ט טומאה בבית מה שבתוכה טהור ובר"ש שם ע"ש וצ"ל דאפילו הכא טומאה בבית מה שבתוכו טהור דאע"ג דבעלמא אין קדירה מצלת בלא צ"פ הכא מצלת עם דפנות אוהלים דהא אין בין עליונה לקורות פ"ט וכולן יושבות זע"ז וע"ש במשנה י' כתב דעוד יש לפרש דכל היכא דתני ואין בין והדר תני ובין קאי אאין קמא והיינו כמ"ש בהגהות הגר"א כי הסכים לפירוש זה: (ה) אם יש בין פי העליונה לקורות פ"ט טומאה בבית מה שבתוכו טהור. שבוש הוא דכיון דאיכא פ"ט מה שבתוכו טמא דדוקא ברישא דליכא פ"ט הוא דמטהר: (ו) פיטום. כמו הללו בעלי פטסין בבילה טו: וכן חביות גדולות עשוין כעין קנקנים כדאמרינן ב"ב נג. קנקנים בשרון מקבל עליו עשר סיטסאות למאה: (ז) היה פיו צר. שאין בו פ"ט ואין בין אוגנו לקורות פ"ט האי אוגן הוא שפה לפיו סביב ופי האוגן דבוק לקורה וכמ"ש בפנים מבואר בר"ש: (ח) אפילו גבוה מן הארץ אמה. מיתוקמא בשולי הכוורת גבוהין אמה ולהציל על מה שבתוכו אע"פ שאין רחבין טפח ומצלת משום דנתבטלה מתורת כלי והוא כפי שיטה דלעיל (ר"ש שם):

זר זהב ומנחת בכורים

פ כי דלתות אחד לימין ואחד לשמאל טמאים שניהם דבטל מחשבת זו הראשון כאילו לא חשב]: ד בתים הפתוחים לאכסדרה. הבתים פתוחין לאכסדרה והאכסדרה הולכת על פני כל הבתים ובית שער בסוף האכסדרה והאכסדרה מכוסה בתקרה ונשענת ע"ג עמודים כדרך שעושין לפני הבתים ופתוחה לחצר והמת באחד מן הבתים אם היה דרכו של מת לצאת בחצר תחלה מן הבית לחצר ומן החצר לבית שער: בית שער והבתים טהורים. ולא מטמאינן לבית שער משום סוף הטומאה לצאת כי היכא דמטמאינן לפתחי הבית במת בבית ולו פתחים הרבה דאימת לא מטמאינן היכא דליכא אויר מפסיק בין אהל שהמת בתוכו לפתח וכולו סתום למעלה הוא דמטמאינן ליה לפתח משום סוף הטומאה לצאת מהבית דרך הפתח אבל היכא דדרך המת לצאת תחלה בחצר מקום שאין אהל שם ותו לא מטמאינן ליה לבית שער מקמי דאתא המת לגווה משום סוף הטומאה לצאת: ואם לאו. שדרכו של מת לצאת מהאכסדרה לבית שער להדיא וליכא אויר מפסיק בין המת לבית שער וכולו סתום למעלה ויצא המת לבית שער דרך אהל בלי אויר מפסיק: בית שער טמא והבתים טהורין. דנעולין הן ואין דרך המת לכנס לשם. [ולר"ש בפירוש שיש לו שני פתחים אחד דרך בית שער ואחד דרך האכסדרה לכן אם דרך יציאתו מחצר כל הבתים וגם הבית שער טהור אבל כשמוציאין דרך בית שער הבית שער טמא. ולהכ"מ האכסדרה והחצר שם אחד ואם יוציא דרך האכסדרה אף שהדלת שהמת בתוכו נעול הוה כאילו באכסדרה ומביא טומאה לכל החדרים. ואם יוציא דרך החצר והפתח שמת בו נעול כל הבתים טהורים אבל האכסדרה בטל להבית טמא]: רבי יהודה אומר הפותח בתחלה כו'. ופליג אמתניתין (פ"ז מ"ב) דתנן היה סתום ונמלך לפתחו בש"א כשיפתח ד' טפחים ובה"א כשיתחיל ומודים בפותח בתחלה שלא היה בו פתח מעולם שיפתח ד' טפחים: ה אמר יוסי אני אומר דבר אחד כו'. ר' יוסי דתוספתא היינו רבנן דמתניתין דפליגי עליה דר"מ. ורבנן דתוספתא היינו ר"מ דמתני' דאמר בשפיר אחד טמא בשני שפירים טהור דקא סבר אין להולד טומאה משום שסופו לצאת עד שיצא לאויר העולם דטומאה בלועה הוא ופתיחת הקבר הו"ל יצא לאויר העולם כדפרישנן במתניתין (פרק ז' ה'):

פרק ט א ר"א אומר נזיר והמת תחת כרסו של גמל וכו'. ומתניתין (ריש פ"ח) דתנן אלו מביאין וחוצצין עדר בהמה טמאה וטהורה דלא כר"א דלר"א אין חוצצין דסבר אין הנזיר מגלח עליהם ואין חייבין עליהם על טומאת מקדש וקדשיו דאהל מדרבנן הוא ומדרבנן הוא מביא טומאה אבל לחוץ אינו חוצץ. וכן הא דתניא לקמן (פי"ג) גמל שהיה עומד באויר טומאה תחתיו כלים שע"ג טהורין כו'. נמי דלא כר"א וכתנא דמתניתין היא: ב טומאה שהיא נתונה בכותל כו'. וכן עדר כו'. וכן בעלי חיים כו'. אין הנזיר כו'. ואין חייבין כו'. כולה ר"א היא דסבר כל האי מדרבנן הוא דהוו אהל: ג נדחק ברחיים כו'. בגדיו טמאין מדרס שמא הכריע את הרחים שהעובד כוכבים ושהנדה בתוכה ונמצאו הן נשענין עליו ועל בגדיו דומיא דהנך דתנן בזבים (פ"ג): איזהו הרחים כו'. כל שהוא מתנענע ומייסיען לטמא הכריע. אבל רחיים הקבועין שאינן מתנענעים טהור דומיא דהנך דתנן בזבים (כפ"ג) דטהור: ולענין טמא מת. שיהא הוא טמא מת כגון שהמת ברחים: עד שיהו כו' בפ"ט. ומביא טומאה עליו ועל בגדיו: ד ואלו הן הסככות כו'. ר"י"א רואין אע"פ שיש מן הענפין של אילן למעלה ויש מהן למטה רואין כאילו הן שוין העליונות והתחתונות ואם היו שוין היו נוגעין זה בזה במשך אורך פותח טפח מביא וחוצץ: פרע היוצא מן הגדר. דרך גדר שעושים מקנים וברקנים ועודפין על הגדר ויוצאין לחוץ: היו נתונות ע"ג הגדר. וזה למעלה וזה למטה: ר"י"א רואין אותן כאילו האבנים כבושין עליהן. ועושין את הקנים שוין: התריפות. שנרקבו הקנים: ואם היו נבדלין כו'. שהיו שוות אלא שנבדלות זו מזו: דר"מ כו'. מתני' היא (פ"ח ב') וכבר פרישנן אותו: ר' יהודה אמר אם מכנים כו'. אפילו אחת למעלה ואחת למטה ולא מנעיא אם מכוונים דאמר רואין את העליונים כאילו הן למטה אלא אפילו אין מכוונים אם מכנים החוט דרך העליונות ומגע החוט בתחתונות אם כלה הרי זה מביא: ה ר' יהודה אומר אם יכולה לקבל מעזיבה בינונית. שניקבי הסריגים והחבילים קטנים שיכולים לקבל מעזיבה בינונית הוא שחוצצין. אבל אם הנקבים גדול יש שאינם יכולים לקבל מעזיבה בינונית אינם חוצצין: [נתונין. הסריגים יורדין וסותמין הנקבים ובטומאה למעלה או למטה חוצץ]: ר' יוסי אומר כו' טמאין. שאילו היתה נתונה כו' טהורין. משום דחוצץ כדין אהל אבל עכשיו שזרקה ה"ל אהל זרוק ולאו שמיה אהל ואינו חוצץ על הכלים שבתוכה: ו נסר שצף כו'. כלים שבצד זה טהורין הואיל ונף לאו שמיה אהל: החיצון טמא. משום שדרך טומאה לצאת וסוף החצי זית שבפנימי או באמצעי שיצא דרך החיצון ומצטרף לחצי זית שבחיצון לטמא החיצון: הפנימי והאמצעי טהורין. שאין דרך הטומאה להכנס והרי אין בהן אלא חצי זית: כחצי זית בפנימי כו' הפנימי טהור. שאין דרך טומאה להכנס ואין בה אלא חצי זית: והחיצון והאמצעי טמאין. שדרך החצי זית שבפנימי לצאת באמצעי והרי יש בה כזית ודרך שני חצאי זיתים לצאת בחיצון. הלכך חיצון והאמצעי טמאין: א"ר יהודה כו'. ומתניתין (פ"ח ו') דתנן בין בשתי חביות בין בשני חדרים הבית טמא כר' יהושע ואליבא דר' יהודה: [בשתי חביות. בכל אחד חצי זית ומוקפת צמיד פתיל דאין צמיד פתיל מציל על מה שבתוכו שלא הטמא]: על מה נחלקו על שני חדרים כו' שר"א מטהר. שיפה כח אהלים מכח צמיד פתיל: ור' יהושע מטמא. משום שסוף הטומאה לצאת:

פרק י א [כוורת. מוקבת הרבה וכלי טהור הוא: ופתוחה. שאינה פקוקה בכלי: וכפישה שבומרין זיתים והוא כלי טהור]: ר' יהודה אומר מצלת. ומתניתין (פ"ה ו') דתנן כוורת פתוחה וכפישה נתונה עליה טמא שאין הכלים מצילין עם דפנות אוהלים עד שיהא לכן דפנות דלא כר' יהודה דר"י סבר אע"פ שאין להם דפנות מצילין: [כשם שהנסר מצלת. בלא דפנות אהלים. כמבואר (פ"ה ו')]: היתה מוטה על צדה בפותח טפח. שמגובה מן הדופן פותח טפח: ב [ובין שולי הקדרות. להר"ש אפילו יש פיתח טפח כיון דלמעלה אין פ"ט מציל עם דפנות אוהלים ודוקא בהרתי אינו מציל בכיפה. ולהגר"א האי אין קאי אסיפא ג"כ דאין בין שולי הקדירות למטה וכסיפא או קאמר]: אם יש כו'. ובין שולי הקדירות לארץ פותח טפח. כלומר או בין שולי הקדירות: מה שבתוכו טמא. כדקתני לעיל (ספ"ו) ותכ"א אינה מצלת עד שיהא אפונה בארץ ובקורה פחות מפותח טפח דהוה כאהל לעצמו ומגבו לא מקבל טומאה אבל אינו אפין נידון בכלי המונחת באהל המת: היתה אחת טמאה כו' מה שבתוכה טמא. שהעליונה אינה אפילה בארץ והתחתונות אינן אפולין עד הקורה שהטמאה אינה חוצצת וכמאן דליתא דמי וכאילו אויר מפסיק ביניהם: ג פיטום. חבית גדול העשוי כקנקן: אם יש כו' ובין שוליו לארץ פותח טפח. או בין שוליו לארץ פותח טפח: עד שיהיה באוגנו פותח טפח. אם בפיו פותח טפח מצלת ואם פיו צר ואין באוגנו פותח טפח אינה חשובה כלי ואם יש באוגנו עם הפה פותח טפח מצטרף לפותח טפח ותשובה כלי להציל: עד שיהא בשוליו פותח טפח. שאם אין בשוליו פ"ט אינה חשובה כלי להציל. [ולר"ש להנו"י אם אין בגובה האוגן פותח טפח אף שאין ברחבו טפח בטל לכלי ומציל בדבוק לקורה אבל יש בו גובה טפח הוי כלי בפני עצמו ואינו מציל עד שיהיה ברחבו טפח והיינו פותח טפח דסיפא והכל בדבוק לקורה מיירי ומ"ש ואין בין היינו שאין בגובה וכן מתפרש בשוליו לקמן שיש להן בית קיבול והוי כעין כלי בפ"ע: פותח טפח. כלומר גובה טפח ואם לאו דהוי גובה טפח הוי כלי בפ"ע ובעינן שיהיה ג"כ רחבו טפח]: היתה כוורת פחותה כו' אפילו גבוה מן הארץ אמה הרי זה מצלת. דכלי צריך שיהא אפין בארץ ובקורה פחות מפותח טפח לממשביה כאהל לעצמו אבל כוורת פחותה דמציל מדין אהל אפילו גבוה מן הארץ אמה אם אין בינה לבין הקורות פותח טפח לבוא הטומאה לתוכו הרי זה מצלת דאהל אינו צריך אפין בארץ: ד כוורת פחותה שהיא עומדת בתוך הפתח כו'. דאי שלימה כלי היא ואינה מצלת:

ואפי'

הפתח (ם) סותמת את כל הפתח אם אין בין פיה לשקוף פותי טפח (י) (י) ואין שוליה לאר־ץ פותי טפח (נ) טומאה בתוכה הבית טהור טומאה בבית מה שבתוכה [ה] טהור שדרך הטומאה לצאת ואין דרכה ליכנס. (ל) אם יש בין פיה לשקוף פותי טפח וטומאה בתוכה הבית טמא טומאה בבית מה שבתוכו טמא (מ) אם (יה) אין בין דופנותיה לפצימין פותי טפח ובין שוליה לארץ פותי טפח טומאה בתוכה הבית טהור טומאה בבית מה שבתוכה טהור: ה שתי כוורות שהן עומדות בתוך הפתח וסותמות את כל הפתח (יב) אם אין שוליה של זו על גבי של זו (נ) אם אין בין העליונה לשקוף פותי טפח ובין פי התחתונה לארץ פותי טפח (יג) טומאה בתוכו הבית טהור טומאה בבית מה שבתוכו טהור שדרך הטומאה לצאת ואין דרכה ליכנס (ס) אם יש בין פי העליונה לשקוף פותי טפח ובין פי התחתונה לארץ פותי טפח טומאה בתוכו הבית טמא טומאה בבית מה שבתוכו טמא הכלים שביניהן טהורים אם יש בין דופנותיהן לפצימין פותי טפח וביניהן לארץ פותי טפח טומאה בתוכם הבית טהור טומאה בבית מה (יד) שבתוכו טהור (ע) (טו) נטמאת אחת מהן היא טמאה והבית וחבירתה טהורין וכן (פ) פיה של זו על גב (טז) שוליה של זו וכן שוליה של זו על גב שוליה של זו (צ) ואיזו היא מחולחלת כל שיש לה טפח מארבע רוחותיה (יז) ומשלשה רוחותיה ומשני רוחות זו כנגד זו. איזו היא (יח) אפוסה כל שאין לה טפח מרוח אחת. (ק) מודה ר"א ור"ש בטומאה תחת הפקק טומאה בוקעת ועולה בוקעת ויורדת: ו היתה יושבת על שוליה באויר טומאה בתוכה (יט) מטמא הנוגע בה מכל מקום טמא דברי ר"מ וחכ"א אינו טמא אלא כנגד כסויה בלבד. היתה כפויה על פיה הנוגע בה מכל מקום טמא: ז (ר) ארון שהוא חקוק בסלע ומכוסה הנוגע בה מכל מקום טהור ואינו (כ) טמא אלא פיו שאינו טמא אלא כנגד חללו בלבד. היתה בנויה בכותלה של נפש אם היתה נראית כל שהיא לתוך הנפש הנכנס לתוכה טמא ואם לאו אינו טמא אלא כנגד כסויה בלבד. (ש) בנה נפש על גבה הרי היא כקבר סתום ומטמאה מכל סביביה. (*ש) העשויה כמין (כא) דלסקיא הנוגע בה מכל מקום טהור הנוגע (ת) בשוה שלה ר' אליעזר מטמא ור' יהושע אומר מטפח (כב) ולמעלה [ב] טמא מטפח ולמטה טהור שאין מעלין עולת [ג] מן הארץ טפח: ח (א) חבית שהיא יושבת על שוליה באויר וכזית מן המת נתון (כג) תחת קורקורתיה טומאה בוקעת ועולה בוקעת ויורדת והחבית טמאה. כזית מן המת מקצתו נתונה תחת דופנה ומקצתו נתון תחת קורקורתה (כד) כל שכנגד הטומאה בין מלמעלה בין מלמטה טמאה וכל שאינו כנגד הטומאה בין מלמעלה בין מלמטה טהור. ואם יש בדופנה פותי טפח הכל (כה) [ד] שני חצאי זיתים אחד נתון תחת דופנה ואחד נתון תחת קורקורתה (ט) כל שכנגד הטומאה בין מלמעלה ובין מלמטה טמא וכל שאינו כנגד הטומאה בין מלמעלה בין מלמטה טהור. היה זה שנתון תחת דופנה משוך (כו) כנגד קורקורתה כאילו כולו כנגד קורקורתה וזה שנתון תחת קורקורתה משוך תחת דופנה כאילו כולו תחת דופנה. (כז) היתה כפויה על פיה ויש בדופנה פותי טפח ואין בהוגנה פותי טפח יש בהוגנה פותי טפח ואין בדופנה פותי טפח כל שכנגד הטומאה בין מלמעלה ובין מלמטה טמא וכל שאינו כנגד הטומאה בין מלמעלה ובין מלמטה טהור. ואם יש בדופנה (כט) והוגנה פותי טפח הכל טמא. היתה מלאה אוכלין ומשקין ומוקפת צמיד [ה] ונתונה על גבי [ו] (ל) באויר כלים שלמעלה ממנה ושלמטה הימנה טמאין (ב) והאוכלין והמשקין שבתוכה טהורין היתה מוטה על צדה באויר הרי [ז] ככוורת לכל דבר:

פרק אחד עשר

א (א) קדרה שהיא נתונה בצד האסקופה שאם תעלה ושפתיה משוכות מן השקוף כל שהוא טומאה בוקעת ועולה בוקעת ויורדת: ב היתה גבוהה מן הארץ טפח וטומאה (ב) תחתיה בתוכה או על גבה הכל טמא והבית טהור. בבית אינו טמא אלא הבית (ה) שאם תעלה ודופנה [ח] (ג) בשקוף בפותי טפח כל שהוא וטומאה תחתיה והיא רוצצת טומאה בוקעת ועולה בוקעת ויורדת: ג היתה גבוהה מן הארץ טפח וטומאה תחתיה תחתיה טמא תוכה וגבה הבית טהור מפני שניצלת עם דופני של אהל: בתוכה או על גבה הכל טמא והבית טהור. (ג) בבית אינו טמא אלא הבית שאם תעלה ודופנה נוגעת בשקוף בפותי טפח טומאה תחתיה והיא רוצצת טומאה בוקעת ועולה בוקעת ויורדת: ד היתה גבוהה מן הארץ טפח טומאה תחתיה או בבית תחתיה והבית טמא תוכה וגבה טהור. בתוכה או על גבה הכל טמא שאם תעלה ושפתיה אוכלות בשקוף כל שהוא. טומאה תחתיה והיא רוצצת טומאה בוקעת ועולה בוקעת ויורדת. היתה גבוהה מן הארץ טפח אם יש בדופנה פותי טפח וטומאה תחתיה או בבית או בתוכה או על גבה הכל טמא אין בדופנה פותי טפח טומאה תחתיה תחתיה טמא [ט] (ד) וגבה והבית טהור מפני שניצלת עם דופני של אהל בתוכה או על גבה הכל טמא והבית טהור. בבית (ה) היא טמאה בלבד: ה היתה נתונה תחת ארובה שאם תעלה ושפתיה (ג) נוגעות בתקרה כל שהוא טומאה תחתיה והיא רוצצת טומאה בוקעת ועולה בוקעת ויורדת. היתה גבוהה מן הארץ טפח וטומאה תחתיה (ו) או בבית או בתוכה או על גבה הכל טמא שאם תעלה עולה ויושבת בארובה ואופצת (ז) את כל: ארובה וטומאה תחתיה והיא רוצצת טומאה בוקעת (ח) ויורדת היתה גבוהה מן הארץ טפח טומאה תחתיה או בבית תחתיה והבית טמא תוכה וגבה טהור בתוכה או על גבה כנגדו עד לרקיע (ט) טמא שאם תעלה עולה

הגהות הגר"א

(י) ובין שוליה לאר־ץ כו' מה שבתוכה טמא: (יא) אם יש בין: (יב) הפתח שוליה של זו על פיה של זו כו' ובין התחתונה: (יג) טומאה בתוכם וכו' מה שבתוכם טמא וכלים שביניהם טמאין אם יש בין דופנותיה לפצימין ומה שבינתים ל"ג: (יד) מה שבתוכם: (טו) טומאה בתיך אחד מהם: (טז) על גבי פיה של זו ואיזהו מחולחלת: (יז) ומב' רוחות זו כנגד זו: (יח) אפוצה: (יט) בתוכה הנוגע בה: (כ) מטמא אלא כנגד כסויו בלבד למה זה דומה לבור גדול מלא מתים ואבן גדולה נתונה על פיה שאינו טמא אלא כנגד חללה בלבד: (כא) דלוסקות: (כב) מטפח ולמטה טהור מטפח ולמעלה טמא כו' מעלין עולין גבוה מן הארץ פחות מטפח: (כג) נתון תחתיה כנגד קורקותי': (כד) כנגד קורקריתה הכל טמא כנגד דופנה כל שכנגד: (כה) טמא: (כו) קורקריתה אפילו כנגד הטומאה בין מלמעלה בין מלמטה טהור. היה זה. (כז) משוך תחת כו' כאלו כולו תחת קורקוריתה היה זה שנתנו תחת: (כח) בתיבה תחת דיפנה יאין בדופנה ובאוגנה פ"ט כל שכנגד כו': (כט) ואוגנה פ"ט: (ל) צמיד פתיל ונתונה ע"ג המת באויר כלים שלמעלה ושלמטה הימנה טמאין: **פי"א** (א) בלבד: (ב) נוגעת בשקוף בפחות מפ"ט כ"ש טומאה (ג) טומאה בבית: (ד) תוכה וגבה והבית טהורין מפני שהיא נצלת: (ה) בבית הכל טמא. היתה: (ו) או בתוכה או על גבה: (ז) על כל הארובה: (ח) בוקעת ועולה בוקעת: (ט) הכל טמא:

אור הגנוז

[א] טמא: [ב] מטפח טהור מטפח ולמטה טמא: [ג] הגבוה: [ד] טמא: [ה] פתיל: [ו] המת: [ז] הרי היא: **פי"א** [ח] נוגעת: [ט] תוכה:

מצפה שמואל

זר זהב ומנחת בכורים

עולה והולכת בארובה (י) (ד) אין בינה לארובה פותי טפח וטומאה [א] והיא רוצצת טומאה בוקעת ועולה בוקעת ויורדת : ו היתה גבוהה (יא) מן הארץ טפח וטומאה תחתיה (יב) תחתיה טמא תוכה וגבה והבית טהור מפני שניצלת (ה) עם דופנו של אהל בתוכה או על גבה הכל טמא שאם תעלה עולה והולכת בארובה (יג) (ו) ויש בינה לארובה פותח טפח וטומאה תחתיה [ב] רוצצת טומאה בוקעת ועולה בוקעת ויורדת: ז היתה גבוהה מן הארץ טפח טומאה תחתיה תחתיה טמא תוכה וגבה והבית טהורין מפני שגידונית כשיפועי אוהלים. בתוכה או על גבה הכל טמא והבית טהור בבית אין טמא אלא הבית: ח (ז) ארובה שהיא לאויר (יד) ואין בה פותח טפח וכזית מן המת נתון תחתיה ונתן דבר שהוא מקבל טומאה אם יש שם פותי טפח הכל טמא ואם לאו אינו טמא אלא כנגד (טו) [ג] הזוית כזית מן המת בלבד: ט ארובה שהיא לאויר ואין בה פותי טפח וכזית מן המת נתון תחתיה (טז) הבית טמא והמאהיל טמא דברי ר"מ ר' יהודה אומר המאהיל טהור. ר"ש אומר אם טומאה קדמה את רגלו הבית טמא והמאהיל טמא ואם לאו הבית טמא והמאהיל טהור מקצת הטומאה בבית ומקצת כנגד ארובה הבית טמא והמאהיל טמא דברי ר"מ. ר' יהודה ור"ש אומרים המאהיל טהור. ר' יוסי אומר אם אין בטומאה ליחלק כגון כזית מן המת השדרה והגולגולת הבית טמא (יז) [ד] ואם לאו הבית טהור והמאהיל טמא: י (ח) שני חצאי זיתים [ה] נתון בתוך הבית ואחד נתון כנגד ארובה המאהיל טהור היה זה (יח) שהוא נתון בתוך הבית משוך כנגד ארובה כאילו כולו כנגד ארובה: יא כזית מן המת (ט) בפי העורב והאהיל על גבי ארובה (יט) שאין בה פותי טפח הבית טמא ר' יוסי מטהר עד שיהא בטומאה משך פותי טפח: יב (י) קלל של חטאת שהוא נתון בארובה אם משולשל טמא ואם אינו משולשל טהור. בד"א בארובה שאין בה פותח טפח אבל בארובה שיש בה פותח טפח בין משולשל ובין שאינו משולשל טמא. בד"א בשל חרס אבל בשל (כ) אבן בין שיש בארובה פותי טפח (כא) בין משולשל ובין שאינו משולשל טהור : יג [ו] שבין הבית לעליה ואין בה פותח טפח טומאה בבית כלים שבעליה טהורין טומאה בעליה כלים שבבית טהורין (כב) שאני רואה את הקורות כאילו הן יורדות וסותמות דבר אחר אין טומאה נכנסת לאהל ואין יוצאה הימנו אלא בפותח טפח. (כג) כלים שכנגד הבית רבי מטמא וחכמים מטהרין אמר רבי רואה אני את דבריהם מדברי : יד ארובות (כ) זו על גב זו ויש בהן פותח טפח (כד) ונתון דבר שהוא מקבל טומאה אם יש שם פותח טפח הכל טמא ואם לאו אין טמא אלא כנגד התחתונה בלבד מרחיבות מלמעלה ומצירות מלמטה (כה) מן הצד ולמטה טמא מן הצד ולמעלה טהור. מרחיבות מלמטה ומצירות מלמעלה אינו טמא אלא כנגד הצר בלבד :

פרק שנים עשר

א וכמה יהיה הסדק הזה ב"ה אומר כל שהוא (א) מלא חוט המשקולת ור' יוסי אומר משם ב"ה פותח טפח. אמר רבי תמיה אני אם אמר ר' יוסי בפותח טפח לא אמר אלא בכזית מן המת בלבד טומאה מבפנים וכלים מבחוץ אע"פ שאין בסדק אלא כל שהוא מלא חוט המשקולות ה"ז מפסיק: ב (ב) סאה כפויה על [ז] (א) פי חבית כפויה שני כפיתין זה על גבי זה ואבן על גבי הכיפת מביאות את הטומאה. סאה יושבת כדרכה וחבית יושבת כדרכה נוד תפוח (ג) כדרכה מלא תבן כסת מלאה מוכין כסות מלאה מטפחות שתי אבנים זו על גבי זו (ג) וכופת על גבי האבן אין מביאות את הטומאה: ג (ד) כלב שאכל בשר המת ונכנס לבית הבית טהור שכל הבלועין באדם ובבהמה בחיה ובעופות טהורין. הקיאן הבית טמא. מת אם (ג) שהה במעיו עד שהוא חי (ה) שלשה ימים מעת לעת [ח] ובעופות ובדגים מיד (ד) ר' יהודה בן בתירא אומר בדגים מיד ובעופות מעת לעת ר"א אומר משם ר' יהודה בן בתירא זה וזה מעת לעת: ד (ו) הדות שבבית [ט] (ה) והמערה בתוכו והפרח שלה יוצא [י] וכפיפה נתונה עליו בד"א בשל מתכת אבל בשל עץ (ו) ה"ז חוצץ. ר"א בר' יוסי אומר בד"א בשל עץ אבל בשל מתכת נטמא ואין כלי טמא חוצץ : ה (ז) נסר שהוא נתון על פי הדות וטומאה תחתיו או על גבי כלים שכנגד העודף מכאן ומכאן (ז) טמאין היתה כפישה ויש לה ליזבז טפח וטומאה תחתי' הכלים שכנגד העודף מכאן ומכאן טמאים. אם היתה חלוקה הרי היא כנסר. כלים שכנגד העודף מכאן ומכאן [כ] (ח) טמאין : ו כותלי הבית וכותלי הדות שהיו שוין זה לזה וטומאה בין בבית ובין בדות כלים שבכותלי הבית ושבכותלי הדות נידונים מחצה (ט) למחצה ואם כותלי הבית רחבין משל דות וטומאה בתוך הבית כלים שבכותלי הדות טמאים ושבכותלי הבית נידונין מחצה על מחצה אם היו כותלי הדות רחבין משל בית וטומאה (י) בבית כלים שבכותלי הדות טהורין שבכותלי הבית נידונין מחצה על מחצה :

פרק שלשה עשר

א (א) נסר שהיא נתון על פי תנור ישן וטומאה תחתיו או על גביו הכל טמא והתנור טמא ור' יוחנן בן נורי מטהר (א) בתנור (ב) היה ראשו אחד נתון על פי תנור חדש וראשו אחד נתון על פי תנור ישן או שהיו שנים ישנים אחד מכאן ואחד מכאן וחדש (ג) באמצע (ג) ר' יוחנן בן נורי מטהר [ג] בחבור: נסר שהוא נתון על פי תנור (ג) (ד) ומוקף צמיד פתיל וטומאה תחתיו או על גביו הכל טמא וכנגד אוירו של תנור טהור. טומאה (ד) עד אוירו של תנור כנגדו עד לרקיע טמא (ה) : ב (ה) סרידה שהיא נתונה על פי תנור (ו) ויצאה כל שהוא ויש לה ליזביז טפח טומאה תחתיה כלים שעל גבה (ז) טהורין. טומאה על גבה כלים שתחתיה (ח) טהורין. ואם היתה חלוקה הרי היא כנסר וצריכה פותח טפח. ומודה ר' אליעזר (ו) (ט) באבטי (ט) שעשאו מתחלה שהוא מביא את הטומאה: ג (ז) סנדל של עריסה שפחת ממעזיבה שיעורו בפותח טפח. (ח) נפתח הבית מאליו שיעורו מלא האגרוף. היה הטיט צף תחתיו כל שהוא ומחצי מעזיבה ולמעלה בין שיש בו כשיעור בין שאין בו כשיעור (י) הבית טהור. מחצי מעזיבה ולמטה אם יש בו כשיעור הבית

הגהות הגר"א

(י) ונוגע בארובה בפ"ט וטומאת תחתיה והיא רוצצת טומאה כו׳ : (יא) גבוהה טפח : (יב) או בבית תחתיה והבית טמאין תוכה וגבה טהורין מפני : (יג) ונוגע בארובה בפחות טפ"ט וטומאה תחתיה והיא רוצצת : (יד) לאויר ובה פ"ט: (טו) כנגד הזית מן : (טז) ונתן דבר שמקבל טומאת מלמעלה הבית טמא: (יז) טמא והמאהיל טהור שני חצאי זיתים אחד נתון : (יח) זה שכנגד ארובה משוך כנגד הבית רואין כאילו כולו נגד הבית היה זה שהוא נתון בתוך הבית משוך כנגד הארובה רואין כאילו כולו כנגד ארובה: (יט) ארובה שיש בה פ"ט : (כ) אבל בשל עץ בין כו׳ : (כא) בין שאין בארובה פ"ט בין משולשל כו׳ טמא ארובה שבין הבית : (כב) כלים שכנגד הזית רבי מטמא וחכמים מטהרין שאני רואה: (כג) אלא בפ"ט א"ר רואה אני כו׳ והשאר ל"צ: (כד) פ"ט הכל טמא וא"ל כו׳ והשאר ל"צ: (כה) מן הצר ו׳מטה מן הצד כו׳ כנגד הצר בלבד: פי"ב (א) כפויה על פיה חבית כפויה על פיה שני כו׳ ע"ג הכפיתון מביא את: (ב) תפוח וכר מלא כו׳ כסת מלאה מטפחת : (ג) אם לא שהה: (ד) אמר ר"י בן בתירא בדגים : (ה) והמנורה בתוכה כו׳ וכפישה נתונה : (ו) עץ חוצץ : (ז) טהורין : (ח) טהורין : (ט) מחצה על מחצה ואם כותלי בית רחבין מכותלי הדות וטומאה בתוך הבית כלים כו׳ : (י) בתוך הבית כלים : פי"ד (א) תיבת בתנור ל"צ : (ב) באמצע טמאין והתנורין טמאין ור"י ב"נ מטהר. נסר : (ג) תנור ישן ומוקף : (ד) טומאה כנגד אוירו : (ה) טמא ובחדש הכל טהור : (ו) תנור חדש : (ז) טמאין : (ח) טמאין : (ט) ר"א באמבטי שעשאו מתחלה לכך שהוא : (י) העליה טמא :

אור הגנוז

[א] תחתיה : [ב] והיא : [ג] כנגד כזית מן : [ד] והמאהיל טהור : [ה] אחד : [ו] ארובה : פי"ב [ז] על פיה : [ח] הבית טמא : [ט] והמטורה : [י] וכפיסה : [כ] טהורין : [ל] בתנור :

מצפה שמואל

(ד) אין בינה לארובה כו׳. מיי׳ שם ה״ה. ועי׳ בר״ש מ״ג בזה משוכה כב. ומתוספתא דלקמן : (ה) עם דופנה של אהל בתוכה או ע״ג הכל טמא. מבואר דאף הבית טמא כאן ואע״ג דטומאה נגד ארובה הבית טהור אע״ג שאין בארובה פ״ט והכא הרי הכל נגד ארובה דהכא באופנת מלד א׳ ובלד א׳ פחות מטפח גרע טפי והאריך בזה הר״ש : (ו) ויש בינה לארובה בפחות מפ״ט כו׳ תוכה וגבה והבית טהורין. במתני׳ קתני טומאה תחתיה. תחתיה והבית טמא תוכה וגבה טהור. משום דמתני׳ כשהקדרה ממלאת את כל הארובה. אלא שאינה אופנת וכיון דממלאה את כל הארובה נחשב תחתיה והבית כאהל אחד ומערבת את הטומאה. אבל כאן שאינה ממלאה את כל הארובה דאיכא אויר בין קדירה לארובה אלא דליכא טפח הלכך הבית טהור כשטומאה תחתיה דאין נחשב כאהל אחד : (ז) ארובה שהיא לאויר. עי׳ ר״ש פי״ מ״ע אחד פירושא מפרש שם שנתן דבר רחב טפח ע״פ הארובה ורואו א׳ מאהיל ע״ג כלים דמביא הטומאה בטפח כמו כל המטלטלים ונקט דבר המקבל טומאה משום סיפא דהמאהיל טמא ע״ש : (ח) שני חצאי זיתים. ר״ש פי״ מ״ג דהכא אפילו ר״מ מודה דמאהיל טהור אבל בית מיהא טמא : (ט) בפי העורב. מיי׳ פי״ט מט״מ ה״ב וכ״מ שם ונראה כגי׳ דבאין בה פ״ט מיירי : (י) קלל של חטאת. עי׳ ר״ש שם : (כ) א על גבי א. עי׳ ר״ש פי״ מ״ו : (א) מלא חוט המשקולת. מיי׳ פי״ז ה״ז מט״מ והראב״ד שם כתב דרך אחר דמיירי לענין בוקעת טומאה ולתאמרא ע״ש. ועי׳ בר״ש ריש פי״א והר״ש רוצה להגיה בסיפא טומאה בחוץ וכלים מבפנים דבזה לא פליגי וע״ש שמפרש עוד פירוש אחר על פי פירוש המשנה שם וכתב דהתוספתא אפשר דקאי על מ״ב בדין אכסדרה ולכן קאמר טומאה מבפנים וכלים בחוץ אע״פ שאין בסדק אלא כ״ש מפסיק היינו באכסדרה ולא קאי אפלוגתת ב״ש וב״ה : (ב) סאה כפויה. בר״ש פי״א מ״ג : (ג) וכופת ע״ג האבן. וכתב הר״ש וצריך טעם מ״ש כופת ע״ג אבן מאבן ע״ג כופת : (ד) כלב שאכל. מיי׳ פ״כ ה״ב. ועי׳ ר״ש פי״א מ״ז שהביא זה ועי׳ חולין קכו : (ה) ג׳ ימים מעל״ע. עי׳ שבת קמה: ועי׳ ר״ש מ״ש לענין עכול בעופות לענין תנה בפסח. ועי׳ או״ח סי׳ תס״ז : (ו) הדות שבבית. ר״ש פי״א מ״ח. ועי׳ בפנים ועי׳ א״ר והר״ש כתב ואפשר לפרש דקאי איכול לעמוד דת״ק בשל עץ אף לב״ש המנורה טהורה ולראב״י אפי׳ לב״ש טמאה ושל מתכת אמנורה קאי או יש לפרש דקאי בהא״י לעמוד וחלוק דמתכת ועץ קאי אכפיפה דלת״ק בשל עץ חוצץ אף בנופלת ואתא ר״א למימר דבשל מתכת הפ״ו אינה טופלת לא מיירי עכ״ד : (ז) נסר שהוא נתון ע״פ הדות. בר״ש פי״א מ״ט כל זה עד סוף הפרק וע״ש ובמפרשי המשנה. ועי׳ א״ר ובהיתה חלוקה בר״ש הגירסא כגי׳ מכאן ומכאן טמאין : (א) נסר. עי׳ ר״ש פי״ב מ״א : (ב) היה ראשו. עי׳ מיי׳ פי״ב מט״מ ה״ד. ועי׳ ר״ש וכ״מ מ״ש על הר״ש : (ג) באמצע טמאין. גרסינן וכן בר״ש והיינו הישנים ורק בתנור מטהר ולא בכלים : (ד) ומוקף נ״פ. ר״ש פי״ב מ״ב ע״ש מה שכתב מזה בפירוש המשנה : (ה) סרידה. ר״ש שם : (ו) באמבטי. עי׳ בפנים ודברי הראב״ד הוא בפי״ז מהל׳ ט״מ ה״ג וע״ש בכ״מ בארוכה והר״ש מסיים שעשוי מתחלה שיהא הקרוי מכאן ומכאן : (ז) סנדל של עריסה. פי״ב מ״ד בר״ש : (ח) נפתח הבית מאליו. עי׳ מיי׳ פט״ו מהל׳ ט״מ ה״ד ובכ״מ שבוכיח מזה דכמשנה

זר זהב ומנחת בכורים

והכל טמא: ך עולה והולכת בארובה כו׳. היתה גבוה ט׳ תחתיה והבית טמאין כו׳ משום דנוגע בארובה בפ״ט [illegible]

אז מטמא הבית אם יש באוירו פותח טפח ומביא הטומאה לבית כמבואר במשנה ז׳ פי״א : ג׳ ימים. ואחר כך [illegible]

(יא) הבית טמא ואם לאו מוגין בו כדרך שמוגין במת: ד (ט) מלבן שהוא (יב) מלביש בפיקות תינוק טמא טומאת שבעה. מסורג בחבלים תינוק טמא [א] (יג) טומאה. חדף של קנים שהוא מסורג בחבלים ועשוי בטיט ככר לושה במי פירות נתונה על גביו הרי זו מביאה וחוצצת. ר' יוחנן בן נורי אומר כל העגולין טהורין אין מביאין טומאה חוץ מעיגולי דבלה מפני שהן יושבין תחתיהן בפקועות: ה (י) גמל שהוא עומד באויר טומאה תחתיו כלים שעל גביו טהורין טומאה על גביו כלים שתחתיו טהורין. היה רבוץ טומאה תחתיו כנגדו עד התהום טמא ועל גביו כנגדו עד לרקיע טמא. (כ) טומאה תחת רגליו או על גבי רגלו והיא רוצצת טומאה בוקעת ועולה בוקעת ויורדת. נתן נסר על גבה טומאה בצד זה כלים שבצד השני טמאין: ו (ל) קורות הבית והעליה שהיו עליונות מכוונות כנגד התחתונות טומאה תחתיהן [ב] (יד) טמא ביניהן ביניהן טמא ועל גביהן טהור. על גביהן כנגדו עד לרקיע טמא ותחתיהן טהור. בד"א בזמן שיש בהן פותח טפח ואין בהן פותח טפח טומאה בוקעת ועולה בוקעת ויורדת. היו עליונות נראות סותמות כבין התחתונות טומאה תחתיהן (טו) וביניהן טמא. וביניהן ביניהן ותחתיהן טמא על גביהן טהור. על גביהן כנגדו עד הרקיע טמא ותחתיהן וביניהן טהור בד"א בזמן שיש (טז) בהן פותח טפח וביניהן פותח טפח (מ) אין ביניהן פותח טפח וטומאה תחתיהן תחתיהן טמא ביניהן ועל גביהן טהור. ביניהן (יז) או על גביהן אפי' כנגדו עד לרקיע טמא ותחתיהן טהור בד"א בזמן שיש בהן פותח טפח ואין בהן פותח טפח טומאה בוקעת ועולה בוקעת ויורדת (יח): ז (נ) סאה שהיא מוטה על צדה באויר אינה מביאה טומאה תחת כולה עד שיהא בהיקף ארבעה טפחים (יט) ומחצה אם היתה גבוהה חצי טפח עד שיהא בהיקף שלשה טפחים. עמוד שהיה מוטל באויר אינו מביא טומאה תחת דופנו עד שיהא בהיקפו עשרים וארבעה טפחים ר' יוסי אומר (ס) עשרים וחמשה שהיה ר' יוסי אומר אין לך עשרים וחמשה שאין הארץ אוכלת בהן טפח. וכן הוא אומר (ירמיה נב) [ג] (כ) מנים תשעים וששה רוחה ואומר (שם) כל הרמונים מאה על השבכה סביב אי אפשר לומר מאה שבכה שהרי נאמר תשעים וששה ואי אפשר לומר תשעים וששה שכבר נאמר מאה אמור מעתה ארבעה בלועין בכותל ותשעים וששה נראין מבחוץ [ד] (כא) וחצר שלא נידון כשיפולי אוהלין: ח כזית מן המת (ע) מודבק באסקופה ר' אליעזר מטמא את הבית ור' יהושע מטהר. היה נתון תחת אסקופה נדון מחצה על מחצה לטמא את הבית דברי ר' יעקב אמר ר"ש לא נחלק ר' אליעזר ור' יהושע על הנתון תחת האסקופה שהבית טהור על מה נחלקו על המודבק באסקופה שר' אליעזר מטמא את הבית ור' יהושע מטהר מודבק (כב) בשקוף הבית טמא ור' [ה] יהושע מטהר עד שיהיה בטומאה משך פותח טפח: ט שני חזיזין זה על גב זה וטומאה בכותל שביניהן אם היתה נראית כל שהוא לתוך אחד מהן הוא טמא וחברו טהור ואם לאו נדון מחצה על מחצה: י (פ) קוברי המת שהיו עוברין ברה"ר מצטרף (כג) אהלו עם אהל המת החלון לטמא את הבית דברי ר' אליעזר. ור' יהושע אומר אין מעלין את הנמוך לצרף אהל עם אהל:

פרק ארבעה עשר

א (א) פתח שעשאו למאור שיעורו מלא המקדח הגיפו למאור שיעורו בפותח טפח שתי הלונות זו לפנים מזו החיצונה העשויה למאור שיעורה מלא המקדח (ה): ב ניטלה (ב) פקק איספקלריא שיעורה מלא האגרוף. ואלו הן שירי המאור חלון שהיה סותמו ולא היה (ב) לה טיט לגומרה או שקראו (ג) [ו] או שחשיכה לילי שבת ואלו הן שירי המאור רום אצבעים (ג) (ד) עם רוחב הגודל: ג (ד) חלון (ה) שבין שני בתים שיעורה בפותח טפח סתר את החיצון אע"פ שלא חשב עליה שיעורה מלא המקדח נתן (ה) התקרה באמצע חלון התחתון (ו) [ז] (ה) ואלו הן סריגות אלו של אוצרות אלו של איקלטאות (ו) רשב"ג אומר חלונות שבכרכים שיעורן בפותח טפח שלא נעשה אלא [ח] לחיזוק (ז) מכניסין עליהן את הרוח: ד ר' יהודה אומר בהן שלש מדות משם ר"ע (ח) אומר העושה [ט] לצוות ולשמירה ולזון את עיניו כל שהן להכנסת כלים ולהוצאת כלים לתשמיש ולנר שיעורו בפותח טפח. (ט) לקנה [י] ולא לצבתו ב"ש אומרים במילואו וב"ה אומרים בפותח טפח: ה (י) [כ] ר' יהודה אומר (ז) פחות מכזית בשר ממעט על יד רובע עצמות. פחות מעצם כשעורה ממעט על ידי כזית בשר וכזית מן הנבלה וכעדשה מן השרץ אין ממעטין ור' יהודה אומר (יא) ממעטין. זה הכלל אמר רבי כל טומאה שאינה מן המת או שהיא מן המת ואינה מצטרפת עם אותה הטומאה הרי זה ממעטת: ו (ח) עשבים שתלשן והניחן בחלון או שעלו מאליהן והעוף ששכן בחלון והמטלית שהיא פחותה משלש על שלש והאבר והבשר המדולדלין בבהמה ובחיה ובעופות והעובד כוכבים והבהמה ובן שמונה וכלי חרס והאוכלין (יב) והמשקין וספר תורה והמלח הרי אלו ממעטין אבל השלג והברד והכפור והגליד והמים אין ממעטין: ז זיז שעל גבי (יג) שירי המאור שיעורו ברום אצבעיים (ט) על רוחב גודל. ושעל גבי מלא מקדח (יד) כל שהוא ר' יוסי אומר במילואו

הגהות הגר"א

(יא) כשיעור העליה טמא: (יב) מלובן בפיקות: (יג) טומאת ערב: (יד) תחתיהן טמא: (טו) תחתיהן ביניהם טמא ביניהן ביניהן ותחתיהן: (טז) שיש ביניהן פ"ט אין ביניהן פ"ט: (יז) ביניהן ביניהן טמא או על גביהן כנגד תחתיהן וכו' אין בהם פ"ט: (יח) היו עשויות שתי וערב טומאה תחת אחת מהן תחת כולן טמא וע"ג טהור ע"ג כנגדו עד הרקיע טמא ותחתיהן טהור בד"א בזמן שיש בהן פ"ט אין בהן פ"ט טומאה בוקעת ועולה בוקעת ויורדת: (יט) תיבת ומחצה ל"ג: (כ) אומר ויהי הרמונים תשעים וששה רוחה: (כא) מבחוץ וקצר שבו נדון כשפועי: (כב) במשקף הבית כו' ור' יוסי מטהר: (כג) מצטרף אהלין עם אהל החלון: פי"ד (א) מקדח הפנימית פ"ט ניטל: (ב) תיבת לה ל"ג: (ג) שקראו חבירו או: (ד) על רוחב אגודל אלו הן סריגות אלו של אוצרות רפפות אלו של אלקטאות חלון: (ה) את התקרה: (ו) התחתון בפ"ט והעליון מלא מקדח השפיל את הקורה מלמטה מאמצע החלון העליון בפ"ט והתחתון מלא מקדח רשב"ג אומר: (ז) לחיזוק בלבד להיות מכניסין בהן את הלוח: (ח) תיבת אומר ל"ג: (ט) לקנה ולאספתי ב"ש: (י) תיבת ר"י אומר ל"ג: (יא) ור"א אפילו קולית של עוג ממעט את הטפח זה הכלל א"ר יהודה: (יב) והאוכלין טהורים וס"ת: (יג) תיבת שירי ל"ג: (יד) שניהן בכל שהוא:

אור הגנוז

[א] טומאת ערב: [ב] תחתיהן [ג] בסוף ספר ירמיה ויהיו רמונים וגו': [ד] וחצר שלו: [ה] יוסי: פי"ד [ו] חבירו: [ז] בפותי טפח והעליון מלא המקדח רפפות אלו וכו': [ח] להיות מכניסין בהן: [ט] לצאת [י] ולא יצבתו: [כ] אפילו קוליתו של עוג הי"ז ממעטת הטפח וכן היה ר' יהודה אומר פחות וכו':

מצפה שמואל

מיירי כפותח ולא כנפתח: (ט) מלבן שהוא מלובש. ר"ש שם ועי' א"ר ופירוש הז"ו וגרסינן כר"ש טמא טומאת ערב: (י) גמל. מיי' פי"ט ה"ג מט"מ: (כ) טומאה תחת רגליו. מיי' שם וכ"מ ע"ש מ"ש ול"ע. ועי' ר"ש פ"ח מ"ב שהביא זה: (ל) קורות הבית והעליה. סוכה כב. ויקו' ובמשנה פי"ב מ"ה: (מ) אין ביניהן פ"ט. הוזכרה בכ"מ בפט"ו ה"ה: (נ) סאה שהיא מוטה. עי' מיי' פי"ב מהל' ט"מ ה"א וכהשגות שם ובכ"מ. ועי' בז"ו ומ"ש בפנים: (ס) עשרים וחמשה. עי' מיי' שם ה"ח וכהשגה שניה וכ"מ שם ועי' כל תוספתא זו בר"ש פי"ב מ"ז: (ע) מודבק באסקופה. ר"ש פי"ב מ"ח: (פ) קוברי המת. ר"ש שם: (א) פתח שעשאו למאור. ר"ש פי"ג מ"א: (ב) פקק אספקלריא. מיי' פי"ג מהל' ט"מ ה"ב וכ"מ וע"ש כפי' ה"ד וכ"מ שם: (ג) עם רוחב הגודל. י"ג הגדול והוא כמו אצבע אגודל לפי שהוא גדול. בר"ש רפי"ג: (ד) חלון שבין ב' בתים. פי"ג מ"ב בר"ש שם: (ה) ואלו הן סריגות. ר"ש פי"ג מ"א: (ו) רשבג"א ט' עד רי"א. פי"ג מ"ד: (ז) פחות מכזית בשר. ר"ש פי"ג מ"ה ושם הגירסא אפילו קולית של עוג ממעטת. ועי' נוסח הגר"א כמו בר"ש בקצת שנוי: (ח) עשבים שתלשן. ב"ע כ: ע"ש וכר"ש פי"ג מ"ה: (ט) על רוחב גודל. מיי' פי"ז ה"ג וכ"מ ע"ש ועי' בר"ש פי"ד מ"ב:

זר זהב ומנחת בכורים

טוה פותח טפח שמאה היא ועד כחצי מעזיבה שיש בו פותח טפח ולמעלה סוא דסותם הטיט כל שהוא ונכנס הטומאה לשם הלכך העליה טמאה. אבל בסתימת הטיט למטה מתניה בעינן שיעור פותח טפח: כדרך שמונין במת. דכלים בעליה הוה כנוגע בכלים וטמא טומאת ז' ותינוק השוכב בעריסה הוי כאדם הנוגע בכלים דהוה שלישי וטמא טומאת ערב כמבואר בריש אהלות ומיירי שהסנדל והעריסה הוו ב' כלים דהעריסה הוה ככלי בכלי הייט בסנדל כנוגע במת והאדם הוה כאדם בכלים ומונה שלישי ולכן מפרש ואזיל]: ד מלבן שהוא מלובש בפיקות. כל דבר כגון כסאות שנותנין כר על גבן או מטה וכיוצא בו ועושין ריבוע של ד' כלונסאות ועליה נותנין כר של כסאות או העור של מטה והוא ריבוע קרוי מלבן וכן גבי עריסה של תינוק עושה ריבוע של ד' כלונסאות ומלבשו בפיקות של עור או של פשתן והוא ריבוע קרוי מלבן. וקאמר מלבן שהוא מלובש בפיקות ועשהו עריסה לתינוק ומונח בתוך עליה שפתחו הסנדל שמונין בו כדרך שמונין במת: תינוק טמא טומאת שבעה. שדרך לעשותו מלובש בפיקה והמלבן והפיקה כלי אחת היא עם הסנדל והרי הוא כלי שנגע במת והתינוק טמא טומאת שבעה משום כלים במת ואדם בכלים דתנן בפ"ק דטמאין טומאת שבעה: מסורג בחבלים. שאין דרך עריסה לעשות בכך והכלים והמלבן כשני כלים הן והוו כלים במת וכלים בכלים: תינוק טמא טומאת ערב. כדתנן בפ"ק כלים במת וכלים בכלים השלישי בין אדם בין כלים טמאין טומאת ערב: ככר לושה במי פירות. [שלא הוכשרה לקבל טומאה] ונתונה ע"ג כזית מן המת. מביאה וחוצצת שהאוכלים טהורין הן ואין מקבלין טומאה [ואו ככר לושה קאמר]: בפקועות. פי' בגומות והעגול מגיל למעלה מראשיהן שלא יכס [שרב] ושמש [והוה אהל משא"כ כל העגולים של פירות לא נעשו אהל]: ה גמל שהוא עומד באויר כו'. כדתנן (פ"ח) אלו מביאין וחוצצין עדרי בהמה כו': היה רבוץ כו'. אע"ג דליכא פותח טפח לא אמרינן טומאה רצוצה [דבוקעת ועולה] דהוה ככלי שיש לה שני כסויים ולא דמי לאדם דאמרינן אדם הלול הוא והצד העליון מביא את הטומאה [כמבואר במשנה] (פי"ב ג') דאדם נעשה אהל לטמא ולא לטהר הלכך אינו חוצץ והצד העליון מביא את הטומאה אבל גמל שיש לו דין אהל אפילו להוציא בפני הטומאה לכן הוה (בכלל) [ככלי] שיש לה שני כסויין כמבואר במשנה גבי כוורת וגבי מגדל [וגרסינן ע"ג עד לרקיע טהור וכהגר"א וכן משמע בסיפא]: כתהום טמא. ולמעלה טהור: נתן נסר ע"ג. אף שאין עובר מן הצדדין אינו מפסיק לטומאה וכר"י בפי"ב מ"ג: ו תחתיהן טמא. וביניהן וע"ג טהור. דהקורה חוצצת: ביניהן. אם הטומאה בין הקורות: בוקעת ועולה. ואין הקורה חוצצת: סותמות. שהוא נגד אויר התחתונות וקי"ל גוד אסיק מחיצתא והוה כאילו הוא אויר אחד: על גביהן טהור. שהקורות חוצצות: אין ביניהן פותח טפח. התחתונות דמגלא דאין העליונות רחבות טפח דשיעורן כבין התחתונות. אבל התחתונות עצמן רחבות טפח: תחתיהן טמא. דמביא הטומאה בפותח טפח: ביניהן וע"ג טהור. דביניהן טהור משום דאין בעליונות טפח לא אמרינן תבוע רמי הקורה למטה וע"ג טהור דהקורה חוצצת כיון דיש בה פותח טפח: ביניהן של התחתונות או ע"ג של התחתונות כנגדו עד הרקיע טמא. שהרי בין התחתונות כנגדו עד הרקיע ליכא הצלה דבעליונות ליכא טפח והתחתיהן טהור שהרי איכא פותח טפח בתחתיות אף שהטומאה ע"ג מ"מ הלא איכא הצלה: שיש בהן פותח טפח. בהתחתונות ואין בעליונות פותח טפח כדפרשינן: אין בהן פ"ט. אף בהתחתונות בוקעת ועולה: כולן טמא. שהרי הקורה העליונה מונח לרוחב. וזו לאורך נמצא כשהטומאה תחת הקורה הולך ומתפשט גם להקורה המונח ברוחב ומשם לתחתונה בשניה המונח לאורך בכולן מעורבין וכן בהיפך]: ז סאה. [עגולה וצר מלמעלה ומלמטה ורחב באמצע וטומאה בתוכה בצד אחד מביא לצד השני א"כ אם הטומאה בתוכה מהני להביא טומאה לכלים בתוך דהסאה מקבל טומאה. ואינו חוצץ]: סאה שהיא מוטה על צדה באויר. ומונחת בארץ: עד שיהא בהיקף ד"ט. שצריך רוחב טפח בסאה ברום טפח מן הארץ והוא טפח על טפח ברום טפח שהצד העליון מביא את הטומאה והצד התחתון אינו חוצץ דכלי טמא הוא ומיטמא מגבו וכל שיש בהיקפו ג' טפחים יש ברחבו טפח. ואם לא היה בהיקף רק ג' טפחים היה גבהו שהוא רחבו מלמעלה למטה טפח וכן מן הצדדים מצד לצד באמצע ברוחב טפח ולא יהיה ברום טפח בסאה רוחב טפח רק בחצי רומו של סאה יהיה רוחב טפח וגובה חצי טפח והכן טע"ט על רום טפח בעינן אלא אם יש בהיקף ד' טפחים שרחבו טפח ושלים מלמעלה למטה וכן בצדדיו באמצע ברוחב טפח וכלים יש ברום טפח בהסאה רוחב טפח במטה משלים טפח בגובה והצד התחתון אינו חוצץ ויש בה טפח על טפח על רום טפח. אם היתה גבוה מן הארץ חצי טפח: עד שיהא בהיקף שלשה טפחים. ויש ברחבו מלמעלה למטה טפח ומצד לצד באמצע ברוחב טפח ובחצי רומו של סאה יש בו רוחב טפח וגובה חצי טפח והיא גבוהה מן הארץ חצי טפח הרי טפח גובה בטפח רוחב: עמוד. [עגול שמושלך בארץ ושוכב על עגולו באויר כגון בגינה או בחצר ומאמצע העיגול הוא מתחיל להאהיל על הארץ הולך ומתקצר מכאן ומכאן עד תחתיתו שסמוך לארץ ולענין הבאת טומאה בעינן טפח על טפח ברום טפח מרובע אם יש ממקום האמצעי ששם מתקצר והולך לעשות מקום חלול טפח על טפח אע"פ שלמטה במקום שכיבתו לארץ אין כאן רום טפח כולו מטמא באהל דנידון כשפועי אהלים ועמוד עגול כשיש בהיקפו כ"ד טפחים ברוחב הוא שלש וכוא שמונה טפחים והשמונה טפחים שברוחב העיגול הוא קו רוחב הריבוע כגון אם תוסיף על העמוד עד שיעשה מרובע כל קו מן המרובע הוא שמונה טפחים אבל עתה שהוא עגול אינו שמונה טפחים אלא באמצעיתו ממש והלאה הוא מתקצר והולך ויש שם רבוע של טפח על טפח שהרי אם יש כאן רבוע שמונה על שמונה אם תעשה אותו עגול של שמונה נמצא הזויות עודפים שמונה חומשים לכל קרן דהוה ט"ז חומשין דכל אמה בריבוע אמתא ותרי חומשי באלכסונה ומלא לקרן זה ומלא לקרן זה הרי שמונה לכל אחד. וכשאתה מרבע בזויות טפח על טפח הוה אלכסון שני חומשין יתירים על טפח והוה ז' חומשין נמצא דבזויות זה המחזקת שמונה חומשין אתם מרבי טפח על טפח בהאלכסון הזה ז' חומשין וא"כ נעפה על טפח פחות מכ"ד טפחים שני אלא דלא דק בחשבון וגם החשבון של כל אמתא בריבוע אמתא ותרי חומשי באלכסונה אינו מדוקדק]: עמוד שהוא מוטל לאויר. ומונחת בארץ אמור מעתה ארבעה בכותל כו'. ואם ממאה בלועין ד' בכותל הרי אחד מעשרים וחמשה אף כאן אין לך כ"ה שאין הארץ אוכלת טפח: [כ"ה טפחים. עגול. שטפח מזה אוכלת בארץ מחמת כובדו וכן הוא אומר בבנין הבית שעשה שלמה שממאה נבלעו ד' בכותל א"כ א' לכ"ה: וקצר שבו. מן העמוד אף במקום שאין בו טפח על טפח טמא טומאת ז']: ח באסקופה. מתניתין היא בפי"ב מ"ח וכבר פרישנא לה התם: ור' יוסי מטהר עד שיהיה בטומאה משך פותח טפח פי' דהיא עצמה נעשית אהל ומביאה לבית וכן לעיל פי"א כזית מן המת כפי העורב כו'. ר"י מטהר עד שיהיה בטומאה כו' ג"כ מהאי טעמא. [מכנגד המשקוף ולחוץ ר"א מטמא דהוה כאילו הוא בתוך הבית ור"י מחשבו כחוץ: מחצה על מחצה. מחציו ולפנים טמא הבית כאילו הוא בתוך הבית כדין טומאה בכותל: מודבק במשקוף הבית טמא. דהוה כלפנים דגזור מודבק במשקוף אטו טומאה בתוך הבית ואדם במשקוף ור"י לא גזר: משך פ"ט. דהיא עצמה נעשה אהל: ט חזיזין. וכל אחד ואחד יש ברחבו טפח ויש כלים תחתיו הוה טמא. הזיז שהטומאה נראית בו: מחצה על מחצה. זיז הקרוב לטומאה טמא וחבירו טהור: י עם אהל החלון. כגון שהחלון יוצא חצי טפח ואם תצרף עם האהל היוצא מן הקברים הוה טפח להביא הטומאה לבית קסבר ר"א דמעלין הנמוך עם הגבוה לצרף הטומאה לטמא את הבית ור"י סבר דאין מעלין ואפילו בולט טפח מן החלון אין מעלין אהל קוברי המת לחלון להביא טומאה לבית אלא אם כן יעלה אהלו ויכנס לתוך אהל החלון בפותח טפח (ר"ש ס"פ י"ב)]: ר' יהושע אומר אין מעלין את הנמוך כו'. קסבר ר' יהושע אין מעלין באהלים את הנמוך לצרף עם אהל הגבוה הימנו לטמא את הבית. אלא מורידין את הגבוה לנמוך והכלים שתחת החלון טהורים:

פרק יד א הגיפו למאור. [להאיר לבית: הגיפו]. סתמו בחוץ כנגדו: [מקדח. הנקרא (עגבער) והוא כפונדיון האיטלקי ומביא טומאה לבית בזה]: ב פקק. זכוכית שמחלון הנעשה למאור וניטל מאליו: שיעורו מלא אגרוף. כאור שמרווהו ממים או שרלים כפי"ד: שירי המאור. [המבואר במשנה דשיעורו באצבעים על הגודל: סריגות. המבואר במשנה דמצטרפות הנקבים למלא מקדח וכן ברפפות והוא שבכה העשוי נקבים נקבים]: אלקטיות. בתי הקיץ: ג [ב' בתים שוב. דשוב לא נעשה לאויר אלא לתשמיש ודינו בפותח טפח אבל סתר הוה לאויר ושיעורו במלא מקדח: באמצע חלון. וחצי חלון למעלה מן התקרה: התחתון בפותח טפח. כדין חלון שהוא לתשמיש באין כאן אויר והוי ליה לאויר]: השפיל את הקורה מלמטה. שהשפיל את קורות הבית מלמטה כנגד אמצע החלון וסותם את אמצעו העליון של חלון מבחוץ כנגדו. מאמצע החלון. פירושי קא מפרש מאי מלמטה. מאמצע החלון. שהשפיל את הקורה עד כנגד אמצעו של חלון: חלונות שבכרכים כו'. שיש בכרכים חומה סביב להם ובה חלונות הרבה וקאמר שיעורן בפותח טפח שאין החלונות האלו עשויין למאור אלא לחזק את העיר מן האויב. להיות מכניסין בהן את הלוח. נוותי הקשת שבהן מוכנין את היתר לירות חצים על האויב: ד ר"י משום ר"ע כו'. ר"י פליג בתרתי אמתני' דתנן לזון את עיניו ולדבר עם חברו בפ"ט ור"י משום ר"ע סבר לצוות דהיינו לדבר עם חברו ולזון את עיניו בכ"ש: [לצוות. לדבר עם חבירו בצוותא. ולזון עיניו. להסתכל בחוץ]: ולנר. קתני במתני' פלוגתא דב"ש וב"ה ור"י משום ר"ע סבר לנר דכ"ע בפותח טפח כי פליגי בלקנה ולאספתי. [ולנר שעושין חור בדלת להדליק בו הנר: לקנה. להניח שם קנים]: לאספת. יש לאורגים כלי כמו אספתי והוא חרב בל' יון: במילואו. בכל שהוא]: ה וכזית מן הנבלה וכעדשה מן השרץ אין ממעטין. כדתנן (ספי"ג) הטהור ממעט והטמא אינו ממעט: כל טומאה שאינה מן המת. כגון נבלה ושרץ ומתניתין דתנן הטמא אינו ממעט דלא כר' יהודה: [פחות מכזית בשר. המונח בחלון ממעט בטפח וסותם שלא יטמא הרובע קב עצמות המונח בבית. אבל בשר ובשר מצטרפין. וכן כזית בשר אינו ממעט ע"י עצמות דהוא עצמו טמא וכן בעצם אינו ממעט אלא פחות מכשעורה שאינו מטמא ע"י בשר. דעצמות ועצמות מצטרפין ופליג ר"י דאף דבר טמא חוצץ בלבד שאינו מאותו המין כגון בשר לעצמות. ועצמות לבשר אף בכזית בשר או בעצם כשעורה. לכן אמר אפילו קולית של עוג שמונחת בחלון ממעטת דאינה מטמאה באהל כמו בשר וחוצץ וכן בר"ש כהגר"א בקצת שינוי: שעלו מאליהן. באופן שאינם מזיקין לכותל כגון בכותל חורבה דלא שקיל לה: ו והעוף ששכן. וקשור ועוף כחוש. דאי מית לא חזי למידי ומסרט דאין נותנין לתינוק לשחוק בו: שהיא פחותה. דלא חזיא לא לעניים ולא לעשירים ואינה מטמאה מדרס דהיכא דמטמאה אף טומאה שאינה מן המת מ"מ אינו חוצץ ודלא כר"י. ופי' פחותה. באופן דלא חזי אף לקריעה דלבושא ומנח ליה התם: המדולדלין. שתלושין ומעורין עדיין במקצת. והבהמה עומדת אצל החלון והאבר מונח על החלון ותנן בהעור והרוטב (פ"ט) שמטמאין טומאת אוכלין במקומן וצריכין הכשר ואלו לא הוכשרו: העובד כוכבים אינו מקבל טומאה. וכן בן שמונה. שהוא כאבן לא חי ולא מת: וכלי חרס. שאינו מקבל טומאה מגבו והאוכלין לגד אהל הטומאה: והמשקין. פירש הר"ש ביין קרוש דאל"כ לא גרע משלג. ובאופן דאינו חוזר ונימוח: והמלח. שאינו מקבל טומאה דלאו אוכל הוא באנפיה נפשה: השלג כו'. דהלו נימוחים ואינם עומדין וכן המים אינו עומד אלא מחמת הכלי: הגליד. קרח לבן שאינו שלג]: ז זיז שע"ג המאור ששיעורו ברום אצבעים כו'. כגון שירי המאור: ושע"ג מלא מקדח. שעשוי בתחלה למאור ששיעורו [illegible] גרסינן. וכן בר"ש. והיינו של נקב המאיר הוא ברום [illegible]

במלואו חיז שעל גבי הפתח שיעורו בכל שהוא סתמו שיעורו בפותח טפח (טו) פתחו שיעורו בכל שהוא: ח (י) שני זיזין זה על גבי זה והפתח תחתיהן (טז) [א] כל שהוא והעליון אפילו לתוך שלשה נדבכות שהם שנים עשר טפחים שיעורו בפותח טפח סתר (יז) את התחתון או שהעדיף עליו שיעורו כל שהוא: ט שני פתחים זה על גבי זה והזיז למעלה מהן לעליון כל שהוא ולתחתון אפילו בתוך שלשה נדבכות שהן שנים עשר טפחים שיעורו בפותח טפח (יח) סתם את העליון או שהיה עודף על התחתון טפח מכאן וטפח מכאן שיעורו בכל שהוא: אימותי (יט) אמרינן כל שהוא היוצא אבל לגבלית עד שיהא בו פותח טפח (כ) ואיזו היא גבלית כל (כ) שמניקה מכאן ומכאן ומשייר מן האמצע. ר' יוסי בר' יהודה אומר העטרות והציורין מביאין את הטומאה בפ"ט: ר' אומר (ל) התמירו בקנה יותר מן הזיז שהקנה מיטלטל והזיז אינו מיטלטל: י זיז שהוא יוצא מן הכותל ויש בו פותח טפח טומאה תחתיהן וכלים בכותל ועליהן כקליפת השום טהורין טומאה בכותל וכלים תחתי' ועליהן כקליפת השום טהורין:

פרק חמשה עשר

א (א) טבלאות של שיש חלקות (א) ונתונות זו על גבי זו טומאה תחת אחת מהן ואפי' גבוהות מן הארץ אמה טומאה בוקעת ועולה בוקעת ויורדת. (ב) טבלאות נוגעות זו בזו ושולחנות נוגעות זה בזה מונין (ג) בהם כדרך שמונין במת: ב (ג) טבלא בצד רגלו של שולחן וטומאה תחת טבלא הנוגע בין בטבלא ובין בשולחן טמא טומאת שבעה. טומאה תחת השולחן הנוגע בשולחן טמא טומאת שבעה ובטבלא טמא טומאת ערב: [ג] האוהל כנגד הרבוע טמא שלא כנגד הרבוע טהור ר' מנחם בר' יוסי אומר בין כך ובין כך טמאין מפני שהן נדונין כקרן טבלא: כלים שכנגד הרבוע טמאין שלא כנגד הרבוע טהורין ר' מנחם בר' יוסי אומר בין כך ובין כך טמאין מפני שהן נדונין כקרן הטבלא: ג (ג) חביות שהן מוטות (ה) [ג] באויר הוגנה של זו בצד אויר הוגנה של זו והוגנה של זו על גבי דופנה של זו גבוהות מן הארץ טפח ובהוגנין פותח טפח טומאה תחתיהן ועל גביהן טמא. על גביהן ותחתיהן טמא ותוכיהן טהור. גבוהות מן הארץ טפח ואין בהוגניהן פותח טפח וטומאה תחת אחת מהן תחתיה ועל גבה טמא. על גבה (ו) טמא ותחתיה טמא ותוכה טהור בד"א בטהורות אבל אם היו טמאות (ז) וגבוהות מן הארץ טפח טומאה תחת אחת מהן תחת כולן טמא: ד (ד) בית שחצצו בנסרין או ביריעות מן הצדדין או מן הקורות (ח) וטומאה [ד] כלים שבחצץ מאחריו ויש במעזיבה מעל גביו נדונין מחצה על מחצה אם יש שם ארבעה (ט) בטל הכותל. רבי אומר האומר טפח (י) הוא אומר ארבעה האומר ארבעה אינו אומר טפח. חצצו מארצו וטומאה בחצץ כלים שבבית טמאין. טומאה בבית כלים שבחצץ (יא) טהורין אם יש בחצץ במקומן טפח על טפח על רום טפח טהור ואם לאו טמאין ושבקרקע טמאין טומאה בקרקע כלים שבחצץ טהורין ושבבית טמאין: ה (ה) בית שהוא מלא תבן (יב) ויש בינו לבין הקורות פותח טפח וטומאה מבפנים כל שכנגד יציאת הטומאה במלואו של פתח טמא ובאכסדרה אינו [ה] (יג) אלא כנגד הטומאה מן הקורות ולחוץ ור' יוסי אומר (ו) תבן שאינו עתיד לפנותו הרי הוא כעפר ועפר שהוא עתיד לפנותו הרי הוא כתבן: ו (ז) גל של צרורות (ח) וכן כרי של תבואה וטומאה בתוכו טומאה בוקעת ועולה בוקעת ויורדת ואם יש במקום הטומאה טפח על טפח על רום טפח הרי הוא כקבר סתום ומטמא מכל סביביו: (ט) ואיזה הוא חצר הקבר זו הגת שהמערות פתוחות לתוכו אם יש בה כשיעור הנכנס לתוכה (יד) טמא בד"א בזמן שאינה פתוחה לאויר אבל בזמן שפתוחה לאויר אפי' (טו) אינו [ו] מדובק בשקוף אפי' כל שהוא טהור ובלבד שלא יגע בשקוף: ז גל של צרורות שעשאו גולל לקבר הנוגע (טז) בו עד ארבעה טפחים טמא דברי ר' יהודה [ז] (יז) בזמן שאינו עתיד לגור ודברי חכמים בזמן שהוא עתיד לגור: ח (י) חבית שהיא מלאה משקין (יח) ומוקפת צמיד פתיל ועשאה גולל לקבר אמר ר"א בר"ש בזו ב"ש מטמאין וב"ה מטהרין. אמרו ב"ש לב"ה וכי מה עלול לקבל טומאת אדם או משקין אמרו להן משקין אמרו להן וכי מה אדם שאינו עלול לקבל טומאה כיון [ח] שנוגע בו נטמא משקין שבתוכה אינו דין שיהיו טמאין. אמרו להן ב"ה אי אתם מודים בטהור שבלע טבעת [ט] (יט) ונכנס לאהל המת שאע"פ שטמא טומאת (י) שבעה הטבעת טהורה אמרו להן ב"ש לא אם אמרתם בטבעת שאינה מטמא במשא הזב תאמרו במשקין שמטמאין במשא הזב. אמר להן ב"ה אנו דנין טומאת שבעה מטומאת שבעה ואתם דנין טומאת שבעה מטומאת ערב מוטב לדון טומאת שבעה מטומאת שבעה מלדון טומאת שבעה מטומאת ערב ד"א אדם הנוגע במת מטמא כלים וכלים הנוגעין במת מטמאין אדם אדם הנוגע במת מטמא כלי חרס (כ) ואין (כ) כלי חרס הנוגעין במת מטמאין אדם והלא דברים ק"ו ומה אם אדם שהוא מטמא מן המת ומן הנוגע במת לטמא את הנוגע בו מציל על מה שבתוכו כלי חרס שאינו מטמא מן המת ומן הנוגע במת לטמא את הנוגע בו אינו דין שיציל על מה שבתוכו. אמר ר"ש לא (כא) היו זקוקין לדחק לכך ממקום שאדם מיטמא משם משקין מטמאין ממקום שהמשקין מצילין משם אדם (כב) ניצל היכן אדם (כג) מטמא בגלוי אף משקין בגלוי היכן משקין מצילין בפנים אף אדם שנתנו [כ] (כד) בפכוים והקיפו צמיד פתיל ועשאו גולל לקבר טהור: ט (ל) כל המטלטלין מביאין את הטומאה בעובי המרדע אמר ר' טרפון אקפח את בני שהלכה זו מקופחת איני יודע (כה) רוזיו של דבר מה הוא אלא ששמע השומע וטעה. ומעשה באחד שהיה עובר ומרדע על כתפו והאהיל צידו אחד על הקבר וטמאוהו משום (כו) שהאהיל על המת והשומע שמע וטעה. אמר ר' יהודה מעשה באחד (כז) שחרש וניער את המחרישה ונמצאת גולגולת של מת דבוקה במחרישה וטמאוהו משום שהאהיל על המת והשומע שמע וטעה. אמר ר' יהודה מעשה באחד שחרש וניער את המחרישה ונמצאת גולגולת שלמה דבוקה במחרישה וטמאוהו משום שהסיט את המת והשומע שמע וטעה: י המרדע שנתנו

הגהות הגר"א

(טו) בפ"ט חורו פתחו: (טז) תחתיהן התחתון כ"ש: (יז) סתר התחתון או שהיה העליון עודף על התחתון שיעורו בכ"ש כו': (יח) סתר את וכו' עודף הפתח התחתון: (יט) אמרו כ"ש בזיז היוצא: (כ) שמעוקם וכו' ומשוייר מן האמצע: (כא) והפיתוכין והציורים כו' הטומאה בפ"ט: פט"ו (א) תיבת ונתונות ל"ג: (ב) להן: (ג) טבלא שנתונה בצד: (ד) הנוגע כנגד: (ה) מוטות על צדיהן באויר כו' בצד הוגנה כו' זו בצד דופנה כו' והוגניהן פ"ט טומאה תחתיהן תחתיהן וע"ג: (ו) ע"ג ותחתה טמא ותוכה טהור: (ז) טמאות אע"פ שאין גבוהות מן כו' מהן כולן טמאות: (ח) טומאה בכותל החצץ כלים שבחצץ טמאין ושבכותל מאחוריו ושבמעזיבה מע"ג נדונין: (ט) ד' טפחים: (י) טפח אינו אומר ד' טפחים האומר ד' טפחים: (יא) שבחצץ אם יש במקומן טע"ט טהורין וא"ל טמאין כו' כלים שבחצץ ושבבית טמא: (יב) תבן ואין בינו לבין: (יג) אינו טמא אלא כנגד הקורות ולחוץ גל של כו': (יד) לתוכה טהור וא"ל הנכנס לתוכה טמא: (טו) אין מרוחק מן השקוף אפילו: (טז) הנוגע עד: (יז) דברי ר"י וחכ"א אין טמא אלא הסדר הפנימי צורכו של קבר אמר רבי נראין דר"י בזמן כו' לגוד כו' לגוד: (יח) טהורין וכו' כיון שנגע בה: (יט) טבעת טהורה: (כ) טומאת מת שהטבעת: (כ) כלי חרס וכלי חרס הנוגע וכו' ומה אדם: (כא) היינו זקוקין לדחוק: (כב) אדם מציל: (כג) נטמא כו' בגלוי נטמאים: (כד) בפיטס: (כה) חזויגו: (כו) משום כלים מאהילים על המת ושמע השומע וטעה. (כז) שהיה חורש כו' גולגלת אחת דבוקה למחרישה משום שהסיט את המת ושמע השומע וטעה:

אור הגנוז

[א] התחתון: פט"ו [ב] המאהיל: [ג] על צידיהן באויר הוגנה של זו ע"ג דופנה של זו והוגנה של זו ע"ג דופנה של זו גבוהות: [ד] בכותל כלים שבחצץ טמאים ושבכותל מאחריו ושבעזיבה וכו': [ה] טמא: [ו] מרוחק מן השקוף: [ז] וחכ"א אין טמא אלא במנית הפנימי צרכו של קבר אמר רבי נראין דברי ר"י בזמן וכו': [ח] כיון שנגע בה טומאה נטמא: [ט] טהורה: [י] בפנים: [כ] של מת:

מצפה שמואל

(י) שני זיזים. ר"ש פי"ד מ"א: (כ) ואיזו גבלית. פי"ד מ"א בר"ש שם: (ל) התמירו בקנה. עי' הסגות פי"ו ה"א פוסק כרבי וע"ש בכ"מ לדעת הרמב"ם וע"ש פי"ד מ"ג: (א) טבלאות של שיש. עי' פט"ו מ"א: (ב) טבלאות נוגעות. ר"ש פט"ו מ"ב: (ג) חביות שהן מוטות כו'. ר"ש פט"ו מ"ג ע"ש ביאורו ומ"ש בפנים: (ד) בית שחצצו בנסרים. פט"ו מ"ה בר"ש שם: (ה) בית שהוא מלא תבן. ר"ש פט"ו מ"ו: (ו) תבן שאינו עתיד. סוכה ד. ועי' ירו' עירובין פרק חלון: (ז) גל של צרורות. פ"ו מ"ח בר"ש. עי' מיי' פ"ו מהל' טו"מ ה"ז ותסר שם דברי חכמים. ועי' בר"ש הגירסא דלחכמים אינו טמא אלא סדר התחתון וע"ש בכ"מ. ועי' ר"ש פ"ב מ"ד. ועי' תוס' סוכה כג. ד"ה ולא גולל דמבואר מזה דגולל תחתיו חלל והוא כסוי ע"ש: (ח) וכן כרי של תבואה. בר"ש פט"ו מ"ז הגירסא גל של צרורות וכן וכו' וכן גי' הגר"א: (ט) ואיזה היא חצר הקבר. עי' מיי' פ"א מהל' ט"מ ה"א ובכ"מ שם ובאורו: (י) חבית שהיא מלאה משקין. ר"ש פט"ו מ"ט ודין דטבעת טהורה ציין הר"ש חולין עא.: (כ) וכלי חרס הנוגע במת. עירובין קד: ועי' כ"מ פ"ה מהל' ט"מ ה"ט: (ל) כל המטלטלין. עי' שבת יז. ותוס' שם ד"ה אר"ע. ועי' ירו' שם פ"א בסוגיא י"ח דבר ועי"ש פט"ז מ"ב:

זר זהב ומנחת בכורים

כרוס אצבעיים והזיז ע"ג. כללא דזיז דאם הוא עשוי לתשמיש הבית מביא הטומאה בכל שהוא: במילואו. כמו במאור שתחתיו או אצבעיים בשירי מאור או כמלא מקדח במאור שנעשה מתחלה: בכל שהוא. דהוה תשמיש להבית: סתמו. או לא הוה פותח טפח: ח התחתון גרסינן. דהוה תשמיש הבית: נדבכות. שורה של ד' טפחים דאם היה זיז אחד בתוך גבוה ג' נדבכין הוה תשמיש הבית. אבל עתה דזיז התחתון מפסיק לא הוה תשמיש להבית: עודף. ברחבו דכאותו עודף ליכא הפסק והוא בתוך ג' נדבכין שיעורו בכל שהוא: ט שני פתחים. אחד לעליה ואחד לבית: לעליון. להביא הטומאה לעליה: ולתחתון. לבית לא הוה תשמיש: טפח מכאן. שפתח העליון ד' טפחים ופתח התחתון ששה טפחים והזיז רחבו ששה והרי עודף כנגדו רחב מצד זה טפח ומצד זה טפח מביא הטומאה בכל שהוא: י היוצא. מן הכותל: העטרות. כמין עטרות אבן יוצאין מהבנין וכן פרחים ומיני ציורין]: רבי אומר התמירו בקנה יותר מן הזיז כו'. רבי ס"ל כר' יהושע דמתני' (רפי"ד) דאמר קנה שע"ג הפתח אפילו גבוה מאה אמה מביא את הטומאה בכל שהוא. [ובזיז בעינן שיהיה גבהו י"ב טפחים כמבואר לעיל: ועליהן. על הכלים שאינם נראין מבחוץ שאין הטומאה נראית לחוץ כמבואר בסיפא]:

פרק טו א טבלאות של שיש חלקות. ומונחות בארץ: גבוהות מן הארץ. העליונות גבוהות מן הארץ אמה: שהטבלאות אינן מקבלות טומאה וסותמות את האהל והרי אין כאן אהל ברוס טפח מן הארץ להביא את הטומאה: טבלאות נוגעות זו בזו כו'. כגון שנוגעות זו בזו למעלה הלכך מונין להן כדרך שמונין במת ולא דמי להא דתנן נוגעות זו בזו בקרנותיהן הנוגע בשניה טמא טומאת שבעה: [והבית טהור. שאינה מתפשטת לצדדים כיון דהנסרים אינם מקבלין טומאת אהל וכהא עד תנן במשנה פט"ו דמביאות את הטומאה אם העליונה גבוה טפח: כדרך שמונין. כלים במת וכלים בכלים שניים טמאין טומאת ערב ואם נוגעות זו בזו בקרנותיהן ותחת אחת איכא טומאה השניה מאהלת על עצמה בכל שהוא וא"כ הנוגע בשניה טמא טומאת ז' אבל כאן דנוגעות זו בזו למעלה מונין כדרך שמונין במת]: ב טבלא שנתונה בצד רגלו של שלחן כו' טמא טומאת שבעה. הואיל והטומאה תחת הטבלא רגלו של שלחן מביא הטומאה על השלחן בכל שהוא דרגל ושלחן אחת היא וכל המטלטלין מביאין את הטומאה על עצמן בכל שהן: טומאה תחת השלחן כו'. והטבלא נוגעת ברגלו הואיל והטבלא אינה נוגעת במקום שהטומאה תחתיו אלא ברגלו והטומאה תחת השלחן שוב אינה יכולה הטבלא להביא הטומאה על עצמה כיון שאינה נוגעת במקום שהטומאה תחתיו. ורגל אינו יכול להביא על הטבלא דלהביא על אחרים פ"ט בעינן הלכך הנוגע בטבלא טמא טומאת ערב ובטבלא טמא טומאת ערב הנוגע בה אבל הטבלא עצמה טמאה טומאת שבעה שנוגעת בשלחן המאהיל על המת וכלים במת וכלים בכלים טמאין טומאת שבעה כדתנן ברים מכילתין: הנוגע כנגד הריבוע טמא. אשלחן דשלחנות שלהן היו עגולין וצריך שיהא בו כדי לרבע טפח על טפח דאהל טפח על טפח מרובע בעינן וקאמר דנוגע שלא כנגד הריבוע וכן כלים שלא כנגד הריבוע טהורין ור"מ בר"י מטמא: [תחת טבלא. גבוה טפח הוה כאילו הטומאה תחת רגליו של שולחן ורגלי השולחן כלי אחד הוא ומאהיל על עצמו בכל שהוא אבל בסיפא שהטבלא נוגע ברגל והטומאה תחת השולחן שוב אין הטבלא יכולה להביא לעצמה טומאה. שהרי אינה נוגעת במקום שהטומאה תחתיו והרגל אינה יכולה להביא על הטבלא. דלהביא על אחרים פותח טפח בעינן והטבלא עצמה הוה כלים בכלים הנוגעים במת דטמא ז' אבל הנוגע בטבלא טמא טומאת ערב: שלא כנגד המרובע. אלא כנגד עגול היוצא חוץ לרביע טפח על טפח]: ג והוגנה של זו בצד דופנה כו'. או הוגנה של זו. טומאה תחתיה תחתיהן וע"ג טמא. הואיל ובהוגניהן פותח טפח ונוגעות זו בזו במשך פותח טפח הלכך טומאה תחת אחת מהן תחת כולן טמא שמביאה הטומאה לתחת כולן. וע"ג טמא דכלי מביאה ואינה חוצצת וכמאן דליתא דמי: ותוכן טהור. דכלי טהורה מצלת על עצמה ובטהורות עסקינן כדקתני סיפא בד"א בטהורות: ואין בהוגניהן פ"ט. ואין נוגעת זו בזו במשך פ"ט: תחתיה וע"ג טמא. אבל תחת האחרות טהור הואיל ואינן נוגעות זה במשך פ"ט אינה מביאה על האחרות: וע"ג טמא. דכלי אינו חוצץ: ותוכה טהור. דכלי טהור מצלת על עצמה: בד"א בטהורות. הלכך בין ברישא בין בסיפא תוכן טהור דכלי טהור מצלת על עצמה. וצריך גבוהות מן הארץ טפח דאם אין גבוהות מן הארץ טפח אינו טמא אלא כנגד הזית בלבד תחתיה וע"ג דאינה חוצצת וכמאן דליתא דמי אבל שלא כנגד הזית טהור דאין שם אהל טפח להביא הטומאה. אבל אם היו טמאות אע"פ שאין גבוהות מן הארץ טפח וטומאה תחת אחת מהן כולן טמאות. וכיון בהוגניהן פותח טפח דנוגעות זו בזו כפותח טפח דאמרינן בטמאות דופן התחתון כמאן דליתיה דמי ודופן העליון מביא את הטומאה דדבר המקבל טומאה אינו סותם את האהל פיד

דהוה אטבליות של עץ וקפולין זו ע"ג זו ואדם דאמרינן אדם אלל הוא והצד העליון מביא את הטומאה (מתני' פי"ב ג' ורפט"ו) והכא נמי דופן העליון מביא את הטומאה תחת כל החביות ואינן חוצצין לע"ג וע"ג נמי טמאין ותוכן נמי טמאין דכלי טמא אינו מציל על עצמו. ואם לא היה בהוגניה פותח טפח היו שאר החביות טהורות ותחתיה וע"ג ותוכה טמא אפילו שלא כנגד הזית: [הוגנה. אוגן שפת הכלי: ד או מן הקורות. נגד תקרת הבית או מן הצדדין. שהיריעות והנסרים נתונים כנגד הכתלים של בית: כלים שבחצץ טמאין. דהוה כאילו בתוך החצץ וכ' הר"ש דה"ה כלים שבמעזיבה שבבית: ושבכותל מאחוריו של החצץ. אם החצץ אצל הכותל או במעזיבה כשהוא אצל המעזיבה אם הטומאה בבית: נידונין מחצה על מחצה. ומחצה הקרוב לבית טמא ואע"פ שהכלים בחצץ טהורים שהחצץ מפסיק בין טומאה לכלים כמו נ"פ: מעל גביו. ואינם מטמאין כלים שבמעזיבה ומאחורי הכותל: ד"ט. שהחצץ רחב ד"ט בטל הכותל ואינו נחשב כבית אפילו מחציו ולפנים ואם טומאה בבית כלים שבכותל טהורים: האומר טפח. שבטפח בטל הכותל: הוא אומר ד"ט גרסינן. דה"ה וכ"ש ד"ט. אבן האומר ד' טפחים אינו סובר בטפח: חצצו מארצו. שעשה החצץ ברצפת הבית: טמאין. דאין החצץ מפסיק לטומאה אשר בתוכו. אם יש במקומן הוה אהל לעצמו. ואם לאו הוה כקרקע. ושבקרקע אף כיש טפח על טפח מ"מ אינו מפסיק להקרקע דהוה קרקע הבית ומצורף למה שבבית. נמצא כלים שבקרקע ושבבית טמאין ובחצץ טהורין: ה שהוא מלא תבן. מבואר במשנה דאם אין בינו לבין הקורה פותח טפח נעשה כחצץ ואם הטומאה בפנים טמא בחוץ אבל אם הטומאה בחוץ שאם יש במקום הכלים טפח על טפח טהור אבל אם יש פותח טפח אז בטל לגבי הבית והוה ככלי הבית דאינו חוצץ לכלים שבפנים ומפרש כאן דהיינו בבית שיש מחיצה גבוה רביעית לכן כל כנגד הפתח במלואו שמניחין ריוח עד הכותל שכנגדו טמא אבל באכסדרה הפרוצה ברוח רביעית לגמרי אף בטומאה בפנים מ"מ כנגד היציאה טהור והר"ש גרס ויש בין הקורות פותח טפח ורבותא קאמר דבאכסדרה אף כיש בהן פותח טפח מ"מ טהור כנגד היציאה ואינו מטמא אלא נגד הטומאה: כל סביביו. הנוגע במקומו בתוך: חצר הקבר. המבואר במשנה דאם עומד בתוכה טמא עד שיהא ארבע אמות לבית שמאי ולבית הלל ארבעה טפחים. של קברות: כשיעור ארבע אמות לבית שמאי ולבית הלל ארבעה טפחים: שפתוחה לאויר. שלא אחד פרוץ]: בד"א בזמן שאינה פתוחה לאויר. שמערות סביביו מכל רוח הלכך צריך שיעור שלא לטמא ד"א לב"ש וד"ט לב"ה כדתנן (פט"ו ח'): [מן השקוף. של מערה שמת בתוכו: ז גולל. כסוי לקבר: ד' טפחים. חשיב גולל אבל מה שחוץ לד' טפחים גובה כמאן דנטיל חשיב כמו בקורה שעומד כמו אילן על הקבר המבואר מ"ח: הסדר הפנימי גרסי'. וכהגר"א וכן בכ"מ מה שמסודר על הקבר אבל מה שלמעלה טהור]: א"ר כו' ולא דמי לקורה. דתנן (שם) לרבנן בזמן שהוא עתיד לגוד עד ד"ט ולר"י כולה חבור ובגל לר"י ד' טפחים ולרבנן הסדר הפנימי: [לגוד לקוץ כמו גודו אילנא דעד ד' טפחים חיבור ולא דמי לקורה (פ"ט ח) דשם כולו משוך כאחד משא"כ הכא: ח חבית. של חרס דאינו טמא מגבו ואדם הנוגע בה מבואר במשנה דטמא ז' כדין גולל אבל החבית והמשקין טהורין ואמר כאן דב"ש מטמאין המשקין אשר בתוכה שנגע בה בהחבית אשר הוא גולל כמבואר במשנה: טהורה. דהוה טומאה בלועה וה"ה המשקין בחבית הוה בלוע שהרי צמיד פתיל מקיפו: במשא הזב. שאין צמיד פתיל מציל אלא באהל המת: טומאת ז' מטומאת ז'. לא איכפת לן במה שחלוק בטומאת זב עכ"פ לענין טומאת מת יש לנו לדמות ואין ענין דטומאת ערב להוכיח על טומאת ז': מטמא כלים. כמבואר בפ"ק: אינו מטמא כו'. אין כלי חרס נעשה אב הטומאה ואדם אינו מקבל טומאה אלא מאב הטומאה: ומן הנוגע במת. כגון שנגע בכלים הנוגעין במת כדאמרינן ברים מכילתין: על מה שבתוכו. כגון טבעת הבלוע בו: זקוקין לדחוק. בהני ק"ו דמעיקרא לאו קושיא היא דאף שמשקין עלולין לקבל טומאה מ"מ דינם להיות טהורין כשהן בכלי חרס. דבאמת היכא שהמשקין מצילין והיינו כשהן בכ"ח. גם אדם כשהוא בתוך כלי חרס נמי טהור וכשהוא בגלוי באמת גם משקין נטמאין וא"כ שפיר קאמרי ב"ה: מצילין. נצלין: בגלוי. כשאינו בתוך כלי חרס: בפיטס. חביות גדולות כמו בעלי פטסין ברפ"ב דבינה: ט מביאין את הטומאה. כשאיהל צד אחד על המת וצד אחד על כלים: [ומרדע. שיש בהיקפו טפח: ומעשה. כך היה המעשה ומדברי ר"ט הוא: כלים המאהילין גרסינן. דהוא בכל שהוא וטמא דעל עצמו מביא הטומאה בכל שהוא והאכר הנושאו טמאוהו מפני תנורין שחבור להמרדע בשעה שהאהיל על המת והשומע סבר דמביאין טומאה על אדם הנושא בכל שהוא וע' ר"ש: א"ר כו'. ס"ל כר"ט וכך היה המעשה כו': אר"י גרסינן: וטעה. ואנן קי"ל דמביאין טומאה בהיקפו טפח דגזרו אטו רחבו טפח והיינו על הנושאן אבל על שאר אדם וכלים בפ"ט שהרין באינם נוגעין]: י המרדע שנתנה על גבי בהמה כו' ורחבו א' נתון על גבי האדם. ואינו נוגע בהאדם

שנתנו על גבי בהמה וראשו אחד נתון על גבי המת וראשו אחד נתון על גבי אדם ראשו אחד נתון על גבי המת וראשו אחד נתון על גבי כלים טהורין ולא אמרו אלא אדם הנושא בלבד:

פרק ששה עשר

א (א) (א) התלולית הקרובות בין עיר לעיר ובין לדרך אחד חדשות ואחד ישנות טמאין מפני שהנשים קוברות שם (ב) את נפליהן ומוכי שחין את אבריהן הרחוקות חדשות טהורות ישנות טמאות שאני אומר שמא היה שם דרך או עיר ואיזו היא תלולית (ג) זו תלולית של עפר שעל גבי בקוע המאהיל על מקצתה טמא ואין צריך לומר כנגד כלה עפרה טמאה משום עפר תלולות (ד) התל ממנה (ב) עפר וסמכו לה אין בו משום עפר תלולות (ה) התלולות שהיתה טמאה וטהורה הרי זו טהורה ואינו חושש שמא נטמאת: ב (ג) אחד המוציא שלשה מתים ואחד המוציא שלשה כוכין ואחד המוציא כוך בקוע [א] (ו) ומהרה ואחד מצא עשרה ואין ביניהם מארבע אמות ועד שמונה יש להם תפיסה ואין להן שכונה קברות דברי ר"ש וחכ"א רואה את האמצעיים כאילו אינן והחיצונים מצטרפין מארבע אמות ועד שמנה (ז): מצא ראשו בצד מרגלותיו אין לו תפיסה ואין לו שכונת קברות ראשו של זה בצד מרגלותיו של זה וראשו של זה בצד מרגלותיו של זה יש להן תפיסה ואין להן שכונת קברות. והחסר אין לו תפיסה ואין לו שכונת קברות ואי זהו חסר [ב] (ח) כל שניטל מן החי וימות. מצא שנים בתחלה (ד) ואחד ידוע יש להן תפיסה ואין להן שכונת קברות. מעשה בר' ישבב שבדק ומצא שנים בתחלה ואחד (ט) היה ידוע עשה להן תפיסה עשה להן שכונת קברות כשבא אצל ר"ע אמר כל (י) שיגעת לריק [ג] אף אתה היית צריך לבדוק כל קברי ארץ ישראל הידועין ולא אמרו [ד] (יא) המוצא שלש כתחלה: ג (ה) מצא אחד בצד רה"ר מכאן ושנים בצד רה"ר מכאן בודק מכאן ומכאן ומניח את רה"ר [ו] (יב) שנים בצד גדר [ה] מכאן ושנים בצד גדר מכאן בודק את מקום הגדר שכן דרך הבונה להיות בודק עד שמגיע לסלע או לבתולה ואיזו היא בתולה כל (יג) שאין בה [ו] רשישים ואין עפר תחתיו (ו) בדק והגיע למים הרי זו בתולה בדק ומצא שם חרס (יד) הרי זו כבתולה: (ז) הבודק ב"ש אומרים בודק שתים ומניח אמה וב"ה אומרים בודק אמה ומניח אמה דברי ר' יעקב וחכ"א ב"ש אומרים בודק [ז] (טו) שתים ומניח אמה וב"ה אומרים בודק אמה ומניח שתים: ד (ח) [ח] המוציא את העפר ממקום הטומאה אוכל בדמעו ר' יהודה אומר צובר עפרה (אמה) של זו על גבי עפרה של זו ורבותינו אמרו עפרה טהורה. הבודק אוכל בדמעו מפקח [ט] (טז) אין אוכל בדמעו שאלו תלמידיו את רבן יוחנן בן זכאי בודק מהו שיאכל אמר להן אינו אוכל אמרו לו למדתנו (יז) שיאכל אמר להם יפה אמרתם מעשה שעשו ידי וראו עיני ושכחתי מה ששמעו אזני על אחת כמה וכמה ולא (יח) שהיה יודע אלא שהיה מבקש לזרז את התלמידים ויש אומרים את הלל הזקן שאלו ולא (יט) שהיה יודע אלא שהיה מבקש לזרז את התלמידים שהיה ר' יהושע אומר (ט) השונה ואינו עמל (כ) כזורע ולא קוצר והלמד תורה ושוכח דומה לאשה שיולדת וקוברת ר"ע אומר זמר [י] (כא) בית דירה זמר: ה (י) נמצאת אומר שלש קברות הן קבר הנמצא מפנין אותו פנוהו מקומו [יג] (כב) טמא ואסור בהנאה. קבר המזיק את הרבים מפנין אותו פנוהו מקומו (כג) טמא ואסור בהנאה. קבר הידוע אין מפנין אותו פנוהו מקומו (כד) טהור ומותר בהנאה. שדה שאבד בה קבר טהור הנכנס לתוכה טמא בדק ומצא בה קבר הנכנס לתוכה טהור שאני אומר הקבר שאבד הוא הקבר הנמצא בדק ומצא בתוכה שלש קברות הנכנס לתוכה טהור ואין חוששין שמא שכונת קברות הן. המפנה קברו לרה"ר והלך לשם אדם מפנה [ל] (כה) עצם והכל טהור: (כ) מי שנפחת קברו בתוך שדהו אומרים לו (כו) מלקט עצם עצם והכל טהור מעשה ביהודה והלל אחיו בניו של ר"ג שהיו מהלכים בתחום (כז) עוני מצאו אדם אחד שנפחת קברו בתוך שדהו א"ל לקט עצם עצם והכל טהור: ו [מ] (כח) (ל) והנקבר שלא ברשות אין לו שכונת קברות ואין לו תפיסת קברות. רשב"ג אומר הנפלים אינן קונין את הקבר ואין לו תפיסה והנקבר שלא ברשות יש לו תפיסה. ר' יהודה אומר בור שמטילין בו נפלים טהור א"ר יהודה (מ) מעשה [נ] (כט) של מציק אחד ברמון שהפילה נפל לבור ובא כהן אחד והציץ לידע מה הפילה ובא מעשה לפני [ס] (ל) וטהרוהו מפני שחולדה וברדלים מצויין שם וגוררין [ע] שם (לא): ז (נ) קבר שסתם פתחו (לב) אינו מטמא בכל סביביו פרץ את פצימיו וחזר וסתמו מטמא [פ] את סביביו נפרצה בו פרצה אחת של ארבעה טפחים בין מלמעלה בין מלמטה אינו טמא אלא כנגד הפרצה בלבד. היה לו פתח אחד לצפון ופתח לו פתח אחר לדרום טיהר דרומי את הצפוני:

פרק שבעה עשר

א (א) החורש את הקבר הרי זה עושה (א) מאה אמה לכל רוח. החורש על גבי הקבר וכן החורש (ב) על גבי הארון אפילו משוקע ברבידין ובאבנים ואפילו על [צ] גבי (ג) חורין שתי קומות הרי זה עושה בית הפרס. (ג) החורש [ק] מגופות של מת אינו עושה בית הפרס אין לך שעושה בית הפרס אלא החורש את הקבר בלבד ור' אליעזר בן יעקב אומר אף (ד) התלולית. אמר ר' יוסי בד"א במוריד אבל במעלה אינו עושה בית הפרס: ב (ג) שלשה כרשינין שאמרו הנתונין כדרכן במקום [ר] יבש אבל לא במקום הטינה והחורש (ה) משדה קשקשין ומשדה מדרון הרי זה עושה בית הפרס הבונה טהור והזורע על גביו טהור. ר"מ אומר החורש מלא הטמיא ה"ז עושה בית הפרס: ג (ד) השותפים והאריסין והאפוטרופין אין עושין בית הפרס. החורש מתוך שלו (ו) או מתוך של חבירו שלו עושה בית הפרס (ה) ושל חבירו אין עושה בית הפרס אבל עולה הוא במדת הפרס: ד [ש] (ז) חזקה שבארץ ישראל טהורים חוץ מן המצוינות בלבד. שדה שמוחזקין בה שהיא בית הפרס אפי' היא בת ארבעת כורין אפי' משוכה (ח) היא (ו) ממקום הטומאה ואפילו טהורה מקיפתה מארבעת רוחותיה הרי (ט) היא [ת] מחזקת כמדת הפרס: ה שתי שדות של בית הפרס זו על גבי זו (ז) ושטפו גשמים שלשה טפחים (י) בין התחתונה לעליונה שתיהן טמאות ר' יוסי אומר אע"פ שאין פתחה של עלייה מכוון כנגד [א] של בית עלייה טהורה: ו בית הפרס שטהרוהו ה"ז טהור וצריך (ח) לעמוד על גביו שני תלמידי חכמים. אמר רבי יהודה (ט) לא נחלקו ר' אליעזר וחכמים על עפר שהוא בא מבית הפרס (יא) הבא בירק שהוא טהור עד שיהא במקום אחד כחותם המרצופין על מה נחלקו על עפר הבא מארץ העמים בירק שר' אליעזר אומר מצטרף וחכ"א אין מצטרף עד שיהא במקום [ב] (יב) כחותם האיגרות: ז (י) המביא ארונות ותנורים וספלין וכלי חרש מהוצה לארץ עד שלא

המסו

הגהות הגר"א

פט"ז (א) התלוליות (וכצ"ל לקמן) כו' בין לעיר בין לדרך: (ב) שם נפליהן ומוכי שחין אבריהן והרחוקות: (ג) תלוליות עפר שעל גבי: (ד) התר ממנה: (ה) תלוליות שהיתה כו' ונטהרה: (ו) ומערה מצא עשרה כו' ועד ח' אמות כו' תבוסה (וכצ"ל לקמן): (ז) ח' אמות מצא ראשו של זה בצד מרגלותיו של זה וראשו של כו': (ח) חסר רבי אומר כדי שינטל: (ט) ואחד ידוע עשה להן שכונת קברות: (י) א"ל כל מה שיגעת לריק יגעת: (יא) אלא המוצא: (יב) אחד בצד גדר כו' בודק מכאן ומכאן וא"צ לבדוק מקום הגדר כו' להיות בונה עד: (יג) כל שמעלה רשישים ואין עפרה תיחוח: (יד) חרס אין זה בתולה. מצא בה צנומא הרי בתולה הבודק: (טו) בודק אמה ומניח: (טז) את הגל אין: (יז) רבינו וכו' אם: (יח) ולא שלא היה: (יט) ולא שלא היה יודע: (כ) עמל דומה לזרע ואינו קוצר והלומד תורה ומשכחה: (כא) זמר בה תדירת זמר: (כב) מקומו טהור (כג) מקומו טמא ואסור בהנאה: (כד) מקומו טהור ומותר בהנאה שדה שנאבד קבר בתוכה: (כה) עצם עצם: (כו) שדהו מפנה עצם עצם: (כז) עכו ומצאו: (כח) פוסא שמטילין לתוכה הרוגין מלקט עצם עצם והכל טהור והנקבר שלא ברשות אין לו תבוסה ואין לו שכונת קברות: (כט) מעשה בשפחתו של מסיק כו' שהפילה נפל לבור ובא כהן והצי"ץ בו: (ל) לפני חכמים: (לא) וגוררין אותו מיד: (לב) פתחו מטמא כל סביביו כו' ומה שבינתים ל"ג: פי"ז (א) בית הפרס מאה: (ב) רום כ': (ג) חורשת בית הפרס אין לך וכו' והשאר ל"ג: (ד) את התלוליות: (ה) בשדה קשקשין ובשדה כו' הבונה על גביו טהור כו' החורש מלטימיא ה"ז: (ו) ומתוך כו' הוא במדת בית הפרס: (ז) חזקת נפשות שבא"י: (ח) היא משוכה: (ט) ה"ז בחזקת בית הפרס: (י) מן העליונה לתחתונה: (יא) תיבת הבא ל"צ: (יב) אחד כחותם המרצופין:

אור הגנוז

פט"ז [א] ומערה: [ב] רבי אומר כדי שינטל וכו': [ג] יגעת: [ד] אלא: [ה] שנים בצד גדר וא' מצד גדר מכאן: [ו] רושם ואין עפרה תחוח: [ז] אמה: [ח] הבודק: [ט] הגל: [י] בי תדירה זמר: [כ] טהור: [ל] עצם עצם: [מ] פוסא שמטילין לתוכו הרוגים והנקבר וכו': [נ] בשפחתו: [ס] חכמים: [ע] אותו מיד: [פ] מכל סביביו: פי"ז [צ] על גביהן רום שתי וכו': [ק] מגופו: [ר] הגדר: [ש] חזקת נפשות שבא"י: [ת] בחזקת בית הפרס: [א] פתחו: [ב] אחר:

מצפה שמואל

(א) התלוליות.התוכות כ: ירו' נזיר פ"ז ה"ב:(ב) עפר וסמכו לה.ירו' שם:(ג) אחד המוצא ג' מתים .עי' נזיר סד: וסה. וב"ב קב.ועי' ר"ש פט"ז מ"ג.ועי' ירו' נזיר פ"ה:(ד) ואחד ידוע.נזיר סה.ומיי' פ"ט מהל' ט"מ ה"ז כגירסא דהכא דיש להם תבוסה.ועי' ר"ש שם:(ה) אלא א' כנגד רה"ר.בר"ש פט"ז מ"ה:(ו) בדק והגיע למים.מיי' שם:(ז) הבודק בש"א.ר"ש פט"ז מ"ד:(ח) המוציא את העפר.ר"ש שם:(ט) השונה ואינו עמל.עי' סנהדרין צט: והגירסא שם זמר בכל יום זמר בכ"י:(י) נמצאת אומר.סנהדרין מז. וירו' נזיר פ"ט ה"ג ע"ש.הגי' ועי' ר"ש ספט"ז והאריך בזה הכ"מ בפ"א ה"ה מטו"מ וע"ש בהשגות:(כ) מי שנפחת קברו.ר"ש ספט"ז ע"ש עד סוף הפרק:(ל) והנקבר שלא ברשות יש לו תבוסה . עי' מיי' מט"מ ה"ט וכתב הכ"מ דפסק כרשב"ג אף לא במשנה : (מ) מעשה כו'.של מציק. פסחים ט: : (נ) קבר שסתם פתחו. ב"ב יב . ותוס' שם ד"ה פרץ והוזכר בכ"מ פ"ז מט"מ ה"ז: (א) החורש את הקבר . תמורה יג. ור"ש פי"ז מ"א: (ב) ע"ג הארון . מיי' פ"ט ה"א : (ג) שלשה כרשינין . ר"ש שם : (ד) השותפין . פי"ז מ"ג בר"ש : (ה) ושל חבירו . מיי' שם פ"ו מט"מ ה"ה: (ו) ממקום הטומאה . עי' מיי' שם ה"ט גירסתו אפילו במקום טיט אלא שהם בכ"ם וגירסא הרהב"ד כגירסא דידן ומפרש באבד בה קבר מיירי וע"ש בכ"מ בשם הרי"ק : (ז) ושטפו גשמים . ר"ש פי"ז מ"ה : (ח) לעמוד על גבה . מיי' שם פ"י ה"ב : (ט) לא נחלקו . עי' ר"ש סוף פי"ז : (י) המביא ארונות . מיי' פי"א מהל' ט"מ ה"ד ור"ש פי"ב מ"ג הביא זה . ועי' בפ"ג דכלים :

זר זהב ומנחת בכורים

וכן ראשו א' ע"ג המת וראשו א' נתון ע"ג כלים ואינו נוגע בהכלים שמונחת ע"ג בהמה טהורין האדם והכלים שלא אמרו אלא אדם הנושא בלבד כדתנן (רפט"ז) ועל שאר אדם וכלים בפ"ט : [ולא אמרו אלא אדם הנושאו . כמבואר ריש פרק ט"ז] :

פרק טז א [התלוליות . מלשון תל : בין לעיר . הסמוכה לבית הקברות בין לדרך הסמוכה לבית הקברות ולאו דוקא דרך דזימנין דמתרמיא בהו"ש וקברו בתל אלא אפילו בעיר מכל מקום טמא מפני שמוכי שחין קוברין שם זרועותיהן ולכן בקרוב בהמשים אמה דאזלא לבדה זמנין דקברי שם . ולכן אף חדשות טמאות הכל רחוקות לא אזלא לבדה ואינם אחרינא אזיל בהדה ולבית הקברות אזלי לכן בחדשות טהורות אבל ישנות אמרינן שמא קרובות היו ותרב העיר ונעשה רחוק : בקוע . נקע : תתר . תפר כיון שתפרו אף על פי שסמכו אחר כך נטהר מטומאתו : שהיתה טמאה ונטהרה . אם סלקו ממנה הטומאה אי נמי שבדקו ולא נמצא בה טומאה : ואין חוששין . שמא אחר כך חזרו וקברו בה . דכיון דנטהרה תו לא קברי בה דהוה עלה שם טהרה : ב אחד המוצא . במשנה ג' פ' ט"ז מבואר דאם מצא מת אחד מושכב כדרכו נוטלו ואת תבוסתו והיינו שנוטל בארץ אשר תחתיו ג' אצבעות ואם מצא ג' רחוק זה מזה מד' אמות עד שמונה הוה שכונת קברות וע"ז אמר כאן דה"ה בקבר וכוך ומערה הוה שכונת קברות ואין לטלטלו וגם בודק עוד אולי ימצא עוד מערה : רואין . ביניהן כאילו אינן דכיון דהוה רצופין אמרינן דלשעה קברום ולא להיות שם לעולם : כאילו אינן . דלא נקברו כדרך הנקברים : והחסר . שאינו מת שלם אף עפר מתחתיו אינו נוטל : וימות . דטרפה אינה חיה : ידוע . שנקבר שם : ואין להם שכונת קברות כיון דליכא ג' : ולא אמרו . לבדוק משם ולהלן : ג את רה"ר . דאינו בודק שם אבל מ"מ כאילו מחוברין המה לבדוק משם ולהלן : לסלע . קרקע קשה . או בתולה שלא נחרש מעולם והיסודות מגיעין עד שם א"כ נסתמא אין קבר במקום הזה : רשושין . אבק : אין זה בתולה . וי"ג הרי זה בתולה דחרס ג"כ אינו נחרש : צנומא היא אבן קשה] : הבודק כו' ובה"א בודק אמה ומניח אמה ד"ר יעקב . ומתניתין (פט"ז ד') דתנן בודק אמה ומניח אמה כר' יעקב אליבא דב"ש . [הבודק . שהוא בודק עשרים אמה אם יש שם קבר והוא בשמאלן ג' כדרכן א"צ לבדוק כל העשרים אלא לב"ש בודק ב' אמות ומניח הג' עד העשרים ולב"ה בודק אמה ומניח אמה : ד ממקום הטומאה . ממקום שהוא חופר : בדמעו . בתרומה שנקרא דמע לשון ודמעך לא תאחר והוא שאין מחזיקין לטמא לאוכלי תרומה וי"מ בדמעו בתרומה שנתערב בחולין : צובר . מחזיקין עפר החפירה לטמא לכן צוברו במקום מיוחד וקסבר דאינו אוכל בדמעו ורבותינו ס"ל כת"ק דאוכל בדמעו : הבודק . שחופר ונוטל תבוסת המת אין לו דין רקב מן המת לטמא ואוכל בדמע היינו תרומה : מפקח את הגל . שנפל על האדם ומצאוהו מת חיישינן שמא האהיל על המת . שלא היה יודע גרסינן וכן בהלל] : זמיר בה תדירא זמירא . כדרך שהמזמר מזמר בכלי זמר בכליו וחוזר בכל יום שלא ישתכחו ממנו זמירותיו כן הלומד צריך לחזור בכל יום על למודו : ה מקומו טהור גרסינן דלא פינהו ואסור בהנאה דשמא הוה קבר דהאי מת אולי בגמרא הגי' מותר בהנאה . והיינו שידוע דבגזילה נקבר שם : המזיק הרבים . שקבור במקום הילוך הרבים ומיטמאין באהלו ובקדם העיר להקבר אבל קדם הקבר להעיר אסור בהנאה : הידוע . שנקבר מדעת בעל השדה : טהור גרסינן : ואין חוששין . דכיון שנאבד בה קבר כל אחד יודע שאין להם שכונת קברות : טהור . ואין צריך ליטול תבוסתו] : ו פוסא . בור : [אין קונין גרסי' . אף בכוונה דכתיב לא תסיג גבול רעך בנחלתך אשר תנחל כל מי שיש לו נחלה יש לו גבול לאפוקי נפל : מה הפילה . אם ליחב ימי טומאת נקבה או זכר] : מפני שחולדה וברדלס כו' . כב"ה דמתני' (פי"ח ח') דאמרי כל מקום שהחזיר והאלדה יכולין להלך בו אינו צריך בדיקה : ז [שסתם פתחו אינו מטמא. כיון דעדיין לא פרץ פצימיו לא הוה כקבר סתום . כ"ה בנ"י : עיקר דרומי . דאמרינן זהו פתחו] :

פרק יז א החורש מגופו של מת אינו עושה בית הפרס . כגון שמגולה ורואה אותו הואיל וחזא ליה לא שקיל מיניה עצמות במחרשתו : [מאה אמה . דחיישינן שמא יסיע עצם כשעורה מן המת מאה אמה ממקום שהתחיל לחרוש : ברבידין וכן לוחות של שיש המתופות על הקבר של מת כיון דחזי לא נפל עצמות בחרישתו חזיר] : התלוליות . הטמאין כדתניא לעיל שמוכי שחין קוברין שם זרועותיהם] החורש אותם עושה בית הפרס : במוריד יורד עם המחרישה לעומק או במשור : אינו עושה . דאמרינן דהעצם נגרר עם המחרישה . שלש כרשינין שאמרו דתנן (פי"ז א') ובמעלה נותן רובע . כרשינים על בורך המחרישה עד מקום שיצמחו שלשה כרשינים זו בצד זו והמפ"ש שהוא במקום יבש אבל לא במקום הטינה כיון שהטינה לחה הולך המחרישה מהר ובמקום רחוק הרבה ג"כ יכולין ליפול ג' כרשינין והבית הפרס כלה מקודם ואין בו הסימן של שלשה כרשינין [ות"ק ס"ל במשנה פי"ז דנותן רובע כרשיין כו' ועד מקום שיפול ג' כרשינין מן בורך המחרישה והוא עד תלול שהמחרישה תקוע בו ועושה בבוליו נקב קטן בכדי שיצא ממנו גרעין קטן מגרעינים הנתונים בו ומוליך המחרישה והגרעינים נופלים מעט מעט ובמקום שכלו הכרשינים אין נופלין ממנו הרבה אלא זה בצד זה . ע"כ הוא עושה בית הפרס : ב והטינה . דחורש מהר והכרשינים כלים ברחוק יותר ממאה אמה . קשקשין . שיש בו שברים : מלטימיא . מלא עצמות של מתים דלא שכיח הוא ולא גזרו לטמא בהם לת"ק במשנה ורבי מאיר כאן פליג ומתוך גרסינן] : ג השותפין והאריסין והאפטרופסין אין עושין כו' . מפני שחורשין בשאין שלהן : אבל עולה הוא במדת בית הפרס כגון שהיה חבירו באמצע ושלו מכאן ומכאן . וחרש שלו ושל חברו ושלו אע"פ שהיה של חברו לא עשה בה"פ עולה הוא למדת מאה אמה מתחלת המחרישה עד שלו ואינו עושה בשלו אלא עד מאה אמה מתחלת המחרישה: ד חזקת נפשות וכו'. דעבידן להניח שם ולא לקבור לתוכן : חוץ מן המצויינות כיון דמצויינות ודאי טמאות ניניהו : [נפשות . חדרים כעין קברי המת ובסתמא לא חיישינן להו דבארץ ישראל מציינין על הקברות ומדלא ציינן טהור] : שדה שמוחזקין בה שהיא בה"פ אפילו היא בת ד' כורין . הואיל ומחזקינן לה לבה"פ אע"ג דאינו עושה בה"פ אלא מאה אמה אמרינן קברים הרבה היו בה בכמה מקומות ונתכסו : [אפילו היא ד' כורין . אף דבית הפרס מאה אמה מ"מ במוחזקת חיישינן להרבה קברים] : משוכה . שריחקה מקבר שבשדה חיישינן שמא קבר היה בשדה ונפסק [וי"מ גורסין משוכה במקום הטינה] : אפילו טהרה מקיפתה מד' רוחותיה . שפינה כל סביבותיה וטהרה לא יצתה בשביל כך שדה זו מחזקתה : ה ב' שדות כו' שתיהן טמאות . אפילו העליונה ואע"ג דתנן (פי"ח ה) כיצד מטהרין בה"פ נוטלין ממנו ג"ט ה"מ כי נטל סימנו ג"ט אבל שטפו גשמים לא : [שלשה טפחים . אע"ג דכי נטל ג' טפחים נטהר בית הפרס שטף גשמים לא] : ר' יוסי אומר אע"פ שאין פתחה של עליה מכוון כו' . אמתני' פליג דתנן (פי"ז ה) שדה שאבד קבר בתוכה ונבנה בה בית ועליה על גביו אם היתה פתחה של עליה מכוון כנגד פתחו של בית עליה טהורה ואם לאו עליה טמאה . וקאמר ר' יוסי אע"פ שאין פתחה של עליה מכוון . ולא חיישינן שמא הקבר בתוך הבית נגד פתח של העליה דאמרינן טומאה בוקעת ונטמא העליה ובמשנה מבואר דחיישינן להא עד שיהא מכוונין דממ"נ אם הוא בתוך הבית העליה טהורה ואם היא באיסקופה הרי היא כנגד פתח הבית ונכנסה להבית ולא לעליה ולר"י בבה"ג טהור. דמיירי שהכותל שהפתח העליה בתוכו חוץ לשקוף דכאשר בוקעת ומגעת לפתח אכתי קיימא חוץ לפתח שהדלת בוקף חוץ העליה ולכך העליה טהורה לר"י (ר"ש) : ו שטיהרה . שנטל ממנה עפר שלשה טפחים או נתן ע"ג עפר ג"ט כמבואר (פי"ח מ"ה) ואמר כאן דשני ת"ח ישגיחו ע"ז שיעשה כדת] : א"ר יהודה לא נחלקו כו' . ופליג אמתניתין דקתני (שם) דפליגי בתרוייהו ור"י סבר בהבא מבה"פ לא פליגא : [בירק . שנעקרו סירק עם גוש עפר ועפר הקלחין מצטרפין לשיעור חותם המרצופין שהוא שיעור ג"ס לטמא בעפר בית הפרס ובעפר חוץ לארץ : ז ארונות . ושל

סרם

הוסקו טמאין משום ארץ העמים וטהורין משום כלי חרס (יג) ומשהוסקו טמאין משום כלי חרס וטהורין משום ארץ העמים: נמצאת (יד) אומר בשעה שהן טמאין משום ארץ העמים טהורין משום כלי חרס ובשעה (טו) שטמאין משום כלי חרס טהורין משום ארץ העמים: ח הביא עפר ממקום הטומאה וגבלו במקום הטהרה או ממקום הטהרה וגבלו במקום הטומאה (טז) טמא. גבלו על גבי סלע אפי' במקום הטהרה טהור הלובן לבנים בית הפרס במקום הטומאה טמא ובמקום הטהרה טהור. ר"ש אומר אפילו הלבנה מבית הפרס ממקום הטומאה טהור שלא אמרו גוש אלא כברייתו עפר בית הפרס שטחין בו גגות ותנורין טהור מפני שבטל: ט (כ) בית הפרס שעשה בו אשפה גבוהה (יז) עשרה טפחים ויכול להסיטו טהור עקרה ממקומה טמא רשב"ג מטהר. בית הפרס שריצפו ברבידים ובאבנים שאין יכול להסיטן טהור עקרו [ח] ממקומן טמא רשב"ג מטהר. ר' אליעזר בן יעקב אומר בית הפרס שנכבשו (יח) בגבושים שאין יכול להסיטן טמא. ר"ש בן יהודה אומר משום ר"ש עזקו אין לך בדיקה גדולה מזו (יט) הילך בית הפרס למטה משלש אצבעות והוציא משם עפר טהור: י הילך בית הפרס זה לא יהלך בבית הפרס אחר ואם הילך טהור. בצר בית הפרס זה לא יבצר בית הפרס אחר ואם בצר טמא אלו דברי ב"ה: יא השורף את (כ) [ב] הקדש ואת התרומה שורפן במקומן ר' יהודה אומר שורפן בח"ל. וכן היה ר' יהודה אומר שדה [ג] (כא) שחפר בה קבר אין נטעת כל נטע ואין נזרעת כל זרע וחופרין בתוכו לירק ואין מקיימין בתוכה (כב) מלין וטובלין ואין נוטעין בתוכה מקשאות ומדלעות (ל) כדי שלא להרגיל רגל אדם לשם: יב (כג) שדה שאבד קבר בתוכה והיא שדה כוכין שדה כוכין היא שדה שאבד קבר בתוכה ואיזו היא שדה כוכין כל שחופר בארץ ומבליע את הכוכין לצדדין: (מ) מצא שדה מצויינת ואין ידוע מה טיבה אם יש (כד) בה אילן בידוע שנחרש קבר בתוכה (נ) אין בה אילן בידוע שאבד קבר בתוכה. (כה) אמר ר' יהודה בד"א בזמן שיש [ג] זקן אחד או ת"ח אחד שאין כל אדם בקיאין בכך: ר' יוסי אומר חזקת עצמות המכוסין הרי הן של אדם עד שיודע שהן של בהמה. מגולין הרי הן של בהמה עד שיודע שהן של אדם מודין ב"ש לב"ה איז בודקין לתרומה אלא תשרף:

פרק שמונה עשר

א (א) חומר בארץ העמים שאין בבית הפרס (ה) ובבית הפרס שאין בארץ העמים שארץ העמים בתולה שלה טמאה ומטמאה בביאה ואין לך טהרה מטומאתה מה שאין כן בבית הפרס. חומר בבית הפרס שאפי' טהרה מקפתו מארבע רוחותיו הרי הוא בחזקת בית הפרס. ארץ העמים (ב) אם יכול ליכנס לה בטהרה טהורה וכמה תהא סמוכה ויהא יכול ליכנס לה בטהרה רשב"ג אומר אפי' תלם אחד הרי זה מפסיק אמר ר"ש יכול אני להאכיל את הכהנים טהרות בבורסקי (ג) שבצדן ושבעיירות שבלבנות מפני שכמ"כין לים או לנהר אמרו לו הרי פסלין מפסיק. חזקת דרכים של עולי בבל אע"פ שמובלעות בארץ העמים טהורות רשב"ג אומר עד מקום שאדם פונה מימינו ומשמאלו [ד] ואין בוש. (ג) עיירות המובלעות בארץ ישראל כגון סיסית וחברותיה אשקלון וחברותיה אע"פ שפטורות מן המעשר ומן השביעית אין בהם משום ארץ העמים: ב הנכנס לארץ העמים בשידה [ה] ובמגדל טהור בקרון בעגלה ובספינה (ג) ובאבכסרא טמא. המכניס ראשו ורובו לארץ העמים טמא כלי חרס שהכניס אוירו לארץ העמים טמא. הספסלין והקתדראות שהכניס רובן לארץ העמים טמאין: ג הכל עושין מדור העמים (ד) אפי' עבד ואפי' (ד) שפחה ואפי' סרים ואפי' קטן בן תשע שנים ויום אחד. עובד כוכבים הנשאוי (ה) עובדת כוכבים ועובד כוכבים הנשאוי עובדת כוכבים עובד כוכבים שעבדיו [ו] סרים וכותי שעבדיו עובדי כוכבים כותיים עושים מדור העמים. (ה) על מדור העמים תולין ר' יוסי בר' יהודה אומר אף שורפין וכמה ישהה בתוכו ויהא צריך בדיקה אבא יודן (ו) איש צידן משום ר' אליעזר ארבעים יום אע"פ שאין עמו אשה והלכה כדבריו. היה זה נכנס וזה יוצא ולא שהה שם ארבעים יום טהור ואם שהה שם ארבעים יום טמא [ז] (ז) מת. זשומר אם שהה שם ארבעים יום טמא בזמן שנכנס ויוצא אע"פ ששהה שם ארבעים יום טהור מפני שהוא בחזקת המשתמר. הכל נאמנין עליו לשמרו (ו) ואפי' עבד (ח) ואפי' אשה ואפי' סרים אפי' קטן בן תשע ויום אחד: ד ביבין היוצאין מארץ העמים לארץ ישראל עושה להן סריגות [ח] (ט) שנים וממעטן עד פחות מטפח: ה כיצד בודקין מדור העמים (ט) ישראל נכנס [ט] תחלה ואח"כ כהן אע"פ מצאו רצוף בשיש או בפשפש טמא: ו (ז) חנות אין בה משום מדור העמים [י] (יא) אע"פ שחרב ה"ז טמא ואין מדור העמים ובית הפרס (ח) בחו"ל.(ט) [כ] האונריאות והאוצרות והמרחץ (יב) ובית שער ובית המים (י) ואויר החצר [כ] המרגנין והבורגין והסוכות והמשוכות והצרופין והאוהלין אין בהם משום מדור העמים: הקסטראות והלגיונות רבי מטמא וחכמים מטהרין. בית החיצון ובית (יג) היינות ר' יהודה מטמא ור' יוסי מטהר. בית שער ואויר החצר בזמן שהן מעורבין במדור העמים טמאין משום מדור העמים אם אין מעורבין במדור העמים אין (יד) בהן משום מדור העמים. והאסטונות אע"פ שמעורבות במדור העמים אין בהן משום מדור העמים: ז (כ) (טו) ואיזהו מזרח קיסרי מכנגד מטרפלון שלה ועד כנגד בית הגת שלה. העיד יהודה הנחתום על [ג] ספונו המזרחי שהוא טהור ושאר כולה טמאה (טז) משום ארץ העמים: ח (ל) (יז) ההולך מעכו לכזיב מימינו [מ] הדרך טהורה משם ארץ העמים והייבת במעשר ובשביעית עד שתיודע שהיא פטורה משמאל למערב הדרך טמאה משם ארץ העמים ופטורה מן המעשרות ומן השביעית עד שתיודע שהיא חייבת עד כזיב ר' ישמעאל בר' יוסי אומר משם אביו עד לכלאבי: ט [י] בראשונה היו אומרים [ג] (טו) מקבר גדול ועד נגב ועד תרעין היו טמאין ונמנו עליהן חכמים וטיהרום: (מ) העיד (יט) ר' יהודה בן יעקב מבית גובריא ויעקב בר' יצחק מבית גופנין על קיסרי שהחזיקו בה מעולם (כ) והתירוה שלא במנין. א"ר חנין אותה שנה שביעית היתה והלכו עובדי כוכבים לקרקסיאות שלהן והניחו שוק מלא פירות ובאו ישראל ובזזום בחזירתן אמרו בואו נלך אצל חכמים שמא התירו להן חזירים. א"ר זריקא בחמשה באדר השני נמנו עליה עשרים וארבעה זקנים והתירוה שהיו הכל נכנסים לתוכה: י מעשה ברבי ור' ישמעאל בר' יוסי ור' אלעזר הקפר ששבתו בחנות של [ס] עובד כוכבים בלוד והיה ר' פנחס בן יאיר יושב לפניהן אמרו לו אשקלון מה אתם בה אמר להן מוכרים חטין

הגהות

(יג) הוסקו: (יד) אתה אומר:(טו) שהן טמאים: (טז) הטומאה אפילו על גבי הסלע טמא הלובן לבנים מבית הפרס ממקום כו' וממקום כו' רש"א לבינה מבית הפרס אפילו ממקום וכו' גגות ותנורין: (יז) גבוהה ג"ט ויכול להסיטן: (יח) בגבשושין:(יט) הלך בבה"פ למטה מג' והוציא וכו' הלדבה"פ וכו' ואם הלך:(כ)את הקש ואת העצה שורפו כו' רי"א שורפו חוצה לה: (כא) שאבד בה קבר: (כב) מזין וטובלין: (כג) שלש בית הפרס הן שדה שנחרש בה קבר שדה שאבד קבר בתוכה שדה כוכין ואיזו היא שדה כוכין: (כד) שם אילן כו' שם קבר: (כה) ר"י אומר כו' שיש שם זקן: פי"ח (א) וחומר בבית הפרס: (ב) שבציידן ושבעדירות ושבלבלב:(ג) ובאסכריא: (ד) ואפילו אשה ואפילו סרים: (ה) עובד כוכבים הנשוי עובד כוכבים שעבדיו כותים וכותי שעבדיו עובד

הגר"א

כוכבים עושים: (ו) מצידן: (ז) תיבת מת ל"ג: (ח) עבד או שפחה ואפילו סרים או קטן בן ט' שנים: (ט) תיבת שנים ל"ג: (י) ישראל נכנס ואח"כ כהן ואם נכנס כהן תחלה אע"פ שמצאו: (יא) העמים אא"כ דר בתוכה אסטוונית אין בה משום מדור העמים אא"כ דר בתוכה מדור העמים אע"פ: (יב) והמרחץ ובית המים ובית שער כו' המגולין והבורגנין והסוכות והמשונות והצריפין: (יג) הזינות:(יד) אין טמאים מעום: (טו) העמים מזרח מכנגד מטרפולין כו' כנגד הגת שלה כו' על ספיו המזרחי: (טז) תי' משום ארץ העמים ל"ג: (יז) המהלך מעכו לכזיב מימינו למזרח וכו' עד לבלבו: (יח) אומרים תחומי אשקלון מקבר גדול עד יגור ועד נוב ועד: (יט) העיד יהודה: (כ) מעולם בטומאה:

אור הגנוז

[א] מקומן: [ב] את הקש ואת התרומה: [ג] שאבד: [ג] שם: פי"ח [ד] תיבות ואין בוש ליתא: [ה] בתיבה: [ו] כותיים: [ז] תיבת מת ל"ג בכ"י: [ח] תיבת שנים ליתא: [ט] ישראל נכנס ואח"כ כהן ואם נכנס כהן תחלה: [י] חנות אין בה משום מדור העמים אא"כ דר בתוכה אסטונית אין בה משום מדור העמים אא"כ דר בתוכה מדור העמים אעפ"י וכו': [כ] האלוריאות: [כ] הבורגנין והבירדנין והצריפון והסוכות והמשיכות והאוהלין: [ל] ספיו המזרחי: [מ] למזרח: [נ] תחומי אשקלון מקבר גדול ועד יגודיו ועד נגב: [ס] פזי:

מצפה שמואל

(כ) בית הפרס שעשה בו אשפה. ר"ש פי"ח מ"ה עד סוף הפרק: (ל) כדי שלא להרגיל. מיי' פי"ו מהל' טו"מ ה"ג וכס"מ: (מ) מצא שדה מצויינת. מו"ק ה. ועי' ירושלמי שקלים פ"א ה"א. ועי' ר"ש כאן פי"ח מ"ה: (נ) אין בה אילן. עי' ראב"ד בפי"י מהל' טו"מ ה"י שמפרש אין בה אילן דנקצן והר"מ מפרש כפשוטו ע"ש בכ"מ: (א) חומר. ר"ש פי"ח מ"ו עד כיצד בודקין ה"ד וע"ש במ"ג דהוכיח בבית הפרס אין חלוק בין רה"ר לרה"י: (ב) אם יכול לכנס לה. מיי' פי"א ה"ו דלא כהר"א בהשגות: (ג) עיירות המובלעות. מיי' סוף פי"א וע"ש בהשגות ועי' ירושלמי: (ד) אפילו. מיי' פי"א ה"ח שם: (ה) על מדור העמים תולין. שם ה"ח וכת"ק: (ו) ואפילו עבד. מיי' פי"א מט"מ ה"ח: (ז) חנות אין בה. פי"א הי"א ע"ש ברמב"ם. ועי' ר"ש פי"ח מ"ט: (ח) בח"ל. מיי' פי"א הי"א שם: (ט) האונריאות. עי' פי"ח מ"ז ובר"ש שם: (י) ואויר החצר. עי' מיי' פי"א הי"א וכס"מ בשם הרי"ק מה שכתב בזה לשיטת הרמב"ם שבזמן שבחצר טמא אויר טמא ופירש הכ"מ לדבריו דכשדר בבית גם החצר טמא אבל כשלא דר רק בחצר א"כ דירת ערבי הוא ואינה טמא: (כ) ואיזה מזרח קסרי. עד סוף המסכתא הכל בר"ש פי"ח מ"ט: (ל) ההולך מעכו. גיטין ז: וירו' שביעית פ"ו: (מ) העיד. ר"ש פי"ח מ"ט ע"ש. ועי' ר"ש פ"ח ממקואות מ"א:

זר זהב ומנחת בכורים

חרס ניהו]: ח הבית עפר ממקום הטומאה. מארץ העמים: אפילו גבלו על גבי סלע טמא. דגזרו על אוירה של ארץ העמים: [עפר. מן האדמה ובשלא הוסקו דין עפר עלייהו וכשהוסקו דין כלי חרס עלייהו: ממקום הטהרה. חוץ לארץ אמה: טמא. דגזרו על גוש ארץ העמים אבל לא על הסלע ולגירסת הגר"א אף על הסלע באויר גזרו: שלשה טפחים גרסינן להגר"א. ואין יכול להסיט. דאין גוש מטמא אלא בעודו עפר ולא טהור דאינו מסיט את העפר של בית הפרס והר"ש גרס שגבוה עשרה ויכול להסיטן טהור אף שמסיט מכל מקום כיון שגבוה כל כך טהור: עקרה. האשפה ממקומה טמא מקום האשפה: ט מטהר. דכיון דעמד שם האשפה נעשה מקומה כרצוף וכנידוש: ממקומה טמא. מקום האבנים: שיכול להסיטן להגר"א ור"ש גרס שאינו יכול להסיטן כנוסחא ישנה משום דחוזרין ומתפרפרין: עזקו. עוזק בית הפרס שנוטל האבנים ממקום זה ונותן במקום זה הוי כמו שנוטל עפר מתחי בית הפרס ונותן על אחי בית הפרס אחר וה"ה עוזק במקומות מקומות: למטה משלשה טפחים גרסינן ר"ל בעומק טהור. אותו העפר והוא אינו נטמא משום בית הפרס]: י הלך בה"פ זה. כי הא דתנן (פי"ח ד) בודקין לעושה פסח בית הפרס זה ע"י בדיקה לא יאמר עוד אלך בית הפרס אחר ואבדוק ואם הלך ובדק טהור: [הלך בבית הפרס זה. אם הלך עושה פסח בבה"פ דהיינו דבודקין שם אם יש עצם כשעורה ע"י עפר תיחוח הנכבר בכברה ואם כבר הלך לא מהלך אחר כן בבה"פ אחר דשמא זה טמא וזה טהור: טהור ע"י בדיקה דבודקין לעושי פסח דכיון דאיכא כרת הקילו ע"י בדיקה]: בצר בה"פ זה כו'. כי הא דתנן (רפי"ח) כיצד בוצרין בה"פ כו': השורף את הקש ואת העצה. דתנן (שם ב) ושורף את הקש ואת העצה. וקתני הכא שורפו במקומו רי"א כו'. וכן היה רי"א שדה שאבד בה קבר כו' ואין נזרעת כו'. ופליג אמתניתין דתנן נזרעת כל זרע (שם ג): [ובצר בית הפרס זה. הטהורה כעין המבואר במשנה שסוכין ומזין על הבוצרין לטהר מטומאת מת שעליהן ובצרו להענבים בתוך בית הפרס דעדיין לא הוכשרו הענבים הכשר גמור וכשיוצאין מבית הפרס מוסרין אלו הענבים לאחרים ולא יגעו בענבים בגת לפי שהגת מלא משקין ויוכשר לקבל טומאה מן הבוצרים שנטמאו בבית הפרס ולא הקילו אלא לאלו הענבים אבל לא לענבים אחרים דכיון דהוכשרו במקצת דהבוצר לגת הוכשר לקבל טומאה מן המשקין הנסחט מהם לכן לא הקילו הבוצרים הללו לבצור בבעה"ב אחר: יא השורף. בבית הפרס שנזרע בו דשורף הקש ואסור ליטלו דאין עצם כשעורה ניכר בו: עצה. קש הקטנית ונוסחא ישנה לתרומה ולתרומה לא מהני בדיקה. והר"ש גרס כנוסחא ישנה: חוצה לה. ע"ש בר"ש מה שכתב: וכן. ועוד: אין נטעת כל נטע. שהשרשים מגיעין לקבר: ואין נזרעת. דגזר אטו נטיעה. וכן גרסינן במשנה ע"ש: חופרין לתוכה לירק. כדרך שאדם חופר ומביא עפר ממקום אחר לזרוע בו ולא חיישינן שמא יביא עצם כשעורה עמו דירק הגדל בו כיון דנשרש טהור: מלין וטובלין. ופירות אילני סרק הן ואף שאילני סרק מקיימין בפירות אין מקיימין]: יב ומבליע את הכוכין לצדדין. שנותן שם כוכין לשעה עד שיוליכוהו למת משם לבית הקברות: [כוכין. שחופרין במערות המת בצדדין ומתפשט לארכו כמה אמות שתוך השדה שסביבה שחופרין בעומק והיינו דקתני ומבליע את הכוכין לצדדין כלומר לאורך השדה ומניח שם מת לפרקים לכן טמא בכה"ג כשדה שאבד בה קבר וכן בר"ש]: אם יש שם אילן בידוע שנחרש שם קבר בתוכה. שאם אבד קבר בתוכה לא היו נוטעין שם אילן כדתנן (שם) שדה שאבד קבר בתוכה אינה נטעת כל נטע: [בד"א. דהוה סימן באילן שאם היה קבר שאבד לתוכה אינה נטעת דלתרומה אין בודקין ורק בפסח הקילו וכן לנזיר ס"ל לב"ש דבודקין ואינו מביא קרבן]: ומודים ב"ש לב"ה שאין בודקין לתרומה כו'. כדתנן (שם ד) ומודים ב"ש וב"ה שבודקים לעושה פסח ואין בודקין לתרומה:

פרק יח א [בבית הפרס. דמטהרין עפר ג"ט שנותנין עליה או נוטלין מע"ג ובארץ העמים אין טהרה זו דהרי כולו טמא וגם קרקע בתולה בארץ העמים טמאה משא"כ בבה"פ]: שארץ העמים בתולה שלה טמאה דגזרו טומאה על ארץ העמים עד התהום אבל בה"פ במקום בתולה שלא נחרש שם טהור: ומטמאה בביאה. דקתני סיפא הכנים ראשו ורובו לארץ העמים טמא אבל בה"פ אפילו מהלך בתוכה על אבנים שאין יכול להסיטן טהור כדתנן (פי"ח ז): ואין לה טהרה מטומאתה. אבל בה"פ תנן (שם ה) כיצד מטהרין ס': [אם יכול ליכנס לה. כגון קרקע בתולה: סמוכה. לארץ ישראל: שאינו מפסיק. אפילו תלם אחד מעפר גמור נכנסין לתוכה בשידה תיבה ומגדל דבכי האי על אוירה לא גזרו: או לנהר. ויכול לעלות בהו לארץ כארץ ישראל השיבי]: שאדם פונה מימינו ומשמאלו. לעשות צרכיו ואינו בוש שאינו במקום רואין כל מקום זה בחזקת טהרה: ב [בשידה ובמגדל. האי תנא סבר דלא גזרו על אוירה דכה"ג דנכנס בשידה תיבה ומגדל דלא שכיחא הוא ובמילתא דל"ש לא גזרו בה רבנן: בקרון. ואיכך דשכיחי דעיילי בהו טמא אף באויר ורבי פליג בנזיר (נ"ה) וס"ל אף בכה"ג דשידה גזרינן ועוד מוקמינן שם פלוגתא דרבי ור' יוסי בר"י באהל זרוק. דלרבי לאו שמיה אהל ולר"י בר"י שמיה אהל ולכן טהור אוירו דאינו נטמא מגבו ובמקצת אוירו נטמא: מדור העמים אף באי"י טמא. דעשויין לקבור שם נפליהן: ג עבד. כנעני. אף שנמכר לישראל: אפילו סרים. דאשתו מזנה ותולה בו. וגרסינן כולהו כנוסחת הגר"א וכן בר"ש: בן ט' שנים. דביאתו ביאה: עובד כוכבים הנשוי כותית. וכותי הנשוי עובדת כוכבים גרס בר"ש כנוסחא ישנה. וכשהות בדירתו מ' יום. חיישינן שמא בא על אשה והפילה שם דמ' יום נגמרה יצירת הולד והוה נפל ומטמא: תולין. לא אוכלין ולא שורפין: בתוכה. בתוך המדור שידור ארבעים יום וזה העובד כוכבים נכנס ולא שהה מ' יום לא הוה מדור: השומר. את המדור אם הוא עובד כוכבים ושהה מ' יום הוה מדור העובד כוכבים מחמתו אבל בנכנס ויוצא לא הוה מדור העמים כיון דלא שהה רצופין: ד ביבין. הן צינורות המהלכין תחת הקרקע: סריגות. כמו סריגי חלונות ותולין במקום הפתח המבדיל בין חוץ לארץ לארץ ישראל כדי שלא תעבור הטומאה מחוץ לארץ לארץ: ה ואח"כ כהן. דכהן תחלה לא דיעמא: רצוף. הרצפה בשיש שאי אפשר לחפור מ"מ חיישינן שמא תחת האבן קבור: פספס. קורות כהגר"א: ו איסטוונית. חדר העשוי לנוי לפני בתים ואין קוברין שם נפלים אא"כ דר כו': אע"פ שחרב. על מדור סתם קאי: הרי זה טמא. ולא אמרינן דחיות הוציאוהו משמה. ואף שחרב אינו נעשה מדור שאני בה"פ שטמא עד הקרקע בתולה: בחוצה לארץ. דכיון דטמאה משום ארץ העמים אף עד התהום לא גזרו טומאה בזה וכ"מ שכהני חוץ לארץ יכולין ליכנס במדור העמים ובה"פ א"כ דלא בעי הזאה שלישי ושביעי ולא גזרו מדור העמים בחוץ לארץ אלא באשקלון וחברותיה הסמוכה לארץ ישראל: הריות גרסינן. כמו ארוות סוסים: בורגנין. סוכות עשויות בשדה להכניס פירות מפני הגשמים: והסוכות. של שומר פירות: והמשוכית. תדרים היוצאים מן הסלע: והצריפין. דירה של צער הוא כמבואר בעירובין (נ"ה) דיושבי צריפין חייהם אינם חיים ולא קבעי: והלגיונות. מקום מרוצת הפרשים לפי שאלו המקומות אין בהם יישוב תמיד ולא יקברו בו כי לא יעמדו בו אלא בזמן מן הזמנים ולא הוצרכו בדיקה אלא הן בחזקתן: בית החיצון ובית הזיינות גרסינן. מקום שמניחים בו תלים וכלי זיין ומבואר במשנה דאין בהם משום מדור העמים וקמ"ל כאן פלוגתא דר' יהודה ורבי יוסי: שהן מעורבין. שמיד אבל החצר איכא מדור העמים: אסטוונית. נוסח הגר"א נתבאר לעיל דדר בתוכה]: ז מזרח קסרי. דתנן (ספי"ח) מזרח קסרי קברות. קתני הכא שהוא מכנגד מטרפולין שלה עד כנגד הגת: [מעכו לכזיב. שם רצועה רחבה אשר מהלכת מא"י והולך מעכו שהוא בצפון ארץ ישראל לכזיב שעומד להלן ממזרח קסרי המבואר (פי"ח) דהוה קברות: ספיו המזרחי. וכן בר"ש. ורצועה הולכת מעכו לכזיב שהוא מא"י והמהלך מעכו לכזיב לרוחב הרצועה במערב הרצועה מימינו למזרח הדרך הוה א"י ומשמאלו הוה חוץ לארץ ואם הולך למזרח הרצועה הוה להיפך ממערב הוה א"י וממזרח הוה חו"ל וכן מתניא בגיטין דף ז'. וע"ש בהגהת הגר"א בגיטין וכאן ע' בר"ש: עד לבלבו. שם מקום: ט מקבר גדול. שמות מקומות הן לארבע רוחות של אשקלון: ונמנו. כדמסיק בסיפא: בטומאה. כנוסחת הגר"א והר"ש לא גרס בטומאה ואדרבה החזיקוהו לארץ ישראל והתירוהו לפטרו ממעשר ומשביעית כחוץ לארץ: ובזזום. לא הניחום לאסרה משום שביעית אחר הביעור: אמרו. העובדי כוכבים שנלך לקבול אצל חכמיהם שעד האידנא היו נוהגים איסור: בחמשה. הר"ש גרס בחמישית והיינו בשנה חמישית של ימות השמטה: נכנסין. ואין בה משום טומאה: י של עובד כוכבים. והר"ש גרס של פזי שם אשה נבכילקאוס

חמין בבסילקאות שלהן (כא) וטופלין [א] את פסחיהן לערב אמרו לו מהו שנהג בה מארץ העמים אמר להן כשישהה מ' יום אמרו לו (כב) א"כ בואו ונמנה עליה לפוטרה מן המעשרות ולא נמנה עמהם ר' ישמעאל בר' יוסי (כג) כשיצא אמר רבי מפני מה לא נמנית עמנו א"ל על טומאה אחת שטמאתי טיהרתי ולא מעשרות מתירא אני מבית דין הגדול שמא יריצו את ראשי :

סליק פירקא וסליקא לה תוספתא ממסכת אהלות

הגהות הגר"א

(כא) וטובלין ואוכלין את כו' מדור העמים : (כב) א"ל בוא : (כג) כשיצאו אמר להן מפני מה כו' אמר להן על שטמאתי כו' שמא יריצו גלגלתי :

אור הגנוז

[א] ואוכלין :

זר זהב ומנחת בכורים

בבסילקאות. כפלטין. מקום כבוש שבה מוכרין חטים ובבציעית היו מוכרין ואינו אסור משום סחורה אי"נ בשאר שני שבוע ואין מעשרין אותה: וטופלין . ולא פירש למה טופלין . אם דינו דטמא כהו"ל : מ' יום.כלומר דאינו טמא משום ארץ העמים אלא משום מדור הוא דעבלו וס"ס דבעי הואה שלישי ושביעי כמו טמא באהל המת דבאשקלון גזרו על מדור העמים אף שחוץ לארץ הוא אי"נ טבלו דבשעת מכירה נגעו בהן עובדי כוכבים : לפוטרה מן המעשרות . כמו העדות : שטמאתי . לענין טומאה סמך על העדות ואין בה טומאה משום ארץ העמים . ולענין מעשרות אין להקל דשמא ארץ ישראל הוא] .

סליק מסכת אהלות בסיעתא דשמיא

תוספתא מסכת נגעים פרק א

פרק ראשון א (א) אמר רבי יוסי שאל (א) יהושע בנו של רבי עקיבא את רבי עקיבא אמר לו מפני מה אמרו מראות נגעים שנים שהן ארבעה אמר לו [א] ואלא מה יאמרו א"ל יאמרו מקרום ביצה ולמעלה (ב) טמא . אמר לו ללמד שמצטרפין זה עם זה . אמר לו יאמרו מקרום ביצה ולמעלה טמא ומצטרפין זה עם זה. א"ל ללמדך (ב) שאם אינו בקי בהן ובשמותיהן לא יראה את הנגעים . ראב"י אומר משם רבי חנניא בן [ב] חכינאי שאמר משום ר"ע מנין אתה אומר כהן שהוא בקי בנגעים ולא בנתקים [ג] (ג) ובנתקים ולא בקרחות באדם ולא בנגעי בגדים [ד] ולא בבתים במראה ראשון ולא במראה שני במראה שני ולא במראה שלישי לא יראה את הנגעים עד שיהא בקי בהן ובשמותיהן ת"ל (ויקרא יד) זאת התורה לכל נגע הצרעת ולנתק ולצרעת הבגד ולבית ולשאת ולספחת ולבהרת ולהורות. (ג) א"ר נתן לא (ד) שיהא ר"ע אומר של סיד דיהא הימנו אלא (ה) של שאת דוהא הימנו. שאי אפשר לפסיון שיטמא בתחלה. אבל אפשר לפסיון שיטמא בן יומו. כיצד צד בהרת ובה סימני טומאה החליטו והלכו להן סימני טומאה ובא לו אצל הכהן ופטרו ואחר כך נולד לו פסיון זה הוא פסיון שהוא מטמא בן יומו : ב ארבע מראות שעור ובשר נטמא בהן. (ו) ובהן השחין והמכוה והקרחת והגבחת מטמאין (ז) בהן. הפסיון מטמא אע"פ שאינו מאותו מראה אלא ממראה אחד ובלבד שיהא מארבע מראות. המחיה מטמא בכל מראה (ח) אפילו לבנה בשחור ושהורה בלבן. ושער לבן מטמא בכל מראה לבן ואפילו במראה סיבות [ה] ששער לבן והנתקין מטמא בכל [ו] אפילו לבנים בשחור ושחורים בלבן. ומטמאין *)בשיעור צהוב דק שמראיו כתבנית הזהב : ג הבגדים והעורות מטמאין בירקרק שבירוקין ובאדמדם שבאדומים. ואיזה הוא (ט) הירקרק שבירוקין. ר"א אומר כשעוה (י) [ז] וכקורמן. סומכוס אומר (ד) ככנף טואס וכחוץ של דקלי. ואיזה הוא אדמדם שבאדומים כזהורית יפה שבים והפסיון שלהם כיוצא בהן ואין בהם מראה פתיך מראה גבוה (יא) שבהן כמראה צל בחמה. מראה עמוק שבהן כמראה חמה בצל: ד ר' ישמעאל אומר מראות נגעים [ח] (יב) ששה עשר. ר' חנניא סגן הכהנים אומר מראות נגעים [ט] (ה) שנים עשר. ר' דוסא בן הרכינס אומר מראות נגעים [י] שנים וששה. עקביא בן מהללאל אומר מראות נגעים שבעים ושנים : ה (יג) מי שנסמית (ו) אחת מעיניו אינו רשאי לדון שנאמר (ויקרא יג) לכל מראה עיני [כ] ואומר (דברים כא) ועל פיהם יהיה כל ריב וכל נגע מקיש ריבים לנגעים מה נגעים לכל מראה עיני הכהן אף ריבים לכל מראה עיני הכהן. (ז) בית האפל וחלונותיו מגופות (יד)מפתחין לאותן חלונות ורואין את נגעו.סדין המקומט מפשטין את קומטיו ורואין את נגעו. נראית הנגע בחדרין או בסדקין אין נזקק לו. סילקו הרי הוא כקמוט שנפשט. וכבית הסתרים שנתגלה. [ל] כאורגת בעומדין לשתי דברי רבי מאיר. רבי יהודה אומר כטווה [מ] לשמאלית. אמר רבי נראין דברי ר' מאיר בימין ודברי רבי יהודה בשמאל. כשם שנראה לנגעו כך נראה לתגלחתו שנאמר (ויקרא יד) (טו) והתגלח ונאמר (שם) גבות עיניו מה גבות עיניו במראה [נ] ולא בבית הסתרים אף כל שערו שנראה פרט לבית הסתרים : (ח) כל הנגעים אדם רואה חוץ מנגעי עצמו (טז) דברי רבי מאיר וחכ"א אף לא נגעי ביתו בגדיו וקרוביו כל הנדרים אדם מתיר חוץ מנדרי עצמו. רבי יהודה אומר אף לא נדרי אשתו וחכמים (יז) אומרים צריך שיאמר בינו לבינה והלא נדרים הן אלא שבינה לבין אחרים. ורואה הוא קדשיו ומעשרותיו של עצמו ונשאל הוא על הטהרות ועל הטומאות של עצמו : ז (ט) אין דנין שני דינין כאחד ואפילו נואף ונואפת אלא דנין את הראשון ואחר כך דנין את השני. ואין נמנין על שני

*) אולי צ"ל בשיעור .

באור הגר"א

פרק א ללמד שמצטרפין זה עם זה. פי' מדתני בהו שהן ארבע כלל להו כולהו כא' אלמא שמצטרפין : שאם אינו בקי בהן. פי' במראות שלהן : ובשמותיהן. פי' איזה נקראת שאת ואיזה נקראת בהרת : ולא בקרחת וגבחת באדם ולא בבגדים : לכל נגע הצרעת. פי' בתחלה מפרש הנגעים דהיינו כללות הנגעים ואח"כ מפרש השמות דהיינו שאת או ספחת כו': להורות. פי' אז יכול להורות: א"א לפסיון שיטמא בתחלה פי' אפילו פסה בפני כהן : שעור ובשר מטמא בהן. פי' באותן הד' מראות : ובהן השחין והמכוה כו'. פי' כולן מטמאין בד' מראות : ובהן הפסיון מטמא. פי' שאף הפסיון צריך שיהא מד' מראות: אלא ששער לבן מכהה. פי' צריך שיהא לקוי קצת. פי' רך ואינו בריא : וכהוץ של דקל. פי' הקליפה הראשונה שעל האילן : מראות נגעים שנים עשר. פי' דחשיב כל הני דמתני' להחליט אבל לפטור ולהסגיר לא חשיב : בית האופל שחלונותיו מגופות. פי' שיש לו חלונות אלא שמגופות הן : נראית הנגע בחורין או בסדקין אין זקוק לו : סלקו. פי' שסלק את הדופן מעט מעוביו ונתגלה הנגע הרי הוא כקמט שנפשט : האורגת בעומדין לשתי. פי' כמות שהיא מגבהת היד בעת שהיא אורגת מעומד וכמו שנראית באותו זמן תחת השחי נראית ג"כ בנגעים והיינו ליד ימינית ועליה משערין ג"כ בשמאלית. פי' כמו שפושט יד השמאלית בשעת טויה כן הוא רואה את הנגעים ועליה משערין סימנית ור' מכריע בימנית כר"מ : שנאמר וגלח את כל שערו ונאמר גבות עיניו פי' שהוא מיותר ולמדין סימנו : מה גבות עיניו כו' בנראה. פי' אינו מקום כנוס בשערו : רמ"א אף לא נגעי קרוביו ובתים ובגדים. פי' שלהם : אף לא נדרי אשתו וא"צ לומר נדרים שבינו לבינה דהכי נדרים שהוא מפר הן אלא שבינה לבין אחרים : אפילו נואף ונואפת. בגמרא אוקי דהיינו בת כהן ובועלה שאין מיתותיהן שוות :

הגהות הגר"א

פ"א (א) שאל ר' יהושע את ר"ע : (ב) תיבת טמא ל"ג : (ג) ובנתקין ולא בקרחת כו' ולא בבגדים בבגדים ולא בבתים : (ד) שהיה ר"ע כו' : (ה) של צמר לבן דיהא הימנו א"א וכו' כיצד בהרת ובה : (ו) תי' ובהן ל"ג : (ז) ובהן הפסיון : (ח) אפי' שחורה ושער לבן כו' אלא ששער לבן מוכה והנתקין מטמאין בכל מראה אפי' לבן בשחור ושחור בלבן שער צהוב מראיו כתבנית זהב : (ט) ואיזה הירוק שבירוקין ר"א אומר : (י) כשעוה וכחלמון כו' וכהץ של דקל : (יא) תי' שבהן ל"ג : (יב) שנים עשר כו' נגעים ששה עשר כו' שלשים וששה : (יג) היה ר"מ אומר מי כו' רשאי לראות את הנגעים ואינו רשאי לדון שנא' לכל מראה עיני הכהן : (יד) פותחין כו' מפשטין אותו ורואין את נגעו נראה נגע בחורין או כו' סלקו הרי זו כקמט כו' כאורגת העומדת לשתי לימנית דברי ר"מ כו' פשתן לשמאלית : (טו) וגלח את כל שערו ונאמר את גבות עיניו מה גבות עיניו בנראה ולא כו' שערו בנראה ולא בבית הסתרים : (טז) עצמו ר"מ אומר אף לא כו' : (יז) מתירין וא"צ לומר הנדרים שבינו לבינה והלא הבעל מיפר אותן אלא אף שבינה לבין אחרים ורואה קדשיו ומעשרותיו ונשאל על הטהרות :

אור הגנוז

פ"א [א] אם לאי מה יאמרו:[ב]בן כינאי:[ג] בנתקין ולא בקרחת:[ד] בבגדים:[ה] אלא:[ו] מראה:[ז] וכקורמל:[ח]שנים עשר:[ט] ששה עשר:[י]שלשים וששה:[כ] הכהן:[ל] מאורגת בעומדין ללחי:[מ] פשתן לשמאלית:[נ] פרט לבית:

מצפה שמואל

(א) הר"י . עי' ירו' שבועות פ"א ה"א ובבלי שם ו. : (ב) שאם אינו בקי . מיי' פ"ט מטומ"צ ה"ב : (ג) הר"ב לא שהיה. שבועות ו: : (ד) ככנף טווס. מיי' פי"ב ה"א והכ"מ תמה למה פסק כסומכוס ועי' ירו' סוכה פ"ג ה"ו : (ה) ששה עשר. זבחים פ"ח : (ו) אחת מעיניו. סנהדרין לד: וירו' שם : (ז) בית אפל. חולין י: : (ח) כל הנגעים אדם רואה. בכורות לו. וזבחים קב: והר"ש הביא זה : (ט) אין דנין. סנהדרין מו. וירושלמי שם פ"ד ופ"ו ועי' תוספתא בסנהדרין :

זר זהב ומנחת בכורים

פרק א א [שנים שהן ארבעה. בהרת ושאת הן שנים . ותולדותיהן מרבינן מספחת המבואר בקרא וד' מראות ניהו בהרת עזה כשלג. שניה לה כסיד ההיכל. והשאת (לרבנן) כצמר לבן. שניה כקרום ביצה. וע"ז פריך כאן למה תלקו לימא מקרום ביצה ולמעלן טמא : שמצטרפין זה עם זה. כסדר משנתן כך סדר צירופן ועדיין אינו ידוע לנו סדר משנתן ומהתשובה אתה למד סדר משנתן : מקרום ביצה ולמעלה. לא אמר מסיד היכל ולמעלה דהתולדות היינו קרום ביצה וסיד ההיכל. מצטרפין לאבותיהן היינו לשלג ולצמר לבן ש"מ דס"ל לר"ע דאב אחד לשני תולדות והיינו שאת אב ולו ב' תולדות אבל לבהרת ליכא תולדה דבקרא כתיב ספחת סמוכה לשאת. לשאת הוא ולא לבהרת ושאת מצטרף לבהרת הסמוכה לה וכתיב והיה בעור בשרו לנגע צרעת הויה אחד לשתיהן וסיד מצטרף לשאת ממילא דדמיא לה וכן קרום לשאת דרבי בה תולדות וספחת כתיב בשאת ורבי ליה רחמנא שתי תולדות וכי קאמר ר"ע זו למעלה מזו היינו בסיד ושאת ובהרת וסדר המראות היינו שלג והצמר והסיד והקרום וכך הוא סדר מדרגותן במראה ומדקאמר קרום ולמעלה מצטרפין היינו שמצטרף השלג עם הצמר והצמר עם הסיד והקרום דהא מסיכי תיתי שהקרום יצטרף לשלג לא כסדר מעלותן ולא כסדר המקרא אלא ודאי בהדי שאת הוא דשמיע לה מיניה דמצטרפין דרחמנא יהבינהו טפלה לשאת ולא לבהרת והכל יודעין דצירוף מראה דאמרינן לדומה הוא לן דאמרינן א"כ קיצור לשון הוא בדבריו והכוונה הוא מסיד ולמעלה ומקרום ולמעלה תולדות לאבות אבל תולדות לתולדייהו לא מצטרפין והאבות מצטרפין בהדייהו (ע"ש פרק א' משנה א' וירושלמי שבועות פ"א ה"א ובפ"מ שם) : בנתקים נתקי הראש] : מראה ראשון. הן ד' מראות ירקרק ואדמדם שבבגדים ובבתים : מראה שני. כהה הנגע שבבגדים יכבס ויסגיר : מראה שלישי. הוא למטה ממראה שני שא"צ לא הסגר ולא כבוס : להורות. היינו מי שבקי בכל אלו יורה והיינו דמסברי ליה וסבר והחכם יקרא לרואה הכהן ג"כ מורה (ער"ש בפ"ג)] : א"ר נתן. קאי על פ"א מ"ב אר"ע אדמדם שבזה ובזה כיין המזוג במים אלא של שלג עזה ושל סיד דיהה ממנו וקא"ר נתן לא אמר ר"ע של סיד דיהה סימנו אלא של צמר לבן דיהה סימנו : אבל אפשר לפסיון שיטמא בן יומו. וכן הא דתנן (פרק ה ב') החליטו בשער לבן הלך שער לבן כו' וכן במחיה ופסיון. בתחלה בסוף שבוע ראשון כו'. כלומר בתחלה שהחליטו בתחלה בשער לבן והלך לו שער לבן ובא פסיון באותו יום מטמא בן יומו : [בתחלה. בעת הראיה א"א לבדוק בפסיון ולכן לא תנא במשנה שם גבי פסיון בתחלה אבל גבי מחיה ושער לבן תנא גם בתחלה שאם החליטו בתחלה והלכה וחזרה הרי הוא כמו שהיתה (וע"ש בר"ש וכאן פרק א משנה ג') מ"ש בשם פהג"כ דלאחר הפטור מטמא פסיון וע"ש) : ב ובהם. כלומר בהד' מראות אבל השחין ומכוה וקרחת וגבחת אבל לא שייך בנתקים דמטמא בכל מראות (ר"ש פ"א מ"ג ומביא תוס' ז) : ממראה אחר. שאינו מין הנגע. לבנה בשחורה לא שייך כאן שהרי הנגעים במראה לבן הוא דמיטמא אלא עיקר הרבותא דמחיה מטמאת שחורה ואין כדין שער לבן דמחיה בכעדשה הוה סימן טומאה אף בשחור וכן הוא לנוסחת הגר"א : סיבות. כמו איש זקן שאינו לבן ממש] : מוכה. שהוכה בלבנינותו שאינו לבן ממש : [בשחור. שהנתקים מטמאים בכל מראה : שער צהוב. הוא סימן הטומאה להם : ג וכחלמון. והוא חלמון ביצה : כזהורית. הוא הצבע שצובעין בו (קרמ"ין בלע"ז)] : ופסיון שלהן כיוצא בהן. משתי המראות שהאום מטמא ירקרק או אדמדם. אבל אי"צ שאותו מראה האום כדתנן ירקרק ופשה ירקרק טמא : אין בהם מראה פתוך. שבד' מראות שעור הבשר מטמא יש בהם מראה פתוך כדתנן (פ"ק ב') אבל בירקרק והאדמדם אין בהם מראה פתוך : [כיוצא בהן. היינו ירקרק או אדמדם אף שלא מאותו מראה שהאום הוא מראה פתוך מעורב עם מראה אחרת דבד' מראות אף במעורב עם אדמומית קצת טמא כמבואר במשנה משא"כ בבגדים ועורות (פ"א מ"ב)] : מראה גבוה כו'. שאין גבוה ממש ואין עמוק ממש שהוא שוה עם העור שבשר אלא נראית כגבוה כמראה צל שנראית כגבוה ומראה כהה שנראית כעמוקה מן הצל : [מראה גבוה. המבואר בקרא וכן מראה נמוך היינו עמוק אינו גבוה ונמוך ממש אלא נראה כן כדמפרש : שנים עשר. ד' אבות ותולדות. ועוד שנים שהתולדה מצטרף לאב שלג וסבירא ליה דאבות אין מצטרפים א"כ הרי ששה. ועוד ששה בפתוך כמו שאמר לעיל ומבואר במשנה. הרי שנים עשר ור"ח ס"ל דשאת מצטרף עם בהרת ועם סיד ועם קרום וקרום וסיד נמי מצטרפי הרי ד' נוספין וה' הלקין הא תמניא ותמניא בפתוך הרי ששה עשר ור' דוסא ס"ל שלשים וששה דס"ל כר' ישמעאל דחשיב שנים עשר והלוק לשלשה שחין ומכוה ועור הבשר הרי ל"ו ועקביא חשיב נמי עוד שנים בראש בקרחתו או בגבחתו ובכל אחת שנים עשר הרי כ"ד וכס"ה ששים . ועוד חשוב נגעי בגדים למר ופשתים שתי וערב בלמר ופשתים הרי ד'. ועוד נגעי עורות ובתים הרי ששה וכל"א שני מראות ירקרק או אדמדם הרי שנים עשר בס"ה ע"ב (ר"ש פ"א מ"ד). וי"מ כי חשבינן ד' מראות בפשוט ובפתוך הרי ח' והני ח' הוא בשחין ומכוה (תדא) ובעור הבשר ח' . ות' בקרחת ות' בגבחת הרי ל"ב וגם חשבינן בנתקים ובנגעי בגדים בכל אחד שני מראות ירקרק ואדמדם הרי ארבע בס"ה שלשים וששה ועקביא חשיב אותן ל"ו כפול בתחלה ובסוף אחר ההסגר ראשון או שני הרי ע"ב (ר"מ בפירוש המשנה שם) ועי' ברע"ב בזה בקצת שנוי וברמב"ם מבואר כמ"ש וע"ש בתוי"ט שכ"כ וקושיית הר"ע לק"מ . ושיטת הגר"א דר' ישמעאל חשיב מיני נגעים והם שנים עשר שבעה באדם שלשה במקום בשר היינו עור הבשר שחין ומכוה וד' במקום שער קרחת וגבחת ונתקי הראש ונתקי הזקן · ארבעה בגדים בגד ועור שתי וערב ואחד בבתים . ור"ח סגן הכהנים קחשיב נמי להנך מיני נגעים ועוד חשיב ד' סימני טומאה מחיה ושער לבן ופסיון ושער צהוב הרי ששה עשר ור' דוסא קחשיב נמי להנך וקחשיב נמי למראות הנגעים חמשה מיני נגעים שבאדם עור הבשר שחין ומכוה וקרחת וגבחת אינן מטמאין אלא בנגע שבהן והנגע מטמא בד' מראות בהרת ותולדתה שאת ותולדתה הרי ד' פעמים חמשה הרי עשרים. נתקי הראש וזקן מטמאין בכל מראה והוה כ"ב ארבעה שבבגדים ואחד שבבתים מטמאין בשתי מראות ירקרק או אדמדם הרי עשרה סמונה בבגדים ושנים בבתים בס"ה ל"ב וד' סימני טומאה הרי ל"ו . ועקביא חשיב נמי להנך מיני נגעים ולמראות הנגעים הרי ל"ב וקחשיב לסימני טומאה בכ"א והד פסיון נוהג בכל השלשים ושנים הרי ס"ד כל חד בלא פסיון ובפסיון שער לבן נוהג בשלשה בעור הבשר שחין ומכוה ומחיה נוהג בשלשה בעור הבשר וקרחת וגבחת ושער צהוב בשני נתקין בראש ובזקן הרי שמונה. וס"ד הרי ע"ב ע"כ. [וכאן בתוספתא דתני בר' דוסא ששים וששה (בגו"י) . ע"ש וצ"ל שלשים וששה וכן במשנה : ד עיני הכהן . שא עיניו (במ"ג)] : וחלונותיו מגופות. פקוקות וסתומות בדלת פותחין את הדלתות כיון שיש שם חלונות. אבל אם אין שם חלונות אין פותחין לו חלונות כדתנן (פ"ב ג') בית האפל אין פותחין בו חלונות לראות את נגעו [ועתה אין רואין מכל מקום כשאירע נגע בבית זו פותחין החלון ולא דמי לבית אפל דליכא חלון כלל שאין פותחין החלון לראות הנגע] : סדין המקומט מפשטין אותו. הואיל ואינו עשוי מתחלה בקמט אלא לאח"כ הוקמט לא בית הסתרים הוא ומפשטין אותו אבל נראה הנגע בסדקין העשויין מתחלה הרי הוא בית הסתרים ואין נזקק לו. [המקומט . ואירע נגע בקמט כיון שלא היה הקמט מעיקרא לא הוה בית הסתרים ומטמא בנגעים : בחורין או בסדקין והיינו אותן שהיו מתחלה ג"כ בית הסתרים (פ"ב מ"ג)] : כאורגת . כך רואין בית הסתרים שמגבהת ימינה ונראה בית השחי : העומדת . שכלי האורג הוא בעמידה וצריכה להגביה ימינה וזה משערין ביד ימין אף אם הנגע בשמאלית : כטוה לפשתן לשמאלית . משערין אף אם הנגע בימין ורבי הכריע בזה כר"מ אם הנגע בימין וכר"י אם הנגע בשמאל (עפ"ב מ"ד) : [להגלחהו . הוא ג"כ במקום הנראה] שנאמר וגלח את כל שערו הוא כלל את גבות עיניו פרט את כל שערו יגלח חזר וכלל . כלל ופרט וכלל אי אתה דן אלא כעין הפרט שהוא בנראה ולא בבית הסתרים [וזו א' מן ההלכות שעוקרת המקרא דרחמנא אמר כל שערו יגלח והכן ממעטין דאין מגלח כל שערו . (פ"ב עמ"ד ובסוטה י"ד ובירושלמי שם) : ה ובגדיו וקרוביו . במשנה ה' פ"ב מבואר בסיפוך דר"מ סבר אף לא נגעי קרוביו. וע"ש : ו אף לא נדרי אשתו . אף בתורת חכם אינו מצטרף לשלשה להתיר . (עמ"ש פ"ב מ"ס ובסג"ה שם) : והחכמים מתירין . וא"צ לומר מה שבינו לבינה והלא הבעל מיפר אותן כו' וכנוסחת הגר"א : ז אין דנין . אפילו נואף ונואפת בבת כהן דהיא בשריפה והוא בחנק אף שבעל עבירה א' הוא מ"מ אין דנים אבל במיתה א' ממש דנין כמבואר בסנהדרין (מו.) : אלא דנין כו' . היינו בשני ימים אבל ביום א' אין דנים : ולאח"כ נמנין

שני דברים כאחד. ואין שואלין ב' [א] (יח) דינים כאחד אלא נמנין על הראשון ואח"כ נמנין על השני נשאלין על הראשונה ואח"כ נשאלין על השניה: ח (י) אין משקין שתי סוטות כאחד שלא יהא לבה גס בחברתה ורבי יהודה אומר לא מן השם הוא זה אלא משום שנא' (במדבר ה) והקריב אותה (יט) הכהן אחת הוא מקריב ואין מקריב שתים: ט (כ) אין שורפין שתי פרות בבת אחת משנעשית אפר מביא אחרת ושורף על גבה ואינו חושש. (ל) ואין עורפין שתי עגלות כאחת ורבי אליעזר אומר אם היתה מדה מכוונת בין (כ) שתיהן שתיהן מביאות שתי עגלות: ואין עושין (מ) ג' עיירות (כא) הנדחות בארץ ישראל שלא להחריב את ערי ישראל אבל עושין אחת או שתים. אנשי עיר הנדחת אין דנין (נ) שנים מהם כאחד אלא דנין את הראשון ואחר כך דנין את השני: י (ס) לעולם אין הכהן רשאי לטמאו עד שיהו עיניו בו ובעור הבשר (כב) שחוצה לו עודה מסגירו או פוטרו נולד בו נגע אחר הרי זה נזקק לו ואם משהסגירו נולד לו נגע אחר אין נזקק לו לטומאה ולטהרה (כג) אלא עד סוף שבוע. הלך נגעו אפילו לאחר שלש שנים הרי הוא בטומאתו (ע) עד שיאמר (כד) לו כהן טהור הוא: יא (פ) נאמן הכהן לומר נגע זה פשה נגע זה לא פשה. אם בהרת קדמה (כה) את שער לבן ואם שער לבן קדם את הבהרת. ונאמן הוא על נגעי [ב] עצמו. כהן שראהו בתחלה נזקק לו בסוף שבוע ראשון: יב ראהו בסוף [ג] (כו) ראשון נזקק לו בסוף שבוע שני. נזקק לו בסוף שבוע שני נזקק לו בסוף שבוע שלישי. מת או שחלה. כהן אחר נזקק לו (צ) ולא יאמר לו לך ושוב אלא נזקק לו מיד. (ק) כהן שטימא את הטהור וטיהר את הטמא ונזקק לו בסוף שבוע אע"פ שטימא את הטמא וטיהר את הטהור לא עשה כלום. לענין טומאה הוא אומר טמא הוא וטמאו הכהן. לענין טהרה הוא אומר טהור הוא וטהרו הכהן. וזה אחד מן הדברים שעליהן עלה הלל מבבל:

פרק שני

א יש בשער (א) לבן שאינו בשער צהוב ויש בשער צהוב שאין בשער לבן שער לבן לא הציל שער אחר מידו מה שאין כן בשער צהוב. יש בשער [ד] צהוב (ב) יפה כחו במקומו ליטמא בכל מראה מה שאין כן בשער (ג). היו בו (א) שתי שערות [ה] (ד) ושופעות חוצה לו טמא. היו חוצה לו ושופעות לתוכו טהור. אמר ר' מאיר שלא יהא בני אדם (ה) [ו] מרומין (ב) שבגולש הם נידונין אלא אם הידהא שער לבן טמא ואין הלבן טהור: שאלו תלמידיו את רבי יוסי בהרת ובה שער שחור (ו) חוששני שמא מיעט את מקום [ז] הבגדים מכגרים. אמרו לו לא אם אמרת בשער לבן שהוא סימן טומאה תאמר בשעו שחור שאין סימן טומאה. אמר להן הרי שיש בו עשר שערות לבנות כלום הן סימני טומאה אלא שתים חוששנו למותר שמא מיעט את מקום הבהרת מכגרים אמרו לו לא אם אמרת בשער לבן שהוא מין טומאה תאמר בשער שחור שאינו מין טומאה אמר להם אף שער שחור (ז) סוף שבהרת הופכתו שהוא מין הטומאה: ב בהרת וחוט יוצא הימנה שתי בהרות וחוט יוצא מזו לזו אם יש בו רוחב שתי שערות זוקקין ליטמא בשער לבן ובפסיון אבל למחיה (ח) אינו מצרפן עד שיהא [ח] רוחב כגרים. רבי אלעזר ברבי שמעון אומר כשם (ט) שאינו מצרפן ליטמא במחיה עד שיהא בו רוחב כגרים כך אין נזקקין ליטמא בשער לבן ובפסיון עד שיהא בו רוחב כגרים: ג שתי בהרות וחוט של מחיה ביניהן נפרץ מכאן מקום שערה אחת ומכאן מקום שערה אחת טמא משום פסיון [ט] (י) וטמא משום מחיה. (ג) בהרת שטהרה מתוך החלט מחיה ושער לבן (יא) מתוך פסיון מתוך הסגר אינו משמשת את הסגור [י] אבל עולו לו ליטמא בשער לבן והפסיון הבא אחר הנגע. בהרת *)אחד הפטור כנסה ופשתה או פשתה וכנסה. (ד) נשתנית מן השלג לסיד ומן הסיד לשלג הרי זו כמו שהיה. בהרת כגרים ופשתה (יב) כחצי גריס והלך מן האום כחצי גריס. ר"ע אומר תראה בתחלה וחכמים מטהרין בהרת כגרים ופשתה כגרים ועוד והלך מן האום כחצי גריס ר"ע מטמא וחכ"א תראה כתחלה: ד בהרת כחצי גריס ובה שתי שערות נולדה בהרת כחצי גריס ובה שתי שערות הרי זה להחליט. (ה) טעה ואין ידוע אלו שהפכו ואלו שקדמו טהור. ואם משהחליטו טעה ואין ידוע אלו שהפכו ואלו שקדמו טמא. נשרו בו שתים טמא ושלש טהור. רבי אלעזר ברבי שמעון אומר ספק בהרת קדמה (יג) את השער לבן ספק שער לבן קדמה את הבהרת הואיל וספק נגעים להקל טהור. בהרת ובה מחיה פחותה מכעדשה. רבי מאיר אומר יסגיר וחכמים אומרים אין נזקקין לו. רבתה בהרת (יד) יסגיר ונתמעטה טהורה רבתה

*) נראה דצ"ל אחר.

הגהות הגר"א

(יח) ב' דברים:(יט) אל הכהן:(כ) ומשנעשית אפר וכו' בין שתי עיירות: (כא) עיר נדחת בא":(כב) חוצה לו:(כג) תי' אלא ל"ג: (כד) שיאמר הכהן טהור: (כה) קדמה לשער לבן ואם שער לבן קדם לבהרת וגאמן על נגעי עצמו. כהן: (כו) בסוף שבוע ראשון כו' ראהו בסוף שבוע שני נזקק לו בסוף שבוע ג': פ"ב (א) לבן מה שאין בשער צהוב ובשער צהוב מה שאין בשער לבן: (ב) שיפה: (ג) בשער לבן: (ד) ושוכבות חוצה כו' ושוכבות לתוכו: (ה) מרמה שבכולן הן נדונין אלא אם חודו של שער לבן טמא אין חודו לבן טהור: (ו) חוששין אנו שמא כו' מקום בהרת מכגרים אמ' להן בהרת ובה שער לבן חוששין אנו שמא מיעט את מקומו בהרת מכגרים אמרו לו כו' שתים חוששין אנו למותר: (ז) שחור הופך הוא מין טומאה: (ח) אין מטמאין עד שיהא בו רוחב: (ט) שאין זוקקין: (י) פסיון. נפרץ כקום שתי שערות מכאן ומקום שתי שערות מכאן טמא משום פסיון ומשום מחיה: (יא) ופסיון ומתוך הסגר אין משתמשות הסגר מעתה אבל יכול הוא ליטמא בשער לבן ומחיה ופסיון הבא אחריו. בהרת בתחלה בסוף שבוע ראשון בסוף שבוע שני לאחר הפטור: (יב) ופשתה כגרים כו' מן האום כו' ר"ע מטמא והכ"א תראה בתחלה והשאר ל"ג: (יג) קדמה לשער לבן ספק שער לבן קדמה לבהרת: (יד) בהרת ר"מ מטמא וחכ"א תראה בתחלה נתמעטה טהורה רבתה

באור הגר"א

שתיהן מביאות. פי' דר"א סבר כשמדה מכוונת שתיהן מביאין וסבר נמי דמביאין כו': אנשי עיר הנדחת אין דנין שנים מהן כו'. פי' קודם שהיה רוב צריך לדון יכ"א בפ"ע ואין דנין שנים מהן כו': בו ובעור הבשר שחוצה לו. פי' ואם יש עור בשר חוצה לו מגוה לראותה כו': נולד בו נגע אחר הרי זה נזקק לו. פי' אחר שיראה הראשון שהרי אין רואין שני נגעים כו': ואם בהרת קדמה או שער לבן. פי' דע"ז נמי נאמן: נזקק לו בסוף שבוע. פי' אותו כהן מצוה ולא כהן אחר אם אפשר:[מת או שחלה הכהן כצ"ל.מכ"י של בנו הג"מ ר' אברהם זצ"ל]: כהן שטימא את הטהור וטיהר את הטמא.פי' הא דנקט וטיהר את הטמא היינו משום דבעי למיתנא לא עשה ולא כלום דהיינו שלא נטהר הנגע בשביל זה אבל הא דנקט ונזקק לו בסוף שבוע אע"פ שטמא או הטימא קאי אטימא את הטהור וקמ"ל דאפילו אחר שבוע ראשון היה באמת נגע וצריך הסגר אינו עושה הסגר שבוע ראשון להסגר כיון שהסגר שלא כדין: טמא הוא וטמאו הכהן. פי' שאינו טמא כשיטמא הכהן אלא כשיהא באמת טמא וכן לענין טהרה כו': [טמא הוא וטמאו הכהן. פי' שיהיה טמא מחמת נגעו וגם שיהא הכהן מטמא אותו דוקא וכן לענין טהרה לכן צריך שיהא הכהן יאמר על נכון בתחלה ובסוף שבוע. מכנו הג"מ ר"א זצ"ל]:

פרק ב שיער לבן לא הציל שיער אחר מידו. פי' אפילו יש כמה שערות שחורות כיון שיש בה שערות לבנות נטמא הנגע: משא"ב בשיער צהוב. פי' כיון שיש בו שיער שחור טהור אף שיש בו שיער צהוב:

שיער צהוב יפה כחו במקומו. פי' שיפה כחו במה שכשיש שיער צהוב אז טמא הנגע אפילו בכל מראה דהיינו שהנתק כל מראה שיהיה הוא טמא: משא"ב בשיער לבן. פי' דצריך שיהא הבהרת דהיינו מקום השיער ללבן ג"כ לבנה: שבכלן הם נדונין. פי' שצריך שיהא כל השיער לבן: אלא חודו של שיער לבן טמא. פי' אפילו אינו לבן אלא החוד של שיער הכתוב בנתק נמי טמא אין חוד שיער לבן טהור: בהרת ובה שיער שחור חוששין שמא מיעט מקום הבהרת מכגרים. פי' דשאלו אם השערות שחורות ממעטין או לא: א"ל בהרת ובה שיער לבן חיישינן שמא מיעט את מקום הבהרת מכגרים. פי' וכי חיישינן גבי שיער לבן וא"כ ה"ה לשיער שחור: א"ל לא אם אמרת בשיער לבן שהוא סימן טומאה כו' שהוא ממין טומאה תאמר בשיער שחור שאינו ממין טומאה אמר להן אף שיער שחור אף שבהרתו הופכתו. פי' ויהיה שיער לבן: והוא ממין טומאה. פי' וא"כ נקרא נמי ממין טומאה: אם יש בו רוחב ב' שערות: נפרץ מכאן מקום ב' שערות ומכאן מקום ב' שערות. פי' שהוא שיעור עדשה: משום פסיון ומשום מחיה. פי' שהרי השתא היא מגוררת שיש עדשה ממנה לכל רוח:

אינו משמשת את הסגור. פי' כיון שנטהר אחר שראה הכהן בין אחר שהוחלט בשיער לבן או מחיה או פסיון או אחר הסגר שוב אינו נסגר לעולם מחמת אותן הנגע אלא אין מוחלט. פי' דהיינו אם נולד לו סימני טומאה או טהור כשאין בו סימני טומאה וכדמפרש: אבל עולה לו ליטמא בשיער לבן או מחיה או פסיון הבא על הנגע. פי' אף שאינו יכול לבא אחר שנטהר לידי הסגר אבל יכול לבא לידי החלט דהיינו אם נולד לו שיער לבן או מחיה או פסיון: הרי היא כמו שהיתה. ולא הוי כנגע אחרת שיהא צריך להראות לכהן כמו בתחלה: רע"א תראה בתחלה. פי' דר"ע סבר דהנגע והפסיון מצטרפין לכגרים וחכמים סברי שאין מצטרפין: ופשתה כגרים ועוד והלך האום. פי' היינו כל הנגע: ר"ע מטמא. פי' כיון דסבר דנגע ופסיון מצטרפין וא"כ הוי כנגע א' וכיון שהיה בו בתחלה כגרים לא נטהר עד שיהא פחות מכגרים וכיון שיש בו כגרים ועוד הוי כמו שעדיין הפסיון של הנגע קיים שטמא וחכמים מחשבין אותו לנגע אחרת ולכך תראה בתחלה: אלו שהפכו ואלו שקדמו. פי' שאינו יודע איזו שערות היה תחלה ואיזו שערות נולדו אח"כ: טהור. שצריך לידע באיזה סימן טומאה הוא מטמא: ואם משהחליטו. פי' שבא לידי טומאה כו': נשרו בו שתים. פי' אחר שהחליטו דספיקו טמא לכך טמא: שלש טהור. פי' דהא לא נשתייר בו ב' שערות שנתהפכו ואח"כ *)הואיל וספק נגעים להקל טהור. פי' הואיל ושאר ספיקות של נגעים קודם שבא לידי טומאה טהור אף זה טהור וזה הוא נמי טעמא דר' יהושע וטהר: ובה מחיה פחותה מכעדשה כו' יסגיר. פי' דאף שאין המחיה סימן טומאה מצטרף לכגרים והכא איירי בבהרת שאינו אלא כגרים מצומצם: וחכ"א אין נזקקין לו פי' דסברי כיון שאינו ממין טומאה אינו מצטרף כלל לכגרים: רבתה הבהרת. פי' שנעשה הבהרת גרים חוץ למחיה.

*) נראה דצ"ל ר"א בר"ש הואיל ספק וכו'

אור הגנוז

[א] שאלות: [ב] עצמו: [ג] שבוע: פ"ב [ד] ששער צהוב: [ה] בנגע: [ו] הבהרת: [ז] הבהרת מכגרים: [ח] בו: [ט] וטהור: [י] מעתה אבל עולה לו:

מצפה שמואל

(י) אין משקין. תוספתא סוטה פ"א הל"ד וש"נ: (כ) אין שורפין עי' לג ע"ב: (ל) ואין עורפין. בכורות יז. וע"ש: (מ) שלש עיירות. סנהדרין יז. ותוספתא סנהדרין פ"ב ה"א וש"נ: (נ) שנים מהן כו'. עי' סנהדרין קיב. ברש"י ד"ה ור"ל ע"ש וברמב"ם פ"ד מהל' ע"ז: (ס) לעולם אין הכהן. עי' מיי' פ"ט ה"ד. ועי' כ"מ פ"ו מהל' טומ"צ ה"ג דהוא כר"י בר"י לקמן כמ"ש בפנים: (ע) עד שיאמר הכהן. מיי' פ"ט ה"ג: (פ) נאמן הכהן. שם ה"ד: (צ) ולא יאמר לו לך ושוב. מיי' פ"ט הי"א: (ק) כהן שטימא. מיי' פ"ט ה"ג: (א) שתי שערות. מיי' פ"ב ה"ב: (ב) שבגולם הם נדונים. עי' כ"מ פ"ב ה"א דהרמב"ם פוסק להחמיר כר"מ דבר פלוגתיה. ועי' בפ"ז דאהלות ובכ"מ שם שתמה למה פסק כר"מ כנגד ר"ש ועי' בפכ"ד מט"מ ה"ד. ועי' בפע"ז מט"א ה"ח שם בהגהת הכ"מ בדינים שאינו נוהג בזמנו לא כייפינן כללא זו. ועי' כ"מ כלים פ"ו ה"ה בשם הרי"ק ופרק י"ז ה"ה בכ"מ שם: (ג) בהרת שטיהרה מתוך החלט מיי' פ"ד ה"ח שם וע"ש בכ"מ בשם הרי"ק אף שנשתנית המראה: (ד) נשתנית מן השלג. כ"מ שם בשם הרי"ק פ"ד ה"ח ע"ש: (ה) טעה וא"י אלו שהפכו. מיי' וכ"מ שם ע"ש:

זר זהב ומנחת בכורים

נמנין על השני. לגזור תקנה למגדר מילתא ואף ביום א' כמו י"ח דבר בשבת פ"ק]: ח שלא יהא לבה גס בחברתה. שרואה חברתה שותה מחזקת לבה לשתות גם היא ולא תודה: ט מדה מכוונת. שהמדה בשוה לשתי עיירות מביאין שתי עגלות דקרובה אפילו קרובות במשמע: [אבל עושין אחת או שתים. א' בב"ד א' ושתים בב' ב"ד ואיכא מ"ד בכ' ב"ד אפילו טובא אלא חלוק בין מקום א' או לא (ע' תוס' סנהדרין טז: ד"ה אחת ועמ"ש שם על הגליון): י ובעור הבשר שחוצה לו. שיהא ראוי לפסיון כמבואר לקמן בפ"ב דרבי יוסי ברבי יהודה אומר דראשי אברים אין מטמאין עד שיהיו ראוין לפסיון ועכ"מ פ"ו מהלכות טומאת צרעת ה"ג]: יא נאמן הכהן לומר כו'. אע"פ שהוא אויב לו או אוהבו: [אם בהרת קדמה. דאז טמא אבל שער לבן קודם טהור ונאמן הכהן בכך דנקי הוא: על נגעי עצמו. היינו שיהא דלא אתחזק נאמן ומה דמבואר במשנה דאינו רואה בנגעי עצמו היינו באתחזק טומאה (ר"ש פ"ב מ"ה)]: כהן שראהו בתחלה נזקק לו. מחויב להזקק לו בסוף שבוע ראשון: [נזקק לו. וא"י להדחות]: יב ולא יאמר לו. בין אותו כהן לא יאמר לו לך ושוב. בין אותו הכהן שראהו בתחלה בין אם מת והלה לא יאמר לו האחר לך ושוב: [לא עשה כלום. במה שעשה מקודם כיון דבטעות היה אין הוראתו כלום]: לענין טומאה הוא אומר טמא הוא. שיהא באמת טמא וטימאו הכהן להוציא טימא את הטהור וכן לענין טהרה טהור הוא שיהא באמת טהור הלכך צריך שיאמר הכהן לאמתו בתחלה ובסוף: [טמא הוא וטמאו הכהן. אין הוראתו אא"כ אמר שטמא הוא: עלה הלל. בני בתירה הוצרכו גם לשאלה זו (בפסחים רפ"ו וירושלמי שם ועי"ש רפ"ג מ"ש בזה ותו"כ)]:

פרק ב א [יש בשער לבן. הוא סימן טומאה בעור הבשר ושער צהוב סימן טומאה בנתקי הראש והזקן: לא הציל. אף אם יש שער שחור מ"מ הלבן סימן טומאה אבל בשער צהוב נאמר שער שחור צמח בו ונרפא]: במקומו. במקום שהוא סימן כגון בנתקים שמטמא בכל מראה [אף שאינו בד' מראות משא"כ לבן הוא סימן טומאה רק בד' מראות דאין עור הבשר נטמא אלא בד' מראות (עי' ר"ש פ"א מ"ג)]: היו בו שתי שערות כו'. שהכל הולך אחר העיקר של השערות אם הוא בתוכו טמא ואם לאו טהור: [שתי שערות. הוא סימן טומאה לנגע ובעינן שהשתי שערות הוא בתוכו משא"כ בשער לבן גרסינן: מדמים שבגולם הן נדונין. חוט השער לבן טמא אין לבן טהור. ה"ג בר"ש (פ"ד מ"ד ובתו"כ) שבגולם שיהא גופו של שער לבן מסביב. דסגיא בחודו. דהיינו לדו האחד כמו חודה של קרן בסוטה (יד.)]: אר"מ שלא יהא בני אדם מדמה כו'. אהא דתנן (פ"ד ד') כמה יהא בלבנוני' רמ"א כל שהוא רש"א כדי לקרוץ בזוג. וקאמר ר"מ שלא יהא בני אדם מדמה שבכולן הן נידונין כדי כל השיעור של שער הלבן שהוא כדי לקרוץ בזוג כדא"ר עקיבא בנדה צריך אותו שיעור שיהא לבן כר"ש. אלא בלבנונית כל שהוא סגי אם חודו של שער הוא לבן טמא אין חודו של שער לבן טהור: [חיישינן שמא מיעט גרסינן: מקום הבהרת גרסינן. וה"ל להיות טהור דשער שחור הרי מיעטה ומספקא להו בזה]: הופך כו'. אם נהפך ללבן ויכול להיות טמא: ב [וחוט יוצא • בעינן שיהא ברחבו שתי שערות ואז שער לבן אשר בחוט וכן פסיון אשר בחוט מטמא לבהרת כמבואר פ"ד משנה ה' אבל מחיה הוה סימן טומאה כשהיא מגוררת היינו שעצמה ב' שערות רוחב וב' שערות בכל צד הוה הבהרת והיא באמצע א"כ בהחוט א"א להיות מחיה ס"ע אא"כ הוה רוחב כגרים וגרים הוא רוחב ששה שערות על ששה ובאמצע ב"ש מחיה וב"ש נגע מכל צד: כך אין כו'. ר"א פליג בין בנגע אחד וחוט יוצא ממנה בין בשני נגעים וחוט מחברן א"נ לא פליג ר"א אלא בב' נגעים משום דלא ידעינן החוט לאיזה נגע שייך והוה ספק איזה נגע פשתה ובכה"ג טהור אף באיש אחד כמבואר בפ"ד מ"ה כת"ק דר"ע (ר"ש פ"ד מ"ה): ג נפרץ. שפשה הנגע מבהרת לבהרת כחוט השערה מכל צד המחיה והוה המחיה בין ב' נגעים נגד א' ובין ב' שערות מצד אחד כיון שאין כאן משני צדדים נגע אלא כשערה א' לא הוה המחיה מגוררת וטמא רק משום פסיון. וה"ג לא וטהור משום מחיה. נפרץ מקום שתי שערות וכו'. כנוסחת הגר"א וכן בר"ש (פ"ה מ"י) דבסיפא כיון שנפרצה ב"ש מכל צד א"כ המחיה מגוררת באמצע בב' צדדים הבהרת ובב' צדדים הב"ש ולא טמא (ער"ש פ"ב מ"ה)]: החלט. בהרת שהחליטו מחמת מחיה שהיה או שער לבן או פסיון שכל אלו ס"ע והחליט באחד מן הסימנין האלו והלכו להן ס"ע אלו ושוב טהר מתוך הסגר שעמד בעיניו בשבוע שני שטהור את ההסגר שוב אינו מסגיר הנגע הלזו לעולם אא"כ נולדו בו ס"ע אז מחליטו שוב. אבל יכול כו' [היינו שאם נולדו בו הס"ע חוזר ומטמאו ואם נולד בו נגע חדשה שמסגירו. ואח"כ פשה הראשונה הוה כנגע א' עם החדשה וכן אם נולד שער לבן ביחנה כאילו נולד בחדשה ומחליטין (ער"ש שם פ"ד מ"י) ולהגר"א הוא כפשוטו דיכול לטמא מעצמו בלא נולד נגע אחר מיירי. ול"ג מחיה בתוס' וכ' הר"ש דבאמת צ"ע למה לא תנא מחיה. ולכן הגיה הגר"א גם מחיה: בתחלה. בנוסח הגר"א כשרואה בתחלה או בסוף שבוע ראשון או בסוף שבוע שני כשעמד בעיניו: כנסה ופשתה. בשעת הסגר היה בהרת כגרים ובסוף השבוע כנסה ואח"כ פשתה את מקום הכנוס ולא יותר או שפשתה בסוף שבוע ואחר כך כנסה מקום הפסיון ולא יותר הרי הוא כתחלה. אי קאי בסוף שבוע ראשון מסגירו ובסוף שבוע שני מטהרו וכ"ע מודו בה בהך מלתא. וכן נשתנה ממראה למראה לא מהני לטהר אף שכהה הנגע כיון שעכ"פ הוא מד' מראות נגעים וכי מטהרינן כהה הנגע היינו חוץ לד' מראות. וכן שנוי מראה אף ללבן ביותר לא מהני לטמא רק לפסיון וכי פליגי ר"ע ורבנן (בפ"ד מ"ז) דכנסה ופשתה שהיה גרים ועוד. וכנסה אותו ועוד ואח"כ פשתה וכן נמי פשתה וכנסה דלר"ע טמא כיון שיש פסיון ולרבנן ה"ה בתחלה (ער"ש פ"ד מ"ז)]: ר"ע מטמא. דמצטרפין חצי גרים של האום עם הגרים של פסיון והרי כאן שיעור נגע ופסיון. וחכ"א תראה בתחלה. דחצי גרים של האום שוב אינו מצטרף עוד ואין כאן אלא גרים שמחדש ותראה בתחלה וכדתנן במתני': [(בגו"י איתא) רע"א תראה בתחלה. דחשיב כנגע אחר ומצטרף הפסיון עם החצי גרים שבתחלה וחכ"א דאין מצטרף והכי מבואר בפ"ד מ"ח. ופשתה כגרים ועוד והלך חצי גרים לר"ע באמת טמא אף אם הלכה כל האום דהוה האידנא שיעור נגע ופסיון כמבואר במשנה (ספ"ד) קמ"ל לרבנן אף שלא הלך אלא חצי גרים ונשאר חצי גרים מהראשון מ"מ תראה בתחלה דאין חצי גרים הראשון כלום והוה כנגע חדשה גרים ועוד. ונוסחת הגר"א בזה יותר מכוון וטעמא לדידיה כדפירשנו כיון דעתה הוה גרים ותני. יש נגע ושיעור פסיון]: ד ס"ז להחליט. מפני שתי שערות אחרונות שקדמה להן בהרת כגרים [כללא הוא דבעינן בהרת קודם לשערות מ"מ כאן טמא כיון דקדם הבהרת לב' שערות האחרונות טמא וקאי תוס' זו על פ"ד משנה יו"ד דמיירי בדינים אלו]: אלו שהפכו. היינו הב' שערות אחרונות שהפכו לבן מבהרת כגרים [ולישנא דקרא הוא והיא הפכה שער לבן] ואלו שקדמו. הן הראשונות שקדמו לבהרת כגרים והוא אינו יודע איזו הן הראשונות הטהורות ואיזו הן האחרונות הטמאות. טהור. אף על גב דודאי איתנהו בה שתי שערות שהפכו כיון דלא ידע איזו הן הטמאות עד שלא נזקק לטומאה טהור: [משהחליטו טמא. דה"ל ספק משנזקק לטומאה]: נשרו בו שתים טמא. אחר החלט דכל ספק נגעים אם משנזקק לטומאה טמא וה"כ אחר החלט טמא מספיקא שמא שתי שערות שקדמו נשרו ושתי שערות שהפכו נשארו: [שתים טמא. דממ"נ שתים נשארו ואף שא"י איזה המה הו"ל ספק משנזקק לטומאה]: ושלש טהור. שלא נשאר אלא שערה אחת. [שלש טהור. ממ"נ נשר א' ולא נשאר סימן טומאה]: ר"א בר"ש אומר ספק בהרת קדמה כו'. אמתני' דתנן (ספ"ד) ואם ספק טמא ור' יהושע כהה ור"א בר"ש מטהר לגמרי: [ראב"ר"ש אומר. ס"ל דאף משנזקק לטומאה ספיקו טהור (ע' ר"ש ספ"ד שהאריך בזה ומתוס' זו משמע דבנזקק לטומאה פליגי)]: פחותה מכעדשה. [דלא הוי סימן טומאה] ובין הכל כגרים: יסגיר. שמשלים המחיה לכשיעור גרים של הבהרת: אין נזקקין לו. דאין המחיה משלים לבהרת דאין מצטרפין המחיה הואיל ואין בה כעדשה ואינה סימן טומאה ממעטת את הבהרת מכגרים: רבתה בהרת ר"מ מטמא. משום פסיון. וחכ"א תראה בתחלה. דמעיקרא לא הוי נגע דמחיה ממעטתה והשתא הוא דהואי נגע מחדש: [רבתה בהרת. שנעשה כגרים יסגיר אף לרבנן (גו"י)]: נתמעטה הבהרת טהורה. [גר"ס: נתמעטה. חזרה ונתמעטה ונעשה הבהרת פחות מכגרים נטהר לרבנן: רבתה

רבתה מחיה טהורה ונתמעטה טהורה. רבתה מחיה טמאה נתמעטה ר"מ מטמא שהנגע פושה לתוכה וחכמים מטהרין שאין הנגע פושה לתוכה: בהרת כגרים ומחיה כעדשה מקפתה (טו) וחוץ למחיה בהרת ונתמעטה מחיה זו ונעשתה בהרת. רבן גמליאל אומר אם מבפנים נתמעט הפנימית להחליט והחיצונה (טז) להסגיר מבחוץ הפנימית להסגיר והחיצונה טהור. ר"ע אומר בין כך ובין כך הפנימית להסגיר והחיצונה טהורה. אם משום הפסיון אין חוששין לפנימית שאין הנגע פושה לתוך הנגע אם משום הפסיון אין חוששין לחיצונה שהבהרת בתוכה. אמר רבי שמעון אימתי דברי ר' עקיבא בזמן שהיה כעדשה מכוונת [א] יתירה מכעדשה ונתמעט מותר זה ונעשה הבהרת אם מבפנים נתמעט שניהן להחליט הפנימית משום שפשת והחיצונה משום מחייתה מבחוץ הפנימית להסגיר (יז) אמר רבי יוסי אלו דברי ר' חנניא בן גמליאל. אבל אמורני בשתיהן שהחיצונה טהורה שאני רואה את הבהרת כאילו השחין (יח) במקום מחיה: ה (ו) כ"ד ראשי אברים באדם (יט) ואין מטמאין משום מחיה ואם מקומן יושב כגרים הרי אלו מטמאין (כ) כגרים. ר' אליעזר אומר המסמרת והיבלת והתלתלין אינן מטמאין משום מחיה. (כא) ואם היה מקומן יושב כגרים הרי אלו מיטמאים [ב] כגרים: (ז) ר' יוסי ברבי יהודה אומר היתה בהרת סמוכה לראש לעין ולאוזן ולחוטם ולפה טהור שנאמר (ויקרא יג) וראה הכהן את הנגע בעור הבשר שיהא כל חוצה לו בעור הבשר וראויה לפסיון. (כב) כגרים על ראש חוטמו שופע אילך אילך כגרים על כגרים על ראש אצבע שופע אילך ואילך טהור שנאמר וראהו כולו כאחת: ו בהרת בכולו ובראשו בשר חי. בהרת ברגלו ובכלו בשר חי או (כג) שהיתה בו בהרת מלמעלה למטה כמין פסיקיא של בשר [ג] חוגרתו באמצע טהור שנאמר (שם) ומחית בשר חי בשאת עד שתהא מחיה מבוצרת (כד) בתוך השאת (ח) האדום [ד] שבסופה נדון כבית הסתרים והקמט שנפשט הרי הוא כעור הבשר לכל דבר (כה): ז בהרת בעובד כוכבים עד שלא נתגייר ואחר כך נתגייר: בראש עד שלא העלה שער והעלה שער ומשהעלה שער נקרם בזקן עד שלא העלה שער והעלת שער ומשהעלה שער ניתק. בעור הבשר עד שלא העלה שחין ונעשה שחין ומשנעשה שחין נעשה מכוה בעור ובבשר עד שלא נעשה שחין ומשנעשה שחין [ה] צורבה טהור. רבי אליעזר בן יעקב אומר הואיל ותחלתו (כו) טמא וסופו טמא טמא. וחכמים אומרים תראה בתחלה: ח היתה בהרת עד שלא נתגייר ומשנתגייר ונסמכה לה בהרת אחרת ראשונה אינה זוקקת לטמא בשער לבן ובפסיון ואינו מעכבת את הפריחה. כחצי גרים עד שלא נתגייר וכחצי גרים משנתגייר טהור:

פרק שלישי

א (א) התולש סימני טומאה מתוך נגעו בין שתלש כולו (ב) ובין שתלש מקצתו בין עד שלא בא אצל הכהן ובין משבא אצל הכהן (א) בין מתוך החלט ובין מתוך הסגר ובין (ג) מתוך הפטור הרי זה לוקה את הארבעים: ב (ד) הקורע נגע (ב) מן הבגד והקולף נגע מן הבית ה"ז לוקה את הארבעים שנא' (דברים כד) השמר בנגע הצרעת לשמור מאד ולעשות. (ה) אבל נושא הוא במוט על כתפו ובסיב ברגלו ואם (ג) הלכה לה הלכה: ג (ו) היו בו שתי שערות תלש אחת ונשר אחת טהור. (ד) היו שלש תלש אחת ונשרו שתים טהור שתים ונשרה אחת טמא. נתמעטה בהרתו מכגרים בין כך ובין כך טהור (ה) פרחה בכולו בין כך ובין כך טהור: ד היתה בו [ו] (ו) מום כעדשה כווה חציה והלך חציה טהור היתה יתירה (ז) כעדשה כווה מותר והלך כעדשה טהור. (ח) כעדשה והלך מותר טמא. נתמעטה (ט) בהרתו מכגרים בין כך ובין כך טהור. פרחה בכולו בין כך ובין כך טמא. א"ר יוסי בד"א בזמן שנעשה במותר זה בהרת (י) ואם נעשה מותר זה שחין טהורה שאפילו בהרת כסלע ונסמך לה שחין טהורה

באור הגר"א

ר"מ מטמא. פי' דכיון דסבר ר"מ דקודם שרבתה הוי נמי נגע וצריכה הסגר א"כ השתא שרבתה הוי פסיון וטמא: וחכ"א תראה כתחלה. פי' דלרבנן עד השתא לא הוי נגע כלל וא"כ הוי תחלת נגע וצריכה להסגר: נתמעטה. פי' שנתמעט הבהרת דהיינו כ"כ שלא יהיה אף עם המחיה כגריס: טהור. פי' לכ"ע דלא הוי שיעור נגע: רבתה מחיה. פי' שנעשה המחיה כעדשה: ר"מ מטמא ותכ"א תראה בתחלה. כדפי' גבי רבתה הבהרת אלא דהכא אף לחכמים כשיראה יטמא שהרי נולד נגע וסימן טומאה עמה אלא דהוי התחלת נגע לענין דכל זמן שלא ראה טהורה: נתמעטה. פי' המחיה מכמו שהיה: ר"מ מטמא. פי' דכיון שהיה בתחלה קודם שנתמעטה נגע א"כ הוי המיעוט פסיון הנגע לתוכה וסבר ר"מ דפסיון לתוכו טמא: וחכמים מטהרין. פי' דכיון שאינו מצטרף המחיה להשלים הגריס א"כ לא הוי נגע כלל והא דקתני במתני' טעמא דחכמים שאין הנגע פושה לתוכה היינו לרבותא אף אם יהיה נגע תחלה כגון שרבתה תחלה הבהרת ונעשה כגריס חוץ למחיה דהוי נגע לכ"ע וא"כ נתמעטה הבהרת לא הוי פסיון מהאי טעמא דלפי זה הוי סתמא דמתני' כר"מ: בהרת כגרים לכל צד וכה מחיה ארוכה או עגולה. פי' דהיינו שאינו יכול להכנים לתוכו עדשה מרובעת שזהו שיעור מחיה. וא"כ לא הוי המחיה סימן טומאה: רבתה המחיה. פי' שנתרבה ונעשה כדי שיהא יכול להכנים לתוכה עדשה מרובעת: טמאה. פי' אפילו לחכמים דהא הוי לכ"ע נגע בתחלה שהרי יש שיעור נגע אף בלא מחיה: נתמעטה. פי' שנתמעט המחיה ונעשה במקומה בהרת: ר"מ מטמא שהנגע פושה לתוכה. פי' כיון דהוי מתחלה נגע א"כ הוי השתא פסיון שהרי הנגע פושה לתוכו ולרבותא דר"מ נקט כגרים לכל צד דאף שיש בצד אחר כגרים וא"צ לצד השני המחיה וה"א דהוי כמו שפושה לתוכה לו קמ"ל דאפ"ה כיון שיש נגע בצד השני הוי נמי כמו לתוכו וחכמים מטהרין: אם מבפנים נתמעט. פי' התחיל להתמעט המחיה: הפנימי להחליט. פי' שהרי יש בה פסיון: והחיצונה טהורה. כדפי': רע"א בין כך ובין כך הפנימית להסגיר והחיצונה טהורה. דסבר ר"ע שאין זה נחשב פסיון לפנימית כיון שהפסיון בתוך הנגע שחוצה לה הוי כמו פסיון לתוכה אף שאין זה בתוכה ממש כנ"ל והשאר מיותר עד אר"ש אימתי דברי ר"ג אמורין. פי' דסבר שהחיצונה לעולם טהורה והפנימית פעמים להסגיר ופעמים להחליט: בזמן שהיה בכעדשה מכוונת. פי' המחיה היתה בכעדשה מכוונת: היתה יתירה מכעדשה ונתמעט המותר ונעשה בהרת. פי' ונשאר כעדשה מחיה במקומה אז יש חלוק: אם מבפנים שניהן להחליט. כדמפרש: אלו דברי ר"ג. פי' דסבר דפסיון לפנימית טמאה ומחיה לחיצונה: אבל אני אומר שתיהן טהורות. פי' בין החיצונה ובין הפנימית וכדמפרש: אם משום הפסיון אין חוששין לפנימית. פי' דהיינו כשהתחיל להתמעט מבפנים אינו טמא: שאין הנגע פושה לתוך הנגע. פי' אפילו בנגע אחרת: אם משום המחיה אין חוששין לחיצונה שהבהרת בתוכה. פי' הבהרת הפנימית בתוך המחיה ואין זה מחיה כדמפרש שאני רואה כאילו השחין נכנס במקום המחיה שטהור: שאין מטמאין משום מחיה ואם היה מקומן כגרים. פי' שיש בראש האבר מקום כגרים דהיינו שהוא אדם שמן ויש בראש אצבע אבל יש שם חצי גרים בראש אצבע וחצי גרים בצד השני נמי טהור כשהמחיה בתוכו אף שיש בראש אצבע שלו כגרים דצריך שיהא המחיה מבוצרת כעדשה לכל רוח מצד א': ר"א אומר המסמורות. פי' תחיבה בשר בגבוהן באדם או התלויין בו דינו כראשי אברים כדמפרש אינן מטמאין כו': שיהא כל חוצה לו עור ובשר הראוי לפסיון. פי' ואלו מקומות אינו מטמא לא בנגע ולא בפסיון: ושופע אילך ואילך כגרים על ראש אצבע ושופע אילך ואילך טהור שנאמר וראהו כולו כא'. פי' דר' יוסי בר' יהודה סבר דכמו דראשי אברים אינן מטמאין משום מחיה כן אינן מטמאין בכל נגעים: בהרת בכולו ברגלו ובכולו בשר חי: בהרת ברגלו ובכולו בשר חי. פי' במקום הרגל שמטמא בנגעים ולא כף הרגל: או בהרת ותוט בשר חי יוצא מלמעלה למטה. פי' ומפסיק כל הבהרת: או כמין בשר חי חוגרתו באמצע. פי' דהיינו שהבהרת על כל הגוף ותוט בשר חי סובב את כל הגוף כמו חגורה: טהור שנאמר ומחית בשר חי בשאת עד שתהא מחיה מבוצרת בשאת. פי' שיהא מקיף אותו מכל סביביו וכאן אינו מקיף אלא מב' צדדין: האודם שבשפתים אינן נדון כבית הסתרים. פי' ומטמא בנגעים ומעכב את הפריחה: בבותי עד שלא נתגייר ואח"כ נתגייר מיותר: בהרת בראש עד שלא העלה שיער. פי' והוי טמא כנגעי עור בשר. פי' ונטהר הנגע שאין נגע בראש אלא נתק בלבד: והעלה שער: ומשעלה שער ונקרח. וא"כ הוי השתא נמי נגע והוי תחלתן וסופן טמא ובאמצע היה טהור: או בזקן כו'. פי' נמי כה"ג: ומשנעשה שחין נעשה צרבת. פי' נתרפא השחין והוי כעור ובשר: בעור ובשר עד שלא נעשית מכוה ומשנעשית מכוה נעשית צרבת טהור. פי' דכיון שהוי שעה א' בנתיים דהיינו קודם שיקרח שוב אינו מטמא אותו הנגע לעולם: וחכמים אומרים יראה בתחלה. פי' דסברי רבנן כיון דהיה תחלה במקום שאינו מטמא בנגעים הוי כמו שנתרפא הנגע ואחר שנתלשו השער הוי כמו שעלה בו נגע אחר ולכך יראה בתחלה כמו תחלת כל נגע וא"כ לחכמים אם לו היה בכותי ונתגייר נמי יראה בתחלה והא דקתני בסמוך ראשונה אינו זקוקה לטמא היינו דלא כחכמים כי דוחק לחלק מחמת שהיה טמא בתחלה: ומשנתגייר נסמכה לה בהרת אחרת אינה זקוקה כו'. פי' דלא הוי אותו הנגע שהיה תחלה אפילו כמו חוט היוצא מן רוחב שתי שערות שאם יש בתוכה שער לבן הנגע טמאה והיא אינה זקוקה אפילו יש בה שער לבן אינו טמא מחמת הואי הנגע שנסמכה לה: אבל אינו מעכבת את הפריחה. פי' אפילו אינו נחשב לנגע מ"מ לענין זה נחשב לנגע שאם פרחה בכולו טהור ואינו מעכבת:

פרק ג' הרי זה לוקה את הארבעים. פי' דלענין מלקות אין חילוק כלל: אבל נושא הוא במוט על כתיפו. פי' אבל יכול לשאת משא על כתיפו במוט: וסיב ע"ג רגלו. פי' מותר ליתן אפילו יש ברגלו נגע אף שממרך אינו חושש כיון שאינו מתכוין לכך: ואם הלכה לה. פי' הנגע מחמת המוט או הסיב: הלכה. פי' וטהור ולא הוי כתולש נגע: ונשרה א' טמא. פי' שאלו לא היה תולש היה ב' שערות והוי הנגע טמאה: או פרחה בכולו בין כך ובין כך טהור. פי' אפי' תלש שנים שאפילו היה אותן השערות קיימות נמי היה טהור בכה"ג: היה בה מחיה כעדשה כוה חציה. פי' דהכוה את המחיה הוי כמו תולש: נתמעטה בהרתו מכגרים בין כך ובין כך טהור. פי' אפילו כוה את העדשה והלך המותר נמי טהור דכיון שאין כאן נגע כגריס אפילו היה המחיה קיים טהור: פרחה בכולו בין כך ובין כך טמא. פי' אפילו כוה את המותר והלך העדשה טמא דכיון שפרחה בכולו אפשר שאלו לא היה כוה את המותר היה מותר מחיה והיה מעכב אותו המיעוט את הפריחה והוי טמא וא"כ השתא נמי טמא דזה כלל בתולש סימני טומאה שאינו טהור אלא כשאף שהיה קיים היה טהור בכל האופנים: בד"א. פי' הא דאמרינן דביתירה מכעדשה כשכוה כעדשה והלך המותר דטמא מפרש דהיינו דוקא: בזמן שנעשה במותר זה בהרת. פי' שאז אם היה אותו המחיה קיים היה טמא לפיכך טמא: אבל אם נעשה זה המותר

הגהות הגר"א

רבתה מחיה ר"מ מטמא וחכ"א תראה בתחלה נתמעטה ר"מ מטמא וחכמים מטהרים בהרת כגרים לכל צד ובה מחיה ארוכה או עגולה רבתה המחיה טמאה נתמעטה ר"מ מטמא וחכמים מטהרים שאין הנגע פושה לתוכה: (טו) ומבחוץ למחיה כו' והלכה לה מחיה ונעשית בהרת: (טז) טהורה מבחוץ הפנימית להסגיר והחצונה טהורה אר"ש אימתי בזמן שהיא כעדשה מכוונת היתה יתירה: (יז) והחיצונה להחליט וכו' אבל אני אומר בשתיהן: (יח) תוך המחיה רע"א בין כך ובין כך שתיהן להסגיר אם משום פסיון אין חוששין לפנימית שאין נגע פושה לתוך הנגע ואי משום מחיה אין חוששין לחיצונה שהבהרת לתוכה: (יט) שאין: (כ) מטמאין במחיה: (כא) ואם מקומן כו' כגרים מטמאין משום מחיה ר"י בר' יהודה: (כב) לפסיון: היה לו על ראש חוטמו שופע אילך ואילך על ראשי אצבעותיו שופע: (כג) שהיה בו מחיה מלמעלה כו' בשר חי או חוגרת: (כד) מבוצרת בשאת האודם שבשפה: (כה) לכל דבר: בראש עד שלא העלה שער ומשהעלה שער ונקרח בזקן כו' ומשהעלה שער ניתק כו' עד שלא נעשה שחין ומשנעשה שחין נעשה צרבת עד שלא נעשה מכוה ומשנעשה מכוה נעשה צרבת טהור: (כו) ותחלתו וסופו טמא טמא וחכמים אומרים יראה בתחלה: בהרת בעובד כוכבים עד שלא נתגייר נסמכה לה בהרת אחרת: פ"ג (א) מתוך הסגר בין מתוך החלט: (ב) מתוך הבגד והקולף נגע מתוך הבית: (ג) הלכו הלכו: (ד) היה בו: (ה) פרחה בכולו: (ו) בו מחיה: (ז) מכערשת כוה כו': (ח) כוה כעדשה: (ט) נתמעטה מכגרים: (י) מותר זה בהרת אבל אם נעשה כו' שאפילו היה כסלע ונסמך:

אור הגנוז

[א] היתה: [ב] הנגעים: [ג] חי: [ד] שבשפה: [ה] ונעשה צורבה: פ"ג [ו] מחיה.

מצפה שמואל (ו) עשרים וארבעה ראשי אברים. קדושין כה.: (ז) ר"י בר"י אומר היתה בהרת סמוכה. מיי' פ"ט מטומ"צ ה"ג וע"ש בהשגות וכ"מ בשם הרי"ק: (ח) האודם שבשפה. ועי' מיי' פ"ג ה"א שם וע"ש בשם הרי"ק טעם הדבר: (א) התולש סימני טומאה. עי' שבת קלג.: (ב) ובין שתלש מקצתו. מיי' פ"י ה"א: (ג) מתוך הפטור. משמע דרק מד' מראות. וכמ"ש התוס' שבועות דף י. ד"ה בקוצץ: (ד) הקורע הנגע. מיי' שם וכ"מ: (ה) אבל נושא הוא במוט. שבת קלג: ויעוי' והוזכרה בכ"מ בפ"י ה"א: (ו) היו בו שתי שערות. מיי' פ"ו ה"ד:

זר זהב ומנחת בכורים

מחיה טהורה. (לגי') היינו שהבהרת פחות מגרים לבד המחיה והיינו לרבנן: נתמעטה טמאה גרסינן. והיינו שנעשה הבהרת גרים ויותר נראה גירסת הר"ש כמו שהוא במשנה רבתה המחיה טמאה. ונתמעטה טהורה ור"ל רבתה מחיה ונעשה כעדשה הוה ס"ט ונתמעטה שנעשה פחות מכעדשה טהורה אף לר"מ דס"ל לקמן שהנגע פושה לתוכה היינו באיכא בהרת כגרים לבד המחיה אבל כאן דליכא בבהרת כגרים לבד המחיה גם ר"מ מודה: רבתה המחיה טמאה. בבהרת כגרים איירי לבד המחיה ונעשה המחיה כעדשה או הוה ס"ט כמו ברישא וכזה אין חילוק לר"מ בין בהרת כגרים לבד המחיה או שאין בה גרים לבד המחיה לר"מ כיון דמחיה כעדשה טמא ולרבנן ברישא אין המחיה מצטרף וכאן טמא לרבנן וכן גרס הר"ש בהדיא: בהרת כגרים לכל צד ובה מחיה עגולה או ארוכה נתרבה המחיה. (היינו שנעשה כעדשה מרובע ומכל מקום הבהרת מקפתה) טמאה נתמעטה טמאה (לגי') שהנגע פושה לתוכה אף שהפסיון לתוכה טמא ונוסחת הגר"א בזה מבואר. ופירושו הוא דלרבי מאיר בבהרת ובה מחיה פתותה מכעדשה טמא דהוה פסיון ולרבנן כיון דמתחלה טהור הוה שאין המחיה מצטרף הוה עתה נגע חדשה ותראה. נתמעטה הבהרת טהורה לד"ה כיון שאין בה כגרים]: רבתה מחיה. לר"מ מעיקרא הוה בהרת. ועתה שרבתה מחיה הוה ס"ט לר"מ. אבל לרבנן שאין מצטרף א"כ גם עתה אינו טמא כלל: בהרת כגרים לכל צד. היינו בהרת כשיעור לבד המחיה רבתה טמאה שהרי הוה ס"ט: נתמעטה. א"כ פשה הנגע לתוכו לר"מ טמא ולרבנן טהור. אבל ברישא דהבהרת בצירוף עם המחיה כשיעור לרבנן בלאו הכי טהור שאין המחיה מצטרף: ומחוץ למחיה בהרת ועתה יש בהרת ומחיה סביבה. ובהרת סביבה דהמחיה מבוצרת באמצע בהרה החיצונה הוה ס"ט לחיצונה אבל לא לפנימית דאינה מבוצרת באמצע וזה לת"ק בפ"ו משנה ה' אבל לר"י שם לא הוה ס"ט אף לחיצונה כיון שבהרת בתוכה. ונתמעטה המחיה. מכשיעור כעדשה ורבתה הבהרת במקומה או שהלכה המחיה לגמרי (עי' הגר"א)]: [מבפנים. לצד פנים נמצא הבהרת הפנימית פשתה לחוץ טמאה. והחיצונה טהורה גרסינן. כמו בפ"ו מ"ה שהרי אין המחיה כשיעור כעדשה והלך לה ס"ט ואף לת"ק טהורה]: הפנימי להחליט. משום פסיון: והחיצונה טהורה שנתמעטה מחייתה: [מבחוץ. לצד חוץ נמצא פשתה החיצונה לפנים והפנימית לא פשתה: הפנימית להסגיר. כבתחלה דאין המחיה מועילה לפנימית והחיצונה טהורה] שנתמעט מחייתה ומשום פסיון ליכא שאין הנגע פושה לפנים. [ר"ע אומר בין כך ובין כך בין פשה המחיה לפנים או לחוץ. פנימית להסגיר וחיצונה טהורה (לגי' דר"ע נשנה קודם ר"ש). לא נתברר טעמו למה לא יסגיר לדידיה כיון שאין המחיה ס"ט לחיצונה א"כ מעולם לא הוחלט כלל אף כי נתמעט המחיה מכעדשה עם החיצונה הסגר (רפ"ו מ"ו) ועל כן הגיה הגר"א שתיהם להסגיר וגרסינן נמי אי משום מחיה אין חוששין לחיצונה שהבהרת לתוכה וכ"ה בר"ש (שם). וס"ל דכל שהבהרת לתוכה אין המחיה סימן טומאה. שהיא המחיה כעדשה. ממותר זה נעשה המחיה כעדשה: להחליט. משום ס"ט דמחיה שהרי היא כעדשה]: א"ר יוסי אלו דברי ר"ח בן גמליאל. שבשתיהן החיצונה להחליט משום מחייתה [אומר אני בשתיהן. בבבא דרישא וסיפא: רואין את בהרת הפנימית תוך המחיה. כאילו היא שחין והשחין שתלקה המחיה טהורה דתניא בתו"כ בא השחין ונכנס לתוך המחיה טהורה ולפי גי' זו ר"ש על ר"ע בא אבל בפ"ו משנה ו' לא משמע כן ולפי נוסחת הגר"א מתפרשת בע"א לפי הכללים שכתבנו (ועי' בזה בר"ש פ"ו מ"ז): ה ראשי אברים. עשרים אצבעות דדים ורגלים וראש הגויה וראש החוטם וראשי אזנים דבעינן שיהא רואה בבת אחת כדמפקא לן לקמן]: ואם מקומן יושב כגרים. כגון באדם שמן שראשי אבריו רחבין: [יושב. שרחבין כגרים ורואה בב"א]: המסמרות. הר"ש גרס המסתורות היינו במקום סתר שאינו רואה. הסיגלות. בן סיגאין מן הגוף והוא לישנא דקרא תרון או יבלת: והתלתולין. כמו תלתלי בשר היוצא מן הבשר ותלוי למטה: כל חוצה לו בעור הבשר וראוי לפסיון גרסינן. וכן בר"ש ספ"ו והיינו דפליג דאף חוצה לה צריך שיהא עור הבשר ראוי לפסיון א"כ אף אם ראשי אברים כגרים אינו טמא שאינו ראוי לפסיון על ראשה. דמקום בפ"ע הוא לטמא בנתקים: על ראש חוטמו וכו'. כנוסח הגר"א וכן בתו"כ הובא בר"ש (פ"ו מ"ז) וע"ש בר"ש מ"ח שהביא דברי ר"י בר"י ופליג על המשנה שם וע"ש ספ"ו הביא ג"כ זה: ו בכולו. כל הגוף וכראשו בשר חי וכן ברגל או מקיף גופו כעין תגורה בכל אלו כיון שאינו במקום שמטמא בנגעים אין בו משום בשר חי וטהור כמבואר סוף פ"ו מ"ו וע"ש בר"ש: בשאת. שהשאת מכל צד המחיה: האודם שבשפה גרסינן. שהוא נכסה כשהוא משיק השפתים זו לזו ואינו מטמא בנגעים]: ז בראש עד שלא העלה שער. שנולד לו נגע בראש עד שלא העלה שער וראוי לנגע. ומשהעלה שער ונקרח ואח"כ העלה שער ואין ראוי לנגע ואח"כ נקרח וראוי לנגע והוה תחלתו וסופו ראוי לנגע ובאמצע אינו ראוי לנגע. וכן בזקן היה בו נגע עד שלא העלה שער ואח"כ העלה שער ואח"כ נקרח וכן בעור הבשר היה בו נגע עד שלא נעשה שחין ואח"כ נעשה שחין ואח"כ נעשה צרבת וכן במכוה: [עד שלא העלה בשר. דדינו כעור הבשר כמבואר ספ"ו. ומשעלה שער נקרח. וכן לקמן במכוה גרסינן כנוסח הגר"א והוא כללא דכולהו שתחלתו וסופו ראוי לנגע ובאמצע אינו ראוי לנגע והבהרת אינו מטמא בראש רק נתקים כמבואר בתו"כ הביאו הר"ש (פ"ו מ"ח): צרבת. שנתרפא המכוה ומבואר בפ"ז מ"א: יראה בתחלה. וכ"מ אם פשה דלראב"י טמא ולחכמים אין פסיון מטמא תחלה: ח הראשונה. דקודם שנתגייר אין הנגע טמא ואם נהפכה שער לבן בה וכן פסיון הפריחה אם פרח הנגע על כל הגוף טהור דלא חשיבא הנגע שמקודם בעור הבשר (ר"ש פרק ז' משנה א')]:

פרק ג א [מתוך הפטור. כגון שער שחור שצמח בנתק (ר"ש פ"ו מ"ד): ב השמר. וכל השמר ל"ת הוא: אבל נושא. דדבר שאינו מתכוין מותר (שם)]: ג תלש אחת ונשר אחת טהור דא"נ לא תלש היה טהור מחמת הנשירה דלא אשתייר לבד מהנשירה אלא חדא. וכן בהיה בו שלש ונשר שתים. שתים ונשר אחת טמא. דמהנשירה לא איטהרא דהא אשתייר תרי ותלישתו אינו מטהר. נתמעטה כו' בין כך ובין כך טהור. בין שתלש אחת בין שתלש שתים טהור דבלאו תלישתו הוא איטהרא לה משום דנתמעטה וכן פרחה בכלו: [היה בו שלש. כס"ד שאין התלישה מועיל לטהר אם היה טמא מתחלה אא"כ נשר ממילא ושתי שערות הוה ס"ט לכן אם בלא תלישה הוה טמא טמא גם עתה ואם לאו טהור: פרחה בכולו. דהפריחה מטמא הוה טהור א"כ אף לא תלש היה טהור (ר"ש שם): ד מחיה כעדשה. דהוא סימן טומאה]: כוה חציה והלך חציה טהור. דבלאו כויתו איטהרא משום דהלך חציה וכן ביתירה מכעדשה והלך כעדשה: כוה כעדשה והלך מותר טמא. דבלאו כויתו לא איטהרא נה דהא אשתייר כעדשה וכויתו אינו מטהרה. נתמעטה מכגרים בין כך ובין כך טהור. אפי' כוה כעדשה טהור דבלאו כויתו נמי הא איטהרא משום דנתמעטה [והלך תניה. א"כ אף אם לא כוה היה חוזר לטהור ולא אהני מעשיו: כוה מותר ונשאר כעדשה והלכה. א"כ בלא הכויה לא היה נשאר רק המותר אבל להיפך הרי הוה נשאר כעדשה ולא אהני מעשיו]: פרחה בכולו בין כך ובין כך טמא. אפי' כוה מותר והלך כעדשה דבלאו כויתו היתה המותר מעכב את הפריחה דכל שהוא נמי מעכב את הפריחה בתחלה כדתנן (פ"ח ו') פחות מכעדשה סימן טומאה בתחלה: [בין כך טמא. אף שכוה מותר ונשאר כעדשה והלכה מ"מ טמא דבלאו כויתו היה המותר מעכב הפריחה כמבואר בפ"ח מ"ג ולשון הר"ש דלמה לא היתה פורחת על מקום שכוה וכ"ש מעכב (פ"ז מ"ד)]: בד"א. בשכוה כעדשה והלך מותר: א"ר יוסי בד"א. שכוה כעדשה והלך מותר טמא בזמן שמותר זה שהלך נעשה בהרת: אבל אם נעשה מותר זה

שחין

טהורה. תתחילתו מביא להן ראיות (ז) מפני מה עד שלא בא אצל הכהן טהור לא מפני שלא ראה הכהן סימני טומאה שבו אף תוך הסגרו (יח) [א] והא טהור עד שיראה הכהן סימני טומאה שבו אמרו לו יפה אמרת: ה קצצה מתכוין ר"א אומר (ח) משיולד לו נגע אחר (יב) ויטמא וחכמים אומרים אין לזה טהרה עולמית. אמר רבי יהודה לא נחלקו רבי אליעזר וחכמים על שקצצה (יג) וקצץ עמה בשר חי שאין לזה טהרה עולמית ועל שקצצה ושייר הימנה כל שהוא שאם פרחה בכולו (יד) הרי הוא טהור על מה נחלקו על שקצצה (טו) מת שרבי אליעזר אומר אין לו טהרה עד שילדו לו נגע אחר ויטהר הימנה וחכ"א (טז) פרחה במקצתו טמא פרחה בכולו טהור: ו (ט) מצורע מוסגר ימול ופטור מן הקרבן מוחלט ימול (י) וחייב בקרבן. היתה בו בהרת כגרים מל הימנה כחצי גרים ובסוף שבוע נעשה כסלע ויראה כתחלה: ז בהרת כגרים ובה מחיה כעדשה פרחה בכולו והניחה המחיה במקומה טמא. חזרו בו ראשי אברים טמא עד שתתמעט בהרת מכגרים. וכמה היא חזרת ראשי אברים רבי מאיר אומר כל שהוא ורבי יוסי אומר כעדשה. אמר רבי מאיר וכי משום מחיה הן מטמאין והלא אין המחיה מטמא בראשי אברין אלא גזרת מלך היא אפילו בכל שהוא. אמר רבי יוסי וכי משום ראשי אברין מטמאין והלא אם חזרה אמצעיתו טמא (יז) אלא כאן נאמר בשר חי ולהלן נאמר בשר חי מה בשר חי האמור להלן כעדשה אף בשר חי האמור כאן כעדשה: ח שער לבן החוזר אחר (יז) פריחת החלוט מחיה שער לבן והפסיון או אחר פריחת הסגר (יח) טהור רבי יהושע מטמא אמר ר' יהושע שער לבן סימן טומאה והמחיה סימן טומאה מה מחיה חוזרת ומטמא אף שער לבן חוזר ומטמא. אמר לו רבי עקיבא (יט) מה מחיה חוזרת ומטמאה שכן היא מטמאה הפוכה ושלא הפוכה ונאמר בשער לבן שאין מטמא אלא הפוך ועוד שנאמר בשר בשר חי החוזר טמא ואין שער לבן [ב] חוזר טמא: ט פרחה בכולו אבל לא (כ) בכחצי עדשה סמוך לראשו לזקן השחין והמכוה הקרח [ג] והמירק חזר הראש והזקן שנקרחו והשחין והמכוה והקרח נעשו צורבה וחיו ונתמלא מקומן בהרת רבי יעקב אומר הואיל ונסמכה טהרה לטהרה טהור וחכמים אומרים יראה כתחלה: י שתי בהרות אחת טמאה ואחת טהורה פרחה [ד] (כא) מאליו לעור הבשר ולא מעור הבשר לתוכן טהור ור' נחמיה אומר [ה] (כב) כתחלה. פרחה מטמא לטהורה טהור ואם מטמאה לטמאה טמא. הבא בכולו לבן ובו מחיה עגולה או ארוכה הרי זה יסגיר. חזרו בו ראשי אברין הרי (כג) אלו כמות שהיו. וחכמים אומרים פרחו במקצתו טמא פרחה בכולו ובמחיה טהור: יא שתי בהרות אחת מסוגרת (כד) ואחת מוחלטת אחת מסוגרת ואחת להסגיר ואחת להחליט ואחת להחליט אחת מסוגרת אחת מוחלטת אחת מסוגרת ואחת טהורה טעה ואינו יודע אי זו ראשונה ואי זו שניה טהור. (כה) אחת [ו] בהרת ואחת מוחלטת ואחת להחליט אחת להסגיר ואחת מוחלטת ואחת מסוגרת אחת מוחלטת ואחת טהורה (כו) טעה ואינו יודע אי זו ראשונה ואי זו שניה טמא: יב (כ) השחין והמכוה שניהן סימן אחד ושניהן טומאה אחת למה נחלקו שאין מצטרפין [ז] (כז) נעשה מכוה בטלה מכוה את השחין וכחצי גרים מן המכוה אין מצטרפים זה עם זה. שחין נעשה מכוה בטלה מכוה את השחין ומכוה שנעשית שחין בטל שחין את המכוה. (ל) הרי הן לפניך ואין ידוע אם (כח) השחין אם המכוה קדמה טהור. השחין והמכוה והנתקין השחין והמכוה והקרחת והגבחת (כט) והשחין [ח] ועור הבשר אין זה עם זה (מ) אין פושין מזה לזה הסגירו בשחין (ל) ובסוף שבוע נעשה עור הבשר בעור הבשר ובסוף שבוע נעשה שחין (לא) יראה כתחלה:

פרק רביעי

א רבי עקיבא אומר שער צהוב הארוך טהור (א) אלא שהוא מציל מיד שער צהוב דק והפסיון [ט] (ב) אחר הנתק ואיזה הוא סימנין ר' אליעזר בר' שמעון אומר הטמא בשער לבן טהור בשער צהוב טהור

הגהות הגר"א

(יא) הסגרו טהור: (יב) ויטהר הימנו וחכ"א משתפרח בכולו אמר ר"י: (יג) שקצצה ונקצץ עמו: (יד) שהוא טהור: (טו) שקצצה מכוון שר"א: (טז) תי' פרחה במקצתו טמא ל"ג: (יז) טמא ועוד נאמר כאן בשר חי ונאמר להלן בשר החי: (יז) פריחת החוט: (יח) תיבת טהור ל"ג: (יט) אם מחיה כו' שכן מטמא בתחלה תאמר בשער לבן שאין מטמא בתחלה ועוד נאמר בשר החי בשר חי החוזר ואין שער לבן מטמא החוזר מטמא: (כ) בראש ובזקן שחין ומכוה קרח מודדין חזר הראש וזקן ונקרחו השחין ומכוה וקרח ונעשה צרבת וכו' יראה בתחלה: (כא) פרחה מזו לזו ומהן לעור הבשר ומעור הבשר: (כב) אם מתחלה פרחה טמאה לטהורה טהור מטהורה לטמאה טמא: (כג) הרי זה כמות שהיה פרחה במקצתו טמא: (כד) ואחת להחליט אחת מסוגרת ואחת להסגיר ואחת מסוגרת ואחת טהורה אחת להחליט ואחת להסגיר אחת להחליט ואחת טהורה אחת להסגיר ואחת טהורה ואינו יודע כו': (כה) שני בהרות אחת מוחלטת ואחת להחליט אחת מוחלטת ואחת להסגיר: (כו) תיבת טעה ל"ג: (כז) מצטרפין זה עם זה כחצי גרים מן השחין: (כח) אם שחין ואם מכוה טהור: (כט) השחין והמכוה ועור הבשר מצטרפין זה עם זה ואין: (ל) בשחין או במכוה ובסוף: (לא) שחין ומכוה יראה בתחלה: פ"ד (א) טהור ולא עוד אלא: (ב) והפסיון ואיזו שיעורו ר"א בר"ש כו' והטהור בשער לבן

ביאור הגר"א

פרק ד טהור. פי' דר"ע סבר דצריך שיהא דק לקוי קצר: ולא עוד שהוא טהור. פי' שאינו סימן טומאה: אלא שהוא מציל מיד שער צהוב דק אחר והפסיון הבאים בנתק כו'. פי' והוי סימן טהרה כמו שיער שחור ואיזו הוא שיערו של השיער צהוב שיהא טמא ומפרש: הטמא בשיער לבן. פי' כל שכמוהו טמא בבהרת מחמת שיער לבן: טהור בשיער צהוב כו' פי' הוי שיער ארוך בצהוב וטהור:

אור הגנוז

[א] יהא טהור: [ב] תיבת חוזר חסר בכ"י: [ג] והמירק. [ד] מזו לזו לעור הבשר: [ה] אם: [ו] מוסגרת: [ז] זה עם זה: כחצי גרים מן השחין וכחצי גרים מן המכוה אין מצטרפים וכו': [ח] והמכוה ועור הבשר מצטרפים וצ"ע ואין פושין וכו': פ"ד [ט] הבא:

מצפה שמואל

(ז) מפני מה עד שלא בא. עי' מיי' שם פ"ה הל"ב: (ח) משיולד לו נגע אחר. עי' בכורות לד. ושם: (ט) מצורע מוסגר ימול. עי' שבת קלג: וקלג. כל זה: (י) וחייב בקרבן. מיי' פי' ה"ה: (כ) השחין ומכוה שניהם סימן אחד. עי' חולין ז. סוגיא דלינן סכין ורש"י שם מהרש"א שם: (ל) הרי הן לפניך. מיי' פ ה ה"ו וגירסתו שם טמא וע"ש בכ"מ שם וכתו"כ: (מ) אין פושין מזה לזה. מיי' פ"ה ה"ו

זר זהב ומנחת בכורים

טהור בשער לבן היו בו שתי שערות צומחות הרי אלו מצילות מכונסות ומפוזרות מבוצרות ושאינן מבוצרות אבל משיורת אינה מצלת אלא אם כן היתה מבוצרת. היו בו שתי שערות אחת צומחת ואחת (ג) מבוצרות הרי אלו מצילות ומפוזרות. היו בו שתי שערות אחת צהובה ואחת צומחת [א] (ד) נולד זוג לצהובה טמא לצומחת ולמשויירת טהור ואם מגלח את הנתק (א) אפילו נזיר (ה) הרי זה מגלח תגלחתו ותגלחתו בכל אדם ותגלחתו בכל דבר. הסגירו (ב) ולא גלחו הרי זה מוסגר: ב (ג) נתק וחוט יוצא הימנו שני נתקין וחוט יוצא מזה לזה אם יש בו רוחב (ו) שערות זוקקין ליטמא בשער צהוב דק והפסיון להציל בצימוח אבל במשוייר אינו מציל עד שיהא בו רוחב כגרים: רבי אליעזר בר' שמעון אומר כשם שאינו מציל במשוייר עד שיהא בו רוחב כגרים כך אין זוקקין לטמא בשער צהוב דק והפסיון להציל בצימוח עד שיהא בו רוחב כגרים: ג נתק בתוך נתק מסגיר את הפנימי ופוטר את החיצון. (ז) יהודה בן נקוסא אומר משום רבי שמעון כל נתק שהחליט שער צהוב דק והפסיון והלכו להן [ב] עלולין לשמש טומאה עולמית נתק [ג] (ח) כחצי גרים בראשו ובזקנו יסגיר עמד בו שבוע אחד (ח) נותן לו שבוע שני עמד בו שני שבועות (ד) (ט) אחר יפטור. נולד בו שער צהוב דק (י) והפסיון טמא. נולד לו שער שחור או שנכנס שער שחור מן הצד טהור. הלך שער שחור מן הנתק והניח שער צהוב במקומו טהור ולא עוד שהוא טהור אלא שמציל מיד שער צהוב דק (יא) והפסיון הבאין אחר הנתק: ד נתק כגרים בראשו ובזקנו בסוף שבוע ראשון (יב) ובסוף שבוע שני ונולד לו שער צהוב דק (יג) והפסיון טמא ונולד לו שער שחור או שנכנס שחור מן הצד טהור. הלך שער שחור (יד) והניח שער צהוב במקומו טהור ולא עוד שהוא טהור אלא שמציל מיד שער צהוב דק (טו) והפסיון הבאין אחר הנתק: ה נתק כגרים בראשו ובזקנו בסוף שבוע ראשון (טז) ובסוף שבוע שני כנס שער שחור מן הצד טהור. חזר נתק טמא משום פסיון. נתק כגרים בראשו (יז) ובזקנו יסגיר נתק ראשו וזקנו כולו כאחד בין מתוך החליט בין מתוך (יח) הסגיר ובין מתוך הפטור פטור משם פרח אחר הפטור טמא משום פסיון: הבא כולו נתק בראשו (יט) ובזקנו יסגיר. עמד בו שבוע אחד נותן לו שבוע שני. עמד בו שני שבועות יפטור. אחר הפטור נולד לו שער צהוב דק טמא נולד (כ) לו שער שחור בין מן האמצע ובין מן הצד טהור הלך שער שחור והניח שער צהוב במקומו טהור ולא עוד (כא) שהוא טהור אלא שמציל מיד שער צהוב (כב) הבא [ה] אחר הנתק הבא כולו נתק יסגיר בסוף שבוע ראשון (כג) ובסוף שבוע שני נולד לו שער צהוב דק טמא נולד לו שער שחור בין (כד) מן האמצע ובין מן הצד טהור הלך שער שחור והניח שער צהוב במקומו טהור ולא עוד (כה) שהוא טהור אלא שמציל מיד שער צהוב דק: ו (ה) הבא אחר (כו) הנתק (ה) הבא כולו נתק יסגיר בסוף שבוע ראשון (כז) ובסוף שבוע שני נולד לו שער שחור מן הצד טהור (כח) חזר הנתק טמא משום פסיון הבא כולו נתק בראשו ובזקנו יסגיר. שתי שערות צומחות אחת בראש ואחת בזקן שתי שערות צהובות אחת בראש ואחת בזקן אין מצטרפות: ז הקרחת והגבחת שתיהן סימן אחת ושתיהן טומאה אחת ולמה נחלקו שאין מצטרפות זו עם זו ואי זו היא קרחת ואי זו היא גבחת מן הקדקוד ושופע לאחוריו זו היא קרחת מן הקדקוד ושופע לפניו זו היא גבחת (כט) המולישות שבראש ושבזקן: ח (ו) זקן האשה זקן הסרים שלא העלו שיער הרי הן כעור הבשר לכל דבר (ז) משהעלו שער הרי הן כזקן לכל דבר: ט (ל) הקרחת והגבחת והנתקין [ו] והגבחת והשחין והמכוה אין מצטרפין זה עם זה ואין פושין מזה לזה. נמצאת אומר הראש מטמא בחמשה מיני נגעים עד שלא העלה שער טמא משום עור הבשר העלה שער (לא) ונקרח (ח) טמא משום קרחה נתק טמא משום נתקין נעשה שחין טמא משם שחין נעשה מכוה טמא משום מכוה (לב) ואיזהו הראש ואיזהו הזקן מן הפרק של לחי ולמעלה זה הוא הראש. מן הפרק של לחי ולמטה זה הוא זקן. מלפניו (ט) מותח את החוט מאוזן לאוזן כל שמן החוט ולמעלה (לג) זה הוא הראש מן החוט למטה זה הוא זקן. מאחריו [ז] (לד) מקיפא של פירקא ולמעלה זה הוא הראש [ח] (לה) מקיפא של פירקא ולמטה אע"פ שהוא מגדל השער הרי הוא כעור הבשר לכל דבר. מלפניו. מחוליה של גרגרת ולמעלה זה הוא זקן. מחוליה של גרגרת ולמטה אע"פ שהוא מגדל את השער הרי הוא כעור הבשר לכל דבר. אלו סימני הראש (לו) והזקן ליטמא בנגעין וליטמא בנתקין וליטמא בשחין ובמכוה ובקרחת ובגבחת ומשום תער לא יעבר ראשו אבל על הזקן אין חייב (י) אלא על שיבולת של זקן בלבד:

פרק חמישי

א (א) הלבדין והעורות והאוהלין הרי אלו מטמאין בנגעים צמר הגמלים צמר הרחלים שטרפן זה בזה ר' שמעון בן יהודה (א) אומר [ט] הואיל וספק נגעים להקל מחצה על מחצה טהור: כל הבגדים בין צבועין בידי אדם ובין צבועין בידי שמים אין מטמאין בנגעים (ב) והעורות והשתי והערב כיוצא בהן דברי ר' מאיר ר' יהודה אומר כל הבגדים בין צבועין בידי אדם ובין צבועין בידי שמים אין מטמאין בנגעים. וכל (ג) הבתים בין צבועין בידי אדם ובין צבועין בידי שמים מטמאין בנגעים. ר' שמעוי אומר

באור הגר"א

טהור בשיער לבן. פי' שאינו לשיער לבן כלל מחמת שהוא קצר: טמא בשיער צהוב. פי' הוי סימן טומאה דהוי קצר וטמא: שתי שערות צומחות. פי' שחורות הצומחות היינו אחר שבא הנגע: מצילות מכונסות ומפוזרות וכו'. פי' בין כשהשערות מכונסות ובין מפוזרות: אבל משויירת אינו מצילות כו'. פי' אותן השערות שהיו מקודם הנגע אינן מצילות אלא מבוצרות. פי' דהיינו שצריך שיהא רחוק מן הקמה דהיינו מכל השערות של הראש שתי שערות: א' צומחת. פי' מן הצד: וא' משויירת מבוצרת. פי' דהוי נמי סימן טהרה הרי אלו מצילות שמצטרפין: [ומפוזרות. והמשויירת צריכה להיות מבוצרת. מכנו הג"מ ר"א זצ"ל]: א' צהובה וא' צומחת. פי' שיער שחור: א' צהובה וא' משויירת. פי' שיער שחור המשוייר ומבוצר דהוי נמי סימן טהרה אלא שאין לו בסימן טומאה ולא בטהרה כשיעור. פי' שהרי אינו אלא שערה א' לכך כשנולד זוג לצהוב אז הוי הצהובה כשיעור וטמא כו': ובשמגלח את הנתק. פי' היינו בסוף שבוע ראשון: אפי' נזיר הרי זו מגלח. פי' דדוחה את הלאו דנזירות: ותגלחתו בכל אדם. פי' שא"צ כהן: ותגלחתו בכל דבר. פי' שא"צ תער: הסגירו. בשבוע שני: ולא גלחו הרי זה מוסגר. פי' עולה לו ההסגר ואם עמד בעיניו טהור וא"צ שוב לגלח שאין הגילוח מעכב: ובפשיון ולהציל בצומח כו' עד שיהא בו רוחב כגרים. פי' הא צריך שיהא מבוצר דהיינו ב' שערות מכל צד וב' שערות השחורות באמצע הוי ו' שערות והיינו גרים דפחות מב' שערות לא הוי חוט כלל והרא"ש פליג כמו לעיל וסבר דאף לענין שיער צהוב אינו זקוק אלא אם יש בו רוחב ב' שערות: ופוטר את החיצון. פי' שהשיער המפסיק הוי סימן טהרה לחיצונה כמו שיער שחור: שהחליט בשער צהוב דק וכו'. פי' דפליג אמתני' דמתני' אינו מטהר אלא הנתק שנטהר מחמת שיער שחור שצמח בו דכתיב בו נרפא הנגע והאי תנא סבר דאפילו נרפא מחמת שאר סימני טהרה והלכו להן שאין הנגע מטמא שוב עולמית: נתק כגרים בראשו ובזקנו יסגיר וכו' עמד בו ב' שבועות יפטור אחר הפטור נולד לו שיער צהוב דק כו' או שנכנס שיער שחור מן הצד. פי' דהוי משוייר: מיד שיער צהוב דק אחר והפשיון הבאין בנתק. פי' דהוי השיער צהוב סימן טהרה כיון שהציל מידו השיער שחור: בסוף שבוע ראשון ובסוף שבוע שני נולד לו שיער צהוב דק. או בסוף שבוע ראשון או בסוף שבוע שני. פי' דתחלה קתני בנולד אחר הפטור והשתא קתני אם הם באים בסוף שבוע ראשון: [או בסוף שבוע שניה נולד לו וכו' בבא הראשון מיירי שנולד בו שער צהוב אחר הפטור ובבא שניה מיירי שנולד לו בסוף שבוע ראשון או בסוף שבוע שני ובבא שלישית אשמועינן שאם חזר וניתק טמא משום פסיון. וכן נתק כגרים בראשו או בזקנו שלשה בבות בבא א' מיירי שנולד בו אחר הפטור ובבא שניה מיירי שנולד לו בסוף שבוע ראשון או בסוף שניה ובבא שלישית אשמועינן שאם חזר וניתק טמא משום פסיון. מכנו הג"מ ר"א זצ"ל]: או שנכנס שיער שחור מן הצד טהור אלא שמציל מיד שיער צהוב דק אחר ופשיון הבאין בנתק: בסוף שבוע ראשון בסוף שבוע שני כו'. פי' או בסוף שני כו': חזר וניתק טמא משום פסיון. פי' ולא הוי זה פסיון צהוב דהא כיון שנכנס מן הצד הוי פסיון אלא שלא נטמא מחמת השיער שחור שהיה בו שהציל ועכשיו כשניתק הוי פסיון מן הצד וטמא: ובין מתוך הפטור. פי' היינו שרצה לפוטרו ועדיין לא פטרו אבל כשפטרו קתני בתרא אחר הפטור שטמא דהוי מן הטהרה שמטמא אם פרחה בכולו משום פסיון: נתק כגרים בראשו ובזקנו. פי' או בזקנו וקמ"ל דגבי זקנו נמי פרח בכולו טהור אם הוא מתוך הטומאה: הבא כולו בנתק כו'. פי' השתא מפרש השתי אופנים גבי בא בכולו כמו גבי שאר נתקים: מיד שיער צהוב דק אחר הבא בנתק: חזר וניתק טמא משום פסיון. פי' כמו כינס ופשה שטמא: שתי שערות צומחות. פי' היינו שחורות אין מצטרפין: שתיהן סי' אחת. פי' בשתיהן מטמאין בסימן א' שהסימן שזה מטמא זה מטמא: ולמה חלקן הכתוב לומר שאין מצטרפין זע"ז: הגלושית שבראש ושבזקן. פי' היינו המקומות שבראש ושבזקן שאינו גדל שם שיער: נקרח טמא משום קרחת וגבחת: מן החוט ולמטה זה הוא עור ובשר. פי' היינו עור ובשר שלפנים אי נמי היינו הזקן ומותחין את החוט מאוזן לאוזן היינו למטה מאוזן: מפיקא של פירקא ולמטה כו' מפיקא של פירקא ולמעלה. פי' היינו לצד העורף ופיקא של פירקא היינו חוליא ראשונה של מפרקת: ליטמא בנגעים וליטמא בנתקין ובקרחת ובגבחת. פי' היינו אם נקרח: ומשום תער לא יעבור על ראשו. פי' גבי כהן שאסור להקיף את הראש אינו אסור אלא עד אותו הסימנין: אבל על הזקן אינו חייב אלא עד השיבולת בלבד. פי' דהיינו החמשה פאות כולו כנגד השבולת הכהן חייב אבל לא על הצדדין שמכאן ומכאן והיינו מה שהולך על הלחי אבל נזיר חייב בכל הזקן עד אותן הסימנין שייכין לזקן:

פרק ה אין מטמאין בנגעים והשתי והערב כיוצא בהן והעורות וכל הבתים בין צבועין בידי אדם בין צבועין בידי שמים מטמאין בנגעים והבתים בין צבועים בידי אדם בין צבועים בידי"ש מטמאין בנגעים והשתי והערב כנגד צבועין בידי אדם אין מטמאין צבועין בידי שמים מטמאין:

הגהות הגר"א

לבן טמא בשער צהוב היו בו שתי שערות שחורות צומחות:(ג) ואחת משויירת ה"א מצילות מכונסות ומפוזרות: (ד) אחת צהובה ואחת משוירת נולד כו' לצומחות או למשוירת טהור. מגלח את:(ה) נזיר תגלחתו:(ו) שתי שערות: (ז) ר' יהודה כו' בשער צהוב דק ובפסיון כו' אינו עלול:(ח) נתק כגרים בראש או בזקנו:(ח) נותנין לו:(ט) שבועות יפטור אחר הפטור:(י) צהוב דק טמא וכו' או שכנס שער:(יא) דק ופסיון הבאים אח"כ:(יב) או בסוף שבוע שני: (יג) דק טמא:(יד) שחור מן הנתק והניח:(טו) דק ופסיון הבאים אח"כ:(טז) או בסוף שבוע שני:(יז) או בזקנו יסגיר כו' או זקנו כולו בין:(יח) ההסגר טהור משום פריחה ואחר הפטור טמא משום פסיון:(יט) או בזקנו:(כ) נולד בו שער שחור בין באמצע ובין:(כא) עוד שטהור:(כב) דק הבא אח"כ:(כג) או בסוף שבוע שני:(כד) בין באמצע ובין כו' הלך לו שער שחור:(כה) עוד שטהור:(כו) הבא אח"כ:(כז) או בסוף שבוע שני:(כח) חזר ונתק טמא משום פסיון שתי שערות צומחות או משוירות אחת בראש וא' בזקן וכן שתי:(כט) התלישות שבראש וזקן הרי הן כעור בשר לכל דבר זקן האשה:(ל) לכל דבר נמצאת אומר כו' השאר ל"ג:(לא) שער ונתק טמא משום נתקין נקרח טמא משום קרחת נעשה שחין:(לב) משום מכוה. הקרחת והגבחת והנתקין השחין והמכוה ועור הבשר אין מצטרפין זע"ז ואין פושין מזה לזה ואיזה ראש ואיזהו זקן כו':(לג) ולמעלה הוא הראש כו' הוא הזקן:(לד) מפיקא:(לה) מפיקא:(לו) הראש ליטמא בנתקין ובקרחת ובגבחת משום תער לא יעבור על ראשו: פ"ה (א) ר"ש בן יהודה משום ר' שמעון אומר:(ב) השתי והערב והעורות כיוצא בהן וכל הבתים בין צבועים בידי אדם ובין צבועים בידי שמים מטמאין בנגעים דברי ר"מ:(ג) וכל העורות והבתים בין כו'

אור הגנוז

[א] אחת צהובות ואחת משוירות: [ב] אין: [ג] כגרים: [ד] דק: [ה] את הנתק: [ו] הקרחת: [ז] מפיקה: [ח] מפיקת: פ"ה [ט] משום ר"ש:

מצפה שמואל וע"ש בכ"מ: (א) אפילו נזיר. עי' מיי' פ"ה ה"ג. ועי' מ"ש בנדרים בארוכה. ועי' ברס"ז סוף השבור מ"ש על הרמב"ם והניחותי מאד: (ב) ולא גלחו. מיי' שם: (ג) נתק וחוט. מיי' פ"ח ה"א וע"ש בכ"מ באורו. ועי' בפנים: (ד) אחר יפטור. עי' מיי' פ"ח הי"ב הגירסא כנו"י וע"ש בכ"מ בשם הרי"ק טעמו של דבר דל"ד לבהרת דטמא פריחה מתוך הפטור אבל נוסח הגר"א אינו כן. ועי' בר"ש [illegible] כהגהת הגר"א: (ה) הבא כולו נתק. מיי' שם הי"ג וע"ש בהשגות וכ"מ כל הלכה זו: (ו) זקן האשה. קדושין לו: ועי' מיי' פ"ה הלכה י"א: (ז) משהעלה שער. עי' מיי' פ"ח ה"א: (ח) טמא משום קרחת. מיי' פ"ח הי"א: (ט) מותח את החוט. מיי' שם"ת: (י) אלא על שבולת. מכות כא.: (א) הלבדין והעורות. מיי' פי"ג ה"א:

זר זהב ומנחת בכורים

דכתיב דק לקוי קצר. והטהור בשער לבן. שאין בו כדי לקרוץ בזוג: [שחורות צומחות. שצמחו אחר שנולד הנגע אף שהן קטנות: מכונסות. שניהן במקום אחד או מפוזרות א' ממזרח אחד ממערב: מבוצרות. באמצע הנגע: ומשויירות. ומפוזרות אבל מבוצרות בעינן שהרי שערה א' משויר מתחלה. ומשויירות היינו שנשתיירו מראש מקודם שנולד הנגע אינם מצילות אלא במבוצרות מקום ב' שערות מנגע סביב להב' שערות שבתוכו: צהובה. דהוה ס"ט בשתים. צומחת. שער שחור. דהוה סימן טהרה בשתים: זוג. הרי שתים וטמא (ר"ש פ"ב מ"ג כנוסחת הגר"א): מגלח את הנתק. לידע אם יפשה אחר ההסגר: אפי' נזיר. דנאמר בו תער לא יעבור על ראשו ואמר כאן והתגלח מ"מ ואפי' בתער מדהס ל"ת דנזיר: בכל אדם. אפי' אינו כהן: בכל דבר. דכתיב והתגלח מ"מ]: ב אבל במשואר אינו מציל כו'. דבמשואר מבוצרת בעינן שיהא סביב מכל צד שתי שערות: [רוחב ב' שערות. בהחוט. זוקקין. את הנגע שיטמא בשער צהוב הצמח בחוט דמצטרף להנגע: להציל בצימוח וכן מציל בצמח שער שחור ומציל אף שלא במבואר: שיהא בו רוחב כגרים. דהוה כב' שערות בפנים מבוצרות בנגע ב' שערות מכל צד דכגרים הוה ו' על ו' (ר"ש פ"ו מ"ז) ולר"א בר"ש אין החוט נחשב בנתק אא"כ הוא רחב כגרים]: ג נתק בתוך נתק. דתנן (פ"ז) שני נתקין זה לפנים מזה ושטה של שער מפסקת ביניהן נפרץ ממקום אחד טמא הפנימי. וקתני הכא בלא נפרץ שהחיצון טהור שהשערות שלו מבוצרות הן והפנימי להסגיר: [וביניהן שער שחור והנגע מכל צד שדינן השטה של שער כתר חיצונה והוה סימן טהרה לחיצונה אבל הפנימית מסגיר (ר"ש פ"י מ"ז)]: ר"י בן נקוסא משום ר"ש. כר"ש בן יהודה משום ר"ש דתנן (פי"ח) ר"ש בן יהודה אומר משום ר"ש כל נתק שטהר שעה אחת אין לו טומאה לעולם: [טומאה עולמית. ולת"ק במשנה ח' שם אם נטמא משער צהוב אף שנשר השער שחור טהור. אבל אם טולד שער צהוב כשנשר השער שחור טמא (ר"ש פ"י מ"ח): בשני שבועות יפטור. אחר הפטור נולד כו' ה"ג: שכנס. הנגע ומחמת זה נראה עוד שער שחור מן הצד הוה סימן טהרה]: ולא עוד שהוא טהור אלא שהוא מציל כו'. כר' שמעון דמתני' דהתם וכדפריכן במתני' דכ"ז שהשער צהוב עומד הוא מציל מיד שער צהוב ומיד פסיון בבא אח"כ אבל אם הלך השער הצהוב הזה ובא אחר או פסיון טמא ודלא כר"י בן נקוסא משום ר"ש דאמר כל נתק שטהר שוב אין לו טומאה לעולם: ד [נתק כגרים. דיני נתקים וסדר טהרתן קמ"ל: שבוע ראשון. דעדיין בעי הסגר או בסוף שבוע שני שעדיין לא פטר: במקומו טהור. דכיון דנטמא מחמת שער צהוב השער שחור שצמח בו טהרו אף בנשר אח"כ דהשער צהוב חזר להיות סימן טהרה וכמ"ש במשנה ח' שם כל שער צהוב שטהר שעה א' אין לו טומאה לעולם: ה בסוף שבוע שני כנס שער שחור מן הצד. ולא נולד בו שער צהוב וניתק השער שנתגדל נתק הוה פסיון וטמא דהיכא דהחליטו בפסיון ושוב כנס שער שחור ואח"כ ניתק הוא דאמרינן כיון שטהר שעה אחד אין לו שוב טומאה אבל הכא לא הוחלט בהאי נתק לעולם וכשהתחיל לפשות לא פשה בבת אחת (רפ"י מ"ת) אלא בבא הוא אחר הפטור ואחד הסגר ושער שחור קודם צהוב: ראשו או זקנו. א"נ ראשו וזקנו גרסי' כר"ש דאיעכבין כהדא]: טהור משום פריחה. שספורת בכולו מן הטמא בין מתוך החלט בין מתוך הסגר טהור כדתנן במתני': [בין בתוך הפטור. (לנו"י) אם פטרו ואח"כ פרחה בכולו טהור: לאחר הפטור טמא משום פסיון. אם פשה במקצת אחר הפטור ולא פרחה בכולו טמא ומפרש כאן דין פשה אחר הפטור ושוב מפרש דין נולד שער צהוב אחר הפטור שבא בכולו נתק ובבא שלישי מפרש דין שער צהוב אחר שבוע ראשון או שני בלא פטור. ועוד מפרש בבא שנולד שער שחור מתחלה כמו בבי דלעיל בבהרת כגרים ודינם שוה בכל זה וטעתה הגר"א יותר מכוון דאחר הפטור כשפרחה בכולו באמת טמא דקי"ל הפורח מטמא טהור ומטהור טמא: ו הבא כולו נתק. דאין פריחה מטהר בתחלה ושער צהוב דק לא חשיב פסיון דכיון דבא כולו נתק אין פסיון ולעיל חשיב ס"ט או שער צהוב או פסיון טמא-אע"פ שטהר הנתק כשפטרו ומודה ר"י בן נקוסא בהא כיון שלא בא ליד החלט: נולד לו שער שחור. לעיל בכגרים אמר כנס שער שחור דשם היה רק גרים וכנס מקום השער שפשה והוה בו שער שחור משויר דמציל אבל כאן דבא כולו נתק א"א לומר פשה דאיפה מקום השערות שבתחלה שאם היה לו מתחלה לא הוחלט מעולם. ולכן אמר נולד מן הצד דכנולד אף מן הצד ממש טהור דלא בעי מבוצר ולעיל בכנס מן הצד צ"ד מן הצד ממש אלא במבוצר מקום ב"ש (ר"ש פ"י מ"ת ובביאור יותר בבות האמורות כאן): במקומו. השער צהוב הוה כסימן טהרה ומציל מיד שער צהוב אחר כדלעיל: מן הצד. ה"ה באמצע כמו לעיל אלא נקט כאן מן הצד משום פסיון דדוקא מן הצד פושה אבל לא באמצע שאין הנתק פושה לתוכו: חזר וניתק. שחזר ונתקתן ואח"כ ניתק הוה פסיון וס"ב אין השער שחור מטהר כיון דלא הוחלט מעולם בפסיון וכשהתחיל לפשות לא פשה בב"א והשתא גמר ורק כשהוחלט בפסיון ואח"כ נולד שער שחור אמרינן כיון שנטהר שעה אחת אין לו טהרה עולמית (ער"ש פ"י מ"ח ומ"ט ומבואר היטב בתוספות ביאור): (לנו"י) בראשו ובזקנו. או זקנו: שערות צומחות שחורות: אין מצטרפין. בין לטמא בצהובים בין לטהר בשחורים דמקומות חלוקות הן: ז הקרחת והגבחת. שתיהם בראש אלא שמשפוע קדקוד לאחריו קרוי קרחת ומשפוי קדקוד לפניו קרוי גבחת והוא מקום שאינו מגדל שער כגון אבל נשם או סך נשם שם כמבואר במשנה: שתיהם סימן אחד לטמא משום מחיה אבל שער לבן אינו טמא בהן דכתיב צרעת פורחת הוא. צרעת שמטמאין במחיה פורחת שמטמאין בפסיון. היא שאינה מטמאין בשער לבן: טומאה אחת. בב' שבועות (ר"ש פ"י מ"י): התלישות. והוא שנתלש מן השער ועתה הוה עור בשר בלא שער: ח והסרים. שלא העלו שער. וכן בר"ש שם: ט ואין פושין מזה לזה. כגון שפשה מקרחת לגבחת או להיפך (ספ"י): זה הוא הזקן. וזה הסימן הגדדים אבל מלפניו סימן אחר כדמפרש]: מלפניו מותח את החוט מאזן לאזן. מאזן זה שכנגד הפרק של לחי מותח את החוט מלפניו ועובר על הפרק של לחי העליון שכנגד האזן עד האזן השני שכנגד פרק הלחי השני: מאחריו מפיקא של פירקא. והוא פיקה של צואר המבואר במשנה והוא מקום שמונח קשר של תפילין מאחוריו נגד הפנים: [אלו הן. המבוארין לעיל לפניו מקיף החוט מאוזן לאוזן שמותח החוט מלפניו ועובר על פרק לחי העליון שכנגד האוזן עד פרק השני שכנגד אוזן השני וכן הסימן מאחריו שנותן למעלה: ומשום תער. בנזיר: על הזקן. כל אדם משום פאת זקנך. מקום השבולת וה' פאות הן בשני פרקי הלחי ובשני צדדי הזקן ובאמצע כמבואר הזקן כמבואר בסוף מכות (ער"ש ספ"ו)]:

פרק ה א הלבדים. שאינו שווי אלא מכין בצמר עד שנעשה בגד. [וקי"ל בנגעים דאינו מטמא אלא צמר רחלים ופשתן: ועורות שהוהלים. בנגעי בתים אף שאינן קבוע]: ר"ש בן יהודה משום ר"ש פליג אמתני' דתנן (פי"א מ"ב) מחצה על מחצה טמא ואיהו סבר הואיל וס' נגעים להקל טהור: [מע"מ טהור. ודלא כמבואר במשנה (ב' י"א) וער"ש שם: ב כיוצא בהן. שאינם מטמאין צבועין דכתיב בבגד צמר או בבגד פשתים מה פשתן כברייתו אף צמר כברייתו וכתיב לפשתים ולצמר מה צמר לבן אף פשתים לבן: וכל העורות והבתים גרסי' וכן בר"ש (פי"א מ"ג). ופליג בעורות דמטמאיו צבועין ור"ש מחלק בעורות דבד"ש מטמאין בנגעים אבל בידי אדם אין מטמאין

נהם (ב) שלש מדות משום ר"ע כל הבגדים בין צבועין בידי אדם ובין צבועין בידי שמים [א] (ד) מטמאין בנגעין. [ב] והעורות בין צבועין בידי אדם ובין צבועין בידי שמים אין מטמאין: ג (ג) בגד ששתיו צבוע וערבו לבן ערבו צבוע ושתיו לבן הכל הולך אחר הערב ובכרים ובכסתות אחר השתי וזה וזה הולכין אחר הנראין: בגד (ד) ששתיו סריקון וערבו צמר ערבו סריקון ושתיו צמר אין מטמאין (ה) בנגעין: ד הסגירו (ו) כבחצי גרים אדמדם ולסוף שבוע בא ומצאו בכגרים ירקרק (ז) וכגרים אדמדם [ג] משהסגירו בכגרים ירקרק וכגרים אדמדם ובסוף שבוע בא ומצאו בכחצי גרים ירקרק וכחצי גרים אדמדם נותן לו שבוע שני ורבי יהודה אומר יראה כתחלה. הסגירו בכגרים ירקרק (ח) וכגרים אדמדם ובסוף שבוע בא ומצאו כסלע ירקרק וכסלע אדמדם הרי זה ישרף רבי יהודה אומר יראה כתחלה: ה הבא כולו נגע יסגיר עמד בו שבוע אחד נותן לו שבוע שני עמד (ט) בו [ד] (ה) שבועות לפטור אחר יפטור עמד בו שני שבועות או שנכנס ועשה בסוף שבוע הרי זה ישרוף את כולו נגע ובסוף שבוע פרחה [ה] הרי זה שורף כתחלה למראה שני ר' ישמעאל אומר יכבוס ויסגיר בסוף שבוע שני (ו) למראה שני קורעו וצריך [ו]לו מטלית ר' נחמיה אומר אינצריך מטלית חזר לכהיון טהור: חזר לנגע בין מראיו ובין שאינו מראיו [ו] יראה כתחליו: ו (ז) הטולה מן הטהור במוסגר ונראה נגע בבגד מציל (י) על המטלית: פשה מן הבגד למטלית זה וזה ישרפו נראה במטלית [ז] הראיה משרף את הבגד ומטלית תשמש עצמה בסימנין: ז הטולה מן המוסגר בטהור ונראה [ח] (יא) בבגד שורף את המטלית: פשה מן הבגד למטלית זה וזה ישרפו: נראה במטלית בגד הראשון ישרף והמטלית תשמש את עצמה בסימנין וטעונין שריפה באחרונה: ח שני בגדים המסוגרין (יב) שנפל מטלית [ט] וטלא על זה מטלית מזה וטלא על זה ונראה נגע באחד מהן הוא ומטליתו ישרף. נראה באחד מן המטלית כולן ישרופו: ט (יג) קיטי שיש בה פיספסין צבועין ולבנים [י] (ח) (יג) פוסק מזה לזה ור' נחמיה אומר לעולם אין [כ] (יד) בנגעים עד שיהא בלבן שלה שלש על שלש: (טו) תליצין שבפקעת מצטרפין זה עם זה ופושין מזה לזה: י שני דפי הלוק מצטרפין זה עם זה ופושין מזה לזה א"ר נחמיה בד"א בזמן שהן על גבי [ל] (טז) קורה אבל פצען תפרן ועשאן אחד אין מצטרפין זה עם זה ואין פושין מזה לזה והמסכת הפרוסה הרי זה מצטרפת ר' שמעון אומר אם היתה מקופלת ומונחת או שהיתה (יז) רצופה בכרים [מ] מצטרפת ואם לאו אין מצטרפת: י שתי כל זמן שהוא עתיד לארוג (יח) [נ] גמר מלארוג אינו מטמא אלא שהוא עתיד לפצע: יא בגד שנראה בו נגע ועשאו שתי [ס] (יט) וראה מתחלה נראה נגע בנימין הסדין טהור (ט) פשה (כ) מן הנימין לנימין הסדין טמא בסדין טהורות וכשהוא שורף את הבגד שורף את הנימין עמו: יב (כא) וזהו כללו של דבר כל המטמא במת מטמא בנגעים והומר בטומאת מת מטומאת נגעים שהכל מטמאה במת ואין [ע] מטמא בנגעים חבורין לטומאת מת ואין חבורין לטומאת נגעים: חומר בנגעים שהנגעים [פ] נוגעים בעצים ובאבנים ובעפר ובשתי ובערב מה שאין כן בטומאת המת: יג בגד שנראה בו נגע בראשו אחד ובסוף השבוע נראה [צ] (כב) בתוך השני טמא משום פסיון ובעורות פושה מצד זה לצד זה רבי ישמעאל בנו של ר' יוחנן בן ברוקא אומר (כג) המת ותורמל שנראה בהן נגע מושיבן כדרכן ורואה את נגען. רבי אלעזר בן יעקב אומר (כד) [צ] הבורסין והברתסין והפימלאוש והחמולות והלבדין והסנסין והכרים והכסתות אין מטמא בנגעים עד שיראו בארוג ובמוכין: (י) בגד המוסגר שצבעו או (כ) שמכרו לנכרי טהור רבי אלעזר ברבי שמעון אומר הרי הוא כהסגירו: בגד המוסגר שקצצו עשאו מטלית שהן פחות משלש על שלש והיה בהן אחת שיש בה שלש על שלש ונראה נגע בזו שהיא שלש [ק] (כה) (ל) טמא בלבד ור"א בר' שמעון אומר כלם ישרופו:

פרק ששי

א בית המנוגע לא היה ולא עתיד להיות למה נכתב אלא (א) לומר [ר] דרוש וקבל שכר. ר"א (ב) בר"ש אומר מקום היה בתחום

הגהות הגר"א

כו' : (ד) אין מטמאין בנגעים וכל הבתים בין צבועין ביד"א בין צבועין ביד"ש מטמאין בנגעים והעורות צבועים ביד"ש מטמאין בנגעים בידי אדם אין מטמאין בנגעים: (ס) תי' בנגעים ל"ג: (ו) בכחצי גרים ירקרק וכחצי גרים : (ז) או כגרים אדמדם הסגירו כגרים ירקרק או כגרים:(ח) ירקרק ובסוף שבוע כו' כסלע אדמדם או שהסגירו כגרים ובסוף שבוע בא ומצאו כסלע ירקרק ה"ז : (ט) בשני שבועות או שכנס בסוף שבוע אחד ופשה בשבוע שני ה"ז ישרף נגע כגרים ובסוף שבוע פשה בכולו ה"ז ישרף הכהה בתחלה למראה שני רי"א יכבס ויסגיר וחכ"א אין זקוק לו בסוף שבוע ראשון למראה שני יכבס ויסגיר . סוף שבוע שני למראה שני קורעו וצריך מטלית ר' נחמיה אומר א"צ מטלית למראה השלישי טהור העומד והכהה למראה שני בסוף שבוע ראשון ובסוף שבוע שני הלך לו מכבסו והוא טהור חזר לכיהו טהור חזר לנגע בין למראיו בין לשאין מראיו יראה בתחלה: (י) את המטלית . נראה במטלית שורף את הבגד והמטלית תשמש עצמה בסימנין . פשה המטלית זה וזה ישרף הטולה וכו' : (יא) נגע בבגד שורף את המטלית נראה במטלית כו' את הבגד שני בסימנין כו' באחרונה פשה המטלית זה וזה ישרופו : (יב) שנטלו מטלית מזה וטלה ע"ז : (יג) פושין מזה לזה ור"נ : (יד) אין מטמאין בנגעים עד שיהא באחד מן הלבן : (טו) הליצן : (טז) קירום : (יז) רצופות בכרים ובכסתות : (יח) לארוג חבור גמר כו' אין טמא עד מקום שהוא : (יט) שתי שתי ועשאו בגד יראה : (כ) פשה מנימה לנימה מנימה לסדין הנימין טמאה והסדין טהור: (כא) עמו : חומר בטומאת מת מטומאת נגעים שהכל מטמא במת ואין הכל מטמא בנגעים חבורין לטומאת מת ואין חבורין לטומאת נגעים חומר בנגעים שהנגעים נוהגים : (כב) בראש השני : (כג) חמת ותורמל : (כד) הברסין והברדסין כו' והסגוסין והכרים: (כה) שלש על שלש היא טמאה : פ"ו (א) אלא דרוש:(ב) ב"ר צדוק:

באור הגר"א

בגד ששתיו צבוע וערבו לבן בבגדים הכל הולך אחר הערב כו' : זה וזה הולכין אחר הנראה . פי' אלא שבבגדים ע"פ רוב הערב נראה ובכרים להיפך : ששתיו סורקין . פי' מין שיראין שאין מטמאין בנגעים ואין הולכין אחר הנראה : הסגירו בכחצי גרים אדמדם ובכחצי גרים ירקרק . פי' וגבי כתים מצטרפין : ולסוף שבוע בא ומצא *)כחצי כגרים ירקרק או כגרים אדמדם הסגירו בכגרים ירקרק או כגרים אדמדם ולסוף שבוע בא ומצא כחצי גרים ירקרק וכחצי גרים אדמדם . פי' ע"י צירוף : נותן לו שבוע שני . פי' דהוי כמו נגע א' : הסגירו בכגרים ירקרק ובסוף שבוע בא ומצא כסלע אדמדם או כגרים אדמדם ובסוף שבוע בא ומצא כסלע ירקרק הרי זה ישרף . פי' דהוי כמו פשיון מאותן המראה : הבא כולו נגע . פי' בבגדים יסגיר : עמד בו ב' שבועות או שכינס ופשה בסוף שבוע הרי זה ישרוף את כולו . פי' דהוי פשיון : הכהה בתחלה למראה שני ר' ישמעאל אומר יכבס ויסגיר ור' נחמיה אומר אינו זקוק : והכהה בסוף שבוע שני למראה שני וקרעו וצריך לו מטלית כו' העומד והכהה בסוף שבוע ראשון ובסוף שבוע שני הלך לו טהור חזר הנגע לכהיון . פי' למראה כהיון טהור חזר לנגע . פי' למראה נגע . פי' בין למראיו דהיינו לאותו מראה או למראה אחרת: יראה בתחלה. פי' כיון שכבר נטהר הנגע הוי זה הנגע כנגע אחרת ולכך יראה בתחלה : הטולא מן הטהור במסוגר . פי' באותן מסוגר שקרע וצריך להניח עליו מטלית אם הניח המטלית מבגד טהור : נראה נגע בבגד מציל את המטלית . פי' שלא תשרף דהבגד טעון שריפה והמטלית אינו טעון רק ישמש בסימנין דהיינו שמניח אותו ויראה אם יעמוד או יפשה או יכהה דלענין המטלית הוי כמו נגע חדשה : פשה מן הבגד למטלית זה וזה ישרופו . פי' דנקרא פשיון מה שפושה על המטלית אף שאין הנגע עומד על המטלית כלל הוי פשיון ולכך שורף את המטלית דהוי סימן טומאה למטלית : נראה במטלית תשרף את הבגד . דהוי כמו חזר לבגד : ומטלית תשמש עצמה בסימנים . פי' צריך להסגיר אותה ולידע אם יהיה בה סימני טומאה או לא דלענין מטלית הוי התחלת נגע : והמטלית תשמש את בגד השני בסימנים . פי' שאינו שורפה תיכף אלא צריך להסגיר אותה לראות אם יהיה סימני טומאה לענין הבגד : וטעונין שריפה באחרונה . פי' בין פשה או לא טעונין שריפה המטלית דהוי נגע או הבגד אם עלה מן הטהור במוסגר ונראה נגע בבגד : שני בגדים המוסגרין שנטל מטלית מזה וטלה על זה ומטלית מזה וטלא על זה נראה נגע בא' מהן . פי' באחד מן הבגדים : הוא ומטליתו ישרופו . השני מטליתין דהיינו המטלית שעלה עליה דהא אפילו אם היה מטהורה היה צריך לשמש בסימנין אלמא מה שהנגע על הבגד כהוי כמו על המטלית . וא"כ השתא דהוי מוסגר הוי כחזר נגע למטלית שטעון שריפה ומטלית שנטל מזה נמי טעון שריפה דהא אפילו חזר נגע למטלית הבגד ישרפו כ"ש אם חזר לבגד : נראה נגע במטלית כולן ישרפו . פי' המטלית והבגד הראשון שנטל המטלית ממנו : קייטי שיש בה פספסין כו' פושין מזה לזה . פי' דבבגדים הוי פשיון אפילו מרחוק וקמ"ל דאין הצבוע חשיב הפסק: לעולם אין מטמאין בנגעין עד שיהא בלבן שלה . פי' של כל חתיכה בפני עצמה : הליצין שבפקעת . פי' החוטין הכרוכין על הפקעת שיש בה נגע על כמה חוטין מצטרפין כו' : שני דפי חלוק . פי' שאינן תפורין : בזמן שהן נתונין ע"ג קירוס . פי' דהיינו שלא חברן: [קירום כמו העושה שתי כתי נירין בקירוס . אבל פצען פי' שנחלק לשנים ואח"כ תפרן והברן אין מצטרפין . מכגו הג"מ ר"א ז"ל] : אבל פצען תפרן ועשאן א' מצטרפין זה עם זה ופושין מזה לזה . פי' דהוי בגד א' : המסכת הפרוסה . פי' היינו שתי העומד : מקופלת ומונחת . פי' שמונחת חוט א' בין שנים הוי כרצופה : או שהיה רצופה . פי' מתחלה : [רצופות בכרים וכסתות . פי' שהלך כרים וכסתות מקופלות לשנים ובתוכן מקבל המוכין . מכגו הג"מ ר"א ז"ל] כל זמן שהוא עתיד לארוג הוי חבור . פי' ומצטרפין בנגעים: גמר מלארוג אינו חבור אלא עד מקום שהוא עתיד לפצוע . פי' ממקום שהוא עתיד לחתוך אפילו עדיין לא חתך לא הוי חבור : שתי ועשאו בגד יראה מתחלה . פי' דהוי כהתחלת נגע כיון ששנה : פשה מן הנימין לנימין הנימין ישרפו . פי' דהוי פשיון : והסדין הוי טהור . פי' דלא הוי הסדין טפל לנימין ולכך מפרש דאם שורף הסדין . פי' מחמת נגע : את הנימין ישרפו . דהוי בכלל בגד : כל המטמא במת . פי' בגד המטמא במת מטמא בנגעים : שהכל מטמא במת . פי' כל הבגדים : ואין מטמא בנגעים . פי' אלא צמר ופשתים: חבורין לטומאת מת. פי' כמו הנימין והסדין דאף אם נגע טומאה בנימין הסדין טמא משא"כ בנגעים . נראה בסוף השני טמא משום פשיון . פי' דבבגדים אפילו פשיון הרחוק טמא : החמת והתורמל שנראה בהן נגע מושיבן כדרכו . פי' וא"צ להפשיט את קמטיו [כי הם כלים של עור וקושרים אותם וכפל העור במקום הקשר ואין הנגע שבכפליו נראה ולהכי קתני נראין כדרכן ואין פושטין אלא מה שהוא יכול לראות כמו שהוא יראה. מכגו הג"מ ר"א ז"ל] : הברסין כו'. פי' כולן מיני בגדים שיש בהן מוכין הרבה : הוא טמא בלבד . פי' אבל כולם טהורים שכבר בטלו מתורת בגד : כולם ישרפו . כמו אם חזר למטלית שהבגד הראשון ישרוף :

פרק ו בית המנוגע לא היה כו'. פי' היינו אליבא דר"א בר"ש דאמר שצריך שיהיה כשני גריסין על שני כתלים בקרן זוית וזה מידי דלא אפשר : רשב"א מקום היה כו' תורכתא סגירתא . פי' שנתרב מחמת הנגע וסגירתא הוא

*) נ"ל כגרים .

אור הגנוז

א] אין : [ב] וכל הבתים בין צבועין ביד"א בין צבועין ביד"ש מטמאין בנגעים והעורות צבועות ביד"ש מטמאין ביד"א אין מטמאין בגד וכו' [ג] או שהסגירו : [ד] שני שבועות וכו' או שכנס: [ה] בכולו ה"ז ישרוף את כולו כהה כתחלה למראה שלישי יכבס ויסגיר למראה שני ר' ישמעאל אומר יכבס ויסגיר וחכ"א אינו זקוק לו הכהן ובסוף שבוע ראשונה למראה שני יכבס ויסגיר בסוף שבוע שני וכו' : [ו] תי' לו ליתא בכ"י : [ו] ה"ז ישרף ומטלית עצמה טעונה שריפה הפוכה בסוף שבוע ראשון ובסוף שבוע שני ובסוף שבוע שלישית ומכבסו והוא טהור חזר לכהיון חזר לנגע בין מראיו ובין שאינו מראיו יראה כתחלה : [ז] בגד הראשון שורף את וכו' : [ח] נגע : [ט] מזה : [י] פושין : [כ] מטמא : [ל] קירום : [מ] ובכסתות : [נ] חבור לארוג : [ס] שתי ועשאו בגד יראה כתחלה:[ע] הכל:[פ] מטמאין:[צ] הבורסין והברתיסין והפירמלאות:[צ] בצד:[ק] על שלש היא טמאה:פ"ו [ר]לך :

מצפה שמואל

(ב) שלש מדות. עכ"מ פי"ג ה"א ופוסק כר"ש וכפי הנוסח בהגר"א וכן גר"ש : (ג) בגד ששתיו . מיי' פי"ג ה"א וכמ"ש הכ"מ שאין לכאן : (ד) ששתיו סריקון . עי' מיי' פי"ג ה"ג דהוא מין משי והר"ש מפרש דהוא מין צבע : (ה) שבועות . מיי' פי"ד וע"ש בכ"מ ה"א : (ו) למראה שני . עי' מיי' פי"ב ה"ב : (ז) הטולה מן הטהור . עי' מיי' פי"ב הי"ב ושם ה"ט וה"ז ומל"מ שם שהאריך הרבה בכל פרטי דינים אלו : (ח) פושין מזה לזה . מיי' פי"ב הי"ג ודלא כר"נ ע"ש בכ"מ : (ט) פשה מן נימא לנימא . מיי' פי"ג ה"ט : (י) בגד המוסגר . פי"ג ה"א : (כ) שמכרו לעובד כוכבים . עי' תוספות שבת כו. ד"ה שכן מטמא ובגליון הש"ס שם : (ל) טמא בלבד . מיי' שם כת"ק :

זר זהב ומנחת בכורים

מטמאין בנגעים וכנוסחת הגר"א כן בר"ש פי"א מ"ג : ג אחר הערב . אם צבוע טהור ואם לבן טמא וכדמסיק כללא שהולכין אחר הנראה יותר ובזה נראה יותר השתי ובזה הערב] : וזה וזה הולך אחר הנראה . מה טעם קאמר מה טעם בבגדים הולך אחר הערב שדרכו לעשות בו הערב נראה ובכרים וכסתות הולך אחר השתי שדרכן לעשות בהן השתי נראה : [סריקין . מין צבע והאומנים הצובעין סריקין עושין בזה השתי נראה ובזה הערב (ר"ש פי"א מ"ד) : ד הסגירו בכחצי גרים ירקרק וכחצי גרים אדמדם גרסינן . ששני המראות האלו מטמא בבגדים ואף שנשתנו ממה שהיה תחלה מירקרק לאדמדם או בהיפך הוא כאלו נגע : או כגרים אדמדם . ר"ל שנשתנה חצי גרים א' ממראה למראה [נותן לו שבוע שני. דהוא נשתנה ולא פשה ורבנן לטעמייהו דאמרי כאילו לא נשתנה כדתנן (פי"א ד):ר"י אומר. לטעמיה דאמר התם יראה בתחלה דקמא אזיל ליה והאי נגע אחר הוא . וכן בא ומצאו כסלע דשיפא רבנן לטעמיה וחשבי ליה לפשיון ור"י לטעמיה כדתנן נשתנה ופשה נשתנה ולא פשה כאילו לא נשתנה ר"י אומר יראה בתחלה : [יראה בתחלה . דהו"ל כנגע חדשה : (לנו"י) ובגרים . או כגרים : וכסלע . או כסלע דהוא פשיון . אבל נשתנה המראה מירקרק לאדמדם או בהיפך ישרף דת"ק לטעמיה דהד נגע הוא ומטמא בפשיון ור"י לטעמיה וכר"ש פי"א מ"ד יש ט"ס ג"כ ומפרש לפי נוסחו כמ"ש : ה יסגיר . שאין פריחה מטהר בזה : (לנו"י) עמד בשני שבועות לפטור אחד יפטור . ה"ג לה . והוא דבנגעי בגדים יש ג' מראות ירוק שבירוקים או אדום שבאדומים הוא מראה ראשון . ירוק ואדום מראה השני כהה מזה הוא מראה ג' ואם כהה בסוף שבוע ראשון למראה שני וכן בסוף שבוע שני כהה יפטור ומכבסו וטהור . בשני שבועות . ולא כהה . או שכנס . בסוף שבוע ראשון . ופשה בסוף שבוע שני . נגע כגרים (ר"ש י"א מ"ז) : בתחלה למראה שני . שכהה בתחלה למראה שני היינו קודם הסגר שנשתנה דלא הוה ירוק שבירוקין : יכבס ויסגיר . כמבואר במשנה ה' י"א : בסוף שבוע שני למראה שני . והיינו שעמד בראשון דמסגירו : קורעו וטולה . ואם חזר הנגע טמא וכולהו ילפינן בתו"כ ומבואר במשנה (שם ובר"ש) : לכהיו . הוא מראה שני וכנוסח הגר"א בזה] : שהיה בתחלה ירקרק וחזר לאדמדם וכן להפך : [לשאין מראיו . מירקרק לאדמדם או להיפך אבל מ"מ הוה מראה טמאה . אבל כהה בתחלה מבואר לעיל ובמשנה] : ו הטולה מן הטהור במוסגר . דתנא בסוף שבוע שני למראה שני קורעו וטולה מטלית קתני הכא הנותן מטלית זה מן הבגד הטהור לבגד המוסגר : [ונראה נגע בבגד : מציל את המטלית . והוא המטלית כפ"ע : זה וזה ישרפו . שהרי המטלית פשה וטמא וכן הבגד טמא מחמת שחזר הנגע אף בלא פשה . הראשון תשרף גרסינן (לנו"י). דחזר למטלית ושורף הבגד כדכתיב ואם תראה עוד וגו' (ובר"ש בנו"א קצת) : תשמש עצמה . דהוא כנולד בה נגע חדשה דתסגר בתחלה ובסימנים הנהוגין בבגד : ז בטהור. בבגד טהור . שורף המטלית . דנגע זה מחמת המטלית אתא והוה כאילו מחובר יחד ובגד אחד חשיבא והמטלית טעון שריפה והבגד שבו הנגע טעון סגירה ובגד המוסגר שניטל ממנו המטלית כדקאי קאי דלגבי המוסגר לא חשיבא הנגע כאילו היא במטלית : נראה במטלית בגד הראשון ישרף . כלומר במוסגר הראשון נראה וה"מ למתני חזר אלא איידי דתנא רישא נראה בבגד דהבגד טהור הוא ולא שייך חזר תנא כאן נמי נראה והמטלית טעון שריפה כדמסיים ואזיל דטעון שריפה באחרונה : (לנו"י) תשמש א"ע . היינו להבגד דדינו של בגד שני כאילו הנגע בו בין לענין הסגר בין להחליט : וטעונה שריפה באחרונה . היינו המטלית וא"א לשרוף בראשונה שהרי צריכין לידע להבגד אם פשה אם לאו ומהני לבגד ולא למטלית (ר"ש פי"א מ"ו כל זה) : ח שנטלו מטלית . שהחליף מטלית מזה לזה ומזה לזה : באחד מהן . בהבגדים מחמת הנגע שנראה בבגד שורף המטלית שהוטלה ממנה על בגד אחר ול"ד לטולה מטלית מטהור למוסגר דמציל את המטלית כמבואר לעיל (בר"ש יש גמגום ליישבא ע"ש) : הוא ומטליתו ישרף . דקתני רישא מן המוסגר בטהור נראה נגע בבגד ראשון המוסגר שורף את המטלית . וה"נ הא שניהן מוסגרין וכי נראה נגע באחד מהן הוא ומטליתו שבבגד שני ישרף : כולם ישרפו . דהראשון ישרף מפני המטלית כי הא דרישא והשני ישרף דהתם תשמש בסימנין והכא היינו סימנים דהכא מוסגר הוא וכי חזר בו נגע ישרף : [כולם ישרפו שהרי הבגד שעמו ודאי דטעון שריפה שהרי בדין טולה מן המוסגר בטהור תשמש את הבגד בסימנים וכאן שהבגד הוא מוסגר טעון שריפה והבגד הב' הרי ממנה לוקח המטלית והוה כאילו חזר לבגד וטעון שריפה וכן המטלית ראשון שמחובר לבגד ראשון (ר"ש שם) : ט חוטי קייטא . גרסינן (בפי"א משנה ז') והוא בגד של נשים שקורין קוטא א"נ בגד הקיץ : פספסים . כעין פס יד היוצא מהבגד וצבוע אינו מטמא אלא שפשיון הולך מלבן ללבן מבואר (שם) דטמא וקמשמע לן כאן דר' נחמיה פליג עד שיהא בלובן ג' על ג'] : הליצין . חוטין : פקעת . הוא עץ שכורכין עליו החוטין המה מצטרפין זע"ז וקאמר החוטין שבאותו העץ מצטרפין [לנגע ולפשיון לשון הר"ש כשחולקין הנשים רוב מטוה שבפקעת מחלקות לחלקים וקושרת מהחוט עצמו או מאחר להבדיל בין החלקים והוא הליצין ובלע"ז קורין (לינעם) : שני דפי חלוק . כתונת שאינו מחובר בתיכור גמור לא כעין חלוק שלם במשנה תנא דאין מצטרפין בלא נתחבר בחבור גמור (עיין ר"ש פי"א מ"ט) : כד"א . אחוטי פקעת קאי (ר"ש)] : קירוס . שהן כלי האריגה [וכן בשבת (ק"ה) ובקירוס ולא פצעו עדיין רק מחובר אבל כשנחלק לשנים והיינו פצעו ואח"כ חיבר אינם חבור זה לזה והא דתנא מן המוסגר לטהור תשמש הבגד השני בסימנים אף שנתחבר ממ"א לא אתיא כר"נ דכאן (ר"ש פי"א מ"ט)] : אבל פצען תפרן . אע"פ שתפס ועשאן אחד אין מצטרפין דלאו תפירה מעליא היא : המסכת פרוסה . הוא השתי : [מקופלת . שנתקפל ונעשה אחד או שרצופים כחוטי הכרים והכסתות אז מצטרפין אבל בלא"ה אין השתי מצטרף (ר"ש שם) : י עתיד לארוג . באותו השתי ולעשות בגד הוה חבור לבגד : גמר מלארוג . ונשאר שתי : אלא עד מקום שהוא עתיד לפצוע . והיינו כשחותך האריג מן השתי משייר השתי עם האריג וזה הוא טמא . והיינו עתיד לפצוע לחתוך (כר"ש מ"י) : יא ועשאו שתי . שסתר האריגה קודם שהוזקק לשריפה : שתי ועשאו בגד יראה בתחלה . דהוה כנגע חדשה שנשתנה הבגד בשם : בנימין . היוצא מן הבגד : הסדין טהור . דלא בטל הסדין אגב הנימין : מן נימא לנימא . בשני ראשי הבגד דפשיון אפילו רחוק טמא והסדין שבאמצע בטל לגבייהו וכר"ש גרים הסדין טמא ולנוסחת הגר"א מתפרש דלא כר"ש : שורף את הבגד . בנגע שבו שורף אף הנימין אף שנפצעו מהבגד אח"כ דבטל לגבי בגד] : יב שהכל מטמא במת אפילו אינו צמר ופשתים : ואין הכל מטמא בנגעים . אלא צמר ופשתים בלבד : [כל המטמאין במת (לנו"י) . כגון צמר ופשתן ועור מטמא בנגעים אף שאינו טמא מדרס מ"מ כיון דטמא במת מטמא בנגעים ויש חומר במת שהכל מטמא במת אבל בנגעים רק צמר ופשתן ועור : חבורין לטומאת מת . כגון שני דפי חלוק שאינו מחובר המבואר במשנה ת' שאין מצטרפין בנגעים א"כ לענין מגע דנוגע טמא (ר"ש פי"א מי"א) והגר"א מפרש חבורין כגון טומאה בנימין הבגד טמא משא"כ בנגעים דהסדין טהור : משא"כ בנ"מ . שאין טומאה בהם וגם לא בשתי וערב כדמפקא לן בשבת (דף סד) (עיין ר"ש) : יג בראש השני . מן הבגד הוא פשיון דאף ברחוק נקרא פשיון כגרים ובעור שהוא עבה אף מגד השני הוא פשיון] : טמא משום פשיון . כדתנן (פי"א ז) והרחיק כגרים : כדרכן . וא"צ לפשוט הקמט כמבואר (פי"א מי"א): חמת ותורמל נראין כדרכן (כן בר"ש) : ראב"י אומר . דתנן (שם) סגוס שנראה בו נגע ראב"י אומר עד שיראה בארוג ובמוכין . וקחשיב הכא כל הבגדים שיש להן מוכין : [הברסין וברדסין . מבואר סוף מס' כלאים דאינו טווי ואריג: והסגוסין . שק עבה : ובמוכין . המונח בתוך האריג (ער"ש שם) : טהור . אף שנשאר הנגע דאין בגד עובדי כוכבים וצבוע מטמאה בנגעים : כהסגירו . טעון הסגר כיון שנזקק לכך : פחותות מג' היא ט' טמא בלבד . אבל הפחותין טהור : כולם ישרפו . אף הפחותין כיון שבאו משיעור (ר"ש פי"א מי"ב)] :

סגירתא

בתחום עזה והיו קורין אותו חורבתא סגירתא. ר"ש (ג) בן יהודה אומר איש כפר עכו מקום היה בגליל (א) והיו מציינין אותו שהיו אומרים אבנים מנוגעות היה בו וירושלים (ב) אינה מטמאה בנגעים אמר רבי יהודה אני לא שמעתי אלא בבית המקדש בלבד: ב (ג) (ד) אין מודדין הימנה ולחלל (ג) [א] עגלה ערופה ואינה נעשית עיר הנדחת. רבי נתן אומר אף אין בה משום בן סורר ומורה שנא' (דברים כג) והוציאו אותו אל זקני עירו ואל שער מקומו פרט [ב] (ד) (ה) לידוע שהוא של ישראל אין מלינין בה את המת ואין צוברין בתוכה עצמות אדם ואין משכירין בתוכה בתים ואין נותנין בתוכה מקום לגר תושב ואין מקיימין בה קברות (ד) חוץ מקברי בית דוד וקבר חולדה הנביאה שהיו שם (ה) מימי הנביאים הראשונים. (ו) ואינה נטעת ונזרעת ונחרשת ואין מקיימין בה אילנות חוץ מגנת ורדין שהיה שם מימות הנביאים הראשונים. ואין מקיימין בה אשפתות משום טומאה ואין מוציאין הימנה זיזין וגזוזטראות לרשות הרבים מפני אהל הטומאה: ג (ה) בית הכנסת ובית האשה ובית השותפין הרי אלו מטמאין בנגעים. בית העגיל העשוי (ז) כשובך אין מטמאין בנגעים (ו) דוגין נורגים [ג] ופנטגיז אין מטמאין בנגעים בית שהוא בנוי על ארבע קורות אין מטמאין בנגעים על ארבעה עמודים מטמאים בנגעים. בית שהוא בנוי מלמטה סלע ולמעלה בנין מלמטה אבנים ולמעלה לבנים מטמאין בנגעים. בית שבים (ח) אין מטמאין בנגעים.(ז) בית מצדו אחד עובד כוכבים וצדו אחד ישראל צדו אחד בארץ וצדו אחת בחוצה לארץ אין מטמאין בנגעים. הבית שבספינה אין מטמאין בנגעים: ד עצים כדי ליתן תחת השקוף רבי יהודה אומר כדי לעשות סנדל לאחורי השקוף: עפר כדי ליתן בין פצים לחבירו ובין אבן לחברתה וכמה הוא שיעור אבנים משוי שנים דברי רבי [ד] שמעון בן אלעזר: ה היציע והאבוס והמגירה אין מטמאין בנגעים ואין מצטרפין עם הנגעים ואין הנגע פושה לתוכו וכשהוא נותץ את הבית אין [ה] (ט) אותו: העצים והאבנים והעפר מטמאין (י) בנגעים ומצטרפין עם הנגעים והנגע פושה לתוכן וכשהן נותצין את הבית נותצין עמו: ו כיצד ראיית הנגע (יא) ספק יש בו כשני גריסין ספק אין בו ספק ירקרק שבירוקין ואדמדם שבאדומים(יב) היה בא אצל כהן ואמר לו בני צא ופשפש בעצמך וחוזר בך (ח) שאין הנגעים באין אלא על לשון הרע (יג) ואין הצרעת באה אלא על גסי הרוח ואין המקום דן את האדם אלא [ו] בדתן הרי הן באין על ביתו חזר בו טעון חליצה ואם לאו טעון נתיצה (יד): הרי הן באין על בגדיו וחזר בו טעון קריעה ואם לא טעון שריפה (טו): הרי הן באין על גופו והוזר בו חוזר ואם לאו (ויקרא יג) בדד ישב מחוץ למחנה מושבו. ר"ש בן אלעזר אומר משום רבי מאיר אף על גסות הרוח נגעין באין שכן מצינו בעזיהו: ז (טז) היה קולף את העפר שבין אבן לחברתה ונראה לתוך הבית. (יז) רבי יוסי ברבי יהודה אומר מקרקע הבית היה נוטל את העפר שלש אצבעות שנאמר (ויקרא טו) ואת הבית יקציע מבית סביב [ז] רבי יוסי ברבי יהודה אומר משום רבי [ח] אליעזר הכיהה בשני והולך לו קלפו וטעון צפורין: בית שנראה נגע במזרחו (יח) חצצו ונראה במערבו נדון כבית אחד. חצצו ונראה במזרחו חזר ונראה במערבו נדון כשני בתים. נראה נגע בין נסר לכותל ובין יריעה לקורות אין נזקק לו. סלקו הרי הוא (יח) כקמוט שנפשט וכבית סתרים שנתגלה: ח (ט) חומר בחליצה מבנתיצה ובנתיצה מבחליצה (יט) בחליצה אבן שבזוית בזמן שהוא חולץ חולץ את כולה בזמן שהוא נותץ [ט][נותץ] שלו ומניח את של חבירו. (כ) בנתיצה נותץ את האבנים שיש בהן נגע ואת האבנים שאין בהן נגע ובחליצה אינו חולץ אלא אבנים שיש בהן נגע (כא) הא מפני שיש בחליצה שאין בנתיצה ויש בנתיצה שאינה בחליצה צריך לומר [י] בחליצה נותץ וצריך לומר בנתיצה: אלו ואלו מטמאין במגע ובמשא ואין מטמאות על גבי אבן מסמא ומשתלחות חוץ לכל עיר למקום טמא ואע"פ (כב) שאין שם מקום טמא מקומן טמא: בית המוסגר שנשרו ממנו אבנים [כ] (כג) שהורות שני בתים מוסגרין שנטל אבן מזה ובנה בזה ונראה נגע באחת מהן היא טמאה בלבד ורבי אלעזר בר' שמעון אומר אבנים כמטלית:

פרק שביעי

א הבא כולו נגע יסגיר עמד בו שבוע אחד נותן לו שבוע שני עמד בו שני שבועות או (א) שנכנס ופשה [ל] בתוך שבוע הרי זו חולץ את כולו נגע (ב) בסוף שבוע פרחה בכולו הרי זה חולץ בכולן אין מחייבים אותו לבנות אחר תחתיו ולא עוד אלא אפילו נראה בו נגע ברוח אחת הרי חולץ אותה הרוח ואין מחייבים אותו לבנות אחרת תחתיה אם בנאו ואח"כ נראה (ג) נגע יראה כתחלה אין הבית ניתץ אלא החוזר אחר חליצה בלבד: ב בית הנתוץ מציל על העצים ועל האבנים ועל העפר שהביא לו משבנאו [מ] (ד) אינו מציל לא על העצים ולא על האבנים ולא על העפר שבנאו עמו רבי יהודה אומר מלבן הבנוי על גביו נותץ עמו אבניו עציו ועפריו מטמאין

ר'

באור הגר"א

הוא הרגוס של נגע. פי' וסבר דיכול להיות: רשב"א משום איש כפר עכו מקום היה בגליל שהיו מציינין אותו. פי' מפני הטומאה ומפרש מה היא הטומאה: שהיו אומרים אבנים מנוגעות היה שם. פי' אלמא היה נגעי בתים: ירושלים אינה מטמאה בנגעים. פי' דכתיב בבית ארץ אחוזתכם וירושלים לא נתחלקה לשבטים: אלא בבהמ"ק. פי' דסבר נתחלקה: הימנה ולחלל להביא עגלה ערופה. פי' שאפילו יהיה קרובה אין מביאין עליה ע"ע: אף אין בה משום בן סורר ומורה. פי' שאם היה בירושלים בן סורר ומורה אינו נסקל כדמפרש טעמא: ואין מקיימין בה אילנות חוץ מגינת וורדין כו' ואין מקיימין בה אשפתות מפני הטומאה. פי' שהאשפה מגדל שרצים ומרבה הטומאה: בה"כ ובית השותפין ובית האשה אלו מטמאין בנגעים. פי' דה"א מדכתב ובא אשר לו הבית לו ולא לה לכן קמ"ל דאפ"ה מטמאין: [בהכ"נ וכו'. אע"פ שירושלים אינה מטמאה אבל בתי כנסיות שבא"י ובית האשה ובית השותפין מטמא והיינו טעמא משום דמאי לזכוניהו. מכנו הג"מ ר"א ז"ל]: בית העגול העשוי כשובך אין מטמאין בנגעים. פי' מדכתיב בפ' קירות משמע שצריך שיהא לו ד' דפנות ולהכי העגול אינו מטמא בנגעים והיינו טעמא טריגין פנטיגין שאין מטמאין בנגעים. ופי' טריגין היינו של ג' דפנות וטריגין היינו שלש ופנטיגין היינו חמש: על ד' קורות אין מטמאין. פי' שצריך שיהא מחובר בארץ: על ד' עמודים. פי' שהעמודים עומדים בבית בקרן זוית אע"פ מחובר הוא בד' העמודים לארץ לפיכך מטמא בנגעים: מלמטה סלע. פי' הוא קרקע בתולה שאינו מטמא בנגעים: ולמעלה בנין. פי' היינו של אבנים שמטמאין בנגעים: ולמעלה לבנים. פי' שאין הלבנים מטמאין בנגעים אפ"ה בנגעים. שא"ל שיהא הכותל מדבר המטמא בנגעים: בית שבים מטמא בנגעים. פי' כגון שהוא מחובר בד' עמודים לארץ. פי' דה"א מדכתיב בבית ארץ ולא בית שבים קמ"ל: שצדו א' בארץ וצדו א' בחוץ לארץ. פי' דהיינו שהכותל מפסיק בין ארץ לחוץ לארץ: הבית שבספינה אין מטמאין. פי' מדכתיב בבית הארץ ממעטינן ספינה: עצים כדי ליתן תחת השקוף. פי' השקוף הוא הכותל שלמעלה מן הדלת והעץ הנתון אצל הדלת: סנדל לאחורי השקוף. פי' אחורי השקוף יוצא עץ להגין עליו מפני הגשמים ועל העץ ניתן כמו הסנדל: ובמה יהא שיעור אבנים. פי' שיעור כל אבן: משאוי שנים. פי' שיהא כבד כל כך שאינו יכול לישאה אלא ע"י שנים: [היציע וכו' אין מצטרפין כגון מגורה שבתוך הבית סמוכה לכותל הבית וכן יציע ואיבוס נגע בכותל חציו כנגד המגורה וחציו כנגד הבית. ואין הנגע פושה לתוכן דנגע ופסיון צריך שיהא הכל כנגד הבית. מכנו הג"מ ר"א ז"ל]: ומצטרפין עם הנגעים. פי' אם חצי נגע עומד על אבן וחצי נגע על העץ מצטרף: הרי הן באין על ביתו חזר בו חוזר. פי' אם חזר האדם בתשובה חוזר הנגע: וטעון צפרים לא חזר בו טעון נתיצה הרי הן באין על בגדיו. פי' כך הוא דרכו בתחלה על ביתו ואח"כ על בגדיו ואח"כ על גופו: חזר בו טעון קריעה. פי' דהיינו שלא הלך הנגע אלא שהכהה בשבוע שני ולכך טעון קריעה וה"ה שאם הלך לגמרי טעון צפרים (חסר ת"א) והוא טהור אלא דלגבי שריפה הוי חזר בו נמי אם אינו טעון אלא קריעה: היה קולף כו'. פי' כשהוא קולף אינו צריך לקלוף אלא העפר שבין אבן לחבירו: ונראה לתוך הבית. פי' מה שנראה לתוך הבית אבל מה שאינו נראה אינו צריך לקלוף וגם אינו צריך לקלוף אלא שסביב הנגע ור' יוסי בר' יהודה סבר שצריך לקלוף את כל הבית מבפנים אף מקרקע הבית צריך ליטול ג' אצבעות אף שאינו נראה לתוך הבית שנאמר ואת הבית וגו': חצצו בנסרים או ביריעות ונראה נגע בין נסר לכותל ובין יריעה לקירות: בחליצה אבן שבזוית. פי' אינו אבן גדול מונח בזוית כמין גאם לצפון ולמזרח: בזמן שהוא חולץ את כולה. פי' כל האבן אף מצד השני דהיינו אם נראה נגע בצפון נוטל את כל האבן ואינו מניח אף את החצי שמונח במזרח: ובזמן שהוא נותץ. פי' שמן הדין הכותל שכינו לבין חבירו אינו צריך ליתן אלא החצי שלו ואף אם הוא אבן גדול שממלא כל עובי הדופן: נוטל את שלו. פי' נותץ: ומניח את של חבירו. פי' ואינו צריך ליטול את כולו: חוץ לכל העיר. פי' אפילו אינה מוקפת חומה: למקום טמא. פי' משמע למקום שהיה טמא מתחלה ומפרש אף שאין המקום טמא מתחלה עכשיו כשהניח שם אבנים המנוגעות מקומן טמא: שנשרו ממנו אבנים. פי' קודם שהוחלטו טהורים: אבנים כמטלית. פי' שיש חלוק בין אם חזר הנגע לבית או למה שבנה בה דהיינו אם חזר למה שבנה בה שניהם יתוצו כמו במטלית:

פרק ז הבא כולו נגע. פי' גבי בתים יסגירו: עמד בו שני שבועות או שכינס ופשה בסוף שבוע ראשון. פי' דהיינו שפשה אלא א"א שיפשה אלא א"כ כינס תחלה שהרי היה מתחלה הנגע על כולה לכך אמר שכינס ופשה: הרי זה חולץ את כולו. פי' דהרי צריך לחלוץ מקום הנגע והנגע הוא בכולו לכך צריך להלוץ את כולו: ואין מחייבין אותו לבנות אחר. פי' ולהסגיר שאינו חייב לבנות ולהסגיר אלא כשהנגע על בתי אבנים שאינו חולץ אלא שנים או צריך ליקח אבנים אחרות ולהושיבן במקומו אבל כשהנגע בכל הבית שחולץ את כולו אין מחייבין אותו לבנות: ואם בנה ואח"כ נראה בו נגע. פי' אפילו אם היה הנגע ברוח אחת וחולץ את כל הרוח שאין מחייבין אותו לבנות קמ"ל אפילו כשבנה אינו צריך להסגיר שאפילו יראה בו נגע הוי כמו שיראה בתחלה דהוי התחלת הנגע ולא כמו החוזר: מלבן. פי' היינו העמודים של עץ שאצל המלונות דקתני במתני' שאינו

הגהות הגר"א

(ג) ר"ש איש כפר עכו אומר: (ד) בלבד ואינה מביאה עגלה ערופה ואין מודדין ממנה לחלל ואינה נעשית וכו' ר"נ אומר אף אין נעשה בה בן סורר: (ס) פרט לירושלים שהיא של כל ישראל: (ה) מימות נביאים: (ו) הראשונים ואין מקיימין בה אשפתות ואין עושין בה גנות ופרדסים חוץ מגנות ורדים שהיה שם מימות נביאים הראשונים ואין עושין בה כבשונות ואין מוציאין ממנה זיזין וגזוטראות לרה"ר בהכנ"ס: (ז) כשובך דיגון טריגון ופנטיגון: (ח) תי' אין ל"ג: (ט) אין נתיצין עמו: (י) מטמאין ומצטרפין: (יא) בא אצל כהן ואמר כנגע נראה לי בבית ספק אינו טהור ואומר לו הכהן בני צא: (יב) שבאדומים ספק יש בו כשני: (יג) לשה"ר ואין המקום דן את האדם אלא בהתראה חזר בו: (יד) ואח"כ באין על בגדיו חזר בו: (טו) אח"כ באין על גופו חזר בו נטהר ואם לאו: (טז) עפר שבין אבן לחברתה: (יז) הבית היה קולף עמו ר"י בר"א אף: (יח) וחצצו וחזר ונראה במערבה: (יח) כקמט: (יט) חומר בחליצה: (כ) חומר בנתיצה כו' ואת שאין בהן נגע: (כא) בהן נגע אלו ואלו מטמאין במגע ובמשא ואין מטמאין באבן: (כב) ואע"פ שפונה משם אבנים מקומן טמא: (כג) אבנים טהורות: פ"ז (א) או שכנס ופשה בסוף שבוע: (ב) נגע כשני גריסין בסוף שבוע ופרח בכולו ה"ז חולץ את כולו אין: (ג) בו נגע יראה כתחלה: (ד) ואין מציל:

אור הגנוז

[א] ואין מביאין ממנה: [ב] לירושלים: [ג] ופנטגין: [ד] ר' שמעון בן אלעזר אומר היציע: [ה] נותצין עמו: [ו] ברתיון: [ז] וכן תיה: [ח] אלעזר: [ט] נותץ את: [י] צ"ל בנתיצה אלו והשאר ליתא: [כ] טהורות: פ"ז [ל] בסוף: [מ] אבל:

מצפה שמואל

(א) שהיו מציינין. עי' ריש פ"ה דמעשר שני וירו' שם: (ב) אינה מטמאה. מגילה כו.: (ג) אין מודדין. עי' ב"ק דף פ"ב. וירו' שם: (ד) חוץ מקברי בית דוד. עי' תשובת מהרי"ט ח"ב סי' לח. ועי' בפ"א דב"ב מ"ש שם: (ה) בהכ"נ. יומא יא:: (ו) דיגון. נזיר ח: וב"ב קסד: ותוס' שם: (ז) בית שצדו אחד. מיי' פי"ד ה"ג: (ח) אלא על לה"ר. עי' ערכין טז. ושם: דמבואר על ז' דברים ותשי לס"ר וגסות. ועי' רי"ף ורא"ש פ"ב דשבת: (ט) חומר בחליצה אבן שבזוית כו'. חולין קכח: ומבעיא לן שם אי הוי כך אבן יד לחברתה:

זר זהב ומנחת בכורים

פרק ו א [סגירתא. שהיא מן המוסגר: מציינין. לידע מקום טומאה. אינה מטמאה. דכתיב בבית ארץ אחוזתכם וירושלים לא נתחלקה לשבטים: בית המקדש. דכל ישראל יש להן חלק בו אבל ירושלים נתחלקה ובפ' בני העיר מפרשינן לר"י מקום מקודש בלבד דבהכ"נ נמי אינה מטמאה בנגעים שיש לכל ישראל חלק בו: ב ואין מודדין ממנה לחלל. אם נמצא הרוג סמוך לירושלים לא ימדדו לירושלים לפטור שארי עיירות אלא מודדין לעיר הרחוק יותר מירושלים והיא מביאה וירושלים כמאן דליתא: ואינה מביאה עגלה ערופה. שהיא עצמה אינה מביאה דכתיב באדמה אשר ה' נותן לך וירושלים לא נתחלקה: פרט לירושלים שהיא של כל ישראל. שלא נתחלקה: אין מלינין. גמרא גמירי לה: עצמות אדם. משום טומאה: בתים. דכל ישראל שותפין בו ואין להדרים בה להשכיר: מקום לגר תושב. אף לג"ת כדי שלא יפסיד מקום לישראל וכ"ש לעובד כוכבים דבכל א"י אין נותנין להם חניה בקרקע: ונחרשת. אף בלא זריעה (כפי הגו"י)]: אשפתות. משום טומאה דמצוין בה עצמות טמאין וככלון הוא דאין עושין גנות לפי שצריך לאשפה: ואין מוציאין ממנה זיזין וגזוזטראות לר"ה. שלא להאהיל על הטומאה שהיו נשמרין שלא להרבות בה טומאה: בית הכנסת ובית האשה ובית השותפין הרי אלו מטמאין בנגעים. אע"ג דירושלים לא מטמאה דלאו אחוזתכם היא. ירושלים הוא דלא מצי למזבן ליה אבל הני הואיל ומצי מזבין ליה אחוזתכם היא ומטמאה בנגעים: [אהל הטומאה. שמא יש מת תחתיו ואחר יעבור ויאהיל הזיזין עליו ועל המת (לפי גו"י)]: ג בהכ"נ. כת"ק דלעיל: ובית האשה. אף דלא נטלה חלק בארץ דלזכרים נתחלקה זולת בנות צלפחד שנטלו חלק אביהן: ובית השותפין. כיון שרשאין למכור נקרא בית ארץ אחוזתכם ול"ד לירושלים דהוה של כל ישראל (פי"ב מ"ד): [עגול. בלא זויות דכתיב קירות הבית שיהא לה זוית]: דיגון. שני זוית דיו הוא שנים בלשון רומי: טריגין. הוא שלש זוית שרי הוא שלש בלשון רומי [וכן בלשון רוסיא]: פנטיגין. הוא חמש זוית פיענט"ן (בלשון רומי ממש) [דס"ל לכתוב קיר וכתיב קירות ב"פ בפרשה הרי ד' קירות]: ד' קורות. המשוכין מן הכותל למעלה ותחתיהן אויר והבית תלוי עליהן באויר אין מטמא שאינו מחובר בארץ ובנגעים [באויר שנתלקו מן כותל הבית] וכתיב בבית ארץ אחוזתכם שיהא הבית בארץ: ד' עמודים. ארבעה עמודים נעוצין בקרקע ועליהן הבית בנוי מטמא בנגעים הואיל ובני ע"ג העמודים הנעוצין ומחוברין בקרקע מחובר בארץ איקרי: [סלע. צור מימות בראשית שאינה מטמאה והבנין שלמעלה ראוי לטמאות: אבנים. מעורב בעפר וסיד שמטמא בנגעים ולבנים של מעלה אינם מטמאין דאינו מטמא אלא אבנים עצים ועפר: מטמא. אף שלמטה אינה ראוי לטמא מ"מ נקרא בבית ארץ]: שבים. כגון הביאו אבנים וטיט ושפכו בים ונעשה תל מ"מ אינו נקרא בבית ארץ [(לגו"י) ולהגר"א מטמא בנגעים ואף שנעץ עמודים בקרקע הים כמו נעמודים דלעיל דנקרא בית ארץ]: מטמא. הואיל ועמודים בקרקע הים הן הוא מחובר בארץ: [אין מטמא. אף הכ"ד של ישראל ובא"י כיון דמצורף לפטור: שבספינה. להר"ש אפי' העלה הספינה ליבשה כיון דסופה לירד לים אינה מטמאה דארץ כתיב ולא ים (פי"ב מ"א)]: ד עצים. דבית אינו טמא אא"כ יש בו עצים אבנים ועפר כדכתיב ונתץ את אבניו ואת עציו ואת כל עפר ומפרש שיעור עצים בכמה: השקוף. משקוף שהדלת נסגר עליו כן צריך לכל קיר וקיר: לאחורי הדלת (כגו"י)]. הוא גג קטן שעושין לפני הפתח להגן מפני הגשמים: [פצים. לשון סדק וקרע (עי' שבת ס"פ המוציא) כמו הרעשת ארץ פצמתה: משא שנים. שאבא ככד נישא רק בשנים (ע' פי"ב מ"ד): ה היציע. חדר קטן סביב הבית: אבוס. של בהמה: והמגורה. אוצר של תבואה וכל הני ממעטים מדכתיב קירות הבית ולא אלו: ואין מצטרפין. תני גריס בבית ותני בזו: וכשנותץ. מחמת נגע שבבית (ר"ש שם): מצטרפין אם כגריס בין שלשתן: את הבית. בנגע מא' מהם נותן כולו (ר"ש שם):

ו כיצד ראיית הנגע. מבואר (פי"ב מ"ה) שאומר כנגע וכנוסח הגר"א: ספק יש בו כשני גריסין. בשתי אבנים דכתיב והנה הנגע בקירות הבית. קיר שהוא כקירות והוא בקרן זוית ובכל קיר כגרים: ספק אין בו. ב' גריסין: ספק ירקרק. ספק יש בו ירקרק. שאירע בו ספק דטהור הוא דעד שלא נזקק לטומאה טהור: ואומר לו הכהן בני צא ופשפש במעשיך. כי שמא עתה אירע לו ספק וכשלא יהרהר בתשובה יהיה ודאי: נגעים. הוא נגעי בגדים: גרעת. (כגו"י) נגעי אדם וס"ל כר"מ לקמן דעל גסות הרוח נגרעת בא וראיה מעוזיהו ושם נגרעת הגוף היה. והגר"א ל"ג לה כלל. בדיינים גרס כר"ש. והתראה הגירסא יותר נכונה. מתחלה הרי הן באין על ביתו להזהירו]: חזר בו טעון חליצה אם חזר האדם ממעשיו יטען הבית חליצה ותו לא: ואם לאו. שאינו חוזר האדם ממעשיו יטען הבית נתיצה: חזר בו טעון קריעה: אם חזר האדם ממעשיו יטען הבגד קריעה ותו לא. ואם לאו שלא חזר טען הבגד שריפה [טעון חליצה ונתיצה. דבאדם אין חליצה וקריעה ונתיצה: אחר ומתרפא. אבל לא נתיצה: חוזר ומתרפא. דבאדם אין חליצה וקריעה ונתיצה: אחר הנגע שחזר. אחר החליצה (הכל בגו"י): בעוזיהו. כשמלך אשר בחזקתו גבה לבו ורצה להקטיר קטורת בבהמ"ק ונגזר מבית ה' ונצטרע כמבואר בד"ה ב' כ"ו (ר"ש פי"ב מ"ה): ז ונראה. מה שנראה: היה קולף עמו. עם הנגע כשחולץ אבני הנגע: הכהה בשני. בשבוע שני או הלך לגמרי קולף מקום הנגע וטעון צפרים לטהר ומשנה (פי"ג מ"א דכהה בשני טעון צפרים ר"א היא (עי' ר"ש פי"ב מ"ו באריכות מהתו"כ ועי' ברפי"ג דין זה ע"ש)]: בית שנראה כו'. נדון כבית אחד והיה בו פסיון מרחוק וטמא כל הבית וטעון נתיצה דאף שחלקו במחיצה מ"מ כיון שהחלוקה הוה אחר שנראה הנגע טמא אבל תננו תחלה הוה כשני בתים והאשון הוה עומד והשני יראה בתחלה: בין נסר לכותל. דרכן היה לכסות את הקיר בנסרים של עץ שלא יתלכלך הניסוף בהם] ואם נראה הנגע בין הנסר לכותל הוא בית הסתרים ואין נזקק לו סילקו הוא כקמט שנפשט וכבית הסתרים שנתגלה [וכן דרכם לפרוש יריעה משמי קורה מפני עפוש הנוסר והנגע שבינתים כבית הסתרים דמי וטהור: סלקו. הנסרים והיריעות: שנתגלה. ויראה כתחלה (ר"ש פי"ג מ"ח): ח בחליצה. בגוונא שחולץ מקום הנגע: את כולה. אף חלק חבירו חולץ דכתיב וחלצו מלמד שניהם חולצין משא"כ בנתיצה וכן בנוסח הגר"א: אבן מסמא. שמונח הטומאה תחת אבן ויושב עליה או בהיפך: לכל עיר. אף באינו מוקף חומה כדכתיב מחוץ לעיר: מקומן טמא. שנטמא באבני הנגע וע"כ נקרא מקום טמא (ער"ש רפי"ב מ"ו שהביא זה וכל התוס' הובא בדבריו פי"ג מ"ב): טהורות. גרסינן וכן בר"ש (פי"ג מ"ה): ובנה בזה. אחר החליצה]: בלבד. אבל האבן שלה שבנאו בבית האחר טהור: ר"א בר"ש אומר אבנים כמטלית. מה מטלית הוא ומטליתו ישרף כדקתני לעיל אף הכא הוא ואבנו טמא: [ול"ד למטלית המבואר לעיל פ"ה ור"א ס"ל דדינו כמטלית וטמא האבן שבבית האחר (עי' ר"ש פי"ג מ"ה)]:

פרק ז א [יסגיר. כדין בגדים ואדם: שנכנס בראשון (כגו"י). שנתקטנה ואח"כ בשני פשה חולץ כל הבית: נגע כשני גריסין. ובסוף שבוע פרחה בכולו דהשבינן ליה פסיון והפושה טעון חליצה וכיון דכולו נגע טעון חליצה בכולו: אין מחייבין. כמו באבן המנוגע דחולצין ומחייבין להביא אחר כדכתיב והביאו אבנים אחרות: אלא אפי' כו' ברוח אחת. ולא כל הבית מ"מ כיון דנתפשטה בכל הרוח אין מחייבין אותו לבנות: יראה בתחלה. דסיכא דמחייבין אותו לבנות נגע החוזר מטמא אבל כאן שאין מחייבין אם בנאו ואירע נגע הוה נגע תדפה (פי"ג מ"ד): אחר חליצה. בשפשה בראשון או בשבוע שני או עמד בזה ובזה דחולץ וקולה וטח וכשחוזר נותץ: ב מציל. שאלו אינם בכלל נתיצה כל זמן שהביא לו ולא חבירו: שבנאו. דהוה הבור וכולו טעון נתיצה: מלבן. עץ ארוך על הכותל העשוי להושיב בתוכו ראשי הקורות שלא ירקבו מלמלותית האמה אבל שאר מלבנים דאין

[ה] (ס) ר' אלעזר [נ] אומר במשהן. שריפתן מטמאים [נ] מביאה ור"ש מטהר: ג (א) המאהיל ידיו על האבן המנוגעת בין מלמעלה ובין מלמטה טהור ורבי שמעון מטמא. ככר תרומה לכרוך בסיב או בנייר ונתון על גבי אבן המנוגעת בין מלמעלה בין מלמטה טהור ור"ש מטמא: המכניס ידו לבית המנוגע ונגע בו מבפנים רבי מטמא ורבי אלעזר בר"ש מטהר עד (ו) שיכניסה ראשו [ג] לתוכו. וכן היה רבי יהושע בן קרחה מטהר משום רבי אלעזר בן עזריה: ד בית המוסגר (ז) מטמא מתוכו והמוחלט מאחוריו ומתוכו וזה וזה מטהר בביאה ואבנים שיש בהן נגע (ב) מטמאות מאחוריהן: ה בית שהוא מיסך על גבי בית המנוגע וכן אילן שהוא מיסך (ח) על גבי בית המנוגע נכנס לחיצון טהור ור' אליעזר אומר כזית ממנו מטמא בביאה כולו [ד] אין הוא מטמא בביאה: הטמא עובר תחת האילן והטהור [ה] עובר תחת האילן טהור (ג) טמא עובר תחת האילן (ג) וטהור עובר אם עמד טמא אבן מנוגעת טהור חזרו אבנים מנוגעות תחת האילן טהור והותצו טמא שנאמר (ויקרא יג) מושבו טמא: ו (ד) טלית טמאה שיש בה שלש על שלש ואין (ט) כזית והכנים רובה לבית טהורה טמאתו ורבי נחמיה מטהר עד שיכנים את כולה וטהורה שהכנים ממנה שלש על שלש לבית טמא נטמאה רבי נחמיה מטהר עד שיכנים את רובה וטמאה שהכנים ממנה אפילו כזית לבית טהור טמאתו: ז המכנים ראשו ורובו לבית המנוגע טמאה. כלי חרס שהכנים אוירו לבית המנוגע טמא. הספסלין והקתדראות שהכנים רובן לבית המנוגע טמאים: ח מי שנכנס לבית המנוגע (י) (ה) כליו מקופלין ומונחים על כתפיו וסנדליו וטבעותיו בקומצו הוא והן טמאין מיד (יא)שאם מלובש בהן טהור עד שישהא בכדי אכילת פרס. היה עומד בפנים ופשט ידו לחוץ ונתן לו חבירו סנדלו וטבעותיו בקומצו (יב) הוא והן טמאים מיד שאם מלובש בהן טהור עד שישהא בכדי אכילת פרס. היה עומד בחוץ וסנדליו ברגליו (יג) וטבעתו באצבעו ופשטן לפנים ר' יהודה מטמא (יד) וחכמים אומרים עד שישהא בכדי אכילת פרס. [ו] אמר לו לר' יהודה (טו) בזמן שאין כל גופו טמא לא טמא את מה שעליו כדי שישהא כדי אכילת פרס אמר לו רבי יהודה מצינו שיפה כח הטמא להציל מכח הטהור (טז) להציל: ט ישראל מקבלין טומאה ומצילין בגדים בבית המנוגע. (ו) והבהמה והעובדי כוכבים אין מקבלין טומאה ואין מצילין בגדים בבית המנוגע: י וכמה הוא פרס חצי ככר משלש לקב (יז) ושלשה שעורין היה רבי (ט) שמעון אומר בה (ז) שתי ידות מזון שתי סעודות שאמרו חכמים [ז] בערוב רביעי נקרא חצי פרס לפסול את הגויה חציו נקרא פרס לאכול בבית המנוגע מסב ואוכלה בלפתן בבינונית של כל אדם: יא מצורע שנכנס לבית כל הכלים ששם הרי אלו טמאין מיד אמר רבי יהודה בד"א בזמן שנכנס ברשות (יח) לא נכנס ברשות כל הכלים ששם טהורים עד שישהה כדי הדלקת הנר. (יט) נכנס לבית הכנסת (ח) עושין לו מחיצה נכנס ראשון ויוצא אחרון: כלים התלוין בכותל למעלה מעשרה טפחים טהורין דברי רבי [ח] מאיר ר' שמעון אומר למעלה [ט] (כ) אמות רבי יוסי ברבי יהודה אומר כלים הטמונין בקרקע הבית למטה משלש אצבעות טהורין. רבי יהודה אומר השידה ותיבה ומגדל שבבית המנוגע אע"פ שהן [י] (כא) מגולין כלים שבתוכן טהורים: יב (כב) כל המציל בצמיד פתיל שבאהל המת מציל (כג) בצמיד שבבית המנוגע: [כ] כל המציל מכוסה באהל המת (כד) מציל בצמיד פתיל בבית המנוגע. כל המציל מכוסה באהל המת מציל מכוסה בבית המנוגע ובית המנוגע כאהל המת דברי רבי מאיר. רבי יוסי אומר כל המציל בצמיד פתיל באהל המת מציל מכוסה בבית המנוגע וכל המציל מכוסה באהל המת אפילו מגולה בבית המנוגע טהורה. רבי שמעון אומר כל המציל בצמיד פתיל באהל המת מציל בצמיד פתיל בבית המנוגע וכל המציל מכוסה באהל המת מציל מכוסה בבית המנוגע: יג חומר באדם (כה) שאין בבגדים ובבגדים שאין באדם שאדם סימן טומאה מתהלה לטמא במחיה [ל] לטמא בארבע מראות זו על גבי זו וחייב בקרבן וטעון צפורין מה שאין כן בבגדים: יד חומר בבגדים שהעומד (כו) שני שבועות בבגדים [מ] והפסיון והדחוק בבגדים [מ] טמאין והפורח בבגדים טמאין(ט) ומשתלח לכל עיר ואדם אין משתלח אלא חוץ לעיירות המוקפות חומה ואין להן טהרה מטומאתן: הלוקח בגד מן הנכרי יראה כתחלה מה שאין כן באדם: טו חומר באדם שאין בבתים ובבתים שאין באדם שבאדם סימן טומאה לטמא (כז) כתחלה ולטמא [נ] בארבע מראות זו על גבי זו (כח) ומטמא שהעומד שלשה שבועות בבתים טמא והפסיון והדחוק בבתים טמא (י) והפורח בבתים טמא (כ) ומשתלח חוץ לכל עיר ואדם אין משתלח [ס] חוץ לעיירות המוקפות חומה ואין להן טהרה מטומאתן: הלוקח בית מן הנכרי יראה כתחלה מה שאין כן באדם: טז חומר בבגדים שאין בבתים ובבתים שאין בבגדים (כט) שהעומד שני שבועות בבגדים טמא והפושה בבגדים ישרף מיד ומטמא בבגדים מטמא בשתי וערב מה שאין כן בבתים: חומר בבתים שבבתים נזקקה להן [ע] שלשה שבועות ומטמא צבועין וטעונין צפורין מה שאין כן בבגדים:

פרק שמיני

א אין מצורע מטהר מצורע אחר אבל נשאל הוא על הטומאה ועל הטהרה (א) של עצמו והכל כשרין לטהר את המצורע ואפילו [פ] (ב) טמא מת וכשם שמצוה לטהרן כך מצוה לטמאן. וכהן שטמא מצוה

הגהות הגר"א

(ה) מטמאין בכזית ר"א בן חסמא אומר במה שהן עפר שריפתן מטמאין בביאה:(ו) שיכנים ראשו ורובו לתוכו:(ז) טמא מתוכו כו' מטמא בביאה:(ח) על בית המנוגע כו' טהור אר"א אבן אחת ממנו מטמא בביאה כולו אינו מטמא בביאה טמא עומד תחת האילן וטהור עובר כו' טמא טהור עומד תחת האילן וטמא עובר טהור ואם עמד טמא וכן באבן המנוגעת הטהור עומד ונזרקו אבנים מנוגעות תחת האילן טהור ואם נחו טמא: (ט) בו: (י) וכליו: (יא) ואם הוא מלובש בהן טהורים:(יב) והכניסן הוא והן טמאין מיד ואם היה מלובש בהן טהורין: (יג) וטבעותיו באצבעותיו: (יד) מיד: (טו) ר"י מה אם בזמן שכל גופו כו' עד שישהה בכדי אכילת פרס בזמן שאין כל גופו טמא אינו דין שלא יטמא מה שעליו עד שישהה בכדי אכ"פ אמר להן ר"י: (טז) תיבת להציל ל"ג: (יז) מיסב ואוכל בלפתן באכילה בינונית של כל אדם ושלשה שעורין היה ר"א אומר בו שתי ידות ממנו כמזון שתי סעודות לערוב חציו נקרא פרס לאכול בבית המנוגע וחצי ממנו נקרא חצי פרס לפסול את הגויה מצורע:(יח) אבל נכנס שלא ברשות: (יט) הדלקת הנר כלים כו' והשאר ל"ג: (כ) מד' אמות: (כא) שהן מכוסין כלים שבתוכן טמאים: (כב) הבור והדות שבבית המנוגע אע"פ שמגולין כלים שבתוכן טהורים ר"י אומר כל: (כג) מציל מכוסה בבית המנוגע וכל: (כד) המת אפילו מגולה בבית המנוגע טהור. רמ"א בית המנוגע כאהל המת המציל בצמיד פתיל באהל המת מציל בצ"פ בבית המניגע וכל המציל מכוסה באהל המת מציל מכוסה בבית המנוגע חומר: (כה) מה שאין בבגדים וחומר בבגדים מה שאין באדם חומר באדם שבאדם סימני טומאה לטמא בשער לבן ובמחיה ולטמא בתחלה ולטמא בד' מראות זו ע"ג זו ולטמא בפיתוך וחייב קרבן: (כו) בב' שבועות בבגדים טמאים והפסיון הרחוק בבגדים כו' ומשתלחין מכל עיר ואדם אלא חוץ לעיירות: (כז) לטמא בשער לבן ובמחית ומטמא בתחלה: (כח) ולטמא בפיתוך ומטמא בכגרים ומטמא בארץ ובחו"ל וחייב בקרבן משא"כ בבתים חומר בבתים שהעומד ב' שבועות בבתים טמא והפסיון הרחוק בבתים טמא והפורח בבתים טמא כו' ואדם אלא חוץ לעיירות חומה:(כט) חומר בבגדים שהעומד ב' שבועות בבגדים ישרף והפושה בראשון ישרף מיד ומטמא כגרים ומטמא בשתי וערב משא"כ: פ"ח (א) ועל הטהרה הכל: (ב) ואפילו זב ואפי' ט"מ:

באור הגר"א

שאינו ניתנין עמו מפרש הכא דהיינו דווקא שנגאו אחר שנכנס את הבית אבל כשנכנס את הבית נתנין עמו: נתיצתן. פי' העפר שככר ניתן מטמא בביאה כמו אבן המנוגע: המאהיל ידיו על האבן כו' טהור. פי' דאין אבן מנוגע מטמא אלא כשדבר אחר מאהיל על שניהם והיינו ביאה אבל אם הוא מאהיל על האבן מנוגע או האבן המנוגע מאהיל עליו טהור: ור"ש מטמא. פי' דסבר דאבן מנוגע מטמא בכל אוהלים כמו מת: ככר תרומה כרוך בסיב או בנייר. פי' דבר שאינו מקבל טומאה ומפסיק בין האבן המנוגע לככר תרומה: טהורה. פי' דכיון דאבן המנוגע מונח באויר א"כ לא נטמא הככר מחמת ביאה וגם בנגעה לא נטמא שהרי הנייר מפסיק: ור"ש מטמא. פי' דר"ש לטעמיה דסבר דאבן מנוגע מטמא באהל ולכך הככר טמא משום אהל ואין הנייר מציל כמו שלא היה מציל אם היה מאהיל על המת דטומאה בוקעת ועולה ה"ה באבן מנוגע לר"ש: המכנים ידו בבית המנוגע ולא נגע בו מבפנים. פי' דאילו נגע היה טמא אפילו גופו דהא אפילו מוסגר מטמא מתוכו: ר' מטמא. פי' ידו לבד ולא גופו נמי וגזירה דרבנן היא דסבר דגזרינן ידו אטו גופו כלומר אי נימא כשהכנים ידיו הידים טהורות אתיא למימר כשהכנים גופו טהור לכך גזרו רבנן: ואבנים שיש בהן נגע מטמאין מאחוריהן. פי' אפילו הם במוסגר מטמאין אם נגע באותן אבן אפילו מאחוריו: בית שהוא מיסך ע"ג ביתו המנוגע. פי' דהיינו בית קטן בבית גדול ויש נגע בקטן: וכן אילן שהוא מיסך ע"ג בית המנוגע הנכנס לחיצון טהור. פי' וכן אם נכנס תחת האילן נמי טהור דלא הוי כמו אבן המנוגע בתוך הבית אלא שהאהל מפסיק ותשיב ליה אהל: כח הטמא. פי' יפה כח הטמא להציל כמו שמפרש ואזיל ישראל מקבלין טומאה ומצילין אבל הבהמה והעובד כוכבים אין מקבלין טומאה ואין מצילין כמ"ש בתו"כ וכבס בגדיו כל המטמא בגדים מציל בגדים: למטה מג' אצבעות. ריב"י לטעמיה דמצריך נמי לקוף מקרקע הבית ג' אצבעות: לטמא בתחלה. דבמחיה ושער לבן מחליטו בתחלה אבל בגדים אין מוחלטים בתחלה לעולם אלא בסוף שבוע ופסיון. ליטמא במחיה אם נשאר באמצע הנגע כעדשה בשר חי שלא נתכסה נגע משא"כ בבגדים שאם נתגלה מן הנגע כעדשה בבגד לא הוי סימן טומאה והא דלא חשיב שער לבן משום דלא שייך בבגד: ומשתלח לכל עיר דהאי תנא סבר דאיתקיש לבית וגבי בית כתיב והשליכו אותן אל מחוץ לעיר ואמרו בת"כ אותן מחוץ לכל עיר ולא אדם חוץ לכל עיר: ומטמאין צבועין אבל בגד פ אין מטמאין אלא לבנים: וטעונין ציפורן. משא"כ בבגדים דממעט להו בת"כ מדכתיב זאת כ"ז מנו הג"מ ר"א ז"ל]: פרק ח וכהן שטמא. פי' אותו כהן עצמו שטימא מצוה לטהר:

אור הגנוז

[א] בכשרץ: [ב] חסמא:[ג] בביאה:[ג] ורובו:[ד] דין הוא:[ה] עומד טמא הטהור עומד תחת האילן והטמא עובר טהור אם עמד טמא. אבן מנוגעת וכו': [ו] א"ל לר' יהודה בזמן שכל גופו טמא לא טימא את זה שעליו עד שישהה כדי אכילת פרס בזמן שאין כל גופו לא יטמא מה שעליו עד שישהו כדי אכילת פרס א"ל ר"י מצינו וכו': [ז] בערובי תחומין: [ח] יהודה: [ט] מארבע: [י] מכוסין כלים שבתוכן טמאים הבור והדות שבבית המנוגע אע"פ שנעולין כלים שבתוכן טהורין: [כ] בבא דכל המציל מכוסה באהל המת מציל בצמיד פתיל בבית המנוגע ליתא בכ"י: [ל] לטמא בפיתוך: [מ] טמא: [מ] טמא וכו' ומטמא בבגדים: [נ] במחיה וליטמא בפתוך וליטמא בד' מראות זע"ג זו ומטמא בבגדים ומטמא בארץ ובחו"ל משא"כ בבתים חומר בבתים שהעומד וכו': [ס] אלא: [ע] טומאה: פ"ח [פ] זב ואפי' טמא ואפי' טמא מת:

מצפה שמואל

(א) המאהיל ידיו. מיי' פי"ז הי"ג: (ב) מטמאות מאחוריהם. מיי' פט"ז ה"ב ועי' יבמות קג: (ג) טמא עובר. קדושין לג: (ד) טלית טמאה. מיי' פי"ג הי"ד כל זה: (ה) וכליו מקופלים. סוכה כה: (ו) והבהמה והעובדי כוכבים. עי' ב"ב כ. לענין תלייה באהל ועי' מיי' פט"ז ה"ז מטומאת צרעת: (ז) שתי ידות. עירובין פב: במשנה ועי' ירו' שם פ"ח ה"ב: (ח) עושין לו מחיצה. עי' ר"ש ועי' השגות הראב"ד בפי' מהל' טומ"צ וכ"מ שם: (ט) ומשלח לכל עיר. עי' מיי' פי"ד הט"ו. ועי' פ"ח דכלים: (י) והפורח. מיי' פי"ח ה"ו וכ"מ: (כ) ומשתלח חוץ לכל עיר. מיי' פט"ז ה"ח:

זר זהב ומנחת בכורים

מחוברין אין נתצין עמו כמבואר במשנה (י"ג ג'): מטמאין בכזית. כמת שנאמר במצורע אל נא תהי כמת: שהן. דיליף מחברים של מת דאברים אין להם שיעור כפ"ק דאהלות: עפר שריפתן. אף אחר שנשרפו ונעשו אפר מ"מ טמא כאהל המת. ור"ש פליג: ג מלמטה. שהאבן מאהיל על גביו טהור דאין טומאת אהל במצורע אלא מטמא בבא לבית מטעם ביאה: בסיב. וליכא נגיעה רק מחמת האהל אינו טמא ור"ש לטעמיה: ונגע בו. במוסגר שאינו אלא מטעם ביאה ולכן ר"א בר"ש מטהר דביאה הוא בראשו ורובו: ד מתוכו. בביאה כדכתיב והבא אל הבית: מאחוריו. דכתיב צרעת ממארת טמא להוסיף טומאה על טומאתו אף בחוץ: ה מיסך כמו סכך והוה אהל כגון בית בתוך בית: לחיצון. או תחת האילן טהור: כזית ממנו. (כנו"י) כמת ואינו כ"א דלעיל דאמר במשהו וכאן הרי כולו תחת האילן או הבית הטהור (פי"ג מ"ז ע"ש בר"ש ובמשנה): טהור. ה"ה הטהור עומד כמבואר במ"ד דעיקר תלוי בעמידת טמא: וטהור עובר. בבא יתירא היא ולפי נוסח הגר"א כן הוא במשנה: ואם עמד טמא. דעיקר תלוי בעמידת הטמא כדילפינן מחוץ למחנה מושבו ומבואר בקדושין (לג): אבן. ה"ג לה וכן באבן וכו' כנוסת הגר"א וכן בר"ש מ"ז ובסיפא גרס הותצו (כנו"י) והיינו כמו נחו]: ונזרקו אבנים מנוגעות תחת האילן. ועבר לאלן מן האילן: טהור. שהרי לא נחו תחת האילן אלא נזרקו דרך העברה מתחתיו ולהלן: ואם נחו. התחת האילן: [מושבו. שעומד במקום אחד והיינו מחוץ למחנה מושבו טמא הוא ובריתא מיירי דלא נחו תחת האילן רק מעבר האילן והלאה (ער"ש פי"ג מ"ז)]: ו טלית טמאה כו'. בטלית טמאה אם הכנים ממנה כזית אע"פ שאין בה רוב ולא שלש על שלש או הכנים רוב אע"פ שאין בה כזית ולא שלש על שלש טמאה. כדקתני הכא טלית טמאה שיש בה שלש על שלש פי' בכל הבגד ואין בה כזית והכנים רובה כו': [טלית טמאה. הנה כללא בזה בטלית טמאה ודאי מטמא בביאה בכזית ובג' על ג' שנכנס ואין בו כזית בכל הבגד לרבנן ברובו ולר"נ בכולו] ובבגד גדול אם הכנים שלש על שלש אע"פ שאין בו כניסה כזית ולא רוב טמא ובטהורה שהכנים שלש על שלש וליכא רוב ולא כזית טמאה. ובטהורה אם הכנים שלש על שלש עע"פ שאינו רוב הבגד כגון שהוא בגד גדול טמא כדקתני הכא. וטהורה שהכנים ממנה שלש על שלש לבית טמא נטמאת: ור' נחמיה מטהר עד שיכנס את רובו. מכלל דלרבנן אע"פ שלא הכנים את רובה טמאה. ואם הכנים את רוב הבגד אע"פ שאין בה ג' על ג' שהיא בגד קטן טמא: ובין שלש על שלש ובין רוב הבגד אע"פ שאין בה כזית טמא. אבל אם אין בה לא רוב הבגד ולא שלש על שלש אף על פי שיש בה כזית טהורה: (עי' מ"ח ובר"ש שם פי"ג): ז ראשו ורובו. מטעם ביאה: אוירו. שאינו טמא אלא מאויר: ח מי שנכנס. כללא הוא דמלבוש בעינן שישהא בכדי א"פ אבל כלים בעלמא טמאין מיד ונפקא לן מקרא (בר"מ פט"ז ובר"ש שם): מקופלים. שאינו מלבוש טהור והמלבושים טמאים מיד כיון שראשו ורובו בפנים: שכל גופו טמא. שהוא בפנים ור"י ס"ל דכיון שהוא עומד בחוץ לא חשיב כמלבוש וטמא מיד: ט ומצילין בגדים. שאם מלובש אף שהוא טמא מ"מ הבגדים בעינן שהייה משא"כ עובדי כוכבים שאינם נטמאין מיד א"כ ה"ה עומד בחוץ כיון שהיא אינו טמא הבגדים טמאים מיד (ר"ש פי"ג מ"י): י משלש לקב. וקב הוא כ"ד ביצים א"כ שלש הוא שמונה ביצים וחצי ככר ד' בצים: באכילה בינונית. לא מהר ולא מתון: אומר בו. בהככר יש שלשה שעורין: שתי ידות. שני חלקים מהככר זו הוא מזון שתי סעודות להניח ערובי תחומין ומבואר בעירובין (דף פ.) רביעית מהככר לפסול הגויה באכל אוכלין טמאין דמה"ת אינו נטמא הגוף דאין לאשון מטמא אדם וטומאת גויה דרבנן: יא מיד. בלא שהייה כמבואר במי"ח]: בד"א בזמן שנכנס ברשות דמושבו כתיב וברשות קרינן בי' מושבו מיד אבל שלא ברשות לא איקרי מושב עד שישהא כדי הדלקת הנר: [לא נכנס ברשות גרסינן. דכיון שלא ברשות נכנס לא קרינן מושבו רק בשהא כדי הדלקת הנר ולא אפקיה מביתיה ברשות הוא: עושין לו מחיצה. שלא יטמא בהיותו יחד עם הטהורין ולכן כשרוצה לכנס נכנס ראשון ויצא תחבון שכשיצא מן המחיצה לא יהיו יחד עם הטהורים]: ר' יוסי בר"י אומר כלים הטמונים בקרקע הבית למטה משלש אצבעות. ר' יוסי בר"י לטעמיה דאמר (לעיל פ"ו) אף מקרקע. הבית היה נוטל את העפר ג' אצבעות. בלכך הכלים הטמונים למטה מג' אצבעות טהורין אבל למעלה מג' אצבעות טמאים דכבית חשיבא: [ר"י בר"י כו' טהורין. דהא כרשות לעצמו ובאהל אינו מטמא למטה מג' אצבעות אבל למעלה טמא דלטעמיה לעיל (פ"ו ה"ז) דאף קרקע טמא עד ג' אצבעות: אע"פ שהן מכוסין כו' טמאין גרסינן דצמיד פתיל בעינן. וכן בר"ש פי"ג מי"ב וגרס שם רבי אומר דס"ל בעירובין (דף ל) דאהל זרוק לאו שמיה אהל ולא הוה תלייה לטהר: ב הבור והדות שבבית המנוגע. אע"פ שהן מגולים כלים שבתוכה טהורים. ה"ג הר"ש רבי אומר השידה כו' דס"ל דבעי צ"פ בבית המנוגע כמו באהל המת כר"מ לקמן לכן ברישא (שידה טמא ולענין מכוסה באהל המת ס"ל כר"י דאפי' מגולה בבית המנוגע טהור) (ר"ש פי"ג מי"ב): כל המציל. מכוסה באהל המת מציל מכוסה בבית המנוגע דבית המנוגע כאהל המת וכן בר"ש ומכוסה באהל המת הוא שמציל כסוי עם דפנות אהלים כגון מת בבור מכוסה אבל בכלי צ"פ בעינן. ובית המנוגע באהל המת לענין כלים שטמא אפי' עד הקורות כמבואר במשנה ומכוסה אף בכלי סגי בכסוי ובבור אף מגולה. ר"ש (לנו"י) ס"ל כר"מ אלא שלא שייס בזה דבית המנוגע כאהל המת היינו הכלים דס"ל דאינו טמא אלא עד ד' אמות (ר"ש פי"ג מי"ב ומבואר היטב): יג חומר באדם. מצורע: ה"ג ולטמא בפתוך ולטמא בד' וכו'. וה"פ לטמא בתחלה דמחיה ושער לבן הוה ס"ט בתחלה להחליט אבל בגדים לעולם אין מחליטין תחלה]: ולטמא במחיה. התגלות בשר החי כעדשה בנגע הוה ס"ט משא"כ בבגדים אם נתגלה באמצע הנגע אינו ס"ט [ולא חשיב גם שער לבן דלא שייך בבגדים]: ולטמא בתחלה. שבאדם מחיה ושער לבן מטמאים בתחלה ובבגדים אין בו טומאה בתחלה אלא בסוף שבוע: ולטמא בד' מראות. ובבגדים אין מטמא אלא בשתי מראות ירקרק או אדמדם: ולטמא בפיתוך. שבאדם מטמא מראה פתוך לובן ואודם דכתיב לבנה אדמדמת אבל בבגדים אינו מטמא אלא ירקרק שביר קרוקי' ואדמדם שבאדמדומין כדתני לעיל וכדתנן במתני': [בד' מראות. מבואר בפ"א וכולהו מין לבן אבל בגדים בשני מראות ירקרק או אדמדם: קרבן. ג' בהמות וצפרים וכל הב"ך כגון עץ ארז כמבואר בקרא]: יד שהעומד בב' שבועים בבגדים טמאין. ובאדם טהור: והפסיון הרחוק [גרסינן]. והפסי' הרחוק בבגדים טמאים. כדתנן (פ"א ז) והרחוק כגרים אבל באדם סמוך לנגע מטמא רחוק אינו מטמא: והפורח בבגדים. כמבואר לעיל ר"פ דפשה בכולו ה"ז חולץ משא"כ באדם פריחה מטמא טהור: [ומשתלח מכל עיר גרסינן. היינו אף שלא מוקף חומה משתלח חוץ לעיר]: ואין להם טהרה. אלא אם טמאין ישרף אבל באדם זכל לרפאות [ול"כ דאין להם טהרה דלעולם יכובס וסר מהם הנגע וא"ל קורע. אבל באדם נרפא הנגע טהור]: יראה בתחלה. ועתה טמא אף שנולד הנגע כשהיה אצל העובד כוכבים אבל באדם נולד קודם שנתגייר ואח"כ נתגייר טהור לגמרי (ר"ש פי"ג מי"ב): [חומר באדם כולה כנוסחת הגר"א. כן גר"ש ושם ע"ס ומטמא במדרס וצ"ל בכגרים אבל בתים שני גריסין]: ומטמא בתחלה. משא"כ בבתים שאינו מוחלט אלא בסוף שבוע ולטמא בארבע מראות. ובבתים שני מראות ירקרק ואדמדם: ומטמא בכגרים. ובבתים בשני גריסין: ובח"ל. אבל בבתים כתיב בבית ארץ אחוזתכם אבל בחו"ל אינו מטמא: ואין להם טהרה מטומאתן. אם החליטו נותצו ואדם נרפא ונטהר: טז [חומר בבתים שהעומד שלשה וכו'. ה"ג לה לגר"ש ושלשה שבועות היינו בנתעצל ולא ראה בסוף שניה דאי ראה או עמד חולץ וקוצה וטח ולא מקריא שוב עמד אלא ימתין שבוע שלישי אבל באדם בעמד לעולם טהור ונוסח הגר"א שני שבועות הוא כדינו: והפסיון הרחוק גרסינן. כדפרשנו לעיל בהי"ג: אלא חוץ גרסינן. ופרישנא לה כולה לעיל]: טז בבגדים ישרף. אבל בבתים חולץ וקוצה וטח ואם חזר טמא: והפושה. טמא מיד אבל בבתים אם פשה בראשון או בשני קוצה וטח כמו בעמד: [ומטמא בכגרים גרסינן. ובבתים ב' גריסין: בשתי וערב. אבל סודר אבנים לבית דהוה דומיא דש"ו אינו טמא וכתב הר"ש דמאי למחשב דבית עגול אינו טמא ובגד עגול טמא: נזקקין להם ג"ש. שמטפלין בהן ג' שבועות אף אם פשה בשני משא"כ בבגדים דדינן בשני שבועות (ער"ש בזה בספי"ג וצ"ע בזה): משא"כ בבגדים. דאינו טעון צפרים דממועט מזאת בתו"כ]:

פרק ח א [אין מצורע. כהן מטהר מצורע דכתיב ויצא הכהן אל מחוץ למחנה כהן שאפשר לו לכנס לפנים מטהר המצורע אבל אם א"א לכנס לפנים שהוא מצורע אין לו לטהר המצורע: על הטומאה ועל הטהרה של עצמו שכהן מורה לעצמו דיני טומאה ודיני טהרה: אפי' זב. שאינו משתלח אלא חוץ לב' מחנות: לטמא ומקיים מ"ע דמ"ד לא איכפת לן לטמאהו ועיקר המצוה לטהר ועדר הטהרה הוא הטומאה: וכהן שטימא. אותו כהן

מצוה לטהר שנאמר (ויקרא יד) לטהרו או לטמאו בארץ ובחוצה לארץ: ב אזוב הכשר להטאת כשר למצורע הזה בו לחטאת כשר למצורע ר' אליעזר אומר עץ ארז ואזוב ושני תולעת האמור בתורה שלא נעשתה בהן מלאכה: ג אמר רבי יהודה שבתי היתה והלכתי אצל רבי טרפון בביתו אמר לי יהודה בני תן לי סנדלי ונתתי לו [א] (ג) הימנה מקל אמר לי בני (א) בזו טהרתי שלשה מצורעים ולמדתי בה שבע הלכות שהן של (ד) אברית וראשה טרוף ארכה אמה [ב] ועביה (ס) אמה ברבוע כרע המטה חלוק לאחד ושנים לארבעה מזין [ג] (ו) שנים ומשלשה ומטהרין בפני הבית ושלא בפני הבית ומטהרין בגבולין: ד היה מביא (ב) שתי צפרים דרור ואלו הן הדרות בעיר ר"ש [ד] אומר אלו (ז) הן הקובלאות שחט את אחת מהן אל כלי חרס על מים חיים חפר וקברה לפניו אסור בהנאה טבל והזה שבע פעמים על (ח) אחת ידו של מצורע ויש אומרים על מצחו ואם הזה עליו מכל מקום יצא וכן היה מזה על השקוף של הבית מבחוץ ואם (ט) היה עליו דם מכל מקום יצא (ג) שלחה וחזרה (י) אפילו [ה] שש והמש פעמים מותרת באכילה וכשרה לטהר זו במצורע אחר: ה ר' יוסי הגלילי אומר ריסי עיניו אין צריך לגלח גלח ושייר שתי שערות בתגלחתו הראשונה [ו] וחזר וגלחן בתגלחתו שניה לא עלתה (יא) אלא תגלחת ראשונה בלבד: ו (ד) תגלחת (יב) של [ז] מצוה טבילתו והזאתו מעכבים ושאר כל מעשיו אין מעכבין בו שחיטת צפרים והזאתו ותגלחתו ביום ושאר כל מעשיו בין ביום ובין בלילה (ה) אלו באנשים ושאר כל מעשיו [ח] (ו) (יג) בין בכהנים ובין בלוים: ז (ז) מצורע מותר בתשמיש המטה בימי גמרו ואסור בימי ספרו רבי יוסי ברבי יהודה אומר [ט] (יד) אף בימי ספרו אסור ק"ו בימי גמרו. אמר רבי חייא אמרתי לפני רבי [י] (טו) שלא היה לו יותם לעוזיה אלא בימי חלוטו אמר לו אף אני כך אמרתי: ח (ח) שתי צפרים של מצורע שמתה אחת מהן או שברחה או שנעשת טרפה יקח זוג לשניה. שחט אחת מהן ונמצאת שניה (טז) של דרור או שנמצאת טרפה [כ] יקח זוג לשניה ושתיהם מותרות ויביא שתים בתחלה. שחטה ומתה חברתה או שנעשת טרפה שתיהן אסורות ויביא שתים בתחלה. (ט) שחטה (יז) בלא עץ ארז ואזוב ושני תולעת רבי (יח) יעקב אומר הואיל ונשחטה שלא כתקנה מותרת [ל] רבי שמעון אומר הואיל ונשחטה שלא כמצותה אסורה בהנאה: ט (י) מצורע טובל בלשכת המצורעים ובא ועומד בשער נקנור ר' יהודה אומר (יט) לא היה צריך טבילה שכבר טבל מבערב. אמרו לו לא מן השם הוא זה אלא כל הנכנס לעזרה (כ) דרך שער נקנור היה טובל באותה לשכת ומביא אשמו ולוגו בידו ומעמידו בשער נקנור והכהן עומד מבפנים (כ) ומצורע מבחוץ ומצורע מניח ידו תחת (כא) ידו של כבש והכהן מניח ידו על (ל) מצורע ומוליך ומביא ומעלה ומוריד (מ) וסומך שתי ידיו עליו ונכנס (נ) ושוחט בצפון: י כל הסמיכות שבמקדש תכף לסמיכה שחיטה חוץ מזו שהיתה בשערי נקנור (ס) כל הסמיכות שבמקדש היו לצפונו של מזבח חוץ מזו שהיתה בשערי נקנור שלא יכול ליכנס בעזרה עד שיזרוק עליו מדם חטאתו ואשמו: יא (ע) (כב) בין שהקדים חטאתו לעולתו ועולתו לחטאתו מה שעשוי עשוי הקדים עולתו לאשמו יעלו לגבי המזבח וטעונין נסכים אלא שלא עלו לבעלים לשום חובה (פ) הקדים חטאתו לאשמו תעובר צורתו ויצא לבית השרפה:

פרק תשיעי

א (א) אשם מצורע [א] ששחטו שלא לשמו או שלא נתן מדמו על גבי בהונות (ב) ועלה לגבי המזבח טעון נסכים ויעלה לגבי המזבח אלא שלא עלה לבעלים לשם חובה וצריך להביא אשם אחר להכשירו: ב (ב) שחטו חוץ לזמנו וחוץ למקומו תעובר צורתו ויצא לבית השרפה. (ג) היו שני כהנים מקבלין את דמו אחד בכלי ואחד ביד זה שקבל בכלי מקבל תחלה וזה שקבל ביד מקבל אחריו ואם שינה כשר. זה שקבל בכלי מקבל [מ] (ג) תחלה וזה שקבל ביד מקבל אחריו ומקבל בימין (ד) וזה שקבל ביד מקבל בשמאל ואם שינה פסול: זה שקבל בכלי בא וזורקו על גבי המזבח וזה שקבל ביד בא לו אצל מצורע אם שינה פסול נשפך של יד לא יתן משל כלי (ד) ושל כלי לא יתן משל יד*). אם יש דם (ה) הנפש בכוס אחד יחזור ויקבל כשר: הקדים מתן בהונות זו לזו יחזור ויתן ע"ג בהונות כסדרן שיירי הדם שביד היה שופכן לאמה היה מערה מן הלוג ויוצא אצל מצורע מקום שהוא נותן את הדם שם הוא נותן את השמן שנא' (ויקרא יד) אל מקום דם האשם ואע"פ שנשתנה הדם נותן על מקומו וכשר ועד מתי מועלין עד שיתן מתנותיו ר"ש אומר עד שיזה הזאותיו הקדים מתן שמן לדם ימלאנו ויחזור ויתן מן השמן אחר מתן הדם הקדים מתן בהונות לשבע נשפך הלוג יביא לוג אחר ויתחיל כתחלה ע"ג בהונות אחר מתן שבע הקדים מתן בהונות זו לזו יחזור ויתן על גבי בהונות כסדרן: ד שירי השמן שבלוג (ו) נאכל לזכרי כהונה ושביד נותנו על ראש המיטהר וכפר חסר הלוג עד שלא יצוק ימלאנו משיצק יביא אחר כתחלה דברי ר' (ז) יעקב ר"ש אומר אף משיצק ימלאנו ואם משהזה חזר הלוג הכל מודים שיביא אחר בתחלה. נתן מקצת המתנות בפנים ונשפך הלוג יביא (ח) אחר ויתחיל כתחלה בפנים ר' אלעזר ור' שמעון אומרים (ט) ממקום שפסק: ד גמר (י) את המתנות בפנים ונתן מקצת מתנות ע"ג בהונות ונשפך יביא אחר ויתחיל כתחלה ע"ג בהונות ור"א ור"ש אומרים ממקום שפסק וכולן אינן נאכלין חוץ מן האחרון שהוא נאכל ור"א בר"ש אומר כולן (יא) היו נאכלין: ה מצורע שנתנגע וחזר ונתנגע מביא קרבן אחד על הכל הביא צפרו ונתנגע הביא קרבן על כל אחד ואחד דברי ר"א וחכ"א קרבן אחד על הכל עד שיביא אשמו הביא אשמו ונתנגע מביא קרבן על כל אחד ואחד ר"ש אומר קרבן אחד על הכל

*) א"ס כאן השלמנו מתוך הכ"י מה שנחסר בדפוס.

באור הגר"א

בארץ וכח"ל. פי' שנוהג בארץ ובח"ל טהרת מצורע: שלא נעשתה בהן מלאכה. פי' מלאכה אחת ופליג אאם הזה בו לחטאת שכשר לטהר בו את המצורע דתביב האי מלאכה לחברו אבל אם הזה בו פעם א' לחטאת מותר להזות בו פעם שניה לחטאת וכן למצורע: נתן ידו לחלון ונטל הימנה מקל ועוביה כרביע כרעי המטה. פי' שהראה לו אזוב שהיה כן ומסתמא מדאמר בזו טהרתי משמע דווקא כזו והאי רביעי מפרש דלאו מאורך ורוחב קאי דהיינו א' משהה עשר בשעת אלא חלוק א' לשנים כו'. והיינו תני מאורך ותני מרוחב שהיא רביעי מכל השטח: ומזין שנים ושלשה. פי' באזוב א': אלו הן הדרות בעיר כשהדם רש"א אלו הן הקפלאות. פי' מין הנקרא קיפול: על אחורי ידו של מצורע ויש אומרים על מצחו. פי' דפליגי בהאי קרא דכתיב על המצורע דמשמע היינו בגובה של מצורע מ"ס זהו מצחו ומ"ס זהו ידו שיכול להגביה יותר ממצחו: על השקוף מבחוץ: שלחה והזרה. פי' קודם שהגיע לבדה: אפילו חמש ושש פעמים חייב לבלות: הזרה. פי' אחר שהגיע לבדה: מותרת באכילה וכשרה לטהר בו מצורע אחר. פי' שלא אמרה תורה שלא לתקלה: ריסי עיניו א"צ לגלח. פי' דסבר שא"צ לגלח אלא מקום כנוס שער: לא עלתה לו אלא הגלחת הראשונה. פי' שהשניה עלה לו לראשונה וצריך לגלח פעם שניה: ושאר כל מעשיו. פי' שילוח [צפרים] וכבוס בגדים: שלא היה לו יותם לעוזיהו אלא בימי חלוטו. פי' שהרי יותם היה כשמלך אחרי מות עוזיהו בן כ"ה שנה ועוזיהו נתנגע בשנת כ"ז ומשמע ליה דהיינו ההתחלת כ"ז למלכותו ועוזיהו מלך נ"ב שנה א"כ הרי היה העיבור של יותם אחרי חלוטו של עוזיהו: שתי צפרים של מצורע שמתה א' מהן. פי' קודם שנשחט א' מהן: יקח זוג לשניה. שלא נקבע עדיין כיון שלא שחט א' מהן ולפיכך אפילו נעשית טריפה דהיינו שהיתה בשעת לקיחה כשרה אפ"ה מותר ליקח זוג לשניה ולא אמרינן שנדחה כיון שלא נקבע עדיין: שחט א' מהן ונמצאת שניה שלא דרור או שנמצאת טריפה. פי' שהיתה טריפה אפילו בשעת לקיחה: שתיהן מותרות ויביא שתים בתחלה. פי' דלא נאסרה זו שנשחטה כיון שלא נשחטה בכשרות הוי כמו שלא נשחטה לשם מצורע כלל ולפיכך שתיהן מותרות אפילו זו שנשחטה אבל צריך להביא שתים בתחלה שהרי שתיהן אינן ראויות שהא' נשחטה והשניה טריפה או לא דרור: שחטה ומתה חברתה או שנעשה טריפה. פי' שהיתה כשרה בשעת שחיטה ונקבעת וא"כ נדחת לכך: שתיהן אסורות ויביא שתים בתחלה. שהרי נקבעו ונדחו והאי מתה או שנמצאת טריפה השניה קאי אבל אם היה הראשונה נעשית טריפה הרי לא נקבע כלל בשחיטתה והיה מותר להביא זוג לשניה: שחטה שלא בעץ ארז כו' ר' יעקב אומר הואיל ונשחטה שלא כמצותה אסורה בהנאה. פי' דסבר כיון שנשחטה לשם מצורע נקבע ואסור בהנאה אפילו שלא כמצותו דהיינו שאינו ראוי אותו השחיטה לשם מצורע: רש"א הואיל ונשחטה שלא כתקונה מותרת בהנאה. פי' דר"ש לטעמיה דסבר בכ"מ שחיטה שאינה ראויה לא שמה שחיטה. וא"כ הכא כיון שלא נשחטה כתיקונה לשם מצורע הוי כלא נשחטה כלל לשום מצורע ולפיכך מותרת: לא מן השם הוא זה. פי' לא משום מצורע צריך טבילה: אלא כל הנכנס לעזרה כו' וא"כ אפילו טבל מבערב לא עדיף מטהור גמור שצריך טבילה כשרוצה לכנס לעזרה: בין שהקדים חטאתו לעולתו ובין שהקדים עולתו לחטאתו מה שעשה עשוי. פי' ואין מעכב: הקדים עולתו לאשמו יעלו לגבי המזבח וטעונין נסכים. פי' כמו שאר עולות: אלא שלא עלו לבעלים לשם חובה. פי' וצריך להביא אחרת:

פרק ט או שלא נתן מדמו ע"ג בהונות טעון נסכים ויעלה למזבח כו'. כצ"ל ותיבת ועלה ע"ג המזבח מיותר: ואם יש דם הנפש יחזור ויקבל וכשר. כצ"ל מכאן ואילך חסר התוספתא שלנו וכתוב בר"ש: עד מתי מעלין בשמן עד שיזרק את הדם. פי' ע"ג המזבח: רמ"א עד שיזה הזאתו. דהיינו הז' הזאות שמזה ג"כ מן השמן: ושוין שאסור באכילה עד שיתן מהן ז' ומתן בהונות. פי' דהיינו שאפילו מתן בהונות מעכבין אותו מאכילה: הקדים מתן בהונות למתן ז' ימלאנו שמן ויחזור ויתן מתן בהונות אחר מתן ז': הקדים מתן בהונות זו לזו. פי' שקדם את הבהן יד לשל אוזן או של רגל לשל יד יחזור ויתן מתן בהונות כסדרן כו': גמר את המתנות בפנים ושפך הלוג יביא לוג אחר ויתן על הבהונות. פי' וא"צ להתחיל ממתנות לכ"ע כיון שגמרן: גמר מתנות שבבהונות ד"ה מתנות הראש אין מעכבין וכולן אין נאכלין חוץ

הגהות הגר"א

(ג) לו פשט ידו לחלון ונתן לי מקל: (ד) ב ויש וראשה: (ס) ועביה כרביע כרע: (ו) מזין ושונין משלשין ומטהרין:(ז) הקפלאות: (ח) על אחורי ידו: (ט) הזה עליו מ"מ: (י) וחזרה מותרת באכילה וכשרה לטהר מצורע אחר:(יא) עלתה לו שניה אלא תגלחתו הראשונה:(יב) של מצורע טבילתו מעכבתו כו' מעכבין שחיטת:(יג)מעשיו בין באנשים בין בנשים אלו בכהנים ושאר כל מעשיו בין כהנים בין בלוים בין בישראלים: (יד) אם בימי ספרו: (טו) רבי למדתנו רבינו שלא היה יותם:(טז) שלא דרור או טרפה שתיהם מותרות: (יז) שרטה שלא עץ ארז: (יח) רבי אומר הואיל והוקצה למצותה אסורה רש"א הואיל כו' מותרת: (יט) א"צ טבילה: (כ) לעזרה היה טובל ומביא אשמו ולוגו בידו: (כא) מניח ידו תחת הכבש וכהן מניח ידו תחת ידו של המצורע: (כב) אשמו. הקדים עולתו לחטאתו מה שעשה עשוי הקדים עולתו לאשמו עולה לגבי מזבח וטעון נסכים: פ"ט (א) שנשחט: (ב) ה"ז עולה לגבי מזבח וטעון נסכיו אלא שלא: (ג) מקבל בימין וזהו שקבל ביד מקבל בשמאל: (ד) נשפך של כלי לא יתן משל יד: (ה) דם נפש יחזור ויקבל עד מתי מועלין בשמן עד שיזרוק את הדם רש"א עד שיזה הזאותיו ושוין שאסור באכילה עד שיתן מתן שבע ומתן בהונותיו הקדים מתן שמן למתן דם ימלאנו שמן ויתן מתן שמן אחר מתן דם דקדים מתן בהונות למתן שבע ימלאנו שמן ויתן מתן בהונות אחר מתן שבע הקדים מתן בהונות: (ו) היה נאכל: (ז) ר' טרפון רש"א אע"פ שיצק:(ח) לוג אחר ויתחיל בתחלה:(ט) יתחיל ממקום: (י) גמר המתנות שבפנים ונשפך הלוג יבא לוג אחר ויתן על הבהונות נתן מקצת שבבהונות ונשפך הלוג יביא לוג אחר ויתחיל תחלה על הבהונות ר"א ור"ש אומרים יתחיל ממקום שפסק גמר המתנות של הבהונות ד"ה מתנות הראש אינן מעכבין כולן אינן נאכלין כו': (יא) כולן נאכלין

אור הגנוז

[א] פשט ידו לחלון ונתן לו המינה מקל: [ב] ועביה כרבוע: [ג] שונין ומשלשין: [ד] בן אלעזר: [ה] תיבת שש ליתא: [ו] שלחה וחזרה: [ז] מצורע: [ח] בין באנשים ובין בנשים אלו בכהנים ושאר כל מעשיו בין

וכו': [ט] אם בימי ספירו אסור ק"ו וכו': [י] לימדתנו רבינו: [כ] תיבות יקח זוג לשניה ליתא: [ל] באכילה: [מ] תיבות תחלה וזה שקבל ביד מקבל אחריו ומקבל ליתא בכ"י:

מצפה שמואל

(א) בזו טהרתי ג' מצורעין.עי' מיי' פי"ז ה"ז וע"ש בכ"מ. ועי' ר"ש פי"ד מ"א:(ב) שתי צפרים דרור.עי' מ"ל פי"א ה"א שהאריך:(ג) שלחה וחזרה. עי' מיי' פי"א ה"א והוזכר בכ"מ שם וע"ש בפי"א ה"ז.ועי' חולין קמ. לא אמרה תורה שלא לתקלה:(ד) תגלחת של מצורע.מיי' פי"א ה"ג וע"ש בכ"מ ובהשגות:(ה) אלו באנשים.עי' כ"מ פי"א ה"ב:(ו) אלו בכהנים.הוא כנוסח הגר"א וע"ש בפ"ח ה"ד וס"ס הנוסחא:(ז) מצורע מותר. מו"ק ז: ועי' ירו': (ח) שתי צפרים של מצורע. התוספתא כאן מבואר וכמ"ש הכ"מ בפי"א ה"ט ע"ש בהשגות ובכ"מ דלא יקח זוג לשניה או יביא שתים בתחלה וע"ש במ"ל ה"ט ביאור זה: (ט) שחטה שלא בעץ ארז. קדושין מז: ומהופך דברי ר"ש לר' יעקב. ועי' ר"ש פי"ד מ"א ומ"ה בזה וע"ש בהגהת הגאון רי"פ: (י) מצורע טובל. יומא ל: הביא הברייתא ולא המשנה פי"ד מ"ח. ועי' בר"ש שם ובהגהת הגאון רי"פ לפי שהוזכר כבר טובל מבערב: (כ) ומצורע מבחוץ: עי' יבמות ח: לענין ביאה במקצת וזבחים לג.: (ל) על המצורע. עי' מנחות סא. דכהן מניח ידו תחת יד הבעלים. ובגו"י על המצורע כמו ועליו מטה מנשה: (מ) וסומך שתי ידיו. עי' השגות הראב"ד בפ"ג מהל' מחו"כ ה"ב שהוכיח מזה דהסמיכה היה תיכף להתנופה ודלא כמ"ש הרמב"ם שם וע"ש בכ"מ מ"ש בזה: (נ) ושוחט בצפון. עי' זבחים לג. וע"ש היטב: (ס) כל הסמיכות. זבחים לג.: (ע) הקדים עולתו לחטאתו. עי' זבחים ל. דאשם מצורע קודם לחטאת לפי שמכשיר. ועי' תוס' שם ד"ה חוץ מאשם: (פ) הקדים חטאתו לאשמו. מנחות ה.: (א) אשם מצורע. מנחות ה.: (ב) שחטו חוץ לזמנו וחוץ למקומו תעובר צורתו. ס"ל דאף פסול הגוף טעון עבור צורה ועי' פסחים לג.: (ג) היו שני כהנים מקבלין. עי' מיי' פ"ד ממחו"כ ה"ב: (ד) וזה שקבל ביד מקבל בשמאל ואם שינה פסול. עי' רמב"ם פ"ד מהל' מחו"כ ה"ב מבואר דמקבל בימין ומערה לשמאל ואם שינה פסול וע"ש בכ"מ בשם הרי"ק שמפרש כן בתוספתא שמקבל בשמאל היינו שמן הימין מערה לשמאל.

זר זהב ומנחת בכורים

בכן עצמו יטהר אם הלכה הנגע: לטהרו או לטמאו. אותו כהן עצמו משמע: ובחו"ל. הצרעת נוהגת בחו"ל וכר"ש הגירסא שנאמר לטהרו או לטמאו בארץ ובחו"ל שלא ייחד לו מקום: ב הכשר להטאת. והוא אזוב סתם ולא אזוב יון ולא אזוב כוחלי ולא אזוב שיש לו שם לוי: כשר למצורע. אף שכבר הזה בו ונעשה בו מלאכה] שלא נעשה בו מלאכה. ר"א אומר כו' שלא נעשה בהן מלאכה. אבל הזה בו להטאת שנעשה בהן מלאכה פסול למצורע [דילפינן ממים דומיא דכ"ח דבעינן חדשה: ג בהן של ברוש. מין ארז: וראשה טרף. עלה: לארבעה. והוא עוביו של ארז כחלק אחד מהן והוא רבע כרעי המטה: ומשלשין. אף בשלשה מותר. ושלא בפני הבית. *) דר"ט שלא בפני הבית הוה: ד הקפלאות. שם מקום. (לגו"י) אם מים ברורין שבמינם אף צפרין ברורין שבמינם: שקוף הבית. הוא בנגעי בתים: שלחה. הצפור השניה המשולחת מותרת באכילה: ה ריסי עיניו. במשנה מבואר דמעביר השער על כל בשרו ול"ד דבית הסתרים אינו טעון גלוח ומפרש כאן דריסי עיניו אינו מגלח דאינו מקום כנוס שער ונראה: הראשונה. קודם ספירת ז' והשניה לאחר ז' ומונה ז' אחר גמר התגלחת]: ו כל מעשיו. שלוח צפור החיה וכבוס בגדיו: ז [גמרו. בימי חלוטו: ספרו. דכתיב וישב מחוץ לאהלו ז' ימים ודרשינן אהלו זו אשתו: שלא היה יותם לעוזיהו. שנצטרע ונולד לו יותם בנו אחר שנחלט]: ח שנעשה טריפה. אחר לקיחה דס"ה דלקיחה מצרפן ואם מת אחד או נעשה טרפה יקח זוג אחר מהדש: או טרפה שתיהם מותרות. שאותה ששחט לשם מצורע לא אסרה שחיטתה הואיל ושניה שלא דרור או טרפה מתחלתה הרי לא היה לה זוג בשעת שחיטתה ולא נתקדשה לשם מצורע: שחטה ומתה חברתה. אחר שחיטה של זו: או שנעשית טרפה. אחר שחיטה של זו דמעיקרא כי שחיט לה הוה לה זוג והשתא הוא דאיטרפא או מתה שתיהן אסורות בשחיטה של זו שנתקדשו למצורע ויביא שתים בתחלה: שחטה. ונתקדשה בקדושת מצורע וא"כ מתה חברתה או שנעשית טרפה א"כ כיון דבשעת שחיטה נתקדשו יקח זוג לשניה אבל בגוונא דשתיהן מותרות מיירי שנעשה טרפה מקודם ולכן לא נתקדשו: [שלא בעץ ארז. דהוה פסול מקמת ד"ה מר מדמי לה לפסול קודם שחיטה. ומר מדמי לה לפסול אחר שחיטה: ט בשער נקנור. שמה מכניס ידיו לבהונות לזרוק עליו דם אשמו: מבערב. בשביעי דכתיב והיה ביום השביעי יגלח וגו' וה"צ לחזור ולטבול בשמיני כשמביא קרבנותיו: לא מן השם הוא זה. אף שכבר טבל מבערב מ"מ הרי הנכנס לעזרה צריך טבילה כמבואר בפ"ג דיומא הנכנס מחול לקודש צריך טבילה ומסקינן בפ"ג דיומא דטעמא דרבנן דמצורע דם בטומאה ועלול לקבל טומאה לכן לא מהני ליה טבילה דאתמול: ומצורע מניח ידו דתנופה בבעלים ככל תנופה דנפקא לן מאשר הונף ואשר הורם: בשער נקנור. שער מזרח העזרה: י עליו. ל"ד עליו דאין נותנין על הבהונות אלא מדם האשם אלא כלומר בשבילו והא דלא מעייל ידיה ולסמוך: דסמיכה בכל כחו בעינן ראשו ורובו הלכך לא אפשר (זבחים לג): יא הקדים. סדר הקרבתן אשם חטאת עולה דבכ"מ חטאת ראשונה וכאן האשם שהוא בא להכשיר קודם וחטאת קודם לעולה: צורתו. דאינו פסולו בגופו וכל שאין פסול הגוף טעון עבור צורה ונעשה נותר ואח"כ תשרף:

פרק ט א שלא לשמו. דכל הזבחים שנזבחו שלא לשמן כשרין אלא שלא עלו לבעלים לשם חובה: חוץ לזמנו. במחשבה לזרוק דמו חוץ לזמנו או חוץ למקומו: ב ביד. דכתיב (ויקרא יד) ולקח הכהן ונתן על תנוך אזן המיטהר מה נתינה בעצמו של כהן אף לקיחה בעצמו של כהן וזה שמקבל ביד נותן על הבהונות ומקבל גם בכלי כשאר כל הקרבנות דכתיב כחטאת האשם הוא: שיזרוק הדם. הר"ש גרס עד שיתן מתנותיו מתן בהונות אחר שבע הזאות שנגמרה מצותו לבד הזיות הראש וס"ל כקדשים שמרק הדם דאין מועלין: הזאותיו. שבע הזאות. שאסור באכילה. מותר מן הלוג: מתן שבע. כנגד בית קה"ק: אחר מתן שבע. נותן ז' על הבהונות דהרי הלוג שלם כשנתן מתן הזאות ז"פ לפנים: זו לזו. בהן רגל קודם לבהן יד: ג שלא יצק. לכף הכהן השמאלית דעדיין לא התחיל כלל ימלא,שמן אחר להשלים השמן הנשאר בלוג וא"צ להביא שמן אחר: משיצק. נחסר השמן כיון שהתחיל לעשות ממנו הזאותיו טוב מה שנשאר בלוג נעשה שיריים ואינו ראוי להשלים לזה השמן: אע"פ שיצק ימלאנו. דלא הוה התחלה: ד אין נאכלין. דלא הוה שירי מצוה אלא האחרון שבהן גמר המתנות: כולם נאכלים. דלטעמייהו דיתחיל ממקום שפסק והוה כולו כחדא לכן הוה שירים לחבירו והר"ש מפרש פלוגתת ר"ש ורבנן דלרבנן כל המתן בהונות מצוה א' ולר"ש כל אחד וא' מצוה בפ"ע וכאן פליגי בפלוגתא דר"ש כיון דנעשה כשרה מותר לאכול מה שנשאר

*) צ"ל דר"י דר"ט היה בזמן הבית. עי' קדושין עא ע"א ע"ש.

הכל עד שיביא חטאתו הביא חטאתו ונתנגע הביא חטאתו ונתנגע מביא קרבן על כל אחד ואחד : ו מצורע שהביא קרבנו עני העשיר יגמור בעני עשיר והעני יגמור בעשיר הכל הולך אחר חטאת דברי ר"ש ר' יהודה אומר (יב) אחרי אשם אבל יולדת שהביאה קרבנה עניה והעשירה תגמור בעשירה שלא ממין שהיא מביאה הטאתה היא מביאה עולתה : ז שני מצורעים שנתערבו אילותיהן זה נותן שלו לזה וזה נותן שלו לזה נתערבו פרידותיהן זה נותן שלו לזה וזה נותן שלו לזה (יג) נתערבו לוגיהן זה נותן שלו לזה וזה נותן שלו לזה ואם היזה משניהן על אחד מהן (יד) יוצא נתערבו אשמותיהן זה ישחוט לשום מה שהוא וזה ישחוט לשום מה שהוא ומזה ומיזה על שניהן נתערבו חטאותיהן זה תישחט לשום מה שהוא וזה תישחט לשום מה שהוא מתה אחת מן ההטאות יביאו חטאת בשותפות ויתנה עליה ותיאכל (טו) : ח מת אחד מן המצורעין שתיהן ימותו ויביאו שתים כתחלה נזרק דם של אחת מהן ומת אחד מן המצורעין (טז) זה שאלו אנשי אלכסנדריא את ר' יהושע ואמר להן להביא חטאת בהמה אינו יכול שאין חטאת בהמה באה (יז) (אלא) על הספק והטאת העוף אינו יכול שעשיר שהביא קרבן עני לא יצא הא כיצד (יח) הוא עושה יכתוב נכסיו לאחר ויביא קרבן עני ונמצא העני מביא חטאת העוף אמר להן ר' יהושע עכשיו שאלתם דבר של חכמה :

סליק פירקא וסליקא לה תוספתא מסכת נגעים

הגהות הגר"א

נאכלין : מצורע שהביא קרבנו עני והעשיר או עשיר והעני הכל הולך כו' : (יב) אומר הכל הולך אחר האשם ראב"י אומר הכל הולך אחר צפרים שני מצורעים שנתערבו כדאותיהן : (יג) יצא וכו' נתערבו לוגיהן כו' שלו לזה ל"ג : (יד) לשם מיטהר וזה ישחט לשם מיטהר מזה משניהן על שניהן נתערבו חטאתיהם וכו' לשם מי שהוא וכו' לשם מי שהוא:(טו) יתאכל נזרק דם שלאחד וכו': (טז) המצורעין חטאת השניה מתה ואם שחוטה היא הדם ישחט ותעובר צורתה ותצא לבית השריפה מה עושין לתקן מצורע הנשאר זו השאלה שאלו :
(יז) באה על הספק : (יח) כיצד יכתוב נכסיו לאחרים ונמצא עני ומביא חטאת כו' דבר חכמה :

באור הגר"א

חוץ מן האחרון כו': נתערבו פרידיהן. פי' הצפרין שלהן ואינו יודע איזו של מי : זה נותן שלו לזה. פי' במתנה ואומר אם שלי הוא הרי נותן לך במתנה : וזה ישחט לשם מיטהר. פי' לשם מי שהוא : ומזה משניהן על שניהן. פי' דהיינו מתן בהונות שנותן על המצורע הוא נותן משניהן וא"כ יצא ממ"נ : ומת א' מן המצורעים חטאת השניה מתה. פי' דחיישינן שמא של מת הוא והוי חטאת שמתו בעליה שלמיתה אזלא : מה עושין להקן מצורע השאר. פי' דלהביא חטאת אי אפשר דשמא זו שנשחטה שלו היתה ולאכול בקדשים א"א דשמא הנשארת שלו היא ולהביא חטאת בשותפות א"א שהרי חברו מת וא"נ להביא שוב חטאת ועל נדבה א"א לפתנות ש"אין חטאת בהמה באה נדבה : זו השאלה שאלו אנשי אלכסנדריאה את ר' יהושע כו'. בסוף מס' נדה מפרש אותה השאלה בהדי אותן הג' שאלות של ד"ת ע"ש :

זר זהב ומנחת בכורים

שנאמר מן השפיכה כשיפה או כשתים : ו עני. אחד עני וא' עשיר מביא כבש לאשם אלא שהלוקין בחטאת ועולה שעני הביא ב' תורים או ב' בני יונה אחד לעולה וא' לחטאת ואם הביא חטאתו בשעה שהיה עני שוב מביא עולתו כמו עני דר"ש דרש אשר לא תשיג ידו בטהרתו דבר המתכפר ומאי ניהו הטאת ור"י סבר דבר המכשיר ומאי ניהו אשם ורהב"י סבר דבר הגורם לו טהרה ומאי ניהו צפרין : ז כדאותיהם. כדי שמן שלהם יתן כל אחד במתנה לחבירו את שלו : פרידותיהן. תורים ובני של עני א"נ צפרין : יצא. דממ"נ א' שלו : לשם מיטהר. כל אחד על שם מי שהוא הבעלים : יביאו חטאת. אחר ויתנו אם הראשונה של זה. השניה של השני ותאכל בשותפות : ח חטאת השניה. שמא של מצורע המת הוא וה"ל חטאת שמתו בעליה דלמיתה : ואם שחוטה היא. השניה. העובר צורתה. דה"ל פסולו בבעלים וטעון עבור צורה : דבר חכמה. לפי ששאלו לו ג' דברי טרות כדאיתא פרק תינוקת (דף ע) לכן אמר כאן דבר חכמה :

סליק מסכת נגעים בסיעתא דשמיא.

תוספתא מסכת פרה פרק א ב

פרק ראשון א פר בן עשרים וארבעה חודש ויום אחד הרי זה פר שלש ור'[א]אליעזר אומר נותנים לו שלשים יום אחר עשרים וארבעה חודש שכל (א) מקום שנאמר פר בן בקר בן שתי שנים פר סתם בן שלש שנים ועד בן חמש שנים ר' יוסי הגלילי אומר פרים בני שתים שנאמר (במדבר ח) ופר שני בן בקר תקח לחטאת. (ב) אמרו לו אינו אומר שני אלא שני לראשון מה הראשון לא נאכל אף שני לא נאכל. אמר ר' שמעון חטאת למה הוא דומה לפרקליט שנכנס לרצות רצה פרקליט ונכנס הדורון: ב רבי אומר מה ת"ל ופר שני בן בקר תקח להטאת אם ללמד שהם שנים הרי כבר נאמר ועשה את האחד חטאת ואת האחד עולה (ג) יכול תקדים [ב] חטאת לעולה בכל מעשה ת"ל ופר שני בן בקר תקה לחטאת אי פר שני בן בקר תקח לחטאת יכול תקדים עולה לחטאת בכל מעשה ת"ל (שם) ועשה את האחד חטאת ואת האחד עולה (ד) לה' הא כיצד דם חטאת קודם (ה) את דם העולה מפני שהוא מרצה אברי עולה קודמין (ו) את אימורי חטאת מפני שהן כליל לאישים : (ז) ר"ש אומר מה ת"ל ופר שני בן בקר תקח לחטאת אם ללמד שהן שנים הרי כבר נאמר ועשה את האחד חטאת ואת האחד עולה (ח) לה' א"כ למה נאמר ופר שני בן בקר תקח לחטאת (ט) יכול נאכלה חטאת הלוים ת"ל שני שני לעולה מה עולה לא נאכלת אף חטאת לא נאכלת כיוצא בו אמר רבי יוסי (עזרא ח) הבאים משבי הגולה הקריבו עולות לאלהי ישראל פרים שנים עשר על כל ישראל אילים תשעים(י) ותשעה כבשים שבעים ושבעה וצפירי חטאת שנים עשר הכל עולה לה' אפשר שחטאת עולה אלא מה עולה לא נאכלת אף חטאת (יא) לא נאכלת וכן היה ר' יהודה אומר על עבודת כוכבים הביאום : ג ר"ש אומר כל מקום שנאמר בתורה עגל סתם בן שנה (יב) ועגל וכבש בני שנה בן בקר בן שתי שנים שנאמר (ויקרא ט) קח לך עגל בן בקר לחטאת ואיל לעולה תמימים תמימים לשנים ותמימים מכל מום ר' יוסי אומר (יג) שלש כפרות מן פרים ושלש מן אילים ושלש מן שעירים ושלש מן פרים ופר הבא על כל המצות ופר יום הכפורים ועגלה ערופה שלש מן אילים אשם ודאי ואשם תלוי וכבשה של יחיד שלש מן שעירים שעירי הרגלים שעיר של יום הכפורים ושעיר של נשיא : ד כבשים (א) בני שנה האמור בתורה שלש מאות וששים והמשה כנגד ימות החמה דברי רבי וחכמים אומרים מאחד בניסן לאחד בניסן (יד) מתשעה באב לתשעה באב אם נתעברה שנה נתעברה לו : ה (ב) שנה האמורה בבתי ערי חומה ושתים שבשדה אחוזה ושש שבעבד עברי ושאר כל השנים של בן ושל בת כולן מיום ליום ועולת חובה ליהיד כשרות מיום שלשים והלאה ואף ביום שלשים ואם הקריבן ביום השמיני כשרות רבי אליעזר אומר הפסח אינו כשר (טו)מיום שלשים והלאה זה הכלל שאמר(טז)רבי אליעזר כל שנאמר בו בן שנה כשר מיום שנכנס והלאה ואם הקריבן מיום השמיני כשר. בכור שנולד בו מום (יז) שוחטו ואוכלו ואפילו בן יומו :

פרק שני א *)רבי אליעזר אומר (א) אינה נקחת מן העובדי כוכבים אמרו לו מעשה ולקחוה מבין העובדי כוכבים בצידן ודומא [ג] שמו רבי יהודה אומר משמרין אותה שלא לעבוד בה כל עבודה. אמרו לו אם כן אין לדבר

*) בתוספתא עם ז"ו הוא בפרק אחד

הגהות הגר"א

פ"א (א) שכל פרים שבתורה בן בקר בן שתי שנים פר בן שלש שנים ריה"ג אומר : (ב) לחטאת ר"ש אומר מה ת"ל ופר שני כו' : (ג) עולה מפני שיכול תקדים : (ד) תיבת לה' ל"ג : (ה) קודם לדם עולה מפני: (ו) קודמין לאימורי חטאת : (ז) אר"ש חטאת למה היא דומה לפרקליט שנכנס לרצות ריצה הפרקליט ונכנס דורון אחריו ר' יוסי אומר מה ת"ל ופר שני בן בקר: (ח) תיבת לה' ל"ג: (ט) יכול תהא חטאת הלוים נאכלת ת"ל : (י) וששה:(יא) אינה נאכלת שהיה ר' יוסי אומר על ע"ז הביאום: ר"מ אומר כל מקום:(יב) שנאמר ועגל : (יג) ר"י אומר נאמר עגלה משולשת ועז משולשת ואיל משולש שלשה מן הפרים ושלשה מן האילים ושלשה מן שעירים שלשה מן פרים פר : (יד) ממ"ו באב לט"ו באב:(טו) אלא מיום: (טז) שאמרו משום ר"א כל שנאמר בו שנה כשר מיום שלשים והלאה: (יז) שוחטין ואוכלין אותו ואפילו בן יומו :

באור הגר"א

פרק א פר בן כ"ד חודש ויום א' כו'. פי' הוא דעת חכמים דסברי בני שלש מפרש הכא דהיינו בשנה שלישית אלא דפליגי אי צריך יום א' בשנה שלישית דיום א' בשנה חשוב שנה או שלשים יום דוקא וכדמפרש שכל פרים שבתורה כו'. פר סתם בן ג' : ה"ג פר בן עשרים וארבעה חודש ויום אחד. פי' דסבר יום א' בשנה חשוב שנה · ור"ע אומר נותנין לו שלשים יום. פי' דסבר שלשים יום בשנה חשוב שנה אבל והאי צריך שיהא *)שלשים שנה ועל זה מפרש שהיה ר"מ אומר כל מקום שנאמר בתורה עגל סתם בן שנה שנאמר ועגל וכבש בני שנה בן בקר בן שתי שנים שנאמר קח לך עגל בן בקר לחטאת ואיל לעולה תמימים התמימים בשנים תמימים מכל מום פר בן שלש. פי' ולא מחלק כלל בין פר סתם לפר בן בקר ששניהם בני שלש דליכא למימר דבן בקר בן שתי שנים דהא עגל בן בקר הוא בן שתי שנים ותי' שכל פרש פרים האמורים בתורה פר בן בקר כו' עד ר' יוסי מיותר והא דאמר כל מקום שנאמר עגל בן בקר בן שתי שנים נפקא מיניה לעגלה ערופה. דכתיב בה עגלת בקר והא דאמר שהעגלה פוסלת בשנים מה שאין כן בפרה אף שבמתני' קתני נמי דפרה בת שלש היינו שלא תהא פחותה משלש אבל כל זמן שהיא יתירה משלש היא נקראת פרה עפי ואפ"ה למאן דאמר שאין מביאין היינו למצוה מן המובחר לפני הכבוד או שמא תמתיר והפסול אבל לכ"ע מן הדין כשרה אבל עגלה יותר משתי שנים לא מקרי עגלה : ר' יוסי הגלילי אומר כו'. הוא ר' יוסי הגלילי דמתני' אלא שכאן מפרש טעמא : אמר ר' שמעון החטאת למה הוא דומה לפרקליט שנכנס לרצות ריצה הפרקליט נכנס הדורון. צריך להיות אחר ר' אומר כו' קודם לאימורי חטאת מפני שהן כליל לאישים : ר' שמעון אומר מת"ל ופר שני כו' עד רש"א כ"מ שנאמר. צריך להיות קודם ר"א מת"ל ופר שני : אלא שיכול תהא נאכלת החטאת הלוים כו' אילים תשעים וששה כבשים שבעים ושבעה : וכן היה ר' יהודה אומר על ע"ז הביאום. פי' ולכך לא היה נאכל כלל : אלא שיכול תקדים חטאת לעולה בכל מעשיה כו' : ואיל לעולה תמימים בשנים. פי' וכתב בלשון רבים לומר דקאי גם אעגל בן בקר שיהא דומיא דאיל מה איל אחר י"ב חודש שהיא השנה השניה שלו אף עגל כן : ר' יוסי אומר מה הוא קח לך עגלה משולשת ואיל משולש ועז משולש. פי' שבא לפרש מהו משולש ומפרש : שלשה מן פרים. פי' היינו עגל משולש : ושלשה מן אילים. היינו איל משולש : ושלשה מן השעירים. פי' היינו שעירת עזים והיינו עז משולש והשתא מפרש הכבשה של כל א' וא' כו' : כבשים בני שנה האמורים בתורה. פי' האי בני שנה היינו שנות החמה כדמפרש שלש מאות כו' דברי ר' : וחכ"א מא' בניסן כו'. פי' שא"צ אלא מיום ליום וא"כ חכמים מחמירין דהיינו שפסול קודם שיהיה שס"ה ימים ואח"כ מפרש דפעמים מקילין דהיינו דאם נתעברה השנה נתעברה לו. פי' דהיינו בשנת העיבור מותר נמי עד מיום ליום אף שהוא יותר משס"ה ימים : ושאר כל השנים של בן ושל בת. פי' היינו בן י"ג שנה או כ' שנה לענין סרים וכן לענין בת : כלן מיום ליום. פי' ואין ל' יום בשנה חשוב שנה : ועולת חובה ליחיד. פי' דבמתני' לא קתני אלא עולת נזיר והכא קתני אפילו של יחיד דהיינו של מצורע הכבש דכתיב ביה נמי בן שנתו נמי אינו רשאי להקריב עד שיהא בן ל' יום דל' יום בשנה חשוב שנה : ואם הקריב ביום השמיני כשרה. פי' בדיעבד : הפסח אינו כשר אלא מיום ל' והלאה. פי' דפליג אמתני' דמתני' משמע דילפינן פסח אף דכתיב ביה בן שנה מבכור דכתיב ביה מיום השמיני והלאה ואיהו סבר דאף פסח כיון דכתיב ביה בן שנה אינו רשאי להקריב עד שיהא בו ל' יום בשנה כשר מיום ל' והלאה כו' : שוחטו ואוכלו ואפילו בן יומו. פי' היינו כשיודע שכלו לו חדשיו וקמ"ל דאף דלהקריב אסור עד ח' ימים לשחוט ולאכול מותר אפילו בו ביום : אינה נקחת מן הנכרים. פי' הפרה אדומה משום דחיישינן שמא עבד בה : משמרין אותו. פי' שצריך לשמר את הנכרי שלא יעבוד בה כו'. פי' ולא מותר ליקח אפילו מן הנכרי : אמרו לו. פי' חכמים דסברו שמותר ליקח מן הנכרי : א"כ. פי' לדבריך שנצריך לשמור אותו :

*) נראה דצ"ל שלשה.

אור הגנוז

פ"ב [א] אלעזר : [ב] עולה לחטאת : [ג] היה נקרא

מצפה שמואל (א) בני שנה האמור בתורה. עי' ערכין לא: ועי' ירו' ר"ה פ"א ה"א ור"ש פ"א מ"ג : (ב) שנה האמורה. עי' ערכין יח: ועי' ר"ש פ"א מ"ב : (ג) בכור שנולד בו מום. עי' ר"ה ט. בקיט ליה ביה שכלו חדשיו. ועי' ירו' ר"ה פ"א ועי' ר"ש פ"ב מ"א : (א) אינה נקחת. עי' מס' ע"ז כג. וע"ש בסוגיא. ועי' ירו' פ"ב ה"א :

זר זהב ומנחת בכורים

פרק א א [חסר כאן בתוספתא בנו"י. ובנוסחת הגר"א מתוקן היטב כפי התוספתות הנמצא בר"ש ואפרש כסדרן על פי נוסחת הגר"א. ויום אחד. בשנה שלישית חשיב שנה וה"ל ג' שנים : ור"א אומר. דכ"ע פר בן שלש שנים אלא דת"ק סבר יום אחד בשנה חשוב שנה ור"א סבר שלשים יום בשנה חשוב שנה : בן בקר. פר בן בקר וכן הוא בר"ש וכן מסתבר : פר סתם. פר בן שלש והוא כדברי ר"א לעיל ובת"כ פ' ויקרא גבי פר כהן משיח מבואר דפר בן בקר בן ג' שנים לחכמים והובא בר"ש פ"ק דמכילתין] : שנאמר ופר שני. שאין ת"ל שני דידעינן דשנים המה מדכתיב ועשה האחד חטאת והאחד עולה אלא ללמד שיהא בן שתי שנים [כמבואר לקמן וכן הוא להדיא בת"כ] : פרקליט. מליץ יושר והוא חטאת שבא לכפר ועולה [באה אחריה דורון ואף דמכפרת על עשה יותר מחטאת מ"מ חטאת קביעא לכפרה על עבירות חמורות (עי' תוס' זבחים ז:) ד"ה עולה : ב ר' יוסי אומר. בר"ש הגי' רבי וכן הוא בת"כ. ובש"ס בריתא במילתא דר"ש גרסינן שם רבי] : שהיה ר' יוסי אומר על עבודת כוכבים הביאום. הלכך אינן נאכלין כדין שעירי עבודת כוכבים שהן שעירין הנשרפין : [בת"כ הגירסא ר' יהודה אומר על עבודת כוכבים הביאום וכן הוא בהוריות (ו.) וס"ל לר' יוסי ור' יהודה דלכן אינה נאכלת לפי שהביאום על עבודת כוכבים ומפרש בש"ס דהוראת שעה היתה שהרי הביאום על חטא שחטאו בימי צדקיהו ומזידים היו ואין קרבן אלא בשוגג : ג עגל סתם. ולא בן בקר : בן בקר. עגל בן בקר וכן מביא מקרא אח"כ דאילו פר בן בקר הוא בן שלש כמבואר בת"כ הבאתי לעיל] : תמימים. שוים בשנים האיל והעגל מה איל לעולה בן שתי שנים אף העגל בן שתי שנים : [נאמר. בברית בין הבתרים שהראה הקב"ה לאברהם הקרבנות] : ועגלה ערופה. ופרה אדומה לא קא חשיב הואיל דלא אתיא לכפרה : [אשם ודאי. אשם גזילה ואשם מעילות ואשם שפחה חרופה ונזיר ומצורע. אף דאיכא בכן דמביא כבש חשיב בכלל איל כמו דחשיב עגלה בכלל פרים : ושעירי יוה"כ. שמכפרין כפרה אחרת משעירי הרגלים כמבואר בריש מס' שבועות : ושעיר נשיא. ובכללו שעירה של יחיד בעבודת כוכבים כמו דחשיב בריש כבשה בכלל אילים אף דהיא נקבה (ר"ש)] : ה כבשים בני שנה האמור בתורה. שניהם מודים שאין מחשבין להם לשנות העולם אלא כל כבש שנתו אלא שרבי אומר שנת החמה וחכ"א שנת הלבנה : [מט"ו כאב. בנו"י הגירסא נתשעה באב ונוסחת הגר"א נראה יותר ונקט ט"ו באב לפי שבאלול ר"ה למעשר בהמה כמבואר בריש ר"ה וה"א דנקרא ר"ה לענין קרבן ולכן אמר הזמן הזה דהנולד ט"ו באב אינו עולה לשנה עד ט"ו באב : ה בבתי ערי חומה. שנהלט אם לא נגאל בתוך שנתו : שבשדה אחוזה. דאינו פודה תוך שתי שנים : ושש שבעבד עברי. דיוצא להפשי] : של בן ושל בת. כגון תינוק בן י"ב שנה ותינוקת בת י"א שנה וכיוצא בהן : [של בן ושל בת. לענין ערכין כולן מיום אל יום. וכולהו נפקא לן מקראי בערכין (יח:) : ליחיד. לפי שבמשנה ספ"א מבואר חטאת ציבור ועולותיהן חטאת היחיד וכו' כשרין מיום שלשים והלאה ולא נזכר שם עולת היחיד לפי שע"פ רוב הם באות נדבות ונדבה לכתחלה כשר מיום שמיני והלאה לכן אמר כאן דגם עולת חובה של יחיד כגון עולת ראיה נמי באה לכתחלה מיום שלשים ומה דשייר במשנה תנא כאן בתוספתא : מיום שלשים והלאה · גרסינן ופליג על סתם משנה ספ"א דהכא דלכתחלה כשר מיום שמיני:מיום שלשים.גרסינן דר' אליעזר לטעמיה דשלשים יום בשנה חשיב שנה ולכן לא מקרי בן שנה עד שלשים מכל מקום כיון שהתירה תורה מיום השמיני והלאה ש"מ דבדיעבד כשר :

פרק ב א אפי' בן יומו. בידעינן דכלו לו חדשיו דאלו סתם גזה"כ הוא ביום השמיני ותנו לי ולא קודם: מן העובדי כוכבים. דחיישינן לרביעה ואף אם פרה קדשי בגד הבית היא מ"מ נפסל ברביעה דכתיב

לדבר סוף (א) הרי היא בחזקתה כשרה רבי מאיר אומר פרה שגלגלי עיניה שחורין אם אין פרה אחרת כיוצא בה (ב) פסולה: (ב) ניטלו קרני' וטלפיים והזכר עמהן (ג) פסולה יוצא דופן פסולה ור' שמעון מכשיר (ג) אתנן ומחיר פסולה ורבי אליעזר מכשיר שנאמר (דברים כג) לא תביא אתנן זונה ומחיר כלב בית ה' אלהיך אין זו באה לבית: ב (ד) כל עבודות שחייבין עליהן במוקדשין פסולה בפרה: (ה) נכנסה לרבקה ודשה עם אמה (ד) [א] (ו) ועול פוסל לעבודה שלא לעבודה נפדית על כל פסול (ה) מתה תפדה שחטה תפדה (ז) מצא אחרת נאה הימנה תפדה שחטה על גבי מערכתה (ו) אינה נפדית עולמית אם מתרומת הלשכה היתה באה דמיה נופלין לתרומת הלשכה: ג חומר בפרה (ז) שאין במוקדשין ובמוקדשים שאין [ב] בעגלה (ח) שהעגלה שנים פוסלת בה ועבודה פוסלת בה מה שאין כן במוקדשין ד חומר במוקדשין שהמוקדשין אינן נפדין אלא על מום קבוע ואין יוצאין (ח) [ג] לגוז ולעבוד והגוזז והעובד בהן (ט) הרי הוא לוקה את הארבעים מה שאין כן בעגלה: חומר בפרה שאין בעגלה ובעגלה שאין בפרה שהפרה אינה כשרה אלא אדומה (ט) ומומין פוסלים בה ושעשה עמה מלאכה פסולה מה שאין כן בעגלה חומר בעגלה שהעגלה שנים פוסלת [בה] מה שאין כן בפרה: ה היו בה שתי שערות שחורות או לבנות בתוך גומא אחת פסולה בתוך שתי גומות כשרה רבי יהודה אומר אפילו (י) [ד] השתי' רבי יוסי בן המשולם אומר (י) המספר את העליון ואינו חושש משום גוזז:

פרק שלישי

א (א) מה בין כהן השורף את הפרה לכהן של יוה"כ (א) כהן של יום הכפורים הפרשתו בקדושה ואחיו הכהנים נוגעין בו. כהן השורף את הפרה הפרשתו (ב) בטהרה ואין אחיו הכהנים נוגעין בו חוץ מן המסייעין אותו (ג) מפני שהוא מזה: ב (ב) חצירות היו (ד) בנויות בירושלים ע"ג הסלע ותחתיהן חלל מפני קבר התהום ומביאין נשים מעוברות ויולדות שם ומגדלות שם (ה) בניהם עד שיהיו בני (ג) שמונה (עשרה) שנה ומביאין שורים ועל גביהן דלתות ותינוקות יושבין (ו) על גביהן ר' יהודה אומר שורים שכריסן רחבה כדי שלא יצאו רגלי התינוקות ומטמאים בקבר התהום (ד) והכל שוין שהתינוקות צריכין טבילה (ז) [ה] (ה) אמר לפניו ר' יעקב כוסות היו תלויין בקרני שורים (ח) כיון ששורים שחו לשתות מתמלאין אמר להם אל תתנו מקום (ט) [ו] לרדוף אחריכם: ג (ו) באו לשער היוצא מעזרת נשים לחיל (י) וקלולי' של אבן היו קבועין בכותל (י) מעלות של עזרת נשים וכסוייהן של אבן נראין בחיל ובתוכן אפר מכל פרה ופרה שהיו שורפים שנאמר (במדבר יט) והיתה לעדת בני ישראל למשמרת למי נדה חטאת הוא מכה את הזכר ונרתע לאחוריו ואפרו נשפך נוטל ומקדש (יא) ומזה שמשפך. מעשים אלו עשו כשעלו מן הגולה דברי ר' יהודה. ר"ש אומר אפרן ירדה עמהן לבבל ועלה אמרו לו והלא נטמא בארץ העמים אמרו להם לא גזרו טומאה (יב) בארץ העמים אלא לאחר שעלו מן הגולה: ד (יג) רבי ישמעאל [ז] אומר הורה בן פאבה אחת בטבול יום ואחת במעריבי שמש זו שנעשית בטבול יום היום היו דנין עמו [ב] על זה אמר לו (ז) מעשר נאכל בטבול יום ותרומה נאכלת (יד) במעריבי של שמש מעשר שנאכל (טו) בטבול יום [ח] היו דנין לאכול שכן הוסיפו לו קדושה. קדשי קדשים נאכל ליום אחד וקדשים קלים לשני ימים הוסיפו להם קדושה אמר לו אם מקיימין אנו אותה מוציאין אנו שם רע על הראשונות שהיו אומרים טמאות היו גזרו עליה ושפכה(טז) וחזר ועשה אחרת בטבול יום: ה כבש היו עושין מהר הבית להר המשחה (ח) כיפין ע"ג כיפין וכיפה כנגד האוטם מפני קבר התהום (יז) ר"א אומר לא היה שם כבש אלא עמודים של שיש היו

באור הגר"א

הגהות הגר"א

פ"ב (א) אלא הרי היא בחזקת:(ב) כשרה: (ג) כשרה יוצא דופן ר"ש מכשיר אתנן:(ד)כשרה בשביל שתינק ותידוש פסולה זה הכלל כל שלצרכה כשירה לצורך אחרת פסולה והעול פוסל לעבודה ושלא לעבודה:(ה) שבה מתה תפדה מצא אחרת: (ו) אין לה פריון: (ז) מה שאין כו' ובמוקדשין מה שאין בפרה שהפרה אינה כשרה אלא אדומה ועבודה פוסלת בה משא"כ במוקדשין: (ח) לחולין ליגזז: (ט) סופג את הארבעים משא"כ בפרה חומר בעגלה משא"כ במוקדשין חומר במוקדשין מה שאין בעגלה שהעגלה שנים פוסלת בה והעבודה פוסלת בה משא"כ במוקדשין חומר במוקדשין שהמוקדשין אינן נפדין אלא על מום קבוע ואין יוצאין לחולין ליגזז ולעבוד והגוזז והעובד בהן לוקה את הארבעים משא"כ בעגלה. חומר בפרה מה שאין בעגלה וחומר בעגלה מה שאין בפרה חומר בפרה שהפרה: (י) אפילו שתי גומות והן מוכיחות זה את זה פסולה היו בה שתי שערות עיקרן מאדים וראשן משחיר ר"י בן המשולם אומר מספר: פ"ג (א) אלא כהן כו' לקדושה ואחיו: (ב) לטהרה: (ג) ואותן שהן מזין עליו: (ד) בירושלים בנויות: (ה) את בניהן כו' כבני שבע כבני שמונה: (ו) עליהן ר' יהודה אומר לא היו מביאין דלתות כל עיקר מפני שרעתו של תינוק גסה עליו שמא יוציא ראשו או אחד מאבריו ויטמא בקבר התהום אלא מביאין שורים המצרים שכריסן רחבות והתינוקות יושבין על גביהן וכוסות של אבן בידם הגיעו לשילוח ירדו ומלאו וישבו להן על גביהן והכל שוין כו': (ז) אמרו לפני ר' יעקב משום ר' ישמעאל כוסות של אבן היו כו': (ח) כיון ששחו שורים לשתות נתמלאו הכוסות: (ט)לצדוקים לרדות אחריהם:(י) וקלל של וכו' בכותל של עזרת וכו' וכסוי' וכו' למשמרת מכה והשאר ל"ג: (יא) מזה שנשפך: (יב) על ארץ: (יג) ישמעאל בן פאבי שרף שתים א' בטבול יום וא' שנעשית במעורבי שמש היו דנים עליה אמרו לו מעשר כו': (יד) למעורבי שמש: (טו) למעורבי שמש כ"ש שהוסיפו לו קדושה. ק"ק נאכלין לפנים מן הקלעים וקדשים קלים חוץ מן הקלעים קדשים קלים נאכלין לפנים מן הקלעים כ"ש שהוסיפו להן קדושה. ק"ק נאכלים ליום א' וק"ק נאכלים לשני ימים קדשים קלים הנאכלים ליום א' כ"ש שהוסיפו להן קדושה אמר להם אם כו': (טז) תי' וחזר ל"ג: (יז) ר' יהודה אומר כו':

אור הגנוז

[א] כשרה ואם בשביל שתינק ותדוש פסולה זה הכלל כל שלצורכה כשרה לצורך אחר פסולה העול וכו': [ב] בפרה שהעגלה וכו': [ג] לחולין לגזוז ולעבוד: [ד] בתוך שתי גומות והן מוכיחות זו את זו פסולה היו בה שתי שערות עיקרן מאדים וראשן משחיר ר' יוסי וכו': פ"ג [ה] אמרו לפני ר"ע משום ר' ישמעאל כוסות של אבן היו תלויות: [ו] למינין לרדוף אחריכם: [ז] ר' ישמעאל בן פאבי הורה שתים אחת וכו'. [ח] ועליהן אמרו לו: [ח] כ"ש הוסיפו לו קדושה קדשי קדשים נאכלין לפנים מן הקלעים וקדשים קלים חוץ לקלעים קדשים קלים שנאכלים חוץ לקלעים כל שכן הוסיפו להן קדושה קדשי קדשים נאכלין ליום אחד

מצפה שמואל

(ב) נטלו קרניה. עי' בכורות מה.: (ג) אתנן ומחיר. עי' תמורה ל:: (ד) כל עבודות. עי' סוטה מו.: (ה) נכנסה לרבקה. ב"מ ל. ועי' רש"י שם ור"ש כאן פ"ב מ"ג: (ו) ועול פוסל. סוטה מו. ועי' כל זה בר"ש פ"ב: (ז) אחרת נאה הימנה תפדה. שבועות יא: ועי' תוס' ב"ק ע. תד"ה אומר היה ר"ש: (ח) שהעגלה שנים כו'. סוטה מו. עי' ר"ש פ"ב מ"ג: (ט) ומומין. עי' סוטה מו. עי' ר"ש שם: (י) מספר את העליון. עיי' פ"א מהל' פרה ה"ג. ועי' ר"ש ספ"ב: (א) מה בין. עי' יומא ח. ושם: וכר"מ: (ב) חצירות. סוכה כא. ועי' פ"ג מ"ב: (ג) שמנה (עשרה). עי' תוס' סוכה שם ד"ה ומביאין שהגירסא שבעה או שמונה שנה ועיקר ההקפד על טומאה היוצאת מגופו ומשום מעלה ע"ש: (ד) והכל שוין. עי' תוס' שם ד"ה והתינוקות: (ה) אמר לפניו ר"י. עי' תוס' שם ד"ה ירדו דפליגי אי חיישינן משום הסיטא פורתא לקבר התהום: (ו) באו לשער. עי' ר"ש פ"ג מ"ג מה שכתב מזה בפירוש המשנה: (ז) מעשר נאכל. עי' יבמות עד: כל זה מקראי ועי' ר"ש פ"ג מ"ד: (ח) כיפין על גבי כיפין. עי' כ"מ פ"ב מהל' פרה ה"א

זר זהב ומנחת בכורים

היו (יז) וכלונסאות של ארז על גביהן והפרה לא היתה צריכה לצאת בכבש (ט) ומטמאין היו את הכהן השורף את הפרה מפני הצדוקין שלא יהו אומרים במעורבי השמש נעשית ומעשה [א] (יח) אחד שהעריב שמשו ובא לשרוף את הפרה וידע בו רבן יוחנן בן זכאי ובא וסמך שתי ידיו עליו ואמר לו אישי כהן גדול (יט) מה נאה אתה להיות כהן גדול [ב] טבול יום אחד ירד וטבל ועלה (כ) אחרי שעלה צרם לו באזנו אמר לו בן זכאי לכשאפנה לך אמר לו כשתפנה. לא שהה שלשה ימים עד שנתנוהו בקבר בא אביו (כא) לפני ריב"ז אמר לו (כב) [ג] לא נפנה (כג) ממקום גיתה ומערכתה [ד] ובעשרה חלילין מפני קבר התהום: ו כפתוה (י) בחבל של מגג ונתנוה על גבי המערכה ויש אומרים במוכני היתה עולה. ר"א בן יעקב אומר כבש (כד) עושין לה שהיתה [ה] בה וראשה בדרום ופניה במערב: כיצד היה עושה שוחט בימינו ומקבלו בשמאלו ומזה באצבעו הימנית ואם שינה פסול ר' יהודה אומר בימינו היה שוחט ונותן את (כה) הסכין [ו] או לזה שעומד בצדו ומקבל בימינו ונותן בשמאלו ומזה באצבעו הימנית ואם שינה פסול. (כו) נתן בידו כשהוא מזה בין (כ) חוץ לגיתה ובין חוץ (כז) למערכה [ז] ר"א בן יעקב אומר חוץ לגיתה פסול חוץ (כח) למערכתה לא יחזיר ואם החזיר כשר. ואם הוציא הדם שבידו והחזירו כשר: ז (ל) פקע מעורה ומשערה ומבשרה חוץ לגיתה יחזיר ואם לא החזיר פסול. חוץ ממערכתה הרי זה מרבה עליו (כט) [ח] ושורפו במקומו ר"א (ל) אומר כזית מעכבת פחות מכזית אין מעכבת: פקע מקרנה ומטלפה ומפרשה א"צ להחזיר (לא) שאין זבח שאין מעכב בחיה אין מעכב בשריפתה ר"א בר צדוק (לב) (מ) הוסיף אשליך אשליך והם אמרו לו הן (לג) ג"פ על כל דבר ודבר. בין שקרעה ביד בין שקרעה בסכין ובין שנקרעה מאליה (נ) ובין (לד) [ט] שהשליך שלשתן זה אחר זה (זה אחר זה) כשרה: ח נתנן (ס) עד שלא הוצת האור ברובה או משנעשית אפר פסולה. (ע) נטל עצם או שחור וקדש בו הרי זה לא עשה (לה) כלום אם יש עליו אבק כל שהוא אם מגופה כותשו ומקדש בו וכשר: (פ) וחולקין אותו לשלשה חלקים אחד ניתן בחיל ואחד ניתן בהר המשחה ואחד מתחלק לכל המשמרות זה שמתחלק לכל המשמרות היו ישראל מזין הימנו. זה שניתן בהר המשחה היו כהנים מקדשין בו. זה שניתן בחיל היו משמרין (לו) שנאמר (במדבר יט) והיתה לעדת בני ישראל למשמרת:

פרק רביעי

א (א) פרה אינה נפסלת בלינה ואפילו שחטה [י] (א) ושרפה למחר הרי זו כשרה. (ב) הזה בלילה הזאתו פסולה. ואפילו כולן ביום ואחת בלילה הזאתו פסולה. הזה בכלי הזאתו פסולה ואפילו כולן ביד (ג) ואחת בכלי הזאתו פסולה. הזה בשמאל הזאתו פסולה ואפילו כולו בימין ואחת בשמאל הזאתו פסולה. הזו (ד) שבעה כהנים כאחת הזאתן פסולה. זה אחר זה הזאתן כשרה. הזאות שבפרה שהזו שלא לשמן או שאינה מכוונת או שחסר אחת מהן או שטבל אחת והזה שתים והזה אחת הרי אלו פסולות: ב (ה) שמנה מתוך שבעה אם (ו) [כ] הכהן שעשה [ל] מלאכה פסולה ואם כהן אחר כשרה (ג) (ו) שרפה [מ] אינה מחוסר כפרה ר' [נ] יוסי הבבלי אומר [ס] מחוסר כפרה פסולה. שרפה (ז) שלא רחוץ ידים ורגלים פסולה ור"א (ג) בר"ש מכשיר שנאמר (שמות ל) בבואם אל אהל מועד ירחצו מים ולא ימותו. הא אין קדוש ידים ורגלים אלא לפנים: ג ר' יוסי הגלילי אומר (ח) עולות שהקריבו אבותינו על הר סיני [ע] לא היה בהם הפשט ונתוח אלא ממתן תורה ואילך. (ט) שריפת פרה והזאותיה בכה"ג כל מעשיה בכהן הדיוט שנאמר (במדבר יט) ונתתם אותה אל אלעזר הכהן [פ] (ד) אלעזר שהוא סגן ושאר כל הפרות בכהן הדיוט דר"מ ר' יוסי ברבי [צ] ור' שמעון ור' אליעזר בן יעקב אומרים אותה באלעזר שהוא סגן ושאר כל הפרות אפי' בכהן גדול: ד (י) מצותה בארבעה בגדי לבן של כהן הדיוט. עשאה בבגדי זהב ובבגדי חול פסולה. שאלו תלמידיו את רבי יוחנן בן זכאי פרה במה נעשית אמר להם בבגדי זהב אמרו לו למדתנו (ה) בבגדי לבן אמר להם יפה אמרתם אם (כ) מעשה שעשו ידי וראו עיני שכחתי ששמעו אזני על אחת כמה וכמה. ולא שלא היה יודע אלא שהיה מבקש לזרז את התלמידים. ויש אומרים (ו) הלל הזקן שאלו לא שלא היה יודע אלא שהיה מבקש לזרז את התלמידים. שהיה ר' יהושע אומר השונה ואינו עמל (ז) כאיש שזורע ואינו קוצר. הלומד תורה ומשכחה דומה לאשה שיולדת וקוברת ר"ע אומר (ל) זמר בה תדירא זמר: ה (מ) אין שורפין שתי פרות [ק] בבת אחת. (נ) משנעשית אפר מביא אחרת ושורף על גבה ואינו חושש. שרפה בשני חצאין זו אחר זו (ח) א"ר אומר אני בזו שהיא כשרה. (ט) פרה שאירע בה פסול (ס) לפני פסולה מטמאה בגדים לאחר פסולה אינה מטמאה בגדים ר' שמעון אומר בין לפני פסולה בין לאחר פסולה אין מטמאה בגדים מפני שהיא נדונית על שם סופה. אמר ר' שמעון מצאתי חנינא (י) בן גמליאל ואמר לי פרה שאירע בה פסול מהו אמרתי לו לפני פסולה מטמא בגדים אחר פסולה אינו מטמא בגדים

הגהות הגר"א

(יז) היו קבועין בארץ כו' היו הכהן כו' במעורבי שמש הי' נעשית: (יח) בצדוקי אחד וכו': (יט) מה אתה נאה להיות כ"ג רד וטבול א' ירד וטבל וכו': (כ) לאחר טבילה כו': (כא) אצל ריב"ז: (כב) בן זכאי לא נפנה בני שהעריב שמשו: (כג) מקום גיתה ומערכתה היו תחתיהן חללין מפני קבר התהום: (כד) היו עושין לה שהיתה עולה בו. ראשה לדרום ופניה למערב וכו': (כה) ונותן הסכין לפניו או לזה וכו': (כו) ניתז מידו: (כז) למערכתה פסול ר"א וכו': (כח) למערכתה יחזיר ואם לא החזיר כשר: (כט) עליו עצים וכו': (ל) ר"א בר"ש אומר: (לא) שכל דבר שאין מעכב: (לב) מוסיף: (לג) הן הן הן ג"פ וכו': (לד) שהשליך לתוך גופה בין שהשליך לתוך שריפתה בין שהשליך שלשתן כאחת בין שהשליך שלשתן זא"ז כשרה: (לה) בו כלום אם יש בו אבק כ"ש או עצם מגופו כותשו וכו': (לו) אותה שנא' כו': פ"ד (א) היום ושרפה למחר כשרה: (ב) הוא בכהן א' פסולה שעשה עמה מלאכה ואם כהן כו': (ג) שרפה אונן ומחוסר כפורים כשרה איסי הבבלי אומר מחוסר כפורים: (ג) ור"א מכשיר כו' מים אין קידוש: (ד) אותה באלעזר שהוא וכו' הפרות בכה"ג דברי ר"מ ר"י ור"ש וראב"י אומרים וכו' אפי' בכהןהדיוט: (ה) רבינו: (ו) את הלל: (ז) דומה לזורע ואינו קוצר: (ח) רבי אומר אומר: (ט) כשרה אירע בה פסול בשחיטתה בין קודם פסולה בין לאחר פסולה אינה מטמאה בגדים בהזאתה קודם פסולה וכו': (י) בן

באור הגר"א

והפרה לא היתה צריכה לצאת בכבש. פי' לכ"ע שהרי אינה מקבלת טומאה כלל: [במעורבי שמש היתה נעשית. שהיו דורשין ואסף איש טהור (במדבר יט) טהור מכל טומאות]: מעשה בצדוקי אחד שהעריב שמשו. פי' בתש סמוך לשקיעת החמה ...

אור הגנוז

[א] בצדוקי: [ב] רד טבול אחד: [ג] ת"י לא ליתא בכ"י: [ד] ובית הטבילה היו חלולין מפני כו': [ה] עולה בה ראשה: [ו] לפניו: [ז] פסול: [ח] עצים: [ט] לתוך גופה ובין שהשליך לתוך שריפתה ובין שהשליך שלשתן כא' ובין שהשליך שלשתן זא"ז וכו': פ"ד [י] היום: [כ] הוא: [ל] עמה: [מ] אונן מחוסר כפרה כשרה: [נ] יוסף: [ס] אונן כשרה: [ע] אין בהם הפשט ונתוח שאין הפשט ונתוח: [פ] אותה לאלעזר: [צ] יהודה: [ק] בנת:

וקדשים קלים לב' ימים קדשים קלים שנאכלין לב' ימים כ"ש הוסיפו להן קדושה אמרו לו אם מקיימים וכו':

מצפה שמואל

זר זהב ומנחת בכורים

אמר לי [א] והלא (יא) משמך אמרו לו לר׳ אלעזר בין לפני פסולה בין לאחר פסולה מטמא בגדים מפני שהיא נדונת על שם סופה אמרתי לו לא אמרתי (יב) [ב] בין אמרתי בין לא אמרתי נראין דברי: ו (ע) לעולם מרבין לה עצים (יג) אמר ר׳ יהודה אף כשהיו מרבים לא היו מרבים אלא חבילי אזוב שאפרן מרובה ויפה: כל מעשה פרה ביום (פ) חוץ מאסיפת האפר (צ) והמלוי והקידוש. כל מעשיה בכהנים חוץ מאסיפת האפר והמלוי והקידוש [ג]. (לעולם אין ממלאין) ואין מקדשין ואין מזין ממנה עד שתעשה אפר. כל מעשיה מלאכה פוסלת (יג) בהן חוץ מאסיפת אפרה והזאת מימיה: ז שש מעלות (יד) בחטאת [ד] (ק) בכל מקום. מזין מי חטאת ואפר חטאת בכל מקום. עם הארץ שאמר (טו) טהור אני לחטאת מקבלין [ה] אותו. כלים הללו טהורין לחטאת מקבלין הימנו. (טז) טבל להזאות ולא הזה אוכל בתרומה לערב [ו] (יז) רבי אומר בידו מי חטאת ואפר חטאת עושין על גביו טהרות ועל גבי בגדיו ועל גבי סנדליו: ח (ר) עם הארץ שהביא כלים לחטאתו חבר לוקח ממנו לחטאתו ולתרומתו (יח) הביא לתרומתו אין חבר לוקח ממנו לחטאתו ולתרומתו. (יט) [ז] של תרומה אין חבר לוקח ממנו לחטאתו ולתרומתו. חבר שאמר לעם הארץ הביא כלים לחטאתו חבר לוקח ממנו לחטאתו ולתרומתו. הביא לתרומתו אין חבר לוקח ממנו לחטאתו ולתרומתו. הביא לחטאתו ולתרומתו של חטאת חבר לוקח ממנו בין לו ובין לאחר (כ) ובלבד שלא יערים ואם הערים הרי אלו טמאין. ושל תרומה אין חבר לוקח ממנו לחטאתו ולתרומתו. עם הארץ שאמר כלים הללו (כא) הבאתי לחטאתי ונמלכתי עליהן לתרומתי הואיל ונתיחדו ברשות עם הארץ שעה אחת הרי אלו טמאין:

פרק חמישי

א (א) המביא כלי חרס לחטאת טובל ולן על הכבש. לן עד שלא טבל רבי מטמא ר׳ יוסי בר׳ יהודה אומר לן ואח״כ טבל אם לא היה בחזקת המשתמר טמא. לתרומה פותח כבשן ונוטל. מצאו פתוח או שנפתח אחד מהן (ב) ר״ש אומר מן הסדר השני רבי יוסי אומר מן הסדר השלישי ר״ש בן יהודה אומר משום ר״ש בית שמאי אומרים מסדר השלישי וב״ה אומרים מן הסדר השני וזו משנה הראשונה. רבותינו (א) אומרים (ב) פותח ונוטל ואינו נמנע והחבר בא אפילו לאחר ג׳ ימים ונוטל (ג) [ח] אגולה האפים ונמצא אבק על גבי כלים הרי זה נוטל (ג) [ח] אחד כולן ברשות עם הארץ: ב מקום ששם משקעין את (ד) [י] הזאת בטיט הלבן וחבר עומד על שיקועו (ה) העמוד שעומד עליו אינו טמא אלא אותו עמוד בלבד. החבר עומד למעלה ועם הארץ למטה שולה ונותן לו. נאמן עם הארץ לומר לא טמאתי מפני שהוא בחזקת המשתמר: ג (ג) מילא דלי לשתות (ה) חשב עליו עד שלא הגיע למים יערה צריך לנגב. אם משהגיע למים חשב עליו מערה ואינו צריך לנגב. רבן שמעון בן גמליאל אומר [כ] א״צ לערות. שלשל [דלי] למלאות ונפסק החבל מידו אם עד שלא הגיע למים תשב עליו יערה וצריך לנגב [ל] (ו) רבן שמעון בן גמליאל אומר [מ] א״צ לערות: ד (ד) שפופרת שחתכה לחטאת ר״א אומר (ו) יטמא וא״צ להטביל ר׳ יהושע אומר יטמא ויטביל. כנס לתוכה מי חטאת ואפר חטאת אם עד שלא יטבילנה טמא [נ] ור״ש (ז) מטהר והכמים מטמאין: ה (ה) הכל (ח) [ס] מערין לקדש חוץ מן החרש שוטה וקטן (ר׳ יהודה מכשיר בקטן) רבי ישמעאל בנו של ר׳ יוחנן בן ברוקא אומר חרש שוטה וקטן שקדשו ואחרים רואין אותן קדושין כשר. טומטום קדושו פסול מפני שהוא ספק ערל והערל פסול לקדש אנדרוגינוס קדושו כשר ורבי יהודה פוסל מפני שהוא ספק אשה אשה פסולה לקדש: ו (ט) (ו) [ע] של כלי עץ כלי עצם וכלי זכוכית אין מקדשין [פ] (י) (ז) הנעמית כשרה לקדש בה. (יא) [צ] בין החוקק באמת המים בין בית הקבלה אע״פ שתלשוה המים וחברוהו אין ממלאין בה ואין מקדשין בה ואין מזין ממנה ואינה צריכה צמיד פתיל ואין פוסלת את המקוה. תלשה וחברה וחשב עליה אחר תלישתה ממלאין בה ומקדשין בה ומזין הימנה וצריכה צמיד פתיל ופוסלת את המקוה: ז (ח) מעיין היורד למכתשת ומבקש לקדש בה מפסיק ומנגב וחוזר וממשיך (יב) אמת המים ומקדש. (יג) שוקעת

באור הגר״א

הגהות הגר״א

גמלא בציידין ואמר: (יא) משמך אמר לי ר׳ אליעזר בין כו׳ אינה מטמאה: (יב) אבל בין אמרתי: (יג) עד שנעשית אפר אמר: (יג) תי׳ בהן ל״נ: (יד) לחטאת ממלאין ומקדשין מי חטאת בכ״מ מזין מי חטאת בכ״מ וכו׳: (טו) טהרתי לחטאת וכו׳: (טז) טבל להזות ולא הזה אוכל בתרומתו לערב: (יז) ראו בידו: (יח) אבל הביא וכו׳: (יט) הביא לחטאתו ולתרומתו של חטאת חבר לוקח ממנו לחטאתו ולתרומתו של תרומה כו׳: (כ) לחטאתו ולתרומתו ובלבד: (כא) הללו לחטאת: פ״ה (א) טמא רש״א: (א) אמרו: (ב) גילה הפאים ומצא אבק וכו׳: (ג) ניטל אחד מהן כולן וכו׳: (ד) הנאות בטיט כו׳: (ד) אף: (ה) וע״ה עומד על העמוד אינו טמא כו׳: (ה) דלי לשתות וחשב עליו כו׳ יערה וצריך לנגב כו׳ יערה וא״צ לנגב רשבג״א אף א״צ: (ו) עודה במים וחשב עליו מערה וא״צ לנגב

אור הגנוז

[א] אמר לי ר״א: [ב] אלא: [ג] והוצאה לעולם ביום אין ממלאין ואין מקדשין: [ד] ממלאין ומקדשין מי חטאת: [ה] הימנו: [ו] ראו בידו מי חטאת: [ז] מכאן עד חבר שאמר וכו׳ ליתא בכ״י: פ״ה [ח] גילה הפאים ומצא אבק: [ט] מהן: [י] הנאות: [כ] אף: [ל] עודהו במים וחשב עליו מערה ואין צריך לנגב: [מ] אף: [נ] ומעשה באחד שהתך שפופרת בבית שערים והיה ר׳ שמעון וכו׳: [ס] כשרין: [ע] שולי: [פ] בהן קרבן ושפן ועשאן כלים מקדשין בהן מגופת שהתקינה לכלי כשרה לקדש בה ביצת הנעמית וכו׳: [צ] תיבת בין ליתא:

מצפה שמואל

זר זהב ומנחת בכורים

שנממיות סובבות אותה אם היו מעורבות כשפופרת הנוד קדוש אחד לכולן ואם לאו צריכה קדוש לכל אחד ואחד. ר׳ יהודה אומר משום ר״א עשה לה עטרה של טיט כדי שילכו מים לשם בין שניטלת עמה ובין שאין ניטלת עמה כשרה. השוקת של טיט אם נטלת (יד) עמה כשרה ואם לאו פסולה: ח (ט) שתי אבנים שהקיפן זו לזו ועשאן שוקת וכן שתי עריבות וכן השוקת (טו) שנחלקה א״ר יוסי בזו הלכה קפצתי לפני ר״ע ואמרתי לפניו שתיהן אינן מקודשות שהמים שבסדק אינן (טז) [א] אוגדין ככלי (י) (ואם נגע בספוג שהמים חוצה לו פסולה. ואם לא נפל [אלא] לתוך מקודשין נוטלן וסוחטן והמים כשרין):

פרק ששי

א ההולך לקדש [ה״ו] (א) נוטל מפתח ופותח וקרדום וחופר וסולם ומוליך ממקום למקום כשר מפני [ב] (א) שעשה עמו מלאכה. קרסם עלי זית אם בשביל שיכנים בשפופרת כשר (ב) אם בשביל (ג) שתחזיק אפר הרבה פסול זקפה בארץ או שנתנה לעומדין בצדו אם יש שם שומרים כשר אם אין שם שומרים פסול. נטל את האפר וראהו שהוא מרובה והחזירו כשר. נתן את האפר וראהו שהוא מרובה (ג) [ג] נטל הימנו והולך לקדש למקום. (ג) נשבה הרוח את האפר ונתנו על גבי המים מנגב ומקדש בו כשר. נתנה לקדש ר״מ ור״ש אומרים מנגב ומקדש וחכמים אומרים כל שנגע במים אין מקדשין (ד): ב (ד) זילף בידו וברגלו ובחרסין של שוקת (ה) כשר מפני שנתמלאו בכלי (ה) נתן את האפר ואח״כ נתן את המים פסול ור״ש מכשיר (ו) מודה ר״ש שאם נתן [ד] את האפר ואח״כ נתן את המים וראה שהוא מרובה והוסיף עליו מים אחרים צריך קדוש שאין מי חטאת עושין [ה] אלא מתן אפר: ג היה עומד ומקדש והרתיח או שעף או (ו) שדחאו חבירו או שדחתו הרוח ובא אחר וקדש הרי זה פסול שנא׳ (במדבר יט) ולקחו לטמא עד שיהא מתכוין למלוי לקדוש ולהזאה: (ז) מלא לעצמו באחת ידו (ז) [ו] וקדש לעצמו באחת ידו ועשה מלאכה באחת ידו. מלא וקדש קידש ומלא לעצמו בשתי ידיו כאחת כולן פסולין מלא לאחר באחת [ידו] ועשה מלאכה באחת [ידו] קדש לאחד באחת ידו ועשה מלאכה באחת ידו מלא וקדש קדש ומלא לאחר בשתי ידיו כאחת אם לו כשר אם לאחר פסול. [ז] אימתי בזמן שיש שם שומרים אין שם שומרים קדוש לאחרים כקדוש לעצמו (ח) מילא לעצמו בשתי ידיו כאחת (ח) בקדוש אחד פסול. בשני קדושין כשר. קדש לעצמו בשתי ידיו כאחת בקדוש אחד כשר ובשני קדושין פסול. מלא וקדש קדש ומלא בשתי ידיו כאחת שניהן פסולין מלא לאחר בשתי ידיו כאחת בקדוש אחד כשר בשני קדושין פסול קדש לאחר בשתי ידיו כאחת בין בקדוש אחד בין בשני קדושים כשר. מלא וקדש קדש ומלא בשתי ידיו כאחת הקדוש כשר והמלוי פסול. זה הכלל כל מלאכה שיש (ט) [ח] בה מלוי בין לו ובין לאחר פסול (י) ושאין [ח] בה מלוי (מלאכה) שלו פסול ושל אחר כשר: ד כל דבר שבידו ועשה מלאכה בין שיש שם שומרין ובין שאין שם שומרין פסול. כל דבר שבידו ולא עשה מלאכה (יא) אם

הגהות הגר״א

(יד) ניטלת עמה כשרה: (טו) שנחלקה לשנים אר״י וכו׳: (טז) אגודין בכלי: פ״ו (א) שהוא עוסק עם הקידוש ואם משהוציא את האפר הגיף את הדלת אחריו פסול מפני שעושה עמה מלאכה: (ב) שלא תחזיק אפר כו׳: (ג) נוטל הימנו והולך ומקדש במ״א נשבה: (ד) מקדשין בו: (ה) פסול מפני שלא נתמלא בכלי אבל חבית שנשברה וזלפה בידו וברגלו ובחרסין של שוקת כשר מפני שנתמלא בכלי נתן כו׳: (ו) ומודה ר״ש שאם נתן את המים ואח״כ נתן את האפר וראה וכו׳ צריך קדוש שני שאין כו׳ עושין מי חטאת אלא עם מתן אפר: (ז) מילא לעצמו באחת ידו ועשה מלאכה באחת ידו קידש לעצמו בא׳ ידו ועשה מלאכה באחת ידו פסול מלא לאחר בא׳ ידו ועשה מלאכה בא׳ ידו פסול. קידש לאחר בא׳ ידו ועשה מלאכה בא׳ ידו כשר. אר״ש אימתי בזמן וכו׳: (ח) בקידוש א׳ כשר בב׳ קרושין פסול קדש לעצמו בב׳ ידיו כאחת כו׳: (ט) עמה מילוי וכו׳: (י) וכל מלאכה שאין עמה מילוי שלו וכו׳: (יא) אם יש שם שומרין כשר אין שם שומרין פסול:

באור הגר״א

סוכלין אותו. פי׳ כמין גומות הרבה באותן הסלע וכולן מלאין מים וקידש את מהן: אם היה מעורבות כשפופרת הנוד. פי׳ דהיינו שיש נקב באופן המחלק ביניהן כשפופרת הנוד אז הוי כלי אחד ואין צריך אלא קידוש אחת: עשה לה עטרה של טיט. פי׳ לכלי הממלא אותה מים לקדש: [עשה לה עטרה של טיט כדי שילכו המים לשם. עטרה זו לא לקבל המים אלא להמשיך המים לשוקת שלא יתפשטו ע״פ הארץ וילכו לשוקת ובאותה עטרה לא חיישינן בניטלת ולא שיהא לה תורת כלי אלא שיבאו מכח אדם והיינו מכח אדם שע״י עטרה בא לשוקת]:

[illegible]

אור הגנוז

[א] אגודין: פ״ו [ב] שהוא עוסק עם הקדוש ואם משהוציא את האפר הגיף את הדלת אחריו פסול מפני שעשוה וכו׳: [ג] נטל הימנו והולך ומקדש במקום אחר נשבה וכו׳: [ד] את המים ואח״כ נתן את האפר וראה וכו׳: [ה] מי חטאת: [ו] בכ״י הגירסא ועשה מלאכה באחת ידו וקידש לעצמו באחת ידו: [ז] אמר ר׳ שמעון: [ח] עמה:

מצפה שמואל

(ט) שתי אבנים שהקיפן. מיי׳ פ״ט ה״ו ובכ״מ שם שהאריך בזה ומסיק דרק המים שבסדק לא קדש והתוספתא זו ר״י ולא רבנן ועי׳ ספ״ה: (י) ואם נגע בספוג. מיי׳ פ״ט ה״ה וע״ש בכ״מ בשם הר״ק ומבואר בפנים: (א) נוטל מפתח. עי׳ מיי׳ פ״ח ה״ח ביאורו וטעמו דבריטה הרי עוסק עם הקדוש וכסיפא הרי עושה עמו מלאכה: (ב) אם בשביל שתחזק. עי׳ רמב״ם וראב״ד ספ״ח וכ״מ שם ובשביל שתחזק היינו שלא יפול השפופרת לשוקת הרבה וע״ש בכ״מ והר״ש מפרש שתומך העלים בשפופרת שיהיו אפר הרבה פסול המים שנתמלאו מקודם שהרי הוי מלאכה: (ג) נשבה הרוח. מיי׳ פ״ט ה״ג ופוסק כחכמים. עי׳ ר״ש פ״ה מ״ב: (ד) זילף בידו וברגלו. עי׳ מיי׳ פ״ז וגרסינן פסול כמ״ש הכ״מ שם דע״ש: (ה) נתן את האפר. עי׳ תמורה יב.: (ו) שדחאו חבירו. מיי׳ פ״ט ה״כ: (ז) וקדש לעצמו באחת ידו. עי׳ פ״ח ה״ו בכ״מ: (ח) מילא לעצמו

זר זהב ומנחת בכורים

כשפופרת הנוד. פי׳ אלכסונות שמוך לגודל תוצרת בנקב בריות]: עטרה של טיט. לאו לקבל בו את המים ולקדש ממנה אלא עשאה להמשיך המים דרך שם להשוקת לכך אע״פ שאינה נטלת עמה כשרה ובאת אדם מקרי הוחיל ועשה העטרה: השוקת של טיט. [עשה לה טיט] כגון אבן שתקקה לקבל בו המים ולקדש הימנה ועשה לה עטרה של טיט אם נטלת עמה [שהשפה כשאוחזה ניטל בכלי עמה] כשרה ואם לאו פסולה כדתנן במשנה עשו לה עטרה של טיט וכו׳ (פ״ה ז׳): ח [קפצתי גרסינן כר״ש: שתיהן. המים שבין שתיהן דהיינו המים שבסדק:

[illegible]

מי חטאת אין עושין מי חטאת אחר וזה נותן מי חטאת על מי חטאת ולא על אפר בתחלה ולא אפר בסוף על מי חטאת: ג שעף. שנתייעף וקדשו שלא בכוונה: ובא אחר. או שבא אחר וקידש שלא בכוונה: [וקידש לעצמו. או קידש לעצמו: ועשה מלאכה. אחניהם קאי וכמו לנוסחת הגר״א וכן הוא בר״ש ופסול דמלוי פוסל אף שעשה מלאכה אח״כ דנפסל במלאכה בין מלוי לקידוש אבל בקידוש אין מלאכה שאחרי׳ פוסל רק מיירי שעשה בבת אחת דפוסל לפי שהתחיל במלאכה קודם שנגמר הקידוש ועוד דה״א לגמגם ובמאה התחיל קודם הקידוש: מילא וקידש

[illegible]

יש שומרין [א] פסול (ט) מלא לו ולאחר בשתי ידיו כאחת כולן פסולין. קדש לו ולאחר בשתי ידיו כאחת שלו פסול ושל (יב) אחר כשר. מלא [ג] וקדש לאחר בשתי ידיו כאחת שלו פסול ושל אחר כשר. קדש לו ומלא לו לאחר בשתי ידיו כאחת שניהן פסולין. מלא לעצמו בשתי ידיו זה אחר זה הראשון פסול והשני כשר. קדש לעצמו בשתי ידיו זה אחר זה הראשון כשר והשני פסול. (יג) מלא וקדש לעצמו בשתי ידיו זה אחר זה שניהן פסולין קידש ומילא לעצמו בשתי ידיו זה אחר זה שניהם כשרים. מילא לאחר בשתי ידיו זה אחר זה קידש לאחר בשתי ידיו זה אחר זה מילא וקידש קידש ומילא לאחר בשתי ידיו זה אחר זה כולן כשרים. מילא לו ולאחר בשתי ידיו [זה אחר זה] שלו פסול ושל חבירו כשר (יד) קידש לו ולאחר בשתי ידיו זה אח"ז שלו כשר ושל חבירו פסול. מילא לו [ג] ולאחר בשתי ידיו זה אחר זה שניהן פסולין. קידש לו ומילא לאחר בשתי ידיו זה אחר זה שניהן כשרין: **ה** (טו) מלא לי ומלא לך קדש לי וקדש לך כולן כשרים. מלאם לי וקדשם לי אמלאם לך ואקדשם [לך] כולן פסולין. מלא לי ואמלא לך (י) קדש לי ואקדש לך הראשון והאחרון פסול והאמצעי כשר מלא לי ואמלא לך קדש לי ואקדש לך הראשון והאחרון כשר והאמצעי פסול. ואם יש שומרין כולן כשרים:

פרק ששי א (א) (א) יחיד שמלא חמש חביות לקדש קדוש אחד היה מוציא כל אחת ואחת ושופך (ג) אע"פ שהגיף [ד] אחריו כשר מפני שהוא עוסק עם הקדוש ואם משהוציא את האחרונה והגיף את הדלת אחריו פסול מפני שעשה עמו מלאכה ואם יש שם שומרים לא פסל אלא מה שבידו בלבד. לקדשם (ב) חמשה קדושין היה מוציא (ג) כל אחד ושופך (ד) אם יש שם שומרים זו שהגיף את הדלת עמה כשרה זו שלא הגיף הדלת עמה פסולה: **ב** היתה חביתו מונחת לפניו ואמר לו חבירו תן לי ונתן לו שניהן פסולין ואם אמר לו טול לך. שלו פסול ושל חברו כשר. היו לפניו שתי חביות ואמר לו לחברו תן לי ונתן לו שלו פסול ושל אחר כשר. ואם אמר לו טול לך שניהן כשרין:

המםלא

באור הגר"א

בשתי ידיו כאחת שניהן פסולין מלא לו וקידש לאחר בשתי ידיו כאחת שלו פסול ושל אחר כשר מלא לעצמו בשתי ידיו זה אחר זה כו' הראשון פסול. פי' שנפסל במלואו של שני: והשני כשר. פי' שהוא אחרון: קדש לעצמו בשתי ידיו זה אחר זה. פי' שהיו לו שני כלים מים ממולאים וקדושין שניהם לעצמו זה אחר: הראשון כשר. שאחר שקידש שוב אינו נפסל במלאכת השני: והאחרון פסול. שכבר נפסל בשעה שקדש הראשון כשהיה השני אז במילוי ולא קדשה עדיין: קדש ומלא ומלא לעצמו בשתי ידיו כזה אחר זה. פי' שהיה לו כלי אחד של מים וקדשה תחלה ואח"כ מלא לו כלי שניה מים: שניהם כשרים. פי' דבשעה שקדש הראשון עדיין לא מלא השני וכשמלא השני כבר קדש הראשון תחלה ואחר הקדוש אינו נפל: קדש ומילא לעצמו בשתי ידיו זה אחר זה. פי' שהוקדש נפסל במלואו של שני והכלי שמ"א נפסל בעת שקדש את הראשון: מלא לאחר בשתי ידיו זה אחר זה כו' כולן כשרין. פי' דהיכא במלא לא הוי הדין כמו בשעה שמקדש דהיינו שאינו פוסל במלאכה כשהיא של אחר ולכך אם מלא בזה אחר זה לאחר לא נפסל הראשון במלוי השני כיון שהראשון אינו שלו וכן כולן: מלא לו ולאחר. פי' שמלא לו תחלה ואח"כ לאחר: שלו פסול. פי' שנפל במלוי השני: ושל חבירו כשר. פי' דהא בשעה שמלא לא עשה מלאכה: קדש לו ולאחר בשתי ידיו זה אחר זה. פי' שהיה לו כלי של מים ולאחר כלי של מים וקדש את שלו תחלה ואח"כ את של אחר: שניהם כשרין. דלא נפסל המים של אחר במה שקדש את שלו דהא אין המלאכה פוסלת בשעת קידוש אם הוא של אחר: מלא לו וקדש לאחר בשתי ידיו. פי' שהיה כלי של מים לאחר מכבר ומלא לו תחלה ואח"כ קדש לאחר: שלו פסול. פי' שנפסל במלאכה שקדש לאחר: ושל חבירו כשר. פי' דאינו נחשב מלאכה מה שמלא לו כיון שהיה של אחר כדפי' דהיכא משמלא הוי כמו בשעת קדוש שאינו נפסל במלאכה אם היה של אחר ותיבת שניהם פסולין מיותר: קדש לו ומלא לאחר בשתי ידיו זה אחר זה. פי' שהיה לו כלי של מים וקדש את שלו תחלה ואח"כ מלא כלי של מים לאחר: שניהם כשרין. פי' דבשעה שקידש את שלו ולא עשה מלאכה כלל ואחר שקדש אינו נפסל במלאכה כלל דהמים אינן נפסלין במלאכה אלא עד שיטול את העפר: מלא לי ואמלא לך האחרון כשר. פי' שאמר אחד לחבירו מלא לי כלי של מים לחטאת ואני אמלא לך: האחרון כשר. בכשמלא השני אח"כ לראשון נפסל מה שמלא לו הראשון במלאכה ולכך אינו כשר אלא האחרון: קדש לי ואקדש אני לך. פי' שהיו לשניהם מים קאמר לו קדש לי המים שלי תחלה ואח"כ אקדש לך: הראשון כשר. פי' אותן שקדש ראשון כשר דאינו נפסל במלאכה במה שמקדש אח"כ דהוי כמו שעושה אחר הקידוש ואחר הקדוש שוב אין פוסל מלאכה אחרת אבל מה שקדש אחרון נפסל בשעה שקידש ראשון: מלא לי ואקדש לך. פי' שלאחד היה מים ולאחד לא היה מים ואמר לו אחד מלא לי ואקדש לך: שניהם פסולין. פי' דכשמלאו לו נפסל המים שהיה אללו ואח"כ כשקדש לו פסול המים שמלא לו ולכך שניהם פסולין: קדש לי ואמלא לך פי' שלאחד היה מים ולאחד לא היה ואמר זה שיש לו לזה שאין לו קדש לי אותן המים שיש לי ואמלא לך: שניהם כשרים. פי' דבשעה שקדש זה לא היה לו מים עדיין לפסול ובשעה שמלא זה כבר נתקדשו המים שלו ואחר הקדוש שוב אינו נפסל: מלא לי ואמלא לך קדש לי ואקדש לך. פי' של שניהם היו כלים שלמים ואמר לו אחד לחבירו מלא לי. פי' עוד כלי ואח"כ אמלא לך ואח"כ קדש לי. פי' הכלי שהיה לי ואח"כ אקדש לך: כולן פסולין. פי' דכיון שמלא לו נפסל הכלי שהיה לו מכבר ואח"כ כשמלא לשני נפסל אלל הראשון השני כלים דהיינו הכלי שמלא לו והכלי שהיה לו ואח"כ כשקדש השני לראשון נפסל אלל השני אף החביות שמלא לו הראשון ולכך כולן פסולין. וחייתי יכול לפרש דאיירי שלא היה להם מים כלל קדש לי ואקדש לך אותן המים שמלא קאי אלא משום סיפא דקתני קדש לי ואקדש לך מלא לי ואמלא לך דהתם מסתמא איירי שהיה להן מים ומסתמא איירי כולהו בחד גוונא: מלא לי ואמלא לך אקדש לך וקדש לי. פי' דאחר שמלא הראשון לשני קדש לו תחלה ואח"כ קדש השני לראשון: הראשון והאחרון פסול והאמצעי כשר. פי' אחד מן האמצעים דהיינו כשמלא את הראשון נפסל את המים שהיה אללו ואח"כ כשמלא השני לראשון נפסל השני מים שהיו לו דהיינו מה שהיה לו מכבר ואינו כשר אלא אותן שמלא השני לראשון ואח"כ כשקדש לו נשאר הוא בכשרותו אף שקדש גם הוא אח"כ שוב אינו נפסל במלאכה אחר שנתקדש: קדש לי ואקדש לך מלא לי ואמלא לך. פי' שהיה להם שני כלים של מים ואמר אחד לחבירו קדש לי אותן שיש לי ואקדש לך אותו שיש לך ואח"כ מלא לי עוד כלי ואמלא לך עוד כלי: הראשון והאחרון כשר והאמצעין פסולין. פי' דהיכך כשקדש לו אותן שהיה אללו נפסל אותו שהיה אלל מי שקדש והחביות שקידש נשאר בכשרותן אף שקידש גם הוא אח"כ לא נפסל החביות שלו שכבר נתקדש וזהו הראשון שכשר דהיינו אותן שקדש ראשון ואח"כ מלא לו הראשון לשני וכשחזר ומלא הראשון לשני נפסל אותו החביות שמלא לו תחלה במלאכה ונשאר האחרונה בכשרות שאחר שמלא אותה לא עשה שום מלאכה ולפיכך אינו כשר אלא אותו שקדש ראשון ואותו שמלא אחרון אבל השאר פסולין: קדש לי ואקדש לך אמלא לך ואמלא לי הראשון והאחרון כשר והאמצעים פסולין. פי' דהכא נמי אינו כשר אלא אותו שקדש ראשון ואותו שמלא אחרון: מלא לי ואקדש לך קדש לי ואמלא לך אינו כשר אלא האחרון. פי' אותן שמלא אחרון אבל השאר פסולין. פי' דבתחלה כשמלא לו פסול את המים שהיה אללו ואח"כ כשקדש לו קדש מים פסולין ונפסל אלל הראשון השני מים שהיה לו דהיינו אותו שהיה לו מכבר ואותו שמלא לו ונפסלו שניהם בשעה שקדש לחבירו ואח"כ כשקדש לו חבירו קדש מים פסולין ואח"כ כשמלא לחבירו נשאר המים בכשרות כי אחר שמלא לו לא עשה שום מלאכה: מלא לי ואקדש לך אמלא לך וקדש לי כולן פסולין. פי' דכשקדש הראשון לשני נפסל השתי מים שהיה אללו ואותן שמלא לו ואח"כ כשקדש בשני לראשון נפסל ג"כ השני מים שלו שהיה אללו ואותו שמלא לו: קדש לי ואקדש לך מלא לי ואמלא לך אינו כשר אלא הראשון. פי' אותו שקדש ראשון אף שמלא לו אח"כ אינו נפסל דאחר שנתקדש אינו נפסל במלאכה אבל השאר פסולין דכשמלא השני לראשון נפסל השני מים שלו דהיינו אותו שהיה אללו ואותו שמלא לו הראשון ואח"כ כשקדש הראשון לשני נפסל המים שנתמלא לו השני לראשון: קדש לי ואקדש לך ומלא לי כולם כשרים חוץ מהראשונה. פי' אותו החביות שהיה מכבר אלל מי שקדש ראשון שנפסל בשעה שקדש לחבירו אבל אח"כ כולם כשרים דכשמלא הראשון לשני לא נפסל את החביות שהיה אללו שכבר נתקדש וכשמלא השני לראשון ג"כ כבר נתקדש אותן החביות שמלא לו תחלה: ואם יש שומרים כולן כשרים. פי' כל הני דלעיל דכשיש שומרים אינו נפסל במלאכה כשאינו בידו כדקדקתי לעיל:

פרק ז יחיד שמלא חמש חביות לקדשן קדש אחד. פי' שהוא רוצה ליתן את כולן לתוך חבית גדולה ולקדשן כאחת: לאחר. פי' שהוא מקדש אותן בשביל אחר: היה מוציא כל א' וא'. פי' כל חביות וחביות: ושופך. פי' לתוך החבית גדולה: והגיף את הדלת. פי' אפילו מה ששפך תחלה לתוך החביות הגדולה דכיון שדעתו לקדשן קדוש א' א"כ לא נגמר המילוי עד שישפוך את כולן והוי הא' מלאכה כמו שעשה בשעת המילוי שפוסל אפילו כשהיא של אחר וה"ג: מפני שעושה עמו מלאכה. פי' בשעת המילוי: ואם משהוציא את האחרונה הגיף את הדלת. פי' דהיינו אחר שהוציא את כל החמש חביות ושפכם לתוך החביות הגדולה שנגמר המילוי והגיף אח"כ את הדלת: כשר מפני שעושה מלאכה עם הקדוש [פי' האפר ולא המילוי]. פי' כיון שנעשה הא' מלאכה אחר שנגמר המילוי הוי כמו שעושה בשעת הקידוש שאינו פוסל כשהיא לאחר: ואם יש שם שומרים לא פסל אלא מה שבידו בלבד. פי' שהשומרין מצילין חוץ מן מה שהיה בידו בשעת מלאכה שאין השומרין יכולין להציל: [יש שם שומרים. וכל א' שומר מי המילוי: אלא מה שבידו לבד. מפני שכל אחד היה שומר מי המילוי ולכן כשר גם המילוי ולא פסל אלא האחרונה בלבד]: לקדשן חמשה קדושין. פי' שבתחלה מלא החביות לקדשן חמשה קדושין א"כ כששפך חביות אחת נגמר המלוי: היה מוציא כל אחת ואחת ושופך. פי' לתוך החביות: והגיף את הדלת. פי' בשעת הוצאת אחת מהן: אע"פ שאין שם שומרים. פי' שיצילו על עשיית מלאכה: זו שהגיף את הדלת עמה פסולה. פי' זה שמוציא עדיין נחשב לא נגמר המילוי ולפיכך פסל המלאכה אפילו היא של אחר: זו שלא הגיף עמה את הדלת. פי' דהיינו שכבר שפך לתוך החביות חשוב כמו שכבר נגמר מילוי ולפיכך כשר כשהיא של אחר ואפילו אותו שלא הוציא עדיין חשיב כמו שנגמר המילוי כיון שלא התחיל עדיין להוציא דאפשר שלא יוציא כלל: אמר לו חבירו תן לי. פי' מים מאותן החביות: ונתן לו שניהם פסולין. פי' דכיון שנתן לו מעט נפסל מאחר מחמת עשיית מלאכה דהוי זה מלאכה אלל המותר וכשנתן לו עוד נפסל השאר ג"כ אף מה שנתן תחלה מחמת תערובות: ואם אמר לו טול לך. פי' שלא נתן לו אלא שנתן לו רשות ליטול: שלו פסול. פי' דכיון שנתן לו רשות הוי כמו היסח הדעת אלל המים שלו אבל של אחר כשר. כיון שהוא היה שומר ולא חשוב המלוי שלו מלאכה כיון שהוא ממלא לצורך אחר: היו לפניו שתי חביות. פי' של מי חטאת: אמר לו חבירו תן לי ונתן לו שלו פסול. פי' מחמת עשיית מלאכה דחשוב הנתינה מלאכה אלל שלו: ושל חברו כשר פי' שהרי לא נתערב כלל: ואם אמר לו טול לך שניהם כשרין. פי' בזמן שהיה כל אחד בחביות לעצמו שניהם כשרין שהרי לא הסיח דעתו משלו כלל

הגהות הגר"א

(יב) ושל חבירו כשר קדש לו ומלא לאחר בב' ידיו כא' שניהם פסולין מלא לו וקדש לא' בב' ידיו כא' שלו פסול ושל אחר כשר מלא לעצמו: (יג) קדש ומלא כו' שניהם כשרים מלא וקדש כו' שניהם פסולין: (יד) ושל אחר קידש לו ולאחר בב' ידיו וא"ז שניהן כשרין מילא לו וקידש לאחר בשתי ידיו זה אחר זה שלו פסול ושל חברו כשר קידש לו ומילא לאחר כו': (טו) מלא לי ואמלא לך האחרון כשר. קדש לי ואקדש לך הראשון כשר. מלא לי ואקדש לך שניהם פסולין. קדש לי ואמלא לך שניהם כשרים. מלא לי ואמלא לך קדש לי ואקדש לך כולן פסולין. מלא לי ואמלא לך אקדש לך וקדש לי הראשון והאחרון פסולין והאמצעים כשרין. קדש לי ואקדש לך מלא לי ואמלא לך הראשון והאחרון כשר והאמצעים פסולים. קדש לי ואקדש לך אמלא לך ומלא לי הראשון והאחרון כשר והאמצעים פסולין. מלא לי ואקדש לך קדש לי ואמלא לך אינו כשר אלא האחרון. מלא לי ואקדש לך אמלא לך וקדש לי כולן פסולין. קדש לי ואמלא לך מלא לי ואקדש לך אין כשר אלא ראשון. קדש לי ואמלא לך אקדש לך ומלא לי כולם כשרים. ואם יש שם שומרין כולן כשרין: פ"ז (א) מילא חמש וכו' לקדש לאחר היה מוציא כו': (ג) אם משהוציא הגיף את הדלת אחריו פסול מפני שעושה עמו מלאכה ואם יש: (ג) לכל א"א: (ד) את האחרונה והגיף את הדלת אחריו בין יש שם שומרין בין אין שם שומרים זו שהגיף את הדלת עמה פסולה וזו

אור הגנוז

[א] כשר אין שם שומרין: [ב] לו: [ג] וקידש לאחר: [ד] את הדלת:

מצפה שמואל בשתי ידיו. כ"מ בפ"ח ה"ז וע"ש בהשגות כ"מ: (ט) מ"לא לו ולאחר. עי' מיי' פ"צ ה"ג וה"ד והשגות. ועי' מ"ש הר"א שם דמשום היסח הדעת נפסל ולא משום מלאכה וע"ש בכ"מ: (י) קדש לי ואקדש לך. עי' מיי' פ"ח ה"ז וכ"מ שם כל ביאור הענין: (א) יחיד שמלא. עי' בר"ש פ"ז מ"ה: (ב) חמשה קדושין. עי' מיי' פ"ז ה"ה וכ"מ שם:

זר זהב ומנחת בכורים

כשר ויש גורסין וכל דבר שאינו בידו ועשה מלאכה אם יש שומרין כשר ואם אין שומרין פסול וה"פ אם מים שלו בידו אף שיש שומר שאינו עושה מלאכה מ"מ לא מהני להכשיר המים שבידו כיון שהוא עושה מלאכה אבל אם אין המלוי שלו בידו רק שמסר לאחר והוא עשה מלאכה אם האחר הוא שומר לא פסל במלאכתו דכל שנמסר הדבר לשומר השומר הוא השבעה"ב ואם אין שם שומר פסול וגירסא נכונה היא (הרמב"ם ז"ל בפ"ח ה"ה וכפי מה שביארתי): כולן פסולין. דאחד נעשה מלאכה להבירו ופוסל אף של אחר כדין מלוי: ושל אחר כשר. כפי הכלל דאין מלאכת אחר פוסלת בקידוש: ומילא לו. וכ"ג הגר"א: שלו פסול. דנפסל במלאכה שקדש לחבירו אבל אין המלוי שלו פוסל מים במלא חבירו והוא קדשן אח"כ דאין מלאכה פוסל בקידוש לאחר: שניהם פסולים. שהקידוש שלו פוסל מלוי חבירו ומלוי חבירו פוסל הקידוש שלו: הראשון פסול. במלוי שמלא אח"כ שעשה מלאכה בין מלוי הראשון לקדושו: קידש לעצמו. ואחר מלא לו לשני קידושין (דאילו מלאן בעצמו נפסל מלוי הראשון במלוי השני) ואח"כ קדש הוא לעצמו: והשני פסול שנפסל בקידוש הראשון שהיה בין מלוי השני להקידוש שלו: שניהם פסולים. דמלוי השני פוסל המים הראשונים שהיה מלאכה בין מלוי לקידוש והקידוש פוסל למים אחרונים שבין מלוי לקידוש שלו: שניהם כשרים. שאין פוסל אחר קידוש כלום ואחר המלוי לא היתה מלאכה: מלא לאחר. שזו מלאכה שאין עמה מלוי שהרי אחר שמלאן לחבירו עשה מלאכה וחבירו לא עשה מלאכה במלוי השני: מלא וקדש. לאחר בזה אחר זה: או קידש ומילא. דכיון דבזא"ז הרי אין מלאכה כלל בשל חבירו דהא דמלאכה פוסל בשל חבירו היינו בעת המלוי: מילא כו' בשתי ידיו. זא"ז שלו פסול. דנפסל במלוי שמלא לחבירו שהרי הוא עצמו עשה מלאכה בין מלוי עצמו לקידוש: קידש כו' ושל חבירו פסול. דמיירי שעמד של חבירו בלא שימור דנפסל בהיסח הדעת וגירסת הגר"א מכוון יותר דשניהם כשרים ומדין שומר לא איירינן הכא בתוספתא: ה"ג מלא לו וקדש לאחר בשתי ידיו זא"ז שניהם פסולין. שלו משום הקידוש שבין מלוי שלו לקידוש שלו ושל חבירו משום שהניח מימיו בלא שמור. ולנוסחת הגר"א לא איירינן מדין שומר ומיירי שנשתמר של חבירו לכן של חבירו כשר: שניהם כשרים. שאין מלאכה פוסל אחר הקידוש: **ה** מלא לי וקדש לך. התוספתא מתבאר ע"פ כללים אלו. האחד. שהמלוי בשכר כשר. השני. קידוש בשכר פסול כמבואר בספ"ב דקדושין. השלישי. שמלאכה פוסלת במלוי אף לאחר. הרביעי. קידוש אינו פוסל אלא לו. החמישי. שבחילוף ותמורה מעשה הראשון כיון שמצפה לתשלום גמול מעשה השני הוה כעושה מעשה הראשון לו ולאחר השני תשלום הגמול הוא כמעשה בשכר שהרי קבל כבר גמולו מה שעשה הראשון בעדו ולא כן מעשה הראשון כיון שעדיין לא קבל גמולו לא מקרי עושה בשכר וע"פ הקדמות אלו יבואר דינים דהכא ע"פ הגו"י וכפי שהביא הר"ש: ומלא לך. כלומר שחבירו ימלא בעצמו בעדו וכן וקדש לך שבעצמו יקדש: כולן כשרים. אף מהמלוי של חבירו אף שהפיסול בקידוש בין מלוי שלו לקידושו מיירי בגוונא שמסר לשומר המים שלו בעוד שקידש בעדו: מלאם לי וקדשם לי אמלאם לך ואקדשם לך. נמצא המלוי הראשון הוה כמילא לו ולאחר שהרי מצפה לתשלום גמול והקידוש האחרון הוא בשכר בעד מעשה שעשה חבירו לו א"כ אין כאן הכשר כלל שהמים הראשונים נפסלו במלוי ושניים נפסלו בקידושן: מלא לי ואמלא לך. נפסל מלוי הראשון משום מלאכה דהוה כמילא לו ולחבירו וממילא הקידוש שנעשה בעדו ג"כ פסול אבל מלוי השני כשר וכן הקידוש שלו שנעשה באחרונה כשר והקידוש שבאמצע אינו פוסל שהמים היה ביד הראשון ומסר לשומר: הראשון. מלוי הראשון: והאחרון. קידוש הראשון שנעשה אחר המלוי של השני: והאמצעי. הוא מלוי שנעשה בואמלא לך. ומ"מילא קידוש האחרון כשר כיון שקידש לעצמו: מלא לי ואמלא לך. לפי הכתוב כאן הוה צריך להיות כולן פסולין שמלוי הראשון נפסל דהוה כמילא לו ולחבירו ונפסלין מימיו במלוי ומלוי השני נפסל בקידוש שהוא בשכר ונראה להגיה מלא לי ונמלא לך וכו' והוה היפך מרישא דמיירי ברישא בחלוף המילוי ולא חלוף הקידוש וכאן מיירי בחלוף הקידוש ולא חלוף המלוי ולכן גרסינן מלא לי ומלא לך שהאחר ימלא לצורך עצמו נמצא דמלוי הראשון הוא כשר שלא נפה לתשלום גמול בעד המלוי ולכן הקידוש שלו ג"כ כשר אבל מלוי השני שנעשה במלא לך נפסל בהקידוש האחרון שהיה בשכר א"כ הראשון הוא המלוי הראשון והאחרון הוא הקידוש שנעשה אחר מלוי השני כשר אבל האמצעי הוא מלוי שנעשה בין מלוי הראשון לקידוש הראשון זה פסול שנפסל בקידוש האחרון: ואם יש שומרים. קאי אבבא דהנא במילא לו ולאחר בזא"ז כל היכא שנמסר הדבר לשומרים לא איכפת לן אף במלאכת בעה"ב אבל בסיפא כיון דנקרא בשכר מה מהני שומר (וזהו לשיטת הר"מ ז"ל בפ"ז מ"ד ובחיבורו פ"ח ה"ו) וי"מ דעיקר פסולא בבבות התמורות הוא משום מלאכה שנעשה בין מילוי לקידוש וע"פ שיטה זו לפי הנוסחא שבכאן הדינים אינם מכוונים דבבא הראשונה מלא לי ומלא לך הרי נעשה קידוש בין מלוי השני לקידושו ונפסל משום מלאכה וכן בבא שניה ה"ל להיות כולן כשרין וע"כ הגיה הגר"א בנוסחתו ואפרש כסדר לנוסחתו וכפי פירושו (עי' הגהות הגר"א): מלא לי ואמלא לך האחרון כשר אבל הראשון פוסל מימיו במלואו לחבירו]: הראשון כשר. שאין אחר הקידוש כלום אבל האחרון פסול שפסל מימיו בקידושו לחבירו לפני קידוש חבירו את מימיו: שניהם פסולין. הראשון במלואו לחבירו פסל מימיו והשני בקדשו לחבירו פסל מימיו שבשניהם היתה מלאכה בין מלוי לקדוש: מלא לי ואמלא לך קדש לי ואקדש לך. [שאמר לו שניהם]: כולן פסולין. שהראשונה נפסלה תחלה במלוי לחבירו בין מלוי לקידוש והשניה נפסלה בסוף בהקידוש שנעשה בין מלוי לקידושו: הראשון והאחרון פסולין. הוא המלוי הראשון הקידוש האחרון: והאמצעים. הוא ואמלא לך ואקדש לך: קדש לי ואקדש לך שהיו לשניהן מי חטאת ממולאים ואמר לו קדש לי וכשר שלו ואקדש לך של חברו פסולים שפסלן בקדשו לו ואמר לו ג"כ מלא לי ואמלא לך הראשון קידוש הראשון כשר והאחרון מילוי האחרון כשר שלא היתה מלאכה אחר המלוי והאמצעים פסולין הקידוש והמלוי האמצעים הקידוש שהיתה קידוש חברו לפניו והמלוי שהיתה מילוי חברו לאחריו: [הראשון והאחרון כשר. הקידוש הראשון שאין אחריה פסול מלאכה וכמלוי האחרון ג"כ לא נעשה מלאכה אבל קידוש השני שנעשה בואקדש לך הרי מתחלה קדש מימיו ונעשה מלאכה בין מלוי לקידוש וכן במלא לי נפסל בואמלא לך שאח"כ שנעשה קודם הקידוש: אלא האחרון. דכמלא לי פוסל חבירו מימיו שמלא מקודם בואקדש לך נפסל מימיו דמלא לי. וממילא קדש לי אינו כלום כיון דהמלוי פסול ואינו כשר אלא המלוי האחרון: מלא לי. נפסל בואקדש לך והקידוש בואקדש נפסל במלא לי והמלוי השני נפסל בקדש לי וכן הוא טעמא דכולהו: ואם יש שם שומרים. אם מסר המים לשומר שוב אין מלאכה פוסל דהשומר הוא בעה"ב ואתיא כפשוטו בלי דיחוי]:

פרק ז א [קידוש א'. דקי"ל אין אחד פוסל חבירו: אחריו. בשעה שממלא קודם הגמר מפני שהוא עוסק עם הקידוש שכל זמן שלא הוציא כל המים אשר דעתו לקדש יחד אין המלאכה פוסלת: מפני שעשה עמו. עם המלוי בין מלוי לקידוש: ואם יש שם שומרים. על המים שמילא אותן לא נפסלו במלאכה: אלא מה שבידו בלבד. כלומר אין המלאכה שלו פוסלת אלא המים שבידו שהוא בעצמו שומר אבל מסר לשומר אחר אין מלאכתו פוסלת: לקדשם חמשה קדושין. אם דעתו למלא לחמשה קדושין: שהגיף הדלת עמה פסולה גרסינן. דכיון דעשה מלאכה בשעה שבידו המים הרי אין כאן שומר: שלא הגיף הדלת עמה כשרה גרסינן. היינו אם מלא ומסר לשומר ועשיית המלאכה לא היתה עמה אלא אח"כ וכבר מסר לשומר אז אין המלאכה פוסלת אבל אם אין שומרים בזה ממילא אחד נעשה מלאכה לחבירו ופסולין כולן זולת האחרון ובגו"י שכתוב חמשה קדושין שניה בפ"ע ע"ש הוא וגם לפמ"ש ברישא כשרה ובסיפא פסולה א"י להעמידה ונוסחת הגר"א ופירושו הוא בע"א ולדידיה מיירי כשהיה המלוי לאחר ולכן אם לקדשן קדוש א' אם הגיף את הדלת כולן פסולין שעשה מלאכה עם המלוי ואע"ג דלאחר מלאו ולחבירו לא פסל במלאכה כדתניא בפרקין דלעיל מלא לאחר בב' ידיו זא"ז כולן כשרין מ"מ בשעת המלוי ודאי פוסל לאחר כדתנן שהמלאכה פוסלת במלוי בין לו בין לאחר (פ"ז ב') וכיון שמלאן לקדשן קדוש אחד אפילו עשה מלאכה באחרון כעושה בכולן דמי ואם לקדש חמשה קדושין אפילו אין שם שומרים לא פסל אלא זו שהגיף את הדלת עמה אבל זו שלא הגיף עמה כשרה דלאחר לא פסיל אלא בשעת המלוי אבל לאחר המלוי הולך ועושה מלאכה ובעל המים אסור במלאכה עד שיקדש והכא דלקדשם חמשה קדושין כל מלוי מילתא באנפי נפשיה הוא ואחר מלואים הראשונים יכול לעשות מלאכה ואינו פוסל אם בעל המים אינו עושה מלאכה: **ב** שניהם פסולין. שבנתינה פסל את כל המים דהוי מלאכה בכל המים מה שנתן ממנו לחבירו: שלו פסול. של הנותן משום דאמר ליה טול לך אסח דעתיה מלשמור הנשאר בחבית [אבל מה שנטל חבירו הרי משתמר ביד חבירו]: ב' חביות. שמלא לו אחר [לב' קידושין: וא"ל חבירו גרסינן]: שלו פסול. שפסלה במלאכה במה שנתן לחבירו חבית האחרת: ושל אחר כשר. שלא עשה מלאכה בשל חבירו שנתן לו לקדש: טול לך שניהן כשרים. דבשתי חביות לא אסח דעתו מחבית זו כמה שלוקח

שבינן

נ (ג) הממלא לו ולחטאת ממלא את שלו תחלה (ס) וקושרו באיסל ואח"כ ממלא את של חטאת. היה [א] מבקש לשתות ואי אפשר לו אא"כ היו שניהן באיסל בין שמלא את שלו תחלה ואח"כ מלא את של חטאת בין שמילא את של חטאת תהלה ואח"כ מילא את שלו (ו) נותן שלו לאחריו ושל חטאת לפניו ואם נתן של חטאת לאחריו פסול: ד (ד) המוליך את החבל לבעלים כדרכו כשר ושלא כדרכו פסול הלכה זו עלו עליה בני אסייא שלשה רגלים ליבנה ברגל השלישי הכשירו להן (ז) הוראת שעה [ב] אחת. אמר ר' יוסי לא לזה הורו אלא למעלה את החבל וחזר (ח) [ג] וכי באחרונה הורו לו שהוא כשר לשעבר ופסול לעתיד לבא: ה (ה) מי שהיה הוא ומימיו באהל המת ומימיו מוקפין צמיד פתיל (ט) [ד] כשהוא טהור כך מימיו טהורין הוא מבפנים ומימיו מבחוץ כשם שהוא טמא כך מימיו טמאין. הוא מבחוץ ומימיו מבפנים כשם שהוא טהור כך מימיו טהורין. א"ר שמעון ולזה אמר לו שמור עצמך שיהו מימיך טהורין: ו (ו) מי שהיו מימיו על כתפיו ומיאנה בפניו וחלצה בפניו והרצה סלע לאחר והראה דרך לאחר אם עמד פסול אם לא עמד כשר. א"ר יהודה זה הכלל דבר שהוא משום מלאכה בין שעמד ובין שלא עמד פסול. דבר שאינו משום מלאכה עמד פסול לא עמד כשר: ז ר' אליעזר אומר המוסר (ז) את מימיו לטמא ועשו בעלים מלאכה פסולין ר' יהודה אומר משמו עשה טמא מלאכה כשרין מפני שהן ברשות הבעלים עשו הבעלים מלאכה פסולין מפני שהן ברשות הטמא: ח רבי יוסי אומר הפורץ על מנת לגדור והתנה עמו אע"פ שגדר כשר וכן היה ר' יוסי אומר האוכל על מנת לקצץ והתנה עמו אע"פ שקצץ כשר: ט (ח) השורף את הפרה ופרים והמשלח את השעיר מטמאין בגדים. פרה ופרים ושעיר המשתלח עצמן אין מטמאין בגדים אבל מטמאין אוכלין ומשקין דברי ר"מ וחכמים אומרים פרה ופרים הנשרפים מטמאין אוכלין ומשקין שעיר המשתלח אין מטמאין אוכלין ומשקין [ד]. ר"ש אומר (ט) פרה מטמאה אוכלין ומשקין שהיתה לה שעת הכושר. פרים הנשרפים ושעירים הנשרפים אין מטמאין אוכלין ומשקין שלא היתה להם שעת הכושר ר' יהודה אומר פרה כיון ששחטה מטמאה במשא כאפרה:

פרק שמיני

א (א) יש כאן שהוא אומר (א) מטמאך [ה] ואתה טמאתני כיצד (ב) שמלאה משקין טהורין לגסטרא טמא. טמא כפויה על פיה צפו משקין מן התחתונה נטמא באויר העליונה וחזרו וטמאו את התחתונה הרי זה אומר מטמאיך לא טמאוני ואתה טמאתני: ב זב שישב על גבי אבן מטמא אוכלין ומשקין שתחתיו טהורין. משכב ומושב שתחתיו טמאים ה"ז אומר מטמאיך לא טמאוני ואתה טמאתני: ג ר' יהודה אומר יש כאן שהוא אומר מטמאי מטמאיך לא טמאוני ואתה טמאתני (ג) [ו] קערה שהיא מלאה משקין טהורין ואחוריה טמאין ונתונה ע"ג טבלא וככר התרומה כרוך ע"ג הטבלא וצפו משקין מתוכה ונגעו מאחוריה נטמאו (ד) וטמאו הטבלא והזרה הטבלא וטמאה את הככר הרי זה אומר (ה) מטמאי לא טמאוני ואתה טמאתני. יש כאן שהוא אומר טמאני וטמאתיו. (ו) [ו] טבול יום שהיה בידו קמח של תרומה ומשקין של חולין טהורין ובללן זה טמא הרי זה אומר טמאני וטמאתיו: ד קדרה שהיא מלאה משקין טהורין ותורמוסין טמאין פחותין מכביצה נתונין בתוכה. נפחתו ונעשו כביצה טמאין, ה"ז אומר טמאני וטמאתיו. [ז] טהור שנפל על ראשו ועל רובו ג' לוגין מים שאובין אפילו הוא טהור והן טהורין טמאוהו ונטמאו. הרי זה אומר טמאני וטמאתיו: ה ויש כאן שהוא אומר טמאני וטהרתיו. כיצד מטלית שטלאה על הקופה מטמאה אחד ופוסלת אחד. הפרישה מן הקופה הקופה מטמאה אחד ופוסלת אחד ומטלית טהורה. הרי זה אומר טמאני וטהרתיו: ו (ו) ויש כאן שהוא אומר טהרני וטמאתיו. כיצד מקוה שיש בה מ' סאה מכוונת ירד וטבל בתוכה הוא טהור ומקוה טמא. ה"ז אומר טהרני וטמאתיו: ז (ז) ויש כאן שהוא אומר טהרני וטהרתיו. כיצד תיבה שהיא טמאה (ז) טמא מת והביא מסמר שהיה טמא וקבעו בה טהורה התיבה וטהורה המסמר הרי זה אומר טהרני וטהרתיו (ח): שלשה מקואות בזה עשרים ובזה עשרים סאה מים שאובין ושאובין מן הצד ירדו שלשה וטבלו בהן ונתערבו. המקואות טהורין והטובלין טהורין הרי זה אומר טהרני וטהרתיו:

הגהות הגר"א

וזו שלא הגיף את הדלת עמה כשרה: (ס) תחלה ואח"כ מטלא: (ו) שלו כשר. נותן את שלו: (ז) הכשירו להן א"ל ר"י: (ח) וכננו באחרונה: (ט) צ"פ הוא בפנים ומימיו מבחוץ כשם שהוא טמא כך מימיו טמאין הוא מבחוץ ומימיו מבפנים כשם שהוא טהור כך מימיו טהורין אר"ש ולזה אומרין שמור

פ"ח (א) מטמאיך לא טמאוני ואתה טמאתני: (ב) כיצד גיסטרא שהיא מלאה משקין טהורים וגיסטרא טמאה כפויה: (ג) כיצד קערה ואחוריו טמאין ונתנה וכו' וככר של תרומה ע"ג: (ד) נטמאו תחתיה וטמאו את:(ה) מטמאי מטמאיך לא טמאוני: (ו) כיצד טבו"י כו' ובללן זה בזה טמאין: (ז) יש: (ח) יש: (ט) טמאה מדרס והביא: (ח) טהור שהזה על הטמא טהור המזה ונטהר הטמא ה"ז אומר טהרני וטהרתיו. שלשה מקואות בזה עשרים סאה ובזה עשרים סאה ובזה:

באור הגר"א

ושל אחר היה אחר שומר: הממלא לו ולחטאת. פי' שרוצה ג"כ למלאות לעצמו לשתות אף שאפשר לו ליקח מחטאת לבדו נמי מותר דאין זה חשוב מלאכה מה שנושא שניהם יחד רק המילוי והקשירה באיסל חשיב מלאכה אבל מי חטאת לכך אמר שצריך למלאות שני תחלה ולקשור ג"כ באיסל ואח"כ ממלא את של חטאת דשוב לא איכפת לן מה שנושא שניהם יחד: היה מבקש לשתות. פי' דשוב אין המילוי הפסק דהוי נמי לצורך מי חטאת כמו שנוטל ואוכל

אור הגנוז

[א] ממלא: [ב] תיבת אחת ליתא: [ג] ובנאו: [ד] כשם: [ד] מפני שהוא חי ואין חי מטמא אוכלין ומשקין: פ"ח [ה] לא טמאני ואתה טמאתני כיצד גסטרא שמלאת משקין טהורין וגסטרא טמאה כפויה וכו'. [ו] כיצד: [ז] מכאן עד ויש כאן ליתא בכ"י:

מצפה שמואל

(ג) הממלא לו ולחטאת. ר"ש פ"ז מ"ה: (ד) המוליך את החבל. ר"ש שם פ"ז מ"ו: (ה) מי שהיה הוא ומימיו. מיי' פי"ד ה"ו וכל"מ שם וע"ש בהשגות הראב"ד ועי' ר"ש: (ו) מי שהיו מימיו על כתפו. ר"ש פ"ז מ"ט ועי' מיי' רפ"ח וכ"מ שם מ"ש בזה ועי' ירו' ברכות פ"ב ה"ב אף מי שהיה מימיו על כתפו קורא שמע וע"ש בהר"פ שגגה בפירושו והעיקר מ"ש הגאון מוהרמ"י דסייט שנשא מי פרה אי הוי היסח הדעת: (ז) את מימיו לטמא. ר"ש פ"ז מ"ו: (ח) השורף את הפרה. זבחים קה. ועי' מנחות קא. ותוס' שם: (ט) פרה מטמאה. ב"ק עו: ועי' ר"ש פ"ז מ"ח: (א) יש כאן. כל פרק זה מבואר בר"ש פ"ח מ"ו ושם נסמן ע"ש:

זר זהב ומנחת בכורים

פרק ח א [ה"ג יש כאן שהוא אומר מטמאיך לא טמאוני. כגירסת הגר"א וכן הוא בר"ש. שמלאה משקין טהורין לגיסטרא. שמילא בגיסטרא טהורה משקין: ה"ג וגיסטרא טמאה כפויה על פיה ואין כ"מ נטמא אלא מאויר: לפוי. למעלה באויר הטמא]: ה"ז אומר. התחתונה אומרת למשקין: מטמאיך. הגיסטרא

ג [תחלה. שלא יפסל המי חטאת: באיסל. כמוט: לשתות. וככר מלא את של חטאת וקשרו באיסל והוא על כתפו: ואי"א לו לשתות. שיהיו המי חטאת מונחין בארץ וצריך לקשור מאחורי האיסל עוד מים שלא יפול לארץ: כשר גרסי'. אף שממלא אח"כ הואיל וא"א לו לשתות אא"כ שניהם באיסל ויכריע את

פרק תשיעי א (א) כל הנהרות (א) פסולין לקדש[א] בהם מי חטאת. ומודה ר' יהודה במעיין היוצא (ב) משני מקומות וחוזר ומתערב במקום אחד כשר וכן היה (ב) ר' יהודה אומר ממלא אדם חבית ממעיין זה וחבית ממעיין זה ונותנן בשוקת אחת ומקדש. וכן היה ר' יהודה אומר ממלא אדם צלוחית מחבית זו וצלוחית מחבית זו ונותן בשוקת אחת ומקדש. וכן היה ר' יהודה אומר יורדת הצלמין (ג) אסורה מפני שכזבה בשעת פולמוס אמרו לו כל [ג] ימי בראשית כזבו בשעת פולמוס. שילוח היתה (ד) [ג] מהלכת בו. אבל מעיין שהיה יוצא בשנה זו מצד זו ושנה (ה) זו מצד זו או שהיה (ג) רבה בימות הגשמים ומתמעט בימות החמה כשר: ב הכל שוין בבאר (ד) שירד לתוכה שטף של מימי גשמים שהוא צריך להמתין (ו) לכמות שהיו. מעיין שיצא בתחלה (ז) צריך [ד] לברר דברי ר' יהודה וחכ"א א"צ. היתה (ח) מונחת חבית לפניו וירד לתוכה שטף של מימי גשמים פסולה. (ירד לתוכה טל פסול) ירד לתוכה טל בלילה רא"א יניחנה בחמה והטל עולה וחכ"א אין הטל עולה אלא מן הפירות בלבד: ג (ה) מי חטאת [שנפלו] לתוכן מי מעיין ומי מקוה ומי פירות אם רוב מי חטאת מטמאין במשא אם רוב מי פירות אין מטמאין במשא מחצה על מחצה מטמאין במשא. בין כך ובין כך פסול להזות מהן. אמר רבי אם כדברי ר' אליעזר הזאה כל שהוא כשרה חציה מן הכשר וחציה מן הפסול (ו) הזאה מטהרת בכל שהוא: ד (ז) נפל לתוכן עכשוב (ט) [ה] השואבו מובאי דג וצפרדע ונתבקעו ונשתנו מראיהן פסולין לא נתבקעו ולא נשתנו מראיהן כשרין. רבי יהודה אומר אע"פ שלא נתבקעו ולא נשתנו מראיהן פסולין מפני שהן (י) מוריד. והכל מודים בחגב שהוא פסול (יא) מפני שהוא מוריד והכל מודים [ו] בבקיעינה שאינה פוסלת. רבי יוסי ור"ש אומרים נראין דברי ר"ג בנחש וכדבריו אנו מורים אמר ר' (יב) יוסי והלא אין דברי ר"א [ז] אלא להקל שר' אליעזר אומר [ח] כשרה ורבי יהושע אומר (יג) כששותה מפני שהוא משקה פיו ואם גרגר כשר: ה מי חטאת (ח) שנשתנו מראיהן מחמת עצמן כשרין (יד) מחמת עשן או שנפל לתוכן סטים קוץ ופואה פסולין זה הכלל כל הפוסל בשנוי מראה [ט] (טו) פוסל במעיין בצלוחית. (ט) אפר חטאת שנשתנו מראיהן מחמת עצמן ומחמת עשן כשר נשתנו מחמת אבק או שנפל לתוכן סיד וגפסית פסול. מי חטאת שהגלידו וחזרו ונמוחו כשרים. המחן באור פסולין ובחמה כשרין (טז) ר"א בר צדוק אומר דבר שמטבילין בו לשבת כשר ודבר שאין מטבילין בו לשבת לחטאת פסול. המים (יז) הנמשכים [י] והנגררין פסולין: ו (י) לא יטול אדם מי חטאת ואפר חטאת והוא רוכב ע"ג חבירו או ע"ג בהמה מקום שאין רגליו נוגעות בארץ. אבל מעבירן הוא בגשר (יח). אחד הירדן ואחר כל הנהרות חנניא בן עקביא אומר לא אמרו אלא בירדן לבד:

פרק עשירי א מי חטאת ואפר חטאת המוקדשין בין טמאין ובין טהורין מטמאין את הטהור לתרומה במגע ובמשא ר' יוחנן בן נורי אמר מי חטאת שנטמאו הרי הן כאפר מקלה. אפר פסול שנתנו ע"ג המים בין שראויין לקדש ובין שאין ראויין לקדש מטמאין את ידי הטהור לתרומה במגע ובמשא ר' יוחנן בן נורי אומר אפר חטאת שנטמא הרי הוא כאפר מקלה (א): ב כל הראוי ליטמא טמא מת אפילו טמא (ב) [ב] מדף וכל שאינו מדף בתרומה אינו מדף לחטאת ולא חדשו טומאה (ג) בחטאת. [ג] ר"א בן שמעיה איש כפר עותני שהיה בידו לגין מלא מי חטאת והניף את הדלת שמפתח טמא טמא מת תלויה בה ובא ושאל את רבן יוחנן בן זכאי ואמר לו שמעיה צא והזה את טימיך. ור' יהושע אומר אפילו טהור יש לו מדף. ומעשה ברבי ישמעאל שהיה מהלך (ד) אחר ר' יהושע אמר לו הטהור לחטאת שהסיט את המפתח שהוא טהור לתרומה מהו טמא או טהור אמר לו (ה) [מ] למה אמר לו שמא היתה [נ] טומאה ישנה או שמא ישכח (ו) [ס] טמא השיאו לדבר אחר א"ל (ר') ישמעאל

באור הגר"א

אחר שירדו נמי נטהר המקוה שהיו מים שאובין והוי נמי מי מקוה אף אחר שעלו הטמאין מתוכה וחזרו המים לכמות שהיה ונפקא מיניה אם היה מבוך לתוכה מי מקוה והיה כשרה לטבול בו ולא יפסול מכח מים שאובין שהיה:

פרק ט כל הנהרות כשרין לקדש בהן מי חטאת. פי' אותן נהרות ההולכין הוי כמים חיים לקדש בהן מי חטאת: **מודה** ר' יהודה. פי' אף שפוסל בכולהן כשרין והערבו מודה **במעי** היוצא ממקום אחד לשני מקומות וחוזר ומתערב במקום אחד שכשר. פי' דהוי כמו מעיין אחד מפני שמתחילתו [וסופו] היה מעיין אחד: **וכן** היה ר' יהודה אומר. פי' עוד קולא אחרת: **ממלא** אדם חביות ממעיין זה כנ"ל ונותנן בשוקת א'. פי' שלא נתערבו המעיינות בעצמן מותר למלאות מכניסם חביות ולערבן: **וכן** היה ר' יהודה אומר ממלא אדם צלוחית כו'. פי' דקמ"ל אפי' שתי צלוחית משני חביות משני מעיינות נמי מותר לערבן רק אם המעיינות בעצמן מתערבין פסול: **וכן** היה ר' יהודה אומר יורדת הצלמין. פי' קאי על מתני' דקתני מים המכזבין בשעת פולמוס ובשני בצורת ר' יהודה פוסל על זה אמר הכא וכן ר' יהודה היה אומר יורדת הצלמין כו'. פי' דפליג ג"כ ר' יהודה מהאי טעמא: **שילוח** היתה נמלה מהלכת בו. פי' אפילו מי שלוח שהוא מעיין גדול אפ"ה היה בשני בצורת נמלה מהלכת בו אלמא שאין שעת פולמוס ושני בצורת ראיה שהרי כל מי בראשית מכזבין **אבל מעין** שהיה יוצא שנה זו כו'. פי' בהא אפילו ר' יהודה מודה ולכ"ע כשר שאין זה נקרא מכזבין זה שאינו יוצא מצד אחד בענין אחד: **בבאר**. פי' שהוא מעיין: **שירד** לתוכו שטף של מי גשמים. פי' ונשתנו מראיהן: **שהוא** צריך להמתין עד שתחזור המראה לכמות שהיה. פי' ולא תשיב זה שינוי מראה מחמת עצמו: [**המים** לכמות שהיו. פי' דבמים מודו דמתערבין עפי מחרסית ומאדמה]: **מעיין** שיצא בתחלה. פי' שחפר בארץ ומצא בתוכו מעיין: **צריך** לברר. פי' אם הוא נובע מעצמו או שנמשך תחת הקרקע מן המים: [**צריך** לברר אם לא הפסיקה אדם כמו דין של אמת המים הבא מרחוק]: **וחכ"א** אינו צריך. פי' דאמרינן מסתמא הוא מעיין או שבא ומצא מעיין יוצא לר"מ צריך לחוש שמא המשיך אדם את זה המעיין ממקום אחר ולחכמים אינו צריך: **מונחת** חביות לפניו. פי' של מי חטאת המקודשין: **ירד טל** בלילה ר"א אומר כו'. ומה שכיניהם מיותר: **מי חטאת** שנפסלו לתוכן מי מעיין כו'. פי' מי חטאת המקודשין: **אם כדברי** ר"א כשתבא להבין הטעם דר"א דמכשיר בשתי הזאות היינו משום דסבר הזאה כל שהוא כשרה: [**כדבר** ר"א דמכשר בב' הזאות הזאה כ"ש מטהרת דשמא אין באחת מהן הזאה ברורה שלא יהא בכן מן הפסול או ס"ל דהזאה כ"ש מטהרת ואינה צריכה שיעור ולא תימא הזאה כ"ש הוא דכשרה ובלבד שלא יהא בה תערובות פסול אלא אפילו יש בה תערובת פסול מכשיר]: **חציו** מן הכשר וחציו מן הפסול. פי' אפילו נתערבו הכשר בפסול נמי טהור בכל שהוא. פי' וא"כ לפי זה היה צריך שתי הזאות אלא הא דמצריך ר' אליעזר שתי הזאות מפרש בזבחים משום דלא משתרשי לי. פי' משום קנס שלא יאמר המי חטאת בשביל עירוב מים שהיו בה: **נפל** לתוכו עכשוב שבאי מובאי כו'. פי' מיני שרצים הן: **מפני** שהן מורידין. פי' דרכן להוציא ריר תמיד וא"כ ודאי הוציא הריר לתוך המים אף דלא חזינן בה שום רישותא: **וכדבריו** אנו מורים. פי' דנחש נמי פוסל: **והלא** אין דברי ר"א אלא להקל. פי' דפליג אמתני' דקתני במים המקודשין שחישב לשתות ר"א אומר כשרה ר"א אמר כשרה. פי' אפילו שתה ור' יהושע אמר כשישתה. פי' אז פסול וא"כ ר' יהושע להחמיר: **או** שנפל לתוכה טרפים קוצה ופואה. פי' מיני צבעים הן: **זה** הכלל כל הפוסל בשינוי מראה במעיין פוסל בצלוחית: **נמוחו** באור פסול. פי' פי' האור פסול בחמה כשרה: **ר"א** ברבי צדוק אומר דבר שמטמינין בו לשבת. פי' אם נמוחו בדבר שמטמינין בו לשבת דהיינו בדבר המוסיף הבל אפילו שלא באור: **פסול**. דהוי כמו באור: **בדבר** שאין מטמינין בו לשבת דהיינו בדבר שאינו מוסיף הבל וכשר דלא הוי כמו אור: **המים** הנמשכין כשרין. פי' כמו נהרות המושכין: **והנזרקין**. פי' שאין נמשכין על הארץ אלא נזרקין ממקום למקום פסולין: **לא** יטול אדם מי חטאת כו' מקום שאין רגליו נוגעות בארץ. פי' הייט דוקא בנהר אסור לעבות כי דגזרו אטו ספינה אבל על יבשה מותר להעביר המי חטאת אפילו אין רגליו נוגעות בארץ: **לא** אמרו אלא בירדן בלבד. פי' דהיינו כמעבר שהיה ולא גזרו אשאר נהרות:

פרק י מי חטאת המקודשין ואפר חטאת בין טמאין ובין טהורין מטמאין כו': **אפר** פסול שנתנו ע"ג המים כו' מטמאין את הטהור לתרומה. פי' דהוי אבל חטאת לכך מטמא אותו אפילו הוא פסול במגע ומשא: **אפר** חטאת שנפסל הרי הוא כאפר מקלה. פי' ואינו מטמא: **אפי'** טמא אינו מדף. פי' אפילו הוא כאמת טמא מת לא גזרו עליו שיהא מדף דהיינו טומאת מדרס שיטמא את הסיטו ומפרש טעמא: **שכל** שאינו מדף לתרומה. דהייט שאינו טמא מדרס לתרומה: **אינו** מדרס לחטאת דלא חדשו בחטאת. פי' אותן טומאה שאין בה כלל לא גזרו עליה כלל אלא שגזרו עליה טומאה אף שהוא טהור וכן אמרו בחגיגה שלא אמרו קדוש טמא מדרס. פי' כיון שאין ראוי למדרס: **מעשה** ברבי אליעזר בן שמעיה כו'. פי' מייתי ראיה שלא חדשו בה טומאה כלל: **והגיף** את הדלת שמפתח טמא מת תלוי בה. פי' והסיטו: **ובא** ושאלו את כו' וטיהרו. אף שהיה טמא מת לא גזרו עליו טומאת מדרס: **אפי'** טהור. פי' שאנו מחזיקין בטהור: **יש** לו מדף. פי' גזרו עליו שיהא מדרס: **מעשה** ברבי ישמעאל כו'. פי' דמייתי המעשה שהורה ר' יהושע שאפילו הטהור יש לו מדרס: הטהור לחטאת. פי' מי שמחזיק עצמו בטהור לחטאת והסיט את המפתח. פי' שלא נגע בו אלא הסיט: **שהוא** טהור לתרומה. פי' שמחזיקין אותו בטהור לתרומה ומפתח אינו ראוי למדרס: **מהו** טמא או טהור. פי' אם מטמא את הטהור לחטאת בהיסט או לא: **אמר** ליה טמא אמר ליה למה. פי' והלא הוא טהור לתרומה: **אמר** ליה שמא היתה עליו טומאה ישנה. פי' לענין חטאת חיישינן שמא נטמא ונשכח ממנו או שמא ישכח ויסיט את הדבר הטמא. פי' אם מתיר אתה בטהור שהסיט יבא להסיט את הטמא: **א"ל** והלא אינו אלא שהסיטו. פי' ואפילו אי היא טמאה הוא טהור שהרי הוא לא נגע בו והוא אינו מטמא בהיסט בשום ענין: **אלא** נראין דבריך בדבר הראוי לטמא מדרס. פי' בהא חיישינן: **שמא** היתה טומאה ישנה. דהיינו שהיתה מדרס ושכח ולפיכך גזרו עליו טומאה כהסיטו: **או** שמא ישכח ויסיט את דבר הטמא כו'. פי' אבל בדבר שאינו ראוי לטמא מדרס למאי חיישינן שגזרו עליה טומאה: **השיאו** לדבר אחר. פי' שלא רצה להשיבו עליו כלום:

הגהות הגר"א

פ"ט (א) כשרין: (ב) ממקום אחד ומתפרד לשני מקומות וחוזר כו': (ג) פסולה מפני כו' א"ל והלא כל מימי: (ד) היתה נמלה מהלכת בו מעיין: (ה) אחת מצד זה או שהוא רבה: (ו) להמתין עד שיחזרו המים לכמות שהיו: (ז) ר"א צריך לב"ר וחכמים אומ"ים אין צריך לברר: (ח) היתה חביתו מונחת: (ט) שובאי כובאי: (י) מוררין: (יא) פסול שהוא מרר: (יב) א"ר יהודה והלא כו' ר"א בפרה: (יג) כשישתה פסול מפני משקה כו': (יד) נשתנו מראיהן מחמת עשן: (טו) במעין פוסל בצלוחית: (טז) אמר ר"א בר"צ דבר שמטמינים וכו' כשרין כו' שאין מטמינים כו' פסולין: (יז) הנמשכין כשרין והנזרקין פסולין: (יח) בגשר ואינו חושש אחד וכו' חנינא: **פ"י** (א) מטמאין את הידים וכו' אפר כשר שנתערב במים פסולין מטמאין את הכהן ואת התרומה ר' יעקב אומר מטמאין הן משום משקה כל הראוי כו': (ב) אינו מדף וכל שאינו מדף לתרומה: (ג) בחטאת דר"א מעשה בשמעיה איש וכו': (ד) מהלך בדרך וכו': (ה) א"ל טמא למה שמא היתה בה טומאה: (ו) הדבר הטמא א"ל וכי אינו אלא שהסיטו אבל נראין דבריך בדבר הראוי לטמא מדרס שמא היתה בה טומאה ישנה או שמא ישכח ויסיט את הדבר הטמא השיאו כו':

אור הגנוז

[א] מהן: [ב] מימי: [ג] נמלה: [ד] לבדק: [ה] שיבאו ביבאו: [ו] בבקיעתה: [ז] בפרה: [ח] כשישתה: [ט] במעין פוסל בצלוחית: [י] והנמרצים: **פ"י** [ב] אינו: [ג] דברי ר' אליעזר אמר ר' אליעזר מעשה בשמעיה: [מ] טמא אמר לו ולמה: [נ] בידו. [ס] הטמא א"ר לו וכי אינו אלא שהסיטו ודיי אבל נראין דבריך בדבר הראוי לטמא מדרס או שמא היתה בידו טומאה ישנה או שמא ישכח ויסיס את הדבר הטמא השיאו וכו':

מצפה שמואל

(א) כל הנהרות פסולין. עי' מיי' פ"ז ה"ג והראב"ד השיג עליו דאינו פסול אלא מי קרמיו ומין פוגין והכ"מ מיישב דבריו דכוונתו דכל שיש לתערובות מים פסולין פסול והתוספתא אינו סותר להמשנה. ועי' ר"ש פ"ח מ"י: (ב) ר"י אומר ממלא אדם. עי' ר"ש פ"ט מ"ו שהאריך בזה: (ג) רבה בימות הגשמים. עי' מיי' פי"ב שכ"כ פעמים מרובים והוא תוספתא...

זר זהב ומנחת בכורים

ישמעאל אחי היאך אתה קורא כי טובים (ז) דודך [א] אמר לו טובים דודיך מיין אמ' לו אין הדבר כן שהרי חבירו מלמד עליו לריח שמניך טובים וחכ"א הטמא מדף והטהור אינו מדף. [ב] (ח) שאמר טמא טמא מת ולא טמא מדף רבי אומר (א) טהור לחטאת שהסיט את רוקו ואת מימי רגליו של טהור לתרומה טמא. הסיט את דמו הרי זה טהור (ב) הסיט את השרץ (ט) ואת הנבלה ואת שכבת זרע ר' אליעזר מטהר ור' יהושע מטמא: **ג** קלל של חטאת שנתנו על גבי השרץ ר' אליעזר מטהר וחכמים מטמאין במד"א בזמן שאם ינטל השרץ (ט) [ג] והקלל עומד ואפילו מת ונבילה נוגעין בו מאחריו טמא נתנו על גבי משכב [ומושב] ועל גבי [ד] (י) חרס הטמא טמא. נתנו ע"ג אוכלין ומשקין (יא) ועל גבי ס"ת ר' יוסי מטהר ור"מ מטמא העבירו על (יב) תנור ועל גבי נבלה ועל גבי השרץ ר' עקיבא מטמא. (יג) מודה ר' עקיבא שאם עברה ליה הזאה על גבי משכב ומושב ועל גבי כלי חרס הטמא שהיא טהורה חוץ מכזית מן המת ומן המאהילין שהן טמאין (ג) מלמעלה כלמטה: **ד** קלל של חטאת וקלל של תרומה שנגעו זה בזה שניהן (יד) טהורין בשתי [ס] ידות שניהן טמאין ר' יהושע אומר של חטאת טמא. קלל ולגין של תרומה שנגעו זה בזה שניהן [ו] בשתי ידות שבהן טהורין ר' יהושע אומר של חטאת טמא במד"א (ה) בשל אבן אבל בשל חרס הכל מודים בשל חטאת שהוא טהור: **ה** לגין חטאת ולגין של תרומה שנגעו זה בזה שניהן טהורין בשתי [ז] ידיו שניהן טמאין (ד) בשתי ניירות [ח] שבהן טמאין ר' יהושע אומר של חטאת טמא זה הכלל שרבי [ט] עקיבא אומר כל המטמא מי חטאת במגע מטמא במשא וכל שאינו מטמא (טו) במגע אינו מטמא במשא:

פרק אחד עשר

א אזוב המוכשר וכלים המהורים לחטאת נצולין בצמיד פתיל כל ספק טהור לתרומה טהור לחטאת (א) חוץ מן הידים מפני שהן ספק הגוף. ספק הקפצין טהור לתרומה טמא לחטאת מפני שספק הפסול. הרפפות טהורות לקדש לתרומה ולחטאת (ב) ור"א אומר [י] טמאות לחטאת וטהורות לקדש ולתרומה. [כ] (ג) אף אני כך אמרתי אבל חברי גזרו עלי שאהיה מודה בהם

הגהות הגר"א

(ז) דודיך מיין או כי טובים דודיך מיין א"ל טובים כו': (ח) הטמא שאמרו טמא מת ולא טמא מדף וכו' את רוקו ומימי רגליו וכו' את דמו טהור: (ט) תיבת ואת הנבלה ל"ג: (ט) והקלל מסיט אבל אם ינטל השרץ והקלל וכו' נוגעין מאחוריו טהור נתנו: (י) כלי חרס: (יא) או ע"ג ס"ת וכו' וחכמים מטמאין: (יב) ע"ג וכו': (יג) ומודה ר"ע הזאה שהעבירה ע"ג כ"ח טמא או ע"ג משכב ומושב טמא שהיא טהורה שאין לך דבר שמטמא מלמעלה כלמטה אלא כזית מן המת ושאר כל המאהילין: קלל: (יד) טהורין רי"א של חטאת טמא במד"א בשל אבן כו' בשל חטאת שהוא טמא. קלל של חטאת ולגין כו' שניהן טהורין בשתי ידיו שניהן טמאין בשני ניירות שניהן טהורין רי"א כו' טמא שרי"א זה הכלל כל המטמא כו': (טו) מי חטאת במגע:

פי"א (א) כל התלוי לתרומה נשפך לחטאת ואם עשה ע"ג טהרות תלויות חוץ מן הידים מפני שספק ידים טהור הרעדות טהור לתרומה וטמא לחטאת הרפפות וכו': (ב) רא"א הרעדות טמאות וכו': (ג) א"ר יהודה אף אני וכו':

באור הגר"א

ואמר לו ישמעאל אחי היאך אתה קורא כי טובים דודיך. פי' לשון זכר והיינו כנסת ישראל א"ל לקב"ה ישקני כי טובים דודיך ואח"כ ישקני והא דהשיב לו מזה הפסוק מפרש בגמ' שנתן לו רמז מרישא דקרא ישקני מנשיקות פיהו כלומר השיק שפתותיך זו לזו. פי' אל תשמע גזירה דרבנן ואל תבהל להשיב: א"ל כי טובים דודייך. פי' לשון נקבה: א"ל אין הדבר כן שהרי חברו. פי' הפסוק שאחריו: **מלמד** על לריח שמניך טובים. פי' והיינו לשון זכר דהיינו שכנסת ישראל אמרת ישקני כי טובים דודיך כו': **וחכמים** אומרים הטמא מדף והטהור אינו מדף. פי' אם יש עליו טומאה גזרו עליו שיהא מדף אבל אם הוא טהור לגמרי לא החמירו עליו שיהא מדף שיהא מטמא בהיסט אלא טמא מת לבד: **והטמא** שאמרו טמא מת ולא טומאת מדף. פי' האי טמא דאמרינן שגזרו עליו שיהא טמא מדף היינו כשהוא טמא טומאת מת שהוא דאורייתא אבל לא טומאת מדף שהוא דרבנן לא גזרו עליו שיהא מדף: **הטהור** לחטאת שהסיט את רוקו כו' של הטהור לתרומה טמא. פי' דסבר שעשו את הטהור לתרומה לחטאת כזב שאפילו מעינות שלו טמאין: **הסיט** את דמו. פי' דאפילו דמו של זב הוא טהור: **הסיט** את השרץ ואת השכבת זרע. פי' אותן שאינו מטמאין במשא: **ר"א** מטהר. פי' דר"א לטעמו כו' דסבר שלא חדשו שום טומאה בחטאת אפי' הוא טמא: **ור'** יהושע מטמא. פי' דר' יהושע אפי' כלים הטהורין מכל טומאה וכ"ש זה שהוא טמא אב הטומאה: **קלל** של חטאת כו' וחכמים מטמאין. פי' דסברי שצריך שיהא מקומו טהור: **במה** דברים אמורים בזמן שאם ינטל השרץ והקלל נסוט. פי' אז צריך שיהא מקומו טהור: **אבל** אם נטל השרץ והקלל עומד אפילו שרץ ונבילה נוגעין בו מאחריו טהור. פי' דבכי האי גוונא לא איכפת לן או מקומו טהור או לא אבל אם היה מת מונח תחתיו ודאי טמא דלא מיבעיא אם אינו גבוה טפח שהטומאה בוקעת ועולה שודאי הכלי טמא מחמת שהטומאה נכנס לתוכה ואפילו אי גבוהה טפח נמי כיון שאין הכלי תוכן א"כ הטומאה העולה למעלה נכנסת דרך פיו לתוכו מטמא: **ועל** גבי כלי חרס הטמא טמא: ועל גבי כלי חרס ונבילה וע"ג שרץ ר"ע מטמא. פי' דסבר קלוטה כמו שהונחה דמי והוי כמו שמונח ע"ג הדבר הטמא שמטמא שהרי בעינן מקומו טהור וליכא: **מודה** ר"ע שאם עבדה ליה הזאה על גבי משכב ומושב כו' שהוא טהור. פי' דלגבי הזאה גופא לא אמרינן קלוטה כמו שהונחה דמי: **חוץ** מן המאהילין. פי' כל דבר שמטמא באוהל: **שהן** מטמאין מלמעלה כלמטה. פי' שהטומאה בוקעת ועולה: **קלל** של חטאת. פי' של חרס או של אבן קרוי קלל ושל מתכות קרוי לגין ואם קלל של חטאת ושל תרומה: **שנגע** זה בזה שניהם טהורין. פי' אפילו אותה של חטאת שהרי אינו מקבל טומאה מגבו: **בשתי** ידות. פי' אפילו הסיט את שניהן בשתי ידות נמי: **שתיהן** טהורין. פי' כדמוקי בתר הכי דאיירי כו' אבל שאינו מקבל טומאה כלל ולכך לא נטמא האדם כשנגע בקלל של תרומה והוי טהור לחטאת ואינו מטמא את מי חטאת: **ר'** יהושע אומר של חטאת טמא. פי' כי מי חטאת עצמן טמא דסבר ר' יהושע שאם הסיט אוכלין של תרומה בידו נטמא בהיסט וא"כ נטמא האדם ומטמא המי חטאת נמי במשא: **בד"א** בשל אבן. פי' שאינו מקבל טומאה כלל וא"כ לא נטמא האדם כשנגע בקלל של תרומה: **אבל** בשל חרס. פי' אם הוא קלל של חרס אף שאינו מקבל טומאה מגבו מכל מקום כיון שמטמא אחרים מגבו וא"כ נטמא האדם כשנגע בקלל של תרומה ומטמא החטאת במשא לכ"ע: **הכל** מודים בחטאת שהוא טמא: **קלל** של חטאת ולגין של תרומה שנגעו זה בזה שניהן טהורין. פי' שהרי כלי חרס אינו נטמא במגע מגבו לפיכך לא נטמא כלל הקלל של חטאת: **בשתי** ידים שניהם טמאין. פי' דהאדם נטמא כשנגע בלגין של תרומה והוי האדם דיחוי אצל חטאת וא"כ החטאת מטמא את האדם במשא לטמא בגדים וא"כ מטמא את הלגין של תרומה מחמת בגדים: **בשתי** ניירות שניהם טהורין. פי' שלא נטמא האדם מחמת הכלי של תרומה שהרי הנייר מפסיק ביניהם: **ר'** יהושע אומר של חטאת טמא. פי' דסבר שנטמא האדם מחמת שהסיט את הכלי של תרומה אף שלא נגע: (**לגין** של חטאת ולגין של תרומה זה בזה של חטאת טמאה. פי' דכלי של תרומה אף שהיא טהורה הוי כטמא מת לחטאות ומטמא את הכלי של חטאת והכלי למי חטאת דהרי חבירו מטמא את חבירו אפילו הן מאה עד החטאת אבל הכלי של תרומה טהורה שהרי אינו יכול ליטמא מחמת הכלי של חטאת שנטמא מחמת החטאת תיכף כשנגעה מן החטאת דהא לא הוי אלא ראשון ואין ראשון מטמא כלי: **בשני** ידות שניהן טמאין. פי' שהרי נטמא במגע מן הכלי של תרומה ומטמא הכלי של חטאת וגם את מי חטאת במשא ואח"כ כשני דהא מן החטאת מטמא אותו המי חטאת לטמא בגדים ונטמא הכלי של תרומה מחמת הבגדים: **בשתי** נרות שניהם טהורין כמו בגדים. פי' שהרי האדם לא נטמא מחמת כלי של תרומה שהרי הנייר מפסיק ביניהם): **ר'** יהושע אומר של חטאת טמא. פי' דהא דס נטמא מחמת כלי והאוכלין של תרומה בהסיט ומטמא את מי חטאת במשא ומי חטאת מטמאין את האדם נמי במשא אבל האדם אינו מטמא את הכלי של תרומה שהרי אינו נוגע בה שהרי הנייר מפסיק ביניהן: **שר'** יהושע אומר זה הכלל כל המטמא מי חטאת במגע מטמא במשא. פי' כל דבר שאם היה נוגע בה מטמא גם מטמא מי חטאת אפילו לא נגע בו אלא שנשא אותו גם מטמא מי חטאת: **וכל** שאינו מטמא מי חטאת במגע אינו מטמא במשא. פי' כלומר איזה כלי שאם נשאה אותה אינו מטמא מי חטאת והיינו כל שאינו מטמא מי חטאת במגע דהיינו שאפילו היה נוגע היה טהור לחטאת כמו שנוגע בכלי הטהור לחטאת או בכלי אבן או הוא טהור לחטאת כשנושא אותה אבל אם היה נוגע היה מטמא את מי חטאת אף שאינו נוגע אלא נושא נמי מטמא מי חטאת:

פרק יא אזוב המוכשר. פי' שמוכשר לקבל טומאה אפ"ה נצולין בצמיד פתיל: **כל** ספק הטהור לתרומה טהור לחטאת. פי' אף שודאי טהור לתרומה טמא לחטאת אלמא שמחמירין טפי בכלים של חטאת מ"מ בהא שוין דהיינו שאם היה נולד ספק בכלי של תרומה או בתרומה עצמן היה טהור אף אם נולד בחטאת נמי טהור: **חוץ** מספק ידים. שאף אם היה הספק בתרומה היה טהור בחטאת טמא פי' כדמפרש: **מפני** שהוא פסול הגוף. פי' בחטאת הוא פסול הגוף שהרי אם נטמא ידו נטמא גופו משא"כ בתרומה שאף אם נטמא ידיו לא נטמא גופו וא"כ לא הוי אלא פסול ידים: **ספק** קפילה טהור לתרומה וטמא לחטאת מפני שהוא פסול בגוף. פי' דהיינו נ"ז דרכים בודקין את הזב בקפילה דהיינו באם קפלה ולהא אח"כ זיבה טהור ואם יהיה ספק אם קפץ או לא משמע התנא דטהור דקתני התם משנזקק לזיבה ספיקו או אונסו טמא משמע הא קודם שנזקק לזיבה ספק טהור אבל לחטאת ספק כזה טמא: **מפני** שפסולו בגופו. פי' דהיינו שהטומאה יוצא מגופו ולכך מחמירין בחטאת טפי מבכל מקום: **הרפפות**. פי' מה שנתרופף מחמת הזב דהיינו שישב הזב על הספסל מצד אחד וכלי בצד השני ונתרופף מעט מחמת הזב: **טהורות** לקדש כו' ר' אליעזר אומר הרעדות טמאות לחטאת כו'. פי' שניטט מחמת רעדה של זב: **אמר** ר' יהודה אף אני כך אמרתי פי' שהרעדות טמאות לחטאת אבל חברי גזרו עליה כו':

אור הגנוז

[א] דודיך מיין או כי טובים דדיך מיין אמר לו כי טובים דדיך אמר לו אין וכו': [ב] והטמא שאמרו: [ג] והקלל מסיט אבל אם ינטל השרץ והקלל וכו': [ד] כלי: [ס] ידיו: [ו] מהורין בשתי נירות: [ז] ידות: [ח] שבהן טהורין: [ט] יהושע: **פי"א** [י] הרפופיות: [כ] אמר רבי יהודה:

מצפה שמואל

יטול אדם מי חטאת שבת פ: ועי' ירו': (א) טהור לחטאת שהסיט את רוקו. עי' מיי' פי"ג ה"ז וכס"מ באורו שם וע"ש ועי"ם כאן וע"ש הגירסא: (ב) הסיט את השרץ. מיי' פי"ג ה"ו ול"ג נבילה דמה"ת מטמא בהיסט: (ג) מלמעלה כלמטה. עי' נזיר סה. ורש"י ותוס' שם: (ד) בשתי ניירות. עי' כ"מ פי"ד ה"ה: (ה) בשל אבן אבל בשל חרס עי' מיי' פי"ד ה"א ובשל אבן שם ה"ב היינו כשאינו מבולבל לבית אבל מבולבל לבית טמא וע"ש

זר זהב ומנחת בכורים

הטומאה ישנה מ"מ אינו ראוי לטומאה זו: א"ל ישמעאל אחי גרסינן. ולא גרסינן ר']: **היאך** אתה קורא כי טובים דודיך. במסכת ע"ז (כט:) במשנה תנן נמי כה"ג גבי טעמא דגבינה של עובדי כוכבים למה אסרוה ואמר ר' יהושע לר' ישמעאל משום שמעמידין אותה בקיבה של נבלה א"ל והלא קיבת עולה חמורה מקיבת נבלה וכהן שדעתו יפה שורפה חיה א"ל מפני שמעמידין אותה בעגלי עבודת כוכבים א"ל א"כ למה לא אסרוה בהנאה השיאו לד"א א"ל ישמעאל אחי היאך אתה קורא כי טובים דודיך מיין או כי טובים דודיך מיין. [והיינו אם קרינן דודיך בלשון זכר וכנ"י אומרים כן להקב"ה או דודייך בלשון נקבה וה"ק כנ"י להקב"ה ישקני מנשיקות פיהו כי כך אמר לי כי טובים דודייך ומוכיח מסיפא דקרא לריח שמניך טובים דמסיים על כן עלמות אהבוך וזה הלשון מורה דמדבר לזכר וע"כ קרינן דודיך בלשון זכר (רש"י שם ושארי מפרשים) ולפום גירסא דהכא נראה דהשאלה היא כי טובים דודיך או דודיך מיין ולכן בשאלה אמר כי טובים דודיך ובתשובה באה דודיך מיין והוא כפירוש הגר"א] דישקני מנשיקות פיהו הוא תורה שבכתב כי טובים אנשיקות פיהו קאי שתורה שבכתב הוא טוב והדר קאמר דודיך מיין כלומר דודיך שהן דברי סופרים ג"כ טובים כמה מיין אבל לא טובים מתורה שבכתב שתורה שבכתב חמורה מהן או כי טובים היין קאי ואדודיך והכי קאמר ישקני מנשיקות פיהו הוא תורה שבכתב והדר קאמר כי טובים דודיך מיין טובים דודיך שהן דברי סופרים יותר מיינה של תורה שבכתב וא"ל רבי ישמעאל כי טובים אנשיקות פיהו קאי ולא איין ודודיך בתמורים ד"ת יותר מד"ס א"ל ר' יהושע אין הדבר כן שחבירו מוכיח עליו לריח שמניך טובים והאי טובים הסמוך קאי ה"נ האי טובים איין ואדודיך קאי שד"ס חמורים מד"ת. [וכאה התשובה שם במסכת ע"ז] אע"ג דעולה שורפה חיה [מה"ת] אחמירו רבנן בגזירתם למיסר קיבת נבלה ולמיסר נמי גבינה מפני שמעמידין בה וה"נ בפרה אמר ליה דאחמירו רבנן בטומאתן דעבוד משום מעלה למטמי נמי בפרה אפילו דבר שאינו ראוי לטמא מדרס [וע"פ זה באה השאלה היאך אתה קורא כי טובים דודיך וליכא אלא חד כי טובים או נימא כי טובים אנשיקות פיהו. ודודיך (טובים) מיין והשיב ר' ישמעאל כי טובים דודיך מיין (ר"ל חד טובים) [הג"ה ובשנות אליהו נדפס בשם הגר"א כאופן אחר והוא דודיך מיין כי בדודיך שהן ד"ס יש בהן חשיבות של יין ולפ"ז כי קאי כי טובים על מנשיקות פיהו הוא תורה שבכתב ה"פ כי טובים תורה שבכתב יותר מדודיך אשר המה מיין (שיש בהם ג"ר חשיבות של יין) או כי טובים קאי אדודיך מיין מיינה של תורה ולפ"ז הלשון מדוקדק יותר שבא השאלה מר' יהושע כי טובים דודיך והיינו כי טובים קאי אדודיך והשיב ר' ישמעאל לא כן אלא כי טובים דודיך מיין ורצונו כי טובים הד"ת מדודיך אשר המה מיין עיין במדרש שה"ש בקרא דישקני מבואר שאלו כי טובים דודיך מיין או דודיך מיין מורה כפי' הגר"א וסיא כי טובים דודיך קאי כי טובים על דודיך או כי טובים קאי אנשיקות פיהו ודודיך מיין הוא ענין בפני עצמו. ובירושלמי פ"ב דמס' ע"ז ה"ז איתא בשם ר' תמא ב"ר עוקבא אם להפליגו בדברים היה מבקש היה לו להשיא מזמם השואלת שבתורה כו' אמר רבי לא יש דברים שמשיקין עליהם את הפה היך כמה דאת אמר ישקני מנשיקות פיהו ולפי הענין מורה כפירוש הפ"מ דקאמר טעמא למה הפליגו דוקא בכך ולפירוש הגר"א הלא מכוון פסוק זה לומר דד"ס חמורים מד"ת וע"ש במה"פ ע"כ הג"ה]: **הטמא מדף**. אף טמא מת נעשה מדרס לחטאת ולא הטהור: ה"ג טמא שאמרו טמא מת ולא טמא מדף. טמא מת הוא מדרס לחטאת ולא טמא מדף פי' ולא טמא טומאה דרבנן כגון טומאת ידים וטומאת משקין טמא מדרס בחטאת: [של טהור לתרומה. דהוה מדרס לחטאת ודייקינן אותו כזב דמטמא רוקו ומימי רגלו אבל לא דמו דבזב גמור אינו טמא כמבואר בנדה (נה.). הנבלה. פחות מכזית או במסרחת דלא חזיא לגר: ר"א מטהר. לטעמיה דלא חדשו טומאה בחטאת ור"י לטעמיה: **ג** קלל של חטאת. והיינו הך דתנן (פי"ג) נתנו ע"ג ר"א מטהר וחכמים מטמאין וקמפרש לה הכא במד"א בזמן בנוטל מסיט הקלל אבל אם ינטל והקלל עומד אפילו מת ונבלה מאחוריו טהור גרסינן וכן הוא בר"ש דכתיב והניח במקום טהור שיהיה מונח במקום טהור ולכן אם ינטל השרץ והקלל ניסט בזה. א"כ מונח במקום טמא אבל אם עומד לא הוה כמונח במקום טמא: ואפילו נות וכו' טהור גרסי'. דמגבו לא מקבל טומאה ומונח נמי לא מנחא אמקום טומאה ולאו בכזית מן המת דהרי מטמא באהל והקלל מאהיל עליו ומונח במקום טומאה אלא בעלם כשעורה דמטמא במגע ולא באהל (ר"ש): מטהר. כיון דמקומו טהור מטומאה דאורייתא: וחכמים מטמאין גרסינן. כיון דמונח אמקום טומאה דרבנן הג"ה הר"ש והרע"ב כתבו כיון דמקומו טהור מאב הטומאה והתוספתא דנקט דע"ג כ"ח לכ"ע טמא לא משמע כן שהרי כ"ח אינו נעשה אב הטומאה לעולם כמבואר בשבת (פ"ד) שיטת רש"י ותוס' אע"כ עיקר החילוק בין טומאה דאורייתא לדרבנן ע"כ הג"ה]: ר"ע מטמא. דקלוטה כמי שהונחה דמיא וכדתנן במשנה (שם ה') והעבירו ע"ג התנור ר"ע מטמא וחכמים מטהרים: הזאה שהעבירה [גרסי']. כגון שהפסיק כלי חרס הטמא בין המזה להמוזה וכשהזה עליו עברה הזאה ע"ג כ"ח הטמא [וכה"ג ס"ל בפ"ק דשבת (ו.) בבן עזאי דמהלך כעומד דמודה בזורק]: המאהילין. לאתויי זב וזבה שהן מטמאין באבן מסמא כגון אם טומאה תחת האבן והטהור יושב ע"ג האבן וכן בהיפך (רש"י בנזיר ס"ד) א"נ כגון עליונו של זב ולמטה הוא משכבו (תוס' שם ד"ה והמאהיל) וי"מ ושאר כל המאהילין הוא לאתויי כל אותן המבוארים בפ"ב דאהלות ושהן מטמאים הוא ענין בפ"ע לאתויי זב וזבה (כן הוא לפי שיטת הר"ש בפ"ד דטהרות מ"ג בתוס' דשם ספ"ג) וכן יתפרש כאן כל חד לפום שיטתיה בתוס' דשם דבהדא ליבנא מתנייא וכאן פירש הר"ש לאתויי אבן המנוגעת]: **ד** שניהם טהורין. כדמפרש ואזיל דבשל אבן קמיירי והלכך טהורין דכלי אבן אינו מקבל טומאה כלל: [בשתי ידות. באחת מי חטאת ובאחת תרומה: שניהם טמאין. שהאדם נטמא משום נושא מי חטאת ומטמאה תרומה והתרומה טמאה למי חטאת ונטמא החטאת משום מעלה: ה"ג בשני ניירות שניהן טהורין כמבואר במשנה דאגב התרומה מפסיק נייר וכן בהיפך הלא אינו נוגע עצמו בתרומה דליטמא המי חטאת: ר"י אומר של חטאת טמא. דר"י לטעמיה דהוה מדף לחטאת והאי הרי נושא התרומה ונטמאו המי חטאת: קלל ולגין. הוא של עץ אשר מטמא מגבו והקלל אינו מקבל טומאה ולכן בנגעו זה בזה שניהם טהורים גרסינן. לפי שהקלל של חטאת אינו מיטמא: בשני ניירות שניהם טהורים גרסינן. כדינא דרישא ונראה דחסר כאן בבא דשתי ידות המוזכר ברישא כפי גירסת הר"ש ז"ל ור"י מטמא של חטאת כדין המדף שהוא משא לחטאת: במד"א. כן במה דברים אמורים אין מובן דלא מצינו דבשל אבן יהא טמא ובשל חרס טהור וגירסת הר"ש ז"ל בד"א בשל אבן אבל בשל חרס לגין של תרומה ולגין של חטאת וכו' דהיינו דבשל חרס אף בשני ניירות שניהם טמאים]: **ה** ר"י אומר של חטאת טמא. [ר"י פליג אכולהו בבי דאף דהחטאת בקלל אף בשני ניירות טמא של חטאת] דעשו מעלה בחטאת אף בדבר שאינו ראוי לטמא: שר"ע אומר. שר"י אומר [גרסינן]: במגע. אם היה נוגע המי חטאת בתרומה היה טמא לכן אף שנשא התרומה טמא ואף שאינו ראוי לטומאת משא כלל חדשו טומאה בפרה לטמא במשא והלכך מטמאין מי הלגין של תרומה במשא את האדם הנושאן ונעשה טמא לחטאת ומטמא את מי החטאת במשא הלכך של חטאת טמא אבל של תרומה מודה ר"י דטהור בשני ניירות הואיל ונייר מפסיק ולא נגע בהן ובמשא אינו מטמא את התרומה משום שנושא את מי החטאת כדתנן פ' בתרא דזבים כל הטעון כבוס בגדים שאינו מטמא בגדים וכלים אלא במגע כל זמן שלא פירש אבל לא במשא אע"פ שלא פירש [והגר"א הגיה בקלל של חטאת וקלל של תרומה שנגעו דהחטאת טמא לר"י דגזרו טומאה אף בדבר שאינו ראוי לטמא וע"ז קאמר בשל אבן אבל בשל חרס הכל מודים דשל חטאת טמא. ואעתיק לשון הזר זהב בזה בהבנת הענין. קלל של חטאת ולגין של תרומה בשתי ידיו]. כגון שנשא אותן בשתי ידיו. וכדתנן שניהם בשתי ידיו שניהם טמאים (פ"י מ"ו) משום שנטמא האדם במגע לגין של תרומה הטמאים לחטאת נטמאו המי חטאת במשא האדם שכל הטעון ביאת מים מד"ס מטמא מי חטאת במשא כדתנן (פי"א) וכיון שהוא טמא לחטאת חזרו מי חטאת וטמאוהו משום נושא מי חטאת שכל הטמא לחטאת מי חטאת מטמאין אותו וחוזר הוא ומטמא הלגין של תרומה במגע שכל הנושא מי חטאת מטמא בגדים וכלים במגע בשעה שנושאן כדתנן (ריש כלים). והלגים של תרומה נעשו ראשונים בשעה שנושא את מי חטאת נעשה אב הטומאה כל זמן שלא פירש כדתנן פ' בתרא דזבים כל המטמא בגדים בשעת מגעו כל זמן שלא פירש הוי אב הטומאה והזרו הלגין של תרומה שנגעו ראשון ומטמאין את התרומה והוי דומיא דתנן (פ"י דפרה) של חטאת בנייר ושל תרומה בידו שניהם טמאים וה"נ של חטאת בקלל של אבן ושל תרומה בלגין בידו: בשני ניירות שניהם טהורים. דנייר מפסיק בין הלגין של תרומה לידו ולא נטמא הלגין של תרומה והוא טהור לחטאת וכל הטהור לחטאת אין מי חטאת מטמאין אותו:

פרק יא א אזוב המוכשר. מתוקן להזות בו: וכלים הטהורים לחטאת. שהניח בהן מי חטאת ואפר חטאת: ניצולין בצמיד פתיל. דתנן (רפי"א) החטאת אינה ניצולת בצ"פ ומים שאינם מקודשין ניצולין בצ"פ קתני הכא וכן האזוב המתוקן לחטאת והכלים הטהורין ועומדין לחטאת ניצולין בצ"פ: [טהור לתרומה. אם היה בתרומה היה ספיקו טהור: חוץ מן הידים. אף ספיקן טמא: ספק הגוף. משום שבתרומה הספק הוא רק על הידים דקיל נטמא ידיו לא נטמא גופו אבל בחטאת דמבואר דנטמא גופו לכן הוה כספק טומאת הגוף וספיקו טמא ונוסחת הגר"א כל התלוי לתרומה שבתרומה הולין לא אוכלין ולא שורפין נשפך לחטאת ואם עשה על גבה כו'. ספק זה שנגע במי חטאת אלו ועשה טהרות אח"כ: חוץ מן הידים. הטהורות טהורין לגמרי דספק ידים טהור כמבואר (בפ"ד מ"ז דטהרות) והאי חוץ כלומר אף דבחטאת החמירו לטמא גופו מ"מ לענין כספק שוה לטהר גם במי חטאת: ספק הקפצין. כגון אותן דברים שקופצים ממקומן מחמת הזב ונקרא רעדה במשנה דמבואר בפ"ב דזבים כמה גווני טהורים וטמאים וס"ל לר"א במשנה דרעדות טמאין והיינו אף הטהורין בזב מ"מ טמאין לחטאת לפי שניכר שמכחו הורעדו ולדידיה ספק רעדות ג"כ טמא אף שבתרומה טהור מ"מ אינו בכללא דטהור לתרומה טהור לחטאת לפי שספק הפסול. כלומר בתרומה הרי גם ודאי טהור ולא המיר ספיקו מודאי אבל בחטאת דודאי טמא גם ספק טמא דה"ל ספק הפסול (עיין אליהו רבה פי"א מ"ב): הרפפות. אותן שמבוארים בפ"ב דזבים שניסטו כזב מחמת שהן רפויין ואותן הטהורין בזב טהור לכולהו ור"א פליג ובמשנה משמע דר"א מונים כרפפות: ה"ג א"ר יהודה אף אני כו' וכן הוא בר"ש וי"מ רפפות שבכות מען. ורעדות עלים המחוברים חבור חלוש שנרעדים אם יגענעם (ר"מ בפירוש המשנה) וי"מ רפפות עטרגין שבי ראשים נוגעין בארץ ואמצעיתה רופסת והטהור והטמא יושבין עליה בגדי הטהור טהורין (ר"ש): שאהיה מודה בהן. אף לחטאת כת"ק דר"א ולא כר"א דאמר טמאות לחטאת. וכו"ז פירש] בטהרה אף לקדש כר"א ולא כת"ק דאמר לתרומה טהור אבל לא לקדש [ואין

גהם בטהרה: ב (ד) [א] של תרומה שנפלה לתוך מי חטאת נטלה ואכלה (ה) אע"פ שיש בה כביצה בין טמאה ובין טהורה. א"כ אין טהורה לחטאת שאני אומר נטמא המזה במים וחזר המזה וטמא את המים. נטמא האזוב [ב] וחזר האזוב וטמא את המים. אר"מ במה"א שתחבה בכוש או בקיסם אבל נטל בידו נטמא וטמא את מי חטאת ר' יוסי ור"ש אומרים אין הטהור לתרומה מטמא את מי חטאת ואת אפר חטאת ואת המזה מי חטאת: ג כל הטעון ביאת מים בין מדברי תורה בין מדברי סופרים קודם לביאתו במים מטמא את מי חטאת ואת אפר חטאת ואת המזה מי חטאת במגע ובמשא ר' אליעזר אומר משום ר' טרפון נוטל טמא [ג] כלים הטהורים לחטאת באיסל. (ו) על כתיפו ואינו חושש: ד (א) אזוב של אשרה ושל עבודת כוכבים ושל עיר הנדחת פסול (ז) ושל טהורה לא יזה ואם הזה כשר. (ח) אין מזין [ד] ביונקות ולא בתמרות [ה] ונכנס למקדש פטור בתמרות ונכנס למקדש חייב דברי ר"מ וחכ"א בתמרות ונכנס למקדש פטור ביונקות ונכנס למקדש חייב אלו הן היונקות גבעולין (ט) שלא [ו] תמרות שלא [ז] חנצו כל עיקר דברי ר"מ וחכ"א תמרות גבעולין שלא גמרו ויונקות [ח] (י) חנצו כל עיקר. לא נחלקו על הלכה אלא על הלשון (שר' אליעזר אומר שורפין עליהן את התרומה ואין חייבין עליהן על טומאת מקדש): הנלקט לחטאת כנלקט לאוכלין דברי ר"מ ר' יהודה (ור' יוסי) ור"ש אומרים כנלקט לעצים:

פרק שנים עשר

א אזוב אימתי כשר להזות משישיר את ניצו הזה בו עד שלא השיר את ניצו רבי פוסל ור' אלעזר בר"ש מכשיר (א) (א) מודה ר' יוסי באזוב שתחלתו שנים ושיריו אחד שהוא פסול: ב (ב) גרדומי אזוב כשרין וגרדומי ציצית כשרין ירד וטבל ועלה אם יש עליו שטף של מימי גשמים והזה הזאתו פסולה ואם יש עליו משקה טופח הזאת כשרה ר' יהודה אומר [אם] יש עליו משקה (ג) [ט] מרגליו והזה הזאתו פסולה. אזוב שהטביל עצו עם גבעוליו אע"פ שמזה והמים שופעים מן העץ לגבעול כשר [י] כדרכו ואינו חושש שמא מן העץ יצא. אזוב שהטביל מקצתו ר' יהודה מכשיר שר' יהודה אומר מטביל מקצתו וחוזר (ג) [כ] ומקיף עליו עד שיטבול את כולו. הטביל את כולו לא יזה ממנו הזאה שניה אלא עד שינגב: ג (ג) צלוחית שפיה צר מזין הימנה הזאה (ד) שניה אבל לא הזאה ראשונה מפני שהמים נסחטין דברי ר' יהודה. שלשה דברים אמר רשב"ג משום ר"ש בן כהנא מימיהן של כהנים לא נמנעו מלהזות באזוב הנטבל ובצלוחית שפיה צר ופוצעין אגוזים של תרומה (ה) בידים מסואבות ולא חשו להן משום טומאה: ד האומר לחבירו הזה עלי ואזה עליך ר' עקיבא מטמא וחכמים מטהרין. המשמר מי חטאת אפילו עד עשרה ימים הרי הן בחזקתן ואין צריך טבילה: ה (ו) הכל כשרין להזות חוץ מחרש שוטה וקטן (ז) ור' יהודה מכשיר בקטן ר' ישמעאל בנו של רבי יוחנן בן ברוקא אומר חרש שוטה וקטן שהזו (ה) ואחרים רואין אותן הזאתן כשרה: ו (ז) נתכוון להזות לפניו (ו) והזה [ל] לאחריו הזאתו כשרה. מזין על האדם ועל [מ] חבריו בין ער בין ישן ועל הכלים בין מתוכן ובין מאחריהם חוץ ממוסף יורה של שולקי זיתים שהוא מטמא את ההזאה באויר כנגד המוסף שמזין עליו מאחוריו. טבל את האזוב לשם דבר שהוא ראוי (ח) להזאה [נ] (ז) מים הנוטפין טמאין וכשרות להזות ואם יש באזוב ישנה. לשם דבר שהוא ראוי להזאה והזה על דבר שאין ראוי להזאה על העובד כוכבים ועל הבהמה ועל עריבה של אבן המים הנוטפין (ט) טהורים ופסולים להזות ואם יש באזוב לא ישנה. לשם דבר שאינו

הגהות הגר"א

(ד) דבלה של תרומה וכו': (ה) אם אין בה כביצה בין טהורה בין טמאה טהור אם יש בה כביצה בטמאה טמא ובטהורה טהור שא"כ אין טהרה לחטאת שאני כו' בר"א בזמן: (ו) באסל ואינו חושש: (ז) ושל תרומה טמאה לא יזה ואם הזה פסול ושל תרומה טהורה וכו': (ח) אין מזין לא בתמרות לא ביונקות ואם הזה ביונקות ונכנס למקדש פטור בתמרות כו':(ט) שלא גמרו תמרות שלא הניצו:(י) ויונקות שלא הנצו כל עיקר: פי"ב (א) ר' יוסי אומר אזוב שתחלתו וכו' הוא פסול: (ב) מרגליות: (ג) מטביל קצתו וחוזר מטביל וכו' שניה עד שינגב: (ד) ראשונה אבל לא הזאה שניה מפני: (ה) במטלית בידים כו' להן חכמים משום כו': (ו) דברי ר' יהודה שר"י מכשיר באשה ופוסל בקטן ר' ישמעאל וכו': (ז) לאחריו והזה לצדדין שלאחריו הזאתו כשרה: (ח) להזייה והזה על דבר שראוי להזייה מים הנוטפים טמאים וכשרים להזות: (ט) טמאים וכו':

באור הגר"א

דבילה של תרומה שנפלה לתוך מי חטאת נטלה ואכלה. פי' האדם: אע"פ שיש בה כביצה. פי' שראוין לטמא אחרים: בין טמאה. פי' שהדבילה טמאה: בין טהורה טהור. פי' האדם כדמפרש דאותו שנטלה על ידי כוש או קנה שאין מקבלין טומאה לפיכך האדם טהור שהרי לא נגע באוכלין בידו ועל ידי הסיט סברי חכמים שאין מטמאין אפילו הן טמאין והסיט בידו ומה שנגע בשעת אכילה בפיו נמי לא נטמא שהרי אין אוכלין אפי' טמאין מטמאין את האדם אלא אם כן נגע בידו אבל לא בגופו ולפי זה הוי האדם טהור לחטאת וא"כ אף שהמי חטאת ס"ל אין מטמאין את האדם הטהור לחטאת לא בידו ולא בגופו: אם כן אין טהרה לחטאת. פי' אם תימצי לו' דהוי טמא משום נושא מי חטאת [illegible] ואפילו טהור לחטאת נטמא אגב מי חטאת במשא על זה אמרו שאם כן אין טהרה לחטאת לעולם שאני אומר כו' אלא ודאי שאין האדם הטהור לחטאת נטמא ממי חטאת לא במגע ולא במשא: אמר רבי מאיר. פי' דר' מאיר בא לפרש דהא דקתני שאם נטלה ואכלה שאדם טהור לחטאת ולא נטמא מן הדבילה היינו כשנטלה בכוש או בקנה שלא נגע בה: אבל אם נטלה בידו. פי' שנגעה בדבילה הרי נטמא ידיו [illegible]: וטמא את מי חטאת [illegible]

[illegible]

אור הגנוז

[א] דבלה: [ב] במים: [ג] מת: [ד] לא: [ה] אם הזה ביונקות: [ו] גמרי: [ז] הניצו: [ח] שלא חניצו: פי"ב [ט] מרגליות: [י] מזה: [כ] ומוסיף: [ל] לאחריו לאחריו והלכה הזאה לפניו הזאתו פסולה לפניו והזה על צדדין לאחריו והזה על צדדין שלאחריו הזאתו וכו': [מ] חיבוריו: [נ] והזה על דבר שהוא ראוי להזאה:

מצפה שמואל

בשם הרי"ק והר"ש: (א) אזוב של אשירה. עי' מיי' פי"א ה"ה וכס"מ שם ובתוספתא דמסכת הסיעור:(א) מודה ר"י באזוב. עי' סוכה יג. והאריך בזה הכ"מ בשם הרי"ק פי"א ה"ד:(ב) גרדומי אזוב. מנחות לח.: (ג) צלוחית שפיה צר. מיי' פ"י ה"ו וע"ש בראב"ד וכ"מ שהאריך בזה:(ד) הכל כשרין להזות חוץ מחש"ו. מיי' פ"י ה"ו:(ה) ואחרים רואין. עי' ירו' פ"א דתרומות דס"ל כה"ג בתרומה וכן בירו' גיטין פ"ב:(ו) והזה לאחריו סוטה לט. וירו' שם: (ז) מים הנוטפין טמאים וכשרות להזות. מיי' פי"ה ה"א ועי' ופע"ץ ה"א ועי' יומא יד.:

זר זהב ומנחת בכורים

[illegible]

שאינו ראוי להזאה (יח) הואיל ותחלת טבילתו פסולה כך הזאתו פסולה. [ה] וכך היה ר"ג אומר אומרין לו למזה פרוש מאחריך שמא תטמא אמרו לו והלא מחליקין היו בפני חלון של רבים דורסין ולא נמנעין מפני שאמרו מי חטאת שעשו מצותן אין מטמאין. וכמה יהא במים ויהא בהן כדי הזאה כדי שיטביל (ח) ראשי גבעולין (יב) [ב] כזה חוץ מזה שהאזוב בולע ר' יהודה אומר רואין כאילו הן על האזוב של נחשת שאינו בולע: ז טהור לחטאת שנטמאו ידיו נטמא גופו מטמא את חבירו וחבירו את חבירו (יג) ואת אחורי לגין. לגין של חטאת שנטמא אוירו נטמא תוכו מטמא את חבירו וחבירו את חבירו ואת המזה (ט) [ג] שאין אומרין בחטאת זה ראשון וזה אחרון אלא אפילו (יד) [ד] מלא כולו תחלה שאין מונין למי חטאת. עיסות שנעשות על גב חטאת ונגע השרץ באחת מהן אפילו הן מאה כולן תחלה שאין מונין לחטאת: ח כוש (טו) הארבלי חבור לטומאה ולהזאה של פשתן ושל פקיע הרי זה לא יזה ואם הזה מוזה. (טז) כל ידות הכלים הקדוחות חבור ר' יוחנן בן נורי אומר אף הרוק (י) וצואה שעל הכסא חבור להזאה ואין חבור לטומאה [ה] ויש חבור לטומאה ואין חבור להזאה. הקומקומוס חבור לטומאה ולהזאה. כסוי המיחם המחובר בשלשלת (יז) ב"ש אומרים כולן חבור אחד הוא וב"ה אומרים הזה על המיחם הזה על הכסוי הזה על הכסוי לא הזה על המיחם. אמר רבי יוסי (יח) [ו] דברי ב"ש ב"ה אומרים כולו חבור אחד: ט טבל את האזוב (יט) בלילה לא שהמים פסולין אלא שצריך להטביל שנים. (כ) הזה בלילה הזאתו פסולה והמים טמאין משום מי חטאת:

סליק פירקא וסליקא לה תוספתא ממסכת פרה

הגהות הגר"א

(יח) והזה על דבר שראוי להזאה הואיל והתחלת וכו' פסולה היה ר"ג: (יב) ויזה חוץ וכו': (יג) ואחורי לגין מטמא תוכו. לגין וכו': (יד) הן מאה כולן תחלה כו': (טו) של פשתן חבור לטומאה ולהזייה הארבלי ושל פקיע הרי זה לא יזה וכו': (טז) כל ידות הכלים הבאות מבית האומן כגון יד המגל ויד הסכין חבור לטומאה ולהזאה. כל הכלים הקדוחות חיבור ור' יוחנן בן נורי אומר אף החרוקות הצואה שעל וכו' לטומאה דברי ר' יוסי הגלילי ר' עקיבא אומר כל שחיבור להזאה חיבור לטומאה ויש חבור לטומאה וכו' הקומקמין: (יז) ב"ש אומרים חיבור לטומאה ואין חבור להזאה ובה"א וכו': (יח) אלו דברי ב"ש וב"ה אומרים כולן חבור אחד הוא: (יט) בלילה והזה ביום פסולה לא שהמים כו':

באור הגר"א

אור הגנוז

[א] וכן רבן שמעון בן גמליאל: [ב] זה: [ג] אין: [ד] תיבת מלא ליתא: [ה] דברי ר' יוסי הגלילי ר' עקיבא אומר כל שחיבור להזאה חיבור לטומאה ויש כו': [ו] אלו:

מצפה שמואל

(ח) ראשי גבעולין. מיי' פי"א ה"א וכס"מ שם. ועי' יומא יד. ור"ש פ"ב מ"ה: (ט) שאין אומרים בחטאת. הובהרה בכ"מ פי"ג ה"ז: (י) וצואה שעל הכסא. ירו' פסחים פ"ג ה"ב: (כ) הזה בלילה. מיי' פי"א. ועי' מגילה כ. ובתוס' שם שיטת ר"ת בזה דטבילה ביום היינו טבילת אזוב. ועי' ר"ש סוף מכילתין:

זר זהב ומנחת בכורים

סליק מסכת פרה בסיעתא דשמיא

תוספתא מסכת נדה פרק א

פרק ראשון א (א) כיצד מעת לעת ממעטת על יד מפקידה לפקידה בדקה עצמה באחד בשבת ומצאת טהורה וישבה לה יום שני ויום שלישי ולא בדקה וברביעי בדקה ומצאת טמאה הרי זו אינה מטמאה (א) מעת לעת אלא מפקידה לפקידה. וכיצד מפקידה לפקידה ממעטת על יד מעת לעת (ב) בדקה עצמה שחרית מצאת טהורה וישבה שתי שעות ושלש (שלש) ולא בדקה ולרביעי בדקה ומצאה טמאה הרי זו אינה מטמאה מפקידה לפקידה. [א] ומפקידה לפקידה ממעטת על יד מעת לעת: ב (ב) טומטום ואנדרוגינוס שראו דיין שעתן. (ג) גיורת שראתה [ב] דיה שעתה דברי ר' יהודה ר' יוסי אומר (ד) הרי היא ככל הנשים ומטמאה מעת לעת ומפקידה לפקידה. (ג) והרואה (ה) מאונס דיה שעתה ואיזהו מאונס [ג] כיחה וראתה קפצה וראתה הכתה בעלה וראתה נשאה משא כבד וראתה זה הוא אונס (ו) וכיצד דיה שעתה (ד) ישבה על גבי מטה על כסא ועל ספסל ונתעסקה בטהרות ושמשה את ביתה ופרשה וראתה היא (ה) טהורה והטהרות טהורות: ג רבי אליעזר אומר (ז) ארבע נשים דיין שעתן בתולה מעוברת מניקה וזקנה אמר רבי יהושע אני לא שמעתי אלא בתולה. אמר לו רבי אליעזר אין אומרים למי שלא ראה את החדש יבא ויעיד אלא למי שראה. אתה לא שמעת (ו) ואנחנו שמענו. אתה שמעת אחת (ז) ואנחנו שמענו ארבע. כל ימיו של ר"א (ח) היו העם נוהגין כדבריו אחר שמת ר"א החזיר רבי יהושע את הדברים ליושנן והלכה כרבי אליעזר: ד ואיזו היא בתולה (ח) כל שלא ראתה דם מימיה ואע"פ שנישאת והיו לה בנים אני קורא אותה בתולה עד שתראה ראייה ראשונה הוי לא אמרו בתולה לבתולה אלא (ח) בתולה לדמים: (ט) איזו היא מעוברת (ט) סומכוס אמר משום ר"מ משיודע עוברה שלשה חדשים שנאמר (בראשית לח) ויהי כמשלש חדשים. היתה בחזקת מעוברת וראתה (י) והפילה לאחר כך דבר שאינו ולד דיה שעתה ואע"פ שאין ראיה לדבר זכר לדבר (ישעיה כו) הרינו חלנו כמו ילדנו רוח: ה (י) תינוקת שלא הגיע זמנה לראות וראתה ראייה (יא) ראשונה ושניה דיה שעתה שלישית מטמאה מעת לעת הפסיקה [ד] ב' שעות וראתה דיה שעתה או שהגיע זמנה לראות וראתה ראייה ראשונה ושניה מטמאה מעת לעת והשלישית דיה שעתה. הפסיקה ג' שעות וראתה מטמאה מעת לעת. ואימתי ראויה לראות (כ) משתביא שתי

הגהות הגר"א

פ"א (א) מפקידה לפקידה אלא מעל"ע וכיצד: (ב) בדקה עצמה בשעה ראשונה ומצאה טהורה וישבה לה שניה ושלישית ולא בדקה וברביעית בדקה ומצאה טמאה אין אומרים תטמא מעל"ע אלא מפקידה לפקידה וזו היא שאמרו. מפקידה לפקידה ממעטת ע"י מעל"ע: (ג) הרואה מאונס וכו' פיהקה וראתה: (ד) ישבה ע"ג כסא וע"ג ספסל ונתעסקה בטהרות ופירשה: (ה) טמאה והן טהורות: (ו) ואני שמעתי וכו': (ז) ואני שמעתי ארבע וכו': (ח) היו נוהגין כדברי ר"י אחר שמת ר"א וכו' הדבר ליושנה כר"א והלכה כר"א: (ח) אלא לדמים: (ט) משיודע עוברה וכמה היא הכרת העובר סומכוס משום ר"מ אומר ג"ח שנא' כו': (י) ואח"כ הפילה דבר כו': (יא) ראיה ראשונה דיה שעתה שניה דיה שעתה שלישית הרי היא ככל הנשים ומטמאה מעל"ע ומפקידה לפקידה הפסיקה ג' עונות וראתה דיה שעתה ועוד הפסיקה ג' עונות

פירוש הג"מ אברהם בן הגר"א ז"ל

לתוספתא שע"פ נוסחת הגר"א ז"ל (מכי"ק ועד כה היו ההגהות ספונות)

אור הגנוז

פ"א [א] אלא מעת לעת וזהו שאמרו מעת לעת ממעט על יד מפקידה לפקידה: [ב] ראיה ראשונה: [ג] חלתה: [ד] שלש עונות:

מצפה שמואל

זר זהב ומנחת בכורים

שתי שערות. אמר רבי אליעזר (ל) מעשה בריבה אחת (יב) בהיתלו שהגיע זמנה לראות והפסיקה ג' עונות ובא מעשה לפני חכמים ואמרו דיה שעתה אמרו לו הוראת שעה היתה: ו (מ) רבי יוסי ור"ש אומרים מעוברת ומניקה אין דיה שעתה עד שעברו עליה שלש עונות וימי עוברה מצטרפין לתוך ימי מניקתה. (נ) זקנה שהפסיקה ג' עונות וראתה דיה שעתה [א] (יג) הפסיקה ג' עונות וראתה הרי היא ככל הנשים ומטמאה מעת לעת ומפקידה לפקידה. לא שכוונה (שעת וסתה) אלא שפיחתה או שהותירה (יד) והפסיקה שלשתן וראתה הרי היא ככל הנשים ומטמאה מעת לעת ומפקידה לפקידה אלא שקבעה לה עונה: ז (ס) ארבע נשים שאמרו דיין שעתן (כיצד) ראתה כתם ואח"כ ראתה דם דיה שעתה. הפסיקה ג' עונות בין ראייה לראייה ולא ראתה ואח"כ ראתה דיה שעתה. (ע) (טו) הפסיקה שלש עונות בתוך ימי טהרתה ואח"כ ראתה דיה שעתה:

פרק שני

א (א) מניקה שמת [ב] לה בנה בתוך עשרים וארבעה חודש מטמאה מעת לעת לפיכך אם מניקתו והולכת אפי' (א) חמש שנים דיה שעתה דברי ר"מ [ג] ר' יוסי ור"ש אומרים אין דיה שעתה אלא עשרים וארבעה חודש לפיכך אם מניקה והולכת אפילו ארבע וחמש שנים אין לה אלא עשרים וארבעה חודש: (ב) מניקה שמת בעלה הרי זו לא תיארס ולא תינשא עד שיהיו לה עשרים וארבעה חודש דברי ר"מ ר' יהודה אומר שמונה עשר חודש ר' יונתן בן יוסף אומר ב"ש אומרים עשרים וארבעה חודש וב"ה אומרים שמונה עשר חודש אמר רשב"ג לדברי האומר עשרים וארבעה חודש מותרת לינשא [בעשרים ואחד חודש] לדברי האומר שמונה עשר חודש מותרת להינשא לחמשה עשר חודש שאין החלב נעכר אלא לאחר ג' חדשים: ב (ג) תינוק יונק והולך עשרים וארבעה חודש מכאן ואילך כיונק שקץ דברי ר"א ור' יהושע אומר תינוק יונק והולך אפילו בן ה' שנים פירש וחזר אחר עשרים וארבעה חודש (א) הרי הוא כיונק שקץ: ג חייבת אשה (ד) בטיפול בנה כל עשרים וארבעה חודש אחד בנה ואחד שניתן לה (ב) [ד] בת להניק. האשה שניתן לה (ג) בת להניק לא תעשה עמו מלאכה ולא תניק עמו תינוק אחר. תינוק (ה) המכיר את אמו אין נותנין אותו למניקת אחרת מפני סכנת נפשות (ו) יונק תינוק מעובדת כוכבים ומבהמה (ד) טמאה ומכולן הוא יונק ואפילו בשבת. היה גדול אסור (ז) אבא שאול אומר יונקין היינו מבהמה טהורה בי"ט: ד (ח) שלש נשים משמשות במוך קטנה מעוברת ומניקה קטנה שמא תתעבר (ה) ותמות אי זו היא קטנה מבת אחת עשרה שנה ויום א' ועד בת שתים עשרה שנה ויום אחד פחות מכן ויתר על כן משמשת כדרכה (ו) ואינו חושש מעוברת שמא תעשה עוברה סנדל מניקה שמא תהרוג את בנה שהיה ר"מ אומר [ה] דש מבפנים וזורה מבחוץ וחכ"א משמשת כדרכה ומן השמים ישמרו שנאמר (תהלים קטז) שומר פתאים ה': ה (ז) לא ישא אדם מעוברת חבירו ומניקת חבירו משום שנאמר (משלי כג) אל תסיג גבול עולם ובשדה יתומים אל תבא: ו (י) כל היד המרבה בנשים לבדוק (ח) הרי משובחות ובאנשים תקצץ (ט) ר"ט אומר על טיבורו יקצץ אמר לו הרי כריסו נבקעת אמר להם אף אני לא נתכוונתי אלא לכך. משלו משל למה הדבר דומה לנותן אצבע בעין כל זמן שהוא דוחק הרבה מוציא דמעה. בד"א בשכבת זרע אבל לזיבה כל היד המרבה לבדוק הרי זו משובחת: ז (כ) שוטה מטבילין אותו ומאכילין אותו לתרומה לערב ומשמרין אותו שלא יישן ואם ישן ועמד טמא מיד ר' אליעזר בר' צדוק אומר עושין לו כיס של עור ומלבישים אותו ובודקין אותו לתוכו ואם נמצא בתוכו שכבת זרע טמא ואם לאו טהור אמרו לו נמצאת מבריח מן הספק ומביאו (י) לידי ודאי מפני שבא לידי חימום אמר להם (יא) לא מדבריכם טמא הוא אמרו אם נמצאת שכבת זרע טמא ואם לאו טהור ואנו אומרים יציאת טמנו טפה כל שהוא ונבלעה לה בכים:

פרק שלישי

א (א) כל הנשים שאמרו חכמים דיין שעתן (א) כתמן מטמא למפרע חוץ מן הקטנה שאין ראיה של ראות שאין לה כתמים דברי ר"מ וחכ"א כל הנשים שאמרו [ו] כתמן כראייתן. וקטנה [ז] ראויה יש לה כתמים. (ב) כל אשה שיש לה וסת כתמה מטמאה למפרע שאם תראה (ג) [ח] בשעת וסתה כטמא מעת לעת. רבי אומר החמירו בכתם יותר מן הראית שהכתם מטמא למפרע והראיה אינה מטמאה אלא מעת לעת. (ג) ראתה כתם ואח"כ ראתה דם הרי זו חוששת משום זוב דברי ר"מ וחכ"א אין חוששת משום זוב. הרואה כתם (ד) אם יש בו [ט] שלש כופין לג' ימים הרי זו חוששת [י] דברי ר"מ. יהודה בן אגרא אומר משום ר' יוסי בין כך ובין כך הרי זו חוששת. אמר רבי נראין דברי ר' יהודה בן אגרא בזמן שלא בדקה (ד) ודברי ר' [כ] יוסי בזמן שבדקה (ה) רבי חנינא בן אנטיגנוס אומר בין כך ובין כך אינה חוששת (ו) תלתה כתמה באחרונות דיה הוא שתלתה כתמה בעצמה: ב (ה) פעמים שהכתמים מביאין את האשה לידי זיבה כיצד לבשה (ו) חמשה חלוקין לה וראת עליהן של"ש טיפין לג' ימים או שראת כתם ואח"כ ראת שני ימים טמאין הרי זו חוששת משום וסת: ג (ז) משלו משל למה הדבר דומה (ז) לעד שהיו נתונין בצד השקוף כיון שיצא השמש ונכנס העד מיד (ח) זהו וסת. (ח) אחר זמן שאמרו לקינוח ולא

פירוש הג"מ אברהם בן הגר"א ז"ל

הרי היא ככל הנשים. דאגלאי מילתא דהאי הפסקות לאו סילוק דמים הוא אלא שינוי וסת ולא שכוונה אלא שפיחתה או הותירה ואע"ג דלר' הוי חזקה בתרי זימני והוכחה דשינוי וסת דילוגו לאו סילוק דמים הן אפילו הכי לא מטמאינן לה בשניה מעת לעת דכיון דלא הגיע זמנה לראות הוי הפסקה ראשונה מחזקינן לה בחוזרת לקדמותה שלא יהו עוד דמים מצויין בה וצריכה שתתחזק כבתחלה ופעם ראשונה ושניה דיה שעתה ושלישית מטמאה מעת לעת הלכך ראיה הסמוכה לה לשלש עונות קמאי הוי ראשונה והסמוכה לשניה היא שניה ושלישי מטמא מעת לעת ואע"ג דבהפסקה איתה שינוי וסת הוא ולא סילוק דמים: וכשהגיע זמנה וכו' שניה מטמאה מעת לעת. דהיינו בתולה דמתני' דהנך בה כמה אמרו דיה שעתה בראיה ראשונה אבל בשניה מטמאה מעת לעת: הפסיקה ג' עונות וכו' ר"א היא דאמר אפילו ילדה שעברו עליה שלש עונות דיה שעתה: בהיתלה. שם מקום: וימי עוברה כו' מפרש בגמרא כיצד הפסיקה שתים בימי עוברה ואחת בימי מניקתה שתים בימי מניקתה ואחת בימי עוברה ואחת ומחצה בימי עוברה ואחת ומחצה בימי מניקתה עולין לה לג' עונות: הרי היא ככל הנשים. דכיון דעשתה כך שלשה פעמים אין זה סילוק דמים אלא שינוי וסת וכי תימא אגלאי מילתא למפרע שאף בראשונה מתוך דמים מצויין בה ראתה ונטמאה. דטהרות למפרע לא אמרו רבנן כולי האי דמעת לעת: לא שכוונה. שראתה ג' ראיות הללו בתשעים יום או ביום צ"א אלא שפיחתה כגון ראשונה לתשעים שלשה ושניה לסוף צ"ב ושלישית לצ"א או הותירה כגון ראשונה לצ"א יום ושניה לצ"ב ושלישית לצ"ג: דיה שעתה. שהכתם אינו חשוב כראיה וכן דם טוהר: פ"ב ומטמאה מעת לעת. שאין הדבר תלוי אלא בהנקת התינוק לפי שהדם נעכר ונעשה חלב וכיון שמת חוזר הדם לקדמותו: לפיכך. כיון דיניקה תליא מילתא אם היתה מניקתו כו': דיה שעתה. אע"פ שמת שאין הטעם תלוי ביניקת הולד אלא מתוך צער לידה אבריה מתפרקים ודמה מסתלק ואינו חוזר עד כ"ד חדש הלכך ל"ש מת ול"ש חי לפיכך כיון דלאו בתינוק תליא מילתא אם היתה מניקתו כו' שהרי לסוף כ"ד חוזר הדם: שלא יישן. כדי שלא יתחמם ויראה: כיס של עור. וכשירצו להאכילו יבדקו בכיס: ותבלע בכיס. וקאכיל תרומה בטומאת הגוף והוי במיתה דכתיב [ויקרא כ"ב] ומתו בו כי יחללוהו: פ"ג ונשים שאמרו. לא זו אף זו קתני [תוספות]: כל הנשים שאמרו וכו'. כגון ארבע נשים דלא אשכחן בהו ראיה טמאה למפרע כתמן נמי אינו טמא למפרע: כתמן כראייתן. מכאן ואילך טמאות: יש לה כתמים. מכאן ולהבא אע"פ שלא ראתה מימיה ומפרש בגמ' מאימתי הגיע זמנה לראות משהגיעו ימי הנעורים.

שאם תראה שלא בשעת וסתה. נותן טעם לדבריו. לכן אשה שיש לה וסת כתמה מטמאה למפרע. מפני שאם היתה רואה שלא בשעת וסתה היתה מטמאה מעת לעת הלכך אם מצאה כתם מטמא למפרע משום דאשכחן ראיה טמאה למפרע דהשתא לא הוה כתמה חמיר מראייתה: החמירו בכתמים. יותר מראייתה דראיית ארבע נשים הואיל ואין דם מצוי בהן אמרינן השתא אתי ומכי אתי הוא אבל בכתם איכא למימר אי בדקה לחלוק מעיקרא הוה אשתכח: שהן כגריס ועוד. כלומר שלשה גריסין גסין דאיכא בכל חד וחד כגריס ועוד דהכי הוא שיעור כתם: בין כך ובין כך ה"ז חוששת. אפילו בשתי גריסין חוששין שמא ראתה אוקן בשני בין השמשות או אחת היום ואחת בין השמשות של מחר וראיית בין השמשות עולה לשני ימים שמקצתה מן היום ומקצתה מן הלילה ויש כאן ג' רעפים: הבדוקות לה. ונמצאו בשלשת ימי זיבה. אחד ליום: או שראתה ב' ימים. ראיה ממש

הגהות הגר"א

ראתה הרי היא ככל הנשים ומטמאה מעל"ע ומפקידה לפקידה וכשהגיע זמנה לראות וראתה פעם ראשונה דיה שעתה שניה מטמאה מעל"ע ומפקידה לפקידה. הפסיקה ג' עונות וראתה דיה שעתה. ואימתי הגיע זמנה לראות משתביא ב"ש כו': (יב) בהיתלו שהפסיקה ג' עונות ובא המעשה כו': (יג) ועוד הפסיקה ג' עונות וראתה דיה שעתה ועוד הפסיקה: (יד) או שהותירה ארבע נשים והשאר ל"ג: (טו) הפסיקה דם טוהר ולא ראתה ואח"כ ראתה דיה שעתה: פ"ב (א) אפי' ארבע וחמש שנים דיה שעתה דברי ר"מ ר"י ור"ש אומרים דיה שעתה כל כ"ד חדש לפיכך אם מניקתה והולכת אפילו ארבע וחמש שנים אין לה אלא כ"ד חדש: (א) ג' ימים ומתוך בוריו הרי הוא וכו': (ב) בן: (ג) בן: (ד) טמאה ואין חוששין כיונק שקץ ולא יאכילנה נבילות וטריפות שקצים ורמשים ומכולן הוא יונק כו' ואם היה גדול וכו': (ה) ושמא תמות מעוברת שמא תעשה עוברה סנדל ומניקת שמא תגמול את בנה וימות ואיזו היא קטנה וכו': (ו) ואינה חוששת דברי ר"מ וחכ"א אחת זו ואחת זו משמשת כדרכה והולכת וה' משמר על ידה שנאמר שומר וכו': (ז) ר"א אומר כל כ"ד חודש דש מבפנים וזורה מבחוץ א"ל הללו אינו אלא מעשה ער ואונן: לא ישא כו': (ח) הרי זו משובחת: (ט) ר"ט אומר יד לאמה תקצץ ידו על טבורו א"ל הרי כריסו נבקעת אמר להם אף אני וכו': (י) אותו: (יא) ואם לדבריכם שוטה אין לו תקנה אמרו לו לדבריך ישן טמא לא יישן טהור. לדבריך שמא יראה טפה כחרדל ותבלע בכים: פ"ג (א) כל הנשים כתמן מטמא למפרע חוץ מקטנה שלא הגיע זמנה לראות דברי ר' מאיר וחכמים אומרים כל הנשים שאמרו דיין שעתן כתמן כראייתן וקטנה שהגיע זמנה לראות יש לה כתמים ושלא הגיע זמנה לראות אין לה כתמים: (ב) שלא בשעת וכו' רמ"א החמירו: (ג) אם יש בו לחלק ג' גריסין לג' ימים חוששת ואם לאו אינה חוששת ר' יהודה כו': (ד) ודברי חכמים בזמן וכו': (ה) אם תולה כתמה כו': (ו) ג' חלוקיה הבדוקות לה בג' ימים ומצאה עליהם כתם או שראתה ב' ימים וחלוק א' טמאה. איזה שיעור וסת משלו משל וכו': (ז) לעד ושמש שהיו נתונין בצד המשקוף וכו': (ח) זהו שיעור וסת הוי וסת שאמרו לקנוח ולא לבדיקה. איזה אח"ז פירש ראב"צ כדי שתושיט ידה לתחת הכר או תחת הכסת ותטול העד ותבדוק בו ודבר זה שאל ר"צ לפני חכמים באושא איזה אח"ז אמרו לו לא

אור הגנוז

[א] הפסיקה שלש עונות וראתה דיה שעתה: פ"ב [ב] שמת בנה: [ג] ר' יהודה: [ד] בן: [ה] כל עשרים וארבעה חודש: [ו] חכמים דיין שעתן: [ז] ראוית לראות: [ח] שלא: [ט] להלק שלש ספין: [י] משום זוב ואם לאו אינה חוששת משום זוב: [כ] מאיר:

מצפה שמואל

היא הב"ש ולא כרש"י וע"ש בכ"מ. ועי' ירו' סוף ה"ס משמע כן ע"ש: (ל) מעשה בריבה אחת: ירו' פ"א ה"א וה"ס ושם הגי' בעייתלו: (מ) ר"י ור"ש מעוברת ומניקה. עי' ה ו. וירו' פ"א ה"ד: (נ) זקנה שהפסיקה. עי' ט: ע"ש כל זה בארוכה. ועי' ירו' פ"א ה"ה בזה לפי הנוי' אפי בשניה מטמא מעל"ע אבל הגהת הגר"א מכוונת ע"פ הש"ס. ועי' רמב"ם פ"ה מהל' מו"מ ה"א וכ"מ שם: (ס) ארבע נשים שאמרו דיין שעתן. עי' ז: במשנה וירו' שם: (ע) הפסיקה דם טוהר. (כנוסחת הגר"א) ירו' פ"א ה"ג ועי' ו. פלוגתא דרב ולוי: (א) מניקה שמת. ט. וירו' פ"א ה"ד: (ב) מניקה שמת בעלה. כתובות ס. ועי' תוס' יבמות לו: ד"ה ולא. ועי' ירו' כתובות פ"ה ויבמות פ"ד: (ג) תינוק יונק: כתובות ס. וירו' פ"א ה"ד (ומדהגא חזר אחר כ"ד חודש משמע דאף בפירש תוך כ"ד חודש מ"מ הוי כיונק שקץ כיון שחזרה בתר כ"ד חדש. (ועי' שבות יעקב סי' נ"ט) (ח"ב): (ד) בטיפול בנה. עי' כתובות נט: וע"ש בתוספתא פ"ה וע"ש דמבואר דצריכותא דלא תניק עמו בן אחר בין בנה ובין בן שניתן לה יעו"ש וע"ש בירו' פ"ה: (ה) המכיר את אמו. ס. שם: (ו) יונק תינוק. ולא חיישינן ליחוד שמא יהרג. עי' מס' ע"ז כו. ועי' ירו' שם פ"ב ה"א ובבה"ג שם ד"ה תני. ועי' מ"ש בשבת. ועי' יבמות קיד. מוכח זה ועי' תוספות שבת קלה. ד"ה ש"מ בשה"ד שמה: (ז) אבא שאול. יבמות שם: (ח) שלש נשים. יבמות יב. ועי' ירו' וכתב הת"כ מדאמר ר"מ אומר דש כו' משמע כפירש"י דאפילו תוך בשעת תשמיש שרי אף דהוה כמשמש על בעלים: (ט) לא ישא אדם. כתובות ס. ועי' יבמות מב. וסוטה כו. ותוס' שם. ועי' בתבו' חקר הלכה להגאון בעל אור חדש שהאריך בביאור דברי רש"י דכתובות שם ד"ה בגזרותיו מבואר שם שמת משמע דגרושה מותרת כר"ש הזקן וכסוטה כתב ג"כ בתגרשה ומתוס' זו סמך לומר כר"ש הזקן דעיקר האיסור משום בשדה יתומים אך תנא וחייש אלמנה אבל לא גרושה והאחרונים האריכו הרבה בתשובותיהם. ועי' ירו' סוטה פ"ד ה"ג שמביא תוס' זו: (י) כל היד המרבה. יג. ע"ש וירו' רפ"ב וע"ש פלוגתת אביי ורבא: (כ) שוטה מטבילין. יג: עד סוף פרק: (א) כתמן מטמא למפרע. ה"י וירו' פ"א ה"ב: (ב) כל אשה שיש לה וסת. עי' נג: ברואה כתם מטמאה עצמה וקדשים למפרע וכו': (ג) ראתה כתם ואח"כ ראתה דם. נג: (ד) אם יש בו שלש טיפין. נג: וכו. (ה) ר"ח בן אנטיגנוס אומר פעמים. נג: (ו) פעמים שהכתמים. נג: (ז) משלו משל למה הדבר דומה. ירו' פ"ב ה"ב וכנלי יב: ויד: (ח) אחר זמן שאמרו. שם ה. ושם טו:

זר זהב ומנחת בכורים

גרסינן: כר"א דכל הנשים שעברו עליהן ג' עונות דיה שעתה: הוראת שעה. שני בצורת א"נ דהפרשה לעניד טהרות וחששו להפסד טהרות: ו וימי עוברה מצטרפין. הפסיקה שנים בימי עיבורה ואחת בימי מניקתה. או בהיפך או מחצה בזה ומחצה בזה: ועוד הפסיקה גרסינן. כנוסחת הגר"א ובפעם הג' מטמא מעל"ע דהוה וסת ורק בפיחתה או הותירה כגון למ"ד ול"א ול"ב אבל בזה הוה וסת ודיה שעתה ואיכא ליענא בגמרא דתני ולא ספחתה אלא אפילו כוונה כרבנן דרבי דוכא דאף בוסת מטמא למפרע וגרסינן כנוסחת הגר"א וכן בגמרא: ז שאמרו דיין שעתן. דקי"ל בבתולה וזקנה דרק בראיה ראשונה ולא בראיה שניה ובמעוברת וזקנה פלוגתא דהגהתי והייט כשהיתה שניה בעונה בינונית שלשים יום אבל ג' עונות הוה הפסק וחשיב ראיה שאחריה כראשונה ולזה אמר כלן בראתה בראשונה. שראיה שאחריה חשיבא כראשונה וכן בהפסיקה וכמו שנהרט: ה"ג הפסיקה בתוך ימי טהרתה. ול"ג ג' עונות דהראיה שבתוך ימי טהרה אינה נחשב כלל לראיה ולא חשיב ראיה שאחריה לטמא מעל"ע [למפרע]:

פרק ב א מניקה כו' מטמאה מעל"ע. שהדבר תלוי בהנקת הולד שהדם נעכר ונעשה חלב ואם מת בנה חוזר הדם לקדמותו: לפיכך. כיון שהנקה תלוי הדבר: ר' יוסי ור"ש כו' כל כ"ד חדש. שאין הדבר תלוי בהנקה אלא מתוך צער לידה אבריה מתפרקין ודמה נסתלק ואינו חוזר עד כ"ד חדש ול"ש מת ול"ש חי כ"ד חדש דיה שעתה: לפיכך. כיון שאינו תלוי בהנקה: אין לה אלא כ"ד חדש. בסוף כ"ד חדש דמה חוזר: ולא הנקה. שמא תתעבר ויעכר החלב ואין לתינוק לינק: שאין החלב נעכר אלא לאחר ג' חדשים. ואין התינוק מפסיד: [אלא כ"ד חודש. שהדבר תלוי בכ"ד חודש דאבריה נבדים עליה: כ"ד חודש. זמן הנקת הולד: נעכר. כעבור כשני ג' חדשים. זמן הכרת הולד ואין סכנה לראשון: ב פירש מתוך בוריו. אבל מתוך חליו חוזר ויונק: אחר כ"ד חדש. דבתוך כ"ד חודש חוזר לקדמותו בפירש אף מתוך בוריו: ג בת. לי"ד: מהעובדת כוכבים ומבהמה טמאה. ולא מפרשינן ליה מאיסורא: גדול אסור. דהוה מפרק כלאחר יד ואסור בשבת דהו: כעין שבות: בי"ט. בגונה שהיתה ביו"ט דבמקום צערא לא גזרו אבל בשבת דאיסור כן לא אסרו: ד במוך. שלא תתעבר: פחות מכן. לא תתעבר: ויתר על כן. לא תמות: רמ"א. שבכל אלו חיישינן לסכנה: ה ובשדה יתומים. הוא לי"ד אלא אפי' בשדה חבירו דהוה כמו יתום שתקפה פרנסתו: ו ובאנשים. שבודק לקרי שבא לידי חימום: על טיבורו. כשמניח ידו נמי חיישינן להרהור: הרי כריסו נבקעת. ונשב לו קוץ בטיבורו מה יעשה: אלא לכך. אף בכה"ג תבקע כריסו ולא יפול ביד: לזיבה. שבא מכשר במה למנות ז' לטומאה ושלש ראיות מביא קרבן בודק בצרור ובדבר קשה כדי שלא יתחמם: ז טמא מיד. שמא נתחמם וראה: [לא מדבריכם טמא הוא. והלא א"א לו שלא ישן ולעולם טמא: ה"ג לדבריכם ישן וכו'. (כנוסחת הגר"א) דטמא רק ניסן אנו אומרים]: עושין לו כיס של עור. וכשיאכילוהו יבדקו בכים: [לדבריך דנותנין עליו כיס של עור לעולם טמא ולפי הנוי' הכוונה שאמרו חכמים ספק אומר אף נמצא טמא וכל כדבר תלוי. אנו אומרים אף כשלא נמצא חיישינן שמא נבלע בכים]:

פרק ג א [כל הנשים שאמרו חכמים. אף אותן שדיין שעתן בכתמים החמירו דאיכא למימר אי הוה בדקה לחלוק מעיקרא הוה משכחה: חוץ מן הקטנה כנוסחת הגר"א שאינה מטמאה למפרע אבל יש לה כתם לטמא מכאן ולהבא: וקטנה ראויה. כלומר שהגיע זמנה לראיה]: יש לה כתמים אבל לא הגיע זמנה לראות אין לה כתמים כלל והיינו משלא הגיע לימי הנעורים: [שאם תראה שלא בשעת וסת גרסינן. לכן החמירו בכתמים דאשכחן גם בראיה טומאה למפרע ובכתמים הוה בשלא בשעת וסתה וממילא כתמה כראייתה ולכן באותן שדיין שעתן גם כתמן דיין שעתן וע"ז פליג רבי מאיר כדמסיים ה"ג רמ"א כנוסחת הגר"א]. כתמה מטמא למפרע. עד שעת הכבוס אע"ג דבראייתה דיה שעתה מטמאין כתמה למפרע דהא אשכחן בראייתה טומאה למפרע שאם תראה שלא בשעת וסתה מטמאה למפרע רמ"א החמירו בכתם. דלרבנן אשה יש לה וסת הוא דכתמה מטמא למפרע הואיל ואשכחן בראייתה נמי טומאה למפרע שאם תראה שלא בשעת וסתה מטמאה מעת לעת אבל ארבע נשים שאמרו דיין שעתן דלא אשכחן בראייתן טומאה למפרע כתמה נמי אין מטמא למפרע דלא החמירו בכתם יותר מבראיה ור"מ ס"ל אפילו ארבע נשים נמי כתמן מטמא למפרע שהחמירו בכתם יותר מן הראיה דבראיה בארבע נשים דיין שעתן הואיל ואין דם מצוי בהן אמרינן השתא הוא דאתי ומכי אתי חזיתיה אבל בכתם איכא אי בדקה לחלוק מעיקרא הוה אשתכח: [למפרע. עד בדיקה דאמרינן אי הוה בדקה מעיקרא הוה אשתכח: כתם. שני גריסין שיכול לחלק לב' ראיות וראיה אחת הרי ג': ג' גריסין גרסינן או טיפין]: ה"ז חוששת. אף בב' גריסין שמא גריס אחת חזיא בה"ש ומקצתה מן היום ומקצתה מן הלילה והוה ב' ראיות ועם גריס הב' הוה שלש: [נראין ד"ר יהודה. והחכמים מודין לו כשלא בדקה כלל כל מקום בה"ש לא כבה"ש דר"י דהוה תרי תילתי מיל או תלתא רבעי מיל ולא כבה"ש דר' יוסי דהוא כהרף עין אחר בה"ש דר' יהודה וכשלא בדקה כלל ודאי חיישינן לחלק הכתם לב' ראיות: ודברי חכמים גרסינן בזמן שבדקה. כל בה"ש אף כדר' יוסי דהו ליכא לספוקי בראיה מחולקת וכי פליגי בבדקה בה"ש דר' יהודה ולא כדר' יוסי דר' יוסי לטעמיה דספיקא הוא ולכן חיישינן לשתי ראיות וחכמים סברי כר' יהודה וכי שלים בה"ש דידיה לילה הוא ובבדקה כל בה"ש דידיה ליכא לספוקי בראיה מחולקת: באחרונות. באשה אחרת כמבואר לקמן בע"א עוברה ואינה עוברה וכו']: בעצמה. שאינה אלא ראיה אחת [ולא מחלקינן הכתם לשתי ראיות אא"כ ראתה בשלשה חלוקות כבדוקות וכדמפרש: ב שני ימים טמאין. ונ"ב הוא אלא קמ"ל דמ"מ אינה מביאה קרבן וטעות סגר"א כן הוא בגמרא (נג.)]: ג איזו שיעור וסת [גרסינן]. דתנן במנחה על שלה לאהרן טמאין וחייבין בקרבן קתני איזה שיעור בטמאין והוי וחייבין קרבן: משלו משל לה"ד כו' כדי וסת שאמרו לחייבן בחטאת לקינוח מבחוץ ולא לבדיקה מבפנים דא"כ שבתה יותר מכשיעור ואין כאן אלא טומאת ספק ואשם תלוי: [אחר זמן שאמרו. דהוה ספק לא תימא אחר זמן לבדיקת פנים הוה ספק וקודם לזה הוה ודאי אלא אחר זמן הוה לקינוח הוי שבוא מיד ולאח"ז הוה ספק. אפילו תוך

אשר

לא אחר זמן לבדיקה. אחר זמן כדי שתרד מן המטה ותדיח את פניה. פירשו רבי אליעזר בר צדוק כדי שתושיט ידיה ותטול העד מתחת הכר או מתחת הדלוסקים. תוך זמן הזה טמאין ספק ופטורין מן הקרבן וחייבין אשם תלוי. אחר הזמן הזה ר' יהודה בנו של רבי יוחנן בן זכאי אומר בועלה נכנס ומקטיר בהיכל. מעוברת ומניקה (ט) בועלה טהור וכל אשה שיש לה וסת ושאר כל הנשים מטמאות במגע וטהורות לבעלה. בד"א בזמן [ב] שהניחה טהורה אבל [נ] הניחה טמאה [ג] עד שתאמר טהורה אני לו: ד (י) דם הנמצא בפרוזדור שורפין עליו את התרומה וחייבין על טומאת מקדש וקדשיו. והיוצא מן החדר אם ידוע (ע) שדם מכה טהור ואם לאו [ד] ספק דם החדר ספק דם המכה טהור. ר"א בר"ש אומר משום ר"מ (כ) דם היוצא מן החדר אע"פ שבידוע שדם המכה טמא ורבותינו אומרים (ל) דם המכה טהור (מ) נמצאת אומר ג' ספיקות באשה. בבשרה ספק טהור ספק טמא טמא. (י) בבגדיה ספק טהור ספק טמא טהור. למגעות ולהסטות הולכין אחר הרוב: ה (נ) שחור כחרת עמוק מכאן טמא (יא) [ה] דיהה מכאן ואפילו בכותל טהור. לא מתחלת ברייתו הוא משחיר (יב) [ו] שלא שנעקר המשחיר למה זה דומה לדם (יג) [ז] המכשיר משנעקר הוא משחיר. (ס) [ח] קרן כרכום כברור שיש בו בעליון ולא בתחתון (יד) כרואה בצל ולא כרואה בחמה. כמימי אדמה כיצד מביא אדמה מבקעת בית כרם (טו) ומציף עליה מים דברי ר"מ (טז) ר' יהודה אומר מבקעת סכני (יז) ר' יוסי אומר מבקעת יוטבת ר"ש (יח) בן אלעזר אומר משום ר"מ אף של בקעת גנוסר וכיוצא בהן. ומשערין אותן עכורין ואין משערין אותן צלולים צללו (לא) יחזור ויעכרם שניים (יט) שאין שעור למים ולעפר [ט] כמו בשני חלקים מים (ע) ואחד יין (כ) מן [י] השרוני הדומה לכרמלי חדש ולא ישן:

פרק רביעי

א (א) המפלת חתיכה סומכוס אומר משום ר"מ וכן היה ר"ש בן (ב) אלעזר אומר כדבריו קורעין אותה אם יש (כ) בהן דם ה"ז נדה ואם לאו אינה נדה. (ב) המפלת (ג) מין קליפה (ד) מין שערה (ה) מין עפר (ו) מין יבחושין [כ] רשב"ג אומר ממעכתו ברוק על הצפורן אם נמוח הרי זו נדה ואם לאו אינה נדה. א"ר אלעזר בר' צדוק ב' [ל] דברים (ו) הוליך אבא מטבעין ליבנה מעשה באשה אחת שהיתה מפלת כמין קליפות אדומות ובאו ושאלו את ר' צדוק והלך ר' צדוק ושאל לחכמים ושלחו חכמים (ז) וקראו לרופאים ואמרו [מ] יש לה (ז) מכה בפנים לפיכך מפלת כמין קליפות אדומות. (ח) שוב מעשה באשה אחת שהיתה מפלת כמין שערות אדומות ובאו ושאלו את ר' צדוק והלך ר' צדוק ושאל לחכמים. שלחו חכמים לרופאים ואמרו שומא יש במעיה לפיכך (ט) היא מפלת כמין שערות אדומות (י): ב (ג) המפלת כמין בהמה חיה ועוף (יא) טמאה דברי ר"מ וחכ"א עד שיהא בו מצורת אדם. א"ר חנינא בן גמליאל נראין דברי ר"מ בבהמה מפני שגלגלי עינו של בהמה דומין לגלגלי עיניו של אדם (יב) וחכמים אומרים כעוף שאין בו מצורת אדם. מעשה באשה אחת בצידן שהפילה דמות עורב ג' פעמים ובא מעשה לפני חכמים ואמרו כל שאין בו מצורת אדם אינו ולד: ג (ד) צורת פנים שאמרו אחד מכל צורת פנים חוץ (יג) [נ] מאזנים (ה) וסנדל שאמרו דומה לסנדל דג שבים ר"ש בן גמליאל אומר דומה ללשון של שור רבותינו אמרו עד שיהא בו מצורת אדם. [ס] ולא אמרו סנדל והלא אין סנדל שאין עמו ולד אלא שמא תפיל עמו זכר ותהא מקולקלת לנקבה או (יג) שמא תפיל (עמו) שנים אחד לפני שקיעת החמה [ע] (יד) נמצאת מונה תחלת נדה לראשון ותחלת לנדה אחרון: שליא שאמרו תחלתה כחוט הערב (טו) וראשה כתורמוס וחלולה כחצוצרת ואין שליא פחותה מטפח. רשב"ג אומר דומה לקורקבן של תרנגול. (טז) ולמה אמרו שליא והלא אין שליא שאין עמה ולד: ד הטיבור חיבור באדם עד טפח ליטמא ולטמא אבל בבהמה (יז) חיבור (ו) עור היוצא מעור פניו של אדם בין חי בין מת ה"ז טהור ומותר בהנאה. ואיזו שפיר מרוקם אבא שאול אומר (ז) תחלת ברייתו (יח) בראשו שתי עיניו כשתי טיפין של זבוב. שני חוטמיו כשני טיפין של זבוב. פיו מתוח (יט) [פ] כשערה וגוייתו כעדשה ואם היתה נקבה גויתה (כ) [צ] כשערה לארכה. פיו פתוח ידים ורגלים אין בו. ועליו מפורש בקבלה (איוב י) הלא כחלב תתיכני וגו' זה אין (כא) משערין במים מפני שהמים עזין [ק] ומבערין אותו ואין (כב) משערין אותו אלא בשמן מפני שהשמן רך ומזכך ואין רואין אותו אלא בחמה. (ח) המפלת שפיר שאינו מרוקם ר' יהושע אומר ולד וחכ"א אינו ולד (כג) ור' שמעון בר' יוסי אומר משם אביו קורעין אותו אם יש בו דם הרי זה נדה (כד) והבשר ה"ז ולד: ו (ט) השליא בבית הבית טמא דברי ר"מ. [ר] רבי יוסי ור' יהודה ור' שמעון אומרים הבית טהור. (כד) אמרו לר"מ אי אתה מודה שאם הוציאה [ש] בספל בבית החיצון שהוא טהור אמר להם מפני שבטל בחיצון. אמרו לו כשם שבטל בחיצון (כה) כך בפנימי אינו. [ת] יצא (י) מחותך או מסורס (כו) אינו ולד עד שיצא רובו רבי יוסי אומר עד שיצא כדרכו יצא כדרכו עד שיצא ראשו רבי יוסי אומר [א] רוב ראשו ואי זו רוב ראשו זו פדחתו: ז המפלת (כ) בריית גוף שאינו חתוך ובריית ראש שאינו חתוך אינו ולד יד חתוכה [ב] הרי זה ולד. יד אטומה ורגל אטומה אינו ולד גוף אטום [ג] ולד. איזהו גוף אטום כדי שניטל מן החי ויחיה הרי זה ולד מן החי וימות אינו ולד: ח (ל) המפלת ואינו

הגהות הגר"א

לא שמענו אמר להם כך פירשו חכמים ביבנה לא ששהתה כדי שתרד מן המטה ותדיח את פניה תוך זמן הוא זה וטמאין מספק ופטורין מן הקרבן וחייבין באשם תלוי. שהתה כדי שתרד מן המטה ותדיח את פניה אחר זמן הוא זה. וכן כששהתה מעל"ע ומפקידה לפקידה בועלה מטמא משום מגע ואינו מטמא משום בועל רע"א אף מטמא משום בועל ר' יהודה בנו של ריב"ז אומר בועלה נכנס להיכל ומקטיר קטרת. כל אשה שיש לה וסת ומעוברת ומניקה וכל הנשים שאמרו דיין שעתן בועלה טהור. בד"א בזמן שהניחה בחזקת טהורה אבל הניחה טמאה עד שתאמר טהורה אני לו: (ט) שרוא דם מכה טהור ספק דם חדר ספק דם המכה טמא ר"א בר"ש כו' ורבותינו אמרו:(י) על חלוקה ספק כו' טהור. במגעות ובהיסטות כו': (יא) דיהא מכאן אפילו ככתול טהור לא כו': (יב) אלא משנעקר הוא משחיר למה כו': (יג) לדם המכה משנעקר כו' כעליון ולא כתחתון: (יד) וכולן אין רואין אותן אלא בין חמה לצל. כמימי אדמה כו':(טו) ומציף עליו (טז) ר' יוסי: (יז) ר' יהודה: (יח) ר"ש אומר משום ר"ע אף: (יט) ואין שעור למים שאין שעור לעפר. שני חלקי מים וכו': (כ) מן יין השרוני ודומה לכרמלי חי ולא מזוג חדש ולא ישן: פ"ד (א) מנסיא: (ב) בתוכה: (ג) כמין: (ד) כמין: (ה) כמין: (ו) כמין יבחושים אדומים תטיל למים ובפושרין רשב"ג אומר ממעכו כו': (ו) העלה: (ו) וישלחו חכמים לרופאים: (ז) יש לה מכה מבפנים כו': (ח) תטיל למים ואם נמוחו טמאה שוב וכו': (ט) היתה: (י) תטיל למים אם נמוחו טמאה: (יא) טמאה לידה דברי ר"מ וכו': (יב) ונראין דברי חכמים בעופות שאין בו כו': (יג) מאזנים. וסנדל שאמרו דומה לדג שבים מתחלתו ולד הוא אלא שנרצף רשבג"א כו' שור הגדול ולמה אמרו סנדל כו': (יג) או שאם תפיל שניהם: (יד) ואחד לאחר שקיעת החמה מונה תחלת לידה לראשון וסוף לידה לאחרון: (טו) וסופה כתורמוס: (טז) ולא אמרו שליא ילד אלא שאין שליא בלא ולד הטבור וכו': (יז) בבהמה אינו חבור עור הבא כנגד פניו של אדם בין חי בין מת כו': (יח) מראשו: (יט) כשעורה: (כ) כשעירה לארכה חתוך ידים ורגלים כו': (כא) בודקין: (כב) בודקין אותו: (כג) ור' ישמעאל בר"י: (כד) ואם יש בו בשר הרי זה ולד: (כד) אמרו לו לר"מ וכו' שאם הוציאוהו (כה) כך בטל בפנימי אמר להם אינו דומה נימוק פ"א לנימוק ב"פ יצא כו': (כו) עד שיצא רובו ה"ה כילוד ר' יוסי אומר עד שיצא כתקונו ואיזהו רוב ראשו ר' יוסי אומר משיצאו צדעיו אבא חנן משום ר' יהושע אומר משיצא פדחתו וי"א משיראו קרני ראשו המפלת גוף שאינו חתוך וראש שאינו חתוך גוף אטום אין זה ולד ואיזהו גוף אטום כדי שינטל מן החי ויחיה ה"ז ולד כדי שינטל מן החי וימות אינו ולד יד

פירוש הג"מ אברהם בן הגר"א ז"ל

מגופס בתוך י"א יום ובשלישי לבשה הלוך הבדוק לה. ולהכי נקט ב' ימים והלוך א' להשמועינן דהשתא נמי חששא בעלמא היא. ומביאה קרבן ואינו נאכל דשמא הך כהם שלישי לאו מגופה הוא: שמא כר"ע אתם אומרים שמטמאה את בועלה. מעת לעת ואין לכם שיעור בדבר אלא מעת לעת: לא שמענו. את שיעורו וכר"א לא סבירא לן: לא ששהתה כדי שתרד. אלא כדי שתבדוק ועודה במטה טמאין מספק דהיינו אחר אותו יום: ששהתה כדי שתרד. דנפיש שיעוריה: אחר הזמן הוא זה. כלומר אחר אחר הוא זה: וכן כששהתה מעת לעת. כלומר כשיעור הזה ומכאן ואילך כל מעת לעת של בעילה אם בדקה ומצאה טמאה בועלה מטמא משום נוגע במעת לעת בנדה טומאת ערב וספק מדרבנן לתלות ואינו מטמא משום בועל נדה טומאת שבעה ואפילו לתלות: בועלה נכנס להיכל. ופריך בגמרא ותיפוק ליה דהוה נוגע כמעת לעת שבנדה הוא דאמר כשמאי דאמר כל הנשים דיין שעתן ותיפוק ליה דהוה בעל קרי כשלא גמר ביאתו. פי' רש"י ז"ל ואפ"ה לר"ע מטמאה את בועלה דהערה בנדה כגמר ביאה דכתיב [ויקרא כ] את מקורה הערה אבל לענין קרי עד שיזריע: כהה מכן. אפילו הוא שחור ככחול טהור הואיל ואינו שחור כחרת: לכשנעקר מן הגוף לוקה ומשחיר: כתחתון. כעלה התחתון: אלא עכורין. שהאדמה מראית אדמה נכנסת במים. וכשהוא עוכרן המים בעפר לא נרמיה בידים. לא יתן העפר אל תוך ידו העכור המים בעפר שבידו אע"פ שחוזר ונותן בכלי לאחר העכירה: ואין שיעור למים. משום דאין שיעור לעפר אלא יביא עפר כמו שירצה אם רב ואם מעט ויציף על מים כעובי קליפת שום למעלה מן העפר: השרוני. מזוג: נדון ככרמלי חי. דהכא נמי בדקי ככרמלי חי: פ"ד ובפושרין. דאי בדק בצונן ולא נימוח לא מטהרינן לה דדלמא אי היה בפושרין הוה נימוח: כשבעין שם מקום [בא"י קרוב לנפת אל אילה]: קליפות. גלדי המכה: שומא. דרך שומא להיות בה שער: מצורת אדם. עד שיהיה בו מקצת צורה ניכרת כגון אפי הפרצוף דומה לאדם: אפילו פרצוף אחד. אבר אחד כגון עינו או מצחו או לסת אחד דדומה לאדם הוי ולד: חוץ מן האזניים. אזניו כשל אדם ושאר צורתו כבהמה לא חשוב פרצוף: לדג שבים. דג יש בים ושמו סנדל: אלא שנרצף. נמעך: והלא אין סנדל שאין עמו ולד. ובלא סנדל נמי הוי טמאה לידה: או שמא תפיל שניהם וכו'. שאם תפיל שניהם נקבה לפני שקיעת החמה וסנדל לאחר שקיעה מונה לאחר שיכלו טוהר לראשון תחלת נדה וכן לאחרון כגון אם תראה ביום שמונים ואחד לראשון הוי תחלת נדה דדלמא סנדל שנולד לאחר שקיעה זכר וכלו ימי טוהר שלו לסוף מ"ב ולא משכי בהר פ"א דנקבה ובכתחזור ותראה בה' לראייתה ותרצה להיות סופרת יום כנגד יום אמרינן דלמא סנדל נקבה הוא ומשוך ימי טוהר שלו עד פ"א לראשון ומה שראתה ביום פ"א לראשון דם טוהר הוא ועכשיו מה שהיא רואה ביום פ"א תחלת נדה והיינו תחלת נדה לאחרון ובהכי הוה מקולקלת אלא ידעינן בהך ראיה בתרייתא אי נדה היא אי שומרת יום כנגד יום לישנא אחרינא עי' ברש"י: וסופה. כשהיא הולכת ורווחת הויא רחב כתורמוס: בבהמה אינה חבור. מפני שנופלת מאליה אבל באדם צריך לחתכו לכן הוי חבור: כנגד פניו של אדם. יש נערים שנולדים וכפה על ראשם ומכסה פניהם וקורין אותם [הייבל] טהור שאינו חבור לולד ונדון כחתיכת בשר: כשני טיפין. עיני זבוב [וי"מ כשני טיפין שמשליך הזבוב]: ופיו מתוח כחוט השערה. כסדק קטן ונראה אלו כחוט השערה מתוח שם: וגויתו. גיד אבר הזכר והא דתנן תשב לזכר ולנקבה אלמא מספקא לא אם זכר אם נקבה כשאין ניכר בו האבר מיירי: כשעורה. היא סדוקה לארכה: וחתוך ידים ורגלים. אינן נראין דאמרינן תחלת ברייתו מראשו: כחלב. זהו שכבת זרע שהוא ניתוך וקלוש מתחלה בשעת יציאתו כחלב ואח"כ נעשה קפוי: ומורדין אותו. ממתין אותו: לבית החיצון. לבית אחר שהבית טהור: אבל. הכי: א"ל למה. מאי שנא בית ראשון דמטמית ליה אמר להו לפי שאינו הואיל וטלטלוהו כמוך: מחותך או מסורס. בגמ' מסקינן מחותך ומסורס דהיינו מחותך ודרך מרגלותיו. הא כתיקונו דרך ראשו אפילו מחותך הראש פוטר: ור' יוסי אדיוקא ת"ק קאי דאמר הא כתיקונו הראש פוטר ואע"ג דמחותך וקאמר ר' יוסי אין הראש פוטר אלא שיצא כתיקונו וכשאר ולדות אבל מחותך אפילו כתיקונו אין הראש פוטר ובעינן רובו: קרני ראשו. גובה ראשו שאצל העורף: כדי שינטל מן החי. פי' בגמ' וכמה ינטל מן החי וימות ר' זכאי אומר עד הארכובה [שנחתכו רגליה עד למעלה מן הארכובה שהיא טרפה וקסבר טרפה אינה חיה] ר' ינאי אומר עד לנקביו [ונקביו בכלל דקסבר

אור הגנוז

[א]שהניחה: [ב] הניחה: [נ] הרי היא בחזקת טמאה: [ג] טמא: [ד] טמא: [ה] דיהה מכאן ואפילו ככותל: [ו] אלא: [ז] מכה שמשנעקר: [ח] א: [ט] כמוג שני: [י] היין: פ"ד [כ] אדומין: [ל] מעשים הוליך: [מ] מכה [נ] מאזנים: [ס] ולמה: [ע] ואחר לאחר שקיעת החמה: [פ] כשעורה: [צ] כשעורה לארכה פיתוח ידים: [ק] ומעכרין: [ר] בכ"י כתוב קודם ר' יהודה ואח"כ ר' יוסי: [ש] תיבת בספל ליתא. [ת] אלא. [א] עד שיצא: [ב] ורגל חתוכה: [ג] אינו.

מצפה שמואל

(ט) בועלה טהור. עי' טו. ועי' ירו' פ"ב ה"ד ועי' תוס' יח: (י) דם הנמצא בפרוזדור. יז: ר"ת תני דם וכו' וירו' פ"ב ה"ה ע"ש: (כ) דם היוצא מן החדר. פי' מו. דפליגי במקור אי מקומו טמא ונסחת הגר"א עיקר אבל לנו"י טהור לא א"ש (והת"ב כתב דאיירי בשעת ווסתה ואז טמא אף במכה דחיישינן שמא טפת דם מעורבת דווסתה דאורייתא): (ל) דם המכה טהור. היינו שלא בשעת וסתה: (מ) נמצא אומר ג' ספיקות באשה. נז' וע"ש פ"ב: (נ) שחור כחרת. כ. וירושלמי פ"ב ה"ז: (ס) קרן כרכום. שם כל זה. ועי' ירושלמי ה"ז יט: (ע) ואחד יין. כא. ועי' ירושלמי פ"ב ה"ז (והסמ"ג הביא נו"י לא יחזור ויעכרם ותלמוד בלנו עיקר ת"ב): (א) המפלת חתיכה. כא. כרבנן ועדיפא מדרבנן וכו': (ב) המפלת מין קליפה. כל זה מבואר כב: וירושלמי פ"ג ה"ב מתניתא פליגא על ר"י בר"ח וכו' ע"ש: (ג) המפלת כמין בהמה. כא. וכג. וירושלמי פ"ב ה"ב באריכות בזה: (ד) צורת פנים. כג: ועי' ירושלמי שם פלוגתא דרבה בב"ח ור' ינאי: (ה) וסנדל שאמרו. כו. ועי' ירושלמי פ"ג ה"ד. ועי' רש"י שם שהביא תוספתא זו: (ו) עור שיליא. בכורות ד:: (ז) תחלת ברייתו כראשו. כה. וע"ש בתוס' ד"ה תחלת וי"ג כרסון. ועי' ירו' פ"ג ה"ג: (ח) המפלת שפיר. כה.: (ט) השליא בבית. כח. ברייתא זו ועי' ירו' פ"ג ה"ד :(י) מחותך או מסורס. עי' כח. ותנ"ה יצא מחותך: (כ) בריית גוף שאינו חתוך. כח. ע"ש: (ל) המפלת וא"י מהו. כט. במשנה:

זר זהב ומנחת בכורים

שיעור בדיקה פנים הוה ספק ולא הוה ודאי אלא מיד שיעור קטת הוא ונוסחת הגר"א יותר מכוון ע"פ הש"ס: אחר זמן. דהוה ספק: כדי שתרד. ועד אותו זמן הוה ספק ונקרא במשנה אחר זמן: [פירשו ר"א בר צדוק בשיעורא אחרינא הוא ואיכא מ"ד דחד שיעורא היא ומבואר בגמרא (טו.): תוך הזמן. קודם שתרד לכל הד כדאית ליה: אחר הזמן הזה. הוא אחר אחר דמשנה עד שיעור מעל"ע או מפקידה לפקידה פליגי ר"ע ורבנן וכמבואר בנוסחת הגר"א כן הוא בש"ס: נכנס להיכל. כשלא גמר ביאתו דלא הוה בעל קרי ולא טמא משום מגע מעל"ע שבנדה דס"ל כשמאי דכל הנשים דיין שעתן: מעוברת ומניקה. לכ"ע היא דדיה שעתה: וכל אשה. כדין המעוברת דדיה שעתה וכלועה כמעל"ע לראייתה טהור: וטהורות לבעלה. קודם ראייתה א"נ בדיקה כשמואל (יב.) דלכל לבעלה לא בעי בדיקה א"נ כשבדקה טהורה ואף שראתה אח"כ בתוך מעל"ע ומטמאה הטהרות מעת בדיקה מ"מ הבעילה מותרת ולא חיישינן לבעילת איסור כלל אלא היתר גמור הוא ורק לטהרות אסרו]: בזמן שהניחה [גרסינן]. וקאי אהא דתנן (פ"ב ד') הכאין מן הדרך נשיהן להן בחזקת טהרה: אבל הניחה טמאה [גרסינן]. טמאה עד וכו': ד [בפרוזדור דאילו היה מן העליה מן הלול ולפנים שא"א להסתפק דהוא מן העליה. היה יוצא מן הלול לפניו לכן הוה ודאי: מן החדר. אף שהוא ודאי טמא כמבואר במשנה מ"מ במכה טהור: ספק מן המכה טמא גרסינן. וטמא דתלינן דמגופה אף בספות מגרים: בבגדיה. אינו טמא אלא בבגדים ועוד דא"א להלות: למגעות ולהיסטות. ובסתם נשים ולא ידעינן אם טהורה אם טמאה]: ה שחור כחרת. והוא דתנן במשנה ה' מיני דמים טמאים האדום והשחור וקרן כרכום כמימי אדמה וכמזוג: [עמוק. ששחור הרבה: דיהא. נ"ע שאינו שחור כ"כ: אפילו ככתול גרסינן. שאינו שחור כחרת: מתחלתו. שהוא יוצא מן האשה: אלא. שנעקר גרסינן. לדם המכה גרסינן. וכנוס' הגר"א וכן (בש"ס יט:): כברור. שיש עלין הברורין באדמומית ומבואר כן במשנה ומפרש בעלין שיש בו שלש שורות עלין ובודקין באמצעיתו ולא בתחתון: ומציף גרסינן. צללו יחזור גרסינן: ואין שיעור למים כנוסחת הגר"א שאין שיעור לעפר. וממלא עפר רק מציף עליו מים כקליפת השום למעלה מן העפר וכזה ישער: כמו. קאי לשיעורא דמזוג: השרוני דומה לכרמלי. ובגמרא (כא.) הגירסא אחין ככרמלי ואית דגרסי ושרוני נדון הכרמלי: חדש ולא ישן. ובגמרא הגירסא חי ולא מזוג וכנוסחת הגר"א]:

פרק ד א [יש נכון אפילו בתוכה טמא]: יבחושין. יתושין בגמ' הגירסא אדומין ואסולהו קאי: [ממעכתו. ולת"ק תטיל למים כמבואר במשנה וכן בהגהת הגר"א: אם נמוח גרסינן. ומיעוך ע"י הדחק איכא ביניהו (לת"ק בעינן שנימוח ממילא ולרשב"ג אף מיעוך בצפורן מהני וטמאה) (כב.): ואמרו מכה יש לה. ותטיל למים אם נמוחו טמאה ה"ג בש"ס: אדומות. והטיל למים כהגהת הגר"א: ב טמאה משום לידה. וכן במשנה: גלגלי. שחור שבעין]: ג צורת פנים. שאמרו דבעינן דדומה בשל אדם: אחד. אפילו אינו דומה רק בדבר אחד: מאזנים. אם רק האזנים דומים לאו צורת אדם [ואיכא מ"ד דבעינן כל צורת אדם ואם חסר אחת לא אבל אם האזנים חסרים טמאה: חוץ מאזנים גרסינן. וסנדל המבואר במשנה דאמו תשב לזכר ולנקבה: דומה לסנדל. דג שבים ויש דג ששמו סנדל: מצורת אדם אף מאחריו: שאין עמו ולד. וממילא טמאה מחמת הולד אלא שאם גרסינן: לנקבה. שמא הסנדל נקבה: או שמא. ובגמרא הגירסא ד"א שאם הלד אחד לפני שקיעת החמה ואחד לאחר שקיעה מונה וכו' וסוף נדה לאחרון והיינו ימי טומאה מתחילין מראשון וכלין י"ד לנקבה מיום אחרון: שאמרו. במשנה (פ"ג) דטמא: וראשה. בש"ס הגירסא וסופה: לקורקבן. שהדקין יוצאין ממנה: ולמה אמרו. במשנה מבואר כנוסחת הגר"א]: ד הטבור. בתינוק שהוא ארוך: ליטמא. אם נגעה טומאה בטבור נטמא התינוק: ולטמא. אם התינוק טמא ונגע טהור בטבור: בבהמה אינה חבור. [גרסינן] שנופלת מאליה אבל באדם שצריך לחתכו הבור: כנגד פניו של אדם. יש תינוקות שנולדין בכפה על ראשן: טהור. שאינו חבור לאדם ומותר בהנאה. ותשיב כבשר: מרוקם. דתנן במשנה המפלת שפיר אם היה מרוקם תשב לזכר ולנקבה: כשתי טיפין עיניו של זבוב: [כשערה. סדק קטן ונראה כאילו שערה מתוח שם]: וגויתו. אבר הגיד ואם ניכר בן זכר הוא ואם לא מספקינן בנקבה: כשערה. כשעורה [גרסינן] סדוקה לארכה: הלא כחלב תתיכני. כחלב זו ש"ז שהיא ניתך וקלוש מתחלה בשעת יציאתו כחלב ואח"כ נעשה קפוי [מעברין. בודקין וכן בש"ס]: ומבערין. ממתין אותו: ה [והבשר. אם יש בו בשר: ו טמא. שאין שליא בלא ולד]: שבטל. שנימוק כשטלטלן. [כך בפנימי אינו נמוק הוא עד שלא יצא ור"מ השיב אינו דומה כנוסחת הגר"א וכן בש"ס (כז.): או מסורס. דרך ירכותיו ה[ו]ך טבעו: שיצא רובו. הא כדרכו בראשו הוה כילוד אף במחותך: כדרכו. הוא דראש כילוד אבל מחותך דלמיתה אין הראש כילוד: ראשו. בגמרא הגירסא כנוסחת הגר"א קרני ראשו. גובה ראשו שאצל העורף: ז שאינו חתוך. שאינו ניכר החיתוך כתקונו: יד חתוכה. לא חיישינן שמא מגוף אטום שנחסר כדי שינטל מן החי וימות אלא תולין בולד גמור: גוף אטום. ולד כדמפרש שנחסר דבר שיכול לחיות ובגמ' הגירסא

ואינו ידוע מהו תשב לזכר ולנקבה ולנדה ולמה אמרו (כו) לנדה שאם תראה [א] ג׳ וד׳ תחזור ותראה יום מ׳ ואחד נמצאת מונה תחלת נדה לראשון ותחלת נדה לאחרון ולמה אמרו שאם תראה יום שבעים וד׳ ותראה יום שמונים ואחד נמצאת מונה תחלת נדה לראשון ותחלת נדה לאחרון. (מ) א״ר ישמעאל מעשה בקלופטרא מלכת אלכסנדרית שהביאה שפחותיה שנתחייבו מיתה למלך וקרעתן ונמצא הזכר נגמר לארבעים ואחד ונקבה לשמונים ואחד אמרו לו אין מביאין ראיה מכאן ומהיכן מביאין ראיה מי שנכנסה אצל בעלה (כח) או ממי שבא בעלה ממדינת הים:

פרק חמישי א (א) בנות כותים נדות מעריסתן והכותים מטמאים (ב) משכב תחתון כעליון מפני שהן בועלי נדות (א) שהן יושבות על כל (ב) דם. יום שהיא טהורה בו סופרת בתוך שבעה. (ג) בנות הצדוקין בזמן שנוהגות ללכת בדרכי אבותיהן הרי הן ככותיות. פירשו לדרכי ישראל הרי הן כישראליות. (ד) מעשה בצדוקי אחד שסח עם כהן גדול ונתזה צינורה מפיו ונפלה על בגדיו [ב] (ג) ובאו ושאלו [ג] ואמרו לו כהן גדול אע״פ שאנו נשי צדוקות כולן נשאלות לחכמים. רבי יוסי אומר אנו בקיאין בצדוקות יותר מן הכל שכולן נשאלות (ד) לחכם חוץ מן אחת שהיתה בהן ומתה: **ב** בנות ישראל (ה) [ד] שלא הגיעו לפרקן הרי [ה] (ה) זה בחזקת טהרה ואין הנשים בודקות אותן ומשהגיעו לפרקן הרי הן בחזקת טמאות והנשים בודקות אותן. ר׳ יהודה אומר אף משהגיעו [ו] אין הנשים בודקות אותן שמא יקלקלו בידיהן אלא (ו) [ז] זבות ובמקנחות מבחוץ והן נבדקות מאליהן: **ג** (ו) דם עובדת כוכבים ודם טהרה של מצורעת בש״א כדם מגפתה (ז) (ז) דם יולדת שלא טבלה מטמא לח ואין מטמא יבש (דברי ר״מ) ר׳ יהודה [אומר] מטמא לח ויבש ר׳ אליעזר אומר מקולי ב״ש ומחומרי ב״ה (ב״ש אומרים מטמא לח ואין מטמא יבש וב״ה אומרים מטמא לח ויבש). אמרו (ח) ב״ש לב״ה אי אתם מודים (בנדה) שאם הגיעה זמנה לטבול ולא טבלה (ט) שהיא טמאה אמרו להן ב״ה לב״ש לא [ח] אמרתם בנדה שאם תטבול היום ותראה למחר שהיא טהורה [ט] אמרו להן ב״ה יולדות בזוב תוכיח אמרו להן ב״ש [י] הוא הדין והוא התשובה. יולדת בזוב (י) [כ] זיבתה עולין לה מתוך ימי לידתה: **ד** (ח) המקשה כמה תשפה ותהא זבה ר׳ [ל] אליעזר אומר מעת לעת והלכה כדבריו. ר״ש בן יהודה אומר משום ר״ש ב״ש אומרים (יא) ג׳ ימים וב״ה אומרים מעת לעת. (יב) המקשה (ט) לפני לידתה הרי זו נדה בתוך אחד עשר קישתה שנים ושפתה אחד קישתה אחד ושפת שנים [מ] קשתה אחד ושפת אחד ילדה בזוב שפת שנים וקשת אחד שיפת אחד וקישת שנים קישת אחד ושיפת אחד [נ] ושיפת אחד לא ילדה בזוב. זה הכלל שופי סמוך ללידה ילדה בזוב קישת סמוך ללידה לא ילדה בזוב קישת שנים ושיפת [ס] אחד אע״פ שחזרה וקישת לאחר מכן ילדה בזוב: (י) כמה יהא [ע] בן קישוי ויהא תלוי בולד אפילו מ׳ (יד) [פ] יום דברי ר״מ (כ) ר׳ יהודה אומר משום ר׳ טרפון דיה חדשה כיצד (טו) שנים מן השמיני ומן התשיעי לא ילדה בזוב. ג׳ מן השמיני ומן התשיעי ילדה בזוב. ר׳ יוסי ור״ש אומרים ארבעה עשר כיולדת נקבה לפיכך אם קשתה שבעה עשר (טז) שלשה הראשונים ראויין לזיבה (יז) וילדה בזוב: **ה** (ל) יש מקשה עשרים ותמשה (יז) ואינה זבה כיצד שנים בלא עת ושבעה נדה (יח) [צ] ארבעה עשר כיולדת הנקבה. אבל אי אפשר שתקשה עשרים וששה יום במקום שאינו ולד (יט) ילדה בזוב. יש רואה (כ) מאה [ק] זבה ואינו זבה שנים בלא עת ושבעה נדה ושנים לאחר נדה ושמונים של נקבה ושבעה נדה ושנים שלאחר נדה (מ) רמ״א מאה וחמשים שנים בלא עת ושבעה נדה [ר] ושנים שלאחר נדה (כא) ושמונים של נקבה ושבעה נדה ושנים (כב) לאחר נדה וחמשים תלוים בולד אמרו לו כדבריך יכולה היא שתקשה כל ימיה ולא תהא זבה בהן. קישת ג׳ ימים זה אחר זה אסורה לביתה ואסורה לאכול בתרומתה והרי זו בחזקת מעוברת. קישת ואח״כ הפילה דבר שאינו ולד ילדה בזוב המקשה ויצא דרך דופנה ילדה בזוב ר״ש אומר לא ילדה בזוב דם היוצא משם טמא ר״ש [ש] מטמא: **ו** (נ) הפולטת שכבת זרע מבפנים טמאה ר״ש אומר (ס) דיה כבועלה מה בועלה אינו מטמא מבפנים כבחוץ אף היא (כג) לא תטמא בפנים כבחוץ. (ע) תינוקת בת יום אחד לנדה (כד) מעשה בעין בול והטבילוה קודם לאמה (פ) בת שלש שנים (כה) דברי ר״מ

הגהות הגר״א

פירוש הג״מ אברהם בן הגר״א ז״ל

אור הגנוז

[א] יום שלשים וארבעה: פ״ה [ב] של כהן גדול והוריקו פניו של כהן גדול: [ג] לאשתו ואמרה אישי כהן אע״פ: [ד] קטנות: [ה] הן: [ו] לפירקן: [ז] סכות ומקנדרות: [ח] אם: [ט] תאמרו ביולדת שאם תטבול היום ותראה למחר שהיא טהורה: [י] אי יולדת בזוב: [כ] ימי זיבתה עולין לה מתוך ימי טהרתה ואין עולין לה מתוך וכו׳: [ל] אלעזר: [מ] שפת אחר: [נ] וקישת אחד: [ס] שנים: [ע] תיבת בן ליתא: [פ] והמשים: [צ] ושנים לאחר נדה: [ק] יום: [ר] ושמונים לאחר: [ש] מטהר:

מצפה שמואל

זר זהב ומנחת בכורים

ר"מ . וחכ"א בת שלש שנים ויום אחד (צ) (כו) בתוך הזמן של בדיקות הבן והבת אע"פ שאמרו אין אנו יודעים לשם מי נדרנו ולשם מי הקדשנו נדריהם נדר הקדישן הקדש (ק)מעשה ברבי [א] חנינא בן חנינא שהדירו אביו בנזיר והביאו אביו לפני ר"ג והיה רבן גמליאל בודקו [ב] אם בא לכלל הסימנין ר' יוסי בר' יהודה אומר (כז) שמא בא לעונת נדרים אמר רבי מפני מה אתה מצטער אם ברשות אבא אני הרי רשות אבא עלי והריני נזיר (כח) אם ברשות עצמי אני הריני נזיר מעכשיו . עמד ונשקו על ראשו אמר מובטח אני בשם השמים שאין זה נפטר מן העולם עד שיורה הוראות בישראל ולא נפטר מן העולם עד שהורה הוראות בישראל : א"ר אלעזר ברבי צדוק אני ראיתי שהיה מורה הוראות בישראל : ז מעשה בתינוק אחד שהקדיש קרדומו לשמים והביאו אביו לפני רבי עקיבא והיה רבי עקיבא בודקו אמר לו בני למי הקדשת שמא לחמה ולבנה ולכוכבים ולמזלות שהן יפין אמר לו לא הקדשתי אלא למי שהברזל שלו [ג] א"ר עקיבא בדוק זה ומתוקן . שוב מעשה בתינוק אחד שהיו (כט) באין בספינה ועמד עליהן נחשול והיו זועקין לאלהיהם כענין שנאמר (יונה א) ויראו המלחים ויזעקו איש אל אלהיו אמר להן אותו התינוק עד מתי אתם נשטין זעקו למי שברא הים ובא מעשה לפני חכמים ואמרו בדוק זה ומתוקן :

פרק ששי

א (א) בן תשע שנים ויום אחד (א) עמוני ומואבי מצרי ואדומי כותי נתין (ב) וממזר שבא על בת כהן לוי וישראל פוסלין מן הכהונה ר' יוסי אומר כל שזרעו כשר כשרין וכל שזרעו פסול פסולין ר"ש בן גמליאל אומר כל שאתה[ד] רשאי לישא בתו אתה רשאי לישא אלמנתו (ג)וכל שאין אתה רשאי לישא בתו אי אתה רשאי לישא אלמנתו : ב בן תשע (ג) ויום אחד שהביא (ב) שתי שערות שומא מבן תשע שנים ויום אחד עד בן שתים עשרה שנה ויום אחד (ד) שהביא שתי שערות שומא ר' יוסי בר"י אומר סימן . (ד) בן שתים עשרה שנה ויום אחד עד (ג) בן שלש עשרה ויום א' שהביא שתי שערות הרי הוא כאיש לכל דבר בן ארבע עשרה שנה ובן חמש עשרה [ה] שהביא שתי שערות הרי הוא כבן תשע ויום אחד לכל דבר (ד) בן כ' שנה שלא הביא שתי שערות אע"פ שהביא אחר מכאן הרי הוא כסרים לכל דבר בת כ' שנה שלא הביאה שתי שערות אע"פ שהביאה לאחר מכאן הרי היא כאילונית [ו] (ה) . רבי יוסי בן כיפר אומר [ז] שנת עשרים שנכנסו ממנו שלשים יום מונין אותה שנה שלמה (ו) הורה רבי בלוד על תינוקת בת שמונה עשרה שנכנסו הימנה (ה) ל' יום שתהא כתינוקת בת שמונה עשרה (ז) ויום אחד לכל דבר : ג (ו) ואלו הן סימני בוגרת ר' אלעזר ברבי צדוק אומר [ח] משיקשקשו הדדין ר' יוחנן בן ברוקא אומר משיכסף ראש החוטם ר' יוסי אומר משיקיף עטרה ר"ש אומר [ט] משתתפשט הכף וכן היה רש"א כשם שאמרו ג' סימנין מלמעלה כך אמרו ג' (ח) מלמטה פגה מלמעלה לא הביאה סימנין מלמטה . בוחל מלמעלה הביאה סימנין מלמטה . צמל מלמעלה (ט) פשטה את הכף מלמטה : ד (ז) עד מתי תינוקת ממאנת עד שתביא שתי שערות דברי ר"מ ר' יהודה אומר עד שירבה השחור על הלבן ר' יוסי אומר עד שתקיף עטרה (רבי שמעון אומר עד שיתפשט את הכף בן שלקית אומר עד שתבלבל). אמר ר"ש מצאתי (ט) חנניה בן חכינאי בציידן אמר לי כשתלך אצל ר' (י) [י] יעקב אמור לו עד מתי תינוקת ממאנת אם יאמר לך עד שתביא שתי שערות אמור לו והלא במעמד כלכם העיד בן שלקית ביבנה עד שתבלבל כשבאתי והרצתי דברים לפני ר"ע אמר לי בלבל איני יודע בן שלקית איני מכיר אלא עד שתביא ב' שערות : ה (ח) שתי שערות שאמרו אפי' (יא) אחת ביד ואחת ברגל אחת [כ] בשוק ואחת בירך ואפילו שנים בין קשרי אצבעותיו הרי אלו מצטרפין : (ט) כל הנבדקות אינן נבדקות אלא בנשים וכן היה ר' אליעזר מוסר [ל] לאמו ר' יהודה אומר לפני הפרק ולאחר הפרק נשים בודקות אותן תוך הפרק אין הנשים בודקות אותן שאין משיאין ספיקות על פי הנשים ר"ש אומר אף תוך הפרק נאמנת האשה להחמיר אבל לא להקל (יב) נאמנת האשה לומר קטנה היא שלא תחלוץ וגדולה היא שלא תמאן אבל אין נאמנת לומר קטנה היא שתמאן וגדולה היא שתחלוץ : ו (י) אמר רבי אלעזר ברבי צדוק (יג) כשהיו ב"ד בודקין ביבנה כיון שמוצאין בעליון אין משגיחין בתחתון ר"ש אומר בנות כרכים התחתון בא תחלה מפני המרחצאות בנות כפרים העליון בא תחלה מפני שטוחנות ברחים ונושאות כדין על גיסיהן : ז כל המטמא באהל המת מטמא טומאת שבעה יש מטמא טומאת ז' ואין מטמא (יד) באהל : (כ) כל שיש לו קרנים יש לו טלפים ויש שיש לו טלפים ואין לו קרנים : כל הנוטל צדקה נוטל מעשר עני ויש נוטל מעשר עני ואינו נוטל צדקה : ח (ל) דם הנדה ובשר המת כל אלו שהרקיבו הרי אלו טהורין משום רבי נתן אמרו פת שעפשה אינו מטמא טומאת אוכלין (ושרין אותה במקומה) (מ) וכמה הוא שרייתן בפושרים (טו) (וכמה שרייתה) יהודה בן נקום אומר עד שיהו פושרין מעת לעת : א"ר יהודה (נ) מפני מה אמרו בשרץ עד שעת הכיבוד שאם לא בדק מטמא למפרע ומפני מה אמרו כתם עד שעת הכיבוס שכן דרך [מ] בודקות כתמיהן בשעת שמתכבסות ואם לא בדקה [נ] מטמא למפרע ר' אחא אומר תכבס אם דיהה מטמא למפרע אם אינו דיהה אינו מטמא למפרע רבי אומר אינו דומה כתם שלפני כיבוס ככתם שלאחר כיבוס . שלפני הכיבוס מגליד שלאחר הכיבוס מקדיר : ט (טז) (ס) קורדום שנגנב בתוך הבית מטמא למפרע עד שיאמר (יז) בדקתי את המקום הזה רשב"ג מטהר שאנו אומרים שמא השאילו לאחר ושכחה (יח) [ס] שמא הניחו בזוית ונגנב (ע) אחרים אומרים משום רבי [ע] נתן כל הכתמים הנמצאים במרחצאות של נשים טמאין בית המרחץ של כותים מטמא באהל מפני שקוברין שם את (יט) הנפלים רבי יהודה (פ) מטהר מפני שחולדה וברדלס גוררין אותם מיד : י (כ) (צ) נאמן הכותי לומר קבר [פ] שנשרש ממנו אינו קבר שאינו מעיד אלא על גופו של קבר ואילן המאהיל על גבי קבר אינו קבר שאינו מעיד על גופו של קבר : יא (ק) תולה בכל דבר שיש לה לתלות . מעשה ותלה ר"מ בקילור ורבי תלה בשרף של שקמה . (ר) ספק עברה בשוק של טבחים ספק לא עברה הרי זו אינה תולה . עברה ספק (כא) נתנו עליה ספק לא (כב) נתנו עליה הרי זו תולה (ש) נתעסקה באדום אינה תולה · בשחור במועט אינה תולה במרובה (ת) תולה . בנכרית ר"מ אומר עד שתהא נכרית ראויה לראות (כג) (א) רבן שמעון בן גמליאל אומר קלה תולה בחמורה . כיצד שומרת יום כנגד יום וביום השני (רב אמר) סופרת שבעה לפיכך זו מתוקנת וזו מקולקלת רבי אומר אינה תולה לפיכך שתיהם מקולקלות

הגהות הגר"א

(כו) אחר זמן של כו' מעשה בר"ח שהדירו:(כז) אם בא לכלל עונות נדרים אמר רבי אל תצטער אם כו':(כח) למפרע אם כו':(כט) באין עמו נכרים בספינה כו': פ"ו (א)גר עמוני כו':(ב) חלל וממזר : (ג) וכל וכו' אלמנתו ל"ג:(ג) בן תשע שנים שהביא כו' : (ד) ויום אחד שומא : (ד) בן י"ג שנה ויום אחד שהביא ב' שערות הרי הוא כו' ובן ט"ו שנה שלא הביא ב"ש ה"ה כבן ט' לכל דבר : (ה) לכל דבר : (ו) וכן הורה ר' כו' : (ז) שנה ויום א' : (ח) ג' סמנים: (ט) נתפשטה הכף מלמטה : (ט) חנינא וכו' מצידן: (י) עקיבא: (יא) אחת על גבה ואחת על כריסה אחת ע"ג קשרי אצבעותיה של יד ואחת ע"ג קשרי אצבעותיה של רגל דברי ר"ש בן יהודה איש כפר עכו שאמר משום ר"ש : כל הנבדקות נבדקות ע"פ נשים וכן היה ר"א מוסר לאמו ור' ישמעאל היה מוסר לאשתו רי"א כו' : (יב) כיצד נאמנת כו' : (יג) כך היו מפרשין ביבנה ואמרו כיון שבא התחתון שוב אין משגיחין בעליון רשבג"א בנות כרכין תחתון ממהר לבוא בנות כפרים עליון ממהר לבוא שטוחנות ברחים . רשב"א אומר בנות עשירים צד הימין ממהר לבוא שנישוף באפרקסותן בנות עניים צד השמאל ממהר לבוא מפני שמביאין כדי מים ונושאין אחיהן על גיסיהן: כל המטמא באה"מ כו': (יד) טומאת האהל : (טו) מעל"ע . יהודה בן נקוסא אומר תחלתה אע"פ שאין סיפה רשב"ג אומר עד שיהא פושרין מעל"ע . אר"מ מפני מה אמרו בשרץ שנמצא במבוי מטמא למפרע עד שיאמר בדקתי את המבוי הזה ולא היה בו שרץ או עד שעת כיבוד . מפני שחזקת בני ישראל בודקין בשעת כיבודיהן ואם לא בדקו הפסידו הן למפרע . ומפני מה אמרו כתם שבחלוק מטמא למפרע עד שתאמר בדקתי את החלוק הזה ולא היה בו כתם או עד שעת כבוס מפני שחזקת בנות ישראל בודקות חלוקיהן בשעת כיבוסיהן ואם לא בדקו הפסידו למפרע רב אחא אומר תחזור ותכבס אם דיהה מראיתו בידוע שהוא לאחר כבוס ואם לאו בידוע שקודם כבוס רבי אומר כו' : (טז) קרדום : (יז) נעלתי : (יח) או שמא נטל מזוית זו והניחו בזוית אחרת אחרים כו' : (יט) המתים : (כ) שדה שנאבד בה קבר נאמן דכותי לומר אין שם קבר לפי שאינו מעיד על גופו של קבר ואילן שמסיך על הארץ נאמן הכותי לומר אין תחתיו קבר לפי שאינו מעיד אלא על גופו של קבר : (כא) נתזה : (כב) נתזה : (כג) תולה חמירה בקלה כיצד תולה בשומרת יום כנגד יום בשני שלה ובסופרת ז' שלא סבלת לפיכך היא מתוקנת וחברתה מקולקלת רבי אומר אינה תולה :

פירוש הג"מ אברהם בן הגר"א ז"ל

ומקפה חמסים וחוזר ומפלת נקבה וכן לעולם : נשטין . פי' עד מתי יהיה מנהגכם כמנהג השוטין : פ"ו כל שזרעו כשר . פי' מצרי שני . וזרעו הוא שלישי ומותר לבא בקהל : בתו . כמו עמוני ומואבית . כ"ש עמוני ולא עמונית וכו' אתה רשאי לישא אלמנתו : בן תשע שנים וכו' . הכל מודים שומא . ומבן ט' שנים ועד י"ב שנה ויום אחד פלוגתא . ובגמרא נדה ובקדושין הגי' ועד בן י"ג ועודן בו . ופי' רש"י כשהגיע לי"ב ולא נשרו פלוגתא אבל אם נשרו קודם י"ב לא פליג ר' יוסי דאיגלאי מילתא למפרע דלאו סימן הוא ומבן י"ג שנה ויום א' מודו רבנן דהוו סימן ואפילו נשרו : שומא . ורוא"ה בלע"ז ודרכה לצמח בה שער : כשיתקשקשו . כמו [סוטה דף ט' ב'] מקשקשת לפניו בזוג . כלומר גדולים הרבה : משתקיף העטרה . שגדל העוקץ ועבה ומוקף עטרה והיינו שיעורא דא"ר יוסי נמי במתני' שיהא נותן ידו על העוקץ ושוקע ושוהא לחזור : בידוע שנתמעך הכף . אחי הכף אמר רב הונא מקום תפוח יש למעלה מאותו המקום כיון שמתגדלת מתמעך והולך : לפני הפרק . קודם עונת נדרים שאפילו הביאה שומא נינהו וקטנה היא : נשים בודקות אותן . דבין אמרו איתנהו ובין ליתנהו בקטנה מחזקינן לה ולאו עלייהו סמכינן ובדיקתן להכי מהניא . דאי משתכחי בה הני גופייהו לאחר הפרק אמרינן שומא נינהו ולאחר הפרק נמי אי אמרן איתנהו מהימני ותלא דהא אורחא למהוי לה ואי אמרו ליתנהו לא ממהנא דחיישינן שמא נשרו הלכך אנשים לא סמכינן : מתוך הפרק . דמסתמא לאו גדולה היא ואי משתכחי לה מחזקינן בגדולה : אין הנשים בודקות אותן . שאין נשים כדאי לסמוך עלייהו להתיר ספיקות על פיהן ולומר גדולה היא שתחלוץ וסבירא להו לר' יהודה הביאה שתי שערות תוך הפרק סימן הוא כלאחר הפרק הלכך לא מהימן : אף תוך הפרק . קסבר אף תוך הפרק כלפני הפרק דמי ושומא נינהו הלכך לאו עלייהו סמכינן למימר גדולה היא או קטנה היא ולהכי הוא דמהני דאי משתכחי לאחר הפרק שומא נינהו : שטוחנת ברחים ומתוך שמנידות זרועותיהן תדיר מתפשטין דדיהם : שנישוף . כמו [יומא דף ל'] מצוה לשפשף : אפרקסותן . מעפורת והוא סודר ותולה על דד הימין אבל בנות עניים אין להם מעפורת : על גיסיהן . על צדיהן . על צד תנשאו [ישעיה ס'] על גססיהן תתנטלון : יש מטמא טומאת שבעה . כגון זב : מפני מה אמרו כו' כלומר מפני מה תלו בכיבוד וטיהרו טהרות דקודם כיבוד : למפרע . דאפילו קודם כיבוד טמאות : ומפני מה אמרו . ומפני מה תלו טהרה בכבוס : תחזור ותכבסנו . אם לא בדקתו בשעת כבוסו ולאחר זמן נמצא בו כתם ואינו ידוע אם קודם כבוס היה בו לטמא טהרות של קודם לכן אם נדיהו מראיו מחמת כבוס זה : בידוע שלאחר כבוס . ראשון נפל בו וטהרות של קודם כבוס ראשון טהורות דאי קודם כבוס קמא הוי ביה הכי דהו מראיו מחמת כבוס ראשון : שזה מקדיר . נכנס בבגד . כתם שלפני כבוס מגליד וגלדו עבה : והניחו כו' . ולא נטלו גנב שאינו ידוע אם טמא או טהור : (כי) [על] גופו של קבר . הוא דאורייתא ואינם חשודין על דאורייתא : קילור . פלא"טו"ר . והוא אדום : בשני שלה . אם השאילתה לשומרת יום בשני שלה תולה בה ואע"ג דלא הוחזקה רואה היום כיון דמעיינה פתוח תולה ואע"ג דמקולקלת לה פורתא דצריכה לשמור יום המחרת כיון דטמאה השתא : ובסופרת שבעה . נקיים אחר שבעה ואע"פ שמקולקלת הרבה שסתרה כל ימי ספירתה וצריכה לספור ז' נקיים הואיל ועכשיו טמאה תולה בה : וחברתה מקולקלת . שומרת יום צריכה עוד לשמור שלישי בשביל כתם זה ואם סופרת היא סתרה כל שלפניה : רבי אומר אינה תולה הואיל ומקולקלה לא מאי חזית דמקולקלת להך טפי מהך : ושוין שתולין בשומרת יום כנגד יום בראשון שלה . דלא מקולקלה מידי :

אור הגנוז

[א] חנניא בן חנניא : [ב] שמא : [ג] בריך הוא : [ד] מותר לישא וכו' אתה מותר וכו' וכל שאי אתה מותר וכו' אתה מותר לישא : פ"ו [ה] שלא : [ו] לכל דבר : [ז] משום ר' אלעזר : [ח] משיתקשו : [ט] מתפשט את הכף : [י] עקיבא : [כ] בשחי : [ל] לאשתו ור' ישמעאל מוסר לאמו : [מ] בנות ישראל : [נ] כתם : [ס] או : [ע] נחמיה : [פ] שנחרש :

מצפה שמואל

(צ) בתוך הזמן . אחר זמן גרסינן כהלכה דתוך זמן כלפני זמן וכן בנוסח הגר"א אחר זמן גרסינן . ועי' מס. מתיב רב המנונא אחר זמן : (ק) מעשה ברח"א . נזיר כט: ע"ש בסוגיא . ועי' ירו' ריש נזיר רפ"ד . ועי' תוס' שם ד"ה ר' יוסי אומר : (א) בן ט' שנים . יבמות כח: וירו' : (ב) שתי שערות . עי' מו. : (ג) בן י"ג שנים . כנוסת הגר"א וא"ש ההלכה דקי"ל תוך זמן כלפני זמן אבל לפי גי' קשה : (ד) בן כ' שנה . מז: ועי' שם : (ה) ל' יום . מכאן דלא כהרמב"ם אלא כדעת הטור בסימן קנ"ה : (ו) ואלו הן סימני בוגרת . מז. : (ז) עד מתי . נב : וירו' יבמות פ"א : (ח) שתי שערות שאמרו . נב: הגירסא בע"א ע"ש : (ט) כל הנבדקות . עי' כל הסוגיא מח: (י) א"ר א' בר"צ . מח: תנ"ה א"ר"א : (כ) כל שיש לו קרנים . נא: (ל) דם הנדה . עי' נ. ר"יא בשר המת שיבש . גירסת הת"כ ושורפין אותה במקומה שורפין אותה עם הטמאה ע"ש נו: (מ) וכמה הוא שרייתן . נו. : (נ) מפני מה אמרו . נו. במשנה שרץ שנמצא במבוי טמא למפרע עד שעת כיבוד וע"ש נו. כל ברייתא זו : (ס) קרדום שנגנב . פסחים י: ומוקמינן לה בחבורי מחברה וח"ק מטמא בין אבד שמא אדם טמא נכנס לשם ובין מצאו בזוית אחרת שמא טמא הניחו בזוית אחרת ורשב"ג לא חייש לזה ובאן קלא בנ"א משם : (ע) אחרים אומרים . עי' נו: במשנה : (פ) מטהר מפני שחולדה . עי' פסחים ט: (צ) נאמן הכותי . נז. ועי' תוס' שם מיירי בידוע שיש שם וכו' ע"ש היטב : (ק) תולה . נח: בגמ' תניא להא דת"ר מעשה ותלה וכו' : (ר) ספק עברה . שם : (ש) נתעסקה באדום . נט. : (ת) תולה בנכרית . ס. : (א) ר"ש בן גמליאל אומר שם כל הברייתא בשנוי נוסח :

זר זהב ומנחת בכורים

אחר זמן . של בדיקת הבן ובת וכו' . ה"ג לה כדתנן בת י"א שנה ויום אחד ובן י"ב שנים ויום אחד נדריהן נבדקין לאחר הזמן הזה אע"פ שאמרו אין אנו יודעין לשם מי נדרנו לשם מי הקדשנו נדרן נדר והקדשן הקדש :

פרק ו א כל שזרעו כשר . כגון מצרי שני שזרעו שהוא דור שלישי כשר לבא בקהל : כל שאתה רשאי לישא בתו . כגון עמוני ומואבי דדרשינן עמוני ולא עמונית מואבי ולא מואבית ורשאי אתה לישא בתו רשאי לישא אלמנתו אע"פ שהוא בא עליה : ב [שומא . אם אותן השערות קובעין אחר שהגיע לכלל שנותיו : ובן ט"ו שלא הביא גרסינן : בת שמונה עשרה . דס"ל כתינוקות בת י"ח הוא הזמן להביא סימנים : משיקשקשו . כמו המקשקש בזוג שגדולים הרבה : משיכסף . בגמרא הגירסא משיפלו : החוטם . מן הדד : עטרה . שגדל העוקץ בדד עבה ומוקף עטרה : הכף . הוא על בית הרחם : פגה . כעין בוסר שלא גמר : בוחל . הוא ענין פרי שגדל קצת כמו תאנים משיבחלו בפ"א דמעשרות : צמל . נוטריקון יצאה מלאה וכל הסימנים בדדין · פשטה את הכף . והוא סימן בוגרת : ד עד שירבה השחור . מרבוי השערות נראה השחור יותר : שתבלבל . שערות הרבה : ה שתי שערות . בש"ס (נ:) הגירסא כינוסחת הגר"א ורבנן ס"ל דב' שערות כ"את דוקא : לפני הפרק . קודם י"ב שנה אף אם יש בה קטנה היא ומ"מ מהני בדיקת הנשים דאם יהיו אותן ממש אחר כן הוי שומא : לאחר הפרק . אחר י"ב מהני בדיקתן לחלוץ דבלא בדיקה נמי מחזקינן לגדולה ולא אתי להקולי מחמת בדיקתן : תוך הפרק . מי"א עד י"ב לר"י הוי סימן ואתי למסרי ע"פ נשים מה דלאו הורתא : תוך הפרק . דס"ל שומא הוי כלפני הפרק : נאמנת . לר"י ותוך הפרק להחמיר שלא תמאן א"כ לר"ש לאחר הפרק ולית ליה לר"ש חזקה דרבא דמסתמא הביאה רק ע"פ נאמנות הנשים מחמירינן : ו כיון וכו' . כגירסת הגר"א כן הוא בש"ס (מח:) : המרחצאות . שרוחצין בהם ברחיים . ומנדות זרועותיהן ומתוך זה מתפשטות דדיהן : ונושאות כדין . חסר כאן וכנוסחת הגר"א כן הוא בש"ס (שם) : גיסיהן . צדיהן] : ז יש שמטמא שבעה . כגון זב וקאי על מה דתנן פ"ז אפשר לתחתון עד

[illegible]

מקולקלות הכל שוין שהיא (ב) תולה בשומרת יום [א] (כד) הראשון וביושבת על דם טוהר ובתולה שדמיה טהורים: **יב** (ג) נמצא על (כה) [ב] חמיה בנה יושב בצדה הרי זו טמאה מפני שמתהפך ולא על בנה בלבד אמרו אלא כל אדם אלא שדברו חכמים בהווה. נמצא על פסיקיא שלה הרי זו טמאה שבשעה שמתרת מתחתה נוגעת בתורפה. (ט) ואם היתה (ד) מכה על צוארה ונמצא על כתיפה הרי זו תולה על ירכה הרי זו תולה ואין חוששין שמא יד הוליכה לשם נמצא על ידה טמאה מפני שהידים עסקניות. היו עליה שני כתמים [ג] (ה) אחד מלמעלה ואחד מלמטה אע"פ שהתחתון גדול והעליון קטן תולה את התחתון (כז) עד כגרים שאני אומר ממקום שבא העליון בא התחתון:

פרק שביעי

א (א) נמצא על בית יד אונקלי שלה אם מגיע כנגד תורפה טמאה ואם לאו טהורה (א) אמר ר' אליעזר בר' יוסי הלכה זו הוריתי ברומי לטומאה וכשבאתי אצל חברי אמרו לי יפה הורית: **ב** (ב) לבשה (ג) חמשה חלוקין הבדוקין לה ונמצא על הפנימי ולה לתלות הרי זו תולה על החיצון ואין לה לתלות אינה תולה. קצרה שלבשה חלוקה של [ד] (ג) (ג) קצרה נמצא בצד בית תורפה של ארוכה שתיהן טמאות כנגד בית תורפה של קצרה קצרה טמאה וארוכה טהורה: **ג** (ד) שתים שהיו טוחנות בריחים (של יד) נמצא על הרגל הפנימי שתיהן טמאות. על הרגל החיצונה היא טמאה וחבירתה טהורה. נמצא (ד) ביניהן זה היה מעשה ונמצא על שפתו של (ה) אפטי ועל עלי זית שמסקת בהן את התנור ובא מעשה לפני חכמים וטמאום (ה) רבי נחמיה אומר [ה] [על דבר] שאינו מקבל טומאה טהור (ו) רבן שמעון בן גמליאל אומר אם הרגה מאכולת תולה ואם לאו אינה תולה (ו). אמר רבן שמעון בן גמליאל אני אומר דבר אחד והם אמרו דבר אחד לדברי אין סוף ולדבריהם אין סוף. לדברי אין סוף [ו] (ז) אלא אשה טהורה אין לך מטה שאין עליה מאכולת. לדבריהם אין סוף אין לך אשה [ז] שהיא טמאה ואין לך סדין שאין עליה טיפי דמים. אבל רואה אני את דברי ר' חנינא בן גמליאל מדברי ומדבריהם שהיה אומר תולה במאכולת עד כגרים של פול אע"פ שלא הרגה (תולה בבנה ובבעלה)(ח) [ח]וכדבריהם אנו מורים: **ד** (ז) כתם הארוך מצטרף (אותו). טפי טפין אין מצטרפין (אותו) ר' אלעזר בר צדוק אומר העד שהוא נתון (ט) [ט] על גבי הכר ונמצא עליו דם אם עגול טהור מפני שהוא דם מאכולת ואם משוך טמא מפני שהוא (ח) דם הקנות: **ה** (ט) האשה שהיא עושה צרכיה וראתה דם אם עומדת טמאה ואם יושבת [י] טהורה דברי ר"מ ר' יוסי אומר בין כך ובין כך טהורה. [י] איש ואשה שעשו צרכיהם בתוך הספל ונמצא דם (י) [כ] על הספל (י) ר"מ ור' יוסי אומרים תולה ור"ש אומר אינו תולה: **ו** דם היוצא (יא) [ל] על הרעי טהור. דם המנטף בין לפני המים בין לאחר המים טמא. (יב) כתם [מ] הנפל (כ) בתוכו טהור. למגעות ולהיסטות הולכין אחר הרוב:

פרק שמיני

א (א) הרי שהיתה נישאת והיתה רואה דם בשעת תשמיש משמשת פעם ראשונה שניה שלישית. מכאן ואילך אינה משמשת אלא תתגרש ותינשא לאחר. נישאת לאחר והיתה רואה דם בשעת תשמיש משמשת פעם ראשונה שניה ושלישית מכאן ואילך לא תשמש אלא תתגרש ותינשא לאחר (א): עד כמה מותרת לינשא עד שלש יתר מכאן לא תינשא עד שתבדוק את עצמה (בשפופרת) כיצד בודקין אותה מביאין שפופרת ונותן לתוכה מכחול ומביא מוך ונותן בראש המכחול נמצא על ראשו הרי זו טמאה מפני שהוא דם המקור. ועל הצדדין הרי זו טהורה מפני שהוא דם (ג) הקנות. אם יש לה וסת הרי זו (ג) חוששת לוסתה. אם יש לה (ד) הרי זו תולה בה. ואם היתה דם נדתה משונה מדם מכתה הרי זו אינה תולה: **ב** נאמנת אשה לומר יש בי מכה (ה) מן המקור ואין בי מכה מן המקור דברי רבי ר"ש בן אלעזר אומר משום ר"מ דם היוצא מן המקור אע"פ שבידוע שהוא דם המכה טמא. ורבותינו אמרו דם [מ] (ו) המקור טהור. היתה בודקת בימין והיא טמאה. בשמאל והיא טהורה לא תבדוק אלא בשמאל. בחצר והיא טהורה. בטרקלין והיא טמאה. לא תבדוק אלא בחצר. בעצמה והיא טמאה. בחברתה והיא טהורה לא תבדוק אלא בחברתה (ז): **ג** (ב) כל עוברות אחת ומיניקות אחת אין תולות זו בזו עוברה ומניקה וזקנה אין תולות זו בזו (ג) אמר ר"מ מעשה בשקמה שבכפר סבא שהם מחזיקין בו טומאה בדקוהו ולא מצאו תחתיו כלום פעם אחת בא הרוח ופרכתו משרשיו ונמצאת גולגולת (ח) שלמה דבוקה בשרשיו. [נ] (ט) (ד) אמר רבי יוסי מעשה[נ] במערת של שיחין שהיו מחזיקין בו טומאה(י) בדקוהו והיתה חלקה כצפורן פעם אחת נכנסו פועלין לתוכה מפני גשמים וכשהיו מהרסים בקרדומות [ס] בדקו ומצאו שם מכתשת מלאה עצמות (יא) אמר ר' שאול מעשה בסלע בית חורין שהיו מחזיקין בו טומאה ואינן יכולין לבדקן מפני שהיה מדרון אמר להם זקן אחד הביאו לי סדין הביאו לו סדין ושראו במים ופרשו על גבו ונמצא (יב) מקום צדדיו [ע] ומקום אמצע נגוב בדקו ומצאו שם בור גדול [פ] מתים: **ד** (ה) ואיזהו רוק (יג) [צ] כל שלא טעם כלום מבערב (ואילו כל אותו היום) ישן כל היום אינו עושה רוק תפל. ניעור כל הלילה עד הבקר עושה רוק תפל (יד) (ו) [ק] מגריסין מעיסת גריסין של [ר] עור עוקת נחש מי רגלים: **ה** (ז) מי רגלים שהחמיצו וכמה היא חימוצן ג' ימים. נתר זו נתר אלכסנדרית בורית [ש] וקמוליא ואשלג מכל מקום (טו). מדיח ואינו צריך לנגבו העבירן שלא כסדרן ראשונים [ת] עלו לו ושניים לא עלו לו: העביר עליו שבעה סמנין (ח) ולא עבר. ושנה [א] ועבר הטהרות טהורות. ששה סמנין ולא עבר [ב] סאפון עבר [הטהרות] תלויות שאילו [ג] (טז) לא העבירו עליו [ד] סאפון מתחלה היה עובר: **ז** (ט) דם הנדה ודאי [ה] מעביר עליו שבעה סמנין (יז) ונוטל. השק והעור אין מעבירין עליהן שבעה סמנין. הבגד הצבוע [ו] מיטמא בכתמים (יח) ורבי יונתן בן יוסי אומר אינו

פירוש הג"מ אברהם בן הגר"א ז"ל

וביושבת על דם טוהר וכו'. דלא מקלקלה לה מידי שאין לה כתם כדאמרינן [נדה ד'] זו טירפה מלוי ותלינן בהאי כדם בתולים: **בצוארה**. אם נמצא דם כנגד תורפה יכולה לתלות במכה של צוארה שפעמים שמטה את צוארה לפניה ונופל דם המכה על תחתית חלוקה: **על כתיפה**. שאינה יכולה לתלות שאין דם בא מכתפה ונופל לפניה אין תולה: **ואין** אומרים שמא בידה נטלתו. ממכה שבכתפה והביאתו לפניה: **פ"ז דבר** זה. היתה פושטתו ומתכסה בו בלילה כו': **לבשה** ג' חלוקות. זה על גב זה: **אם** יכולה לתלות. כדמפרש ואזיל עברה בשוק של טבחים: **הלוקה** של קצרה. ולא בדקתו קודם לבישה ואח"כ נמצא עליו דם: **אם** מגיע כתם. כנגד בית תורפה של ארוכה טמאה אף ארוכה וכ"ש קצרה. ואם לאו טהורה ארוכה אבל קצרה טמאה שהרי כנגד בית תורפה שלה הוא מגיע: **הפנימית**. שאצל הרחיים: שתיהן טמאות. שהחיצונה דוחקת עצמה להתקרב אל הרחיים ושוכבת ונכנסת למעמדה של הפנימית הלכך שתיהן עברו שם ולא ידעינן מהי נפל: **והפנימית** טהורה. שהפנימית אינה מתרחקת מן הרחיים ליכנס במעמד החיצון: **אמבטי**. מרחץ שהיו נאות ליחון: **לדברי אין סוף**. שאיני נותן שיעור ואם לא הרגה אפילו כחרדל טמאה ולדברי חבירי אין סוף שהם מקילים יותר מדאי דאפי' לא הרגה תולה ואין נותנין שיעור אלא אפילו כסלע תולה או יותר: **עד כגרים**. ואפילו לא הרגה ויותר מכגרים לא ואפילו הרגה ולדבריו יש לטמא כגרים ועוד ולטהר פחות מכגרים: **כתם** ארוך מצטרף. לכגרים ועוד: **עד**. סדין שבודקת בו: **עגול**. אין זה דם בדיקה דדרך קינות להיות משוך: **פ"ח ותנשא** לאחר. מפני שאין כל האצבעות שוות: **ותנשא** לאחר. דהלתא זימני בעינן לחזקה כרשב"ג: **מכחול**. קיסם ארוך ומוך על ראשו של מכחול: **בין** הצדדין. וטהור ואם יש לה וסת. לקלקול הזה שאינה רואה כל שעה מחמת תשמיש אלא לפרקים תולה בוסתה ומשמשת בלא בדיקה בין וסת לוסת: **דברי** רבי. כך מילתא לאודם דנאמנת אשה קאמר רבי אבל רישא כולה ר' שמעון היא: **עוברה**. דמיה מסולקין וכן מניקה זקנה ובתולה שאין בתולת דמים שלא ראתה ואפילו היא נשואה קרי לה בתולה: **באילו** הן ראויות. לראות ושתיהן טמאות דמ"מ דם מבינייהו נפיק: **חלקה** כצפורן. לקרקע חלקה שלא נזרעה מעולם: **מקום** הטומאה לא. שנגלגלו שם מים של סדין בהיה שעפר רך: **עובר**. קודם שהמלח מעביר את הגריסין מאי משמע דהאי עובר ליבנא דהקדומי היא אמר רגב"י דאמר קרא וירץ אחימעץ דרך הככר ויעבור את הכושי. קדם לפניו: **שהחמיצו**. שהסריחו הני מי רגלים: **ראשונים** לא עלו לו. וכי הדר מעביר נתר בורית קמוניא ואשלג זימנא אחריתי בתר רוק וגריסין ומי רגלים נמצא עוכרין עליו כסדרן: **שניים** עלו לו. אותם שהעביר בשנית עלו לו: **צפון**. שהיין בלע"ז והוא עשב הנקרא ספונריא והוא בורית הטבעי: **שנאן** ועבר טהרותיו טהורות. דאם איתא דדם הוא בהעברה קמייתא הוה עבר: **מעביר** עליו. על הבגד דאם ליתו נמצאו עכביו שמא ימצאנו פעם אחרת [תוס']: **ומבטלו**. לדם:

הגהות הגר"א

(כד) בראשון שלה וביושבת כו': (כה) חלוק בנה השוכב בצדה ה"ז כו': (כו) היתה מכה על יריכה תולה. על צוארה שהיא יכולה לתלות תולה. על כתיפה שאינה יכולה לתלות אינה תולה ואינה אומרת שמא ביד הוליכה לשם. נמצא על קשרי אצבעותיה טמאה מפני שהידים עסקניות הן היו כו': (כז) בעליון עד כגרים כו': **פ"ז** (א) היתה פושטתה ומתכסה בה בלילה כל מקום שנמצא בה כתם טמאה מפני שהוא חוזר אמר ראב"י כו': (ב) שלשה: (ג) ארוכה וארוכה שלבשה חלוקה של קצרה אם הגיע כנגד בית תורפה של ארוכה כו': (ד) בינתים שתיהן טמאות מעשה כו': (ה) אמבטי ועל עלי של זית בשעה שהן מסיקות את התנור כו' (ו) וחכמים אומרים ב"כ ב"כ תולה. אמר רשב"ג כו': (ז) אין לך אשה שהיא טהורה שאין לך מטה שאין עליה כמה טיפי דם מאכולת. לדבריהם אין סוף שאין לך אשה שאינה טהורה לבעלה שאין לך כל סדין וסדין שאין עליה כמה טיפי דמים אבל רואה כו': (ח) וכדבריו: (ט) תחת הכר. (י) על המים: (יא) עם: (יב) הנמצא בתוכו טהור למגעות כו': **פ"ח** (א) נשאת לאחר והיתה רואה דם בשעת תשמיש משמשת פעם ראשונה ושניה ושלישית. עד כמה כו' מכאן אסורה עד: (ב) צדדין: (ג) תולה: (ד) מכה ה"ז כו': (ה) במקור ואין בי מכה במקור דברי ר' כו': (ו) המכה: (ז) כיצד תולות זו בזו עוברה ושאינה עוברה תולה עוברה בשאינה עוברה. מניקה ושאינה מניקה תולה מניקה בשאינה מניקה. זקנה ושאינה זקנה תולה זקנה בשאינה זקנה. בתולה ושאינה בתולה תולה בתולה בשאינה בתולה. היו שתיהן מעוברות שתיהן מניקות שתיהן זקנות שתיהן בתולות זו היא שאמרו לא היו ראויות לראות רואין אותן כאילו הן ראויות לראות. בתולה עוברה ומניקה כו': (ח) של מת: (ט) אמרו לו משם ראיה שמא לא בדקוהו כל צרכו אמר ר"י כו': (י) בדקוהו עד שהגיעו לקרקע שהיתה חלקה כצפורן פ"א כו': (יא) עצמות אמרו לו משם ראיה שמא לא ברקוהו כל צרכו א"ר שאול כו' מפני שהיה מרובה: (יב) מן הצדדין נגוב ובאמצע לח בדקו כו' גדול של מתים: (יג) רוק תפל: (יד) מי לעיסת גריסין של חלוקת נפש ר' יהודה אומר מי גריסין רותח ועובר שיתן לתוכו מלח. מי רגלים כו': (טו) מקום מקשקש וא"צ לנגבו העבירן כו': (טז) שאילו העביר עליו השביעי שמא היה עובר: (יז) שבעה סמנים ומבטלין: (יח) ור' נתן בן יוסף אומר אינו מטמא בכתמים שלא תקנו בגדי צבעונין לאשה אלא

אור הגנוז

[א] כנגד יום: [ב] תיבת חמיה ליתא: [ג] שני כתמים על חוקה: **פ"ז** [ד] ארוכה וארוכה שלבשה הלוקה של קצרה: [ה] על דבר שהוא מקבל טומאה טמא: [ו] אין לך אשה שאינה טהורה: [ז] שאינה: [ח] וכדבריו: [ט] תחת הכר: [י] תולה: [י] רש"א ב"כ וב"כ תולה: [כ] בתוך: [ל] עם: [מ] הנתלה בגופו: **פ"ח** [מ] המכה: [נ] אמר לו משם ראייה שלא בדקוה כל צרכו: [נ] במערה בית שיחין: [ס] שבידיהן: [ע] לח: [פ] מלא: [צ] תפל: [ק] מי גריסין: [ר] פול עז עיקת נפש: [ש] זו קימיליא: [ת] לא עלו ושניים עלו לו: [א] אותן: [ב] הצפינן: [ג] תיבת לא ליתא: [ד] צפון: [ה] אין: [ו] אין:

מצפה שמואל

(ב) תולה בשומרת יום. ע"ש: (ג) נמצא על חלוק בנה. מכאן סתירה למ"ש בתשו' פ"מ ח"ב סי' ע' דלא גזרו כהמים על בגדי אים. ועי' ביאור מהגר"א (הרד"ל). ועי' בס"ט בזה וציין הת"ב להך דתולה בבנה ובבעלה במכה וכ"ה לתומרא דהדם ממנה: (ד) מכה על צוארה. נח. כל בריית א זו ע"ש מ"ש בזה: (ה) א' מלמעלה. עי' רא"ש בפ"ז סי' ז'. ועי' יו"ד סי' ק"צ סי"ז יעו"ש. היו עליה כמה טיפי דמים וכו': (א) נמצא על בית יד. עי' מ: במשנה ונח. דברי הארב"י דכאן וכתב הת"ב דקאי על מה דפשטתו ע"ש: (ב) לבשה ג' חלוקין. גרסינן נח: (ג) קצרה שלבשה. נח.: (ד) שתים שהיו טוחנות. ס: ומסקינן שם דתנאי פליגי בזה בעלה של זית ע"ש: (ה) ר' נחמיה אומר. נח. וכגירסת הגר"א: (ו) רשב"ג אם הרגה. נח: ומשנה שם כרשב"ג: (ז) כתם הארוך. נט. ספ"ח ע"ש: (ח) דם הקנות. ועי' סמ"ג דתניא בתוספתא שהוא דם הקנות מבמע כו' שבכתם טהור (ת"ב): (ט) האשה שהיתה עושה. נט: (י) ר"מ ור"י. שם מייתינן סייעתא מזה לר"י ע"ש: (כ) בתוכו טהור. כתב הת"ב אפשר דמיירי שלא הרגישה כדאמר בש"ס רפ"ח. א"נ כגון שנפל על דבר שאינו מקבל טומאה: (א) הרי שהיתה. סו: וכו. כל זה צ"ע עד כל עוברות אחת ופליגי במקור אי מקומו טמא ע"ש. ועי' יו"ד סי' קפ"ז שדקדקו מכאן שתולה במכה אף שאי"ו אם מוציא דם. ואין בי מכה אפשר קמ"ל דנאמנת אשה להוציא עצמה מבעלה עי"ז ומשום דרחמנא סימני' בזה דכתיב וספרה לה (הרד"ל) ובתשובה האריכתי לבאר תוספתא זו (וז"ל הב"י בשם הרשב"א ודרך הש"ס להוסיף בלשון התוספתא ולשנות כאילו הוא מגוף התוספתא. ת"ב): (ב) כל עוברות. עי' ס: (ג) א"ר מעשה. סא. (ד) א"ר. שם: (ה) ואיזהו רוק תפל. סב. וסג.: (ו) מי לעיסת גריסין. כנוסח הגר"א שם ושם: (ז) מי רגלים שהחמיצו. סג.: (ח) ולא עבר. סב.: (ט) דם הנדה ודאי. סב:

זר זהב ומנחת בכורים

דלא מקלקלה לה מידי דהא"כ לא תליא בה הכתם צריכה לשמור לאחר משום ראיה דהיום וכי תלינן בה הכתם מאי מקלקלת לה מה לי אי הויא היום ב' ראיות או חדא ראיה: **יב** על צוארה. אם נמצא דם כנגד תורפה יכולה לתלות במכה שעל צוארה. שפעמים שמטה את צוארה לפניה ונופל דם המכה על התחתית חלוקה: על כתיפה כו'. שאין דם בא מכתיפה ונופל לפניו:

פרק ז ב לבשה שלשה חלוקין. זה ע"ג זה ונמצא על הפנימית אפילו נמצא על פנימי שהוא על בשרה: ולה לתלות. כגון שעברה בשוק של טבחים: ה"ז תולה. אע"פ שנמצא על החלוק הפנימי שהוא על בשרה: על החיצון. אפילו נמצא על החיצון שהוא העליון: ואין לה לתלות. שלא עברה בשוק של טבחים ולא נתעסקה בדמים אינה תולה אע"פ שנמצא על החיצון שהוא החלוק העליון: קצרה שלבשה כו' וארוכה שלבשה כו'. ולא בדקתו קודם לבישה ואח"כ נמצא עליו דם: אם מגיע. כתם: **ג** ברחים. ונמצא כו' שתיהן טמאות. שהחיצונה דוחקת עצמה להתקרב אל הרחים ועוברת על רגל הפנימית הלכך שתיהן טמאות דלא ידעינן מהי נפיק: עד כגרים של פול אע"פ שלא הרגה. ויותר מכגרים לא אפילו הרגה. ולדבריו יש לטמא כגרים ועוד, ולטהר פחות מכגרים: **ה** האשה שהיה עושה צרכיה. מתניתין היא (פ"ט): [צרכיה. משתנת מים. עומדת. הדור מי רגלים למקור ואתא דם: יושבת. על שפת הספל מקלחת מי רגלים בחוזק אין מי רגלים הדור למקור ואי בתר דתמו מיא אתיא דם. על שפת הספל איבעי' לאשתמוטי דדם המקור שותת ויורד: תולה. באיש. ואף ר"מ דמטמא באשה לאודה מודה הכא וכ"ש לר"י דאף בספל אחד מטהר: **ו** טהור. ואינה חוששת למקור: לפני המים. קודם שהטיל מי רגלים: הנפל בתוכו. במי רגלים תולין בטהור: אחר הרוב. כמה שמצוי יותר]:

פרק ח א אם יש לה וסת. לקלקול הזה שאינה רואה כל שעה מחמת תשמיש אלא לפרקים תולה בוסת ומשמשין בלא בדיקתה בין וסת לוסת: **ג** כיצד תולות זו בזו. [גירסת הגר"א] דתנן (פט"ו) גבי שלש נשים שהיו ישנות במטה אחת ונמצא דם תחת אחת מהן ותולות זו בזו ואם לא היו ראויות לראות רואין אותן כאילו הן ראויות: א"ר מאיר מעשה בשקמה כו'. הכא דתנן למה כדבר דומה לגל טמא שנתערב בין ב' גלים טהורים ובדקו אחד מהן ומצאו טהור הוא טהור ושנים טמאין. שנים ומצאו טהורים. הן טהורים ושלישי טמא. בלבתן ומצאו טהורים כולן טמאין דברי ר"מ שר"מ אומר כל דבר שהוא בחזקת טומאה לעולם הוא בטומאתו עד שיודע לך טומאה היכן הוא וחכמים אומרים בודק עד שמגיע לסלע או לבתולה. ומביא ר"מ ראיה לדבריו ממעשה ש שבדקוהו ולא מצאו ואח"כ באה הרוח ופרכתו ונמצאת וכן בכ"מ שמוחזקין בו טומאה אין סומכין על בדיקה עד שיודע לך טומאה היכן היא. ואמרו לו שמא לא בדקוהו כל צרכו אבל כשבודקו כל צרכו שוב אינו חושש: ור' יוסי. נמי כר"מ ס"ל: חלקה כצפורן. שלא נזרעה מעולם. והיינו בתולה דרבנן דמתני': מן הצדדין נגוב ובאמצע לח. [כנו' הגר"א] הקרקע שמן הצדדין נגוב והקרקע שבאמצע לח שמקום הטומאה הוא סימן לח שנגלגלו שם מים של סדין מתוך שהיה העפר רך שנחרש ונחפר העפר שבאמצע לקבור שם מתים ועפר תיחוח שואבת מי הסדין ומן הצדדין הוי יבש שהקרקע קשה ואינה שואבת מי הסדין: **ד** ואיזהו רוק תפל. דתנן שבעה סמנין מעבירין על הכתם רוק תפל ותנן איזהו רוק תפל כל שלא טעם כלום: וקתני עלה מבערב. פירשוה בגמ' לאפוקי היכא דקדם והכל קודם היום אחר שניעור משנתו דלא הוי רוק תפל לפי שהשינה מגררת את הרוק ומחזיקתו. והאוכל ממתקו ומעביר את כחו. אבל לא הכל אחר השינה אע"ג דלאורתא קאכיל מקמי דישן לית לן בה: ניעור כל הלילה כו' עושה רוק תפל. איתמר עלה בגמ' במתנמנם דשינה דלילה בעינן: [מגריסין. מעיסת גריסין של פול חלוקת נפש והוא מבואר במשנה ז' סמנים וחלוקת נפש שנפרשה הקליפה מן האוכל]: ועובר שיתן לתוכו מלח. [כנוסחת הגר"א] קודם שיתן לתוכו מלח. שהמלח מעביר את כח הגריסין: **ה** [מי רגלים. המבואר במשנה הוא שהחמיצו ג' ימים: מדיח. נוסחת הגר"א מקשקש והוא מהפך ובמשנה מבואר מכסכס: שלא כסדרן. המבואר במשנה]: ראשונים עלו לו. פירשוהו בגמרא אמר אביי ראשונים לכסדרן ושניים להעברתן. ראשונים דקאמר לאו אותן שהעבירן ראשון אלא ראשונים לכסדרן שבסדרן הן ראשונים ולהן היה לו להעביר תחלה והוא העבירן בסוף שהן שניים להעברתן והן עלו לו דכי הדר מעבר אבתרייהו לשניים לכסדרן נמצא מעביר שבעה סמנין כסדרן: ושניים. לכסדרן. והוא העבירן ראשון. לא עלו. דשלא כסדרן נינהו ואין שבעה כסדרן בעינן: **ו** [טהורות. אותן שנגעו קודם שעבר בפעם שני דתלינן שאין זה דם נדה שאילו היה דם נדה היה עובר בפעם ראשון: סאפון. הוא נפין המבואר בש"ס: תלויות. ולא אמרינן מדלא עבר בששי בשביעית נמי לא היה עבר ולבע הוא אלא אמרינן גולא הסאפון היה עובר ע"י השביעי ודם היה וסאפון מעביר גם צבע: **ז** ודאי. ולא

אינו מטמא בכתמים. בגד שאבד כתם מעביר עליו שבעה סמנין (יט) ר"ש בן אלעזר אומר בודקו [א] ששעת אבדה בו שכבת זרע אם היה חדש בודקו במחט (כ) ושחקין בודקו בחמה:

פרק תשיעי

א (א) היתה למודה להיות רואה בתחלת הוסת כל הטהרות שעשתה בתחלת הוסת ובאמצע הוסת ובסוף הוסת טמאות. באמצע הוסת. כל הטהרות שעשתה בתחלת הוסת טהורות. באמצע הוסת [ב] ובסוף הוסת טמאות. ובסוף הוסת כל טהרות שעשאה בתחלת ובאמצע הוסת טהורות ובסוף הוסת טמאות (ב) ר' יוסי אומר [אף] ימים ושעות וסתות הן: ב כיצד היתה למודה להיות רואה מיום עשרים ליום עשרים משש שעות לשש שעות הגיע יום עשרים ולא ראתה אסורה לשמש כל היום דברי ר' יהודה ור' יוסי מתיר עד שש שעות. עברה ו' שעות ולא ראתה אסור לשמש כל היום דברי ר' יהודה ורבי יוסי מתיר משש שעות ולמעלה ואין מחייבין אותה שתהא ידה בעינה כל היום אלא (א) בודקין פעמים לוסתה: ג היתה למודה להיות (ג) רואה (ג) עשרים וא' (ג) עשרים ושתים (ד) עשרים וג' הרי זו (ה) וסתה סירגה לה ארבעה ימים אינו וסת. היתה למודה להיות רואה (ד) יום חמשה עשר (ו) ושינה לשבעה עשר זה וזה אסורין שינה לט"ז ט"ו ושבעה עשר טמא וששה עשר טהור. שינתה לשמונה עשר טהור שלשתן ואינו טמא אלא שמונה עשר. היתה למודה להיות רואה יום עשרים (ז) (ה) ושינה [ג] יום עשרים זה וזה אסורין מותר לשמש מיום כ' ועד יום ל' ואם ראתה יום עשרים מותר לשמש יום שלשים מפני אורח הבא כתיקונו לא ראתה יום עשרים אסור לשמש יום שלשים: ד הרואה דם (ו) מטמאה מעת לעת מה היא מטמאה אוכלין ומשקין משכבות ומושבות וכלי חרס [ד] המוקפין צמיד פתיל (ח) ומקולקלת ואינה מטמאה את בועלה ור"ע אמר אף מטמאה את בועלה ואינה [ה] רואה ומונה שבעה לראייתה אלא משעת ראייתה: ה (ז) הרואה כתם מטמאה למפרע ומה היא מטמאה אוכלין ומשקין משכבות ומושבות וכלי חרס [ו] המוקפין צמיד פתיל ומקולקלת (ט) ומטמאה את בועלה ואינה מונה [ז] (י) לראייתה אלא משעת שראתה זו וזו תולין ולא שורפין: ו (ח) תינוקת שלא הגיע זמנה לראות ונשאת ב"ש אומרים נותנין לה ארבעה לילות מסורגין ואפילו בד' חדשים (יא) ובה"א זמן שהיא נוגפת בד"א בזמן שלא הפסיקה אבל הפסיקה וראת [ח] שלא בשעת תשמיש הרי זו טמאה נדה ונותנין לה עד [ט] שעת מראה דמים וראתה הרי זו טמאה נדה ושהגיע זמנה לראות. הפסיקה וראתה שלא מחמת תשמיש הרי זו טמאה נדה ונותנין לה לילה הראשונה בלבד. [י] שעונת מראה דמים וראתה הרי זו טמאה נדה [כ] (ט) בזמן שהיו ב"ה אומרים כל הלילה רשב"ג אומר נותנין לה עונה שלמה חצי היום ולילה: ז (י) וכולן שהיו [ל] שופעות דם בודקין אותו בשפופרת חוץ מן הכתולה שדמיה טהורין מפני שדם בתולים טהור ובכולן היה ר"מ אומר כדברי ב"ש שאר הראיות כולן לפי הדמים [מ] בו היה ר"מ אומר דמים משונין זה מזה. דם הנדה [אדום] דם הבתולים דיהה. דם הנדה זוהם דם בתולים אינו זוהם דם הנדה (יב) מן המקור דם הבתולים (יג) מן הצדדין: ח ראתה כתם ואח"כ ראתה דם הרי זו (כ) תולה כתמה בראייתה בתוך מעת לעת דברי (יד) ר"ש בן אלעזר רבי יוסי אומר רבי רואה אני את דברי ר"ש בן אלעזר (טו) בדקה (עצמה ואת) חלוקה והשאילתו לחברתה ואחר כך נמצא עליה דם היא טהורה (ל) וחברתה תולה בה. (מ) (טז) אמר לו ר' שמעון לרבי יהודה אף את אלו היתה אומר תהא ידה בעיניה כל היום [נ] מה היתה אומרת מה לי הפסיקה טהרה מן המנחה ולמעלה מה לי הפסיקה טהרה מיום הראשון (נ) אמר לו רבי אליעזר לר' יהושע (ס) [ס] אפשר ראתה יום הראשון ויום השביעי טהורין והאמצעיים (יז) טמאין אמר לו אף אתה מודה למונה מסורגין [ע] שהוא יושב על גבי סכך ורואה קרי בתוך ימי ספירתו שהן מונין מסורגין (ע) רבי יוסי ור"ש אומרים נראין דברי ר"א מדברי רבי יהושע ודברי ר"ע משניהן אבל הלכה כדברי ר"א: ט (פ) הזב והזבה הנדה והיולדת ומצורע (יח) [פ] שניהן מטמאין במשא [צ] ואין מטמאין אלא ברובן [ק] ר"ש אומר [ר] אין שורפין עליהן את התרומה ואין חייבין עליהם על טומאת מקדש וקדשיו שאין טומאה אלא מדברי סופרים. וכן היה (צ) ר"ש אומר (יט) עובד כוכבים שמת שהוא טהור מלטמא במשא לפי שאין טומאתו אלא מדברי סופרים: י (ק) ומודה ר' יהודה ביושבת על המשבר ומתה ויצאה הימנה רביעית דם שהיא מטמאה משום כתם. א"ר יוסי לפיכך אין מטמאה באהל (כ): יא (ר) בראשונה היו מטבילין (כא) על גב [ש] כל הנשים נדות חזרו להיות מטבילין ע"ג כל אחת ואחת מפני כבוד הנשים. בראשונה היו מוציאין מוגמר לפני חולי מעיים וחזרו להיות מוציאין לפני כל אחת ואחת מפני כבוד המתים. בראשונה היו מוציאין עשירים בדרגש ועניים בכליבה חזרו להיות מוציאין בין בדרגש בין בכליבה מפני כבוד העניים. בראשונה היו מוליכין לבית האבל עניים בכלי זכוכית הצבועה עשירים בכלי זכוכית הלבנה חזרו להיות מוציאין בין בצבועה בין בלבנה מפני כבוד עניים. בראשונה כל מי שיש לו מת היו יציאותיו קשות עליו יותר ממתו התחילו הכל מניחין מתיהן ובורחין הנהיג ר"ג קלות ראש בעצמו וחזר הכל לנהוג כר"ג. בראשונה היו אומרים (ש) בשר התאוה [טהור] הזרו וגזרו עליו

שיהא

הגהות הגר"א

לרקו' על כתמיהן בגד כו': (יט) ומבטלו רשבא"א בודקו שכונות שכונות אבדה כו': (כ) שחק: **פ"ט** (א) בודקה סמוך לוסתה: (ב) יום עשרים וא': (ג) יום עשרים ושנים: (ד) יום עשרים ושלשה: (ה) וסת לסירוגין סירגה ליום כ"ד אינו וסת היתה כו': (ו) ושינתה ליום ששה עשר זה וזה אסורין. שינתה ליום שבעה עשר הותר ששה עשר ונאסר חמשה עשר ושבעה עשר. שינתה ליום שמונה עשר הותרו כולן ואין אסורות אלא ט"ח ואילך היתה למודה כו': (ז) ושינתה ליום שלשים זה וזה אסורין הגיע יום עשרים ולא ראתה מותרת לשמש עד יום ל'. וחוששת ליום שלשים. הגיע יום שלשים וראתה הגיע יום עשרים ולא ראתה הגיע יום שלשים ולא ראתה והגיע יום עשרים וראתה הותר יום שלשים ונאסר יום עשרים מפני שאורח בזמנו בא הרואה דם כו': (ח) ואינה מקולקלת ואינה מטמאה את בועלה ואינה מונה שבעה אלא משעה שראתה הרואה כתם כו': (ט) למנינה ומטמאה את בועלה כו': (י) שבעה אלא משעה שראתה זו וזו תולין לא אוכלין ולא שורפין: (יא) ובה"א כל זמן שהיא נוגפת ובזמן שלא הפסיקה מחמת תשמיש אבל הפסיקה מחמת תשמיש וראתה הרי זו טמאה נדה נשתנה מראה דמיה טמאה נדה וכשהגיע זמנה לראות נותנין לה ד' לילות הפסיקה מחמת תשמיש וראתה הרי זו טמאה נדה. נשתנה מראה דמיה טמאה נדה. ראתה ועודה בבית אביה נותנין לה כל הלילה ונותנין לה עונה שלימה וכמה עונה שלימה פירש רשב"ג לילה וחצי יום. וכולן שהיו שופעות ובאות מתוך ד' לילות לאחר ד' לילות מתוך הלילה לאחר הלילה כולן צריכות לבדוק את עצמן ובכולן ר"מ מחמיר כדברי ב"ש וכן שאר ראיות שבין ב"ש וב"ה הלך אחר מראה דמים. שהיה ר"מ אומר מראה דמים משונים הן זה מזה כיצד דם נדה אדום דם בתולים אינו אדום דם נדה זיהום דם וכו': (יב) בא מן וכו': (יג) בא מן וכו': (יד) רבי רשב"א אומר יומו א"ר רואה וכו': (טו) מדברי שהוא מתקן ואני מעוות בדקה כו': (טז) אמרו לו לר' יהודה אלמלי ידיה מונחות בעיניה כל בין השמשות יפה אתה אומר עכשיו אימר עם סילוק ידיה ראתה מה לי הפרישה בטהרה בשביעי מן המנחה ולמעלה מה לי הפרישה בטהרה בראשון א"ל ר"א וכו' אפשר יום ראשון ויום שביעי:(יז)טמאין והתורה אמרה ואחר תטהר ואחר אחר לכולן א"ל ר' יהושע ואי אתה מודה בזב שראה קרי ונזיר שהלך תחת סככות ופרעות שמונה בסירוגין והתורה אמרה והימים הראשונים יפלו ר' יוסי כו': (יח) שמתו מטמאין: (יט) מפני מה אמרו עובד כוכבים שמת כו': (כ) ורבי יהודה אומר אף מטמאה באהל בראשונה כו': (כא) כלים ע"ג נדות מתות והיו נדות חיות מתביישות התקינו שיהיו מטבילין ע"ג כל הנשים מפני כבודן של נדות חיות. בראשונה היו מטבילין ע"ג זבין מתין והיו זבין חיין מתביישין התקינו שיהו מטבילין ע"ג כל האנשים מפני כבודן של זבין חיים. בראשונה היו מניחין את המוגמר תחת חולי מעיים מתים והיו חולי מעיים חיים מתביישין התקינו שיהו מניחין תחת הכל מפני כבודן של חולי מעיים חיים. בראשונה היו מוציאין עשירים בדרגש ועניים בכליבה והיו עניים מתביישין התקינו שיהו הכל מוציאין בכליבה מפני כבודן של עניים. בראשונה היו משקין בבית אבל עשירים בזכוכית לבנה ועניים בזכוכית צבועה והיו עניים מתביישין התקינו שיהו הכל משקין בזכוכית צבועה מפני כבודן של עניים. בראשונה היו מגלין פני עשירים ומכסין פני עניים מפני שהיו מושחרין פניהם מפני הבצורת והיו עניים מתביישין התקינו שיהו מכסין הכל מפני כבודן של עניים. בראשונה היה הוצאת המת קשה לקרובים יותר ממיתתו עד שהיו קרוביו מניחין אותו ובורחין

עד

פירוש הג"מ אברהם בן הגר"א ז"ל

בודקו שכונות שכונות. כל שלש ושלש אלבעות לבד: במחט. מקום הזרע קשה והמחט מתעכב ליכנס בו: הדש. אין נבדק בחמה לפי שהוא עב ומהודק אבל שחק נבדק בחמה בשהו כנגד עיניו ומקום הזרע הוי סתום ואין החמה נראית כנגדו כל כך: **פ"ט** ד"ר יהודה. ור' יהודה לטעמיה דאמר כל עונת וסתה אסורה ושוגה הוי יום או לילה ומי שוסתה בלילה ואפילו בסופה אסורה כל הלילה ואם וסתה ביום ואפילו בסופו כל היום אסור: עד שש שעות. דשעות דייקינן הואיל וסתה בשעה ששית אינה אסורה לא לפניה ולא לאחריה והוסתת בשש שעות. שעה ששית היא אסורה בשוא וסתה: מן המנחה. היינו משש שעות ולמעלה מכי ינטו צללי ערב ובשבע ככר נטו הצללים שהחמה במערב: סירגה מיום כ"ב ליום כ"ד: לא קבעה לה וסת. שאין דילוג זה דומה לראשון דראשון יום אחד וזה שני ימים כאחד: היתה למודה. וסת קבועה לט"ו ושינתה לי"ז זה וזה אסורין כלומר כשיגיע ט"ו וי"ז עוד תאסר חזרה ושינתה בשניה לי"ז הותר י"ו מכאן ואילך שלא קבעתו אלא פעם אחת הלכך בפעם אחת הוא נעקר: הותרו כלן. ט"ו שהרי עקרתו שלש פעמים וי"ו וי"ז בחדא זימנא מעקר ואפילו י"ח הבא לא יאסר כדקתני משמונה עשר ואילך שהרי שלשה בדילוג וקבעה לה וסת בדילוג: עד יום שלשים. כל ימים שבינתיים מותרים הגיע יום ל' ולא ראתה יום כ' וראתה הותר שלשים העתיד לבא דהא איעקר מינה והע"ג דקבעתי' תרי זימני מיעקר בחד זימנא: ונאסר יום עשרים. הכא שהרי למודה בעשרים ולא עקרתו אלא בשתי פעמים שהרי העקירה האחרונה של עשרים שלא ראתה שאחר השלשים השניים לאו עקירה היא שהרי לא שינתה ליום שלשים השלשיים ולא ראתה עד יום עשרים לחודש כוסתה. מפני שאורחת זה שחזר לשוב יום עשרים בזמנו הראשון בא: מתוך ד' לילות שלא ראתה בבית אביה או מתוך הלילה לראתה בבית אביה צריכות לבדוק שאין סומכות לומר הואיל ושופעות דם מדם בתולים הוא ואפילו אחר ד' לילות אלא בודקות אם נשתנו מראה דמיה: ושאר ראיות. היכא דאינה שופעת שבין ב"ש וב"ה דלב"ה טהורין ואפילו נשתנו ואמר ר"מ הלך אחר מראה הדמים והכא לא סבירא ליה כב"ש דלב"ש אפילו לא נשתנו טמאין כיון דאינה שופעת מתוך ד' לאחר ד' לקטנה ומתוך לילה לאחר לילה להגיע זמנה ולא ראתה: ראתה כתם ואח"כ ראתה דם. בתוך מעת לעת: תולה כתמה בראייתה. ואמרינן האי כתם מדם נדות זה הוא וטהורה מלטמא עד שעת כבוס אלא משמצאתה ולהבא: יומו. אם ראתה בו ביום תולה ואם שקעה חמה הע"פ שראתה תוך מעת לעת אינה תולה: שהוא מתקנה. מיקל עליה וכיון דכתמים דרבנן נראין דברי המיקל הוא מתקן הלכותיו לידי זיבה לענין זיבה הוא מיקל דלדידי היכא דלא חזיא בו ביום לא תלינן כתמה בראייתה ומונה ימי נדותה מיום ראייתה ואין ימי זיבה מתחילין עד יום ח' לראייתה. לר' מונה מיום מציאת כתמה ואף להקל ולטבול בליל שביעי לכתמה אם פסקה ומיום ח' לכתמה הוו ימי זוב ונמצא רבי מחמיר לענין זיבה דכי תזיא בח' לכתמה אמרינן זבה היא וצריכה שימור לתשיעי יום כנגד יום ואם תראה שניים עמו תהא זבה ולר"ש סוף נדה הוא ולא מצריך שימור ואם תראה שניים עמו לא תהא זבה נמצא אני מביאה ע"י כתמה לזיבה אבל איהו לא: עם סילוק ידיה ראתה. ואפילו הכי אמרה טהורה הלכך מה לי הפסיקה בטהרה בראשון וכו': בזוב שראה קרי. בימי ספירו שאינו מונה אותו יום דקיי"ל

אור הגנוז

[א] שכונת שכונת: **פ"ט** [ב] תיבת ובסוף הוסת ליתא: [ג] ליום שלשים: [ד] פתוחין ומוקפין: [ה] ואינה מונה: [ו] פתוחין: [ז] שבעת וראת: [ח] ועאת מחמת תשמיש: [ט] עד שתחיה המכה שינת מראה: [י] שינת: [כ] לוו ב"ה אומרים כל הלילה שלה: [ל] רוואות: [מ] תיבת בו ליתא: [נ] יפה היית אומר אלא מה לי: [ס] האיך אתה אומר יום דראשון: [ע] בנזיר: [פ] שמתו: [צ] עד שימוק הבשר: [ק] ואין טומאתן אלא מדברי סופרים: [ר] תיבת אין ליתא: [ש] הנשים המתות נדות.

מצפה שמואל

(א) היתה למודה. ע"ש סג: במשנה: (ב) רי"א ימים ושעות. סג: בגמ'. ועי' תוס' שם דשש שעות ר"ל בו ביום ולא זכרו תוספתא זו וכנוסח הגר"א כאן: (ג) רואה עשרים. סד.: (ד) יום חמשה עשר. עי' סג: במשנה. וסד. בפלוגתא דרב ושמואל דשמואל ס"ל עד שתשלש בדילוג: (ה) ושינה יום עשרים זה וזה. סד. ת"כ: (ו) מטמאה מעל"ע מה היא. ו. תניא כוותיה דרבא כל ברייתא וע"ש הגירסא: (ז) הרואה כתם. שם: (ח) תינוקת שלא הגיע. ספ"י במשנה. ועי' יא: שם מימרא דשמואל. ועי' ירו' ברכות כפ"ב לענין לתלות בדם המכה: (ט) בזמן שהיו. סה.: (י) וכולן שהיו שופעות. סה: כל ברייתא זו ע"ש הגירסא: (כ) תולה כתמה. נג: ע"ש: (ל) וחברתה תולה בה. נח. ע"ש בסוף העמוד: (מ) אמר לו ר"ש לר"י. סה:: (נ) א"ל ר"א לר"י. לדבריך אפשר כו': (ס) אפשר שראתה יום הראשון. סה:: (ע) ר"י ור"ש. שם: (פ) הזב והזבה. עי' ס"ע במשנה וגמרא. וכמשה היינו כאבן מסמא: (צ) רש"א עובד כוכבים. בש"ס הגירסא ר"א: (ק) ומודה ר"י. עא. ע"ש: (ר) בראשונה. קאי על המשנה עא: והובא במו"ק כז. הכל מבואר שם: (ש) בשר התאוה. מיי'

זר זהב ומנחת בכורים

לא כתם: וטעל. ומבטלין גרסינן אף שודאי דם הוא נתבטל בהני סמנים: שכונות שכונות גרסינן. שורות שורות: ושחקין. בגדים ישנים]:

פרק ט א [היתה למודה כו'. עמאות שמא ראתה ול' יום הוי וסת: ב כל היום. שכל היום הוא וסתה ואסורה שמא תראה בעת תשמיש: עד שש. ואינו אסור אלא שעה ו' דהוא שעת וסתה: פעמים. סמוך גרסינן והוא שדינה כלאחר וסת וסגי בבדיקה: ג עשרים ואחד. בחודש והוא וסת הדלוגין ולשמואל הך עשרים ואחד הוא ראיה שניה ומתחלת מיום עשרים והוי שלשה דלוגין: לארבעה ימים גרסינן. היינו לכ"ד בחודש: אינו ווסת דאין דלוגו שוה: זה וזה אסורין. כללא הך מילתא וסת הנקבע אינו נעקר אלא בתלתא זימני וחוששת אף לפ"א ומ"מ נעקר בפ"א אף אותן שנקבע ב"פ: לשמונה עשר. היא פעם ג' לכן נעקר ט"ו (עיין תוספות ס"ד ד"ה ואינה גירסת התוספתא לקמן): ושינה יום עשרים. וראתה ליום ל' וכנוסחת הגר"א כ"ה בש"ס וכאן משובש: מותר יום שלשים. אף שראתה ג"פ נעקר בחד זימנא ונאסר יום עשרים כבתחלה דעדיין לא נעקר בתלתא זימני שהרי עשרים הג' שלא ראתה לא הוי עקירה דלא שינתה לראות ביום שלשים שלאחריו: ד וכ"ח. דנטמאים בהיסט: ומקולקלת. ואינה מקולקלת גרסינן דיודעת מתי ימי נדותה וימי זיבתה דראיה זו ידעינן מאימת: ואינה מטמאה את בועלה. דמעל"ע שבנדה אין מטמאה הבועל משעת ראייתה. ולא למפרע להקל: ה למפרע. משעת כבוס או בדיקה: מקולקלת. שאי אימתי פתח נדותה דלאחר ז' ימים מזה תהיה זבה וכאן אי יום ראייתה בבירור: שראתה. שמצאה הכתם לתומרת: זו וזו. אף בדם: ו מסורגין. אף בסירוגין תלינן הדם מתשמיש בדם בתולים: ובה"א זמן שהיא נוגפת. שהוא מחמת המכה. ומבואר בגמ' עומדת ורואה יושבת ואינה רואה בידוע שלא תיתה המכה: שלא הפסיקה. תשמיש בלא ראיה ולא אפילו ראתה שלא מחמת תשמיש תולה בראיית התשמיש: הפסיקה. תשמיש בלא ראיה. וראתה שלא מחמת תשמיש ל"ג א"כ גרסינן לעיל בלא הפסיקה אפילו ראתה שלא מחמת תשמיש תולה בעת התשמיש: ונותנין לה עד שתחיה המכה. גרסינן: שינתה מראה דמים. גרסינן שינתה משל אמש ודאי תיתה המכה: ושהגיע זמנה לראות. מבואר במשנה בלא ראתה בבית אביה ד' לילות וכראתה לילה אחת (עי' תוס' ד"ה שלא מחמת תשמיש) (יא:): לילה הראשונה. בראתה: שינתה מראה. גרסינן: בו' בלילה. כגון כגיע זמנה וראתה בבית אביה דאין תולין אלא לילה וכש"ס הגירסא כנוסח הגר"א: ז וכולן. כש"ס הגירסא כנוסח הגר"א ואפרש על לשונו: מתוך ד'. להגיע זמנה לראות ולא ראתה: מתוך הלילה. לראייתה: לבדוק. אם הוא דם בתולים כדאמר לקמן דניכר: כדברי ב"ש. להתיר בלא הגיע זמנה ד' לילות ותהגיע זמנה ולא ראתה לילה אחת ובזה אף בשינה טהור: ושאר ראיות עד שתחיה המכה. בלא הגיע וד' לילות בהגיע דפליגי ב"ש וב"ה לב"ש טמא אף שמשונה מדם נדה ולב"ה טהור אף בלא שינה בזה ר"מ מחלק (תוס' ד"ה וכולן): ח כתמה. ואינו מטמא למפרע עד שעת כבוס: בנוסח הגר"א מדברי שהוא מתקן לרשב"א דתולה רק יומו א"כ בראתה בו ביום ראיה אחת היא וכשתראה למחר עדיין לא הוה זבה אבל לרבי תלינן כל מעל"ע וא"כ הכתם אף שנראה היום ותולין בראייתה מ"מ י"ל מיום אתמול הוא והוה ב' ראיות וכי תזיא למחר הוה זבה נמצא דרשב"א מיקל (תוס' בשם ר"ת נג: ד"ה שהוא): וחברתה תולה. לענין כבוס יכולה לומר לא מהימנה ליה אבל נאמנת הראשונה לטמא שניה (נח.): אמר ר"ש לר"י. כמה שאמר בפ"י דאם בדקה שחרית יום שביעי היא בחזקת טמאה ומטמאה עד שעת בדיקה ומן המנחה ולמעלה טהורה: אילו היתה אומרת. להצריכה שתהא ידיה בעיניה כלומר בבדיקתה כל בה"ש: ה"ג יפה אתה אומר. דלא תהני בדיקת שחרית: ה"ג עכשיו אומר וכן בש"ס: בראשון. אף ביום ראשון מ"מ תהזק בטהרה לאחר טבילה דלא תפגע: אמר לו ר"א לר"י. בהא דס"ל בזב שלא בדק אלא ראשון ושביעי עולה מן המנין והימים שלא בדק אינו עולה א"כ לא הוה ז' רצופין לכפירה: אפשר שראתה. כיון דחיישינן שראתה א"כ איך נימא יום הראשון וכו': אף אתה מודה. ע"ג סכך בסככות בנזיר בש"ס (סח:) סככות ופרעות שהוא אהל כספק וסותר יומו: ורואה קרי. בזב: שהן מונין. גרסינן: דברי ר"א. דבחזקת טהרה: מדברי ר"י. דהוא מילתא דתמיה: ודברי ר"ע. דס"ל דאין לו אלא יום שביעי דשמא ראו וסתרו בימים בינתים: ט שמתו. גרסינן: במשא. אבן מסמא כדין זב מחיים ומדרבנן הוא גזירה שמא יתעלפו ויסברו שמתו ויטהרו טומאה: ברובן. שהרוב הגוף היא על האבן שהטהרות תחתיה: ואין חייבין. קרבן דהוה תולין בעזרה: במשא. באבן מסמא לפי שאף בחיים אין טומאת זיבה לעובדי כוכבים אלא מדרבנן: י ומודה ר"י. דס"ל באשה שמתה ויצאת ממנה דם דאינה טמאה משום כתם דנעקר משמתה מודה באשה היושבת על המשבר דנעקר מחיים: לפיכך. כיון שנעקר מחיים: יא נדות. מתות שנטמאו הכלים: כבוד הנשים. שהיו נדות חיות מתביישות: כבוד החיים. גרסי' וכנוסחת הגר"א: מוליכין. מיני אוכלין סעודת הבראה: בעצמו. ויצא בכלי פשתן: התאוה. שלא בקרבן ליטנא דקרא כי תאוה נפשך: נמנע.

שיהא מטמא את הידים חזרו וגזרו עליו שיהא מטמא במגע חזרו (כב) וגזרו [א] הנבילה עצמה מטמא בטשא חזרו ואמרו כל חגת שנעשית ע"ג בשר התאוה (כג) מטאה לקודש [ב] וכן הורה לתרומה חזרו ואמרו חיה ולא עוף [ג] ר"א בן יהודה איש אובלין אמר אפילו נעשית ע"ג עוף אחד ועל גב תרנגול אחד טמאה לקדש וטהורה לתרומה: יב [ג] בזו שהיה ב"ה קורין אותו (ח) (כד) גרגרן ר' יהודה היה קורא אותו בועל נדה. (א) אמרו להם ב"ש לב"ה אי אתם מודים ברואה בתוך אחד עשר (כה) שטבלה לערב ושמשה את ביתה שמטמאה משכב ומושב וחייבין בקרבן אף הרואה יום (כו) אחד [ד] תהא חייבת בקרבן אמרו להן בית הלל (כז) [ה] אם אמרתם ברואה [ו] ביום שלאחריו שכן יום שלאחריו מצטרף עמו בזיבה תאמרו ברואה יום אחד עשר שאין יום שלאחריו מצטרף עמו בזיבה. אמרו להן ב"ש א"כ לא תטמא משכב ומושב (כח) אמרו להן בית הלל [ז] אתרבינה מטומאת משכב ומושב החמור נמעטו מהבאת קרבן הקל:

סליק פירקא וסליקא לה תוספתא ממסכת נדה

פירוש הג"מ אברהם בן הגר"א ז"ל

דקיימא לן דסותר יום אחד ומונה לסירוגין: ומיד שהלך תחת סככות ופרעות שהן ספק אהל אין אותו יום עולה למנין מירותו ונמצא שמונה ל' יום של כהם נזירות בסירוגין: אם שיוה לו לטומאה שאתם מודים שמטמאה בועלה משכב ומושב ליל מילא י"א: מצטרף עמו לזיבה. הלכך צריכה לשמור יום התחתת כנגד יום הראויה להחמיר מדרבנן: להקל. להביא חולין לעזרה: מדבריכם אתם נטבים. מוקשין: שאתם אומרים טבל היום שלאחריו וכו': לידי טומאת משכב ומושב להחמיר נביאתו לידי קרבן להקל. ועוד מדבריכם אתם נישבים שאתם אומרים טבלה יום שלאחריו ושמשה ואח"כ ראתה מטמאה משכב ומושב ופטורה מן הקרבן. אתם השוו מרותיכם אם שיוה לו לטומאה ישוה לו לקרבן. ואם לא שיוה לו לקרבן לא ישוה לו לטומאה אלא להחמיר ולא להקל ה"נ להחמיר ולא להקל:

הגהות הגר"א

עד שבא ר"ג ונהג קלות ראש בעצמו ויצא בכלי פשתן ונהגו העם אחריו לצאת בכלי פשתן בראשונה כו' בשר כו': (כב) וגזרו עליו שיהא מטמא במשא כנבילה חזרו כו': (כג) טהור חזרו ואמרו אף חיה ועוף טמאין לקודש וטהורין לתרומה ר"א בן יהודה איש אובלין אומר כו': (כד) גרגרן היו ב"ש קורין אותם בועל כו': (כה) יום שטבלה וכו' ושמשה שהן מטמאין משכב כו': (כו) אחד עשר תהא כו': (כז) לב"ש לא אם אמרתם בתוך י"א יום שכן יום כו' תאמרו ביום י"א שאין יום כו': (כח) אמרו להם ב"ה אם הביאנו

אור הגנוז

[א] שיהא כנבלה: [ב] וטהורה לתרומה: [ג] ר' אליעזר בן יהודה איש כפר אובלין: [ג] לאותו: [ד] עשר: [ה] לא: [ו] בתוך אחד עשר שכן יום שלאחריו מצטרף עמו לזיבה תאמרו ברואה יום אחד עשר שאין מצטרף עמו לזיבה: [ז] אם רבנהו:

מצפה שמואל פי"א מהל' אבות הטומאה ה"ב ע"ש הטעם בזה: (ח) גרגרן. עי' ער. במשנה: (א) אמרו להם ב"ש. עב. כל ברייתא זו וע"ש הגירסא.

זהב ומנחת בכורים

כל הכנוף: חזרו וגזרו. שיהא כנבלה ומטמא במשא: הגת שעשו הפועלים. שאכלו בשר תאוה: טהורין לתרומה גרסינן. דבשר תאוה אינו אלא לקדש ולא לתרומה: נעשית. הגת: עוף אחד שאינו קרבן. וכה"ג פליגי בפ"א דמ"ש כ"ז ע"ש: יב גרגרן. בראתה יום י"א דלב"ה א"צ שמור יום י"ב אלא מדרבנן דאינו ימי זיבה וכי טבלה ביום י"ב ושמשה וראתה לב"ה אינו מטמא משכב ומושב ועל הבעילה הוא גרגרן שממהר להטות במה שעשה כן בתוך י"א: בועל נדה. דלדידיה צריך בימור יום י"ב מן התורה רק דאינו סותר בראיה אחר טבילה מ"מ מטמאה משכב ומושב והוה בועל נדה מדרבנן: לערב. שלא שמרה מקלת מן היום השני: יום אחד. צ"ל יום לאחרון או י"א: אמרו להן ב"ש. א"כ לא תטמא ולמה אמרו בזה דמטמא משכב ומושב ופטורין מן הקרבן: אתרבינהו. נראה בזה טומאת משכב ומושב דיש להחמיר מדרבנן אבל לא לקרבן דהוה חולין בעזרה: (ולגוס' סבר"א אתם נשבים. מוקשין): להחמיר. מדרבנן ולא להקל. להביא קרבן חולין לעזרה]:

סליק מכלת נדה בסיעתא דשמיא

תוספתא מקואות פרק א

פרק ראשון א (א) אמר רבי נחמיה מפני מה אמרו אם לא הדיח טהור שאין המים [א] (ב) שבו עלולין לקבל טומאה עד שיתלשו הגביהן רבו הטהורין על הטמאין. כיפני מה אמרו אם הדיח טמא הוכשרו המים שבידו ונטמאו וטמאו את הככר. ר"ש אומר בין שהדיח בין שלא הדיח טמא שאני אומר שטיפת המים טמאין נוגעות בככר: ב גבא שנפל לתוכו יין דבש וחלב הולכין אחר הרוב. נפל לתוכו שמן אע"פ שהקיפהו ה"ז טמא לפי שא"א לו לצאת ידי צהצוחי שמן. יין של תרומה שנפל על גבי פירות ידיהום והן (ג) מותרים. [ג] נפל על גבי היין מותר על גבי הוצא יקפנו כדי שיבטל טעם שמן שבו: ג (ב) (ג) חזקת טיט וגממיות שבפתחי חנויות שברה"ר בשעת הגשמים הכל טהור. פסקו הגשמים הרי הן (ד) [ג] שפיכות ושבשקין הולכין אחר הרוב. מי שפיכות ומי גשמים שנתערבו בין בכלי בין (ה) בקרקע [ד] ר' יהודה ור"ש אומרים בכלים טמאין ובקרקע טהורין. פסקו הגשמים הקרובין לעיר ולדרך טמאין והרחוקין טהורין עד שיהלכו רוב בני אדם. (ג) בד"א בגבא שאפשר לו לשתות ולא יהא מקום פרסות רגליו ניכרות. אבל גבא שא"א לו לשתות עד (ו) שתהא מקום [ה] רגליו ניכרין ומצא שם מקום פרסת רגלי אדם מקום פרסת רגלי בהמה גסה טמא מקום פרסת רגלי בהמה דקה טהור: ד גבא שאין בו ארבעים סאה ונפל לתוכו פחות משלשה לוגין מים (ו) שאובין [ו] טמאין פסולין להלה ולתרומה וליטול מהן לידים וכשרין להקוות עליהן. ירדו גשמים רבו ושטפו כדברי ב"ש [וכדברי] ב"ה (אומרים) רבו אע"פ שלא שטפו וכדר"ש שטפו אע"פ שלא רבו כשרין לחלה ולתרומה וליטול מהן לידים וכשרים להקוות עליהן. כיצד רבו אע"פ שלא [שטפו] כדברי ב"ה מקוה שהוא מחזיק ארבעים סאה ובתוכו י"ט סאה ונפלו לתוכו פחות משלשת לוגין מים שאובין [ז] טמאין כיון שנפלו לתוכו (ח) עשרים ואחד כאה של מימי גשמים: טהורין מפני שרבו. כיצד (ד) שטפו אע"פ שלא רבו כדברי ר"ש מקוה שהוא מחזיק כ' (ט) ובתוכו י"ט סאה ונפלו לתוכו פחות משלשה לוגין מים [ז] שאובין טמאין כיון שנפלו לתוכו סאה אחת של מימי גשמים טהורין מפני ששטפו וכמה (י) [ח] שנפלו וכל שהן: ה נפלו לתוכו שלשה לוגין מים שאובין טמאין פסולין לחלה ולתרומה וליטול מהן לידים ופסולין להקוות עליהן [ט] (עד שיצא מלואו). ירדו גשמים רבו ושטפו כדברי ב"ש וכדברי ב"ה רבו אע"פ שלא שטפו. וכדברי ר"ש שטפו אע"פ שלא רבו כשרין לחלה ולתרומה וליטול מהן לידים ופסולין להקוות עליהן עד שיצא הימנו מלואו ועוד. [י] ואיזו הוא מלואו ועוד מקוה שהוא מחזיק כ' סאה ובתוכו י"ט סאה ונפלו לתוכו שלשה לוגין מים שאובין טמאין ירדו גשמים ונתמלאו לעולם הוא (יא) פסול עד שיצא ממנו מלואו ועוד ועוד דבר מועט ממעט ג' לוגין: (ה) מקוה שיש בו מ' סאה חסר קורטוב ונפלו לתוכו ג' לוגין מים שאובין טמאין פסולין לחלה ולתרומה וליטול

באור הגר"א

פרק א מפני מה אמרו אם לא הדיח טהור. פי' דהיינו בנפל לתוכו ככר של תרומה ומפרש: שאין המים שבגבין עלולין לקבל טומאה עד שיתלשו ויחשוב עליהן. פי' אבל בשעת תבוכן לא מהני מחשבה וגם אחר התלישה צריך מחשבה ולהכי צריך שיהא מחשב להדיח אבל בלא חישב עליהן כיון שאין המים שעל הככר מקבל טומאה שוב אף אין להו הטיפה מטמאה כדמפרש: הגביהן רבו הטהורין על הטמאין. פי' ובטלן לאותן טיפה ואין אותן טיפה מטמאה את הככר אבל כשמחשב עליהן נטמאו המים שעל הככר גם כן מחמת הטיפה ושוב אינו יכולין לבטל אותו הטיפה. אבל ביפה הנוגעת בו נטמא ולפיכך מטמאין את הככר וזהו הפירוש של מפני מה אמרו הדיח טמא: שאני אומר שטיפת המים טמאין נוגעת בככר. פי' דר"ש סבר שלא בטלה טיפת הטמאין מחמת שרבו עליהן הטהורין אף שאינו מטמא אותו: הולכין אחר הרוב. פי' אבל כל זמן שאין רוב ובטלין כגבין כמו מים ובכיס רוב אף מים לא בטלין כשנפלו מים טמאין לתוכו: נפל לתוכו שמן. דשמן אינו בטל ברוב שהרי אינו מתערב עם המים כלל: אע"פ שהקיפו הרי זה טמא. פי' כדמפרש: לפי שאי אפשר לצאת בלא לחלוחי שמן. פי' ודאי נשאר מעט שמן במים ואותן מעט הנשאר לא בטיל במים (פי') כדמפרש: ידיהם והן מותרין. פי' כיון שהן של נוגן סני בהדחה שאינו בולע כלל: וכן שמן של תרומה. שנפל ע"ג פירות ידיהם והן מותרין: נפל ע"ג היין. פי' בשמן: כותר. פי' לפי שאינו מתערב עם היין וגם אין היין בולע ממנו כלום: נפל ע"ג הציר. פי' שהציר בולע ממנו מקצת ולפיכך יקפיאנו כדי שיבטל טעם שמן שבו. פי' דהיינו עם מעט ציר מלמעלה: עוקת טיט וגממיות שבפתחי חנויות ברה"ר. פי' שזה יש שופכין הרבה ומסתמא רבו שם השופכין הטמאין על המים בשווקי ולפיכך בשעת הגשמים הכל טהור. פי' דהגשמים מטהרין המים טמאין של שופכין כשרבו או שנבטלו לומר כדלית ליה ולומר כדלית ליה: פסקו הגשמים הרי הן שפיכות. פי' לפי שזה מצוי הרבה שפיכות חיישינן שמא תיכף אחר שפסקו הגשמים נתרבו השפיכות על המים שזה ולפיכך טמא: ושבשווקין. פי' אותן הגוממות העומדין בשווקין: הולכין אחר הרוב. פי' דהיינו אם רגילין להיות שם הרוב משפיכות טמא ואם לאו טהור ומסתמא הכא דלכ"ע אם השפיכות רבו על המים שבו טמאין ומפרש דיש חילוק דבכלים לכ"ע טמא ובקרקע פליגי וס"פ בין שפיכות ומי גשמים שנתערבו. פי' והרוב ממי שפיכות: בין בכלים בין בקרקע טמאין ר' יהודה ור"ש הומרים בכלים טמא ובקרקע טהור. פי' אפילו הרוב ממי שפיכות: והרחוקין טהורין עד שיהלכו רוב בני אדם עליהן. פי' לא חיישינן למי שפיכות אבל בקרובין חיישינן מיד: ולא יהא מקום פרסות רגליו ניכרות. פי' דהיינו שבקרקע שבשפיכות הכור היא קשה ואין ניכרין דריסת הרגלים עליהן לכך חיישינן בקרובים מיד: שאי אפשר לשתות עד שיהא פרסות רגליו ניכרין. פי' לא חיישינן מיד כיון שאין ניכר עדיין רגליו אמרינן שלא היה עדיין שם שום אדם אלא אם מצא שם פרסות רגלי אדם או פרסות בהמה גסה. פי' בבהמה גסה מסתמא אינו הולך בלא אדם והא דאינו ניכר גם רגלי האדם אמרי' שרכב עליה: טמא. דחיישינן שמא שתה מהן טמא: פרסות רגלי בהמה דקה. פי' שאין דרך אדם לרכוב עליהן: טהור. פי' שאמרינן שלא היה כאן אדם אלא הבהמה הלך בעצמה שכן דרך הבהמה לילך בעצמה: פסולין לחלה ולתרומה וליטול מהן לידים. פי' דכיון שממלאין בכלי המים טמאין בגו טמאין ותורין ומשמאין החלה או התרומה או הידים: וכדברי בית הלל רבו אע"פ שלא שטפו וכדברי ר"ש שטפו אע"פ שלא רבו. פי' שזהו מכשירין המים טמאין שנפלו להוכה ולפיכך כשרין לחלה כו': כיון שנפל לתוכו עשרים סאה של מימי גשמים טהורין. פי' אף שאין עדיין שם ארבעים סאה מ"מ משום שטומאה כבר נטהרה כדמפ' מפני שרבו כו': כיון שנפל לתוכו סאה אחת של מימי גשמים טהורין. פי' אף שלא רבו וגם אין שם ארבעים סאה אפ"ה טהורין כדמפ': מפני ששטפו. פי' ולר"ש שטפו אע"פ שלא רבו כשרין: וכמה שטפו. פי' כמה צריך להיות בשטפו ומפרש: כל שהן. פי' שאינו צריך שיעור רק אם שטפו כל שהן אפ"ה טהורין: נפלו לתוכן שלשה לוגין מים שאובין. פי' שפוסלין את המקוה אף אם היו טהורין וגם היו טמאין: פסולין לחלה כו'. פי' כמו בפחות משלשה לוגין טמאין: ופוסלין להקוות עליהן. פי' שהג' לוגין מים שאובין פסלו ושוב אינו נטהר כמקוה עליהן אפילו כמה: ירדו גשמים רבו ושטפו כו' כשרין לחלה. פי' שהטומאה כבר בטלה ואפ"ה פסולין להקוות עליהן. פי' מחמת הג' לוגין מים שאובין שנפל לתוכו: עד שיצא ממנו מלואו ועוד. כדמפ': ואיזהו מלואו ועוד. פי' דהכי השיעור להכשיר כשנפל לתוכו ג' לוגין מים שאובין: ירדן גשמים ונתמלאו לעולם הוא פסול. פי' דחשבינן כל מה שהיה בתוכו בשעה שנפל לתוכו הג' לוגין כשאובין ולפיכך כשיצא ממנו מלא מקוה שהיה בעת הנפילה ועוד מעט אם נמעט מג' לוגין שאובין אותן בנשתיירו דהלינן כל מה שיצא מאותן שהיו תחלה ולא מאותן שיורדין עכשיו אבל כל זמן שלא יצאו כשיעור הזה ודאי נשתיירו שם ג' לוגין שאובין כיון דחשבינן הכל לשאובין

הגהות הגר"א

פ"א (א) שבגבא: (ג) מותרין. וכן שמן של תרומה שנפל ע"ג פירות ידיהם והן מותרין נפל ע"ג יין והקפה אותה היין מותר נפל ע"ג הציר יקפיאנו כדי כו': (ג) שקת הטיט: (ד) הרי הן כמי שפיכות ושבשוקים הולכין: (ה) בקרקע טמאים ר"ש כו': (ו) עד שיהיו מקום פרסות רגליו ניכרות: (ז) שאובין כשרים לחולין ולחלה ולתרומה כו' הקוות עליהן. גבא שאין בו מ"ס ונפל לתוכו פחות מג' לוגין מ"ש טמאים פסולין לחלה ולתרומה ולטול מהן לידים וכשרים להקוות עליהן ירדו כו': (ח) עשרים סאה. (ט) עשרים סאה: (י) וכמה ששפו כל שהן: (יא) בפסולו:

אור הגנוז

פ"א [א] שבגבא: [ב] וכן השמן של תרומה שנפל להוך הפירות ידיהם והן מותרין שמן של תרומה שנפל על גבי היין יקפה אותו והיין מותר שנפל על גבי הציר יקפנו וכו': [ג] כמו שפיכות ושבשוקין: [ד] טמא: [ה] פרסות: [ו] כשרין לחולין לחלה: [ז] תי' טמאין ליתא: [ז] תי' שאובין טמאין ליתא בכ"י: [ח] ששפו כל שהן: [ט] ירדו גשמים עד שיצא הימנו מלואו ועוד: [ט] וכמה: [י] פחות:

מצפה שמואל (א) אר"נ. ר"ש פ"א מ"א: (ב) חזקת טיט מיי' פ"ט מט"א ה"ג וכס"מ שם ולהר"א שם בא"ה. ועי' בפנים. ועי' ר"ש פ"א מ"ד (ג) בד"א בגבא שאפשר לשתות. מיי' פט"ז מט"א וע"ש בכ"מ: (ד) שטפו אע"פ שלא רבו פי' מיי' פ"ה ממקוואות ה"י וכס"מ ובהשגות וכאן בר"ש מ"ה: (ה) מקוה שיש בו מ' סאה חסר קורטוב. עי' מכות ג: וד.:

זר זהב ומנחת בכורים

פרק א א [אמר רבי נחמיה מפני מה אמרו. במ"א פ"א במי גבאים שהם טמא ונפל ככר של תרומה אם הדיח טמא ולא הדיח טהור: שבגבא. גרסינן: הגביהן אף בגנבה הככר רבו הטהורים ובטל טיפת הטמא: הוכשרו. כיון שהדיח חשיבי ונטמאו מחמת הטיפה ומטמאין הככר]: שאני אומר שטיפת המים טמאין כו'. שהושבין שמה כשהגביהו נפלו כל המים שעל הככר ובתחילה אותה הטיפה ואינה בטלה ומטמאה את הככר: ב [גבי. הוא לבון גבא: אחר הרוב. אם רוב מים הורת גבי עליהם כמבואר בפ"ה באים נטמאין במהוכרין: והן מותרים. לגרים: נפלו בגון. כטשתת הגר"א מותר כשידיח את השמן: ע"ג כולא. ציר גרסינן בר"ש: ג תוקת. הוא חקק וכ"ה בר"ש: גממיות. גומות: בשעת הגשמים הכל טהור. ובטל עפה הטמא: שפיכות. כמו שפיכות ומים השפכין בחוקת טומאה. שבשווקים גרסינן: אחר הרוב. אם הרוב גשמים טהור ואם לאו טמא דחיישינן שמא שתה טמא מהן: בקרקע טמאים גרסי' ובליכא רובא שנפלו גשמים מקודם ואח"כ המי שפיכות (ע' פ"ב דמכשירין מ"ב) וטמאין בחזקת שהיה טמא מהן]: פסקו הגשמים הקרובין לעיר ולדרך כו'. כדתנן בריש מכילתין (פ"א ד) אחד מי גבאים וכו'. בשעת הגשמים הכל טהור פסקו הגשמים הקרובין לעיר ולדרך טמאים וכו' והיינו משום שהושבין שמה שהם טמא או מילא בכלי טמא עד שיהלכו רוב בני אדם. שמאוים שיירא שהלכה: [גסה טמא: לפי שיש לומר אדם טמא רכב עליה: דקה טהור. שירדה מאליה ושתתה (ער"מ ורהב"ד פט"ז מהל' טמ"א ה"ג). ד שאובין טמאין. נטמאו כשיעשה מהן הטיפה: להקוות. להמשיך לתוכו מ' סאה אף בטמאין וברי"ש גרס בבא דריסה מים שאובין כנוסח הגר"א]: כדברי ב"ש וכו'. דברי ב"ש וב"ה ור"ש הן במתניתין דתנן מאימתי טהרתן ב"ש משירבו וישטפו וב"ה רבו אע"פ שלא שטפו ר"ש אומר שטפו אע"פ שלא רבו: [רבו ושטפו. לקמן מפרש: עשרים סאה גרסינן דרבו אבל לא יצאו המים לחוץ שהרי בין הכל עדיין ליכא מ' סאה. וכמה שטפו כ"ש. ס"ג לה וי"ג הגר"א לענין להקוות דאילו לענין חלה ותרומה הוא הד דינא כדמפרש: ה עד שיצא מלואו. שיצא ממנו מים כ"כ עד שיתחסר לפ"ע גם מהג' לוגין וכדמפרש: כשרין לחלה. כדין פחות מג' לוגין דלוס אין כ"מ בין ג' לוגין או פחות: מלואו. י"ט סאה שבו ועוד דבר מועט למעט הג' לוגין וג' הגר"א ממעט יותר מכוון שמפרש שהעוד הוא הממעט: קורטוב. מדה קטנה. פסולין. להקוות שכל זמן שחסר שיעור מקוה ג' לוגין מים שאובין פוסלין

ולימול מהן לידים ופסולין להקוות עליהן [א] (יב) מג' לוגין אפי' כולן טמאין כיון שנפל לתוכו קורטוב אחד של מימי גשמים טהורין. כשם שטהורין לטבילה כך טהורין לכל דבר: ו למעלה מהן (ו) מי תמצית שלא פסקו שמטבילין בהן את המים ואין מטבילין בהן אדם [ב] (יג) וכלים. זה הכלל כל מקום שאדם טובל ידות וכלים (יד) טובלין. אין אדם טובל אין ידים וכלים טובלין [בו]. ואלו הן מי תמציין כל זמן שהגשמים יורדין וההרים [ג] בוצצין (ז) פסקו הגשמים וההרים בוצצין הרי הן כמי תמצית. פסקו מלהיות בוצצין הרי אלו כמי גבאין: ז החופר בצד הים בצד הנהר במקום הביצין הרי הן כמי תמציות. החופר בצד המעיין כל זמן שהן באין מחמת המעיין אע"פ שפוסקין וחוזרים ומושכין הרי הן [ד] כמעיין פסקו מלהיות מושכין הרי הן כמי [ה] תמציות. (ח) מעיין שמימיו מועטים וריבה עליו והרחיבו מטהר באשבורן ואינו מטהר בזוחלין אלא עד מקום שיכול להלך מתחלתו: (ט) מקוה שנמדד ונמצא חסר כל הטהרות שנעשו על גביו בין שמקוה זה ברה"י בין שמקוה זה ברה"ר טמאות למפרע ר"ש אומר ברה"י [ו] תולין וברה"ר טהור: ח אמר ר"ש מעשה [ז] במגורה [אחת] של דיסקום ביבנה שנמדדה ונמצאת חסרה והיה ר' טרפון מטהר ור"ע מטמא (טו) [ח] הואיל ומקוה זה בחזקת טהרה (טז) היה [ט] לעולם הוא בטהרתו עד שיוודע שנטמא אמר ר"ע הואיל (יז) ומקוה זה בחזקת טומאה [י] לעולם הוא בטומאתו עד שיוודע לך שטהור. אמר ר"ט למה זה דומה למי שהיה עומד ומקריב על גבי מזבח ונודע שהוא בן גרושה או בן חלוצה שעבודתו כשרה. אמר ר"ע למה זה דומה למי שהיה עומד ומקריב על גבי המזבח ונודע שהוא בעל מום שעבודתו פסולה. אמר (לו) ר"ט אתה מקישו לבעל מום ואני מקישו לבן גרושה ולבן חלוצה נראה למי דומה אם דומה לבעל מום (יח) נלמדו מבעל מום אם דומה לבן גרושה נלמדו מבן גרושה או מבן חלוצה. ר"ע אומר מקוה פסולו בעצמו ובעל מום פסולו (יט) בגופו ואל יוכיח בן גרושה ובן חלוצה שפסולו [כ] מאחרים. מקוה פסולו ביחיד ובעל מום פסולו ביחיד ואל יוכיח בן גרושה ובן חלוצה שפסולו בב"ד. נמנו עליו וטמאוהו אמר לו ר"ט עקיבא כל הפורש ממך כפורש מן החיים:

פרק שני

א (א) מקוה שהניחו ריקן ובא ומצאו מלא כשר מפני שזה ספק מים שאובים למקוה וחזקת המקואות כשרות. צינור המקלח למקוה והמכתשת נתונה בצדו ספק מן הצינור למקוה וספק מן המכתשת למקוה פסול מפני שהפסול מוכיח ואם יש בו רוב מקוה כשר מפני שזה ספק מים שאובין למקוה: ב שני מקואות שאין בהם ארבעים סאה ונפלו (א) שלשת לוגין לתוך אחד מהן וידוע לאיזה מהן נפלו ואח"כ נפלו שנים ואינו יודע לאיזה מהן נפלו (ב) הריני יכול לתלות ולומר למקום שנפלו ראשונים שם נפלו שניים. נפלו שלשת לוגין לתוך אחד מהן ואינו ידוע (ג) לאיזה נפלו [ל] אינו יכול לתלות ולומר למקום שנפלו שניים שם נפלו ראשונים. (ג) יש בו ארבעים סאה ולאחד אין בו הריני אומר לתוך ארבעים נפלו אחד שאוב ואחד כשר הריני אומר לתוך של שאוב נפלו: ג שני מקואות שאין בהן ארבעים סאה ונפלו שלשת לוגין לתוך אחד מהן ואין ידוע לאיזה מהן נפלו ואח"כ ירדו גשמים ונתמלאו ר' יוסי אומר (ג) אומרין לו שלא יטבול בא' מהן ואם טבל באחד מהן ועשה טהרות טהורות מפני (ד) שזה [מ] מים שאובין למקוה למה זה דומה למי שנטמאת אחת מידיו ואין ידוע אי זו היא (ה) אמר לו שלא יעשה טהרות באחת מהן ואם עשה טהרות טהורות מפני שזה ספק ידים: ד (ד) שני מקואות באחד יש בו ארבעים סאה ובאחד אין בו טבל באחד מהן מטומאה חמורה ועשה טהרות תלויות. בשני ועשה טהרות (ו) בראשון ולא עשה בשני ועשה טהורות. בראשון ועשה בשני ועשה אלו ואלו מונחות ראשונות תלויות והשניות טהורות. בד"א בטומאה חמורה אבל בטומאה קלה אלו ואלו טהורות. טבל באחד מהן מטומאה קלה ועשה טהרות טהורות נטמא באמצע טומאה [נ] ק"ה וטבל בשני (ז) ועשה אלו ואלו מונחות הרי אלו [ס] מוכיחות. [ע] (ח) טבלו ראשונות ונטמאו או שאבדו עד שלא נעשו שניות טהורות. משנעשו שניות תלויות טבל באחד מהן מטומאה חמורה ועשה טהרות (טהרות) תלויות. נטמא באמצע טומאה קלה (ט) טבל בשני ועשה טהרות נגעו אלו באלו ראשונות תלויות ושניות ישרפו. טבל באחד מהן מטומאה קלה ועשה טהרות טהורות. נטמא באמצע טומאה חמורה [פ] (י) וטבל טהרות תלויות ואם נגעו אלו באלו שניות תלויות ראשונות ישרפו: ה (ה) שני מקוואות של ארבעים (יא) אחד שאוב ואחר כשר וטבל באחד מהן מטומאה חמורה ועשה טהרות תלויות בשני ועשה (יב) טהרות בראשון ולא עשה בשני ועשה טהורות בראשון ועשה בשני ועשה אלו ואלו מונחות ראשונות תלויות ושניות טהורות במה דברים אמורים בטומאה חמורה אבל בטומאה קלה אלו ואלו תלויות: ו [צ] (יג) חזרו שנים וטבלו בשניהם אחד

הגהות הגר"א

(יב) פחות מג' לוגין אפי' כו' כיון שנתן לתוכו כו':(יג) וידים וכלים:(יד) טובלין בו מקום שאין אדם כו':(טו) מטמא אר"ט:(טז) הוא מעולם לעולם הוא כו': (יז) אר"ע הואיל וטמא זה כו' שיוודע שהוא טהור: (יח) נלמדהו כו' לבן גרושה והחלוצה נלמדהו וכו' גרושה ומבן חלוצה: (יט) בעצמו: פ"ב (א) ג' לוגין מ"ש: (ב) לאיזה מהן נפלו ואח"כ נפלו לשניים וידוע לאיזה מהם נפלו אינו וכו': (ג) אחד שיש בו מ' סאה וא' שאין בו מ' סאה הריני אומר כו': (ד) שזה ספק מ"ש למקוה כו': (ה) אומרים לו: (ו) טהורות בראשון: (ז) ועשה טהרות: (ח) נאכלו ראשונות או נטמאו או שאבדו כו': (ט) וטבל בשני ועשה טהרות טהורות: (י) וטבל בשני ועשה טהרות תלויות כו': (יא) ארבעים סאה: (יב) טהרות טהורות: (יג) ירדו שנים וטבלו:

באור הגר"א

והייט דקתני עד שילא רימנו מלוחו ועוד למעט שלשה לוגין: פחות מג' לוגין אפילו כולן טמאין. פי' אפילו כל הג' לוגין היו טמאין דהשתא כשנפל לתוכו קורטוב לא רבו ולא בטלו אפ"ה כיון שנפל לתוכו קורטוב אחד של מימי גשמים טהורין. פי' דכיון שנפל לתוכו פחות מג' לוגין דהשתא כשנתמלאו המקוה הוי המקוה מקוה כשרה ונטהרו אותן המים הטמאין מחמת השקה ועל זה מסיק כמו שטהור לטבילה. פי' דהוי מקוה כשרה כך טהור לכל דבר פי' לחלה ולתרומה כו' פי' שהכל נטהר מטומאתן: מי תמצית שלא פסקו שמטהרין את המים. פי' המי שפיכות שהם כשרבו או שטפו כו': ואין מטבילין בהן אדם וכלים. פי' כשאין בו מ' סאה איירי. אף שלא פסקו עדיין: כל זמן שהגשמים יורדין וההרים בוצצין. פי' כיון שההרים בוצצין מחמת הגשמים אף שפסקו אח"כ הגשמים וההרים בוצצין נמי טהורין כמו תמצית כיון שהבצילה היא מחמת הגשמים: פסקו מלהיות בוצצין הרי הן כמי גבאין. פי' והוא אם נפל לתוכו מי שפיכות טמאין כמו בגבאין: במקום הבצין. פי' במקום הבצין של הים ושל הנהר. עוד יש לפרש במקום הבצין כמו או במקום הבצין. פי' מקום שיש בו אגמים: הרי הן כמי תמצית. פי' שפסקו שאינו מטהר השפיכות שבתוכו: שבצד המעיין. פי' שהמים שבבור הוא נמשך מן המעיין: אע"פ שפוסקין. פי' שאינו נמשכין עם המעיין אלא שפוסקין: וחוזרין ונמשכין. פי' אותן המים שבבור נמשכין בפני עצמן כיון שעכ"פ נמשכין הרי הוא כמעיין: פסקו מלהיות מושכין. פי' שאינו נמשכין כלל אלא עומדין על מקומן לא הוי כמעיין והרי הן כמי תמצית כמו מצד הנהר: אע"פ שפוסקין והוזרין ומושכין. פי' שפעמים שנפסקין ואינן נמשכין מן המעיין וחוזרין ומושכין כיון דהשתא מיהא נמשכין מן המעיין הוי כמעיין: פסקו מלהיות מושכין. פי' בשעה שפסקו דינו כמי תמצית. פי' שפסקו דהוי כמי גבאים: ואינו מטהר בזוחלין אלא עד מקום שיכול להלוך מתחלתו. פי' שהמעיין בעצמו היה יכול לילך בלא הרבוי מי גשמים עד אותו מקום הן מטהרין בזוחלין וקמ"ל דהא דקתני במתני' כשריבה עליו מי גשמים שאינו מטהר בזוחלין היינו מאותו מקום שלא היה יכול לילך בלא ריבוי הגשמים אבל במקום שהיה יכול לילך מתחלתו מטהר בזוחלין כמו מעיין: בין שמקוה זה ברה"י כו'. פי' כמו בשאר ספיקות דנגד חזקת אדם שהוא טמא איכא חזקת מקוה שהיא טהורה ורבנן סברי דחזקה דמקוה איתרעי כיון שנמצאת חסירה: מעשה במגורה בדיסקווים ביבנה. פי' דאייתי ראיה מטהרות טמאות למפרע כדמסיק ותי' אמר ר' שמעון מיותר: במקוה שנמדדה כו' אמר ר' טרפון הואיל ומקוה זה בחזקת טהרה. פי' שהרי מדדה פעם אחת והיתה שלימה: לעולם היא בטהרתה עד שנודע לך שנחסרה: אמר ר' עקיבא מקוה פסולו בגופו ובעל מום פסולו באחרים. פי' שאין בו שום פסול אלא מחמת שאביו נשא גרושה ולפיכך יותר טוב ללמוד מבעל מום: מקוה פסולו ביחיד. פי' שאינו צריך עדים שהרי נראה לעין שנחסרה וכן בעל מום ג"כ יכול להראות לו את מומו אבל בן גרושה צריך להביא עדים ובלא עדים יכול להכחישו לכך צריך להביא עדים בבית דין: כל הפורש ממך כו'. פי' שהודה שטמאה למפרע:

פרק ב מפני שזה ספק מים שאובין למקוה. פי' ולפיכך לא חיישינן שמא נפלו לתוכו מים שאובין ולא חיישינן נמי שמא נעשה בפסול: דחזקת המקואות כשרה. ולפיכך צריך לפרש הני תרי טעמי: ספק מן המכתשת למקוה. שמן הצינור יורד למכתשת ומן המכתשת למקוה והוי מים שאובין: פסול. פי' ולא אמרינן בזה שחזקת המקואות כשרה כדמפרש: מפני שהפסול מוכיח. פי' דלא אמרינן האי חזקה אלא כשאינו יודע היאך נעשית אבל הכא הרי הפסול בצידו והוי ספק לן ולכך איתרע האי חזקה: ואם יש בו רוב מקוה כשר. פי' דמדאורייתא כולן שאובין ג"כ בטלי ברוב והא דפסלי ג' לוגין היינו מדרבנן ולפיכך כשיש ודאי רוב ממי מקוה...

אור הגנוז

[א] פחות: [ב] ידים: [ג] ביצין [וכן לקמן]: [ד] הרי הן כמי מעין: [ה] גבאין: [ו] טמא: [ז] ביטרים של דיסקים: [ח] אמר ר' טרפון: [ט] עומד: [י] הוא עומד: [כ] באחרים: [ל] ואח"כ נפלו שניים וידוע לאיזה מהן נפלו: [מ] ספק: [נ] חמורה: [ס] מונחות: [ע] נאכלו: [פ] ועשה: [צ] ירדו שנים וטבלו:

מצפה שמואל

(ו) מי תמצית שלא פסקו שמטבילין. עי' מיי' פ"ט ה"א וכו': (ז) פסקו הגשמים וההרים בוצצין. מיי' שם ה"ג וע"ש בכ"מ וע"ש דפליגי הר"מ והראב"ד לענין טבילת ידים ועי' בפי"א ה"א. ועי' ר"ש פ"א מ"ז: (ח) מעיין שמימיו מועטים. ר"ש פ"א מ"ו ועי' שיטת הר"ן בנדרים מה. ועי' יו"ד סי' ר"א ס"ב בהג"ה והנה שיטת הראב"ד בזה דבמקום המעיין מותר לטבול תמיד אף ביומי תשרי שגשמים מתרבים אבל במקום שאין המעין הולך רק שמתרחב לפעמים בזה אם רבו הזוחלין על הנוטפין טובלין אבל שיטת הרמב"ם דדוקא בגומת המעיין עצמו טובלין אבל כל שרבו מי גשמים במעין לגמרי אף במקום שיכול להלך מתחלתו כל שרבו נוטפין פסול ואינו כשר אלא ברבו זוחלין וכמו עדותו דר"א בר"צ ובשרבו זוחלין מהני אף במקום שלא יכול להלך תחלה כל זה ביאר הר"ן בנדרים מא. ועי' ר"ש פ"ה מ"ג: (ט) מקוה שנמדד. קדושין סו: ועי' תוס' שם כמ"ש בפנים ומכאן מוכח כן. ועי' ירו' תרומות ור"ש פ"ב מ"ב: (א) מקוה שהניחו ריקם. מיי' פ"י ה"ג. ועי' כ"מ שם שכתב בטעמו דמכתשת בצדו. ועי' יו"ד סי' ר"א ס"ד וסעיף ס"ט וסעיף ט' ומכאן דכולו שאוב מה"ת רק דכשר כאן לפי שאותה חזקה דבכשר עשה וע"ש בט"ז ס"ק פ"ג שהפסול מוכית והוי ספק שקול. ועי' ש"ך שם ס"ק קמ"ד במה שהשיג על העטרת זהב ותוספתא זו מתהלכת יפה ע"ש: (ב) הריני יכול. כה"ג מבואר ביבמות פז. לענין תרומה דרבנן וכירו' תרומות ויו"ד סי' קי"א לענין איסור בב' קדירות ועי' תוספתא דתרומות: (ג) אומרים לו שלא יטבול. עי' מיי' פי"ד מהל' אה"ט ה"ב דאין מורין. ועי' כ"מ שם. ועי' מ"ל פ"ט דמקואות ה"א שהאריך שם הרבה בזה: (ד) שני מקוות. עי' ר"ש פ"ב מ"ב. ועי' מ"ל פ"ו שהאריך בזה. ועי' מיי' שם ה"ו והשגות: (ה) שני מקואות של ארבעים אחד שאוב. עי' ר"ש פ"ב מ"ג. ועי' יו"ד סי' ר"א ס"ע

זר זהב ומנחת בכורים

אחד טמא טומאה חמורה ואחד טמא טומאה קלה הטבול מטומאה חמורה טמא (יד)ומטומאה קלה טהור. אחד טמא טומאה חמורה וא' מיקר. הטבול מטומאה חמורה טמאו המיקר טהור אחד טמא טומאה קלה ואחד מיקר שניהן תלויין. למה זה דומה [ה] (טו) לשבילין אחד טמא ואחד טהור והלכו שנים בשניהן ועשה טהרות באחד יש בו דעת לשאול ובאחד (טז) אין בו [ב] ברה"י שניהן תלויין וברה"ר את שיש בו דעת לשאול ספיקו טמא ושאין בו דעת לשאול ספיקו טהור: ז שני מקואות של עשרים עשרים סאה אחד שאוב [ג] (יז) ואחד טמא אחד כשר וטבל באחד מהן ועשה טהרות טהורית בשני ועשה ישרפו בראשון ולא עשה בשני ועשה ישרפו. בראשון ועשה בשני (יח) אלו ואלו מונהות הראשון טהורות שניות ישרפו. (ו) שתי נשים שנתעסקו בצפור הראויה להוציא דם כסלע ולאחר זמן נמצא על גבי זו כסלע ועל גבי זו כסלע (כצפור הראויה להוציא כסלע ולאחר זמן נמצא על גבי זו כסלע) שתיהן מקולקלות:

פרק שלישי

א (א) גיסטרא שהיא [ד] (ה) בקרקע ובור של גת [ה] וירדו גשמים ונתמלאו הרי אלו פסולים מפני שהן גרורין על גבי כלי ר"א מכשיר שאין המים שאובין פוסלין המקוה עד שיפלו לתוכו: ב (ב) היה (ג) בראשונה שלשת לוגין וירד וטבל במקוה ויש בו ארבעים סאה כשר סחטו לתוכן פסול (ג) המטביל בו את הסגום וזבו הימנו (ג) שלשה לוגין במקוה כשר עקרו מתוכו פסול ור"ש מתיר עד שיתכוין לתלוש (ד) ר' יהושע אומר בין כך ובין כך ישבר ר' יוסי (ד) אומר זולף בידיו וברגליו שלשת לוגין למקוה פסול (ה) הולכין [ו] עד הקרקע כשר: ג (ה) לגיון העובר ממקום למקום וכן בהמה העוברת ממקום למקום זילפו בידיהם וברגליהם שלשה לוגין למקוה כשר ולא עוד (ו) אלא [ז] א"כ עשו מקוה כתחלה. איזהו טיט הנמדד עם המים ר' יוחנן בן ברוקה אומר הנמדד בלוג ר' יוסי אומר היוצא במשפך ואלו הן קנה המדה זה הסלול: (ז) בטיט שבצדדין עולה למדת ארבעים סאה ואין (ח) מטבילין (ו) שלש גממיות שבנחל העליונה והתחתונה של (ט) כ' סאה והאמצעית של מ' (י) סאה [ח] של מימי רגלים נכנסת לתוכן ויוצא מהן [ט] ר' יהודה אומר ר"מ היה אומר מטבילין בעליונה ואני אומר בתחתונה יחכ"א (יא) בין כך ובין כך אין מטבילין אלא באמצעית שיש בה מ' סאה: ד (ז) שתי בריכות של (יב) מ' מ' סאה זו על גב זו (יג) שלשת לגין לעליונה וניפסקו ובאו לתחתונה כשרין שאני אומר שלמו מ' סאה עד שלא ירדו שלשת לוגין; שני מקואות של כ' כ' סאה (יד) זה [י] בתוך זה ונפלו שלשת לוגין בתוך אחד מהן וניפסקו ובאו לחבירו כשר ור' יוסי אומר אם ניטלה מחיצה פסול אבל רואה אני את דברי ר' יהושע (שאמר) במקוה [כ] שאין בו מ' סאה ונפלו שלשה לוגין וחלקו לשנים שזה כשר להקוות עליו וזה כשר להקוות עליו: ה שני מקואות של כ' כ' סאה אחד שאוב ואחד כשר ירדו שנים והשיקום וטבלו בזן אפי' אדומים והלבינום או לבינים והאדימום [ל] (טו) מקוואות כמו שהיו. (טז) ג' [מ] במקוה (ח) בעל קרי והחולה שנפלו עליו תשעת קבין מים וטהור שנפלו על ראשו ועל רובו שלשה לוגין מים שאובין [נ] (ט) (יז) אבא שאול בן חוני אומר מכלי אחד משנים ומשלשה מצטרפין ומארבעה אין מצטרפין. (יח) בא במים שאובין חוץ [ס] מראשו ר"א מטמא וחכ"א אפי' לא בא אלא ראשו ורובו טמא. בא ראשו אבל לא רובו רובו אבל לא ראשו או שבא ראשו ורובו (בין) מלמעלה [ס] או מן הצד טהורין עד שיבא ראשו ורובו כדרכו. מקצתן שאובין ומקצתן אינן שאובין או שנפל לתוכו יין ודבש וחלב טהור עד שיהו כולן שאובין ואפי' הוא טהור והן טהורין נטמאו וטמאוהו הרי זה אומר טימאני וטימאתיו: ו (י) טהור שנפלו על ראשו ועל רובו ג' לוגין מים שאובין טמא. נפלו על ראשו אבל לא על רובו על רובו אבל לא על ראשו או שנפלו על ראשו ועל רובו (יט) בין מלמעלה בין מן הצד טהור עד שיפלו על ראשו ועל רובו כדרכו (כ) מקצתן שאובין ומקצתן

באור הגר"א

[illegible]

הגהות הגר"א

(יד) והטבול מטומאה קלה טהור: (טו) לשני שבילין: (טז) אין בו דעת לשאול ברה"י את שיש בו דעת לשאול ספיקו טמא ושאין בו דעת לשאול ספיקו טהור וברה"ר שניהם תלויין שני מקואות כו': (יז) וא' כשר הקיר בא' מהן ועשה טהרות כו': (יח) ועשה אלו ואלו מונחות הראשונות טהורות והשניות ישרפו: פ"ג (א) משוקעת בקרקע בור וגת וירדו כו': (ב) בראשו ג' לוגין מים כו' במקוה והשלימה למ"ס כשר. סחטן לתוכו פסול הטביל כו': (ג) ג' לוגין מים וכו' ור"ש מכשיר: (ד) אומר משום ר' יהושע אף יפה ובלבד שלא יערה וכן היה ר' יוסי אומר זולף בידיו כו': (ה) הולכן עם הקרקע כשר: (ו) אפילו עשו מקוה בתחלה כשר. ואיזה טיט כו': (ז) הטיט: (ח) מטבילין בהן: (ט) עשרים עשרים: (י) סאה וסילון של מים בתוכן ויוצא מהן: (יא) בין זו ובין זו: (יב) עשרים עשרים סאה: (יג) ובריכה של ג' לוגין בצד העליונה ונפתקו שניהן ובאו כו': (יד) זה בצד זה: (טו) הטובלין כמו שהיו והמקואות כמו שהיו: (טז) שלשה לוגין שנפלו במקוה ובעל קרי החולה: (יז) אבא יוסי בן חוני אומר כו': (יח) בא לו במים שאובין חוץ מראשי אצבעותיו ר"א מטהר וחכ"א כו' (יט) מלמטה או מן הצד טהור:

אור הגנוז

[ה] לשני שבילין: [ב] דעת לשאול: [ג] ואחד כשר הוקר באחד מהן ועשה טהרות: [ד] משוקעת: [ו] בצד: [כ] שיש: [ל] הטבלין והטובלין כמו שהיו [מ] לוגין: [נ] אבא יוסי בן חנן: [ס] מראשי [ה] שגלת: [ו] עם: [ז] אפילו עשו מקוה התחלה כשר: [ח] חרדלת של גשמים נכנסת: [ט] ר' יוסי אומר אצבעות: [ס] בין: [ע] או:

מצפה שמואל

[illegible]

זר זהב ומנחת בכורים

[illegible]

ומקצתן אינן שאובין [א] (כ) שנפל לתוכן יין דבש וחלב טהור עד שיהו כולן שאובין ואפי׳ הוא טהור יהן טהורין נטמאו וטימאוה הרי (כא) זה [ב] טמאני וטמאתיו. ר׳ ישמעאל אומר בטהורין טהור מק״ו ומה (אם) במקום שעשה שאר משקים כמים (ל) לפסול את (כב) הגוף בשותה רביעית. לא עשה [ג] שאר משקין כמים לפסול את המקוה בג׳ לוגין אינו דין (כג) שעשה את הטהורין כטמאין. השיב אבא יוסף החורני מקוה יוכיח שלא עשה בו שאר משקין כמים ועשה בו (את) הטהורין כטמאין השיב רבי על דברי אבא יוסף החורני לא אם אמרת במקוה (כד) שלא עשה בו את הצפורן תאמר בגוף שכן עשה בו את הצפורן:

פרק רביעי

א (א) טבלא שנתנה (א) על גבי הצינור להדיח וכן כלים שנתנן תחת הצינור להדיח ראשונים ראשונים הוכשרו לקבל טומאה. שלמו מ׳ סאה הרי אלו (ב) כשרין. צינור שחקקו ואח״כ קבעו פוסל את המקוה (ג): ב מים הנוזלין מאליהן ומן הים ומן הנהר והעולין באנטיליא פוסלין את המקוה רשב״ג אומר (ד) העולה בכבולין אינן פוסלין את המקוה לפי שאינן נתלשין. ר״א בן יעקב אומר (ב) גג שיש בראשו אחד ועשרים סאה של מימי גשמים ממלא בכתף ונותן לתוכה י״ט סאה [ד] ופותקן (ה) ומערבן ופוחתו נתערבו בחצר: ג היה מ׳ סאה ונפתחה ובאו לתוך הבית כשרין ואין מטבילין בהם (ג) שאין מטבילין באויר. היה ראשו אחד מגיע לארץ מטבילין בו ואין מטבילין באויר: גל הנתלש מן הים ומן הנהר אין מטבילין בו שאין מטבילין באויר (ו) היה שני ראשין נוגעים בארץ מטבילין בהן (ד) ואין מטבילין [ה] (ז) בקופא: ד (ה) (ח) קסטלין המחליק מים לכרכין אם היה נקוב כשפופרת הנוד אין פוסל את המקוה ואם לאו פוסל את המקוה (ו) (ט) הלכה זו עלו עליה בני אסיא שלש רגלים (ביבנה) ולרגל השלישי הכשירוהו אפי׳ נקוב כמחט. אמר ר״א בר׳ יוסי הלכה זו הוריתי ברומי לטהרה (ז) וכשבאתי אצל חבירי אמרו לי יפה הורית בד״א (ח) מן הצד *)אינו פוסל את המקוה ואם היה מקבל כל שהוא מן הנקב ולמטה פוסל את המקוה. (ט) פקקו בסיד ובבנין אינו פוסל את המקוה בסיד ובגפסים פוסל את המקוה על גבי הארץ ועל גבי סיד וגפסים או שמירה (בטיט) מן הצדדין אינו פוסל את המקוה: ה (י) מעיין היוצא לתלמי ומן התלמי לבריכה. ראשונים ראשונים הרי אלו פסולין מפני שהן נשאבין כיצד עושה (י) ניקבו מעיין בקנה כל שהוא ונמצא מים מועטין מטהרין את המרובין. מזהילין על גבי מת דברי ר׳ יהודה. מים צפוי על גבי כל שהוא מטבילין בהן (כ) על רום כקליפת השום ועל רוחב כשפופרת הנוד: ו (ל) מעיין (שהוא) שמשוך כנדל וריבה עליו [ו] מים שאובין (י) והרחיבו

*) אבל מלמטה אינו פוסל

מטהר באשבורן ואין מטהר בזוחלין אלא עד מקום שיהא יכול [להלך] מתחלתו ואיזהו הרדלית מי גשמים הבאין במדרון רואין אותן אם יש מתחלתן ועד סופן צרוף ארבעים סאה מטבילין בהן ואם לאו אין מטבילים בהן דברי ב״ש ב״ה אומרים (מ) אין מטבילין בהן עד (יא) שיהא לפניו עוגל ארבעים סאה. ומעשה בכונסים שהיו בירושלים שהיו גודרין את הכלים וטובלין בהן והכל מודים שכלים שנדר בהן לא הוטבלו:

פרק חמישי

א [גממיות] על פי המקוה (א) (א) וכן פרסות רגלי בהמה אם הם מעורבין בשפופרת הנוד מטבילין בהם. ואם לאו אין מטבילין בהם ור׳ יהודה אומר הרי הן (ב) בחזקת המערה הנחירין שבמקוה מטבילין בהן ובלבד שיהיו מעורבין כשפופרת הנוד. (ב) עריבה שהיא מלאה כלים והשיקה למקוה צריכה כשפופרת הנוד ומעיין כל שהוא ר׳ יהודה אומר משום (ג) ב״ש בכלי גדול ד׳ טפחים ובקטן ברובן. קומקום שהוא מלא כלים (ד) והשיקן במקוה אע״פ שפיו צר כל שהוא כלים שבתוכו טהורין (ג) הטהו על צדו עד שיהא בפיו כשפופרת הנוד: ב מעיין היוצא מן התנור והטביל בו צנון ודלעת (ה) או שהיו המים צפין על גבן במלואן הרי אלו טהורין. (ד) שתי אצבעות שאמרו בבינוניות של כל אדם ולא (ו) אמר בעבט: ג כזית מן הנבלה וכעדשה מן השרץ ספק יש בהן כשיעור ספק אין (ז) בו ספיקו טמא שכל דבר שעיקרו מן התורה ושיעורו מדברי סופרים ספיקו טמא: ד מטהרין את המקואות (ח) העליון מן התחתון והרחוק מן הקרוב כיצד (ה) מביא סילון של עץ (ט) ושל עצם או של (כלי) זכוכית ומניח ידיו בתחתון עד שתתמלא מים ומושכן ומשיקן אפי׳ בשערה ודיו. ואם נכפף הסילון כל שהוא פסול. בד״א [בזמן] שהיו זה על גבי זה אבל אם היו (י) זה בצד זה מביא סילון של רכובה מכאן וסילון של רכובה מכאן וסילון אחד באמצע ומשיק ויורד וטובל: (ו) כותל שבין ב׳ מקואות שנסדק (י) לעליון מצטרף ובשתי אין מצטרף ר׳ יוסי בר׳ יהודה אומר חלוף הדברים. נפרצו זה לתוך זה רשב״ג אומר (יא) טפח מלא רוחב הפירצה: ה (ז) המת במרחץ [ז] (יב) החמין טמא. המת [ח] (יג) בחמין המרחץ טמא הנוגע באבק טמא וטהור בעלייתו ר״ש אומר הנוגע באבק טהור שלא נעשה אלא לשמש עם הקרקע: ו (ה) המטהרת שבמרחץ התחתונה מלאה שאובין ועליונה מלאה [ט] (יד) ובלבד שיהא כנגד הנקב ועולה למדת מ׳ סאה. עגולי שלג המשוקעין במקוה הרי אלו מעלין ור׳ יהודה אומר אינן מעלין. ומודה ר׳ יהודה שהוא מביא טיט (טו) ורוק בעריבה ומשיק ויורד וטובל: ז מי כבשים ומי שלקות ומי (טז) זיתים מטבילין בהן ובלבד שאין בהן עקב שמן (יז) והתמד עד שלא החמיץ אין מטבילין בו: ח מקוה שאין בו

הגהות הגר״א

(כ) או שנפל כו׳: (כא) זה אומר: (כב) הגויה בשותה רביעית לא עשה את הטהורין כטמאים. מקום שלא עשה שאר כו׳ לפסול את הגויה כו׳: (כג) שלא עשה את כו׳: (כד) שעשה בו את הצרופין תאמר בגוף שלא עשה בו את הצרופין: פ״ד (א) תחת הצינור: (ב) טהורין: (ג) קבעו ולבסוף חקקו אין פוסל את המקוה: (ד) העולין מאליהן: (ה) ופותקן ומערבין בחצר. היו מ״ס כו׳: (ו) ואם היו שני כו׳: (ז) בכיפין: (ח) קסטלין המקלח מים כו׳: (ט) ואם היה מקבל כל שהוא מן הנקב ולמטה פוסל את המקוה. בד״א מן הצד אבל מלמטה אפילו נקיב כמחט אינו פוסל את המקוה הלכה זו כו׳ הכשירוהו להם אמר ר״א ברבי יוסי כו׳ יפה הורית פקק׳ בטיט ובבנין כו׳: (י) נוקבין למעיין שתוליך על שפתו כל שהוא ונמצא כו׳: (י) והרחיבו: (יא) עד שיהיה וכו׳ גודרים אותם בכלים וטובלין בהן: פ״ה (א) וכן מקום פרסות רגלי בהמה על פי המקוה אם היו מעורבין כו׳: (ב) כמערת המערה. החורין כו׳: (ג) ב״ה: (ד) והטבילן: (ה) אם היו המים כו׳: (ו) מארבע בטפח: (ז) בהן כשיעור ספיקו טמא שכל כו׳: (ח) התחתון מן העליון והרחוק כו׳: (ט) או של עצם: (י) זה כנגד זה: (י) שנסדק לערב מצטרפין ולשתי אין מצטרפין: (יא) טפח ברוחב הפרצה: (יב) הקמין: (יג) בקמין: (יד) כשרין אם יש כנגד הנקב ג׳ לוגין פסול וכמה יהא בנקב ויהא בו ג׳ לוגין א׳ מש״ך של בריכה ד״ר יוסי ר״א אומר אפי׳ תחתונה מלאה כשרין ועליונה מלאה שאובין ויש בצד הנקב ג׳ לוגין כשרין ובלבד שלא יפיל לתוך הבריכה אלא כנגד ז נקב ועולין למדת מ״ס עגולי שלג כו׳: (טו) הגרוק: (טז) זיתים שנפלו לתוך מ״ס מטבילין בהן ובלבד שאין בהן שמן: (יז) התמד משהחמיץ אין מטבילין בו. מקוה כו׳:

באור הגר״א

הג׳ לוגין מים שאובין כדפי׳ בבא ראשו ורובו כו׳: הה״ג או שנפל לתוכו יין ודבש וחלב טהור עד שיהא כולן מים שאובין כו׳: הרי הוא אומר טמאני וטמאתיו]: בטהורין טהור. פי׳ אם נפלו עליו ג׳ לוגין מים שאובין טהורין טהור. פי׳ דסבר שלא גזרו על שנפלו ג׳ לוגין עליו אלא בטמאין אבל בטהורין טהור: בק״ו ומה אם במקום כו׳ לפסול את הגוף בשותה רביעית. פי׳ היינו השותה משקין טמאין רביעית שהוא טמא ואין חילוק בין אם שותה שאר משקין טמאין לשותה מים טמאין: לא עשה בו את הטהורין כטמאין. פי׳ אפ״ה בשותה טהורין לא גזרו: מקום שלא עשה בו שאר משקין כמים. פי׳ דהיינו בג׳ לוגין שאם נפלו משאר משקין עליו טהור או אם בא ראשו ורובו לשאר משקין נמי טהור: אינו דין שלא יעשה בו הטהורין כטמאין. פי׳ שלא עשו כן אלא בטמאין ולא בטהורין: אבא יוסף בן החורני אומר מקוה יוכיח שלא עשה בו שאר משקין כמים. פי׳ דהיינו בג׳ לוגין מים שאובין שפוסלין את המקוה אין פוסלין אם היו משאר משקין: ועשה בו הטמאין כטהורין. פי׳ שאין חילוק ואפילו אם נפל לתוכו ג׳ לוגין מים טהורין נמי פוסל המקוה כמו טמאין: השיב ר׳ על דברי אבא יוסף החורני לא אם אמרת במקום שכן עשה בו את הצרופין. פי׳ הא דבמקוה אפילו אם הג׳ לוגין הם טהורין פוסלין המקוה היינו לפי שבמקוה יש עוד אומרת שעשה בו את הצרופין דהיינו שמצרפין את הג׳ לוגין אפי׳ לזמן מרובה לפסול כדקתני במתני׳ דאם נתכוון למלאות אפילו קורטוב מכל השנה נמי מצטרפין: תאמר בגוף שלא עשה בו את הצירופין.

פי׳ ולפיכך אין ללמוד כלל ממקוה אלא מפסול גויה שלא עשה בו את הטהורין כטמאין:

פרק ד שלמו ארבעים סאה הרי אלו טהורין. פי׳ שוב אין מכשירין דנעשה מקוה ומקוה אינו מכשיר כשהוא מחובר לקרקע: צינור שחקקו ולבסוף קבעו פוסל כו׳. פי׳ דהוי כלי אף שקבעו אח״כ לא בטל שם כלי מעליה: ונותן לתוכו השעה עשרה סאה. פי׳ דהוי ברוב מימי גשמים: ופותחו. פי׳ הגג: ונתערבו בחצר. ומתכשרי על ידי המשכה כיון שבטלו תחילה ברוב מימי גשמים: היה ראשו אחד נוגע בארץ. פי׳ ומיירי שיש בו מ׳ סאה: באותן הנוגעין בארץ שהיצוק אינו חיבור לכך מטבילין בו דהוי מקוה כשרה: ואין מטבילין באויר. פי׳ אפילו ראש אחד מחובר לארץ אפ״ה אין מטבילין באותו שהוא לאויר: גל הנתלש כו׳ היו שני ראשיה נוגעין בארץ מטבילין בו. פי׳ היינו כשיש בהן מ׳ סאה כדפירש: ואין מטבילין בכיפה. פי׳ אותו שאינו נגד הארץ שבין זה לזה לא הוי כמחובר לקרקע: קסטולין המתלק מים בכרכין. פי׳ ממנה לבדות: אם היה ניקב כשפופרת הנוד. פי׳ אותו הקסטולין למקוה הוי חבור למקוה ואינו פוסל את המקוה ומותר לטבול באותן מים היוצאים ממנו ואם לאו פוסל את המקוה: בד״א מן הצד. פי׳ ואם היה אותו הנקב מן הצד או צריך שיהא בה כשפופרת הנוד: אבל מלמטה אינו פוסל את המקוה. פי׳ אפילו אינו נקוב כשפופרת הנוד: ואם היה מקבל כל שהוא. פי׳ קאי אאם יש בו נקב מן הצד דאפילו אם היה נקוב כשפופרת הנוד נמי פסול: הלכה זו עלה עליה בני אסיא כו׳. פי׳ הא דאם הנקב למטה שאינו צריך שפופרת הנוד: ולרגל שלישי הכשירוהו אפילו נקיב כמחט כו׳: הלכה זו הורתי ברומי כו׳ פקקו בטיט או בבנין. פי׳ לא הוי סתימה וכגון שסתמו את הנקב בבנין: בסיד וגפסים הוי סתימה. ולכך פוסל את המקוה: סליק מסכת מקואות

אור הגנוז

[א] או: [ב] אומר: [ג] לא עשה את המשקין כמים לפסול את הגויה בשלשת לוגין אינו דין שלא נעשה את הטהורין כטמאין השיב וכו׳: פ״ד [ד] תיבות ופותקן ומערבן ליתא: [ה] בכיפא: [ו] בכ״י ליתא תיבות מים שאובין: פ״ה [ז] הקמין: [ח] בקמין: [ט] כשרין:

מצפה שמואל

(ל) לפסול את הגוף. עי׳ מעילה טז. ועי׳ כל זה בר״ש פ״ג מ״ד: (א) טבלא שנתנה. עי׳ חולין טז. ועי׳ ר״ש פ״ד מ״ב: (ב) גג שיש בראשו. עי׳ ספ״ק דתמורה. ועי׳ מיי׳ פ״ד ה״ח ובכ״מ שם: (ג) שאין מטבילין באויר. עי׳ חולין לא. ותגיגה פ״ג ועי׳ ר״ש: (ד) ואין מטבילין בכיפין. שם ושם: (ה) קסטלין. עי׳ מיי׳ פ״ו ה״ג ופ״ד ויו״ד סי׳ ר״א ס״ז. ועי׳ ר״ש פ״ו מ״ה: (ו) הלכה זו עלו. כה״ג בחולין מח. ושם בתוספתא פ״ג ה״ל וגרסינן בני אסיא או עסיא: (ז) וכשבאתי אצל חבירי. כה״ג בנדה: (ח) מן הצד. לא קי״ל הכי. עי׳ יו״ד סי׳ ר״א ס״י: (ח) פקקו בסיד. שם ה״ד ושם ביו״ד סי׳ ר״א ס״ז ביאר השיטות בר״א והר״מ בזה ע״ש ס״ו וס״י ב׳ השיטות ומ״ש בפנים הוא מס״י והיינו בערב סיד הוי סתימה אבל בס״ז שם מיירי לענין ביטול הכלי להקוות בתוכו וע״ש בהגר״א: (י) מעין היוצא לתלמי. עי׳ יו״ד סי׳ ר״א ס״ז וע״ש ביאורי הגר״א ס״ק ל״א ונראה דכ״ש הוי חבור וי״ת בזה. ועי׳ ר״ש פ״ה מ״א בזה: (כ) על רום קליפת השום. עי׳ גיטין טז.: (ל) מעיין שהוא מושך. עי׳ ר״ן נדרים מה. ועי׳ ר״ש פ״ה מ״ג: (מ) אין מטבילין בהן. מיי׳ פ״ו הט״ז: (א) וכן פרסות רגלי הבהמה. עי׳ ר״ש פ״ה מ״ז: (ב) עריבה שהיא מלאה. עי׳ ר״ש פ״ו מ״ס: (ג) הטהו על צדו. מיי׳ פ״ג סכ״ו: (ד) ב׳ אצבעות. עי׳ ר״ש פ״ו מ״ו ע״ש היטב: (ה) מביא סילון. מיי׳ פ״ח ה״ז ובכ״מ והשגות שם ומסיק דעשאן ע״ד קבלה ע״ש. ועי׳ ר״ש פ״ו מ״ח: (ו) כותל שבין ב׳ מקואות. עי׳ מ״ע ור״ש שם. ועי׳ גיטין טז. ותוס׳ שם שהאריכו הרבה בענין חבור המקואות יעו״ש היטב: (ז) המת במרחץ. ר״ש פ״ו מ״י: (ח) המעטרת שבמרחץ. פ״ו מי״א:

זר זהב ומנחת בכורים

הגוף: מקצתן שאובין וכו׳. הטעם כדפרשתי בהלכה ראשו. דשני הדינים שוין מגזירת י״ח דבר: בטהורין טהור. נפלו עליו ג׳ לוגין שאובין טהורין טהור דקסבר שלא גזרו על נפלו עליו אלא בטמאין אבל בטהורין טהור מק״ו לא בכיאה ולא בנפלו (ר״ש פ״ג): בשותה רביעית. משקין טמאין בין מים ובין שארי משקין ברביעית לפסול הגויה: הטהורין. אפ״ה בשותה טהורין לא גזרו: מקום שלא וכו׳ היינו בנפלו ג׳ לוגין או בא כמים שאובין דבשאר משקין טהור: אינו דין וכו׳. שלא עשו אלא בטמאין ולא בטהורין: מקוה יוכיח שלא עשה. דג׳ לוגין דפוסלין אינם פוסלין משאר משקין: ועשה בו הטהורין. דג׳ לוגין אפילו טהורין פוסלין המקוה: את הצרופין. היינו שמצרפין הג׳ לוגין אפי׳ לזמן מרובה שפסול כדקתני במתניתין שאם נתכוין למלאות אפי׳ קורטוב בכל השנה נמי מצטרפין: תאמר בגוף. ולפיכך אין ללמוד כלל ממקוה אלא מפסול גויה שלא עשה בו הטהורין כטמאין]:

פרק ד א הוכשרו. עדתנן [במתניתין] במכשירין אם בשביל שתודח ה״ז בכי יותן: [שלמו מ״ס טהורין. שוב אין מכשירין דס״ל מקוה ואינו מכשיר כשהוא מחובר לקרקע: פוסל. דהוה כלי אף שקבעו אח״כ לא בטל שם כלי ממנו: ב והעולין. נוסחת הגר״א ועולין באנטליא ונראה דקאי על הנוזלין ואנטליא כלי כמו אנטלא ולכן פוסל את המקוה: בכבולין. לא ידעתי לפרש ונוסחת הגר״א מכוון לפי פשוטו: ופותקן גרסינן. והיינו המשכה שממשיך להמקוה וכל שרוב מים כשרים נכשרו בהמשכה ולא כולו ורבנן פליגי עליה וס״ל דכולו בהמשכה נמי כשר]: ג ונפתח. הגג ובאו המים לתוך הבית: [כשרים. לטבול בהמים דבתוך הבית]: ואין מטבילין בהם. דרך ירידתן להבית קודם שיגיע לארץ שאין מטבילין באויר: [באויר. משום שיפא נקט דכאן בלא״ה אין מטבילין דאינו מטהר אלא באשבורן]: ו בראש המחובר לארץ: בכיפין. שלא יטבול באמצעיתו וטעמא מפרש פ״ב דחגיגה]: ד קסטלין. (פלומס) בל״א: נקוב. אינו כלי: ואם לאו. הוה כלי [וכן בסיפא דמקבל מים מן הנקב ותלוק דנקב למטה או מן הצד הכל מטמא חדא בזה: בד״א. הכל מן ההוראה: מן הצד. פוסל בכ״ש וה״ג אבל מלמטה אינו פוסל. דהא בכ״ש אינו כלי וכן הגרסא בר״ש: ובבנין. בצרורות לא הוי סתימה מעליותא: ע״ג הארץ. שלא סתם הנקב אלא השיבו ע״ג קרקע אין פוסל דלא חשיב סתימה: ה לתלמי. שם כלי: נקבו מעיין בקנה. והייט כבוליו כ״ש לבטלו מתורת כלי ונמצאו מים מועטין שמן המים לבריכה מטהרין את מי הבריכה המרובין הנשאבין (ועי׳ בר״ש פ״ה מ״ב): מזהילין ע״ג המת. המקוה שנפרצה יכול להעמיד זליתחה אף במת כדי שיהיה אשבורן ור׳ יוסי במשנה פליג וס״ל דאין מזהילין בדבר המקבל טומאה ור״י לשיטתו במשנה דאפי׳ זב וזבה דהמה טמאים כמו מת הכא אעפ״כ מעמידין כיון דהמקוה כשרה לא נטמא המים: מטבילין. דבכך שיעורא הוה חבור למקוה ומטבילין בו: ו כנדל. שרץ ששמו נדל. והוא עקום למקומות הרבה: באשבורן. במקום הסוספה כדין מקוה ולא כמעיין: יכול להלוך. בבמקום אשר הלך בתחלה הוה מעיין אף עתה]: הרדלית. דפליגי במתניתין (פ״ה ו) אין מטבילין בהם: [עיקל. במקום אחד: גודרין אותן בכלי כנוסחת הגר״א ועשאן אשבורן: לא הוטבלו. אם היו טמאין לפי שאין כל הכלי במים רק צד אחד]

פרק ה א [גממיות [גרסינן]: מעורבין. למי המקוה]: בחזקת המערה. גרסינן והוא הטוקה שבמקום דתנן במשנה אם מעמיד בפ״ע ואין מי המקוה באין עד שם או בעינן כשפופרת הנוד ואם אינו מעמיד בפ״ע רק תמיד בזמן שבמקוה מ׳ סאה יש מים לתוך הטוקה הוה חבור בכ״ש: [נחורין. חורין. עריבה חבור. למי העריבה ובכה״ג מטבילין כלי בתוך כלי: ובמעיין כ״ש הוה חבור. בכלי גדול. כדתנן (פ״ו ה) השידה והתיבה שבים אין מטבילין בהם אא״כ היו נקובין כשפופרת הנוד ר״א בכלי גדול ד״ט ובקטן ברובו וקטן היינו שהרוב פחות מד״ט: כל שהוא. כיון שהוא למעלה ומים צפים ע״ג הוה חבור אבל מן הצד בעינן כשפופרת]: רי״א משום ב״ה בכלי גדול ט׳. כדתנן (פ״ו ה) השידה והתיבה שבים אין מטבילין בהן אא״כ היו נקובין כשפופרת הנוד ר״י אומר בכלי גדול ד׳ טפחים ובקטן ברובו: ב מעיין היוצא מן התנור. מתנור טמא: והטביל בו צנון ודלעת. שהדיח בו את הצנון והדלעת: אם היו המים צפין כו׳ ה״א טהורין. שהדיחן למעלה ולא הכניסן לאויר התנור אבל אם אין המים צפין על גבן במילואן שכשהדיחן הרי נכנסו לאויר התנור ונטמאו מאויר התנור שאין המים מבטלין את אויר כלי חרס מלטמא וכדתנן גבי ידים (פ״ו ו) מעין היוצא מן התנור כו׳ אם היו ע״ג רום ידיו אף ידיו טהורות וכדפרישן התם במתניתין [והר״ש מפרש לענין הכשר דמים המחוברין לא מכשרי ולכן אם המים צפין ובשעה שיצאו מן המים לא נגע בתנור לא נטמא דבעודו במים לא הוכשר ובשעלה לא נטמא אבל כשאין צף ע״ג א״כ כשעולה מן המים התי מוגע בתנור ונטמא (עיין מפרשי המשנה פ״י מ״ו ובא״ר שם)]: שאמרו. (במשנה ז׳) ערוב מקואות כשפופרת הנוד כעובי וכחללה כשתי אצבעות חוזרות למקומן: מד׳ בטפח. [כנוסחת הגר״א] והן ד׳ אגודלין בטפח אלא אצבעות שהן חמשה בטפח: [מד״ס. הל״מ וקאי על משנה ז׳ בפ״ו דמיירי בהכי: ד העליון. כשחסר או שאוב: בשערה גרסינן: העליון דהוא קבול ונקרא כלי ונפסל בשאיבה: רכובה. יתור תאנה: וסילון א׳ באמצע. אם אינו מספיק השנים: ומשיקן. ומשמע אף בנכסף מהני כשזה בצד זה ול״ע מ״ש (ר״ש פ״ו מ׳): בשתי. מצד זה לצד זה: לערב. מלמעלה למטה: נפרצו. למעלה בכותל. ואין כותל למעלה בנקב במשנה מבואר על רום כקליפת השום ורשב״ג הכא קאמר שיעור טפח: ה במרחץ. הוא אמבטי שטובלין בו ובו אבק הוא סילון שכשמי האמבטי אינם נקיים מנקין דרך הסילון ונקרא אביק והמין הוא קומקמין מחמין שמחמין מי האמבטי וכשהמת באמבטי אין האמבטי טמא דיש בו מקוה אבל החמין נטמאו בנגיעתן: המרחץ טמא. היינו האמבטי ולא כל האמבטי אלא הנוגע באביק שהאביק כלי אבל אין מקוה נטמא וה״ג מפני האביק הנוגע באביק וכו׳: הנוגע באביק טמא. בעת הנגיעה אע״ג דהיינו המת אבל טהור כשעולה אע״ג דאדם הנוגע בכלים שנגעו במת טמא שבעה כאן שהאביק מחובר ומשמש עם הקרקע שעיקר תשמישו לדבר שאינו מקבל טומאה ור״ש מטהר לגמרי מהמת זה: ו המטהרת. בקתות המים הרהטים שנקובין מזו לזו כמבואר במשנה דאם יש כנגד הנקב ג׳ לוגין פוסלין אף העליונה אף דאין דרך לעלות למעלה קאמר כאן ובלבד שיהא כנגד הנקב השאובין יהיו נגד הנקב]: ובלבד שלא יפול תוך הבריכה אלא כנגד הנקב. שלא יפול מהשאובין שבתחתונה להבריכה אלא כנגד הנקב כדפרישן במתניתין שמי התחתונה יוצאין למקום אחר ואינן נופלין להבריכה ממקום שמי העליונה יוצאין לשם אלא כנגד הנקב יוצאין מהשאובין להעליונה וכהעליונה מתערבין ויוצאין לבריכה ועולין למדת מ׳ סאה השאובין שמתערבין בהעליונה: [ועולין. שמשלימין לשיעור מקוה שהעליונה דאילו בעליונה מ׳ סאה אין פוסל המקוה שוב בשאובין והגר״א גרס בע״א ופירושו לשיטתו מבואר בא״ר פ״ז מי״א (עי׳ חדושים): עגולי שלג. חבור בכ״א: מעלין. משלימין שיעור מקוה וכמבואר ברפ״ז דשלג מעלה וכן בעגולי שלג: טיט הגרוק גרסינן. ומשיק מחבר בטיט הגרוק ונחשב כמים להכשיר ולא לפסול בשאובין: ז מטבילין. אם נעשו מקוה כשרה דהוה כמים: עקב שמן. מעט שמן דאל״כ הוה כמשקין משהחמיץ גרסי׳. דעד שלא החמיץ הוה כמים: ז עגית

בו מ' סאה (ט) (יח) ונתן לתוכה יין ונשתנו מראיו אינו נפסל בג' לוגין ולא עוד אלא אפי' חזרו מראיו לכמות שהיו כשר. היו בו מ' סאה ונפל לתוכו יין ונשתנו מראה חציו הטובל בין במקום המים בין במקום היין (יט) כאילו לא נפלו היה שאוב והשיקו השיק במקום היין (כ) והזה לא טהר. השיק במקום המים מקום המים טהור מקום היין לא טהור: ט (י) חבית שנשברה בים הגדול ומראה אותו מקום כמראה אותו היין הטובל באותו מקום כאילו לא טבל ולא עוד אלא אפי' נפל לשם ככר תרומה טמא: מקוה שיש בו מ' סאה מכוונות וירדו שנים וטבלו זה אחר זה הראשון טהור והשני טמא. כיצד הוא עושה (כ) עודהו הראשון במים אחד ממלא בכתף ונותן לתוכו וטהור ר' יהודה אומר עודהו רגלו של (כא) ראשון אחר יורד וטובל וטהור: י (ל) הטביל בו יורה גדולה הרי זו טמאה מפני שהמים מקלחין (כב) כיצד הוא מורידה לתוך פיה והופכה ומטבילה ומעלה דרך שוליה: (ם) הקופץ לתוך המקוה הרי זה מגונה. הטובל פעמים במקוה הרי זה מגונה (כג) זה אומר לחבירו כבוש ידך עלי במקוה הרי זה מגונה ר' יהודה אומר כבוש ידך עליו עד שתצא נפשו:

פרק ששי

א (א) ארץ הכותים טהורה מקוותיה ומדוריה ושביליה טהורות. ארץ העמים (א)טמאה מקוותיה ומדוריה ושביליה טמאין. מקוואות העמים שבחוצה לארץ כשרים לבעלי קריין ופסולין לכל [א] הטמאין (ב) ושבארץ ישראל שחוץ מן (ב) המפתח [ב] לכל הטמאין וא"צ לומר לבעלי קריין ושלפנים מן (ג) המפתח פסולין לבעלי קריין וא"צ לומר לכל הטמאין דברי ר"מ ר' יהודה אומר כשרין לבעלי קריין מפני שבעל קרי טובל במ' סאה בכל מקום. ושחוץ (ד) מן המפתח כשרין אף לנדות. אמר רשב"ג הלכה אין לי. אלא מעשה [ג] במערה שהיתה בגינתו של מוסק אחד (ה) בדמיו שהיו כהנים כובשין את הגדר ויורדין וטובלין לתוכה. (א"ר יהודה) (ג) מעשה במקוה שבין אושא לשפרעם (ושל שפ־עם היה) והיה ר' דוסא מושיב [ג] בו (עליו) ב' תלמידי חכמים כדי שיקוו בו המים מ' סאה. שוב מעשה (ו) ברום [ד] בתענת שקוות יתר מאלפים כור ובאו ושאלו את ר' חנניא בן תרדיון ופסל שאני אומר נכנסו עובדי כוכבים וזלפוה בלילה והזרו ומילאו אותו בקילון: ומעשה בר"ג ואונקלוס הגר שהיו באשקלון וטבל ר"ג במרחץ ואונקלוס בים. אמר ר' יהושע בן קופסאי עמהן הייתי ולא טבל ר"ג אלא בים: ב מרחץ שבלניה עובדי כוכבים בזמן שמטהרת שלה פתוחה לרה"י טמאה לרה"ר טהורה. (ד) מרחץ שבלניה עובדי כוכבים וישראל נכנס שחרית ומשיקה אע"פ שזה נכנס וזה יוצא (ז) טהורה. נעלה או שנתיחדה ברשותו טמאה נמצאת אומר בימים טהורה ובלילות טמאה: ג (ה) המהרהר [ה] (ח) בלבו ועמד ומצא בשרו חם טמא. חם ולא הרהר הרהר ולא חם טהור ר' יוסי אומר בזקן ובחולה טהור בילד ובבריא טמא: ד (ו) הפולטת שכבת זרע ביום השלישי טהורה דברי ר"א בן עזריה. [ו] (ט) ר"ש אומר פעמים שהן ד' עונות פעמים שהן ה' פעמים שהן ו' ר"ע אומר לעולם חמש ואם יצאת מקצת עונה ראשונה משלימין לה מקצת עונה ששית (י): ש"ז של ישראל בכל מקום ה"ז טמאה ושל עובד כוכבים בכל מקום טהור חוץ ממימי רגלים שבו כל אלו (יא) שאמרו טהורין לחולין [ז] ולטמאין ולטהורין ולתרומה חוץ מהפולטת ש"ז שהיא (יב) טמאה לחולין (ז) ר' יוסי בר' יהודה אומר הפולטת ש"ז טהורה להולין ושאמרו חוצצין ושאמרו אין חוצצין (ח) לא מטמאה ולא מיטמאין חוץ מקרום שעל גבי (יג) מזכח (ט) ואגוד שע"ג [ח] (יד) המזבח והקשקשים שעל גבי השבר. והשירים והנזמים וקטבלאות והטבעות [ט] (טו) חוצץ וחוצצין רפין אין חוצצין (טז) ר"ש [י] אומר (שהרי אומר) (י) בבית הסתרים באשה חוצץ ופיגיע אינו חוצץ: ה (כ) סם יבש שע"ג מכה (ל) והכחול שעל גבי עין הרי אלו אינן חוצצין (מ) והדם והדבש (יז) והדיו והחלב (נ) ושרף התות ושרף התאנה ושרף המשקה ושרף החרוב יבשין חוצצין לחין אינן חוצצין ושאר כל השרפין בין לחין בין יבשין (יח) חוצצין מפני שהן [כ] שרף לכולם פירות. והכחול שחוץ (מן) לעין הרי אלו חוצצין: (ס) צואה שתחת הצפורן שלא כנגד הבשר והטיט והבצק שתחת הצפורן אפי' כנגד הבשר [ל] הרי אלו חוצצין. (יט) (ע) כתות של גדול שאינו מקפיד עליהן (פ) והאבר והבשר המדולדלין באדם הרי אלו אינן חוצצין. ר' (כ) יוחנן בן יוסף אומר (צ)צפורן שפירשה רובה ה"ז אינה הוצצת (ק) כל החוצצין (כא) בכלים חוצצין בנדה ובגר (כב) בשעת טבילה ובחולין אינם חוצצין:

פרק שביעי

א (א) טבעת שנתונה כלבינה של טיט טופח והטבילה טהורה ואם היה טיט יון [מ] (א) והבריו שאובין ונתון כאילו לא טבלה. (ב) לגין שהוא מלא מים (ב) שאובין ונתון על פיו טיט טופח אם היה (ג) המים שוקעין בטיט והטבילן טהור ואם היה הטיט יון [נ] והבריו כאילו לא טבל ור' יוסי מטמא בשל מרקא מפני ששפין בו [ס] (ד) מירקי כלים. (ג) אלו הן יתידות הדרכים אלו שמהלכין עליהם בימות הגשמים והן מתמעכין: על הבגדים מצד אחד אינו חוצץ משני צדדין חוצץ דברי ר"מ ר' יהודה אומר משום ר' ישמעאל אף (ה) מצד אחד ר' יוסי אומר משום ר' ישמעאל [ע] (ד) ברכין אף מצד אחד גדולה מצד אחד והקטנה עד שתהא משני צדדין: ב (ה) הזפת שבכוס ושבצלוחית מתוכן חוצצות ומאחוריהן אינה הוצצות בד"א מבית האומן אבל מבית בעה"ב בין מתוכן בין מאחוריהן הרי זה חוצצת. בתמחוי ובקערה בין מתוכן בין מאחוריהן בין מבית האומן בין מבית בעה"ב הרי אלו חוצצין. (ו) המור [פ] (ו) והקימוץ בין בכוס בין בצלוחית בין בקערה ובין בתמחוי בין מתוכן בין מאחוריהן בין מבית האומן בין מבית בעה"ב [צ] הרי אלו חוצצין (ז) על הסנדל מתוכו למעלה חוצץ ולמטה אינו חוצץ ועל הספסל מלמעלה ומן הצדדין חוצץ ומלמטה אינו חוצץ. (ח) לכלוך הצואה [ק] (ז) שבכסא ושבקתדראות והמכובשים בין מתוכן בין מאחוריהן בין מלמטן ובין מן הצדדין הרי אלו חוצצין. על מטת של בעה"ב ר"ע אומר על הגשיש החיצון חוצץ על הפנימי אינו חוצץ על המטפחת של מפסלי אילנות (ח) ר"ע אומר אף על חלוקן. ר"ש אומר אף על [ר] שמנים כיוצא בהן. [ש] להלוחית של שמרים שבכוס שבצלוחיות והמוך [ת] שבשיר ושבזוג והטיט והבצק שע"י הקרדום ושע"י המגריפה הרי אלו אינן חוצצין [א] (ט) הגדילו הרי אלו חוצצין: ג כל ידות הכלים שהכניסן כדרכן הרי אלו אין חוצצין. נתן זפת ושעוה בין במקום [ב] (י) הניצוק הרי אלו אינן חוצצין. הכניסן שלא כדרכן הרי אלו חוצצין. נתן הזפת והשעוה בין במקום הנקב בין במקום הניצוק הרי אלו חוצצין. (ט) כל ידות הכלים שנשתברו כגון יד המגל ויד הסכין אם משמשין מעין מלאכתן ראשונה [ג] אין חוצצין ואם לאו [ד] חוצצין: ד (י) מגל שנשברה ידה (יא) מסטה ולפנים אינה חוצצת מפני שהוא כבית הסתרים (יב) מסטה ולחוץ אם משמשת מעין (יג) מלאכתה [ה] אינה חוצצת. [ו] סירפה בגמי או במשהו הרי זו חוצצת [ז] סירפה בשרף הרי זו אינה חוצצת: ה (כ) כלי שצרה מכאן ומכאן ורחב מן האמצע כגון [ח] עריבה וחצי עריבה אין להן טהרה עולמית עד שיטה על צידן. צלוחית שאוגנה מעוך לתוכה וכתפותיה גבוהים וכן לגין שאוגנו מעוך

הגהות הגר"א

(יח) ונפל לתוכו יין כו':(יט) כאילו לא טבל נפלו לו שלשה לוגין מים בין במקום היין בין במקום המים כאילו לא נפל היה שאוב כו':(כ) זה וזה לא טהור: (כא) ראשון במים: (כב) כיצד הוא עושה מורידה דרך פיה ומטבילה ומעלה אותה דרך שוליה:(כג) האומר לחבירו כבוש וכו': פ"ו (א) העמים מקותיה:(ב) הפתח טהורין לכל כו': (ג) הפתח: (ד) לפתח כשרין: (ה) ברמון: (ו) בבית ענת שקוו יותר: (ז) זה יוצא וזה נכנס טהורה: (ח) בלילה: (ט) ר' ישמעאל אומר: (י) נמצאת אתה אומר ש"ז של ישראל בכל מקום טמאה אפילו במעי נכרית ושל נכרים בכ"מ טהור אפילו במעי ישראלית חוץ ממימי רגליו שבה כו': (יא) שאמרו טמאים טהורין לחולין וטמאים לתרומה חוץ כו': (יב) טמאה אף לחולין: (יג) המכה: (יד) המכה: (טו) אוצין חוצצין: (טז) ר"ש שזורי אומר בית הסתרים שבנשואות חוצץ ובפנויה אינה חוצצת: (יז) והדיו והחלב ושרף התאנה ושרף השקמה: (יח) אין חוצצין מפני שהן שטף לחלוחי פירות. סם יבש חוץ למכה והכחול שחוץ כו': (יט) כשות: (כ) יונתן: (כא) בכהנים: (כב) בטבילה. ובחולין אין חוצצין: פ"ז (א) וחביריו כאילו לא טבלה: (ב) טמאים: (ג) הטיט שוקעת במים והטבילן: (ד) סרקי: (ה) מצד א' חוצץ ר' יוסי אומר משום ר' ישמעאל של בנאין מצד אחד של בור גדולה מצד א' וקטנה עד שיהא כו': (ו) והקומוס: (ז) שבכר ושבכסא ושבקתדראות המכובסים: (ח) אין חוצצין רע"א: (ט) הגלידו: (י) הנקב בין במקום הניצוק: (יא) מן חשפה: (יב) מן השפה: (יג) מלאכתה ראשונה אינה חוצצת וא"ל

אור הגנוז

פ"ו [א] ישראל: [ב] כשרין: [ג] בגינתו של מיצק ברמון שהיו כהנים: [ג] מושיב עליו וכו' כדי שיהיו בו: [ד] בית ענת: [ה] בלילה: [ו] ר' ישמעאל אומר: [ז] וטמאין לתרומה חוץ: [ח] המכה: [ט] אוצין חוצצין: [י] שזורי: [כ] והכחול שבעין: [כ] של שעף לכלוכי פירות: [ל] אין חוצצין: פ"ז [מ] וחיברו כאילו לא טבלה: [נ] וחיברו: [ס] סדקי: [ע] של בנאין אף כשל בור גדולה מצד אחד כו': [פ] ותקומוס: [צ] בין מלמטה בין מצדדין: [ק] שבכסא: [ר] שמרים: [ש] לכלוכי שמרים: [ת] שבשירים: [א] הגלידו: [ב] הנקב בין במקום: [ג] חוצצין: [ד] אין: [ה] חוצצת ואם לאו אינה: [ו] סירגה: [ז] שורפה: [ח] רובע וחצי רובע:

מצפה שמואל

(ט) ונתן לתוכן יין.סי' ר"א סכ"ט בהג"ה.ועי' מיי' פ"ז ה"ט.ועי' ר"ש פ"ז מ"ד:(י) חבית שנשברה בים הגדול.מכות ד. ע"ש היטב הגירסא ולא עוד היינו משום דהעמד על חזקתו מ"מ טמא:(כ) עודהו הראשון.חגיגה יט: ע"ש דפליגי אי אמרי' גוד אחית:(ל) הטביל בו יורה גדולה.עי' מיי' פ"ח הי"ב ור"ש פ"ז מ"ו.ועי' יו"ד סי' ר"ב ס"ז שהוכיח הכ"מ מכאן דבכלי שרחב פיה מטבילין דרך פיה והט"ז שם השיג ע"ז דכאן מיירי במטהו קצת.ועי' לקמן:(מ) הקופץ לתוך מקוה.עי' מיי' פ"א ה"ט.ועי' ריב"ש הביא הכ"מ שם דמפרש דבמקוה מצומצם איירי.ועי' יו"ד סי' קצ"ח סכ"ט וסי' ר"א סס"ב דמיירי בהכי וכן לא יטבול פעמיים מיירי בזה ע"ש:(א) ארץ הכותים. ר"ש פ"ח מ"א ומפרש בא"י.ועי' תוספתא דמכות פ"ג מבואר שם ג' תרתי ארץ העמים והו"ל.ועי' מ"ש שם:(ב) ושבא"י.עי' כ"מ פ"י ה"ה הזכירה ועי' במשנה:(ג) מעשה במקוה.עי' יו"ד סי' ר"א ס"ד. ועי' ר"ש פ"ט מ"א:(ד) מרחץ שבלניה עובדי כוכבים. יו"ד שם:(ה) המהרהר בלבו ועמד.מ"ג נדה מג.:(ו) הפולטת. שבת פו.:(ז) ר"יבר"י.עי' נדה מג. ועי' פ"ח מ"ד:(ח) לא מטמא.מיי' פ"א מהל' ע"מ ה"ד:(ט) ואגוד שעל גבי המכה.מיי' פ"ב ה"ד ממקואות בש"ע סי' קצ"ח סכ"ג וע"ש ס"א: (י) בבית הסתרים באשה. בר"ש הגירסא בנשואה. ועי' יו"ד סי' קצ"ח ס"ו: (כ) סם יבש שע"ג מכה. עי' פ"ט מ"ד: (ל) והכחול שע"ג עין. עי' נדה סו. מדין לפלוף שבעין: (מ) והדם והדיו. מיי' פ"ב ה"א ויו"ד סי' קצ"ח ס"ט: (נ) ושרף התות. מיי' פ"ב ה"א ושם בט"ז: (ס) צואה שתחת הצפורן. שם סי"ח: (ע) כתות של גדול. עי' השגות הראב"ד בפ"א מט"מ ה"ג: (פ) והאבר. עי' יו"ד סי' קצ"ח סכ"ב דחוצץ: (צ) צפורן שפירשה רובה. עי' מיי' פ"ב הי"ד וכ"מ שם להלכה אף לא פירשה רובה. ועי' יו"ד סי' קצ"ח סכ"ח דתלי בפירשה רובה: (ק) כל החוצצין בכלים. מכאן נסתייע הר"מ בפ"ב הכ"ב דגר תלוי בטהרות. ועי' תוס' נדה סז. ד"ה פתחה וכל התוספתא מן שאמרו חוצצין עד סוף הפרק הכל בר"ש פ"ט מ"ד. ועי' מ"ש בזה בס"ד: (א) טבעת שנתונה עד כל ידות הכלים כו'. פי' ר"ש ספ"ט: (ב) לגין שהוא מלא. עי' מיי' פ"ג ה"ב ובהשגות: (ג) ואלו הן יתידות הדרכים. עי' מיי' פ"ב ה"ל וכאן ט"ס ועי' ר"ש: (ד) ברכין. בר"ש הגירסא של בנאים. עי' שבת קמד.: (ה) הזפת שבכוס. מיי' פ"ג ה"א ויו"ד סי' ר"ב: (ו) המור. מיי' שם ה"ב ויו"ד שם: (ז) על הסנדל. מיי' שם ה"ח: (ח) לכלוכי צואה. מיי' שם ה"ט ויו"ד סי' ר"ב וע"ש בב"י שהביא כל תוספתות הללו ואם רוב הכלי מחופה ודאי חוצץ דמקפיד הוא ע"ש: (ט) כל ידות הכלים. עי' יו"ד סי' קצ"ח ס"י בהג"ה לענין בלילת שער דאי"א להסירן דאינו חוצץ כמו כאן דאין דרכו להסיר ע"ש היטב. ועי' ר"ש פ"י מ"א שהביא מזה. ועי' יו"ד סי' ר"ב ס"ז מוכח דין זה: (י) מגל שנשברה ידה מסטה. עי' יו"ד סי' ר"ב ס"ה דאיתא מן השפה. ועי' ר"ש פ"י מ"ה שהוכיח מזה דאבית הסתרים דכלי ל"א לתנינה ועי' רא"ש סוף נדה. ועי' תוס' חולין עג: ד"ה מטביל: (כ) כלי שצר. עי' רפ"י בכלי שהטביל דרך פיה. ועי' יו"ד סי' ר"ב ס"ה דדוקא בפיה צר והשיג עליו הט"ז וכאורי הגר"א שם וכך דורש לעיל פ"ה היינו במטהו קצת על

זר זהב ומנחת בכורים

ח בג' לוגין. מים שאובין הנופלין לתוכו דעדיין לאו מקוה הוא וכשר להקוות עליו כשיחזור מראיתו כבתחלה וזהו דקאמר ולא עוד. כאילו לא טבל גרסינן שהרי אין במים לבדו שיעור מקוה אלא בצירוף השני: נפל וכו'. כן הוא בר"ש והוי שם שיעור ב' מקוואות: והשיקו למקוה כשרה. במקום היין: זה וזה גרסינן דבמקום היין אינו חבור: ט ולא עוד. כאן דמוקמינן גברא אחזקת טומאה: ככר של תרומה. נטמא שם אם היה היין טמא ומחתינן לא טומאה: והשני טמא. שנחסרו המים בטבילת הראשון: במים. דעדיין לא נחסר: ממלא בכתף. דאז שאובין לא מיפסלי כיון דיש בו מ' סאה. רגלו של ראשון. א"נ להוסיף מים דאמרינן גוד אסיק: י ע. במ' סאה מכוונות. מקלחין. ונעשה המים שבתוכה שאובין ופוסלין המקוה כשחסר: לתוך פיה. פיה למטה שאין המים נכנסין דרך פיה: והופכה. כשהיורה במים שהעלה המים לכולה: דרך שוליה. שמהפך את היורה: פיה למטה. כשעודה במקוה ומעלה השולים למעלה שאובאין מים ביורה: הקופץ. דנראה כמיקר ולא נתכוין לטבילה: פעמים. כיון שטבל פ"א למה פעם שני וע"כ מיקר הוא וכן בכובש ידיו עליו (כ"מ בשם הריב"ש פ"א ה"א ע"ש שכ' ט"א עוד בזה): כבוש ידך עליו. דאיכא איסורא וראוי לעונש]:

פרק ו א [העובדי כוכבים. שדרים בא"י ומדרותיה ולא חיישינן לקבורת נפל שם דנהגין כישראל ושומרין בטהרה וכן בכותן לא חיישינן לטומאה: לבעל קרי. דקילא דהוא רק מתקנת עזרא דאסור בד"ת ולא איכפת לן בשאובין ובטומאה אחרת: שלפנים. דחיישינן לטומאה והחמירו אף לבעל קרי: בכ"מ. כיון דרק לד"ת הוא: אף לנדות. וסתם משנה כר"י: את הגדר. היינו לפנים מן המפתח וכשר לבעל קרי כר"י: שבין אושא. תחום א"י: כשר לבעל קרי. בקילון והוה שאובין והיו חוץ מן המפתח לר"מ דפסולין לנדות: במרחץ. לפנים מן המפתח וכשר לבעל קרי דלא כר"מ: ב לרה"י. והוה ספק טומאה ברה"י: טהורה. ולא חיישינן לשמא העובד כוכבים הפסיק ההסקה ונעשה שאובין דאימת ישראל עליו כיון שנכנס ויוצא: טהורה. דאימת ישראל עליו: ג טמא: כבעל קרי: ולא כרכר. לא חיישינן לש"ז: בזקן ובתולה. כשהטיל מי רגלים אחר שטבל דחיישינן לטיפת קרי שנשתייר אבל לר"י טמא בילד ובבריא וילד הוא כל זמן שעומד על רגל אחד וחולץ מנעלו או רגליו: ד טהורה. שמסרחת בג' ימים: שהן ד'. דתלינן בימים ולא בעונות ובין שמוש לפליטה שני ימים מעל"ע וא"כ כי שמשה ביום א' בערב בפליטת תחלת ליל ד' טהורה והוא ד' עונות ואם ביום א' בבוקר הוה ה' ואם בתחלת ליל אחד הוה ששה עונות: לעולם חמש. תלינן בעונות וכי שמשה יום אחד בבוקר טהורה בפליטת תחלת ליל ד' דהוה ה' עונות וכי חסר קצת מן העונה איזה שעות כגון ששמשה בחצי היום ביום אחד משלימין מליל ד' עד שיהיו חמשה עונות שלימות וכי חשבינן חצי עונה מיום א' וחצי עונה מליל ד' הוה שלשה עונות לא שלימות]: בכל מקום. אף שפלטה עובדת כוכבים ש"ז מישראל וכן לסיפך ישראלית שפלטה ש"ז מעובד כוכבים טהור וכן מבואר במשנה (פ"ח ז): ממימי רגלים. [של עובד כוכבים] ג"כ טמא. דגזרו שיהיו כזבין: [שאמרו. בפ"ח. כגון דאה מים חלוקין והמהרהר בלילה והפולטת ש"ז: טמאין לתרומה וכו'. כנוסחת הגר"א וכן בר"ש להולין העושין בטהרה]: חוצצין. שבינו אלו חוצצין באדם (רפ"ט) ואלו אין חוצצין (שם ג) לא מטמא אם נגע טומאה באלו לא נטמא האדם: לא מטמאין. אם האדם טמא ונגעה טהרה באלו הדברים לא נטמא דלא חשיבי יד להביא ולהוציא טומאה דאינו חבור לגוף: [שע"ג השבר. כל אלו חבור לגוף: והשירים. ענין כפ"ט. אלין גרסינן והייני כשהן בדוחק]: בית הסתרים שבנשואות. ולכן בר"ש דנשואות מקפידות בלכלוך דבר מועט שלא יתגנו על בעליהן אבל בפנויה לטהרות לא הוה חציצה: ה שהן שטף גרסינן. שנשטפין עם המים: לכולם. לכלוכי פירות גרסינן: כשות. כמין שערות (וי"מ כמו שאין דק כמו בקצואין): בחולין. לנגיעה אבל לאכילה חוצץ]:

פרק ז א [טבעת כו' טופח. לא הוה כמים כמבואר במשנה ב' פ"ט ושאר כל הטיט מטבילין כשהוא לא: ותכיריו. טיט היוצרים. וגץ יווני דחוצצין בטבילה כמבואר שם: כאילו לא טבל. כנוסח הגר"א: מים טמאים גרסי'. אם היה הטיט שקוע במים כנוסחת הגר"א שהטיט הוא מחובר להטמאים טהור שע"י הטיט הוא משיק הטמאים למי המקוה]: טיט יון. לא הוה כמים לכ"ד: טיט יון וחבריו. חבריו הן אותן שבינו (פ"ט ב) טיט היוצרין וגץ יוני: אם היה הטיט שוקעין במים. שהטיט שוקע במים הטמאין שבלגין טהור שע"י הטיט הוא משיק המים הטמאין במי המקוה: ור"י מטמא. דתנן (שם ב) באלו שחוצצין ר"י מטהר בטיט של יוצרין ומטמא בשל מרקה: סידקו כלים [גרסי'. ומתחבר היטב והוה חציצה]: יתידות הדרכים. דתנן גץ יווני אלו יתידות הדרכים: שמהלכין. זה עפר כלא שמתמעך בהליכה בימות הגשמים ואח"כ כשמתייבש נעשה הארץ בליטות בליטות ונקרא (גרודש): על הבגדים. לכלוך שעליהן: מצד אחד. שאינו עובר לצד השני: [ברכין. הוה הקפד ונוסחת הגר"א של בנאים הם ת"ח שמקפידין על דבר מועט: ב כעס"ב דמקפיד. ובקערה כלי אכילה מקפיד יותר: במור ובקומוס. מור. הוא כעין זפת. קומוס. מין דיו ומקפיד: ס"ג מתוכו ולמעלה. דשם מקפיד אבל למטה בשולין אינו מקפיד על לכלוך: מלמטה. שאינו נראה: המכובשין. ליתלות שחור שיבש והגר"א גרס המכובסין: גשיש החיצון. ארוכות המטה שלצד חוץ מקפיד: מפסלי אילנות. דמבואר במשנה דאינו חוצץ דאינו מקפיד לפי שנהלכך בזפת: שמנים. העושין שמן אינם מקפידין על לכלוך: שבשיר. תכשיט אלול נותנים שם מוך: הגלידו נתייבשו: ג הנקב. שדרך אומן למלאות: הניצוק. שדרך אומנים משימין על היד כמין טבעת ותחתיה זפת ושעוה שנדבק היטב וניצוק השמן: ד מסטה. מן השפה ולפנים: כבית הסתרים. ובית הסתרים א"צ לביאת מים ולא בעינן בכלי אף הראוי לביאת מים (ער"ש פ"ח מ"ה): סירפה. שחבר השבר: בשרף. שהדבק הוה מעין הכלי: ה על צדו. דאין המים נכנס בכולו רק כשמטהו וכן במשנה (פ"י מ"א) דאל"כ נפה למעלה כגון ערובה כנוסחת הגר"א: שבוגנה. אוגן הכלי מעוך לתוך הכלי משפת הכלי לב כעין בקבוק: וכתפותיה. כתף הכלי הוא אמצעית הכלי

לתוכו וכתפותיו גבוהין אין להן טהרה עולמית עד (יד) שיטנו . צלוחית ששפתה (טו) שפעת לאחוריה מורידה דרך פיה והופכה ומטבילה ומעלה אותה דרך שוליה דברי ר"ע ר' יוחנן בן נורי אומר מטביל כדרכו ואינו חושש מפני שהיא כבית הסתרים. [א] צלוחית שאוגנה חוזרת לתוכה ר' יהודה אומר משום ר' יוחנן בן נורי מטביל כדרכו ואינו חושש מפני שהוא כבית הסתרים :

פרק שמיני א (א) כפה ידיו ורגליו וישב לו באמת המים אם נכנסו המים דרך כולו טהור ואם לאו טמא היו (ב) רגליו מלאים אבק וירד וטבל במקוה שיש בו ארבעים סאה (א) טהור שפשף או [ב] (ב) שנפל בחמין טמא. קומקום שהוא מלא (ג) בחמין והטבילו טמא שפשפו או שהטבילו בחמין טהור : (ג) הסלין של נת או של בד [ג] (ד) היצון צריך לחטט [ד] (ה) ודפנים צריך לנער. קשרי פונדא ופסיקיא וקשרי מנעל וסנדל [ה] (ו) קושר ומפתחי הלוק של אשה הרי אלו הוצצין. קשרי (ו) נימי פונדא ופסיקיא וקשרי רצועות (ז) ומנעל וסנדל והקשר שבאפרקיסין שבכתף וסדין שקשרו את [ו] (ח) מומן הרי אלו חוצצין (ד) נתקשרו מאליהן אינן הוצצין. קשרי עני שמקפיד עליהן (ה) ושל בעה"ב הרי אלו חוצצין. של בעה"ב שאין מקפיד עליהן או של עני הרי אלו אינן חוצצין. ר' יהודה אומר צריך להטביל את כולן מפני חתך וכן היה ר' יהודה אומר משום ר"ט (ט) צריך להטביל את כל הטבעת. כלי שהוא מלא יין והטבילו (ו) אם בטל מראיו טהור ואם לאו (י) טמא. [ז] א"ר יוסי שמעתי שאפי' כלי מחזיק [ח] (יא) ואין בו אלא רביעית כאילו לא טבל : ב (ז) כל האוכלים מצטרפין לפסול את הגויה בכחצי פרס בתוך כדי אכילת פרס. אכל והזר ואכל והזר ואכל אם יש מתחלת [ט] (יב) ראשונה ועד [י] אכילה אהרונה כדי אכילת פרס מצטרפין ואם לאו אין מצטרפין (יג) ואין מהייבין אותו להיות אוכל פחות מכשיעור ויורד וטובל. [כ] ואוכל כשיעור ויורד וטובל. אכל פחות מכשיעור וירד וטבל באמצע טמא. התירו למעוברת (יד) שתהא טועמת דבר מועט מפני סכנת נפשות וכמה היא פרס שתי ביצים חסר קימעא דברי ר' יהודה ר' יוסי אומר שתי ביצים שוחקות שיעור רבי שתי ביצים ועוד : ג כל המשקין מצטרפין לפסול את הגויה בשותה רביעית מתוך כדי אכילת פרס שתה וחזר ושתה [ל] (טו) אם יש מתחלת [מ] שתיה ראשונה עד סוף שתיה אחרונה כדי [נ] אכילת פרס מצטרפין (טז) ואם לאו אין מצטרפין. ואין מחייבין אותו להיות שותה פחות מכשיעור ויורד וטובל אלא שותה כשיעור ויורד וטובל. שתה פחות מכשיעור וירד וטבל באמצע טמא (ח) התירו למגע טמא מת (יז) שהיא את בנה וטהורה : ד (ט) בלע כזית מן המת ונכנס לבית הבית טהור שכל הבלועין (יח) באדם ובהמה ובחיה ובעופות טהורין.[ס] מסרה או שיצא מלמטה טהור. שתה מים טמאים והקיאן טמאין מפני שנטמאו בו ביציאתן. טבל או שנסרחו או שיצא מלמטה טהורין. שתה שאר המשקין אע"פ שטבל והקיאן טמאין לפי שאינן טהורין בגוף. נסרחו או שיצאו מלמטה טהורין : פרה ששתת מים טמאין והקיאתן טמאין מפני שאין טהורין בגוף. נסרחו או שיצאו מלמטן טהורין. נכנס לו (י) הץ בירוכו רבי אומר אינו חוצץ וחכ"א הרי זה חוצץ בד"א בשל מתכת אבל בשל עץ (יט) הרי זה חוצץ ואם קרם עליו העור למעלה הכל מודים שאינו חוצץ שכל הבלועין (כ) באדם ובהמה בחיה ובעופות טהורין. (כ) נכנסו צרורות וקסמים בסדקי רגליו מלמטה ר"ע אומר אינו חוצץ מפני שהיא כבית הסתרים : ה (ל) אספלנית מלוגמא ורטיה שעל בית הסתרים רבי אומר חוצץ ור' יוסי בר' יהודה אומר אינו חוצץ. העושה קילקי בראשו רבי אומר חוצץ ר' יוסי בר' יהודה אומר אינו חוצץ. (מ) היתה בו שערה אחת חוץ למכה וראשו מודבק למכה או שהיו שתי שערות וראשן מודבק [ע] (כא) בסוף או בצואה הרי אלו חוצצות היו לו שתי שערות בריסי עיניו ומלמטה [פ] ונקבו (כב) והוציין בריסי עיניו מלמעלה זה היה מעשה ונמנו עליו ה' זקנים [צ] (כג) וטמאוהו : ו (נ) פרה ששתת [ק] (כד) מעת לעת ושחטה בתוך מעת לעת זה היה מעשה והיה ר' יוסי הגלילי מטהר ור"ע מטמא סייע ר"ט את ר' יוסי הגלילי. (כה) סייע ר"ש בן ננס את ר' [ר] טרפון סילק ר"ע את ר' יוסי הגלילי אחר זמן מצא לו תשובה אמר לו מה אני להזור אמר לו לא לכל אדם (כו) (ס) אלא [ש] שאתה יוסי הגלילי. [ת] אמר לו הרי הוא אומר (במדבר יט) והיתה לעדת בני ישראל למשמרת למי נדה הטאת היא כשהם שמורים למי נדה ולא כששתתן פרה (זו היה מעשה) ונמנו (כז) (ע) שנים ושלשה זקנים בלוד וטהרוהו (באותה שעה) קרא ר"ט המקרא הזה (דניאל ח) ראיתי את האיל מנגח ימה וצפונה ונגבה וכל חיות לא יעמדו לפניו ואין מציל מידו ועשה כרצונו והגדיל [זה] ר"ע (אומר) (שם) ואני הייתי מבין והנה צפיר העזים בא מן המערב על פני כל הארץ ואין נוגע בארץ והצפיר קרן חזות בין עיניו זה ר' יוסי הגלילי ותשובתו(שם) ויבא עד האיל בעל הקרנים אשר ראיתי עומד לפני האובל וירץ אליו בחמת כחו וראיתיו מגיע אצל האיל ויתמרמר אליו ויך את האיל וישבר את שתי קרניו זה (כח) עקיבא ושמעון בן ננס (שם) ולא היה כח באיל לעמוד לפניו (כט) [א] זה עקיבא (שם) וישליכהו ארצה וירמסהו זה יוסי הגלילי (שם) ולא היה מציל לאיל מידו אלו שנים ושלשים זקנים שנמנו בלוד וטהרוהו :

סליק פירקא וסליקא לה תוספתא ממסכת מקואות

הגהות הגר"א

הוצצת סירגה בגמי או במשיחה ה"ז חוצצת שרפה בשרף כו' : (יד) שיטנם על צדן : (טו) שוקעת : **פ"ח** (א) טמא:(ב)שטבל בחמין טהור:(ג) פחמין:(ד) אוצין:(ה) ודפים:(ו) וקשרי מפתח חלוק:(ו)קשרי פונדא: (ז) מנעל : (ח) נימיו : (ט) בשלשלת צריך : (י) טמא מלא יין לבן וחלב אם רבה עליו מים טהור ואם לאו טמא ר' יהודה אומר רואין אותו כאלו הוא יין אדום במים אם בטל מראיו טהור ואם לאו טמא , מילא מי חטאת עד שרבה עליו המים א"ר יוסי שמעתי כו' : (יא) מחזיק כור : (יב) אכילה ראשונה ועד סוף אכילה אחרונה וכו' : (יג) לא התירו לאכול פחות מכשיעור להיות יורד וטובל אלא אוכל כשיעור ויורד וטובל אכל כו' : (יד) לאכול פחות מכשיעור מפני סכ"נ וכו' שיער רבי : (טו) וחזר ושתה : (טז) יותר מכאן אין מצטרפין לא הותרו לשתות פחות מכשיעור להיות יורד וטובל אלא כו' : (יז) שתהא מניקה את בנה ובנה טהור : (יח) בין באדם בין בבהמה בין בחיה בין בעופות טהורין הקיאן הבית טמא נסרח או שיצא מלמטה טהורין כו' : (יט) עץ אינו חוצץ ואם כו' : (כ) בין באדם ובין בבהמה ובין בחיה ובין בעופות טהורין : (כא) במים : (כב) והוציאן : (כג) בלוד : (כד) מי חטאת ושחטה בתוך מעל"ע כו' : (כה) סייע ר"ש ב"נ את ר"ע סילק ר"ש ב"נ את ר"ט סילק ר"ע את ריה"ג כו' : (כו) אלא לך שאתה הוא יוסי הגלילי : (כז) עליה : (כח) זה תשובת ר"ע ור"ש ב"נ : (כט) לפניו וישליכהו ארצה וירמסהו זה ר"ע ולא היה כו' זקנים שטהרוהו :

אור הגנוז

[א] לנין : **פ"ח** [ב] שטבל בחמין טהור : [ג] אוצין : [ד] ורפין : [ה] וקשרי מפתח חלוק : [ו] נימיו : [ז] מלא יין לבן וחלב אם רבו עליו טהור אם לאו טמא ר' יהודה אומר רואין אותו כאילו הוא במים אם בטלו מראיו טהור ואם לאו טמא אמר ר' יוסי וכו' : [ח] כור : [ט] אכילה : [י] סוף : [כ] אלא : [ל] וחזר ושתה : [מ] אכילה ראשונה : [נ] שתית רביעית : [ס] נסרח : [ע] בפיף או ביציאה : [פ] ונקבן והוציאן : [צ] בלוד : [ק] מי חטאת : [ר] עקיבא סלק ר' שמעון בן ננס את ר' טרפון סלק ר' יוסי הגלילי את ר' שמעון בן ננס סלק ר' עקיבא וכו': [ש] לך : [ת] אומר לך הרי הוא אומר : [א] תיבות זה עקיבא ליתא בכ"י :

מצפה שמואל נדה ע"ס: (א) כפה ידיו ורגליו . עי' מיי' פ"א ממקואות ה"ע ויו"ד סי' קנ"ט סל"ז וסי' ר"א סס"ה: (ב) רגליו מלאים אבק. מיי' פ"ב ה"ו ויו"ד סי' קנ"ח סמ"ה כגירסא דהכא והר"ש גרס טמא . עי' פ"י מ"ד וכן הבית הש"ע דעתו וכן הסכים הגר"א : (ג) הסלין של גת.מיי' פ"ג הכ"ב : (ד) נתקשרו מאליהן. עי' מיי' פ"ג הכ"ד: (ה) ושל בעל הבית שאינו מקפיד. מיי' פ"ג הכ"א וכ"מ שם : (ו) אם בטל מראיו. ר"ש פ"ס מ"ו : (ז) כל האוכלים מצטרפין . כריתות יג. ועי' תוספתא דכריתות ומש"ש. ועי' ר"ש פ"ז מ"י כל זה : (ח) התירו למגע. כריתות שם. ועי' ר"ש שהקשה מניין לנו שאסור : (ט) בלע כזית מן המת . עי' חולין עא . דין טהרה וטומאה בלועה . ועי' ר"ש כל זה עד סוף הפרק : (י) חץ . עי' יו"ד סי' קנ"ח סי"א וכש"ך שם ס"ק ז' מ"ש בזה : (כ) נכנסו צרורות וקסמים . מיי' פ"ב ה"ד וכ"מ שם ויו"ד סי' קנ"ח סמ"ב ודלא כר"ע : (ל) אספלנית . מיי' פ"ב ה"ט ויו"ד שם סמ"ג : (מ) היתה בו שערה . יו"ד שם סמ"ד : (נ) פרה ששתת מי חטאת . פסחים יז. ועי' פ"ט מ"ס דפרה וספרי פ' חוקת פיסקא קכ"ד ושם הגירסא משובש : (ס) אלא לך שאתה יוסי הגלילי . בספרי הגירסא לכל אדם מהזיר ולא לך שאתה יוסי הגלילי בתמיה וילקוט הובא זה וע"ז רשם הפירוש זרע אברהם על הספרי : (ע) שנים ושלשים . בספרי הגירסא שלשים ושמונים וילקוט כמו כאן :

זר זהב ומנחת בכורים

אין המים נכנס עד שיטה על צדה : לאחוריה . חוץ לכלי ולא לצד פנים : דרך פיה . ופיה למטה וממילא נכנס המים לתוך בחלל שבין שפתו לגוף הכלי ואח"כ הופך כדי שיכנס המים לתוכו : כבית הסתרים . ואין הקפד אם בם לא הבא המים וכן באוגנה חוזרת לתוכה]

פרק ח א [כפה כו' מ' סאה טמא גרסינן . דהאבק חוצץ : בחמין טהור . דהחמין מכבס היטב האבק ולא הוי חציצה : פחמין גרסינן . והוא שחור וחוצץ ואינו טהור אלא בשפשוף או שהטבילו בחמין : גת מיין : בד . משמן : אוצין . גרסינן וכן בר"ש כשהנקבים בדוחק מחמת הזגים לא סגי בניעור ולכן צריך לחטט דלא להוי חציצה : ורפוים . גרסינן : רפוים . שהמים עולה בהן . וקישרי מפתחי חלוקה . במקום בית הצואר : קשרי נימי . בתחלה מיירי בקישרי פסיקיא גופא וכאן מיירי בנימין : אפרקסין . בגד התחתון : את נימיו גרסי' : מאליהן . שאינו מהודק]: קשרי עני . סתם עני אינו מקפיד וסתם בעה"ב מקפיד ולכן בעני אם הוא מאותן שמקפידין או סתם בעה"ב הוה חציצה : שאין מקפיד . שבפירוש אינו מקפיד : ר"י אומר . בידות הכלים שהן ארוכין ועתיד לקוץ מטבילין עד מקום המדה . ור"י סובר דמטביל כולו כמבואר (פ"י מ"ה) והיינו משום איחוך דאם יחתוך הרי מקום החתך אינו טבול : ד"ט בשלשלת . דמבואר לת"ק במ"ה עד מקום המדה היינו מקום שהוא צריך ור"ש ס"ל כל הטבעת ור"י משום ר"ט הוא : [מראיו . מראה היין במים נתבטל ואינו חוצץ : מחזיק כור . וכן הוא במשנה וכנוסחת הגר"א וכן בר"ש מ"ו] : ב לא הותרה לאכול פחות מכשיעור ולירד ולטבול ואחר הטבילה יאכל עד השלום כשיעור להיות טהור כמה שטבל באמצע שיפסיק הטבילה כיון שכבר נטהר מאכילתו ראשונה בטבילה ואחר הטבילה הרי לא אכל כשיעור שיטמא אלא אם לא שהה בכדי אכילת פרס בין תחלת אכילה ראשונה לסוף אכילה אחרונה מצטרף לכשיעור וטמא . וטבילה מקמי דאכל כשיעור לא אהני ליה דאכתי לא איטמי והיינו דקתני סיפא אכל פחות מכשיעור וירד וטבל באמצע טמא : [ואין מחייבין . לאו דוקא אלא לא הותר לאכול פחות משיעור ולטבול ויהנה הטבילה בלא יצטרף החצי שיעור אחר לראשון אלא כל בכא"פ מצטרפין כשיעור ויורד וטובל נ"ג לא א"כ ה"פ דלא אהני טבילה אלא לשיעוכן : אכל פחות . לעיל קאי והכי קאמר אלא הכי דינא דאם אכל פחות משיעור והטבילה באמצע והשלים נכס עוד טמא : דבר מועט . מועט מועט אף שיעור שלם תאכל אחר כך תרומה אם צריכה ועוד אחד ועשרים בבילה . הכי מפרש בעירובין (פג) : ג ואין מחייבין . לא הותר כדלעיל : אלא שותה כשיעור. כלומר לכשיעור הוא דאהני טבילה : טמא מת . שתניק את בנה וטהור . מס"ש טמא לא יניק כשיעור א"כ אין בו בכא"פ (הגר"א) : ד הקיאן הבית טמא . דעדיין לא נהבטל בגוף : נסרח . גרסינן : מלמטה . חשיב כעכול : טמאים . מפני וכו' גרסינן : טבל . נטהר מים שבתוכו ולא שאר משקין כמבואר (במ"ח ס"פ) וזה כללא דכולה דנטהר בעכול או בסרוחה ומים נטהר גם בטבילה : חץ בירכו . אורחא דמילתא נקט דשם יכול להתכסות בבשר ומשום סיפא וכאן מיירי בנראה : בשל מתכת . אינו נדבק כ"כ עם הבשר ועיילי ביה מיא שפיר א"נ דשל מתכות א"א ליטול מן הבשר והוה כאינו מקפיד (ר"ש) : טהורין . ואינם חוצצין כשם דבעל אגב גופו בטהרה כן נמי לענין חציצה : ה קלקי בראשו . קליעות שער בראשו וכן מבואר (בפ"ט מ"ו) דאינו חוצץ ור"י בר"י היא (בר"ש נראה ט"ס): כמוץ למכה. וקי"ל שערה אחד קלועה אינה חוצץ בכה"ג חוצץ : בטיט גרסינן . וברא"ש הגירסא בפיו : היה לו כנוסחת הגר"א : וטמאוהו . דהוה חציצה בשערות : ו פרה ששתת מי חטאת גרסינן . ומי חטאת מטמאין וכאן בטל מעיה קאמר ר"י בפסחים (יז:) : ר"ש בן ננס את ר"ע גרסינן . דטמא ולא נתבטל : סילק ר"ע . בתשובות ונלה לריה"ג וכנוסחת הגר"א כן בר"ש אחר זמן מצא ריה"ג תשובה לטהר : א"ל ריה"ג לר"ע . לא לכל אדם גרסינן : יוסי הגלילי . ויודע אתה מה להשיב : זה ר"ע . שכולן לא יכלו לגלח אותו והעמיד תלמידים הרבה אשר התפשט תורתו בכל העולם והוא בצפונה וכל סתימתאה אליביה הוא : שתי קרניו . הוא נגד שניהם ר"ע ור"ש בן ננס שסייע לר"ע בהלכה זו : וישליכהו כו' זה יוסי הגלילי . שהשליך לר"ע וגלה דבריו : ולא היה מציל . שכולם הסכימו כריה"ג דטהור ויגלה הדבר בטהרה] :

סליק מסכת מקואות בסיעתא דשמיא

תוספתא מסכת טהרות פרק א

פרק ראשון א (א) אמר ר"ש מפני מה אמרו אוכל שנטמא באב הטומאה ושנטמא בולד הטומאה מצטרפין זה עם זה מפני שאפשר לשלישי לעשות שני [א] ואפשר לשני לעשות ראשון ומפני מה (א) אמרו אין השרץ והנבלה והמת מצטרפים זה עם זה לפי שא"א לשרץ לעשות נבלה (ב) ולא נבלה יכולה לעשות מת : ב מקרצת שהיתה שלישית והשיך לה [ב] (ג) כולן שלישית בקדש (ד) פרשו [ג] של שלישית כולן טהורות ואיזו הוא הנשוך התולש ממנו

הגהות הגר"א

פ"א (א) אמרו השרץ והנבילה והמת אין מצטרפים כו' : (ב) וא"א לנבילה לעשות מת : (ג) אחרות כולן כו' : (ד) פרשה היא שלישית וכולן רביעית ואיזהו :

באור הגר"א

פרק א מפני שאפשר לשלישי לעשות שני ואפשר לשני לעשות ראשון . פי' ומש"ה הוי כמין אחד אבל מת ונבילה לא הוי מין א' שאין המת יכול לעשות נבילה: מקרצות . פי' של תרומה : שהיתה שלישית והסיך לה אחרות כולן שלישית לקדש . פי' דלענין קודש השלישי טמא שפוסל אחד בקדש ולפיכך כל המחובר לו כמוהו : פרשה היא שלישית וכולן טהורות . פי' שהרי היא של תרומה ואינו נפסל כשנוגע בשלישית : ואיזו הוא הנשוך . פי' איזו קרוי נשך ומפרש :

אור הגנוז

פ"א [א] ואי אפשר : [ב] אחרות : [ג] תיבה של ליתא :

מצפה שמואל (א) אר"ש . מעילה יז. ור"ש פ"א מ"ד וס' :

זר זהב ומנחת בכורים

פרק א א אמר ר"ש מפני מה אמרו (פ"א מ"ה): מצטרפין . כיצד לטמא ככל שבשניהן והיינו לעשות שלישי כמו הולד טומאה : לעשות שני . לפי התוס' דהכא פירושו דהשני יכול להעשות ראשון כגון אם יגע באב הטומאה ולכן שוו טומאותיה וגרסי' נמי ואפשר לשלישי שיעשה שני וכמבואר במשנה (ו' פ"א) בהשלישי שנגע בראשון הוה שני ובש"ס במעילה דף י"ח כדברי ר"ש שהשני יכול לעשות ראשון וצריך מי אפשר ומפני הכי קאמר מי גרס לשני לאו ראשון שהשני בא ע"י ראשון : השרץ והנבלה . דאינו שוים בשיעורם דשרץ בכעדשה ונבלה בכזית וכן נבלה ומת דאינו שוה בטומאה דזה מטמא טומאת ז' ונבלה טומאת ערב וכ"ש שרץ ומת וכדתנן הך כללא במשנה מעילה י"ח : ב מקרצת . חתיכת בצק . שנדבק בהעיסה ונעשה גוש אחד דתנן (פ"א ח) בתרומה דקיל דעושה רק שלישי ולא רביעי לכן אם השיך בשלישי שוב אינו חבור דכיון דאלו מפרים לית ביה טומאה השתא נמי לאו חבור ומפרש כאן הדין

מגע כל שהוא אבל אם (ב) היו ממעכין זה את זה כגון הדבלה והתמרים והגרוגרות והצימוקין הרי אלו אינן חיבור ומפני מה אמרו (ג) בזיתים חיבור שמתחלה לא נתנן אלא על מנת שינקו (ה) זה מזה: ג אחד טבול יום מטומאה חמורה ואחד טבול יום מטומאה קלה ואפילו טבול יום מן הזב ומן הזבה [א] ואפילו ביום השביעי שלו ה"ז לא עשה כלום ואם עשה ה"ז תלוי (ד) [אחד טבול יום] (ה) ואחד טהור שידיו טמאות מטמא משקה חולין ופוסל אוכלי תרומה ור"א בר"ש אומר אין ידים [תחלה] לטבול יום (אבא שאול אומר (ו) טבול יום תחלה לקדש ר"מ אומר טבול יום מטמא בקדש ופוסל בתרומה וחכ"א כשם שהוא פוסל משקה תרומה ואוכלי תרומה כך פוסל משקה הקדש ואוכלי הקדש): ד (ז) השרץ מטמא שלשה ופוסל אחד בקדש ומטמא שנים ופוסל אחד בתרומה. מטמא אחד ופוסל אחד בחולין. משקין מטמאין שנים ופוסל אחד בקדש מטמאין אחד ופוסלין אחד בתרומה ופוסלין את החולין. הידים מטמאות (ו) אחד [ב] בקדש ופוסלות את התרומה ואין ידים לחולין. ר"ש בן אלעזר אומר משום ר"מ הידים (ח) תחלה [ג] לחולין ושניות לתרומה. באיזה קדש אמרו בקדשי המקדש המקודשין כגון חלות תודה ורקיקי נזיר [ד] (ז) שלא נשחט עליהן את הזבח (ט) והמנחות שלא קדשו בכלי אינן לא בקדש ולא בחולין אלא (הרי) הן כתרומה. והשרץ מטמא שנים ופוסל אחד בהם: ה החלה והבכורים ותשלומי תרומה וחומשיה הרי הן כתרומה. הטבל והמדומע וגידולי תרומה ומעשר שני הרי הן כחולין. ככרות הקדש בתוך גומותיהן והמים המקודשין נטמאת אחת מהן בשרץ (ח) כולן תחלה בתרומה מטמא שנים ופוסל אחד. בחולין מטמא אחד ופוסל אחד. אין לך משקה (הקדש) הנוגע בשלישי טמא אלא קדש בלבד ר"א בר' צדוק אומר האוכל אוכל שני לא יעשה [ה] (ט) שני מפני שהוא (עושה) שני (י) והשני מטמא את המשקין ליעשות תחלה אבל שני שנגע במשקין בית הבד טמאין:

פרק שני א אמר לו ר' יהושע לר' אליעזר. (ס"א אמר לו ר' אליעזר לר' יהושע) (א) היכן מצינו טומאה בתורה שהיא עושה טומאה אחרת כיוצא בה שאתה אומר (א) יעשה ראשון ראשון אמר לו אף אתה אומר (ב) יעשה שני אמר לו מצינו שהשני מטמא את המשקין לעשות תחלה והמשקין מטמאין את האוכלין לעשות שני אבל לא מצינו ראשון שהוא עושה ראשון בכל מקום: ב (ב) השחלים והגריסין בזמן שמגים בהן את הקדרה מטמאין טומאת אוכלין נתנן לקערה (ג) והיוצא מהן משקין היוצאין מהן מטמאין טומאת (ד) המשקין. השמן לא אוכל ולא משקה כיצד אמרו (ג) שמן תחלה לעולם שאם נמחה ולא נשתייר הימנו אלא [כפול] משקין היוצאין הימנו מטמאים טומאת משקים. נמצאת אומר (ה) ג' מדות במשקין (ד) הרוטב והגריסין והחלב בזמן שהמשקה טופח (ו) הרי אלו תחלה קרשו אין צריכין מחשבה לאוכלין. (ה) דבש הזב מכוורת דבורים (ז) מטמא טומאת משקין חישב עליו לאוכלין מטמא טומאת אוכלין (ח) שמן לא אוכל ולא משקה חישב עליו לאוכלין (ט) (ולא) למשקין בטלה דעתו: ג (ו) הדם שקרש (י) לא אוכל ולא משקה חישב עליו לאוכלין מטמא טומאת אוכלין ולמשקין בטלה דעתו. (ז) דבש תמרים (יא) לא אוכל ולא משקה חישב עליו לאוכלין מטמא טומאת אוכלין ולמשקה בטלה דעתו. ושאר כל מי פירות (יב) לא אוכלין ולא משקין. חישב עליהן בין לאוכלין ובין למשקין בטלה דעתו (ח) (יג) נטמא מקצתו נטמאו המשקין נטמא מקצתו לא נטמא כולו טהור מקצתו טהור כולו. מי חטאת שהגלידו משקין טופח טהורים נמוחו חזרו [ו] לטומאתו הישנה מקוה שאוב שהגליד טהור משום מים שאובין נמוחו כשר להקוות עליו: ד (ט) החושב על החלב שבכחל טהור ושבקיבה טמא העור והשליא אינן מטמאין טומאת אוכלין (י) העור ששלקו והשליא שחישב עליה מטמאין טומאת אוכלין:

פרק שלישי א (א) הגפן והזגין שנעשו בטהרה ויצאו מהן משקין טהורין ושנעשו

הגהות הגר"א

(ה) זת מזה אבא שאול אומר טבול יום תחלה לקודש דמ"א טבו"י מטמא א' ופוסל א' בקודש ופוסל בתרומה וחכמים אומרים כשם שהוא פוסל משקה תרומה ואוכלי תרומה כך פוסל משקה קודש ואוכלי קדש אחד טבול יום מטומאה חמורה ואחד טבו"י מטומאה קלה טבול יום מן הזב והזבה ביום הז' שלו הרי זה לא יעשה כלום ואם עשה הרי זה תלוי אחד טבו"י ואחד טהור שידיו טמאות מטמא משקה חולין ופוסל אוכלי תרומה ר' אליעזר בר' שמעון אומר אין ידים תחלה לטבול יום השרץ מטמא שלשה כו': (ו) אחד ופוסלת אחד בקדש ופוסלת כו' ר' שמעון ב"ר אליעזר כו': (ז) שנשחט עליהם את הזבח והמנחות שקדשו בכלי אבל חלות תודה ורקיקי נזיר שלא וכו' בכלי אינן לא כקדש ולא כחולין: (ח) כולן טמאות בתרומה מטמא כו': (ט) בבית הבד מפני שהוא שני והשני שנגע במשקין בית הבד טמאין: פ"ב (א) ראשון עושה ראשון: (ב) שני עושה שני: (ג) ויצאו מהן: (ד) משקין. כיצד אמרו שמן תחלה כו': (ה) חמש מדות: (ו) עליהן: (ז) אינו מטמא לא ט"א ולא ט"מ חישב כו': (ח) למשקין מטמא ט"מ השומן לא אוכל כו': (ט) מטמא ט"א למשקין: (י) אינו לא אוכל כו': (יא) אינו לא כו': (יב) כולן אינן לא אוכלין כו': (יג) השלג לא אוכל ולא משקה חישב עליו לאכילה בטלה דעתו למשקה מטמא טומאת משקה נטמא מקצתו לא נטמא כולו טהר מקצתו טהר כולו. מים טמאים שהגלידו ואין בהם משקה טופח טהורים נמוחו חזרו לטומאתן הישנה מקוה שאוב כו': פ"ג (א) הגפת כו' בטהרה והלכו עליהן טמאים ומיצו מהן משקין טהורין ושנעשו בטומאה ומיצו מהן משקין טמאים ר"ש מטהר אמר להם ר"ש

באור הגר"א

התולש ממנו כ, שהוא. פי' שמחובר כל כך זה בזה שאי אפשר לתלוש זה מזה בשום אא"כ יתלוש ממנו כל שהוא: אבל אם היו מעכבין זה את זה. פי' שקשין כל כך שאחד מעכב את חבירו מליכנס בתוכו כגון הדבילה כו' והצמוקין. פי' אף שהמשקה של הצמוקין הוא מז' משקין. אפ"ה אינו חבור כיון שמעכב זה את חבירו מליכנס לתוכה: מפני מה אמרו בזיתים חבור. פי' הא הוי נמי כמו צמוקין שמעכב אותן מליכנס לתוכן ומפרש מפני שמתחלה לא נתנן אלא על מנת שינקו זה מזה. והוי המשקין שלהן חיבור דהוי נשכין זה את זה וגם נתנן מתחלה לכך דהיינו שיהא בלוע המשקין שלהן בזית שבחברו והוי המשקין מבכין זה את זה ולפי זה צריך שניכן דהיינו שיתן מתחלה על מנת שינקו דהיינו שניחא ליה שיבלע אותן המשקין בזית וגם שיהא מבעה משקין או מתכרן אבל כשאינו מבעה משקין אפילו עיסה שנילושה במי פירות אינו חבור אחד טבול יום מטומאה חמורה. פי' דהיינו שנגע במת או שהיה זב: ואחד טבול יום מטומאה קלה. פי' דהיינו שנגע בשרץ: ואם עשה הרי זה תלוי. פי' דשמא יראה ויסתור השבעה נקיים שלו: ואחד טהור שידיו טמאות מטמא משקה חולין ופוסל אוכלי תרומה. פי' דסבר דאפי' טבול יום מטומאה קלה תיכף אחר טבילה שלא הסיח דעתו כלל מידיו הוי ידיו טמאות כמו סתם ידים ונפקא מיניה שמטמא משקה חולין ועוד דלא מהני לזה אפילו הערב שמש רק צריך שיטבול ידיו: ראב"ש אומר אין ידים לטבול יום. פי' דאין הידים טמאין בטבול יום דהתם ידים נטהרו נמי בטבילהו כיון שלא הסיח דעת מהן: טבול יום מן הזב ומן הזבה בשביעי שלהם הרי זה לא יעשה כלום. פי' לא יעסוק בטהרות: אבא שאול אומר טבול יום תחלה לקדש. פי' דלענין תרומה הוי כמו שני שאינו אלא פוסל ולקודש הוי ראשון שמטמא שנים ופוסל אחד: ר' מאיר אומר טבול יום מטמא בקדש ופוסל בתרומה. פי' דבין לענין קודש ובין לענין תרומה הוי שני ולפיכך מטמא בקדש אחד ופוסל אחד. פי' שהרי הוא עושה רביעי ופוסל בתרומה שאינו עושה אלא שלישי: וחכמים אומרים כשם שהוא פוסל משקה תרומה ואוכלי תרומה כך פוסל משקה הקודש. פי' דסברי רבנן שאינו שני גמור שיהא עושה בקודש רביעי אלא שפוסל בקדש כמו בתרומה: הידים תחלות לחולין. פי' אותן ידים שהן תחלות דהיינו שהכניס אותן לבית המנוגע למאן דאמר ידיו טמאות או שנגע במי שטעון כיבוס בגדים בשעת חבורו שאינן מטמאות את האדם אבל הידים הם ראשונים לחולין ועושין שני אפילו בחולין: ושניות לתרומה. פי' אינו אלא לתרומה שאינן פוסלין בחולין כלל אלא בתרומה: באיזה קודש אמרו. פי' שעושין רביעי בקדש: בקדשי המקודשין. כדמפרש: כגון חלות תודה ורקיקי נזיר שנשחט עליהן הזבח. פי' והיינו שכבר נתקדשו בשחיטת הזבח: והמנחות שקדשן בכלי אבל חלות תודה ורקיקי נזיר שלא נשחט עליהן הזבח והמנחות שלא קדשו בכלי אינו לא בקדש כו' והשרץ מטמא. פי' שאינו נעשה בהן אלא שלישי: ותשלומי תרומה וחומשה הרי היא כתרומה. פי' והשלישי פסול בהן: ככרות הקודש שבתוך גומותיהן מים מקודשין נטמאת אחד מהם בשרץ כולן טמאות. פי' ולאו דוקא בשרץ אלא אפילו כשנטמאת בידים נמי נטמאו כולן. פי' שהרי כמו שהשני מטמא משקה חולין להיות תחלה כך השלישי מטמא משקה קודש להיות תחלה וכן הוא במתני' בחגיגה והשלישי שבתרומה מטמא משקה קודש. פי' להיות תחלה ופוסל אוכלי קודש והשתא אפילו נטמא הככר מחמת ידים הוי הככר שלישי ומטמא את המשקין שבגומא להיות ראשון וחוזר ונעשה מן המשקין שני ועושה את הככר שבגדו שלישי וכן כולם והא דנקט שרץ לומר דבתרומה אפילו נגע בשרץ אינו מטמא אלא שנים ופוסל אחד דהככר השני שנעשה שלישי שוב אינו מטמא את המשקין שבתוכו להיות תחלה ולכך נפסק הטומאה משלישי ואילך: אין לך משקה הנוגע בשלישי טמא. פי' להיות ראשון אלא קודש בלבד: האוכל אוכל שני לא יעשה בבית הבד מפני שהוא שני והשני מטמא את המשקין להיות תחלה. פי' לפיכך יטמא את בית הבד ג"כ: אוכל שני שנגע במשקין בית הבד טמאין. פי' אפילו אוכל שני מטמא את המשקין של בית הבד להיות תחלה:

פרק ב אמר רבי יהושע לר"א כו'. פי' לדבריך שהאוכל ראשון הוי הוא ראשון דמשוי האוכל כמאכיל: אף אתה אומר יעשה שני. פי' הא בשני אף אתה מודה שהוא שני והיכן מצינו טומאה עושה כיוצא בה. אמר לו מצינו שהשני כו'. פי' שהשני יכול לעשות על ידי משקין אבל הראשון אי אפשר לעשות לאוכל אחר ראשון כיוצא בה: השחליים והגרגיר. פי' מיני קטניות הן: בזמן שמגים בהן את הקדירה. פי' שאינו נותן בקדירה אלא להגים בהן והיינו כמו לדבק. מטמא טומאת אוכלין. פי' כיון דהוי בקדירה חשיב אוכל: נתן בקערה להוציא מהן משקין פי' שנתן לסחוט מהן משקין אחשבי המשקין ולכך היוצא מהן מטמא טומאת משקין: נמצאת אומר ג' מדות במשקין. פי' הא' שאינו צריכה מחשבה לאוכלין והב' דמהני מחשבה והג' דלא מהני אפי' מחשבה: הרוטב והחלב. פי' רוטב עבה או חלב עבה: בזמן שהמשקה טופח. פי' שעדיין משקה טופח עליו: הרי אלו תחלה. פי' שלעולם תחלה דדין משקה עליה: דבש הזב מכוורת. פי' שלא נטל מכוורת אלא שזב מאליו לכך כשחושב עליו לאוכלין הוי אוכל אבל אחר שנטל מכוורת ודאי משקה הוא: השומן לא אוכל ולא משקה. פי' אלא אם נתן לאוכלין הוי אוכל ואם למשקין הוי משקה והיינו כשנתן בקדירה אבל השמן בעצמו ודאי משקה הוא: השמן תחלה לעולם. פי' אפילו קרשו הוא משקה להיות תחלה: ואם נמחה ונשתייר הימנו. פי' אף לענין זה הוי משקה אפילו קרוש דהיינו שאם נימוחו אח"כ אפילו לא היה בתחילה אלא כפול משקין היוצאין מהן תחילה. פי' דברוטב גריסין צריך שיהא בהן כביצה או נעשין תחילה מחמת האוכל הנצהר קרוש עדיין ואח"כ משקין מטמא משקין אפילו כל שהוא אבל אם הוא פחות מכביצה הוא טהור שאין אוכלין מטמא אחרים אלא בכביצה וטומאה שהיתה כבר הלכה אחר שנימוח כיון שנשתנה מאוכל למשקה אבל הכא שאף שהיה קרוש היה משקה וכיון שלא נשתנה לא הלכה הטומאה שהיה עליה כלל וא"כ אין חילוק בין כביצה לפחות מכביצה: והשלג לא אוכל ולא משקה חישב עליו לאוכלין בטלה דעתו למשקין מטמא טומאת משקין נטמא מקצתו לא נטמא כולו. פי' שאינו חיבור ונפקא מיניה לענין טבול יום שפוסל אינו פוסל את כולו: וטהר מקצתו. פי' דהיינו שהשיק אחד מהם במים שהוא הנוגע ונטהרו כולם: מי חטאת שהגלידו ומשקה טופח. פי' אף שעדיין המשקה טופח נטהר משום מי חטאת: נימוחו. פי' באור חזרו לטומאתן הישנה: מקוה שאוב שהגלידו. פי' שהיו שאובין והגלידו: טהר משום מים שאובין. פי' שלא נקרא שם שאובין עליהן ונפקא מיניה כדמפרש: ואם נמחה כשר להקוות עליו. פי' מותר להמשיך לתוכו עוד מים עד מ' סאה וטובל בהן או שאם המשיך אותן למקוה אחרת שאין בה מ' סאה או שבא אדם ראשו ורובו להוכן טהור אלא שלא חש לפרש כל הנפקותא: החושב על החלב שבכחל. פי' שיהיה משקה: טהור. פי' אינו מטמא טומאת משקין אף שחשב אח"כ לפי שבשעה שחישב לא היה משקה כלל שהיה בלוע בכחל: ושבקיבה טמא. פי' אם חישב על החלב שבקיבה להיות משקה מטמא טומאת משקין לפי שהמשקה כנוס בקיבה והוי כמו בעין:

פרק ג הגפת והגין. פי' פסולת של זיתים וענבים אחר הדריכה: שנעשו בטהרה. פי' דהיינו כשדרכו תחילה להוציא מהן משקין ואח"כ הלכו עליהן טמאין ויצאו מהן משקין טהורין. פי' לפי שלא ניחא ליה המשקה היוצא מן הגפת לפיכך אינו מטמא טומאת משקין:

אור הגנוז

[א] ומשאר הטמאות שבתורה הרי הן כטבול יום מן השרץ טבול יום וטמא מת בועל נדה עושה בית הבד מן הזב ומן הזבה ואפילו ביום השביעי כו': [ב] ופוסלות אחד: [ג] לקדש: [ד] שנשחט עליהן את הזבח והמנחות שקדשו בכלי אבל חלות תודה ורקיקי נזיר שלא כו': [ה] בית הבד מפני: [ו] לטומאתן:

מצפה שמואל

(ב) היו ממעכין. מיי' פט"ו מט"א ה"ד וע"ז. ועי' ר"ש פ"א מ"א: (ג) בזיתים חבור. מיי' שם פ"ט מהל' אה"ט ה"א וטומאה קלה היינו שרץ: (ד) א' טבו"י. מיי' שם: (ה) וא' טהור. עי' ר"ש רפ"ב: (ו) טבו"י תחלה לקדש. מעילה ח. וש"ס: (ז) השרץ. עי' ר"ש פ"א מ"ח: (ח) תחלה לחולין. עי' חולין לג. ולה. ור"ש שם: (ט) והמנחות שלא קדשו. עיין מעילה פ"ב. ועי' ר"ש בזה שמיישב סוגיא דחולין לה. ע"ש: (י) והשני מטמא. עי' שבת טו: מ"ח דבר: (א) היכן מצינו. עי' חולין לג: ולד.: (ב) השחלים והגריסין כו' השמן לא אוכל. עי' ר"ש פ"ג מ"ב: (ג) שמן תחלה. עי' מנחות כה.: (ד) הרוטב והגריסין והחלב. עי' מיי' פ"א ה"כ מט"א: (ה) דבש הזב מכוורת. עי' מיי' פ"א מט"א ה"ט ע"ש בהגהה: (ו) הדם שקרש. עי' יו"ד סי' קכ"ג ס"ה בהג"ה לענין יין ועי' הג"א ע"ז פ"ב סי' ט"ו ועי' ירו' פ"ב ה"ד. ועי' מנחות כה. ועי' מיי' פ"א מהל' טו"מ ה"ט הגירסא השמן שקרש לא אוכל ולא משקה חישב וכו' בין לאוכל בין למשקה וכן בדם וע"ש בהשגות וכ"מ: (ז) דבש תמרים. מיי' פ"א הכ"א: (ח) השלג. כגירסת הר"ש נדה יז: וע"ש היטב. ועי' כ"מ פ"א מט"א הכ"ב שהביא זה כגירסת התוספתא: (ט) החושב על החלב. ודין הקיבה מבואר ברמב"ם פ"א הכ"ג וכן דין כחל שם: (י) העור ששלקו. עירובין כח:

זר זהב ומנחת בכורים

הדין בעיסה של קודש והיינו שלא קידש בכלי כדינו בתרומה דאינו עושה רק שלישי אם פירשו כולן טהורות ומ"מ בעוד שלא פירשו הוה כשלישי. ונוסחת הגר"א בזה יותר מכוון דמיירי בקדש ממש ודין הרביעי בקדש כדין השלישי בתרומה וא"ש הך דינא דאם לא היה עושה רק שלישי בהסיך בשלישי הוה דינו דטהורים כמבואר במשנה בתרומה לכן גרסי' פירשו כולן רביעית וא"ש: התולש ממנו. אם רוצה לתלוש העיסה נוסף גם העיסה הראשונה עמה זה הוה דבוק גמור: מעכבין. שאחד מעכב את חבירו מלבוך עמו רק האחר נפרש לעצמו אינו חבור וזה גירסת הר"ש מעכבין ולפי גרסתינו ממעכין נמי כן הוא שנמעך אחד בחבירו אבל אינו נתלש עמו: בזיתים חבור. כגון של זיתים כדתנן פ"ג מ"ב: ג אחד טבו"י. דינם שוה להא דמבואר לקמן מטמא משקה חולין ולפסול אוכלי תרומה וקודש מחלוקת אבא שאול ורבנן כמבואר לקמן וטומאה קלה הוא טומאה דרבנן בגווני דצריך הערב שמש כגון פירש מן הערלה כפורש מן הקבר בפסחים (צב) דבעי הזאה ג' וז' כ"ש הע"ש וכן שפופרת שהתכה לחטאת וצינורא דעכו"ם (עי' ר"ם פ"א מ"ג): ואפי' ל"צ וכנוסחת הגר"א: ואפי' יום השביעי. ל"צ ואפילו ופירושו דזב וזבה סותרין בראייתן יום השביעי ולכן לא יעשו אפי' חולין דאין טבו"י פוסל ומ"מ שמא יסתור אח"כ וטמא למפרע: ה"ז תלוי. כל ביום אם לא יסתור טהור ואם ראו סותרין וטמא למפרע טומאה ודאי: ואחד טהור שידיו טמאות. התוס' משובש מאד והך דזב וזבה ענין בפ"ע הוא והך ואחד טהור קאי אלמעלה בחד בבא עם טב"י והכי ה"ל למתני אחד טבו"י מטומאה חמורה ואחד טבו"י מטומאה קלה ואחד טהור שידיו טמאות מטמא משקה חולין וכו' ושידיו טמאות אכולהו קאי דטב"י שידיו טמאות מטמא משקה דהוא מגזרת י"ח דבר כמבואר בשבת י"ד וכן פוסל אוכלי תרומה כדין טבו"י מה"ת. וכן מי שידיו טמאות הידים פוסלות תרומה מי"ח דבר: אין ידים. ואינו מטמא משקים דכל הפוסל תרומה מטמא משקין להיות תחלה חוץ מטבו"י: תחלה לקדש. ועושה עד רביעי: מטמא בקדש. דהוא שני ועושה שלישי שהוא פוסל. אבל טמויי לא מטמא: ד השרץ. כללא הוא דבקדש עושה רביעי ובתרומה שלישי ובחולין שני: משקין. שנגעו אף בשני דנעשין ראשון מכללא דכל הפוסל תרומה מטמא משקין להיות תחלה והדר לכללא קמא: הידים. כהם ידים או ידים הבאים מחמת ספר שניות הן מי"ח דבר: הידים תחלה לחולין. גרסינן לפעמים הם תחלות לחולין כגון המכניס ידיו לבית המנוגע דידים תחלות הן וקמ"ל דהוא אף לחולין: ושניות לתרומה. וכסתם ידים הם שניות לתרומה [illegible] מטמאין חולין כלל: אמרו. דעושה רביעי: המקודשין כגון וכו' גרסינן. כנוסחת הגר"א וכן בר"ש (פ"א מ"ח): ה ותשלומי תרומה. באוכל בשגגה שהתשלומין הן תרומה כדכתיב ונתן לכהן את הקודש שנעשה קדש כעין שאכל: גידולי תרומה. שנעשה תרומה מדרבנן כמבואר בשבת (יח:): בתוך גומותיהן. כלי העשויה גומות גומות ובכל גומא ככר ואינן נוגעות זו בזו וכן מים המקודשין מי חטאת הכלי מצרפן דכלי מצרף לקדש וכ"ש לחטאת כמבואר במשנה: בתרומה. מונין ראשון ושני: משקה קדש. ל"ג קדש: אלא קדש מקודש. כדלעיל דהוא עושה משקה תחלה כיון דעושה רביעי אבל תרומה רק שני מטמא משקין ולא שלישי: ולא יעשה: בבית הבד גרסינן: מפני שהוא שני גרסינן. האוכל שני שני ה"ג אוכל שני שנגע וכו'. להגר"א לא גרסינן אבל וקאי אלעיל:

פרק ב א שאתה אומר. כדתנן (פ"ב מ"ב): ואף אתה אומר שהשני עושה שני. וגם לדבריך תקשה איך מצינו ומסקנת פלפול ר"א ור"י מבואר בחולין (לד.): ב השחלים והגריסין. דדרך אלו להקפות בקדרה וכשיקפאו חשיבי אוכל: והוציא גרסי'. או ויצאו כנוסחת הגר"א: טומאת המשקין. ונעשין תחלה: השמן. בזמן שהוא קרוש אמרו. (במשנה ב' פ"ב): השמן תחלה לעולם. לאו בזמן שהוא קרוש אלא כשקבל טומאה מתחלה ונקרש ואח"כ נמוח: אלא אפי' כפול גרסינן: טומאת המשקים. דחוזרים לטומאתן הישנה אבל בגריסין כשחוזר ונמוח אם אין בו יותר מכביצה אינו מטמא טומאת משקין דכי יצאת טיפה ראשונה אימעיט ליה מכביצה ואין אוכל פחות מכביצה מטמא אחרים וגם אם קבלו טומאה מתחלה כשהיה משקה ונקרש ברוטב וגריסין מבואר במשנה דנעשו שניים אבל בשמן איטהר ליה בשעה שקרש דאינו לא אוכל ולא משקה: ג' מדות. יש דלא בעי מחשבה לאוכלין ויש דבעי מחשבה ויש דאפילו מחשבה לא מועיל וכדמפרש: לאוכלין. אלא נעשו שניים דה"ל כאילו נגעו הם בעצמם לטומאת משקין שהיו בתחלה וכן מקבלין טומאה כשהן נקרשין בתורת אוכל: בשמן גרסינן חישב עליו לאוכלין כנוסחת הגר"א וכן הוא בר"ש: ג מי פירות. שאינן משבעה משקין דמטמאין: נטמא מקצתו. חסר כאן בבא דשלג כנוסחת הגר"א: נטמא מקצתו. שנגע שרץ בקצת שלג כל קורט וקורט מחשב בפ"ע ומטמא טומאת משקין כחשב עליו כל קורט בפ"ע: טהור מקצתו. כשנטמא כולו שהעבירו ע"ג אויר התנור דהיה בתוכו שרץ ונטמא כולו והשיקו מקצתו למקוה דמים מיטהרים בהשקה מתורת זריעה נטהר כולו ונוסחת הגר"א חמש מדות והן הרוטב שא"צ מחשבה לאוכלין. דבש. דמחשבה מועיל לאוכל ולמשקה. שמן ודם אוכל במחשבה ומשקה כלל לא. מי פירות לא אוכל ולא משקה. שלג משקה במחשבה ולא אוכל: מ"ג מים טמאים שהגלידו. וכן בר"ש כנוסחת הגר"א: משום מים שאובים. דגזרו עליהם טומאה מי"ח דבר בנתן עליו ג' לוגין: וטהור משום משקה דעדיין אינו בעולם:

פרק ג א הגפת גרסינן. פסולת זיתים שנעצרו בבית הבד וכן הזגין אחר שנעשו יין: ויצאו מהן משקין.

ושנעשו בטומאה ויצאו מהן משקין טמאין ור' [א] יהושע מטהר. אמר להן רבי שמעון מה לי כשנעשו בטומאה ומה לי כשהן בטהרה אמרו לו כשנעשו בטומאה משקין ביצין מתחת הקורה וכשהוא מגביה את [א] (ג) הרואה חוזרין ונבלעין בגת אמר להן אף כשנעשו בטהרה בא הזב ודרס עליהן משקין (ג) הביצין מתחת [ב] (של) הזב וכשהוא מגביה את רגלו חוזרין ונבלעין בגת אמרו לו אינו דומה משקה היוצא לרצון למשקה היוצא שלא לרצון אמר להם זה וזה לא נקרא עליהן שם טומאה לעולם: **ב** ענבים המבוקעות מן העבט נפלו (ד) לאויר התנור טהור טמא זיתים המבוקעין מן המעטן ונפלו לאויר תנור טהור טהור. וזה וזה אם יש עליהן משקה טופח תנור טמא. לפסין טמאין שנפלו לאויר התנור בין שלמות ובין שבורות (ה) אפי' בשעת היסקן טמא שלא בשעת היסקן טהור. ושנשתמש בהן בטהרה ונטמאו ונפלו לאויר התנור (ו) בשעת היסקן טמא שלא בשעת היסקן טהור ושבורות אפי' בשעת היסקן טהור שאין (ז) לו משקין במה שיטמא: **ג** (א) כל הטומאות כשעת מציאתן (ח) וכן כל מקום מציאתן (ט) אבד [ג] מעט שוהה ובא ומצאה מלאה חלודה הרי היא בחזקת [ד] (י) שוהה עד שיאמר ברי לי (יא) שהעלית חלודה וכן בשרץ וכן במטלית. הניח טומאה בזוית זו ובא ומצאה בזוית אחרת נטמאת זוית ראשונה עד שיאמר ברי לי שנעקרה מכאן. טמאה הזוית שניה עד שיאמר ברי לי שלא באת לכאן [ד] איבד (ב) כזית מן המת תוך הבית בקשו ולא מצאו הבית [ה] [טהור] לכשימצא הבית טמא למפרע. (ג) האשה גובבת גבבא בחצר ונמצא שרץ בתוך גבבא טהורה על גבי גבבא טמאה היתה כוברת חטין בכברה ונמצא שרץ בתוך כברה טהורה על גבי כברה טמאה: **ד** (ד) תינוק שהיה תופס בידו של אביו או שהיה רכוב על גבי כתפו של אביו ספקו טמא מפני שאביו נשאל עליו. חרש שוטה וקטן ספיקן טהור מפני שאין בהן דעת לשאל אמר ר"ש בזו מדת הדין לוקה: **ה** (ה) ארבעה ספיקות אמרו חכמים בתינוק הניחתו אמו ובאה ומצאתו כמו שהוא טהור. א"ר יהודה בר"א בזמן שהניחתו מלוכלך (יב) אבל [ו] נקי טמא מפני שהנשים [ז] מגפפות אותו ומנשקות אותו א"ל כדבריך אפילו הניחתו מלוכלך טמא מפני [ח] רגלי אדם ומפני רגלי בהמה. התחיל יוצא ונכנס בגדיו (יג) טהורים ואין עושין על גביו טהרות ולא נמנעו ישראל מכאן. (ו) יש בו דעת לשאול ספיקו ברה"י טמא ברה"ר טהור: היה יודע לשמור את גופו אוכלין על גבי גופו טהרות. לשמור את ידיו אוכלים על גבי ידיו טהרות. וכיצד בודקין אותו מטבילים ונותנין לו הולין לשם תרומה. אם היה יודע (ז) לשמור את גופו אוכלין על גבי גופו. לשמור את ידיו אוכלין ע"ג ידיו טהרות [ט]: **ו** (ח) הסומא והישן והמהלך בלילה ספיקן (יד) טהור מפני שיש בהן דעת לשאול. חמור שהיה עומד במקום טהרה ואפשר לו לעבור במקום טומאה כלים שע"ג טהורין: **ז** (ט) תינוק שנמצא עומד בצד כופת [של] בצק (טו) בצד חבית של משקין ר"מ מטהר וחכמים מטמאין שדרך תינוק לטפח ר' יוסי אומר אם יכול לפשוט ידיו וליגע טמא ואם לאו טהור. יתר על כן א"ר יוסי נמצא רחוק מן העיסה אע"פ שבצק בידו טהור שאני אומר אחר נטל ונתן לו ואם אמר בריא לי שלא בא אדם (טז) [י] טמא. ר' אלעאי אמר משום ר' אליעזר בן [י] יוסי בכלב ה"ז טהור שהוא אומר בכל שעה משקין מצויין ואין בכל שעה אוכלין מצויין: **ח** (י) כל (יז) [כ] הכתלים וכל הנגררין ספיקן טמא מפני שהן כמונחים וכל הנזרקין ספיקן טהור חוץ מכזית מן המת. וכל המאהילין שהן מטמאין מלמעלה כלמטה ואם היתה (יח) טהורה נזרקה על גבי כזית מן [ל] הבית טהורה:

פרק רביעי

א (א) היה (א) נעטף בטליתו [מ] וטמאות וטהרות למעלה ספק נגע ספק לא נגע ספיקו טהור ואם א"א (ב) לו לכוין ספיקו טמא ר' דוסא אומר אומרין לו שישנה אמרו לו אין שונין בטהרות רשב"ג אומר עתים (ג) שהוא שונה כיצד היה השרץ תלוי בין הקורות אם אפשר לו לעבור שלא יגע ספק נגע ספק לא נגע ספיקו טהור (ב) ואם א"א לכן ספיקו טמא ר' דוסא אומר אומרין לו שישנה אמרו לו (ג) אין שונין בטהרות (ד): **ב** היה השרץ תלוי בין הקורות שף בו ונפל על בגדיו או על ככר תרומה טהורה אם מצאו מת לפניו טמא ואם ראהו חי בין הקורות אע"פ שמצאו מת בפניו טהור נח על כתיפו ה"ז טמא: **ג** (ד) (ה) ככר [נ] שהוא נתון ע"ג הדף ומדרס נתון תחתיו וא"א לו ליטול אא"כ נוגע במדרס ובאו ומצאו במדרס אחר טהור שאני אומר אחר נטלו

הגהות הגר"א

ר"ש כו' כשנעשו בטהרה אמרו לו כשנעשו בטומאה משקין קבוצין מתחת וכו': (ב) הקורה חוזרין ונבלעין בגפת אמר להם אף כו': (ג) קבוצין כו' את רגליו חוזרין ונבלעין בגפת: (ד) לתנור טהור טמא. זיתים הסבוקעין מן המעטן ונפלו לאויר כו': (ה) שבורות בשעת כו': (ו) שלמות בשעת כו': (ז) למשקין: (ח) ובמקום מציאתן אבד: (ט) מחט שיפה כו': (י) שיפה כו': (יא) שהעלה חלודה אבד מלאה חלודה בא ומצאה שיפה ה"ז טמאה עד שיאמר ברי לי שהיתה מלאה חלודה וכן בשרץ כו': (יב) אבל הניחתו נקי כו' מלוכלך מפני: (יג) טהורים ולא נמנעו ישראל מהן ואין עושין ע"ג טהרות יש בו דעת כו': (יד) טמא: (טו) או בצד חבית כו': (טז) לכאן טמא: (יז) כל הנתלים: (יח) טהרה נזרקת ע"ג כזית מן המת טהורה: **פ"ד** מתעטף בטליתו וטהרות וטמאות בצדו וטהרות וטומאות למעלה מראשו ספק כו': (ב) לו אא"כ נגע ספיקו טמא: (ג) שהוא שונה היה השרץ תלוי בין הקורות אם כו' ואם א"א לו אא"כ נגע ספיקו טמא כו': (ד) בטהרות רשבג"א עתים שהוא שונה היה השרץ תלוי בין הקורות נידף בו ונפל על בגדיו או על ככר תרומה ונגע ספק חי ספק מת טהור אם מצאו כו': (ה) ככר תרומה שהוא נתון ע"ג הדף וטרף

באור הגר"א

ושנעשו בטומאה ויצאו מהן משקין טמאין. פי' שדרכו בתחלה טמאין ואחר כך יצאו מהן משקין אפילו לא הלכו עליהן טמאין כלל טמאין המשקין היוצא מהן: ור' שמעון מטהר. פי' אפילו כשדרכו בטומאה תחלה: מה לי כשנעשו כו'. פי' דהא אף כשנעשו בטהרה הרי הטמא הלכו עליהן טמאין: משקין קבוצין תחת הקורה. דהיינו שהמשקין כנוס שם ונטמאו באותה שעה שהרי אותן המשקין ודאי ניחא ליה שהרי דרך אותן להוציא מהן משקין: וכשמגביה את הקורה חוזרין ונבלעין בגפת. פי' לפיכך המשקים הבלועין בתוכו טמאין ולפיכך כשיצאו עכשיו טמאין אבל כשדרכו בטהרה לא נטמאו המשקין הבלוע בתוכו: בא הזב ודרס עליהן משקין קבוצין מתחת הזב וכשהוא מגביה את רגלו חוזרין ונבלעין בגפת. פי' אף כשדרכו תחלה בטהרה היה ...

אור הגנוז

פ"ג [א] שמעון: [ב] הקורה: [ג] רגלו של זב: [ג] מחט שיפה: [ד] שיפה: [ד] אבד: [ה] טמא: [ו] הניחתה [ז] נדות: [ח] שמעבירין אותו מפני: [ט] וכיצד בודקין אותו מטבילין ונותנין לו חולין לשם תרומה אם היה יודע לשמור את גופו אוכלין על גבי גופו לשמור את ידיו אוכלין על גבי ידיו טהורות: [י] לכאן: [י] יעקב: [כ] הנתלים: [ל] המת: **פ"ד** [מ] וטמאות וטהרות בצדו: [נ] תרומה:

מצפה שמואל

(א) כל הטומאות כשעת מציאתן. נדה ד.: (ב) כזית מן המת. עי' באהלות פ"ז שם הגי' הבית טהור. ועי' מיי' פ"ד מהל' ט"מ ה"ב ומ"ש שם על הגליון. ועי' ר"ש כאן פ"ג מ"ה דגרסינן טהור. ועי' ירו' פסחים פ"א ה"ג דגרסינן שם טהור יעו"ש: (ג) האשה גובבת. מיי' פי"ז ה"ע מט"מ: (ד) תינוק שהיה תופס. מיי' פט"ו מהל' אה"ט ה"ט. ועי' פסחים יט. ונדה ה: ור"ש פ"ג מ"ו: (ה) ארבעה ספיקות. מיי' מיי' שם ה"י ור"ש פ"ג מ"ח: (ו) יש בו דעת לשאול. סוטה כט.: (ז) לשמור את גופו. סוכה מב. ועי' כל זה בירו' קדושין פ"ד. ועי' ר"ש מ"ח שהוכיח מכאן לענין דרכו של תינוק לטפח היינו בעיסה אבל התינוק טמא משום שהנשים מגפפות אותו: (ח) הסומא והישן. מיי' פט"ז מאה"ט ה"ג ויבמ' פ"ד: (ט) תינוק שנמצא. קדושין פו. וע"ש בתוס' וכתבתי לעיל. ועי' ירו' קדושין פ"ד: (י) כל הנתלים. עי' ר"ש פ"ד מ"ג: (א) היה מתעטף בטליתו. ר"ש פ"ד מ"ג ועי' מיי' פט"ו ה"ח מאה"ט. ועי' ר"ש בפט"ו ה"ט ועי' נדה ה: (ב) ואם א"א לו. היינו קרוב. ועי' תוס' שם: (ג) אין שונין בטהרות. נדה שם: (ד) ככר שהוא נתון. נדה ד. ע"ש:

זר זהב ומנחת בכורים

פי' טמא שהלך עליהן כנוסחת הגר"א: שנעשו בטומאה. כדמפרש טעמא: ור"ש גרסינן. כשנעשו בטומאה אף שהגפת והזיתים טמא מ"מ המשקה היוצא ממנו טהור כיון דלא חשיבי משקה כלל ואם חשיבי משקה גם כשנעשו בטהרה כיון שדרס הטמא עליהן נטמאו: משקין קבוצין. כנוסחת הגר"א כשעושה הבד והמה תחת הקורה המשקה שמן שבתחלה נטמא ואח"כ חוזר ונבלע וזה הוא המשקה היוצא אח"כ וטמא מעת הדריסה אבל כשנעשו בטהרה אין כאן משקין טמאים כלל: חוזרים ונבלעים. וזהו המשקה היוצא אח"כ: ליוצא שלא לרצון. ...

ס"י) ומ"מ אין עושין ע"ג טהרות: את גופו אבל לא ידיו. וזה הארבעה מדות הניחתו אמו: יוצא ונכנס. יש בו דעת לישאל: יודע לשמור. גופו וידיו: בודקים אותו. לידע אם יודע לשמור גופו או ידיו: חולין. ולא תרומה שמא לא ישמור ...

נט֞לו ונתנו באותו מקום ואם אמרו ברי לי שלא בא אדם לכאן טמא : ד (ה) שרץ בפי החולדה ומהלכת על (ו) גבי ככרות של תרומה נגע ספק חי ספק מת רבי מטמא שחזקת שרצים מתים בפי חולדה וחכמים מטהרין בד"א בזמן שנטלתו והלכה לה אבל אם מצאו מת בפיה טמא . אם ראוהו חי בפיה אע"פ שנמצא מת בפיה טהור . ר"ש בן אלעזר אומר שרץ בפי נחש מהלך על גבי ככרות של תרומה ספק נגע ספק לא נגע ספיקו טהור שכן דרך נחש להיות מגביה את צוארו ומהלך . השרץ בפי התרנגול ונבלה בפי הכלב עוברים בחצר אין מטמאים למפרע שאני אומר ממקום אחר הביאום היו מנקרים בהן על הארץ מטמא למפרע : ה הלך במבוי ועשה עיסה ואח"כ נמצא (ז) שרץ ואמר אילו היה (ח) כן הייתי רואה אותו ר"ג מטהר ורבי מטמא עד שיאמר ברי לי שלא (ט) היה אדם כאן . (ו) הרי שטבל ועלה ואח"כ נמצא עליו דבר חוצץ אע"פ שהוא מתעסק באותו המין אחר שטבל הרי זה טמא עד שיאמר ברי לי שלא היה עלי קודם לכן : ו (ז) קבר (י) הנמצא מטמא למפרע בא אחד ואמר ברי לי שלא (יא) היה קודם לעשרים שנה אין טמא אלא משעת מציאה ואילך : (ח) גרעינה של גפת טמאה שנמצאת בתוך (יב) ככר על גבי תבשיל רותח אע"פ שאין עליה משקה טופח טומאתה נמצאת ע"ג ככר (יג) בתוך תבשיל צונן אע"פ שיש עליה משקה טופח טהורה . זה הכלל כל שתמצא ברותח אע"פ שאין עליה משקה טופח טמא . גרעינה שבתוך הבית הולכין אחר הרוב . (ט) פשתן (יד) [א] שטמאתו נדה המסיטו טהור ואם היה לח המסיטו טמא מפני משקה פיה ר' יהודה אומר אף (טו) [ב] הסיטוהו טמא מפני פיהו אמרו לו כיון שנתנוהו במים ורבו עליה טהור :

פרק חמישי

א (א) דם טמא שנתערב בדם טהור אין דם מבטל דם דברי ר"י וחכ"א רואים אותו כאילו הוא יין במים אם בטל מראיו טהור ואם לאו טמא (ב) רוק טמא שנתערב ברוק טהור אין רוק מבטל רוק דברי ר' יהודה וחכ"א רואין אותו כאילו הוא (א) מים אם בטל מראיו טהור ואם לאו טמא . נפל (ב) למים עכור טמא נמחה אם (ג) בטל טעמיו ומראיו טהור אם לאו טמא : ב (ג) מי רגלים שנתערבו (ד) ביין אין רואין אותן כאילו הן מים נתערבו במים רואין אותן כאילו הן (ה) מים . נתערבו במי רגלים אחרים רואין אותן כאילו הן יין במים אם בטל מראיהן טהורין אם לאו טמאין . מי רגלים של עובד כוכבים הולכין אחר הרוב ר' יהודה אומר רביעית בסאתים טמא (ו) יתיר לכן טהור . לוקחין ושואלין ממי רגלים מכל מקום ואין חוששין שמא של נדות הן שלא נחשדו בנות ישראל מכנסות מימי רגליהן בשעה שהן נדות : ג (ד) חרסן של זב [ג] (ושל) וזבה ראשון ושני טמא שלישי טהור בד"א בזמן שנתן לתוכן מים אבל (בזמן) לא נתן לתוכן מים אפי' (עד) עשירי טמא ר' אליעזר (ז) בן יעקב אומר שלישי אע"פ שלא נתן לתוכו מים טהור : זב שהניח פיו (ח) על פי הכוס ונמלך שלא לשתותו המסיטו טהור שתה ממנו כל שהוא המסיטו טמא מפני משקה פיו ר"ש אומר רבו (ט) משקים שבפיו . נשך מן הפת ומן הבצל המסיטן טהור מן הקישות ומן המלפפון המסיטן טמא מפני משקה (י) פיו ר"ש אומר רבו משקין שבו על משקין שבפיהו . קליפי פולין וקליפי תורמסין (יא) שפסקן עובד כוכבים המסיטו טמא שבשוקים הולכין אחר הרוב (יב) ר' יהודה בן בתירא אומר על גבי ודאן מגען ברה"י שורפין : ד (ה) שני רוקין אחד טמא ואחד טהור ונגע (יג) באחד מהן או שנשאו על גבי החרס ר' יהודה אומר כיון שנתלש עליו נעשה עליו רה"י אחד רה"י ואחד רה"ר [ד] היו נגובים או שהסיטן בקיסם ברה"י תולים ברה"ר טהור (יד) ריה"ג אומר ברה"י שורפין . (היה רוק יחידי) ספק נגע ספק לא נגע ספק הסיט ספק לא הסיט ברה"י תולין ברה"ר טהור ור' יוסי אומר ברה"י שורפין . (ו) וכשב שטיהרו ספק טומאה צפה על (פני) המים בין בכלים ובין (טו) בקרקע כיצד עריבה שהיא טמאה טמא מת וככר תרומה כרוך בסיב או בנייר (טז) כרוך [ה] לתוכה וירדו גשמים ונתמלאת ונותר הרי הוא צף על פני המים ספק נגע בצדי עריבה ספק לא נגע ספיקו טהור (יז) מפני שספק [ו] צפה . ר"ש אומר בכלים טמא ובקרקע טהור חוץ מכזית (יח) מן המת (ז) כל המאהילין שמטמאין מלמעלה ומלמטה ר' יהודה אומר ספק ירידתו טמא מפני שהמים (יט) ניסוטין ואפשר לו ליגע . ספק עלייתו טהור מפני שהמים (כ) רודפין אותו לצדדין : ה (ח) ואיזהו הוא ספק שרצים שטהרו חכמים זה ספק הנזרקין ר' דוסתאי בר' ינאי אומר משום ר' יוסי הלך במבוי ועשה (כא) עיסה ואח"כ נמצא שם שרץ זה הוא ספק שרצים והאוכל תרומה תלויה טהור . כל שספיקו טהור ספק תולדתו טהור כל שספיקו טמא ספק תולדתו

הגהות הגר"א

נתון תחתיו וא"א לו לפול אא"כ נוגע במדף ובא ומצאו במ"א טהור שאני כו' ואם אמר:(ו) על ככרות וכו' ונגע . (ז) שם שרץ : (ח) כאן : (ט) היה כאן : (י) הנמצא ברה"ר מטמא כו' : (יא) היה כאן קודם כו' : (יב) ככר רותח או ע"ג תבשיל רותח כו' טופח טמאה : (יג) צונן או בתוך כו' טהור : (יד) שטוואתו : (טו) הרטיבין במים טמא מפ' משקה פיה אמרו לו כו' במים רבו עליו וטהור : **פ"ה** (א) יין במים : (ב) למים תפור : (ג) בטל מראיו טהור ואם לאו כו' : (ד) ביין רואין אותן : (ה) יין : (ו) יתר מכן : (ז) ברבי יוסי : (ח) על הכוס : (ט) משקין שבו על המשקין שבפיו נשך : (י) פיו . קליפי פולין כו' : (יא) שפסקן העובד כוכבים טמא : (יב) רי"א על ודאי מגען כו' : (יג) באחד מהן כיון שנתלשו עליו שעשה רה"י או שנשאן ע"ג החרס א' רה"י וא' רה"ר תולין . היו נגובים והסיטן בקיסם ברה"י כו' : (יד) ור' יוסי אומר : (טו) בקרקע כך טיהרו ספק טהרה שצפה על המים בין בכלים בין בקרקע כיצד כו' : (טז) נתון : (יז) מפני שזה ספק טהרה צפה רש"א כו' : (יח) מן המת וכל המאהילין שהם מטמאין מלמעלה כלמטה ר' יהודה אומר כו' : (יט) עולים ואי אפשר לו שלא ליגע ספק וכו' : (כ) דוחפין : (כא) טהרות .

באור הגר"א

[illegible]

אור הגנוז

[א] שטוואתו : [ב] הרוטיהו : [ג] ושל זבה וכו' אבל בזמן שלא : [ד] תולין : [ה] בתוכה : [ו] טהרה :

מצפה שמואל

(ה) שרץ בפי החולדה . עי' מיי' פט"ו מהל' אה"ט ה"ג כל הענין . ועי' ר"ש פ"ד מ"ד : (ו) הרי שטבל ועלה . חולין י . בפלוגתא דר"ה ור"ח בנמצא סכין פגום : (ז) קבר הנמצא . מיי' פי"ח מהט"מ ה"א ות"וק בין שרץ למת דבמת אית ליה קלא לכן אמרינן הבתא דאיתרע והראב"ד דחה אותה מהלכה : (ח) גרעינה של גפת . ר"ש שם : (ט) פשתן . זבחים עט : (א) דם טמא שנתערב . זבחים עט. עי' ר"ש פ"ד מ"ו : (ב) רוק טמא . שם : (ג) מי רגלים . ע"ש בזבחים וכר"ש שם הגירסא : (ד) חרסן של זב . זבחים עט: ועי' בכ"מ מהל' מטמאי משכב ומושב ה"ח : (ה) שני רוקין . פ"ד מ"ו וענין ספק הרוקין מבואר בפ"ד ש"ט ובנדה סו. : (ו) וכשם שטיהרו . נגעי' פי"ד מהל' אה"ט ה"ה וכ"מ . ועי' ר"ש פ"ד מ"ח שהקשה דאף לתרומה התירו ספק טומאה צפה ולקמן בתוספתא סוף מכילתין מבואר דלתרומה טמא ע"ש : (ז) כל המאהילין . עי' נזיר סג. : (ח) ואיזהו ספק שרצים . מיי' פט"ו ה"ב :

זר זהב ומנחת בכורים

[illegible]

תולדתו טמא. וכשם שהאוכל אוכל ראשון ואוכל שני והשותה משקים טמאים והבא ראשו ורובו במים שאובין וטהור שנפלו על ראשו (ועל) ורובו ג' לוגין מים שאובים ספיקו לטמא אחרים טהור כך [א] המשקין הנוגעין בו (כב) כנוגעין בשרץ: (ט) וכשם שהראשון עושה שני ושני עושה שלישי כך ספק ראשון עושה ספק שני וספק שני עושה ספק שלישי ספק משקין (כג) לטמא טמא ולטהר טהור דברי ר"מ וכן היה ר"א אומר כדבריו ור' יהודה אומר (י) לכל (כג) הוא טמא ר' יוסי ור"ש אומרים ספק משקין לאוכלים טמא ולכלים טהור: ו (כ) מקל שהיא מלאה משקים טמאין וזרקה לבין הככרות טהורין ספק נגע ספק (כד) [ב] לא זה הוא ספק משקין שנחלקו עליו חכמים אלא אי זהו ספק משקין שנחלקו עליו חכמים שתי חביות אחת טמאה ואחת טהורה ועשה עיסה באחת מהן ספק מהטמאה עשה ספק מהטהורה עשה זהו ספק משקין לאוכלין טמא (כה) לכלים טמא הלך במבוי ועשה עיסה ואח"כ נמצא שם שרץ ספק נגע ספק לא נגע (ספק) לאוכלין ומשקין טמא לכלים טהור (ל) (כו) טבול יום שפשט ידו לאויר החבית ספק נגע ספק לא נגע ספק אוכלים ומשקים טמא וכלים טהור. ז (מ) שתי חביות אחת טמאה ואחת טהורה ונשתברו ובאו להן לטהרות ספק טמאה (כז) ספק טהורה ספק אוכלין ומשקין טמא וכלים טהור (מגע) חבית שיש בה (נ) משקין טהורים עד חציה ונפלו משקין לאוירה ספק טמאין ספק טהורין המשקין טהורין (כח) שאין [ג] מטמאה (ס) מחמת החביות נפלו על גבי המשקין משקין טמאין וחבית טהורה. אפה פת בתנור ונפלו משקים לאוירו ספק טמאין ספק טהורים הפת טהורה שאינה מיטמאה אלא מחמת התנור. נפלו על גבי הפת הפת טמאה והתנור טהור: ח (ע) המרביץ את ביתו במים טמאים והיו שם טהרות ספק ניתזו ספק לא ניתזו (כט) ספיקן טהור א"א לו שלא לכן ספיקו טמא ר' דוסא אומר אומרין לו שישנה אמרו לו אין שונין בטהרות רשב"ג אומר עתים שהוא שונה: המכבס את כסותו והקוחט את שערו והרודה את פשתנו והיו שם טהרות ספק ניתזו ספק לא ניתזו ספיקו טהור (ל) א"א לו שלא לכן ספיקן טמא ור' דוסא אומר אומרים לו שישנה אמרו לו אין שונין בטהרות רשב"ג אומר עתים שהוא שונה. זילף משקין טהורין וטמאין בתוך הבית ואח"כ נמצאו משקין ע"ג ככר [של] תרומה ונטלה לשאול (לא) הרי זו טהורה המתין לה עד שנגבה הרי זו (לב) טמאה:

פרק ששי

א (א) הנבילות ושחוטות בעיר הולכין אחר הרוב רשב"ג אומר אפי' (א) נבלה אחת נמכרת בעיר כל הנמצא בעיר הרי הוא של נבלה מפני שהנבלות מצויות. (ב) דמים טהורים וטמאים בתוך הבית הולכין אחר הרוב. מעשה שנמצאו דמים על גבי ככרות של תרומה ובא מעשה לפני חכמים וטיהרם שאינם אלא דם השרצים החיים: ב (ג) תשעה שרצים וצפרדע אחד ברה"ר ונגע באחד מהן ואינו יודע באיזה מהן נגע ספיקו טהור (ב) פירש אחד מהן לרה"י ספיקו טמא לרה"ר ספיקו טהור (ד) ובנמצא הולכין אחר הרוב. (ה) [ד] תשעה צפרדעים ושרץ אחד ברה"י ונגע באחד מהן ואין יודע באיזה מהן נגע ספיקו טמא פירש אחד מהן לרה"י ספיקו טמא לרה"ר ספיקו טהור ובנמצא הלך אחר הרוב: (ו) ככר טמא שנתערב בט' ככרות טהורין ואכלו חמשה חמשה ראשונים ואח"כ אכלו חמשה אחרונים ונטמא אחד מהן ואינו יודע איזה מהם הראשונים טמאין שאין להן במה יתלו והאחרונים טהורין (ז) זה הכלל אדם באדם טהרות בטהרות אדם בטהרות וטהרות באדם הרי אלו מוכיחות נאכלו ראשונות נטמאו או שאבדו עד שלא נעשו שניות שניות טהורות משנעשו שניות שניות תלויות: ג (ח) ב' שבילים אחד טמא ואחד טהור והלך באחד מהן ועשה (ג) טהרות בשני ועשה ישרפו בראשון ולא עשה בשני ועשה ישרפו (ד) בראשון ובשני ועשה אלו ואלו מונחות ראשונות טהורות ושניות ישרפו: ד שני שבילים אחד טמא ואחד טהור והלך באחד מהן ועשה טהרות ובא חבירו והלך בשני (ה) ועשה אלו ואלו מונחות הרי אלו מוכיחות. נאכלו ראשונות או נטמאו או שאבדו עד שלא נעשו שניות שניות טהורות משנעשו שניות שניהם תלויות. עשו שניהן טהרה אחת הרי זו טמאה. עשו שניהן שתי טהרות זה בא ונשאל בפני עצמו אומרים לו טהור (ו) (וזה בא ונשאל בפני עצמו אומרים לו טהור) וזה שנשאלו שניהן כאחד אומרים להם טמאין דברי ר' יהודה. ר' יוסי אומר אם אמרו שנים היינו ובשני שבילים הלכנו ושתי טהרות עשינו אומרים להם טמאין (ט) שאפי' טומאה אחת שנתערבה במאה טהרות כולן טמאות: ה (י) שני שבילים אחד טמא ואחד טהור והלך באחד (ז) [ה] טהור והלך באחד ונכנס למקדש פטור בשני חייב בראשון ולא נכנס בשני ונכנס חייב. בראשון ונכנס והזה ושנה וטבל בשני ונכנס חייב ר"ש פוטר בזה ור"ש פוטר בכולן משם ר"ש (כ) מעשה במסוכן אחד

הגהות הגר"א

(כב) ספיקן לטמא אחרים טהור ר"י בר"י אומר משקין הנוגעין בו כנוגעין בשרץ:(כג) ליטמא טמא ולטמא טהור. (כג) לכל טמא:(כד) לא נגע לא כו':(כה) לכלים טהור:(כו) מגע ט"מ שפשט כו' ספק לא נגע במשקים.המשקה טמא והחבית טהורה שתי חביות כו':(כז)ספק טהורה אוכלין ומשקין טמאים והכלים טהורים חבית כו'.(כח)שאין מטמאין אלא מחמת החבית נפלו כו':(כט)טהורות ואם א"א לו שלא להתיז ספיקו טמא וכו' והרוטב את פשתנו:(ל) ואם א"א לו שלא להתיז ספיקו טמא:(לא) עליה ה"ז טמאה:(לב) טהורה: פ"ו (א)נבלה אחת בעיר כל הבשר הנמצא:(ב)ספיקו טהור.ובנמצא הלך אחר הרוב תשעה צפרדעים וכו' והשאר ליתא:(ג)טהרות טהורות בשני ועשה טהרות ישרפו:(ד)בראשון ועשה ובשני ועשה:(ה)ועשה טהרות אלו כו':(ו)טהור נשאלו שניהן והשאר ליתא:(ז) מהם ונכנס

באור הגר"א

ממנו טמא: והטהור שנפל על ראשו ורובו שלשה לוגין מים שאובין ספיקו טהור כך משקין הנוגעין בו פי' דהיינו שהיה וודאי אוכל ראשון כו' ונולד ספק במשקין הנוגעין בו אם נגע או לא הוי נמי ספיקו טהור ר' יוסי ב"ר יהודה אומר משקין הנוגעין בו כנוגעין בשרץ. פי' דכמו במשקין הנוגעין בשרץ אם היה נולד ספק אם נגע או לא הוי טמא במשקין הנוגעין בו: וכשם שהראשון עושה שני. פי' דהיינו אם נגע בראשון כך אם נגע בספק ראשון הוי ספק שני דהיינו שהיו לפניו שני אוכלין אחד ראשון ואחד טהור ונגע באחד מהן ואינו יודע באיזה מהן או דהוי הראשון עצמו ספק אם נגע בשרץ או לא הוי הספק הנוגע בו ספק שני וכשאוכלין הראשון דהיינו כשהוא ברה"י תולין אף השני: ספק משקין ליטמא. פי' אם הוא עצמו טמא או לא: טמא. דהרי הוא מקבל טומאה מדאורייתא: לטמא אחרים טהור. פי' דספק משקין לטמא אחרים דרבנן ולכך ספיקן לקולא: טהור: ספק משקין לאוכל טמא ולכלים טהור פי' דסבר שמשקין מטמא אוכלין מדאורייתא וכלים דרבנן: לא זהו ספק משקין שנחלקו עליו חכמים. פי' וסבר דלאוכלין טמאין דאפי' רבנן מודו בהא שאפי' לאוכלין טהורין שהרי הוי ספק טומאה נזקקת דטהור: אלא איזהו ספק משקין שנחלקו חכמים. פי' וסברי דלאוכלים טמאים ומפרש שתי חביות אחת טמאה כו' ועשה עיסה מאחת מהן. פי' שנטל משקין מאחת מהן ועשה מהן עיסה ואינו יודע אי מטמאה אי מטהורה וא"כ הוי ספק על הכלי שבו נעשית העיסה ועל העיסה עצמה ולפיכך הכלי טהור והאוכלין טמאין אבל אם היה נוגע באותן אוכלין המשקין וא"כ נגע בכלי הוי הדין כמו שאר משקין שמטמאין את הכלי אלא הכי מיירי משום שתחילתו הספק נולד בכלי לפיכך טהור: הלך במבוי ועשה עיסה ואח"כ נמצא שם שרץ ספק נגע ספק לא נגע. פי' האדם בשרץ וא"כ לפי זה הוי הספק על האדם שנטמא בשרץ אם הוא טמא ועל האוכלין והמשקין שבעיסה שנגע בהן האדם ועל הכלי שהמשקין שבעיסה נגע בהן ומשקין טמאין מטמא כלי ועל זה אמר דהאוכלין והמשקין טמאין והכלים טהורין. פי' דהאוכלין שמקבלין טומאה ממשקין דאורייתא הוי הכלל ספק דאורייתא אבל הכלי שאינו מקבל טומאה אלא מדרבנן הוי כמו ספק דרבנן ואף שאם היה המשקה נוגע אח"כ היה טמא היינו לפי שלא נולד הספק כלל במשקה אבל הכא כיון שתולין על כולם כאחת הוי כאילו נולד הספק על כל אחת שהרי אחר שנטמא אותו לא נגע בו כלל: מגע טמא מת שפשט ידו לאויר חביות. פי' ומגע טמא מת הוי ראשון ואינו מטמא כלי חרס שאין כלי חרס מקבל טומאה אלא מאב הטומאה: ספק נגע ספק לא נגע במשקין. פי' דהוי הספק ג"כ על הכלי שאם נטמאו המשקין נטמא הכלי ג"כ מחמת המשקין והוי כמו שנולד הספק בשניהם המשקין טמא והכלי טהור: אחת טמאה. פי' מלאה משקין: ואחת טהורה כו' ובאו להן לטהרות. פי' שאחר שנשברו ניתזו מהן על הטהרות ספק מטמאה ספק מטהורה ספק אוכלין ומשקין. פי' דהיינו שהטהרות הם אוכלין ומשקין טמאין כו': חביות שיש בה משקין טהורין עד חציה ונפלו משקין לאוירה. פי' שודאי לא נגע במשקין הטהורין: ספק טמאין כו'. פי' אותן המשקין שנפלו הוי ספק טמאין אף המשקין טהורין. פי' אף שבכל מקום ספק משקין טמא הכא טהור כדמפרש: שאין המשקין טמאין אלא מחמת החביות. פי' שהרי ודאי לא נגע המשקין טמאין במשקין שבחביות וכיון שהחביות עצמה טהורה אף המשקין שבתוכה טהורין: נפלו על גבי משקין. פי' אותן משקין שהן ספק טמא דיכול ליטמא המשקין בלא חביות וא"כ הוי ספק טומאה למשקין בפני עצמו ולכך למשקין טמא ולכלים טהורין וכן גבי פת: ואם אי אפשר לו שלא להתיז. פי' דהיינו שקרוב הדבר מאד שניתז על גביהן לפיכך ספיקו טמא. פי' דהוי קרוב לוודאי: והטוה פשתן. פי' שיש שם נמי משקה ופי' בשעת טויה מה שמלחלח ידיה: ספק ניתזו כו'. פי' על הטהרות: ואם אי אפשר לו שלא ליתז ספיקו טמא. פי' כדפרי' דהוי קרוב לודאי שנגע בה: ואח"כ נמצא משקין ע"ג ככר של תרומה. פי' ספק מטמאין ספק מטהורין: ונטלה לשאול. פי' בעוד שהמשקין עליהן טמאה. פי' אפילו הככר דכיון שהספק הוא על המשקין נטמאו המשקין וכשהן מונחין עכשיו על הככר נמצא הככר מחמת שנגע במשקין אף אחר שנטמאו לפיכך טמא: המתין לה עד שנגבה. פי' ואח"כ בא לשאול א"כ ודאי אינו שואל על המשקין טמאין שהרי ככר נתנגבה אלא וודאי על הככר והוי ספק טומאה לטמא אחרים שטהור ולפיכך טהורה:

פרק ו כפני שהנבלות מצויות. פי' מצויות יותר שהאכד שאין מסמרין אותן כל כך לפיכך תולין במצוי: שאינו אלא דם שרצים החיים. פי' שמתי ניתז הדם למרחוק ולא ממת לפיכך תולין במצוי אפי' לקולא: תשעה שרצים. פי' שמטמאין במותן: וצפרדע אחד. שאינו מטמא במותן שאינו משמונה שרצים: ברשות הרבים ספיקו טהור. פי' אפי' הרוב מטומאה דכיון דקבוע הוי כמו מחצה על מחצה ולפיכך הוי ספק רשות הרבים: טהור. פי' בפנינו דאין לומר בזה כל דפריש מרובה פריש לכך לרשות היחיד ספיקו טמא כו': בנמצא הלך אחר הרוב. פי' דאמרינן כל דפריש מרובה פריש: ואח"כ אכלו חמשה אחרונים ונטמא אחד מהן. פי' דהא ודאי נטמא אחד מהן דהא בין כולם הוי ככר אחד טמא: ואינו יודע. פי' איזו היא הטמא: הראשונים טמאים. פי' החמשה הראשונים שאכלו כולן טמאים: שאין להם במה יתלו. פי' שבשעה שאכלו היה שם ככר טמא שהרי עדיין היו כלם שלמים: והחמשה האחרונים טהורין שהרי יש להן במה יתלו. פי' שאפשר שלא היה שם ככר טמא כלל בשעה שאכלו שאפשר שאכלו ראשונים: זה הכלל אדם באדם טהרות וטהרות באדם וטהרות טהרות ואדם כולן נעשו מוכיחות. פי' זו לזו להיות שניהם תלויות אדם ואדם היינו שני שבילין א' טמא וא' טהור והלך א' בא' מהן וחבירו בשני נעשה זה לזה הוכיח ושניהם טמאין טהרות וטהרות. פי' שהלך בא' מהן ועשה טהרות ועשה ג"כ טהרות ראשון וחבירו הלך בשני ואדם טהור ולכן טהרות וטהרות שני טהרות שנגעו ג"כ הרי שני הטהרות נעשו מוכיחות זו לזו: וכן טהרות ראשון ואדם שני וכן אדם ראשון וטהרות שני כולן נעשה זה לזה הוכיח: נאכלו הראשונות כו' עד שלא נעשו שניות. פי' דלא עם השניה [נעשו] הוכיח כלל לפיכך שניות טהורות: משנעשו שניות. פי' נאכלו אף טהרות אין מוכיחין זה לזה כיון שבתחילה הוכיחו: שניות תלויות. כמו שהיתה הראשונה קיימת: והלך באחד מהן ועשה טהרות טהורות. פי' הטהרות כיון שאין כאן הוכחה מעמידין את האדם על חזקתו: בשני ועשה. פי' אם אח"כ הלך בשני ג"כ ועשה: ישרפו. פי' שהרי הוא ודאי טמא בשעת טהרות השניות שהרי הלך בשניהן (בראשון ולא עשה כו'): בראשון ועשה בשני ועשה. פי' ושני הטהרות עדיין קיימות: הראשון טהורות והשניות ישרפו. פי' כיון דהשניות ישרפו דבשעת השניות היה ודאי טמא לא נעשו הוכיח לראשונה דתולין הטומאה בשניה ולפיכך הראשונה טהורה: עשו שניהן טהרות אחת. פי' שנגעו שניהן בטהרות אחת: הרי זו טמאה. פי' דממ"נ היה א' מהן טמא: זה בא ונשאל בפני עצמו אומרים לו טהור כו'. פי' השתא מפרש דהאי דאמר שנעשו זה לזה הוכיח היינו באדם אחד או כשבאו לשאול שניהן כאחת אבל בשני בני אדם כשבא לשאול כל אחד בפ"ע אומרין לכל אחד שהוא טהור דמעמידין כל אחד על חזקתו: כשנשאלו שניהן כאחת אומרים להם טמאים. פי' דהרי יש כאן אחד ודאי טמא ולפיכך אינו יכול לומר טהורים אתם וזה ודאי אינו יכול לומר שזה טמא וזה טהור דמאי שנא זה לכך צריך לומר טמאין שניהם: ר' יוסי אומר אם אמר שנים היינו. פי' אפילו בא לישאל עליו ועל חבירו נמי אומרים להם טמאין כדמפרש שהרי אפילו שטומאה אחת שנתערב במאה כולן טמאות והרי יש כאן אחד שוודאי טמא ולכך אי אפשר לומר להן ששניהם טהורין אלא שניהם טמאין ור' יהודה סבר שאין משיבין אותן על שניהן אלא אומרים לו אתה טהור שמעמידין אותו על חזקתו וממילא יודע שגם השני כן: והלך באחד מהן ונכנס למקדש פטור. פי' שמעמידין אותו בחזקת טהרה: בשני. פי' אם אח"כ הלך ג"כ בשני ונכנס למקדש חייב. פי' שהרי הוא ודאי טמא: בראשון ולא נכנס כו'. פי' אף דהיינו רישא דהא בשעה שהלך בשני וודאי טמא משום סיפא דהזה ושנה וטבל נקט: בראשון ונכנס והזה ושנה כו' והלך בשני ונכנס חייב. פי' דהא וודאי כניסה אחת היה בטומאה: ר' שמעון פוטר. פי' דסבר דצריך ידיעה שהוא טמא בתחלה וכאן בשום פעם לא הוה ליה ידיעת וודאי בתחלה שהוא טמא וודאי אלא ספק ולכך לא הוה ידיעה ר' שמעון בן יהודה פוטר בכולן משום ר' שמעון. פי' אפילו לא היזה בינתיים דהשתא כשהלך בשני הוי וודאי טמא אפ"ה פטור ומפרש בגמ' דאיירי שאמר שהלך בשניה שכח שהלך בראשונה דלא הוי ליה אלא ידיעת ספק וסבר

אור הגנוז

[א] משקין הנוגעין בו ספיקו לטמא אחרים טהור ריב"י אומר משקין הנוגעין בו כנוגע בשרץ: [ב] לא נגע: [ג] מטמאין אלא מחמת החבית: [ד] תשעה וכו' אחר הרוב כ"ז ליתא בכ"י: [ה] והלך באחד ונכנס במקדש:

מצפה שמואל

(ט) וכשם שהראשון. מיי' פי"ג מהל' אה"ט ה"ט: (י) לכל הוא טמא. פסחים טז. ע"ש היטב: (כ) מקל שהיא מלאה. עי' ר"ש פ"ד מ"י: (ל) טב"י שפשט ידו. מיי' פי"ד שם ה"א: (מ) שתי חביות. ר"ש שם: (נ) משקים טהורין עד חציה. מיי' שם וכס"מ: (ס) אלא מחמת החבית. עי' שבת קלח: דל"א דמחזי כמאן דמלי טומאה דמי: (ע) המרביץ את ביתו. מיי' שם ה"ט: (א) הנבילות ושחוטות. מיי' פי"ז ה"ח וכללא הוא דאזלינן בתר רובא אם לא בקבוע קמן. ועי' כתובות ספ"ק. ועי' ר"ש פ"ה מ"א שהביא כל זה: (ב) דמים טמאים. מיי' פי"ז מהל' אה"ט ה"ו: (ג) תשעה שרצים. כתובות טו. וירו' כתובות פ"ק: (ד) ובנמצא. עי' זבחים עג:: (ה) תשעה צפרדעים. מיי' פי"ח ה"ב: (ו) ככר טמא. מיי' פי"ט ה"ג: (ז) זה הכלל אדם. באדם. פ"ה מ"ג בר"ש: (ח) שני שבילים. עי' שבועות ועי' כל זה במ"ל פי"ט ה"ב ג' ד' ע"ש שהאריך וביאר שענין כל צרכו: (ט) שאפילו טומאה א'. מיי' פי"ט ה"ב: (י) שני שבילים. כריתות יט:: (כ) מעשה במסוכן א'. מיי' פי"ח מהל' אה"ט הט"ו:

זר זהב ומנחת בכורים

שספיקו טמא. כגון אב הטומאה מד"ס כדתנן (פ"ד מי"א): תולדתו. משקין הנוגעין בו. ספיקן לטמא אחרים טהור ר"י בר"י אומר משקין הנוגעין בו כנוגע בשרץ כ"ה ג"י הגר"א וכן בר"ש וה"פ כשם שאוכל אוכל ראשון ספק טמאין ספיקו טהור כך משקין הנוגעין באוכל טמא ודאי ספק נגע או לא נגע ספיקו טהור: בשרץ. דתחלה הוי ה"ג ליטמא טמא לטמא טהור. ליטמא לקבל טומאה לעצמו. לטמא אחרים דס"ל משקין לטמא אחרים מדרבנן וספיקו להקל: לכל הוא טמא. אף לטמא כלים ספיקו טמא דס"ל דלטמא כלים נמי דאורייתא: ספק משקין. של משקין: ולכלים טהור. וס"ל משקין לטמא אוכלים דרבנן. לכלים דאורייתא ופלוגתייהו מתבאר היטב בפסחים (טז. יז:) והך דר"י אליבא דר"ג מתניא דלטמא אחרים דאורייתא אבל ר' יוסי בעצמו ס"ל לטמא אחרים דרבנן כדמפרש התם ואזיל: ו שנחלקו עליו. ר"י ורבנן במשנה דר"י מטמא דס"ל בזה דטהור אף שנח אחר שנזרק ולא הוה טומאה לפה דהכה"ג בשרץ טמא מ"מ במשקין ספיקן טהור וכי מטמא ר"י במשנה בספק לטמא אחרים הוא בגוונא דשתי חביות: לאוכלין טמא. כיון שודאי נגע ונעשית העיסה מן המשקין: ולכלים טהור. כמבואר (פ"ד מ"י): טב"י. דאינו מטמא כלי דאין כלי מקבל טומאה ממנו וי"ג טמא מת והוה ראשון ואין החבית כ"ח נטמאת אלא מחמת האוכלין וספק נגע הוא לכן האוכלין טמאים והכלים טהורין: ז ונשתברו. באופן שאין שבירתה מטהרתה ונקט ונשברו דשוב אין ניכר בין טמאה לטהורה: מגע (ל"ג): לאוירה. וכ"ח מיטמא מאויר מ"מ הלא הכלי בספק אינו טמא וממילא המשקין שבתוכו טהורין ולא אמרינן כמאן דמלייא טומאה דמיא: מחמת החבית. והחבית טהורה ושוב אינו מטמא משקין שבתוכו אבל כי נגע חל הספק על האוכלין ומשקין לכן טמאים: ח שלא לכן. וי"ג לכוין שלא ליגע וקרוב הדבר שנגע: אין שונין בטהרות. להקל: עתים שהוא שונהו. אם יתכן הדבר קצת שלא ליגע שונין דבכלל ספק הוא: המכבס כו'. טמא: הרי זו טהורה. דכיון דלאוי נבילה לעמוד על בוריה ואח"כ לא נתברר ספיקו להקל: עד שנגבה. ואינו ראוי שוב לעמוד על בוריה טמאה והגר"א גרס בהיפך וס"ט דכשאפשר לעמוד לא הוה בגדר ספק ואף אם אינו מבחין הוה ספק חסרון ידיעה אבל כשנגבה באה לשאול ושוב הוה ספק ממש לכן טהורה [מזה מבואר דכל ספק חסרון ידיעה אם נולד לו הספק אח"כ הוה ספק אבל אם נולד לו הספק קודם לא הוה ספק ומזה יש לדון בכתמים ונאבדו ויש לעיין] ובכל הני דחשיב ס"ל גר"י דלאוכלין טמא שכל שנגע בודאי למקום הספק אלא שאי אם טמא אם טהור מחמיר ר"י אבל באינו יודע אם נגע טהור וכן מבואר בפ"ג משנה ב' לענין רה"ר:

פרק ו א הנבילות ושחוטות בעיר. ונמצא בשר בעיר: מצויות. שימצאו מושלכות: דם שרצים חיים. ואינו מטמא מתיים: ב צפרדע. דאינו טמא: ספיקו טהור. דה"ל קבוע וכמחצה על מחצה וספק ברה"ר טהור: פירש אחד מהם. בפנינו נולד הספק בקביעות ודינו כקבוע: אחר הרוב. אף ברה"ר טמא: הלך אחר הרוב. ואף ברה"ר טהור: ונטמא א' מהם. הרי בודאי נטמא א' מהם אבל א"י איזהו: שאין להם במה יתלו. לומר שאין כאן טומאה שבשעה שאוכלין היה טומאה בודאי: טהורים. שתולין לומר הראשונים אכלו הטמאה: אדם באדם. כן אם נולד הספק בב' אנשים שאכלו הספק ובין שניהם ודאי וכן טהרות בטהרות שני מיני טהרות שנגעו כל א' בב' אשר עליהן הספק וכן באחד אדם ובאחד טהרות וכן בהיפך וחד גוונא הוא אדם בטהרות או טהרות באדם וכה"ג תנינן בפ"ח מכלאים (מ"ב) בהמה עם חיה חיה עם בהמה (ער"ש שם וכאן ומ"ש בפי' הרא"ש): מוכיחות. בשניהם קיימים ע"כ אחד טמא כמבואר ברישא בחמשה הראשונים דספקן טמא וכ"ש אם אכלו כולן: נטמאו. ואינן בגדר ספק: טהורות. דתלינן הטומאה בראשונות וכדפירשנא: ג ישרפו. השניים דהוו ודאי טמאים אבל הראשונות טהורות דה"ל ספק טומאה ברה"ר דשביל רה"ר: ועשה. שעשה בראשונה עד שלא הלך בשניה ועדיין מונחות וס"ד לומר דליטמאו הראשונות קמ"ל דראשונות עדיין טהורות כיון דהוה ברה"ר והוא באדם אחד שעשה הבני מיני טהרות שהשניה אינו בגדר הספק והוה כנטמאת מהשניה בודאי לכן הראשונה בספיקה קיימא וטהורה כמו ספק ברה"ר אבל בשני בני אדם מבואר בהלכה שאחר זה דהוו מוכיחות: ד הרי אלו מוכיחות. כשבאו לשאל בב"א דשניהם בכלל הספק ואם אכל אחד מהם טמא כמו בחמשה הראשונים דלעיל: בשאלו שניהם כאחד. שבא לשאל עליו ועל חבירו דמי לבת אחת: שנים היינו. שבא אחד לשאל עליו ועל חבירו ואחד אומר כן על שניהם: כולן טמאות. דהטומאה הוה קבוע בתוך הככרות כמו שנתבאר בככר טמא לעיל: ה אחד טהור והלך וכו'. כנוסחת הגר"א: חייב. דטמא בודאי: ושנה. שתי הזאות כדין: חייב. קרבן בשוגג דממ"נ עבר אי בראשון או בזה. דלא נתברר עבר ועל איזה עבירה חייב קרבן דידיעת החטא בעינן: בכולן. אפי' הלך בראשון ובשני ונכנס

(אחד) שהיו מוליכים אותו (מ) מגינוסר לחמתן והיו הכתות מתחלפות עליו ובאחרונה נמצא מת בידן ובא מעשה לפני חכמים ולא טימאו אלא כת אחרונה בלבד : ו (ל) נגע באחד בלילה ואין ידוע אם חי אם מת ולשחר בא ומצאו מת ר"מ מטהר שספק רה"ר טהור וחכמים מטמאים שכל הטומאות כשעת מציאתן. ומודים חכמים לר"מ (ס) שאם ראהו חי מבערב אע"פ שהוא בא שחרית ומצאו מת טהור מפני שזה ספק רה"ר : (נ) ישב על גבי אבן ברה"ר ולשחר [עמד] ומצא עליה שרץ או רוק ר"מ מטהר מפני שספק רה"ר טהור וחכמים מטמאים שכל הטומאות כשעת מציאתן ומודים חכמים לר"מ שאם ראוה (ט) נקיה אע"פ שהוא בא שחרית ומצא עליה שרץ או רוק שהוא טהור מפני שזה ספק רה"ר: ז שוטה אחת בעיר כל הרוקין שבעיר טמאין דברי ר"מ ר' יהודה אומר אם היתה רגילה ליכנס (י) במבוי אחד אותו מבוי בחזקת טומאה וכל המבואות בחזקת טהרה ור"ש אומר כל המבואות בחזקת טומאה חוץ מן חצר המשתמרת ור"א (יא) בר"ש אומר אף חצר המשתמרת בחזקת טומאה עד שיאמר ברי לי שלא באתה לכאן : ח (ס) הנדחק ברחיים שהעובד כוכבים בתוכה ושהנדה בתוכה בגדיו טמאין מדרס ואי זו הוא הרחיים כל שעוקרין אותה ודוחפין אותה ממקומה. רקק ודרס (יב) על רוקו שורפין את התרומה על בגדיו הולכין אחר הרוב. מי שדרסה אשה על בגדיו בגדיו טמאין מדרס ר' דוסתאי בר יהודה אומר אם רקקה ושפה את רוקה בשעה שהיא רקקה בגדיו טמאים מדרס שכן ד"ך בנות ישראל שפות את רוקן בשעה שהן נדות לא שפה את רוקה בגדיו טהורין. (ע) שנים אומרים לו נטמאת והוא אומר לא נטמאתי (יג) ואין אומרים לו עסוק בטהרות אלא [א] (יד) לעצמו : ט (פ) מביא אדם קרבן ע"י בנו ובתו הגדולים וע"י עבדו ושפחתו העברים (טו) ומכחישן (צ) נאמן ע"י עצמו. כיצד אמרו לו נדרת (טז) ואמר תנאי היה בלבי שומעין לו נדרת ואמר להן לא נדרתי ומשהגיע אמר תנאי היה בלבי אין שומעין לו. (יז) אשתך נדרה והוא אומר להן לא נדרה ומשהגיע אמר בלבי היה להפר לה אין שומעין לו : (ק) נאמן לומר בני זה בן ט' שנים ויום אחד בתי זו בת (יח) ט' שנים ויום אחד חייב עליהן להביא קרבן למכות ולעונשין ה"ז אינו נאמן : י (ר) היו חמוריו ופועליו טעונין טהרות ועוברין לפניו (יט) אף שהפליגו יתר ממיל הרי אלו טהורין מפני שהוא בחזקת המשתמר. ואם אמר להם צאו ואני אבא אחריכם כיון [ב] שנכסו מעיניו הרי אלו טמאים : (ש) שנים אומרים נטמא ושנים אומרים לא נטמא ברה"י (כ) טמא ברה"ר טהור. שאלו את בן זומא מפני מה ספק רה"י טמא. אמר להם סוטה מה היא לבעלה ודאי או ספק אמרו לו ספק. אמר להן מצינו שהיא אסורה לבעלה מכאן אתה דן לשרץ מה כאן רה"י אף (כא) להלן רה"י ומה כאן יש בו דעת לשאול אף (כב) להלן דבר שיש בו דעת לשאול (מכאן אמרו דבר שיש בו דעת לשאול ברה"י ספיקו טמא ברה"ר ספיקו טהור) (ת) ומפני מה ספק רה"ר טהור אמר להם (כג) מפני (א) שהצבור עושין את הפסח בטומאה בזמן שרובן טמאין ואם טומאה ודאית הותרה לצבור ק"ו לספק (כד) ר"ש בן גמליאל אומר מפני מה ספק רשות היחיד טמא וספק רשות הרבים טהור מפני שאפשר לשאול ליחיד וא"א לשאול לרבים :

פרק שביעי

א (א) (א) המסוכן הנתון לחנות ונכנס לסטיו טהור הוציאוהו מסטיו והחזירוהו לחנות שניה טמא ור"ש (ב) מטהר שהיה ר"ש אומר רה"ר מפסקת למפרע שאינו יכול לומר מת היה ברה"י וחיה ברה"ר : ב יש דברים ברה"ר ועשאם כרה"י קופה ברה"ר גבוהה י' טפחים וטומאה בתוכה ספק נגע ספק לא נגע ספיקו טהור הכניס ידו לתוכה ספק נגע ספק לא נגע ספיקו טמא. (אם) היתה (ג) כפושה וככר של תרומה (ג) כרוך בסיב או בנייר ונתון בתוכה ספק נגע ספק לא נגע טהור. הכנים ידו לתוכה ספק נגע ספק לא נגע ספיקו טמא : (ד) חמור ברה"ר גבוה י' טפחים וטומאה (נתונה) על גביו ספק נגע ספק לא נגע ספיקו (ד) טמא סלע ברה"ר גבוה י' טפחים וטומאה (נתונה) על גביו ספק נגע ספק לא נגע ספיקו טהור עלה לראשו ספק נגע ספק לא נגע ספיקו טמא : ג (ה) היה זה רכוב על חמורו וזה רכוב על חמורו אחד טמא ואחד טהור ספק נגעו זה בזה ספק לא נגעו (ה) ר' יעקב מטמא ור' יוסי מטהר בנו של זה מורכב על כתפו ובנו של זה מורכב על כתפו אחד טמא ואחד טהור ספק נגעו זה בזה ספק לא נגעו (ו) ר' יעקב מטמא ור' יוסי מטהר היתה חבילה על כתפו והרוק מודבק בכותל למעלה מי' טפחים ספק הסיט ספק לא הסיט (ז) ר' יעקב מטמא ור' יוסי מטהר : (ו) כלים שטוחים ברה"ר למעלה מי' טפחים והטמא עובר ספק הסיט ספק לא הסיט (ח) ר' יעקב מטמא ור' יוסי מטהר שהיה (ט) ר' יעקב אומר כל שהוא [ג] ברה"ר למעלה מי' טפחים הרי הוא כרה"י ור' יוסי אומר כל שדרך הלוכו ברה"ר טהור : ד (ז) נכנס לבקעה בימות הגשמים וטומאה בשדה פלונית (י) אמרו לפני ר' אליעזר הרי היא של יחידי פי' ר' מרינוס משמו כל שיש לה שם בפני עצמה : (ח) ואלו הן ימות החמה משתעקר תבואה מתוכה. ואלו הן ימות הגשמים משתרד רביעה שניה. היו שם (יא) שדות בורות אם היה עומד בצד הזה ורואה את הנכנסים (ואת) והיוצאין בצד הלז רה"י לשבת ורה"ר לטומאה ואם לאו רה"י לכאן ולכאן. השבילין (ט) המפולשין לבורות לשיחין ולמערות ולגתות ולגרנות רה"י לשבת ורה"ר לטומאה ר' אליעזר אומר בזמן שהן מפולשין רה"ר לכך ולכך ואם אינן מפולשין רה"י (יב) לכך ולכך ורה"ר לטומאה : מבואות היורדין לים או לנהר אע"פ [ד] שגדודיו מכאן ומכאן ורבים (י) מטפסים ועולין בהן רה"י לשבת ורה"ר לטומאה : ה (כ) גנות העיר שדרך הרבים מהלכת עליהן רה"י לשבת ורה"ר לטומאה. (ל) [ה] דמוסיאות ומרחצאות רה"י לשבת ורה"ר לטומאה.

באור הגר"א

לרוץ ממקום למקום אבל אי לא הוה היא שוטה אפשר שלא היה טמא כלל דדרך נשים נדות לשפשף רוקן או אף אם היה טמא לא היה טמא אלא אותו מבוי והכא גבי שוטה אשמעינן שכל המבואות טמאות כדפי' : שהבותי בתוכה. פי' שעמאן כזבים : ודוחפין אותן ממקומו. פי' שיכול להיות שהסיט את הכותי מחמת שדחק את הרחיים : רקק ודרס על בגדיו. פי' שעשה שני מעשים דהיינו שרקק על הארץ וגם דרס על בגדיו ולא ידעינן אם הוא טמא או טהור ולפי זה הוי הספק על הרוק וגם על בגדיו ועל זה אמרו שעל הרוק דהיינו שאם נגעו תרומה ברוק שורפין על ספק רוקין שיהא שורפין על וודאי מגען שהוא ספק טומאתן : ועל בגדיו. פי' שדרס עליהן הוי ספק והולכין בו אחר הרוב כמו בשאר ספיקות : שכן דרך בנות ישראל שפין את רוקיהן בשעה שהן נדות. ...

פרק ז המסוכן הנתון בחנות. פי' שהוא רה"י : ונכנס לסטיו. פי' רה"ר : טהור הנוגעין בו. ... רה"י : שניהן טמאין. פי' השני רה"י דהיינו הספיקות שהיה תחלה והספיקות שהיה בחנות שהיא ... שהספיקות שנולדו אח"כ טהור כ"ש שנולדו תחלה כדמפרש : שהרי אינו יכול לומר מת היה ברה"י ... הכניס ידו לתוכו ונסתפק אם נגע או לא טמא : היתה כפישה. פי' כלי שאינו מקבל טומאה : ובכר של ... הכפישה אינו מקבל טומאה היינו לרבותא. פי' דאפילו הוא בכפישה וכרוך בסיב אפ"ה אם הכניס ידו לתוכו טמא ... היינו שהטהרות הם למעלה מי' והטומאה היא ברה"ר : שהיה ר"ע אומר כל שהוא למעלה מי' טפחים ברה"ר הרי ... הלוכו ברשות הרבים טהור. ולפיכך פליג אבל הני אבל אהכניס ידו לתוך קופה או לתוך כפישה או על גביו ... לתוכה אימתי קרינן ספק ביאה ואימתי קרינן ספק נגיעה : פי' ר' מרינס כל שיש לה שם בפני עצמו. פי' כל ...

הגהות הגר"א

... (כד) טומאה ומכאן אמרו דבר שיש בו דעת לשאול ברה"י ספיקו טמא ברה"ר ספיקו טהור. דבר שאין בו דעת לשאול בין ברה"ר בין ברה"י ספיקו טהור רשב"ג כו' : פ"ז (א) המסוכן הנתון בחנות החנות טמא הוציאוהו והכניסוהו לסטיו טהור : (ב) מטהר את הראשונה שהיה וכו' : (ג) כפישה על כתיפו כו' ספק לא נגע ספיקו טהור : (ד) טהור פשט ידו על גביו ספק נגע ספק לא נגע ספיקו טמא סלע וכו' : (ה) ר"ע : (ו) ר"ע : (ז) ר"ע : (ח) ר"ע מטמא וכו' : (ט) ר"ע אומר כל שהוא כו' : (י) ואמר הלכתי למקום תלו וא"י אם נכנסתי לאותו השדה ואם לא נכנסתי ר"א מטהר וחכמים מטמאים אמרו כו' : (יא) שדות הרבה אם עומד זה בצד זה ורואה כו' : (יב) לשבת ורה"ר לטומאה :

אור הגנוז

[א] יחוש : [ב] שנתכסו : פ"ז [ג] כל שהוא למעלה מעשרה טפחים ברה"ר : [ד] שגדורין : [ה] נמסיאות

מצפה שמואל

(ל) נגע בא' בלילה. עירובין לה. ונדה ד. : (מ) שאם ראוהו חי. מיי' פי"ח הי"ד : (נ) ישב ע"ג אבן. ר"ש פ"י מ"ז סוטה א' פ"ה מ"ח ושם בר"ש : (ס) הנדחק ברחיים. עי' תוספתא דאהלות פ"ט וש"נ : (ע) שנים אומרים לו. עי' כריתות יב: ועי' מיי' פט"ו הי"א מהל' אה"ט : (פ) מביא אדם קרבן. נדרים לה: ולו. וירו' תרומות פ"א. ועי' יבו' ועי' ר"ש פ"ה מ"ע ומ"ש בפנים : (צ) נאמן ע"י עצמו. עי' רמב"ם פ"ב מהל' שבועות ה"י ובמ"מ וכ"מ בזה מ"ש באריכות ודברי הרמב"ם הם כאן בתוספתא. ועי' מחנה אפרים הלכות נדרים סימן ו' : (ק) נאמן אדם לומר בני זה. קדושין סג: (ר) היו חמריו. חגיגה כ: ועי' ע"ז שם. : (ש) שנים אומרים. עי' בר"ש ספ"ה שהקשה על זה מעירובין לה: דמשמע דתרי ותרי לא ספק טומאה ברה"ר. ועי' מ"ש בזה. ועי' תוס' שם בעירובין : (ת) ומפני מה ספק. מיי' רפט"ז מהל' אה"ט ה"א. ועי' ר"ש פי"ד מי"א : (א) שהצבור עושין פסחים פ. וכירו' : (א) המסוכן הנתון בחנות. ר"ש רפ"ו : (ב) יש דברים ברה"ר. מיי' פ"כ הי"א : (ג) כרוך בסיב. עי' מיי' שם והכ"מ ביאר שם דאין חלוק ובכה"ג טמא דהוי כרה"י. ועי' ר"ש פ"ו מ"ג : (ד) חמור ברה"ר. עי' ר"ש שם : (ה) היה זה רכוב. מיי' ספ"כ : (ו) כלים שטוחים. ר"ש שם : (ז) נכנס לבקעה. ב"ב נה. וע"ש בתוס' ויש להשיג על הרשב"ם מהך תוספתא דר' מרינוס מיירי בטמאה ע"ש ד"ה אין שם : (ח) ואלו הן. מיי' פ"כ ה"ו מהל' אה"ט. ועי' תענית ו. דפריך רביעה שניה למאי הלכתא והמ"ל לטומאה. ועי' פ"ו מ"ז בר"ש : (ט) המפולשין. עי' עירובין ח. : (י) מטפסין ועולין בהן. עי' עירובין כב: וה"מ למייתי ברייתא זו ונימא דאתיא כרבנן ומשום טומאה איצטריכא ליה כמו דאמרינן על ברייתא דלקמן וצ"ע : (כ) גנות העיר. עי' מיי' פ"כ ה"ה : (ל) דמוסיאות. מיי' פ"כ ה"ג :

זר זהב ומנחת בכורים

נמקדש ומפרש טעמא בגמ' שבועות (יט): אחרונה בלבד. דאיכך ה"ל ספק טומאה ברה"ר ולא אמרינן בזה כל הטומאות כשעת מציאתן כיון שראוהו חי מבערב ועוד שנתחלפו ממקום למקום : ו שזה ספק רה"ר. דלא שייך לומר כשעת מציאתן : ז שוטה. אשה שוטה מחזקין לטמאה בנדות וזיבות : שלא באתה. גרסינן : ח שעוקרין אותה. ...

דרך עקלתון אבל בסיפא מיסמך סמכא דעתייהו (חגיגה ספ"ב) : ברה"ר טהור. אף בתרי ותרי מ"מ טהור ברה"ר : ברה"ר ספיקו טהור. ולאו מסוטה גמרינן לה אלא מסוטה גמרינן לרה"י ולזה שאל לבן זומא ומפני מה ספק רה"ר טהור דחשיב שרה"ר ג"כ כיש בו דעת לשאול : טומאה ודאית. טומאת מת על"פ כיון דחזינן דהקיל הקלו בכל טומאה בספק : וא"א לשאול לרבים. והוה כאין בו דעת לשאול וממילא גם רה"ר טהור מסוטה גמרינן :

פרק ז א לחנות. רה"י ושם ספיקו טמא : לסטיו. והוה רה"ר לטומאה : שניה. פעם שניה : מטהר. התנות הראשונה כיון שנתמעט היה רה"ר וכדמסיים ואזיל וכן תנינן : וחיה ברה"ר. גרסינן : ב ספק נגע. ספק אם הכניס ידו לתוכה וה"ל הטהרה ברה"ר וטומאה ברה"י דכל למעלה מעשרה רה"י היא : הכניס ידו כו'. ...

ינה (יג) המשתמרת רה"י אם אינה משתמרת רה"ר. (מ) בסילקי שפותחין אותה בימים ונועלין אותה בלילות (יד) כל זמן שהיא פתוחה רה"ר נעולה רה"י נמצאת אומר ביום טהורה ובלילה טמאה. בסילקי (טו) שפתחיה מכוונין זה כנגד זה וכן סטיו שהוא גדור מכאן ומכאן וריוח בין העמודים ר' יהודה אומר אם עומד בצד זה ורואה (את) הנכנסין (ואת) והיוצאין (טז) בצד [א]אחד רה"י לשבת ורה"ר לטומאה ואם לאו רה"י לכאן ולכאן: ו בסילקי [ב] (יז) ששביל פתחיה מכוונין זה כנגד זה האמצעי שלה רה"י לשבת ורה"ר לטומאה והצדדין רה"י לכאן ולכאן דברי ר"מ וחכ"א אחד הצדדין ואחד האמצע רה"י לשבת ורה"ר לטומאה. ומודה ר"מ לחכמים בבסילקי שאין שני פתחיה מכוונין זה כנגד זה כגון חצר בית [ג] גדי וחמתה שאחד האמצע ואחד הצדדין רה"י לשבת ורה"ר לטומאה ומודים חכמים לר"מ בחצר (יח) של יחיד שדרך הרבים מפסקתה כגון חצר (יט) בית גדי רה"י לטומאה והצדדין רה"י לכאן ולכאן:

פרק שמיני

א (א) ר"ש אומר המוסר מפתח לע"ה הבית טמא מסר לו החיצון ולא מסר לו הפנימי החיצון טמא והפנימי אינו טמא אלא עד מקום שהוא יכול לפשוט [את] ידו וליגע. היו שם (א) יציעין גבוהין י' טפחים (ב) והרויין גביהן י' טפחים [ד] אלא עד מקום שהוא יכול לפשוט [את] ידו וליגע. היה החיצון של אחד והפנימי של אחד אע"פ שהטהרות נתונות בצד (ג) פתחו של פנימי הרי אלו טהורות. הנכנס שלא ברשות אפי' עומד בצד הטהרות טהורות וכן בעובד כוכבים אינו חושש [ה] משום יין נסך: ב (ב) חבר שהיה ישן [ו] (בתוך) בביתו של ע"ה וכליו מקופלין ומונחין תחת ראשו סנדליו והביתו לפניו הרי אלו טהורין מפני שהן בחזקת המשתמר. (ג) חבר שאמר לע"ה (ד) צא וישן בתוך הבית כל הבית ברשותו. צא ואישן על מטה פלונית אינו טמא אלא אותה מטה ועד מקום שהוא יכול לפשוט את ידו וליגע מאותה המטה. אמר לו שמור לי פרה זו שלא תיכנס לתוך הבית שמור לי פרה זו שלא תשבר את הכלים הרי אלו טהורין שלא מסר לו אלא שמירת הפרה (ד) בלבד. אבל אם אמר לו שמור לי הבית הזה שלא תכנוס בו הפרה. שמור לי כלים הללו שלא תשברם הפרה הרי אלו טמאין. רבי אומר אומנין (ה) שדרכן ללקט צרורות וחרסין בתוך הבית כל הבית ברשותן: ג (ד) א) אשתו של ע"ה טוחנת עם אשתו של חבר בזמן שהיא טמאה (ו) אבל בזמן שהיא טהורה לא תטחן ר"ש אומר בזמן שהיא טמאה לא תטחן שאע"פ שאינה אוכלת (ז) נותנת לאחרות ואוכלות: ד (ה) הגבאין שנכנסו לתוך הבית אם אמרו (ח) נכנסנו [ז] הרי אלו נאמנין (ו) שהפה שאסר הוא הפה שהתיר אם היו אחרים מעידין עליהם שנכנסו (ט) אע"פ שאמרו לא נגענו אין נאמנין ובזמן שהמשכון בידם אע"פ שאחרים מעידין בהן שלא נכנסו ואמרו לא נגענו אין נאמנין כשם שהמשכון מעידן (ז) ואם היה עובד כוכבים עמהן אע"פ שהמשכון בידן ואע"פ (י) שהעובד כוכבים מעיד בהן שנכנסו ואמרו לא נגענו הרי אלו נאמנין מפני שאימת עובד כוכבים עליהן: ה (ח) הגנבים שנכנסו לתוך הבית כל הבית כולו טמא (י) דר"מ וחכ"א אינו טמא אלא עד מקום שהן יכולין לפשוט [את] ידיהן וליגע (יא) מקום גניבה. מודה ר"מ [ח] בחרדין והדויין שאין בהן מקום רגלי הגנבין שאינו טמא אלא עד מקום שהן יכולין לפשוט ידיהן וליגע: ו (ט) המניח ע"ה בתוך ביתו לשומרו והלה [ד] ממלאו כפות בזמן שרואה את הנכנסין ואת היוצאין אינו טמא אלא עד מקום שהן יכולין לטמא א"ר יהודה מודה ר"א בן עזריה לחכמים בחלונות של אוליארין שהם נפתחין זו לתוך זו (יב) אם היו כולן נשמטין מהן שהן טמאין וחכ"א בין כך ובין כך טמאין: (י) המניח כליו בחלונות של אוליארין נעל וחתם אע"פ (כ) שבא ומצאו מפתח פתוח וחותם מקולקל טהור. חותם שאמרו אפי' טיט אפי' קיסם (יג) המדחם כליו בחלונו של אוליארין טהורין מפני שהעובד כוכבים נשאל עליהן ר"י בר' יהודה אומר אפי' נימא אחת יוצאת מהן טמאין (יד) שהמדרס מביא טומאה לעצמו בכל שהוא: ז (ל) הלוקח כלים מאומני (טו) ע"ה והמוסר כלים לאומני ע"ה טמאין מדרס וטמאי טמא מת הניח כליו בפני ע"ה וא"ל שמור לי את אלו טמאין מדרס וטמאות טמא מת. הניחן על כתיפו טמאין מדרס וטמא מת א"ר דוסתאי בר' ינאי לא נחלקו ב"ש וב"ה על המוסר ליחיד שהן טמאין ועל המניח בפני רבים שהן טהורים על מה נחלקו על המוסר לרבים ועל המניח ליחיד שב"ש מטמאין וב"ה מטהרין. מעשה באחד ששכח כלים בביהכ"נ ובא מעשה לפני חכמים וטיהרו (טז) שאינה רה"י גמורה: ח (מ) הניח כליו [ט] [בבית] המרחץ ובא ומצאן (יז) כל שהן הרי אלו טהורין ומלמדין אותו שלא יעשה כן (בטהרות). הניח גיתו ובורו ונכנס לעיר אע"פ שבא ומצא ע"ה (יח) בצידן טהורין וכן בעובד כוכבים אינו חושש משום יי"נ. ע"ה שבא להזות אין מזין עליו ועל כליו אלא לאחר ג' ימים אבל חבר שבא להזות מזין עליו ועל כליו מיד א"ר יהודה בד"א שהיה (יט) בחזקת חולין אבל היה בחזקת אוכלי תרומה מזין עליו מיד ועל כליו משישתמר: ט (נ) היה לבוש חלוק ועטוף בטלית (כ) ואמר בלבי על החלוק ולא בלבי על הטלית החלוק טהור והטלית טמאה. היה סל על כתיפו והמגריפה בתוכה (כא) אמר בלבי על הסל ולא בלבי על המגריפה הסל טהור והמגריפה טמאה: י (ס) היה משתמש מן החבית בחזקת של חולין ואח"כ נמצאת של תרומה הרי זו טהורה ואסורה באכילה מפני

הגהות הב"ח א) פ"ק דחולין דף ו' וע"ש בתוס' ובפרש"י ועי' שוב עוד כמ"ש הר"ש פ"ז דטהרות.

הגהות הגר"א

(יג) בזמן שהיא משתמרת: (יד) בזמן שהיא: (טו) שיש לה ב' פתחים זה כנגד זה: (טז) בצד הלז רה"י וכו': (יז) שיש לה שני פתחים מכוונין: (יח) יחידי: (יט) בית גדר וחמתן שהאמצע רה"י לשבת ורה"ר לטומאה והצדדין כו': פ"ח (א) זיזין יוצאין גבוהין: (ב) או חורין גבוהין י"ט אינו טמא אלא עד מקום כו': (ג) מפתחו: (ד) לך: (ד) תי' בלבד ל"ג: (ה) שירדו ללקט כו': (ו) אבל לא בזמן שהיא טהורה רשב"א אף בזמן שהיא טמאה כו': (ז) שחברתה נותנת לה ואוכלת: (ח) נכנסנו אבל לא נגענו ה"א נאמנין: (ט) א"נ לומר לא נגענו ובזמן שהמשכון בידם אע"פ שאין אחרים מעידין עליהן אינם נאמנין מפני שהמשכון מעידים: (י) שאחרים מעידין בהן שנכנסו הרי אלו נאמנין כו': (י) כולו טמא והכ"א: (יא) נמצא מקום הגניבה רשב"ג כל הבית כולו טהור ע"פ מקום הגניבה רבי אומר אינו טמא אלא ממקום הגניבה עד מקום שיכולין לפשוט את ידיהן וליגע ממקום הגניבה מודה ר"מ לחכמים בחרורין והדותין שאין בהם כו' לפשוט את ידיהן וליגע. אר"י מודה ראב"ע כו': (יב) שאם היו כלים נשמטין מאחוריהן שהן טמאין וחכ"א כו': (יג) נפרש כליו מחלונות של אוליארין הרי אלו טמאים מפני שהעובד כוכבים נשען עליהן: (יד) מפני שהמדרס וכו': (טו) עובדי כוכבים והמוסר כליו לאומני עובדי כוכבים טמאין מדרס וטמאים ט"מ הלוקח כלים מאומני ע"ה כו' טמאין מדרס וטהורין מט"מ הניחן על כתיפו טמאין אף מט"מ: (טז) שאינה רשות ע"ה: (יז) כמות שהן: (יח) עומד בצדן: (יט) בחזקת אוכלי תרומה לא היה בחזקת אוכלי תרומה מזין כו': (כ) והיה בלבו על החלוק ואין בלבו על הטלית: (כא) והיה בלבו על הסל ואין בלבו על המגרפה:

באור הגר"א

בסילקי. פי' הוא פלטין גדולה: כל זמן שהיא פתוחה רה"ר. פי' לטומאה: האמצעי שלה. פי' השביל שבין פתח לפתח רה"י לשבת ורה"ר לטומאה: והצדדין. פי' של הדרך מכאן ומכאן רה"י לכאן ולכאן כו': א' האמצעי וא' הצדדין רה"י לשבת ורה"ר לטומאה. פי' דאפילו הצדדין הוי רה"ר לטומאה: ה"ג ומודה ר' מאיר לחכמים בבסילקי שאין שני פתחיהם מכוונין זה כנגד זה כגון כו' שאחד מן האמצע וא' מן הצדדין שאף רשות הצדדין רה"י לשבת ורה"ר לטומאה. פי' שהולכין ג"כ בצדדין כיון שפתח אחד הוא מן הצד: ומודים חכמים לר' מאיר בחצר של יחיד שדרך הרבים מפסקתן כגון חצר בית גדרו שהאמצע שלו רה"י לשבת ורה"ר לטומאה והצדדין רה"י לכאן ולכאן. פי' שכיון שהיא חצר של יחיד אף שדרך הרבים מפסיק אינו הולכין אלא בדרך הרבים ואין נוטין לצדדין מכאן ומכאן ולפיכך הוי בצדדין רה"י אפילו לטומאה לדברי הכל:

פרק ח המוסר מפתח לעם הארץ הבית טמא. פי' דסבר כשמסר למפתח הוי כמו שמסר לו שמירת הבית ונתן לו רשות ליכנס לבית ופליג אמתני': והפנימי אינו טמא אלא עד מקום שהוא יכול לפשוט ידיו וליגע. פי' דכיון שנתן לו מפתח של חיצון הרי נתן לו נאמנות על בית הפנימי ג"כ עד מקום שהוא יכול לפשוט כו': היו שם יציעין גבוהין ד' טפחים וחורין גבוהין י' טפחים. פי' בבית שמסר לו מפתח הוי רשות בפני עצמו ולפיכך לא הוי כמו שנתן לו רשות ליכנס לתוכה ומש"ה אינו טמא אלא עד מקום שהוא יכיל לפשוט ידיו וליגע בה: היה הפנימי של אחר כו'. פי' אפילו עד מקום שיכול לפשוט ידו לתוכה נמי אינו טמא דודאי מתיירא הוא לסככים לתוכה ידו כיון שהוא של אחר והוא לא נתן לו רשות ליכנס: נכנס שלא ברשות כו' טהורות. פי' שמתיירא הוא ליגע בהם כיון שלא נתן לו רשות שמא יתפס גנב: וכן בגוי אינו חושש משום יין נסך. פי' אפי' אם מנאו עומד בצד היין: מפני שהן בחזקת המשתמר. פי' דכיון שהוא ישן בצידו הוי להן שימור: צא וישן בתוך הבית. פי' ולא קבע לו מקום הרי נותן לו רשות בכל הבית ולפיכך כל הבית ברשותן וטמא: שלא מסר לו אלא שמירת פרה. פי' ולא נתן לו רשות ליכנס לבית: אומנין שדרכן ללקוט כו'. פי' פליג אמתני' דקתני סתם גבי אומנים שאינו טמא אלא עד מקום שהוא יכול לפשוט ידיו וליגע והכא קאמר שאותן שדרכן ללקוט צרורות הרי הם הולכין בכל הבית ברשותו ולפיכך כל הבית טמא: אשת חבר טוחנת עם אשת עם הארץ בזמן שהיא טמאה. פי' הבועלה של חבר בזמן שהיא מחזקת עצמה בטמאה תזהר שלא ליגע בהן אבל בזמן שהיא מחזקת עצמה בטהורה חיישינן שמא תגע בתבואה של חבר ותטמא שדרכן לאכול בשעת טחינה: ר"ש אומר אף בזמן שהיא טמאה לא תטחן מפני שחברתה נותנת לה ואוכלת. פי' אשת עם הארץ אחרת המחזקת עצמה בטהורה נותנת לה ואוכלת וא"כ נטמאת חברתה: הגבאין. פי' גובי מס המלך אם הם עם הארץ: ובזמן שהמשכון בידם אע"פ שאין אחרים מעידין בהן שנכנסו ואמרו לא נגענו אינו נאמנין שהמשכון מעידין. פי' שמעידין שנכנסו ואם לא הוה הפה שאסר: אם היה עובד כוכבים עמהן אף שאין המשכון בידם ואין אחרים מעידין בהן שנכנסו ואמרו לא נגענו אינו נאמנין. פי' דליכא למימר כאן מיגו דאי בעי אמר לא נכנסו דהוי מיגו במקום חזקה שהרי ודאי נגע כדמפרש מפני שאימת העובד כוכבים עליהן: יכולין לפשוט ידו וליגע ממקום גניבה. פי' חיישינן שמא נגעו דודאי במקום הגניבה היו אבל בכל הבית אמרינן שלא היו שם כלל: מודה ר' מאיר בחורין ובסדקין. פי' שבתוך הבית דהוי מחילה בפני עצמו ולכך כשאין בהן מקום רגלי הגנבים לא מחזקינן כלל שהיו לכך אינו טמא אלא עד מקום כו': והלה ממלאו כפות. פי' שאינו יכול לילך אלא מובילין אותן: בזמן שרואה את הנכנסין כו'. פי' שהשומר יכול לראות דתו ליכא לספוקי באחרים אלא דחיישינן בשומר עצמו שמא טמא וכיון שהוא אינו יכול לילך אינו טמא אלא עד מקום שהוא יכול לפשוט ידיו וליגע ולטמא אבל שאר הבית טהור: בחלונות של אולאייר. פי' עשוין כמו חלונות להניח שם בגדים: הפתוחין זה לזה ויכול להסיט בהן. פי' אוצן שבחלון אחד יכול להסיט את הבגדים שבחלון חבירו: שהן טמאין. פי' דכיון שיכול להסיט מהלון שלו וודאי חיישינן: וחכמים אומרים בין כך ובין כך טמאין. פי' אפילו אינו נפתחין זה לזה דסבר דחלונות של אולאייר אינו בחזקת המשתמר: ה"ג המפשל כליו מחלונות של אולאייר טמאין מפני שהעובד כוכבים נשען עליהן. פי' על אותן הבגד המפושל לחוץ והוי מדרס דהרי שהאוס כוזיב: ואפי' נימא אחת. פי' שאינו צריך חתיכת בגד להביא טומאה לעצמו על ידי מדרס אלא אפילו אם הוא נימא: ובא ומצאן כמו שהן הרי אלו טהורין. פי' ולא חיישינן דלמא נגע בהן עם הארץ: ומלמדין אותן שלא יעשה כן בטהורות. פי' לכתחלה אלא אם עשה טהרות בדיעבד הוא טהור: אלא לאחר ג' ימים. פי' דחיישינן שמא נטמא הוא במת שהיא בחזקת אוכל חולין. פי' שעם הארץ זה אוכל חולין: אבל אם היה. עם הארץ זה: אוכלי תרומה. ורוצה לטבול עצמו לשם תרומה אמרינן שמסתמא שמר עצמו ג' ימים קודם: ובליו. יכול להזות עליהן משישמר. פי' משעה שהתחיל לשמור את כליו לשם תרומה אבל קודם לכן חיישינן שמא נטמא: ועטוף בטלית. פי' על החלוק: ואמר בלבי. פי' לשמור את הטלית ולא בלבי על החלוק כו': החלוק טמא. פי' אף שהוא למטה מהטלית וכן גבי סל ומגריפה כו' הסל טהור ומגריפה טמאה. פי' בגמרא מוקי שאף מה שבתוך הסל דהיינו אוכלין ומשקין שבתוך הסל טהורין ואיירי באמר ששמר גם את המגריפה מכל טומאות דהיינו מאב הטומאה אלא שלא שמר אותה מדבר הפוסלה דהיינו ממשקין שהמשקין מטמאין ג"כ כלי אלא דהוי שלישי ושוב אין פוסל אוכלין שבגלו והא דקתני המגריפה טמאה היינו נמי שלישי דחיישינן שמא נטמא במשקין: היה משתמש

אור הגנוז

[א] אחר: [ב] ששני: פ"ח [ג. גבי: [ד] אינו טמא: [ה] אלא: [ו] בתוך ביתו: [ז] אבל לא נגענו: [ח] בחדרין וחבויין: [ט] מול או: [י] כליו או

מצפה שמואל (מ) בסילקי. עי' ר"ש פ"ו מ"ח ועירובין ח: כב: ועי' בר"ש עד סוף הפרק: (א) רש"א המוסר. עי' מס' ע"ז ע. ועי' ר"ש רים פ"ז: (ב) חבר שהיה ישן. מיי' פי"ב מהלכות מו"מ ה"ז: (ג) חבר שאמר לע"ה. ר"ש פ"ז מ"א: (ד) אשתו של ע"ה טוחנת. עי' גיטין סא. ועי' חולין ו. ושם: ותוס' שם ד"ה אשת חבר וכמ"ש בפנים. ועי' ירושלמי שם פ"ג: (ו) שהפה שאסר. עי' תוס' דדמאי וש"נ: (ז) ואם היה עובד כוכבים. ועי' חדושי הרשב"א שם: (ה) הגבאין שנכנסו. עי' חגיגה כו. מיי' פי"ב ממטמאי משכב ה"ג. עי' ר"ש פ"ז מ"ז עד סוף הפרק: (כ) שבא ומצאו. מיי' פי"ג ממטמאי משכב הי"ב: (ח) הגנבים. עי' ר"ש פ"ז מ"ו: (ט) המניח ע"ה. עי' פ"ז מ"ז וברש"ש שם: (י) המניח כליו. עי' מס' ע"ז והר"ש האריך בזה וע"ש בתוס': (ל) הלוקח כלים מאומני ע"ה. עי' מיי' פי"ב ממטמאי משכב ומושב וע"ש ברהב"ד ובכ"מ: (מ) הניח כליו. מיי' שם ה"ב וגירסת הכ"מ וטהורין מט"מ הניח גתו וכורו מס' ע"ז ע. ועי' ספ"ב דחגיגה: (נ) היה לבוש חלוק. חגיגה כב. ועי' מיי' פי"ג ממטמאי משכב ה"ז: (ס) היה משתמש. מיי' שם:

זר זהב ומנחת בכורים

ד' מחיצות שלימות ולא אתי רבים ומבטלי מחיצתא: ה בסילקי. פלטין גדולה: וריוח בין העמודים. מבואר במשנה (פ"ו מ"ח) דרה"ר לטומאה ור"י פליג שם דכשרואה נכנסין ויוצאין הוה רה"י גם לטומאה וכאן מבואר לר"י בסיפך: ו בסילקי. והוא פירוש על המבואר במ"ט (שם ער"מ ועי' תוי"ט): חצר יחידי. שאינו מקום לרבים או הצדדין הוו רה"י גם לטומאה לכ"ע וגרסינן כאן כנוסחת הגר"א וכן הוא בר"ש ספ"ז:

פרק ח א ר"ש אומר. כללא דהך פרקא איירינן בשמירת ע"ה אם מהני לכלים. דבגדי ע"ה טמאים מחשש שמא ישבה עליהם אשתו נדה ופליג ר"ש על הא דתנן (פ"ז מ"א) שלא מסר לו אלא שמירת המפתח: יציעין. חדרים ור"ש גרס יוצאין והם זיזין ואבנים היוצאין מן הכותל: ותרוים. גרסינן והוא תורים: אינו טמא אלא עד מקום כו': ה"א טהורות. דכיון דהאחר לא מסר לו שום שמירה ירא ליגע כלל וגרע מרישא דמסר לו עכ"פ הבעה"ב המפתח החיצון דנוגע בפנימי עד מקום שידו מגעת: טהורות. דירא מליגע: אינו חושש משום יי"נ גרסינן. וכ"ש הוא מטהרות כמבואר בעבודת כוכבים (ע:): ב וכליו של חבר כו' בחזקת המשתמר. שלא נגע בהן ע"ה: לא ויסן. ולגירסת הר"ש והגר"א ע"ה שאמר לחבר שילך והוא ישן: ה"א טמאין. שהרי אמר לו שמור לי הבית: אומנים שירדו גרסינן. אומנין ע"ה שבנו ביה ומלקטין צרורות וחרסין אינם יראים מליגע: ג עם אשת החבר. ותבואה של חבר: שהיא טמאה. אשת ע"ה טמאה בטומאת מת (דאילו בטומאת נדות מטמאה בהיסט) נזהרת מליגע שלא לטמאותו: שהיא טהורה. אשת ע"ה שמחזקת עצמה לטהורה או חיישינן שמא נגעה דטהרת ע"ה בטומאה אבל חבר דבגדי ע"ה מדרס לפרושין: נותנת. אשת ע"ה רבות לנשים אחרות ואוכלות [illegible]

טוב מטהרינן לכל הבית ע"פ הידיעה של מקום הגניבה ולזה מבואר במשנה (שם) אינו טמא אלא מקום רגלי הגנבים והר"ש גרס בדברי רשב"ג כל הבית כולו טמא ורבי מקיל דאינו טמא אלא עד שיכולין לפשוט ידיהן וליגע ופליגי רבי ורשב"ג בפלוגתא דר"מ ורבנן: והדותין. גרסינן הוא בנין בעומק: ו והלה ממלאו כפות. בבא זו ליתא בר"ש וכן הגר"א ל"ג בנוסחתו ולפי הענין נראה דמבאר לדינא משנה (ה' פ"ז) והוא בזמן שבעה"ב רואה הנכנסין ויוצאין שוב לא חיישינן לגנב או עובד כוכבים שטימאו בהיסט ולכן אינו טמא משכב ומושב וכ"ח המוקף נ"פ ואמר במשנה ואפילו כפות והיינו אף שהוא כפות מ"מ הכל טמא ואינם יראים הגנב או העובד כוכבים ליכנס אף שהשומר הוא תדיר בתוך הבית. ואמר כאן נהי דבכפות מחמירין היינו באין רואה הבעה"ב הנכנסין ויוצאין אבל ברואה דמבואר שם ברישא דאינו מטמא אלא אוכלין ומשקין וכ"ח הפתוחים זהו באינו כפות אבל בכפות אינו מטמא אלא עד מקום שיכול ליגע ולא בכל הבית. ובזה בכפות הוה קולא ולשון ממלאו לפי הענין הוא שמתחלת שמירתו הכינו להיות כפות: מודה ראב"ע. דמטהר בנותן כליו בחלונות של בית המרחצאות ולא חיים לנגיעה כמבואר במשנה: כולן נשמטים מאחוריהם. ויכולין ליגע בהן: בין כך. אף בחלון שא"י להשמט טמא אא"כ חתם או נעל ומסר המפתח לאחר: נעל וחתם. או חתם: המדחה גרסינן שנדחה ממקומן ובנוסחת הגר"א נפרס ובגירסת הר"ש תרם ופי' שהניחן בשינוי באופן שיש חשש נגיעה: כשאל עליהן. לידע כליו של מי הם ומטמאין בנגיעה ובגירסת הגר"א נשען יותר מכוון: בכל שהן. אם הוא בית יד לכלי: ז הלוקח כלים. חסר בכ"י בבא דעובד כוכבים ובנוסחת הגר"א וכן בר"ש איתא: טמא מת. שמא מת נגע בהן כשהיו ברשותם: וטהורין מטמא מת [illegible]

מפני שספק טבול יום אמרו לו (ע) על התלויה טהורה היא. הרי זו טהורה ואם אמר הריני מניחה עד שאשאל עליה (הרי זו) טמאה: יא משקין טמאין וטהורין בתוך הבית הולכין אחר הרוב. ומעשה באשה אחת שסיננה משקין (כג) טמאין וטהורין בתוך חבית תרומה ובא מעשה לפני חכמים ולא טימאו מפני שהסיחה דעתה ממנה. (אר"א בן פילא מפני מה ר"ע מטמא מפני שהנשים גרגרניות הן אשה מגלה את הקדירה לידע מה חבירתה מבשלת):

פרק תשיעי

א חבר וע"ה (שהיו) שרויין בחצר ושכחו כלים בחצר הראוי ליטמא מדרס טמא מדרס (א) וליטמא טמא מת טמא מת (א) לזה סוכה בפני (ב) פתחו ולזה סוכה (ג) בפני פתחו לזה מחיצה בפני פתחו ולזה מחיצה בפני פתחו זה מניח כליו בתוך סוכתו וזה מניח כליו בתוך סוכתו זה מניח כליו ע"ג מחיצתו וזה מניח כליו ע"ג מחיצתו (הכל) טהורין. ור"ש אומר אע"פ שאין שם לא סוכה ולא מחיצה טהורין שזה מניח לפני פתחו וזה מניח לפני פתחו (ד) לזה סוכה בפני פתחו של חבירו ולזה סוכה בפני פתחו של חבירו זה מניח כליו בתוך סוכתו לפני פתחו של חבירו וזה מניח כליו על גבי מחיצתו לפני פתחו של חבירו הרי אלו טמאין שלזה רשות ליכנס ולזה רשות ליכנס: ב חבר (ה) שהיה אוכלין ומשקין (ב) ע"ג מעיין וירד לשתות (ו) טהורין שאין אחרים ממשמשין בהן אבל חבר שהיה מוכר אוכלין ומשקין על פתח חנותו הניחן ונכנס הרי אלו טמאים מפני שאחרים ממשמשים בהן: ג נאמנים עמי הארץ (ג) על (ז) [א] טבילת מדף. (ד) חבר שמת והניח פירות הולכים אחר (ח) רוב המכונס [ב] חולין חולין ואם רוב מכונס תרומה תרומה. (ה) הניח טהרות הרי אלו טהורות הניח כלים הרי אלו טמאין שאני אומר היזו ולא שנו או שנו ולא טבלו או שמא לא היזו כל עיקר. חבר שמת והניח פירות אפי' אותן היום כנסן הרי אלו בחזקת מתוקנין: ד ע"ה שקבל עליו והיו לו טהרות ואמר ברי לי שלא נטמאו בזמן שהן עשויות ע"ג אחרים אסורות לו ואסורות לכל אדם. ע"ג עצמו מותרות לו ואסורות לכל אדם (אם אסורות לכל אדם) (ו) ר"ע אומר (ט) אם מותר לו מותר לכל אדם אסור לו אסור לכל אדם עובד כוכבים שנתגייר והיה לו יי"נ ואומר ברי לי שלא נטמא בזמן שלא נעשה על גבי אחרים אסור לו אסור לכל אדם ר"ע אומר אם מותר לו מותר לכל אדם ואם אסור לו אסור לכל אדם: ה (ז) המאבד והמוצא ברה"י ועבר עליהן לילה (י) טמא מדרס וטמא [מת] ברה"ר ועבר עליהן לילה טמאים מדרס וטהורין מטמא מת ר"ש מטהר שהיה ר"ש אומר אבד מחט ומצא מחט טהור שאני אומר מחט שאבד הוא מחט שמצא. ומודים חכמים לר"ש במניח (יא) ובשוכח ברה"ר [ג] שעבר עליהן לילה שהן טהורים ובמניח ושכח ברה"י ועבר עליהן לילה (יב) טמאין מדרס וטהורין טמא מת המאבד והמוצא (ח) בתוך הבית ה"ז טהור מפני שהן בחזקת המשתמר (שכל הבית מן המוצנע): ו (ט) כלים שטוחין ברה"י למעלה מי' טפחים טהורין (יג) דברי ר"ש ר' יהודה אומר אפי' למעלה מק' אמות טמאים. (י) גגו (יד) של חבר בצד גגו של ע"ה חבר שוטח שם כלים ומניח שם טהרות ובלבד שאין ע"ה יכול לפשוט [ד] וליגע. גגו של חבר למעלה מגגו של ע"ה אע"פ שע"ה יכול לפשוט ידו וליגע חבר שוטח שם כליס ומניח שם טהרות רשב"ג אומר גגו של חבר למעלה מגגו של ע"ה חבר שוטח שם כלים ומניח שם טהרות ובלבד שאין ע"ה יכול לפשוט את ידו וליגע: ז נפל (יד) דליו בתוך בארו של ע"ה (הרי זה) טמא וטהור בעלייתו ר"א אומר משקה סרות (טו) הרי טהור אמרו לו אין משקה יוצא ידי הפרה ואף לא ידי עופות: (כ) חטין היוצאין עם גללי הבקר ושעורין היוצאין עם גללי הבהמה אע"פ שחשב עליהן לאוכלין אין מטמאין טומאת אוכלין. כינסן לאוכלין [אין] מטמאין טומאת אוכלין. גללין אע"פ שכנסן למשקין בטלה דעתו: (ל) גוזל שנפל לתוך הבור של גת חישב עליו (טז) לאשפה טמא לכלב טהור דברי ר"ע ור' יוחנן בן נורי מטמא (יז) זה היה מעשה ונמנו עליו ה' זקנים וטמאוה: ח (מ) עריבה שהיא (יח) טמאה טמא מת אין לשין בה קמח של חולין ואין עורכין בה בצק של תרומה אלא אם רצה מביא קמח של חולין ונותן לתוכה ועורך בתוכה בצק של תרומה ובלבד שלא יהא בצק נוגע בעריבה רשב"א אומר בשם ר"מ המזחילה שהיא שותתת ויורדת משקין ובא טמא והפסיקן העליונים טמאין מפני שהן גרורין ע"ג ידיו התחתונים טמאין. (מקל שהיא מלאה משקין טופח טמאין ור' יהודה אומר משם ר' יהושע כיון שהשיקה למקוה טהורה):

פרק עשירי

א (א) רבן גמליאל אומר (א) משתגמר מלאכתן והלכה כדבריו. הגומר את זיתיו בן יומן חזרנו לדברי ב"ש ולדברי ב"ה ר' יעקב אומר (ב) מוחל משקה הוא ומפני מה טיהרו מוחל היוצא מן הזיתים עד שלא

באור הגר"א

מן התבוים. פי' שהיה מלאה משקין: מפני ספק טבול יום. פי' דחיישינן שמא נגע בטבול יום שזה הוא טומאה יתירה בתרומה מבחולין דהיינו שפוסל את התרומה ואינו מטמא אפילו משקה חולין ולכך חיישינן שמא לא נזהר מזה כיון שסבר שהיא חולין: אמרו לו על הטהורה שהיא תלויה הרי היא טמאה. פי' אפילו נודע אח"כ שהיא טהורה נמי טמאה דכיון דסבר שהיא תלויה ואינו ראויה לאכול הסיח דעתו ממנה ולא שמר אותה וחיישינן שמא נטמאת: ואם אמר הריני מניחה עד שאשאל עליה הרי זו טהורה. פי' דכיון שדעתו לאכול עליה עדיין לא הסיח דעתו ממנה: ולא טימאו מפני שלא הסיחה דעתה ממנה. פי' שהיה בדעתה לאכול עליהן אלמא שהולכין אחר הרוב אפילו לטהר דהיינו שאם יש רוב משקין טהורין טהור: ואשה מגלה את הקדירה לידע מה חברתה מבשלת. פי' לפיכך אינו מטמא אלא בשאם והקדירה מכוסה אבל במגולה או באוכלים אף ר"ע מודה שטהור:

פרק ט ליטמא מת טמא מת. פי' דחיישינן שמא נגע בהן עם הארץ וחיישינן נמי שמא ישבה עליהן אשתו נדה ולפיכך אותן הכלים הראוין למדרס טמאין מדרס ואותן שאין ראוין לטמא מדרס דהיינו שאינו מיוחד למדרס טמאין טומאת מת. פי' הוי אב הטומאה שהם כמו טומאת מת דחיישינן שמא נגע בהן אשתו נדה או עם הארץ גופא שהוא עושה את המדרס ומטמא כלים מחמת כיבוס בגדים: לזה סוכה בפני פתחו כו' הכל טהורין. פי' דוודאי ירא עם הארץ ליגע בכלים שבתוך סוכה או שעל מחיצתו שלפני פתחו של פלוני: סוכה בפני פתחו של חבירו לזה מחיצה בפני פתחו של חבירו ולזה מחיצה בפני פתחו של חבירו זה מניח כליו בתוך סוכתו שלפני פתחו של חבירו וזה מניח כליו בתוך סוכתו שלפני פתחו של חבירו זה מניח כליו על גבי מחיצתו שלפני פתחו של חבירו וזה מניח כליו מעל גבי מחיצתו כו'. פי' כך היו דרכן להניח תמיד: הרי אלו טמאין. פי' הכלים דחיישינן שמא נגע בהן עם הארץ כדמפרש: שלזה רשות ליכנס כו'. פי' שהרי לעם הארץ נמי יש לו רשות ליכנס: שהיה לו אוכלין ומשקין על גבי מעיין כו' טהורין. פי' ולא חיישינן שמא נגע בהן עם הארץ: שאין אחרים ממשמשין בהן. פי' שיראים הן למשמש: אבל חבר שהיה מוכר כו' מפני שאחרים ממשמשין. פי' שדרך כל אחד למשמש לכך חיישינן שמא נגע בהן עם הארץ: נאמן עם הארץ על טבילת טמא מת. פי' דמטמא מת אף ע"ה נזהר: ואינו נאמן על טבילת מדף. פי' דהיינו מדרס לפי שיש כמה מדרסות שע"ה מתזיק אותן בטהרה לפיכך חיישינן שמא יבקר: אחר רוב מכנסי אם רוב מכנסי חולין חולין כו': הרי אלו טהורות. פי' דטמאות ודאי לא היה מניחה גביה מפני התקלה: הרי אלו בחזקת מתוקנין. פי' דחזקה על חבר שאינו מוציא מתחת ידו דבר שאינו מתוקן: עם הארץ שקיבל עליו. פי' להיות חבר: ברי לי שלא נטמאו בזמן שהן עשויות ע"ג אחרים אסורות לו כו'. פי' שאינו יכול להאמין לאחרים: על גבי עצמו מותרת לו. פי' שנאמן על עצמו: ואסורות לכל אדם. פי' שאינו נאמן על אחרים: ר"ע אומר אם מותר לו מותר לכל אדם אם אסור לו אסור לכל אדם. פי' כיון שבתחלה לא היה נאמן ועכשיו הוא נאמן הוי הוא עצמו אפילו לעצמו כמו לאחרים: ברי לי שלא נתנסך בזמן שנעשה ע"ג אחרים אסור לו ואסור לכל אדם ובזמן שנעשה ע"פ עצמו מותר לו ואסור לכל אדם ר"ע אומר אם מותר לו כו': המאבד והמוציא ברה"י. פי' מי שאבד ומצא ברה"י: ועבר עליהן לילה. פי' דכשעבר עליהן לילה חיישינן שמא נגע בהן והא דלא נטלו היינו לפי שלא ראה אותו בלילה לפיכך איכא למימר שלא הרגיש בנגיעתן שיש כאן איזה דבר לפיכך טמא מדרס שמא דרס עליהן אף שאינו יכול ליגע בהן וכן דבר שאינו ראוי להיות מדרס נמי טמא מת דחיישינן שמא דרס עליהן כשהולך יתף וטימא בנגיעה: המאבד והמוציא ברה"ר ועבר עליהן לילה טמא מדרס. פי' אותן הראוין למדרס: וטהורין מטמא מת. פי' שוודאי לא נגע בהן יתף ברה"ר ובידים וודאי לא נגע בהן שהיה מרגיש לפיכך לא חיישינן אלא לטומאת מדרס שמא דרס עליהן ולא הרגיש כו': ר' שמעון מטהר. פי' דסבר לא חיישינן שמא דרס עליהן אלא אמרינן מסתמא לא נגע בהן כדמפרש: שהיה ר' שמעון אומר מחט שאבד הוא מחט שנמצא. פי' ולא נגע בהן שום אדם: ומודים חכמים לר"ש במניח ובשוכח ברה"ר. פי' שלא אבד אע"פ שעבר עליהן לילה טהורין. פי' דאמרינן מסתמא לא נגע בהן שום אדם כיון שאינו ברשותו: ומודים ר"ש לחכמים במניח ובשוכח ברה"י ועבר עליהן לילה. פי' לאו דווקא אלא אפילו לא עבר עליהן נמי חיישינן כיון שהכח ברשותו של עם הארץ אפילו שעה אחת חיישינן שמא נגע בהן ולפיכך טמאין מדרס וטמאין טמא מת אלא דהכא כיון דאמרינן שודאי לא ראה אותן דאם היה רואה היה נוטלן ולפיכך לא חיישיק אלא כשעבר עליהן לילה דאיכא למימר שלא הרגיש בהן אבל במניח ושוכח אמרינן שודאי נגע בהן והא דלא נטלו היינו לפי שראה מי שהניח והיה ירא ליטול: מפני שהבית בחזקת משתמר. פי' וכוודאי לא נגע בהן שום אדם כדמפרש שכל הבית מן המוצנע: למעלה מי' טפחים טהורין. פי' דהוי רשות אחרת ולא הוי כמונח ברשות עם הארץ דברי ר"ש: ר' יהודה אומר כו'. פי' שהרה"י עולה עד לרקיע: ובלבד שאין עם הארץ יכול לפשוט ידו וליגע בו. פי' כיון שהגגין שוין הוי כרשות אחת לכך צריך להרחיק כל כך שלא יהא עם הארץ יכול לפשוט ידו וליגע רשב"ג אומר אפ"ה גגו של חבר למעלה מגגו כו'. פי' דסבר אפילו בלמעלה חיישינן שמא יגע בהן ולכך צריך להרחיק כל כך כדי שלא יהא יכול לפשוט ידו וליגע: הרי זה טמא. פי' דהוי מניח כליו ברשות עם הארץ שטמא: וטהור בעליתו. פי' שהרי נטבל וקמ"ל שאין צריך מחשבה: גללין. פי' מי רגלים: אע"פ שכנסן למשקה בטלה דעתו. פי' ולא מטמא טומאת משקין: חישב עליו לאשפה טהור. פי' דסבר שאיירי הכי גוזל בכרכים שאין צריכין מחשבה ובהא פליגי דר"ע סבר כיון שנפל לגת נמאס ולפיכך צריך שיחשב לאדם אפילו בכרכים ובלא חישב טהור ור"י בן נורי סבר אפילו אם נפל לגת נמי אין צריך מחשבה: עריבה שהיא טמאה משקין אין לשין בה קמח של חולין. פי' שהרי צריך ליתן בה מים וכיון שהיא נטמאת במשקין הוי היא שני ומטמאין משקין להיות תחלה והוא טמא אף בחולין: ואין עורכין בתוכה בצק של תרומה. פי' שהרי שני פוסל את התרומה: אבל אם רוצה מביא קמח של חולין ונותן לתוכה. פי' להפסיק בין עריבה לבצק שהרי שני אינו מטמא כלל בחולין ולפיכך מותר אח"כ ליתן לתוכה בצק של תרומה כדמפרש ובלבד שלא יגע בעריבה שהקמח מפסיק בין עריבה לבצק: שהיתה שותתת ויורדת משקין כו' העליונים טמאין מפני שהן גרורין על גבי ידיו. פי' והוי כמו שמסיטין: והתחתונים טהורין. שהרי התחתונים הולכין כדרכן כמו בתחלה ואינו נוגע בהן כלל: משקין טופחין טמאין. פי' שלא היה בו אלא משקה טופח ומשקה טופח אינו חבור וקמ"ל דלענין השקה הוי חבור וכיון שהשיקו למקוה לא אחד נטהר כולו:

פרק י הגומר את זיתיו בן יומו כו'. פי' קמ"ל דאפילו רבן גמליאל דאמר דמשתגמר מלאכתה הוכשר היינו לקולא דהיינו אפילו אחר ג' ימים כיון שלא נגמרה מלאכתן אינו מוכשר אבל אחר גמר מלאכה לא פליג אב"ש וב"ה דצריך לומר זיעת המעטן ולומר שלשה ימים: מוחל משקה הוא. פי' שמפרש מתני' דקתני במוחל עד שלא נגמר מלאכתו שטהור לכ"ע ובמוחל היוצא מן הבור. פי' אחר הזמן טמא עליה מפרש דלכ"ע מוחל משקה הוא:

הגהות הגר"א

(כג) משקין תלוין בתוך הבית ונפל ככר של תרומה ובא מעשה לפני חכמים וטימאוהו מפני שהסיחה דעתה מהם: **פ"ט** (א) והראוי ליטמא: (ב) עצמו: (ג) בפני עצמו לזה מחיצה בפני פתחו ולזה מחיצה כו': (ד) לזה מחיצה או סוכה לפני פתחו של חברו ולזה מחיצה או סוכה לפני פתחו של חברו הרי אלו טמאין: (ה) שהניח אוכלין כו': (ו) טמאים מפני שאחרים ממשמשין בהן חבר כו': (ז) טבילת ט"מ וא"נ על טבילת מדף: (ח) רוב מכנסי אם רוב מכנסי תרומה תרומה הניח כו': (ט) אם מותרות לו מותרות לכל אדם ואם אסורות לכל אדם אסורות לו וכן עובד כוכבים שנתגייר והיה לו יין ואמר ברי לי שלא נטמא בזמן שהוא עשוי על גבי אחרים אסור לו ואסור לכל אדם על גבי עצמו מותר לו ואסור לכל אדם. רבי עקיבא אומר אם מותר לו מותר לכל אדם ואם אסור לכ"א אסור לו המאבד כו': (י) לילה א' טמאין מדרס וטהורין מט"מ. ור"ש מטהר שהיה רש"א כו': (יא) ושכח ברה"ר שאע"פ שעבר עליהן לילה אחת אין טמאין מדרס ובמניח כו': (יב) לילה א' טמאין מדרס: (יג) דר"מ רש"א אפי' כו': (יד) של חבר למעלה בצד גגו כו' טהרות אע"פ שע"ה יכול לפשוט את ידו וליגע שם ה"א טהורות וכן בעובד כוכבים אינו חושש משום יי"נ רשב"ג אומר כו': (יד) כליו: (טו) ה"ז טהור א"ל אין המשקין יוצאין מידי הפרה ולא מידי הכלב. חטין כו': (טז) לעובד כוכבים טמא: (יז) מעשה היה ונמנו עליו חמשה זקנים בלוד וטמאוהו: (יח) טמאה ממשקה אין לשין כו' של תרומה אבל אם רוצה מביא קמח של חולין ועורך להוכה בצק של תרומה ובלבד שלא יהא בצק של תרומה נוגע בעריבה רשב"א אומר המזחילה כו' והתחתונים טהורין: **פ"י** (א) משתגמר מלאכתן הגומר את זיתיו בני יומן:

אור הגנוז

פ"ט [א] טבילת טומאת [מת] ואין נאמנין על: [ב] רוב המוכנס: [ג] שאע"פ: [ד] את ידו:

מצפה שמואל (ע) על התלויה. פי' ירו' תרומות ופסחים פ"א: (א) לזה סוכה. עי' מיי' פ"י ממטמאי משכב ס"ח. ועי' ר"ש פ"ח מ"א: (ב) ע"ג מעיין. עי' ר"ש דמיירי בקדש דע"ה נאמן כמבואר בחגיגה כד.: (ג) על טבילת מדף. עי' חגיגה כב: ל"ק הא בגופו הא בכליו דכי שיילינן כלי מטבילין: (ד) חבר שמת. עי' פסחים ט. ולקמן בתוספתא: (ה) הניח טהרות. עי' מיי' פי"ג ממטמאי משכב ס"ו ועי"ש בכ"מ דמיירי אף בחולין בחזקת מתוקנים פסחים ט. ועי' ירו': (ו) רע"א. עי' ירו' עירובין פ"ט: (ז) המאבד והמוצא. ר"ש פ"ח מ"ג. פי' מיי' פ"ח ה"ו וה"ז מאה"ט וכ"מ וגירסתו שם ועי"ש ה"ח מבואר כל זה: (ח) בתוך הבית. שם ה"ט: (ט) כלים שטוחין. ר"ש פ"ח מ"ג: (י) גגו של חבר. מיי' פי"ב ממטמאי משכב הי"א וי"ט ועי"ש בכ"מ מה שהקשה ממס' ע"ז ע. ועי' ר"ש כאן דלדברי רשב"ג אף למעלה דוקא באינו יכול ולרב הוא למעלה להגד לרבן שמעון בן גמליאל אבל לר"י למעלה לא מירתת עי"ש: (כ) חטין היוצאין. מנחות סט. ועי' מיי' פ"ב סי"ז מטו"א שכתב דהבב מהני אבל לקטן לא מהני היסך תוספתא זו וכתב הכ"מ דס"ס בתוספתא כאן ומסיק דיש לפרש גם דברי הר"מ דבעינן לקטן לאכילה אבל לקטן סתם לע"פ שחשב אח"כ אינו מועיל יעו"ש. ועי' ר"ש פ"ח מ"ז: (ל) גוזל שנפל. נדה נ: ועי' רש"י שם: (מ) עריבה. עי' ר"ש פ"ח מ"ח ס"ס: (א) רבן גמליאל אומר משתגמר. ר"ש פ"ט מ"א. ועי' מעילה כא.: (ב) מוחל משקה הוא. שבת קמד:

זר זהב ומנחת בכורים

מדבר הפוסלת דשוב אינו מטמא אוכלין וכ"ש שאין המגריפה מטמא ספל דאין כלי מטמא כלי: י שספק טב"י. דפוסל תרומה אבל לאחר מומחות לא חיישינן: על התלויה. שהיה בחזקת תלויה ולא שמרה בחזקת טהרה: טהורה היא. שנתברר הספק טהורה ולא חיישינן לטומאה: מניחה. ולא שמרה והסיח דעתו ממנה והר"ש גרס אמרו לו על הטהורה תלויה היא ה"ז טמאה (אף שנתברר אח"כ שטהור הוא מ"מ הסיח דעתו לשמרה בעת שהיתה בחזקת תלויה) ואם אמר הריני מניחה וכו' טהורה (כיון דדעתו לישאל עליה משמרה) [הג"ה עי' ירו' ספ"ק דפסחים והענין נפלא שלא הרגיש הק"ע בזה וכן מתפרש תוס' דתרומות] וגי' הר"ש עיקר וכן הגיה הגר"א בתוס' דתרומות פ"ו: יא בתוך הבית גרסי'. ונפל ככר של תרומה והיא לא ידעה איזו משקין נגעו בככר: ולא טימאו. מפני מה שהסיחה דעתה אלא הלכו אחר הרוב משקין והיו טהורין ולגירסת הגר"א שמאוהו באמת: ר"ע מטמא. (ספ"ז) בהאשה שיאמר ומלאה הכירתה אותה גחלים תחת קדרה של תרומה ולכן ברישא דמלא עני לא פליג ר"ע (עתוי"ט) והגר"א ל"ג זה דזה מבנה שאינה צריכה:

פרק ט א חבר וע"ה. ולזה רשות ליכנס וגם לע"ה רשות ליכנס וזה יש לו רשות משום פתחו וזה מפני מחיצתו וסוכתו: ב חבר שהיה. י"ג ע"ה ובדברים שנאמן עליהם כגון בשעת הגתות והבדים וקמ"ל רבותא דאף בע"ה ע"ג המעיין מהרין בכליו ובסיפא אף בחבר אינם מהרין (ר"ש פ"ה מ"א): ג על טבילת טמא מת וכו' כנסחת הגר"א. דכי שיילינן כלי חיישינן שמא הטביל כלי בתוך כלי: מדף. בר"ש הגירסא הדף והוא כלי: רוב המכונס. וכשנחזור לן רוב מהפירות מאיזה הן גם אלו מהן ולנוסחת הגר"א אתיא כפשוטו וכן בר"ש: הרי אלו טמאין. בכלים התמירו דאפשר בטבילה ולא פלוג אף בכ"ח: ד שקבל עליו. להיות נאמן. כמבואר בפ"ב דדמאי: והיו לו טהרות. מקודם שקבל: אלא. ל"ג: ע"ג אחרים. ע"ה. ורק הוא מעיד: אם אסורות לכל אדם. ל"ג. בדברי ת"ק רק בדברי ר"ע כנוסחת הר"ש והגר"א: ה המאבד. שנאבד ממנו ומצא: לילה. שנאבד ממנו בלילה וטמא מת גרסינן התמירו ברה"י לטמא אף טמא מדרס משום נשים וע"ה ואף בכלים שאי"ר למדרס משום מגע זוב: ר"ש מטהר. אף ברה"י ואפי' עבר לילה: במניח ובשכח. לא התמירו בהן כמו באבידה לפי שאינו מצוי תמיד: ובמניח ושכח ברה"י. מודו לר"ש לענין טהרת טמא מת וכר"ש לא גרס ברישא ועבר עליהן לילה והיינו ברה"י התמירו אף ביום ומה דתנן (פ"ח מ"ג) ביום טהור היינו ברה"ר וכן להגירסא דהכא ועבר עליהן י"מ דל"ד ומשום סיפא נקטיה (עכ"מ פי"ח מהל' אבות הטומאה הלכה י' ובהשגות שם א' וב'): ו דר"מ רש"א. כן הגירסא בר"ש: טמא. לפי שהוא ברשות ע"ה שעה אחת וטמא נגע: בעלייתו. דס"ל טבילה וטהרה לטומאתו סהור ומקבל טומאה מתחלה: טהור. כמו אוכל שנפסל מאכילת כלב דתנן (פ"ח מ"ו): ז ידי הפרה. שבותה הימנו ול"ד לאוכל: כינסן. דהוה מעשה: גללים גרסינן. כנוסחת הגר"א וכן בר"ש: לתוך הבור של גת. והגת מיאסתו ואף בכרכים דנבלת עוף טהור לא בעי מחשבה בגת פליגי: לאשפה טהור. גרסינן וכן בר"ש א"כ גרסינן עובד כוכבים והוה מיוחד לאוכל אדם ולכ"ע טמא: לכלב טהור. דסתמא אינו מיוחד לאוכל אדם ולכן לא בעינן שיוסכל מאכילת כלב: מטמא. דסתמא אוכל אדם הוא ואינו נטהר עד שיפסל מלאכול לכלב כדתנן (פ"ח ו'): ח אין לשין. דיטמא העיסה הטבולה לתלה: קמח של חולין. אף שהוכשר: לתוכה. על הקמח ואף שהקמח נטמא אין קמח דפתות מכבילה מטמא לתרומה. ולהערובת קמח טמא בתרומה לא חיישינן דפתות מכבילה טמא שנתערב כבכילה טהור אין קפידא והכל טהור: נוגע בעריבה. דמגע טמא מת הוה ראשון ועושה התרומה שני: גרורין. שכל המשקין נגררין אחר ידו והוה כמו חבית שנקבה מצוליה ונגע בה טמא דתנן (פ"ב מ"ז) דלכ"ע טמא כולו שכל המשקין נגררין אחר השוליים: התחתונים טהורים גרסינן. ואינו חבור לעליון ור"י היא דאמר (שם) דאינו טמא אלא מצוליה אבל לת"ק (שם) כולו חבור: שהשיקה. והמים מטהרים בהשקה והכמים במקוה פליגי ע"ז דבעינן שיטהרו כל המקל:

פרק י א משתגמר מלאכתן. זיתים שבמעטן והזיעה אין הזיעה מכשרתן אלא משתגמר שאין דעתו להוסיף זיתים אבל בדעתו להוסיף אין הזיעה מכשירו דלא ניחא ליה: והלכה. בר"ש (פ"ט) ניחא: לדברי ב"ש. זיעת המעטן ולא זיעה שבקופה דלא ניחא ליה במשקין אלו כדתנן (פ"ט מ"א): ולדברי ב"ה. משיתחברו שלשה זה לזה ניחא ליה בזיעה כדתנן (שם): מוחל. היוצא לאחר ששהו במעטן משקה הוא ומכשיר: עד שלא

שלא תגמר מלאכתו מפני שאינו (אדם) רוצה בקיומו. ור"ש אומר מוהל מי פירות הוא ומפני מה (ג) אמרו מוהל היוצא (ג) מעיקת בית [א] טמא לפי שא"א לו לצאת ידי צחצוחי שמן. המוהל היוצא מן השמן טמא מן המעטן טהור כנסו ועשאו (ד) עיקל טמא: ב (ג) העוטן זיתיו [ב](בין) בשני הבדין כיון שנגמר אחד מהן הוכשר לקבל טומאה. המוסק זיתיו בגליל העליון ועתיד (ה) [ג] לזרוק לגליל התחתון אין מקבלין טומאה עד שיורידם לגליל התחתון אם עד שלא מסקן חשב עליהן טהורין. משמסקן חשב עליהן הוכשרו לקבל טומאה. עודהו הגומר את זיתיו ועתיד למוכרן טהורין (ו) ליפותן בעלין טמאים: ג הלוקח מעטן [של] זיתים מן העובד כוכבים אם יש מסיק על פי האדמה יעשו בטהרה (ז) מן העובד כוכבים נאמן לומר גמרתיו. היתה לו אום של זיתים ומבקש לעשותם בטהרה (ד) אע"פ שהוא עתיד (ח) להוסיף קב אחד או שני קבין הרי אלו טהורין ובלבד שלא יערים ואם הערים הרי אלו טמאין: ד העוטן זיתיו (ט) ברשות ע"ה (ה) ונעל והתחם אינו חושש שמא יש שם מפתח אחר וחותם אחר ואע"פ שבא ומצא מפתח פתוח והחותם מקולקל טהור חותם שאמרו אפי' טיט ואפי' קיסם. היו שם חורין וסדקין אינו חושש שמא מושיט את הקנה ומסיטן היו שם חלונות של ד' טפחים נדונין כפתחים: ה העוטן זיתיו בתוך ביתו עושה להן מחיצה מן הארץ ועד הקורות ובלבד [ג] [שלא יהו]ניסוטין מתחת המחיצה רשב"ג אומר אם היתה גבוה (י) י"ט אע"פ שאינה מגעת לקורות טהורה והעוטן בית הבד כעוטן בתוך ביתו: ו (יא) הגומר את זיתיו (ו) ושייר קופה אחת יתננה לעיני הכהן ויוליך את המפתח מיד דברי ר"מ ור' יהודה אומר כל אותו היום ור"ש אומר מעת לעת יתר על כן אמר ר"ש אפי' גמר את זיתיו ערב שבת שש שעות יוליך לו את המפתח מיד ולמוצאי שבת בשש שעות ר"ש בן יהודה אומר משם ר"ש לא נחלקו ב"ש וב"ה על המניח זיתים (יב) בכיפש [ג] שימר ע"ה וטומאות שאין מוכשרים על מה נחלקו על שהניחן ליכתש שב"ש אומר אין מוכשרין וב"ה אומר מוכשרין: ז (ז) הזית שפצעו בידים טמאות הוכשר סופתו (יג) במלח ולא הוכשר [ד] שמן (ח) ר' יהודה אומר הוכשר היתה לו אום [של] זיתים ועתיד להופכו כיון שתקע בה [את] היתד אע"פ שיש בה גושין הרבה הרי אלו (ט) אינן חיבור. משהפכם נעשו (יד) אום רבי אומר אינו חבור ור' יוסי בר' יהודה אומר חבור: ח גרגרין שנשרו במים נעשו (טו) אום רבי אומר אינו חבור ור' יוסי בר' יהודה אומר חבור. אם עד שלא נגמרה מלאכתן חישב עליהן ורצה ליטול מהן בד אחד או ב' בדין ב"ש אומרים קוצה בטומאה ומחפה בטהרה ומוליך (טז) לבית הבד וב"ה אומר מחפה בטומאה ובלבד שלא יעקור את כל האום אלא מקום שנהגו להניח כדי בד מניח כדי בד (יז) בידידה מניח כדי בידידה (יח) [ס] חתכו מניח כדי חתכו ובלבד שלא יעקור את האום ואם עקר את כל האום הרי אלו טמאין. ר' ישמעאל בר' יוסי אומר משם אביו אע"פ שעקר את כל האום הרי אלו טהורים (י) ובלבד שלא יערים ואם הערים הרי אלו טמאין והעוטן בבית הבד כאילו עוטן בתוך ביתו:

פרק אחד עשר

א היה (א) קוצץ מן המעטן ומעלה לראש הגג ונמצא שרץ בגג המעטן טהור נמצא (ב) במעטן טמא הגג דברי רבי (א) וחכ"א נמצא בגג אינו טמא אלא גג. במעטן אינו טמא אלא מעטן. נמצא בגוש ובגג בתוך (ג) ג' [ו] המעטן טמא (ד) אחר ג' המעטן טהור. הקורץ (ה) מקרצת טמאה דברי רבי וחכ"א נמצא בעיסה אינו טמא אלא עיסה (ב) במקרצת אין טמא אלא מקרצת נמצא בתוכה של מקרצת הכל טמא: ב (ג) המערה מכלי לכלי ונמצא שרץ בתחתון העליון טהור. בעליון התחתון טמא דברי רבי וחכ"א נמצא שרץ בעליון אינו טמא אלא עליון בתחתון אינו טמא אלא תחתון (ו) נמצא ע"ג פירורין ונגע בכביצה טמא. פרורין שע"ג פרורין אע"פ שנגע בכביצה אינו טמא אלא מקום מגעו כיצד הוא עושה ר"א בן יעקב אומר משום ר' חנינא (ו) בן חכינאי עודהו השרץ שם (ז) תוחב בו הקוסמים: ג ענבים עד מתי מטמאים טומאת אוכלין (ד) משיהלכו בהן שתי וערב הילך בהן שתי וערב ונשתיירו מהן גרוגרות שלימין מטמאין טומאת אוכלין (ה) (ח) זיתים עד מתי מטמאין טומאת אוכלין עד שיטחנו ור"ש אומר משיסחט. טחנן ונשתיירו מהן גרגרין שלימין מטמאין

הגהות הגר"א

(ג) טהרו וכו': (ג) משוקת בית הבד מפני שא"א לו בלא צחצוחי שמן: (ד) שוקת: (ה) להורידן לגליל התחתון אם עד שלא מסקן חישב עליהן טהורין ואם משמסקן חישב עליהן ר"מ מטמא ורשב"ג מטהר הגומר את זיתיו כו': (ו) לחפותן: (ז) ואם לאו יעשו בטומאה ומשל ישראל נאמן לומר לא גמרתיו היתה לו כו': (ח) להוסיף עליהן קב: (ט) בפני ע"ה: (י) גבוה מן הארץ: (יא) מי שגמר את זיתיו ישייר קופה א' ויתננה לעיני הכהן או יוליך לו המפתח דברי ר"מ רי"א מיד ר' יוסי אומר כל אותו היום כו' יתר ע"כ אר"ש אפילו גמר את זיתיו בשש שעות בע"ש יוליך: (יב) בכותש שימתונו שימלחום שאינן מוכשרין ע"מ נחלקו על שיהו נוחים ליכתש שבש"א מוכשרין ובה"א אינן מוכשרין: (יג) במלח לא הוכשר. לידע אם יש בו שמן לא הוכשר רי"א כו': (יד) אום ר"י אומר אינן חבור ר' יוסי אומר חבור: (טו) אום ר"א אומר אינן חבור וריבר"י כו': (טז) בטהרה לבית הבד ובה"א אף מחפה: (יז) כדי בדידה מניח כדי בדידה: (יח) קתכו מניח קתכו ובלבד שלא יערים ואם הערים ה"א טמאים ובלבד שלא יעקור את כל האום ואם עקר כל האום כו' ר' ישמעאל בר' יוסי אומר משום אביו אע"פ שעקר את כל האום ה"א טהורים והעוטן כו': פי"א (א) קוצה: (ב) במעטן הגג טמא: (ג) ג' ימים: (ד) לאחר ג' ימים: (ס) מקרצת מן העיסה ונמצא שרץ במקרצת העיסה טהורה בעיסה המקרצת טמאה ד"ר וחכ"א נמצא בעיסה: (ו) פרורין ע"ג פרורין אע"פ שנגע בכביצה אינו טמא כו': (ו) ר"ח עודהו: (ז) תוחב בהן קסמים ענבים עד אימתי מטמאין ט"א עד שיהלכו וכו' ומשהלכו בהן שתי וערב ונשתיירו בהן גרגרין שלמים כו': (ח) זיתים עד אימתי כו' עד שיטענו ורש"א עד שיטחנו טחנן כו':

ביאור הגר"א

ומפני מה טיהרו כו' מפני שאין אדם רוצה בקיומו. פי' ולא אחשביה להיות משקין: מוחל היוצא מעוקת בית הבד טמא. פי' כיון שהיא מי פירות ומפרש לפי שאי אפשר לצאת בלא צחצוחי שמן. פי' וטמא מפני שהשמן בתוכה והשתא מפרש הדין של המוהל לחכמים דהיינו שהיוצא מן השמן טמא. פי' או מפני שהיא משקה או מפני שאי אפשר לצאת בלא צחצוחי שמן: מן המעטן טהור. פי' או משום דהוי מי פירות או משום שאינו רוצה בקיומו: כנסו. פי' לאותו מוהל: ועשאו עוקל. פי' כיון שחשב עליו להיות משקה טמא אפילו למאן דאמר מי פירות הן: העוטן זיתיו בשני בדין כיון שגמר אחד מהן כו'. פי' הוי גמר מלאכה לענין שיהא המשקה היוצא מהן חשוב משקה להכשיר ע"י זיעת המעטן: המוסק זיתים בגליל העליון ועתיד להורידם לגליל התחתון. פי' לא הוי גמר מלאכה אף שהניחן במעטן לפיכך אין מקבלין טומאה עד שיורידם כו' והשתא מפרש דהא דמהני מחשבה מה שחישב עליה להוריד לגליל התחתון היינו כשחישב עליו קודם שמסקן להורידן לגליל התחתון שעדיין לא התחיל כלל להוריד עליהן טומאה אבל אם מסקן תחלה ושוב לא מהני המחשבה שמחשב להוריד לגליל התחתון: ועתיד למוכרן טהורים. פי' לא הוי המעטן גמר מלאכה שאפשר שהלוקח יניח עוד למעטן עמם: לחפותן בעלין. פי' שהוא מניח במעטן ורוצה לחפות עוד בעלין הוי גמר מלאכה אף שעדיין לא חיפה בעלין ותי' עודיהו מיותר: אם יש מסיק על פני האדמה. פי' אם יש עוד למסיק אמרינן שהעובד כוכבים עדיין לא גמר מלאכה ולפיכך לא נטמאו אלא אבל אם אינו מסיק אינו נאמן לומר לא גמרתיו: ומישראל נאמן לומר לא גמרתיו. פי' אע"פ שאין מסיק נאמן העם הארץ לומר לא גמרתיו שעם הארץ נאמן על הכבירות: אע"פ שעתיד להוסיף עליהן קב אחד. פי' אף שאינו עתיד להוסיף אלא קב אחד נמי מיקרי לא נגמרה מלאכתו וטהור: אינן חושש שמא יש שם. פי' לע"ה מפתח אחר כו': אינן חושש שמא הושיט את הקנה. פי' לתוך הבית והסיטן: נדונית כפתחים. פי' ותיישינן שמא נכנס לתוכן כו': המעטן זיתים בתוך ביתו. פי' של ע"ה: עושה להן מחיצה כו' ובלבד שלא יהא יכול להסיטן מתחת המחיצה. פי' שלא יהא רכה שיהא יכול להסיטו עם המחיצה: העוטן בבית הבד. פי' של ע"ה: הגומר את זיתיו. פי' ומתיירא שמא יטמא את התרומה שבהוכו: ישייר קופה אחת לכהן. פי' שיתן לו קופה של זיתים שעדיין לא נתנן במעטן ולא הוכשרו: דברי ר' מאיר ר' יהודה אומר יוליך לו את המפתח מיד. פי' אינו צריך לשייר קופה אחת אלא כשמוליך לו את המפתח נמי טהור ולא חיישינן שוב שמא נגע בהן: ר' יוסי אומר כל אותו היום. פי' דאף שלא נתן לו המפתח מיד כל אותו היום בחזקת טהרה דוודאי לא נגע בהן: רש"א מעת לעת. פי' דמעת לעת ראשון אמרינן וודאי לא נגע: יתר על כן אמר ר"ש כו' יוליך את המפתח למוצאי שבת בשש שעות. פי' דסבר ר"ש מעת לעת לבד משבת אמרינן שוודאי לא נגע בהן ואף שר"ש סבר דזיעת המעטן הייטו שלשה ימים משמע דקודם שלשה ימים אינן מוכשרין כלל צריך לומר שאינו אלא מפרש דלית שבית שמאי שתלוי בזיעה אבל הוא עצמו סבר כבית הלל שאינו תלוי בזיעה אלא משיתחברו שלשה זה לזה הוכשר: ה"ג לא נחלקו בית שמאי ובית הלל על המניח זיתים בכותש שימתינו שימלחם שאינו מוכשרין על מה נחלקו על המניח זתים לכתוש שבית שמאי אומרים מוכשרין ובית הלל אומרים אינו מוכשרין. פי' ופליג אמתני' דסבר דפליגי בשימתינו שימלחם ובמניח ליכתש לכ"ע מוכשרין: הזית שפצעו בידים טמאות הוכשר. פי' שניחא ליה להוציא המשקה מהן כדי לספוג מרירותן: לסופתו במלח לא הוכשר. פי' שאינו צריך משקה לזה אלא שיתרכך ולפיכך לא ניחא ליה שיצא המשקה הימנו: לידע אם יש בו שמן לא הוכשר. פי' דסבר דזה לא ניחא ליה שיצא משקין כיון שהולך לאיבוד ויכול לידע אם יש בו שמן אף בלא הוצאת המשקין: ור' יהודה אומר הוכשר. דסבר ניחא ליה כו': היתה לו אום של זיתים. פי' מחוברין זה לזה: ועתיד להופכן. פי' כשמהפכין פרקו זה מזה: כיון שתקע בה יתד. פי' להופכן פי' אף שעדיין לא הפכן כדמפרש שיש בו גופין הרבה עדיין אינו חיבור כיון שיתפרקו זה מזה כשיהפוך: משהפכה נעשה אום. פי' אחר שהפכה נעשה מעצמו אום: הרי זה אינו חיבור. פי' כיון שלא היה מתחילה כן וגם לא עשה הוא אלא מעצמו נעשה אינו חבור ור' יוסי ב"ר יהודה פליג וכן בגרגרין שנשרו במים נמי פליגי אי הוה חבור כיון שנעשה מעצמו או לא: כדי בודידה. פי' בד קטן: מניח כדי קוטבי ובלבד שלא יערים. פי' להערים לכתחלה מקצת כדי שלא יהא נקרא גמר מלאכה: ואם הערים הרי אלו טמאין. פי' ולא מהני מה שמשייר: ובלבד שלא יעקור את כל האום ואם עקר את כל האום הרי אלו טמאין ר' ישמעאל כו' הרי אלו טהורין והעוטן בבית הבד כעוטן בתוך ביתו. וה"פ אם עד שלא נגמרה מלאכתו שעדיין לא הוכשרו חישב עליהן ורוצה ליטול מהן בד אחד. פי' שיטול ליטול מהן אותו הבד אפילו בטומאה לפי שעדיין אינו מקבל טומאה דמקרי נמי לא נגמרה מלאכתן אפילו לענין אותו הבד אחד שהוא רוצה להוליך אותן לבית הבד ומחפה בטהרה ומוליך לבית הבד בטהרה. פי' אבל החיפוי וההולכה לבית הבד צריך להיות בטהרה שתיכף כשנטלו הוי גמר מלאכה לענין הבד אחד שהוא רוצה להוליך לבית הבד אבל אותן הנשארים וודאי עדיין אינו מקבל טומאה שהרי לא נגמרה מלאכתו: ובית הלל אומרים אף מחפה בטומאה. פי' והיה ההולכה נמי מותר להיות בטומאה דאף לענין הבד אחד שהוא נוטל לא מקרי נגמרה מלאכתו. פי' עד שיתן לבית הבד או עד שיעקור את כל האום דכיון שעקר את כל האום כיון שאינו יכול עוד להוליך עוד לבית הבד ועל זה אמר ובלבד שלא יעקור את כולו כו' אלא צריך להניח מעט כדמפ' כדי בד או כדי בודידה או כדי קוטבי פי' הוא שיעור קטן מבודידה ובלבד שלא יערים פי' אפי' אם הניח קצת לא מהני אלא כשלא הערים אבל אם הערים דהיינו שהוא מניח כדי שלא יהא נקרא גמר מלאכה בשעת הולכה לא מהני והשתא מסיק דהא דצריך שלא יעקור את כולו אבל אם עקר את כולו פליגי ת"ק סבר דמקרי גמר מלאכה תיכף משעקרו אף שעדיין לא הוליכן ור' ישמעאל ור' יוסי מטהר פי' אף שעקר את כולו כל זמן שלא הוליכו לבית הבד והעוטן בבית הבד פי' שאף שעוטן בבית הבד והוא נוטל בד"א ונותן לבית הבד אף שאינו מחוסר הולכה אפ"ה כ"ז שלא עקר את כולו לא הוי גמר מלאכה וכשעקר פליגי כמו שהיה עוטן בתוך ביתו:

פרק יא היה קוצה מן המעטן ומעלה לראש הגג. פי' כן דרכן אחר דריכת המעטן היו מוליכין אותו לראש הגג: נמצא שרץ בגג המעטן טהור. פי' אותן הנשארים במעטן טהור דאמרינן במעטן לא היה השרץ דלא מחזיקין טומאה ממקום למקום: נמצא שרץ במעטן הגג טמא. פי' אפילו אותן הפירות המונחים היום בגג דחיישינן שמא היה השרץ בשעה שהיה הפירות במעטן דמחזיקין טומאה משעה לשעה: דברי ר' וחכ"א נמצא במעטן הגג טהור. פי' דאמרינן שעדיין לא היה השרץ בשעה שהפירות היה במעטן דסבר לא מחזיקין טומאה משעה לשעה: נמצא בגוש ובגג. פי' שנמצא בגג בתוך הגוש: בתוך ג"י. פי' שעדיין אינו יכול לעשות הגוש הזה בגג וודאי בגוש הזה במעטן היה וכיון שנמצא בתוך הגוש אמרי' שוודאי היה במעטן לפיכך המעטן טמא: אחר ג' ימים. שיכול הגוש להעשות בגג: המעטן טהור. פי' דלא מחזיקין שוב הטומאה ממקום למקום אלא אמרי' במעטן נפל ואח"כ נעשה בגוש: הקורץ מקרצות. פי' מעיסה גדולה: נמצא שרץ במקרצות העיסה טהורה. כדמפרש דלא מחזקינן טומאה ממקום למקום: נמצא שרץ בעיסה המקרצות טמאה. פי' דמחזיקין טומאה משעה לשעה ואמרינן שהיה השרץ בעיסה קודם שנעשה מקרצות: דברי ר' וחכ"א כו'. פי' דסבר לא מחזיקין טומאה אף משעה לשעה: נמצא השרץ בתוכה של מקרצות. פי' אז וודאי העיסה טמאה שוודאי היה בה השרץ כשהיה בעיסה דאם עכשיו נפל היה מונח למעלה על העיסה: המערה מכלי אל כלי. פי' הכא פליגי נמי ר' וחכמים כדפי': נמצא ע"ג פירורין. פי' אותו השרץ: ונגע בכביצה. פי' באוס שהוא כביצה נגע אותן הפירורין: טמא. פי' נטמא אותו הכביצה. פי' דהאי תנא סבר שאוכל פרוד מצטרף לטמא אחרים ומטמא אחרים כיון שהוא כביצה: פירורין ע"ג פירורין. שאותן התחתונים שנגע בהן נמי פירורין הן: אע"פ שנגע בכביצה. פי' אותן פירורין התחתון נגע בכביצה מהפירורין העליונים: אינו טמא אלא מקום מגען. פי' של שרץ. פי' שאותן שנגע בהן השרץ וודאי טמאין שהרי על עצמו מביא טומאה בכל שהוא אבל אינו מטמא את האחרים הנוגעין בהן כיון שכל פירור לא נגע בכביצה שלימה ואוכל אינו מטמא אחרים אלא בכביצה ואף שבכל הפירורין הוי כביצה מ"מ לא מצטרפין והוי כל פירור ופירור לעצמו: כיצד הוא עושה. פי' כיון שלא נטמא אלא אותן שנגע בהן השרץ כיצד הוא עושה לידע איזה הן דהא חיישינן שמא יתערבו ומפרש: עודהו להשרץ שם. פי' שהוא רואה עד היכן נגע: משהילכו בהן שתי וערב. פי' אבל אחר שתי וערב יצא מתורת אוכל ונעשה משקה: הלכו בהן שתי וערב ונשתיירו גרגרין שלימין. פי' שעדיין לא דרכו עליהן: עד שיטענו ר' שמעון אומר עד שיטחנו טחנן ונשתיירו סימנו גרעינין שלימין מטמאין [illegible]

אור הגנוז

פי' [א] הבד: [ב] בין שני וכו' כיון שגמר: [ג] ובלבד שהו: [ג] שיתנום ושימלחם שאין מוכשרים: [ד] לידע אם יש בו שמן לא הוכשר: [ס] קתבו: פי"א [ו] ימים

מצפה שמואל

(ג) העוטן זיתיו. מיי' פי"א מטו"א הט"ו. מיי' שם הט"ז כל הענין. ועי' מס' ע"ז ספ"ד: (ד) אע"פ שהוא עתיד להוסיף. מיי' פי"א מט"א ה"ח: (ה) ונעל וחתם. [illegible]

זר זהב ומנחת בכורים

[illegible]

מטמאין טומאת אוכלין ואלו הן (ט) [א] פריצי זיתים וענבים היוצאין (י) מתחת הקורה או מתחת [ב] הגפן ומן הזגין כנסן לאוכלין מטמאין טומאת אוכלין (ו) והחרצנין והזגין אע"פ שכנסן לאוכלין [ג] בכל זה דעתו: ד השוקל ענבים בכף מאזנים אע"פ שהיין צף (יא) ע"ג ידיו טהור וכן בעובד כוכבים אינו חושש משום יי"נ: ה (ח) (יב) [ד] הבוצר כרמו לשוק אם לא מצא להן שוק מחזירן לגת זיתים לשוק לא מצא להן שוק מחזירן לבד אע"פ שמוליכן בסלין טמאין ובקופות טמאות טהורין (טהרי) זיתים וענבים שכנס לרשות הגת ולרשות הבד הוכשרו לקבל טומאה: ו (ט) הלוקח משטיח של אדמה מישראל יעשה (יג) בטומאה מן העובד כוכבים יעשה (יד) בטהרה משטיח של (טו) עלין בין מישראל ובין מן העובד כוכבים יעשה בטומאה ור' יוסי בר' יהודה אומר משטיח של עלין כמשטיח של אדמה מישראל יעשה (טז) בטומאה ומעובד כוכבים יעשה בטהרה: ז הלוקח משטיח של אדמה מישראל לעשותו צמוקין ה"ז (יז) עושה זיתים בטהרה. האוכל מן הסלים ומן המשטיח של אדמה אכל והותיר כסאה כסאתים (יח) אע"פ [ד] שניפצה לגת והיין מגיתו ע"ג ענבים טהור וכן בעובד כוכבים אין חושש משום יי"נ. נפל ממנו גרגר יחידי אם יש לו חותם (יט) טהור אין לו חותם טמא (י) בד"א בזמן שנגע במקום (כ) חותם [ה] טהור ר' יוסי בן כיפר (כא) א"ר אלעזר בד"א בזמן שנגע במקום [ו] לא נגע במקום המשקה טהור (כב) ר' יוסי אומר נפלה הימנו כארבע כחמש ביצים ודרכן כולו [ז] בבת אחת משקה היוצאין מהן טהור כיון שדרס עליהן משקין טהרה שאין לו משקין במה יטמא (כ) מי שהיה עומד ומדבר ע"פ הבור ונתזה צינורה מפיו ספק הגיע לבור ספק לא הגיע של שמן ספיקו טמא של יין ספיקו טהור מפני שהבל הבור קולטת: ח (ל) הזולף את הבור (כג) כל אחת ואחת ונמצא השרץ בראשונה כולן טמאות באחרונה היא טמאה וכולן טהורות באמצעית הימנה ולמטה טמא הימנה ולמעלה טהור בד"א בזמן שבדק ולא כסה או כסה ולא בדק היה בודקן (כד) וכסה ונמצא שרץ באחת מהן היא טמאה בלבד: ט (מ) השרץ שנמצא צף (כה) על שפת הבור של גת לתרומה ספיקו טמא (נ) לפועלים ספיקו טהור מפני שספק טומאה צפה. גת העליונה רה"ר והתחתונה רה"י אימתי בזמן שהרבים נכנסין בזו ויוצאין בזו (כו) אלא פתח אחד או פירצה אחת זו וזו רה"י: י (ס) מי שהיו גיתיו ובדיו טמאין ומבקש לטהרן (כז) הלולבין והעדשות מנגבן והן טהורין. העקלין של נצרין ושל בצבוץ צריך לנגבן של שיפה ושל גמי צריך ליישן כמה הוא מיישנן י"ב חדש רשב"ג אומר מגת לגת ומבד לבד ר' יוסי אומר [אם] רצה לטהרן מיד חולטן ברותחים או מולגן במי זיתים. רשב"ג אומר משום ר' יוסי נותנן (כח) בנהר שמימיו מהלכין מלא עונה או תחת הצנור שמימיו מקלחין וכשם שהוא מנגב לטהרות כך מנגב ליין נסך:

סליק פירקא וסליקא לה תוספתא מסכת טהרות

באור הגר"א

ואלו הן פריצי זיתים וענבים היוצאין מן הקורה. פי' בין מזיתים ובין מן הענבים: הגפת מן הזיתים. פי' הוא פסולת של זיתים: כנסו לאוכלין מטמא טומאת אוכלין. פי' שנעשה אוכל: החרצנין והזגין. פי' פסולת של ענבים: אע"פ שכנסן לאוכלין בטלה דעתו השוקל ענבים בכף מאזנים אע"פ שהיין צף על גבי ידיו ואע"פ שחיבב עליו מתחלה. פי' להיות משקה: טהור. פי' שלא הוכשר דוודאי לא ניחא ליה בהוצאתן כיון שהולך לאבוד או שהיה טוב יותר אילו היה משקה בפנים לפיכך לא הוה משקה וטהור שאינו מקבל טומאה מידיו: וכן בעובד כוכבים כו'. פי' לענין יין נסך נמי לא הוה משקה: הבוצר כרמו לשוק אם לא מצא שוק מחזירן לגת זיתיו לשוק אם לא מצא להן שוק מחזירן לבד אע"פ שמוליכן בסלין טמאין וקופות טמאין טהורין. פי' כיון שדעתן היה למכור אף שהיה בדעתו אם לא ימכור יחזרו לגת לא הוי כמו שבוצר לגת ולא חשיב אותו משקה היוצא מהן משקה להכשיר אותן שיקבל טומאה: כנסן לרשות הגת. פי' אפילו לא מכר אח"כ נמי אינו מקבל טומאה דאמרינן שמא ימצא לו לקוחות וימכר אותן ואינו [טמא] עד שיכניס אותן לרשות הגת: הלוקח משטיח של אדמה. פי' כלי הוא שיש בו נקבים והמשקין יוצאין הימנו: מישראל. פי' אם לוקח מישראל ע"ה: יעשו בטהרה. פי' שהוא נאמן לומר שלא היה בכלי אחר קודם שנתן לזו ובזו לא הוכשר שהמשקה הולך לאיבוד ולא ניחא ליה: מן העובד כוכבים יעשו בטומאה. פי' דחיישינן שמא היה תחלה בכלי אחר והוכשר כשהיה שם ונטמא: משטיח של עלין. פי' שאינו הולכת לאבוד כ"כ: בין מישראל כו' יעשו בטומאה. פי' דהוכשר ע"י משקין כאן: משטיח של עלין כמשטיח של אדמה. פי' ולא הוכשר באותו כלי ע"י משקין היוצאין כאן שג"כ הולך לאיבוד לפיכך מישראל יעשו בטהרה ומן העובד כוכבים יעשו בטומאה כדפי': הלוקח. פי' ענבים: משטיח של אדמה מישראל לעשות אותן צמוקין הרי זה עושה אותן בטהרה. פי' אפי' צריך לעשות צמוקין מהן ואח"כ ניחא ליה קצת שיצאו הימנו משקה וס"ד דהוי כמו הפוצע זיתים דהוכשר קמ"ל דכיון שהוא במשטיח של אדמה שהמשקה הולך לאיבוד לא הוכשר ולפיכך בישראל שנאמן שלא נתן תחלה בכלי אחר ולפיכך מותר לעשות אותן בטהרה ומשטיח של אדמה. פי' הוא כלי שהמשקה הולך בו לאיבוד ואיירי בענבים שלא בצרן לגת ואליביה דבית הלל דסבר כיון שלא בצרן מתחלה לגת לא הוכשר ע"י משקה היוצא ממנו אח"כ ניחא ליה שיצא או שיצא על ידות: אע"פ שנופצה לגת והיין מגיתו על גבי ענבים טהור. פי' ולא נטמא על גבי ידים שלא הוכשר ע"י משקין אלו אפילו באו לרשות הגת כיון שמשקה היוצא הולך לאיבוד ובצרן מתחלה לגת אינו חשוב משקה היוצא מהן למשקה והוי ממש כזו מתני' דהאוכל מן הסלים כו' אלא שמוסיף שבעובד כוכבים נמי אינו חושש בכהאי גוונא משום יין נסך כו': נפל הימנו גרגר יחידי. פי' דאיירי שהיה בתחלה בעביט ובעלין שאין המשקה הולך לאיבוד ולפיכך אם היה יוצא הימנו משקה היה מוכשר ע"י המשקה הזה ואיירי שנפל ממנו גרגיר יבש שאינו יודע אם היה בו משקה או לא שאם היה מלוכלך במשקה היה וודאי מוכשר ע"י המשקה אלא דאיירי בסתם וכשנטל לאוכלו בידו נפל מידו לגת שאם הוכשר היה זה הגרגיר נטמא ע"י סתם ידים היה מטמא הגת וקתני במתני' דתלינן בתר חותם אם יש עליו חותם אמרינן ודאי לא יצא מהן משקין ולא הוכשר עדיין ולא נטמא ע"י ידים וכשאין עליו חותם. פי' החותם שעל פני הפירי ואם ניטל הימנו החותם אמרינן שוודאי יצא הימנו משקה ולכך אמרינן שאף בשעת נגיעה היה המשקה ולכך מחזקינן שטמא אותו הגרגיר וטמא הגת ומפרש הכא: דבד"א בזמן שנגע במקום החותם. פי' דאף כשאין עליו חותם לא מחזקינן שהיה משקה על כל הגרגיר אלא במקום החותם ולפיכך לא מטמאינן את הגת אלא כשנגע במקום החותם שנטמא המשקה שעל החותם ומטמא הגת במשקה מטמא אחרים בכל שהוא אבל אם לא נגע בחותם אמרינן שלא היה שם משקה כלל ולפיכך אפילו יש כביצה בגרגיר נמי כיון שלא נגע במשקה המשקה טהור שאין הגרגיר מטמא אחרים אלא בכביצה ולפיכך המשקה טהור וגם הגת טהור אי נמי אפילו יש כביצה בגרגיר נמי כיון שלא נגע במשקין הוי הגרגיר שלישי שנטמא בידים ושוב אינו יכול לטמא את הגת אפילו הוא של תרומה אבל כשנגע במשקין הוי המשקין ראשון והגרגיר שני ופוסל את הגת אם הוא של תרומה: וה"ג. בד"א בזמן שנגע במקום חותם טהור אם לא נגע במקום חותם טהור ר' יוסי בן כיפר אומר בד"א בזמן שנגע במקום משקה לא נגע במקום משקה טהור. פי' דסבר ר' יוסי דלא תלוי כלל בחותם אלא אם נגע במקום משקה כו': בארבע וכחמש ביצין ודרכן כולן בבת אחת. פי' מידים לגת: נפלה הימנו. פי' אפילו נטמאו תחלה הגרגרין ע"י ידים אינו מטמאין המשקין היוצאין הימנו אלא המשקין טהור ומפרש טעמא: כיון שדרס עליהן בטלה. פי' החבור שלהן ואין מצטרפין זה עם זה: ואין למשקין במה יטמא. פי' שהמשקין אינו נוגעין אלא באחד וכיון שאין מצטרפין זה עם זה לא נטמא שאינו נוגע בכביצה ואין אוכלין מטמא אחרים אלא בכביצה: ה"ג של שמן ספיקו טמא מפני שהבור מתליקו. פי' וקרוב הדבר שנפל לבור: של יין ספיקו טהור מפני שהבל הבור קולטו. פי' וקרוב שלא נפל לבור שאינו מתליק לתוך הבור ולכך לא מחזקינן שנפל לבור: הזולף את הבור בכל אחת ואחת. פי' כל פעם בחביות אחרת: ונמצא השרץ בראשונה כולן טמאות. פי' כיון שהתחיל בראשונה לתוך הבור טמא את הבור דלכן אמרינן שמחזיק טומאה משעה לשעה וכיון שנמצא עכשיו טומאה אמרינן שהיה ג"כ בשעה שדלה מן הבור טומאה בתוכו ולפיכך טימא את הבור: בזמן שבדק ולא כיסה כו'. פי' שיכולין לומר שנפל השרץ לתוך הדלי ולא היה כלל בבור ולפיכך אינו טמא אלא הימנו ולמטה מחמת שטימא הדלי את הבור אבל לדלי וכיון שהיה בבור מחזקינן טומאה משעה לשעה ואמרינן שהיה ג"כ מתחלה בבור ולפיכך אפילו נמצא בראשונה כולן טמאות כן הוא הגירסא במתני': לתרומה ספיקו טמא. פי' לתרומה שנתרמה תחלה מתוך זה הגת טמא דכיון דמחזקינן טומאה משעה לשעה אמרינן שהיה השרץ שם כשתרם אף קודם שנתרמה ולפיכך טמא התרומה: ולפועלין. פי' שאף שהיה השרץ בה תחלה אפשר שלא נגע בו הפועלין לכך ספיקו טהור. דהאי ספק טומאה צפה וספיקו טהור: גת העליונה רה"ר כו'. פי' אם היה שני גתין זה למעלה מזה העליונה רה"ר והתחתונה רה"י: אין לו אלא פתח אחד או פרצה אחת זו וזו רה"י. פי' אפילו גת העליונה: ה"ג מי שהיה גיתיו ובית בדיו טמאין ורוצה לטהרן. פי' שרוצה לעשות עכשיו זיתים בטהרה: הדפין. פי' זהו הדלת שניתנין על הענבים: והלולבין. פי' היינו חופיה שמנקין בה את הגת: והעדשין. פי' זה הגת עצמה שהענבים נתונים שם: מדיחן והן טהורין. פי' שאינו בולעין כלל: העקלים של גמים ושל בצבוץ. פי' רש"י יש מקומות שקושרין את התפות של תרגום בעקלים סביב: מנגבן. פי' שבולעין מעט ולכך צריך ניגוב אבל בניגוב סגי: של שיפה ושל גמי מיישנן. פי' ולא סגי אפי' בניגוב: ובמה מיישנן י"ב חודש רשב"ג אומר מניחן מגת לגת ומבד לבד. פי' ומפרש בגמ' דליכא בינייהו תרפי אפלי. פי' שפעמים איכא יותר מי"ב חודש ופעמים איכא פחות: ר' יוסי אומר הרוצה לטהר מיד. פי' ואינו רוצה לישנן: מגעילן ברותחין. פי' ע"י עירוי: או מולגן במי זיתים רשב"ג אומר משום ר' יוסי מניחן תחת הצינור שמימיו מקלחין או תחת המעיין שמימיו רודפין וכמה מלא עונה וכשם שאמרו ביין נסך. פי' להכשיר את בית הבד מיין נסך: כך אמרו בטהרות. פי' לטהר אותן מטומאה ובגמ' פרכינן דהא הלכה קיימינן וקאמר בפירוש שמטהר אותן כן וביין נסך לא קתני כלל והאיך אתה מדמה טהרות ליין נסך ומשני איפכא תני וכשם שאמרו בטהרות כך אמרו ביין נסך כו' וכן הוא הגירסא הכי:

הגהות הגר"א

(ט) פריצי: (י) מתחת הקורה הגיפן מן הזיתים כנסן לאוכלין כו' אע"פ שכנסן לאוכלין בטלה דעתו: (יא) ע"ג ידיו ואע"פ שחישב עליו טהור כנסן לתוך הכלי טמא הדורס ענבים בחביות אע"פ שהיין צף ע"ג ידיו טהור וכן בעובד כוכבים כו': (יב) הבוצר כרמו כו' מחזירן לגת ואע"פ שמוליכן בסלים טמאים ובקופות טמאות טהורין כו' טהורין נכנסו לרשות הגת הוכשרו לקבל טומאה הלוקח כו': (יג) בטהרה: (יד) בטומאה: (טו) עלין בין מישראל בין מן העובד כוכבים יעשה בטומאה: (טז) יעשה בטהרה ומעובד כוכבים יעשה בטומאה הלוקח כו': (יז) עושה בטהרה: (יח) וזרקן לגת אע"פ שנופצן לגת והיין מנתז ע"ג ענבים כו': (יט) טהור וא"ל טמא: (כ) חותם לא נגע במקום חותם טהור: (כא) אומר משום ר"א כו' במקום המשקה: (כב) ר' יוסי אומר אפילו נפלה הימנו ארבעה וחמשה ביצים ודרסן כולן בב"א משקה היוצא מהן טהור שכיון שדרס עליהן בטלה שאין למשקין כו': (כג) בכל א"א נמצא השרץ: (כד) ומכסן ונמצא שרץ באחד מהן הכל טמא. השרץ כו': (כה) ע"ג שפת הבור של גת ספיקו טמא כו' טהור מפני שזה ספק טומאה צפה: (כו) אבל אין שם אלא פתח: (כז) הדפין והלולבין והעדשים מדיחן והן טהורין של נצרין ושל בצבוץ: (כח) בצינור שמימיו מקלחין ובמים שמימיו רודפים כשם שהוא מנגב ליין נסך כך הוא מנגב לטהרות:

אור הגנוז

פריצי: [ב] הגפת ומן הזגין: [ג] בטל זה: [ד] הבוצר: [ד] שנפצה והיין: [ה] לא נגע במקום חותם: [ו] משקה: [ז]

מצפה שמואל (ו) והחרצנים והזגין. מיי' פ"א מהל' טו"א הי"א: (ז) השוקל ענבים בכף. עי' ר"ש פ"ה מ"ו ומיי' פ"י הט"ו מט"א והכ"מ לא ציין מקומו: (ח) הבוצר כרמו. פי"א מט"א ה"ב: (ט) הלוקח משטיח. מיי' שם ה"ג. ועי' כ"מ שם ור"ש שם: (י) בד"א בזמן שנגע. עי' רא"ש פ"ט מט"א ה"ד. ועי' כ"מ שם: (כ) מי שהיה עומד ומדבר. מיי' פי"א הט"ז מהא"ש: (ל) הזולף את הבור. ר"ש פ"י מ"ז: (מ) השרץ שנמצא. מיי' פי' מהל' אה"ט ה"ו: (נ) לפועלים. היינו אוכלי חולין בטהרה וכ' הר"ש דס"ל לתרומה ספיקו טמא ופליג אדלעיל: (ס) מי שהיו גיתיו. עי' ע"ז עו. ועי' רש"י ותוס' שם וכ"מ פי"א מפ"א ה"ט. ועי' ר"ש כאן שהאריך. ועי' סוף מס' ע"ז מה שכתוב על הגליון:

זר זהב ומנחת בכורים

ממכן והגר"א גרס שימעטו והוא מעיטת הקורה עליהן והוא אחר הסחיטה: ואלו הן. הגרגרים שנשתיירו מתחת הקורה. של בית הבד: ס"ל הגפת מן הזיתים וכנסן לאוכלין: גפת. הוא פסולת הזיתים: ד אינו חושש משום יי"נ. דעדיין לא נמשך היין מן הזגים: ה לשוק. למכור: טהורים. לפי שלא הוכשרו רק שלא יתן הקופות טמאות בתוך הגת דלא הוכשרו: טהר זיתים. בגו"י. הזיתים המוכרים אשר אמרו דטהורים אם הכניסם לגת טמאין דלא הוכשר: ו מטוית. ענבים השטוחות: יעשה בטומאה. דעדיין לא הוכשר וכשבצרן מתחלה לאכילה דלא הוכשרו: משטיח. של עלין (הר"ש גרס) יעשה בטהרה. דמשטיח של עלין הוכשר יותר כמבואר במשנה כיון דמניח על העלין ודאי בצרן לגת והוכשר כמבואר בשבת פ"ק דהבוצר לגת הוכשר: ז לעשותו צימוקין. ניחא ליה במשקין דטייף עלייהו שמתוך כך הם נותנים טעם: מן הסלים. דסתמן לאכילה נבצר: טהור. ולא הוכשר דאותן טפין אין עליהם תורת משקה ולא ניחא ליה במאי דטייף הואיל ולאכילה נבצרו: נפל ממנו. בעביט של ענבים או משומר של עלין דהוה בוצר לגת דהוכשר המשקה היוצא מהן רק שנפל גרגר ועל הגרגר במקום העוקץ יש חותם ואין המשקה יוצא מחמת החותם: אין לו חותם. וניטל לאכלן דהוכשר המשקה מחמת הסתחלה בבצרן לגת וטמא המשקה וחוזר ומטמא הגת: במקום חותם. לא נגע במקום חותם טהור. ס"ג הגר"א וכן בר"ש כיון דלא נגע במשקה במה יטמא: נפלה. וכו'. כנוסחת הגר"א דתנן (פ"י מ"ו) נפלו הימנו כארבע כחמש ביצים ודרכן במקום שפטי כביצה טהור כיון שיצאה טיפה אחת אין באוכל כביצה אבל יותר מכביצה טמא כיון שיצאה טיפה הראשונה נטמאת בכביצה ומשקה מטמא כלי בכל שהוא אבל לא אוכל רק בכביצה: ודרכן כולן בבת אחת. בדריסה נתבטל המשקה מהם ומתבטל המשקה עם האוכל ואין אוכל מטמא כלי: שאין לו משקין. דנתבטלו: הבור קולטת. אינו יורד לבור אבל של שמן מתוך שהשמן מתליק יורד לבור: ח הזולף את הבור. שנותן חביות לבור בזה"ז וממלאן: כולן טמאות. מן הבור והן החביות דנטמאו כולן בראשונה וה"ג לה כנוסחת הגר"א וכן במשנה (עיין בסג"ה בר"ש): באחרונה. תלינן שבה נפל השרץ ואם בבור שמא נפל אחר הראשונות והוא ספק לקולא: שבדק. החביות מקודם שלא היה בו שרץ אבל לא כסה וי"ל דנפל אחר הבדיקה וכן לא בדק שמא היה מקודם: הכל טמא. שהרי ע"כ מן הבור הוא ונוי' בזה מוטעה ונוסחת הגר"א עיקר: ט ספיקו טמא. דטומאה צפה טמא בתרומה: לפועלים. באוכלי חולין בטהרה. ולעיל בפ"ה הלכה ד' מבואר דגם לתרומה ספיקו טהור (עי' ר"ש פ"י מ"ו): העליונה. מקום שדורכין הענבים: והתחתונה. מקום שיורד משם היין לבור: אין שם אלא וכו'. וכן בר"ש: י הדפין. וכן בר"ש והן הדפין המניחין ע"ג התפות של זיתים ועושין עגול של טיט ונותנין על התפות ולפי שעגול כמו עדשה נקרא עדשה: הלולבין. שעושין מלולבי דקל: מנגבן. יש גורסין מדיחן ועי' ר"ש סוף מכילתין וה"י טבילה דהוו כפשוטי כלי עץ: גלרים. מסיב הדקל ועושין כמו קופה ונותנין בתוכו הזיתים אחר סחיטתן ומניח עליו דבר המכביד להוציא משקה: בצבוץ. י"מ פשתן וי"א קנבוס: שיפה. מין א' של גמי: י"ב חדש. שכלה היין והשמן שבו: מגת לגת. ביין ואף דליכא שנה בינתים כגון בחפלי: לטהרן. מטומאתן:

סליק מסכת טהרות בסיעתא דשמיא

תוספתא מכשירין פרק א

פרק ראשון א (א) המרעיד את האילן להשיר ממנו משקין ונפלו על תלושין שבו ועל מחוברין שתחתיו ב"ש אומרים בכי יותן וב"ה אומרים על התלושין בכי יותן ועל המחוברין אינם בכי יותן. א"ר יוסי בר' יהודה לא נחלקו ב"ש וב"ה על המרעיד את האילן להשיר ממנו משקין ונפלו על התלושין שבו ועל מחוברין שתחתיו (א) שאינו בכי יותן ועל שעקרן משנגבו שאינן בכי יותן על מה נחלקו על המרעיד את האילן להשיר ממנו אוכלין ונפלו (ב) מבד לבד ומסוכה

הגהות הגר"א

פ"א (א) שהן בכי יותן: (ב) מבד על בד

מצפה שמואל (א) המרעיד. ר"ש פ"א מ"ד ומיי' פי"ג מט"א הס"ו שם וכ"מ שם:

זר זהב ומנחת בכורים

פרק א א המרעיד את האילן. כללא דהכשר דבעינן מים לרצון וכשנפל מן המים על פירות המחוברים שתחת האילן לכ"ע בכי יותן דניחא ליה והרי כיון שיפלו על פירות המחוברים ולכן אם נגעו בהן פירות או שבא שמחוברין בשעה לחין הוכשר וכאן מיירי שנפלו מן האילן על חבירו ומשם לזרעים שתחתיו דלא כוון ממש שיפלו על הזרעים בזה פליגי ב"ש וב"ה במחוברים אבל בתלושין הוה לרצון כיון שנתכוין לתלוש המים מהאילן ונפלו על התלושים אף שלא נתכוין להפיל על התלושין: שהן בכי יותן גרסינן. וה"ה לשון התוס' ועל שעקרן וכו' דהנא בפ"ע ולא עריב ותני להו: שעקרן. משנגבו דשוב המחוברים שנפל עליהן המים אינם מוכשרין: להשיר ממנו אוכלא

(ג) ומסוכה לחבירתה באותו אילן שב"ש אומרים בכי יותן וב"ה אומרים אינן בכי יותן: ב אמרו ב"ה לב"ש (ד) הכל מודין במעלה [א] מעודד ונתנו על גב הנהר שאע"פ שהמים יורדים מצד העליון לתחתון שאינן בכי יותן אמרו להן ב"ש אי אתם מודין במעלה שני שקין (ה) [ב] מעודדים ונתנן זה על גב זה שהמים יורדין מן העליון לתחתון שהתחתון בכי יותן. (ב) ר' יוסי אומר אחד שק [ג] ואחד שני שקין ב"ש אומרים בכי יותן וב"ה אומרים אינן בכי יותן ר' יהודה אומר ר' אליעזר אומר זה וזה בכי יותן ר' יהושע אומר זה וזה אינן בכי יותן ור"ע אומר התחתון בכי יותן והעליון אינו בכי יותן: ג הממחק את הגג ואת הכרישה אע"פ שהמים יורדים מצד העליון (ו) לתחתון אינן בכי יותן נתלשו הרי זה בכי יותן. ר' יוסי אומר זב וטמא שהיו מהלכין בדרך וירדו גשמים על שערו ועל כסותו אע"פ (ז) שהמים נתלשין מצד העליון לתחתון הרי אלו טהורים שאין נחשבים אלא לאחר שיצאו (ח) מכולו. יצאו מכולו הרי אלו מוכשרין וטהורין שאין נחשבין אלא לאחר יציאתן: ד (ג) המסדר קנקנים בכיפה (ט) [ד] ששאבו יותר מלוג אינו בכי יותן ולענין מי חטאת אין חוששין שמא שאבו. אחרים אומרים משום ר' נחמיה אם היו מחוסנות אינן שאובות: ה מי פירות שנפלו לתוכן טיפת מים (ד) כל שהן טמאים דברי ר"מ והכ"א הולכין אחר הרוב ר' אליעזר בן יעקב אומר (ה) אפי' (י) קירצוד שנפל לתוכו טיפת מים כל שהוא טמא (ו) נפל לתוכו (יא) דבש וחלב הולכין אחר הרוב: ו (ז) הטורף את גגו והמכבס את כסותו אימתי יודע אם רבו גשמים אם לאו (יב) בתחלה הוא מנטף טיפין דקות ועכשיו הוא מנטף טיפין עבות ר' יהודה אומר בתחלה היה מנטף (יג) טיפין [ה] מתוכו ועכשיו טורד טיפה אחר טיפה: ז (ח) (יד) מצא בה בשר הולכין אחר רוב הטבחין. (ט) מהרוזות הולכין אחר רוב אוכלי בשר (י) מצא בה תינוק מושלך מחצה על מחצה מטילין עליו שני חומרין ר' יהודה אומר אם היתה שם עובדת כוכבים אחת או שפחה אחת היא חשודה להשליך:

פרק שני

א (א) (משקין) חבית שהיא מליאה פירות ונתונה בתוך (א) המשקין א"ר יוסי בד"א בשל חרס אבל בשאר כל הכלים אינן שואבין. וכלי אבן הרכין הרי (ב) הוא ככלי הרש (ב) סדין (ג) [ד] ששלחו על גבי סילון של יוצר להטיח בו את חטין אם מחמת המים בכי יותן אם מחמת הסדין אינו בכי יותן: (ג) המרבץ את ביתו במים (ד) טמאין ונתן בו שבלין וטננו אם יש עליהן משקה טופח ה"ז בכי יותן ואם לאו אינו בכי יותן ר"ש אומר אע"פ שיש עליו משקה טופח אינו בכי יותן (ד) מודים חכמים לר"ש במרבץ את גרנו (ה) שהוא בכי יותן [ה] ובמשקין להבא פסול אם בשביל שיטח עליהן ה"ז בכי יותן ואם בשביל שילך למלאכתו אינו בכי יותן: ב (ה) בהמה שירדה מאליה מים העולין בפיה [ו] ובמעיה בכי יותן בידה וברגלה אינן בכי יותן ר' יהודה אומר המים העולין ברגלי האדם לעולם טמאין ר"ש בן אלעזר אומר מים העולין ברגלי בהמה טמאה לעולם טמאין. (ו) הממלא בחבית המים העולין באחריה ובחבל המכונן על צוארה ובחבל (ו) של צורכה אינן בכי יותן מי חטאת אינו חושש שמא לא נתמלא בכלי. עריבה שירד דלף לתוכה הניתזין והצפין (ז) בכי יותן נטלן לשופכן ב"ש אומרים בכי יותן וב"ה אומרים אינן בכי יותן (ז) בד"א בטהורה אבל בטמאה הכל מודין שהוא בכי יותן דברי ר"מ ר' יוסי אומר אחת טמאה ואחת טהורה ב"ש אומרים הרי הן בכי יותן וב"ה אומרים אינן בכי יותן: (ח) הנוגע (ח) בנבלה בתוך המקוה טמא וטהור בעלייתו הנוגע במשכב ומושב בית המקוה טמא וטהור בעלייתו: (ט) זב שדרס על גבי משכב ומושב בתוך המקוה טמא וטהור בעלייתו (י) פירות שנפלו לתוך אמת המים ופשט מי שידיו טמאות ונטלן ידיו טמאות והפירות טהורין ואם הישב שיודחו ידיו ידיו טהורות והפירות בכי יותן: ג (כ) הממלא בקילון פירש ר"ע אם נגבו מיד טהורין ואם לא נגבו אפי' עד ל' יום טמאין סתמן ג' ימים. (ל) (ט) עצים שבלעו משקין טמאין וירדו להן גשמים ורבו טמאין אבא יוסי בן דסאי ור' יוסי בן המשולם אומרים רבו טהורין יסיקם אפי' בידים טמאות הוציאן שירדו עליהן גשמים (י) ורבו טהורין לא יסיקן אלא בידים טהורות. ר"ש אומר אם היו לחין והסיקן ורבו [עליהן] משקין היוצאין מהן על (יא) כוס שבלעו טהורין מק"ו ומה אם מי גשמים שהן עלולין לקבל טומאה הרי הן מטהרין ברוב. מי פירות שאינן עלולין לקבל טומאה אינו דין שיטהרו ברוב. אמרו לו לא אם אמרת בגשמים שמטהרין את הטמאין תאמר במי פירות שאין מטהרין את הטמאין: ד (מ) הטובל בים או בנהר אע"פ שהפליג יותר ממיל ה"ז בכי יותן. (נ) עבר בנהר אחר (יב) דהאו חבירו או שירדו עליו גשמים ורבו טיהרו שניים את הראשונים. (יג) התרנגולה והמדוכה שהיו בהם מים טמאין והטבילן ראשונים טהרו מלטמא והשניים הוכשרו לקבל טומאה. (ס) העושה צפור במים הניתזין ואת שבה אינן בכי יותן דברי ר"מ ר' יהודה אומר זה וזה בכי יותן (ר' יוסי אומר הניתזין אינן בכי יותן ואת שבו ה"ז בכי יותן). והעושה אמה (יד) בפירות אינן בכי יותן: ה (ע) המודד את הבור (טו) בין לעומקו בין לרחבו אינו בכי יותן אמר לו ר"ט מה לי כשמדדו לעומקו מה לי כשמדדו לרחבו א"ל כשמדדו לעומקו רוצה למשקה שברושם טהור א"ל אי אתה מודה שהממלא בחבית

הגהות הגר"א

(ג) ומשוכה לחברתה וכו': (ד) אי אתם מודים במעלה שק א' ונתנו ע"ג הנהר או ע"ג המערה שאע"פ וכו' לצד התחתון: (ה) מן המערה ונתנן כו': (ו) לצד התחתון: (ז) אף על פי שסוחטן והמים יורדין מצד וכו': (ח) מכולן. יצאו מכולן: (ט) אע"פ ששאבו וכו' אינן בכ"י: (י) כור ציר: (יא) לתוכו יין דבש כו': (יב) אם בתחלה היה מנטף גסות ועכשיו הוא מנטף כו': (יג) טיפין חתוכות ועכשיו יורד טיפה: (יד) מצא בשר: פ"ב (א) המשקין כל ששאבו הרי זה בכי יותן אר"י כו': (ב) הן: (ג) שנתנה ע"ג סילון לחטן בו את הטיט וטננו אם מחמת כו': (ד) במים ונתן: (ה) שאינו בכ"י ובמשכים להביא פסולת אם בשביל שיש עליו טל ה"ז בכ"י ואם בשביל שלא יבטל ממלאכתו אינו בכ"י. בהמה שירדה לשתות מים העולים בפיה ירשפמה ה"ה בכ"י בידה וברגלה אינן בכ"י רשב"א אומר המים העולין ברגלי אדם לעולם טמאין ר"א מים העולין ברגלי בהמה טמאה לעולם טמאין. הממלא כו': (ו) שהוא לצרכה ה"ה בכ"י ולענין מי חטאת אינן חוששין כו': (ז) אינן בכ"י: (ח) בנבילה והנוגע במשכב ובמושב בתוך המקוה טמא וטהור בעליתו. זב שדרס ע"ג משכב כו': (ט) עצים שנפלו עליהן משקין טמאין וירדו עליהן גשמים טמאים אבא יוסי בן דוסתאי אומר אם רבו טהורין ויסיקן אפי' כו': (י) אפילו רבו טמאים בלעו משקין טמאים אע"פ שהוציאן שירדו עליהן גשמים טהורים ולא יסיקן אלא בידים טהורות רש"א כו': (יא) מים שבלעו: (יב) או שדחאו חבירו כו': (יג) התרקב והמדוכה: (יד) במים: (טו) בין לארכו ובין לרחבו ה"ז בכ"י דברי ר"ט רע"א לעמקו בכ"י ולרחבו אינו בכ"י א"ל ר"ט כו' א"ל דשמדדו לרחבו אין רוצה במשקה שברושם וכשמדדו לעומקו רוצה במשקה שברושם. א"ל א"כ יהא משקה שברושם טמא למטה מן הרושם

אור הגנוז

פ"א [א] שק אחד מעודד: [ב] מעודרין: [ג] אחד: [ד] אע"פ שאמרו יותר מלוג: [ה] מתונות: פ"ב [ד] ששטחו: [ה] ובמשכים להביא: [ו] בספפית:

מצפה שמואל

(ב) ר' יוסי אומר. כריתות טו: ועי' ר"ש כאן וטוכר בכ"מ פי"ב מט"א ה"ו וע"ש בהשגות ראשונה ושניה: (ג) המסדר קנקנים. ר"ש שם: (ד) כ"ש טמאים. מיי' פט"ז ה"ז מט"א וגירסתו שם לרבנן בכ"ש ובשאר משקין הולכין אחר הרוב וע"ש בכ"מ: (ה) אפילו כור ציר. עי' בכורות כב. וכנ: ועי' ר"ש כאן פ"ב מ"א דמפרש טמאין פי' שהוכשרו דא"א לפרש טמאים ממש דמטעם מים שנפל לציר לאו בר קבולי טומאה הוא כמבואר בבכורות ונראה דמפרש לה בציר ממש ולא בציר הלקות מע"ס דמסתמא אגיו מים וכשמערב מים הו"ל רובו כמבואר שם ומ"מ לענין הכשר מבואר לדעתו דמכשיר אף כ"ש ומחלק בין הכשר לטומאה ולפ"ז רהב"י דסכא אינו אך דרהב"י בפ"ו מ"ג דמבואר שאי ליטנא דציר שנפל לתוכו מים כ"ש דטמא אשר לזה מוקמינן בבכורות הסתם משנה הלוקח ציר מע"ה והנה לדבריו כאן בציר ממש אשר מעורב מים כ"ש מכשיר אבל אינו טמא וסותר לזה מ"ש בתרומות פי"י מ"ט בהביא הירושלמי דתרומות מהו טהור מלהכשיר אבל ליטמא בכ"ש טמא ובמשנה מכשירין פ"א נמי תנן רהב"י אומר ציר טהור שנפל לתוכו מים כ"ש טמא עכ"ל והנה ע"כ הביא המשנה לפרש הירו' דבכ"ש היינו במעט מים וכמ"ש הרא"ש א"כ ממ"נ אם נפרש בציר ממש א"כ טמא ואינו מכשיר וכאן הוא בהיפך להרא"ש ואם נפרש בסתם ציר הלוקח מע"ה א"כ מתלה מים הוא ובתערובות כ"ש ס"ל רוב ממש בזה פשיטא דהוי משקה להכשיר ולטמא ופלא על הר"ש דמביא משנה דמכשירין ושם מפרשינן בבכורות ברוב מים כמ"ש הרא"ש שם א"כ איך נפרש הירושלמי בכי וגם הסברא הפוכה דבמעט מים אינו טמא ומכשיר וברוב מים הוי בהיפך ולולא שהביא הר"ש משנה דמכשירין אפשר לפרושי הסיו' ברוב מים והיינו בכ"ש עם המתלה מים כמבואר בבכורות ואף דבכל ציר טמא ומכשיר בציר הגבים אינו מכשיר ואפשר לפרש גם הר"ש כן אלא בקשה מאי דוחקיה לאוקמיה בסתם ציר וטהור מלהכשיר ניחא. דמיירי בציר ממש וטהור ממש אף ליטמא ואולי הירו' דינא קאמר וצ"ע ועכ"פ שיטת הר"ש נראה דרהב"י בתוספתא אינו רהב"י דמשנה ודין אחר הוא ושיטת הרהב"ד בהשגות פט"ז מט"א ה"ד בהשגה שפה נראה דמפרש הירו' במעט מים בכתב בציר תגבים דאינו מטמא ג"כ דלא מהני התערובות מים לטמא כמו דלמ"מ להכשיר ובכורות נמי אמרינן ציר לאו בר קבולי טומאה ע"ש נראה דמפרש במעט מים וטהור ממש להכשיר ולטמא כמבואר בבכורות (ובהירו' בעיא היא ע"ש) א"כ כאן בתוספתא ע"כ ברוב וכמ"ש שם בהשגה ראשונה על הרמב"ם בה"ד שנראה מדבריו דבמעט מים המעורב בציר טמא ואינו כן ע"ש בכ"מ (ולהרמב"ם גם פירוש המשנה כן עי' בפירוש המשנה שם פ"ו) ולפ"ז התוספתא דהכא מיירי כמו ממשנה ברוב מים ולהרמב"ם לשיטתו במעט מים וכ, דינא דמשנה דלפי פירוש הרא"ש דתוק הוא דרהב"י קאמר בהד ליטנא והוא דין אחר וגם מה שרלה לפרש דמכשיר ואינו טמא בכ"ש הוא סברה הפוכה כמ"ש ונראה דהר"ש בתרומות ס"ל דהירו' פליג אשיטת ש"ס דילן ומפרש דציר במים כ"ש ממש דליטמא טמא דהוי משקה ולכן הביא דינא דמכשירין בהירו' מפרש כן ולפ"ז לענין הכשר קיל יותר וכאן בציר בעלמא דאינו של תגבים גם מכשיר ושוב לא הוי סברה הפוכה ולא"ש פסק הרמב"ם בה"ד שנמכך ע"פ שיטת הירו' דלטמא בכ"ש טמא והיינו כ"ש ממש א"כ ציר בר קבולי טומאה רק ציר תגבים הוא דאינו מכשיר כמ"ש שם וא"ש פשט הרמב"ם ודלא כהכ"מ שכתב לפרש הרמב"ם ע"פ שיטת ש"ס דילן ובפיר הסיג הרהב"ד ע"פ שיטת ש"ס דילן ומ"מ קשיא על הר"מ כי נמבך אחר הירו' והוא ברור כדרכו בכ"מ ועי' בפי' הרהב"ד דעדיות דר"ל בסעיד שהוא טהור מלהכשיר היינו ברוב מים דכיון דאסור באכילה א"כ בטל המים שנערב וכאילו נפל לטיט אבל ליטמא טמא היינו בסתם ציר וכרוב מים ועוד מפרש דר"ל סעיד להקל שציר תגבים נמאס עד שהמים שבתוכו אינו מכשיר ואינו אוסר בתערובות תגבים טהורים ואינו מכשיר מכאן ולהבא אף ע"י רוב מים שבו אבל לענין טומאה בכ"ש טמא שהמים עמאים קודם שנתערבו ועדיין ראויין לאכול. ועי' מ"ש שהאריך קצת עכ"ד נראה דמפרש הירו' ברוב מים ואינו מכשיר ומטמא בציר תגבים אבל בציר בעלמא טמא ומכשיר א"כ התוספתא כאן ברוב מים מיירי אלא שקצת משמע מדבריו שם בפירוש הסכי דבתערובות מים טמאים כ"ש לא בטל כיון שעדיין ראוי לאכילה ומשמע כ"ש ממש וע"ש בפירוש המשנה בדבריו פ"ו מ"ב במפרש בא"ה. ועי' בשנות אליהו שכתב הגהת הירושלמי דתרומות שם מהו טהור מלהכשיר או לטמא הא לאכול אפילו כ"ש אסור עכ"ד א"כ טומאה והכשר חדא הוא וע"ש מ"ש בעדיות ברפ"ג על הגליון לענין דינא ועכ"פ אפשר לפרש דברי הר"ש דמפרש כן ברוב מים והביא שפיר משנה דמכשירין דמיירי ברוב מים ומ"מ כאן הסברה הפוכה לדבריו: (ו) נפל לתוכו דבש. מיי' פט"ז מט"א ה"ד וגרסינן שם יין: (ז) הטורף את גגו. ר"ש פ"ה מ"ד: (ח) מצא בשר. חולין צ"ה: (ט) מהרוזות. עי' חולין פ' גה"נ. ועי' ירושלמי שקלים פ"ז: (י) מצא בה תינוק מושלך. יומא פה: ועי' יבו' ועי' ר"ש פ"ב מ"ז: (א) חבית שהיא מלאה. עי' פ"ג מ"ב בר"ש: (ב) סדין. שם מ"ד ע"ש הגירסא: (ג) המרבץ את ביתו. מיי' פי"ד מט"א הי"ב ע"ש הגירסא. ועי' ר"ש שם מ"ה: (ד) מודים חכמים. מיי' פי"י ה"ו ומבואר משם כהגר"א: (ה) בהמה שירדה. מ"ז שם בר"ש: (ו) הממלא בחבית. מיי' פי"ב מט"א ה"ס וכ"מ. ועי' ר"ש פ"ד מ"א: (ז) בד"א בטהורה. עי' תוס' שבת יא. ד"ה הניחא היינו הא דאמרינן שם כלי טמא הוטב משקין ודלא כרפ"י שם. ועי' שבת יא. ועי' ר"ש כאן פ"ב מ"ה מ"ש בזה: (ח) הנוגע בנבילה. בתו"כ פרשה שמיני מקרא והנוגע בנבלתה יטמא אפילו במים. ועי' ר"ן ורא"ש בנדרים עו. דלכמה גירסות מבואר כן בגמרא שם דמקוה אינו מציל הטהורים מלטמא ועי' תענית רפ"ב טובל ושרץ בידו. ועי' ירושלמי נדרים פ"י: (ט) זב שדרס. עי' מיי' פ"ו מהל' אה"ט הט"ז: (י) פירות שנפלו. חולין לא: דלא בעי כוונה לחולין. ועי' ר"ש פ"ג מ"ד: (כ) הממלא בקילון. מיי' פי"ג מהל' ט"א והשגות וכ"מ שם. ועי' מ"ט בר"ש: (ל) עצים שבלעו משקין. עי' ר"ש פ"ד מ"י: (מ) הטובל בים או בנהר. בר"ש פ"ה מ"א וע"ש בהג"ה: (נ) עבר בנהר מיי' פי"ג ה"ו מט"א: (ס) העושה צפור במים. ר"ש פ"ה מ"ב: (ע) המודד את הבור. בר"ש פ"ה מ"ד:

זר זהב ומנחת בכורים

אוכלין. ומחמת הברתו נפלו המים דהיוצאין לכולי עלמא בכי יותן דמהא ליה וכי פליגי באותו אילן דלב"ה אינו בכי יותן דלא ניחא ליה במשקין שבאילן דמתכוין שיצאו מכל האילן וכדתנן (פ"א מ"ב) (שיטת הר"מ בחבורו פי"ג מהל' טומאת אוכלין הס"ו ע"פ פי' הכ"מ ועיין במ"ד מה שהביא הר"ש ע"ש פירושו) וי"מ דמיירי לענין פירות שבתחת האילן גופא ובמשנה מבואר דב"ש ס"ל בכי יותן ולב"ה אינו בכי יותן והיינו כשעקרן כשהן נגובין דכיון שהן לחין בעת תלישתן הוה הכשר לכ"ע וע"ז מבאר כאן דפליגי על מחוברין שבו ותלושין שתחתיה ור"י בר"י סבר דבזה אינו בכי יותן כיון דלא נתכוין להכיר על הפירות רק על אילן האחר וכי פליגי בתלושין שבאותו אילן וה"ג לה בתוס' בהיפך מחוברין שבו והתלושין שתחתיה והך על שעקרן משגיגגו הוא באור למחוברין שאינו בכי יותן שיינו שעקרן משנגבו (כן הוא לשיטת הר"ש פ"א מ"ג ומ"ד ע"ש היטב בהשגת הראב"ד ובכ"מ): ב אמרו ב"ה לב"ש. דסברי במשנה בנוער אגודה של ירק ונפל מגד העליון לתחתון דהוה בכי יותן דניחא ליה במה שירד לתחתון שעי"כ יצאו המים מן הירק: אי אתם מודים. כנוסחת הגר"א: וכה"א אינו בכי יותן. ומה דמבואר במשנה ר' יוסי אומר התחתון טהור הוא לב"ה: ג הממחק את הגג. שמדהיק ביד המים שעל הכרישה. שאין נחשבים משקה]: זב וטמא. כדתנן (פ"ד ב') מי שירדו עליו גשמים אפילו אב"ט אינו בכי יותן ואם ניער בכי יותן: [מוכשרין. מוכשרין וטהורין. דאימת הוה משקה לכי יצא וזוב אינו נוגע: ד קנקנים. חדשים: בכיפה. במחמת החום דרך שיתמלו מים מהם א"צ דרך כיפה להיות מלותלת ומחמת זה כלים שבתוכה מזיעים מים ושאבו מים: יותר מלוג. אפילו יותר מלוג: לענין מי חטאת. שכהנו בכלי אינו חושש שנתמלו מן המים ששאבו למי חטאת: מחוסנות. שכבר יצאו מימיו ונתקשו]: ה מי פירות שנפלו לתוכן כו' דר"מ והכ"א כו' תכמים דהכא היינו ר"ש דעלים ורבנן דעלים הייט ר"מ דהכא. דתנן (פ"ד י') עלים שבלעו משקין טמאין לא יסיקם אלא בידים טהורות בלבד ר"ש אומר אם היו לחין והסיקן ורבו המשקין היוצאין מהן על המשקין שבלעו טהורין. דר"ש סבר מי פירות מבטלין למים טמאין ברוב כרבנן דהכא דמשקין היוצאין מחמת העלים הן כמי פירות. ורבנן דהתם סברי אין מבטלין כר"מ דהכא. וכדתניא בתוספתא גבי עלים רש"א כו' טהורין מק"ו ומה אם מי גשמים שהן עלולין לקבל טומאה הרי הן מטהרין ברוב מי פירות שאין עלולין לקבל טומאה א"ד שיטהרו ברוב א"ל לא אם אמרת בגשמים שהן מטהרין את הטמאין אמר במי פירות שאין מטהרין את הטמאין: [טמאין. מכשירין. דהמים שבו חשיבי משקה א"כ אם נגעו בטומאה טמאים משום הכשר המים כ"ש שנפל לתוכן: כור ציר גרסינן. וי"ג כור סיד שמלא פירות נכשרין במים כ"ש ברוב. אם מי פירות אינו מוכשר ואם בדבש והלב מוכשר דז' משקין מכשירין ודבש והלב מהן: ו את כסותו. במים טמאים שעליהן שנפלו עליהן מי גשמים דתנן (פ"ב ד') אם רוב מי גשמים טהור: עבות. והוא מי גשמים: ר"י אומר וכו'. כנוסחת הגר"א וכן כר"ש והוא דר"י במשנה (שם) דאמר אם הוסיפו לנטף: ה"ג מצא בשר. כנוסחת הגר"א מהרוזות. בשר מבושל במהרוזות: שני תומרין. קדושין קדושין ואסור בנבילות ואם בא אחר וקדש מספק גם קידושי השני קדושין: ר"י אומר. דהולכין אחר רוב המשליכין ולכן אם היתה שם וכו']:

פרק ב א [משקין ל"ג לה ואי גרסי' ה"ג משקין שבתוך החבית ונתונה בתוך הפירות או חבית שהיא ושי' דתנן (בפ"ב מ"ב) כל שאלו בכי יותן כגון שנתלאתו ואר"י וכו': אם מחמת המים. שהחטים נתלאתו מחמת המים שבטיט היוצר שעושין כלי הרס: במרבץ את גרנו שאינו בכי יותן גרסי'. וכן במשנה פ"ג מ"ה: ובמשכים. להביא פסולת בשביל שהטל עליהן. ה"ג והוא מלשון פסולת גורן ויקב וניחא ליה בהטל שעליהן דהוה לרצון: שילך למלאכתו. לכן הוא משכים: ב מאליה. לשתות וכן במשנה: במעיה. בשפתה או בשפמה גרסי' דממילא עולין מחמת שתיית פיה והוה לרצון: בהמה טמאה. דחשיב הך משקין שהן כמו לרצון: המכונן. שמסבב החבל כמין טבעת וכמין צוהר יש לחבית: צורכה. טפה: מי חטאת. שבחבית אינו חושש משום הערובות מים שבחבל והרי לא נתמלאו בכלי דדמי לכלי גופא כמו בהכשר: בטמאה. דכלי טמא חשיב משקין להחשב מוכשרין ומהכא מייתי לה בשבת (יז) הניחא למ"ד כלי טמא הושב משקין: בעלייתו. משום טבילה]: ידיו טמאות. למעשר ולתרומה דבעינן כוונה לטבילה ומתני' דתנן ידיו טהורות לחולין דלא בעינן כוונה [והר"ש מפרש דהאי תנא סבר דלחולין בעי כוונה: טהורין. אינם מוכשרין דלא ניחא ליה במים: ג בקילון. סילון עץ או חרס שמוליכין בו מים משדה לשדה ועתה פסקו מלילך: סתמן. ג' ימים והא דתנן (פ"ד מ"ט) עד ג' ימים טמאים רע"א וכו' ריש ג"כ כר"ע ומיירי בסתמא: ה"ג עלים שנפלו וכו' וירדו עליהן גשמים טמאין. המשקין כשהיו. כנוסח הגר"א: ורבו טמאין. כשהיו דלא נתבטלו המים טמאים במי גשמים: אם רבו טהורין. [והא דתנן (פ"ד מ"י) אם רבו טהורין אבא יוסי היא דהגשמים יורדין שלא לרצון ולא מטמא] ורבו על המשקין טמאין ובטלום וטהרום הלכך מסיקן אפי' בידים טמאות דמי גשמים לא מיטמאו: [אפי' בידים טמאות. ולא חיישינן במה שנוגע בידיו על המים למעלה דאינו מטמא להיות התלה כיון דרבו מי גשמים הטהורים, ולא אחשבינהו למשקה דלא כוון שירדו גשמים: שירדו עליהן גשמים. דאחשבינהו כתלושין: טמאים גרסינן. בנגיעתן למים הטמאים ומים הטמאים אינם מתבטלים: ולא יסיקם גרסינן. כנוסחת הגר"א בבלעו משקין דדינו אף אם חשב טהורין דאינן נוגעין המשקין הבלוע במי גשמים וע"ז קאמר לא יסיקם אלא בידים טהורות דאם בטמאות מטמא סידים למשקין שעל העלים שסברי אחשיבנה להיות משקה והגר"א מפרש דלא יסיקם כלל דאם יוליא המשקה הבלוע יטמא וגם הנגיעה לא יסיה אלא בידים טהורות ומילי מילי קתני: והסיקן. ומחמת זה מוליא מים ורבו על מים שבלעו: טהורין. דמים היוצאין הוה מי פירות ונתבטל המים הטמאים במי פירות אבל לת"ק אין מים מתבטלין במי פירות וכדאיפלגי לעיל בפ"א במים שנפל לתוך מי פירות דרבי מאיר מטמא ותכמים מטהרין ותכמים דהתם הוא ר"ש דהכא ות"ק דהכא הוא ר"מ דהתם: שהן עלולין. דאחשבינהו כיון שירדו: מי פירות שאינם עלולין. גרסינן: שמטהרין הטמאין אם נעשו מקוה מ' סאה: ד שהפליג. באותו נהר הלך יותר ממיל לא בטל את הראשונים אבל באותו נהר הוה לרצון כיון דדעתו לטבול באותו נהר: צפור. שעושה בקנה צורת צפור במים: הניתזין. מהצפור: שבה. בהצפור: ה ה"ז בכי יותן דר"ט וכו'. כנוסחת הגר"א וכן בר"ש: אין רוצה. דאין נ"מ לו אם הקנה במים ולא ניחא ליה: שברושם. אמר לו א"כ יהא משקה וכו' כנוסחת הגר"א וכן בר"ש: שהממלא בחבית. כדתניא לעיל בהלכה

בחבית (טז) והמים העולין בה אחריה בחבל שהוא מכונן על צוארה ובחבל של צורכה שהן בכי יותן שאין המים נופלין לתוכה עד שיגעו לאחוריה אף כאן א"א למשקה שברושם עד שיהיה למטה מן הרושם חזר ר' טרפון להיות שונה כדברי ר"ע : ו (פ) שלשל [את] החבל לבור לידע אם יש בו מים [הרי זה] בכי יותן ידיו ורגליו אינן בכי יותן. שלשל את המטלית להעלות בה דלי או קיתון וכלכלה להושיב עליה תרנגולת אינן בכי יותן ואם ניער הרי זה בכי יותן (צ) (יז) הוציא מסמר לגשמים לכבותו אינן בכי יותן ואם בשביל לצרפו הרי זה בכי יותן (ק) המניח את האוד בגשמים לכבותו אינו בכי יותן ואם (יח) בשביל פחם הרי זה בכי יותן :

פרק שלישי

א (א) המעלה אגודות [א] בשביל שימתינו להיות אוגד בהן (א) ה"ז בכי יותן ר' יהודה אומר אינו בכי יותן. המעלה לגג ללותתם בטל ובגשמים ה"ז בכי יותן. (ב) העלן מפני הכנימה וירדו עליהן [ב] [טל] וגשמים אם (ג) צמח בכי יותן ור' יהודה אומר א"א שלא (ג) לצמח אלא עודהו טל וגשמים עליהן אם חישב עליהן ה"ז בכי יותן אם לאו אינן בכי יותן (ג) חרש שוטה וקטן שהעלו פירותיהם לגג ללותתן בטל ובגשמים ה"ז בכי יותן העלן מפני הכנימה וירד עליהן טל וגשמים אע"פ שחשבו אינן בכי יותן שיש להן מעשה ואין להן מחשבה : ב ר' חלפתא בן קיינא אומר (ד) שום בעל בכי טמא (ד) מפני שמרביצין עליו במים ואח"כ קולעין אותו אמרו חכמים א"כ יהא טמא לחלפתא בן קיינא וטהור לכל ישראל. יהושע בן פרחיה אומר חטים הבאות מאלכסנדריא (ה) טמאו מפני אנטליא שלהן אמרו הכמים א"כ יהא טמאות ליהושע בן פרחיה וטהורות לכל ישראל : ג (ה) א"ר יוסי בראשונה היו (ו) הכברות של קשואין ושל דלועין שבצפורי טמאות מפני שמקנחין אותן בספוג בשעה שעוקרין אותן קבלו עליהן אנשי צפורי שלא יהו עושין כן. בראשונה היה גרים של פול ושל [ג] טופח של צפורי טמא מפני ששורין אותן במים בשעה שגורסין (ז) אותן. (ו) הפירות [ד] מ"מ הרי הן בחזקת טהרה אחד עובד כוכבים ואחד הכותי ואחד ישראל. אע"פ שאמרו אין אדם רשאי לטמא פירותיו התירו לבעה"ב שהוא מטמא דבר מועט ונותן לתוך כפישה : ד (ז) כל (ח) האגדות של כפרים הבאין מבית השוקין טמאין ולא מקום (ט) איגד אמרו אלא כולם מפני שהיא מתרפרפת וחוזר ואוגדה דברי ר"מ רשב"ג (י) אומר [ה] לדברי ר"מ האילמות טהורות : ה (ח) האוג בכל מקום הרי הוא בחזקת טומאה הקשואין והדלועין התלוין בגמי על פתחי חנויות הרי אלו טמאים. ירק הנמכר עם טרכסימון לפני חנוני הרי זה טמא מפני שמזלפים עליו מים בשעה שמוכרים אותו (יא) ואתרוגי קיסרי הרי אלו בחזקת [ו] : ו (ט) ביצי חנוני שמוכר בהן לח ויבש הרי אלו טמאים דברי ר"מ ור' יהודה מטהר אמר ר"ש בן אלעזר לא (יב) שהיה [ז] שמעון בן אלעזר מטמא לח ויבש אלא שתינוק מטמאן במשקה שבצלוחית. כל הביצים בחזקת טהרה וביצת הבלן בחזקת טומאה (כיצד צדין דגים בחזקת טהרה בין שצדן בחרם ובית הבלן בחזקת טומאה) : ז (י) (יג) כיצד צדין דגים בחזקת טהרה בין שצדן [ח] בהרס ובין שצדן בכפיפה ובין שצדן במצודה ניער את המצודה עליהם הרי אלו בחזקת טהרה ולעולם הן בחזקת טומאה עד שיתכוין לצוד בטהרה (כ) ואין ע"ה נאמן לומר לא נערתי את המצודה עליהן : ח דם השחין (יד) ובעביות ותמצית בשר ומי פירות והמלה (טו) שנמתחו (ל) [ט] מטמאין ולא מכשירין (מ) מי רגלי בהמה [י] לא מכשירין א"ר יוסי בר יהודה (טז) קבלן בכלי הרי הן מכשירין א"ר יוסי (יז) אמר לי [כ] אינוכוים אחיו של יהושע [ל] הברסי (נ) השוחט את העורב להתלמד בו דמו (יח) מוכשר ור' אליעזר אומר כל דם השחיטה לעולם (יט) מוכשר (ס) דם המת מטמא בכל שהוא דברי ר"מ ור' יוסי אומר ברביעית אמר רבי נראין דברי ר"מ בטומאה קלה לטמא אחד ולפסול אחד ודברי ר' יוסי בטומאה המורה לטמא שנים ולפסול אחד : ט (ע) כל משקה המת טהורין חוץ מדמו וכל מראה דמים [מ] הרי אלו טמאין (פ) אמר ר' יהושע בן קבוסאי כל ימי הייתי קורא מקרא הזה (במדבר יט) והזה הטהור על הטמא (כ) ולא מצאתיו אלא [נ] ביצה של יבנה בלבד [ס] ומאוירה של יבנה למדתי טהור אחד מזה על מאה טמאין :

סליק פירקא וסליקא לה תוספתא מסכת מכשירין

הגהות הגר"א

טהור א"ל אי אתה מודה : (טז) המים וכו' אחריה ובחבל שהוא לצרכה שהן בכ"י שא"א למים שיפלו לתוכה עד כו' · (יז) המוציא : (יח) בשביל לעשותו פחם ה"ז בכ"י השוקל ענבים בכף מאזנים אע"פ שהיין צף על גבי ידיו ואע"פ שחישב עליו טהור כנסו לתוך הכלי טמא : הדורס ענבים בחבית אע"פ שהיין צף ע"ג ידיו טהור. וכן בעובד כוכבים אינו חושש משום יין נסך : פ"ג (א) ה"ז בכ"י המעלה פירותיו לגג ללותתן בטל כו' : (ב) שמח ה"ז בכ"י : (ג) לשמוח : (ד) משום : (ה) טמא : (ו) כריכות : (ז) אותן קבלו עליהן אנשי צפורי שלא יהו עושין כן. הפירות מ"מ כו' : (ח) האגודות של שווקים : (ט) אגד בלבד : (י) אומר אם כדברי ר"מ יהיו אלומות של שווקים טהורות : (יא) אתרוני קסרין ה"ז בחזקת טומאה ביצי חנוני שמוכרין לח ויבש כו' : (יב) שהיה ר"מ מטמא : (יג) וכיצד צדין דגים בטהרה בין שצדן בחדר ובין שצדן בכפיפה ובין שצדן במצודה ולא ניער את המצודה עליהן : (יד) ובעבועות : (טו) שנתמחו לא מטמאין ולא מכשירין : (טז) אם קבלן : (יז) סח לי נימוס אחיו של ר' יהושע הגרסי : (יח) מכשיר : (יט) מכשיר דם המת כו'. (כ) טהור אחד מזה על הטמא אחד עד שבאתי לאוצר של יבנה ומאוצר של יבנה למדתי שטהור אחד מזה על מאה טמאין :

אור הגנוז

פ"ג [א] לגג : [ב] עליהן גשמים : [ג] טפח : [ד] בבל מקום : [ה] אם : [ו] טהרה : [ז] ר' מאיר : [ח] בחרם. [ט] מטמאין ולא : [י] לא מטמאין ולא : [כ] אינומים : [ל] הגרסי : [מ] במת : [נ] באוצרה : [ס] ומאוצרה.

מצפה שמואל

(פ) שלשל החבל. שם מ"ה :(צ) המוציא מסמר. עי' מיי' פי"ג מטומאת אוכלין הי"ב :(ק) המניח את האוד. מיי' שם וכתב הכ"מ דהוא פירוש למשנה לכבותו היינו לעשות פחם ולא הוי בכי יותן ע"ש :(א) המעלה אגודות. עי' פ"ו מ"ב : (ב) העלן מפני הכנימה. עי' חולין יג. : (ג) חש"ו עי' חולין שם ויכו' ר"ש תרומות ד"ס לאן מעשה. ועי' ר"ש פ"ו מ"א : (ד) שום בעל בכי. ר"ש פ"ו מ"ב : (ה) א"ר יוסי בראשונה. ר"ש פ"ו : (ו) ספירות מ"מ. עי' מיי' פ"ז מט"א ה"ו וע"ב : (ז) כל האגודות ר"ש פ"ו מ"ב : (ח) האוג בכ"מ. מיי' פט"ז מט"א ה"ו. ועי' תוספתא במס' ע"ז : (ט) ביצי החנוני. ר"ש פ"ו מ"ג : (י) כיצד צדין דגים. מיי' פט"ז מטומאת אוכלין כל זה ה"ג : (כ) ואין ע"ה נאמן. ועי' ירושלמי ור"ש פ"ב דדמאי מ"ו וכאן פ"ו מ"ג : (ל) מטמאין ולא מכשירין. מיי' פ"י שם ה"ב. ועי' תוס' ב"ב כו. ומ"ל פ"א מט"א ה"ו : (מ) מי רגלי בהמה. שם ועי' כ"מ כנוסח הגר"א : (נ) השוחט את העורב. בכורות יב : (ס) דם המת. עי' ר"ש פ"ו מ"ז : (ע) כל משקה המת חולין פז. (פ) א"ר יהושע בן קבוסאי. ירו' דמאי פ"ג ע"ש ובפנים.

זר זהב ומנחת בכורים

עד שיגעו לאחוריה. ולכן לאחוריה מקרי ניחא ליה : ו בכי יותן. כיון שנכסף א"י לידע אם יש בו מים אלא אם המשקה בו. ולכן ידיו ורגליו אינו בכי יותן כדתנן הכא ובמשנה ה' פ"ה : ואם ניער. המים שעליו : לכבותו. הוה כמו מים לאוכלי טינוף דס"ל אינה צריכה לגופה והיינו נכשיר : לצרפו. לאחר שבא בהם נותנו במים כדי שיחזק : לעשות פחם. הוה צריכה לגופה וכמבואר (שבת קנ: ע"ש) :

פרק ג א שימתינו. להיות לאים דתנן (פ"ו מ"ב) דהוי בכי יותן אמנם אם לאגוד בהן ניחא ליה במשקה שעליה דבלא"ה א"י לאגוד : הכנימה. תולעת שבפירות כמו ותהי הכנם : אם שמח גרסינן : שלא לשמוח. אמתמת זה אינו בכי יותן אלא כשחשב עליהן להיות משקה : ב קולעין. וא"א לקלוע אא"כ נתנו אותה לו : אנטליא. כמו אנטל שנוטלין לידים ומתגין על הפירות כדי שיתלהלהו : יהיו טמאות. דלדידיה משיבי ולא לאינך : ג בספוג. ממים ונכשרו : ושל טופח. מין קטנית : ציפורי. ציפורי שם מקום : בחזקת טהרה. שלא הוכשר אחד עובד כוכבים. שהפירות שלו. לנוכך : כפישה. כל שאינו מקבל טומאה דלא לטמאה לאחרים : ד אגד והוגדה. ומאלמות ברוק שבפיו שוב במקום האגד וכל האגודה הוכשר : האילמות. שמן גדולות לא שייך לתלות מקשה שבפיו : ה האוג. מין אילן : בחזקת. ליג : טרכסימון. הוא שער כמו ערכסמין דג"א עיקר. כדי זה בחזקת טומאה : ו עמאים. דהוכשרו : שהיה ר"מ מטמא גרסינן כלומר אין הטומאה מחמת

היכא אלא מחמת שמוכר בהן לח לפעמים : הבלן. מבית המרחץ שנוגע אותן במים טמאים שבידיו : ז בין שצדן בחרם. כעין מצודה שעושין לצוד דגים כמבואר בעירובין (סו ב) : בכפיפה כל שלא נער גרסינן. דבניער הוכשרו במים שעליהם דניחא להו : ח ובעביות. אבעבועות : שנתמחו. שנמחו ונעשה כעין מים : לא מטמאין גרסינן. דאינו חשוב משקה : את העורב. דיש בו סימן טהרה : להתלמד בו. ענין שחיטה : מוכשר. כמו כל דם שחיטה ולעולמא אבל לגופיה בעי מחשבה : לעולם. ואף לגופיה לא בעי מחשבה : ברביעית. כדין משקה דמקבל טומאה ברביעית : בטומאה קלה. דלא מטמא אדם וכלים והיינו אלא ראשון ועושה שני ושלישי : לטמא שנים. דעושה האוכל הנוגע בו ראשון וממילא אם נגע בכלי הוה אב הטומאה דרביעית מן המת הוא אבי אבות הטומאה וכאן מיירי דהיינו נעשה אב הטומאה רק ראשון : ט טהורין. כגון דמעת עינו וחלב האשה דלא גזרו במת : מראה דמים. אדמומית דם המת שנתערב במים שלא כהה מראיתו מטמא : טהור אחד מזה על טמא אחד וכו'. כמסקנת הגר"א וכן בירושלמי פ"ג דדמאי בהדיא : באוצר. של יבנה אם רוב עובדי כוכבים מטילין פירות וישראל אחד מטיל לתוכו [illegible]

תוספתא מסכת זבים פרק א

פרק ראשון

א הרואה ראיה אחת של זוב ב"ש אומרים כשומרת יום כנגד יום וב"ה אומרים (א) כבעל קרי אלו ואלו מודים שטובל ואוכל את פסחו (א) לערב אמרו ב"ה לב"ש אי אתם מודים שהוא טובל ואוכל את פסחו (ב) לערב אמרו להן ב"ש אי אתם מודים שאם יראה למחר שהוא (ג) טמא הרי הוא כשומרת יום כנגד יום שאם תראה למחר שהיא טמאה. (ב) המסיט את הראיה ב"ש אומרים תלוי ב"ה אומרים טהור משכבו ומושבו ב"ש אומרים תלוי ובה"א טהור. ראה שתי ראיות המסיט את שתיהן טמא כדברי ב"ש וב"ה אומרים המסיט את הראשונה טהור ואת השניה טמא. משכבות ומושבות שבין ראשונה לשניה ב"ש מטמאין (ג) וב"ה מטהרין (ד) ראה אחת מרובה כשתים המסיט את כולה טמא דברי ב"ש וב"ה אומרים אין טמא אלא המסיט טפה אחרונה בלבד. אמר ר"ע לא נחלקו ב"ש וב"ה על הרואה שתים או אחת מרובה כשתים ובשני הפסיק ובשלישי ראה אחת (ד) שאין זה זב גמור על מה נחלקו על שראה אחת בראשון ובשני הפסיק ובשלישי ראה שתים (ה) ב"ש אומרים זב גמור ובה"א מטמא משכב ומושב וצריך ביאת מים חיים ופטור מן הקרבן : ב כשהיה ר"ע מסדר הלכות לתלמידים אמר כל מי ששמע טעם על חבירו יבא ויאמר אמר לפניו ר"ש משום ר"א בר יהודה איש ברתותא לא

באור הגר"א

פרק א בש"א כש"י כו'. פי' אם יראה אח"כ ראיה שניה מטמא משכב וגם אותה הראיה מטמא בהסיט למפרע כמו כש"י כ"י. אבל כ"ז שלא ראתה אינו טמא מחמת ראיה הראשונה אלא כב"ק : ובה"א כב"ק. פי' אפי' ראתה שניה אינה טמא מבוס זוב אלא מבנים ואילך אבל טומאת ב"ק מטמא למפרע מראיה ראשונה : פי' ולאי הוי מטמא למפרע כזב לא היו שהוא טובל ואוכל פסחו לערב. ולא חיישינן שמא יראה למחר ויהא טמא למפרע דסתירו אבל פסח כמו טומאת התהום בהרי אין מכיר בה אדם : אי אתם מודים שהוא טובל כו'. פי' שמא יראה למחר שהוא טמא. פי' למפרע פי' א"כ דין הוא שיהא טמא כשומרת יום שהיא ג"כ טמא למפרע שזהו הדין דהא בעל קרי אינו טמא בעלמא אלא יום א' וא"כ כשאתה מקילין אף אבל פסח : אי אתם מודים שאם הראה למחר שהוא טמא. פי' שמא יראה ראיה שניה ויהיה זב למפרע כמו זוב ויהיה טמא בהסיט : ובה"א טהור. פי' מטמא ביום השני כזוב א"כ יש לו דין זוב כמו כשומרת יום : המסיט את הראיה. פי' ראיה ראשונה : בש"א תלוי. ברא"ות חלוקות אמרו ב"ש תלוי וכשיראה השני מטמא למפרע ולכן ראה אחת מרובה כשתים לכן אפילו יראה ראיה שניה יהיה זה הטיפה כבעל קרי והוא מטמא בהסיט וכן פליגי במשכב ומושב : [המסיט את כולה טמא. במשכב ובמושב מפני שבעל טפה הראשונה טהור במגע גם אחר שראה ראיה שניה : שהוא זב המסיט את כולה טמא גם אם הסיט בטפה הראשונה נטמא עכשיו כיון שכבר ראה ראיה שניה כאחת : אין טמא. פי' לשון אלא המסיט טיפה אחרונה בלבד. פי' של זה השיעור דהיינו זה הטיפה שמשלים לחמשים אמה דכיון שקודם זה הטיפה לא גמור. מפני שראה בתחלה שתים כבר נזקק לספירת שבעה. מכנו הג"מ הגרסם ז"ל] : אלא המסיט טיפה אחרונה כו' : ובשלישי ראה אחת. וכולה לראיה ראשונה רק זה הטיפה הוי ראיה שניה : ובשלישי ראה שתים כו' : וצריך ביאת מים חיים מהתלק לשתי ראיות א"כ הכולל נחשב לראיה ראשונה ולא שהכי זה זב גמור. פי' כדמפרש שלא הפסיק יום טהרה בינתים על מה נחלקו כו' : היים. דאפילו זב בעל שתי ראיות צריך מים חיים : ופטור מן הקרבן. פי' לפי שאין הראיה הראשונה מצטרף עמהם כדמפרש לפי שהפסיק יום טהרה בינתיים : כל מי ששמע טעם מחבירו. פי' אינו דבר של טעם יבא

הגהות הגר"א

פ"א (א) לערב כבעל קרי : (ב) לערב כב"ק : (ג) טמא כשומרת יום כנגד יום שהיא טמאה מסיט (ד) שהוא זב גמור : (ה) שב"ש :

מצפה שמואל

(א) כבעל קרי. עי' כריתות ח. דהא ראיה ראשונה ס"ז בעלמא. ועי' ר"ש פ"א מ"א. ועי' נדה עב : (ב) המסיט את הראיה. עי' נדה עב : (ג) ובית הלל מטהרין. הוזכר בכ"מ פ"א מהלכות מטמאי משכב הי"ב. ועי' נדה עב : (ד) ראה א' מרובה. מיי' שם הי"ב :

זר זהב ומנחת בכורים

פרק א א [הרואה. ראיה אחת של זוב : זוב. כלובן ביצה שאינה קשור ושכבת זרע הוא כלובן ביצה קשור וזב לקרבן הוא בג' ראיות ובשני ראיות פטור מקרבן אבל סופר ז' ומטמא משכב ומושב ובראיה אחת אם לא ראה בגיה טובל וטהר בערב אמנם כל עוד שמסופק לן אולי יראה פליגי ב"ש וב"ה אם טומאתו מראשונה הן משניה ואילך טמא והראשונה כבעל קרי בעלמא וזהו כללא דהדין מילתא : כשומרת יום. דבועלה תלוי אולי תראה שנים והיא טמאה כן נמי כאן תלוי] : מודים שטובל ואוכל את פסחו לערב. ואע"ג דלב"ש אם יראה למחר טמא למפרע. מודים שטובל ואוכל את פסחו לערב ולא חיישינן שמא יראה למחר : [שהוא טמא. כדין זב הרואה בתי ראיות : שהיא טמאה. למפרע ומסתמא כן בזב : הראיה. ראשונה] : המסיט את הראיה ב"ש אומרים תלוי. שאם יראה ראיה שניה טמא המסיט את הראשונה שהראשונה טמאה למפרע כדין זוב : ב"ה אומרים טהור. בהיסט יעשה כמגע כדין ב"ז שמטמאה במגע · זה הכלל שבין ב"ש ובין ב"ה לב"ש הראיה שלו וכן משכבו ומושבו של הראיה ראיה אחת תלוין שאם יראה עוד טמאה הראיה הראשונה שלו למפרע בהיסט וכן המו"מ שלו טמא למפרע שנעשה זב למפרע ולב"ה הראיה הראשונה שלו אינה אלא כשכבת זרע ומטמאה במגע ולא במשא ולא משכב ומושב שלו שבין ראשונה לשניה טהור לגמרי : [כדברי ב"ש. דאיגלאי מילתא למפרע : ואת השניה טמא. במסיט אותה מטמאין. כודאי בראיה שניה] : אחת מרובה כשתים המסיט את כולה טמא. כיון שראה אחת מרובה כשתים ונעשה זב טמאה למפרע הטפה הראשונה בהיסט כראיה שהראשונה של הרואה שתי ראיות חלוקות שמטמאה למפרע : [אלא כולה. אף שהסיט טיפה הראשונה לחוד] : ובה"א כו'. כרואה שתי ראיות חלוקות שהמסיט את הראשונה טהור ה"נ אין טמא מהסיט אלא המסיט טפה אחרונה בלבד א"ר עקיבא כו'. והוא ת"ק דמתני' ר"ש מכילתין. [לא נחלקו ב"ש וב"ה. כמבואר לקמן וכן במשנה (פ"א מ"א) : מרובה. כשיעור האוך ג' אמות כדי טבילה וסיפוג דנחשב לב' ראיות : שהוא זב גמור. גרסינן ; על מה נחלקו. והוא ת"ק במשנה א' פ"א : מטמא משכב ומושב מתחלת בשניה

לא נחלקו ב"ש וב"ה על שראה אחת בראשון ובשני הפסיק ובשלישי ראה שתים שאין זה זב גמור על מה נחלקו על הרואה שתים או אחת מרובה כשתים ובשני הפסיק ובשלישי ראה אחת אמר לו [לא] כל הקופץ משתבח אלא הנותן את הטעם. אמר לפניו ר"ש כך אמרו ב"ה לב"ש מה לי כשראה שתים בתחלה ואחת בסוף (ו). אמרו להן כשראה אחת בתחלה ושתים בסוף ביטל יום הטהור את הראייה ויש בידו שתי ראיות כשראה שתים בתחלה ואחת בסוף הואיל ונזקק לספירת שבעה בטל הראייה את יום הטהור ויש בידו ג' ראיות חזר ר"ע להיות שונה כדברי ר"ש. ר"א בר' ינאי אומר משום ר"א חסמא לפני רבי לא נחלקו ב"ש וב"ה על שראה אחת בראשון ואחת בשני ובג' הפסיק וברביעי ראה אחת ועל שראה אחת בראשונה ובשני הפסיק ובשלישי וברביעי ראה שתים שאין זה זב גמור על מה נחלקו על הרואה שתים או אחת מרובה כשתים ובשני הפסיק (ז) ובשלישי וברביעי ראה אחת אמר תלמיד אחד מתלמידי ר' ישמעאל לפני ר"ע משום ר' ישמעאל לא נחלקו ב"ש וב"ה על הרואה קרי בשני (ה) שהוא סותר את שלפניו ועל הרואה ברביעי שאין סותר אלא יומו על מה נחלקו על הרואה בשלישי: **ג** (ו) כל קרי (ה) מטמא בכהנים [א] סותר בזב. זב מותר בתשמיש המטה בימי גמרו ולא סותר אלא יומו כיצד (ז) ראה לאור שמיני מונה בתחלה ומביא קרבן אחד ראה יום שמיני מונה בתחלה ומביא שתי קרבנות: **ד** כמה הוא כדי טבילה וסיפוג כדי (ט) שיראה ויטבול ויעלה ויסתפג. וכמה שיעורה של ראייה (י) מרובה (ח) [ג] כמגדיון לשלה שהן כדי שתי טבילות ושתי ספוגין ר"ש אומר כדי הקפת הבית מבפנים. משלו משל למה הדבר דומה לחבל של (ט) מאה (יא) אמה כיצד ראה בתחלת מאה ובסוף חמשים ובסוף. מאה או בתחלת מאה ובסוף מאה אין זה זב גמור היה מפסיק ורואה כל שכן הוא טומאתו זה הכלל כל זמן שהיא מרובה כ"ש הוא טומאתו. כיצד ראה שלש ראיות אם אין בין ראשונה לשלישית כדי טבילה וסיפוג אין בידו אלא אחת ראה אחת מרובה כשתים אם יש מתחלתה ועד סופה כדי טבילה וסיפוג יש בידו שתי ראיות ואם לאו אין בידו אלא אחת ור' יוסי אומר (יג) אין בידו אלא אחת.

ומודה ר' יוסי שאם ראה אחת בין השמשות אע"פ שאין (יג) בה כדי טבילה וספוג יש בידו שתי ראיות מפני ששני ימים חולקים אותה (י) וכן היה ר' יוסי אומר ראה אחת בין השמשות ספק לטומאה ופטור מן הקרבן (יג) שתים בין השמשות ספק לטומאה [ג] (וספק) ולקרבן. אחת ודאי ושתים בין השמשות (ושתים) ושתים ודאי ודאי לטומאה וספק לקרבן שתים ואחת בין השמשות או שתים בין השמשות ואחת ודאי [ודאי] לטומאה ודאי לקרבן:

פרק שני

א (א) העובדי כוכבים והגר תושב אינן מטמאין בזיבה ואע"פ שאינן מטמאין בזיבה טמאין כזבין לכל דבריהם. ושורפין עליהן את התרומה ואין חייבין עליהן על טומאת מקדש וקדשיו. (ב) טומטום ואנדרוגינוס (א) שראו בין לובן בין אודם אין שורפין עליהן את התרומה ואין חייבין עליהן על טומאת מקדש וקדשיו (ב) ראו לובן [א] או אודם כאחד שורפין עליהן את התרומה ואין חייבין עליהן על טומאת מקדש וקדשיו: (ג) הנוגע בלובן ואודם ונכנס למקדש פטור. הוא עצמו שנגע בלובן ואודם ונכנס למקדש פטור: היה מונה ללובן וראה אודם לאודם וראה לובן הרי זה אינו סותר: **ב** (ד) ומה בין זוב לשכבת זרע זוב בא מבשר המת. שכבת זרע מבשר החי. זוב (ג) דוהה כלובן ביצה המוזרת ושכבת זרע קשורה כלובן ביצה שאינה מוזרת (ה) ש"ז (ד) אדומה והאשה תולה בה: **ג** (ו) זב תולין אותו במאכל (ה) ובכל מאכל ר"א בן פנחס אומר בשם ר' יהודה בן בתירא החלב (ו) והגבינין ובשר שמן ויין ישן וגריסין של פול וביצים ומוריים מרגילין לדבר זיבה. תינוק תולין לו בחמשה דברים במאכל ובמשתה במשא ובקפיצה (ז) בחולי שלו ושל אמו ר"ש בן יהודה אומר משום ר"ש (ח) כשם שתולין שכבת זרע מעת לעת כך למראה ולהרהור מעת לעת. אבל למאכל ולמשתה למשא ולקפיצה תולין לו (ט) כ"ז שהוא מצטער: **ד** עובד כוכבים שראה קרי ונתגייר מיד מטמא בזיבה בד"א בזמן שנתגייר מהול (י) אבל מל ואח"כ ראה תולין לו כ"ז שהוא מצטער בין עובד כוכבים ובין ישראל: **ה** (כ) המוצא מת מושכב לרחבה של דרך לנזיר ולעושה

הגהות הגר"א

(ו) מה לי כשראה [א'] בתחלה ושתים בסוף אמרו להן בית שמאי כשראה כו': (ז) בשלישי ראה אחת אמר תלמיד כו': (ח) שמטמא בכהנים סותר בזב ומותר בתשמיש המטה בימי גמרו ובימי ספ"ו ואינו סותר אלא יומו ראה לאור שמיני כו': (ט) שירד: (י) מרובה כדי שלש כמגדיון לשלוח שהן כדי כו': (יא) אמה ראה בתחלת מאה ובסוף חמשים ובסוף מאה הרי זה זב גמור ראה בתחלת מאה ובתוך חמשים ובתוך מאה או בתחלת מאה ובתוך המשים ובס"ף מאה או בתחלת מאה ואחר חמשים וסוף מאה אין זה זב גמור היה מפסיק יותר כ"ש הוא טומאתו זה הכלל כו' כ"ש הוא טומאתו ראה שלש ראיות: (יב) ב"כ וב"כ אין בידו כו': (יג) ביניהן: (יג) שתי בה"ש כו'. בה"ש או שתים בה"ש וא' ודאי שתים ודאי וא' בה"ש או אחת בה"ש ושתים ודאי ודאי לטומאה ולקרבן: **פ"ב** (א) שראו לובן או אודם: (ב) ראו לובן ואודם כאחד: (ג) דומה ללובן ביצה כו': (ד) אדומה טהורה: (ה) ובכל מיני מאכל דברי ר"ע ר"א בן פנחס כו': (ו) והגבינה:

באור הגר"א

ויאמר כו': ובשלישי ראה א' דבש"א הרי זה זב גמור ובה"א אין זה זב גמור. פי' שאמר לו היפך ממה שאמר ר"ע עצמו: אמר לו לא כל הקופץ משובח. פי' הקופץ לומר את הדין: אלא הנותן את הטעם. ועי"ז אין שום טעם לבית הלל כיון דלא הפסיק יום טהרה בינתים אמאי אינו זב: ושתים בסוף מה לי כשראה שתים בתחלה וא' בסוף. פי' שהקשה דר"ע השיב ב"ש לב"ה מאי שנא זמ"ז דלבית שמאי בין כך ובין כך הרי זה זב גמור אמר להם ב"ה כשראה אחת בתחלה ושתים בסוף ביטל יום טהור את הראיה. פי' דכשהפסיק יום השני ולא ראה הוי יום טהור ובטל את הראיה הראשונה ולפיכך שוב אין מצטרפות עם השתי ראיות שראה אח"כ ויש בידו שתי ראיות. פי' ולא שלש אבל כשראה שתים בתחלה ואחת בסוף שנזקק לספירות ז'. פי' כשראה שתי ראיות היה עמא טומאת שבעה ולא בטלה יום טהור את הראיה ולפיכך יש בידו שלש ראיות וא"כ מייתי ראיה ר"ש לדבריו דקבלה היתה בידם שב"ש השיב לב"ה כן ואליביה דר"ע צריך להיות בהיפך ומשום זה חזר ר"ע כו': [שאין זה זב גמור. הואיל וראיה האחרונה היה ביום רביעי בין שראה בו אחת בין שראה בו שתים]: וברביעי ראה א'. פי'

ולעושה פסח טהור ולתרומה טמא בד"א שאין שם מקום לעבור אבל יש שם מקום לעבור אף לתרומה טהור בד"א במהלך ברגליו אבל בטעון וברכוב טמא שמהלך ברגליו אפשר לו שלא ליגע ושלא יאהיל ושלא יסיט (ז) וא"א לו שלא ליגע ושלא להאהיל ושלא יסיט טמא ובמרפק טהור. בד"א בטומאת התהום אבל בטומאה ידוע טמא. אי זו היא (ל) טומאת התהום שלא הכיר בה אחד בסוף העולם אבל הכיר בה אחד בסוף העולם אין זה טומאת התהום. מצאו טמון בתבן או בעפר או בצרורות הרי זו טומאת התהום. אבל הנקבר במים ובאפלה ובנקיקי הסלעים אין זה קבר התהום אין קבר התהום אלא (ח) של מת בלבד:

פרק שלישי

א חומר בזב שאין בזבה ובה שאין בזב. (א) שהזב טעון ביאת מים חיים והזבה אינה טעונה ביאת מים חיים. זב (ב) מטמא בזיבת בן יומו וזבה לעשרת ימים. (ג) זב אם ראה שלש ראיות (א) לג' ימים מטמא בהן זבה פעמים שהיא רואה שלשה ראיות לשלשה ימים ואינה מטמאה בהן. זב אין הימים שלו עומדין לפניו משא"כ בזבה. זב נזקק (ד) לספירת שבעה בשתי ראיות משא"כ בזבה. זב אין מינו סותרו משא"כ בזבה [א]. חומר בזבה שהזבה מטמאה משכב ומושב בראייה כל שהוא (ב) מטמאה את בועלה ומטמאה מעת לעת (ה) ומטמאה מבפנים כבחוץ (ו) ומטמאה באונסין (ז) ומטמאה באודם משא"כ בזב: ב חומר בזב שאין בטמא מת ובטמא מת מה שאין בזב שהזב עושה משכב ומושב (ג) מתחתיו לטמא אדם ולטמא בגדים (ח) ועל גביו מדף (ג) לטמא אוכלין ומשקין [ב] זובו ורוקו ומימי רגליו מטמאין טומאה חמורה ומטמאין [ג] אוכלין ומשקין וכלי שטף במגע (ט) וכלי חרס בהיסט וחייב בקרבן (י) וטעון ביאת מים חיים משא"כ בטמא מת. חומר בטמא מת שטמא מת טעון הזאה שלישי [ושביעי] משא"כ בזב: ג חומר בזב מה שאין במצורע ובמצורע (ד) שאין בזב. זב טעון ביאת מים חיים משא"כ במצורע. חומר במצורע שהמצורע מטמא בביאה וטעון (ה) הזאה משא"כ בזב. חומר בזבה שאין (ו) [ד] במצורע ובמצורע שאין בזבה. שזבה מטמאה את בועלה משא"כ במצורע חומר במצורעת שהמצורעת מטמאה בביאה וטעונה הזאת מים חיים משא"כ בזבה:

פרק רביעי

א (א) טא המכה את הטהור וטהור שמכה את הטמא בגדי טהור טמאים דברי ר"מ וחכמים אומרים [ה] טהור המכה את [ו] הטמא בגדי טהור טהורין. [ז] טמא המכה את [ח] הטהור (א) שאם ימשך הטהור הרי הטמא נופל. בגדי הטהור טמאין ר"ש אומר [ט] תקפו טמא רתקו טהור ר' יהודה אומר טטרקי ששני ראשיה נונעים בר ואמצעי תה רופפת והטמא והטהור יושבים עליה בגדי טהור [י] טהורין וחכמים אומרין עד שיהא זה מניף וזה פותח (ב) [ב] ועד שיהא הטהור מעלה את הטמא ורבי שמעון מטהר. ומודה רבי שמעון בשנים שהיו טוחנין ברחיים של יד או (ברחיים) של חמור או טוענין (ב) בזמן שמשאן כבד בגדי טהור (ג) [ל] טהורין: ב ציציתו של טמא על גבי טהור טהור. ציציתו של טהור על גבי טמא אם עמד טמא טהור ואם עמד טהור טמא. ציציתו של טמא על גבי ציצית של טהור (ד) אם עמד [מ] טהור טמא ציציתו של טהור על גבי ציציתו של טמא בין שעמד טמא בין שעמד טהור [נ] טהור: ג (ג) שלשה דברים (ה) ר' אליעזר חסמא מטמא [ס] ור' יהושע וחכמים מטהרין. נדה שישבה עם הטהורה במטה כפה שבראשה (ו) ר' אליעזר חסמא מטמא [ע] ר' יהושע וחכמים מטהרין. [פ] נוטלת עריבה מלאה בגדים בזמן שמשאה כבד (ז) רבי אליעזר חסמא מטמא [צ] ר' יהושע וחכמים מטהרין: ד (ד) זב שהיה מוטל על ה' כסיות לרחבן כולן טהורין שאין אחד מהן נושא את רובו [ק] ואם היה אמצעי גבוה טמא מפני שרובו נישא עליו ומודה ר"ש שאם ישב על גבי גשיש של (ח) מטה וארבע טליות תחת [ר] שתי רגליו של גשיש טמאות ובבהמה תחת ב' ידים ורגל אחת תחת שתי ידים ויד: ה (ה) זב [ש] שהקיפו (ו) על אילן שכחו רע [ת] ונפלו ממנו [א] משקין נסוכות ועליהן משקה טופח טמאין. (ז) הקיש על גבי תנור ונפל הימנו ככר תרו מה טהור ואם היה חרס מודבק בו טמא (ט) על השידה [ב] ועל התיבה

הגהות הגר"א

(ז) אבל במעון וברכוב אי אפשר לו שלא יגע ושלא יאהיל ושלא יסיט בד"א כשמצאוהו שלם אבל במשובר ומפורק טהור שמא בין הפרקים עבר ובקבר אף על פי שמשובר ומפורק טמא שהקבר מצרפו בד"א בטומאת התהום כו': (ח) למת בלבד: פ"ג (א) ליום א' טמא וזבה אינה טמאה אלא בג' ראיות לג' ימים. זב אין הימים שלו כו' זב נזקק כו' זב אין מינו כו' משא"כ בזבה. זב מטמא בלובן משא"כ בזבה: חומר בזבה מבזב שהזבה מטמאה כו': (ב) ושומרת יום כנגד יום בכל שהוא ואסורה בתשה"מ ומטמאה את בועלה וכו': (ג) גביו מדף ומטמא כלי שטף וכ"ח מוקף צ"פ בהיסט וזובו ורוקו כו': (ד) שאין בזב חומר בזב שזב מטמא בהיסט וטעון ביאת מים חיים משא"כ במצורע. חומר במצורע כו': (ה) הזאת מים חיים משא"כ כו': (ו) במצורעת ובמצורעת משא"כ בזבה שהזבה מטמאה בהיסט ומטמאה את בועלה משא"כ במצורעת חומר במצורעת שהמצורעת מטמאה בביאה וטעונה כו': פ"ד (א) בגדי טהור טמאים שאם ימשך כו' נופל. ר"ש אומר תקעו טמא רתקו טהור רי"א כו': (ב) ועד שיהא זה מושך הילך וזה מושך הילך ר' יהודה אומר עד שיהא הטהור מעלה את הטמא ר"ש מטהר כו': (ג) טמאין: (ד) אם עמד טמא טהור אם עמד טהור טמא ציצית של טהור כו': (ה) ר"א חסמא משום ר"י מטמא וחכמים מטהרין: (ו) ר"א חסמא משום ר' יהושע מטמא וחכמים מטהרין: (ז) ר"א חסמא משום ר"י מטמא וחכמים מטהרין ישב בספינה כלים שבראש הנס שבספינה ר"א חסמא משום ר' יהושע מטמא וחכמים מטהרים זב שהיה מוטל כו': (ח) מטה וטלית תחת ב' רגליו של גשיש שטמאות ובבהמה תחת שתי רגלים ויד אחת או תחת שתי ידים ורגל אחת שטמאה: זב שהקיש על אילן שכחו רע או על שוכה שכחו רע ונפלו ממנו פגין או שוכות ועליהן משקה טופח כו': (ט) השידה והתיבה

באור הגר"א

פרק ג וזבה לאחר עשרה ימים. פי' שהרי אין זבה אלא לאחר נדה והיינו ז' ימי נדה וג' ימי זיבה [illegible] נעשית זבה שהזבה אינה טמאה אלא בשלש ראיות בשלשה ימים: הזב יכול ליטמא בן יומו. כ[illegible] הוא טמא אף אם ראה שלש ראיות ביום אחד: זב אם ראה שלש ראיות ביום אחד או בג' ימים מטמא בהן וזבה אינו טמא אלא בג' ימים ופעמים שהיא רואה שלש ראיות בג' ימים ואינו טמא בהן. והיינו אם היא בתוך ימי טוהר או בקושי הסמוך ללידה והוי עוד קולא בזבה מבזב: זב אין הימים שלו עומדין לפניו. פי' שכל ימים שהוא רואה בהן הוא טמא [ולעיל חשיב בזב מטמא בן יומו וכאן חשיב כל ימי חייו אין הימים עומדין לפניו מפני הג"מ ר"א ז"ל] · מה שאין כן בזבה. פי' שאם ראתה בתוך ימי נדתה אינו טמא כזיבה: זב אין מינו. פי' אף מה שאין מינו דהיינו קרי סותר: משא"ב בזבה. פי' שאינו סותר אלא זיבה: בראיה כל שהוא. פי' אף בראיה ראשונה מטמא משכב ומושב וזב בראיה ראשונה הרי הוא כבעל קרי: [בראיי' כ"ש. פי' בראי' ראשונה כ"ש דבזב אינו מטמא מו"מ בתחלה עד שרואה אחד מרובה כשתים וכן זבה בראי' ראשונה כ"ש היא שומרת יום כנגד יום משא"כ בזב בראי' ראשונה הוא כקוכ"ב]: ומטמא את בועלה. פי' וזב אינו מטמא מה שהוא בועל: ומטמא מעת לעת. פי' הטהרות למפרע מה שעשה בתוך מעת לעת דקיי"לן טמא כותלי בית הרחם העמידוה אבל בזב אינו מטמא למפרע מעת לעת כדמפרש לקמן שאינו מטמא בפנים כבחוץ דכתיב כי תהא ממנו כו' אבל היא מטמאה בפנים דכתיב בבשרה כו': ומטמא באונס. פי' אבל הזב בודקין אותו: משכב ומושב התחתון לטמא אדם כו' ועל גביו. מה שעל גבי הזב: עושה מדף לטמא אוכלין. וזובו ורוקו כו': וכלי שטף וכלי חרס המוקף צמיד בהיסטו. פי' אף שאינו נוגע בו: וטעון הזאת מים חיים משא"כ בזב:

פרק ד בגדי טהור טמאין. פי' ואפי' אם טהור מכה את הטמא נמי בגדיו טמאין מדרס דסבר כשהטהור מכה אותו הוא נשען עליו: וחכ"א טהור מכה את הטמא בגדי טהור טהורין. דלא הוי מדרס שאינו נשען עליו שפיר אבל אם טמא מכה את הטהור בגדי טהור טמאין. פי' שהרי ודאי הטמא נשען עליו הטמא כדמפרש: שאם ימשך הטהור הרי הטמא נופל. וא"כ הטהור מעמיד את הטמא ולכך הוי מדרס אבל טהור מכה את הטמא ולכך אף אם ימשך הטהור לא יפול הטמא לכך לא חשיב מדרס: תקעו. פי' שהכה אותו הטמא בכח טמא [כמו הסוא גברא דתקע לחבריה ב"ק דף צ.]: רתקו טהור. פי' דלא חשיב מדרס שאינו נשען עליו כל כך כשרתקו: [רתקו. פי' מכה ברפיון ומלשון רתוקות וכמו (יחזקאל ז) עשה הרתוק]: [illegible] פי' הוא כמין רכובה: ששני ראשיה נוגעין בארץ ואמצעיתה רופפת והטמא והטהור יושבין עליה בגדי טהור טמאין. פי' דהא אחד מכריע את חבירו וכשהטהור מכריע את הטמא טמא משום משא וכשהטמא מכריע נמי טמא [illegible]: וחכמים אומרים עד שיהא זה מניף וזה פותח. פי' כיון בזה מושך לכאן וזה מושך לכאן ודאי הא' נשען על חבירו אבל כשנכנסים מגיפין או שניהם פותחין לא: ועד שיהא הטהור מעלה את הטמא. פי' או ודאי הטמא נשען עליו ולכך טמא אבל לא כשהטמא מעלה את הטהור: ור' שמעון מטהר. פי' הא דקתני במתני' ור' שמעון מטהר אאורגין בין בעומדין ובין ביושבין או טוחנין על זה אמר שמודה ר"ש בשנים שהיו טוחנין ברחיים של יד. פי' דקתני נמי במתני' חוץ מרחיים של יד או של חמור: או טוענין בזמן שמשאן כבד. פי' דכשמשאן כבד כשטוענין שנים ודאי האחד נשען על חבירו: שבגדי טהור טמאין. פי' מדרס: ציצית של טמא. פי' סיים תחיכת בגד של זב: הניח על גבי טהור טמא. פי' הטהור שהרי הוא נושא את המדרס דהוי כמו שנושא את הזב עצמו שהרי בגדיו של זב ודאי טמאין מדרס: ציצית של טהור על גבי טמא. פי' אם [illegible] הטהור תחיכת בגד שלו על גבי הטמא ונושאין עליו משא: אם עמד טמא טהור פי' שהרי הטהור אינו משא אותו ואף אם היה משא אותו הרי הבגד אינו אלא עליונו של זב שהרי הוא הניח על הזב ולפיכך טהור: ואם עמד טהור. פי' והטמא הולך: טמא. פי' הטהור שכשעמד הטהור והטמא הולך הוא מושך את הטמא אליו ולפיכך הוא טמא מתחת משא הזב: ה"ב ציצית של טהור על גבי ציצית של טמא. פי' אם הניח הבגד של טהור על גבי בגד של טמא ולא הניח אותן על גב הטמא אלא שהניח אותן זה על זה ומשאין משאוי עליו וא"כ כשהבגד הטהור מלמעלה אין מושך את הבגד הטמא אליו אפילו כשעומד הטהור והטמא הולך אלא הבגד שלו נמשך אליו והוא לא הוי אלא נוגע במדרס ולפיכך הטהור טהור אפילו עומד אבל כשהניח בגד הטמא על בגד הטהור שהבגד הטהור מלמטה אם עמד הטהור טמא דכשעומד ומושך את הבגד שלו אליו מושך ג"כ את הבגד שלמעלה אליו וטמא משום נושא את המדרס: כפה שבראשה. פי' דהוי כמו זה יכול שהרי האדם יכול להכריע את הזב והכיפה אינו יכול דלענין שבת הוי שאינו יכול פטור אבל בהא אם הוי מדרס פליגי ר"א חסמא מטמא ור' יהושע וחכמים מטהרין ישבה על הספינה כלים שבראש הנס שבספינה ר"א חסמא מטמא ור' יהושע וחכמים מטהרין נטל העריבה מלאה בגדים בזמן שמשאן כבד. פי' אם נטל הזב לשאת אותם: ר"א חסמא מטמא. פי' דסבר הכובד של המשא מכריע את הזב לכוף עצמו והוי כמו שמכריע אותן בכף מאזנים שטמא משום מדרס כמו שהיה הזב נשען עליו ור' יהושע וחכמים מטהרין: ואם היה האמצעי גבוה. פי' דהיינו שהאמצעי גבוה יותר מחבירו: טמא. פי' אותו האמצעי כדמפרש: מפני שרובו נשען עליו. פי' על אותו האמצעי. פי' שמחמת גובהו לא יוכל לישען כ"כ על אותן הכסאות שאצלו שפיר ולפיכך רובו נשען עליו: שאם יושב על גבי גשיש של מטה. פי' הגשיש הוא הדף המחבר את הרגלים זל"ז מלמעלה: וטלית אחת תחת שלש רגלים של גשיש טמאה. פי' וקמ"ל דאע"ג דר"ש סבר דזה אינו יכול וזה אינו יכול דכשבת הוי כאילו כל אחד עושה מלאכה אחת הכא לא חשיב רובו נשען עליו שיהיה טמא מודה הכא דכיון שטלית אחת מונח תחת שלש הרגלים שטמא אף שבמטה אינו יכול לעמוד על שלש רגלים והוי אמינא דלר"ש אמרינן לחומרא שזה שאינו יכול כולה מעשה קעביד וא"כ הוי רגל הרביעי כמו אותן השלש ולא הוי כמו רובו נשען עליו על אותן השלש אלא דסבר שאלינן בתר הרוב וכיון שהרוב נשען עליהן טמא אף לר"ש והא דקתני ישב על הגשיש היינו נמי לרבותא דאפי' ישב על הגשיש טמא אף שאינו מן המטה ממש וכן בבהמה אם מונח טלית אחת תחת שתי רגלים ויד אחת או תחת שתי ידים ורגל א'. פי' נמי טמא לר"ש: זב שהקיש על גבי אילן שכחו רע ונפלו ממנו משקין או בשוכה שכחו רע ועליהן משקה טופח טמאה. פי' דהוי מחמת היסטו דהיינו שהסיט את האילן ונפלו מכח זה או בניסוטו: הקיש על גבי תנור. פי' אף שנפלו לא הוי אלא מחמת רעדה ולא מחמת היסטו שהתנור גדול הוא ואינו ניסוט מחמת מכה הזב: ואם היה חרס מודבק בו. פי' לתנור והכה על החרס ונפל ככר מידו ודאי טמא שהוי היסטו: על השידה כו' אע"פ שכן באין במדרס טמאין כו' ואם היו ניסוטין טמאין. פי' אפילו לר' נחמיה ור"ש אלא דפליגי כשאינו ניסוטין הככר של תרומה שעליהן כלל אלא שהתיבה היסיט וקא מיפלגי בהאי סברא דכל שבא מחמת הסיטו טמא ומחמת רעדה טהור והיינו כשניסוט מחמת רעדה והכא אמר שהרעיד מחמת הסיט פלגי אי הוה

אור הגנוז

[א] זב מטמא בלובן מה שאין כן בזבה: [ב] מה שאין המת מטמא: [ג] תיבות אוכלין ומשקין ליתא בכ"י: [ד] במצורעת ובמצורעת: פ"ד [ה] טמא: [ו] הטהור: [ז] טהור: [ח] הטמא: [ט] תקעו: [י] טמאין: [כ] מעלין זה את זה מן הבור ור"ש: [ל] טמאין: [מ] אם עמד טמא טהור: [נ] ואם עמד טהור טמא: [ס] טמא: [ס] משם ר' יהושע: [ע] משם: [פ] ישבה בספינה כלים שבראש הנץ שבספינה ר' אליעזר חסמא מטמא משום ר' יהושע וחכמים מטהרין. עריבה: [צ] משם: [ק] ר' שמעון אומר אם היה: [ר] שתחת ארבע רגליו: [ש] שהקיש: [ת] ועל סוכה שכחה רעה: [א] פגין או סוכות ועליהן: [ב] הקיש על הנגר ועל

מצפה שמואל

(ל) טומאת התהום. מ"ק סג.: (א) שהזב טעון. עי' רש"י שבת סה: ד"ה וסבר. ועי' יו"ד סי' ר"א ס"ח ובביאור הגר"א שם וכל תוספתא זו הובא בר"ש פ"ד מ"ז עד חומר בזב שאין במצורע: (ב) מטמא בזיבת בן יומו. נדה לב: ומג: במשנה: (ג) זב אם ראה. כמבואר בב"ק כד. דזב מטמא בימים ג"כ: (ד) לספירת שבעה בב' ראיות. מגילה ח. שתים וקראו טמא ולא לקרבן: (ה) ומטמאה מבפנים. נדה מ. דבכ"ז עד שתצא לחוץ: (ו) ומטמא באונסין. נדה לב. ולא כתב רחמנא בנקבות משום דמטמאה באונס: (ז) ומטמאה באודם. עי' נדה לב: למעוטי נקבות מלובן: (ח) ועל גביו מדף. עי' נדה לב. מה עליונו של זב אינו מטמא אוכלין ומשקין. ועי' פלוגתת הר"מ והראב"ד בפ"ו מהל' מטמאי משכב ומושב ה"ג ועפ"ב כ"מ בשם הרי"ק: (ט) וכ"ח בהיסט. עי' שבת דף פג. ועי' מיי' פ"ו מט"מ ופ"ח ממטמאי משכב ה"ג ע"ש: (י) וטעון ביאת מ"ח. עי' שבת סה: ותו"כ: (א) טמא המכה. עי' ר"ש ספ"ג כל זה עד בגדי הטהור טהורין וכר"ש גרסינן טמאין בסוף. עי' ר"ש ומיי' פ"ח ממשכב ה"ט יו"ד: (ב) בזמן שמשאן כבד. עי' נדה ז.: (ג) שלשה דברים ר"א חסמא מטמא. עי' ר"ש רפ"ד וחסר דין הספינה דמבואר במשנה וכה"ג בעדיות פ"א ע"ש בהלכה ומ"ש שם על הגליון: (ד) זב שהיה מוטל. פ"ד מ"ד בר"ש. ועי' מיי' פ"ו ממטמאי משכב ה"ד ובכ"מ. ועי' שבת נג.: (ה) זב שהקיש. ר"ש פ"ג מ"ד · (ו) על אילן. ב"ק קה: (ז) הקיש ע"ג תנור. עי' מיי' פ"ט ה"ב: (ח) על השידה. עי' עירובין לה.

זר זהב ומנחת בכורים

[נקרא] טומאת התהום דהותר בנזיר ועושה פסח: מקום לעבור. שלא יאהיל ה"ל ספק טומאה ברה"ר: בתרומה טמא. אף שיש לו מקום לעבור: ה"ג אבל רכוב וכו' א"א: במפורק טהור. אף שאין מקום לעבור דאמרינן בין הפרקים עבר: בנוסחת הגר"א וכן בר"מ ובקבר כו' לפי שהמת אסר בקבר אף שמפורק שם הקבר מצרפן. ואף אם כאהיל על מקום הריקן טמא]: שלא הכיר בה אדם מעולם. כדמפרש ואזיל שמצאו טמון בתבן כו' ולא יכול איש להכיר בו אפילו עבר דרך עליו: אבל הכיר בו. כדמפרש שנקבר במים ובאפילה שיכול איש להכיר בו חוששין שמא עבר איש דרך עליו והכיר בו ואם אינו בכאן שיעיד עליו הלך מכאן לסוף העולם: טמון. שיפה פירושה דריבה הוא כדאמרן · [של מת. ולא בשאר טומאות ומתבאר היטב בנזיר] (סג):

פרק ג א זיבת בן יומו. שהתינוק בן יומו מטמא בזיבה כדתנן (נדה פ"ה ג) תינוקת בת יום א' מטמאה בנדה בת י' ימים מטמאה בזיבה תינוק בן יום א' מיטמא בזיבה: לעשרה ימים. כדתנן משום דזבה אינה אלא כרואה שלשה ימים אחר שבעת ימי נדתה: זב אין הימים שלו עומדין לפניו. לפני זובו אין הימים שלו עומדין שמיד כשראה זיבה ב' או ג' ראיות טמא אבל זבה אינה זבה אלא לאחר שבעת ימי נדתה והימים שלה ימי נדתה עומדין לפניה לפני זיבתה שאינה זבה עד שתעמוד לפניה ימי נדתה. וריבא קתני לה בזיבת בן יומו בתינוק ותינוקת והכא בכל ימי חייה: אין מינו. אף קרי שאינו מינו סותר יום אחד עכ"פ [ור"ם מפרש (פרק ד מ"ו) שקרי שהוא מינו אינו סותר אלא יום אחד ולא שבעה]: כ"ש. בראיה ראשונה מטמאה משכב ומושב. ושומרת יום כנגד יום בכל שהוא אבל זב בראיה ראשונה כבעל קרי אינו מטמא משכב ומושב אלא בשתים ואינו שומר יום כנגד יום ואף בים שמאי מודה שטובל ואוכל פסחו לערב [ועוד יש לפרש בכל שהוא דלא בעי שיעורא כמו בזב דבעינן שיעורא כחתימת פי האמה לר"י בנדה (מג:)]: מעת לעת. למפרע: [מבפנים. כיון שיצא מן המקור לבית החיצון אבל זב עד שתצא לחוץ]: ב מדף. טומאה קלה: מטמאין אוכלין ומשקין. ליתא בר"ש: כלי שטף במגע. שהזב מטמא אדם לטמא בגדים וכלי שטף במגע אבל טמא מת אינו מטמא אדם לטמא בגדים וכלי שטף דהטגע בו הוא רק כנוגע בשרץ דהוא טמא ובגדיו טהורין]: ג זב מטמא בהיסט [גרסינן]. אם הזב מסיט את הטהרה משא"כ במצורע שכל הטומאות המסיטות את הטהורים טהור חוץ מזב וזבה נדה ויולדת: [בביאה. והכא אל בית יטמא: הזאה. בתגודת אזוב ובצפור במים החיים]·

פרק ד א [הרי הטמא נופל. והוי מדרס הטמא על הטהור ומשנה ספ"ד דמבואר טהור מכה את הטמא טהור רבנן היא]: תקעו. הכהו בכח: רתקו. הכהו ברפיון [דאין כאן מדרס הטמא על הטהור]: טטרגין. שיש לו שלשה מקלעות מן הגדדים ואחד מן האמצע והוא מסולש: עד שיהא זה מגיף. ה"ג בנוסחת הגר"א בטמא וטהור דמגיפין הדלת או פותחין אינו טמא עד שיהא זה מגיף וזה פותח] דתנן (פ"ג ב') מגיפין או פותחין ותכ"א עד שיהא זה מגיף וזה פותח: עד שיהא זה מושך. דתנן (שם) מפסילין בתבלים (טמא) וחכמים אומרים [אינו טמא] עד שיהא זה מושך וכו' [דאז הטמא והטהור נתלין זה על זה קצת: עד שיהא. הוא דברי ר"י במשנה ב' פ"ב מעלין זה את זה מן הבור (ונכנסים טמאין)] רי"א עד שיהא הטהור מעלה את הטמא [דאז הטמא נשען על הטהור והוא בגדיו מדרס]: ר"ש מטהר. באורגין בין עומדין בין יושבין כדתנן התם אורגין בין בעומדין בין ביושבין או טוחנין ר"ש מטהר בכולן [חוץ מן הטוחנים ברחיים של יד והוסיף כאן רחיים של חמור דאז הטמא והטהור נשענין לפעמים זה על זה: או טוענין משא. כשטוענין משא: טמאין. דהטמא נשען עליו וכן מבואר במשנה (ב' פ"ג) וקמ"ל דר"ש מודה בהא]: ב על גביו. נוסחת הגר"א שהטהור על הציצית של הטמא: שהטמא ע"ג הציצית של הטהור: ואם עמד טהור טמא. שהסיט את הטמא. שכשעמד הטמא והטמא נשען על ציציותיו: עמד טהור טמא. שהסיט את ציצית של טמא: בין שעמד טמא: טהור. שהרי לא הסיט אלא הציצית של הטהור: בין שעמד טהור. טהור שאין כאן היסט כלל: ג [מטמא. משום מדרס הנדה: אפילו הכפה שהיא למעלה. ה"ל כאילו יושבת עליו: נוטלת אשה נדה. דהוה טמא מדרס: ה"ג ישב בספינה. והוא דבר ג' שפליגי ביה ר"י ורבנן וכו"י ליתא וכן בר"ש מפרש כנוסחת הגר"א: ותכמים מטהרין. ובתם משנה (פ"א מ"א) כר"י: ד לרחבן. אבל לארכן טמאין דמתהפך מזו לזו]: ומודה ר"ש. דתנן (פ"ד ו') היה יושב ע"ג המטה וד' טליות תחת ד' רגלי המטה טמאות מפני שא"י לעמוד על שלש ר"ש מטהר וקתני עלה שאם היתה טלית אחת תחת שני רגליו של גשים מודה ר"ש דטמאות דהתם ד' טליות וכל אחד א"י להעמיד את המטה ולישא את הזב והוה כמסייע בעלמא אבל הכא טלית אחד והיא מעמדת את המטה ונושאת את [הזב וגרסינן כנוסחת הגר"א: שתי רגלים ויד אחד גרסינן. כנוסחת הגר"א דכאן כל הבהמה נשאת ע"ז וטמא מתחת הרוכב: ה זב שהקיש וכו' גרסינן. כנוסחת הגר"א וכן בר"ש (פ"ד מ"ב)]: משקה טופח טמאין. שטמא את המשקין בהיסט וכשנפלו נטמאו הפירות מהמשקין [אע"פ שהאוכל נטמא ובעינן הכשר במים: טהור. דהוא מחמת רעדה ולא מחמת היסט: ואם היה חרס. הרי הוא

(ח) התיבת ועל המגדל [א]אע"פ (ט)שאין באין במדה טמאים ור' נחמיה ור"ש מטהרין (י) באילן ואם היו (יא) [ב] הניסוטין טמאין. זה הכלל כל שהוא מכח הסטה טמאה (ט) ומכח רעדה טהור: (י) רבי יהודה אומר על קורות בית הבד בזמן (יב) [ג] פרוטה טהורה ר' יוסי אומר אף על (יג) קורות הבלנים בזמן שהיא מפקפקת ואינה נשמטת: ו (כ) הזב בכף מאזנים ומשכב [ג] ומושב בכף שניה אם הזב כורע (יד) [ד] מטמאין שנים ופוסל אחד אם היו הן מכריעין את הזב מטמאין א' [ד] ופוסל א'. [ה] הזב בכף מאזנים ואוכלין ומשקין [ה]כנגדו ואע"פ שאין גבוהין מן הארץ אלא כל שהוא נותנין עליהן חומרי נישא וחומרי נושא: ז (ל) ישב על גבי (טו) [ו] קתדרא כלים שבעקל טמאין על המכבש של כובש בזמן שהוא טעון באבנים כלים שתחתיו (טז) טהורין [ז] בזמן שהוא חוזר בכלים כלים שתחתיו טהורין (ורבי נחמיה מטמא):

פרק חמישי

א (א) החמירה התורה באוכלין ומשקין ומדף שעל הזבין (א) אוכלין ומשקין ומדף שתחת הזב. במשכב ומושב שתחת הזב. [ה] מאדם שתחת הזב. באדם בין מתחת בין מעל הזב ממשכב ומושב שעל הזב: ב רוב הטמא (ב) על הטהור על מקצתו בין בזב בין במשכב טמא. מקצת טמא על הטהור (ג) על מקצתו בין בזב בין במשכב טמא. (ב) מקצת טהור על הטמא ועל מקצתו בזב טמא ובמשכב טהור ר"ש אומר מקצת טהור על הטמא אף בזב טהור: ג (ג) ואלו הן חיבורין השינים והצפרנים והשער שלהן ואלו הן מקצתם ראשי אצבעות ידים ורגלים כיחו וניעו (ד) ורירו ומי האף שלו הרי הן כרוקו. (ה) דמעת עינו ודם מגפתו [ח] והחלב (ד) באשה והדם היוצא מפיו ומפי האמה שלו מטמאין טומאת משקה. זובו ורוקו ומימי רגליו מטמאין טומאה חמורה זיעה וליחה סרוחה והרעי טהורין (כלים) שכבת זרעו רבי אליעזר אומר (ו) מטמא במשא [ט] ור' יהושע אומר אינו מטמא במשא שא"א לשכבת זרע בלא מימי רגלים: ד (ז) כלים הנוגעין בזב ובזבה בנדה ויולדת ובמצורע במשכב ובמושב מטמאין שנים ופוסלין אחד[י] הנוגע [י]נושא ומסיט ומשום הנושא אין להן. [כ] בזובו של זב וברוקו ובשכבת זרעו ובמימי רגליו ובדם הנדה (ה) [ל] מטמאין שנים [מ]ופוסלין אחד[נ].והנוגע משום הנושא נושא ומסיט אין בהן [ס]אין לך דבר שאין בו רוח חיים מטמא בהיסט אלא דבר שיש בו רוח חיים: ה הנוגע [ס] בצמר נבלה (ח) ובנימי מרכב ובמי חטאת (ו) שאין בהן כדי הזייה מטמא שנים ופוסל אחד [ע] שא"א לנוגע שלא יסיט. פירש מטמא אחד ופוסל אחד (ז). בבועל נדה ובעבודת כוכבים מטמא אחד ופוסל א'(ח). עבודת כוכבים (ט)[פ] כשרין ומשמשיה (י) [פ]כשרין ר"ע אומר (יא) כנדה. [צ] ומשמשיה כנדה שנא' (ישעיה ל) תזרם כמו דוה צא תאמר לו מה נדה מטמאה במשא אף עבודת כוכבים מטמא במשא. (י) המכניס ראשו ורובו לבית עבודת כוכבים טמא. כלי חרס שהכנים אוירו לבית עבודת כוכבים טמא הספסלין והקתדראות שהכנים רובן לבית עבודת כוכבים טמא (יב) (כ) יין שראה שהעובד כוכבים מנסכו אם יש בו כזית מטמא טומאה חמורה ואם לאו (יג) אין מטמאין אלא טומאת משקין [ק] בלבד: ו (ל) האוכל מנבלת עוף טהור מן העצמות ומן

הגהות הגר"א

(ח) התיבה והמגדל: (ט) שהן: (י) באלו: (יא) ניסוטין: (יב) שהיא נפרצת טהורה: (יג) קורות הבלנים: (יד) מטמאין א' ופוסלין אחד. אם היו הן מכריעין מטמאין שנים ופוסלין אחד. באדם בין שהזב מכריע ובין שכרע את הזב מטמאין שנים ופוסל א'. הזב בכף מאזנים ואוכלין ומשקין בכף שניה כרע הזב מטמאין א' ופוסל א' כרעו הן טהורין. פירש מטמא אחד ופוסל אחד ואם אינו ידו"ע אע"פ שאין גבוהין מן הארץ כו': (טו) קורה הכלים שבעקל טמאין: (טז) טהורין ור' נחמיה מטמא בזמן שהוא חוזר בכלים כלים שתחתיו טמאים: פ"ה (א) מן אוכלין כו' שתחת הזב ממשכב ומושב שעל הזב. במשכב ומושב שתחת הזב מן אוכלין ומשקין ומדף שתחת הזב. במשכב ומושב שתחת הזב מן האדם שתחת הזב באדם בין מתחת כו': (ב) על הטהור או על מקצתו: (ג) או על מקצתו מקצת טהור על הטמא או על מקצתו בזב טמא ובמשכב טהור רש"א כו': (ד) באשה מטמאין טומאת משקה זובו ורוקו ומימי רגליו מטמאין טומאה חמירה זיעה וליחה סרוחה והרעי טהורין מכלום וכן דם היוצא מפיו ומפי האמה שלו טהורין. שכבת זרעו רא"א אין מטמאין במשא ור' יהושע אומר מטמא במשא שא"א לש"ז בלא צחצוחי זיבה. הנוגע במשכב ובמושב של זב וזבה נדה ויולדת ומצורע מטמאין שנים ופוסלין א'. א' הנוגע וא' המסיט ואחד הנושא וא' הנישא ומסיט אין בהם: בזובו של זב כו': (ה) מטמא ב' ופוסל א'. א' הנוגע וא' המסיט. ומסיטו ונושא ונישא אין להם. אין לך וכו' רוח חיים שמטמא בהיסט ואין דבר מסיט את הטמא מטמא אלא שיש בו רוח חיים: (ו) שיש בהן כדי הזיה כו': (ז) בקרן של נבילה ובעץ של מרכב ובמי חטאת שאין בהם כדי הזאה מטמא אחד ופוסל אחד. הנוגע בבועל נדה כו': (ח) בין אדם בין כלים. פירש מטמא אחד ופוסל אחד: (ט) כשרץ: (י) כשרץ: (יא) רע"א עבודת כוכבים כנדה ומשמשית כשרץ שנאמר כו': (יב) יין שהעובד כוכבים מנסכו אם יש כו': (יג) ואם לאו אינו מטמא

באור הגר"א

הסיט או לא בהא חכמים מטמאין ור' נחמיה ור"ש מטהר בהאילו פי' בשידה תיבה ומגדל כדפירש: זה הכלל כל שהוא מכח הסיט טמא מחמת רעדה טהור. פי' באם נפל הככר מחמת הסיט טמא ואם מחמת שהרעיד הזב נפל הככר טהור וזהו החילוק שבין זב שהקים על האילן שכחו רע ובין על התנור: [מטמאין ר"נ ור"ש מטהרין ברעדה מחמת כחו פליגי שטפח ברגליו בארץ ומחמת נענוע הקרקע ניטש הכלי אע"פ שנעקר מן הארץ טהור לר"נ מחמת דלא בא היסט זה אלא מחמת הקרקע והיינו דקתני זה הכלל מכח היסט שניסט הדבר שהכה בו ומחמת כך

[illegible]

על הזיתים: כל שבעקל טמאין. פי' דאף שישב עליהן שלא כנגד הזיתים נמי טמאין הזיתים שמחמת הישיבה של זב בזמן שהוא טעון באבנים. פי' שיש אבנים בינו לקרקע ואינו יכול להכביד על הבגדים מחמת הישיבה לפיכך חוזר בכלים. פי' שאין שם אבנים כלל ודאי מכביד על הבגדים ולפיכך כלים שתחתיו טמאין ואיירי כל הני שאינו יושב

פרק ה מן האוכלין ומשקין שתחת הזב. פי' דאוכלין ומשקין שעל הזב הוי ראשון ושתחת הזב טהורין מכלום:

[illegible]

אם יש בו כזית מטמא טומאה חמורה. פי' כמו ע"ז עצמה: ואם לא פי' שלא ראה שהעובד כוכבים שמנסכו דלא אסור אלא משום סתם יין אינו מטמא אלא טומאת משקין בלבד

אור הגנוז

הקורה ועל הדלת טמאין: [א] בזמן שבאין במדה: [ב] ניסוטין: [ג] שנפרצת טהורה ר' יהודה אומר אף קורות הבלנין בזמן שמתפקקת אם אינה מתפקקת טהורה. הזב: [ג] כנגד האם היה הזב: [ד] מטמא: [ד] ופוסלין: [ס] באדם בין שהן מכריעין את הזב ובין שהזב מכריען טמא אחד ופוסל: [ה] בכף שניה ואע"פ שאין מרוחק מן הארץ וכו' נותנין עליו: [ו] קתכא: [ז] בכ"י הגירסא כאן ור' נחמיה מטמא: [ח] ומשכב ומושב שעל הזב ובמדף שעל הזב ומשכב ומושב באדם בין שעל הזב ובין שתחת הזב ושעל הזב חיבורו טמא על מקצתו חיבורו טהור על טמא על מקצתו בין בזוב בין במשכב טמא מקצת טמא על הטהור על מקצתו מקצת טהור על טמא על מקצתו בזוב טמא במשכב טהור. ר' שמעון אומר אף מקצת טמא על הטהור וכו': [ח] חלב האשה: [ע] וחכמים אומרים: [י] פירש מטמא אחד ופוסל אחד: [כ] הנוגע והנושא והמסיט משום נושא: [ל] מטמא: [מ] ופוסל: [נ] פירש מטמא אחד ופוסל אחד אחד הנוגע ואחד הנושא: [ס] שאין: [ס] הנוגע בניטי מרכב ובצמר נבלה: [ע] בקרן של נבלה בעץ של מרכב ובמי חטאת שיש בהן כדי הזאה מטמא שנים ופוסל אחד בין באדם בין בכלים פירש וכו': [פ] כשרץ: [צ] תי' ומשמשיה כנדה ליתא בכ"י: [ק] ושאר יינו של עובדי כוכבים אע"פ שאסור משום יין נסך אין טמא אלא

מצפה שמואל

(ט) ומכה רעדה. עי' עירובין לה. ועי' כ"מ פ"ט ה"א: (י) ר"י אומר על קורות. ר"ש פ"ד מ"ג: (כ) הזב בכף מאזנים. שבת פג. ועי' ר"ש פ"ב מ"ו ועיין תוס' שם ד"ה הזב שכתבו אם לא שברייתא הוא בשום מקום והוא תוספתא זו [מבני התריף מוהר"ל] · (ל) ישב ע"ג קתדרא. עי' מיי' פ"ז ה"ו ממטמאי משכב פירוש הכ"מ ופי' הראב"ד ועי' הגי"ע ועי' בפנים. ועי' ר"ש פ"ד מ"ז: (א) החמירה התורה. עי' ר"ש פ"ד מ"ו. ועי' נדה לג: דעליונו של זב אינו מטמא אוכלין ומשקין: (ב) מקצת טהור. עי' מיי' פ"י ממטמאי משכב ה"א. ועי' בר"ש מ"ס: (ג) ואלו הן חבורין. מיי' פ"ח ממטמאי משכב ה"א וע"ש שכתב דהוא מדרבנן: (ד) ורירו. מיי' פ"א ממטמאי משכב הלכה ט"ז: (ה) דמעת עיניו כל ברייתא זו מבוארת בנדה נה: ועי' מיי' שם ובהשגות שהשיג על מ"ש הרמב"ם שאינם מטמאין אדם הרי פוסלין הגוף ברביעית: (ו) מטמא במשא. עי' ב"ק כה. ועי' נדה נה: וגו. שם מבואר כל זה. ועי' מיי' שם ה"ד: (ז) כלים הנוגעים. עי' פ"ה מ"א וכר"ש שם: (ח) ובנימי מרכב. מיי' פ"ו הי"ג שם וע"ש בשם הרי"ק. ועי' ר"ש פ"ה מ"ח ט' כל זה: (ט) ומשמשיה. עי' שבת ר"פ ר"ע דף פב: (י) המכניס ראשו ורובו. מיי' פ"י מהל' אבות הטומאה ה"ו כל זה: (כ) יין שהעובד כוכבים מנסכו · מס' ע"ז לו: ועי' מיי' פ"ו מהל' אבות הטומאה ה"ח: (ל) האוכל מנבלת עוף טהור. עי' בילה ז.:

זר זהב ומנחת בכורים

[illegible]

ומן הגידים מן השלל של ביצים מן הדם ובשר מן החי טהור. מן האשכול של ביצים ומן הקורקבן ובני מעיים (מ) (יד) [א] והמחה את הלב וגמאו טמא. (נ) כרכה בחזרת ובלעה טהור. בסיב ובלעה טמא. הקיאה [ב] והיא בבית הבליעה מטמא אחד ופוסל אחד. הקיאה וחזר ובלעה והיא בבית הבליעה מטמא (טו) אחד ופוסל אחד. בלעה ואין בה כזית טהור מכלום. (ס) נטל צפור ואכלה אם יש בה כזית טמא ואם לאו טהור: נבלת הבהמה בפניו בתוך פיו טמא (טז) ואבית הבליעה טהור. נבלת העוף בפניו ובתוך פיו טהור. (יז) [ג] ואבית הבליעה טמא נמצאת אומר במקום (ע) שזו מטמאה זו מטהרת ובמקום שזו מטהרת זו מטמאה. נבלת (יח) העוף [ד] כבחצי פרס לפסול את הגויה וזו אחד (פ) משלשה עשר דבר (יט) שיש בה נבלת העוף הטהור כזית והיא אבית הבליעה כביצה לטמא טומאת אוכלין דברי ר׳ יהושע ר׳ אליעזר אומר זה וזה כזית ור׳ חנינא אומר זה וזה כביצה: ז (צ) האוכל אבר מן החי מן הבהמה ומן החיה ומן העופות (כ) הטהורין (ק) כל שהוא. ומן הטמאים עד שיהו בו כזית. האוכל אבר מן החי ומן העוף טמא הרי זו לוקה שמונים דברי ר׳ יהודה ור׳ אליעזר וחכמים אומרים אינו לוקה אלא ארבעים:

סליק פירקא וסליקא לה תוספתא ממסכת זבים

באור הגר"א

ומן השלל של ביצים. מתוכרין כשהן קטנים נקרא שלל: ומן הדם ומן הבשר מן החי. פי׳ אף שאכל כזית בשר עוף אלא שהוא מן החי לפיכך טהור דהני לא מקרי בשר ובשר מן החי שלו אינו מטמא: מן האשכול של ביצים. פי׳ מקום שהן מתוכרין כשהן גדולים קצת נקרא אשכול: ומן הקורקבן ובני המעיים. פי׳ אף שאמרו בגמ׳ שהאוכלה לאו בר אינים קמ״ל דאפ״ה הוא טמא כאן בבית הבליעה: והממחה את החלב וגמעו. פי׳ קמ״ל דאף שבדם קתני לעיל שטהור אפ״ה בחלב טמא: כרכה בחזרת ובלעה. פי׳ שהחזרת מפסיק בינו לבית הבליעה טמא כיון שדרכו בכך לא הוי הפסק: בסיב ובלעו. פי׳ שאין דרכו: טהור. פי׳ דהוי הפסק: הקיא והיא בבית הבליעה. פי׳ מחמת הקיאה חזרה לבית הבליעה: מטמא אחד ופוסל אחד. פי׳ כמו אחר שבלעה ולא כמו שהוא בבית הבליעה דמה שחזרה לבית הבליעה ע״י הקאה לא חשיב כבית הבליעה: חזר ובלעה. פי׳ אחר שהקיאה: מטמא שנים ופוסל אחד. כמו שפוסל בשעת בליעה ראשונה: בלעה ואין בה כזית טהור מכלום. פי׳ וקמ״ל דאפילו טומאה קלה אין בה כשהוא פחות מכזית: נטל צפור ואכלה. פי׳ אפילו צפור שלם אפ״ה אינו מטמא אלא כשיש בו כזית אבל בפחות מכזית טהור ולא הוי חשיבות לענין זה מה דהוי בריה שלמה: נבלת בהמה בפניו. פי׳ שנגע בפניו: או בתוך פיו. פי׳ דהלשון הוי נמי גלוי אבל טומאה ולפיכך טמא בהו מחמת נגיעה: ואבית הבליעה טהור. פי׳ לפי שאין בה טומאות בית הבליעה ומחמת נגיעה אינו מטמא דהוי טומאת בית הסתרים וטומאת בית הסתרים אינו מטמא ובנבלת העוף הוי להיפך שאין בה טומאה כלל אלא בבית הבליעה על זה אמר נמצא במקום שזו טמאה זו טהורה כו׳: נבלת העוף בכחצי פרס לפסול את הגויה. פי׳ אין בה כשיעור לטמא בבית הבליעה מצטרפת לשאר אוכלין טמאין לפסול בכחצי פרס אי נמי שטבל בינתים שאינו טמא טומאה חמורה אפ״ה הוא טמא מחמת פסול גויה אם אכל כדי חצי פרס: וזו אחד משלשה עשר דברים שהן בנבלת עוף טהור. פי׳ וחשב כן נמי במתני׳ לעיל במס׳ טהרות: בזית היא בבית הבליעה. פי׳ לענין טומאת בית הבליעה השיעור בכזית: לטמא טומאת אוכלין. פי׳ לענין טומאת אוכלין הוי השיעור כביצה דברי ר׳ יהושע ר״א אומר כו׳: האוכל אבר מן החי מן הבהמה ומן החיה כו׳ כל שהוא. פי׳ הוי השיעור בכל שהוא: ומן הטמאין. פי׳ שאם אכל מאבר מן החי של בהמה טמאה דאינו חייב משום אבר מן החי אלא משום בהמה טמאה לכך הוי השיעור בכזית: האוכל אבר מן החי מן הטריפה הרי זה לוקה שמונים. פי׳ דסבר איסור חל על איסור ולכך חייב משום אבר מן החי ומשום הטריפה דברי ר׳ יהודה: אינו לוקה אלא ארבעים. פי׳ דסבר אין איסור חל על איסור ולכך אינו חייב אלא משום איסור שהיה עליו קודם דאיסור שבא אח״כ אי אפשר לחול:

הגהות הגר"א

טומאה חמורה אלא טומאת משקין בלבד: (יד) או שהמחה את החלב וגמעו טהור: (טו) מטמא שנים ופוסל אחד: (טז) ובבית: (יז) ובבית: (יח) נבלת עוף טמא כבחצי פרס: (יט) שבין נבלת עוף טהור ובין נבלת עוף טמא. נבלת עוף טהור כזית בבית הבליעה כו׳: (כ) האוכל אבר מן החי מן הבהמה מן החיה ומן העופות טמאים הרי זה לוקה שמונים דברי ר׳ יהודה ור׳ אלעזר וחכמים אומרים אינו לוקה אלא ארבעים: האוכל אבר מן החי מן הבהמה מן חיה מעופות טהורין כ״ש ומן הטמאין עד שיהיו בו כזית

אור הגנוז

טומאת משקה בלבד: [א] או שהמחה: [ב] ובלעה מטמא שנים ופוסל אחד בלעה וחזר והקיאה אבית הבליעה מטמא אחד ופוסל אחד בלעה ואין בה כזית כו׳: [ג] ובבית: [ד] הטמא כחצי פרס לפסול את הגויה כזית טהור אבית הבליעה וזה אחד מי״ג דברים שנאמר בנבלת העוף הטהור כביצה לטמא טומאת אוכלין:

מצפה שמואל (מ) או שממחה את החלב. עי׳ חולין קכ. וירושלמי ועי׳ כ״מ פ״ג מהל׳ אבות הטומאה ה״ו: (נ) כרכה בחזרת. מיי׳ פ״ג מהל׳ אה״ט ה״ה: (ס) נטל צפור. עי׳ חולין קכ. ועי׳ מיי׳ שם ה״ח. (ע) שזו מטמאה. ה״מ למחשב בחולין יט. במקום זה כשר וזה פסול ותנא ושייר ר״ש סוף מי״א ומבואר כל זה: (פ) מי״ג דבר. זבחים קה: ובכורות י. ועי׳ ר״ש טהרות פ״א: (צ) האוכל אבר מן החי. חולין קב.: (ק) כ״ש. היינו בשר במשהו גידים ועצמות. יעו״ש קב.

זר זהב ומנחת בכורים

בשר הוא: והמחה. באור דראוי לאכילה: בחזרת. הוא דרך אכילה: בסיב. לולבי דקל אינו נקרא אכילה בבית הבליעה: הקיאה. אחר שבלעה ולגירסת ר״ש יש חילוק בין נתעכב בבית הבליעה או הקיאה לגמרי וחזר ובלעה דהוה אוכל מטמא אחד והיינו כנבלת עוף טהור דמטמאה שנים כשנוגע בבית הבליעה משום שאינה כדרך אכילתה: מכלום. ואף אחד אינו מטמא: ואם לאו טהור. ואע״פ שבריה היא: בבית הבליעה טהור. שטומאתה בלועה היא (עי׳ ר״ש פ״ה מ״א): העוף הטמא. וכן גירסת הגר״א בהדיא: שיש בין וכו׳. כנוסחת הגר״א כמבואר בריש טהרות וזו אחת מהן שבנבלת עוף טהור מטמאה אבית הבליעה בכזית ולא נבלת עוף טמא: אבית הבליעה. לטומאה חמורה אף בלא נגיעה כגון שתחב לו חבירו: ז מן הבהמה ומן החיה גרסינן: כ״ש. משום בריה: כזית. משום טומאה דאיסור אבר מן החי אינו נוהג בטמאים: לוקה שמונים. דאיסור אבר מן החי נוהג בטמאים וחכמים פליגי כדלעיל]:

סליק מסכת זבים בסיעתא דשמיא

תוספתא מסכת ידים פרק א

פרק ראשון א (א) מי רביעית [א] נותנין לאחד (א) ואף לשנים מחצי לוג (ב) לשלשה ולארבעה. ומלוג לחמשה ולעשרה ולמאה. (ב) מוסיפים על הראשונים ואין מוסיפים על השניים דברי ר״מ ר׳ יוסי אומר מי רביעית נותנין [ב] לאחד (ג) אבל לא לשנים. ומחצי לוג לשלשה ולארבעה ומלוג לחמשה ועשרה ולמאה. מוסיפין על השניים ואין מוסיפין על הראשונים כיצד נטל את הראשונים ושפשף [ג] וחזר ונטל את השניים ואין בהן כדי שיגיע לפרק הרי זה מוסיף עליהן (ג) א׳ הנוטל בידו אחת ואחד הנוטל בשתי ידיו ואחד ידו של גדול ואחד ידו של קטן צריך ליטול מי רביעית. רשב״ג אומר שתי ידיו (ד) [ד] שניים נדון כשני אנשים כיצד שנים שנטלו לשתי ידיהן (ה) מי רביעית לא יחזור (ו) השני [ה] ויטול ידיו משירי רביעית: ב (ז) הנוטל את ידיו (ד) צריך לשפשף את ידיו שפשפה בחברתה טמאה בראש או בכותל חזר ונגע בהן טמאה (ה) הנוטל ידיו משטיפה אחת צריך ליטול מי רביעית [ו] לידו אחת אפי׳ נטל משירי רביעית כשר: (ו) כל החוצצין בגוף חוצצין בידים (ח) בקדוש ידים [ז] בבית המקדש. הנוטל ידיו [ח] צריך ליטול מי רביעית (ז) וקדוש ידים ורגלים במקדש אין [ח] לך שיעור: ג (ח) מגופה שהתקינה לכלי נוטלין ממנו לידים החמת והכפישה אע״פ שפחותין נוטלין מהן לידים. (ט) [ט] השק והקופה (ט) אע״פ שאין

באור הגר"א

פרק א מוסיפין על הראשונים. פי׳ היינו קודם נטילה כשנטל פעם אחת מים ואין בו רביעית מותר ליטול ולמלאות דהא שצריך ליטול מתחלה רביעית והעיקר אתא משום סיפא לאשמעינן שאין מוסיפין על השנים. פי׳ דהיינו שאם נטל פעם א׳ ונשתייר באותו כלי שמותר לאחר ליטול ידיו מהן משום דאתא משירי טהרה אף שאין בו רביעית ואי ליכא שם מים כל כך שיהא ליטול כל היד אסור להוסיף דהמים שהוא מוסיף לא אתא משירי טהרה וא״כ מבטל המים שבכלי ולכך אין מוסיפין על השניים: דברי ר׳ מאיר ר׳ יוסי אומר מרביעית נותנין לא׳ כו׳ לחמשה לעשרה ולמאה ובלבד שלא יפחות לאחרון שבהן מרביעית מוסיפין על השניים כו׳ כדפירש: אין מוסיפין על הראשונים. פי׳ דהיינו שאם נטל תחלה מפחות מרביעית אינו מוסיף אח״כ לרביעית לא ביד ולא בכלי והשאר מפרש לר׳ יוסי: כיצד. נטל את השנים דלר׳ יוסי ליכא למימר שהם דהא לדידיה אינו מטהר כלל מחמת שירי טהרה ולכך מפרש בידו א׳: נטל את הראשונה. פי׳ ידו הראשונה: ואח״כ נטל את השניה פי׳ ברוצה ליטול את השניה ואין בהן כדי שיגיע לפרק דרביעית אינו צריך דידו א׳ ודאי נטהר מחמת שירי טהרה אף שאין בו רביעית ולכך קאמר שאם אין בו עד כדי שיגיע לפרק שמותר להוסיף א״נ דקאי על שטיפה שניה בנטילה ראשונה שאינו צריך רביעית שמותר להוסיף עד כדי שיגיע לפרק: אחד הנוטל ידו א׳ וא׳ הנוטל שתי ידיו כו׳. פי׳ בכולן צריך שיהא בהן רביעית בתחלת נטילה בכלי אלא שאם שופך כל הרביעית על היד אינו צריך שטיפה שניה ואם הוא שופך כ״פ אינו צריך שיתן כל הרביעית על היד אלא אפי׳ חצי או פחות כשר: שתי ידות של שנים. פי׳ שני אנשים: נדונין כשני אנשים. פי׳ דלמפרש שמרביעית אין נוטלין אלא שני אנשים וכיון שנטל זה ידו א׳ וזה ידו א׳ לא יחזיר הראשון ויטול ידו השניה ממה שנשתייר דהוי כמו אדם שלישי שאינו נטהר מאותו רביעית: צריך לשפשף שפשפה בחברתה טמאה. פי׳ דכיון שנטל ידו זו לעצמה הוי ידו א׳ לגבי השניה מים טמאין ואין המים השניים מטהרים אותו דהוי כמו ד״א: בראש או בכותל טהורה. פי׳ שהרי אין שם טומאה: חזר ונגע בהן. פי׳ באותו המים שעל הראש ועל הכותל: טמאין. פי׳ שהמים הטמאין טמאין: ה״ג הנוטל ידיו משטיפה אחת א״צ ליטול מרביעית. פי׳ דשירי טהרה הוא כמו רביעית וכמו שברביעית אם היה שופך הכל בפעם א׳ אינו צריך שטיפה שניה וה״ה נמי כששופך כל המים שבכלי שנשתיירו משירי טהרה: דברי ר״מ. פי׳ דסבר דשתי ידיו נמי מטהרין ע״י שירי טהרה: ר׳ יוסי אומר לשתי ידיו צריך ליטול מרביעית. פי׳ כדפירש שאין השתי ידיים נטהרין ע״י שירי טהרה: לידו א׳ אפילו נטל משירי רביעית כשר דהוי שירי טהרה: כל החוצצין בגוף. פי׳ בטבילה: חוצצין בידים. פי׳ בנטילת ידים ובקדוש ידים ורגלים בבית המקדש: וקדוש ידים ורגלים במקדש אין לו שיעור. פי׳ דבכיור ודאי צריך שיהא בו כשיעור דהיינו כדי קידוש ארבעה כהנים אלא שאם נטל בכלי מן הכיור אין לכלי זו שיעור או שיש נקב בכותל והמים יוצאין דרך הנקב ואין בנקב רביעית שאפ״ה כשר: מגופה שהתקינה לכלי. פי׳ שחסר ממנה הבליעה כדי שתהא יכולה לישב עליה: אע״פ שפחותין. פי׳ שנפחת כדופן של כחמת אפ״ה לא הוי שבר כלי לפיכך נוטלין כו׳: ה״ג השק והקופה אע״פ שהן מקבלין. פי׳ שיש להן בית קבול:

הגהות הגר"א

פ״א (א) אבל לא: (ב) לג׳ אבל לא לד׳ ומלוג לחמשה אבל לא לעשרה ולא למאה מוסיפים כו׳: (ג) אף לשנים ומחצי לוג לג׳ אף לד׳ מלוג לחמשה אף לעשרה ואף למאה מוסיפין על השנים כו׳: (ד) של שנים נדון כשני אנשים כיצד כו׳:(ה) מן רביעית:(ו) הראשון:(ז) הנוטל ידיו משטיפה אחת צריך ליטול מרביעית דברי ר״מ ר׳ יוסי אומר לשתי ידיו צריך ליטול מרביעית מידו א׳ אפילו נוטל משירי רביעית כשר וצריך לשפשף את ידיו שפשפה בחברתה טמאה בראש או בכותל טהורה חזר ונגע בהן טמאה. כל החוצצין כו׳: (ח) ובקדוש ידים ורגלים במקדש הנוטל כו׳: (ט) אף שמקבלין אין נוטלין בהן את הידים:

אור הגנוז

פ״א [א] נוטלין לידים לאחד אבל לא לשנים ומחצי לוג לשלשה אבל לא לארבעה ומלוג לחמשה אבל לא לעשרה ולמאה מוסיפין וכו׳: [ב] אף לשנים ומחצי: [ג] ונמלך ונטל: [ד] של: [ה] השני יטול: [ו] דברי ר״מ ר׳ יוסי אומר לשתי ידיו צריך ליטול מי רביעית ידו אחת אפי׳: [ז] ורגלים אבית הבירה: [ח] במקדש: [ח] לו: [ט] השידה והתיבה

מצפה שמואל (א) מי רביעית. חולין קז: (ב) מוסיפים על הראשונים. עי׳ מיי׳ פי״א ממקואות ה״ז וכ״מ שם. ועי׳ ר״ש פ״ב מ״א: (ג) א׳ הנוטל. עי׳ ר״ש פ״ב מ״ב כל זה בביאור: (ד) צריך לשפשף. סוטה ד. כל האוכל בלא נגוב ידים כאילו אוכל לחם טמא. ועי׳ ר״ש פ״ב מ״ג שהביא זה וגם במ״ב ע״ש וי״מ שפשוף כפשוטו. ועי׳ רא״ש בחולין פ׳ כל הבשר וכ״כ הרמב״ם ברים ידים בהקדמתו. ועי׳ שו״ע סי׳ קס״ב ס״ב בהג״ה וע״ש ס״ח דין שפשוף הראש: (ה) הנוטל ידיו משטיפה א׳. גיטין טו: (ו) כל החוצצין בגוף. חולין קו: ברייתא שם וגרסינן בכ״י: (ז) וקדוש ידים ורגלים במקדש אין לך שיעור. זבחים כא: דבעינן שיהיו ד׳ כהנים מקדשין מן הכיור והכוונה כאן כמו שאמר שם בקודת וקצת סיוע מכאן לפי׳ התוס׳ שם דלרשב״א מכלי גדול מקדשין אף דעתה אין רביעית בכלי ועי׳ רמב״ם פ״ה מהל׳ ביאת מקדש הי״א שכתב סתם ובכל כלי הקדש מקדשין וכו׳ בין שאין בהם רביעית וע״ש בהשגות ובכ״מ והרמב״ם נקט לשון התוספתא וכפי פי׳ התוס׳: (ח) מגופה שהתקינה לכלי. חולין קז. ועי׳ תוס׳ שם ד״ה מגופה ואמר כאן אע״פ שפחותין אבל עכ״פ מחזיקין רביעית ועי׳ ר״ש פ״א מ״ב מבאר כן מחולין שם דבעינן כלי רביעית ועי׳ ב״י או״ח סימן קנ״ט ובשו״ע שם ס״ב דבכלי נקוב בעינן שיחזיק רביעית מן הנקב ולמטה ועי׳ בביאורי הגר״א ס״ק ב׳ וציין לפ״ה דפרה מ״ז וע״ש בא״ר. פסול מגופה כרשב״א פירש דלא נתוכה עבידה אלא לכסוי ותיקון היינו שייחד מכאן ולהבא לקבלה כמ״ש הב״ח הביאו המ״א שם ס״ק ד׳ והמ״א השיג דיחוד לא מהני: (ט) השק והקופה אע״פ שהן. גרסינן. בחולין קז. ועי׳ ברי״ף ברכות פרק

זר זהב ומנחת בכורים

פרק א א אבל לא לשנים. והוא כר״י במשנה דרים ידים דאמר ובלבד שלא יפחות לאחרון שבהם מרביעית דפליג אשירי טהרה וקסבר לכל חד וחד צריך שיהיה בכלי רביעית אפילו לאחרון: ומחצי לוג לשלשה. דשנים הראשונים נטלו מרביעית ונשארו לשלישי רביעית שלם בכלי אבל לא לארבעה כיון דשנים הראשונים צריכין רביעית כשיעור השלישי שוב לא נשאר בכלי לרביעי שיעור רביעית שלם הלכך נראה לגרוס בתוס׳ איפכא ר״י במקום ר״מ ור״מ במקום ר״י ור״מ הוא הת״ק במשנה ריש ידים: [אף לשנים. כשהאחר נוטל משירי טהרה וי״א דוקא בבת אחת ולרמב״ם רק מים שניים סגי בהכי אבל ראשונים בעי רביעית לכל אחד: ומחצי לוג לשלשה. היה די בלוג ומתנה לפי חשבון רביעית לשנים אלא מתוך שהם שלשה יחד שמא לא ידקדקו ליטול יפה מחמת ראייתם המים המועטין: מוסיפין על הראשונים. כך דין נט״י נוטל ידיו עד הפרק וכשנוטל ידיו מרביעית בשטיפה אחת המים טהורים וא״צ שניים אבל כשנוטל בב׳ שטיפות נטמאו המים הראשונים וצריך שניים לטהרן וקאמר הכא בפעם הראשון אם לא הגיע לפרק רשאי לחזור וליטול המקום הפטור אבל שניים אינם מועילין לטהר הראשונים אא״כ היה בשטיפה אחת: אבל לא לשנים. דר״י ס״ל במשנה א׳ דבלבד שלא יפחות לאחרון מרביעית: לשלשה ולא לארבעה גרסינן: מוסיפין על השנים. לר״י מוסיפין אף שלא קינח ידיו מן הראשונים: כיצד הוא לכולי עלמא ובזה אף ר״מ מודה דכיון דכבר קנה ונטהר בראשונים ונמלך ונוטל שניים אם לא הגיעו לפרק חוזר ומוסיף: צריך ליטול מי רביעית. לר״י אף בבא משירי טהרה ולר״מ לכתחלה ונוסחת הר״ש מהופך בכאן דבריתא בדברי ר״מ הגי׳ אבל לא לשנים וכן הוא בנוסחת הגר״א]. (הג״ה מוסיפין על הראשונים עיין בפנים פירושו והוא מפירוש הר״ש והא״ר מפרש בפירוש המשנה מוסיפין על השניים השני שנטל משירי טהרה אם לא הגיעו עד הפרק חוזר ונוטל ממים אחרים אף שלא באו משירי טהרה ואין בהם רביעית אבל לא על הראשונים והראשונים שנטמאו במים והאחרון לאחרון אינו מוסיף אם לא הגיעו לפרק ע״כ. ולפ״ז יתפרש הך תוס׳ דכיצד דאין הכוונה לפרש ראשונים ושניים אלא מפרש באיזה הוספה מיירי במים שניים אבל הכוונה מוסיפין על השניים היינו השניים ולא הראשונים אנשים הראשונים כמבואר במשנה והיינו לר״מ דהאחרונים נוטלין משירי טהרה מוסיף אבל לא הראשון וכאן לר״י דהאחרון בעי רביעית א״כ אמרינן בהיפך דמוסיפין על הראשונים אבל השני כיון דבעי רביעית שלם צריך שיטול כל ידו מהרביעית ובמשנה קאי לר׳ מאיר וכאן גרסינן ברישא ר׳ יהודה ובסיפא רבי מאיר וכפוסחת הגר״א): שניים. של שנים. כנוסחת הגר״א: כשני אנשים. וא״כ כי בא שוב לחזור וליטול הוה כשלישי ולשלשה בעינן חצי לוג: ב צריך לשפשף. אף שנוטל שניים וטהר את הראשונים שפשוף בעי: בהברתה. כשעדיין לא נטלה נטמאו המים שעל הראשונים: בהן. על הראש: מי רביעית. והוא כר״י דבעינן רביעית כדאמר לעיל והיינו לב׳ ידיו אבל לידו אחד מהני אף שירי רביעית: כל החוצצין בגוף. לענין טבילה כמבואר במס׳ מקוות: ג שהתקינה. שתקן כדי רביעית: שהן פחותין. ובלבד שיחזיקו רביעית: אע״פ שמקבלין. אין נוטלין וכן כר״ש דרוכם אינם למים לפי שאין מקבלין ולא הוה כלי: ה״ג בידים

שאין מקבלין נוטלין בהן לידים השידה והתיבה והמגדל (י) בזמן שהן מקבלים אע"פ שאין עשוים לאהלין אין נוטלין מהן לידים: ד אין הכהנים מקדשין במקדש (י) אלא בכלי ואין משקין את הסוטות (יא) ואין מטהרין את המצורעים אלא בכלי (כ) שולי כלי עץ כלי (יב) עצמות כלי זכוכית אין נוטלין מהן לידים (יג) [א] קורדמן שפן ועשאן (יד) כלים [ב] אין בהם קבלת רביעית נוטלין מהן לידים. שברי כלי חרס שיש בהן כדי קבלת רביעית נוטלין מהן לידים [ג]: ה (ל) החוקק באמת המים ועשה בה בית קבלה אע"פ שתלשוה מים וחברוה אין ממלאין בה ואין מקדשין בה ואין מזין הימנה ואינה צריכה צמיד פתיל [ד] ואינה פוסלת את המקוה (טו) תלשה וחברה וחישב עליה אחר תלישתה ממלאין בה ומקדשין בה ומזין (מים) הימנה וצריכה צמיד פתיל [ה] ופוסלת את המקוה: ו (מ) המים שנפסלו משתיית הבהמה ר"ש בן אלעזר אומר בקרקע מטבילים ואין נוטלין מהן את הידים. המים [ו] שהנחתום מטביל בהן גלוסקאות אע"פ [שלא] נשתנו מראיהן פסולים (נ) וכשהוא נוטל ונותן ע"ג כברו אע"פ שנשתנו מראיהן פסולים ואם לאו כשרים. (ס) מים שלפני הנפח אע"פ שלא נשתנו מראיהן אין נוטלין מהן לידים מפני שבידוע שנעשתה מהן מלאכה. (ע) מים שלפני הספר אם נשתנו מראיהן פסולין ואם לאו כשרין: ז הכל כשרים ליתן לידים (פ) אפי' טמא מת אפי' בועל נדה. כל שאינו מטמא את המים במשא כשר ליתן לידים. (טז) הנוטל לידים (צ) הנוטל מתכוין והנותן מתכוין הנותן מתכוין והנוטל אין מתכוין ידיו טהורות ור' יוסי אומר ידיו טמאות: ח (ק) (יז) הפקיעו את המוליר ונוטל הימנו לידים או שנטל מן הסילון שיש בו כדי קבלת רביעית ידיו טהורות (יז) ור' יוסי אומר ידיו טמאות. (ר) ומודה ר' יוסי שאם הניח (יח) ידיו בין ברכיו או בין אציליו ונטל שידיו טהורות: ט (ש) היו לפניו שתי כוסות באחת נעשתה בו מלאכה ובאחת לא נעשתה בו מלאכה נטל מאחד מהן לשתי ידיו ועשה (יט) טהרות [ו] תלויות. מן השני ועשה טהרות מן הראשון ולא עשה טהרות מן השני ועשה טהרות מן הראשון ועשה טהרות מן השני ועשה [ו] אלו ואלו טהורות. אלו ואלו מונחות נטל אחד מהן בידו אחת ועשה טהרות תלויות מן השני ועשה טהרות מן הראשון ולא עשה מן השני ועשה טהרות מן הראשון ועשה מן השני ועשה אלו ואלו מונחות אלו ואלו טהורות: היו לפניו שתי כוסות אחד טמא ואחד טהור ונטל באחד מהן בידו אחת ועשה טהרות תלויות מן השני ועשה טהרות מן הראשון ולא עשה מן השני ועשה אלו ואלו מונחות הרי אלו מוכיחות. נאכלות ראשונות נטמאו או שנאבדו עד שלא נעשו שניות שניות טהורות משנעשו שניות שניות תלויות את השני ועשה טהורות את השני ועשה אלו ואלו מונחות הרי אלו תלויות: י היו ידיו אחת טמאה ואחת טהורה ולפניו [ז] שתי ככרות אחד טמא ואחד טהור ונגעו שתי ידיו בככר אחד בין בזה אחר זה או שנגעה ידו אחת בשני ככרים זה אחר זה הידים והככרים תלויות נגעה ידו אחת בשני ככרים כאחת הידים כמות שהיו והככרים ישרפו:

פרק שני

א (א) הכהנים מקדשים במקדש [ז] בידים עד הפרק וברגל עד הסובך הנוטל ידיו (ה) לא יאמר [ח] הראשונים הריני נוטל את הטמאים ואם עשה כך צריך לנגב את ידיו (ב) (אבל) המטביל את ידיו א"צ [ט] לנגבם (את ידיו

הגהות הגר"א

(י) בזמן שאין עשוין לאהלין נוטלין מהם לידים ובזמן שהן עשוין לאהלים אין נוטלין מהן לידים: (יא) אלא בכלי: (יב) עצם: (יג) קרקסן: (יד) כלים נוטלין מהם לידים אם יש להם קבלת רביעית שברי כ"ח כו' (טו) חישב עליה אחר תלישתה או שתלשה וחברה ממלאין בה כו': (טז) הנותן לידים הנוטל היה מתכוין והנותן אין מתכוין הנותן מתכוין כו': (יז) הפקיעו את המולייר ונטל הימנו לידים כו': (יז) טהורות ומודה ר"י: (יח) חבית בין: (יט) טהרות טהורות ר' יוסי אומר תלויות מן השני ועשה טהרות טהורות מן הראשון ולא עשה טהרות מן השני ועשה טהרות טהורות. מן הראשון ועשה טהרות מן השני ועשה טהרות אלו ואלו מונחות אלו ואלו תלויות. נטל מא' מהן בידו אחת ועשה טהרות טהורות ר' יוסי אומר תלויות. מן השני ועשה טהרות טהורות. מן הראשון ולא עשה טהרות מן השני ועשה טהרות טהורות. מן הראשון ועשה טהרות מן השני ועשה טהרות אלו ואלו מונחות אלו ואלו תלויות: היו לפניו שתי כוסות א' טמא וא' טהור ונטל מאחד מהן לשתי ידיו ועשה טהרות טהורות ר' יוסי אומר תלויות. מן הראשון ולא עשה טהרות מן השני ועשה טהרות טהורות. מן הראשון ועשה מן השני ועשה אלו ואלו מונחות הרי אלו מוכיחות. נאכלות ראשונות או שנטמאו או שנאבדו וכו' משנעשו שניות שניות תלויות נטל ידו א' ועשה טהרות שניה ועשה אלו ואלו מונחות הרי אלו תלויות: היו ידיו אחת טהורה ואחת טמאה ולפניו שתי כוסות א' טמא ואחד טהור ונטל מאחד מהן לשתי ידיו או ליד אחת ועשה טהרות טהרותיו טהור. ר' יוסי אומר הטמאה בטומאתה היו ידיו אחת טמאה ואחת טהורה ולפניו שתי ככרים כו': פ"ב (ה) לא יאמר הואיל והראשונים טמאים הריני נוטל בטמאים. ואם עשה כן ידיו טמאות. הנוטל את ידיו צריך לנגבם חמטביל כו':

באור הגר"א

אין נוטלין הימנו לידים. פי' שאינו יכול לקבל מים שבו מחמת הנקבים שהוא מחולחל: השידה והתיבה והמגדל אם עשויין אוהלים אין נוטלין הימנו לידים. פי' דלא הוי כלי אין עשוין אוהלים נוטלין הימנו לידים: שולי כלי עץ כלי עצם כלי זכוכית אין נוטלין הימנו לידים. פי' דלא הוי כלי כיון שנפחת אינו תלקה ומכח זה אינו יכול להשתמש בו מחמת החדודין היוצאין מן השפה: קרקמן שפן ועשאן כלים ויש בהן כדי קבלת רביעית נוטלין הימנו לידים שבר כלי חרס שיש בהן כדי קבלת רביעית נוטלין כו'. פי' אף דכלי חרס פעמים סגי בכדי סיכת קטן אפ"ה לענין נטילה צריך רביעית וסגי ברביעית אפילו בא מכלי גדול דפעמים שאינו מקבל טומאה אפילו יש בו יותר מרביעית אפ"ה לענין נטילה לא סגא: אף שתלשה המים וחברה. פי' שהמים תלש אותן מן הקרקע ואח"כ חברה דאם היה עדיין תלושה היה הנטילה מחשיב אותו לכלי אלא שחברה אח"כ. פי' אפילו הוא עצמו כיון דלא אחשביה להיות כלי בשעת שהיה תלושה לא הוי כלי ולפיכך אין ממלאין בהן כו'. לפי שכל אותן הדברים צריך כלי וזו אינה כלי: תלש. פי' שהאדם תלש אותה מן הקרקע ואח"כ חברה לקרקע או חישב עליו אחר תלישתה. פי' אפילו תלש המים וחשב עליה שיהיה כלי וחברה לקרקע הוי כלי: וממלאין בה כו' ומזין הימנו: וצריכה צמיד פתיל. פי' שאינו אוהל: המים שנפסלו משתיית בהמה. פי' מחמת מרירות דאי מחמת טיט אף בקרקע היה פסול כשאינו ראוי לשתיית בהמה והא דאמר לעיל גבי טיט כשהמים צפין עליהן מותר לטבול בהן וכשאינו צף על גביו מצטרף היינו כשראוי לשתיית בהמה ופליגי בהאי מילתא איזה מקרי ראוי: בכלים פסול ובקרקע כשר ר' שמעון ב"ר אלעזר אומר בקרקע טובלין כל גופו בהן ואין נוטלין הימנו לידים. פי' ומפרש בגמרא היינו בפסק בבת בירתא דהיינו שיוצא אמת המים שאין בו מ' סאה מנכר שיש בו מ' סאה דכל גופו ודאי ידעינן שנמשך מן מ' סאה וליכא למיגזר אטו כלים אבל כשטובל בהן ידיו איכא למיגזר שלא ידע שנמשך ממקום שיש בו מ' סאה ולכך איכא למיגזר אטו כלים אבל במקום שיש בו מ' סאה כיון שמותר לטבול כל גופו כ"ש שמותר לטבול ידיו בהן: המים שהנחתום מטביל בהן גלוסקאות. פי' שעושה בהן מלאכה: אע"פ שלא נשתנו מראיהן פסולין. פי' מחמת שנעשו בהן מלאכה: וכשהוא נוטל ונותן על גביו. פי' שהוא נוטל בידיו ונותן על הגלוסקאות. פי' שאינו עושה מלאכה בכל המים שבכלי אלוין בתר שינוי מראה ולכך אם נשתנו מראיהן פסולין כו': מים שלפני הנפח כו' מפני שבידוע שנעשה בהן מלאכה. פי' שודאי מצנן הוא שם הברזל: שלפני הספר. פי' שאינו וודאי שעשה מלאכה לכך אינו פסול אלא אם נשתנו מראיהן: הכל כשרין ליטול לידים. פי' איירי בכלי אבנים שאין מקבלין טומאה כלל ולכך מותר ליתן אותן לידים שאינו מטמא בהיסט שהמים שבכלים טהורין ולא חיישינן שמא נגע במים אבל אם היה הכלי מקבל טומאה היה טמא מת מחמת נגיעת טמא מת ומטמא את המים: הנוטל מתכוין והנותן מתכוין. פי' הדין הוא שיתכוונו שניהן לכתחילה: הנותן מתכוין והנוטל אין מתכוין ידיו טהורות. פי' שאין צריך כוונה משנטל בדיעבד: הפקיע את המולייר. פי' שבר מקלת המולייר וכשהמים זבין מכאן נתן ידו תחתיו ונטל ממנו שאינו זב מכח אדם: או שנטל מן הסילון ידיו טהורות פי' שסבר שאינו צריך כח גברא לנטילת ידים ואיירי שהוא נוטל הימנו בקילוח ראשון מודו כ"ע שידיו טהורות דחשיב כח גברא: שיש בו כדי קבלת רביעית. פי' דהוי הסילון כלי: ומודה ר' יוסי. פי' דסבר דבין ברכיו ואציליו חשיב נמי כח גברא: נטל מאחת מהן שתי ידיו ידיו טהורות ר' יוסי אומר תלויות. פי' דסבר ר' יוסי ספק ידים ליטהר טמא שמעמידין אותן בחזקת טומאה: מן השני ועשה טהרות טהורות. פי' ודאי טהורות דכשנטל משניהן נטהרו ידיו מאחת מהן וודאי: מן הראשון ולא עשה מן השני ועשה טהרות. דפי' כדפי' דכשנטל מן השניה נטהר ודאי: מן הראשון ועשה מן השני ועשה אלו ואלו מונחות טהורות. פי' ואתיא כרבנן דסברי ספק ידים ליטהר נמי טהור דאזלינן לקולא ולכך אף הכא טהורות דתלינן שהראשון היה מאותו שלא נעשה מלאכה ולפיכך שניהן טהורות ואשתא מפרש האי אופן גופא בידו אחת: נטל מאחת מהן ידו אחת טהורות ר' יוסי אומר תלויות מן השני ועשה טהורות מן הראשון ולא עשה מן השני ועשה טהרות מן הראשון ועשה כו': אחד טמא כו'. פי' שהמים שטמאין מטמאין את הידים כשהוא נוטל בהן: נטל מאחת מהן בשתי ידיו ועשה טהרות טהורות. פי' דסבר דספק ידים ליטהר טהור: ר' יוסי אומר תלויות. כדפי': מן השני ועשה טהרות טהורות. פי' דלכל אחד אמרינן שנטל לפני עשיה ממים הטהור: מן הראשון ולא עשה מן השני ועשה טהרות. פי' דכל שכן הוא דהא אפילו עשה בשניהם אמרינן לעיל שהוא טהור כדפי': מן הראשון ועשה מן השני ועשה אלו ואלו מונחות. פי' דהשתא איכא חד מינייהו ודאי טמא דהא כשנטל ממים הטמאים נטמאו הידים אפילו נטל תחלה מהטהורים ולכך הרי אלו מוכיחות. פי' ושניהן תלויות. פי' דכיון דליכא למימר על שניהן שיהו טהורות אמרינן על שניהם שיהו טמאות והשתא מפרש איזה נעשית מוכיחות ומפרש דנאכלו הראשונות נטמאו או שאבדו עד שלא נעשו שניות טהורות. דלא היה שניהן כאחת והשתא ליכא הספק אלא על השניה ולכך טהור: אבל משנעשו שניות תלויות. פי' אף השתא ליכא הראשונות כלל ואין הספק אלא על השניות אפ"ה כיון שנעשו פעם אחת הוכחה זה לזה צריך לתלות השניות עכשיו: היו א' טמא וא' טהור ונטל מאחת מהן ידיו ועשה טהרות ר' יוסי אומר תלויות מן השני ועשה טהרות טהורות מן הראשון ולא עשה מן השני ועשה טהורות מן הראשון ועשה מן השני ועשה אלו ואלו מונחות הרי אלו מוכיחות נאכלו הראשונות נטמאו או שאבדו עד שלא נעשו השניות טהורות משנעשו השניות שניות תלויות כנ"ל. וככר פירשתי הכל לעיל גבי נטל שתי ידיו: ונגע שתי ידיו בככר אחד בין כאחת כו'. פי' דהשתא איכא חד מינייהו ודאי טמא או הככר או הידים דהיינו אם הככר טהור נטמא מחמת הידים שהרי נגע בו בשתי ידיו וא' מהן הוא טמא ואם הככר טמא נטמא גם ידו השניה מחמת הככר וכיון שאינו יודע איזה מהן נעשה זה לזה הוכחה וה"ה בין כאחת. דהשתא ודאי שניהן טמאין שהרי נטמא הככר מחמת ידו הטמאה ומטמא את השניה ובין בזה אחר זה. דליכא הספק על שניהן כיון שנעשו זה לזה הוכחה שניהן טמאין: או שנגע ידו אחת בשני ככרים בזה אחר זה. פי' דהשתא נמי איכא חד מינייהו או הככרים או הידים טמאין דאם היה טהורה היה טמא טימא את הככר הטהור ואם היד היה טמא טימא את הככר ואיירי שאינו יודע באיזו יד נגע ובאיזה ככר נגע וכיון שנעשו זה לזה הוכחה לכך הככרים והידים תלויות: נגע ידו א' בשני ככרים כאחד. פי' דהשתא הככרים ודאי טימאותן שאפילו היה היד טהורה נטמאת מחמת הככר הטמא וטימא את הככר השני וכיון שהככרים ודאי טמאות ודאי שאם היה הככר טהור אף שנטמאת מחמת היד הנוגע בו לא הוי אלא שלישי ואינו מטמא את היד הטהור הנוגע בו ולכך נעשו זה לזה הוכיח:

פרק ב וברגל עד הסובך. פי' היינו כמו הפרק ביד והוא פרסת הרגל עד הקרסול נקרא סובך וזהו פי' ר' יהודה שאמר בסוף פרק הזרוע דבוק של שלמים היינו מפרק של ארכובה עד הסובך היינו נמי עד אותו מקום והוי לדידה שוק הפרק שלישי של רגל מן הגוף והשתא איכא למימר דלכ"ע אינו צריך ליתן לא בזרוע ולא בשוק אלא פרק א' ועד הכתף היינו לבד מהכתף ולא פליגי ר' יהודה אלא איזה עלם הוא נותן אם אותן שבין הקוליות ובין השוק או אותן שבין השוק ובין הסובך והוא עצם שלישי כדפי': לא יאמר הואיל והראשונים טמאין. פי' דאף שנוטל ממים טהורין נטמאו מחמת הידים אלא שהשניים מטהרין והשתא הא' דמותר לכתחילה ליטול מים ראשונים מן הטמאין והשניים יטהרו קמ"ל שלא יאמר כן: ואם עשה כן. פי' שנטל תחלה ממים הטמאין: צריך לנגב. פי' מנגב התלה את המים טמאין שעל היד ואח"כ נוטל מים הטהורין אבל מה שנוטל על אותן הידים אינו כלום שאינו מטהרין את הידים שנטמאו מחמת המים שהרי המים טמאין תחלה ולא מחמת היד והוי הטומאה שבלה מחמת דבר אחר שאין המים השניים מטהרין: הנוטל את ידיו צריך לנגב. פי' כדאמרינן בגמרא שהאוכל בלא ניגוב ידים כאילו אוכל לחם טמא והיינו גבי נטילה שאינו נוטל מרביעית כאחת דליכא על היד מים טמאין אבל המטביל ידיו דליכא על היד מים טמאין אינו צריך לנגב. פי' וה"ה אם

אור הגנוז

[א] קרסם: [ב] ויש: [ג] שברי כלי מתכות אע"פ שיש בהן כדי קבלת רביעית אין נוטלין מהם לידים: [ד] ואין נותנין ממנה לידים תלשה: [ה] ונותנין הימנה לידים המים וכו': [ו] המים שלפני נחתום אע"פ שלא נשתנו מראיהן אין נוטלין מהן לידים ושהוא נוטל בידיו ונותן ע"ג ככרות: [ו] תיבת תלויות ליתא: [ו] אלו ואלו מונחות אלו ואלו טהורות: [ז] שני כוסות אחד טמא ואחד טהור נגעו שתי ידיו ונטל מאחת מהן לשתי ידיו ועשה טהרות תלויות ר' יוסי אומר הטמאה כטמאתה שתי ככרות כו': פ"ב [ז] ביד: [ח] הואיל הראשונים טמאים הריני: [ט] לנגב את ידיו:

מצפה שמואל

אלו דברים ובתרי"ג שם ועי' שו"ע סי' קנ"ט ס"ד: (י) אלא בכלי. היינו כלי שרת. בזבחים כב. ירחצו לרבות כ"ש ולא בעינן כיור אבל כלי דסוטה ומצורע אפי' במקידה של חרס כמבואר בפי"ב דסוטה ובפ"ב דנגעים: (כ) שולי כלי עץ. מתוספתא זו הביאו הפוסקים ראיה דבשברי כלי אין נוטלין ממנו לידים אף שמחזיק רביעית וזייני קרקס ושפן שהוציאו מתורת שברי כלי והר"ש פירש שולי היינו הצד השני והיינו לפי שלא נעשו לקבלה כמו בסקין לעיל והב"י פי' בא"ח סי' קנ"ט דשפן היינו לקבל רביעית שלא מסומך ובהכי הוי כלי והשיג עליו ממשנה פרק ל' בכלים שולי קערה שהתקינן לתשמיש טהורים ע"ש דמבואר דבעי' שפן ועי' במ"א בזה בסי' קנ"ט ס"ק ג' וכן מבואר בהגר"א שם ס"ק ז' וכאן ט"ס הוא ומ"מ לפי הנוסחא שברי כ"ח שיש בהן קבלת רביעית מבואר כדברי הב"י וע"ש וכ"ע ובר"ש פ"א מ"ב ל"ג זה: (ל) החוקק. עי' ב"ב סה. כה"ג בכיור ועי' שו"ע סי' קנ"ט ס"ז בהג"ה פסקו לענין נט"י כן מתוספתא זו וע"ש בביאורי הגר"א ודין הכלי שוה לכל הני מילי דחשיב כאן: (מ) המים שנפסלו. פליגי בהפסיקו בתרין דגזרינן אטו מנא וע"ש בפלוגתא דר"י וחזקיה ועי' שו"ע סי' קנ"ט ס"ז ות' וסי"ד וסי"ט: (נ) וכשהוא נוטל. יש בזה ג' פירושים הר"ש כפי' המשנה מפרש שטובל ידיו ומדית פני הגלוסקין והר"מ מפרש שחפן מהם בחפניו בעת שילוש העיסה שהמלאכה לא נעשית במים או מים שהנחתום מטביל ידו מן הבצק וכולהו איתנהו עיין בשו"ע סי' ק"ס ס"א וע"ש בביאור הגר"א: (ס) מים שלפני הנפח. עי' טור ושו"ע שם ס"ג: (ע) מים שלפני הספר. שם: (פ) אפי' ט"מ. עי' בר"ש שם ספ"א שחקר בזה דמשמע מתוספתא זו דהמטמא במשא אינו נוטל לידים ועי' תוס' נדה עא: ד"ה מערה דמוקי לה לתרומה או לחולין הנעשה על טהרת תרומה אבל לחולין ממש מותר וכן מבואר בטור ושו"ע סי' קנ"ט סי"א: (צ) הנוטל מתכוון. עי' ר"ש פ"א מ"ה ועי' שו"ע סי' קנ"ט סי"ג דקי"ל כת"ק דלא בעינן כוונת שניהם וע"ש סי"א בהג"ה די"א דקטן פחות משש פסול דלא הוי כוונה דידיה כוונה וכרי"י הוא דבעינן כוונה ע"ש בביאורי הגר"א: (ק) הפקיעו את המולייר. עי' ר"ש שם כביעת בה"ג דלא בעי לא כח נותן ולא כח גברא ושיטת הרמב"ם מבואר דבעי כח נותן אבל לא כח גברא והרבה פוסקים הסכימו דבעינן כח גברא וה"ק דהפקיעו חשיב כח נותן לת"ק אבל בנקובה מעצמה או נפל הברזא אף לת"ק לא מהניא ועי' בסי' קנ"ט בזה: (ר) ומודה ר' יוסי. אף להפוסלין דבעינן כח גברא או נותן במטה חבית מתירין מתוספתא זו כמבואר בסי' קנ"ט ס"ט ע"ש בביאורי הגר"א ס"ק ל': (ש) היו לפניו. עי' מ"ל פי"א ממקואות ה"א ד"ה גרסינן שהאריך בפרטי דברים אלו עד סוף הפרק ועי' ר"ש סוף פ"ב: (א) הכהנים. עי' חולין קו. ושם: וערכין יט. ועי' ר"ש ספ"ב: (ב) אבל המטביל. עי' סי' קנ"ט סי"ט דאין חלוק בין נגוב לשארי דברים וע"ש בסי"ד דהוכיחו מזה הפוסקים דטבילה מהני

זר זהב ומנחת בכורים

השידה והתיבה והמגדל בזמן וכו'. ובזמן וכו' כנוסחת הגר"א וכן בר"ש: עשויין לאוהלים. שמחזיק מ' סאה דהוה אהל ואין נוטלין אלא בכלי: ד יש בהם קבלת רביעית. גרסינן: ה בית קבלה. בעודה מחובר ועדיין לא נקרא עליה שם כלי: אין ממלאין בה. מים לחטאת: ואין מקדשין. קידוש האפר פרה עם המים: ואינה צריכה צ"פ. אלא סגי כעין מחובר: ואינה פוסלת. משום שאובין: אחר תלישתה. קודם שחברה: ו בקרקע. בעודו מחובר מדין מקוה: אבל אין נוטלין. בכלי ובחולין (קו.) פריסנא לה]: שלא נשתנו. [גרסינן] דהוה נעשה בו מלאכה: וכשהוא נוטל כו' ואם לאו כשרים כדתנן המים שהנחתום מטביל בהן את הגלוסקין פסולין וכשמדית את ידו בהן כשרים. משום שלא נעשה מלאכה במים שבכלי אלא במים שלקח בחפניו: [שלפני הנפח. שהנפח טובל הברזל במים בצאתו מן האש: הספר. מגלה ולא חיישינן שמא מדית המספריים במים]: ז אפילו טמא מת. ובכלי שאינו מקבל טומאה כגון כלי גללים וכלי אבנים וכלי אדמה [דאל"כ נטמאו המים בנגיעת הטמא מת לכלי והכלי למים ונקט הלו לפי שאינם מטמאין במשא אבל נדה ועובד כוכבים פסולין לנט"י והיינו לתרומה או לחולין שנעשו על טהרת תרומה אבל לחולין ממש שרי: הנוטל לידים כנוסחת הגר"א וכן בר"ש: ידיו טהורות. ולכן בקוף המטיל לידים אף דליכא כוונת נותן כשר: טמאות. דפוסל בקוף כמבואר במשנה ספ"א: ח המולייר. גרסי' והפקיעו היינו שעשו בו סדק ויצא המים: ידיו טהורות. אף שלא בא מכח גברא: הנית חבית. גרסינן דחשיב כח גברא שילא מתמתו (עיין בזה ג' שיטות בשו"ע סימן קנ"ט ס"ט ויו"ד וע"ש בביאורי הגר"א היטב): ט נטל מאחד. ואולי מאותו שנעשה מלאכה וכ"ל ספק ידים ליטהר: תלויות. [בנוסחת הגר"א טהורות רי"א תלויות כדתנן ספק ידים ליטמא ולטמא וליטהר טהור] ור"י לטעמיה דתנן ר"י אומר ליטהר טמא וכן לקמן ר"י אומר הטמאה בטומאתה מה"ט: [טהרות. הר"ש פירש לשון טהורות והגר"א הגיה כן בהדיא וה"ט דכיון דנטל מן השניה הרי נטהרו ידיו בממה נפשך שהרי בא על ידי מים הכשרין אי נמי אף שהסיח דעתו בין נטילה ראשונה לשניה מכל מקום אם הטהרות ראשונות אינן קיימות וליכא לספוקי על תרי מינייהו בבת אחת פליג כל חד לחודא ועפ"י מתפרש כל התוס' וכנוסחת הגר"א: מן הראשון ולא עשה. אף שהסיח דעתו בשני טהורות ככל ספק ידים ליטהר וכת"ק: אלו ואלו תלויות. כנוסחת הגר"א שהרי מוכיחות זע"ז ועל שניהם הספק וכן בנטל לידו אחת דינו ככ' ידיו: היו לפניו שתי כוסות. כדין הספק במלאכה כן הספק בטמא וטהור וגרסינן הכל כנוסחת הגר"א ובסוף בבא זו גרסינן נטל ידו אחת כנוסחת הגר"א שמתחלה לא נטל הב' ידיו רק ידו א' ואח"כ ידו השניה מן הב' וג"כ ממ"נ א' טמא לכן אלו ואלו תלויות: היו ידיו כו' ולפניו שתי כוסות. כנוס' הגר"א וכן בר"ש: ועשה טהרות בשניהן. טהור: די"ל דנטל מן הטהורה על הטמאה ואף דיש ב' סברות להחמיר חדא שמא מן הטמאה ועוד אף אם מן הטהורה שמא על הטהורה והטמאה נשאר כבתחלה מ"מ טהור: בטומאתה. דספק ידים ליטהר טמא]: בככר אחד. דממה נפשך או ידיו טמאות או הככרים טמאים שאם נגעו שתי ידיו בככר הטמא הרי נטמאו ידיו ואם נגעו בככר הטהור הרי נטמא הככר ביד הטמאה וכן אם נגעה ידו אחת בשני ככרים זה את זה אם היד הטמאה נגע הרי נטמא הככר הטהור ואם יד הטהורה נגעה הרי נטמאת מיד בככר הטמא הלכך הככרים והידים תלויות ול"ד לגווני דמתניתין (ס"פ ב') [דשתי ידות א' טמאה וא' טהורה ונגע בשתי ככרות א' טמא וא' טהור דטהור] דהתם איכא למתלי טהרה אידים ואככרות הלכך שניהן כמו שהן משום דספק ידים טהור: ונגע ידו אחת בשני ככרים כאחד. דהכא הככרים ודאי טמאין דאי"כ ידו הטהורה נגעה הרי נטמאת ידו בככר הטמא והדרה וקמטמאה לככר הטהור הלכך אמרינן ידו הטמאה נגעה כדי לטהר היד הספוקה משום דספק ידים טהור: והידים כמו שהיו והככרים ישרפו. ממ"נ:

פרק ב א [עד הסובך. עד ראש השופי ומבואר בחולין (קלד): לא יאמר הואיל וכו'. כנוסחת הגר"א וכן בר"ש ופירושו שלא יטול ידיו בתחלה בטמאים על סמך דהשניים יטהרו דאם עשה כן ונטל בטמאים ונגב ידיו אינו מועיל טיהור והר"ש מפרש דלא יאמר קאי על מים השניים ולדינא אף במים שניים טהורים לא מהני רק קמ"ל בטמאים דאם מטביל ידיו מועיל וה"ל ניגוב אף למים טמאים דנתחברו מים הטמאים למי המקוה ומטהרי בהשקה: ואם עשה כך. שנטל מים שניים טמאים לא מהני וה"ה טהורים לא מהני ונקט טמאים להורות דאף מטביל

ידיו): הנוטל את ידיו (ג) צריך להגביה את ידיו שלא (ג) יצאו המים חוץ לפרק ויחזרו ויטמאו את ידיו (אבל (ד) המטביל ידיו אינו צריך להגביה את ידיו). הנוטל את ידיו (ה) אם נתכוון ידיו טהורות (ג). [א] רשב"ג אומר נטל את הראשונים ואח"כ נמצא על ידיו יבחוש וכל שברייתו מן המים ידיו טהורות: הנוטל ידיו אם הלכו המים עד הפרק ידיו טהורות ואם לאו ידיו טמאות (ד) ספק לא הלכו ידיו טהורות ור' יוסי אומר ידיו טמאות: ב נטל את הראשונים (ו) זו לעצמה וזו לעצמה ונמלך ונטל את השניים לשתי ידיו כאחת טמאו זו את זו. (ה) נטל את השניים ואת הראשונים לשתי ידיו ונמלך ונטל את השניים זו לעצמה וזו לעצמה אם נתכוין ידיו טהורות ואם לאו טמאות (ו) נטל [ג] את אחת מידיו הרי זה נוטל את השניים ואינו חושש. נטל את הראשונים [ג] חוץ לפרק ונטל את השניים על גביהן ונפל ככר תרומה מן הפרק ולפנים טמא מן הפרק ולחוץ טהור נטל את הראשונים ואת השניים (ז) חוץ לפרק [ד] ונפל ככר תרומה מן הפרק לפנים טמא מן הפרק ולחוץ טהור. נטל את הראשונים ואת השניים חוץ לפרק ונפל ככר תרומה טמא והדין נותן שיהא טהור ומה אם (ח) הראשונים שאינן מטהרים את המים שע"ג היד מטהרין את המים שע"ג הארץ. שניים שמטהרין את המים שע"ג היד דין הוא שיטהרו את המים שע"ג הארץ: ג (ז) נוטלין ארבעה או חמשה זה בצד זה ואינן חוששין (ח) משום ד' דברים משום (ט) שמא נטמאו (י) ומשום שמא נעשתה בהן מלאכה ומשום שמא לא נטלו מן הכלי ומשום שמא לא ניטלו מן הרביעית. אבל הנוטל (ט) והנותן לחבירו בחפניו ידיו טמאות שמא תחלה לא נטל מן הכלי (יא) [ה] משתי ידיהן (י) זה משמינית וזה משמינית אע"פ שמתערבין בקילוח ידיהן טמאות שמתחלה לא נטלו מן הרביעית: ד אלו פוסלין לידים (כ) אוכל ראשון והמדף והמשקין ר"ש בן יהודה אומר משום ר"ש (ל) הנוגע ברצועה טהור עד (יב) [ו] שיצא בקציצה ר' [ז] יוסי אומר משום ר"ש הנוגע בקציצה טהור עד שיגע (יג) ברצועה: (מ) ספר שבלה אם יכול ללקט הימנו שמונים וחמשה אותיות כפרשת ויהי בנסוע הארון מטמא את הידים. מגילה שכתוב בה שמונים וחמשה אותיות כפרשת ויהי בנסוע הארון מטמא את הידים: חבר בה יריעות אחרות היא מטמאה את הידים והשאר אינה מטמאה את הידים ר' יהודה אומר (יד) (ג) הגליון שבתחלת הספר וכדי הקיף כולן מטמאין את הידים (טו) [ח] ב"ה (ס) ושמע של תינוק להתלמד בו אע"פ שאינו רשאי לעשות מטמא את הידים: ה המשיחות והרצועות שתפרן בספר אע"פ שאינו רשאי לקיימן (טז) מטמאות [ט]. תיק הספרים ומטפחות ותיבה של ספר בזמן שהן (יז) טהורות מטמאות את הידים (ע) (יח) הברכות אע"פ שיש בהן מאותיות [י] ומעניינות הרבה שבתורה אינן מטמאות את הידים. (פ) הגליונים (יט) ספרי מינין אינן מטמאות הידים. (צ) ספרי בן סירא וכל הספרים שנכתבו מכאן ואילך אינן מטמאין את הידים: ו (ק) ר"ש בן מנסיא אומר שיר השירים מטמאה את הידים מפני שנאמרה ברוח הקדש. וקהלת אינה מטמאה את הידים שאינה אלא מחכמתו של שלמה. אמרו לו וכי לא כתב אלא א בלבד הרי הוא אומר (מ"א ה) וידבר שלשת אלפים משל ואומר (משלי ל) אל תוסף על דבריו [כ]: ז (ר) עמון ומואב מעשרין מעשר עני בשביעית [ל] וכל הארצות כשאר שני שבוע אם מעשר עני מעשר עני ואם מעשר שני מעשר שני א"ר יוסי בן דורמסקית אני הייתי עם זקנים הראשונים כשבאו מיבנה ללוד ומצאתי [ל] את ר' אליעזר שהיה יושב בחנות של נחתומין בלוד אמר לי מה חדוש היה לכם בבהמ"ד היום. אמרתי לו תלמידיך אנו ומימיך אנו שותין אמר לי (כ) [מ] א"א בלא חידוש אמרתי את ההלכות ואת התשובות [נ] ואת המומין וכשהגיע לזה זלגו עיניו דמעות אמר (תהלים כה) סוד ה' ליראיו ובריתו להודיעם ואומר (עמוס ג) כי לא יעשה ה' אלהים דבר כי אם גלה סודו אל עבדיו הנביאים. צא אמור להן אל תחושו למנייניכם כך מקובלני מרבן יוחנן בן זכאי שקיבל מן הזוגות והזוגות מן הנביאים (כא) ממשה הלכה (למשה) מסיני שעמון ומואב מעשרין מעשר עני בשביעית: ח בו ביום עמד יהודה גר עמוני לפניהם בבית המדרש אמר להן מה אני לבוא בקהל אמר לו רבן גמליאל אסור אתה אמר לו (כב) ר' יהושע [ס] וכי עמוני ומואבי במקומן הן כבר עלה סנחריב וערבב את כל האומות שנאמר (ישעיה י) ואסיר גבולות עמים ועתידותיהם שוסתי אמר לו ר"ג והלא כבר נאמר (ירמיה מט) ואחרי כן אשיב את שבות בני עמון נאום ה' כבראשונה [ע] (כג) ביהודה אמר עדיין לא שבו אמר לו הכתוב אומר (עמוס ט) ושבתי את שבות עמי ישראל [ע] כבר כדרך שאלו לא שבו כך הם לא שבו. אמר להן יהודה

יר

הגהות הגר"א

(ב) יבואו: (ג) ואם לאו טמאות וכן המטביל את ידיו אם נתכוין ידיו טהורות ואם לאו ידיו טמאות רשב"ג כו': (ד) ספק הלכו ספק כו': (ה) נטל את הראשונים לשתי ידיו כו': (ו) נטל את הראשונים לשתי ידיו ונטמא אחת מהן הרי זה נוטל את השניה בשנים ואינו חושש נטל כו': (ז) ויצאו חוץ לפרק כו' תרומה טמא והדין נותן והשאר ל"ג: (ח) מי בשמים שאינן כו': (ט) שנטמאו: (י) ומשום שלא נטלו מן הרביעית ומשום שנעשתה בהן מלאכה ומשום שלא נטלו מן הכלי אבל הנוטל כו': (יא) שנים שנטלו שתי ידיהן זה שמינית וזה שמינית: (יב) שיגע: (יג) במזוזה: (יד) הגליון שבספר אם יש בה כדי היקף כולן כו': (טו) הכותב הלל ושמע לתינוק להתלמד כו': (טז) מטמאות את הידים: (יז) תפורות והקמיעות אף על פי שיש בהן מאותיות השם ומעניינות: (יח) הברכות מטמאות כו': (יט) ואת ספרי המינין: (כ) א"א לבהמ"ד בלא חדוש אמרתי לו את ההלכות וכו' ואת המנין וכשהגיעו לזה: (כא) והנביאים ממשה: (כב) ר"י מותר אתה א"ל ר"ג והלא כבר נאמר לא יבוא עמוני ומואבי א"ל ר"י וכי עמון ומואב במקומן הן יושבין והלא כבר וכו': (כג) וכבר שבו אמר לו ר"י והלא כתיב ושבתי את שבות עמי ישראל ועדיין לא שבו אף הם לא שבו:

באור הגר"א

(ב) כפך על היד רביעית בפעם אחת שליכא על היד מים טמאין נמי אין צריך לנגבו: הנוטל את ידיו והמטביל את ידיו. פי' בזה שוה נטילה לטבילה דבשניהם אם נתכוין ידיו טהורות. פי' ולא פליגי לעיל אלא אם כוונת בניהם דהיינו המטיל והנותן או כוונת הנותן לחוד אבל כוונה מיהא בעי: ואח"כ נמצא על ידיו יבחוש כו' ידיו טהורות. [illegible]

אור הגנוז

[illegible]

מצפה שמואל

[illegible]

זר זהב ומנחה בכורים

[illegible]

כד עמוני מה אעשה (אני) אמרו לו כבר שמעת מפי[א]זקן הרי אתה מותר [לבוא] בקהל. א"ל ר"ג אף מצרי כיוצא (כד) בזה [ב] אמר למצרים נתן להם הכתוב קצבה שנאמר (יחזקאל כט) מקץ ארבעים שנה אקבץ את מצרים מן העמים אשר נפוצו שמה (וישבו על אדמתם): **טו** אמר להן רבי יוחנן בן זכאי כתבי הקדש חיבתם מטמאתן שלא יעשה אותן שטיחים לבהמה. אמרו (ר) בייתוסים קובלין [ג] עליכם פרושין [ד] מה (אם) (ש) בת בני הבא מכח בני שבא מכחו הרי יורשתני בתי הבאה מכחי אינו דין שתרשני [ה] (אמר להן לא אם אמרתם בבת הבן שכן חולקין עם האחים תאמרו בבת שאינה חולקת עם האחים). (כו) [ו] אומר טיבלני שחרית קובלני עליכם פרושים שאתם מזכירים את [ז] הגוף שיש בו טומאה:

סליק פירקא וסליקא לה תוספתא דמסכת ידים

הגהות הגר"א

וכו': (כד) בחם אמר לו ר"י למצרים כו': (כה) אומרים טובלי שחרית קובלנו עליכם פרושים שאתם מזכירין את השם בשחרית בלא טבילה אומרים פרושים קובלנו עליכם טובלי שחרית שאתם מזכירין את השם מן הגוף וכו':

באור הגר"א

כך אלו לא שנו. פי' כיון דליכא זמן מתי יבוא אמרינן שמא עדיין לא שנו: מה אעשה אני. פי' אם כרבן גמליאל אם כרבי יהושע: אמרו לו כבר שמעתי מפי זקן. פי' מר' יהושע הרי מותר אתה. פי' שנמנו כר' יהושע: אמר להן רבן גמליאל א"כ אף מצרי כיוצא בו. פי' יהא מותר מחמת הטעם דנידי: אמרו לו כבר נתן להם הכתוב קצבה שנאמר מקץ ארבעים שנה כו'. וא"כ אחר הזמן ודאי שנו והוי קבוע: שלא יעשה אותן שטיחין לבהמה. פי' דיסברו הוא"ל וזה קודש. פי' מותר לעשות שטיחין לה לכך גזרו עליה שיהא פוסל את התרומה: קובלני עליכם פרושים כו'. פי' שהצדוקים סוברים שבתו חולקת עם בת הבן בנחלה ואינה חולקת עם האחין [illegible] אמרו טובלי שחרית קובלני עליכם פרושין שאתם מזכירין את השם בלא טבילה אמרו פרושין קובלני עליכם טובלי שחרית שאתם מזכירין את השם מן הגוף שיש בו טומאה. פי' שהוא מלא טנופת [illegible]:

אור הגנוז

[א] חוקן: [ב] אמרו לו מצרים נתן: [ג] אומרים בייתותים קובלני: [ד] מה את בת וכו' בני שבא מכחי: [ה] אומרים פרושים: [ו] אומרים טובלי שחרית: [ז] את השם מן הגוף שיש:

מצפה שמואל ג: בקנת טוי ועי' ר"ש פ"ד ועי' ירו' שם: (ש) בת בני. עי' ב"ב קטו. ועי' ר"ש סוף מכילתין הגירסא: (ת) טובלי שחרית. פי' ירו' ברכות פ"ג בסוגיא דב"ק ושם לענין דא"צ לחזור כ"ב ולבטל למודו:

זר זהב ומנחת בכורים

וכן בר"ש: כיוצא בהן. שכבר הם כלו: קצבה. וכן נתקיים ובתוס' דקדושין בפ"ה הל' ז' בעובדא דמנימין מבואר דה"ל ר"ע טעית מעלה סנחריב ובלבל: אמר להם. דתנן (פ"ד ז') אומרים צדוקים קובלנו עליכם שאתם אומרים ספרי הקדש מטמאין ספרי מירם אינם מטמאין את הידים וע"ז בא"ה התשובה: תבתן. מחמת חביבותן: הבאה מכחי אינו דין שתורישני. במקום בת הבן. שמתיקן נקבה: שכן חולקין עם האחין. כגון בנות צלפחד שנטלו חלק בנכסי חפר עם בני חפר: בבת. הבאה לירש בנכסי אביה שבמקום אחיה אינה יורשת א"כ בת הבן עדיפא כתה (ב"ב קטו): טובלי שחרית. חסר כאן וכר"ש הגי' כנוסחת הגר"א: וטובלי שחרית י"מ שטובלין בכ' כמה אלא דיי כטי' קבין: מן הגוף. שאתם אינם אזכירין בשערי מלות והגוף טמא ומה מהני טבילה בט"י מליין פ"ג דטבו"י והוא פ"א דעוקלין להר"ש ולנוסחת הגר"א]:

סליק פירקא וסליקא לה תוספתא דמסכת ידים

תוספתא טבול יום פרק א

פרק ראשון **א** המכנים חלות בין להפרישן בין (א) שאין להפרישן נשכן נפסלות במנין. מוסיף עליהן האורז וגרים של טפיח בזמן שאינן קלופין ר"ש [א] אומר אף פולין הגמלונין כיוצא בהן טהורין באב הטומאה וא"צ לומר בטבול יום דברי ר"מ וחכ"א טהורין בטבול יום וטמאין בכל הטומאות. מוסיף עליהן האורז וגריס של טפיח בזמן שהן קלופין התבלין והשנוניות חבור בטבול יום וא"צ לומר בכל הטומאות. (ב) רשב"ג היה אומר בד"א בככרות של בעל הבית אבל בככרות של נחתום אינו טמא אלא הקצה (ג) והשום והשנונית בלבד: **ב** (א) אחד משקה שנטמא באב הטומאה ואחד משקה שנטמא בולד הטומאה הרי הוא תחלה לעולם. מטמא חבירו וחבירו [את] חבירו אפי' (ד) הן [ב] חוץ ממשקה טבול יום שהן [ג] פוסלין ואינן מטמאין: **ג** חומר בידים מטבול יום (ה) שהידים (ב) תחלה [ד] לחמאת מטמאות אחד ופוסלות אחד בקדש ומטמאות התרומה ומטמאות את המשקין לעשותן תחלה [ה] באלו הימים (ג) וכל שאינו חיבור בטבול יום חיבור בידים: חומר באוכלין שאין במשקין ובמשקין מה שאין באוכלין. שהאוכלין (ד) יש להן ידות ואין צריכה מחשבה לאוכלין (ו) ומטמאין את המשקין (ה) לעשותן תחלה והמשקין מטמאין את האוכלים (ו) לעשותן שנים (ז) לספקן לטמא את אחרים (ח) ואין להן טהרה מטומאתן משא"כ משקין. חומר במשקין שהמשקין (ז) [ו] לעולם (ט) ומטמא כל שהוא ויש מהן שנעשו באב הטומאה לטמא אדם ומטמא בגדים ולטמא אוכלין ומשקין וכלי [ז] מאחוריו וכלי חרס מאוירו משא"כ באוכלין: חומר במים מה שאין במשקין ובמשקין מה שאין במים שהמים נעשין אב הטומאה לטמא אדם ולטמא בגדים (י) ופוסלין את המקוה בשלשת לוגין ואת הגוף בשלשת לוגין משא"כ (ח) במשקין [ח] שהמשקין אין להן טהרה מטומאתן ואין טהורין בגוף ופוסלין את המקוה בשינוי מראה משא"כ במים: **ד** (כ) אחורי כלים שנטמאו במשקין ר' אליעזר אומר מטמאין את המשקין ואין פוסלין את האוכלין והלכה כדבריו ר' יהושע אומר מטמאין את המשקין ופוסלין את האוכלין וק"ו ומה אם טבול יום שאינו מטמא משקה חולין פוסל אוכלי תרומה אחורי כלים שהן מטמאים משקה חולין דין הוא שיפסלו אוכלי תרומה שמעון אחי עזריה (ע) אומר [ט] חולין ומה אם טבול יום שהוא פוסל אוכלי תרומה אינו מטמא משקה חולין אחורי כלים שאינן פוסלין אוכלי תרומה דין הוא שאינן מטמאין

הגהות הגר"א

פ"א (א) שלא להפרישן פרשו ואח"כ נשכן נפסלות במנין: (ב) רשב"ג אומר ר"מ היה אומר: (ג) והשומשין והשנוניות בלבד: (ד) הן מאה: (ס) שהידים מטמאות אחד ופוסלות אחד בקדש ופוסלות את החולין שנעשו על טהרת תרומה. ומטמאות את המשקין לעשות תחלה ויש ידים שמטמאין אוכלי חולין באלו ידים בידים תחלות וכל שאינו חבור כו': (ו) וספיקן לטמא אחרים טמא ואין להם טהרה מטומאתן. חומר במשקין כו': (ז) לעולם תחלה לטמא את המשקים להיות תחלה ואת האוכלין להיות שניים ולטמא כלי שטף מאחוריו וכ"ח מאוירו ויש מהם שנעשו אה"ט לטמא אדם לטמא בגדים ומטמאין בכל שהוא משא"כ באוכלין: (ח) במשקין. חומר במשקין שהמשקין אין להם: (ט) אומר חלוף הדברים מה אם טבו"י

באור הגר"א

פרק א המכנים חלות בין להפרישם ובין שלא להפרישם ולא נשכו נפסלות במנין. פי' דלא הוי חבור אפילו בדעתו שלא להפרישם כיון שעדיין לא נשכו ואפילו כשנטמא באב הטומאה נמי לא הוי חבור אלא נפסלות במנין דהיינו ראשון שני ושלישי והו לא: מוסיף עליהן האורז וגריס של טופח. פי' על הא דקתני במתני' דפליגי ר' מאיר וחכמים באם מדובק לככר שעורה או כוסמת שאינה קלופה אם הוי חבור לככר כיון דאינה קלופה היא ואין דרכה לאכול עם הקליפה הוי כמו שאין דרכה לאכול עם הפת ומש"ה פליגי אי הוי חבור לפת או לא ועל זה קאמר הכא במוסיף עליהן האורז וגריס של טופח בזמן שאין קלופין ר"ש אומר אף הפולין הגמלונין כיוצא בהן טהורין באב הטומאה כו'. פי' דבהני נמי פליגי ר"מ וחכמים דר"מ סבר טהורין מאב הטומאה. פי' שאינו חבור אפילו אם נגע בהן אב הטומאה וא"צ לומר בטבולי יום וחכמים אומרים כו': מוסיף עליהן. פי' על הא דקתני במתני' דאם השעורה והכוסמת קלופה מדובק לפת הוי חבור לכ"ע אפילו לענין טבול יום ע"ז קאמר הכא דמוסיף עליהן האורז והגריס של טופח בזמן שהן קלופין: והתבלין והשום והשנונית. פי' מיני תבלין הן. פי' הוי נמי כמו שעורה הקליפה והוי חבור בטבול יום. פי' אפילו לענין טומאת טבול יום וא"צ לומר בכל הטומאה: במה דברים אמורים. פי' הא דקתני במתני' דהוי חבור והא דקתני הכא היינו בככרות של בעה"ב. שאינו מקפיד אפילו אם יתערב בו איזה דבר כיון שהוא ראוי לאוכלו עם הפת אבל בככרות של נחתומין: פי' שאין דרכו להתערב אלא קצה ושום ושומנין אבל על שאר דברים הוא מקפיד לפיכך לא הוי חבור אלא הנך שלשה דהיינו השום והשמנונית והקצה בלבד: ולעולם מטמא חבירו. פי' משקה זה מטמא את חבירו וחבירו את חבירו. פי' שהרי כולן נעשין תחלה לפיכך אין הטומאה נפסקת מהן: חוץ מטבול יום. פי' שאינו מטמא משקין להיות תחלה אלא פוסל אם הוא משקה תרומה: וה"ג שהן פוסלין ואינו מטמאין. פי' המשקה של תרומה: חומר בידים מטבול יום. פי' דאיהם פוסלין את התרומה ע"ז קאמר הכא שאפ"ה אינו שוין: שהידים מטמאות אחד ופוסל אחד בקודש. פי' שהרי הידים שניות הן ומטמא שלישי שיפסול רביעי בקודש אבל טבול יום קתני לעיל שאינו מטמא אפילו קודש אלא פוסל: ופוסל את החולין הנעשין על הטהרות תרומה. פי' ואין טבול יום פוסל בהן: ובטמא את המשקין לעשותן תחלה. פי' אבל טבול יום אינו עושה למשקין תחלה: ויש בידים שמטמאין אוכלין חולין. פי' ופעמים שנעשו הידים תחלות לחולין: באיזו ידים אמרו. פי' [illegible]

[illegible]

אור הגנוז

פ"א [א] בן גמליאל: [ב] מאה: [ג] פסולין: [ד] לחולין: [ה] כאלו הן ידים: [ו] תחלה: [ז] שטף: [ח] חומר במשקין כו' טהרת הגוף: [ט] חילוף הדברים:

מצפה שמואל (א) אחד משקה שנטמא. עי' שבת יד. מ"ח דבר ועי' מיי' פ"ז מהל' אבות הטומאה ה"ס ובכ"מ: (ב) שהידים תחלה לחולין. גרסינן ועי' חולין לג. דמיירי בהידים שהכניס אותן לבית המנוגע ועי' ר"ש פ"ב מ"ב שהאריך בזה: (ג) וכל שאינו חבור. מיי' פ"ז מטו"א ה"ט: (ד) יש להן ידות. עי' חולין קיח: (ה) לעשותן תחלה. שבת יד: (ו) לעשותן. עי' חולין לה.: (ז) לספקן לטמא. עי' פסחים טו. ועי' ר"ש פ"ד מ"ב דטהרות בזרק ככר: (ח) ואין להם טהרה. תו"כ פ' שמיני בקרא דאהו תאבורו והובא בר"ש ועי' הוס' פסחים לג: ד"ה לאימת שהכיאו זה: (ט) ומטמא בכ"ש. עי' פסחים לג: רש"י ס"ל דאוכל מקבל טומאה מס"ת בכ"ש ועי' תוס' שם ד"ה לאימת: (י) ופוסלין את המקוה. עי' מכות ג: מימרא דרב בתסר קורטוב: (כ) אחורי כלים שנטמאו. עי' ברכות נג. ועי' ירו' שם פ"ח ה"א ועי' ירו' חגיגה פ"ג ה"ב ועי' נדה ז: הביאו בריתא

זר זהב ומנחת בכורים

פרק א א [המכנים חלות. שיש לכהן חלות הרבה מן העיסות שאינם אפויות ומניחן זה על זה: להפרישן. שרוצה להפות לכל אחד בפ"ע: שלא להפרישם. גרסי' שרוצה לאפותה כאחת: נשכן. שנגעו זה בזה עד שהוא תולש מן הסניה]: במנין. מונין בהן ראשון ושני [לענין עבו"י דעושה שלישי ואינו נפסל אלא אחת וכן לענין שאר טרומות עד שלישי פסול ולא יותר ולא הוה חבור ודלא כמבואר במשנה (פ"א כ') דבשלא להפרים הוה חבור (ר"ש) והגר"א הגיה פרשו ואח"כ נשכו אינם חבור הואיל וכבר פרשו ומתני' איירי כתוספתא ומיירי בלא פרשו: מוסף עליהן: על הנך דמבואר דאינם חבור: של טפיח. מין קטניות: בזמן שאין קלופין. וכרתיתא גריסין של פול ראשונה דאינם נדבקין יחד וכדתנן (פ"א מ"א): טהורין. כמונין בהן ראשון ושני ולא יותר: מוסף עליהן. על אותן המבואר במשנה ב' דהוה חבור: והשמנונית. מין בושם של נחתום דקפיד למשקלינהו: **ב** באב הטומאה. אפילו דרבנן כגון בית הפרס ומעת לעת שבנדה וטומאות ע"ה: בולד הטומאה. שני דפוסל התרומה וכל הפוסל תרומה מטמא משקין להיות תחלה חוץ מטבול יום: **ג** תחלה לחולין. כן הגירסא בר"ש והיינו ריש ידים שנעשות עבודה אלו המלאות ולכן שני דדבר [illegible]

מגע באוכל: ואע"ג מחשבה. משא"כ משקין לפעמים צריכין מחשבה כגון גשמים ושאר משקין שלא מעלמן מן האוכל: ומטמאין. אפילו אוכל שני: המשקין מטמאים. הוא קולא דמשקה שאינו עושה אוכל ראשון רק שני ונוסחת הגר"א נראה יותר: לספקן לטמא את אחרים. יש ס"מ בין אוכל למשקה דבאוכל ספיקו טמא ובמשקה ספיקו לטמא טהור כדתנן טהרות (פ"ד ז'): משא"כ משקין. דהשקת מים מטהר מתורת זריעה: לעולם תחלה. כנוסחת הגר"א ולפי כט"י והר"ש נ"ל לעולם מיטמא בכ"ש אבל אוכל בעי כביצה: באב הטומאה. כגון מי חטאת שיש בהן כדי הזאה: וכלי מאחוריו. מגזירת י"ח דבר דמשקין מטמאין כלי משום גזירה דזב וזבה: ואת הגוף בשלשת לוגין. מגזירת י"ח דבר דטהור שנפלו על ראשו ג' לוגין מים שאובין נטמא: חומר במשקין. גרסינן: ואין להם טהרה מטומאתן. אבל משקין יש להן טהרה במקוה ע"י השקה: משא"כ באוכלין שצריך כבילה: שהמים נעשה אב הטומאה. מי חטאת: ואת הגוף בג' לוגין. טהור שנפלו על ראשו ורובו ג' לוגין מים שאובין: שהמשקין אין להן טהרה מטומאתן. ומים מיטהרין ע"י השקה: ואין טהורין בגוף. כדתנן (מקוואות פ"ח) אבל [illegible]

מטמאין משקה חולין א"ר יוסי (י) [א] הלכה היאך נחלקו עליה אבות הראשונים ורבו (עליה) דברי תורה מדברי סופרים ודברי סופרים מדברי סופרים :

פרק שני א עיסה שקראה שם חלתה בצפונה וכן קישות שקרא שם תרומה בצפונה (א) הרי [ג] חיבור . ניטלה חלתה מתוכה (ב) וחזר לתוכה [ג] הרי זו אינו חיבור . (א) המקפה והחמיטה של חולין [ד] והשמן של תרומה צף על גביהן נגע טבול יום בשמן לא פסל אלא השמן (ב) [ה] וכן השמן שהוא צף על גבי היין ר' ישמעאל בר' יוחנן בן ברוקה אומר ב"ש אומרים (ג) חבור [ו] וב"ה אומרים אינו חבור . טבול יום [ז] שהיה תורם את הבור ונפלה הימנו חבית של תרומה (ג) ושקעה בבור (של יין) מן השפה ולפנים חבור מן השפה ולחוץ אינו חבור (ד) ואם היה (ד) [ז] פיטום אפי' כלי שיש בו מאה כור כולו חבור (אחד) : ב (ה) (ס) חבית [ח] שנבקע בין משוליה בין מצדיה ונגע בה טבול יום טמאה ר' יהודה אומר מפיה ומשוליה [ט] חבור . (ו) מפיה המשקה משוך ידו . משוליה מפני שהמשקה ברור ע"ג ידיו א' מן הצדדין יעלה בא' ומאה : (ו) בעבוע שבחבית שניקב ומכוון מבפנים לבחוץ ר' יהודה אומר בכולן [י] מן הצדדין יעלה באחד ומאה.מעשה שביעבע יין [י](ז) בעליו ובאו ושאלו את ר' יהודה[כ]ואמר יעלה (ח) בא' [כ] מהן : ג (ז) (ט) אוכל שנפרץ ומעורה במקצת אם יש לו יד אוחזין אותו ביד . עלה אוחזין אותו בעלה יש לו זה וזה אוחז באיזו מהן שירצה (ח) אין לו לא זה ולא זה ר"מ אומר בגדול ר' יהודה אומר בקטן ר' נחמיה אומר בטהור וחכ"א בטמא . בד"א בטבול יום אבל בשאר כל הטומאות הרי זו חיבור (י) רבי אומר אחד טבול יום ואחד שאר כל הטומאות היה נמשך עמו חבור ואם לאו אינו חבור : ד (ט) עיסה שנדמעה או שנתחמצה בשאור של תרומה נתחייבת בחלה ואינה נפסלת בטבול יום דברי ר"מ ור' יהודה (יא) ור' יוסי ור"ש פוסלין א"ר מנחם בר יוסי אמרתי לפני אבא אי אתה מודה במקפה ובחמיטה של חולין והשום והשמן של תרומה צף על גביהן שאם נגע טבול יום במקצתו לא פסל אלא מקום מגעו (יב) וא"ל זה מין אחד וזה שני מינין : ה (י) ירק של תרומה וביצה טרופה נתונה על גביו ונגע טבול יום בביצה כל הסדר העליון חבור דברי ר' יוסי ור"ש (יג) ור' יהודה אומר אינו חיבור אלא הקלח שכנגד ידו . על זו העיד ר' ישמעאל לפני חכמים בכרם ביבנה שאינו חבור אלא הקלח שכנגד ידו . אמר ר' יוסי לא על זו העיד אלא על העשוי כמו כובע (יד) שהוא חבור : ו (כ) חוט של ביצה שקרם על דפנה של לפס ונגע בה טבול יום מן השפה ולפנים חבור מן השפה ולחוץ אינו חיבור ר' יוסי אומר אף מן השפה ולפנים [ל] כל שנקלף עמו חבור [מ] וכל (טו) שאינו אינו חבור . ביצה שנקפה בתוך הקערה (טז) ה"ז חבור התחיל לטרפן אינו חיבור טרפן במשקים ה"ה חיבור (יז) ביעין שנקפן בתוך הטפיח הרי אלו אינן חבור התחיל לטרף אינו חבור טרפן במשקין חבור טרפן (יח) במימי עצמן הוכשרו הרי הן כעגול של דבלה [נ] שנפלו על מקצתו ה"ז קוצה הימנו (יט) עד שלש אצבעות על רוחב (כ) מלא הקצות דברי ר' יהודה וחכ"א (ל) אינו נוטל (הימנו) אלא מקום משקה בלבד . אמר רבי נראין דברי ר' יהודה בדבילה שמינה שלא גרסה (כא) וחכ"א בדבילה שמינה שגרסה : ז משקה טבול יום (כב) בטהור דברי רבי . [ס] ר' יהודה אומר בטמא . (מ) האשה שהיא טבולת יום לשה [ע] לה עיסה וקוצה הימנה חלה (כג) ומפרשת ומנחת בכפישה או באנחותא ומקפת וקורא לה שם מפני שהיא שלישי והשלישי טהור בחולין [פ] ועל כולן אמר ר' יהושע דבר חדש שחידשו סופרים ואין לי מה אשיב : ח התורם את הבור (כד) ונתנה [צ] אשר לא תתגלה והגיע לבור ולשפכה ה"ז שלם . (נ) היה תורם את [ק] הבור ונסדקה חבית או נשפכה אם ירד הימנה כדי דימוע אינו שלם ואם לאו ה"ז שלם .

היה:

באור הגר"א

אמר ר' יוסי ראה הלכה זו היאך נחלקו עליה אבות הראשונים ולמדו ד"ת מד"ס ודברי סופרים מד"ת . פי' ...

הגהות הגר"א

כו' : (י) ראה האיך הלכה זו נחלקו עליה אבות הראשונים ודנו ד"ת מדברי סופרים ודברי סופרים מד"ת : פ"ב (א) ה"ז חבור : (ב) ואח"כ חזרה לתוכה : (ג) אינו חבור וב"ה חבור : (ד) פיטום אפי' יש בו מאה כור : (ה) חבית שניקבה בין : (ו) מפיה מפני שהמשקה משיך לתוך ידו ומשוליה מפני שהמשקה גרור על גבי ידו אבל מן הצדדין יעלה באחד ומאה : (ז) בערב : (ח) באחד ומאה : (ט) אוכל שנפרס ומעורה : (י) ר' מאיר אומר כו' ואחד כל הטומאות שנמשך עמו חבור ושאינו נמשך עמו אינו חבור : (יא) ר' יוסי ורש"א אין חיבת בחלה ונפסלת.בטבו"י א"ר מנחם בר"י כו' : (יב) בלבד אמר לי זה מין אחד : (יג) ר"מ ור"א אינו חבור:(יד) שאינו חבור:(טו) שאינו נקלף עמו אינו חבור ביצים שנקפן להוך:(טז) אינה חבור:(יז) ביצים שנקפן בטופח אינם חבור. התחיל לטרפן אינם חבור : (יח) במי עצמן לא היכשרו הרי הן כעגולי דבילה עיגולי דבילה שנפלו משקין על מקצתן ה"ז כו' : (יט) עובי : (כ) מלא קציעה : (כא) ודברי חכמים : (כב) כטהור דברי ר' יהודה רמ"א כטמא : (כג) ומפרשת חלתה ומנחתה בכפישה : (כד) ונתנה במקום שלא

אור הגנוז

[א] ראה הלכה זו : פ"ב [ב] הרי זה אין חבור : [ג] הרי זה חיבור : [ד] והשום : [ה] ר' יוחנן בן נורי אומר שציהן חיבור זה לזה בשר הקדש שקרם עליו הקיפות : [ו] (טבול יום שתרם) : [ז] בטבול יום : [ז] כור או פיטום : [ח] שנקבה : [ט] טמאה מפיה מפני שהמשקה משוך לתוך ידו משוליה מפני שהמשקה גרור ע"ג ידיו אבל מן הצדדין וכו' : [י] תיבות מן הצדדין ליתא בכ"י : [י] בין העלין : [כ] ומאה : [כ] בן בבא : [ל] חום וכל הנקלף : [מ] ומן השפה ולחוץ חום וכל הנקלף עמו אינו : [נ] עיגולי דבלה שנפלו משקין על מקצתו הרי הוא נוטל עובי שלש אצבעות על רוחב מלא קציעה : [ס] ורבי יוסי בר' יהודה : [ע] את העיסה : [פ] עריבה שהיא טבולת יום לשין בה עיסה וקוצין הימנה חלה מוקפת וקורין לה שם מפני שהיא שלישית והשלישית טהור בחולין : [צ] במקום שתתגלגל והגיע לבור : [ק] הבור :

מצפה שמואל

...

זר זהב ומנחת בכורים

...

הָיָה תורם ד' ה' חביות כאחת אע"פ שלא ירד מכל אחד ואחד כדי דימוע (כה) הרי זה שלם מפני שהוא מתנה על כל אחת ואחת בד"א בתרומת ראשית יין ושל שמן שאין תרומת ראשית ניטלת אלא מן המוקף (ס) אבל בתרומת מעשר ובשאר כל [א] הרי זה שלם: היה תורם תרומה ותרומת מעשר כאחד אף תרומת מעשר אינו שלם (ע) ר' יוסי אומר בכולן אם היה הדיוט ולא התנה תנאי בית דין הוא [ב]:

סליק פירקא וסליקא לה תוספתא מסכת טבול יום

הגהות הגר"א

תתגלגל ותגיע לבור וחזר ונתנה במקום שתתגלגל ותגיע לבור ונשפכה ה"ז שלם: (כה) אינו שלם אם היה תורם זה אחר זה הרי הוא שלם מפני שהוא מתנה על כל אחד ואחד רבי יוסי אומר בכולן אם היה הדיוט ולא התנה תנאי ב"ד הוא בד"א בתרומת ראשית של יין כו' בתרומת מעשר ושאר כל הפירות ה"ז שלם שהיה תורם תרומה ותרו"מ כאחד כו' רי"א כו':

באור הגר"א

[illegible]

אור הגנוז

[א] הפירות: [ב] בכל הדפוסים הישנים לא נסמן סיום המסכתא והתחלת מסכתא עוקצין רק בתוספתא כ"י ובתוספתא טהרת הקודש להגר"א ז"ל מתחיל אח"ז מסכתא עוקצין פ"א:

מצפה שמואל [illegible]

זר זהב ומנחת בכורים

[illegible]

סליק פירקא וסליקא לה תוספתא ממסכת טבול יום

תוספתא מסכת עוקצין פרק א

פרק ראשון א העוקץ ענב מטמא ומיטמא(א) [א] (ומצא) (א) עלי [ב] שום ועלי בצלים והקפלוטות לחין [ג] מיטמאין ומטמאין (ומצטרפין יבשין [ג] מטמאין [ד] ומיטמאין) ואין מצטרפים. שורשי השבת [ד] מיטמאין ומטמאין ומצטרפין דברי ר"מ ר' יהודה אומר הנוגע בעמוד טמא (ב) בסיב ובשער טהור: ב ר' אליעזר אומר הסיג של אשכול של (ב) רצפות [ה] מפני שהוא שומר את האוכל (ג) שרשי כל (ג) הנעקרין לא מיטמאין ולא מטמאין ולא מצטרפים ר' יהודה אומר (ד) (ד) [ו] פלעים של שבלים כנגד האוכל טמא שלא כנגד האוכל טהור מפני שהן נשפכין. אגד את הכריכה בין לפנים מכשיעור בין יתר מכשיעור אינו טמא אלא (עד) כשיעור בלבד. והמקטף מלילות להכניסן לתוך ביתן שיעורן [ז] טפח. מכבדת של (ה) [ח] תרומה ששייר בהן (ו) [ט] אחת טמאה [י] וכו היד חיבור לה (ה) והשרביטין אינן חיבור זה לזה: ג יד (ו) (ז) [כ] הפרכין שהיה יתרת טפח מכאן וטפח מכאן מכבדת של תמרה שהיא יתרה מד' טפחים וק.ת של שבלים שהוא יתר משלשה טפחים ושאר כל [ל] הנקצרים לא מיטמאין ולא מטמאין ולא מצטרפין ר' יוסי אומר אם ליקטן לתלותן (ח) [מ] חופתו על פתח חנותו הרי אלו [נ] מטמאין: (ז) תבואה [ס] שנפססה בגורן לא טמאה ולא מטמאה ולא מצטרפת ר' יוסי אומר מצטרפת מפני [ע] שהותכה בעתר וכן היה ר' יוסי אומר

הגהות הגר"א

פ"א (א) ומצטרף: (ב) רצפת מצטרפין מפני שהוא שומ־: (ג) הנקצרים: (ד) מלעין של שבולין כל שהן מצטרפין מפני שהן נכססין. אגד את הכריכה כו': (ה) תמרה: (ו) תמרה אחת טמאה וכן כו': (ז) הגרכיל כל שהוא יתירה טפח מכאן וטפח מכאן. יד מכבדת של תמרה כו' מד' טפחים וכן שאר כל הנקצרים: (ח) בחופתו או על פתח חנותו הרי אלו מטמאין וכן היה ר' יוסי אומר עוקצי האנסים והתפוחים כו' על פתח חנותו הרי אלו מטמאין וכן כו':

באור הגר"א

פרק א העוקץ של ענב טמא ומטמא ומצטרף. [illegible]

אור הגנוז

פ"א [א] ומצטרף: [ב] השום ועלי הבצלים: [ג] מטמאים: [ג] לא: [ד] ולא מיטמאין ולא: [ד] לא מטמאין ולא מיטמאין ולא מצטרפין שרשי החזרין והאסטפונין והצנון והגפים מטמאין ומטמאין ומצטרפין: [ה] מיטמאין ומצטרפין: [ו] מלאין של שבלין כל שהן הרי אלו מצטרפין מפני שנכססין אגד את הכריכה וכו': [ז] בטפח יד: [ח] תמרה: [ט] תמרה: [י] וכל: [כ] תיבות הפרכין שהיה יתרת טפח מכאן וטפח מכאן ליתא בכ"י: [ל] הנעקרין: [מ] בחופתו או: [נ] מצטרפין: [ס] שפססה: [ע] שהופכה:

באור הרד"ל על מסכת עוקצין

מאת הגאון המובהק וכו' מוהר"ר דוד לוריא זצ"ל מביחאוו שנמצא בכי"ק על מסכת זו.

פרק א עוקץ הענב טמא. [illegible]

מצפה שמואל [illegible]

מנחת בכורים

פרק א העוקץ עונג. [illegible]

אומר [א] עוקצי האובשים והתפוחים והאתרוגים שלקטן לתלותן בחופתו [ב] על פתח חנותו [ג] אלו הן טמאין וכן היה ר' יוסי אומר שרשי חלפות התרדין טמאין מפני [ג] שהן נמכרין עמהן וכן היה ר' יוסי אומר (ח) עוקץ דלעת טמא מפני [ד] שנשלק עמה. ר"ש אומר עוקץ מרחפות טמא מפני [ה] שנאכל עמה ור"א בר' [ו] יוסי אומר עוקץ (ט) [ז] הקפרס שלשה טפחים: ד (י) [ח] קליפה של שום שנפל משקין על אחד מהן (ט) הוא טמא וחבירו טהור שאין חיבור אדם חיבור. (י) אתרוג שנפרץ ותחבו בכוש או בקיסם ה"ז אינו חיבור (יא) [ט] חיבורי אדם חיבור (יב) עיסה שלש במי פירות הרי זו טהורה שאין לך שהוא מחבר את האוכלין אלא [י] שבעה משקין בלבד. אמרו לו (יג) לר' יהודה (כ) לא יד ולא שומר [כ] היה לא מטמאה ולא מיטמאה ולא מצטרפת עמהן. עוקץ הרימון טמא ר' אליעזר אומר הנוגע בעמוד טמא בשיער ובמסרק (יד) טמא:

פרק שני א (א) רוטב שנאכל חציו וחציו קיים (א) כנגד האוכל מצטרף שלא כנגד האוכל אין מצטרף [ל] ביבשה כנגד האוכל טמא שלא כנגד האוכל טהור דברי ר"מ וחכ"א ביבשה הכל טהור. (ב) [מ] ברוטב כנגד האוכל מצטרף שלא כנגד האוכל אין מצטרף [נ] עלי סיאה אזוב וקורנית כנגד האוכל מצטרף ואיזהו כנגד האוכלין רבי אומר עד חלל עצם שיש [ס] עמו שיתיבש וכן מוח שבקולית כנגד האוכל מצטרף [ע] ואיזה הוא כנגד האוכל אם יש שם חלל עד חלל אם אין שם חלל אינו טמא אלא [פ] חיסום העליון בלבד. ר' יהודה אומר (ב) קולית שיש עליה כזית בשר גורר את כולה (ג) לטומאה. ור' ישמעאל אומר רואין את הבשר שעליה שאם ימתח ויש בו כדי להקיפו בחוט (ד) [צ] עוכבו כנגדו מצטרף: ב העצמות והגידין הקרנים והטלפים מצטרפין לטמא טומאת אוכלין אבל לא טומאת נבלות (ה) [ק] שכל נעשין הן ידות לטמא טומאת נבלות. הרוטב שנתנו על גבי חתיכות [ר] להקפותן וכן גריסין שנתנן ע"ג פרוסות [ש] (ללותתן) הנוגע בין ברוטב בין בחתיכות בין במקפה בין (ו) בפרוסות הרי אלו חיבור (ג) התמרים והגרוגרות [ת] ששלקן ונעשו אום (ז) חבור. רבי אומר אם ללותתן חיבור אם להוציא את מימיהן אינן חבור: [א] (ח) הרואה תפוחה משתערה כמין שהיא תפוחה צריך למערה (ד) האגוז והשקד והתמרה (ט) [ב] והמתקרקשים משערין כמות שהן: ג (ה) המחתך לבשל כיון שקרצו [ג] אינו חבור. לכבוש ולשלוק ולהניח על השלחן חבור עד שיתחיל לפרק: [ד] (ו) קליפי פולין [ה] וקליפי תורמוסין זרקן אין מטמאין טומאת אוכלין כנסן לאוכלין מטמאין טומאת אוכלין (ז) קליפי (י) מלפון אע"פ שאין בהן (יא) מטמאין טומאת אוכלין (ח) גרעיני זיתים וגרעיני תמרים אע"פ ששלקן לאוכלין אינן מטמאין טומאת אוכלין (יב) וגרעיני הריחים אע"פ שכנסן לאוכלין אין מטמאין טומאת אוכלין. (יג) שלקן לאוכלין אין מטמא טומאת אוכלין. (ט) החרצנין והזגין אע"פ שכנסן למשקה בטלה דעתו (י) ירקות שיבשו באיביהן כגון כרוב (יד) ודלעת שיבשו באיביהן אין מטמאין טומאת אוכלין. לקטן ויבשן מטמאין טומאת אוכלין: ד (כ) אילן שנכסח

הגהות הגר"א

(ט) הקתרס: (י) תבואה שבססה בגורן לא מיטמאה ולא מטמאה ולא מצטרפת ור' יוסי אומר מטמאה ומיטמאה מפני שהופכה בעתר. קליפה של שום כו': (יא) שאין חבורי כו': (יב) עיסה שנלושה: (יג) אמר לו לר' יוסי כו' היא לא: (יד) טהור: פ"ב (א) גרעון שהוא כנגד: (ב) הרוטב שנמות חציו וחציו קיים שכנגד האוכל מצטרף שלא כנגד האוכל אין מצטרף איזהו כנגד האוכל רבי אומר עד חלל. חבילי אזוב והסיאה והקורנית כנגד האוכל מצטרף שלא כנגד האוכל אין מצטרף איזה כנגד האוכל ר' אליעזר אומר עד חלל. עצם שיש עליו בשר וכן מוח שבראש ושבקולית כנגד האוכל מצטרף שלא כנגד האוכל אין מצטרף ואיזהו כנגד האוכל אם יש שם חלל עד החלל ואם אין שם כו': (ג) לטומאת וחכ"א אע"פ שאין עליה אלא כפול גורר את כולה לטומאה רי"א כו': (ד) הערב כנגדו מצטרף: (ה) אבל נעשין: (ו) בגריסין כולו חבור התמרים כו': (ז) הרי אלו חבור: (ח) הרמון תפוחה משערה כמו שהיא תפוחה ואם הוא חלל צריך למעך האגוז כו': (ט) המקשקשים: (י) מלפפון: (יא) אוכלין מטמאין טו"א: (יב) גרעיני חרובים אע"פ כו': (יג) שלקן לאוכלין מטמאין טומאת אוהל החרצנים כו': (יד) ודלעת אין מטמאין כו':

אור הגנוז

[א] שורשי: [ב] או: [ב] ה"א מצטרפין: [ג] שנאכל עמהן: [ד] שנמכר: [ה] שנמכר: [ו] צרוק: [ז] הקינרום: [ח] קליפה: [ט] שאין: [י] שלשה: [כ] היא: פ"ב [ל] יבשה כנגד האוכל אין מצטרף: [מ] הרוטב שנמוק חציו וחציו קיים כנגד האוכל: [נ] איזהו נגד האוכל ר' אומר עד חלל חבילי אזוב והסיאה וקורנית: [ס] עליו בשר וכן המוח שבראש שבקולית: [ע] שלא כנגד האוכל אין מצטרף: [פ] סל: [צ] הערב: [ק] אבל: [ר] ללותתן: [ש] להקפותן: [ת] שהפכן: [א] אינו חבור התמרים האגוז: [ב] המתקשקשין משתערין: [ג] תיבת אינו ליתא: [ד] התחיל לפרק זה שהתחיל בו אין חיבור והשאר חיבור: [ה] והשומשמין אם יש בהן אוכלין מטמאין טומאת אוכלין אין בהן אוכלין אין מטמאין טומאת אוכלין קליפי מלפון אע"פ שיש בהן אוכל אין מטמאין טומאת אוכלין גרעיני זיתים וגרעיני תמרים ששלקן אינו מטמא טומאת אוכלין כנסן לאוכלין מטמא טומאת אוכלין גרעיני חרובין אע"פ שכנסן לאוכלין אין מטמאין טומאת אוכלין שלקן מטמאין טומאת אוכלין החרצנים והזגין אע"פ שכנסן לאוכלין בטלה דעתו:

באור הרד"ל

[illegible]

פרק ב קליפי פולין [illegible]

מצפה שמואל

[illegible]

מנחת בכורים

[illegible]

פרק ב א [illegible]

יט) [א] נ.סשח ובו פירות הרי הן כתלושין יבש ובו פירות הרי הן כמחוברין. (ל) [ב] שנימוק חציה וחציה קיים ה"ז אינו חיבור. [ג] נמוק האמצעי והצדדין קיימין אין הצדדין היבור (טז) זה את זה. רמון שנמוק חציו וחציו קיים ה"ז אינו חיבור [ג] נמוק האמצעי והצדדין קיימין אין הצדדין חיבור זה לזה. (מ) התחיל לפרק באגוזין [ג] [ולפקל] בבצלים אע"פ שיש לפניו (יז) ק' כור ה"ז אינו היבור [ד] ובן עזאי אומר טהרו שלשתן [ס]: ה (נ) (יח) מלפפון שחתכו ונתנו על השלחן חיבור עד שיתחיל לפרק. התחיל לפרק חתיכה וכל העולה עמה חיבור והשאר אינה חיבור. פיקה התחתונה חיבור לעצמה ואינו הוא חיבור לתתיכת. היו ב' או ג' והתחיל בא' מהן זה שהתחיל בו חיבור והשאר אינו חיבור ובן עזאי אומר טהרו שלשתן [ס]. וחכ"א אפי' אמר (ס) חציו אני אוכל שחרית וחציו אני אוכל בין הערבים. זה שהתחיל בו חיבור והשאר אינו חיבור. האגוזין והשקדין (ע) אע"פ שריסס חיבור עד (יט) [ו] שיגיע לפרק: ו [ז] מצא שלוקה (פ) וביצה טורמיטה אע"פ שריסס היבור עד [ח] שיגיע לקלף. ביצה [ח] שנתבשלה בקליפתה כולה חיבור (צ) (כ) שער שבראשי כבשים ושער שבזקן תישים אע"פ [ט] שפשפשן באור (כא) עד שיתחיל לתלש. [ט] כנפי חגבים וקשקשי דגים אע"פ שהעביר סכין עליהן חיבור עד שיתחיל לקלף: ז (ק) עציץ נקוב שנתנו על גבי שתי יתידות אפי' גבוה מן הארץ אמה [י] אינו מכשיר את הזרעים בד"א מלמטה אבל [כ] מן הצד הרי זה מכשיר את הזרעים אם יש על גב הנקב עפר כל שהוא [ל] אינו מכשיר את הזרעים: ח טבלא שיש לה לבזבזין [ל] והטה על צדה [מ] מכשרת (את הזרעים) היה משקה בעציץ שאינו נקוב ונפלו משקין על גבי הקישות ונטמאת (ר) (כב) הגדולה ויוצאת חוץ לעציץ טהורה:

פרק שלישי

א (א) דגים טהורין וחגבים טהורין בכל מקום דגים טמאין והגבים טמאין בכפרין צריכים הכשר ואין צריכים מהשבה (ב) חלב מתה בכל מקום צריכה [נ] הכשר ואין צריכה מהשבה מפני שהיא [ס] מגופה. (ג) חלב שחוטה בכפרים צריכה מחשבה [ע] והכשר. אמר (א) ר"ע שונה חלב שחוטה בכפרים (שהוא) צריכה מחשבה ואין צריכה הכשר מפני שהוכשר בשחיטה. אמרתי (ב) לו למדתני בעולשין [פ] שקלטן והרי הן של בהמה ואח"כ חישב עליהן לאדם שאין צריכין הכשר [צ] שני אם יש עליהן משקה טופח הוכשרו חזר ר"ע להיות שונה (כן) כדברי ר' יהודה: ב חלב בהמה טמאה (ה"ז) טמא. חלב חיה בין טמאה בין טהורה הרי היא כגופה. חלב נבלה (וחלב) וטרפה [ק] ה"ז (ד) (ג) מותר בהנאה שנאמר (ויקרא ז) וחלב נבלה וחלב טרפה יעשה לכל מלאכה. (ה) (ד) החותך בשר מאבר מן החי ואח"כ חשב עליו [ר] ואח"כ חתכו אינו צריך הכשר: ג א"ר יוסי (ו) מפני מה אמרו נבלת העוף טהור אינה צריכה הכשר מפני שהיא מטמאה טומאה חמורה וכל המטמא טומאה חמורה אינו צריך הכשר: ד (ז) ואלו הן פריצי זיתים וענבים היוצאין מתחת (ה) [ש] הקורה מנגפת הזוגין (ח) כנסן לאוכלין מטמא טומאת אוכלין (ט) החרצנין והזגין (ו) [ת] שכנסן לאוכלין בטלה דעתו. מודה ר' יוהנן בן נורי (ז) [א] בעגין ובשר ששלקן עד שלא באו לעונת המעשרות שהן מטמאין טומאת אוכלין. (ח) [ב] ומפני הסופות מטמאין טומאת אוכלין (ט) [ג] מפני הקרוסטמלין והפרישין והעוזרדין בעונתן למעשרות אין מטמאין טומאת אוכלין פחות מכאן (או) [ד] ששלקן מטמאין טומאת אוכלין. ר' נחמיה אומר זיתים (י) [ה] ובשר שסחטן עד שלא (יא) באו לעונת המעשרות משקה היוצא מהן טהור שאינו אלא שרף: ה (י) לולבי הזרדין והחרובין עד שלא המתיקו אין מטמאין טומאת אוכלין משהמתיקו מטמאין טומאת אוכלין (כ) אבל הלוף והחרדל והתורמוסים ושאר כל הנכבשים בין [ו] שהמתיקן בין עד שלא המתיקן מטמאין טומאת אוכלין: ו (ל) קור ניקח בכסף מעשר ואינו מטמא טומאת אוכלין. כפניות [ז] נקחות בכסף מעשר ומטמאין טומאת אוכלין [ז] (יב) ר' יוחנן בן נורי אומר בכולן ר' יהודה אומר קור הרי הוא כעץ לכל דבר [ח] שהוא ניקח בכסף מעשר ומטמא טומאת אוכלין כפניות הרי הן כפרי לכל דבריהן אלא שהן פטורות מן המעשר: ז (מ) ערלה וכלאי הכרם ושור הנסקל ועגלה ערופה וצפרי מצורע [ט] ופטר חמור ובשר בחלב [ט] כולן הן מטמאין טומאת אוכלין ר"ש אומר כולן אין מטמאין טומאת אוכלין [י] (יג) וכן היה ר"ש אומר יש נותר (שהוא) שמטמא טומאת אוכלין ויש נותר שאינו מטמא טומאת אוכלין כיצד (יד) לפני זריקת דמים אין מטמא טומאת אוכלין (טו) לאחר זריקת דמים מטמא טומאת אוכלין. פיגול [כ] מקדשי קדשים ומקדשים קלים אינו מטמא טומאת אוכלין. (נ) כרשינין מטמאין טומאת אוכלין דברי ר' יהודה ור"ש אומר אין מטמאין טומאת אוכלין אמר לו ר' יהודה יש לך דבר שהוא חייב במעשרות ואינו מטמא טומאת אוכלין אמר לו ר"ש יש לך דבר שאין מטמא טומאת אוכלין וחייב במעשרות אמר לו ר' יהודה אף אתה כפרת בהלכה: ח תלתן הכל מודין [ל] שהוא מטמא טומאת אוכלין (ס) [מ] בוקי אינו מטמא טומאת אוכלין [קור ששלק [נ] מטמא טומאת אוכלין]. התמרים והגרוגרות שנתנן

הגהות הגר"א

(טו) שנפשח: (טז) זה לזה: (יז) מאה כור התחיל באחד מהן אינו חבור היו שנים או שלשה והתחיל באחד מהן זה שהתחיל בו אינו חביר והשאר חבור בן עזאי אומר וכו': (יח) מלפפון שחתכו ונתנו על השולחן חבור עד שיתחיל לפרק התחיל לפרק חתיכה וכל העולה עמה חבור והשאר אינו חבור פיקה התחתונה חבור היא לעצמה ואינה חבור לשאר החתיכות. היו שנים ושלש והתחיל באחת מהן זו שהתחיל בה אינה חבור והשאר חבור. בן עזאי אומר טיהרו שלשתן וחכמים אומרים אפילו אמר חציו אני אוכל שחרית וחציו אני אוכל בין הערבים זו שהתחיל בה אינה חבור והשאר הבור האגוזין והשקדים כו': (יט) עד שיתחיל לפרק: ביצת טורמיטה אע"פ שריסס חבור עד שיתחיל לקלף ביצה שנתבשלה כו':

(כ) צמר שבראשי כבשים: (כא) חבור עד: (כב) הגדילה: פ"ג (א) אר"י בתחלה היה ר"ע שונה: (ב) לפניו רבי למדתני עולשין שליקטן לבהמה ואח"כ חשב כו': (ג) טהור שנאמר: (ד) החותך כזית בשר מאבר מן החי ואח"כ חישב עליו צריך הכשר חישב עליו ואח"כ חתכו וכו': (ה) הגפת מתחת הזגין חישב עליהן לאוכלין אין מטמאין ט"א כנסן לאוכלין מטמאין ט"א החרצנין כו': (ו) אע"פ שכנסן כו': (ז) בפגין ובוסר: (ח) פגי השיפות וכו': (ט) פגי האגסין והקרוסטומלין כו' למעשר מטמאין ט"א: (י) ובוסר: (יא) הגיעו: (יב) אוכלין ר' יהודה אומר קור הרי הוא כעץ לכל דבר אלא שניקח בכסף מעשר כפניות כו': (יג) ואודה ר"ש בבשר וחלב שמטמא ט"א וכן ה״ה וכו': (יד) כיצד לן: (טו) לן לאחר:

אור הגנוז

[א] שנתצץ: [ב] נמרק: [ג] שנמרק: [ג] ולקלף: [ד] היו שנים או שלשה והתחיל באחד מהן זה שהתחיל בו אין חיבור והשאר חיבור: [ה] ר' יוסי אומר אפי' חציה אני אוכל בשחרית וחציה אני אוכל בערבים זו שהתחיל בה אין חיבור והשאר חיבור: [ו] שיתחיל: [ז] ביצה: [ח] שיתחיל: [ח] שנתבלה: [ט] שסיפספן באור חבור: [ט] ר' יהודה אומר: [י] תיבת אינו ליתא: [כ] מלמעלה אין מכשיר את הזרעים ואם יש: [ל] תיבת אינו ליתא: [ל] וחיסה: [מ] אינה: [נ] מחשבה אינו צריך הכשר: [ס] כגופה: [ע] ואין צריך הכשר שכבר הוכשר בשחיטה: [פ] שלקטן לבהמה ואח"כ: [צ] שאני אומר יש: [צ] וחלב טרפה: [ק] טהור שנאמר: [ר] אין צריך הכשר חשב עליו ואח"כ חתכו צריך הכשר: [ש] הקורה ומתחת הגפת ומתחת הזגין חישב עליהן לאוכלין אין מטמאין טומאת אוכלין: [ת] אע"פ: [א] לר' עקיבא בפגי בוסר שסחטן עד: [ב] פגי: [ג] פגי העוגסין חקרוסטומלין: [ד] ושלקן: [ה] בוסר: [ה] עד שלא המתיקן בין משהמתיקו: [ו] אין: [ז] ופטורות מן המעשרות אמר ריב"נ בכולן: [ח] אלא: [ט] ושער נזיר: [ט] תי' כולן הן ליתא בכ"י: [י] מודה ר' שמעון בבשר בחלב שמטמא טומאת אוכלין וכו': [כ] בין לפני זריקת דמים ובין לאחר זריקת דמים אין מטמא טומאת אוכלין הפגול במנחה מטמא טומאת אוכלין: [ל] שאינו: [מ] בוקיא מטמא: [נ] ושגנו:

באורי הרד"ל

בפירות הראשונים שבו כתלושין כ"ז שלא הוסיף מאתים כדקיי"ל לענין ערלה פ"ק עי' שם והתוס' שם (קיח ע"ב) ד"ה כשם שכתבו כשחזר ונטעו בטל ליה הכשר קמייתא וצ"ע מהיכן פסיקא ליה הכא על פירות שכבר נגמרו כ"ל. ועי' במנחות (ע ע"ב): יבש ובו פירות. ונראה מכאן יצא לו להרמב"ם ז"ל שכתב וכן יבש האילן כו'. ותמוה בעיני שהרי הרמב"ם כתב שהרי הן כתלושים ובתוספתא הגי' ה"ה כמחובר וע"כ שהרמב"ם כמך עלמו כמו שפירש בשם תוספתא זו. הא כדאיתא כו' ולענין שבת הרי הן כמחוברים ולענין טומאת אוכלין כתלושין וברייתא שהובא שם א"א לגרוס יבש ובו פירות שהרי גם ביבשו הן ועוקציהן מקבה הש"ס פשיטא דאף לענין שבת הוא כתלוש וכמו שדייקו התוס' בפ' נוטל בשבת (קה ע"ב) ד"ה במחובר ע"ש ולענין טומאה ודאי אף שהפירות לבד נתייבשו הרי הוא כתלושין כדמוכח מהש"ס א"כ הדרי קושיית הראב"ד לדוכתיה לאיזה ענין כתב הרמב"ם יבש האילן. אך לדעת המג"א רסי' של"ו כדעת הרמב"ם דאף יבש האילן לגמרי הרי הוא כמחובר לענין שבת. א"כ הכא דכתב הרמב"ם הרי הן כתלושין היינו רק לענין טומאה א"כ יש מקום לנוסחא זו. יבש שבו פירות. א"כ צריך לייסב הא דמקרי הש"ס לו דיבשו הן ועוקציהן פשיטא. נ"ל דלא מקשה אלא אדלעת שהוא מין זרעים וכזרעים שנתייבשו ודאי הוא כתלוש גמור מן הקרקע וכדאיתא בעירובין (ק ע"ב) מהלכין ע"ג עשבים יבשים בשבת. דמסתמא אתי למעוטי דומיא דדלעת מין זרעים כמוהו כמ"ש רש"י שם. אבל האילן אע"פ שנתייבש מ"מ חשוב מחובר לקרקע כדמוכח מהאי דאמרינן בע"ז פ' כה"ג (מו.) באילן יבש ובבהמה תמה עי"ש ולפי' הנוסחא התם (מה:) דאילן שנטעו עדיפא מבית מפני שאילן מושרש בקרקע א"כ מ"מ מוכח שמטעם זה אף אילן יבש חשוב מחובר טפי מבית. וכן יש להוכיח מהא דאמרינן בסוכה (י:) לענין הדלה עליה את הגפן דמקשה התם אמאי לא פסול משום מחובר. ואמאי לא משני בפשיטות דאיירי כשנתייבש האילן אחר שהדלה עליו. דהשתא לא עביד-שום מעשה. והרי לגבי סוכה הלוש ולבסוף חברו חשיב כתלוש כמ"ש הב"י ועי' במג"א סי' תרכ"ט סקי"א ע"ש. וע"כ נ"ל דאילן יבש חשוב מחובר טפי מבית מפני שמושרש בקרקע וכיון דחשוב כמחובר אף הפירות שבו חשוב כמחובר לענין שבת שהתולש ממנו חייב. וכדמשמע פשט לשון הש"ס בעירובין שם והא קא נתרי פירא. ואע"ג דלענין כלאים ובכורים אילן שיבש הרי הוא כתלוש. שאני התם דהעיקר תלוי ביניקה מהקרקע והרי ענבים שיבשו כל צרכן אינו אוסר בכלאים משום ה"ט כדאיתא בכלאים ספ"ז. אבל לענין שבת דחייב כמ"ש התוס' בשבועות (מ.) ובב"מ (ק:) דילפינן מסממני הקטרת ע"ש. א"כ מה"ט יש לחייב אף ביבש כל האילן. אך כ"ז לפי הבנת המג"א. ואולי דבריו יש להשוות גם דעת הרמב"ם לשיטת הש"ס. ואי גרסינן הכא יבש ובו פירות נ"ל דהיינו בימות הגשמים קרו ליה יבש. וכהסיא דתנן בכלאים פ"ז גפן שיבש אסורה וא"מ שפי' הרמב"ם ז"ל כפירושו ובחבורו. דהיינו בימות הגשמים. (ובתוס' יו"ט שם הסיב לכוונה אחרת ואין נראה כלל) והיכא שיבש האילן ממש ואינו מעלה ארוכה עוד קרו ליה בכל מקום מתו כההיא דתנן בב"ב (כ.) גבי המוכר ג' אילנות וכו' ואם מתו וכו'. וכן במס' ערלה. יבש המעיין עי"ש אבל יבש האילן קרו כשנתייבש בימות הגשמים. והשתא אתי ברייתא יבש ובו פירות והיינו בימות הגשמים הרי הוא כמחובר לענין שבת וכתלוש לענין טומאה. ועד"ז יש לפרש גם דברי הרמב"ם ז"ל. ומאי דכייל מת כיון דלענין שבת הוי כתלוש כ"ש לענין טומאה לאו כללא הוא שהרי השריש בעליו בפ"ה דמעשרות ג"כ מחובר הוא לענין טומאה ותלוש לשה"ד כמ"ש הר"ש שם: האגוזים כו' אע"פ שהתחיל לרסם ה"ה חבור וכו' דפליגי אמתני' וכו' ע"כ. לענ"ד נראה דפלוגתא דתנאי הוא לפמ"ש הרא"ש ספ"ק דבילה סי' כ"ג דאגוזים ובטנים שנשתברו כו' והוי שומר לפרי וכו' עי"ש. וע"כ דלא מהני הכא משום דהוי שומר הנופל מאליו. ופליגי בזה תנאי בחולין (קכג.) בעור שעל האוהל ריב"ב א [אינו] חבור וכו' ע"כ וכדמפרש התם בש"ס. ואתי ברייתא דה"ה חבור כחכמים דהתם ומתני' כריב"ב. רק שפסק הרמב"ם ז"ל לא אתי' שפיר לפ"ז:

פרק ג דגים טמאים וכו'. *) וגי' זו דחוקה ור"י והרי אמרו דגים קטנים מפרין ומרבין ע"כ. לא ידענא מאי קשיא ליה הרי אמרו בהדיא בע"ז ע"ב דדגים קטנים אין עולין על ש"מ ואין בו משום ב"כ מהאי טעמא וכתבו התוס' שם ובבילה רפ"ב (טז:) והיינו קטני קטנים א"כ ה"ג איירי בכה"ג וכ"ש לפמ"ש רש"י בברכות דכל קטן מקטין הוא אפילו בדגים קטנים וכל נפש משיב את הנפש היינו בדגים קטנים שכבר נגמר גדולן וכן הוא בפסקי תוספות בע"ז רפ"ב ע"ש. וכ"כ הב"ח סי' קי"ז לחלק בין דגים קטנים שנגמרו ע"ש דהרי"ף שכתב דענגו בדגים קטנים היינו באותן שלא יגדלו יותר (ונראה לי כי יצאה להרי"ף ז"ל בדגים קטנים הא דתניא תקיעה ו' כדי לגלות דג קטן אלמא בזהו משום כבוד שבת) אבל דגים קטנים שלא נגמרו אין עולין עש"מ כו' יע"ש. וכן משמע מירושלמי בפ' בכל מערבין דדגים קטנים הוא מהלך גרוע ע"ש. א"כ לפי' הרמב"ם ז"ל דמתניתינו איירי באותן דגים קטנים שנגמרו גדולין. ומאי דק"ל למר דבפילהי עיקין משמע דבכפרים צריך מחשבה והנה לפרש"י בכריתות (יב.) דלהכי צריך חלב ונבלת עוף טמא מחשבה בכפרים משום חשיבתו א"כ ניחא בפשיטות דהכא אגב גריעתו דידהו צריך מחשבה בכרכים ולא בכפרים כי מאכלי הכפרים גסים ביותר כדמשמע בברכות (לד:) האי רהטא דתקלאי כו' ע"ש. וכן הקטרית שאוכלים בהם לא קפדו בכפרים כמו בעיירות כדאיתא בבילה פ"ד (לג.) עי"ש. אלא אפילו לפי' התוס' התם דהלב ונבלת ע"ט אין נאכל בכפרים מצד גריעותא דידהו ובכרכים דאיכא רוב עם וקונים כ"ד מ"מ י"ל דהיינו דוקא חלב. ונבלת עוף דחזי למידי אחרינא להדלקה ולמסדי' לפני כלבו ולכך הוא עומד. ולהכי לא אכלי להו בכפרים

*) הנה לפנינו הגי' דגים טמאים. ואולי דמגא הרד"ל איזה גירסא בהוספתא דגרסי' שם דגים קטנים וע"ז כתב דגירסא זו דחוקה.

מצפה שמואל

(ל) שנימוק חציו. מיי' פ"ח מט"א ה"ג בגו"א ע"ש: (מ) התחיל לפרק. מיי' פ"ו ה"א ועי' ר"ש פ"ב מ"ה בסה"ד שם: (נ) מלפפון שחתכו. ר"ש שם: (ס) חציו אני אוכל שחרית. עי' מיי' פ"ח מט"א ה"ו וכ"מ שם שמיישב גירסת התוספתא דהכא שהכוונה שזה שהתחיל בו חבור ומה שעולה עמו ומה שאינו עולה עמו לא הוי חבור וזהו מה שמבואר במשנה ועי' ר"ש פ"ב מ"ה שהביא תוספתא זו: (ע) אע"פ שריסס. במשנה אינו מבואר כן עי' מ"ה ועי' מיי' פ"ח ה"א וכ"מ דריסס חבור ע"ש: (פ) וביצה טורמיטה גרסי'. ועי' ר"ש פ"ב מ"ו: (צ) שער שבראשי כבשים. מיי' שם ה"ג: (ק) עציץ נקוב. עי' שבת נו. ויר' שבת ספ"ט ועי' ירו' כלאים פ"ז ה"ו מדין עציץ נקוב ועי' תו"כ הביאו הר"ש רפ"ג ועי' פירוש הרמב"ם שם והביא ג"כ תוספתא זו: (ר) הגדילה. עי' חולין קכח. ועי' ראב"ד פ"ב מט"א ה"ט וכ"מ: (א) דגים טהורין. עי' מיי' פ"ג מט"א הי"ג ועי' כ"מ שהקשה ממשנה ע"ש: (ב) חלב מתה. עי' מיי' שם ועי' פ"ג מ"ג: (ג) חלב שחוטה. עי' פ"ג מ"ג ועי' בכורות י. וכריתות כא. ונדה נ: בפ' בא סימן: (ד) מותר בהנאה. מבואר בסוגיא בפסחים כג. ויר' רפ"ב דפסחים בסוגיא דלא יאכל: (ה) החותך בשר. ט"ס יש כאן ועי' מיי' פ"ג מט"א ה"ס והראב"ד השיג עליו דאף בחשב ואח"כ חתכו רק טמא בהכשר אבל מחתך ואח"כ חשב טהור לגמרי דעדיין אינו אוכל דיטמא בשעת פרישה ועי' כ"מ שם ועי' חולין קכט. ושם לא ציינו בע"מ מהמקום ברמב"ם ע"ש: (ו) מפני מה אמרו. עי' בכורות י. ועי' חולין קכט. וע"ש עג: ד"ה סד"א: (ז) ואלו הן פריצי. עי' ב"מ קה: קלת בע"א ועי' בר"ש פ"ג מ"ו: (ח) כנסן לאוכלין. מיי' פ"א הי"א: (ט) החרצנים. שם הי"ב ועי' בר"ש שם הביא כל תוספתא זו עד חלות דבש יעו"ש מ"ש בזה: (י) לולבי הזרדין. עי' מיי' פ"א הי"ד ועי' מ"ש בזה במס' מעשרות בע"ב שם בשם הרדב"ז: (כ) אבל הלוף וכו'. מיי' שם הט"ו: (ל) קור. עי' עירובין כח: ועי' בירושלמי: (מ) ערלה וכה"כ. עי' מנחות שם ועי' מעילה ו. לענין מעילה כה"ג ודין פגול מבואר שם ועי' בר"ש פ"ג מ"ו וז': (נ) כרשינין. ירו' סוף חלה ועי' מיי' פ"א מהל' ט"א ה"ט וביהדן לאוכלין מיירי: (ס) בוקי. עי' ירו' סוף מעשרות ותוספתא שם:

מנחת בכורים

בה האוכל אבל יבש ממש לא הוי אוכל: ד שנכסה. נקלף: ובו פירות. אף שמחובר לאילן: בשרבו פירות. ועדיין האילן מחובר בקרקע: שנימוק גרסינן. הוא אוכל שנימוק חציה: אינו חבור. ומה שנימוק הוה לפרק זו מזו א"כ לקלף קליפה התיכונה: אינו חבור כו' מאה כור. ה"ג היו שנים או ג' כנוסחת הגר"א וכן בר"ש והיינו אם היו שלא נכורין או אגודות אותן שלא התחיל לפרק הוה חבור: ה וחציו אני אוכל. לא הוה התחלתו התחלה להשאר: שריסס. שיבור הקליפות לפרק האוכל מתוך הקליפות ובמשנה מבואר חבור עד שירסס ודלא כתוס' זו: ו בילה שלוקה גרסינן: טורמיטה. גלויה הרבה: אינו מכשיר. המים שבתוכו עד שיעלו הפירות מהוכו דהשיבי כמחובר ואינו מכשיר עד שיעלו מתוכו: ז מן הצד. הנקב הוא מהצד לא חשוב מחובר: עפר כל שהוא. ובזמן הצד כיון שיש עפר ורואה פני הקרקע הוה כמחובר: ח לבזבזין. שפה דהוה כלי קבול ונקודה רק שהטה על צדה: הגדולה. נתכבת כמחובר ומבואר כן במשנה [הג"ה ער"ש ספ"ב דמפרש עפר כ"ש דמתחת עפר כ"ש אינו חשוב כסתום דנראה דמפרש דהנקב למטה וק"ל]:

פרק ג א בכל מקום. אף בכרכים: בכפרין. במשנה מבואר צריכין מחשבה בכפרים אבל הכשר צריכין בכל מקום (ער"ש בפ"ג מהל' טומאת אוכלין ה"א): ואי"ל מחשבה: לאכילה: מגופה. כנבלה גופה ומיירי בחלב: שכן צריכין גרסינן. ולא מהני הכשר דמקודם למה שנעשה אוכל אח"כ וכן לא מהני הכשר דשחיטה: ב כגופה. אם טהורה טהור ואם טמאה טמא: החותך בשר גרסינן. ובשר שפירש מאבר מ"ה אינו מטמא: חשב עליו לריכה הכשר. גרסינן דאינו סופו לטמא ובעוד שהיה מחובר עדיין לא הוה אוכל: חשב עליו ואח"כ חתכו. גרסינן ובשעה שירד עליהן הורת אוכל היה מטמא לכן לא בעי הכשר ובש"ס בחולין (קכט.) מסקינן ומוקי לה בשהוכשר ולא בעי הכשר (מהלוקת הרמב"ם והראב"ד בפ"ג מהל' טו"א הל' ס'): ג טומאה חמורה. בגדים בבית הבליעה: ד פריצי זיתים. המבואר בפ"ג מ"ו דב"ש מטמאין וב"ה מטהרין: היוצאין. שלא נפרכו בבית הבד: מתחת הקורה. גרסינן וכנוסחת הגר"א בכולו ומפרש על סדרו: מטמאות טומאת אוכלין. הר"ש גרס בטלה דעתו: מודה ריב"נ. דס"ל במשנה ו' פ"ג דפגין ובוסר קודם שבאו לעונת המעשר אינו מטמא טומאת אוכלין מודה בשלקן וכנוסחת הר"ש וכן בהגהת הגר"א: ופגי הסיפות. הן פירות שמתבשלות בסוף ובאיחור מכל הפירות: למעשר מטמא טו"א. גרסינן: זיתים ובוסר. גרסינן: ה לולבי זרדין. כה"ג מהגיה בפ"ז דשביעית ופי"ת דשבת: ן קור. הגדל סביב הדקל והוא רך ובשמזקין נתקשה: ניקח. דהוה פרי מפרי. ואינו מטמא. דלא חשיבי: כפניות. התמרים שלא נתבשלו כל צרכן: ריב"ג ל"ג. וכן בר"ש ליתא: ה"ס כעץ. ומברכינן שהכל ולתא"ק ברכה א': ז אין מטמאין. דאיסורי הנאה נינהו וכתיב אשר יאכל אוכל שאתה יכול להאכילו לאחרים: ומודה ר"ש בב"ח. גרסינן הדא דמותר בהנאה לדידיה ועוד דהוה לו שעת הכושר ולפני זריקת דמים דהיה לו שעת הכושר: ה"ג א"ר"ש יש לך דבר שאינו מטמא טו"א וחייב במעשרות והכרשינין פטורין ממעשר: ס"ג אף אתה: ח בוקיא. מין ירק ומבואר סוף מעשרות: קור. אף שאינו מטמא כמו בשלוק מטמא: עד שיסחטו

שנתנן בקדירה לתבלין מטמא טומאת אוכלין (ע) עד (טז) [א] שיפסלו לכלב (ר' יהודה אומר) חגבים שנתנן בקדירה (יז) והחבילו מטמאין טומאת אוכלין עד שיפסלו מלאכול לאדם: ט אמר רבי יהודה לא נחלקו ר' אליעזר וחכמים על חלות דבש שאינן מקבלות טומאה באיביהן: ומימיהם של כהנים לא נמנעו (יח) [ג] בוזקין יין בטומאה ורודין אותן בטהרה על מה נחלקו (פ) על השבת ועל השביעית שר"א אומר הרי היא כקרקע וחכ"א הרי הוא ככלי. ואם היה מחובר בטיט הכל מודין שהוא כקרקע לכל דבר. היה נתון על גבי שתי יתידות הכל מודין שהוא ככלי לכל דבר: סליק פירקא וסליקא לה תוספתא דמסכת עוקצין

נשלם סדר טהרות. כלים תלתא באבי. אהלות. נגעים. פרה אדומה. נדה. מקואות. טהרות. מכשירין. זבים. ידים. טבול יום. עוקצין:

הגהות הגר"א

(טז) שיפסלו מלאכול אדם • (יז) לתבלין מטמאין כו': (יח) נמנעו מלהיות בודקין עליהן יין בטומאה ורודין אותן בטהרת:

אור הגנוז

[א] שיבטלו מלאכול אדם: [ג] מלהיות נוקקין עליהן והוורין ורודין בטהרה ע"מ נחלקו:

באור

בכפרים שיש להם מאכלים יותר טובים. אבל דגים דלא חזו לכלבא. כדאיתא בפ' נוטל (קכח.) כמ"ש התוס' והרא"ש שם דלהכא אסור בטלטול דג טפל עי"ש וכן חגבים כה"ג ובכדי ודאי לא שדי להו וע"כ אכלי להו בכפרים ע"י מליחה או ע"י בישול. ולפיכך א"צ מחשבה. אבל בכרכים שיש שם עשירי עם ויש להם הרבה חיות שאוכלות גם דגים. (ואפ"ה הוי מוקצה דלא אתיא כר' יודא דהתם דמיגו לחיה הוי מוקצה ע"ש בסוגי') חשבי להו לצורכן ואין עומד להכילה כמו חלב ונבלת ע"ע דבני הכפרים לא זבני להו בכרך כיון שהוא מאכל גרוע. ואין אוכלים דגים עמאים. אלא בשנזדמנו להם דבכדי לא שדו להו. אבל דגים קטנים וכן חגבים קטנים לא אכלי להו כלל בכפרים ומשדי שדו להו לגמרי שאין הפסדן רב כ"כ: חגבים שנתנן לקדרה והחבילו וכו'. עד שיפסלו מאוכל אדם וכו'. אם איירי שנתנן לקדירה מחיים כמו שפירש מר. וניחא בפשיטות לדעת הראב"ד לפי מאי דאמרינן בנדה (נ:) דמחשבת חיים ומחובר לא חשוב מחשבה ע"ש. וגוזל שנפל לגת כיון שגתו מאיסת צריך מחשבה אף בכרכים עי"ש א"כ ה"נ מחשבת חיים לא חשוב מחשבה וכיון שנפסל מאוכל אדם הו לא סלקי ליה טומאה. וגוזל שנפל לגת איירי כשלא נפסל עדיין מאוכל אדם אלא שדוחק לומר שנתן לקדירה מחיים אלא נראה דאיירי בכפר ובקטנים שצריך מחשבה או בטמאים וכרך ובדבר שצריך מחשבה אף הראב"ד מודה

הרד"ל

דנפסל מאוכל אדם שוב אין מטמא טו"א. וכמ"ש הרשב"ם להדיא בב"ב (פ:) לענין דבש דרמי ליה בכלי מאוס ע"ש. דהא דבעינן בנפסל מאכילת כלב היינו בדבר שא"צ מחשבה וכי הכיא דהמרים וכן בעדשים שיהיה נפסל מאכילת כלב. ובתוספתא דתרומות פ"ט הל"א ר"ח סגן הכהנים אומר תרומה שנפסל מאוכל אדם מטמא טו"א משמע כהראב"ד: היו בודקין עליהן יין בטומאה וכו'. דרכם היה לפזר יין על החלות שבכוורת דאז לא אכלי להו דבורים דמסרי סרי. כדמשמע מפי' הרמב"ם בפי' המשנה ספ"ב דע"ז על והדבדבניות דהיו ההוכות חלות שסכין מהכוורת משמע דקמ"ל אע"פ שדרכן בכך. ולא כשבא לתת טעם אלא להבריח הדבורים ואפ"ה אין חוששין וכדמשמע מלשון הגמרא. או משום אערובא משרי שרי והיינו ר"ל אף שערבוהו מותר מפני שהוא נותן טעם לפגם משמע שהיה דרכן בכך. ולשון בודקין היינו שהיו זורקין עליהם כמה מאות שיבריח הכוורת. וכמ"ש הערוך על הא דמדף של דבורים בכלים פט"ז מ"ז ע"ש בר"ש וכן משמע בב"ב שם. וזה היה כשהיה כבר נגמר כל הדבש. והיינו דקאמר ב"ש משיתחר כמ"ש הערוך שיעשה ריב ומדון עם הדבורים שאז גמר מלאכתו. ואתי' הכא לאשמועינן דלא כב"ש דמימיהם של כהנים היה בוזקין עליהן ריב ותחר הדבורים בטומאה ושלא כב"ש. אבל בשעת רדיה אז מקבל טומאה היו רודין אותו דוקא בטהרה: סליק בעז"ה

מצפה שמואל

(ע) עד שיפסלו עי' פיי' פ"א ה"ט מע"א ושם הגירסא לאדם ועי' כ"מ: (פ) על השבת. עי' ב"ב סה: ועי' ירו' שביעית פ"ו:

מנחת בכורים

שיפסלו לאדם גרסינן. בקדרה ותבלין גרסינן: ט ר"א וחכמים. דפליגי במשנה בכוורת דבורים אי הוה כקרקע ופליגי שם לענין טומאה ור"י מפרש: באיביהן. כשהן מחוברין הוה כקרקע: ומימיהם. מדברי ר"י היא: יין בטומאה. יין שהוא טמא על החלות דבש בעודן מחובר שאינם מקבלות טומאה וכן גרס הר"ש עליהן: בטהרה. דאחר הרדיה שוב מקבל טומאה ולא נחלקו לענין טומאה וכי פליגי לענין שבת בתולש ולענין קרקע שביעית כתיבת פרוזבול עליהן אם הוא כקרקע: שתי יתידות. ולא ע"ג קרקע:

סליק פרקא וסליקא לה תוספתא דמסכת עוקצין

בעזרת יוצר המאורות גמרתי את הש"ס תוספתות מברכות עד טהרות כן יזכני ה' ללמוד וללמד לשמור ולעשות:

השמטות מלאכת יום טוב מאלפס סנהדרין

דף רסו ע"ב בנימוקי יוסף ד"ה וכה דאמרינן בשבועות וכו' אי הוי בעי דרישה וחקירה לא תמצא מי ילוה וכן גט דמכשרינן אפי' אין בו זמן מהאי תקנתא הוא וכו' עכ"ל. נ"ב נ"ע לפ"ז הא דקאמר בגמ' גיטין שמפני מה תקנו זמן בגיטין וכו' משמע דמדאורייתא כשר בלא זמן. ולפי דברי הנ"י אדרבא מדאורייתא פסול בלא זמן. והא דמכשרינן בלא זמן הוא תקנת חכמים וצ"ע: דף רעד ע"ב בנימוקי יוסף ד"ה [illegible] וכה אכזרא וכו' ופרסיא שאמרו בית ישראל וכו'. נ"ב נ"ל ביו"ד מישראל:

אלו הם סימני כל הדינים הנמצאים ברב אלפס

מצוינים על סדר אלפא ביתא מסודרים להלכות על סדר המיימוני

הלכות יסודי תורה

שבת במה אשה יוצאה

(פסח) קמיעין וכלים שכתוב עליהם השם כיצד נצחין:

פסחים כל שעה

(סב"ב) איזה דבר של איסור מותר להתרפאות או לא ומה הן העבירות שיהרג ואל יעבור ואימתי מוטל עליו ליהרג על המצות ואיסור נהנה מן האיסור כיצד:

מגילה פרק קמא

(אלף עא) כמה נביאים ונביאות עמדו להם לישראל:

סנהדרין בן סורר ומורה

(אלף לח) מה הן העבירות שיהרג ואל יעבור וחילוק יש בין שעת הגזרה או לא ובין כשעובד כוכבים מכוין להנאת עצמו או להעבירו על דת וחייב שעשו חכמים בעבירות של ע"ז וג"ע וש"ד שנגזרו שיהרג ואל יעבור ואפילו אינו עושה העבירה להדיא:

שבועות שבועת העדות

(אלף קמ) מה הם השמות הנמחקים ושאינן נמחקים ואיזה כינויין נמחקים או לא ומה הן קלא אותיות השם שנמחקים ושאינו נמחקין ואותיות הטפלות לשם שנמחקין או לא:

עבודה זרה פרק קמא

(אלף רפו) מה הן המעלות המדות המביאות האדם לידי רוח הקודש:

אין מעמידין

(אלף רכו) אסור להתרפאות בעלי אלילה ובאיסור ע"ז וגלוי עריות ושפיכות דמים ואימתי אסור להתרפאות בשאר איסורין של תורה והנאת איסור הבאה לאדם בעל כרחו כיצד אסור ליהנות ממנו:

הלכות דעות

ברכות אין עומדין

(קיב) הנפטר מחבירו מתוך איזה דבר יפטר ממנו וכן המסיים ספר וחיבור מתוך איזה דבר ישלימהו:
(קכ) חיוב להוכיח חבירו והנחשד בדבר או חושד חבירו כיצד יודיענו:

כיצד מברכין

(קס) אזהרה לת"ח שלא יצא מבושם לשוק ויחידי בלילה ובמנעלים מטולאים ושלא יספר עם אשה בשוק ומישיבת חבורת ע"ה ושלא יכנס אחרון לבה"כ ושלא יפסיע פסיעה גסה ואם הפסיד יחזיר מאור עיניו בקדושא דבי שמשי:

שלשה שאכלו

(קעב) אם צריך לחלוק כבוד זה לזה בדרכים ובגשרים ובפתחים ובנט"י:

פרק הרואה

(רי) הרבפה שצריכין שימור ודברים שמקלקלין שנותיו של אדם ואיזהו פרנס מעמידין על הצבור:
(רכב) הנכנס לאיזה כל יפנה וכיצד יקנח וכיצד יסיח לגוע בבית הכסא:

שבת פרק קמא

(לפח) דברים שאסורין לעשות ברה"ר מפני הכבוד ודלך אכן:

במה מדליקין

(סכד) שונא לשון הרע ואיזה לה"ר או אבק לה"ר וכיצד יזהר אדם ממנו ועל איזה עבירות הנגעים באים:
(סכו) אזהרה לאדם שלא יטיל אימה יתירה בתוך ביתו:

במה בהמה

(סנח) חיוב התוכחה ועונש מי שאפשר בידו למחות ואינו מוחה:

במה אשה

(סעב) עונש מספין בפני מטתו ערום:

המוציא יין

(שלא) הנפנה באיזה דבר יקנח וכיצד יזהר אדם בעסקיו לרכיו ובאכילתו ובהליכתו ובבדיקת צרכיו:

האורג

(תכה) גנאי הכעס ואיסורו ומשבר כלים וקורע ומפזר מעות בחמתו:

אלו קשרים

(תלט) תיקון מלבושים של ת"ח ואיזהו ת"ח שראוי למנותו פרנס או שבני עירו מצווין לעשות מלאכתו או שראוי לקרותו ת"ח:

מפנין

(תפג) כיצד יגדל שעושו המקיז דם ומגדל הקוזה:

תולין

(תקנב) ד"א שלא לנת חלוקו לאושפיז שלו שילבשנה:

שואל

(תקעג) תורה להיות לתמני על הבריות:

עירובין המוצא תפילין

(תרפא) כיצד ינהג אדם עם אשתו בקדושה ואיסור כפיית אשתו ולשמש מטתו ביום והרוצה שיהיו בניו זכרים כיצד יעשה:

פסחים פרק קמא

(תרפח) אזהרה שלא להוציא דבר מגונה מפיו ואזהרה לספר בלשון נקיה:

ואלו עוברין

(תשכד) אזהרה לת"ח שלא ירבה שעודתו בכל מקום ומאיזו סעודה יכול ליהנות:

יום טוב פרק המביא

(תתקז) באיזה איסור אמרינן מוטב שיהיו שוגגין ואל יהו מזידין:

מועד קטן פרק קמא

(אלף קיד) דבר שמותר לעשותו אלא שיש לחוש בעסקיו לאיזו קלקלה לא יעשנה:
(אלף קלט) הנפטר מחבירו כיצד יאמר לו:

יבמות הבא על יבמתו

(לה) אימתי מותר לשנות בדבורו ולשקר:

כתובות פרק המדיר

(פיז) אזהרת בעלי לאמן ומקיז דם מהשמיש המטה:

קידושין פרק קמא

(פריא) אסור לילך בקומה זקופה ובגילוי הראש ד"א:

עשרה יוחסין

(פרלט) א.הלה לפרנס שלא יתנהו לעשות מלאכה בפני ג':

חולין פרק כיסוי הדם

(תהיא) דרך ארץ שלא לאכול בשר אלא מכרוב מוכה ועל שיפלת אחריו:
(תתיד) כיצד אדם יתנהג המלות ויזהר להיות עניו ושפל ולשתוק בשעת מריבה ולשום עצמו כאילו אינו ועונש פרנס המתגאה על הצבור:

גיד הנשה

(תתכו) הדברים שאסורין מפני שגונב בהן לעת הבריות ואסור לגנוב אפילו לעת העובד כוכבים:

בבא מציעא ואלו מציאות

(טז) מלות תוכחת כיצד ואיסור הלבנה בגל ועונש מי שבידו למחות ואינו מוחה והשמטה הוכחת לן:
(טז) דרך ארץ שלא יטנה אדם מאכסניא שלו:

הזהב

(מה) איסור הלבנת פני חבירו ועונשו:

בבא בתרא חזקת הבתים

(תתכב) התילוק שיש בין חלוק וטלית ומטה ושולחן של ת"ח לאותו של ע"ה:

סנהדרין הנשרפין

(אלף מ) מעלת מי שלא אכל בזרוע אנוס ואלא הלך נשוטה וקשה:

פרק חלק

(אלף מב) מעלת פרנס המנהיג את הצבור בנחת:
(אלף מג) דרך ארץ לשייר פאה בקערה ומעלה הענוה ומקיים דבורו:

מכות פרק קמא

(אלף סא) הגיפשל לעושי מלוה כעושה מלוה וכן לעושי עבירה:

הלכות תלמוד תורה

ברכות פרק קמא

(יג) מיום שחרב בית המקדש אין לו להקב"ה אלא ד"א של הלכה וכמה הקב"ה אוהב ת"ח:

פרק מי שמתו

(פד) כמה ירחיק מן הכיח לדברי תורה ומן הטנופת:
(פה) כיצד המטמאין חייבין בד"ת:

תפלת השחר

(לה) אזהרה שלא להתפלל לפני ואחורי ונגד רבו ושלא לתת שלום לרבו ושלא לחלוק על ישיבתו:

הלכות קטנות

(רעג) חיוב קטן בתלמוד תורה מאימתי:

שבת במה מדליקין

(שיא) שכר אוהב ת"ח ומכבדן:

רבי עקיבא

(פו) אזהרה שלא למנוע עצמו כלל מבית המדרש וכמי מקיימין דברי תורה:

כל כתבי

(תג) מלוה שלא לכנס בהולאת בניו לתלמוד תורה:

עירובין פרק הדר

(תרלג) איסור הוראה במקום רבו וסמוך למקום רבו כיצד וכיצד במקום איסור וחלול השם אין חולקין כבוד לרב:

המוצא תפילין

(תרעה) עונש מקיל כיחו ורעו ורוקו בפני רבו:

פסחים מקום שנהגו

(תשמב) ת"ח שמלה כיצד יזהרו בכבודו כשעושין אותו והמילה היא שמתה ממלקות:
(תשמד) שכר מטיל מלאי לכיס ת"ח ומהנהו מנכסיו ועשה לו בפרקמטיא ומשיא לו בתו:

תענית פרק קמא

(תתז) איזהו יחיד ואיזהו תלמיד ואימתי כל הרוצה לעשות עצמו יחיד עושה:
(תתיז) מנודה ואבל כיצד מותרין בנטילת הסכל בדלך:

יום טוב פרק שני

(תתעד) אל יפלס אדם בהולאת בניו לתלמוד תורה:

ראש השנה פרק קמא

(תתקלח) חיוב להקביל פני רבו כיצד:

סוכה פרק הישן

(אלף טז) אין ליסן ביום מפני ביטול תורה יותר משינת הסוס:

לולב הגזול

(אלף כא) מאימתי חייב האב ללמד את בנו תורה:

מגילה בני העיר

(אלף לג) כיצד אסור להשתמש בגבלת לתני וקרי ות"ח:
(אלף לד) כיצד מבטלין ת"ח להולאת המת ולהכנסת כלה:
(אלף קי) עונש שני ת"ח העומדין בעיר אחת ואין נוחין זה לזה בהלכה:

מועד קטן ואלו מגלחין

(אלף קפב) חומר הנידוי לנהוג אותו גם ברגל ואין מתירין לו עד שיפייס בעל דינו ואם מת בנידוי סוקלין ארונו והדברים שהמנודה והמוחרם חייבין ואסורין בהם והומר מוחרם מהמנודה ובאיזה דבר הם מותרים:
(אלף קפד) המבזה שליח ב"ד כיצד יש כח ביד ב"ד לנדותו ולגזור עליו חרם ושמתא קל או חומר כרלונם וכיצד מתירין בו התראות בין נידוי לחרמה ואימתי מנדין לאלתר ואימתי מפירין הנידוי לאלתר ונאמנות שליח ב"ד כבי תרי ומי שנידוהו שנים והלך או מת א' מהן כיצד מתירין לו ומנודה במקום אחר או בבית דין אימתי הוי מנודה לכל העולם ות"ח שנידה לכבודו אימתי נידויו נידוי:
(אלף קפה) סתם נידוי ונזיפה כמה ימים נמשכים:
(אלף קפז) עונש ואזהרה שלא יכה אדם בנו הגדול וכן לא יעשה דבר שיהיה בו לפני עור לא תתן מכשול:
(אלף קפח) חומר עונשו של ת"ח לפני שומעניה והמכלה חבירו ואמר הלה אלרבה אימת הרי נידוי נידוי ואינו יודע מי נידהו כיצד יעשה:
(אלף קפט) נידוי על מנהו ונידוי בפניו כיצד מתירין אותו ות"ח כיצד מנדין ומפירים לעצמן:
(אלף קל) חומר עונשו של מזכיר שם שמים והשומעו כיצד חייב לנדותו ועונשו אם לא יכלהו וע' פ' כל הכתבים:
(אלף קל) נידויו בחלום כיצד מתירין לו אם בית דין שמרת כיצד אין מנדין או מלקין או משמתין אותו וחומר השמתא ופירוש שמתא וכיצד משמתין בשופרות:
(אלף לם) מעלת ושכר יולא מבית המדרש לבית הכנסת ומבית הכנסת לבית המדרש זוכה ומקבל פני שכינה:

כתובות נערה שנתפתתה

(למח) עד כמה שנים מגלגל אדם עם בניו לת"ת:
(למג) מעלות לומד ומלמד ומשאיל ספריו:

קידושין פרק קמא

(תקלא) היו מגלגלין האמון למעבר שליח לרבנן והאמן לחייל עליה שמתא דרבנן שלשים יום:
(תרה) עונש קורא לחבירו עבד או רשע:
(תרי) חיוב על האב ללמד בנו ואם על האם ועל היכן חייב ללמדו ומי קודם ללמוד הוא או בנו וחיוב ללמוד עצמו וכן בנו וכן חבירו וכיצד ישליש שנותיו בלימוד:
(תריב) אב או רב או נשיא או מלך שמחלו על כבודם אימתי כבודם מחול:
(תריג) מלות הידור וקימה מפני שיבה וחכם ורבו ונשיא ומפני ס"ת כיצד ומה הן המלאכות שתלמיד עושה לרבו וכיצד חולקין כבוד לתלמיד במקום הרב ובישיבה ובמסיבה כיצד מכבדין הזקנים והחכמים וכיצד מכבדין בני החכמים והפרנסים:

עשרה יוחסין

(תרפא) מי ראוי ללמוד הנערים ואיזה אומנות ילמוד אדם לבנו:

חולין פרק קמא

(תרפז) מה הם הדברים שצריך ת"ח להיות בקי בהם ולידע אותם:

הזרוע

(תתעב) אזהרה שלא ללמוד לתלמיד שאינו הגון:

בבא קמא הגוזל בתרא

(רם) כיצד היו משמתין היודע עדות לעובד כוכבים והעיד לו:

בבא מציעא ואלו מציאות

(טיב) אבידתו ואבידת אביו ואבידת רבו מי קודמת ואבידת אביו ואבידת רבו מי קודמת וכן לענין טעינה ופריקה ושבייה:
(שמז) ת"ח שבבבל עומדין זה מפני זה וכבוד שנוהגין זה לזה:

בבא בתרא פרק קמא

(סרכו) אימתי מותר לת"ח לפרסם עצמו ות"ח לאיזה דבר דומה לכהן:
(סרלד) מעלת מלמדי תינוקות והחכמים:

לא יחפור

(סרכג) כיצד מותיבין מלמדי תורה בעיירות וכיצד ינהג המלמד בלימודם וכמה תינוקות נותנין לו בבת אחת וכו' ממלמדי תינוקות ראוי להקדים לחבירו ועונש ביטול תינוקות ושכר מלמד לגא דייק וגרים וכיצד מפנקים אותן:

(סנהדרין)

(תרסד) מקרי דרדקי אימתי מסלקין אותו בלא התראה:

יש נוחלין

(תתכג) כיצד אין לומדין הלכה מפי תלמוד ומפי מעשה:

סנהדרין חלק

(אלף מב) עונש מונע הלכה מפי תלמיד ושכר מלמד תורה לאחרים:
(אלף מג) עונש מי שאינו לומד בלילה ומי שאינו מהנה ת"ח מנכסיו:
(אלף מה) עונש לומד תורה ואינו מלמדה ומי שאפשר לו ללמוד ואינו לומד ומעלת מלמד אחרים ומעשה חבירו לדבר מלוה:
(אלף מו) מי הוא נקרא אפיקורוס ומגלה פנים בתורה:
(אלף נח) אסור להחזיק במחלוקת ועונש חולק ומליז ומתלעטס ומהרהר אחרי רבו ועונש הוגה השם באותיותיו:

מכות הגולין

(אלף סח) לא ישנה אדם לתלמיד שאינו הגון ותלמיד שגלה מגלין רבו עמו:
(אלף פא) רלה המקום לזכות ישראל לפיכך הרבה להם תורה ומלות:

שבועות שבועת העדות

(אלף קמא) ארור הוא לשון קללה ונידוי:

כל הנשבעין

(אלף קפה) עונש קורא לחבירו עבד או ממזר:

עבודה זרה פרק קמא

(אלף קלב) הנשאל לחכם ואסר או טימא לא ישאל לחכם ויתיר או יטהר ואם שניהם חולקין על ההוראה כדברי מי יעשה בין בשל תורה בין בשל סופרים:
(אלף ליב) כיצד ישלש אדם ימיו ושנותיו במקרא במשנה בתלמוד ושכר לומד תורה ומלמדה:
(אלף ליג) עונש המגיע להוראה ואינו מורה ועונש המורה ולא הגיע להוראה:

הלכות עבודה זרה

ברכות פרק קמא

שיר של פגעים וכיצד מתרפאין בדברי תורה וכיצד מותר להגן בהם:

שבת במה אשה

(שפג) דברים של רפואה שאין בהם משום דרכי האמורי בין בבני אדם בין בבהמות ואילנות:

כלל גדול

(שלב) עונש ואיסור לומר דבר מן המגוש שהוא מכשף:

המצניע

(תיד) איסור לקיטת עשבות לבנות מתוך שתורום:

שואל

(תקסג) איסור ההסתכלות בדיוקנאות ובצורות:

מגילה הקורא עומד

(אלף קנ) היתר ליליגנות עבודת כוכבים:

יבמות פרק קמא

(ס) אזהרה שלא יעשו ת"ח בב"ד אחד אגודות אגודות:

גיטין פרק הניזקין

(תקב) איסור נתינת שלום ביום אידם כיצד ואימתי נותנין להם שלום ומקדימין מפני דרכי שלום ואיסור כפילת שלום להן:

קידושין פרק קמא

(תריד) מה הן המלות שאחד אנשים ואחד נשים חייבין בהן ומה הן המלות שנשים פטורות וחיוב מלות ל"ת כיצד מוטלין על הכל חוץ מבל תקיף ובל תשחית ובל הטמא למתים שנשים פטורות וכיצד נשים חייבות בבל תקרחו וחיוב המקרח כיצד:

חולין בהמה המקשה

(תתה) כיצד יש משום דרכי האמורי בתליית שליית האשה וקבורתה:
(תתו) איזה דברים יש בעשייתן משום דרכי האמורי או לא:

סנהדרין פרק ארבע מיתות

(אלף לד) השומע אזכרה מן העובד כוכבים אינו חייב לקרוע:
(אלף לה) איסור נודר ומקיים וזוכר שם עבודת כוכבים או גורם לאחרים שיזכירוה ואיסור עשיית שותפות עם עובד כוכבים ואם נתחייב לו שבועה כיצד יקבלנו ואיזה שם של עבודת כוכבים מותר להזכירה וליצנות בעבודת כוכבים כיצד מותר:
(אלף ט) איסור חובר חבר ואיסור לוחש ואיסור מנחש כיצד:

פרק חלק

(אלף מח) כיצד אסור ללחוש על המכה ואסור להתרפאות בדברי תורה וכיצד מותר להגן בד"ת:
(אלף נ) כיצד מותר לשאל דבר מן השד ומשרי שמן ושרי בלים:

מכות פרק הגולין

(אלף ע) וחיוב קורח קרחה כיצד:
(אלף עא) חיוב מקיף הראש כיצד ומי חייב בהקפת הראש:
(אלף עב) חיוב הכהנים בכל הלאוין חוץ מבל תשחית ובל תקיף ובל תטמא למתים:
(אלף עג) כיצד יכול אדם להקל שערו באיזה כלי ובאיזה מקום ואיסור החפיפה בבית השחי ובית הערוה ובית השחי כדי שיפלו השערות:
(אלף עה) חיוב השחתת פאת זקן כיצד:
(אלף ע) חיוב שורט שריטה כיצד:
(אלף עז) המשחית פאות הראש ופאות הזקן על כמה לאוין עבר ובאיזה כלי ישחית ויהיה חייב על ההשחתה:
(אלף עח) חיוב כותב כתיבת קעקע כיצד וכיצד נותן אפר מקלה על גבי מכתו:

עבודה זרה פרק קמא

(אלף קפט) איסור משא ומתן עם עובד כוכבים או ביום אידיהן ולפני אידיהן כיצד וחילוק שיש בין לכתחלה ובין דיעבד ובין בגולה ובין בארץ ישראל ובין איד קבוע או לא ובין לדבר המתקיים או לא ובין היכא שיש לחוש לאיבה או לא ובין היה יודע שהעובד כוכבים אינו עובד כוכבים או לא וגר תושב אימתי חשוב כעובד כוכבים:
(אלף קלא) איזה מלוה אין נפרעין מהן ביום אידם:
(אלף קלב) אידיהן של עובדי כוכבים שאסור לישראל לשאת ולתת בהן עמהן ויש אידיהן שאינן אסורות אלא אותו יום ואותו האיש ולעובדיה בלבד ולעיירות הסמוכות לה והמשועבדות לה ויש אידיהן שאסורין בכל ענין:
(אלף קלה) עובד כוכבים שזימן יהודי למשתה כיצד אסור ללכת שם ואפילו מטעם קריאה:
(אלף קלו) עיר שיש בתוכה או חוצה לה עבודת כוכבים כיצד נושאין ונותנין בה וכיצד יכול ללכת שם ביום עבודת כוכבים שלהם ועם איזה חנויות אסור לשאת ולתת שם:
(אלף קלז) הדברים שאסורין לעשות לפני עבודת כוכבים מפני החשד שלא יהיה נראה כמשתחוה וכמנשק:
(אלף רב) יום שעבודת כוכבים מנחת בו המכס יהודי המקלת שם מה יעשה ואיסור מהנה לעבודת כוכבים ואיסור ההנה ממנה כיצד וקנס שקנסו חכמים לנושא ונותן ביריד של עבודת כוכבים וחילוק שיש בין לוקח מתגר שנותן מכס לעובד כוכבים ובין לוקח מבעה"ב וכיצד נושאין ונותנים עמהן מטעם שהוא כמציל מידם:
(אלף לה) הדברים שאסור למכור להם שיהיו בני הקרבה וכיצד ישראל מוזהר אלפני עור לא תתן מכשול ולא אלפני דלפני:
(אלף לח) איזה כלי זיין וכלי ברזל אסור למכור להם ואימתי מותר למכור להם ואיסור מכירה להם כל דבר שיש בו נזק לרבים:
(אלף ליד) הדברים שמוזהר הישראל שלא לבנות עמהם:
(אלף לטו) כיצד אסור לתת להם חנייה בקרקע ומתנת חנם ולתת לו חן:
(אלף ליז) באיזה מקום אסור למכור בתים ושדות להם

ואימתי מותר להשכיר להם בתים ואימתי אסור משום לא תביא תועבה אל ביתך:
(אלף לים) כיצד אסור לעשות שותפות עמהם ואיסור לגרום הזכרת שם עבודת כוכבים:

אין מעמידין

(אלף לכב) אימתי מותר לבת ישראל להיות מיילדת ואימתי אסור בין בחול בין בשבת וכיצד מיילדת בת ישראל וגם מניקה בנותיה ואיסור בת ישראל להניק בנה של עובד כוכבים כיצד:
(אלף לכד) מי הן שלא מעלין ולא מורידין לבור:
(אלף לכה) מי הן שמורידין ולא מעלין ומי הוא הנקרא עבריין:
(אלף לכו) אימתי מתרפאין מן עובד כוכבים ואיזה ריפוי אסור:

כל הצלמים

(אלף לנו) איזה צלם ואנדרלמי סתמו מותר או אסור ומולא שבלי צלמים ושכנים יד או רגל אימתי מותרים או אסורין ואיסור עבודת כוכבים שנשברה מאליה:
(אלף לנז) אפרוחים או ביצים שנמצאו בתשרה כיצד מותרין:
(אלף לנח) המולא כלים ועליהם צורת חמה לבנה הדרקון אימתי מותרין או אסורין:
(אלף לנט) איזה עובד כוכבים ואיזה גר תושב מבטל עבודת כוכבים וכיצד מבטלים:
(אלף לם) איזה דמות אסור לעשות וכיצד מותר לעשות כדי להתלמד ולהבין ולהורות ואיזה חותם מותר לחתום בו ולהניח ואיזה אסור:
(אלף לם) כיצד אסור לאדם לעשות כלים דומיא דבית המקדש:
(אלף לסא) מולא לורות על הכלים מכובדים או מבוזים אימתי מותרין או אסורין:
(אלף לסב) כיצד משתמשין במרחץ שיש שם עבודת כוכבים:
(אלף לסד) ההרים והגבעות הנעבדים אימתי מותרין:
(אלף לסה) מי שהיה כותלו סמוך לבית עבודת כוכבים או שהיה שלו ושל עבודת כוכבים ונפל כיצד יעשה ואיסור אבניו ועליו ועפריו כיצד:
(אלף לסו) ג' בתים החלוקין זה מזה לענין איסור עבודת כוכבים וכן ג' אבנים וכן ג' אשרות החלוקין זה מזה:
(אלף לסז) איסור לישב בצל בימה ולעבור תחתיה ולזרוע תחתיה כיצד והיתר בימה שנזדבלה בזבל עבודת כוכבים ואימתי זה וזה גורם מותר:
(אלף לסט) איסור עלי אשרה כיצד ואם הסיק בהן התנור או אפה בהן הפת או עשה מהן כלים כיצד אוסרים ואם נתערב האיסור באחרים ואחרים באחרים אימתי יש להן היתר:
(אלף לעא) כיצד יש ביטול לאשרה ושפאיה אימתי מותרין וביטול עבודת כוכבים של תוליות כיצד:
(אלף לעב) הלוקח גרוטאות מן העובד כוכבים ומלא בהן עבודת כוכבים כיצד יעשה:

רבי ישמעאל

(אלף לעג) איסור אבנים שנמלאו בלל מרקולים ואיסור דברים שמלא בראש עבודת כוכבים ותקרובת עבודת כוכבים אין לו ביטול ומה הוא בכלל איסור תקרובת עבודת כוכבים:
(אלף לעג) עבודת כוכבים שיש לה בינה או מלחץ כיצד נהנין מהן:
(אלף לעד) חילוק שיש בין עבודת כוכבים של עובד כוכבים ובין עבודת כוכבים של ישראל לענין איסור ולענין ביטול וכיצד יש ביטול לעבודת כוכבים ומשמשיה:
(אלף לעה) עובד כוכבים שהניחוה עובדיה אימתי מותרת או אסורה ובמסיאות של מלכים כיצד מותרין:
(אלף לעה) טעם למה אין הקב"ה מבטל עבודת כוכבים מן העולם:
(אלף לעו) איסור למיע ידי עובדי עבודה כיצד:
(אלף לל) למי עבודת כוכבים ביד עבודת כוכבים מותרין והרוצה בקיומו של עובד כוכבים ע"י דבר אחר אסור:

הלכות ממרים

מגילה הקורא עומד

(אלף קנ) אימתי מותר לבזות חבירו ולקרות לרשע בן לדיק רשע בן רשע:

יבמות פרק קמא

(ס) אזהרה שלא יעשו ת"ח אגודות אגודות כיצד:

פרק כיצד

(יט) איזה בן חייב על מכת אביו וקללתו ואימתי פטור עליהן:

קדושין פרק קמא

(תריח) כל מה שחייב הבן בכבוד ובמורא אחד האנשים ואחד נשים שוין בו וחיוב מורא וכיבוד אב ואם כיצד ומי מהם קודם לכיבוד ומורא ומלות כיבוד ומורא ומלוה אחרת מי קודם ות"ח אם קודם למלות כיבוד ומורא וחיוב כיבוד אשת אב ואחיו הגדול וכיצד חייב הבן בפרנסת אביו ואמו ואימתי:
(תריב) אב או נשיא או רב או מלך שמחלו על כבודם אימתי כבודם מחול:

חולין אלו טרפות

(תתמז) חכם שטימא או אסר כיצד אין חבירו יכול לטהר או להתיר ודיין שדן הדין או עדים שהעידו כיצד מותרין ליהנות מאותו דבר שדנו ושהעידו עליו:

בבא מציעא ואלו מציאות

(טיא) מורא אב ואם אינו במקום שמטים אותו לעבור על דברי תורה:

סנהדרין הנשרפין

(אלף מ) הרואה אביו עובר על דברי תורה כיצד יחזירהו דרך כבוד:

הנחנקין

(אלף נג) כיצד אין הבן מקיז לאביו ולוקח לו קוץ ומפיס לו מורסא וכיצד אין הבן נעשה שליח לאביו להכאתו ולקללתו:

שבועות שבועת העדות

(אלף קמב) המקלל אביו ואמו ואת עצמו ואת חבירו או חרש כיצד יקלל ויהיה חייב כיצד לוקה על לאו דלא תקלל שאין בו מעשה:

עבודת כוכבים פרק קמא

(אלף קלב) הנשאל לחכם ואסר או טימא לא ישאל לחכם ויתיר ויטהר ואם שניהם חולקין על ההוראה כדברי מי יעשה בין בדברי תורה בין בדברי סופרים:

הלכות ציצית

הלכות קטנות

(למח) כיצד טלית שאולה פטורה מן הציצית:
(לם) עונש מי שאין לו ציצית בבגדו:
(לסא) מי הם החייבין בציצית ופטור כסות לילה:
(לסב) כמה ציציות נותנין בטלית:
(לסג) תכלת ולבן אין מעכבין זה את זה:
(לסד) שיעור אורך הטלית:
(לסה) טלית כפולה כיצד חייבת בציצית:
(לסו) פטור מציצים כלי קופסא ותכריכין כיצד ואין מברכין על עשיית ציצית:
(לסז) היא של שער וכנפיה של בגד או להפך ובלים שאולה כיצד פטורין מציצית:
(לסח) טלית שנקרעה כיצד יתקננה ואם מתירין ציציות מבגד לבגד:
(לסט) כמה חוטין נותנין בציצית וכיצד עושין על הכנף ונפסק חוט אחד אימתי כשר אימתי פסול וחיוב לפסוק ראשי חוטין טלית תליין וכיצד הוא הענף ופסול לקיחת הציצית מן העובד כוכבים ומאיזה דבר עושין הציצית ומי כשר לעשות אותו ושיעור הרחקת הנקב מן הקרן ושיעור הגדיל ושיעור הענף וכמה חוליות יעשה בו:
(על) כיצד עשיית התכלת וכיצד בודקין אותו:

(עלב) פגם לבוש התכלת ולוקח טלית בשוק כיצד היא בחזקתה ואם יש להפיג תכלת בכלאים:
(לסג) חיוב ציצית בכלאי ופשתים ובשאר מינין כיצד וחיוב קטן היודע להתעטף בציצית וכמה גדולה מלות ציצית ושכר מקיימה:

סוכה פרק קמא

(תתקלא) פסק לראשי חוטין לציצית לאחר שתלאן וקשרן פסולין משום תעשה ולא מן העשוי:

לולב הגזול

(אלף כו) תובה להתנאות לפני הקב"ה במלות:
(אלף מם) אימתי חייב הקטן בציצית:

ב"מ איזהו נשך

(שלג) עונש תולה קלא אילן בבגדו ואומר תכלת הוא:

עבודה זרה אין מעמידין

(אלף מח) מקום שמוכרין בו תכלת כיצד שמור בחזקתו:

הלכות תפילין

ברכות פרק קמא

(יז) זמן הנחת תפילין בשחרית אימתי:

מי שמתו

(כה) אסור ללכת בבית הקברות בתפילין וס"ת:
(נח) כיצד מוליכין ס"ת ממקום למקום דרך כבוד:
(סב) חיוב נשים עבדים וקטנים במזוזה:
(סח) כיצד ישמור תפילין בטהרה בשעה שנכנס לבית הכסא ובלילה:
(ע) אסור לשמש וליישן וליכנס בבית הכסא עם תפילין כיצד:
(עב) איזה דבר אסור להיות על ראשו כשיש בראשו תפילין וכנכס לסעודה עם תפילין כיצד יעשה והזמנה לאו מילתא היא בתפילין ואיסור הנחת תפילין תחת מרגלותיו והיתר הנחתן תחת מראשותיו:
(עד) איסור לתלות תפילין כיצד:
(עה) הנכנס לבית הכסא בתפילין כיצד יעשה:
(פו) כיצד אסור לשמש מטתו בבית שיש בו ספר תורה ותפילין:

הלכות קטנות

(רמח) על איזה עור נכתבין התפילין ופסול שלמעון:
(רנ) כמה פרשיות כותב בתפילין וכל כתיבתן בתמימות ועל כמה עורות כותבין פרשיות של ראש או של יד וכיצד יתן ריות בין הבתים ואם יכול לשנות תפילין של ראש לשל יד או להפך ופסול לצפוין זהב וכיצד טולה עליהן עור:
(רנא) מי הן הכשרין לכתוב תפילין:
(רנב) על איזה עור נכתבים ובאיזה שער נכרכין ובאיזה גידין נתפרין:
(רנג) כיצד סידור הפרשיות תוך הבתים ופסול וחילוף הפרשיות כיצד ומסורת ומעברתא וקשר תפילין הלכה למשה מסיני ועד היכן צריך שיגיע הקשר:
(רנד) כיצד בודקין הקשר שכותבין עליו התפילין:
(רנה) חיוב הרלועות שחורות ותפילין מרובעות כיצד:
(רנו) אסור עשיית התפלה עגולה:
(רנז) תפילין שנתיישנו מאד או שנפסקו הבתים או הרלועות כיצד כשרין ושיעור אורך הרלועה וכיצד עושין הקשר לתפילין:
(רנח) ברכת התפילין וזמן הנחתן ואיסור השיחה בהנחתן ואיזו מהן קודמת להנחה ולחליצה:
(רנט) שעת הנחתן למי שהוא דחוק ואנוס ושבתות וי"ט כיצד אין מניחין בהם תפילין והבא בדרך ותקעה עליו חמה כיצד יעשה וכיצד יכול להניחם עליו בלילה:
(רם) כיצד ישמור תפליו בטהרה ודרך כבוד ומקום הנחת תפילין בראש וביד והאיסור והדברים שאסור לשום בראש על התפילין וכיצד אינו נכנס בהן לבית הכסא ועונש מי שאינו מניח תפילין ושכר מניחן:
(רעא) כיצד נבדקין התפילין ומתי נקחין:
(רעג) חיוב קטן בתפילין כיצד:

שבת במה אשה

(ספס) תפילין וקמיע כיצד נכנסין בהן לבית הכסא:

המוציא יין

(שלו) תפילין ומזוזות על איזה דבר נכתבים ומה הוא קלף ומה יוצא ודוכסוסטוס:

מפנין

(תעז) אסור ליכנס בתפילין בביתו של עובד כוכבים:

עירובין המוצא תפילין

(תרעג) אזהרה שלא להפך היריעה על פניה ושלא לזרוק כתבי הקדש משום בזיון:

סוכה לולב הגזול

(אלף כ) מאימתי חייב הקטן בתפילין:

לולב וערבה

(אלף נז) כיצד חייב בברכת תפילין כל זמן שמניחן:

מגילה הקורא למפרע

(אלף עה) תפילין אינן צריכין שרטוט:

בני העיר

(אלף קמח) פסול תפילין עגולות ומלופה זהב ונתינתה על מלחו ופס יהו ותורנקי שלו:

סנהדרין נגמר הדין

(אלף כם) המזמין כיס לתפילין לאו מילתא היא ואיסור הכלת שמשים בכיס המיוחד לתפילין:
(אלף לא) תיק ס"ת או נרתק תפילין שהזמינו ולא נשתמש בו הכי הוא תשמיש:

הלכות ספר תורה

ברכות מי שמתו

(כה) איסור ללכת בבית הקברות בס"ת ותפילין:
(נח) כיצד מוליכין ס"ת ממקום למקום דרך כבוד:
(פו) כיצד אסור לשמש מטתו בבית שיש בו ס"ת ותפילין:

הלכות קטנות

(לל) מלוה מן המובחר לכתוב בעצמו ס"ת ולא לקנותו ואיסור המסיים ספר שאינו מוגה בביתו:
(לדא) שיעור אורך והיקף ס"ת ושיעור היריעות והדפין שיכתוב ביריעות וכיצד תהיה יריעה גדולה לשנים ושיעור הגליון מלמעלה ומלמטה וכמה יניח בין השיטות ובין התיבות וכל האותיות יכתבם תוך סדק:
(ללב) הטועה בכתיבת השם כיצד יעשה ודין מחיקה בגרידה תלייה וכיצד יזהר בקדושה ובגילוי כשכותב השם ואיסור מחיקת השמות ומה הן השמות שאינן נמחקין ותורת האותיות ואזהרה בכתיבה תמה:
(ללג) דין פרשה פתוחה וסתומה וכתיבת השירה ופסול כתיבת השמות שלא בדיו:
(ללד) קרע הבא תוך שתים או שלשה שיטין ובין דף לדף ובין שיטה לשיטה ובין תיבה לתיבה אימתי יתפור ויתקן או לא:
(ללה) ניקב תוך הה"א או ילקו או שכתב אות קטנה או גדולה יותר מדאי אימתי כשר או פסול ומה אם האותיות שצריכות זיינין ותגין:
(ללו) ס"ת שחסר בו יריעות או שיש בו טעיות לאסור כשר או פסול הכותב ס"ת כיצד יעשה כשנגמר אותו:
(ללח) כיצד אסור לכתוב שלא מן הכתב וכיצד ישרטט והאזהרה שלא להפך היריעה על פניה דרך ביזוי ומי הם הכשרים לכתוב ס"ת ואימתי נאמן הסופר לומר לא כתבתי האזכרות או לא עשיתי הגווילין לשמן:
(ללט) על איזה עורות כותבין ס"ת ובאיזה דף מתקלף ומהגוויל וכתיבתו בדיו ובקולמוס ותלייתו במטלית ודביקה דבק ותפירתו כיצד:

סוכה לולב הגזול

(אלף כז) חייב אדם להתנאות לפני הקב"ה בס"ת ובכל המלות ולהקיף בהידור עד שליש:

מגילה הקורא למפרע

(אלף עז) כמה מינים אסור לכתוב בלא שרטוט:

בני העיר

(דף סו) קדושת תשמישי מצוה ותשמישי קדושה ומהו תשמישי מצוה ומהו תשמישי קדושה:
(דף סו) איזהו תשמיש מתשמישי דלא בעי גניזה ואיזה נגנז ואיזהו תשמיש יכולין לעשות מהן ואין מורידין מקדושה חמורה לקדושה קלה:
(דף סו) אין בפר מספרי הקדש מותר לניתוח ב״ג חוץ והיכור ובגדיה ב״ה ואיזה דבר מוכרין אותו:
(דף קס) הלוחות והדיבור אין בין הבית קודש:

מו״ק ואלו מגלחין

(דף רכה) אסור לישב על המטה שס״ת מונח עליה גם אין מניחין ס״ת על המטה:

גיטין השולח

(תכד) מפני תיקון העולם אין לוקחין ספרים מזוזות תפילין מן עובדי כוכבים יותר על כדי דמיהן ושפלות ס״ת שכתבו עובד כוכבים כו׳:

הניזקין

(תמו) האומר ס״ת שכתבתי לשמי אזכרות שבו או כגויים לא ניזכאים לשמן אימתי נאמן או לא:
(תלו) אם כותבין מגילה לתינוק להתלמד בו:

בבא בתרא פרק קמא

(תרמ) כיצד מדביק אדם תורה נביאים כתובים וכמה יניח בראש כל ספר ובסופו ובין ספר לספר:
(תרנ) כל הספרים נגללין מראשן וס״ת נגלל לאמצעיתו ועושה לו שני עמודין ושיעורין של ספר תורה מה כו נכתבו והיקפו בין ס״ת של קלף בין בס״ת של גויל:

הלכות מזוזה

ברכות מי שמתו

(מב) חייב נשים עבדים קטנים במזוזה כיצד:

הלכות קטנות

(רמ) כמה פרשיות כותבין במזוזה ותיקון אותיות ופתיכתן ותגין ועל איזה דבר נכתבת ומנין השיטות ומה כותבין בשיעה אחרונה ותיבות תקנות ויתכונו. פרשיותיה פתוחות או סתומות והריות של מעלה ושל מטה וכיצד גוללין אותה:
(רמא) על איזה עור נכתבת וחייב שרטוטה:
(רמב) פסולת מזוזה שעשה בשני דפין וברכת קובע מזוזה ואיסור תלייתה במקל ולהניח אחורי הדלת כיצד:
(רמג) כיצד יניחנה תוך חלל הפתח וכיצד מניחין בפתח שבין שני בתים:
(רמד) מצות קביעת המזוזה לאחר הקמת הפתח וכיצד יקבענה בתלכון:
(רמה) חייב פתח הרגיל ופתח בית המדרש במזוזה ובאיזה מקום מהפתח יקבענה וכיצד יקבענה שיהיה תעשה ולא מן העשוי:
(רמו) מה הן הפתחים החייבין במזוזה ומה הן הפטורים:
(רמז) המזוזה כיצד צריכה בדיקה והשוכר בית מחבירו מי חייב בה ואימתי יכול השוכר לכשיצא ליטול המזוזה ולצאת:
(רמח) השוכר בית בחו״ל או בארץ והדר בפונדקי כיצד חייב במזוזה:
(רנ) עונש מי שאינו מניח מזוזה בפתחו:
(רנא) כיצד נבדקין המזוזות ואימתי נבדקין:

עירובין פרק חלון

(פרג) בית שאין בו ארבע על ארבע פטור ממזוזה:

סוכה פרק קמא

(פסקב) ג׳ סוכות של יוצרים זו לפנים מזו מי מהן חייבין במזוזה:

מגילה הקורא למפרע

(דף עה) מזוזה צריכה שרטוט:

בבא מציעא פרק השואל

(תקלא) מזוזה חובת השוכר היא וכשיוצא אם יכול ליטלה משם:

בבא בתרא פרק קמא

(תרמז) בית שאין בו ד׳ על ד׳ פטור מן המזוזה:

הלכות קריאת שמע

ברכות פרק קמא

(א) זמן ק״ש דערבית תחילה וסוף:
(ב) כיצד אדם קורא ק״ש ב׳ פעמים בלילה ויוצא י״ח אחד של לילה ואחד של יום:
(ג) כיצד אדם קורא ק״ש ב׳ פעמים ביום ויוצא י״ח אחד של יום ואחד של לילה וזמן קריאת השכיבנו:
(יז) מאימתי קורין ק״ש דשחרית:
(כ) עד כמה שעות ביום נמשך זמן ק״ש בעונתה:
(כא) כיצד יכול לקרות ק״ש והוא עוסק במלאכתו וכיצד כל אדם קורין כדרכן:
(כב) כמה ברכות יברך לפני ק״ש ולאחריו בבקר ובערב ונוסח ברכותיו כיצד:
(כד) אזהרה שלא לשנות בנוסח הברכות שטבעו חכמים להאריכן ולקצרן ובחתימתן:
(כה) פותח בשחרית ביוצר אור וסיים במעריב ערבים או להפך וכן בערבית כיצד יוצא:
(כו) חיוב לומר אמת ויציב שחרית ואמת ואמונה ערבית:

היה קורא

(ל) הקורא ק״ש בתורה בשעת ק״ש כיצד יצא:
(לא) ק״ש כיצד נאמרת בכל לשון ואיסור קריאתו למפרע:
(לב) כוונת ק״ש וקבלת עול מלכות כיצד מי שאינו שונה כיצד קורא ק״ש וחיוב הפלגת דלי״ת של אחד כיצד ואיסור קריאה פרקין כיצד:
(לד) כיצד יכול להפסיק בשאלת שלום תוך קריאת שמע:
(לה) מה הוא בין הפרקים האמור בק״ש:
(לח) טעם למה קדמה שמע לוהיה אם שמוע והיה אם שמוע וויאמר:
(לט) קבלת עול מלכות שמים הוא שיפנה ויטול ידיו ויניח תפילין ואזהרה שלא לקרות שמע בלא תפילין:
(מ) מי שאין לו מים ליטול ידיו בשעת ק״ש ותפלה כיצד יעשה וכיצד יחזור אחריהם:
(מא) קורא קריאת שמע כיצד ישמיע לאזנו:
(מב) כיצד יקדקק באותיות קריאת שמע:
(מד) בין אחד לואהבת יאמר בשכמל״ו בלחש:
(מה) טעה בקריאתו כיצד יחזור וכיצד יזהר:
(מו) לתת ריוח בין הדבקים ולהפיז זיי״ן של תזכרו וכן שלש:
(מז) האומנין כיצד קורין בראש האילנות:
(מח) האומנין כיצד מתבטלין ממלאכתן בשעת ק״ש ייזהר מלרמוז ולקרוץ ולהתעסק בשעת ק״ש:
(נ) פטור חתן מק״ש חיוב כונה תלמנה:

מי שמתו

(נג) כיצד האבל פטור מק״ש ומשאר המצות:
(כד) פטור ק״ש למשמרי המת כיצד וכן משאר כל המצות:
(ס) פטור נושאי המטה מק״ש ומתפלה כיצד ושעת הוצאת המת סמוך לק״ש ופטור העוסקין בהספד והעומדין בשורה מק״ש ותפלה כיצד:
(סב) פטור נשים ועבדים וקטנים מק״ש ותפילין ומכל מצות עשה שהזמן גרמא:
(סג) ספק קרא קריאת שמע או לא אימתי חוזר:
(סו) כיצד בעל קרי מותר בדברי תורה ובק״ש ובתפלה:
(עב) היה ערום או בגיו ובנותיו עמו במטה או יחן בעליתו כיצד קורא ק״ש ולבו רואה את הערוה אסור בקריאת שמע:
(עז) באיזה מקום אסור להרהר בדברי תורה ותלמיד חכם יזהר מלעמוד במקום הטנופת:
(עו) המהלך במקום הטנופת כיצד יזהר מלקרות ק״ש:
(עז) ובק״ש אם פסק ושהה כדי לגמור את כולה אם חוזר לראש:
(עח) כיצד יכסה לבו בק״ש:
(פ) כיצד אסור לקרות ק״ש כנגד צואה או כשיש צואה במקומה או ידיו מטונפות או במקום ריח רע וצואה עוברת ופי הזיר:
(פא) ספק צואה ספק מי רגלים כיצד ירחיק והשיעור מי רגלים וצואה אסור לקרות כנגדן:

(סג) ירד לטבול כיצד יתכסה במים ויקרא:
(סג) איסור לקרות נגד צואה: בעששית ובזכוכית ושכנגד בפנלוד וצואה כל שהוא וכנגד עובד כוכבים ערום:
(סד) איסור לקרות במים הרעים ומי משרה וכמה מרחיקן וכתוך מי רגלים:
(סה) כיצד אסור לקרות נגד גרף של רעי ועביט של מי רגלים:
(סז) שיעור ההרחקה מצואה וטנופת ומבית הכסא ומבית המרחץ ואיזה בית הכסא ומרחץ אסור לקרות ק״ש ולומר שלום לחבירו ולהזכיר שמות הקדש או כינוייהן בבית הכסא ומרחץ כיצד:
(פח) חיוב זבין וזבות ויולדות בק״ש:

תפלת השחר

(קכו) האומר שמע שמע אימתי משתקין אותו:

שבת פרק קמא

(רס) באיזה בית המרחץ אסור לקרות את שמע ולומר שם לבר של קדושה:
(סו) החברים כיצד מפסיקין מתורתן לק״ש ולתפלה:

פרק כירה

(שלז) באיזה מקום אסור להרהר בד״ת ודברים של קדש כיצד אומרן בלשון חול או להפך וכיצד מפרישין האדם מן האיסור בכל מקום:

סוכה לולב הגזול

(דף נג) מאימתי מלמדין מצוה ומי רגלים של קטן לתפלה ולק״ש:

מגילה הקורא עומד

(דף קמט) האומר שמע שמע כיצד משתקין אותו:

ע״ז כל הצלמים

(דף רמג) באיזה מקום אסור להרהר בד״ת ומה הן דברים של חול שמותרין לאומרן בלשון קדש ודברים של קדש שאסור לאומרם בלשון חול ובכל ענין צריך להפריש האדם מן האיסור:

הלכות תפלה

ברכות פרק קמא

(ד) חיוב סמיכת גאולה לתפלת ערבית ומה הם הדברים שחשובים כגאולה אריכתא:
(ה) חיוב קריאת שמע שעל מטתו כיצד:
(ו) חיוב התפלה כשיקום מיד וכיצד שנים ממתינין זה לזה בתפלה:
(ח) נוסח תפלת הדרך וחיובה:
(ט) מעלת קובע מקום לתפלתו:
(י) היוצא מבית הכנסת לא יפסיע פסיעה גסה ומעלת רץ לדבר מצוה:
(יא) אזהרה שלא להתפלל אחורי בית הכנסת ושלא לעבור אחורי בית הכנסת בשעה שהצבור מתפללין כיצד:
(יב) אזהרה למתפלל שיקבע מקום לתפלתו ושלא יתפלל אלא בבית הכנסת ובזמן שהצבור מתפללין ושכר משכים ומעריב לבית הכנסת ועונש מי שאינו מתפלל בבהכ״נ:
(יג) אזהרה להיות מעשרה הראשונים בבית הכנסת ופי כמה שיעור שני פתחים בבית הכנסת קודם שיתפלל וחכמים היו מתפללין תמיד בבית המדרש:
(יד) איסור להניח ספר תורה פתוח וללכת כיצד:
(טו) איסור הסיפור אפילו בדברי תורה היכא שס״ת פתוח כיצד:
(טז) חיוב השלמת פרשיותיו עם הצבור שנים מקרא ואחד תרגום כיצד:
(יח) המתפלל יאמר תחלה ה׳ שפתי תפתח ולבסוף יהיו לרצון אמרי פי וכיצד יכוין רגליו ויזהר שלא להתפלל במקום גבוה:
(יט) איסור האכילה והשתיה קודם התפלה כיצד:
(כג) חיוב בברכת התורה קודם שילמוד כיצד והלומד קודם ק״ש או אחר ק״ש כיצד יברך ונוסח ברכת התורה:
(כח) הכריעה והזקיפה בברכות שבתפלה כיצד:
(כט) בימים שבין ר״ה ליום הכפורים מתפלל המלך הקדוש המלך המשפט ואם טעה אימתי חוזר:

היה קורא

(לג) תפלה כיצד נאמרת בכל לשון חוץ מלשון ארמי:
(ו) איסורי נתינת שלום ויציאה לדרך קודם שיתפלל:
(מ) מי שאין לו מים ליטול ידיו בשעת תפלה כיצד יעשה וכיצד יחזור אחריהם:
(מז) האומנין כיצד מתפללין על האילנות:

פרק מי שמתו

(סב) חיוב נשים ועבדים וקטנים בתפלה כיצד ובכל מצות עשה שלא הזמן גרמא:
(סג) ספק התפלל או לא אימתי חוזר וכיצד יש לו רשות לאדם להתפלל הרבה תפלות זו אחר זו:
(סד) טעה בתפלת שבת והתחיל אתה חונן כיצד יעשה:
(סה) מלה לבור מתפללין בבית הכנסת כיצד יענה קדושה ומודים עמהם ואיסור ליחיד לומר קדושה אא״כ מתחיל תפלתו עם ש״צ הוא באות וכיצד אסור להפסיק בתפלה כדי לענות קדושה וקדיש ומודים ושכר עונה אמן יהא שמיה רבא בכל כחו ונוסח ומודים דרבנן:
(סו) כיצד בעל קרי מותר בתפלה:
(סז) המתפלל ורואה צואה כנגדו או שהתפלל ומצא צואה במקומו או שבתפלתו מים שותתין על ברכיו כיצד יעשה וכמה ירחיק הטלת מי רגליו מתפלתו בין מלפניו בין לאחריו וכיצד ישמור רגליו בלכתו להתפלל ואם התפלל ונצרך לנקביו ואם שוהה בתפלה כדי לגמור כולה אימתי חוזר:
(סט) מה הן הדברים שאסור לאחוז בידו בשעת התפלה:
*) [(עא) איזה מקומות אסור להיות עליו בשעת התפלה:]
(עה) איסור השמעת קולו בתפלתו בין ביחיד בין בצבור כיצד:
(ע) אזהרה ביהוק ופיהוק ועיטוש בתפלתו כיצד וכיצד יעשה אם נזדמן לו רוק או עיטוש בתפלתו:
(עז) בתפלה אם שהה כדי לגמור כולה אם חוזר לראש:
(עח) כיצד יכסה את לבו בתפלה:
(פ) כיצד ירחיק מצואה ומריח רע ומן הטנופת בשעת התפלה:
(פו) באיזה בה״כ ומרחץ מותר או אסור להתפלל:
(פח) חיוב זבין וזבות ויולדות בתפלה:

פרק תפלת השחר

(פט) זמן תפלת השחר לותיקין ולשאר העם:
(צ) טעה ולא התפלל כיצד ישלים אותה בשניה:
(צא) טעה ולא התפלל מנחה בע״ש או בשבת כיצד יתפלל בערבית שתים ובאיזו תפלה יבדיל:
(צב) תפלות כנגד מי תקנום:
(צג) זמן מנחה גדולה ומנחה קטנה:
(צד) כיצד אסור לעבור כנגד המתפללין:
(צה) כיצד אסור להתפלל לפני ולאחורי וכנגד רבו:
(צו) כיצד מתפלל של שבת בע״ש ושל מוצ״ש בשבת:
(צז) אימתי תפלת ערבית רשות ואם טעה בערבית של שבת ויו״ט וכי״ח אימתי מחזירין אותו:
(צח) אימתי זמן תפלת המוספין ואם היו לפניו תפלת מוסף ומנחה כאחת מי קודם:
(צט) כיצד אסור להקדים תפלתו לתפלת צבור:
(ק) כיצד יכול לעשות קודם תפלת מוסף ומנחה:
(קב) חיוב תפלת י״ח בכל יום וברכת המינין ואם טעה באחת מהברכות המינין אימתי חוזר ואימתי יכול להתפלל תפלת הביננו:
(קג) טעה ולא הזכיר גבורת גשמים או שאלת מטר או הבדלה בחונן הדעת או אלהינו בר״ח בעבודה כיצד מחזירין אותו:
(קד) אזהרה שלא לעשות תפלתו קבע ונוסח מהלך במקום גדודי חיות וליסטים:
(קה) נוסח תפלת הדרך וכיצד יתפלל אותה:
(קו) הרוכב על החמור או יושב בספינה או מי שאינו יכול לכוין הרוחות כיצד יתפלל וכיצד החיוב להתפלל לצד א״י:
(קז) תפלת המוספין נאמרה אפילו ביחיד:
(קח) המתפלל ב׳ תפלות זו אחר זו כמה ישהה ביניהן:
(קט) ש״צ או יחיד שטעו ולא הזכיר ר״ח אימתי מחזירין אותו:

פרק אין עומדין

(קיא) אזהרה לעמוד בתפלה בכובד ראש:
*) ג״ב גלי״ס

(קיג) מתוך איזה דבר יש לו לאדם לעמוד בתפלה והמתפלל כיצד יכוין עיניו ולבו בתפלתו:
(קיד) תכם המתפלל בצבור יקצר מפני טורח צבור וביחיד לבנין עצמו יאריך:
(קטו) חיוב להתפלל ג׳ תפלות ביום בזמנים ערב ובקר וצהרים:
(קטז) באיזה ברכות מסדר שבח המקום ובאיזה שוא צרכיו וכיצד שואל צרכיו באמצעיות ובשומע תפלה ובסוף י״ח:
(קיז) מה הן התפלות שצריך להקדים קודם שיתפלל אותם:
(קיח) שכר האומר תהלה לדוד ופסוקי דזמרה בכל יום וגנאי קורא הלל המצרי בכל יום:
(קיט) כיצד יתפלל בחתוך שפתיו בלחש ותפלת שכור ושתוי ואיסור לישב תוך ד׳ אמות של תפלה כיצד:
(קכא) כמה צריך להשהות קודם שיתפלל ולאחר שיתפלל:
(קכב) לאיזה דבר יכול להפסיק תפלתו ואימתי יכול לקצר:
(קכג) באיזה מקום מהתפלה מזכירין גבורת גשמים ושאלת מטר ואתה חוננתו:
(קכד) טעה ולא הבדיל כיצד חוזר וי״ט שחל במוצ״ש כיצד מבדיל:
(קכה) אזהרה שלא יאמר יברכוך טובים או על קן צפור יגיעו רחמיך או על טוב יזכר או מודים מודים ושלא יאריך בשבח הקב״ה יותר מלאי:
(קכו) אימתי ש״צ לא יענה אחר הכהנים ואימתי ש״צ כהן יכול לישא את כפיו:
(קכח) ש״צ כיצד יסרב מלעבור לפני התיבה אמתי לא יהיה סרבן כלל:
(קכט) טעה בג׳ ראשונות או בג׳ אחרונות או בג׳ אמצעיות כיצד חוזר ולאיזה מקום חוזר:
(קל) מה הן הברכות שצריך לשחות בהן וכשהוא כורע כיצד יכרע:
(קלא) באיזו הודאה צריך לשחות ובאיזה הודאה יש גנאי לשחות:
(קלב) ג׳ פסיעות שפוסע לאחריו כיצד ואימתי יחזור למקומו אחר תפלתו וכיצד יזהר מטעות בתפלתו:
(קלג) חיוב הכוונה בתפלה ואם אינו יכול לכוין דעתו אימתי יניח מלהתפלל:
(קלד) יזהר להתפלל בבית שיש בו חלונות ולא בבקעה:

פרק שלשה שאכלו

(קפד) כשאומר ברכו כיצד אין מוציא עצמו מן הכלל:

פרק הרואה

(רטז) תפלת הנכנס לבית הכסא ומה יברך כשיצא:
(ריח) ונוסח השמע שעל מטתו וסדר הברכות מטעה שנכנם ליישן עד שיקום ויכך לבית הכנסת וחיוב מאה ברכות בכל יום בין בשבת בין בחול כיצד וחיוב ג׳ ברכות בכל יום שלא עשני עובד כוכבים עבד אשה:
(רכ) איסור לעבור אחורי בהכ״נ בשעה שהצבור מתפללין:
(רכג) כיצד צריך ליכנס בבהכ״נ לדרך כבוד ואיסור עשותו קפנדריא כיצד ושכר יוצא מבהכ״נ ונכנס לבית המדרש:

הלכות קטנות

(רס) עונש כהן שאינו עולה לדוכן:

שבת פרק קמא

(רעח) הדברים שאסור להתעסק בהן סמוך לשעה המנחה ואם התחיל להתעסק בהן אימתי מפסיק:
(רעט) כיצד תפלת ערבית רשות וחיוב האזור והלבשת והגלימא והיקון גופו וידיו ומלבושים בשעת התפלה ואימתי מפסיקין מת״ת כדי להתפלל:
(רפ) באיזה בית המרחץ אין מתפללין ואין אומרים בו דבר שבקדושה:
(רפג) איסור הגבהת הגגות יותר מבה״כ כיצד:
(רפו) החברים אימתי מפסיקין מתורתן לתפלה ולק״ש:
(רצ) באיזה לשון מתפללים על החולה:

במה מדליקין

(שיד) הימים שצריך להזכיר בהן מעין המאורע בתפלה בהודאה או בעבודה או בשומע תפלה ואם לא הזכיר אימתי מחזירים אותו:
(שטו) החיוב להזכיר של חנוכה במוסף ר״ח ושבת וכן מזכיר של שבת בנעילה כשחל יוה״כ בשבת:
(שטז) אם יש להזכיר ר״ח בהפטרה כשחל בשבת:
(שיז) אין להזכיר יום טוב בברכת מגן אבות כשחל יום טוב בשבת:

כל כתבי

(תמח) מצוה לומר פסוקי דזמרה ומלשלי הללויה כיצד:
(תנא) חיוב לומר ויכולו בתפלתו בע״ש ושכרו גדול:

עירובין פרק בכל מערבין

(תרז) אין מזכירין ראש חדש בר״ה בתפלה:

הדר

(תרלד) איסור תפלת שיכור ושתוי ומי שיש לו דבר הטורדו:

פסחים ערבי פסחים

(תשלא) אימתי מברך גאל ישראל ואימתי אומר גואל ישראל אימתי אומר קדשנו במצותיו ואימתי אומר קדשנו במצותיך אימתי אומר מצמיח קרן ישועה ואימתי אומר מגן דוד:
(תשלג) אימתי אומר מקדש השבת ואימתי אומר מקדש ישראל והזמנים:

תענית פרק קמא

(תתב) מאימתי מתחילין להזכיר גבורות גשמים:
(תתג) לא חייבו חכמים להזכיר טל ורוח אמר בימות הגשמים מוריד הטל או הטל לא הזכיר גשם ומטר אין מחזירין אותו טעה ולא הזכיר גבורות גשמים ושאלה בברכת השנים אימתי מחזירין:
(תתד) ביו״ט האחרון של חג במוסף מזכירין גבורות גשמים וביו״ט ראשון של פסח במוסף מפסיקין בהזכרה ובשאלה:
(תתו) מאימתי מתחילין לשאול הגשמים בא״י ובגולה:
(תתטו) באיזה מקום בתפלה מתפללין עננו בין יחיד בין לצבור ואם טעה ולא אמר עננו אם מחזירין אותו ונוסח ברכת עננו:
(תתכ) לצבור או יחיד שצריכין מטר בכל עת כיצד מתענין ושואלין גשמים בתפלת י״ח:
(תתכב) כיצד היא נפילת אפים ומי רשאי ליפול על פניו:

בשלשה פרקים

(תתלה) בתעניות באיזו תפלה הכהנים נושאין כפיהם ואיסור שיכור בנשיאות כפים:
(תתמ) חיוב הזכרה מעין המאורע בבונה ירושלים במשעה באב ונוסח ברכת נחם וכלל לכל דבר שהוא להבא לאמרו בעבודה ושהוא לשעבר לאומרו בהודאה:

יום טוב פרק שני

(תתעח) תפלת יו״ט ור״ח וחוה״מ שחלו בשבת ונוסח החתימה קדושת היום שבאמצע:

ראש השנה פרק בתרא

(תתקכב) ש״צ כיצד מוציא הרבים י״ח בתפלות ראש השנה ויום הכפורים ובשאר ימות השנה ואיזו תפלה צריך להסדיר קודם שיתפלל:

יומא יום הכפורים

(תתקפב) זמן תפלת נעילה ליחיד ולצבור ונוסחה:

סוכה פרק הישן

(דף יד) העוסק במצוה פטור מן המצוה כיצד:

לולב הגזול

(דף נג) כמה מלחיקין מצוות קטן וממימי רגליו לתפלה ולקריאת שמע:

מגילה פרק קמא

(דף כו) מסה תיקן לדרוש ולקרות בכל המועדים בהלכותיהן:

מגילה הקורא למפרע

(דף פג) כל היום כשר לתפלת המוספין:

בני העיר

(דף פג) בני העיר שמכרו רחובה של עיר כיצד יצאו מעוטיו לחולין:
(דף סד) בני העיר שמכרו ב״ה או תורכם ב״ה או נתנוה במתנה כיצד מעוטיו יוצאין לחולין וכיצד הקונה יכול להשתמש בה הולין ואימתי יש להן רשות למכור אותה וכיצד מותר לבנות ב״ה:

[אלפס חולין]

(דף סח) מכור איזה דבר שבקדושה איזה דבר יכולים לקנות מהורתו ואם הותירו מעות מה יעשו במותריה ואימתי יצאו לחולין ויפוי כח ז׳ טובי העיר ולעולם מעלין בקדשים ואין מורידין:
(דף ם) כיצד מוכרין בית הכנסת דרבים ליחיד וכשמוכרים אותה ממכר עולם איזה דבר אסור להשתמש שם ואיסור קנות ראש בבה״כ והספד וליכנס בה מפני החמה או מפני הגינה וכיצד מותר ת״ח ליהנות ממנה ולקרות ולשנות שם:
(דף לא) איסור להשתין תוך ד׳ אמות של תפלה:
(דף לב) קדושת ב״ה גינוגן והחורבנן ואם עלו בהן עשבין כיצד הו״ין ובתי כנסיות של בבל שעשויות על תנאי איזה תשמיש משתמשים שם והרוצה לקרות לחבירו שהוא בבית הכנסת כיצד יכנס שם לדרך כבוד:
(דף לה) כיצד אסור לעשות בית הכנסת קפנדריא:
(דף לו) סדר קריאת התורה בר״ח אדר שחל להיות בשבת או בתוך השבת ור״ח דעלמא שחל להיות בשבת או בחול ופרשת שקלים ופרשת זכור ופרשת פרה ופרשת החדש וסדר ההפסקה בין זה וסדר ההפטרות וליגולם מניחין סדר היום וקורין סדר המאורע:
(דף לח) סדר קריאת התורה בפסח ועצרת והפטרותיהן:
(דף לט) סדר קריאת התורה בראש השנה ויום הכפורים והפטרותיהם:
(דף ק) סדר קריאת התורה בחג ושמיני עצרת ושמחת תורה והפטרותיהם:
(דף קא) סדר קריאת התורה בשבת שחל בחול המועד והפטרותיהם:
(דף קב) סדר קריאת התורה בחנוכה והפטרותיהן:
(דף קג) סדר קריאת התורה בפורים:
(דף קד) סדר קריאת התורה בר״ח בחול ובשבת והפטרות ר״ח בין שחל בשבת בין שחל בא׳ בשבת:
(דף קה) סדר הפטורת ר״ח אב שחל בשבת וקריאת התורה בט׳ באב והפטרותיה ושאר תעניות וסדר קריאת קללות שבתורת כהנים ומשנה תורה וכיצד אין מפסיקין בקריאתן:
(דף קו) סדר קריאת שני וחמישי ושבת במנחה:
(דף קז) העולה לקרות בתורה פותח ורואה ומברך וקורא:
(דף קח) הקורא בתורה ונשתתק לאיזה מקום יתחיל העומד תחתיו:
(דף קי) כיצד גוללין ספר תורה ומתקנין אותו ואיזה אדם ראוי לגלול אותו:
(דף קיא) כיצד קורין המטפחת סביב ספר תורה ועונש אוחז ס״ת ערום:
(דף קיב) מצוה לקרות כל סדר מועד בזמנו ולדרוש בכל מועד בזמנו:

מגילה הקורא עומד ויושב

(דף קיד) קורא בתורה צריך להיות עומד:
(דף קטו) בתורה ובנביא כמה קורין ובכמה מתרגמין כאחד:
(דף קיח) בשני ובחמישי ושבת במנחה קורין בתורה ג׳ ואין מפטירין:
(דף קיט) כיצד אין פוחתין מי׳ פסוקים לשלשה בני אדם ופרשת עמלק עולה לשלשה אע״פ שאינה רק ט׳ פסוקים:
(דף קכ) סימן קריאת פרשת האזינו הזי״ו ל״ך וח׳ פסוקים שבתורה יחיד קורא אותם:
(דף קכא) ברכת הקורא בתורה לפניה ולאחריה:
(דף קכב) כמה אנשים קורין בר״ח ובחוה״מ וכיצד מחלקין קריאת ר״ח לד׳ וכמה פסוקים משיירין בפרשה וכמה פסוקין מתחילין בפרשה:
(דף קכג) כמה אנשים קורין בט״ב ובתעניות:
(דף קכד) כיצד נופלין על פניהן ומי רשאי ליפול על פניו בתענית בצבור:
(דף קכה) כמה אנשים קורין ביו״ט וביוה״כ ובשבת ואם מוסיפין עליהן וחיוב המפטיר בהן ומי הם העולין למנין ז׳ ומפטיר אימתי עולה למנין ז׳:
(דף קכו) כמה פסוקין קורא המפטיר משה תקן קה״ת בשבתות ויו״ט ועזרא תקן קה״ת בב׳ ובה׳ ומנחה בשבת:
(דף קכז) צריך י׳ לפרוס על שמע ולכל דבר שבקדושה. ולעבור לפני התיבה ולנשיאות כפים ולקרות בתורה ולהפטרה. התחילו בי׳ והלכו קצתן גומרין בשאר:
(דף קלא) כיצד מתרגמין בתורה ובנביאים:
(דף קלב) כיצד מדלגין בתורה ובנביאים ואין גוללין ס״ת בצבור מפני טורח צבור ואין מוציאין ב׳ ספרי תורות זה אחר זה משום פגמו דראשון אא״כ חובת היום כך:
(דף קלג) אסור לקורא בתורה שיסייע לתורגמן ואסור לקרות בתורה בסמיכה ובלא סרסור:
(דף קלד) כיצד אסור לומר דברים שבכתב על פה וכן להפך:
(דף קלה) בני הכנסת שאין להם אלא אחד שיקרא כיצד יקראו בתורה וקטן כיצד יתרגם ע״י גדול:
(דף קלו) ראש הכנסת וחזן הכנסת לא יקראו אא״כ יאמרו להם אחרים לקרות ויהיה מחזן עליהם:
(דף קלז) כיצד זקנים יושבים בבית הכנסת ופני כהנים כנגד מי כשנושאים כפיהם ופני התיבה כלפי מי:
(דף קלח) לאיזה צד פותחין פתחי בה״כ:
(דף קלט) סדר קריאת התורה לכהן וללוי ולישראל ומי קודם לחבירו ואם אין שם כהן או לוי או זה בלא זה כיצד יקראו ולא יקרא כהן אחר כהן ולוי אחר לוי ואיסור קריאת התורה בחומשין כיצד:
(דף קמ) סדר הקורא והמתרגם בהגבהת קול בהפסקת הפסוקים וכיצד ימתינו זה לזה ותורגמנות פיסוקי טעמים ופסוקים:
(דף קמא) אסור להניח ס״ת פתוח ולצאת ולספר וללמוד בשעת קריאת התורה וכיצד אין יכולין הצבור לצאת מבה״כ עד שילכו ס״ת. המפטיר בנביא פורס על שמע ואם היה קטן כיצד אביו או רבו עוברין על ידו:
(דף קמב) קטן אע״פ שקורא בתורה ומתרגם אינו פורס על שמע ואינו עובר לפני התיבה ואינו נושא כפיו ומי הוא שראוי להיות ש״ץ:
(דף קמג) פוחחין ושומא כיצד פורסין על שמע ומתרגמין ואין קורין בתורה ואין עוברין לפני התיבה ואין נושאין כפיהן:
(דף קמד) פסול כהן לעלות לדוכן כשיש מום בידיו או בעיניו והקורא לאלפין עיינין:
(דף קמה) אזהרה לכהן שלא יוסיף ברכה משלו וכהן כיצד יכול לפרוש כפיו הרבה פעמים זה אחר זה:
(דף קמו) חיוב ברכת כהנים בלשון הקדש בעמידה בנשיאות כפים פנים כנגד פנים בקול רם וחזן קורא כהנים כיצד ומי הם בכלל ברכת כהנים ואימתי רשאין הכהנים לכוף קשרי אצבעותיהם ולהתחיל בברכה ולהחזיר פניהם ולעקור רגליהם וכיצד נושאים ידיהם במקדש ובמדינה והצבור אימתי רשאין לענות אמן אחר הברכה:
(דף קמז) עונש כהן שאינו עולה לדוכן וזמנו לעלות לדוכן וחיוב נט״י ונוסחת ברכות שמברך הכהן בעלייתו לדוכן ובעקירת רגליו וכשמחזיר פניו מן הצבור ואיסור אמירות הפסוקים בשעת ברכת כהנים ופסולות כהן שהרג הנפש ושיכור וגילוח מגדל:
(דף קמח) המקרב לעבור לפני התיבה אימתי חוששין עליו שהוא מין:
(דף קמט) כיצד משתקין האומר יברכוך טובים ועל טוב יזכר שמך מודים מודים:
(דף קנ) כיצד משתקין המכנה בעריות והמתרגם פסוק כלבתו ואיזה מעשה בתורה נקרא ומתרגם או אינו מתרגם וכיצד מכנין לשבח הכתובים שנזכרים בתורה לגנאי וכיצד אין מכנין הכתוב לרבים ליחיד או להפך:

מו״ק ואלו מגלחין

(דף רכט) כהן עולה ראשון לכל דבר שבקדושה:

יבמות פרק בית שמאי

(קלח) תינוקת ותינוק שהגיעו ב׳ שערות ותינוקת בת י״ב שנה ויום א׳ ותינוק בן י״ג שנה ויום א׳ חייבין בכל המצות ותוך זמן כלפני זמן:

חולין כיסוי הדם

(תמיד) החוטף מצוה מחבירו וקדם איזו ועשאה מה ישלם לו:
(תמיד) כיצד ישתדל אדם שלא יהיו המצות בזויות עליו בעשייתה:

הזרוע

(תתע) חולה מעים ומי שאינו יכול להשהות נקביו לא ישא כפיו:

בבא בתרא פרק קמא

(תרכד) בני העיר כיצד כופין זה את זה לעשות בהכ״נ ולקנות ס״ת נביאים כתובים:
(תרלו) מחלוקת בהכ״נ שקיימין מלמי צדקה אם מותר לישב עליהן:
(תרנז) ח׳ פסוקים שבסוף התורה יחיד קורא אותם:

מכות אלו הן הגולין

(דף עד) היתר לחוף בבגדו בטלתו להסיר הכינה בשעת תפלה:

שבועות פרק קמא

(דף פב) ביו״ט של ר״ה אם ש״צ להזכיר ר״ח וזכרון ר״ח עולה לכאן ולכאן וענין הגיאו עלי כפרה על שמעמעטי הירח:

שבועת העדות

(דף קמא) אמן הוא קבלה ואמונת דברים ותפלה:

ע״ז כל הצלמים

(דף רם) כיצד אסור לאדם לעשות כלים דמות כלי בית המקדש:

הלכות ברכות

ברכות פרק קמא

(כד) אין לשנות בנוסח הברכות להאריכן ולקצרן ובן בחתימתן:
(כו) לקח כוס יין בידו וסבור שהוא שכר או להפך ופתח אדעתא דהד מהם וסיים אדעתא לאידך כיצד יצא:

פרק היה קורא

(מב) חיוב להשמיע לאזנו בברכת המזון וכן כל שאר הברכות:
(מט) בהמ״ז מהפועלים ששכרן אלא בעה״ב כיצד:

פרק מי שמתו

(סב) חיוב נשים עבדים קטנים בבהמ״ז כיצד:

תפלת השחר

(קא) תפלת בית המדרש בכניסתו וביציאתו:
(קה) נוסח תפלת הדרך כיצד יתפלל אותה:
(קי) אימתי מברכין על הלבנה ונוסח ברכתה:

כיצד מברכין

(קלה) ברכת פירות האילן ונוסח ברכת היין:
(קלו) איסור ליהנות מן העולם הזה בלא ברכה וכיצד יזהר מזה:
(קלז) ברכת שמן זית נבזו וכשהוא טפל לדבר אחר:
(קלח) ברכת קמחא דחיטי ודשערי וקורא:
(קלט) ברכת חביעות וקפריסין ופלפלין רטיבא ויבישתא וזנגביל רטיבתא ויבישתא:
(קמ) ברכת תבשיל קדירה ודייסא ודבר שיש בו מחמשת המינין וחורדוזן ודייסא דמחוזות וכוסס החטה ומבשל פת חפוי בזמן שתפרוכות קיימות או לא וכוסס אורז ותבשיל שיש בה פרורין כזית וחילוק שיש בין איכא עלייהו תוריתא דנהמא או לא:
(קמב) ברכת טריתא דאדעתא בין קבע סעודתו עליה או לא:
(קמג) ברכת לובבא דתמרי ופתרי דשבלילתא פרימא ושתיתא עבה או רכה:
(קמד) נוסח ברכת פירות הארץ וברכת השמן וברכת ירקות שלוקות ותומי וכרתי וקרא וסלקא וכרובא ושארי ירקות בין חיין בין מבושלין:
(קמה) כיצד חיוב הברכה הוי על עיקר כזית ופטור על פתות מכזית וכיצד מברך על שלקות שנשן בהן פירורים וקמח:
(קמו) ברכת פת גלומה וכיצד יבצע כשמברך המוציא וכשיש לפניו פתיתין ושלמין אימתי יקדים הפתיתין לשלמין או להפך. ובפסח ובשבת כיצד יבצע ופת עיטור כיצד קודם לפת אחר לברכת המוציא:
(קמז) כיצד יכול להפסיק בין ברכת המוציא לאכילה בדבר שמעין הסעודה ואימתי צריך להמתין מלבצוע עד שיביאו מלח או לפתן ואזהרה להקדים מאכל בהמתו למאכלו:
(קמח) שינה ברכת האילן לפרי האדמה או להפך או שאמר על כולם שהכל אימתי יצא:
(קמט) כל ברכה צריך שיהא בה הזכרת השם ואם צריכה גם מלכות:
(קנ) ברכת דבר שאין גדולו מן הארץ ופת ויין ותבשיל שנתקלקלו ותומן ונובלות וגובאי וכמהין ופטריות:
(קנא) היו לפניו מיני פירות הרבה מי קודם לחבירו לברכה וכן אם היו לפניו מז׳ המינין בלבד מי קודם:
(קנב) ברכת דברים הבאים בתוך הסעודה מחמת הסעודה או שלא מחמת הסעודה או הבאים לאחר הסעודה:
(קנג) ברכת פת הבאה בכיסנין ולחמניות:
(קנד) במה מלאכלו כיצד יכול לחזור ולאכול קודם ברכת המזון:
(קנה) כיצד ברכת היין ופרפרת שלפני המזון פוטר ברכת היין ופרפרת שלאחר המזון ואימתי נצרך לברך על כל כוס וכוס בסעודה וכיצד אסור לשתות אחר הסעודה קודם שיברך ויין שבתוך המזון כיצד אינו פוטר יין שלאחר המזון ברכת הפת וברכת הפרפרת איזו דבר פוטרין:
(קנו) כיצד ההסיבה מועלת לפטור כולם בברכת אחד מהם ואימתי כל אחד מברך לעצמו:
(קנז) יין שבתוך המזון כל אחד מברך לעצמו ושלאחר המזון אחד מברך לכולן ומי מבני החבורה קודם לברך על המוגמר ועל ברכת המזון:
(קנח) מאימתי מברכין על המוגמר ונוסח ברכת המוגמרות וברכת הריח ועל איזה דבר הברכין בורא עצי בשמים או בורא מיני בשמים ומה מברך על ריח טוב שבפירות ואיזה ברכת הריח פוטרת חברתה וברכת רואה אילנות מלבלבין ביומי ניסן:
(קנט) הביאו לפניו יין ושמן שמברך על היין תחלה:
(קסא) באיזה מליח אמרו יברך על המליח ופוטר הפת וכיצד ברכת העיקר פוטרת טפלה:
(קסב) נוסח ברכת חמשת המינין תחלה וסוף ונוסח ברכת ז׳ המינין תחלה וסוף בין בא״י בין בחו״ל:
(קסג) ברכת שותה מים ושאר המשקים וכל משרים:

שלשה שאכלו

(קסד) חיוב זימון לשלשה ופטור לשנים וכיצד כותב מברך וגר יוצא ואחד שיצא לשוק מהשלשה או מי׳ כיצד מצטרף עמהן לזימון ג׳ וי׳:
(קסה) אחד יפסיק לשנים או להפך וכיצד אין זימון למפרע:
(קסו) אחד מן השוק שאוכל ב׳ מברכין ברכת זימון כיצד יענה:
(קסז) אימתי עונה אמן אחר ברכותיו משובח ואימתי הוי מגונה:
(קסח) בעה״ב בוצע ואורח מברך:
(קסט) ב׳ שהוברך א׳ מהן לצאת כיצד יעשה וב׳ שאכלו ואין שום אחד מהם יודע הברכות כיצד יעשו:
(קע) המברך ברכת הזימון לאיזה מקום חוזר:
(קעא) נוסח ברכת המזון בבית האבל:
(קעב) כיצד תולין כבוד זה לזה בסעודה ואימתי הבוצע והמכובדין רשאין לפשוט ידיהן והבוצע מאיזה מקום מהפת יבצע:
(קעג) סדר עניים אמן כתיקנם היתן:
(קעד) שמש שאוכלין כיצד אחד מצטרף עמהן לזימון:
(קעה) גדול וכ״ה וכהן קודמין לשאר העם לברך:
(קעו) איזה דבר יאכל שאין ראוי לזמן עליו ועל איזה אדם ראוי לזמן או לא:
(קעז) זימון נשים ועבדים וקטנים כיצד וכיצד קטן נעשה סניף:
(קעח) קלתן אכל דגן וקלתן אכל ירק כיצד מזמנין:
(קעט) מי תיקן ברכת המזון ונוסחה בין בחול בין בשבת:
(קפ) כיצד אין תומנין בנשים ואימתי נקרא שתותם בשתים:
(קפא) נוסח ברכת הטוב והמטיב ומי שטעה ולא הזכיר ברכת המזון של שבת או יו״ט או ר״ח כיצד מחזירין אותו:
(קפב) עד כמה יאכל שיהיה סעון לברכה וזימון:
(קפג) כיצד יברך בזימון ב׳ או י׳ או מאה או רבוא:

סימני כל הדינים הנמצאים ברב אלפס

(קפד) כשאומר ברכו כיצד אין מוציא עצמו מן הכלל בברכת המזון ובבית הכנסת :
(קפה) אנשים שאכלו כאחד אימתי רשאין לחלוק או לא ואימתי יכולין להרבה זימונים :
(קפו) הרבה חבורות שאוכלות בבית אחד כיצד מצטרפין :
(קפז) כיצד מצוה לתת מים ביין עד שלא יברך :
(קפז) דברים שאמרו בפת ובשאר אוכלין ומשקין שאין לעשותן משום ביזוי אוכלין :
(קפח) שכח והכנים אוכלין או משקין לתוך פיו בלא ברכה וכן שכח ואכל פת ולא בירך המוציא כיצד יעשה :
(קפט) הדברים שנאמרו בכוס של ברכה בין לדין בין לדידהו :
(קצ) ברכת המזון צריכה שתהיה מיושב ולא מעומד :

אלו דברים

(קצב) מכבד הבית מפזרין ערס שיטול ידיו :
(קצה) הנכנס לחנות של בשם והריח והמהלך חוץ לכרך או בשוקי עבריא והריח כיצד יברך ועל בשמים של עובדי כוכבים ובית הכסא כיצד יברך :
(קצו) המברך ברכה שאינה צריכה עובר משום לא תשא :
(קצז) כיצד מברכין על האור :
(קצח) שכח ולא בירך ברכת המזון עד אימתי יכול לברך בא לו יין בתוך המזון ואין לו כוס אחר כיצד יברך :
(קצט) אחרי מי מהמברכים עונין אמן :
(ר) מים ראשונים ואחרונים חובה ואמצעיים רשות כיצד ומעם הדבר וכיצד נוטלין מים ראשונים ואחרונים וע"ג מה נוטלין :
(רא) כיצד נוטלין מחמי האור וטבריא וממים שנפסלו משתיית בהמה וממים עכורין ולאיזה דבר צריך נט"י :
(רב) עד איזה פרק מצות נטילת ידים ומה הן הדברים החוצצין בנטילת ידים :
(רג) כיצד מועיל התנאי בנט"י מתחלה לכל היום :
(רד) כיצד טובלין הידים במקוה ואיזה כלי ראוי לנט"י ושיעור מים לנט"י וכיצד צריך שיבאו מכח גברא :
(רה) למי התירו לאכול ע"י מפה בלא נטילת ידים ואוכל מחמת מאכיל אם צריך נטילת ידים :
(רו) אזהרה לשמש שלא יאכל בלא נט"י וכיצד יברך על כל כוס וכוס ופרוסה [ופרוסה] ואימתי נותן פרוסה לשמש ועונש שמז"ל בנטילת ידים :
(רז) מים ראשונים בהגבהת ידיו ומים אחרונים בהפך ואיסור אכילה בלא ניגוב :
(רח) היוצא מן הסעודה להשתין כיצד יטול ידיו :

הרואה

(רט) ברכת רואה גם לרבים וגם ליחיד וברכת רואה לוט ואשתו :
(רי) מי הם הד' שצריכין להודות וכיצד יודו ובפני מי :
(רי) סדר העצת תלוס :
(ריא) ברכת רואה מקום שנעקר ממנו עבודת כוכבים ורואה בבל ובית נבוכדנצר מרקולים ביה אריות כבשן האש מקום שנוטלין ממנו עפר אוכלוסי ישראל וא"ה חכמים ומלכי ישראל וא"ה וחביבו לאחר שלשים יום או י"ב חדש ובתי כנסיות ובתי קברות של ישראל וא"ה ביעון וחרבנן ובריות משונות ובריות טובות :
(ריב) ברכת זיקין וזועות ולוחות ורעמים וברקים :
(ריג) ברכת הרים וגבעות ימים ונהרות חמה ולבנה וים הגדול :
(ריד) גשמים ובשורות טובות :
(רטו) ברכת ירושת אביו ובשורת מיתתו ברכת בונה בית חדש וקונה כלים חדשים ברכת הולך למוד גורנו ונכנס ויוצא מן הכרך וצועק לשעבר תפלתו שוא :
(רטז) תפלת נכנס לבית הכסא ומה יברך כשיצא :
(ריז) ברכת נכנס ויוצא מבית המרחץ ומבית הקזת דם :
(ריח) סדר מאה ברכות בכל יום כיצד :
(ריט) חייב לברך על הרעה כמו על הטובה ונוסח הברכה וכיצד יהא תמיד אדם רגיל לומר כל דעבד רחמנא לטב עביד :

שבת במה מדליקין

(שיג) חייב הזכרת על הנסים בברכת המזון ואימתי מחזירין אותו :

במה טומנין

(שנב) באיזה דבר אסור לספוג ידיו בחול מפני הפסד אוכלין :
(שנב) עונש המזלזל בנטילת ידים :

שמונה שרצים

(תלא) איסור משמוש שום דבר בידיו עד שלא ישלים :

נוטל

(תקלט) היתר ואיסור איגוד פרורין כיצד :

עירובין פרק קמא

(תקלג) במחנה ישראל היו פטורין מנט"י לראשונים ולא מאחרונים :

בכל מערבין

(תרע) על כל דבר המתחדש אומר זמן :

הדר

(תרלד) איסור להעביר על האוכלין כיצד :

פסחים פרק קמא

(תשא) איזו ברכה מברכין עליהן בלמ"ד ואיזו מברכין עליה בעל ובאיזו טבילה צריך לברך עליה עובר לטבילה וכיצד גר מברכת על התלה :

כל שעה

(תשג) איזה מעשה תנור ואילפס ואפיית קלקע מברכין עליו המוציא וג' ברכות :

ערבי פסחים

(תשעא) שינה מקומו כשעתה אימתי צריך לחזור ולברך וכיצד מברך על שינוי יין ועל איזה דברים חוזר ומברך בשינוי מקומן וחבורה שעקרו ממקומם כשחוזרים אימתי חוזרין ומברכין :
(תשעה) בסעודה אימתי צריך לברך על כוס וכוס ואימתי סגי ליה בברכה ראשונה וכשאומר הב לן ונבריך כיצד נאסר עוד באכילה ושתיה :
(תשעה) כל הברכות כולן צריך לומר מעין חתימה סמוך לחתימה :
(תשעח) אין מברכין ברכת המזון על שכר ופסול כוס פגום לברכה ולקידוש ולהבדלה :
(תשפ) אימתי מברך גאל או גואל ישראל ואימתי אומר קדשנו במצותיך או קדשנו במצותיו :
(תשפג) איזה ברכת המזון טעונה כוס :

תענית פרק קמא

(תתה) נוסח ברכת גשמים ואימתי מברכין על הגשמים :

ר"ה ראוהו ב"ד

(תתקמח) באיזה ברכות אמר אע"פ שיצא מוציא וברכת לחם ויין והכין אימתי אמרי' שאם יצא אינו מוציא וכשאינו אוכל עמהן אימתי יכול לפרוס להם ולברך או לא :

יום טוב של ראש השנה

(תתקסב) על כל דבר אומרים זמן ואפילו בשוק :

סוכה פרק הישן

(אלף מ) בן מברך לאביו ועבד לרבו ואשה לבעלה :

מגילה הקורא עומד

(אלף קל) ברכת המזון בשם בעשרה :
(אלף קלט) עונה אמן לא יגביה קולו יותר מן המברך :

כתובות אף על פי

(רעח) מה הן הדברים שאין משהין מלאכה מהן לשמש בסעודה :

חולין גיד הנשה

(תתכז) כיצד אין האורחים רשאים ליתן ממה שלפניהם לבנו ובתו של בעה"ב אפילו ברשות :

כל הבשר

(תתמה) מים ראשונים ואחרונים כיצד נוטלין ובאיזה מים וע"ג מי ושניהם חובה :
(תתמו) מים אמצעיים אימתי הם רשות או חובה ומפני מה מים אחרונים חובה :

סנהדרין היו בודקין

(אלף כה) עד כמה ימים מחדש מברכין על הלבנה ונוסח הברכה וסדר המברך עליה בכל חדש וחדש :

הלכות שבת

ברכות פרק קמא

(י) כיצד יכול לרוץ לדבר מצוה בשבת והליכתו בשבת כיצד :

מי שמתו

(סג) חייב נשים בקידוש היום :

אין עומדין

(קסג) קדוש והבדלה אף על פי שאמרן בתפלה צריך לאומרן על הכוס :

כיצד מברכין

(קמו) חיוב לבצוע בשבת על לחם משנה כיצד :

אלו דברים

(קצא) בקידוש היום מברך על היין ואחר כך על היום ומקדש קודם שיטול ידיו :
(קצג) מי שאין לו אלא כוס אחד במוצ"ש כיצד יברך ברכת המזון ויבדיל ואם מבדילין על הפת או לא :
(קצד) על איזה בשמים ועל איזה אור מברכין במוצ"ש :
(קצז) אין מברכין על האור עד שיאותו לאורו ואם צריך לחזר אחר האור במוצ"ש וכיצד מברך על האור במוצאי יוה"כ ובמוצאי י"ט אין מברכין על האור :

שבת פרק קמא

(רעד) יציאת השבת כיצד הן שתים ארבע בחוץ ובפני' :
(רעה) איסור לדיים הפת כיצד :
(רעו) ד' רשויות האמורים מה הן ואיזה דבר נכלל ברה"ר או ברה"י או בכרמלית ומקום פטור וחיובן ופטורן בהוצאה ובהכנסה מזו לזו כיצד :
(רעז) חיוב מגביה קנה התבילה המועלת לארץ כיצד ואיסור הטלטול בחצרות ומבואות בלא עירוב וכיצד עומד על האיסקופ' ומטלטל או לא :
(רפה) עד כמה שעות ביום אסור להתענות בשבת וכיצד מתענין בו תענית חלום :
(רפז) איסור יציאת החייט במחטו ולבלר בקולמוסו וכל אדם בתפליו סמוך לחשכה וחיוב על כל אדם למשמש בבגדיו סמוך לחשכה :
(רפח) איזה דבר אסור לבדוק אותו לאור הנר שמא יטה :
(רפח) כיצד יפלה אדם כליו מן הכינה ומאכולת וכיצד הורגן :
(רפט) חפצי מצוה המותרין לעשותן בשבת וכיצד מבקרין חולים ומנחמין אבלים ומתפללין על החולים בשבת :
(רצא) איסור הקריאה לאור הנר שמא יטה וכיצד בודק השמש את כליו לאורו :
(רצג) אי זו מלאכה יכול להתחיל ע"ש עם חשיכה אע"פ שהיא נגמרת בשבת מאיליה כגון שריית דיו וכשיינין ופתיחת מים לגינה והנחת גפרית ומוגמר תחת הכלים וקיטור ואספלנית ותטים לריחים :
(רצד) איסור לאשה למלאת קדירתה ונחתום חביתו ונתינת פתן לתנור ולמר ליורה סמוך לחשכה והיתר פריסת מצודות סמוך לחשכה :
(רצה) הדברים שאסורים לעשותן עם העובד כוכבים אלא בכדי שילך מפתח ביתו :
(רצז) כיצד נותנין מזונות לפני העובד כוכבים בשבת :
(רצח) באיזה יום מהשבוע מותר להשכיר כליו לעובד כוכבים וכיצד שולחין אגרות ביד עובד כוכבים :
(רצט) איסור הפלגה בספינה והליכה בע"ש כיצד :
(ש) כיצד צריך על העיירות ומחללין את השבת ללכת ולהציל :
(שא) איסור נתינת עורות לעבדן וכלים לכובס ועגינת קורות ובית הבד וכיסוק שום ובוסר ומליחות עם חשכה :
(שב) איזה שמן ומאכלות ותמרים ובעלי חיים אסורים משום מוקצה :
(שג) כיצד צולין בשר בצל ביצה ונותנין פת לתנור ומטלטלין הפסח לתנור ומאחיזין האור במדורה בע"ש עם חשכה :

במה מדליקין

(שד) איזה דבר אסור לעשות ממנו פתילות ואיזה שמן אסור להדליק בו ומאיזה דבר עושין מדורה וכיצד כולכין או מערבין שמדליקין בו בדבר שאין מדליקין בו :
(שיח) חומר מצות הדלקת נר שבת ולאיזה מצוה יקדימנו ויזהר בהדלקת הנר שלא יקדים ושלא יאחר :
(שיח) חומר מצות קידוש היום ושכר מקיימו :
(שיט) איזה שמנים ופתילות מדליקין בהן בשבת וחובת הדלקת נר שבת ורחיצת פניו ידיו ורגליו בחמין בע"ש :
(שכ) איסור נתינת שפופרת של ביצה בראש הנר או כלי עם שמן בצד הנר כיצד :
(שכא) אימתי מותר לכבות הנר בשבת ואימתי אסור :
(שכב) עונש האשה שאינה זהירה בהדלקת הנר :
(שכז) שלשה דברים שצריך אדם לומר בתוך ביתו ערב שבת עם חשכה בניחותא :
(שכז) הדברים שאסורין לעשותן ערב שבת ספק חשכה ספק אינה חשיכה :
(שכט) טעם איסור ההטמנה בדבר המוסיף הבל ואיסור ההטמנה בין השמשות :
(של) איסור המלאכה בין השמשות ושיעור בין השמשות כמה הוא ושם תקיעות בע"ש כיצד :

כירה

(שלא) איסור נתינת תבשיל וחמין בכירה כיצד ואם שכח עליה מבעו"י אימתי התבשיל מותר או אסור :
(שלב) איסור הגהה מבישול ומשחשת שבת לבריא ולחולה כיצד :
(שלג) איסור נטילת התבשיל וחזרתו ע"ג כירה ואיסור כתינת תבשיל בתנור ובכופח ופירוש כירה ופי' כופח :
(שלד) דברים שאסור ליתנן בצד האיתם ובחמה ובחול משום דמחזי כבישול ודברים שמותר לשרות אותם או להדית את הם בחמין והיתר נתינה לגונן בחמה בשביל שיחמו :
(שלה) איסור לרחוץ הגוף ופניו ידיו ורגליו בשבת בחמין ואיסור השטח במים בתלר והמסתפג בגונן כיצד יכול להחם כנגד המדורה או לתת אלונטים חמה עליו :
(שלו) כיצד נותנין דבר כנגד האש להפיג צינתו ולפסרו ושיעור אין יד סולדת בו דמותר וכיצד אין בכלי שני משום מבשל :
(שלח) היתר שתיית מים חמין שבמוגיאר ואנטיכי כיצד ואימתי נותן מים במיחם שפינהו :
(שלט) היתר כיבוי גחלת ונטילת קוץ מהרה"ר וכרמלית :
(שם) כיצד מערבין מים חמין בצונן או להפך וכיצד נותנין תבלין או מלח לתוך התבשיל בשבת :
(שמא) איסור ביטול כלי מהיכנו וכיצד נותנין כלי תחת הנר מבעו"י או כופין כלי על הביצה שלא תשבר :
(שמב) כיצד מטלטלין המת ואיזה טלטול מן הצד שרי בשבת ואיזה מוקצה אסור ואיסור טלטול נר ופמוט שהדליקו בו בשבת וזמן שמותר בנר וקערה ומטה שיחדה או לא יחדה למעות :
(שמג) היתר הכחת נר ע"ג קורה בשבת ולא בע"ש :
(שמד) כיצד מטלטלין האיסור אגב היתר וכלי של חוליות אימתי מחזירין אותו :
(שמה) כיצד נותנין כלי תחת הנר לקבל בו ניצוצות :

במה טומנין

(שמו) במה טומנין ובמה אין טומנין ובאיזה ענין חשיבה הטמנה או תוקמי חמימותא :
(שמז) איסור פריסת הכבנד על הכלי משום מחיתה ואיסור חזרת מוכין לתוך הכלי וכסת :
(שמח) איסור פתיחת צואר החלוק ותיקון מגלת :
(שמט) היתר הטמנה במוכין ושלחין וגיזי צמר וכיצד מטלטלין אותן ואם נתקלקלה גומת ההטמנה כיצד מחזירין עליה :
(שנ) היתר טלטול חריות של דקל וקש שע"ג מטה וקופת עפר שיחדה לטלטול וכן כל דבר שיחדו לטלטול מבעו"י :
(שנא) כיצד יוצאין בשבת בפוקרין ובאיזה דבר חפין את הכלים :
(שנב) באיזה דבר יכול למשמש ולספוג ידיו :
(שנג) הטומן דבר שישמור לאתרו או לפת ולמעות וכיצד בעפר כיצד יכול ליטלו ולהחזירו :
(שנד) כיצד טומנין או מוסיפין על הטמנה ובאיזה שעה אסור להטמין ואימתי נוטל ומחזיר ואם נתגלה כיצד חוזר ומכסה וכיצד טומן קיתון של מים וצונן והיתר נתינת תבשיל מיחם ע"ג מיחם וקדירה ע"ג קדירה ולגלגל פיהם בבצק כדי שיתחמו :
(שנה) איסור ליסוק הבלד והשלג והיתר נתינתן לתוך טס או קערה :

במה בהמה יוצאה

(שנו) במה גמל ונאקה וסוס וכל בעלי השיר והחמור יוצאין ובמה אינן יוצאין :
(שנז) לפואה וסיכה ופרכוס והזקת דם לאדם ולבהמה וכיצד אין גוזזין על לפואה בבהמה משום שחיקת סממנים :
(שנח) במה כל מיני בהמות יוצאין ובמה אינן יוצאין :
(שנט) כיצד יכול להוליך בהמות קשורין יחד וכמה צריך להגביה האפסר מן הקרקע :

במה אשה יוצאה

(שס) כיצד אין אשה יוצאה בחוטין וברצועות ובתכשיטין ובטוטפת ובכבול ובאיצטמא בשבת ופטורן מחטאת :
(שסב) איסור לצאת באיצטמא לרה"ר כיצד :
(שסד) איסור יציאת העבד והבהמה בחותם ובזוג שבצוארו כיצד :
(שסה) איסור יציאת האשה בעיר של זהב ובקטלא ובנזמי האף ובמחט שאינה נקובה וטבעת ובכלילא וחגורה ופטורן מחטאת :
(שסו) יציאת האיש בסנדל מסומר ובסנדל יחיד ותפילין וקמיע וכמה מיני קמיעין יש :
(שסז) קמיעין אם מצילין אותן מן הדליקה :
(שע) איסור יציאת האיש בכלי זיין ופטורן מחטאת :
(שעא) איסור יציאת האשה במחט נקובה וטבעת עם חותם ובכבלים וכובלת וצלוחית פלייטון וכן האיש וחיובן חטאת :
(שעב) איסור יציאת האיש בכלי זיין וחיובו חטאת ואיסור יציאה בבירית ובכבלים :
(שעג) כיצד אשה יוצאה בחוטי שער וטוטפת וסרביטין תפורין לרה"ר ובכבול ופאה נכרית בחצר ואיזה דבר אסור לצאת בו בחצר כמו שאסור לצאת בו לרשות הרבים ואיזה מותר :
(שעו) כיצד אשה יוצאה במוך שבאזנה ושבסנדלה ושהתקינה לנדתה ובדבר שנותנת לתוך פיה וכן תותבת ושן זהב וכלע שעל הנימת וחוטין שאינן לבושים וקיסמין שבאזניהן ופרופות ודעלות :
(שפ) כיצד פורפת אשה על האבן או על האגוז או על המטבע :
(שפא) יציאת הקטע ומי שנכוו גידיו כיצד ואיסור יציאתם בלוקטמין ובאיזה דבר יכול לצאת מפני הבשמים או בדברים שנותנין ע"ג המכה וכיצד יוצא בדבר שנותן עליו לרפואה ובזוגין :
(שפא) היתר שהופי כתא אטיבורא וסיכת שמן ומלח בשבת ולחם רפואות שיכור וליסוף וחיגוק לקטן :

כלל גדול

(שפב) חיוב שוכח עיקר שבת או יודע ועשה מלאכות הרבה בשבתות הרבה או הרבה מלאכות מעין מלאכה אחת :
(שפד) המהלך במדבר ואינו יודע אימתי שבת כיצד יעשה :
(שפה) מנין אבות מלאכות והמלקוט שהם בכלל זורע :
(שפו) חיוב קיטול אספסתא וקיצת סילקא וחופר חריץ ונוטל גבשושית וכותש גומא :
(שפז) פטור המקלקל במלאכה שאינה צריכה לגופה כיצד :
(שפח) המלאכות שהם בכלל קוצר ופטור זורק לרור לקלל להפיל הפירות או עלים :
(שפט) חיוב חולב ומחבץ ומגבן ומפרק וכותש מלח ממילחתא :
(שצ) המלאכות שהן בכלל דש :
(שצא) חיוב ואיסור הבורר כיצד וחיוב מחתך תרדים ומסלת עלי דקלים :
(שצב) חיוב מוליך גלגלים לאש ומלחיה הכופל ותולש כנף וקוטמו ומודד ומותח חוט של תפירה :
(שצג) חיוב הצד השוחט המפשיט המולח המשרטט השף בין העמודים המגרר לאחי כלונסות המסתת אבנים הממלח לעיה הצר צורה המנפח בכלי זכוכית הלוקח אקופי מגלימא המכה בפטיש ואיזה דבר שבכלל מכה בפטיש הכותב אות גדולה או מותק :
(שצד) כלל כל הדברים שחייב עליהן ב' ולאחן ושיעור הוצאת התבן ועצה ועמיר ועלין ועשבים ואוכלים :

המוציא יין

(שצה) שיעור הוצאת היין וחלב ולובן ביצה ודבש ושמן ומים ושאר משקין וחבלים וגמי ונייר ואוגין ורבב ומוכין ועור ודיו וכחול ונפת וגפרית וקשוה :
(שצו) שיעור הוצאת דבק חרסית סובין סיד אדמה זבל חול קנה עצם זכוכית צרור ואבן :
(שצח) שיעור הוצאת אבנים של בית הכסא וכיצד יכול להכניסם עמו ואיזה אבנים או צרורות או עצבים מותרין בטלטול ואם יהוד והאמנה מועיל לאבנים או לא :
(ת) שיעור הוצאת חרס :

רבי עקיבא

(תה) כיצד מלחיצין הקטן יום ג' למילתו שחל בשבת :
(תו) שיעור הוצאת עלים תבלין קליפין מיני צבעונים מיני כיבום מיני בשמים מיני מתכות מיני עפר קופת הרוכלים זרעוני גינה חגב לפורת כרמים :

המצניע

(תח) חייב מוציא לדבר שכשר להצניע ופטור מוציא שלא כדרך המוציאין :
(תט) מתכוין להוציא לפניו ובא לו לאחריו או להיפך ודבר שהוציאוהו שנים :
(תי) חייב ופטור מוציא אוכלים פחות מכשיעור בכלי והחי או המת במטה וכזית מן המת או נבלה וכעדשה מן השרץ :
(תיא) היתר הוצאת המת המוטל בבזיון :
(תיב) איסור נטילת צפרניו ביד או בכלי שלו או של חבירו :
(תיג) איסור נטילת שער וגודלת וכוחלת ופוקסת :
(תטו) איסור נטילת לבתן וליקוט ספרתו ותולש מעלין :
(תטז) היתר ליבון וכיבוד הבית :

הזורק

(תיז) חיוב ופטור זורק ומושיט מרשות לרשות וזורק בתוך ד' אמות ובים :
(תיח) כיצד ממלאין מים מן הספינה וכיצד שופכין ממנה :
(תיט) כיצד מטלטלין מספינות מזו לזו וכן ממטלטלות הפרוסות לרה"ר ואם היו קשורות יחד ונפסקו וחזרו ונתקשרו כיצד תורין להתירן והיתר מחיצה העשויה בשבת כיצד :
(תכ) פטור וחיוב זורק שמתחלתו זדון וסופו שגגה או להפך :

הבונה

(תכא) שיעור חיוב הבונה ושאר המלאכות ואיזה מלאכות חיובן משום בונה וחיוב מכה בקורנס ומסתת וקודח :
(תכב) שיעור חיוב חורש מנכש מקרסם מזרד מלקט עלים או עשבים :
(תכג) שיעור חיוב כותב ובאיזה דבר וכמה אותיות יכתוב ויהיה חייב :

האורג

(תכד) שיעור חיוב אורג ועושה שתי בתי נירין והופר וקורע וכל המקלקלין :
(תכו) שיעור חיוב המלבן המנפץ הצובע הטווה איסור צידת צפור לבי חגב לרעה יתוש :
(תכז) איזה דבר אסור בשבת שיהיה פטור ומותר ואיזה פטור אבל אסור :

שמונה שרצים

(תכח) מה הן השרצים שחייבין על צידתן ועל חבלתן ומה הן הפטורין ואיסור צידת פלעשוש והולש כמיהין ופטריות מאוזן הכלי :
(תכט) איסור עשיית מי מלח ומליחת צנון והיתר הטבלת צנון וביצה במלח ועשיית מי מלח מועטין :
(תל) איסור והיתר לרפואת העין כיצד :
(תלב) שסר כיתול עין שמרדה והעלאת אזנים ואונקלי ושאר רפואות ואיזה חולי הוי בכלל חולי שיש בו סכנה ואימתי מחללין על החולים את השבת והיתר פיקוח נפש וספק נפשות כיצד דוחה שבת והיתר חילול שבת במקום סכנה :

[אלפס חולין]

(תלג) כיצד עושה לרפואה למי שנגפה ידו או רגלו ובאיזה מים רוחצין בשבת ואיזה אוכלין ומשקין אוכל ושותה בשבת לרפואה :
(תלה) לרפואת ריח הפה ולרפואת חושש בשיניו וגרונו ומתגיו וכיצד סכין בשמן בשבת :

אלו קשרים

(תלו) חיוב עושה קשרים ומהו קשר של קיימא או לא ואיזה קשר מותר או אסור או חייב עליו לקשרו או להתירו :
(תלז) איסור קיפול הכלים והצעת המטות והיתרן :
(תלח) אזהרה לכבד שבת בכלים נאים מבגדים משל חול :
(תמ) אזהרה שלא יהא הילוכך של שבת כהילוכך בחול ואיסור הפסיעה גסה והיתר המרוצה והקפיצה ואיזה מצוה חפץ אסור או מותר ואיסור הדיבור והיתר ההרהור :

כל כתבי

(תמא) מה הן כתבי הקדש שמצילין אותן מן הדליקה וברכות וקמיעין וס"ת ומה הן שאין מצילין ואותן שמותר לאבדו ביד ואיסור הקריאה בזמן בית המדרש ואיסור הקריאה בספרי הדיוטות וכשמצילין כתבי הקדש איזה דבר מותר להציל עמהן ולהיכן מצילין אותן וכיצד מצילין מזון שלש סעודות מן הדליקה :
(תמב) נשברה לו חבית כיצד מביא כלים אחרים ויציל :
(תמג) הציל פת ממין אחד אם יכול להציל ממין אחר ואם יכול להציל מסעודת ליו"ט ומשבת זו לשבת זו ומיום הכפורים לשבת :
(תמד) שכח פת בתנור וקדש עליו היום כיצד יציל וכיצד יכלה :
(תמה) חיוב להסבים להוצאת שבת ולבצוע על לחם משנה ומצוה שיהיה אחת מהם ככר של עילוב :
(תמו) איסור והיתר הלחת קערות וכוסות וצלוחיות בשבת :
(תמז) מצות שלש סעודות ועונג שבת ושכר משמר שבת כהלכתו :
(תמט) מנהג חכמים להתעטף מערב שבת ולצאת לקראת השבת ולערות בע"ש בהכנת צרכי שבת ולכבדו ולענגו כפי האפשר :
(תנ) מצוה להוסיף בהוצאת שבת ויו"ט ולשנות זמן אכילתו ממה שרגיל בחול :
(תנא) חיוב לסדר השולחן להציע המטה ולהדליק הנר בערב שבת ובמוצאי שבת ושכרו :
(תנב) היתר להציל בכלי אחד מזון כמה סעודות וכיצד יאמר לאחרים להציל עמו והמציל כלי תשמיש כיצד יציל ולהיכן יוליך מה שמציל :
(תנג) כיצד יכול לחוץ בפני הדליקה שלא תעבור ועלית וספר תורה שאחז בו האור כיצד תולך בפניו והיתר גרס כיבוי :
(תנד) כל שע"ג הטבלא כיצד מנער הטבלא להפילה :
(תנה) כל שאחורי הדלת ומנורה כיצד פותח ונועל כנגדו :
(תנו) עובד כוכבים או קטן שבאו לכבות אם מניחין אותם וכיצד אומר בדליקה כל המכבה אינו מפסיד :
(תנז) היתר כפיית הקערה על הנר ועל שאר דבר המזיק והיתר טלטול ואלתת גרף של רעי :
(תנח) מי הם המזיקין כגון לרעין נחשים הנהרגים בשבת או שדורסן לפי תומו והיתר דריסת הרוק לפי תומו :
(תנט) היתר טלטול פמוטות וקרונות כיצד :
(תס) כבוי שלהבת עצבים או מילת מים או הדליק נר בשבת כיצד מותר ליהנות ממעשיו :
(תסא) היתר ואיסור העמדת בהמה ע"ג עצבים בשבת :
(תסב) מרחץ המרחצת בשבת ונר הדלוק במסיבה כיצד יכול הישראל לרחוץ וליהנות שם במוצ"ש וכיצד נהנין מנר שדלק העובד כוכבים לעצמו :
(תסג) איסור והיתר השכרת מרחצו לעובד כוכבים וישראל ועובד כוכבים שקבלו שדה בשותפות כיצד יעשו בשכירות שבת :

כל הכלים

(תסד) היתר טלטול הדלתות וחזרתן אם נתפרקו וטלטול קורות ויתדות וקלדום ומגריפה ורחת ומזלג וכרכר וכוש ומחט ופגה שנטמנה בתבן וחררה בגחלין כיצד נוטלה :
(תסה) היתר אסוני יוקא בשבת :
(תסו) טלטול קנה זיתים וטלטול כלים שמקפיד עליהן כגון מסר הגדול וטלטול כלים שמלאכתן להיתר ושמלאכתן לאיסור :
(תסז) טלטול המכבדות שמכבדין בהן הבית והיתר כיבוד הבית :
(תסח) היתר ואיסור טלטול שברי כלים :
(תסט) היתר ואיסור טלטול לבנים שנשארו מהבנין וחרס קטנה ומגופת חבית שנכתתה ושיורי מחלצות שבלו ושיורי בלויי טליתות ושברי תנור ישן וכיסויי הכור :
(תע) כיצד ממלאין בתבן שבקילויה :
(תעא) כיצד ממלאין בנפית שקשורה בזמורה :
(תעב) איסור עשיית אהל והיתר תוספת אהל עראי בשבת וביום טוב :
(תעג) באיזה פקק פוקקין החלון ובאיזה קנה ובאיזה קורה נועלין הדלת :
(תעד) היתר ואיסור כיסוי כלים מלושין ומחוברין וכיסוי קרקעות :

מפנין

(תעה) כיצד מפנין התבואה והאוצר מפני האורחי' ומפני התלמידים ומפני עסק מצוה וכיצד אין מפנין :
(תעז) כיצד מטלטלין הלוף והחלב והחרדל ותבלי' זמורות וקש וחולין ועלים :
(תעח) איסור והיתר קטימת ממאכל בהמה והמלילה והבורר בקטן ובתמחוי :
(תעט) טלטול בשר חי ותפות ומליח וטלטול עצמות ומים מגולין ודג תפל ומליח :
(תפ) אימתי מותר לכוף הסל לפני האפרוחים ולהעלות בהמה שנפלה לאמת המים ולחות תרנגולת ושאר חיות ועופות עד שיכנסו ומי מדדין בחצר ואיסור סעקילה מן הארץ שום בעל חי :
(תפא) כיצד אשה מדדה את בנה וכיצד מדדין עגלים וסייחים :
(תפב) היתר ואיסור עשיית צרכי לידת הבהמה בשבת :
(תפג) אימתי מחללין השבת בשביל היולדת ועד כמה ממשך זמן הסכנה והיתר עשיית האש לחיה ולהולה ולמקיז דם והיתר עשיית צרכי הולד שנולד בשבת :

רבי אליעזר דמילה

(תפג) כיצד נותנין חמין ושמן ומוך ורטיה ע"ג מכה בשבת וכיצד מקנח פי המכה ומחזיר הלפיה :
(תפה) כיצד מחללין שבת על ספק בן ז' ואיסור הטלטול בן ח' ודאי וכיצד אמו מניקתו :
(תקו) הוי וקי שיש בין שבות לשבות ואין לך בו אלא מה שאמרו חכמים :

תולין

(תקו) איסור תליית המשמרת וגוד וכסא ומטה וסלקסל ומיני כלים משום חשש עשיית אהל :
(תקז) איסור המסמר שמרים משום בורר או מרקד כיצד :
(תקח) איסור עשיית עלים כשלה והיסרה כיצד והיתר נעיים וילון ומסך :
(תקט) היתר הוצאת הכובע בראשו כיצד :
(תקי) היתר נטיית ופריקת כילה וגוד ואיסור טלטול כילה שנעשית אחת מירכותיה :
(תקיג) היתר יציאה בכילה שתלויין בה אבנים ואיסור יציאה בכלים שאינה מלויית כהלכתה :
(תקטו) איזו העלמה מותר לצורכה מרככן :
(תקטז) כיצד נותנין מים למלין ויין ומים לצונן למשמרת ומסננין היין בסודרין ובכפיפה מצרים :
(תקיז) איסור נתינת סולר ע"פ כלי מלא כיצד ודברים שאסורין משום דמחזי כמשמרת :
(תקיח) היתר נתינת ביצה במסננת חרדל ותרדל שלשו בערב שבת כיצד ממחהו למחר :
(תקיט) שתיתי' שמתקן ושום שריסקו מע"ש כיצד מתקנן למחר ואיסור והיתר עשיית אינמלים ואלונטית ושריים חלתים :
(תקכ) היתר ספוג הכתונת לרכות :
(תקכא) כיצד שולק פשתם שמתוך בקנה :
(תקכב) טלטול ירק ויתר שתולין בו בשר ירק :
(תקכג) איסור גריפת הפטם וסילוק לצדדין ואימתי נוטל מלפני בהמה זו ונותן לפני זו ואיסור שריית ושפת הכרשינין וכברת התבן בכברה :
(תקכד) טלטול הקש שע"ג המטה ומכבש של בעה"ב ושל כובס ופוגלא הטמונה בקרקע :
(תקכה) כיצד מהדקין פלפלין בשבת :
(תקכו) הרוחץ במים כיצד ינגב וילך לביתו וכיצד בכרמלית כיצד מותר :
(תקכז) היתר קינוח הסים שע"ג רגליו ואיסור לגרד הכלי בקרקע משום אשויי גומות :
(תקכח) איסורי התמחים לפותח דלתי :
(תקכט) איסור הדוחק משום מחיצה (וסיכוך מכעלים) [וסכסוך בגדים] :
(תקל) איסור גריפת מגעל וסגלת ואימתי סכין אותו שמן :
(תקלא) איסור יציאת קטן במגעל גדול ואשה במגעל מרופט ומגעל חדש :
(תקלג) היתר השמטת מגעל מע"ג האימום :
(תקלד) היתר שכסוך מגעל ואיסור ליבונו וכיבוס הבגד :

נוטל

(תקלה) כיצד נוטל בנו או כלכלה עם האבן ואיסור נטילתן עם הדינר וכיצד מפיל האבן שע"פ החבית וכביש איסור על גבי החבית כיצד נוטל ממנה יין :
(תקלו) מעות שע"ג הכר כיצד מפיל אותן וכיצד מטלטל אותן ואימתי הוי הכר בסים לדבר האסור וכיצד מקנח לשנתת שע"ג הכר :
(תקלז) כיצד מעביר מע"ג השולחן עצמות וקליפין ופירורין וכל דבר שאין מאכל בהמה :
(תקלח) כיצד מקנחין בספוג וכיצד מטלטלין הכפוג :
(תקמ) טלטול גרעינין ותמרים וכיצד מטלטל המוקצה ואלנקי לגב ככר ותינוק :

חבית

(תקמא) חבית שנשברה כיצד מציל ממנה מזון ג' סעודות ונתפזרו לו פירות כיצד מלקטן :
(תקמב) איסור סחיטת זיתים וענבים תותים ורמונים ושאר פירות ומשקין היוצאין מהן כיצד מותרין וכיצד סוחט פירות לתוך האוכל ולא לתוך המשקין :
(תקמד) היתר לינק החלב למי שגונח מלבו והיתר מישוך קשקשין שבגיגור ותיקון כלאחר יד :
(תקמה) היתר ואיסור סחיטת כבשין ושלקות ואיסור דריסת הפילות :
(תקמח) היתר משקין שזבין מתלמא דבש וזיתים וענבים שריבקן מע"ש :
(תקמט) איסור שליית תמין או הדחת צונן למאכל ודבר שבריתו והדחתו הוי גמר מלאכתו כגון דג מליח וקולייס האספנין :
(תקנ) היתר שבירת חבית ובקיעת חותמות לאכול מה שבתוכו ואיסור עשיית פתח ונקיבת נקב ואיסור נתינת שפופרת ועשיית מגוב ואיסור נתינת שעוה ושמן ע"פ הנקב משום ממרח :
(תקנא) היתר נתינת תבשיל לבור ומים היפים ברעים וצונן בחמין :
(תקנב) מי שנשרו כליו במים כיצד מהלך בהן וכיצד שוטחן בחמה :
(תקנג) איסור והיתר כניעת הפלים :
(תקנד) איסור יציאה בפלים מקופלת ובמשמות הלרולין בסדינו ובסודר שעל כתפו כמנהג הלטנין ובפלים העשוי כמרזב :
(תקנה) הרוחץ כיצד מסתפג באלונטית ומביאה לביתו וכן שאר המדיחין כיצד מביאן לביתו דרך מלבוש :
(תקנו) היתר ואיסור סיכת שמן ומשמוש בני מעיים ולחשים ושאלת דבר מן השדים ועימול וגרידה במגרדת ואיסור לחיצה במים שצריך בני אדם להעלותו או במים שמטלטלין ואיסור עשיית אפיקטויזין :
(תקנז) אין מעמידין התינוק והיתר ליפוף וחזרת השבר ורפואה מי שנפרק ידו או רגלו :

שואל

(תקנח) כיצד שואל אדם מחבירו כדי יין ושמן וככרות וכיצד יניח אצלו משכון אם אינו מאמינו ואיסור ההלואה :
(תקנט) כיצד מונה אדם אורחיו ופרפראותיו ואימתי אסור למנות מן הכתב ואיסור הקריאה בשטרי הדיוטות :
(תקסא) באיזה מלאכה אסור או מותר להסתכל בשבת :
(תקסב) איזה כתב אסור לקרות בשבת :
(תקסד) כיצד יכול להפים עם בניו ובני ביתו ואיסור הפלת גורל :
(תקסו) איסור השכרת פועלים ואיזה מלאכה חפץ אסור או מותר וכיצד אומר לחבירו הנראה שתעמוד עמי לערב ואיזה תבואות מותרין או אסורין לתחום בשבת והיתר לומר למקום פלוני אני הולך למחר ואימתי אסור להחשיך על התחום :
(תקסז) איסור עשיית חפציו קודם שיבדיל וחובת הבדלה בכוס ובתפלה וכיצד יכול לעשות מלאכה אחר ברכת ההבדלה ונוסח הברכה :
(תקסח) על איזה דבר יכול להחשיך על התחום ועל איזה אסור והדברים שזכאי אדם באמירתן בשבת :
(תקסט) כיצד נותנין סכירות שבת לשכיר בהבלעה ואיסור ההספד בחלילין שהביא העובד כוכבים בשבת ולקבור בקבר ובחלילין שעשה העובד כוכבים בשבת ואיסור ההבלה ממלאכת שבת ומדבר שבת מהון לתחום :
(תקע) איסור הפיול בשדהו לדעת מה היא צריכה והטיול אצל פתח המדינה לצאת מהם כשתחשך :
(תקעא) צרכי המת שמותרין ואסורין לעשותן בשבת כיצד ממתין קורה שנשברה בשבת :

מי שהחשיך

(תקעג) מי שהחשיך לו בדרך כיצד יעשה בהבאת כיסו ולמי יכול ליתנה שיוליכנה לו וכן הוצאה מליאה בשבת כיצד יעשה ואם נתן כיס או כלים על החמור כיצד יעלם מעליו כשיגיע לעיר :
(תקעה) החשיך לו בדרך וחבילתו על כתפיו כיצד יכול לרוץ עד שיגיע לביתו וכיצד יפרקנה מעליו :
(תקעו) החשיך לו בדרך ובהמתו טעונה כיצד יפרקנה ואיסור התשמיש בבהמה ובצלדין של בהמה כיצד הדברים שמותר ליתן לפני הבהמה ואיסור כיבוק השתם והחרובין :
(תקעז) איבום ודליסת הגמל והמרלאת עגלים והיתר הלעטת גמלים ועגלים והלקוט תרנגולים ונתינת מים לפני אווזים ותרנגולין ונתינת מזונות לבלב ואיסור הלקטה ונתינת מים לפני יונים ודבורים ונתינת מזון לפני חזיר :
(תקעח) כיצד נותנים מים על גב מולסן ובגילה ובגילה הקלי ובחישת השתית :
(תקעט) סיתר חיתוך דלועין ונבילה לפני הבהמה :
(תקפ) כיצד מפיגין נדרים בשבת או נשאלין עליהם :
(תקפא) היתר פקיקת המאור כיצד והיתר מדידה של מצוה :

עירובין פרק קמא

(תקפב) שיעור גובה המבוי למעלה ולמטה והבא להגביהו או להשפילו כיצד ימעטנו או יגבהנו ושיעור מגד תולן המבוי ומבוי שכפלן מלגו כלפי לחיו כיצד יתירנו ע"י פס ולחי הבולט מגופן המבוי כיצד מתיר במבוי לבבו ואימתי צריך לחי אחר :
(תקפג) מבוי עקום הוא כמפולש וכיצד מתירין מבואות המפולשים לרה"ר וכיצד מתירין לרה"ר עצמו וכיצד ניתר מבוי שכפלן במלואו לחצר ונפרצה חצר כנגדה לרשות הרבים :
(תקפד) כיצד מתירין מבוי העשוי ככלל ומבוי שצדו אחד ארוך וצדו אחד קצר :
(תקפה) קורה משום היכר ולחי משום מחיצה וכיצד מעמידין תחת הקורה ובין הלחיים :
(תקפו) נתינת הקורה ע"ג מבוי ולא ע"ג יתדות וכיצד מעמיד הלחי ביהיה כלאה ומבוי שרחב יותר מעשרים אמה כיצד יתקננו לשנים :
(תקפז) שיעור רוחב המבוי כשאין לו צורת הפתח אם כיים לו צורת הפתח וצורת הפתח שאמרו כיצד ופתלות צורת הפתח שעשאה מן הצד :
(תקפח) הכשר מבוי ססוס ואחר שנפרצה במילואה למקום האסור לה :
(תקפח) לבון יש הנכנס לחצר ואיזה תיקון שאין שם כדי למלאות הימנה :

[אלפס חולין]

סימני הדינים הנמצאים ברב אלפס

(תקיט) ליזה הוי מחוי בלחי וקורה וליזה חלל ... ל' ... הכשר קורה שחיבה מגבת ממש לכותל וקורות המתחילות וקורה מקומה ושיעור לחיין גובהן לחבן ורוחבן ... נחי לחלי הבוי כמה מן המבוי הכשיר ושכלות לחי שהגביהו מן הקרקע שלשה טפחים :
(תקל) ... יתר מחילה ...
(תקלא) שיעור הסלע שלופתה במחילה ... או בסולן כיצד הוי מחילה :
(תקלב) שיירת שחנתה במדבר או יחיד כיצד עושין מחילה ... משלשה ... מחילה ...
(תקלד) שיעור ... :

עושין פסין

(תקלה) כיצד עשיית פסי בירלות ולמי כותלו ואיכותן בבבל ... :
(תקלו) כיצד יכול אדם לילך כמה מילין בשבת על ידי ... אמה ... :
(תקלז) כיצד מטלטלין בגנה וקרפף שהיא ע' אמה ... יותר ... בשבת בריוח או ביגול :

בכל מערבין

(תקלח) איבור ... בין השמשות :
(תקלט) ... זמן בקיום היום :

מי שהוציאוהו

(תקמ) מי שהוליכוהו מן התחום או שילא לדעת כמה אמות יש לו וכן אם החזירוהו לאחר שילא כמה אמות יש לו וכיצד יכול ליכנס לתחומו ע"י העלמה :
(תקמא) ... אלפים אמה ... כיצד מטלטל ...

כיצד מערבין

הדר

חלון

כיצד משתתפין

כל גגות

המוצא תפילין

פסחים מקום שנהגו

ערבי פסחים

יום טוב פרק קמא

פרק יום טוב

אין צדין

משילין פירות

יומא יום הכפורים

כתובות האשה שנתארמלה

אע"פ

גיטין השולח

הניזקין

חולין פ"ק

בבא קמא כיצד הרגל

שור שנגח הפרה

מרובה

סנהדרין חלק

שבועות פרק קמא

ע"ז פרק קמא

הלכות עירובין

שבת במה מדליקין

עירובין עושין פסין

בכל מערבין

מי שהוציאוהו

כיצד מערבין

הדר

חלון

כיצד משתתפין

כל גגות

הלכות יום טוב

שבת במה מדליקין

כירה

תולין

חבית

שואל

עירובין בכל מערבין

מי שהוציאוהו

חלון

פסחים ואלו עוברין

[אלפס דווילנא]

מקום שנהגו

ערבי פסחים

יום טוב פרק קמא

פרק יום טוב

אין צדין

המביא כדי יין

משילין פירות

הלכות חוה"מ

מועד קטן פרק קמא

מי שהפך

ואלו מגלחין

(אלף יכב) איסור קריעה ותלישה והכרחה במועד כיצד:

הלכות חמץ ומצה

ברכות כיצד מברכין

(קיב) קריאת הלעטה כיצד יוצא בו ידי חובתו בפסח:
(קיו) בפסח כיצד יבלע על לחם משנה שיהיה לחם עוני:

שבת פרק קמא

(רלו) חמץ כל שעה שאוכלו חוכלו:

פסחים פרק קמא

(תרפח) חיוב בדיקה חמץ ליל י"ד לאור הנר ושלא יאפהי: שום מלאכה ולימוד עד שלא יבדוק:
(תרפט) השוכר בית מחבירו אימתי מוטל על השוכר לבדוק או על המשכיר והמשכיר בית בחזקת בדוק ונמצא שאינו בדוק כיצד לא הוי מקח טעות:
(תרל) איסור החמץ משש שעות ולמעלה דאורייתא והחלוקה ופייג שעשו רבנן:
(תרלא) מי שיש חמץ או שאור ברשותו כיצד עובר משום בל יראה ובל ימצא ואם יש בידו חמץ בפקדון כיצד מבערו ואימתי חייב עליו:
(תרלב) המוצא חמץ ברשותו בפסח כיצד יעשה:
(תרלה) חמצו של נכרי שבביתו כיצד יכול להניחו בביתו:
(תרלו) מאימתי חל הוראת ביעור למפרש בים ויוצא בשיירא ועושה ביתו אוצר ומאימתי חייב לדרוש ולשאול בהלכות פסח:
(תרלז) הבודק כיצד יבטל ממון לבדיקה ועד כמה נמשך זמן הביטול שיועיל:
(תרלח) המקדש אשה בחמץ משש שעות ולמעלה אי הוי מקודשת:
(תרלט) העוסק במצוה ונזכר שיש לו חמץ בביתו כיצד יבטלנו:
(תם) נוסח ברכת ביעור של חמץ:
(תמב) לאיזה אור כשר לבדוק ובאיזה מקומות מהגית בפתם חייב לבדוק ובאיזה מקומות אין מעריכין אותו לבדוק וכיצד נמצא מבדיקה משום סכנה:
(תמג) אין חוששין שמא גררה חולדה חמץ ממקום למקום:
(תמד) בדיקה בליל י"ל וביום י"ד ובתוך הפסח ולאחר הפסח:
(תמה) כיצד יצניע החמץ אחר הבדיקה ואם נמצא חסר ממנייינו אימתי צריך לחזור ולבדוק:
(תמו) אם לאחר הבדיקה ראה עכבר או תינוק נכנס עם ככר אימתי צריך לחזור ולבדוק:
(תמז) הטעם למה אסרו חכמים שעה חמישית באכילת חמץ:
(תמח) י"ד שחל להיות בשבת כיצד מבערין החמץ:

כל שעה

(תמט) איזו שעה מיום י"ד החמץ אסור באכילה ובהנאה או אסור באכילה ומותר בהנאה:
(תמיב) חיוב בשר חמץ אם הוא בשרפה דוקא או השבתתו בכל דבר:
(תמיד) היתר חמץ של עובד כוכבים שעבר עליו הפסח:
(תמטו) איסור חמץ של ישראל שעבר עליו הפסח ואימתי אוסר בכל שהוא ואימתי אסור בעין דוקא ולא על ידי תערובת:
(תמטז) קדרות וכלים שנשתמש בהן בחמץ כל השנה כיצד יעשה אותם בפסח ומשתמש בהן לאחר הפסח:
(תמיח) כרכת שלשין בו חמץ כל השנה כיצד מכשירו לעשות בו מצה וכיצד מגעיל כיורים ועץ פרור וכלי מתכות וכלי אבנים ומזוגות וכלים שנשתמש בהן בכלי ראשון ובכלי שני וכיצד היא סדר הגעלה:
(תנב) כלי חרס אין להם היתר בהגעלה ואיזה כלי זכוכית יכול להכשיר:
(תנבב) איסור תשמיש בית שאור וחרוסת אפילו בצונן ובאיזה כלים של חמץ מותר להשתמש בהן מצה בצונן:
(תנבג) איסור והיתר חמץ של עובד כוכבים שהלוה לו ישראל עליו או עובד כוכבים שהלוה לישראל על חמצו:
(תנכד) בדיקת חמץ שנפלה עליו מפולת כיצד:
(תנכה) איזה מין ממיני דגן שיוצאין בהן י"ח מצה:
(תנכו) נאיזה מפקה כשר לשם המצות בין בלילה הראשונה בין בשאר לילות ואם מי פירות מחמיצין:
(תנכז) תלוש שחלטו בדבש ואיזה אינו לחם עוני ויוצאין בפת תלוש בנותחין ובפת הדראה ובפת נקיה:
(תנכח) שיעור ליתם העיסה בפסח בדיעבד ולכתחלה:
(תנכט) איסור עשיית סריקין המצויירין לגוי וכיצד:
(תנל) כיצד יוצאין בפת האפויה בתנור ובמעשה אילפס ובמלה נא ובמלה האפויה ע"ג קרקע וכיצד יוצאין ברקיק השרוי ולא במבושל והיוב שיהיה מתוקן מתרומה ומעשר ודלא ואם יוצאין בלחמי תודה ורקיקי נזיר:
(תנלא) באיזה אין יוקעת אדם יוצא ידי הובה מרור:
(תנלב) איסור שריית מורסן לתרנגולין ולאשה במרחץ ולעיסת תטין:
(תנלב) פת האפוי ואפוי שבשלו ותלוש שתלשו אינן באין לידי חימוץ:
(תנלג) היתר קמח שנפל עליו דלף טורד:
(תנלד) איסור והיתר והיקה ומיהוי קדירה בקימחא דאבישונא ואיכוך שבעין יחד:
(תנלה) איסור לעיסת השעורים ואם נמצא חטה בשעורה נמבקע כיצד אוסר:
(תנלו) איסור כל חליטה ולתיתה בזמן הזה:
(תנלז) חיוב לשמור חטים משעת קצירה ושפיכה שמבטעה כיצד מוכרין החטים שבה לישראל ולעובד כוכבים:
(תנלח) כיצד יכול למלול הקלוות בפסח:
(תנלט) איסור נתינת קמח לנוך חרדל וחרוסת:
(תנמ) מי תשמיש של נחתום כיצד שופכין אותם:
(תנמא) באיזה מקום כשר ללוש שם וכיצד מתעכבת התפה בפת וכמה כוס של מים יהיו לה בשעת לישה ואיסור מצה שנילושה במים שלא לנו בשוגג ובמזיד:

ואלו עוברין

(תנמב) עונש דגן גמור ועונש תערובת חמץ ועל איזה תערובת חמץ נוקין או אסור או מותר להשהותו בפסח:
(תנמג) כיצד מבער חמץ שנסדקי עליבה ועריבם העבדנין:
(תנמד) כיצד מבער קמח מצות ופת שעיפשה ושנפסל מאכילת כלב וקילור ואספלנים ורטיה ומלוגמא:
(תנמה) שיעור הימון לבצק החרש:
(תנמו) כיצד מפרישין חלה בפסח:
(תנמח) כיצד ג' נשים עסוקות בבצק אחד:
(תנמט) כל זמן שמתעסקין בפת אינו מחמיץ ואם תפחה העיסה כיצד שורפת בצונן וכמה גדה שיעור העיסה שלשין בבת אחת:
(תנג) איזה הם סימני השאור:
(תננה) י"ד שחל להיות בשבת כיצד מבערין:
(תננב) איסור אכילת מצה בערב פסח:

מקום שנהגו

(תננו) איסור עשיית המלאכה בערב פסח מן המנחה ולמעלה:
(תנסד) איסור אכילת גדי ונדי מקולס בלילי פסחים ואיסור לומר בשר זה לפסח והיתר לומר חטין אלו לפסח:
(תנסז) מה הן המלאכות האסורות והמותרות לעשות בערב פסח:

ערבי פסחים

(תנסח) איסור האכילה בערב פסח סמוך למנחה כיצד ואם אכל ונמשך סעודתו עד הלילה כיצד יעשה:
(תנסט) היתר אכילת דבר מועט ושתיה בערבי פסחים:
(תנפא) כיצד היא מצות הסיבה לכל אדם ... ולד' כוסות וכיצד היא ההסיבה ומי חייב בה ומי פטור הימנה:
(תנפא) הוצות ד' כוסות ומי חייב בהן ושיעור היין שמוזגין בו וכמה שותה ממנו רובו או כולו:
(תנפא) מצוה לחלק קליות ואגוזים לנערים ולחטוף מצה בלילי פסחים:
(תנפב) שיעור רביעית של טוס כמה הוא:

(תנפד) כיצד כל כוס מצוה בפני עצמו ואם מברכין על כל אחד ואחד מהן וסדר שתיית כיצד:
(תנפה) כיצד מברכין על הגפן אחר שתיית הכוסות:
(תנפו) מהו מברך על כוס ראשון והובת טיבול ראשון ואם אין לו אלא חזרת כיצד יעשה בשני הטבולים ומה הדברים שמגונה לתת בקערה:
(תנפז) מה הוא מברך על המצה ומה מברך על המרור והובת כורך כיצד ואיסור השהיית מרור בחרוסת:
(תנפח) הובת נט"י לטיבול ראשון ולטיבול ב' ולפני מי מביאין השולחן והקערה:
(תנפט) למה נקרא המצה לחם עוני וכיצד בוצע בלילי פסחים בין בשחל בחול בין בשחל בשבת:
(תנצ) מצות החרוסת וסדר עשייתו והובת לשאול מה נשתנה ותשובתו וסדר ההגדה היאך הדברים שחייב אדם לומר בלילי פסחים וקריאת ההלל וברכת אשר גאלנו והובה להגביה המצה והמרור ולא הפסח:
(תנצג) מה הוא מברך על כוס שלישי ועל כוס רביעי ומה היא ברכת השיר:
(תנצד) כיצד יש לו רשות לשתות בין הכוסות ועל כוס חמישי מהו אומר:
(תנצה) איסור האכילה אחר שאכל מצה שמורה ואיסור השתיה לאחר שגמר ההגדה על הכוסות:
(תנצו) מי שאין לו אלא כזית מצה שמורה כיצד יעשה והוספגין דרוכבנין ואפיקומן כיצד אדם ממלא כריסו מהן בלילי פסחים:
(תנצז) מי שאין לו יין בלילי פסחים כיצד יעשה הסדר:
(תנצח) מי שנולה לעשות הסדר בג' או ד' בתים כיצד יעשה:
(תנצט) מצות מצה דאורייתא ומרור דרבנן והשביע על אכילתה אימתי הלה שבעהו ואם ישנו קלמן או כלין כיצד יאכלו אח"כ האפיקומן:
(תס) מצות ברכת העומר כיצד:

מגילה הקורא למפרע

(אלף פב) כל הלילה כשר לספירת העומר:

מסכת עבודת כוכבים אין מעמידין

(אלף כלט) מאי לקוגיא מי הם המותגים והאכזגים לענין פסח:

הלכות ראש השנה

ברכות מי שמתו

(עז) בתקיעות אם שהה כדי לגמור את כולן אם חוזר לראש:

ראש השנה ראוהו בית דין

(תתקמב) מאיזה מין בהמה והיה יהיה השופר ויהיה כשר:
(תתקמג) בזמן בית המקדש כיצד היו תוקעים במקדש במדינה בראש השנה ביובל ובתעניות:
(תתקמד) פסלות שופר בקוק שדבקו ושופר שנסדק לאורכו או לרחבו וציפהו זהב והלחיב את הקלר ונקב שבבי שופרות והוסיף עליו כל שהוא ונקב וסתמו במינו או שלא במינו וכשרות שופר שקלפו ושיעור אורך השופר וכשרות שופר שגררו איזה קול כשר בשופר ואם נתן שופר בתוך שופר או שקלפו בזכרותו כיצד יוצא בו:
(תתקמה) תוקע לתוך הבור או הדות כיצד יוצא:
(תתקמו) שופר של עבודת כוכבים ומולד הנאה מתכוונו או משופר כיצד תוקע:
(תתקמז) חיוב הכוונה בשומע ומשמיע בתקיעת שופר בין יחיד בין לצבור ומי הם החייבין בתקיעות ומי הם הכשרים להוציא אחרים י"ח:

יו"ט של ר"ה

(תתקמט) ר"ה שחל בשבת כיצד היו תוקעין במקדש ובמדינה ובזמן הזה כיצד יכולין לתקוע בשבת בראש השנה:
(תתקנב) סדר ברכות של מוסף בר"ה ופסוקים של מלכיות זכרונות שופרות:
(תתקנג) אימתי ש"ץ המתפלל מוסף יכול לתקוע הוא בעצמו על הסדר:
(תתקנד) למה אין אומרים הלל בר"ה ויוה"כ:
(תתקנה) איסור עשיית שום מלאכה דאורייתא ודרבנן כדי להביא ולתקן שופר ביו"ט של ר"ה והיתר נתינת גו מים לצחצחו:
(תתקנו) הקטנים כיצד הותר להם לתקוע בשבת ולגדולים להתעסק עמהם:
(תתקנז) המתעסק והשומע מן המתעסק כיצד לא יצא:
(תתקנח) סדר התקיעות של תשר"ת תש"ת תר"ת בין ביושבה בין בעמידה ושיעור אורך התקיעות ונוסח הברכה ואיסור השיחה בתקיעות:
(תתקנט) שמע התקיעות בסירוגין ושמע בני אדם כאחד או בזה אחר זה או שהה בתקיעות כל היום אימתי יצא:
(תתקס) תקיעות של ר"ה ויוצא וכן ברכות למוסף מעכבות זו את זו ובציבור תובה לשמוע התקיעות ביושבה ובעמידה על הסדר:
(תתקסא) יחיד אינו מחויב לשמוע התקיעות על סדר ברכה של מוסף ויחיד מוציא יחיד מידי תקיעה ולא ידי ברכות מוסף ולצבור יקדים ללכת למקום שתוקעין אפילו על הספק:
(תתקסב) אימתי ש"ץ מוציא רבים י"ח בתפלות ר"ה ויוה"כ וכיצד צריך להסדירן תחלה:
(תתקסג) בר"ה אין מזכירין בתפלה ר"ח ותובה לומר בו זמן:

מגילה הקורא עומר

(אלף פב) כל היום כשר לתקיעת שופר:

הלכות שביתת עשר ותשובה

שבת פרק שואל

(תקעג) חיוב התשובה בכל יום והוידוי:

פסחים פרק מקום שנהגו

(תתנט) מצוה לעסוק בתורה אפילו שלא לשמה:
(תתסה) מצות הדלקת נר בערב יוה"כ וכיצד תלוי במנהג:

תענית פרק קמא

(תתפט) יזהר אדם מלחטוא אפילו בספר שקורות ביתו מעידין בו:

סדר תעניות

(תתכד) המתודה צריך לגמור בלבו שלא לשוב לאותה עבירה:

בשלשה פרקים

(תתמג) גודל השמחה ויו"ט שהיה ישראל ביום הכפורים וט"ו באב:

ביצה המביא כדי יין

(תתקז) נשים השותות יין ביו"ט ביום הכפורים אין נוהגין כן היום שיהיו סיגגים ולא מזלזום:

ר"ה פרק קמא

(תתקלד) בפסח העולם ניזון על התבואה ובעצרת על פירות האילן ובחג על המים ובראש השנה אדם ניזון והדברים שמזכירין על ידי שופר:
(תתקלה) תובה לתקוע ולהריע בר"ה כדי לערבב השטן וכיצד האדם ניזון:
(תתקלו) כיצד דנין האדם לפי מעשיו ודברים שמזכירין עונות האדם:
(תתקלז) דברים שקורעין גזר דינו של אדם:
(תתקלט) כיצד כל אדם לדיק רשע בינוני ניזון בר"ה ויראה כל אדם עצמו כאילו הוא בינוני וכל מעשיו של אדם נידונין אחר רובו ומי הם שיש להם חלק לעוה"ב או לא ומי הן הנידונין בגיהנם וכיצד הוא משפט הרשעים בגיהנם ופי' י"ג מדות והובה להזכיר בכל גרה מעלת התשובה לעולם וביותר בעשרת ימי תשובה ומעלה מעביר על מדותיו:

יומא יום הכפורים

(תתקסד) איסור אכילה ושתיה ביוה"כ ושאר עינויין מן התורה:

(תתקסה) כיצד המילו הרחיצה והסיכה למולך בטיט וחולה ולמי שתטעין ברחצו ונותן פת לתינוק ולריך להקביל פני רבו ולשמוע הדרשה ושומרי פירות ובאיזה דבר מותר להלטנן או אסור:
(תתקסז) כיצד מעביר מפה שרויה במים ע"ג עיניו ביום הכפורים:
(תתקסח) באיזה סנדל מותר ללאת ואיסור גם לתינוקות בנעילת סנדל:
(תתקסט) תוספת יוה"כ מחול על הקדש בכניסתו וביציאתו:
(תתקע) היתר הרחיצה למלך ולכלה ונעילת הסנדל לחיה ומפני הסכנה וחיוב כיבוד יום הכפורים בכסות נקיה:
(תתקעא) חיוב חינוך ותינוקת בתענית ביוה"כ כיצד ועוברה שהריחה כיצד מאכילין אותה:
(תתקעב) חולה כיצד מאכילין אותו ביוה"כ ועל פי מי וכיצד מאכילין מי שאחזו בולמוס:
(תתקעו) איזו עבירה מתכפרת בתשובה ואיזו ביסורין ואיזו יוה"כ מכפר ואיזו מיתה ממרקת ועונש חילול השם ומה הוא בכלל חילול השם:
(תתקעז) מעלת קורא ושונה ונושא ונותן באמונה ודיבורו בנחת עם הבריות ומעלת התשובה:
(תתקעח) היכי דמי בעל תשובה ואיזה עבירות יגלה ואיזה יכסה ויחיד או לבור שעברו עבירה על כמה פעמים מוחלין להם ולריך המתודה שלא יחזור על העבירה ועבירות שהתודה עליהן יוה"כ זה חוזר ומתודה עליהן יוה"כ האחר וחיוב לפרש החטא ומצוה לפרסם החנפים:
(תתקעט) מעלת מזכה הרבים ועונש המחטיא והאומר אחטא ואשוב או אחטא ויום הכפורים מכפר אין לו כפרה:
(תתקפ) לריך אדם לרלות חבירו שחטא לו וכיצד יפייסנו בין חי בין מת:
(תתקפא) מה הן העשרים וארבעה דברים המעכבין את התשובה:
(תתקפב) חיוב הוידוי בעיוה"כ וביוה"כ בתפלה בין יחיד בין לבור כיצד ומה עיקרו של וידוי:
(תתקפד) לואה קרי ושאר הטמאים כיצד טובלין ביום הכפורים:
(תתקפד) לואה קרי ביוה"כ כיצד ידאג כל ימות השנה ויעשה תשובה:

מועד קטן ואלו מגלחין

(אלף קפח) אם רואה אדם שילרו גובר עליו כיצד יעשה להשקיטו:

קידושין פרק קמא

(תרמז) מעלת ושכר עושה מצוה אחת ומכריע כל העולם לכף זכות:

חולין שילוח הקן

(תתנה) אם אפילו במצוה קלה אמרה תורה למען ייטב לך כ"ש במצות החמורות שייטיבו לו:

סנהדרין חלק

(אלף מב) כיצד כל ישראל יש להם חלק לעוה"ב ועונש האומר אין תחיית המתים מן התורה או אין תורה מן השמים:
(אלף מד) עונש מחלל קדשים ומבזה מועדות ומפר ברית ומגלה פנים בתורה שלא כהלכה:
(אלף מו) מי הוא הנקרא אפיקורוס או מגלה פנים בתורה ועונשן:
(אלף מז) מי הוא בכלל קורא בספרים החיצונים ועונשו ואיסור קריאת פסוק של תורה בבית המשתאות כמין זמר ועונשו החמור:
(אלף נ) מי הן ד' כתות שאינן מקבלות פני שכינה:

ע"ז פרק קמא

(אלף קלג) הפושעים שחזרו בתשובה כיצד מקבלין אותם:
(אלף ליא) אזהרה שלא ליכנס במקום ללים והרחקתו מהם ועונש המתלוצץ ואזהרה על כל אדם לעשות תשובה בעודו איש חזק ובריא:

הלכות סוכה

פסחים ערבי פסחים

(תנלח) הנשבע שלא ישב בסוכה כיצד חלה שבועתו:

י"ט פרק המביא

(תתקנט) איסור הסתפקות מעצי סוכה כל ז' ומנוי סוכה וכיצד מועיל שם התנאי:

סוכה פרק קמא

(תתקסה) שיעור גובה הסוכה מלמעלה ומלמטה ופסולתה כשאית גבוהה למעלה מכ' וכשאינה גבוהה י' וכיצד ימעטנה בכרים וכסתות ותבן והוזין שירלדין ממנה להוכה ובבנין אלטבא וכיצד חוקק בה להשלימה לי' טפחים וכיצד הוזין ממעטין בה לפוסלה וכשרות דופן עקומה משתי רוחות:
(תתקסו) כמה לפנות לריך לסוכה וכשרותה בשתי דפנות ושלישית אפילו טפח כיצד ודפנות שהן כמין גאם או כמבוי או שסיכך על גבי גבוי ופני בירלאות אימתי חשיבי דופן כשר:
(תתקסז) פסלות סוכה בשמשה מרובה מצלתה וסוכה העשויה כמין צריף:
(תתקסח) לא יעמיד כלאו ולוגנו בסוכה ושולחנו בתוך הבית:
(תתקסט) שתי קוצות של יוצרים זו לפנים מזו מי מהן הויא סוכה:
(תתקע) כשרות סוכה גנב"ך וסוכת רקב"ש וסוכה ישנה:
(תתקעב) איסור עצי סוכה כל ז' ועייהן וכיצד מועיל שם התנאי:
(תתקעג) פסלות סוכה שתחת האילן וסוכה שעל גבי סוכה מי מהן הויא כשרה:
(תתקעד) פסלות וכשרות סוכה שפירס עליה סדין או שפירס סדין בתוכה ע"ג קינוף או ע"ג נקליטין:
(תתקעה) נויי סוכה אימתי מועיל להן תנאי להסתפק מהן:
(תתקעו) נויי סוכה אימתי ממעטין בסוכה ואזהרה שלא נשמות בגד ע"ג סוכה לנוינו:
(תתקעז) כילה בסוכה כיצד מותר לישן תחתיה:
(תתקעח) פסלות סוכה שהדלה עליה גפן או דלעת ואחיכה מעשה ולא מן העשוי:
(אלף) מאיזה דבר כשר לעשות הסכך ומאיזה דבר פסול והמסכך בנסרים אימתי כשרה או פסולה ופסלות סכך משפודין של מתכת כיצד:
(אלף א) תקרה שאין עליה מעזיבה כיצד מסככה וכיצד מקרה סוכתו בשפודין ובארוכות המטה:
(אלף ב) כיצד יכול לחטוט בגדיש לעשות לו סוכה:
(אלף ג) שלשל דפנות מלמעלה למטה או להפך או שהרחיקן מן הסיכוך כיצד שוין לדופן ומחצלי ופס ד' ומשהו כיצד מתירין במשך סוכה משום דופן:
(אלף ד) כיצד מסככין על בית שנפחת ובאמלע המוקפ' אכסדרה וסכך פסול כיצד פוסל באמצע ומן הצדדים לאויר כיצד פוסל באמצע ומן הצד ואם אמרי' לבוד אפי' באמצע:
(אלף ה) כיצד מסככין ע"ג אכסדרה שיש לה פצימין או שאין לה ואימתי אמרי' פי תקרה יורד וסותם:
(אלף ו) פסלות סוכה כמין צריף או שאין לה גג טפח:
(אלף ז) כיצד ישן בכילה בסוכה דלא להוי כסוכה בתוך סוכה:
(אלף ח) כיצד מסככין במחללאות ובבודיא:

הישן

(אלף ט) כיצד הישן בסוכה לא יצא ידי חובתו:
(אלף י) פסלות סוכה שסמכה בכרעי מטה וכיצד מסכך על המטה:
(אלף יא) כשרות סוכה המדובללת ושצלתה מרובה מחמתה או שעוין הצל והחמה וסוכה המעובה כמין בית:
(אלף יב) כשרות סוכה שעשאה בראש העגלה ובראש הספינה וכשרות סוכה שעשאה בראש האילן ועל הגמל ואימתי יכול לעלות לה ביו"ט:
(אלף יג) אילנות כשרים לדפנות והדופן לריך שיהיה יכול לעמוד ברוח מצויה:

(אלף יד) העוסקין במצוה והמצטערים וחתן ושושביניו וחולה ומשמשיו והולכי דרכים ושומרי העיר וגנות ופרדסין כיצד פטורין מן הסוכה וחיוב האבל בסוכה:
(אלף טו) היתר אכילת עראי ולא שינת עראי חוץ לסוכה ושיעור אכילת ושתיית עראי:
(אלף יז) חובה לאכול בסוכה בלילי יום טוב הראשון של חג ומשם ואילך אין קבע לסעודות ומי שלא עשה בערב י"ט יעשנה בחג:
(אלף יח) אדם יוצא בליל ראשון בסוכת חבירו שהשאילה לו:
(אלף יט) שיעור מסך תורך הסוכה:
(אלף כ) פטור נשים ועבדים וקטנים מן הסוכה ואיזה קטן חייב בה כיצד כל ז' עושה סוכתו קבע ודירתו עראי ואיזה כלים מכנים בסוכה וחיוב האכילה והטיול וההגירסא בסוכה וכיצד יכול לפטור עצמו מן הסוכה בשביל ירידת גשמים בין מן האכילה בין מן השינה:

לולב וערבה

(אלף כז) חיוב ברכת סוכה כל שעה שנכנס בה כיצד:
(אלף כח) העושה סוכה כיצד יברך והנכנס לישב בה כיצד יברך וכיצד יסדר ברכות של סוכה עם הכוס בליל ראשון ושני של חג:
(אלף ס) בשמיני יושבין בסוכה בלא ברכה:
(אלף סא) שמיני עצרת הוא חג בפני עצמו לתפלה ולזמן ולהזכיר בו מעין המאורע בברכת המזון:
(אלף סב) חיוב השמחה וכבוד בי"ט האחרון של חג וכיצד מתיר סוכתו ופוסלה אחר ז' ימים:

הלכות לולב

הלכות קטנות

(לעג) קטן היודע לנענע הלולב כיצד אביו חייב לקנות לו:

ראש השנה פרק בתרא

(תתקכ) כיצד לולב ניטל במקדש ובמדינה בשבת ובחול:

סוכה פרק הישן

(אלף יח) אין אדם יוצא ביום ראשון בלולב שאול מחבירו:

לולב הגזול

(אלף כב) פסלות לולב גזול ויבש ושל אשרה ועיר הנדחת:
(אלף כג) פסלות וכשרות לולב קטום ופלוק בראשו ועביד כי הימנק וכוון וקלוץ וכפוף ופלוק וחרות ועקוס ופליק בחד הוצא ונפרצו עליו או נפרדו או נתלקה התיומת ונינו הל ברזל:
(אלף כד) שיעור אורך הלולב ושיעור אורך הדם וערבה:
(אלף כה) פסלות הדם גזול ויבש ושל אשרה ועיר הנדחת:
(אלף כו) כיצד נקרא עבות ופסלות הדם שוטה וכמה הוא שיעור עבות וכשרות הדס מלראה ואם יבשו רוב עליו או נקטם ראשו או נפרצו עליו או שענביו מרובין מעליו אימתי כשר או פסול ואיסור למעט ענביו בי"ט:
(אלף כז) יש להוסיף עד שלים להידור מצות לולב:
(אלף כז) להידור מצוה אוגדים הלולב ואם לא אגדו מעי"ט כיצד אגדו בי"ט:
(אלף כח) פסלות ערבה גזולה ויבשה ושל עיר הנדחת ואשרה ושנקטם ראשה ושנפרצו עליה וכשרות כמושה ושנשרו מקצת עליה:
(אלף כט) סימני הערבה להכיר מה היא הכשרה או הפסולה:
(אלף ל) חובה ליטול ג' הדסים ושתי ערבות ולולב א' וכיצד ד' מינין שבלולב מעכבין זה את זה וכיצד אין מוסיפין ואין פוחתין ואין מביאין מין אחר תחתיהן והאתרוג אינו נאגד עם שאר מינין ואם נטל כל מין לבדו יצא:
(אלף לא) פסלות אתרוג גזול ויבש ושל אשרה ועיר הנדחת ושל ערלה ותרומה טמאה וטהורה ומעשר ודמאי כיצד:
(אלף לב) אתרוג שעלתה בו חזזית או שניטלה פטמתו ובוכנתו או שנקלף או שנסדק או שניקב או שחסר ותפוח וסרוח וכבוש שלוק לבן והמנומר כרור היוק כושי גוסס מגודל בדפוס אימתי כשר או פסול:
(אלף לג) כיצד יוצאין ביום שני באתרוג חסר:
(אלף לד) שיעור אתרוג קטן וגדול וכיצד אוגד לולב במשיחה ונוטלו במקום המשיחה וכיצד יטלנו לרך כבוד והידור ואיזה דבר חוצץ בלקיחתו:
(אלף לה) איסור להריח בהדס של לולב ומותר להריח באתרוג:
(אלף לז) נטילת לולב בימין ואתרוג בשמאל ומברכין על הלולב וכיצד ינענע ובאיזה מקום בהלל ינענע:
(אלף לח) כל היום כשר לנטילת לולב:
(אלף מב) איכו רשאי לקנות אתרוג בשביעית:
(אלף מג) כיצד לולב ניטל במקדש ובמדינה בין בחול בין בשבת:
(אלף מד) כיצד אדם יוצא בלולב שאול ואם נתנו לו במתנה כיצד יוצא ביום ראשון ואין או שותפין כיצד יוצאין בלולב של שותפות:
(אלף מה) כיצד מצוה להיות כל היום הלולב בידו והמוציא לולב לרה"ר אימתי חייב על ההוצאה:
(אלף מו) היתר חזרת הלולב למים ביום טוב ולהחליף המים בחוה"מ:
(אלף מז) כיצד צריך לצאת בלולב לרך גדולתו וכיצד יגביהנו שילא בו מיד:
(אלף מח) חיוב קטן בלולב כיצד:

לולב וערבה

(אלף כל) הטעם למה אין הלולב ניטל במדינה בשבת ובשבת אין מקיפין המזבח וחובת ערבה ביום ז' של חג כיצד ומצות תקיעתה ונטילתה בפני עצמה ושיעורה ואינו יוצא בערבה שבלולב ליום ז':
(אלף נה) העושה לולב לעצמו כיצד יברך על נטילתו ביום ראשון וביום שני וכיצד יברך עליו שהחיינו:
(אלף נט) האתרוג בשמיני ספק שביעי והיתרו בתשיעי ספק שמיני וכיצד מותר לאכול האתרוג בכל יום כשהפריש מהן ז':

הלכות ר"ח וחנוכה

ברכות היה קורא

(לה) כיצד פוסק בקריאת הלל:

מי שמתו

(עז) בהלל אם שהה כדי לגמור את כולה אם חוזר לראש:

שבת במה מדליקין

(סה) באיזה פתילות ושמנים מדליקין בהן בחנוכה ואיסור התשמיש לאורה וזמן הדלקתה ושיעור השמן שנותנין בה וכיצד כבתה אין זקוק לה:
(סו) כמה נרות מדליק בחנוכה ומקום הנחתה וטעם למצות חנוכה וחיוב לגמור בו ההלל ולומר על הנסים וחומר מלות שמחת חנוכה:
(סז) חנוכה שאירע בשבת אם יקדים נר חנוכה לנר שבת או לא וכיצד אסור להשתמש מנר חנוכה ולהדליק ממנה נר אחר:
(סח) כיצד ההדלקה עושה מצוה ולא הנחה ומי חייב בנר חנוכה וכיצד יזהר המדליק שלא יתכוון להרואה שלצרכו הדליק:
(סט) כיצד האכסנאי חייב בנר חנוכה וכמה ברכות מברכין עליה:
(סי) חצר שיש לו שני פתחים כיצד מדליקין בו ונר שיש לו הרבה פיות או קערה שהקיפה פתילות אימתי עולה לכמה בני אדם:
(סיח) חומר מצות נר חנוכה ולאיזה מצוה יקדימנה:
(סיח) הימים שגומרין בהן ההלל והימים שקורין אותו בדילוג ואימתי מברכין על קריאת ההלל:

פסחים מקום שנהגו

(תנח) איסור עשיית מלאכה בר"ח כיצד תלוי במנהג:

ראש השנה פרק קמא

(תתקלב) אם בכיון נבראת העולם או בפסח והבלים שאילעו בניסן ופסח ותשרי:

(תתקמ) מה הן החדשים ששלוחי ב"ד יוצאין להודיע קבוע החדש:

יומי טוב של ראש השנה

(תתקנד) למה אין אומרים בר"ה ויוה"כ את הלל:
(תתקנט) בהלל שהה כדי לגמור כולה אינו חוזר לראש:

סוכה פרק הישן

(אלף לט) עבד או אשה וקטן מקרין לפני הגדול הלל יוצא עונה אחריהם:
(אלף מח) מנהג קריאת הלל היאך ביחיד ובלבור ואימתי מברכין עליו בין בתחלה בין בסוף:

מגילה פרק קמא

(אלף עב) למה אין אומרים הלל בפורים:

שבת פרק כלל גדול

(תלב) מצוה לחשב בתקופות ומזלות:

הלכות מגילה

ברכות היה קורא

(לה) כיצד פוסק בקריאת המגילה:

מי שמתו

(עז) במגילה אם שהה כדי לגמור את כולה אינו חוזר לראש:

תענית פרק בד' פרקים

(תתלו) משנכנס אדר מרבין בשמחה ודנין עם העובד כוכבים:

ראש השנה פרק בתרא

(תתקנט) במגילה שהה כדי לגמור את כולה אינו חוזר לראש:

מגילה פרק קמא

(אלף סב) זמנים שקורין בהן המגילה בני הכפרים ובני כרכים ואיזה נקרא כרך ואיזה כפר והמקומות הסמוכין שנכללין בכלל כפר או כרך:
(אלף סד) מת מצוה דוקא קודם לקריאת המגילה ולא שאר מצות וחיוב כהנים ולוים וישראלים נשים בקריאתה:
(אלף סה) חיוב קריאת מגילה בלילה וביום:
(אלף סו) פורים שחל בשבת אין קורין בו את המגילה אבל דורשין בענינה:
(אלף סז) מגילה אימתי נקראת ביחיד ואימתי נקראת בעשרה:
(אלף סח) כיצד אינו קורא במגילה כתובה בין הכתובים וכיצד פוסקה כאגרת וכל מיני שמחה מקדימין ולא מאחרין:
(אלף סט) קראו המגילה באדר ראשון ונתעברה השנה כיצד חוזרין וקורין והדברים שיש בין אדר הראשון לאדר השני:
(אלף ע) מלות סעודת פורים ומלות משלוח מנות ומתנות לאביונים בו בלילה וביום:
(אלף עא) איסור הספד ותענית בפורים והנוכה ולפניהם ולאחריהם והיאך אותר לנביאים לכתוב המגילה בין הכתובים:
(אלף עב) למה אין אומרים הלל בפורים:
(אלף עג) קורין עשרת בני המן בנשימה אחת וכיצד שכותבין וי"ו דויזתא וכיצד היא שירת בני המן כתובה:

הקורא למפרע

(אלף עד) הקורא המגילה למפרע או על פה או תרגום בשאר לשונות לא יצא ולשון הקדש כשר לכל וכיצד קורין בשאר לשונות ללועזות. קראה סירוגין כי וכיון השמיט בה הסופר אותיות פסוקין וקראן ע"פ או שהיו בה אותיות מטושטשות אימתי יצא י"ח. השומע הקורא פסוק או שמלא הגדול שקראו חציה להיכן יתחיל קראה מתנמנם או שקרא פסוק פסוק וכותבו ומגיהו כיצד יצא וחיוב הכוונה בקריאתה כיצד:
(אלף עו) מגילה לריכה שרטוט:
(אלף עח) חיוב כתיבת המגילה בדיו ולא בסם אחר ובספר ואשורית:
(אלף עט) בן עיר שהלך לכרך או להפך באיזה יום קורא המגילה:
(אלף פ) לריך שתהיה כל המגילה כתובה לפניו ושיקראנה כולה:
(אלף פא) כיצד הוא פורים ובאיזה הוטין ואימתי קורין במגילה שבין הכתובים:
(אלף פב) מי כשר לקרות המגילה וחיוב קריאתה ביום וכל היום כשר לקריאתה:

הקורא עומד

(אלף קיג) כיצד קורין המגילה עומד או יושב באחד או בשנים או בעשרה כאחד:
(אלף קיז) ברכת המגילה לפניה ולאחריה בלילה וביום:

בבא מציעא האומנין

(תעד) מגבת פורים לפורים כיצד:

הלכות תענית

ברכות אין עומדין

(קיב) איסור שחוק וזמר והנהגת עצמה בראש לאחר חורבן הבית ואיסור לומר פסוק כמין זמר בבית המשתאות כיצד:

שבת פרק קמא

(רפד) כיצד מתענין תענית חלום אפילו בשבת והמתענה בשבת יעשה תענית על תעניתו לכפרה:

במה אשה

(שמג) תכשיט שמתענין על פני כלות אין בו משום עטרות כלות:

פסחים מקום שנהגו

(תנסו) עשיית מלאכה בט"ב כיצד תלוי במנהג:

תענית פרק קמא

(תתז) כשהגיע י"ז במרחשון ולא ירדו גשמים כיצד גוזרים תעניות ומה הן אסורין באותן התעניות ובאיזה ימים גוזרין אותם ומי חייב בהן:
(תתח) המתענה על חולה ונתרפא או על צרה ועברה והולך ממקום שמתענין למקום שאין מתענין או להפך כיצד יעשה:
(תתט) חובה על כל אדם להשתתף בצרת לבור ולא נפרוש מהם:
(תתי) יחיד שקבל עליו תענית ב' ימים או לן בתעניתו כיצד מתפלל עננו ותענית צריך קבלה מבעו"ש [ובשלמה עד] שקיעת החמה בכפיו:
(תתיא) באיזה תענית אסור לאכול ולשתות בלילה שלפניו:
(תתיב) באיזה תענית אסור לאכול ולשתות בו אחר סעודה המפסקת וכיצד אסור:
(תתיג) כיצד טועם עד כדי רביעית בתענית:
(תתיד) הגודל להתענות ובכח ואכל אימתי מתענה ומשלים ואימתי אינו לבד את תעניתו וכיצד לוה אדם תעניתו ופורע וכיצד מתענין על החלום:
(תתטו) באיזה מקום בתפלה מתפלל עננו בין יחיד בין לבור:
(תתטז) הגיע ר"ח כסליו ולא ירדו גשמים כיצד גוזרין תענית עוד ומה הן הדברים שאסורין בהן ומי חייב להתענות בהן:
(תתיז) כיצד מקילין באיסור רחיצה סיכה מלאכה ונעילת סנדל בתעניות אלו:
(תתיט) עברו תעניות אלו ולא נענו כיצד חוזרין לגזור תעניות עוד והדברים שאסורין בהם ומי חייב בהן ואם לא נענו באלו אין גוזרין עוד ובשאר צרות גוזרין עד שיענו:
(תתכא) עברו תעניות האמורות ולא ירדו גשמים כיצד ממעטין במשא ומתן ובשמחה ונישואין ואירוסין ושאלת שלום וכיוצא בזה על שירחמו והיחידים כיצד מחמירין על עצמן בעינוי ואימתי הגשמים סימן ברכה:

סדר תעניות

(תתכב) סדר תעניות בהצורות ואמציעות והתרועות בתפלה ויאלת התיבה והתיבה אפר בראש ובעלרות דברי כיבושין ובכיכור שקין ויציאה לבית הקברות ובהכנעת גו:

(תתכה) מי ראוי לעמוד ש"ץ בימי התעניות וסדר התפלה והתקיעות :
(תתכז) תנו"ר ימים הכתובים במגלת תענית ובטול מגלת תענית חוץ מחנוכה ופורים ולעולם יאמר אדם אבינו מלכנו :
(תתכח) הימים שיחידין גוזר בהן תעניות או לא ואם התחיל כיצד משלימין :
(תתכט) המתענה בע"ש כיצד מתענה ומשלים :

סדר תעניות אלו

(תתל) כיצד מתענין ומתריעין בין על הגשמים בין על הדבר או משונה ושדפון או ירקון וארבה וחסיל וחיה רעה וחרב והיונקים שיש ביניהם בארץ :
(תתלא) כל צרה שלא תבא מתריעין אפילו בשבת ומתענין :
(תתלב) אזהרה ליחיד שלא יסגף עצמו בתענית :
(תתלג) אין מתענין על רוב גשמים אלא בגולה :
(תתלג) עד מתי יהיו גשמים יורדין ויהיו הצבור פוסקים מתעניתם :
(תתלד) כיון שמתענין וירדו גשמים קודם חצות או אחר חצות אימתי ישלימו וכיצד אומרים הלל הגדול ומברכים על ירידתן :

בד' פרקים

(תתלו) הלכות שאירעו בי"ז בתמוז ובט' באב וחיוב מיעוט השמחה באב והעסקות עם העובד כוכבים :
(תתלז) איסור תספורת וכיבוס בשבת שחל ט' באב בתוכה כיצד והיתר אכילת בשר ויין בט' באב שחל בשבת :
(תתלח) איסור אכילת בשר ושתיית יין בסעודה המפסקת ומהו אוכל ושותה בה :
(תתלט) איסור רחיצה סיכה נעילת הסנדל תשמיש המטה וקריאת התורה בתשעה באב :
(תתמ) אין תענית צבור בבבל אלא ט' באב וחיוב [illegible] :
(תתמב) תקנות שהתקינו חכמים לזכר אבלות ירושלים אחר החורבן בבנין בתים ותכשיטי נשים ושמחת חתנים :
(תתמג) איסור עשיית מלאכה בט' באב כיצד ודין מי שאוכל ושותה בט' באב או שאוכל בשר ושותה יין בערב ט' באב :

ראש השנה פרק קמא

(תתמח) כיצד בטלה מגילת תענית חוץ מחנוכה ופורים :

יומא יום הכפורים

(תתמט) כיצד מעביר מפה שנויה על גבי עיניו בט' באב :

בבא בתרא המוכר את הספינה

(תתנ) עד כמה הבעל הפרקמטיא שמפריעין עליה אפילו בשבת :

הלכות מילה

שבת רבי אליעזר דמילה

(תתנא) היתר ואיסור הבאת האיזמל דמילה בשבת ולחתוך העלים ולכרי מילה שמחללין עליהן השבת :
(תתנב) מילה כיצד דוחה שבת וצרעת :
(תתנג) זמן מצות מילה ביום ולא בלילה :
(תתנד) אימתי מצות מילה על האב או על ב"ד או על עצמו :
(תתנה) איזה צרכי מילה מותרין לעשותן ואיזה אסורין בשבת בין במילה עצמה בין ברפואתה :
(תתנו) חיוב על המוהל למצוץ הדם וכיצד עושין לבשר החלוק שלא יסתכן :
(תתנז) קטן ירוק או אדום או שנבלע בו דמו ממתינין נמוגו עד שיבריא :
(תתנח) היתר חמין לקטן לרחוץ אותו ביום ג' למילתו שחל בשבת :
(תתנט) ספק ערלה ספק נולד בן ז' או בן שמונה אנדרוגינוס ומי שנולד בין השמשות ונולד כשהוא מהול כיצד אין דוחין שבת :
(תתס) נולד מהול כיצד מהלין אותו בין בחול בין בשבת :
(תתסא) גר מהול אם מטיפין ממנו דם ברית :
(תתסב) אנדרוגינוס אם מחללין עליו השבת :
(תתסג) כיצד לפעמים קטן נימול לח' לט' לי' לי"א לי"ב יום ומי שטעה ומל בשבת תינוק שלא בזמנו אימתי חייב :
(תתסד) כוליה דאתו חוץ לפרוזדור אימתי נקרא נולד. קטן החולה כמה ימים ממתינין להברותו :
(תתסה) מה הן הציצין שמעכבין המילה וכיצד עושין מילה קטן המסורבל בבשר אם נימול יפה וחיוב הפריעה :
(תתסו) עשה שבכח מילה לישראל לגר ולעבד וכיצד מוהלין ומטבילין גרים ועבדים וגר שמלו בגיותו כיצד מוהלין אותו עתה :
(תתסז) אם שכח ולא הביא סכין מע"ש והפשירו לו חמין והפסו לו סכין ונגנב ונפגם כיצד יעשה :
(תתסח) מי הם הכשרים והפסולים למול אחרים :

מגילה הקורא למפרע

(אלף סב) אין מלין אלא ביום ומשעלה עמוד השחר כשר בדיעבד :

יבמות הבא על יבמתו

(פג) מהו לו שני בנים מהם מילה לא ימול השלישי :

קידושין פרק קמא

(פכח) חיוב האב על בנו למולו ואם לא מל אותו ומי הן החייבין למולו אם לא מלו אביו :

הלכות אישות

ברכות פרק קמא

(ז) אזהרת נתינת המטה בין צפון לדרום :

שבת במה מדליקין

(מט) אזהרה שלא להטיל אימה יתירה בתוך ביתו :

במה אשה יוצאה

(סב) שום גורם לאשתו שמקללת אותו :

פסחים פרק קמא

(קלח) המקדש אשה בחמץ משש שעות ולמעלה אי הויא מקודשת :

ואלו עוברין

(קסב) איסור בעילת ארוסתו בבית חמיו :

מגילה הקורא למפרע

(אלף קמ) ברכת חתנים בעשרה והחתנים מן המנין :

מועד קטן ואלו מגלחין

(אלף רנה) החתן [illegible] :

יבמות פרק קמא

(ד) אם בנים הם כסימני גדלות או עדיפי מסימנין או אין נשים בלא סימנין ואם צריכה בדיקה שערות :

פרק כיצד

(יד) איסור שניות מדברי סופרים ומי מהן יש להן הפסק או לא ואיסור בת הורגו מן התורה וכיצד מותר באם הורגו ובאשת אחיו ובת אשת אחיו והורגו כיצד מותר באשת של בעל אמו ובתו :
(כג) הנטען מן השפחה ונשתחררה ומן העובדת כוכבים ונתגיירה מתוך אותה ואותה כיצד אין הנטען יכול לכונסן ואם כנס אימתי יוציא ומהו עדי מטעל ומהו עדי שומעה ומהו קלא דלא פסיק ואין דבר שבערוה פחות משנים :

ארבעה אחין

(ג) כיצד הוי ביאת קטנין ומה דינו ולא עיקור זמן נקטנין :

החולץ

(טו) שומרת יבם שנפלו לה נכסים כיצד מוכרת ונותנת ואם מתה נכסים בחזקת מי :
(כו) אימתי היבמה ניזונת משל יבם ואימתי ניזונת משל בעל ואם הכניס קטן ואין לה משל בעל כיצד ניזונת :

(נט) כמה נשים יכול אדם לישא :

רבן גמליאל

(עג) מלקין אותו דמקדש בביאה משום פריצות :

הבא על יבמתו

(עז) כיצד הערלה חשיבה כביאה ומקנה אשה לבעל ואימתי אינו קונה בהערלה :
(פא) איסור נישאת איילונית בין כהן בין ישראל אא"כ יש להם אשה ובנים :
(פג) מצות פריה ורביה כיצד וכיצד אסור להתבטל ממצוה זו וכמה בנים ובנות יהיו לו שקיים פריה ורביה :
(פד) כיצד חייב אדם לפקוד אשתו ואפילו סמוך לוסתה ועונש אם אינו פוקדה :
(פה) כיצד חייב אדם בכיבוד אשתו ובאהבתה ובהדרכת בניו בדרך ישרה ולהשיא בנותיו סמוך לפירקן ומעלת נושא בת אחותו :
(פו) שהה עם אשתו י' שנים ולא ילדה אימתי חייב לגרשה ואימתי מותרת להנשא לאחר ובכמה זימנין הויא חזקה שלא תלד עוד :
(צא) נישאת לשנים ולא היו לה בנים כיצד תנשא לשלישי ואם נישאת לשלישי ולא היו לה בנים אם הראשונים תובעה הא תובעה מהם כתובה שנתנו לה ואם נישאת לרביעי וילדה אם מוציאה מן השלישי כתובתה ואם אשה ובעלה מודעין זה עם זה מי הם הגורם מניעת הלידה בין לענין כתובה בין לענין הקדושין ואם שהתה עמו עשר שנים ולא ילדה אימתי מוציאין ממנו בע"כ :
(צב) אימתי מותר לאדם לישא כמה נשים :
(צג) שהתה י' שנים ולא ילדה והפילה אימתי מתחילין למנות י' שנים ואם הפילה הרבה פעמים כיצד הוחזקה לנפלים ואימתי יוציא ויתן כתובה ולא תוספת ואשה שאמרה בעיניה הורגלה לילד ומרה לקבור אימתי שומעין לה ואין האשה מחויבת בפריה ורביה :
(צד) אימתי יוציא ויתן כתובה ולא תוספת ואימתי יתן גם התוספת ואימתי לא יתן תוספת ולא כתובה :

אלמנה לכ"ג

(צו) איזה נכסים נקראים נכסי מלוג ואיזה נקראים צאן ברזל :
(צז) אימתי אמרינן בנכסי אשתו אם מתו מתו ואם הותירו הותירו לו וכיצד הולכים אחר המנהג בקבלה נכסי צאן ברזל ובשומן והמכנסת שוה לבעלה וגירשה כיצד נוטלת כליה בע"כ וכיצד אין הבעל מוכר במה שהכניסה לו ואם מכרו שניהם אימתי הבעל מוציא מיד הלקוחות :
(צט) הכניסה לבעלה ב' כלים שוין אלף ושיבחו ועמדו באלפים כיצד גובין כשתתאלמנה או תתגרש :
(ק) עבדים שהכניסה בת ישראל לכהן כיצד אוכלין בתרומה :

הערל

(קח) סימני סרים חמה וסימני איילונית וטומטום שנקרע אי הוי זכרים ודאי :

יש מותרות

(קיז) אנוסה ומפותה לכ"ג בתולה ואלמנה לכהן הדיוט ממזרת ונתינה לישראל או בת ישראל לנתין וממזר אימתי יש להן כתובה ותוספת פירות מזונות ובלאות ואימתי לא ודין הולד מהן אימתי כשר או פסול :

בית שמאי

(קל) קטנה שניסת כיצד היא כאשתו לכל דבר אלא שיוצאה במיאון וכיצד זכאי בכל הדברים שזוכה באשתו :
(קלח) שומא קטן וקטנה וסימני קטן וקטנה ונערה ובוגרת וזמן הבאת שתי שערות ואימתי הויא איילונית ואם בא סימן התחתון ולא עליון או שנשרו השערות וכיצד ועל פי מי בודקין ושיעור השערות ובכמה זמן ואם גמומה כשערות ותוך זמן אם הוא כלפני זמן או כלאחר זמן :

חרש

(קמ) חרש אימתי כונס ומוציא ברמיזה ואימתי תקנו רבנן נישואין לחרש ולחרשת לשוטה ולשוטים לקטן ולקטנה ואימתי יש להן כתובה וחילוק יש בין היו חרשים ושוטים מעיקרא בין שנתחרשו ונשתטו לאחר מכאן :

האשה שלום

(קמז) אמרה מת בעלי הטירוני ניבמה לו שאמרה תנו לי כתובתי או שאמרה הטירוני ניבמה ותנו לי כתובתי או תנו לי כתובתי והטירוני ניבמה אימתי נאמנת או לא :
(קנ) קדש או בעל אחת מחמש נשים ואינו יודע איזו וכל אחת אומרת אותי קדש או בעל כיצד יוציא ויתן כתובה :

האשה בתרא

(קס) עיר שכבשוה כרכום או ספינה המטורפת או שאבדה בים אימתי ניזונין הנשים שבה בחזקת קיימין או מתים :

כתובות פרק קמא

(קסב) באיזה יום מכבשין בתולה ניסת וכן אלמנה ואם הגיע הזמן ולא נישאו בין מחמת איזה אונס או בלא אונס אימתי מעלה לה מזונות ואוכלת בתרומה :
(קסד) כיצד תקנת עזרא והולך אשה ניסת בכל יום ומה טעם בתולה שבעל בחמישי ואלמנה בששי ותקנת שקדו לטירחא ולשמחה בין לבתולה בין לאלמנה :
(קסו) טעם לנשואין ברביעי ובחמישי מפני שנאמר בהם ברכה :
(קסז) היתר לבעול בתחלה בשבת ואם לא כתב כתובה כיצד מתפייסה ומלעלין ובועל :
(קסח) איזו אשה שטעונה ברכה כל ז' ואיזו אין צריך אלא יום א' וטעם ז' ברכות ושהשמחה במעונו וכמה ימים אומר שהשמחה במעונו בין קודם נשואין בין לאחר מכאן :
(קסט) באיזו מקום מברכין ברכת חתנים ואירוסין וטובת ברכת אירוסין :
(קע) כמה ימים מברכין כל שבע ברכות וכיצד משנין עשרה ומי הם הנקראים פנים חדשות :
(קעב) האומר פתח פתוח מצאתי אימתי נאמן להפסידה כתובתה והטעם וכמה בקיאות צריך לידע אם הוא פ"פ ואיזה מפתחים יש שאין להן דמים ואם הנבגרות יש להן דמים או לא ומטעם בעילה בועלת כיצד והאומר לא מצאתי דם והיא אומרת עדיין בתולה אני כיצד בודקין אותה ועיין בהלכות נדה מצות בעילת מצוה :
(קעד) מי הן הנשים שכתובתן מאתים ויש להן טענת בתולים ומי הן שכתובתן מנה ואין להן טענת דמים ונכנסה בחזקת בתולה וגם מלאה אימתי הוי מקח טעות :
(קעה) נתייחד עמה אימתי אין לו עוד טענת דמים ואם היא טוענת משנתארסתי נאנסתי ואם אומר לה כי הלא עד שלא ארסתיך מי נאמן :
(קעז) האומרת מוכת עץ אני או נבעלתי לכשר אימתי נאמנת :

האשה שנתארמלה

(קפ) האומרת בתולה נשאתני והוא אומר אלמנה נשאתיך על איזה עדים סומכין שנשאת בתולה ואם אין עדים מי מהימן :
(קפא) מלוה כריקו ושמחת כלה ולספר בשבחה וכיצד מספרין בה :
(קפב) איזו מצוה נדחית מלפני הכנסת כלה :
(רא) אמרה אשת איש אני וחזרה ואמרה פנויה אני אימתי נאמנת :
(רד) עד אחד אומר נתקדשה ועד אחד אומר לא נתקדשה אימתי הקולה או מותרת או שנים אומרים היאך שנתקדשה ושנים אומרים לא היאך שנתקדשה אימתי הבועלה או לא :
(ריב) כיצד אדם נאמן להעיד בגדלו מה שראה בקטנו על בתולה שיצאה בהינומא וראשה פרוע :

נערה שנתפתתה

(רכד) מעשה ידי נערה ומציאתה אימתי הוי דאביה או דידה או דאחים :
(רכה) נערה שנתאלמנה או נתגרשה אימתי כתובתה דידה או דאביה או דאחים וכיצד טורפת מן הלקוחות :
(רכט) עד כמה פעמים שנתאלמנה האשה או שנתגרשה שלא פקע עוד רשות האב להשיאה לאחר :
(רל) מה הן הדברים שהאב זכאי בבתו :
(רלא) מה הן הדברים שהבעל זכאי באשתו והדברים שהבעל חייב אליה כגון מזונותיה וקבורתה ופרקונה :
(רלב) מי שנשתטה או מי שהלך למדה"י כיצד ב"ד יורדין לנכסיו וזנין ומפרנסין אשתו ובניו ובנותיו :
(רלג) מי שהלך למדה"י ומתה אשתו כיצד ב"ד יורדין לנכסיו וקוברין אותה :
(רלה) האומר אל תקברו אשתו מנכסיו אימתי אין יתומים חייבין בקבורתה :
(רלו) אזהרה שלא לשמש עם אשתו כמנהג הפרסיים והאומר אי אפשי בעבין אחר אימתי יוציא ויתן כתובה :
(רלז) ואימתי נכנסת האשה לרשות בעלה שיזכה בנכסיה וירשנה אם מתה ויעלה לה מזונות :
(רלח) עד מתי חייב אדם לזון בניו ובנותיו ומתי פטור ואימתי כופין האב לפרנסן :
(רמב) האשה שמכרה בנכסי מלוג ומתה כיצד הבעל יוציא מיד הלקוחות :
(רמד) תנאי כתובה שהבנות יזונו לאחר מיתת אביהם ואימתי ניזונות מן הקרקע ואימתי ניזונות מן המטלטלין :
(רמה) תנאי ב"ד שבתולה גובה מאתים ואלמנה מנה ושיעבוד כל נכסיו אחראין וערבאין לכתובתה ושיהיה חייב בפדיונה בין כהנת בין ישראלית :
(רמו) אשת ישראל שנאנסה אימתי מותרת לבעלה ונשי לגנבי ולגנבי מלכות ולגנובי ליסטים אימתי מותרין או אסורין :
(רמז) ממזרת ונתינה ואלמנה לכה"ג כיצד אינו חייב בפדיונה :
(רמח) כיצד אין הבעל יכול לפטור עצמו מפדיון אשתו ויבמין יורשין כיצד פטורין מפדיונה ואם היו מבקשין עד י' בדמיה או עד עשרה בכתובתה אימתי פטור או לא :
(רמט) כיצד חייב ברפואתה ואימתי יכול לפטור עצמו מרפואתה :
(רנ) תנאי ב"ד על כתובת בנין דכרין כיצד ואימתי הבנים נוטלין אותה וכיצד גובים :
(רנא) מוכרת או מוחלת כתובתה אימתי יש לה כתובת בנין דכרין או לא :
(רנב) מוחלת כתובתה אימתי הפסידה מזונות :
(רנג) אימתי בנן נוקבן מיתזנן מנכסיו ואיזה בנות הן הניזונות או לעולם איזה זמן הן ניזונות בתנאי ב"ד :
(רנד) כיצד אלמנה יושבת בבית בעלה וניזונת מנכסיו בתנאי ב"ד :
(רנה) אלמנה כיצד משתמשת במדור וכלים ובכסות ושפחות שנשתמשה בהן בחיי בעלה ואם נפל המדור כיצד היתומים פטורים לבנותו ולתקנו :
(רנו) תובעת וממשכנת ומוכרת כתובתה ועשאה כתובתה אפותיקי לאחר אימתי הפסידה מזונות או לא :
(רנז) כשמגבין כתובה לאלמנה כיצד שמין הבגדים שעליה :
(רנח) המגרש אשתו אימתי שמין הבגדים שעליה :
(רנט) ייחד קרקע למזונות אשתו אימתי ליכא לה מזונות ואימתי קצץ לה מזונות :

אף על פי

(רס) נתאלמנה או נתגרשה מן האירוסין או מן הנשואין אימתי גובה גם התוספת ואימתי אינה גובה רק העיקר :
(רסא) כיצד הוי תוספת כתובה ככתובה ולענין מה חשיבא תוספת כעיקר הכתובה ממש :
(רסב) לענין כתובת בנין דכרין תוספת כתובה לא טרפא ממשעבדי :
(רסג) ייחד לה מטלטלין או קרקע אימתי נוטלתן בלא שבועה :
(רסו) כיצד חיבת חופה קונה לה הכתובה ואם נכנסת לחופה ולא נבעלה או שפירסה נדה אימתי קונה כתובתה ותוספת :
(רסז) כיצד הפוחת לבתולה ממאתים ולאלמנה ממנה הוי בעילתו זנות ואיסור השהיית עם אשתו בלא כתובה ואם נאבדה חייב לכתוב לה כתובה אחרת :
(רסח) כמה זמן נותנין לפרנס עצמן לבתולה ולאלמנה לבוגרת לארוסה וכן לאיש ואם הגיע זמן ולא נישאו אימתי אוכלות משלו וכיצד אין סומכין על הקטנה להשיא בקטנותה ואביה כיצד מעכבין מלישאת עד שתגדיל :
(ער) כיצד יכולה אשה לומר איני ניזונת ואיני עושה :
(ערא) האומר קונם שאני עושה לפיך אימתי צריך להפר :
(ערב) מה הן המלאכות שהאשה עושה לבעלה וכיצד כופין לנוולת ולמגורשת להניק את הבן וכן לשאר הנשים :
(ערג) נתנה לה בן להניק כיצד מניקתו ואם ממאנת מלהניקו אימתי כופין אותה וכיצד כופה אותה להניק המשה ולעבודה בצמר ולא בפשתן ואם הכניסה לו שפחות כיצד פטורה עצמה מחיוב המלאכות והמדיר אשתו מלעשות מלאכה אימתי יוציא :
(רעט) כיצד אינו כופה אשתו לעמוד לפני אביו ובנו ולאת שנן להמשמשו ולבקרו :
(רפ) מה היא העונה האמורה בתורה לכל מין ומין מבני אדם ולת"ח וכמה ימים יכול לעמוד האדם בביתו שלא ברשות :
(רפא) מורדת כיצד מכריזים עליה. ומורדת ממלאכה ומתשמיש והאומרת מאיס עלי אימתי הויא בכלל מורדת וכיצד מפסדת כתובתה מדינא דגמרא ומתקנת רבנן :
(רפב) המכוכנת וכולה לצאת מבעלה כיצד אין שומעין לה :
(רפג) כל שכופין אותו להוציא ומתה האשה עד שלא הוציאה כיצד הבעל יורשה ואם כותבין אגרת [מרד] על ארוסה ושומרת יבם :
(רפה) כיצד פוחתין למורדת מכתובתה וכיצד מוסיפין על כתובתה כשהבעל מורד :
(רפו) המשרה אשתו ע"י שליש כמה מזונות פוסק לה :
(רפז) המשרה אשתו ע"י שליש כמה מלבושין פוסק לה :
(רפח) פסק לאשתו או שפסקו לאלמנה מזונות ומלבושין והותירו המותרות למי :
(רפט) כמה מעות נותן לה לצרכיה ומה היא עושה לו ומעשה ידיה למי וכיצד אוכלת עמו בלילי שבת והחילוק יש בין עני למכובד בכולן הפסוקים :
(רצ) כשהיא מניקה כיצד פוחתין ממעשה ידיה ומוסיפין על מזונותיה :
(רצא) אימתי חייב לזון בניו או לא :

מציאת האשה

(רצב) הבעל זכאי במציאת האשה ומעשה ידיה ויורשה ופירותיה :
(רצג) דמי בושת ופגמה כיצד חולקין ביניהם הבעל והאשה ואם אמרה קונם שאני עושה לפיך אימתי יפר :
(רצד) הפוסק מעות לחתנו ומת אימתי יכול לומר [illegible] הפיסוק ליבם ואימתי זכה היבם בפיסוק :
(רצה) פסקה להכניס לו כספים דינרין וטוב כיצד הוא פוסק כנגדן :
(רצו) אין אדם יכול למכור כלי אשתו :
(רצז) כיצד כל המנהגים הולכין אחר המנהג :
(רצח) המשיא בתו סתם או משיא יתומה כמה פוסק לה ובעל שפסק להכניסה ערומה כיצד חייב לכסותה :
(ש) אימתי היתומה שניסת קטנה יכולה לגבות מן האחין הראוי לה וכיצד שמין לפרנסה כדעת האב וכיצד נוטלת עישור נכסין ואימתי מפסידות עישור נכסים בשלא מיחו :
(שב) האומר אל יזונו ואל יפרנסו בנותיו מנכסיו אימתי שומעין לו :
(שג) כיצד מוציאין מן הלקוחות לפרנסת הבנות ולא למזונות ושתי בנות וכן שקדמה האחת בעישור נכסים ולא הספיקה השניה ליטול עד שמת הבן כיצד ויפרה ובת בעישור נכסי' כיצד יש לה דין בע"ח ואימתי נוטלת מבינונית או מזיבורית או בעידית :
(שד) לפרנסה ולמזונות לכתובה אימתי גובין מן הקרקע ואימתי גובין ממטלטלין :
(שה) המשליש מעות לקנות שדה לבתו אימתי הרשות בידה לומר ינתנו המעות לבעלה או לא :

המדיר

(שח) המדיר אשתו שאמר לה יהי מעשה ידיך במפוסק לך או שנדרה היא באיסור אכילת כל פירות וקיים לה בעל או שהדירה בתשמיש אימתי חייב להוציאה ולתת כתובתה :

[אלפס חולין]

(שט) המדיר אשתו שלא תלך לבית אביה לבית האבל או לבית המשתה שתאמר לפלוני דברים של קלון שתהא ממלאת ונופלת שלא תשאל ולא תשאיל אימתי חייב להוציא ויתן כתובה :
(שי) עוברת על דת משה שמאכילתו שאינו מעושר ומשמשתו נדה ואינה קוצה חלה ונודרת ואינה מקיימת ועוברת על דת יהודית ויוצאה וראשה פרוע וטווה בשוק ומדברת עם כל אדם ומקללת יולדיו בפני מולידיו וקולנית אימתי יוצאות שלא בכתובה והיוצאות שלא בכתובה כיצד צריכות התראה להפסיד כתובתן :
(שיא) קדשה ע"מ שאין עליה נדרים או שכנס סתם ונמצאו עליה נדרים או קדשה על תנאי וכנסה סתם בטעות שתי נשים וטעות אשה אחת כגון שתי נשים או קדשה על תנאי ובעל או קדשה בפחות משוה פרוטה ובעל או קדשה ע"מ שאין בה מומין או שכנסה סתם ונמצאו בה מומין אימתי צריכה גט ואימתי אינה מקודשת :
(שיב) איזה מומין פוסלין בנשים :
(שיג) האב והבעל שטוענין על המומין האב אומר משנתארסה נולדו והבעל אומר קודם היו על מי להביא ראיה :
(שטו) אימתי כופין האיש להוציא בשביל מומין שיש בו ומוכה שחין ובעל מלאכות בזויות ויבמה שנפלה לפניהן אימתי כונסת :
(שטז) האומר איני זן ואיני מפרנס כיצד כופין לזון :
(שיז) על איזה נשים כופין אותו להוציאן וכשכופין אם כופין בשוטים או בדברים ואם אמרה האשה הוציאני בהדיא אימתי שומעין לה ואימתי לא :

האשה שנפלו

(שיח) אשה שמכרה או נתנה בנכסי מלוג אימתי וכיצד הוי מכרה ומתנתה בטל וכיצד מוציא מיד הלקוחות קרקע ופירות :
(שיט) אשה שרוצה להבריח נכסים מבעלה כיצד עושה ויהיו מעשיה קיימין :
(שכ) נפלו לה נכסים איזה דבר יקנו מהם שהבעל יאכל הפירות ולא יכלה הקרן ואיזה דבר הוי בכלל פירות ואיזה הוי בכלל קרן בין גוזלות בהמות בין בתלושין כפל בין בפירות מחוברין בין בעבדים ושפחות ואם בא לגרשה באיזה פירות זוכה האשה או הבעל :
(שכא) המוציא הוצאות על נכסי אשתו אימתי נוטל מה שהוציא בשבועה ואימתי מה שהוציא הוציא ומה שאכל אכל וחילוק יש בין אשתו גדולה לקטנה ובין גדולה לגרושה ובין מורדת ובין נכסי מלוג לנכסי צאן ברזל :
(שכב) בעל שהוריד אריסים בנכסי מלוג וגירשה כיצד האריסים מסתלקים ואימתי יכול הבעל למכור קרקע מלוג לפירות או לא :
(שכג) שומרת יבם שנפלו לה נכסים מי זוכה בהן ואם מתה מי חייב בקבורתה וכיצד יבם זוכה בנכסי המת וכיצד יכול למוכרם ואם היבם לא מתאחיו המת כיצד מוציאין מידו ואיזה מעות ופירות יניח שיקחו מהן קרקע :
(שכה) כיצד צריך שיהא כל הנכסים אחראין לכתובת יבמה ולכתובת אשתו ברב יבמתו אין לה רק כתובתה החזירה כיצד יכול היבם למכור בנכסי אחיו :

הכותב

(שכו) איזה לשון סילוק יכתוב אדם לאשתו שיהיה מסולק מנכסי אשתו ומכל הפירות וכיצד נתקנו כל הזכות והרכות לאשה ואיזה לשון אינו כלום :
(שכז) כיצד יכול אדם להתנות שאם מתה אשתו שלא יירשנה :
(שכח) מת והניח אשה ובע"ח ויורשין והיו לו פקדון ומלוה ביד אחרים או פירות תלושין למי ינתנו מדינא דגמרא ומתקנתא דרבנן ואם קדם אחד מהן ותפס אימתי אין בתפיסתו כלום :
(שלו) האשה שהכניסה שטר חוב לבעלה אם יכול למחלה או לא :
(שלז) מכרה כתובתה בטובת הנאה והמגרשת ומתה כיצד בת יכולה למחול כתובת אמה לגבי אביה להפסיד הלקוחות :
(שלט) מי שיש עליו כתובת אשה ובע"ח שאין בהן דין קדימה ויש לו קרקע ומעות למי נותנין הקרקע ולמי המעות ואם אין שם אלא כדי אחד מהם מי קודם :
(שמג) אשה הנפרעת מנכסי יתומים או פוגמת כתובתה צריכה שבועה איזו לשון פטור אותה ואת יורשיה ואת הבאים ברשותה ממנו מיורשין ומן הבאים ברשותו מנדר ושבועה :
(שמו) הפוגמת או פוחתת כתובתה או עד א' מעידה שהיא פרועה או הנפרעת מנכסים משועבדין או נפרעת מנכסי יתומים כיצד אינה נפרעת אלא בשבועה :
(שמט) הוציאה גט ואין עמו כתובה או להפך הוציאה שני גיטין וב' כתובות או ב' כתובות וב' גיטין או ב' כתובות וגט אחד או כתובה וגט וגט ומיתה כתובה וגט קודם לכתובה וכתובה קודמת לגט או בגט קודם לכתובה או הוציאה ב' כתובות א' של מאתים ואחד של ג' מאות כיצד גובה כתובתה :
(שנ) קטן שכתב כתובה בקטנותו וגר שנתגיירה אשתו עמו אימתי כתובתן קיימת ואימתי נוטלת התוספת :

מי שהיה נשוי

(שנא) מי שהיה נשוי ב' נשים כיצד גובות כתובתן מן היורשים בין מנה מאתים בין תוספת בין כתובת בנין דכרין :
(שנב) מי שהיה נשוי ג' נשים כתובה של זו מנה ושל זו מאתים ושל זו שלש מאות ואין שם כדי שלשתן כיצד חולקות הנכסים של מת :
(שנג) מי שהיה נשוי ד' נשים ומת מי קודמת לחברתה ומי נפרעת בשבועה ומי שלא בשבועה ואם קדמה המאוחרת וגבתה אימתי זכתה ואם היו כולן יוצאות ביום א' או בשעה א' כיצד גובות :
(שנד) מי שהיה נשוי ב' נשים ומכר שדהו לב' לקוחות וכתבה חד מינייהו ללוקח א' דין ודברים אין לי עמך או שמכר ללוקח א' אימתי יכולות לחזור על הלקוחות ואימתי לא ואימתי יכולה אשה לומר נחת רוח עשיתי לבעלי :

אלמנה ניזונת

(שנה) מזונות האלמנה ומעשה ידיה ומציאתה וקבורתה של מי ואיזו מלאכות שאשה עושה לבעלה אלמנה עושה ליורשין :
(שנו) אלמנה שתפסה מטלטלין למזונות או לכתובה אימתי מועיל תפיסתה בין מדינא דגמרא בין מתקנתא דרבנן וכמה ימים תשהה האלמנה לתבוע מזונותיה שהפקידם ואם יתומים אומרים נתנו מזונות והיא מכחשת מי נאמן וכמה קרקע יכולה למכור למזונותיה ובעל כמה ימים מוכרת בנת אחת והאחריות מכירתה על מי ואם הוזלה ונוספה היא מה שמכרה :
(שנח) אלמנה בין מן האירוסין או מן הנשואין כיצד מוכרין שלא בפני ב"ד ומוחין וכיצד צריכה למכור בפני הבקיאין בשומא :
(שנט) אימתי חייב במזונות אשתו מקודשת ואינה מקודשת :
(שס) אימתי הפסידה האלמנה מזונות מפני שמכרה או שמשכנה כתובתה בכל או במקצת ובשמוכרה כיצד כותבת לרעייתו ותצבון מה שמכרה ובגרושה מוכרת בב"ד ואלמנה שמוכרת שלא בב"ד צריכה שבועה ולא הכרזה :
(שסא) אלמנה שכתובתה מאתים ומכרה שוה מאתים במנה או שוה מנה במאתים כיצד נתקבלה כתובתה והיתה כתובתה מנה או ב' מאות ומכרה לאחרון יפה מנה במנה ודינר אימתי מכרה בטל :
(שסד) אלמנה שמכרה כיצד האחריות על היתומים :
(שסה) יתומה שמיאנה או שניה שניסת או איילונית או יוצאת משום שם רע או אלמנה לכ"ג וגרושה וחלוצה לכהן הדיוט ממזרת ונתינה לישראל בת ישראל לנתין וממזר אימתי הפסידו כתובתן ותוספת ופירות ומזונות ובלאות נכסי צ"ב ונכסי מלוג ואימתי לא הפסידו הוץ אלא מקצתן וכל איתקיין בהון :
(שסט) אשה שאין לה בת או רוצה מתנת שמים אימתי הפסידה כתובה ותוספת פירות מזונות בלאות :

הנושא

(שפ) הנושא אשה ופסק עמה לזון בתה כיצד חייב לזונה ואם גרשה כיצד חייב לזונה בבית בעלה השני ואם מת הבעל כיצד הבת נמי ניזונת ואם פסקה גם עם בעלה השני לזונה חוץ אלו ה' שנים כיצד זנין אותה בין שניהם :
(שפא) בת אצל האם לעולם :
(שפב) מה הן הדברים הנקנין באמירה בעלמא ולא ניתנו ליכתב :
(שפה) כיצד חייבין היורשין לזון אלמנה בבית ולתת לה מדור ואם מכרו המדור או נפל אימתי צריכין להעמיד אחר או לא ואלמנה שאמרה אי אפשי לזוז מבית אבי אימתי שומעין לה לזונה שם או לא :
(שפו) אימתי גובה כתובתה לעולם ואימתי אינה גובה אלא עד כ"ה שנים וכיצד כותבין אדרכתא לאשה על נכסי בעלה :

שני דייני גזירות

(שפז) כיצד פוסקין מזונות לאשת איש שהלך בעלה למדה"י ואימתי תשבע בתחילה או בסוף ואם הבעל אומר פסקתי אימתי נאמן ואם רצתה אומר לה צאי מעשה ידיך במזונותיך :
(שפח) האשה שהלכה עם בעלה למדה"י ובאה ואמרה מת בעלי או גרשני כיצד מתפרנסת ועל כמה וכן אדם שגירש אשתו ולא נתן כתובה עד כמה ימים חייב לפרנסה :
(שפט) מי שפרנס אשת חבירו שהלך בעלה למדה"י או שלוותה ממנו מעות אימתי הפסיד אותם ואימתי חייב הבעל לשלם :
(שצב) הניח בנות ובנים בנכסים מרובין או מועטין אימתי הבנים יירשו והבנות יזונו ואימתי הבנות יזונו והבנים יחזרו על הפתחים :
(שצד) הפוסק מעות לחתנו או שפסקה אביה על עצמה ופשט לו הרגל אימתי תשב עד שתלבין ראשה ואימתי יכולה לכופו ולומר או כונס או פוטר :
(שצט) מאיזה עיר ומאיזה כרך יכול אדם להוציא אשתו ולהוליכה במקום אחר בע"כ וכיצד כופין זה את זה לעלות לא"י ולירושלים ושלא לצאת משם :
(ת) כנס אשה במקום זה וגרשה במקום אחר מאיזה מעות נותן לה כתובתה מן הקלים או מן הכבדים :
(תב) כתובת אשה אי הויא דאורייתא או דרבנן :

גיטין המביא תניין

(תכב) כתובה ושאר שטרות שנכתבו ביום ונחתמו בלילה אימתי כשרין או פסולין :

כל הגט

(תמ) כיצד אוכלת אשת כהן בתרומה בחזקת שבעלה קיים וכן לשאר הדברים כיצד מחזיקין אותו בחזקת קיים :

השולח

(תנה) כיצד משביעין או מדירין את אלמנה כשבאה לגבות כתובתה וכן הגרושה :

הניזקין

(תעט) הטעם למה כתובת אשה נגבית מזיבורית :
(תפג) אין מוציאין לאכילת פירות ולשבח קרקעות ולמזון האשה והבנות מנכסים משועבדים :
(תצ) לקח מן האיש ואחר כך מן האשה או להפך אימתי מקחו קיים או לא :

האומר התקבל

(תקט) כיצד אין לנערה יד לקדש עצמה כשיש לה אב :
(תקטו) איזה היא קטנה שמקדשת למיאון :

מי שאחזו

(תקלט) אימתי צריך שיהיה התנאי כפול או לא והאומר על מנת כשאעמוד מעכשיו דמי :

הזורק

(תקמד) זרק לה קידושין ספק קרוב לו ספק קרוב לה מחצה על מחצה אימתי הוי קידושין :

המגרש

(תקסז) יצא שמה בעיר מקודשת אימתי חוששין לאותו קול להחזיקה במקודשת ואיזה קול הוי קול ואיזה הוי אתמלא ומה הוא קלא דלא פסיק :
(תקסח) יצא לה שם מגרשת או שיצא לה שם כנוסה ארוסה בתולה או שנתקדשה בעיר אחרת שיצא מתוך ספק אימתי חוששין לאותו קול ונימא קול שלא הוחזק בב"ד וקלא דבתר נישואין ויצא קול שקדשה חבירו ובא אחר וקדשה קודם חבירו או שיצא עליה קול בעלמא מזה ומזה כיצד אסורה על זה ועל זה או מותרת לזה או לזה :

קדושין פרק קמא

(תקע) אין האשה מתקדשת אלא מדעתה ובשלשה דרכים וקנית בכסף שאינו שוה פרוטה ואיזה נקנים בחליפין וכיצד קונה עצמה בג' דרכים :
(תקעא) כיצד נקנית בכסף ושיעור הכסף שמקדשין בו ומה הן הדברים שיאמר לה הבעל כשמקדש אותה וחילוק יש בין נתנה היא ואמר הוא או להפך :
(תקעג) היה מדבר עמה על עסקי קידושיה וקידשה ולא פירש אימתי הוו קידושין :
(תקעה) המקדש במלוה או בהנאת מלוה או במלוה שיש לה משכון או במלוה ופרוטה אימתי הויא מקודשת או לא :
(תקעו) הילך מנה ע"מ שתחזירהו לי כיצד אינה מקודשת בחליפין :
(תקעז) תן מנה לפלוני ואקדש אני לך הא לך מנה והתקדשי לפלוני תן מנה לפלוני ואקדש אני לו כיצד הויא בכולן מקודשת :
(תקעט) כיצד מקדש בשוה וצריך הכרזה שומא :
(תקפ) התקדשי לי במנה זה והולך או במנה זו ונמצא חסר או של נחשת או רע אימתי יכול אחד מהם לחזור בו ואם זה אומר במנה וזה אומר במאתים והלך כל אחד לביתו ואחר כך חבנו זה את זה וקדשו כבראוי מי יעשה :
(תקפב) קדשה במשכון דידיה או דאחרים אימתי הויא מקודשת :
(תקפד) נגנב החפץ שקדש בו וזרקתו או שאמר תנם לאביך או תנם לפלוני או שאמר תנם לו ע"מ שיקבלו לי או שאמר תנם על הסלע בין סלע דידה בין סלע דידיה או שאמר [illegible] אימתי הויא מקודשת או לא :
(תקפה) היה מוכר הפלים או מוזג יין או גורל סמנים ונפלה ממנו מנה ואמר אלא [illegible] בין שכפלה לה אימתי הויא מקודשת :
(תקפו) כיצד מקדש בשטר ובגל איזה דבר כותבו וע"י מי מתקדשת בשטר ומה הוא כותב בשטר קידושין ואם צריך שיהיה מדעתה ולשמה :
(תקפח) כיצד אומר אדם לבתו קטנה צאי וקבלי קידושיך :
(תקפט) כמה הוא שיעור פרוטה שאשה מתקדשת בו :
(תקצ) קדשה בפחות משוה פרוטה כיצד חוששין לקידושין דילמא הויא פרוטה במקום אחר וכן [illegible] כיצד חוששין לקידושין :
(תקצא) היו מנגדין אותו למלקות מפני שמקדש בביאה ובשוק ובלא שידוכין :
(תקצב) קדשה בחמץ ואמרה לו הא אין בו ש"פ ואמר התקדשי בד' זוזין שיש בו ולקחתה הסלע ושתקה או אמר לה בנכסי סלע זה פקדון וחזר ואמר התקדשי לי בו אימתי הויא מקודשת או לא :
(תקצד) קדשה בגנב ובחמס בין דידה בין דאחרים או שדיך בין דלא שדיך או שאמר גנב נכסי פלוני זה שאני חייב לך וחזר ואמר התקדשי לי בו אימתי הויא מקודשת או לא :
(תר) חיוב שיש על האב להשיא לבנו אשה וללמדו ספר תורה ולהשיא בתו [illegible] ואימתי אדם יקדש אשה ולפ"ת כמה שנים ילמוד בלא אשה :

האיש מקדש

(תריח) כיצד האיש מקדש בו ובשלוחו והאיסור שלא יקדש אשה עד שיראנה תחלה :
(תריט) כיצד אשה מתקדשת בה ובשלוחה ואיכא מצוה להתקדש בשלוחה :
(תרכ) האיש מקדש בתו נערה ואסור לקדש קטנה בקטנותה :
(תרכא) אסור לנשים לקדש לו אשה כיצד בן בן אוסרו בן בן עדיו :

(פרכח) נערה שיש לה אב אם היא יכולה לקבל קדושיה או לא :
(תרכט) קטנה או נערה שנתקדשה שלא לדעת אביה והמקדש אמר לגט שלא מדעתי כיצד אינן קדושין ואימתי חוששין שמא לדעת האב נתקדשה :
(פרל) נתקדשה לדעת אביה והלך אביה למד"ה ועמדה וניסת כיצד אינה אוכלת בתרומה ואין הבעל זכאי בירושתה :
(פרלא) התקדשי לי בתמרה זו התקדשי לי בזו ובזו או שאמר התקדשי לי בזו ובזו ובזו או שהיתה אוכלם ראשונה ראשונה אימתי מקודשת או לא :
(פרלב) התקדשי לי בכוס זה ומלא ליטרא או תמרה או היא אימתי מקודשת וכיצד מלפרף מה שנתונו ע"י לפרוטה :
(פרלג) התקדשי לי בכוס זה של יין ונמצא של דבש או להפך בכסף והוא זהב ע"מ דבר פלוני ונמצא שהוא בגרין אחר אימתי יהיה מקודשת בספק ואימתי לא ודברים שבלב אינן דברים ומקדש ע"מ שהוא חכם גבור עשיר לריך רשע כיצד הויא מקודשת :
(פרלד) אמר לשליח קדש לי אשה במקום פלוני או כרי היא במקום פלוני וקדשה במקום אחר אימתי הרי מקודשת או לא :
(פרלה) קדשה ע"מ שאין עליה נדרים והיה בה קדשה על סגלי וכנסה או בעל סתם וקדשה בפחות משו"פ וכפל אימתי היא מקודשת וצריכה גט :
(פרלו) עשה שליח לקדש לו אשה ומת השליח כאיזו אשה אסור או מותר :
(פרלז) המקדש אשה בפחות משוה פרוטה או שתי נשים בפרוטה או קטן שקדש ואח"כ שלחו לו סבלונות כיצד אין כאן קדושין :
(פרלח) אימתי חוששין לסבלונות שהם קדושין ואימתי אין חוששין :
(פרלט) קדושין שאינן מסורין לביאה כיצד אינן קדושין :
(פרמ) המקדש בפירות שביעית אם הם קדושין :
(פרמא) כיצד אשה נעשית שליח לחברתה לקבל קדושיה :
(פרמב) קדשה בגזל דידה או בגזל דעלמא בין דעביד בין דלא עביד ואחרים שקדשה בפירות עד שלא חלק והמקדש בפירות הגיעו ומלאו הגיעו ואמר ליה למה לא נתת לו מן היפות והמקדש בדברים האסורין או בדמיהן אימתי הויא מקודשת או לא :

האומר

(פרמג) העושה שליח לקדש לו אשה והלך וקדשה לעצמו אימתי מקודשת לזה ולא למשלחו :
(פרמד) הרי את מקודשת לי אחר ל' יום ובא אחר וקדשה תוך ל' או שחזרה בה או שנתאכלו המעות אימתי הוו קדושין :
(פרמה) עשתה האשה שליח לקדשה והלכה היא וקדשה את עצמה כיצד תגבל הבליות :
(פרמו) הרי את מקודשת לי לאחר שלשים יום ובא אחר וקדשה תוך ל' כיצד צריכה גט :
(פרמז) ע"מ שאתן ליך מאתים זוז ופשטה ידה וקבלה קדושין מאחר ע"מ שאתן לך מאתים זוז מכאן ועד ל' יום ע"מ שיש לי מאתים זוז [ע"מ שאראך מאתים זוז] ע"מ שאין לך עלי שאר כסות ועונה כיצד הרי מקודשת בכל אלה או לא :
(פרנ) מה הן המעשים שצריכין להיות כמעשי בני גד ובני ראובן ומה הן שאינן צריכים :
(פרנא) המקדש שאמר איפוי [illegible] שהיה כהנת או לויה או עשירה או ענייה ואינה כן כיצד הוית מקודשת :
(פרנב) הרי את מקודשת לי בפרוטה זו ע"מ שאדבר עליך לשלטון או שאעשה עמך כפועל או ע"מ שירלה אבא ומת האב או הבן כיצד הוית מקודשת :
(פרנג) קדשתי בתי ואיני יודע למי ובא אחד ואמר אני קדשתיה ובא אחר ואמר אני קדשתיה מי נאמן והאשה שאינה יודעת למי נתקדשה וזה אומר אני קדשתיה או שנים טוענים זה אומר אני קדשתיה וכן זה מי נאמן :
(פרנה) כיצד נאמן האב על קדושי וגרושי בתו הקטנה וכיצד אינו נאמן על בתו הבוגרת להתירה :
(פרנו) המקדש בתו סתם כיצד אין הבוגרת בכלל ומי שיש לו שתי כיתי בנות וקדש בתו הגדולה או בתו הקטנה ואינו יודע איזו גדולה או איזו קטנה קדש מי מהן מותרות או אסורות :
(פרנח) האומר קדשתיך בבני פלוני ופלוני שהלכו למד"ה והיא אומרת לא קדשתני או שאמר קדשתיך והיא אומרת לא קדשת אלא בתי או להפך או היא אומרת קדשתני והוא אמר לא קדשתיך כיצד אסורין או מותרין זה בזה [illegible] :
(פרנט) המקדש בעד אחד או שנים מהם מודים כיצד אין כאן קדושין ושבעל שבכנים שקדש בזמן הזה כיצד אין חוששין לקדושיו :
(פרסא) כיצד אין האשה נאסרת על בעלה אלא בב' עדים או בקינוי וסתירה ואם זינתה בעד א' אימתי אסורה עליו :
(פרסב) אשה שאמרה טמאה אני לך אימתי אינה נאמנת ואימתי חוששין שמא עיניה נתנה באחר :

עשרה יוחסין

(פרסג) עשה שליח לקדש לו בתו והלך האב וקדשה וכן היא שעשתה שליח והלכה היא וקדשה אימתי מקודשת לראשון או לשני ואימתי לשניהם :
(פרסד) קדשה אביה בדרך והיא קדשה עצמה בעיר והיא בוגרת אימתי הויא מקודשת :

בבא קמא מרובה

(קמג) מקדש שתקן עזרא [illegible] :

החובל

(קצו) [illegible] לאשה [illegible] בשדה [illegible] בעלה [illegible] כיצד מכרה [illegible] :

בבא מציעא פ"ק

(רמ) אדם שגירש אשתו אימתי חייב במזונותיה [illegible] פרק הגוזל :
(רפא) הכותב אחר מעשה ב"ד אין בדבריו כלום :

אלו מציאות

(שכח) קדש אשה מהלכת בכיס נגיפה ואינו יודע איזו היא כיצד יעשה :

המפקיד

(שמס) כיצד אין מקבלין פקדונות מן האשה ואם קבל כיצד יחזיר :

הזהב

(שפב) קידושי אשה הן בפרוטה לא בפחות :

הפועלים

(תקיא) המתנה על מה שכתוב בתורה אימתי תנאו קיים או בטל [illegible] :

המקבל

(תקמה) שום הכתובה הוא לפי מנהג המקומות :

בבא בתרא חזקת הבתים

(תסג) [illegible] קושין :
(תסח) אימתי אין לאיש חזקה בנכסי אשתו :
(תסג) אשה שמכרה מנכסיה אימתי מליא אמרה נחת רוח עשיתי לבעלי ולבעל המקח והילוק שיש בין נכסי מלוג לשאר נכסים ובין מכר זה בלא זה או מכרו שניהם יחד :

יש נוחלין

(תקנט) לענין איזה דבר אמרינן תוך כדי דיבור כדיבור דמי :
(תקס) אלמנה הניזונת מנכסי בעלה כיצד מוצאת בין מן היורשין בין ממקבלי מתנתו והילוק שיש באלמנה בין שכ"מ בין שלא בריא :
(תקסב) נושאה ואוכלת ועומדת [illegible] ואם בע"א גובה מהבעל :
(תקסג) כיצד שיירה לבנה [illegible] כלוקח ויורשין יורשם :

מי שמת

(תקסד) מי שמת והניח בנים ובנות כיצד הבנים יורשים והבנות ניזונות בזמן דאיכא נכסים מרובין או מועטין או מרובין ונתמעטו ומועטין ונתרבו ואימתי [illegible] והם המה אלמנה [illegible] אלמנה עדיפא משום [illegible] :

(תתפה) אימתי חוזרין מוהרי וקדושי היכא שמת הארוס או הארוסה או שחזרו בהן :
(תתפו) כיצד הדרי סבלונות היכא שמת הוא או היא או שחזרו בהן :
(תתקיא) כיצד זוקקין למקדש בביאה שיהיה גדול :
(תתקיב) כיצד זוקקין לקדושין לדעת מנין שטריו והוך זמן כלפני זמן :

גט פשוט

(תתקים) ערב דכתובה אימתי משתעבד ואם נתגרשה ולריך לפרוע מעכבת אימתי חיישינן לקנוניא :
(תתקנט) המקדיש נכסיו והיה עליו כתובת אשה כשיגרשנה ידירנה הנאה משום חשש קנוניא :

סנהדרין הנשרפין

(אלף מ) מעלת או"ב אשתו כגופו ומכבדה ומדריך בניו בדרך ישרה ומשיאם סמוך לפרקן :

שבועות כל הנשבעין

(אלף קפ) הפוגמת כתובתה או עד אחד מעידה שהיא פרועה כיצד לא תפרע אלא בשבועה :

הלכות נערה ובתולה

כתובות ואלו נערות

(רמז) מי הן הנערות והקטנות שיש להן קנס ונערה שיצאת עליה שם רע בילדותה אימתי אין לה קנס ופיתוי :
(ריח) מי הן הנערות שאין להן קנס והנערות שיש להן קנס ונערה שנתגרשה או נערה שבא עליה [ומתה או שבא עליו] עד שלא נתארסה ונתארסה או ניסת או בגרה אחר כך אימתי משלם קנס או לא ולמי :
(ריט) אונס ומפתה כמה משלמין ואימתי ולמי וכיצד חייבין לישא אותן או פטורין :
(רכ) מי יכול לעכבן בנישואין שלהן ואם יכולין לגרש :
(רכא) יתומה שנתארסה ונתגרשה אונס חייב ומפתה פטור ואיזו בושת ואיזו פגם ואיזהו קנס קטנה יש לה מכר וקנס נערה יש לה קנס ולא מכר [בוגרת אין לה קנס ולא מכר] והיכי דמי קטנה וה"ד נערה והאומר פתיתי בתו של פלוני כיצד ישלם :

נערה שנתפתתה

(רכג) נערה שנתפתתה אימתי בושתה פגמה לעצמה קנסה הוי דידה או דאביה או דאחיה :
(רכה) אימתי מוציא שם רע חייב ואימתי פטור וכיצד הוא סדר הוצאת שם רע :

הלכות גרושין

שבת פרק חבית

(תקמו) עד מפי עד כשר לעדות אשה :

יבמות פרק קמא

(כג) ואשת מהעריות שאינה יכולה לאחין ולא מיאנה בחיי הבעל לרתה הולכם ולא מתיבמת שאין מיאון לאחר מיתת הבעל וכלתו נכרים שמיאנה בבעל מותרת לחמיה מיאנה בינם אסורה לחמיה :

פרק כיצד

(כד) המוציא אשתו משום שם רע או משום נדר כיצד לא יחזיר ואם החזיר כיצד אינו מוציא :
(כה) שליח שהביא הגט והאומר הרגתי בעליך כיצד לא ישא את אשתו ואם מותרת ע"פ זה לאחרים וחכם שאסר אשה על בעלה בנדר או שחלצה ומיאנה בפניו אימתי אסור לישא אותה ואימתי מותר ולמי הן מותרים והילוק שיש בין אם החכם והמביא גט השוק או לא או אם היו להם נשים בשעת מעשה ומתו או אם נתגרשו לאחר מכאן או שנישאו אלו הנשים לבעלים שניים לאחר מכאן ומתו הבעלים או לא :

ארבעה אחין

(לא) ספק גירושין כיצד הוי ומה טעם תיקנו זמן בגיטין ולא בקדושין :
(לה) ב' שקדשו ב' נשים ובהכניסתן לחופה נתחלפו כיצד אסורות עליהן והילוק בין שהיו גדולים או קטנים :
(לו) הנשים שצריכות להמתין ג' חדשים אחר מיתת בעליהן או לאחר גירושין שלשה חדשים עד שלא ינשאו ויתארסו ואם גם ארוסה ומשוה במשמע :

החולץ

(מ) איסור נושא מעוברת ומינקת חבירו תוך כ"ד חדש ואם כנס אימתי יוציא :
(מב) קדש אלמנה וגרושה חבירו תוך ג' כיצד אסורה עליו :
(מג) אונס שלא ישא אשה שדעתו לגרשה :
(נ) אימתי כותבין גט חליצה [illegible] ואימתי אין כותבין :
(נח) מי הן הנשים שצריכות להמתין ג' חדשים אחר מיתת בעליהן או אחר גירושין לינשא או ליתארס וכיצד מונין הג' חדשים :
(נט) כיצד מונין כ"ד חדשים שצריכים להמתין מינקת ומעוברת חבירו :

רבן גמליאל

(פה) אמר לכלל לכתוב גט לארוסתו או לאשה או ליבמתו דלכשאשאנה אגרשנה אימתי הוי גט כשר :

הבא על יבמתו

(פח) מלוה לגרש אשה רעה :
(לד) אימתי יוציא ויתן כתובה ולא תוספת ואימתי יתן גם התוספת :

האשה רבה

(קטו) אמרו לה מת בעליך וניסת לאחר ואח"כ בא בעלה אימתי תלא מזה ומזה וכיצד הפסידה כתובה ופירות ובלאות ואם קדמה ונבעלה אימתי מחזירתן :
(קיט) אמרו לה מת בעליך ואחר כך אמרו לה חי ואחר כך מת בנך וניסת לזוג ואחר כך אמרו לה חילוף הדברים כיצד תלא :
(קכ) אמרו לה מת בעליך ונתקדשה ואחר כך בא בעלה כיצד מותרת לו וכיצד הוא ריח כגט הפוסל בכהונה :
(קכב) אמרו לו מתה אשתו ונשא אחותה ואח"כ באה אשתו כיצד מותר לו וכיצד אין אחות אשתו לריכה גט ואיזה עריות יש שצריך גט להוציאן או לא ואם הלכו אשתו ובניו למדינת הים [illegible] ואח"כ באו כיצד תלא וכיצד אסורים או מותרים :

בית שמאי

(קכח) כיצד ממאנין ארוסות ונשואות בבעל וביבם וכיצד מותרת לאחי בעלה ובפני מי צריכה למאן וכמה פעמים יכולה למאן בקטנות ואיזו היא קטנה שצריכה מיאון ואיזו גט של מיאון [illegible] :
(קלא) קטנה שמיאנה כיצד הויי כיתומה כאילו לא ניסת וקטנה שנתגרשה כיצד אסורה כגדולה ואם החזירה לאחר גירושין ומיאנה ונשאת לאחר כיצד מותרת לחזור לו ותמאנת שנתגרשה בקטנותה אימתי מותרת לחזור לו ואימתי אסורה לו ואסורה לאחיו ואימתי יש מיאון לאחר מיתה ואימתי לא :
(קלג) קטנה שלא מיאנה והגדילה וניסת לאחר אימתי מפני קדושי שני ואימתי צריכה גט ואימתי לריכה גם מבעלה וכיצד ממאנה אימתי הוי מאמר :

חרש

(קלט) חרש שנשא פקחת או פקחת שנתחרשה ונשתטית וכן להפך אימתי יוציא ואימתי יקיים ואם חרשת היא גם מיאון או לא :
(קמ) טעם מפני מה אמרו שהחרשת מגרשת ואין האיש שנשתטה מוציא :
(קמא) האשה יוצאה בין מדעתה בין בע"כ ואם אמר למדים [illegible] זה שאני נותן לאשתי וחזר ואמר לה כנסי שטר חוב זה כיצד מתגרשת בו :

האשה שלום

(קמב) אשה שאמרה מת בעלי בין בשעת שלום בין בשעת מלחמה אימתי נאמנת או לא וכן עד שבא להעיד על בעלה שמת בין בשעת שלום בין בשעת מלחמה אימתי נאמן או לא ואיסור אשה כשנטבע בעלה במים שאין להן סוף וכיצד עד אחד וכן נשים נאמנין להעיד במים שאין להן סוף וכיצד [illegible] :

(קמה) אם בלתו ממקום אחר להודיע ילחק בן שמעון מת אימתי חוששין שמא הוא ילחק אחר וכן אם נמלא גט שכתוב בו פלוני אימתי חיישינן שמא אינו זה פלוני :
(קמח) מי הם הנאמנים להעידה ומי הם הפסולים ואם המיזתו על פי עד אחד ואח"כ באו שתי כיתים או עד אחד ואמרו לא מת אימתי תלא ואימתי אזלינן בתר רוב דעות בזה ואם שתי נשים חלוקות אחת אומרת מת ואחת אומרת לא מת או זאת אומרת נהרג וזאת אומרת מת כיצד נאמנות וכן אם ב' עדים חולקים זה אומר מת וזה אומר לא מת מי נאמן :
(קמט) האשה שאמרה מת בעלי כיצד היא מותרת ולרתה או חמותה אסורה :
(קנג) המזכה גט לאשתו בין במקום יבם בין במקום קטטה או באשתו בעלמא אימתי הוי גט או לא :

האשה בתרא

(קנה) כיצד מעידין על המת על הפרלוף ועל הסימנין ועל השומא ועל מי שנפל לגוב [illegible] מגוייד [illegible] וחיה אוכלת בו ושחטו בו רוב שנים :
(קנו) מי ששחטו בו רוב שנים ואמר כתבו גט לאשתי אם כותבין :
(קנז) עד כמה ימים אחר מיתה המת משתנה בין מת בין נטבע ונפל למים שאין להן סוף [illegible] כיצד אסורה לכתחילה ובדיעבד ושעת החכם המורה בה היתר ואם נפל למים שיש להן סוף מותרת והיכי דמי כים שיש להן סוף נפל לגוב אריות לחפירת נחשים לכבשן האש יורד מלאה יין ושמן אימתי מעידין עליו שמע מן הכתים או מן התינוקות או מבית דין של עובד כוכבים או על ישראל פלוני מת אימתי סומכין על עדות זו ואימתי סומכין על עדות העובד כוכבים וכיצד הוי מסיח לפי תומו וכיצד מעידין לאור הנר לאור הלבנה ע"פ בת קול :
(קנח) העומד על ראש ההר ואמר איש פלוני מת או האומר אני איש פלוני ממקום פלוני בן איש פלוני כתבו גט והוליכו מת או שמלאו בשטר כתוב וחתום איש פלוני מת או נהרג אימתי משיאין האשה על פיהן :
(קנט) האומר בשעת הסכנה כתבו גט לאשתי אימתי כותבין אע"פ שאינן מכירין :
(קס) מי הם הפסולים לעדות אשה ומי הם הכשרים :
(קסא) כיצד סומכין על פי עד אחד ועד מפי עד ועל פי עבד שפחה קרובין עובד כוכבים וכיצד הוי בכלל מסיח לפי תומו ועדות אשה לא בעי דרישה וחקירה :

כתובות פרק קמא

(קסג) אם טענת אונס פוטרת בגיטין או לא :

האשה שנתארמלה

(ל) אמרה אשת איש הייתי וגרושה אני אימתי נאמנת :
(לג) ב' עדים אומרים מת וב' אומרים לא מת או ב' אומרים נתגרשה וב' אומרים לא נתגרשה אימתי תנשא ואימתי לא תנשא :
(לד) עד אומר נתקדשה ועד אומר לא נתקדשה אימתי תנשא ואימתי לא :
(לה) עד אומר נתגרשה ועד אומר לא נתגרשה או שנים אומרים ראוה שנתגרשה ושנים אומרים לא ראוה אימתי תנשא ואימתי לא תנשא :

אף על פי

(עלה) זמן כ"ד חדש מעוברת ומינקת שמת בעלה עד שתנשא כיצד מונין אותן ואם נתנה בנה למינקת או גמלתו או מת אימתי מותרת לינשא תוך הזמן או לא :

גיטין פרק קמא

(תג) המביא גט ממד"ה אימתי צריך שיאמר בפני נכתב ובפני נחתם ואימתי לא וכיצד צריך שימסור השליח על כתיבת הגט ובפני כמה צריך שיתננו לה השליח ואם נתנו לה ולא אמר בפני נכתב ובפני נחתם כיצד יחזור ליתנו לה ואם ניסת בגט זה אימתי הולד ממזר :
(תה) המביא גט בא"י אם צריך לומר בפני נכתב ובפני נחתם והמביא ממד"ה ולא הספיק לומר בפ"נ ובפ"נ עד שנתגרשה כיצד יתקיים בחותמיו :
(תו) באיזה דבר שוין גיטי נשים ושחרורי עבדים ופסולם על כותי בכל השטרות ובגיטין :
(תז) כיצד עדי הגט לריכין שיחתמו זה בפני זה :
(תט) עדים החתומים על הגט ושמותיהם כשמות עובדי כוכבים אימתי כשרים בלא עדי מסירה או לא :
(תי) האומר תנו גט זה לאשתי אימתי יכול לחזור בו :
(תיא) המזכה גט לאשתו במקום יבם או במקום קטטה אימתי מועיל :
(תיג) ע"מ שאמר תנו גט זה לאשתי ומת כיצד אין נותנין לאחר מיתה :

המביא

(תכ) שליח שאמר בפ"נ אבל לא נחתם או להפך או בפ"נ חליו ובפ"נ כולו או להפך או א' אומר בפ"נ וא' אומר בפ"נ או שנים אומרים בפנינו נכתב ואחד אומר בפני נחתם אימתי כשר ואימתי פסול ושנים שהביאו גט ממד"ה כיצד א"צ לומר בפ"נ ובפ"נ :
(תכא) למה תיקנו רבנן זמן בגיטין :
(תכב) מאימתי מונין למגורשת ג' חדשי ההבחנה והמשלים גט לאשתו ואומר אל תמנע לה אלא לאחר ג' חדשים אם מותרת להנשא מיד וגט שנכתב ביום ונחתם בלילה או להפך אימתי כשר או פסול :
(תכג) אמר לעשרה כולכם כתבו וחתמו פרי מינייהו ביומי' ושאר מכאן עד י' ימים או שנמלא אחד מהן קרוב או פסול אימתי כשר או פסול :
(תכה) איזו גט כשר לכתוב בו הגט ואיזהו גט אינו כשר :
(תכו) עדים שאינן יודעין לחתום או שאינן יודעים לקרות אימתי כשרים וכיצד תומכין על הגט :
(תכח) גט שנכתב בכל לשון כשר :
(תכט) העדים שנותנין בפניהם הגט לריכין לקרותו קודם נתינה ואם העלימו הבעל ולאחר קריאה הוציא גט ונתנו לה אימתי כשר או לא :
(תל) כיצד כשר הגט לכתוב אותו על העלה ועל קרן פרה ועל יד העבד ופסולת הגט בשמתכר קנייה :
(תלא) נתן הגט ביד עבדו וכתב לה שטר מתנה עליו אימתי קנתה ומתגרשת :
(תלב) כתב הגט על איסורי הנאה או טופס במחובר ותלוש בתלוש או להפך או שכתבו על מידי מחוק על הדיפתרא על דבר שיכול להזדייף אימתי כשר או לא :
(תלג) מי הן הכשרין והפסולין לכתוב הגט :
(תלד) מי הן הכשרין ופסולין להביא את הגט :
(תלו) מי הן הנשים שנאמנים להביא את הגט בחוצה לארץ ובארץ ואשה עצמה כיצד מביאה גיטה :

כל הגט

(תלז) פסולים גט שלא נכתב לשמו ולשמה כיצד ואם כתב סופר לשמה וטופס שלא לשמה אם הוא כשר ואם ריח הגט יש בגט שנכתב שלא לשמה :
(תלט) נאבד הגט מהוא ואחר כך מלאו או מלא גיטי נשים אימתי כשרין לגרש בהן או לא ועל איזה סימנין סומכין להחזיר הגט :
(תמ) המביא גט שהניח הבעל חולה כיצד נותנו לה בחזקת שהוא קיים :
(תמא) עיר שהקיפה כרקום כיצד מחזיקות הנשים שבה טהורות וכיצד סומכין על מי שמעיד מפי השמועה שפלוני מת ועיין פ' בתרא דיבמות :
(תמב) שליח שחלה כיצד יכול לעשות שליח אחר :
(תמג) אם אמר לשליח הראשון טול לי מנה החפץ פלוני כיצד יכול לעשות שליח אחר ואם שינה בבטלת החפץ אימתי הגט פסול :
(תמד) שליח שממנה שליח אחר בפני מי ממנה אותו וכיצד יאמר הוא וגם השליח השני וכיצד הוי מגורשת אם מת השליח הראשון או הבעל קודם שנתנו לה :
(תמה) אימתי נקרא שליח שלא ניתן לגירושין ואימתי הוי שליח שניתן לגירושין :
(תמו) בעל שנתן זמן לשליח ליתנו לה אימתי חיישינן שמא פייס הבעל ולא יהבינן לה ואימתי לא חיישינן :
(תמח) כיצד אין עצת אונס מועלת בגיטין ואיזה דבר הנקראת אונס ואיזו אינו נקראת אונס ועיין פ"ק [illegible] וס' המקבל :

השולח

(תמט) השולח גט וביטלו אימתי הוי מבוטל ואיזה לשון עושין לבטלו :
(תנ) אם יולך כמי לפני או לא :

"אלפס חולין"

(תנא) גט שבטלו כיצד יכול לחזור ולגרש בו ובפני מי לריך שיבטל הבעל כשבא לבטל בין קודם התקנה בין לאחר התקנה אמר לעשרה כתבו גט לאשתי כיצד מבטלו :
(תנב) כיצד מוסרין מודעא לגיטא ואימתי אמרינן דבטיל המודעא :
(תנג) כיצד גילוי דעתא בגיטא לאו כלום לענין ביטולו :
(תנד) תקנת חכמים לכתוב בגט שם האיש והאשה וכל שם שיש לה כיצד :
(תנז) כיצד עדי מסירה ואימתי סגי עדי חתימה בלא עדי מסירה :
(תנח) המוציא אשתו משום שם רע או משום נדר או משום איילונית כיצד אינו יכול להחזירה וכיצד יאמר לה כשמגרשה ואימתי חייב לתת לאיילונית כתובתה :

הניזקין

(תסה) חרשת שהשיאה אביה כיצד מתגרשת :
(תסג) חרש כיצד יכול לגרש :

האומר התקבל

(תסג) איזה לשון הוי במשמע שליח לקבלה ובעל שאמר לשליח התקבל או הולך גט זה לאשתי או שהיא אמרה לשליח התקבל ובעל אמר אי אפשי שתקבל אלא הולך או שהיא אמרה התקבל והשליח אמר הבא ובעל אמר הילך [illegible] שאמרה התקבל והבעל אמר הילך אימתי הוי מגורשת או לא והילוק שיש בין לשון הילך ללשון הולך :
(תסד) איש יכול להיות שליח להולכה ולקבלה וכן האשה :
(תסה) אם אשה יכולה לעשות שליח לקבל הגט מיד שליח בעלה :
(תסו) אמר הבעל שיכתבו גט לאשתו וכתבו ונתנו בכתיבתו או נאבד אימתי יכולין לחזור ולכתוב אחר והאומר לשנים כתבו ותנו לשליח כיצד הם עצמן לא מצי מהוי שלוחי הולכה :
(תסז) אשה שעשתה שליח לקבלה כיצד צריכה עדים על עשיית השליח ועל קבלת השליח את הגט לשמה ומ"ט למה אין השליח נאמן בלא עדים בזה וחיוב עדי מסירה בכל הגיטין :
(תסח) בעל ושליח ואשה המוזגין על הגט זה אומר לגירושין וזה אומר לפקדון או שכולם אומרים לגירושין אלא שהבעל אומר נאמן או לא ואימתי נאמנת אשה לומר לבעלה גירשתני משום חזקה דאינה מעיזה :
(תסט) אימתי נערה מאורסה היא ואביה מקבלין גיטה :
(תע) בחיי אביה אין הנערה עושה שליח לקבל גיטה ואימתי יכולה לעשות לאחר מיתת האב :
(תעא) איזו היא קטנה שיודעת לשמור גיטה שמתגרשת :
(תעב) איזו היא קטנה שמתגרשת אפילו קדשה אביה :
(תעג) קטן וקטנה אינן יכולין לעשות שליח וקטנה שעשתה שליח לקבל גיטה אימתי הוי גט ואם יכול לעשות שליח לקבלה בשביל בתו הקטנה :
(תעה) האומר תן גט זה לאשתי במקום פלוני ונתנו לה במקום אחר או במקום שהיא אמרה התקבל גטי במקום פלוני וקבלו במקום אחר או שאמר הבעל לשליח הולך היא במקום פלוני ונתנו במקום אחר או שהיא אמרה לשליח הבא לי ממקום פלוני והביאו ממקום אחר אימתי הוי בכלל מגורשת מיד כשעשה השליח ואימתי לא הויא עד שיגיע גט לידה :
(תעח) איזה לשון יאמר הבעל לשלוחין שיכתבו ויתנו ואיזה לשון לא אמר כלום והיוצא בקולר ובשיירה וכים והמסוכן על איזה לשון שיאמר כותבין גט לאשתו :
(תעט) המושלך בבור ואומר כל השומע קולו יכתוב גט לאשתו והבריא שאמר כתבו ולא אמר תנו ובריא שאמר כתבו ועלה לראש הגג כיצד נותנין לה גט :
(תפ) האומר לשנים או לשלשה תנו גט לאשתי כיצד אינן יכולין לומר לאחרים לכתוב דמילי לא מימסרן לשליח ופסולים גט שכתבו סופר שלא שמע ממש מפי הבעל שלוהו לכותבו ולאחרים לחתום ופסולים חרש שכתב לכתוב גט לאשתו ואינם דעלמא שפלת שלח על ידי שליח ובע"כ כתב לכתוב גם לאשתו עד שישמעו קולו :
(תפא) אמר לעשרה כתבו גט או שאמר כולכם כתבו גט או שאמר לעשרה הוליכו גט או כולכם הוליכו או שאמר כולכם חתומו כיצד עושין :

מי שאחזו

(תפג) מי שאחזו קורדייקוס ואמר כתבו גט לאשתי או שתק ואמר אל תכתבו ומי שנשתתק או חרש שאמר לו נכתוב גט לאשתך והרכין בראשו אימתי כותבין ואימתי סומכין על רמיזותיו וכיצד בודקין אותו ואיזה חרש מגרש ברמיזות :
(תפה) כיצד בודקין מי שנשתתק על עדות אשה ואם אמרו לו נכתוב גט לאשתך ואמר כתבו והלכו הם ואמרו לסופר לכתוב ולעדים לחתום כיצד פסול :
(תפו) האומר הרי זה גיטך אם מתי הוי במשמע שניהם מהיום ואימתי משמע שאינה מגורשת עד לאחר מיתה והאומר אם מתי מחולי זה הרי גט אימתי זמן אותו שמת מחולי הרי ואימתי לא ואם עמד מחליו אימתי יכול לחזור בו :
(תפז) נתן גט ע"מ שיהיה גט סמוך למיתה מה היא בתוכן הימים וכיצד אסור להתייחד עמה בזה הזמן ואם נתייחד עמה אימתי לריכה גט שני :
(תפח) המגרש ע"מ שתתני לי מאתים זוז או בכסא או עד ל' יום או שחזר ואמר הרי הן נתונין לך כיצד הויא מגורשת :
(תפט) הרי זה גיטך ע"מ שתתני לי אצטליתך ואבד אימתי הוי גט :
(תצ) לשון דסקין רבנן בגט ע"מ אם לא מתי לא יהא גט אם מתי יהא גט אם לא מתי לא יהא גט :
(תצא) הרי זה גיטך והנייר שלי או ע"מ שתחזירי לי הנייר או שאמר לה הרי זה גיטך ע"מ שתשמשי אבא או שתניקי הבן בכמה או שני שנים אימתי הויא מגורשת או לא :
(תצב) האומר הרי זה גיטך ע"מ כן וחזר ואמר הלך גיטך על מנת כך אימתי ביטלו דבריו האחרונים את הראשונים :
(תצג) הרי זה גיטך אם לא באתי מכאן עד ל' יום והלך וחזר או שאמר על כל זמן שאעבור מכנגד פניך ל' יום והיה הולך ובא או אם לא באתי עד י"ב חדש ומת תוך י"ב חדש או שנתנו לה תוך י"ב או לאחר י"ב חודש או שאמר לאחר שבוע לאחר שנה לאחר חדש לאחר רגל וכיוצא בזה אימתי הוי גט :

הזורק

(תצה) באיזה רשות יזרוק ויתן הגט שתהיה האשה מגורשת וכיצד יקנה לה רשות שהגט בתוכה גינה וחצר כיצד מתגרשת :
(תצו) אמר לה כנסי שטר חוב זה שמלאתי מאחוריו קוראה והיא גיטה או שנתן בידה הגט והיא ישנה או שאמר טלי גיטך מע"ג קרקע כיצד אינו גט ואם זרקו לה ספק קרוב לה ספק קרוב לו או מחלה על מחלה אימתי הוי מגורשת :
(תצז) גט בידה ורצועה בידו כיצד אינה מגורשת :
(תצח) פסולים גט ישן ואיזהו גט ישן :
(תצט) שנה בכתיבת המלכים ובכתיבת המקום ממזרח למערב כיצד פסול גט ואם ניסת אימתי תצא ומה הן הדברים שהפסידה והולד :
(תק) פסולים גט שעינה שמו ושמה שם עירו ושם עירה וכיצד תצא והדברים שיש בה ופסלות הולד :
(תקא) אם טעה הסופר ונתן הגט לאיש ושובר לאשה כיצד אינו גט וצריך לקרות הגט קודם נתינה ואחר נתינה :
(תקב) נמלך שלא לתת הגט שנכתב לאשתו כיצד לא פסלה מן הכהונה ואיזהו ריח הגט הפוסל בכהונה :
(תקג) המגרש אשתו וחזר ונתייחד עמה אימתי אמרי' הן הן עדי יחוד הן הן עדי ביאה וכנסה בגט קרח כיצד פסלה :

המגרש

(תקה) המגרש שאמר הרי את מותרת לכל אדם חוץ לפלוני אימתי הגט כשר ואימתי פסול ואיזה סגלי עולם ע"מ ואיזה בכתב ומתי הפוסל שנכתב לאחר הפרק בכתובות כיצד אינו פוסל :
(תקו) הרי זה גיטך ע"מ שלא תשתי יין כל ימי אביך כל ימי חיי פלוני כל ימי חייו ע"מ שתבעלי לפלוני ע"מ שתעלי לרקיע או ע"מ דבר שא"א לקיימו המילה לכל אלא למי שאין לה עליו קדושין או התירה לכל אלא למי שיש לה עליו קדושין כיצד הוי גרושין או לא :
(תקז) מה הוא גופו של גט וטופס גט ומה כותבים בו וסדר הגט :
(תקט) מה הן ג' גיטין שפסולין ואם ניסת בהן הולד כשר :
(תקי) כשרים גט שחתם בו סופר בעד ואיזה גט פסול שניסת בו שלא תנשא :
(תקיא) כשרים גט שאין עליו עדי חתימה אבל יש עדי מסירה וכיצד עדי מסירה עיקר לכתחלה ודיעבד טעם למה אין העדים חותמין על הגט :
(תקיב) שמם שמלאו שני גיטין שוין ונתערבו כיצד מתגרשת בהן :
(תקיד) ה' שגרשו בגט אחד שכתבו בו שם כל אחד ואחד או ב' גיטין שכתבו זה בצד זה ועדים באים מתחת זה לתחת זה או ב' עדים יוונים או אחד עברי ואחד יווני או ששייר מקצת הגט וכתבו בדף השני והעדים מלמטה או עדים שכתבו בראש הדף מן הצד מאחוריו או הקיף ראשו של זה בצד ראשו של זה ועדים באמצע או ראשו של זה בצד סופו של זה ועדים מלמטה או שנקראין עדיו וגט שכתבו עברית ועדיו יונית חתם סופר ועד איש פלוני עד או בן איש פלוני עד או שלא כתב עד או כתב חניכתו וחניכתה עד ג' דורות או יותר אימתי כשר בכל אחד מאלו ואימתי פסול :
(תקטו) גט מעושה אימתי כשר ואימתי פסול :
(תקטז) יצא עליה קול שקידשה וגירשה או שיצא קול על אשת איש שנתגרשה אימתי חוששין לאותו קול ואימתי אומר הרי קול ושובר עמו :
(תקיט) איזה ערות דבר ימצא אדם באשתו שיגרשנה ושונא מגרש אותו ושונא נושא אשה ודעתו לגרשה ואיזו מצוה לגרשה [illegible] אשתו ומכבדה :

קדושין פרק קמא

(תקכב) איזה לשון גרושין יאמר לה כשמגרשה שיהיה משלחה מביתו ולא שיעלה את עצמו :
(תקכד) שיה מדבר עמה על עסקי גירושיה וגירשה ולא פירש אימתי הוו גירושין :
(תקלא) מגגדין אותן דמקבל גיטה והמוסר מודעא אגיטה :

האיש מקדש

(תרכו) אמר לשנים לגרש לו אשה כיצד הן שלוחין וגם עדיו :
(תרכח) נערה מאורסה מי מקבל גיטה ואם יכולה לעשות שליח :

האומר

(תרסב) אמרה האשה השמים בינך לביני כיצד יעשו דרך בקשה :

בבא מציעא פרק קמא

(לט) נתן גט לאשה ומציאה בידו אימתי הוי כריכתא או לא :
(רכב) קטנה כיצד יש לה ד' אמות לענין גיטין ואם יש לה חצר ושליחות וקטן אין לו ד' אמות ולא חצר ולא שליחות :
(רכד) באיזה חצר אמרו להזורק גט בתוכו הריא מגורשת :
(רכז) מגורשת ואינה מגורשת מי נותן לה מזונות :
(רעב) מלא גיטי נשים אימתי יחזיר או לא :

אלו מציאות

(רלב) איש ואשתו שכל אחד נותן סימני הגט למי יתנו אותו :

איזהו נשך

(תנז) שכ"מ שנתן גט לאשתו ואחר כך אמרה איני אם מתיה אחזור לך הוי פטומי מילי בעלמא או לא :

בבא בתרא יש נוחלין

(תתכב) כיצד אין הבעל נאמן לומר גרשתי אשתי :
(תתכג) באיסורא כגון גבי גט לא אמרינן אמנו של שטר מוכיח עליו :

מי שמת

(תתקיח) כיצד בודקין למיאונין לדעת מנין שטמיו :

גט פשוט

(תתקיט) כיצד כותבין גט לאיש אף על פי שאין אשתו עמו ושובר לאשה אף על פי שאין בעלה עמה וכיצד סומכין על האיש שיהיה שמו כך וכמה זמן יהא בעיר ויהא מוחזק ששמו כך ומי נותן שכר הסופר :

הלכות
איסורי ביאה וסירוס ונדה

ברכות היה קורא

(לג) איסור השכינה פרקון כיצד :

פרק הרואה

(רכ) כיצד יזהר אדם מללכת אחרי אשה בדרך ובנהר [illegible] לידה ולהסתכל בה :

שבת פרק קמא

(רלג) איסור אכילת נדה עם בעלה ולישן הוא בבגדו והיא בבגדה על מטה אחת ואפילו בימי ליבונה וכיצד יפרוש הימנה :

במה מדליקין

(שכא) עונש האשה שאינה זהירה בנדה :

במה אשה

(שעד) איסור ההסתכלות אפילו באצבע קטנה של אשת איש :
(שעו) היתר לנדה להיות כוחלת ופוקסת ומקשטת עצמה :
(שעח) אזהרה לבתולות שלא לשכב [illegible] משום [illegible] :

המצניע

(תיד) איסור להיות על גבי שמלת אשה לנקות שערות לבנות מתוך שחורות :

שמנה שרצים

(תלא) איסור אחיזו באמה כשמשתין ואיסור הוצאת שכבת זרע לבטלה ועונש מקשה עצמו לדעת והמהרהר והמשחקין בתינוקות :
(תלד) איסור הסירוס באדם :

עירובין פרק הדר

(תרלג) אסור לגון בקיטון שאיש ואשתו שרויין בו :

המוצא תפילין

(תרפא) כיצד ישמש אדם עם אשתו בקדושה ואיסור כפיית אשתו לתשמיש ולשמש מטתו ביום והרוצה שיהיו בניו זכרים כיצד יעשה :

פסחים ואלו עוברין

(תתנה) כיצד ישתדל אדם לישא אשה הוגנת לו ובת ת"ח :

מקום שנהגו

(תתפא) עם מי אדם אסור לרחוץ במרחץ :

תענית פרק קמא

(תתע) איסור תשמיש המטה בשני רעבון כיצד :

מועד קטן ואלו מגלחין

(אלף כה) כלה שאירע לה אבל או אונס אחר המשולחין עד שלא בעל הוא ישן בין האנשים והיא ישנה בין הנשים :

יבמות פרק קמא

(ג) איסור החולץ ברוחתו שמכניסה או נתלקה ואיסור כוללי ממנה אם החזירה בין כהן בין ישראל ואיסור החולץ ברותתו שזינתה :
(ד) קטנה מעוברת ומניקה כיצד משמשת במוך :

פרק כיצד

(יד) כיצד מותר באשת בן אחיו ובאשת בן אחותו ובת אחיו ובת אחותו ואיסור חולץ ברותתו משכנסה וכיצד אין אדם נושא אשה ובתה :
(טו) איסור הפנויות והילוק שיש בין פנויות לעריות והבא על העריות שוגג או מזיד כיצד [illegible] מכהונה ואיסור נשים [illegible] :

(יט) גר שנתגייר כקטן שנולד דמי:

(כו) הכא שאמר אשה על בעלה נגזר לו עליה שהביא גט ממדינת הים הכשים אכולות להכא ומגיה כבם וכילד מוסרות לבניהם ולאחיהם ולאביהם:

(מ) כמשן מן האשה כילד אסור באמה ובנכה ובאחותה:

החולץ

(לט) ספק בן ט' לראשון ספק בן ז' לאחרון אימתי הולד כשר או ממזר ובאיזו אשה מותר:

(מג) אוזהרה שלא ליקח הכנה נשים בכרכה מיישם משום שלא פאת הארץ:

(מד) ספק בן ט' לראשון או בן ז' לאחרון מה דינו לענין יוחסין:

(ס) המחזיר גרושתו ונשא הענוגה או קרובת אנושתו או קרובת גרושתו. ועובד כוכבים ועבד ובני שחלין עבד ואליו בן חורין הבא על בת ישראל אימתי הולד כשר ואימתי פסול:

(כא) היתר טבילת גר לכתחלה בפני ב' ואם טבל בדיעבד שלא בפני ב' לאיזה דבר מהניא טבילתו:

(כב) כילד מטבילין ומלין העבדים:

(כג) חיוב טבילה ומילה בגר ביום וגר שאמר נתגיירתי ביני לבין עצמי או בפני ב"ד פלוני אימתי נאמן:

(כד) אחד כהים ואחד כהשה שבאין להתגייר כילד מודיעין להן קצת המצות וכילד מטבילין אותן ומאימתי חשוב כישראל לכל דבריו אם חזר אימתי חשוב כישראל מומר לעבודת כוכבים:

(כה) גר ועבד משוחרר צריך טבילה ואל קבלה וגר לקוח מן העובד כוכבים צריך גם לקבלה ואל לקוח מישראל ודין טבילת הגר כדין טבילת נדה לכל דבר:

(כז) איזה גר מטבילין אותו ע"פ ב"ד ואיזה גר אין מטבילין אלא מדעתו:

(כח) כילד אסור לקיים עבדים שאינן נימולין אפילו שעה אחת:

(כט) מאימתי ביאה הולד ממזר ומאימתי ביאה אינו ממזר:

הבא על יבמתו

(מו) כילד הערלה חשובה כביאה לגבי איסור ערוה ומה היא הערלה ומה היא נשיקה:

(מח) הבא על א' מכל העריות בין בשוגג בין במזיד בין בגמר ביאה בין בהערלה כילד פסלה מן הכהונה או נשים אלה לא לוקין עליהן:

(מח) פסולים וכשרים אשת כהן ואשת ישראל שנאנסו ושנבעלו לבהמה ובגיורת פחותה מג' שנים ויום אחד ואלמנה לכ"ג וגרושה וחלוצה לכהן הדיוט:

(נט) מי הן הנשים האסורות לכ"ג בגיוסין וביאות ואם נשא אימתי ביאה ואימתי הולד חלל:

(ס) כהן הבא על אסורה לו אין הולד חלל:

(סב) מאימתי ביאה נעשית האשה זונה והבא על הפנויה שלא לשם אישות עושה זונה:

(סג) בכמה פעמים האשה קונהם ומתה ושקרם:

אלמנה לכהן גדול

(קג) הבא על אחותו בנים חמיו אימתי הולד כשר ואחותו שנתעברה אימתי הולד שתוקי או בדוקי וחרוב וחרותו שתניהם גרים שהאורם נתעברה כילד עושים והולד כילד כשר:

(קד) כילד אין העבד טמא משום זרע:

הערל

(קה) פצוע דכא וכרות שפכה ומי הוא הנקרא פצוע דכא ואיזהו כרות שפכה ושפכום וכסרום מי שאין לו אלא ביצה אחת או ניקב ונסתם או מטיל מים בשני מקומות:

(קו) נשים המסוללות זו בזו אם כשרות ואזהרה לנהוג ממשכב יחד:

(קז) פיסול עמוני ומואבי מצרי ואדומי ממזר ונתין מלבוא בקהל כילד:

(קי) אנדרוגינוס כילד נושא אשה והיוצ בא על האנדרוגינוס:

יש מותרות

(קיא) איזה נשים אסורות לבעליהן וליבמיהן ואיזו מותרות לבעליהן ואסורות ליבמיהן או להפך:

(קיב) איסור גרושה לכהן הדיוט ואיסור חלל לכהנת וכילד גר מותר בכהנת:

האשה רבה

(קיז) אמרו לה מת בעליך ונישאת לאחר ואח"כ בא בעלה כילד הולד ממזר ומה מגואל:

(קכב) הבא על חמותו ואחות אשתו לא פסל אשתו:

(קכג) אמרו לו מתה אשתו ונשא אחותה מאביה וחזר ואמר מתה המלכיה ונשא אחותה מאמה חזרו לומר מתה הפלגשים ונשא אחותה מאביה חזרו לומר מתה כרכימים ונשא אחותה מאמה וחזרו ואמר שכולן קיימות בא"ע מהן מותר וכילד מותרות לבעליהן:

נושאין על האנוסה

(קטו) כילד נושאין על האנוסה ועל המפותה בחייהן ולאחר מיתתן אבל אין אונסין ומפתין על האנוסה וכילד אב ובנו נושאין אנוסה ומפותה חבירו:

(קכו) שני אחים גרים או משוחררין אימתי חייבין משום אשת אח או לא ואימתי נוהגין כל אחד באשת חבירו ואימתי חייבי כישראל לכל דבר:

כתובות פרק קמא

(קעג) האומר פתח פתוח מצאתי אימתי נאמן לאוסרה עליו:

(קעו) האומרת שהיא מוכה עץ או שנבעלה לכשר אימתי נאמנת:

(קעח) היתה מעוברת ואומרת לכשר נבעלתי אימתי נאמנת להכשירה לכהונה ואם בנה ואחותה מעוברת שהבעל נודה שממנו נתעברה אימתי מעידין אותה או ומכשירין הולד:

(קעט) נבעלה בשעת קטנות אימתי תולין שנבעלה לכשר ברוב העיר ורוב ביאה כשרין:

האשה שנתארמלה

(לב) אמרה טמאה אני ונטהרה ואמרה טהורה אני אימתי נאמנת או לא:

(לו) אמרה נשביתי וטהורה אני או שיש עדים שנשבית והיא אומרת טהורה אני או שאמרה נשביתי ויש לי עדים שטהורה אני או שני נשים שנשבו וכל אחת אומרת טהורה אני או שכל אחת מעידה על חברתה אימתי מעידין אותה לו לא ואם לאחר הנישואין באו עדי שביה או עדי טומאה כילד מצא:

(לח) זה אומר אני כהן ובן זה לא שמעם מעידין זה על זה אימתי נאמנין וכל פי מי מעלין לכהונה:

(לט) אשה שנחבשה בידי עובדי כוכבים אימתי אסורה ואימתי מותרת ועיר שכבשה כרקום אימתי הכהנות שבה כשרות או פסולות ואיזה עד כשר לעדות בשביה והפודה השבויה כילד מעיד עליה ואימתי אדם נאמן לומר ע"י עצמו נשבתה כהם טהורה בין בעיר שכבשה כרקום בין בשביה:

(מ) אימתי הגיורת אסורה לינשא ולהנהר בשבועות המגרש ואשה ועמו ומי נהנה מפני מי וכילד נפרעין ממנו אם לא נימנה והחולק שיש בין גרושה מגרשין או מאינורכין:

(מב) כילד אדם נאמן להעיד בגדלו מה שראה בקטנו על איש שהיה כהן והיה אוכל בתרומה:

נערה שנתפתתה

(לח) הגיורת שנתגיירה בתה עמה ושניה באירוסין כילד מחייבין אותה ואימתי יש לגיורת מאה סלע ובת ישראל מחוללת משונה אימתי בוקעין אותה על פתח אביה ואימתי על פתח ונים שער העיר ואם ברתה ולגמוש נגרה כילד נידונים במיתתה:

אע"פ

(רמו) מה המלאכות שהנדה עושה לבעלה והמלאכות שאסורה נדה לעשות לבעלה:

המדיר

(ש) נדה סופרת לעצמה ז' נקיים ומסימנה:

אלמנה ניזונת

(שעם) אשה שאין לה וסת קבוע כילד משמשת עם בעלה ואשה רואה דם מחמת תשמיש כילד יוצאת:

גיטין הזורק

(תקנג) יצא קול שעלוני גמן גם נאסתו ויוצאה מחמתו

ומת ונשאת כהן אימתי אלא וקלא דנתר נישואין כילד אין חוששין לו:

קדושין פרק קמא

(סקלא) מגבדין אחסנתא דדייל בני חמום:

האומר

(תרכג) אימתי הולד הולך אחר הזכר ואימתי הולד הולך אחר הפגום ואימתי הולד ממזר ואימתי הולד כמוה וכילד יכולין ממזרין ליטהר וכהן כילד מטהר ממזרים:

עשרה יוחסין

(תרכד) מי הם מיוחסין שמותרין זה בזה:

(תרכה) אזהרה שלא לישא אשה שאינה הוגנת לו ומעלת נשא אשה מיוחסת:

(תרכו) כילד ממזרין ונתינין מותרין לעמיד לבא וכילד גר ועבד משוחרר וחלל מותרין בכהונה וגר שנשא ממזרת הולד ממזר:

(תרכז) כילד להשתמש באשה בתולה וקטנה לשאול בגלומה:

(תרכח) פסלות שבכל אחים ומיוחס הוא השותק:

(תרכט) איזהו שתוקי ואיזהו בדוקי ואיזהו אסופי ואימתי נאמנת היא לומר זה כהן וזה כהן עד זה נאמן וזה ממזר והילוק שיש בין קראת עליו מלעוז או לא:

(תרל) כל האסורין לבא בקהל כילד מותרין ודאן בודאן וכילד אסורין ודאן בספקן וספקן בודאן וספקן בספקן ומי הן הקרויין ספקן:

(תרלד) איזה חלל וחללה פסולין לכהונה ואיזו היא חללה ואיזו היא זונה ומי הן הנשים הבאות מגנים שכשרות לכהונה וכן הבאות ממשוחרר:

(תרלה) אימתי נאמן אדם לומר זה בני ממזר בן גרושה בן חלוצה ואימתי יכול לפסול הבן וכילד אינו נאמן על בני בניו:

(תרלו) היוצאת עם אשתו למדה"י ובא ואמר זו אשתי ואלו בניה או מתה אשתו ואלו בניה או אשה נשאתי במד"ה והיא זו ואלו בניה אימתי נאמן אימתי לריך להביא ראיה ואימתי סומכין על החזקה שכשרים אחיה לסקול ולהלקות ע"י החזקה:

(תרלט) איסור יחוד עם שתי נשים:

(תרמ) איזהו יחוד אסור מן התורה ואיזה אסור מד"ס ועם מי אדם ואשה אסורין להתייחד וכילד מלקין על היחוד של את כונה השמועה ואין אוסרין על היחוד ועם איזה קרוביו יכול להתייחד ולישן בקירוב בשר אזהרה לגרוש ולאשה שלא ילמדו נערים ואזהרה לאדם שלא יהא עסקו עם הנשים ושלא ילמד אומנות בין הנשים וכילד יכול גרוש לרעות בהמה ויישן עם גרוש אחר:

חולין בהמה המקשה

(ממה) מה הם סימני ולד באשה:

גיד הנשה

(תתכט) כילד כותא מותר באשתו ובני אדם בנשותיהם בגילה:

בבא מציעא הפועלים

(תלו) איסור הסירוס ואם הוא על ידי עובד כוכבים אימתי יש לו היתר:

(תקב) כילד מותר להרביע מין במינו כמכחול בשפופרת:

בבא בתרא חזקת הבתים

(תתגג) איסור ההסתכלות בנשים כשעומדות על הכביסה:

סנהדרין ארבע מיתות

(אלף לג) בת כהן שזינתה כילד מחללין בקדושה ובכבוד אביה:

הנשרפין

(אלף לט) איסור משיאת בתו לזקן ומשהה את בתו בוגרת שעובר משום אל תחלל את בתך להזנותה:

(אלף מא) הבועל ארמית כילד קנאין פוגעין בו ואיסור ושונה בא על העובדת כוכבים ואיזהו משום נשג"ז:

חלק

(אלף מג) עונש המסתכל בערוה:

מכות פרק קמא

(אלף כז) עדי ניאוף אין לריך שיראו כמכחול בשפופרת:

שבועות פרק קמא

(אלף פג) משמש עם הטהורה ואמרה לו נטמאתי כילד יפרוש הימנה:

(אלף פד) אזהרה לפרוש מאשתו סמוך לווסת כילד וכילד יקדש עצמו בשעת תשמיש ואיזה עם לבו לשמים:

(אלף פה) אשה אין לה וסת קבוע כילד תשמש:

(אלף פו) רואה דם מחמת תשמיש כילד מותרת לבעלה ולכל אדם וכילד תבדוק עצמה על זה:

(אלף פז) אימתי יכולה אשה לטהר דם שמראה נטמאה לו במכתה וכילד נאמנת על הדם לומר שבא מן המכה:

(אלף פח) נדה האמורה בתורה כילד היא ותמנה שהחמירו בנות ישראל על עצמן לישב ז' נקיים על כל דם וכילד תשמש בימי טוהר בזמן הזה:

(אלף פט) כל נשואה ונוגרת כיון שנבעל בעילת מצוה פורש ודין נוגרת שראתה דם מחמת תשמיש אחר בעילה ראשונה אם יש לה לתלות במכת בתולים:

(אלף ל) כל אשה שהובעת לינשא לריכה לישב ז' נקיים:

(אלף לא) מי הם הנשים שנשואיהן הם בחזקת טהורה כשבאים מן הדרך:

(אלף לב) הוחזקה נדה בשכיניה או שאמרה טמאה אני וחזרה ואמרה טהורה אני כילד אסורה לבעלה:

(אלף לג) היתר לבעל בטבילה בשבת:

(אלף לג) היתר כיחול ופרכוס לנדה בימי נדתה:

ע"ז פ"ק

(אלף רז) איסור העמדת בהמה בפונדקאות העובדי כוכבים ולמכור בהמה לרועה שלהן ולהתייחד ולהתעות עמהן ולמכור להן סיגוק ללמוד ספר ואומנות:

(אלף רי) אזהרה להתרחק מפתח זונה:

(אלף רטז) אזהרה שלא להרהר באשה ושלא להסתכל בה ובבגדיה וכל בריה כמתקשקן זל"ז משום טומאת קרי:

אין מעמידין

(אלף רכ) כילד אין מעמידין בהמה בפונדקאות העובדי כוכבים משום חשד רביעה ואזהרה לאלמנה שלא תגדל כלב מפני החשד:

(אלף רכח) איסור יחוד אשה עם עובד כוכבים וגם עם ישראל כילד:

הלכות מקואות

שבת במה אשה

(שמט) כילד הנשים טובלות גיומי ניסן וגיומי תשרי בנהרות:

גיטין כל הגט

(תמח) מקוה שנמדד ונמצא חסר כילד כמתכין על הטהרות שנעשו על גביו למפרע וכיולא בזה:

בבא קמא פרק מרובה

(קמג) תקנות שתקן עזרא:

בבא בתרא המוכר את הבית

(תתכח) מים היורדין למקוה דרך ניגור אימתי פוסלים המקוה וכילד צריך שיהיה הניגור:

שבועות פרק קמא

(אלף לג) שיעור כדה בתי מקוה כילד וכמה שיעור מקוה ומעיין:

(אלף לד) מעיין כילד מטהר ומקוה כילד מטהר זוחלין ונוטפין כילד מטהרין:

(אלף לה) מים שאובין כילד פוסלין המקוה וכילד מותר להמשיך לתוך מקוה מים שאובין או להלחום בכתף:

(אלף לו) כילד מכניסין מים למקוה ע"י ניגור:

(אלף לז) נדה ויולדת אין טבילתן אלא בלילה ואי נמי אוסר להן לטבול ביום השמיני:

(אלף לח) באיזה דבר היה חפיפת האשה:

(אלף לט) אזהרה לאשה להיות בביתה סקמפין ורבים המספרים:

(אלף מ) אזהרה החולה ומה הן הדברים החוצצין לו שאינן חוצצין בטבילה ואם לאחר שטבלה מצאה בגופה או בשיניה או בפיה דבר החוצץ כילד תחזור ותטבול וכילד יכולה חברתה לתת לה יד בשעה שהיא טובלת:

(אלף קא) באיזה מקום ראוי שתהיה המקוה כדי שתוכל לטבול בלי בושה ובלי חפזון:

(אלף קב) אזהרה לאשה שלא תאכל תבשיל לבנה בשעת טבילה ושלא יהיה לה ביאה קשורה וכונו לאיזו מקפיד ומיעוטו ומקפיד אם חוצצין:

(אלף קג) בשעת טבילה כילד תטבול דרך גדילתה בענין שיהיו המים באין בכל מקום ואם יש לה לפלוף בעין או ריבלה דכוסילאת וכילד תפתח עיניה ותעלימם וכיולא בזה:

(אלף קד) החפיפה כילד לריכה סמוך לטבילה ואם נזדמנה לה טבילה בשבת או בי"ט כילד תחוף:

הלכות יבום וחליצה

שבת רבי אליעזר דמילה

(תלו) כל ששהה שלשים יום באדם אינו נפל לגבי יבום וחליצה והחילוק שיש בין קים לן ביה שכלו לו חדשיו או לא:

תולין

(תקלב) איסור החליצה במנעל מרופט:

יבמות פרק קמא

(א) ט"ו נשים שפוטרות לרותיהן ולרות לרותיהן מן החליצה ומן היבום וכולן שמתו בחיי הבעל או נתגרשו או מיאנו או שנמצאו איילונית כילד מותרות לרותיהן ולרת ממאנת ביבם ולרת איילונית ולרת מחזיר גרושתו משניאת כילד מותרות:

(ג) ממאנת ביבם דלית לה לרה ואיילונית ומחזיר גרושתו משניאת דלית לה לרה מי מהן בת יבום וחליצה ומי מהן אינה לא בת חליצה ולא בת יבום ומי מהן בת חליצה ולא בת יבום ופיטור כופה ולאי ולרתה אף מן החליצה:

(ה) כילד הוא דהאי עריות פוטרות לרותיהן וכילד הוא דאם מתו הן לרותיהן מותרות:

(ז) אימתי אמרו שאם מתו או נתגרשו לרותיהן מותרות:

(ח) מה הן השש עריות החמורות מאלו הט"ו ומהו החומר שלהן:

(י) כילד יש חולצות ולא מתיבמות מתיבמות ולא חולצות חולצות או מתיבמות לא חולצות ולא מתיבמות וכילד יש חולצין ולא מיבמין מיבמין ולא חולצין חולצין או מיבמין לא חולצין ולא מיבמין:

כיצד פרק שני

(יח) כילד אשת אחיו שלא היה בעולמו פוטרת לרתה:

(יב) חיוב היבום הוא לאחין שהיה להם יבימה אחת בעולם והמיוחדין בנחלה פרט לאשת אח שלא היה בעולמו ולאחים מן האם:

(יג) שומרת יבם שמתה כילד היבם אסור באמה ואם קדש אחיו של יבם אחות שומרת יבם אימתי כונסה וכילד אמרו אחותה שהיא יבמתה או חולצת או מתיבמת ושומרת יבם שהיתה פסולה לבעלה כילד חולצת או מתיבמת:

(יח) איזה אח זוקק אשת אחיו ליבום ואיזה בן פוטר אשת אביו מן היבום:

(כ) בנו הבא מן השפחה ומן העובדת כוכבים אינו פוטר מן היבום:

(כז) קדושין שאינן מסורין לביאה כילד הוי קדושין לענין יבום וחליצה וגרושין:

(כח) שני נכרים שקדשו שתי אחיות זה אינו יודע איזו קידש וכן זה כילד עושין ומה דינן ליבום וחליצה וגרושין:

(כב) מלוה בגדול ליבם ואם קדם הקטן כילד זכה היה של אחיו יוחנן אין קורא שם בן היבמה הנולד יוחנן:

ארבעה אחין

(כט) ד' אחין ב' מהן נשואין ב' אחיות ומתו בעלי האחיות או ב' אחיות שנפלו לפני ב' אחין או יבם שנפלו לפניו ב' יבמות מאח אחד או ב' אחיות נשואות לב' אחין שנפלו לפני יבם אחד זו אחר זו או שנפלו לפני ב' אחין ואחת אסורה על אחד משום ערוה או איסור מלוה או איסור קדושה או ב' אחין ב' מהן נשואין ב' אחיות ואחד נשואה או נשוי נכרים ומת א' מבעלי האחיות או שמת וגרש אותו הנשוי נכרים אימתי חולצין ואימתי מיבמין:

(לט) ספק לרת ערוה כילד חולצת ולא מתייבמת:

(לג) ב' אחין נשואין ב' נכריות ומת אחד מהם ועשה בה הב' מאמר ומת כילד חולצת ולא מתייבמת ואם נתן גט למאמרו כילד הותרה היא ולרתה:

(לד) ב' אחים נשואין ב' אחיות ומת א' מהם ואח"כ מתה אשתו של ב' כילד אסורה זו עליו עולמית:

החולץ

(לו) החולץ ליבמתו ונמלאת מעוברת וילדה ולד קיימא או שאינו קיימא או שהפילה אימתי מותרת בקרוביו או אסורה ואימתי פסלה מן הכהונה או לא ואימתי לריכה חליצה ופיסול חליצת מעוברת:

(לט) הכונס יבמתו ונמלאת מעוברת אימתי יקיים ואימתי יוליא:

(מא) כל ששהה שלשים יום באדם אינו נפל ופיחות מכאן ספק ואם מת תוך שלשים ועמדה היבמה ונתקדשה לישראל או לכהן אימתי פסלה וכילד חולצין לה:

(מז) כונס היבמה הרי היא כאשתו לכל דבר וכתובתה על נכסי מי:

(מח) מי מהאחין קודם ליבום וכילד כופין אחד מהן לחלוץ או ליבם ומי קודם לחליצה ויבא קטן וחליצת גדול מי עדיפא:

(מט) אם מצות יבום קודמת למצות חליצה או להפך ואם כופין על החליצה ויבום ונוסח גט חליצה ונוסח כתובת יבמין:

(נב) כילד החולץ אסור בקרובותיה והיא בקרוביו ואם גברו שניות בחולצה וכילד מותר בקרובת לרת חלוצתו ואסור בלרת קרובת חלוצתו ואיסור ביאת חלוצתו וביאת לרת יבמתו:

(נג) איסור אחות גרושתו ואיסור אחות חלוצתו:

(נד) איסור אחות זקוקתו על שמכינס זקוקתו לאחיו ואם מת היבם אימתי מותר באשת אחיו החולץ זקוקתו ואם מתה אשתו כילד מותר בזקוקתו:

(נה) איסור ביאת וחליצת יבמתו עד אחר ג' חדשים למיתת היבם:

(נו) אימתי היבמה לריכה להמתין ג' חדשים אחר החליצה להנשא ומאימתי יום מתחילין למנות שלשה חדשים:

(נט) כמה נשים אדם מיבם וכילד מתחילין ליבם עלה ההוגנת לו ויבם שנפלו לפניו ב' יבמות מאח אחד כילד מיבם או חולץ וכילד עושה בית אחד ולא שתי נשים:

רבן גמליאל

(ע) גט כילד פוסל ביבמה ומאמר כילד קונה ביבמה ואימתי יש גט אחר גט ומאמר אחר מאמר וכילד אין לאחר בעילה כלום:

(עא) מצות יבום לריך לקדש תחלה ואחר כך בועל ובדיעבד קונה בבעילה בעלמא:

(עג) מצות מאמר נותן לה פרוטה ונוסח שטר יבמין:

(עד) אימתי יבמה לריכה גט וחליצה יחד ואימתי לריכה כימנו גט:

הבא על יבמתו

(ש) הבא על יבמתו בכל ענין ואפילו בהערמה בעלמא כילד קנאה:

אלמנה לכהן גדול

(קא) ספק בן ט' ויום א' או ספק אם הביא ב' שערות כשחלץ או כשבא על יבמתו או נפל הבית עליו ועל בן אחיו כילד חולצת ולא מתיבמת:

(קב) סומא וקטן שנשאו נשים ומתו אימתי נשותיהן פטורות מן החליצה ומן היבום:

הערל

(קח) פיסול אשת סריס אדם וסריס חמה ואיילונית מחליצה ויבום וסריס שחלץ או בעל וכן איילונית שחלצה לה או נבעלה כילד נפסלת:

[אלפס חולין]

יש מותרות

(קיא) איזה נשים מותרות לבעליהן ואסורות ליבמיהן או להפך ואיזה נשים אסורות לבעליהן וליבמיהן או להפך:

(קיב) שניה לבעל ולא ליבם אסורה לבעל ומותרת ליבם ואין לה כתובה וכן להפך:

האשה רבה

(קיח) אמרו לה מת בעליך ונתיבמה לאחר ומתו אחיו של זה ושל זה כילד חולצין ולא מיבמין:

(קכ) יבמה שנתקדשה בלא חליצה כילד מחזיר להיתרה ליבם ויבמה שניסת בלא חליצה כילד תלא מזה ומזה:

(קכא) כילד עד אחד נאמן על מיתת הבעל ועל מיתת בנה:

(קכה) בן ט' שנים ויום אחד כילד פוסל ע"י אחים ואחים פוסלין על ידו וכילד קונה יבמתו בביאה ואם בא על יבמתו ומת הוא ולא מתיבמת ואם בא על אשה דעלמא ומת אם אשתו פטורה מכלום:

נושאין על האנוסה

(קכז) גיורת שנתגיירו בניה עמה וכן שפחה פטורים מחליצה ובני אחים גרים או משוחררים אימתי לא חולצין ולא מיבמין:

מצות חליצה

(קכח) מצות חליצה וסדר נתינה ובני כמה והכשר המנעל והכשר גוף החליצה וכוונת החליצה ואיזה רקיק בגבל כשר לחלוץ בו ובאיזה זמן ובאיזה יד ובאיזה רגל חולצין ומצות הרקיקה ומי ראוי לחליצה וחליצה מוטעת ומקראות שקוראים וכתיבת גט חליצה ונוסחו ומצות יבום ונוסח כתובת יבמין:

בית שמאי

(קלב) אימתי גרושתו שחזרה מותרת ליבם ואימתי אסורה וב' אחין נשואין ב' אחיות קטנות ומת בעלה של אחת מהן או נשואין ב' חרשות גדולה וקטנה ומת בעל אחת מהן אימתי תלא חברתה ואימתי מלמדין אותה שתמאן:

(קלד) מי שנשוי שתי יתומות קטנות או ב' חרשות או קטנה וחרשת או פקחת וחרשת או גדולה וקטנה וגם אימתי ביה"ד וחליצה אחת מהן פוטרת חברתה ואם בא היבם על אחת מהן וחזר ובא הוא או אחיו על השניה אימתי פסלן ואימתי יקיים:

(קלה) יבם קטן שבא על יבמה קטנה או גדולה כילד קנאה ויבמה שאמרה בתוך ל' או לאחר ל' לא נבעלתי או שיצא הוראת נבעלתי והוא אומר לא בעלתי אימתי חולץ ואימתי מיבם ונראה אימתי והרה:

(קלו) הגודל הנכה מיבמה אימתי כופין אותו לחלוץ ואימתי מבקשין אותו לחלוץ ויבמה שאמרה כשולה אני מן היסודים כילד כופין לחלוץ לה ואימתי כופהו אגרם מרד על היבמה:

חרש

(קלז) אימתי חרשים וחרשת זקוקין ליבום וחליצה ואימתי פטורין ושני אחים נשואים ב' נכריות או ב' אחיות ואחד מהם פקח וא' חרש או שאחת מהאחיות או הנכריות פקחת וא' חרשת ומתו א' מהם או אחת מהן אימתי מיבם ואימתי חולץ ואימתי מוליא בגט:

האשה שלום

(קנב) האשה שאמרה מת בעלי ואח"כ מת בני או להפך או שאמרה ניתן לי בן במדה"י ומת בני ואחר כך בעלי או להפך או שאמרה ניתן לי יבם במדה"י ומת בעלי ואח"כ יבמי או להפך או שהלכה היא ויבמה ובעלה למדה"י ואמרה מת בעלי ואח"כ יבמי או להפך אימתי נאמנת ואימתי לא וכילד אין האיש נאמן לומר מת אחי או מתה אשתי:

האשה בתרא

(קנג) האשה שהלך בעלה ולרתה למדה"י ובאו ואמרו לה מת בעליך כילד לא תחלוץ ולא תתיבם עד שתדע לרתה מעוברת או ילדה ומי שיש לה חמות במדה"י אימתי חוששין שמא ילדה חמותה וג' יבמות מג' אחין שכל א' אומרת מת בעלי אימתי נאמנות ואם לא עדים או כמים ולא לגו מי מהן מותרת או מי אסורה:

כתובות האשה שנפלו לה

(שכד) יבם שכינס יבמתו כילד היא כאשתו לכל דבר וכתובתה על נכסי מי:

גיטין פרק התקבל

(תקיז) אימא היא קטנה שחולצת:

הזורק

(תקנ) העריות שאמרו לרותיהן מותרות ונישאו הלרות ונמצאו העריות איילונית או כונס יבמתו והלכה ניסת לאחר ונמלאת זו שהיא איילונית כילד אלא הלרכים שיש בה ופיסול הולד:

קדושין האומר

(תרכט) האומר יש לי בנים או יש לי אחים אימתי נאמן לענין יבום:

בבא בתרא יש נוחלין

(תתמב) האב כילד נאמן לומר שיש לו בן כדי לפטור אשתו מן היבום:

(תתמג) כילד אין אדם נאמן לומר בשעת מיתה שאין לו אחים כדי לפטור אשתו מיבום וחליצה:

(תתעח) אין חולצין ואין ממאנין אלא"כ מכירין:

מי שמת

(תתקיח) כילד בודקין ליבם הבא על יבמתו שהיה בן ט' שנים ויום אחד ולחליצה ולמיאונין לדעת מנין שנותיו והוא זמן לפני זמן:

סנהדרין זה בורר

(אלף מז) כילד היבמה חייבת ללכת אחר היבם:

אחד דיני ממונות

(אלף כח) פסלות גר לדון בחליצה כילד:

הלכות שחיטה וטרפות

יום טוב פרק קמא

(תתנא) עגל שנולד וכן אפרוח כמה ימים ממתינים לשחוט אותו:

(תתנה) כילד מכסין הדם בי"ט וכילד שוחט בי"ט:

משילין

(תתקכט) הטעם יש לו להשקות הבהמה קודם שישחטנה מפני הסירכות:

סוכה פרק לולב הגזול

(אלף נג) מאימתי נאמנין על שחיטת קטן:

כתובות פרק המדיר

(שיד) מחט שנמצאת בעובי בית הכוסות אימתי כשרה או טרפה:

גיטין פרק קמא

(סג) פסלות שחיטת עובד כוכבים:

חולין פרק קמא

(תרפב) פסלות שחיטת חש"ו ופסלות שחיטת מי שאינו יודע הלכות שחיטה ומי שאינו מוחזק לשחוט וכשרות מי ששחט ואחרים רואים אותו:

(תרפג) חיוב בדיקת שחיטת הסימנין והסכין לאחר השחיטה ופסלות השחיטה אם לא בדקן:

(תרפד) כילד אומר כשחיטה בחזקת איסור עומדת ואם בא זאב ונטל בני מעים כילד מרין לה הקל:

(תרפח) השוחט בסכין ונמלאה פגומה אימתי שחיטתו פסולה או כשרה וחיוב בדיקת הסכין בין שחיטה לשחיטה ואם לא בדק עד שאחרונה ונמלאה פגום כילד דינן טרפות:

(תרפט) היאך סומכין להכשיר שחיטת כל שוחט משום רוב מצויין אצל שחיטה מומחין הן ומלאה סרכוני שחיטה או שאמר לשונות לא תשחוט והלך ומלאה שחוט היאך כשרים:

(תרצ) שוחט בלא מתכוין ושחיטת חש"ו עובד כוכבים אימתי כשרה וכילד נעשין שחיטה מכח גברא:

(תרצא) שחיטה בלילה ושחיטה ושוחט בגבת ויום הכפורים כילד כשרה:

(תרצג) השוחט במגל יד וכוסים בגזר בקנה ושמן

סכין גלוהא ושחט בו כילד שחיטתו כשרה ושוחט בהמוכר ובמלוק ולגנוף קיפנו ובמגל קליל ושנייה ומגרה ובצוון כילד שחיטתו פסולה:

(תרלה) איזה מקום השחיטה בצואר ואיזה מקום נקרא שיפוי כוגע ופסלות שחיטה מן השורף:

(תרלו) טרפות עיקור הסימנין בעוף ובבהמה מספקת ורוב בשר עמה ועשה כיפערת ונישל יכן וחלל צלעה:

השוחט

(תרלז) כמה סימנין לריך לשחוט בבהמה חיה ועוף וחיוב שחיטת הוורידין בעוף או לנוקבן בשעת שחיטה וכילד רוב סימן כמוהו:

(תרלח) ספק ניקב הושט מחיים או לא כילד יש בשאלה בעוף נבודקו ולא בבהמה משום אין לו בדיקה מבחוץ אלא מבפנים:

(תרלט) שחט הושט ואח"כ נשמטה הגרגרת או להפך או ספק אם קודם שחיטה נשמטה או לאחר שחיטה או שמלאה שמוטה ושחוטה אימתי כשרה או טרפה ואזהרה בשוחט שיגביה רגלי העוף מן הקרקע שלא יבא לידי עיקור:

(תמ) חיוב שחיטת ורידין ונקיבתן היאך:

(תמא) כשרות שוחט ב' ראשים כאחת או שנים אוחזין בסכין ושוחטין או שוחט בב' וב' מקומות ושחיטה עשויה כמסרק וקולמוס:

(תמב) טרפות חלדה כילד:

(תמג) טרפות דרסה כילד ושיעור אורך הסכין שמוחטין בו ואימתי כשר או בהגלה או בהולאה לגבל:

(תמד) טרפות שחיטה שלא בחלה מכח אדם וכשרות שחיטה בלא מתכוין:

(תמה) טרפות שהייה כילד ושיעור שהייה לבהמה ולעוף וכשרות שחיטה בסכין רע:

(תמו) איזה שחיטה פסולה עושה אותה נבילה ואיזו עושה אותה טרפה:

(תמח) כשרות בהמה ועוף שלא יצא מהם דם בשחיטתם:

(תמט) כילד שוחטין המסוכנת ואיזו היא מסוכנת ואיזה פרכוס שעושה לאחר שחיטה כיתרה בין בהמה בין חיה או עוף:

(תני) השוחט לעובד כוכבים כילד כשרה והשוחט לשם הרים וגבעות ימים נהרות מדברות או שמש ולבנה או כוכבים ומזלות או לשם מיכאל או לשם שלשול קטן או לשם זה ולשם זה ואימתי פסולה:

(תסיא) איסור השחיטה לתוך ימים ונהרות לתוך הכלים לתוך הגומא כילד ואימתי מותר לשחוט לתוך אגן מים עכורים ועל דופני הספינה ולתוך הגומא:

אלו טריפות

(תסיב) טרפות נקובת הושט בין שניקבו ב' עורות או אחד מהן או זה שלא כנגד זה או שעלה קרום בושט או שיש לה קוץ בושט או שנמלא קוץ בושט ומאיזה לד יש לושט בדיקה:

(תסיג) טרפות נקובת תורבן הושט כילד ואיזהו הנקרא תורבן הושט ושיעור שחיטה בושט למעלה ולמטה וכן שיעור השחיטה בקנה:

(תסיד) כשרות תורבן הושט שניטל ברובו וטרפות סימנין שנתדלדלו ברובן:

(תסטו) טרפות פסוקת הגרגרת ברובה כילד:

(תסטז) טרפות נקובת הגרגרת או נפחתה או נסדקה ושיעור הנקבים וכילד מצטרפין ואימתי נקובתו במשהו:

(תסיח) טרפות נקובת קרום של מוח ואיזה מקום ניטל מוח ואיזה מקום ניטון כתוש השדרה:

(תסיט) טרפות נקובת הלב כילד:

(תסכ) טרפות נפסק חוט השדרה כילד ועד היכן חוט השדרה בין בבהמה בין בעוף:

(תסכא) ניטל הכבד או שנתדלדל הכבד אימתי כשרה או טרפה:

(תסכב) טרפות ריאה שניקבה כילד וכילד בודקין ריאה להרוגה וריאה שנגלידה או שהאדימה או שיבשה מקלפה או דקיימא גילדי גילדי אימתי כשרה או טרפה:

(תסכג) כילד אין מקיפין בנושא לדמותן:

(תסכד) ב' אונות המרוכות זו לזו אימתי אין לכן בדיקה להכשירן ואימתי כשרין:

(תסכה) ב' גושות הסמוכות זו לזו אימתי יש לכן בדיקה להכשירן או לא וכילד בודקין הרוס:

(תסכו) מנין אונות הריאה ואם חסר או יתיר או חליף אימתי כשרה ואימתי טרפה:

(תסכז) כילד היא ריאה דדמיא לאוסטא דטריפה:

(תסכח) מראות הריאה הכשרות והטרפות:

(תסכט) אוסם בריאה כילד בודקין אותו:

(תסל) קרום שעלה מחמת מכה בריאה אינה כלום וטריפות ריאה דאושה:

(תסלא) ריאה שנשפכה כקיתון או שנימוקה וקרום שלה קיים אימתי כשרה או לא:

(תסלב) כשרות ריאה שלפוחים או שהגליע הכבד:

(תסלג) ריאה הסמוכה לדופן או ריאה שניקבה ודופן סותמה אימתי כשרה או לא וכילד בודקין אותה במקום אם ניקבה:

(תסלד) ריאה שהעלתה למחים אימתי כשרה או לא:

(תסלה) מחט דאישתכח בריאה או סמפון דריאה דאיתקיב אימתי כשרה או לא:

(תסלו) כשרות הדלת לכנגד דאיתקיב לחביריה וכילד אין מורגים בטרפות אלא דומה לזו:

(תסלז) מחט שנמלאת בחיטון הכבד או בשני בית הכוסות או בסמפון הגדול דכבד אימתי כשרה או לא:

(תסלח) גרעין שנמלא במרה אימתי כשר או לא:

(תסלט) אימתי תולין נקב שבריאה במשמוש יד הטבח והולכת שיצא מן הריאה אימתי תולין שיצא לאחר שחיטה:

(תסמ) טרפות נקובת הקיבה והדקין כילד:

(תסמב) איזה חלב סותם הנקב ואיזה אינו סותם בין בבהמה חיה ועוף:

(תסמג) נקובת בני מעים שליחה סותמתן נקובת המרה וכבד סותמתו אימתי כשרה או לא:

(תסמד) נמלא נקב בבני מעים ואין ידוע אם קודם או לאחר שחיטה כילד אין מקיפין בבני מעים:

(תסמה) כילד מקיפין בריאה לדמות הנקבים זה לזה:

(תסמו) כילד מקיפין בקנה:

(תסמז) תלתולת שניקבה אימתי כשרה:

(תסמח) טרפות נקובת הכרס פנימים והיולאה או שחסרה או שנקרעה ושיעור הנקב והחסר והקריעה ואיזהו כרס הפנימים ואיזהו כרס היולאה:

(תסמט) המסס ובית הכוסות שניקבו או שנמלא עליהם קורט דם אימתי כשרה או לא:

(תסנא) טרפות הנפולה ואימתי חיישינן לריסוק איברים או לא וכילד בודקין אותה אם נרסקו איבריה או לא:

(תסנב) כשנכנס הלנוטה או כשנקרע אימתי טרפה או לא:

(תסנג) טרפות גלגלת שנחבסה כילד:

(תסנד) טרפות בשר החופה רוב הכרס שנקרע או שניטל:

(תסנה) טרפות דרוסה כילד ומי הם החיות והעופות הדורסים ואינן דורסין ואימתי חוששין לדרוסה וכילד בודקין הדרוסה וטרפות בשר שנתמסמס:

(תסנו) ריאה דנפלה פלוחי פלוחי אימתי טרפה:

(תסנז) טרפות נקובת הקון כילד:

(תסנח) כשרות נקובת הגרגרת שנסדקה או שנחסרה או שנפחתה הגלגלת או שניקב הלב או שנשברה השדרה או שניטל הכבד או שניקבו בית הטחול והמסס אימתי כשרין:

(תסנט) נוקבת דהסמוך לעף מדוכסיה אימתי כשרה או לא:

(תסס) ניטל הטחול או ניקב אימתי כשרה או לא:

(תססא) ניטלו הכליות או שלקו א' מהן או שנמלאה לה ב' כליות או שיש בהן מוגלא או מים או שהקטינה הכוליא אימתי כשרה או לא:

(תססב) כשרות ניטל לחי התחתון וניטל כתם שלם והלפורנים:

(תססג) חבורה בריאה בידי שמים או בידי אדם או שיבשה אימתי כשרה או לא וכילד בודקין אותה:

(תססד) הנגלדה אימתי כשרה או טרפה:

(תססה) שוף שניקב הושט ונספק הגרגרת או שהכהו אותו וחלדה על ראשה אימתי טרפה וכילד עוקרים לראות אם ניקב קרום המוח והחילוק שיש בין שוף המים לשאר עופות ואיזה עוף חשיב כשוף המים:

(תססו) ניקב הטרקבן אימתי טרפה או לא:

(תשסח) מקנו הזקק או שנפלה לאור ונחמרו גפי שפיה אריקו או האדימו הוריקה הכבד אימתי טרפה או לא:
(תשכח) דרוסת העוף כיצד בודקין אותה ואיזה נקב ומיל כשר בעוף:
(תשכט) טרפות נקובת גב הושט ואיזהו גב הושט המיזון כותש:
(תשל) יצאו המעים ולא ניקבו אימתי כשרה או לא:
(תשלא) נשתברו רגליה אימתי כשרה:
(תשלב) שמוטת ירך או גף או יד בין בעוף בין בבהמה אימתי כשרה או לא:
(תשלג) כיצד אמרי' סימן לטרפה י"ב חדש בזכרים ונקבות:
(תשלד) איסור ביצת טרפה וחלב טרפה:
(תשלה) חסר רגל או יתר רגל אימתי כשרה:
(תשלו) בהמה שנמצאו לה תרתי כני דיבי או שני בני מעים היוצאים כאחד אימתי כשרה או טרפה וכיצד אמרי' כל יתר כנטול דמי:
(תשלז) נשתברו גפיה גמרסו כנפיה אימתי כשרה:
(תשלח) אחוזה והמעושנת ושהלעיטה חלתית ושאכלה דברים שהם לה או לאדם סם המות או ששתה מים הרעים כיצד כשרה ואין אוכלין ממנה משום סכנה:
(ת"ם) טרפות בהמה שהלעיטה קורט חלתית:
(תשמא) בהמה שנפסקו רגליה האחרונים כיצד אין אוכלין אותה:

בהמה המקשה

(כח) בן פ' שניתר בשחיטת אמו אימתי אין בו משום אותו ואת בנו:
(סהא) בהמה שנחתכו רגליה בין מן הארכובה ולמטה בין מן הארכובה ולמעלה אימתי כשרה או טרפה:
(ההג) טרפות ניטלו צומת הגידין ומקום צומת הגידין בין בבהמה בין בעוף ושיעור ארכן ומניינם:

אותו ואת בנו

(פח) איסור אותו ואת בנו כיצד ובאיזה זמן נוהג וביד"ט נוהג ואימתי שוכר בשחיטתן משום אותו ואת בנו ואימתי לא ואימתי לוקה שמונים ואימתי לוקה ארבעים ואימתי צריך המוכר להודיע ללוקח אמה מכרתי לשחוט בנה מכרתי לשחוט:
(סחס) יום אחד האמור באותו ואת בנו היום הולך אחר הלילה:

כיסוי הדם

(פתי) כיסוי הדם באיזה מקום ובאיזה זמן נוהג וכיצד נוהג בחיה ובעוף וכיצד נוהג בספק בין בחול בין ביום טוב:
(תשיב) השוחט לחולה בשבת השוחט ונמצאת טרפה או הנבלה בידו או נוחר ומעקר או שוחט ונבלע לדם או חש"ו ששחטו ואחרים רואין אימתי חייבין בכיסוי ואימתי פטורין:
(תשיג) חש"ו ששחטו אימתי השוחט אחריהן חייב משום אותו ואת בנו:
(תשיד) שחט ק' חיות ק' עופות או חיות ועופות יחד כיצד יכסה ומצות כיסוי הדם על מי מוטלת כסהו ונתגלה כסהו הרוח ונבלע הדם בקרקע או שנתערב במים או כדם בהמה כיצד חייב לכסות ודם הניתז ושעל הסכין אימתי צריך כיסוי ואיזה עפר ראוי לכסות בו וכיצד מכסין אותו בעפר:

שילוח הקן

(תשטו) מצות שילוח הקן באיזה זמן נוהג ובמי נוהג וכיצד חייב בה וקיום מצוה זו כיצד ואימתי לוקה עליה ואימתי חייב מלקות ומעלת ושכר המקיימה:

בבא קמא שור שנגח את הפרה

(קג) שיעור מכה המקום שיפול הבהמה דחיישי' לריסוק איברים:

בבא מציעא פרק שני

(שב) עלה הנשר מעל הבנים והלך עד כמה פעמים יחזור לגו.חה ובאיזה נשר מחזר שלא ליקח האם מעל הבנים:

בבא בתרא המוכר פירות

(תמי) מחט שנמצאת בעובי בית הכוסות אימתי טרפה:

יש נוחלין

(תתכב) כיצד אין אומרי' טרפות זו דומה לזו:

ע"ז פרק קמא

(אלף רס) חיה נטה הכי היא כבהמה לקה לטרפות:

הלכות

מאכלות אסורות ויין נסך

ברכות מי שמתו

(סא) המשהה נקביו ועושה בכלי מלום כיצד עובר משום בל תשקצו:

שבת רבי אליעזר דמילה

(פלח) ולד בהמה אין שוחטין אותו עד ליל שמיני:

פסחים כל שעה

(תשיח) איסור כלאים אפילו שלא כדרך הנאתו:
(תשיז) איסור ליתן הפת בחלב ועיסת התנור באליה כיצד ואימתי:
(תשיט) הלוקח כלי תשמיש מן העובד כוכבים כיצד מטבילן ומגעילן סדר הכשרן וליבונן:
(תתכא) איזה מאני קוניא נכשרים בהגעלה ואיזה לא לגבי יין נסך:

יום טוב פרק קמא

(תתמז) באיזה איסור אמרינן דאין מבטלין אותו לכתחלה ובאיזה איסור מבטלין אותו:
(תתמח) אימתי אמרינן לכל דבר שיש לו מתירין אפילו באלף לא בטיל:
(תתכג) המולא ביצים במעי תרנגולת אימתי מותרות לאוכלן בחלב או אכולות:

פרק יום טוב

(תתמט) דגים קטנים שאלתן עובד כוכבים אין בהם משום בישול עובד כוכבים:

ראש השנה פרק בתרא

(תתקנא) איסור אכילה מן החדש ביום ט"ו בניסן:

יומא יום הכפורים

(תתקעב) המסוכן ועוברה שהריחה כיצד מאכילין אותם דבר של איסור:
(תתקעה) מי שאחזו בולמוס ונשטו כלב שוטה כיצד מאכילין אותו דבר איסור:

גיטין פרק קמא

(סב) ספלים עובד כוכבים לגבי יין נסך:

השולח

(תגא) באיסורא לא אמרי' א"כ מה כח ב"ד יפה:

קידושין פרק קמא

(סרמו) איזו מלוה נוהגת גם בחולה לארץ אע"פ שהיא חובת קרקע וערלה וחדש וכלאים ואיזה מהן נוהג מן התורה ואיזה מד"ס:

חולין פרק קמא

(סרפו) איסור סכין ששחט בה טרפה והשוחט בסכין של עובד כוכבים כיצד אוסר הבשר במקום שחתך:
(סרפו) סכין ששחט בה לא יחתוך בה בשר רותחא בו בשר לא יחתוך בו חלבים וכלי שמדיח בו בשר לא ידיח בו חלבים ויזהר מלתת כבלים עם חלב ע"ג בשר חם:

השוחט

(תסו) כיצד יכול לאכול מבהמה קודם שתצא נפשה:
(תסח) כשרות בהמה ועוף שלא יצא מהם דם בשחיטתם:
(תסט) כיצד שוחטין המסוכנת ואיזו היא מסוכנת ובאיזה פרכוס שמעשה לאחר שחיטה מיסרם בין בהמה או חיה או עוף:

אלו טרפות

(תשנו) לחזרה שלא לאכול מדבר שהוא או חכם מפרש ומעלת ת"ח הנוהה טרפה לעצמו:
(תשנא) איזו חלב שעל הקיבה שהוא פסול:
(תשנב) איסור ביצי סכן טרפה שלא:

(תשסט) איסור ביצת טרפה וחלב טרפה כיצד:
(תשעו) איסור קיבות שהאכילום לחיבים ותולעים שנמצאו בפירות לאחר י"ב חדש אימתי מותרין ואיזו בריה אינה מתקיימת י"ב חדש:
(תשסב) כיצד בודקין סימני טרפה לבהמה ומה בפיו או בפרקומיו או בבשרו:
(תשסג) מה הן סימני חיה ושהלבה מותר:
(תשסד) מה הן סימני העוף ועוף אינו נאכל אלא במסורת:
(תשסה) מה הן סימני ביצים וכיצד בודקין לקיחה ביצים מן העובד כוכבים בכל מקום ואיסור לקיחה מן העובד כוכבים ביצים מקולפות:
(תשסו) היתר גיעולי ביצים מוזרות אם נמצא עליה קורט דם אימתי אסורות או נפסלות:
(תשסז) אפרוח שלא נתפתחו עיניו אימתי אסור:
(תשסח) איסור ביצת טרפה והיתר אפרוח בקליפה ביצה טרפה:
(תשסט) סימני עוף טהור וטמא ומיני בורבים מהמים ומנוונים ודרדר:
(תשלג) סימני הדגים טהורים וטמאים:
(תשלח) סימני דגים טהורין וטמאים:
(תשלב) האוכל מן הטמאים עובר בעשה ולא תעשה:
(תשלג) איסור והיתר שרצים ותולעים שבמים ושבמאכל ושבקטניות ושבדגים ושבבשר ושבגבינה כיצד והילוק שיש בין פירשו לחוץ או לא ואיזהו שרץ המים או שרץ הארץ או לא:
(תשלד) עובר על הולך על גחון ושוטיפה ונמלה ולרעה:

בהמה המקשה

(תשלה) איסור אבר שילא לחוץ ואימתי אבור שיולא בלבד ואימתי אבור כולו או מקום החתך ואימתי ניתר בשחיטת אמו או לא:
(תשלו) איסור אבר ובשר מן החי במי נוהג:
(תשלז) חתך בחבר הבהמה מן הכליות מן המחול אבור וחתך מן העובד מותר:
(תשלח) מלא בבהמה דמות יונה או קלוט במעי פרה או דבר אחר אימתי מותר או אסור ואיזו היא השכושה:
(תם) השוחט שהיסה כשרה או שקרע הבהמה או שחט הטריפה ומצא בה בן ח' בן ט' אימתי ניתר בשחיטת אמו ואימתי חלבו וגידו מותר או אסור ואין בו משום אותו ואת בנו:
(תתג) נשבר העלם למעלה או למטה מן הארכובה בין שילא לחוץ או לא בין שעור בשר קיים או לא בין שעור ובשר חופין את רובו או לא כיצד העלם והבהמה כשרין:
(תתד) שליל שבבהמה וכן ש"א אימתי מותרין באכילה או לא:

גיד הנשה

(תתו) איסור גיד הנשה באיזה זמן נוהג ובאיזה ירך ונהגו בבהמה ולא בעוף ולא בשליל ואיסור חלבו והיתר שומנו כיצד וכמה גידין הם:
(תתט) איסור חוטי חלב והוטין שבכליות ולובן שבכוליא והיתר חלב שהבשר חופה אותו ואיסור חלב שתחת המתנים וחלב שעל הכסלים וחלב שעל הקרב ושעל המסס ובית הכוסות וסימן להכיר בין חלב לשומן:
(התי) רומי היד כיצד ניתרין לקדירה ואיסור חלב שעל הזקן ואיסור חוטין שבשוקן וכמה הם והיתר האליה ואיסור חוטין שבחול ובכסלים ובכוליא ובזרוע וב.חיים ואיסור קיעמין שבחול ובכסלים ובכוליא ובדגלים ובזרוע ואיזה מהן אסור משום חלב ואיזה משום דם:
(התיח) היתר אכילת ביצי זכר מלוי במהכה:
(התיט) ביצי זכר אימתי מסתרין בלא קליפה ואימתי אסורין:
(התכ) חומלה דאכמיק כיצד מתר לקדירה ולגלי וכן ביצים בקליפתן וגיד הנשה והומן שהולגין בו פעם א' אימתי אסור להתוח בו עוד:
(התכא) מוליית כגון עוף מלא בשר שלא נמלח כיצד מותר בגלי ואסור לקדירה:
(התכב) הראש שהולגו ברמץ כיצד ימחנו ברמץ שיהיה דמו יולא:
(התכג) איסור ללית בשר שחופה בהדי בשר נבלה ופת עם גלי כיצד ואימתי ריחא מילתא היא:
(התכד) כל דבר שיש לו מהיגים זה בפני עלמו וזה בפני עלמו ונתערב אפילו באלף לא בטיל:
(התכה) כיצד הכבד נאמן על החלב ואם נמלא אחריו חלב כיצד מעבירין ומנקין אותו:
(התכו) אימתי שולח אדם ירך לעובד כוכבים שגיד הנשה בתוכה ואימתי חיישינן שמא יאכיל ממנה לישראל בגידה:
(התכח) איסור בשר הנעלם מן העין כיצד וכיצד מוסב בסימנים עין וע"י סימן אפילו הניחו ביד עובד כוכבים או נאבד ממנו:
(התל) כיצד יזהר לנקר כל גיד הנשה ואיזה ממנו אסור מן התורה או מדרבנן ואימתי האוכלו כזית ארבעים ואימתי כזית שמונים:
(התלא) ירך שנתבשל בו גיד הנשה כיצד משערין אותו ואין בגידין בנותן טעם אבל יש בשמנונית:
(התלב) מין שנתערב במינו כיצד וכיצד כגון מרומה ורוטין בעינו מין בשאינו מינו ולאיסור כגון בשר בשר על ידי קפילא עובד כוכבים ואיזה מעורבת מבשלין בששים וכשמשערין המעורבת באיזה דבר שבק.יכה משערין לבטלו:
(התלג) ירך שנצלה בגיד הנשה כיצד אוכל ממנו:
(התלד) גדי שנצלה בחלבו בין כחוש בין שמן אימתי אסור לאכול ממנו ואימתי מותר:
(התלה) ירך שבי לה בגיד הנשה כיצד מותר:
(התלו) גיד הנשה אינו מועיל נבלה עם האיסור דחשיב כמו:
(התלז) כחל שנתבשל בלא קריעה כיצד משערין אותו ואיסור נרפה ואימתי אוסר כשנפל לקדירה אחרת והתיכה עלמה אימתי נעשית נבלה:
(התלח) שיעור ביטול בילה שיש בה אפרוח בששים ואחת ובילה של עוף טמא שנתבשלה עם בילים טהורות כיצד אינה אוסרת:
(התלט) כזית וחלי כזית איסור שנפל להיתר כיצד אסורין וחלי שיעור כיצד אסור מן התורה ומים הנבלעין בכלי כיצד אינן מצטרפין לבטל האיסור:
(התמ) גיד הנשה שנתבשל עם הגידין ובריה שלמה והתיכה הלחוה להתכבד אימתי יש להן ביטול או לא ומה היא בריה ומה היא חתיכה הראויה להתכבד:

כל הבשר

(התמא) איזה בשר קרוי בשר שיהא אסור לבשלו בחלב ולהעלותו על השולחן עם הגבינה ואיסור בשר דגים והגבנים לבשל בחלב ולהעלותו על השולחן עם הגבינה ובאיזה שולחן אסרו להעלות בשר עם הגבינה עליו:
(התמג) השוחט תרנגולת ומלא בה בילים אימתי מותרות לאוכלן בחלב:
(התמד) הרולה לאכול גבינה ובשר במעודה א' כיצד יעשה בקנ"י ובקינות הפה ואיזה דבר הגון לקינוח והאוכל בשר כמה ישהה אחריו לאכול גבינה ובשר שבין השינים גם הוא חשוב בשר:
(התמו) מים אמלעיים אימתי הם רשות וכיצד הם חובה בין תבשיל לגבינה:
(התמז) איסור לצירם בשר וגבינה במפה אחת בנגיעה כיצד ואימתי אוכלין זה לזה ואימתי צריך קליפה או הדחה:
(התמח) אימתי מותרין שני אכסנאין לאכול על שולחן אחד זה בשר וזה גבינה ואימתי אבורין:
(התמט) איסור ליתם העיסה בחלב ואיסור עישת התנור באליה כיצד ואימתי אסור הפת או לא:
(התנ) איסור טיפה שנפלה על החתיכה ועל הקדירה מבחוץ ובינתולה ודין האסור לסוחטו אבור או מותר והחתיכה עלמה נעשית נבלה:
(התנא) הכחל צריך לקורעו וכיצד ואימתי ניתר או נאסר בבישול וכיצד ניתר בצליה וכיצד משערין לבטלו כשנתבשל:
(התנב) היתר קיבה שבישלה בחלבה:
(התנג) חלב כיצד נקרע ואימתי מותר בבישול ואם לא קרעו כיצד אסור ואיזה וכיצד משערין אותו:

(התנג) דם דגים ושאר חגבים אימתי מותרין ואימתי אסורין:
(התנד) הכבד כיצד אוסרה ואיזה נאסרת וכיצד ניתרת בבישול ע"י חליטה ולגלי חתלה והיתר הקמא בבישול וכבד או כחל כיצד נלגה או נמלח עם שאר הבשר:
(התנה) סכין ששחט בה כיצד אסור לחתוך בה רותח או לוגן ואיסור קערה שמלחו בה והיתר לוגן שחתכו בסכין של בשר לאוכלו בכותח וכיצד מליח חשיב כרותח וכבוש כמבושל:
(התנו) היתר דגים שעלו בקערה לאוכלן בכותח והיתר הנחת כל החומץ גבי כל הכותח ואיסור לוגן וכל דבר חריף שחתכו בסכין של בשר לאוכלו בכותח ואיסור הנחת כל המלח גבי כל הכותח:
(התנח) מליח שאינו נאכל מחמת מלחו חשוב כרותח ויונה שנפל לכותח שנאכל מחמת מלחו הי מותר בלי בעי קליפה יש בו בקעים אסור מהורגלין במבנין אסור בכל ענין:
(התנח) איסור בשר רותח לתוך חלב רותח ואם א' חם ואחד לוגן אימתי אמרינן דתתאה גבר או עילאה גבר ולוגן לתוך לוגן אימתי בעי הדחה:
(התנט) היתר בבשר שחתך עליו בלי ואימתי אסור להניח בלי תחת הבלי ואימתי מותר:
(התס) איסור טופות ודגים שמלחן זה עם זה כיצד ואפילו בכלי מנוקב:
(התסא) איסור בשר שחוטה שנמלח בהדי בשר נבילה ואיסור לב ספור שמלחו עם לב טמא כיצד:
(התסב) כבשר לקדירה כיצד לריכה הדחה ומליחה ובאיזה מלח ימלחנה וכמה הדחות לריכה:
(התסג) באיזה כלי מ"ים אין מחזקין דם ואיסור המליחה שלא בכלי מנוקב כיצד:
(התסד) כיצד מותר למלוח הרבה חתיכות בתוך זימנא:
(התסה) כמה לריך שמשהה הבשר במלח ויהיה מותר לקדירה ויצא למו:
(התסו) איסור שבירת מפרקת בהמה קודם שלא נפשה ואיסור דם שנבלע באברים והיתר דם האברים שלא פירש:
(התסז) איסור הניקור ואיסור ההנאה ואיסור האכילה בבשר בחלב ואיסור בשר עוף בחלב אם הוא מן התורה וכן בשר חי או לא:
(התסח) באיזה קיבה מעמידין הגבינה ובאיזו לא ואיסור העמדת הגבינה בעור קיבה ואיסור גבינות העובדי כוכבים ובעיין פ' אין מעמידין:

בבא קמא שור שנגח את הפרה

(סה) באיסורא לא לינן בתר רובא ולא בממונא:

מרובה

(קס) איסור גידול חזירים ואם נפלו לו בירושה כיצד מוכרן:

בבא בתרא לא יחפור

(התשב) אזלינן בתר רובא באיסורא ורוב וקרוב הולכין אחר הרוב:

עבודה זרה אין מעמידין

(אלף רכט) לחיי: לאיסור יין של עובד כוכבים וכן החומץ:
(אלף רל) חומץ שלנו ויין מבושל כיצד מסתמר ביד עובד כוכבים בחותם אחד:
(אלף רל) איסור יין מבושל ואלונטים של עובד כוכבים כיצד ופירוש אלונטים:
(אלף רלא) יין מזוג ויין מבושל ויין דאקריס ויין תוסס אימתי יש בהן משום יין נסך:
(אלף רלג) הלוקח והמוכר בית בחלר עובד כוכבים כיצד ממלאהו יין שלא יחוש לזיוף:
(אלף רלד) א.פ"י יין משתמר בחותם תוך חותם והיכי דמי חותם בתוך חותם:
(אלף רלה) שכר של עובד כוכבים כיצד מותר לשתות ממנו:
(אלף רלו) חומץ של שכר של עובד כוכבים אימתי מותר או אסור ואיסור חלם הלרמיי:
(אלף רלח) נודות העובד כוכבים וקנקניהן כיצד מכשירין על ידי ליר ומורייס ועירוי והולם כבזן וחילוק שיש בין כלי שמכניסו לקיום או לא וכיצד מכשיר כלי עשתה בו העובד כוכבים יין:
(אלף רלט) מאני דקוניא מי הם המותרין או האסורין לענין יין נסך:
(אלף רמ) החרלנין וזגי וענבי יין של עובד כוכבים אימתי מותרין או אסורין והיתר כלי עובד כוכבים שעבר עליו י"ב חדש לענין יין נסך:
(אלף רמא) כיצד קונין מורייס מן העובד כוכבים ולא חיישינן לתערובת יין וקיבה נבילה כיצד מותרם:
(אלף רמב) איסור חלב שחלבו עובד כוכבים ואין ישראל רואה ואיסור גבינות העובד כוכבים:
(אלף רמג) איסור פיתן ושמנן של עובדי כוכבים ואימתי מותרין:
(אלף רמד) איסור שלקות וכבשין של עובדי כוכבים ומה הן הדברים שיש בהן משום בישולי עובדי כוכבים או לא ואיזה מעשה יעשה בישראל בבישול ולהפיו.. שיבשיל ולא יהיה בהם משום בישול עובד כוכבים ופת שנתבשל בו העובד כוכבים כיצד יהיה מותר:
(אלף רמה) דג מליח שמלחו עובד כוכבים וביצה צלויה עובד כוכבים וקפריסין וקפלוטות וחמין וקפלוטות וכופכן ומישחה שליק' וטמריס שלוקין ותכשיל עדשים ותמים ושעורין של עובד כוכבים אימתי מותרין:
(אלף רמה) כתם כלי עובד כוכבים אינן בני יומן ונותן טעם לפגם שרי:
(אלף רמו) איסור פרית פרופה וציר שאין בה דגים וסלקנות שעשר קסקסיו כשגולה מן המים:
(אלף רמז) איזה קסקסת מתיר הדג:
(אלף רמח) קולס של חלמים וכל דבר שחתכו בסכין שאינו בן יומו כיצד אסור:
(אלף רמח) חזקת חבר שאינו יולא מתחת ידו דבר שאינו מתוקן ואם מת כיצד אין הנו וכניו ובנותיו בן בחזקתן:
(אלף רמט) הדברים שאסורין בחותם אחד והיתם שמותרין וכימנס חבי"ם אסור ממפ"ג מותר:
(אלף רנ) הדברים שאינן נקחין אלא מן המומחה ואם נפתרה אלל בעה"ב או שעבר ער בעה"ב כיצד הוא בחזקת היתר:
(אלף רנ) איסור מלח סלקונדית:
(אלף רנא) איסור חלב שחלבו עובד כוכבים כיצד:
(אלף רנב) היתר דבש העובד כוכבים:
(אלף רנג) היתר פרים שאינה מופסה וליר שיש בה דגה:
(אלף רנד) קרבי דגים ומעי דגים ממי נקחין וסימני בילים וקרבי דגים טהורים:
(אלף רנה) כבשין ועלי של חלמים ודיסי גלוסקא והחבנים והקפריסין והקפלוטות ויין הפוחים אימתי מותרין או אסורין:

כל הצלמים

(אלף על) כסם יינם שנתערב ביין כיצד יטהרנו ודין התערובות:

רבי ישמעאל

(אלף רעו) איסור הדליכה עם העובד כוכבים בגת והיתר הבלירה והיין מאימתי נעשה יין נסך:
(אלף רעז) איסור יין שנגע בו העובד כוכבים שלא בכוונה כיצד וקטן בן יומו ועבדים ובני השפחות אם עשין יין נסך:
(אלף רעח) עובד כוכבים שטעם מן הכוס והחזיר לחבית והמוסים ידו לחבית של יין וקבור שהוא שמן או שהוסים ידו לראות אם הוא יין והיה יין וכחו של עובד כוכבים שלא בכוונה אימתי עושין יין נסך ותערובתן כיצד מותר:
(אלף רעט) איסור יין שמזגו עובד כוכבים ועובד כוכבים שמוליך ענבים לגת:
(אלף רפ) כיצד מותר לקבל דמים של יין נסך מיד העובד כוכבים שנסכו ממש:
(אלף רפא) איסור יין שהעובד כוכבים נוקה הגרוזא מהחבית וביזו להחזיר:
(אלף רפב) עובד כוכבים שלקח יין מן החבית ומקן לתוך כלי אחר או להפך אימתי אסור או מותר וכיצד יטול העובד כוכבים בקיום במשא של יין ועובד כוכבים

הפשוט כלי יין שאינו מלא אם אוסר ותבית שנבקעה והעובד כוכבים תפסה כיצד אוסרה:
(אלף רפג) גת שיש בה יין מופח ע"מ להספיח כיצד עובד כוכבים אוסרה בנגיעה:
(אלף רפד) עובד כוכבים שנמלא עומד בלד הבור אימתי אוסר לאותו יין:
(אלף רפה) עובד כוכבים שנפל לבור ועלה או שמדד החבים בקנה כיצד אוסר היין:
(אלף רפו) המניח יינו בבית ספינות לרה"ר באיזה עיר יהיה שלא יתנסך בשומר והמניח יינו בחלרו של עובד כוכבים כיצד פגי גלא מפתח ותותם:
(אלף רפח) החילוק שיש בין כשישראל דר באותו חלר או לא:
(אלף רפח) עובד כוכבים שנמלא בין החביות כיצד אוסר היין:

השוכר את הפועל

(אלף רפט) שגל שנשכר לעשות ביין או לעבות מלאכה כהם ואח"כ עשה בם ביין נסך וכן חמור אימתי שכרו מותר או אסור והחלוק שיש בין שכרו לפתוח ייגם או ליין נסך והמקבל חמין בשכר יין נסך לריך לשרפם ולקוברם:
(אלף רל) דמי יין נסך ביד עובד כוכבים מותרים והרולה בקיומו של יין נסך ע"י דבר איסור *):
(אלף רלא) שכרו להעביר חבית חבית בפרוטה ונמלא חבית יין נסך ביניהם או שסכרו להעביר ק' חביות בק' פרוטות ונמלאה חבית יין נסך כיצד שכרו מותר:
(אלף רלב) יין נסך שנפל ע"ג ענבים או ברוגרות או חטין כיצד אוסרן ויין ישן או חדש בענבים אם אוסרן והחומץ יין בחומץ שכר והחומץ לתוך יין ויין לתוך חומץ כיצד אוסרין ואימתי תלינן בתר טעמא ואימתי בתר טעמא:
(אלף רלג) אם ריחא מילתא היא או לא:
(אלף רלד) נותן טעם לפגם דשרי וכיצד הוי בכלל נותן טעם לפגם ושעם האיסור ולא ממשו אסור ואין נוקין עליו טעמו וממשו דהיינו כזית בכדי אכילת פרס אסור ולוקין עליו:
(אלף רלה) עכבר שנפל לתוך חומץ או לתוך שכר כיצד אוסר:
(אלף רלו) עובד כוכבים כיצד מעביר כדי יין של ישראל ממקום למקום וכיצד מניח בחנותו ויין בקרון ובספינה והולך לו וכיצד מניח לגנין על השולחן או על הדלפקי והולך וחילוקין שיש בין הודיע לישראל לעובד כוכבים שמפליג ממנו או לא ובין החביות פתוחות או סתומות:
(אלף רלז) עובד כוכבים ששכים לאלר יין ומכר הדלת או עובד כוכבים שנמלא בין החביות כיצד אוסר לאותו יין:
(אלף רלח) ישראל שהמית יינו בספינה והלך לו מפני שממע קול השופר בין השמשות או שממע קול מתפלל כיצד היין מותר:
(אלף רלט) עובד כוכבים שנמלא במקום היין ויש בו מלחיח' שמעלה היין אם היין מותר:
(אלף ש) מסר מפתח לעובד כוכבים אם היין מותר ובולשת שנכנסה לעיר אימתי היין מותר:
(אלף שא) האומנין ישראל ששלח להן העובד כוכבים בשכרן והמוכר יינו לעובד כוכבים כיצד יש היתר למדיין:
(אלף שב) כיצד מעלה מכלי לכלי שאחד מהן אבור וכיצד יזהר כששופך יין לעובד כוכבים שלא ישפעייני העובד כוכבים ואיסור נצוק כיצד:
(אלף שג) איסור יין בכל שהוא ולא כיצד במינו ושלא במינו:
(אלף שג) כל האיסורין שבתורה אימתי אוסרין בכל שהוא ואימתי בנותן טעם:
(אלף שד) תערובת יין נסך אימתי אסור או מותר בהנאה:
(אלף שה) הכשר גת של אבן ושל עץ ושל חרס ומחץ ומשפך וקנקן כיצד ומה הוא עירוי:
(אלף שו) כל כלי שמכניסו לקיום אפילו לפי שעה לא יניחנו בלא תותם ביד עובד כוכבים:
(אלף שז) מה הוא הניגוב והכשר כלי יין עשויין מלמר ופשתן ותבלים וכל כלי יין שעבר עליו י"ב חדש א"ל הכשר:
(אלף שח) איזה כלים יקח מן העובד כוכבים שלריכין טבילה ואיזה לריכין הדחה וטבילה ואיזה לריכין הגעלה או ליבון וטבילה ואיזה מהן אינן לריכין אפי.ו טבילה וכלי זכוכים וכלי לקונית כיצד הם כבלי מתכות וטבילת כלים אלו לריכים מ' סאה:
(אלף שט) כלים שלריכין טבילה והגעלה או ליבון שנטמשו בהן ולא הכשירן מותר וכיצד כל נפ"ל מותר:
(אלף שי) סדר ההגעלה כיצד ואיזה סכין יש בו הכשר בנעילתו י' פעמים בקרקע וסדר הליבון כיצד שבהגעלה וליבון הוא יעלה להן הכשר:

הלכות נזקי ממון

יבמות הבא על יבמתו

(ל) בכמה זמנין הוי השור מועד:

כתובות אלו נערות

(רכב) אימתי משלם ע"פ עצמו מה שהזיק ואימתי אינו משלם:

גיטין הניזקין

(תעז) הניזקין גובין מן העידית ושמים לשם:

בבא קמא פרק קמא

(א) ארבעה אבות נזיקין מה הן דלך כלל וכיצד משלמין ומה מהן בכלל קנס ומה מהן בכלל ממון:
(ב) מה הן האבות והתולדות שמועדין מתחילתן והוזקן שהן שינוי או תולדותיהן:
(ד) כיצד הניזקין משלמין מן המיטב ושיון פ' המוכל פירות:
(י) חיוב תופס שור ברה"ר ובא אחר והשלימו ליו"ד:
(יג) בהמה שהזיקה מי מספל בנבילה ופחת נבילה של מי הוא ופורת הבאת הנבילה על מי:
(טו) אם שמין פחת נבילה ופחת כלים לניזקין:
(יח) שור של ישראל שנגח של עובד כוכבים וב' שורין רודפין אחר שור אחד זה אומר שורך הזיק וכן זה ודין שור הפקר שנגח תולה לדיין ודין נגח ואחר כך הקדיש או הפקיר:
(כ) תשלומי נזק שור שנכנס ברשות המזיק שלא ברשות בעליהן או שנכנס בחלר השותפין לומיה דבקעה או לשוגלק והזיק או הוזק:
(כא) תשלומי נזק שהזיק בחלר שאינו מיוחד אלא לניזק:
(כב) תשלומי נזק שור שהזיק בחלר השותפין שמיוחד לזה לפירות וזה לשוורים:
(כג) כל הניזקין אין שמין אלא בכסף ופלה שהזיקה פלים או להפך אין אומרים אלא זה בזה:
(כד) תשלומי ניזקין אם מכוונין וכיצד משלמין בן כיתומים בין קודם התקנה בין לאחר התקנה:
(כה) מי הם הכשרים להעיד על הניזקין ואיש ואשה שרין בניזקין:
(כו) פלגא ניזקא ונזק שלם באיזה ב"ד משלם ואיזה דבר הוי שינוי ותולדה לקרן:
(כח) הבהמה לאיזה נזק מועדת בססם ותשלומי תם ותשלומי מועד ומי הן החיות לשום שמועדים מתחילתן:

כיצד הרגל

(ל) כיצד הרגל מועדת ותולדות הרגל הן בגוף הבהמה ממש שהזיקה:
(לא) בהמה שדלתה ע"ג כלי ושברתו והשברים נפלו על כלי אחר כיצד משלם וכיצד התרנגולין מועדין ואם הזיק אימתי משלמין ג"ש או ח"נ:
(לב) כל הרגל ניזקין לענין תשלומי ח"נ וג"ש ותשלומי נזק עגלה המוטכה בקרון:
(לג) תשלומי תרנגולין המחטטין בחבל דלי ונפסק הדלי ותרנגול שמקפם בכלי והזיק ושום שלנף ומשכר שבטר והזיק:
(לד) מחיזה דבר משלם ח"נ לגזרות ואם יש הלעלה לגזרות:

(לה) בהמה שאכלה והזיקה כיצד משלם ותשלומי בדנהנה שהזיק בגליל שברגלו:
(לו) כיצד המן מועדת ואם אכלה מכלין הראויין לה ושאינן ראויין לה או שנכנסה לחלר הניזק ושלפה בהמה או שלא נכהנה לאכול אלא להזיק או שהיה לחם בכל ואכלה הלחם ושברה הסל או שנפלה על החבית לאכול הלפת ושברה החבית ודין תשלומי בהמה ברה"ר שהזיקה שם או מע"ג חברתה:
(לט) תשלומי בהמה שהזיקה והיא עומדת בלדי רחבה או ברחבה:
(מ) תשלומי כלב וגדי בקפילה ובריכה ואדם ותרנגול בגילוג והזיקו:
(מא) המדליק בתוך שלו והלך האש בשל חבירו אם אש משום חציו או משום ממונו ועל איזה דבר שיזיק חייב לשלם:
(מב) תשלומי כלב שנטל חררה והדליק הגדיש ומתם ללחית התורות אלל הכלבים ומתם פיתות התורות אלל העכברים:
(מג) דין אדם שנכנס לחלר שלא ברשות ונגחו שורו של בעל הבית והמיתו:
(מד) מי שעזים מפסידין שדהו כיצד מתרה בבעלים ש.פ.ק שהזיק ואימתי מותר לו לשוחטן ולמלק היזקו מעליו:
(מה) איזהו מועד ואיזהו תם:
(מו) דין משסה כלבו של חבירו בחבירו ודין כל המשסה ובא אחר ושיסה בו פטור ותשלומי ג' פרות ברה"ר א' רבולה וא' מהלכת ובעטה אחת בחברתה:
(מז) תשלומי רגל שדרסה ע"ג תינוק בחלר הניזק והמיתו:

המניח את הכד

(נא) דין ממית הכד ברה"ר או בשים המסוכה לבים הבד ונתקל בה ושברה או הוזק בה הנתקל:
(נב) חיוב תשלומי השברי כדו ברה"ר והזיק בשעת נפילה או אח"כ ודין נתקל:
(נה) אבנו סכינו ומשאו ברה"ר ונפלו והזיקו או קוקנין שנפלו מראש הגג והזיקו:
(נו) מפקיר נזקיו והזיקו ותשלומי נזקי אבנו סכינו ומשאו שהם תולדה לבור ודין נתקל באבן וניטוף בקרקע ודין כל היכא לליכא לתשלומי מהאי משלמים מהאי:
(נז) מה הוא הקרקל שהתירו לקלקל ברה"ר:
(נח) הנודר בקוליס והפריח לאשי הקולים לרה"ר והזיקו והמלניע קוליו בכותל חבירו וסתר הכותל ונפלו ברה"ר והזיקו כיצד ישלם:
(נט) המכסה בורו בגלוו של חבירו ובא זה ונטל גלוו והזיק:
(ס) מה יעשה אדם לקוליו ולזכוכיותיו שלא יזיקו:
(סא) תשלומי נזקי מולית חבנו וקשו לרה"ר או הוסף הבגל לרה"ר:
(סב) תשלומי ב' קדרין שמהלכין זה אחר זה ונשבר הראשון ונפל ונתקל הב' בראשון ותשלומי קדרין וזגגין שנתקל הראשון ונפל השני בראשון והשלישי בשני:
(סג) ב' שוורים תמין או מועדין שחבלו זה בזה כיצד משלמין הנזק אם תם בתמועד או מועד בתם:
(סח) שור שנגח שור ואין הנגילה יפה כלום כיצד משלם הנזק אם הוקרה הנבילה או פיחתה של מי הוא וכן פחת שפיחתתו מיתה ממי הוא:
(סט) החילוק שיש בין שור לאדם לענין בושת וחבלה:
(ע) דין שור שרודף אחר שור והוזק ומוכגין עליו אם שור הזיקו או לקה בסלע או שהיו ב' שוורין רודפין זה אומר שורך הזיק וכן זה או שהיו א' גדול ואחד קטן א' תם וא' מועד או שתפס הניזק א' מהן:

שור שנגח

(עג) הלכה כר"ע דאמר שור שנגח ד' או ה' שוורים הניזק והבעלים שותפין בו ומאי נפקא מינה ואימתי נעשה הניזק שומר שכר על שור המזיק להתחייב בנזקיו:
(ו) שור מועד לאיזה דבר השור מועד שנכנס יהיה אח"כ מועד לכל ודין שור מועד לסירוגין ואימתי חוזר לתמותו:
(עז) תשלומי שור דיקן שנגח לשור הקדש או להפך ושור עובד כוכבים שנגח לשור ישראל או להפך:
(עח) שור של פקח שנגח לשור של חש"ו או להפך ואימתי מעמידין לחש"ו אפוטרופוס לענין ניזקין:
(עט) שור האיצטדין אימתי חייב מיתה ודין שור מועד או שור תם שנגח האדם ומת או שנגח עבד או אמה ואיזה שור שהמית הוא דחייב מיתה או כופר:
(פא) שור היולא ליסקל והקדישו בעליו קודם גמר דינו או אחר כך:
(פב) שור שמסרו לשומרין אימתי נכנסים תחת הבעלים לשלם נזקיו ובאיזה השמירה נפטרו השומרין מנזקיו:

שור שנגח את הפרה

(פד) שור שנגח את הפרה ונמצא עוברה בלידה ושותפין עליו או פרה שנגחה השור אימתי אמרינן המוליא מחבירו עליו הראיה בנזקין:
(פה) תשלומי נזקי פרה שנגחה השור ונמצא ולדה בלידה:
(פח) שור רועה ע"ג נהר או גמל הלוחך בין הגמלין ונמצא שור או גמל הרוג בלדו:
(פט) אם גובין הנזק מולד הפרה ומביצת התרנגולת וכיצד שמין הנזק משור שנגח הפרה והפילה:
(לא) הקולץ נטיעות שלא חבירו או אכל ערוגה אחת כיצד שמין:
(לב) תשלומי נזק שור שנגח פרה משעברת ופשומה ופרה לחד וולד לחד:
(לג) המכניס קדירותיו לחלר בעה"ב ברשות או שלא ברשות וכן פירותיו והזיקו או הוזקו וכן אשה שנכנסה לאפות או לטחון אלל בעה"ב והזיקה בעיסתה לבעה"ב או הוזקה כיצד משלמים:
(לד) הכניס שורו לחלר בעה"ב ברשות או שלא ברשות ונגחו שור בעה"ב או חפר בו בורות שיחין ומערות כיצד משלם:
(לה) הכניס שורו לחלר בעה"ב שלא ברשות והחליק בגללים וטינפו כליו של בעה"ב:
(לז) הכניס שורו לחלר בעה"ב ברשות או שלא ברשות ונפל לבור ע"ג אביו ואמו שהיו בבור או הבאים מימיו כיצד משלם:
(לח) תשלומי נזק שור שהכה אשה הרה או שחה הרה ויצאו ילדיה:
(ק) תשלומי תופר בור ברה"ר ופסחו לרה"ר או להפך או הפקיר שורו ולא בורו או חפר ומסר לרבים או לא מסר:
(קא) איסור נמיכת נזק מרשותו לרה"ר:
(קב) אחד בור ואחד כל דבר שהיא בחפילה כמה הוא שיעור עמקו להתחייב עליו בנזקיו אם נפל שור או חמור ובור שחייבה עליו תורה אם להבלו זוקא או אף לחבטו ומאי נפקא מינה:
(קד) תשלומי נזקי בור של שני שותפין כיצד ותשלומי נזקי בור שלא כיסהו כראוי או כיסהו כראוי והתליע מתוכו:
(קז) מי שפשע בכיסוי הבור לגבי דבר אחד או הוי פושע גם לדברים אחרים להתחייב בנזקיהם ותשלומי שור שנפל לפניו מקול הכרייה או דרך עלמו ותשלומי שור שלחף את חבירו לבור או שנתקל באבן שהניח זה על פי הבור ונפל לבור:
(קח) בור שחייבה עליו תורה לא הוי אלא לגבי בהמה ולא לגבי אדם וכלים:
(קט) שור של חש"ו שנפל לבור או שור פקח או בן ובת ועבד ואמה ואדם טומא והכולך בגולה שנפלו לבור כיצד משלם:
(קי) אחד השור ואחד כל בהמה חיה ועוף שוין לענין נזקין:

הכונס צאן לדיר

(קי) איזו שמירה יעשה אדם לבהמתו שיפטר בה אם יצא לה אח"כ בהמתו והזיקה וכן שמירת שאר ניזקין ותשלומי שרן גדר לפני בהמת חבירו ויצאה והזיקה:
(קיא) תשלומי כופף קמה של חבירו לפני הדליקה וגרם לו היזק:
(קיב) המזיקין שהשעה אותם פטור מדיני אדם וחייב בדיני שמים:

(קיד) חייב בהמה שהזיקה משום שמלה שמירה פחותה ושומר שמסר לשומר או לרועה והזיקה :
(קטו) בהמה שנפלה לגינה איזמי משלמת מה שנהנית ואימתי משלמת מה שהזיקה :
(קיז) כיצד שמין מה שהזיקה בין היכא שהזיקה ולא נהנית ובין היכא שנהנית גם כן והקולן דקל כיצד שמין אותו :
(קיח) בהמה שאכלה גדיש באחה מקום יפים סבדים שמתחייב עליו :
(קיט) השולח הבערה ביד אחרים מי חייב במקיף גדיש וגיבתו כנוח כיצד מגדר הדליקה ומתחייב על נזקיה :
(סכ) המדליק גדיש והיו בו כלים אימתי חייב על הכלים והמדליק גדיש שמקומו שאול לו ואם חייב על אבהן באת ואם בא מקנה נגנו באתו דמשתבע ושקיל :

מרובה

(קח) הדגנים שאבנין לגדל בא״י ובירושלים ובשאר המקומות מפני הנזק :
(קמג) מערה הגלים שאמרו יהושע :
(קמד) איסור גידול הכלבים ופריסת רשתין ליונים :

בבא מציעא הבית והעלייה

(מקלד) כותל ואילן שנפלו לרה״ר והזיקו או שנתנו לו ב״ד זמן שלשים יום ונפלו תוך הזמן אימתי משלם ההיזק :
(מקלו) מי שקלקלו ברה״ר גין בעה״ב בין שכיר אימתי חייבין בהיזקין :

בבא בתרא פרק קמא

(סרנא) איסור קלקול מלר שהחזיקו בו רבים :

חזקת הבתים

(תסנח) כיצד פותחין הפתחים לרה״ר וכיצד אין עושין חלל בורות שיחין ומערות ואין מוציאין זיזין וגזוזטראות לרה״ר ואם לקח חצר שיש בו זיזין וגזוזטראות כיצד זוכה בחזקתן :

המוכר פירות

(תסב) מי שפיכה מלר שהחזיקו בו רבים לכל שהוא לא עשה כלום והרי הרבים מוחזקין בשתי המלרים :

הלכות חובל ומזיק

כתובות הכותב

גיטין השולח

הניזקין

בבא קמא פ״ק

כיצד הרגל

המניח את הכד

שור שנגח ד׳ וה׳

שור שנגח את הפרה

הכונס צאן לדיר

החובל

הגוזל עצים

הגוזל בתרא

בבא מציעא הזהב

המקבל

סנהדרין ארבע מיתות

שבועות כל הנשבעין

הלכות גניבה וגזילה ואבידה

עירובין פרק קמא

יבמות האשה שלום

גיטין הניזקין

חולין גיד הנשה

בבא קמא פרק קמא

כיצד הרגל

שור שנגח את הפרה

הכונס צאן לדיר

מרובה

הגוזל עצים

הגוזל בתרא

בבא מציעא פרק קמא

אלו מציאות

המפקיד

הזהב

איזהו נשך

האומנין

השואל

המקבל

בבא בתרא לא יחפור

חזקת הבתים

המוכר את הספינה

שבועת הדיינין

הנשבעין

הלכות רוצח ושמירת הנפש

ברכות פרק קמא

שבת במה מדליקין

רבי עקיבא

שואל

עירובין פרק חלון

מועד קטן ואלו מגלחין

חולין פרק קמא

בבא קמא פרק קמא

כיצד הרגל

שור שנגח ד׳ וה׳

שור שנגח את הפרה

בבא מציעא ואלו מציאות

איזהו נשך

סנהדרין אחד דיני ממונות

בן סורר ומורה

עבודה זרה פרק קמא

אין מעמידין

הלכות מכירה וקנין

עירובין הדר

יום טוב משילין

מסכת יבמות האשה שלום

כתובות האשה שנתארמלה ומציאת האשה

המדיר

הכותב

מי שהיה נשוי

אלמנה ניזונית

הנושא

גיטין פרק קמא

הניזקין

האומר התקבל

מי שאחזו

קדושין פרק קמא

האיש מקדש

האומר

עשרה יוחסין

אלו טריפות

אותו ואת בנו

בבא קמא פרק קמא

המניח את הכד

שור שנגח את הפרה

בבא מציעא פרק קמא

המפקיד

בתה: לרושה היתומים ונמצא בה מח"כ מקח טעות וכן בכותל שמכר ליתומים בכה"ג מי מפסיד :

הזהב

(סנג) זהב וכסף ונחשת [illegible] הרעות והמימון ומטבע מי חשוב פירא ומי חשוב טיבעא לענין קנין שמשמשך זה אחד מהן יהיה נקנין לו חבירו :
(סנה) זהב לגבי פירות חשוב טיבעא ואינו קונה עד הפירות עד שימשוך דגבי זהב וכסף דמיפכלין חשיבי פירי לגבי שאר פירות וקונין בחליפין :
(סנו) מטבע אינו נקנה בחליפין :
(סנז) כל המטלטלין קונין זה את זה בחליפין כגון שהחליף שור בפרה וכיוצא בזה :
(סנח) כיצד יש דמים שהן כחליפין :
(סנט) אין מטבע נקנה בקנין סודר :
(סס) האומר בידו מעות בלא מנין ובא להחליפן בפירות חשיבי כפירי לקנות בחליפין :
(ססא) המושך קלא החליפין אין זה משיכה מעליית' :
(ססב) קנין חליפין האמור בתורה כיצד הוא ובאיזה כלים קנין הוא קנין :
(ססג) משך פירות ולא נתן מעות קנה נתן מעות ולא משך הפירות לא קנה אבל עומד עליו במי שפרע :
(ססד) דבר תורה מעות קונות ומפני מה אמרו חכמים שאינן קונות ואם נאנס המקח ביד המוכר עד שלא משך הלוקח מי חייב באחריותו :
(ססה) דברים בלא מעות ודברים ומעות ודברים ומעות ומשכון ודברים ומעות אימתי קנה וכיצד יקבל עליו קללת מי שפרע החוזר בו :
(ססו) הנותן מקצת מעות על פיסוק גדול אימתי קנה ובאיזה ענין יש מעות מחוסרי אמנה [illegible] מי שאינו עושה אין עלו לזק :
(ססז) הנותן מעות לחבירו על פירות וחזר בו המוכר ואמר ליה ללוקח טיבא ויקח מעותיו ועד שלא בא לקחת תופס נאנסו או נגנבו מי מהם חייב באחריותם וכיצד :
(סע) הקונה דבר מחבירו ונמצא שהגיע כולה באותו מקח אם יכול לחזור בו אם לא משך :
(סעא) כיצד נכסי יתומים הרי הן כהקדש לענין מקח וממכר :
(סעב) כמה הוא שיעור האונאה וכמה אונאה יהיה במקח שיהיה המקח קיים או בטל :
(סעג) בכמה מום במקח שיצא מקח טעות תוזר לעולם :
(סעד) שיעור חזרת אונאה בכדי שיראה לתגר או לקרובו כיצד :
(סעה) הלוקח מתגר או מבע"ה אימתי יש בו אונאה :
(סעו) אחד הלוקח ואחד המוכר יש להן אונאה :
(סעז) האומר ע"מ שאין לך עלי אונאה או שאין בו אונאה והטעה ונתן באמונה אימתי יש בם דין אונאה כיצד יתנהג הלוקח עם המוכר בנושא ונותן באמונה :
(סעח) כמה מחסר הסלע שיהא בה דין אונאה :
(סעט) שיעור זמן שנמסר לחזרת סלעים ומטבע כשיש בהן אונאה וחילוק שיש בין כרכים לכפרים בזה וכיצד יש מקח חזירות בזה ומעות דנפקי ע"י הדחק אימתי מקרי מעות :
(סף) אם יש אונאה לפרוטות :
(ספא) ד' דברים שאין להן אונאה ויש בשכירות דין אונאה לחזיב ממכר ואימתי יש אונאה לקרקעות וביטול מקח :
(ספב) הלוקח החלין היה כלקוחות לענין אונאה :
(ספג) מרגלית וס"ת וסייף אימתי יש להן אונאה :
(ספד) איסור אונאת דברים כיצד ועונשו ואיסור נהגות עיניו על המקח בשעה שאין לו מעות :
(ספה) הזהיר הכתוב באונאת גרים ועל אונאת חבירו במלות :
(צא) הפוסק לחבירו פירות או יין אימתי מותר לערב עמהן דבר אחר ואימתי מותר לערב מים ביין ואם החנוני יכול לחלק קליות ואגוזים לתינוקות להרגילן אצלו או לפחות השער ואם יכול לייפות הדברים שמוכר כדי שיקפצו עליו קונין :

איזהו נשך

(ת) הנותן מעות על שער השוק ממון לקציר וירא פן יתיקרו בהם המוכרים כיצד יעשה :
(תמז) המוכר שלא באחריות ואח"כ אמר לו אי טרפי מינך אנ[illegible] לך אימתי הוי ספוקי מילי :
(תיח) אסמכתא לא קניא ואם מכר באסמכתא ואכל הפירות אימתי מוזלים ומחילה בטעות כיצד לא הוי מחילה וחילוקים שיש בין הלוה למכר באסמכתא לענין אכילת פירות :
(תיט) הקונה קרקע לשם ראובן ואמר המוכר לכשיהיו לי מעות תחזור לי ואמר בעלית אתה וראובן אתים סתרנו ביניכם אי מחייב כה"ג אסמכתא או לא ואי הדרה אכלת ופירי :
(תכ) הנותן מעות לשליח לקנות לו דבר ופשע ולא קנה וג' שנתנו לאחד לקנות להם דבר והלך וקנה לאחד מהם לוקח אימתי קנו :
(תכה) במקומות שנהגין שקנין יהא קנין בסימן אחד בלא מסירה אימתי קניא וכיצד הולכין אחר המנהג בקנין :

האומנין

(תמ) המוכר קרקע לחבירו ולא נתן כל הדמים וחזר בו אחד מהם יד החוזר על התחתונה ואימתי הוא דיכול אחד מהם לחזור בו :
(תנא) מוכר שנשאר לו לקבל קצת מעות קעייל ונפיק אזוזי אימתי מצי לחזור בו :
(תנב) קונה י' שדות בי' מדינות החזיק באחד מהן קנה כולן :
(תנג) המוכר פרה או שפחה לחבירו ואמר שיש בה כמה מומין ואחר מומין לא היו בה אבל היו בה מומין אחרים שלא הזכירם אי הוי מקח טעות :

השואל

(תקיט) לוקח כלי מבית האומן לבקרו ונאנס בידו או בשר מבית הטבח ונאנס אימתי חייב באחריות :
(תקכא) כדרך שקרקע נקנה בלקוחות כך נקנה בשכירות :
(תקכד) המחליף פרה בחמור וילדה או מוכר שפחתו וילדה ומוציאין על הולד כל אחד ברשותי ילדה על מי הוי :
(תקכה) היו לו ב' שדות או ב' עבדים או א' גדול ואחד קטן ומוציאין הלוקח והמוכר על איזו מהן מכר :
(תקלד) האומר חפץ זה שלך הוא באמתלא מאה מעמי או להפך איזה לשון תפסינן עיקר ואימתי הולכין אחר פחות שבלשונות :

המקבל

(תקמג) האומר לחבירו בית כור עפר אני מוכר לך או כרם או פרדס אני מוכר לך איזה דבר הוי במשמע בית כור וכרם ופרדס :
(תקמט) המשכה בעל חובו אצל חבירו ונמצא עני אי יכול לחזור על הראשון והאומר לחבירו מנה לי שבידך תנהו לפלוני במעמד שלשתן אימתי קנה :

בבא בתרא פ"ק

(תקנט) כיצד קנין דברים אינו כלום :
(ת[illegible]) איזה דבר הוי בכלל מכירת בית כור עפר או כרם או פרדס :
(תרלג) מה הן הדברים שראוין בני העיר לכסטם עליהן ולעשות תקנות ולהסכים על קנסן :
(תרלח) בנים ש[illegible] שני סיעה דבר פלוני יעשו בקנס כך וכך אימתי התנאי קיים ואם יש אדם חשוב בעיר כל התנאין תלויין בדעתו :

לא יחפור

(תרמ) האומר בור ובתוכו [illegible] אני מוכר לך כמה יהא שיעור הכותל :

חזקת הבתים

(תרסג) האומר לחבירו נכסי דבר [illegible] משכיכא לך איזה נכסים הוי בכלל זה :
([illegible]) [illegible] אילן [illegible] החזיק בקרקע [illegible] כיצד קנו :

(תקמח) מודעא נפקי מינה ואלא"ל כתובו ועל מי כותבים המודעא :
(תקנט) כיצד כותבין מודעא אזוביני ואונס ומתנה :
(תקסג) המוכר חמור לחבירו ונאנס מתחלתו כותבין [illegible] והכתב ממנו כיצד אינו חייב לפלותו :
(תקסט) הכאנס למכור ומכר אימתי הוי מכירתו מכירה וחילוק שיש בין עשה מודעא או לא :
(תקעא) הקרקע נקנה בכסף בשטר בחזקה וכיצד היא תופס חזקה ואימתי גדר גבל פרץ נתן לכרור ונפל לכרור הוי חזקה :
(תקעט) כיצד קונין נכסי הגר ובאיזו קנין וחזקה :
(תקפב) היאך נכסי העובד כוכבים הם כמדבר שכל הקודם בהם זכה :

המוכר את הבית

(תקצג) המוכר הבית אם מכר היציע והאספלא וחדר שלפניו ממנו וגג :
(תקצו) המוכר בית לחבירו בכירה בתלה אימתי הוי גם הכירה בכלל :
(תקצח) המוכר קרקע לחבירו כיצד הולכין אחר לשון [illegible] וכן המוכר נכסים וכיצד הולכין אחר המצרים שמצר לו לומר זה הוי בכלל זה לא :
(תרב) השותף בשדה שמכר חלקו וכן המוכר חלק משדהו לחבירו מה מכר לו ומה קנה :
(תרד) המוכר בית שצייר דיוטא העליונה כיצד מוליך בה זיזין ובונה על גבה וכיצד יכתוב המוכר ללוקח שיועיל לקנות במכירה זו כל הדברים השייכים לבית ואפילו בור ודות :
(תרה) בור ודות לא הוו בכלל בית ואימתי צריך המוכר או הלוקח לקחת לו דרך ללכת לבור :
(תרכו) שני בתים זה לפנים מזה ונותן [illegible] במכר או במתנה או אחד במכר ואחד במתנה אימתי יש להן דרך זה על זה או לא [illegible] מכספת לחיים [illegible] כיצד הוי בכלל בית וחצר לשון יאמר לו המוכר שיזכה בכולן :
(תרכח) המוכר חצר איזה דבר הוי בכלל חצר :
(תרל) מכר הוצלים ומלוה כיצד יקנה אותם בחזקה :
(תרלא) מה הן הדברים שבכלל בית הבד ושבכלל מרחץ :
(תרלב) המוכר סעיר והשדה מה הן הדברים שבכללן :
(תרלג) המוכר שדה שיש בו קלין ושייר מהם לעצמו או שלא שייר אלא קלתם או שאמר למוכר קרקע וקלין אני מוכר לך ולא היו קלין באותו קרקע וכן בשאר אילנות כיצד זוכה בהן הלוקח :
(תרלג) המוכר דבר שאינו ברשותו אינו חייב לקנותו כדי לתת ללוקח אך הוא ברשות מוכר לקנותו :
(תרלד) המוכר את השדה שאמר כל מה שבתוכה מה הוי בכלל ומוכר בור גת שובך ושייר הבית לעצמו או להפך אימתי צריכין אחד מהן לקחת מחבירו הדרך :
(תרלו) הקונה אילנות או מוכר קרקע ושייר האילנות או להפך אימתי זכו בקרקע האילנות :

המוכר הספינה

(תרלז) המוכר הספינה מה הן הדברים הנמכרים בכללה :
(תרלח) הקונה הספינה כיצד יקנה אותה בחזקה [illegible] ע"י מסירה או משיכה וכיצד :
(תרלט) שטר חוב [illegible] כיצד נקנין וכיצד יכתוב לו המוכר ללוקח :
(תרמ) המזכה שדה לחבירו ואמר לכתוב לו שטר כיצד חוזר בו כתב השטר תחלה וזכה בקרקע נקנה לו השטר בכל מקום שהוא :
(תרמא) מכירת קרון פרדות לצד פלה חמור וחמורה ופרה מניקה ושפחה [illegible] וכוורה ודבל ושובך מה הוי בכלל כל א' מאלו ואימתי הדמים מודיעים על המכר :
(תרמב) הלוקח פירות שובך כיצד יפרוש מהברכות והלוקח פירות כוורת ותאנה דבש מה יניח ומה יטול :
(תרמג) הלוקח אילנות לקוץ כמה יגביה הקציצה מן הקרקע והחילוק שיש בין אילן לאילן :
(תרמד) הלוקח אילנות בתוך שדה חבירו כיצד זוכין בבינוני' אילנות בג"ה והלוקח וכיצד זוכה הלוקח בקרקע שבין האילנות והלכה לגן ואימתי יכול הלוקח לחזור וליטע אותן אם מתו או יבשו או נקצצו ואיזה דבר יפסיק ביניהם שיגרום להפסיד ללוקח קרקע האילנות :
(תרמה) המוכר ראש הבהמה או רגליה או קנה או כבד מה הוי בכלל :
(תרמו) מוכר חיטים [illegible] ויין לחבירו על מנת כך ונמצא בהן שינוי כיצד חוזרין בהן :
(תרמז) אונאת שתים כיצד מחזיר ואימתי הוי ביטול מקח ואימתי יכולין שניהן לחזור בהן או א' מהם :
(תרמח) המוכר פירות או ספינה לחבירו ובאיזה מעשה קונהו הלוקח :
(תרמט) כליו של אדם כיצד קונין לו ובאיזה מקום בין כליו למוכר בין כליו ללוקח ומדד עד שלא פסק או פסק עד שלא מדד או משך פועלים וחמרים לתוך ביתו כיצד קנה והאומר כור בשלשים סלע בסלע אני מוכר לך כיצד חוזר בו :
(תנ) כיצד נקנין נכסים שאין להן אחריות ושיש להן אחריות ובהמה ועבדים שאין דרכן להגביה ולמשוך :
(תנא) ראיה מן התורה לקנין כסף ואימתי קונה בכסף בלא שטר כלל ואימתי צריך השטר :
(תנב) אימתי קונה בשטר לבד בלא כסף ואימתי לא קנה בשטר עד שיתן דמים :
(תנג) אימתי קנה בחזקה לבד :
(תנד) טעם למה תיקנו רבנן שלא יהיה קונה נכסים שאין להם אחריות אלא במשיכה :
(תנה) כיצד נכסים שאין להם אחריות נקנין עם נכסים שיש להן אחריות בכסף בשטר ובחזקה ואם נתן שדה במכר ומטלטלין במתנה או שדה לאחד ומטלטלין לאחר כיצד נקנין אגב קרקע מכר לו י' שדות בי' מדינות כיצד יחזיק בהן :
(תנו) המוכר פירות ברשות לוקח ומודד במדת המוכר כיצד יכול אחד מהן לחזור בו ואם נשברה המדה למי נשברה :
(תנח) באיזה דבר מותר לצאת לארץ ובחוצה לארץ ובאיזה דבר מותר להסתכל ואיסור הוצאת הפירות ממקום למקום כיצד :

המוכר פירות

(תנט) המוכר לחבירו [illegible] ולא למחו או מכר לו שור ונמצא נגחן מי חייב באחריותו ואימתי אמרי' הדמים מודיעין ובממון אין הולכין אחר הרוב :
(תס) שבח שקנה בהמה ונמצא בה מום בטוני בים הטבעות אימתי הוי מקח טעות :
(תסא) כהן שמכר בכור ונודע שלא הלכה מותר לאכס או מי שמכר בשר ונודע שהיא טרפה או של בכור פירות ונמצאו טבלים יין ונמצא יין נסך כיצד ישלמו וכיצד קונסין אותם :
(תסב) המוכר עבד ונמצא גנב או קוביוסטוס או נכתב למלכות או ליסטים מזויין :
(תסג) המוכר פירות כמה ביאושת יקבל עליו [illegible] הולך אחר המנהג ולגרועות שבגורן נמכרין יחד עם המעולה הילך הגורל אותו מגורן חבירו מעלם לו למי הטין :
(תסד) המוכר יין לחבירו כמה קוססות יקבל עליו [illegible] וחילוק שיש בין אמר לו מקפה או יין כמה [illegible] :
(תסו) המוכר קנקנין בשוק כמה פטומאות יקבל עליו כמאה :
(תסז) הלוקח יין למקפה והחמיץ אימתי חייב באחריותו וחילוק שיש במכירת יין והחמיץ בין כשהוא בקנקנין דמוכר או לוקח או שלקחו לדעתה למוכרו במקום פלוני והחמיץ עד שלא הגיע לשם או שהחמיץ כשהגיע למכירה חצי התבים ומה הוא במשמע יין מגוחם ויין ישן ויין מיושן :
(תסח) מה הוא במשמע מכירת מקום לעשות רפת או בית או בית [illegible] ולמנות [illegible] ומרכילה לאפלוני' :

[אלפס חולין]

(תסט) מה הוא במשמע מכירת מקום לעשות בית [illegible] בית הקילון [illegible] ואם נקלקלו מי מתקנן :
(תע) מה הוא במשמע מכירת דרך היחיד או הרבים או המלך או הקבר או המעמד או מקום לעשות קבר ופנס משפחה שאחד ימכור קברו והדרך קברו מעמדו ומקום הספדו :

בית כור

(תעג) כיצד סאתים [illegible] מדדין במכירת בית כור עפר ואם היה הבית כור שמכר פחות או יותר מהמדה כיצד ישלמו זה לזה ואימתי משלמין מעות או קרקע וחילוק שיש בין הוזל הקרקע או נתייקרה כיצד שמשלמין קרקע והאומר לחבירו שתי לשונות הכותבין זו את זו כגון מידה בחבל אני מוכר לך הן חסר הן יתיר הולכין אחר פחות הלשונות ולעולם קרקע בחזקת בעליה קיימת :
(תעה) המוכר בית כור עפר שהראה ללוקח סימניו ומצריו ומלאו פחות או יתר שתות או פחות או על שתות ויתר על שתות כיצד יתקיים המקח :
(תעט) האומר לחבירו למכור לו חצי שדה מה הוא במשמע ומה יקבל עליו המוכר לתת ללוקח :
(תפ) האומר לחבירו לכשאמכור לך אמכור והלך ומכר לאיש אחר והאומר מעכשיו הרי היא שלך כדמים [illegible] שלשה או ארבע [illegible] כיצד :

יש נוחלין

(תתלב) כיצד יכול לחזור בקנייניו כל זמן שעסוקין באותו קנין :

מי שמת

(תתקיו) כיצד קטן אינו מוכר בנכסי אביו ובן כמה שנים יהיה שיועילו מעשיו :
(תתקיח) כיצד הקטן יכול למכור בנכסיו שלא שקנאם בגבולו האפטרופוס :
(תתקכא) בן כמה שנים מתנתו מתנה :
(תתקכו) כיצד מלוגו שיהיה הגר מוכר נכסיו ובן ירושה מיד [illegible] :

גט פשוט

(תתקמא) המפסיד זכויותיו לב"ד שאם לא יבא ליום פלוני שיתבטלו זכויותיו כיצד מועיל ואימתי הוי אסמכתא ומה מועיל קנעם אונס :
(תתקנ) האומר שדי מכורה לך או שדה שיש לי מכורה לך מה הוי במשמע :

שבועות כל הנשבעין

(אלף קמ) אמר לחנוני תן לי בדינר פירות ונותנין על הדינר או על הפירות זה אומר שנתן וזה אומר לא נתן וכן אמר לשולחני תן לי בדינר מעות ונותנין על הדינר או על המעות מי מהן ישבע :

הלכות זכיה ומתנה

שבת פ"ק

(רפא) הנותן מתנה לחבירו אימתי צריך להודיעו או לא :

יבמות התולץ

(לט) הכותב נכסיו לבניו כיצד זוכין האב והבן בגוף ובפירות :

כתובות נערה שנתפתתה

(לה) שני שטרות היוצאים מתחת יד אחד אימתי יבטל שני את הראשון ואימתי אינו מבטלו בין בהלואות והודאות בין במכר בין במתנה בין בכתובות :
(לל) האומר אם מת אל הקברוהו מנכסיו כיצד אין שומעין לו :
(לט) הכותב כל נכסיו לבניו הוא ואשתו אין ניזונין מהן :
(נח) שכיב מרע שאמר כזונה לברתא או תמרה לכלתא ותייקר כיצד הסבה ליתומים :

אף על פי

(סה) מתנת שכ"מ שכתוב בה קנין מה דינה ועיין בפרק מי שמת :

מציאת האשה

(ע) הפוסק מעות להוצאת בניו ואין מספיקין אימתי מוסיפין להם לכל צרכן :

הכותב

(קה) ש"מ שנתן מנה לפלוני ובאו שנים שמשם אחד מי קודם ואימתי שניהן חולקין המנה בשודא דדייני :
(קו) מכרה כתובתה בטובת הנאה ונתגרשה ומתה כיצד הבת יכולה למחול כתובת אמה לגבי אביה להפסיד הלקוחות :

מי שהיה נשוי

(קמב) הכותב נכסיו בשטר בלא קנין לאחד בבקר ולאחד בערב מי קודם ואימתי אמרינן שודא דדייני :

גיטין פ"ק

(מיל) שכ"מ שאמר תנו מנה לפלוני ומת כיצד יתנו לאחר מיתה :
(סו) מעמד שלשתן כיצד קנה במלוה ופקדון ודבר הועט :
(מיח) הולך אימתי הוי כזכי במלוה ופקדון או במתנה :
(מיט) הולך מנה לפלוני והלך ולא מצאו ומת המשלח או שמת המקבל או שמת הנותן בין שהיה מתנת בריא בין שהיה שכ"מ מי זוכה בו :

השולח

(מהג) באיזה לשון יאמר הנותן שנתן למקבל שיזכה ובאיזה לשון לא יזכה :
(מה) האומר נתתי שדה פלוני לפלוני או כתבתי ונתתי לו והמקבל אומר להד"מ או שכן המקבל אומר להל"ס מי נאמן ומי יזכה בפירות :

הניזקין

(תסב) ש"מ שנתן מתנה להרבה בני אדם בשטר אימתי אמרינן כל הקודם בשטר זכה תחלה ואימתי אמרינן שוה שלם כאחד ואם יצא שטר חוב עליו כיצד גובה מהן :

האומר התקבל

(תקיא) אשה קטן שזוכה לעצמו ולא לאחרים ואיזהו קטן שזוכה גם לאחרים :
(תקכב) היוצא בקולר ובעיולא ונים והמסוכן באיזה לשון יתן דלהוי מתנתו מתנה :
(תקלא) ש"מ שניתק מתוי לחולי אימתי מתנתו מתנה :

המגרש

(תקסח) יצא קול על פלוני שהקדיש או הפקיר נכסיו אימתי אין חוששין לאותו קול :

קדושין פרק האומר

(תרמה) עני המהפך בחררה ובא אחר ונטלה אימתי נקרא רשע :

בבא מציעא פ"ק

(רכב) באיזה ענין אמרו דארבע אמות של אדם קונות לו בכל מקום :
(רסד) הגוזל שנתן שדה במתנה וחזר ולקחו מנגעלים הראשונים אם מתנתו קיימת ואימתי אמרי' מה נתן לראשון לשני כל זכות שבאה לידו :

המקבל

(תקסה) ממשמעות לשון ש"מ שלא הניח ארבע מאה זוזי לכתובה דברתא במקום שנהגו לכתבה :

בבא בתרא חזקת הבתים

(תרלז) שני שטרי מתנות שאין אחד [illegible] מי קודם שודא דדייני :
(תתמ) כיצד כותבין מודעא למתנה :
(תתי) המתנה צריך שתהיה גלויה ולא מתנה טמירתא ואם יש חילוק בין בריא לשכ"מ :
(תתלט) ב' שדות או ב' בתים בנכסי הגר המחזיק בא' מהם אימתי קנה שניהם :
(תתמ) איזה מעשה צריך לעשות בפלטין ועבדים ונכסים נכסי הגר כדי להחזיק ולזכות בהן :

(תתמא) כמה קרקע קונה בקרקע הגר ע"י מכוש א' :
(תתמב) נכסי הכנעני היאך הם כמדבר שכל הקודם בהם זכה בהם :
(תתמג) המחזיק בנכסי הגר ויש דברים שמפסיקין בין מצר למצר כיצד קונה כולם :
(תתמו) משכונו של ישראל ביד הגר או של גר ביד ישראל ומת כיצד מחזיקין בו :

המוכר את הבית

(תתנב) האומר יחלוק פלוני או תנו לפלוני חלק ולא פירש כמה שיעור כיצד זכה המקבל :
(תתנה) נותן בעין יפה נותן והדברים שאינן בכלל מכירה בשיר ובית ונאלר ושדה בכתם הרי הם בכלל מתנה :

יש נוחלין

(תתס) הנותן הגוף מעכשו והפירות לאחר מיתה פלוני היאך חשיב מקבל מתנות הגוף מוחזק :
(תתסג) בריא שאמר על הראוי לירש פלוני יירש שדה פלוני כיצד קנה :
(תתסד) הכותב כל נכסיו לבנו או לאשתו או שכתבן לבן בין הבנות ולאח בין האחין אימתי אינן אלא אפטרופין ואימתי זכו ואם יש חילוק בין כתב בבריאה או בשכיב מרע :
(תתסה) הכותב פירות נכסיו לאשתו כיצד גובה כתובתה והכותב כל נכסיו לאשתו גרושה ויצא עליו שט"ח קודם למתנה כיצד זוכה במתנה :
(תתסו) כיצד הולכין אחר המודעה למתנה במתנה :
(תתסז) המחלק נכסיו לבניו וכתב לאשתו קרקע כל שהוא ושתקה או שלאחר שחילק נכסיו לבניו ואשתו שייר קלם מנכסיו כיצד גובה האשה כתובתה :
(תתסח) שאלו לשכ"מ למי נותן נכסיו אם לפלוני השיב ולא למתן כיצד זכה :
(תתסט) אלמנה ניזונית מנכסי בעלה בין מהיורשים בין ממקבלי מתנתו כשהיה ש"מ ולא מקבלי מתנת בריא :
(תתע) ירושה אין לה הפסק והאומר נכסי לך ואחריך לפלוני אם יש לשני כלום :
(תתעא) האומר תנו שקל לבני בשבת כיצד נותנין לו יותר ואימתי מקיימין דבריו :
(תתעב) נמצא דייתיקי קשורה על יריך המת כיצד דבריו קיימין ופירוש דייתיקי :
(תתעג) איזו היא המתנה שלא קניא אלא לאחר מיתה :
(תתעד) שכ"מ שנותן מאה ו[illegible] ייפה כח המקבל כיצד כותבין ונותנין :
(תתעה) הכותב נכסיו לאחר מיתה ואין בו קנין אימתי אמרינן זמנו של שטר מוכיח עליו וכיצד קונה :
(תתעו) הכותב נכסיו לבנו לאחר מותו כיצד אין שניהן יכולין למוכרן ואם מכרו כיצד מעשיהן קיימין :
(תתעז) האומר נכסי לך ואחריך לפלוני כיצד יש לשני כלום אחר הראשון ואם אמר ואחריך לעצמי כיצד דבריו קיימין :
(תתעח) אמר לאשה בין פנויה בין נשואה נכסי לך ואחריך לפלוני ועמדה ונשאת או מכרה ומתה ביד מי מוקמינן לנכסיו :
(תתעט) מקבל מתנה שעמד ולוות בין מעיקרא בין בסוף כיצד קנה :
(תתפ) זיכה לו ע"י אחר בנכסי ולבסוף צווח כיצד קנה :
(תתפא) ש"מ שנותן מנה לפלוני ומאתים לפלוני כיצד אין אומרים הקודם בשטר קונה תחלה ואם יצא עליו ש"ח כיצד גובה משניהם ואם אמר מנה לפלוני ואחריו לפלוני כיצד כל הקודם בשטר קנה :
(תתפב) ש"מ שאמר תנו מאתים לפלוני בכור כראוי לו או לאשתו כראוי לה או לב"ח כראוי לו או שאמר לבכור בבכורתו ולאשתו בכתובתה ולב"ח בחובו כיצד עשאן :
(תתפג) ש"מ שאמר לעדים מנה יש לי ביד פלוני כותבין או אין מכירין :
(תתפד) הכותב נכסיו לבנו לאחר מותו כיצד האב תולש ומאכיל ופירות המחוברין בשעת מיתה למי הן ואם מכר כיצד מעשיו קיימין :

מי שמת

(תתפה) המזכה לעובר אימתי קנה והמזכה למי שלא בא לעולם כלל והמזכה לעובר ולאחר עמו כיצד קנו :
(תתפו) האומר אשה ותמור יקנו נכסיו או שאומר לאשתו את ובניך יקנו נכסי כיצד קנו :
(תתפז) הנותן מתנה להנכי בימו בשתים כיצד יחלקו ביניהם והאומר נכסי לבני מי הן בכלל זה והאומר דיקלי לפלוני ונמצא שלא היה לו אלא שני עלים דקל כיצד קנה :
(תתפח) נכסיי לפלוני ובאו שנים שמשם כך אימתי אמר שודא דדייני האומר תנו לפלוני מנה מיין [illegible] :
(תתצב) כיצד אמרינן [illegible] :
(תתצג) אחד מהאחים שנשא שושבינות בחיי האב ומת האב וחזרה השושבינות מי מהן יוצא באותו שושבינות ואימתי הוי לאמצע :
(תתצד) מת השושבין אם חייב הלה להחזיר השושבינות :
(תתצה) כיצד הדרי מוהרי וקידושי היכא שמתה הארוסה או שחזרו בהן :
(תתצו) השושבינות כיצד נגבה והדברים שנאמרו משושבינות לאורך :
(תתצז) הסבלונות ששולח לבית חמיו אימתי נגבין ואימתי לא :
(תתצח) כיצד הדרי סבלונות היכא שמת הוא או היא או שחזרו בהן :
(תתצט) חילוק שיש במתנת ש"מ בין היכא ששייר קרקע כל שהו או לא שייר ואימתי חיישינן שמא יש לו נכסים במדינה אחרת :
(תתק) הכותב נכסיו לאחרים ולא ידע שאין לו זרע ונודע אח"כ שיש לו אין מתנתו מתנה :
(תתקא) המוכר ש"מ לחבירו וחזר הוא או יורשו ומחלו אימתי הוי מחול :
(תתקב) באיזה לשון יהן הבית והקדש שיועיל ובש"מ שנתן הלוותו שביד פלוני לפלוני כיצד קנה :
(תתקג) ש"מ שכתב כל נכסיו בחולק או נמלך כיצד קנו ואם חזר בתחלת המתנה מה קנה המקבל והמקדיש או מפקיר או מחלק נכסיו אם יכול לחזור בו :
(תתקד) מה הן הלשונות שהן לשון מתנה :
(תתקה) ש"מ שהודה על מעות שבידו שהן של פלוני כיצד נאמן :
(תתקו) ש"מ שמכר כל נכסיו ועמד מחוליו כיצד חוזר בו :
(תתקז) כיצד אמרינן כל היכא דאיתיה בירושה איתיה במתנה וכל היכא דליתיה בירושה כגון בר אין במתנתו כלום :
(תתקח) בכל הכתו דבעינן למעבדינהו שיור קלם לאו דוקא בשייר קרקע אלא אפי' שייר מטלטלין הוי שיור :
(תתקט) האומר מטלטלין או כל המטלטל לפלוני מהו במשמע והאומר נכסי לפלוני מה הוא במשמע נכסים :
(תתקי) האשה שנתנה נכסים לדעתא להנסבא ולאיגרשה כיצד חוזרת במתנתה :
(תתקיא) הכותב נכסיו לאחר בערב ולאחר בבקר מי מהן זוכה :
(תתקיב) דברי שכיב מרע ככתובים וכמסורין דמו אפילו לא משך :
(תתקיג) איזהו מצוה מחמת מיתה ואימתי יכול לחזור בו כשנתרפא ואיזו היא מתנת ש"מ שצריכה קנין ומתנת ש"מ שכתוב בה קנין דיפה כחו או לא יפה כיצד קנה ומה הן הלשונות שבמתנה מחמת מיתה הן :
(תתקיד) דייתקי מבטלת דייתקי ואימתי אין לאחר קנין ש"מ כלום :
(תתקטו) מתנה דכתוב בה בחיים או מחיים ובמותם כיצד הוי במתנת ש"מ :
(תתקטז) מתנה שאין מסורה בה אם הוא ש"מ או בריא ומוציאין על הלשון או ש"מ שהוציאו אם מחמת מותו הוא מה או לא על מי מוטל הראיה :
(תתקכא) ש"מ שנותן מתנה ביד בהול בין בשנת כיצד קנה המקבל ואימתי [illegible] וכיצד מתן במתנה ממטלטלי אבל מקרקעי וכן נמה אמש מתנתו מתנה :
(סקמא) ש"מ שאמר שלא בתורת ירושה מנה לפלוני כידי או שאמרו בתורת ירושה או שאמר אם מנה לפלוני והיתומים אומרים חזר ואמר לנו אבינו פרעתיו אימתי נאמנין לאו אבינו שהטמין מעות ואמר של מעשר הן כיצד דבריו קיימין ואימתי אדם משוי שלא להגביה נכיו ואימתי אין אדם משקר בשעת מיתה :

סנהדרין זה בורר

(אלף ס) האומר לאחי אביכם שהטמין מעות או שלא הוא בעצמו ואמר של פלוני הן או של מעשר הן אימתי דבריו קיימין או שבעל השלום אמר או אביך הטמין מעות במקום פלוני וכן של מעשר אם סומכין על דבריו :

הלכות שלוחין ושותפין

כתובות פרק הכותב

(צב) השולח מעות למלוה ופרעו השליח ולא לקח השטר מידו או שאין עם שטר אימתי חייב השליח לשלם למשלח אם המלוה חוזר וכפרו ואימתי פטור השליח בגנבתה :
(שמג) אימתי יכול הבעל להשביע אשתו שלא תיכנס כלום משלו :
(שמה) אשה שנעשה אפטרופסת לאחר מיתת בעלה של איזה דבר יכולין להשביעה :

מי שהיה נשוי

(שנח) ג' שהפקידו כיס זה מנה וזה מאתים וזה ג' מאות כיצד חולקין בין פתחו או חתמוהו :
(שם) אחין או שותפין אימתי אחד מהן יכול לכוף בעל דינו שידון עמו ואימתי מצי בעל דין לומר לאו בעל דבריה דידי את :

אלמנה ניזונית

(שעג) כשהוסיף המוכר לשליח על החשבון או על המשקל אימתי חולקין אותו השליח והבעלים ואימתי הוי הכל דבעלים והאומר לשלוחו מכור מקרקעותיו לו והוא מכר כור או להפך אימתי אין במעשיו כלום ואימתי קנה הלוקח מקצת המכר והאומר זבין לחד ומכר לשנים או זבין קמא ומכר לשנים אימתי מעשיו קיימין או לא :
(שעג) שליח שטעה במכירתו אימתי אין במעשיו כלום :

גיטין כל הגט

(תת) אימתי שליח עושה שליח בחזקת שהמשלח חי וקיים :
(סמח) בג' פרקים בודקין יין של שותפות ופירות של שותפין והזמנים הראוים למכור בהן הפירות מתוצאה יין ושמן ואימתי יכול השותף למכור בלא דעת חבירו :

הניזקין

(ספו) כיצד מחשבין עם האפטרופסי' משביעין אותם :

האומר התקבל

(תקי) חזקה דשליח עושה שליחותו אם הוי אלא לחומרא ולא לקולא :

קדושין האיש מקדש

(תרמא) לכל דבר שלוחו של אדם כמותו חוץ לדבר עבירה :
(תרכב) כיצד שליח נעשה על הממון :
(תרכז) אמר לשנים תנו מנה זו לפלוני הם אומרים נתננו והוא אומר לא נטלתי כיצד הדין ביניהם בין קודם שבועת היסת בין אח"כ ואימתי חייב שליח נתינה בעדות :

בבא קמא מרובה

(קלא) על איזה דבר כותבין הרשאה [illegible] הרשאה ודינו :

הגוזל קמא

(קס) הנותן מעות לשלוחו לקנות לו דבר ושינה מדעת המשלח מה ישלם :
(קסא) ראובן שקנה משמעון וכתב השטר בשם לוי אי מצי לכוף שמעון שיחזור לכתוב לו שטר על שמו והשדה בחזקת מי הוא :
(קסד) אם שליח שעשאו בעדים חשיב שליח גמור כמו מורשה :
(קסה) אם מצלחין מעות ופקדונות בדיוקני ע"י סימנין :
(קסו) המשלח מעות לחבירו ע"י שלוחו וצ"ם מכנו מי חייב באחריותן ואם השליח יכול לעשות שליח :
(קסז) בעל בנכסי אשתו אם צריך הרשאה :

הגוזל בתרא

(ריט) שיירא שפרטו בייקום ועמד א' והציל אימתי הציל לעצמו וחילוק שיש בין הם שותפין או לא :
(רכ) בני חבורה שנפחתה לסם המכס אימתי נפחת לאמצע :

בבא מציעא פ"ק

(רלג) השליש כיצד נאמן ובאיזה דבר :

אלו מציאות

(שם) השותפין שחלק אחד מהן בלא דעת חבירו אימתי חלוקתו חלוקה :

איזהו נשך

(תט) כיצד מושיבין חנוני למחצית שכר וכיצד נותן לו מעות ליקח פירות למחצית שכר :
(תכו) היושב בחנות למחצית שכר לא יתעסק באומנות אחר :
(תכח) כיצד שמין עגל למחצית שכר וכיצד נותן לו שכר עמלו ומזונו :
(תכט) נתן מעות ליקח בהן למחצית שכר מאימתי אין יקח ואם לא לקח מה ישלם לו :
(תל) כיצד מושיבין תרנגולין ושמין עגלים [illegible] וחמור ודבר העושה ואוכל למחצית שכר וכמה יהיה שכרו וכיצד יחלקו הולדות וכיצד יפסל בהן :
(תלא) שותפין כיצד יכול אחד מהן לחלוק בלא דעת חבירו ובאיזה דבר :

האומנין

(תפד) מי שמסר שנלכם מידו בהליכה או בחזרה כיצד ישלם :
(תלג) השליח שאמר החבית של יין שקניתי לסמך נעשה חומץ אימתי נאמן :

השואל

(תקיח) לוקח כלים ע"מ שאם יקבלו אותם [illegible] ונאנסו בהליכה או בחזרה כיצד ישלם :
(תקכ) שליח שלקח יין מחבירו להביאו למקום פלוני ונאנס מידו כיצד ישלם :

המקבל

(תקמח) דין העיסקא ושיעור עיסקא שהיא פלגא מלוה ופלגא פקדון :
(תקמט) אם המקבל יכול להוציא לצרכו ממעות העיסקא ואם מת המקבל אם נעשה מטלטלין אצל בניו לענין לגבותו מן היתומים :
(תקנ) שטר עיסקא היוצא על היתומים כיצד גובה החלק שהוא בתורת פקדון :
(תקנא) חלוק עיסקא בלא דעת חבירו וכן חלוק שותפות חד עיסקא ותרי שטרי עיסקא [illegible] להפסיד המקבל [illegible] והכרזת הריוח לחלוק ואימתי יכול האחד לעכב על חבירו לחלוק העיסקא והריוח :
(תקנב) אריס שאמר למחצה ירדתי ובע"ה אומר לשליש מי נאמן :

בבא בתרא פ"ק

(פר) דבר היזק לשני השותפין אימתי הוא בחזקה אחד מהם לא הפסיד חבירו חזקתו :

המוכר הספינה

(תרנא) [illegible] החנוני בשותפין ונתן לו החנוני שיסכר שמן ואיסר מעות ושבר הלקוחות ואבד האיסר מי חייב באחריותו וכן השולח כלי מבית האומן ונאנס בידו :

גט פשוט

(תקכה) שליח שקנה קרקע לראובן שלא באחריות כילד הרי פשיטא דשליח :

שבועות שבועת העדות

(אלף קלה) אזהרה לאיש שלא יבא בהכשלה וכילד יכול נאה בהכשלה :

כל הנשבעים

(אלף קסג) מי הן הנשבעין שלא בטענה בריא אלא בטענה שמא והותפין והאריסי' שחלקו אם יש להשביען עוד על שמא או להפיל חרם כמה או ע"י גלגול ושהשפין שזה אומר חלקתי עמך וקבלת חלקך וזה אומר לא חלקנו ועדיין יש בידך כך וכך כילד נשבעין :

הלכות שכנים

גיטין הניזקין

(מלא) איזה נהר קודם להשקאה השלה ואיזה שדה קודם להשקאת השלה מן הנהר מדינא והדרכי שלום והשקה מתוך מגרות חיה ורשות ודנים שמירכו אחרים אימתי הרי גזל גמור ואימתי הרי דדבריהם :

בבא קמא מרובה

(קמג) עשר תקנות שתקן עזרא :

הגוזל בתרא

(רח) דינא דמלכותא דינא לבני מכים ואחרוניתא ודיני מכים וסרכוגא :

(רי) ישראל דזבין ארעא לעובד כוכבים אמצר ישראל חבריה כילד מחייבין לסלק היזקו :

בבא מציעא איזהו נשך

(סכג) כילד יש במשכנתא דינא דבר מצרא :

השואל

(תקנו) המוכר זיתיו נמוצין לעצים ועשו פירות של שלא קלכן הלוקח מי זוכה בהן ושטף נהר זיתיו ונתנן בשדה חבירו ועשו פירות ממי יחיין :

המקבל

(תקח) אילן סמוך של המצר כילד חולקין פירותיו :

(תקים) מי מבני העיר מחייבין להעמיד שמרים ובהמות העיר ולכריים מעיין ולגלות באורטבא ואיזה בזה :

(תקם) מגולת מים או מעיין שנתקלקל וכן בית שנתקלקל כילד משתתפין השכנים בתקונו :

(תקמא) המחזיק בין ב' אחים או בין ב' שותפין כילד מסלקין אותו משום בר מצרא :

(תקכב) כילד יכול אחר לקנות על מצר חבירו ברשות בן המצר :

(הקכג) לוקח קרקע בתוך שדות המוכר וכן נותן מתנה אימתי אין בה משום דינא דבר מצרא :

(תקמד) מכר כל נכסיו לאחד או לבעלים הראשונים או קנה משוכנת מעכנים ומכר לעובד כוכבים והמשכנתא ו.הכר ברחוק וגרע כדי לגאול בקרוב ואיפה ו דבר לגרגא למען לקבורה לאשה ליתמי ל ושפי אימתי אית שם משום דינא דבר מצרא :

(תקמה) בנים ב' מצרנים מי קודם ואם יש ביד הלוקח המעות ולא ביד המצרן או להפך מי קודם :

(תקמו) אם הקרקע של ראובן ויש עליו בנין או דקל משמעון מי מעכב על חבירו למכור :

(תקמז) בן המצר רוצה הקרקע לשרעה ולוקח רוצה אותה לבנות מי קודם :

(תקמח) איזה דבר מפסיק בין מוכר לבעל המצר בי.ו.ל לבעל ממנו דין בן המצרא וא' מהמצרנים שקדם וקנה אם זכה וכולם שקנו יחד כילד חולקין :

הבית והעלייה

(תקמז) הבית והעלייה של ב' שנפלו כילד חולקין :

(תקמח) זה דר בביתו וזה דר בעלייתו ותשמיש העליון ידיו שלכון הבית למטה בבית אימת חייב לסלק היזקו:

(תקנב) הבית והעלייה של שנים שנפלו כילד חוזרין לבנות אותם בשותפות :

(תקנג) בית הבד מאחד והגינה מאדם אחר ונפחת הגינה בתלוכת מי שרעה :

(תקנד) כותל שנפל לגינת חבירו ואינו רוצה לפנות האבנים אימתי זכה בהם או שאמר לו בעל הכותל זכה אתה באבנים :

(תקנה) ב' גינות זו ע"ג זו והירק ביניהם כילד חולקין אותו :

בבא בתרא פרק קמא

(תקנט) חצר שאין בו ד' אמות כדי חלוקה ונפרצו אהלוך כילד יקרו קנין על דברים אלו ביו.ו.ל וחצר שיש בו דין חלוקה כופין לחלוק וכילד יבנה הכותל והכל הולך אחר המנהג ואם נפל לאחר גוחל כילד יחלקו האבנים :

(פרח) היזק בדר בגינת בתשום ובבקעה כילד שהכותל שלו ונונה איזה סימן יבטה ל.יכר שהכותל שלו :

(פרג) המקיף חבירו מג' רוחות ועשה גדר לגלשהן אימתי יתחייב המקיף בבריינם :

(פרג) כותל חצר השותפין שנפל כולם חייבין בבריינו ואם זה רוצה אחר עשיפי כל הגולאה הרי לא.ו.ר פרעתי הלקי מי מהימן :

(פרה) אחד מהשותפין שהגביה הכותל למעלה מד' ו.א.ז סמך לו כותל אחר כנגד כותל זה אימתי בגלגולין עליו הכל ואם זה אומר נתתי חלקי וה. גוחל מי מהימן :

(פרו) כותל בגין לחורבן וגמכון אימתי יגזה הזק: לאחר מהן בתורו כותל לגנחם רלאי קורות וכילד הוא חזקם מרזב וחזקת הטפה מי גשמים לכך גגות :

(פרח) כילד יש לו חזקה בכותל חבירו בכביל שסמך עליו קורות כורה :

(פרט) ב' בתים בב' צידי רה"ר כילד כופין זה את זה לעשות מעקה לגגו משום היזק ראייה :

(פרי) גג הסמוך לחצר וגג הסמוך לגג וג' חלונות ש למעלה משו והלנו למעלה מגג חבירו כילד מתקנין ביניהן בכותל ובמחיצות :

(פריא) בית של אחד ועלייה של א' ונפחתו הכותלים התחתונים והעליונים מאד תקרת העלייה כילד יתקנו בהקירה :

(פריב) ....כותל והאפיל על חבירו כילד מעכב עליו:

(פריג) ב' שחלקו שדה וכרם בעל הכרם מעל ד' אמות בשדה נגן בלא רשו מגלי :

(פרטו) האחין שחלקו מה הן הדברים שאין לזה על זה :

(פריז) הדברים שבני חצר כופין זה את זה לבניין ביניהן:

(פריח) הדברים שבני העיר כופין זה את זה לבניין בין וכילד גובין אותם :

(פרים) כילד כופין א' מבני מבוי לעשות דלת למבוי :

(פרכ) איזה בעל האומות כופין בני מבוי זה את זה שלא לגרבו ביניהן :

(פרכא) כילד משעבדים בני חצר לאחד מבני חצר שיש לו בית בחצר אחרת לבייע עמהן בעצייני חצר זה :

(פרכב) בני העיר כילד משעבדין לאחד מבני העיר שיש לו בית בעיר אחרת לסייע עמהן :

(פרכג) כפיים בני מבוי זה לזה בעשיים למי וקורה ובני בקעה בעשיים ת.י.ן תן חריץ :

(פרכד) כפיים בני העיר זה לזה בנמון ב"ה ומקיים ס"ת ונביאים כתובים :

(פרכה) מי מבני העיר חייב בפיעת שמירי חומות העיר ובכריים בארות ותקנון רחוב: של עיר ומי יצא מהלכטבם' ומי פורע המכין והארנוניות :

(פרכו) כמה ישהה בעיר ויהיה כאנשי העיר לגבות ממנו צרכי העיר בע"כ :

(פרכז) מי מקיים לבני העיר ולעורה ולפרשה דמסת ולמרדינא :

(פרלג) כילד השלין בני העיר להעמיד בינין ולעשות תקנות ולהשיים על קיוצן :

(פרמה) אימתי כופין בני החצר זה את זה לחלוק את החצר :

(פרמו) כשחולקין החצר כמה קרקע נותנין לכל פתח ופתח בהתא ת' כמה קרקע נוטל והדירה המסרים לגבבלה ובית שער ומרפסת וו.' גבים פתוחים לגרפסת כמה אמות נוטלים בחצר :

(תרמז) בית שאין בו ד' על ד' אמות אין נוטל חלק בחצר וכן בית שחלוי מקודה :

(תרמח) אחד מבני מבוי שרוצה להחזיר פתחו לחבירו אחר אימתי מעכבין עליו :

(תרמט) זבל שבחצר ורוכל לאכבירת כילד מחלוקם ונביים לאכבירת כילד גובין אותו :

(תרנ) אחד מבני חצר שבקש לבהוס כנגד פתחו אימתי בני חצר מעכבים עליו ה' חלונות המפתוחים לחצר כילד משתמשים בו עם זו ובעל החצר הפונימית בבקש לבהוס פתחו ומי שבית פתחו כהוס ובקש לפותחו אימתי מעכבין עליו או לא ומי שבתים פתחו אימתי יש לו ד' אמות בחלוקת חצר ובבנינות המפולשות לכ"ה או לבני אהוה ובקיר בעלי הבנותם להעמיד לכן דלתות או לבהותם כילד מעכבין כליו :

(תרנא) איסור קלקול מילר שהחזיקו בו רבים :

(תרנב) אימתי השכנים כופין זה את זה לחלוק שדה וגינה:

(תרנג) בכור או יבם הקה תחת אחיו שחולקין שדה או גינה עם הפשוט אם יכולין ליטול שני החלקים אחד מילרא וכן אחד מהאחין שקנה קרקע אלל שדות אביו או אלל אחד משדה בית השלחין שיש לה יתור להשקותה אם נותנין לו חלקו אלל מלרו וכילד חולקין שדה שיש לו יתור מלד זה ונהר מלד זה :

(תרנד) כמה יהיה בפרקלין ובמרגן ובזרב ושלים ומלחך ובים הבד שיכולו לכוף זה לזה לחלוק לרחוס ודינא דגוד או איגוד כילד וחצר שאין בו ד' אמות ואמר אחד לחבירו גוד או ה' ד' אמות ואמר השלר אם שומעין לו :

(תרנה) כספי קדש כילד רולקין אותם :

לא יחפור

(תרנח) כילד יכול לחפור בו בתוך לבור חבירו שלאזיוקו:

(תרנט) שיעור הרחקת חפירת שיח ומערה ואמת המים ונברכת כובסין מכותל חבירו ושיעור הרחקת גור ממילר חבירו ושיעור הרחקת גפת זבל מלח סיד סלעים זרעים מחרישה מי רגלים מכותל חבירו ושיעור הרחקת ריחיים ת.ו.ר חנות לבעים רפת בקר מחבירו :

(תרס) אחד מבני חצר שרולה לעשות אומנות בחצר או להשכיר ביתו לאומן כילד מעכבין עליו בני חצר ובני עיר או מבוי זה כילד מעכבין על בני עיר או מבוי א' יר שלא יעשו שם מסחר לסקבן לחומותיהו :

(תרסא) כותל של זה שהיה סמוך לכותל חבירו ונפל כילד יחזור לבנותו :

(תרסב) שיעור הרחקת הכותל מכנגד חלונות חבירו שלא יאפיל ושלא יוכל להליץ ולראות בבית חבירו :

(תרסג) שיעור הרחקת כולם מן השובך וכותל מן המזחיל :

(תרסד) כילד אין חזקה לנזיקין :

(תרסה) שיעור הרחקת גורן מן העיר :

(תרסו) הרחקת אילנות מן העיר ושאר מיקום כגון גורן ונבלות וקברות ובורסקי ואימתי נוטפין בני העיר דמי האילן לבעליו שיקללנו ואימתי פטורין ואם כספק אם אילן או עיר קדם כילד יעשו ושיעור הרחקת ירקות זו מזו לבכון נזקין ושיעור הרחקת אילן מן הבור וחלול מן הכבורים וכילד הוא דבעל המזיק להרחיק עלמו :

(תרסז) החילוק שיש בין מזיק בגירי דידיה ובין מזיק ב"י גרמא ואיסור הגרמת הניזקין :

(ת.ע.ה) שיעור הרחקת אילנות וגפנים משדה חבירו ואם שרשי אילן חבירו יולאין לבתוך כילד יקללם ואילן שנוטה לשדהו או לבית השלחין או לרה"ר כילד יקללו אותו :

חזקת הבתים

(תשמד) אדם בעל כילד יקיים בפרעון המסים ואם אמר השר פלוני לא יפרע כילד נעשה :

(תשנא) מה הן הדברים שיעמיד אדם בחצר שיקנה להם שם חזקה או לא והדברים המעכבין זה על זה השותפין בחצר :

(תשנג) חזקת מרזב ומיעור וכולם מלרי ונורי כילד :

(תשנה) חזקת חלון מלרי ונורי וחלון שבתי לאורה כילד:

(תשנו) כילד יש לו חזקה בהולאת זיז לחצר חבירו :

(תשנז) אחד חצר יחיד ואחד חצר השותפין כילד מעכבין על פתיחת חלונו לחצרו ועל פתיחת בית ו..ל פתיחת פתח כנגד פתח וחלון כנגד חלון ועל שינוי פתח וחלון מקטן לגדול ולהפך ועל פתיחת חנות ועל תלוקת הפתח לב' ו.הוליא רבינו שבאמת הלונו רחוק כילד הסכים הזקתו :

המוכר את הבית

(תשסו) האחין שחלקו ש.ין כלקוחות מה הן הדברים שאין להם זה על זה :

המוכר פירות

(תשסח) מי שיש לו בור או גינה לפנים מבית וגינת חבירו כילד יכול ליכנס לשם ומי יכנים עמו וכילד יעשו הנוטעים למקומות הללו ומי שלא שלך :

בית כור

(תתנו) האחין שחלקו כילד תקוןיים התלוקה ע"פ הגורל :

גט פשוט

(תתקכ) שני אחין אחד עני ואחד עשיר שהניחו להן אביהם מרחץ ובית הבד בין שעשוין לשכירות או לא כילד יתממשו בהן :

סנהדרין הנשרפין

(אלף ה) מעלה מי שאינו יורד לאומנות של חבירו :

הלכות מלוה ולוה

שבת פרק שואל

(תקכט) הלואת יו"ם אם ניתנה ליתבע :

ראש השנה פ"ק

(תקלא) באחד בתשרי ר"ה למנין שמטות לנעם איזה שטר מוקדם ואיזה מאוחר :

כתובות האשה שנתארמלה

(קע) טוהנים שובר על הכתובה ועל השטר :

(קעא) נושה בחבירו וחבירו בחבירו אימתי מוליאין מזה ונותנין לזה :

(קעז) איסור השהות שטר פרוע בתוך ביתו :

(קעח) פיסול שטר שלוה בו ופרעו לחזור ולוות בו :

נערה שנתפתתה

(רכז) ב' שטרות היולאין מתחת יד אחד אימתי ביבל ב' את הראשון ואימתי אינו מבטל בין בעניין בין והלואות בין במכר בין במתנה בין בכתובות :

אף על פי

(רמד) אמר לעדים כתבו ותתנוהו ולא ..לויה אימתי לריך לא..נכי ביה או לא :

הכותב

(שכח) מת והניח אשה וב"ח ויורשין והניח מלוה או פקדון ביד אחרים או פירות התלושין למי יגבוהו בין מדינא בין מתקנתא ואם קדם אחד ותפש אימתי מפיקינן מיניה או לא :

(שכט) ב"ח שתפס מטלטלי דיתמי ואמר שמחיים תפס אימתי נאמן :

(של) נפקד שאמר שתפס הפקדון מחיים המפקיד בתורת משכון אימתי נאמן ואימתי לריך להביא ראייה בין מדינא דגמרא בין בתקנתא דרבנן :

(שלג) כילד הוא טפין המהדרים שבועה שיבטא במקום ..ל זינו ואימתי כותבין לו זכותו שבשבע ונשבר :

(שמ) ב"ח שיש לו קרקע ומעות והלוה ...לבעו בעובד כוכבים כילד קונסין אותו למטר קרקעותיו ולשלם מעות :

(שמא) אימתי היה טופין ב"ח לקיים מלוה פרעון ב"ח בע"ל :

(שמב) שטר חוב שיש בו נאמנות כילד יגבנה בלא שבועה בין ממש בין מתרבייה או אימתי נאמן שלא יוכל לומר פרוע הוא מכח הנאמנות והמוען על שטר בנאמנות פרוע כילד משביעין אותו :

(שמז) אימתי היתומים מן היתומים לא יפרעו אלא בשבועה ואימתי א"ל שבועה :

(שמח) אימתי אשה וב"ח נפרעין שלא בפניו ואימתי לריכין שבועה :

(שמט) אימתי שטר חוב נגבה שלא בפרוזבול :

מי שהיה נשוי

(שנב) ב"ח שבא לטרוף מלקוחות כילד יכולין הלקוחות להעלות אותו קרקע בדמים והשהלוקח מעלה אותו כילד חוזר על מוכר :

(שנג) יתומים שמכרו קרקע ובא ב"ח וטרפו וחזרו יתומים וקנו אותו כילד יכול ב"ח לחזור ולטרוף אותו כמה פעמים :

(שנט) אימתי מחזירין ב"ח מאוחר שקדם וגבה מה שגבה לא גבה :

(שסא) שני שטרות היולאין ביום אחד אימתי אמר חולה לדיימי ואימתי חולקין :

(שסב) שני שטרות שאחד כתוב בו בה' בנימן ובאחד כתוב בנימן סתם כילד יכולין לטרוף מן הלקוחות וכילד לריכין לכתוב הרשאה זה לזה :

(שסד) ב"ח ושני לקוחות שכתב ב"ח לא' מן הלקוחות דין ודברים אין לי עמך או אשה וב"ח ושני לקוחות כילד טורפין מן הלקוחות :

אלמנה ניזונות

(שעה) שום הדיינין שטעו או הותירו ושעו אימתי מכרן קיים או בטל והחילוק שיש בין דברים שמשוטין הכרזה או לא ואיזה דבר שמשון הכרזה או לא ובאיזה שעה ובאיזה מקום מכריזין ואחריות מכירת ב"ד על מי ואם מכרו ב"ד או השליח בלא הכרזה כילד מכרן בטל וכילד מהזירין אחר תוגלת היתומים למכור מטלטליהם ביום ובשעה שיעלו שומתן לסך יותר גדול שאפשר להעלותן :

(שעו) שום היתומים כמה ימים נמשך שמכריזין עליהן וסדר ההכרזה ונוסח הדברים שיאמר המכריז בשעה שיכריז :

(שעז) אימתי יש לב"ד להזקק לנכסי יתומים ואימתי אין מזקקין להן ובשמזקקין כילד לריכין להעמיד להן אפטרופום :

שני דייני גזירות

(שלא) השורש הוב חבירו שלא מדעתו אימתי איבד את מעותיו ואם נתפס בעד חבירו באחרון או גולגלת או חייב לשלם וכילד הרי בכלל מבריח ארי מנכסי חבירו. ועיין במסכת ב"ק :

(שלח) המוליא שטר חוב על חבירו והלה אומר שמכר לו שדה לאחר מכאן ואומר אילו הייתי חייב לך היה לך ליפרע כשמכרת לי השדה מי נאמן ובניס שהוליאו שטר חוב זה על זה אימתי זה גובה שלו וזה גובה שלו ואימתי אמר אפוכי מטרתא למה לי :

(תא) המוליא שטר חוב על חבירו שכתוב במקום פלוני ותבעו במקום פלוני מאיזה מעות יגבהו מן היותר יפים או מן היותר קלים :

גיטין פ"ק

(יה) מי הן השטרות העולים בערכאות של גוים ומי הם פסולין ומי הם שגובין בהן מבני חורין ולא ממשועבדין :

(מיז) התופס לבעל חוב אימתי קנה ואימתי לא קנה והאומר לשליח תן זה לפלוני אימתי קנה :

(תמו) מעמד שלשתן כילד קונה במלוה :

(תיז) הולך או תן מנה לפלוני שאני חייב לו או הולך או תן מנה לפלוני פקדון שיש לו בידי אימתי חייב באחריותו וכילד אינו חוזר :

המביא תנין

(תכב) כתובה ושאר שטרות שנכתבו ביום ונחתמו בלילה אימתי כשרין או פסולין .

(תכו) עדים שאין יודעין לחתום ולקרות כילד פסולין לחתום בשאר שטרות שאינן גיטין :

(תכז) דיין שבא לפניו שטר פרעה כילד מקרא אותו לעובד כוכבים בפניו ובשחתומין עליו ישראל כילד גובין בו :

(תכח) שטר שנכתב בכל לשון אימתי כשר :

(תלב) פסלוס שטרות שכתבן על דבר שיכול להזדייף :

כל הגט

(תלח) הכותב טופסי שטרות למקח וממכר ולהלוואה כילד כשרין ופסלוס שטר שלוה בו ונמחל שעבודו לחזור ולהשתמש בו :

(תמח) המלוה מעות את הכהן ואת העני להיות מפריש עליהן מעשר כילד מפריש עליהן בחזקה שהן קיימין ואם מתו נחלו כילד יעשה עם היורשים בפרעון החוב וכן כל כיולא בזה :

השולח

(תנח) תקנת פרוזבול כילד וגופו של פרוזבול ואימתי מועיל ועל איזה דבר כותבין אותו וכילד אדם נאמן לומר פרוזבול היה לי ואבד :

(תנט) לוה שעשה עבדו אפותקי למלוה ושחררו כילד מפקיע מידי שעבוד ומזיק שעבוד חבירו אימתי חייב לשלם :

(תסג) העושה עבדו אפותקי לאחרים והפקה כהל או מכרה לאחרים אימתי גובה משאר נכסים או לא ואם מכרה לאשה בכתובתה ולב"ח בחובו אימתי הוו מעשיו קיימין :

הניזקין

(תנח) דינו של ב"ח לגבות בבינונית :

(תנז) שטר חוב היולא על היתומים כילד אינו נגבה אלא מן הזיבורית ואפילו הם גדולים :

(תנז) יתומים שאמרו בין גדולים בין קטנים לשבועה ולזבורית :

(תסא) במקום שיש בני חורין אימתי אינו יכול לטרוף מן המשועבדין :

(תסב) אם שטר חוב יולא על הנותן מתנה כילד נגבה מהמקבלים :

(תסב) אין מוליאין לאכילת פירות ולשבח קרקעות ולמזון האשה והבנות מנכסים משועבדים :

הזורק

(תקיח) אמר זרוק לי חובי בטובת גיטין אימתי ילא זה מאחריות החוב הוא אם נאבד :

המגרש

(תקכב) בשאר שטרות הגן מגיטין לא אמרינן עידי מסירה כרתי :

קדושין פ"ק

(תקעה) לענין ממון אמר תן מנה לפלוני ואני אשלם חייב וכן כיולא בזה :

(תקלב) מלוה ע"פ כילד גובה מן היורשין ולא מן הלקוחות ומלוה בשטר כילד נגבית :

בבא קמא פ"ק

(ו) דינו של ניזקין בעידית וב"ח בבינונית וכתובת אשה בזבורית :

(ז) מי שיש עליו ניזקין וב"ח וכתובה ויש לו גם עידית בינונית וזבורית ומכרן כילד מתשלמין :

הכונס צאן לדיר

(קמז) דין מבריח ארי מנכסי חבירו :

הגוזל קמא

(קסב) מלוי ברבית שבאו להחזיר אימתי מקבלין מהם:

(קסה) דין מלוה את חבירו על המטבע ונפסל :

(קסו) דין מלוה חבירו על המטבע והוסיפו עליו או פחתו ממנו :

(קסב) אם נותנין אמנה בפירות ובדמים :

הגוזל בתרא

(קלה) הנית להן אביהן מעות של רבית או שום דבר המכויים אימתי חייבין להחזיר :

(רכה) המלוה את חבירו בייסור אם יכול לפרוע במדבר :

(רכח) הלוה מעות מחבירו ושלא בהן מעות יפרוש על התחנון אימתי חייב להחזירן :

בבא מציעא פרק קמא

(רמב) שנים אוחזין בשטר מלוה וטוענין עליו זה אומר כולו משני וזה אומר פרעתיו לך :

(רנב) טולך כותבין שטר ללוה אע"פ שאין המלוה עמו:

(רסב) ב"ח שבא לטרוף השדה מיד הלוקח אימתי גובה השבח ואימתי יסלק לו היליאה בחילוק שיש בין הלוה אישור ארעא ושבחה או לא ובין שירא דהלוה פסיקי

[אלפס חולין]

(תנ) אור לא לגבי שבח ופירות ואיזה פירות סולף :

(רשו) ממשון שיולא מתחת יד שנים או שיול לאחר חיתום השטרות אימתי מקיימין אותו וממשון שבאלא בין שטרותיו קרועים או ביד יורשי מלוה :

ואלו מציאות

(שה) כילד היא מלות השבת העבוט :

המפקיד

(שכב) שומא כילד הדרא וב"ל שממן קרקע או נוה גופיה שמם קרקע למלוה אימתי הוזרת ואימתי אכיל המלוה את הפירות :

הזהב

(שנד) איסור ללוות דינר בדינר כילד :

איזהו נשך

(שלא) איזהו נשך של תורה בכסף ובאוכל :

(שלג) עונש המלוה מעותיו בשעבוד כוכבים ומלוה אותם ברבית :

(שלד) איזו רבית קלולה היולאה בדיינין מידיה ול. מיורשיו :

(שלה) הנית להן אביהן מעות של רבית ופלה וכל דב' מכויים אימתי חייבין להחזיר :

(שלו) איזהו תרבית דרבנן :

(שלז) אימתי יכול לפסוק עם חבירו שיתן לו כל ימות השנה פירות כשער של עכשיו ואם ספק כשער הזול ונתייקרו ואין לזה פירות ליתן אם יכול לקבל דמיהן :

(שלח) אין פוסקין על הפירות עד שילא השער ומשילא השער פוסקין דאע"פ שאין לזה יש לזה :

(שלט) הדברים שאסורין לעשותן מפני העלמת רבית :

(הא) כללא דרביתא כל אגר נטר ליה אסור :

(תב) האומר אם תתן לי מעות מהמכר עכשו הזול גבך תד פתי אם יש בזה איסור :

(תג) המלוה מעות מחבירו ושלא בהן מעות יתר על החשבון אימתי חייב להחזירן :

(תד) אימתי מותר לומר אם תתן לי המעות מהמכר עכשו הזול בכך והאומר מה שעויו וחלויו הולכות וגרוזות מכור לך בכך וכך הן לך הן מעט אימתי מותר:

(תה) הנותן מעות לחבירו על המכר ומקבל עליו יוקרא וזולא או הרי קרוב לשכר ורהפסד :

(תו) המלוה מעות לחבירו כילד מותר לו לדור בחלרו שלא יהיה שם משום רבית ודין תוקף בעבדו של חבירו ועשה בו מלאכה :

(תז) כשיש ספק רבית היולאה בדיינין בניהן מוליאין מידו כל מידי דאתי לידיה בתורת רבית :

(תח) כילד מותר להלוות על השכירות שלא יהיה שם רבית :

(תט) כילד אסור להרבות על המכר משום חשש לבית וכילד פוחתין על המכר שלא יהיה שם רבית :

(תי) הדברים שהם כמו רבית ומותרין :

(תיא) כילד הפרעה מותרת וכן המוכר בהקפה :

(תיב) מכר שדה ונכתן לו מקלת דמים מי אוכל הפירות ובאיזה תנאי :

(תיד) משכן לו בית או שדה ואמר לכשיהיו לי מעות תחזירם לי או שאמר הלוה לכשיהיו לי מעות תחזירם לי אימתי מותר :

(תטו) משכן לו בית או שדה ואמר כשתרלה למכור לא תמכור אלא לי אימתי מותר :

(תיז) המלוה מעות על השדה לזמן באיזה תנאי חשיב אסמכתא ובאיזה תנאי הויא אפותקי למגבא מינה ומי אוכל הפירות :

(תיח) אסמכתא אימתי לא קניא וחילוק שיש בין מכר להלואה בדין אסמכתא :

(תיט) אם יש הלואה באסמכתא על קרקע כילד חוזרין הפירות :

(תכ) חזרת פירות במשכנתא בנכייתא ושלא בנכייתא ובמשכנתא דסורא כילד :

(תכא) דין משכנתא באתרא דמסלקי ובאתרא דלא מסלקי ודין משכנתא בנכייתא ומתי משכנתא בעל כמה זמן הוי :

(תכג) משנה שלוה הולך להביא משום המשכנתא אסור הלה לאכול הפירות :

(ת ד) ענין פרעי והקפות מי מהן מותרים ומי מהן אסורים :

(תכה) דין משכן לו שדה והדר חכרה המלוה ללוה :

(תכו) כילד מרבינין תגרי למחלים שכר וכילד עושין לו משום ניקח בהן פירות למחלים שכר :

(תלב) איסור להשכיר מעות לחבירו והיתר לשכור לו כלים :

(תלג) כילד מותר לקבל שכר על אמירת הרבים :

(תלד) כילד מפריז על שדהו ולא יהיה שם חשש רבים וכילד אסור להפריז על חטים ועל ספינה :

(תלה) כילד מותר להשכיר ספינה וכלי נחשת לחבירו :

(תלו) משום על יתומים כילד מותר להלוותן :

(תלז) כל אדם כילד מותר להלוות משועבד :

(תלט) איסור לקבל לאן ברזל מישראל כילד ומותר לקבלו מן העובד כוכבים :

(תמ) האומר פרסך עשויה עלי בשלשים כשלא אחזירנה והנני מעלה לך בעד שכירותה סלע לחדש אימתי מותר :

(תמא) כילד מותר להלוות לעובד כוכבים ברבית וחילוק שיש בין ת"ח לשאר אדם בזה :

(תמב) מי קודם במלוות ההלואה האמורה בתורה :

(תמג) סמיות עין ועונש מלוה ברבית ומעלה מי שאינו מלוה ברבית :

(תמד) אימתי מותר להיות ערב לעובד כוכבים שלוה ברבים מישראל :

(תמה) כילד מלוה אדם מעות העובד כוכבים ברבית ואיסור הרבית כשבאה מיד ישראל ליד ישראל כילד:

(תמו) ישראל שלוה מעובד כוכבים ברבית ונתגייר או עובד כוכבים שלוה מישראל ונתגייר כילד ישלמו :

(תמז) שטר שכתוב בו רבית כילד גובין :

(תמח) כילד שמרי חוב המוקדמין פסולין והמאוחרין כשרין :

(תמז) המקנה מידי לבעל קטן והדר זכויה אין במעשיו כלום והמעות הם כמלוה על פה :

(תמט) אימתי מותר לפסוק על השער מיגלא השער :

(תנ) לווין סאה ופורעין סאה על שער שבעוק :

(תנא) המוליך מידי ממקום למקום ואמ"ל חבירו תן לי ואעלה לך כדרך שמ..לין באותו מקום או תן לי כאן ואני אעלה לך פירות שיש לי באותו מקום ו.חמרין שמעלין ממקום היוקר למקום הזול כילד מותר :

(תנב) המקדים מעות לפירות הפרלם קודם שיתבשלו ולבהמות קודם שיגדלו אימתי מותר כילד מלוה אדם אריסין חיטין לזרע ומשלמין בגורן וכילד מעלמין שכירות שומרי השדות בגורן והיתר לסת מעות ליין בתשרי ולבחור אותו בניסן והיתר לקבל בשעת מדידה מידה אי' יותר :

(תנו) כילד פוסקין על הבלים וביצים של ענבים ומעמן של זיתים וביצים של יולר וביר וזבל וכילד פוסקין על שער הגבוה בשעת הזול :

(תנז) איסור ללות סאה בסאה כילד והיתר כשיש לו מאותו המין וכילד מלוה אדם אריסיו חיטין בחטין ואשה מחברתה ככר :

(תנח) בני חבורה המקפידין זה על זה כילד יזהרו בהלואה משום רבית :

(תנט) כילד מותר לת"ח לטום זה מזה ברבית :

(תס) כילד אומר אדם לחבירו נכש עמי ואעדור עמך ואגבל ואחרוש עמך :

(תסא) מה הוא לבית מוקדמת ומהו רבית מאוחרת ואיסור רבית דברים :

(תסב) על כמה לאוין עוברין המלוה והלוה ברבית והעדים :

(תסג) אזהרה למלוה מלעבור לפני הלוה כשאין לו במה לפרוע :

(תסד) שבח מלוה מעותיו בלא עדים וקונה אדון לעלמו ותולה נכסיו בעובד כוכבים והוסד נכסיו לבניו בחייו :

האומנין

(תע) הפורע לחבירו או עד כדי פרעון ואין לו עליו אלא מעותים :

(תעה) המלוה על המשכון ונגנב או נאבד כילד מחייב :

(תנ) כילד מותר להשכיר משכונו של עני .

השואל

(תקלד) אימתי הולכין בשטרות אחר הפחות שבלשונות ואימתי תפוס לשון ראשון או אחרון :

(תקלה) הלוה מחבירו מנה ואומר פרעתי מחלה ואין שם שובר אינו נאמן :

המקבל

(תקנד) ב"ח שרולה לטרוף מיתומים השבח ואומרים היתומים אנחנו השבחנו או שיש לנו עדים שאבינו השביח או לקוייה ניהליה אפותקי או למפיק ביה שיעור ארעא ושבחה אימתי טורף או לא ועיין פ"ק דב"מ :

(תקסב) שליח ב"ד עומד בחוץ ליטול המשכון :

(תקסג) הממשכן את חבירו איזה דבר יכול למשכנו :

(תקסד) כילד מסדרין לב"ח ואם מסדרין :

(תקסה) מלות החזרת העבוט כילד ואם החזיר לו ומת אם שומטו מעל בניו ובאיזה חוב יכול ליכנס לביתו ב..כיעו וכן אם נכנס לבית ערב ואיסור לחבול אלמנה ורחיים ורכב ואוכל נפש :

בבא בתרא פרק קמא

(תיד) האומר פרעתיך תוך זמני ועדיין לא הגיע הזמן או שאומר כן לאחר הזמן מי מהימן ואי אמרינן מנו במקום חזקה :

חזקת הבתים

(תרל) התובע מחבירו בשטר והודה עליו שהוא מזויף ושהשטר כשר ולהבל ממנו אימתי אינו נאמן :

(תרלא) ערב שתובע ללוה בשטר שפרע בשבילו והלה אומר פרעתיך הרי שיעבוד השטר במקומו :

(תתח) הודאה בפני שנים ואין לריך לומר כתובו :

(תתט) קנין בפני שנים ואימתי אמרינן מסתם קנין לכתיבה עומד וכותבין ואימתי לריך לאמלוכי ביה :

(תתכא) עשה עבדו או שורו אפותקי כילד בעל חוב גובה מהם :

(תתכב) המקנה לחבירו מטלטלי אגב מקרקעי איפוך השעבוד חל על המטלטלין כאילו הן קרקעות :

המוכר פירות

(תתמ) ב"ח שיש בידו מעות אינו יכול לדחותו אלא מטלטלין וכילד חייב להגבות מעות אף לכתובה ונזקין :

בית כור

(תתכג) כילד הולך בשטרות אחר פחות שבלשונות ואימתי תפוס לשון ראשון או אחרון :

(תתכה) ב' שירלו לגבות נכסי הלוה ולא הוה דעתם אחר מי מהם נגבויים :

יש נוחלין

(תתמו) כילד גובין מן העבדים :

(תתמט) המוליא שטר על חבירו והובע כולו ולוה אמר שפרע חליו ועדים מעידים שפרעו כולו כילד גובה :

(תתסב) לווה ואכלה ועמדה וניכת אם בעל חוב גובה מהבעל :

מי שמת

(תתקכד) מלוה בשטר גובה ממשועבדין ומלוה ע"פ מבני חורין וכילד מועיל השעבוד שם גב לו כל נכסיו דעתיד למקני :

(תתקכו) כתב לאחר שעבוד נכסים דעתיד למקני ולוה וקנה לאחר השעבוד או השביח נכסיו לאחר השעבוד יחלו ביניהם מה שקנה והשביח :

גט פשוט

(תתקכח) כילד חותמין העדים בגט פשוט ובגט מקושר ומקום כתיבת שגיל וקיום בשטרות וכילד מקיימין המחקים שבשטרות ומפני מה לריך לחזור מגניגו של שטר בשיטה אחרונה :

(תתקכט) פסלות הרחקת עדים מן הכתב שני שיטין כילד ובשטרות הרחקת שיטה אחת ועדים הרחקת אשמא מן העדים שיטה אחת ועדים ואשמעת הבלין על המיועת ודין שטר הבא הוא בשיטה אחת וגזיו בשיטה אחרת או הוא וגזיו בשיטה א' או הוא וגזיו על המחק או הוא על הגייר ועדיו על המחק או להפך וכילד לא יבנה בכתיבת השטר לפי מנהגי המקומות בין קשור בין פשוט :

(תתקלב) כתוב בשטר זוזין ק' דאינון סלעין כ' וכיולא בזה או שלא נתפרש היטב בכוס המשום כילד אומרים הלך אחר הפחות שבלשונות ויד בעל השטר אימתי הרי על התחתונה :

(תתקלג) שטר שכתיב בכגל או בא"ש או כפף בפסם מאיזה מעות יגבה :

(תתקלד) שטר שכתוב למעלה ק' ולמטה כ' או להפך וכיולא בזה אימתי הולכין אחר התחתון ואם כתוב שם מנה וזוזא כילד יד בעל השטר על התחתונה וכילד חוקרין דילמא זוגא מתק רגל תום ותום ותויה תום אחר או תום מלוות או דחוק דלמא זייפיה וכן על חשבון מעלגה ועד עשרה שבסוף שיטה :

(תתקלה) הוליא עליו כתב ידו כילד גובה :

(תתקלח) כילד כותבין שטר למוכר בלא לוקח ומי נותן שכר הסופר :

(תתקלט) כילד כותבין שטר ללוה בלא מלוה ומי נותן שכר הסופר :

(תתקמ) מי הן השטרות שאין כותבין אלא מדעת שניהם וכילד מלשלמין שכירות הסופר :

(תתקמב) מי שנמחק שטר חובו כילד חוזר לכתוב לו שטר אחר :

(תתקמג) שטר שנקקרע או נטשטש אימתי נפסל בכך :

(תתקמד) האומר אבד שטרי שטר כתוב שטר חוזרין וכותבין שטר אחר וכשכותבין כילד כותבין :

(תתקמז) כילד קיי"ל דכותבין שובר על קלת פרעון השטר ועל טלו :

(תתקמח) האידנא דכתבינן שובר כילד אמרינן לשטרות המאוחרים כשרין ומה הן השטרות שא"פ שהן מאוחרים הן פסולין וכילד יש לסופרים ליזהר לכתוב יום הקנין ומקומו בשטרות :

(תתקמט) הבא לגבות שטרו ולגבות משטר אחד שנים או לגבות משני שטרות שטר אחד כילד אין שומעין לו ומעם הדבר :

(תתקנא) שני יוסף בן שמעון בעיר אחת כילד אין מוליאין ש"ח זה על זה ולא אחר עליהן :

(תתקנב) שטר שכתוב בו אני פלוני לויתי ממך מנה ולא פירש ממי כילד יגבה בו :

(תתקנג) ה' מלאחים שטר יולא מתחת ידו אימתי מביא ראיה שאות שלו בין הים שם"ח או שטר מתנה:

(תתקנד) נמלא לאחד שובר שטר יוסף בן שמעון פרוע את כל שטרות בזה פרוע וכילד יעשו סימן בכתיבת השטר כשים שני יוסף בן שמעון :

(תתקנה) האומר שטר בין שטרותי פרוע או שטר אחד על פלוני פרוע או חוב לך בידי פרוע מה הן השטרות שהן פרועים :

(תתקנז) המלוה חבירו ע"י ערב או קבלן כילד נפרע מן הערב ומהו ערב ומהו קבלן :

(תתקנח) ערב היתומים שפרע ולא הודיע ליתומים אימתי הפסיד ואימתי חייבינן להתפסם לכדי ועבד כנגד העובד כוכבים ופרע הערבות כילד יגבה מהלוה :

(תתקנט) קבלן או ערב דב"ד או דכתובה כילד משתעבד וערב דכתובה שמכתובתה האשה ולריך לפרוע הערבות אימתי חייבינן לקטנים :

(תתקכב) מלוה בשטר ומלוה ע"פ כילד נגבין ממשועבדין ומיתומים וכילד גובה ע"פ כתב ידו וכן האומר לא נויתי כאומר לא פרעתי :

(תתקכג) ערב היולא אחר או קודם חיתום שטרות וערב דבעינת מתן מעות או לאחר מתן מעות וערב דב"ד וערב דעלמא כילד משתעבדין ואימתי לריכין קנין :

מכות פרק קמא

(אלף ט)כמה הוא זמן פרעון ..להלוה בלא קבע לו זמן :

שבועות שבועת הפקדון

(אלף קמד) שנים שלוו מאחד ולא כתבו אחראין וערבאין זה לזה אימתי שכיהן חייבין :

שבועת הדיינין

(אלף קמה) מלוה אומר לא נפרעתי כלום מלוה אומר

[illegible] מחלה ועדים אומרים שפרעו בטלו כיצד גובה :

(אלף קכה) המוציא שטר על חבירו ב״ד מחייבין אותו לשלם ואי טעין הלה השבע לי שלא פרעתיך אימתי מוטעין לו ואיזו שבועה משביעין אותו וכן נפרעים שטר חבירו :

(אלף קכו) המלוה חבירו בעדים וא״ל אל תפרעני אלא בעדים ופרעו שלא בעדים או שאמר אל תפרעני אלא בפני פלוני ופלוני ופרעו בפני אחרים או שאמר אל תפרעני אלא בפני שנים דתנו מהימנות ופרעו בפני אחרים אימתי צריך לשלם או פטור :

(אלף קכח) אימתי יכול אדם לומר על מעות שקבל ספרתי נינהו ואימתי אינו יכול לומר כן ספרתי :

(אלף קכט) האומר מהמנת עלי כל אימת דאמרת דלא פרעתיך לו שהאמינו כבי תרי וכבי תלתא ופרעו בפני עדים אימתי הוי פרעון :

(אלף קמג) הבא ליפרע מנכסי יתומים גדולים וקטנים ומנכסי הקדש כיצד יפרע :

(אלף קמז) המלוה על המשכון ומוטעין על מך מעות הכתובה ועל שוויו של משכון כיצד ישלם וכיצד חייב שבועה :

(אלף קמח) נגנב המשכון או נאבד באונס כיצד ישלם וכיצד ישבע :

כל הנשבעין

(אלף קעז) חנוני על פנקסו כיצד נשבע ונוטל :

(אלף קפח) כיצד היתומים נפרעין מן הלוה ויתומים מן היתומים בשבועה ושלא בשבועה ואימתי אמרינן אין אדם מוריש שבועה לבניו או ליורשיו ושטר דיתומים אין קורעין ואין מגבין בו ופוגם שטרו ומת ויתומים מן היתומים והפרש קיים כיצד נוגין והחילוק שיש אם היתומים הם בניו או אחיו ושאר מורישין לגבי דין זה :

הלכות חובל ומזיק

יבמות האשה שלום

(קמד) בא אחד ונתן סימני הפקדון ומקום שהניחו הנפקד אם אימתי נאמן :

כתובות הכותב

(שלד) נפקד שהיה בידו פקדון חפץ שמוה הרבה ומת כיצד מוציאין אותו מיד יורשיו ולמי נותנין אותו :

בבא קמא פ״ק

(סו) אם שמין פחת נבילה וכלי לשואל כשבא לשלם ועיין פ׳ השואל :

הכונס צאן לדיר

(קכא) כשומן דינר זהב לאשה וא״ל של כסף הוא והזיקתהו בידים או פשעה בו כיצד ישלם :

(קכד) המפקיד אצל חבירו חד אמר סיגין הוא מלא וחד אמר מפקסין הוא מלא מי נאמן :

(קכה) מת בעל הפקדון והדבר בספק אם הפקדון היה מהמפקיד שמת או אם הוא מאיש אחר שנתנו למפקיד להפקידו למי יותן :

החובל

(קמט) מי שהופקד בידו ארנקי של צדקה ופשע בה ונגנבה אם חייב לשלם :

הגוזל קמא

(קל) הכופר בפקדון אימתי נעשה עליו גזלן :

(קלא) דין טוען טענת גנב בפקדון ושבועת השומרין :

(קלב) תשלומין שומר שנגנב מידו באונס וא״כ הוכר הגנב והחילוק שיש בין שנשבע או לא :

הגוזל בתרא

(קלו) הניח להן אביהן פרה שאולה אימתי חייבין להחזירה :

(קכב) הופקד בידו כוס של כסף או ארנקי של צדקה ובאו עליו גנבים ולקח הכוס והארנקי ונתן להם והציל עצמו אימתי חייב לשלם :

(קכה) הנפקד או מוצא אבידה בישוב אם יכול לשלם במדבר :

בבא מציעא אלו מציאות

(רלט) השואל או מפקיד מ״ת לחבירו כיצד הותר לו להשתמש בו ואימתי יכול להשאילו לאחרים :

(רלז) כיצד ישתמש בפקדון לצורך הפקדון :

המפקיד

(שטו) נפקד ושוכר שנגנב מהם ושילמו ולא רצו לישבע וא״כ נמצא הגנב למי ישלם הכפל וחיוב שבועה שעל השומר לישבע שאין הפקדון ברשותו :

(שיח) אימתי הכפל קנוי לנפקד ואימתי חולקין אותו בין המפקיד ובין הנפקד וכן לגבי שואל ואימתי מועיל תפיסת הכפל לנפקד או למפקיד :

(שכ) השומר שאינו יודע היכן נתן הפקדון כיצד ישלם :

(שכא) שילם ואחר כך נמצא הפקדון ממון אם חוזר הפקדון לבעליו :

(שכב) שואל ושוכר שהשאילו והשכירו הפרה לאחר ומתה כיצד ישלמו לבעליו והשוכר על דעת בעלים אימתי נקרא גזלן :

(שכד) חיוב שומר שמסר לשומר כיצד ואימתי ואין השואל רשאי להשאיל וכן השוכר :

(שכה) שומר שפשע בפקדון תחלתו בפשיעה וסופו באונס :

(שכו) שומר שנתן הפקדון בענין דהוי שמירה למידי ופשיעותא למידי ונגנב או נאנס :

(שכז) תחילתו בפשיעה וסופו באונס ובא האונס מחמת הפשיעה ורועה שהניח העדר ובא לעיר ובא זאב וטרף כיצד ישלמו :

(שכח) שומר שאמר אביו של אחד מכם הפקיד אצלי מנה ואיני יודע ממי הוא או שנים שהפקידו אצל שומר זה ק׳ וזה ר׳ או כלי יפה ק׳ וכלי יפה ר׳ וטוענים כל א׳ אומר שלי היה של מאתים כיצד ישלם :

(של) שומר שהפקדון שבידו גזלן וכלה אימתי הנפקד לו ליגע בו ולמוכרו וכיצד יעכבנו :

(שלג) מי שהופקד בידו חמץ והגיע ערב הפסח כיצד יעשה :

(שלט) המפקיד פירות או יין או שמן אצל חבירו ועירבן עם שלו כיצד ישלם הפקדון ואם לא עירבן אימתי אמרינן הרי שלך לפניך :

(שמא) תשלומי נפקד שטלטל החבית של פקדון ונשברה וחיוב שלא יד בפקדון ושואל שלא מדעת הבעלים כמי גזלן :

(שמב) חיוב שומר שלא מסר כדרך השומרים ושומר שמסר הפקדון לאשתו ובניו :

(שמג) חיוב שבועה דשומר אינה אלא במקום דליכא עדים :

(שמד) נתן הפקדון במקום שנתן אם שלו כיצד משמר וכספים באיזה מקום יש להם שמירה ושומר שאינו יודע היכן נתן הפקדון ותחילתו בפשיעה וכופו באונס נפקד שנתן הפקדון לאמו וכיוצא בזה באיזה ונגנב כיצד ישלם :

(שמו) נפקד שאמר לאחר על ביתו קח מפירות שלי והלך ולקח מפירות הפקדון כיצד ישלם :

(שמז) המפקיד מעות אצל שולחני או אצל בעה״ב אימתי מותר להשתמש בהן ואימתי חייב באחריותן :

(שמח) חיוב שולח יד בפקדון והוקר או הוזל :

(שמט) מיד מי אין מקבלין פקדונות ואם קבל כיצד יחזירן ואם אמרו בשעת מיתתן של פלוני הם אימתי נאמנין :

(שנ) מת הנפקד ולא נודע לבעליו כיצד מחזירין ליתומים אותו הפקדון :

(שנ) המפקיד אצל חבירו בישוב אם יחזירנו במדבר :

(שנא) מפקיד שתובע הפקדון והלה אומר החזרתיו ונתן המפקיד סימני המקום שהניח בו ומצאהו שם והלה אומר איש שלך מי מהימן :

(שנב) המפקיד אצל חבירו בשטר כיצד יחזיר ואם טוענין על הפקדון מי מהימן :

הזהב

(ממט) כשפקד שאמר למפקיד הא ביתא קמך לא הוי שומר בכלל :

(שנה) הדברים שאמר הגם אינו נשבע עליהם וחה״ש אינו משלם :

האומנין

(תפה) שמור לי ואשמור לך או השאל לי ואשאל לך אימתי הוו שומרי שכר זה לזה ואימתי הוי שמירה ושאלה בבעלים :

(תפז) אמר השומר הנח לפני או לפניך או הנח סתמא אימתי נעשה עליו שומר :

הפועלים

(תקז) נגנבה באונס וא״כ הוכר הגנב כיצד ישלם :

השואל

(תקיב) פטור שאלה בבעלים ומה הן בכלל בעלים וכיצד תחיב שאלה בבעלים ואימתי חייב במזונותיה :

(תקיג) השואל פרה וכחשה אימתי פטור :

(תקיד) שואל כלי מחבירו ונשבר כיצד ישלם :

(תקטו) איזה מעשה יעשו הבעלים עם השואל והשוכר לגבי שאלה בבעלים והאומנין בשעת מלאכתן ומקרי דלדקי אי הוו שאלה בבעלים ופטור שואל תחול מחבירו והגינהו עכברין :

(תקטז) שואל והשאיל שמוטעין על פרת שאולה או של שנים או ב׳ פרות שמתו כולן או מקלסן שזה אומר שאולה מתה וזה אומר שכורה מתה או גזולה כזה :

(תקיז) יתומים שהניח להן אביהם פרה שאולה כיצד משתמשים בה :

(תקיח) שואל שהחזיר ע״י שליח או ע״י עצמו ומתה אימתי חייב באחריותה :

(תקלו) השואל כלי בטובתו או שאלו לעשות בו מלאכה פלונית כיצד ישתמש בו :

הלכות שכירות

כתובות נערה שנתפתתה

(למ) לקים הוצאת מגית בעה״ב כיצד שמין הבגדים שעליו כפועל ממנו :

הנושא

(שפד) השוכר ליתיים מחבירו והתנה לפחון לו בשכרו ולא נלכך עוד המשכיר לפחונה אימתי הוי פסידה למשכיר או אימתי כופין השוכר ליתן לו דמים :

גיטין פ״ק

(סיח) אימתי יכול כל מפקיד או משכיר לומר אין רצוני שיהא פקדוני ביד אחר :

מי שאחזו

(תקלה) האומר לפועל להרבות לו שכירות על מנת שיעשה יותר ממה שרגילין הפועלים לעשות ואירע אח״כ שלא נצרך לאותה מלאכה אימתי קנה הפועל :

ב״ק שור שנגח את הפרה

(קמ) אחד שור ואחד כל בהמה וחיה ועוף שרין לחסימה :

הגוזל קמא

(קצט) נתן לאומנין לתקן וקלקלו או שברו כיצד ישלמו וכן טוחן ונחתום ועבח ובנאי שקלקלו מלאכתן ומראה דינר לשולחני ונמצא רע וצבע וחרש שקלקלו כיצד ישלמו וכל חילוק הן :

(קלא) כיצד היא שבועת השומרין :

הגוזל בתרא

(ריז) השוכר שליח ועשה שליחתו וזה אינו צריך עוד לו אם יקבל שכירתו :

בבא מציעא המפקיד

(שכב) השואל והשוכר כיצד אינן רשאין להשאיל ולהשכיר והשוכר ע״ד בעלים אימתי הוי גזלן :

(שכג) המפקיד אצל חבירו בשטר כיצד חייב להחזיר ואם טוענין על הפקדון מי מהימן :

האומנין

(תמה) בעל הבית שאמר לשליח לשכור לו פועלים ופסק עמהן יותר או פחות מדברי בעה״ב אימתי ישלם ואימתי יש להן עליו תרעומת :

(תסו) השוכר פועלים וחזרו בהן או בעה״ב הטעה אותם אימתי יש זה על זה תרעומת ואימתי ישלם בעה״ב או כיצד שוכר עליהן בעה״ב פועלים אחרים ומטעין וחילוק שיש בין דבר האבד או לא ובין קבלן ושכיר ופועל שנאנס בחצי היום כגון שמת לו מת או אחזתו חמה כיצד משלם :

(תסז) שכר פועלים למלאכה ולא הצרך אח״כ לאותה מלאכה אימתי משלם להם :

(תסח) פועלים שכלתה מלאכתם בחצי היום אם יכול לתת להם מלאכה אחרת לעשות ופועל שנשכר להביא מידי ממקום למקום ולא מצא או שהלך להביא לחולה והבריא ולא נצרך לו כיצד משתלם :

(תעג) השוכר את החמור להוליכו למקום פלוני ושינה בו כיצד ישלם :

(תעה) השוכר חמור והבריקה או שנעשה לאנגריא באחריות מי הוא :

(תעו) השוכר פועל ונלקח לאנגריא כיצד ישלם שכירותו :

(תעז) השוכר חמור והבריקה או נשמית אימתי אומר לו הרי שלך לפניך ואם מת החמור בחצי הדרך אימתי חייב להעמיד לו חמור אחר :

(תפח) השוכר ספינה וטבעה בחצי הדרך כיצד ישלם השכירות ואימתי חייב להעמיד לו ספינה אחרת והשוכר ספינה ופרקה בחצי הדרך כיצד ישלם השכירות :

(תפט) השוכר חמור למשא ולרכוב מה הן הדברים שטוען עליו ואם יכול לטעון משאו לאשה ומשכבה ומריקה :

(תפ) השוכר פרה לחרוש או לדוש ושינה בה כיצד ישלם :

(תפב) השוכר בהמה להביא עליה משא ידועה ושינה במשא או הוסיף על שיעור המשא וכמה הוא שיעור המשא לאדם ולבהמה ולספינה :

(תפג) כל השוכרין הרי הן שומרי שכר וכן כל האומנין ואימתי נפטרין מהיות ש״ש :

(תפה) שמור לי ואשמור לך או השאל לי ואשאל לך אימתי הוו שומרי שכר זה לזה ואימתי הוי שמירה ושאלה בבעלים :

(תפו) המשכיר שאמר לשוכר חמורו לא תנך בדרך פלוני ושינה השוכר כיצד משלם :

(תפח) הלוה על המשכון אימתי נעשה עליו ש״ש :

(תלא) המעביר חבית ממקום למקום ונשברה כיצד ישלם :

(תלב) שבועת ה׳ שהיה בין פיסת האמור בתורה אינו אלא במקום דליכא עדים ובמקום שיש עדים צריך להביא ראיה :

(תלד) הפועלים ששברו החבית כיצד ישלמו :

הפועלים

(תלה) כיצד הוא מנהג הפועלים להשכים ולהעריב על מלאכתן וכיצד יצאו אותם ומנהג מבטל הלכה :

(תלו) אכילת הפועלים בשעת מלאכתן כיצד :

(תלח) מאיזה דבר יזהר השכיר כדי שיעשה מלאכתו בנאמנות :

(תלט) כיצד יתנהגו יחד הפועל ובעה״ב או בעל הפרה עם בעה״ב בענין אכילתן :

(תק) איסור החסימה כיצד ואם מותר לומר לשכני כוכבים לחסום את הפרה :

(תקג) אכילת הפועלים והבהמה בשעת מלאכה ובאיזה מלאכה ואם שוכן באכילתו בניו ואשתו ובני ביתו ושומרי גנות ופירות כיצד יאכלו :

(תקד) באיזה דבר חייבין ד׳ השומרין ועל מה נשבעין :

(תקה) רועה שנתלקה אחת מהאלן ונפלה לנהר או שלחפה אחת לחברתה כיצד ישלם :

(תקו) רועה שקפצו עליו שכאין ואם היה שוטף היו באים להציל פושע הוא :

(תקח) אימתי הוי אונס ע״י חיות וע״י ליסטין שיפסקר כרועה בכך :

(תקט) רועה שהניח עדרו ובא זאב וטרף אימתי הוי פשיעה או שהיה לו לקדם ברועין ומקלות ולא קידם ונאיזה מקרא סמוך הבהמה שמתה באונס :

(תקי) כיצד מכנים השומרים כלאים להקב ולהחמיר על שמירתם :

השואל

(תקכא) שואל לא הוי שואל עד שימשוך כלכך שמקצו מטיכה בלקוחות כך תקנו משיכה בשוכרין השכירות קנה כדרך שנקנה בלקוחות :

(תקכג) פועלים ששברו חבית יין שכיוס שוק שוה כך ובשאר ימים שוה כך כיצד ישלמו :

(תקכח) המשכיר בית או חנות להבירו כמה ימים יהיו זמנו בין בכרכים בין בכפרים וכיצד מודיעין זה לזה בסוף זמן השכירות :

(תקכט) השוכר מקום לחבירו בפונדק הנהר ולא קיים הלה את תנאו אימתי מלי להשכיר לאחר ב״י ידיעתו :

(תקל) מה הם הדברים שחייבין בהם המשכיר והשוכר לעשות בבית :

(תקלב) שכר לו בית ולא התנה הזבל שיהיה בחצר של מי הוא :

(תקלג) המשכיר בית לשנה ונתעברה חדש העיבור של מי הוא :

(תקלה) שכיר שאמר כתפי השכירות והלה כופר מי מהימן והמשכיר לי׳ שנים ולא הוכר בשטר מאימתי מתחילין זה אומר עברו וזה כופר מי מהימן :

(תקלו) המשכיר בית ונפל אימתי חייב להעמיד לו בית אחר :

המקבל

(תקלח) קבלן או ארים הולכין אחר המנהג במלאכות שצריכין לעשות בשדה :

(תקלט) כיצד הולקין עם בעה״ב התבן והקש והמחיצות והקיצוצים :

(תקמ) איזה ממימשי שדה מוטלין על בעה״ב ואיזה מוטלין על הארים :

(תקמא) כיצד חולקין הקנים והמורים :

(תקמב) המקבל שדה בית השלחין או בית האילן ואירע בה אונס כיצד מנכה מן החכירות וחילוק שיש בין שוכר לחוכר :

(תקמד) המקבל שדה והוביר אותה כיצד ישלם :

(תקמו) קבלן שאמר אם אוביר אשלם אלף זוז ושלא שאמר אי מפסידנא מפסידנא בלא שבחא והמקבל שדה לעשות מין אחד ועשה מין אחר כיצד ישלם :

(תקנב) חיוב הגיטים על החוכר השדה ומה יתן הארים לבעה״ב אם לא הוציאה פירות :

(תקנג) המקבל שדה בחכירות ואכלה חגב או נשדפה או אירע בו אונס אחר כיצד ינכה לו מחכירותו :

(תקנד) אימתי ישלם החוכר חכירתו מתוך השדה ואימתי נותן לו מן השוק :

(תקנה) המקבל שדה בחכירות או בקבלנות אימתי לא ישנה ממה שקבל עליו לזרעו :

(תקסא) השוכר והמקבל שדה לשנים מועטות מה יזרענה וכמה שבת יקבל ממנה והמקבל שדה לאכפסתא ונגלו בו אילנות כיצד יטול שבח מהם :

(תקסג) מקרי דרדקי שתלא שבחא אומנא וכופר מתא למספידין מסלקינן להו בלא התראה :

(תקסח) שתלא שרוצה להסתלק מקבלנותו כיצד שמנין לו השבח :

(תקעב) הממשכן פרדס לי׳ שנים והזקין לחמש כיצד יעשו ושטר משכנתא שכתוב בו שנים כמה ומוטעין על בטומס כמה הם וחילוק שיש בזה בין משכנתא דסורא לשאר משכנתא :

(תקעג) ארים שאמר למחלקהו״ירלדמי ובעה״ב אומר לשנים מי נאמן :

(תקעה) המקבל שדה לשבע שנים אם השביעית מן המנין :

(תקעו) זמן גביית שכר שכיר בין שכיר יום בין שכיר לילה ואימתי עלית בעה״ב עובר על בל תלין ועל כמה לאוין עובר הכובש שכר שכיר :

(תקעז) איזהו עושק שכר שכיר והיזה גזל :

(תקעח) עושק כובש שכר שכיר ובאיזה שכיר יש משום ביומו תתן שכרו ומשום בל תלין :

(תקעט) המחאו אצל חנוני ולא נתן אם הוזל של בעל הבית :

(תקפ) קבלן אם יש בו משום בל תלין ואם האומן קונה בשבח כלי :

(תקפא) שכיר אימתי נשבע ונוטל בין בזמנו בין שלא בזמנו וגר תושב אם יש בו משום ביומו תתן שכרו :

הבית והעלייה

(תקפט) המשכיר לחבירו עלייה ע״ג ביתו ונפחתה העלייה מי מתקן ואם נפלה אימתי מעמיד לו אחרת והמשכיר לו במן ע״ג פרסק ונעקר הפרסק אימתי מעמיד לו פרסק אחר :

(תקצ) השוכר עלייה ע״ג ביתו מי מעמיד המעזיבה :

(תקצו) פועל שעשה בתבן וקש אם יכול לומר לו טול מה שעשית בשכרך :

(תקצז) שכיר ובעה״ב שקלקלו בדה״ר אימתי חייבין בתשלומין :

בבא בתרא פרק קמא

(תרז) השוכר בית מהבירו בבירה בגינה כיצד ישתמש בזיז ובכותלים ובגינה ובתבן ובתבה :

לא יחפור

(תרמד) מקרי דרדקי ושאר בעלי אומנות דמטיי מסלקינן להו בלא התראה :

חזקת הבתים

(תשיו) כיצד המוחזין כשמין שוכני שכר זה לזה :

בית כור

(תשסג) המשכיר שאמר בי״ב זהובים לשנה בדינר לחדש ונתעברה השנה הולכין אחר פרוש שבלשונות :

שבועות כל הנשבעין

(אלף קב) השכיר כיצד נשבע ונוטל והחילוק שיש בין מבע בזמנו או לא ובין שטכרו בעדים או לא ובשטוענין על הקצלה מהשכירות מי נשבע :

ד׳ שומרין

(אלף קסח) שבועות ארבעה שומרין כיצד :

הלכות טוען ונטען

כתובות פרק קמא

(קעז) האומר מנה לי בידך והלה אומר איני יודע אימתי פטור מלשלם :

האשה שנתארמלה

(קפב) האומר שדה זו לקחתיה מחבירך אימתי נאמן או לא :

הכותב

(שמו) שבועה דאורייתא ודרבנן בנקיטת חפץ בדאורייתא לא מפכינן שבועה ובדרבנן מפכינן מהפכא נכוב. ולא להפך בדרבנן אי לא משמבת לא נהפינן לנכסיה ובדאורייתא נחתינן לנכסיה :

שני דייני גזירות

(שלג) טוען לחבירו שמן והודה לו בקנקנים או שטען שמן וקנקנים והודה בקנקנים אימתי הויא הודאה ממין הטענה או לא :

(שלה) הטוען על השדה והוא הבור על מכירתו בב״ד לא דיין לו שנשאה סימן לאחר או לעצמו אימתי איבד זכותו או לא :

(שלו) מי שהלך למדה״י והגדה דרך שדהו אימתי חייבין לשם לו דרך ואימתי צריך שיקנה לו הדרך :

קידושין פרק קמא

(סרד) נכסים שאין להן אחריות כיצד זוקקין הנכסים שיש להן אחריות לישבע עליהן ועד היכן בגלגול שבועה :

בבא קמא המניח

(עה) טענו תקיס והודה לו בשעורים או לכפן ואם תפס שעורים מה דינו :

הגוזל קמא

(קפט) נשבע ואחר כך באו עדים אם נפטר מלשלם מיד והנשבע להכחיש העד ובא אחר כך עד אחר אם מצטרפין לחייבו :

הגוזל בתרא

(רכו) האומר גזלתיך כשיעור הפקדם אלא ואיני יודע אם החזרתים לך או אומר מנה לי בידך והלה אומר איני יודע כיצד ישלם :

בגאלפס הוליא

בבא מציעא פ״ק

(רלה) שנים אוחזין בטלית בכתובתא ומוטעין על מציאתה או שגנבום אדוקין בגוף הטלית כיצד יחלוקו :

(רלו) באיזה ענין הוא הודאת בעל דין כמאה עדים דמי :

(רלח) שנים תולקין על הטלית ואוחזין בו או שתקפה האחד בפניהו או שאמרו לבם שיחלוקו והדר אתא פי שפים ליה חד מנייהו ומוטענין דכל גלימא או שאחד תקפו ושני מפרך ליה מנותי :

(רמב) אי אמרינן דמאן דתפיס אמטוגא תפיס למי אמטוגא :

(רמה) מנה לי בידך והלה טופר ועדים מעידים שיש בידו חמשים זה :

(רמו) מנה לי בידך אין לך בידי אלא חמשים והילך :

(רמז) כל הילך פטור משבועה ואימתי אמרינן דכל קרקע הילך הוא וכפר בקרקעות והודה בכלים אימתי נפטר משבועה :

(רמח) שטר שכתוב בו כלכין כתם ומוטענין על סכום הפלעים וכן המוטען לחבירו ל׳ בשטר ול׳ על פה ו ודה בל׳ דבשטר וכפר בל׳ דבע״פ אימתי חייב שבועה על כפירתו וכיצד אין נשבעין על כפירת שבעוד קרקעות :

(רמט) רועה שמסר להדי״ס ובאו עדים שאכל שנים מהם כיצד הוי גזלן ובשנגנב נשבע :

(רנ) מגלגלין שבועה היכא למי שנותר בכל :

(רנ) שנים שרוכבין ע״ג בהמה או אחד רוכב ואחד מנהיג וטוענים עליה כל אחד אומר כולה שלי :

(רנז) אמרו לו ב״ד לא תן לו או חייב אתה ליתן לו ולאחר זמן אמר פרעתי ע״פ ב״ד אימתי נאמן ואימתי מוחזק כפכן לאותו ממון :

(רסח) המוטען לחבירו והלה כופר ועדים מעידין אותו והחזר ואמר פרעתי אימתי נאמן :

(רסט) מי שנתחייב שבועה בב״ד ואמר נשבעתי ועדים מעידים שלא נשבע וחזר ואמר נשבעתי אימתי נאמן :

המפקיד

(שלה) כיצד אין מחזיקין בנכסי קטן ואפילו הגדיל :

הזהב

(שפז) אין שבועה על פרוט מטולאת פרוטה או כפירת פרוט :

השואל

(תקכה) היו לו שני שוורים או שני עבדים אחד גדול ואחד קטן ומוטענין הלוקח והמוכר של איזה מהן מכר :

הבית והעלייה

(תקפח) האומר המיין ידעת ותמכין לא ידעת אימתי הוי מחוייב שבועה ואינו יכול לישבע דמשלם :

בבא בתרא לא יחפור

(תרע) כיצד טוענין ליורש וכיצד טוענין ללוקח :

חזקת הבתים

(תרעו) זמן ג׳ שנים לחזקה כל דבר שעושה פירות תמיד כגון שדה שיתין מערום מחזאתא שוכנת בית הבדין שלהים עבדים גמלים ועשם לזמן ב׳ שנים אלו אם לא מיחה :

(תרעז) אכילת ב׳ שנים אלו כיצד לריך שתהיה רצופה ובימים ובלילה ועל איזה עדות סומכין בחזקת הבתים :

(תרעח) ב׳ שקנו שדה ונסתתפו בה ב׳ שנים בזוכות ויצא עליה ערעור את הפקידו חזקתה :

(תרעט) אכל השדה חוץ מבית רובע אם קנאה כולה :

(תרפ) כיצד קונין בחזקה מקום שאינו ראוי לזריעה :

(תרפא) כיצד לריך שיאכל המחזיק אכילתו דמהני אכילה בריכה :

(תרפב) היכא שהמערער בא לעיר שיש בו המחזיק פעם אחת ושמד שם ל׳ יום ולא מיחה אי מצי למימר מה שלא מחיתי משום דמלידנא בשוקא וחילוק שיש בין שעת חירום או לא :

(תרפד) המחזיק שאמר למערער קרקע זה מפלוני קניתיה דאמר לי שקנה אותך ממך היאך הוי חזקה :

(תרפה) אמר המחזיק למערער יש לי עדים שלקחתי עלה ממך כשקניתי שדה זו אם בזה המערער איבד את זכותו או שיש עדים למחזיק שהמערער בקש ממנו לקנות השדה בשבילו אימתי עביד איניש דזבין דידיה :

(תרפו) יש למערער שטר על השדה שביד המחזיק קודם לשטר המחזיק או שזה הביא עדים שהיתה של אביהו וזה הביא עדים שאכלה שני חזקה ואימתי אמרינן מה לי לשקר :

(תרפז) אימתי טוען ותוזר וטוען כב״ד ותוך כב״ד :

(תרפח) זה הביא עדים שהיתה של אבותיו ואכלה שני חזקה וזה הביא עדים שאכלה שני חזקה או שחזר ומלא עדים שיהיה גם של אבותיו אימתי אמרינן כל דאלים גבר :

(תרפט) המחזיק שטוען בשטר שביד ו ודה עליו שבאה מצויי אבל אומר שהשטר כשר נאבד ממנו מי נאמן :

(תרלב) מי שיש בידו קרקע השכון מראובן ומת ראובן כיצד חייב להחזיר ליתומים אותו קרקע :

(תרלג) ראובן הם ובא זה ואמר קרוב אני וזה אומר אני קרוב יותר מי מהימן ומי אלים לתבריה אימתי הדרא ארעא ופירי וכן בבני נח וכן ומחזיר אימתי מחזיר המחזיק למערער ארעא ופירי :

(תרלד) האומר לקטן דקל של פלוני שמכרו לו אימתי נאמן ואם טען המחזיק לפירות ירכדמי כיצד נאמן :

(תרלה) המחזיק שלא החזיק אלא שתי שנים ויש לו עד אחד או שאין לו עד כלל כיצד ישלם אכילת אלו שתי שנים ומי מהם ישבע דאורייתא או היסת ועד אחד מחייב שבועה וכן עד אחר פוטר :

(תרלו) לאוכן ושמעון טוענין על דבר אחד אין ב״ד מזקקין להטוב בשביל שום אחד מהן ואימתי אמרינן כל דאלים גבר :

(תרלח) היכא שהמערער מכייע למחזיק לכסף עליו של סירום אימתי אבד המערער את זכותו :

(תרלט) אימתי אמרינן ישראל הבא מחמת עובד כוכבים הרי הוא כעובד כוכבים ואם אמר הישראל אני קניתי מהעובד כוכבים ו העובד כוכבים קנה ממך בפני אימתי נאמן :

(תמ) הלוקח כלי לקוון דקל פלוני אימתי נאמן :

(תמא) המחזיק מהגדל ולמטן או שאכלה ערלה שביעית שתם כלאים או שהיה קרקע שהצלאה ימירה על הטנח אם הספיד בזה המערער זכותו :

(תמב) הגזלנים והעבדים והעדים אימתי אין להם חזקה :

(תמג) חזקת שדה אילן ושדה ניר כיצד זה החזיק באילנות וזה החזיק בקרקע האילנות כיצד הוי חזקה :

(תמד) שמים שקנו שדה אילן זה החזיק בקרקע וזה באילנות כיצד קנו :

(תמה) המחזיק בשעת חירום או שהמחזיק בעיר אחת והמערער בעיר אחרת שאין דרך ללכת לשם אימתי הוי חזקה :

(תמו) המחזיק בנכסי צרת מחמת מרדין או צרה מחמת ממון כיצד לא קנה :

(תמז) כיצד היא ענין המחאה שמועיל לבטל חזקת המחזיק :

(תמח) כל חזקה שאין עמה טענה אינה חזקה ובא מחמת ירושה א״צ טענה אבל צריך ראיה :

(תמט) מחאה בפשום לא הויא מחאה :

(תנ) המחזיק שאמר בית זה מפלוני קניתיו דאמר לי שקנאה ממך כיצד מביא חזקתו :

(תנד) חזקת ב׳ שנים ע״י ב׳ לקוחות כיצד מצטרפין או שהיתה האכילה ע״י האב ובן והלוקח או שאכלה קמא משני חזקה בפני האב וקצתן בפני הבן וקצתן בפני לוקח :

(תשמו) כיצד אין לאומנין חזקה זה על זה :

(תשכד) כיצד לאומן אין לו חזקה וכיצד אין חזקה בדברים העשוין להשאיל ולהשכיר :

(תשכה) כיצד ארים אין לו חזקה :

(תשכו) כיצד יש חזקה לבן לאומן ובן ארים ובן גזלן ואיזה גזלן שאין לו חזקה :

(תשכח) אומן שירד מאומנתו וארים מאריסותו ובן הנחלק מאביו ואשה מגרשה ושמשדכין כיצד יש לבן חזקה ואשה שבכתבה אין להן חזקה אם הביאו ראיה על חזקתן כיצד מועיל :

(תשלג) אימתי אין לאיש חזקה בנכסי אשתו :

(תשלג) אימתי מחזיקין בנכסי אשה איש וכיצד אין לאשה חזקה בנכסי בעלה בקנין ומתנה :

(תשלו) כיצד אין לאב חזקה על נכסי הבן ולא הבן על האב :

(תשמא) עד אחד אומר אכלה שני חזקה ואחד אומר אכלה שנה ראשונה ושנה רביעית ושנה שלישית ואחד אומר שנה רביעית חמשית ששית כיצד מצטרפין :

גט פשוט

(תתק ו) המחזיק בנ׳ גיזון כנגד המערער בשטר ובזוקה אם צריך לברר שטרן :

סנהדרין זה בורר

(תתקעו) הביא ב׳ כיתי עדים לברר שטענתו ולא היה צריך אלא לבם אחת אם צריך לברר שהיו שתיהם כב וי״ו ועיין ס פ גט פשוט :

(תתקנו) שכלות השוד על השבועה ואימתי מקבלין אותו :

(אלף ו) אימתי צריך לעמד אדם מידי ואימתי יכול לומר לחבירו משמה אני כך והמשמיע עדים להבירו ולא הודה שחייב לו אימתי הוי הודאה :

(אלף ז) אימתי צריך אדם עשוי שלא להשביע בניו וגלמוד ושבועה קבע לאו ושבועה דעבבורה דשביק אינירי :

(אלף ח) הודה בפני שנים או בפני ב׳ במשלשלין או בקרקעות וקנו מידו או לא קנו מידו ואימתי טוכבים ונשבע זלא כתוב בה אמר לן כתובו וחתומו והבו ליה אימתי כשרה ואם כתוב בה לשם ב״ד ולא היו המוציאים בו אלא שנים אימתי כשרה או פסולה :

שבועות שבועת העדות

(אלף קלג) או ר״ה לעדי ולמלוה שיפיחקון מדבר שקר ושלא יעשה שקר כדי להציל שכנגדו לידי שבועה או כדי להפסיד ממנו ונ׳ שטוען באחד מנה לא יטוס א׳ בא׳ דין ותניס מעידין :

(אלף קלח) המוען לחבירו מנה והלה אומר להד״ם כיצד כופזק כפכן והיכא שטוען שאותו מנה הוא מנה שהיה בית חייב לו או שנמנו לו במתנה אימתי נאמן והטוען מנה נספי לך בגלל עמוד פלוני וזה אומר לא הייתי שם מעולם וגיעים מעידים שפסיקו שנינו שם בגלל אותו עמוד כיצד נאמן :

שבועת הדיינין

(אלף קמה) שבועת הדיינין כיצד צריך שתהא טענה שוי כסף ו ודאת פרוטה והאומר מנה לאביך בידך אין לך בידי אלא חמשים או מנה להביך בידי אימתי פטור מפני שהוא כמשיב אבידה :

(אלף קמו) מנה לי בידך והלה טופר ועדים מעידים שיש בידו חמשים :

(אלף קמז) מנה לי בידך אין לך בידי אלא נ׳ והילך :

(אלף קנ) אימתי אמרינן דאין שבועת הדיינין באה אלא על טענת שוי כסף והודאת פרוטה ואימתי בלא אף על טענת פרוטה ובעד א׳ כיצד קם לשבועה :

(אלף קנא) מגביעין היכא לשכור הכל וחילוק שיש בשבועת היכא בין היכא דאיכא דררא דממונא או לא ואם מגביעין היכא על דבר שאם הודה בו לא היה חייב מכון :

(אלף קנב) החילוק שיש בין שבועה דאורייתא לשבועה דרבנן לענין היפך שבועה ולירד לנכסיו ולחזור על השבועה :

(אלף קנד) מחוייב שבועה שלא רצה לישבע כיצד בית מעשמתין אותו וכמה זמן קובעין לו לשלם :

(אלף קנו) הכופר במלוה שאמר להד״ם ובאו עדים מעידים ש.ע ו וטרעו אימתי אמרינן כל האומר לא לויתי כאומר לא פרעתי דמי ואימתי הוחזק כפכן כשאמר להד״ם בין לגי בין מלוה :

(אלף קסב) האומר מנה לאביך בידי והחזרתיו פרס אימתי רמינן עליה שבועה ואימתי הוי כמשיב אבידה ומעם דמה מודה מקצת הטענה ישבע ותוקה אין אדם מעיז פניו בפני בעל חוב אי הויא האי חזקה אפילו בבנו :

(אלף קס) הטוען לחבירו כדי שמן והודה לו בקנקנין כיצד הוי מודה במקצת הטענה :

(אלף קסא) כיצד אין נשבעין על טענת חרש שוטה וקטן וכיצד אין משביעין הקטן :

(אלף קסד) מה הן הדברים שאין נשבעין עליהם דאו״יתא אלא דרבנן או ע״י גלגול וכיצד עוקקין הנכסים זה את זה לישבע עליהם :

(אלף קסה) כיצד אין נשבעין על הקרקעות והאומר י׳ גפנים מסרתי לך והלה אומר אינן אלא חמש אם נשבע :

(אלף קסו) כיצד הנשבעין אין נשבעין אלא על דבר שבמדה ושבמשקל ושבמנין והטוען להבירו חפץ גדול והודה בחפץ קטן או להפך שטענו כור והודה נלתך שטעו מטרה בת עשרה ליטרא והודה בגת חמש כיצד חייב שבועה :

כל הנשבעין

(אלף קסט) מי מחוייב שבועה ונשבע ספור לשלם לשלם :

(אלף קעב) הטוען דבר מחשבו בפני עד אחד ואמר תנעתי בידי אימתי כיצד הוי ליה מחוייב שבועה ואינו יכול לישבע :

(אלף קעה) שכנגדו חשוד על השבועה כיצד נשבע ונוטל ואם היו שניהם חשודין כיצד יעשו :

(אלף קעו) כיצד אמרינן שבועת ה׳ שהיה בין שניהם ולא בין השותפים וכל המחוייב שבועה ואינו יכול לישבע כיצד משלם :

(אלף קעח) אימתי אמרינן דממון המוטל בספק חולקין ואימתי אמרינן המוציא מחבירו עליו הראיה :

(אלף קפב) על איזה שבועה מגלגלין שבועה אחרת ועל איזו אין מגלגלין ואם מגלגלין אע״ג דלא טבע ליה אידך :

(אלף קפד) גלגול שבועה הוא מדאורייתא ויש לגלגל בין בהיתרה בין במתנה ועד היכן גלגול שבועה :

(אלף קפו) מחוייב שבועה שרוצה לשלם ולא ליטבע כדי להפטר מגלגול שבועה אחרת כיצד יכול שלא לנטוש או שישלם כל המגביעים או שישבע על כל הגלגולין :

(אלף קפז) נשבע ונפטר ואח״כ באו עדים אם חייב לשלם :

הלכות סנהדרין ודיינים

שבת פ״ק

(רעט) שכל הדיין שדן דין אמת לאמיתו ועד מתי יושבין בדין ואין המלוה הדין :

מועד קטן אלו מגלחין

(אלף קשו) כיצד ערבת מכבגן עביד דינה לנפשיה :

(אלף רמב) איסור הלנת המת והלנת קנס בו ביום אימתי :

יבמות החולץ

(סא) איזה גר אסור למנוי מינוי על ישראל ואיזה כשר :

הבא על יבמתו

(סח) מי בלקה ורצ׳ בב״ד כיצד מכניסין אותו לכיפה עד שימות :

האשה רבה

(קטז) כיצד הפקר ב״ד היה הפקר ומבין ועוקרין שלא מן התורה לעשות סייג :

כתובות האשה שנתארמלה

(קיו) אימתי אין עד נעשה דיין :

(קלט) שנים שדנו אימתי דיניהן דין :

אלו נערות

(רכב) אימתי משלם ע״פ עצמו ואימתי אינו משלם :

הכותב

(שלב) אימתי דנין ע״פ עד אחד קודם לן בגירי דלא מפקר מגילה דנהרדא והלידנא כיצד אין בודקין ע״פ עד אחד לשום דבר :

גיטין פ׳ השולח

(תנא) כל מעשה ב״ד קיים ואימתי אמרינן אם כן מה כח ב״ד יפה :

(תנח) הפקר ב״ד היה הפקר [illegible] הגון :

המגרש

קדושין פ"ק

עשרה יוחסין

חולין אלו טרפות

שילוח הקן

בבא קמא פ"ק

המניח את הכד

שור שנגח את הפרה

מרובה

החובל

הגוזל בתרא

בבא מציעא אלו מציאות

בבא בתרא יש נוחלין

סנהדרין פ"ק

סנהדרין זה בורר

אחד דיני ממונות

יש נוחלין

מי שמת

גט פשוט

סנהדרין פ"ק

זה בורר

אחד דיני ממונות

מכות פ"ק

נגמר הדין

סנהדרין ארבע מיתות

מכות פ"ק

שבועות שבועת העדות

הלכות עדות

פסחים אלו עוברין

יבמות ד' אחין

כתובות האשה שנתארמלה

ואלו נערות

גיטין כל הגט

מי שאחזו

קדושין פרק קמא

בבא קמא מרובה

החובל

הגוזל בתרא

בבא מציעא פ"ק

אלו מציאות

בבא בתרא חזקת הבתים

כל הנשבעין

הלכות נחלות

שבת פרק קמא

יבמות פרק שני

החולץ

כתובות פרק הנושא

שני דייני גזירות

גיטין הניזקין

קדושין פרק קמא

האיש מקדש

עשרה יוחסין

בבא קמא פ"ק

כיצד הרגל

שור שנגח ד' וה'

הכונס צאן לדיר

בבא מציעא המפקיד

איזהו נשך

בבא בתרא בית כור

יש נוחלין

מי שמת

הלכות נדרים ושבועות

שבת במה מדליקין

מי שהחשיך

עירובין כיצד מעברין

פסחים מקום שנהגו

תענית פרק קמא

ראש השנה פ"ק

ראוהו ב"ד

יבמות האשה רבה

בית שמאי

כתובות אף על פי

המדיר

שני דייני גזירות

גיטין השולח

קדושין האומר

חולין כל הבשר

בבא קמא מרובה

הגוזל קמא

הגוזל בתרא

בבא בתרא פרק קמא

שבועות שבועת שתים

שבועת העדות

שבועת הפקדון

(אלף קמב) שבועת הפקדון כיצד חייב עליה ואימתי פטור כשכפר לא׳ מן השותפין או לעדים או בשטר :

שבועות הדיינין

(אלף קמה) איזו שבועה משביעין הדיינין בנקיטת חפץ וכיצד נקראת מודין במקצת הטענה ואיזה חפץ צריך שיאחז וכיצד ישבע מעומד ולא כיושב ובאיזה לשון ישביעוהו וכיצד מאיימין עליו ומפחידים אותו על השבועה ע״ד דעת מי משביעים אותו :

מכות הגולין

(אלף עט) נזר בגזיל ושתה יין או שנטמא למתים או שגילח אימתי אינו חייב אלא אחת ואימתי חייב על כל אחד ואחד :

הלכות צדקה והקדש

עירובין הדר

(תרלג) אין לתת כל מעות עניים לעני אחד בלבד :

ר״ה פ״ק

(ספקל) הנודר דבר לצדקה אימתי עובר עליו בבל תאחר או לא :

מגילה בני העיר

(אלף פט) רבים או יחיד שהלכו לעיר אחרת ופסקו עליהם צדקה אימתי מביאין עמהן או מניחין שם :

כתובות נערה שנתפתתה

(רמ) שיעור עד כמה יבזבז לצדקה מממונו בחייו ובמותו :

(רמג) מעלת הזן בניו ומגדל יתום ויתומה בתוך ביתו :

אף על פי

(רסט) אין אדם יכול להקדיש מעשה אשתו :

מציאת האשה

(רלה) יתום ויתומה שבאו להתפרנס לו להנשא מי מהן קודם וכיצד משיאין אשה ליתום וכיצד מה נותנין העני ולא מעבירים :

(רלט) אין לו ואינו רוצה להתפרנס כיצד נוהגין לו במתנה והלואה ואין נזקקין למי שיש לו וכובש מכניס עיניו מן הצדקה והמעבירים בהולאים כדי שיתנו לו צדקה :

(ש) אימתי מחייבין העני למכור ביתו וכלי תשמישו עד שלא יתנו לו צדקה :

גיטין פרק השולח

(סעג) מפני תקון העולם אין פודין השבויין יתר על דמיהן ואין מבריחין אותם :

(סעו) המוכר עצמו ובניו לעובדי כוכבים או וכו׳ כיצד אין פודין אותם :

הניזקין

(ספט) המקדיש דבר גזול לכפרת נפשו אימתי חל ההקדש ואם מכפר :

(סקח) כיצד מפרנסין עניי עובדי כוכבים עם עניי ישראל ומניחים אותם ללקט לקט שכחה ופאה מפני דרכי שלום ומחזיקין ידם בשביעית :

תולין הזרוע

(ססעג) אין שם עני נתם לו לקט שכחה ופאה כיצד הבעלים פטורין וכן כל שאר מתנות עניים ואין מעלין אותם בדמים :

בבא קמא פ״ק

(ס) הא דאמר מי שיש לו מאתים זוז אינו נוטל בלקט שכחה ופאה כיצד מיירי :

שור שנגח ד׳ וה׳

(עד) דין האומר דבר זה לצדקה ואינו בידו כיצד זוכין בו העניים וחילוק שיש בין איכא עניים או גבאי צדקה או לא וחילוק שיש בין מקרקעי למטלטלי בזה גם שאר דיני צדקה אימתי הגא דמחייב על הצדקה ליתנה לאלתר וכיצד יכול לשנות הדבר שהקדיש מדבר לדבר אחר :

החובל

(קסט) מי שהופקד בידו ארנקי של צדקה ופשע בה ונגנבה אימתי חייב לשלם :

הגוזל בתרא

(רלח) למי מותר לגבאי צדקה לקחת הצדקה מידם :

בבא מציעא פ״ק

(רמח) המקדיש קרקע או מטלטלין שלא ביד אחרים וכן המקדיש פקדון שיש לו ביד אחרים אימתי הוי קדוש :

אלו מציאות

(שו) מי מהעניים קודם לחבירו ואימתי נזקקין לו להעניקו :

(שנז) אביו ורבו שבויין מי קודם :

המפקיד

(שלא) גבאי צדקה אין פוסקין לעצמן וגבאי תמחוי אין מוכרין לעצמן :

הזהב

(שסי) האומר ליתן מתנה לחבירו אימתי יכול לחזור ואם הוא עני אין יכול לחזור בו :

השואל

(תקפד) המקדיש נכסיו כיצד מעריכין לו :

בבא בתרא פרק קמא

(סרל) על מי שמוטלין הצדקה ופדיון שבויים :

(סרלא) כיצד ממשכנין על הצדקה וקופה ותמחוי כיצד נגבין וכיצד נחלקין :

(סרלג) מעות צדקה כיצד מותר לשנותן לדבר אחר ומעלת גבאי צדקה :

(סרלה) גבאי צדקה כיצד יתנהגו כדי להציל נפשם מן החשד וכן גבאי תמחוי :

(סרלז) סתם נותני צדקה על דעת אדם חשוב שבעיר עושין לחלק אותם כרצונו :

(סרלט) אין מחשבין בצדקה ובהקדש עם הגבאין :

(סרמ) איזה דבר יהבא העני שצריך לנודקו אם הוא דמאי כך נתינם עני העובר ממקום למקום לפרנסה ולינה בחול ובשבת וחילוק שיש בין עני לעני :

(סרמא) לא ישהה אדם משלשים השקל לצדקה לשנה ומעלת הצדקה :

(סרמב) גדול המעשה יותר מן העושה וטוב לתת צדקה לעני קודם התפלה וכמה ברכות מהברך ונותן פרוטה לעני או מפייסו בדברים :

(סרמג) אי אתה מצווה להעשיר העני אלא לפרנסו ואפילו עבד לרוץ לפניו :

(סרמד) כיצד מקבלין צדקה מהעובדי כוכבים וכיצד מחלקים להם והאומר סלע זו לצדקה כדי שיחיה בני ... פדיון שבויים ומקבלי צדקה מהעובדי כוכבים לימתי מבלין לגבאים :

חזקת הבתים

(תשלה) האומר מנה לב״ה או לעניים באיזה ב״ה או לאיזה עניים ינתנו :

המוכר הספינה

(תשלט) המקדיש דבר שיש לו למכור דקיין למיתי או לא קיין כיצד חל עליו ההקדש :

גט פשוט

(תתקס) ש״מ שהקדיש כל נכסיו ואמר מנה לפלוני בידי אימתי נאמן ולא חיישינן לקנוניא ואם אמר ש״מ תנו אימתי נותנין וכיצד אדם עשוי שלא להשביע עצמו :

שבועת הדיינין

(קכג) הבא ליפרע מנכסי הקדש כיצד יפרע :

ע״ז פ״ק

(אלף רלד) איסור להקדיש ולהעריך ולהחרים בזמן הזה וקנס כופה כך והקדש שוה מנה שחללו על שוה פרוטה כיצד הוי מחולל :

הלכות חלה וערלה

ברכות כיצד מברכין

(קמא) פריתא או נהמא דהנלקה או לחם העבוי לכותח או שעשאה כעבים או כלמודים אימתי פטורין מחלה ואימתי חייבין :

שבת במה מדליקין

(שכח) כונס האשה שאינה זהירה בהפרשת חלה :

עירובין כיצד משתתפין

(סרכו) כמה הוא שיעור העיסה שחייבת בחלה :

פסחים פ״ק

(סרלג) עיסת ארנונא חייבת בחלה :

כל שעה

(השל) כיצד עושה בגלגלת העיסה שתהא חייבת בחלה :

ואלו עוברין

(תסמו) חיוב חלה דאורייתא ודרבנן וחלת האור ואימתי נוטלה לכהן וכיצד מצרף הרבה עיסות ופת יחד בכלי להפריש חלה על כולן :

ר״ה פ״ק

(תספקלב) כיצד מונין לנטיעה שני ערלה ומהיכן מתחילין השנה :

ע״ז כל הצלמים

(אלף רכח) איסור נטיעה והברכה והרכבה בערלה כיצד :

הלכות בכורות ומתנות כהונה

שבת חבית

(הקמז) עד מתי עד כשר להעיד על מום הבכור :

פסחים פ״ק

(סרלב) בהמה ארנונא פטורה מן הבכורה :

ערבי פסחים

(תשלט) ברכת פדיון הבן כיצד :

ביצה אין צדין

(התלח) כיצד אכור לגו וס מום בבכור :

מועד קטן מי שהפך

(אלף קעז) מטיל מום בבכור ולא אם קונסין בנו אחריו :

קדושין פ״ק

(תקיו) הא לך מנה על מנת שתחזירהו לי כיצד קונה בפדיון הבן :

(תרם) חיוב האב בפדיון בנו ולא אמו ומי קודם לפדיון הוא או בנו :

חולין בהמה המקשה

(תפה) מבכרת שהפילה שליא אימתי מותר להשליכה ואימתי יש משום דרכי האמורי בשלייתא ובקבורתה :

הזרוע

(תתסט) מתנות זרוע ולחיים וקיבה באיזה זמן נוהגין ומי חייב או פטור מהן ולמי נותנין ומי הוכל בהן והזיקן או האוכלן כיצד פטור ומי הוא הנותם והמתתף שפטור מהן ואם כוי חייב בהן וכהן טבח אימתי חייב בהן והמוכר בני מעים של בהמה ויש בה גם ותה וזה מי מהם חייב בנמי תה וכיצד הולק הזרוע ולחיים וקיבה לכהנים וכיצד נאכלין דרך כבוד וכיצד אינן אוסרין הבשר אם לא הפרשו ואזהרה לכהן שלא יטלם מעצמו :

(תתסט) נויה שילדה בכור כיצד פטורה מחמש סלעים ובכור שבא ליד כהן ומכרו לישראל במומו ותערב באחרים כיצד יש לא גזולת היתר :

(תתעא) כיצד יכול הכהן לזכות מהמתנות לנורבא מדרבנן וחילוק שיש בין מכירי כהונה ולויה או כהן דעלמא בזה :

(תתעג) כהן שותף בבהמה כיצד פוטרה מהמתנות ועין ולבין הזרוע ולא מפטינן הלוי ואם אין שם כהן גם לו המתנות אם יעלה אותם בדמים ואיזה דבר נקרא זרוע ואיזה לחיים ואיזה קיבה :

ראשית הגז

(תתעד) מלות ראשית הגז באיזה זמן נוהג ובמי נוהג וכיצד חייב בה :

בבא קמא פ״ק

(עז) בכור שמת או נטרף בתוך ל׳ או ביום ל׳ מה דינו :

הלכות עבדים

מועד קטן מי שהפך

(אלף קעז) מוכר עבדו לעובד כוכבים ומת אם קונסין בנו אחריו :

יבמות החולץ

(סג) הלוקח עבד מן העובד כוכבים או עובד כוכבים גופיה שמכר עצמו לישראל וקדם וטבל לשם בן חורין אימתי קנה עצמו בן חורין או לא וכיצד מטבילין העבד ומלין אותו :

גיטין פ״ק

(תו) באיזה דבר שוין שחרורי עבדים לגיטי נשים :

(תי) האומר תנו שטר שחרור זה לעבדי אימתי יכול לחזור בו או לא :

(תיב) כיצד יכול הרב לומר לעבד עשה עמי ואיני זנך ואין העבד יוצא לחירות עד שיגיע השחרור לידו ועבד שנקטע ידו כיצד שבהו ורפואתו לרבו :

(תיג) ע״מ שאמר תנו שטר שחרור זה לעבדי ומת כיצד לא יתנו לאחר מיתה :

המביא תניין

(תלה) כיצד עבד מקבל גט לחבירו מיד רבו של חבירו ולא מיד רבו שלו :

השולח

(תכט) עבד שנשבה ופדאו אחד ועבד שברח מבית האסורים אימתי יוצא לחירות או לא וגר שמת והניח נכסים גדולים וקטנים גדוליסקו עצמן ולא קטנים :

(תם) איסור שחרור עבדו ומלות שחרור שמהמו המלוה וגורמת תקלת איסור לבני אדם וגורם משחרר עבדו :

(תכב) עבד שנשא בת חורין בפני רבו או שהניח לו רבו תפילין או שלוה הימנו רבו או שעשאו אפוטרופוס או שקרא ג׳ פסוקים בבהכ״נ או שהפקירו רבו אימתי יוצא לחירות :

(תכג) ש״מ שאמר עבד קורת רוח לשפחתי מה יעשו לה :

(תכד) המפקיר עבדו ומה כיצד צריך גט שחרור :

(תכה) עבד של שני בני אדם ואחד מהם שחררו כיצד כופין גם השני לשחררו :

(תכו) באיזה לשון ישחררנו שיהא משוחרר :

(תכז) האומר עשיתי פלוני עבדי בן חורין או כתבתי השחרור ונתתיו ונתתי לו והעבד אומר לא היה דברים מעולם מי נאמן :

(תכח) האומר לשפחה הרי את בת חורין וולדך עבד כיצד דבריו קיימין :

(תכט) עבד שעשאו רבו אפותיקי לאחרים ושחררו רבו ראשון כיצד עבד זה יוצא לחירות :

(תנא) עבד או שפחה שחציין עבדים וחציין בני חורין כיצד כופין להוציאן לחירות וכיצד קונה עצמו להיות חציו משוחרר ועבד של ב׳ שותפין או משחרר ב׳ עבדים בשטר אחד כיצד קנו עצמן והיוצאים בכ״ד ראשי אברים כיצד צריכין גט שחרור :

(תעב) המוכר עבדו לעובד כוכבים כיצד יצא לחירות וכיצד קונסין למוכר או לבנו :

(תעג) עבד שהפיל עצמו לגייסות והלוקח עבד מן העובד כוכבים ולא רצה למול והמוכר עבדו רוצה לארץ או לכותית או עבד שברח מחוצה לארץ לארץ אימתי וכיצד יוצא לחירות או לא :

המגרש

(תקנד) מה הוא גופו של גט שחרור ומה כותבין בו :

קדושין פ״ק

(תקפז) כיצד מצות יעוד האמה ומה הוא אומר לה כשמיעדה וכיצד מקדשה :

(תקלה) כיצד העבד עברי נקנה לרבו וכן הנרצע וכיצד קונה עצמו ואימתי עבד עברי נוהג :

(תקלז) הדברים שעבד כנעני נקנה בהם בכסף בשטר בחזקה בחליפין במשיכה וכיצד נקנה במשיכה וכיצד נקנה בחזקה וגר שמת והניח עבדים גדולים וקטנים כיצד קונה אותם הזוכה בהם :

(תקלח) עבד כנעני כיצד קונה עצמו מן האדון בכסף ובשטר בין ע״י אחרים בין ע״י עצמו ובכ״ד ראשי אברים ובהכ״את עינו ושנו :

בבא קמא כיצד הרגל

(מח) היתה לו אבן מונחת בחיקו ונפלה וסימא עין העבד בנפילתה או נתכוון לזרוק שתים וזרק ארבע :

החובל

(קס) כיצד העבד יוצא להירות בהכאת עין ובחרשת אזן :

בבא מציעא איזהו נשך

(תנג) כיצד מותר לתקוף בחבטים שאינם מהוגנים ולהשתעבד בהן :

הלכות כלאים

ברכות מי שמתו

(סא) המוצא כלאים בבגדו בשוק כיצד פושטו :

שבת במה בהמה

(שנח) כיצד אסור לקשור הרבה חבלים יחד בידו משום כלאים :

במה אשה יוצאה

(שסא) אינטלא שרוא תכשים שנותנין על פני הכלה אין בו משום כלאים :

תולין

(תקיא) כסות בכרס אין בו משום כלאים :

ביצה פ״ק

(התתעא) איסור לבישת כלאים והעלעו תהיו דאורייתא או דרבנן ואיסור החימום בכלאים ובגד שאבד בו כלאים מה יעשה ממנו :

(התתעב) בגד שאבד בו חוט כלאים ונתקן ואינו יודע אם נתקן לגמרי או לא כפיקו מותר ואיזהו שעטנז דאורייתא שוע וטווי ונוז :

בבא קמא הפרה

(קס) א׳ השור וא׳ בהמה חיה ועוף שוין לענין כלאים :

הגוזל בתרא

(לה) אימתי הותר ללבוש כלאים כשאינו מתכוין להנאת לבישה :

בבא מציעא הפועלים

(תקמא) כיצד מכניסין לדיר מין ושאינו מינו ואין חוששין לכלאים :

מכות הגולין

(אלף פ) הלובש כלאים אימתי אינו חייב אלא אחת ואימתי חייב על כל פעם ופעם :

הלכות אבלות וטומאת מת

ברכות היה קורא

(כא) אימתי נקרא אונן ואימתי נקרא אבל וחיוב אניגות מדאורייתא ואיסור הרחיצה באונן כיצד :

(כב) כיצד מספידין וכיצד מקבלין תנחומים על העבדים ושפחות ולמי קורין אבות ולמי קורין אמהות :

מי שמת

(כג) הדברים שאסור בהן מי שמתו מוטל לפניו בין בחול בין בשבת ופטורו מק״ש ושאר המצוה כיצד :

(כו) דברים שאסורין לעשותן בפני המת ובתוך ד׳ אמותיו :

(כז) כיצד מוליכין עצמות המת ממקום למקום דרך כבוד :

(כט) עונש רואה המת ואינו מלוהו או מספר אחר מטתו של ת״ח :

הלכות טומאה

(רכד) מי מבני אהרן הוזהר על טומאת מת ולאיזה מת יטמא ואימתי מטמאין אותו ב״ד ואימתי מטמא על האברין ועל עצם כשעורה ועל הודאי ולא על הספק ולא על גב השורין מלרכי צבור ולא יטמא לשאר מתים עם מתו :

(רכה) איסור לכהן לעמוד תוך ארבע אמות של מת :

(רכו) באיזה מקום יהיה הרם שלא יוכל הכהן ליכנס שם :

(רכז) מה הן הדברים המביאין הטומאה והמאהילין :

(רכח) גוסס או נבלל מפרקתו ונקרע כלב ושחטו בו רוב סימנין אימתי חשוב כמת לענין טומאה :

(רכט) אימתי מותר לכהן ליכנס בבית הפרס ואיזהו בית הפרס דרבנן :

שבת פ״ק

(רל) באיזה לשון מתפללין על החולה והנכנס לבקרו כיצד יעמוד עם החולה ופחד וכיצד מבקרין אותו בשבת וכן מנחמי אבלים :

מפנין

(סעו) מלות גמילות חסדים והכנסת אורחים ומה הן הדברים שאדם העושה אותם אוכל פירות בעה״ז והקרן לעה״ב :

רבי אליעזר דמילה

(תלז) מה הוא לי אין מתאבלין עליו את״כ יהא לן שכלו חדשיו :

שואל

(תקעב) איסור בעלימת עין הנת עם יציאת הנפש ולזוז בו אבר והוולה ביסורי גסיסתו של מת כיצד יעשה וחיוב לעשות שמירה למת ומלות ההספד :

תענית פ״ק

(התיז) אבל ומנודה כיצד נותנין בכלל התפלל בברכים :

(התיח) חומר החולה ובוכה לאבל :

סוכה לולב וערבה

(אלף כח) שמיני עצרת רגל בפני עצמו לענין אבלות :

מגילה בני העיר

(אלף לד) כיצד מבטלין ת״ת להוצאת המת ולהכנסת כלה :

(אלף לו) כיצד אין נוהגין קלות ראש בבתי קברות ואיסור הנאה מהן :

הקורא עומד

(אלף קלח) מעמד ומושב וברכת אבלים ותנחומי אבלים בעשרה ואבלים מן המנין :

מ״ק פ״ק

(אלף קנו) איסור לקיטת עצמות אביו ואמו במועד ולשבר על מתו ולהספידו קודם לרגל ל׳ יום :

מי שהפך

(אלף קנו) מי שהתחיל במלאכה ואירע לו אבל כיצד יגמור :

(אלף קסח) איזה דברים מותרים לאבל לעשות בימי אבלו ואיזה דברים אחרים עושים לו בביתו או הון לביתו ובכירים שלו כיצד יעשו מלאכתו ושני אחין ושותפין שאירע אבל לאחד מהן כיצד יעשו :

(אלף קעב) מי שהיה יינו בתוך הגור ואירע לו אבל כיצד יגמור :

ואלו מגלחין

(אלף קפב) הדברים שהאבל אסור בהן ושחייב בהם דרך כלל :

(אלף ק״ב) כיצד האבל מותר לגלח ברגל ובימי אבלו ואימתי אסור לגלח בימי אבלו ואם הכפוהו אבליו כיצד מיקל שערו ומכבס ורוחץ :

(אלף קנז) כיצד הרגל מפסיק האבלות גזירת ז׳ ול׳ וכיצד מקלם יום כבוע לגזר גזירת ז׳ ול׳ חל ז׳ שלו ערב הרגל כיצד רוחץ ברגל והקובר מתו ברגל אימתי חל עליו האבלות ואם אבלות יום ראשון דאורייתא או דרבנן וכיצד רגל עולה למנין שלשים בקובר מתו ברגל :

(אלף קלח) כיצד שבת עולה ואינה מפסקת ודברים של צנעה כיצד נוהג בשבת :

(אלף קלט) אימתי לריך שיהיה קרעו לפניו ואיסור בחילוף בגדיו ואימתי מחזירו לאחוריו ומותר בחילוף בגדיו והאומר אביו ואמו בקריעה מאחר המטה :

(אלף ר) אם עצרת ור״ה ויה״כ הם רגלים לגבי גזירת ז׳ ול׳ וכיצד מבטלין הרגלים גזירת ז׳ ול׳ :

(אלף רא) שמועה קרובה ורחוקה כמה עונת ואיזו היא קרובה ואיזו היא רחוקה ואם שמע שמועה ברגל או בשבת ולמוצאי שבת ורגל נעשית רחוקה כיצד יעשה והשומע ביום שלשים כיצד ינהוג אבלות :

(אלף רב) מת הולד ביום שלשים או תוך שלשים אימתי אין מתאבלין עליו :

(אלף רג) על אביו ואמו קורע אפילו שמע לאחר שבעה ולא על שאר המתים :

(אלף רד) על איזה מתים חייב אדם להתאבל מן התורה ואימתי מתאבל עם אחרים בפניהם מפני הכבוד :

(אלף רה) הכינו צרכי נישואין ומת אביו של חתן או אמה של כלה כיצד יעשו וכי דוחה חבירו וכיצד חייבין בדברים של נגעת באותן הימים וכן ברגל :

(אלף רו) אימתי אסור אבל בד״ת ואימתי מותר ואימתי אסור ברחיצה ובכיבה ואימתי מותר :

(אלף רז) איסור ויתר האבל בתפילין כיצד :

(אלף רח) איסור והיתר האבל במלאכה כיצד :

(אלף רט) איסור והיתר האבל לנים תוך נביו כיצד :

(אלף רי) איסור והיתר האבל בשאלת שלום בין על אביו ואמו בין על שאר קרוביו :

(אלף ריא) אבל שלא היה בבית כשנתחילו האחרים האבלות ובא אימתי מונה עמהם ואימתי מונה לעצמו ושיעור בא ממקום רחוק כמה הוא :

(אלף ריב) האומר אביו ואמו משאר מתים בלחיים מטתו ואימתי מותר להיות גם מטת אביו :

(אלף ריג) אומר אביו ואמו משאר מתים במיעוט עסקים :

(אלף ריד) אומר אביו ואמו משאר מתים בתגלחת כתף :

(אלף רטו) יומר אביו ואמו משאר מתים בכניסת למקום שמחה ובגיוד ול פרע :

(אלף רטז) חומר אביו ואמו משאר מתים בשיעור קריעה ובקריעת כל מלבושיו וב בדלת שפה ובאיזה קריעה ובקריעה ביד ולא בכלי ובאיחוי :

(אלף ריז) חיוב הקריעה מעומד וכיצד הולנין על חכם ואב ב״ד ונשיא :

(אלף ריח) כיצד בתי מדרשות בטלין על חכם או אב ב״ד או נשיא שמת וכיצד שורפין על המלכים ונשיאים :

(אלף ריט) איסור יציאת האבל מפתח ביתו בשבת ראשונה ואיסור ישיבת במקומו עד שבת שלישים ואיסור הליכות עד שבת רביעית :

(אלף רכ) עד כמה האבל אסור ליטול אשה וחילוק שיש בין מתה אשתו או אביו או אחד משאר המתים ובין שיש לו בנים או אין לו :

(אלף רכא) עד כמה אסור בלבישת מלבוש ובתספורת ובאשה אימתי מותרת בנטילת שער וכמה ימים מתאבלת על בעלה :

(אלף רכב) הדברים שאסור בהן מי שמתו מוטל לפניו ושפטור בהן בין בחול בין בשבת :

(אלף רכג) איסור קריעה וחליצה והברייה במועד כיצד :

(אלף רכד) חיוב קריעה וחליצה והברייה על חכם שמת והספד והבכי על כל אדם כשר שמת וחיוב הקריעה לעומד על המת בשעת יציאת נשמה :

(אלף רכה) חכם שמת כיצד שהגין בו כבוד בקריעה והספדו והוצאתו :

(אלף רכו) כיצד מבטלין מ״ת להוצאת המת :

(אלף רכז) ארון העובר ממקום למקום בין שלהו קיימת או לא אימתי עומדין עליו בשורה ואומר ברכת אבלים ותנחומי אבלים :

(אלף רכט) המלקט עצמות אביו כיצד מתאבל עליהן ואומר קילוכין ולא קינון וברכת אבלים ותנחומי אבלים :

(אלף רל) איזה קרע שולל ואיזה קרע מאחה וכיצד קורע על שמועות רעות וברכת השם וס״ת שנשרף וחכם שמת :

(אלף רלא) רואה ערי יהודה או ירושלים או בהמ״ק בחורבנן כיצד קורע ומה הוא אומר :

(אלף רלב) חיוב הקריעה מתוך גוף הבגד לא מתוך השלל כיצד ואיסור האיחוי לקריעה אב״א שהפכה למטה ואיסור האיחוי למוכר הבגד ולנוקח :

(אלף רלג) שיעור תחילת הקריעה ושיעור התוספת :

(אלף רלד) יכב לגלח ונודשהו שמת אביו כיצד מגלים :

(אלף רלה) ככבוד מת אביו וקרע ונמצא שהיה בנו או להפך או ככבוד שמת החולה וקרע ונמצא שנתעלף ואח״כ מת כיצד יצא י״ח קריעה תכפו מתיו כיצד מוסיף על הקריעה וכיצד אין מוסיף על אביו ואמו ואיזה הבגד קרעין כיצד יעשה קרע למטה מן הבדלין כיצד לא יצא קורע לאחר ז׳ צריך לעשות קרע חדש ואזהרה שלא נלאת בבגד קלוע לפני המת ומי שיש לו חלוק שאול אימתי יכול לקרוע אותו :

(אלף רלו) רואה שנפה למות אין מודיעין לו שמת לו מת או שאר נער וכיצד מקרעין לקטן וכיצד קורע על חמיו וחמותו :

(אלף רלז) כיצד הגוסס הרי הוא כחי ודברים שאסור לעשות לגוסס עד שימות לגמרי :

(אלף רלח) אזהרה לאבל שיתרחק מדברים שיביאוהו לידי שחוק ואימתי יבכוהו על מטות כתווים או זקופות :

(אלף רלט) מי שאירע לו אבל בדרך כיצד יתעסק או יקנה כדי צרכי נפש :

(אלף רמ) זמן התחלת חיוב האבלות משיסתום הגולל וחיוב כפיית המטה כיצד ואימתי זוקפין אותה :

(אלף רמא) היתר כיבוד וריבוץ והדחת טבלות קערות בבית האבל ואיסור הנאה בשמים ומוגמר שם :

(אלף רמב) באיזה כלים מוליכין הסעודה לבית האבל ובאיזה כלים מכניסין שם ובאיזה כלים מוציאין המת ובאיזה מכריכין :

(אלף רמג) איסור הלנת המת :

(אלף רמד) איסור השחתת כלים לזרקן על המת וחיוב עשיית תכריכין וכבות למת :

(אלף רמה) איסור ברכת אבלים והנחת המטה ברחוב במועד וכיצד נשים מענות או מטפחות במועד בחנוכה בפורים ור״ח והיפר עמידה בשורה ותנחומי אבלים :

(אלף רמו) חיוב מעמדות ומושבות למת והכל לפי המנהג :

(אלף רמז) כיצד מוציאין תינוק פחות מבן ל׳ יום או בן ל׳ יום או מבן י״ב חדש ואימתי עומדין עליהן בשורה ומברכין ברכת אבלים ותנחומי אבלים וכיצד מספידין בני עניים עשירים זקנים :

(אלף רמח) על ת״ח מספידין בפניו במועד בחנוכה ופורים ויום שרוצה כבפניו דמי :

(אלף רמט) מאימתי הולכים לבית המנחמין ופטור אבל מלעמוד לפני הנשיא ואין אומרים להן שבו ומה שאין לו מנחמין כיצד עושין לו נחם רוח במקומו :

(אלף רנ) האבל אסור לאכול משלו ביום ראשון והזיון סעודה שפיל דמי :

(אלף רנא) איסור עשיית מלאכה בשמת בעיר :

(אלף רנב) סדר האבילות ג׳ לבכי ז׳ להספד ל׳ לגיהוץ ולתספורת ואיסור להתקשות על המת יותר מדאי :

(אלף רנג) ההספד הוא כבוד לחיים וכיצד עושין היורשים להספידו :

(אלף רנד) אין מתאבלין על מאבד ומסורים ופגלין וכן א׳ חי וכן מ׳ מת ומאבד עצמו מדעת והרוגי ב״ד והפורשים מדרכי צבור :

(אלף רנה) חיוב אבלות וכל דבר לנופל בים או נטבע בנהר או חיה ולוקחים הרגוהו ומאימתי מתחילין להן למנות האבלות :

(אלף רנו) מי שיש לו קרובו גלוב בעיר עד מתי אסור לשרות בתוכה העיר :

(אלף רנז) כיצד ינהג האבל כל ג׳ ימים הראשונים ומג׳ ועד ז׳ :

(אלף רנח) איסור למנחמין ליתן ע״ב כפה ולומר דבר עד שיפתח האבל והאבל מיכב בראש :

(אלף רנט) הנפטר מן המת מה יאמר לו :

יבמות האשה רבה

(קיח) אמרו לה מת בעליך ונשאת לכהן אחר ואח״כ בא בעלה כיצד זה וזה אין מטמאין לה :

כתובות פ״ק

(קסה) הכינו צרכי סעודה ומת אביו של חתן או אמה של כלה כיצד דחה האבילות :

(קעא) ברכת אבלים בעשרה ואבלים מן המנין ושעת ברכת אבלים :

האשה שנתארמלה

(קפב) אימתי מבטלין ת״ת מפני הוצאת המת :

(ריז) כיצד אדם נאמן להעיד בגודלו מה שראה בקטנו על מקום בית הפרס או דרך היה לפלוני פה לעשות מעמד ומושב :

גיטין הניזקין

(תקח) הדברים שנהגין עם העובדי כוכבים ועם עמי הארצות מפני דרכי שלום וכיצד קוברין מתיהם ומבקרים חולים שלהן :

בבא מציעא אלו מציאות

(שנז) ת״ז שנשבה קודמין זה על זה :

סנהדרין נגמר הדין

(אלף כז) איך נגלין את מתו כיצד ואיסור קבורים רשע אצל צדיק וכיצד עפר הקבר ומת ותכריכיו אסורין בהנאה ועפר הקבר אימתי מותר בהנאה :

(אלף כח) המזמין בגד למת לאו מילתא היא :

(אלף ל) מותר המתים למתים ומותר המת ליורשיו כיצד וכיצד אסורין הכלים שמזרקו על המם ואזהרה לקרובי המם שלא ישחיתו כלים לזורקן עליו :

עבודה זרה פ״ק

(אלף קלו) כיצד שורפין על מיתת מלכים ונשיאים :

(אלף רכ) כיצד כהן מטמא ברשות לארץ לדון ולערער עם העובד כוכבים וללמוד תורה ולישא אשה :

אלו הן קיצור כל הדינים הנמצאים במרדכי

מצויינ"ח באלפא ביתא מסודרים להלכות על סדר המיימוני

הלכות יסודי התורה
והלכות ע"ז וחקות העובדי כוכבים ושמירת הנפש

ברכות פ"ק

(ו) מותר לומר שיר של פגעים שהוא ויהי נועם להגן בפני המזיקין :

שבת פרק במה אשה

(שפ) כל דבר שיש בו משום רפואה כגון לחשים מומחין וכגון לחשים הקובין בתלמוד מותרים ושאר לחשים שאינם ידועים מומחים אסורים ויש בהן משום דרכי האמורי ורש"י פי' בע"א :

פרק שמונה שרצים

(שפג) מותר לתת אפר מקלה ע"ג מכה בחול :

שבת בהגהות

(תנט) אע"ג דבכל איסורין נראה דאסור לומר לעובד כוכבים לעשותו וא"כ היאך אנו אומרים לעובד כוכבים אכול ביד הנשה ומעשים בכל יום שאנו מאכילין אותן איסורין מ"מ נראה דבאכילה שעבד כוכבים שהדבר מוכיח ונראה שהעובד כוכבים להנאת עצמו מתכוין חשבינן ליה כאומר לעובד כוכבים עשה מלאכתך :

עירובין כיצד מעברין

(תקטז) פסק ר"י דבחד זימנא לא הוי מומר ואין לו דין מומר :

יבמות בהגהות

(ק') כיון דאין קישוי אלא לדעת אם אי אפשר לו להשמש מלעבור אם לא שיהרג יהרג ואל יעבור אבל אם יש קישוי שלא לדעת או שהיה מוקשה ועומד או שידע שלא יתקשה אינו חייב למסור עצמו כיון שאינו עושה מעשה וכן אם רוצים להשליכו על התינוק ויתמעך או יהרג יהרג ואל יעבור ואר"י דאונס בע"ז וג"ע וש"ד פטריה רחמנא מיתה אפילו בעושה מעשה דנהי דחייב למסור עצמו מ"מ אם לא מסר עצמו אינו חייב מיתה :

כתובות האשה שנתארמלה

(קכח) ראובן שיצא שם רע על בני מזונים ובא לשאל להכס שיתיר לו לעשה שוגג מכוון אין מורין לו להיתר דאע"פ דבבטל אומית קנאין פוגעין בו אם היה בא לימלך אין מורין לו :

ב"ב חזקת הבתים

(תקמא) אסור לעשות צורה בולטת אבל מותר לעשות שוקעת ומיני לבטונים מותר לישראל לצור בעצמו והוסם בולט או שוקע אסור לישראל לעשות אבל אם אחרים עשו מותר להכניס שם היכא דרבים שכיחי גביה דליכא למיחש לחשדא :

סנהדרין פרק נגמר הדין

(פרלט) בע"ז וג"ע וש"ד יהרג ואל יעבור בין בצנעה בין בפרהסיא בין בשעת הגזירה בין שלא בשעת הגזירה ובשאר מצות בצנעה ושלא בשעת הגזירה יעבור ואל יהרג ובפרהסיא אפילו שלא בשעת הגזירה ואפילו בשאר מצות יהרג ואל יעבור ובשעת הגזירה אפילו ערקתא דמסאנא לא משנינן ואפילו בצנעה יהרג ואל יעבור והיכא דמתכוין להעבירו על דת יהרג ואל יעבור אפי' בצנעה אפי' שלא בשעת הגזרה ואפי' בשאר מצות :

עבודה זרה פ"ק

(תסל) פי' ר"ת דכל מקח וממכר ביום אידו של עובד כוכבים מותר ולא אסר במתניתין אלא מידי דתקרובת ובזמן הזה מותר אפילו לכתחלה ביום אידו של עובד כוכבים ואין לאסור מטעם דדבר שאסר במנין צריך מנין אחר להתירו דיש היתר מטעם דידעינן להני דלא פלחי :

(תסלא) לא יושיט אדם כוס יין לנזיר דכ"ע לא בדיל מיניה דמאת ישפה אבל נבילה לישראל מותר להושיט דכ"ע בדילי מיניה ואסור ליתן יין נסך למומר דאע"פ שחטא ישראל הוא :

(תסלב) יש להתיר לקחת מן העובד כוכבים ביום אידו משום איבה והדבר שעובד כוכבים יכול לקחת מעצמו אם לא יתנו לו מותר לישראל ליתנו לו לכן מותר להלוות בזמן הזה לעובדי כוכבים אע"פ שהם עושין לתקרובת ע"ז ביום אידם משום אותו דבר מוצא היה מוצא בהלואה מן העובד כוכבים אפילו לא היינו מלוין לו וכן מותר להלוות בגדי הכומרים שמברכין בהן לע"ז כל היכא דאית להו לכומרים אחריני :

(תסלח) כנוסה ושמן בירית של עובדי כוכבים שמחכם כדי לקנות ממנו שמשי עבודת כוכבים אסור ויש מקומות שבונין לעבודת כוכבים ומקבלים השותרים מכל דבר שימכרו ויקנו יתנו פרוט לעבודת כוכבים אסור דמהנה אסור עכ"ל :

(תתא) אסור למכור לכומר עובד כוכבים לבונה ד ידי תקרובת הוא ואפילו פירש לעבודת כוכבים הוא וכן נגיע שקנה ישראל ספגנו ובשלו אסור למכור לעובד כוכבים עכ"ל :

(תתב) אור"ת דבזמן הזה מותר למכור אפילו בהמה שמנה לעובד כוכבים דאין אנו בקיאין בקלא ואין אנו רגילין לקנות ולהשכיר ולהשאיל לו :

(תתג) האידנא דאנו שרויין בין האומות מותר למכור שריונות וחרבות להם :

(תתד) אסור לתת לעובד כוכבים מתנת חנם ואם היה שכינו ומכירו מותר מפני שהוא כמוכרו לו :

(תתה) האידנא בח"ל במקום שיש עובדי כוכבים מותר למכור להם בתים ונם שדות להשכיר להם אע"פ שמכניס בהן עבודת כוכבים ואמר ר"י הטעם דלא אסרה תורה אלא כשמכניס עבודת כוכבים להשתחות בקביעות ימים רבים ועכשיו אין רגילין לעשות כן :

(תתט) אור"ם דאסור לעשות שותפות עם העובד כוכבים שמא יבא לידי שבועה מיהו אם כבר עשה שותפות ונתחייב לו שבועה מותר לקבלה ורשב"ם אוסר בכל ענין וראבי"ה כתב דוקא בימיהם ועכ"ג :

אין מעמידין

(תתי"א) מותר להעמיד בהמה בין העובדי כוכבים בלא שומר ישראל דלרביעה לא חיישינן :

(תתיב) עובדת כוכבים מילדת בת ישראל בזמן שאחרות עומדות על גבן אבל לא ביחד לבינה וכן עובדת כוכבים מניקה בת ישראל בכה"ג ואם בת ישראל הולכת הוא לעיר אין לה לבית בנה יחידי לעובד כוכבים ואם יש נשים ישראליות בעיר יוכל לסמוך שמותר וגלויה לכל הפתוח אסור להניק מזמן שכיבה ואילך שהעובדת כוכבים מינעת :

(תתיג) מילדת ומניקה ישראלית אסורה עכ"ג :

(תתיד) מותר למאבון אסור להלוותו בריבים ולהכעים מורידין אותו *) ויש אומרין להלוותו בריבים :

(תתטו) מותר להתרפאות מן העובד כוכבים הולי שאין בו סכנה אפי' אינו מומחה ומן המומחה מותר ואפילו יש בו סכנה אבל מן האדוקין בעבודת כוכבים אסור להתרפאות שום חולי לפי שמלחשין בשם עבודת כוכבים וכ"ש דאסור להתרפאות מן היודע ללחוש בשם עבודת כוכבים ואסור להתרפאות בעלי אמרה ודוקא באומר אילן זה דוקא ויאת של עבודת כוכבים אבל אם אומר ליתן ממימי מעין או מאילן ואינו מוזג אלא בעובדי כוכבים שאם היה מוזג במקום אחר היה ג"כ טוב או מותר :

(תתטז) אסור להסתפר מן העובד כוכבים ביחיד ואפילו במקום רבים נראה דאסור ואם היה ישראל רואה במראה מותר ובחנם אסור להסתכל במראה ויש מפרשין דאינו אסור להסתכל בו בחנם אלא כדי לנקע נגעים מתוך שערות ויש תולקין :

(תתכח) מותר להלוות לכומרים עובדי כוכבים דאפילו אם המעות שפורעין הם דמי עבודת כוכבים כיון שמכרו עובד כוכבים מותר לקבל הדמים אם לא אמר הממון על שימכור עבודת כוכבים :

כל הצלמים

(תתלח) יש לסתמיר וכו' עכ"ג :

(תתלט) אם נכנס במרחץ ושוב נכנס העובד כוכבים מותר לרחוץ עמו שהרי הוא בא בגנותו אבל אם קדם לו אסור לרחוץ עמו ואם הרחיק ארבע אמות הרי זה מותר ממרינן לכל סתור לו בד' אמות :

(תתמ) יש רוצים לאסור להחזיק עובד כוכבים בתוחם שיש בו צורת אדם בשביל חוב משום להצורה בולטת אפילו שאחרים עשו לו אסור ואין מותר אלא כשהעובד כוכבים מביאו בעצמו וכן שלא לחגור ולעשות שיש בהן צורת אדם מיהו יש סמך להיתר עכ"ב ואמת הוא דאסור לעשות פרצוף צורת אדם הבולטת ומיהו צורת אדם שלמטה בפדינין ולבעינן דלקמה מותר שאין בהם פרצוף שלם ורבינו אפרים התיר לרבינו יואל על צורת שופות וקופים שצייר בצ"ה ורבינו אליקים מלא במכילתא דאסור לעשות אפילו פרצוף בהמה ועופות וחגבים ודגים ורוצה להסיר צורת אריות ונחשים שציירו בב"ה מקולוניא והר"ש לא השיב להיתר וכתב דאפילו חצרה ליכא בליורים שהם מיני לבטונים ואפילו ישראל עצמו מותר לצור צורות מיני לבטונים ואין אסור אלא צורה במולה החקוק בבשר עכ"ב :

רבי ישמעאל

(תתמב) תקרובת עבודת כוכבים אין לו בטלה שנמיה דאפי' העובד כוכבים אינו יכול לבטלה ופרשב"ם דדוקא תקרובת כעין פנים ועכ"ב :

(תתמד) כ' ראבי"ה דהא דאין נהגין במוכת הנאה כגון שלא היה בא לכומר עובד כוכבים זה הריות אם לא ע"י זה אבל מה שאנו נותנין להן מקרקשותינו וקונין פירות גיגותיהן מותר שאם לא יקנה ישראל זה יש עובדי כוכבים רבים שיקנו ור"ת התיר לאפות בתנורים שלהם משום דרחוקים הם מן העובדי כוכבים למהנה אינו אסור אלא בקרובים והר"ל פרץ כתב דדוקא ביגה ומרחץ שבוא לשם עבודת כוכבים מיתחלת בעונת כומרים אבל דברים שהם של כומרים לעצמם שרי לשכור מהם א"כ שמשכר לעובדי כוכבים :

פרק ה

(תתמס) עבד הישראל ומכר עבודת כוכבים ומשמשים בהקפה מותר ליטול ממנו המעות כיון שכבר קנה במשיכה שעבד כוכבים שמכר עבודת כוכבים ופרע לישראל שרי ואינו אסור אלא כשאומר הממון לי על שאמכור עבודת כוכבים ואר"י דאם בא למכור עבודת כוכבים ורוצה לקנות באותם דמים חשיבי דמי עבודת כוכבים ואסירי :

הלכות ציצית ותפילין

ברכות פ"ק

(כ) שיעור כדי שירצה חבירו הוא אסכנאי דאתי לקלים:

היה קורא

(כה) מותר להתעטף בטלית בעת שידיו מטונפות ואח"כ ממשמש בטלית ומברך :

מי שמתו

(כז) מי שמתו מוטל לפניו פטור מן התפילין לרש"י ולר"י אפילו רצה להחמיר על עצמו אינו רשאי :

(ס) אסור לפנות בגדולים בתפילין בראשו ולהתחין מותר ודווקא בבית הכסא שאין רגילין לפנות שם ותפילין בראשו אבל בבית הכסא שרגילין לפנות שם או אפילו בית הכסא עראי ותפילין בידו אסור :

כיצד מברכין

(קכד) אנן לא מברכין כשמסלקין לתפילין לשמור חקיו וראבי"ה כתב דאכל המצות מברכין לאחר שגמר המצוה כגון בציצית לשמור ציצית וכיוצא בזה :

שבת במה מדליקין

(רעב) מתירין ציצית מבגד לבגד כיון שלצורך בגד אחר עושה אבל שלא לצורך בגד א' אין להסיר והא דמסירין ציציות מן המתים סומכין אההיא דמסכת שמחות דהבא שאול :

(שכז) קרקפתא דלא מנח תפילין פר"ת דלא מנח תפילין לשום בזיון שאומר מה מועיל לעשות הללו אבל אם אינו מניח לפי שאינו נזהר שצריכין גוף נקי לית לן בה :

סוכה לולב הגזול

(תסמא) כל היכא שלא עבד המצוה מן המובחר כגון שלא הפליג שתי כנפות הטלית על כתפיו וכן קשירה בתפילין מקרי עובר לעשייתן :

(תסמב) קטן היודע להתעטף בציצית ולאחוז הציצית בשעת ק"ש חייב בציצית :

פרק לולב וערבה

(תשע) עשיית תפילין וציצית אין מברכין על עשייתן לפי שאין נעשין בכל שנה :

מגילה פרק הקורא

(תתח) ציצית ברא"ה תלויה מלתא דלא כתיב ביה יום הלכך שרי לכתחלה מעמוד השחר וכן עמא דבר :

פרק התכלת

(תתקלט) הלבן אינו מעכב התכלת והתכלת אינו מעכב הלבן ועתה שאין לנו תכלת אפילו משימין ח' פתילים ליכא משום בל תוסיף דגדילים עושה משמע וגם נראה דמ"מ לכתחלה בעינן ח' באגרדומים של ציצית לנו הדעות ויש לפסול אפילו בחוט אחד דלאגרדום ושיעור כדי עניבה למ"ב הוא אף מן הגדיל ולסמ"ק דוקא מן הענף :

(תתקמ) תומר האלפסי שכתב דאין לנו תכלת אין לדקדק בחליות אלא יכרוך ויחזור ויכרוך עד שיהא ה' קשרים ובין קשר לקשר כמלא גודל שיהא אורך הגדיל ד' גודלים וכן כתב ר"י ויהיה שיעור הענף והגדיל בין הכל י"ב אצבעות ולכתחלה יש שעשה ר"י אורך ויותר כדי שיוכל לקלעו ופרש"י דעושין ה' קשרים להשלים תרי"ג מצות וה' קשרים וח' חוטין עולין תרי"ג ובעינן הקשר ע"ח שצריך לעשותו של קיימא וי"א שאינו צריך עשה כלום ענף או טוב גדיל לא יצא :

(תתקמא) חשי למר פוטרין בגל פסתן בסמ"ג פסק דבזמן הזה אוסרין כלאים בציצית י"א העירים פטורין מציצית ור"י לא כתב כן ופוסקין בציצית יש פוסקין כב"ה דטלית פשתן חייב בציצית של פשתן ויש פוסקין כב"ש דפוטרין אפי' ממינה :

(תתקמב) היא של בגד וכנפיה של עור חייבת היא של עור וכנפיה של בגד פטורה מ"מ עיקר בגד בעינן ורב אחאי פוסל בהר כנף ומיהו אותן סליתות המתרופין עור בכיב הנקב של כנף שלא יקרע חייבין בציצית דהא כנף בגד הוא ואם עשו עלאי פתח הכנף לחזק הכנף שלא יקרע חייב בציצית ואפילו אינו מינו :

(תתקמג) טלית שיקבן מכסה בו לאשו ורובו וגדול יוצא בו עראי חייבת בציצית ואי לא פטורה ואמר מהר"ם שמיירי בקטן שיוצא בשוק בטלית וא"צ גדול לגומרו במ"ג אמר' א' מד' כנפותיו לא עשה כלום לפי שמעשה בה ה' וחייבת :

(תתקמד) הורה ר"ם מלהו"ם לאיש שנפסקו ציציותיו בשבת שאסור ללובשו עד שיתקן אותן ואם לבש עובר בעשה דאיש ליה ד' כנפות ואומר ר"י דליכא כיון דבשבת אינו יכול לתקנו אינו עובר אבל ודאי היה עובר :

(תתקמו) אם מסירין ציצית מן המתים או אם מטילין להם ציצית רבו הדעות והגטון לקשור אותם בכנף אחד ואיכור הערמה להפטר מן הציצית :

(תתקמז) טלית שנקרע חוץ לשלש יתפור חוץ ג' רבי מאיר אומר לא יתפור דכיון שנקרע תוך ג' מן הכנף ואת מקום המכבר להנחת ציצית וכגון שרחוק הקרע מן השפה כמלא גודל אינה למיחש דלמא ישאר לו תוף מן התפירה וילרף אותו תוף עם ג' שיהיה שם והוה ליה מן העשוי אבל חוץ לג' כיון שאינו מקום הנחת ציצית ליכא למיחש וחכמים מתירין בכל ענין לתפור ופסקו כנוותא כרבי מאיר :

(תתקמח) לא יביא אמה על אמה ובה תכלת ממקום אחר ויתלה בה דהוה ליה מן העשוי ודוקא ממקום אחר אבל אם נקרע הטלית למעלה מג' ועדיין מחובר לבגד תופרין וכיון יתקן הכנף וכילד יחים בו הציצית :

(תתקמט) י"א בגדים פסולים לעשות ציצית וליתא דמדפסל שעבד כוכבים אלמא נשים כשרות ר"י. מהר"ם היה מתיר נם בנשים והנוהגים שצריכים

ביבוד לשמן פסק כה"ג שיש לברך לעשות ציצית בבית שביה וליתא דטלית חובת גברא הוא ומפסקין שבכל פעם שלובש ומתעטף יברך ונכנס בציציותיו לבית הכסא נפסקו זורקן לאשפה ובשחרית כשידיו מטלכלכות יתעטף בטליתו וכשידיו ידיו ימשמש בטליתו ויברך והדברים שיש להם בדיקה ופלבריכים בדיקה ודין מוכר טליתו לאחרים ואם ציצית הוא מלות עשה שהזמן גרמא או לא ובליל יום הכפורים יש שמברכין על הטלית :

פרק התכלת

(תתקן) סומא חייב טליתו בציצית טלית שאולה כל ל' יום פטורה מן הציצית ומלאורייתא פטורה לעולם וטלית שותפות חייבת בציצית וכן אם מברכין על טלית הקהל ובסמ"ק הורה לברך על טלית חבירו בלא רשות ומהר"ם היה מקפיד במקופל ובחוי שלוש יש שיש ליזהר שלא יפתח אדם תלוקו מב' לדדין דאיכא למאן דאמר דחייבת בציצית :

(תתקנא) קודם שיתחיל לקשור ולכרוך יחהוך לאשי התוספים שלהם אם הם מחוברים שאם לא יחתכם עד לאחר כך כמלא הציצים נעשה מאיליו ופסול משום תעשה ולא מן העשוי ושכר הציצית גדול מאד ע"ש :

הלכות תפילין

פרק הקומץ

(תתקע) כל משפט הכתיבה שוה בתפילין ובמזוזות ואין ביניהן אלא שרטוט ד' פרשיות של תפילין של ראש כותבן בד' עורות ושל יד בעור אחד לכתחלה ומיהו אם עשה להפך יש להכשיר ורבו הדעות בסדר הנחתן בבתים ודין כתיבתן על הסדר ומה הן הדברים שהלכה למשה מסיני בהן ודין הרצועות ודין ברכתן אם אחת או שתים ומקום הנחתן בראש ובזרוע והיאך ימלקן מעליהן ואימתי יברך עליהן ומי מניח בתיק תחלה ועהלכן וקדושתן וכיוצא בזה :

(תתקנו) סופר שכתב תפילין צריך להוציא בפיו ולקרות הוא בעצמו פן יטעה :

(תתקכב) טולין במצוות בתפילין מויה לציצית וכתיבה דתפילין צ"ל בפירוש שעושה לשמן ואין די במחשבה :

המוציא יין

(שעב) קלף במקום בשר ודוכסוסטוס במקום שיער וכותבין בו וגויל הוא כשהשיר השיער מן העור והוהבין עליו שאינו מתוקן כדין כפרש"י ויש רוצים לומר כי כל הקלפים שלנו יש להן דין דוכסוסטוס והיו פוסלין עליהן תפילין לפי שדינן להכתב על הקלף ופוסלין על הדוכסוסטוס. ואין זו סברא דודאי כל הקלפים שלנו יש להם דין קלף כי אין מכירין הקליפה רק לתקנו והוי חתך העליון קרוי קלף ודינו לכתוב עליו במקום בשר :

(תתקנט) דין גויל ודוכסוסטוס וקלף ופרשיות פתוחות וכתומות ודין שרטוט באורך ותקונים ויתרות :

תולין פרק קמא

(תתקפח) אומר רבי אליעזר שצריך לקשור קשר של תפילין בכל יום ור"ת אומר דאין צריך :

הלכות ק"ש

ברכות פ"ק

(א) זמן קריאת שמע של ערבית הוא משעה שהכהנים נכנסין לאכול בתרומתן דהיינו צאת הככבים ואנן דקרינן קודם לכן לרש"י הוא משום קריאת שמע שלפני המטה עיקר ואותו קורין לאחר צאת הככבים והא דקורין בבית הכנסת כדי לעמוד בתפלה מתוך דברי תורה והכי משמע בירושלמי ולר"ת קריאת שמע של בית הכנסת הוא עיקר וקריאת שמע שלפני המטה אינו אלא מפני המזיקין והא דאיתא בירושלמי הוא מפני שכן היה דרכם לקרות קריאת שמע קודם תפלה כמו שאנו קורין אנו ולדידיה סמכינן לקרות קודם לאת הכוכבים על הא דקיימא לן כרבי יהודה דאמר מפלג המנחה ואילך לילה הוא וכן כתב ראבי"ה וכתב דהמאחר לקרות מחזי כיוהרא אם לא הזהר בפרישות :

(ב) אם איחר לקרות קריאת שמע של ערבית לאחר חצות לא יאמר השכיבנו לרש"י קודם שיעלה עמוד השחר ולרבי שמשון מקוצי קודם הנץ החמה אבל קודם עמוד השחר יקרא וכן כתב ראבי"ה ודוקא השכיבנו לא יאמר אבל מעריב ערבים יאמר :

(ג) משעלה השחר עד הנץ החמה זמן קריאת שמע ללילה ולאיום ללילה ע"י הדחק ולאיום לכתחלה ואם קרא קריאת שמע קודם עמוד השחר ודלילה לאחר הנץ החמה לא יצא :

(ד) הגיע זמן ק"ש של לילה אין לו לאכול עד שיקרא ק"ש ויתפלל ערבים :

(ז) לרש"י אפי' ללמוד אין עומדין בשחרית עד שיקרא ק"ש ולר"י עומדין אבל לא שעוסקין בלבנה :

(כא) מלוה לקרות קריאת שמע כותיקין מי' אם הקדים וקרא אחר עמוד השחר יצא וכן אם איחר עד ג' שעות יצא :

(כז) ברכות לפני קריאת שמע ושלאחריה בערבית ובשחרים הם ז' וברכת יראו עינינו וברכת ישתבח אינם מן המנין :

(כו) לאלפסי בין בשחרים בין בערבים אהבת עולם והמנהג לומר בשחרים אהבה רבה ובערבים אהבת עולם :

היה קורא

(לג) ברכות אינן מעכבות בקריאת שמע :

(לה) בין הפסקים בקריאת שמע שואל בשלום אדם נכבד ובאמצע הפרשה מפני היראה אם הוא אדם שירא ממנו פן יסרגנו אבל מפני הכבוד באמצע לא :

(לח) קריאת שמע נאמר בכל לשון ולא יאריך בחית דאחד דאת בלא דלי"ת לא משמע מידי ולא ימהר בקריאת החיים פן יקראנו בחטף בלא פתח ולא ידגיש בדלים :

(לט) אסור לקבל עליו עול מלכות שמים כשהוא מהלך אלא יעמוד ויקרא ובהגיע שאהבה הולך לו :

(מ) אפילו באמצע ק"ש משיב מפני הכבוד וכ"ש שמותר לענות קדיש וקדושה באמצע ק"ש :

(מד) הקורא ק"ש ואינו מניח תפילין אינו גומר המצוה :

(מה) לראבי"ה לק"ש אין צריך לחזור אחר המים לנקות ידיו ולר"י צריך לחזור :

(מו) צריך להתיז זיין של תזכרו וכה"ג :

(מז) צריך להפסיק בין אחד לואהבת בברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד :

(נ) גם תתן יש לו לקרות ק"ש בלילה הראשונה ואם לא יקרא מחזי כיוהרא :

מי שמתו

(נה) אם שלפני המטה צרך בהן פטורין מק"ש ושלאחר המטה אפילו צרך בהן חייבין לקרות זו גירסת רש"י . ולגירסת אלפסי ור"י בין שלפני המטה ושלאחר המטה אם שלצרך בהן פטורים ואם שאין צרך בהן חייבין :

(נז) מי שמתו מוטל לפניו פטור מקריאת שמע אם ירצה לרש"י ולר"י אסור ואינו יכול להחמיר על עצמו אפי' ירצה :

(ס) קטנים פטורים מק"ש אפי' הגיעו לחינוך לרש"י . ולר"ת הגיעו לחינוך חייבין :

(סז) הרהור לאו כדבור דמי ולא יצא אדם יד"ח ק"ש בהרהור :

(עח) מותר לקרות נגד ערות כלבים וחזירים כשאין בתוכן שרות וערות אדם אסורה בכל ענין וערות מרגגלים ספק בתום' ובירושלמי באדומים בלבד יש להוס ומלחיקין מגלי חמור ד' אמות :

(עט) אין צריך להרחיק מריח רע שאין לו עיקר כמו הפתח וגבי כמלות שלנו שבן בשומק אם יש בהן מחילה המפסקת הוי כריח רע שאין לו עיקר :

(פח) ישן במטה ואשתו בלדו לא יקרא אלא א"כ טלית מפסיק ביש לבינה. עובד כוכבים ערום אסור לקרות ק"ש כנגדו וכנגד טפח באשה אפי' אשתו במקום שרגילה להתכסות וכן שוק וקול באשה ערוה ואסור לומר דבר

שבקדושה בשמיעת קול שיר האשה ועתה אין אנו יכולין ליזהר :

(סו) גרף ועביט של חרס אין קורין כנגדן ואפי' לתת בהן רביעית מים אינו מועיל דבלועי ונוכוכית דלא בלע ברביעית מים שפיל למי רגליה וגרף יש אומרין אפי' כפאו על פיו ולראבי"ה מתיר :

(סה) עומד אדם נגד בית הכסא שאין בו צואה ברחוק ד' אמות וקורא ק"ש :

(סו) אותם ספסלים נקובין שנפנין שם מותר לקרות כנגדם כיון שאין צואה על הנקב וגם אין הגרף תחת הנקב ובלבד שהנקב תמיד מכוסה בדף :

שבת פרק קמא

(רכד) לקרות ק"ש מפסיק אם התחיל באותם הדברים השנוים שם אע"ג דליכא שהות ואם התחיל אדם לאכול משחשכה צריך להפסיק לקרות ק"ש אבל אם התחילו בהיתר אין צריך להפסיק :

מגילה פרק הקורא את המגילה

(תשלו) כל שלא ראה מאורות מימיו לא יפרוס על שמע בפ' החובל פטר רבי יהודה סומא מן המצות ומ"מ מדרבנן מחייב :

(תשלז) פורס על שמע פרש"י קורין קדיש וברכו ועוד אין הכנסת לאחר שהתפללו לבור וקראו ק"ש עומד א' ואומר קדיש וברכו וברכה אחת שלפני ק"ש :

הלכות מזוזה

(תתקכו) כתיבת המזוזה ושרטוטה ורלאשי שיטותיה ופרשיותיה וקביעותיה בפתח כילד ואיזה פתח חייבת:

פרק הקומץ

(תתקכב) שתי פרשיות של מזוזה מעכבין זו את זו . ומלר הכתיבה והתיבות שיהיו מוקפות גויל :

(תתקכז) סופר שכתב מזוזה צריך להוציא בפיו ולקרות הוא בעצמו פן יטעה :

(תתקכו) כתיבת למזוזות צריך לומר בפי' שעושה אותם לשמן ואין די במחשבה :

(תתקכח) נהגו הסופרים לכתוב במזוזות כ"ב שורות ואם שינה אינו פסול דין התבות שבראש השיטין והוא במכס"ם כוז"ו ופלטיותיהן היאך נכתבת שהומות או פתוחות . פ"ח שבלה אין עושין ממנו מזוזה לפי שאין מורידים. מזוזה בעית שלומים אפי' בין שמה לשמה ובין בתפילין בין בס"ת בין במזוזות אם אין הסופר יכול לכוין בלא שרטוט ישרטט :

(תתקכח) ואגרות שלנו לא הוי כתב ולא בעי שרטוט :

(תתקפא) תלייה ומחקי' פסלי במזוזה . פי' רבינו שמשון במזוזה יכתיבנה בחלל הקנה ויקביענה. הניחה אחורי הדלת סכנה ואין בה מלוה פ"ה אין משתמר שם מפני המזיקין ור"ת פי' בע"א. כתבה על שני דפין פסולה פ"ה בתחיבה אחת בשני עמודים ור"ם פי' דבכה"ג כשרה אלא פירוש ב' דפין ר"ל ב' תחיכות והג"ל אלתון כתב כפ"ה. פ"ה נתן המזוזה כעין מיכתה כעין יתד תקועה שכובה פסולה ופי' כמין איסתוירא להייט שוק הרגל כלומר משומד כשרה. ואומר ר"ת ליותר כבוד להניחה מושכב ופירוש למשומד פסולה והעולם נהגו כרש"י :

(תתקסס) בדיקת המזוזה ובתים הפטורים ממנה :

(תתקכב) במזוזה הלך אחר הרגל פי' ר"י שרגילין בני העיר ליכנס באותו פתח אבל אם אין רגילין אלא הוא לבד פטור ממזוזה . ודין מי הן הפתחים והשערים שחייבים במזוזה ומי הן הפטורין . ואומר מהר"ם מובטח אני שכל בית המתוקן כהלכתו במזוזות אין כל מזיק יכול לבא ולשלוט בבית ההוא ובכל פתחי ביתו כיון המזוזות :

(תתקסג) המזוזה צריכה שתהא כתובה על ספר ולא על האגנים . ומסרגלים בקנה לאו לאפוקי סכין אלא לאפוקי עופרת וכיוצא בו שהשרטוט ע"י נבע וכתב המיימוני שהמזוזות אין צריכין עיבוד וכתב בסמ"ג דאין לסמוך על זה . ואין לברך בשעת כתיבתה שהנחתה ע"ש היא גמר מלוה ובקביעתה יברך אקב"ו לקבוע מזוזה . והמקיים מלות מזוזה מקיים מלות עשה ומלוה רבה היא :

הגהות חולין

(תסמח) שאל הר"ר אביגדור בית שישראל ועובד כוכבים שותפין בו אם חייב במזוזה והשיב רבינו חיים לפטורה ממזוזה :

עבודה זרה פ"ק

(תספ) מזוזה הונח הכל ובאלינו דר בבית אינו חייב לעשות מזוזה אע"ג שהיא שלו ובית שישראל ועובד כוכבים שותפין בו פטור ממזוזה :

הלכות תפלה

(ה) צריך לסמוך גאולה לתפלה בשחרית והוא עיקר שגאולת מצרים היתה בשחרית ונכון לסמוך גם של ערבים אף כי לרב עמרם שכתב דהומר שאומר קדיש כדי להודיע שאין צריך לסמוך . ברכה יראו עינינו וי"ח פסוקים כגאולה אריכתא דמיא דכנגד י"ח ברכות וכדי שימתינו זה לזה נתקנו ואין זה הפסקה :

ברכות פ"ק

(ט) קפידא שלא יהא דבר מפסיק בינו לבין הכותל כשמתפלל אינו אלא בדברים שאינן קבועים אבל דברים הקבועים בב"ה אינן מפסיקין וכן אדם אינו מפסיק בפני אדם קבר :

(י) הא דלריך להמתין חבירו בב"ה דוקא בב"ה שלהם ונכון להמתין אף בב"ה שלנו :

(יא) תפלה קלרה אין זה הכינוע אלא היא לרכי עמך ישראל מרובין :

(יב) פירושים על המתפלל אחורי בית הכנסת והעובר אחורי בית הכנסת :

(יג) יחיד המתפלל בביתו מחמת אונס טוב לו להמתין עד שיתפללו הצבור :

(יד) לא ימהר להתפלל מיד כשיכנס לב"ה אלא ישב מעט כשיעור כניסת ב' פתחים עד שיתיישב דעתו עליו שלא יהא נראה כמשוי :

(טו) אסור להתפלל בשמיכה :

(כב) קודם תפלה אומר ה' שפתי תפתח ולא שומע תפלה ולא כי שם ה' אקרא לא בתפלה יולר ולא בתפלת ערבית :

(כג) הא דאסור לאכול קודם תפלה היינו מידי דמשכר ולא מים :

(לג) תוזר בהאל הקדוש ואם טעה ולא אמר המלך הקדוש ובזכרנו ומי כמוך ובכתוב אינו חוזר :

פרק היה קורא

(ט) אין משיבין מפני הכבוד בתפלה בין ברכה לברכה:

(לו) כל מקום שאסור לספר בלשון חול אסור לספר נמי בלשון קדש :

(מח) בין גאולה לתפלה אין לענות וכ"ש בתפלה עלמה ומי שמתפלל לבד וש"ל מגיע למודים ישחה למודים אבל לא יאמר מודים ואם הוא בסוף הברכה לא יכרע שלא יהא נראה כבורע בסוף הברכה ושב להמתין בשעה שלא כדי לומר קדיש וקדושה עם הצבור. לר"ה אפי' שהה כדי לגמור את כולה . ולאלפסי לא וכן לרב האי :

(מה) בתפלה צריך לחזור אחר המים ואם יש לפניו תוך ד' מילין מכין יתמין עד שם כדי להתפלל במנין :

(נג) בתקראי בעלמא אם לא ישכים לפתחו של חבירו מותר לתת לו שלום קודם שיתפלל :

(נד) מותר להפסיק בין גאולה לתפלה להניח טלית ותפילין וממשמש בהן לאחר תפלה ומברך :

פרק מי שמתו

(ע) אלו שלפני המטה ואלו שלאחר המטה בין צרך בהן בין אין צרך בהן פטורין מן התפלה :

(נז) מי שמתו מוטל לפניו פטור מן התפלה אם רוצה לרש"י ולר"י אינו יכול להחמיר על עצמו :

(סב) אין היחיד אומר קדושה מיהו יכול לומר עם שליח צבור כל התפלה כולה והקדושה משלם

ואין זה הפסקה וגם אינו נקרא שמתפלל ביחיד :

(סד) המתפלל ושמע ש"ל אומר קדיש וקדושה ישתוק לרש"י ולר"ת ולר"י לא ישתוק וכהגו לשתוק :

(סה) יש ליזהר לענות אמן כשומע תפלה ובהאל הקדוש ספי מבשאר ברכות :

(כו) היו נוהגין בימיהם לומר י"ח ברכות שלמות בתוכף של חול כמו בר"ה ובתש"ם ואנו לא נהגינן הכי ועכינו שאנו אומרים היינו לש"ל אבל יחיד כולל אותה בשומע תפלה :

(סח) ולוואי שיתפלל אדם כל היום כולו והא בספק התפלל אבל ודאי התפלל לא :

(סט) קדושה כעריבך אינו בפחות מי' וקדושה שביוצר הור יחיד אומר אותה :

(ע) בתפלה לא יפסיק אפילו לענות אמן יהא שמיה רבה:

(עא) הלכה כרבי יהודה בן בתירה בטבילת קרי :

(עב) בתחלה אם שהה כדי לגמור את כולה חוזר לראש :

(עו) לרב אלפס מותר להתפלל כשיש לו צואה מתחת בגדיו על בשרו ולר"ת אסור :

(עז) בירושלמי משמע דבמקום הרלוי לראות הערוה אין מועיל העלמת עין ואסור להתפלל שם :

פרק תפלת השחר

(פו) איחר עד שעבר כ' תפלות כגון טעה ולא התפלל ערבית ושחרית עד המנחה או שחרית ומנחה עד ערבית לא חייבו חכמים לחזור ולהתפלל וכן טעה ולא התפלל מוסף לא יתפלל ערבית שתים :

(פח) טעה ולא התפלל במנחה בשבת מתפלל ערבית שתים של חול . טעה ולא הזכיר ראש חדש במנחה לא יתפלל ערבית שתים ולא הזכיר של שבת במנחה לא יתפלל ערבים שתים מיהו נזכר ביום יחזור . טעה ולא התפלל בערבים אתה קדשת כיון ששמע מש"ץ ויכולו ומגן אבות מרלה ועד סוף יצא :

(פט) על מה סומכין להתפלל ערבית כל כך מבעו"י :

(צ) אין מתפללין של מולאי שבת בשבת אלא לצורך דבר מצוה אבל שלא לצורך מצוה לא יתפלל של מ"ש אלא לאחר שקיעת החמה ואפילו לא יצאו הכוכבים :

(צא) אין לבטל תפלת ערבים אם לא מפני איזה מצוה עוברת או שרא המייניה ולכך תקנו קדיש בין גאולה לתפלה להודיע שה"ה רשות :

(צג) היו לפניו תפלת מנחה ומוספין מקדים מנחה למוספין הלכך ביום הכפורים יש ליזהר להתפלל תפלת מוסף קודם שעת מנחה ובירושלמי משמע דמקדים מוסף כל שלא הגיע שעת מנחה קטנה . ואם התפללו בלחש כבר תפלת מוספין אין מפסיקין אפילו שעת מנחה גדולה :

(צג) יחיד שטעה ולא הזכיר דבר שמחזירין אותו אם לא הזכירו אם נזכר קודם שעקר רגליו ורגיל לומר תחנונים אחר תפלתו יחזור למקום שטעה ואם אינו רגיל חוזר לראש ודוקא ביחיד אבל בצבור אינו חוזר מפני ששומעה מש"ץ מיהו צריך לכוין על כל אות ואות שיוצא מפי ש"ץ ואם שכח ברכה שלמה לעולם מחזירין אותו ואינו יוצא במה ששומע מפי ש"ץ :

(צד) זמן תפלה הדרך עד פרסה ומכי עבר פרסה הרי משום לא יוכל לתקן . ולדברי ה"ג ר"ל עד כדי הלוך פרסה מתפלל פהוא מכאן לא יתפלל :

(צה) תפלת המוספין מלינן בין ביחיד בין בצבור :

(צו) תפלה הדרך אומרה אפילו מהלך ובמושבת ובאלמס טוב להתפלל אותה מעומד :

פרק שלשה שאכלו

(קסה) תפלה דרבנן דחי לצורך בין תכבודו דאורייתא:

הגהות דשבת

(תכא) אומר ר"ת דלעולם מתפללין על החולים שיתרפאו כי זה לא נגזר בר"ה מתי יתרפאו . אבל כילד מתפללין על הבריאים שלא יחלו כרבי יוסי ואליבא דרבי יוסי אומר יקום פורקן בשבת :

פרק תפלת השחר

(נו) המהלך בדרך מתפלל י"ח ברכות כשהוא מהלך וא"צ לעמוד ולא לפנות נגד ירושלם ובכינו לפי שהיה קלרה ואינו כל כך הפסק לריך שיתפלל אותה מעומד ור"ת לא פסק כן :

(נח) כל היכא דאמר אין מחזירין אותו כגון על הניסים דחנוכה ופורים וכיוצא בזה כיון שסיים אותה ברכה שטעה בה אע"פ שלא פתח בברכה שלאחריה אינו חוזר ואם חוזר הרי ברכה לבטלה לר"י ולר"ם חוזר אפילו התחיל בברכה שלאחריה. ולרבי אלחנן אם לא התחיל בברכה שלאחריה אותה ברכה מיהא חוזר ולאבי"ה לא יחזור לתחלה אותה ברכה אבל יחזור למקום שטעה באותה ברכה :

פרק אין עומדין

(ק) אין להתפלל מתוך קלות ראש ושחוק אלא מתוך הכנעה ושמחה של מלוה ולכך אומר פסוקי דזמרה ואשרי קודם התפלה :

(קב) קפידא דכריעה אינו אלא בסוף ותחלת כל ברכה אבל באמצע הברכות ואחר התפלה כורע :

(קג) באמצע הברכות אם בא להאריך מעין אותה ברכה אינו יכול אם לא מפני צרכי צבור אבל לאחר התפלה אפילו יחיד שבא לומר כסדר יוה"כ אומר :

(קד) הא דאין שואל צרכיו בג' ראשונות ואחרונות דוקא צרכי יחיד אבל צרכי רבים שואל :

(קה) אסור לישב בתוך ד' אמות של תפלה בין מלפניו בין מלאחריו בין מן הצדדין ודוקא יושב ובטל אבל עוסק בד"ת אפילו יושב שפיר דמי :

(קו) שהוי אפילו שיכול לדבר בפני המלך אל יתפלל :

(קז) כשאומר והודיענו בר"ה אין נמנעין לומר ותגיגת הרגל אע"ג דחג לא מקרי :

(קח) אומר אשרי בבית הכנסת כדי לשהות קודם תפלה:

(קי) אמלעיות אין להן סדר פי' דאם טעה אדם ודלג ברכה א' של אמלעיות או שלא אמר המלך המשפט בין ר"ה ליה"כ לא יחזור לאותה ברכה שדלג ומכאן ואילך יאמר על הסדר . טעה בג' ראשונות חוזר לראש טעה בג' אחרונות חוזר לעבודה . טעה בעניינו אין מחזירין אותו :

(קיא) כשאומר עושה שלום משתחוה לשמאל כשאומר יעשה שלום עלינו משתחוה לימינו ומקיים על כל ישראל ומשתחוה לפניו :

פרק ג' שאכלו

(קעב) קטן אפילו מוטל בעריסה מלטרף לי' שמתפללין וכן עבד א' וכן אשה לר"ם ור"ת מחמיר שלא לעשותו סניף ור"י כתב דאין לעשותו סניף עד דאיכא ב' שערות וכן כתב ראבי"ה ואפילו ר"ם לא רלה לעשות מעשה:

שבת פ"ק

(רכג) אותם הדברים שאין להתחיל סמוך למנחה ואם התחילו אין מפסיקין דוקא דאיכא שהות ביום להתפלל . ולר"י אפילו התחילו באיסור לאחר מנחה גדולה אין מפסיקין :

(רכה) אפילו בסעודה קטנה לא יתחיל סמוך למנחה גדולה לרב אלפס ולר"ת דוקא בסעודה גדולה אסור להתחיל סמוך למנחה גדולה ואם התחיל לאחר מנחה אין מפסיקין עד הערב שיוכל להתפלל מנחה ביום . אבל סעודה קטנה אינו אסור להתחיל עד שיגיע מנחה קטנה :

(רמ) צריך לחגור לעצמו קודם שיתפלל אפילו יש לו אבנט במכנסים . והר"י חייפל"ש תולקין . ואין להתפלל יחף :

פרק במה מדליקין

(רנו) על הניסים שהיא הודאה אומר בהודאה בתפלה ובבכרת המזון בנודה לך . יעלה ויבא שהוא תפלה מזכיר בעבודה בתפלה ובברכת המזון בבונה ירושלם שמניחים תפלה על בנין ב"ה :

(רנט) שכח ולא אמר על הניסים בחנוכה ופורים אין מחזירין אותו וראבי"ה כתב כיון דהזכרת כלול בריכה עלייהו כתובה אפילו הן רשות טעה מחזירין אותו . וה"ג כתבו דאינו חוזר . לא הזכיר ר"ח בתפלת ערבים אינו חוזר דאין קובעין החדש בלילה :

(רפ) עניינו נהגו שלא לאומרו לא ערבים ולא שחרים

*) נשמע שמותר להלוות ברבים אף שיכול מחוץ ופרנסה מ"מ .

אלא במנחה של פנים והכי שמ"ל אמור בתחלת בקש לם :

(ריפח) אל ר"ח בשבת אינו מזכיר של שבת ביעלה ויבא שאם אין ר"ח אין הזכרת שבת בעבודה אבל במוסף יש הזכרם שבת אפילו בלא ראש חדש :

(רפג) בחנוכה מזכיר על הניסים במוסף של שבת או של ר"ח שאירע בו חנוכה :

(רפד) במגן אבות אינו חותם אלא בשל שבת ואינו מזכיר של י"ט כשחל י"ט בשבת ורא"ה כתב דלא נתקן ברכה מגן אבות אלא לש"ל ומקום שאין מנין אין לאומרו והאומר הוי ברכה לבטלה . והגאונים פסקו דבין יחיד בין לבור ש"ל ויכולו וברכת מגן . ואם לא התפלל ערבית ושמע ברכת מגן מפי ש"ל יצא ידי חובתו :

פרק במה מדליקין

(רלו) עמים ברכו עם הקהל הוא קבלת שבת הילכך מי שרוצה להתפלל מנחה וענה ברכו עם הקהל הואיל וכבר עשהו קדש לא יעשנו חול להתפלל מנחה של חול אלא מתפלל ערבית שתים של שבת הר"ר שמואל :

פרק כל כתבי

(סז) יחיד המתפלל ע"ש לריך לומר ויכולו בתפלתו בהאן אתה קדשת : ויכולו שאומר כל הקהל אחר התפלה היינו גזירה משום י"ט שחל להיות בע"ש שאין אומר ויכולו בתפלה וברכת מגן אבות הוא מפני הסכנה כדי שימתינו זה את זה :

עירובין בכל מערבין

(תלג) לרשב"ם בר"ה א"ל להזכיר פסוקי המוספין לא די"ט ולא דר"ח ולר"ת לריך להזכיר די"ט ולא דר"ח והגיה בספרו מלבד עולת החדש ומנחתה וב' שעירים לכפר וב' תמידין כהלכתן :

פרק הדר

(אקיב) שכור אל יתפלל ואם התפלל תפלתו תועבה אע"ג דאין אנו נזהרין עתה בזה משום דבלאו הכי אין אנו מכוונין כל כך בתפלה בזמן הזה :

תענית פ"ק

(סריב) בטל ובלותות לא תיקנו חכמים להזכיר כגון משיב הרוח אם לא אמר אלא מוליד הגשם דיו או לא אמר ותן טל ומטר אלא ותן מטר דיו . בימות החמה אין לו להזכיר לכתחלה משיב הרוח מיהו אם הזכיר אין מחזירין אותו אמר מוליד הגשם מחזירין ולאו דוקא מחזירין למה יועיל הרי כבר הזכיר אלא

[illegible]

ר"ה פ"ק

סוכה פרק לולב הגזול

מגילה פרק הקורא את המגילה

פ' הקורא עומד

פרק בני העיר

תענית פ"ק

ר"ה פרק ראוהו ב"ד

מ"ק הלכות אבלות

הגהות יבמות

יבמות פרק מצות חליצה

חולין פ"ק

ב"ק החובל

עבודה זרה פ"ק

הלכות נשיאת כפים ונפילת אפים

ברכות פ' אין עומדין

תענית הלכות תשעה באב

ר"ה פ"ק

מגילה פ' הקורא

עירובין פרק בכל מערבין

חולין פ"ק

מצות חליצה

הלכות קריאת התורה

הפטרותיה וברכותיה וקדושת התורה וקדושת ב"ה וכהן

ברכות פ"ק

פרק מי שמתו

שבת פ"ק

פרק במה מדליקין

ראש השנה פ"ק

סוכה פרק לולב הגזול

מגילה פ"ק

פ' הקורא את המגילה

פ' הקורא עומד

פ' בני העיר

הקומץ

פרק כל כתבי

מ"ק פרק אלו מגלחין

הלכות אבלות

גיטין המביא גט

פרק הניזקין

הגהות גיטין

שבת פ"ק

פרק במה מדליקין

פרק כל כתבי

חולין פרק כיסוי הדם

גיטין פ"ק

בבא קמא פרק החובל

בבא בתרא פרק קמא

פ' יש נוחלין

סנהדרין פרק נגמר הדין

ע"ז פרק הצלמים

פרק רבי ישמעאל

הלכות ברכות

פ"ק דברכות

מי שמתו

תפלת השחר

ברכות כיצד מברכין

היה קורא

פ"ק

כיצד מברכין

(קנה) פיה דהוא שילקי כשילקי והוא שאמשקה היותא ממש עיקרו למבול בו קאי דחשוב אוכל אבל אי עיקרו קאי לשתייה לא הוא מברך עליו בנ"ב ואחריו ג"ל :

(קנו) פת גמומה שפורין בקערה ופת שלם אי פת גמומה חביבה ליה מברך על הגמומה ולדברי ה"ג דוקא שבויה בקערה אבל בקערה אינו מברך עליה :

(קנז) יש לפניו ב' מיני פירות חשוב עדיף וב"ש האדמה עדיף מברכת שכל אחד שמין שמברך עליו בכל חביב ליה יש לפניו פירות שברכותיהן שוות ויש בהן מז' המינין מברך על אותו שהוא מז' המינין אין ברכותיהן שוות כגון זית וצנון הברך אכל חד וחד בפני עצמו :

(קנח) ברכת המוציא גומר לה בהדיא דקא מפליג פרוסה אבל לא יחתוך בין ברכה לאכילה דאי הפסק ובשבת לא יחתוך קודם שתכלה הברכה :

(קנח) שתיתין ושלמין ממין אחד שלמין עיקר וכן גלוסקין וכן גדולה וקטנה ממין אחד גדולה עיקר פת חטה ושאר מינין פת חטה עיקר שתיתין פת נקייה ושלמין פת קיבר שלמין עיקר פת כשר ופת של עובדי כוכבים אם שוין יברך על הכשר ופת של עובד כוכבים נקי וחביב ושל ישראל אינו נקי וחביב של ישראל יברך ונוהג להסיר הפת של עובד כוכבים מעל השלחן עד אחר ברכת המוציא :

(קנ) מול כמון גבול להגרי לא הוי הפסק דדברים אלו שייכי להמוציא אבל אם בא בדברים אחרים חוזר ומברך ופת שלנו א"צ בשם :

(קנא) כל אילן דיבש בבהות וכלו גווי ופלפי לגמרי ...

(קנב) ... יברך ב"ש האדמה :

(קנג) היו לפניו ב' מיני פירות שאין ברכותיהן שוות כגון צנון וזית מברך אכל חד וחד ...

(קנד) אסילו על הפת והיין שאחר שנ"ב יצא ואם בירך על הפת ...

שלשה שאכלו

אלו דברים

פרק הרואה

הגהות מרדכי מברכות

פרק הרואה

הגהות מרדכי דברכות

שבת פ"ק

שבת פרק נוטל

עירובין פרק הדר

פסחים פ"ק

פרק כל שעה

ביצה פרק שני

פרק לולב וערבה

כתובות פ"ק

הגהות יבמות

כתובות פ"ק

הגהות כתובות

פרק הנזיקין

הלכות תלמוד תורה ודרך ארץ והוראות ונדרי ומסורים

ברכות פ"ק

שלשה שאכלו

פרק הדר

מקום שנהגו

תענית פ"ק

ביצה פרק קמא

פרק המביא

יומא פרק יום הכפורים

מועד קטן פרק שלישי

הגהות מועד קטן

עירובין

הגהות יבמות

יבמות פ"ק

פרק שואל

עירובין בכל מערבין

פרק חלון

אלו טרפות

האשה בתרא

קדושין פ"ק

הגהות חולין

יבמות כיצד אשת אחיו

פ"ק דקדושין

הגהות ב"ק

אלו הן הגוזלין

פ"ק דע"ז

אין מעמידין

כל הצלמים

רבי ישמעאל

הלכות קדוש והבדלה ושלש סעודות

ברכות פ"ק

כיצד מברכין

אלו דברים

שבת כל כתבי

פרק חלון

פסחים פ"ק

דרי״ מי למפייס ג׳ פשוטות ג׳ שניפיות ואותן ג׳ פשוטות יחלק לג׳ פשוטות:

יום טוב פרק המביא

(תרלג) אין לאכול לברך על הבשמים ביו״ט שחל להיות במו״ש שמא יקטום מן המחובר להא קי״ל דסלי להריח וכן נהגו להריח ורש״י אוסר לברך על ההדס במו״ש שהוא יום טוב וכתב ר״י הטעם דתענוג יום טוב ושמחתו משיב נפש שאבדה:

סוכה פרק לולב וערבה

(תשמא) בכל י״ט של כל השנה אומר זמן על הכוס לבד מז׳ ימים אחרונים של פסח:

מגילה פרק הקורא

(תשנב) שאלו לראבי״ה מווייצא״ אם בני כהן שוחט בניו אני ביתו בקדוש היום דחיוב דאורייתא הוא הקדוש והוא אינו חייב אלא מדרבנן והשיב דשפיר שפיר. ור״ת אוסר דכותא מהלוייתא:

(תשלט) ר״י בר׳ קלונימוס מסופק אם כותא יברך בורא מאורי האש והראבי״ה השיב דאינו מברך:

מגילה נקראת

(תשפ) נשים חייבות בג׳ פשוטות שאף הן היו בגזירת המן ועל ידי כן נתקן שלש פשוטות בשבת:

יומא פרק יום הכפורים

(תשכג) מסתכלים בצפרנים בבדכה בורא מאורי האש ומטילין מים בכוס הבדלה ונותנים ממנו בפנים:

סוכה פרק לולב וערבה

(תשמז) המברך קדוש על יין חדש ביום טוב שזמן של קדוש פוטר זמן על יין חדש ובחזר אם לא קדש על יין חדש ובאמצע סעודתו הביאו לו יין חדש מברך זמן על יין חדש אע״פ שכבר בירך זמן על הקדוש:

מ״ק ואלו מגלחים

(תתקל) מי שמת לו מת במו״ש ולא נקבר עומד האבל בלא הבדלה ולמחר אחר קבורת המת יבדיל ואם [illegible] לאכול בלא הבדלה מהר״ם וי״מ דאחר יבדיל במו״ש בפניו ויספר האבל ואינו נראה. וכיון דפטור מהבדלה אם מבדיל נקרא הדיוט:

בבא בתרא המוכר פירות

(תקמז) יין שיש בו קמחים כיון דפסול לנסכים אין אומר עליו קדוש:

הלכות שבת

ברכות פרק אלו דברים

(לו) ומנגב ידיו בין בחול בין בשבת ואין בזה משום לנון ובן הסיר ר״ם לאשה שמנפה בנה בגדיה בשבת בבית הכנסת ליטול ידיה ולספסף מקום הטינופת. אבל יש לזהר שלא ליטול ע״ג עשבים בשבת אפילו שאינו מתכוין להשקותם דהוי פסיק רישיה:

שבת פ״ק

(ריח) רדיית הפת חכמה ואינה מלאכה והילכך מותר לרדות כדי להציל מזון ג׳ סעודות:

(ריט) אין מטלטלין בכרמלית יותר מד׳ אמות אבל פחות מד׳ אמות מטלטלין וכן התיר ר״ם בגינה יתירה על בית סאתים ולא הוקפה לדירה לטלטל בתוכה להון הואיל ואין רה״ר גמורה עוברת לפניה. והתיר לסמוך מפתח תוך הגינה אף שעומד בחוץ ונותן בתוך הגינה או נוטל מתוכה להון:

(רכ) הנוטל כים בשבת חייב וכן חבית שלנו אם הוציאה חוץ לד׳ אמות והניחו או מרה״ר לרה״י חייב לפי שכשעוקרו עוקר כולו כאחד אבל המגלגל דבר מרובע שכשעוקר צדו זו עדיין השני מונח במקומו פטור:

(רכא) מותר לטלטל מטיבה בגנה י׳ ולהבה אבל לאחר דהלכה כרבי שמעון:

(רכב) אם אין משקוף בולט ד׳ אמות ברה״ר מותר ליקח מפתח ולפתוח הפתח אבל לאחר שנפתח המנעול צריך להסיר המפתח טרם שיפתח הפתח עצמו שהרי מה שיש בין הפתח ולחוץ רשות היחיד גמורה היא:

(רכז) בערב שבת עם חשכה צריך למשמש בגדיו ולסלק הדברים שיסכב עליו:

(רכח) תענית חלום אפילו בשבת דהוא עונג דידיה ומיהו תענית לתעניתא ואם אינו יכול להתענות ג׳ ימים רצופים ימתין להתענות ביום אחד מימי השבוע ולא יתענה ביום ראשון:

(רל) אסור להתענות בשבת עד ו׳ שעות ולתפלה ולתלמוד שרי לצבוע ולהתענות:

(רלג) פרעוש הקופצת ממקום למקום אסור להורגה בשבת מיהו אם הפרעוש עוקצו מותר להסירו ולהשליכו ומאכולת שקורין פויילא מותר להרגו:

(רלד) בגד שמשימה האשה שיפול דם נדתה עליו ולא יטנפו בגדיה אסורה לצאת בו בשבת לכרמלית דהוי משוי:

(רלה) החזן יכול לסדר ראשי פרשיות לאור הנר בשבת יחידי כיון שאין צריך עיון. ולא יאמר ההגדה בלילי פסח בשבת ביחיד אא״כ יודע ההגדה על פה. ובלילי יוה״כ יכול היחיד לומר לבדו סליחות ותחנונים לאור הנר ובלילי יום טוב שחל להיות בשבת לא יאמר החזן המעריב לאור הנר:

(רלט) מותר לאדם בגדיו ע״ג עם חשיכה לתקן או ליטע לאחוג אע״פ שיודע שהעובד כוכבים יעשה בו מלאכה בשבת:

(רמ) ישראל השכיר או השאיל בהמה לעובד כוכבים ועכבה אצלו בשבת צריך להפקירה בפני שלשה דמבטלה לא מפקר לה:

(רמא) והניח העובד כוכבים לכתוב על כותלו ליכא איסור גזל כיון דרכיבה שבות הוא על שבות לא גזרו:

(רמב) האחר קיבל ואלפלגיות צריך שתהיה מע״ש ואם נפלה בשבת על האש או על הכלי יחזור. וקיבלה שנתן ע״ג העין אפילו בשבת מותר. ורבינו שמעון התיר לכוון ללוש בשבת למי שלקה בחלבנו שלא אסרו אלא גמי משום דמפי:

(רמג) אין נותנין חטין לרחים מערב שבת מפני השמעת הקול. בגיהם כלים אין אדם מלווה עליהם הילכך אומר לעשות כלי לעובד כוכבים מערב שבת אע״פ שהעובד כוכבים עושה בו מלאכה אבל בשבת אסור להשאיל. ולהשכיר בערב שבת אסור אפילו לשבוע ולאחם מפני שנראה כשכיר שבת וברביעי מותר לשכור לשבוע ולא ליום ובהמתו אסור להשאיל ולהשכיר אפילו בו׳ אם בטוח לו שיעשה בה מלאכה בשבת:

(רמד) אסור לקנות הרבייה מפני שממרח וחייב חטאת:

(רמה) אמר ישראל לעובד כוכבים בהמתי קנויה לך יכול להביאו לו בשבת. סמ״ג:

(רמו) מכס שגובה בו העובד כוכבים בשבת בע״ש ורבינו יצחק בעל המכס שכר המכס אסור לקבלו אפילו דיעבד לאסור לקבל שכר שבת אפילו דיעבד לרבינו גרשום. ולרבינו מאיר כן הדין ביהודים הקונים מכסים ומשכירים לעובדי כוכבים לקבל מכס שבת. מיהו בקבלנות נראה דמותר כגון שהשכיר המכס לעובד כוכבים וא״ל לכשתגבה ק׳ ליטרא אתן לך כך וכך מותר דקבלנות בתלוש שרי. וליטול אלא העובד כוכבים המקבל המכס אסור:

(רמז) השוכר עובד כוכבים לעשות לו בית בקבלנות אסור לבטוחו בשבת דקבלנות במחובר אסור. ומתקן באלכסים והקורות והאבנים לא בע״ש מותר לעובד כוכבים לתקנן רחוק ממקום בנין הבית שלא יהא נראה כבנין ישראל. ושמא גם זה אסור כיון שלצורך מחובר הוא. סמ״ג:

(רמח) מעשה באחד שקנה כום בשבת והורה רבינו גרשום שחייב מכות מרדות מדרבנן וצריך לגדור בפני זה:

(רמט) אסור לומר לעובד כוכבים מערב שבת עשה מלאכה זו בשבת מפני שהוא כמקיים לה״ר יוסף ולסה״ת: ובסמ״ג פסק דמותר ליתן לעובד כוכבים מעות מערב שבת לקנות מה שירצה ובלבד שלא יאמר לעובד כוכבים קנה בשבת או למכור לו בגדים למכור ובלבד שלא יאמר לו למכור בשבת אלא בסתמא מכור וקנה לכשתרצה:

(רנ) [illegible] עובד כוכבים על ישראל או [illegible] בשבת א׳:

או הדליק הנר בשביל ישראל אסור לישראל ליהנות כיון שנהנו נהנה ממנו לסה״ת וסה״ר י״ש מתיר. מותר ליהנות עבור ונפתחו העובד כוכבים לעשות מלאכת עצמן ולא בשביל ישראל בשבת לסה״ת. נר דולק ואם דולק ובא העובד כוכבים והרבה בשמן או בעצים מותר לישראל ליהנות ממנו כיון שמתחלה היה יכול ליהנות ממנו קצת כאיתר. ולנכרי הכל עובד כוכבים שעשה אם בשביל תינוק או חולה מותר אף לבריא:

(רנא) מותר להם שפוד של בשר בתוך התנור ושיו מכוסה ללפוף עם חשכה אפילו לא יהא מבע״י כמאכל בן דרוסאי ודוקא כשהשפוד והעלה מונחת אבל שלם לא. וכמון לאו תוך התנור אסור ללוש ולאפות קדרה אלא א״כ מבושל ולגבי כמאכל בן דרוסאי מבע״י וכל זה למאן דפסק כרב אשי. ולמאן דפסק כרב ירמיה אסור לתת שפוד של בשר ואפילו מבושל ואפי׳ בתוך התנור. וקדירה שאלה האם אין הישראל רשאי לגבים בה בשבת בכך דהוי בישול. רוקח:

(רנב) י״ד שחל להיות בשבת יש אומרין לתת לעובד כוכבים מותר החמץ הואיל וידוע שיוליכנו חוץ ויש מתירין לתתו לפניו והוא יטלנו מאליו ונראה דלדידן דלית לן רה״ר בכל ענין מותר ולא יתן מכונס לעובד כוכבים אם לא יטלנו דרך מלבוש ומותר לומר לעובד כוכבים הבא כל הדולק דלא הוי אלא טלטול ואפילו לישראל אין אסור אלא משום דהוי בסים לדבר האסור ה״ז:

(רנג) נותנין מזונות לפני העובד כוכבים בחצר ואם נטלו ויצא אין נזקקין לו לריב״א דוקא שהיה יכול לאוכלן בחצר אבל היו מזונות המשאוי להוליכם חוץ לחצר אסור ליתן דהוי כמוליך בשליחות ישראל ורבינו יואל אוסר לישראל להחזיר משכונות של עובד כוכבים בשבת אפילו ייחד לו מקום מבע״י ולראבי״ה מתיר אם יחד לו מקום מבע״י:

(רנד) ולקרות כתבים המובאים בשבת יש אוסרין ונראה דמותר לקרותם דרך העברה ולא נ״י כתב שמותר לקבל כתבים אפילו לישראל שולחו לו בשבת:

(רנה) כל דבר שהוא עושה אומר לעובד כוכבים ועשה וכל שאינו עושה אינו אומר לעובד כוכבים ועושה:

(רנו) אין משלחין אגרות אלא א״כ קצץ לו דמים דאז העובד כוכבים אדעתא דנפשיה עביד ודוקא אגרות בני קיימא אבל שולח דבר אחר לא בעי קציצה:

(רנז) אסור ליכנס בספינה בשבת אפילו לאכל כל שבת וכל שכן שיצא בספינה בין בשבת בין בערב שבת מותר ללכת בכל הספינה ואסור ליכנס בקרון בשבת ואסור להשתמש בבעל חי א״כ שמא יסכם או יתלם ויצד מן הקרון:

(רנח) מפליגין בספינה לדבר מצוה ופר״ת דסחורה חשיב דבר מצוה וכן ההולך להתראות פנים לחבירו וההולך לטייל הוי דבר הרשות וי״א הא דאין מפליגין דוקא בים משום שינוי וכא אבל שאר נהרות שרי:

(רנט) מהמפרין שחיקה מותר לשתות המשקה הזה ממנו בשבת וא״כ אותם ענבים דדורכן בגיגית ברגל שמשליכים עליהם מים שיקלוט הטעם שקורין אקווילא מותר למשוך ממנו דרך ברזא אע״פ שקלט היין מהענבים ומתערב עם המים וכן ביגים מלאה ענבים דרוכות בוכל ולא ברגל שמתסרין דכיכה מותר למשוך בברזא בשבת ליהנות אפילו שיוצא משקה בשבת מתוך הענבים כפיל דמי דמתבטל במשקה שיוצא מערב שבת ולא שייך כאן מבטל איסור לכתחלה כיון שלא היה לעולם בעין וכן הגריספיא״ה מותר למשוך ממנו בשבת דרך ברזא ואפילו אם נתערבו הם שלמים מעטם שאינו:

(רסא) דרך ישר וטוב להעמיד הקדרה ע״ג פמפם של ברזל שיש לו שלשה רגלים למעלה מן הגחלים או על גבי הכנים ואין מסיקין אלא כשהיא כמאכל בן דרוסאי או מבושל אבל חי כגמרי לא:

שבת במה מדליקין

(רסב) מותר בשבת בהדלקת נר שעוה שקורין קנדלי״ש ותכמי נרבונא אוסרין:

(רסג) כל הנרות שמשתמשין בהן בשבת אפילו שלא על השולחן כגון בכותל ובחדרים צריך שיהיו משמנים הראויים להדליק בהן בשבת ולמהר״ם אם יש במקום א׳ נר כשר דעי״ז יזכור ולא יבא אחר הנרות שבחצר ושבבית שלי ולאד מקומי כל דבר שיכול לעשות בלא נר כגון להוציא יין מחבים מותר להשתמש לאור כל נר:

(רסד) מותר לקחת קש ולכרוך עליו פשתן או צמר גפן כמו אותן שעושין בבית הכנסת שאין עשוין להדליק אלא להעמיד הפתילה בעומד וגמי ג״ע אם יכול לעשות ממנו פתילה:

(רעא) מדליקין מנר של מצוה ע״י קיסמא בין בנרות של שבת בין בנרות בית הכנסת:

(רעב) המדליק נר של שבת מברך להדליק נר של שבת אבל ביו״ט שאינו שבת לא יברך דלא תקנו לברכה בו אלא בשבת:

(רעה) כשמבטל ואשה זריזין בנר שבת [illegible] גברי דגברי נפקי מביתייהו אם אינו זריז אלא אחד מהן אינו יוצא אלא אחד:

(רפו) מצוה לרחוץ פניו ידיו ורגליו בע״ש בחמין וחפיפת הראש נמי בע״ש מצוה:

(רפח) לרש״י אסור לעשות פתילה מקינבוס שקורין קנוו״א וגם למר גפן שקורין קוטון לפי שיוצא מן העץ ולר״ת מותר דלא הוו עץ וכן נהגו העולם:

(רפט) מדליקין בפתילה שהיא מהובהבת אלא מחורכת דהיינו מפספסת באור דרך העברה ודין לר״י וסמ״ג ומה שנהגו הנשים לכבות אותם כדי שמתחזו לפתבהבת לגוונות דמילתה היא ולא״ג ובהתום וכ״פ ר״א נכלה דלריך להבהב:

(רצ) בספק חשכה מערבין ערובי חצרות ובערובי תבשילין ל״ה וירושלמי ורבינו יואל התיר לערב אפילו לאחר עניית ברכו ואחר כך חזר בו:

(רצא) הא דאסור להטמין בדבר המוסיף הבל דוקא בדלא בשיל כמאכל ב״ד אבל בשיל כמאכל ב״ד יכול להטמין אפילו בדבר המוסיף הבל לרבינו יוסף ולר״ם אפי׳ בשל כל צרכו אסור להטמין בדבר המוסיף הבל אם מכסהו מכל צד יכול לבגוז שמא יחתה אבל אם אינו מכסהו מכל צד יכול להטמינו ע״ג כירה או מפספש שיש אש מתחיו:

(רצג) י״א דאין הדלקת נר בשבת קבלת שבת ובה״ג משמע דהדלקה דהוי קבלת שבת והמדליק יבר [illegible] לעמידה וחיה בדעתו שלא לקבל עליו שבת עד אחר הדלקת הנר. רבינו משולם לא היה מברך על הנר כיון שאין הדלקתו גמר מצות ור״י חולק עליו והגיה דמברכין ועוד יש אומרים שאין מברכים על הנר שאם לקח מבעוד יום לא היה צריך לכבותו והדליקה וליתא ולרבינו אם צריך לכבותה והדליקה:

(רצד) בחורים שאין להם נשים והם חוץ לביתם צריכים להדליק בחדרם ואי יש להן נשים לא צריכי להאתם מברכות בשבילם ומותר להדליק הנר בבית ולאכול בחצר אם יש לו אורה מהר״ם וי״א שצריך לאכול במקום נר:

(רצה) כל דבר שיש לו צורת כלי לא בטיל מחמת כובדו:

(רצו) עניית ברכו עם הקהל הוי קבלת שבת:

(רצז) אם נתקדרו שמים בעבים וכסבורים שהוא לילה והדליקו קצת הקהל ולא הספיקו לומר מנחה עד שנתפזרו העבים אותם שהדליקו אסורים בעשיית מלאכה כיון שקבלו שבת אפי׳ יש שהות ביום ושאר העם שלא הדליקו מותרין במלאכה וקבלת שבת בעשת בלא הדלקת נר לא הוי״א קבלה:

(רצח) היכא שרוב הקהל קבלו שבת המיעוט על כרחם נמשכים אחריהם ואסורים במלאכה וכתב ריב״ם דאם הקהל אמרו בע״ש ברכו אין היחיד שלא היה בב״ה יכול לעשות מלאכה אע״פ שאינו רוצה לקבל עדיין שבת מיהו אין לאיתו כל כך ראייה:

פרק כירה

(רצט) מותר להשהות הקדרה ע״ג גחלים ממש ומותר לומר לעובד כוכבים להסיר אותה מע״ג גחלים וגם הישראל עצמו אפשר שמותר להסירה הואיל ואינו מכוין הגחלים ואינו מזיזם וכ״ש שמותר לומר לעובד כוכבים מערב שבת להסירה א״ו:

(ש) מצטמק ויפה לו מותר להשהות על גבי כירה שאינו גרופה וקטומה לרבינו חננאל ורש״י מתיר להשהין תפוחים ולגיםים חיים כי הם ראויים לאכילה יותר מנתבשל כמאכל בן דרוסאי וה״ה הדין לגולים חיים ונים כלי שיהיו חמין למחר ודוקא לצורך מחר אבל לצורך לילה אסור שמא יחתה למחר בשולם:

(שא) הלכה כרבי מאיר בענין המבשל בשוגג בשבת סמ״ג וי״א הלכה כר׳ יהודה:

(שב) להרא״ש אין בישול אחר בישול ואם כן כל דבר שנתבשל כל צרכו מותר להחזירו לכלי ראשון להחמם או ליתנו אצל האש וכל דבר שהדחתו היא גמר מלאכתו כגון מליח הישן אין מדיחים אותו בחמין בכלי ראשון ולא״ש שאין בישול אחר בישול יש בישול אחר אפייה וצלייה ולא יתן פת אפוי אף בכלי שני במקום שהיד סולדת בו ואם עשה הלל שבת וגם מבלי יש ליזהר ומבושל לא יתן אלא אם במקום שהיד סולדת בו ולראבי״ה כתב דאין בישול אחר אפייה וצלייה:

(שג) מותר לשפוך על הכתים מים לגוים אבל לחולה אסורה אפי׳ בצונן ואפילו בקרקע דומיא דכלי כגון בריכה אבל בנהר ממש שרי לר״י ולראבי״ה למותר לרחוץ בנהר וכ״ש להקר בלא שפשוף דשרי:

(שד) יין ושמן מותר להפשירן בכלי שני ולא בכלי ראשון ולא כנגד המדורה מקום שיוכל להתפשט ירושלמי וסמ״ג מים ויין ושמן מותר לפושרן כשאין היד סולדת בו ור״ח מפרש ומיימ׳ וכתב ראבי״ה דאין לתת פירות תוך הכובע״ש בבית התורף כדי שיצלו אבל מבעוד יום מותר לתת שם:

(שה) מי שרחץ ידיו במים לא יעמוד כנגד המדורה לחמם ידיו שיש לחוש שיפצלו המים על ידיו:

(שו) להפשיר מלח אפילו בכלי שני בשיל ולראבי״ה ור״ת ור״י פסקו דאפילו בכלי ראשון לא בשיל והיה אומר הר״ר לן דממלח שלנו שמתקנין אותו ע״י בישול אין לחוש והמחמיר כר״י ת״ב:

(שז) אסור לטבול כלי מטומאתו וכלי ניטל אפילו שלא לצורך דבר הניטל:

(שיא) מותר לעשות מחיצה בשבת לצניעות כגון מחיצה שעושין בשבת דרשה בין אנשים לנשים וכן מותר לעשות מחיצה להגן על אדם חי ועל האוכלין אבל לא להגן על המת וכן מחיצה שעושין בפני הספרים בחדר שישן בו צריך לעשותה מע״ש ולהוסיף בה טפח ולמחר פוסקת מהר״ם:

(שיב) להר״ר אביגדור הא דצריך ככר או תינוק למת דוקא במת ערום אבל למת בכסותו מטלטלין אותו אגב כסותו וכתב ראבי״ה דאם חוששין שמא יתקשו אבריו ולא יוכל לפושטו ויהיה בזיון למת למותר להניח עליו ככר או תינוק ודוחק על הככר עד שיפשטו אבריו:

(שיג) הורה הרא״ם על מת שבא בספינה בשבת והיה מוטל בבזיון בפני העובד כוכבים שמותר לקרובים להוציא מן הספינה ולהביאו ע״י עובדי כוכבים לבית מפני כבודו והר״ר ברוך ממגנצא חולק עליו:

(שיד) מעשה באחד שאלה לומר לעובד כוכבים שילך חוץ לתחום בשבת אחר קרובי המת שיבואו לקבורתו ואמר מהר״ם שעשה המורה אבל חולה דתקיף ליה עלמא ואומר שילכו אחר קרוביו הא ודאי שרי שמא תטרף דעתו עליו וכן קוצין תכריכין בשבת שמא תטרף דעתו עליו וכן כתב רבינו שמחה:

(שטו) כל כלי לצורך גופו ולצורך מקומו ניטל בשבת ואפילו מכל הגדול וה״ה לנר שהדליקו בו באותו שבת אבל למנורות ומעות ובה״ג שאין עליהן תורת כלי ולא תורת אוכלין מתירין מכולהו ואפילו לצורך גופן או מקומן לא. ראבי״ה:

(שטז) כל בעלי חיים מוקצין הן כגרוגרות ולמוקצין ורבינו שמעון פי׳ דוקא נולדו בו ביום ואינו עיקר:

(שיז) כלי שנותנין תחת הנר לקבל נצוצות לא יתן לתוכו מים דודאי הוי כבוי אבל מים שנותנין בכלי שלא לכוונת כבוי כגון אלו לנותות שקורין לנפי״ש שנותנין בהן מים להגביה השמן מותר:

(שיח) בקיץ בעת שהזבובים מצויין אסור לסגור תיבתו בשבת אם לא יניח ריוח גדול שיוכלו לצאת דאי לאו הכי הם נצודים ואי פסיק רישיה:

במה טומנין

(שכ) הא דנוהגין להטמין על הקרקע חמה שעושין עליה אש כל היום אע״פ שמוסיף הבל מגפת ועצים י״ל דאינו אסור להטמין בדבר המוסיף הבל אלא בתידי דמטלטל אבל דבר שהוא אש מחמת ד״ה לא גזרו לפי ש ולך ומתקצר ודמן דלאסור היינו משום דאית ביה אש ושייך למגזר שמא יחתה:

(שכא) אסור להניח גחלים בוערות תחת הקדרה אע״פ שאין כביב הדפנות ומיהו אם מלא גחלים בוערות למחר פתח הקדרה או כביב לה בשוגג לא נאסר התבשיל בכך סמ״ג:

(שכב) מותר לסתור מהיתת פי התנור שסתמו מע״ש דאינו מתכוין לעשות פתח ושרי למברי הביתא בכורסית בשבת משום דמכוין להוציא יין ולא לעשות הפתח:

(שכג) כשהמוקצה על הכותל נוטל היותר והמוקצה נופל על ידו אבל ליגע במוקצה ולהסירו לא:

(שכד) עצים שמייחדן לישיבה מע״ש בעי קישור ואבנים בעי מיתום לריב״א ולר״ם ולר״י ולראבי״ה:

(שכה) מותר לרחוץ ידיו במורסן או בעפר כירה בשבת מגובלים מע״ש או יקחם בידו ויבסים ויספוך המים על ידו דגיבול על ידי שינוי הוי שרי:

(שכו) צריך להזהר כשים בשילוחות בלעיפה שלא ישאו במחטה שניטל הולה [illegible] מיהו אם ניטל מע״ש לעם כך שפיר דמי:

(שכח) אסור לחוף כלי כסף במלח בשבת לפי שהמלח נמחה כשחופף בחזקה אבל בחול שהוא דק דק מותר ובנתר מותר בכלי עץ וכסף ואע״פ שלפעמים גורר את הכסף הוי דבר שאין מתכוין:

(שכט) יש ליזהר מלאכול בשבת במקום עשבים לפי שאי אפשר שלא יפול שם מים ויסקה לזרעים אבל להטמין ע״ג זרעים או לשפוך שם יין שפיר דמי שהם טורפים הזרעים:

(של) אסור לרחוץ ידיו משלג וגלגלי״א בשבת לפי שממחה אותה בידים והוי נולד וכן אסור לגים פסטידא בחורף אבל הוא לפי שהשמנונית הקרוש נעשה לגלול והוא בעין לבהו ואינו מסערב עם שום דבר ואסור אבל אותה חתיכות גלגלי״א שמצניעין בקרקע בחורף ובימות הקיץ נותנין אותו בכוס לצננו נראה למותר ואפי׳ שנימוח קמא קמא בטיל בהיתר ורבינו יחיאל מפריס היה מתיר לתת הפסטידא אצל האור בשבת ומכל מקום טוב ליזהר שיהא רחוק כדי שלא תהא היד סולדת בו:

(שלא) כתב ראבי״ה מותר לשבר הברד כדי ליקח המים המונחים תחתיו:

במה בהמה

(שלג) נעירותא ימירתא אסירה וגמרא דבר לצאת הסוס בפרומביא והיחידים נזהרים אבל הסוס אסור לצאת בעניהם בפרומביא ובאפסר וכ״פ הר״ר פולת וכתב ראבי״ה דאם עשקיו רעים למותר לצאת בעניהם יחד והכל לפי הענין:

(שלד) פרה אסורה לצאת בחבל לר״ח והעגלים יוצאין וכשיוצא הסוס לר״ח ותופס האפסר או הרכבן בידו צריך שלא יהא החבל יוצא מתחת ידו טפח וצריך שיגביה מן הקרקע טפח החבל שבין ראש הבהמה לידו ואסור לצאת הסוס בחורף עליו לה״ר וחמור במרדעת מותר אם קשורה לו מע״ש ואסור להסיר התורף מעל הסוס והמרדעת מעל החמור ואפי׳ בחצר ומותר לתת מרדעת לכתחלה על החמור בחצר מפני הקור שלא יצטנן ועל הסוס ספק אי שרי אי לא ואסור להעמיד הסוס במים כדי לצננו:

(שלה) אין הבהמה יוצאת בזוג שבצוארה אפי׳ הוא פקוק אבל בחצר שרי בזמן שפקוק ואינו משמיע קול וכן הדין בתרנגול לענין זוג ואין הסוס יוצא בכולם שבצוארו ולא ברצועות שברגליו ולא מלנגולין שקושר להם לקבל פסיעותיהן ולא העול והפלה בגימון וכן חמור או הסוס:

(שלו) אסור להוליך ב׳ בהמות קשורים יחד בשבת ואם אינם קשורים שרי לאחוז אפסריהם יחד:

(שלח) סכין לאדם בשמן אבל בחלב ובשמן אסור מפני שנמחה והוה ליה נולד ואסור ומפרכסין לאדם סייע להסיר מעליו גלדי המכה או צואה משום צער ואפי׳ משום תענוג:

(שמ) בהמה שאחזה דם אם ספק הוא שאם לא יקיזו לה לה שמות מותר לומר לעובד כוכבים להקיזה לראבי״ה:

במה אשה

(שמג) לא תצא אשה בחוטין שכרוכות סביב שערות ראשה אבל אם החוטין [illegible] וקלועים בתוך השערות קלועים מותר לצאת בהן בשבת:

(שמד) אסור למהול הקליעה בשבת ובגודלת חייבת משום בונה ומותר ר״י דלא אסרו חכמים לאשה לצאת אלא בדברים דקים כי הנך שמוזכיר במשנה אבל דברים שהם עיקר מלבוש ליכא למגזר:

(שמו) עיר של זהב לרש״י הוא נוסק״א ולר״ת הוא חשוק שמשימין סביב הראש כההיא דעטרות של כלות ואסור לצאת בין בשבת דלמא משתלפא ומחויא ואם הוא תחת הצניף מותר:

(שמז) שני חגורות לפי׳ א׳ מרש״י אסור ולפי׳ שני מותרין ולר״י כשחגור אחד על החלוק וחגור אחד על קופה מותר וכ״ש דמותר ללבוש ב׳ מרבלים בשבת ול״ביא יואל ב׳ חגורות אסורי ואסור להוציא דרך כה״ל ב׳ מקטורין זה על גבי זה לצורך חבירו:

(שמח) מותר לצאת בשבת בקמיע תלוי בצוארו בשביל חולי או שחולה פן יחלה אע״פ שאין בו סכנה ודוקא שנכתב אחד אדם מומחה בקמיע או שהקמיע מומחה אפי׳ לא נתנו לו מומחה אבל בע״א לא ובירושלמי כאמן אדם לומר קמיע זה לפחתי בו שלשה בני אדם או ג׳ פעמים:

(שמט) אומר רבינו אם דאיש יוצא בטבעת שיש עליו חותם דאין דרכו להראותו אבל לא האשה:

(שנ) אומר מהר״ם דאינו מועיל לקבוע ברזל ושאר מיני מתכות בדלת חגולה לגוי ולחוק בו צורת מפתח ולהוליך בשבת עמו לסגור ולפתוח ואפי׳ שים טובעין היתר לא נודע מאין הורגלו:

(שנא) מנקי״א תלויה בחוט על מתי או בצוארו ואין כונה בה מפתחי חלוקה אינו תכשיט אלא משוי שאינו אלא להראות עושר בצוארו ואם מונחת בה חלוקה או תקועה בבלשלת הוי תכשיט:

(שנב) לא תצא אשה בנוששת וסרביטין ובלאספיגי״ו ובכות [illegible] הקף אבל יוצא בנזמי האזן ולא תצא בטבעת שיש עליה חותם ולא יצא האיש בסנדל ומסומר וקבקב ומגפיים ואם יצא פטור ובהלה וביעה וכייף חייב ולא יצא במנעל א׳ בזמן שאין ברגלו מכה דמתנו עליו ולא נעלם לייה ואתי לאהוויי או נמי מחזי ליה עלמא שנושא האחר תחת בגדיו:

(שנג) מותר לצאת לקשור לכובות סביב הכתף שוקים שלא פן יפלו למטה אע״פ שאין קשורות בהן ואותן המחברין מפוזין שים להם כבלי ברזל ברגליהן ר״י מתיר לצאת בהן לר״ת דכיון שהן בשביל שלא יברחו תקועין הן היטב וליכא למיחש דמשתלף ולמתוי ולמפסיק ולהווי:

(שנד) האשה יוצאת במוך שהתקינה שלא יפול דם נדתה על בשרה אבל שלא יפול הדם על בגדיה שלא יטנפו אסור ויוצאה במוך שבכבלה אם קשורין ומכעל שלנו מותר לצאת בו במוך או בתבן שהוא דהוק ולא נפיל ואפי׳ בשבת מותר ליתנו בתוך המנעל לכתחלה:

(שנה) פסק רבינו תם דכל מכתיצין שלו בחצר וכרמלית דלדידן לית לן רשות הרבים כרמלית היא בחצר ואלולי כי כל מה שאלבו דילמא אתי לנלופי ולאתויי ארבע אמות ברה״ר לדידן לית לן רה״ר שרי ואין למחות בנשים היוצאות בעטכות שלאיסמעו לנו והנח להן:

(שנו) איש או אשה שריחה רע יוצאה לרה״ר בפלפל ובה״ג ואשה טולפת על השן בשבת ובלבד שיתן בו מאתמול ועל החגוז בתחלה אבל לא על המטבע וזה כך וערף מערב שבת על המטבע מותר ומותר ללבוש ב׳ מרבלים בשבת מפני הלנה:

(שנז) יש להתיר לקטע ללכת בשבת במקומות שנשנו ונסמך בהן אבל זקנים שהולכים במקומות מחמה ניצוע אסור לצאת בשבת להרוליו כגיה והלוך הוא דעבידי:

כלל גדול

(שסא) יזהר אדם שלא לאסוף פירות ולקבצם יחד ויזהר אדם מב׳ מיני פירות שנתערבו וכ״ש פסולת שנתערב עם אוכל שלא יברור אלא דרך אכילתו יקחם ויאכלם:

(שסב) אין עיבוד באוכלין הילכך אותן עלמ״ש של הפיקים מותר להתליקם ואין בזן משום ממחק והמחמיר ת״ב:

(שסג) פר״ת דג׳ מיני ברירות הן ביד לאלתר מותר לכתחלה בקנון לאלתר פטור אבל אסור בנפה חייב חטאת אבל לגבו ביום אפילו ביד חייב חטאת:

(שסד) להרא״ש כל דבר שאדם מחתך ומקפיד על מדתו נקראת מלאכת מחתכת:

(שסה) לר״י מותר לפרר לחם אחרי שכותן ככר דלא מצינו טוחן אחר טוחן:

(שסו) לרא״ש סו״ם דחייב הייגו הולש ולא אבל למר מכבש ובעל מכום שדרכן כגיזה אינו חייב משום גוזז:

(שסח) בני אדם הרגילין לתפור בתי זרועותיהם בתוך או בסמיטה וכשפושט עצמו מתירה ומרחיבה וכשלובש מהדק התפירה אסור בשבת לעשות כן אבל אם כל הנקב מיקף תפירה שמלל הנקב נראה שמותר:

(שסט) מותר לתינוקות לאכול בשבת וי״א אותם העוגות שכותבים עליו האותיות והתיבות מהר״ם:

המוציא יין

(שע) שיעור שנתנו חכמים לעולה היינו לענין חיוב חטאת מיהו פחות מכשיעור נמי אסור:

(שעא) אשה מניקה כשמשקה החלב בבדים לא תקל לה ביד בשבת דאין הדבר מותר אלא ביניקת התינוק בלבד ור״ח דוקא בכלי אסור דהוי מפרק ותולדה דדש אבל בקרקע מותר לחלוב:

פרק המצניע

(שעג) ליוין שפירשו לרש״י כלפי לאה אצבע קרוי למעלה וכלפי דד קרוי למטה ור״ח פי׳ איפכא ומספק יש לאסור בכל ענין:

פרק הזורק

(שעד) ספינות שאין קשורות אע״פ שמוקפות מחיצה אין מטלטלין מזו לזו ואם הספינות גבוהות מן המים י׳ טפחים שרי:

(שעה) אין שוקת שקורין סקוושו״ל שמשופכין מים ברה״ר והשופכין מקלחין לרשות הרבים אם אינו קמור פי׳ מכוסה ארבע אמות ברה״ר אסור ואפי׳ לדידן דלית לן רה״ר אלא כרמלית אסור לכיון שהוא בשיל אתי לאחלופי ברה״ר מהר״ם:

(שעו) בית הכנסת העומד בקול החומה והלולה נופלת בתוך התפילה המקפת העיר שאין יחיצה מבית סאתים שלא הוקף לדירה אם בית הכנסת למעלה מי׳ טפחים [illegible] כרב דימי דשרי להחליף רשויות הכא שרי או״ג ליכא מחיצה עד הקרקע ואי הלכה כזעירי דפליג ארב דימי אם בית הכנסת עשוי כך שהלולה נופלת על לדי הכותל אע״פ שאת״ש מתגבלת ונופלת בכרמלית למטה מותר ואפילו אינה נופלת על לדי הכותל אלא שקף אחד או קנה אחד פחות מג׳ כנגד פי הנקב בתוך ג׳ והלולה נופלת עליו ומשם נופלת למטה שרי אבל ע״י מחיצה תלויה אין להתיר כגון שים מחיצה י׳ סביב פי הנקב בין למעלה בין למטה דהא מחיצה תלויה אינה מתרת אלא במים מהר״ם. ולר״י נכון ליזהר אם לא נעשה להם מחיצה לפס מים ושפכם מן המחיצה לפחות טפח במים:

(שעז) ואותן בתי כסאות שיש בחפירה בקרקע של ב׳ שותפין היה נראה דאסור והר״ר יעקב מקינון מתיר:

פרק הבונה

(שעח) הא דאסור לנשים בשחיקת אגוזים דלמא אתי לאשווי גומות פירוש דילמא אשווי גומות במתכוין כגון שיפכתו שאת שבת מחמת עדרבן דאי בלא מתכוין שרי כר״ש לר״י:

שמנה שרצים

(שעט) לרא״ש אין בנין בכלים ואין סתירה בכלים ואי אבל המפסק של תיבה יסבור אותה לכתחלה:

(שפ) מותר לערב מי מלח מועטים ולערב מים ומלח ולספוך על נתחי עוף צלוי וכ״ש שמותר לתת מלח ושמן קודם על העוף ואח״כ ישפוך מים:

(שפא) אסור לתת אפר מקלה במכתו בשבת כיון שמשכש שלרפואה: הוא טוען שם ואם הוא כנת נפשא שרי ומותר לסוך ראשו שאין דלא מוכח דלרפואה עביד כיון שגלוי בכך בחול נראה כמסיך כדכתב:

(שפב) מותר לצום במקטיל״י משום ריח הפה ולגבי שמתה מותר לאכול שרפים מתוקים ולגמוע ביצה חיה בשבת כדי להנעים הקול הואיל ואין בו רפואה:

(שפג) אדם שחש בראשו או בעיניו מותר לחוש בו בשבת ומותר לעשות רפואה בשבת ע״י מדלה שקורין פיונ״ה למדידה זו שריא:

אלו קשרים

(שפו) אסור לקשור ב׳ ראשי החבטים בראשה בתוך המכנסיים בשבת כי אם בעניבה וטוב לעשות בראש החבטים כמו שעושין לחגורות כגון נוקבא של ברזל או נחשת לר״ש. והרא״ש מתיר. ולר״ת פירש ג׳ מיני קשרים יש. יש קשר שמתקיים בקיומה א׳ כגון קשר של גמלים או קשר שבראש החוט כשנועל לתפור וחייב ויש קשר שאינו חייב אלא״כ [illegible] ב׳ קשרים זה ע״ג זה כגון חבל דלי שנפסק [illegible] אבל עניבה מותר ובלבד שלא יעשה קשר למטה מן העניבה אלא יעשה עניבות זו ע״ג זו. והחבטים של מכנסים שרגילין לקשר ב׳ ראשיה ברצועה א׳ אם מתקיים הקשר שבוע או שבועים עד שיחליף אסור מדרבנן:

(שפז) כשנשמטו רצועות מנעל ובמנעל נועל ומחזיר ובלבד שלא יקשור. ולרשב״ם הא דלרצועה של עליה אם נשמטה שמותר להחזירה למקום בלא קשר. וכתב דדוקא בשיש נקב מתוקן להכנסת הרצועה בלא דוחק דאז שרי:

(שפח) טליתים שאין צריך בתלונו בו ביום אחרי לאתו מבית הכנסת [illegible] חדשים [illegible] ישנים אסור לקפלן אפי׳ באדם אחד [illegible] בפלד קפלו הראשון אבל שלא כמלבר קפלו הראשון שרי. ואסור לנשים לקפל ליעוותיקן בשבת:

(שפט) אסור ליכנס במים בשבת אם בגדיו טוגנים במים פן ישכחם ואם הולך לקבל פני רבו מותר ואשה שיש טנוף בבגדיה מקנחת בשמטום ואינה נותנת עליהם מים בשבת. ואי ליכא טינוף לא יתן מים פן יסחוט ובסמ״ג הורה ר״מ לנשים שהתינוקות לכלכו בגדיהן שמותרות ליטול ידיהן ולקנח במקום הלכלוך כדי שתוכל להתפלל:

(שצ) מנהג טוב כשאדם רוחץ ידיו בשבת שיזהר מלינע המים לנער בנת קודם קנות [illegible] או בבגד ואולי אין חשש כי אין דרך לגוין בכך. ואין ליתן אלא במים ולא ביין ושאר משקין:

(שצא) מותר לקשור חבורו לדלי למלאות מן הבור מים ולחזור ולהתיר לחבור בו מתניו אבל חבל של עולם אסור שהוא קשר של קיימא ואם נפסק החבל באמצע אסור לקשור ב׳ ראשי ביחד אלא עונבן:

(שצב) חבל שתלוי בראש נסמך מותר לקשור ראש האחר בשנים או איפכא שאני יתירנו בו ביום אבל לקשור שלא יתירנו בו ביום אסור:

פרק כל כתבי

(שצג) הלכה מדליקה בין בשבת מלבד בכרה [illegible] וכיבוי אסור ובירושלמי כיבוי מותר לכתבי הקדש אבל משום ממון אסור. והאידנא נהגו הכל לכבות ואין סמך לזה אלא שאומרים שחוששין שמא יטרפו בזן התינוקות שלא יוכלו לברוח או שהעובדי כוכבים יכבוהו עליהם על שמניחים הדליקה לדעת ויש סכנת נפשות:

(שצד) מצילין כתבי הקדש מפני הדליקה אפילו למבוי מפולש ואוכל שם מזון כל מה שירצה. ולאחר חבירו מציל כל מידי דצריך לו לאותו יום. ובגדים מציל לחצר שאינו מעורבת ולדידן דלית לן רה״ר נראה דאין לחוש כל כך להציל לחצר אחר:

(שצה) מצילין תיק הספר עם הספר אע״פ שיש בתוכה מעות וכן מותר לגוב מזוזה או שאר כתבי הקדש או תפילין בתוך ארנקי מלא מעות מע״ש ובשבת אם יש דליקה יציל המעות אגב התפילין. ולא מבעי לפת שבת בארנקי להציל המעות דהעבע בהל אגב המעות ובירושלמי משמע דדבקית מלא מעות טמון עליו ככר ומציל. ובתלמוד דידן לא משמע כן ושמא בדליקה התירו טפי:

(שצו) בימי התלמוד שדברים שבע״פ לא ניתנו ליכתב לא היו מצילין אותן מן הדליקה אבל לדידן דניתן ליכתב כל מילי מצילין כולם מן הדליקה לר״ש. וכן כל הספרים אפילו לא נכתבו בדיו כיון שיש בזן אזכרות מצילין אותם אבל מגילה דלית בה אזכרה מפני שנתמלאת ליכתב בזמי פרס ומדי אי לא נכתבה בדיו והזונן אין מצילין אותה מן הדליקה:

(שצח) מה שיעים בשחרים בשבת יותר משאר ימי החול הוא דבתמיד של חול כתיב בבקר ובשל שבת כתיב ביום:

(שצט) פסק ראבי״ה ור״ת דגרס כנרי מותר וקיכוב כנרי אסור ורבינו יואל כתב דלא שרינן גרם כנרי לכתחלה אלא במקום היזק:

(ת) נר שבי״ג הבעלה מכבה אותו ר״ש דמיירי שאין שמן בנר דאי יש שמן בנר בשבת הזמן הוא מכבה ונר שאחרי הדלת שאסור לפתות ולנעול כנגדו אומר בסמ״ג בשם ר״י דמיירי במדרבם שאין בו שמן בכדי שגביל להניח נרות של חנוכה בלנם ולא מיירי בכבוי דנוח. ולר״י מיירי בכבוי דנוח. ולמיימ׳ אם מכבה כשפתת וגורל לעשות פחם שרי. ולמהר״ם מותר ליגע במנורה שלפני ארון הקדש ובכנוב [illegible] ולקחת [illegible] עליו ובלבד שלא יהא מכבה אע״פ שאז מזמים מוקצה דהא מוקצה עצמו אינו אסור ליגע אלא בטלטול. ומותר לסגור החלון בשבת שלא יכבה הנר מפני הרוח:

(תא) כשהעובד כוכבים בא לכבות נר או מדליק יש בני אדם אוסרין למחות בו ואומר לו אל תכבה ולאו בזה שתפיות דאין לא אומרים לו כבה ר״ת אין צריך לומר לו כבה ולא תכבה:

(תב) כל המזיקין שאין בהן סכנה אם היו רצין אחריו מותר להורגן ופי׳ ר״ם דה״ה פרעוש וכיוצא בהן והיא כהיכי כגון קליי דממעטי מלעוד פרעוש אפילו מעל בשרם:

(תג) עובד כוכבים שהדליק הנר לעצמו או עשה כבש מותר לישראל ליהנות ממנו ואע״ג דפילום העובדין ומחקין אסורין הכם הוא דקל מחיקתן ופליטתן ואיכא למגזר דאי שרים למכליסא אתי לבשל ולמחוק ולא מדכר ולפי זה עובד כוכבים שבשל בשר לעצמו או מידי אחריני מותר לישראל לאכול ממנו. ובסיפרו אחר דאמר דפלי פירות ומתקין שאין מידי דמיכל א״כ כל מידי דמיכל אסור ואם אפה עובד כוכבים מבשל או פת לעצמו אסור לישראל לאכול ממנו. וכן פסק ר״ת הכאפה בשבת לדומה לבוזש דהא פת נמי לא חזי לכוס:

(תד) מלאכה דאפשר לישראל גופיה לעשות כגון מים [illegible] לצורך שתייה דאפשר לו לצוים [illegible] הנהר ולשתות שרי אפילו עשאו העובד כוכבים באיסור לצורך ישראל. ואם הביא העובד כוכבים מים מן הנהר מותר להשקות לבהמתו דאפשר לישראל להוליך שם בהמתו. ולוקט עשבים העובד כוכבים בשבת לאכול לישראל המם מיירי דקאי בתרי עברי נהרא דאי אפשר להוליך שם בהמתו לר״ם. ורבינו אליעזר מפרש מיירי וריב״א אוסר וכתב בסמ״ג דאפילו לדברי המתיר אם בא בשביל ישראל הוי שאינו מתיר מותר לישראל אתי המחמיר מידי דאוזו אפירות שבאו מחוץ לתחום בשביל זו שמותרים לאחר:

(תה) מעמיד אדם בהמתו ע״ג עשבים בשבת אע״פ שהן מחוברין כגון במרעה ואינו עובר משום למען ינוח שורך:

(תו) ליקט עובד כוכבים עשבים בשבת ומאכיל לבהמת ישראל אע״ג דאמר לו אל תאכיל ובלבד שלא יעריס לעשות בשביל ישראל ואומר שעשה לעצמו. ונר הדליק במסיבה שרוב ישראל אם אסור אפילו לא אמר שעושה בשביל ישראל מפני שגשו נהנה מן האיסור:

(תז) כגון מלאכה שעשה העובד כוכבים לעצמו כגון אפה ולקט פירות או צד חיה ועוף ודגים אין צריך להמתין בכדי שיעשו ואם בא בשביל ישראל אפילו בא מתוך התחום צריך לאסור במ״ש בכדי שיעשו ואין ספק גילה טולה לחזנון:

(תח) מלאכה הנעשית בשביל ישראל ועובד כוכבים אסור במ״ש בכדי שיעשו אבל אין מחייבין אותו לאסור מביאו כגון בהדלקה הנר שנדלקה בשביל ישראל ועובד כוכבים. סמ״ג:

(תיח) יש לאסור להשכיר מרחץ לעובד כוכבים שקל כשהמרחץ ביד ישראל דנקרא על שמו אבל כשהמרחץ בשום אחר בשכר עליו ומכירין בו שמושכר הוא לו מהם אין לחוש לר"ת. והתיר ר"ת קיבולת שמכובל נכרים רק לעליו בשות בית של ישראל ובונה אף בשבת דעובד כוכבים קבלנותיה קא עביד ואפ"ה לא רצה לעשות מעשה בעצמו:

יכל הכלים

(תיג) כל כלי שמלאכתו להיתר אפילו מחמה לצל או שלא יגנב שרי. ומלאכתו לאיסור לצורך גופו ומקומו מותר שלא יגנב אסור. מחם מקצה רותח למלמלה ניטל בה את הקדרה ואע"ג דהויא כלי מלאכה שאיסור לגופו ואם ניטל חור שלא או מוקצה אסור כמלמלה כאן. והא נמי מותרת כד משוי לה מנא:

(תיג) הלכה כרבי שמעון דשרי כל מיני מוקצה בר מבר שהדליק בו באותה שבת ומפר הנר. ויחד על מחיצתה ומכין דעתיה ובכיה לאנשביי:

(תיד) אסור לכבד הבית בשבת לר"י. ור"ג ור"ת שרו. ור"ח ורמב"ם ורבינו יואל ור"י וריב"א פסקו דאסור לכבד הבית בין בשבת בין ביום טוב. אבל לשפוך מים על הארץ להרביץ העפר שרי:

(תטו) לר"י לא שייך איסור אלא מן הנר. ולר"ת שייך נמי מן הנר כל היכא דמתחילה מהיה להתיר אבל מתחילה העשויה לכניסות בעלמא מותר לעשות:

(תטז) הלכה דדבר הניטל בעינן שיהא מורח כלי עליו. ולומר אנכים שומעין, בהם אמר רב"י ישם שמותר לטלטלן כי"ש שמא להיות בע"ש בלי שום תיקון. ומיהו בשבת כשמבילין התמין אין לטלטלן כיון שבלא טלטולה כבר ניס ר"י והגולה להשתמש באבן או בנקעת בשבת לבנות בהם הלא או להכות בהן הכרזא צריך שישעה שום מעשה על פקון מבע"י ואם לאו אסור. כבינו כגון:

פרק מפנין

(תיז) רופא אומר צריך והחולה אומר אינו צריך שומעין לרופא ומחללין עליו השבת חולה אומר צריך ורופא אומר אין צריך שומעין לחולה רופא אחד אומר אין צריך וב' אומרים צריך שומעין לשנים וכן לענין הולכין אחר רוב דעות:

רבי אליעזר דמילה

(תיט) לרכי מילה אין מחללין עליהן שבת אבל לאחר שמילה חולה הוא ומחללין עליו השבת אפי' במלאכה שאפשר לעשותה מע"ש:

(תכ) בן ח' הרי הוא כאבן ואסור לטלטלו בכל שבת עד שיכנו לו חקפיו אבל האם שוחה עליו ומניקתו מפני הסכנה מן החלב שבדדיה שמצערין לה וכה"ג. כיצד ידעינן בבכור כגון כלו בתולה שנסתא ומת בעלה ...

הגהות מרדכי שבת

מי שהוציאוהו

אין צדין

משילין

ביצה שנולדה

פרק המביא

משילין

כתובות אע"פ

גיטין הזורק

הגהות קדושין

כיסוי הדם

אלו מציאות

ע"ז פ"ק

הלכות עירובין

ערובין פ"ק

בכל מערבין

מי שהוציאוהו

פרק הדר

מקום שנהגו

ביצה פרק שני

עושין פסין

עירובין פרק בכל מערבין

מי שהוציאוהו

כיצד מעברין

פרק הדר

פרק חלון

כיצד משתתפין

הגהות כל גגות

הלכות ר"ח והלל

ברכות פרק שני

מי שמתו

במה מדליקין

ר"ה פרק ראוהו ב"ד

לולב הגזול

מגילה פ"ק

הקורא עומד

הגהות מו"ק

הלכות תענית ודברים שנהגו בהן איסור

ברכות פ' שני

שבת פ"ק

הגהות שבת

בכל מערבין

מקום שנהגו

תענית פ"ק

פרק נוטל

פרק חבית

פרק מי שהחשיך

סימני דינים הנמצאים במרדכי

אהלמי אגמיר כשוהי על מעי אלא מיד יפרוש מלאכול. ורא"ה פי' עלון זה לר"ל בפני עלמו אסור דמתוך כך פניו לאונות וכלאין הלב
(תרכב) מתענין לשעה רש"י פי' כגון שלא אכל ... שעות אך לא לשם תענית וממש שעה ולא המענה לשם תענית. וי"מ כגון שקבל עליו להת... עד הבקר או עד חצות וי"מ בענין אחר:
(תרכג) כל תענית שלא קבל עליו מבע"י לאו ... תענית ויכול לאכול אפילו קבלו עליו משחש... ונראה לר"י דאם התענה מתפלל עננו והר"ר מ... אומר דאין מתפלל עננו. והר"ף אומר דבגי במ... ולא בעי הולאה בפה:
(תרכד) קבלת תענית הוי במנחה וכ"ש אם קבל ... המנחה ופי' ר"ת קבלה היאך כגון שאומר בשענים יחיד למחר יהי רלון שתקבל תעניתי ... ורוללה בשומע תפלה. ובשאלתות אומר שמתפלל ... בתפלת המנחה שלפני התענית ולישנא דגמרא ... כר"ת. ונהגו העם לברך מי שברך למקבל תע... בה"ב שמתענין אחר הרגלים והו אין לריכין ... דדי בהזית הודעה:
(תרכה) כל תענית שלא שקעה עליו חמה כו'. ... כגון עשרה בטבת וי"ז בתמוז ותבילין וה"... שקבל עליו להתענות יום שלם. אבל י' ימי תש... אין רגילות לקבלם בתפלה וכן תענית חלום אין ... שתשקע עליהם חמה וכן מעידין על רא"בן שלא ... מתענה בי' ימי תשובה עד שקיעת החמה אלא א... לאחר מבהכ"נ מיד היה אוכל ואפ"ה היה מתפלל עננו

ברכות פרק אין עומדין

(קא) עטרות שאסרו דוקא לכלות והתנים אבל ... נשי וגברי לא ופי' כלולי כיפה שנותנים למ... מן הראש:

תענית פ"ק

(תרכו) יש אומרים דאם סילק דעתו מלאכול א... לאכול עוד וה"ה לשתות אבל ישן ולא סילק ד... אוכל ובירושלמי משמע דתלוי בתנאי. וי"א ...

[illegible]

הלכות תשעה באב

[illegible]

ביצה פרק שני

[illegible]

ר"ה פ"ק

[illegible]

יומא פרק יום הכפורים

[illegible]

שבת פרק מפנין

[illegible]

הגהות מועד קטן

[illegible]

מועד קטן ואלו מגלחין

[illegible]

הלכות יום טוב

שבת כלל גדול

[illegible]

כל כתבי

[illegible]

ר"א דתולין

[illegible]

חבית

[illegible]

הגהות שבת

[illegible]

בכל מערבין

[illegible]

מי שהוציאוהו

[illegible]

ביצה פרק קמא

[illegible]

יום טוב

[illegible]

אין צדין

[illegible]

דמאי

[illegible]

משילין

[illegible]

מ"ק פ"ק

[illegible]

מי שהפך

[illegible]

אלו מגלחין

[illegible]

ע"ז פרק השוכר

[illegible]

הלכות פסח ועומר

ברכות פ' כיצד מברכין

[illegible]

שבת פ"ק

[illegible]

פסחים פ"ק

[illegible]

[illegible]

פרק כל שעה

[illegible]

אלו עוברין

[illegible]

מקום שנהגו

[illegible]

ביצה שנולדה

[illegible]

מגילה הקורא את המגילה

[illegible]

פסחים כל שעה

[illegible]

דגהות ערבי פסחים

[illegible]

ע"ז פ"ק

[illegible]

אין מעמידין

[illegible]

הלכות ראש השנה

מי שמתו

[illegible]

תענית פ"ק

[illegible]

ר"ה פ"ק

[illegible]

ר"ה פרק ראוהו ב"ד

[illegible]

הלכות סוכה ולולב

ברכות פרק קמא

[illegible]

ביצה פרק שני

[illegible]

ר"ה פ"ק

[illegible]

לולב הגזול

[illegible]

יומא פרק יום הכפורים

[illegible]

ר"ה

[illegible]

סוכה לולב הגזול

[illegible]

פרק לולב וערבה

[illegible]

הלכות יום הכפורים

מי שמתו

[illegible]

שבת פ"ק

[illegible]

פרק במה מדליקין

[illegible]

הלכות תשעה באב

פרק מפנין

[illegible]

יומא פרק יום הכפורים

[illegible]

ראוהו ב"ד

[illegible]

פ"ק דפסחים

[illegible]

סוכה פ"ק

[illegible]

פרק הישן

[illegible]

לולב וערבה

[illegible]

עירובין פרק הדר

[illegible]

הלכות חנוכה

במה מדליקין

[illegible]

(רכו) לא נתן בנר אלא שמן כשיעור מה שמוסיל עושה לו מדורה בפני עצמו נתן בו יותר משיעור וכבה יכול להשתמש ממנו :

(רכז) לרש"י גבס רעתיו ברכת הרואה נר חנוכה אינו אלא למי שלא הדליק בביתו עדיין ושאין דעתו להדליק בעצמו כגון אכסנאי ולר"י אינו נראה אלא בכל ענין מברך :

(רסח) נר חנוכה שלא הדליק בלילה אינו מדליק ביום וביון דנכתה גם לא ידליק בשאר לילות ומוב להדליק בכותל של מהכת בשמן זית ולמטה מי' ולמעלה מג' וכשמדליק מתחיל לצד שמאלו ופונה לצד ימין והשאר בשמן בליל ראשון מוסיף עליו בליל ב' וכן כולם ובלילה האחרונה שורף כל הנשאר לבזו מהר"ם :

(רסט) נר חנוכה אסור להשתמש בלא לאורה ולאו דוקא הכלאם משום דבזויי אלא ה"ה שאר הדברים לאכול ולקרות ולעשות מלאכה הילכך נהגו לעשות השמש גדול שאם בא להשתמש שישתמש בנר של חול :

(ער) יש יותר הדור להדליק בלילה הראשון א' ולהוסיף בכל לילה ממה שיעשה נר לכל אחד ואחד ואפילו יוסיף מכאן ואילך לילה ראשון מברך שלש ברכות מכאן ואילך שתים דהם בכל יומא איתא :

(רעא) מדליקין מנר של מצוה לנר של מצוה על ידי קינבא והתוספות פירשו נהגו להחמיר שלא להדליק מנר לנר :

אלו מגלחין

(תתקט) אומר רבינו גרשום מי שאירע לו אבל בחנוכה נוהג אבילות בחנוכה :

הלכות מגילה ופורים

מי שמתו

(עה) במגילה אפי' שהה כדי לגמור את כולה אינו חוזר לראש :

מגילה פ"ק

(תשעד) תניא בתוספתא ובה"ג היוצאין בשיירה והמפרשין בספינה קורין בי"ד שלא אמרו להקדים אלא לכפרים ויש מרבוותא דאמרי דמי שאין בידו מגילה מוטב שיקדימו ויקראו ממה שלא יקראו כלל והכי איתא בירושלמי דכל החדש כשר למגילה אבל לסעודה אין עושין אותה אלא או בי"ד או בט"ו :

(תשעה) מה שלא נהגו לקרות המגילה יום י"ד ויום ט"ו מספק בזמן הזה כדעבדי בי"ט משום די"ד הוי זמנו וט"ו איכא משום ולא יעבור ודוקא באיסור מלאכה עבדינן תרי יומי אבל אנן בקיאינן בקביעא דירחא ולכך בקריאת מגילה לא נהוג :

(תשעו) י"ג לא צריך קרא זמן קהלה לכל היא פירש ר"ת שכל העם מתאספין לגוס אסמר שהוא בי"ג ולא מצינו לגוס אסמר בתלמודא כי אם בכאן ומה שאנו מקדימין לגוס אסמר ליום ה' כשחל בע"ש משום כבוד סעודת שבת ומה שאין מאחרין אותו ליום א' כמו ע"ב משום דע"ב פורענות הוא :

(תשעז) נהגו העם ליתן ג' מחציות לפורים כנגד ג' פעמים מחצית השקל הכתוב בפ' כי תשא ושוגרים עתותיו בשביל העובר דכתיב כל העובר על הפקודים ובמקום שאין מנין מעכב המעות פורים שלו ונותנו למקום שיתפנו(?) :

(תשעח) נשים חייבות במקרא מגילה פרש"י שיכולות להוציא האנשים ולאו נראה לה"ג ואבי"ה ואומר אבי"ה דנשים מברכות על משמע מגילה אפילו אי קרו לעצמן וספק לראבי"ה אי קטן מצי לאפוקי נשים י"ח :

(תשפא) חייב אדם לקרות המגילה בלילה ולשנותה ביום פרשב"ם דאין צריך לברך זמן ביום כיון שבירך בלילה ור"ת אומר דמברך אף ביום ור"ת היה רגיל לומר זמן ביום בלחש בתוך כך שהיו הקהל עונין אמן לאפוקי מידי כל רבוותא :

(תשפב) ר"ת ור"ח פסקו דמגילה בעשרה יחיד קורא אותה כרב ורבי עמרם פסק כרב אסי וכן כתב ר"ג דיחיד הקורא אותה לא יברך לא לפניה ולא לאחריה דיחיד אינו מחוייב :

(תשפג) איתא במסכת סופרים דעל רות קהלת שיר השירים מברך ע"מ מגילה ואם היתה כתובה בין הכתובים מברך על מקרא כתובים :

(תשפד) אין בין אדר הראשון לאדר שני אלא מקרא מגילה אבל להספד ותענית זה וזה שוין אומר הר"ם דוקא קודם שבטלה מגלת תענית אבל לאחר שבטלה מגלת תענית מותר בהספד ותענית ועוד אומר דקבלה בידו דהא דאמרו אסור בהספד ותענית דוקא בקראו המגילה ונתעברה השנה :

(תשפה) אומר ר"ג דאבלות נוהג בט"ו וחנוכה ופורים ומלאתי דלאחר שהתפללו נבים האבל בליל פורים ילך לבה"כ לשמוע מקרא מגילה וה"ה דחייב לשלוח מנות דאבל חייב בכל מצות האמורות בתורה :

(תשפו) סעודת פורים שאכלה בלילה לא יצא ופירש ראבי"ה שצריך לנהוג כליל שבת ויומו ואינו נראה :

(תשפז) מגבת פורים לפורים ואין עני רשאי לקנות מהן רצועה לסנדלו אלא אם כן התנה במעמד אנשי העיר :

(תשפח) עביד יומא לפוריא כיום שניתנה בו תורה דהא מר בריה דרבינא לא הוה יתיב בתעניתא :

(תשצ) שירה א' אריח ע"ג אריח פרש"י ז"ל אריח זה הכתב לבינה זהו החלק שהוא גדול כפלים מן הכתב ור"ת פי' השיטה ארוכה קרויה לבינה והקצר אריח ובשירה דאזינו פר"ת שהיא לבינה ע"ג לבינה ואם לא כתבה אריח ע"ג אריח מעכב ובירושלמי וצריך איש גריס דפא ואם בכוסה :

הקורא את המגילה

(תשצג) אם מקצת המגילה עשויה כתקון חכמים קרויה ספר וכשרה ואין כאן איסור משום שבכתב אי אתה רשאי לאומרה על פה :

(תשצד) מגילה נכתבה שלא מן הכתב בלא שעתקה ממש ומיהו צריך שרטוט בין שורה לשורה ואע"ג דבכל תקון אותיותיה לכל מילי היה כס"ת ממש רק שהתלמוד דימה אותה לאגרת ונראה דגם במגילה צריכה שיור החסר שלא תקרע ומיהו במגילה תפרה בג' תופרי גידים משולשים כשרה מתא"ב בס"ת ופי' משולשים רבים הם :

(תתא) הקורא את המגילה הכתובה בין הכתובים לא יצא והני מילי בצבור אבל ביחיד יצא ובלבד שנכת הא דיוצא ביחיד בכתובה בין הכתובים דוקא בימיהם שהיתה עשויה בגליון אבל לדידן לא והקורא את המגילה פושטה כאיגרת וכשגומרה כורך כולה ומברך ואין קורין אותה עד הנץ החמה דכתיב בה ביום :

פרק בני העיר

(תתב) יש אומרים שאין אומר הלל הרב את ריבנו ומקלסין לצדיקים ברוך מרדכי ברוכה אסתר ואמר המן וארורים בניו ואח' בונה זכור לטוב :

מועד קטן ואלו מגלחין

(תתקט) אומר רבינו גרשום מי שאירע לו אבל ביום פורים נוהג אבילות בפורים :

הלכות מילה

במה מדליקין

(רלב) בן הנולד בשבת סמוך לחשכה והיה נראה יום אך היו נראים איזה כוכבים קטנים יש לסמוך על הכוכבים קטנים לעשותו לילה למול למחר כיון דלמחר אינו לא שבת ולא י"ט לר"ע :

רבי אליעזר דמילה

(תיט) לרכי מילה אין מחללין עליהן את השבת :

(תכ) כל הנולד בן שמנה ודאי אין מחללין עליו את השבת ואיזה זה כגון כלה שנשאת בתולה שנשאת ומת בעלה בתוך שבוע או אלמנה כלה שמשה ונתעברה והלך בעלה בדרך רחוקה ושוב לא שמשה וילדה לח' :

(תכא) מצות חביבות היא שלאחר הברכה יגלה ערות הקטן ואם לנו מוקפו ובה"ג מוטב שיגלה מיד וכן נהגו העם שמברך אבי הבן אחר המילה וכל זמן שטרוד המוהל בפריעה מקרי עובר לעשייתן ראבי"ה :

(תכב) ושהחיינו לא מברך משום צערא דינוקא דשהחיינו לא שייך אלא בדבר שמחה לר"ת ונראה דלא מברך שהחיינו אלא מאן דקעביד מצוה המוטלת עליו הלכך המל אחרים אינו מברך שהחיינו אבל המל את בנו מברך שהחיינו ומהר"ם היה שמח בשעת המילה שנאמר ויעמוד כל העם בברית :

(תכג) הלאפסי ספק לקטן הנולד מהול צריך להטיף ממנו דם ברית וגר שנתגייר כשהוא מהול אין צריך להטיף ממנו דם ברית ובה"ג כתב להסך :

הגהות מרדכי שבת

(תסח) כשאין האב בעיר רגילין ב"ד להעמיד שליח וגדול שבהם מברך להכניסו ומילה שלא בזמנה כגון שנולד בין השמשות ויוצא דופן ואנדרוגינוס ומי שיש לו ב' ערלות ונולד כשהוא מהול שאנו מסופקים אם צריך להטיף ממנו דם ברית כל אלו אין דוחין לא שבת ולא י"ט וקטן חולה אין מלין אותו עד שיבריא וכן אם הוא אדום או ירוק עד שיהא כשאר תינוקות והאשה כשרה למול לסמ"ג ולאלפסי דוקא היכא דליכא איש דידע לממהליה ובעובד כוכבים מילה פסולה מיהו אם העובד כוכבים מל כבר אין צריך לחזור ולמול ולחתוך מעט כי אם להטיף ממנו דם ברית סמ"ג וסמ"ק דאשה איכא מלה :

(תסט) היכא שראו ב' כוכבים בינוניים יש לסמוך עליהם שהוא לילה ואפילו יהיה למחר שבת כל מילה שאינה דוחה שבת אינה דוחה י"ט ראשון. וכ' י"ט של ר"ה אינו דוחה לא ראשון ולא שני ומחלוקת סמ"ג ור"י וסמ"ק ולאלפסי בדין מכשירי מילה שדוחין שבת :

(תע) אם נולד בע"ש אחר תפלת ערבית ועדיין הוא יום שלא נראו הכוכבים מלין אותו בע"ש ואין מחללין עליו את השבת אע"פ שעשאוהו לילה בתפלתו נולד ביום ד' בין השמשות ור"ה חל יום ה' ויום ו' נימול ליום ראשון שהוא ספק י"ט שלו ותאומים שנולדו אע"פ כי אם ברכה אחת ואפילו יש ב' מוהלין הראשון יברך על המילה והשני אחר קדם ב"מ מלין בין יוצר למוסף אחר קריאת התורה כשמזכירין נשמות ולאחר המילה אומר אשרי ואם יודע במקום שצריך לצאת מבהכ"נ אין מלין עד אחר הכנסת ס"ת וחוזרין ואומר קדיש מהר"ם :

(תעא) נהגו להכניס הערלה מן הכפלים ואסור לעשות כן בי"ט שני ומה שנהגו להכניס אינו הונה אלא מפני המדרש שאומר למעביר הקב"ה הערלה מקטנים שמתו בלא ברית ונותנה על פושעי ישראל :

(תעב) אומר מהר"ם מי שנדר להכניסו ליום בכל בריתו או למול בנו צריך לקיים לו וא"ג דאין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם מ"מ הואיל ומנהג הוא שעושין בניהן זה לזה ומקיימין גם כאן צריך לקיים ודמיא לסימפונות דקניא ורבי יחיאל אומר דאם הוא מתנה בעולה מעונה אינו כלום דהוי דבר שלא בא לעולם ולא דמי לסימפונות :

עירובין בכל מערבין

(תלג) ברית מילה שאירעה ביום צום מותר לברך על הכוס ולא בו לתינוק :

פרק הדר

(תקיג) מותר להביא ע"י עובד כוכבים החמין לצורך מילה :

יבמות החולץ

(מג) גר שנתגייר כשהוא מהול מטיפין ממנו דם ברית ואם נחתך כל הגיד אין מילתו מעכבת :

חולין כסוי הדם

(תלכה) מעשה באחד שנתן בנו למול ובא אחד והקדימו ומל והזמין אותו הראשון לדין על שלקח ברכתו והשיב ר"ת דאין לחייבו כיון דהכא הסכון לא עבדינן שליחותייהו ואפי' תפס מפקינן אבל אין לפוטרו מטעם שיתן לו תרנגולת לשחוט :

(תלכז) שאלו לרבינו שמחה ב' תאומים למילה ביום א' אם די בברכה א' לאב ולמוהל ובברכה אחרונה והשיב דאפילו שני מוהלים א' יברך על המילה והאב להכניסו והמוהל השני יברך אחר קדש ידיד מבטן ויעלה לשניהם ואע"ג דליכא התינוק האחר בבה"כ כשמלו הראשון מכל מקום כיון דדעתו על זה בשני רק שלא יסיח דעתו ביניהם ונראה דה"ה שני תינוקות לשני בני אדם מידי דהוה אשחיטה וכיסוי והאריך :

(תלכח) שאלו לרבינו שמחה אם מוהל יכול להתחיל למול בשבת אי איכא למיחש שמא יקלקל ונמצא מחלל שבת והשיב דלא יתחיל למול :

גיטין כל הגט

(תסד) מי שנתן בנו למול ובעל ברית אסור לחזור בו ואם חזר חזרתו חזרה :

הלכות כלאים וערלה וחדש

ברכות מי שמתו

(עה) קיימא לן הלכה כרבי יאשיה בכלאים :

שבת במה בהמה

(שלו) היו חבלים שקשורין בהן הבהמות אחת למר ואחת פשתן אסור לכורכן סביב ידו ולקושרם משום דנהנה בכלאים הבלים ואם הבהמות אחד חמור ואחד סוס אסור לכרוך החבלים סביב ידו משום מנהג כלאי בהמה ואפילו החבלים שוים :

(שמא) אדם מותר עם כל המינים לחרוש ולמשוך אבל ב' מינים אחרים שאסורים יחד אסור לאדם למשוך ולחרוש עמהם וא"כ אסור ליהודי ההולך לצוד [illegible] להוליך הכלב בידו לרבינו אפרים ורבינו יואל חולק :

(שמב) לרש"י כריכה וקשירה היינו ב' תכיפות ור"ת פי' דקשר דאורייתא אינו אלא ב' קשרים זה על גב זה :

במה אשה

(שמה) אותם פריפורש"י או מפורפלא"י אם יש בתוכן כלאי בגדים של צמר ונתחב המחט בכן ובפשתן של פשתן ויש בהן ב' תכיפות אפי' היה החוט של משי הפורין בהעלאתן עליו ולהלבישן תחתיו משום כלאים ואם אין בתוכן רק גיזי צמר מותרין בין בהעלאה בין בהלבשה דאין חוט התפירה מחברו לבגד בתפירה רק שהוא מקרב ומחבק שני הבגדים החיצונים יחד לר"י :

הגהות שבת

(תס) אומר ר"ת דלכל שהוא שוע טווי ונוז לאסור מדאורייתא אין חילוק בין רך לקשה לענין העלאה דבכל ענין אסור מדאורייתא ובכלאים דרבנן שאינן טוין אלא שוע בלבד יש חילוק בין רך לקשה לקשין לא גזרו רבנן אפי' בלבישה כיון דלית ביה איסור כלאים כ"א מדרבנן ובגדי כהונה שהיו מחזירין להעלין ותחתיהן מותרין אפי' מדאורייתא :

פסחים פרק כל שעה

(תקכה) צמר רחלים וצמר גמלים שטרפן זה בזה אם רוב גמלים מותר להביא פשתן לשם אע"פ שהאיסור מכלאים הוי במשהו כיון דמקודם בטל ברוב גמלים אינו חוזר וניעור אח"כ הפשתן לאסור במשהו :

ביצה פרק קמא

(תרמד) ויתן כיון שמשמש מתחמם בו אסור לעשותו כלאים ודוקא מתעטף בו בגלוין אסור לעשותו כלאים אבל לפרוש בגד כלאים נגד פתחו אע"פ שמגין מפני הקור ומגלא שבגולם תוס אפילו הכי שרי וכן התיר ראבי"ה לפרוש בגד כלאים על הגגות שרוחצין בו ובכבותו כיון דאינו כי אם מעמיד תוס בעלמא לא שייך כלאים בכה"ג ומכרא הוא דבדרך לבישה אסקיה קרא ונסיל אבי"ה כובעים שאנו מכסים בהם ראשנו בהעלאה לפי שאין דרך חימום נבך אבל כל דבר שדרכו ללבוש גוזרו בלבישה קטין דרבנן וכפר לפנת [illegible] :

ר"ה פ"ק

(תפד) נראה מן התלמוד דנוטע מבריך ומרכיב חייב בערלה בח"ל משמע מבריך ומרכיב פטור מערלה ואפילו כרבי אליעזר בן יעקב והכי הלכתא כרבי אליעזר ב"י דקב ונקי :

מגילה פרק בני העיר

(תתכג) כתוב בא"ז דצריך ליזהר שלא יהיו מטפחות של ספר תורה ושל שאר ספרים עשויין לפי שפעמים מתחם בה ידיו שעושה בביג ימי הקור :

קדושין פרק האומר

(תקב) דין כלאי זרעים והמבריך והמרכיב וספק ערלה ובאיזה מקום נוהגין :

פ"ק

(תקה) מה שאין אנו נזהרין עתה מחדש לפי שרוב התבואות נשרשות קודם הפסח ואור המזרח של ע"ג בניסן מתירין אבל אם ידוע שלא נשרשה אסורה עד פסח הבא ופסקו התוס' הלכה למעשה דח"ל ליזהר בחו"ל לא מכלאי הכרם ולא מכלאי זרעים אלא מחיפה ושזרה והרכבן במפולת יד :

חולין אותו ואת בנו

(תלכא) ספק בספר המצות להאסור לקשור שני פרדים ביחד אלא א"כ שוות מתב ואם דמספקא לן בתלמודא אי חוששין לזרע האב אי לא :

ע"ז פרק השוכר

(תתכא) הכלאים נוהגין בזמן הזה ואפילו בח"ל וכן ערלה וכלאי הכרם ואיסור חדש לר"י ור"ת :

הלכות חלה ותרומה

ברכות פ' כיצד מברכין

(קכא) ולימוזי"ש הוא וכמה פעמים מחלקין שאין נותנין שיעור חלה בקדירה אי יש להסתפק אי חייבין בחלה ומוב להפריש בלא ברכה :

פסחים אלו עוברין

(תקלח) שיעור חלה הוא מ"ג ביצים וחומש ביצה :

(תקלט) כל מצרף לחלה והוא הדין עבלא שיש לה לבזבזין גבוהין מן הלחם ובולט אחד מהן לפטור הכל ור"ת כתב וליכוף על לא מהני אלא להחמיר וסמ"ג ואבי"ה פוסקים דמהני בין לחיוב בין לפטור :

מקום שנהגו

(תריא) עושין עיסה אחר הפסח ומחמיצין בשאור של עובדי כוכבים ומברכין על החלה לרבינו שמשון וה"מ בכל השנה נוהגין ליקח שאור מן העיסה קודם הפרשה דאי לאחר הפרשה הוי שאור פטור וכשמחמיץ בו עיסה אחרת פטור מחמשת רבעים לפי חשבון השאור היפה העיסה פטורה והיה מברך ברכה לבטלה ולכך אפילו כשרוצין ליתן ביותר מה' רבעים נהגו להחמיץ כשאור של היוב :

פרק כל הבשר

(תרפט) כתוב בבה"ג עיסה של בעלים ויש בין בני בן שיעור חלה חייבת בחלה וצריך לבה"ג המפריש חלה ליטול רשות מן התלמידים ובפ' נס אחת שילשוהו די וא"ל ליטול רשות בכל פעם ומהני להרשות אפי' הוא עדיין קמח וה"ה אשה שיכולה לומר לחברתה קחי לי קמח ועשי לי עוגה והפרישי חלה אבל צריך להפריש מן הבצק ולא מן הקמח :

הגהות חולין

(תשמט) כהן קטן שלא ראה קרי או גדול שטבל לקרויו מותרין לאכול חלה ואם נתערבה חלה בחולין בח"ל דינו כדין חלת הארץ לענין ביטול ועש"ב דיני חלה :

יבמות אלמנה לכהן גדול

(סה) הא דכהן השוכר פרה מישראל אע"פ שמזונותיה עליו לא יאכילנה תרומה אפי' שהתרומה מותר בהנאה לישראל אור"ת דטעם הוא דהנאה של כילוי אסור אבל ישראל יכול להאכיל לפרה שלכהן כיון דקנין כסף לכהן היא ורבינו יקר מילן דהטעם דאסור הוא מפני שבהמה מתפטמת מן התרומה ונמצא ישראל אוכל תרומה ואם כן לדידיה יהיה אסור לאכול עופות ובהמות המתפטמות מן [illegible] :

(כו) מדליקין בשמן תרומה במבואות האפלים ועל גב החולה במקום שגם הכהן משתמש שם ושרי לישראל דכל לאחד נר למאה כהן שהיה מיסב בתוך ביתו של ישראל הרי מדליק הנר בשמן שלו אע"פ שעמד הכהן משם והלך לו אינו חייב לכבותו עד שיכבה מאליו :

הלכות אישות

משילין

(תרלז) אין מקדשין בי"ט ראשון אפי' אין לו אשה ובנים וי"א דוקא יש לו אשה ובנים וי"א דבכל ענין אסור וכן משמע בירושלמי :

(תרלח) הכונס אלמנה צריך לכונסה מעי"ש מבעו"י פן יבא לקנות קנין בשבת ופוסק מהר"ם שצריך לבא עליה מבעו"י וע"כ נהגו ליחד אחר ברכת חתנים כי אלמנה אין לה חופה ונמצא שאין קנויה לו למעשה ידיה אלא בביאה ע"כ ביאה ראשונה אסורה בשבת :

סוכה פרק הישן

(תשמז) אין שמחה אלא בחופה מכאן כתב בא"ז שאם יצאו חתן וכלה מהחופה והלכו לאכול שלא במקום חופה שאין מברכין שהשמחה במעונו ולא ברכת חתנים וכן הורה ריב"א שלא לברך ועיקר ישיבת החתן והכלה קרוי חופה ולא מקום העשוי לאקראי בעלמא :

מ"ק פ"ק

(תתמג) אין מערבין שמחה בשמחה להכי מזהרין בני אדם שלא לעשות ב' חופות משני אחיות או אחין וביוצא בהן ביחד והגאונים היו נזהרין אפילו בנכרים לעשות ב' חופות ביום אחד מפני האיבה שהאחת הגונה מחברתה :

מ"ק ואלו מגלחין

(תתנ) אר"ת למי שאין לו בנים מותר לישא אשה ולכנוס תוך ל' ומיהו תוך ז' אסור והתיר לבעלה שמת אחיה סמוך לחופה לכונסה תוך ל' עיין בהג' אבילות :

הגהות מ"ק

(תתקלו) עברו עליו ר"ה וי"ה וסוכות ומיתת אשתו לא מקרו ב' רגלים אפי' בשעת האונס ובעינן פסח שבועות וסוכות :

יבמות הבא על יבמתו

(מו) כילד אמרו חכמים שישא את בניו סמוך לפירקן כי עדיין הן קטנים ולא תבוא לביצלת זנות :

(מז) הנושא בת אחותו מצוה פר"ת דוקא בת אחותו משום דרוב בנים דומין לאחי האם ונמצא שהיא בן גילו וע"י כן יעמדו [illegible] :

(מח) נשא אשה ושהה עמה י' שנים יוציא ויתן כתובה מכאן הוכיח ר"י דכל הני דקתני פ' המדיר שהיו כופין אותו להוציא דכולן נותנין כתובה לבד ממוכה שחין כדכתב רבינו גרשון המכנס אם היא פושעת אין לה כתובה דלאו"כ תעברים ותנשא לא' מהן כדי ליטול כתובה :

(מט) בירושלמי יש לגס שנויות מדרבנן היו כופין להוציא בשוטין דבדברים לא יוסר עבד וכל הני דרבנן אי אמרה הויא בהדיה שבקינן ליה בר ממוכה שחין בלא סהדי ושהתה י' שנים אפילו בסהדי אלא יוציא ויתן כתובה :

(נ) י"א דהאי דינא דשהה עמה י' שנים אינו נוהג בח"ל דתלינן בישיבת הארץ וי"א דנוהג גם בחו"ל ובל הוא דאמר דאין ישיבת חו"ל עולה מן המנין אנו סומכין שאין אנו מגרשין נשותינו כששהינו אצלן י' שנים ואפילו בה"י חייב ליתן כתובה ותנאי כתובה :

(נא) נשאת לשנים ולא ילדה לשלישי לא תנשא ואפילו דבתרי זימני הוי חזקה אינו מפסיד כתובתה עד ג' זימני דאע"ג דלגבי איסורא החזקה הוי בב' זימני לגבי ממון אין החזקה עד ג' זימני ותימה לר"י מאי שנא איסורא ממונא :

(נב) נשאת לשלישי ולא היו לה בנים הנך קמאי אינן יכולין להנות מינה הכתובה וכן אם היו לה בנים מן השלישי אינו מוציא מיד השלישי :

(נג) שהתה עמו י' שנים ולו בנים ולה אין בנים לא כייפינן ליה להוציא וכן כתב בה"ג והיכא דאית ליה בנים מאשה אחרת ואית לה בנים ואמרה שהיתי בהדיה י' שנים בעינא דאיכוב לאחר להוויין לי בנים תלא בלא כתובה מ"ט דלא מפקדא אפריה ורביה :

(נד) י"א דדברים שבינו לבינה היא נאמנת וי"א שאינה נאמנת :

(נה) הלכה דנושא אדם כמה נשים מיהו בזמן הזה יש

[מרדכי חולין]

חרם של ר"ג שלא ישא אדם שתי נשים הלכך יתן כתובה :

(נו) כתב מהר"ם אע"ג דמשמע דבבלא מחמת טענה היו כופין אותו מ"מ בעקול דאינו תקנה אבל המדיר אשתו מתשמיש לא היו כופין ליה להוציא אלא מקרי עברייני ומוסיפין לה על כתובתה ומיהו כמלכין בה ואי אמרה לא בעינא לא כתובה ולא תוספת היו כופין ליה להוציא ולא בשוטי אלא במילי :

יבמות אלמנה לכ"ג

(סג) כתב רב האי הבעל בנכסי אשתו הכתובים בכתובה או אם הכניסו לו שום משלה אם רצה הבעל למכור לא ימכור ואם מכר מכירתו קיימת דהא לא ניתנה כתובה לגבות מחיים ודוקא במטלטלין ולא בקרקעות . ובקרקעות כתב ריב"א בשם רב האי דהמכר בטל מיד ורש"י פי' כרב האי דבמטלטלין המכר קיים ור"י פי' דגם במטלטלי המכר בטל מיד ומוציאה מיד הלקוחות :

(סד) מכרו שניהם לפרנסה פירש ר"ג או זה או זה מוציאין מיד הלקוחות וכן פרש"י דאם מכר הבעל האשה מוציאה ואם מכרה האשה הבעל מוציא וכן פי' ר"י דאפילו מכר הבעל הוא עצמו מוציא :

יבמות פרק החולץ

(ל) מומר לעבודת כוכבים שקדש קדושיו קדושין וצריכה הימנו גט :

הגהות יבמות

(לו) פסק ר"ת דעובד כוכבים שקדש בזמן הזה אין חוששין לקדושיו ואפי' בזוכתא דקביעי אבל מומר לעבודת כוכבים חוששין לקדושיו :

(ק) אדם שרואה באשתו דבר מכוער משביעה בנקיטת חפץ שלא זינתה תחתיו ואח"כ תגבה כתובתה אבל אינו יכול להשביעה על ידי גלגול :

(קו) הלכה רווחת היתה שבחרם תקנות הקהל בענין השידוך א"כ רק שיפשרו זה את זה בעדים כשרים מרצון נפשם ואח"כ אפילו המשדך הרחיק נדוד א"כ להתיר חרם הקהלות כי אם ל' בני אדם מג' ארצות להתיר החרם שלא מרצונו :

(קיב) נשאל לר"ג על איש ואשה שעמדו יחד ה' שנים ולא היו לה בנים גם לא ראתה האשה דם אלא לפרקים ולא וסת קבוע ופעמים שסבורה שהיא מעוברת מפני פיכוק הדמים ואינה מעוברת והאיש אומר הנה גבורת אנשים לי למה אינך מתעברת והאשה אומרת אמת הדבר וגם אני הייתי סבורה כן ואפשר שמזלך גרם והשיב ר"ג דהאיש ישהה עמה עד י' שנים ואם לא תלד יוציא ויתן כתובה ואין להפסיד כתובתה משום דאינה רואה דם קבוע ואחר שישהה עמה י' שנים אם לא ילדה לגרש כפינן ליה משום ביטול פריה ורביה :

כתובות פ"ק

(קכט) אין כונסין בלילה דאין רגילות לעשות נישואין בלילה . והאידנא דב"ד קביעין בכל יום אשה נשאת גם ביום שני ומשום תקנת עניים נהגו לעשות נישואין ביום שני :

(קל) כי לא כתיבה עדיין כתובה מועיל אתפסה מטלטלי כשיעור כתובה ומכאן סמך ריב"א לומר בשטר כתובה דאיה בעלמא הוא ואי אתכיסא כתובתה איגה אבורה לו כיון דאיכא עדי קנין מיהו אין לסמוך על זה אלא בשעת הדחק :

(קלא) אומר הר"ר אפרים דמנהג הוא דארוס וארוסתו השוהין בבית אחד מברכין עליהן שבעה ברכות פן יתיחדו ומן הדין היה לברך ברכת אירוסין בשעת אירוסין אלא נהגו בשעת נישואין משום דמסיים בה והתיל לנו הנשואות וכהאית דרב כהנא דמסדר להו תכמא . ובאירוסין ובשדוכין אינו מברך שהשמחה במעונו . ואינו מברך בקדש אשה ומברכין ברכת נשואין על כוס אחד וברכת אירוסין על כוס אחד ולכך מברכין על כל א' בפ"ה ולאחריו על הגפן ויש נוהגים להפסיק ביניהן בקריאת הכתובה . פי' ברכת אירוסין :

(קלב) אומר רבינו יחיאל שאסור לאדם להתיחד עם ארוסתו בלא ברכה :

(קלג) בשביל פנים חדשות אמרינן שבעה ברכות עיין בהלכות ברכות :

(קלה) כתב ר"י אין לחלק בטענת פתח פתוח בין לאחר בין לזמן מרובה אלא כמו שמפורש ביבמות פרק ב"ש דתניא טענת בתולים כל שלשים יום :

(קלו) האלפסי פסק כרב נחמן דכתובה דרבנן ור"ת פסק דכתובה דאורייתא ושל אלמנה דוקא דרבנן ור"מ דאי כתובה דאורייתא אין אדם נאמן עכשיו להפסיד את אשתו כתובתה לא בטענת פ"פ ולא בטענת דמים :

נערה שנתפתתה

(קנב) משמע דאלמנה מן האירוסין יש לה כתובה אע"ג דלא כתב לה וכן עשה ר"ג מעשה באלמנה שתפסה משום מחיים ופסק דיתן לה כתובתה ובזמן הזה שאין דרך לכתוב לא גבית בלא כתב לה :

(קנד) כתב לה פירות וכסות וכלים ה"ה דלא כתב דהן הן דברים הנקנים באמירה ורש"י ז"ל פי' כתב לה מן האירוסין ורבו החלוקים :

(קנה) ובחזרת הנדוני' רבו התקנות ותקנות רבינו תם והקהלות בענין הנדוניא :

(קנז) נשאל אם אלמנה חייבת בקבורת בעלה היכא שלא הניח לה כדי כתובתה והשיב דאינה חייבת בקבורתו ולא מצינו בשום מקום שתתחייב האשה בקבורת בעלה אפי' הניח לה כל כתובתה :

(קס) הכותב כל נכסיו לבניו אשתו נזונת מהם כתבו התוספות דוקא נתן לבניו אבל נתן לאיניש אחרינא מתנה כמכר היא ומפקעת מזונותיו ומזונות אשתו ממנו :

(קסא) מה שתקנו שכתובה אשה נגבית ממטלטלין דוקא מירושה או ממתנת ש"מ אבל הנותן במתנת בריא אין כתובה נגבית ממנו וכן כתבו רוב גדולי הדור שמתנת בריא מפקעת שעבוד גמור כמכר . ורשב"ם כתב דאפילו מתנת ש"מ מפקעת השעבוד ור"י ב"ר ברוך פסק דאפילו מתנת בריא לא מפקעת שעבוד כתובה ונגבית ממנו והר"ם פסק דהנותן מתנה לבנו וליורשו במתנת בריא לא הוי מתנה להפקיע כתובה דהוי כמו ירושה והנותן מתנה הוא אינו ניזון ממנה ואשתו ניזונת :

(קסב) כתובת בנין דכרין כתב בעיטור זה ימים רבים נתבטלה כתובת בנין דכרין מישיבתינו . וי"א דלא בטלה אלא ממטלטלי :

(קסג) כמה גדולים נחלקו בפרנסה דהיינו נדוניא י"מ דלא תקנו הגאונים שתהא הפרנסה נגבית ממטלטלי אלא דוקא ממקרקעי והתוס' פסקו דאף פרנסה ממטלטלים דרגילין להניח בנותיהן ממטלטלי וחשוב במקרקעי :

(קסד) תקנו מזונות תחת מעשה ידיה ופרקונה תחת פירותיה . פירש ר"י אע"פ שיכולה אשה שתאמר איני נזונת ואיני עושה אינה יכולה לומר איני נפדית ואיני נותנת פירות אלא פודין אותה ונותן פירות בע"כ :

(קסה) האשה שהלך בעלה למדה"י ואשתו תובעת מזונות ב"ד יורדין לנכסיו וזנין ומפרנסין אשתו אבל לא בניו ובנותיו פירש ר"י דאם התחלה היא מגדלה גם הבנים גם עתה יתפרנסו דניחא ליה ויש חולקין :

(קסו) ארוסה בעיא היא אם יש לה מזונות או לאו ובסמ"ג כתב דניזונת ויש חולקין וגם במאכלת וכו' ע"ע . ואשה שמכרה בנכסי מלוג בחיי הבעל הבעל מוציא מיד הלקוחות בלא דמים ואם הדמים בעין מחזירין ללקוחות :

(קסז) נביתי ולא בבקתי פסק בספר המקצועות שאם לא הניח היורשין נומר לאלמנה לך לגו המקום לבי לבית אביך ונזון אותך שם . וכ"ש בירושלמי :

(קסח) מכרה כתובתה או משכנה אומר ר"י דאם לא מכרה או משכנה אלא מקצתה לא איבדה מזונות . בירושלמי הא דאמר דתובעת כתובתה בב"ד איבדה מזונותיה דוקא מן השוקי הא מאונס פי' אם לא נתן לה בהרווחה מזונותיה לא איבדה מזונותיה ותובעת כתובתה :

הגהות יבמות

(קיז) אור"י דאשה דבעיא בדיקה אם יש עדים שהיו לה בנים א"צ לשאל אחר הסימנים אפילו היא ילדה דאין בנים בלא סימנין ואפילו לא הביאה אין לחוש דלאו איילונית היא :

(קטו) בירושלמי איתור סימנין תלויין בעיבור החדש :

כתובות נערה שנתפתתה

(קסט) הלכה כהנהו גליל דאמרי כל ימי מיגר ארמלותי וכן פסק האלפסי והלכה כאלפסי במקום שלא נחלקו עליו התוספות והאידנא בכל מקום כמנהגו דבהדיא קי"ל בכתובות הכל כמנהג המדינה וכן בירושלמי :

(קע) אלמנה שמת חמיה קודם שמת בעלה פסק הר"ם שלא תגבה כתובתה מנכסי חמיה מחלק ירושת בעלה דכיון דחמיה הניח האלמנה וקי"ל כאנשי גליל הוו ליה כל נכסי חמיה דאוי לגבי בעלה והיכא נוטלה ברחוי ואפילו יש בבוחק יותר על כתובת חמותה :

(קעא) כתב מהר"ם אע"פ שהלכה כאנשי גליל הני הא שכותבין בכתובה כל ימי מיגר ארמלותך דאי לא כתבי לה הכי לא היו מחזיקים אותה בנכסים אלא יזו זנים כל ג' יום אבל הני הא דכותבים לה שמחזיקים אותה בכל הנכסים לשאת ולתת בהן :

(קעג) השיב מהר"ם שאם גירש אשתו בלא פשיעתה אין שמים בכתובתה אפי' בגדי שבת וכן משמע מלשון הרי"ף אבל אלמנה שמין מה שעליה :

אע"פ

(קעה) מעשה באחד שנדר מעות להשיא יתומה והשביע אותה לצורכה ומתה היתומה ותבעו יורשיה המעות ופטריה מטעם שלא כתב לה אלא על מנת לכונסה וי"א דחייב משום נדר :

(קעז) דברים שהתוספת דינו כעיקר כתובה ולמי אומר תוספת הוא ככתובה :

(קעח) כנס לחופה ולא נבעלה ופרסה נדה פסק ר"ת דספקא לה חיבת ביאה ולכך טוב להכניסה טהורה ור"י פי' דווקא אם לא הודיעו לחתן שהיא נדה אבל הודיעו לחתן שהיא נדה ואעפ"כ הוא כונסה לחופה ודאי היא קנויה לו מיד דעושה חופה כדי לבעול כשתהיה טהורה ולכן טוב שהודיע לחתן שהיא נדה :

(קעט) פוסקין על הקטנה להשיאה אומר רש"י דוקא בנה קדושין אבל בקדושי קטנות לא דאסור לקדש בתו קטנה :

(קפב) פסק ר"ג דהאידנא נשים שלנו דלאו אורחייהו למחון ולבשל אין כופין אותם ובפי' מצעת לו המטה רבו הפירושין :

(קפג) זמן העונות האמורות בתורה לאיש עם אשתו ואימתי נקראת מורדת ודין המורדת באורך :

(קפד) השיב הר"ר מהפיה מקיוון אם האיש שותק ומאבד ממונו בנהוק לא מצינו שתוכל אשתו למרוד בו לא מתשמיש ולא ממלאכה כיון שלא החליף להעבירה על דת לשמש באיסור ואם מרדה דנין לה כמורדת :

מציאת האשה

(קפו) מה טעם אמרו מציאת האשה לבעלה מן הירושלמי . והיכי מצי בעל להפר לאשתו שנדרה קונם שאני עושה דהא דברים שאינן בינו לבינה הן :

(קפז) רבו הדעות לפרש אימתי הוא שמספק מעות לאשתו ומה שיכול לומר לאחיך שיותי רוצה ניתן ולך אי אפשי ליתן :

(קפח) אין אדם רשאי למכור כלי אשתו אומר מהר"ם אפילו כלי שבת וכלי רגל :

(קפט) היאך נגבה עישור נכסים וכיצד שמין לפרנסה בהב וכיצד מוציאין לפרנסה ולמזון הבנות :

(קצ) יתומה שהשיאוה לדעת אחיה ואמה ופסקו לה בק' או בכ' יכולה היא מתגדלת למחות ולהוציא מידם מה שראוי ליתן לה ופרש"י דאפי' כשהלכה אין מחילתה מחילה ויכולה למחות כשתגדיל וכתב רבינו ברוך אפי' הגיעה לכלל פעוטות כשמחלה יכולה למחות :

פרק המדיר

(קצד) פלוגתא דר"י ור"ת ושאר גדולים מה הן אותם שכופין אותם להוציא בשוטים או במילי ודינן באורך :

(קצה) אע"ג דקונם מפקיע מידי שעבוד אלמוה רבנן לשעבוד אשה והר"י דלא אמרי' אלמוה לשיעבודיה אלא היכא שהמקדיש נהנה מהם שאין הדבר נאסר אלא למשועבד כגון שאינו אוסרת מעשה ידיה אלא לבעלה. אבל היכא שהדבר נאסר לכל העולם כולו שגם המקדיש אסור בו או מפקיע מידי שעבוד :

(קצו) העוברת על דת כתב מהר"ם שאם עוברת על חרם או שבועה עוברת על דת היא דהא"ל עוברת ואינו מקיימת ויכול לגרשה בלא הסכמת הקהלות ופשיטא דבכה"ג לא תיקן ר"ג לעכב על ידו שלא יעשה מצוה ועוברת על דת די לה בהתראה פעם אחת ואם עברה פעם שנית אפי' לא התרו בה בשעת מעשה תצא בלא כתובה ומעשה בא לפני מהר"ם בא' שהביא עדים שאשתו עברה חרם והיא גם היא הביאה עדים שהוא עבר חרם ופסק דאינו יכול להוציא כיון ששניהם הושוו בעון אבל אם היא עוברת על דת והוא עובר חרמות יכול להוציא בלא כתובה בע"כ דעבריין לדבר א' אינו עבריין לכל התורה כולה :

(קצח) מומין שבגלוי אינו יכול לטעון ודוקא במקום שהנשים הולכות מגולות פניהן אבל בערי שמערב ובשאר מקומות שהנשים מכוסות אף מומין שבגלוי יכול לטעון אם אין מרחץ בעיר :

(רא) אומר ראבי"ה אע"ג דנכפה לגבי אשה מום הוי אין ראייה להחשיבו גבי איש מום דדילמא גבי אשה דוקא :

(רב) אלו שכופין להוציא אר"י דיוציא ויתן כתובה אע"פ דמגרש לה בע"כ ויש חולקין :

(רג) יש אומרים דריח הפה דוקא באיש הוי מום ולא באשה והר"ם אומר דגם באשה הוי מום מכ"ש :

(רד) היכי נעביד לכוף היכא דלא היו כפינן בשוטים אומר הרי"ף בשם ר"ת שנוכל לקבל עלינו הגזירה שלא ליטא וליתן עמו עד שיגרש וכן עשה ר"ת מעשה באחד שלא היה מאותן שכופין להוציא וגזרו עד שנתן גט וסבל אותו גט וגם נתת לה גט אחר :

הגהות יבמות

(קנ) ראובן יצא מאשתו באדר ולא חזר אליה עד אדר משנה האחרת וילדה באדר והעיד עד א' שהוליכם בן ממזר לא הפסידה בשביל זה כתובתה דדילמא אישתהי י"ב חדש :

פרק המדיר

(רה) האומר איני זן ואיני מפרנס יוציא ויתן כתובה פר"י ור"ת דאין כופין להוציא אלא כשיוציא כופין לתת כתובה ואיתא בתוספת דאם אין לו לבעל לפרנסה אין כופין אותו למכור עצמו וללוות ולהתעסק בתגרות כדי לזון ולפרנס אשתו ולפרש"י אפי' יש לו אין כופין אלא מוסיף על כתובתה ג' טרפעקין ולר"ס יש לו כופין. וכתב ר"ת אם היה נראה לדיינים לקונסו לפנים משורת הדין פוק הדבר . ורבינו אליהו כתב דאדם מחוייב להשכיר עצמו ולעשות מלאכה כדי לזון והביא ראיה מהכתובה דכתיב בה ואנא אפלח . ואינו כ"ב ראיה דאפלח ר"ל אעבוד קרקעותי בחרישה וזריעה :

האשה שנפלו

(רז) מעשה ב[illegible] של רחל אחת שמעון שאלא מלוי שריון שהשאילה לו רחל עד שלא נשאת שהיה מנכסיה שלא כתבה לבעלה והשיב לוי שאין לו שריון ויש חזירו ואח"כ הודה שיש לו אבל הוא בידו מכח שמעון בעלה שחייב לו ג' זקוקין ורבו בזה הדעות י"א שאין כח ביד רחל לומר שיש לה נכסים שהכנסתה שלא לתת לשמעון בעלה עד שתביא ראיה ברורה בעדים ששמעון בעלה אמר בפניהם דין ודברים אין לי בנכסים אלו . וי"א דאין הדין כן :

(רט) המוציא הוצאות על נכסי אשתו שאלו מי שגבה נכסי מלוג של אשתו ודר בו שנה אם יגבה השבח או לא והשיב דישבע כמה הוציא ויטול ולא נימא מה שהוציא דל בו :

(רי) פירות נכסים בחזקתן ומיתוח [illegible] לרבי אימתי :

(ריא) היה נושא בחבירו מנה והניח שומרת יבם בזה רבו הדעות עש"ב :

פרק הכותב

(ריב) ראובן רוצה לקנות חפץ ונהג שמא ימלך למוכרו ותעכב אשתו עליו ובעטיה אותו אשתו וקבלה עליה שלא תעכב וכתבו השטר ושאלו למהר"ם אם תוכל האשה לעכב כיון שבשעת התנאי עדיין לא קנה החפץ וה"ל דבר שלא בא לעולם והשיב דלא מצי הדרא בה דכתי דאין אדם מקנה דשב"ל שפיר מסתלק מדשב"ל . כתב רב האי שאדם יכול להתנות עם אשתו קודם נישואין שלא יהיה לו רשות בנכסים ואם נשאת אחר כן ומכרה מכרה קיים אפי' בנכסי הכתובה וכ"ש בנכסי מלוג ואפי' אם תמות בחייו בעלה אין בעלה יכול להוציא מיד הלקוחות

[illegible]

מי שהיה נשוי

[illegible]

אלמנה ניזונית

[illegible]

פרק הנושא

[illegible]

שני דייני גזירות

[illegible]

הגהות כתובות

[illegible]

גיטין המביא גט

[illegible]

פרק השולח

[illegible]

פרק הניזקין

[illegible]

פרק המגרש

[illegible]

הגהות גיטין

[illegible]

קדושין פ"ק

[illegible]

האיש מקדש

[illegible]

פרק האומר

[illegible]

עשרה יוחסין

[illegible]

הגהות קדושין

[illegible]

ב"ק פ"ק

[illegible]

פרק החובל

[illegible]

בבא מציעא פרק המפקיד

[illegible]

פרק השואל

[illegible]

פרק המקבל

[illegible]

בבא בתרא חזקת הבתים

[illegible]

פרק הספינה

[illegible]

יש נוחלין

[illegible]

מי שמת

[illegible]

גט פשוט

[illegible]

הגהות ב"ב

[illegible]

זה בורר

[illegible]

אחד דיני ממונות

[illegible]

כל הנשבעין

[illegible]

הגהות שבועות

[illegible]

הלכות גירושין ומיאונין

יבמות פ"ק

[illegible]

רבן גמליאל

[illegible]

מצות חליצה

[illegible]

האשה רבה

האשה שלום

האשה בתרא

הגהות יבמות

כתובות האשה שנתארמלה

שני דייני גזירות

הגהות כתובות

גיטין פ"ק

פרק שני דגיטין

השולח

פרק התקבל

מי שאחזו

פרק הזורק

פרק המגרש

כל הגט

הלכות הגט

הגהות גיטין

קדושין פרק שני

פ"ב

הגהות קדושין

יבמות החולץ

הגהות יבמות

ב"ב גם שמשו

הלכות יבום וחליצה ונכסי שומרת יבם

יבמות פ"ק

פרק ב'

החולץ

מצות חליצה

האשה רבה

הגהות

האשה שלום

הגהות יבמות

הגהות כתובות

הזקן

הגהות גיטין

הלכות איסורי ריאה וגריש

מי שמתו

במה אשה

מקום שנהגו

יבמות פ"ק

פרק שני

החולץ

קידושין

גרית ואם מתוך כל הגיד אין מילתו מעכבת :

(מד) רצה אחר רבה מבא למקבלי גרים אומר ר"י כיון כשמביאין אותו בדכים להתגייר או שמקבלין אותו מיד אבל אם מתחילים להתגייר אין נו לקבלם :

הבא על יבמתו

(מו) אין זונה אלא גיורת ומשוחררת ושנבעלה בעילת זנות גיורת דאמר מכאן דפסולה לכהונה אפילו פירות: הבת ג' שנים ויום א' שנבעלה בעילת זנות פירש נקנסים בין זנות דחייבי כריתות בין זנות דחייבי לאוין, אבל בה"ג פירש דוקא דחייבי כריתות דלא תפסי בהו קדושין הויא ביאה הויא זנות וכן פירש ר"ח :

(כז) דין פצוע וחותכה שנתכבתו במי הולין שולד ועל איזו חוקה סומכין :

הערל

(כח) כל שנפלגו ביציו אלו או ניקבו נקב מפולש ספול פירוש הולד ממזר כי הבעל אינו מוליד וה"מ אסור לבא בקהל דהוי פיכול התוזר להכשרו אבל כרות שפכה אינו חוזר :

(כב) כתב רא"ש כל הנקבים שבתלמוד נקבים מפולשים הם כדי ניקנו הזקן :

(ל) כל שאין לו אלא ביצה אחת הרי כפרים חמה ...

הגהות יבמות

כתובות פ"ק

פ"ב

המדיר

הגהות כתובות

קדושין פ"ג

עשרה יוחסין

הגהות קדושין

ארבע מיתות

שבועות הלכות נדה

הלכות נדה וטבילה

מי שמתו

שבת פ"ק

במה מומנין

במה אשה

הגהות קדושין

חולין פ"ק

הלכות נדה

היה משמש עם הטהורה

הלכות שחיטה וטריפות

יבמות פ"ק

הערל

חולין פ"ק

השוחט

אלו טרפות

בהמה המקשה

אותו ואת בנו

כסוי הדם

העור והרוטב

הגהות מרדכי

הלכות בכור ופדיון הבן ומתנות כהונה

הגהות יבמות

כל הגט

פ"ק דקדושין

הזרוע והלחיים

ומתעונה רט הלא יש שמי שאינו נותן חייב ניזוי עש"ב:

הגהות חולין

(תשנב) נכור שגלרם אזנו ואין ידוע אם העובד כוכבים מכוין להטיל אף יודע העובד כוכבים שאינו נאכל בלא מום מותר ומותר להאכילו לעובד כוכבים ובזמן הזה אינו אסור אלא מדרבנן ובכמי אמו אף מדרבנן מותר:

הזהב

(רלו) אורי"ם דדינר של זהב שוקל ב' דינרים של כסף ונפקא מינה לפדיון הבן ור"ת היה מדקדק כשהיה אדם רוצה לתת תבואה לפדיון הבן די לתת לו כלי המחזיק אמה על אמה ברום אמה והלי:

(שנ) כשאין לעובד כוכבים מה למשכן משום קוגות הלכך ישראל שיש לו בהמה מבכרת מותר לו לישראל לקבל מעות מן העובד כוכבים ולמסור לו העובר אע"ג דלא מסך העובד כוכבים להפקיע מבכורה וחוזר וקונהו מן העובד כוכבים לאחר שיולד:

פ"ק דע"ז

(תשצ) אומר הר"ס דמותר לגעול דלת בפני הבכור בזמן הזה כדי שלא יצא לידי תקלה ור"י אוסר:

פרק ב תרא

(התכ) צריך ליזהר כשמוכר בהמה מבכרת לעובד כוכבים כדי לפוטרה מן הבכורה צריך שימשכנה לביתו וגם יתן מעות ואז יצא ידי כל הספקות כ"י ואם אין לעובד כוכבים בית הישראל ישאל לו מקום בחצרו וימשכנה:

הלכות מאכלות אסורות

ובריות טהורות וטמאות ואבר מן החי

כיצד מברכין

(קמז) זנגביל כתב דאין מחתכין אותו בסכין של עובדי כוכבים דאי לאו מחתכין אותו בסכין של עובדי כוכבים לא ברע מקורם של הלתית אע"ג יש לומר דיש להם כלים מיוחדים לכך ועוד דמתם כליהן אינן ב"י ולפעדונם יין משאר דברים המוכים לא חיישינן דאומלא לא מרע נפשיה:

פ' כירה

(צו) לרשב"ס עירוי ככלי שני לר"ת עירוי ככלי ראשון:

(צז) במלינת תרנגולין אם עירה עליהן מכלי ראשון א"צ לקלוף אלא השור ולא יוסר ופעמים דאפילו קליפה אינו צריך אם ראש התרנגולת למעלה דאז הנוצה שוכבת ומגינה בפני הרותחין וכתב ראבי"ה נהי דכלי שני אינו מבשל בולע ומפליט הוי ואם מלגו תרנגולת טרפה וכשרה יחד אסור שומן הטרפה נדבק לאחר

[illegible]

מה"ט של קף לו על שולחן כמנהג מהר"ף בשר שנמלח בכלי שאינו מנוקב אסור הכל ואפילו מה שחוץ לציר ואפילו לא שהה כשיעור מליחה וכן פסק ר"ת מעשה ....

הגהות חולין

העור והרוטב

ב"ק הגוזל קמא

ב"מ השוכר את הפועלים

ב"ב המוכר פירות

אין מעמידין

רבי ישמעאל

השוכר את הפועל

הלכות צדקה ופדיון שבוים

ר"ה פ"ק

מגילה בני העיר

כתובות פרק רביעי

שני דייני גזירות

הגהות כתובות

גיטין פרק כל הגט

הגהות גיטין

קדושין פ"ק

הגהות קדושין

ב"ק פ"ק

שור שנגח ד' וה'

פרק רביעי

פרק הכונס

פרק מרובה

הגוזל בתרא

הגהות ב"ק

ב"מ פ"ק

פרק המפקיד

פרק הזהב

איזהו נשך

פרק המקבל

הגהות ב"מ

ב"ב פ"ק

ואם אלו המשכון או פירות עובר להלמד והעולה לדקה פוסל לכנוסה קודם שבאו ליד גבאי עד שיתבענו ג"כ יום אחד או שנה ויכוה שנדר כדי ליתן לעניים למי שירצה עובר עליו להלמד משום דאינו יכול לומר לא נתנו אני רוצה ליתן אלא לאחרים שיבאו אח"כ דלעולם קיימי עניים מיהו היכא שנדר ליתן לפלוני ודאי לא עבר עד שירצה אותו פלוני והיכא שנדר בלבור וידע הגבאי אינו עובר עד שיתבענו הגבאי ואם הגבאי אינו יודע ואם היה יודע היה תובע חייב להודיע לגבאי ואם לא הודיע עבר במר בלבי להם לדקה חייב לפסה כאילו הליה בפיו:

שבועת הדיינין

(תקלו) נשאל לר"מ שמעון תובע מראובן ב' זקוקים שאומר שנכנס לו לכתובת בהם ולהם מהם כך וכך נכנס שנכו וראובן אמר כי נתנם לו למען יחלקם גם קנה גם פירות למי שיכשר בעיניו והשיב אם שמעון אומר שנדר לדקה אך אינו רולה שיהיו עד פתח ראובן ורולה לחלקם הוא בעלמו אין ראובן חייב להחזירם לו ולא ישבע כגון על כגה דפוגם הגלה אינו נאמן:

פ"ק דב"ב

(תלג) מן הדין נדבת עניים אין הגבאים יכולין לשנות אפילו לדבר מלוה והאידנא דעבידנא שנותנין מן הדקה לכל לרכיהם פי' ר"י משום דלב ב"ד מתנה עליהם כשמספקין בני העיר לדקה ...

מי שמת

הגהות ב"ב

ע"ז פ"ק

הלכות נדרים ושבועות

שבת פרק כירה

כתובות פרק המדיר

הגהות כתובות

גיטין פרק השולח

הגהות קדושין

פ"ק דחולין

ב"ק פרק החובל

ב"מ פרק האומנין

הגהות ב"מ

שבועות פ"ק

שבועת העדות

שבועת הדיינין

הגהות שבועות

הלכות עבדים

פרק החולץ

פרק הערל

הלכות נזקי ממון וחובל ומזיק ומסור

סוטה פרק הישן

הגהות קדושין

פ"ק דב"ק

פרק שני

פרק כיצד הרגל

פרק המניח

שור שנגח את הפרה

פרק הכונס

פרק החובל

פרק הכונס

פרק החובל

הגוזל קמא

הגוזל בתרא

הגהות ב"ק

הלכות גניבה וגזלה

סוטה פרק הישן

הגהות קדושין

כתובות פרק בתרא

ב"ק פ"ק

(י) אמר שמואל אין שמין לא לגנב ולא לגזלן פ"ה אין שמין בהמה ושברי כלים לבעלים אלא משלמין לו בהמה חיה וכלי שלם וכן פי' הרי"ף ורשב"ם פי' דלענין פחת גזילה ושברים קאמר :

כיצד הרגל

(טו) דר בחצר חבירו דאינו מעלה לו שכר דוקא בחצר דלא קיימא לאגרא ואע"ג דגברא עביד למיגר דה"ל זה נהנה וזה אינו חסר ואי חסר בשום דבר מעלה לו שכר אפי' יותר מכדי חסרונו והדר בחצר חבירו שלא מדעתו דפטור דוקא היכא דלא ניחא ליה אלא נתכוון אבל אם גילה בדעתו דניחא ליה בשכר מגלגלין עליו את הכל וכתב ראבי"ה דכגון זה נהנה וזה אינו חסר הוא; על מדת סדום אכג אי אמר בעינא לאגורי לא כייפין ליה וכמר"י ואי חצר קיימא לאגרא צריך להעלות לו שכר אפילו גברא לא עביד למיגר דהא אספדיה ור"י אומר דפטור וכן כתוב בס"ה הרי"ף ואפילו תקף חבירו והוציאו מביתו ודר בו אין זה כי אם גרמא בעלמא ופטור :

(יח) פי' ראב"ן דכל הבתים בזמן הזה לאגורי קיימו ואע"ג דלא השכירה מעולם מעשה בשר שלקה בית מיהודי והשאיל לאחר ושאל לו השכירות ופטרו רשב"ם שהרי השר היה משאילו לעובד כוכבים ונמצא זה נהנה וזה אינו חסר קימא נן עביד איניש דינא לנפשיה אומר מהר"ם דוקא בחפץ המבורר עיין בהלכות דיינים ׳

פרק המניח

(לה) מי שיש לו מערת אם חפרו מגניבה או יצא עליו שם גניבה יכול להוציאו קודם זמנו :

פרק הכונס

(כט) אור"י דעובד כוכבים אנס שהנם שדה מישראל ומכרו לישראל ובאו הבעלים לפדותו צריך לתת כל מה שנתן לעובד כוכבים ומיהו כישראל צריך להחזירם לבעלים בדמי מקחו ולא מצי למימר כבר נתיאשו ומיהו המטלטלים א"צ להחזירם דהוי שפיר יאוש ומפרים לא הוי יאוש דמתחלה יבאו ליד ישראל וחייב הלוקח להחזירם :

(סו) אינו נקרא חמסן אלא הנותן דמים ולוקח בע"כ של חבירו אבל העומד במחשבה בלא מעשה אינו עובר בלא תחמוד :

פרק מרובה

(סט) בתלמוד מסיק דייאוש דכדי לא קני ורב האי כתב שגזלן קנה ביאוש בעלים ומותר לקנות ממנו מה שגזל :

הגוזל קמא

(קב) הגוזל שדה מחבירו ומכרה לאחר והשביחה בא בעל הקרקע ונוטל אותה מיד הלוקח עם השבח אבל היציאה מקבל לו דה"ל יורד לתוך שדה חבירו שלא ברשות דנוטל היציאה :

(קיא) גזלן אם הוציא המטבע שגזל לא סגי תלמודו ונותן לו מטבע היוצא וכגון שהיפנים והחדשים שוים במשקל דהוי כשעת הגזלה :

הגוזל בתרא

(קלט) נפלו ליסטין או מוכסין את כסותו ונתנו לו כסות אחרת הרי אלו שלו מפני שהבעלים מתייאשין מהן אבל אם נתנו לו בעוד שהבעלים של אותו כסות מרדפין אחריו חייב להחזיר לבעלים הראשונים אפילו שלאחר שבאתה ליד זה נתייאשו הבעלים :

הלכות פקדון וארבעה שומרים ושכירות ואבידה

פרק המניח

יבמות מצות חליצה

פרק הערל

כתובות שני דייני גזירות

גיטין פרק כל הגט

פרק מי שאחזו

קדושין פרק שלישי

הגהות קדושין

כתובות פרק הנושא

בבא קמא פ"ק

כיצד הרגל

פרק המניח

שור שנגח ד' וה'

פרק הכונס

הגוזל בתרא

הגהות בבא קמא

הגהות בבא מציעא

חזקת הבתים

גט פשוט

סנהדרין פרק זה בורר

פרק מרובה

פרק הגוזל בתרא

הגהות בבא קמא

בבא מציעא פרק קמא

פרק אלו מציאות

המפקיד

איזהו נשך

האומנין

השואל

הפועלים

המקבל

הגהות בבא מציעא

בבא בתרא פרק קמא

חזקת הבתים

*) נ"ל דסופר או ספר שכתבו טעמו

[מרדכי חולין]

ושמעון משיב אמתך שנפלה ופקידה קודם שנשאת ע"מ שלא יהא לך רשות בהם ואמה לבניה דראשונים מבעלה הראשון ופסקו הדיינים שישבע שמעון שהוא כדבריו ויתכן הפקדון ליורשי האשה ועי' בהלכות טוען ונטען :

(תקמו) מעשה בראובן שטען לשמעון שיחזיר לו פקדונו ושמעון משיב שהחזירו לו וחייבוהו ב"ד שבועה שהחזירו אח"כ אמר שמעון איני חפץ להפטר בשבועת שקר אך האמת כן הוא שחפץ הפקדון שמרתיו כדרך השומרים ולא פשעתי בו ונאבד עם שלי והשיב לאבי"ה דישבע שהוא כדבריו באחרונים ויפטר :

(תקמט) ראובן שכר ללוי ביתו ולוי שכר לשמעון יכול ראובן להוציא שמעון מביתו ואי טעין לוי לראובן אם כן תן לי שכרי שנתתי לך עד זמן פלוני יכול ראובן לומר לו הא ביתא קמך קום ודור בה ואיני רוצה שתכניס בו אחרים ואפי' לא נתן לו לוי כל השכירות מעיקרא חייב ליתן לו עתה שמשעה שהחזיק לוי בבית נתחייב בכל השכירות והוא שאין מוצא לאוין להשכירה לאחר :

(תקמב) דין המפקיד אצל חבירו בעדים אין צריך להחזיר לו בעדים ותילוק יש בין אומן לאחר :

(תקמז) קבל הפקדון מן האשה ומן העבד יחזיר לאשה ולעבד מיהו אם נתן הנפקד לבעל ולרב שפיר עבד ופטור ואין בטענת העבד והאשה ממש אמרה האשה שהוא לפלוני שלו הוא אם הפקידה קודם שנשאת נאמנת ואם הפקידה לאחר שנשאת אינה נאמנת לגון ר"י ואשת ראובן שיש בידה מעות ואומר של פלוני הם והוא אומר לא כי אלא שלי הם אם אשה הנושאת והנותנת בתוך הבית אינה נאמנת בשבועה ואם היא בע"א וג"ע :

הגוזל בתרא

(קעה) נשאל להר"ס על דליקה שנפלה בעיר וברחו בני אדם מפחד הדליקה ועמד יהודי א' והציל אחד ובעלו ברח מן העיר אינו חייב להחזיר לבעלים למאי אמר אנא מהפקירא קא זכינא :

חזקת הבתים

(תקכד) מעשה היה במשכונו של ישראל ביד העובד כוכבים שמלאו יהודי שנפל מן העובד כוכבים ופסק רא"ם שצריך להחזיר המשכון לראשון בלא מעות מעשה בעובד כוכבים שמשכן לראובן ודחקו ראובן שיתן לו מעותיו וא"ל העובד כוכבים שימשכנו לישראל אחר וכן משכנו לשמעון והיה המשכון שוה כפלים ומת העובד כוכבים והשיב ראב"ן שמן הדין כל המשכון לשמעון וצ"ע על משכון עובד כוכבים שראובן הפקידו ביד שמעון ומת העובד כוכבים אם יוכל לשמעון לתת לראובן מעותיו ולזכות בו או לאו :

מי שמת

(פלנא) ראובן שהשכיר מלמד לבנו וא"ל איני יודע אם תלמד ללמוד בני לך אצל לוי יכסה אותך והלך זה המלמד ולמד ולא בא לידי נסיון ונודע לראובן שלא הלך אצל לוי ואינו רוצה לתת שכרו והמלמד אומר כי עתה הנני מזומן לבא לידי נסיון ויש עד אחד שמעיד שבאותה שעה לא היה יודע ללמוד השיב מהר"ס להדין עם המלמד וישבע שבאותה שעה היה יודע ללמוד ויכחיש העד וראובן יתן לו שכרו :

(פרנג) אומר רבינו תם דמעמד שלשתן מועיל אפי' בעל כרחו של נפקד :

שבועות שבועת הדיינין

(תשעג) נראה דכל היכא דש"ש פטור מגניבה ש"ח פטור מפשיעה ומיימ' פליג ויש לנוכיח דהשואל בית לחבירו ונשרפה שהוא פטור :

(תשעד) הילכתא דהמלוה חבירו על המשכון ש"ש הוי ואם אבדו משלם ואם החוב יתר על המשכון משלם הלוה היתר על המשכון ואם באונס נאבד המשכון אין על הלוה כלום לשלם וגובה כל חובו ונשבע כדין שבועת השומרים וי"א דל"ש משכנו בשעת הלואתו ל"ש לא משכנו בשעת הלואתו ש"ש הוי ונשאל להר"ס אי המלוה הוי ש"ש על המשכון דוקא כנגד מעותיו או בכל שויו של משכון והשיב דביותר מכדי מעותיו הוי ש"ח עיין שם :

דיני קהלות ומסים ודינא דמלכותא ושכנים

חולין כל הבשר

(תשית) א"ל חוץ לתחום אכלתינהו מכאן נהגו שלא לנהוג חומרי המדינה ומנהגה אלא בתוך התחום כמו שעושין תקנות לשום דבר והיו מחרימין על מי שעובר על תקנתם ואם יש אדם שעובר על תקנתם חוץ לתחום המדינה לא עבר על החרם :

הגהות קדושין

(תקמא) ע"ד הדוכוס שדרש מאת יהודים שיעתקו מאותם יהודים הדרים בכפרים שלו תחת שרים קטנים שישובו תחתיו ואם לא כלה גרש יגרש אותם נראה כיון שביד הדוכוס לגרש כולם אפי' כי אלו אומרים תמות נפשי עם פלשתים לא מהני אלא כופין אותם על מצות שלום לחזור תחתיו ועוד שקלת נוטה כדברי הדוכוס דדינא דמלכותא דינא :

(תקמב) אם יש תביעה לאותם היהודים הדרים בכפרים עכשיו שיש להם פסידא לעקור ממקומם זה יטענו לאחר כך לאחר שיסלקו היזק של רבים אבל קודם לכן אינן רשאין לתבוע מאומה שלא ידחה הדבר משום דהוי קדירה דבי שותפי ומשום הא דלא יחפור :

כתובות שני דייני גזירות

(רעז) בית שהיו בו שותפין ראובן ושמעון לכל א' היה בו כדי חלוקה וקנה שמעון מלוי אחיו חלק בבית ולא היה כדי חלוקה ואמר שמעון אי אפשי בתקנת חכמים שיתנו ליה אחדא מצרא כי אם אחרתי מצרי וכדי לבטל החלוקה אומר כך כי אמר אחרי שאני באתי מכח לוי יכול אני לבטל החלוקה כמו שהוא יכול לבטל מטעם דאי לא מהדרנא שטרא ללוי והשיב מהר"ס דאמרינן ליה לכי תהדר עם"ב :

גיטין הניזקין

(סח) מצודות חיה ועוף אין בהן אלא מפני דרכי שלום ודוקא למי שאין אומנתו בכך אבל למי שאומנתו בכך צריך להרחיק דאמרינן מרחיקין ממצודות הדג כמלא ריצת הדג דאמר ליה חיותאי שקלת אבל בע"א ליכא אלא מפני דרכי שלום :

בבא קמא פרק הגוזל בתרא

(קג) הילכתא דדינא דמלכותא דינא וגם מסקינן דשליחא דמלכא כמלכא ובמלכי ישראל לא אמרינן דינא דמלכותא דינא והאריך בדין זה עם"ב :

(קנד) כתב הר"י ברבי פרץ ישראל המלוה לישראל חבירו על המשכון אין המלוה זקוק לשומרו יותר משנה למוכרו ולגבות הלואתו כדינא דמלכותא גבי מלוים לעובדי כוכבים בלבית ועשה מעשה הזה באחד שמשכן לחבירו ספרים ואחר שנה שלא פרע בא הישראל ומכר המשכון לסוף שנה ותבעו חבירו לדין ופסק דאין לו עליו כלום :

(קנו) פירוש על מאן דאשתכח בי דרי פרע מנתא דמלכא עם"ב ואיתא בירושלמי דאם ראובן חייב למלוה לעובדי כוכבים או ישראל והלך אותו מלוה ותפש ישראל בן עיר א' של ראובן ונתפשר אותו ישראל אחר וכהן כסף או משכון אין ראובן חייב לאותו ישראל אחר בן עירו כלום אבל אם תפשו בשביל הכרגא או גולגולת שהיה ראובן חייב לגבאי המלך לפרוע ופרע אותו ישראל בעבורו חייב ראובן לפרוע לו וכן עשה רבינו שמחה וריב"א מעשה :

(קסו) נשאל להר"ס על ראובן ושמעון שהלוו על משכון וביד ראובן היה המשכון והפסיד השר ונלקח לו גם אותו משכון ושוב נתפשר עם השר שלו והחזיר לו המשכון והמעשה אינו רוצה לקיימו בפדיון המשכון כמו שפדאו מן השר כי אמר שמעון ששר שלו מוחזק על שר של ראובן שאם לא מיהר ראובן לפדותו היה כופה לשר של ראובן להחזיר המשכון בחנם והשיב נראה לי דאין לו לפדותו אלא נותן לו שכרו והאריך בראיות :

(קנט) הא דאסור למיזבן ארעא לעובד כוכבים אמצרא דישראל דוקא שיש ישראל שרוצה לקנות אבל בע"א נראה למותר עם"ב :

(קנה) דין שיירא שהיתה מהלכת ועמד עליה גיים היאך מחשבין :

(קנו) דאין החמרין להשוות אמר מהר"ס דבלא קניין מיירי ע"ש :

(קנז) פסק רבינו שמחה על ראובן הבא אצל השר לאחר שנתפשרו הקהל מן המס ובקש למחול לו חלקו מן המס ומחל לו מה שמחל לו צריך לסלק הקהל וכן עשה בעצמו הר"ר קלונימוס והר"ס אומר דאם כבר פטרו הקהל עם השר ושוב ביקש אחד לפוטרו מחלקו הציל לעצמו ופטור אבל אם קודם פשרה בקש ופטרו חייב לתת מס אמנם אם השר אמר מעצמו קודם הפשרה פלו' לא יתן מס אלא פלוני ופלוני הוא פטור אע"ג דהורגלו לתת מס ביחד ואם כבר נפשר ושוב רצה להוסיף לזה ולפחות לזה לאו כל כמיניה ואין שומעין לשר אלא יתן כפי מנהגם דשותפין ניהו ואפילו יהודי הנכנס בעיר תחלה לדעת כן להתפשר לבדו שלא להשתתף עם הקהל אינו יכול להיות נחלק מהם אלא לדעתם וה"מ למסין דוקא הן שותפין אבל בגילות וארנוניות אינן שותפין ואם השר מעליל על קצת הקהל שלא כדין לא יתנו האחרים עמהם עיין שם :

(קעח) פסק הר"ס אם אמר השר מעצמו איני חפץ שום יהודי ידור כאן אלא ברשות ראובן דראובן יכול לעכב עליו מדינא דמלכותא :

(קעט) השיב ר"ס על דבר המס שנותנין למלך בלא קצבה וראובן טוען לשמעון לתת ממון אחרים שבידו דאינו חייב ליתן והאריך וסוף דבריו ומה שנוהגין במלכות זה לתת משל אחרים לא נהגו אלא מן החצי שהוא מלוה ולא מן החצי שהוא פקדון ואפילו מן החצי שהוא מלוה לא נהגו אלא מפני שקבל עליהם מתחלה מדעת כולם :

(קפ) השיב הר"ר אביגדור אם מתחלה הטיל המלך מס על עיר בפני עצמה ובקשו אחר היושבים מן המלך או משלוחו לחבר זה העיר עמהם כדי להקל עליהם ויחובר זה והתרו בהם בני העיר הזאת שלא יתחברו אותם עמהם ולא אבו שמוע ובחיבור זה הזיקו שבני עיר הזאת נותנים יותר מס ממה שהוטל עליהם אם יש עדים כמה הפסידו ישלמו העיירות ואם לאו עבירה בלבד היא בידם ואם אמרו היישובים למלך מתחלה היינו מרובים ועכשיו אנו מועטים ואין אנו יכולין לתת כמשפט הראשון ושלוחים אמרו מעצמם לחבר אז אין פשיעה ואפילו שהכביד על אנשי העיר פטורים וכן עשיר הנושא ונותן בעיר נראה דדינו כן :

(קפג) השיב מהר"ס על יהודים שהורגלו בכל מלכות המלך לתת מס בשותפות ולאחר זמן נתן המלך לבנו קצת מלכותו שיהיה של בנו לחלוטין והקהלות תובעים מס מאותם היהודים הדרים בעיירות של בן המלך לתת עמהם כמשפט הראשון והשיב נראה דאם נסתלק המלך מאותם עיירות לגמרי אין להכריח יושב עיירות האלו לתת מס עם יושבי מלכות המלך ואפילו היו שותפים מעיקרא אדעתא דהכי לא נשתתפו אמנם אם נתן אותם עיירות מהיום ופירות לאחר זמן ויש לו תפיסת יד בהם ולוקח מהם מס לא בטל השותפות ויש להם לתת עמהם כבראשונה :

(קצא) השיב הר"ס על ראובן ושמעון שתפש המושל ונתפשרו יחד ויש לאשת האחד מעות מתכשיטיה שמכלה אין לבעלה רשות לשלוח בהן יד שאפי' הכי בעלה חייב לתת מהן לפי החשבון שביד אשתו שהמושל נותן עיניו לפי הנכנסין והיוצאין ויש מלכות נוהגין שאפי' ממה שיש לבניו ולבנותיו שלא נישאו צריך ליתן מהם :

בבא מציעא פרק המפקיד

(רפד) ספרים שלנו שייך בהן דין גוד או איגוד יש באחין אחד עני אינו יכול לבטל כיון שאינו יכול לומר גוד או איגוד :

איזהו נשך

(שלד) השיב מהר"ס על המלצר שלוה מן היהודים כ"א ליטר' בשלשים ובקש מן הקהל להיות ערבים כי ינכה להם בפרעון המס ועתה ילך המלצר מגדולתו ובאים הקהל להוציא מאותם היהודים ס' ליטר' העודפים על הקרן והמלוים אומרים אין לנו עסק עמכם כי העובד כוכבים היה חייב ל' ליטר' ואתם נתערבתם בעבורו נר' שהקהל חייבין לפרוע כל הל' ליטר' דבתר זקיפה אזלינן :

השואל

(שפו) ראובן ושמעון שותפין בבית ומכר שמעון חלקו ללוי ויהודה רביע לזה ורביע לזה ואין להם כדי חלוקה ועתה אם רוצה לחלוק ראובן לא מצי לוי ויהודה לעכב עליו מטעם דאין להם כדי חלוקה משום דלא עדיפי משמעון דאתו מחמתי' וכן הדין בראובן שהיה לו בית ומכר חציו לשמעון וחציו ללוי ויהודה רביע לזה ורביע לזה ואין להם כדי חלוקה כי מטו לידי חלוקה לא מצו לוי ויהודה למימר נפלוג לד' חלקים ונשקול את תלי מני דידך במקום שיפול הגורל דלא עדיפי הכי מראובן המוכר שהיה צריך לתת לשמעון חלקו במקום אחד :

המקבל

(שלג) אומר ר"ת דלא שייך דינא דבר מצרא בבתים ובחצרות אלא בשדות ויש חולקין . כתוב לרבינו שמחה אין למוכר עסק עם המצרן ואפי' אם היה מקבל קניין מן המצרן אינו מועיל ואפי' הלוקח שקבל קנין מן המצרן קודם שקנה אין באותו קנין כלום כי הוא קנין דברים ומה שלקח הלוקח זכה בו המצרן וה"מ דא"ל המצרן זיל זבון סתם אבל אי אתא אמליך במצרן וא"ל זבון לא בעינא למקני כלל זכה הלוקח אם קנה מידו זבין במאתן ושוה מאה אומר לאבי"ה דיכול להשביעו דלאו קוניא עבד . וכן לעובד כוכבים שמוכר היו משמתינן ליה פר"י אפי' הודיע למצרן ולא רצה לקנות וי"א דוקא לא הודיע למצרן . ועל פי' משכונתא דשכונה גביה רבו הדעות ע"ש ונשאל להר"ס ראובן שהלוה מעות לעובד כוכבים על ביתו ואחר כך רוצה לקנותו וקדם שמעון וקנאה מן העובד כוכבים וראובן רוצה לזכות בו מכח מצרן למשכנתא והשיב דלא מקרי משכנתא אא"כ הלוה על הבית ודר בו ולא מצי מסלק בגו שתא :

(שלד) מעשה שגזרו שלא לקנות בית מעובד כוכבים ואמר מהר"ס דאף להחליף אסור :

(שלו) נהגו רוב הקהלות דכל היכא שהלוקח בעיר אין להשהות המקח עד שישלחו ויודיעו למצרן שאינו בעיר אם חפץ לקנותו אלא מודיע הדבר לב"ד לראות אם יש שרוצה לקחת בעד המצרן ודיו :

הבית והעליה

(פי) כל דבר הידוע הבא מכח שותפין אין לזה שמונח ברשותו כח לטעון לקחתיו ממך אם לא בראיה ברורה כי כח שניהם שוין בו כך פי' ראב"ן :

(פיא) ראובן שטען לשמעון תקנת חפירה להקוות לשם מי אילך אצל מרתף שלי ומימיך נופלין במרתף שלי ושמעון משיב מה שתקנתי בשלי תקנתי ואם מזיק לך שום דבר תתקן כיון דגירי דשמעון ניהו עליו לתקן ואומר הר"ס דאם החפירה מופלגת מן החומה ספח סגי בהכי :

(תיב) פסק הר"ס דחומה שבין שני שותפין והיא של שניהם למאי דאחזוק כבר אחזוק אבל אם מכאן ואילך בא אחד לסתור החומה ולהקלישה או לעשות בה דבר אחר חבירו מעכב עליו אא"כ התנו מתחלה :

(תפז) זבלים רשאי אדם להוציאן לרה"ר אפי' שלא בשעת הוצאת זבלים ואומר הר"ס דכ"ש מים נקיים ושופכין שאין סוחין ומתעכבין ברה"ר ואין בני רה"ר יכולין לעכב עליו להוציא מי גגו ושופכין לרה"ר ואפי' בימות החמה ואפי' ביבין ומעלות שמן סרוחים אם דעתו נפשם נאסר :

בבא בתרא פרק קמא

(תמו) פסק רבינו יואל דאם בנה ראובן בית בצד בית שמעון או בנה כותלים ונהנה שמעון מכותל ראובן חייב שמעון ליתן חלקו וכן אם הגביה הכותל ושוב הגביה שמעון אצלו ונהנה בהגבהתו צריך לתת חלקו לפי חשבון הנאתו :

(תע) ראובן ושמעון שיש להם בתים זה בצד זה ומרזב על גגו של ראובן וגגו של שמעון גבוה משל ראובן ונוטף על גגו של ראובן בתוך מרזב שעל גגו ועתה בא ראובן להגביה את ביתו ושמעון אינו מניחו כי אומר שהחזיק וטען ראובן אע"פ שהנחת גגך כל ימיו עתה שבפעל רוצה אני להגביה ביתי ושמעון משיבו כמו שהוא עתה כך היה בימי מורישי נראה דהדין עם שמעון ומעכבינן ליה שמא מורישו של שמעון פייס למורישו של ראובן לקבל נטפיו אם לא יביא עדים שמחמת חיבת ראובן או מורישיו הניח לו בתחלה או דרך שכירות :

(תעא) קיימא לן דהיזק ראיה שמיה היזק וראב"ן כתב דאם יש מקום אחד בחצרו של שמעון שיכול להצניעו שם אינו יכול למחות אבל אם רואה בחצרו אפי' כמה חצרות מפסיקות יכול למחות מחמת היזק ראיה :

(תעב) כותל שבין ראובן לשמעון והכותל של ראובן לבדו יכול ראובן לסתור אותו בע"כ של שמעון :

(תעד) כל מילתא דלית בה סכנת נפשות לא אזלינן ביה בגבייהו אלא בתר ממון כגון עמד עליהן גיים וכה"ג והיכא דטעו במדבר מחשבינן אף לפי נפשות משום דליכא התם סכנת נפשות :

(תעה) על ענין שומרי העיר שמתחילה שומרים בעצמם בגילות ואח"כ נתפשרו הקהל לתת דבר קצוב לשנה אומר מהר"ם אף על פי שמתחלה שומרים לפי הגלגולת אם דל ואם עשיר מ"מ אחרי שהוסבה השמירה לדין תורה מחשבין לפי שבח ממון ואין לומר כיון שהמעות שהן נותנין הוא תחת השמירה עצמה שהיו שומרים העשיר לא ירבה והדל לא ימעיט . ונתינת מס מן הבתים תלוי במנהג העיר ואם אין מנהג קבוע בעיר חזינן אם הוא לצורך בנין חומת העיר ומגדלותיה לשמירת העיר ודאי יש להן ליתן מס מן הבתים לא מבעיא אותן שיושבין תוך העיר שצריך ליתן מס מבתיהן אלא אפי' אותן שיושבין חוץ לעיר ויש להם בתים בעיר יש ליתן מס מהם מיהו שאר מסים שנותנים בכל שנה למס לשר או לעירונין זו היא מחמת הריוח שמרויחים בעיר ואין ליתן מס מן הבתים ודוקא מבית דירתו לא יתן אבל אם יש לו ב' או ג' בתים יתן מהם ואם השר רוצה שיתנו כל אשר להם או חצי ממונם או מס גדול שאינו הושש מניין נוקחים אותו אז יתנו מן הכל ואפי' מן הבתים :

(תעו) אומר ר"ת דאם הוטל מס או מתנה על בני העיר וברחו מקצתן שפטורין ואין אלו הנשארין יכולין לדוחקן ליתן מס עמהם ור"י השיב דמנהג בכל הקהלות שאין אדם יכול לפטור עצמו מן המס בצאתו מן העיר אחרי שנתחייב בדין תורה :

(תעז) כמה יהא בעיר ויהא כאנשי העיר פי' רבינו ברוך דמיירי דוקא דומיא דחמרת וגמלת העוברת ממקום למקום ונשתהה שם אבל אדם הבא לדור ולהשתקע שם הוי כקונה בית דירה שם והרי הוא כאנשי העיר מיד מיהו נראה שאין חייב אדם במתנה ואין להטילה עליו עד שנשתהה שם י"ב חדש ואם יש מנהג קבוע בעיר שיתן מיד נראה דאין לפוטרו דמנהג מבטל הלכה :

(תעח) כופין בני העיר זה את זה לבנות להם בהכ"נ ולקנות להם ס"ת נביאים וכתובים ופסק הר"ס דה"ה להכניס אורחים ולחלק להם לדקה וכן אם אין מנין בעיר ורוצים להשכיר מנין אפי' הוא עיר חדש דהכתי לא נהוג בה מידי כופין זה את זה לתת בתוך הכיס . וכן אם אין להם מנין אלא עם שמעון כופין אותו שלא ילך או להשכיר אחר במקומו וכן דוקא בכ"מ בימים נוראים שיש להם א' או ב' פחות ממנין שמשכירין להשלים המנין וכ"ש שכופים א' לעמוד או יעמיד אחר במקומו מיהו אם יש שם מנין בלא הוא אין לכופו ולא חיישינן שמא יצטרך א' מהם לנקביו . ואם יש שם י"א ושנים רוצים ללכת צריכי שישכירו אחד בשותפות במקומן וכל אחד יפרע החצי ושכר החזנים על היוצאים כמו על הנשארים וגובין לפי ממון ולא לפי נפשות שהרי מה שאינן הולכים חוץ לעירם למנין לפי שיש להם טורח להניח בתיהם ריקם וממונם וחובותיהם :

(תפ) רשאין בני העיר להסיע על קיצתן פר"ת שעושין מדעת כל טובי העיר וטובי העיר הוי כחבר עיר וכל כמיניה ודוקא היכא דכבר התנו ביניהם אבל לא התנו מתחלה אין כח בבני העיר להכריח בני עירם למה שירצו :

(תפא) ועל אודות המס כל אחד יתן מכל מה שמרויח בו בין שלו בין של אחרים ואף אם עד עכשיו נהגו מאיליהן שלא ליקח המס ממה שיש ביד בני אדם משל אחרים יכולין מקצתן עתה למחות ולומר עד עתה סבלנו מכאן והילך לא נסבול אין נותנין מס אלא מפרקמטיא ולא מקרקעות וכן המנהג ואם באו ראשי הקהל לשנות אין שומעין להן :

(תפב) אם ראשי הקהל באים לגזור חרם אם רוב הקהל מסכימים עם ראשי הקהל אין כח באחרים למחות ואם רוב הקהל לא הסכימו ומיחו אך ראשי הקהל עשו יכולין למחות אבל אם הרוב הסכימו המיעוט חלה עליהם הגזרה בע"כ ואפי' אם עמדו למחות אין מחאתן מחאה דאין צריך לענות אמן אחר גזרת האלה :

(תפד) אין רשאין ראשי העיר לקיים כל דבר היכא דיש דיין מומחה או אדם חשוב אם לא על פיו :

(תקה) חור שהיו המים מן הגגות יוצאין דרך שם וטען שמעון שראובן סתם לאותו חור וראובן אומר להד"מ שהיה שם חור מוליך שופכין לחצרי ועוד ואף לפי דבריך הרי אתה בעצמך בנית האצטבא שם במקום שאתה אומר שהיה שם חור וסתמת אותו השיב מהר"ס דראובן פטור אף משבועה סתם ראובן פתחו או חלונותיו ובא שמעון שכנו לבנות לפני פתחו או חלונו יכול ראובן לעכב עליו מלבנות שיכול לומר שדעתו לחזור ולפתוח כל שלא פרץ פצימיהן עם"ב :

(תקו) מצר שהחזיקו בו רבים אסור לקלקלו וכגון שהחזיקו ברשות תחלה אבל אם באים מתחלה שלא ברשות להחזיק יכול הוא למחות בהם :

(תקז) תרי דאתו מכח חד מצו למכפינהו לתרי דאתו מכח תרי למיכתב מצרא דידהו בהדי הדדי דאמר הכי אי מיתבינהו שפיר ואי לא מהדרנא שטרא למריה ושקול הוא בע"כ אחד מצרא דשפיר איכא למימר אי שתקת שתקת אף על גב דלא מרויח קצת אידך משתיקתו ע"ש . נשאל להר"ס אם השותפין יכולין להכריח את ראובן שיטול חלקו במערב והם יקחו חלקם במזרח לפי שלמקצתם יש להם קרקע אצלו והשיב כי דבר זה תלוי בפלוגתא דרש"י ור"ת ומאחר דלא בריר לן הלכה כמי יש להפיל גורלות אם יעלה לשותפין חלק שבמזרח יקחו חלקם במזרח וראובן יקח חלקו במערב ואם יעלה לראובן חלק במזרח לא יזכה לאחר דדילמא קי"ל כרש"י הלכך כימא כל דאלים גבר ואם מגביר יד השותפין להחזיק במזרח יחזיקו ורבינו יואל פסק דבבתים כופין אותו לתת לו אמצרא הד עם"ב וראובן ושמעון ולוי אחים שראובן ושמעון מכרו חלקם לשני יהודים קרובים להם ולוי לא רצה למכור עתה אח"כ רוצה לוי למכור חלקו ליהודים ורוצה ששני יהודים שקנו יקחו חלקם לצד בתיהם כי יגיע לו ריוח למכור הצד האחר ליהודה שיקנה ביוקר מפני שסמוך לו ושני הקונים רוצים גם הם אותו צד כדי להכריח בו הדין עם שני הקונים עם"ב :

(תקח) כללו של דבר כל דבר שהוא טוב לזה ואין לחבירו הפסד בו בכלל כופין את חבירו לעשותו מיימ' :

(תקט) הילכתא אים דינא דגוד או איגוד פר"י דאפי' בדמים יקרים מיוסר משוי הרבה יכול לומר כן וכ"כ רבינו יואל משם ריב"א רבינו יקיר פירש כפי השומא דוקא פסק הר"ס דהיכא דלראובן יש לו חלק גדול ולשמעון יש לו חלק באותו בית פחות מכדי דירה ועל כן שמעון מעכב מלחלוק יכול לומר לו ראובן אחלוק עמך ואליגה עמך אמה א' מקרקע שלי ואהיה שותף עמך ברביע חלקך ואחר כך אמר ראובן לשמעון גוד ותקנה רביע שלי או אגוד ואקנה ג' רביעיות שלך יש פוסקין כתנא קמא דאמר טול אתה שיעור ואני פחות שומעין לו ויש פוסקין כרשב"ג דאמר אין שומעין לו ויש מחלקין בין מכר למתנה :

(תקי) בכתבי הקדש אע"פ ששניהם רוצים לא יחלוקו אם הוא בכרך אחד מפני בזיון כתבי הקדש מיהו בשתי כריכות חולקין אם שניהם רוצים אבל אין א' יכול לכוף את חבירו לחלוק ולהעלות בדמים אם כרך א' טוב מחבירו וכן כל הדברים דמרווייהו צריכי להאי וצריכי להאי בכה"ג לית דינא דגוד או איגוד דוקא אלא שאמר גוד אתה הכל או אני אגוד הכל פר"י דוקא ספרים שלהם שעשויין כעין כפר ונגללין הספרים דאיכא בזיון לחלוק אבל השתא שאנו קושרין בקונטריסים ליכא בזיון יחד הוא :

לא יחפור

(תקיב) חנות שבחצר יכול למחות ולומר שאינו יכול לישן מקול הנכנסין והיוצאין ודוקא לבני אדם נכריים זולתי בני החצר אבל מכה בפטיש או ברחיים אינו יכול למחות ולומר שאין יכול לישן מפני הפטיש ונראה לרבינו יואל דדוקא בחנות שלו אינו יכול למחות אבל בחצר בכל מעכבין זה על זה חוץ מן הכנסיה והתינוקות הלומדין תורה בביתו אינו יכול למחות לומר שאינו יכול לישן מקולם אפי' באין מעלמא מיהו בתינוקות בשולה דגברי או בכופר או תינוקות עובדי כוכבים יכול למחות :

(תקיג) פר"י הא דבני העיר יכולין למחות על החיצונים למכור דוקא שאותם מהעיר רוצים ליתן בזול כמו אלו המביאין אבל אם מוכרין הן ביוקר גדול יותר מאלו המביאין אין בני העיר יכולין לעכב עליהם :

(תקיד) מי שיש לו בית בחצר השותפין לא ישכיר אותו נראה לר"י דלמוכרו שפיר דמי ואינו יכול לעכב עליו ולבתר הכי משתפי דינא בהדי לוקח אבל יכול לעכב מלמכור לעובד כוכבים :

(תקטו) יש מקומות שדנין דין מערופיא ויש מקומות שאין דנין ומתירים לישראל ללכת למערופיא של חבירו להלות לו :

(תקטז) מבוי הפתוח מג' צדדין רק בצד אחד יכנסו לו ודר לראובן אצל סופו הפתוח ובא שמעון לדור כנגד הצד הפתוח שאין העובד כוכבים יכול לילך אם לא ילך תחלה לפני פתח שמעון נראה דיכול לעכב עליו :

(תקיז) דינא הוא דבר מתא אבר מתא אחריתי אי שייך בכרגא שרוצה לפרוע העולות כמו בני העיר דלא מצו מעכבי עליה אי לא מפני החרם של יישוב שגזרו ורשאים לגזור שכל מי שיבא בעיר שלא מרצונם שלא ישאו ויתנו עמו ואם יש רב בעיר יכול לגזור גם על הבא בעיר לגור ותלה עליו גזרתו י"א דאם נמלכו הקהל והתירו חרם הישוב שנה ושוב רוצים לגרשו והוא אינו רוצה לצאת דאין יכולין לגרשו דבטלה גזירתם לגמרי וי"ל דיכולין שפיר לגרשו לגזירות הקהל חלות לפי הפסק :

(תקיח) הדר בעיר אחרת אע"ג דשייך בכרגא דמתא מ"מ לא מצינו מכח ההלכה שיהיה כאנשי העיר לשאת בעול אא"כ יהיה בעיר י"ב חדש או קנה בית דירה ואפי' לדבר מצוה כגון תמחוי וכה"ג אינו כאנשי העיר ואם סרו באותה העיר משעבדין אותו על הכל אם (אין) יש מנהג :

(תקיט) בני אדם הבורחים לישוב מפני פחד וסכנה אין בני ישוב יכולין לעכב על ידם להלות ולהרויח כשיעור חיותם וכפי טיפול ביתם עד יעבור הזעם וכפי מיעוט ממונם שישאו ויתנו בו ויתנו עול עם בני העיר בני העיר שיש להם שוק או יריד אין יכולין לעכב בני עיר אחרת מלבא להלות בעירם ולעשות שם סחורה ביום השוק בני העיר שרצו לגרש אדם מיישובם אין יכולין לכופו עד שיפרעו לו חובותיו ויכריח שם שיעור מחייתו :

(תקכ) ראובן שעשה ליזור של אבנים לקרקעו אצל כותלו של שמעון והכותל של עצים ושמעון טוען שמזיקו בשעה שהנוטפין רבים שהמים נכנסין בביתו אם ראובן הרחיק ליזורו משמעון ג' טפחים אין לו להרחיק יותר אפילו מימיו מזיקין לו והאריך כותל שבין שני שותפין וביניהם יש להם לחלק בו אין האחד יכול לבנות כיפה בחצר שלו ולא שום דבר בלא רשות חבירו עמ"ב ראובן דאית ליה בירא בצד מצר שמעון וקם שמעון וחפר בית הכסא רחוק מן הבאר ג"ט ואפי' הכי קא מפסיד לבאר נראה דצריך להרחיק בית הכסא ממנו כ' אמה או יותר עד כדי שלא יזיק לבאר ואין יכול לומר החזקתי דאין חזקה לניזקין מעשה בראובן שבא לסמוך כותל מן הצד לחלונו של שמעון והיה חלון שקוף מבחוץ ופסקו הדיינין להרחיק כמלא חלון משקיפתו והשיב מהר"ס שא"צ להרחיק מן השקיפה אלא מן החלון והאריך ושיעור כמלא רוחב החלון הוא טפח :

(תקכא) אין חזקה לניזקין אור"ת דאפי' הקנה לו יכול לחזור בו דקנין טעות הוא שבור היה שיוכל לקבל ועכשיו אינו יכול ופירשו לרבינו יואל וריב"א דאם מחל בעדים הויא חזקה אפילו בלא קנין ול"נ לר"י . אין חזקה לבית הכסא דוקא לבית הכסא שלהם שהיו למעלה מן הקרקע ומסריחין ביותר אבל מכוסה כמו שלנו יש להם חזקה ויש חולקין מיימ' וסמ"ג כל הרחקות דאמור רבנן אם לא הרחיק וראה חבירו ושתק הרי זה מחל ואינו יכול לחזור ולכופו להרחיק והוא שירצה מדעתו דניחא ליה והורו הגאונים שבני מבוי או חצר שנעשה א' מהן אומן ולא מיחו והוחזק אפי' הכי יכולין לעכב בכל שעה שירצו ע"ש :

(תקכב) נוהגין בכל הקהלות שיחיד המדיין עם הקהלות עבור עניני מסים שהקהל גובין ממנו המס תחלה ואח"כ אם ירצה ידונו עמו לדין ואם נטלו שלא כדין יחזירו לו על פי ב"ד והקהל רוצים להיות מוחזקין ותופסים ונתבעים ולא תובעין וכתב הר"ס דמנהג תורה הוא וכל היכא דאיכא ספיקא ליחיד ליפטר מן המס ישלם עד שיברר הדבר שהוא פטור ואם יש מנהג בעיר שהם נגררים אחריו ילכו אחר מנהגם אמנם חייבין לעשות לו דין דמשום דרבים הם לא יגזלו :

חזקת הבתים

(תקכג) אומר מהר"ס פרדכת שאין לו משא ומתן יכול להוציא מן העיר מי שאין לו ישוב דאמר ליה אף אם אין לי מעות מ"מ קא פסקת לחיותאי שהמציאות שהיו באין לידך היו באין לידי וגם אתה מייקר שכירות בתים וע"ש :

(תקכג) רבו הדעות במי שקונה דבר מן העובד כוכבים ודינו של עובד כוכבים הוא שיש לו חזקה לישראל בר מצרא בחלונות ובסמיכות ובע"א אי אמרינן דדינו של ישראל הקונה מן העובד כוכבים שהוא כדין העובד כוכבים והחזקות שהיו לעובד כוכבים יהיו לו או לא ורוב הפוסקים אומרים דישראל הבא מחמת עובד כוכבים הרי הוא כעובד כוכבים לכל הדינים וי"א דהא דאמרי' ישראל הבא מחמת עובד כוכבים הרי הוא כעובד כוכבים היינו דוקא לענין הורע כח של ישראל אבל ליפות כחו של ישראל לא אמרי' דלהוי כעובד כוכבים :

(תקכו) ראובן ושמעון היו בתיהן קרובין זה לזה ופתח לראובן חלון על גגו של שמעון ימים ושנים ועתה בא שמעון להגביה ביתו ולסתום חלונות של ראובן ולראובן יש לו אורה לביתו לצד אחר ורבו על זה הדעות י"א דיכול שמעון לסתום ויש אומרים דלא וצ"ע בארוך :

(תקכז) ראובן ושמעון היו שכנים ולשניהם חפירה אחת לנקבי כסאות שלהם ובא ראובן וחלק ביתו לשנים כדי שיהא להוספת דיורין ושמעון מערער שמפני התוספת דיורין יתמלא בית הכסא מהרה דן לאבי"ה דהדין עם ראובן שהרי קודם חלוקה היה יכול למלאות ביתו דיורין :

(תקכח) השיב מהר"ס דלהבנה שותפין שבנית א' והאחד מרשה את הרבים להשתמש בחלקו חבירו יכולין לעכב עליו :

(תקכט) פסק מהר"ס דאם יש עדים ששמעון בקש מראובן שימכור לו הישוב שנה א"כ שמעון הודה שאין לו כח בישוב או שמחל לו דאם היה לו ישוב לא היה מבקש ממנו להסיר ש :

המוכר פירות

(תקסט) כתוב בשם רא"ש שיש לו כח להקהל למשכן אחד קודם שיבאו לב"ד כיון דרבים ניהו וא"א ילכו לדין :

הגהות ב"ב

(תרנו) מס המוטל על העיר בכלל ויצא א' מן העיר חייב ליתן עם בני העיר ואפי' יצא ללכת לא"י שהוא מצוה אינו רשאי להטיל על הנשאר המס שחייב בשביל מצות א"י :

הגהות שבועות

(תשנג) בזמן שהיו מטילין חרם על הקהל בשביל גניבה אין אחד יכול לומר הוציאני מן הכלל שאני יודע שלא גנבתי שאם לא גנב לא היה החרם חל עליו וכי היו מחרים סתם לא לימא כל מאן דגזלו אלא כל מאן דאית בידיה גזל כך וכך ולא לכל הבא ואומר תנו לי פיקדון דלפוקה נותנין והיו מחרימין בגבור אלא אומרים לו אם אתה חושב אדם הרי הדין ביניכם ואם לאו קלל בני ביתך אבל יתומים ואפוטרופוס שאומרים לא ידענו מי הוא היו כותבין להן פיקתא דלפוקה :

הגהות בבא מציעא

(תמה) כתב באז"ק הואיל שכל היכא שיכול להשתכר במקום אחר אז מעכבין עליו ונקרא רשע א"כ אסור לישראל להעביר מחבירו מערופיא שלו דהא גויים עובדי כוכבים איכא טובא ודמי למקח וממכר שיכול לקנות במקום אחר :

הלכות מכירה וקנין ואונאה

הגהות שבת

(תעג) לרבינו יחיאל הא דסיטומתא קניא דוקא בדבר הבא לעולם ומועיל בו הקנין הילכך מועיל המנהג להחשיבו כקנין גמור אבל דבר שלא יועיל בו קנין כגון בדבר שלא בא לעולם לא מצינו שיועיל בו המנהג להחשיבו כקנין גמור :

כתובות מציאת האשה

(קלג) קטן אם יש לו אפוטרופוס אין מקחו מקח ור"ח בשם רב האי אמר שמתנתו מתנה ולאבי"ה ומיימ' חולקים והר"ם מנומבירג כתב דפחות מבן כ' במקרקעי שירש אין מקחו מקח ואין מתנתו מתנה וכן מיימ' :

פרק אע"פ

(קעו) שלא כתב לה אלא ע"מ לכונסה אין להקשות א"כ קנה פרה ונמצאת טרפה או מתה או אירע בה אונס תבטל המקח מהאי טעמא דנ"ל אכן שהדי דכל לוקח מכניס עצמו בספק זה ועוד י"ל מאי חזית דזיל בתר לוקח זיל בתר מוכר :

פרק המדיר

(ל) מעשה בראובן שמכר סוס לשמעון ומצא בו שמעון מומין וכל אחד אומר לחבירו ברשותך נולדו והשיב מהר"ם על שמעון להביא ראיה שכל שהספק ברשותו עליו להביא ראיה ואפילו לא יהיב שמעון דמי הסוס מפקינן מיניה ויהבינן לראובן אמנם כיון דמסברא היה לו לראובן לידע במום זה ישבע ראובן שלא ידע ושלא הרגיש במום זה דהא אפי' מוחזק לא פטרינן ליה כשהוא טוען איני יודע היכא דהוה ליה למידע כ"ש היכא דלא מפקינן ממונא מיניה בלא שבועה ואפי' שמעון טוען ברי הדין כך הוא :

(לו) מעשה באחד שקנה מעיל לצורך הקהל והיה בו אונאה ולא שהה בידו בכדי שיראה לתגר או לקרובו ואומר הר"ר אביגדור שעל הקהל להביא ראיה שבאותה שעה היה בו כדי אונאה דכאן נמצאו וכאן היו ויש חולקים :

הכותב

(ריב) ראובן רוצה לקנות חפץ ודואג שמא ימכרך למוכרו ותעכב אחותו עליו והתנה עמה וא"ל אם הבטחת לי שאם אמכרך למוכרו שלא תעכב על ידי אקנהו ואם לאו לא אקנהו ואמרה הן וקבלה עליה וכתבו השטר ושאלו למהר"ם אם תוכל האשה לעכב כיון שבשעת התנאי עדיין לא קנה החפץ וה"ל דבר שלא בא לעולם והשיב דלא מצית הדרה בה דנהי דאין אדם מקנה דשלב"ל שפיר מסתלק אדם מדשלב"ל :

(ריט) מעשה באחד שהקנה לחבירו מלוה של י"ה זקוקין ואמרו רבני מגון שיכול למחול כשמוכר המוכר שטר חוב לחבירו וחזר ומחלו מחול והשיב רבינו אליעזר דוקא הבעל שטר אבל היכא שהקנה לו מלוה גופה אינו יכול למחול דה"ל כמקני מטלטלי אגב מקרקעי וכתב רב האי דאם קבל עליו הלוה בקנין או בשטר או בהודאתו בפני עדים שזקפו עליו במלוה לקונה אין יכול המוכר למחול :

הגהות כתובות

(רלב) ראובן החליף בתים לשמעון ומצא בהן מומין וטען שלא ידע בהן ולא הודיעו וראובן אומר הנה הודעתיך ועוד אני מתקן כל המומין והשיב ראב"ן אם המומין ניכרין הן לכל הנכנסים שם אין ראובן חייב לשמעון כלום ואם שמעון נשבע שלא נכנס ולא ראה בטלין החליפין ומה שאמר לתקן המומין אם המומין אינן בגוף הבית החליפין קיימין אבל אם הם בגוף הקרקע והבית החליפין בטלין :

השולח

(שפו) דין קנין פירות כקנין הגוף :

הניזקין

(שפח) פ"ה סתם קנין לכתיבה עומד וכן באלפסי ודרב האי ומיימ' דקנין בעדים חשיב כשטר גמור לכל מילי :

(שלה) נכסי יתומים הרי הן כהקדש :

(שלז) הפעוטות מקחן מקח וממכרן ממכר במטלטלים בכדי חייו כתב לאבי"ה ומשום כדי חייו דאמרו אפילו ביותר נמי :

(שלח) מה שאירש מאמא מכור לך דאמרי' בכדי חייו אפילו יותר נמי :

(ת) נשאל אם אבותיו נתנו לו קרקע בשדו קטן ולא ירשו מהם אם יכול למוכרו והשיב דיכול למוכרו ויש גמגום :

התקבל

(תיד) חולקין בדין דבר שלא בא לעולם :

(תטו) הא דאמרינן לדולב בקטן מקני קני אקנויי לא מקני מיירי קודם שהגיע לפעוטות דאי הגיע מתנתו וממכרו קיים אי נמי כשיש לו אב ומפרנסו דהכא לא מקנו לו כדי חייו אבל אם אין לו אב מתנתו מתנה אפי' יש לו אפוטרופוס :

קדושין פ"ק

(תפג) כתוב בשם ר"ת שאם נתן לו משכון ע"מ שיתן לו מנה יעכב המשכון עד שיתן לו כתב הרי"ף בתשובה במי שאמר לחבירו נתתי לך כך זהובים בקנין וכתבתי לך שעבוד על נכסי לגבותם כל עת שתרצה שאין המתנה כלום דאין מטבע נקנה בחליפין והשעבוד אינו מועיל ואפי' מי שפרע אין כאן :

(תפד) הנותן ערבון טבעת לחבירו ובקש לחזור בו חוזר ואינו מקבל מי שפרע זהב מקבל מי שפרע ומאי שנא זהב לא הדר בעיניה טבעת הדר בעיניה שיעור :

(תלג) אין קנין לעבד בלא רבו ולא לאשה בלא בעלה בארוך :

האיש מקדש

(תקיט) דברים שבלב אינם דברים ומיהו דברים שאין רגילים העולם לפרש הוי סתם כמפרש אחרי שכל העולם כך מכוונים ע"ש :

פרק האומר

(תקטו) קנין חליפין הוי כקנין כסף ואין צריך שומר

מעכשיו אבל קנין משיכה לאחר שלשים אין בו ממש כיון שלא אמר מעכשיו :

עשרה יוחסין

(תקנו) נאמן המוכר לומר לזה מכרתי ולזה לא מכרתי ודוקא כשמקחו בידו וניחזי אנן מאן נקט סליגי בפירושו ר"ח ורש"י ור"ת :

הגהות כתובות

(רפח) ראובן היה חייב לשמעון מנה ואחר זמן שמעון אמר לראובן חפץ פלוני אמכור לך [illegible] ונתרצה ראובן לקנות ונתן לו מנה יכול שמעון לומר אני גובה אותו מנה בחובי והחפץ לא אתן לך ואינו במי שפרע אבל אם אמר ראובן הא לך עוד מנה והן לי החפץ צריך ליתן לו או מקבל מי שפרע :

גיטין פרק הניזקין

(שלה) יהודי שדחק חבירו בבית האסורים לקבל עליו חרם לתת כך וכך פסק הר"ם דאין באותו החרם ממש כיון דאנוסין הן דאפי' מליוה ויהיב לא הוי מתנה כ"ש הכא דלא יהיב אלא מידי מע"ג :

מי שאחזו

(תטו) ע"ד כהגאים רבו כדעות :

ב"ק פרק קמא

(ה) ראובן שמכר לשמעון ובא ב"ח דראובן וטריף ליה מיניה מצי ראובן לאשתעויי דינא בהדיה ואע"ג דשמעון יכול לומר אשתבע לי דלא פרעתיך וכל שאר הדברים כמו ראובן מ"מ יש נפקותא דלפעמים ראובן פקח משמעון :

ב"ב מי שמת

(פלב) כשיב רבינו משולם על ג' אחים שכתבו יחד בקנין על נכסי אחותם שכל מי שיקבל מתנה ממנה וכו' עיין הלכות שותפין :

פרק גט פשוט

(תרמג) הא דאמר אין אדם מקנה דשלב"ל ה"מ היכא דלא הפיש להוא מידי דאקני ליה וקא תנא ליה אבל אי תפס תפס הא דמעות אינן קונות דוקא במידי דאיכא למיחש ונומר שמא נשרפו חטיך בעלייה אבל במידי דליכא למיחש לשרפה מעות קונות בהגהות מרדכי דב"מ בשם בעל העיטור :

ב"ק פ"ק

(ו) עד שלא החזיק בשדה יכול לחזור בו ואפי' נתן המעות וכתב השטר על המכר אומר ר"ת דדעתו של אדם כל זמן שלא הלך אדם לראות גבולי השדה שיכול לחזור אם יבא ערעור ולפי' רש"י אינו כן ע"ש :

פרק המניח

(כו) איכא דקרו לכדא חביתא ונפקא מינה שהמחזיק מצי למימר אע"פ שכתוב מסייעך לא הוציא ממני דקים לי בנפשאי שאני מן המועט ומוציא זו כרבנן דאמרי אין הדמים לאיה עש"ב :

פרק הפרה

(ג) סומכוס אמר ממון המוטל בספק חולקין לאו בכל הספקות קאמר סומכוס דחולקין דא"כ לא שבקת חיי לכל בריה אלא בדבר שהוא ספק לב"ד בלא טענות כגון מחליף פרה בחמור וילדה וכיוצא בזה :

(נד) המוכר בית לחבירו כיון שמסר לו מפתח קנה וה"ה במוכר פרקמטיא אם מסר לו מפתח מקום המונח שם הסחורה קנה כאילו שכר מקומו וכן בכל המקום לפי מנהג הסוחרים :

הגוזל בתרא

(קכא) לקח מה' בני אדם ואינו יודע מאיזה מהן לקח חייב ליתן לכל אחד ואחד דהא ודאי לאחד מהן חייב :

ב"מ פרק קמא

(למו) דין הא דאמרי' אדם אינו מקנה דשלב"ל באורך ופסק הר"ם היכא דהקונה והמקנה והדבר הנקנה בא לעולם אפי' שלא הגיע בדבר שלא בא לעולם מועיל :

פרק המפקיד

(רלא) ראובן טען על שמעון מכרת לי חפץ של זהב בתורת זהב ועכשיו שברתיו ומצאתי שהוא בדיל ויש בו אונאה עד כדי ביטול מקח ושמעון משיב לא נדרתי לך כלום אלא כמו שקניתי כן מכרתי ואתה אמת היית רוצה לקנותו מן העובד כוכבים ועוד היה לך להחזירו לי שלם כמו שהי' ומדוע שברת אותו השיב מהר"ם דהוי מקח טעות דאמן שהדי דבתורת זהב קנאו מיהו אם שמעון כופר ואומר איני מאמינך שמלאת בו עופרת נשבע שמעון שלא היה יודע שהיה בו עופרת ויפטר ומה ששמעון מתרעם מראובן שהיה לו להחזיר לו החפץ שלם אינה טענה שלא היה לו לידע שהיה בו בדיל דאילו היה יודע היה מחזירו שלם ואע"פ שהעובד כוכבים רימה לשמעון מה בכך משום הכי אין לשמעון להפסיד ראובן שילכך מקח טעות הוא והדרא זביני :

(רנז) ראובן השכיר עלייתו לשמעון להניח בו פירות ואח"כ מכר פירותיו לראובן אע"פ שלא משך ראובן קנה אם נתן הכסף וראובן שנתן דמים בפירות שקנה ולא משך ושמע שרוצים העובד כוכבים לאנס הפירות ותחזבו לראובן מפני האונסין אפילו הכי מקבל מי שפרע וכ"פ ר"ת :

פרק הזהב

(רלח) שמעון שמכר כוס לראובן ביין והניח היין ביד ראובן ומשך הכוס ובא עובד כוכבים ואמר שהכוס נגנב ממנו ולקח הכוס ועתה ראובן מעכב היין כי אומר שהיין לא יצא מרשותו ועוד שמקח טעות הוא והשיב מהר"ם שאפילו שהיין ברשותו כיון שמשך הכוס נקנה היין לשמעון ומה שטוען שמקח טעות הוא אם שמעון אומר שהעובד כוכבים גזל לו הכוס שלא כדין או אפילו אומר איני יודע אם גנוב היה או לא פטור שמעון ואינו חייב אפילו לישבע שלא היה יודע שהיה גנוב מיהו אם יש עדות ששמעון היה יודע שהכוס גנוב ובדין לקחו העובד כוכבים הוי מקח טעות :

(רלט) המוכר כוס ונמצא מום בכוס משביעין המוכר דלא ידע ולא הרגיש במום מעיקרא משום שהמוכר היה לו לידע במום :

(ש) למקניא לאפוקי מדלוי מה שנהגו להקנות במודר של עדים אומר רב עמרם דתקינו במתיבתא דליקנו העדים דעדים שליחותיה דקונה ומקנה קא עבדו :

(שא) פסק ר"ת דמשיכה בעובד כוכבים קונה וכ"פ רב האי גאון וכן בר"י מוויל"א והיכא דאין לעובד כוכבים מה למשוך מעות קונות לדברי הכל ואפילו למ"ד משיכה בעובד כוכבים אינו קונה ה"מ בדבר דשייכי ביה מעות כגון מקח וממכר אבל במציאה כ"ע מודו דקנה במשיכה או בהגבהה והר"ם היה מחמיר והיה מצריך מעות ומשיכה לאפוקי נפשיה מפלוגתא :

(שב) כשאין לעובד כוכבים מה למשוך מעות קונות :

(שג) כל שלא משך המכר הוי ברשות מוכר להתחייב באונסין כן פי' האלפסי וכן אבי"ה ורשב"ם ור"ת דלא כפי' רש"י :

(שד) מכר שוה כ"א בס' או שוה ס' בכ"א דהשתא ליכא לא שתות מקח ולא שתות מעות אלא לגבי חד הוי ביטול מקח ולגבי אידך הוי מחילה לעולם אזלינן בתר מקח הן לענין מחילה הן לענין ביטול מקח :

(שה) ראובן שאמר לשמעון השכרתי לך בית בחצי זקוק ובזה השכירות זקוק ויש אונאה י"א דהדין עם ראובן כיון דיש אונאה לשכירות וי"א דדוקא במטלטלין יש אונאה לשכירות ולא בבתים :

(שו) ראובן שאמר לשמעון אימתי בדברים והביא עדים שאינה אותו היו מלקין אותו שהרי עבר על לאו גמור :

(שז) כי היכי דלוקח מבטה"ב בו דין אונאה כן במט"ב בנתאונה בקניינו אין לו אונאה ר"ם ידע הלוקח שהיה בו אונאה ושתק עד לאחר זמן ותבעו לדין לא הויא שתיקתו מחילה :

(שח) י"א דכל מי שמקבל מי שפרע לא בפיו כן או פוסקין לו כן נרגים וי"א שאומר לש"צ שיאמר כן על המגדל :

(קי) ראובן טען על שמעון מכרת לי יין בחזקת וורנקי"ש ומצאתי שמעורב בו יין הגי"ל ואיניתמי ושמעון אומר הלא טעמת אותו ומה שטעמת נתתי לך הדין עם שמעון ואפילו עירבו קודם כיון שטעמו באותה שעה אין לו עליו כלום ואי טעין עירבת לי לאחר שטעמתיו על זה ישבע ופטור :

בבא מציעא פרק קמא

(רלט) אמר המוכר אי מזבינא כתובה לדידך מזבינא והקנה לו לא קנה כיון דלא פסק עמו בכמה :

(רמה) פסק אבי"ה דקנין מהני שלא בפניו וכן פירש ר"י :

(רמו) שמעון שהיה לו בת קטנה וראובן היה לו בן קטן וכתב שמעון לראובן לכשיהיה בנך ראוי לקדש אם לא תקבל קדושי בתי או היא בעלמא לא תקבל אם תהיה ראויה לקבל קדושין אז אתחייב לך מעכשיו מני זקוקין ומת שמעון קודם שהיה בן ראובן בן י"ג והיא גדלה ועמדה ונשאת לאחר ועתה תובע ראובן הקנס מבניו מתחלה השיב מהר"ם שהיתומים פטורים אח"כ חזר בו וכתב דחייבים אם לא יהיו פטורים מטעם אונס והאריך :

(רמז) דין הא דאמר אין אדם מקנה דבר שלב"ל באורך ופסק הר"ם היכא דהקונה והמקנה והדבר הנקנה בא לעולם אפילו אם תלה תנאו בדבר שלב"ל מועיל :

בבא בתרא מי שמת

(תרטו) שמעון נתן לראובן מ"ע לימרום להלוות בריוח ע"מ שישא בנו וכו' בהלכות אישות :

(תרלד) למכור בנכסי אביו עד בן כ' רי"ף ורשב"ם פי' דוקא נכסי אביו ור"ת פי' דה"ה נכסים שקנה ומיימ' כתב דבן י"ד אם יודע בטיב משא ומתן מקחו מקח וממכרו ממכר :

הגהות סנהדרין

(תשלב) ראובן שחק עם שמעון והרויח ממנו ל' דינרים ועכשיו תובע שיחזיר' לו מה שהרויח לו והשיב ר"י מ"ע שב"ד מוציאים הל' דינרים מראובן ומחזירים לשמעון :

ב"מ פרק ז'

(רנב) ראובן שמכן שמעון הקע שמונחו אם יש לו שטר או עדים שרואהו תוקע על ב"ד לגוות לשמעון לקיים אמונתו דאמונה היא תקיעת כף וכו' :

איזהו נשך

(שכא) דין אסמכתא באורך עש"ב והר"ם פסק שאדם נאמן לישבע על המשכון הנכלם בידו ואע"ג דהלוה קני מעכשיו וזכי במשכון הואיל והמלוה עושה לו טובה ואסמכתא זו קניא במעכשיו בלא ב"ד חשוב וכתבו רוב הגדולים דאסמכתא קניא והוא דלא אנים והוא דקנו מיניה בב"ד חשוב :

(שכב) השידוכין בקנס כיון למנהג העולם להקנות הערבונו בכודר מן הדין אפי' בלא מעכשיו החוזר בו קני דבמנהגא תליא מילתא ועוד דראוי לקונסו על שבייש חבירו שלא ירגילו לחזור :

(שכג) ומשחקי בקוביא ומפריחי יונים אסמכתא הוא משום דלא גמר ומקני דאמר אנא ידענא בנקישא ספי שהדבר תלוי בחכמה אבל כל שחוק שאינו תלוי בחכמתו מספיקא גמרי ומקני אהדדי להפכד ולריות :

(שכד) ראובן שמכר בית לשמעון ואדר לו לסלק המלכן ושם עירבון ביד שליש לסלקו ושמעון גם הוא שם עירבון ביד שליש שיתן מעותיו ואח"כ בא המלכן עם מעותיו וסילק ללוקח דין הוא שיחזרו הערבונות לבעליהן דכיון שלא היה שום קנין ולא ב"ד חשוב בדבר אלא שבמשיכה נמסרו לשליש שיזכה במעכשיו אי לא יסלק המלכן הוי אסמכתא ובלא האי לא קני :

השוכר את האומנין

(שנא) דין נותן ערבון על המקח בין מטלטלי בין מקרקעי :

(שפט) לא שייך אסמכתא בשידוכין דאין זה קנס מה שנהגו לקנוס החוזר וה"ה למלמד תינוקות אם מקבל המלמד על עצמו קנס אם יחזור ולא מצא מלמד אחר במקומו :

(שלד) מעשה שגזרו שלא לקנות בית מעובד כוכבים ושאלו להר"ם אם להחליף בית בבית עם העובד כוכבים מותר או מקרי זביני או לא והשיב דחלוף מקרי זביני :

(תכא) עשה קנין בכודר שאינו שלו אינו מועיל כלום :

(תלב) כולן אם יש לו מותר והחוזר בו מקבל מי שפרע :

(תלה) כתב ראבי"ה כל אדם האומר לחבירו לקיים לו דבר אחר המכירה והנתינה ולא הקנה לו בקנין הוו פטומי מילי בעלמא :

(תלו) מחילה אינה צריכה קנין :

(תמח) האי סתימתא קניא פר"ח מקום שנהגו לקנות בענין זה יש לסמוך על המנהג כי המנהג טוב וכשר :

(תמח) ראובן השכיר עלייתו לשמעון להניח שם פירותיו ואח"כ מכר פירותיו לראובן אע"פ שלא משך קנה אם נתן הכסף :

(תמט) א"ר יוחנן דבר תורה מעות קונות וכו' כתב העיטור משתבר דוקא עליה דשכיח בה דליקה אבל מכר לו חטין שבבית דלא שכיחא בה דליקה מעות קונות והאריך :

(תנ) ראובן דזבין ארעא משמעון על שם לוי ולוי לא הרשהו וכתב השטר על שם לוי וכיון שלא שמעון שלא בא לוי חזר בו מפני שלא הקנה ללוי כלום השיב העיטור שאינו יכול לחזור בו :

(תנח) רבים שהשכירו מלמד אפילו לא התחיל במלאכתו אינן יכולין לחזור בהן ואפילו יחיד העושה ע"פ רבים אינו יכול לחזור בו אפילו לא התחילה שנתו :

(תנט) כל דבר הנעשה בפני ז' טובי העיר ואפילו בפני ג' ואפילו יחיד ע"פ אין יכולין לחזור בהן וכל הנעשה ברבים א"צ קנין במקום שיחיד צריך קנין וג' טובי העיר חשובין ככל העיר וא"צ ז' טובי העיר אלא בדברים גדולים כגון להוציא בהכ"נ מקדושתו :

(תקנא) קנין בפני שנים אור"ת דאף שלא בפני שנים השיב קנין. פשרה ביחיד וצריכה קנין. קנין מהני שלא בפני עדים וא"צ לומר כתובו אלא בלא רשות כותבין כל זמן שלא חזר בו אבל יכול לחזור בו. י"א דוקא בשטר מכר יכול לחזור אבל במתנה לא וי"א להפך ורבו הפרושים :

(תקמג) מקבקין דמליוה וזבין זביניה זביני ואפילו בשדה זה :

(תקמד) היכא דכפה אותו לבטל מודעה מהני הביטול. והיכא דמהני מודעא א"צ שיהיה מאונס הגוף אלא אפילו אונס ממון הוי אונס :

(תקמה) ראובן שמכר קרקע שהיה מיוחד לכתובה או לנדונייא המקח בטל לאלתר :

(תקס) נמצא בתשובת הר"ן גאון אם ראובן מכר כור חטין לשמעון וקנו מידו וקבל הדמים ולאחר זמן תבעו ונמצא שלא היו לו חטין בשעת הקנין שחייב להעמיד לו מקחו ואפילו נתייקר ובמיימ' משמע דאם חזר בו מקבל מי שפרע :

(תקסא) הרי"ף ור"ת ור"י והר"ם פסקו דאין אותיות נקנות במסירה הילכך המוכר שטר חוב לחבירו או נתנו לו במתנה אינו נקנה במסירת השטר שבידו עד שיכתוב לו המקנה קנה שטר פלוני וכל שיעבוד שבו וימכור לו השטר :

(תקסו) המוכר חבית יין לחבירו והחמיצה כל ג' ימים הראשונים ברשות מוכר ואפילו נתן הלוקח מעות למוכר יחזיר לו מכאן ואילך ברשות לוקח אפילו לא נתן לו מעות חייב ליתן לו מיהו היכא דלא שמיה בשעת לקיחה כראה דמצי אמר המע"ה :

(תקסח) אם ידוע שיינו מחמיץ הרי זה מקח טעות :

(תקע) המוכר קברו בזאין בני משפחה ומעכבין כתב ראבי"ה דאין יכול למכור ולחם מקום אבותיו בב"ה ומיהו יחזירו בני משפחה המעות בין בב"ה בין בקבר שלא יפסיד לוקח ורב האי כתב שמכירתו מכירה :

(תרס) מעשה באחד שקבלה לחבירו בקנין סודר קרקעות ומטלטלין ומעות בבת אחת וי"א דפי היכי דלא קנה המעות גם המטלטלין והקרקע לא קנה וי"א דקנה הכל במיגו דחל על קלא חל על הכל ורבינו שמחה כ' דאע"ג דמעות לא קנה קרקעות ומטלטלין קנה :

(תריג) מעשה באחד שקנה תביעה מראובן שהיה לו על שמעון בקנין גמור ובא הקונה ושמעון לדין ופטר ר"י הנכתבע אף מן השבועה שאין הקנין כלום מאחר שלא היה התביעה בעין ותימה הוא דהא בכל יום מרשה את חבירו על המלוה ומקנה לו בקנין :

(תליד) פסק הר"ם דאין אדם יכול להקנות לחבירו שום חוב שיש לו על העובד כוכבים בשום ענין ואפי' בקנין ואח"כ אם הקנה כל הרבית שעלה על החובות כל היכא דאיתיה של בעליו הוא ואסור ליקח נמי אם לא מחל המוכר ללוקח בפירוש את הרבית :

(תרמא ותרמז) אין הקנין חל על דבר שאין בו ממש כגון המוכר אויר חורבה או דירה וכיוצא בזה ופירות דקל :

(תרמז) שטר שאין כתוב בו קנין הפירות כראוי כגון שלא הקנו לו קרקע לפירותיו אלא נתנו לו כח ליקח הפירות של קרקע ועדים חתמו מתחתיו ושוב אין חוזרין ומגידין השיב ר"ת אחרי שכתוב בשטר שנתנו לו הפירות בקנין גמור מעכשיו אבל קרקע וקבלו עליו באחריות כל שטרי קנין העשוי כתיקון חכמים ילמד עליון מתחתון והקנין קיים כי תיקון חכמים הוא להקנות קרקע לפירות ומועיל אפי' שאין כתוב בו בשטר :

(תרמח) המשחקים באמנה אפילו הקנו זה לזה לא קנו וכתב רבינו אליהו אפילו מסר לו משכון קודם שהתחילו לשחוק אפילו הכי לא קני אבל כשהמעות ומשכון שניהם על הדף שמשחקים בו והמקום קנוי לשניהם אין זה אסמכתא וה"ה למלמד תינוקות וכו' לעיל :

(תרפב) פרלבב"ם דכל תנאי שבני אדם מתנין ומקיימין ביניהן לא שייך לומר משטה אני בך ובני אדם השומעים נעשים עדים גמורים אע"ג דלא אמר להם אתם עדיי :

(תרפד) פסק ר"י ב"ב מי שנשבע או קבל חרם שלא יתן דבר או לא ימכור או ימחול חובו או שאר דברים ועבר שבועה או מכר או נתן אין במעשיו כלום כיון דאמר לא אעביד אי עביד לא מהני :

הלכות זכיה ומתנה

(קנג) שאלו לר"ת ע"מ שאמר תנו מנה לפלוני ולאחר שעה אמר פעם שניה תנו מנה לפלוני מי נימא להעמיד לדברי הראשונים חזר ואמר כן ואין לו אלא מנה או דילמא מנה הראשון קנה בדבריו הראשונים ומנה שני נמי קנה בדבריו שניים והשיב דאין לו אלא מנה אחד כיון דלא אמר עוד תנו לו מנה אחר וכן נראה להר"ם מנורנבירל"ק :

(קס) הכותב כל נכסיו לבניו אשתו ניזונת מהם כתבו התוספות דוקא נתן לבניו אבל נתן לאחרים אחריכא מתנה כמכר היא ומפקעת מזונותיה ומזונות אשתו ממנו :

(קסא) מה שהקנו לכתובת אשה נגבית ממטלטלין דוקא מירושה או ממתנת ש"מ אבל הכותב במתנת בריא אין כתובה נגבית ממנו וכן כתבו רוב גדולי הדור שמתנת בריא מפקעת שעבוד גמור כמכר. ורשב"ם כתב דאפילו מתנת ש"מ מפקעת השעבוד. ור"י בר' ברוך פסק דאפילו מתנת בריא לא מפקעת שעבוד כתובה ונגבית ממנו והר"ם פסק דהנותן מתנה לבנו ליורשו במתנת בריא לא הוי מתנה להפקיע כתובה דהוי כמו ירושה והנותן מתנה הוא אינו ניזון ממנה אבל אשתו ניזונת :

(קעו) מתנה ש"מ שכתוב בה קנין אף לשמואל דמספקא ליה אי גריעא משאר מתנה דוקא היכא שהקנין נכתב בכתב אבל בעל פה אפי' שמואל מודה דיפוי כח הוא :

(קלב) כתב ר"ת הא דאמרינן מצוה לקיים דברי המת דוקא היכא שהופלש מתחילה לצורך זה :

(קלג) קטן אם יש לו אפוטרופוס לר"ח מתנתו מתנה ואבי"ה ומיימ' חולקין והר"ם כתב דפחות מבן כ' במקרקעי שירש אין מקחו מקח ואין מתנתו מתנה וכן מיימ' :

(רח) מעשה בשטר מברית שנעשה כדי שלא ישתעבדו נכסיו לב"ח והשיב ר"ת דאינו מועיל והמקבל מתנה גובה ממנו מתנתו :

(רמד) האי עובדא דאימיה דרמי בר חמא מתנת בריא בלא קנין הוה שכתבה בשטר נכסי נתונין לך במתנה אבל אי הוה בה קנין הוה מוקמינן ביד מאן דקדים אפי' שעה אחת ואור"ת בד"א בשטר מתנה או מכר אבל חוב ד"ה חולקין :

(רמח) מעשה בבנו של ראובן שהיה לו מעות ביד שמעון דודו וחלה ואמר בפני עדים מה שיש לדודי משלי יתנו לאבי ולא מיחתה אשתו אחר כך הקל מעליו חליו והלך על משענתו וחזר והכביד עליו חליו ושלח לקרות לדודו וא"ל מה שיש לך משלי הנהו לאבא ומיחתה עתה האשה ומת וקיים שמעון דברי המת ועתה האשה תובעת משמעון מה שנתן לחמיה והשיב ראב"ן לשמעון עשה כדין ואין לאלמנה עליו כלום ואפי' לא נזה הנן כן דין הוא שיתן לו דהוה יורש בנו ומשום דרבי נתן דמוציאין מזה ונותנין לזה אין לחייב שמעון כלל :

(רכ) לאה נשאת לראובן והיו לה בנים ומת ראובן ונשאת לשמעון ומת בלא בנים והלכה האלמנה ונתנה תכשיטיה לבתה בת בעלה הראשון ומתה לאה ובאו בני ראובן להוציא מאחותה מה שנתנה לה כי אמם לא נשבעה על כתובתה והנכסים בחזקתם והשיב ראב"ן כי הבת זכתה במה שנתנה לה אמה ואפי' את"ל שאלו התכשיטין ידועים שהיו של אביהם הא קיימא לן אלמנה שתפסה מטלטלין אין מוציאין מידה וה"ה בתה הבאה מכחה ובעל חוב בנכסי אשתו לוקח הוי' וסוף התשובה אפילו היו החפצים בידם היה להם ליתן משום מצוה לקיים ד"ה דכה"ג ליכא מאן דפליג לכופין. ואי ליכא עדי צואה ולא עדי מתנה מסבע שבמתנה נתנתם לה דמטלטלין אינן צריכין כי אם משיכה :

(שכג) מעשה בש"מ שחילק נכסיו לכמה בני אדם בשטר ונמצא אחד מן העדים שהיה מן מקבלי המתנה והיה חלקו כתוב בשטר ופסל רבינו יואל השטר כולו אפי' לאחרים. ובמיימ' דוקא הכותב לב' בני אדם ביחד אבל אם כתב לראובן חצר פלוני ולשמעון שדה פלוני הרי אלו שתי עדיות והרחוק מתנתו קיימת אע"פ שכתוב בשטר א' :

(שלח) האומר תנו מנה לפלוני ומת יתנו לאחר מיתה ומוקמינן לה במעמד שלשתן אבל מטעם דהן כזכי לא מהני אא"כ מסר לו מיד ליד ואמר לו הן לפלוני. ועוד אומר ר"ת דלא אמרינן הן כזכי אלא בחוב ופקדון שצריך בע"כ להחזיר ולא במתנה ומציאה וגם ממעמד שלשה דקנה המקבל אפי' בע"כ של נפקד או של לוה עש"ב :

(שכט) אומר ר"ת דאין שייך מעמד ג' בעובד כוכבים ואם העובד כוכבים נפקד והנותן והמקבל ישראל זכה ואם המקבל מתנה עובד כוכבים יכול לחזור בו אבן אם המקבל מתנה אנס ואין הישראל הנפקד יכול להשמט ממנו לפי שבדיניהם בכה"ג קנה יתן לעובד כוכבים אפי' לכתחילה :

(שלא) דין היולך לאו כזכי דמי ושאלת מתנה :

(שלב) האומר מנה זה לפלוני יהא מנה זה לפלוני בידך ומת אין היורשין יכולין לכופו. ע"ש דין אם אמר זכה או המקבל' ותימה על זכה לו בשטר אמאי יכול לחזור ויש תוספות כתוב בהן לא יחזור :

(שלג) אומר ר"י אע"ג דמית מקבל בחיי נותן ולא קני אלא לאחר מיתת הנותן אפי' הכי קנו יורשין ואפי' לא נולדו יורשי המקבל עד אחר מיתת הנותן קנו :

(שלד) מעשה בלוי שהפקיד מנה ביד שמעון וא"ל לראובן גלוי קבל לי מנה משמעון שחייב לי וקבלו לוי לאחר זמן אמר שמעון פרעתי אותו מנה שלא כדין התחירהו לי או אעכב אותו פקדון שהפקדת בידי בלא עדים וראובן אמר לשמעון מנה זכית לי תנהו לי השיב ר"ת נ"ל למן הדין לא יחזיר לוי המנה שזיכה לראובן שנתן לו שמעון ומה שטוען לוי זכיתי לראובן ע"מ שלא אפסיד פקדוני דברים שבלב אינם דברים ע"ש :

(שמד) מי שנותן בנו למוהל ובעל ברית אסור לחזור בו ואם חזר מחזירו חזרה :

(שמז) מקבל מתנה שאמר לאחר שבאת מתנה לידו אי אפשי בה מה דינו :

(ח) מתנת קטן מתנה בין מלוגה בין מועטת דוקא במטלטלין :

(תכא) אע"ג דהמוכר שטר חוב לחבירו וחזר ומחלו מחול היינו משום דקנייה מדרבנן אבל במידי דהתורה זיכהו אינו יכול למחול דהא נתן שטר חוב במתנת ש"מ אינו יכול למחול דמתנת ש"מ דאורייתא :

(תל) ראובן שנתן כל נכסיו לבנו ע"מ שיתן לד' בנותיו כך וכך מעות ואם יפחתו מן הסך שיש לו ליתן לבנות יתן מן הקרקעות לבנות ונפטרה אחת מן הבנות בחיי אביהן נראה דאפי' הכי מתנתו מתנה אם הוא יתן לג' בנות המנלאות לכל אחת ואחת חלק המתנה ומחלק המתה פטור לגמרי ואפי' מליתן ליורשיה :

(רמו) פי' הר"ם דברי ש"מ ככתובין וכמסורין דמו ר"ל כמכירה המועלת בכל מקום באיזה צד שמועיל לאפוקי שאם אמר יאכל פלוני פירות דקל זה לא אמר כלום דלא משכחת בבריה כלל :

(רלא) המגביה מציאה לחבירו קנה חבירו וכפי' ראבי"ה ורמב"ן :

(רלב) פסק רמב"ן דאם באת סחורה ליד ראובן בזול ואמר שמעון קנה אותה ביני וביניך והריוח נחלוק ושמעון שתק וקנאה ושוב אמר לעצמי קניתיה דיחלוקו וכתב ראבי"ה דרפיא בידיה דלא דמי קני למציאה ולא זכה אם לא נתרצה בפירוש לשניהם :

(רלג) דהא המציאה ונפל לו עליה מעבירין אותו ממנה שהרי אם לא יזכה בזו אי יאמר דיזכה באחרת :

(רלד) לא אמרינן דעני המהפך בחררה ובא אחר ונטלה לנקרא רשע לא הוי אלא היכא דלית ליה פסידא להוית אחר שבא ונטלה הימנו :

(רלה) המשכיר עצמו במקום שחבירו מושכר והיה יכול להשכיר עצמו במקום אחר נקרא רשע :

(רלו) פסק הר"ם ראובן שהיה מהפך בקרקע של עובד כוכבים על המילך של שמעון וקדם שמעון וקנה לא מיקרי רשע דלאו כל שעתא מתרמי ליה לקנות קרקע על המילך שלו :

(רלז) דן הר"ם לעובד כוכבים דלית ליה שליחות ליה ליה זכייה ואם ראובן אמר לשמעון זכה באותן המעות לעובד כוכבים לא זכה בהן העובד כוכבים עד דאתו לידיה :

(רלח) פסק ראב"ן ראובן שנתאכסנו אורחים בביתו והיה שמעון מחזר אחריהן לקנות הסחורה ואמר ראובן אני רוצה לזכות כי ביתי זכתה לי והלך שמעון וקנאה כשלא היה ראובן בביתו ועתה תובעו ראובן שישיב לו שהדין עם ראובן. ולראבי"ה חולק עליו. ומיהו משום עני המהפך בחררה יש בדבר אם יכול לקנות במקום אחר :

(רמג) ראובן שמחזיק בבית ושמעון מערער עליה והלך שמעון ונתנה במתנה ללוי בעוד הבית ביד ראובן ואחר כך תקף שמעון לראובן והוציאו מידו בדיינין ועתה לוי תובעו משמעון ושמעון אומר כי המתנה לאו כלום היא אחרי שלא היה הבית ברשותו לא הדין עם לוי כיון שיכול להוציאה משמעון בדיינין מיהו אם הוציאו בחזקה אין מתנת לוי מתנה ובמתנת מטלטלין אפי' שיכול הנותן להוציאה בדיינים אין מתנתו מתנה :

(רמד) ראובן טען על שמעון שומר הייתי בראשי הסל והיתה מגלגלת בתוך ארבע אמות שלי ובאת והגבהת אותה וד' אמות שלי זכו לי זכה שמעון בהגבהתו אם בר"ל הגביהו אבל אם בזמועת או בלידי רה"ר הגביהה זכו ליה לראובן ד' אמותיו וחייב שמעון להחזיר :

(רנה) לפעמים אמרי' עדיו בחתומיו זכין לו למפרע ולא אמרי' הכי היכא שיכול שניכל מתוך הכתב שקדם. היכא שנכתבו ב' המתנות ביום אחד ולא ידעינן איזה נמסר תחילה עבדינן שודא אע"ג דידעינן איזה נכתב תחלה :

(רנד) פסק הר"ם אף הבריא שאמר יתנן לפלוני כך וכך אם ימות זה נקרא מלוה מחמת מיתה וקנה :

(רנה) לא אמרי' חצרו של אדם קונה לו שלא מדעתו אלא בדבר שירצה לקנות וחצרו קונה בדבר הבא לחצרו אחר כך אבל בדבר שלא היה דעת המוכר למכור ולא דעת הקונה לקנות לא קנה ומעשה בא' שקנה בדיל מן העובד כוכבים לכלות גגו ושוב מכרו לישראל חברו בחזקת בדיל ונמצא כסף ותבעו בדין ופטרו אבי"ה שאמר שלא זכה בו הראשון כשקנאו מן העובד כוכבים כיון שלא ידע ולא נתכוון לקנות הכסף :

(רנט) מעשה אירע בבית ריב"א שמת גר בביתו והחזיק בו אחד מן התלמידים בזהב שבאמתחתו וריב"א אמר דלא קניא מטעם חצרו דאפילו חצר המשומרת אינו קונה דבר שלא היה לו לידע יותר משאר בני אדם. ור"ב פי' דלא אמרי' חצרו של אדם קונה שלא מדעתו אלא הפקר גמור אבל לא גבי אבידה ואפילו היכא דליכא יאוש :

(רס) נשאל להר"ר אביגדור על עובד כוכבים שאבדו לו מעות בבית ישראל ומצאן ישראל אחר וטען ישראל שהאבדה בביתו וכבר קנתה לו חצרו אפי' שלא מדעתו והשיב דלא אמרי' חצרו של אדם קונה לו אלא במידי דשכיח ורגיל למצוא אבל דברים שאינן מצויין כגון מעות ושאר מטלטלין לא זכתה לו חצרו וכו' :

(שיא) אמר לתת מתנה לחבירו יכול לחזור בו ובעני נעשה נדר :

(שיב) ראובן טוען לשמעון אשתך שהיתה דודתי בשעת פטירתה נותה לתת לי ממלבושיה ונתרצית לה ויש עדים על זה אומר מהר"ם אם ראובן אינו עני שיש לו ר' זוז יכול שמעון לחזור בו ולא מצינן למכפייה לקיים דבריו ואם ראובן עני כופין שמעון לקיים דבריה :

(תקעח) יש אומרים דכי אמר לירתי ולילדי דירתי הכונה לומר ליולאי ירכי היורש אם יהיו לו אבל שאר אדם שהוא ממשפחה אביו דודו או בן דודו לא ירית ויש אומרים דהבנים של יורשים אינן זוכין דאין אדם מקנה דבר[למי] שלא בא לעולם ויש אומרים דהיינו דוקא כשמזכה לו מעכשיו אבל עשאתו לאו בר זכייה הוא אז אין אדם מקנה דבר למי שלא בא לעולם אבל היכא דאמר אחרי לירתי למשמע אותן יורשין שיהיו אז יזכה להן :

(תקפד) פסק הר"ם על הנותן לבנו ולחתנו במתנה בריא מהיום ולאחר מיתה ליפול כאחד מהבנים זכרים ולאחר מות חמיו אם הנכסים הם כמו ביום המתנה או מרובין ונתמעטו יטול כפי חלק המגיעו אבל מועטים בשעת נתינת המתנה ונתרבו בשעת חלוקה לא יטול מקבל מתנה אלא כפי שהיו בשעת נתינה דאין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם :

(תקפה) פסק הר"ם האלמנה כשנוטלת כתובתה לא יטול המקבל מתנה חלקו אלא מן הנכסים הנותרים ולא מצי המקבל מתנה לומר כיון שמתנתו מתנת בריא וכתובה אינו גובה ממתנת בריא דלא יתמעט חלקו של המתנה בשביל הכתובה אלא לעולם ידו על התחתונה :

(תקפו) הכותב כל נכסיו לאשתו לא עשאה אלא אפוטרופוס פסק הר"ם לראובן שטוען לאמו שאביו צוה בשעת מיתתו לתת לה כך וכך דאם היא לא היתה שם בשעת הצוואה אין בכך כלום ולא הפקידה אח"כ חילק כל נכסיו ולא שייר כלום וכתב לה קרקע כל שהוא ואומר מיימ' בתקנת גאונים שאפילו לא שייר אלא מטלטלין כל שהוא גובה כתובתה :

(תקפח) אותן נשים יקרות בנות משא ומתן שהבעלים כותבין לכן כל נכסיהן לא עשאום אלא אפוטרופוס ואח"כ אם יש עדים שמשמידות הנלבשים או נותנות לשאר אדם שלא לצורך ריוח הנכסים מסלקינן להו :

(תקפט) ראובן ושמעון שותפין מהלכין בדרך וחלה ראובן וקלא לשמעון ואמר תנו לפלוני מנכסי שיש לי בידך כך ולפלוני כך ונפטר ראובן ובא שמעון וספר לב"ד כל המאורע והשיב ב"ד על זה ועשה לוי המת ועתה תובעת אלמנתו של ראובן מן המקבל מה שנתן לו ואומרת כי הכל משועבד לכתובתה והשיב ר"ב שאין אלמנת ראובן יכולה להוציא מיד המקבל כלום ואפי' שנשתעבדו לכתובתה י"ל דקיימא לן דב"ח מאוחר שקדם וגבה מה שגבה גבה עש"ב וזה דוקא למ"ד דמתנת ש"מ מפקעת שיעבוד כתובה אבל לדברי ר"י אין מתנת ש"מ מפקעת מידי כתובה :

(תקצא) אדם שיש לו בן עני ורוצה לתת לו עשה כדי לסלקו לאחר זמן מירושתו היאך יעשה השיב מהר"ם דיש תקנה לאביו עכשיו אע"פ שהוא בריא לחלק נכסיו לאחר מותו לכל יורשיו במתנת ש"מ חוץ מזה וכן יאמר עכשיו פלוני בני יטול לאחר מותו שלים ופלוני שלים ולא יאמר לזה כלום ולא יזכירהו במתנה ומעילא לא יאמר לו כלום :

(תקצב) אפילו בריא והיה בריא לאחר שנתן המתנה כמה ימים כיון שמצוה ואומר פלוני יטול לאחר מותו אין לך מצוה לאחר מיתה גדול מזה :

(תקצג) נשאל להר"ם על ראובן בן שלה שתובע שמעון ואומר שאמו הפקידה בידו חפץ ע"מ שיתנהו לבנה לאחר מותה ושמעון אומר כך אמרה לי אם אלמרך ממנו תנהו לי ואם היא תמות תנהו לראובן בני והשיב נ"ל דלא זכה ראובן במתנה זו דאין זו מתנה וגם שמעון לא הוי כזוכה בשביל ראובן עש"ב :

(תקצט) כתב ר"ם על המתנה שנתן ראובן לאחותו וכתב לו שטר מתנה שיקח חלק מכל נכסיו כאחד מן היורשין ושטר מתנה זה כתוב בו מהיום ולאחר מיתה דהכי היא כמתנת בריא וזכה בגוף כל הנכסים שהיו לו בשעת המתנה גופה מהיום ופירי לאחר מיתה ודוקא בנכסים הידועין לו בשעת המתנה הוא דיכול אבל לא יטול בנכסים דאיכא לספוקי בהו דשמא לאחר מכאן באו לידו כי אותם לא היה יכול ראובן להקנות לו כי אין אדם מקנה דשלב"ל. וראובן שנתן לבתו מתנה כיון דמתנה מפקעת ירושה דאורייתא דהאומר תמול אשתי כאחד מן הבנים נוטלת כ"ש שמפקעת כתובת בנין דכרין שהיא מדרבנן ותגבה הבת מתנתה קודם שיטלו הבנים כתובת בנין דכרין :

(תרג) ירושלמי מי שגלה ממה"ר ואמר יתנו לבני בנותיו בכלל ואם אמר בשעת מיתה פי' מלוה מחמת מיתה לתת לבניו לאחר מותו אין הבנות בכלל דמסתמא לא לאעבורי אחסנתא איכוון ופסק הר"ם דה"ה הבריא שאמר אם אמות יתנו כך וכך היינו מלוה מחמת מיתה :

(תרלד) פסק ר"י אדם שכ"מ או מלוה מחמת מיתה שאמר כתבו נכסי לבני ולבנותי מהיום ולאחר מיתה ויש שם קרקעות ותכשיטי נשים הראוי לבנים לבנים ולבנות לבנות :

(תריט) פסק לראבי"ה שכ"מ המלוה מחמת מיתה ואמר הלואתי לפלוני קונה באמירה בעלמא אע"ג דליתיה בבריא אפי' בקנין :

(תרכו) הלכתא מתנת שכ"מ במקצת בעיא קנין ובלא קנין לא קנה מקבל מתנה עש"ב דין מתנת שכ"מ ומלוה מחמת מיתה והאריך ואומר רבי' אפרים דלא אמרי' מלוה לקיים דברי המת אלא דוקא במקום דלא שייך קנין אבל במקום דשייך קנין לא אמרינן מלוה לקיים דברי המת :

(תרכז) כתב הר"ל חיים הא דקא הקשינן מקוכן מלוה מחמת מיתה לאו באומר בפי' ווי ליה דמית אלא משום אומדנא שאנו אומדים דעתו שהוא מלוה מחמת מיתה וה"נ כתב מלוה מחמת מיתה היכא דאפיק מפומיה מיתה מתנת ש"מ היכא דאמר בחמת ולא אפיק מפומיה מחמת מיתה :

(תרכח) נשאל להר"ם על אודות רחל שחלקה נכסיה בפני עדים ושוב אמרה כל אשר יותר על נכסיה ממה שחלקה בפניהם ינתן ליתום פלוני וכל זה היה בלא קנין אלא מחמת מיתה ולאה קרובתה היתה בבית ומסרה לה רחל מפתחות הבית והכל עד שעת מותה וכשנפטרת נודע שהפספה לאה ללרי למעות ומטלטלין ובאו לדין לאה והיתום ולאה אומרת שמחיים תפסה שנתנה לה רחל מרלונה והשיב כי אם המטלטלין שביד לאה יש בהם סימן וידוע בעדים שהיו של רחל ורואו העדים עכשיו אותם ביד לאה על לאה להביא ראיה שנתנה לה רחל ואי ליכא עדים כדפירשנו נאמנת לאה לומר שרחל נתנה לה ובשבועה עיין שם :

(תרכט) ראובן כשהות בריא הפליס מעות ביד שמעון לתת לבנו כשישא אשה ושוב מת ראובן ושוב מת בנו קודם הנשואין אשת ראובן גובה כתובתה מאותם המעות שהפליס ביד שמעון דאותם מעות לא יצאו מרשות ראובן לעולם ואפילו לא מת הבן .ולא שלא נשא אשה עד אחר מות ראובן יכולה היא לגבות מהן כתובתה דכבר קדמו שעבוד הכתובה :

(תרל) פסק הר"ם ראובן שיש לו מעות ביד שמעון ואחר כך אמר לו תנם לבני או לפלוני אחר מיתתי דהן לאו כזכי במתנה שהרי לא הופלש מתחלה לכך ולא מלינו מתנת בריא לאחר מיתה עש"ב דינין וחלוקין במתנות :

(תרלא) נשאל לראב"ן בנו של ראובן היה לו זקוק ביד שמעון דודו וחלה וצוה בפני עדים שיתן לדודו הזקוק לאביו ואשתו לא מיחתה אח"כ הקל מעליו חליו וכו' עיין לעיל :

(תרלב) מעשים בכל יום שאדם נותן מטלטלין בלא דעת אשתו אע"פ שמשועבדין לה ואין יש מוחה עש"ב :

(תרלג) לאה שנשאת לראובן והיו לה בנים ממנו ובת ומת ראובן ונשאת ליעקב ומת יעקב בלא בנים ואחר מיתת יעקב כתבה כניבה לבתה וכו' עיין לעיל :

(תרלה) נשאל לר"ב על היתום שנספר וצוה בפני עדים לתת כל אשר לו לשמעון דודו מקרקעי ומטלטלי חוץ מלמד כלס ויהודה דודו לא היה שם ולאחר זמן נתרעם יהודה על שמעון ואומר שהצואה אינה כלום שלא היה בן י"ג ועדים אומרים שהיה בן י"א שנים והשיב דאין בצואתו כלום כיון דאינו בן י"ג אע"ג דידע בטיב משא ומתן אין מתנתו מתנה במקרקעי אבל אם היה בן י"ב [או] אפילו שהוא פחות משבה עשר מתנתו מתנה במטלטלין וזכה בהן שמעון בצוואת היתום :

(תרלו) נראה דבצוואת הקטן לא שייך למימר מצוה לקיים דברי המת ואין בצוואתו כלום :

(תרלז) מעשה באדם שנתן לאשתו כל אשר לו במתנה בצוואה מחמת מיתה וכתב לה שטר שכל נכסיו יהיו לאשתו זוגתו ואחריה ינתנו לילדי בנותיו אך היא תתן מנכסיו י' ליטרין לס"ת לנעלית לצדקה וכל השאר נתון לה והאשה קיימה דברי המת ועתה באים בני המת מאשתו הראשונה להעמידה על כתובתה וגם הי' ליטרא שנתנה לנכום לה מכתובתה והשיבו קצת מהגדולים דלא עשאה הבעל אלא אפוטרופא ויש חולקין וכ"ש :

(תרלט) השיב הר"ם מסג"ן ש"מ שאמר ביום ראשון תנו ח' זקוקים לפלוני וחזר ואמר תנו ח' זקוקין לפלוני דאין לו אלא ח' זקוקין ולא אמר מניתן לו ט"ז זקוקין :

(תרעה) השיב לראבי"ה על אלמנה שלותה בשעת מותה לתת מנכסיה לפלוני קרובי' ח' זקוקין והבן שותק ועתה אחרי מותה אומר שאמו לא נשבעה על כתובתה ומה ששתק מפני שלא רצה להכעיסה והשיב דכיון שלותה בפניו ושתק הוי כאילו הודה שיש לו ממנה ח' זקוקין וחייב ליתן כאשר לותה :

(תריא) שכיב מרע שאמר הלואתי שיש לי ביד פלוני ופלוני זכה בה אומר הר"ם דכוי מילי בהלואה של ישראל אבל בהקפאות של עובד כוכבים לא קני אפילו במתנת שכיב מרע ואפילו אם יש לעובד כוכבים משכון דהויא לה כמו הקפה דישראל מעובד כוכבים לא קני משכון ופסק ראב"ן דאי טעין הלוה פרעתי משתבע שבועת יורשין ושקיל דהוי כיורש :

(פלמב) מאן דכתיב בשטר כל דאית לי ודאיתי לי נכסין

אגרי לא קני אלא מאי דאוה ליה בהסיא שעתא ואיכן לא :
(שלד) י"א דאם מסר מודעא על מתנה אפילו בלא אונס הוי ביטול מעשה ואינו נראה :

הלכות שלוחין ושותפין

(רלו) שנים שהטילו לכיס זה מנה וזה מאתים אם עשו פרקמטיא השכר לאמצע ובירושלמי מפרש הטעם התנו ביניהם שזה נוטל לפי כיסו וזה לפי כיסו נוטלין לקח זה בשלו וזה בשלו ונתערבו זה נוטל לפי מעותיו וזה נוטל לפי מעותיו ובשערים הדין הוא במקום שיוסיף ממון על חבירו והתנו לעסוק בדבר מיוחד אם עשו מה שהתנו והתעסקו באותו עסק מיוחד הדין להיותם שוין בריוח ובהפסד אע"פ שלא פירש בשעת התנאי ואפי' שאחד מוסיף קרן יותר מחבירו אבל לא עשו מה שהתנו ושינו לעסוק בדבר אחר שלא התנו תחלה הדין שיטול כל אחד מן הריוח וההפסד כנגד מעותיו וצ"ע באלפסי :
(רלז) תשובת הר"ס על ראובן ושמעון שנתרצו ללוות לעובד כוכבים שלשים זקוקים ובקש לוי להשתתף עמהן באותו חוב ונתרצו לו וקדם ראובן לתת לעובד כוכבים ד' זקוקין וחצי מחלקו ואח"כ הודיע עובד כוכבים לשותפין שאין צריך לו אלא אלו הד' זקוקין וחצי שקבל מראובן וראובן תבע מן השותפין שיתנו לו כל אחד מהם החלק המגיע לו מאלו הד' זקוקין וחצי שמעון נתן ולוי לא נתן ומת לוי וגבה שמעון החוב והרוית ואמר לראובן חלקך מהקרן ושליש מהריות אתן לך ושליש אעכב לעצמי ושליש אתן ליורשי לוי וראובן תובע ב' שלישים אחרי כי לוי לא נתן לו אז חלקו מהד' זקוקין וחצי והשיב מהר"ם דיורשי לוי נוטלין השליש שלהם והאריך בראיות והר"ר שלמה כתב דראובן נוטל הב' שלישים ומהר"ם דחה ראיותיו :
(רלח) ירושלמי שנים שלוו מאחד אע"פ שלא כתבו אחראין וערבאין זה לזה כיון דלוו סתם יחד שליחות להדדי עבוד ואם אין לאחד לשלם ישלם השני חלקו וחלק חבירו דכל מעשה השותפות אחד הוא ומסתמא כל חד וחד אדעתא דכולהו עבוד :
(רלט) תרי אחי ותרי שותפי דאית להו דינא גבי חד ונחית חד מינייהו בהדיה לדינא לא מצי אידך למימר את לאו בעל דברים דידי את אלא שליחותיה קא עביד וכתב ראבי"ה דהני מילי בתובעין אבל בשותפין נתבעין לא אמר איבעי ליה למייתי ולא אמר דשליחותי' קעביד דיאמר השותף הנתבע מה ששתקתי כי אמרתי מי יתן שלא היה תובע אותי לעולם לדין ודיו לבא מן הדין להיות כגלון כשיתבעהו וכן כתב ריב"א ומהר"ס דכשתבעוהו מקלת הקהל בעבור מסים וכה"ג וכל הקהל יודעין באותה תביעה אין יכולין לחזור ולטעון עליו ועיין במיימ' :
(רמ) מעשה בראובן ושמעון שלוו על סוס והלך שמעון ושתף לוי ומשכן לו הסוס ברשות ראובן ושכר לו הבית לשומו בו זלתת מספוא ומת הסוס וראובן אומר לא שתפתי [את] לוי ואין לו עלי כלום השיב מהר"ם דלאו כל כמיניה אלא כיון ששמעון שותפו שיתף לוי שליחותיה עבד :
(רמב) גבי שליחות לא בעינן רק גילוי דעתא :
(רנה) כאן שנה רבי הכל לבעל המעות השיב ר"ת על שליח ששולח לקבל מעות ומעה נראה לי דיחלוקו ושוב חזר בו וכתב דהכל לבעל המעות ולר"י נראה דהכל לשליח ואפילו חולקין אין שייך כאן וליב"א ורב צמח כתבו שאם נתכוון השליח לזכות הכל לשליח אבל אם לא הכיר ונתן הכל לבעל הממון הרי הוא של בעל הממון :
(רנו) תשובת רב צמח ושאלתם על ב' שהיו בפונדק ועבד חד מינייהו עיסקא מידי דכייל או מידי דמימני וא"ל לחבריה איתא ושייע בהדי בין בחנס בין בשכר ושייעיה והוה ביה חריפותא והטעה בין במדה בין במשקל בין בפשיטי פלגא דהלמלא זוזי דהילך לא הוה מטעי ואי לא הוה מטעי ליה לא הוה פיים :
(רנז) שאל ריב"ק מי שנתן מנה לשליח לפורעו ושכח מנה למי והשיב רבי' יקר שאם יש זמן רב ששכחו אע"ג שזה אומר אדעתא דהכי נמהיו לך שאם לא תמצאהו שתחזירהו לי אפילו הכי קנה זה במה שבידו והר"ס השיב להדדי זוזי למרייהו :
(רנח) השיב מהר"ס על מעות שנתן ראובן לשמעון לפרוע לעובד כוכבים בעל הבגד וזה שנתים שהם בידו והעובד כוכבים שכחם וראובן אומר תנם לי ואם יבוא העובד כוכבים להוציא מידך יחזור עלי שורת הדין שיחזיר שמעון מעותיו לראובן דלכ"ע הילך מנה לפלוני וקאו ולא מצאו ליכא מ"ד דיעכבנו לעצמו :
(רנט) כאן בית לו קצבה כתב הרשב"ם דהאומר לשלוחו לא ומכור לי חפץ זה בה' דינרין ומכרו בששה מותר לבעל הבית דדבר שאין לו קצבה הוא אבל אם טעה העובד כוכבים יתנן לו לשליח וכו' :
(רס) ז"ל לא עדיף מדידך פסק רשב"ם כל מה שעושה השותף בשלו להרויח עושה בשל חבירו בין לריוח בין להפסד ובלבד שלא יפשע ובלבד שיהא זמן סחורה למכור :
(רסא) ב' שותפין או ג' שיש להן דין עם אחד אין היחיד יכול לומר יבוא א' מכם ויטעון בשביל כולכם אלא השותפין יכולין לומר שכל א' רוצה לחלוק ולטעון על חלקו :
(ש) דין השותפין דמשתעי דינא עם חד או חד דמשתעי דינא בהדייהו :
(שב) שותף אינו רשאי למכור בלא דעת חבירו והכל לפי מנהג מוכרי העיר ואם שינה חייב ואם מכר אחד מהן באחריות בלא רשות חבירו יש בזה פלוגתא בין הגדולים ונראה דכיון דאורחא דמגבלין בהכי פטור וכן אם הפקיד הסחורה בדרך פטור. תרין שותפין דמית חד מנהון ולא אשתבע אי נמי חד מינייהו חשיד ליה דינא לאשתבועי לאידך :
(שה) טופס שטר שותפין :
(שז) מעשה בא' שברח מן העיר שהיה חייב ממון ולאחר זמן היה דעתו לחזור ושלח לחבירו כ' זהובים לפשר עם העובד כוכבים והלך זה ופשר בכ"ה והמשלח תובע המותר והשיב רבי' שמחה דלא זכה השליח במותר ויחזיר :
(שי) דין השליחות אומר מהר"ם דשליח נאמן בלא שבועה וכן הוא רגיל לדון ואפילו במקום שאין שליחותו בידו והאריך וכן כתב ר"ת דבין שליח ובין שליח נאמנין לומר עשיתי כמו שאמרת לנו ומיהו אם יש עדים שעשה בשליחותו חייב עוד היה אומר ר"ת דחזקת שליח עושה שליחותו הוי דוקא לחומרא אבל לא לקולא ודחו ראיותיו :
(שכ) אומר הרי"ף הא דאמרי' מילי לא ממסרן לשליח נ"ל כל היכא שאין הדבר נגמר ע"י השליח חשיב מילי ולא מימסר לשליח :
(שכה) השיב מהר"ם נאמן השליח לומר כך וכך היה התנאי שאם לא יעשה פלוני כך וכך שיתן כל מה שבידו לפלוני ואפילו בלא שבועה היכא שאין השליח מעכב לעצמו אבל אם טען על השליח עכבת לעצמך מן השליחות ישבע :
(תקכג) מה שמעשה עשוי אלא שנהג מנהג למאות הדין שוה בכל וכן הדין בשולח לקנות שדה או דבר אחר וקנה משל עצמו אבל בסתם זכה המשלח ואם קנאו במעות המשלח אף על פי שקנה לעצמו וזוקפן עליו במלוה אפי' הכי קנה המשלח :
(תקנו) כל שליחות קודם שנגמר יכול לבטלו וברכבה אמרו אפילו היה השליחות בקנין אפ"ה יכול לבטלו :
(תקנט) שליח שהיה פרשא אגרות ולאכם נראה דלא יטול כלום :
(תקס) משום הכי אין השלוחין נאמנין לומר פרענו למלוה אפילו בשבועה דכיון דלזכיכי שבועה נפקי משורת עדות שהרי נוגעים בעדות קא :
(ב) כתב ראב"ס וראבי"ה ור"י ורוב הגדולים דהאידנא זהוב עלמא למכתב הרשאה אמטלטלי דכפרי ואכל מילי דכל אדרכתא דלא כתיב ביה ז"ל דון וזכי ואפיק לנפשך לאו כלום הוא דמאי א"ל לאו בעל דברים דידי את ודוקא כשמת המשלח הוא דמאי א"ל לאו בעל דברים דידי את אבל כל זמן שהמשלח חי לא דהא שלוחו של אדם כמותו וכי א"ל ז"ל דון לנפשך מועיל אע"פ שלא הקנה לו אגב קרקע :
(עא) ר"ת היה שולח הרשאה ביד עובד כוכבים ולא היה כותב בהרשאה וקניא אלא וקנה לעובד כוכבים ובתשובת הגאונים יש דאם הרשה אדם עבדו הרשאה מעליא היא :
(עב) אומר רבי' קלונימוס דאין אדם יכול למנות מורשה אפילו בקנין שלא בפני השליח דחוב הוא לו דכתיב אשר לא טוב עשה בעמיו זה הבא בהרשאה ואפילו יתרצה השליח אח"כ מיהו אם הרשהו כדי שיביא לו מעות שיש לו במקום אחר שאין צריך ליטעון עליהם נראה דשפיר דמי לפי' ר"י וע"ש פי' תיקון ולשונות ההרשאות :
(עג) המפקיד שעשה מורשה אין הנפקד יכול לומר לו לאו בעל דברים דידי את אלא יכול להכריח הנפקד לבא לבית דין ואומר ר"י דיש למורשה רשות לדון עמו אי איכא אלס הוא בין בדיני ישראל בין בדיני עובד כוכבים :
(עה) פר"ת דאין המורשה יכול להרשות אחר תחתיו אלא אם כן נתנו לו הבעלים רשות וגבי הרשאות מהני קנין והרשאה בלא קנין לא מהני וכל זמן שלא הגיע החפץ ליד המורשה יכול לחזור בו ולבטל שליחותו אפי' שליחות בקנין :
(עו) כתב הרי"ף שמורשה שאבד השטר חוב שנתנו לו הבעלים אם באונס משתבע דבאונס נאבד ונפטר :
(עז) כתב הרי"ף שהמורשה אפילו יוציא ממון מן הנתבע כשרין קרובי המורשה להעיד :
(עח) כתב רבינו אה"ל דאין המורשה יכול לפטור ולפשר ולמחול אלא א"כ נתנו לו הבעלים רשות להדיא כתב רבינו שמחה אפי' לא היה בהרשאה זמן אין בכך כלום ועש"ע פירוש ההרשאה :
(צח) אדם שהפקיד ספרו ביד שליש ואומר פרוע הוא נאמן במיגו דאי בעי אמר החזרתיו לך :
(ק) מעשה בראובן שלוה לשמעון ו' ליטרא ולאחר זמן אמר לו יהיו למחצית שכר ונשתמש בהן ונאנסו וחייבו ר"י דאין המעשה משתנה בחילוף הדברים הילכך חייב באונסין והאריך בראיות :
(קכג) כתב האלפסי דלא אמר ר' יהודה הותירו לאמצע אלא כשנותן לו המעות בשותפות למחצית שכר אבל אם נתן שלא בתורת שותפות אם הותירו הותירו לבעל המעות וכן פירש ר"י :
(קכד) ראובן שטען לשמעון שלחתי על ידך י' זקוקין מאיי הים וכשחזרתי ותבעתי ממך אמרת לי שהלוית לעובד כוכבים מפני אחריות הדרך ועתה תן לי הריוח ושמעון השיב לא הבלתי לך כלום וכשאמרתי לך כך להותך נתכוונתי שמעון חייב לראובן לשלם הריוח והר"ס כהן שלח פעם אחת כסף על ידי יהודי ועכב כספו בשנתים וגבה ממנו בעל כרחו ריוח י"ב זקוקין :
(קכה) המעכב כיסו של חבירו אין לו עליו אלא תלעומות ודוקא במקום שאין מרויח בו אבל אם הרויח בו נותן הריוח לבעל המעות ודוקא אם נתנו לו מתחלה לקנות בו דבר להרויח ואומר לא קניתי או לא הרויחתי אלא לעצמי אבל בתורת פקדון והרויח בהן אינו נותן לו הריוח ומיהו בפקדון נמי אי תובע פקדונו שאמר אני רוצה להרויח בו או להלוות והלה מעכב ומרויח בו גם זה נותן לו הריוח עמ"ג :
(קכו) אין משלחין מעות בדיוקני פירש רש"י דיוקני דב או דבר אחר שהוא סימן שלו אפי' עדים חתומים עליה האומרים שזהו סימן שלו אין משלחין ועוד יש הרבה פירושים על דיוקני עמ"ג :
(קכז) מי שהיה לו מלוה ביד אחר אם יכול לכתוב עליו הרשאה והיאך אומר אדם והקניתי לו ד' אמות קרקע ואין לו קרקע :
(קכח) ראובן שהיה לו פקדון ביד שמעון בא לשמעון כתב ולא הכיר אם היה כתב יד ראובן אפי' היה כתוב בו סימנין ואותיות שביניהן בייחוד ומתוך כך מסר שמעון לשליח הפקדון חייב שמעון אם ראובן כופר ואומר לא שלחתי לך כתב מיהו שמעון יכול להחרים סתם על מי ששלח כתב זה ולא יודה ויש מי שהורה שישבע לראובן ואח"כ יטול כדלך הנשבעין ונוטלין ונמלא בשם הרי"ף שישבע שמעון היסת שכתב זה בא אליו ולפיכך שלח ויפטר :
(קכט) לוי שבא בשליחות מראובן ולקח כ' מיד שמעון וראובן אומר לא שלחתי לקחת אלא כ' וכו' הביא לי לוי כשבע היסת שחמשים שנתת לי נתתי לראובן וישלם שמעון מביתו אם היה חייב לראובן :
(קל) כתב הרי"ף היכא דשדר ליה חבריה כתב וא"ל שדר לי ההוא מידי דאית לי גבך ושדרא ניהליה לא מחייב באחריותיה דהאידנא נהוג הכי סברי וכ"פ ר"ת :
(קלא) פסק ראבי"ה שאם היה חייב ראובן לשמעון זקוק ושלח לו ע"י שלוחו ונאבד אין שמעון יכול להשביע לשליח עד שיבא ראובן :
(קלב) פסק ראב"ן לראובן ששלח זקוק לאשתו למזונות ונאבד שאינו נאבד לאשתו אם לא מדעת בעלה :
(קלד) כתב רי"ף גברא דמורכין ליה רשותא לאורוכי אחריכא מיהו אם נתן לו רשות בזה הרשות בידו :
(קלה) ראובן הביא הרשאה ותבע את שמעון אינו יכול לחותו לומר שמא המרשה בטל שליחותך שהרי ראובן אומר לו תן לי הפקדון והרשאתי הרי אצלך ואם המפקיד הרשה אחר הוא הפסיד לעצמו ושמעון פטור שהרי בהרשאתו נתן לו . סמ"ג :
(קלו) ראובן שבא בהרשאת שמעון ותבע את לוי ואמר להר"ס [אבל] ישבע שמעון ויטול מוציאין הממון מיד לוי ויהא הממון מונח עד שיבא שמעון וישבע ויש לראובן להחרים על מי שטוען טענת שקר כדי לעכב הממון :
(קמו) פסק הר"ס על המלוה חבירו למחצית שכר ומת הלוה ואין המלוה רוצה להניח אלמנתו הממון דאם הלוה לו בסתם סתם הלואה ל' יום ואם הלוהו לזמן קבוע ועדיין לא הגיע הזמן נראה דאינו יכול להוציא מידה וישאו ויתנו בה למחצית שכר כל ימי משך זמן העיסקא ומיימ' פליג והר"ס מגלטפורקא מסופק אם יכול לטעון דהם אינם יודעים להשתדל כמו אביהם ועמ"ג :
(קסח) מעשה בראובן שאמר לשמעון הקף בגדים מן העובד כוכבים וכן עשה לאחר זמן נתן ראובן המעות לשמעון ליתן לעובד כוכבים ושכחם העובד כוכבים וראובן שואל אותם משמעון והשיב מהר"ס כי דבר פשוט הוא שיש לשמעון להחזיר לראובן המעות שנשארו בידו ורבינו יקיר אומר דזכה בהם שמעון ומהר"ס דחה לאותיו עמ"ג :
(קסט) דין שלא לקבל מעותיו מן העובד כוכבים וטעה העובד כוכבים וכו' עיין לעיל :
(קעו) כל מה שהשותפין מסכין בלא קנין מועיל ומיי' וסמ"ג חולקין :
(קפא) כל מקום שבור שותף חולק שלא מדעת חבירו ופסק מהר"ס לראובן ושמעון שהיו דרים תחת שר א' והיה להם חוב א' בשותפות ויצא ראובן משם לדור תחת שר אחר וכעס עליו השר ואמר לשמעון את החלק אסייע לך שיפרעו לך אבל חלק ראובן לא אסייע דאם אמר לשמעון לעצמי אני מציל הציל לעצמו :
(קפב) ב' שיש להם חוב בשותפות והחוב מקולקל וצריך לתת שוחד לגבותו האחד רוצה והשני אינו רוצה יכול לחלק שלא לדעת חבירו ויאמר לעצמי אוציא חלקי ואציל לעצמי :
(קפד) אמר פליג לא אמר לא פליג פסק אבי"ה דאם אין עדים בדבר שאמר כן נשבע שלא נתכוון להציל אלא לעצמו וזוכה :
(קפה) נשאל להר"ס על ראובן ושמעון שהיו שותפין בחוב וראובן קבל הערב ופטרו השר והולרך ראובן לפטור החוב ושמעון הזמינו לדין בשביל חלקו והשיב נראה דאם ראובן לא נתפס אלא בשביל החוב כדי לפטור הב"ח והערבים ונחק אותו לכך ישבע ראובן דלא נתפס אלא בשביל להפטור החוב ושהאנס לפוטרו ופטור :
(קל) [עוד] נשאל לראובן שקבל עיסקא מכמה בני אדם ושוב תפסו המושל עם שאר היהודים ולא השיגה ידו כדי גאולתו ולקח מן העיסקא ונתן פדיון נפשו והשיב דכיון דתפס ביד השר שאינו מתכוין אלא לגבות ממון שהוא נושא ונותן בו נראה דאפי' אית ליה לדידי' נכסי כדי פדיונו נותן מן העיסקא שבידו לפי חשבון והאריך עמ"ג :
(ריח) זה אומר כך וזה אומר כך השליש נאמן בלא שבועה ר"ת ור"י וכן פסק ר"ב אבל אם אמר לפקדון נתתי לך צריך לישבע ולאבי"ה מחייב השליש שבועה והר"ס פסק דאפילו אין שליחותו בידו נאמן בלא שבועה במאי דעבד בעוד שליחותו בידו ודוקא שאין המשלישין חולקין עליו וכו' עיין לעיל :
(רסד) אומר ראבי"ה שכתב ראב"ן שאם חלק ראובן פרקמטיא שלא מדעת שמעון שותפו שלא בפני ב"ד מפני שהיה צריך למעות ושוב נתקלקלה אע"ג דשמעון מלי מעכב לראובן לא מצי מעכב דאיהו דאפסיד אנפשיה שחלק אע"פ דשלא כדין חלק ואם חושד שמעון לראובן שלא חלק בשוה ישבע ראובן שחלק בשוה :
(רעו) דין אם הידוע ממנה אנטלר היכא שבעל דין נשבע ואין המורשה יכול לטעון טענת שקר :
(רפה) פר"ת שלשה דינין יש בחלוקה אחד בקרקעות ואחד במטלטלי ואחד בזוזי בקרקעות את או שותף אין יכולין לחלוק אלא בפני חבירו ואפי' בב"ד. מטלטלי אין יכולין לחלוק אלא בב"ד . זוזי יכולין לחלוק אפי' שלא בפני ב"ד :
(שכו) בשם רש"י אם אדם חולק שלא לדעת חבירו לא הויא חלוקה וכל מה שמרויח המקבל בחלקו השכר לאמצע ואף על פי שחבירו מודה לו שחלק יפה :
(שכט) ראובן שמסר שבעת לסרסור למכור והפסיד האבן מן השבעה נראה דהסרסור ש"ש הוי אפי' בשעת הליכה לאכתי לא מכר החפץ ושמא לא ימכור ולא יטול שכר אפי' הכי הוי ש"ש ואין בעה"ב צריך לישבע שלא ידע שלא היתה האבן תקועה יפה אלא הסרסור ישבע שאינו ברשותו וישבע כמה שוה האבן ויפרע שוויה :
(רין) כל ריוח הבא ממעות השותפות יחלקו לאמצע ומי שקבל מעות לקנות דבר למחצית שכר גם שאר רוחים אם יקנה בהן וירויח בהן אם פחתו פחתו לו ואם הותירו הותירו לאמצע אמנם אם פירש מתחלה אם ארויח בשאר ענייניס לא אחלק עמך אז לא יחלקו עמו :
(שמז) פסק הר"ס האב ששלח את בנו בשליחות ונתפס ואין לו ממון לבן להאב חייב לפדותו ואינו יכול להפילו על הצבור ואפילו אינו סמוך על שולחנו כיון שהלך בשליחותו ומיהו יתר מכדי דמיו אינו חייב לפדותו וכן אם יש לו ממון לבן הוא יפדה את עצמו :
(שעט) ראובן נתן חפץ לשמעון ברחוב היהודים להוליכו לביתו וטען שמעון קפצו עלי עובדי כוכבים ונטלוהו ממני יביא שמעון עדים שנאנס ופטור ואם לא יביא משלם דכל היכא דאפשר לברר טענתיה באותו מקום דטעין ליה תמן לית שבועה כלל אלא יביא ראיה ואם לא יביא ישלם אבל אם דבר של לגעה כגון שאומר החזרתי לך פקדון או הלואה ד"ה אין צריך להביא עדים אלא ישבע ויפטר :
(שפ) ראובן שמסר לשמעון מנה בשותפות ע"מ שיהיה ביניהם למחצית שכר כל ריוח שיבא ליד שמעון אף ממציאה וכן קבל עליו שמעון בפני עדים לא קני לראובן כיון דלא קנו מיניה ואין לו לראובן אלא חלק מנה שלו :
(של) עסק פלגא מלוה ופלגא פקדון אפלגא דמלוה מחייב באונסין ואפלגא דפקדון הוי עליה כש"ש ומיי' כתב דלא מחייב עליה בגנבה ואבידה . והר"ס פסק דעיסקא הוה מלוה לכל ענין בין לענין קדושין בין לענין מכירה בין לענין שמיטה . והמלוה את חבירו למחצית שכר ומת אם לא שליש זמן המלוה אינו יכול לסלק אשת המת ובניו עד סוף הזמן ויש מסופקים בדבר וריב"א מסופק בדבר אי שביק זוזי עמ"ג :
(שלא) פסק הר"ש מקוצי"ק דאדם שמלוה לחצי ריוח שצריך להשלים מן הריוח אם יתן מס ואינו יכול לומר כך וכך נתתי למס ואקח חצי הריוח מן הנשאר אלא ישלים מן הריוח חסרון המס ומה שישאר מן הריוח יחלוקו אא"כ התנה ואמר אקח ריוח שלי אימתי שארצה :
(שלב) נשאל להר"ס על שני שותפין בחוב אחד ופרע מקלתו ורצה האחד לעכבו ואמר לחבירו לך וקח חלקך מן העובד כוכבים והשיב דלאו כל כמיניה :
(תי) כל דבר הידוע הבא מכח שותפין אין לזה סמוכה ברשותו כח לטעון לקחתיו ממך אם לא בראיה גלויה כי כח שניהם שוין בו כ"פ ראב"ן :
(תיג) שותפין שהיה להם חוב ביחד ורצה האחד להתרחק ממקומו ולהוליך השטר חוב עמו חבירו יכול לעכב עליו מפני חלקו שאינו רוצה להרחיק שטר חובו ממקום קרוב :
(תכה) ראובן אמר לשמעון אי זבנת לדוך פלוני זבנה ביני לביניך אזל שמעון זבנה אמר ראובן פלג לי א"ל שמעון לא פליגנא אי דיהיב ראובן לשמעון זוזי למזבן בהדי הדדי וקנו מיניה ב"ד מחייבין אותו לתת לו חלקו ואי לא יהיב ליה זוזי וליכא אלא דברים בעלמא ב"ד מודיעין לו לעבד אלאורייתא דכתיב אין לדק :
(תקלח) אומר הר"ס דאם קנו דבר בשותפות ולקח אחד מהם ואמר בסתם וחבירו שתק ונגנב או אבד אפי' לא אמר שמור לי חייב וי"א דכיון דלא אמר לו בפירוש אינו נעשה ש"ש . דקדק הר"י מוויי"א דשותף אפי' ש"ח אינו וכ"כ מהר"ס דשותפין פסולין מפשיעה דפשיעה בבעלים פטור :
(תקלט) ראובן שמעון שהיה לו חוב בשותפות עם שמעון ומאותו החוב הניח שמעון לעובד כוכבים י"ח דינרים כדי שיהא מכנים לו חובותיו אחרים ושמעון משיב שבשביל גביית חוב הניחם לו יד שמעון על העליונה ומה שראובן הודו שהלואה לתת בשביל שאר חובותיו ישבע שמעון שלא נתן לו אלא בשביל חוב זה ונפטר :
(תרל) ראובן ושמעון שותפין בסחורה ונתפס ראובן עם הפרקמטיא והולרך לפדות עצמו ותובע ראובן את שמעון חצי דמיו אין שמעון חייב לתת לו כלום שאחריות גופו לא קבל עליו :
(תרלא) ב' אחים שילאו לשוק ורצה אחד מהן אלכני מונח צריך להחלק עם חבירו . ונראה מן הירושלמי דבמציאה אין חולקין אא"כ פירשו להדיא עמ"ג :
(תרלב) גרסינן בירושלמי אמר רבי חייא בר אבא סתם אחי שותפי ניינהו עד שלשה דורות :
(תרלג) השיב רבינו משולם על שלשה אחים שהתנו יחד בקנין על נכסי אחותם שנתן לה בעלה שכל מי שיקבל מתנה מאחותם שיחלקו בשוה שלשתם ולימים נתנה מתנה לאחד דאע"ג דאין אדם מקנה דשלב"ל בההיא הנאה דליתיי אהדדי גמרי ומקני וכן לכל הנאה מהני בשיתוף מהאי טעמא :
(תשסה) נשאל להר"ס ראובן ושמעון שעשו עיסקא בהדדי ואמר ראובן לשמעון תן לי אמונת שמים שלך שתחלוק עמי כל הממון שתרויח מזה לימים באו לחלוק הלוה ואמר לראובן השבע לי שלא הרוחת יותר ושמעון משיב כבר נתתי לך אמונתי שהוא כמו שבועה ולא אשבע עוד והשיב בכה"ג צריך לישבע עוד שבועת השותפין בנקיטת חפץ :
(תשפה) מה ששמעון אומר שכן ראובן הבא בהרשאתו מחל לו אם אין כתוב בהרשאה כפירוש שהיה לו כח לפשר ולמחול אין במחילתו כלום . והמרשה את חבירו ללכת למדה"י וטוען הנתבע שטר פרוע הוא אישתבע לי דלא פרעתיך לא נתבטל בשביל זה ההרשאה דאינו חייב המורשה אלא לישבע שלא אמר לו המורשה שמסר זה פרוע וזה כיון שהרשאתו בידו אפי' שבועה זו אין צריך שהרי יש כאן עדים מתח ההרשאה שכך א"ל המרשה שאינו פרוע שהרי על ככה הוא מרשהו :

(תשפו) ראובן הרשה שמעון להביא ספרים שיש לו ביד לוי ולאחר ששמעון קבלם מלוי חזר והפקידם ביד לוי ועתה ראובן תובע הספרים מיד לוי ולוי אומר שנכנס לשמעון בהרשאתו ומסולק הוא ממנו ואח"כ שמעון נכנס בידו לפקדון ורוצה לעכבם בשביל מעות שנתחייב לו שמעון והשיב ר"י ב"פ שאין ללוי לעכבם חדא מפני תקנת העיקול ועוד דאין לוי נקרא מופקד מששמעון לשמעון המורשה שליח הוא מראובן ואינו יכול לעכב לעצמו כדין כל מורשה הילכך צריך להחזירם לראובן :
(תרלו) טופס שטר שליחות בהולך ונאמנותו ובתוס' הריב"ן נמצא שכתב רש"י שהיה מחייב לתובע לשלם שכר השליח ומביא ראיה דמאן דכאיב ליה כיבא אזיל גבי אסיא :
(תרלח) השיב שבחו נכסים מתחת נכסים כשהושבחו נכסים שניתוספו בגופו מחמת פרקמטיא :
(תשסב) אשר לא טוב עשה בעמיו זה הבא בהרשאה היינו דוקא כשעושה בשביל שהוא אלם ובעל טענות אבל כשמורא להביא מעותיו לחבירו שאין חבירו יכול לפרוע מלוה קא עביד :

הלכות מלוה ולוה ושטרות

(תא) נשאל לרבינו אליעזר בר' שמעון שטר שהיה כתוב בו בד' בשבת בכ"ב בתשרי ונמצא שאינו מכוון בימים שכ"ב בתשרי היה יום שמיני עצרת ובדין היה לכתוב בכ"ג בתשרי והשיב דאינו נפסל בכך וכן ריב"א וכן לבני מגנצ"א . וחולק ר"ת ופוסל אותו שטר :
(קד) שטר הנעשה במלות הלוה והמלוה יש תורת שטר עליו ואין זה מפני כתבם אלא שטר שהעד עושה מאיליו אין תורת שטר עליו . ושטר שיולא מיד בעל דין וחתים העדים תחתיו הו"ל עדות ולא הוי מפי כתבם להוה ליה כמי שנחקרה עדותן בב"ד למעיקרא דקא יהבי ליה למריה לא מצו להדורי בהו ומהאי טעמא מקיימין לשטרא בחתימת ידי סהדי ולא איכפת לן אי דכירי או לא :
(קלט) נראה מן הטעמים דעדות בקנין חשוב כשטר ולא מצי למימר פרעתי וטעמא משום שהם קנין לכתיבה עומד אף בהלואה וכתב ראבי"ה לפיא בידי :
(קמב) ר"ת ור"י פסקו כר' נתן להנושה בחבירו מנה וחבירו בחבירו שמוציאין מזה ונותנין לזה :
(קמו) אבל יוצא מתחת יד עלמו אימור זיופי זייף יש מי שהיו רוצים להוכיח מכאן דאם ראובן יש בידו שטר ונתקיים בחותמיו ושטר שני יוצא מתחת ידו שאותם העדים עלמם החתומים בראשון חתומים בשני שלא יגבה בשניהם דאימור חד מינייהו זיופי זייף כיון דחתימת אלו העדים תחת ידו איכוני איכוון וזייף . ור"ת השיב דשניהם כשרים דעיקר העדות בכתיבות עין תלית ולא לדמויי חתימה לחתימה אלא תקנה הוא דעבידו בקיום משום פסידא דלקוחות ואפי' היה לראובן אלא שטרות חתומים כולם מכת א' של עדים כולם כשרים ואם העד סופר וכותב ספרים לא חיישינן דילמא זייף המוליא שטר כתיבתו של סופר מן הספר שכתב אלא שפיר מקיימין כתבו משטר שהוחזק בב"ד :
(קנא) הוליא עליו כתב ידו גובה מנכסים בני חורין דוקא כשטוען להד"ם אבל טוען פרעתי פסק האלפסי דנאמן ור"י פסק דאינו נאמן דמ"מ יכול לטעון שטרך בידי מאי בעי :
(קעב) כי היכי דהמקדיש נכסיו אין לו בכסות אשתו ובניו כן כתב מיימ' וכתב הר"ס דוקא בגדי חול אבל בגדי שבת ויום טוב וכל שכן תכשיטין דב"ח גובה מהן ומיהו אם הקנה לה מעיקרא או אם היא הכניסתן אין ב"ח גובה מהן דבשבח בית אביה אמר אם רצה הבעל למכור לא ימכור . ושוב נמצא בתשובה אחרת ממהר"ס דאפילו בגדי שבת ויום טוב שתיקן להן אין בעל חוב גובה מהן ואפי' לא הקנה להן :
(קעד) יכול אדם לשעבד עלמו בק' מנין אפי' אין לו כדי שויין . ועוד כיון שכתב סתם ושעבדתי נכסי הרי הוא כאילו הודה שיש לו נכסים :
(קעה) ומה שכותב והקניתי לו ד' אמות קרקע בחלרי אפי' יודעין שאין לו דכיון למודה שיש לו הודאת בעל דין כק' עדים דמי :
(קלה) אף ע"ג דקונס מפקיע מידי שעבוד אלמוה לבנן לשעבוד דב"ח ואשה ואומר ר"י דלא אמרי' אלמוה לשעבודיה אלא היכא שהמקדיש כהנה מהם שאין הדבר נאסר אלא למשועבד כמו שאינו אוסרת מעשה ידיה אלא לבעלה או שהלוה אינו אוסר נכסיו אלא למלוה דאם לא כן לא שבקת חיי לכל בריה אבל היכא שהדבר נאסר על כל העולם כולו שגם המקדיש אסור בו אז מפקיע מידי שעבוד גם דב"ח גם דאשה :
(כח) מעשה בשטר מברית שנעשה כדי שיוכל ללוות ולא ישתעבדו נכסיו לב"ח והשיב ר"ת דהשטר קיים ומגבינן ביה ויש חולקין :
(כיד) יש אומרים דאשה גובה כתובתה ממלוה אפי' אין עליה משכון :
(כמו) האידנא דמטלטלי לב"ח משתעבדי ב"ח גבי מינייהו דיתמי בין תפסי בין לא תפסי :
(כיח) שטר שלוה בו אינו חוזר ולוה בו שכבר נמחל שעבודו פרש"י שאם היו שם עדי החתימה היו יכולין לחזור וללוות בו :
(רכ) מי שיש עליו כתובת אשה ב"ח רבו משפטי הגבייה זה אומר בכה וזה אומר בכה ועש"ב ובסוף דקדק מהר"ס מן האלפסי דאם אין יש כדי לפרוע שניהן דאפי' קדמה האשה ותפסה מפקינן מינה ויהבינן לב"ח :
(רכא) מלוה מעותיו בעובד כוכבים הוי השיב מהר"ס מה שפסק רבינו תם דהיכא דיש לב"ח זוזי דלריך לתת לו מעות ולא שוה כסף הני מילי בידוע לנו שיש לו כסף אבל אם אין ידוע הוא טוען שמא ואין צריך לישבע . ואפילו חזינן דאית ליה מעות ואומר אינן שלי לא משביעינן ליה ואם אמר אין לי ונמצא שיש לו הו לא מהימן בזה החוב ולריך לפלות ולמזבן ולהביא מעות :
(רכב) פריעת ב"ח מלוה ביתומים מיירי דאינו אלא מלוה בעלמא :
(רכו) ספר הלוה למלוה להיות גובה בלא שבועה גובה מן היורשין בלא שבועה ואם לא כתב ממני ומיורשי לריך שבועה והשטר שביד התובע לא חשיב כמודה בשעת מיתה אלא אמר דילמא שכח השטר בידו כשפרעו ולריך לישבע וכ"ש שטר שאין בו עדים אלא כתב ידו וכתב בו נאמנות ולא כתב מיורשי דטענינן ליתמי דפרוע כי היכי דהוה טעין איהו אי לא הוה כתיב ביה נאמנות ובשערי רי"ף יש חולק :
(רל) נזקקין ליפרע מן היתומים כשהמלוה בשטר דנעשה כמי שנחקרה עדותן בבית דין אבל בדברים אחרים שלריכין עדות אין נזקקין ליתומים קטנים :
(רלב) אין נפרעין מן האדם שלא בפניו ומלמד שהיה בבית לראובן והפסיד ממשכנותיו בבית ראובן והלך לו ויש לו מעות ביד שמעון וראובן אומר לשמעון תן לי מעותיו שבילך כי לריך אני לפלות העובדי כוכבים מעלי אומר מהר"ס אין לראובן על שמעון כלום אלא ילך וימתינו ואי לא איפשר לאודועי או נפרע שלא בפניו :
(רלג) סמ"ג מלוה הבא ליפרע שלא בפני לוה כגון שהלך הלוה למדינת הים ותפסה האשה מטלטלי מנכסי הבעל מוליאין ונותנין לב"ח שהרי אפילו היה בעלה כאן לא היה זן אשתו ובניו עד שיפרע חובו ואפילו למ"ד מסדרין לב"ח :
(רמא) הא דאמר אבד המשכון אבדו מעותיו פר"ת דוקא אבד אבל נאנס לא :
(רמד) שטרי חובות שנכתבו ביום אחד דברי הכל חולקין :
(רמה) כשר"ח שני ימים סוכין לשאלוש ביום שני ויש כותבין ביום ראשון וכותבין ביום שלשי שלשים לחדש שעבר וי"א ביום עיבור לחדש שעבר והר"י מוינ"א פסל שטר שהיה כתוב בא' במרחשון ביום ו' ור"ח היה יום ה' ויום ו' :
(רפב) שטר שאין כתוב בו שום מקום שנכתב בו כשר לכל דבריו וה"ה שטר שאין בו זמן שהוא כשר :
(רפד) שטר אע"פ שאין בו קנין שטר הוא וכל שטר הנעשה מדעת שניהם וחתומים העדים תחתיו שטר כשר הוא :
(רפה) כותבין שובר בין אכולו בין אמקלתו ומופסת השובר :
(שא) שנים שלוו מאחד ולא נעשו אחראין וערבאין זה לזה אם מת אחד מהן או העני או כפר אחד מהן והודה אחד מהן אותו שהודה מתחייב בכל ואין מקבלין עדותו על חבירו :
(שג) כתב רב נחשון שיחא שולא דדייני הוו עמ"ג :
(שד) כתב רב האי מלוה על פה ומלוה בשטר ומלוה על פה קודמת גובה מנכסים בני חורין בתחלה דקיימא לן שיעבודא דאורייתא שני מלוין בשטר וכתב בעל חוב למאוחר למלי לאפרוצי כל אימת דבעי לא מהני ליה תנאה ומלוה בשטר המוקדם קודם לעולם :
(שיט) בממון שטוענין מזוייף לנפרע שלא בפניו ומן היתומים ומלקוחות ואם נפל ונמצא כיון דאיתרע בנפילה אפי' אם ימלא עדי קיום אם הלוה טוען מזויף מן הדין אין לו לגבות דחיישינן שמא זייף ואי ליכא לוה קמן ומלוה מלא עידי קיום מחזירין לו ואי הדר אתי לוה וטעין מזוייף הו לא מהימן כיון שהוחזק בהיתר :
(שכה) פירושים בדין דינא דמלכותא דינא ושטרות העולים בערכאות כשרים והוא דלא מקבלי שוחדא :
(שכו) כתב רבי' שמואל בן חפני שטר העולה בערכאות של גוים שאנו לריכין לקנין וחליפין אין אנו עושין דין ואפילו בדיני ישראל וכ"ש עובדי כוכבים ולא בריך לן דהא דינא דמלכותא דינא . עיטור:
(שלח) מילהו בקרובים אי הכשרים חתמו קודם הפסולין כשר ואי הפסולין חתמו קודם הכשרים פסול :
(שלט) בכל כותבין בדיו בסם בסיקרא :
(שמא) ממלאין הקרעים דיו ר"א שקורעים להם נייר ומטילין דיו על הקלע וי"א שמסרטין והן ממלאין סמוך לסריטה ולא על הסריטה עצמה :
(שמח) התופס לב"ח קנה ודוקא שמגורל החוב דמחוייב לו דהא סוף סוף צריך הוא לפורעו אבל על הספק כגון היכא שרוצה לישבע לא ופר"ת דכל היכא דהתופס היה יכול לזכות לעצמו מיגו דזכי לנפשיה זכי לחבריה ואפילו במקום דחב לאחרים כגון אדם אחד שחייב לב' או ג' בני אדם האחד יכול לתפוס משל המחוייב ולתת לחבירו מה שתופס למגו דזכי לנפשיה זכי לחבריה והוא יחזור על הלוה עוד ויתבע את שלו אבל אי ליכא למימר הכי התופס לב"ח במקום שחב לאחרים לא קנה :
(שנג) פירושים על דברי רבי אלעזר בדין עדי מסירה כרתי :
(שנה) שטר שנמחל שיעבודו אם חזר ולוה אותו יום עצמו והקנה לו פעם שנית בשעת הלואה כשר למיגב' ביה :
(שעח) נאמן אדם לומר פרוזבול היה לי ונאבד פר"ת נאמן בלא שבועה וכן פסקו הר"ס ורשב"ם . ואומר ר"י מפרי"ש דאפי' הלה מכחישו ואומר לא היה לך פרוזבול אפ"ה נאמן בלא שבועה דלא שביק היתירא ואכיל איסורא :
(שעט) מעשה בראובן שאמר לשמעון אתה אמרת לי שאלוה לך ר' זקוקין ותמלא להלוותם ביותר מל' לשנה והמותר יהיה שלך והר' יהיו שלי ועתה תן לי אותם והלה משיב לא כי אלא הלוית לי ק' במאתים ברבית קצוצה והשיב ר"י דנאמן לומר דבהתר הלוה לו משום דלא שביק היתירא כדפי' ר"ת :
(שפ) אי השמטת כספים נוהג בזמן הזה או לא :
(שעח) אין כותבין פרוזבול אלא ב"ד הגדול שבדור ואין להקשות א"כ איך יתכן שיהא נאמן לומר פרוזבול היה לי הלא לא היה בפני אותו הגדול מימיו די"ל כגון שטוען קבילית ג' לועי בקר במקום ב"ד הגדול . ומהר"ס והר"ק כתבו דבזמן הזה לריך לישבע שהיה לו פרוזבול ונראה לכיון דדילג האלפסי האי מימרא דלאו הילכתא היא וכן פסקו התוספות וכן רבינו ברוך דבמקום שאין רגילין לכתוב פרוזבול אינו נאמן אפילו בשבועה :
(שלג) מהר"ס פסק לראובן שאמר ליתומים אביכם היה חייב לי מנה והם משיבים אין אנו יודעין או להד"מ אין להשביעם אפי' היסת ואפי' יתומים גדולים דלא נתקנה שבועת היסת כ"א בטענת ברי והכא לגבי יורשין הוא טוען שמא . ואם הוא טוען בטענת בריא כגון בפני לוה לכם או הוגד לי מפי עדים ששמעו וכיולא בזה אז ודאי נשבעין אם הם גדולים אבל לקטנים אין נזקקין אלא אם כן רבית אוכלת בהן וע"ע פ' המוכר פירות וח"ה :
(תכח) אומר ריב"א דגבי מלוה אי אמר הלוה הנה המנה מזומן לך ואם לא תרלה ליקחנו מידי עכשו לא יהיה עלי באחריותי אלא אניחנו בביתי דלא פטר נפשיה בכה"ג וראבי"ה פטרו אפי' בהלואה והאריך :
(תלח) פלוגתא דרש"י ור"י בפירוש זרוק לי חובי והפטר :
(תמ) אומר ר"י אף ע"ג דבגט פסלינן היה במזרח וכתב במערב מ"מ בשאר שטרות אפי' לא היה בעיר ביום הכתיבה כשר . ומ"מ אומר ר"י דאין נכון לכתוב כתובה שלא במקום חופה כי לכתחלה לריך ליזהר גם בשאר שטרות :
(תנג) כתב ר"ת דמן הדין אין לכתוב קיום מחקים ולא תלויות בשטה אחרונה בשטרות כי אם לפני וקנינא מיניה אמנם רגילים העולם לכתוב קיום מחקים גם בשיטה אחרונה וע"ש אי למדין משיטה אחרונה האידנא :
(תנז) אותם הנכנסים ערבים לחתנים בנדונייתם בשעת הכינוסין ודאי לא משתעבדי אפי' בקנין ובלבד שלא יהא קבלן :
(תנט) פרוזבול אינו מועיל אלא על חובות שעברו ולא על חובות הבאים ושמיטה לפני בני א"י היתה שנת שלשים ושמנה לפרט לפרש"י ולר"ת שנת ל"ט ובסדר רבנן סבוראי יש שמיטה בשנת ד' אלפים וחמש מאות ושתים וארבעה לבריאת העולם :
(תס) השיב רבינו יצחק לא יתכן בעיני להשביע מן הדין את היתומים הנתבעין במה שהניח להן אביהם בירושה ויכולין לעכב לעצמן בלא שבועה דברים שאינן עשויין להשאיל ולהשכיר אי לא שוייה ראה אע"פ שטוענין שאינן יודעין אם היה של אביהם של זה התובע או לא :
(תסב) אמר לחבירו מנה אני נותן לך והניח לו משכון על אותו מנה אין בו כלום ויכול לחזור בו ולהוציא המשכון מידו מן הדין אם לא יקנה קודם בקנין גמור המנה והשעבוד על המשכון ואחר כך יתן לו המשכון דאז יחול השעבוד על המשכון וי"א דלא אמר מנה אין כאן אלא בקדושין בלבד וי"א דאמר הכי בכל מילי :
(תפו) מכין לבעל חוב שקונה משכון לרש"י ז"ל להתחייב באונסין ורבינו תם ותוס' פי' בענין אחר ע"ש בהולך :
(תל) מלוה על פה גובה מן היורשין והוא דקיימי סהדי מעשה שהודה על טעה שמת דאם לא כן טענינן ליורש כל מה דמצי טעין אבוהון :
(תלא) כתב מר לדק דאם הקיף או הלוה עובד כוכבים לישראל ומת אם אינו מחזיר ליורשיו קאי בעון ואמר לאבי"ה דוקא בדידעי וקא תבעי ליה יורשיו אבל בע"א לא יחזיר ואם החזיר אין רוח חכמים נוחה הימנו ופרש"י אין מחזיקין לו טובה ולר"י הוי אפי' קפידא שיבא לידי קלקול שיסברו שיהא לו חיים ולגבי בר תוספה חילוקו היכא שעשה לו הגר טובת מלוה להחזיר לבניו ועיין שם :
(תקסב) ע"ד הכסף אשר קבל ראובן למחצית שכר שניהם או שלשה ושוב נמלכו ועשו קצבה ביניהם להיות הזקוק ברביעי לשנה נראה דהוי ריבית קצוצה ויוצאה בדיינין ודין מחילת הרבית והאריך :
(יח) פירש מיימ' כי היכי דהמקדיש נכסיו אין לו

בכתובה אשתו ובניו כלום מ"מ בע"ת ועיין לעיל :

(מז) אין נזקקין לנכסי יתומים אא"כ רבית אוכלת בהן ולא בכתובת אשה משום מאני דחיישינן לנכרי ודיעת בע"ח מלוה ויתמי לאו בני מעבד מצוה נינהו :

(ניג) אומר ר"ת ורב שרירא דלא תקנו לגבות ממטלטלי דיתמי אלא לכתובה אבל הרי"ף ורבינו יואל והסנ"ס כתבו שמגבין לבע"ח ממטלטלי דיתמי :

(לא) לא מתייב מרדכי נתן אלא כגון ראובן לוה משמעון ושוב לוה שמעון מלוי חייב ראובן ללוי מדרבי נתן כיון דבעידנא דמתחייב שמעון ונשתעבד ללוי נשתעבד לו ראובן כמו כן אבל אם שמעון לוה מלוי תחלה ושוב לוה ראובן משמעון לא משתעבד ראובן ללוי :

(נג) שטר שכתוב בו רבית וכו' דוקא כשהרבית מפורש בשטר אבל אם אינו מפורש אלא שזקפו קרן ורבית יחד אז אינה נמחק שמא יגבה הלכך אין גובין לא הקרן ולא הרבית :

(ק) מעשה בראובן שהלוה לשמעון שתי ליטרין ולאחר זמן לוהו והיו נוחלים שכר ונשתמש בהן ונאנסו ואינו ר"י דאין המעשה מעשה בחילוף הדברים הלכך חייב באונסים והאריך בראיות :

(קי) המלוה על המשכון בתחלה פי' רש"י דוקא הלוהו שהקפהו אבל הלוהו מעות מה שלוהו משלם לו ולסוף ימיו פי' כגון שהלוה מעות על מנת שישלם לו מעות ולא אחר סחורה והוא הדין למוכר לחבירו לזמן על המטבע על מנת שישלם לו מטבע וכן הכותב לאשתו בכתובתה מטבע הידוע משקלו והוסיפו על משקלו אם הוזלו הפירות מחמת התוספת מנכה לו שיעור התוספת מפני הרבית ואי לא הוזלו מחמת התוספת אין כאן רבית ואין מנכה לו מן המטבע היוצא באותה שעה אם לא הוסיפו עליו אלא חומש אבל הוסיפו יותר מהומש מנכה לו התוספת אע"פ שלא הוזלו הפירות יכ"ה למלוה על המטבע ופיחתו ממנו ואם המטבע שלוהו בעין נותן לו את המטבע עצמו עכ"ב :

(קיב) פסק ר"י כשנפסל המטבע דינא דמלכותא דינא וכמו שתיקן הקומן שהפורע לאחר יפול רבי הפורע לאחר שנה יפרע הכל כך היו עושין היהודים יניהם. לן לסנ"ס ור"ת אם היה כותב בשטר שיש לו וכך ליטראות מוניס היוצאים בהוצאה נותן לו מטבע היוצא אם לא הוסיפו עליו יותר מן האמור בתלמוד :

(קיג) נשאל מהר"ם על אודות ראובן שנדר לתת לאשתו ב' זקוקין ככסף עד חנוכה מכסף הגימן או על מנת שתקבל גם ממנו ועתה אומר שביום ראשון של חנוכה נפסל המטבע והשיב נראה שיתן לה ככסף ראשון אם הוא משן ערב חנוכה דכיון דאמר עד חנוכה הוי זמנו כל שיגיע :

(קכג) פסק ר"י שיכול אדם להלוות לחבירו למחלים שכר והלוה מקבל עליו כל אחריות כמו שיאמר שילוה על משכונות ככסף וזהב וישמרם בקרקע ואז אם הלוה ושיב ב"ד אם פחתו פחתו לו ואם הותירו הותירו לאמצע ואין בזה איסור רבית וגם המקבל אינו נחשב גזלן במה שמשכה ממונו של זה לדבר אחר ומדברי רבינו ברוך נראה דצריך לתנות שיוכל המקבל להוציא לצרכו אם יצטרך עכ"ב :

(קכג) פסק הר"ב מלונדר"ש דאם לשמעון חוב וכותב בו שם ראובן ויש לראובן חותמות אחרים כתובים על שמו ובא המלך ונטל הותם שמעון בשביל מתנות שאין נראובן נשלם לשמעון כלום מפני שמתנה דומה לממים :

(קכד) כתב הר"י בדבי פרץ ישראל המלוה לישראל חבירו על המשכון אין המלוה זקוק לשומרו יותר משנה מלמוכרו ולגבות הלואתו בדינא דמלכותא גבי מנרי עובדי כוכבים ברבית ועשה מעשה בזה באחד שמשכן לחבירו ספרים ואחר שנה שלא פרע בא הישראל ומכר המשכון לסוף שנה ותבעו חבירו לדין ופסק דאין לו עליו כלום :

(רא) כתב רבינו אביהו שעכשיו מתקנת הגאונים ואילך בנכסיו המטלטלין תחת קרקע להגבות לכתובה ולבע"ח נכסיו נמי פחת מלוה ע"פ וא"כ מלוה ע"פ שתפס מטלטלין אפילו לאחר מיתה מהניא תפיסה ומה שתפס תפס :

(רמו) הלוה שאומר אין לי מעות לא כסף ולא שוה כסף מה לפרוע משביעין ליה בספק אבל היכא שהלוה אומר אין לי מעות אלא שוה כסף לא משביעין ליה בטענת שמא וי"א דאין משביעין אותו כשאומר אין לי מעות לפרוע :

הלכות טוען ונטען ודין העיכוב

[מרדכי חולין]

הלכות נחלות ואפוטרופסין ויתומים

הלכות דיינים

הלכות עדות ונאמנות

הלכות אבילות

תם ונשלם לאל ברוך נעימות אשר חזק ואמיץ זרועותינו החיינו וקימנו והגיענו לתת קץ ותכלה לחבור הגדול הזה עם תוספות וענינים מענינים שונים כאשר שם בפינו ויעד בהקדמה האלוף כמוה"ר יהושע בועז מברוך ז"ל ואולם אם יראה וימצא בו איזה חסרון מאשר יעד יוכל להמנות על כי טרם כלה לדבר ואיננו כי לקח אותו אלהים ולולא זה אין ספק כי הוסיף בו כהנה וכהנה הדשים גם ישנים צפון לו ובאבוד חסיד מן הארץ לא נודע מקומם איה בא זה ואבד את זה יצרף לנו המקום מחשבה למעשה ויזכנו להרביץ תורה ברבים ונמצא חן ושכל טוב בעיני אלהים ואדם אמן סלה :